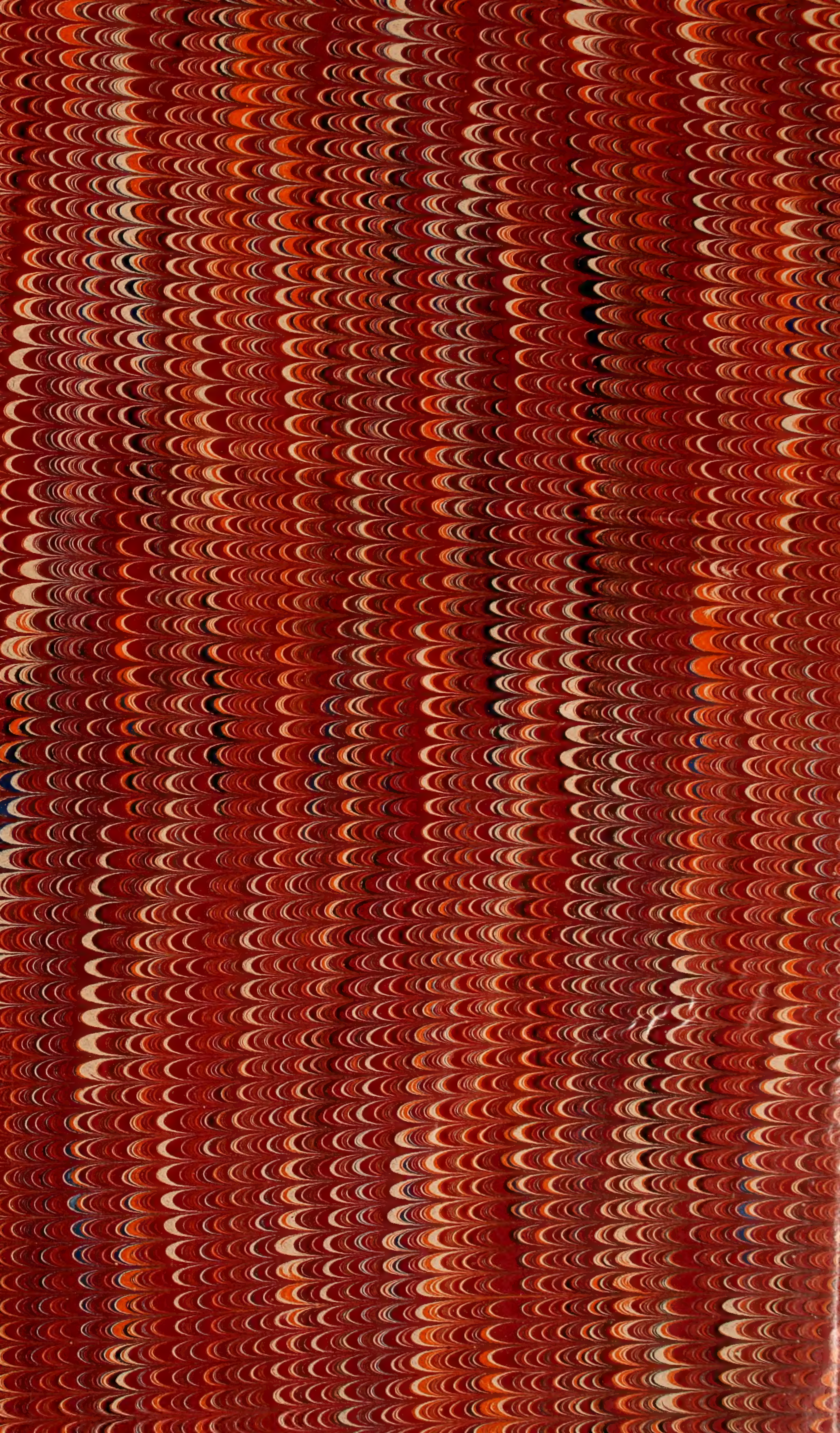

0067346XXXX

ACTA

SANCTORUM

PARISIIS. — EX TYPIS V. GOUPY, VIA GARANCIÈRE, 5.

Chaumont Hte Marne. Imp. Typ. & Lith. Cavaniol. — Fac-simile Lith. par Chatelain

PARISIIS & ROMÆ, APVD VICTOREM PALME. M. DCCC. LXVI.

ACTA
SANCTORUM

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur

EX LATINIS ET GRÆCIS, ALIARUMQUE GENTIUM ANTIQUIS MONUMENTIS
COLLECTA, DIGESTA, ILLUSTRATA A

GODEFRIDO **HENSCHENIO** ET DANIELE **PAPEBROCHIO**,

E SOCIETATE JESU.

EDITIO NOVISSIMA, CURANTE JOANNE CARNANDET

MAII TOMUS TERTIUS

QUO DIES XII, XIII, XIV, XV ET XVI CONTINENTUR

PRÆMITTITUR HISTORIA CHRONOLOGICA PATRIARCHARUM S. HIEROSOLYMITANÆ ECCLESIÆ PARERGIS CURIOSIS XIII INTERPOLATA.
SUBJUNGUNTUR ACTA GRÆCA, AD EOSDEM DIES PERTINENTIA

PARISIIS ET ROMÆ
APUD **VICTOREM PALMÉ**, BIBLIOPOLAM

1866

REVERENDISSIMO ET ILLUSTRISSIMO

DOMINO

D. FRANCISCO WILHELMO

LIBERO BARONI DE FURSTENBERG

ARCHICOMMENDATORI

ORDINIS TEUTONICI PER WESTPHALIAM,

COMMENDATORI IN MULHEIM ET AD S. GEORGIUM MONASTERII WESTPHALIÆ,

Celsissimi Principis Paderbornensis Consiliario Intimo.

Nondum desierant insonare auribus nostris, Illustrissime et Reverendissime Domine, gratulantium civium lætæ voces, quibus nupero auspicatissimo Novembri soLeMnIbUs WestphaLIa gratULante IdIbUs, exceperunt Celsissimun ac Reverendissimum Principem Ferdinandum Monasteriensi in Urbe, altera Episcopatus Principatusque sui Sede; cum aliunde novi plausus usque in Belgium perferuntur, revertente feliciter Te Paderbornam, ab obita per Hassiam legatione. Visa hæc nobis opportuna occasio gratulationem ex gratulatione nectendi, nostrumque officium, a Fratribus Tuis germanis in priorum duorum Tomorum Maji dedicatione cœptum, prosequendi in Reverendissima et Illustrissima Dominatione Tua, cui cum utroque, sed præsertim cum Ferdinando ab ætate prima incessit honestissima æmulatio, qua hunc vincere te posse sperares, victus gloriareris non nisi quam proxime ab eo abesse. Ut enim primum salutare Phœbum Musasque licuit, simul ambo Parnassi collem adivistis alacriter, viam præiens alter, alter non segniter vestigia subsequens præeuntis, atque in altissimum Aonii montis verticem evecti simul ambo, cœpistis canere, quæ possent æternum placere, carmina. Valuit ad profectum quidquid alter amabat mirabaturque in altero : perinde enim comparatum hominibus ac lusciniis est, quas audimus tunc flectere suavius et con-

tentius vocem attollere, cum adest socia cantus æmula. Quoties ergo vel Poemata Ferdinandi, vel ejusdem versibus illustrata Paderbornensia Monumenta posteritas leget, ita Furstenbergicum nomen efferet, ut illum commendans ob ea quæ scripsit; cogitet fieri vix potuisse ut scriberet tam eleganter, nisi in palæstra litteraria socium æmulumque Franciscum Wilhelmum habuisset. Tali ratione utrique vestrum ut comparata est Facultas poetica, aureo etiam seculo invidenda, acquisita simul ambobus est flexanimæ orationis gratia summa et proxima Tullianæ. Huic maturior ætas Prudentiam addidit, Furstenbergicæ Gentis domesticum plane ornamentum, et Progenitoribus vestris communis laus. Quid enim Fridericum, istius nominis apud Vos Quintum, superiori seculo (nolumus enim repetere altius, etsi possimus) apud Electorem Coloniensem? quid Fridericum deinde sextum, apud quatuor alios ejusdem Archiepiscopatus Antistites? quid Gasparum, apud Paderbornensem unum, Moguntinos tres, Colonienses quinque? quid denique Fridericos septimum et Octavum, hunc Patrem, illum Avum Tuum, apud eos sic commendavit, ut habere voluerint secretiorum suorum participes et Consiliarios intimos, quam illa nota cunctis passimque probata Furstenbergiorum Prudentia, qua præ ceteris pollere sciebantur, ad publicam rem sacram profanamque, fulciendam si nutaret, sustentandam si labasceret, erigendam etiam si forsan alicubi corruisset? Plane ut dici hic apte possit, quod alicubi in sacris Litteris legitur, Sapientiam ædificasse sibi domum in Furstenberg, id est, heroum-monte, unde tot viri, consilio magni, perspicacia lyncei, providentia solertes, in publicam utilitatem prodierunt. Sed et hanc Domum conspicere nobis videmur exornatam digestis per atria Majorum statuis, et per parietes depictis egregiarum virtutum exemplis undique convestitam, Posterorum studia, atque imprimis Tua, Francisce Wilhelme, ad imitationem extimulantibus. Hic Tritavus repræsentatur Hermannus, quam strenuus in juventute militum ductor, tam gloriosus postea sui victor, diversa in cœnobia opes suas largo sinu et fronte exporrecta dispartiens. Hic Atavi, par nobile pietatis, Wennemarus Furstenbergius et Cordula van Galen, ille curvatis genibus oculisque sublatis in adorando deprecandoque Numine jugiter defixus; ista nudipes duriterque vestita, ad notum Domini patientis sacellum iter tritum identidem emetiens. Hic Abavus Fridericus, manu prætendens Instrumenta Beneficiorum, variis in Ecclesiis a se munifice constitutorum. Hic Frater ejus Joannes, Abbas Sibergæ factus, ubi latere elegerat, seculo penitus abdicato. Neque tabulæ, tum aliæ multæ insignes hic desunt, locorum piorum per Fursten-

bergios

BERGIOS restauratorum, auctorum, dotatorum memoriam commendantes : inter quæ ceteris spectabiliora elucent templum atque Academia Societatis JESU, THEODORO Patruo tuo magno, et Franciscanorum cœnobium, FERDINANDO Fratri, Episcopis ac Principibus Paderbornensibus, ut fundatoribus suis inscripta. Talibus stimulata et instructa exemplis Munificentiæ Tuæ Pietas, REVERENDISSIME ET ILLUSTRISSIME DOMINE, quam ampliter sese largiterque effundat erga eos, quos vel nascendi conditio miseros, vel calamitosos fortuna, vel professa paupertas fecit auxilii indigos, nemo digne explicuerit. Hac enim virtute id obtinuisti, ut dicaris esse in FURSTENBERGICA DOMO velut jugiter scaturiens beneficiorum fons, omnibus abundans; iis tamen præcipue, qui eidem Tecum sacræ auctorati Militiæ, Tuæ sunt curæ specialius commendati, Tuo ARCHICOMMENDATORIS regimini subditi. Horum Domus, gravi alieno ære obstrictæ aliæ, eodem a te exemptæ narrantur; aliæ collabascentes ævo atque in ruinam pronæ, resartæ servatæque; aliis novæ factæ accessiones, aliis census grandes donati per Te. Quæ omnia cum animos Tibi cunctorum devinciant, eosdem arctius arctiusque adstringit ipsa amabilissima indoles Tua, plena benignitatis, suavitatis, comitatis; dum nemo est tuo unquam dignatus congressu, qui vel asperioris verbi aculeo, vel contractioris frontis ruga, vel oculi obliquati jaculo læsum se offensumque meminerit. Serenitas vultus, ad hilaritatem compositi, palam explicat animi Tui candorem; et virtutum Tuarum gratia longe lateque diffundit conversationis suavissimæ odorem. Hic vero intra patriæ terminos claudi nescius, sed delatus ad supremum Ordinis Teutonici Magistrum, ad dispersos per Hassiam Ordinis ejusdem Equites, ad Italos etiam longius positos, desiderium tui apud omnes et fecit et reliquit omnino maximum. Frustra simus, si post hæc voluerimus dicendo assequi, vel etiam cogitando, quantam æstimationis ac gloriæ mensuram bellando Tibi acquisieris. Non enim manu tantum strenue, ut multi; sed mente et consilio provide agebas præ multis. Militasti in Mediolanensi Ducatu, duxisti turmas, ditionem pro Rege Catholico defensasti. Seu res ageretur velitatione partium, seu propugnatione murorum, seu pede plena in acie collato, dexteram ubique sentiebat hostis ac metuebat Tuam : sed cum in istis excelleres quam qui maxime, magis tamen excellebas virtutibus Christiano ac Religioso Milite dignioribus; per ea quibus junior excolueras animum Sapientiæ sanctioris studia sic comparatus, ut hostium omnium aliorum contemptor, solas exhorresceres illecebras voluptatum, et in summa castrorum licentia nihil tibi amplius licere putares aut velles quam domi : tam impense res suas servans colonis, quam cupide

plerique

plerique eas rapere consueverunt. Ergo eruditus in museo, sapiens in consilio, fortis ac moderatus in bello, triplici quodammodo via ad summa quæque enixus, FURSTENBERGICO nomine ac culmine sic evasisti dignus, ut nesciamus an pluribus titulis dignior alius : et tali constitutus in fastigio, præ multis conspicuis genere ac virtute Equitibus, Commilitonibus Tuis, lectus es a Supremo Magistro unus, qui cum potestate Legati adires Hassiam, curaturus omnia quæ Teutonici Ordinis salutem, augmentum, decorem spectarent. Ab hac Legatione revertenti Tibi, dum plaudunt summi infimique; patere, REVERENDISSIME ET ILLUSTRISSIME DOMINE, nos quoque venire in gratulationis partem, et Mensis Maji tertium huncce Tomum, Nomini Tuo inscriptum offerre. Continet ille, tum aliorum multorum illustrium gesta Sanctorum, tum Martyrum nomina sigillatim expressa longe plurima, quorum numerus plerumque ex Romanæ Militiæ sectatoribus increvit, dum integras quandoque legiones, Christi fidem professas, exercitui reliquo mactandas objiceret immanis crudelitas imperantium Tyrannorum. Illos inter ad XIV diem Maji, ipso nomine gloriosus S. VICTOR, in Ægypto miles, triumphalis agonis sociam habet, nomine etiam suo memorabilem S. CORONAM. Annis fere mille posterior, ordine tamen cultus prior, præcedenti die XIII occurrit Beatus ille GERARDUS, a Villa-magna prope Florentiam nominatus, et in Ecclesia Equitum Hierosolymitanorum S. Joannis ibidem venerationem, crebris a morte miraculis promeritam, obtinens, ut qui sacræ illius Militiæ Heroes semel iterumque secutus in Palæstinam, cum iis et vincula aliquando pertulit, nec nisi in habitu ipsius Ordinis depictus invenitur, crediturque eumdem professus; ut eo titulo præ aliis videatur ad Te, sacrorum similis Ordinis Equitum in patria tua ARCHICOMMENDATOREM, propius pertinere. Quod si etiam in ea quam offerimus parte FRANCISCUM requiras, cujus virtutes imitando æmuleris, ut a cognomine Divo expressas; ecce Tibi in fine libri, Senensem Beatum, Mariæ Virginis Dominæ nostræ professione et appellatione SERVUM, FRANCISCUM; ex cujus demortui ore prognatum lilium, Mariani nominis litteris inscriptum folia, Parthenophilis protenditur, lingua quantumcumque diserta potentius ad persuadendum, quod Deo grata acceptaque sit Servitus, cui Te a puero mancipasti, totus in Deiparæ famulatum transscriptus. Tutelaribus hisce tribus, si placet, ita Te committe, ut privatæ religionis pietatisque arbitrum optes FRANCISCUM, publicis negotiis ubivis gerendis comitem GERARDUM, tractandis feliciter armis VICTOREM : qui denique, una cum ceteris hoc in Tomo memoratis Sanctis aliisque Cœlitibus universis, ad æternam faciant Te pervenire CORONAM, postquam longo inter nos tem-

pore

pore felix et incolumis vixeris, Præsidium Westphaliæ, Ornamentum Ordinis, Mæcenas bonarum artium ac litterarum. Ita vovemus. Antuerpiæ, anno MDCLXXX.

REVERENDISSIME ET ILLUSTRISSIME DOMINE

minimi famuli et clientes Tui

GODEFRIDUS **HENSCHENIUS**
DANIEL **PAPEBROCHIUS**
CONRADUS **JANNINGUS**
e Societate JESU.

JUDICIUM
PATRUM REVISORUM
GENERALIUM
SOCIETATIS JESU

de sequenti Tractatu præliminari.

Legimus Tractatum Præliminarem P. Danielis Papebrochii de Episcopis et Patriarchis sanctæ Hierosolymitanæ Ecclesiæ: censemusque vulgandum in justam Auctoris defensionem, quem adversarii de variis criminibus, perperam et injuriose, scriptis etiam libris, postularunt: quibus ni respondeatur, silentium pro confessione interpretabuntur. Est autem responsio modesta; nulliusque offensionis, quæ rationabilis sit, concitatrix. Actum in Collegio Romano S. J. XX Julii MDCLXXX.

Josephus Ma. de Requesens
Ignatius Tellinus
Martinus de Ezparza
Franciscus Dunellus,

AD TOMUM

AD TOMUM TERTIUM MAJI

TRACTATUS PRÆLIMINARIS

DE EPISCOPIS ET PATRIARCHIS

SANCTÆ HIEROSOLYMITANÆ ECCLESIÆ

Continens eorum Chronologiam et Acta cum Parergis nonnullis ad Orientalis historiæ notitiam, et solutionem quæstionum quarumdam nobis propositarum spectantibus. VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT: 1**

PRÆFATIO AUCTORIS D. P.

Patriarchalium trium in Oriente Thronorum primus antiquitate originis, licet ordinis dignitate postremus, Hierosolymitanus *est ; a* Jacobo Apostolo Fratre Domini *dictus* Apostolicus *et* Theadelphicus. *Hujus Præsules,* Episcopos *primum, deinde* Patriarchas, *usque ad S. Sophronium nominatos quidem, certa satis serie ; non tamen sigillatim omnes habebamus per sua quemque tempora definite digestos : ceterorum vero nomina, nec omnia, nec certa, usque ad Latinorum in Terram sanctam seculo* XI *adventum : cum interim in tota Orientali historia nihil sit, quod magis conducere valeat ad hæc nostra Sanctorum Acta, quorum partem bonam implent Monachi et Sancti, in Syria ac Palæstina conversati, velut lilia inter spinas, ad solatium et exemplum Christianæ gentis, sub Barbarico Saracenorum jugo gementis per quinque integra secula. Contigit autem annis abhinc aliquot, ut certa de causa intentos mentis oculos semper habens in hanc partem, paulatim collegerim insignem copiam notitiarum, quibus illustrari haud mediocriter posset quadruplex istius Ecclesiæ status, sub Imperatoribus Regibusque, primum Gentilibus, tum Christianis, deinde Saracenis, ac rursum Christianis sed Latinis, quemadmodum tractatu hoc præliminari præstare sum conatus, ad publicum (ut spero) commodum nequaquam contemnundum. Placuit certe similis opera circa Romanos Pontifices in Aprili, et profuit multis : quare etiam hæc ut prosit placeatque futurum confido ; nec gravandum lectorem adjunctis parergis, quæ importunitas extorsit aliquorum, indignantium nobis, quia suas Origines non invenimus in tota primorum undecim seculorum historia : quas tamen ibi quæsivimus studiosissime, nihil unquam facturi libentius, quam eas ad summæ antiquitatis fastigium evehere, siquidem id salva veritate liceat.*

EPISCOPUS PRIMUS

S. JACOBUS FRATER DOMINI.

Ecclesiæ Hierosolymis constitutæ Episcopus, inquit Eusebius in Chronico, *Jacobus ὁ Ἀδελφόθεος ordinatus est*; utique eodem quo Christus crucifixus fuit, resurrexit et in cœlum ascendit anno, quem fuisse *Duobus Geminis Consulibus* notatum, et respondere anno vulgaris Æræ XXIX, demonstratum est in Tractatu Præliminari ad primum Tomum Aprilis, idque ex antiquitatis fere totius consensu. Hoc etiam confirmatur ex S. Hieronymo, qui in libro de Scriptoribus ecclesiasticis elogium *Jacobi* concludit his verbis, *Triginta annis Hierosolymis rexit Ecclesiam, usque ad* VII *Neronis annum,* qui utique est annus vulgaris Æræ LX. Ordinatio autem ejus celebratur XXVII Decembris. Atque huc spectat, quod jam dictus Eusebius habet Hist. Eccl. lib. 7 cap. 19, *Jacobi illius cathedram, qui primus Hierosolymorum Episcopus ad ipso Servatore et ab Apostolis est constitutus, et quem Fratrem Domini fuisse cognominatum divina testantur volumina ; ad nostra usque tempora conservatam Fratres illius Ecclesiæ jam inde a majoribus magna prosequuntur reverentia.* Ubi cum dicitur, *ab ipso Servatore et ab Apostolis constitutus Jacobus,* mihi videtur indicari specialis Christi apparitio, post ejus gloriosam Ascensionem, coram *plus quam quingentis Fratribus* (uti passim Interpretes intelligunt Paulum 2 Cor. 15, 8) facta *Jacobo,* ac deinde *Apostolis omnibus,* completo, scilicet per Mathiæ subrogationem duodenario eorum numero : *Apostolus creatus ut Paulus.*

A numero : quarum quidem apparitionum prima *Jacobus* creatus sit *Apostolus*, eodem quo ceteri jure ad totius Ecclesiæ regimen, æque ac postmodum *Paulus, Apostolus* (uti ad Galatas scribit) *non ab hominibus neque per hominem, sed per Jesum Christum* : secunda mandatum sit ceteris, ut per Palæstinam se dispergerent, et Jacobus maneret Hierosolymis, primogenitæ ibidem Ecclesiæ Episcopus. Passio ejus in Martyrologio Hieronymiano peracta dicitur xxv Martii, Passionis Dominicæ anniversario die : atque ita supra xxx annos sederit menses fere tres. In genere mortis nonnihil antiqui variant. Hegesippus e templi pinnaculo præcipitatum a Judæis, et fullonio fuste in caput impacto mactatum scribit : Eusebius judicio damnatum ab Anano Pontifice, et populo traditum lapidandum asserit, atque reipsa lapidibus oppressum.

AUCTORE D. P. usque ad an. 60

2 Hunc ostendit Henschenius, non tantum a *filio Zebedæi*, Joannis fratre (quod notum est omnibus) sed et a *filio Alphei*, fratre Matthæi (in quo passim erratur) distingui debere : utpote *filium Cleophæ et Mariæ*, ejus quæ *Soror Deiparæ* nuncupatur ; a qua et filius habuit, ut *Frater Domini* appelletur. Quomodo autem *Mariæ* ambæ dicantur sorores (cum B vulgatior longeque verosimilior opinio habeat, neque Joachimo neque Annæ ex communi aut diverso thoro liberos ullos fuisse, præter unicum istud benedictionis germen, unde *Verbum caro factum est*, non poteris commodius explicare, quam si ex fratre aut sorore alterutrius nata sit *Maria, Cleophæ* uxor, et *Jacobi mater*. Nam si *Jacobus* per patrem potius quam per matrem Christum attigisset, neque hæc dicta fuisset *soror* sed *cognata*, sicut vocatur Elisabeth nupta Zachariæ Sacerdoti, ex ipsius Annæ fratre aut sorore nato ; neque mortuo Christo tam plene extincta fuisset stirps illa per Nathan deducta, quæ in Salomonidarum pridem emortuorum locum successerat, sicut eam extinctam libentius crederem, quo major confusio Judæorum fuerit, iterum coactorum ad aliam ex Davide stirpem quærendam, unde Messiam expectarent.

filius Cleophæ ex Maria, Deiparæ consobrina,

3 Porro inter eos qui *Fratres Domini* nominantur a Matthæo et Marco, *Jacobus, Joseph et Judas et Simon*, libenter hoc descriminis posuerim ; ut *Judas et Simon* fuerint quidem filii Cleophæ, sed non ex *Maria* sicut *Jacobus* : *Joseph* vero, qui cognominatur *Barsabas*, filius Mariæ et frater Jacobi uterinus ex patre *Saba* : unde fiat ut in Evangelio vocetur *Maria, Jacobi, et Joseph mater* : *Judas* vero in sua Canonica satis habeat se vocare *fratrem Jacobi*, non C audeat autem dicere *Domini* : *Simon* quoque seu *Symeon*, de quo mox, simpliciter vocetur *filius Cleophæ*. Fuerunt autem omnes ex Nazareth Galilæi, quemadmodum censebatur etiam ipse Christus, non nisi fortuito natus in Bethleem ; videturque dici posse, quod communis utriusque Mariæ avus *Heli*, dimissa Bethleem atque Judæa, Nazareth in Galilæam migrarit, cum domo et familia sua. Porro *Cleopham* ipsum quoque fuisse ex Tribu Juda verosimilius est : huic enim tribui Fratres Domini adscribit Chrysostomus : quidni etiam *ex domo et familia David*, sed a Nathanitis diversa?

ejus ex alio thoro fratres,

II SYMEON qui et SIMON

VIDE APP. TOM. VII MAII NOT 2**

Sedit annos 46 usque ad 107

Cæsario et Petronio Coss. SYMEON *filius Cleophæ Thronum Hierosolymorum excipit*, inquit Eusebius in Chronico ad annum Neronis septimum, qui deinde ad annum Trajani x, *Sosio et Sura Coss.* vulgaris æræ CVII Episcopatus sui XLVI, martyrium subiisse dicitur et XVIII Februarii colitur, ubi plenius de eo Bollandus, tunc necdum distinctionem triplicis Jacobi edoctus, neque eam quam probavimus in Martio Josephi et Joachimi germanitatem. Quod autem Hegesippus, ex eoque Eusebius, *Cleopham* Symeonis patrem (addo ego et Jacobi et Judæ, sed ex alia uxore) vocent fratrem *Josephi Sponsi et Christi patruum*, sic intelligo, ut mutuo se attinuerint in secundo consanguinitatis gradu *Joseph* et *Cleophas*, ex aliqua filia Heli, Josephi sorore, Mariæ amita natus. Quod si filius ejus *Symeon* erat annorum cxx cum crucifigeretur, sicuti post eosdem Hegesippum et Eusebium scribunt Usuardus et Martyrologi ceteri, etiam Romanum hodiernum ; fuerit is senior *Jacobo*, quem, uti et ceteros Apostolos, fuisse credimus juniorem potius quam seniorem Christo. Hoc enim nascente anno VI prævio ante æram vulgarem, cum censum ageret Centius Saturninus, fuisset septennis ille vel octennis : atque ita facilius apparebit, quomodo *Symeon* ex priori *Cleophæ* matrimonio sit natus, *Jacobus* vero ex secundo. Et hic potiori jure quam ille *Frater Domini*; uterque tamen consanguineus ; siquidem et ipse Symeon accusatus est, *quod a Davide originem duceret*: utique per lineam masculinam, nam matres hic non considerabantur. Accusati tunc similiter sunt etiam *alii, ex genere unius eorum orti qui Fratres Salvatoris habentur, cui Judas nomen ; qui* etiam ipsi *præsidebant*, Hegesippo vivente, *Ecclesiis ut Martyres*, sub Domitiano ; *et alta in Ecclesia pace facta, ad Trajani usque Imperium superstites fuerunt.* Cum his vero et Symeone tunc defunctis morte, vel naturali vel violenta, emortua quoque videtur fuisse tota carnalis Christi affinitas et consanguinitas, quatenus illa per Christi proavum Heli referri poterat ad principalem eatenus familiam David, ex Nathan productam.

D *frater Jacobi senior ex alia matre*

uti et Judas.

E

PARERGON I

De oraculo Dei Carmeli et Basilide Sacerdote, tempore hujus Episcopi.

Ad annum *Symeonis* VIII, qui fuit Neronis XIII et Æræ vulgatæ LXVII, pertinet initium belli Judaici, a Vespasiano cœpti per insignem victoriam, ad Taricheam Galileæ oppidum prope lacum Genezareth, de rebellibus relatam die VIII Octobris : post quam pluribus Judææ urbibus captis, videtur ille occasione oblata excurrisse ad Carmelum, utpote superstitiosus imprimis Princeps, cui *longo tempore ante regnum multis prodigiis somniisque significatum*, ex Dione epitomator ejus Joannes Xiphilinus scribit; et Tacitus Hist. lib. 1 cap. 10, *occulta*, inquit, *lege fati et ostentis ac responsis destinatum Vespasiano Imperium post fortunam credidimus.* In hac ergo pridem concepta spe, *apud Judæam Carmeli Dei oracula consulentem ita confirmavere sortes, ut quidquid cogitaret volveretque animo, quantumlibet magnum id esset, proventurum pollicerentur*; sicut scribit Suetonius Tranquillus in Vesp. cap. 5. Quod distinctius explicans Tacitus lib. 2 Cap. 78. *Est*, inquit, *Judæam inter Syriamque Carmelus : ita vocant Montem Deumque. Nec simulacrum Deo aut templum* (*sic tradidere majores*) *ara tantum et reverentia. Illic sacrificante Vespasiano, cum spes occultas versaret animo, Basilides Sacerdos, inspectis identidem extis : Quidquid est*, *inquit*, *Vespasiane, quod paras seu domum extruere, seu prolatare agros, sive ampliare servitia, datur tibi magna sedes, ingentes termini, multum hominum.* Hæc legens, et Carmelitanæ antiquitatis zelatores, ex præconcepta semel opinione de sui Ordinis continua ab Elia successione in isto monte, totis viribus id agere videns, ut persuadeant, verum ibi veri Dei oraculum constitisse, in oratorio quod sub invocatione Deiparæ istic fuerit, ab Apostolorum ætate consecratum frequentatumque ; non potui

F *Sortilegiis addictus Vespasianus*

etiam Carmelitas consuluisse dicitur.

A potui non animadversum relinquere; quod rem, in omnibus cum quibus proponitur circumstantiis profanam, totamque ex haruspicum disciplina descriptam; ita ad se traherent, ut non viderent eadem opera Tacitique auctoritate everti, quod tantopere stabilitum cupiunt Deiparæ vetus in Carmelo sacellum: atque hoc paucis indicavi ad VIII Aprilis, agens de B. Alberto eorum Legislatore num. 60.

Contradicentibus Hieronymianis quibusdam,

6 Talia dum commentarer, contigit etiam in Hispania disputationem nasci circa idem argumentum, inter Gregorium de Argaiz Benedictinum, auctorem librorum quibus titulus Populatio Hispaniarum ecclesiastica; et Hermenigildum a S. Paulo, Apologias scribentem pro sua Hieronymiana Religione, per librum sub titulo Defensionis editum anno 1672 Acceperam quidem ex Hispania et hunc et illos: sed vides præcipuam controversiam in eo versari, uter, Ordo verius descenderet ab Elia, et utrosque iisdem hypothesibus nixos continuationem monachatus ex libro de institutione monachorum ceterisque eodem spectantibus auctoritatibus centies recoctis probare; non magis putavi quærendum mihi in Hermenigildo, quid de Carmelo ipso Basilideque haberet, quam id quæsiveram in Præsidio Romano B Petri Crescentii, quod adeo non legeram, ut nec habere quidem me scirem. Postquam autem a R. P. Francisco Bonæ Spei accusari nos vidi, quasi ex hoc libro hausissemus alienas a Carmelitica antiquitate opiniones; inspexi eum quidem, sed idem ab eo agi quod ab Hermenigildo intelligens, seposui librum, nolens in eo tempus perdere: quippe cui æque peregrinum accidebat, Hieronymianam quæ in Hispania et alibi floret religionem, a S. Hieronymo velut institutore accersere, quam si Paulini in Hungaria, vel Antoniani in Gallia niterentur probare, ab ipsis Sanctis Paulo Eremita et Antonio institutos fuisse Ordines suos.

reponunt illi injuriosum libellum;

7 Ignoravi igitur utrumque auctorem, quatenus hac in parte Carmelitis adversabatur; usque post editum Aprilem, neque adhuc animus est discere quid habeant de Basilide, aut quomodo singuli suum probent intentum. Postquam enim scripserunt illi, scripsit etiam P. Mag. Fr. Laurentius Angelus Espin, Ordinis Carmelitarum Calceatorum; et librum Cæsaraugustæ publicavit cui titulus, *Ruina idoli Carmeliciti, quod somniavit Reverendiss. P. Fr. Hermenigildus a S. Paulo.* Quid alii de eo libro in Hispania judicaverint nescio, moderatis ingeniis displicuisse titulum, fastus atque arrogantiæ scriptore C religioso indignæ plenum, patuit per libellum anno 1678 impressum Hispali, quem nuper accepi, quique inscribitur, *Explicatio cujusdam loci Suetoniani et Examen Divinitatis quam Vespasianus in Carmelo consuluit*: plenum multa et solida eruditione opusculum, quemadmodum et reliqua Auctoris Excellentissimi Opera, Domini, inquam Gasparis de Mendoza, Ibagnez de Segovia et Peralta, Equitis Alcantareni, qui magnis nuper juribus auctus, per eaque ex duplici capite Magnatibus seu Grandibus Hispaniæ adnumerandus, salutatur Marchio de Mondexar Valhermoso et Agropoli, Comes Tendillæ, Dominus Provinciæ Almogueranæ, oppidorumque Corpæ, Meci, Fuente-nobillæ, Loranzæ, Azugnonis, Vianæ etc. Hic mihi solus abunde sufficit, ut meum judicium paucis hic tuear, contra Auctorem Armamentarii. Neque tamen totus mihi ex Hispanico, quo et alii scripserunt, Latine faciendus erit: sufficiet delibasse paucula, atque imprimis cum eo quæsivisse, quis et cujas fuerit *Basilides* iste, per quem responsum in Carmelo Vespasiana datum scribitur.

quem modeste refutans Marchio de Mondejar et Agropoli,

8 Marcellus Donatus inter alios Taciti commentatores Parisiis editus an. 1608, post collecta et indicata Scripturæ loca in laudem Carmeli, cum ex lib. I Regum retulisset quod *Saul partu victoria de Amalec in Carmelo erexit sibi fornicem triumphalem, et obtulit holocaustum Domino de initiis manubiarum* (quo tamen loco alius intelligitur Carmelus) sic scribit. *Ex his mihi conjici posse videtur Deum, quem Carmeli dicit Tacitus, fuisse Deum, qui sine fine vivit et regnat, cui Hebræi illo in monte sacrificium offerebant, eumque ibidem venerabantur, aram et reverentiam habentes, minime vero templum, hoc enim solum in Jerusalem; innominatum vero, quia non illi particulare nomen ut ceteris diis Gentium. Basilidem vero Sacerdotem Hebræum fuisse conjicio: quia Suetonius ea de re verba faciens, meminit Josephi cujusdam captivi Hebræi, ea felicia Vespasiano vaticinati, ob idque vinculis soluti.* Ita conjectator iste, nihilo melius Basilidem cum Josepho, quam Carmelum Eliæ maritimum cum mediterraneo Nabalis conjungens, nec animadvertens quod Hebræis grande crimen et legi suæ contrarium imponat, alibi quam in Jerusalem eos faciens offerre sacrificium et aram habere. Hoc enim si semel fecit Elias 3 Reg. 18, *ex dispensatione divina* fecit, uti cum Abulensi sentiunt Interpretes, nec consequentiam habuit.

D *Auctore D. P. ostendit Basilidem ne quidem Judæum fuisse,*

9 Quanto verosimilius Lævinus Torrentius, Antuerpiensis postea Episcopus? Componit is inter se geminum eadem de re Taciti ac Suetonii locum, et ut ab hoc removendam suadeat appellationem *liberti*, ad nomen Basilidis temere adscriptam in Suetonio per aliquem sciolum; *Tacitus*, inquit, *Basilidem hunc e primoribus Ægyptiorum, et quidem Sacerdotem fuisse narrat; et alioqui non nomine tantum, quod Regale est, sed in specie ipsa ac functione Sacerdotis, Imperii omen est. Accedit quod Carmeli quoque, sive Montis sive Dei, de quo ante, Sacerdotem Basiliden vocat, eumdem nimirum qui in Serapidis templo apparuit.* In eamdem sententiam conveniunt Philippus Beroaldus, Justus Lipsius, Theodorus Marsilius, Isaacus Casaubonus, et præter Carmelitas atque Marcellum Donatum, neque ex horum mente neque prudenter conjectantem, invenias alicujus æstimationis antiquarium qui dubitaverit. Taciti verba lib. 4 cap. 82 hæc sunt, de Vespasiano sic loquentis *Arceri templo cunctos jubet: atque ingressus intentusque numini, respexit pone tergum e primoribus Ægyptiorum nomine Basilidem, quem procul Alexandria plurium dierum itinere ægro corpore detineri haud ignorabat. Percunctatur Sacerdotes num illo die Basilides templum ivisset: percunctatur obvios: denique missis equitibus explorat illo temporis momento octoginta milibus passuum abfuisse.* Quid autem Suetonius? *Cum de firmitate Imperii capturus auspicium, ædem Serapidis summotis omnibus solus intrasset, ac propitiato multum Deo tandem se convertisset; verbenas, coronasque, et panificia (ut illic assolet) Basilides... obtulisse ei visus est: quem neque admissum a quoquam, et jam pridem propter nervorum valetudinem vix ingredi, longeque abesse constabat.*

E *sed Ægyptium et Gentilem Sacerdotem,*

qui postea in templo Serapidis apparuit,

F

10 Nihil erit in tota profana historia tutum a depravatione, si unicuique liceat, ex præjudiciis quibusdam propriis, sic torquere auctores Gentiles, ut ubi quam maxime utuntur vocibus phrasibusque idololatricis, idque cum summa rerum atque verborum consonantia, ibi credantur de Christianæ fidei mysteriis a Christiano Sacerdote celebratis loqui. Interim cum Basilidem lego *e primoribus Ægyptiorum*, et Sacerdotibus Serapidis ac civibus Alexandrinis ita familiariter notum; non dixerim eum etiam *Sacerdotem Dei Carmeli* cum Torrentio et Marsilio, sed *Sacerdotem Serapidis* aut certe *Vespasiani*, qui auspiciorum et haruspicinæ capiendæ causa, quoties ei visum esset, comitabatur castra; et tunc cum Alexandriam Imperator accessit, post tergum relictus erat æger in via. Pro voce autem *libertus*, quæ

AUCTORE D. P. Vespasianum solitus comitari.

A quæ Torrentium torsit et alios fugit inobservata, si quis *liberius* substituat, id est *familiarius* quam tali loco ac tempore decere videbatur, fortassis integer et genuinus sensus Suetonii habebitur. Primus quod equidem sciam Polxeonydorus, ea utique ætate scribens, qua inculta prorsus jacebat Romanæ antiquitatis eruditio, opinioni suæ fulciendæ idoneum Basilidem istum censuit: quem alii deinde aliique ex suo Ordine secuti, in eam demum animi obfirmationem induruerunt, ut pro vindicando sibi retinendoque illo ita nunc certent, acsi in eo agatur summa prætensionis suæ: quod merito miratur Excellentissimus, quem dixi, scriptor, censetque ea ratione plus offici causæ, cui tam debilia adhibentur fulcimenta, ut ea vir prudens non possit non contemnere etiamsi alias de reipsa non dubitaret.

Non præjudicat antiquitati Carmelitarum prætensæ,

11 Certe nihil noceret Carmelitis neque eis detraheret detractus *Basilides*. Quid enim prohibet, eodem in monte, utique spatioso et amplo, antra quædam et speluncas circa fontem Eliæ occupari ab cremitis Christianis, si qui tunc fuerint, eosdemque ibi suum habere sacellum, seu oratorium, quocumque demum nomine appellatum, idque jam inde
B a temporibus Eliæ; et una abinde leuca (tantum enim spatium indicare videtur Antonius Gonzales in suo Hierosolymitano Itinerario lib. 3 cap. 30) in summo montis vertice, idololatricum viguisse cultum istic ubi Elias suum olium obtulit sacrificium? ex quo scilicet translatis in Assyriam decem tribubus, Samaria et quidquid ei suberat regionum traditum est alienigenis, superstitiones suas cum Israelitica religione mixturis: sicut hodieque Turcæ ipsi prædictum sacrificii Eliani locum in summa veneratione habent, juxtaque Mosqueam seu fanum suum, uti scribit Gonzales. Licet autem usque ad tempora Vespasiani nuda dumtaxat ara ibi steterit; cum hoc tamen optime consistit, in ascensu montis, istic ubi sola illa rudera Bertholdus invenit seculo XII, sicut scribit Joannes Phocæ, fuisse ædificium amplum, pro usu tam ministrorum quam adventantium, superstitionis causa primum, deinde post loca sacra repurgata etiam religionis; quamvis ut dixi ea religio diuturna non videatur fuisse, occupantibus cito locum opportunum et natura satis munitum barbaris, ex quo factum sit, ut jam inde ab ætate S. Hieronymi desierit is inter sacra numerari frequentarique.

quod Carmelus a Gentilibus pro Deo sit cultus,

12 Ceterum non debet insulsum videri, quod Ta-
C citus dixerit, *Carmelum* vocari *Montem Deumque.* Nam ut Prudentius lib. 1 contra Symmachum v. 297, Gentilibus exprobrat,

Quidquid humus, quidquid pelagus mirabile gignit
Induxere Deos: colles, freta, flumina, flammas.

et Rabbi Moses Maimonides in Sepher Akam cap. 8 § 1 *Gentiles venerantur montes.* In quem sensum et ad Taciti locum respiciens Vossius, de Idololatria lib. 2 cap. 62, ait; *Mons Carmelus, in quo templum nullum, ipse quasi templum erat numinis, imo et corpus ejus: nam Carmelus Deus constabat genio loci et vasto montis corpore:* quomodo et de ceteris suis idolis sentiebant Gentiles. Sic Scylaci Caryandensi in Periplo, qui ante Alexandrum magnum et Aristotelem tempore Darii Nothi scripsit, pag. 40 editionis Vossianæ, enumeranti loca Tyro vicina nominatur Ὄρος Θεοῦ πρόσωπον *Mons Dei facies*: et paulo infra *Carmelus* ipse, Ὄρος ἱερὸν Διός, *Mons templum Jovis.* Neque enim Ἱερὸν Græcis dumtaxat significat *templum* manu factum, quale in loco oraculi, de quo nobis quæstio, nullum erat; sed *quidquid Diis attributum est*, uti Scholiastes Græcus Aristophanis in Plutum recte observat, Ἱερόν ἐστι πᾶν τὸ ἀναθέμενον τοῖς Θεοῖς.

13 Itaque quando in Vita Pythagoræ apud Jamblicum cap. 3 legitur, quod *ab Ægyptiis quibusdam nautis opportunissime in littora, quæ subsunt Carmelo monti Phœniciæ, transvectus fuit Pythagoras, ubi solus* κατὰ τὸ ἱερὸν *ut plurimum degebat,* non debuit Latine scribi *in templo*, sicut fecit Jamblici interpres Arcerius; sed *in loco sacro.* Quid autem ibi didicerit, et utrum cum Deo an cum dæmone sit versatus, definient auctores qui eum pro celeberrimo Mago habuerunt et laudarunt; inter quos Plinius et Diogenes Laertius; et hic quidem ex sententia Timonis, Satyrici Græci perquam vetusti. Porphyrius autem, allegato Antonio Diogene Alexandri Magni pœne coævo, dicit, quod *ad Ægyptios et Arabes, Chaldæos et Hebræos accessit, apud quos et somniorum interpretandorum scientiæ accuratissime operam dedit, tum divinatione quæ fit thure primus ipse usus est;* Isocrates vero in laudatione Busiridis ait de eo, quod *cum in Ægyptum profectus illorum disciplinæ se tradidisset, tum reliquam Philosophiam primus in Græciam intulit, tum sacrificiorum et consecrationum in templis magis quam ceteri studium habuit.*

D et profanis superstitionibus occupatu

quando in eo morabatur Pythagoras.

14 Talis cum esset Pythagoras, quando ex Ægypto in Carmelum appulit priusquam rediret in Græciam, si non alios ibi quam veri Dei ministros reperisset, non utique diu moratus fuisset, neque facultatem habuisset adeo libere ac solitarie manendi. E
Atque hæc sufficere puto, ut credatur, quod Eliani sacrificii locus, sic fuerit Gentilibus venerabilis, ut ibi ab annis ante Christum quingentis et amplius profanæ sortes consulerentur, et idololatrica exercerentur sacrificia per extorum inspectionem, secundum haruspicum disciplinam; esto aliquid Judaicorum rituum ceremoniarumque iis fuerit admixtum, pro eorum usu, qui Christi ætate vocabantur *Samaritani*, circumcisi æque ac veri Judæi; quemadmodum et Ægyptii illi Magi, *propter quos etiam Pythagoras fuit circumcisus, ut adyta ingrediens, Ægyptiorum mysticam disceret Philosophiam,* uti scribit Clemens Alexandrinus: quod ipsi quoque potuit profuisse in Carmelo ab liberiorem ibidem commorationem. Et hæc omnia, ut dixi, nihil Carmelitis præjudicant, si modo hypothesim ipsi suam possint aliunde probabilem facere: quod ego intelligi et nunc volo et volui semper, quoties aliquod eorum assumptum, ad illius probationem adhiberi solitum, adduxi in controversiam.

III JUSTUS qui et JUDAS.

Sedit ab an. 107

Anno Trajani X, C. Sosio Senecione IV, et L. Li- F
cinio Sura III Coss. Christi annum CVII notantibus *post Simeonem tertius factus est Hierosolymorum Episcopus Justus, ex circumcisione.* Ita Eusebius, et quidem Græce etiam Ἰοῦστον scribens. Epiphanius, quem sequitur Georgius Syncellus, *Judam* appellat. Vetus membrana, ante annos circiter DCCC scripta, mihique a CL. V. Evaldo Rulæo IC. Harlemio communicata περὶ τῶν Πατριαρχῶν Ἱεροσολύμων, sic habet γ' Ἰούδας ὁ Δίκαιος; ut alterum velit esse cognomentum: quemadmodum et *S. Jacobus* dicitur ὁ Δίκαιος *Justus.* Existimo potius nomen *Judæ*, propter memoriam Proditoris abominabile Christianis, in nomen *Justi* commutatum fuisse cum ordinaretur, et sic utroque nomine dictum; quemadmodum infra *Judas-Cyriacus*, et inter Apostolos *Judas-Thaddæus.* Episcopatus hic secundum Eusebium triennalis dumtaxat fuit, finitus anno Trajani XIV Christi CXI. Et in his potior fides habenda Eusebio, in vicinia scribenti annosque per Consules digerenti, quam aliis spatium temporis *ad an. 111*
indicantibus per solos litterales numeros, in quibus nimis quam facile errari, patet ex diversitate exemplarium prælo vel manu curatorum. Nam in ea quam dixi Membrana, anni pro *Jacobo* et *Simeone* singulis

Non fuit Martyr.

A singulis κς' 26 signantur; pro *Juda* ιζ', 17 apud Georgium et Nicephorum *Simeoni* solum κγ', 23. *Judæ* seu *Justo* ζ', 7 dantur, et priores numeri ad Trajani initia ægre pertingunt: quem tamen constat non nisi anno x Imperii sui tertiam Christianis persecutionem suscitasse. Itaque quamdiu licebit sequi præeuntem per Consules Eusebium numerorum sic varie notatorum ab aliis non magnam habebimus rationem.

16 Theodoricus Pauli in Chronico universali hoc elogium texit. *Re et nomine Justus, Judæus natione, audiens salutiferam prædicationem sanctissimi Apostoli Jacobi et S. Simeonis, licet Princeps Judæorum, conversus fuit et baptizatus a S. Simeone. Præfuit autem tertio loco Ecclesiæ Hierosolymitanæ, valde egregie et laudabiliter; ita quod non solum Judæos, sed etiam multos Gentiles sua prædicatione et miraculorum coruscatione convertebat et baptizabat. Præfuit vero annis quinque. Tandem anno Domini* CXIII *feliciter quievit in Christo.* In libro autem Bellorum Dei, *in pace Ecclesiæ migravisse Justum* dicit, anno jam notato, v *die Maji:* ad quem diem ejus quoque meminit Florarium Sanctorum MS. addito titulo *Martyris.* Atqui anno
B CXI jam plane cessaverat persecutio. Cetera quæ nulli certiori historiæ repugnant, accipiat unusquisque ut volet; nobis satis non fuerunt ut huic Episcopo inter Sanctos daremus locum, sed inter prætermissos retulimus tomo 2 Maji fol. 2 litt. F: ubi correctum cupimus lin. 2 et pro *lib. 4 Hist. Eccl. cap. 4*, substitui *in Chronico:* nam qui ibi nominatur *Justus*, non Hierosolymitanæ sed Alexandrinæ Ecclesiæ fuit.

PARERGON II.

De Essenis sive Essæis, per quos aliqui monachismum ab Elia usque post Christum continuatum volunt.

Ad hujus Episcopi tempus pertinet locus Eusebii in Hist. Eccles. lib. 4 cap. 22 ex Hegesippo scribentis, quod *Ecclesiam*, scilicet Hierosolymitanam, *hactenus virginem vocabant, propterea quod vanis sermonibus nondum corrupta fuerat. Primus autem Thebuthis, indigne ferens quod non esset creatus Episcopus, eam occulte vitiare est aggressus. Fuit hic e septem illis sectis in Judaico populo proseminatis.... adversus*
C *tribum Judæ et adversus Christum, quas idem Hegesippus recenset, nominans Essæos, Galilæos, Hemerobaptistas, Masbothæos, Samaritas, Sadducæos, Pharisæos.* Videant ii, qui tanto strepitu *Essenos*, Josepho Solinoque descriptos, laudant ut Monastici status ab Elia instituti propagatores conservatoresque in lege nova, an eos satis verosimiliter ab *Essæis* jam dictis secernere possint. Mihi Ἐσσηνὸς et Ἐσσαῖος idem esse videtur, sicuti idem est Ἐδεσσηνὸς et Ἐδεσσαῖος *civis Edessæ*, et alia hujusmodi infinita, invenienda apud Stephanum de Urbibus. Videri possent quæ de *Essenis* erudite commentatus est in Plinianis super Solinum Commentationibus Claudius Salmasius, Parisiis impressus duobus prægrandibus Tomis anno 1619, cum adhuc optime Catholicus esset, postea in transversum actus non hæreticæ factionis studio, sed tædio patriæ, ubi se dolebat supremo Divionensis Parlamenti Præsidatu jam certa spe prehenso frustratum, neque postea sic a Catholica religione alienus, quin fateretur cuipiam mihi noto, hac sola cogitatione se retineri in Hollandia, quod bis mutare partes turpe nimium esset viro erudito, cui facile esset ut in forensibus causis, sic et in quæstionibus de fide partem utramlibet tueri.

Hegesippus eos inter hæreticos sui ævi recenset,

18 Ceterum in Solini commentatore parum referre puto, quam ille multum vel parum solide Catho-
D licus fuerit, ubi de causa religionis non agitur, sed de sola auctoris mente cum aliis coævis conferenda; juxta quam a Salmasio lector inveniet accurate explicatos *Essenorum* mores, ritus, religionem, Græcanicis superstitionibus permixtam; atque mirabitur propter nonnulla, quæ videntur cum monachis postea subortis habuisse communia, cum ea fuerint quam benignissime sumpta, dignos esse visos quos monastici status zelatores aliqui vellent agnoscere pro majoribus suis; tantum ne cogantur assentiri Hieronymo, sic scribenti de S. Hilarione: *Necdum tunc monasteria erant in Palæstina, nec quisquam monachum ante S. Hilarionem in Syria noverat. Ille fundator et institutor hujus conversationis et studii in hac Provincia primum fuit.* Satis notus erat Hieronymo Josephus, nec fugisse eam poterant quæ de *Essenis* habet: non tamen ipsi vel per somnium incidit cogitare illos Monachos fuisse. Quod sane si fuissent, non potuissent illi non magnam præbuisse materiam Eusebio *de Martyribus* Palæstinæ scribenti, et tamen nec semel quidem unum vel *Essenum* vel *Monachum* in certamen adducenti, toto quo persecutio quam tractat duravit decennio; cum de Ægyptiis Monachis illustrium aliquot Martyrum Passiones extent,
E imprimis S. Cyri xxxi Januarii, atque universim de omnibus testetur S. Athanasius in Vita Antonii num. 61, tantam eorum fuisse alacritatem una cum magistro suo palam se tyrannis objectantium, *ut motus judex ob Antonii sociorumque constantiam, præceperit nullum penitus monachorum aut observare judicium aut in civitate manere*: quo tamen non obstante legimus in S. Petri Alexandri Vita *monachos quoque religiosos viros* cum suo Episcopo *in custodia carceris permanere* voluisse.

auctore d nec agnoscit Hieronymus monachos in Syria ante S. Hilarionem; nec eorum Eusebius meminit, sed bene Ægyptiorum,

19 Non equidem negaverim horum disciplinam, in suis quæ habuit sub S. Marco principiis occasionem dedisse Philoni, ut *quomodo Lucas narrat Hierosolymis credentes omnia habuisse communia, sic et ille Alexandriæ sub Marco fieri Doctore cernens, quasi in laudem gentis suæ librum super eorum conversatione scripserit*, quin et *Essæos* eosdem nuncupaverit; sed hoc nomen in Ægypto fuisse, vel hos originem suam a præmemorata inter Judæos hæresi sumpsisse neque dicit Philo, nec si diceret posset probare: sed præsumi deberet eadem vanitate ipsos sic appellasse, propter quamdam institutorum similitudinem, qua voluit primos Alexandriæ Christianos, credi et appellari Judæos.

quos Philo mala fide Judæos et Essæos fecit

F 20 Jam quod ad *Enoch de Amathim* attinet, de quo Palæonydorus in Fasciculo tripartito lib. 2 cap. 3, quasi is *in monte Carmeli Fratrum Rector ac Præpositus constitutus*, et ad prædicationem Joannis *cum quibusdam Fratribus suis Christo junctus, septimusque in numerum* LXXII *discipulus ordinatus.... inde ab Apostolis Nicopoli Episcopus, tandem cum S. Marco profectus in Ægyptum, constructis ibi monasteriis Fratribusque religiose institutis, post martyrium Sancti reversus sit in montem Carmeli, defunctusque* VII *mensis Julii anno Domini* LXII: ad istum, inquam, *Enoch* quod attinet, talia de eo, sine idoneæ antiquitatis teste dicta, nemo hoc tempore prudenter admiserit. Nec enim allegata a Palæonydoro *Historia Alexandrina*, cum *libro de institutis Monachorum et supplemento Sigeberti de illustribus viris*, ipsius Palæonydori ætatem, id est seculum Christi XV videntur superare; nec fidem apud veræ antiquitatis studiosos invenirent prædicta, licet etiam absque Carmeli et Carmelitarum mentione apud ipsummet Sigebertum legerentur; sed ceteris, quas plurimas suo Chronico intexuit, fabulis annumerarentur, propter tot præcedentium seculorum silentium: sicuti iis adnumerantur quæ de S. Servatio Tungrorum Episcopo temere

Eorum institutorem Enoch Carmelitam ante sec 15 nemo dixit

A mere credidit, tamquam hic ex S. Joannis Baptistæ consobrino natus, ipsius Christi in tertio gradu consanguineus fuerit, liçet certum sit vitam prorogasse usque ad an. CCCLXXXIV. Egimus nos de S. Marco ejusque in Ægypto Apostolatu die XXV Martii, tamquam mortuo circa annum Christi LXVIII; et scrutati omnia, nullum istius Enochi vestigium in antiquis de illo monumentis potuimus deprehendere.

AUCTORE D. P.

IV. ZACCHÆUS vel ZACHARIAS.
V. TOBIAS.
VI. BENJAMIN.
VII. JOANNES.
VIII. MATHIAS vel MATTHÆUS.
IX. PHILIPPUS.

Anno Trajani XIV Christi CXI L. Calpurnio Pisone et Vettio Rustico Bolano Coss. *ordinatus est Hierosolymorum Episcopus post Justum quartus* ZACCHÆUS (Epiphanio et Nicephoro ZACHARIAS dictus) *post quem quintus fuit* TOBIAS, *sextus* BENJAMIN, *septimus* JOANNES, *octavus* MATHIAS (Georgio et Nicephoro MATTHÆUS vocatus) *nonus* PHILIPPUS. Episcopatum *Joannis usque* B *ad decimum nonum annum Trajani* extendit Epiphanius: Eusebius simul omnes perducit *usque ad annum octavum Hadriani*, et sic inter ordinationem *Zacchæi* mortemque *Joannis*, relatam ad ann. Christi CXVI, anni essent dumtaxat sex; atque hinc ad mortem Philippi, an. Christi CXXV adscriptam, fluxissent universim anni quatuordecim inter duos Episcopos dividendi, quibus aliorum calculi solum tres quatuorve annos concedunt. Theodoricus Pauli longius extra chorum saltat, quando *Justum* obiisse dicens anno CXIV, cum *Zacchæo* eique attributis sex annis pervenit usque ad annum CXX: sed prudentior deinceps abstinet a notando numero annorum et Christi. Causa autem tam celeris intra tam paucos annos successionis refundi poterit in proprium quemdam illius Ecclesiæ usum, ex memoria grandævæ quam in *S. Simeone* suspexerant senectutis, non nisi annosissimum quemque et diutissime in ecclesiasticis officiis versatum tali gradu dignum censentis: neque enim gravis aliqua persecutio a Gentilibus incubuisse in Judæos scitur, ipsique Judæi, in Ægypto Assyriaque tumultuantes identidem, Hierosolymis videntur satis quiete egisse: ut proinde difficulter in illas causas refundi possit tam crebra mutatio Episcoporum.

Post Justum ab an. 111 Episcopi sex, usque ad an. 125.

C 12 Elogia a Theodorico Paulo singulis attributa si referri operæ pretium quis putat, hæc habeat ex utroque libro collata. ZACCHÆUS *Sanctus quarto loco succedens, postquam egregie et clarissime sex annis Hierosolymorum ecclesiam rexisset in Christo quievit* XXIII *Augusti.*

Elogia ex Theodorico, Zacchæi,

TOBIAS *Sanctus, natus de sancta civitate Jerusalem, et ex circumcisione ad fidem Christi signis et doctrinis perductus, et Christiani nominis charactere insignitus, quinto loco Hierosolymorum Patriarcha divinitus præsignatus successit, tempore Trajani, et multos Judæos convertit: qui postquam aliquanto tempore præfuisset, migravit. Cujus festum colitur* XVII *die Septembris.*

BENJAMIN *Sanctus, Sancto succedens Tobiæ, Sacerdotium summum sanctæ Hierosolymitanæ Ecclesiæ digne et laudabiliter assumens electione superna, rexit irreprehensibiliter; multosque ad fidem, sua prædicatione attrahens, baptizavit. Tandem completo ministerio suo, Sacerdotium simul et vitam feliciter finivit. Cujus festum colitur....*

Benjamin,

JOANNES *Sanctus, septimus Patriarcha subrogatus S. Benjamin, Hierosolymitanæ Ecclesiæ moderamina feliciter gubernans, divinum cultum per totam Judæam augmentavit, constantissime palam cunctis Evangelium prædicando. Tandem plenus virtutibus et miraculorum gloria clarus quievit in Christo. Cujus festum colitur....* D

Joannis,

MATHIAS *Sanctus, octava successione sequens, et Patriarchatui Hierosolymitanæ Ecclesiæ præsidens, vir erat strenuus in opere verbi Dei; de quo mira et plena fide gesta narrantur: qui multa pro Christo perpessus, ultimo in pace vitam finivit. Ipsius festum celebratur* III *Kalend. Februarii.*

Mathiæ,

PHILIPPUS *Sanctus, canonice nonus Patriarcha incathedratus, postquam pauco tempore Ecclesiæ gubernaculis functus fuerat; feliciter quievit, multis miraculorum signis et virtutibus tam in vita quam post mortem clarus: cujus festum colitur* IV *die Augusti.*

Philippi:

23 Simili modo Florarium MS. suum quibusque diem assignat, præterquam PHILIPPO; et quidem ex eodem, uti verba significant, fonte, diversum tamen; scilicet ZACCHÆO XXIII *Augusti*, TOBIÆ XVII *Decembris*, BENJAMIN XI *Decembris*, JOANNI XXIII *Augusti*; pro quo tamen in Indice notatur *dies* X *Maji*; Quæ miramur unde definiri potuerint, cum neque in Græcorum neque in Latinorum fastis ullis occurrant. Solus MATHIAS, cum eodem quo supra relatus elogio, Usuardo innotuit, et ex hoc ceteris Martyrologiis Latinis: in cujus fide de ipso egimus XXX Januarii; sed non sine formidine, quia *mira* illa *et plena fide gesta* quæ illegat, nulli Græcorum cognita, vehementer nobis suspecta sunt: nunc autem etiam multo magis, cum videmus Theodoricum Pauli utroque libro dicere, quod festum celebratur III *Kalendas Februarii sive* XXIII *die Februarii*. Atqui hi dies valde discrepant, et ultimus proprius est *S. Mathiæ Apostolo*, cujus corpus prope Treviros servari creditur, in sui nominis ecclesia, eaque fides revelationibus et miraculis confirmata habetur: cum interim etiam Romani dicant corpus ejus se possidere in ecclesia S. Mariæ majoris sub lapide porphyretico, et caput ejusdem adhuc ostentent. Unde autem *Episcopus Mathias*, Græcis præteritus, cultum apud Latinos jam olim meruerit, si quærat aliquis; non aliam verosimiliorem causam inveniet, quam quod corpus ejus (sicut et *S. Judæ Cyriaci* infra nominandi) Hierosolymis translatum fuerit in Europam, ac forsitan Romam; quod nunc habeatur pro corpore *Apostoli Mathiæ*, ut in similibus sæpissime contingit. Sicut autem confusa est notitia corporum; sic potuit etiam confundi notitia Actorum; et ista quæ Usuardus vidit tam mira sub nomine *Mathiæ* Episcopi, sumpta esse ex Actis Apostoli, sed apocryphis, omissa ea parte quæ hunc proprie spectabat. Imo quod Trevirensis monachus, in opere de Vita et Translatione S. Mathiæ Apostoli, seculo XII scribens, crediderit ipsum Roma missum Treviros; fortassis aliud fundamentum non habet, quam quod duos illos nequiret distinguere, nec sciretur quomodo revera Treviros allatum esset id, quod ibi anno MCXXVII per revelationem inventum est.

E

dies etiam cultus notati in Florario.

Ex his Mathias videtur cum Apostolo fuisse confusus.

Cum hujus corpus sit Treviris, Romæ erit corpus Episcopi.

F

Habemus nos Breviarium vetustum, ante annos trecentos et amplius manuscriptum ex usu Ecclesiæ S. Sepulchri in Jerusalem, quod fuit Domus S. Joannis Baptistæ in Harlem Hollandiæ oppido, nescio utrum ad Equites an ad Regulares Hierosolymis propagatos pertinentis, ubi ad III Kal. Februarii notatur *S. Mathias Episcopus Jerusalem*, sicuti et in impressis dictorum Equitum S. Joannis et antiquis Patrum Carmelitarum eumdem usum sequentium, cum Officio de communi Confessoris Pontificis, quod Carmelitæ denique mutaverunt propter *S. Telesphorum*, a V Januarii per Vigiliam Epiphaniæ occupato huc translatum, postquam impetrarunt ut is sibi adscriberetur, quia *ex Anachoreta* factus fuit *Papa*.

Hujus cultus.

PARERGON

A

PARERGON III.

An pro certo credi debeat, quod hoc seculo II *scriptus sit liber Josephi Antiocheni de perfecta militia primitivæ Ecclesiæ, cujus unicus dumtaxat locus allegatur ab auctore seculi ut minimum* XIII.

In antiquitus editis Ordinis Constitutionibus,

Anno MCCCCXCIX Venetiis per Lucantonium de Junta Florentinum, diligentia Vener. Bacalaurii Fr. Joannis de Poluciis de Novalaria impressæ fuerunt, quas habemus, *Constitutiones Fratrum Ordinis Beatissimæ Virginis de monte Carmelo*, verosimiliter juxta exemplar earum, quæ fuerunt antea anno MCCCCLXVI ordinatæ et publicatæ a Vener. P. Joanne Soreth: harum autem *Rubrica prima* docet, *Qualiter respondendum sit quærentibus, quando et qualiter aut quomodo Ordo noster sumpsit exordium, et quare dicimur Fratres Beatæ Mariæ Virginis de monte Carmelo.* Sic autem habet: *Cum quidam Fratres nostri Ordinis juniores, quærentibus a quo vel quomodo Ordo* B *noster sumpsit exordium, vel quare dicimur Fratres Ordinis Beatissimæ Dei genitricis et Virginis Mariæ de monte Carmeli, nesciant satisfacere competenter. Hinc est quod in scriptis formam talibus respondendi volumus relinquere: et testimonium veritati perhibentes dicimus, quia a tempore Eliæ et Elisæi ejus discipuli, montem Carmeli, qui non longe ab Achon distat, devote inhabitantium, multi sancti Patres, tam veteris quam novi Testamenti, solitudinis montis ejusdem pro contemplatione cœlestium veri amatores, ibidem juxta fontem Eliæ in sancta pœnitentia, sanctis successibus continuata, sunt procul dubio conversati laudabiliter ac religiose, prout testatur quarti Regum historia* [Cap. VI.] *et Josephus Antiochenus libro de perfecta militia primitivæ Ecclesiæ Cap.* XII *dicens: Perfectorum militum Christi Apostolorum coadjutores surrexerunt, strenuissimi viri, solitarii, contemplationi dediti, sanctorum Prophetarum Eliæ et Elisæi sequaces: qui de monte Carmeli descendentes per Galilæam, Samariam et Judæam fidem Christi constantissime sparserunt; quique in Mariæ Virginis honorem in montis Carmeli declivio fabricantes oratorium, Salvatoris Matri specialissime servierunt. Et hac ratione ipsius titulum elegerunt, ut dicerentur Fratres B. Mariæ Virginis de monte Carmeli; et ita deinceps per Apostolica Privilegia sunt* C *vocati.*

præscripta forma respondendi de ortu et Regula Carmelitarum,

25 [*Quos Albertus, ecclesiæ Hierosolymitanæ Patriarcha et Sedis Apostolicæ legatus, ante Concilium Lateranense in unum Collegium congregavit, scribens eis certam Regulam, approbatam per Papam Honorium tertium, anno sui Pontificatus primo, scilicet anno Domini* MCCXVII: *et per Gregorium nonum, anno sui Pontificatus secundo, scilicet* MCCXXVII; *et per Innocentium quartum, anno* MCCXLIV; *et per Alexandrum quartum,* MCCLV, *Pontificatus sui anno secundo; et per Urbanum quartum, anno suo primo, scilicet* MCCLXII. *Similiter per Nicolaum IV, anno suo secundo die* I *Julii, anno Domini* MCCLXXXII; *et per Bonifacium Octavum, anno sui Pontificatus secundo, scilicet anno* MCCXCIV] *Et multas Indulgentias dicto Ordini multi Pontifices concesserunt, atque plurima privilegia dederunt* [*ut patet in Mari magno*]. *Primus quoad Indulgentias fuit Leo Papa quartus, anno Domini* DCCCXLVIII; *et Adrianus secundus, anno* DCCCLXXIII; *et Papa Stephanus quintus, anno* DCCCXCII; *et Sergius tertius,* DCCCCXIV. *Ex antiquitate tantorum Pontificum privilegiorum et Indulgentiarum facillime excerpitur antiquitas et approbatio Ordinis nostri, atque origo Fratrum nostrorum: et per plures alios summos Pontifices, qui ipsum Ordinem et titulum approbantes, tutissime confirmaverunt: in cujus Regulæ et Ordinis professione, nos eorum sequaces usque in hodiernum diem, auxiliante Virgine benedicta, in diversis mundi partibus Deo famulamur, cui est honor et gloria in secula seculorum.*

cum mentione Alberti Patr.

et Maris magni Privilegiorum,

D AUCTORE D. P.

26 Hactenus primum Caput Constitutionum, quod post pauca sequitur Caput secundum *statuens quod in Ordine sint Provinciæ viginti duæ*, et earum decima *Hispania*, ultima nominatur *Aragona*: de quibus Lezana, post explicatum Capitulum Generale anno MCCCCXVII in Conventu Balneolarum Provinciæ Narbonæ celebratum, ait: *Divisa fuit in hoc Capitulo Provinciæ Hispaniæ in duas, quarum una vocatur Castellæ, retinens locum Provinciæ Hispaniæ, et altera Aragoniæ, ultimum locum inter provincias tenens;* tunc scilicet quando Patribus Carmelitis primo visum *est dignum et justum, ut Fratres prædicti Ordinis, qui sub unius Regulæ professione vivunt, uniformes in observantiis ceremoniarum inveniantur..... et ideo decreverunt Præcessorum instituta, secundum quod Regulæ consonant et vitæ Fratrum convenire videntur, in scriptis commendare:* Quæ sic deducta legens aliquis, numquid existimaret Præfationem istam compositam fuisse manu vel mandato electi tunc Generalis Joannis Grossi, vel saltem in aliquo Generali Capitulo, in Europæ partibus celebrato, cum jam divisus in Provincias plures esset E Ordo, seculo XIV; cujus verbis aliquid addiderit Grossus, ut suo tempori Præfationem istam aptaret? Ita mihi videbatur, dolebamque id fecisse Grossum, quo primigenius contextus, qui de sua ætate optimum testimonium præbere potuisset, degenerarit a sua puritate; sic ut, cum nequeat nunc definiri quot Provinciæ fuerint cum is scriberetur, sciri etiam præcise non possit quandonam primo compositus sit; præsumi tamen merito debeat, ea omnia ab initio continuisse, quæ [] inclusi de Alberto et Pontificiis approbationibus; ac proinde Constitutiones illas cum sua Præfatione ad annum circiter MCCCXX pertinere, quando jam aliquam æstimationem in Ordine habere poterat Josephi Antiocheni in eadem citatus liber. Quantum autem additamenta Grossi incommodant definiendæ certius Chronologiæ; tantum laudandi veniunt Sorethus atque Poluccius, qui textui, qualem a Grosso acceperant, nihil addere præsumpserunt, licet multa possent; imprimis nomina octo provinciarum ad viginti duas priores additarum intra proximos quinquaginta quinque annos, uti apparet ex Lezana, eas ad annum MCCCCLXXII enumerante.

ac divisione Provinciarum 22,

quæ tamen fuerint pauciores cum illæ primum scribebantur,

puta circa an. 1320.

27 Nihilominus R. P. Daniel a Virgine Maria, tom. 1 Speculi num. 522. Caput supradictum producit, ut *excerptum ex antiquis Ordinis statutis, a S. Brocardo circa annum Christi* MCXCI *scriptis, et ex Libro sermonum Richardi Ardmachani Primatis Hiberniæ.* Richardi Sermones nominatos invenio in bibliotheca Gesneri, simulque quod anno MCCCLX claruerit, scripseritque varia *contra monachos mendicantes.* Ipsum non habeo, nec scio ubi reperiam; nam RR. PP. Carmelitæ Antuerpiæ, quibus libros ex nostro Museo petentibus etiam hoc anno prompte exhibui, excusant illum esse apud se. Aveo certe videre quid Antimonachus iste scripserit in favorem Carmelitarum. Atque ecce Waldensem, qui desiderio nostro faciat satis, tom. 3 de Sacrament. tit. 9 cap. 89. Hic apud Lezanam in Apparatu Cap. 6 num. 4, sic inducit locutum Richardum in sermone de Conceptione Virginis, habito Avenione anno MCCCXLII, *Dicunt fide dignæ historiæ, quod a tempore Eliæ et Elisæi, qui sæpius morabantur in monte Carmelo, juxta Nazareth civitatem Dominæ nostræ ad tria milliaria, solebant homines devoti secretius habitare usque ad tempora Salvatoris: et tunc illi Eremitæ prædicantibus Apostolis inter ceteros sunt conversi: et in uno latere montis ipsius primo Ecclesiam construxerunt,*

F *Illarum præfatio non habetur apud Richardum Armacanum,*

nec eadem hic quæ Josephus dicit.

A AUCTORE D. P. *struxerunt, in loco illo scilicet in quo didicerant ipsam in vita sua cum sodalibus virginibus cohabitasse. Et ob hoc nimirum inter omnes Religiosos Dominæ nostræ primitus sunt adscripti, ut vocarentur Fratres B. Mariæ de monte Carmelo.* Hæc vero neque sunt Statutorum verba, qualia tamen nobis ut a Richardo descripta proponuntur, neque verba Josephi Antiocheni ibidem relata de oratorio *in montis Carmeli declivio* fabricato; cum Richardus loquatur de eo quod constructum fuisset a Fratribus, *in loco in quo didicerant Dominam nostram cum sodalibus Virginibus cohabitasse in latere montis;* a Nazareth *ad tria milliaria* dumtaxat distantis. Injuriam porro faciunt Brocardo, qui eum inducunt allegantem *quarti Regum cap.* 6, cum ibi nec semel quidem nominetur Elias; in toto vero isto libro nusquam dicatur Elisæus in Carmelo, nedum *ad fontem Eliæ* universæ Scripturæ ignotum, invenisse habitantes discipulos, intelligendo *Filios Prophetarum :* sed, ut legitur cap. 2, v. 15, *in Jericho,* unde cap. 6, v. 2 egressi sunt ad *Jordanem,* ut tollerent ligna in ædificium domus.

28 Ceterum quod ad eumdem *Brocardum* attinet, cupio discere, ubi et quo loco, inveniatur exemplar statutorum ab eo originaliter scriptorum, si enim tale extat alicubi, pessime consuluit Ordini suo auctor Speculi, quod *Monumenta antiqua* colligere rogatus et pollicitus, istud omiserit efferre in lucem, quod præ aliis omnibus fuisset æstimatum ab iis, qui solidam rerum præteritarum scientiam in suo quærunt fonte: nec enim parvi refert intelligere, quid in quoque Ordine vel statu fuerit successive mutatum. Si nullum exemplar ejusmodi habuit P. Daniel, sed secutus est exemplaria seculo XV scripta vel impressa, ex quibus ipse quæ voluit sumpsit, omissis aliis quæ his [] inclusimus, quæque non potuisse ex *Brocardi* calamo proficisci palam est; quæro qua certitudine possit asseverare istam, quam præcise servavit, partem esse Brocardi. Scripsit, inquies, Statuta *Brocardus.* Hoc primum mihi incertum : quia apud Sanvicum, Ribotum, et Grossum nihil tale lego; qui autem id feruntur asseruisse seculo XVI vixerunt. Quando autem scripsisset? *Circa annum,* inquit, MCXCI. Ergo ante Regulam ab Alberto præscriptam. Consequens igitur erat, ut illa Statuta antea pro Regula fuerint, et hæc si eorum epitome erat, debebat ad eorum observantiam Carmelitas hortari, aut saltem ipsorum meminisse. Meminit, inquiunt; petierant enim hi sibi dari Regulam *juxta propositum suum.* Non potuerunt ergo illi habere propositum eremiticæ vitæ, sub obedientia unius ducendæ, nisi scriptum et variis statutis ordinatum? Quod si habebant; cur non petebant ipsamet Statuta auctoritate Legati Apostolici confirmari, eorum deinde compendium ipsi sibi pro suo arbitratu describi? Demus tamen Brocardum, etiam ante acceptam Regulam, scripsisse aliqua, eaque reliquo corpori aliarum post additarum Constitutionum sic nunc esse permixta, ut discerni primigenia a post additis nequeant : an inde consequitur necessario etiam scripsisse Præfationem, quam ejus esse, nequeas ipsemet sustinere, nisi simul fatearis interpolatam? Quæ autem conclusio certa et evidens potest ex opere interpolato haberi? nam quidquid inde sumpseris Interpolatori tribui poterit, nec a te probari ejus non esse.

Eadem præfatio gratis adscribitur Brocardo et sec. 12,

qui nec debet dici ante Regulam scripsisse,

nec quid scripserit discerni potest :

29 Cum bene considero editionem Venetam anni MCCCCXCIX, in calce libri lego hæc verba : *Expliciunt sacræ Constitutiones novæ Fratrum et Sororum B. Mariæ de monte Carmelo... quarum quidem Constitutionum nulla bona vel mala charta aut minima littera apud eumdem impressorem vel alium secularem remansit.* Si hac fiducia R. P. Daniel omisit quæ voluit, cetera sub nomine Brocardi edidit (quod et alibi eum fecisse notavimus, mutilatis qua displicere poterant textibus in Vita S. Angeli et Viridario Grossi) nolim quidem accusare eum fraudis malignæ, cum possim excusare intentionem, id sibi licere arbitrati pro causa sua, neque cogitantis fieri posse ut aliquis integro textu producto nudam veritatem palam exponat : non tamen possum non suspendere fidem, donec integre producta videam quæ ipsi placuit truncata dare. Interim nec ipsi nec alteri cuipiam injuriam facere me existimo, si dicam mihi non constare, quod Præfationem istam scripserit Brocardus; adeoque nec alterum, quod inde eductum cupit, istum Josephi Antiocheni librum, ætate Brocardi priorem esse. Illi vero etiam amplius petunt, exiguntque ut credam, Josephum illum *proximum temporibus Apostolorum vixisse sub annum Christi* CXXX. Quo autem teste? *Teste,* inquit Lezana, *Possevino in apparatu.* Ad pœnam libri. Possevinum sic lego : *Josephus Antiochenus, vetustissimus fertur fuisse auctor. Vixit anno* 130. *Philippus Ribotus.* At Ribotus aliique qui multi allegantur lib. 5 Speculi cap. 8 nihil de anno neque de ætate : Possevinus, ut apparet, id solum retulit quod fama ferebatur, nihil solicitus quam ea fundata esset : et forte alicubi pro 1300, Cyfra una per fraudem extrita vel per errorem omissa, invenit scriptum 130, quod ad alia festinantem decepit : quem ejus lapsum prudenter dissimulans Bellarminus, in libro de Scriptoribus ecclesiasticis, Josephum tacitus prætermisit.

quod tamen facere præsumpsit auctor Speculi,

D

et Josephum vult vixisse an. 130,

E

30 Ipsum opus, quod, ut ait Lezana, *tempus edax rerum absumpsit vel sub bibliothecarum latebris abscondit,* licet non affirmaret Emanuel Romanus in Elucid. Carm. se in Universitatis Salmanticensis bibliotheca vidisse et legisse, vel ex sola tamen Riboti attestatione satis credimus, extitisse : sed vehementer dolemus, nec ipsi nec alteri venisse in mentem ut illud luci daret. Quam multi præter eum id legerint nescio, cum enim omnes non nisi unum eumdemque locum transcribant, potuerunt invicem ovium instar fuisse secuti, et alter transcripsisse ex altero, nulla adeundi fontis cura assumpta. TRIUMPHATORI interim tam asseveranter dicenti, *Carmelitanam historiam veram esse aut nullam,* et hunc auctorem tamquam e præcipuis testibus unum identidem appellanti, incumbit probare, non ex unius Possevini FERTUR, sed ex irrefragabilis certitudinis documentis, quod seculo Christi secundo revera floruerit inter Ecclesiasticos scriptores aliquis *Joseph Antiochenus,* quodque ille scripserit librum *de perfecta militia primitivæ Ecclesiæ,* denique quod liber iste qui nunc citatur revera sit talis per omnia, ut credi debeat verus ac sincerus antiqui illius Antiocheni Josephi fœtus esse. Conclusio enim historice evidens, qualem TRIUMPHATOR intendit, non potest elici nisi ex præmissis historice evidentibus. Tantum autem abest ut de prætenso Josephi libro habeatur ejusmodi certitudo, ut S. Hieronymi et totius antiquitatis de eo silentium, et impossibilitas examinandæ veritatis propter defectum exemplarium, suspensum cogant hærere eum, qui novit quam multa opera, de quibus antea vel pauci vel nulli dubitabant, quin ejus auctoris ac temporis essent quod præferebant, hoc critico et omnia explorante seculo, non solum in suppositionis adulterationisve suspicionem adducantur, sed evidentissime convincantur. Obvia ubique exempla sunt, etiam in his nostris Actis; et tot Decretales, Romanis Pontificibus per summam imposturæ impudentiam suppositæ, quod videre est in nova Conciliorum editione justissima censura damnatas, fidem faciunt nullum esse tam sanctum argumentum, quod non attrectaverint consarcinatores fabularum. Denique res tantæ consequentiæ credi non debet ex alieno arbitrio et judicio, quod quam solidum sit non potest

quod non debet incertæ famæ credi,

F *sed efficaciter esse probandum*

A potest ulla ratione comprobari, donec prodeat liber ipse de quo præjudicarunt homines, in aliis non recte judicasse comperti.

Interim apparet ex illa Præfatione ignotam fuisse auctoribus originem Ordinis,

31 Ceterum ex primo antiquissimarum quas hactenus novimus Constitutionum Capite, integre fideliterque hic repræsentato, sigillatim autem ex illa, quam P. Daniel omisit parte, luce meridiana clarius innotescit, quanta in Carmelitanum Ordinem obrepserit propriæ originis ignorantia, intra unum aut sesqui seculum ab obitu Brocardi ; cum scilicet credebatur primus *Albertus in unum Collegium congregasse Fratres.* Duravitque similis de eodem *Alberto* ignorantia usque ad hoc præsens seculum, prout infra patebit ex litteris a Generali Stratio ad Aubertum Miræum atque ab hoc ad nostrum Bollandum datis : ut facile ignosci debeat iis qui deinde laudabili conatu incubuerunt ad eruderandas sui Ordinis historias, si veterum errorum occupati præjudiciis non omnia recte sunt assecuti. Sed quemadmodum hæc venia non gravate datur, sic nec debent Socii eorum ægre ferre, si quis ab ipsis rogatus imo coactus, et ab instrumento ad id necessario rerumque istiusmodi tractandarum experientia multo luculentius instructus, neque iisdem respectibus quibus isti impeditus a discernenda melius veritate, aliquid adferat, quod non viderint. Nam quod dicunt *Stultum plus videre domi propriæ quam sapientem alienæ*, aut ad rem nihil facit, aut nimis crasse acceptum veritati repugnat et quotidianæ experientiæ. Non ita Franci responderunt Henschenio, postquam eis medium inter duos Dagobertum, annis jam mille ab historicorum memoria abolitum, eruit ex indubitabilibus istorum temporum monumentis ; sed gratulati peregrino homini, id assecuto foris, quod eorum nemo domi invenerat, etiam hodie continuant plausus, studentque inventam ab eo semel certioris chronologiæ viam novis novisque monumentis nummorum, diplomatum, historiarum expeditiorem reddere. Nescio quomodo excepturi illi sint temeritatem TRIUMPHATORIS, *Dagobertum II ab Henschenio confictum* non dubitanter asserentis, quia tali Rege posito, *contradicitur Chronico de gestis Francorum, Ivoni Carnotensi et Trithemio*, quasi id curandum esset in re evidenti, et ex monumentis coævorum scriptorum longe certius quam ex multo post natorum hallucinationibus discenda.

quæ adhuc possit melius eruderari, B

32 Porro sicut in Speculo, sane non tam fideli quam prædicatur, omnia illa caute omisit P. Daniel, C ex quibus præjudicium aliquod intento a se fini creari poterat, si tam profundam historiæ propriæ ignorantiam observari contingeret, in eo, quod totum Ordinem repræsentabat, et cujus definitione compilatæ primum Constitutiones fuerunt Capitulo Generali ; sic et deinceps relaturus partem alteram primi Capitis de Indulgentiis, abolevit mentionem *Maris magni*, hoc enim manifestum additamentum erat Joannis de Novelaria, quia non plures anni quam XXIII effluxerant a tempore datæ Bullæ, quam eo nomine Carmelitæ appellant. Bulla autem ista nihil continet de Indulgentiis : quare nec trahi huc debet allegatio *Maris magni*. Quod autem sub eodem nomine laudatur ab aliis, velut antiquiores istas Indulgentias continens ; id supposititium esse alibi docuimus, sicut et fictitiæ sunt Indulgentiæ omnes, sub ea quæ prætenditur forma ante seculum X. Tale esse agnovit ipse Lezana, quando neque in peculiari de Mendicantium Ordinum Privilegiis opere, nec in suis Annalibus ausus est illud referre, aut ejus vel minimam facere mentionem, eo ubi id maxime exigebatur loco, videlicet ad annum MCCCCLXXVI Sixti Papæ quarti IV, quo ipsum fuisset datum.

quam sit in Speculo non satis fideli.

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 3am

X SENECA.
XI JUSTUS.
XII LEVI.
XIII EPHREM.
XIV JOSEPH.
XV JUDAS qui et QUIRIACUS.

D

AUCTORE D. P. Ab an. 124 Episcopi sex,

Hadriani Imperatoris anno VIII, Christi CXXIV, *Manlio Acilio Glabrione et C. Bellicio Torquato Coss. Hierosolymitanæ Ecclesiæ Episcopus decimus* SENECA (Georgio HENECAS, in MS. Membrana SENTHYAS nuncupatus) *undecimus* JUSTUS *alius, duodecimus* LEVIS sive LEVI, *decimus tertius* EPHRES sive EPHREM, *decimus quartus* JOSES sive JOSEPH, *decimus quintus* JUDAS : *quorum omnium ex circumcisione existentium numerus ad quindecim pertingit, usque ad Judæorum defectionem ab Hadriano :* pro quo Hieronymus, Eusebii Chronicon Latinum faciens, substituit, *usque ad eversionem quam ab Hadriano perpessa est Jerusalem.* Rebellaverunt autem Judæi Anno Hadriani XVI, qui contra eos ipsam Judæam depopulantes exercitum misit sub ducatu Tinnii Rufi : et anno XVIII ejusdem Imperatoris, Christi CXXXIV debellatum est. *Ex quo tempore etiam introeundi eis Hierosolymam potestas ablata est, primum Dei nutu, tum mandato Romanorum, suntque in omnes regiones dispersi.* Anno inter duos jam dictos medio. *C. Julio Servilio Urso Severiano II et C. Vibio Juventio Vero Coss. Cochebas, Dux Judaicæ rebellionis, Christianos, nolentes secum* E *pugnare contra Romanos, variis modis excruciavit*, sive, ut Hieronymus Eusebium interpretatur, *omnimodis cruciatibus necavit.* Quem autem prius ac potius quam eorum Episcopum ? Itaque cum Eusebio hic potius mortem ejus colloco, quam eam differo usque ad annum Antonini XI Christi CXLIX cum Epiphanio.

usque ad an. 133 :

34 De *Juda* mox dicturus congruum censeo præmittere elogia, decessoribus ejus a Theodorico scripta ; non quia ea magni momenti sint, sed quia satis verosimiliter excogitata, et quoad *Judam* saltem magnum in certiori historia fundamentum habent. Sunt autem hujusmodi.

eorum Elogia ex Theodorico,

Senecæ,

SENECA *Sanctus, B. Philippo succedens, rexit decimo ordine saluberrime Ecclesiam Hierosolymorum, et post cursum hujus Vitæ quievit in Christo, cujus festum colitur* X *die Januarii.*

Justi,

JUSTUS *Sanctus, Sacerdos Deo dignus, præfuit feliciter : fuit quippe vir omnium virtutum merito conspicuus et Sanctus. Qui tandem consummato felicis certaminis cursu, summi præmii bravium a Deo gloriose accepit : cujus festum colitur* XXIV *die Novembris.*

Levi,

LEVI *Sanctus, Principatu Ecclesiæ Hierosolymitanæ aliquo tempore perfunctus, migravit in cœlestem Jerusalem, victus omnibus Babylonicis. Fuit enim vir* F *scientiarum divinarum solertissimus indagator atque egregius prædicator, quique in præsentia multorum Judæorum mortuum suscitavit in nomine Jesu, atque multos eorum propterea ad fidem Christi convertit. Cujus festum colitur prima die Martii.*

Ephrem,

EPHREM, *vir inclitus ac prædicator egregius, rexit Ecclesiam suam, tempore Ælii Hadriani Romanorum Imperatoris, aliquanto tempore. Qui postquam in vinea Domini fideliter laborasset, et veluti egregius pugil Domini constanter certasset, fidem Christi enuntiando tam Judæis quam Gentilibus, magnam catervam ex eis fidei jungendo et baptizando, tandem martyrio coronatur. Cujus festum colitur* IV *die Aprilis.*

Joseph,

JOSEPH *Sanctus succedens, rexit Ecclesiam suam valde magnifice : fuit enim Sanctus in omnibus operibus suis, et multorum operator miraculorum. Tandem infinita sustinens a Judæis incommoda et tormenta, propter constantiam prædicationis suæ contra eos, licet fuerat Judæus natus et circumcisus, martyrii corona coronatus cœlum perpetim regnaturus intravit ; cujus festum colitur* VI *die Augusti.*

Judæ.

JUDAS *Sanctus Martyr, decimus quintus Patriarcha electus et consecratus, in maxima tribulatione et persecutione*

A *cutione tam Ecclesiæ quam Civitatis Sanctæ, tam a Judæis quam a Gentilibus, felicissime rexit. Qui dire tormentatus a Judæis, et sæpius diversis pœnis in lacessitus propter fidem Christi, quam non solum Jerusalem verum etiam in circumvicinis civitatibus et oppidis ferventissime prædicabat, tandem sub Hadriano Imperatore capitis obtruncatione coronam martyrii meruit accipere: cujus festum colitur* x *Aprilis.*

Hunc putamus etiam Quiriacum dictum,

35 Hactenus Theodoricus Pauli, cui quoad dies singulorum hic notatos consentit Florarium MS. excepto quod *Judam* ultimo nominatum omittat. Hunc autem ad diem IV Maji opinati sumus ipsum eumdem esse, qui hujus mensis Kalendas obtinet in omnibus Hieronymiani Martyrologii ecgraphis aliisque vetustioribus Usuardo, his verbis : *In Hierosolymis natalis S. Judæ sive Quiriaci Episcopi*, alibi *S. Quiriaci qui et Juda, et S. Judas qui cognominatus est Quiriacus.* Et quia certo demonstramus, eum qui ab Usuardo IV Maji notatur cum duplici isto nomine, tamquam Dominicæ Crucis index sub Constantino et Martyr sub Juliano, nullum fuisse in rerum natura, sed cum tota suæ Passionis historia purum putum esse figmentum; ideo existimavimus verosimillimum esse, eum quem I Maji Hieronymus Martyrologio suo adscripsit, esse hunc ex circumcisione ultimum, quam etiam Martyrem obiisse, etsi non scriberet Theodoricus, quod parvi faceremus, persuaderent, tamen verba Eusebii de Cocheba, superius recitata.

in Martyrologio Hieron. I Maji.

B

PARERGON IV.

De Auctoribus elogiorum Patriarchalium apud Theodoricum, et dierum etiam in Florario MS. notatorum.

Jam sæpe laudatus Eusebius, Cæsariensis in Palæstina Episcopus, non nisi XXVI leucis ab Hierosolyma, Chronicon suum, quo utimur, finivit in vicennalibus Constantini Augusti, anno CCCXXVII Nicomediæ cœptis celebrari : ac deinde Historiam Ecclesiasticam edidit, in hujus Historiæ lib. 4, cap. 5 de omnibus hactenus nominatis et recensitis sic loquitur : *Episcoporum tempora, qui Ecclesiam Hierosolymitanam rexerunt, quoniam (ut fertur) vitam ad breve admodum temporis spatium propagabant, nusquam scriptorum monumentis servata reperio. Tantum tamen ex quorumdam scriptis animadverto Episcopos numero quindecim, ad obsidionem Adriano regnante contra Judæos factitatam, gradatim succedendo illic fuisse. Quos universos ex Hebræorum stirpe (totam namque eorum* C *Ecclesiam ex Hebræis fidelibus coaluisse constat) satos memorant, atque adeo Christi cognitionem ingenue vereque amplexatos; ita ut ab illis qui jam tum de rebus ejusmodi recte judicium ferre poterant, revera officio et ministerio Episcopali digni judicarentur. Qui quidem ab Apostolorum tempore ad eam tum obsidionem, in qua Judæi, iterum a Romano Imperio desciscentes, fuere non exiguis præliis afflictati, serie successionis continuata eam Ecclesiam rexerunt.* Atque hinc luce meridiana clarius patet, eos qui vel annorum numerum definire singulis, vel mortis diem determinare; vel de eorum virtutibus miraculisque in particulari scribere aliquid præsumpserunt, id fecisse ex sui capitis phantasia propria; ac proinde in iis, quantumcumque verosimiliter excogitatis, nullum haberi fundamentum ad aliquam solidam in re historica conclusionem. Dies autem singulorum festi; notati apud Theodoricum et Florarii auctorem, æque gratuitum esse inventum aliquorum, qui ipsos ab Eusebio sic laudatos, colendos sibi esse putarunt; et verum cujusque natalem ignorantes, pro suo commodo cuique assignarunt diem aliquem beneplacitum.

Eusebio negante Episcoporum tempora definita exstare,

non est fidendum definientibus ea recentioribus,

37 Hoc ut possit intelligi erit operæ pretium animadvertere, quo loco et tempore jam sæpe citatum *Florarium Sanctorum* scriptum sit. Hoc autem in D Conclusione libri, ubi sui operis finem et causam reddit auctor, sic indicatur : *Nos in Occiduo constituti Sanctorum Pontificum* (scilicet Clementis, Anteri, Fabiani et Gaii, qui passiones Martyrum scribi curarunt) *laborem pariter et diligentiam considerantes, seculares historias de cetero conscribere aut chronica colligere sine necessitate postposuimus, ad quas colligendas ardore quodam ab ineunte ætate nostra ferebamur : et adjuvante Altissimo hoc Promptuarium Sanctorum breviter et succincte collegimus, et ad finem per nos conceptum duximus, ad vitæ nostræ emendationem et legentium ædificationem, anno salutis* MCCCCLXXXVI *die S. Luciæ Virginis gloriosæ.* Sequitur post Conclusionem *Catalogus Sanctorum Ordinis Canonicorum Regularium qui in hoc Florario Sanctorum continentur.* Hoc nobis indicio est, ex eo Ordine ipsum auctorem fuisse : et quoniam in tota hujus libri scriptura nihil occurrit earum mendarum et emendationum, quæ passim deprehenduntur in libris non autographis, sed ab alio originali transcriptis; non possumus dubitare quin idem auctor sit qui scriptor : hic vero nomen suum in fine sic scribit : *Istud Florarium Sanctorum pertinet Ven. D. Henrico de Eych Canonico ecclesiæ B. Catharinæ Eyndoviensis. Investito* E *Parochialis ecclesiæ de Weeld manu sua propria scriptum.* Denique eadem manu, sed atramento multo magis vivido ac recentiori additur, *Datum Domino Gerardo, Abbati monasterii Averbodiensis, consanguineo suo, cui tenetur ipse Dominus Henricus in* XVI *Florenis Renensibus et* XVII *stuferis ex mutuo.* Iste autem Abbas *Gerardus*, Ordinis Præmonstratensis in Brabantia, installatus an. MDI bibliothecam instauravit, et vixit usque ad ann. MDXXXII. Loca vero hic nominata, scilicet *Everbode* Abbatia, *Eyndhovia* Municipium, *Weeld* Parochia, ita in triangulo se respiciunt, ut septem horariis leucis ab se invicem distent.

aut diebus notatis in Florario :

quod scriptum fuit an. 1486

ab Henrico de Eych Can. Reg. in Brabantia,

38 Rursum Theodoricus Pauli, quem ex serie Abbatum S. Michaelis Antuerpiæ, usque ad Olardum Teerlinch et Joannem II perducta, scimus post ann. MCCCCLII scripsisse, in Chronico fol. 22 originem et seriem texens Dominorum de Borssalia, vocat se *Vicedominum ecclesiæ Collegiatæ Sanctorum Martini et Vincentii in Gorinchen partium Hollandiæ Trajectensis diœcesis* (Ultrajectensem nunc vocamus) quod oppidum vulgo *Gorcum, Eyndhovio et Weelda* distat circiter decem Leucis. Ad Mosanum quoque universum tractum in Leodiensi agro, Ducatibusque Brabantiæ, Geldriæ, Limburgi ac Cliviæ fuerunt F plura, suntque adhuc non pauca monasteria Canonicorum Regularium; quorum aliqui *Sepulcrini* dicuntur, utpote deducti a Canonicis, tempore Arnulphi Patriarchæ ad sancti Sepulchri custodiam deputatis; alii *Crucigeri*, a Cruce quam gestant in vestibus, caput Congregationis suæ habentes Hui, qui etiam ipsi, tamquam Hierosolymis deducti Patronum ac Fundatorem appellant S. Cyriacum, Dominicæ Crucis (uti credunt) indicem sub Helena Regina. Ab alterutris horum, non solum scriptam dixerim eodem seculo, quo Theodoricus et Florarii auctor vixerunt, istam Patriarcharum seriem, sed etiam iis (quos omnes ut Sanctos laudat Eusebius) attributum fuisse cultum aliquem, definito cuilibet die magis commodo. Neque enim putes quod ita acceperint a majoribus suis ex Terra sancta : quia si hoc foret, apparerent nomina in Kalendariis Carmelitarum et Rhodiensium, secundum usum Ecclesiæ S. Sepulcri descriptis; sicut docui in Aprili, ubi de B. Alberto, cap. 9. Visum igitur ipsis fuerit in aliquo apud nos Provinciali Capitulo instituendum ejusmodi cultum ipso illo seculo XV, quo potissimum inter religiosos Ordines, eos præsertim qui videri volebant Minoribus et Prædicatoribus

cum Theodoricus scriberet Gorcomii,

et Sepulcrini Crucigerique ad Mosam florebant.

A dicatoribus antiquiores, cœpit certari de antiquioribus Sanctis in partes suas trahendis.

39 Ista porro omnia nequaquam otiose hic dicta sunt, sed juvabunt ad amolienda offendicula, quæ occurrent in Patriarcharum Hierosolymitanorum serie, prout ea ab auctore suo, ex apocryphis novitiorum scriptorum somniis, non uno loco interpolata habetur apud prædictum Theodoricum. Qui vir diligens magis quam doctus, omnia, ut reperit, sic descripsit, nullo cum discrimine; ut plane nobis sit instar sagenæ illius Evangelicæ, ex omni genere piscium congregantis, quam educentes et secus littus inexhaustæ antiquitatis sedentes, conamur pro modulo nostro bonos in vasa operum horum colligere, malos autem foras ejicere. Sic Vitam *S. Caroli Magni Imperatoris* in libro Bellorum Dei transcriptam, repudiavimus ut farraginem ineptissimarum fabellarum, sub nomine Turpini Remensis Archiepiscopi imperitis obtrusam; Legendam autem B. Petri Thomæ Carmelitæ, in eodem volumine nobis oblatam, non dubitavimus dare in lucem, tamquam vere compilatam ab auctore coævo et familiari, atque ut plurimum socio et secretorum ejus omnium B conscio : neque dubitamus quin nostrum de utraque judicium æquis iniquisque probaverimus.

Illius Theodorici opere cum discretione utimur.

40 Probavit certe totus Ordo Fratrum B. Mariæ de monte Carmelo, et tamquam beneficium æterna gratitudine dignum extulit; sed quid aut quare probarent, non æque omnes intellexerunt. Nam qui nostros in Martio et Aprili de sui Ordinis Sanctis Commentarios, quatenus præjudicatis opinationibus suis minus favebant, suscepit exagitandos TRIUMPHATOR ante victoriam, capere non potest, quomodo ad VI Martii daturi Vitam S. Cyrilli Prioris in Carmelo tertii, ut erat a Palæonydoro et Bostio edita, non sine scrupulo id fecerimus; sed lectorem monuerimus, quod quando vixerunt auctores isti (vixerunt autem in confiniis seculi XV et XVI) *effluxerant anni circiter trecenti a temporibus illis, quibus gesta fuissent quæ de S. Cyrillo ab illis narrantur, tam præclara et illustria ut mererentur antiquorum scriptis confirmari;* nihil autem tale notaverimus ad Vitam B. Petri Thomæ, a cujus obitu, qui contigit an. MCCCLXVI, usque ad annum editionis nostræ, totidem etiam anni circiter effluxere. Negat etiam se capere posse, cur enumeratis recentioribus Ordinis historicis, qui relata a Palæonydoro et Bostio *ut historiam certam transcribunt*, adeo ut ex ea formandas curarint pro C divino Officio Lectiones, *novarum narrationum curiosum lectorem ad eos remittamus;* non æque laturi, si alius quispiam sub tali appellatione lectorem suum remitteret ad prædictam B. Petri Vitam, quæ ut est a nobis edita, videtur ipsi potiori jure dicenda *Narratio nova*. Non oportet tam multis annis studuisse Historiæ quam ipse Theologiæ, ut quis respondeat, ingens esse auctoritatis discrimen inter scriptores coævos et longe serius natos; quædam etiam in se ipsis tam grandia tamque illustria esse, ut eo loco ac tempore gesta cui accuratissimorum scriptorum copia suppetebat, si ab eis præterita, diu post efferantur sine teste idoneo, apud prudentem historiarum æstimatorem vel nullam vel exiguam fidem obtineant, donec invenerit quibus ea confirmet: denique non a tempore quo quid imprimitur, sed ab eo quo scriptum esse probatur, ipsis rebus gestis prope vel longe remoto, sumi appellationem *novæ* aut *veteris narrationis*. Et hæc ignorans, laudatur ut *Historicus profundissimus, Solidus, Solers, Accuratus, non nisi veritate triumphante Triumphans.* O judicia!

quod qui nequit vel non vult capere,

pro responso ulteriori est minus aptus.

XVI MARCUS.

Hadriani *Imperatoris anno* XIX Christi CXXXV, *Pompeiano Luperco et L. Junio Attico Aciliano Consulibus* D *Hierosolymæ primus ex Gentibus constituitur* MARCUS, *cessantibus post eos qui ex Circumcisione fuerant*, et sedit usque ad Consulatum *Silvani et Augurini*, id est usque ad annum Christi CLVI. Hic sub Antonino Imperatore obiisse dicitur apud Eusebium, Usuardum, Adonem, secutis reliquis cum hodierno Romano, ornaturque a jam dictis Martyrologiis titulo *clarissimi et doctissimi viri*, ad diem ejus Natalem, qui ponitur XXII Octobris. Errant autem et ipsi et alii post eos, dum scribunt, quod *non multo post* Ordinationem suam *Martyrii meruit palmam :* nam ab Hieronymo dantur anni XXI, qui a Nicephoro aliisque anni ut minimum VIII numerantur.

AUCTORE D. P. Marcus ab an. 135 ad 156

Theodoricus Pauli sic loquitur : *Cœpit iste S. Marcus Ecclesiam Hierosolymitanam, grandi terrore dispersam, fide et industria sua congregare et regere: quia civitas Jerusalem, in Romanorum jus conversa, ritum penitus mutavit et nomen*, scilicet a domitore suo Ælio Hadriano *Ælia* nuncupata. Sed quod de martyrio *S. Marci* omnes dicunt, præter Eusebium, difficilem fidem invenit; tum ob illius silentium, qui solicitissime Martyrum passiones requirens, Hieronymiano Martyrologio conscribendo materiam suppeditavit, nec tamen *Hierosolymis Episcopum Marcum* adscri- E bendum suggessit; tum quia jam ante annos aliquot, publico ipsius Imperatoris edicto, cohibita fuerat persecutio Christianorum, et vix credibile est Hierosolymis pertinacius sævitum esse quam Romæ. Baronius Edictum istud retulit ad annum CLV, eo quod S. Telesphorum Papam et Martyrem usque huc vixisse existimaret : sed ex antiquis Pontificum Romanorum catalogis, per Consules annuos optime digestis ante Aprilem nostrum, *S. Telesphorus* coronatus fuit anno Christi CXXXVIII, *Cæsare et Balbino Coss.* Sed hæc de Marci martyrio accuratius examinanda erunt ad dictum ejus natalem diem.

an etiam Martyr?

XVII CASSIANUS.
XVIII PUBLIUS.
XIX MAXIMUS.
XX JULIANUS.
XXI GAIANUS sive GAIUS.
XXII SYMMACHUS.
XXIII GAIUS.
XXIV JULIANUS.
XXV CAPITON, sive APION.

Anno *Antonini Pii* XIX, Christi CLVI, *Plautio Silvano et Sentio Augurino Coss. Hierosolymorum Episcopatum decimus septimus suscepit* CASSIANUS, aliique F ex ordine relati ab Eusebio, perductique usque ad Consulatum *Materni et Braduæ*, qui Magistratum inierunt anno Christi CLXXXV : ita ut novem illi, quorum ultimum aliis *Apionem* dici, ait Georgius, annos non plures quam triginta inter se partiantur. Theodoricus Pauli, CASSIUM seu CASSIANUM *feliciter migravisse* significat : PUBLIUM laudat, ut *plenum virtutum*, nullo utrique addito mortis aut cultus die. Sequitur apud eum MAXIMUS *Sanctus, Doctor Evangelicus*, qui *rexit post Publium Ecclesiam suam doctrinis et salubribus institutis : quique suo tempore maximis persecutionibus Judæam quatientibus martyrio vitam finivit.* Videtur indicari *persecutio mota in Asia*, quam Hieronymus *quartam numerat*, anno VII. M. Antonini Veri et L. Aurelii Commodi Imperatorum, Christi CCXVI; cujus etiam persecutionis anno III passus est S. Polycarpus, Episcopus Smyrnæ, die XXVI Januarii. Utinam de *Maximo* æque certo et ex æque antiquis monumentis constaret! Constaret autem, puto, per Eusebium vel Hieronymianum Martyrologium, si verum foret quod hic asseritur.

Alii 8 usque ad an. 185 cum elogiis Theodorici.

Cassianus, Publius, Maximus,

A AUCTORE D. P. *Julianus,*

43 JULIANUS *Sanctus, præfuit fructuose Ecclesiæ suæ, præbens se omnibus normam et exemplar omnium virtutum. Tandem administrato Sacerdotio Hierosolymitanæ Ecclesiæ, civis regni cælestis, intravit nuptias Agni Paschalis* VII *die Aprilis.* Nihil de eo Florarium, neque nobis ad dictum diem quidquam occurrit, ratione cujus eum vel inter Prætermissos poneremus. Fuit alioqui Pascha celebratum die VII Aprilis, ipso quo persecutio suscitata dicitur anno CLXVI. MS. Rulæi Episcopum hunc nominat JULIUM.

Gaianus,

44 GAIUS sive GAIANUS, *Doctor egregius rexit Ecclesiam feliciter. Iste S. Gaius primus celebravit Quadragesimam et Pascha more Christianorum. Qui post multorum Gentilium conversionem migravit ad Christum, cujus festum colitur* XI *die Junii.* Refertur hoc die etiam in Florario. Sed nec hujus nomen alibi reperimus relatum inter Sanctos. Quod additur de ritu celebrandi Paschatis eo spectat, quod teste Eusebio lib. 5 cap. 23, *Omnes per Asiam* (scilicet Minorem) *Ecclesiæ, vetusta quadam traditione nixæ, quarta decima luna salutaris Paschæ festum diem celebrandum esse censebant, quo die præscriptum erat Judæis, ut Agnum immolarent: eaque omnino luna, in* B *quemcumque demum diem septimanæ incidisset, finem jejuniis imponendum esse statuebant: cum tamen reliquæ totius orbis Ecclesiæ alio more uterentur, ut scilicet non alio quam Resurrectionis Dominicæ die jejunia solvi liceat. Synodi ob id cœtusque Episcoporum convenere: atque omnes uno consensu Ecclesiasticam Regulam universis fidelibus per epistolas tradiderunt, ne videlicet ullo alio quam Dominico die mysterium Resurrectionis Domini unquam celebretur, utque eo dumtaxat die Paschalium jejuniorum terminum observemus. Exstat,* inquit Eusebius, *etiamnum Epistola Sacerdotum, qui tunc,*id est anno Christi CXCVIII, *in Palæstina congregati sunt: quibus præsidebant Theophilus Cæsareæ Palæstinæ et Narcissus Hierosolymorum Episcopus.* Est quidem satis verosimile, quod Judaicus mos retentus Hierosolymis fuerit, sub Episcopis primis quindecim, utpote Judæis et habentibus Ecclesiam ex ea potissimum gente constantem: sed quod subeuntibus in eorum locum aliis, a jugo Legis Mosaicæ conditione nativitatis suæ solutis, adhuc per XXX annos continuatus fuerit ritus Judaicus, certiori eget probatione; maxime cum Romanis, Judæos prorsus exclusos volentibus, non potuerit non vehementer displicuisse ejusmodi memoria Judaismi.

C *Symmachus,*

45 JULIANUS II, *alio nomine* SYMMACHUS, *sancto Gaio in administratione Hierosolymitanæ ecclesiæ subrogatus, præfuit tempore validæ persecutionis Ecclesiæ Catholicæ. Et licet Ecclesia Hierosolymitana virgo fuerit, quia nondum adulterini verbi subreptione corrupta: tamen quia pullulaverant hæreses in multis Ecclesiis, iste S. Julianus cum multis aliis Episcopis et Doctoribus restituit, easque a sua Ecclesia eliminavit. Tandem plenus virtutibus migravit ad Christum.* Ad persecutionem quod attinet, ea videtur continuata saltem usque in annum decimum Antonini, quando *Melito Sardiensis in Asia Episcopus Imperatori Apologeticum tradidit pro Christianis:* qui illa vexatione soluti, mox exerceri cœperunt a Montanistis, Cataphrygas dictis, Encratitis a Tatiano subnatis, et discipulis Bardesanis cujusdam auctoris alterius hæresis, uti ad annum XI ac XII prædicti Imperatoris scribit Eusebius. Verum ex eodem vidimus virginitatis testimonium, ab Hegesippo Ecclesiæ Hierosolymitanæ datum, non se extendere ultra ætatem Justi III Episcopi.

Gaius,

46 GAIUS II *Pontificatum tenuit in Jerusalem post S. Julianum: cujus eruditione et gratia, quam habebat in verbo Dei, fruebantur non ii solum populi quos regendos susceperat, sed et procul positi, quos per Epistolas, aliquando per seipsum ad fidem perduxerat et confortaverat, et ad Evangelii credulitatem florentissime animando invitabat. Tandem scilicet quievit.* At contra est, quod neque epistolarum ejusmodi ulla sit mentio apud Hieronymum et similes scriptorum Ecclesiasticorum nomenclatores, nec appareat unde earum certa notitia potuerit post tot secula venisse ad auctorem elogiorum. D

Julianus alter

47 JULIANUS III *succedens, Ecclesiæ gubernacula et moderamina suscepit. Istius sancto labore et industria redivivus calor fidei per Judæam reparatus, dilatabatur per omnem regionem. Tandem quievit.* Georgius Syncellus atque Nicephorus Patriarcha CP. huic Juliano sufficiunt XXV loco ELIAM, qui *duobus annis* sederit: sed non aparet unde eum, Eusebio et Epiphanio ignoratum, tanto post accipere secure potuerint, et numerum illo interjecto augere, maxime cum Eusebius lib. 5 Hist. cap. 12 adnumerans nomina Episcoporum a Marco ad Narcissum, *qui continuo successionis ordine tricesimus ab Apostolis fuit,* alleget *series Episcoporum, quæ in illius Ecclesiæ Archivis servantur,* uti vocem αὐτόθι, *illic,* interpretatur Henricus Valesius.

E *Capito.*

48 CAPITO *vigesimus quintus Patriarcha ordinatus, velut Lucifer splendidus enituit, quippe maximis virtutibus et optimis divinis studiis præditus, quibus ad meliorem profectum Ecclesiæ suæ populus aleretur; et rectæ fidei insignia edocuit. Erat enim solicitus erga curam plebis suæ, ac se tamquam pium et religiosum patrem singulis exhibuit. Demum consummato cursu vitæ suæ, gloriose decessit ab hac vita.* Non habeo quibus hæc affirmem vel infirmem, suntque ejusmodi ut cuivis Episcopo Sancto conveniant. Excellit in talibus elogiis multiplici phrasi concinnandis Martyrologii Gallicani auctor Andreas Saussayus, ista in primo flore ætatis commentus; quæ ut insigniter aures et librum implent, ita vacuum a scientia lectorem auditoremque dimittunt, et propterea merito contemnuntur ut hominis, suo et alieno otio abutentis. Ætate maturiori solidius idem auctor scripsit, dimissa cura sui illius Martyrologii illustrandi annotationibus, ad indicandos fontes et veritatem assertorum suorum probandam promissis. Videbat enim se eas non posse absque multiplici retractatione sic scribere, ut satisfaceret viris eruditis cordatisque, quorum dubitationibus objectionibusque pulsabatur undique, sæpe etiam convincebatur multa temere imperiteque congessisse. Nolim hoc sinistro alicui affectui imputari, sed ut necessario monendum F pro nonnullis, qui Gallicanum istud Martyrologium suspiciunt, velut opus totius Nationis consensu elaboratum, cum displiceat pluribus in ipsa Gallia, æque ac Hispanicum Tamayi in Hispania.

XXVI MAXIMUS.
XXVII ANTONINUS.
XXVIII VALENS.
XXIX DOLICHIANUS.
XXX NARCISSUS.
XXXI DIUS.
XXXII GERMANION.
XXXIII GORDIUS.
ITERUM NARCISSUS.

Ab an. 185 per annos 80 Episcopi octo.

Anno Commodi Imperatoris VI, Christi CLXXXV *Triario Materno et M. Atilio Bradua Coss. Hierosolymorum Episcopus vigesimus sextus constituitur Maximus,* cui alii prænominati octo ex ordine successerunt, Sedemque tenuerunt per annos circiter octoginta: *Et tantus,* inquit Hieronymus in Chronico *constitutis Episcopis, non potuimus discernere tempora singulorum, eo quod in præsentem diem Episcopatus eorum anni*

A *anni minime servarentur.* Non possumus igitur Catalogis Georgii et Nicephori credere, suum cuique tempus definientibus; sed neque Epiphanio, juxta quem JULIANUS ad undecimum *annum Antonini Pii pervenit*, qui esset annus Christi CXLIX, CAIUS *ad octavum annum Veri*, Christi CLXVIII; MAXIMUS *ad annum decimum sextum Veri*, Christi CLXXVI, DOLICHIANUS *ad Commodum usque*, id est ad annum Christi CLXXX, Dius *usque ad Severum*, id est usque ad annum Christi CXCIII; GORDIUS *usque ad Antoninum*, scilicet Caracallam seu Christi annum CCXI; NARCISSUS *idem qui supra iterum usque ad Alexandrum Mammeæ filium*, qui regnare cœpit anno Christi CCXXII. Eusebius enim, tanto proximior et loco et tempore, secundum Narcissi Episcopatum finit in anno secundo Antonini Caracallæ prænominato. Rulæi Catalogus, omisso secundo Narcissi Episcopatu, *Gordio* immediate subjungit *Alexandrum.* Georgius Syncellus Narcisci ejusdem primum Episcopatum præponit *Dolichiano*: et pro *Gordio* nominat SARDIANUM. Rulæi MS. tacet de reditu Narcisci ad Episcopatum, et sic in recensendis deinceps Episcopis uno numero destituitur; sicut Georgius et Nicephorus, propter Eliam loco XXV insertum, uno
B numero abundant. Atque hæc de ordine Catalogorum. Quod ad elogia attinet, ea apud Theodoricum Pauli sunt ut sequitur.

Ex Theodorico Elogia S Maximi,

50 S. MAXIMUS II, *vir doctus et multum devotus, succedens tempore persecutionis, ordinatur Patriarcha anno Domini* CLXXXIV. *Erat namque sanctus et tam potens in verbo et doctrina validusque in disputationibus, ut plurimos etiam nobiles viros præter populares habuerit sectatores. Nam erat zelo divino et fervore spiritus plenus: quique easdem quas Apostoli tradiderunt prædicationes divinæ fidei, integras illibatasque custodivit et suis servare præcepit. Demum post ærumnas præsentis vitæ, delicias supernorum spirituum pro merito vitæ lætus recepit.* In Florario ad diem XXX Aprilis, legitur nomen alicujus *Maximi Hierosolymorum Episcopi*, nescio an hujus an alterius posterioris, qui in hodierno Romano ponitur ad V Maji, cum glorioso titulo *Confessoris*, qualis revera fuit aliquis, sub Maximino causa fidei relegatus. Tale autem nihil de hoc dicitur, sed nec persecutio ulla fuit, cum hic *Maximus* Episcopatum suscepit, ac ne multis quidem annis post, usque ad annum X Pertinacis, Christi CCIII, quando *persecutione inter Christianos facta, Leonides Originis pater gloriosa martyrii*
C *morte transfertur*, uti post Eusebium scribit Hieronymus, *Persecutionem quintam* exordiens numerare.

Antonini,

51 ANTONIUS *succedens rexit eamdem Ecclesiam in omni puritate vitæ: erat enim ornatus sacris virtutibus, similiter et miraculorum gratia, quæ sibi a Domino Jesu Christo concessa fuerat: et sic ministerio suo feliciter completo quievit in Domino.*

Valentis,

52 VALENS *succedens in Patriarchatu, rexit Ecclesiam egregie, edocens subditos suos Evangelicis cohortationibus in fide persistere, et vitare hæreticorum contagia, atque Evangelica instituta antiquitus tradita a Patribus custodire et servare, et a vera fide nullatenus declinare. Post hæc migravit.*

Dolichiani,

53 DOLICHIANUS *Valenti succedens, rexit fructuose: quo tempore (maximis persecutionibus Jerusalem et Judæam quatientibus, per Præfectum Romanorum) constanter animavit gregem sibi commissum in fide stare, et virtutes sequi: deinde anno Domini* CXCVI *requievit in Domino.*

Narcissi

54 NARCISSUS *Magnus, trigesimus Patriarcha præfuit Ecclesiæ suæ, tempore Caracallæ Antonini: ordinatus fuit anno Domini* CXCVII, *rexit eam in omni patientia et virtute..... Diffamatus injustissime subterfugit Ecclesiæ multitudinem, et in desertis locis atque agellis secretioribus delituit annis plurimis. Cum vero* D *ita se abdidisset, ut ubinam degeret nullus agnosceret, necessarium visum est Episcopis vicinarum Ecclesiarum, ut alium pro ipso ordinarent. Electus est ergo sequens S. Dius.*

AUCTORE D. P.

Dii,

55 DIUS, *loco S. Narcisci ordinatus præfuit in omni sanctitate: non enim confidebat in ornatu sermonis nec in suasoriis humanæ sapientiæ verbis, sed in humilitate spiritus et sinceritate conscientiæ: sed parvo tempore præfuit. Tandem post insignia virtutum plenus virtuosis operibus quievit in Christo.*

Germanionis,

56 GERMANION *sive* GERMANUS *succedens, rexit ecclesiam insigniter: erat enim rectæ fidei Episcopus et zelator Evangelii, prædicans dogmata divinitus inspirata: Tandem quievit.*

Gordii;

57 GORDIUS, *vir potens in miraculorum opere et sermone doctrinæ, concorditer constitutus est: tandem migravit de seculo nequam.*

et iterum Narcissi.

58 NARCISSUS *Magnus, trigesimus Patriarcha, qui et superius, post obitum felicem Gordii gloriosi Patriarchæ, cum Episcopi circumjacentes Hierosolymis convenissent ad ordinandum aliquem virum tanto Sacerdotio dignum; ecce subito veluti redivivus cœloque redditus ex improviso apparuit S. Narcissus. De cujus adventu ingens lætitia facta est per totam sanctam civitatem, tam in Clero quam in populo: statimque rursum a Fratribus* E *ad præsidendum Ecclesiæ rogatur. Igitur præfuit iterum suæ sanctæ Ecclesiæ, multis annis, docens et suadens de regno Dei omnibus suis. Tandem senex et plenus dierum, de terra ad cœlum, ex hominibus ad Angelos, de miseria et ærumna ad perpetuam lætitiam migravit anno Domini* CCXIV, XXIX *die Octobris.*

59 Florarium MS. retulit memoriam *S. Dii Episcopi Hierosolymorum* ad XI Januarii, ubi est a nobis inter prætermissos relatus. *Narcissus* a Græcis commemoratur VII Augusti: sed Latini, auctoribus Usuardo et Adone, dictum XXIX Octobris ei assignarunt. Et vero dignus erat, cujus, licet dies natalis ignoraretur, memoriam tamen annue faceret Ecclesia, propter virtutes et miracula fuse relata ab Eusebio lib. 6 cap. 8 et 9, quæ loca præ oculis habuit Theodoricus, annos Domini de suo calculo addens, nec multum extra viam procurrens.

XXXIV ALEXANDER MARTYR.

Anno 212 ordinatus, colitur Martyr

Antonini Caracallæ anno II, Christi CCXII, M. *Pompeio Aspro et P. Aspro Coss. Hierosolymorum Episcopus constitutus est Alexander*, viventi, sed nimium seni *Narcisso* adjunctus: de quo legi potest Eusebii hist. lib. 6 cap. 9, 19, 20, et 39, ubi denique dicitur F quod in persecutione Decii, *post præclaram atque illustrem Christianæ fidei confessionem, in Præsidiali judicio editam, tandem in custodia animam exhalavit*, quod et confirmatur ultimo illius libri Capite, ex epistola S. Dionysii Episcopi Alexandrini. Dignus profecto hic fuit, quem Ecclesia susciperet annuo cultu venerandum quod faciunt Latini XVIII Martii, quando prolixe de eo egimus. Græci idem faciunt XVI Maji et XXII Decembris, priori tamen die sine ullo elogio: nam quod in Ambrosiano MS legitur, etsi nomen *Alexandri* præferat, est revera *Macarii*, qui Nicænæ Synodo præsens Arium damnavit, et loca sacra exornavit ecclesiis. Obiit Alexander in persecutione septima anno Christi non CCLIX (uti per typothetæ errorem habetur in opere nostro ad marginem) sed CCXLIX. Similis error Theodorico obrepsit, scribenti elogium ejus, (quod hic referre nihil attinet, et melius integriusque habetur ex Eusebio) ipsumque sic finienti, *Martyrizatus* fuit anno Domini CCLIII, in feria VI die XVIII Martii, postquam XXXIX annis præsedisset Ecclesiæ Hierosolymitanæ. Nempe *Narcissum* dixerat anno CCXIV obiisse: a cujus morte qui annos solum XV XVI vel XVIII relinquunt *Alexandro*,

a Latinis et Græcis.

Nicephorus,

A AUCTORE D. P. Nicephorus, Georgius et MS. Rulæi, debent ipsum *Narcissum* in vivis retinere usque ad annum circiter CCXXXII. Ceterum non anno CCXLIX habente litteram Dominicalem G, sed anno CCLIII habente litteram B, dies XVIII Martii concurrit cum feria VI hebdomadæ, ut saltem in notando feriæ ac diei concursu inveniatur non errasse auctor licet annum alium quam debebat assumpserit.

XXXV MAZABANES.

Sedit ab an. 250

Imperante *Decio*, ipsoque et *Annio Grato Coss.* Christi vero anno CCL, *Alexandro Hierosolymorum Episcopo apud Cæsaream Palæstinæ ob martyrium interfecto*, MAZABANES *Episcopus constituitur*, ut ait Hieronymus in Chronico, unde suppletur defectus Græci contextus Eusebiani. MS. Rulæi FLAVIUM appellat, et XXV annos ejus Episcopatui tribuit, aliis solum XXI ponentibus: Hieronymus vero etiam plures requirit, utpote successorem ei dans anno CCLXVI. Ceterum quia Hieronymus dicit, quod *Alexandro apud Cæsaream interfecto, et Antiochiæ Babyla, Mazabanes et Fabius Episcopi constituuntur*; prout in B magis integro Eusebii Chronico verosimiliter legerat: hinc puto Rulæano scriptori obrepsisse, ut pro *Mazabane, Flabium* scriberet. Mihi certe agenti de S. Cyrillo ad XVIII Martii num. 25 obrepsit, ut, non unum, sed duos unius Sedis Hierosolymitanæ successive Episcopos *Mazabanem et Fabium, aliis catalogis ignotum*, scriberem: quod ibi corrigi velim, *et Fabium* Antiochenis relinqui. Theodoricus in Chronico *vocat virum sanctum et per omnia laudabilem*, qui rexit *ecclesiam suam in omni patientia et doctrina sana*, dumque eam *in pace gubernabat, tamdem feliciter in Christo quievit Nonis Junii*, quando etiam inscribitur nomen ejus Florario Sanctorum. Sed credibile est quod persecutio, a Valeriano Imperatore contra Christianos mota, quæ S. Cyprianum in Africa coronavit anno CCLVI, etiam Hierosolymitanæ Ecclesiæ pacem turbarit. Non tamen diuturna persecutio fuit: quia tyranno in Persidem abducto, Imperii socius Gallienus pacem reddidit Christianis.

distinguendus a Flavio Antiocheno.

XXXVI HYMENÆUS.

Sedit ab anno 166 ad 198.

Anno XIII *Gallieni*, ipso VII et *Sabinillo Coss. Hierosolymorum Episcopatum tenet* HYMENÆUS, teste C Hieronymo (nam hic, ut in prioribus, Eusebii Græcus textus nos destituit) qui si ab anno CCLXVI sedit usque ad CCXCVIII, quando successorem ejus idem Hieronymus nominat, necesse est ut sederit annis XXIII, sicuti recte habet Nicephorus, aliis decennium male omittentibus. Atque in hoc Episcopo finit Epiphanius suum Episcoporum Hierosolymitanorum Catalogum, perductum *usque ad Aurelianum et Probum Imperatores*, id est ad annum Christi CCLXVI. et scriptum anno CCCLXXVII, annis quinquaginta post Eusebium, idque in Cypro ubi erat Episcopus, cum hic scriberet Cæsareæ in Palæstina. Theodoricus bene dicit, quod *sedit tempore maximæ persecutionis*, et verosimiliter addit, quod *tandem plenus virtutibus cœlos ascendit æternaliter victurus cum Christo*. Sane vivente eo persecutio excitata fuit a Diocletiano, mox atque Imperii collegam sumpsit Maximianum, et anno ejus XI, qui fuit Christi CCXCV, magis exarsit: seipsos tamen visi sunt vicisse tyranni anno CCCIII. Verum non hanc persecutionem intellexerit Theodoricus, utpote ultimum *Hymenæi* annum faciens quem ex Hieronymo scimus fuisse secundum; adeo ut appareat quod ejus Episcopatum ad Decianam persecutionem retulerit.

D

XXXVII ZABDAS.

Ab an. 198.

Anno *Diocletiani* XIV, Christi CCXCVIII *Ecclesiæ Hierosolymorum trigesimus septimus Episcopus, ordinatur Zabdas*. Ita Hieronymus in Chronico, rectissime supputans numerum: nec enim propter resumptam a Narcisso Sedem suam multiplicandus est numerus Episcoporum, sic ut idem Narcissus nominetur *trigesimus et trigesimus quartus*, sicuti fecisse videtur Eusebius, eo suo facto occasionem præbens Nicephoro duos *Narcissos* ex uno faciendi, atque posteriori loco scribendi Νάρκισσος ὁ δεύτερος, pro quo scribi debuisset τὸ δεύτερον *secunda vice*. Idem Nicephorus non recte dat *Zabdæ* annos X: melius MS. Rulæi, ubi IV notantur ex mente Hieronymi, et (ut credo) etiam Eusebii, licet in Græco textu id modo non appareat.

64 In MS. Florario ad VI Maji habetur Memoria *Zabdæ Hierosolymorum Episcopi*, et adduntur verba de Thebæis, a nobis ad istum diem inter prætermissos relata, eademque paulo auctiora sic habet Theodoricus: *Hic S. Mauritium Ducem, cum nobili sua Legione militum, convertit et baptizatum in fide confortavit, atque ad militandum contra Paganos, non* E *Christianos, jussu Imperatoris, informatos remisit. Qui postquam rexit* XXX *annis in omni bonitate et patientia, refertus multis meritis, migravit ad Christum, anno Domini* CCXCVII: quomodo scilicet antea scripserat, quod *Hymenæus cœlos ascendit anno Domini* CCLXVIII. Quod autem ad *Thebæos* attinet, certum est, eos ex Asia in Europam accersitos ad conficiendum Maximiano Duce bellum Bagaudicum, quodque is de eo confecto triumphum egit anno CCLXXXVI die I Aprilis. Oportet ergo ut reditus ejus e Gallia, et Sanctorum Martyrium die XXII Septembris apud Agaunum, contigerit anno præcedenti; multoque citius ipsi *Christiana religionis ritum Orientali traditione a Hierosolymitano Episcopo exceperint*, in Actis per Eucherium Episcopum Lugdunensem scriptis non nominato Zabda, uti verosimile est nec nominatum fuisse *Romanæ urbis Pontificem, apud quem confirmaverunt eamdem Christianitatis fidem quam acceperant*. Sed postquam aliquis *Marcellini Papæ* nomen istic infarsit, consequens visum est ut Hierosolymitanus Episcopus fuerit *Zabdas*, in calculo Theodorici, juxta Chronicon Eusebianum Hieronymi. *Hymenæo* igitur, decessori immediato *Zabdæ*, videtur ea laus deberi.

cui male tribuitur conversio Thebæorum,

XXXIII HERMON.

F

Ab an. 302

Anno *Diocletiani* XVIII *Ecclesiæ Hierosolymitanæ vigesimus octavus præfuit Hermon*, ut habet Hieronymus, adeoque sedere cœpit ut minimum anno Christi CCCII: et sic initia ejus inciderunt in summum furiosissimæ persecutionis æstum, a quo mirum fuit potuisse servari, cum Ecclesiarum Præsules penitus abolendos potissimum intenderet tyrannorum diligentia. Laudatur igitur a Theodorico, non solum quod *rexit Ecclesiam multum sapienter*, verum etiam quod *adveniente persecutione Catholicæ Ecclesiæ, Apostolicam quam susceperat Cathedram illibatam conservavit*. Sed male additur, *anno Domini* CCCI *carne solutus, conjunctus est gaudiis Supernorum*: cum successor ejus a S. Hieronymo referatur ad annum VIII Constantini, Christi CCCXIV. Ut vere Georgius Syncellus, finiens in Diocletiano suam Chronographiam, quam Theophanes continuandam excepit, ingredienti in Sedem suam *Hermoni* dederit annos XII, pro quibus Nicephorus et membrana Rulæi perperam habent solum annos IX.

A

PARERGON V.

De Episcopis Apostolicis ab Hermone in Tauroscythiam missis, et Hispanicis figmentis inde natis.

Hermonis Episcopi insignem memoriam continent Menæa Græcorum ad VII Martii, ubi eamdem illustravimus commentario et notis. Historia ipsa sic incipit. *Anno sexto decimo Imperii Diocletiani* (fuit is annus Christi CCC) *cum Hermon sanctissimus Hierosolymorum Pontifex ad varias gentes Episcopos ablegasset, qui Apostolico more verbum Dei prædicarent et Christum annuntiarent; missi quoque ab eo sunt in Tauroscythicam regionem Deiferi Patres nostri, Ephræm quidem in Scythiam, Basileus vero Chersonem..... Dein rursus post Basilei mortem. Eugenius, Agathodorus, Elpidius appulsi sunt Chersonem, et missi ut salutem iis annuntiarent. In hos quoque impii insurrexerunt, ac vinctos crudelissimeque verberatos mactarunt, anno uno post cædem SS. Basilei et Ephræm.* Secutus eodem est *post annos plures missus Hierosolymis Ætherius Episcopus*, qui ecclesia bene istic constituta, cum auxilio Constantini Magni, dum Byzantium rursus proficiscitur gratias acturus Imperatori, *oppressus ab impiis, in Danaprin projectus, martyrii cursum peregit* VI *Martii. Missa deinde ad magnum Constantinum legatione Capitonem Episcopum acceperunt.* Hæc summa Historiæ, non compendio paucarum linearum, ut passim aliæ in Menæis, sed integre per duas columnas relatæ; stylo simplici et perquam accurato, prout videre est in nostro Martio; cui ad majorem auctoritatem addi possit, quod totum illius diei Officium de ipsis, Canonemque acrostichum historiæ consonum, ordinaverit ac composuerit S. Josephus Hymnographus. Quod addo, ne quis forte in Menæis parum versatus, scandalum accipiat ex verbis Bollandi nostri, in Præfatione generali profitentis, suspecta initio sibi fuisse Menæa, ne Schismaticos habeant admixtos veris Sanctis. Hoc enim ille de recentioribus inter Menæa occurrentibus nec aliunde notis dicit; minime autem de antiquis, quales sunt isti Chersonis Apostoli, quorum hactenus cultus celeberrimus etiam apud Moscos perseverat.

Horum historia in Menæis

B

et officium a S Josepho Hymnogr compositum.

67 Interim fuerunt illi prorsus ignoti Latinis, usque dum Guilielmus Sirletus postea Cardinalis, ex Menæis prædictis, quamdam Græci Menologii ideam opera satis levi concepit; quam tamen manuscriptam nactus Cæsar Baronius, Cardinalis postea etiam ipse, tanti fecit, ut Martyrologium Romanum recogniturus atque aucturus, præcipuam fere auctarii materiam inde acceperit. Ergo quia Sirletus, præcipiti nimis calamo dies Sanctosque confundens in Martio, diem etiam quintum sextumque transiliens sub nota diei quartæ sic scripserat. *Eodem die Sanctorum Martyrum et Pontificum apud Chersonem Basilii, Eugenii, Agathodori, Elpidii, Ætherii, Capitonis et Ephrem;* nihil amplius de iis sciens Baronius, mutata leviter phrasi scripsit, *Apud Chersonesum passio Sanctorum Episcoporum Basilii* etc.; additque nomina *Nestoris et Arcadii*, fortassis in ecgrapho illo suo per amanuensis socordiam prioribus juncta, cum alioqui satis distinxerit Sirletus septem priores proponens, ut Martyres Chersone; posteriores duos, ut Episcopos Trimithuntiorum in Cypro, in pace defunctos. Hæc si in Martio nostro fuse deducta dignatus fuisset legere TRIUMPHATOR noster, non explosisset ut futilia, neque voluisset iis præferre Dextrini Chronici novitium fabricatorem, qui *Chersonnesi* nomen a Baronio usurpatum, ambiguum esse videns inter regionem Tauricæ et urbem antiquam Hispaniæ, nec aliam notam temporis additam; impune futurum sibi, neque detegi posse mendacium credidit, quo omnes novem transcriberet Hispaniæ tamquam S. Jacobi Apostoli discipulos, qui singuli deinde singulos in ea Episcopatus erexerint, et Toletanum imprimis *Elpidius.* Quod si etiam Februarium, Martium, Aprilem pervolvisset, invenisset ad singulos pœne dies de istiusmodi turpissimis plagiis convictum Pseudo dexterum ejusque sequaces, pari fide confictos; Neque magni fecisset quod adhuc aliqui in Hispania, ut veros et antiquos auctores tueantur, quos non solum exteri passim omnes, sed multi etiam Hispani eruditiores nunc abjiciunt.

Memoria loci obscurata a Sirleto,

C

et postea a Baronio,

D

AUCTORE D. P. *Hinc a Pseudo-dextro translata in Hispaniam.*

68 Necdum falsitas adeo explorata erat, quando Præfationem generalem ante Januarium scripsit Bollandus, inter Syrtes, quas velis remisque evitatas, in suo Opere cupiebat, tertiam nominans Chronicon Dextri et Luitprandi Adversaria, non ita pridem tunc edita. Itaque, Hispanis ea tunc passim defendentibus, primis illius mensis diebus eorum ipse auctoritatem secutus est, sed futurus deinceps cautior, protestari maluit, quod *istorum scriptorum gratia nollet descendere in certamen cum bellicosa gente, nec etiam eorum auctoritate temere niti, præsertim si alii melioris notæ scriptores refragarentur.* Ast in Februario. jam securior de sensu plurium eadem in gente eruditorum virorum, deque universali Galliæ totius abnutu, fidentius protulit Cap. 4 Præfationis *judicium* suum *de Dextri, Maximi, Luiprandi, Juliani Chronicis Hispaniensibus;* deditque rationes, cordato cuivis homini suffecturas, *cur ea magnis illis auctoribus adscripta falso esse arbitraretur.* Ut autem hanc initio operis formidatam sibi Syrtem paulatim didicit usu frequentique prætervectu contemnere; sic et alias duas ibidem propositas non ita nobis cavendas censebat, quin eas quoque auderemus tentare, cum exploratior esset fundus. Interim, sicuti post agnitam Carmeliticorum monumentorum incertitudinem pœnitentia ductus, quod persuaderi sibi sivisset, ut ad V Januarii imprimi sineret ex illis sumptam S. Telesphori Papæ vitam, manum deinceps ab ejusdem Ordinis rebus abstinuit, easque totas socio Henschenio dimisit, haud paulo cautius eas tractaturo; sic et in Hispanicis istis fecit, veheменterque probavit ab socio detegi recurrentes identidem evidentium imposturarum convictiones: quarum frequentia certissimos nos reddidit, ea Chronica, non solum multipliciter vitiata esse et interpolata (quod ipsi quoque eorum patroni Bivarius atque Tamayus plus vice simplici dolent et fatentur) sed integre conficta ab homine phantastico, qui de externorum judiciis nihil solicitus, speraverit Hispanicæ nationi facile se impositurum commentis suis, per quæ tantus virorum illustrium et antiquorum Sanctorum numerus in Hispaniam adduceretur, et grande robur accederet traditioni de adventu S. Jacobi ad eas partes, deque aliis multis rebus vulgo gratis, atque imprimis sententiæ piæ de Immaculata Virginis Conceptione.

Is a Bollando primum timide,

E

deinde liberius reprobatus,

tandem totus fictus apparuit,

F

69 Sed frustra fuit. Cum enim illa se habuisse diceret ex nostri Fuldensis Collegii in Germania manuscriptis; prudentiores quidam Hispani, certi non ita facile fidem habere tot tantisque novitatibus in Historiam suam ecclesiasticam inducendis, identidem recurrerunt per litteras Fuldam: idem autem responsum semper referentes, nihil simile ibi visum vel auditum fuisse unquam, dederunt operam ut in Hispania colligerentur fragmenta, ex prætenso Fuldensis Codicis apographo sparsa per manus variorum, eaque conferrent, tum inter se, tum cum Historia Toletana scripta ab ejus manu, qui ad se missum primum ecgraphum dixerat, aliisque persuaserat verum

post inquisitionem factam Fuldæ,

A verum esse, et ad singulos pœne passus eo usus erat. Ea historia, pluribus tomis MSS. digesta, post mortem auctoris, una cum aliis auctoris chartis venerat in manus Comitis de Mora, atque hoc defuncto translata erat in Bibliothecam Comitis de Villa-umbrosa; uti docet laudatus in primo Parergo Excellentissimus Marchio, lectorem suum alloquens ante *Discursum historicum pro Patronatu Segoviensi S. Fructuosi, contra suppositionem S. Hierothei in Cathedram illam, ex prætensa Dexteri auctoritate*, impressum Cæsaraugustæ anno 1666. Idem deinde ipsum illud argumentum in majus opus extendit, cujus jam primam partem habemus excusam anno 1671, secundum cupidissime expectamus. Titulus operis est, *Dissertationes Ecclesiasticæ pro honore antiquorum Tutelarium contra fictiones hodiernas* ubi *Dissertatio* III *continet examen novi Dexteri, fictionem ejus, et enormes disproportiones, modumque adhibitum ad conciliandum ei auctoritatem et fidem*. Hanc legat qui volet, nec enim nunc vacat Latine reddere: et jam alibi, scilicet ante Vitam S. Isidori Agricolæ XV Maji, exhibuimus fraudem, in Chronico Juliani Petri fabricando usurpatam, et eodem prorsus modo detectam. B

AUCTORE D. P. et inspectas schedas auctoris chirographas.

70 Simili successu, quo dexteri et Juliani figulus, usus est Fr. Gregorius de Argaiz monachus Benedictinus, tribus grandibus libris, sub titulo *Populatio Ecclesiastica in Hispania et notitia primorum ejus decorum, inventa in scriptis Gregorii Episcopi Granatensis et Chronico Auberti Benedictini*, editis Madriti an. 1667, 8, et 9: quibus hoc agit, ut prioribus illis fictionibus fidem conciliet, et novis de sui Benedictini Ordinis apud Hispanos antiquitate figmentis addat auctoritatem. Vix enim prodierant libri, cum viri eruditi, venerunt in cognitionem modi, quo etiam ista fuerunt consarcinata, declarante eum certissima fide Don Petro Ferdinandez de Pulgar Canonico Pœnitentiario Ecclesiæ Palentinæ, per epistolam scriptam Fr. Hermenigildo a S. Paulo, in verificationem testimonii, quo sibi constare dixerat de auctore Don Antonio de Zapata Lupiano. Est ea epistola valde prolixa, sed per omnes rei gestæ gradus circumstantiasque necessarias tali cum accuratione deducta, ut in tanta articulorum signandorum copia brevior esse non potuerit, nec ad fidem etiam in judicio faciendam quidquam convincentius exoptari. Omnibus porro consideratis et expensis apparet has C posteriores fictiones cum prioribus convenire in eo, quod sicut hæ ex Bibliothecæ Fuldensis codice fideliter descriptæ, ita illæ ex San-victorina Parisiis Bibliotheca dicerentur esse originaliter acceptæ, utriusque Bibliothecæ possessoribus negantibus aliquam earum notitiam memoriamve apud se extare: item quod, sicut apographum ex Germania missum nusquam invenitur inter ejus chartas qui accepisse se dixerat, nec ipsum is voluit aut potius non potuit unquam exhibere; sic nec illæ originales membranæ Aubertinæ, Longobardica, ut dicitur, littera scriptæ et in Hispaniam allatæ, usquam compareant: quodque ii, quibus earum aliquid ostendere se finxit Lupianus, plane diversa testentur de forma litterarum et materia chartæ. Item quod impressa collata cum extractis ipsius Lupiani manu fragmentis, aliisque documentis ac MS. ecgrapho Pulgarii, infinitis locis deprehendantur discrepare, prout allatis pluribus exemplis in epistola ista probatur; potestque hujus rei fides authentica quotidie sumi, æque ac de Dextrinis impressis, ad Villumbrosanæ bibliothecæ manuscripta collatis. Denique utrisque MSS. commune est, quod eadem qua primum scriptæ sunt manu, sed atramento diverso, ad margines atque inter lineas inveniantur correcta, mutata, interpolata, cancellata et truncata: quæ omnia evidenter demonstrant, non esse illas correctiones a librario factas ad aliud originale; sed ab eo qui originaliter composuit singula, et suum illum fœtum identidem relambens successive formavit, parum memor quid exinde communicasset cum aliis, antequam quid mutaret et suam extremam compositionem Fr. Gregorio Argaiz vulgandam daret. Hanc vero partem habuisse in fictione illa, non velim dicere, haud tamen facile potero excusare, quod tantæ consequentiæ membranas non curaverit ipse videre; cum Burgensis diœcesis, in qua Lupianus vivebat, et Matritum ubi scribebat Argaiz, non multum distent in nova veterique Castella. D

Quomodo detecta est etiam fabrica Auberti Hispalen.

plane similis priori:

71 Hæc si comperta sic habuissent RR. PP. Carmelitæ, credo non fuissent indignati, quod Societatis nostræ scriptores aliquos, ad ejusmodi fraudes cavendas minus instructos, sequendos nobis non putaverimus; quodque Pseudo-Luitprandi ac Pseudo-Auberti auctoritate moveri nos non siverimus, ut crederemus, *Elpidium* et socios, Carmelitas fuisse, fundasseque istius Ordinis monasteria in Hispania, jam inde ab initio nascentis Ecclesiæ, ac nominatim Agalliense Toleti, ubi anno CCVIII *S. Columba virgo Carmelitana obierit;* anno CCC *S. Leocadia, post multa tempora in carceribus detenta, animam Deo reddiderit;* E *anno* CCCXXXVIII *decesserit Libiciosa Abbatissa:* quibus etiam prægressisque ac subsecutis temporibus, in aliis ejusdem Hispaniæ civitatibus, monasteria et eremitoria Carmelitica extiterint, in iisque Abbates et Abbatissæ, Martyres ac Confessores, Monachi ac Sanctimoniales, tot quot in Chronico isto Auberti commemorantur. Omnia enim hæc fundamentum habent ruinosum, scilicet S. Elpidium sociosque, primo Christi sæculo, nationique Hispanæ, et Carmelitano Ordini adscriptos, contra certioris (ut ostendimus) historiæ fidem. Sed quid facias? *Opinioni quæ plebis animos semel invasit* (ut vir quidam eruditus ait) *si religio conjuncta prætexitur, numquam desunt defensores, quia defensioni numquam deest illustris pietatis fama plebisque favor.*

ut merito æqualiter a nobis rejiciantur.

XXXIX MACARIUS.

Volusiano et Anniano Coss. Christi anno CCCXIV, *Hierosolymorum Episcopus trigesimus nonus constituitur* MACARIUS apud Eusebium in Chronico, quod finitur cum Vicennalibus Constantini, Nicomediæ F cœptis celebrari anno Christi CCCXXVII. Ejusdem Chronici continuator Hieronymus, extremum *Macarii* annum oblitus exprimere, ambiguitatem utcumque eximit, componendo extremum annum successoris *Maximi* cum XI anno Constantii. Cum enim *Maximus* saltem viginti annis plenis Ecclesiam rexerit, consequens est, quod *Macarius* ultra annum Christi CCCXXXIII non superfuerit, nisi mensibus fortasse paucis. Gesta ejus deduximus ad diem X Martii, quo est Romano Hodierno inscriptus a Baronio, dignum judicante qui ab universali Ecclesia annue commemoraretur. Mirum profecto est nec Græcos quidem illius nomen retulisse in Menæa; nec aliam omissionis hujus causam mihi possum imaginari, quam quod prævalentibus mox in Palæstina totaque Syria Arianis, neglecta fuerit memoria tam insignis, etiam in ipsa Hierosolymitana Ecclesia. Quapropter non magni facimus quod Florarii auctor ad XIII Augusti scripserit, *Hierosolymis Macarii Episcopi:* et diem, quem Baronius elegerat, retinendum censuimus.

Ab an. 314 ad 333,

73 Gestis ejus annumerari debet, quod, ut scribit Metaphrastes in Vita *S. Charitonis* XXVIII Septembris, Lauræ ab eo conditæ, ecclesiam consecraverit. Cum autem illa fuerit initium operum, quæ fecit Sanctus iste monasticam vitam exorsus, postquam latronum

dedicavit Lauram S. Charitonis

A latronum manus evaserat; evidens fit ipsius Metaphrastis parachronismus, statim post mortem Imperatoris Aureliani subjiciens initia Charitonis, intervallo annorum minimum quadraginta, tamquam nihil foret, intercepto. Sed (uti jam ad Ephemerides Græco-moscas significavi) Aurelianus, persecutor Christianorum in Isauria ante annum Christi CXVI, sumptus pro Imperatore synonymo, persecutore etiam ipso, fecit ut duos quoque *Charitones* in unum confundens Metaphrastes, tria secula in uno homine conjunxerit; et iis qui monachos in Syria credi cupiunt quam antiquissimos fuisse, facile persuaserit Serapione seniorem multo fuisse *Charitonem*, quem nos libentius dicemus annis post illum viginti circiter incepisse, non prius certe quam *Macarius* Episcopus fieret.

Theodorici circa eum errores.

74 Theodoricus Pauli gestis quoque illius accenset, quod *ejus tempore S. Helena Crucem Domini invenit prope montem Calvariæ, cum ceteris insignibus Dominicæ Passionis, mediante Juda postea Patriarcha Jerusalem, quem et cum multis baptizavit vocans eum Quiriacum.* Sed hanc fabulam, quamvis valde antiquam, discussimus die III Maji, qua tamen deceptum B Theodoricum minus miramur. Magis enormis error est, quod elogium Macarii sic finire potuerit. *Postquam compleverat cursum vitæ temporalis, incepit lætabundus arripere cum summa felicitate vitam æternalem : obiit vero Confessor anno Domini* CCCXIII : *sed anno præcedenti scilicet* CCCXII *baptizavit Judam.* Constat enim ex Hieronymi Chronico, tunc necdum sedere cœpisse Macarium; et ex Eusebio, nihil factum esse ab Helena in terra sancta, nisi post Nicænum Concilium, sub eodem Macario, ornatum sacrorum locorum Constantini Magni jussu sumptuque* curante.

XL MAXIMUS II.

Obiit anno 348,

Quadragesimus *Maximus post Macarium Hierosolymorum Episcopus*, inquit Hieronymus, *moritur* XI *anno Constantii*, qui fuit Christi annus CCCXLVIII. Cultus viri, alias sanctissimi, propter iniquitatem temporum neglectus, postea numquam resumptus fuit, neque de eo in Romanum hodiernum referendo cogitavit Baronius. Primus et solus quem novimus Florarii auctor ad XXX *Aprilis* posuit nomen *Maximi Hierosolymorum Episcopi*, quod de hoc potius quam de alio ejus nominis priore puto posse intelligi, sed auctori- C tatem certiorem requiro. MS. Rulæi *Maximinum* appellat, Nicephori textus Græcus *Maximianum*.

rexit ecclesiam communiter cum S. Macario,

76 Quomodo ejus electio processerit invenimus apud Sozomenum lib. 2 cap. 20, ubi ait : *Ecclesiam Hierosolymitanam post Macarium Maximus suscepit. Hunc Diospolitanum Episcopum a Macario constitutum esse memorant : sed cives Hierosolymorum eum apud se detinuisse. Nam cum confessione clarus et omni ex parte egregius esset, plebis judicio tacite designabatur, ut post obitum Macarii Episcopatum illic capesseret. Proinde cum plebs moleste ferret, eripi sibi hominem, cujus virtutem experta esset, et seditio intentaretur; commodius visum est ut Diospolitanis quidem alius eligeretur Episcopus, Maximus vero maneret Hierosolymis, et una cum Macario Episcopali munere fungeretur, et post ejus obitum Ecclesiam gubernaret. Ceterum qui res istas accurate examinarunt, affirmant ex sententia Macarii hæc acta esse et a plebe summo studio postulata. Aiunt enim pœnituisse Macarium, quod Maximum Diospoleos Episcopum ordinasset : quippe qui ordinatione celebrata cogitare cœpit, illum qui et recte de Deo sentiret, et ob confessionem populo acceptus esset, necessario servandum fuisse ut ipsi succederet. Etenim verebatur ne se mortuo, Eusebius et Patrophilus, Ariani dogmatis fautores, occasionem nacti, aliquem ejusdem dogmatis labe infectum in Hierosolymitana Sede collocarent. Siquidem Macario adhuc superstite res novas moliti fuerant; sed cum ab illo communione privati essent, conquiescebant.* D

AUCTORE D. P.

Confessionis merito claruit.

77 De confessione *Maximi* idem Sozomenus lib. 2 cap. 25 iterum meminit, agens de Synodo apud Tyrum, in qua S. Athanasius anno CCCXXXV damnatus fuit : cum ait communiter dici, quod *Paphnutius Confessor, qui judicio interfuit, apprehensa manu Maximi Hierosolymorum Episcopi, jussit ut surgeret; quasi non deceret ipsos qui Confessores essent, et qui pietatis causa oculos effossos et poplites succisos haberent, malorum hominum concilio sociari.* Dubitavi equidem in Vita S. Athanasii num. 103 Tyrine an Hierosolymis factum id esset, multo autem magis utrum verosimile esset, quod impiæ illi damnationi *Maximus* subscripserit, sic admonitus a Paphnutio; neque adhuc deponere dubium possum, licet Socrates lib. 2 cap. 8, causam, cur *Maximus* Antiochenæ Synodo postea noluerit interesse, hanc reddat, quod *animo reputabat deceptum se prius fuisse, et per fraudem inductum ut depositioni Athanasii subscriberet.*

Elogium ex Theodorico.

78 Atque hæc certior et omnis notitia est, quæ haberi a proximis ætati *Maximi* auctoribus potest, utpote non nisi seculo uno posterioribus : et præ E hac considerari vix meretur elogium, quod apud Theodoricum Pauli scriptum sic legitur : MAXIMUS *XL Patriarcha, vir sanctus et multum devotus fuit, et exemplar beate viventium. Iste sanctissimus Maximus fuit unus Confessorum ex illis, quos Maximianus Imperator dextris oculis effossis et sinistro poplite succiso ad metalla damnaverat, inter cetera tormenta pro fide Christi sibi illata. Tandem, baptizato Constantino Magno et extinctis abusivis Imperatoribus, non solum liber abire permissus fuit, verum etiam ad Patriarchatum sanctæ Hierosolymitanæ Ecclesiæ assumptus gloriose eam rexit. Erat enim vir bonus, simplex et innocens, per quem Christus infinitis claruit miraculis. Fuit præterea in Christi fide stabilissimus, rexitque Ecclesiam suam tempore maximæ persecutionis tyrannorum, Constantii Imperatoris Romanorum Ariana hæresi depravati, et Saporis Regis Persarum, qui ultra sedecim millia Martyrum pro Christi fide martyrio coronavit. Tandem plenus virtuosis operibus et multis miraculis clarus, obdormivit in Domino.* De miraculis utinam haberetur testis antiquus! Constantii et Saporis tempora conveniunt, neque causa subest dubitandi, quin in recta fide perseveraverit usque ad exitum.

Templa ab eo dedicata.

79 Eidem autem *Maximo*, non successori *Cyrillo*, convenit, quod in hujus elogio scribit Theodoricus : *Iste sanctus..... fecit ecclesiam Dominici sepulcri, mediante pretio et thesauro S. Helenæ; et ecclesias Montis Oliveti, et vallis Josaphat, et Bethleem : ad quarum ecclesiarum dedicationem ex omni orbe conveniebant Episcopi et Sacerdotes, quos pridem ad earum dedicationem Constantinus Magnus et mater ejus Helena pie invitaverant.* F Eusebius in Vita Constantini lib. 3 præter ecclesiam sanctæ Resurrectionis, jussu Constantini a *Macario* Episcopo cœptam extrui, a Maximo dedicatam, solas duas Bethleemiticam et Olivetanam Helenæ fundatrici adscribit : addit deinde cap. 45, quod sancta Regina, cum istic versaretur, *cunctis videntibus in ecclesiam ventitabat, et sacras ædes eximiis ornamentis decorabat, nec minimarum quidem urbium sacella despiciens.* Crescens tamen paulatim fama, ut solet, credi fecit aliorum plurium ædificiorum sacrorum in Syria fundatricem ipsam fuisse : quæ qui volet enumerata sigillatim videre, legat Historiam Ecclesiasticam, annis fere mille post ea tempora scriptam a Nicephoro Callisto lib. 8 cap. 30, ubi dicitur inter alia, quod *ad sacrum Jordanem conversa, circa speluncam ubi olim domicilium Baptista habuit, perpulchram ædem illi erexit; aliamque ad acclivitatem*

AUCTORE D. P. A *civitatem montis, Eliæ Thesbitæ, atque inde Tiberiadem venit...... et in singulis locis diversa Apostolis construxit templa..... Idem porro in monte Thabor fecit... inde Orientem versus descendens Nazareth pervenit... et in Cana Galilææ. ... Ceterum in urbem sanctam reversa, in Sion amplissimum extruxit templum.... quin et plures alias ecclesias in sanctis illis locis supra triginta Imperatoris mater ædificavit.* Hæc Nicephorus, in tanto circuitu tamque copiosa sacrarum ædium velut ab Helena extructarum enumeratione, non semel recordatus adeo vicini Carmeli et Elianæ in eo commorationis, aut loci in quo Propheta sacrificavit, apud Saracenos et Turcas in maxima æstimatione habiti, quorum ibi Mosqueam esse et jam olim fuisse credam Quaresmio, non item jam antea fuisse ecclesiam ædificatam ab Helena: auctorem enim laudat Nicephorum libro et capite allegatis, ubi (uti jam vidimus) tale nihil habet.

80 Ad ordinem successionis quod attinet, neque Hieronymus, neque Nicephorus, neque alius quisquam dubitat, quin *Macario* immediate successerit *Maximus*. Latini tamen recentiores, post receptam sub Duce Godefrido Jerusalem, volentes texere Patriarcharum seriem, inter utrumque posuere *S.* B *Quiriacum sive Cyriacum:* utique nihil dubitantes de fide adhibenda ejus Legendæ, antiquissimæ simul et fabulosissimæ, nec nisi in nostro Occidente notæ. Hic licet Macario mortuo, propter meritum revelatæ Crucis, dicatur Episcopus consecratus ab Eusebio Pontifice Romano (Emissenus si nominaretur, nominaretur saltem aliquis tunc temporis vivens, cum Romanus diu ante obierit) licet, inquam, ab Eusebio Romano consecratus dicatur, in sua illa legenda Quiriacus; quia tamen idem fingitur Martyr obiisse sub Juliano Apostata, maluit Theodoricus noster, post *Maximum* atque *Cyrillum*, de quo mox, collocare *Cyriacum*, de eoque concludendo scribere, quod *obiit anno Domini* CCCLXVI *quarta die Maji*, neque advertit se procurrere ultra imperium Juliani ad triennium, cum tyrannus iste extinctus sit anno CCCLXIII.

Cyriacus perperam hic confictus.

XLI CYRILLUS.

An. 348 ab Arianis intrusus

Anno, ut jam dictum Constantii XI, Christi CCCXLVIII, *mortuo Maximo, ecclesiam Ariani invadunt*, inquit Hieronymus in Chronico, *quorum*, non quidem errori, sed tamen communioni consentiens CYRILLUS (causa forsan honesta, ut ne homo prorsus C hæreticus ecclesiam occuparet, non tamen ad excusationem sufficienti) *cum a Maximo fuisset Presbyter ordinatus, et post mortem ejus ita ei Episcopatus permitteretur, si ordinationem Maximi repudiasset, Diaconus in Ecclesia ministravit. Ob quam impietatem Sacerdotii mercede pensatus, Heraclium (quem moriens Maximus in suum locum substituerat, varia fraude sollicitatus) de Episcopo in Presbyterum regradavit.* Horum nequaquam laudabilium initiorum labem, egregia deinde confessione sinceraque orthodoxæ fidei defensione expurgavit *Cyrillus;* adeo ut propterea fuerit *ab Arianis ejectus* e sua Sede, sicut scribit Nicephorus; neque semel tantum, sed tertio ejectum indicat Hieronymus, ipsum ab Arianis non distinguens, hoc modo: *Ecclesiam Ariani invadunt, id est, Cyrillus, Eutychius; rursum Cyrillus, Irenæus; tertio Cyrillus, Hilarius; quarto Cyrillus.* Nos semper orthodoxam ejus fidem a Semiarianismi suspicione liberavimus ad XVIII Martii, quando ejus festum, velut egregii Confessoris, Græca pariter et Latina, nec non Syriaca Ecclesia celebrat: ibique docuimus primum ei exilium anno CCCLVII indictum fuisse, substituto *Eutychio:* redire autem ei licuisse sub annum CCCLXI, edicto Juliani id permittente. Mortuo Juliano

et ab eisdem tertio expulsus,

D mox iterum ejectus videtur fuisse *Cyrillus*, pro eoque constitutus *Irenæus*, Epiphanio *Erennis* dictus: sed ille a Joviniano, brevis temporis successore, in suam reductus Sedem, fortasse per citam mortem invasoris vacuam; haud diu quietem habuit, Arianis rursum cornua erigentibus sub Imperio Valentis, orthodoxos persequentis. Itaque rursum compulsus exulare *Cyrillus*, circa annum CCCLXX, locum fecerit *Hilario* sive *Hilarioni, qui* (ut scribit Epiphanius) *cum Arianis habuisse communionem accusatus est, et nunc* id est anno CCCLXXVII *Ecclesiæ præsidet*, præseditque ferme usque ad tempora Constantinopolitanæ Synodi anno CCCLXXXI celebratæ; huic enim Cyrillus, restitutus suæ Sedi, Episcoporum Palæstinæ primus subscripsit. Inter hæc destituit nos continuatio Eusebiani Chronici per Hieronymum, finem accipiens in morte Valentis et anno Christi CCCLXXVIII.

82 Prædictus Epiphanius, illo ipso quidem tempore vivens, sed procul absens et in Cypro scribens, duos *Cyrillos* distinxit, fortassis credere non valens, unum eumdemque hominem esse de cujus fide tam diversa fuerant nuntiata. MS. Rulæi, in quo *Narcissi* nomen semel tantum ponitur, bis repe- E tit nomen *Cyrilli*, intermediis *Heraclio et Helladio.* His Nicephorus addit *Arsenium*: sed unum dumtaxat *Cyrillum* agnoscens, uti et Socrates et Theodoretus atque Sozomenus, imprimis vero Hieronymus, *semel, rursum, tertio et quarto* sedisse eum asserens in Chronico; in libro autem de Scriptoribus Ecclesiasticis dicens, *sæpe pulsum Ecclesia et receptum, ad extremum sub Theodosio Principe inconcussum annis octo tenuisse Episcopatum.* Idem *Cyrillus*, ut ait Sozomenus lib. 4 cap. 24. *Cum Episcopus Hierosolymorum esset constitutus, velut Sedis jam Apostolicæ Antistes, cum Acacio Episcopo Cæsareæ de jure Metropolitano dissensit.* Atque hinc est quod in Catalogis Latinis MSS. *Episcoporum Hierosolymitarum* ultimus nominetur *Cyrillus, qui construxit antiquam ecclesiam Dominici sepulcri, et oratorium Calvariæ, et ecclesiam Josaphat, et montis Oliveti et Bethleem*, quæ tamen non apte Cyrillo tribui supra indicavimus; deinde incipiunt *Nomina Patriarcharum*, et primus iterum nominatur *Cyrillus*. Duravit autem ea contentio usque ad Sophronium, qui Patriarchalis tituli prærogativam legitime sibi permissam ad posteros tradidit.

in duos dividitur, ab Epiphanio

et auctore Latini catalogi

83 Theodoricus Pauli, sicut dictum est supra, duos *Cyrillos* numerat, et inter utrumque collocat *Quiriacum, Joannem, et Praylium.* De *Quiriaco* demonstravimus nullum fuisse, *Joannes et Praylius*, F consensu totius antiquitatis, secuti sunt. Magis deinde confudit omnia Theodoricus, quando de primo scripsit, *Iste S. Cyrillus vidit gloriam animæ sanctissimi Hieronymi Presbyteri.* Hoc ei scilicet persuaserant Epistolæ, quæ sub nomine S. Augustini Hipponensis et S. Cyrilli Hierosolymitani confictæ habentur, de obitu et laudibus S. Hieronymi; licet hic totis triginta annis ante Hieronymum e vita excesserit: de secundo autem dixit, quod *Eutyches*, quoque nominatus fuit, et secta *Arianus*, *Patriarchatu confusa cum deliberatione suscepto, aliquando in fide, sæpius in communione variabat;* quæ est Rufini accusatio, non de alio quam de immediato *Maximi* successore intelligenda. Denique nihil se certum habere de *Cyrillo* uno vel duobus, sed quidquid quomodocumque et apud quemcumque invenerat indiscrimatim congessisse, satis indicat Theodoricus; cum utrobique et de utroque ait, Hic fuit *spiritualis pater Ordinis Fratrum Carmelitarum*, de primo addens quod *festum* ejus *colitur* XXVIII *Januarii*, de secundo vero, quod obtinuit, quod *Fratres sui Carmelitæ dicerentur Fratres B. Mariæ Virginis.* Ex quo fonte talia acceperit Theodoricus non multum ambiget

Figmenta de eodem apud Theodoricum.

A biget, qui intelliget tertium Carmelitarum Priorem seculo XIII fuisse quemdam *S. Cyrillum*, et hunc cum Hierosolymitano Patriarcha ab imperitis summæ antiquitatis sectatoribus imperite confundi potuisse: certe in Florario ad VI Martii, quo *S. Cyrillus Carmelita* in suo Ordine colitur, notatur etiam nomen *S. Cyrilli Hierosolymorum Episcopi, qui vidit animam Hieronymi gloriose in cœlum deferri, anno salutis* CCCCXXI.

Obiit circa an. 389,

84 *Cyrillum* annis totis LXII Episcopatum tenuisse indicant numeri ξσ' apud Nicephorum expressi, qui ducti ab anno CCCXLVIII, quo obiisse *Maximum* Hieronymus scripsit, pervenirent ad annum CCCCX: atqui idem Hieronymus, ut jam vidimus, de *Cyrillo* scribens, solum ait, quod *sub Theodosio Principe inconcussum annis* VIII *tenuit Episcopatum*, adeoque non potest dici hunc extendisse ultra annum CCCLXXXIX, siquidem is jam ab anno CCCLXXXI ut Episcopus sederat subscripseratque in Synodo Constantinopolitana II. Restat ergo ut dicatur sedisse annis ad summum XLII, utrimque incompletis.

post lustratam a S. Paula Palæstinam.

85 Quomodocumque tamen ætas Cyrilli definiatur, intra illam cadat necesse est adventus S. Paulæ in Palæstinam, quam illa totam perlustravit, priusquam sese ipsa recluderet, *in sancta Bethleem* B *perpetuo victura: vixit* enim hic *annos viginti*, mortua VII Kalendarum Februariarum, *Honorio Augusto* VI *et Aristenæto Consulibus*, id est anno CCCCIV. Unde consequens est eam ex Ægypto, quo ultimum excurrit, et unde *per ferventissimos æstus* renavigavit *Majumam, nec multo post* venit *in Bethleem*, redivisse in æstate anni CCCLXXXIV; atque adeo in Palæstinam appulisse saltem anno præcedenti. Iter ejus versus Hierosolymam sic notat S. Hieronymus, in ejus Vita XXVI Januarii illustrata, ut *non proponat ejus hodœporicon scribere, sed ea tantum loca nominare, quæ sacris voluminibus continentur.* Et *antiqua*, inquit, *urbe Sidone derelicta, in Sarepthæ littore Eliæ est ingressa turriculam, in qua adorato Domino, per arenas Tyri, in quibus genua Paulus fixit, pervenit ad Coth, quæ nunc Ptolemais dicitur; et per campos Mageddo, Josiæ necis conscios, intravit terram Philisthiim, mirata ruinas Dor* etc. usque *Joppen.* Cur non a *Ptolemaide* in *Dor* itura transivit et *Carmelum*? ibique speluncam et fontem inspexit prædicti Eliæ, medio itinere sita loca, nec nisi sex circiter leucis utrimque distantia? cum vix quidquam nominatius sit in sacris voluminibus quam mons Carmelus. Cur ab C itinere recte secundum mare tenendo deflectens, longo post montem circuitu est usa, ut per campos Mageddo veniret in Dor? Cur iterum, post lustratam Jerusalem Samariamque, Galilæam peragrans usque *Naim*, non excurrit in Carmelum, quinque solum leucis dissitum? uti videre licebit in tabella ad Vitam S. Angeli in Appendice ad tomum II. An prorsus desolatus is erat, aut quod tristius, factus receptaculum et spelunca latronum, ut declinandus caute fuerit? Ita ego existimabam. Sed aliam causam, ex profunda sua rerum historicarum scientia, depromit TRIUMPHATOR; videlicet, quod Hieronymus *Carmeli mentionem non facit, quia cum Paula in eo Carmelitas reperisset, sub institutione Joannis Patriarchæ viventes, ne Joannem in ejus Fratribus laudaret, prætermisit; aut etiam, quia obinde verosimiliter filiæ suæ spirituali inhibuerat, ne montis Carmeli Religiosos visitaret.* Verum quando jam ostendimus totum istud iter prius peractum fuisse quam Patriarchatu defungeretur Cyrillus decessor Joannis (qui tamen non cœpit Hieronymo adversari, nisi circa annum CCCXCI) aliud non superest TRIUMPHATORI, quam ut ad consuetum sibi refugium accurrat, meque argumento negativo, quod ipse pro stramineo habet, utentem explodat. Explodat sane quantum volet et ipse et discipuli ejus; quoties tamen ex suo novo D Breviario cantabunt, in festo S. Lucæ XVIII Octobris Lectionem V ex eodem Hieronymo, invenient illum sic argumentatum in libro de scriptoribus Eccles. cap. 7, *Periodos Pauli et Theclæ et totam baptizati Leonis fabulam inter apocryphas numeramus: quale enim est, ut individuus comes Apostoli, inter ceteras ejus res hoc solum ignoraverit?* Solet autem vis hujusmodi argumenti crescere, pro numero eorum, qui, si potuissent, voluissent debuissentque meminisse ejus rei, de qua an fuerit dubitatur, et tales pro singulis fere seculis produxi.

AUCTORE D. P.

XLII JOANNES, PRIMUS PATRIARCHA.

Ab an. 389 ad 417.

SI JOANNES hic cœpit Hierosolymitanam Ecclesiam regere anno CCCLXXXIX, juxta jam positum calculum, ad ejus in Episcopatu ætatem determinandam non modo non sufficiunt anni VI, quos ei assignat Nicephori Chronologia; sed nequidem anni XVI, in membrana Rulæana et tabulis Theophani aptatis notati. Plures autem manifeste exigunt certa rerum ab eo gestarum tempora, atque imprimis contentiones ejus cum S. Hieronymo, cœptæ sub annum CCCXCI, et fraudulento Pelagio impensus favor Hierosolymis et Diospoli anno CCCCXV, cum in Palæstina adesset E Orosius Presbyter, missus ab Augustino ad S. Hieronymum in sanctam Bethleem. Eodem etiam anno, *Consulatu Honorii decies et Theodosii sexies*, Presbytero Juliano facta est revelatio Reliquiarum S. Stephani Protomartyris usque adeo famosa, translationem eorum celebrante *Joanne* Patriarcha, VII Kalendas Januarii, ipso Sancti natali die. Post quæ sic gesta, non diu superfuisse Joannem, cogit credere successio *Praylii*, ulterius non differenda. Hac porro ratione poterit dici XXVI annis Episcopus fuisse *Joannes*.

Quidam eum inter sanctos referunt.

87 Ad diem mortis determinandum nullum apud antiquos fundamentum apparet, quia tamen, non obstante invidia, quæ viventem afflaverat, velut Origenistarum et tandem etiam Pelagii fautorem; mortui famam venerati Zosimus Papa et Augustinus Episcopus, *Sanctum* non dubitaverunt appellare; et quia ut talis dignus habitus fuit, sub quo Protomartyris corpus revelaretur; recentiores aliqui nomen ejus inter Sanctos descripsere. Sic auctore Florarii, quod in opere omiserat, in Alphabetico Indice post confecto sub littera I scribit: *Joannes* F *Hierosolymorum Episcopus et Confessor, qui fuit Carmelita, et levavit corpus S. Stephani Protomartyris* VI *die Maji.* Palæonydorus lib. 2 cap. 6 prolixam Vitæ historiam texens (qualem scilicet vel ipse vel alius potuit de suo ingenio comminisci) nec ullum pro ea, uti pro aliis quibusdam de eodem punctis auctorem citans, addit, quod *plenus sanctitate, post paralyticorum curationem, cæcorum illuminationem, solvens debitum, viam transiit universæ carnis, anno Domini* CCCCXXXII, *pridie Idus Januarii*: et Palæonydorum secuti sunt Galesinius atque Molanus in suis ad Usuardum additionibus. Sed hæc Bollando nostro tanti non fuerunt, ut alibi eum quam inter Prætermissos locaret, antiquitatis congruæ auctore destitutus; meritoque formidans attingere argumentum prorsus odiosum, de Carmelitani Ordinis Professione; a quo etiam nos volebamus, si licuisset, abstinere calamum.

PARERGON VI.

De Joanne XLIV prætenso auctore libri de Institutione monachorum ad Caprasium.

JOANNES, in ordine verorum Episcoporum XLII, non solum

AUCTORE D. P. *Ab aliquibus numeratus quadragesimus quartus,*

A solum in Chronologia Nicephori (quæ ante annos non multo plures quam centum Europæ nostræ primum innotuit) sed etiam in Catalogis Latinis, post recuperationem terræ Sanctæ in Asia compositis, numeratur *Quadragesimus quartus,* nec non in Membrana Græca Rulæi : sed ubique difformiter et per errorem manifestum. Nicephorus enim huc processit *Eliam* inducens loco xxv, ignotum ceteris omnibus, et duos pro uno *Narcissos* numerans. Rulæi membrana, prætermittit xxiii *Caium,* sed defectum supplet geminando *Cyrillum,* et utrique interponendo *Heraclium* atque *Helladium,* quos a numero verorum Patriarcharum excludendos, nec Wastelius quidem in vindiciis dubitat ; alioqui *Joannes* non jam xliv, sed xlvi vel vii dici debuisset. Latini denique duos consequenter *Cyrillos* statuunt, et eorum decessoribus *Maximo et Macario* interponunt fabulosum *Quiriacum.* Sed neque mirum neque culpandum est, si Latinos aberrantes secuti Grossus aliique Carmelitæ, suo Ordini adscriptum hunc *Joannem* cupientes, *quadragesimum quartum nuncupaverint;* idque addiderint eorum aliqui etiam titulo libri, quem ejus esse persuasum volebant. Sed de libro postea, nunc de ætate quid apud eos legam exponendum est, ut intelligatur quam certa eis sua historia fuerit.
B

et in Viridario Grossi quintus Sanctus Ordinis Carmelit

89 Viridarii auctor Joannes Grossus, totius Ordinis generalis Prior, post annum mccccxi scribens, librum suum secundum sic orditur : *Quoniam Deus in Sanctis suis toties honorari, magnificari, et glorificari dignoscitur, quoties ipsi in terris recitondo a fidelibus honorantur, cum laus ipsis impensa ad ipsum Deum principaliter referatur : idcirco ut Deus in novi ac veteris Testamenti sanctis Fratribus ac devotis Ordinis gloriosæ suæ genitricis Mariæ de monte Carmeli, qui in vita pariter et in morte miraculis claruerunt, laudetur atque magnificetur, nec non jugiter glorificetur, ipsos sub aliquibus suis (ut decet) miraculis recitare decrevi.* Tum laudatis *S. Elia, S. Elisæo, S. Jona, S. Abdia* Prophetis, *Quintus,* inquit, *fuit S. Joannes Eremita montis Carmeli, qui Regulam Basilii recepit, quam Fratribus tradidit observandum [istum S. Joannem propter ipsius sanctitatem maximam Adrianus Papa primus, natione Romanus, Pontificatus sui anno octavo, assumpsit in Patriarcham Hierosolymitanæ Ecclesiæ, quam devote, generose et strenue rexit], cujus corpus in ipsa ecclesia multis clarens miraculis requiescit, [unum cæcum illuminavit et in morte claudis gressum restituit.] Iste sanctus in Ecclesia sæpe dicta Hierosolymitana fuit Episcopus* xliv *post B. Jacobum.* His similia ipse Grossus lib. i Clavi i Viridarii paulo distinctius in hunc modum ante scripserat.

qui eidem dederit Regulam S. Basilii.

C

90 *Baptizatis, ut præfertur, ab Apostolis Eremitis montis Carmeli et dispersis in monte eodem, in porta aurea Jerusalem, in civitate Accon et in multis aliis locis Terræ-sanctæ; de quibus sunt propter Paganorum persecutionem jam deleti : atque ipsis prædicantibus in fide Christi et Apostolorum doctrina, accidit quod Basilius Magnus, Eremita, postmodum quibusdam magnis sibi devotis Eremitis Regulam composuit, quam aliqui præfati montis tenuerunt Eremitæ, juxta Eliæ et Elizæi vestigia, qui primo (ut præfertur) dictum inhabitarunt montem, quorum isti sequaces et imitatores fuerunt. Processu autem temporis [Adrianus Papa primus, natione Romanus Pontificii sui anno* viii *assumpsit in Patriarcham Hierosolymitanum Fr. Joannem, Eremitam dicti montis Carmeli, propter ipsius sanctitatem maximam. Qui dictus] Fr. Joannes Patriarcha Fr. Caprasio suo discipulo dilectissimo ceterisque Eremitis montis Carmeli dictam Regulam Basilii tradidit observandam [nullam tamen eis dedit majorem, sed] juxta Regulam eis datam et bonam conscientiam quibus Deo famulabantur : et sic steterunt usque ad annum Domini* mxxiii; *et interim ab infidelibus multa passi sunt dicti Fratres.*

tempore Adriani Papæ,

D *juxta vetus Grossi MS.*

91 Hactenus Grossus *in vetustissimo codice manuscripto Bibliothecæ Carmeli Francofurtensis, quæ ibi magis integra extant, quam in majori Ordinis ejusdem Speculo fol.* 101 *Venetiis impresso anno* 1507, ut habet titulus ecgraphi apud nos servati. Qua fide in editione illa Veneta omissa sint omnia quæ his [ ] inclusimus, et pro anno 1023 positus 1099, viderint alii. Cur tali editione uti maluerit, P. Daniel quam integro genuinoque contextu, apparebit omissa et mutata consideranti : non tamen ut sic ageret fuit consilium PP. Bollandi et Henschenii, in Præfatione ad 2 partem Speculi allegatum. Sperabant illi originali et primigenia veritate edenda singula, et sicubi ab invicem vel manuscripta inter se vel hæc ab editis discreparent, ea indicandum sinceritate per Annotationes appositas, qua nos præibamus exemplum dantes in opere nostro. Hoc si factum fuisset, magnum nos habere thesaurum credidissemus, instrumentumque certissimum ad discernendum quibus gradibus creverint toties nobis objectæ objiciendæque traditiones Ordinis. Hac spe frustrati ex impossibilitate discernendi, quid in unoquoque opusculo sincerum, quid adulteratum fit, revolvimur in antiquam caliginem necessitatemque de omnibus fere æqualiter dubitandi : cum non debeamus præsumere hanc novam Speculi Carmelitani editionem fideliorem esse quam fuerit Veneta; quid autem hujus auctor sibi licere voluerit in singulis, possumus vel ex solo Viridario cum suis originalibus collato divinare. Plura hujus licentiæ exempla videbis infra in Parergo x de chronologia primorum in Carmelo Priorum. Hic nota Joannem qui in MSS. *Quintus Sanctus* est, esse septimum in excusis; ubi v additur *S. Basilius Magnus,* vi *S. Cyrillus Patriarcha* Alexandrinus; rursumque additur post *Joannem* loco viii *S. Ludovicus Rex Franciæ,* facitque ut *S. Bertholdus* qui erat *Sextus* in MSS. ad nonum locum detrudatur, et denique post *SS. Brocardum et Cyrillum,* qui sunt in MSS. *Septimus et Octavus,* ponitur in impressis *Duodecimus S. Eusebius Comes fidelis S. Cyrilli.*

quod mutilatum et interpolatum in speculo habetur.

E

92 Interim ex prædictis apparet, Carmelitas antiquos usque ad Grossum, in ea plerosque opinione constitisse, quod majores sui ante acceptam Regulam Albertinam, non aliam habuerint quam Regulam S. Basilii; quodque eam servandam acceperint tempore Adriani Papæ I, post annum Pontificii viii, Christi dcclxxx. Et cum hoc tempore præcise convenit, quod in Vita S. Angeli prætensus Enoch, inducit ipsum anno mcciv eligere Regulam, *quam annos supra quindringentos, pluribus Prophetarum successores in monte Carmelo servare susceperunt;* sive, ut antiquior textus definitius habet, *annis jam elapsis* ccccxi, id est ab anno dccxcii, qui fuisset Joannis ab Adriano ad Patriarchatum evecti annus xii; excepto quod ibi per alium multo turpiorem errorem, pro *Joanne* nominetur *Albertus;* qui quantum distat ab ætate Adriani Papæ, tantum coævus Adriano *Joannes* (si quis unquam fuit) recedit ab ætate ejus *Joannis,* qui vere fuit post Jacobum *quadragesimus secundus,* sive (ut cum Catalogis vitiatis loquamur) *quadragesimus quartus.*

Idem sensus de regula, olim communis in Ordine fuit

F

93 De hoc dicit Gennadius in lib. de scriptoribus ecclesiasticis cap. 30 : quod *Scripsit adversus obtrectatores studii sui librum, in quo ostendit Origenis se ingenium, non fidem secutum* . quod opus Apologeticum esse apparet et Theologicum, diversissimumque ab eo libro, quem *de institutione primorum Monachorum, in Lege veteri exortorum, et in nova perseverantium, ad Caprasium monachum in Carmelo,* scripsisse prætenditur idem *Joannes,* Fratribusque Carmelitis pro Regula servandum tradidisse; uti post Philippum Ribotum volunt recentiores Carmelitæ. Hi porro cum

donec aliis placuit Joanni tribuere librum de Institutione Monachorum,

A cum variis urgentur argumentis, quibus demonstrative evincitur opus istud alterius esse, et quidem Latini scriptoris; in Gallum interpretem, Ribotumque interpolatorem ea declinant; sed hoc agendo aliud non obtinent, quam ut jubeantur fidelem et non interpolatum textum Græcum exhibere, et si hoc non possint saltem Latinum: nec enim aliter possumus scire quid vere ipsius auctoris sit, quid non: eademque difficultas redit circa Epistolam Cyrillo secundo Priori imputatam, qua secundum prætensæ assertionis punctum nititur: atque ita de ceteris; idque eo potiori jure quod ipsamet, ut nunc habentur, contineant evictionem falsi tam adæquatam et certam, quam videatur contra aliquod supposititium vel adulteratum scriptum posse conferri. Quibus cum accedit totius antiquitatis de tali libro silentium, usque ad Ribotum; ipsiusque Ordinis, etiam dum is viveret, ignorantia de illo, ut patet ex Grosso et antiquarum Constitutionum Præfatione; cumque in eodem libro nullus omnino sit locus, qui indicet vel auctorem fuisse Patriarcham Hierosolymitanum, vel eo fine scripsisse ut Eremitis esset pro Regula; quis non rationabiliter cogere poterit, ut utrumque de eo credamus, idque tam certo quam necesse est, ut huic credulitati innitatur fides omnino certa totius historiæ Carmelitanæ? Sit igitur libri Auctor *Joannes* aliquis *Hierosolymitanus*, æque ac alterius, de quo in 2 Parergo, *Josephus* quispiam *Antiochenus*, sic dicti ab urbibus, ubi ex Latinis nati sint, et unde in Europam transgressi Latine scripserint, eodem circiter tempore, quo Guilielmus de Sanvico; id est sub finem seculi XIII, quando erat jam sesqui seculum elapsum ab initio Ordinis sub Bertholdo cœpti, tempusque sufficiens intercesserat ad majorem antiquitatem, comminiscendam et persuadendam vulgo, de rebus peregrinis peregrina audire et credere amanti.

quem ad eludendam argumentorum vim fatentur, fuisse interpolatum.

B

Melius dicerent seculo 13 compositum.

94 Interim juverit animadvertisse, quod Vindiciarum auctor Wastelius, integro suo opere nihil solicitius agens quam ut prædictum librum servet *Joanni*, Hierosolymitano post Cyrillum Patriarchæ; pro ejusdem Joannis honore usque adeo incaluerit, ut tota sect. 5, lib. 3 Vindiciarum suarum, susdeque vertat omnia, quatenus evertat Pauli Orosii Apologeticum pro libertate arbitrii humani, in hoc secutus Cornelium Jansenium Iprensem Episcopum. Utrumque in nova conciliorum editione graviori reprehensione dignum censet Labbæus, quod *futilibus,* C *sed fucatis in speciem argumentis eximium illud opus in suspicionem* νοθείας. *adducere voluerunt, contranitente eruditorum fere omnium exercitu.* Plus sane Wastelius, cum art. 3, §. 3 fidenter pronuntiat quod *cuncta sint imposturæ, totum mendacium, et tantummodo fucus adversus veritatem, ut proinde totum illud ad usque unum numerum, velut inane quoddam idolum, ad veritatem, sicut Dagon ante arcam Domini, totaque machina vanitatis ad nihilum evanescat:* quin et Novatianæ et Nestorianæ hæreseos patronum fuisse auctorem contendit, qui Orosii nomen sibi falso assumpserit, ideoque consueta in talibus phrasi *Pseudo-Orosium* passim appellat. Mirabilis profecto genius, itaque comparatus, ut nihil possit velitque habere de suppositione suspectum quod prætensæ antiquitati suæ quomodocumque suffragatur, quantislibet eruditorum judiciis proscriptum damnatumque; nihil ex adverso probare, quod suis officiat præjudiciis, etsi aliis indubitatum ac certum. Non est orthodoxæ doctrinæ tam grande præsidium subtrahendum, ut extra omnis erroris ac culpæ reatum ponatur *Joannes;* sed nec tam desperata illius causa, quin possit excusari quadamtenus, in eo quod fecit, fraudulenta Pelagii hypocrisi, et fidei in specie verbisque Catholicæ professione deceptus; quando etiam iis ipsis

Iidem repudiant Apologeticum Orosii,

quia Joanni contrarium,

D decipi potuit Papa Zozimus, successor Innocentii, qui Pelagium primus post Africanos Episcopos condemnarat, non obstante judicio Episcoporum Palæstinorum quo is fuerat absolutus, *Joanne* præsidente, et judicis simul atque patroni partes sustinente. Ceterum quam parum cognita Jansenio Wastelioque fuerit historia Pelagianæ hæreseos, evidenter patescit ex Marii Mercatoris S. Augustino coævi operibus, nuper feliciter illustratis a nostro P. Joanne Garnerio.

AUCTORE D. P.

XLIII PRAYLIUS.

P*ost Joannem illum admirabilem mortuum,* PRAYLIUS *qui nomini suo pulchre respondebat,* ob mansuetudinem scilicet, *Hierosolymitanæ Ecclesiæ regimen capessit,* uti scribit Theodoretus, hoc tempore vivens, lib 5, cap. 27. Successit autem anno CCCCXVI, neque enim, ut supra ostensum, prius potuit. Pridem tamen Chorepiscopum eum oportet fuisse ordinatum, cum ea potestate quam Petavius noster explicat in Annotation. ad Epiphanii hær. 79. Et sic Presbyterum ordinavit S. Porphyrium anno CCCXCIII, cujus deinde Gazensis Episcopi Vitam, a Marco discipulo scriptam illustravimus XXVI Februarii; sed originali Græco destituti, non possumus clarius quam modo jam dicto explicare mentem scribentis, quod *Praylius* erat *Sacrorum locorum Sacerdos,* et corrigere Menæa quæ *Patriarcham* appellant. Æque autem ac *Joannes* decessor suus deceptus a Pelagio, huic et Cœlestio primario hujus discipulo testimonium dedit sanæ doctrinæ ad Zosimum Papam; qui de iis ad Augustinum et ceteros Africanos Episcopos scribens XI *Kal. Octobris,* anno (ut videtur Labbæo nostro) CCCCXVII, *Ecce,* inquit, *epistolam Hierosolymitani Episcopi Praylii, qui in locum quondam S. Joannis Episcopus est ordinatus, accepimus, qui causæ Pelagii enixius adstipulator advenit.* Hoc tamen parum versipelli et vafro hæretico profuit, qui licet *accusatus apud Synodum* Diospolitanam anni CCCCXV, *ambiguis quibusdam se professionibus tegens, et prosequens dubia vel respondens, illam tunc videatur audientiam delusisse,* et simili fraude obtinuisse a Praylio quas diximus commendatitias et excusatorias litteras; *postmodum est evidenter deprehensus insistentibus accusatoribus a posteriore Synodo, cui sanctæ memoriæ Theodotus Antiochiæ præsedit Episcopus, atque detectus, a Sanctis quoque ac venerabilibus Hierosolymorum locis est deturbatus: quod,* inquit Marius Mercator in Commonitorio cap. 3, *ejusdem S. Theodoti ad reverendissimum urbis Romæ Episcopum, et Sanctæ recordationis Praylii Hierosolymitani Episcopi missa scripta testantur, quorum exemplaria ad documentum habemus in manibus.*

Ex Chorepiscopo factus Patriarcha an. 416

E

primum favet Pelagio,

postea eum damnat.

F

96 Fuerat *Zosimus* ordinatus Pontifex in æstate anni CCCCXVII, et ob hanc causam Cardinalis Baronius in Annalibus atque Henschenius noster ad Vitam S. Euthymii XX Januarii, saltem usque ad sequentem annum distulerunt *Praylii* obitum. Quod omnino tenendum puto, licet Nicephori Chronologia Episcopatui ejus annos XX adscribat: contrarium enim patet ex iis quæ de successore Juvenale habentur. Itaque vel Nicephorum, vel eum qui primus catalogum scripsit a Nicephoro transcriptum, credere volo ἔτη, non κ', sed γ' notasse, fuisse etiam qui scripserint ἔτη β' καὶ μῆνας ς', *annos duos et menses sex,* quos in novissima Nicephori editione Parisiaca typis Luparæis seu Regiis additos invenies ad annos κ'. Vixerit igitur in Sede Hierosolymitana *Praylius* ab anno CCCCXVI per aliquot dies vel hebdomades inchoato, usque in æstatem anni CCCCXVIII; fortassis non falso, sed abque debito fundamento, laudatus a Theodorico Pauli, quod *gloriosus Patriarcha, multa pro Christi fide patiens et sustinens, multos gentiles fidei*

Obiit an. 418.

A AUCTORE D. P. *fidei mancipavit Christianæ suis prædicationibus et doctrinis.* Isto enim tempore Saracenorum natio cœpit diffundi per Syriam : quorum multis ad fidem adductis, tandem etiam Episcopum ordinatum fuisse quemdam eorum Ducem, a S. Euthymio conversum Petrumque ex Aspebeto dictum in baptismo, in dicti Sancti Vita legimus. Consecravit autem eum Juvenalis Patriarcha, antequam decerneret S. Euthymius in solitudine Engaddi Lauram constituere, cujus deinde templum anno CCCCXXVIII idem Juvenalis *Praylii* successor dedicavit, ut vel hinc certum sit pridem obiisse Praylium. Porro Zosimus Papa, ad quem epistola *Praylii* delata fuit, an. CCCCXVII primum inchoato factus Pontifex, ante finem sequentis anni CCCCXVIII morte sua vacuam reliquit Cathedram, quam denique post septem mensium schisma anno CCCCXIX obtinuit Bonifacius.

XLIV JUVENALIS.

Ordinatus an. 418

Anno, ut jam dictum CCCCXVIII Patriarcha factus JUVENALIS, Græcis ΙΟΥΒΕΝΑΛΙΟΣ tempora habuit, præstantissimorum Monachorum atque Anachoretarum virtutibus nobilitata quidem, sed hæreticorum B machinationibus haud parum inquieta, non solum in urbibus sed etiam in eremis : quæ omnia in prædictorum Sanctorum Vitis sic leguntur, ut vix ullum alicujus nominis monasterium, quod eo tempore in Palæstina fuerit, præteritum dici possit. Nusquam tamen invenies mentionem Carmeli aut Eremitarum ex Regula S. Basilii viventium, multo minus pro Regula utentium libro de institutione monachorum, qui nobis pro veteri Carmelitarum Regula, a Joanne tradita, per summam contentionem obtruditur.

Lauram S. Euthymii dedicat an. 429

98 Inter illos celeberrimus *S. Euthymius* fuit, cujus vitam per Cyrillum illustravimus XX Januarii, qualem tunc habuimus ex MS. Veneto Latine redditam a Gentiano Herveto; nunc vero eamdem habemus ex multo perfectiori Vaticano, unde discimus Dedicationem Lauræ, non solum factam esse anno LII ipsius Euthymii, sed etiam *die VII Maji Indictionis XI*; adeoque tunc numerandum fuisse Christianæ æræ CCCCXXVIII, non sequentem; et nativitatem Sancti non posse differri usque ad Junium ut tunc conjectabamus, sed saltem in Aprili anni CCCLXXVII *quarto Consulatu Gratiani*, ut potuerit mense Majo prædicto ætatis annum LII numerare. Quarto post hæc anno Christi CCCCXXXI contra Nestorium, Deiparæ appellationem abolere volentem, congregata est C Ephesi œcumenica Synodus, ad quam *quarto post Pentecosten die Juvenalis Hierosolymorum Episcopus advenit cum Episcopis Palæstinis.* Et ille quidem absens damnatus est, absente etiam ex composito Joanne Antiocheno Patriarcha, fautore illius. Cum autem latæ sententiæ, et per S. Cyrillum Alexandrinum pro Cœlestino Papa Apostolicæ Sedis Legatum confirmatæ, supervenisset idem Joannes; quoddam seorsim conciliabulum coegit ex triginta circiter Episcopis; contra quos necesse habuerunt Patres de suo cœtu Constantinopolim mittere aliquos, ad reddendam Theodosio Imperatori fraudulenter decepto actorum rationem, inter quos *Juvenalis* nominatur primus post Arcadium Sedis Apostolicæ Legatum. Nempe (ut hic observat Baronius num. 102) *ob frequentem ex toto Christiano orbe Hierosolymam peregrinationem, majori habebatur honore et officiis dignioribus colebatur Hierosolymorum Episcopus*, quam alii Palæstinorum Episcopi, etiam Metropolita Cæsariensis. Atque hinc (ut scribit Leo Papa Epist. 62) *in eadem Ephesina Synodo Juvenalis Episcopus, ad obtinendum Palæstinæ Provinciæ Principatum credidit se posse sufficere, et insolentes ausus per commentitia scripta firmare : quod Cyrillus Alexandrinus Episcopus merito perhorrescens, scriptis suis, quid prædicta cupiditas ausa sit,* Leoni *indicavit; et solicita prece multum poposcit, ut nullis illicitis conatibus præbeatur assensus.* Satis autem indicat ipse Leo in eadem epistola, rem eo adductam, ut *amplior numerus Sacerdotum* Ephesi congregatorum Juvenali Primatum fuerit decreturus, *per quorumdam subreptionem*, nisi Apostolicæ Sedis auctoritatem Cyrillus appellasset.

an. 431 adest 1 Synodo Ephes.

et Primatum Palæstinæ ambit,

D 99 Interim occasione damnati Nestorii alia e contraria emersit hæresis Eutychetis, sic unam in Christo personam asserens, ut naturas etiam confunderet : cui controversiæ decidendæ cum alterum Ephesi Concilium anno CCCCXLIX Imperator indixisset eique præsidere jussisset Dioscorum Patriarcham Alexandrinum, qui totus Eutychianorum erat, rejecta est Leonis Papæ Eutychem damnantis epistola, absolutus Eutyches, Flavianus Constantinopolitanus, Eusebius Dongl æi, Ibas Edessenus, Theodoretus Cyri Episcopi damnati sunt, aliique eorum loco substituti, sententiam subscribentibus omnibus quotquot aderant Orientalibus metu exilii ac depositionis intentatæ. Quæ excusatio in Chalcedonensi Synodo anni CCCCLI recepta non est, sed communibus suffragiis conclamatum, omnes qui sententiam injustam tulerant *esse damnandos, nominatim vero, qui principem locum in Synodo cum Dioscoro tenuerant, Juvenalem Episcopum Hierosolymorum, Thalassium Cæsareæ Cappadociæ Eusebium Berææ, Eustachium Berythi et Basilium Seleuciæ* : qui deinde sessione quarta, cum eorum recta fides accepta ab omnibus atque probata esset, denuo *jussi sunt Synodum ingredi, a qua ante repulsi erant, utpote rei cum Dioscoro in Synodo scelerum patratorum; conjunctique sunt Ecclesiæ a qua communicatione Dioscori facti erant extorres.* E

In 2 Synodo Ephes. lapsus cum aliis an. 449

an 451 gratiam impetrat in Chalcedonensi

100 Venia in hunc modum impetrata, *non erubuit, in dicta Synodo, ante Cæsareensem totius Palæstinæ Primatem, locum sibi principem vindicare: qui (ut Leo redarguit) nec inter Episcopos inferiores, ob violatam fidem pacemque Catholicam, locum habere dignus erat; sed bono pacis, indulgentia Romani Pontificis factum esset, ut post lapsum sederet Episcopus.* Ita Baronius ad an. 454 n. 20, sed in Juvenalem plus justo iniquus, quasi *in eo nihil optimo Episcopo dignum fuisset reperire.* Non ita de eo censuit Synodus universa, sed ipsum in ordinem Patriarcharum suscipiens, non jam dubitavit an esset Cæsareensi Metropolitæ præponendus; sed Antiocheno Patriarchæ eatenus ipsum coæquavit, ut, *pro bono pacis*, Provincias quæ omnes uni Antiocheno antea suberant, inter ipsos diviserit Actione 7, sic ut duæ Phœniciæ Antiocheno manerent, Hierosolymitano tres F Palæstinæ attribuerentur. Finita Synodo reversisque ad sua Episcopis, quorum duo fuerant discipuli magni Euthymii, Stephanus Jamniæ et Joannes Saracenorum; quieta fuissent omnia, nisi *Theodosius, habitu quidem monachus, moribus vero præstigiator importunissimus, cum de Synodo quædam improbe confinxisset, quasi introduceret vel potius revocaret dogmata Nestorii, decepisset Eudociam*, Theodosii junioris viduam, *et per ipsam omnes fere monachos, et deinde etiam Sedem Hierosolymitanam invasisset,* ut dicitur in Vita S. Euthymii, idque per absentiam Juvenalis, ad remedium contra seditiosos quærendum Constantinopolim profecti, sicut docet Nicephorus Callistus lib. 15, cap. 9. *Theodosio* restitit generose Euthymius : illius autem facinora plenius deducta legere qui volet, jam dictam Nicephori historiam consulat, ubi leget quod *menses omnino viginti tyrannidem ille suam exercuit :* donec Marcianus Imperator, Eudociæ gener, mandavit Dorotheo Palæstinæ Præfecto, ut ab Ecclesia ejectum caperet; sed *hoc ille facere non potuit, propterea quod pestis illa in Synæum montem profugerat. Post Theodosii vero fugam Juvenalis in thronum*

et locum inter Patriarchas.

Sede sua exclusus a Theodosio,

A *thronum suum restitutus, omnibus, quos ille ordinaverat, dignitatem statim ademit.* Eudociæ quoque, ad S. Simeonis Stylitæ increpationem compunctæ, mandavit S. Euthymius, dimissa communione Dioscori, *Juvenali Hierosolymitano Archiepiscopo omnino communicare eique consentire.*

post 20 menses eamdem recipit,

101 Idem mox ac Sedi suæ restitutus fuit, pacandæ Provinciæ omnem operam dederat, Synodo celebrata anno CCCCLIV, cujus extat epistolare rescriptum *ad reverendos Presbyteros et Archimandritas et reliquos Monachos Palæstinæ Provinciæ:* in qua primus ipse sine controversia ante Cæsareensem Irenæum subscribit, commendans fidem in Nicæno Concilio constitutam et nuper in Chalcedonensi confirmatam, ejusque *calumniatores aversari* monet, ut *qui falsum testimonium dicere præsumunt adversus tantos sanctissimos Patres, magis autem adversus cunctum terrarum orbem.* Id cum S. Leoni nuntiasset, rescripsit hic *pridie Nonas Septembris, Aetio et Studio Viris Clariss. Coss.* gratulatorias, paternæ admonitioni conjunctas, in hunc modum exordiens. *Acceptis Dilectionis tuæ litteris... gavisus quidem sum, quod Tibi ad Episcopatus tui Sedem redire licuisset: sed confluentibus in recordationem omnibus causis,* B *quæ te per quosdam excessus laborare fecerunt, doloi adversitatum tuarum temetipsum tibi fuisse materiam, et resistendi hæreticis constantiam perdidisse; quia æstimant non esse tibi liberum ut eos audeas redarguere, quos tibi professus sis in suo errore placuisse. Beatæ enim memoriæ Flaviani condemnatio et Eutychis receptio, quid nisi Domini nostri Jesu Christi secundum carnem negatio fuit? quam ipse grandi misericordia sua fecit resolvi, cum detestandum illud Ephesinæ Synodi judicium ita sancti Concilii Chalcedonensis auctoritate destruxit, ut depravatorum nullum a remedio correctionis arceret. Unde quia in tempore indulgentiæ resipiscentiam magis quam pertinaciam delegisti, ita gaudeo te cœlestem expetisse medicinam, ut fidei ab hæreticis oppugnatæ tandem possis esse defensor.* Pergit deinde Leo, occasione Ecclesiæ cui præerat *Juvenalis*, Christi vitam ibidem locorum actam recolere, editaque per Crucis virtutem miracula, a quibus possit sumere præsentem veræ fidei prædicandæ testificationem. De Cæsareensi vero in jus pristinum restituendo verbum addens nullum, satis significat, se quoque *pro bono pacis* ratum habere, quidquid in Hierosolymitanæ Sedis favorem constitutum in Synodo fuerat.

et Synodum celebrat an. 454,

C 102 Aliud porro nihil invenio de Juvenale. Nam quod in Catalogo Latino dicitur, *Apostolicæ Sedis legatione fungens Patriarcham Antiochenum Joannem deposuisse*, scilicet in prima Synodo Ephesina, falsum est; æque ac illud Theodorici de eodem elogium, quod *fuit principalis cum Anatolio Patriarcha Constantinopolitano in Concilio Chalcedonensi, anno Domini* CCCCLIII, *et eodem anno obiit* III *die Maji.* Neque enim contra *Joannem* eo usque processum est: sed ipse potius, reconciliatus S. Cyrillo, pacem Ecclesiæ reddidit; et *Juvenalis* necesse habuit ad pœnitentiam recipi; non obiit autem ante ann. CCCCLVIII. Hunc vero fuisse successoris *Anastasii* primum, certissimo scimus ex Vita S. Cyriaci danda XXI Septembris, ubi dicitur, quod *Hierosolymam venit decimum octavum ætatis annum agens, in octavo anno Patriarchæ Anastasii, et nono Magni Imperatoris Leonis, initio Indictionis*, id est mense Septembri anni CCCCLXV, inchoante Indictionem XIII: cœpit enim Leo regnare mense Januario an. CCCCLVII. Concordat Vita S. Euthymii Græca, ubi dicitur, quod *Octogesimo tertio anno Magni Euthymii* id est CCCCLVIII *Juvenalis Archiepiscopus Vitæ finem accepit.* Ne autem in numero annorum, quibus ille sedit, exerravisse dicatur accuratissimus ubique scriptor Cyrillus, legendum est,

moriturque non an. 453,

sed 458.

quod obiit Juvenalius τὸν τεσσαρακοστὸν ἐν τῇ πατριαρχείᾳ πληρώσας ἐνιαυτὸν *quadragesimum annum in Patriarchatu implens:* non vero (ut habent passim exemplaria) τεσσαρακοστὸν τέταρτον, *quadragesimum quartum.* Qui enim cœpit anno CCCCXVIII, et obiit CCCCLVIII, non nisi XL annis præsedisse potuit. Nicephorus et MS. Rulæanum, et auctor tabularum Theophani affixarum, annos solum XXXVIII numerant, non comprehendendo scilicet illos XX menses, quibus tyrannidem exercuit *Theodosius:* qui tamen in MS. Rulæano et Latino Catalogo non nominatur, vere indignus nominari; nominatur autem a Nicephoro, veluti ordine XLVII et a Theodorico etiam laudatur, tamquam *vir omni sanctitate perspicuus.* Unde discas quam exiguo cum judicio rerumque peritia processerit auctor, ex quo talia Theodoricus accepit. D

AUCTORE D. P.

103 Ad diem quod attinet, etiam in MS. Florario, die similiter III Maji, post commemorationem *S. Alexandri Papæ* et sociorum, hoc additur: *Juvenalis, Episcopus et Confessor, colitur cum præcedenti, dicendus sub uno Per Dominum;* sed intelligitur Episcopus Narniensis; qui etiam hodie in Breviario Romano simul cum illis dicta die recolitur, sub hac Collecta; *Præsta quæsumus omnipotens Deus, ut qui Sanctorum tuorum Alexandri, Eventii, Theoduli atque Juvenalis natalitia colimus, a cunctis malis imminentibus eorum intercessionibus liberemur. Per Dominum etc.* Potuit tamen mense Majo etiam Juvenalis Hierosolymitanus obiisse, si causa inveniatur cur toto Junio mense Sedes vacaverit: Successor enim ordinatus fuit initio Julii, ut mox dicemus. Porro in hujus Patriarchæ tempus incidit fabula de causa *Polychronii, Episcopi*, ut fingitur, *Hierosolymorum*, sub Xisto Papa III, coram Valentiniano Cæsare et LXXXI Episcopis Romæ audita, et Hierosolymis in Synodo L, XXVI Episcoporum Præsidentibus Legatis Apostolicis agitata, *Valentiniano* VII *et Avieno Coss.* id est X annis post mortem Xisti; quo judicio absolutus Polychronius, damnato accusatore ejus Euthymio, *requierit in pace post annos Sedis* VII *et menses* VI; æque scilicet falso in seriem Episcoporum Hierosolymitanorum intrusus, quam in numerum Constantinopolitanorum pro eodem tempore *Theodosius*, loco Procli vel Flaviani, cujus *Theodosii chirographum* ad idem judicium allatum sit. E

Nullus hoc tempore sedit Polychronius.

XLV ANASTASIUS.

Anastasius quidam sanctæ Resurrectionis Clericus, idemque Scevophylax et Chorepiscopus, qui fuerat alumnus et sodalis S. Passarionis, cupiebat S. Euthymium videre: et hoc suum desiderium communicans cum Fido Episcopo Jamniæ et Cosma Staurophylace, cum ipsis alioque juniore Fido, Episcopi Fidi nepote, sanctæ Resurrectionis Lectore, ibat ad illum. Ipsis autem in via positis atque ad Lauram propinquantibus, eorum adventus revelatus est Sancto, qui Chrysippum Lauræ Œconomum accersens, ait ei: Paratus esto: ecce enim cum Fratre venit Patriarcha. Cum autem advenissent, sublatis mentis oculis magnus Euthymius Anastasium excepit ut Patriarcham: quod qui præsentes aderant mirabantur, accedensque Chrysippus in aurem ei dixit: Reverende Pater, non est hic Patriarcha, sed Scevophylax Anastasius, viden' quod coloratis utatur vestibus, quibus nefas est Patriarcham indui? Ad quæ in se revertens Sanctus, Crede, inquit, fili usquequo locutus es vidi ipsum albis indutum. Cunctisque audientibus dixit, Non erravi: sed quod præscivit Deus atque prædixit omnino fiet, sine pœnitentia enim sunt dona illius. Ita Græcus noster Euthymianæ vitæ textus, respondens num. 60 vulgatæ versionis. Deinde vero, ut jam dicere cœpi, istic ubi incipit ejusdem versionis num. 96 *Octogesimo tertio anno ætatis magni Euthymii*, id est F

Ex S. Euthymii prophetia,

ordinatur an. 458 in Julio,

A Christi CCCCLVIII *Juvenalius..,.. vitæ finem accepit;*

AUCTORE D. P.

ANASTASIUS *vero præmemoratus, consensu totius populi in D. Jacobi Thronum promovetur, initio mensis Julii. Qui eum ascendens et recordatus prophetiæ magni Euthymii, Fidum Lectorem qui cum ipso olim ad Lauram accesserat prædictionemque audierat, sanctæ Resurrectionis Diaconum ordinavit, et cum Staurophylace misit, significaturum impletionem prophetiæ, rogaturumque ut sibi liceret ad eum venire ipsumque salutare.*

illius funus curat mortui an. 478.

Huc usque Vita illa, laudatissima *Anastasii* principia nobis ob oculos ponens: cujus deinde anno XV obiisse Euthymium legimus in Vita S. Sabæ, ab eodem Cyrillo conscripta, idque, ut in sua vita dicitur XX *Januarii die Sabbati, anno* XVI *Imperii Leonis:* quæ singula incidunt in annum Christi CCCCLXXIII, non vero præcedentem, ut putavit Baronius; et egregie confirmant initium *Anastasii*, constitutum in anno CCCCLVIII mense Julio. Sic enim adhuc in cursu erat ipsius annus XV cum moriebatur Euthymius; ad cujus cadaver spectandum cum accessisset etiam *Anastasius* et congrua ei tumulando mandata dedisset; *reversus in Sanctam civitatem misit opifices ad opus et materiam, ut beatæ illæ reliquiæ convenienter ponerentur.... Postquam autem perfecta jam fuissent* B *omnia* trimestri labore, ut ait genuinus Cyrilli textus, *venit in Lauram Archiepiscopus et venerandum depositum suis ipse manibus in præparatum locum transtulit,.... septimo die Maji: conventumque absolvens, Martyrium et Eliam*, quos successuros in Patriarchatu Sanctus prædixerat, *secum sumpsit in sanctam civitatem, eosque Presbyteros sanctæ Resurrectionis ornavit.*

105 Atque hactenus talia de eo omnia, ut horreat animus credere Evagrio, non optime Catholico, cum lib. 3, cap. 5 accusat *Anastasium*, quasi is post obitum Leonis Imperatoris fugamque Zenonis, tyranni Basilisci litteris subscribens, Leonis Papæ decisionem et Chalcedonense Concilium abrogasset. Calumniam putat se refutasse Baronius allegata eadem S. Euthymii Vita, ubi dicitur, quod Tyrannidem invadens *Basiliscus, conciliabulum fecit adversus divinam Synodum Chalcedonensem : quo quidem nitens pars eorum qui erant schismatici in sancta civitate, cum sibi Gerontium præfecissent Archimandritam, multa innovat adversus ecclesiam, nec minora iis quæ prius ausus fuerat Theodosius.* Ego in ea quam vere Cyrillus scripsit Vita hoc non reperio; in alia autem, quam apud Lipomanum Latinam vidit Baronius, quamque etiam ex Florentina S. Laurentii bibliotheca descripsimus, C non lego quod schismatici *Gerontium* istum *adversus Anastasium in Sedem Patriarchalem extulerunt* (sicuti rem explicat Baronius) sed quod eum *in Archimandritam* sibi constituerunt, eoque duce haud leviora ausi sunt contra Ecclesias, quam facta fuerant sub *Theodosio.* Monachorum ergo factio illa fuit, qui, rejecto jugo legitimorum suorum Abbatum, *Gerontium* sibi constituerunt Abbatem, non vero etiam Patriarcham; qui erat mansitque *Anastasius.* Hic vero (sive in fide constitit, sive ad extremum imbecillitate aliqua lapsus est), *quinto anno post ista obiit*, ut habent Græca interpolata, vel (ut melius habet Vita per Cyrillum) *sexto anno post dormitationem magni Euthymii, consummatus est Christo*, idque *initio Julii mensis*, non vero *Januarii*, sicut habet eadem interpolata Vita: atque adeo anno CCCLXXIX.

et turbas passus a schismaticis,

obiit an. 479,

106 In quibus ne contradixisse sibi Cyrillus videatur, operæ pretium fuerit genuinum contextum exhibere, qui est talis. Τοῦ πρώτου ἐνιαυτοῦ πληρομένου, ἀπὸ τῆς τοῦ μεγάλου κοιμήσεως, ὁ εὐσεβέστατος Λέων ὁ βασιλεὺς, Λέοντα τὸν ἔκγονον αὐτοῦ, κομιδῆ νήπιον ὄντα, διάδοχον τῆς βασιλείας ἐπιλείψας, ἐτελεύτησεν· ὅν τινα ἐπὶ ὀλίγους μῆνας τῇ βασιλείᾳ ἐπιζήσαντα, Ζήνων ὁ γεννήσας αὐτὸν διεδέξατο τελευτήσαντα Τότε δὴ Βασιλίσκος τις τυραννήσας ἐπὶ τὴν Ἰσαύρων φυγόντος, τὴν D βασιλείαν ἁρπάσας, ποιεῖ ἐγκύκλιον κατὰ τὴν ἐν χαλκηδόνι σύνοδον. Τῷ δὲ ἕκτῳ τῆς κοιμήσεως τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου χρόνῳ ὁ μὲν ἀρχιεπίσκοπος Ἀναστάσιος ἐτελειώθη ἐν χριστῷ ἐν ἀρχῇ τοῦ Ἰουλίου μηνὸς. Ζήνων δὲ ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν βασιλείαν ὑπέστρεψεν Βασιλισκον χειρωσάμενος *Exacto primo post Sancti obdormitionem anno, piissimus Leo Imperator nepotem suum Leonem, admodum juvenem, successorem relinquens obiit: hunc vero paucis mensibus in regno superstitem mortuumque excepit pater ejus Zenon. Tunc Basiliscus quidam tyrannidem invadens regnumque in Isauriam profugi rapiens, encyclicam contra Chalcedonensem Synodum facit. Sexto autem post mortem magni Euthymii anno Archiepiscopus Anastasius obiit initio mensis Julii: Zeno vero ad Imperium rediit, redacto in suam potestatem Basilisco.* Quæ si ita accipias, ut prius obierit Anastasius quam restitutus est Zeno, perplexam reddent Chronologiam: nam ex epistola Simplicii Papæ ad eumdem Zenonem gratulatoria, data VIII *Idus Octobris post Consulatum Basilisci et Armati*, constat eam restitutionem pertinere ad ann. Christi CCCCLXXVII; sin autem referas ad ea quæ sequuntur de ordinatione *Martyrii*, solum significabunt hanc esse factam, cum jam restitutus esset Leo. Sic ergo intelligo; atque *Anastasio* in suo Patriarchatu assigno viginti E integros annos licet Nicephorus octodecim dumtaxat numeret. Theodoricus de eo scribit, quod fuit *Vas omni virtutum charismate plenum, pauperibus munificus et caritativus, completoque ministerio suo in pace quievit.*

post Zenonis restitutionem in Imperium.

XLVI MARTYRIUS.

Anno 457 in Palæstinam veniens,

Cum Leo pius et Christi amans Marciani successisset Imperio, id est anno Christi CCCCLVII, *Timotheus quidam cognomento Ælurus totam conturbabat Alexandriam.* Hac ergo occasione, *duo quidam Anachoretæ, quibus nomen erat Martyrius et Elias, unus quidem Cappadox, alter vero Arabs, profecti ex monte Nitriæ, ad magnum illum veniunt Euthymium, et unusquisque illorum in cella separata apud illum longo tempore sunt versati.... Prævidit autem magnus Euthymius perspicaci oculo ea quæ eventura ipsis erant, fore scilicet ut unusquisque eorum Jacobi, inter Apostolos præclari, Sedem obtineret. Postea Elias, cum descendisset in Hiericho ædificavit sibi cellam ante civitatem, quæ accessionibus ab eo factis paulatim dilatata, transmutata est in ea quæ nunc cernuntur monasteria*, inquit Cyrillus in Vita Euthymii n. 95. *Martyrius autem speluncam quamdam ad Occidentem, quæ quindecim stadiis distat a Laura, ingreditur; et cum satis temporis in ea mansisset, magnum quoddam et insigne illic quoque construit monasterium.* F

ibi monasterium condit,

108 Utrumque ut jam vidimus, Euthymio mortuo assumpsit Anastasius Patriarcha et Presbyteros ordinavit: mortuo autem ipso Anastasio, *Sedi Hierosolymitanæ successit Martyrius, qui ad ipsum Imperatorem Zenonem et Acacium Episcopum Constantinopolitanum scribit de schismaticis, et illorum vitanda blasphemia.* Postea S. Euthymii Laura conversa in cœnobium est: cujus ædificio absoluto, *descendit illuc Archiepiscopus Martyrius cum multo comitatu, et præclaram ibidem egit synaxim et cum lampadibus ac suffitibus copiosis splendidam Dedicationem fecit, deponens sub ara quasdam partes Reliquiarum Taraci, Probi, et Andronici Martyrum,* VII *die mensis Maji: erat vero jam* XII *annus post decessum Euthymii*, id est annus Christi CCCCLXXXIV. Interim schimatici sub Gerontio Archimandrita monachi S. Marciani industria ad Episcoporum, a quibus defecerant, communionem adducti sunt: *Quos excipiens Archiepiscopus jussit faces accendi in sancta Resurrectionis ecclesia, et magnificam*

dein Patriarcha dedicat cœnobium S. Euthymii

gaudet reductione schismaticorum,

A *magnificam celebravit festivitatem, cum universa multitudine monachorum et civium, excepto Gerontio Archimandrita, qui jam quadragesimum quintum annum B. Melaniæ monasterio gubernabat, atque Romano qui apud Thecuam monasterium construxerat : qui ambo vesanæ suæ pertinaciæ inhærentes, e suis denique monasteriis ejecti, et hac illacque oberrantes, denique excommunicati obierunt.* En iterum prænominatum in Anastasio *Gerontium*, absque ullo invasæ ab eo Cathedræ indicio.

et moritur an. 486.

109 Denique in Vita S. Sabæ cap. 38 legimus, quod eodem *Saba jam quadragesimum octavum ætatis suæ annum agente, Patriarcha Martyrius, anno sui Pontificatus octavo, excessit e vivis;* et quidem, uti in Commentario prævio ad Vitam S. Euthymii Henschenius, XIII *Aprilis indictione* IX; quæ nobis ann. Christi CCCCLXXXVI denotant; nam et S. Sabas natus erat mense Januario, *Theodosio* XVII *Consule* id est an. CCCCXXXIX, Baronius ad an. 485 quo obiisse *Martyrium* statuit, judicat non esse audiendum Evagrium, ex Zacharia Eutychiano assumentem, quod *Martyrius Episcopus Hierosolymorum ad Petrum, Alexandrinæ urbis Episcopum* hæreticum, *Synodicas suas misit.* At nondum hic Petrus pro tali se gerebat;
B cum autem Evagrius addat, quod *postea quidam ab ejus communione se abjunxerunt*, ac tum demum *Petrus Chalcedonensem Synodum publice anathematizavit;* non magna Martyrio infamia fuerit cum eo qui adhuc latebat communicasse, si modo nequitia cognita ab eodem recesserit, quod præsumere licet. Theodoricus sic scribit : *Martyrius, sanctus Patriarcha, admirandis virtutibus et miraculis late claruit, gregem sanctum sibi commissum devote regens; multosque perfidos gentiles* (melius dixisset, hæreticos) *sua prædicatione convertit : ad Christum denique feliciter migrans a seculo, æternaliter cum Christo regnat :* quæ utinam ab antiquiori auctore haberentur!

XLVII SALUSTIUS.

Ordinatus an. 486.

S*edem post Martyrium accepit* SALUSTIUS, inquit Cyrillus in Vita S. Sabæ, anno ut jam diximus CCCCLXXXVI; ubi consequenter legi potest, quomodo apud ipsum accusatus a quibusdam suis monachis Sanctus, quasi præ nimia simplicitate ineptus ad regimen, justo *Salustii* judicio defensus fuerit. De eodem legitur apud Nicephorum Callistum lib. 17, c. 22, quod *minime credere volens quæ de Barsanuphio apud Gazam inclusa fama vulgabat, postquam perfodere domunculam*
C *ubi homo Dei habitabat jussit, ignis alicunde exortus omnes combussisset nisi sibi fuga consuluissent.* Evagrius quidem multo antiquior scriptor Eustochium nominat, annis post *Salustium* pluribus quam quadraginta inductum in Sedem, et conveniunt tempora Justiniani Imperatoris. Rationibus tamen chronologicis convictus ad XI Aprilis, censui fieri non potuisse, ut usque ad Eustochii ætatem vixerit *Barsanuphius*, multumque fore quod Justiniani tempora, anno DXXVII regnare exorsi, attigerit centenario major. Neque adhuc mentem muto, solum cupio mutatos annorum numeros, quos *Salustio* Eustochioque adscripsi num. 3, deceptus per tabulas Theophani insertas. Licet enim eas suspectas habendas nossem, juxta Tractatum meum præliminarem ad tomum 3 Martii, sequi tamen debui, quia alium nullum tunc habebam potiorem auctorem, et cum tabulis faciebant numeri annorum, apud Nicephorum Constantinopolitanum singulis adnotati, atque a Sophronio qui obiit anno DCXXXVIII sursum ducti.

Barsanuphii Reclusi propositum explorat :

111 Idem Constantinopolitanus Nicephorus de *Salustio* ait, quod *ab eo separatus est Romanus Episcopus propter Edictum concordiæ a Zenone editum.* Editum hoc fuerat anno CCCCLXXXII, eique acriter se opposuit S. Felix Papa III, anno mox secuto ordinatus, quamdiu in Petri Cathedra sedit, id est usque ad an. CCCCXCII. Quod si verum est ab eo excommunicatum fuisse eadem ex causa *Salustium*, neque id potius in *Martyrium* cadit; dicendum erit separationem ejus haud diuturnam fuisse. Laudatur enim in Vita S. Sabæ Salustius, quod *cum Anastasius post Zenonem suscepisset Imperium*, ut fecit anno CCCCXCI, *et schismata cum summa impudentia loquerentur adversus Ecclesiam, volens liberare Fratres ab illa tempestate, primum quidem constituit ut S. Marcianus eis præesset : aliquanto vero tempore interjecto ægrotans et corpore male affectus, communi suffragio omnium qui ad se convenerant ex solitudine, statuit ut monasteriis quæ erant circa sanctam civitatem præessent Sabas et Theodosius; atque hic quidem iis qui communiter vivebant, ille vero aliis qui cum nullo omnino congrediebantur et erant prorsus separati.* D

AUCTORE D. P.

monasteriis contra schismaticos prospicit,

et moritur an. 493.

112 Fuit hic extremus *Salustii* morbus, quo et obiit, *expletis Patriarchatus annis* VII *ac* III *mensibus*, XXIII *Julii, ætatis S. Sabæ anno* LVI, Christi CCCCXCIII, juxta Henschenium nostrum in prolegom. ad Vitam S. Euthymii. Theodoricus Pauli hujusmodi elogium ei texit : *Vir sanctus et Catholicæ fidei extitit præclarissimus propugnator, atque tam vita quam eruditione sanctissimus : quique Jubilæum suæ ecclesiæ cum omni humilitate et devotione celebrans, quemdam leprosum solo osculo sanavit, et tandem in Christo conquievit.* E
Credat de miraculo qui volet, de Jubilæo saltem nemo negaverit figmentum esse, ex posteriorum seculorum usu sumptum.

XLVIII ELIAS.

Varie divisam ecclesiam Elias Euphemio CP. adhæret,

P*ostquam Salustius migravit ex hac Vita, in Sedem illius evehitur* ELIAS, *cujus in Vita S. Euthymii sæpe memini*, inquit Cyrillus. *Ubi autem factus est Hierosolymorum Episcopus, statim omni studio contendit, ut circa se congregaret bonos Monachos sanctæ Resurrectionis, circa turrim David dispersos in aliquibus cellis : monasteriumque construxit apud Episcopatum, et cellas ædificavit ad illos excipiendos, unicuique eorum, qui conveniebant, abunde suppeditans necessaria.* Hæc dum agerentur *Anastasii Imperatoris anno tertio, gravis seditio incidit inter eos qui ecclesiis præerant, Romanis Pontificibus Byzantinos rejicientibus, propter Acacii nomen retentum in diptychis, Byzantinis vero Alexandrinos non ferentibus eo quod Chalcedonensem Synodum execrabantur. Cum ergo inter eos magna esset dissensio, Elias qui præerat Palæstinæ Ecclesiæ, solius Euphemii, qui Constantinopoli erat, amplectebatur communionem; Euphemio autem propter rectam fidem ejecto et Macedonio substituto, cum iis qui Euphemium Sede expulerant communicare non sustinuit; quod initio quidem turbavit Imperatorem... postquam autem intellexit Flavianum Antiochiæ Episcopum idem sentire cum Elia, acri ira percitus utrumque damnavit exilio et magnam Ecclesiis concitavit tempestatem. Quod cum rescivisset Elias, Sabam tunc in anno ætatis* LXX *constitutum* (unde intelligas acta hæc esse anno vulgaris æræ DVIII) *cum aliis legatis misit ad Imperatorem cum epistola his verbis concepta : Habitatores Eremi et Sabam cum eis, qui est Caput Eremi, ad tuam Potentiam mittimus Legatos pro Ecclesiis. Tu autem eorum laborem reveritus et sudores Dei causa susceptos, o Imperator, fac ut cesset bellum adversus Ecclesias, et ne sinas malum progredi ulterius.* F

et Flaviano Antiocheno;

hoc ejecto etiam ejicitur,

114 Ivit Sabas, ægreque ad alloquium receptus, ita causam egit, *ut non solum latam contra Eliam sententiam resciderit Imperator, sed etiam Patriarchæ magis caverit, jusseritque eum in sua Sede retineri*, a qua scilicet expellere eum nitebantur adversarii, Sidone ad pseudo-synodum jussu Imperatoris congressi,

AUCTORE D. P. A gressi. Sed cum id denique expulso Flaviano, Severum Caput Acephalorum intrusissent in Sedem Antiochenam, missasque ab hoc Synodicas non recepisset *Elias*; misit Imperator cum copiis Olympium, *qui cum primum Hierosolymam ascendit, Eliam de Sede depositum expulit in exilium; Joannem autem, filium Marciani, qui Severi confessus erat communionem, Chalcedonensem vero Synodum anathematizaverat, in illius locum posuit....* Sed egregius pro fide pugil Sabas ad periculum accurrens, novum Patriarcham adeo feliciter aggressus est, ut ipsum a Severi communione ad Chalcedonensis Synodi professionem adducens, irritos effecerit impiorum adversus Ecclesiam conatus. Deinde *cum annum ageret* LXXX (quod annum Christi DXVIII notat) *ivit ad visitandum Eliam Patriarcham qui erat in exilio. Qui eo conspecto omnium præsentium laborum quodammodo est oblitus, et multos dies apud se retinuit, amice et sincere cum eo vitam agens. Cum itaque uno die venisset Sabas ut consueverat (is autem erat nonus Julii) cunctabatur egredi ad ipsum Patriarcha, usque ad mediam noctem; tum vero lacrymosos habens oculos et acerbe ejulans, Heu! Pater, inquit Sabam intuens, hac hora mortuus est Imperator Anastasius, et oportet me quoque omnino* B *decimo die post eum excedere, ut causam nostram agamus ante horribile tribunal.... Et mors quidem Imperatoris statim fuit audita: deinde etiam vita excessit Patriarcha sicut prædixerat.* Ergo die XIX Julii, non autem IV, quando eum cum S. Flaviano Antiocheno, similiter mortuo in exilio, Romano hodierno inscripsit Baronius, absque ullo quem quidem nominet auctore. Certe *Elias* Latinis Græcisque fastis ignotus fuerat hactenus, *Flavianum* vero non nisi in solo Claromontani Collegii Synaxario invenimus idque ad XXVII *Septembris*.

exul visitatur a S. Saba,

et ut prædixerat moritur 19 Julii an. 518.

115 Omnes porro anni *Eliæ*, a die Ordinationis usque ad obitum, fuerunt triginta, non omnino integri; ex quibus Nicephorus solos XXIII relinquit ejus Patriarchatui, quasi supponat depositionem ejus anno DXII accidisse, quod nequaquam absimile vero esset, si cetera cohærerent. Verum idem Nicephorus successori *Joanni* solum dat XI annos: hic autem primum obiit anno DCXXIV, unde sequeretur *Eliam* primum fuisse depositum anno DXIII, sed exigua hæc est differentia. Theodoricus Pauli, omnium hactenus relatorum ignarus, quia necdum prodierant Sanctorum Vitæ unde talia sciri poterant, hoc brevi elogio et ad libitum fabricato, absolvit eum, dicens: quod *Vita doctrina et miraculis illustris multos perduxit ad* C *fidem Catholicam.*

XLIX JOANNES II.

Ut depositum a Sede Patriarchali *Eliam* pro eoque JOANNEM constitutum audiit *B. Sabas, nihil cunctatus, assumpto sacro Monachorum exercitu irruit in certamen; et... in Joannem incidens novum Patriarcham, testificatur atque denuntiat, ne Severum admittat in communionem, sed tueatur Synodum Chalcedonensem et pro ea ad sanguinem usque periclitetur: quod ille mox fecit, reveritus protestationem Patrum, et conventorum cum Olympio oblitus. Propter hæc iratus Imperator, abdicato Olympio, magistratum tradit Anastasio, eumque totius Palæstinæ Ducem constituit. Hic vero quam celerrime Hierosolymam veniens, ne verbo quidem dignatus Patriarcham, statim eum conjecit in carcerem, impudenter mandans ut Synodo Chalcedonensi abdicata, Severi communionem amplecteretur. Sed ille callide subterfugit necessitatem, pollicitus omnia se ex Ducis voluntate facturum prompte, modo sibi a custodia libero saltem biduum concederetur, quo videri posset, non ex coactione, sed sua sponte fecisse Imperatoris mandatum. Sic dimisso extra carcerem Joanne, nocte una convenit multitudo monachorum, tamquam in templo* D *Protomartyris Stephani Synaxim actura; aderat autem etiam Dux, ut eo teste Chalcedonensis Synodus abrogaretur. Tum vero ascendit in suggestum Joannes, utraque manu tenens Sabam et Theodosium pietatis propugnatores. Cum autem se sustinuisset aliquantulum, visus est sensim audire susurrantem multitudinem et dicentem, quod oporteret anathema dicere non recte sentientibus. Hoc ergo ille pro dato divinitus signo accipiens, et cor fiducia plenum habens, una cum multitudine exclamavit: Si quis ea sentiat quæ Eutyches, Nestorius et Severus, anathema sit. Tunc enimvero Dux deceptum se sensit, et unanimem populi conspirationem formidans silentio fugit abiitque Cæsaream.*

Per S. Sabam deductus ab hæresi,

eidem publice anathema dicit:

117 Sabas vero non ignorans, quomodo his auditis commovendus esset Imperator, sumpto communiter consilio sic ad eum scripsit, ut is, barbarica quadam expeditione occupatus, dissimulandum sibi ad tempus putarit. Interim, *propter injustum Eliæ exilium, fames quædam et necessariarum omnium rerum caritas siccitasque, et locusta, et aliæ graves plagæ integris quinque annis oppresserunt Palæstinam...* Expleto autem jam quarto anno, interpellatus a Monachis Sabas, suæ primum lauræ, deinde et aliis circum monasteriis pluviam impetravit; *Joannes* E autem *Hierosolymitanus, seditionem vulgi egentis metuens, obibat solicitus, puteos fodiens, et humiliora quæque loca proscindens, nihilque omittens quo communi succurreret necessitati: sed frustra. Cum ergo sederet mæstus et consilii inops; accessit ad eum solatii causa amicus quidam, Summus nomine, indicavitque de pluvia quæ deciderat ad sancti Sabæ preces, vehementerque suadet ut eum ad se accersat.* Quod cum fecisset, senemque exorasset, post supplicationem triduanam, *circa primam noctis vigiliam, conversis repente nubibus, et aere ex nimia serenitate in subitam caliginem mutato vehemens erupit pluvia, quæ replevit aqua fontes et torrentibus fluenta reddidit, ac totam civitatem excitavit ad gratias Deo uno ore animoque agendas.*

quinto siccitatis anno pluviam impetrat:

118 Sublato deinde e vivis Anastasio Imperatore, cum successisset Justinus an. DXVIII, Orthodoxis licuit liberius agere; et *Joannes*, congregata contra Severum Hierosolymis Synodo, ea fecit et scripsit, quæ in Historia ecclesiastica atque Conciliorum Actis licebit legere; insigni suo pro re Catholica zelo meritus, ut apud Hormisdam Papam pro eo intercederet Justinus, solicitus quidem pro unione omnium Ecclesiarum, sed *Hierosolymitanæ imprimis, cui omnes favorem impendunt quasi matri Christiani nominis, ut nemo audeat ab ea sese secernere.* Porro *cum magno Sabæ ad annos octoginta sex processisset* F *ætas*, ageretur autem Christianæ æræ annus DXXIV, *decessit Joannes, relicto successore Petro viro insigni.* Decessit autem XXII Aprilis, juxta Henschenium in Prolegomenis ad Vitam S. Euthymii n. 15 et *tertio post anno Justinus Imperator, valde jam senex et morbo oppressus, Justinianum patruelem pro se constituit Imperatorem* anno DXXVII; quæ uti in S. Sabæ vita habentur, ita cum omni temporis illius historia conveniunt optime, totamque horum Patriarcharum successionem et chronologiam reddunt undequaque indubitabilem.

moritur an. 524.

119 Theodoricus Pauli, nescio quo abreptus errore, in Chronico universali huic Joanni applicavit, *quod sub ipso facta est inventio Sanctorum Stephani, Gamalielis, Nicodemi et Abibon, quodque ex Regula S. Basilii an. Domini* CCCCXII *scripsit Caprasio Carmelitæ discipulo suo qualiter viveret.* Eadem de Regula repetit in libro Bellorum Dei ad Joannem Cyrilli successorem, quem etiam scripserat ab Adriano Papa primo ordinatum. Ita vir optimus intricavit sese, dum sese aptare nititur eorum voluntati, qui de Joanne, ut volebant, suo, tam incongrua suggerebant.

Circa eumdem error Theodorici.

A bant. Multo sane fuerat facturus consultius, si de Carmelitis non fuisset locutus ante seculum XII; prout faciendum ei suggerebat Catalogus, ab ipsomet initio Chronici sui fol. XX descriptus. Eum non fuerit incongruum hic attexere, ut clarius appareat, hunc scriptorem nihil suo examine ac judicio discrevisse, sed simpliciter transscripsisse omnia quæcumque putabat servire posse intento suo, quod erat Chronicon universale contexere. Multa quidem animadversione et correctione eget Catalogus iste, sed id hujus loci non est; quare eum, ut invenio, sub ejusmodi cautela accipe.

Ex hoc Catalogus Ordinum religiosorum.

Ordo Eremitarum cœpit anno Domini CCLXXXIX.
Ordo Regularium cœpit A. D. CCCC *vel....*
Ordo B. Benedicti anno DXXXI.
Ordo Cluniacensis anno MLXXXIV *sub Odone.*
Ordo Cisterciensis A. D. MCXXI.
Ordo Templariorum anno MX.
Ordo Præmonstratensis A. D MCXX.
Ordo Hospitalariorum anno MCXXI.
Ordo Joannitarum anno MCXL.
Ordo Dominorum Teutonicorum MCXC.
Ordo S. Trinitatis anno MCXCVII.
Ordo de Sepulcro Domini anno MCXCVII.
B *Ordo Prædicatorum A. D.* MCCIII.
Ordo Minorum A. D. MCCXVI.
Ordo Cruciferorum anno MCCXVI, *sed confirmatus anno* MCCXLVII.
Ordo Carmelitarum anno MCLXXVI.
Ordo Augustinensium anno MCCXXIII.
Ordo Vallis Scholarium anno MCCXXIII.
Ordo Paulinorum anno MCCCX.
Ordo Cœlestinorum anno MCCCX.
Ordo Wilhelmitarum anno MCCCX.

Similis Catalogus dicitur esse impressus *Florentiæ an.* MDXIII *die* XX *Januarii per Philippum Giunti, impensis totius Camaldulensis Ordinis*, post Vitam S. Romualdi conscriptam a S. Petro Damiano, ubi similiter singulorum Ordinum notantur principia, et de Carmelitano hæc formalia verba leguntur, MCC *Ordo Carmelitarum ab Alberto Episcopo Hierosolymitano.* Apparet autem quod Catalogi auctor pro nihilo habuerit qualecumque principium ante acceptam Regulam, quæ veluti *anima et forma* est *Ordinis* cujuscumque, ut ipsi scriptores Carmelitæ loquuntur.

L. PETRUS.

Ordinatus an. 524,

C Joanni, ut jam diximus, hujus nominis secundo succedens PETRUS an. Chr. DXXIV, necdum quartum in ea Sede annum expleverat, quando obiit S. Theodosius Cœnobiarcha, de quo ad Vitam a Theodoro Petrarum Episcopo scriptam præfatur Cyrillus, quod mors ea contigit die XI *Januarii Indictionis* VII, XXII *mense regnantis Justiniani*, cum ille annum ferme centesimum suæ ætatis *attigisset:* cœperat autem regnare Justinianus in cœna Domini Kalendis Aprilis anni DXXVII, ita ut mensis ejus XXII recte nos ducat ad Januarium anni DXXIX, *Petrus* autem Archiepiscopus, intellecta ea morte, cum aliis quibusdam aliarum civitatum Episcopis, tum forte in sancta civitate præsentibus, festinavit ad monasterium ut exequias celebraret, sicut testatur Theodorus prædictus, πανάρεστον, id est *Optimum* seu *Præstantissimum*, appellans *Petrum*. Auctor vero alterius Vitæ, quæ Latine extat edita, laudat ut virum, *cujus magna quidem fuit fama, famam autem superabat virtus.*

sepelit S. Theodosium an. 529

121 Post *Theodosium* an. Chr. DXXXI moritur etiam *S. Sabas* V *Decembris Indictione* X, *ætatis suæ an.* XCIV: cujus exequiis cur non dicatur nominatim idem Patriarcha intervenisse, sicut in genere dicitur de *omnibus quotquot erant Episcopis*, incompertum D mihi est; honestius hoc certe ei fuisset, quam quod paulo post decipi se siverit ab Origenistis in præjudicium Sabaitarum; persuasus ab illis, *ut Petri Alexandrini, et Joannis, cui cognomen erat Strongylus, susciperet communionem.* Quanta hinc mala obvenerint sanctissimæ illi Lauræ pathetice satis describit Cyrillus; neque iis finis obtigit quamdiu in vivis fuit *Petrus*. Qui iterum facilitate nimia adduci se passus est an. DXXXV, ut Anthimum Trapezuntinæ civitatis Episcopum pateretur ad Sedem Constantinopolitanam transferri, contra quam Canones permittant, eoque meruit ab Agapeto Papa per epistolam quæ extat redargui, *quod istud opus, ita aperte contrarium decretis Patrum, non solum ad notitiam Apostolicæ Sedis adducere neglexit, sed et reprehensibili consensu confirmavit.* Vidit igitur, et pro sua naturali bonitate etiam approbavit, deposito Anthimo suffectum anno sequenti DXXXVI S. Mennam; ab eoque cum omni reverentia accepit Concilii Constantinopolitani Acta, et suam mox ipse quoque Synodum coegit XIII *Kalend. Octobris Indict.* XV jam inchoata, *assentientibus Sacerdotio suo sanctissimis Episcopis trium Palæstinarum sub sanctis locis venerabilissimæ Synodi existentibus*, qui omnes subscripserunt Actis, hæreticorum damnationem continentibus, numero quadraginta quinque Episcopi.

AUCTORE D. P. post an. 531 *deceptus ab Origenistis,*

iterumque an. 535,

resipiscit et hæreticos damnat an. 536.

E

122 Anno DXLII *Basilio V. CL. Cos.* cum Paulus Episcopus Alexandrinus, incautius agens, propter cædem, ipsius jussu ut ferebatur patratam (quod tamen negabat ille, sed negare non poterat occasionem dedisse) judicatus esset irregularitatem incurrisse, et Gazam in exilium relegatus; per Pelagium Apostolicæ Sedis Legatum, Imperatoris mandata ferentem, jussus est *Petrus* Gazam transire, unaque cum aliis duobus Episcopis *Pallium auferre Paulo, eumque deponere*, ut scribit Liberatus. Hoc sine dubio mœstissimus fecit si vere orthodoxus, Paulus iste fuit, uti credidit Liberatus: sin autem hæreticus, eoque damnatus *quod Dioscori hæretici prædecessoris sui Depositionem celebraret*, sicuti scribit Victor Tunenensis, aut *Severi* Acephalorum Principis, ut habet, Theophanes; non erat quod ei compateretur. Hac occasione contigit Pelagio tradi a monachis Hierosolymitanis excerpta quædam ex Origene Capita, quæ petebant Imperatori damnanda proponi: eoque libenter annuente, quippe qui gaudebat in talibus causis ferre judicium, dictata est a Menna Archiepiscopo CP. anathematis sententia, quam ceteri Patriarchæ atque cum iis *Petrus* accipientes subscripserunt, teste eodem Liberato. Sed hoc in Ecclesiæ scandalum vertit; in talibus enim fori non sui causis factus inde audacior *Justinianus Imperator*, sicuti strictim ad an. 546, num. 6 scribit Baronius, *promulgavit edictum adversus tria Capitula Sacra sancti Concilii Chalcedonensis, ex sententia Theodori Archiepiscopi Cæsareæ Cappadociæ, qui in odium Pelagii prænominati, cujus opera damnatus fuerat Origenes cum suis erroribus Imperatori suggessit de damnando Theodoro Mopsuesteno cum epistola Ibæ et scriptis Theodoreti adversus duodecim Capitula Cyrilli, fore pollicitus, ut si id fieret, omnes Acephali adversarii Chalcedonensis Concilii, illud mox suscepturi essent.... Imperator autem sciens ejusmodi constitutiones nullarum esse virium, nisi ab Episcoporum subscriptione auctoritatem acciperent, primum omnium Apostolicæ Sedis Apocrisiarum Stephanum ut id faceret rogavit;* sed nihil apud eum profecit: alios autem Patriarchas obsequentes sibi vel invenit vel fecit: sed frustra. Nam Mennas Constantinopolitanus fraude inductum se protestatus est, Zoilus Alexandrinus vim sibi factam excusationi prætexuit, Ephræmius Antiochenus denuntiatis depositionis futuræ ruinis succubuit. *Quid autem Petrus Hierosolymitanus?*

an. 254 *deponit Paulum Alex*

F

subscribit edicto Justiniani contra 3 *Capitula.*

A *Hierosolymitanus? Publica notitia refert,* inquit Facundus, Hermianensis in Africa Episcopus, *quod conveniente ad se multitudine monachorum juratus pronuntiavit, quod siquis eidem decreto munitus consentiret, contra Chalcedonense Concilium faceret: nec tamen se ab ejus consensione suspendit. Hoc autem velut hereditarium primæ illius mulieris cognovimus esse contractum, quæ prius interdictum sibi fuisse respondit, ne de ligno quod erat in medio Paradisi comederet, et postea quod ipsa illicitum pronuntiaverat usurpavit, ac viro ut comederet persuasit.*

AUCTORE D. P.

123 Credibile est tamen *Petrum*, qui aliis Patriarchis fuerat socius in culpa, mox ubi sententiam Romani Pontificis intellexit, fuisse eisdem participem in pœnitentia. Sane de pia ejus ac felici morte bene facit sperare, quod in Prato spirituali c. 117 narratur de Georgio Abbate montis Sinai, qui desiderio magno incensus ultimam Communionem Paschalem sumendi Hierosolymis in sanctæ Resurrectionis ecclesia, *inventus est prope Archiepiscopum B. Petrum, qui præbuit tum illi tum Presbyteris sanctam Communionem:* visus autem Patriarchæ et assessori ejus Mennæ, imo etiam huic locutus, *cum salutasset synaxes, adorato sancto Monumento, inventus est in* B *cellula sua:* querenti autem Patriarchæ, qui eum jusserat ad cibum secum sumendum remanere, quod non paruisset; *purgavit seipsum Senior, scribens ac dicens; Absit a me, mi Domine sanctissime, ut sanctum Angelum vestrum contempserim. Scripsit autem idem Georgius Abbas et hoc ad eum: Ut sciat Beatitudo vestra, post sex menses Christo Domino ac Deo nostro simul occursuri sumus, et illic adorabo vos. Egressi itaque Presbyteri dederunt Patriarchæ litteras, dixerunt autem et hoc ei, quoniam senex multos annos habebat quod non venerat in Palæstinam.... Sanctus vero et mitissimus Petrus, afferebat testes eos qui tunc affuerant Episcopos et Clericos.... Postquam igitur impleti sunt sex menses, requieverunt in pace Senex et Patriarcha juxta ipsius Senis prophetiam.* Nicephorus in Chronographia *Petro* annos XX dat, membrana vero Rulæana ια' qui potuerunt pro κα' irrepsisse: et sic viam tenendo mediam, ut anno sui Patriarchatus XXI necdum ad medietatem producto obierit *Petrus*, ab Aprili an. DXXIV exeunte deducimur ad finem Septembris an. DXLIV, quo Pascha celebratum fuit XXVII Martii.

et juxta prophetiam Georgii Sinaitæ,

moritur an. 544 in Septembri,

124 Baronius omnia ad ann. DXLVI distulit: quippe qui eo anno promulgatum credidit Justiniani Edictum, cui cum subscripserit Petrus non potuisset C biennio citius obiisse. Verum neque in ipso quod habetur Edicto, neque in Liberati Breviario de causis Nestorianorum et Eutychianorum, neque in Facundi Hermianensis libris pro defensione trium Capitulorum, quidquam invenio, quod annum istud indicet; Vigilii autem Papæ profectio Constantinopolim an. DXLVII, non modo eum non probat, sed econtra suadet longe plus temporis interponendum esse, ut post congruas ultro citroque deliberationes pro sedandis turbis ex ejusmodi Edictos concitandis, quæ deniquæ in apertum schisma erumpentes Occidentalem Ecclesiam ab Orientali diviserunt, necessarium judicaverit Pontifex ipse ad Imperatorem se conferre, plus nimio sibi ecclesiasticas causas atque res fidei arrogantem. Quare, salvo semper respectu tanti viri, audebo ab ejus opinione recedere, et Edictum Imperatoris ad ann. DXLIII retrahere, ut eo quem Nicephori chronologia exigit anno obierit *Petrus;* cujus apud Theodoricum Pauli hoc invenitur elogium. *Iste felix Patriarcha vixit in omni puritate mentis et corporis, fuit vero castissimus, in omni humilitate et pietate vivens, compatiens, pius, et misericors; tandem æternæ felicitatis bravium ex meritis adipiscens regnat cum Christo.*

non autem 546

D

LI. EUSTOCHIUS.

Post *Petrum* Macarius *ordinatus est; sed prius quam ab Imperatore confirmaretur, expulsus e cathedra sua: dicebatur enim Origenis dogmata sustinere: post eum autem Episcopatum suscepit* Eustochius. Ita Evagrius Scholasticus, ejusdem seculi scriptor lib. 4, cap. 37, qui deinde cap. 38 narrat, quomodo, *cum assertores dogmatum Origenis in monasteriis Palæstinæ, præsertim in ea quæ Nova laura dicitur, quotidie invalescerent; Eustochius omni studio in id incubuit ut eos expelleret; eodemque accedens omnes ejecit procul amandatos, tamquam communem perniciem hominum.* Ita impletum est quod S. Cyriacus Anachoreta, consulenti se per Cyrillum S. Joanni Silentiario, futurum prædixerat; et Nonnus quidem, totius mali incentor paulo post turpiter periit, Georgius vero, qui Præfecturam monasterii invaserat, fœda cum nota est eliminatus, *accusatus libidinis quam vel nominare linguam polluit,* sicut in Vita S. Sabæ scribit idem Cyrillus. Reliquorum exulum patrocinium Constantinopoli suscepit Theodorus, Cæsareæ in Cappadocia Episcopus. *Cum ergo hic Palatium conturbaret, et id quod ab Eustochio gestum erat, meram impietatem atque* E *injustitiam vocaret; missi sunt Constantinopolim ab Eustochio Rufus Abbas monasterii Theodosii, et Conon Abbas monasterii Sabæ, qui tum virtutis suæ causa, tum ob monasteria quibus præerant, principem locum inter Solitarios obtinebant.*

Pulso Macario ordinatus an. 544,

Origenistas pellit ex monasteriis.

126 Hac occasione primo motam fuisse quæstionem de tribus Capitulis, Theodoro Cappadoce alio causam traducente, scribit idem Evagrius: sed hoc jam ante factum esse, cum adhuc *Petrus* esset Episcopus, necesse est; siquidem is vere subscripsit Justiniani contra eos decreto, prout dicit Facundus Hermianensis. Malim igitur credere Theodorum, eadem arte, qua se ultus erat de Pelagio Romanæ Sedis Apocrisiario, cujus ex Palæstina reversi suggestione Origeniana dogmata damnata fuerant; etiam usum esse contra *Eustochii* legatos, effecisseque ut iis Imperator Edictum suum acceptandum offerret. Quod cum illi recusarent, tamquam rem ecclesiasticæ normæ contrariam, et in causa Imperatoris arbitrio nequaquam subjecta; Synodum convocavit Justinianus, quæ an. DLIII celebrata, postmodum etiam a Romano Pontifice approbata, obtinuit ut legitima et œcumenica haberetur, quinta in ordine aliarum generalium Synodorum. Non adfuit Synodo isti *Eustochius*, quam tamen ipso Hierosolymitanam Sedem tenente celebratam expresse Evagrius asserit. F An suos ibidem Legatos habuerit per eosque subscripserit, incertum est: neque enim quispiam aut ipsius aut Romani Pontificis nomine signasse ait. Acta tamen Synodi accipiens, suam etiam ipse Hierosolymis coegit, in qua, uti dicitur Act. 1 Concilii Nicæni II, *quotquot erant Palæstiniorum Episcopi, manibus et pedibus et ore sententiam et statutum Synodi confirmavere; nisi quod Alexander Episcopus Abyles contrarium sensit, quamobrem Episcopatu exutus Byzantium se recepit.*

Non adfuit Synodo CP. an. 553,

127 Nicephori Chronologia, *Macario duos annos, Eustochio unum, Macario iterum quatuor* assignat. Sed incredibile est duobus annis a *Macario* Episcopatum gestum absque assensu Imperatoris, et hoc quoque dato, non potuisset uno solum anno sedens *Eustochius* pervenisse ad tempora Synodi quintæ. Utramque difficultatem tollet levis mutatio, si *Macario* antequam expelleretur, pro duobus annis, *menses duos*, μῆνας β', dones; sic ut eodem quo electus est anno DXLIV, expectarit confirmationem suam mensibus Octobri et Novembri, deinde vero sederit nova electione assumptus *Eustochius:* sederit autem non

et post 2 annos suæ Sedis.

A non ἔτος ἕν, sed ἔτη ἕνδεκα, *annos undecim*, sitque primum anno DLVI depositus, agente Theodoro Cæsariensi prædicto, *qui* ut loquitur Evagrius, *cum Justiniano assiduus erat, eique fidus imprimis erat atque perutilis*, seu verius perniciosissimus, ut qui optimum alias Principem ad res fidei per se tractandas impulerit, unde Liberato teste, *publice clamitavit* aliquando *se et Pelagium vivos incendendos, per quos hoc scandalum introivit in mundum*. Latinus Patriarcharum Catalogus a *Joanne II* ad *Zachariam* transit, omissis sex mediis. Theodoricus duos interponit, *Petrum* scilicet, de quo supra, et inferius nominandum *Joannem tertium*: quid porro huic *Eustochio* factum sit ignoramus.

deponitur an. 556.

LII MACARIUS II.

MACARIO *Hierosolymitanæ Ecclesiæ Sacerdotium possidente atque in propriam Sedem restituto, cum post depositionem Eustochii Origenem, Didymum atque Evagrium sub anathemate damnasset; Justinianus scripsit id quod Romani Edictum vocant; in quo corpus Domini incorruptibile appellat, et naturalium atque inculpabilium etiam passionum capax fuisse negat.* Ita B Evagrius lib. 4 cap. 39, non distinguens quanto tempore *Eustochii* depositio et *Macarii* restitutio præcesserit publicationem impii Edicti, factam anno DLXIII. Ego, si mihi liceat sicut cœpi pergere, et *Eustochium* Sedis suæ anno XI expulsum dicere, potero *Macario*, non solum IV, sed XIV annos invenire, quibus sederit, defunctus anno DLXX. Hoc modo nonum is egerit Patriarchatus sui annum, quando prodiit Edictum; qui, qualiscumque fuerit cum morienti Petro subrogatus primum est, nunc saltem in recta fide stetit. Evagrius enim neminem excipit; sed cum dixisset universos Episcopos conspiravisse, ut ad furorem Imperatoris tantisper declinandum appellarent ad sententiam Anastasii Episcopi Antiocheni; subjungit, quod ad eorum depositionem processurus sacrilegus Rex fuerit, nisi plaga invisibili præventus ex hac luce migravisset XIV Novembris anni DLXVI. Est tamen unde suspiceris, non omnes constantiam æqualem tenuisse ad extremum, atque inter infirmiores fuisse *Anastasium*, solaque simplicitate animi Baronio excusabilem. Hic enim putat suspicionem ejusmodi satis fundari in eo, quod auctor Prati Spiritualis cap. 19 et 96, asserit, Abbatem Eliam et Julianum Arabem communionem *Macarii* subterfugisse, interimque excusari eum, quod C S. Simeon in Monte-mirabili (cujus Vitam dabimus XXIV Maji, quique hoc tempore vivebat) ab eodem Juliano quid agere deberet consultus; *Ne recedas,* inquit, *neque teipsum a sancta Ecclesia separes, neque enim illa habet male, gratia D. N. Jesu Christi.* In Vita quoque S. Gregorii Agrigentini, qui XXIII Novembris colitur, crebra est *Macarii* mentio, veluti qui adventum sancti adolescentis in Hierosolymitanam ecclesiam divinitus cognoverit, ejusque ac sociorum nomina et vultum antea nusquam visum, ac denique Diaconum ordinaverit. Sed hæc Vita multæ fabulositatis suspecta nobis est, neque in testimonium sanctitatis pro *Macario* adducenda, donec severo examine discussa fuerit.

Sedis post restitutionem annis 14,

fidei ut videtur bonæ,

an etiam sanctus?

LIII JOANNES III.

LIV AMOS.

LV ISACIUS.

HOS tres nobis suggerunt Catalogi Græci, apud Nicephorum et in membrana Rulæana, sic ut JOANNI assignentur anni XXII, AMOS VIII, ISACIO etiam VIII, D qui simul sumpti sunt anni XXXVIII, junctique anno DLXX, quo mortuum statuimus decessorem *Macarium*, pertingunt usque ad annum DCVIII. De JOANNE scribit Theodoricus Pauli, quod *vir totus Ecclesiasticus, devotus et justus, præfuit Ecclesiæ Hierosolymitanæ in omni sanctitate, antecessoribus suis æquandus: qui cursu præsentis vitæ feliciter peracto, æternam vitam meruit intrare.* Prætermittuntur ab eodem Theodorico *Amos* et *Isacius*, sed exiguo cum incommodo, quia elogia istæc ex conjectura sola composita videntur. Interim certa est ratio successionis. Etenim istius *Amos* (qui apud Nicephorum Callistum vocatur *Neamus*) epistolam aliquam ad S. Gregorium Papam vidi, nescio ubi, vidisse tamen notatum reperio in adversariis; cœpit autem S. Gregorius Romanum Pontificatum gerere anno DXC. Quod si ei scripsit Amos mox ut est Patriarcha constitutus, quemadmodum moris erat, scripserit anno DXCIII. Biennio ante, scilicet Guntramni Regis Francorum XXX, scribit Fredegarius, *inventam esse Tunicam Domini nostri Jesu Christi, quæ eidem sublata est et a militibus qui eum custodiebant est sortita, prodente Simone filio Jacobo: qui per duas hebdomadas multis* E *cruciatibus affectus, tandem profitetur ipsam tunicam in civitate Zafad, procul a Hierosolymis, in arca marmorea positam esse: quam Gregorius Antiochenus, et Thomas Hierosolymorum* (quod nomen Fredegario pro *Amos* obrepsit) *et Joannes Constantinopolitanus Episcopus, cum aliis multis Episcopis, triduanum facientes jejunium, exinde condigne cum arca marmorea, levi effecta quasi ex ligno fuisset, ordine pedestri Hierosolymam cum devotione sanctissima perduxerunt; et eam in loco ubi Crux Domini adoratur cum triumpho posuerunt.* Ea Tunica nunc Treviris religiose asservatur: sed quia ignoratur quomodo vel quando allata, invaluit opinio, S. Helenam, quam Treviris quoque natam fuisse volunt, ipsam misisse cum aliis Reliquiis: quod nequaquam crediderim. Qui enim inventæ ab ea Crucis Clavorumque adeo certam memoriam nobis reliquit Theophanes, non omisisset puto etiam meminisse Tunicæ, si ea tunc pariter fuisset reperta; neque ignoravisset Fredegarius, ipsam jam pridem Treviris coli, celeberrimo totius Galliæ Germaniæque concursu.

AUCTORE D. P. *Ab an.* 570 *Joannes ad* 591,

tum Amos usque ad an. 600,

VIDE APP. TOM VII MAJI NOT 5°°

130 Octennio post *Amos* successit ISACIUS, neque diu cunctatus est quin ad Gregorium Papam scriberet, sicuti apparet ex responso quod Indictione IV id est anno DCI, expeditum extat in Regesto Gregoriano, estque libri 9 Epist. 40, inscripta *Isicio* (verius Isacio) *Episcopo Hierosolymorum*. Hanc exor- F diens sanctus Pontifex a mystica significatione fabricatæ in tempus diluvii arcæ; *in hujus*, inquit *arcæ*, id est Ecclesiæ, *ædificatione vos currere, relecta Fraternitatis vestræ epistola, rectæ fidei compage gaudemus; magnasque omnipotenti Deo gratias exolvimus, qui et in mutatis gregis sui Pastoribus, fidem, quam semel sanctis Patribus tradidit, etiam post eos immutatam custodit..... Tua Fraternitas rectam per omnia fidem excolit; et spiritualiter edocta, quæ quærenda erant subtiliter enarravit. Fides itaque vestra, fides est nostra: ea tenemus quæ dicitis, ea dicimus quæ tenetis. Quia vero pervenit ad nos, in Orientis Ecclesiis nullum ad sacrum Ordinem nisi præmiorum datione pervenire; si ita esse vestra Fraternitas agnoscit, hanc primam oblationem omnipotenti Deo offerat, ut a subjectis sibi Ecclesiis errorem Simoniacæ hæresos compescat...... Præterea pervenit ad me, quia in Ecclesia urbis vestræ Hierosolymorum, quæ Ælia dicitur, sæpe jurgia nascuntur: unde Sanctitas vestra debet sollicite cuncta pensare, et quædam mansuete corrigere, quædam vero quæ corrigi nequeunt æquanimiter tolerare...... ut in sancta Hierosolymorum Ecclesia pacem cohabitantium*

ac denique Isacius, ad quem est epistola Gregorii Papæ.

A *cohabitantium per omnia conservet...... et de his quoque qui per jugium perire poterant mercedis lucra colligat.*

AUCTORE D. P.

PARERGON VII.

De Jacobo pœnitente, circa hæc tempora prope Carmelum vivente, an Carmelita creditus a Bollando.

Bollandus an hujus Sancti Vitam

Pertinet ad hoc sextum, in quo versamur, seculum *S. Jacobus Eremita, in Palæstina apud Porphyreonem, qui post lapsum diu in sepulcro pœnitentiæ causa latuit, et clarus miraculis migravit ad Dominum,* uti scribitur in Romano Martyrologio hodierno ad diem XXVIII Januarii. Hujus Vitam prælo pararat Henschenius, illustratam Notis et Commentario aliquo prævio; quem more suo recognoscens Bollandus, ibique legens *Porphyreonem* urbem, quæ et *Caiphas* dicitur, sitam esse *ad mare, juxta radices Carmeli montis;* existimavit optimam hanc esse occasionem indicandi, quam non pro suo haberi vellet Zegeri Pauli Carmelitæ Commentarium de Vita S. Telesphori Papæ, ad V Januarii ante annos circiter B septem excusam (nam toto octennio primus iste mensis sub prælo fuit) cum novus ac rudis adhuc in opere, ipse nesciret quid inchoasset, vix aliquid ultra nudam collectionem tunc cogitans. Ergo sua ipse manu inter num. 4 et 5 hæc quæ sequuntur, joco potius quam serio collocavit; dicebat enim non sine risu, Qui ceteros omnes sibi arrogant, non debent pœnitentem peccatorem excludere. Sic ergo scripsit.

ita miratur ipsum non assumptum a Carmelitis,

132 *Merito quis mirari possit, Sanctum hunc a M. Antonio Alegre Carmelita non insertum esse Paradiso Carmelitici Decoris, cum suo Ordini adscribat quotquot non solum in Syria, Palæstina et Ægypto, verum et reliquum per orbem monasticam vitam primis seculis egerunt, aut aliquomodo adumbrarunt. At, sive institutum illud vivendi inde a priscis illis temporibus assidua serie huc usque est propagatum, probabilius est ibi viguisse, ubi prima dicuntur a Prophetis posita ejusmodi disciplinæ cunabula; sin vero solum post subactam a Francis Syriam erecta ea Sanctorum hominum societas est, quæ Fratrum S. Mariæ de monte Carmelo appellatur (ut multi de recentioribus existimant, qui undecim seculis integris negant usquam Carmelitarum vel nomen prolatum ab ullo eorum temporum scriptore; at contra constare, ante S. Hilarionem nec auditum quidem in Palæstina et Syria nomen monachorum, Hieronymi testimonio firmant) si igitur cœpit quidem ante quinque solum secula, ut illi volunt, ea Congregatio, sed quo magis inflammaret in suorum animis studium virtutum, earum voluit exempla proponere in iisdem usurpatæ locis, et convictus similitudinem loci ac pietatis similitudine asserere; non oportuit tamen veteres potius illos ante Christum Prophetas aut alibi terrarum Monasticen professos adducere statuereque imitandos, quam qui tanto propius ante nostra tempora ad ipsius habitarunt Carmeli confinia. Atque ad hanc classem pertinet non solum Jacobus, sed et sancta illa mulier, quæ antea ad ejus labefactandam pudicitiam allegata, sed mox illius in profligandis voluptatum illecebris fortitudinis miraculo perculsa, dedit fidei manus, baptismoque abluta in Virginum deinde monasterio reliquum vitæ ita exegit, ut et cara Deo esset et adversus dæmones gratiam acciperet. Illud ergo ceteraque monasteria certiori ratiocinatione suo possunt Ordini vendicare religiosissimi Patres Carmelitæ, circa ipsum sita Carmelum.*

ut hos tunc fuisse non affirmet, C

133 Hæc ibi Bollandus, et quidem motu omnino proprio, molesteque nonnihil ferente Henschenio; qui maluisset istam chordam non fuisse tactam, D offensione eo loco ac tempore importunam reformidans. Sed vanus profectò hic timor erat; Patres enim illos adeo ceperat Telesphori Vita, ut ad hanc novam adeoque manifestam declarationem animi, nihil pro Carmelitica antiquitate asserenda ex suo illo promisso potius quam facto deduci volentis, don modo non respexerint; sed usque hodie pergant blandiri sibi, atque eo loco allegato in suo Armamentario Speculoque et utriusque Indice, asseverare, quod *Bollandus admittit Carmelitam seculo* VI. Multis deinde exaggerant injuriam, quam Magistris meis Bollando et Henschenio fieri a me dicunt, dum hæc in lucem effero; aut etiam occasione oblata quædam eorum scripta retracto. Quasi scilicet illi potuissent ac debuissent cœpto primum operi afferre omnem eam scientiam, ac variarum rerum cognitionem, verique a falso secernendi experientiam, quam tot annis successive acquisiverunt, mihique communicare studuerunt; quemadmodum adhuc facit (atque utinam diu pergat facere) P. Henschenius, sextum jam supra quadragesimum annum in hac palæstra exercitus, omniumque studiorum meorum atque scriptorum moderator et arbiter, idemque certissimus testis ortus atque progressus totius operis et cunctorum Bollandi arcanorum atque consiliorum particeps per annos triginta. E Hic non modo nullam sibi suoque Bollando fieri injuriam existimat a me, si quid ultra quam viderint, ipsorum humeris suffultus videam: sed gaudet se eo rem adduxisse, unde non iners posteritas haud difficulter possit progressus facere ampliores.

imo intendat cavere ne ex suo sensu videatur illis datus Telesphorus.

LVI ZACHARIAS.

Anno 614 a Persis abductus in captivitatem,

Zacharias *ante captivitatem* Patriarcha haud dubie fuit, sed quod additur in Nicephori Catalogo et membrana Rulæcana *annis* XXII, vel, ut Latinæ quædam versiones habent, XXIV, non potest intelligi de tempore *ante captivitatem* transacto. Captivitas enim illa contigit anno DCXIV Indictione II, sicut constat ex Chronico Constantinopolitano, quod vulgo Alexandrinum nuncupatur, eo tempore scripto. Contigit autem una hebdomade, postquam in Laura S. Sabæ occisi essent Sancti quadraginta quatuor Patres, quorum memoriam Græci recolunt et post eos juxta hodiernum Romanum Latini, XVI Maji, licet apud Antiochum monachum coævum notatus inveniatur dies XV. Rem paucis describit in Chronographia Theophanes, sed uno anno serius propter primum Heraclii annum in duos annos divisum, quemadmodum pluribus demonstravimus in Exegesi F Prælim. ad tom. 3 Martii cap. 4. Sic autem scribit ad annum Heraclii V, qui revera solum IV fuit. *Hoc anno Persæ Jordanis loca, Palæstinam et sanctam civitatem armorum vi subegerunt: et manibus, ut quidam asserunt, Judæorum ad nonaginta Christianorum millia trucidarunt. Capto vero Hierosolymorum Patriarcha Zacharia, pretioso etiam et vivifico Crucis ligno locis illis crepto, captivorum hominum multitudinem innumeram in Persidem abduxerunt.*

scribit reliquis gregis sui in Jerusalem,

135 Extat Francisci Combefisii opera, post libellum S. Joannis Chrysostomi de educandis liberis aliaque nonnulla, Parisiis anno 1656 Græcolatine impressa epistola, quam *Viduæ sponsæ, civitati Regis Magni liberis orbatæ, Hierosolymitano gregi pastorem non habenti, sed et reliquis omnibus in Christo Ecclesiis, residuisque in illis filiis orphanis, Pastor humilis, solus, captivus, Zacharias minimus* e Perside scripsit, suam aliorumque captivorum calamitatem commemorans, et meminisse jubens, quomodo ipse quidem, quando cum illis erat in Galilæa, identidem dixerit: *Plane, filii, ingentem in nobis video incuriam, multam segnitiem, injustitiam, ignorantiam, fraternum odium*

A *odium, Apostolicorum Canonum transgressionem atque contemptum; nec scio quonam res nostræ evasuræ sint:* ipsos vero respondere solitos, *Bonus est Deus, nec nos creavit ut perderet.* Nunc ergo hortatur eos ad pœnitentiam, emendationem morum, misericordiam erga captivos fratres, aut quibus non suppetit quod largiantur, ad preces, jejunia, humicubationes et lacrymas.

huic epistolæ lamentationem suam addit Modestus,

136 Hanc epistolam prolixiori alia, planeque ad movendam compunctionem efficaci, ad omnes fideles exhortatione prosequitur *Modestus Zachariæ Vicarius;* et tamquam suum testamentum condens, omnis conditionis, ætatis ac sexus fideles officii sui admonet, incipiens ab tristibus iis, quæ residui in urbe Sancta fideles, post Crucem Patriarchamque et ceteros abductos, viderunt. Laudat imprimis Nicodemum ac conjugem Magdalenam, *qui postquam hostes exiissent atque in Persidem rediissent, totam circum urbem ac vicos lustrantes, fratrumque reliquias insepultas jacere conspicientes, projecta sparsim cadavera coacervarunt in specum, quæ est ante portam, ad sexaginta quinque millia.* Ab iis exquiri jubet, *qua forma atque habitu inveniebantur solo strati Beati illi, qui sub id tempus meruerunt Hierosolymis occidi.* Quomodo B scilicet, *alter a capite ad cor usque vulnus acceperat, alter ab humeris ad usque ventrem, alius quinque vel decem ictus in intestinis habebat, alius dissectus medius inque duo divisus erat, alii ventre esse perfosso intestina omnia effuso fluebant, alium ovis instar in macello diri carnifices in frusta plura conciderant.* His motus S. Joannes Eleemosynarius Patriarcha Alexandrinus, sicut dicitur in ejus Vita XXIII Januarii num. 33 *ad Hierosolymorum relevationem et reædificationem misit numismata mille, et mille saccos plenos frumento, et mille legumina, mille libras ferri, mille vestes siccatorum piscium, mille vascula vini, et mille Ægyptios operarios, addens per litteras ad Modestum scriptas: Da mihi veniam, vere Christi operator, nihil dignum templis Christi mittenti. Vellem enim, crede mihi, si esset conveniens, et ego ipse venire, et ipse operarius domo sanctæ Christi Resurrectionis.* Et hic quidem *Modestus* per prolepsim *Patriarcha* nominatur a Vitæ istius auctore Leontio; sed in Vita S. Anastasii Persæ, die præcedenti num. II, *sanctissimus Presbyter et Vicarius Apostolicæ Sedis* pro Patriarcha captivo, Græco ὁ Τοποτηρήτης, *Locum-tenens.*

Vicarius Zachariæ,

137 Sed tandem anno DCXXVII Persarum Rege Chosroe victo fugatoque, ac denique occiso, paterni C regni invasor Siroes, pace cum Heraclio composita, *detentos custodiis Christianos et per universam Persidem captivos restituit cum Patriarcha Zacharia et venerandis ac vivificis Crucis Lignis, quæ ex Jerusalem abducta fuerant,* ut scribit Theophanes; qui deinde addit, quomodo sequenti anno *Imperator ineunte vere, venerandis et vivificis lignis secum latis, Constantinopoli solvens Hierosolymam perrexit..... et Patriarcha Zacharia Sedi suæ restituto, sacrisque Lignis suo loco redditis debitas grates Deo persolvit.* Suidas ita rem narrat, quasi præmortuo *Zacharia, Modestus* jam tunc Pontifex Crucem excepisset, sed antiquiori Theophani, cui Latinæ Ecclesiæ traditio consentit in lectionibus ad XIV Septembris consignata, tutius creditur. Non tamen diu superfuit Zacharias, defunctus XXI Februarii quo colitur, et nos de eo egimus, et annos Patriarchatus ipsius ab anno DCIX ad DCXXXI extendendos censuimus: quod hic iterum confirmamus. Addimus tamen ad DCXXXIII extendi eosdem debere, si successor ejus uno solum anno aut biennio non integro Sedem tenuit Patriarchalem. Ipse vero ab initio suæ Ordinationis usque ad obitum numeraverit annos XXII vel XXIV, quarum primi sex captivitatem præcesserint, tredecim in eadem acti, tres aut quinque secuti sint.

anno 627 liberati,

et defuncti an. 631 vel 633.

LVII MODESTUS.

D

Nicephorus, cui membrana Rulæana consentit, annum unum MODESTO assignat: auctor tabularum Theophani insertarum duos numerat; sed nisi decessor Zacharias plus quam XXII annis post suam Ordinationem vixerit, nec hi sufficiunt; cum certo constet successorem ejus Sophronium, *mensis Maji quarta die Indictione sexta,* id est anno DCXXXIII interfuisse Synodo Alexandrinæ adhuc privatum monachum; ibique exorsum sua contra Monothelitismum nascentem certamina, cum litteris Cyri Archiepiscopi Alexandrini ivisse Constantinopolim, ad ejus urbis Archiepiscopum Sergium: adeo ut multum sit, si is ante Autumnum reverti potuerit in Palæstinam. Hæc considerans aliquis, et quomodo jam inde a capta sub Chosroe Hierosolyma Patriarchæ vices gesserit *Modestus;* fortassis volet opinari, quod primus Catalogi istius auctor, qui in Sophronio hæsit nullos ei annos definiens, voluerit totum tempus, quo Patriarchatum administravit *Modestus,* eidem ut vero Patriarchæ adscribere, notatis annis , XXI; quod alii non intelligentes, nimiumque, esse E videntes (siquidem post Zachariam brevi satis tempore ille vixit) omisso κ′ retinuerint α′; facile XXI annos reperturi, si numerare illos voluissent ab exeunte Majo anni DCXIV, ad Decembrem anni DCXXXIV.

Per annos 21 partim Vicarius partim Patriarcha,

obiit anno 634 16 Decembris.

139 Sed nihil necesse erit huc recurrere, si Zachariæ velimus annos XXIV relinquere. Tunc enim a Martio anni DCXXXIII usque ad Decembrem anni sequentis, dici potest sedisse *Modestus.* Dico *usque ad Decembrem,* quia tali mense, *die* XVI, colunt ipsum Græci, annua commemoratione et disticho hujuscemodi, in Menæis:

Φέρει, Μόδεστε πάμμακαρ, καὶ σὸν τάφον
Ἡ τὸν τάφον φέρουσα γῆ τοῦ Κυρίου.

Habet sepulcrum terra, ter felix, tuum
Modeste, Domini continet quæ sepulcrum.

LVIII SOPHRONIUS.

Hujus Sancti Patriarchæ Acta deduxi XI Martii, in quibus, præter ea quæ *Modestum* spectant, et annum mortis, mutatum nihil velim. Si placet ejus annos circa initium anni DCXXXV inchoare, uti existimo faciendum, Hierosolymitanæ urbis obsidio, F quam Theophanes adscribit anno Heraclii XXVI (qui revera numerandus solum esset XXV) incidit in primum Patriarchatus ejus annum; sic tamen ut ante eam celebraverit Synodum contra Monothelitas, cujus Acta misit Sergio Constantinopolitano, appellans sese *inutilem servum sanctæ Christi Dei nostri civitatis,* per epistolam Actioni XII Synodo Œcumenicæ VI insertam, hoc principio *Papæ! Papæ! Beatissimi, quam mihi nunc amabilis quies, et multo quam pridem amabilior, ex quo de incurioso silentio in causarum turbam decidi, et terrenis quibusdam fluctibus opprimor! Papæ! Deo honorabiles, quam suavis est mihi pusillitas, et non mediocriter quam pridem suavior, ex quo de stercore et humo ad Pontificale solium ascendit!* Adspirat deinde *ad menses dierum anteriorum,* et quoniam in eum *ter afflictum* peracta est illa tam injucunda mutatio, *necessitate magna et vi Clericorum, monachorum, et laicorum omnium sanctæ civitatis, qui violenta manu* ipsum *compulerunt et more tyrannico coegerunt,* petit se juvari precibus, consilio, doctrina suorum Fratrum Episcoporum, suamque fidem prolixe exponit.

Anno 631 ordinatus

Synodum celebrat

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 6**

141 De Saracenis verbum facit nullum, quia scilicet nondum eos senserat: advenerunt autem ea

A ipsa æstate, et urbem sanctam cinxerunt obsidione, quæ duravit annos duos, puta ab æstate anni DCXXXV ad æstatem anni DCXXXVII, quando *fide data* eam ingressus est Humar, ejus nominis primus, Dux Arabum sive Saracenorum, nec in ea scitur aliquid crudeliter egisse; tantum abest ut (quod Latini Catalogi, ex iisque Theodoricus habent) *expugnantes urbem Saraceni ejecerint omnes Christianos ex ea, excepto Patriarcha : quem,* inquit idem Theodoricus *propter reverentiam Dominici sepulcri, pacifice cum suis habitare permiserunt : quique in multa patientia eamdem Ecclesiam diu regens tandem quievit.* Potius credimus, quod qui *ab Humaro fidem accepit pro totius Palæstinæ incolumitate,* teste Theophane, eamdem multo studiosius exegerit pro incolumitate urbis et civium Christianæque religionis. Ipse tamen *in ea rerum calamitate* juxta eumdem Theophanem *defunctus est, præclaris verbis et gestis Hierosolymorum ecclesiam amplificans, deque Heraclio et Monothelitarum ipsi addictorum pravitatibus et commentis, deque Sergio et Pyrrho confutatis clarissima trophæa referens.* Testem certaminum istiusmodi luculentum habemus Stephanum Dorensem Episcopum, qui a Sophronio adjuratus ad Apostolicam Sedem proficisci (eo quod *ipse, propter incumbentem Saracenorum incursionem id corporaliter, facere præpediebatur)* semel et bis, ac denique post mortem Patriarchæ tertio Romam venit, sub Martino Papa ad Concilium Lateranense anno DCXLIX; atque in libello, qui recitatus fuit in 2 Secret. explicavit, quomodo beatæ memoriæ Sophronius, *non acquiescens carni et sanguini, sed sola quæ Christi sunt excogitans..... temeratoribus* fidei orthodoxæ Monothelitis *in Oriente validissime contradixit, contestans et admonens ut ab hæresi quiescerent, dansque in duobus libris sexcenta testimonia Patrum, ad evictionem impietatis eorum et veritatis ostensionem.*

Anno 637 capta urbe,

pergit contra Monothelitas certare,

B

142 Bargnius ad an. DCXXXVI, quo mortuum *Sophronium* credidit, periisse hos libros dolet ex merito : sed qui de *Sergio et Pyrrho trophæa retulit,* quomodo creditur obiisse, non tantum anno illo quo Baronius, sed vel DCXXXVIII, quo ego olim statui, secutus fidem tabularum, quæ solum tres annos Patriarchatui ejus assignabant, alium enim nullum invenio ejus numeri auctorem? Quomodo etiam potuit *Ecclesiam* suam *verbis et gestis amplificasse,* qui non alio fere tempore vixerit, quam quo obsessa Civitas sancta fuit? Quin igitur uno illo tam incerto calculatore contempto, laxamus spatium temporis quo *Sophronius* sedit, ipsique assignamus sex vel septem annos? Sergius certe Constantinopolitanus, anno dumtaxat DCXXXIX promulgavit Ecthesim Heraclii, qua hæresis Monothelitarum constituta est; et Pyrrhus ei mox defuncto successit; idemque Pyrrhus in Disputatione cum Maximo habita, *mense Julio Indictione* III id est anno DCXLV, accusans Sophronium, quod *tempore importuno sermonem de operationibus excitans,* causa fuisset turbarum in Ecclesia subortarum; appellat eum τὸν μικρῷ πρόθεν Πατριάρχην γενόμενον Ἱεροσολύμων, *paulo ante Patriarcham Hierosolymorum,* quod recens defunctum videtur significare. Proinde nihil hactenus causæ apparet, cur non potuerit, ac fere debuerit vixisse usque ad Martium anni DCXLIV cum decimum annum Patriarchatus sui numeraret.

C

usque ad an. 644,

VIDE UT SUPRA

PARERGON VIII.

De Humaro Saracenorum hoc tempore Principe, eique afficta persecutione Christianorum.

Præter Sanctorum quorumdam Vitas, in Palæstina scriptas a coævis auctoribus, quæ nobis Hierosolymitani Patriarchatus historiam tractantibus præcipuam certissimamque lucem attulerunt pro hoc et sequenti seculo, alium de rebus in Oriente gestis auctorem non habemus antiquiorem aut meliorem Theophane; cujus Chronographiam illustravi ante 3 Tomum Martii. Vitam vero ejusdem, post egregiam Confessionem sanctæ mortui anno DCCCXX, dedi XII die mensis præfati. Hujus ergo narrationem ubi habetur ex Regia Parisiensi impressione, secutus sum, quando in Propylæo antiquario ante 2 tomum Aprilis examinans instrumentum quoddam Florentinum, scripsi, quod *Humar Hierosolyma capta anno* DCXXXVI (ubi vellem suppleri typothetæ errorem et poni DCXXXVII) *nusquam legatur Christianos persecutus, cum quorum Patriarcha S. Sophronio etiam perquam humaniter egisse invenitur.* Hoc vero ut *novitium commentum* explodit TRIUMPHATOR num. 465, conaturque eum facere auctorem sævæ persecutionis, quam per annos CCCCLXIII, usque ad tempora recuperatæ a Godefrido Bullonio civitatis sanctæ, passi sint Christiani in Syria. Idque eo fine, ut verificetur quod in prædicto instrumento legitur, Thomam quemdam Florentinum Episcopum, anno DCCXLIII, posuisse primum lapidem parvæ ecclesiæ, pro quibusdam *Eremitis montis Carmeli, ex eodem sancto monte ab Arabiæ iniquo Rege, Mahometi successore et discipulo Humar, fugientibus.*

D AUCTORE D. P.

Ex Theophane edoctus successionem et acta Principum Saracenorum

E

144 Grave fuisse Christianis Saracenorum jugum, æque ac hodie est Turcarum, nemo negaverit, cui humanus, nedum Christianus sit sensus : sed totum tempus dominationis eorum unam continuam persecutionem vocari, et singulos Principes persecutores nominari, non fert historiæ communis stylus. Sicut enim primis tribus Religionis nostræ seculis, varias distinguimus persecutiones : Imperatoresque gentiles eos tantum vocamus tyrannos, qui passim omnes suos subditos cogebant ad immolandum idolis Christumque negandum; sic inter Saracenos ii soli videntur hac infamia notandi, qui simili utebantur violentia. Et talem quidem inveni secundum *Humar,* anno DCCXXI regnare exorsum, atque post duos annos et menses quatuor ereptum e vivis, non vero primum. Arguebam autem, quod utrumque confudisse viderentur ii, qui epistolam quamdam sub nomine Cyrilli, et Florentinam chartam sub nomine Thomæ composuerunt. Qui enim hic dicitur *Mahometi successor et discipulus,* ibi appellatur *discipulus perfidi Mahometi atque regni ejus successor tertius :* et qui in Florentina charta se *ab ejus iniquitate fugisse* protestantur, eum utique videntur formidasse de quo in epistola dicitur, *alios ex Christianis necavisse, alios ad suam perfidiam traxisse;* qui etiam Barrati pallii auctor creditus, sub tabula Lovaniensi legitur, *Carmelitas, Christi et albæ quam gerebant chlamydis odio, trucidasse; igne, ferro eorum monasteria vastavisse; paucis e septem millibus cœnobiis residuis, si vivere velint, barratas ex griseo chlamydes gestare coactis.*

non potuit probare duos Humaros in unum confusos,

F

145 Ego vero de primo *Humaro* aliud nihil lego, nec invenit TRIUMPHATOR quidquam gravius apud Theophanem, quam quod ingressus urbem, *ciliciniis camelorum vestibus iisque laceris et sordidis opertus.... templum, a Salomone constructum, in impietatis et blasphemiæ oratorium illud conversurus, sibi ostendi postulavit.* Ast hoc contra pacta conventa erat. Fuerit sane (quamvis non erat quod eo nomine graviter quererentur Christiani, si victor barbarus, omnia alia ipsis relinquens integra, unum solum locum suæ superstitioni petierit, et quidem tam humili specie) fuerit hoc, inquam, contra pacta; non tamen erat Christianos persequi, eosque vel ad negandum Christum vel ad patriam deserendam tormentorum ac mortis metu adigere. Concludens idem Theophanes scribit,

et primo inustam crudelitatis notam,

A scribit, Sophronium Patriarcham *in ea rerum calamitate... defunctum esse :* scripserat autem paulo antea, quod videns *Humarum* euntem ad templum, ingemuerit dicens ; *Hæc est vere abominatio desolationis, a Daniele prænuntiata, quæ modo stat in loco sancto ; multaque simul lacrymarum copia insignis ille pietatis propugnator Christianam gentem deflebat.* Habuit sane quod fleret Sophronius fidelem populum, jugo infidelium subjectum, atque sub oculis suis Saracenicas superstitiones cœptas vel in unico urbis sanctæ loco publice exerceri : habuit quod gemeret, seque humiliaret sub manu Domini, peccata suorum sic castigantis, eamque calamitatem inducentis : sed non habuit quod quereretur de *Humaro,* tamquam victoria sua insolenter atque crudeliter uso. Numquid autem et humanum eum erga se est expertus, quando ægre exorari se passus a Patriarcha *ut acceptam ab eo syndonem ac vestem indueret, eamque gestaret donec solita indumenta lavarentur,* deinde vero *resumptis propriis statim ea restituit ?*

de qua nihil tale Theophanes

146 Audiamus nunc Georgium Elmacinum, qui Saracenorum historiam Arabice scripsit initio seculi XII. *Cum Omar cepisset Hierosolymam, scripsit civibus ejus libellum securitatis, cujus est hoc exemplum. In nomine Dei misericordis miseratoris. Ab Omare filio Achittabi populo urbis Æliæ conceditur securitas, tum personarum, tum liberorum, tum uxorum, tum facultatum, tum omnium templorum, ne destruantur aut otiosa sint. Ingressus autem in urbem sedit in medio penetralium templi Resurrectionis, dixitque Patriarchæ, Volo orare. Respondit Patriarcha : O fidelium Imperator, ora in loco tuo. At ille ait, Non. Et egressus e templo foras, oravit ad portam templi solus. Deinde sedens dixit Patriarchæ : Si orassem in templo, cepissent id post me Muslimi, et dixissent, hic oravit Omar: scripsitque ei privilegium, ne oraret Muslimorum quispiam ad gradum nisi solus, neque cogerentur in eo preces aut publicarentur super eo.* Ecce, invitatus ad locum Imperatori proprium in templo, non modo eum non occupat ; sed ne libertati ecclesiæ tam sanctæ præjudicet, in medio penetralium orando, ultro egreditur ad gradus templi ante fores : et hoc ipsum ne noceat cavet, vetatque ne Saraceni audeant illuc turmatim accedere, sed singuli ; ac ne prætextu quidem precum pro se indicendarum, voluit quidquam ibi fieri, quod Christianæ religioni præjudicaret. Quid autem postea ?

neque Elmacinus, sed contraria omnia,

B

magnam ejus erga Christianos clementiam testantia,

C 147 *Hinc dixit Patriarchæ, Indica mihi locum in quo extruam delubrum. Unde Patriarcha ei dixit de lapide, ad quem locutus erat Deus cum Jacobo. Ut autem Omar ad eum venit, invenit super eo sordes multas, deque iis in vestem suam accepit. Cumque Muslimi viderent Omarem ferre sordes, non distulit unusquisque eorum ferre veste sua sordes, unde mundatus illico est lapis : jussitque Omar ut delubrum illic ædificaretur. Abiit et Bethleemum, atque ingressus templum ejus oravit ad arcum in quo natus est Dominus Christus ; scripsitque privilegium ne orarent in eo Muslimi, nisi singuli post singulos, neque preces ibi cogerentur aut publicarentur.* De anno quo hæc gesta sint, turpe sit non credere auctori certo et antiquo, præ uno incerto. de cujus ætate et auctoritate disputatur ; quique licet fuisset ipse qui dicitur Cyrillus, fuisset Theophane totis sex seculis recentior. Non tamen vel in re tam levi cedere novit TRIUMPHATOR, neque voluit auctorem prætensum excusare (ut facile poteram et feceram ego) sed vult omnino recte ab eo scriptum, quod urbs sit capta anno DCXXXIX, quia inquit *duravit per biennium obsidio urbis, et Græci annum incipiunt numerare a Septembri.* Quid ergo ? an non potuit dici biennium durasse, quæ secundo anno primum finita est ? Aut si biennium sumendum est integrum, numquid anno DCXXXVI ipso expeditionis initio cœpta, absolvi non potuit ante Septembrem anni DCXXXVIII, unde annum sequentem exorsuri erant Græci ? Sed operæ pretium non est evasiunculas istas discutere.

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 7**

ad annum 637 quo capta urbs sancta,

D

AUCTORE D. P.

148 Revertor ad Theophanem, dicentem de *Sophronio,* quod *Hierosolymorum ecclesiam amplificans defunctus est.* Propter hæc verba, et libros contra Sergium ac Pyrrhum scriptos, prorogandam etiam vitam ejus censui. Numquid enim istud facere potuit *Sophronius,* invito et non favente *Humaro ?* Certe ut contrarium fuisse demonstres, efficaciori opus esse puto argumento, quam sit traditio Carmelitarum, de violentia majoribus suis ab illo facta, ac septem millibus cœnobiorum destructis ac desolatis cum cæde plurima monachorum. Una alterave monasterii S. Sabæ invasio, non auctoritate publica seu Principis mandato, sed privato prædatoriæ unius turmæ latrocinio facta, cum cæde triginta vel quadraginta Religiosorum, annuam meruit commemorationem apud Palæstinos monachos, uti in Martio ac Majo vidimus ; et tot millia monachorum cæsa, alia coacta ad vestem mutandam, quæ vestis deinceps in usu manserit per sex integra secula, non meruerit ab aliquo Græco vel Arabico auctore commemorari, sed expectandus fuit externus aliquis, qui tandem istud scriptis Latinis mandaret? Quid? quod etiam hodie ostendatur Sabaitarum Martyrum conditorium : Carmelitanorum vero antiquorum, tanto majori numero eadem ætate cæsorum, nullum uspiam vestigium superest.

quibus potius credendum quam Latinis post annos 600:

E

149 Quod ad Principes seu Amerumnas attinet Humarum secutos, æquum non erat allegato semel Theophane, qui TRIUMPHATORI æque ad manum erat ac mihi, quærere (uti is quærit num. 467) *unde successionem istam, annos et nomina habeam.* Multo iniquius est ; Theophani opponere Theatrum vitæ humanæ a Laurentio Beyerlinck, hoc seculo compositum ; aut Speculum Chronologicum Mathiæ Chefneuf Augustiniani, illo forte recentius, cum Genebrardi Chronico paulo antiquiori ; aut denique Blondi Flavii Forliviensis decades, seculo XV scriptas. Quod autem eos non curaverim inspicere, ad discendam ab iis continuationem persecutionis usque ad annum DCCXLIII nullo meo merito visum est num. 477 *redolere meram vindictæ passionem aut magnum litteraturæ defectum.* At saltem Christianos persecutus est *Humar II ;* persecutus est etiam successor *Izid,* imperii sui anno quarto et ultimo, Christianæ Æræ DCCXXIV : cum eorum autem morte cessasse persecutionem, incumbit mihi probare. Non magis certe, quam quod Christiani a morte Neronis usque ad annum Domitiani XV nullam memorabilem persecutionem sint passi a quinque successoribus ejus: ipsoque Domitiano. Habendus enim tam diu est unusquisque probus, donec ostendatur fuisse improbus (sicut identidem, sed loco non suo clamat, TRIUMPHATOR) adeoque ad excusandos Saracenorum Principes satis esse debet, quod nulla eorum insignis crudelitas legatur apud antiquos scriptores ; haudquaquam eam prætermissuros notare, sicut notarunt eam, quam in captivos, non vero promiscue in quosvis Christianos, exercuit *Isam* anno DCCXL, regni sui XVII, sicut narrat, Theophanes : qui etiam non omiserat narrare, quomodo *Walid* ante annos triginta *Christianis eripuerit Damasci ecclesiam, ob apparatum illius et amplitudinem,* licet excusari hoc ipsum potuisset, et culpa in Christianos quadamtenus referri, qui *oblatos pro ea 40 mille aureos noluerint acceptare,* sicuti scribit Elmacinus.

vel etiam nuper dumtaxat scribentibus,

F *nihilque inter bonos ac malos distinguentibus.*

150 Juvat autem ex eodem Elmacino discere, quam non omnino factum hoc probarit idem ipse secundus *Humar,* quem inter tyrannos patimur nominari : sic autem habet. *Narrant Christianorum historiæ ipsos*

A *sos instituisse querelam apud Omarem filium Abdulazizi, de templo S. Joannis, quod destruxerat Walid, et adjunxerat delubro Cathedrali Damasceno, et attulisse libellum Chalidis filii Walidis, et pactum quod templa eorum neque destruerentur neque otiosa forent. Sed obtulit iis Omar quam obtulerat eis Walid pecuniam, quadraginta nempe aureorum millia. At illi noluerunt, et obtinuerunt per querelam ut traderetur eis templum eorum in limitibus suis. Hoc cum ægre ferrent Muslimi, dixit filius Idrisi Hulwanæus ; Fœdus illud de templis eorum alteram tantum Damasci partem, quæ pacifice capta erat, respicere ; partis vero alterius, quæ gladio capta erat, templa omnia, tum in urbe tum extra urbem Damascenam, Muslimorum esse. Post multas tandem altercationes convenit inter eos, ut templum S. Joannis relinqueretur Muslimis, neque hi prætenderent aliquid in reliqua. Et scripsit Omar Christianis tabulas, ut nempe secure possiderent omnia Damasci templa, tam partis illius quæ gladio capta erat quam alterius, item et monasteria omnia et templa extra urbem, tum in viridario Gouta, tum in monte etolia, neque ea destruerentur vel otiosa essent, aut ulli Mulismo in ea foret potestas.* Idem Humar audita tyrannide, quam Præfectus Ægyptii Asama exercebat in subditos præsertim monachos, quorum omnium manus signari annulo jusserat, quemque sine eo signo deinceps conspexisset, manus amputatione puniri ; *in Ægyptum misit et comprehendit eum, et collo ejus injecit torquem ferreum, manibus autem et pedibus compedes ligneas, atque ita cum portaretur sub tormento in via obiit.*

Auctore D. P. Nam et Humar 2 initio optimus fuit,

B

151 Quid deinde *Humarum* egerit in transversum ut persequi inciperet Christianos, nescio : unum scio, cita morte impeditum ne sævire pergeret, et hoc ipso terreri successores potuisse ne similia auderent. Deinde cum *Isam*, anno DCCXL, injuria aliqua Græcorum verosimiliter provocatus, eorum captivos per omnes sui imperii urbes trucidari jussit ; si quibusdam in Syria monachis ea re tantum incussit terrorem ut trans mare fugerint ; non debuerunt dicere, sicuti prætenduntur dixisse Florentiæ, se fugisse ab *Humaro*, ante annos fere viginti mortuo, sed ab *Isamo* tunc regnante. Quando denique pro tuenda sententia sua placebat aliquid comminisci, tolerabilius dicere potuisset TRIUMPHATOR, prætensos illos ex Carmelo fugitivos toto intermedio tempore erravisse vagos, priusquam venirent in Tusciam, ibique stabilem obtinerent sedem. Utatur ea excusatione qui volet : hoc dumtaxat ostendere nunc volui, quanta cum injuria arguantur primi illius ævi Saracenorum Principes passim omnes, tamquam crudelissimi et sanguinarii planeque fœdifragi. Esto quod unus alterve aliquando designaverit quidpiam contra promissam Christianis libertatem, quæ non tota simul, sed paulatim pessumdata fuit a barbaris, rerum suarum successu et imperii magnitudine magis magisque insolescentibus ; quo factum, ut plane intolerabiles evaderent Christianis, quemadmodum in progressu historiæ hujus Patriarchalis videbimus.

et Isam qui an. 740 captivos Græcos dicitur occidisse,

C

152 Elmacinus porro is, cujus auctoritate hactenus usi sumus, etsi non Christianus, Christianæ tamen historiæ studiosus valde fuit, ipsique Religioni nostræ non male affectus, et quod præcipuum est sincerus scriptor, magna cum libertate exponens singulorum Principum male ac bene gesta, præsertim circa Christianos. Hic autem de Isamo prænominato ait, quod succedens Izido, *qui Cruces fregerat et templa diruerat ; cum Deum timeret ; scripsit in Ægyptum, ut libertati suæ relinquerentur Christiani in ritibus suis et iis quæ habebant fœderibus ; misitque in Ægyptum Abdallam, et commendavit ei Christianos ac subditos :* paulo tamen post *imperio eam dimovit, cum rescivisset quod tyrannide etiam superans antecessorem* D Asamam, *duplicavit tributum, et signavit Christianos nota quadam, figura scilicet leonis ; ita ut quicumque invenirentur neque notam illam in manibus haberent, eorum manus amputarentur.* Tacet interim de captivorum cæde : quam videtur fama atrocior vero apud Græcos Constantinopoli auxisse supra modum. Adeo ut in his domestico scriptori, longe minores injurias Christianis factas exponere solito, major etiam haberi fides possit, quam externo Theophani. Erit forte cum Alexandrinorum Antiochenorumque Patriarcharum historiam, eo quo hanc Hierosolymitanorum elaboravi modo, deductam dabo ; quando insigni adjumento mihi erit hic auctor, præ aliis ejusdem nationis scriptoribus accuratus in componendis Califarum Ægyptiorum et Imperatorum Græcorum annis, Hegiræ item apud Saracenos et Æræ Diocletianææ apud Christianos usitatæ numeris : multaque ad ædificationem fideliumque correptionem præclara adnotans, puta quomodo anno Diocletiani CCCCLXVI Christi DCCXLIX, Christianorum hostis Merwan Ægyptum invadens delusus est a sanctimoniali quadam captiva, quæ ne violaretur unguentum ei promisit adversus vim cujuscumque E gladii, idque in suo collo experiri jussit, prout fecit ; sed eo successu, qui monstraret maluisse eam mori quam pollui : ipse vero paulo post pœnas ultori Deo dedit, in eorumdem quos vexaverat Ægytiorum manus incidens. Ab hujusmodi ergo scriptore, quem habemus Arabico Latine editum studio Thomæ Erpennii anno 1625 ; et non a nescio quo Mathia Chefneuf, discere nos convenit, qui Saracenorum Principes fuerint, et quando Christianis bene vel male fecerint.

teste Elmacino Historico accurato.

LOCUM TENENTES.

LIX SERGIUS EP. JOPPEN. intrusus.

LX STEPHANUS EP. DOREN.

LXI THEODORUS PRESBYTER.

Prælaudatus STEPHANUS, Dorensis *Episcopus, et primus ejus, quæ sub Archiepiscopalis Hierosolymorum throni jurisdictione est, diœceseos*, in libello præmemorato Pontificem docet, quod hæretici, *attendentes perturbationem temporis, multos in Oriente per ambitionem decepisse noscuntur :* asserit enim, quod SERGIUS, *quondam Joppensis Episcopus, post recessum gentis Persarum, Loci-tenentiam Throni Hierosolymitani sibi arripiens, non quidem per ecclesiasticam auctoritatem, sed per secularem potestatem, quosdam earum, quæ ad Hierosolymitanam diœcesim pertinent, Sedium Episcopos contra Canones præsumpsit ordinare, qui ipse minime fuerat confirmatus.* Difficultas est tamen, quomodo dicatur id *Sergius* præsumpsisse *post discessum gentis Persarum*, qui saltem ante Heraclii in Persidem irruptionem anno DCXXII non videtur accidisse ; et quomodo sic ordinati, post restitutionem Patriarchæ, non fuerint statim amoti. Baronius videtur illegitimam illam ordinationem, post Sophronii mortem factam supponere, cui favet quod illi eam sibi crediderint posse confirmari, *si se applicarent novitati quæ a Paulo CP. Episcopo defendebatur.* Sed tunc potius facienda fuisset mentio Saracenorum Hierosolymas occupantium cum reliqua Palæstina, quam Persarum inde egressorum. F

Mortuo Sophronio nullus Patriarcha suffectus est,

154 Ut ut est, constat saltem ex eo loco, nullum fuisse vere Patriarcham post mortem *S. Sophronii :* quare mutatum cupio, quod ad Commentarium de eodem num. 41 insinuavi, fieri potuisse, ut *Episcopus Theodorus*, pater *Theodori de Hierosolyma Romani*

nedum Theodorus pater Theodori Papæ

A *mani Pontificis* ordinati anno DCXLIX, fuerit successor *Sophronii* mediatus vel immediatus, quemadmodum a Theodorico Pauli et Florario Sanctorum suggeritur. Nam id eo minus credi potest, quod prædictus Stephanus a prædicto Papa Theodoro constitutus fuerit Apostolicæ Sedis Locumtenens seu Legatus, ad illegitimas illas ordinationes, vel abolendas omnino, vel corrigendas reformandasque, in gratiam eorum qui se orthodoxos probarent. Quis enim dubitare potest, quin si ipsius Theodori pater tunc Patriarcha fuisset, alio prorsus modo processum foret. Quemadmodum vero ἡ Τοποτηρησία τοῦ θρόνου, *Locitenentia in throno*, a *Sergio Joppensi* præter jus usurpata, *Stephano Dorensi* attributa fuit a Romano Pontifice : sic et deinceps credibile est alios atque alios institutos fuisse Τοποτηρήτας *Locum-tenentes*, usque dum iterum resumptus est titulus Patriarchæ, Saracenis pacificam totius Orientis possessionem adeptis per Imperatorum Græcorum ignaviam.

Locum-tenentiam usurpatam a Sergio gessit Stephanus Ep.

155 Interim habemus anno DCLXXX in Synodo Constantinopolitana III, Generali IV, Constantinum Pogonatum Imperatorem, exempla definitionis in ea sancitæ cum subsignatione sua mittentem *Throno* B *sanctæ Dei Resurrectionis id est Hierosolymorum, obtinente locum ejusdem honorabilissimæ Sedis* THEODORO *Deo amabili Presbytero*. Hic est ergo, qui in Latinis Catalogis nominatur post Sophronium, perperam creditus pater Theodori Papæ, cui Theodoricus elogium texit quasi sedisset *tempore Heraclii*, adeoque ante annum DCXLI quo hic obiit, de illoque sic scribit : *Iste Patriarcha fuit sanctus et devotus, creber in jejuniis et orationibus, regens Ecclesiam suam in magna pressura Gentilium : tamen prospere multos Saracenos, in Jerusalem et in circuitu habitantes, convertebat, et postea quievit. Cujus festum colitur* XVIII *die mensis Martii. Claruit multis miraculis.* Quæ utinam tam ab antiquioribus scriptoribus accepta probarentur quam ab auctore Florarii, easdem recentiores narrationes secuto, juxta quas etiam vocat *Patrem S. Theodori Papæ*. Nos nec patrem, nec filium inter Sanctos relatos antiquitus novimus, et causam in illo errandi agnoscimus sumptam ab eo, quod Theodorus Papa diceretur esse *filius Episcopi de Hierosolyma*, quasi id foret idem ac *Episcopi Hierosolymitani*; cum debuisset intelligi *Theodorus de Hierosolyma*, scilicet natus, *filius Episcopi*, alicujus scilicet innominatæ civitatis, sub Hierosolymitano C Patriarcha constitutæ.

et an. 680 Theodorus Presbyter.

ITERUM PATRIARCHÆ

LXII JOANNES III.

Quamdiu post Synodum VI vixerit *Locum-tenens Theodorus*, et an alium habuerit potestatis sic diminutæ successorem, non habeo unde definiam. Primus post illam Sedis vacationem cum titulo Patriarchæ nobis sese offert in epistola S. Joannis Damasceni de Trisagio (quæ utinam Græce extaret) JOANNES *beatissimus sanctæ Christi Dei nostræ civitatis Patriarcha, homo Dei divinissimus*, de cujus ætate ne possimus dubitare, facit Damascenus in eadem epistola. Nam Anastasio monasterii Eutymiani Hegumeno, de solo Filio Trisagion intelligendum asserenti, suæque opinionis auctorem nominanti Joannem; *Quidnam est*, inquit Damascenus, *quod loquente et vivente sancto viro hæc minime de eo dicta sint?* quod autem ad ejus mentem attinet, *Quisnam eam melius me novit? Nemo profecto : quippe qui, ut vere loquar, nullam unquam spiritualem doctrinam efflavit, quam mihi ut discipulo non communicavit.* Ubinam vero discipulo? et quando? Existimo quod Hierosolymis, idque aliquamdiu post habitum monasticum assumptum a Damasceno : hunc vero D assumpsit sub annum DCCXXX (nisi fallor) quadragenario major; atque post paucos monasticæ exercitationis annos accersitus *ab Hierosolymitanæ ecclesiæ gubernacula tenente*, ordinatus est Presbyter. Atqui Epistola præcitata scripta fuit ex judicio Baronii circa annum DCCXL : tunc enim putat ille ab Anastasio suscitatam fuisse Petri Cnaphei hæresim, cui redarguendæ epistola ista servit : nec diu ante obierat *Joannes*, Damasceni magister : ipse ergo fuit qui hunc ordinavit, et discipulum exinde seu domesticum habuit.

S. Joannis Damasceni Magister

qui eum Presbyterum ordinavit,

AUCTORE D. P.

157 Hæc chronotaxis non male cum ea convenit, quam auctor tabularum Theophani insertarum secutus, *Joanni* huic (de quo nec verbum quidem in ipso Theophane legitur) locum fecit juxta alios Patriarchas, Episcopatui ejus totos triginta annos adscribens, eosque exordiens cum anno quo imperium Justinianus recepit, qui est annus Christi DCCV, sic enim obierit *Joannes* hic anno DCCXXXV. Videntur autem Episcopi Orientales Saracenorum Imperio subjecti, quando hoc jam plene constitutum fuit firmatumque fœderibus, etiam cum Imperatore Constantinopolitano initis, licet infideliter sæpe E servatis ; quemadmodum ex S. Joannis Damasceni Vita et Leonis Isaurici ad Damasci Præfectum litteris apparet; videntur, inquam, Episcopi tam Syriæ quam Palæstinæ, fortassis etiam et Ægypti, resumpsisse usum eligendi Patriarchas, electionisque suæ confirmationem ab Imperatore postulandi, non invitis Saracenorum Principibus; ita tamen, ut, sicut illi sæpe sibi arrogabant licentiam nominandi eum quem elegi vellent; sic et hi non raro, maxime in Ægypto eamdem sibi sumebant licentiam. Atque id confirmari potest, non solum eo facto, quo, post amissam iterum seculo XII exeunte Hierosolymam, Isacius Angelus misit quos voluit Patriarchas (utique eo jure quo sui majores fecerant ante dominatum Latinorum) sed etiam ex proximiori hujus seculi exemplo, Constantini scilicet Copronymi circa annum DCCL, de quo narrat Elmacinus, quod *tempore Saffahi* XXII Califæ, *jussit constitui Patriarcham Antiochiæ et Orientis Isacum, mandans ut quicumque ei resisteret interficeretur : et occisus est ejus causa Matraninus. Misitque ipse synodicam ad Abnachaelem Patriarcham Alexandrinum et epistolam, qua jubebat ut eum admitteret aut ad se veniret; verum is neque admisit eum et nec ad iter se paravit. Venitque rumor in Ægyptum Isacum obiisse* F *Antiochiæ, Sedemque occupasse quemdam nomine Athanasium, idque subito factum fuisse ante solis occasum. At hoc secundo die mortuo, constitutus est Antiochiæ alius nomine Georgius : quem aliquanto post, in gratiam Episcopi cujusdam sibi amici removit Abugiafar, Episcopo in ejus locum suffecto, atque hic non scripsit Synodicam ad Patriarcham Ægyptiacum.*

ordinatus ipse an 705.

et verosimiliter confirmatus ab Imp.

PARERGON IX.

An ex prætensa Thomæ Florentini attestatione satis constet de antiquitate tituli B. Mariæ de monte Carmelo.

Attestationem in titulo propositam continet et examinat Pars I Propylæi antiquarii ante tomum 2 Aprilis : eadem hic iterare non est operæ pretium, sed nec expendere singula quæ in defensionem illius scripturæ vulgavit auctor Armamentarii. Faciendum hoc sibi sumpserat Reverendissimus monasterii Pistoriensis Abbas Tiberius Petraccius, antea totius sui Vallumbrosani Ordinis Procurator in urbe, scripseratque Commentarium bene longum, quo suam meamque tueretur sententiam : sed occultis quibusdam

Ad abolendam novitatis evictionem,

A quibusdam machinis abductus vel absterritus ille a proposito, differt exhibere promissam apologiam : nec lubet amico facessere molestiam importunius exigendo, quod forte commodiori tempore vulgaturus ipse per se est. Satis habebo hoc Parergo ostendere, quod Attestationis illius propugnatores, nihil minus egerint ac ne conati quidem sint, quam quod operosissime videntur velle, etiam cum strepitu formæ judicialis et testibus coram Notario publico juratis.

AUCTORE D. P.

ex quatuor capitibus probatam,

159 Rem paucis absolvo. Argumentorum meorum summa ad hæc quatuor capita reducebatur. Primo, quod scriptura, quæ originalis et authentica esse prætenditur, atque adeo exarata anno DCCXLIII, testimonio ejus qui vidisse se scribebat Petraccii, constaret litteris non Latinis, non Longobardicis, sed plane barbaricis, id est prorsus talibus qualibus scripsisset advena quispiam intra hos ultimos centum annos. Secundo quod prætensæ istius scripturæ antiquitati refragaretur quidquid tunc erat hominum eruditorum Florentiæ, qui sane sunt plurimi iique nobilissimi, exemplo suorum Principum Magnorum Hetruriæ Ducum, scientiis omnibus excultissimorum : quorum primarios nominabam, Ferdinandum Ughellum Italiæ sacræ auctorem, et Carolum Strozzium Senatorem commune urbis istius oraculum, utrumque tota eaque longissima vita in patriis monumentis scrutandis versatum. Tertio quod stylus ac dispositio seu forma totius contextus prorsus ejusmodi sit, qualis hodieque in usu est Notariis Florentinis, dissimilis ei quem antiqua VIII ac IX seculi instrumenta præseferunt. Quarto quod eadem novitas deprehendatur in singulis pœne formulis seu phrasibus, prorsus aliis quam quibus utebantur antiqui, aut etiam uti poterant. Quid ad hæc TRIUMPHATORES ?

B

oportuisset specimen ipsarum litterarum exhibere,

160 Expectabam ego, nec putabam aliter facere posse, qui vellent ratione agere, ut ad specimen litterarum in controversiam adductarum primas ultimasque lineas æri incisas darent, cum aliis ejusdem fere ævi ac loci comparatas, sicut ego feci in prima parte Propylæi, prætensi diplomatis Horreensis specimen comparans cum vero Dagoberti Regis privilegio : quo facto si convenirent specimina, nec aliunde fraus appareret, evicta esset prima primæ objectionis difficultas. Profecto non convenit certare verbis, cum rebus ipsis in conspectum allatis finiri controversia potest. Interim dimissa rei controversæ substantia, maluit TRIUMPHATOR Franciscus ad circumstantiam illam venire, quam addiderat Petraccius, significans nobis audivisse se D. Antonium Contalberti dicentem, quod Florentini Carmelitæ *diploma illud curaverunt scribendum in membrana a quodam Fratre Polono, qui tunc in Florentino degebat Carmelo*, tunc scilicet, *cum lis esset inter Senenses et Florentinos de primatu suorum conventuum.* Hoc testimonium ut evertant, ipsum qui allegabatur Antonium induxerunt, ut coram Notario ac testibus sic loqueretur. *Ego Antonius d'Alberto et ex Antonio de Comitibus Alberti, dico et confiteor, quod cum hic annis præteritis essem in conversatione quorumdam, qui profitentur et ambiunt antiquitatis intelligentiam habere ; sermoque fuisset institutus de memoria collocata in claustris Ecclesiæ Carmelitarum Florentiæ, me dixisse, quod videram quemdam Patrem Polonum, qui Romam iter agens aliquamdiu in præfato conventu steterat, Bullam in dicta memoria specificatam conscribentem : et hæc dixi, quia ipsum videram, dum dictam bullam scriberet, sicut etiam me nunc ipsum vidisse scribere, dico et affirmo. Verum non dixi quod Præfatus Polonus dictam Bullam composuerit.* Atqui hoc non dixerat de eo Petraccius. Fateatur autem nobis Antonius, quo fine dixerit, quod scribentem vidisset ? Numquid non ut aliorum confirmaret sententiam, qui unanimiter judicabant novitium figmentum illud esse, de cujus auctoritate quærebatur ? Ita certe intellexit eum qui adhuc superest Capitaneus Cosmus de la Rena, ita Petraccius, ita (nisi vehementer fallor) alii omnes. Præsumebant enim Antonium, ut sapientem, loqui apposite ad id quod quærebatur ; adeoque de ipso originali, quod jactatur esse annorum nongentorum, non vero de exemplo seu copia, quam scribi vidisse vel non vidisse, nihil ad rem faciebat.

C

potius quam testimonium hominis

verba sua in alium sensum torquentis :

D

neque de causa fictionis altercari :

161 Pergit Antonius : *Non etiam dixi quod id factum fuerit, quia lis erat inter Carmelitas Senarum et Florentiæ de primatu suorum conventuum, et quod ob hanc rationem Florentini composuere diploma : quia numquam audivi a dictis Patribus quod cum Patribus Senensibus de dicto primatu litigarent, neque unquam vidi ullum processum prædictum primatum concernentem etc.* Neque hoc de Antonio Petraccius dixerat. Unde hic ergo istud habuit? Ipsum interrogate : ætatem habet, nescio an libertatem dicendi quod novit. Dum ea adhuc plena potiretur, scribebatque Commentarium mihi promissum, significavit per Illustriss. Antonium Magliabechium, quod controversiæ istius testem esset adducturus auctorem impressum ex Ordine ipso Carmelitarum. Possitne id facere an non possit, ad substantiam nostræ quæstionis non attinet : quare non volo in argumentum sumere diligentiam, a Senensibus in contrarium factam anno MDLXXIII, qua sub Notarii publici fide curaverunt ex Chronica Mag. Pyrrhi Landuccii, perducta usque annum MCCCCXLII, describenda antiquiorum quarumdam Chronicarum Senensium, lingua vulgari compilatarum, verba, pro Senensis conventus antiquitate facientia; eaque sic authenticata miserunt Romam. Substantia quæstionis nostræ in eo versatur, ut doceatur scriptura, de qua agitur, esse vel non esse originaliter scripta ab annis nongentis. Hæc quæstio non potest decidi certius, quam ipsamet ante oculos fideliter per sculpturam producta. Producere ipsam ego non possum, quia postquam innotuit Patribus Florentinis rem haberi suspectam, frustra fuisset omnis amicorum conatus pro obtinenda illius fideli expressione. Restat igitur ut ipsi, quorum magis interest, hoc faciant : quod ut expectavi, sic pergam expectare, prius quam in hac tantæ consequentiæ causa iis credam.

E

sed ipso facto ostendere nullam subesse:

162 Ad secundum quod attinet, ipsorummet scilicet Florentinorum de re tota judicium ; intelligo ex litteris inde ad me datis, non defuisse Patribus Florentinis curam hujus rei, ipsosque eum in finem adivisse varios, quos sibi sperabant esse fauturos, accedente præsertim Reverendiss. P. Generalis commendatione scripto exhibita. Nolim ego alienæ fidei præstare me vadem circa hoc punctum, quia qui hæc scripsere nominari non volunt; ne videlicet maledicentiæ hinc sibi paratæ gratis sese objiciant ea in urbe, ubi cum dictis Patribus non solum pacem volunt, sed etiam amicitiam, tum sua tum uxorum ac filiarum causa, occasione sacri Scapularis sacro isti Ordini pie affectarum. Sed quanto ii magis amici sunt et haberi volunt, tanto facilius esse debuisset permovere saltem aliquos eorum, qui doctrinæ et antiquariæ scientiæ fama excellunt, ut antiquam vere scripturam prædictam videri sibi testarentur, contra Ughellum, Strozzium, Petraccium, et alios, quos ibi notos nihil hic attinet nominare. Omnem porro admirationem superat, quod ne quidem potuerint adducere præfatum Dominum Contalberti, nescio qua ratione persuasum ut verba sur ad alienam voluntatem, ab obvio quem habebant aliique intellexerant sensu, detorqueret, etiam cum suæ æstimationis jactura non levi. Mirum est, inquam, quod

F

item audire sententias antiquariorum Florentinorum,

A quod nec eum saltem potuerint inducere, ut antiquitatem prætensam confirmando, ampliorem sibi gratiam promereretur.

pro quibus facit Carmelitarum de tali antiquitate silentium

163 Nonnemo illorum, quos ita dixi favere veritati a me productæ, ut ejus tamen causa nolint in contentionem venire cum viris sibi alias caris, mihi suggessit, ingens præjudicium ad alias certiores rationes posse ex *Compendio Historico Carmelitani duci, cum indulgentiis et privilegiis ejusdem Ordinis, composito ab Adm. R. P. Mag. Petro Lucio de Bruxellis, Sacræ Theologiæ Doctore, atque ex lingua Latina in vulgarem traducto per R.*ᵈᵘᵐ *P. Franciscum Minurcii de Radda S. Th. Cursorem in eodem Ordine, et dedicato Serenissimæ Magnæ Ducissæ Hetruriæ, impresso denique Florentiæ apud hæredes Jacobi Juncti anno* 1595 *in duodecimo.* Ibi enim pag. 103 leguntur hæc verba, ex Italico a me Latine reddita : *Anno* MCCLXVIII *die ultima Junii, in Sabbato mane fuit fundata ecclesia Carmeli Florentini, tempore Nicolai Gallici Generalis.* Pag. 135 ad Generalatum Joannis Grossi : *Ejus tempore et anno* MCCCCXXII *in octava Paschæ, quæ tunc cadebat in diem* XIX *Aprilis, Reverendissimus Americus* B *Corsinus, primus Archiepiscopus Florentinus, consecravit nostram ecclesiam Carmeli Florentini, assistentibus sibi Reverendissimis Bennozzio Federighi Episcopo Fesulano, et Antonio del Fede Carmelitano Episcopo Suanensi.*

usque ad hoc seculum :

164 Notandum est autem quod Lucius iste, licet origine Belga, multis tamen annis Florentiæ vixerit, ibique impresserit tum alia opuscula, tum Bibliothecam Carmelitanam Trithemii, suis illustratam annotationibus et partibus pluribus auctam : *qui profecto,* inquit amicus iste Florentinus, *uti et interpres ejus Franciscus, si quid de prætensa antiquitate et fundatione anni* DCCXLIII *cognovissent, non omisissent illam: sed magno cum apparatu et pompa voluissent Compendio isti Historico insertam. Quod cum non fecerint, illique vixerint sub finem seculi præcedentis, merito præsumitur, eam tunc necdum fuisse notam; recteque fecisse Reverentiam vestram, quod parte* 2 *Propylæi antiquarii capite primo, proposueris examinandam Florentinæ fundationis antiquitatem, ut primum hoc seculo excogitatam : nec esse absimile vero, quod circa idem tempus composita fuerit, quo ipsam scribi vidit Antonius Contalberti.*

et stylus ac formulæ omnes recentes,

165 In tertio quartoque puncto nihil repugnant TRIUMPHATORES, neque negare audent hujus omnino C ævi esse stylum ac formulas : quod perito cuivis antiquario satis esse ad convictionem solet. Constat enim annorum decursu, uti linguas et vestes aliasque res omnes humanas, quæ in perpetuo fluxu sunt, sensim sine sensu, sic et notarialem praxim mutari; adeo ut intra lapsum paucorum seculorum ingens, si non in toto, saltem in parte appareat mutatio; quæ inter similia longo usu versatis indicium pœne infallibile præbeant ætatis suæ : sic ut vix possibile sit aliquod vere antiquum scriptum produci, cui non inveniantur alia ejusdem fere loci ac temporis in plerisque similia, unde probari possit illius sinceritas. Tale nihil faciunt TRIUMPHATORES, sed intricatissima gradientes via, sibi lectorique suo offundunt tenebras (quas imputant mihi, et quibus discutiendis immorari non vacat) toti in eo, ut meam crisin circa veri falsique discrimen suspectam reddant Fratribus suis, et si possint etiam aliis quibuscumque. Sed quoad alios adeo proficiunt nihil, ut vel nunc maxime viri in ecclesiastica ac seculari potestate eminentes, meum de ejusmodi rebus exquirant judicium; quos inter nuper fuit Reverendissimus sacri Palatii Magister ex Eminentissimi cujusdam Cardinalis voluntate, nunc Cardinalis etiam ipse, Eminentissimus Capisuccus ex Ordine Prædicatorum. Ego tamen eos mallem ad principia a me deducta

in quibus videor non male fundasse sententiam meam.

recurrere, quam invidiosæ plenum opus aleæ, in D quo consultius sæpe sit veritatem tacere quam promere, mihi imponere consulendo de singulis. Quo loco TRIUMPHATORES crisin meam habuerint, haud magni facio. Piæ memoriæ Petrus Antonius Peckius, Carthusiæ Liranæ et Antuerpiensis ac rursum Liranæ successive Prior, Commissariusque ad inspicienda sui Ordinis per Belgicas provincias vicinasque Germanicas constitutus, idemque Cancellarii Geldriæ filius, atque a prima juventute versatus in Jurisprudentiæ studio et usu forensium rerum, post Aprilem editum sic ad me scripsit Lira XVII Aprilis : *Dum exemplarium in refugio nostro Antuerpiensi depositorum expectatur compactura, nostræ interim curiositati facere licuit satis per inspectionem exemplaris compacti P. Bollio missi : ubi mihi præ ceteris lectu jucunda fuit doctissima solidissimaque refutatio Florentinæ fundationis Carmelitarum, ab ipsis pro suæ antiquitatis assertione ridicule productæ; atque in posterum ab eruditis (ut reor) omnibus pro fabula habendæ, nec facile reperturæ inter illos ipsos Patres, qui ad comparandam ei fidem stringere calamum audeat.* Ita vir ille a singulari eruditione, virtute, prudentia, atque mo- E destia laudatissimus in suo Ordine, qui modum posset videri excessisse, nisi excusaret evidentia agnitæ falsitatis.

AUCTORE D. P.

LXIII EUSEBIUS vel BASILIUS.

Intermissa continuatione Catalogi Patriarchalis Græci per 4 secula.

Præeuntibus hactenus antiquorum Patriarcharum Catalogis, et coævorum fere auctorum Orientalium scriptis, satis commode progressi; ex primæ ætatis claritate descendimus in medii ævi tenebrosam caliginem : quia gementibus sub duro Saracenorum jugo Ecclesiis Syriæ et Ægypti, atque imprimis Hierosolymitana, nemo fuit qui Patriarcharum in hac successionem investigaret, nisi postquam victricibus Latinorum armis liberata urbs sancta est, et sacrorum Christianorum cultus ibidem cœpit caput attollere. Ex hoc tempore turmatim effloruere Scriptores Belli sacri, ex iis fere qui testes oculati aut etiam pars magna rerum agendarum fuerant, nec omiserunt aliqui inter memorias, quas diuturna calamitas Hierosolymis reliquas fecerat, scrutari notitiam præcedentium Patriarcharum, nonnullamque eorum seriem texere. Sed hoc non ita plene consequi potuerunt, quin aliqui eorum diligentiam fugerent, quos aliud agentibus, fortuna non minus, quam se- F dula curiositas obtulit, quemadmodum in consequentibus apparebit : eo enim profectum est, ut paucos desiderari credam qui ad notitiam nostram non venerint. Catalogorum istiusmodi unum habemus in Collegii nostri Brugensis Codice insigni membraneo, ubi post Roberti et Fulcherii Hierosolymitanam historiam, invenitur *Descriptio locorum circa Jerusalem adjacentium,* et ad hujus calcem recensentur *nomina,* primo *Episcoporum ac Patriarcharum* usque ad *Fulcherium*, deinde *Regum Judæorum ac Latinorum* usque ad *Balduinum III,* tum *Principum Edessanorum, Galilææ ac Tripolitanorum.* Qui omnes cum finem habeant circa annum MCL, nihil mirum est si in tota præcedente Terræ-sanctæ descriptione de *Carmelitis* verbum sit nullum, utpote non nisi sub Amalrico, Fulcherii successore, congregari cœptis. Atque hæc in transitu dicta sint occasione Catalogi Latini, sæpe nobis appellandi indiscreto Brugensis aut Rubeæ-vallensis MS. nomine, cujus ætatem necesse fuit describere, et vel ex illo de Carmelitis silentio pronum fuit confirmare. Nunc ad Patriarchas *Joannem III* subsecutos progredior, prout eos potero undecumque corradere; corrigi et doceri petens a quocumque, qui forte invenerit aliquem vel prætermissum, vel non suo loco ac tempore positum.

habemus Latinum scriptum sec. II

A

Auctore D. P. sed initio cœptæ prosecutionis defectuosum.

167 Prædicti Catalogi, initio prosecutionis tentatæ, in nostris illis MSS. perquam imperfecti sunt: quippe qui præteritis *Locum-tenentibus*, et eo quem dixi *Joanne, Damasceni magistro*, ordinem suæ successionis resumunt in *Theodoro*, eique successorem subjungunt *Eliam* : utrumque vero Theodoricus Pauli ad altiora quam par sit tempora subvehens, primum quidem confundit *cum patre S. Theodori Papæ*, secundum vero dicit *adhuc tempore Heraclii præfuisse Ecclesiæ, cum magno incremento subditorum suorum* : quæ omnia ex jam positis refelluntur. Sed neque *Joanni*, sub annum DCCXXXV mortuo, immediate potuit successisse *Theodorus*. Extat enim illius Synodica epistola de sua fide et electione, probata in Actione III Synodi II Nicænæ, prout directa fuit ad Patriarchas alios Orientales duos, Cosmam Alexandrinum et Theodorum Antiochenum, qui non nisi circa annum DCCXLII ordinationem suam ipsimet acceperunt. Huic ergo annorum VI aut VII hiatui supplendo *Eusebium* quemdam nobis offert Vita S. Madalvæi Virdunensis Episcopi, qui colitur die IV Octobris quemque ab anno DCCXXXV ad DCCLXII Cathedram illam tenuisse satis evidenter demonstrat Richardus Wassenburgius, lib. 2 Antiquitatum Galliæ Belgicæ; quantumcumque alii aliter senserint, quia ex Vita ipsa, non valde accurate nec a coævo scripta, nihil certi elici quoad tempus potest. Dicitur enim quod Sanctus iste, *postquam Sedem illam, dissensione Principum et turbine bellorum plurimum desolatam, mirabiliter reformavit, sepulcrum Domini in Hierusalem devotissime visitavit*. Hoc autem cum faceret, *intellexit Eusebius Patriarcha adesse virum Dei: quem ad se accitum cum magno accepit honore. Qui cum sanctitatem conversationis ejus miraretur, et eum secum retinere cogitaret quamdiu maneret in vivis; revelatione divina est admonitus, ne propriis intentus, aliorum invideret utilitatibus; nec detineret peregrinum, cum jam ejus filii indies Patris sui præstolarentur recursum. Dimisit ergo eum Patriarcha, dans ei calicem crystallinum, opere mirifico sculptum, in mutui pignus amoris una cum multis aliis Reliquiis.*

Inter Joannem defunctum anno 735, et Theodorum, videtur sedisse Eusebius

B

168 Prædictus quidem Wassenburgius iter istud S. Madalvæi usque ad extremam fere senectutem ejus annumque circiter DCCLVII differt, sed nulla cur id faciat ratione allata, multo minus cur pro *Eusebio* velit substitui *Basilium*; et quidem sic, quasi ad id coactus ratione chronologica, quæ convicerit, Sanctum Episcopum multo citius e vivis excessisse, quam statuat Hugo Flaviniacensis Abbas, qui sub finem XI seculi scribens Chronicon Verdunense, mortem istam usque ad annum DCCLXXVI differendam contendit, atque sub Hadriano Papa, adeoque post annum DCCLXXI peregrinationem istam factam dicit. Hujusmodi *Basilius* necdum mihi innotuit; qui si inveniatur Hierosolymis sedisse ante *Eusebium*, locum ille suum per me non amittet: donec tamen aliter probatum fuerit, dicam *Eusebium* immediate successisse Joanni. Cum autem jam inde ab anno DCCXXIV Leo Isauricus cœperit imagines oppugnare, edito de iis abolendis decreto; eamque impietatem continuaverit filius ejus Constantinus Copronymus, et nepos Leo Chazares usque ad annum DCCLXXX; Orientales Episcopi turpissimam hæresim execrati, ab eorum se communione segregaverunt : unde consequens fit, quod in eligendis Patriarchis eorumdem vel nullam vel exiguam habuerit rationem.

vel Basilius usque ad 742.

C

LXIV THEODORUS.

Mortuo Leone Copronymi filio, ad abolendam Iconomachiæ labem, Constantinopolitanus Patriarcha electus S. Tarasius, cujus Vitam deduximus XXV Februarii, sub Christianissimo Constantini et matris ejus Irenes imperio, censuit concilium Œcumenicum in urbem Nicæam convocandum, annuente Romano Pontifice : eumque in finem etiam ad Orientales Patriarchas direxit Legatos suos, non obstante periculo vitæ quod eis poterat a Saracenorum nequitia obvenire. Sed monachi Syriæ, in quos primi inciderunt, sibi ipsisque et suis Patriarchis ab ea legatione metuentes, utpote facile datura ansam suspicacibus et crudelibus Barbaris, ad novam aliquam afflictionem addendam satis superque afflictis; consilio inter se inito, ipsorum Patriarcharum nomine, cum Legatis remittendos ad Synodum censuerunt eorum Syncellos, quibus et litteras suas tradiderunt cum hac conclusione, sicuti legi potest Actione III prædictæ Synodi : *Ad munitionem humilium litterarum nostrarum satisfactionemque Beatitudinis vestræ atque Imperatorum nostrorum; censuimus etiam exemplar Synodicarum Theodori, sanctæ memoriæ Patris nostri et Patriarchæ Hierosolymorum, subjiciendum his quæ scripta sunt a nobis. Hunc autem libellum, secundum solitum Ecclesiæ ritum, idem sanctæ recordationis scripsit beatis et almi termini Patriarchis, Cosmæ scilicet Alexandriæ et Theodoro Antiochiæ Theopeleos, qui et reciproca Synodica eorum, dum adhuc viveret, accepisse noscuntur.*

Monachi Syriæ ad Synodum 2 Nicænam mittunt Synodicas Theodori ad Theodorum et Cosmam.

D

E

170 Hinc porro facile erit intelligere, quo anno *Theodorus* sedere cœperit. Etenim Elmacinus lib. 1 cap. 17; *Anno* inquit *Hegiræ* CXVIII *obiit Alexander Patriarcha Jacobitarum Alexandriæ, in cujus locum substitutus est Cosmas, qui ut menses sedit quindecim, vita quoque defunctus est die ultimo Baunæ*, id est XXIV Junii. *Dicitur quoque Patriarcha factus anno ultimo Leonis Regis Romanorum*, videlicet Isaurici, defuncti XVIII Junii anno DCCXLI; cœpit ergo *Cosmas* circa finem Martii anni jam dicti, et sedit dimidio anno sequenti. Quod ad Antiochenum Patriarchatum attinet, dicit quidem Elmacinus, quod post mortem Joannis, constituti anno I Isami, id est Christi DCCXXVI, mansit ecclesia sine Patriarcha usque ad tempora Abdallæ Safahi, qui cœpit regnare DCCXLIX; et cum hoc convenit, quod deinde lib. 2 cap. 2 dicitur Copronymus Antiochiam misisse Isacum, tempore ejusdem Safahi; sed hoc non impedit, quo minus, sicut ante hac Hierosolymis, sic et tunc *Antiochiæ* fuerit *Locumtenens sedis Patriarchalis Theodorus*, quem Iconomachus Leo noluerit confirmare, quemque nihilominus Episcopi Syriæ veluti Patriarcham habuerint. Manet interim quod Hierosolymitanus *Theodorus* ordinatus fuerit saltem DCCXLII. Quando autem obierit non æque facile est definire; sicut nec dicere, utrum qui tempore Synodi Nicænæ II vivebat *Elias Princeps Pastorum Æliæ*, sicuti nominatur in Vita S. Tarasii, mediate vel immediate successerit *Theodoro*. Quare hic etiam locus esset *Eusebio*, si hunc sedisse post *Theodorum* constaret, pro anno DCCLXXI, sicut vult Hugo Flaviniacensis : et ante eumdem *Theodorum* dari posset locus *Basilio* Wassenburgii, si de eo etiam certius aliquid haberetur. Sit ergo tantisper ad supplendum locum, forte alias vacaturum, et sub restrictione gratiosa, Hierosolymorum Patriarcha.

quorum hic Alexandriæ an. 741 Episcopus,

iste Antiochiæ saltem Locumtenens fuit

F

VIDE APP. TOM. VII MAII NOT 8**

LXV BASILIUS vel EUSEBIUS.

LXVI ELIAS II.

THEODORUS intrusus et ELIAS iterum.

Monachi Syriæ, legatos suos (ut jam dicere cœpimus) sub annum DCCLXXXVII missuri ad Tarasium Constantinopolitanum, in Epistola quæ fuit Nicænæ secundæ Synodo exhibita, sic eos alloquuntur : *Nostis, Fratres, qualiter, per pusillam accusationem, exul factus*

Elias fraude Theodori expulsus,

A *factus sit a nobis ad duo millia milliarium, is qui regendum Thronum Fratris Domini suscepit*, videlicet *Elias* : quomodo autem id contigerit, narratur in Vita S. Stephani Sabaitæ, danda ad XIII Julii. Hic enim Sanctus, consultus a pseudo-monacho quodam *Theodoro*, an successurum sibi esset votum, quod habebat in animo, nec tamen verbis volebat exprimere; quale id esset explicavit homini de superbia increpito; sed futurum quoque eidem prædixit, ut in occupato male Patriarchali Throno, nec requiem nec diuturnitatem haberet. Et ille quidem hoc contemnens, ea qua per fratrem medicum valebat apud Protosymbolum Saracenorum gratia, tantum effecit, ut *Elias* relegaretur, substitueretur autem ipse; sed ad breve tempus. Quia, uti sanctus Senex prædixerat, *Superbus ille atque arrogans Theodorus, suo jam voto potitus, seipsum in profundum peccatorum barathrum voluntaria præcipitatione dejecit; dirisque et execrationibus quas meruerat obnoxius, in Perside male vitam finivit : sanctissimus vero Patriarcha Domnus Elias ad proprium remeavit Thronum, festive honorificeque remissus; et Patriarchali dignitate multipliciter fruens per annos complures, sancte ex hac vita migravit, successoremque in Theadelphico Throno accepisset* B *Syncellum suum Domnum Georgium.*

eodem dejecto restituitur,

172 Sed ut cito commeritam pœnam retulerit *Theodorus*, non tamen etiam cito restitutus *Elias* fuit : antea enim in eadem Vita dictum fuerat, quod *beatus ille Pontifex per injustas fraudes falsasque calumnias delatus ad Protosymbolum fuerat : qui confestim eum in Persidem transferens, vinculis et custodiæ traditum ad multos annos, ἐπὶ χρόνους ἱκανούς, inclementer conclusit.* Ex actis porro Martyrum Sabaitarum, datis et illustratis XX Martii, constat, eumdem *Eliam*, cujus reditum prædixerat Stephanus anno DCCXCV mortuus, biennio post, cum Lauras invaserunt prædones barbari, adhuc in vivis fuisse. Dicitur enim num. 3 bellum civile inter Saracenos, quod istam latronibus occasionem peperit, suscitatum *anno ab orbe condito sexies millesimo ducentesimo octavo... indictione* V, id est, anno vulgaris Æræ DCCXCVII, *cum Hierosolymitanæ ecclesiæ beatissimus Patriarcha Elias præsideret* : qui tamen aut eodem aut sequenti mox anno obiit. Ut igitur aliquammultis annis suæ restitutioni supervixerit, neque omnino breve exilium fuerit, videntur *Eliæ* tempora sic ordinanda, ut Patriarcha factus ante annum DCCLX, post septimum vel octavum Sedis annum C abductus in Persidem sit, subintruso in ejus locum *Theodoro*, ibique manserit usque ad tempus Nicænæ Synodi cui per Syncellum suum Joannem adfuit : mox autem reductus cum gloria, adhuc octo vel novem annis tenuerit Cathedram; annis ferme quadraginta partim in Patriarchatu partim in exilio expletis. *Theodorus* autem debet fuisse intrusus anno DCCLXVII; siquidem Synodica ejus, ad Romanum Pontificem scripta ex more, missaque per Constantinum Presbyterum, non nisi mortuo Paulo (hic autem obiit mense Junio) perlata est Romam in manus Pseudo-Papæ Constantini, sicut ipse ad Pipinum Francorum Regem scribit. Et hæc epistola scripta erat Græce et Latine, *ut qualis fervor esset in Orientalibus Ecclesiis pro Imaginum conservatione cognosceret* Apostolica Sedes, quemadmodum videre est apud Baronium ad eum annum num. 7; meminitque etiam istius Epistolæ Hadrianus Papa super eodem argumento ad Carolum Magnum : quæ res *Theodori* intrusi nomen in historia ecclesiastica conservat, licet in Latinis catalogis non habeatur expressum, uti nec merebatur.

et moritur post an. 797.

Theodori intrusio spectat ad an. 767.

173 Qualis autem absente adhuc *Elia* esset Christianorum status in Syria, præfatorum monachorum declarat epistola, quam exordiuntur testando, quod legentes Constantinopolitanæ Ecclesiæ libellos de D extinguenda hæresi Iconomachorum, quæ fuerat dominata, tremore et gaudio fuerint repleti. *Tremore quidem*, inquiunt, *propter timorem eorum quibus ob peccata nostra servire decreti sumus, quique vere sunt impii ac per singulos dies occasiones requirunt ut nos morti tradant : gaudio vero, propter veritatem orthodoxæ fidei, quæ fulget in eis solarium more radiorum, et luculentissimam explanationem Apostolicorum dogmatum et paternorum.* Narrant deinde qua ratione duo Legati, circumspecte et prudenter agentes, quam secretissime ad ipsos accesserint, causamque adventus sui significaverint, præhabita silentii fide, *propter formidinem inimicorum Crucis.* Quibus intellectis, relatisque Deo pro *miraculo tantæ mutationis* gratiis; *Consideravimus*, inquiunt, *contaminatæ nationis cognoscentes contra nos infestationem, retinere eos qui missi sunt, et prohibere appropiare his ad quos missi sunt*, videlicet Patriarchis; *ducentes eos in medium nostrum, et admonentes plurimum ne inducerent turbationem, imo ut specialius dicamus, exitium quiescentibus et Dei gratia pacificatis Ecclesiis, vel populo mirabiliter jugo servitutis afflicto, et importabilium illatione tributorum oppresso.* Erat ergo pax ecclesiis E Orientalibus, quoad doctrinam, prout declarare jussi sunt, qui cum Legatis remittebantur, Patriarcharum duorum Syncelli; sed afflicto populo, non quidem ab exercitio suæ religionis prohibito, sed gravibus oppresso exactionibus et serviliter habito.

AUCTORE D. P.

Miser status Christianorum in Syria hoc seculo 9.

LXVII GEORGIUS.

Ita nomen legimus certissime expressum in præcitata S. Stephani Sabaitæ Vita. MS. Brugense, vicino nomine et facile alternabili, *Gregorium* scribit, MS. Rubeæ-vallis *Sergium*, quod et Theodoricus sequitur; addens quod fuit *vir magnæ sanctitatis et litteraturæ, qui post multa sanitatum et doctrinæ insignia quievit in pace.* Certius nobis est ex Annalibus Francorum Metensibus, seculo X scriptis apud du Chesne, quod huic Patriarchæ, circa annum DCCXCIX ordinato, cura fuerit Christianos Principes ad Terræ-sanctæ liberationem excitare : nam eodem anno *Monachus quidam de Hierosolymis veniens, Reliquias multas attulit Regi*, scilicet Francorum et Longobardorum Carolo, *ex parte Patriarchæ Hierosolymitani* : quem anno DCCC idem Rex *absolutum remisit, et cum eo Zachariam Presbyterum de Palatio suo, et per illum multam pecuniam*, dispertiendam *per illa loca sancta, ubi Dominus noster corporaliter est conversatus.* F Revertens autem Hierosolymis in Occidentem idem Zacharias, Carolum Romæ invenit, Idibus Decembris ejusdem anni; adducens secum monachos duos, sibi a Patriarcha adjunctos. *Erant autem monachi isti, unus de monte Oliveti, alter de Bethleem : qui benedictionis causa claves sepulcri Domini ac loci Calvariæ, clavem etiam civitatis cum vexillo detulerunt. Eos autem Rex benigne suscipiens, aliquot dies secum detinuit, et mense Aprilis remuneratos absolvit.*

Ordinatus an. 799

a Carolo Magno petit subsidia.

175 Theodoricus Pauli post *Georgium* (sive, ut ipse appellat, *Sergium*, successorem Eliæ, male ab ipso relati ad tempora Heraclii, ut ad Caroli Magni ætatem perveniat) quatuor ex ordine Patriarchas numerat, *Leontinum, Athanasium, Christodulum, Agathonem*; quibus suus locus infra dabitur; tandemque longam texit de *S. Joanne Patriarcha ex Ordine Carmelitarum* narrationem : quem ait ab Adriano Papa ordinatum, eadem scilicet hic omnia repetens, quæ antea minus apto tempore dixerat de *Joanne* XLIV : et deinde addit, quod hic *Joannes, persæpe a Saracenis expulsus cum ceteris Christicolis, et restitutus sit mediante pio Constantino Imperatore, qui septies expulerat ab Hierosolymis Paganos, sed eo recedente*

Fabula de Joanne Patriarcha, quem ordinavit Adrianus I

A AUCTORE D. P. *cedente prævaluerant... Tandem ex toto expulsus, venit Constantinopolim ad Constantinum et filium ejus Leonem, et cum eo Joannes Neapolis Sacerdos, et David Hierosolymitanus Archipresbyter, quos ille ad Carolum misit... qui Regem Parisiis invenerunt.* Litteris vero lectis quas hi attulerant, per Turpinum Remensem Episcopum Imperatoris, expeditioneque in Terram-sanctam indicta, ivisse dicitur Carolus cum exercitu Constantinopolim, et inde Hierusalem, *ubi cum ad ultimum venisset, infidelibus partim occisis et partim effugatis, S. Joannem Patriarcham in Sedem suam recollocavit, et Terram-sanctam Christianis restituens in bono statu eam reformavit. Præterea habita et victa Jerusalem, Xenodochium ibi construi jussit, et bibliothecam ingentis expensæ compegit et inde repatriavit.* Meræ nugæ omnia, ex apocryphis Pseudo-Turpini scriptis accepta, quæ retulisse refutasse sit. Quis enim non videat, ut cetera taceam, quam impossibile fuerit Joannem istum fuisse Patriarcham a tempore Constantini Copronymi (egregii scilicet pro Ecclesia pugilis, qui septies recuperaverit urbem sanctam) usque ad tempora Adriani Papæ, per annos ut minimum quadraginta, quando noti certique B sunt quos deduximus tot alii Patriarchæ? Ignoscimus tamen libenter Theodorico, ignoscimus et Joanni Trithemio, Scriptores Carmelitas sine examine secutis, ut dicerent quod istum *Joannem Adrianus Papa I, propter eximiam doctrinam et vitæ excellentiam, de monasterio Montis Carmeli sustulit, et in Patriarcham sanctæ urbis sublimavit :* cui etiam Trithemius addit, iisdem auctoribus eademque fide, quod *nonnulla præclara syntagmata edidit,* de quibus *extat volumen insigne de Principio et profectu Ordinis Carmelitici, et claruit anno Christi* DCCLXX.

et Carolus restituerit.

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 9**

LXVIII FORTUNATUS.

In præcitatis Metensibus Annalibus ad annum DCCCII, narratur, quomodo *eodem anno* XIII *Kalendas Augusti, venit Isaac cum Elephanto et ceteris muneribus, a Rege Persarum missis, in præsentiam Imperatoris,* videlicet Caroli, a Leone Papa ante sesqui annum coronati. Anno autem DCCCIII *venit quoque Fortunatus Patriarcha de Græcis, afferens secum inter cetera dona duas portas eburneas, mirifico opere sculptas.* Rex ille Persarum sive Saracenorum Califa erat *Abugiafar Haron Rasjidus, qui et dictus fuit Abu-Muhammed Haron,* et Califatum tenuit ab anno C DCCLXXXVII ad annum DCCCIX, perquam amicus Principibus Christianis, et humanus erga Episcopos sibi subjectarum Provinciarum, uti ex Elmacini historia apparet. His autem inter sese hoc modo congruentibus; verosimilior fit prolixa de Fortunato Hierosolymitano Patriarcha narratio, contenta in libello de successoribus S. Hildulfi, ex Archiepiscopo Trevirensi Abbatis Mediolacensis in Vosago, ubi dicitur, quod prædictus *Fortunatus, animadvertens apud Aaron Regem Persarum pluris haberi amorem Caroli quam quorumcumque Principum (quod etiam patefecerat dirigendo ei * solum quem habebat Elephantum) per Diaconem Reliquias Ligni Passionis transmisit, illique multa prece contestatus exegit, ut prædicto Aaron legationem per suos inferret hujusmodi : Omnimodis tuam Clementiam precor, pro loco Resurrectionis Domini Dei mei et sancta Sion, ne tuo laxamento a gentibus passim calcetur; neque Religionis Christianæ Pontifici, debitum cultum ibidem exequenti, contradicatur. Qui cari sibi Principis amicabili suggestione adeo delibutus est, quatenus dispositioni ejus adscribi reverendum locum juberet.*

Anno 203 *veniens ad Carolum M.*

* *an Summum?*

cui antea bis legatos miserat,

177 *Hac de causa Diaconem suum ad Carolum iterato cum munusculis destinavit : tertio autem ipsemet veniens mutua visione satisfacere communi affectui,* D *offendit Principem,* de sedandis Mediolacensis monasterii turbis et electione Abbatis consultantem : qui ob id divinitus sibi destinatum illum existimans, sua suorumque Episcoporum qui aderant multa suasione ac prece, eum inducit, *quatenus susciperet curam istius monasterii. Cujus sanctitatis excellentia priorisque Apicis reverentia stirpitus est sopita claustralis discordia. Fuisse equidem dicitur recalvaster hic Domini famulus, corpore exilis et exiguus, facie et conversatione Angelicus, barba sublonga canisque respersa decoratus. Prædia in augmentum loci in diebus ejus collata sunt numerosa, chartarum monumentis huc usque notissima... Beatus autem Fortunatus, meritis tandem et ætate consumptus, huic temporalitati* IV *Kalendas Martii est subtractus, atque ad perpetim stantium dierum infinitatem perductus. Hujus veneranda gleba post bases altaris beati Papæ Gregorii decenti sepulturæ est tradita : anni vero regiminis ejus Mediani monasterii reperiuntur viginti.* Ita libellus iste, paulo ante annum Christi millesimum compositus; juxta quem Fortunatus in Galliam advectus anno DCCCIII saltem usque ad DCCCXXIII vixit; existimarique poterit factus anno DCCCI Patriarcha, Græco fortassis E nomine *Eutychius* vel *Macarius,* sumpto consilio remanendi in Europam, quietique monasticæ inhærendi, renuntiasse Clero Hierosolymitano ut alium pro se Patriarcham eligerent.

suscipit curam Mediolacensis Abbatiæ,

defunctus an. 823.

LXIX THOMAS.

Annales Francorum ab anno DCCVIII ad DCCCVIII deducti, et tomo 2 Francicorum du Chesne ex Joannis Tillii MS. editi, confirmant nomen successionemque hujus Patriarchæ, in Catalogis immediate post *Georgium* relati, prætermisso *Fortunato;* forte quia male Græcos habuit, eum a patriis ritibus ad Latinos transisse; nisi quis dubitare malit utrum vere Patriarcha fuerit, creditus tamen sit, eo quod esset Patriarchæ Syncellus seu Chorepiscopus. Dicitur autem in præfatis Annalibus, quod *anno* DCCCVII *ad Imperatorem pervenerunt monachi de Jerusalem, Georgius et Felix, qui legatione Thomæ Patriarchæ fungebantur.* Vix autem dubitamus quin hic idem sit, qui in Actis Martyrum Sabaitarum laudatur num. 24 ut *optimus medicus idemque pientissimus Abbas, posteaque ordinatus veteris Lauræ Hegumenus.* Nam ab auctore Vitæ S. Stephani Sabaitæ, scriptæ intra decimum aut duodecimum ab obitu Sancti a Theoctisto discipulo ejus, num. 136 dicitur is, F *qui,* tunc cum Vita scribebatur, id est circa annum DCCCV, *Theadelphici Throni gubernaculis præsidebat Domnus Thomas,* ante annos aliquot (cum vivebat Sanctus amitamque Leontii infirmam non morituram prædixit) *in civitate curam gessisse infirmorum, utpote qui medicus esset peritissimus, doctrinaque et experientia plurima exornatus ; quique secundum Deum vivens, Sanctorum Cosmæ et Damiani imitaretur conversationem, gradum obtinens Diaconatus.* Diu autem Patriarchatum *Thomas* tenuit, siquidem post Leonis Armeni mortem anno DCCCXXI, pacata aliquantum Ecclesia et Iconomachorum furore tantisper mitigato, regressus Constantinopolim S. Theodorus Studita, gratulatorias ab eo accepit litteras, ad quas ille respondens (ut est apud Baronium anno jam dicto num. 55) *Quanto,* inquit, *nos humiles affecti fuerimus gaudio, ex sapientissima qua per nos epistolam dignati estis allocutione, perspicere licet supremæ Beatitudini Tuæ, qui Apostolico gradu supereminentes et Fratris Domini per legitimam successionem personam agentes, vel nudo affatu honorare nos inglorios poteratis.* Atque post alia, *Quid hoc rei est,* inquit, *quod fervente hæresis persecutione convenit sublimium Sedium Antistites, tamquam Spiritus adjutores et Apostolicis Consiliis*

Loco Fortunati substitutus,

legatos mittit an. 807

et an. 821 *scribit S. Theodoro Studitæ.*

A *Consiliis plenos, fraterno animo commoveri, manumque pro veritate certantibus compatiendo porrigere?* Indicat denique, quod non sic essent res Constantinopoli, quemadmodum opinabatur Thomas, *quoniam hiems quidem transiit, nondum tamen ver exoptatum, sed solum serenitas quædam affulget, et hæc per nebulam ab aurora. Itaque* ait factum esse, ut *nec collectæ quidem, quemadmodum cupiebat, factæ sint,* nisi admodum tenues. Hinc intelligitur quæ fuerit summa litterarum *Thomæ*, qui non diu postea supervixit.

LXX BASILIUS.

Scribit Theophilo Imp. an. 829,

Mortuo Michaele Balbo, qui Leonis Armeni tyrannidem extinxerat, non aboleverat hæresim, succedens filius ejus Theophilus anno DCCCXXIX, eamdem cœperat profiteri, sicut et fecit quoad regnavit, totis duodecim annis sacrarum Imaginum cultores persequens, cum *tres simul Patriarchæ Job Alexandrinus, Christophorus Antiochenus, et* BASILIUS *Hierosolymitanus ipsi scripserunt, longa dissertatione divinas Imagines sanctas adstruentes ac veneratione habendas.* Testatur hoc Constantinus Porphyrogenneta in

B in Oratione de Christi imagine Edessena, quam in Manipulo originum rerumque Constantinopolitarum, post Allatii Diatribam de Symeonum scriptis, vulgavit Combefisius: in quo etiam Manipulo dictam Orationem sequitur jam indicata Sedium Orientalium Synodica ad Theophilum Imperatorem, male præferens nomen S. P. N. Joannis Damasceni, pridem mortui: sed initio mutila, sic ut in ea non legantur ipsorum Patriarcharum nomina Interim in ea legere est, quod *Divinus Apostolus atque Evangelista Lucas, divinam ac venerabilem castissimæ Dei matris Mariæ, adhuc in carne Hierosolymis viventis, atque in sancta Sione morantis, imaginem, temperatis coloribus manu et penicillo effinxit in tabula.* Hoc testimonio ægre invenias antiquius aliud ad vulgarem de S Lucæ picturis credulitatem probandam; est autem minime contemnendum; æstimandum tamen magis est, quod Epistolam conclusuri, *Ad ejus,* inquiunt, *quam docuimus divinæ doctrinæ confirmationem, venerandam quoque sanctissimæ Dei genitricis Mariæ ex eaque incarnati atque infantis Dei-verbi imaginem, velut fidei gloriationem et coronam decoris sceptrumque regium, in capite confessionis nostræ expressimus; ut divinæ vestræ atque a Deo doctæ Majestati divinum ac cœlestem rectæ fidei sensum totius diœceseos*

pro cultu imaginum.

C *significaremus..* Atque hinc constat, quo tempore sederit *Basilius*, etiam in Latino Catalogo nominatus, licet ignoretur quando præcise cœperit finieritque. Theodoricus eumdem ignoravit.

LXXI SERGIUS.

LXXII SALOMON.

LXXIII THEODOSIUS.

Theodosius vivebat an. 869,

Hos tres Patriarchas consequenter Latini Catalogi suggerunt. De SERGIO et SALOMONE nihil alibi comperimus: THEODOSIUS notus est, tum ex vita S. Ignatii Constantinopolitani Patriarchæ, tum ex Actis Synodici œcumenicæ VIII sub illo habitæ, ad abrogationem schismatis inducti a Photio, anno DCCCLXIX; cui cum Thoma Metropolita Tyri, pro Antiocheno Patriarcha Michaele, adfuit *Helias Presbyter et Syncellus Throni Hierosolymorum sanctæ Christi Dei civitatis, locum et personam tenens Theodosii Sanctissimi Patriarchæ Hierosolymorum:* quem deinde anno proximo DCCCLXX Hierosolymis reperit Bernardus monachus Francus, cujus eo anno loca sancta visitantis Itinerarium ex Bibliothecæ Remi-

et 870.

gianæ MS. vulgavit Joannes Mabillon, Seculi Benedictini 3 tom. 2, fol. 423. Hic cum Alexandriam appulit, erat in ea civitate *Domnus Michael Patriarcha, super totam Ægyptum disponens gratia Dei ordinem omnium Episcoporum, monachorum et Christianorum:* Hierosolymis vero *Patriarcha Theodosius, qui ob meritum devotionis a Christianis fuerat raptus de suo monasterio, quod distat ab Jerusalem* XV *millibus, ibique Patriarcha constitutus, super omnes Christianos qui sunt in terra Promissionis.* D

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 10.

LXXIV ELIAS III.

Non solum in Catalogis Latinis nominatur hic successor *Theodosii*, cujus vicem verosimile est eum gessisse in prædicto Constantinopolitano Concilio: sed etiam Epistola ejus extat *ad Carolum juniorem Imperatorem et ad cunctos Episcopos et Principes ac nobiles regni Galliæ, anno Dom.* DCCCLXXXI *Indictione* XIV, in tomo 2 Spicilegii Acheriani pag. 372. Est autem hujusmodi: *Tribulationes multas et magnas, quas a nefanda et Deo perosa gente perpetimur, necesse habemus scribere vobis: quas ipsi satis abundeque per multos hinc illuc venientes cognoscitis. Sed unum est, quod nos nimium premit et vehementer excruciat, quodque caritati vestræ his nostris litteris aperimus. Siquidem cum diuturna vetustate omnes ecclesias nostras partim dirutas partim casuras aspiceremus, nec ullum penitus ausum ad has erigendas vel corrigendas haberemus; magnis gemitibus et assiduis votis Domini misericordiam cœpimus implorare, uti nobis ad laudem sui nominis magnifici aditum reseraret, quod has possemus nostris sudoribus ac nostro tempore restaurare. Tum divina providentia gestum est, ut Princeps hujus climatis, ordine quem vobis isti nostri Missi possunt referre, Christianus factus, hanc primitus legem dederit, ut ecclesiæ Dei a Christianis reædificarentur atque recuperarentur. Quam rem divinitus ordinatam atque decretam audientes, nec debuimus nec potuimus utcumque contemnere; quippe quæ nobis semper in voto erat, et quam cœlitus postulatam et indultam luce clarius videbamus. Quapropter erecti et in Domino corroborati, ad has renovandas atque resarciendas totius virtutis animum prorsus armavimus: et quoniam sumptus, ad tantum perficiendum opus. nequaquam nostros habere potuimus; alienos quæsivimus. Sed quia nemo pecuniam suam sine pignoribus nobis mutuam dare consensit, et nos quod tribuere loco pignorum possemus aliud non habuimus, oliveta vel vineas, atque ipsa earumdem sanctarum ecclesiarum sacra vasa, in pignora tradidimus; et adhuc tantam pecuniam non accepimus, unde saltem illas utcumque resarcire valeremus. Qua de re actum est, ut his qui tantam pecuniam commodaverunt, olivetis et vineis nostris fruentibus, nec non et Deo sacratis vasculis abutentibus, oleum ecclesiis ad luminaria concinnanda desit, et pauperes et monazontes fame tabescant, atque in captivitate multi non redempti deficiant. Nos quippe nec tanto beneficio gratia Dei collato abuti potuimus, nec huic rei congruum seu tandem indultum tempus postponere, vel inaniter tamquam ingrati Dei muneribus præterire debuimus. Itaque auxiliante mundi totius Opifice, tam dirutas quam jam jam casuras ecclesias nostras, magna ex parte de commodatis nobis sumptibus, utcumque restauravimus: sed unde pignora nostra, oliveta scilicet et vineas atque sacra vasa Ecclesiarum, quæ pro his dedimus, recolligemus, minime possidemus. Quapropter visum est nobis piæ in Christo generalitati seu carissimæ paternitati vestræ dirigere, ut nostris doloribus compatientes.... vestræ benignitatis viscera circa nos pandatis, et pias manus vestras et fœcunda largitate decoratas usque ad nos extendatis.* Hactenus *Elias, servus Domini nostri Jesu Christi et Patriarcha Hierosolymorum.* Subnectens

Scribit in Franciam an. 881,

E

quod converso Saracenorum in Syria Principe,

restauravit ecclesias,

F

appignoratis earumdem bonis,

ad quæ redimenda juvari petit.

Deinde

A deinde rationes ac preces, quales putabat ad persuasionem valituras, mittit Epistolam per *Gispertum et Rainardum venerabiles monachos, qui ad hoc recipiendum pro Christi amore compulsi sunt, dum illi quietam vitam ducere Deoque famulari remotius elegerunt*, ad hoc videlicet ex Francia in Palæstinam advecti.

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT 11** 12**

LXXV SERGIUS II.

LXXVI LEONTIUS.

LXXVII ANASTATIUS vel ATHANASIUS.

LXXVIII CHRISTODORUS.

Elogia apud Theodoricum

Hoc ordine quatuor istos nobis exhibent Catalogi Latini, eosdem fere nominat Theodoricus, sed *Sergium* cum *Georgio* Eliæ III successore confundens, omnes anteriores facit tempore Adriani Papæ, a quo fictitium suum Joannem ordinatum fuisse scribit. Laudat autem prædictus Theodoricus singulos; SERGIUM quidem, ut supra dixi, quod fuerit *vir magnæ* B *sanctitatis et doctrinæ, qui post multa sanitatum et doctrinæ insignia quievit bono fine:* LEONTIUM, quod *vir bonus et virtutibus adornatus, rexit Ecclesiam suam in sanctitate vitæ, et tandem feliciter quievit:* ANASTASIUM, quem ipse ATHANASIUM nominat, quod *vir vita et doctrina illustris rexit Ecclesiam Hierosolymitanam in augmento fidei aliquanto tempore, multas pressuras a Saracenis sustinens, postea feliciter quievit.* Ultimum in Brugensi MS. CHRISTODORUM, in Codice Rubeævallis *Christophorum*, ipse *Christodolum* appellat, et ait quod *vir in rebus ecclesiasticis sublimiter instructus, gratia Dei et virtute admirandus, bonum finem sortitus est.* Quæ omnia vera esse potuerunt; ut tamen fidem obtineant, ex antiquioribus scriptoribus sumpta esse, non gratis excogitata, probare oporteret. Horum autem Patriarcharum aliquis probavit quartas Leonis Imperatoris Philosophi nuptias, circa annum DCCCCI contractas, invito Nicolao Mystico Patriarcha Constantinopolitano. Cum enim is Leonem propterea arcuisset ab ingressu ecclesiæ, *Scripsit Imperator*, inquit Elmacinus lib. 2, cap. 7 *ad Patriarchas in omnibus Christianorum regnis, et rem iis significavit, ac responsum accepit ut uxorem duceret.* Potius dixisset, ut jam ductam, filioque Constantino genito matrem, Zoem scilicet, haberet ut legitime C ductam. Erant autem Patriarchæ, Romanus quidem, Joannes Papa IX; Alexandrinus vero, Michael jam ab anno circiter DCCCLXXVIII ordinatus, nam hic XXV annis sedisse dicitur. Antiochenus quis fuerit, necdum comperi. *Plures quoque doctissimos viros ad id opem contulisse, ut Imperator legem perferret, qua viro etiam tres quatuorve uxores*, successive scilicet, *ducere liceret*, testatur Leo Grammaticus; non ideo tamen minus *hæresim* vocat, eo quod tertium quoque matrimonium, nedum quartum, apud Græcos illicitum crederetur. Vide quæ XV Maji diximus ad Vitam ipsius Nicolai Mystici, inter Sanctos relati.

aliquis eorum probat quartas nuptias Imperatoris an. 901.

LXXIX AGATHONUS.

LXXX JOANNES IV.

Neuter horum in Catalogis Latinis invenitur, apud Theodoricum vero solus AGATHONUS, cum elogio, quod *Doctrina et sapientia insignis, omnibusque virtutibus ornatus, mirabiliter effulsit; atque post signa virtutum, Deum Deorum devote desiderans videre in Sion, migravit feliciter.* De JOANNE certius testimonium habemus ex Curopalate, seculi XI scriptore; qui ad extremum Nicephori Phocæ annum, Christi DCCCCLXIX D narrat, Saracenos, suorum cladibus efferatos, *post expugnatas in Syria et Cilicia urbes, Archiepiscopum Hierosolymitanum Joannem, vivum combussisse, quod scilicet ipsius monitis putabant fore ut ipsos Nicephorus Imperator invaderet.* Fluxerant ab anno DCCCLXXXI, quo in Franciam Elias III scripserat, usque ad *Joannis* martyrium anni LXXXVIII; qui quomodo dividi debeant inter septem jam nominatos Patriarchas, annumerando iis ipsum Eliam, non est meum divinare. Satis est quod verosimilitudinem non excedat, omnes eos isto annorum intervallo sedisse.

Joannes an. 969 exustus a Saracenis,

184 Hunc porro *Joannem* eum fuisse existimo, qui sancti Joannis Damasceni vitam, *ab alio, ut potuit, Arabica lingua et litteris simpliciter scriptam, consecutus, in Græcum sermonem curavit vertere ad memoriam posterorum*, multo cum ambitu elegantiaque verborum, qualem dedimus VI Maji. Dedimus etiam X Aprilis Vitam *S. Macarii Antiocheni*, incertum an Patriarchæ in Syria, an Archiepiscopi in Pisidia, apud Gandavenses post longam peregrinationem mortui anno MXII. Quem si velimus florenti adhuc ætate, honorem et curam Pastoralem fugisse venisseque Hierosolymam, annis ante mortem suam E circiter quinquaginta; nihil obesset quo minus in Urbe sancta Patriarcham invenerit *Joannem*, de quo agimus; nec propterea opus foret alium inducere in hunc Catalogum, qui sederit initio seculi XI. Certe longa ejus peregrinatio non debet necessario paucis annis concludi, potuitque potissimam vitæ partem varias regiones oberrando duxisse; et extrema demum ætate perlatus Gandavum, ibidem proximo postquam advenit anno obiisse. Sed quam hoc incertum mihi est, tam etiam illud, quod ex Carmeliticis scriptoribus de aliquo Joanne accepit Theodoricus, huicne, an alteri alicui, vere possit applicari, *quod Regulam S. Basilii suscepit, quam Fratribus suis tradidit observandam.* Si autem vere Joannes aliquis prædictam Regulam servandam tradidit monachis Terræ sanctæ (neque enim illius uspiam in præmemoratis sanctorum Abbatum ac Monachorum Vitis ulla fit mentio, unde nec credibile est eam ab istis observata fuisse) si, inquam, monachis illam tradidit aliquis, tales monachi gratis dicuntur fuisse *Carmelitæ*, quamdiu hi non docentur in rerum natura ante seculum XII fuisse. Est alioqui satis credibile, circa *Joannis Martyris* tempora, et seculo isto X, Monachos omnes ritus Græci in Palæstina et alibi, Basilianas institutiones sibi accepisse pro F Regula; cum antea propriis quique institutis vixissent, aut etiam sub Regula S. Pachomii, prout indicat Constantinus Acropolita in sermone de S. Joanne Damasceno, Græco latine edito a nobis num. 46.

scripsit Græce Vitam S. Joannis Damasceni.

forte etiam S. Basilii Regulam induxit in monasteria.

LXXXI CHRISTODORUS II.

LXXXII THOMAS II.

LXXXIII JOSEPH.

Etiam CHRISTODORUM hunc, Catalogis præteritum, suggerit Theodoricus, *Christodolum* vocans hujus nominis *Secundum*, eo quod *Christophorum* vel *Christodorum* nullum noverit. Dicit autem de eo, quod *rexit Ecclesiam suam feliciter, infinitas tribulationes a Paganis sustinens: nam sua melliflua prædicatione multos convertebat, et tandem felici fine quievit.* De THOMA vero, quem Catologi immediate subjiciunt unico (quem nominant) *Christodoro* vel *Christophoro*, ait Theodoricus; quod sub eo inventa est Tunica Domini, verbis acceptis e Fredegario: quæ constat ad longe antiquiorem Thomam pertinere, cum res gesta

Quid de his Theodoricus?

A gesta sit anno XXX Guntramni Regis, seculo Christianæ Æræ VII, et seculo VIII floruerit ipse Fredegarius. Adeo infelix Chronologus Theodoricus est. De JOSEPHO autem ait quod fuit *vir sanctus, et in maxima persecutione rexit Ecclesiam Hierosolymorum in multis bonis, floridus in largiendis eleemosynis. Fuit in negotiis ecclesiasticis valde fervidus et egenis largus, tandem plenus virtutibus migravit.* Sed hæc tempestas in magnam tranquillitatem eo moriente mutata videtur, per successorem, gratia maxima in aula pollentem.

LXXXIV HIEREMIAS seu ORESTES.

Diversis hisce nominibus, quorum altero Elmacinus, altero utuntur Catalogi, unum eumdemque hominem significari vix ambiges. Et Elmacinus quidem lib. 3, cap. 5, sic loquitur de Azizo Ægypti Soldano, *Azizus Billa, Dominus Ægypti, uxorem duxerat Christianam Melphiticam, ex qua et filiam susceperat: erant autem ei mulieri duo fratres, quorum alterum, nomine Hieremiam, constituit Patriarcham Hierosolymitanum; alterum autem Arsenium nomine, Patriarcham Melchitarum Alcahiræ et Mitzræ: atque hi cum Azizo aliquam habebant familiaritatem, quod avunculi filiæ ejus essent.* Regnavit Azizus (quem Glaber Rodulfus infra ait *occulte Christianum fuisse*) ab anno DCCCCLXXVI ad annum DCCCCXCVI, et moriens filium reliquit tredecennem, Hakemum nomine: hoc enim colligitur ex prædicto Elmacino, qui cap. 6 ejusdem lib. 3 ait, quod *anno* Hegiræ CCCCXI (quem interpres Erpennius cum anno Christi MXX comparat) *occisus fuit Hakemus, cum regnasset annos viginti quinque et dimidium mensem, et natus esset annos triginta septem.* Cum igitur in Latino Catalogo lego Josephi successorem Orestem, *tempore cujus Achim Soldanus nepos ejus, Hierosolymam veniens, Ecclesias destruxit et quatuor millia hominum avunculumque suum Patriarcham duxit in Babylonem et occidit,* inducor ut credam, non nisi unum hominem utroque nomine signari, cujus apud Theodoricum Pauli, ex nescio quo auctore, hoc extat elogium verosimillimum;

Cur unus idemque videatur esse Hieremias,

B

187 *Orestes sanctus et Martyr pretiosus, illustris genere, qui conversus ad fidem Christi ex Saracenismo, profecit in omnibus virtutibus, ita ut ad summum gradum Sacerdotii proveheretur. Erat enim filius præpotentis Ducis Abellinæ, qui defuncto S. Joseph prædecessore suo, electus in Patriarcham Hierosolymitanæ urbis, strenue vixit; exemplum dans cunctis subditis suis bene vivendi. Cum igitur gradatim de virtute in virtutem indies iret, iratus Soldanus Achim nepos ejus Jerusalem potenter intravit; ac ipsum S. Orestem Patriarcham, nolentem fidei Christianæ renuntiare, flagellatum, lampadibus ustum et ad trochleas tormentatum, tandem post diversa tormenta constanter tolerata crudeliter martyrizatum, decollavit: cujus festum celebratur* XVII *die Maji.* Florarium autem Sanctorum manu scriptum, eodem quo Theodoricus scribebat tempore, XV Maji habet hæc: *Hierosolymis Oresti Ep. et Mart.* Babylonem autem, quo abductum Patriarcham dicunt Catalogi, non aliam intellexerim quam Ægyptiam, Alcairam Saracenis, Cairum Europæis vulgo dictam: nam et Rodulphus Glaber infra, *Ammiratum Babylonis* eum vocat, cujus ut mox dicetur jussu eversa est ecclesia Dominici sepulchri; et matrem ejus ait fuisse *Christianissimam mulierem,* utique sororem *Orestis* seu *Hieremiæ.* Onuphrius Panvinius in Chronico refert ejus martyrium ad annum Christi MVI; sed verosimilius est ipsum differri posse ad MIX, quando Tyrannus ille, in quo (ut paucis Elmacinus absolvit) *concurrebant atheismus et insania,* sævire cœpit. *Afflixit* autem non solum *Christianos* sed et *Judæos, et templa* horum

et Orestes Martyr circa an. 1006,

C

sub Achemo nepote suo,

Christianorum hoste infestissimo;

D

seu Synagogas potius, æque ac illorum Ecclesias *diruit, unde multi ex iis Islanismum sunt amplexi.* Et Judæi quidem maximo suo merito eumdem passi sunt persecutorem, quem ad divexandos Christianos calumniosis delationibus et proditoriis commentis suscitaverant, Aureliis ex Gallia per occultas litteras ei significantes, *quoniam nisi celerius domum Christianorum venerabilem subverteret, sciret se in proximum, Christianis regnum ipsius occupantibus, omni penitus dignitate carere;* uti refert Glaber Rodulfus, istius seculi scriptor, lib. 3, c. 7. Nec Achemum tantum persecutorem passi sunt Judæi, sed omnes pæne Europæ Principes. Totum autem rei in Oriente et Occidente gestæ seriem describit loco præcitato Glaber, narrans qua occasione, *anno nono post millesimum, ecclesia, quæ apud Hierosolymam sepulcrum continebat Domini ac Salvatoris nostri, eversa est funditus, jussu Principis Babylonis:* a quo missi cum imperata fecissent, *ipsum quoque concavum sepulcri tumulum ferri tuditibus quassare tentantes, minime valuerunt... Everso* autem *templo,* inquit Glaber, *post paululum patuit, quoniam Judæorum nequitia tantum nefas sit patratum: utque divulgatum est per orbem universum, communi omnium Christianorum consensu decretum est, ut omnes Judæi ab illorum terris vel civitatibus funditus pellerentur; sicque universi odio habiti, expulsi de civitatibus, alii gladiis trucidati, alii fluminibus necati, diversisque mortium generibus interempti, nonnulli etiam sese diversa cæde interemerunt: ita scilicet, ut digna de iis ultione peracta, vix pauci illorum in orbe reperirentur Romano.*

AUCTORE D. P.

et ad templi Hierosol. eversionem inducto a Judæis, ob id merito punitis.

E

188 Ceterum Christianorum persecutio maxima fuit in Ægypto sub ipsius Achemi oculis: nam ut scribit alius quidam Chronologus Arabicus, natione Cophtita, seculo circiter uno quam Elmacinus junior (quem Abraham Ecchellensis Maronita Latinum fecit vulgavitque) *Zacharias suffectus est* apud Alexandrinos Patriarcha, *anno* DCCXXVIII *Martyrum* (Æra hæc Diocletiani est, cujus Epocha constituitur in anno Christi CCLXXXV, adeo ut hic signetur annus Christi MXIII) *hunc vero crudeliter persecutus est Alhachemus* (idem hic est quem alii, omissa articula *Achim* et *Hakem* nominant) *ut septennio latere coactus fuerit,* quamdiu scilicet vixit tyrannus. *Aliquando leonibus fame laborantibus projectus est, nullam tamen ipsi intulerunt noxam: ecclesiæ vero sub eo clausæ sunt multo tempore, nec quisquam Missam celebrare audebat nisi in ecclesia S. Macarii: et plurimis ærumnis affecti sunt Christiani ab Alhachemo: qui etiam appendi jussit cruces collis Christianorum, et vituli caput collis Judæorum.* Juvat autem hic pariter describere ex eodem Chronologo immediate sequentem historiam, specimen fervoris Christiani, etiam tunc Alexandriæ ardentis, quæ talis est. *Tandem comprehendit Alhachemus Scribas aulæ et nobiles Christianorum, eisque proposuit aut fidem amplecti Moslemanicam aut neci se parare. Qui responderunt ei, Omnes sequemur seniorem Abunagiahum: quoniam ipse est noster primas et major. Cui accersito Molesmanicam proposuit Alhachemus religionem. Respondit ipsi senior Abunagiahus: Permittat mihi Calipha concedatque hanc noctem, ut animum meum consulere possim: cras autem dabo responsum. Ille autem ad suam profectus domum, valedixit uxori ac liberis, et quas eleemosynas ac sacrificia post ejus obitum essent facturi commendavit, totamque noctem illam in orationibus persolvendis transegit. Illucescente die sese Alhachemo sistit. Cui ait ille: Quid tibi, senior Abunagiahe, dixit animus tuus? Domine mi, respondit, animus meus optimus ac fortissimus est in mea fide, et religione patrum meorum. Tunc præcepit Alhachemus ut loris bubulis mille ictus acciperet absque ulla intermissione. Cum itaque septingentis ictibus percussus esset, dixit, Sitio. Tunc milites id ad Calipham retulerunt*

sub quo et Zacharias Patr. Alex. multa passus an. 1013,

F

et Senex Palatinus crudeliter cæsus,

usque ad mortem.

AUCTORE D. P.

A *runt, qui ait ipsis, Si Molesmanicam amplectatur fidem, date ei bibendum. Qui dixerunt ei: Moslemanicam amplectere fidem, et dabimus tibi bibendum. Qui respondit eis: Non. Jam Dominus meus Jesus mihi bibendum dedit. Et viderunt milites barbam ejus et labia aqua madentia; statimque tradidit spiritum. Quod cum relatum esset Caliphæ, dixit: Percutite illum donec complebuntur mille ictus: et percusserunt eum trecentis ictibus post ejus mortem.*

LXXXV THEOPHILUS.

LXXXVI NICEPHORUS.

Restauratur Ecclesia sancti Sepulcri ipso quo eversa an. 1009.

Oresti proximus successor in Catalogis ponitur Theophilus, de quo ait Theodoricus quod *rexit feliciter sanctam suam Ecclesiam, in grandi pressura et paupertate: cujus tamen vita, virtutibus et miraculis plena, per totam Terram-sanctam refulsit.* Post *Theophilum* Nicephorus, in MSS. catalogis perperam *Nichipolus et Achiophilus:* qui similiter laudatur ut *vir præclarus,* qui *Ecclesiam rexit in magna sanctitate, ac multos gentiles ad fidem perduxit.* Memorabilius et certius etiam est, quod in utroque Catalogo dicitur,
B quod *Hic reædificavit præsentem Dominici sepulcri Ecclesiam, Achim Soldano favente.* Etenim Elmacino teste, erat Soldanus *inconstans in omnibus suis negotiis: præcipiebat rem aliquam, et diligentissime in eam incumbebat: mox autem ab ea recedens, pari diligentia destructioni ejus insistebat.* Et similiter agens circa Christianos ac Judæos quos vexaverat, *mutata deinde sententia dedit eis qui ad Islamismum defecerant, eidem renuntiare, et permisit eis restaurare templa sua.* Cum autem Rudolphus Glaber scribat, quod *eodem anno* MIX destructa fuerit santi Sepulcri Ecclesia, et cœpta reædificari; recte dicetur *Theophilus,* qui Oresti successit, perquam brevem habuisse Episcopatum, paucorumque annorum; sic ut sub eo cœpta restauratio, a successore *Nicephoro* potissimum promota perfectaque fuerit, unde huic etiam tota adscribitur. Quomodo autem id factum sit, describit hisce verbis Glaber. *Eodem anno divina propitiante clementia cœpit mater ipsius Principis, videlicet Ammirati Babylonis, mulier Christianissima, nomine Maria, reædificare Christi templum, jussu ejus filii eversum, politis et quadris lapidibus: nam et vir ipsius, quasi alter Nicodemus, pater hujus scilicet de quo præsens sermo est habitus, occulte Christianus dicitur fuisse. Tunc quoque*
C *de universo terrarum orbe incredibilis hominum multitudo exultanter Hierosolymam pergentes, domui Dei restaurandæ plurima detulerunt munera.*

LXXXVII ARSENIUS.

LXXXVIII JORDANUS.

Arsenius ante an. 1016 *dedit Formatas S. Simeoni,*

Desunt hi duo Latinis Catalogis, æque ac Theodorico, non ideo tamen minus nobis constat de eorum ætate: siquidem, proxime post restauratam Hierosolymitanam Ecclesiam, sedisse in ea debuit *Reverendissimus Arsenius Hierosolymorum Patriarcha* ante annum MXVI. Tali anno etenim *sub septimo Kalendarum Augusti, Indictione* XIV, Mutinæ obiit S. Symeon Armenus, post eremiticæ vitæ sub S. Basilii Regula exercitationem in Palæstina, paulo ante trangressus in Europam, cum ipsius Arsenii Formatis, ut vocabant, hujusmodi tenoris. *In nomine D. N. Jesu Christi Nazareni, atque sanctissimi ejus Sepulchri, a me indigno famulo suo custoditi. Ego Arsenius, non meis meritis Patriarcha Hierosolymitanus, firmo signo sancti sepulcri, omni Ecclesiæ Catholicæ salutem et pacem: precor autem ad quorum partes Symeon iste, monachus et sanctissimus Christianus atque Eremita iverit, ut ei benefaciat, quia bonus atque electus est.* D
[Ad Sepulcrum enim Domini ivit, inde venit ad Ecclesiam B. Petri Apostoli, post hinc ad limina B. Jacobi Galliciam perrexit, atque sic more Apostolorum Deo ac Domino nostro Jesu Christo servientium circuit totum orbem, et non habuit comitem nisi Jesum Christum. Ut magis stupeas panem non manducavit, nec carnem, nec adipem, neque caseum, nec ova.] Quicumque ergo Imperator sive Rex vel Regina, sive Episcopus sive Abbas, seu Comes seu Marchio, vel quicumque Christianus, amore Christi sibi benefecerit vel eum defenderit et viam ei ostenderit, quia non scit linguam, sit benedictus a Patre, Filio, sanctoque Spiritu. Conservet eum Dominus in omni opere bono, benedicat, et sanctificet Pater; in die judicii ad dexteram Christus collocet cum electis, quatenus possit audire, Venite Benedicti Patris mei etc.; confirmet Spiritus, et verbum Dei corde perceptum atque incommutabiliter teneat, ut ab iniquissimo diabolo non possit avelli. Qui vero sibi malefecerit, vel eum injuriaverit, cum damnatis pereat in æternum.

in Europam transeunti,

191 Has litteras credo Symeonem Græco sermone scriptas habuisse apud se, cum moreretur; quas qui deinde Latine reddidit, videtur de suo adjecisse peregrinationis ab eo susceptæ ordinem ac modum, quem propterea secrevimus a contextu reliquo per hæc signa [ ]. Cum autem ille jam claresceret miraculis, ac dignus videretur cujus canonizationem Mutinensis Episcopus Varinus et Bonifacius Marchio apud Bonifacium VIII postularent; unus ex iis, qui causam Romæ egerant peregerantque, Vitam conscribens, *Parentes,* inquit, *Sancti non novimus; sed sicut reverendissimus Arsenius, Hierosolymorum Patriarcha, sibi notus et familiarissimus nobis per epistolam retulit, Magistri militum filius fuit.* Et caput primum finiens, *Huc usque,* ait, *de beati viri Symeonis digna conversatione, qualiter imprimis hujus seculi pompas deseruit, vel qualiter monasterium petiit, referente nobis per epistolam venerabilis vitæ Arsenio Hierosolytano Patriarcha compendiose digessimus.* Vixit ergo post Symeonis mortem, fortassis et post canonizationem *Arsenius:* sed cujus *venerabilis Vita* laudatur, hunc suspicari possis ea functum fuisse, cum auctor scriberet.

ipsoque mortuo rescribit quid sciat de ejus genere et vita. E

An. 1033 *sub Jordano,* F

192 Porro sicut *Arsenium* hunc ex S. Symeonis vita eruimus; sic ex Glabri Radulphi coævi historia lib. 4, cap. 6 habetur indubitata notitia Jordani. Verba ejus sunt: *Anno incarnati Verbi* MXXXIII. *ex universo orbe tam innumerabilis multitudo cœpit confluere ad sepulcrum Salvatoris Hierosolymis, quantam nullus hominum prius sperare poterat. Primitus enim ordo inferioris plebis; deinde vero mediocres; post hæc permaximi quique Reges, Comites ac Præsules; ad ultimum vero, quod numquam contigerat, mulieres multæ nobiles cum pauperioribus illuc perrexerunt... Eodem tempore Odolricus Aurelianorum Præsul illuc pergens, quid viderit nobisque narraverit non prætermittendum videtur miraculum. Die igitur magni illius Sabbati, quo ignis mirabili Dei potentia veniens ab universo populo præstolatur, ibi cum ceteris idem Præsul adstabat. Jamque die ipsa in vesperum transeunte, repente penes horam qua sperabatur ignis adfuturus, unus Saracenorum, scurra impudentissimus, ex plurima illorum multitudine, quæ annuatim una cum Christianis semper adesse solet, exclamavit, ut Christianis mos est cum primum videtur, Agios Kyrie eleison, et cavillanter cachinnum emisit, extensaque manu arripuit cereum de manu cujusdam Christiani, aufugere tentans. Qui illico arreptus a dæmonio, turpiter nimium vexari cœpit: quem prosequens Christianus cereum abstulit: ille vero tortus acerrime, protinus inter Saracenorum manus expiravit. Quod factum omnibus in communem terrorem immisit, Christicolis tamen gaudium et exultationem præbuit.*

sacer ignis cœlitus impetratur.

Statim

A *Statim vero, ut assolet, Dei virtute erumpens ignis ex una lampadarum, quæ septem ibidem pendere cernuntur, cursim eructuando ceteras inflammavit. Quam etiam cum suo oleo præfatus Episcopus emens auri libra a Jordano, qui tunc præerat Patriarcha, secum detulit, atque in sede propria reponens plurima infirmis contulit beneficia.*

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 13**

LXXXIX SOPHRONIUS.

LXXXX EUTHYMIUS.

Sub Sophronio an. 1076 Jerusalem capitur a Turcis

Sophronius, inquit Theodoricus, *rexit Ecclesiam Hierosolymitanam in omni perfectione sanctitatis. Sub ipso efferbuit gravissima persecutio Christianorum in Hierusalem et Terra sancta.* Sed ea res non cessit impune Saracenis : siquidem (ut Catalogi Latine expresse hic scribunt) *hujus* Patriarchæ *tempore, Turci expugnantes Jerusalem Saracenos occiderunt, Christiani remanserunt.* Elmacinus, huic cladi testis coævus, ad annum Hegyræ Saracenicæ CCCCLXIX, qui Christiano MLXXVI respondet, scribit quod Isarus, Emissa Damascoque et subjectis regionibus potitus, in Ægyptum B ipsam magno ausu moverit; *sed populus Alcahiræ, cum militaribus copiis junctus, contra Isarum prodiit, eumque superatum in fugam vertit, etiamsi multa secum agmina duceret. Grassatus tamen fuit in itinere Ramulæ et quemcumque superare potuit, occidit. Tum Hierosolymas concessit, ubi tria hominum millia peremit, et ex improviso Judicem et Notarios, cum coram eo venissent, interfici jussit, indeque Damascum profectus rediit.* Pari ergo quo prior *Sophronius* fortuna, etiam hic secundus vidit mutatum Urbis sanctæ statum, neque diu videtur superfuisse; siquidem post eum adhuc duo sederunt, priusquam Latini Principes sacra arma intulerunt in Syriam, seculo hoc XI exeunte, ductu Godefridi Bullionii. Successit autem *Sophronio* mortuo primus juxta Catalogos EUTHYMIUS; de quo merito et verissime dixerit Theodoricus, quod *in grandi tribulatione rexit Ecclesiam suam.* Atque hic et Theodoricum et Catalogos tantisper missos facimus pro sequenti *Simone,* Græcorum ante Latinos ultimo, et octo primis Latinorum eorumdem Patriarchis, liquidiorem veritatem ex ipsis hausturi fontibus, bellorum scilicet sacrorum scriptoribus simul et actoribus : qui tamem quia unicuique ad manum sunt, solam fere chronologiam proponentes ob oculos, abstinebimus a prolixiore rerum a singulis gestarum conquisitione. D

LXXXXI, SIMON.

Certabant inter se Saraceni ac Turci de imperio Orientis, interim dum Occidens consilia, pecunias, arma, viros conferebat certatim ad natalem Christi terram a turpissimarum gentium servitute liberandam. Sed tantorum apparatuum fama difficulter potuit consolari eos, quibus propter id ipsum majores indies fiebant angustiæ, omnia suspectantibus barbaris : maxime cum jam non fama audiri tantum, sed ipsa Principum Christianorum virtus ac fortitudo videri coram et sentiri cœpit; debellataque Nicæa et Antiochia, Hierosolymis immineret; uti ea fuse describuntur ab illius belli historicis coævis et plurimum rerum testibus oculatis. Tunc, scilicet anno MXCVIII, *Simon*, ultimo in Catalogis nominatus, ut Albertus Aquensis lib. 6, §. 39 scribit, *Vir sanctissimus audito adventu Christianorum et sede circa mœnia Antiochiæ, profectus est ad insulam Cyprum, propter minas Turcorum et importunitatem Saracenorum. Fuit quippe vir grandævus et fidelis Christi servus : qui a prædicta infula plurima caritatis dona Duci Godefrido ceterisque Principibus misit, initio obsidionis Jerusalem... sperans sub iisdem adhuc pacifice et secure ad Sepulcrum Domini nostri Jesu Christi præesse ac deservire. Sed illo, tempore obsidionis, in prædicta insula ex hac luce subtracto, Ecclesia suo Pastore viduata remansit. Quapropter consilio inter Christianorum Principes habito, et sæpius discusso quis tanto viro succederet, non est repertus aliquis tanto honore et tam divino regimine dignus : ideoque dilatio facta est. Tantum Arnolfum de Rohes, Cancellarium sanctæ Hierosolymitanæ Ecclesiæ, Procuratorem sanctarum Reliquiarum et Custodem eleemosynarum constituerunt.* E

Simon Græcorum ultimus 1098 in Cypro moritur.

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 14**

Urbe a Christianis recepta.

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 15**

PATRIARCHÆ LATINI.

C

I DAYRERTUS.

F

Arnulphus Patriarchæ vices gerit.

Variant de *Arnulfi* principiis, uti affectus, sic et judicia scriptorum, quæ nolumus examinare. Hoc certum est, vitio natalium et itineris non satis pudice facti nota diffamatum, etsi ab aliis protruderetur ut Patriarcha legitime electus, a plerisque tamen toleratum dumtaxat, tamquam Vice-patriarcham, donec Romanus Pontifex Ecclesiæ illi provideret; postmodum autem ita se gessit, suscitandis inter Reges Patriarchasque discordiis, ut omnium linguis calamisque perstringi meruerit. Absit igitur ut primum inter Patriarchas Latinos locum demus ei, qui utinam neque tertium tenuisset! Primus nobis erit *Daybertus,* aliis *Daimbertus,* aut etiam *Dagobertus,* Pisanus Episcopus, Sedis Apostolicæ Legatus : qui ut eligeretur, auctorem fuisse ipsum Arnulphum, scribit Guibertus, Abbas monasterii S. Mariæ Novigenti, historiæ suæ Hierosolymitanæ lib. 7 § 13. Ab hoc Hierosolymitani Regni investituram suscipiens Rex Godefridus, constituit novo Patriarchæ dotem, eidem a sua morte consignandam; cujus caussa Daybertus adversarium mox sensit Balduinum, Godefridi fratrem et successorem, compulsus in montem Sion se privatim recipere. Idem, conciliata utcumque pace, honoratus fuit illustri illo accepti divinitus luminis miraculo, quod sacra Paschali die propemodum desperatum, tandemque multis lacrymis ac precibus fusis in sacri Sepulcri ecclesia obtentum, prolixe describit qui adfuit, Fulcherius Carnotensis.

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 16**

Primus consecratur Daybertus,

VIDE UT SUPRA NOT. 17**

196 Recrudescentibus postea inter Regem et Patriarcham simultatibus, tandemque in apertas inimicitias et mutuas accusationes erumpentibus, Antiochiam ad Boamundum profugit Daybertus anno MCIII. *Rex autem, prædicti Arnulfi seductus malitia, apposuit ut pejus faceret. Quemdam enim simplicem et religiosum circumveniens Sacerdotem, Ebremarum nomine, in Sedem intrusit Episcopalem; cunctis quidem honestæ conversationis merito acceptum, sed qui in hoc crassam nimis et supinam inventus est habuisse ignorantiam, quod vivente Domino Patriarcha licere sibi credebant sedem ejus usurpare.* Ita Willelmus Tyrius, lib. 10 § 26. Navigat interim Romam *Daybertus,* et Pontificia sententia restituendus revertitur anno MCV. Quo audito *Ebremarus* quoque Romam properat : ubi aliud impetrare non potuit, quam ut secum mitteretur Gobelinus Arelatensis Archiepiscopus, tamquam

eoque pulso anno 1103 intruditur Ebremarus,

et hoc deposito anno 1105

A quam Legatus Apostolicus, de tota causa cogniturus. Qui quidem Legatus, miræ *Ebremari* simplicitati indulgens, Cæsariensem Ecclesiam ei habendam concessit : Patriarchatu autem illum voluit omnino cedere, licet Daybertus in itinere mortuus Messanæ nuntiaretur.

II GOBELINUS.

III ARNULFUS.

Sufficitur Gobelinus; **P**ostmodum vero, cum de substituendo Hierosolymitanæ Ecclesiæ Patriarcha Clerus ac populus disceptaret, in Dominum Gobelinum unanimiter conveniunt. Hoc etiam malitiose prædictus Arnulfus dicitur construxisse, ub homo senex et decrepitus in illa Sede diu vivere non posset*, quemadmodum scribit idem Willelmus Tyrius lib. 11 § 4. Moritur ergo anno MCXI *Gobelinus* aliis *Gibelinus*, eique *Arnulfus* ipse substituitur. Hic una quidem parte religiosi zeli laudem captans, *Ordinem, quem primi Principes studiose et cum multa deliberatione constituerunt in Ecclesia Hierosolymitana, Regulores Canonicos* loco secularium *introducendo*, *tum Arnulfus an. 1111* B *commutavit* : ex altera parte hypocrisim suam manifestam fecit, *nepti suæ*, nupturæ Eustachio Grener, Sidonis ac Cæsareæ Domino *tribuens ecclesiastici patrimonii optimas portiones, Hiericho cum omnibus pertinentiis suis, cujus reditus quinque millium dicitur aureorum : Regem etiam ad hoc impellens, ut vivente uxore sua aliam duceret.* Ita malis artibus quæsitum Patriarchatum, pejoribus stabilivit. Licet enim ab *quamvis indignus:* Arausicensi Episcopo, cum potestate Legati a latere ad vitam ejus examinandam misso, judicialiter depositus fuerit anno MCXV : tamen, *in suis solitis præstigiis fiduciam habens, ad Romanam perrexit Ecclesiam : ubi Domini Papæ religionem blandis circumvenit verbis, remeansque ad propria, Sedem obtinuit Hierosolymitanam, eadem vivendi licentia, qua prius meruerat depositionem*, inquit Tyrius lib. 11 § 26. Obtinuit autem eam usque ad obitum Balduini I : cujus mortem anno MCXVIII obitam sua ægritudine subsecutus, *spatio trium hebdomadarum male habuit;* et quamvis æger, ipsa Resurrectionis die Balduinum II consecravit in Regem, paucosque post dies expiravit, ut plenius exponit Albertus Aquensis lib. 12 cap. 29 et 30. VIDE UT SUPRA NOT. 18"

IV GORMUNDUS.

V STEPHANUS.

C *dein an 1118 Gormundus,* **M**ortuo Balduino et Arnulfo Patriarcha, sicut idem Albertus prosequitur, *Gormundus, vir bonæ conversationis, ab omni Clero et populo in Patriarcham eligitur : et consecratus a sanctis Pontificibus, Cathedram Episcopalem Jerusalem meruit obtinere.* Tyrius quoque lib. 12 cap. 6, *Mortuo Arnulfo Hierosolymorum Patriarcha, viro inquietissimo et officii sui sanctimoniam negligente, substitutus est vir simplex ac timens Deum, natione Francus de Episcopatu Ambianensi de oppido Pinqueniaco cujus diebus et meritis etiam, ut creditur, multa magnifice ad Regni consolationem operari dignatus est Dominus :* inter quæ merito censeri debet Ordinis Templariorum institutio, ab ipso facta et a Tyrio descripta ejusdem libri cap. 7. *Guarimundum* vocant aliqui : ipse se *Gormundum* propria manu subscribit pactioni inter Venetos et Principes Hierosolymorum, initæ anno MCXXIII, quæ apud Tyrium in fine libri 12 extat. Mortuus est autem quinto post anno, scilicet MCXXVIII, ex morbo, contracto in obsidione cujusdam castri, quod prædones quidam, Ecclesiæ ereptum, violenter tenebant. VIDE UT SUPRA NOT. 19"

1127 Stephanus, 199 Huic *substitutus est*, inquit Tyrius lib. 13 cap. 25, *vir quidam, secundum carnem nobilis, sed vita et moribus multo nobilior, Stephanus nomine, Abbas S. Joannis de Valleia, qui locus in Carnotensi urbe habetur*, Ordinis D. Augustini, ab Ivone Episcopo institutus anno MXCIX sub primo Abbate Alberto, cui mortuo suffectus hic *Stephanus* per Ursum Abbatem S. Dionysii D. Bernardo scripserat, *suggeri sibi a cogitationibus, deserere patriam domumque cui præerat, pergere Hierosolymam, vacare deinceps Deo, vivere sibi.* Ideoque vir sanctus scribens epistolam LXXXII, frustra suadere conatus erat, ne putaret a Deo esse desiderium tantum, neve vellet *spe incerti boni certum inire malum, et æque certum deserere bonum.* Nempe ut Michaeli Archangelo, liberationem populi Judaici petenti, restitit coram Deo Angelus Persarum, populi sibi commissi utilitatem attendens; ita et sanctis viris non raro accidit, diversis utrosque ferri studiis, sed eventu demum ipso monstrari, utrius consilium destinationi divinæ conformius fuerit. D

VI WILHELMUS.

VII FULCHERIUS.

E *1130 Wilhelmus, qui antea Eremita cum Gaufredo,* **A**nno deinde MCXXX mortuo Stephano, *successit D. Wilhelmus, Prior ecclesiæ Dominici sepulcri, vir simplex, modice litteratus, forma decorus, moralitate commendabilis, Flamingus natione, de loco qui dicitur Mecine, Regi regnique Principibus et populo universo plurimum carus*, uti eum describit Tyrius libri præcitati cap. 26. Hic est ille Wilhelmus, de quo Historia Prælatorum monasterii de Fontanis, anno MCC scripta a Peregrino ibidem Abbate, et nuper in Tomo 10 Spicilegii Acheriani edita, narrat, quomodo ipse *vir religiosus* ac *Clericus*, et *Lambertus quidam Miles Flandrensis*, aliique nonnulli ibidem nominatim expressi, adhærentes Gaufrido cuidam, primo ad Fontanas Eremitæ in Turonia, dederint initium loco illi, in quo anno MCXXXIV instituta est Ordinis Cisterciensis Abbatia Dicitur autem ibidem de eo quiddam *dignum solenni recordatione.* Quod scilicet *inspiratione divina, tactus amore cordis intrinsecus, petivit licentiam a Domino Gaufrido et a Turonensi Archiepiscopo eundi Hierosolymam; et sicut petiit habuit et abiit. Quando venit ergo sacri celebratio sabbati Paschæ, accessit cum ceteris fidelibus ad Sepulcrum Domini, volens interesse consueto miraculo, quo datus ignis divinitus illa die præsentes solebat omni anno recreare : et cunctis videntibus qui aderant et præ gaudio mirantibus, cereus ejus divina virtute ardens et lucens apparuit. Inquisitus autem a majoribus, quis esset et unde advenisset, confessus est et non negavit, se esse de Gallia, et huc advenisse a Turonia, et quod esset de Fontanis eremita.* Hæc Peregrinus, utique ex relatione eorum, qui viventibus Gaufredi sociis fuerant ad religionem admissi. Corrigi porro debet quod sequitur : *quia vero nuper obierat Patriarcha et adhuc vacabat Sedes illa, tanto miraculo commoti Clerus et populus, unanimi concordia eum in Patriarcham protinus elegerunt.* Si miraculum prædictum immediate præcessisset electionem, nulla illud historia tacuisset. Existimo ego illo miraculo factum esse, ut a Canonicis Regularibus Sepulcri Dominici susciperetur, inter quos Sacerdotio initiatus, primum eorum Prior, deinde post annorum aliquot spatium factus sit Patriarcha. *Quo audito Fratres de Fontanis gavisi sunt gaudio magno valde... Post hæc prædictus Lambertus, causa visendi sancta loca, adiit Hierosolymam, cum desiderio videndi Dominum Wilhelmum Patriarcham :* a quo cum Reliquiis muneribusque ad Fontanas redire jussus, rediit paulo ante quam solicitantibus Fratribus acquievit Gaufridus, *ut se et suum locum transferrent ad aliquem Ordinum* tunc disciplina florentium, quod (ut dixi) anno MCXXXIV factum

in primo Hierosolymas adventu miraculo honestatus, F *Canonicis S. Sepulcri se adjunxerat:*

A factum, confirmat, prædicta omnia intelligenda esse de nostro *Wilhelmo*, sed sub ea quam indicavi correctione.

hic Fulconem R. coronavit 1132,

201 Porro secundo hujus Patriarchæ anno, Balduinus II Rex *decidit in gravem nimis infirmitatem, et habitum religionis assumens et vitam regularem professus si viveret, tradidit spiritum. Successitque in regno Dominus Fulco gener ejus, Comes Turonensium, Cenomanensium et Andegavensium, cui prædictus Rex filiam suam primogenitam Melisendem dederat uxorem,* et cum eadem, *in die Exaltationis sanctæ Crucis in ecclesia Dominici sepulcri, a Domino Wilhelmo solenniter et ex more coronatus et consecratus est :* ita Tyrius in fine lib. 13 et initio 14. Idem Tyrius hujus libri 14 fine et initio 15, narrat, quomodo per hujus ejusdem *Wilhelmi* Patriarchæ manus, anno MCXLII, Rex Fulco tumulatus; ejusque filius Balduinus III, annorum tredecim adolescens, fuerit cum matre coronatus. Denique ipse *Wilhelmus*, ut dicitur cap. 17 *Obiit* v *kal. Octobris, Pontificatus ejus anno* XV : *cui postmodum, subsequente Januario,* anno MCXLV *substitutus est Dominus Fulcherius, Tyrensis Archiepiscopus.* Hujus consiliis adhortationibusque effectum

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 20"

et Balduinum 3 *anno* 1142 :

succedit Fulcherius an. 1145,

B potissimum est, ut Christiani rem aggressi arduam ac pœne impossibilem, Ascalonem urbem, per annos quinquaginta et amplius, postquam Dominus Terræ promissionis partes reliquas eis tradiderat, adhuc resistentem et æmulam, obsederint, et septimo demum mense, die Augusti XII, ceperint anno MCLIV.

VIII AMALRICUS.

Anno Patriarchatus sui XII, Christi MCLVII viam universæ carnis ingressus *Fulcherius* vacuam morte sua sedem fecit. *Convenerunt* ergo *Hierosolymam Ecclesiarum Prælati, ut de substituendo tantæ Sedis Antistite, secundum statuta Canonum, tractaretur. Factum est autem ut dicitur, quod contra Juris regulas, tam per interventum Dominæ Melisendis quam Dominæ Flandrensium Comitissæ Sibyllæ,* sororum Regis, *electus est. D. Amalricus, ecclesiæ Dominici Sepulcri Prior, natione Francus, de Episcopatu Noviomensi, de oppido Neella; vir commode litteratus, sed simplex nimium et pæne inutilis. Promotus est autem contradicentibus et appellationem voces exhibentibus Cæsareensi Archiepiscopo et Episcopo Bethleemita; tandemque Sede potitus, D. Federico Acconensi Episcopo negotium committit qui ad Romanam accedens*

et an. 1157 *Amalricus*

C *Ecclesiam, apud D. Hadrianum, absentibus adversariis.... eidem gratiam Romanæ Sedis obtinuit; et Pallium, plenitudinem videlicet Pontificalis officii, secum retulit rediens.* Hæc Tyrius lib. 18 cap. 20. Sed si ad majora Ecclesiæ et Regni negotia tractanda vel promovenda parum idoneus fuit *Amalricus*, fuit in parvis suæque tenuitati congruentibus minister fidelis. Nam inter epistolas Principum, quæ inter Gesta Dei per Francos excusa Hanoviæ typis Wechelianis fol. 1172 inchoantur, duæ inveniuntur, scilicet V et VI, quas A. *Dei gratia sanctæ Resurrectionis ecclesiæ Patriarcha*, scribit *carissimo in Christo filio Ludovico, eadem gratia illustri et victorioso Francorum Regi*; jam inde ab anno MCXLVII, quo hic Hierosolymis fuerat, sibi noto; apprecans illi *servari ab eo qui dat salutem Regibus*, et *cunctorum hostium triumphum.* Et per primam quidem dictarum Epistolarum commendat Fratrem, *quem pauperes leprosi extra muros Jerusalem pro sua necessitate transmittunt :* altera vero I. Episcopum Paneadensem, ad genua Regis accedentem, *ut calamitatem et mendicitatem tantæ et tam reverendissimæ Ecclesiæ eidem insinuet.* Sed et decimam nonam dictarum epistolarum ipsi *invictissimo Francorumque piissimo Regi* scribit ipse A., *Sanctæ Dominicæ Resurrectionis ecclesiæ Patriarcha*, *una cum*

in promovendis piis operibus sedulus,

N. *Priore et universo Canonicorum inibi Deo famulantium Conventu, salutem et debitas orationes in Christo* offerens, rogansque ut S. Canonico epistolæ latori, ob reverentiam Dominici Sepulchri, auxilium largiri dignaretur, eique concedere Hospitale quoddam, sub protectione alarum suarum, ubi ipse Patriarcha suique Canonici refugium habere possent. Postea anno MCLXIII, pro Balduino absque liberis extincto, Regem coronavit ejus fratrem et sibi cognominem Amalricum; eumdemque cum Maria conjuge Constantinopoli adducta, rursum inunxit an. MCLXVII. Hujus Regis Amalrici variæ etiam epistolæ extant una cum epistolis ipsius Patriarchæ : qui rursum, prædicto Rege defuncto, Balduinum IV, illius filium ex priori conjuge; propter affinitatem priusquam ille Rex fieret separata, annorum tredecim adolescentulum consecravit anno MLXXIII. D

AUCTORE D. P.

atque Balduinum 4 *coronat.*

PARERGON X.

Latinorum in Carmelo Priorum initium, ad principia hujus Patriarchæ referendum.

Seu verum sit, quod Sacer Ordo Carmelitarum ab Elia Propheta institutus fuerit, et ad hæc usque tempora per successivas generationes propagatus, sicut volunt ipsi et ego libenter probarem si possem; sive, quod plerique malunt credere cum Cardinali Baronio, suum exordium sumpserit seculo XII; extra controversiam est, quod status is, quem Ordo habere cœpit in Terra Sancta sub Latinis Prioribus, ad hanc ætatem omnino pertineat. Quæritur annus et Patriarcha, cui tale initium adscribi debeat : et utrum ego in Aprili recte Chronologiam ordinarim, incipiens ab anno circiter MCLV, quando Antiochia pulsus Antiochenus Patriarcha Aymericus, cujus auxilio rem actam scribunt Carmelitæ, honoratum exilium ducebat in Patriarchatu Hierosolymitano, carus Principibus et Prælatis omnibus. Si Joanni Grosso in Viridario credimus, nimis serum id fuerit. Nam secundum ipsum, in suo genuino contextu Francofurtensi lectum, *sextus Prior*, post Bertholdum, Brocardum, Cyrillum, Bertholdum, alterum, atque Alanum, *fuit Fr. Simon Stok natione Anglicus, qui* [*anno Domini* MCC, *tempore Innocentii Papæ III, anno suo* III. *Ordinem incepit regere, quem*] *quinquaginta laudabiliter rexit annis, et in ætate centum annorum obiit, multis clarens miraculis in vita et in morte.* Obiit autem anno MCCLXV die XVI Maji, quando pluribus de eo agendum erit si ad manus nostras perveniat Vita quæ dicitur, scripta a socio Joanne Swaninghtono, in tablino Conventus Burdegalensis extare. Idem porro Grossus, sicut Simoni dat annos regiminis L; ita Alano decessori adscribit annos VI, Bertholdo secundo annos XXVI, Cyrillo XXVII, Brocardo XXXIII, Bertholdo primo XLV, quibus simul sumptis et ab anno MCC sursum ductis, habetur numerus CLXXVI annorum ante Simonem : itaque perducitur initium Bertholdi primi ad annum MXXIV : quod tam est cogitatu absonum, quam consonum ipsius Grossi Chronologiæ, qua statuit Carmelitas usque ad annum MXXIII mansisse in priori eo quem descripserat statu, et sub regula S. Basilii, quam *tempore Adriani Papæ I, servandum eis dederat Fr. Joannes Eremita montis Carmeli, Pontificatus anno* VIII, id est Christi DCCLXXIX, *ab eodem Papa assumptus in Patriarcham Hierosolymitanum.*

E

Jo. Grossus dum 6 *Priorem Simonem*

anno 1200 *adscribit,*

F

initium omnium retrudit ad an. 1023 :

204 Omitto cetera infelicis istius historici et chronologi errata, sed omittere non possum, quin moneam Lectorem, nihil fere illorum comparere in Novo Speculo R. P. Danielis a Virgine Maria, sed in tota 2 Viridarii Clave multa alterata, multa omissa, omnia fere dissimulata, quæ offendiculo esse poterant.

quo errore in editione nova dissimulato,

A poterant. In qua utrum secutus ille sit editionem Venetam anni MDVII, equidem nescio, quia hæc mihi ad manum non est; unum scio quod Francofurtense MS. ipsemet nobis laudavit ut *magis integrum*, proinde non potuit ignoravisse ea omnia ibi haberi quæ dixi. Neque satisfacit quod, ad excusandam numerorum omissionem in quatuor Simonis decessoribus, dicat, *irrepsisse in eos menda, quæ non constet qualiter emendari debeant ex mente auctoris*: de hac enim satis constat per annum MXXIII ab eo assignatum, et ceterorum numerorum ab anno MCC usque illuc accuratam partitionem, ita ut nullus hic locus sit accusandi librariorum socordiam. Multo minus placet, quod verba Grossi, annos quinquaginta tribuentis Simoni, sic torqueat, ut velit tanto tempore fuisse partim Vicarium Generalem in partibus Occidentalibus, partim Generalem totius Ordinis. Nam (ut de aliis regionibus nihil dicam) de Anglia certe probari potest (quidquid alii dicant) nullos ibi fuisse Carmelitas, adeoque nec eorum Ordini adjunctum esse Simonem, ante annum MCCXL. Nam de illorum adventu primisque fundationibus antiquos hosce versus legimus, sub nomine unius ex fundatoribus scriptos, et forte in lapide sculptos titulo:

AUCTORE D. P.

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 21

B

nihilo melius excusantur anni 50 Simoni attributi

* Lez. Concessis Ricardus

Anno milleno ducenteno quadrageno.
Olim Carmelitæ capiunt ad tempora vitæ,
Carinis cessi primus, in Borea loca Vesci:
*Richard * in claustro Grei primo fixit in Austro.*

Indicantur scilicet *Alnewicum*, in Northumbria, Anglicanarum Provinciarum ad Boream ultima, ubi Joannes Vesci collocavit Fratres, qui primi navibus advecti fuerunt in Angliam; et *Aylesfordia* in Cantia, Australium Provinciarum prima, ubi alios, tunc pariter advectos, collocavit Richardus Grey, et ubi anno MCCXLV celebratum esse Capitulum, ac Simonem Priorem Generalem electum, nemo nunc dubitat. Fuerit tunc quidem hic, juxta illum calculum solum ab annis quinque factus Carmelita; sed hoc non obstante, potuit homo, ætatis grandævus ac fere octogenarius, idemque eximiæ sanctitatis fama toti Angliæ notissimus et adhuc vegetus (nam ad extremum vitæ Provincias lustrans Burdegalæ defunctus est) quasi cœlitus Ordini ad hoc datus videri, ut noviter traductum in Europam sua sapientia et auctoritate promoveret. De Vicariatu autem quem antea gesserit nullum extat argumentum, nisi quod auctoritas Grossi nequeat aliter salvari: quod nobis curandum non est: qui credimus hunc ideo solum dedisse Simoni annos quinquaginta, ut posset pertingere ad annum quem sibi præscripserat MXXIII.

C

205 Moderatior Grosso Palæonydorus, verumtamen tempus etiam ipse prævertens, Capitulum in quo electus Generalis est Simon anno MCCXV constituit, et Alano annos V, Bertholdo secundo annos VII, Cyrillo solum III assignat; itaque cum annis Brocardi XXXIII, et annis XL Bertholdi primi, pertingit ad annum MCXX, *quo*, inquit, *anno tempore Calixti Papæ II Aymericus de Samiliaco Apostolicæ Sedis in Terra sancta Legatus a latere, Antiochenus Patriarcha factus est, et sequenti anno venit in montem*..... *et quia universalis Fratrum Rector ab hac vita discesserat, de omnium consensu præposuit Fr. Bertholdum*. Hunc deinde mortuum dicit tempore Eugenii Papæ III, suffectumque Brocardum, qui anno MCLXVI Regulam acceperit ab Alberto Patriarcha Hierosolymitano, et obierit anno MCXCVII. Sed etiam hic (ut alia dissimulem) Regulæ datæ tempus ad annos ut minimum quadraginta prævertitur; quemadmodum demonstravi ad diem VIII Aprilis, in Vita prædicti Alberti, et R. P. Daniel sociique ultro concedunt. Errorem hi omnem correctum putant, si inter Bertholdum primum atque Brocardum, perplexos annis aliquot Fratres teneant circa successorem instituendum, Alanum vero faciant

eosdem etiam retinens Palæonydorus in aliis moderatior

annis 40 prævertit tempus datæ Regulæ.

ordinem regere annis XIV, atque ita pertingant D ad annum MCXLI, quo cœperit Bertholdus. Verum quæ sine teste ac sine evidenti necessitate asseruntur gratis, sine cujusquam injuria negantur; maxime si alia via commoda suppetat, qua possit omni difficultas tolli.

206 Hanc vero invenisse me credideram, a noto jam confessoque Simonis principio, per eos ipsos annorum numeros, quos Palæonydorus prænotaverat, ascendens ad Bertholdum I. Per hos enim veniebam ad annum MCLV, quo tempore, ut dixi, Antiochenus Patriarcha Aymericus in Patriarchatu Hierosolymitano vivebat, magnæ vir auctoritatis et opulentiæ; qua utraque multum conferre poterat ad inducendum Bertholdum, non consanguineum ex familia de Malafaida in Francia, sed *e Calabria oriundum* et Antiocheni Principis conterraneum, in possessionem Fontis Eliani in Carmelo, quem ille *ex Prophetæ revelatione vallo perparvo cingeret, temploque non ingenti extructo, Fratres ferme decem colligeret*: cum quibus ibi repertus est anno MCLXXXV, *etiamnum sanctum illum ambitum colens*. Repertus est autem *a Joanne Sacerdote pientissimo Phoca*, ad videnda loca sancta veniente: qui quæ, non dico audivit diu postea ab aliis, sed suis ipse oculis conspexit, descripta reliquit, sicuti ea dedimus ante Tomum secundum hujus Maji, *cum ante aliquos annos in montem appulisset* is, quem ipse describit *monachus*; quemque esse *Bertholdum*, primum Carmelitarum Priorem, neque P. Daniel neque discipulorum quisquam negare ausit; licet indignentur Joanni, et tamquam nullius fidei Græculum contemnant; quod contra tot recentiorum scriptorum torrentem, procedentem ex Epistola quadam, Cyrilli Prioris III nomen, sed falso, præferente, tam exiguum fecerit numerum sociorum; cum illi plura ac numerosa per Terram sanctam monasteria eidem velint ut Priori generali fuisse subjecta a prædicto Aymerico, Apostolici Legati auctoritate, quam habuisse alius nemo dixit, ad id uso.

Ego a certius noto Simonis principio,

ad an. circiter 1155 Bertholdum adducens,

E

207 Interim *arguor* ego *Chronotaxim Generalium instituisse non bonam*; moneorque, quod *non posset ipsa opportunitas locum offerre opportuniorem*, quam sit *S. Simonis Stockii vita*, ut postulatam *palinodiam* canam, *præstemque fidem protestationibus meis*, ante singulos Aprilis tomos recurrentibus, de prompte corrigendo, sicubi monitus fuero deviasse a veritate. Quod sane non de qualicumque monitione, sed ea quæ veritate subnixa esset, volui debetque intelligi. Videamus ergo quid isti meæ Chronotaxi desit, ob quod debeat retractari. *Dic*, inquit auctor Armamentarii num. 242 *Aymerum Episcopum Podiensem, Bertholdum, et Aymericum Antiochenum fuisse tres fratres, quorum medius simul cum primogenito Parisiis lauream doctoralem accepit, et ad Terræ sanctæ expeditionem ivit, uti ante annos trecentos scripsit Bostius (etsi in chronologia turpiter errarit)*...... alioquin enim, *natus anno circiter* MLXXIII *fuisset octogenarius, cum factus est montis Carmeli incola, et vixisset ad annum* MCC: *cum tamen obierit anno circiter* MCLXXXVII. *Quæ omnia speciem veritatis non habent.* Sic argumentatur *R. P. Franciscus Bonæ Spei Ord. FF. B. Mariæ Virginis de monte Carmeli Provinciæ Flandrobelgicæ bis Exprovincialis, ejusdem Provinciæ primus Definitor, et in alma universalitate Lovaniensi S. Theologiæ Professor emeritus.* Respondet *veterano atque in isto argumento optime exercitato pugili*, jamque etiam TRIUMPHATORI declarato, *Novellus hallucinator* Papebrochius, quod ista *omnia* vere *nullam habent speciem veritatis*: quodque suo hallucinanti oculo nullam etiam speciem videat æquitatis in eo quod hypotheses facere jubeatur, quibus debeant everti quæ dixit omnia; quodque a se exigatur, ut sequatur auctoritatem

depravatæ chronologiæ arguor:

F

quia coævum scriptorem sequi malo quam 300 annis juniorem

A tatem Bostii, in chronologia turpiter errantis et hypotheses istas ponentis annis plus quam trecentis post rem gestam; obiit enim anno MCCCCXCIX ut ait Lezana ad dictum annum : non etiam videt quare fidem istius Bostii debeat præferre fidei testis oculati Joannis, in cujus toto opusculo nihil hactenus inventum ab adversariis, quod auctorem faceret suspectum, præter quam quod fuit Græcus, quodque sit excusus in Hollandia; licet interpretem nactus Leonem Allatium, postea Bibliothecæ Vaticanæ Custodem; editorem Bartoldum Nihusium, probum doctumque Sacerdotem. Nihil hæc omnia *Joannem* juvant apud auctorem Protreptici, ante Speculum Carmelitani positi, quin concepta contra me ipsumque bilis in hos versus erumpat.

Quis pudor ELIAM *Carmelo auferre Parentem,*
Ipsius et QUEMDAM *subdere velle loco?*
Indignor referens. QUEMDAM? *Sine nomine* QUEMDAM
Carmelitarum dicere velle Patrem?
Quis pudor auctores tot, qui præiere, negare;
Proque illis unum substituisse Phocam?
Suspectumque Phocam? Batavis, qui excusus in oris,
Ac Grajæ fors quid nescio mentis habet.
B *An non, Bellarmine, doces, Ne fidito Grajis :*
Commaculant, rodunt, falsificantque libros?
Tolle Phocam, Papebrouck; non tanti Græculus unus,
Auctores ut tot, qui præiere, premat.

Auctores istos expendimus, nec invenimus qui in explicanda Carmelitarum origine Phocam præcesserit.

Arguor etiam non præcise definivisse uniuscujusque initium et finem,

208 Arguor præterea, *Chronologiæ difficultates non minuere, sed augere; dum Generalatuum exordii et finis annos, seu primos et ultimos, non determino; cum in his determinandis pæne tota sit difficultas; licet hanc bene excusem dicens, quod contingat sæpe, idque in Romanorum Pontificum Catalogis viderimus; de annorum quo quisque rexit numero firma haberi documenta, sed in iisdem ad Æram communem applicandis fluctuare opiniones.* Quid ergo? An divinare me volunt? Aliter certe nequeo definire, quantum quisque Generalium excesserit vel defuerit a pleno qui nominatur annorum numero, quotque inter diem mortis unius et electionis alterius intercesserint dies. Id quidem magnam adderet chronologiæ claritatem, si ab antiquioribus proditum memoriæ fuisset : sed his tacentibus, quid facerem? *Davus*, inquiebat ille, *sum*, *non Œdipus* : et audio Poetam monentem, quod sit etiam ponendus diligentiæ modus : quia
C *Est aliquo prodire tenus, quo non datur ultra.*

licet absque eo intentum obtinerem;

Neque vero magni mea intererat, habere istæc tam præcise definita. Satis videbatur, si subducta numerorum assignatorum summa, annus inde exurgens quam minime excederet annum MCLXXX : sic ut vere dici tunc potuerit, in desertum ac desolatum pridem Elianæ anachoreseos locum venisse *Bertholdum ante aliquot annos* : quod fere tantumdem est ac si dicas *non multos*. Hoc vero de triginta annis, a quibus *Bertholdus* cœpisse videbatur, commodius dicitur, quam de multo pluribus. Quod si propter excessum vel defectum mensium dierumque, apud auctores plenis numeris usos notari neglectum, contingeret uno alterove anno citius vel serius id accidisse; manebat tamen verum id quod mea chronotaxis intendebat. Nec erat mihi curandum, quomodo id congrueret cum eo anno, quo natum fuisse Bertholdum deberet dici, juxta Bostium ceterosque auctores, de ætate, prosapia atque familia Bertholdi æque contraria veritati scribentes, quam de patria et domo natalibusque Alberti Hierosolymitani Patriarchæ legislatoris sui; certe non majori fide circa unum quam circa alterum dignos.

209 Istic sic positis probatisque nulli propius certiusque videntur mihi attigisse initia Carmelitani D Ordinis, sive (ut phrasi minus ingrata utar) Latinorum in Carmelo Priorum, quam auctores illi, quos secutus Continuator Belli sacri Joannes Heroldus lib. 5 cap. 3, scripsit, quod *Almerico Hierosolymitano Patriarcha, Anachoretæ, qui sparsim circa montem agitabant; tandem coiverunt ad fontem qui Eliæ dicitur..... uni qui honesta parebat humiliter parendo.* Unus ille *Bertholdus* fuit, nominatim quidem non expressus a Joanne Phoca, ita tamen clare descriptus, ut nequeant de alio verba ejus intelligi. Qui licet advenerit adhuc vivente Fulcherio; longiori tamen tampore opus habuit, ut aliqua sanctioris eo loco conversationis opinionem adeptus socios colligeret, et sic melius omnia *Almerici* seu *Amalrici* Patriarchatui adscribuntur. Sub hoc enim statum aliquem cœpit habere cœtus iste. Forte etiam intercedente Aymerico Antiocheno, idem Patriarcha eumdem recepit et approbavit ut veram Religionem, cum facultate recipiendi novitios eosque ad religiosæ obedientiæ professionem admittendi. Hoc enim ad illius jus spectabat tunc temporis, quo necdum erat lege cautum, *ne quis* absque Apostolicæ Sedis licentia *novam Religionem inveniret* etc., quod postea in Lateranensi IV est constitutum. Idem jus deinde E agnoscens in *Alberto* Patriarcha Bertholdi immediatus successor Brocardus, post dimidium circiter seculum, eidem cœtui, jam verosimiliter auctiori, Regulam ab eodem poposcit et impetravit : prout alibi plenius est explicatum. Primos Bertholdi socios decem fuisse ait Joannes Phocas : de quibus eorumque successoribus Jacobus de Vitriaco, in Historia Hierosolym. cap. 52 dicit, quod *ad exemplum et imitationem sancti viri et solitarii Eliæ Prophetæ, in monte Carmelo, et maxime in parte illa quæ supereminet civitati Porphyriæ, quæ hodie Cayphas appellatur, juxta fontem qui fons Eliæ dicitur, non longe a monasterio beatæ Virginis Margaretæ, vitam solitariam agebant in alvearibus modicarum cellularum, tamquam apes Domini dulcedinem spiritualem mellificantes.* Ita ille, pie juxta ac eleganter describens varios devotorum hominum cœtus, per quos, post Hierosolymitanum regnum constitutum, *cœpit Orientis Ecclesia revirescendo florescere, et cultus religionis in partibus Orientis ampliari.* Quod tamen in eo, qui Historiam scribendam non vero Annales deducendos suscepit, non debet ita accipi, sicut accipere video aliquos, quasi omnes isti aut simul inceperint, aut statim suam perfectionem habuerint : sed paulatim ac successive. Et sic non repugnat Jacobus dicentibus, quod F ex iis qui *antea sparsim circa montem agitabant*, aliqui *sub Almerico Patriarcha ad fontem Eliæ tandem coiverunt.* Imo vero, inquit TRIUMPHATOR num. 94, quia, *auctore Coria in suo Elucidario lib. 1 cap. 25, tempore Gregorii VII circa annum* MC *edidit Sigisbertus Gemblacensis Historiam Hierosolymitanam, in qua sic scribit : Cum Carmelitæ a tempore SS. Eliæ et Elisæi Prophetarum, tandem Christum prædicantem audierunt, etc.* Respondeo, quod Chronicon Sigeberti Gemblacensis noverim, scriptum post tempus Gregorii VII, quod se ad imitationem Eusebii digessisse a loco intermissionis ejus usque ad annum MCXI, dicit ipse in ultimo suo de Scriptoribus ecclesiasticis libro, ubi et cetera sua scripta enumerat; sed nusquam ejusmodi Hierosolymitanam historiam, ignotam similiter Sixto Senensi, Conrado Gesnero, Josiæ Simlero, Auberto Miræo, Gerardo Vossio, Roberto Bellarmino et Philippo Labbe, qui omnes catalogum operum ejus texuerunt. Sed nec alicujus *Sigisberti Hierosolymitanam historiam* invenerunt uspiam, qui compilarunt ingens illud opus, ex auctoribus coævis undique conquisitis, quod inscribitur *Gesta Dei per Francos, sive Orientalium expeditionum et regni Francorum*

AUCTORE D. P. quod erat initium Priorum Latinorum

componere cum Patriarchatu Amalrici,

nihil repugnante Vitriaco,

nec juvante supposititio Sigeberto,

A *eorum Hierosolymitani Historia* inclusive usque ad Marinum Sanutum, seculi XIV scriptorem. Nullius igitur fidei est testimonium hominis, qui, quando, ubi, et quid scripserit ignoratur. Ubi autem suum *Sigisbertum*, quem male cum *Sigeberto* confudit, invenerit Coria, viderint ii qui æque ac ipse ædificant sine palea, et parietem liniunt absque temperatura.

suadente autem Joanne Phoca;

210 Atque hic eosdem monitos velim, cum irascuntur Joanni Phocæ, quod primum eorum Priorem designans, non addito nomine, dicat, *Monachus quidam*, pari omnino jure, id est nullo, eos posse succensere Jacobo, qui sic eos comparat apibus, ut tamen nec hoc quidem indicet, utrum in sacris illis alvearibus pro Rege fuerit aliquis, tantum abest ut eum vel suo nomine exprimat, vel saltem genere, ætate, dignitate definiat. Rogatus aliquando Ex. P. Mag. Jacobus Emans Carmelita Coloniensis, quod fuerit nomen illius Patris ex cujus ore scripserat miraculosam gratiam, concessam nobili viro Gaudentio Botsch, invocato B. Simone Stok, Bolzani in Tyroli; respondit *Pater, qui mihi historiam illam de Nobili sacelli illius fundatore narravit, fuit Ordinis S. Dominici et gremialis conventus Bolzanensis, ad quem hospitii causa divertimus. Oblitus sum vero dicti* B *Patris nomen inquirere, ideoque quo nomine vocatus fuerit ignoro.* Idem respondisset credo *Joannes* jam sæpe dictus, si quis eum interrogasset, quo nomine vocaretur iste *quidam monachus*, quem invenit Elianæ anachoreseos instauratorem; neque credidisset indefinito illo appellandi articulo *quidam*, injuriam a se factam viro Sacerdoti, abundeque a se pro instituta brevitate laudato. Et vero familiaris istæc excusatio hominibus est, quæ peregre viderint commemorantibus, ut rerum potius quam nominum vestigia menti impressa referant, raro etiam quærant vel quæsita curent mandare memoriæ nomina eorum, quos semel visos, numquam amplius a se videndos confidunt. Quare vehementer miror R. P. Danielis discipulos adeo acerbo animo ferre, quod fidem Joanni habeam. Quid enim? An Exim. P. M. Emans fidem non obtineret, si, uti oblitus est interrogare nomen Patris Dominicani Bolzanensis, sic neque nomen ejus, cui contigit narratus ab eo favor, audivisset, simpliciterque scripsisset, *Vir quidam nobilis, Archiducis Leopoldi Marescalcus Tirolensis, ante aliquot annos votum fecit*? Ego vero existimo apud æquos judices tanto plus fidei habiturum *Joannem*, quanto persona ejus minus potest esset suspecta de favore aut odio: quippe qui Carmelitas C antea nullos noverat, neque postea reversus in patriam Cretam, nosciturus erat, proinde ab iis nihil sperabat, formidabat nihil; quemque pronius erat, consueto peregrinis res a se visas narrantibus more, augere potius laudando, quam minuere aliquid detrahendo: in laudem certe tam Carmeli montis quam incolentis eum Monachi tota propendet et inclinat narratio, si oculis minime malignis legatur.

cui male objicitur non expressisse nomen Bertholdi

IX HERACLIUS.

Succedit an. 1180 Heraclius,

Tandem, ut habet Marinus Sanutus lib. 3 parte 6 cap. 24, *anno* MCLXXX *Patriarcha Amalricus moritur: cujus simplicitas parum Ecclesiæ profuit: cui successit Heraclius, tam perniciosi viri exempli, ut in ejus electione publice dictum fuerit, sub Heraclio amittendam esse Crucem, sicut sub Heraclio Imperatore recuperata fuerat.* Hic jussu Balduini Regis leprosi, ideoque uxorem ducere recusantis, anno MCLXXXI inunxit Balduinum puerum, Regis ex sorore majori Sibylla nepotem: deinde anno MCLXXXIV mare transgressus *Heraclius cum Priori Hospitalis transmarino*, inquit Guilielmus de Nangis in Chronico apud Dacherium tom. II. Spicilegii, *venit in Franciam ad Regem Phi-* D *lippum pro succursu Terræ sanctæ: quos Rex multum honoravit; et quia tunc heredem non habebat, consilio Prælatorum et Principum misit ad Terræ-sanctæ subsidium ingentem multitudinem tam militum quam peditum armatorum, sufficientes sumptus eisdem propriis redditibus administrans.* Anno sequenti MCLXXXV in Angliam trajecit Patriarcha, ubi, sicut in alio Chronico inter monumenta tomo 8 Spicilegii prædicti scribit Nicolaus Trivettus Dominicanus: *Baldewinus Cantuariensis Archiepiscopus convocatis per Regem Prælatis et Proceribus, ad præsentiam Heraclii Patriarchæ Hierosolymitani, nuper ad ipsum Regem missi pro subsidio Terræ-sanctæ, verbum exhortationis proposuit coram eis: quorum multi corde compuncti Crucis characterem acceperunt. Rex vero per manum Patriarchæ et Militum Templi in subsidium Terræ-sanctæ tria millia marcarum dicitur transmisisse, promittens nihilominus Patriarchæ succursum celerem affuturum.* Deinde idem *Rex Anglorum cum Patriarcha, Episcopo Dunelmensi et Magistro Hospitalis mare transiens, diem Paschæ Rotomagi celebravit.* Rex in Francia hæsit, Patriarcha in Terram sanctam rediit, ibique mortuis Balduino leproso ejusque nepote Balduino puero, anno MCLXXXVI secundum Sibyllæ prænominatæ maritum Guidonem sublimavit in Regem. Secundo E autem ab hujus coronatione anno, qui fuit Christi MCLXXXVII mense Julio, capta a Turcis Hierosolyma est; secutæque sunt clades, quas describit et deplorat Marinus Sanutus libri 3 parte 9. *Heraclius autem, ut scribit Theodoricus Pauli, Clerusque universus et de monasteriis diversorum Ordinum professores, turbaque cujuslibet ætatis et sexus miserrima, ab Jerusalem recesserunt: universisque pene Latinis urbem deserentibus, Suriani et diversarum sectarum homines, utpote Georgiani, Jacobitæ, Armeni remanserunt ibidem sub Turcorum dominio.* Addit Guilielmus de Nangis, *Sybilla Regina, cum Heraclio Patriarcha Templariis et Hospitalariis, ac immenso exulantium cœtu apud Antiochiam est profecta: alii vero apud Alexandriam, vel in Siciliam navigaverunt.*

qui cum subsidiis ex Europa reversus,

an. 1186 Guidonem Regem coronat,

et Hierosolymam amittit an. 1187,

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 22*

212 Capta urbe Hierosolymitana, cum Guido Rex, dimissus intra annum e Damascena captivitate, se transferre Tyrum niteretur; a Conrado Montis-ferrati Marchione, asserente suam esse civitatem, exclusus portis; *ut vidit quia sibi in sua civitate non licebat hospitari, et quod in toto Hierosolymitano Principatu nec unum habebat casale, ubi caput reclinare valeret... ostendit quam potens res sit desperatio; ipsaque æstate quæ sanctæ Jerusalem amissionem secuta est, cum admodum paucis, quos colligere potuit, Ptolemaidem civitatem obsedit, cum essent in ea pro uno Christiano quatuor Saraceni.* Ita Marinus Sanutus lib. 3 parte F 10 cap. 2. Erat autem Ptolemais sive Accon totius barbarici imperii munimentum. Ibi Christianorum reliquias, obsessas magis quam obsidentes, cum subito posset opprimere Saladinus; maluit exspectare adventum fratris sui, interimque occupare urbes et loca munita Antiocheni Principatus. Sed brevi, sero tamen, expertus est, quantum noceat differre paratis. Etenim cum esset in Europa auditum quanti animi superessent victis; tam stupendæ fortitudinis exemplo stimulata virtus Christiana, paravit subsidia; quæ primum Fridericus Imperator collegit, in ipsoque victoriarum cursu moriens, filiorum suorum uni Sueviæ Duci commisit porro perducenda. His accessere novæ Flandrensium, Brabantinorum ac Frisionum copiæ, ac demum Philippi Franciæ et Richardi Angliæ Regum classes; quibus id effectum est, ut anno MCXCI, XII Julii, coacti sint ad deditionem barbari.

R. Guido an. 1188 ausus Acconem obsidere.

eamdem an. 1191 potitur.

X SULPITIUS.

A

X SULPITIUS.

Constituitur Patriarchium Accone

Profuit prædicta victoria non tantum Episcopo Acconensi, per eam suæ Sedi restituto; sed etiam Hierosolymitano Patriarchæ, tutum quærenti receptum, ubi juxta suæ dignitatis eminentiam resideret tantisper, et supremum reliquæ Christianitati jus diceret, donec placeret Deo sanctam urbem restituere Ecclesiæ. Itaque die XVI præfati mensis, expiatis ecclesiis, Patriarchium Accone designatum est. Sed cui? De *Heraclio*, ubi vel quando obierit, incompertum est, propter auctorum silentium: Catalogus MS. Rubeæ-vallis cum ipso clauditur; Brugensis Codex jam pridem cum Fulcherio desierat. Solus nobis superest Theodoricus Pauli, SULPITIUM suggerens, *Heraclii* successorem. Palæonydorus, in Vita S. Cyrilli, tertii Prioris Carmelitarum (magna quidem correctione egente, a nobis tamen, quia melius offerebatur nihil, data ad VI Martii) scribit num. 4, quod *Cœlestinus Papa anno Domini* MCXCI, *anno suo primo, audita Cyrilli fama, admonitum habuit, ut Patriarchatum susciperet Hierosolymitanum: quod ille omnino renuit, sic rescribens; Beatissimo Patri Cœlestino, pedum oscula Cyrillus famulus Christi. Sufficit mihi thesaurum Domini mei, id est, animam, pro qua magnus ille mercator advenit, proprium sanguinem fundens, portare in hoc vase fictili.* Quæ veremur ne æque incerta debeant haberi, atque magnifica illa gesta Iconii et in Armenia: quæ quidem hanc famam potuissent Romæ conciliare Cyrillo, si vera fuissent, sed etiam vix potuissent propter magnitudinem suam ab illius ævi scriptoribus præteriri: ideoque optavimus ut ea possent haberi confirmata ab auctore antiquiori. Eo deficiente fatemur suspecta nobis manere omnia; sicut etiam suspecta nobis est, tum epistola ejusdem ad Abbatem Joachim, qua petit interpretationem Oraculi sibi per Angelum traditi, tum responsio ejusdem ad jam dictum Cyrillum hoc exordio, *Stellæ manenti in ordine sanctitatis, in formula honestatis, in nidulo parcitatis, orbem opacum, deformem et squalidum virtutibus illustranti, moribus informanti, exemplis ornanti, Cyrillo Presbytero in monte Carmelo etc.* Quæ Joachimi stylum, ex ejus operibus cognoscendum, nullatenus sapiunt, neque congruunt sanctæ simplicitati; ut de ipso, quod ad Cyrillum delatum dicitur oraculo, nihil pronuntiem.

in quo Sulpitius Heraclio successit,

an loco S. Cyrilli se excusantis?

B

C

XI MONACHUS.

Anno 1194 pro Michaele electo

Exulantium Hierosolymis Patriarcharum, seriem Theodoricus Paulus sic prosequitur. *Anno* MCXCIV *Michael, Parisiensis Decanus, vir in regendis scholis Parisiensibus eximius, et in largiendis eleemosynis et in aliis pluribus bonis floridus, in Patriarcham Hierosolymorum est electus: sed post quindecim dies a Clero Senonensi electus et in Archiepiscopum Senonensem est consecratus: et sic alius electus in Patriarcham fuit: cujus nomen non reperi.* Ita ille: sed forte reperisse se ignoravit, quando *Monachum* reperit; non intelligens id proprium ei nomen fuisse. Hujus tamen, ut Cæsariensis Archiepiscopi, plus vice simplici mentionem reperias in citatis jam sæpe Scriptoribus. *Monachum* natione Etruscum, patria Florentinum fuisse Joannes Villanus historiæ Florentinæ auctor scripsit, et Ecclesiæ illi, in qua Clericus servierat legasse brachium S. Philippi Apostoli. Dedimus I Maji translati brachii historiam, nostra manu descriptam ex antiquis Ecclesiæ Cathedralis membranis, ubi tota Monachi Patriarchæ vita compendio exponitur, atque inter cetera hæc habentur. *Cum videret Patriarcha sibi diem mortis, superveniente futura, imminere; Rainerio, olim ecclesiæ sanctæ Resurrectionis in Hierusalem, tunc autem Joppensis Priori, qui de Florentina diœcesi fuerat, et Capellanus steterat in ecclesia de Puluento, in virtute Spiritus sancti et obedientiæ veræ præcepit, ut beati Apostoli Philippi brachium, juxta suum votum, Florentiam destinaret, et in famoso Joannis Baptistæ templo faceret magnifice collocari. Postmodum autem reverendæ memoriæ Patriarcha, Domino vocante, debitum humanitatis exolvit...* Hactenus MS. istud, unde etiam intelligitur mors illa accidisse anno MCCIII.

Patriarcha fit Monachus Archiep. Cæsarien.

D

AUCTORE D. P. qui moriturus anno 1203 legat Florentinis brachium S. Philippi.

XII ALBERTUS.

Tumulato corpore tanti Patris, inquit idem qui supra scriptor Florentinus, *Cardinalis Offredus* (imo *Goffredus*, vel *Suffredus*), *qui tunc in partibus ultra marinis Legationis officio fungebatur, fuit in Patriarcham electus: sed ille postea electioni renuntiavit. Verum universi ad quos spectabat electio, de consensu Regis elegerunt Episcopum Vercellensem, ad quem reducendum jam dictus Prior fuit Legatus principaliter constitutus.* Multa de hujus ALBERTI, ex Regulari Canonico Vercellensis Episcopi, priori vita et vocatione ad Patriarchatum, rebusque in eo gestis dicenda forent, nisi id accuratissime factum esset ad VIII Aprilis diem. Sufficiat ergo paucis verbis dixisse, annum MCCVI fuisse ei primum in Patriarchatu; et hunc anno MCCXIV conclusum esse per mortem, martyrio comparandam, XVIII Kalendas Octobris.

Post Offredum Card. se excusantem

electus Albertus Ep. Vercellensis, moritur 1214.

E

PARERGON XI.

De cultu hujus Sancti Patriarchæ apud Carmelitas et Canonicos Regulares Congregationis Lateranensis in Italia.

Licet de hoc argumento satis etiam videamur egisse ad prædictum diem VIII Aprilis, in Commentario de ipso *Alberto* cap. 4, est tamen aliquid quod hic insuper animadversum, aliquid etiam quod correctum mutatumque velim; non quia id mereatur expostulatio TRIUMPHATORIS, occasione indepta immodice efferentis sese; sed quia propositum mihi semper fuit, atque etiam nunc est, et (sicut spero) erit semper, nihilo indulgentius mecum ipso quam cum aliis agere, quoties, ut homo, fuero vel proprio ratiocinio lapsus, vel informatione aliena in errorem protractus. Ut autem ab iis exordiar, a quibus cultus prædictus sumpsit exordium, iterum dico; quam certum est Carmelitanum Ordinem vitæ Regula informatum esse ab *Alberto*, tam æquum fuisse, ut eum, si in ecclesia Hierosolymitana aliquando habitus est ut Sanctus, colerent etiam ipsi ut talem, et quidem specialiori cultu; maxime si id liceret per sacram Congregationem Rituum, per quam id ipsis licuit sub Ritu officii duplicis de Communi Confessoris Pontificis, saltem ab anno MDCXXIX. Cur autem tunc etiam postulatum non fuerit, ut de eo velut de Martyre facere liceret, quod sane æquius fuerat, quam id faciunt de S. Petro Thoma XXIX Januarii, non alia facile dabitur causa, quam quod famæ crediderint, hunc, *dum Religionis Catholicæ propagandæ et contra infideles propugnandæ conatu fortius instaret, telis infidelium vulneribus multis confossum* esse: de illius autem obitu, qualis fuerit, nemo ipsis eatenus indicarit.

F

Quod Carmelitæ non petierint Officium de Martyre

217 Accidit quidem ut eodem tempore, quo istæc Romæ agitabantur a Patribus Discalceatis, suum Bononiæ Menologium cuderet ex Ordine veterum Carmelitarum Fr. Petrus Thomas Saracenus de Bononia, professus se *Sanctorum originaria proprio stylo recudere, robusta et constanti fide, e genuinis fontibus, apocryphis*

fecit ignorantia de illo apud Discalceatos an. 1628.

A *apocryphis omnino exulare jussis:* sed hic conatus Discalceatos latuit. Cum autem in eorum venit manus, cœptaque sunt vulgo legi et examinari quæ scripserat, licet non sint agnita omnia illa gravissima errata in *Alberto*, quorum aliqua postea Lezana in Annalibus correxit, ego longe plura adnumeravi toto Capite 2; apparuit tamen relatio tota adeo male consuta esse, ut nihil sinceri posset ex ea sperari. Itaque sexto post anno, cum Patres Antiqui cuperent propriarum Lectionum defectum suppleri, horum generalis Theodorus Stratius, ab Auberto Miræo Cathedralis Ecclesiæ Antuerpiensis Decano, qui in opusculo de Origine Teresanarum cap. I nonnullam Alberti mentionem fecerat, auxilium consiliumque petiit per litteras, datas anno MDCXXXIV, quarum hic erat tenor.

et apud Antiquos an 1634,

218 *Controvertitur his diebus in hac alma Urbe, apud sacram Congregationem de Ritibus, de officio B. Alberti, Hierosolymitanæ Patriarchæ, jam pridem ab eadem sacra Congregatione nobis Carmelitis concessi: et principalis ratio controversiæ est, quia non bene constat, quæ aut qualis persona sit iste Albertus, quem colimus. Si etenim dixerimus istum Albertum illum fuisse qui nobis Regulam tradidit; premimur hac difficultate, quod* B *Regula nostra tradita nobis est anno* MCLXXI, *quo tempore nullus erat Albertus Hierosolymitanus Patriarcha, quia iste inthronizatus fuit* MCCIV. *Prædicto autem anno* MCLXXI *solum in Syria vigere poterat Albertus Bethleemita Episcopus, qui cum Guilielmo Tyrio venit postea ad Concilium Lateranense sub Alexandro III, ut ipse Guilielmus et Baronius referunt. Vidimus quæ Perillustris et Reverenda Dominatio vestra de hoc puncto scribit in suo illo tractatu de Origine Carmelitani Ordinis, et veram credimus esse hujusmodi solutionem; quod scilicet eadem persona fuerit Albertus ille, Bethleemita primum, et postea Patriarcha Hierosolymitanus, ut a vestra Rev. Dominatione, in prædicto tractatu edocti sumus: verumtamen quia nonnullis non placet hæc opinio, nec satis constare potest, quomodo ille Bethleemitanus, Hierosolymitanus postea effectus fuerit (cum constet ex tabulis Ecclesiæ Vercellensis, quæ habentur in libro a Joanne Stephano Ferrerio de Vitis Episcoporum Vercellensium, Albertum illum, qui Patriarcha Hierosolymitanus constitutus est, fuisse primum Bobiensem et postea Vercellensem Episcopum, patriæque Parmensem) propterea humiliter exoramus Perill. ac Rev. Dominat. vestram, quatenus pro sua benignitate velit scribere nobis ea quæ circa hoc habet in mente, cum te-* C *stimoniis aut monumentis ad confirmandum cum sanctitatem prædicti Alberti, tum identitatem personæ in prædictis Episcopatibus, tum etiam aliqua (si in promptu habuerit) pro corroborando quod prædictus Albertus ex Ordine nostro Carmelitico aliquamdiu fuerit. Quæ si fecerit, ut speramus, majori vinculo adstricti erimus pro V. Rever. Dominationis in utroque homine felicitate Deum enixe deprecari.*

quam hi fatentes Miræo

optant aliquid certi discere:

219 Quid ad hæc responderit Miræus nescio, unum scio, quod epistolam prædictam communicarit cum nostro Bollando, per idem tempus magnum suum opus exorso; qui XII Maji ad illum Bruxellis agentem rescripsit, nullam se idoneam expedire posse solutionem propositæ quæstioni: Trithemium dicere, quod Regula condita sit anno MCXXII: Theodoricum Pauli sic habere; *Albertus Patriarcha Hierosolymitanus, Apostolicæ Sedis Legatus, succedit anno* MCCVI *tempore Innocentii Papæ III et Friderici Imperatoris II. Iste certam vitæ Regulam tradidit observandam Fratribus Ordinis B. Mariæ de monte Carmeli, et Ordinem Carmelitarum instituit in monte Carmeli.* Addebat Bollandus, esse qui *Albertum* istum velint Patriarcham Syrum fuisse, cum alius esset Latinus, alius Græcus schismaticus: sed nullum ab eis auctorem proferri, nec verosimile id esse, cum Regula sit Accone scripta, ubi Latinus Patriarcha residebat: D denique nihil certi occurrere quod pronuntiet. Ita tunc ille: qui si habuisset, uti quarto demum post anno habuit, Vitas Patrum Occidentis impressas anno 1625 Lugduni opera et studio Benedicti Gononi, haud dubie ex relata ibidem fol. 227 S. Angeli Vita adjecisset, Enochum Hierosolymitanum Patriarcham, S. Angeli illius socium (ut se fert) ita loqui, ac si dictus S. Angelus ac frater ejus *statuant Regulam observare, quam S. Albertus fecit Carmelita, prædecessor* Nicodemi Patriarchæ, nutritoris eorum, *annis jam elapsis* CCCCXII; id est (juxta rationem temporis quo istud ipsi statuissent) an. Christi DCCXCII; quodque mox in eadem Vita, conformiter consilio jam sumpto, dicantur Sancti *recepti in Fratres Ordinis Eremitarum de monte Carmeli, secundum Regulam S. Alberti Patriarchæ.*

hic Bollandum consulit,

qui difficultati propositæ nullam reperit idoneam solutionem

220 Sed nihil hic præsidii invenissent boni Patres ad suæ perplexitatis solutionem; multo autem magis fuissent confusi, si intellexissent *Albertum* Vercellensem, primum ipso anno MCCIV quo sic locutus foret S. Angelus, postulatum Patriarcham fuisse, et ante MCCVI vix pervenisse in Palæstinam, attentis iis quæ post nominationem suam in Italia egit. Fortassis etiam incidisset iis cogitare, ex Trithemii, annum MCXXII signantis, errore, verum datæ Regulæ annum elici posse, unius litteræ haud incongrua E mutatione, scribendo MCCXII. Sed necdum eo usque profecerant, ut auderent falsificationis suspectam habere notam anni MCLXXI, quam sub Regula sua inveniebant; neque etiam hoc suspicantes, fuissent ausi suam istam suspicionem indicare Sacræ Congregatione Rituum. Nam cum circa annum MDCLXVII R. P. Daniel a Virgine Maria suasisset, antiquum S. Petri Thomasii cultum ut Confessoris in Ordine resumendum, omisso titulo Martyris; responsum ei Roma est, sicut P. Henschenio fatebatur, quod minime expediat movere quidquam, et occasionem eo motu dare Congregationi sacræ plura alia ad examen vocandi. Acquiescimus libenter rationi huic; sed vicissim nobis indulgeri petimus, quod ista sic agi scientes, non adhibeamus tam certam fidem singulis officiorum Ordini concessorum verbis, quam aliqui optarent.

propter male notatum annum datæ Regulæ,

qui forsan fuit 1212.

221 Quod interim ad Lectiones proprias de *S. Alberto* obtinendas attinet; post prima illa tentamenta irrita, nihil porro actum est, quia nulla satis secura via ad id se offerebat; donec alii, quibus per sua Privilegia licebat independenter a sacra Congregatione Rituum componere et in usum adducere Officia propria quorumcumque Ordinis sui Sanctorum, præirent exemplo; prout anno MDCLXVI fecerunt Canonici Regulares Lateranenses, impresso Mediolani libello propriorum Officiorum enormiter aucto. Numerus enim Sanctorum, qui tempore Pii V, anno MDLXX proprium de iis fieri concedentis, solum quindecim fuerant, excrevit ad nonaginta circiter; interque eos etiam Albertus comparuit, cum Oratione et Lectionibus propriis, ex Menologio Carmelitano acceptis: quod quia totius Ordinis Carmelitani assensum habere præsumebatur, earum auctori nulla fuit cura consulendi Annales Lezanæ vel Episcopos Vercellenses Ferrerii, ex quibus discere potuisset, quam nulla fides habenda esset Menologio isti circa *Albertum*. Sic autem composita omnia, impressa sunt Mediolani, ac deinde Venetiis, tamquam *ex speciali Sanctiss. D. N. Pii Papæ V concessione* recitanda; exemplo ceteris ejusdem Ordinis Congregationibus in Gallia, Belgio et Hispania, eadem quæ Lateranenses Privilegia habentibus, neutiquam probato; prout patet ex earumdem Officiis, similiter propriis, et ejusdem Pii V concessionem præferentibus, juxta postremas eorum editiones factas Parisiis,

Cum autem Regulares Lateran. an 1666 per se assumpsissent Officium Alberti,

cum Lectionibus ex Saraceno acceptis,

A risiis, Montibus, Conimbricæ, ac novissime anno MDCLXXII Bruxellis: quarum editionum curatoribus visum fuit parcius utendum esse Pii V nomine, jam ab annis centum vita functi.

222 Ut ut erat, novis illis et qualitercumque compositis Lateranensium Officiis insertum fuisse *Patriarcham Albertum*, perquam commodum fuit Patribus Carmelitis: quibus jam non foret necesse ancipitem subire aleam coram sacra Congregatione novum aliquid petendo; liceret autem declinare periculum, id solum postulando, quod jam aliis indultum videbatur. Id ergo postularunt anno MDCLXXI sub hac forma: *Eminentiss. ac Reverendiss. Domini. Fratres Carmelitæ recitant officium S. Alberti Patriarchæ Hierosolymitani die* III *Aprilis, ex concessione facta ab hac sacra Congregatione* XII *Junii anno* MDCXXVIII, *quod etiam recitant Canonici Regulares Lateranenses. Et quia Carmelitæ non habent Orationem nec Lectiones proprias secundi Nocturni, humillime supplicant ut VV. EE. eis velint concedere facultatem recitandi Orationem et Lectiones annexas, desumptas ex Officiis propriis dictorum Canonicorum Regularium, auctoritate felicis recordationis Pii Papæ V compositis.* Indultum facile, B quod petebatur: sed Patres illi, optime scientes, Lectiones eas, quas Lateranenses recitant, multipliciter repugnare veritati historiæ, certius aliunde cognitæ; non eas, quas sibi postulaverant concedi, Lectiones induxerunt in novum suum Breviarium; sed alias, multo prudentius veraciusque conceptas, eidem inseruerunt, quas hodieque recitant; optimo jure, ut quibus illius sic mutati Officii usus, una cum reliquo prædicto novo Breviario, concessus est a sacra Congregatione, referente Eminentiss. Cardinale Bona.

*Vide App. tom. VII Maji nov. 23 * petierunt Carmelitæ antiqui eas etiam sibi concedi an. 1672, ut editas auctoritate Pii V.*

223 Nihil equidem hic reprehensum volo, vel in suspicionem fraudis adductum: ignoscendum tamen mihi puto, quod procul ab Italia, eodem quo ista agebantur tempore, scribens Commentarium de B. Alberto, opponendum primæ parti Armamentarii editi anno MDCLXIX, gratius quam par fuerat judicaverim de iis, per quos credebam in errorem inductos Carmelitas. Videbatur enim sine alicujus fraude fieri non potuisse, ut in manus venissent Lectiones de Alberto, velut auctoritate Pii V compositæ ad usum Lateranensium, cujus nomen nec in illius Pontificis Bulla apparebat, nec in tot quot habebamus editionibus, etiam Romæ per annos sexaginta post mortem Pii curatis. Accedebat, quod, C cum super ea quæstione hæsitaremus ego et R. P. Daniel a Virgine Maria, et ambo bis terve scribere-mus Romam, ipse ad suos Transpontinos Patres, ego ad P. Carolum Alexandrum a Manderscheidt, Pontificium in S. Petri Basilica Pœnitentiarium; ille nullum congruum responsum acciperet, quo explicaretur Privilegium Congregationis Lateranensis in ejusmodi rebus a sacra Rituum Congregatione independentis; mihi vero ex ore Procuratoris Generalis Canonicorum Regularium identidem responsum fuit, hos de *Alberto* nihil scire, nec nomen quidem, nedum ejus Officium recitare.

Hoc ergo tunc capere non potui, quia Roma scribebatur Regulares nil scire de Alberto,

224 Sed denique post Aprilem editum, multamque ultro ac citro quæstionem, patuit erroris mei causa. Procurator ille, ut scribebatur, Generalis Regularium Canonicorum, Congregationis erat, non Lateranensis, sed Gallicanæ, Asselina nomine; annum quidem circiter vigesimum in Urbe et officio illo agens, sed diverso a Lateranensibus tecto habituque utens, et (quod bonus Pater Carolus nesciebat) etiam Officiorum propriorum diverso libro. Mirum ergo non fuit eum ignorare, quid procul ab Urbe in Lombardia non ita pridem innovatum esset in Officiis, quibus etiam in Urbe Lateranenses utebantur; et excusabilis videtur culpa P. Caroli, cui nec minima quidem cogitatio suggerebat, eos, qui dicebantur uti D Officiis a Pio V concessis, iisdem uti tam diversis, ut aliis ignoratos Sanctos colerent alii. De me, ut quisque volet, sic statuat: si cui videor fecisse injuriam, reparatam eam omni modo cupio, sincera et candida rei ut acta est declaratione, et in prædicto Commentario meo expunctam vel mutatam bonam partem numeri 38.

nunc intelligo illos alterius Congregationis esse.

Auctore D. P.

225 Restat ut de Vercellensi Ecclesia, cujus Episcopus *Albertus* fuit, prius quam ad ordinem Patriarchalem eveheretur, verbum addam, ex instructione Lezanæ tomo 4 Annalium edito sub annum 1656 sic scribentis pag. 208. *Si dicatur, Cur Ecclesia Vercellensis, de aliis Episcopis suis festum agens, B. Albertum non colit? Dicimus hujus negligentiæ forsitan causam fuisse, quod extra Episcopatum Vercellensem, in Patriarchatu scilicet Hierosolymitano e vita decesserit. Deinde dicimus Illustriss. ac Reverendiss. D. Jacobum Gorium, modernum Vercellarum Episcopum, prædecessorum negligentiam corrigere volentem, proximis his annis petiisse a sacra Congregatione Rituum, liceret sibi addere Officiis propriis Ecclesiæ et Diœcesis suæ Officium S. Alberti Episcopi et Confessoris; qui de Episcopo Vercellarum factus Patriarcha Hierosolymitanus, primam Regulam composuit et dedit Carmelitis, qui propterea illius Officium de Communi recitant ritu duplici. Ad quod respondit sacra Congregatio; Doceatur quod S. Albertus fuerit Episcopus Vercellarum. Quod cum evidenter constare possit ex dictis, intentum suum idem Illustrissimus habere potuit, etsi an de facto habuerit mihi nondum constet.* Mihi constat, non habuisse, et hoc quoque anno scriptum inde esse, quod nihildum ibi de Alberto fiat. Viderint ii, quorum interest istud curare, Deoque et Sancto de tam facile parabili ipsi honore neglecto reddere rationem. Desiderio pro ipsis meo magis officit, quod Episcopii istius archivium adeo conturbatum sit, ut nemo velit magno incertoque labore scrutari tantum chaos, ad requirendas originales de Vita S. Alberti membranas, historiamque miraculi in liberatione Principissæ Parmensis patrati, cujus epitomen dedi num. 6; integram hic daturus, si sæpius petitam potuissem nancisci.

Vercellenses circa an 1655 E Alberti cultum optantes, deinde egerunt negligentius.

XIII RODULPHUS.

XIV LOTHARIUS.

Marinus Sanutus, lib. 3 Secretorum fidelium Crucis, parte II cap. 5, cum dixisset, quod anno MCCXIV F *Albertus Patriarcha Hierosolymitanus in Processione mortuus est* (hoc autem Italica phrasi idem est ac Latina, *occisus*) addit, quod ei *successit* RODULPHUS, pro quo *Thomam Agni* nominat Heroldus in Continuatione belli sacri lib. 3, cap. 2, velut unum ex duobus nobilissimis Patriarchis, qui adfuerunt Lateranensi Concilio, quod anno MCCXV die XI Novembris celebratum est. Sed cum nesciamus unde nomen istud habere Heroldus potuerit, non extantibus uspiam Concilii subscriptionibus, potior nobis est Sanuti auctoritas, qui proximo post hæc seculo floruit ac scripsit, et per seipsum res Terræ sanctæ scrutatus est. Sed nec diuturnus Rodulpho Patriarchatus fuisse potuit, cum Ferdinandus Ughellus tom. 3 Italiæ sacræ in Archiepiscopis Pisanis, agens de LOTHARIO, quem abiturus Albertus pro se Episcopum Vercellensem consecrarat, facto sub annum MCCIX Archiepiscopo Pisano, scribat, quod *cum demum in Orientem, illic bellantibus Christi fidelibus opem laturus, cum suis Pisanis transiit, Patriarcha Hierosolymorum creatus est anno* MCCXVI. Hic autem annus vel inde confirmatur, quod apud eumdem Ughellum mox referatur instrumentum, ipso eodem anno confectum scilicet

Alberto Rodulfus an. 1214 succedit, et huic an. 1216 Lotharius.

A AUCTORE D. P.

scilicet *Honorii Papæ III anno* I, *mense Decembris die* XVI, *Indictione* V, per Archipresbyterum et Canonicos Pisanos duos, *apud Apostolicam Sedem constitutos, pro confirmatione electionis Domni Alexandrini, factæ ad Ecclesiam Pisanam :* unde necessario consequitur illo ipso anno vacuam Sedem Pisanam fuisse per *Lotharii* prædicti promotionem. De Rodulfo nihil magnopere dignum relatu inveniri haud equidem miror : de Lothario omnino : siquidem usque ad annum MCCXXIV neminem reperio; quem dicam ei successisse.

XV GERONDUS vel GIRALDUS.

An. 1224 ordinatus,

Fuit hic Valentinus in Gallia Episcopus; et anno MCCXXIV adhuc præsens Valentiæ, acceptavit donationem, suæ isti Ecclesiæ factam a Guidone Adamaro, cujus donationis Sammarthani in Gallia Christiana meminerunt. Anno deinde sequenti expeditæ sunt eidem, jam ad Patriarchatum promoto, commendatitiæ ab Honorio III litteræ illæ, quæ lib. 9 epistolarum ejus notantur num. 319. 320, 321 et et 363 apud Odoricum Raynaldum. Ipse autem iis egregie usus, ad concitandos pro induendis armis
B juventutis Gallicæ animos, transmisit in Syriam; indeque anno MCCXXVII misit Gregorio IX Epistolam, ab aliis septem Prælatis signatam, pro accelerando subsidio. Hanc Epistolam ipse Gregorius omnibus Christi fidelibus communem fecit, et Matthæus Paris integram transcripsit. Idem *Gerondus* anno MCCXXIX scripsit aliam, querens de treuga cum Soldano inita ab Imperatore Friderico, cum maximo Christianitatis damno atque dedecore : quam epistolam apud eumdem Matthæum Paris legere est. Capitula autem turpis treugæ, a jam dicto Patriarcha ad Pontificem missa, vide sis apud Odoricum Raynaldum. Satis hic fuerit indicasse, primum, quod fuit in speciem gloriosum, reipsa impiissimum, propter adjectam conditionem de relinquendo Saracenis templo Salomonico, aliasque haud minus probrosas pactiones : scilicet, quod *Sultanus Hierosolymam Imperatori ejusque Præfectis tradat, ut de ea quomodocumque pro arbitrio disponat communiatve.* Communire autem eam tantum abest ut curaverit Imperator, ut omnia in eo relinquens statu ad quem Turci redegerant, imo restaurari prohibens atque impediens, totam Terram sanctam Saracenorum furori expositam dimiserit. Itaque non tantum nequivit *Gerondus* Sedem Patriarchalem suo loco restituere; sed etiam ipsam civita-
C tem, propter Imperatorios eam obtinentes, coactus fuit subjicere Interdicto.

an. 1227 queritur de treuga cum Saracenis facta,

228 Quamdiu deinde et ubi *Gerondus* vixerit, incertum est. Constat ex Regesto Epistolarum Gregorii IX, lib. 14, ep 54, *vacante dudum Hierosolymitana ecclesia ad eam fuisse postulatum bonæ memoriæ Tusculanum Episcopum,* videlicet Jacobum de Vitriaco : sed quod is Romæ necessarius putaretur, merito non concessum. Venerat sanctissimus hic Prælatus Romam anno MCCXXVII post scriptos Ogniaci in Belgio Occidentalis Historiæ libros in quos cum forte incidissem eo tempore, quo multiplicatis prælis et operis absolvebatur editio Aprilis, jamque imprimebatur Propylæum antiquarium pro secundo Tomo, certis de causis reservatum ad finem totius impressionis; vidi plurimos religiosos Ordines sigillàtim describi, nulla facta Carmelitani Ordinis mentione. Hoc in eam rem quæ sub manu ac prælo erat credens vehementer convenire, raptim scripsi partis 2 numerum 31 ultimumque, et argumento jamjam imprimendo subjunxi; non animadvertens, non solum Carmelitarum Ordinem, de quo erat mihi quæstio, istic præteriri; sed etiam Ordinem Prædicatorum, qui juxta Ordinem Minorum ævo isto sur-

eo mortuo, eligitur de Vitriaco;

qui in Hist. Occidentali enumerant Ordines Religiosos,

rexerat, nec poterat ignotus fuisse Jacobo. Affertur deinde recens a prælo folium, a mendis typographicis emaculandum : lego nomina religiosorum Ordinum, sicut ex libro ipso descripseram : video deesse *Prædicatores :* miror si sint a Jacobo præteriti, ne que in auctore defectum, sed in me fuisse cogito, cui festinanti nomen unum exciderit. Recurro nihilominus ad ipsum librum; et compendium facturus temporis requiro indicem; pro quo offertur pag. 471 ab Andrea Hoyo descriptus syllabus eorum *Ordinum, quorum meminit auctor*. Quid plura? Celeri oculo paginam percurrenti offertur ultimus *Ordo Prædicatorum* : neque pluribus opus putavi, ut defectum animadversum mihi ipsi imputarem, atque ante *Minores*, in aversa pagella notatos, scriberem Prædicatores. Infelici profecto casu! Nam si tantillùm ultra legissem, totum illum de Vitriaci silentio paragraphum aboleri jussissem. Vidissem enim sic ibi scribi : *Ordo Prædicatorum a B. Dominico inchoatur in Tolosatibus anno* MCCIII *sub Innocentio III, confirmatus est ab Honorio III anno* MCCXVI, *cujus nullam fieri ab auctore coævo synchrono mentionem, est cur miremur.*

D *non solum Carmelitas, sed et Prædicatores omisit,*

229 Habes Lector ingenuam confessionem causamque erroris, propter quem omni occasione ac loco proscindor ab adversariis, ut *Mendax et Falsarius*, nullaque fide dignus in cunctis quæ circa Ordinem Carmelitanum scripsi. Tu, ut affectus es, ita judica. Interim observa ingens esse inter Ordinem utrumque, a Jacobo prætermissum, discrimen. De Prædicatoribus, qui tunc fuerunt, vix ullus istius temporis historicus tacet; de Carmelitis, qui pariter in Europa, non in uno nec paucis, sed plurimis locis fuerint, nec unus quidem auctor tunc vivens adducitur. Scribebat Jacobus, abdicato Acconensi Episcopatu solitariam fere vitam ducens, apud sepulcrum B. Mariæ Ogniacensis filiæ quondam suæ spiritualis, in Brabantia nostra Gallicana; scribebat autem circa annum MCCXX, cum adhuc ipsum Prædicatorum nomen ignotum fere esset in Belgio, conventus certe vel nulli vel paucissimi inchoati : Carmelitas vero in Oriente et viderat et laudaverat, ut supra diximus; prætenditque TRIUMPHATOR parte 2 Armamentarii n. 685, ex instrumentis ante a se productis satis esse probatum, quod Ordo suus, diu ante ibidem fuerit multiplicatus quippe qui (ut prætenditur) anno MCCXXX in Provincias distinctus in Alemannia (sub qua et Belgium comprehenditur) *domos* habebat *longe lateque diffusas.*

quod me latuit.
E

230 Atque hæc occasione *Jacobi de Vitriaco*, ad Patriarchatum Hierosolymitanum postulati, licet non concessi, dicta sunto; quem qui anno MCCXLIV primum vita functum fuisse scribit Andreas Hoyus, historiarum ejus ex Oigniacensi MS. acceptarum evulgator Duaci, Ciacconium quidem, Ughellum atque alios sequaces habuit in eodem anno notando : ex præcitata tamen Gregorii Papæ IX epistola corrigendus est : illa enim ejus, ut jam mortui, meminit per titulum *bonæ memoriæ*. Est autem, teste Odorico Raynaldo in Annalibus, epistola data II *Idus Maji anno Pontificatus* XIV, atque adeo æræ vulgaris anno MCCXL. Itaque jam obierat *Jacobus*, de quo post annum MCCXXXVII nihil in Ecclesiæ Romanæ monumentis Ciacconius potuit reperire.

F *Obiit ille non an. 1244 sed post 1236,*

VIDE APP TOM VII MAJI Num. 24

XVI ROBERTUS.

Idem qui supra Gregorius Papa IX in eadem Epistola : *Cum*, inquit, *processu temporis ad nos fuisset præfatæ Hierosolymitanæ Ecclesiæ provisio devoluta, ne diutinæ vacationis deprimeretur dispendiis, venerabilem Fratrem nostrum Patriarcham Hierosolymitanum, tunc Episcopum Nannetensem* (*Robertum* vocant Albertus le Grand et San-Marthani) *eidem providimus in*

A *in Pastorem.* Sed hic anno MCCXLIV, irruentibus super Christianos ex improviso Chorasminis, *perfidæ gentis metu, de civitate Hierosolymitana, una cum Magistris domorum Hospitalis et Militiæ templi et universis habitatoribus civitatis ejusdem, tamquam de humano præsidio desperatis, versus Joppen abscessit* (ut significat suis in litteris Fridericus Imperator) Acconemque delatus, inde die XXV Novembris dedit lamentabiles ad Cypri Regem et Principes Europæos litteras, quæ apud Matthæum Paris extant : eam cladem meritus, si ipsius quoque negligentia factum est, ut Innocentii Papæ IV mandatum, de restaurandis Urbis sanctæ mœniis anno præcedenti directum, executioni non daretur. Anno MCCXLV, celebratum Lugduni ab eodem Papa Innocentio est Concilium universale, ad quod *de Terra sancta, quæ multo patebat discrimini* nullus potuit advenire, sed nec advocari : occasionaliter tamen illuc advenit Episcopus Berytensis, totius Syriæ Nuntius generalis, mandatum bajulans lugubre de exterminio ibidem patrato. An etiam Patriarchæ Roberti nomine, tunc adhuc viventis, nescimus divinare. Anni certe ab hac legatione, usque ad tempus electi successoris *Jacobi Pantaleonis,* decem effluxerunt. Cum-
B que nemo alius sit, qui intervallo illo sedisse dicatur, præsumi potest, quod *Robertus* vixerit usque ad æstatem anni MCCLV : missus enim *Jacobus* primum in Syriam est mense Decembri.

Ordinatus circa an. 1240

moritur an. 1255.

PARERGON XII.

De usu zyfrarum numeralium, hac primum ætate Europæ communicato.

Pulcherrimum arithmeticæ artis commodissimumque ad supputationes quantumvis numerosas instrumentum, sunt notæ illæ decem, quas quia primi Arabes pertulerunt ad nos, *Arabicas* dicimus; proprio autem nomine vocamus *Zyfras,* eo ipso significantes, Orientalium illas esse inventum. Siquidem jam inde a tempore Josue in Palæstina notum erat vocabulum istud, licet in ampliori significatu; quando *litteræ* universim nominabantur *Sepher,* unde *Cariath-Sepher id est Civitas litterarum* redditur Josue XV. Usum illarum apud nos minime antiquum esse, ita notum esse credebam omnibus, ut non esset opus nominare auctores qui id docent; neque vel per somnium suspicatus fueram unquam, aliquem inveniendum tam imperitum, ut multorum seculorum ætatem
C auderet velletve arrogare scripto, in quo illæ reperirentur. Sed mea me fefellit opinio. Inventus est qui non antiquas tantum, sed antiquissimas in Europa zyphras esse sustineret, et ab initio Christianæ Ecclesiæ usitatas (pudet dicere, quo argumento) atque pro ea qua valebat auctoritate suis etiam discipulis persuaderet. His ergo melius instruendis cum forte ad manum libri non sint, unde possint discere veritatem, quam mihi noluerunt simpliciter asserenti credere; ex Athanasii Kircheri nostri Arithmologia, excusa Romæ anno MDCLXV, non gravabor transcribere partis I Caput ultimum, *de zyphrarum sive numerorum hodierna die usitatorum origine,* omissis iis quæ ibidem *de earum fabrica* apte innexuit; eo quod id parum faciat ad nostram quæstionem, et ab originaria illa ac prima forma, valde deflexerit usus noster, ut in communibus alphabeti litteris aliisque rebus omnibus, sic in numeralibus zyfris nonnihil mutationis jure suo inducens. Sic autem disserit.

Zyfræ inventum orientale

sicuti docet Ath. Kircher in Arithmologia,

233 Brachmanis vicini Arabes, advertentes insigne numerorum compendium, quibus illi veluti arcanis notis utebantur, successu temporis id suum fecerunt. Ita Abenragel in suo de introductione ad Astronomiam libello, ubi loquitur de zyfris : *Et hi,* inquit, *sunt numeri Indiani, a Brachmanis Indiæ sa-* D
pientibus ex figura circuli secti inventi. Id quomodo factum accurate explicat et ad oculum ostendit Kircherus, deinde ait : Zyfras itaque Arabum, quas illi *Haruph el End,* id est, *Litteras Indicas* vocant, ab Indis processisse, non solum dicti Arabes, sed et Græci fatentur, uti postea videbimus. Quo autem anno hæc translatio facta sit, magnum est omnium silentium : quantum tamen conjecturis assequi possum, contigit id Hegira CCC, anno vero Christi DCCCCXII quo annorum circulo, sicuti Arabes juxta Saracenicam historiam, totam illam Persiæ, Carmaniæ, Indiæque oram suo subjiciebant imperio, ita ex Indorum ceterarumque regionum commercio hasce notas seu zyphras primum suscepisse putamus : quæ postea per Ægyptum, Lybiam ceterasque Africes regiones ad Occidentalem usque oceanum propagatæ, inter Arabes nullo non tempore viguerunt; donec irruptione in Græciam et Hispaniam facta, intra terminos proprios contineri nesciæ, tandem ad dictas nationes traductæ, non Europæ tantum, sed et toti orbi publici juris factæ sunt. Quod ut exactius comperirem, vetustissimos codices tum Græcos tum Latinos Arabicosque consulendos duxi, quibus discussis, certe nullum unquam harum notarum ante annos CCCCXXX E
comperire vestigium licuit.

AUCTORE D. P. a Brachmanis Indis,

ad Arabes traductæ an. 900.

234 Inter Græcos primus fuit, qui hoc numerorum genus in sua quam edidit Arithmetica usus est, Maximus Planudes; cujus liber etiamnum in Bibliotheca Vaticana, sub antiquissimi codicis forma, continetur, ubi et has notas *zyfras* vocat, et ab ***Indis*** profectas dilucide ostendit. Libri titulus est, Τοῦ φιλοσοφωτέρου μονάχου Κυρίου Μαξίμου Πλανούδη ψηφοφορία κατ' Ἴνδους ἡ λεγομένη, μετ' ἄλλους οἱ τῶν ἀστρονόμων φιλοσοφώτεροι κατὰ νοῆσαι ἀκριβεστέρως· καὶ εἰσὶ τὰ σχήματα ἔννεα. *Sapientissimi Philosophi monachi Domini Maximi Planudis calculatoria, nuncupata secundum Indos, qui præ aliis periti Astrologicarum disciplinarum illam subtiliter excogitarunt. Sunt autem figuræ novem,* non adnumerata scilicet decima 0, quæ non tam zyfra esse censetur, utpote per se nihil significans, quam cyfrarum in decuplum multiplicandarum complementum. Dixi primum inter Græcos, quantum nobis constare potuit, celeberrimi nominis Maximum Planudem fuisse, qui Arithmeticam suam hisce zifrarum notis descripserit : cum ante eum nec Psellus, nec Plethon, neque Ptolomæus, neque Diaphantus, nec alii antiquiores Arithmetica et Astronomica sua opera iis adornasse comperiantur. Cum vero Planudes nonnulla sua opera Michaeli Palæologo Orientis Imperatori inscripsisse F
legatur, ex eo luculenter sane patet tempus quo vixerit, quodque pereruditus Leo Allatius invenit fuisse circa annum MCCLXX, cui et historiæ tum Græcorum tum Latinorum consentiunt. Hi itaque anni subducti a præsentis anni curriculo MDCLXV relinquunt annos CCCXCV, quibus abhinc supradictus Planudes vixit. Illo videlicet tempore, quo declinante paulatim monarchia Græcorum, Saraceni et Turcæ, qua data porta, uti in alias, ita et in Græciæ Africæque maritimas provincias sub Bajazete irruperunt. Josephus Scaliger, uti curiosissimus hujus rei indagator fuit, ita hanc quoque veritatem evolvit in epistola quadam, ad Marcum Freherum data, nummum Constantini Magni sibi oblatum, multorum instinctus precibus explicans, his verbis. Nummus ingens argenteus clarissimi viri Marquardi Freheri, quam recens sit, argumento sint characteres arithmetici 2. 3. 4. 2. 3. 5. qui ante trecentos aut paulo plures annos ad nos transierunt : ac primo quidem dissimiles his nostris hodiernis, postea memoria proavorum hac forma interpolati quæ hodie in usu est. Itaque nummus hic cusus aut conflatus est, non illo

Græcorum primus iis usus Planudes

circa an. 1376.

A illo seculo, quo ii a Christianis recepti sunt, sed illo quo interpolati, hoc est memoria proavorum.... Characteres autem illos primi omnium Christianorum Hispani a Mauris, ab Hispanis reliqui Latini Christiani, ab illis Græci acceperunt,.... Nobis igitur constat recentissimam quidem nummi conflaturam esse, formas autem inclusas et veteres esse et ex aliquo vetusto libro aut pictura ecclesiæ alicujus desumptas, cujusmodi multas hodie videmus in gemmis, novitiæ quidem cælaturæ, sed vetustissimi argumenti. Ex notis itaque zyfrarum, posticæ nummi faciei inscriptis, colligit Scaliger illum Constantini Magni tempore minime cusum fuisse, sed posteris temporibus, jam dictis zyfris communi omnium Christianorum consensu acceptatis. Et in epistola quadam ad Albertum Pighium expresse dicit, se discussis omnibus veterum manuscriptis, numquam hasce zyfrarum notas CCCL annis superiores comperisse. Cum vero Scaliger tempus annumque, et qua occasione hæ zyfræ primum Europæ innotuerint, præcise non determinet; nostrarum partium esse rati sumus, negotium paucis notum ex Chronologia Astronomica, eo quo fieri potest studio, quantumque comperire licuit, exacte enodare.

AUCTORE. D. P.

easdem Hispani acceperunt a Mauris

B 235 Anno salutis nostræ MCCLX Alphonsus Princeps Hispaniæ, et Ferdinandi sanctissimi Regis Castellæ filius, cum litterarum tum potissimum Astronomicarum disciplinarum, ad quas veluti naturæ quodam pondere ferebatur, amore stimulatus, uti jam incredibiles in iis progressus fecerat, ita quoque animos omnium in admirationem sui traxit. Interim confluentibus ad eum, tamquam ad oraculum, undique et undique Astronomis Mathematicisque, cum jam a multis annis desiderum motibus, a Ptolomæi temporibus in eum usque diem interruptis et oppido defectuosis, tum per seipsum tum per alios certior factus, errores cognosset; intenta mentis applicatione eos ponderans, de remedio quantocius adhibendo deliberavit. Quoniam vero inaudierat summos in Africa Astrologos tum Arabes tum Judæos florere, qui et emendatissimas de siderum motibus tabulas possiderent; ut concepta jam dudum animo molimina educeret, quotquot eo tempore in Astronomica facultate magna nominis celebritate florerent, ingentibus sumptibus evocavit: quos inter fuisse dicuntur, ut in Astronomica Historia Christmanni traditur, et Augustinus Riccius in præfatione ad Almagestum Ptolomæi fuse prosequitur, Alfarabius, Abenragel, Profatius, Mahumed, Hoamar et inter C ceteros princeps Isaac Hazan, Synagogæ Toletanæ Cantor Hebræus. Qui omnes, allatis secum tabularum Astronomicarum codicibus, emendationis veterum tabularum initium fecerunt: quorumque opera postea celeberrimum illud opus, quod Tabulas Alphonsinas vocant, primum in lucem exiit; tantæ apud omnes æstimationis, ut ex eo Rex Alphonsus immortalem nominis sui gloriam non immerito comparaverit. Sapientis titulo apud posteros obtento. Atque hujus Astronomicæ Synodi occasione zyfras arithmeticas, quibus Arabum tabulæ constabant, quasque jam ante nonnulli ex Hispanorum Astronomis et Mathematicis a Mauris acceperant, primum in Latina tabularum descriptione introductas fuisse, omnes fere Astronomicarum rerum scriptores consentiunt, cum ante harum editionem tabularum, non nisi Latinis notis tabulæ conscriptæ reperiantur. Tempus vero, quo Rex Alphonsus hoc opus inchoavit, Mariana teste, fuisse dicitur annus post Christum natum MCCXL; et anno MCCLII, quo patre Ferdinando satis functo Hispali, ipse regni gubernacula adiit, in lucem editum fuisse, Chronicum Astronomicum P. Joannis Riccioli scite ostendit, queis et Arabum historici consonant. Opus itaque vere Regium, utpote in quo quadraginta aureorum millia expensa dicuntur, uti novitate sua omnium Latinorum animos vehementer accendit, ita ex novitate curiositas, famam operis identidem per Europam crebrescentem secuta, hoc præstitit, ut beatum se quispiam diceret, cui describendi copia concederetur. Itaque intra paucos annos multiplicatis exemplaribus manuscriptis (nam typographia necdum inventa fuerat, sed anno MCCCCL Moguntiæ primum per Joannem Faustum orbi innotuit) factum fuit, ut novæ hæ numerorum notæ, tum ad scribendum facillimæ, tum ad computandum aptissimæ, ab omnibus acceptatæ, non ad privatum dumtaxat, sed ad publicum bonum converterentur. D

per Alphonsum sapientem an. 1240,

tabulas suas componentem.

236 Quotquot scriptores; LXX abhinc annis, harum notarum mentionem fecerunt, earum ad Hispanos translationem intra CCC aut CCCC abhinc annos præter propter constituunt. Scaligeri verba supra allegavimus, quem secuti Gruterus et Hermannus Hugo; ille in suis, quos Fax artium vocat, inscriptis libris; hic in suo de scribendi origine libello his verbis, *Barbaricæ Arithmeticorum notæ, quibus hodie utimur, ante trecentos circiter annos tantum ad nos venere ab Arabibus: et Hispani quidem primum eas acceperunt a Mauris, Latini denique omnes ab Hispanis.* Quibus non abnuit Matthæus Hostius in libro de recta numerandi ratione. Theatrum Vitæ humanæ tomo N fol. 64 *Notæ barbaricæ, quas zyfras vocamus, recentiores sunt, quam quidam existimare possent; a Mauris in Hispaniam primo introducta, et ab his ceteris Europæ provinciis communicatæ.* Certe a Mauris primum communicatas vel ipsæ notæ ostendunt: idque instituta characterum tam Latinorum nunc quam barbarorum collatione accurate ostendit Kircherus. Deinde sibi objicit typos tres, qui nostris 4, 5, 7, respondent, ante annos CCC in Anglia inventos, a modernis nonnihil discrepare; et respondet, has nostas nullam specificam differentiam involvere. Addo ego tres illas, quas ille Anglis tribuit notas speciales, in nostro quoque Belgio fuisse usitatas; illæ enim, pro signando quaternario quinario ac septenario numero, reperiuntur in libris apud nos seculo quinto supra decimum exaratis, quos multos in bibliothecis Belgicorum monasteriorum vidimus, varios habemus ipsi, ac nominatim in Florario Sanctorum MS. sæpius nominato ac nominando. Omnium vero, quos sic notatos possidemus, veterrimus Codex membraneus, continet Polychronicon Ranulphi Cestrensis, perductum usque ad obitum Eduardi Regis hoc nomine primi, id est usque ad annum MCCCXXXVII, cujus Polychronici non nisi epitome hactenus habetur excusa. E F

Ita affirmant quotquot de hac re scripserunt,

Scaliger, Gruterus, Hugo, Hostius,

Beyerlinck,

237 Pergit deinde Kircherus ea quæ dixerat pluribus testimoniis stabilire, atque audiri in primis jubet Petrum Ramum lib. 4 Scholarum Mathematicarum fol. 117, quæ huc usque de barbaricis notis dicta sunt, veluti anacephalæosi quadam confirmantem his verbis: *Numeri seu notæ, quæ hic describuntur, recentes sunt: his enim Euclides vel Theon numquam usi sunt, nusquam Archimedes aut veterum quisquam. Denique apud veterum neminem notare potui has notas* 1. 2. 3. *Alii eas referunt ad Phœnices, alii ad Indos. Joannes a Sacrobosco, cujus sepulcrum est Lutetiæ in comitio Maturinensi, refert ad Arabes; nec opinio a vero est... Quicumque autem fuerit inventor decem notarum, laudem magnam meruit. Res ipsa certe tantum placuit, ut omnium gentium consensum meruerit.* Huc usque Ramus: ubi nota, Joannem de Sacrobosco primum fuisse qui in Francia libros suos hisce notis insignierit, et sphæram suam vulgavit Parisiis anno MCCLVI. Confirmat hæc eadem Lucas Gauricus, in oratione quadem de laudibus Astronomiæ Ferrariæ habita. Verba ejus sunt: *Nec minus nobis in scribendo*

Ramus,

Gauricus,

A *bendo profuerunt Arabes cum plerisque recutitis Sabbatariis, qui suas ad nos inventiones induxerunt: quorum plerique in Hispania Alphonso Regi auxiliares in Astrologia instauranda manus porrexerunt.* Petrus Nonius in præfatione ad sphæram Joannis de Sacrobosco, hasce in Occidentem ab Arabibus translatas hic verbis confirmat. *Nam etsi*, inquit, *Arabes desertam a Græcis possessionem magna vi invaserunt, adeo ut has artes in Occidentem et Hispaniam usque propagarint; tamen eorum scripta ostendunt, curiosam gentem non tam laborasse in observandis motibus quam in divinationibus per numeros. At nostri, numerosis Arabam suffulti præsidiis, post modum multo excellentius Astrologiam tractasse censeri debent.* Atque hæc abunde puto suffectura cuivis non pertinaci, ut deinceps sciat, pro veris originalibus et ante seculum XIII confectis non esse habenda, quantamcumque speciem vetustatis præferentia monumenta, scripta vel sculpta, in quibus ejusmodi zyfras reperiet. Quod si de sepulcralibus titulis aliisve similibus, deque Notarialibus instrumentis est quæstio, longævos omnes Notarios et curiosos epitaphiorum inspectores credo in hoc conventuros unanimiter, ut dicant multo etiam serius irrepsisse illas in stylum B curialem et ecclesiasticum, in quo etiam hodie Latinarum litterarum numeralium frequentior quam zyfrarum usus est. Ego certe superiori anno Hoogstratanæ insignis parochiæ tumulos omnes otiose perlustrans, nullos reperi ante annum MCCCCLX insculptos zyfris, præter duos, quos apparebat olim extritos recentiori sculptura fuisse reformatos, ita ut ex iis nullum sumi argumentum possit. Alibi non vacavit rem minime dubiam examinare solicitius, cum mihi esset quæstio de solo seculo XIII, et annis famosam Carmelitarum migrationem prægressis; ante quam nullas alias migrationes eorum agnosco, nedum tales quæ integris Provinciis constituendis sufficerent.

Nonius.

Eædem multo serius assumptæ a Notariis publicis.

XVII JACOBUS PANTALEON postea URBANUS PP. IV.

Hic Trecensis origine atque per omnes ecclesiasticorum Ordinum gradus successive provectus, primum non Laudunensis (ut vulgo scriptores) sed Leodiensis Archidiaconus, nominatus in Vita S. Julianæ Corneliensis V Aprilis, occasione operæ quam illi contulit ad promovendam Leodii institutionem novæ festivitatis in honorem venerabilis Sacramenti; C deinde Virdunensis Episcopus anno MCCLII; cum a Pomeranica Legatione feliciter administrata revertisset ad Alexandrum Papam IV, creatus est ab eodem Hierosolymitanus Patriarcha an. MCCLV, missus in Orientem, et Christianis ibidem degentibus commendatus per Epistolam, anno I Pontificatus, VII Idus Decembris datam, hoc principio: *Venerabili Fratri nostro J. Patriarchæ Hierosolymitano, viro utique morum honestate conspicuo, litterarum scientia prædito, et providentia circumspecto, quem carum habemus suorum exigentia meritorum, plenæ Legationis officium tam in Provincia Hierosolymitana, quam etiam in exercitu Christiano, ubicumque pro subsidio Terræ-sanctæ in dicta Provincia fuerit, de Fratrum nostrorum consilio, duximus committendum: spe nobis firma proposita, quod cum ei adsit puritas conscientiæ, et præsto sit judicium rationis, malitiam odiat et innocentiam tueatur, quod recta regens et dirigens indirecta, aspera convertet in plana.* Sexto post hæc anno, cum prædictus Patriarcha *Viterbium accessisset ad Curiam pro suæ Ecclesiæ negotiis promovendis*, dum istic de successore Alexandri IV eligendo consultarent Cardinales, *concorditer ad apicem Apostolicæ dignitatis assumptus est: itaque factus de petitore concessor, de subdito dominus, de filio pater, Urbanus IV meruit nominari;* ut scribit Sicularum rerum auctor anonymus D MS. cui de eadem electione consentiunt auctores ceteri, novi veteresque, ad annum MCCLXI.

Ordinatus Patriarcha an. 1255,

AUCTORE D. P. fit Papa an 1261.

XVIII GUILIELMUS.

XIX THOMAS AGNI.

Cujus rei causa ad Curiam venerit *Jacobus Patriarcha*, utcumque colligere possumus ex eo quod fecit mox atque creatus est Papa, providens futuro post se Patriarchæ, ne in subjecti sibi Episcopi diœcesi diutius velut hospes agere cogeretur et vivere. Quomodo autem id fecerit et quem substituerit sibi, utcumque docebunt nos Sammarthani Fratres in Archiepiscopis Arelatensibus tom. 1 Galliæ Christianæ, ubi agentes de Florentio, sub annum MCCLXI ab Acconensi in Syria Episcopatu ad Arelatensem in Gallia Archiepiscopatum translato, addunt, quod ejusdem *Acconensis Ecclesiæ in partibus Orientalibus Pastore vacantis cura commissa fuit Guilielmo, Episcopo Agennensi, Patriarchæ Hierosolymitano.* Cujus sui asserti utinam antiquum aliquod proferrent testimonium! tenebras enim sibi et nobis faciunt, cum deinde in tomo 2, agentes de Episcopis Agennensibus deque hoc Guilielmo, nullam ejusmodi promotionis faciunt mentionem; imo dicunt, ipsum *in membranis tabularii Regii memorari ad annum* MCCLXIII, *eodemque anno obiisse, humatum apud S. Martinum de Campis.* Interim de translatione Florentii e Syria in Galliam cum nullum sit dubium, neque obsit aliquid quo minus hinc illuc Agennensis transierit GUILIELMUS, locum ei hic facimus; credimusque causa negotiorum Terræ-sanctæ venisse Parisios, ibidemque suum diem obiisse, ac successorem accepisse THOMAM, eum ipsum cui Heroldus tempore non suo dederit cognomentum AGNI, quod alibi non invenimus; retinemus tamen, quo facilius eum distinguamus a suo ejusdem nominis successore. Hic igitur erit ille *Thomas*, cui a Messanensis Ecclesiæ administratione in Sicilia ad Patriarchatum Hierosolymitanum promoto, statim a morte Guilielmi, Urbanus IV scripserit Epistolas quatuor, in Regesto anni MCCLXIV relatas, sub numero 13, 120, 121 et 122, quorum hoc fuit argumentum, teste Bzovio ad dictum annum num. 10; *Ut deferentes prohibita Saracenis anathemate percelleret, utque una cum suis Suffraganeis festivitatem corporis Christi celebraret, atque pacem inter Cruce signatos nec non reliquos Christianos in Syria procuraret.* Verum quidem est F quod S. Antoninus, quem alii Ordinis Prædicatorii scriptores cum Panvinio et Roccho Pyrro secuti sunt, hunc *Thomam* a sequenti non distinxerint: sed distinguendum esse omnino constabit ex mox dicendis de altero.

Ex Agennensi Ep. factus Patriarcha et Administrator Eccl. Acconens.

E

obiit an. 1263:

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 25 ** *succedit ei Thomas Agni diversus a sequenti.*

XX THOMAS DE LENTINO.

XXI ELIAS.

Horum duorum successionem, et prioris de Acconensi Ecclesia dispositionis confirmationem suggerit Nicolaus Papa IV. constitutum a se Patriarcham Nicolaum infra nominandum alloquens his verbis, per epistolam quæ est 50 in ejus registro: *Cum felicis Recordationis Urbanus Papa IV primo de Fratrum suorum consilio Ecclesiam Acconensem, de qua bonæ memoriæ Mag. Florentium ad Arelatensem Ecclesiam tunc vacantem duxerat transferendum, Patriarchæ Hierosolymitano, qui erit pro tempore, decreverit committendam; et ab eo una cum dicta Hierosolymitana Ecclesia tamdiu in temporalibus et spiritualibus*

Creatus a Gregorio X

tualibus

A *tualibus gubernandam, donec eadem Hierosolymitana Ecclesia, bonis ejus recuperatis, possessionem habuerit eorumdem: et postmodum etiam piæ memoriæ Gregorius X, primo Thomæ; et subsequenter Nicolaus III, Romani Pontifices, prædecessores nostri, Eliæ, Patriarchis prædecessoribus tuis, de Fratrum suorum consilio duxerint committendam; prout hæc in Regesto ipsius prædecessoris nostri Nicolai plenius continentur. Nos eamdem Ecclesiam Acconensem, similiter nunc etiam vacantem, tuæ circumspectioni committimus, per te, una cum dicta Hierosolymitana Ecclesia, plene in omnibus gubernandam; donec eadem Hierosolymitana Ecclesia, bonis suis recuperatis, de adepta ipsorum possessione lætetur. Datum Romæ apud S. Petrum* II *Kal. Maji anno* 1, id est Christi MCCLXXVIII. Habemus hic ergo, præter non nominatos qui sub Urbano IV fuerunt sub Gregorio Papa X THOMAM, sub Nicolao III *Eliam* Scimus deinde *Thomam de Lentino* fuisse ex Ordine Prædicatorum: in quo cum esset Prior Conventus Neapolitani anno MCCXLII, teste Bernardo Guidonis, suscepit ad Ordinem S. Thomam Aquinatem. Idem, fortassis Provincialis Lombardiæ, anno MCCLIII vel paulo post, scripsit

AUCTORE D. P.

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 26** *ex Ordine Prædicatorum,*

B Vitam et Passionem S. Petri Martyris ex eodem Ordine, anno superiori ab hæreticis occisi, prout ad XXIX diem Aprilis vidimus, eamdemque dedimus, sed miraculis aliunde acceptis a Taegio auctam. Deinde in Terram sanctam profectus, et Bethleemiticus factus Episcopus, functus ibidem est munere Apostolicæ Legationis, insigni cum satisfactione Romanæ Curiæ, uti apparet, tum ex epistola Gregorii X, de eo jam Patriarcha Hierosolymitano scripta ad Philippum Regem, quæ apud Ughellum extat tom. 7, col. 297, ubi laudatur, *ut vir profundi pectoris, alti consilii, virtutum claritate conspicuus, et multa experientia probatus; in cujus manibus alias virtus Altissimi statum Terræ sanctæ dixerit;* tum quod Romam reversus assumptus sit ad Cusentinum in Calabria Archiepiscopatum a Clemente IV, anno Pontificatus ejus III Christi MCCLXVII, in locum Bartholomæi Pignatelli ad Messanensem in Sicilia Archiepiscopatum translati. Hoc autem brevi Vita functo, ab iisdem Messanensibus hunc quoque *Thomam* fuisse postulatum, scribit Ughellus: sed pro eo datum fratrem ejus, ex eodem Prædicatorum Ordine, tunc Episcopum Marsicarum, nomine Reginaldum sive Raynaldum. Quidquid autem sit de illa Messanensium postulatione, certum est Gregorium Papam X (cui, antequam Pontifex fieret in Syriam

antea Archiepiscopus Cusentinus,

C peregrinato, alte inhæserat cura juvandi rem Christianam, ibidem in maximo constitutam discrimine) neminem potius habuisse, quem vacanti per alterius Thomæ mortem Patriarchatui Hierosolymitano cum Legati Apostolici auctoritate præficeret, quam hunc *Thomam*, in rebus ad statum Terræ-sanctæ spectantibus apprime versatum. Ex præcitata autem Epistola ad Philippum, quæ anno Pontificatus primo signata invenitur, constat ipsum eo directum fuisse anno MCCLXXII.

241 Mortem ejus Ferdinandus Ughellus accidisse ait anno MCCLXXVI: adeoque vacavit Patriarchatus usque ad electionem Nicolai III, exeunte anno subsequenti factam. Huic Pontifici cum inter primas curas esset Terræ-sanctæ necessitas, cassata *Aiglerii* (*Angelum* vocat Spondanus) electione (fortassis quia Archiepiscopatus Neapolitanus, quem jam inde ab anno MCCLXV felicissime probatissimeque regebat, non posset tali viro carere) nominatus continuo ad Patriarchatum Hierosolymitanum est, non *Fr. Hieronymus Asculanus* Minorum Minister Generalis, ut quidam perperam credidere; cum hunc Nicolaus fecerit Cardinalem anno MCCLXXVII (nisi hunc quoque petitum, non tamen consentire persuasum existimemus) sed *Joannes de Vercellis*: Ordinis Prædicatorum Magister Generalis. Neque Papa, post longiorem responsi moram, onerosum istum honorem recusanti, omnique ad eum juri renuntiare volenti, principio acquievit; sed datis ad eum litteris die Kalend. Octobris anno MCCLXXVII, quas apud Odoricum integras vide, vehementer exiguum ejus zelum obedientiamque redarguit, omninoque mandavit, *ut pro Electio Hierosolymitano se gerens, ipsum regimen et administrationem ejusdem Ecclesiæ prosequeretur diligentius, ad ipsius et terræ prædictæ utilitatem; etiam, dum ab illis eum abesse contingeret, solicitas, quantum pateretur absentiæ, operas impensurus.* Tandem tamen importunius instanti, missio indulta est, per Breve quod allegat Bzovius, ut anno Pontificatus II, pridie Nonas Februarii datum: et in Patriarchatus Hierosolymitani jure atque Acconensis Episcopatus administratione confirmatus fuit ELIAS, de quo supra, et de quo alibi nihil legimus. Quoniam autem a Nicolao IV nominatur, tamquam Patriarcharum antecedentium ultimus; credimus eum usque ad annum MCCLXXXVII vivendo pertigisse.

Obiit an. 1276.

An. 1277 *electi varii*

D *excusantur;*

et constituitur Elias.

E

XXII NICOLAUS DE ANAPIIS.

Anno sequenti, II Kalendas Maji, dedit Pontifex prænominatus Bullam, num. 240 citatam, *Firma credulitate tenens* (ut ibidem ad novum Patriarcham loquitur) *quod per tuæ virtutis ministerium Hierosolymitana ecclesia in prosperitatem optatam consurget, et brachio tuæ consolationis subnixa, spiritualibus et temporalibus, actore Domino, proficiet incrementis.* Huic fiduciæ occasionem et fundamentum dederat, Tartarorum Regis Argonis ad Catholicam fidem recens conversio: qui Pontifici per suos legatos significaverat, *quod si regnum Hierosolymitanum de manibus liberari contingeret impiorum, in civitate Hierosolymitana renasci desideraret lavacro baptismatis.* Nam licet baptismi dilationem providus Pontifex dissuaderet, excitabatur tamen promissione auxilii grandis, ab eodem potentissimo Rege sibi facta, promptaque illius voluntate ad rem continuo aggrediendam: cujus viribus si Armeniæ Rex Catholicus suas vires junxisset, et Occidentales Principes bene gerendæ rei occasioni non defuissent, poterat insignis aliquis de Saraceno hoste triumphus referri. Sed his in mutuas cædes versis, propter dissensionem ex Siculorum perfidia ortam; isti quoque bene cogitata dimisere; et spes illa grandis in fumos abiit. Nomen novo Patriarchæ, *Nicolao de Anapiis* fuit: quem ex Ordine Prædicatorum *Provinciæ Franciæ, Remensis diœcesis*, extitisse scribit Leander Albertus lib. 3 de viris illustribus Ordinis Prædicatorum: et hunc quo electus est modum narrat. *Cum esset in Romana curia Pœnitentiarius, et ab omnibus ob ejus vitæ integritatem, modestiam et sanctimoniam dilectus; Nicolao IV Pontifice Maximo singulis Cardinalibus imponente, quod postridie ejus diei tres viros, pro dignitate prædicta idoneos quilibet proferret; non sine divino nutu is venerandus Pater a singulis prolatus fuit: sicque per eumdem Pontificem ad præsidentiam sanctæ civitatis Hierosolymæ evectus est. Mortem obiit plenus bonis operibus anno Domini* MCCLXXXVIII. Imo tunc fuit creatus Patriarcha: obiit autem anno MCCXCI, die VIII Maji in excidio urbis Acconensis. Genus mortis Marinus Sanutus lib. 3, parte 12 cap. 21 explicat, postquam narrasset, quomodo oppugnata et tandem capta a Saracenis urbe, Rex et Capitanei et quotquot fugere potuerunt, galeas ascendissent: explicat autem ut sequitur. *Patriarcha solus, quasi pastor bonus, solicitus erat de ovibus: et cum propinqua illi esset galea ad recipiendum parata, ut gregem salvaret commissum, cunctos per aquam ambulantes ad se in parvo*

Tum an. 1288 *Nicolaus ex Ord. Præd*

F *Cardinalibus in eum mirabiliter consentientibus,*

qui an. 1291 *in excidio Acconen. submergitur.*

A *parvo suo navigio recolligere cupiebat, donec nimia fuit repletione submersa : sic animam pro ovibus suis, et simul cum ovibus suis dedit ; solusque erasit, qui portabat Crucem et Crucifixi imaginem ante eum.*

Amissa tota Syria diffugiunt Catholici omnes,

243 Pergit deinde sequenti capite describere Sanutus, quomodo Tyrus, Sydon, Berytus ab incolis Christianis desertæ, et reliquæ munitiones omnes fuerint a Saracenis occupatæ : ac denique concludit : *Tunc omnis Syria amissa est, cunctique Christiani habitatores Terræ Promissionis aut morte extincti sunt, aut profugi exulesque suis demeritis, inde ad insulam Cyprum habuere refugium : illicque secum habentes, quam secum in conscientia portaverant, sarcinam peccatorum et causam desolationis præfatæ, in multa angustia, multoque tremore miseram vitam agunt.* Inter eos qui capta urbe evaserunt, se quoque fuisse ait *Guilielmus de Sanvico, Eremita montis Carmeli,* cui ea quæ vidit scribenti major habenda fides, quam aliis, totalem exterminationem Ordinis, ex prima sua præcipuaque commoratione imo ex toto Syria, adscribentibus anno MCCLXXXV, sicut facit Belli sacri Continuatur Heroldus : cum Guilielmus solum id factum dicat post urbem captam. Adde quod nec

et denique expelluntur omnino Carmelitæ, non antea,

B subsistere possit chronologia Heroldi, si vere propter cappæ mutationem ex Barrata in albam, jussu, seu potius permissu Honorii Papæ IV factam, iratus Melechsaitis odisse cœpit, quos ante coluerat; sicut ipse narrat, conformiter Villanio et S. Antonino. Etenim de illa mutatione primum fuit actum in Capitulo Mon-pessulano anno MCCLXXXVII; nec scio an ea, licet permissa ab Honorio, plenæ fuerit executioni data ante annum MCCXCV, quando Bonifacius VIII Honorii decretum confirmavit. Viderit igitur, si quis volet tali causæ adscribere Carmelitarum expulsionem, an etiam velit decennio serius, factam credere, et decennii omissionem supplendo Heroldum excusare.

juxta Chronicon Sanvici tunc viventis,

244 Nos quoad principale punctum auctorem habentes coævum, nihil curamus quid ille dixerit; sicuti nec ad definiendam aliter formam barratæ cappæ, quam ea definiatur in epistola Cyrillo III Priori attributa, induci possemus ullis auctoritatibus longe posteriorum scriptorum, nisi ipsamet manifestæ suppositionis se damnaret, de nomine *Carpitæ*, tamquam jam exoleto, loquens pro eo tempore, quo illud maxime in usu erat; aliaque multa in modo ejus conficiendæ peccans contra certam et notam C usurpationem vocum, in tali materia antiquitus usurpatam. Sed rursum cum circa processionem Ordinis ab Elia, primorumque in Syria conventuum initia ea lego in Sanvico, quæ vel antiquitatis totius silentio refutantur vel Joannis Phocæ certiori relatui repugnant; non tanti ipsum diu postea scribentem facio, ut ejus causa putem dimittendos illos, qui melius scire potuerunt. Cujus discriminis arbitrium ut lectori liberum sit, non gravabor opusculum huic loco Sanvici intexere : idque eo minori cum scrupulo, quam proferrem alia collecta a Riboto, aut Venetiis edita in Speculo, quod illud habeatur seorsim manuscriptum in conventu Gandavensi, cumque eoque diligenter collatum exhibeat P. Daniel, annotata ad marginem lectionum varietate, quam satis est ibi inveniri. Abjicerem autem scrupulum omnem, si in Viridario Grossi P. Daniel accuratiorem se probasset, nec dissimulasset gravissimorum punctorum omissiones et discrepantias editionis Venetæ ab antiquioris MS. magisque integri ac sinceri contextu : sit ergo nobis.

quod hic damus.

D

PARERGON XIII.

Chronica Guilielmi de Sanvico, Eremitæ montis Carmeli, de multiplicatione Religionis Carmelitarum per provincias Syriæ et Europæ, et de perditione monasteriorum Terræ sanctæ.

Religiosi Carmelitæ, sicut in Terra sancta exordium suæ Religionis sumpserunt, ita in sola illa patria dudum habitare consueverunt, tam in urbibus quam in eremis. Anno autem Domini sexcentesimo trigesimo nono, quidam profanus Rex Arabiæ, nomine Humar, discipulus perfidi Mahometi, dominium Terræ sanctæ a Christianis abstulit, et eam potestati Saracenorum subjugavit. Quamobrem dicti Religiosi, propter graves molestias quas patiebantur a Saracenis, compulsi fuerunt tunc mansiones, quas in urbibus habebant, dimittere, et solum in monte Carmeli et in quibusdam aliis Terræ-sanctæ solitudinibus residere *a*. Post hæc autem anno Domini millesimo nonagesimo nono, Godefridus de E Bulyon Dux Lotharingiæ, et Exercitus Christianorum Cruce signatus, civitatem Jerusalem de manibus infidelium recuperaverunt, et eam totamque Terram-sanctam, infidelibus hominibus paulatim exclusis, ad dominium et potestatem Christianorum reduxerunt : propter quod cœpit tunc cultus hujus Religionis iterum in Terra-sancta dilatari. A diversis enim mundi partibus multi devoti Christiani, desiderantes Terram illam videre, in qua Dominus noster Jesus Christus fuit conceptus, natus, conversatus, baptizatus, tentatus, transfiguratus, passus, mortuus, sepultus, resuscitatus, et in cœlum assumptus; accedebant ad eam, lustrantes tunc secure, non solum loca sancta in quibus sancti Patres veteris Testamenti magnifica egerunt, sed præcipue illa in quibus Christus Jesus sacramenta redemptionis generis humani adimplevit. Hos itaque devotos diversarum nationum advenas sancta conversatio et abundans justitia illorum Religiosorum montis Carmeli ita ædificabat, et ad contemplationem cœlestium trahebat, ut multi ex ipsis advenis intuentes dictos Religiosos, in pulchritudine pacis internæ, et in mentis requie virtutibus opulenta, in antris Carmeli montis residere, se felices putarent, cum per devo- F tionem, relictis mundi oblectamentis, poterant eorum consortio aggregari. *b*

Post recuperatam a Latinis Jerusalem,

multi ex peregrinis

247 Qui cum ita multiplicati fuissent, ut in monte Carmeli omnes commode recipi non possent, repleverunt desertas Terræ-sanctæ solitudines, in quibus prædecessores eorum antiquitus habitaverant, quarum famosiores hic commemorabo. Aliqui enim eorum sequentes vestigia sanctorum Patrum hujus Religionis, videlicet beati Joannis Baptistæ, et Filiorum Prophetarum, construentes sibi modica tabernacula, in solitudine Jordanis latuerunt : quidam autem ipsorum desertum montis Quarentenæ elegerunt, ut illic vitam solitariam in modicis cellulis Domino ducerent prope fontem, cujus aquas steriles et amaras Elisæus Propheta sanavit, et in quo deserto Dominus Jesus Christus quadraginta diebus et quadraginta noctibus jejunavit. Alii vero eorum, in eremo illa quæ adjacet mari Galileæ, in qua Jesus frequenter turbis prædicavit et ex quinque panibus hordeaceis duobusque piscibus multitudinem magnam hominum saturavit, et variis miraculorum signis illustravit, solitariam sibi elegerunt habitationem. Nonnullos quoque eorum duxit Aymericus Patriarcha Antiochenus in solitudinem montis *c* Neroi, qui alio nomine Montana nigra appellatur, ubi in antris absconsam

vitam eremiticam in Palæstina suscipiunt.

A AUCTORE D. P. absconsam vitam Domino servabant. Qui omnes, quamvis essent locis sejuncti, eamdem tamen vitam solitariam servare satagebant, quam servabant Eremitæ montis Carmeli.

CAP. II

d *Albertus Regulam Carmelitis scribit :*

247 Tempore autem procedente cum dicti Religiosi a Domino Alberto Patriarcha Hierosolymitano Regulam vivendi monastice suscepissent; dictus Patriarcha Albertus anno Domini MCXCIX *d* in monte Carmeli prope fontem Eliæ Prophetæ monasterium, quod Aymericus inceperat, eis ædificavit, secundum formam figuræ in prædicta Regula descriptæ. Propter quod ex tunc, juvante munificentia virorum nobilium et largitate hominum fidelium, cœperunt dicti Religiosi in diversis eremis et urbibus Syriæ monasteria suæ Religionis similiter construere, apta et commoda ad vitam solitariam in eis observandam secundum memoratam Regulam. Horum autem monasteriorum nobiliora nunc exprimam. Quippe in Provincia Syriæ, quæ appellatur Phœnix, a monte Carmeli procedendo versus mundi partem Aquilonarem, ad quatuor milliaria est Accon, civitas magna supra mare sita, quæ alio nomine in sacra Scriptura vocatur Ptolomaida, in qua dicti Religiosi ædificaverunt et habuerunt monasterium sui Ordinis. De

B *qui secundum hanc varia monasteria condunt,*

Ptolomaida vero procedendo ulterius ad decem leucas, est Tyrus civitas munitissima in corde maris sita, cujus exterior planities rigatur rivis procedentibus ex Puteo aquarum viventium, cujus meminit Salomon in Canticis canticorum, qui nec per leucam distat a Tyro. In hac civitate ædificaverunt etiam dicti Fratres, et habuerunt monasterium suæ Religionis. Porro de Tyro procedendo ulterius ad quinque leucas est Sarepta Sidoniorum, supra mare sita, civitas quondam gloriosa, nunc autem vix habet octo domos; ante cujus portam australem Fratres hujus Religionis olim ædificaverunt capellam quamdam ad honorem Virginis Mariæ, quæ adhuc exstat in eodem loco in quo Elias obviavit mulieri viduæ, apud quam in Sarepta mansit, et cujus filium *e* Jonam a mortuis resuscitavit. Ulterius autem procedendo de Sarepta, ad viginti sex leucas est Tripolis, civitas nobilis in corde maris sita, cujus planities rigata est flumine procedente de Fonte hortorum, cujus etiam meminit Salomon in Canticis canticorum: est enim paradiso voluptatis assimilata. In hac etiam civitate similiter ædificaverunt, et habuerunt monasterium suæ Religionis prædicti Fratres. Sed de Tripoli procedendo ulterius quasi contra

in Phœnicia,

C Orientem ad tres leucas, occurrit mons Libani, in cujus pede ibidem oritur abundanter Fons hortorum, fluens impetu de Libano: ex quo fonte subito nascitur invalescens flumen magnum, quo rigantur horti, et tota planities civitatis Tripolitanæ, cujus aquæ sunt lympidæ, dulces, frigidæ, et optimæ: et ibi in solitudine prope montem Libani ædificaverunt dicti Fratres, et habuerunt juxta Fontem hortorum monasterium appellatum Belli loci, propter pulchritudinem dicti loci.

Cœlesyria,

248 Prædicta autem omnia monasteria fuerunt ædificata in Provincia Syriæ Phœnicia. In Provincia autem Syriæ, quæ Comagena dicitur, est Antiochia, civitas nobilis et gloriosa, distans a monte Carmeli per duodecim diætas versus Aquilonem, in qua professores hujus Religionis ædificaverunt solenne monasterium sui Ordinis, et habuerunt. In eadem quoque Provincia, ab Antiochia procedendo versus Aquilonem, occurrit mons dictus Neroi, id est aquosus, qui est rivis et fontibus totus irriguus: Neros enim Græce *f*, dicitur Aqua Latine: sed quia vulgares Neros interpretantur Neyre, id est nigra; ideo dictus mons vulgariter appellatur Montana nigra. In hujus montis solitudine ædificaverunt Fratres nostri Ordinis, et habuerunt suæ Religionis monasterium. Quoniam autem hæc

D provincia Comagena est extra terminos Terræ sanctæ, ideo Fratres nostri plura monasteria non ædificaverunt in ea; neque prædicta ædificassent, nisi quoque Aymericus Patriarcha Antiochenus aliquos eorum duxisset in solitudinem montis Neroi. In provincia autem Syriæ quæ Palæstina nominatur, habuerunt dicti professores antiquitus in omnibus pœne locis mansiones suæ Religionis. Sed duplici ratione non potuerunt hoc novissimo tempore monasteria construere in locis et urbibus, in quibus solebant olim habitare. Primo quia propter dissipationes crebras hujus provinciæ, aliquæ dictarum urbium sunt funditus eversæ, ut Samaria; et aliæ sunt quasi ad nihilum redactæ, ut Bethel, et Galgala, et Jericho, quæ vix habent octo domus numero. Secundo quia Saladinus genere Turcus, Rex Syriæ et Ægypti, nuper, anno Domini scilicet millesimo centesimo octuagesimo septimo, post celebrem victoriam quam de Christianis obtinuit in bello apud Cephorum commisso, in quo fuit sancta Crux amissa, et Rex Jerusalem Guido captus, cum Magistro Templi et innumeris Christianis, occupavit fere omnem Palæstinam, auferendo a Christianis ejus dominium. Propter quod ex tunc difficile fuit dictis Religiosis in hac provincia ædificare monasteria sui Ordinis, vel diruta reædificare. Verumtamen, juvantibus devotis peregrinis Christianis, Sepulchrum Domini visitantibus, ædificaverunt ipsi in eadem provincia in Regione Judææ, et habuerunt monasterium suæ Religionis in civitate sancta Jerusalem, quæ a monte Carmeli distat per triginta duas leucas versus Austrum. In eadem quoque provincia in Regione Samariæ, inter Galgalam et Jericho, et desertum Quarentenæ, distans a monte Carmeli per viginti leucas versus Nothum, ubi dicti Religiosi ædificaverunt prope fontem Elisæi, et habuerunt monasterium suæ Religionis, quod fuit appellatum Domus in eremo Quarentenæ. In eadem etiam provincia in Regione Galilææ ad duodecim leucas de monte Carmeli contra Orientem est eremus illa, in qua Christus frequenter prædicavit, de qua dictum est supra, ubi prædicti Religiosi ædificaverunt et habuerunt monasterium sui Ordinis, quod fuit appellatum monasterium Valim; quia fuit constructum sumptibus cujusdam nobilis viri, qui dicebatur Valim. Omnia autem prædicta monasteria sumpserunt institutionem et Regulam a monasterio montis Carmeli, et fuerunt subjecta dicto monasterio et ejus Priori *g*. F

et Palæstina.

E

g CAP. III *Invalescentibus iterum Saracenis,*

249 Præsciens autem Dominus Deus, demeritis nefandorum Christianorum, suis sceleribus Terram-sanctam sordidantium, sacram hanc Religionem de Terra-sancta eradicandam, immo totam Terram a Christianis auferendam, et in dominium et potestatem Saracenorum penitus reducendam, providit Religionem istam non delere, sed eam alibi transplantare. Propterea quidem voluit Deus, sicut revelavit B. Cyrillo Eremitæ montis Carmeli, quod in novissimis diebus istis viri diversarum nationum profiterentur sacram hanc Religionem; ut cum adveniret persecutio, propter quam oporteret eos de Terra-sancta fugere, tanto patientius tolerarent Religionem istam de Terra illa eradicari, quanto amplius ex hoc viderent eam in diversis mundi Regionibus, et maxime in suis propriis nationibus, copiosius multiplicari; sicut per B. Cyrillum eis prophetice prædixit. Igitur cum Joannes Rex ultimus Hierosolymitanus unicam filiam suam, dicti Regni heredem, dedisset, cum omni jure Regni ipsius, in uxorem Imperatori Romanorum Frederico II, mortuo dicto Joanne Terra-sancta non habuit succursum consuetum a Sede Apostolica, impediente dictum succursum Imperatore Frederico II, qui adversus Romanam Ecclesiam grassabatur, et Concilium generale, quod

omnia pessum ire videntes

A quod Papa Gregorius nonus volebat inter cetera pro subsidio Terræ-sanctæ celebrare, conatus fuit modis omnibus impedire. Quamobrem cœperunt Pagani Terram-sanctam efficacius solito invadere, plerosque milites, et aliquos nobiles, multosque alios Christianos, anno Domini millesimo ducentesimo trigesimo septimo, prope Gazam interfecerunt et ceperunt.

deliberant de transferendo Ordine in Europam,

250 Propter quod aliqui infirmiores professores hujus Religionis conturbati, et perterriti de frequentibus incursibus Paganorum quos patiebantur, maxime in monasteriis quæ erant in eremis, optabant Terram-sanctam deserere, et, si fieri posset licite, ad regiones proprias, unde venerant, redire : desiderabant enim in suis regionibus monasteria hujus Religionis construere, in quibus possent secure Domino Deo, et ejus Matri Virgini Mariæ jugiter deservire. Super qua re, an licita, congregatum fuit Capitulum in monasterio montis Carmeli, et habitum concilium ibi. Et quamvis essent ex Fratribus qui dicerent, nullo modo illo tempore Terram-sanctam fore ab aliquo Fratre deserendam, neque extra eam mansiones hujus Religionis esse construendas : oppositum tamen horum esse licitum, fuit tunc in
B Concilio ostensum, tam Christi præcepto, quam ejus et fundatoris hujus Religionis exemplo; præcepto quidem quo Christus ait, Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam (melius enim est persecutionem fugiendo Catholicam fidem servare incorruptam, et valde malum, persecutionem incidendo, ex timore persecutionis, negare fidem Christianam) exemplo autem, quo Christus, qui non erat missus nisi ad oves quæ perierunt domus Israel, dum Herodes eum persequeretur, Terram-sanctam deseruit, et in Ægyptum fugiens ibidem usque ad Herodis obitum morabatur; exemplo denique fundatoris hujus Religionis Eliæ, qui propter persecutionem Achab et Jezabel Terram-sanctam dereliquit, et ad montem Oreb fugiens, illic in spelunca mansit. Prior itaque monasterii montis Carmeli, attentis rationibus istis, et considerata persecutione quam in Terra sancta Pagani inferebant huic Religioni assidue, admonitus a Christo et a Beata Maria Virgine ejus genitrice in somnis, licentiam aliquibus Fratribus concessit Terram-sanctam deserendi, et ad proprias regiones redeundi, illicque monasteria hujus Religionis ædificandi.

Matth 10

idque decernunt faciendum. 1237,

251 Anno ergo Domini millesimo ducentesimo trigesimo octavo, aliqui ex dictis Fratribus natione
C Cyprii, ad insulam Cypri transfretaverunt : alii vero natione Siculi, ad insulam Siciliæ navigaverunt : quidam autem natione Provinciales, apud Massiliam Civitatem Provinciæ applicuerunt. Qui omnes, et post eos alii, hac intentione Terram-sanctam deserebant, et ad illas ac varias regiones accedebant, ut Religionem istam in illis regionibus noviter plantarent. Igitur qui ad Cyprum transfretaverant, mansionem huic Religioni congruam in Eremo Frontaine construxerunt. Qui vero ad Siciliam navigaverant, habitationem huic Religioni commodam in suburbanis Messanæ erexerunt. Sed illi, qui apud Massiliam applicuerant, domum isti Religioni opportunam in Eremo Aquælatarum, distanti per unam leucam a Massilia, ædificaverunt. Denique anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo, Christianissimi milites Dominus Joannes Vesci, et Dominus Richardus Grey, natione Anglici, cum Richardo Comite Cornubiæ, Fratre Henrici Regis Angliæ, ad Terram-sanctam transfretaverant; post multos vero actus bellicos in Palæstina contra infideles strenue peractos, de Terra-sancta ad Angliam remeantes, quosdam hujus Religionis Fratres Anglicos, de licentia Prioris monasterii montis Carmeli, secum ex devotione ad Angliam duxerunt. Quibus Fratribus
D Dominus Joannes Vesci in Silva de Holne juxta Alnewicum, et Dominus Richardus Grey apud Eylesfordiam in Cantia, mansiones huic Religioni commodas ædificaverunt.

executionique mandant an. 1238

AUCTORE D. P.

CAP. IV.

252 Considerantes autem Fratres prædicti, regiones ad quas pervenerant esse aptas et idoneas ad multiplicandum in ipsis sacram hanc Religionem, plures viros ad eam receperunt. Sed priusquam præsumerent eam quoad monasteria in dictis regionibus notabiliter multiplicare, prudente ducti consilio, ad summum Pontificem Innocentium quartum, tunc Lugduni commorantem, accesserunt : cui rationem fugæ eorum de transmarinis partibus, et causam adventus eorum ad prædictas varias regiones et remotas exposuerunt : eique supplicaverunt, ut dignaretur eis impendere favorem, quo possent in dictis regionibus multiplicare suam Religionem. Pontifex autem prædictus, adversitatibus eorum compatiens, et de multiplicatione hujus Religionis per cunctas fidelium partes gaudens, litteras eis duodecimo Kalendas Julii anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo quinto concessit, per quas universis Christi fidelibus scripsit, ut dictos Fratres benigne reciperent, et eis de opportunis locis, in E quibus possent secure Domino famulari, liberaliter, et caritative providerent *h*. Obtentis itaque a summo Pontifice Innocentio quarto litteris præmissis, cœperunt dicti Fratres per regiones ad quas pervenerant, juvantibus eos Christi fidelibus, loca Religioni eorum opportuna in diversis civitatibus et villis per incrementa temporum construere, in quibus possent Domino Deo et ejus Matri Virgini, sicut desiderabant, secure deservire : Qui enim ex eis ad Cyprum accesserant, in quibusdam civitatibus et locis Cypri monasteria huic Religioni commoda ædificaverunt. Qui vero ad Siciliam perrexerant, non solum per civitates Siciliæ hanc Religionem plantaverunt, sed inde per Apuliam, et per ceteras Regiones Italiæ sensim in diversis civitatibus, et locis eam auxerunt. Qui autem ad Provinciam profecti fuerant, nedum per civitates et loca illius regionis, sed per Narbonensem provinciam et Aquitaniam atque Hispaniam, in diversis civitatibus, et villis ac locis, Religionem istam paulatim multiplicaverunt. Illi vero qui ad Angliam secesserant, non tantum per insulam Angliæ, sed per Scotiam et per Hiberniam, in multis civitatibus et villis ac locis, Religionem pedetentim dilataverunt.

Rationem fugæ exponunt Innocentio ;

cui supplicant pro favore,

h

et in variis Regionibus mansiones accipiunt

F

CAP. V.

a Curatis gravati

253 Interea dum hæc prædicta a Fratribus agerentur, invidens diabolus bono eorum operi, et hujus Religionis multiplicationi, nisus fuit eam impedire. Quamobrem incitavit Rectores et Curatos Parochialium Ecclesiarum adversus Fratres prædictos : qui Fratribus non permittebant in eorum monasteriis divina celebrare, nec sepulturam Fratrum sui Ordinis habere. Cumque Fratres ad Dominos Diœcesanos, pro compescendis Rectoribus et Curatis a gravaminibus prædictis, recurrerent, supplicantes eisdem, ut de licentia eorum et gratia possent in locis suæ Religionis divina celebrare, et sepulturam Fratrum sui Ordinis habere, respondebant Prælati : quod, cum hæc Religio esset eis ignota, gratiam postulatam Fratribus non concederent, donec super præmissis intentionem summi Pontificis scirent. Ea propter dicti Fratres iterum ad summum Pontificem Innocentium quartum accesserunt, cui humiliter supplicaverunt, ut dignaretur Prælatis scribere, sibi non esse displicibile, sed placibile, si licentiam Fratribus concederent celebrandi divina in eorum locis, et habendi liberam sepulturam Fratrum sui Ordinis. Pontifex autem prædictus, humili Fratrum petition annuens, super præmissis, sexto Kalendas Augusti anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo sexto,

A sexto, Archiepiscopis et Episcopis scripsit. Cum autem prædictas summi Pontificis litteras Fratres Dominis Diœcesanis ostenderent, quidam Prælatorum renuebant eis concedere licentiam celebrandi divina in locis quæ habebant in ipsorum Diœcesibus, et habendi in dictis locis sepulturam Fratrum sui Ordinis. Alii autem ex Prælatis, compatientes Fratribus, hujusmodi licentiam celebrandi divina, in locis de quibus erat Fratribus provisum in ipsorum Diœcesibus, et habendi in dictis locis liberam sepulturam Fratrum sui Ordinis, eis favorabiliter concedebant.

ab eodem remedium obtinent.

254 Beatus autem Ludovicus, Francorum Rex Illustrissimus, dilatationem fidei Christianæ ardenti desiderio cupiens, anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo octavo contra gentem incredulam Cruce signatus, cum magno exercitu transfretavit. Qui cum apud Ægyptum applicuisset, famosam illam civitatem Ægypti quam Damiatam vocant, anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo nono cœpit. Ulterius autem procedens, ipse cum suis captus fuit a Saracenis. Reddita itaque eis Damiata, et copiosa pecunia pro sui et suorum redemptione data, de captione liberatus, ad Terram-sanctam B peregre est profectus. Qui sepulcrum i Domini visitans, et cetera religiosa Terræ-sanctæ loca perquirens, ad montem Carmeli ascendit, et propter laudabilem conversationem Fratrum Beatæ Mariæ de monte Carmeli ibidem commorantium, eorum monasterium ex devotione visitavit. Postmodum vero audita morte Reginæ matris suæ, Baronum suorum consilio redire in Franciam acquievit. Et dum esset in mari, tertia nocte prope diluculum, navis deferens Regem, retrocedendo ad Biralassum, juxta montem Carmeli, bina impulsione tam fortiter est collisa, quod a nautis et aliis fracta et protinus submergenda credebatur. Tanta ergo concussione excitati et perterriti Clerici et alii, sanctum Regem genibus flexis Deum devote orantem invenerunt: cumque omnes submergi indubitanter crederent, campanam monasterii Fratrum Beatæ Mariæ de monte Carmeli, pro Matutinis dicendis sonantem, in auribus suis resonare senserunt. Qua audita, pius Rex, cujus loci campana esset navarchum diligenter interrogans, eam esse monasterii Fratrum Beatæ Mariæ de monte Carmeli, ex navarchi responso percepit. In devotione ergo Genitricis Dei accensus Rex, ejus monasterium tunc visitare pro-C misit, si ipsa ab illa gravi tempestate eum cum aliis liberaret. Tranquillitate ergo ejus meritis et precibus in mari subito facta, B. Maria eos a prædicto mortis periculo liberante, mox mitis Rex in montem Carmeli ascendens, Matutinas Fratrum magna cum devotione audivit. Quibus dictis, pius Rex locum illum humiliter contemplans, ac prædictorum Fratrum, titulo Beatæ Mariæ Virginis in toto orbe terrarum quoad Ordines approbatos singulariter insignitorum, fama laudabili et religiositate permotus, quosdam eorum natione Gallicos a Priore dicti monasterii postulavit, qui ideo desiderabant sanctum Regem sequi, et fugere de loco illo ante faciem persequentium Paganorum; quia propter graves Paganorum incursus frequenter oportuerat eos hactenus monasterium illud deserere, et se interdum in saltu montis Carmeli abscondere, interdum vero in civitate Cayphas se includere. Quos numero sex, a Priore sibi concessos, Rex secum in Franciam duxit, et eis in civitate sua Parisius monasterium ædificavit. Qui alios ad suam Religionem recipientes, in diversis Franciæ et Alemaniæ partibus monasteria sui Ordinis paulatim construxerunt.

CAP. VI

S. Ludovicus Rex

i

rediens in Franciam periclitatur circa Carmelum,

seque B. V. Mariæ commendat :

indeque sex Religiosos assumit,

CAP. VII.

255 Videns itaque diabolus, quod quanto plus multiplicationem hujus Religionis impedire conabatur, tanto magis ipsa in diversis mundi re-D gionibus multiplicabatur, sæviens ille acrius adversus eam, concitavit fortius Rectores et Curatos parochialium ecclesiarum contra ipsam. Aliqui enim ex dictis Curatis non permittebant quod in eorum parochiis Fratres ædificarent ecclesiam, nec haberent campanam, neque cœmeterium ad opus ipsorum. Alii autem ex Curatis, qui præmissa non poterant Fratribus vetare, exigebant ab eis et ab eorum monasteriis servitutes graves et insupportabiles, quas numquam Fratres in monasterio montis Carmeli nec etiam in aliis Terræ-sanctæ monasteriis consueverant exhibere. Cum Fratres ad Dominos diœcesanos recurrerent, ut a prædictis gravaminibus Curatos compescerent; e contra plures Diœcesani partem Rectorum foventes, quasdam sophisticas rationes allegabant, quibus Curatos ducere causam justam adversus Fratres asserebant. Videntes ergo Fratres, quod super præmissis non poterant cum Prælatis favorem invenire, Virginem Mariam eorum Patronam humiliter deprecabantur, ut quæ ipsos ad regiones illas pervenire fecerat, a præmissis diabolicis tentationibus eos eriperet. Virgo itaque Maria Priori eorum revelavit, ut ad sum- E mum Pontificem Innocentium intrepide Fratres sui accederent; quia ab eo salubre remedium contra præmissa gravamina reportarent. Ad ipsum ergo tunc Perusii commorantem accedentes Fratres, ipsi exposuerunt gravamina quæ Curati eis inferebant, et favorem modicum quem super præmissis Prælati eis impendebant. Pontifex autem prædictus Fratribus compatiens, scripsit Prælatis Idibus Januarii anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo secundo, mandans eis, ut super præmissis pium favorem Fratribus impenderent, et molestatores eorum per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescerent. Dum autem Fratres Innocentii Papæ quarti litteras Dominis Prælatis præsentabant, Prælati illi qui Fratribus fuerant prius favorabiles, multo magis tunc se eis favorabiles reddebant: et subditos suos, qui præstabant Fratribus impedimentum ædificandi in eorum parochiis ecclesiam, et habendi campanam et cœmeterium ad opus Fratrum, dicti Prælati a præmissis gravaminibus efficaciter compescebant: cohibebant etiam Curatos illos, qui a Fratribus et ab eorum monasteriis servitutes graves et insupportabiles exigebant. Similiter Prælati, qui fuerunt prius Fratribus duri, visis prædictis litteris F dicti summi Pontificis, subditos suos a præmissis gravaminibus cessare faciebant. Propter quod Fratres, a prædictis diabolicis tentationibus liberati, in monasteriis, quæ jam receperant, Divina in pace celebrabant; et nihilominus nova monasteria sparsim hinc inde facientes, recipiebant: sicque paulatim hanc Religionem in diversis fidelium regionibus per Europam multiplicabant.

Auctore D. P.

Curatis iterum vexantibus Ordinem,

iterum rogatus Pontifex

tempestatem sedat.

256 Quando autem hæc sacra Religio incepit de Terra-sancta ad cismarinas partes per modum prædictum transplantari, tunc etiam cœpit ipsa in Terra-sancta de Palæstina eradicari. Propter quidem frequentes incursus, quos in Christianos Saraceni, et Christiani in Saracenos tunc in Palæstina exercebant, aliqui ex Fratribus hujus Religionis fuerunt a Paganis interfecti in monasteriis eremorum, et maxime in monasteriis Quarentenæ et Valium. Idcirco oportuit Fratres hujus Religionis totaliter illa monasteria deserere; quia non poterant ibi secure habitare, quæ postmodum ab infidelibus penitus diruta fuere. An. Dom. millesimo ducentesimo quadragesimo quarto Pagani Chorasmiani, post triumphum quem in Terra-sancta de Templariis et Hospitalariis aliisque innumeris Christianis obtinuerunt, ad sanctam civitatem Jerusalem accesserunt, et tam intra

CAP. VIII.

An. 1244 multa passi a Chorasmianis

A intra quam extra eam plurimos Christianos occiderunt. In diebus autem illis nulla audebat fieri peregrinatio Christianorum ad Sepulcrum Domini: propter quod Fratres hujus Religionis, qui in monasterio Hierosolymitano solebant de eleemosynis peregrinorum sustentari, tunc fame periclitabantur. Ea igitur necessitate compulsi, monasterium illud Hierosolymitanum dereliquerunt, et se ad monasteria Phœnicis transtulerunt, dimissis monasteriis Palæstinis; et sic Religio ista fuit de Palæstina prorsus eradicata. Post hæc autem ascenderunt vehementius ante conspectum Domini Sabaoth scelera nefandorum Christianorum, Terram-sanctam sordidantium, quorum corda Deus effeminavit, et animos infidelium adversus eos corroboravit. Qui cum potestate magna contra nobilem civitatem Antiochiæ venientes, et eam obsidentes, tandem anno Domini MCCLXVII eam vi armorum ceperunt: in qua innumerabilium Christianorum sanguinem effundentes, non solum solenne monasterium quod Fratres hujus Religionis in ea habebant, sed totam civitatem in solitudinem redegerunt. In eadem quoque tempestate perdiderunt Fratres hujus Religionis monasterium Montanæ nigræ, quod ab infidelibus fuit dirutum.

et amissa an. 1267 Antiochia,

B Et sic Religio ista fuit de Provincia Comagena penitus eradicata. Cum autem Dominus Deus Christianos Phœniceos ad pœnitentiam diutius exspectasset, quos studia profana dilacerabant; videns quod illam agere renuebant, iratus in eos, induxit ad Phœnicem innumerabilem Paganorum multitudinem: qui gloriosam civitatem Tripoli obsidentes, tandem eam anno Domini millesimo ducentesimo octuagesimo nono obtinuerunt, et tam monasterium, quod Fratres hujus Religionis in ea habebant, quam ipsam civitatem diruerunt, captis in ea et interfectis infinitis utriusque sexus Christianis. Tunc quoque temporis Pagani per planiciem Tripolitanam discurrentes, pervenerunt ad monasterium Belli-loci hujus Religionis prope Fontem-hortorum, quod etiam funditus subverterunt. Proinde contra Tyrum ascendentes, munitissimam civitatem illam eodem anno cœperunt: in qua multorum Christianorum sanguinem effundentes, civitatem illam, cum monasterio hujus Religionis quod in ea erat, destruxerunt.

dein Tripoli et Tyro,

257 Biennio autem fere lapso, Saraceni contra opulentissimam civitatem Accon venerunt, et post multos actus bellicos a Saracenis peractos qui eam deforis impugnabant, et a Christianis qui eam intus defendebant, tandem Saraceni in mense Majo, anno

ac denique an. 1291 Accone,

C Domini millesimo ducentesimo nonagesimo primo, civitatem obtinuerunt: in qua fuerunt ultra triginta millia Christianorum cæsa et capta, præter eos qui per mare evaserunt, ex quibus fui ego unus: multi enim Christiani de civitate Accon, et de civitatibus Tyri et Tripolis, per mare fugerunt. Saraceni autem civitatem Accon, cum solenni monasterio hujus Religionis quod in ea erat, ita devastaverunt, ut eam totaliter inhabitabilem reddiderint. De qua egredientes, et ad sanctum montem Carmeli, qui ab ea non longe distat, ascendentes, monasterium Ordinis Fratrum Beatæ Mariæ de monte Carmeli ibidem commorantium, de quo ego nuper ad Accon perrexeram (quod frequenter invaserant, sed numquam destruxerant) tunc igne cremaverunt, et omnes Fratres, ibidem repertos et Salve Regina cantantes, gladio trucidaverunt. Et sic Religio ista fuit de Provincia Phœnicea, et per consequens de tota Terra-sancta, prorsus eradicata. Professores itaque hujus Religionis, qui in monte Carmeli tempore Eliæ et Elisæi Prophetarum continue et incessanter, in contemplatione Dei perstiterunt per annos circiter bis mille ducentos viginti unum, in hac persecutione montem illum ex toto amiserunt. Quod ideo totum factum puto, ut adimpleretur, quod vaticinatum

Ordo ex Terra-sancta eradicatur.

D fuerat per Jeremiam Prophetam dicentem: Aspexi, et ecce Carmelus desertus, et omnes urbes ejus destructæ sunt a facie Domini, et a facie iræ furoris ejus. Jam enim lætitiam et exultationem, quibus contemplationis dulcedine in eodem monte professores hujus Religionis recreabantur, non esse perpetuo ibidem permansuros, Isaias dudum prophetaverat dicens: Auferetur lætitia et exultatio de Carmelo. Ab illo tamen monte dilatati fuerunt professores hujus Religionis, sicut dictum est, in diversas mundi partes. Qui etiam novissime, scilicet a diebus beatissimi Papæ Innocentii quarti et sanctissimi Regis Francorum Ludovici, ab eodem monte Carmeli in partibus Occidentalibus multiplicati sunt in multas provincias, provinciæque in domus, in personas multas sufficientes et idoneas, per orbem virendo florent, et florendo multum fructum afferunt, augmentum fidei Catholicæ, præstante Domino nostro Jesu Christo, cui cum Patre et sancto Spiritu est honor, virtus, et gloria, per infinita secula seculorum, Amen.

AUCTORE D. P.

E

ANNOTATA AD SANVICUM.

Vita S. Angeli, sub nomine Enochi Patriarchæ Hierosolymitani edita, et a nobis in Appendice ad v Maji examinata, ad hoc saltem proderit spero, ut, si ab ægris pridem animis non abstergatur amaritudo omnis contra me contracta, tamen haud obstinatissimis persuasum fiat, non omnia sine causa mihi esse suspecta, quæ ad firmandas prætensiones suas zelatores summæ antiquitatis tam secure jactant, ac si nihil illis optari possit convincentius. Fecit etiam eadem Vita (ut existimo) palam, quam non multis ætatibus opus fuerit, ut Ordini, primo post Bertholdi initia sesqui seculo nullam vel exiguam curam litterarum habenti, nec nisi confusam præteritarum rerum memoriam, imponeretur fictione aliqua, eatenus verosimiliter excogitata, quatenus id patiebatur istorum temporum ignorantia. Etenim a morte S. Angeli fortassis vix effluxerant anni centum et quinquaginta quando talis Vita conscripta est, et in hunc usque diem a Carmelitis habita pro historia usquequaque certissima. Cum igitur Sanvicus pari temporis intervallo abfuerit a Bertholdi initiis, circa annum MCCC aut etiam serius scribens; nec mirum nec grave videri potest,

Ex Vita S. Angeli patet quod intra sesqui seculum

potuerint aliquæ fictiones in Ordine recipi,

F quod Fratres, nihil certi scientes quod requirentibus de instituti sui auctore responderent, Eliam Prophetam peculiari quadam ratione ad se pertinere voluerint; neque hoc tantum, sed etiam persuaserint sibi, ab ejus ad sua usque tempora, in Carmelo viguisse aliquam religiosioris vitæ formam: quæ qualis medio illo spatio fuisset, continuane an interpolata, non deberet exquiri scrupulosius. Hanc opinandi loquendique moderationem si tenere omnes potuissent, credo neminem futurum fuisse, qui voluisset eis contradicendo se opponere, quamdiu nemo propterea cogeret veri nominis monachos in Syria et Palæstina ante Hilarionem agnoscere: et quamdiu credi possent Eremitæ illi, Syri aut Græci, qui forte ante Bertholdum in Carmelo habitare cœperint, post monachismum in illis regionibus exemplo Hilarionis propagatum; tunc cum Bertholdus cœpit, aut penitus desiisse, aut nihil novis incolis communicasse præter locum. Sic enim non obligaremur antiqua omnia totius Orientis monasteria cum suis Sanctis adscribere ei, quem nunc habemus, et ut ceteros veneramur, Ordini Carmelitano: saltem non diceremur huic injuriam facere, ab ea appellatione abstinendo istic, ubi ea usi antiquiores scriptores non sunt. Eamdem moderationem si non teneat

tolerabiles, quamdiu moderatæ.

A neat, saltem non operose prohibet *Sanvicus;* quem vel propterea amo; et, si quid in illo suo sensu abundantius dixit, quam per summum examinandi rigorem probari possit; dignum venia judico, ac præ ceteris Carmelitanarum originum scriptoribus lectu dignum. Pauculas tamen Annotationes subjungo, quibus intelligi commodius possit.

AUCTORE D. P.

a Varias ac graves molestias a Saracenis passos Christianos omnes, ac singulariter monachos, jam satis patet ex hac nostra historia. Sed quod ii se pro majori parte ad Carmelum receperint, gratis assumitur; et verum non esse satis probatur ex continua illa desolatione Carmeli, quam demonstrat perpetuum omnium in Terra-sancta peregrinatorum silentium. Si cui nihilominus aliud videatur, suum sibi sensum habeat, mihi meum relinquat: nec moveat quæstionem de cappa Barrata, de cujus origine ad Humar referenda forte necdum cogitaverat quisquam, cum scriberet Sanvicus.

b Similia scribit de adventantium peregrinorum frequentia Jacobus de Vitriaco, ex cujus historia Orientali hæc et quæ sequuntur accepta fuere, et applicata Eremitis, sparsim in Carmelo habitantibus; sed (ut existimamus) absque ullo alio inter se B vinculo, quam simplicis propositi vitæ in solitudine degendæ; nihil alter curantes de altero, adeoque absque forma alicujus religiosi Ordinis. Gratis etiam puto assumi, quod ab advenientibus in Terram-sanctam Latinis inventi sint ibi aliqui, a quibus ceteri formam sumpserint vivendi: sed hos potius eam ex Europa attulisse, qualem viderant observari a solitariis Europæis, tunc quam nunc frequentioribus, et nulli certæ Religioni adstrictis.

c Cum hic *Aymericus* plurimum contulisse credatur ad stabiliendum in Carmelo Bertholdum, qui forte eum fuerat ab Antiochia secutus, ipsius Prophetæ Eliæ, istam ei sedem designantis, admonitu; perquam verosimile fit, quod ille, post quinque vel sex annos exilii, revertens Antiochiam, ex noviter adunatis sub Bertholdo Eremitis unum alterumve duxerit secum, qui ex Latinis advenis simile ibi eremitorium colligeret, ad normam Carmelitani. Huic præfectus postea Eusebius aliquis, propter memoriam communis originis, potuit petiisse et accepisse a Cyrillo Priore III Regulam, quam iis ab Alberto traditam audierat; licet non cum ea quæ prætenditur epistola.

d Si jam tunc ita varie varii supputabant tempora Alberti et Regulæ datæ: quid mirum tam C confusam eorumdem notitiam ad hoc usque seculum perdurasse in Ordine, qualem ex litteris Stratii Generalis cognovimus? Nempe, ut (meo quidem judicio) rectissime et ingenue inter causas tenebrarum, Carmelitanas origines involventium, fatetur Joannes Hildeshemensis, *Incolæ vetusti montis Carmeli fuerunt eremitæ simplices, non litterati, pauperes, membranas forte non habentes, nec scriptores; orare potius quam scribere consueti; de quibus non est dubium, quod juxta doctrinam Pauli anteriorum et præteritorum obliti, præstantiori cura tendebant ad futura.* Loquitur ille quidem de Syro-Græcis, quos jam olim putat sub Saracenis fuisse; sed nec excludit Latinos posteriores, de quibus nos agimus: alteram enim causam petit a desolatione monasterii post captam Acconem, in qua perierint si quæ erant scripturæ, una cum pallio Eliæ, ad id usque servato scilicet. Sed hanc causam non recipio: cum ab annis quinquaginta et amplius ante cœperint Carmelitæ migrare in Europam, per otium et citra festinationem; qui, sicut servaverunt Regulam et Brevia quædam a Romanis Pontificibus obtenta, sic etiam poterant ac debebant, prævisa imminenti perditione totius Terræ-sanctæ, ceteras quoque majoris momenti scripturas transferre in totum, imo et earum exempla pluries sibi D transcribere in varias deferenda provincias, si talium cura apud illos fuisset.

e Non puto injuriam facturum Prophetæ, qui noluerit credere ipsum fuisse filium viduæ Sareptanæ: sed videri possunt quæ in Commentario de Vita et scriptis S. Epiphanii XII Maji diximus num. 58 et 59, ubi docuimus quam parvi facienda sint istæc commenta Rabinorum: quibus non magis credimus de Jona, cum eum faciunt origine Sidonium, quam aliis qui ex diversa longe regione Philisthæum nobis fingunt, *ex Cariathmao gentilium urbe, prope Azotum ad mare*, et patrem ejus *Amathem* similiter fuisse Philisthæum *ex Geth:* sicut habent Menæa, utramque sententiam inepte combinantia. Tutius fuerit, quamdiu aliud Scriptura non dicit, Judæum aut saltem Israelitam credere hunc Domini Prophetam.

f Sicuti Joanni Hierosolymitano in libro de Institutione monachorum infeliciter cessit Græcæ linguæ notitiam affectasse, reddendo etymon nominis *Melotæ;* ita etiam huic scriptori accidit. Græci, ut ex Joanne Phoca apparet, τὸ μαῦρον ὄρος vocabant, E id est *Montem nigrum:* id sua lingua Italica exprimebant Europæi, *Nero.* Sanvicus vocem, non sensum, a Græcis petendam putavit: et, nescio quo docente, credidit, quod νηρὸς sit *aqua*, rem Lexicographis omnibus ignotam. Horum præcipui dicunt, voce adjectiva νηρὸς, *cavum* aut *humilem* significari, aut etiam *humidum;* non ita tamen, ut probent dici νηρὸν ὕδωρ, *humidam aquam:* et sic dicuntur *Nereus* et *Nereides*, marina numina apud Gentile, ac νερὸς ἰχθὺς; quæ omnia, una cum adjectivo νηρὸς, quidam derivare malunt ἀπὸ τοῦ νεῖν *natare.*

g Utrumque credo verissimus esse: sed non propterea recedo a mente, quam explicui in Vita S. Alberti num. 110; scilicet usque annum MCCXXX Montis Carmeli Priori alios subditos non fuisse, quam quos ibi habebat; esto ex Carmelitis, Albertina Regula informatis, aliqui traduces accepti fuerint ad propagationem Instituti. Id enim mihi probant Pontificum Bullæ, de sola *Carmeli eremo* singulariter usque ad id tempus loquente. Libenter autem hanc gloriam dederim S. Cyrillo, quod unius Regulæ Eremitoria, in unius etiam Ordinis compagem adunarit; et sic potuerit non jam solum *Prior*, sed *Prior Generalis* vocari. Id certe ad Religionis conservationem gubernationemque magnam habuit utilitatem, F etsi primi videantur fuisse Cluniacenses, per quos tam utile inventum apud Latinos incepit: et sic credo eos etiam, qui in Antiocheno Patriarchatu erant, fuisse ad eamdem cum ceteris unionem invitatos, facileque adductos. Notandum est autem, quod juxta Sanvicum, omnia fere hæc monasteria excitata fuerint post annum datæ Regulæ.

h Hic vel ipse auctor vel Philippus Ribotus Innocentii Bullam inseruerat, quod et deinceps fecit: sed cum eæ Bullæ minus necessariæ sint, et alibi possint inveniri, brevitatis causa transilire malui.

i Voluisset quidem id facere Pius Rex, nec prohibuisset Saraceni qui urbem tenebant; sed quia præter ejus majestatem esse videbatur, ut qui pro recuperatione illius arma sumpserat, eo ingrederetur ante quam id effecisset, cohibuit ipse se, uti scribunt coævi auctores rerum ab eo gestarum.

APOLOGIA PRO SANVICO

Contra prætensam Ordinis in Europa diffusionem ante tempus ab eo notatum.

Nihil ambigo, Lector, quin obstupueris, tertium quartumque

A quartumque Caput hujus Chronicæ legens; simulque commemorans, quam vehementer adversum me insurgant TRIUMPHATORES, eo quod negaverim, Carmelitanum Ordinem, ante tempus a Sanvico signatum, in Europa nostra fuisse diffusum. Fieri etiam vix potuit, quin considerata Sanvici ætate, judicaveris alia documenta quæcumque contrarium probantia, contemnenda tibi esse, licet ad ea erroris fictionisve convincenda deessent alia argumenta omnia. Quid enim haberi certius, qui distinctius potest, quam quod narrat, qui forte eo ipso tempore, quo cœpta migratio, jam vivebat, aut etiam Novitius erat in Ordine? quique prænotatum argumentum quam distinctissime tractandum susceperat? Excusat primum hic cap. 2, quod in *Provincia Comagena non plura monasteria ædificarunt Fratres : neque prædicta*, inquit, *ædificassent, nisi Aymericus aliquos eo duxisset* : *quoniam* scilicet *hæc Provincia est extra terminos Terræ-sanctæ*. Eosdem Fratres Cap. 3 facit dubitare, sitne *res licita* inde emigrare; et aliquos eorum inducit sentientes, *nullo modo extra eam mansiones hujus Religionis esse construendas*. Rursum Cap. 4 ipsos laudat, quod *prudenti ducti consilio* Pontificem sibi adeundum statuerunt, *priusquam præsumerent Religionem suam quoad monasteria notabiliter multiplicare*. B
Denique Cap. 5 ait, querentibus contra Curatos Fratribus respondisse Prælatos, *quod cum hæc Religio esset eis ignota, gratiam postulatam non concederent*. Dictis autem consonat utraque Innocentii Papæ Bulla. Istis tamen omnibus non obstantibus, jam non amplius paucos aliquos ac raros Conventus, qui antea fuerint, nobis objicit TRIUMPHATOR, sicut in prima parte Armamentarii fecerat; sed tam multos, ut oportuerit eos dividere in Provincias. Tali assumpto etiam istud consonat, quod *B. Simon Stock*, mortuus anno MCCLXV, dicatur (sicuti supra vidimus) totis quinquaginta annis Ordinem gubernasse. Cum enim id non potuerit cœpisse in Oriente ab anno MCCXV, propter eos qui tunc et deinde nominantur Carmeli Priores; additur explicatio, quod usque ad annum MCCXLV id fecerit, *tamquam Vicarius Generalis, seu Generalis quasi secundarius in Partibus Occidentalibus*, ut ait P. Daniel parte 1 num. 579.

Toties et tam clare asserenti Sanvico, traditionem Ordinis de suæ migrationis initio, opponuntur fundationum antiquiorum prætensiones :

259 Idem P. Daniel prolixissimas Annotationes texit ad Sanvici Chronicon, ita ut simul cum ipso contextu impleant totas viginti columnas : nec tamen quidquam hic invenit difficultatis, quæ discussione indigeat : sed satis habet num. 423 paucis C dixisse, quod *præteritis quidem temporibus, olim et nuper, ad varias Europæ partes transmigraverant* (*videlicet in Italiam, juxta fluvium Arni haud longe a Florentia, atque etiam Senis; in Germaniam, prope Rhenum Boppardiæ; et in Galliam, Burdigalæ*) *sed hæc*, inquit, *transmigratio, universalis fuit, ad omnes fere Europæ partes*. Ita ille, sub annum MDCLXX imprimens Speculum, quod postea multiplici additamento auctum, hoc primum anno in lucem venit : utique vel securus de veritate atque evidentia instrumentorum, quibus nihil posse opponi credidit; vel existimans futurum neminem, cui talia luberet examinare, aut saltem publice confutare. Quod postremum omnino factum non fuisset (quantum quidem ad nos attinet) si humiliter amanterque rogatus abduxisset auctorem Armamentarii, a nobis nominatim trahendis in controversiam, *quod*, inquiebam, *nec lubet nobis, nec vobis expedit*. Sed ea fuit fiducia causæ licet adeo paratam in Sanvico contradictionem habentis, ut quasi nullus foret hic auctor, omnium fortassis Carmelitarum primus qui aliquid circa historiam scripto mandarit, eadem nobis multo distinctius permiserit objici in prima parte Armamentarii, Nihilque moderatior factus evidenti satis Florentinæ atque Boppardiensis prætensionis inanitate, ante secundum tomum Aprilis demonstrata : in secunda D
quoque parte ejusdem Armamentarii voluit eadem aliaque offendicula operosius explicari, atque in rationibus meis refellendis per se aliosque multipliciter fatigari.

AUCTORE D. P.

1 Florentiæ,

260 De Florentina Attestatione, quam sine examine ullo in Appendice post Ribotum adjecerat num. 506, sicuti anno MDCLXII fecerat in Vinea Carmeli num. 469, jam vidimus, quid actum sit, et quam nihil responsum ad causam quæ præcipue agebatur. Senensis Conventus probationem aliam pro se non allegat, quam transsumptum quoddam Notariale, anno MDLXXIII acceptum *ex quibusdam antiquis Chronicarum libris et codicibus*, qui tunc reperiebantur *penes et in manibus magnificorum virorum D. Francisci de Thomasiis, D. Orlandi de Malavoltis, D. Alexandri de Biringucciis, et D. Pyrrhi de Landucciis, nobilium civium Senensium, collectarum per se et eorum ante natos* : idque vulgari Italica lingua : in quibus, tamquam ex uno aliquo communi fonte, iisdem ubique Italicis verbis, nec nisi ætatem seculi XV referentibus, scribitur, quod *anno* DCCXCVII, *redierunt omnes Fratres S. Mariæ de monte Carmelo prima vice ad ecclesiam S. Nicolai, ubi antea habitaverant Eremitæ* : item, quomodo iidem *Fratres, anno* MCLXXXVII *Senis laborantes penuria aquæ*, puteum foderint eo successu, E
qui fuse narratur. Cum producti fuerint istorum temporum annorumque scriptores, ex quibus Magnifici isti Domini talia acceperunt; tum licebit examinare, an æque certum sit tales esse, quales prætenduntur, quam certum est in Chronica Sanvici nihil inveniri ob quod contrarium asserens debeat esse suspectum. Si vero suspectum eum non habent Carmelitæ, de illis non possunt non merito dubitare; cum palam sit pro illis non adferri testimonia seculum XVI excedentia; fieri autem facillime potuerit fiatque centies, ut cum locus aliquis inquilinos mutavit, ut nihil perpetuum est sub sole, traditio vulgi (qua nihil incertius) postremis notisque sibi incolis applicet, quæ olim contigerunt aliis alterius conditionis ordinisque.

2 Senis pro an. 797 et an. 1177 ex Chronica seculi 16,

3 Boppardiæ, ex Epitaphiô nihil ad rem faciente,

261 Ex Boppardiensi prope Rhenum epitaphio, qua scripto, qua sculpto, nihil hactenus extundi potuit, quod probaret Carmelitam esse, qui sub eo olim sepultus fuit : sed nec ex ulla Boppardiensium antiqua scriptura verificari, quod fuerit ibi conventus hujus Ordinis anno MCCXX, id est multo prius, quam ille Metis Trevirisque [in Lotharingia, et in Franconia Francofurti atque Moguntiæ] suos instituisset conventus, quorum mutuæ inter se communicationi opportuna Boppardia erat. Ita scripseram F
2 parte Propylæi num. 29 : sed socors typotheta, et non satis attentus inter urgentissimas tunc occupationes oculus meus, non nisi a puero simul legente adjutus, inobservatum dimisere defectum, quem hic appositis signis [ ] suppleo, quique nonnullos haud immerito conturbavit, verba (ut videbatur) clara legentes, nec tamen valentes credere, quod ego qui per Rhenum navigans Boppardiæ fui, et cum Boppardiensi Priore tum ipse per litteras immediate tum mediate per nostros Patres Confluentibus Collegii non multum remoti a Boppardia sæpe egeram, adeo fuerim hebes; ut oppidulum istud collocarem Treviros inter ac Metas, Mosellæ adsitas civitates. Sed hoc dictum sit causa erroris undecumque nati : quid ad postulatum meum TRIUMPHATOR, rogatus probare id quod quærebatur? Non enim puta satis probationis esse in eo, quod locus sit Carmelitarum, quodque non possit positive doceri quo præcise anno illi eo advenerint : nam si contingeret ibidem nummos aliquos servari ante Christi nativitatem cusos, vellentne dicere, se quoque ibidem tam antiquos esse?

AUCTORE D. P. *sive legatur uti ego legendum docui,*

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 27.

262 Quid ergo ad quæstionem TRIUMPHATOR? Æque ac ad primam de Florentina Attestatione, de substantia nihil: sed dilabitur ad explicationem Epitaphii, in cujus lectione frustra laborantem Generalem Sylvium, cum socio Provinciali Neapolitano Provana, conatus fueram juvare, pro nonnulla quam habeo rerum talium experientia, cum docui unde incipienda lectio, quo ordine esset pertexenda. Deinde quia iidem sibi erant imaginati, Henricum Priorem ibi sepultum, eo sepulcri elegantioris honore dignum habitum veluti Sanctum; addidi, quod mihi ad manum erat, Venerabilis Yolandæ tumbam, simili lamella expressam, unde intelligi posset, quid potuisset ex antiquitatis more addi, si sanctitatis titulum eo epitaphio denotatum voluissent auctores; effigies scilicet animulæ diadematæ, et ab incensantibus utrimque Seraphinis subvectæ in cœlum. Ne ergo obmutuisse videretur, quæ ego, a supremæ oræ centro incipiens, docueram legere, apices nonnullos extremo margine attritos supplendo, juxta exigentiam versus rhythmici seu Leonini, in talibus isto seculo usitatissimi, in hunc modum:

Floribus ornatum virtutum fac tibi gratum,
Rex pie, sic ratum facies ejus famulatum.
Henricus, dictus Prior Hein, non crimine victus,
Horrens conflictus fit, dum mitem necis ictus
Anno milleno cum vicenis nonageno
Et trino pleno, prostravit corde sereno,
Octobris fine talis memor esto ruinæ.

sive uti alius minus apte vertit,

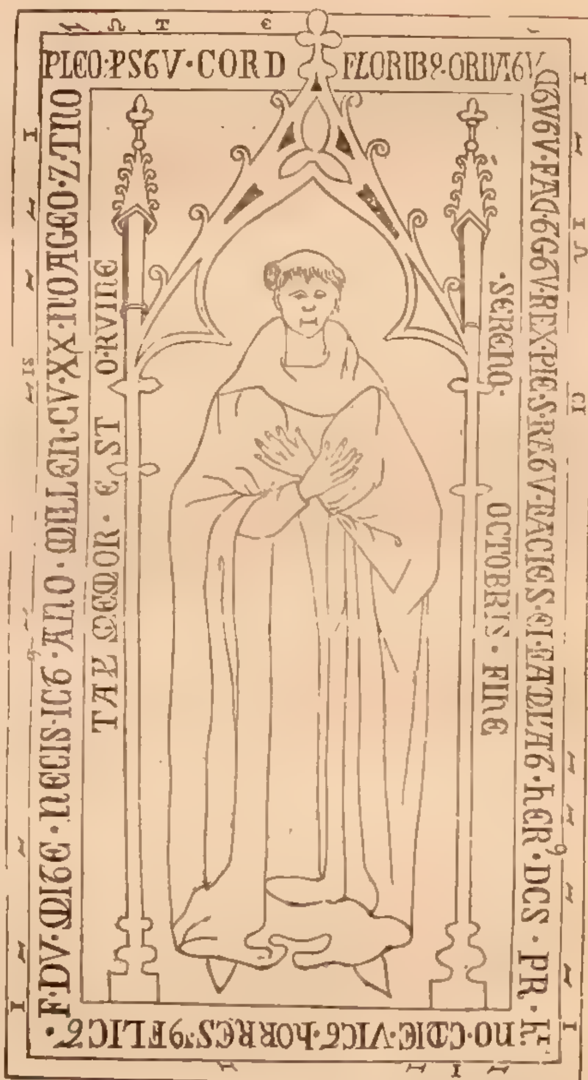
Hæc, inquam, quæ ego sic haud incongrue legeram, a signo manifeste notato lapidem circumiens, et congrua metaphrasti prosaice explicueram; ille, nullo indicio apparente, exorsus sub finem dextri lateris, neque metri neque rhythmi rationem ullam habens, sis invertit:

Henricus decennis Prior hibi, non certamine victus,
Horrens conflictus fuit, dum mitem necis ictus
Anno milleno cum Boppardiis viceno, nonageno
Ætatis terno pleno, prostituit corde crucifixo:
Floribus ornatum virtutum fac tibi gratum,
Rex pie Henrici Salvator; ratum facies ei famulatum:
Sereno Octobris fine, talis memor esto ruinæ.

Tum lineamenta corporis exhibet, fortasse accuratius quam ego illa accepi, et in epitaphio supplet aliquas litteras, sane opportunas, quæ fuerant omissæ in eo quod ad me missum est ectypo, quodque alias fidelius esse quam sit ectypon ipsius præsumere possum: eo quod qui meum pinxit, litteras dedit quales reperit, nec præsumpsit extritos apices supplere; sicut is, qui pinxit ectypon novum, fecit in litteris variis. Addidit etiam cifras, ut possit inveniri ordo verborum a se excogitatus, quasi non essent verba legenda naturali suo ordine, quemadmodum leguntur in aliis omnibus epitaphiis, quæ nemo hactenus ænigmatica esse credidit, uti credi vult ille.

lectionem meam improbans,

263 Juvat ergo iterum exhibere ectypon illud nostrum, in nonnullis ectypo secundo aptatum: quo inspecto, atque ad meam ipsiusque lectionem collato, tuum erit, Lector, considerare singula, et definire utra lectio sit melior. Deinde, quia TRIUMPHATOR, dum non potest ex verbis, ex forma vestitus conatur eruere probationem sententiæ suæ, et persuadere quod lineæ per vestem ductæ exprimant barras seu strias Carpitæ Carmeliticæ, perpendiculariter ductas; vide, obsecro, an illæ aliud notent, quam plicas ipsius vestis, qualiter eæ exprimuntur in aliis quibusvis istius generis sculpturis, quas plurimas vidisse potes, omni conditioni sexuique positas. Item an propter H. et I, quæ extrito angulo imo nunc supersunt, tantum plausum meruerit, qui legi jussit *Henricus Decennis Prior hibi*: ego vero tam grande vituperium, quia conjectavi quod legi deberet *Henricus, dictus Prior Hein*: et utrum usque adeo insulsum sit, in epitaphio addere Latino nomini nomen vulgare: quod etiam in Notarialibus instrumentis haud insolitum esse scimus. Tale quid certe exigunt litteræ DCS, quæ ut rhythmum faciant cum sequenti voce VICTUS, non possunt aliter quam DICTUS legi, maxime cum hujusmodi abbreviatio satis nota per se sit. Si tamen omnino id nolis, legatur, ut alii ante nos legerunt, PRIOR HIC, licet in apice recto superius posito nullum sit vestigium litteræ C; vel, quod facilius capi potest, legatur PRIOR HIL, ut intelligatur, Prior iste, dictus seu nominatus fuisse HENRICUS HIL, id est *Henricus a Colle*. Fiat denique aliquid, quod neque metri mensuram neque rhythmi consonantiam tollat: mihi enim perinde est, dummodo sensus et versus subsistant.

nec tamen paraphrasim Boppardiæ factam probans,

264 Sed cur ego hæc? Nihil (ut dixi) ad principalem causam facit, recte ego an secus legerim epitaphium antiquum, si nihilo plus ipse, quam ego, potuit in eo reperire, unde doceretur illud ad Carmelitas spectare, vel continere sensum hujus paraphrasis, quæ sola in Vinea Carmeli legitur, velut si ipsummet vetus Epitaphium foret.

Dum sol mille suo cursu compleverit annos
Virgineo a partu, centum simul et duo lustra
Et tres exactos, fatalis terminus instat,
Octobris, nigro vere signanda lapillo,
Ultima lux. Rapuit virtutum luce coruscum
Parca severa virum. Rara virtute Priorem
Ordinis agnoscit sacri sententia, nomen
Qui sibi Carmeli divino munere poscit,
Atque urbs fausta colit sancte Boppardia. Saxum
Ossa tenet. Jacet hic gelida tumulatus arena
Virtutum exemplar fulgens Henricus: at astra
Mens tenet, et Superum felici sede locatur.

Hanc paraphrasim, cum absque ulla vetustioris epitaphii mentione legissem in jam dicta Vinea Carmeli

A meli num. 476, tamquam idoneum tantæ vetustatis testimonium; scripsi num. 26, *quod nulla hic appareret forma epitaphiorum, seculo* XII *usitatorum; quodque non dubitarem quin periti rerum judicaturi forent, ipsum hoc seculo primo esse compositum.* TRIUMPHATOR autem censuram istam refert, sub finem num. 709, tamquam de ipso veteri epitaphio, de quo nondum loqui cœperam, ut mea legenti palam est. Hoc interim sit specimen exiguæ attentionis, seu magnæ in animo perturbationis, cum qua meum Commentarium ille legit, quando eum confutandum sumpsit: et possem infinitas hujusmodi verborum meorum alterationes, toto Armamentario sparsas, proferre; sed non id ago; quin et libenter excuso, si factum non possim, fidem bonam, qua eum credo processisse, et alia aut aliter quam scripseram legisse.

265 Superest ex quatuor locis Sanvico objectis, Burdigala in Gallia: pro qua Lezana in Annalibus ex *Archivis Conventus Burdegalensis Carmelitarum, nec non ex monumentis lapideis ecclesiæ dicti Conventus* indicat *extructa* sequentia. *Conventus Burdegalensis Carmelitarum tribus vicibus constructus est, in diversis locis civitatis Burdegalensis, intra tamen ambitum ejusdem Parochiæ, quæ dicitur S. Eulaliæ Virginis* B *et Martyris. Primo fundatus fuit anno Domini* MC, *vi voti facti, in honorem B. M. Virginis de monte Carmelo per Illustrem D. de la Lande, eo fine ut victoriam obtineret contra gigantem seu hominem proceræ staturæ, qui ex parte inimicorum Burdegalam obsidentium, ad singulare certamen cum aliquo Burdegalensi ineundum, destinatus erat, ut de summa belli disceptaret. Obtenta victoria ope Deiparæ, Conventum Carmelitarum extruxit: quem deinde alius ejusdem familiæ Gagliardus de la Lande reædificavit in alio loco, anno Domini* MCCXVII. *Tandem tertio extructus fuit dictus Conventus anno Domini* MCCCCXCVII, *liberalitate D. Catharinæ de la Lande.* Postremæ fundationis tempus ex dictis monumentis probari efficaciter posse, facile credam, etsi ea non exhibeantur. Landensi quoque familiæ deberi principium istius conventus, admittam libenter. Potuit etiam Gagliardus de la Lande, ipso quo dicitur anno, sacellum aliquod intra urbem condidisse: cujus administratio successu temporis Carmelitis cesserit, ad Missas, ibidem fundatas, statis diebus temporibusque dicendas. Verum debellatus ille gigas, *ex vi voti facti B. M. Virgini de monte Carmelo*, tanto prius quam hoc nomine nosci ac coli cœpit Deipara, cumque adhuc desolatus sine incola mons sacer squaleret, nec nisi C *structurarum, quæ eo loci antiquitus fuerant, vestigia commonstraret*, ut scribit Joannes Phocas: ille, inquam, ab Anonymo Landensi debellatus anno MC Gigas, si est ex Annalibus Burdegalensibus haustus, eodem Annales isti apud me loco sunt, quo Romani de Ænæa et Turno, sive (ut aliquid notitiæ nostræ vicinius dicam) quo Clivenses illi a Teschenmakero memorati, descripti autem a Theodorico Pauli in Chronico universali, ubi Ducum et Comitum istius nominis historia inchoatur modo: *Elias de paradiso veniens, ut fertur, in navicula (trahente illam cygno, aurea catena navi connexa colloque cygni circumdata, per Rheni fluenta sic ducente) ad castrum appulit Noviomagium, in quo virgo unigenita, Beatrix nomine, residebat: quam duxit in conjugem, et ex ea genuit tres filios etc.*

4 Burdegalæ, ex Romancia familiæ Landensis,

quasi an. 1100 B. M. V. de Carmelo votum faciens,

quidam D. de la Lande

gigantem debellarit

266 *Datur hæc venia antiquitati*, inquit Livius Annales ab Urbe condita exorsurus, *ut miscendo humana divinis, primordia urbium augustiora faciant.* Eam licentiam Romani a Græcis, a Romanis provinciæ passim et civitates atque familiæ illustriores mutuatæ sic sunt, ut paucas reperias de quibus non quædam *poeticis magis decora fabulis, quam incorruptis rerum gestarum monumentis tradantur.* Atque utinam id in rebus sacris, ad suas origines revocandis, D non etiam sæpe locum haberet! Nobis ea, si *affirmare* jubeat nemo, *refellere in animo* plerumque *non est;* ne scilicet imperitæ multitudinis clamores contra nos Opusque nostrum gratis suscitemus. Sed cum viri, opinione hominum prudentes ac graves, temeritatis impietatisque nos arguunt, quia similibus non credimus, neque recipimus ut solidas Carmelitanæ antiquitatis probationes, uti facit auctor Armamentarii parte 1. n. 160; quomodo possumus non respondere, patentemque fictionem vanitatis non redarguere? Quod igitur ad gigantomachiam prædictam attinet, nihilo veriorem ea, quæ nostræ Antuerpiensi urbi nomenclaturam dedisse narratur; quæro, quæ sit illa urbis Burdegalensis obsidio, antiquis et modernis Francorum historicis ignota? ipsi etiam qui Burdegalense Chronicon compilavit Joanni Darnal, et historiæ Aquitanicæ scriptoribus ejusdem nominis Beslyo et Bucheto? Tantis eo tempore, quo urbs sic dicitur fuisse obsessa, pollebat Aquitania viribus, ut (teste Orderico Vitale ad annum MCI) *vexillum Guilielmi Ducis secuta ferantur trecenta armatorum millia.* Malmesburiensis lib. 4 cap. 2 *sexaginta millia militum*, id est equitum, *et multo plura perditum* numerat. Vetus auctor apud Urspergensem Abbatem pag. 237, *Aquitanos, quibus Guilielmus Pictaviensis præerat*, ait, fuisse *præter vulgus ad triginta millia loricatos.* Nisi hic mea me vehementer fallit conjectura, fabulator aliquis, volens Familiæ Landensis Romanciam verius quam historiam texere; cum aliquid intellexisset de Normannica invasione, qua constat anno DCCCXLVIII captam concrematamque Burdegalam, similem aliam posteriorem commentus est, quæ fuerit a Landensis familiæ progenitore per miraculum coercita: quod quidem miraculum ideo retulerit ad B. M. Virginem de monte Carmelo, quoniam sciebat ab hujus familiæ heroe aliquo, ex Terra-sancta regresso, adductos Burdegalam Carmelitas.

AUCTORE D. P.

obsessæ urbi insultantem,

267 Finieram: sed aurem rursum vellicat Sanvicus, monetque in 2 parte Armamentarii a num. 681 ad 687 multa dici de conventu Coloniensi: quæ nisi refellantur, ægre possit subsistere clausula ultima sui Capitis 6, ubi ait, quod fratres, a S. Ludovico Parisiis fundati, *alios ad suam Religionem recipientes, in diversis Franciæ et Alemanniæ partibus monasteria sui Ordinis constituerunt.* Ad tempus etiam redeuntis ex Syria sancti Regis, conventus sui originem videntur retulisse ipsimet Colonienses Patres, qui totam Historiæ Carmelitanæ seriem, novemdecim distichis in camera Hospitum descriptis intexuerunt, hoc modo concludentes poema:

5 Coloniæ

Victores Asiæ, patriam plerique petentes,
E sacro secum monte tulere viros:
Miles, Agrippinam deductis, Bruno reversus
Atria fundavit, auspice, nostra, Deo.
Sicque Palæstinis remeans Ludowichus ab oris,
Gallica nostrates regna per usque locat.

Cur ultimum distichon omiserint omnes, qui priora duo ubique efferunt, non est difficile judicatu: credebant enim Brunonis istius et Ludovici tempora nimium enormiter distare ab invicem, neque ex re sua erat composita legi. Unde autem probatur tanto senior fuisse Bruno, Carmelitarum Coloniæ fundator? Ex quodam, inquiunt, libro Germanico, cujus initium Latine versum fol. 4 pag. 1 est hujusmodi: *Liber Provisorum pauperum domesticorum S. Jacobi, Originis Parochialis ecclesiæ S. Jacobi pariter et fundationum ac duorum monasteriorum conventuumque in ea situatorum.* Immediate autem post in eadem pagina sequitur: *In anno post Nativitatem Jesu Christi, cum in Romano regno inscriberetur sexcentesimus quadregesimus primus, tempore Dagoberti Christianissimi*

ex Chronica quadam,

A AUCTORE D. P. *Christianissimi Regis Franciæ et Austriæ, qui tunc temporis civitatem et Coloniensem districtum obtinebat.* Tum eodem fol. 4 pag. 2 continetur hæc Clausula: *Cum inscriberetur annus* 1220 *Carmelitarum Ordo, civium ope et cujusdam Equitis dicti Bonnerhoff, ædificavit domum unam Dei et cœnobium: ac Ordinis Fratres cœperunt in eodem variegatas, albas et nigras capas aut pallia deferre, fueruntque nuncupati Variegati Fratres B. V. Frawen-Aruder.*

268 Licetne videre librum ejusque auctoritatem ex antiquitate æstimare? Toto biennio hoc jam egerunt Coloniensis urbis Notarii quidam ex senioribus, jam sæpe antea ab Apostolico Nuntio ad similia judicia in transumptis ejusmodi Romam mittendis adhibiti: sed quidquid per se aliosve egerint, orando, suadendo, numquam potuerunt ab iis qui Archivium istud servant obtinere ut librum exhiberent, aut etiam faterentur cum ibi esse. Habent ergo ipsi suspectam rem totam, censentque, ex grandi illo saltu ab anno DCXLI ad annum MCCXX in eodem folio, verosimile reddi, quod alius iterum fiat in sequenti annorum ducentorum aut trecentorum; nihilque dubitant, quin reliqua quæ librum complent instrumenta ac documenta finem habeant post annum MD, et tunc B primum conscriptus sit liber. Sic enim eorum unus argumentatur; *Erhardus Winheim in suo Sacrario Agrippinæ sacellum S. Jacobi erectum fuisse ait a S. Annone post annum* MIV. *Ut illud in ecclesiam Parochialem excresceret, quæ suos jam Provisores haberet, videtur fieri non potuisse, nisi multorum annorum decursu. Quam multa interim scriptu digna debuerunt occurrisse, quorum causa mutatum est sacellum in Parochiam, circa fundationem dotationemque illius et contractus varios ea causa initos, legata, obligationes, anniversaria et similia alia? Qui igitur omnia ista paucis lineis decurrere potuit, ut veniret ad Carmelitanæ ecclesiæ fundationem, nihil magnopere ad ecclesiam S. Jacobi pertinentem; profecto debuit scripsisse ea ætate, qua ista omnia, multas alioqui paginas impletura, abolita erant a memoria hominum. Fortasse nec mysterio vacat, quod cum aliorum extracta appareant apud auctorem Armamentarii in sua originali Italica lingua; non etiam hoc producatur in sua Germanica, unde facillimum fuisset de ætate scribentis judicium ferre. Recentioris enim elegantiæ est τὸ* Frawen-Bruder, *et superioribus seculis, quibus lingua nostra plurimum Westphalismi habebat, scriptum fuisset* Frauwen-Broers; *aut accuratior aliquis posuisset* Frauwen-Broiders *vel* Frauwen-Broeders. *Quid? quod nec tunc quidem, cum huc advenerunt Carmelitæ, vulgo sic vocati sint; si vera est, quæ pro anno* 1231 *obtruditur, donatio Alexandri de Ripa, sed* Fratres Stripetitii; *id est* (*quantum ego conjicio*) virgulati *seu* striati, *a voce Teutonica* Strepe, *striam notante, unde verbum* Streipen, *strias ducere, virgulare, et participum* Gestreipte. *Denique, si numerus anni, sive in hujus donationis instrumento, sive in libro S. Jacobi, expressus est per zyfras, uti nobis offertur; nemo Notariorum Coloniensium, in Protocollis antiquis aliquamdiu versatorum, dubitabit, quin utraque scriptura sit recentior eo qui prætenditur anno ad duo vel tria secula.*

quam seculo 16 scriptam esse

per varia indicia colligunt Notarii periti:

et cui fidem derogant ipsi Patres Carmelitæ,

269 Hactenus vir Religiosus, in seculo Notarius et Notarii filius, non ex suo tantum, sed et ex patris sui jam valde senis expertissimique judicio; cujus tamen nomine abstineo, ne cum ipso totum ejus monasterium objiciam indignationi eorum, quibus parum favet ejusmodi judicium. His interim ipsum, quod nunc pro se allegant, testimonium ex libro S. Jacobi, adeo ignotum fuit ante annos triginta, eum Admiranda Coloniæ suæ scriberet Ægidius Gelenius, ut eidem suggesserint, quod *Bruno de Bonnerhoff anno* MCXCVIII *Religiosos Carmelitani montis incolas secum in Agrippinensem Coloniam deduxit,* quodque anno MCCXIX *temporibus S. Engelberti Archiepiscopi* D *extructa est eis ecclesia.* Factum id fuerit tempore *Engelberti* alicujus, sed non *Sancti*, verum *Falkenbergici*, anno MCCLXI ordinati: et consueta infirmitas hominum, ex pluribus synonymis consuetorum ordinarie accipere famosiorem, quem plerumque solum noverunt, occasionem dederit opinioni, fundationem Carmeli Coloniensis justo antiquiorem facienti. Sed quid agimus? *Frater Joannes de Lennia Prior Generalis Fratrum Ordinis Beatæ Mariæ de monte Carmeli, universis Prioribus et Fratribus ejusdem Ordinis in Provincia Alemanniæ existentibus... longe lateque diffusis....* pro *Fr. Brunone ejusdem Ordinis Professo nec non et ejus uxore de Jutta, Ordinis matre et filia,* propter collata in Ordinem beneficia indicit Collectam, *Deus qui caritatis dona,* quoad vivent: et post mortem, *Inclina Domine,* aliasque preces et sacrificia, per litteras datas *in Domo nostra Coloniensi anno Domini millesimo ducentesimo trigesimo in die Trinitatis.*

cum an. 1198 venisse Coloniam se dicunt,

et allegant instrumentum anni 1230,

270 Est hic Bruno diversus a priori, sicuti ex proprio ejus scripto patet, in quo se appellat *Brunonem de Bunregassen:* sed nullo apposito anno, ut prætensi Vicarii Generalis epistola nequeat hinc vel confirmari vel infirmari. Objectioni tamen contra Sanvicum hinc sumptæ facilis datur solutio, ex illo E communi scholarum effato, *Quod nimium probat, nihil probat.* Erat tempore Honorii Papæ III, ad Pontificatum Romanum evecti sub annum MCCXVI, *ignotus Ordo in Europa, et ob id apud eum non pauci pro illius extinctione instabant,* uti legitur in Officio Commemorationis solennis B. Mariæ de monte Carmelo; in Officio, inquam, reformato, cum antea legeretur nomen *Honorii quarti,* primum creati anno MCCLXXXV. Tempore Innocentii Papæ IV, anno MCCXLVI. Carmelitarum e Syria transmigrantium adhuc *eo aspirabat affectio, ut per Apostolicæ pietatis auxilium statum consequi valeret;* sicut habet Bulla, ex ipsorummet supplicantium verbis de more formata, atque ad hoc petita, ut haberent quod responderent Prælatis, dicentibus, *quod cum hæc Religio esset eis ignota, gratiam postulatam Fratribus non concederent, donec super præmissis intentionem summi Pontificis scirent:* et tu mihi dicis fuisse eum *longe lateque diffusum per Alemanniam,* divisum in *Provincias, Capitula Provincialia* celebrasse etc.? Nimium hoc esse, adeoque nihil, fatearis necesse est. Præterea quid de B. Simonis Stockii Vicariatu generali fiet, si anno MCCXXX Vicarius Generalis fuit *Joannes de Lennia?* Non est, mihi crede, nec potest esse ejusmodi epistola Joannis autographa, sed apographa, in qua *ducentesimus* F annus pro *trecentesimo,* vel suppositus sit per fraudem, vel (quod malim) obrepserit per errorem. Pateret hic, si ad *diem Trinitatis* additus esset etiam *dies mensis,* et pro XVIII Maji, quem annus MCCXXXI requireret, legeretur XXVI Maji, quem requirebat seculum alterum. Sed id fortassis omissum de industria a transcribente, prodi metuente.

juxta quod jam tum fuisset longe lateque dilatatus Ordo in Alemannia,

271 De fundatione Gedanensi, quam fecisse dicitur *Subislaus Dux Gedanensis, Pomeraniæ etc. anno Domini* 1186 juxta copiam authenticam, *secundum verum originale privilegium ex protocollo de verbo ad verbum transcriptum Stetini, anno* 1556 *die* 26 *Septembris:* deque fundatione Viennensi, quam Joannes Cuspinianus in Austria sua, impressa Basileæ et recusa Francofurti anno 1533, adscribit Henrico I Duci Austriæ, S. Leopoldi filio, sub annum 1172 vita functo: de his, inquam, duabus fundationibus aliud non habeo nunc quod pro Sanvico respondeam, quam quod Cuspiniano æque facile imponi potuerit post tria et dimidium secula scribenti, quam Gelenio; et quod Protocollon præfatum, licet in arcis Buthoriensis registro servatum, suam in fronte damnationem

6 Gedani et Viennæ,

A damnationem præferat, si est per zyfras, ut præfectur, notatum, Scilicet seculi XVI ruditas ad fraudes ejusmodi dignoscendum, facile tres illos Philippi Ducis Pomeraniæ Secretarios excusabit, quod vitiatum apographum in anni numero, pro vero originali acceperint; vitiandi autem numeri occasionem dederit aliquis posterior *Subislaus*, sicut in *Engelberto* Coloniensi factum vidimus. Denique certo certiora et meridiana luce clariora deberent esse testimonia, quæ in hoc puncto everterent coævi Sanvici auctoritatem. Abstineo ab aliis in Hispania, Italia, Cypro originibus examinandis, quia nec tanto cum apparatu objiciuntur, neque difficile est ex jam refutatis cognoscere, qua ratione possit contra illas excipi. Quædam etiam nobis antea per expostulatorias litteras indicata, nec producuntur quidem in Armamentario, nominatim Bononiensis membrana de anno MCCII, quia qui eam mihi laudavit Reverendissimus P. Mag. Ludovicus Torellus, Ordinis Eremitarum S. Augustini Historiographus, velut *de qua nullatenus dubitandum sit (utpote simillima scripturis istius temporis, quarum plurimas viderit)* ingenue mihi fassus per epistolam, *numerum millesimi non litteralem sed arithmeticum* esse, videtur,

7 in aliis provinciis.

B mutata sententia etiam Carmelitis Bononiensibus suasisse, ne suum istud instrumentum examini exponerent: quod comparentibus in eo zyfris defendi non posset pro originali, quamtumvis ad vetustatis similitudinem belle confictæ sint litteræ.

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 28**

PATRIARCHÆ TITULARES.

Captæ anno MCCXC Ptolemaidi, Latinorum reliquiis a tota Terra-sancta exterminatis, non diu superfuit Nicolaus Papa IV, sed infra undecimum a ferali nuntio accepto mensem expiravit, sequenti anno, die IV Aprilis. Nec ibi malum stetit. Nan sicut uno præcipuo corporis membro violenter avulso, totus periclitatur homo; sic amisso tam insigni Pontifice, languere videbantur omnia. Certe intestino dissidio, tamquam letifera febri occupati ii, quorum erat novum Ecclesiæ Pontificem sufficere, toto biennio peregerunt nihil: donec tandem suos miseratus Deus, Cardinalibus cunctis mentem inspiravit unam, ut S. Petrum de Morono, cujus festum agitur XIX Maji, ex eremo sua protractum, anno MCCXCIV die VII Julii extollerent in Cathedram S. Petri, et Cœlestinum V nominarent. Hic inter primas curas assumens recuperationem Terræ-sanctæ, Patriarcham

A Cœlestino V ordinatum Radulfum an. 1294,

C pro eadem ordinari fecit, qui comitaretur novas Christianorum copias illuc mittendas. Sed ut ipse brevi sex mensium Pontificatu perfunctus, eo se munere abdicavit; sic novo Patriarchæ ordinatio sua nihil profuit, quia ut scribit Guilielmus de Nangiis, RADULFUS DE GRANDIVILLA, *Frater Ordinis Prædicatorum, qui jussu Cœlestini Papæ apud Parisiis in Patriarcham Jerusalem consecratus fuerat, Romam veniens, fuit a Bonificio Papa degradatus.* Neque quod scitur, substitutus est alius.

degradavit Bonifacius 8.

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 29**

273 Bonifacio Benedictus XI octimestris Pontifex Benedicto successit Clemens V: qui anno MCCCV ANTONIUM Dunelmensem Episcopum, cum Cruce signatis aliis militiam sacram professum, Patriarcham Hierosolymitanum creavit, eximium ejus zelum multis commemdans, et tam ipsius quam sociorum bona, interim dum abesset, in clientelam Apostolicam suscipiens, variisque eum privilegiis ornans. Idem ex decreto Viennensis Concilii Crucem prædicari jussit; ad quam ex omnibus nationibus multitudo magna confluxit anno MCCCXI; sed ab eodem Pontifice voto suo absoluta est, tamquam inutilis eo tempore, quo Principum Christianorum vires animique ad alias longe curas distrahebantur. Cum autem

An. 1305 ordinatus Antonius,

D Ecclesiæ Hierolymitanæ titulus mortuo *Antonio* iterum vacaret, anno MCCCXIV, Pontificatus sui penultimo mense, idem Pontifex eam dignitatem PETRO Ruthenensi Episcopo contulit: cui, ob Hierosolymas ab infidelibus oppressas, Ruthenensis Ecclesiæ vectigalibus potiri, ejusque administrationem gerere permisit. Erepto quoque e vivis Petro, Clementis V successor Joannes XXII anno MCCCXXIV RAIMUNDUM, Dominicanæ familiæ virum religiosum, eo titulo exornavit, eique contulit Nimosiensis Ecclesiæ administrationem, cum Hierosolymis ob infidelium tyrannidem sedere non posset. Atque hæc successio innotescit nobis iisdem fere verbis, ex Annalium Baronianorum Continuatore diligentissimo Odorico Raynaldo, ad præcitatos annos. Post *Raymundum* anno MCCCXXIX ut scribit Continuator Guilielmi de Nangis *Fr. Petrus de Palude de Ordine Prædicatorum, vir utique magnæ vitæ et famæ, Doctor in Theologia, Avenione existens, Patriarcha Hierosolymitanus per summum Pontificem ordinatur*: qui circa *principium Julii una cum Episcopo Mimatensi et nuntiis Regis Cypri, ducentes secum filiam Comitis Claromontis, filio Regis Cypri desponsandam, cum multis aliis peregrinis, accepta licentia a Domno Papa, per portum Marsiliæ ad insulam Cypri tendunt, sperantes, D. N. Jesu*

AUCTORE D. P. an. 1314 Petrus,

an. 1324 Raymundus,

an. 1329 Petrus de Palude.

E *Christi auxilio, ab illo loco usque ad Jerusalem transfretare, ut D. N. Jesum Christum verum Deum adorent in loco ubi steterunt pedes ejus.* Ivit deinde Legatus ad Ægypti Soldanum Petrus, *ad sciendum, utrum via posset inveniri, qua Terra-sancta recuperaretur*, sin minus indiceret bellum Philippi Regis nomine: indeque reversus accepit a Pontifice litteras, inscriptas sibi universisque Archiepiscopis et Episcopis per regnum Franciæ constitutis, datas Nonis Decembris, anno Pontificatus XVI, ad prædicandam Crucem pro expeditione sacra, post biennium ab instanti mense Martio computandum. Quibus litteris etiam ordinatur specialis Missa, ad eum finem dicenda, cujus hæc est Collecta: *Deus qui admirabili providentia cuncta disponis, te suppliciter exoramus, ut terram, quam Unigenitus tuus proprio sanguine consecravit, de manibus inimicorum Crucis eripias, et eam in Christiana religione tuo nomini deservire concedas.*

274 Sed in fumum abiit etiam hic conatus, per bellum quod Rex Angliæ Eduardus Franco intulit anno MCCCXXXVI: et maximus, si alias umquam apparatus, cui Aragoniæ, Majoricarum, Cypri et Hungariæ Reges, Respublicæ item Veneta ac Genuensis vires jungendas promiserant, inutilis hæsit; neque deinceps de Terra sancta recuperanda cogitatum est: sed de obstruendo totius mali fonte, per occupationem Ægypti. Quæ res felicissime cœpta, anno MCCCLXV occupata Alexandria, infelicissimum habuit exitum. Post hunc vero unice curandum fuit, quomodo averteretur Ottomaunicæ potentiæ torrens, post occupatam anno MCCCCLIII a Mahometo II Constantinopolim, Hungariæ, Græciæ, Italiæque formidabili successu imminens. Quæ gens denique ab Europa conversa in Asiam, victo Soldano, Babylonis, occupavit Syriam anno MDXVI eamdemque suo sub jugo continet usque in diem hodiernum. Quare non est operæ pretium perquirere studiosius omnes, quibus deinde nudus titulus, absque spe recuperandæ possessionis, datus est in Ecclesia Romana, prout usus obtinet usque in tempus præsens. Etenim a tempore amissi Orientis, Apostolica Sedes jus, quod semel assumpserat, providendi Ecclesiis ibidem constitutis, tam Patriarchalibus quam Archiepiscopalibus et Episcopalibus, perrexit usurpare; et sicubi vel Chorepiscopo opus erat, vel Episcopo Apostolico ad infidelium conversionem ordinando, eidem conferre titulum alicujus Ecclesiæ in partibus

Post hæc abjecta spe Syriæ recuperandæ,

mansit tamen titulus nudus in Ecclesia Romana

A AUCTORE D. P. partibus infidelium constitutæ, donec hi sibi ipsis Sedem certam constituerint in iis ad quas mittuntur nationibus.

*Vide App. tom. VII Maji not. 30** uti et alii aliarum ecclesiarum amissarum tituli.*

275 Ad *Petrum* quod attinet, asserit Michael Pio lib. 2 de viris Illustribus sui Ordinis § 17, obiisse in Cypro, miraculis clarum; et Nicosiæ, ubi requiescit, haberi colique ut Sanctum. Quod autem non defuerit ei successor aliquis, potest vel ex Sixto Senensi probari; qui in Chronico ad ann. MCCCXXX nominat tres consequenter Archiepiscopos Tyrenses, omnes ex Ordine Prædicatorum, *Nicolaum, Bonacursium et Petrum de Conflictu.* Si enim hujus Ecclesiæ titulus non est permissus vacare, multo minus permissus sit vacare titulus ipsius Ecclesiæ Patriarchalis. Atque hanc causam (videlicet quod titulus hic occupatus esset) fuisse puto, ob quam S. Petrus Thomasius Carmelita, ad Orientalem Legationem cum Crucesignatis profecturus sub annum MCCCLXIV, non Hierosolymitanus, sed Constantinopolitanus Patriarcha sit creatus. Interim occasionem præbuit talis titulus Menologii Carmelitani auctori Saraceno, comminiscendi, quantum vir ille Sanctus in urbe Byzantina laborarit, quinquennio B toto: qui Byzantium in vita sua numquam vidit, fortassis nec videre cogitavit; uti nec pilum capitis ejus aut fimbriam vestis stinxerunt sagittæ Saracenorum, quibus eum in foro Alexandrino confixum idem scribit, de hoc et de aliis quibusdam Ordinis suis Sanctis æque *portentosas narrationes*, ac de Alberto Patriarcha, contexens eo in opere, in quo summam fidem accurationemque adhibitam profitetur. Quare mirum est ab iis ipsis, qui pridem hæc agnoverunt, adeo ægre ferri, quod errores istius Menologii paulo enucleatius exposuerim, eo solum fine, ut fidem detraherem aliis quibusdam ejus assertis, ipsum solum auctorem habentibus, et tamen, velut si exploratissima forent, in Lectiones proprii Officii relatis, atque (ut mihi videbatur) nequaquam veris.

*Vide ut supra not. 31***

Saracenis Asiæ victoribus ferociores ii qui ex Africa in Europam venerunt,

276 Porro quamvis ejusdem et superstitionis et originis fuerint Saraceni, qui Ægypto occupata ex ea sese in Asiam universam ac potissimum in Syriam effuderunt; et qui per Africam transgressi in Europam; Hispaniam, Siciliam, Corsicam atque Sardiniam seculis aliquot obtinuerunt, nonnullam etiam Italiæ partem et aliquam Galliæ; ingens tamen inter utrosque discrimen fuit respectu Christianorum. Illi enim plerumque positis sub imperio suo religionem, ecclesias, Episcopos relinquebant; civitati- C bus autem etiam opera nova munitionesque addebant non raro: isti vero omnem Religionis nostræ cultum proscriptum abolitumque cupiebant, et neque Sacra neque Præsides tolerantes, subvertebant, quas superstitioni suæ non addicebant, ecclesias; urbes etiam plerasque aut destructas funditus transferebant alio, aut semel eversas non patiebantur resurgere. Hinc fit ut in Provinciis et Regionibus Occidentalibus, quas nominavi et in quibus illi Sedem fixerunt, toto miserabilis illius servitutis tempore nullos invenias fuisse Episcopos, nisi quos nuper in Hispania confinxerunt Dextrinarum fabularum continuatores. Imo nec si alio aliquo casu contingebat Episcopales urbes alias exscindi desolarique ad notabile tempus, disperso fugatoque penes quem solum tunc jus electionum erat Clero populoque, mortuo Episcopo sub quo clades contigerat non prius substituebatur successor, quam illa esset quadamtenus reparata: sed ipsa diœcesis manebat vicinis Episcopis commendata. Ita Genuensis civitas, quinto ac sexto æræ Christianæ seculo, Archiepiscopi Mediolanensis curæ derelicta, sub eodem adhuc diu mansit, etiam cum jam iterum civibus opibusque pollebat; et circa annum DLXIX Alboino Liguriam ingrediente refugium præbuit Fortunato Archiepiscopo, fugienti

non permittebant Christianis habere Episcopos,

qui etiam passim cessabant eversis suis urbibus:

a servitute Longobardorum, et Mediolanensibus primum quidem invitis, deinde et consentientibus, Sedem ibi habuit; adeo ut non ipse solum sed etiam successores ejus quatuor, Laurentius, Constantius, Deusdedit, atque Asterius ibidem sederint atque sepulti sint, non nisi post octoginta annos relata Mediolanum Sede: quo facto civitas quidem Genuensis cœpit proprios habere Episcopos, sed a Rothari Longobardorum Rege desolata eversaque, rursum iisdem aliquamdiu caruit. D

277 Ferdinandus Ughellus, Italiæ sacræ auctor, longa tot annorum, quot operi illi suo impendit, experientia persuasus, negavit anno DCCXLIII fuisse Florentiæ (quæ tota pœne tunc jacebat diruta populusque dispersus) Episcopum *Thomam*, qui potuerit, *ad totius Florentini populi placitum et concursum*, posuisse (uti prætenditur) primum lapidem ecclesiæ Carmelitanæ, idque coram *Raynerio Simeonis a Signa, Apostolica et Imperiali auctoritate Notario* (eo scilicet tempore, quo nulla apud Hetruscos, Longobardis subjectos, auctoritas agnoscebatur nisi *Regia)* qui potuerit, inquam, signasse Attestationem prætensam, *Florentiæ, in Palatio Episcopali.* Dederat ille quidem, ante annos XX, inter Episcopos Florentinos E locum *Thomæ* isti, reperto in antiquissimo Codice MS. Abbatiæ S. Salvatoris Montisamiatæ, continente Canones Concilii Romani sub Zacharia Papa, cum attexta eidem historica relatione: sed hanc, uti in omnibus codicibus mendosissimam reperisse se testatur Baronius, sic nihilo saniorem in Montis amiatæ MS. reperiri prudenter postea judicans Ughellus, optasset ex illius historiæ fide minus fidenter a se positum *Thomam Florentinum*, forsitan scriptum pro *Ferentino.* Quidquid tamen de hoc esset, certum ei videbatur ejus esse non posse Attestationem prædictam, in quam tot indubitabiles suppositionis notæ confluxissent, atque imprimis eæ quas modo attigi, ad nonnullam dumtaxat defensionem illius, qui, propter sententiam de jam dicta Attestatione clare distincteque perscriptam ad me, exploditur velut delirus senex, cui diuturna studia multaque negotia memoriam excusserint.

ut merito Ughellus dubitarit de Florentino Thoma pro an. 743.

PATRIARCHÆ GRÆCI

post ejectos Latinos, capta iterum a Saracenis urbe.

Remanentibus in Urbe sancta Syro-Græcis Christianis, post urbem anno MCLXXXVII captam, usque F adeo benigne usi sunt Saraceni, ut excepto Templo Salomonis, ecclesias eis suas, ac nominatim ecclesiam Patriarchalem sanctæ Resurrectionis cum Sepulcro Domini, reliquerint liberas; quin etiam potestatem fecerint more antiquo Patriarcham petendi ab Imperatore Constantinopolitano (erat is ab an. MCLXXXV Isacius Angelus in schismate pervicax) aut saltem electo Hierosolymis confirmationem ab eo postulandi. LEONTIUS hic fuit, a Niceta Choniate laudatus, tamquam *vir eruditus et virtute celebris: post cujus obitum Hierosolymitanus Patriarcha designatus est monachus quidam Studiensis, Dositheus nomine, genus trahens ex Venetis*, id est Ceruleis (quibus opposita factio altera, *Prasinorum*, id est Viridium, dicebatur) *summo apud Isacium honore florens, utpote cui privato adhuc Imperium prædixerat.* Hic autem cum esset ab Hierosolymitana Cathedra ad Constantinopolitanam contra Canones traductus, tumultuantibus contra eum primariis ex Clero, semel iterumque ejectus, *eodem modo quo canis Æsopicus, et Pontificatum quem tenuerat amisit (nam alius Hierosolymis electus erat) et majori Sede excidit, magno Vasorum custode Xiphilino Georgio Patriarcha Constantinopoli*

Anno 1187 cœpti Patriarchæ ab Imp. CP peti aut dari,

Leontius,

tum alii, forte Nicodemus etc.

A *Constantinopoli designato.* Ita Nicetas : qui utinam etiam nominasset Hierosolymitanum, pro Dositheo jam dicto Electum ! Dum tamen nemo nominatur, licebit gratiose supponere, eos qui nominantur in Vita S. Angeli Carmelitæ, Dositheo successisse; videlicet NICODEMUM, ONUPHRIUM, JOANNEM atque ENOCHUM : sed successisse primum anno MCXCII, non autem ante annum MCLXXXV, cum adhuc urbem Latini tenerent; quod tamen, sequeretur ex prædicta S. Angeli Vita, si ea fideliter esset descripta, et auctorem haberet, quem titulo præfert, *Enoch Patriarcham.*

desideratur series reliquorum :

279 Vix equidem dubito, quin ex eo deducta Series Patriarcharum inveniatur Hierosolymis : sed eam inde ad me mitti facilius possum optare, quam curare. Si quis tamen habere ipsam nos fecerit, poterit alias pertexi historia, quam hactenus deduxisse satis est intento nunc a nobis fini. Ferdinandus Ughellus tom. 4 Italiæ sacræ col. 1098 allegat suum *Hierosolymitanorum Episcoporum Catalogum, quem in libello Orientalium Episcoporum concinnavit.* Sed hic libellus publicam lucem neque vidit adhuc, neque visurum sperari potest, quia latet inter manus ignotas, aut inter eas fortasse jam periit. Interim non vacat studiosius perquirere illorum nomina, qui forte erui possent ex auctoribus Græcis seculi XIII ac XIV. LAZARUM tamen, quem Joannis Cantacuzeni, ex Constantinopolitano Imperatore monachi facti, historia suggerit, eo minus possum præterire, quod initio quidem pertinax in schismate, in fide tamen Christiana constantissimus, denique in unionem Ecclesiarum cum aliis duobus Patriarchis consenserit an. MCCCLXVII; sicuti patet ex Epistola, ab Urbano IV ad ipsos directa, sub hac epigraphe, *Prudentibus viris, Philotheo Constantinopolitanam, Nifon Alexandrinam, et Lazaro Hierosolymitanam Patriarchales Ecclesias more Græcorum regentibus.*

in quibus Lazarus an 1367, a schismate reductus,

280 *Hic Patriarcha* (ut lib. 5 cap. 14 Cantacuzenus narrat) *adhuc Andronico Imperatore superstite,* circa annum MCCCXXXVIII, *a Coepiscopis in sancta civitate, ut mos est, electus, Byzantium venit ab Imperatore confirmandus. Tum Gerasimus monachus, cum aliis quibusdam audaciæ suæ satellitibus Patriarcham in eis calumniose accusat, ob quæ loco movendus videbatur.* Dum causa discutitur, moritur Imperator; Lazarus Cantacuzeno favere creditus, a Joanne Constantinopolitano Patriarcha degradatur, et ordinatur *Gerasimus.* Ille non tantum ignominiose dejectum se, sed extrema rerum omnium penuria pressum C videns, Peram fugit ad Genuenses. Ab his, quia Romanam unionem, cum multa honoris ac commodorum pollicitatione oblatam, acceptare recusabat, Præfecto urbis Constantinopolitanæ eumdem reposcenti vinctus traditur, ac pro constantia in schismate admirationi etiam habitus laudatusque, inde ad Cantacuzenum se retulit : qui ei Bizyensis Ecclesiæ administrationem commisit, ab eodemque vicissim Adrianopoli coronatus Imperator, postquam in Regiam receptus est, inter alias curas hoc sibi sumpsit, ut eum Sedi suæ restituendum curaret, missa legatione ad Ægypti, Syriæ et Judææ Sultanum, *aliter quippe non erat licitum quemquam Episcoporum, per urbes hisce barbaris subditas, restituere.* Annuit benigne postulatis Sultanus, mandavitque *Lazarum* Hierosolymis recipi, et velut antecessores Patriarchas observari. Ceterum *Gerasimus* (ut cap. 15 dicitur) *throno ejectus, ad Sultanum ire, mendaciisque persuadere depositionem Lazari properavit : sed decimo quo Urbe sancta egressus erat die, spiritum in itinere edidit.*

ordinatus an. 1338,

extrusus a Gerasimo,

agente Cantacuzeno restitutus,

281 *Ita diu satis Patriarcha suos honores gessit,* donec auctore quodam Sichunte, infestissimo Christianorum hoste, Sultanus, alioqui minime malus, consensit in eorum persecutionem : a quo soli Jacobitæ excusabantur, propterea quod illius sectæ essent Abyssini omnes, alioque avertere Nilum possent si gravius irritarentur. Tum scilicet comprehensus Patriarcha est, cujus exemplum ad seducendos reliquos valde posset conducere. Cumque is nec minis nec promissis cederet, dictata quidem in eum mortis sententia est, sed Sultani jussu commutata in plagas; quas Sichuntes jussit nudato corpori quinquaginta inferri nervis bubulis, sub iis expiraturum credens. Carnifices, postquam seductum flagellarunt, defecerunt illi quidem, non tamen athleta Christi, nihil abjectum dicens aut faciens ob verberum acerbitatem. Quare *tyrannus, majori succensus ira, totidem alias plagas infligi mandavit. Quod cum dicto citius fieri cœpisset, totum pavimentum rubescebat sanguine, et carnes dilaceratæ diffluebant, fatiscentibusque compagibus patebant ossa. Inter hæc deficiens Patriarcha et paululum adhuc spirans, interrogatur a barbaris, num Sultani mandatis obtemperans, Christi fidem deserere et cum ipsis communicare velit. Liberéque recusantem ac dicentem, Nihil me a fide in Christum separare poterit, in carcerem quemdam, morte damnatis destinatum, asportantes projiciunt, si non ex plagis, certe post gladio periturum.* Sed Jacobitarum E Episcopus, ab odio in amorem Patriarchæ tanta ejus constantia versus, ministrare ei in vinculis cœpit, soliciteque eum fovit, *et post intervallum longius,* Sichunte extincto, eumdem *a Sultano impetratum e carcere eduxit, donatum etiam potestate colendæ religionis Christianæ... Lazarus porro, cum post flagellationem creditum sibi Gregem diu pavisset, a Sultano postea ad Joannem Palæologum Imperatorem legatus missus est.* Hactenus Cantacuzenus, verbis partim suis partim meis compendii causa expressus.

D *AUCTORE D. P.*

et pro fide Christi ad mortem flagellatus.

282 Lubet credere, *Lazarum* quod religiose proposuerat, quoad subjectionem Romanæ Ecclesiæ præstandam, fideliter executum esse; maxime postquam ipse Imperator Joannes anno MCCCLXIX Romam profectus, Latinam fidem professus est; et Cantacuzenus, in monasterio dictus Joseph, Catholicæ unionis cœpit præconem agere. Quamvis autem ea non habuerit successum, nihil tamen est quod nos credere cogat *Lazari* successores fuisse in schismate pertinaciores, quam fuerint Constantinopolitani Patriarchæ, identidem in hoc puncto vacillantes cum suis Imperatoribus, saltem Turcarum metu et spe subsidiorum a Latinis contra eos impetrandorum. Nolim igitur a numero Catholicorum excludere tres illos, quos nobis pro XV seculo Theodoricus ita suggerit : in fine sui Catalogi. F *Abraham vir Christianissimus præfuit Ecclesiæ Hierosolymitanæ Patriarcha, in maxima pressura paganorum tempore Pii Papæ, scilicet anno* MCCCCLXVIII. *Tandem feliciter migravit. Jacobus, Doctor sacræ paginæ, Abrahæ succedens, et in magna egestate regens Patriarchatum, ceteris Christianis, in Terra sancta tum sub tributo degentibus, erat magnum solamen, adjutorio Regalis Ducis Philippi de Burgundia : qui pridem consensu Soldani renovavit ecclesiam sancti Sepulcri, et annuatim magnam gazam isti Patriarchæ transmisit. Istius tempore Turcorum Imperator, pro parte Arabiam occupavit : quare necessitate coactus Episcopus monasterii montis Sinai, in quo corpus requiescit sanctissimæ Catharinæ Virginis et Martyris, debuit dare annuatim trecentos ducatos in tributum, et aliam summam pecuniæ in xenium. Quare præfatus Patriarcha misit quemdam monachum ejusdem monasterii ad Reges et Principes Europæ, cum magnis Reliquiis et cum uno dente S. Catharinæ, ad congregandam illam summam pecuniæ. Tandem iste Patriarcha obiit anno Domini* MCCCCLXXXII. *Marcus Catholicus et pius, miseratione divina Archiepiscopus Bethleem, et Patriarcha sanctæ urbis Hierosolymorum*

Exinde credi possunt satis Catholici fuisse,

Abraham, an 1468.

Jacobus, 1482.

et Marcus.

A *et sanctæ Sion, Syriæ et Arabiæ et trans mare Jordanis præfuit salubriter*, quando scilicet ipse Theodoricus Pauli suo universali Chronico istum adscribebat; sicuti ego nunc possem ultimum, et adhuc (nisi nuperrime obiit) viventem scribere DOSITHEUM : qui anno MDCLXXII Synodum Provincialem celebravit, pro asserenda contra Calvinistas reali præsentia Christi in Eucharistia, unde Acta Parisiis impressa Græcolatine habentur. Certe anno MDCLXXV Antuerpiæ excepi mercatorem Armenum, qui ab eodem Patriarcha exhibebat impressas litteras, peractæ Confessionis et Absolutionis receptæ testes, cum facultate cuivis Sacerdoti confitendi. Erat harum litterarum tenor impressus typis Græcis, quales Menæorum Venetiis excusorum typi sunt, sub hoc titulo :

Nunc Dositheus sedet.

ΔΟΣΙΘΕΟΣ ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ
ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΠΟΛΕΩΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ
ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ.

Titulo, uncialibus litteris expresso, hinc inde adjunctæ erant tessellæ duæ, quarum altera Resurrectionem Christi, altera S. Jacobum repræsentabat; eo fere modo, quo in Pontificum Romanorum Decretis impressis cernuntur Apostolorum Principes Petrus et Paulus. Subtus erat impressum sigillum, D quali usum ante annos CCCCLXVIII *S. Albertum* Patriarcham Latinum vidimus in Commentario de ejus Vita num. 77, exploso fictitio alio sigillo, quod præter illius seculi usum contraque veritatem afflictum ei diximus. Ipsum hic iterum considera, et intellige ne nunc quidem alio sigillo uti Hierosolymitanos Patriarchas.

VIDE APP. TOM. VII MAII NOT. 32 *a

FINIS.

INDEX SANCTORUM

TOMI III MAJI.

INDEX CHRONOLOGICUS.

Seculo

SECULO VII.

SECULO VIII.

SECULO IX.

SECULO X ET XI.

SECULO XII.

SECULO XIII.

SECULO XIV.

SECULO XV.

SECULO XVI.

SECULO XVII.

PROTESTATIO

PROTESTATIO
AUCTORUM
AD LECTOREM.

Quod ante quatuor prægressos Menses identidem protestati, nos in hoc de Actis Sanctorum argumento servatas velle Urbani VIII Pontificis Maximi Constitutiones, neque nostris aliorumve huc referendis Commentariis aliud velle momentum inesse, quam est historiæ ab hominibus errori obnoxiis scriptæ; idem denuo protestamur. Obtestamur etiam eos, qui meliora aut veriora se habere putaverint, ea ut dignentur communicare, cupientibus discere, et corrigi paratis atque corrigere quidquid emendationis egere cognoverimus; idque vel opportuna aliqua in progressu Operis occasione, ut jam sæpe fecimus, vel ea deficiente in faciendo postmodum totius Operis Supplemento. Deprecamur autem, ne mox ac reperiet aliquis diversum quidpiam a sensu, in sua Natione, Provincia aut Religione recepto, id sibi prius statuat esse improbandum, quam seposito affectuum præjudicio rem totam expenderit; vel, si id est difficile, eruditorum passim alibi virorum liberiores de proposita controversia sententias exquisierit. Imprimis vero obsecramus, ne nos, quibus unice proposita est Major Dei gloria, per cultum Sanctorum in certiori veritate fundatum, apocryphis qua fieri poterit seclusis; in hisce discernendis notandisque agi quis credat alieniori a se suisque rebus animo. Si cui tamen secus videbitur, eoque justum arbitretur expostulationibus, etiam typo vulgandis, contra nos agere; non simul id efficere velit, ut vel non liceat vel non expediat ad objecta respondere. Quamvis nec putemus obligatos nos semper, ad responsum, eo quo voluerint modo ac tempore sic expostulantibus dandum, quando satisfactionem expostulando prætensam ipsi sibi liberaliter præripiunt; et apud animos sic comparatos, ut factione magis quam ratione moveantur causam dicere, nihil aliud foret quam offensas augere, fortassis in totius nostræ Societatis injuriam et publica simplicium mentium scandala erupturas.

ACTA SANCTORUM

MAJI

TOMUS TERTIUS.

Quæ primum mensis hujus Tomum complere debebant Sanctorum Acta, absoluta a prælo, hoc anno MDCLXXVIII *ipso Majo mense, fecerunt locum diei duodecimæ ac sequentibus, tertium nobis tomum confecturis, interim dum sub altero prælo sudare pergit Tomus secundus. De quibus nihil est quod Te moneamus, Lector, nisi ut intelligas, non ideo quia absoluta diximus Acta primum Tomum complentia, censeri etiam debere absoluta omnia quæ eodem spectant, ut sunt, non solum Indices priores posterioresque, sed etiam Prolegomena seu Præliminaria, atque Appendices addendorum vel corrigendorum : hæc enim multis justisque de causis rejiciuntur ad finem hujus impressionis, quo nobis liberior maneat de singulis disponendi facultas, ipsaque mora præbeat commoditatem plura, si offerantur, addendi.*

DIES DUODECIMA MAJI.

SANCTI QUI IV IDUS MAJI COLUNTUR.

Sanctus Nereus, S. Achilleus, Eunuchi; S. Fl. Domitilla, Virgo; S. Euphrosyna Virgo, S. Theodora Virgo, — Martyres Terracinæ in Latio.
S. Pancratius Martyr, S. Dionysius Patruus, — Romæ.
S. Chryspolitus Episc. S. Barontus bubulcus, S. Tutela, Sanctæ XII mulieres, Quidam explorator — Martyres Bottonæ in Umbria.
S. Cyriacus, S. Maximus, L. Gradus, S. Soteris, S. Rotheres, S. Joannes, S. Achilles, S. Moyseus, S. Aphroditus, — Martyres probabilius omnes Romæ passi.
Alii LIV, S. Alexander, S. Moysetes, S. Lucius, — Martyres probabilius omnes Romæ passi.
S. Philippus Presb. Thaumaturgus,
S. Eusebius monachus, confessor, Agiræ in Sicilia.
S. Philippus Diaconus, Panormi in Sicilia.
S. Pracatus, seu Pancratus, Martyr in Africa.
S. Epiphanius, Episcopus Salaminæ in Cypro.
S. Modoaldus, Archiepiscopus Trevirensis.
S. Rictrudis, Abbatissa Marchianensis, in Gallo-Flandria.
S. Germanus, Patriarcha Constantinopolitanus.
S. Germanus, fundator monasterii Cosinitres.
S. Dominicus Calciatensis, in Rivogia Hispaniæ provincia.
S. Donius, Presbyter Bononiensis in Italia.
B. Gemma, Virgo Sulmonensis, in Italia.
B. Imelda Lambertina, Virgo Bononiæ. VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT 33 **

PRÆTERMISSI, ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sanctus Parmenas Apostolus, unus ex septem Diaconis. *Græci in Menæis et apud Cytheræum, et cum iis Galesinius. De eo egimus* XXIII Januarii.

S. Baudus Episcopus, in civitate Fossensi, *indicatur in Greveni auctario scripto a Carthusianis Bruxellensibus : sed hactenus nobis ignotus. Quid si* S. Gaudus Episcopus Ebroicensis in Gallia, *de quo egimus, et modo Vitam nacti sumus, dandam in Supplemento* XXXI Januarii.

S. P. N. Effrem, *refertur in MS. Leodiensi S. Lamberti cum S. Epiphanio, de quo hoc die agimus. Videtur esse* S. Ephræm Diaconus, *cujus varia Acta dedimus* I Februarii.

S. Blasii, Episcopi Sebasteni et Martyris, *aliqua Reliquiarum inventio recolitur Orbitellis in Italia. Acta dedimus* III Februarii.

S. Mathiæ Apostoli, electio in locum Proditoris Judæ, *indicatur in MS. Florario et Auctario Greveni. Acta dedimus* XXIV Februarii.

S. Archelaus Martyr, Arboreæ in Sardinia, *indicatur in Catalogo generali Ferrarii. At Bonfant obiisse ait* III *Kalendas Martii. Proinde consulas Lector, quæ de eo inter Prætermissos diximus* XXVII Februarii.

S. Quintus *seu* Cointus Thaumaturgus, Martyr. *Græci in Menæis et apud Cytheræum. Acta dedimus* II Mart.

S. Georgius in Monte Malæo, *apud Græcos in nonnullis Synaxariis recolitur hoc die : plura de eo agunt* IV Aprilis.

Ginoccia et Francisca, Sorores Senenses, familiares S. Catharinæ Senensis, *cum magno elogio referuntur a Laherio, sed id desumptum scribit ex Vita S. Catharinæ, quam late deduximus* XXX Aprilis.

S. Walberti *seu* Waldeberti, Episcopi Meldensis, festum annua commemoratione agi in ecclesia Meldensi XII Maji, *tradunt Sammarthani in Gallia Christiana. Verum nullum alibi ejus cultus extat vestigium, non apud Claudium Robertum aut Joannem Chenu, non etiam in Breviario Meldensi, quod habemus anno* 1640 *excusum, non denique in ullo Martyrologio. Perperam etiam arbitrantur iidem Sammarthani eumdem fuisse tertium Abbatem Luxoviensem, uti diximus ad hujus Vitam* II Maji.

S. Cyriacus, qui Crucem Domini invenit, et CCCVI cum eo passi, *memorantur in MS. Tamlactensi. Consule dicta* IV Maji.

S. Theodotus, Episcopus Cireniæ in Cypro. *Ita Græci in Menæis et apud Cytheræum : quem* sub Licinio passum *addit Galesinius. Colitur is in Martyrologio Romano et Græcorum Menologio, quando de eo actum est,* VI Maji.

S. Epiphana, Martyr Leontina, *colitur hoc die Officio Ecclesiastico. Ejus Acta continentur in Actis SS. Alphei, Philadelphi et Cyrini Martyrum, potissimum a capite* VII, *sed cap.* X *ejus Martyrium late narratur, quæ supra videri possunt* X Maji.

Comgallus, Abbas sacri nemoris Haly-woode in Scotia, religiosa continentia clarus, *memoratur in Menologio Scotico Dempsteri, et ex eo in Catalogo generali Ferrarii : in quodam Catalogo nostro MS. dicitur* Congellus Abbas de Sacro-Bosco, et Confessor anno 1013. *Camerarius plurima huic attribuit ex Vita S. Comgalli Abbatis Benchorensis in Ultonia, quam dedimus* X Maji.

S. Soteris, Virgo et Martyr, colitur Madriti in cœnobio sanctimonialium sanctissimi Sacramenti, cujus sacra lipsana Roma accepta ibidem adservantur. *Ita Tamayus Salazar.*

SS. Trofinus et Calocerus Martyres, Romæ in ecclesia S. Silvestri in Campo Martio, ubi aliquæ eorum Reliquiæ sunt. *Ita Piazza in Sanctuario.*

Donatus Episcopus, et Innocentius Martyr, *nude absque ullo loco memorantur in MS. Florario, quod indicare Lectori voluimus.*

Remigius Episcopus in Anglia, qui Sedem Dorecestria Lincolniam transtulit, mortuus anno MXCI aut sequente, mense Majo, die VII, aut VIII, aut IX, aut XII, *quo cum titulo* Sancti *refertur a Wilsono in Martyrologii Anglicani utraque editione, et eo citato a Ferrario. Abstinent ab eo titulo cum antiquioribus, Alfordus, passim alias secutus dictum Martyrologium, et Harpsfeldius; qui ejus ambitionem exaggerat : at postea* Episcopatum sancte regens, Clero ad omnia pietatis opera præivisse, *dicitur ab Alfordo.*

S. Renatus, Episcopus et Confessor, *memoratur in MS. Pragensi, non expressa Sede, quod indicamus.* VIDE APP.

S. Macarii Abbatis depositio in Aquensi diœcesi, *refertur dictis verbis a Saussayo in Supplemento Martyrologii Gallicani, cujus alibi non reperimus mentionem : cum ne quidem indicetur cujus loci fuerit Abbas, aut in quo loco fuerit corpus depositum* TOM. VII MAJI NOT. 34 **

Pancratius Eremita, qui S. Eudaldum ad fidem convertisset, et dein in Catalaniam venisset, *cum titulo* Sancti *a Tamayo-Salazar in Martyrol. Hisp. occasione S. Pancratii Martyris, qui hoc die colitur, refertur; idque ut fatetur nullo prævio auctore. De* S. Eudaldo *egimus* XI *Maji sed Vitam hujus, in quo de* Pancratio eremita *agitur, judicavimus ex vulgi traditione parum fundata fuisse conscriptam, et omittendam esse. Proinde de hoc* Pancratio *nobis hic agendum non putamus.*

Dima filius Cassii, Ercus Nasea de Talach-leis, Ernenus seu Hernenus, } *indicantur in MS. Tamlachtensi. De quibus aliud non possumus proferre ab defectum aliorum instrumentorum.*

Lupus, Episcopus Lemovicensis, ut Sanctus *refertur a Ferrario in Catalogo generali, citatis* tabulis Ecsiæ Lemovicensis. *Habemus hujus Ecclesiæ Breviarium anno* 1626 *excusum, in quo mense Majo coluntur* Sacerdos et Aurelianus Episcopi Lemovicenses, *at nulla, fit mentio* S. Lupi. *Interim a Demochare, Claudio Roberto, et Sammarthanis* Sanctus *appellatur, et inscriptus est Supplemento Martyrologii Gallicani a Saussayo. Nomen suum adscripsit fundationi monasterii Solemniacensis factæ a S. Eligio : nec aliud de eo scitur : et quamvis adeo antiquus sit, nulla tamen reperitur in Martyrologiis mentio illius.*

Alitherius, seu Peregrinus de Muc-inis, *indicatur in MS. Tamlachtensi, quo citato et Mariano Gormano aliisque a Colgano ad 4 Vitam S. Columbæ Abbatis notat.* 38, *appellatur* Aliterus Abbas de Cluain-Mucnois, mortuus anno 595, tum Cluaniæ, tum in quadam insula Sinnani seu lacus Derg-dheare 12 Maji *coli solitus. Ita ibi, quibus plura addenda optamus aliunde nancisci.* Alitherius seu Peregrinus de cella duorum Peregrinorum in Garnina, in Occidua plaga Connactiæ, et in Cluain geise in Campo Geise in Magh-theagha, cognatus est Muadani Peregrini de Cella Muadani in monte Corbre; et ferunt germanos fuisse. Vel est de Corco-mogha et nomen ejus Lugadius. *Quæ omnia in MS. Tamlachtensi leguntur, et ulteriori Hibernorum disquisitioni a nobis relinquuntur.*

Epiphanius, Ep. Beneventanus, *cum titulo* Sancti *refertur a Ferrario in utroque Catalogo : additque se ad*

ad hunc diem referre, quod nunc colatur S. Epiphanius Episcopus Salaminæ : *cujus cultus huc videtur translatus, quia corpus nunc advectum fuit Beneventum uti infra ad Acta dicetur. Ceterum Marius Vipera edidit Catalogum Sanctorum, quos Ecclesia Beneventana colit absque ulla* Epiphanii Episcopi Beneventani *mentione, eumdemque idem Vipera in Catalogo Episcoporum Beneventanorum, et post eum Ughellus referunt absque mentione ullius venerationis.*

Æmilius, Episcopus Beneventanus xx, missus ab Innocentio Papa I et Concilio Romano Constantinopolim in causa S. Joannis Chrysostomi, *laudatur in Dialogo Palladii de Vita S. Chrysostomi, et a S. Paulino Episcopo Nolano, ut vir sanctus, quem Marius de Vipera Catalogo Sanctorum Beneventanorum adscripsit ad hunc* XII *Maji. Idem in Chronologia Episcoporum Beneventanorum etiam appellat* Sanctum : *at quo die obierit aut colatur silet. Ughellus tomo* 8 *Italiæ sacræ, in Archiepiscopis Beneventanis, ex Vipera asserit se elogium scribere, sed absque titulo* Sancti. *Nos etiam in Bibliotheca Vaticana reperimus Martyrologium MS. quod fuerat Ecclesiæ Beneventanæ, ex eoque decerpsimus quæ de Sanctis Beneventanis reperimus, sed absque mentione* S. Æmilii. *Quare dum clarius nobis innotescat ejus cultus, hæc retulisse sufficiat.*

S. Severi Episcopi natale in Pitzenai, in territorio Montis-Pessulani, *indicatur in quodam ad Grevenum scripto auctario Carthusiæ Bruxellensis : de eo autem alibi nihil legimus : nec reperitur inter Magalonenses seu Montepessulanos Episcopos, apud Catellum et Sammarthanos, ullus nomine* Severus : *alterius igitur loci Episcopus censeri poterit.*

Ermengardis, discipula S. Norberti et Cuissiaci monasterii fundatrix, *cum titulo* Beatæ *relata in Bibliotheca Præmonstratensi et Gynecæo Arturi : Saussayo solum inter Pios locatur.*

Merenum Abbatem Benchorensem *hoc die referri in Breviario Aberdonensi tradit Camerarius die* XXVIII *Junii, quo eum celebrat. Apographum nostrum dicti Breviarii, anno* MDIX *excusi, neutro die ejus meminit.*

Ingofredus, Abbas Luxoviensis, *cum titulo* Sancti *inscriptus est Kalendario Benedictino MS. non antiquo. A Sammarthanis* Abbas sextus *dicitur, et* mortuus IX Aprilis. *Verum neutro die reperimus illum ullis aliis fastis monasticis aut Gallicanis inscriptum.*

Joannes Herechim, Conversus in monasterio Veteris-Montis diœcesis Coloniensis, Ordinis Cisterciensis, *cum titulo* Beati *indicatur ab Henriquez et Bucelino, abstinet ab omni titulo Chalemotus :* Venerabilem *appellat Gelenius in Fastis Agrippinensibus, et Theodorus Rhay in Animabus illustribus Juliæ, Cliviæ etc. De ejus visionibus agit Cæsarius lib. 7 cap. 7, qui nullum alicujus venerationis indicium prodit.*

B. Nicolaus, Ordinis Eremitarum S. Augustini, *ut hoc die anno* 1396 *sancte mortuus, in Ilicetano prope Senas conventu, cum insigni elogio refertur in fastis Senensibus, item in Sacra silva Leccetana, in Alphabeto Herreræ, et Centuriis Torelli. Fuimus nos anno* 1661 *in dicto loco, et multos ibi Beatos nominari audivimus, aliquorum etiam imagines cum radiis vidimus ad parietes templi ; nullum quem elevatum corpus vel alia aliqua publici cultus prærogativa, faciat nobis specialiter memorabilem in hoc opere.*

Joannes IV Abbas Montis Virginis, *a Felice Renda, in Vita S. Guilielmi fundatoris fol.* 11 *et* 12 *laudatur, et appellatur* beatus Abbas Joannes, *ac pro tali haberi dicitur. Idem cum titulo* Beati *refertur a Wione, Dorganio, Menardo et Bucelino ad hunc diem : quem Renda non indicat.*

BB. Radulphus Freburnus et Catharina Cardona, *in Acie bene ordinata Carmeliticæ Religionis ab ejus auctore collocantur hoc die : qui in notis MSS. ad eamdem scribit :* Radulphus Anglus, in ipso Carmelo sagum exuens, habitum monasticum induit ; quem postea redux in Anglia S. Simoni Stochio præbuit, ubi tandem miraculis illustris et senex, obiit anno 1274, Beatus in antiquis Kalendariis dictus. *At vero* Catharina, anno 1519 nata, Pastranæ tertium Carmeli habitum publice accepit, in quo virtutibus et miraculis effulsit. Defunctæ anno 1577 gloriam cœlestem videre meruit S. Theresia, illam titulo Beatæ honestans. *Quibus ex mente auctoris huc relatis, quod additum velimus, præter votum ut aliquando publicum in Ecclesia cultum obtineant, nihil est.*

Joanna, filia Alfonsi Quinti Lusitaniæ Regis, Virgo sanctissima, in Conventu monialium Jesu oppidi de Anecito, admirabili vitæ puritate et amore Sponsi resplenduit, quam Dominus quoque multis miraculis decoravit. Ejus Acta magno volumine manuscripto sincerissima fide consignata servantur. *Ita indiculus post Martyrologium Ordinis Prædicatorum Romæ excusum, in quo pag.* 99 *et* 100 *indicantur* Sorores Beatæ Ordinis S. P. Dominici. *Sancte mortua dicitur anno* MCCCCXC *die* XII *Maji, ad quem refertur in Hagiologio Lusitano Georgii Cardosi, ubi longo ordine citat Auctores, qui de ejus Vita scripserunt : inter quas primo loco citatur* Mater Catharina Penheira *contemporanea, a qua scripta Vita conservatur MS. in dicto conventu. At Vitam typis vulgarunt Nicolaus Dias Lusitanus Dominicanus anno* 1585, *Hieronymus Roman Lucroniensis Augustinianus anno* 1595. *Joannes Lopez* 3 *par. Historiæ Ordinis S. Dominici lib.* 3 *cap.* 53 *et* 11 *sequentibus a pag.* 320 *ad* 341. *Ludovicus dos Angos in horto Lusitano Sanctarum et Illustrium feminarum num.* 107 *a pag.* 286 *ad* 306. *Antonius Vasconcellus de Regibus Lusitaniæ, Anacephalæosi* 17 *a pag.* 237 *ad* 262, *et mortuam asserit pridie Idus seu* XIV *Maji, eumque sequitur Abrahamus Bzovius ad annum* 1490, *cum Arturo in Gynecæo sancto. At die* XIII *Maji mortuam tradunt Joannes de Rechac de S. Maria par.* 2 *capitibus* 12, *a pag.* 25 *ad pag.* 66. *Hilarion de Coste in Elogiis Reginarum et illustrium Matronarum a pag.* 334 *ad* 354. *Omitto plures recensere, donec mittatur nobis prima illa, quam expectamus, Vita.*

Cherubinus Surrenti a Turcis occisus *anno* 1556

Balthasar, Petrus } *in* Florida occisi *anno* 1587

Jacobus in territorio Firmano 13 *seculo*

Bernardinus Astensis 2 Generalis Capucinorum.

Antonius a S. Vincentio in Lusitania 16 *seculo*

Sebastianus a Casis in Hispania sub finem 16 *seculo*

} *Ordinis S. Francisci, cum titulo* Beati *referuntur ab Arturo in Martyrol. Francisc. et* Barbara *in ejus Gynecæo.*

Barbara Traveria Valentiæ in Hispania

Maria Gomes Hispana *cum dicta* Barbara *refertur a Laherio.*

S. Germerius, Episcopus Tolosanus, *dicitur a Catello in Languedocia pag.* 836 *coli hoc die. Verum in Breviario Tolosano refertur* XVI *Maji.*

B. Guido Cortonensis, Sacerdos Ordinis Minorum, *ab aliquibus hoc die traditur mortuus. Verum ex concessione Gregorii XIII festum ejus celebratur in tota diœcesi Cortonensi die, quo alii obiisse tradunt,* XII Junii VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 35 **

S. Liborii, Episcopi Cenomanensis in Gallia Translatio aliqua reliquiarum Ameriam, *indicata est a Bollando in Vita illius seorsim edita, et iterum dicetur* XXIII Julii

S. Boni

S. Boni Martyris translatio corporis, Roma Ulyssiponem, ad conventum SS. Trinitatis, facta anno 1658, *indicatur in Hagiologio Lusitano Cardosi, tradentis illum esse* S. Bonum Presbyterum ac Martyrem *relatum*. I Augusti

S. Hippolyti Martyris Translatio corporis, Roma Suessionem ad ecclesiam S. Medardi, et inde Parisios ad Ecclesiam S. Dionysii, *notatur in Martyrologio Gallicano Saussayi, et tunc* cessasse tempestatem vastæ mortalitatis *indicatur in MS. Reginæ Sueciæ. Dies ejus natalis est* XIII Augusti.

VIDE APP. TOM VII MAJI NOT. 36 ** S. Euthalia Martyr, *inscripta Menæis Græcorum, et apud Cytheræum. Iterum cum illustri encomio, quod et Latini sequuntur,* XXII Augusti.

S. Nonnosi Confessoris inventio corporis *inserta est Additionibus scriptis Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum. Videtur esse* S. Nonnosus Abbas in monte Soracte, *in Martyrol. Rom. relatus* II Septembris.

S. Guido Confessor in Anderlecte Brabantiæ *prope Bruxellas, memoratur a Greveno et Canisio. Colitur* XII Septembris.

S. Mauritii exceptio Reliquiarum *inscripta est Martyrologio Turonensi, et in Breviario Monasterii-majoris sub annum* 1534 *excuso præscribuntur octo priores Lectiones de Subventione S. Martini, et quatuor aliæ de* S. Mauritio. *In Breviario Turonensi anni* 1612 *totum Officium fit de* S. Mauritio *tam hac die quam etiam die* XXII Septembris.

S. Andronici, S. Athanasiæ Dormitio. *Græci in Menæis et apud Cytheræum. Coluntur in Martyrologio Romano* IX Octobris.

S. Antonina et sex Sociæ, Virgines et Martyres Ursulanæ, *coluntur Coloniæ in Ecclesia S. Joannis Baptistæ : de quibus agendum erit ad Vitam S. Ursulæ.* XXI Octobris.

VIDE UT SUPRA NOT. 37 ** S. Theodoretus, Presbyter Antiochenus, *refertur a Græcis in Menæis et apud Maximum Cytheræum. Est is sub Juliano Apostata passus, et aliis sæpius* Theodorus *dicitur, coliturque potissimum* XXIII Octobris.

S. Severini, Episcopi Coloniensis, ordinatio *inscripta est Martyrologio Coloniæ et Lubecæ sub annum* 1490 *excuso : item Germanico Canisii, et Auctario Greveni ad Usuardum, ac Fastis Agrippinensibus Gelenii. De ea Ordinatione agi poterit ad* XXIII Octobris.

S. Anastasiæ festum, quod Mottæ in Sicilia solenni ritu quotannis agebatur 12 Maji Scipio Caracciolus Catanensis Episcopus in primam post festum Pentecostes Dominicam per annua reverticula transtulit celebrandum, scriptis litteris Catanæ 13 Martii 1525, ne solenniis D. Philippi Agyrensis esset impedimento. *Ita Joan. Bapt. de Grossis in sua Catana sacra* §. 66. *non addens cujus* Anastasiæ; *pleniorem proinde lucem optamus, si est a vulgo notis diversa, pro die* XXVIII Octobris, *vel Romanæ Martyris Natali* XXV Decembris. *quando de illa etiam agi poterit, nec non de altera, cujus reliquiæ, juxta Rocchum Pyrrhum in Notitia Ecclesiæ Syracusanæ, dono Principis Buterensis servantur Buterii apud Benedictinas, coluntur que* XII Octobris.

Lugæthus, filius Ængussii, *indicatur in MS. Tamlachtensi, Est* Lugadius filius Ængussii Regis Mumoniæ, *sed is refertur ad* II Novembris. NOT. 1 VIDE APP. TOM. VII MAI NOT. 38 **

Ysanus Abbas, discipulus S. Iltuti in Britannia, *cum titulo* Sancti *indicatur in Kalendario quodam MS. Sanctorum Ordinis Benedictini, potissimum desumpto ex Trithemio : qui libro* 3 *de Viris illustribus dicti Ordinis cap.* 40, *de* Isano *agit, nullo assignato obitus aut venerationis die. Quare nisi alius occurrat cum certa venerationis designatione, poterit de eo agi, cum* S. Iltuto *sive* Eltuto, *die* VI Novembris.

S. Martini, Episcopi Turonensis, *solenne Officium celebratur sub titulo* subventionis *in Turonensi Breviario et Majoris Monasterii, de quo ad ejus primarium festum agendum.* XI Novembris.

B. Werricus, Prior Alnensis, Ordinis Cisterciensis, *in Kalendario sub annum* 1617 *excuso, item apud Henriquez et Chalemotum. In Vita MS. dicitur obiisse* IV Nonas Decembris; *et quam nos habemus* Nonis : *aliis* XVIII Kal. Januarii *id est* II aut V aut XV Decemb.

B. Adalsendis Virgo, filia S. Rictrudis, *occasione matris, quæ hoc die colitur, memoratur a Ferrario et aliis. At proprium diem habet* XXIV Decembris.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

G.H.

NEREO ET ACHILLEO EUNUCHIS, FLAVIA DOMITILLA, EUPHROSYNA ET THEODORA,

VIRGINIBUS ROMANIS, TERRACINÆ IN LATIO,

SUB FIN SEC. I.

Eusebius *Pamphili lib.* 3 *Ecclesiasticæ historiæ cap.* 17 *asserit,* Domitianum Imperatorem, Neronianæ impietatis, belliqne et odii adversus Deum fuisse successorem, et secundum qui persecutionem in Christianos concitarit. *Relata dein cap.* 18 *S. Joannis Evangelistæ in insulam Pathmum ablegatione, ista addit :* Porro his ipsis temporibus doctrina fidei nostræ tantopere florebat ut scriptores etiam a nostra religione alienissimi, et persecutionem et martyria nostrorum monumentis suis tradere non dubitarint. Qui quidem etiam tempus ipsum persecutionis accurate notarunt. Scribunt enim anno Principatus Domitiani quinto decimo Flaviam Domitillam, Flavii Clementis, ejus qui tunc temporis Romæ Consul fuit, ex sorore neptem, una cum aliis plurimis ob confessionem Christi in insulam Pontiam fuisse deportatam. *Hæc ibi.*

Exilium S. Domitillæ scriptum ab ethnicis scriptoribus,

Unus ex his scriptoribus videtur indicari a S. Hieronymo, in Chronico Eusebiano, his verbis : Scribit Brutius, plurimos Christianorum sub Domitiano fecisse martyrium, inter quos et Flaviam Domitillam, Flavii Clementis Consulis ex sorore neptem, in insulam Pontiam relegatam, quia se Christianam esse testata sit. *Fuerunt Brutii apud Romanos celebres : ex quibus* Brutius Præsens *cum Imperatore Antonino Pio Consulatum gessit anno* CXXXIX, *et dein cum Antonio Rufino anno* CLIII. *Iterum, nisi alius et forsan hujus filius,* Brutius Præsens *Consul fuit anno* CLXXX *cum Quinctilio Gordiano. Præterea in antiquis inscriptionibus memorantur* L. Brutius Celer et L. Brutius Primitivus. *Arbitramur autem inter horum majores fuisse* Brutium, *qui exilium* S. Flaviæ Domitillæ, *cum hæc forsan adhuc viveret in Pontia insula, descripsit, neque recurrendum esse ad* Erucium

et nominatum a Brutio :

A Erucium *sive* Erycium, *uti Cæsar Baronius aut Erycius Puteanus voluerunt corrigere.*

Acta horum Sanctorum mox Græce scripta et Latine reddita,

2 *Floruerunt primo, imo et secundo Christi seculo varii rerum Christianarum scriptores, qui cum plerisque Hagiographis sua omnia Græco sermone exararunt. Ipse etiam* S. Clemens Papa (*qui sacrum Virginitatis velum* S. Flaviæ Domitillæ *consanguineæ suæ imposuit*) *nomine Ecclesiæ Romanæ epistolam Græce ad Ecclesiam Corinthiorum scripsit. Quo etiam modo* Acta S. Flaviæ Domitillæ, et SS. Nerei et Achillei eunuchorum *aliquis Græco sermone contexuit, quæ alius, uti in Prologo testatur,* de Græco transtulit in Latinum. *Hæc Acta optimæ fidei scripta edidit Surius, sed* dictione plerumque in gratiam lectoris nonnihil expolita : *quam nos damus stylo genuino, ex pervetustis et optimæ fidei membraneis codicibus, videlicet Trevirensi monasterii S. Maximini, Windbergensi Ordinis Præmonstratensis in Bavaria, Audomarensi Ecclesiæ Cathedralis, duplici Ultrajectino S. Pauli et S. Salvatoris, triplici Reginæ Sueciæ numero* 13, 81 *et* 482, *Rubeæ Vallis prope Bruxellas Canonicorum Regularium, et Bodecensi in Westphalia eorumdem Canonicorum, quodque potissimum æstimamus, ex duplici* B *eoque valde egregio codice nostro, quorum alter ab octingentis annis apparet exaratus, alter in magno folio continuatur in variis voluminibus usque ad finem anni. Extant eadem in monasterio S. Huberti apud Arduennates, in monasterio Capuano Sanctimonialium S. Joannis, et in bibliothecis Romanis Lateranensi, Vaticana, Vallicellensi. Nec plures codices annotare lubuit.*

eduntur ex optimæ fidei MSS.

Alia Acta Terracinæ legi solita,

3 *Alia Acta invenimus multo breviora, quæ in Ecclesia Terracinensi (nam ibidem horum Martyrum quinque in titulo præpositi, passi sunt) solebant ad Matutinum in Lectiones distributæ recitari, et servantur Romæ in Archivio S. Mariæ Majoris, indeque descripta in bibliotheca Vallicellana Patrum Congregationis Oratorii in tomo littera* F *signato. Sunt ea eleganti ac fluido ductu stylo, sed nullam habere possunt ab antiquitate commendationem : quare etsi ea transcribi curaverimus, non putavimus tamen hic esse danda : digna est tamen ne omittatur, addita sub finem* Oratio seu Collecta, qua utitur Ecclesia Cahedralis civitatis Terracinæ in diebus feriatis totius anni et in festis semiduplicibus ac simplicibus : *et est hujusmodi.* Aures tuæ pietatis, piissime Deus, precibus nostris accommoda, et tuam misericordiam, quam pro reatibus nostris non meremur, Sanctorum tuorum Cæsarii, Juliani, Felicis, Eusebii, Eleutherii atque Silviniani, C Ansiæ, Silviæ, Rufinæ, Domitillæ, Euphrosynæ atque Theodoræ, quorum patrocinio confidimus, meritis consequamur. Per Dominum nostrum *etc. Ex his, qui primo loco ponitur,* Cæsarius Diaconus *sepelivit corpora* SS. Domitillæ, Euphrosynæ et Theodoræ *ultimo loco relatarum, et ipse postea* Terracinæ *cum* Juliano Presbytero *martyrio coronatus est Kalendis Novembris. Horum duorum corpora sepeliverunt* Felix Presbyter et Eusebius, *et ipsi pro Christi nomine capite plexi Nonis Novembris.* Eleutherius *videtur esse Episcopus urbis Æcanæ, nunc Trojæ dictæ in Apulia, sed Romæ cum matre* Anthia, *hic* Ansia, *sub Hadriano Imperatore passus* XVIII *Aprilis, ad quem diem Acta elucidavimus. Non æque facile nobis est indicare quid sentiendum de reliquis tribus* Silviniano, Silvia, *et* Rufina. *Fuerunt* SS. Sulpitius et Servilianus, *adhuc ethnici, desponsati* SS. Euphrosynæ et Theodoræ, *et ob cæcum et mutam a S. Domitilla sanatos, Terracinæ ad fidem Christi conversi, et sub Aniano Urbis Præfecto decollati. An ergo loco* Silviniani *legendum* Servilianus? *Verum tunc quomodo non adesset socius in conversione et martyrio* Sulpitius? *Demum* Rufina et Secunda *sorores sub Valeriano et Gallieno passæ sunt Romæ* X *Julii. An ergo* Secunda *foret, quæ in oratione* Silvia *dicitur? Sunt autem et* Silvia mater S. Gregorii Magni, *et* Silvia Virgo et Martyr Brixiana. *Sed hæc relinquantur Terracinensibus excutienda, nobis sufficiunt ista relata, ut Acta ista secunda ostendantur fuisse a Terracinensibus in pretio habita, et in officio Ecclesiastico recitata.*

cum oratione de Patronis istius Ecclesiæ.

D AUCTORE G. H.

Aliqua S. Domitillæ Vita scripta a Joanne Eremita Cellarum :

4 *Edidimus ad diem* X *Martii Acta B. Andreæ Abbatis Vallumbrosani in Hetruria, cui adjunximus* § 3 *Vitam Joannis Eremitæ Cellarum anno* MCCCLXXXI *defuncti, in qua dicitur* hic Vitam S. Domitillæ, neptis Domitiani Imperatoris, non incondita et tumultuaria oratione et sermone incomposito, ut quidam; verum Latino et summa dignitate ornato, cum omnibus, quæ ad officia Ecclesiastica pertinent, edidisse. *Verum an sit ista Vita de qua egimus, nos latet : potius arbitramur illam aliquot seculis citius fuisse compositam. Illustrem quoque mentionem* S. Flaviæ Domitillæ *facit S. Hieronymus in Vita S. Paulæ viduæ; quam nos edidimus ad* XXVI *Januarii, in qua num.* 6 *ista leguntur :* Delata est Paula cum filia Eustochio ad insulam Pontiam, quam clarissimæ quondam feminarum sub Domitiano Principe, pro confessione nominis Christiani, Flaviæ Domitillæ nobilitavit exilium : vidensque cellulas, in quibus illa longum E martyrium duxerat, sumptis fidei alis Hierosolymam et sancta loca videre cupiebat. *Hæc ibi. Est autem* Pontia insula *a littore et urbe Terracina dissita triginta duobus millibus passuum; sive, ut Strabo loquitur, ducentis et quinquaginta stadiis.*

illius mentio in Vita S. Paulæ

Cultus sacer SS. Domitillæ, Euphrosynæ et Theodoræ 7 Maji,

5 *Dies natalis, qua martyrium compleverunt* SS. Flavia Domitilla, Euphrosyma et Theodora, *non indicatur in Actis antiquis; censetur tamen esse* VII *Maji, ad quam ista habet Usuardus :* Nonis Maji. Apud Terracinam Campaniæ urbem natalis B. Domitillæ Virginis et Martyris, quæ cum esset Flavii Clementis Consulis ex sorore neptis, et a S. Clemente velamine sacro consecrata, persecutione Domitiani cum aliis plurimis in insulam Pontiam exilio deportata, longum inibi martyrium duxit. Novissime doctrina ac miraculis cum convertisset plurimos ad fidem Domini, incenso cubiculo a quodam Judice, in quo simul cum suis Convirginibus, Euphrosyna videlicet et Theodora clausa morabatur, cursum gloriosi martyrii sui consummavit. *Plura ex Actis addiderunt Ado et Notkerus, quos secutus auctor Martyrologii sub nomine Bedæ suppositi, et passim alii recentiores, cum hodierno Martyrologio Romano, in quo sub finem additur,* celebrari etiam una cum sanctis Martyribus Nereo et Achilleo die duodecima Maji : *quo die sub ritu semiduplici in hodierno Breviario horum festum* F *agitur, et illa recitatur Oratio :* Semper nos, Domine, Martyrum tuorum Nerei, Achillei, Domitillæ atque Pancratii foveat, quæsumus, beata solennitas, et tuo dignos reddat obsequio. *Præterea in secundo Nocturno lectio quarta recitatur de* SS. Nereo et Achilleo, *quinta de* S. Flavia Domitilla, *et sexta de* S. Pancratio, *sub Diocletiani et Maximiani tyrannide passo : cujus Acta infra damus. Dicto autem* XII *Maji celebris est memoria* SS. Nerei et Achillei *etiam inscripta antiquis Martyrologii Hieronymiani apographis, et genuino Martyrologio Bedæ ac Martyrologio Rabani, sed absque elogio; quod edidit Usuardus hujusmodi.* IV Idus Maji Romæ via Ardeatina, natalis sanctorum Martyrum Nerei et Achillei fratrum : qui primo apud insulam Pontiam longum duxerunt exilium, et postmodum a quodam Judice verberibus gravissimis sunt attrectati. Deinde cum eculeis et flammis compellerentur ad immolandum, et dicerent se a B. Petro Apostolo baptizatos, nulla ratione posse idolis immolare, capite cæsi sunt. *Hæc Usuardus, quibus ista addit Ado :* Quorum corpora rapuit Auspicius discipulus eorum, nutritor sanctæ Virginis Domitillæ : quæ etiam naviculæ imposita adduxit, et in prædio Domitillæ in crypta arenaria sepelivit via Ardeatina,

et 12 Maji

quo cæsi SS. Nereus et Achilleus.

A AUCTORE G. H. Ardeatina, a muro Urbis milliario uno et semis. *Similia habent Notkerus et alii recentiores cum magna approbatione Actorum tam* S. Domitillæ *et sociarum, quam* SS. Nerei et Achillei.

Cœmeterium SS. Nerei et Achillei,

6 *Inter Pontifices Romanos floruit sexto seculo S. Joannes I, anno* DXXVI *defunctus, cujus Acta illustramus ad diem* XXVII *Maji, et in iis ista leguntur uti et in antiquis Breviariis Romanis :* Hic Papa Joannes perfecit cœmeterium beatorum Martyrum Nerei et Achillei via Ardeatina. *At loco* perfecit *legitur apud Anastasium Bibliothecarium,* fecit : *in codice MS. Thuano et Freheriano altero* refecit, *in MS. Mazariniano* restauravit. *Verum ut annotavit Baronius ad hunc* XII *Maji,* fuit vetus Romæ titulus nomine horum Martyrum, cujus habetur mentio in registro S. Gregorii Papæ lib. 4 epist. 44, ubi idem Gregorius habuit homiliam XXVIII in Evangelia. Erant ibi sepulta eorumdem Martyrum corpora simulque Flaviæ Domitillæ, quibus alludit cum ait : Sancti isti, ad quorum tumbam consistimus, florentem mundum mentis despectu calcarunt etc. Quæ tria sacra corpora hoc ipso anno, quo hæc denuo cudimus, MDXCVII, quinto Idus Maji, ex Diaconia S. Hadriani, quo sub B Gregorio Nono translata fuerant, ac demum sub Sixto V ab Augustino Cardinale Cusano, ejusdem Ecclesiæ tunc Diacono Cardinale, altari majore a se magnificentius extructo, decentius collocata ; nos restituto titulo, S. D. N. Clemente Octavo concedente, in suum pristinum locum celebri pompa reduximus, una cum eorum capitibus, thecis auratis inclusis. *Hæc Cæsar Baronius, a dicto Clemente Papa anno* MDXCVI *Cardinalis titulo SS. Nerei et Achillei creatus* : *cujus* liberalite *inquit Paulus Aringhus lib.* 3 *Romæ subterraneæ cap.* 18, dignissima eximiæ Virginis ac sociorum Martyrum capita argento inclusa, quod eorumdem imaginem exhibet, in nostra B. Mariæ et S. Gregorii in Vallicella ecclesia, *scilicet Patrum Congregationis Oratorii,* trophæorum instar perhonorifice asservantur. *Historiam originalem translationis cum Bullis Clementis VIII infra damus.*

Ecclesia Romæ, eorum et S. Domitillæ corpora post varias translationes ad illam relata : capita in ecclesia Vallicellana.

7 *Non desunt interim Ecclesiæ quæ gloriantur patrocinio horum Sanctorum, eo quod habeant eorum sacras Reliquias. Saussayus in Supplemento Martyrologii Gallicani ad diem* VII *Maji ista tradit*: Lemovicis in monasterio S. Augustini, susceptio Reliquiarum sanctissimæ Christi Virginis et Martyris Flaviæ Domitillæ, ex Terracina civitate in Campania Romana : ubi postquam longum duxisset martyrium, C quod multos doctrina et miraculis ad Christi fidem converteret, jussu Judicis incenso cubiculo, ubi cum suis Virginibus Euphrosyna et Theodora morabatur, cursum gloriosi martyrii consummavit. Hujus sacra pignora Lemovicis in dicti cœnobii sacrario reverenter condita, signis et miraculis perpetim coruscant. *Hæc ibi, ex auctoritate Gaufridi Prioris Vosiensis in chronica a Roberto Rege ad annum* MCLXXXIV *deducta, edita tom.* 2 *Bibliothecæ Labbæanæ, ubi cap.* 15 *agitur* de Sanctis in Episcopatu preclarioribus, *et hæc verba leguntur :* Urbem nostram, *Lemovicensem* post diœcesim repetamus, et in monasterio S. Augustini B. Asclepium Præsulem *(colitur hic* XXIII *Decembris)* post Virginem et Martyrem Flaviam veneremur : quæ cum esset Flavii Clementis Consulis ex sorore neptis, persecutione Domitiani flammis exusta triumphat. *Meminit dicti Lemovicensis monasterii Thomas de Herrera, tomo* 2 *Alphabeti Augustiniani pag.* 36, *Infra autem capite ultimo describitur conversio ad fidem et martyrium* SS. Sulpitii et Serviliani, *quorum Acta illustravimus ad diem* XX *Aprilis, et adjunximus traditionem Elwacensium, asserentium sacra corpora dictorum Martyrum, gratia et auxilio Adriani I Pontificis, ab Hariolpho et Edolpho Episcopis Lingnonensibus, et Ecclesiæ suæ* D *fundatoribus, ad eam delata fuisse. Præterea, uti anno* MDCXXXIX *ad nos scripsit Christophorus Strebonus noster,* in eadem Elvacensi ecclesia quiescunt Domitilla, Euphrosyna et Theodora Virgines et Martyres, secundariæ Patronæ, celebranturque sub duplici secundæ classis sine octava. Quarum reliquiæ a D. Hariolpho et Fratre ipsius Erlolpho Lingonum Episcopis, Elvacum in Ecclesiam collegiatam S. Viti, cujus ipsi fundatores extiterunt, translatæ traduntur, ubi etiamnum pia veneratione coluntur. *Ita ex Lectionibus ibidem ad Matutinum recitari solitis Strebonus.*

Reliquiæ S. Domitillæ Lemovicis, ejusdem et SS. Euphrosinæ et Theodoræ Elwangi.

8 *At Lupus de Morales in libello de Inventione reliquiarum SS. Sergii et Bacchi, Marcelli et Apulei, cap.* 8, *inter alia scribit ista :* Apud oppidum Garray, *olim* Numantiam, conduntur et coluntur lipsana sanctorum Martyrum Nerei, Achillei et Pancratii : ad quorum tumulos devota peregrinatione universi illius regionis accolæ oblationibus et solennibus supplicationibus confluunt. *Hæc illo citato Tamayus Salazar in suo Martyrologio Hispanico, addens,* eorum, ut ipse refert Lupus, tam antiquam esse anamnesim, ut hominum memoriam excedat. *Hinc arrepta licentia excogitandi et in Pseudo-Chronico Juliani num.* 292 *ista* E *scribendi* : S. Marcellus induxit in Hispanias memoriam sanctorum Martyrum Nerei et Achillei, Romæ passorum sub Lanitio Rufo Consulari, Martiali nimis amico, ad quem multa scripsit. *Hæc ibi. At passi sunt* Terracinæ, *ac traditi* Memmio Rufo, *aut certe* Minucio Rufo. *Hinc infert Tamayus,* has Reliquias in Hispanias advexisse S. Eugenium I Toletanum Episcopum, *quem* Marcellum Marci Consulis filium, *de quo infra in Actis, audacter fingunt.*

in Hispania SS. Nerei et Achillei, Ariani horum capita : NOT. 2 ET APP. TOM. VII MAJI NOT. 39**

9 *Ughellus tomo* 8 *Italiæ sacræ recenset Episcopos* Ariani *oppidi, a metropoli sua Benevento* XV M. P. *distantis,* ubi, *inquit,* credunt tenere capita SS. Nerei, Achillei, Domitillæ et Pancratii. *et Fabius Barberius in Catalogo Episcoporum Atini, Neapoli anno* 1635 *excuso; nulla SS. Domitillæ et Pancratii facta mentione, ista scribit pag.* 51. SS. Nerei et Achillei capita summo cultu hac nostra ætate conservantur in Thesauria ejusdem majoris Ecclesiæ, cum quamplurimis aliorum Sanctorum Reliquiis. *In Bertiniana quoque apud Audomarenses ecclesia asservari,* magnas partes corporum Nerei et Achillei Martyrum, *testatur Rayssius in Hierogazophylacio Belgico pag.* 101, *qui allato testimonio tradit Duaci, in ecclesia collegiata S. Petri,* positas fuisse sacras Reliquias SS. Nerei, Achillei et Pancratii anno MCCCCXL. *Imo* SS. Domi- F tillæ, Nerei et Achillei *Reliquias esse Bononiæ testatur Masinus, Coloniæ Gelenius, Venetiis in ecclesia S. Zachariæ Bucelinus, et alibi alii.*

alibi aliæ reliquiæ VIDE UT SUPRA NOT. 40**

ACTA MARTYRII

Ex plurimis pervetustis MSS.

PROLOGUS.

Nisi studia Catholicorum securitatis suæ somno *a* quiescerent, nulla posset ratione impietas hæreseos limites invadere pietatis, ad *b* evigilandum nos stimulis suis exulcerans. Et tamen *c* segni quadam evigilantia ac fastidiosa cura *d* strenuis et solicitis obviantes, negligimus agnos, quos pro certo de ovili amittimus, luporum morsibus devorandos. Unde juxta eorum solicitudinem qui ante nos fuerunt orthodoxorum, provinciæ nostræ martyria aliquanta colligens de Græco transtuli in Latinum : dans exemplum hoc diversarum provinciarum studiosis, ut sicut nos in nostra, ita illi in suis provinciis transferant consummata martyria : ut populi excolentes et venerantes eos, quos pro nomine Domini nostri Jesu Christi

a b c d *Provocantur alii ad Acta Martyrum scribenda.*

A Christi passos agnoscunt, sciant quo studio belli, *e* victoriarum triumphos portantes, ad Regem ovantes atque lætantes pervenire meruerunt.

e

ANNOTATA.

a *Surius*, torperent. *at MSS. omnia cum Mombritio* quiescerent.

b *MS. Windbergense ad* invigilandum, *MS. Reginæ cum Mombritio* ad evangelizandum, *et ubique præponitur* sed, *quod expunxi ut redundans, et pro* exulcerant *scripsi*, exulcerans.

c *Ita MS. Ultrajectinum, MS. Windbergense* vigilantia, *aliud MS.* segnes.

d *MS. Windb.* seculi et solicitudinibus *Aliud MS.* curavimus, et solicitis obviantes : *intelligo autem* strenuos et solicitos *dici hæreticos, quibus Catholici segniter obvient se eis opponendo.*

e *MS. S. Maximini*, victoriam triumphi. *Aliqua MSS.* victoriam triumphosque.

CAPUT I.

B *Matrimonii incommoda et virginitatis pulchritudo, S. Domitillæ proposita a SS. Nereo et Achilleo.*

Primum itaque ad ædificationem omnium, quorum est studium placendi Deo, sumamus Domitillam nobilissimam Virginem, *a* neptem Domitiani Imperatoris. Hæc habuit Nereum et Achilleum eunuchos cubicularios, quos beatissimus et sanctissimus Apostolus Dei Petrus lucratus fuerat Christo. Hi dum viderent dominam suam gemmis ornari, et purpureis vestibus atque auro textis indui, dixerunt ei : Quanto studio ornaris in corpore, ut *b* filium Consulis Aurelianum, hominem mortalem, maritum accipias. Si tanto studio ornabaris in anima, filium Dei, immortalem Regem, poteris adipisci sponsum; qui etiam teipsam æternam faceret, et numquam tibi neque ornamentis tuis neque gaudiis tuis finem permitteret et terminum evenire. Respondit eis Domitilla, et dixit : Quæ potest esse melior caritas, quam habere virum ; suscipere filios, per quos posteritas *c* dulcissima possit propagari ; et tam generis dignitatem, quam memoriam nominis non delere? Postremo quam asperum est delectationes ipsas contemnere, et vitæ ipsius suavitate non perfrui, et quasi qui non sit natus in hac luce, quæcumque sunt C corpori dulcia non amare?

a — *SS. Nereus et Achilleus dissuadent S. Domitillæ nuptias,* *b* — *c*

3 Ad hæc Nereus respondit et dixit : Tu delectationes unius puncti vides, et quæ sequuntur per annum totum pericula non vides. Primo enim cum te ab integritate, quæ et tecum nata est, separaveris ; perdito nomine virginis, mulier nuncupaberis : et quæ numquam ingenuitati tuæ dominari passa es nec parentes ; patieris dominum tui corporis extraneum hominem, qui te quasi vilissimo abutatur imperio, ut nullius tibi confabulatio sine litis periculo vel discrimine *d* cedat : non affines, non nutrices, non vernaculi tecum nutriti, erunt tibi affabiles : periclitabitur sermo, periclitabitur aspectus, periclitabitur auditus, et quidquid simpliciter egeris malis suspicionibus coarctabitur. Respondit Domitilla et ait : Scio matrem meam passam patrem meum zelotypum, et in hac injuria per longa tempora difatigatam, num quidnam et ego talem habebo? Achilleus dixit : Omnes sponsi, antequam sponsas suas accipiant, humiles se et mansuetissimos fingunt : postea vero quales se celaverint produnt ; et, si luxuriosi fuerint, ancillas diligunt, easque, dominas suas contemnentes et pro nihilo habentes, superba iracundiæ intentione defendunt ; et has non tantum verbis, at etiam verberibus ulciscuntur : et cum injuriosus sermo a pia matre dictus vix sufferri potuerit, pugni interdum, durissimis ictibus juncti calcium ingeruntur.

exaggerando incommoda matrimonii : — *d* — *ob maritorum zelotypiam,* — *et luxuriam,* — D *ex MSS*

4 Sed esto, quod neque luxuriosus sit, neque zelotypus, sed potius probetur lenis et blandus ; videamus nunc quæ pro certo mulierem incommoda subsequantur. Conceptum enim in utero pondus die noctuque portabit invita : quo pondere efficitur ægra, tumens, pallida, vix suis pedibus incedere prævalens ; ciborum utilium perferens fastidia, cibis noxiis dilectatur : nonnumquam etiam sinus ipse interior aut abundantia sanguinis inflammatur, aut humoris nimietate algescit ; aut siccitatis macie constringitur, aut pinguedine coarctatur : ex quibus causis intra uteri secreta concepto fœtu morbi nascuntur, ex quibus solent debiles nasci, curvi et claudi. Plerumque etiam in ortu suo positi, ab *e* itineris rectitudine versantur : et non solum mulierum oculis feminea earum occulta manifestantur, sed etiam virorum ignotorum pro arte medicinæ nudantur, ita ut soleant artibus proferri membra concepti, qui matrem suam antequam *f* nascatur interficit, cum ipse prius incipiat occidi quam nasci. Solet etiam surdus atque mutus, aut plenus vulneribus, aut etiam cum dæmonio procreari, ut prius quærere exorcistam necesse sit quam nutricem.

et ob ærumnas prægnantium, — *e* — *et parturientium,* — E — *f*

5 Respondens quoque Nereus dixit : O quam beata est virginitas sancta, quæ ab his omnibus est necessitatibus aliena, et est Deo amabilis, et omnibus Angelis cara : quam qui habet, similis est Deo; qui autem non habet similitudinem Dei, ideo non habet, quoniam integritatem perdidit et corruptionem invenit : cujus quidem reatum mulier per pœnitentiam evadere potest, ipsam vero integritatem recuperare jam non potest. Heu! quantæ dementiæ et velle se subdere libidini alienæ! Heu! quam nimiæ inconsiderationis est, ut quæ poterat, cum gaudio et laudibus hominum et Angelorum, integritatis expectare præmium et coronam perpetuam ; cum planctu pœnitentiam pro ipsa pollutione necesse habebit quærere, ut queat ad indulgentiam pervenire! Omnis namque sanctitas, cum per aliquam voluntatem aut necessitatem amissa fuerit, ad statum suum per pœnitentiam et ad suam gloriam revocari potest : sola virginitas ad statum penitus revocari non potest. Reatus autem ejus per lacrymas pœnitentiæ expelli potest, ipsa vero integritas, ut diximus, penitus revocari non potest, ita ut ad statum pristinæ sanctitatis attingat. Omnia ergo perdita recuperari possunt, sola virginitas perdita recuperari non potest. Neque enim per pœnitentiam suam mulier, cum ad indulgentiam facti sui pervenerit, poterit etiam ad hoc adjungere, ut virgo fiat, cum semel amiserit integritatem cum qua nata est.

laudatur virginitas, — *sed post amissionem non recuperabilis:* — F

6 Satis amica Deo, Patri, Filio, et Spiritui sancto familiaris probatur esse virginitas. Nam sicut Reginæ persona omnium et nobilium et illustrium matronarum antefertur ; ita et virginitas omnium virtutum dignitatem excedit : ita ut secundum locum post Martyres teneat, et sit inter virtutes ceteras prima. Serviunt enim illi universæ virtutes, et quasi Augustæ cubiculariæ suæ, ita obediunt imperiis suis. Blanditur ei fides, amplectitur eam spes, osculatur eam caritas ; et omnes quæ adstant in conspectu Regis cœlorum, patientia, perseverantia, constantia, contemptus mundi, vigilantia, hospitalitas, misericordia, solicitudo, scientia, veritas, probitas, tolerantia ; omnes istæ, quæ sunt memoratæ, et quæ non sunt memoratæ virtutes famulantur ei. Inter frondes Paradisi et vitæ æternæ immarcessibiles flores, inter nemora Angelorum et prata *g* umbrosa et sanctis odoribus exhalantia : ubi vita æterna naribus

virtutumque prima et martyrio proxima, — *g*

EX MSS *h* *et in cœlo coronanda.*

A ribus *h* assumitur, ubi aer ipsi habet odoramenti virtutem, ut qui eum naribus suis assumpserit, ultra tristis esse non possit, ultra nulla in eum possit dominationem exercere infirmitas, nullus dolor, nulla tristitia; sed semper erit gaudens, semper exultans anima, et semper de vitæ suæ perpetuitate secura.

ANNOTATA.

a Neptis *ut alibi sæpe pro consanguinea sumitur. Nam, ut infra num.* 9. Plautilla mater *ejus fuit* soror Clementis Consulis. *Hic vero a Suetonio lib.* 8. *cap.* 15 *dicitur* patruelis Domitiani Imperatoris.

b Aurelianus *hic dicitur in Lectionibus Breviarii Romani* filius Aurelii Fulvi : *qui sub Domitiano Consulatum gessit anno quinto et nono supra octogesimum.*

c *Aliqua MSS.* dilectissima, *aut* dulcisona.

d *MS. Windberg.* credatur. *MS. Bodec.* concedatur.

e *MS. S. Maximini* a tenore recto.

f *Alias,* nanciscatur.

g *MS. Audom.* Ambrosia consita.

B h *Alibi,* percipitur.

CAPUT II.

Ulteriora ad Virginitatem incitamenta, veli sacri susceptio.

Ad hæc Achilleus dixit : Hæc quæ frater meus commemorat parva sunt; et quasi de fluvio immenso unum sextarium sumit, atque immerso sinu tenet, ipsius autem aquæ mensuram colligere computando non prævalet : ita et vitæ illius quæ futura sunt gaudia et delicias nullus sermo explicare sufficiat, nulla cogitatio invenire, nulla disputatio comprehendere. Volo autem et hoc non intermittere, quod etiam hic in isto seculo virginitas non perdet ingenuitatem suam, non timet virilem audaciam, non est subjecta homini corruptori qui coinquinat mundam, designat signatam, frangit integram, captivat liberam; et ingenuam a Deo factam, et ipsi Deo et omnibus Sanctis caram, libidini suæ facit violenter ancillam. Post hæc intra parietes domesticos quasi in privato carcere continet clausam, salutari non sinit, videri etiam a suis parentibus prohibet, nutritores et nutrices et affines quasi hostes C a consolatione et confabulatione excludit, nec ipsa infantum alloquia libere patitur, dum timet per eos agnosci a parentibus suas quas exercet in muliere injurias. Et hæc sunt quæ habuerat in virgine falsissima blandimenta: Mentior, si numquam est factum, et non magis minora satis memoraverim mala, quam solet exercere virilis superbia, agente Angelo Dei sancto, virginitatis patrono, eo quod hanc a se excludi permisit, cum qua nata est et lactata, cum qua a cunabulis et risit et flevit; hanc integritatem permisit projici de prædio suo, quam nascendo a Creatore suo suscepit; et locum ejus fecit inimicam corruptionem invadere, cum ejicitur inde integritas, quæ semper ibi ex quo nata est mansit, et introducitur corruptio, quæ numquam ibi ex quo vivere cœpit, accessit. Et quoniam diximus Patronum habere sanctam virginitatem Angelum Domini, qui mulierem factam objurgat et increpat; faciamus vocem ejus rationabiliter objurgantis.

Inculcatur durities maritorum,

et Angelus qui virginitatis patronus est,

8 Dic mihi, o homo, in quo te læsit virginitas, ut illam a te projicias, et in locum ejus inimicam admittas? Quando de utero matris tuæ existi tecum nata est, tecum lactata; tecum fuit semper, et a tuo consortio non recessit; tecum flevit fletus infantiæ, tecum inter blandimenta et nutrimenta lactata est, tecum cibata, tecum potata : cum tædio D corporis tui tecum tædiata est, cum angustiis infirmitatum tuarum tecum angustiata est : tecum cum vigilares vigilavit, tecum cum dormires dormivit, cum surgente surrexit, cum stante stetit, cum sedente sedit : cum vestiteris vestita est, cum ornaneris ornata est, cum esuriente esuriit, cum epulante epulata est; tecum litteras didicit, tecum grammatico magisterio erudita, tecum oratoris imbuta facundia, tecum Christi corpore refecta, tecum facta catechumena, tecum baptizata est, tecum Christi sanguine est consecrata : simul tecum venit ad nuptias Christi et Ecclesiæ, ubi thalamus ejus gemmis virtutum instructus in ornamenta mundarum mentium quotidie pulchrescit, de quarum nuptiis quotidie innumerabilis nascitur multitudo, in tantum ut pater sit nascentium Christus, et mater filiorum Ecclesia; tamen thalamus non læditur, quia pater Christus sponsus esse non cessat, et Ecclesia sponsa esse non desinit. Semper enim Christus et sponsus et pater est, semper Ecclesia et sponsa et mater est, quæ parere non desinit, et virgo immaculata esse non cessat. In amplexu enim Christi ampliatur potius integritas quam fugatur, et in partu Ecclesiæ crescit E potius virginitas quam decrescit. Hujus ornamenta vario gemmarum splendore coruscant, ab hujus ore procedunt melliflua legis eloquia et perpetua virginibus blandimenta. O felix et sancta virginitas ! Quæ adhuc inter homines peccatores in terra posita, his tam magnis lætitiis frueris : quales putas inter Angelos post hæc habitura erit in cœlis, quam carissima eris Angelis ? quam melior istis labentibus regnis, quam ornatior omnibus pretiosissimis gemmis? Omni hora habes tecum juvenem pulcherrimum Christum, Dei Omnipotentis filium, diadematum decore, auricomum, splendidum et fulgentem, corusco cœli potius micantem lumine. Nam cum sol ejus servus probetur et famulus, quanta potest esse pulchritudo domini, cum tanta pulchritudo sit servi ? Hic semper tecum erit, o sancta virginitas, tecum inter omnes Sanctos in blandimentis æternis et spiritualibus perseverat, tecum semper inter Angelos lætus exultat. Elige nunc, quem velis : an istum qui æternus est cum æternis deliciis ; an hominem moriturum, cujus simul sunt cum eo et ipsæ deliciæ periturae.

inducitur eam laudans

ejusque delicias in Christo explicans :

9 Hæc et his similia persequentibus Nereo et F Achilleo, Domitilla Virgo prudentissima dixit : Utinam ad me olim hæc Dei scientia pervenisset, et numquam ego nomen sponsi suscepissem, et potuissem sine labore titulum sanctitatis hunc assumere ; et sicut baptizata idolorum culturam deserui, sic instructa carnale hoc commercium contempsissem. Nunc autem quomodo vobis Deus aperuit os ad lucrandam animam meam ; ita ipsum credo quod aperiat vobis consilium suum, ut possit per vos hoc quod pro ejus amore cupimus adimpleri. Tunc Nereus et Achilleus perrexerunt ad *a* S. Clementem Episcopum, et dixerunt ei : Licet *b* gloria tua tota in Domino nostro Jesu Christo sit posita, et non de humana, sed de divina dignitate glorieris ; scimus tamen *c* Clementem Consulem patris tui fuisse germanum : Hujus soror *d* Plautilla nos in famulos comparavit, et tunc quando a Domino Petro Apostolo verbum vitæ audiens credidit et baptizata est, et nos simul secum et cum filia Domitilla sancto baptismate consecravit. Eodem anno Dominus Petrus Apostolus ad coronam martyrii properavit ad Christum, et Plautilla corpus terrenum deseruit. Domitilla vero filia ejus cum Aurelianum illustrem haberet sponsum, a nostra parvitate didicit sermonem, quem nos ex ore Apostoli didicimus : quia virgo, quæ propter amorem Domini in virginitate perseveraverit,

quibus S. Domitilla ad illam inclinata,

b a S. Clemente ad id invitato,

A raverit, Christum mereatur habere sponsum, cum quo in æternis deliciis et gloriis perseveret perpetuis. Hæc et his similia audiens a nobis cupit nunc virginitatis suæ votum manibus tuis velamento sacrari. Quibus Clemens Episcopus ait : Tempus est, ut video, in quo et mea, et vestra, et ipsius vocatio hac occasione ad martyrii palmam attingat, sed quia præceptum Domini nostri Jesu est, ut non timeamus eos qui occidunt corpus, contemnamus hominem mortalem, et Principi vitæ æternæ totis viribus obtemperare nitamur. Tunc sanctus Clemens veniens ad Domitillam, consecravit eam.

imposito velo virginitatis consecratur.

ANNOTATA.

a *Colitur* S. Clemens *Papa* 23 *Novemb. Multa de tempore Sedis attigimus in Tractatu de Antiquis Pontificibus Romanis ante tomum* I *Aprilis.*

b *Videntur hæc satis congruere illorum sententiæ, qui censent S. Clementem abdicato Pontificatu, diu quasi privatum vixisse, uti loco citato deduximus.*

c T. Flavius Clemens *Consulatum gessit anno* 95, *sed mox a Consulatu interemptus jussu Domitiani traditur a Suetonio, idque ob fidem factum fuisse passim* B *creditur. Ejus uxor etiam* Flavia Domitilla *ob eamdem causam exul vixit in insula Pandataria, nunc S. Mariæ dicta in mari Tyrrheno in sinu Puteolano, octo milliaribus ab insula Pontia. Non ideo tamen cum Ericio Puteano hanc mulierem conjugatam cum sanctissima Virgine Flavia Domitilla eamdem facimus : imo habemus litteras Joannis Jacobi Chiffletii, quibus indicat sibi scriptum a dicto Puteano, quod hanc suam sententiam voluerit aliquo publico scripto revocare :* FLAVIA *certe, cujus nomen in Sarda Chiffletiana expressum cernitur, circum caput puellare atque innuptum nec nisi suis capillis ornatum, ante illam Puteani commentatiunculam, omnino ut virgo repræsentatur; et potest nostra hæc Sancta esse, qualem sibi habuit Aurelianus ejus sponsus, ut proci solebant dilectarum sibi virginum curare vultus, etiam gemmis insculptos :* DIVA *autem* DOMITILLA AUGUSTA, *cujus fortunæ cusus argenteus nummus, ab Archiepiscopo Patrano exhibitus Puteano, nupto capite spectatur, utpote Vespasiani Imperatoris uxor : alius nummus æreus ex Huberto Goltzio, quem* MEMORIÆ DOMITILLÆ DIVI VESP. F. S. P. Q. R. *id est* Vespasiani filiæ Senatus Populusque Romanus *cudi fecit, ut habet facies circum speciosissimam bigam, a duabus mulis protractam, et* PP. IMP. CÆS. DOMIT. AUG. GERM. P. M. TR. P. III. IMP. C V. COS. X. *ut habet facies altera, circum* S. C. *quo Senatusconsultum notatur, indicaturque ex hoc cusus nummus,* Patri patriæ, Imperatori Cæsari Domitiano Augusto, Germanico, Pontifici Maximo, *anno ejus* Tribunitiæ potestatis III, Imperii V, Consulatus X : *hic, inquam nummus, neque Sanctam nostram spectat, neque illius matrem : neutra enim Vespasiani filia Domitiani soror fingi potest sine teste. Præterea omnino rationi repugnat, ut cum eas Domitianus relegarit in insulas, alterutrius earum obita ibi morte memoriam consecrare æterno ad posteros monumento præsumpsisset Senatus Populusque. Unum igitur solum probant nummi isti, scilicet* Domitillæ *nomen fuisse in Cæsarea tum familia frequens, in honorem ejus quæ Vespasiani uxor fuit : cujus filia sub fratris Imperio innupta potuit obiisse, sed non potest censeri obiisse Christiana, ipso, quem dixi mortuæ habitum, honore obstante.*

d *Est* Plautilla, femina Consularis, mater B. Flaviæ Domitillæ *inscripta Martyrologio Romano ad diem* 20 *Maji.*

D

CAPUT III.

Exilium in Pontiana insula. Certamen cum discipulis Simonis Magi : de hoc exquisitum judicium Marcelli cujusdam Romani.

Et quia longum est per ordinem singula perscribere, quæ mala sponsus ejus Aurelianus exercuit circa Domitillam furiis plenus : hic articulum ad rerum exitum transferamus. Impetravit a Domitiano Principe ut, si sacrificare contemneret, Pontianæ insulæ subiret exilium : in quo exilio se extorquere posse arbitrabatur, ut a proposito perseverantiæ animum sanctæ Virginis revocaret. Igitur cum esset in Pontiana insula exiliata, simulque ibi essent cum ea Nereus et Achilleus, erant ibi exiliati duo malefici, discipuli Simonis : unus ex eis vocabatur Furius, alius Priscus. Hi ergo duo omnem pene insulam fallendo magicis signis, fecerant Simonem magum pro Dei filio venerari et credi; Petrum vero inimicum sine causa fuisse. Cumque obsisterent eis Nereus et Achilleus, essetque copiosa multitudo quæ eos defenderet, dixerunt populis Nereus et Achilleus : *a* Marcellum nostis, Marci Præfecti Urbis filium? Responderunt : Quis hunc nesciat? Dicunt eis Nereus et Achilleus : Hujus testimonium admittitis de Simone et Petro? Responderunt, Valde stultus est, qui tali personæ non credit. Qui respondentes dixerunt : Præstate ergo saluti vestræ, et quousque litteras nostras accipiat et rescribat nobis, tam de beato Petro Apostolo quam etiam de Simone Mago, tollite vos a doctrina eorum : facta autem epistola nostra, eligite unum ex vobis qui ad eum deferat, quam nos in conspectu vestro cupimus recitari : ut dum ille scripserit, in vestro conspectu nihilominus recitetur. Placuit autem omnibus hoc dictum, et cum litteris Sanctorum Nerei et Achillei suum hominem direxerunt.

Exules in Pontiana insula cum S. Domitilla

ad refellendos sequaces Simonis magi,

E

a

11 Textus autem epistolarum iste est : Nereus et Achilleus, servi Jesu Christi, fratri et condiscipulo Marcello salutem æternam. In ergastulo Pontianæ insulæ exiliati, propter nomen Domini nostri Jesu Christi, gaudemus : sed gaudium nostrum fatigant Furius et Priscus, discipuli Simonis, qui pro magicis artibus hic exiliati sunt. Asserunt enim quod innocens fuerit Simon, et Apostolus Petrus sine causa exsecratus sit eum. Cumque diceremus omnibus, ut nemo eis crederet; asseruimus idoneam et illustrem fidei tuæ personam, quæ possit suis eos informare scriptis, quæ et qualis fuerit vita ejus. Quoniam cum fueris ejus discipulus, universas ejus agnoveris actiones : quæ petimus ut ea scribere non moreris, ut possint innocentes ab eorum fallaciis liberari. Gratia Domini nostri Jesu Christi sit tecum. Finiunt scripta Nerei et Achillei. Incipit rescriptum Marcelli.

mittunt epistolam Marcello:

F

12 Marcellus servus Christi sanctis Confessoribus Nereo et Achilleo : Lectis litteris vestris gaudio sum repletus, cognovi enim esse vos constantes et fide et opere, et solicite pro veritate pugnare. Et quoniam memorastis objectum vobis hoc quod Simon innocens fuerit, retexam ex parte aliqua vitam ejus, ut ex paucis cuncta cognoscantur. Ego enim cum ejus essem discipulus, malignum et *b* infanticidam et maleficum illum exfractorem agnoscens, deserui eum, et adhæsi Domino meo S. Petro Apostolo. Quem cum Simon magum diceret, et populum Romanum in ejus odium excitaret; subito in loco, in quo Petrum Simon arguebat, transibat vidua cum ingenti populo clamosisque vocibus et luctu, efferens unicum filium suum. Tunc ait Petrus ad populum, qui credebat Simoni : Accedite ad feretrum, et deponite

Respondet hic,

b

se a Simone defecisse ad S. Petrum

A ponite illum qui mortuus ducitur : et qui eum suscitaverit, hujus vera fides esse credatur. Quod cum fecisset populus, dixit Simon : Modo, si eum suscitavero, interficietis Petrum? Responditque omnis turba : Vivum eum incendemus. Tunc Simon invocatis omnibus dæmoniis, ministerio eorum cœpit agere, ut moveretur corpus. Quod populi videntes cœperunt clamare in laudem Simonis et in perniciem Petri. Tunc Petrus, vix impetrato silentio, ait ad populum : Si vivit, loquatur, ambulet, accipiat cibum, revertatur ad domum suam. Quod si hoc non fecerit a Simone sciatis vos falli. Ad hæc populus una voce clamabat dicens : Si hoc non fecerit Simon, pœnam quam Petro posuit ipse patiatur. Simon vero fingens se iratum, fugam petebat. Populus vero tenuit eum cum ingenti exprobratione, et custodiebat eum. Tunc Petrus, expandens manus suas ad cœlum, dixit : Domine Jesu Christe, qui nobis discipulis tuis dixisti : Ite in nomine meo et dæmonia ejicite, infirmos curate, et mortuos suscitate ; excita puerum istum : ut omnis hæc turba cognoscat, quia tu es Deus, et non est alius præter te, qui cum Patre et Spiritu sancto vivis et regnas in secula seculorum. Amen. Exsurgens autem puer adorabat Petrum, dicens : Vidi Dominum Jesum Christum, jubentem B Angelis et dicentem : Ad petitionem amici mei Petri, restituatur orphanus viduæ matri suæ. Tunc omnis populus una voce clamabat : Unus est quem prædicat Petrus. Simon vero transfiguravit se in caput caninum, et cœpit fugere. Populus autem tenuit eum : et dum vellent eum in ignem mittere, misit se Petrus in medium, et liberavit eum dicens : Magister noster hoc nos docuit, ut pro malis bona reddamus.

Ex MSS. cum puer mortuus, ab illo solum esset motus, sed a S. Petro vere resuscitatus: Simon, autem liberatus ne in ignem projiceretur,

13 Cum ergo evasisset Simon, venit ad me, et putans me nescire, quod factum fuisset, canem immanem, quem vix catena ferrea vinctum tenebat, hunc ligavit in ingressu dicens : Videamus si Petrus, qui solet venire ad te, poterit ingredi. Sed post unam horam venit Petrus, et facto signo Crucis solvit canem, et dixit ei : Vade obloquere Simoni. Desine ministerio dæmonum decipere populum, pro quo Christus suum sanguinem fudit. Videns autem ego tanta mirabilia, cucurri ad Petrum : et genibus ejus provolutus, excepi illum in domum meam ; Simonem vero expuli cum dedecore. Canis autem omnibus blandus effectus, solum Simonem persequebatur : quem cum misisset subtus se, cucurrit Petrus clamans et dicens : Præcipio tibi in nomine Domini nostri Jesu Christi, ut non figas morsum in aliquam partem ejus C corporis. Canis autem nullum ejus contingere potuit membrum, sed vestimenta ita morsibus attrectavit, ut nulla pars ejus corporis tecta remaneret. Populus autem omnis, et præcipue pueri, simul cum cane post eum tamdiu cucurrerunt, quamdiu illum cum ululatu quasi lupum extra muros civitatis ejicerent.

aut a cane quem adduxerat occideretur :

14 Post hæc autem, opprobrium hujus pudoris non ferens, per annum unum nusquam comparuit. Postea vero invenit, qui eum Neroni Cæsari insinuaret : sicque factum est, ut homo malignus malignum, imo pejorem se suis amicitiis copularet. Posthæc etiam apparuit Dominus Apostolo Petro, per visionem dicens : Simon et Nero, pleni dæmonibus, adversus te cogitant : noli timere, quia tecum ego sum, et dabo tibi servi mei Apostoli Pauli solatium, qui cras Romam ingredietur : cum quo post septem menses simul habebitis contra Simonem bellum, et postquam ejeceritis et viceritis eum, et deposueritis eum in infernum, simul ad me venietis ambo victores. Quod et factum est. Nam altera die venit Paulus. Quo autem ordine se viderunt et post septem menses conflictum habuerunt cum Simone, quoniam hic fuistis et vidistis oculis vestris, c superfluum habui vos docere quod nostis, cum S. Linus Græco sermone omnem d textum passionis eorum ad Ecclesias orientales scripsit. D

quem postea sub Nerone vicit Petrus, et cum S. Paulo martyrio est coronatus

ANNOTATA.

a *Ita etiam* Marcellus, Marci Præfecti Urbis filius, *appellatur in Historia Passionis S. Petri Apostoli, quæ perperam S. Lino Pontifici tribuitur. Hic etiam* Marcellus *ab Ludovico Jacob a S. Carolo in Bibliotheca Pontificia,* Presbyter Sanctus et Martyr *appellatur. At, quod minus tolerandum est, ab aliquibus Hispanis dicitur idem esse qui* Eugenius Episcopus Toletanus, *uti ex pseudochronicis Dextri et Juliani Petri assumpsit Tamayus Salazar ad diem* XV *Novembris, quo S. Eugenius est inscriptus Martyrologio Romano, ac tum poterit, si tamen id foret pretium operæ, fusius refelli.*

b *MS. Windberg.* nefandum.

c *Extant interim aliqua* Acta S. Petri *sub nomine* S. Marcelli *vulgata anno* 1531 *a Frederico Nausea, inter Rhapsodias Anonymi Philalethi Eusebiani in vitas, miracula passionesque Apostolorum. Sunt eadem iterum an.* 1668 *excusa a Joanne Maria Florentinio ante Martyrologium Hieronymianum in Indiculo Apostolorum a pag.* 103 *cum ejusdem Florentinii Notationibus. Habemus eadem ex pluribus MSS. et hoc ubique est exordium :* Cum venisset Paulus Romam, convenerunt ad eum omnes Judæi. *Verum multa nobis ibi displicent, quo minus arbitremur a Marcello scripta, licet etiam sub finem nomen ejus adscriptum reperiatur.* E

d *In Breviario Romano jussu Pii edito ad diem* 23 *Septembris dicitur* Linus scripsisse res gestas B. Petri, et ea maxime quæ ab illo acta sunt contra Simonem magum : *quæ non sunt illa, quæ sub Lini nomine edita sunt a Jacobo Fabro Stapulensi aliisque, et inserta sunt Bibliothecis Patrum. Alia sub nomine Lini Acta reperimus in variis MSS. et in iis sunt gesta contra Simonem Magum : de quibus erit agendi locus* 29 *Junii ad natalem SS. Petri et Pauli, Aliqua attigimus in Tractatu præliminari ad tomum* 1 *Aprilis, de Summis Pontificibus, in Lino.*

CAPUT IV.

Acta vitæ et obitus S. Petronillæ, ac martyrii SS. Feliculæ et Nicomedis Presbyteri.

De a Petronilla vero filia Domini mei Petri Apostoli, quis ejus exitus fuerit, quia interrogastis, sollicite breviterque intimabo. Petronillam itaque bene F nostis, voluntate Petri paralyticam factam : nam recolo interfuisse vos, cum apud ipsum plurimi discipuli ejus reficeremus, et contigit ut Titus diceret Apostolo : Cum universi a te salventur infirmi, quare Petronillam paralyticam jacere permittis? Apostolus ait : Sic expedit ei. Sed ne existimetur impossibilitas ejus incolumitatis meis sermonibus excusari, ait ad eam : Surge, Petronilla, et ministra nobis. Et statim surrexit sana. Ministerio autem expleto jussit eam redire ad grabatum. At ubi in timore Dei cœpit esse perfecta, non solum ipsa salvata est, verum etiam plurimis recuperavit in melius suis orationibus sanitatem. Et quoniam nimis speciosa erat, venit ad eam Flaccus Comes cum militibus, ut eam sibi uxorem assumeret. Cui Petronilla ait : Ad puellam inermem cum militibus armatis venisti : si uxorem me habere vis, fac matronas et virgines honestas ad me post tres dies venire, ut cum ipsis veniam ad domum tuam. Factum est autem ut trium dierum acceptum spatium Virgo sanctis jejuniis et orationibus occuparetur, habens secum sanctam Virginem b Feliculam collactaneam suam, in Dei timore perfectam.

a S. Petronilla a S. Petro sanatur: a Flacco Comite in uxorem, b

Tertio

A Tertio itaque die veniens ad eam S. Nicomedes Presbyter, celebravit mysteria Christi. Virgo autem sacratissima, mox ut Christi Sacramentum accepit, reclinans se in lectum, emisit spiritum. Factumque est, ut omnis turba matronarum et virginum, quæ fuerant a Flacco adductæ, exequias funeris sanctæ Virginis celebrarent.

S. Felicula neque nubere Flacco neque diis sacrificare consentiens,

16 Flaccus autem vertens animum, dixit ad Feliculam; Unum tibi elige e duobus, aut esto uxor mea, aut diis sacrifica. Cui S. Felicula respondit: Nec uxor tua ero, quia Christo sacrata sum: nec immolabo idolis quia Christiana sum. Tunc Flaccus tradidit eam Vicario, et fecit eam in tenebroso claudi cubiculo, sine cibo per septem dies, in quo dicebant ei uxores custodum; Quare vis mala morte mori? Accipe virum nobilem, divitem, juvenem, elegantem, Comitem et amicum Imperatoris. Audiens hæc Felicula, nullum sermonis objiciebat omnino responsum, nisi hoc: Virgo Christi sum, et præter ipsum nullum omnino accipio. Ejecta autem post septem dies, ducta est ad virgines Vestæ, et ibi per alteros septem dies sine cibo permansit. Nulla enim ratione potuerunt eam ad hoc adducere, ut de earum manibus cibum acciperet. Post hæc levata in eculeo clamabat, dicens: Modo cœpi videre amatorem meum Christum, in quo amor meus fixus est. Dicebant autem omnes ad eam, et ipsi qui torquebant eam: Nega te Christianam esse, et dimitteris. Felicula autem clamabat: Ego non nego amatorem meum, qui propter me felle cibatus, aceto potatus, spinis coronatus, et cruci affixus est. Post hæc deposita et præcipitata est in cloacam.

post dierum 14 inediam

in eculeo suspenditur: B

projicitur in cloacam:

c

S. Nicomedes ob ejus corpus sepultum

17 Sanctus autem Nicomedes Presbyter in speculis positus occulte levavit corpus, et pernoctanter in *c* biroto perduxit ad casselam suam, septimo milliario ab Urbe Roma via Ardeatina, et ibi eam sepelivit: in quo loco fructificant orationes ejus usque in hodiernum diem. Pervenit autem ad Flaccum hoc fecisse Nicomedem Presbyterum, et fecit eum teneri et duci ad sacrificandum. Qui cum diceret; Ego non sacrifico, nisi Deo omnipotenti qui regnat in cœlis, non his diis qui in templis quasi in carceribus clausi custodiuntur. Cum hæc et multa talia diceret, plumbatis diutissime cæsus migravit ad Dominum. *d* Corpus vero ejus in Tiberim præcipitatum est. Clericus vero ejusdem Presbyteri, nomine et opere Justus, collegit corpus ejus, et posuit in biroto suo, et duxit ad *e* horticellum suum juxta muros via Nomentana, et illic sepelivit illud: in quo orantes Dominum, consequuntur quæ postulant interventu Martyris ejus, qui passus est pro nomine Domini nostri Jesu Christi. Expliciunt scripta Marcelli, missa ad Nereum et Achilleum. Incipiunt rescripta de passione eorum.

plumbatis cæsus obit, *d*

e

C

ANNOTATA

a S. Petronilla *colitur* 31 *Maji, ad quem diem omnia exacte explicantur: sed vel Sanctorum epistola supra proposita non habetur integra, vel alias illi de Petronilla quæsierunt, quia de ea nullum ibi verbum, vel denique diversa hæc est epistola a priori, respondens alteri epistolæ Martyrum, nunc non extanti.*

b *Martyr effecta* S. Felicula *creditur et colitur* 13 *Junii.*

c Birotum, *vehiculum duarum rotarum, pro quo in MSS.* Birote, byrote *et* pyrode *etiam legitur.*

d *Dies natalis* S. Nicomedis *est* 15 *Septembris. De hoc et Felicula consule quæ de tempore martyrii diximus ad Vitam S. Petronillæ.*

e *MSS. pleraque* osticellum: *pro quo credidi legendum* horticellum.

D

CAPUT V.

Acta martyrii SS. Nerei et Achillei item SS. Eutychetis, Victorini et Maronis.

Eutyches, Victorinus et Maro, servi Domini nostri Jesu Christi Marcello. Sicut venerunt litteræ tuæ ad sanctos Nereum et Achilleum, jam transierant triginta dies, quod pervenerant ad coronam. Flavia enim Domitilla Virgo illustrissima, immo Christianissima, cum isti sui eunuchi docuissent eam credere Christo, et ipsi suam virginitatem servare; Aurelianus sponsus ejus contemptus ab ea, fecit eam Christianitatis titulo in hanc insulam religari. Ipse vero Aurelianus veniens huc, cœpit Nerei et Achillei animum attentare, putans se per ipsos Virginis animum commovere. Sancti vero execrantes dona ejus, et magis Domitillæ fidem corroborantes, ideo verberibus ab eo gravissimis attrectati sunt; atque ad Terracinam depositi, *a* Memmio Rufo sunt traditi Consulari. A quo cum eculeo et flammis compellerentur ad immolandum idolis, et dicerent se a B. Petro Apostolo baptizatos nulla ratione posse idolis immolare, capite cæsi sunt. Quorum corpora rapuit *b* Auspicius, discipulus eorum, nutritor sanctæ Virginis Domitillæ: qui etiam naviculæ imponens adduxit, et in prædio Domitillæ in crypta arenaria sepelivit, in via Ardeatina, a muro Urbis milliario uno semis, juxta sepulcrum in quo sepulta fuerat Petronilla, Apostoli Petri filia. Hæc nos ipso Auspicio referente cognovimus, qui eorum corpora et rapuit et sepelivit. Erit caritatis tuæ solicite circa nos agere, et aliquem ad nos talem dirigere, qui et nos de tua et de nostra sospitate faciat lætiores. Dies natalis eorum quarto Idus Majas.

SS. Nereus et Achilleus

Aureliani jussu cæsi,

Terracinæ capite plectuntur, *a*

b

E *et sepeliuntur ab Auspicio discipulo.*

19 Accepto hoc scripto, Marcellus germanum suum misit ad insulam: qui fuit cum his Confessoribus Christi per annum, postea vero ad Marcellum reversus hæc retulit. Cum Aurelianus post martyrium Nerei et Achillei ageret, ut ad Domitillæ possit pervenire consensum; dictum est illi a quodam, quod majorem haberet caritatem, cum Eutychete et Victorino et Marone, quam habuerat cum eunuchis suis Nereo et Achilleo, qui eam docuerant Christo credere. Unde factum est ut a Principe *c* Nerva peteret eos sibi donari, si sacrificare noluissent. Qui cum viriliter agerent *d* Eutyches, Victorinus et Maro, atque minas Aureliani penitus non curarent, deposuit eos de insula, et quasi servos per sua prædia singulos divisit, Eutychen in sexto decimo ab urbe, via Nomentana; Victorinum vero in sexagesimo, Maronem vero in centesimo trigesimo, in eadem Salaria via: jussitque eos in terram fodere per totum diem, ad vesperum vero *e* cantabrum manducare. Sed Deus omnipotens dedit eis gratiam in locis peregrinis. Nam Eutyches Conductoris loci filiam a diabolo liberavit; Victorinus autem Vicedominum loci paralyticum, per tres annos de lecto non surgentem, fecit orando incolumem. Maro vero morbo hydropis laborantem Procuratorem civitatis Septempedæ liberavit.

SS Eutyches Victorinus et Maro,

c

d

in agros relegati ab Aureliano, F

e

clarent miraculis:

20 Interea facientes sermonem ad populum docuerunt multos Christo credere, et facti Presbyteri populum credentium ampliavere. Tunc diabolus replevit ira mentem Aureliani, et misit qui vario genere pœnarum interficeret eos. Nam Eutychen in media via diu cædi jussit, quamdiu spiritum exhalaret: cujus corpus rapuit populus Christianorum, et cum honore magno sepulto, in Christi nomine super eum basilicam fabricavit. Victorinum vero apud eum locum, qui Cotilias appellatur, ubi putentes aquæ emanant et sulphureæ, in ipsis capite deorsum

factique Presbyteri, occiduntur:

Eutyches diu cæsus,

sum

Ex MSS.

A sum per horas tres teneri jussit et iterum suspendi. Hoc per triduum pro nomine Christi passus Victorinus migravit ad Dominum. Jussit autem Aurelianus corpus ejus non sepeliri. Et cum una die apud *f* Cotylas jacuisset, venerunt, *g* Amiternenses populi Christiani et rapuerunt eum, et in suum territorium transtulerunt atque ibi sepelierunt. Maronem vero misso amico suo, nomine Turgio, jussit duci et saxi ingentis pondere opprimi. Unde factum est, ut immanissimam petram, quam vix ad trochleam septuaginta homines pensare potuissent, super humeros ejus ponerent. Ipse autem S. Maro quasi leves paleas portavit eam per duo milliaria sanus, et in eo loco posuit, in quo orare consueverat. Et hoc factum omnis provinciæ populus admiratus, credidit Christo, et baptizatus est. Consularis autem, accepta ab Aureliano potestate, interfecit eum. Populi autem excavaverunt petram quam humeris portaverat, et ibi sepelierunt eum, et ecclesiam Christi fabricaverunt, in nomine ejus: in qua præstantur beneficia Domini, ad gloriam nominis sui usque in hodiernum diem. *h*

Victorinus super aquas sulfureas suspensus,

Maro post ingentem petram portatam,

interfectus.

ANNOTATA.

B

a *In hodierno Martyrologio Romano* M. Minucius Rufus *dicitur, scilicet qui Consul fuerat cum Domitiano Imperatore* XIV, *anno* 88.

b *Primus Episcopus Aptæ Juliæ est* S. Auspicius, *et creditur ibi esse is de quo hic agitur, et colitur* 2 *Augusti.*

c Nerva *successit Domitiano, occiso* 18 *Septembris anni* 96.

d *Coluntur* 15 *Aprilis, ad quem diem horum Acta illustramus.*

e Cantabra, *signa quædam militaria fuisse Romanis ex Minutio et Tertulliano est notum: quid ni similiter* Cantabrum *dixerint* panem, *non siligineum, quem solum urbs Romana etiam hodie novit ex pura farina; sed furfuribus, ut a mola venit, adhuc commista factum, cujus in militia et castris usus fuerit? panem secundarium seu militarem vocare etiam posses.*

f Cotyliæ *in Sabinis, prope urbem Reate, trans Velinum flumen, unde ad tria circiter milliaria* Cutilias aquas *ponit Kircherus in chorographica Sabinæ antiquo-modernæ tabula, quam vide in ejus Latio illustrato. Putentes hujusmodi aquas etiam invenimus transivimusque inter Sirmonetam et Privernum, dum Cassinum*

C *proficisceremur.*

g *Veteris* Amiterni *ruinas, decimo a Cotyliis milliario removet idem Kircherus.*

h *MS. Windberg, sicut initio hujus capitis interseruerat titulum*, Passio SS. Eutychetis Victorini et Maronis, *ita hoc loco interpolatur per alium titulum sic*, Explicit de passionibus Eutychetis, Victorini et Maronis; incipit Domitillæ Euphrosynæ et Theodoræ Virginum et Sulpitii ac Serviliani: *quæ forma Sylloges martyrialis egregie respondet proposito Interpretis per prologum indicato, referentis partim antiqua de iis monumenta, in epistolis expressa, partim res ut erant suo tempore notæ, ut cum meminit ecclesiarum Sanctis erectarum etc. certe non existimo meram hic haberi interpretationem ex Græco.*

CAPUT VI

Martyrium SS. Domitillæ, Euphrosynæ et Theodoræ Virginum: item Sulpitii et Serviliani.

Factum est autem, postquam omnes Dei Sanctos tulit a solatio Domitillæ Aurelianus, dixit ad Sulpitium et Servilianum, *a* juvenes illustres viros: Scio quia conlactaneas Domitillæ habetis sponsas, id est, Euphrosynam et Theodoram virgines sapientissimas. D Cum ergo Domitillam deponi fecero de insula ad Campaniam, istæ ad illam visitandi gratia vadant, et suasione sua revocent ad gratiam meam animum ejus. Cum ergo deposita esset Domitilla de insula Pontiana ad Terracinam, et venissent ad eam Euphrosyna et Theodora, invicem habuerunt gaudium magnum. Interea ad convivium dum venissent, prandentibus illis Domitilla jejuniis et orationibus vacabat. Tunc dixerunt ei conlactaneæ ejus: Modo quia nos prandemus et maritos accipimus, non possumus colere Deum tuum. Dicit eis Domitilla: Cum habeatis vos sponsos nobiles viros, quid faceretis si vellent vos ab amore eorum aliquæ ignobiles revocare *b* supprimæque personæ, ut ipsi vos maritas acciperent? Respondentes dixerunt: Avertat hoc Deus a mentibus nostris. Quibus Domitilla ait: Ita et a mea mente, quia magnum sponsum habeo, filium Dei, qui de cœlo descendit, et promisit virginitatem diligentibus se, earum sponsum esse, quæ propter amorem ejus custodirent virginitatem, et dare eis vitam æternam: ita ut post exitum animarum earum introducat eas in thalamum æternum in cœlis, et faciat eas gaudere cum Angelis, et inter flores aromatum in medio paradisi semper gratulari et sine E fine in conviviis epulari. Cum hæc promitteret filius Dei, et nullus ei vellet credere, cœpit cæcos illuminare, leprosos mundare, omnes infirmitates curare, etiam mortuos suscitare; sicque factum est ut se verum Deum ostenderet et doceret, et omnes in eum crederent.

S. Domitilla Terracinam perducta,

Euphrosynam et Theodoram ad se missas,

b

instruit in fide Christiana.

22 Dicit ei Theodora: Fratrem habeo juvenem, quem nosti Herodem: hic ante istum annum oculorum cæcitatem incurrit: si verum dicis, in Dei tui nomine salva eum. Dicit etiam et Euphrosyna: Tu fratrem Romæ reliquisti cæcum; ego autem hic habeo filiolam nutricis meæ, quæ in ægritudine muta facta est, auditum quidem integrum habet, sed vox et sermo fugerunt ab ea. Et hæc dicens, fecit eam in ejus adhiberi conspectum. Tunc Domitilla prosternens se in oratione, diutissime flevit: exsurgens autem expandit manus ad cœlum, et dixit: Domine Jesu Christe, qui dixisti: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi; ostende verum esse testimonium meum. Et cum hæc dixisset, fecit signum Crucis super os mutæ, et dixit: In nomine Domini mei Jesu Christi loquere. Et statim emisit vocem magnam dicens, Verus Deus tuus, Domitilla, et omnia vera sunt quæ de tuo ore protulisti. Tunc miserunt se ambæ ad pedes ejus, et credentes mysteriis Christi consecratæ sunt. F Frater etiam Theodoræ adductus cæcus, Domitillæ precibus recepit lumen et mentis et corporis. Universi autem viri et mulieres, qui Pagani ex Urbe venerant, sive servi sive ingenui, videntes hæc crediderunt Christo, et baptizati sunt. Et facta est domus, in qua manebat, quasi ecclesia.

cumque mutæ loquelam

cæco visum impetrasset,

ipsas et omnes præsentes convertit.

23 Factum est autem, et venit Aurelianus cum duobus sponsis, ipse tertius cum tribus organariis, ut quasi uno die trium virginum nuptiæ fierent. Sulpitius autem et Servilianus videntes mutam loqui, et Herodem Theodoræ fratrem illuminatum; audientes autem omnia quæ dicta et facta fuerant, crediderunt. Quos cum Aurelianus instanter hortaretur, ut una die simul acciperent sponsas suas, Sulpitius et Servilianus prudentissimi homines dixerunt ei: Da honorem Deo, cujus virtute cæcum illuminatum conspicimus, et mutam loquentem videmus. Aurelianus autem non curans de his quæ illi loquebantur; fecit per potentiam suam includi in cubiculo Domitillam, ut securus faceret violentiam. Et positis organis, post cœnam, cœpit lætus saltare inter eos. Cui saltanti more solito nuptiarum, omnibus autem

credunt etiam earum sponsi Sulpitius et Servilianus,

Aurelianus saltans exspirat.

A autem deficientibus, ille incessanter tamdiu saltavit per duos dies et duas noctes, quamdiu corruens expiravit. Videntes autem quæ evenerant, omnes crediderunt.

Illi capite plectuntur,

24 Frater autem Aureliani, nomine Luxurius, petiit ab Imperatore Trajano, ut hos omnes ad sacrificandum compelleret: qui si non consentirent, pœnis eos quibus vellet interimeret. Unde factum est ut Sulpitium et Servilianum Præfecto Urbis Aniano traderet. Quos Præfectus confessos quod nuper facti essent Christiani, nolentes penitus ultra idolis immolare, decollare eos *b* præcepit. Quorum corpora Christiani posuerunt in prædio eorum Via Latina milliario secundo, in quo loco exuberat virtus eorum usque in præsentem diem.

Sanctæ tres virgines comburuntur.

25 Posthæc Luxurius abiit ad Virgines Christi ad Terracinensium civitatem, et nolentes penitus idolis immolare, ablatis omnibus quæ habebant, in eodem cubiculo, in quo simul morabantur, clausit, et ignem imposuit. Altera namque die veniens sanctus Diaconus, nomine Cæsarius *c*, invenit corpora Virginum immaculata: in facies enim suas prostratæ, orantes Dominum, recesserunt. Quarum corpora sanctus B Cæsarius in sarcophago novo simul condiens, in profundo terræ infodiens sepelivit.

ANNOTATA.

a *Dies natalis* SS. Sulpitii et Serviliani *est* 20 *Aprilis, ad quem diem eorum Acta, translationes corporum, ac venerationem lector expositam reperiet.*

b Supprimas personas, *inferioris conditionis interpretor.*

c S. Cæsarius Diaconus *et cum eo* Julianus Presbyter, *agente eodem* Luxurio, *Terracinæ sacco inclusi in mare sunt præcipitati Kalendis Novembris, quando erunt illorum Acta illustranda.*

HISTORIA TRANSLATIONIS

Curante Cæsare Card. Baronio factæ.

Ex MSS. authenticis ecclesiæ Vallicellanæ.

Baronius factus Cardinalis 1596

Vitam Cæsaris Baronii, ex Congregatione Oratorii S. R. E. Presbyteri Cardinalis, et Apostolicæ Sedis Bibliothecarii, atque Annalium Ecclesiasticorum scriptoris clarissimi, anno MDCLI *Romanis vulgavit typis Hie-* C *ronymus Barnabæus, ejusdem Congregationis Presbyter; quem deinde illius Præpositum dignissimum, nono post anno habuimus studiis nostris ita faventem, ut exiguas esse putemus gratias, quas ante 2 tomum Martii, verbis licet amplissimis, conati sumus reddere ipsi ac religiosissimo isti eruditissimorum Patrum cœtui. Hic lib.* 3 *cap.* 13 *Vitæ prædictæ, ad propositam nobis materiam, sic loquitur:* Vixdum ille, *Baronius scilicet,* ad Cardinalatum assumptus fuerat, (*quod a Clemente VIII factum anno Pontificatus* V, *Christi* MDXCVI, *Nonis Junii, Creatione secunda*) cum titularem sibi ecclesiam SS. Nerei et Achillei a Pontifice petiit, atque eam quidem, cujus parietes vetustate collapsi, templi formam amiserant: eo scilicet animo, ut e vestigio instauraret. Re audita Pontifex obstupuit, et subridens ait: Tibi scilicet, tamquam omnium Cardinalium ditissimo, jure optimo debetur hic titulus, continuo enimvero restituendus. Denique roganti atque obsecranti, quod voluit, concessum est.

titulum SS. Nerei et Achillei petit et impetrat,

Nec mora. Cæsar operi manum admovet, quodque magno animo inceperat, intra anni spatium feliciter absolvit. Cum autem illi per eos dies ad largiendum nihil suppeteret præter voluntatem, non dubitavit pro ea re pecuniam justo fœnore accipere, et ad septem aureorum millia, instaurandæ atque exornandæ ecclesiæ, liberaliter effudit. Id quod jam, D antequam Cardinalis crearetur, meditatus fuerat, ac veluti animo præsagierat. Cum enim aliquando septem præcipuas Urbis Ecclesias religionis causa obiret, aspiceretque antiquas templi ruinas, disjectos parietes, atque omnia prostrata et ruderibus plena, Hem, inquit ad socios, quo tandem Sanctorum Martyrum Nerei et Achillei templum antiquissimum redactum est. Hic S. Gregorius Magnus homiliam ad populum habuit. Hic priscis illis temporibus Titulus a majoribus erectus est et Fasciolæ appellatus. Quid dicent hæretici, qui quotidie ad Urbem veniunt, et nos undique calumniantur? Tu scis, Domine, quid ego facturus essem, si animo suppeterent vires. Igitur cum primum sese obtulit occasio, (fuit autem nondum elapso mense) ecclesiam reficiendam curavit, ac prope a fundamentis excitatam ornavit, et perfecit. *Hæc Barnabæus.*

AUCTORE D. P.

cujus restaurationem pridem optarat:

2 *Proximum a restauratione tituli ecclesiæque fuit, ut utrique sua restitueretur celebritas, per annuæ Stationis instaurationem: quod rogante Baronio, per sequens Breve factum est.* Clemens Papa VIII ad perpetuam rei memoriam. Cœlestium Ecclesiæ munerum E dispensatores in terris, quamquam immeriti, Divina disponente clementia constituti, illa sic dispensare studemus, ut Christi fideles illis allecti, ad pia et salutaria opera exercenda, magis excitentur; cum præsertim pia S. R. E. Cardinalium vota id exposcunt, ac alias in Domino salubriter conspicimus expedire. Supplicationibus igitur dilecti filii nostri Cæsaris, titulo SS. Nerei et Achillei Presbyteri Card. Baronii nuncupati, nobis super hoc humiliter porrectis, inclinati, ac de omnipotentis Dei misericordia, et BB. Petri et Pauli Apostolorum auctoritate confisi, omnibus et singulis Christi fidelibus, qui ecclesiam SS. Nerei et Achillei, sitam e conspectu ecclesiæ S. Sixti, die quo in eadem ecclesia S. Sixti, prope portam S. Sebastiani sita, Statio esse solet, visitaverint, et alia quæ pro consequendis Indulgentiis præd. Stationis adimplenda sunt adimpleverint, easdem Indulgentias præd. Stationis ecclesiæ S. Sixti, non privative quoad ipsam ecclesiam S. Sixti, sed cumulative, perpetuo concedimus: ita ut eodem die statio in eadem ecclesia SS. Nerei et Achillei pariter atque in ecclesia S. Sixti prædicta sit; et ita ab omnibus censeri, sicque per quoscumque judices ordinarios et delegatos, sublata eis et eorum cuilibet quavis aliter judicandi et interpretandi facultate et auctoritate, judicari ac definiri debere; et irritum et inane quidquid secus super his a F quoquam quavis auctoritate, scienter vel ignoranter, contigerit attentari, decernimus. Non obstantibus Regula nostra, de non concedendis Indulgentiis ad instar, aliisque constitutionibus et ordinationibus Apostolicis, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, statutis, consuetudinibus, ceterisque contrariis quibuscumque. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die XXII Januarii, MDXCVII, Pontificatus nostri anno V. *Obtinuit nihilominus usus in Missalibus, saltem hactenus excusis Antuerpiæ, ut solum notetur* Statio ad S. Xystum (*Hic est ejus nominis secundus et colitur* VI *Augusti*) *in* Feria IV post Dominicam III Quadragesimæ.

eodem petente,

Statio diu intermissa eidem restituitur.

3 *Huic gratiæ addita intra mensem est alia, per Breve ad ipsum Baronium in hæc verba directum.* Dilecte fili noster, salutem et Apostolicam benedictionem. Piis ac devotis tuis supplicationibus inclinati, Circumspectioni tuæ Reliquias SS. Nerei et Achillei ac Flaviæ Domitillæ, qui simul martyrium passi sunt, ex quibuscumque Urbis et extra illius muros Basilicis, ecclesiis, monasteriis quorumvis Ordinum etiam Mendicantium, et piis locis in quibus reperientur,

eidem conceditur facultas requirendi Reliquias olim inde ablatas.

A rientur, libere extrahendi, et ad ecclesiam SS. Nerei et Achillei, quæ Titulus tui Cardinalatus existit, transferendi licentiam et facultatem, auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus et impertimur. Mandantes in virtute sanctæ obedientiæ, et sub indignationis nostræ ac privationis vocis activæ et passivæ ac officiorum quæ obtinent, nec non aliis arbitrii nostri pœnis eo ipso incurrendis, dilectis filiis Præsidentibus, Capitulis et Personis earumdem basilicarum, ecclesiarum, monasteriorum et piorum locorum Superioribus seu Commendatariis respective, ut dictas sanctas Reliquias, apud eos existentes, Circumspectioni tuæ libere ac omni mora, tergiversatione, exceptione, vel excusatione sublata, tradant, consignent; ac tradi et consignari cum effectu curent et faciant.

AUCTORE D. P.

4 Præterea eidem Circumspectioni tuæ, ut alias quascumque Sanctorum et Sanctarum Reliquias a Præsidentibus, Capitulis, Personis et aliis quibuscumque prædictis tibi sponte dandas, ex ipsis Basilicis, ecclesiis, monasteriis et locis piis extrahere, et ad præd. ecclesiam SS. Nerei et Achillei transferri facere, libere et licete et absque aliquo conscientiæ B scrupulo possis, auctoritate et tenore prædictis pariter concedimus et indulgemus. Non obstantibus etc.... Datum Romæ apud S. Marcum sub annulo Piscatoris die XIV Februarii MDXCVII. Pontificatus nostri anno VI, *ante dies scilicet quindecim inchoato. Quomodo autem facultate sibi data usus Baronius et quas Reliquias ex ecclesiis SS. Adriani, Sebastiani et Silvestri de capite extraxerit, sequenti continetur instrumento.*

et alias insuper acquirendi :

5 In Dei nomine. Amen. Hoc publico instrumento cunctis ubique pateat et sit notum, quod anno a Nativitate Domini MDXCVII Indictione X die vero XX mensis Februarii, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri D. Clementis divina providentia Papæ VIII, anno ejus VI, in mei Notarii publici infrascripti, testiumque infrascriptorum ad hæc specialiter vocatorum, habitorum et rogatorum præsentia, præsens et personaliter existens Illustriss. et Reverendiss. D. Cæsar tit. SS. Nerei et Achillei S. R. E. Presbyter Cardinalis Baronius nuncupatus (cui nuper S. D. N. Clemens diu. Provid. Papa VIII per suas in forma Brevis desuper expeditas litteras, ut Reliquias SS. Nerei Achillei ac Flaviæ Domitillæ, ex quibuscumque.... extrahere, et ad ecclesiam SS. Nerei et Achillei transferre licentiam et facultatem concessit) uti volens facultate sibi in C eisdem litteris Apostolicis concessa, assumpto me Notario ad ecclesiam S. Adriani se contulit: quam ingressus, piisque ibi prius ad Deum effusis precibus, vocatis inde ad se Reverendis Patribus Fr. Ferdinando Suarez, Vicario generali Ordinis S. Mariæ de Mercede redemptionis captivorum; Fr. Ricardo Bargas, Vicario ecclesiæ ejusdem S. Adriani, Fr. Marcello Leonis, Fr. Dominico Aragonensi, Fratribus ejusdem Ordinis in eadem ecclesia degentibus, prænarratas litteras Apostolicas originales, quas manibus tenebat, in medium exhibuit, ac mihi Notario eisdem Fratribus præsentandas tradidit....

qua usus 20 Febr. ex Diaconia S. Adriani,

6 Quibus quidem litteris per me Notarium clara et intelligibili voce prælectis, eidemque Illustriss. et Reverendiss. D. Cardinali restitutis, illarum copia penes me retenta, prædicti RR. Fratres visis et auditis litteris præd. ea qua decuit reverentia, pluribus luminaribus accensis, aperta quadam capsa in sacrario existente, pluribus clavibus reclusa, eidem Ill. ac Rev. D. Cardinali ibidem adstanti, tria capita SS. Nerei scilicet, Achillei et Flaviæ Domitillæ, thecis ligneis auratis occlusa, cum inscriptione nominum eorumdem Martyrum, humiliter et reverenter consignarunt, asserentes in eisdem eorumdem D beatorum Martyrum capita recondi. Et insuper idem R. Fr. Ricardus, etiam medio juramento, tacto pectore more Religiosorum, affirmavit eorumdem Beatorum Martyrum corpora ab Illustriss. ac Reverendiss. D. Augustino S. R. E. Cardinali Cusano de anno MDLXXXIX cum vetustis inscriptionibus in d. Ecclesia S. Adriani inventa, et sub altari majori ejusdem ecclesiæ præd. Cardinalis jussu collocata, eorumque capita dictis inauratis thecis recondi vidisse. Quæ quidem capita præd. Ill. ac Rev. D. Card. Baronius ad manus suas pie recepit, animo illa, juxta præinsertarum litterarum formam, ad ecclesiam præd. SS. Nerei e Achillei deferendi, ibique quam honorificentius et religiosius fieri poterit collocandi, ut ad divinum cultum ipsorumque sanctorum Martyrum memoriam retinendam, populo veneranda proponi possint. Actum Romæ in ipsa S. Adriani ecclesia, pie ad præmissa omnia etiam interveniente Illustriss. ac Reverendiss. D. Francisco Maria S. R. E. Card. Taurusio et quampluribus ipsorum DD. Cardinalium familiaribus ibi adstantibus...

recuperat capita SS. Nerei et Achillei,

7 Successive, iisdem anno, Indictione et Pontificatu, die vero XXV ejusdem mensis Februarii... præfatus Cæsar Card. Baronius, assumpto me Notario, ad ecclesiam S. Sebastiani extra muros positam se contulit, eamque ingressus est, et cum Reverendiss. D. Angelo Roccha S. D. N. Papæ Sacrista, d. ecclesiæ Administratore, ibidem existente, ad altare E majus d. ecclesiæ accessit, et in vim prædd. litterarum... fuerunt pluribus luminaribus accensis, coram testibus etc. eidem D. Cardinali per d. D. Administratorem consignata duo capita lignea inaurata, quæ sub clavi recondebantur supra altare majus d. ecclesiæ in nobilissimo sacello, ut ex ipsius inscriptione legebatur, sumptibus Serenissimi et Piissimi utriusque Bavariæ Ducis constructo, cum inscriptione in quolibet eorumdem capitum apposita, in uno scilicet de capite S. Nerei Martyris, et altero de capite S. Achillei, intusque asserebatur de capitibus eorumdem sanctorum Martyrum Reliquias recondi: quæ idem D. Cardinalis ad manus suas pie et humiliter recepit, iteratisque precibus ad Deum illa secum asportavit, præsentibus etc.

et 25 Febr. ex S. Sebastiani ecclesia particulas aliquas eorumdem,

8 Deinde V Martii, eisdem anno, Indictione et Pontificatu quibus supra... præd. Cardinalis accessit ad monasterium S. Silvestri de capite de urbe, et advocata adm. Rev. Sorore Hieronyma Maccarana, ejusdem monasterii moderna Abbatissa, eaque certiorata de facultate sibi concessa intravit chorum F ejusdem monasterii et genu flexus ante altare majus ibi existens, effudit preces Deo optimo maximo; et accensis quatuor torceis cereis albis, cum præsentia et consensu d. D. Abbatissæ et nonnullarum aliarum monialium, ibi devotionis causa adstantium, habuit per manus R. D. Pompeii Paterii Presbyteri ecclesiæ S. Mariæ in Vallicella de Urbe præsentis, et de ordine d. Sor. Hieronymæ Abbatissæ tradentis, sex petia reliquiarum Sanctorum et Sanctarum, existentium in quadam capsa plumbea, quæ quondam adstabat in altari SS. Pauli et Nicolai ecclesiæ S. Silvestri; et nunc ob restaurationem d. ecclesiæ et altaris, supra altare majus d. chori, ab anno et citra, ut d. Abbatissa affirmavit, recondita; et nonnulla alia petiola reliquiarum existentium in quadam capsula ossi albi clausa, quæ fuit aperta et postea reclusa: quorum quidem Sanctorum et Sanctarum nomina ignorantur: et demum tria petia reliquiarum SS. Innocentium, reposita in quodam vaso argenteo, sponte per dictas Moniales oblata et concessa. Quas omnes Reliquias idem Cardinalis ad manus suas humiliter recipiens, in quadam parva capsula pro nunc reponi et conservari mandavit, ad d. ejus titularem ecclesiam

ac 5 Martii alias innominatas obtinet ex monasterio S. Silvestri.

A ecclesiam postmodum pro fidelium devotione deferenda.....

Idem 12 Martii possessionem tituli sui adeptus,

9 Postmodum die Mercurii XII mensis Martii, anno, Indictione et Pontificatu prædictis... d. D. Cardinalis, cui nuper per S. D. N. Papam prædictum de titulari præd. ecclesia provisum extitit (prout in Apostolicis sub datum Romæ in Monte Quirinali XI kalend. Februarii Pontificatus sui anno V sub plumbo expeditis litteris plenius continetur) volens juxta facultatem sibi in eisdem litteris Apostolicis concessam, ejusdem ecclesiæ juriumque et pertinentiarum illius quorumcumque, actualem et corporalem possessionem adipisci tam in spiritualibus quam in temporalibus; hac præsenti die, qua est Statio ad d. ecclesiam; multis nobilibus et dignis personis comitatus, et ad effectum illius possessionem accipiendi, in illam intravit: et aqua benedicta accepta ad altare majus ipsius ecclesiæ, sumptu ipsius D. Cardinalis noviter extructum accessit, genibusque flexis devotas ad Deum optimum maximum preces effudit. Deinde sacris vestibus indutus in ciborio ejusdem ecclesiæ Pontificaliter sedit: et postea litteras Apostolicas super concessionem ejusdem ecB clesiæ Titularis ut supra confectas mihi, ut illas populo ibi adstanti legerem, tradidit...

ibi sermonem de sanctis Patronis facit,

10 Postmodum præd. D. Cardinalis, adeptionem possessionis hujusmodi continuando, solitis orationibus decantatis, Missam in eodem altari majori solenniter celebravit, magna personarum multitudine audiente: et sacra Missa completa sacrisque vestibus exutis, sedens, ad populum ibi adstantem sermonem habuit de laudibus SS. Nerei et Achillei, sub quorum nominibus ipsa ecclesia est consecrata; ecclesiamque circumcirca aqua benedicta aspersit atque lustravit: et sic, præmissa et alios actus possessorios, veram, realem et corporalem possessionem denotantes, faciendo, gerendo et adimplendo, ecclesiæ SS. Nerei et Achillei illiusque jurium, membrorum et pertinentiarum, uti Cardinalis titularis d. ecclesiæ, in vim dictarum litterarum Apostolicarum, accepit, intravit et adeptus fuit prædicto et alias omni meliori modo: protestans quod per discessum ab eadem ecclesia non intendit illius possessionem dimittere, sed illam animo et civiliter semper et quandocumque retinere.

et eorum corpora sub altari S. Adriani reperta

11 Demum IX Maji Ill. D. Cardinalis utendo facultate sibi concessa in litteris de quibus supra, existens in suprad. ecclesia S. Adriani... assistentiC bus eidem RR. PP. Priore et Fratribus d. Ecclesiæ, ea qua decuit veneratione, sublato, ipsius Illustriss. D. Cardinalis jussu, per Mag. Bartholomæum Bassum Florentinum lapicidam, et D. Gasparem Guerram Mutinensem Architectum, ac alios ad id adhibitos, lapide marmoreo, subtus quo, sub altari majori d. ecclesiæ, recondi asserebantur corpora SS. Martyrum Nerei Achillei et Domitillæ, fuit per præd. D. Cardinalem, subtus d. altare, comperta quædam capsula plumbea, in qua eorumdem SS. Martyrum corpora recondebantur, ut apparebat ex inscriptionibus ibi repertis, et per me Notarium visis et lectis, illarum copia sumpta inserti tenoris, videlicet.

sicut ea an. 1213 inventa,

Hic sunt conditæ Reliquiæ, videlicet medietas corporum BB. Martyrum Nerei, Achillei, Domitillæ sociarumque eorumdem, quorum corpora invenerunt, Gregorius Abbas S. Sebastiani, et Presbyter Paulus S. Adriani Clericus, anno Incarnationis Dominicæ MCCXIII, pridie kalendas Maji. Altera vero infrascripti tenoris, videlicet.

et an. 1589 ibi posita

Sixto V Pontifice Maximo, anno Domini MDLXXXIX die XVIII mensis Julii, Augustinus Cusanus Mediolanensis, hujus ecclesiæ S. Adriani S. R. E. Diaconus Cardinalis invenit in confessione medietatem corporum BB. Martyrum Nerei Achillei et Domitillæ Virginis, quæ in hoc D plumbeo loculo, simul cum veteri plumbea inscriptione recondidit, et in altari majori decentius collocavit, XVIII Februarii, die Dominico MDXC.

AUCTORE D. P.

9 Maji transfert in novam capsam

12 Qui Illustriss. D. Card. Baronius, omnibus his visis et lectis, cum præsentia et interventu prædd. DD. Prioris et Fratrum d. ecclesiæ S. Adriani testiumque insertorum dicta beatorum Martyrum corpora, ex loco in quo recondebantur, humiliter et devote extraxit; et in alia capsula lignea, serico Damasceno rubeo cooperta, sub clavi, ipsius Illustriss. D. Cardinalis sigilli impressione pluribus in locis accurate obsignata et munita, omni cura et diligentia, propriis manibus pie et humiliter reclusit, et in sacristia ejusdem ecclesiæ pro nunc servari et fideliter custodiri mandavit, ad effectum illa inde postmodum majori quo fieri poterit sumptu et apparatu solenniter et processionaliter, ad eorumdem SS. Nerei et Achillei ecclesiam, sui Cardinalatus titulum, transferendi et asportandi; relicta nihilominus per præd. Illustriss. D. Cardinalem eisdem RR. Fratribus, et in eadem capsula plumbea subtus præd. altare in priori in quo aderant loco, aliqua parte Reliquiarum corporum ipsorum beatorum Martyrum... Actum in præd. S. Adriani ecclesia, præ- E sentibus ibidem Magnif. D. Fabritio Paulutio et Magnif. D. Joanne Bapt. Picciolotto præd. Illustriss. D. Cardinalis familiaribus, testibus ad præmissa omnia et singula vocatis et habitis. Ego Octavius Cellius de Aqua-sparta, causarum curialium Cameræ Apostolicæ Notarius, de præmissis rogatus, hoc publicum instrumentum subscripsi et signavi requisitus †.

particula quadam relicta in veteri loculo,

et 12 Maji defert ad restauratam a se ecclesiam,

13 *Non longa interposita mora fuit quin designata translatio perficeretur: de qua licet nullum conditum instrumentum acceperimus, neque aliam peractæ solennitatis historiam, diem tamen fuisse a prædictis tertiam, ipsum scilicet Sanctorum festum, notavit Joannes Juvenalis Ancina apud Barnabæum, lib. 3 cap. 2 hoc memorabili eventu et ad Sanctorum commendandam interventionem non prætereundo, his verbis addito.* Lubet, *inquit*, his adjungere Card. Baronium (quemadmodum ipsemet ore suo mihi narravit) calidissimis precibus obsecrasse gloriosos Martyres Nereum et Achilleum, ipsa die qua eorum corpora ex Diaconia S. Adriani ad antiquam ecclesiam relata sunt, ut adesse dignarentur Cardinali Avenionensi, in re difficillima quam tractabat, de conciliandis inter se Mantuæ et Parmæ Principibus, id quod humanis rationibus obtineri non posse, Purpuratorum prope F omnium judicio, censebatur. Ecce autem ipsa die, qua ipsis Martyribus solenni officio gratulamur, IV Idus Majas, pacem ex improviso factam esse apparuit. *Cardinalis Avenionensis intelligitur supra nominatus et infra laudandus Cardinalis Taurusius, Julii III nepos, ex Congregatione Oratorii ad Archiepiscopatum Avenionensem, deinde ad Cardinalatum evectus, et ad Senensem Archiepiscopatum translatus: de quo ad annum* MDXCVII *scribit Historiæ Mantuanæ auctor Hippolytus Donesmundi, quod cognita Parmensis mente Mantuam appulerit* XXVI *Martii, adeoque dextre tractaverit Mutinensis animum, ut eum inclinaverit ad honoratas quas afferebat pacis conditiones: in cujus rei gratiam cantaverit Missam sequenti Dominica scilicet* XXX *Martii, in ecclesia Cathedrali de Spiritu sancto; proposita plenaria indulgentia omnibus pro pacis confirmatione oraturis. Et hæc confirmatio intelligitur ex Ancina facta esse* XII *Maji, prout postea Romæ innotuisse indicat prædictus auctor, ipso scilicet eodem die quo non tantum celebratum Sanctorum festum opinamur, sed ipsa quoque eorum corpora in ecclesiam restauratam relata.*

quando ex voto Baronii inter Parmensem et Mutinensem pax coaluit

14 *Conservationi porro prædicta ecclesiæ SS. Nerei et Achillei futuris quoque temporibus consultum volens*

Clemens

A *Clemens Papa, eodem anno* MDXCVII *die* III *kalen. Julii, per bullam datam ad S. Petrum, decrevit eamdem Congregationi Patrum Oratorii subjiciendam, sic exordiens.* Clemens Episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Cum ex debito Pastoralis officii, humeris nostris Divina dispositione impositi, singularum ecclesiarum cura nobis demandata existat : illarum tamen quæ in hac alma Urbe existunt et quæ S. R. E. Cardinalibus in titulum concedi consueverunt, manutentionem et conservationem præcipua quadam providentia et solicitudine, Domino cooperante, procurare ac ejusdem officii partes interponere nos convenit, prout conspicimus in Domino expedire. Cum itaque ecclesia SS. Nerei et Achillei, quæ inter vetustissimos d. Urbis Titulos connumeratur, ob illius antiquitatem collapsa et fere diruta ac ad profanos pene usus redacta fuerat; et quæ per plures annos proprio caruit Presbytero Cardinale; et quam dilectus filius noster Cæsar, titulo eorumdem SS. Nerei et Achillei Presbyter Card. Baronius nuncupatus; in titulum sui Cardinalatus sibi per nos concedi obtinuit; quique ecclesiam ipsam singulari pietate et non modica ejus impensa restauravit, et ad pristinum statum et ecclesiæ usum restituit, et ad

AUCTORE D. P. Eam ecclesiam 20 Junii Clemens Papa,

cum insigni ipsius Baronii commendatione,

B quam eorumdem SS. Nerei Achillei ac Domitillæ corpora, in quorum honorem ecclesia ipsa constructa fuit, quæ antea sub Confessione d. ecclesiæ recondita, ad ecclesiam S. Adriani tempore felicis recordationis Gregorii Papæ IX Prædecessoris nostri translata fuerant, d. Cæsar Cardinalis pia ejus liberalitate, de nostra licentia, sub eadem confessione ab ipso pariter restituta honorifice reportari et recondi curavit.

15 Ut igitur ecclesia ipsa SS. Nerei et Achillei in hoc decenti statu conservetur providere volentes, de maxima pietate et caritate nobis admodum nota dilectorum filiorum Præpositi et Presbyterorum Congregationis Oratorii S. Mariæ in Vallicella de eadem Urbe, cum quibus antiquitus dum in minoribus constituti essemus, ut etiam dum Cardinalatus honore fungebamur, familiariter conversati sumus, plurimum in Domino confisi, decrevimus ecclesiam ipsam SS. Nerei et Achillei, de consensu ipsius Cæsaris Cardinalis, curæ, regimini et administratione ejusdem Congregationis committere et demandare, illamque eidem Congregationi perpetuo concedere et assignare. *Decernens deinde proprio motu, annum jurium et bonorum quorumcumque ad ecclesiam pertinen-*

unit et committit Congregationi Oratorii :

C *tium valorem in præsentibus pro expresso habendum (decreverat enim alias absque hoc irritam esse beneficiorum unionem) eamdemque ecclesiam a cujuscumque præterquam a Vicarii generalis jurisdictione eximens, et quæcumque contraria abrogans, salvo quod* Presbyter Cardinalis Titularis ad illam in festivitatis ac stationis et aliis quibuscumque diebus accedere, et Missæ ac Vesperis assistere, illasque uti sibi libuerit celebrare possit... ipsam, *inquit*, ecclesiam, sic ut præfertur liberam et exemptam, eidem Congregationi perpetuo concedimus et assignamus, unimus, annectimus et incorporamus.

16 Ita quod d. Congregationis Præpositus et Presbyteri, ecclesiæ SS. Nerei et Achillei hujusmodi, ac illius ædificiorum, jurium et pertinentiarum quorumcumque per se vel alium vel alios, eorum etiam d. Congregationis nomine, propria auctoritate realem et actualem possessionem libere comprehendere et perpetuo ritinere; ac quæcumque ipsius ecclesiæ SS. Nerei et Achillei ac alia illi donanda seu quomodolibet relinquenda bona recuperare, recipere, exigere et levare, illorumque fructus, redditus et proventus exigere, ac in eorum et d. Congregationis usus et utilitatem convertere; nec non sacrarum Reliquiarum in eadem ecclesia consistentium curam et administrationem perpetuo habere, ac Reliquias mobiles, quæ non sunt sub Confessione reconditæ, in eorum ecclesia de Vallicella custodire et asservare, ac ad ecclesiam SS. Nerei et Achillei in festivitatis et Stationis illius diebus deferre ; ac eidem ecclesiæ SS. Nerei et Achillei in divinis, prout eis videbitur ac eorum arbitrio (ita ut ad aliquod onus ceu servitium in d. ecclesia SS. Nerei et Achillei subeundum vel præstandum minime cogi aut compelli possint) deservire seu deserviri facere, ipsamque ecclesiam SS. Nerei et Achillei in spiritualibus et temporalibus regere et gubernare libere et licite possint ac valeant, etiam absque ipsius ecclesiæ SS. Nerei et Achillei Presbyteri Cardinalis Titularis seu d. Urbis Vicarii vel cujusvis alterius consensu seu licentia, E desuper minime requisita, eisdem auctoritate et tenore similiter perpetuo concedimus et indulgemus.

D *libere possidendam et regendam :*

Sequuntur formulæ cautionariæ ordinariæ atque extraordinariæ, ut præsentis decreti firmitati et inviolabilitati consulatur : quibus omissis hic addimus, quod juxta potestatem in eo factam, capita SS. Nerei et Achillei *translata fuerint ad ecclesiam Vallicellanam ubi ea hoc* XII *Maji anno* MDCLXI *venerati sumus, Missæ sacrificium solenne ibidem celebrante Ferdinando Furstenbergio, Alexandri VII Camerario et Electo Episcopo ac Principe Paderbornensi. Fuisse autem Cardinalium Baronium usque ad finem vitæ SS. Nereo et Achilleo pie devotum, tamquam Patronis suis, non solum testatur Barnabæus lib.* 3 *Vitæ cap.* 4, *sed etiam cap.* 9 *addit, quod* de suo ipsius funere cogitans, Franciscum Zassaram obsecravit, hoc sibi beneficii loco a Patribus impetraret, ut se in ecclesia SS. Martyrum Nerei et Achillei, omissa funeris pompa, tamquam pauperculum hominem sepeliendum curarent : ibi enim ille jam pridem, juxta tutelares Martyres, sepulcrum sibi paraverat, sola modestia atque humilitate conspicuum. *Et ille quidem obiit pridie kalendas Julii anno* MDCVII : *sed in eo quod petierat mos ei gestus non est; nolentibus præsentia tam cari sibi pignoris privari religiosissimis illis Patribus, qui, uti scribit idem Barnabæus lib.* 2 *cap. ult.* quarto postquam obierat die corpus in arca plumbea, quam lignea circumdabat, inclusum in sepulcro suo communi ad sinistrum latus aræ majoris condiderunt. Cumque *apud eosdem* biennio post Franciscus Maria Cardinalis Taurusius extremum diem clausisset, et juxta Cæsarem sepultus esset, ibidem erecto monumento elogium, *utrique commune* marmori insculpendum curarunt, *id factum professi*, ne corpora disjungerentur in morte, quorum animi, divinis virtutibus insignes, in vita conjunctissimi fuerant.

capita ad ecclesiam Vallicellanam delata,

ubi et Card. Baronius, licet ad SS Nereum et Achilleum sepeliri petierit, F

cum Card Taurusio tumulatur.

DE

DE S. PANCRATIO MARTYRE, ET S. DIONYSIO EJUS PATRUO.

G. H.

§. I. Cultus Sacer: Acta martyrii. Ecclesia S. Pancratii.

ANNO CCXCIII AUT. CCCIV *Memoria in antiquis Fastis,*

Quemadmodum *veneratio* SS. Nerei et Achillei, *Martyrum Romanorum, in Ecclesia Romana non excludit cultum* S. Pancratii Martyris, *quin simul eodem Officio Ecclesiastico eorum festum celebretur; ita sacra eorum memoria in antiquissimis Hieronymiani Martyrologii apographis conjungitur his verbis :* Romæ Nerei et Achillei, et natale S. Pancratii Mart. *Idem fit in antiquis MSS. Martyrologiis Richenoviensi, Rhinoviensi, Augustano, Casinensi, Altempsiano et aliis. Venerabilis Beda, in suo genuino Martyrologio, hoc ei tribuit elogium :* Romæ S. Pancratii, qui cum esset annorum quatuordecim, sub Diocletiano martyrium capitis detruncatione complevit. *Quæ plane eadem suis* B *Martyrologiis inseruerunt Rabanus et Usuardus cum hodierno Martyrologio Romano, sed præponitur* via Aurelia, *ut palæstra martyrii. Ado ista subjungit :* Cujus corpus Octavilla, illustris femina, occulte noctu sublatum, aromatibus conditum sepelivit, quarto Idus Maji. *Quæ eadem leguntur apud Notkerum et in Martyrologio sub nomine Bedæ supposito. Similia apud posteriores Martyrologos habentur. Ado dein ista addit :* Eodem die B. Dionysii, patrui ejusdem Pancratii, cujus studio idem Pancratius et baptizatus et in timore Dei confortatus, ad martyrium animatus est. Ipse cum præmiis cœlestibus carus et Deo dignus, in pace diem vitæ hujus clausit. *Eadem tradunt Usuardus, Notkerus, et auctor Bedæ suppositi, aliique recentiores cum Martyrologio Romano.*

Acta Martyrii in vetustis MSS.

2 *Acta Martyrii ex variis MSS. obtinere studuimus, ob aliquam in Imperatoribus notandis diversitatem. Ex omnibus ea sola selegimus danda, quæ et ipsi in pervetusto codice nostro habemus et descripta accepimus ex MSS. Windbergensis in Bavaria monasterii ac Trevirensibus S. Maximini et S. Martini, Audomarensi ecclesiæ Cathedralis et alio Reginæ Sueciæ. Eadem apud Mombritium ante ducentos annos fuerunt excusa, et in MS. Cryptæ Ferratæ inter Codices Vaticanæ bibliothecæ servato sub num.* 866 *Græce reddita* C *leguntur sub aliqua phrasis diversitate. Ubique autem commune cunctis* σφάλμα *irrepsit, dum ad titulum* Papæ Romani, *fortassis sine nomine positum, notatum fuit nomen* Cornelii, *qualis tempore Diocletiani non sedit : et pro quo, omnibus consideratis, mallemus substituere, nomen* Caii Papæ Romani, *quod etiam incorrecte scriptum potuit præbuisse occasionem ineruditis amanuensibus aberrandi. Interim horum errorem satis palpabilem secutus cum aliis est Pamphilus Monachus, Presbyter Sanctæ civitatis ordinatus et servus sanctæ Christi Dei nostri resurrectionis in encomio Græco S. Soteridis Virginis ac Martyris, quod Florentiæ invenimus servamusque pro supplemento Februarii, dandum ad diem* x *ejus mensis quo illa colitur. Præfuit Ecclesiæ* S. Caius *ab anno* CCLXXXIII, *usque ad annum* CCXCVI, *cujus Acta illustravimus ad diem* XXII *Aprilis, et nonnulla ex Actis S. Sebastiani Martyris ad* XX *Januarii repetivimus. Ex hisce num.* 69 *relatis hæc latius deducimus :* Quia tutus nullus inveniri poterat locus ad latebram confovendam, morabantur omnes apud Castulum quemdam Zetarium palatii, qui Castulus ibidem in palatio in superiori loco et valde altissimo commanebat. Ideo autem hæc apta mansio probabatur, quia et ipse Castulus cum suis omnibus Christianissimus erat; et lex data de sacrificiis, cum ubique sui fervore desæviret, in illis qui palatio adhærebant, quia nec suspicio de eis esse poterat, celabatur. Erant ergo, ut diximus, omnes hi morantes cum sancto Papa Caio apud Castulum Zetarium in ipsis superioribus palatii. *Hæc ibi. Jam infra num.* 2 Dionysius et Pancratius venerunt ad Regiam sancti Papæ, quam custodiebat Eusebius Ostiarius, vir totius sanctitatis. *Ita supra* palatium, *hic* Regia *in antiquioribus omnibus MSS. scribitur, pro qua in recentioribus legitur* janua. *Deinde in eisdem Actis ista adduntur :* Ascendebant autem ad eos occulte viri religiosi et religiosæ feminæ, et a Sanctis diversas sibi sanitatum gratias impetrabant : *ibi* juvenem exanimem a S. Tiburtio sanatum baptizavit S. Caius E cum parentibus illius, *item alios* a S. Castulo conversos S. Caius omnes baptizans numero Sanctorum sociavit. *Ibidem, ex Actis S. Susannæ Virginis et Martyris, referuntur conversi* S. Thraso Christianissimus togatus, SS. Maximus Comes rei privatæ, Claudius ejus frater, Prepedigna hujus uxor, Alexander et Cutias filii *dein Martyres, quorum Acta illustravimus ad* XVIII *Februarii. His conformia sunt, quæ infra num.* 2 *dicuntur.* Quia magna persecutio erat Christianis in illis diebus, quidam Papa Romanus latebat in vico Dionysii et Pancratii, et cum audiret Dionysius universas virtutes quas Papa Romanus faciebat, quomodo universum populum ab cultura idolorum amoveret, et ad viam rectam et ad vitam æternam perduceret; ita factum est ut Dionysius, una cum suo nepote Pancratio, ad ejus notitiam perveniret.

Conversio an a S. Caio Papa facta ?

Tempus martyrii anno 293

3 *Hisce considerationibus permoti*, *nomen* Caii *Actis inseruimus, idque hic monemus, ne præjudicium fiat, si forsan alia certiora monumenta reperirentur, quibus probaretur, prædictos Sanctos sub* S. Marcellino Caii *successore primum pervenisse Romam. Non enim primæ notæ Acta illa sunt, neque ipso martyrii tempore conscripta, ut patet ex conclusione, qua dicitur,* Eodem tempore passa Virgo Sotheris, *additurque,* Diocle- F tiano nono et Maximiano octavo Imperatoribus. *Ubi si intelligas* annum *Imperii* nonum et octavum, *non habebis phrasim illius ævi, sed posterioris, et annum Christi* CCXCIII. *Sin autem cum interprete Græco legas* βασιλεύοντος μὲν Διακλητιανοῦ ὑπαθείᾳ θ' καὶ Μαξιμιανοῦ, *ut intelligatur passa Virgo* Imperatoribus Diocletiano IX et Maximiano VIII *id est* nonum et octavum Consulibus, *quomodo tunc temporis scriptum fuisset, indicabitur annus Christi* CCCIV *et istorum Imperatorum ultimus, quando uterque* I *Aprilis, adeoque ante mortem S. Sotheridis, Imperium deposuit, Nicomediæ unus, pridem Roma absens, alter Mediolani : proinde censeri deberent, ea quæ* Diocletiano *hic tribuuntur, intelligenda de* Maximiano Galerio, *Diocletiani et Maximiani Herculii persecutionem continuante : sicuti in similibus post scriptis Martyricorum Agonum Actis Diocletiani nomen sæpe invenimus perperam poni, quando in Diocletiani persecutione passus aliquis memorabatur. Est nobis satis verosimile idem accidisse in scribendo S. Pancratii certamine : sic enim annus dicetur notatus ex aliquo illiusmet ævi monumento, cetera autem pro scriptoris ingenio explicata haberi. Ex dictis interim corruit ratio aliorum, qui loco* Diocletiani et Maximiani *intruserunt* Valerianum et Gallienum, *quasi*

aut forte an. 304 *sub Maximiano Galerio.*

AUCTORE G. H.

A *quasi tunc* S. Cornelius *vixisset : qui obiit Consulibus Imperatoribus Gallo et Volusiano anno* CCLII, *biennio antequam in horum locum succederent Valerianus et Gallienus. Similia Acta, in quibus hi Imperatores indicabantur, passim nitidiore stylo et cum nonnullis amplificationibus exornata, ex MS. Romano accepimus, quæ omittuntur : uti etiam alia, quæ habemus ex codice MS. Monasteriensi Bernardi Rottendorfii, et alio Reginæ Sueciæ num.* 13 *signato. In his dicuntur parentes* S. Pancratii *fuisse Christiani, et ab iis* S. Pancratius *in fide Christiana educatus persuasisset* Dionysio patruo *eamdem fidem amplectendam esse : et deinde reliqua ex aliis Actis subjunguntur, nec satis cohærentia, ut non mereantur hic excudi.*

Alia Acta omissa.

4 Decollatum esse S. Pancratium via Aurelia, et ab Octabilla *sive* Octavilla in sepulcro novo depositum, *Acta habent. Erat eadem via cœmeterium S. Calepodii, de quo ad hujus Acta egimus* X *Maji. Fuisse autem* cœmeterium S. Calepodii apud S. Pancratium, *testantur Cencius Camerarius et Petrus Manlius, in Cœmeteriorum Catalogo apud Paulum Aringhum lib.* 2 *Romæ subterraneæ cap.* 12 *num.* 5. *Pancirolius, quia apud Anastasium legit in Felice* I, *quod* constituit supra sepulcra Martyrum Missas celebrari ; *et in Felice* II, *quod* fecit basilicam via Aurelia cum Presbyterii honore fungeretur, *ab uno conditum oratorium, ab altero amplificatum sibi est imaginatus : prudentior prælaudatus Aringhus num.* 13 *ait,* incertum esse quo potissimum tempore aut a quonam exædificata fuerit ecclesia super Calepodii cœmeterio : *quod tamen de primo illius ecclesiæ initio intelligit Aringhus ; quia Anastasius Bibliothecarius de Vitis Pontificum tribuit istius operis perfectionem S. Symmacho Papæ, in cujus Vita ista habet :* Hic fecit basilicam sanctæ Martyris Agathæ, via Aurelia in fundo Lardario, et a fundamento cum fonte construxit, ubi posuit arcus argenteos duos. Eodem tempore fecit basilicam S. Pancratii, ubi et fecit arcum argenteum qui pensabat libras quindecim. Fecit autem eodem loco balneum, *ubi Aringhus notat vocem illam,* fecit, *apud Anastasium frequenter, pro* instauravit, *usurpari. Sedit Pontifex Symmachus ab anno* CCCCXCVIII *usque ad annum* DXIV. *Celebris porro fuit dicta ecclesia* S. Pancratii, *ut ab ea portam Janiculensem, Aureliam antiquitus dictam, ex ejusdem Sancti nomine jam olim appellatam fuisse* portam S. Pancratii, *testetur Procopius lib.* 1 *de Bello Gothico Justiniani Imperatoris. In magna quoque veneratione* C *fuisse* S. Pancratium *ejusque sacras reliquias in dicta ecclesia asservatas, attestatur Gregorius Episcopus Turonensis lib.* 1 *de miraculis cap.* 39 *his verbis.* Est etiam haud procul ab hujus Urbis muro et Pancratius Martyr, valde in perjuris ultor. Ad cujus sepulcrum si cujusquam mens insana juramentum inane proferre voluerit, priusquam sepulcrum ejus adeat, hoc est antequam usque ad cancellos, qui sub arca habentur, ubi Clericorum psallentium stare mos est, accedat ; statim aut arripitur a dæmone, aut cadens in pavimento emittit spiritum. Ex hoc enim quisque fidem cujuscumque rei ab alio voluerit elicere, ut verum cognoscat, non aliter nisi ad hujus basilicam destinat. Nam ferunt plerosque juxta basilicas Apostolorum sive aliorum Martyrum commanentes, non alibi pro hac necessitate, nisi templum expetere B. Pancratii, ut ejus severitatis censura publice discernente, aut veritatem audientes credant, aut pro fallacia judicium Martyris beati experiantur.

B

Ecclesia S. Pancratii in cœmeterio Calepodii,

unde dicta porta S. Pancratii :

in illa non impune pejerabatur,

5 *Hæc Gregorius Turonensis, quo aliquanto junior S. Gregorius Magnus Papa hanc ipsam Ecclesiam tantopere veneratus est, ut ipso* S. Pancratii *natalitio die ibidem Homiliam* XXVII, *in Caput* XV *Joannis, habuerit, quam ita concludit :* Ad Martyris tumbam consistimus, qui ad cœleste regnum, ex qua morte pervenerit, scimus. Nos si pro Christo corpus non ponimus saltem animum vincamus. Placatur Deus isto sacrificio, et probat judicio pietatis suæ victoriam pacis nostræ. Certamen enim nostri corporis aspicit : et quo post vincentes remunerat, nunc decertante juvat Jesus Christus Dominus noster. *Idem Magnus Gregorius, lib.* 3 *Registri epistola* 18, *cum cultum* S. Pancratii *animadverteret a Clericis negligi, dictam ecclesiam monachis custodiendam tradidit, eorumdemque Abbati Mauro commendavit, hæc præcipue verba illi scribens :* Sed et hoc præ omnibus curæ tuæ sit, ut ibidem, ad sacratissimum corpus B. Pancratii, quotidie opus Dei procul dubio peragatur. *Hæc Gregorius Magnus : post cujus obitum elapsis annis* XXII *præfuit Honorius, qui, teste Anastasio,* fecit *id est instauravit,* basilicam B. Pancratio Martyri, via Aurelia, milliario secundo a solo, et ornavit sepulcrum ejus argento, pensante libras centum viginti. *Pancirolius existimat, eo loci a Leone X superiori seculo institutam fuisse stationem, et collocatos Fratres S. Ambrosii ad nemus nuncupatos; antea autem dixerat Ludovicum Cardinalem Torres Montis regalis Archiepiscopum anno* MDCVIII *decori ejusdem ecclesiæ consultum voluisse, solo æquatis ædificiis, quo utramque illius alam obscurabant : sed morte ejus hæsisse suspensum opus; postea tamen (id est ante annum* MDCXXV *quo librum suum edidit) translationes quasdam Sanctorum eo factas, nominatim SS. Malchi, Madiani et Goteriæ, quorum alia nulla habeatur notitia, sub uno altarium ; sub altero, SS. Victoris et Coronæ, Damasci passorum, qui* XIV *Maji coluntur. Demum illud ex Aringo addimus,* quod prædictam ecclesiam Innocentius X Pont. Max. cum ejus curam negligi animadverteret, in Abbatialem, ut olim erat, titulum redegerit, et uni ex sacro Cardinalium Collegio commendaverit : qui religiosum ejusdem ecclesiæ cultum solicite curaret ac promoveret, remotis inde monachis S. Ambrosii, quibus eadem ecclesia commissa fuerat. *Nunc autem transiisse eam ad Carmelitas discalceatos intelligitur ex Sanctuario seu Menologio Romano Caroli Bartholomæi Piazza, in lucem dato sub annum* 1675.

D

et a S. Gregorio Homilia habetur,

eadem restaurata ab Honorio I

E

VIDE APP. TOM. VII MAII NOT. 42**

ab Innocentio X in Abbatialem erigitur.

VIDE UT SUPRA NOT 43**

§. II. Sacræ reliquiæ in variis ecclesiis.

Sacræ S. Pancratii Reliquiæ *ditarunt complures ac pariter nobilitarunt Christiani orbis ecclesias : at præcipua ossium moles, quæ* Corpus *ejus adhuc censetur, adservatur sub maximo altari prædictæ ejus ecclesiæ, venerabile vero* Caput *ejus habetur in sacrosancta ecclesia Lateranensi, ubi, Officio SS. Nerei et Achillei translato in primam diem non impeditam, colitur* S. Pancratius ritu duplici, *et omnia recitantur de Communi unius Martyris tempore Paschali, et in Missa legitur* Credo. *Est in ea ecclesia* antiquum Oratorium S. Pancratii, cujus in veterum Annalibus frequentem fieri mentionem *tradit Cæsar Rasponus lib* 1 *Patriarchii Lateranensis cap.* 16. *Addit Piazza sacrum caput in magno ecclesiæ illius incendio fuisse conservatum, et triduo sanguinem sudasse. Esse præterea dentem S. Pancratii in ecclesia S. Clementis et alias Reliquias in aliis templis tradit Pancirolius in Thesauro urbis Romæ. Sed et per viciniam ejusdem Urbis partem illarum aliquam distributam atque Albanensibus nominatim communicatam persuadet, quod antiquissimus illius ecclesiæ titularis fuerit S. Pancratius : sic enim apud Anastasium Bibliothecarium legitur in vita Leonis III :* Episcopium Albanense simul cum ecclesia, quæ in nomine B. Pancratii fundata *est*, per quamdam negligentiam vel incuriam, per submissiones diabolicas, post matutinas laudes exusta, a fundamentis usque ad summum tectum combustum est : sed clementissimus

F

Corpus in propria æde,

Caput in Lateranensi,

Albani,

A mentissimus et solertissimus Pontifex Deo aspirante ex sancti Spiritus inspiratione, firmum jaciens fundamentum, mirum in modum jam præfatam ecclesiam noviter restauravit, et simul cum sartis tectis Deo juvante ad meliorem deduxit statum.

*Vide ut supra not. 44**

Venetiis,

7 *Petrus de Natalibus lib.* 4 *Catalogi cap.* 56 *aliquod Vitæ compendium non absque mendis tradit, et sub finem addit ista :* Nunc autem dictum corpus Venetiis in monasterio S. Zacchariæ quiescere ab ejusdem loci Sororibus perhibetur. *Quod ob aliquas ejus Reliquias a sanctimonialibus ita asseri, arbitramur. De Reliquiis hujus ecclesiæ egimus* 7 *Februarii ad Vitam S. Theodori Ducis et Martyris* § 2 *n.* 37, *ubi inter alias Reliquias etiam recenseri quasdam* S. Pancratii *diximus ex Sabellico et Sansovino. Bononiæ etiam aliquas* S. Pancratii *reliquias asservari in ecclesiis S. Petri, S. Dominici et apud Sanctimoniales a Jesu Maria in platea Galleria scribit Masinus in Bononia perlustrata : imo quod miramur, primo ad hunc diem tradit* Caput S. Pancratii Martyris extractum ex cœmeterio S. Saturnini, et ab Alexandro VII anno MDCLX mediante Ambrosio Landuccio Senensi, Episcopo Porphyrensi, illius Sacrista impetratum, et Bononiæ ab Antonio Ridolfio Vicario generali Archiepiscopali, rogante Carolo Vannotto Notario, recognitum anno

Bononiæ, *ubi caput alterius Pancratii,*

B MDCLXII die XV Septembris, et depositum in ecclesia Patrum Servitarum ad S. Georgium in Poggiali. *Hæc ibi, quæ melius ad dictum* XV *Septembris aut alium diem referrentur, et cultum obtinerent, ut posset sacrarum Reliquiarum nimia confusio evitari. Nam* S. Pancratii, *de quo hic agimus,* corpus *fuit depositum via Aurelia, et ex ejus ibidem ecclesia caput olim delatum ad basilicam seu Patriarchium Lateranense : et contra caput S. Pancratii Bononiam translatum, nuper extractum est ex cœmeterio S. Saturnini via Salaria : ex quo eodem aut alio aliquo extractum credi potest* corpus alicujus S. Pancratii Martyris Romani quo Domus Probationis quondam Rector Treviris, piæ memoriæ P. Panhauss sanctius reddidit, ante annos circiter decem, sacellum honori S. Ignatii a se ornatum, insigni pompa istuc reliquias illas inferens, *uti nobis aliquando scripsit P. Jacobus Kritzradt* S. J. *In ecclesia et diœcesi Mediolanensi solennem* S. Pancratii *venerationem olim fuisse, colligimus ex Missali anno* MDXXII *excuso et Breviario anni* MDXXXIX, *in quibus et Missa propria ejusque Officium particulare designatur. Forte hujus solennitatis præbuit occasionem S. Gregorius Magnus, qui lib.* 7 *Registri epistola* 86 *testatur se* Fortunato Episcopo Mediolanensi misisse reliquias S. Pancratii. *et lib.* 8 *cap.* 63 *meminit* ec-

uti et Treviris,

aliæ Reliquiæ Mediolanum

C clesiæ in urbe Siciliæ Lilibetana, ad honorem S. Pancratii et aliorum Sanctorum consecratæ. *Esse ejusdem ecclesiam in diœcesi Calinensi tradit Michael Monachus in Sanctuario Capuano pag.* 502. *Passim autem in topographicis Italicarum Provinciarum tabulis invenire est varios vicos* a S. Brancatio *nuncupatos, quomodo* S. Pancratii *nomen vulgus Italicum enuntiat : quod late diffusum illius Sancti cultum probat.*

et in Gallias delatæ,

8 *Ad varias etiam Gallicanas ecclesias, fuisse aliquas* S. Pancratii reliquias *delatas constat. Saussayus in Martyrologio Gallicano ad hunc diem refert* natalem S. Pancratii Martyris, cujus reliquiæ aliquot, *inquit,* dono Pelagii Papæ, cum multis aliis Sanctorum Martyrum pignoribus, in Gallias Massiliam, miraculorum coruscante fulgore, delatæ sunt : sicut S. Gregorius Turonensis in libro suo de gloria Martyrum gravi relatione commemorat *cap.* 83 ; *scilicet quod virtute reliquiarum Diaconus, ex cujus relatione ista scribit Gregorius, cum ceteris mare transfretantibus, a sæva, quæ ventorum vi oborta fuerat, tempestate liber evaserit. S. Gregorius Magnus lib.* 5 *Registri epist.* 50 *testatur se etiam* Reliquias S. Pancratii *et aliorum Sanctorum misisse* Palladio Episcopo Santo-

D nensi, qui ecclesiam ad horum honorem construxerat. *Præterea S. Vitalianus Papa aliquas* Reliquias S. Pancratii Martyris *misit* S. Wandregisilo, qui unum ex quatuor a se constructis templis dedicavit S. Pancratio Martyri, *uti indicatur in Vita S. Wandregisili, ad diem* XXII *Julii illustranda. Inter Reliquias, quas* S. Angilbertus Abbas Centulensis *pro sua ecclesia conquisivit, fuisse* aliquas S. Pancratii Martyris *indicatur* XVIII *Februarii post ejus Vitam, in Scripto S. Angelberti num.* 15.

Auctore G. H.

9 *Fuerunt etiam Belgicæ Ecclesiæ sacris Reliquiis S. Pancratii nobilitatæ, ac primo Ecclesia Gandensis, cujus rei testimonium tale præbet Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii ad hunc* XII *Maji his verbis :* Sunt anno nongentesimo octogesimo quinto Reliquiæ ejus ex Urbe ad cœnobium Gandense delatæ, per Eremboldum tunc monachum, postea Abbatem, de quo nuperrime inventum est testimonium pene detritum, quod ad conservandam antiquitatis dignitatem subjiciam. Andreas Abbas Oduino Abbati. In nomine Domini. Istæ sunt Reliquiæ S. Pancratii Martyris, quas transmisit Andreas humilis Abbas ab urbe Roma ad Gandavi castri cœnobium, non propter pecuniam, sed pro caritate ac Dei proximique dilectione, rogante quoque Domina Tetta ancilla

not. 3

item Gandavum an. 985,

E Dei ex Anglorum gente orta. Promisit enim nobis, ut memoratas Reliquias mittere deberet in locum sacrum, ubi magnam venerationem et quotidie Missarum celebrationem habere deberent, ut.... S. Pancratii beatissimi Martyris accipiatis cum magna reverentia ac debito honore, portiones de ejus sacratissimo corpore, id est unam portionem de dorso, alteram de costa, tertiam de crure, atque recondatis in locum sacrum, ubi quotidie et sine intermissione sacrificiis, canticis et hymnis honoretur : sed et nos pro amore ejus intet nos habeamus fraternitatem, ac memores simus alterutrum, sive in orationibus sive in Missarum celebrationibus. Vale in Christo Amen. Has autem S. Pancratii Reliquias jacere in capsula S. Lamberti, constat ex visitatione Cornelii Jansenii, primi Gandensis Episcopi. *Hæc Molanus. Memoratus* Eremboldus, *traditur vixisse usque ad annum* MXVII, *sub quo ibidem vitam hanc mortalem exuit S. Macarius Archiepiscopus Antiochenus, in cujus Vita longiore, ad diem* X *Aprilis edita, traditur num.* 63 corpus S. Macarii, ut populus liberiorem accessum haberet, delatum fuisse ad montem S. Pancratii, *urbi vicinum ad viam publicam versus Teneramundam, ubi etiamnum visitur altare semirutum, in quo credimus has* S. Pancratii, *depositas*

F *fuisse Reliquias, et inde cum solenni pompa ad præfatum monasterium delatas, dicta autem translatio inscripta est MS. Florario ad diem* XX *Octobris.*

10 *Arnoldus Rayssius in Hierogazophylacio Belgico tradit pag.* 411 *aliquas* Reliquias S. Pancratii asservari Duaci in ecclesia Collegiata S. Petri *et pag.* 495 *etiam aliquas esse* Mechliniæ in ecclesia Societatis Jesu, *et pag.* 260 *fuisse etiam olim* Ultrajecti in ecclesia collegiata S. Joannis. *At Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii scribit Reliquias ejus fuisse* in ecclesia S. Salvatoris, ideoque natalem ejus solere a Clero et populo dictæ diœcesis celebrari. *In hac diœcesi erat Lugdunum Batavorum, in quo secundum templum fuit S. Pancratii anno* MCCCXV *dedicatum, habuitque collegium Canonicorum, a Joanne Varneburgio Episcopo Ultrajectino anno* MCCCLXVIII *institutum. Coloniæ in collegio Batavorum, SS. Willibrordo et Bonifacio sacro,* esse os magnum S. Pancratii, *et* alias reliquias in custodia depositas, *tradit Gelenius in Admiranda Colonia : qui etiam scribit ejusdem* S. Pancratii Reliquias *servari* in ecclesia parochiali S. Lupi, *item in* ecclesiis Canonicorum S. Antonii, Patrum Carmelitarum, et sanctimonialium

sunt etiam Duaci, Mechliniæ,

Ultrajecti,

cum ecclesia Leidæ,

Coloniæ etiam,

AUCTORE G. H.

A lium S. Claræ. *Præterea in Fastis Agrippinensibus idem Gelenius, uti et Theodorus Rhay in animabus illustribus Juliæ, Cliviæ, Montium, indicant Dusseldorpii, in æde principe, cum magno honore aliquas* S. Pancratii *Reliquias coli. Ast apud Treviros in ecclesia S. Matthiæ esse etiam* S. Pancratii *aliquas Reliquias in altari principali, et alio ad tumbam S. Matthiæ, retulimus ad hujus Acta* XXIV *Februarii, capite* IV *de Reliquiis. De prædictarum autem ecclesiarum aliqua intelligendum videtur, quod* S. Pancratii Martyris translatio *ad eam facta celebretur* IV *Aprilis, juxta additiones Greveni ad Usuardum Coloniæ excusas, ut dictum in Prætermissis ad eum diem. In Metropolitana Ecclesia Pragensi esse* S. Pancratii digitum, costam et alias duas insignes partes, sed quando et per quem allatas, non constare, *indicatur in Diario Reliquiarum dictæ Ecclesiæ. Quas omnes Reliquias etsi plurium Synonymorum Martyrum esse nobis persuadeamus, hic tamen pariter indicare voluimus; quia uno hoc die honorantur, quo unus præ ceteris notus occurrit in Fastis. Sic Festum* S. Pancratii Martyris Romani *celebratur in conventu S. Claræ, in urbe Lusitaniæ Guarda, in districtu seu commarca Beira, eo quod venerandas ejus reliquias, ut asserit in Hagiologio Lusitano Cardosus, acceperint a Francisco Saraiva, Sacer-* B *dote et Secretario Josephi de Mello, Agentis Lusitanorum in Curia Romana, sub patrocinio Marchionis de Vilhena, apud Summum Pontificem pro Rege Catholico Legati, anno* MDCXIV *e cœmeterio S. Calixti erutas. Has autem Reliquias seu Corpus, esse etiam alterius* S. Pancratii, *non est dubitandum.*

Treviris,

Pragæ:

et in Lusitania.

VIDE APP. TOM VII MAJI NOT. 45 **

§ 3. Cultus S. Pancratii in Anglia et Bohemia.

Cantuariæ prima Ecclesia dicata est S. Pancratio,

In *Angliam una cum fide Christiana introductam fuisse venerationem* S. Pancratii Martyris, *ex MSS. a Spelmanno in Conciliis Britanniæ editis, tradidimus* XXIV *Februarii post Vitam S. Ethelberti Cantiorum Regis, ubi in hujus Historia Donationum traditur,* fanum sive idolium consilio salutari beatissimi Augustini fecisse ab inquinamentis et sordibus Gentilium purgari, et in Ecclesiasticam Synagogam mutavisse, et fecisse in nomine Pancratii Martyris dedicari : et hanc esse primam ecclesiam a S. Augustino dedicatam. *Quibus ista addit Spelmannus pag.* 114. Templum illud valde congrue de beatissimo Martyre Pancratio dedicatur : valde utique conveniens et rationi congruum videbatur, ut puer Pancratius, qui tunc Romæ (quæ est mundi domina) Martyr tam celebris habebatur, ab Anglicis præcipue veneraretur, quibus pueri Anglici id foro Ro- C mano lactei candoris venales, causarunt Gregorium, tunc Abbatem monasterii S. Andreæ, quod ipsemet ad Clivum-Scauri in urbe Romana de patrimonio S. Pancratii fundaverat, Anglos Angelis sociare. Dum vero beatissimus Augustinus primam Missam in eadem ecclesia celebraret, invidens hostis puritati Anglorum, per puerum Pancratium dilatandæ; et videns se de domo expulsum, quam per longa inhabitaverat tempora; dictam ecclesiam funditus evertere nitebatur: cujus unguium scalptura usque in præsens exterius evidenter in muro orientali apparet. Obtinuit itaque immediate istis peractis a Rege Ethelberto B. Augustinus eamdem S. Pancratii ecclesiam, una cum terra adjacente, in cujus fundo Rex ejus hortatu ecclesiam in honore Sanctorum Petri et Pauli a fundamentis construxit. *Hæc ex antiquis monumentis Spelmannus. Voluit S. Vitalianus Papa hanc S. Pancratii venerationem apud Anglo-Saxones promovere, dum litteris ad Oswium Nordhumbrorum Regem missis, et a Beda lib.* 3 *Historiæ Anglorum cap.* 29 *relatis, eidem* Reliquias beatorum Apostolorum Petri et Pauli, et sanctorum

et prima Missa dicta frustra obnitente diabolo.

Reliquiæ missæ Oswio Regi:

Martyrum Laurentii, Joannis et Pauli, et Gregorii D atque Pancratii fecit contradi. *Ex quibus omnibus magni fuisse meriti habitum* S. Pancratium, *et eximia ubique veneratione cultum, certissime constat.*

12 *De ejusdem S. Pancratii cultu et ecclesia in Bohemia inter Majales Triumphos, anno* 1669 *Litomisslii editos, eorum auctor R. P. Georgius Crugerius e Societate Jesu ita scribit ad præsentem diem.* Hujus honori, quod sciam, unicum in toto regno templum in libero campo præ Wissehradensi arce ejusdem exemptæ ecclesiæ, primus Præpositus Benedictus erexit : unde olim, ante Hussitica disturbia, in illud semper competiit jus Patronatus Wissehradensi Capitulo. Memorabilia de eodem habentur sequentia. Cæso profligatoque sub annum Domini MCCCCXX Sigismundi Cæsaris exercitu a Pragensibus et Thaboritis, idque in vicinia ecclesiæ Pancratianæ, et quidem ipsis kalendis Novembribus, ceciderunt inter ceteros Bohemiæ ac maxime Moraviæ Barones non pauci : quin et solenniores aliquot Hungariæ Proceres, inter quos fuit et Bosniæ Princeps : quorum omnium corpora, in vicino scilicet ad D. Pancratii cœmeterio terræ mandata sunt. Et vero uti cæsorum in fidei Catholicæ defensione extaret memoria, juvarenturque pro pietate apud nos consueta, cum non possent amplius corpora, saltem animæ, liberali E omnino fundatione Hungarorum agnati cognatique providerunt. Cujus censuales quasi pecunias, quotannis pro sacris Missæ sacrificiis dependi solitas, etiam nobis superstitibus Pragam delatas meminimus.

ejusdem ecclesia prope Wissehradum in Bohemia,

ubi tumulati ann. 1420 Sigismundiani ab Hussitis cæsi,

13 Campanum deinde minus æs, quo ad Missas celebrandas evocari Sacerdos, easdemque audiendas populus consueverat, hoc quoque peculiare habuit, ut quoties nulla humana manu, sed Angelica haud dubie insonaret; toties Pragæ imminentem calamitatem denuntiaret. Quare cum pulsu illo ac sono extraordinario numquam fefellerit, semper fidem prædictionis apud credulos Pragenses invenit. Ante proximam Suecorum invasionem, atque adeo minoris Pragæ oppressionem tacuisse omnimode deprehensa est fatalis illa campana. Quo silentio haud dubie innuere voluit Deus, quod Vetere et Novo-Pragenses calamitate ea ultima et bellorum triginta annis durantium terminativa, non essent (furerent quantum vellent tormentis, ac extrema omnia per tot insultus attentarent hostes) non essent tamen involvendi, multo minus evertendi. Hoc tamen ut ita dicam beneficium non exemit ecclesiam Pancratianam ab ultimo exterminio, etiam post depulsum Suecum confectamque generalem pacem : quia prætextu nimiæ viciniæ occasionisque recipiendorum F hostium, si quando ea parte ingruerent, a Generali Bohemiæ Rudolpho Coloredo jussa est destrui, ac cum terra complanari.

et campana nullo pulsante sonare solita ad cladis alicujus præsagium,

14 Sed æris illius fatalis cum nemo subinde multum curaret tam sonoram annis præter propter quingentis sexaginta aliquot memoriam, subiit denique mihi adeo inclitæ antiquitatis conservandæ cupido. Quare bona Professorum et Doctorum Academiæ Carolinæ venia, ad quos ultimo ecclesia illa spectaverat, campanam ad Collegium nostrum S. Clementis detuli. In cujus ecclesia, ut dicimus, Germanica, hodieque in illum ipsum usum, in quem extra Pragam pependerat sonat. An etiam extraordinaria illa prophetia admonitura sit divino sonore urbem impendentium calamitatum, me omnino ac ceteros mortales fugit. Fortassis assistens ille ac commotor Campanæ Angelus, bonus equidem spiritus, quia præmonebat ac ad pœnitentiam inducebat, terminato præscripto jam laboris illius tempore, cum alio translata sit campana, quiescet. Sin una Pragam transmigravit commovebitque illud æs aliquando

quæ nunc ad collegium Societatis translata.

A quando, ut loquatur consuete mirabilia; moveat quæso e cœlo Deus corda Pragensium, ut ea respondeant, per quæ non suscitetur, sed emollescat Numinis ira ac plane placetur.

similes etiam alibi.

15 *In Analectis post Acta S. Thomæ Aquinatis* §. 2 *die* VII *Martii, fuse egimus de simili tintinnabulo, quod in conventu Ordinis Prædicatorum Salerni, ex amore erga sanctum Doctorem adhuc viventem constructo sub annum* MCCLXII, *in summo ipsius conventus campanili appensum altius, quam ut absque scalis attingere quisquam id possit, pulsatur toties, quoties ibidem aliquis externus vel domesticus moriturus est, quamvis nullus ex eo funis dependeat per quem moveri humanis manibus possit. Sed et in Hispania Villelæ talem Campanam inveniri sæpius audivisse puto me, et (nisi me fallit memoria) etiam legisse in Historia naturali Nierembergii nostri, quæ dum hæc imprimuntur ad manum non est.*

ACTA MARTYRII

Ex plurimis vetustis MSS.

Post mortem parentum S. Pancratius manet sub tutela Dionysii patrui:

B Temporibus illis immanis persecutio Christianis fuit, ut idolis thurificarent, sub *a* Diocletiano et Maximiano sceleratissimis Imperatoribus. Factum est autem *b* apud provinciam Phrygiam in civitate Synnada, post mortem *c* Cleonii et conjugis ejus Cyriadæ, qui de nobili genere erant orti, quorum filius erat Pancratius. His cum unicus esset parentibus, commendavit eum pater ejus, post obitum matris suæ, germano suo, nomine Dionysio; adjurans eum *e* per Deum omnipotentem et magnam virtutem ejus et omnium deorum, ut omne patrimonium suum, sive ibi sive in Urbe Roma, quidquid de facultatibus habere videbatur custodiret, et ad nullam detestabilem cupiditatem invasor videretur sui essse nepotis, sed ut dignus frater patris in omnibus piissimum se illi ostenderet. Dionysius autem ut fratrem carissimum, ita Pancratium cœpit amare et diligere.

ambo profecti Romam,

2 Et factum est post triennium temporis ut ad urbem Romam properarent pariter. Et cum ibidem demorarentur, cœperunt habitare in *f* insula Cuminiana in *g* Cœlio monte cum omni familia sua in suis prædiis. Et quia magna persecutio erat Christianis in illis diebus, quidam Papa Romanus, *h* nomine Caius, latitabat in Vico Dionysii et Pancratii. Et cum audiret Dionysius universas virtutes, quas Caius
C Papa Romanus faciebat, quomodo universum populum a cultura idolorum amoveret; et ad viam rectam et ad vitam æternam perduceret; ita factum est,

accedunt ad Romanum Pontificem

ut idem Dionysius, una cum suo nepote Pancratio, ad ejus notitiam perveniret. Et venerunt ad *i* regiam S. Caii, quam custodiebat Eusebius ostiarius, vir totius sanctitatis, et rogabant eum ut mererentur notitia ejus sublimari. Qui etiam Eusebius vadens ingreditur ad S. Caium dicens: Domine Pater, quidam pro foribus sunt, nescio qui clarissimi viri: et rogant, ut mereantur ad tuam beatitudinem ingredi. Adhæc B. Caius Papa cœpit gaudio magno repleri, et prosternens se in orationem dixit: Gratias tibi ago Domine Jesu Christe, Rex regum et Dominus dominantium, qui me ultimum servum tuum per Spiritum sanctum revelare eis dignatus es. Et citius jussit eos introire ad se. Qui dum introducti fuissent, mittentes se ad pedes S. Caii rogare cœperunt: ut

et in fide instructi baptizantur:

talem Dominum mererentur colere, qualem et ipse coleret. Et erigens eos sanctus vir, cœpit eos amplecti, declarans eis et instruens eos omnem divinitatem cœlestem. Post dies autem viginti *k* baptizavit eos et fecit eos Christianos: qui imbuti Sacramento Christianitatis ita fervere cœperunt in timore Dei, ut se ipsi ultroneos persecutoribus offerrent.

Ex MSS post Dionysii obitum

3 Interea contigit ut post paucos dies abiret ad D Dominum Dionysius cum præmiis cœlestibus, carus et dignus Deo. Cum ergo nimia insania esset Paganorum adversus Christianos, cœperunt nimio furore clamare dicentes, Dignissimi et Piissimi Imperatores; tollite de hac urbe magos et crudeles Christianos, per quos universus mundus decipitur et omne Regnum vestrum subvertetur. Tunc indignatus et ira commotus Diocletianus; talem legem dedit, ut si quis hujus sectæ inveniretur, sine auditu puniretur: in quibus tenetur, Pancratius. Et cum didicissent persecutores, qui eum tenuerant, quod magnis natalibus ortus esset, hæc Diocletiano Augusto nuntiaverunt: qui jussit eum cum omni celeritate adduci ad suum palatium. Et cum vidisset faciem Pancratii, cœpit obstupescere Diocletianus de tali infantia, quæ sic perseverando mori vellet propter Christum potius, quam idolis deservire. Et dicit ad eum Diocletianus: Adolescentule, tibi suadeo ut morte mala non moriaris: quia ætas tua, ut satis claret, non est plus, quam ter quini anni, et quia de nobili genere natus es, ex patre Cleonio, qui mihi satis amicissimus et carus erat. Et hoc tibi volo extorquere, ut recedas ab ista insania Christianorum, et reddas te natalibus tuis, propter quos te magnificentiorem et E ditiorem faciam, ut a latere meo non sis alienus, sed veluti filium te habeam. Quod si tibi displicuerint pietatis meæ verba, jubeo te interfici, et corpus tuum incendi, ne forte veniant Christiani, et ipsi te sibi Martyrem faciant. Cui B. Pancratius dixit: Noli frustra errare, Domine Imperator, quod quasi videns puerum annorum quatuordecim, credas me scientiam aut sensum minus habere. Dominus noster Jesus Christus talem intellectum nobis donare dignatus est, ut omnis terror Principum vel Judicum vestrorum tantum sit apud nos, quantum pictura ista quam videmus. Nam deos et deas tuas, quos tu exhortaris ut colam, dæmones deceptores sunt, qui parentibus suis non pepercerunt, et germanas suas stupratores polluerunt. Tales dæmones, Imperator, miror, quod non sit tibi deformatio colere: quod si hodie servos tuos scias tales, jure tuo inaudito cruciatu juberes occidere.

Pancratius captus ad Diocletianum ducitur:

ad hujus promissa et minas imperterritus,

capite plectitur.

4 Tunc jussit eum Diocletianus Imperator duci in viam Aureliam, et ibi capitalem subire sententiam: quia turpe illi fuit ut a tali puero superaretur et dehonestaretur. Ductus *l* itaque est beatissimus athleta Christi Pancratius in viam Aureliam, atque F ut jussum fuerat decollatus, Martyrium constanter excepit. Tunc corpus ejus ab Octabilla sublatum est occulte noctu: et conditum aromatibus et dignissimis linteaminibus involutum, sepelivit in sepulcro novo quarto Idus Majas. *m* Eodem autem tempore passa est Sanctissima Virgo, *n* Sotheris nomine, nobili genere orta, Diocletiano nono et *o* Maximiano octavo Imperatoribus, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a In MSS. Trevirensibus S. Maximini et S. Martini, item in MSS. Ultrajectino, Audomarensi et alio Romano, et uno nostro erant intrusa nomina Valeriani et Gallieni.

b *MS. Audom. et Surius,* apud provinciam Phiggiam, *et additur in MS. Romano* in civitate Synnada, *In aliis contracte,* civitate Frigia. *Pamphilus monachus* ἐκ φρυγίας. *MS. Cryptæ ferrate* ἐκ μιᾷ τῶν Φρυγῶν πόλει.

c Cleonius, *aliis* Cledonius, Eledonius, Dedonius, Clenionius. *MS. Cryptæ-ferrate* Κλεών.

d Cyriada, *aliis* Cyriaca, Eridiada, Quiria, Quirina, Κυριάς.

e

A e *MSS. Romanum et Audom.* per omnipotentem et magnam virtutem deorum.

f Insulæ *dicebantur singulæ collectiones domorum, plateis undique circumcinctæ et ab aliis separatæ: in Græco scribitur* Καμινιανῆ.

g Cœlius mons *hodie a Lateranensi ecclesia et Sanctæ Crucis in Hierusalem celebratur.*

h *Nomen* Cornelii *passim in omnibus MSS. appositum, dedit occasionem aberrandi ad alios Imperatores, ut supra dictum: pro quo nomen* Caii *Pontificis arbitramur substituendum.*

i Januam *seu* januas *habent MSS. Romanum, Rottendorfense et aliquod nostrum cum Mombritio.*

k *Pamphilus* triginta.

l *In MS. Romano ista adduntur:* Cumque a ministris duceretur, pervenit ad locum, ubi futura erat Martyrii ejus digna consummatio. Tunc S. Pancratius expandit manus suas ad cœlum, oravit et dixit: Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe, quia dignatus es servum tuum in hac hora, quam semper optavi, annumerari cum Sanctis tuis. Et cum hæc dixisset amputatum est caput ejus. *In aliquo MS. nostro dicitur* ejus corpus ibidem, canibus devorandum, fuisse relictum. D

m *In Græco Cryptæ-ferratæ additur:* Quo in loco sanitates perspiciuntur in eos qui variis morbis tenentur, et multa beneficia curationum præstantur qui illuc cum fide sincera accedunt.

n S. Sotheris *verosimiliter ea est, de qua pluribus* 10 *Februarii.*

o *Supple* regni anno *in Græco* βασιλεύοντος μὲν Διοκλητιανοῦ ὑπατίᾳ θ' καὶ Μαξιμιανοῦ, Εἰδῶν. regnante quidem Diocletiano nonum Consule et Maximiano. Idibus. *supple* Maji. *et ita notaretur annus* CCCIV, *quem usque ad Majum Imperatores illi non tenuerunt, sed Maximianus Herculius et Constantius Chlorus.* VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT 46**

B G.H.

DE SS. CHRYSPOLITO EPISCOPO, BARONTIO BUBULCO, TUTELA ET XII MULIERIBUS, ITEM QUODAM EXPLORATORE CONVERSO, E

MARTYRIBUS BETTONÆ IN UMBRIA.

SUB MAXIMIANO. Bettona *seu* Bictonia *oppidum seu municipium Umbriæ, antiquis* Vettona, *infra Assisium versus occasum hiberni solis sita, Episcopum habuit* S. Chryspolitum, *aliis* Chryspoldum *et* Chryspoltum: *nec scimus alios ibidem postea sedisse Episcopos. Eum, uti* Barontium *bubulcum ac illius sororem* Tutelam, *aliasque* duodecim mulieres, *quarto Idus Maji martyrio coronatos infra habent Acta, quæ* Acta ex MSS. *Romæ obtinuimus in illustri bibliotheca Patrum Congregationis Oratorii, ex MSS. collectaneis R. P. Antonii Gallonii sub nota litteræ A. Colitur* S. Chryspolitus *in dicta* Bettona, *ut loci illius Patronus: præterea* cultus Sacer. *Assisii, in cujus diœcesi est dicta* Bettona *constituta, etiam Ecclesiastico officio honoratur. Ferrarius in Catalogo generali hoc cum titulo celebrat:* Vettonæ in Umbria S. Chryspolti Episcopi et Martyris. *At longum elogium habet idem Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, in quo tradit* Vettonæ S. Chryspolyti corpus, Abbatiam cerni, et corpus ejus in ecclesia suo nomini dicata, quam Fratres Minores tenent, quiescere. C *Jacobillus tomo* I *de Sanctis Umbriæ tradit hanc* ecclesia, *ecclesiam ab ipso* S. Chryspolito *fuisse constructam ad honorem Deiparæ Virginis, ac postmodum ipsi* S. Chryspolito *dicatam. Præterea asserunt dictus Jacobillus et Ughellus in Episcopis Fulginatibus, eum plurimum laborasse apud Fulginates et Nucerinos, et per totam Umbriam, ac varias ibidem ecclesias et altaria erexisse, et Fulginii duas construxisse ecclesias, unam S. Petro,* varia a S. Chryspolito erecta templa, *quæ anno* MDCXIV *diruta sit, alteram Deiparæ sacram et dictam* S. Mariæ foris portam, *ac postea* S. Mariæ infra portam *quod urbi esset inclusa, eamque diu fuisse Cathedralem et Sedem Episcopalem, et hoc adhuc tempore esse Collegiatam: Nuceriæ etiam extra urbem traditur ædificasse ecclesiam in honorem S. Petri, itemque Vettonæ.*

2 *Ughellus eum nominat primum Fulginatium Episcopum, et sub Domitiano Imperatore anno* XCIII *hoc* martyrium ejus et Sociorum, XII *Maji martyrio coronatum ait cum supra allegatis* Barontio *et* Teutilla, *in Actis* Teutela *aliisque: et reliqua ex Actis contraxit. Eamdem cum Ughello chronotaxin tenuit Jacobillus, initia S. Chryspoliti ad Neronem, martyrium referens ad Domitianum: cum* sub Maximiano, *historia Vitæ et Passionis expresse nominet* Maximianum, *et* præcepta Principum *sæpe inculcent, ac tandem sic concludatur,* Actum est hoc sub Imperio impiissimi Maximiani. *Movisse videtur illos quod S. Chryspolitus* cum S. Britio atque Eraclio et cum aliis plurimis *dicatur* a B. Petro Apostolo ad prædicandum in Italiam missus. *Sed cum hanc historiam constet diu postea scriptam florente Christianitate, et forsan post ædificatam sub Sancti nomine Abbatiam supradictam: æque facile aut facilius possumus opinari,* S. Petri *nomine intelligi aliquem ejus successorem, quam pro Domitiano substitutum perperam fuisse nomen* Maximiani: *cum aliquis* S. Eraclius *dicatur passus Tuderti sub* Diocletiano, *Maximiani Collega. Nec refert quod* S. Britius, *Spoletinus Episcopus, a quo tamquam Metropolita consecratus dicitur* S. Chryspolitus, *putetur primus istius urbis cathedram tenuisse: cum enim de S. Britio et illius ætate nihil certi habeatur, potuit is ex simili errore, quo a* S. Petro, *id est* a Petri *Sede,* missus *dicebatur, ad primum seculum æque perperam relatus fuisse. Nihil igitur in hac qualicumque historia mutandum censeo, sed sola opus esse explicatione, quam non incommodam* F *dedisse videmur. Certe plures illæ ecclesiæ, quas dicitur fabricandas curasse* S. Chryspolitus, *ætatem* Diocletiani et Maximiani *potius, quam* Domitiani *nobis insinuant.*

3 *Georgius Cardosus in Hagiologio Lusitano, nescio quo somnio abductus, transfert* S. Chryspolitum *in suam* perperam Lusitaniæ affingitur. *Lusitaniam, et* Britoniæ Episcopum *facit,* constitutum a quodam S. Brisso de Mertola, Antistite Eborensi. *Verum similia figmenta, nulla auctoritate subnixa, ultro corruunt. Arturus du Monstier in Gynecæo sacro refert* Teutillam, *seu* Tutelam *ad diem* XXIII *Maji, sed qua id auctoritate faciat, non indicat.*

VITA

Ex MS. Bibliothecæ Vallicellanæ.

Tempore quo Dominus humanum genus a diabolicis laqueis solvere voluit, diversis ordinibus ex una eademque propagine Doctores elegit: Patriarchas primitus, ut incultum agrum, sentibus purgatum, Post Patriarchas et Prophetas, fructificalem facerent: misit post hos Prophetas qui eumdem a suis contagiis coercerent. Sed quia nondum tempus advenerat, quod ad illorum prædicationem

A nem susciperet salutem, quotquot ad opus direxerat variis interemere suppliciis; nullusque horum animabus adminiculum ante adventum ipsius conferre valuit. Nam ille ipse per suum dixit Prophetam: Frater non redimit, redimet homo. Quis enim fuit frater ille nisi Moyses, qui quamvis Domini populum a servili jugo Pharaonis corporaliter eriperet; minime tamen ei spiritualiter potuit subvenire. Sed homo, per quem Propheta redemptionem promisit, Christus Dominus noster est: qui humanam sumens naturam, velut homo isto in mundo corporaliter ambulavit: de quo David cecinit dicens: Factus sum sicut homo inter mortuos liber. Is enim pro nobis natus velut homo inter homines conversatus, ac post *a* terdenos annos Crucis patibulo affixus, nostræ salutis causa mortis et inferni claustra confregit, plurimos inde abstraxit, et in paradisi gaudia intromisit: tertia die resurrexit, discipulis duodenis, quos ante passionem elegerat, nec non et septuaginta duobus apparuit, et multis modis locutus est eis de æterna beatitudine, confortans eos; ac misit in universum mundum, verbum vitæ in remissionem peccatorum prædicare.

Psal. 48, 8 — *venit Christus,* — *Psal. 87, 6* — *a et misit Apostolos per orbem*

B 2 De horum collegio Chryspolitus fuit, qui a B. Petro Apostolo cum S. *b* Britio atque *c* Eraclio, et cum aliis plurimis, missus *d* est in Italiam, qui prædicando pervenit usque Bittoniam civitatem. In introitu vero ejus mulier quædam, a dæmonio jam fere annis tredecim possessa, occurrit ei, et ingenti clamore vociferabat dicens; Homo Dei, nostrum tu venis tollere ritum, et Jesu Nazareni introducere fidem. Ad cujus vocem mox B. Chryspolitus ait: In nomine Dei Patris omnipotentis tibi dico, dæmon, exi ab ea. Qui statim cum teterrimo fumo et oris spuma exiit. At illa repente sana facta, cecidit ad pedes ejus, fidem ipsius postulans, per cujus nomen est liberata. Tunc S. Chryspolitus sanctificavit aquam, et baptizavit eam: et omnis domus ejus credidit in Domino, et baptizati sunt die illa numero decem. In domo namque ejus oraculum construxit, et die ac nocte Deo ibidem cum Christianis clam serviebat. Nocte quadam cum in Dei persisterent laudes, audientibus omnibus Deicolis qui cum eo erant, vox personuit Domini dicens: Per Britium filium meum tibi hic Pontificalem concedo dignitatem: Nam populus tuus istius civitatis per te mihi crediturus est, et postmodum longo non tempore ad æternum te recipiam gaudium. In eadem vero nocte B. Britio præcepit Pontificem eum constituere: quod et factum est *e*.

b c d a S. Petro S. Chryspolitus missus Bittoniam, — *energumenam liberatam baptizat cum aliis 9,* — *constituitur Episcopus:* — *e*

3 Paganus quidam de civitate, explorare a Principibus missus, in quo Christiani loco consisterent, dum venisset ad domum, ubi Sanctus manebat Chryspolitus, statim perdidit linguam: sed quos valebat mugitus ante ostium dabat: Audiens eum B. Chryspolitus vocavit ad se, ac trina invocatione ei illico reddidit loquelam. Tunc ille, cognoscens magnam esse fidem Christianorum, postulavit se fieri Christianum. Beatus vero Chryspolitus aquam sanctificavit, et baptizavit eum in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Mane autem facto requisitus ab Austerio; inventus est Deum toto corde colere. Tunc Austerius jussit eum ad templum Martis duci, ut ei holocaustum offerret. Cumque ille diabolicum negaret sacrificium, jussus est decollari; sed cum duceretur non cessabat pro modulo suæ scientiæ vivum et verum invocare Deum, dicens: Domine Rex omnipotens, qui hominem ad tuam plasmasti similitudinem, et deceptum ab antiquo hoste ad pristinum gradum restaurare venisti, confirma cor meum, ut in tuo amore futuras pœnas mihi illatas sufferre valeam. Et hæc dicens, unus de carnificibus exemit gladium, caputque amputavit ejus. Tunc S. Chryspolitus venit ad eum cum Christianis, et tulit corpus ejus, et cum laudibus et hymnis sepelivit eum *f*.

Baptizat mutum sanatum dein martyrio donatum.

D *EX MS. VALLICEL. f*

4 Jam vero quia talis Antistitis omnipotens Deus nolebat abscondere lumen sub modio, sed in propatulo ponere, ut cum Propheta vere decantare quivisset, Domine justitiam tuam non abscondi in corde meo, veritatem tuam et salutare tuum dixi; ideo publice prædicare nomen Salvatoris omnibus cœpit. At supradictus Austerius suis præcepit, ut si eum invenirent, ante conspectum ejus perducerent. Istius Austerii, Valerius quidam nomine, nepos erat, qui de equo cecidit, et crura et tibias confregit; cujus causa prædictus Austerius festinus ad vestigia beati viri pedum cecidit, ac misericordiam petiit ei, qui in causa mortis fuerat terminatus; et incolumem si eum restitueret, omnem cultum idolorum spopondit se respuere. Cui S. Chryspolitus ait: Scio te hominem fallacem esse, ac post salutem illius corporis non crediturum. Sed quia nomen Domini omnipotentis longe lateque divulgari debet ab hominibus, ideo ipsum pronis precibus posco, qui confractum mundum suo proprio cruore restauravit, ac trinos mortuos suscitavit, mundum ex nihilo fabricavit, hominem cum non esset condidit; ut istum confractum juvenem pristinæ sanitati reddat. Oratione facta cum omnes dicerent, Amen, tanta velocitate consurgit confractus de grabato, ut a cunctis videretur quasi de levi somno surgere. At ille mox sanitate recepta, ad pedes supradicti viri pervolutus, spiritualiter iterumque animæ salutem postulat: et baptizatus in nomine Trinitatis, cœpit magnificare quotidie Dominum, et per eum multi ad fidem venerunt, ac plebs sacra devota in Domino crescere cœpit. Sed sævus Austerius, eadem hora mutatus, denegat miraculum fore factum per invocationem almæ Trinitatis, sed per auxilium Martis confirmat confractum virum restauratum. Ab illo enim die cœpit observare eum, qualiter per se aut per suos interficeret. Sanctus autem vir magis ac magis Domino famulabatur, quia nec terrore convincebatur nec blandimento, suadebatur. Itaque die ac nocte psallebat Domino, dicens: Deus meus in te confido non erubescam, neque irrideant me inimici mei; et iterum, Confundantur qui me persequuntur: et item cum Propheta, Dominus mecum est tamquam bellator fortis, non timebo quid faciat mihi homo. Sic undique armatus protectione omnipotentis Dei, de sævo populo verum fecit Catholicum, ac totam Bittoniæ provinciam convertit ad fidem Apostolicam.

Psal. 39, 11 — *contritum ex lapsu,* — E — *et sanatum,* — *Psal. 24, 2* — *Psal. 34, 3*

F 5 Eodem quoque tempore per diversa montis latera lupi inventi sunt, qui homines comederent, in tantum ut quadam die bubulcum arantem comprehenderent ac deportarent. Tunc relatum est sancto Dei viro, qui cominus juxta fontem Sambronis et *g* Cleotonis lupo obviavit, lupum ad invocationem Trinitatis stitit, et bubulcum illæsum dimisit: et lupis præcepit ut aliam in partem irent, in qua nullum invenirent hominem quem lædere possent: locus enim constitutus erat in campo Bucaronis, ubi cum multis jam Christianis Deum colebat absconse, propter metum impiissimi *h* Maximiani, qui apparitoribus suis jusserat, ut ubicumque Christianos invenirent, aut sacrificarent idolis aut diversis pœnis interimerentur. Vincentius collega ejus in carcere positus erat. Tunc B. Chryspolitus nocte ad eum venit, et signaculo Crucis facto omnia confracta sunt vincula de manibus ac pedibus B. Vincentii et catenæ ceciderunt; et per totam noctem in Dei laudibus persistentes, lumen inter eos tam præclarum apparebat, ut homines qui in turre *i* Bibaniæ vigilabant, cœlestibus partibus in carcerem ipsum lumen venire non dubitarent. De quibus unus statim ut ad locum pervenit, et eos orantes reperit, ad terram devenit, et

g bubulcum a faucibus lupi ereptum. — *h* — *S. Vincentii Monaviensis vincula signo Crucis soluta*

Ex ms. Vallicel. aliquos in carcere baptizat:

A et Christi postulabat fidem. Tunc B. Chryspolitus cum S. Vincentio sanctificavit aquam, et baptizavit eum, ac multos qui in carcere cum eis erant retrusi. Sed sanctus vir ad Bittoniam civitatem reversus, nomen æterni Dei auctius cœpit prædicare. Quod relatum est impiissimo Maximiano ab Austerio Præfecto suo, per Epistolam scilicet continentem ita. Invectissime Imperator, cognitum tibi sit, quod ab Hierosolymæ partibus quidam venerunt, qui sectam Christianorum colunt, quam vestra excellentia exterminare jussit; et unus quidem vocatur Chryspolitus, qui totam provinciam seducit, et ad Jesu Nazareni doctrinam convertit. Insuper et Deos nostros, per quos Imperialis honor pollet, dicit esse dæmones et vanas ac surdas imagines, quæ nec sibi nec cuique valeant subvenire. Ad hæc salus ubique Imperialis sit diffusa longe lateque.

Ad Præfectum et nuntios Imperatoris adductus,

6 Tunc Imperator præcepit suis militibus ut Bittoniam pergerent quam citius possent, atque eum comprehenderent et omnes socios illius: ac in carcerem mitti, donec nova cogitaret supplicia, quibus eos perderet. Qui cum venissent, inquisitione facta quo in loco S. Chryspolitus lateret, cum plurimis B Christianis inventus, adductus est ante Imperatoris nuntios; qui cum Præfecto civitatis Austerio male attractare eos cœperunt. In crastinum autem jussi sunt venire ante conspectum Præfecti, et ante Imperatoris missos: qui cum venissent, interrogavit illos Præfectus, dicens: Cujus conditionis vel cujus sectæ estis? quidve vocamini? Cui B. Chryspolitus cum magna constantia ait: Nos genus unum habere putamus vobiscum, nam binos opinamur primos homines esse, quos in paradiso constituit Altissimus; qui semper ibidem manerent, si non prævaricassent præceptum sui Conditoris, de cujus stirpe omnes ducimus ortum. Sed ista inæqualitas inter nos esse cœpit ab initio primi peccati. Quis enim in paradiso potentiorem esse cuperet, in quo cuncti uno potu atque cibo aluntur, nisi diabolus, qui jactantia sua excelsiorem esse omnibus Angelis voluit, et hæc cogitans de cœlo cecidit, omnemque honorem et venustatem suæ pulchritudinis perdidit? Ad hæc Præfectus ait: Quid nos seducis multiplici sermone? Aut sacrifica diis, aut jussa Principum manifeste denega. Cui vir Sanctus ait: Principum jussa, si honesta sunt contemnenda non sunt: sed sacrificium dæmoniorum omnimodis respuo et contemno. Ad quod Præfectus: Ego id ipsum replico, ut sacrifices, et adores deos immortales. Ad quem ille quos deos immortales C confirmas, dæmones esse cognovimus ac effigies lapidum vel lignorum.

docet humanum genus ab Adamo provenire:

diis sacrificare renuit:

cæditur fustibus,

7 Tunc iratus Præses alapis jussit cædi eum, et ligatis manibus ac pedibus jactaverunt eum in terram, atque fustibus ejus dorsum cædentes dicebant: Noli blasphemare deos, per quos gubernacula regni consistunt. Tunc ille solutis manibus et pedibus erectus, viriliter ait: O impiissime et veritatis inimice, cur non potius dicis, quod per eos disperduntur homines interius et exterius, et fruges terræ ac omnia bona mundi? Tunc Præfectus jussit eum in equuleo poni, et nudum cum spinis flagellari; et postea deposuerunt eum ac miserunt in carcerem, et dixerunt: Modo circa salutem tuam tracta qualiter vivas, et dies tuos ante terminum non dimittas. At ille missus in carcerem per dies quindecim non cessavit nomen Domini prædicare; et facultates, quas suo proprio labore habebat, erogavit pauperibus. Gentilis quidam, jam longo tempore in eodem carcere propter quoddam homicidium missus, ut audivit prædicationem ejus, postulavit ab eo se fieri Christianum. Beatus igitur Chryspolitus, delata aqua sanctificavit eum, ac baptizavit eum. Tunc milites qui custodiebant carcerem, cum vidissent quod plus in

spinis flagellatur:

in carcere baptizat aliquem eum,

eo nomen Domini cresceret, renuntiaverunt Præ- D fecto, et Gentilem illum adduxerunt. Quem cum vidit Præfectus, dixit ei: Quia jam diu est quod pœnam habuisti, et desperatus, ut audio, aliorum sectam suscepisti; nunc tempus est quo misericordiam habeas, tantum fidem Christianorum dimitte, et ritum Principum, a quo homines salvantur, suscipe. At ille: Et si hoc in seculo pro parvo crimine lex præcepit aliquem in carcerem atque in exilium mitti, quanto magis omnipotens Deus, nostram qui fecit animam et corpus, nos condemnare habet? quem quotidie centies offendimus: et quem timere debemus ac laudare nocte ac die, ipsum respuimus malis nostris actibus. Unde scire te volo et commonefacere tibi, ut respuas falsos deos atque sacrificia eorum, et lumen veritatis agnoscas, in quo vera vita constat et beatitudo perpetua manet. Cui Præfectus ait: In tantum te patior, ac tua vana verba, ut facias quod dixi, alias te et doctorem tuum diversis perdam pœnis. Et ille: Potius eligo tuam pœnam, quam ut gaudia paradisi perdam. Ait ei Præfectus: Per deos meos immortales, promitto quod te ac tuum gaudium perdo. Cui ille: Gaudium Christi nemo utique tollere valet, nisi malis operibus quilibet eum perdat. Tunc Præfectus iratus jussit eum ad E templum Martis duci, et si non sacrificaret, ibidem decollari eum. Qui cum pervenisset ad locum, oratione facta, templum corruit, et ipse migravit ad Christum.

dein constantem in fide,

usque ad mortem.

8 Interim S. Chryspolitus fidem confirmat Christianorum signis ac virtutibus, expectans jugiter finem hujus seculi, et assidue orat Dominum, ut Ecclesia sancta palam ac in pace possit ei famulari. Quidam Anianus, qui longo jam tempore dextrum perdiderat latus, ad carcerem venit, ac Sanctum rogat, ut ei subveniat. Ad quem Sanctus: Si credis Jesum Christum, filium Dei, verum Deum esse, poteris animæ et corporis salutem habere. Cui ille inquit: Si aliam salutem substantialem dare mihi posses, istam omnimodis respuerem, quam cum suscepero celeriter perdo. Ad quem Sanctus: Nec enim salus tantum corpori datur, et mox ut habetur cum magno dolore amittitur: sed salus æternæ beatitudinis hic requiritur, et in illo sine fine manet seculo: in ea nullus error nullusque luctus, nulla suspiratio est, nec valet aliquis ibi alium accusare; sed sic alter alteri cupit, quemadmodum sibi: omnes enim unam tenent caritatem, quia unum amarunt Deum in vita sua: illic namque quotidie inest frequentia Angelorum, et Deus facie ad faciem videtur: F de illa enim decantabat Propheta dicens: Quam amabilia sunt tabernacula tua, Domine virtutum; et iterum, Elegi abjectus esse in domo Dei mei magis, quam habitare in tabernaculis peccatorum. Illic plane nulla cupido auri vel argenti tenetur: sed, sicut ait Apostolus, Non quærit quilibet quæ sua sunt. Ad hæc Anianus. Tantum da mihi fidem Christianorum, et suavem corporis sanitatem nolo, ut hæc quæ dicis contingere possim. Tunc S. Chryspolitus sanctificavit aquam, et baptizavit eum in nomine Trinitatis, et dimisit illum. At ille quocumque ibat, nomen Domini Jesu Christi palam magnificabat.

Anianum in fide instructum baptizat:

Psal. 83, 2 et 11

1 Cor. 13, 5

9 Tunc perlatum est Præfecto, quod sanctus vir omnes Bittoniæ provincias in carcere magis converteret ad Dominum, quam antequam in carcerem fuisset retrusus. Misit ille duos milites ut ducerent eum ante conspectum ejus: ad quem cum venisset ait: Miser, lex nostra præcepit ut sine causa neminem damnemus: tu vero non solum causam magni mali fecisti, sed etiam per audaciam illicitæ præsumptionis cunctos seducis a cultura deorum nostrorum recedere, et ad Jesu Nazareni fidem converti, quem Judæi

coram Præfecto constitutus,

A Judæi propter eamdem superfluitatem condemnaverunt, et crucis patibulo affixerunt; quod et tu patieris, si non recedis ab arte magica, et iterum illos non reducis ad nostram legem, per quam cuncta regna gubernantur. Ad quod vir Sanctus: Jam iterum meminisse te volo, quia de hac secta contentio inter me et te fuit: dixi enim quia Angelum lucis primitus omni decore et pulchritudine condidit Deus, de quo per Ezechielem dicitur, Tu signaculum similitudinis in delitiis paradisi Dei fuisti; sed superbia ductus jactavit se ponere sedem suam ab Aquilone, et esse similis Altissimo: qui sola opinione gloriam aliorum Angelorum perdidit, et omnem honorem amisit, et gloriæ nostræ immortalitatis statim invidus existit: nam more serpentis decepit primum parentem. Ab illo namque die suis persuasionibus perdere nos cœpit, et hoc agere non desinit usque in seculi finem. Hinc est quod homines suadet ad idola colendum, atque falsos deos adorandum, unde vos admoneo ut relinquatis omnem vanam superstitionem, ac solum colatis Deum omnipotentem, qui fecit cœlum et terram atque cuncta quæ continentur intra et extra. Cui præfectus ait: Ergo tu solus verum Deum colis, ac nos falsos? Respondit ei S. Chryspolitus. Vere, Præfecte, deos falsos æstima illos, qui nec sibi nec cuiquam juvare possunt, sed lædere: certe non sunt dii, sed sunt effigies manibus hominum factæ, et in quorum honore consistunt homines fuerunt pessimi, scilicet Jupiter, Hercules, Mars, Maja, Venus, ac multi alii, qui in inferno jugiter ardent pro suis sceleribus.

explicat lapsum Angelorum, Ez. 28, 13.

et inductam idololatriam:

B

10 Tunc Præfectus iratus, fornacem accendere jussit, et S. Chryspolitum cum bubulco ejus in eam mitti. Qui cum intromissi essent, extinctus est ignis, et ventus in ea spirare cœpit. Tunc Sancti per medium psallebant et dicebant: Igne me examinasti, et non est inventa in me iniquitas. Tunc aspicientes carnifices ignem extinctum, et Sanctos in medio psallentes, renuntiaverunt Præfecto. At ille continuo venit, et videns eos in media fornace psallere, misericordia motus est, et vocavit eos ad se, et ait illis: Adhuc dii faciunt misericordiam vobiscum. Ad quem Barontius bubulcus S. Chryspoliti ait: Miserrime, adhuc cæcus es, quia dicis miraculum Dei omnipotentis diabolico opere factum. At ille nimio furore repletus, præcepit eum a carnificibus in campo, ubi solitus erat arare, decollari. At illi compræhendentes eum, duxerunt in campo Bucaronis. Quem cum videret S. Chryspolitus ad martyrii coronam pergere, ait illi: Fili, gaudeo de te, quia hodie ad regna beati poli læto itinere pergis; sed tristis sum de solatio Ecclesiæ sanctæ, quia hodie apud me de te peribit. Tunc S. Barontius ait: Mi Domine Pater, tu si adhuc velis vivere, potes, ego autem finem vitæ meæ depono. Cum autem venissent in campo Bucaronis, decollaverunt eum ibi juxta fontem B. Chryspoliti, in quo primitus mirabilia fecit.

non læditur conjectus in fornacem cum S. Barontio,

de n decollato:

C

11 Tunc Præfectus ait B. Chryspolito, Elige quod vis, aut sacrifica aut maleficia tua perdam. Respondit ei S. Chryspolitus, dicens: O Præfecte, quare sic erras, quod Dei omnipotentis, virtutes putes maleficiis patratas? Tunc iratus Præfectus jussit eum tamdiu flagellari, donec expiraret. Qui cum diu cæderetur ac carnifices fatigarentur, et ipse minime læderetur; jussus est cum gladio scindi per medium. Tunc carnifices, dextram lævamque tenentes, percusserunt eum in medio, et de corpore ejus duas fecerunt partes in castro Imperiali. Tunc venerunt duodecim mulieres, cum Teutela sorore B. Chryspoliti, Martyris et Episcopi, ut viderent finem ejus: quæ statim ut visæ sunt, dictum est illis ut sacrificarent idolis. Quæ cum nollent sacrificium offerre diis, jussæ sunt torqueri in mamillis, postmodum flagellaverunt eas tamdiu plumbatis, donec aliquæ ex eis expirarent. Cumque diu illas diversis suppliciis affligerent, et non prævalerent eas a bono proposito carnifices retrahere, ad ultimum decollaverunt illas in eadem die, quo et S. Chryspolitus palmam martyrii suscepit cum Barontio ejus bubulco, qui et in supradicto campo Bucaronis decollatus est. Tunc venerunt pauci Christiani de prædicta civitate, cum hymnis et laudibus et balsamis et aromatibus, et ibi sepelierunt cadavera eorum juxta turrem inter duo flumina, quæ sunt Cleoton et Sambro. In quo loco Dominus præstat beneficia pro meritis sacris eorum, ab illo usque in præsentem diem omnibus suppliciter venientibus ibi: et in honorem B. Chryspoliti basilicam illic construxerunt, nec non et ad honorem almæ Mariæ Virginis atque omnium Sanctorum. Actum est hoc sub Imperio impiissimi Maximiani, quarto idus Majas, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

flagellatus per medium scinditur:

D

EX MS. VALLICEL.

S. Teutela et 12 mulieres coronantur,

et ibidem sepeliuntur.

E

ANNOTATA.

a *Generali voce indicantur* 30 *anni, relictis* 3 *annis et* 3 *mensibus.*

b *Colitur* S. Britius 9 *Septemb. in pace mortuus circiter annum* 95, *primus Spoletanus Episcopus habitus ab Ughello.*

c *Colitur* Heraclius 26 *Maji cum aliis Tuderti Martyr, quasi sub Diocletiano passus.*

d *Jacobillus assignat annum* 56, *quod nobis non probatur.*

e *Anno* 58 *inquiunt Jacobillus et Ughellus, ex jam posito principio.*

f *Utinam hujus Martyris nomen et dies natalis fuissent adjuncti! nunc eum sub nomine Exploratoris cujusdam referimus.*

g Clitumnum *fluvium, qui in Spoletanis finibus oriens, in territorio Vettonensi immergitur Teniæ vulgo Tartarena dictæ, ex tabulis et Geographis novimus: et hic videtur corrupto intelligi nomine* Clietonis, *juxta quem* Sambronem *concipias licet, alibi necdum notum rivulum, qui vel communem cum Clitumno fontem habeat, vel cum eo confluat, ut confluentia utriusque hic potius quam fons intelligi forte debeat: maxime si* Campus Buccaronis, *de quo mox dicetur, is est ubi nunc notatur vicus* Borroni *inter Fulginium et Montem-Falconis, ab hoc Tenia fluvio intercurrente divisus.*

F

h *Jacobillus accipit* Neronem *et in morte S. Chryspoliti Domitianum, quod etiam facit Ughellus.* S. Vincentii *hujus Acta erunt examinanda ad diem* 6 *Junii.*

i Bibania *vulgo* Bevagna, *antiquis* Mevenia, 6 *mill. passuum dissita, urbs olim Episcopalis.*

G. H.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

CYRIACO, MAXIMO, GRADO, SOTHERE VIRG. ROTHERE, JOANNE, ACHILLE, MOISEO, APHRODITO, ET ALIIS QUINGENTIS QUATUOR. ITEM ALEXANDRO, MOISETE, LUCIO,

PROBABILIUS ROMÆ PASSIS.

XII MAJI

An sint Romæ passi?

Post *relatos Martyres Romanos* Nereum et Achilleum et Pancratium, *referuntur sequentes Martyres in quatuor antiquis Martyrologii Hieronymiani apographis, nulla indicata palæstra, ut videantur cum probabili conjectura etiam Romæ passi, cum nusquam solenne illud dictum alibi interponatur : exprimuntur autem nomina* Cyriaci, Maximi, Gradi, Sotheris Virginis, Rotheris, Joannis, Achillis, Morsei, Afroditi, cum aliis numero quin-
B gentis quatuor, quorum nomina Deus scit. *Ex his* Cyriacus et Maximus *sunt in antiquissimo MS. Epternacensi, desunt in aliis tribus. Verum* Quiriacus et Maximus *sunt in MSS. Tamlactensi et Aquisgranensi, et apud Grevenum in Auctario Usuardi. Imo et* Quiriacus *est in MSS. Richenoviensi et Rhinoviensi. Loco* Gradi, *in tribus apographis et in alio Corbeiensi indicati, est in Epternacensi nomen* Gnati. *Dein in MS. Blumiano et aliquo Corbeiensi necdum excuso fit memoria* Sotheris Virginis *et* Rotheris, *quod nomen deest in Corbeiensi Parisiis excuso. In Lucensi apographo scribitur* Rotheris Virginis et Soteris, *uti etiam in Epternacensi. Verum* Sotheris Virginis *meminerunt MSS. Richenoviense, Rhinoviense et Parisiense Labbei. Ado et Notkerus habent* Passionem sacratissimæ Virginis Sotheris, genere nobili sub Diocletiano Augusto. *De* S. Sothere *Virgine Romana accepta sunt ista ex Actis S. Pancratii jam productis : de eaque pluribus egimus ad diem* X *Februarii; a qua num hic relata* Sotheris *sit diversa statuenda, non possumus certo asserere. Inter sequentes quatuor socios, nomina* Joannis *et* Achillis *sive* Achillei *sunt ubique constantia : at loco* Moises *et* Afroditi, *legitur etiam* Moires *seu* Mores, *et* Affroditi *sive* Afroti. *In MS. Richenoviensi fit mentio* Quiriaci, Sotheris Virginis, Joannis, Mosei, Affioli cum aliis quingentis quatuor. *Notkerus, cum de* Sothere, *ut diximus, egisset, addit ista :* Item passio SS. Joannis, Achillis, Moysei, Aphroditi, cum aliis numero quingentis quatuor. *In MS. Pragensi celebratur memoria* SS. Joannis, Achillis et Afroditi, cum aliis DIII. *Quæ eadem sunt apud Grevenum in Auctario, sed* Socii DV E
dicuntur. In MS. Florario et MS. Adone cœnobii Laurentini apud Leodienses nominantur Joannes et Achilles, cum aliis quingentis sex.

alii adjuncti.

2 *Post hunc numerum Martyrum indicatum adjunguntur nomina* Alexandri et Moisetis *in quatuor Martyrologii Hieronymiani apographis, quibus in MS. Corbeiensi Parisiis excuso adjungitur* Julius, *quos etiam Romæ passos arbitratur Florentinius.*

Reliquiæ alicujus Sotheris Madriti.

3 *Tamayus Salazar in Martyrologio Hispanico de* S. Sotere *ad hunc diem ista habet :* Romæ natalis S. Soteris Virginis et Martyris, cujus sacra lipsana in cœnobio sanctimonialium sanctissimi Sacramenti Madridensi honorifice coluntur et adservantur. *Hæc ibi absque ulla in Notis mentione. Unde quod eadem sit Virgo et Martyr, quæ supra relata est, absque fundamento assereremus. In MS. Tamlactensi, præter* Maximum *et* Cyriacum *supra indicatos, celebrantur* Gratius, Rotheres, Moisetes, Joannes, Affroditus, Achilles, Alexander, *in titulo ex aliis indicati; et* Zefanus, *forsan loco alterius adjunctus. Item* CCCVI Martyres, *sed* passi cum S. Cyriaco, qui Crucem Domini invenit, *de quo actum est* IV *Maji.*

C

DE S. PRACATO SEU PANCRATO

F

G. H.

MARTYRE IN AFRICA

XII MAJI

Solitarius *hic* Africæ *Martyr memoratur in quatuor Martyrologii Hieronymiani apographis, et sub nomine* Pracati *habetur in antiquissimo Epternacensi : at sub nomine* Pancrati *in aliis tribus codicibus Lucensi, Corbeiensi et Blumiano. Idem etiam* Pancratius *dicitur et refertur in MS. Hibernico monasterii Tamlactensis, ab alio* Pancratio *supra relato distinctus : quippe qui Romæ passus est.*

DE SANCTIS SICULIS

VIDE APP TOM. VII MAJI NOT 47 **

G. H.

PHILIPPO PRESBYTERO, ET EUSEBIO MONACHO AGYRII, ET PHILIPPO DIACONO PANORMI.

XII MAJI.

Argyrii oppido Siciliæ,

Agyrium, *Siciliæ oppidum, in sublimi atque acuto colle, haud procul a fluvio Simætho positum, inter Æthnam et Ennam montes, a Cicerone, Dionysio et Diodoro Siculo, qui ibidem natus est, memoratum, Ptolomæo et Antonino* Agurium, *Stephano de Urbibus* Agyrena, *unde vulgare nunc vocabulum* Agirone *derivatum; et ob memoriam* S. Philippi, *de quo agimus, passim incolis* S. Filippo d'Agirone, *aut etiam,* d'Argirone. *Ad quod ultimum nomen Fasellus decade prima Rerum Sicularum lib.* 10 *ita alludit :* Argyre vetustissima urbs, in editissimo et acuto monte sita, *dicta,* quod argenteum (ἀργύριον

namque

A namque *argentum* Græcis sonat) habeat solum, argentique apud eum sit minera : quod ipsum usu hac etiam ætate didicimus. Siquidem aquarum torrentes, qui sæviente hieme ad ima dilabuntur, auri argentique plurima secum deferunt ramenta. Ab argento igitur Argyra denominatur. Sed a quibus fuerit condita, me latet. *Hæc Fasellus.*

cultus S. Philippi Presbyteri,

2 *Celebris est hic locus habitatione, sepultura, miraculis et veneratione dicti* S. Philippi Presbyteri, *de quo ad hunc diem* XII *Maji Franciscus Maurolycus Abbas Messanensis in suo Martyrologio scribit :* Eodem die Argyræ in Sicilia S. Philippi Presbyteri, cujus in dæmoniis effugandis virtus crebris apparet signis. *Quæ eadem inde descripta leguntur apud Molanum in Auctario Usuardi et Felicium in Ephemeride Italica. In hodierno Martyrologio Romano ista habentur :* In Sicilia S. Philippi Argyrionis, qui a Romano Pontifice ad eam insulam missus, magnam illius partem ad Christum convertit : cujus sanctitas in liberandis energumenis maxime declaratur.

Acta et Græca et Latina dantur,

3 *Addit Baronius in Notis* se accepisse ejus res gestas manuscriptas, quarum est exordium : In diebus Arcadii Imperatoris etc. *Hæc Baronius.* Extare B eadem Acta in MSS. codicibus Ecclesiarum Agyrensis, Catanensis, Syracusanæ, et Panormitanæ, ex Græcis fontibus deducta, et Græce scripta reperiri in bibliotheca Vaticana, Cryptæ-Ferratæ et Messanensis cœnobii S. Salvatoris, *asserit Octavius Cajetanus, tomo primo de Vitis Sanctorum Siculorum, et addit* se illam dare, quam inde vertit Latine P. Jacobus Sirmondus e Societate Jesu, vir in primis doctus. *Nos Græca reperimus Romæ in bibliotheca Vaticana et ad calcem domus, hic vero subjungimus Latinam ipsius Sirmundi interpretationem, nostrisque Annotationibus illustramus.*

interprete Jacobo Sirmundo :

4 *Hujus titulus est hujusmodi :* Narratio Eusebii monachi, de vita et miraculis sancti Patris nostri Philippi, Apostolici Presbyteri, dæmonum expulsoris. *Hic auctor Vitæ cum ipso navigavit Romam, et num.* 6 *in numero plurali ait,* facta serenitate salvati sumus, *et* Romam pervenimus, *ac dein Romæ num.* 7 Syriace exponebat S. Philippo, quæ ei dicebantur. *Dein cum illo Agyrium profectus num.* 9. vidit dæmonum turbam instar lapidum volutari ex montis vertice, *et num.* 26 specie ignis e templo prorumpere. *At post mortem, ut in Notis observatur,* Alexandriam se contulit, ibidemque Patriarchæ vitam et miracula S. Philippi, a se conscripta obtulit. *Addit porro Cajetanus sub titulo* de S. Eusebio monacho et Confessore C *sequentia :* Agyrii in pace requievit, et ædem sibi divinitus descriptam Besilarius quidam extruxerat : in eaque thecas duas, superiorem quidem B. Eusebio, et inferiorem S. Philippo Presbytero, *quod insinuatur num.* 32. In præsentiarum, *ait Cajetanus,* Corpora Sanctorum Eusebii, Philippi Diaconi, et Lucæ Abbatis eadem in arca servantur, sed caput Eusebii argento tectum ostenditur festo die S. Philippi ad quartum Idus Majas : quo die Eusebius una cum Philippo Agyrii colitur. *Hæc Cajetanus, qui ante in Martyrologio Siculo ad hunc* XII *Maji ista scripserat :* Agyræ Sanctorum Confessorum Philippi Presbyteri et Eusebii monachi. *Ferrarius cum in Catalogo Sanctorum Italiæ illustrem epitomen ex hac Vita edidisset, itidem in Catalogo Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt,* ex Tabulis Ecclesiæ Agyrinæ *retulit* S. Eusebium monachum Argyræ. *Eumdem in titulo, nixi horum auctoritate, subjunximus. Sed quæri potest, num Vita hæc, prout jam habetur, fuerit ab* Eusebio *viro sancto scripta. Dubitat Cajetanus, quia quædam ibi leguntur ex trivio sumpta, puta de dæmonum inclusione Hierosolymis a Salomone facta etc. quæ ipse ideo prætermisit, et nos ex Græco inter Annotata restituimus. Sed potuerunt etiam viri*

Auctore S. Eusebio socio,

hoc 12 Maji relato,

cujus textum alius postea amplificavit.

sancti in sancta simplicitate de rebus antiquis credidisse D *quædam, et suis scriptis inseruisse. Magis nos movet ut dubitemus, donum Latinæ linguæ, S. Philippo divinitus collatum, qua uteretur in divino officio, cum ea narratum circumstantia, quam testis præsens et oculatus non potuisset sic exprimere, ut in Latini ritus Missa, qualem Latine credendus est fecisse Pontifex, adhibitus Diaconus dicatur Latine expressisse hæc verba,* In pace Dominum oremus : *cum eorum in nostra Missa nullus sit usus; sed bene in Græca liturgia, dum ea fit quæ S. Chrysostomi dicitur. Quare omnino censemus ea quæ S. Eusebius breviter scripsit de Philippo, fuisse a Siculo aliquo, non satis prudenti ac gravi, exornata amplificataque; quemadmodum ex eadem Sicilia varias alias vitas habemus, sub coævorum scriptorum nominibus, ut levissime dicam, amplificatas, quibus uti cogimur contextus antiquioris et sincerioris defectu.*

AUCTORE G. H.

5 *In hac vita dicitur, quod parentes S. Philippi* in Thracia *vixerint, et liberos procreaverint,* temporibus Arcadii Imperatoris, *qui post obitum patris Theodosii ab anno* CCCXCV *ad* CCCCVIII *regnavit. Quare contra prædictam Vitam, ut prorsus apocrypham, vehementer insurgunt primum supramemoratus Fasellus, tum Rocchus Pirrus Notitia prima Siciliensium Ecclesiarum aliique,* E *quos antiquitatis amor in illorum animis flagrans eo deduxit, ut tempore S. Petri Apostoli vixisse* S. Philippum *velint : et proferunt vitam aliquam ejus, quasi a S. Athanasio Episcopo Alexandrino scriptam : quam, ut satisfiat horum clamoribus, licet apocrypham, subjungimus : ut quivis per se possit judicare, eam veriorum circumstantiarum ignorantiam, quam notamus, non potuisse cadere in ullum virum prudentem, multo minus in eruditissimum ac prudentissimum Athanasium, cujus Acta accurate illustrata dedimus die secundo Maji. Auctor tamen is, quisquis fuerit, seculo octavo aut septimo debet vixisse, antequam a Saracenis occuparetur Sicilia; et sic potuit* antiqua characterum forma Græce scripta fuisse illa Vita, *quam dicit Cajetanus* inter sua manuscripta habuisse Antistitem Antonium Augustinum, juris prudentia et eruditione celebrem; et se eamdem Messanæ in collegio nostro Latine scriptam in vetusto codice reperisse et exscripsisse. *Plura sed parvi momenti a Cajetano proferuntur argumenta, ut probet quod S. Philippus tempore S. Petri vixerit, adductus a Panormitanis, apud quos antea Ideam imprimens, pro tempore Arcadii priori sententiæ faverat.*

Alia majis apocrypha,

non a S. Athanasio,

sed seculo 6 aut 7 scripta.

6 *Nobis nihil seritur aut metitur, quandonam vixerit : sed Vita, sub Eusebii nomine edita, magis nobis probatur : vel etiam ex iis, quæ capite tertio narrantur de* F *Philippo juniore et Diacono, quem Panormitani ut suum civem dicuntur etiam hoc* XII *Maji venerari : ad quem diem Cajetanus in Martyrologio Siculo ista habet:* Panhormi S. Philippi Diaconi, discipuli senioris Philippi. *Et Ferrarius in Catalogo generali,* ex tabulis Ecclesiæ Panormitanæ, illum hoc die ut civem suum colentis, *celebrat festum* S. Philippi Diaconi Panormi : *et Cajetanus sub finem Vitæ, seorsim ex Actis S. Philippi Agyriensis extractæ, et a nobis in ea relictæ, addit :* Philippi Junioris ac Diaconi corpus Agyrii servatur, cum SS. Luca Abbate et Eusebio Monacho, cum quibus ad quartum Idus Maji colitur: *cujus et nos nomen in titulo præsentamus. Acta S. Lucæ Abbatis dedimus die secunda Martii. Omnium autem quatuor* translatio *celebratur apud dictum Cajetanum* XXV *Julii.*

Philippus Diaconus colitur etiam 12 Maji.

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 48**

7 *Fasellus indicato lib.* 10, *de virtute* S. Philippi Presbyteri, *in ejiciendis dæmonibus cœlitus illius meritis concessa, ista scribit :* Enimvero anno MDXLI, solenni Divi Philippi festo, dum Agyræ una cum aliis religionis instinctu interessem, ducentas pene ibi arreptitias feminas offendi. Mirum erat ac stupendum miraculum, videre eas non ex sese, sed ex dæmone

Anno 1541 energumenæ 200 ad festum S. Philippi convenerunt, miré agitatæ,

A AUCTORE G. H.

dæmone qui in earum corpora imperium occupaverat, ludibriis agitatas, voces in sublime ferre, omni amictu ac verecundia abjectis, rotare crines, stridere dentibus, os oculosque distorquere, spumam emittere, brachia ac totum pene corpus in altum magna vi sustollere, volubilem linguam turgere, guttur et ejus venas intumescere, et denique furorem inauditum totis membris concipere : Græce quasdam, plures Latine, Saracenice alias loqui, ita perfecte, ut nihil purius ab expertissimo quoque in suo genere proferri possit. Cordium postremo conceptus et quæ clam quisque et sibi uni cognita perpetraverat facinora (quod mirabilius fuit) mulierem quamdam Leontinam ignominiose cuique exprobrare.

quæ linguis variis loquentes,

8 Et hæc quidem privata. At publica et quæ in procedente simulacri divini pompa contigerunt, illis longe fuerunt majora. Nocte enim illa, quæ sacra præcessit, arreptitiæ hæ ad præcipuum templi altare cum custodibus suis, absque ullo morbi signo quasi prorsus incolumes quiescebant, Divi Philippi simulacrum ex adytis, quæ juxta sunt, exportandum præstolantes : ubi et frequentissimus populi conventus, et nos quoque mira cum expectatione aderamus.

B Mane vero, aperta adyti janua, Divique signo ostenso, ubi illud arreptæ conspexerunt; mox ac si hostis capitalis adesset, illius aspectum formidantes, voce sublata vestimenta scindere, crines vellere, vinculisque quibus strictissime impediebantur diffractis, quædam etiam e custodum manibus elabi cœpere. Quarum dein inusitati clamores, omnique gemitu majores, veluti rugitus immanes, ita toto templo vicinisque agris personuere, ut e propinquo bellum ingens ac sævum, cruentissimumque prælium committi videretur. Ibique tum Ragusana quædam mulier, cunctis spectantibus, mox curata est, signo perspectissimo relicto. Pendebat nempe a fune supra altare sinistrum, candelabrum æneum, lampadibus ac lychnis pluribus pellucidum, a terra octo circiter cubitos elevatum : quod ipso illo quo liberabatur momento, nullo qui quidem videretur movente, lampadibus omnibus dissipatis (mirum visu) crebris motibus, molaris rotæ instar, quam velocissime totum inversum est.

coram imagine S. Philippi dire agitantur :

ex iis una liberatur signo relicto :

9 Sed ad pompam ipsam venio. Viri igitur, qui vel sacerdotio vel dignitate præstabant, celeberrimam longo ordine pompam deducentes, Divi Philippi imaginem, subnigram quidem illam ac visu horribilem, præcedebant : quam subinde conditionis cujusvis viri et mulieres innumeræ, fere cum cereis thure

deinde in processione,

C etiam ardentibus, permixtim sequebantur. Cumque ad templi medium, ubi ara erat, perventum esset, Leontina mulier quædam, quæ a quodam Sacerdote sinu portabatur, plures jam annos dæmonio detenta, edita voce ad ceteras versa, signo manu facto, Forti, exclamavit, animo estote : nullus abscedat : dies hic jam occidet. Hæc cum ego audivi, obstupui, quod eum, quo illa obsidebatur, esse inter dæmones principem, ex verbis, vultu præterea, audacia ac imperio, quibus ceteris præstare videbatur, non absurde cognoscerem : quod et Patriciis Catanensibus, qui prope me erant, ut adverterent, indicavi : et reipsa postmodum declaratum est. Nam cum paulatim eodem ordine procedendo, feretrum jam ad valvas templi primarias pervasisset, eadem illa mulier, ex editiore loco in gradu templi ultimo conspiciens omnem arreptitiorum turbam sibi subjectam, substitit; appellatisque omnibus, ac manu demonstratis, rursum vernacule, Absit, inquit, metus, procul hinc terror abeat. Jam advesperascit, jam ad occasum vergit hic dies nobis infensus, atque hostis acerrimus : abjicite timorem, nullus vestrum recedat : absistant curæ, sufferte parumper, jam occasus instat. Cui ex illis una, Vim patior, respondit, compellor hinc exire. At princeps contra : Ubi vires? resumas animum : jam dies adest interitus. At illa iterum : Exire cogor. O cruces! o tormenta! quæ patior. Quibus vix expressis, præmisso fremitu, a numine Divi Philippi exactus, ab ea recessit dæmon. Et mulier modo ferocissima, inauditam continuo mansuetudinem induit. D

principe dæmonum frustra socios animante

liberatur altera :

10 Sed et dæmon ab ipsa mox in servum quemdam, hæc curiosius inspicientem, videntibus nobis ac mirantibus transmigravit. Qui ululare, ingemiscere, dentibus frendere, ac sanguineis oculis occupatus, furere e vestigio cœpit : quod Dominus ejus, qui Alicatensis erat, ut vidit, iræ impetu in contumelias prorupit, ac sanctum diabolum (quæ familiaris hodie Siculis blasphemia est) inclamavit : quod servum aureorum centum pretii ita repente atque ex inopinato amisisset. Verum paulo post et ille ad aram perductus, nullo labore pristinam mentem liberamque recepit. Porro tempus me deficiet et instituti ratio, si singula, quæ eo die apertissima Divi Philippi eluxere miracula, velim recensere. Aderant enim ibidem sexaginta inter ceteras puellæ Ciramenses, quæ una noctis hora, dum simul in eodem vico luderent, a dæmonibus fuerant occupatæ : E quæ omnes et quotquot aliæ ad hæc sacra convenerant, spectantibus nobis, mirabiliter liberatæ et incolumitati restitutæ sunt, sola tamen Leontina illa tanti beneficii fuit expers.

et corripitur curiosus inspector,

sed et hic liberatur,

et 60 puellæ, aliæque omnes,

præter unam.

11 *Hæc ille ut oculatus testis. Nihil igitur miramur, quod* S. Philippi *cultus etiam in Melitam insulam penetraverit, ubi quarto a Metropoli milliario versus Africum,* oppidum Zelugi nominatum, ter mille circiter animarum, tum alias ædes varias habet urbanis minime cessuras elegantia, tum magnificam imprimis ecclesiam parochialem sub titulo et invocatione S. Philippi Argyriensis; *uti in sua Melitæ descriptione Italica notat Commendator Abela, sacræ Hierosolymitanæ Religionis Vice-cancellarius pag.* 88. *Deinde observat pag.* 370, *quod ea ecclesia fuerit ædificata priusquam Bernardinus de Paterno et Jacobus de Paterno Catanenses, ex monasterio S. Philippi, cujus Abbates fuerant, ad Melitensem Episcopatum assumerentur, annis* MCCCCXLVI *et* XLVII : *indeque conjecturam ducit, illius auctorem fuisse Antonium Platamontium, ad hanc Sedem assumptum, ex Prioratu Xiclensi S. Mariæ de Monacho, a dicta Abbatia dependente, ante annum* MCCCXCII, *quo mortuum scribit Rocchus Pyrrhus in notitia Melitæ, ipse vero dubitat an non sit multo senior.*

Templum parochiale in Melita.

F

VIDE ACTA GRÆCA PAG. 1*

VITA

Latine reddita a Jacobo Sirmondo, et cum Græco Vaticano a nobis collata.

CAPUT I.

Ortus, educatio, Diaconatus. Romæ apud Pontificem acta. Sacerdotium.

Temporibus *a* Arcadii Imperatoris, fuit in *b* Thraciæ provincia vir quidam nomine Theodosius, genere Syrus, cui uxor erat Augia, ex magna Romanorum urbe oriunda, amplis opibus ambo et familia, Deum in primis colentes, ejusque legem servantes.

a b Parentibus divitibus et Christianis

2 His filii tres erant, qui omnes suas facultates in jumentorum omnigenum emptione collocabant, in Galatia, Cappadocia, Asiaque universa, ætatem omnem ponentes in hujusmodi negotiatione. Die autem festo exaltationis *c* Sanctæ Crucis soliti erant Constantinopolim petere, cum instructu negotiationis, ibique cum parentibus suis agitare diem sacrum. Accidit ergo aliquando, ut dum instante festo, mense Septembri, *d* Sagarim amnem trajiciunt, una cum pullis

c post filios 3 submersos

d

A pullis equinis, quos emerant; repente intumescens unda fluminis ipsos cum jumentis abriperet. Quod cum perlatum ad patrem matremque esset, magno dolore affecti, Deo gratias egerunt, Jobi exemplo, dicentes : Sit nomen Domini benedictum, ex nunc et in secula. Urgente vero matrem stimulo mœroris, dies noctesque angebatur, ita ut clam maritum relinquere cogitaret, et patriam repetere, hoc est Romanam provinciam. Theodosius autem pater assidue pro filiis orabat, et bona multa largiebatur.

3 Quare incensum erga se amorem intuitus Dominus, ejus conjugem Augiam in somnis consolatus est nocte quadam, ipse se exhibens senis forma, et his verbis alloquens : Quid ita indesinenter angeris, filiorum causa? Nescis, quod qui indiscrete plangit mortuum, Deum provocat ad iram? et rursum; Si ad Domini servitutem accessisti, præpara cor tuum ad tentationem, et iterum; Si facis bonum, expecta tentationem : Dominus enim, quem diligit, castigat. *nasciturus prædicitur :* Itaque pone vestem lugubrem, et evigilans unge caput tuum oleo, et faciem tuam in lætitia cordis tui lava, et accipe stolam qua indueris in ecclesia, et fac *e* panes tres ex similagine, et offer dona tua Deo in exultatione, et accede ad virum tuum, et consolare eum; et ecce erunt dona tua in odorem incensi. B At illa surgens, divino spiritu vere illuminata, in omnibus obsecuta est, et munera sua cum marito simul obtulit Deo, dicens : Vivit Dominus, non jam amplius dolor erit nobis de mortuis filiis, sed erimus, Domine mi Theodosi, sicut in juventute, Deo servientes, ejusque mandata custodientes. Potest autem nobis Deus dare filium unum, pro tribus qui mortui sunt.

4 Et peperit viro suo masculum, quem appellavit Philippum : ablactatusque puer, cum ad septimum annum pervenisset, proficiebat in moribus et doctrina. Quem detondens mater Ecclesiæ dicavit, qui et Diaconus factus est anno ætatis vigesimo primo, *21 annum agens fit Diaconus :* studioseque linguam *f* Syriacam addidicit, et Ecclesiasticam omnem disciplinam. Sæpe autem dicebat ei mater : Fili mi dulcissime, si tibi liceret Romam ire, ubi cognati et propinqui mei universi, illic videres templa maxima, et ordines Sacerdotum et monachorum congregationes, ascetarumque prudentiam, continentiam et modestiam et vigilias laicorum; omnes autem cum timore ecclesiam frequentantes, *edoctus a matre pietatem Romanorum,* assistentesque sacrario tamquam ad tribunal Dei, nec aliter capita sua deorsum inflectentes. Illic nefas est, reprehensibilem quemquam ingredi ecclesiam, C aut susurrum ullum vel risum exaudiri, sed solicite omnes et cum reverentia, ut dixi, assistunt tamquam ad tribunal Dei.

5 Hæc ille audiens, animo incendebatur et desiderio; rursumque reformidabat, timens parentes contristare, quibus nimirum solatio erat unico pro fratribus defunctis. *et ejus coram videndæ desiderio motus,* Confidens porro cum parentibus sæpe dicebat, non sine affectu : Utinam mihi contingat Romam ire, et videre synaxim *g* Petri, Apostolici Patriarchæ, et ab eo communionem percipere, et postea statim mori, si fieri potest. Vehementerque angebatur Philippus hac cogitatione : interposuitque apud patrem aliquot ex propinquis, ut ab eo impetrarent veniam proficiscendi hac lege, ut simul ac dignus factus esset, qui Apostolos adoraret et ecclesiasticam disciplinam inspiceret, ad suos reverteretur. Theodosius vero, cernens fixum ejus in Deum amorem, manu ipsum apprehendens, et Syriaca dialecto preces fundens Orientem versus, sic effatus est : Deus Abraham, Isaac et Jacob, in manus tuas commendo servum tuum : sicut vis, ita tibi cura sit de illo. *dimittitur a patre,* Atque ita eum complexus dimisit, inscia matre, nihil hac de re cum ea communicans.

6 Ille autem Dei voluntate navigans appulit ad oram Italiæ, statimque exorta est ingens maris procella. D Tum Philippus stans, Domine, ait, in manus tuas deposuit me genitor meus, ne perdas me hac aqua, sicut perierunt fratres mei in aqua torrentis : Quod si hæc tua est voluntas, voti mei prius compos fiam, ac tum id fiat quod jusseris. *AUCT. EUSEBIO M. EX MS. GR. tempestate jactatur ;* Verum ne propter peccata mea pereant, qui mecum sunt viri tredecim. His ab eo dictis, in somnum versi sunt omnes, visusque ipsis est Apostolus, sub Papæ figura, naucleroque Thomæ dixit : Festina nauclere, Romam appellere, ducens tecum Philippum Diaconum, quia illic mihi usui futurus est. *et apparente S. Petro, Romam pervectus,* Facta inde subito serenitate ac tranquillitate magna, salvati omnes sumus meritis Apostoli.

7 Tertio autem post die cum exeuntes Romam pervenissemus, die Dominica, Philippus cum Eusebio monacho, unanimes ad ecclesiam profecti sunt : constiteruntque in læva templi parte. *a Pontifice ad legendum accersitur,* Nec mora, Deo favente, revelatur Papæ : qui accito uno e Diaconis, ait illi : Vade ad lævam templi, ibi invenies Diaconum penula tectum, cum altero monacho : illum advoca, et dic, ut ecclesiam ingrediatur, et tecum ministret. Parens itaque Diaconus omnia peregit, ut jussus fuerat, manuque prehensum deduxit ante ambonem. Ille autem ne verbum quidem noverat Romana lingua, sed Eusebius monachus, quæ ei E dicebantur, exponebat Syriace, callebat enim etiam Syriacam. Significavit ergo per Diaconum ; Da veniam, Domine, servo tuo, quoniam Romana lingua ne verbum unum scio. Papa vero manum extendens, et ipsum obsignans, ait; In nomine Christi Dei nostri, aperi os tuum, et eloquere in ministerio tuo Romana verba. *ab eoque benedictus Latine legit etsi ignarus linguæ,* At ille ore aperto, linguam movens propria lingua, statim dixit *h* quæ sequuntur in sacra Liturgia, ad Diaconum pertinentia.

8 Commoratus autem est ibi menses tres, dies duodecim; dolebat quod cum in Diaconi officio Romana lingua loqueretur, in ceteris rebus ne verbum quidem proferre posset. Cogitante igitur illo ad Papæ pedes procumbere, et preces ejus implorare, ut sibi usquequaque concedatur Romana dialecto loqui, novit statim Papa quod animo agitabat, dixitque illi : Accede ad lectionem. *eamque linguam assecutus,* Ille vero mutus manebat, legere non valens. Et Papa, Loquere, inquit, Philippe, sicut nos loquimur; statimque evolans ignis ex ore Patriarchæ, attigit labia ejus, et Romane loqui cœpit cum omnibus. Tum creavit illum Presbyterum, librumque in manus tradidit scriptum, dicens; Tomum Apostolicum cape hodie, *Sacerdos creatur :* cumque perveneris ad Australes partes Provinciæ F Siciliæ, in montibus, qui illic sunt, locus est, cui nomen Agyrium *i* e regione Ætnæ montis, ex quo erumpit ignis, perennem flammam eructans, quam *k* Satanas cum spiritibus illic habitantibus, et universis copiis suis sortitus est tamquam hereditatem. Tomum autem; quem tibi dedi, *l* manu mea scripsi virtute Spiritus sancti : quoad omnes ad unum illo expuleris, redire tibi ad parentes non licet. *et accipit librum exorcismorum* Apostolico mandato propere obediens Philippus, tomo accepto, et Papa consalutato, peractaque oratione, accipiens etiam secum Eusebium monachum, navim conscendit, Deo bene juvante, solventesque Rhegium Calabriæ pervenerunt, magnam modestiam præseferentes, divinoque nutu Messanam *m* appulerunt, terrestrique itinere in locum prædictum Agyrium venerunt.

ANNOTATA.

a *In MS. Latino Syracusano.* In diebus Theodosii. *Quæ simul possunt consistere, cum Philippus annos vixerit 63, ut sub Theodosio Magno ejusque filio Arcadio floruisse potuerit.*

b

AUCT. EUSEBIO M. EX MS. GR.

A b *In nonnullis MSS. Latinis apud Cajetanum*, Intra Præsidatum Caiæ *seu* Achaiæ. *In aliis : In* terra Præsidatus. *At Græce* ἐν τῇ τῶν Θξακῶν ἐπαρχίᾳ.

c *Scilicet* 14 *Septembris, quo die coli ab antiquis Græcis et Orientalibus festum* exaltationis sanctæ Crucis *indicavimus* 3 *Maji, in festo Inventionis a Latinis celebrato.*

d Sagaris, *Græce* Σάγαρις, *potius* Σάγγαρις, *aliis* Σαγγάριος, Sangarius *dictus, fluvius Bithyniæ : ubi in Pontum Euxinum se exonerat.*

e *Hic ritum Judai cum apprehendit Cajetanus, et suspectum habet : legat lector et judicet.*

f *Ex voluntate scilicet patris natione Syri. Supponitur autem vulgarem regionis linguam, id est Græcam, a puero scivisse : neque verosimile est pro alio quam Græco ritu Diaconum ordinatum Philippum.*

g *Hic et infra num.* 27 Petrus, *pro quolibet successore Pontifice sumitur : nam de ipsomet Apostolo aliter loqui auctorem apparet num.* 6. *et* 9 *ubi eum manifeste distinguit a Pontifice, qui Philippum in Siciliam misit.*

h *Deleo, ut ab interpolatore imperite adjecta quædam in his verbis,* dixit : [In pace Dominum oremus : et quæ] sequuntur in sacra liturgia, *Nihil enim tale* D *in Latina ac Romana Missa dicit Diaconus : sed bene in Liturgia Græca secundum Chrysostomum, qua usum Romanum Pontificem inepte fingeretur*

i *Hinc ablata et in Notis a Cajetano rejecta, ut a vulgo credita, sunt ista :* Quo immundi spiritus immigrarunt, ex Hierosolymis post urbis captivitatem, cum eam ingressus est Nabuchodonosor, et confregerunt portas templi, inveneruntque eos in vasis aureis, existimantesque pecunias in eis esse, aperuerunt vasa; statimque inde avolarunt, et habitare cœperunt in cavernis lapideis Agyrii prædicti. *Hæc ibi, quæ infra Græce habentur. Contractius autem in MSS. Latinis Catanensi et Agyrensi apud Cajetanum sic :* Hosce dæmones in vasis æreis a Rege Salomone inclusos fuisse.

k Ætnam *flammivomum montem, fauces inferorum haberi ab antiquis Patribus, Tertulliano, Chrysostomo, Hieronymo, Paciano, Gregorio Magno aliisque deducit Cajetanus. At naturales similium montium causas profert Athanasius Kircherus in Mundo subterraneo. Utrumque consulat curiosus lector.*

l *Cajetanus arbitratur hæc verba redundare, aut adjecta ab iis, qui hæc ad S. Petrum retulerunt : ceterum videri librum Evangeliorum esse : ego exorcismorum li-* E *brum intelligere mallem.*

m Vetus traditio Messanæ est Philippum ea loca incoluisse, ubi ædes est S. Mariæ cognomento Latinæ *Cajetanus ita.*

CAPUT II.

In Agyrio monte pia exercitia et miracula patrata.

a expellit dæmones de monte,

Consedit Philippus in spelunca *a* quadam ubi triplex est columnarum ordo, et gradus tres lapidei expoliti : ubi de more sedens, curationesque faciens, duorum dierum spatio post ascendit in excelsum montem, qui est e regione Ætnæ, ubi sunt possessiones Argyri Toparchæ. Factaque oratione in cacumine montis, orationem convertit ad eum, a quo missus venerat, et ad Apostolum Petrum, dicens; Ostende, Domine, ostende faciem tuam, et delebuntur dæmonum catervæ. Signoque facto per tomum, quem manu gestabat, visa est monacho dæmonum turba instar lapidum volutari ex montis vertice, fugientesque lugubri voce clamabant; Væ nobis, Petri Apostoli manus iterum nos in vallibus istis deprehendit. Alii dicebant, rursum hinc pellimur, sicut cum Simon Magus in altum sublatus est, expulsi a D Paulo fuimus ; iterum pellimur nunc a Petro, per Philippum Presbyterum.

10 Deinde quodam die, cum pro iis oraret, qui ab immundis spiritibus obsessi tenebantur, accessit puella divitis viri filia, Deumque timentis, quæ a spiritu vexabatur. Statim ergo protensa manu Philippus, et illi imposita dixit : In nomine Jesu Christi, et Petri Apostoli, exi, et vade in locum tibi præparatum. Spiritus vero magna voce clamans, dixit; Per Altissimum, Philippe, et Petrum Apostolum, ab hac quidem puella egredior; ex loco vero isto numquam abibo, sed tecum habitabo usque ad novissimum diem. Mox corruens puella in solum ante pedes Sacerdotis Philippi sana facta est, abiitque laudes referens Deo. Erat autem magna multitudo eorum, qui a spiritibus torquebantur numero circiter quadraginta, qui quidem summæ Trinitatis gratia et sancti Patris nostri Philippi precibus salvi facti sunt, Deo gratias agentes, qui per servos suos mirabilia facit. *et ex corporibus plurimorum :*

11 Mos erat populis illis, ante Sancti adventum propter immundorum spirituum metum, *b* munera eis offerre : neque id solum, sed et facultates suas in sepulcris condebant, quia dæmones hominum speciem induentes, dicebant patres mortuos petere a filiis : Date nobis, filii, de bonis vestris, ut fruamur. Qua ratione decepti homines, ab egenorum ope revocabantur. Sanctus autem vir ecclesias in Apostoli nomine multis locis extruxit. *b superstitionem abolet :* E

12 Alio rursus die, proficiscente sancto ad Borealis loci partes, orandi gratia, accessit ad eum vir cum uxore, plangentes planctu magno, et dicunt Sancto ; Miserere nobis, Sancte Dei, quia filius noster unigenitus, cum ad hauriendam aquam ivisset ad fontem, cui nomen est Mamoniaca, ut ex eo gustavit, illico extinctus est. At ille caput quatiens, confestim abiit ad fontem, videtque juvenem mortuum jacentem : manuque prehendens, dicit ejus parentibus : Qui vocatur filius vester, illi vero dixerunt, Joannes. Et consignans eum tomo Apostolico, ter eum vocavit, Joannes, Joannes, Joannes, in nomine Dei surge. Statimque surrexit juvenis, tamquam e somno; et dedit ipsum matri ejus, dicens ; Vade, da gloriam Domino Deo nostro, qui per famulos suos facit mirabilia. Dominus mortificat, et vivificat. Tu vero spiritus immunde, qui hoc loco manere vis, cave hominem ullum lædas. Quod si F pergis in malitia juxta tuum desiderium, et Dei permissionem ; hoc tibi erit a me, et ab Apostolo Petro supplicium, quod alligaberis ferreis catenis a Spiritu sancto, et *c* Gabriele Duce militiæ, et vinctus eris usque ad seculi finem, ut hic habites, quemadmodum petiisti, et Deus permiserit. *mortuum suscitat.* c

13 Sedente ipso, et Evangelium in manibus habente, occurrit senex quidam nomine Athanasius a vipera ictus : corporeque ex eo morsu graviter saucio, ac pene jam deplorato, accidit ad Sancti pedes provolutus, et lugens. Erat enim his Athanasius avarus, et munerum ac personarum acceptor : et qui omnia in melius convertit, permisit ut a fera vulneraretur, ut ad meliorem frugem revocaretur. Dixit ergo ei Sanctus; Quid tibi contigit? Senex. Ostendit ei vibicem vulneris icti a serpente : et sanctus vir manum admovens, ait. Si sanus factus fueris, abstinebis te a nequitiis tuis; Cui ille Sacramento addito, respondit : Si precibus tuis sanitatem recupero, abstinebo ex hoc die ab omnibus meis pravis actionibus. Ille vero in pavimentum expuens, et sputo pulverem diluens, unxit ejus vulnus, statimque curatus est. *Ictum a vipera sanat ;*

14 Mulier fœtum gerens in utero mortuum, ad dies quatuor eniti non poterat, mortique jam propinquabat,

A pinquabat, obambulans autem foribus ejus Sanctus, ait. Quidnam est, quod dolet puella? Responsum est fœtum in utero mortuum esse, et parere illam non posse. Et ille utraque manu aquam capiens, et mittens in vasculum, jussit eam bibere in nomine Domini, et Philippi Apostolici Presbyteri; statimque exiit infans penitus integer, et servata est puella.

parturientem liberat,

15 Venit ad eum pastor meridie, dicens; Miserere, Domine, quoniam mercenarius sum divitis cujusdam, et pasco ejus pecora : irruerunt duæ feræ agrestes, et tractant ea crudeliter : Dominus vero impatienti fert animo, nec mihi vel unicum ex illis remittit : itaque quid agam nescio. At Dei famulus pulverem e terra tollens, et tomo suo benedicens, pastori dedit, dicens : Sparge hunc in fossa pecorum, et cum irruent feræ, dicito; Peccator Philippus Presbyter, in nomine Domini, præcepit vobis hæc : Abstinete posthac a pecoribus. Fecit, ut jussus fuerat pastor, et territæ fuerunt et repulsæ feræ, sancti Sacerdotis Philippi intercessione.

pecora a feris tuta reddit:

16 Erat mulier, sanguinis fluxum passa novem annis, quæ et sua omnia in medicos absumpserat, ut sanitatem reciperet, sed frustra. Ut vero audivit de Sancto et ter beato Patre nostro Philippo, accessit ipso adhuc sacrificante, et stetit eminus, ubi ille sacris mysteriis operabatur : et postquam manus abluit, rogavit Hypodiaconum, ut sibi daret aquam, in qua sacras manus abluerat; quæ et sudarium lineum attulerat ad tergendas manus ipsius. Cumque abluisset; et aquam mulieri dedisset Hypodiaconus; illa cum fide suscipiens, et ex ea hauriens, divino consilio repente convaluit. Et sudarium referens domum, invenit mulierem gravi morbo laborantem, jacentemque in lectulo annis tribus, quæ alienis manibus victum capiebat. Illa vero sudarium applicans, in quo sacras manus abluerat Sanctus, dixit : In nomine Jesu Christi et Sancti Presbyteri Philippi, per quem sanitatem accepi, surge et tu e lectulo tuo, et ambula pedibus tuis, ad venerandam ejus ecclesiam. Et illa sudario totum corpus attingens, statim convaluit : et surgens Deum laudabat, qui per famulos suos curationes operabatur.

sanat mulierem fluxu sanguinis,

et aliam a gravi morbo :

17 Quidam, cujus filia elephantiaco morbo gravissime laborabat, ita ut totum ferme illius corpus obtegeretur, accessit ad pedes viri sancti, clamans, et dicens; Sanctissime Pater, exhibe misericordiam, et curetur per te puella tua, quia ejus vir destituere illam vult, propter exuberantem vim morbi : plurima enim consumpsi in medicos curationis gratia, et nihil consecutus sum : sed obsecro te, sanetur puella tua precibus tuis. At ille Diacono jussit ad se afferri protensum ecclesiæ velum, et eo tegi puellam : quæ statim mundata refulsit auro clarior, et domum reversa est laudem tribuens Deo.

aliam ab elephantiaco morbo :

18 Rursum celebrato per Philippum sanctum Presbyterum die festo Apostoli Petri, advenit Leontius, quidam nomine, ulcus habens putridum in femore, vociferabaturque in hæc verba : Serve Dei, qui omnibus sanitatis gratiam facis, jube et me sanari ab hoc vulnere, quia mercenarius sum, et manuum mearum labore victito : nunc vero cum hoc ulcere otiosus maneo : et quia laborare non possum, fame crucior : obsecro te sana me per Dominum. Tunc ille abluens manus, Diacono dixit : Vade ad mediam ecclesiam portam, et pulverem qui ei adhæret hac aqua diluens, fac emplastrum e luto, et appone ulceri hujus, dicens : Per nomen Dei sanetur vulnus : tibique præcipio, si quis interroget, quis tibi sanitatem restituit, responde, Per Dei misericordiam, et Spiritus sancti gratiam, sanus sum. Eademque hora restitutus est sanitati, Deo gratias agens, per intercessionem sancti Presbyteri Philippi.

curat ulcus putridum :

19 Mercenarius quidam ferum exercens subjugale jumentum, ab eo calcibus et dentibus totus fuerat contusus. Hunc vero dolorem cum dies aliquot patienter tulisset, nec jumentum ulla ratione domare posset; recordatus miraculorum, quæ S. Philippus patrarat, dixit apud se : Sit nomen Domini benedictum : cras tollam ferum hoc jumentum, et manu mea ducam ad Philippum Presbyterum, qui et dæmones expellit, ut præcipiat ei, domari se sinat. Postero igitur die deduxit ad Sanctum, dicens : Miserere mei, qui ægros sanas, vide humilitatem meam et laborem meum, quem ab agresti hoc animali patior : quia ferre nequeo, quæ dies noctesque ab eo mihi fiunt mala. Subridens sanctus Pater manum protendit, et animal consignans, ait; Obtempera domino tuo, et flecte illi indomitam cervicem, neque amplius calce et dente impetas illum : sed esto deinceps sicut agnus in omni obedientia. Et hora ipsa, sancti Presbyteri jussu, redditum est ove mansuetius : abiitque homo gaudens, Deumque glorificans. D

AUCT. EUSEBIO M. EX MS. GR.

ferum jumentum reddit mansuetum :

20 Arca erat templo Sancti vicina, in eaque Dei permissus habitabat spiritus immundus, qui circa horam sextam prætereuntium oculos cæcos reddebat. Quidam vero cum aliquando gravi morbo detineretur, accessit ad arcam, ut requiesceret hora prima, statimque excæcatus est. Cum autem inclamaret, ubinam est Philippus, qui sanitates operatur, interrogans eos qui pertransibant, dicebat; Miseremini mei, deducite me ad portam ecclesiæ venerandi Presbyteri Philippi. Et cum perductus eadem hora fuisset ad portam, dixit : Sancte Dei, a multis stadiis ad te veni sanitatis causa, et cæcus factus sum ad arcam templo tuo vicinam, hora circiter sexta. At Sanctus indignans, ait; Tibi dico spiritus immunde, qui hominum oculos cæcos reddis, eris ex hoc tempore in æternum cæcus ipse, nihil videns intra arcam illam. Extra vero non poteris ad hominem aut jumentum ullum propius accedere. Eademque hora liberatus est homo a cæcitate, et simul a morbo suo, abiitque laudans Deum, qui servos suos liberat ab omni infirmitate. E

cæco reddit visum :

21 Homo quidam erat in toparchæ ditione, quem rabida fera momorderat. Hunc videns sacer Philippus, herbam ex agro afferri jussit et comburi simulque cum aqua infundi ejus plagis; statimque sanatus est homo, Dei voluntate et sancti viri precibus.

curat morsum feræ rabidæ :

22 Quidam ex Agrigentinorum civitate numero viri duodecim, injusta accusatione circumventi, delatique ad Ducem a Præside suo, quasi in Ducem conspirassent, vincti adducebantur injuste necandi. Cum autem Catanensium civitatem præterirent, rogarunt milites, a quibus ducebantur, data ipsis pecunia, ut transire liceret per templum Philippi Presbyteri : sperabant enim se illius oratione placatum habituros Ducem : quod et factum est. Nam cum ad venerandam ecclesiam pervenissent, voce magna et lugubri clamarunt, dicentes, Miserere nobis, Sancte Dei, qui injusta morte condemnati sumus : quia iniqua est accusatio contra nos scripta, quam deferunt milites. Ille autem planctum eorum miseratus, dixit militibus : Adducite huc homines istos, quasi percontari eos vellet, cur vincti ducerentur. At illi Sancto dixerunt; Tradidit nobis eos Præses, scripta etiam contra eos epistola, ut capitali pœna in eos animadvertat, ostendentes simul litteras plumbea d bulla obsignatas. Tum sanctus vir ait : Scribatur in hac charta verbis meis, et Dei virtute, sic intus : Hi homines injuste damnandi sunt, ut Præside invidia in eos acto. Tu vero misericors esto, Dux, nec flagellis, nec gladio eos subdens; sed liberentur ab injusta accusatione, redeantque ad sua lætantes. Deinde cum perducti essent ad locum quem Dux habitabat, simul atque epistolam F

viros 12 injuste vinctos et morti tradendos,

d mutata miraculose scriptura liberat.

A lam legit, solvi jussit vinctos, dicens eos nihil injuste perpetrasse, nec contra se quidquam machinatos esse: quin potius tamquam injuriam passis detur cibus, redeantque ad sua læti. Illi autem Deum laudantes, et Sanctum ejus Philippum, a quo fuerant prius liberati, reversi sunt domum.

AUCT. EUSEBIO M. EX MS. GR.

eorum accusatorem dein energumenum liberat et emendat:

23 Qui vero eos injuste accusarat et vinctos miserat, ut reversos vidit, a dæmone correptus est. Tum dixerunt ei qui vincti fuerant, quasi ore uno; Vade ad pedes venerandi Philippi Presbyteri, a quo nos ab iniqua cæde liberati fuimus, et te ille ab immundo spiritu liberabit. Et ille cursu properans, sanctum illius templum ingressus est, et dixit; Miserere mei, famule Dei Philippe, expellatur a me precibus tuis nequam spiritus, qui me vexat. Cui Sanctus: Indignus es excusatione, inquit, qui paulo ante viros innocentes ad mortem persequebaris. Tandem vero cum a misero diu fatigaretur, misertus ejus, dixit spiritui: Exi, et secede ab eo, in nomine Christi Crucifixi Dei nostri. Mox cadens in terram, sanus evasit, accepto a beato viro mandato, ne quem unquam donis corruptus falso accusaret: abiitque Deum magnificans, qui prodigia magna facit per famulos suos. B

item monialem,

24 Spiritualis quædam erat femina, quæ curam gerebat cœnobii venerandi templi SS. Sergii, et Bacchi, ab immundo spiritu graviter agitata; venitque ad virum sanctum, quo tempore sacris intentus erat: statimque ut apprehendit oram penulæ ipsius, et ore momordit, sana facta est divina virtute, et ad monasterium reversa est prædicans Dei potentiam.

furatam pecuniam sociorum

25 Tres homines e Lydia Provincia in Siciliam venerant, cum multis pecuniis ad emendum frumentum, habebantque auri libras circiter triginta duas. Suggessit uni dæmon, ut clam tolleret et sibi usurparet, quæ communia erant omnibus. Turbatis autem illis ob aurum amissum, cum audiissent de sancto Patre nostro Philippo, accedunt ad eum propere, et dicunt: Miserere nobis, famule Dei, quia aurum, quod ad negotiandum in commune habebamus, amisimus, et nescimus quid dicere aut agere debeamus. Tum sanctus aperiens os propheticum dixit eis; Porrigite manus vestras in solum, et lutum ubi consistitis, et apprehendite lutum. Cumque statim manus in designatum locum extendissent, iterum dixit: Adducite nunc manus vestras, et duo quidem cum retraxissent, apparuerunt sicut aqua munda lotæ: ejus vero qui furatus erat, lutum exsiccatum digitos tenebat, ita ut explicare non posset. C Tum dixit ei Sanctus: Vade, redde aurum sociis tuis, et sana esto deinceps manus tua. Illo vero clamante, et dicente; Sanetur manus mea, ego sum qui aurum abscondi; confestim restituta est manus, et aurum sociis restituit, abieruntque Deum collaudantes.

mire detegit, et emendat.

ANNOTATA.

a *Ad radices montis Occidentem versus,* S. Philippi spelunca *appellata, miraculis clara.*

b *Ita etiam, S. Augustinus serm.* 15 *de Sanctis,* miratur cur aqud quosdam infideles tam perniciosus error invaluerit, ut super tumulos defunctorum cibos et vina conferant, quasi egressæ de corporibus animæ carnales cibos requirant. *Quibus similia apud Tertullianum et alios leguntur. Et videtur ille mos apud Agyrios etiam viguisse.*

c *Imo* Michaele *substituendum, qui Princeps militiæ Angelorum debellavit dæmones cum dracone etc. in Apocalypsi S. Joannis cap.* 12.

d Plumbo bullatas *ejusmodi epistolas mitti solere, alibi necdum comperi: et vereor ne glossema sit, vetustiori textui temere insertum.*

D

CAPUT III.

Dæmones Pulsi, pius obitus. Miracula. Item Acta S. Philippi Diaconi inserta.

Die quadam, cum ad Petri Apostoli ecclesiam venisset venerandus Presbyter Philippus, una cum Eusebio monacho ad orandum, et animum intenderet nocturnæ orationi, circa horam sextam noctis vocem audit spiritus immundi: Inferius ruite, descendite, fugite, quia Philippus persecutor noster ad montem ascendit, et statim consumet nos ignis. Vox autem illa erat spiritus, qui petierat in eo loco habitare, et hoc dicebat aliis spiritibus, qui ex longinquis oris convenerant. Tum ait Eusebius Philippo sacro Presbytero: Venerande pater, quænam est vox ista? Ille vero respondit, Migrarunt huc a remotis locis immundi spiritus: nos vero fixi maneamus in oratione, ut misericors Deus per preces nostras increpet ipsos, et hinc expellat. Orantibus ergo illis, exsiliit ex templo ignis tamquam torrens, et expulit eos ex eo loco. Qua enim hora spiritus vox audiebatur, sive noctu sive interdiu, in eo loco, qui dicebatur a Katopedontes, idest inferius ruentes, repente ruebat lapis, et occidebat seu virum, seu E puerum, seu jumentum quodlibet. Ex eo autem die sani et illæsi manserunt, quotquot homines aut jumenta per Catopedontes locum transibant.

Dæmones expellit suo adventu et precibus.

a

27 Tunc ei dixit Eusebius Monachus: Vere, Philippe, discipulum te ostendisti ejus, qui Presbyterum te consecravit, Petri: cui pascendum Christi ovile commissum est, ut pasceret viros velut oves, et pueros sicut agnos: similiter et tu gregem tuum servas a feris agrestibus et lupis, hoc est ab immundis spiritibus, ab omni noxia eos sapientia tua custodiens. Equidem debet universus Occidens thecam tuam auream facere, et templi tui pavimentum argento insternere, et preces tibi quotidianas offerre. Nihil enim est sub sole, quod rependi possit beneficiis, quæ per merita tua singuli acceperunt. Philippus vero Eusebio respondit: Sit nomen Domini benedictum, Frater, qui gratis miseretur, et salvat mundum totum: quia nos omnes, cum simus peccatores, nihil boni facientes, quod dignum ejus gloria offerri a nobis queat, aut æquale beneficiis ejus, perpetua in nos gratiæ suæ dona derivat. b

Laudatur ab Eusebio,

omnia Deo tribuit.

b

28 Vir quidam locuples valde, ex Panormitana F civitate, sed liberis carens, valde affligebatur: isut de B. Philippi miraculis audivit, venit ad Agyrium locum, videtque eminus Sanctum ante fores templi sedentem, dicitque famulis suis: En vere stellam, quam videre desiderabam: quem et nocte in somnis vidi vocantem me, et hilari vultu invitantem, en ipse est. Quod si ex Dei voluntate fuit visio quæ mihi apparuit, relicta sede vocabit nos, et introire in templum jubebit ad orandum, et interrogabit, Unde estis, fratres, cur huc venistis? Vir autem S. Philippus, quasi divina revelatione accepta, exsurgens illico e sede, in qua sedebat, dixit Eusebio monacho: Voca hilariter eos, qui e longinquo veniunt ad nos. Statimque vocavit eos hilari vultu Eusebius, dicens: Bene venistis, peregrini, advocat vos Pater noster Philippus Presbyter, cujus causa peregre advenistis. Quo audito vir magna perfusus lætitia, Deo egit gratias, quod quem quærebat invenisset, et voto suo potitus esset: ille vero jussit, ut oraret. Post hæc multa is dona, quæ attulerat ante pedes ejus projecit, dicens: Pater, scis Deo revelante, qua de causa venerim. Et Sanctus, Scio, inquit, sed tu domum redi, et quod optas, fiet tibi secundum fidem tuam.

Panormitani civis occulto voto

facit satis:

29 Cumque domum revertisset, invenit uxorem suam

A *eique addicit filium* suam lætantem viso, quod ei noctu apparuerat. Vidit enim B. Philippum dicentem sibi : Ecce redeunte viro tuo, ex eo concipies, et filium paries, quem Philippum vocabis, et benedictio Dei sit vobiscum. Quod cum ex ea cognovisset maritus, miratus apud se dixit; Benedictus, Domine Deus, qui facis mirabilia, qui et procul positis tamquam in momento proximam facis miserationem tuam, per venerandum Presbyterum Philippum, super omnes qui invocant te in veritate. Narravit autem vir uxori, quemadmodum cognovisset quod animo cupiebat, et Eusebium monachum præmisisset, et causam adventus novisset. Et brevi post peperit masculum uxor viro suo, vocavitque eum Philippum. Cumque annorum esset circiter octo, sancto Hierarchæ Philippo eum obtulit, dicens : En, Pater, fructum precum tuarum. *qui ejus jussu octennis offertur Deo,* Ille vero blande manu apprehendens, offert ipsum templo, et benedicit, et dixit ei : Vade, fili, ad fines natales tuos, et ædifica templum Domino, eritque benedictio ejus tecum. Et redeunte puero una cum patre suo, post Diaconus factus est sub Episcopo Panormi : deditque ei mandatum Philippus Pater noster, ne unquam aurum curaret aut argentum, B sed ut omnia sua bona, quæ haberet et habiturus esset, distribueret in pauperes. Quod et fecit, deditque vir ille gloriam Deo, una cum filio suo, per totam vitam, omnia semper erogantes pauperibus.

30 Accipiens autem puer Philippus a venerando Presbytero Philippo unam ex tunicis ejus, et sudarium unum, et cingulum, quo lumbos suos præcingebat, in ejus memoriam; dum revertitur, offendit in via hominem a dracone tabefactum. *et recepta Philippi zona aridum sanat,* Volensque sancti curationes imitari puer, soluta zona, quam a Sancto acceperat, cinxit aridum hominem jacentem, dicens; In nomine S. Philippi surge sanus et innoxius. Surrexit e vestigio sanus, ut antea laudem Deo dicens : et miratus est valde junior Philippus quod acciderat, quod non solum præsens morbos curaret, sed ejus indumenta morbos expellerent. *gaudentibus Panormitanis,* Audientes autem id cives Panormitani, quod tunicæ Sancti deferrentur a Philippo Juniore, redeunte in Panormitanam urbem, et quod miracula per eas fierent; gavisi sunt supra modum, dicentes : Benedictus Deus, quoniam misertus est nobis indignis et peccatoribus Sanctissimus Philippus, venerandas tunicas suas ad nos mittens, ad sanandas infirmitates nostras : et quid ei nos dignum rependere possimus? C Preces, et orationes supplices ad Philippum? Sed ejus oratio, quam pro nobis omnibus facit, nostra omnia munera exuperat, auro et lapide pretioso et saphyro pretiosior. Videreque erat turbam nil aliud loquentem, quam, Gloria sit Deo, qui glorificat diligentes se. Factaque est die illa lætitia, ita ut Deum ipsum adesse existimare viderentur incolæ.

31 Statim autem Abbas quidam, immundum spiritum patiens, veniente Philippo, ut intrarat primam portam civitatis, exclamavit : Bene venisti, junior Philippe, cum sanctis vestimentis, quæ affers Philippi Presbyteri. Ego enim hac hora festino ad eum, ut liberer ad infestatione immundi spiritus. Tum dixit ei : Valde citissime, revertere ad Dominum et herum meum, sanctum Patrem et Presbyterum Philippum, et ab eo curaberis : quod et factum est. Cum ivisset autem Abbas, invenit Philippum profectum ad Dominum.

32 Ceterum ille post Deo placitam vitam et omnia quæ dixi miracula, quadraginta diebus ante obitum suum, apparuit uni ex optimatibus regionis nomine Belifario : *præscribit sepulturam sibi et Eusebio faciendam* assumensque pueros ejus, venit ad Agyrium locum, et ostendit ei in somnis delineationem ecclesiæ, instar Crucis extruendæ : ædificavit autem et thecas duas, superiorem quidem

Eusebio monacho, qui ejus vitam scripsit et miracula : inferiorem vero sacris ejus reliquiis. D *EX CAJETANO. ac pie mortuus* Ædificavit idem Belifarius sacrum ejus templum : quadraginta enim diebus ante ejus obitum peregit quadragenarias ejus memoriæ inferias, et persolutis divinis mysteriis, procumbens Sanctus ad sepulcrum suum, aperiens os suum, dixit : Hæc requies mea in seculum seculi. Domine in manus tuas commendo spiritum meum : qui enim in te sincere credit, et si moriatur, vivet. Et sic obdormivit in Domino *c*.

33 Ut autem post ejus etiam obitum Dei famulus fontes curationum funderet; *claret miraculis.* ad sacram ejus thecam accedens Eulalius monachus e Panormo civitate, ab immundo spiritu graviter vexatus, ingressusque templum, dicebat : Me ad sepulcrum volutari oportet, quoad consequar sanitatem. Statimque extendens manum suam Sanctus cum tomo, ut obsignavit illum, ille mox sanus factus est, summæ Trinitatis gratia. Sparsa autem fama ejus miraculorum, concurrebat multitudo magna male habentium ad sepulcrum : venit autem quadragesimo die post ejus E consummationem vir quidam, nomine Eutropius, cujus dimidiata pars corporis arida erat : stansque ad feretrum et admovens seipsum, statim sanus factus est. Accedentes porro ad feretrum cum timore ac desiderio, liberat omnes a tentationibus, et periculis et spiritibus immundis, calumnia mala et bello civili, a variis morbis et agrorum sterilitate, a periculis fluminum atque maris, ab ira Dei et Principum, eos qui annuam ejus memoriam cum fide et metu celebrant *d*.

34 Sanctissimus vir Philippus vixit annos circiter sexaginta tres, *Vitæ spatium.* requievitque in pace. Agitur annua ejus commemoratio obitus mense Majo, die duodecima, per gratiam Spiritus sancti, cum quo gloriam Patri reddimus et Unigenito filio Verbo ejus? cui gloria et potestas in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *MS. Latinum Syracusanum* Rapituntas, *Catanense,* Catopiduntas *utrumque corrupte. Græce est* καταπιδοῦντας.

b *Quæ hinc usque ad numerum* 32 *dantur, erunt seorsim apud Cajetanum pro Vita S. Philippi Junioris et Diaconi sejuncta : sed prout Græce habentur, conjuncta retinemus.*

c *Hic iterum aliqua a Cajetano omissa, quæ ex Græcis sic hoc loco refero :* Statim vero Eusebius F monachus, omni notitia instructus accurate conscripsit omnia ejus facinora : et ob metum Orbiani Toparchæ, se conferens Alexandriam, sanctam ejus vitam et ab ipso patrata miracula indesinenter tradidit Apollinario, sanctissimo Patriarchæ in throno S. Marci. *Verum in nomine Apollinarii difficultas est, quod hic Alexandrinus Patriarcha fuerit seculo sexto, ut Sanctus relatus in MS. Florario ad diem* XI *Maji, ubi inter Prætermissos de eo egimus : toto autem tempore Imperatoris Arcadii præfuit Ecclesiæ Alexandrinæ* Theophilus. *Arbitramur igitur nomen Patriarchæ antiquitus non fuisse expressum, interpolatoris autem temeritate adjectum fuisse Apollinarium,*

d *Anno* 1599 *Corpus refossum et reconditum fuit. Dein anno* 1605 *die* 21 *Julii, ne ob nimiam sepulcri humiditatem corrumperetur, in commodius et accuratius sacellum solenni ritu a Philippo Georgio, Jurium regii Patronatus Visitatore, fuit translatum. Consule Cajetani Annotationem* 23.

A

VITA ALIA APOCRYPHA

Falso S. Athanasio Alexandrino tributa.

PROLOGUS.

Sanctorum memoria utilis, Quemadmodum Sol cernentibus, sic audientibus Sanctorum sermo lumen adfert : et ut astra cœlo sunt ornamento, ita Sancti Ecclesiam, quos illa suo quasi sinu amplectitur, illustrant. Quod enim in pratis sunt flores, id sunt Sancti in Ecclesiis. Sanctorum memoria iis, qui a malis spiritibus obsidentur, quietam tranquillamque mentem, infirmis solatium, vitam omnibus, et firmam corporis valetudinem præbet. Virorum magnorum magna sunt certamina; Martyrum, Sanctorumque splendidæ coronæ, qui omnia hujus seculi nihil duxerunt. Quem animum ut iis rependeret Dominus Deus, fecit ut cum Sanctis Angelis perpetuo viverent. Etenim cum eos oppugnare antiquus humani generis hostis existimaret, nihil aliud, quam cœlo familiariores ipsos reddidit. Magnis porro vocibus personandum sit, quanta illi vitæ asperitate se exercuerint, quantoque spiritu B ad contemplandas res divinas elati fuerint : quorum enim vox in universam terram pervenit, atque in loquendo facultas in extremos orbis fines perlata est, eorum profecto laudem eodem perferri merito oporteat. Verum quis usquam est, qui se posse speret S. Philippi Agyriensis, vulgo Argyrionis nuncupati, certamina pariter et miracula pro merito commendare? Ille enim turbam dæmonum expulit, ille sanguinis fluxum sedavit, ille arefactam manum *et inter illos S. Philippi Agyriensis.* sanitati restituit, ille denique mortuum suscitavit. Quorum quidem omnium gloriam Deo, rerum omnium curatori ac præsidi, tribuere debemus : a quo facultas et gratia in servos ipsius emanat, qua non obsistere tantum, sed etiam conculcare inimici vires facile possint. Quamobrem et David, inquit : Mirabilis Deus in Sanctis suis; ac rursum : Justus, ut palma florebit, et sicut cedrus, quæ in Libano est, multiplicabitur : et Salomon, Justus si morte præreptus fuerit, et iterum, Justorum animæ in manu Dei sunt, nec tanget eos tormentum : has ob causas in gratiam Filii Dei Jesu Christi, Sancti ejus miracula enarrare instituimus.

NARRATIO.

C

a b 2 Temporibus imperantis *a* Neronis fuit *b* Romæ vir quidam pius, Theodosius nomine; huic erat uxor *c* *c* Anesia nuncupata, ex Bethsaida oppido Andreæ et Petri; fuere hi et Christianissimi et doctissimi, *d* quamquam uxoris *d* sterilitas utriusque animum non *Parentes diu steriles,* parum deprimebat et dejiciebat : quam ob causam eleemosynis et precibus diu noctuque assidue vacabant, Deum obnixe rogantes, ut prolem eis concederet. Quadam autem die abiit uxor in templum seorsum, ut oraret; apertoque ore cum lacrymis dixit ad Dominum : Deus Abraham, Isaac et Jacob, qui cœlum palmo, pugillo terram metiris, qui sedes super curru Cherubim, cui adstant Angeli clamantes, ac dicentes Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus Sabaoth; exaudi hodie ancillæ tuæ preces, et sicut utero Saræ benedixisti, dedistique ut filium pareret Isaac; et quemadmodum Annæ quæ Mariam semper Virginem Angelorumque Dominam peperit, benedixisti; ita et mihi uteri mei fructum aliquem largire, ut sancto nomini tuo dem gloriam.

filium precibus impetratum 3 Hæc et alia cum dixisset; rediit in domum suam : cujus lacrymas et preces non aspernatus Deus omnipotens, quod petierat concessit : et peperit illa *e* puerulum masculum; quo accepto parentes vehementer gavisi sunt. Ille vero ubi ætate visus est D idoneus, cœpit rebus agendis ac negotiationibus animum applicare, ut mos fert hujus seculi. Ceterum cum esset quadam die in locum alium profectus negotiationis gratia, ac pro more suo oves ac boves, aliaque item animalia quadrupedia emisset, reditumque in patrium solum pararet : opera dæmonis interiit. Etenim ille malorum omnium auctor ac princeps, qui nihil non odit boni, cernens prolis parentumque felicitatem, quodque summa sinceritate ac fiducia *lugent submersum :* ante Deum versarentur, invidia stimulatus, magnoque imbre excitato, fluvium *f*, qui transmittendus *f* juveni fuerat, ita auxit, ut eodem impetu et animalia et animalium dominum submerserit. Hoc acerbo repentinoque nuntio de morte unigeniti filii accepto, parentes in luctus ac lamentationes eruperunt : ac mater ipsa in primis ejulans ac gemens, Hei mihi, inquit, hei mihi! viscera mea sentio perturbari. Heu, heu! ubi mortuus est filius meus? Ubi, inquam ut illuc profecta, canum caput meum in formosissimam ejus faciem depilem, neque enim te posthac, fili mi, sum visura. Ubi es lumen meum? Non quidem tua causa, sed nostra descendit fluvius hic, qui te abripuit, nosque hereditatis bona parte privavit. Jam quidquid mihi vitæ superest, id totum in E luctu ac fletu, fili mi, transigam, donec ego quoque hinc demigrans ad te proficiscar.

4 His dictis atque aliis, rursum suam uterque ad Dominum orationem fudit, procidentesque Deum in *et alium petunt, eum consecraturi Deo :* hæc verba supplicaverunt : Domine, da nobis alteram prolem : ac siquidem masculum progenuerimus, hunc tibi consecrabimus in ministerium templi tui in urbe Roma, ut illic tibi deserviat, gratumque majestati tuæ præstet obsequium : offeremus autem eum tibi, non secus atque Joachim Mariam Virginem. Porro Deus patientiam et humilitatem eorum animadvertens, secundum filium, ut Annæ alterum Samuelem, illis donavit, cui nomen Philippo est impositum. Hunc etsi magno affectu educabant, tamen in metu ac tremore continebant.

5 Cumque duodecimum ætatis annum attigisset, quid de eo statuissent parentes in hæc illi verba *qui duodennis Romam contendens ad S. Petrum,* aperuerunt : Promisimus, fili, in conspectu Domini, si prolem nobis dedisset, eaque fuisset mascula, nos eam dicaturos templo Domini. Quare volumus, fili mi, ut *g* Romam te conferas, ubi cognatum nostrum *g* Sanctissimum Petrum, Romanum Pontificem, Christi Domini discipulum, inventurus es; cujus te permittens arbitrio, dabis operam, ut Deo placeas et F hominibus, nomenque Dei per te glorificetur. Hæc Philippus cum audivisset, libenter quod jubebatur accepit, et non multos post dies dixit ad patrem suum. Pater, si me Romam vis (ut dixeras) proficisci, benedic mihi, et ad Sanctissimum Papam scribe litteras, ut abeam, Deo ita volente. Quod audiens pater scripsit omnia, quæ contigerant circa filium hunc : at Philippus acceptis a patre litteris et pecunia, quanta ad iter opus esset, nec non utriusque parentis benedictione, gaudens egressus est : cumque in littus descendisset, conscenso navigio profectus est.

6 Postquam autem in *h* Italicum sinum pervenerunt, flante vehementius vento, factaque in mari *h* *et tempestate jactatus,* non parva tempestate, navigium prope submergebatur. At nautæ hoc periculo consternati divinam opem implorabant, utque se ab æstu fluctuum tantorum Deus eriperet, orabant. Philippus quoque animadversa tempestatis magnitudine, positis genibus in hunc modum oravit : Domine Deus, qui cœlum, terram, mare, et omnia quæ in eis sunt, creasti, ne nos quæso absorbeat tanti maris gurges, neque nunc moriamur : sed quemadmodum Jonam Prophetam ex ventre ceti post tertium diem servasti

A sti, ita nos ex instanti periculo libera. Ubi precandi finem fecit magna statim facta est tranquillitas; quam cum cernerent nautæ ex pueri precibus esse secutam; rei admiratione commoti. Deum optimum maximum collaudaverunt, qui gratiam suam Sanctis elargitur.

eam sedat:

6 Pervenerunt autem in *i* Cretam insulam, ibique septem dies commorati, restauratis quæ ad viam erant necessaria, inde digressi, felici navigatione Romam delati sunt, Ubi autem illuc ventum est, in hospitium quoddam, ubi et alii quidam Christiani habitabant, diverterunt. Illa vero nocte sensit Petrus, Pontifex et Apostolus Jesu Christi, divinam intra se inspirationem, quæ diceret: Mitte qui accersat cognatum tuum, et fidelem servum meum Philippum nomine: in hospitio enim est, illumque in templum Domini introducito. Petrus autem vocato uno ex ministris: Ingredere, inquit, *k* in Urbem, ac dextram ejus partem petens, offendes hominem, Philippum nomine in hospitio morantem. Hunc tu meo nomine salvere jube, et huc ad nos perducito. Profectus ille, repertum hominem in hæc verba salutavit: Pax tibi. Eamus inquit, ad Sanctissimum B Papam. Ad nomen Pontificis gavisus adolescens, ministrum secutus, templum *l* ingressus est: ibique de more facta oratione, cernens B. Petrum, sese in pavimentum abjecit, atque ad pedes sancti Pontificis est prolapsus. Quem ille benigne manu acceptum elevans, Dicito, inquit, adolescens, quo ex loco, quave ex regione advenis? Et cum porrectam ab adolescente epistolam perlegisset; cognovit quæ de illo scriberentur: quam humanissime amplexatus ac deosculatus, rogavit de parentibus, ut valerent, utque cum illis ageretur. Quæ cum fuisset sigillatim a Philippo edoctus, gratias egit Deo.

i

a S. Petro divinitus monito

k

l

benigne excipitur:

7 Philippus autem illic permanens apud Apostolum, jejuniisque ac vigiliis vacans, toto in Deum animo intendebat, doctusque etiam sanctas litteras ac sanctæ Scripturæ perceptis mysteriis, vita et moribus præclarus, magnum se coram Deo et hominibus comprobavit. Cernens autem Petrus virtutis ejus magnitudinem in Diaconorum numerum illum adscivit, ac deinde Sacerdotem constituit, atque ineffabilium mysteriorum fecit illum participem.

et sacris initiatus

8 Illis temporibus prodigiosa res admodum contigit, in occiduis partibus orbis. Fuit enim in insula Siciliæ mons quidam Agyrion, vel, ut vulgus, Argyrion appellatus. Ejus accolas ac circa finitimos exagitabant dæmones, opprimebantque adeo, ut alios in mare demergerent, alios intra quaslibet C aquas præfocarent, nonnullos præcipites ex editis locis dejicerent. Christiani vero, qui tum illic erant, congregato *m* concilio, virum unum virtute insignem elegerunt, quem ad beatum Papam cum codicillis legarunt, in quibus erat scriptum, Orare se sancti Pontificis Beatitudinem, ut per divinam clementiam atque misericordiam virum aliquem pietate præclarum ad eos mitteret, qui dæmones, regionem suam infestantes, et Christianos in mare demergentes, fugare ac vincere possit.

contra infestationes dæmonis,

m

9 Has litteras ut ad se perlatas Pontifex perlegit, admiratione tantæ rei captus, vocatum ad se Sacerdotem Philippum ita alloquitur: Vade, inquit, in insulam Siciliam, in montem Agyrion, ac ter implexum versatumque draconem veritatis inimicum alliga, ut ab ejus manu genus humanum liberes. Tum Philippus, Non sum, inquit, hoc ministerio dignus, quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum. Cui Pontifex, Præsta, inquit, obedientiam et proficiscere. Ego vero venerandam ac vivificam Crucem, gratiamque et potestatem tibi dabo, quam a Domino meo accepi, cum diceret: Leprosos mundate, dæmonia ejicite: gratis accepistis, gratis date. Tunc sanctus Sacerdos obedire volens, et mox D ad modestiam et humilitatem compositus, in hunc modum respondit. Jube, Venerande Pater, adsit modo nobis Dominus, nec nos Sanctitatis tuæ preces destituant, et amanda me quocumque Deo visum fuerit. Pontifex igitur scriptis litteris, fusaque ut solebat oratione, benedictione a se donata in Siciliam eum dimisit.

In Siciliam destinatur,

cum Cruce,

EX CAJETANO.

10 Venit autem primum Catanam, indeque in Agyrion montem ascendit, et in eo a populo omni cum honore ac veneratione acceptus est. Cœperunt autem post ejus adventum dæmones omnia perturbare, et qui a spiritibus immundis tenebantur, in fugam se vertere. At Sanctus positis genibus oravit, et iis qui aderant præcepit, ut obsessos omnes ad se adducerent. Qui ut se cogi viderunt, stridere horribili voce, et spumas e dentibus emittere cœperunt. Tandem Sanctæ Trinitatis potentia, in qua est vitæ fons atque principium, sanos eos et sui compotes reddidit: qua ex re nominis ejus celebritas in universam insulam divulgata est *n*.

qui profectus Agyrion,

energumenos liberat:

n

11 Tum accessit ad eum vir quidam pius, cujus filia a dæmonibus agitabatur, annos tredecim nata. Sanctus autem fusa in hoc oratione, sanitati restitutam, ac mente quietam sobriamque patri in manus tradidit: qui ea accepta cum gaudio et exultatione discessit. E

12 Alius Joannes nomine, dæmonis opera prope fontem deprensus est mortuus: quem ter suo nomine vocatum, ut Christus Lazarum, Sanctus facta oratione in vitam reduxit. Spiritum vero nequam in finem seculorum vinculis indissolubilibus addixit, ac Joannem parentibus, non secus ac Marthæ Christus Lazarum, reddidit.

mortuum suscitat

13 Alius nomine Eutropius *n* manum habuit aridam, hanc Sanctus suis precibus sanitati pristinæ restituit, indeque ille gaudens, benedicens, et collaudans Deum, discessit.

aridam manum curat:

14 Mulier quædam abortum passa, fœtum in utero habebat, jam *o* tres ante dies mortuum, huic Sanctus jussit *p* Ambrosium Ministrum aquam bibendam porrigere. Qua epota, statim partus molestia, in quo jam triduum laboraverat, liberata est, et laudem ac gloriam Deo omnipotenti reddidit.

o p

parturientem liberat:

15 Altera mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur, variaque medicorum remedia experta curari non potuerat, ad Sanctum accedens, procidit ad pedes ejus, statimque fluxus ille cessavit: illaque abiit Deum laudans ac glorificans. F

sistit sanguinis fluxum:

16 Vir quidam, dictus Athanasius, cum inter colendam vineam labore fessus sub arbore obdormisset, vipera manum ejus momordit: at ille ex dolore vigilans clamabat, ac tantum non mortuus apparebat. Accurrens autem ad Sanctum, cecidit ad pedes ejus, et dixit: Sancte Dei, adjuva me. Oratione autem a B. Philippo facta, venenum e manu egressum est, ipsaque in pristinum statum restituta. Porro Athanasius, tanto beneficio commotus, laudem pariter et gloriam dedit Domino.

sanat a vipera ictum:

17 Pastor quidam, cujus oves lupi frequenter adventantes præfocabant, quique non satis sciebat qua ratione illos a suo grege arceret; (erant enim multi) venit ad Philippum, ac procidens ad pedes ejus, Sancte Dei, inquit, fer opem. Cui Sanctus, Qua in re? Luporum, inquit ille, multitudo gregem nostrum infestat, quibus nec obsistere possumus propter multitudinem. Tum Sanctus incurvatus, pulveris paululum accepit, quem ei porrigens, Accipe, inquit, hunc pulverem, atque hoc oves tuas asperge: quod si feceris, non ingredientur posthac lupi in ovile vestrum!

lupos ab ovili arcet:

18 Tres viri, una iter facientes, in hospitium quoddam

A quoddam diverterunt. Horum unus clam noctu aperto *q* cauponis scrinio, satis magnam pecuniam furatus est. At caupo insequenti die, cum scrinium vidisset apertum, tres illos detinuit, quærens quis ex ipsis pecuniam esset furatus. Quod cum illi audirent, quid dicerent se nescire responderunt : Eamus, inquit caupo, ad Divum Philippum : ille etiam quod quærimus statim aperiet. Illuc autem profecti, ut rem omnem Sancto narraverunt, cognito statim fure, Hic est, inquit Sanctus, qui aurum tuum furatus est. Statimque manus ejus aruit, qui furtum commiserat; quam ob rem quam citissime procumbens, Sancti pedes est amplexatus, clamans ac dicens, Sancte Dei miserere mei, ego vero acceptum aurum restituam. Quod cum re præstitisset, repente in pristinum statum manus est immutata.

EX CAJETANO. q furatam pecuniam detegit :

19 Multa quoque alia miracula, et supra modum admiranda prodigia cum Sanctus fecisset, leprosis mundandis, omnique morborum genere ab humanis corporibus depellendo, descendit tandem ex Argyrio monte in locum quemdam *r* sejunctum ab urbe Messana, tribus passuum millibus, vulgo.... appellatum : ubi extructa cella una cum quibusdam religiosis viris ætate pariter et moribus probatis habitavit, jejuniis B ac viligiis et orationibus vacans assidue. Multa etiam eo in loco miracula edidit, ac præcipue in expellendis immundis spiritibus alterum se Eliam exhibuit; neque verbo minus quam opere Sanctum se esse prodidit. Sed cum in loquendo esset facundus ac facilis, nequaquam eam facultatem otiose aut incassum possedit : sed in divinis laudibus decantandis sanctissime occupatus, Sancte quoque et pro Dei voluntate suum rexit gregem ; summo studio exercitiis spiritualibus intentus, vitaque et moribus gravis. Denique cum vitæ suæ annos omni cum virtute percurrisset, honesta in senectute migravit ad Dominum. Funeris vero ejus sacræ Reliquiæ, omnique veneratione dignum corpus, in Argyrium montem translatum est. Ex ejus autem capsa pretiosissima varia emanant remedia morborumque curationes : et in hodiernum usque diem miracula facere non desinit Dei omnipotenti gratia ; quem decet gloria, imperium, et adoratio, nunc, et semper, et in secula seculorum. Amen.

alia miracula patrat : r

et post vitam piam mortuus senex,

in Argyrio monte sepelitur.

ANNOTATA.

a Nero *loco* Arcadii *ab ambientibus antiquitatem, ut supra dictum, collocatur.*

C

b Roma, *pro provincia* Thraciæ *poni non potuit nisi* D *posterioribus seculis, cum hæc* Romania, *et* Constantinopolis *appellaretur* nova Roma.

c Anesia, *supra* Augia, ex magna Romanorum urbe oriunda. *Hic vero deinceps mutatur ordo, et Theodosius, qui Syrus erat, Romæ tribuitur : uxor autem (ut via paretur ad S. Petrum) ex Bethsaida fuisse dicitur.*

d *Nihil de hac sterilitate in altera vita.*

e *Imo tres filios habuisse ac simul submersos, dicitur in altera Vita.*

f Singaris *seu* Singarius *fluvius Bithyniæ, omissus hic est, quia procul a Romana urbe distare sciebatur.*

g *Hic scriptor, non satis sui memor fuit, qui* Romæ fuisse Theodosium patrem *ante scripserat.*

h Ad oram Italiæ *in altera Vita : sed quis auctor* Sinus Italici *meminit?*

i *Male sui memor iterum et regionum ignorans. Profectus ex Thracia per Ægæum mare, et Cyclades insulas pervenit in Cretam : inde per mare Siculum et Libycum ingressus Tyrrhenum, pervenit ad oram Italiæ, atque ita Romam delatus est.*

k *Videtur auctor credidisse S. Petrum fuisse in Tuscia et Vaticana regione, ubi jam Ecclesia S. Petri est.* E *Nam ipsi experti fuimus, cum ibidem essemus, quod inde dicerent se Romam ire, cum Tiberim ad castellum S. Angeli transgressi ad interiora Romæ loca abirent.*

l *Quod illum templum : An Vaticanum ? Nugæ.*

m *Et hic mirabilis apparet amplificatio.*

n *Ex multis miraculis, in altera Vita propositis, auctor pauca seligit, et hoc adjunxit : nisi hic sit aridus homo zona S. Philippi a Philippo juniore sanatus, ut num.* 30 *refertur.*

o *Altera Vita,* ad dies quatuor eniti non poterat.

p *Nulla Ambrosii mentio in altera Vita.*

q *Imo sociorum pecuniam furatus dicitur in altera Vita.*

r *Cajetanus num.* 13 *ad alteram Vitam,* S. Philippum *in accessu in Siciliam arbitratur* Messana profectum, in specu constitisse tribus ab urbe passuum millibus, ex eoque multa dæmonia expulisse. Extat rei monumentum, *inquit,* ara in specu, atque ex marmore statua, ac prope monasterium Ordinis S. Basilii, ædesque Divi Philippi nomini sacra, in eaque Crux, quam Divi Philippi fuisse, quæ dæmones expulit, fama fert.

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 49 **

F

DE S. EPIPHANIO EPISCOPO

D. P.

SALAMINE SEU CONSTANTIÆ IN CYPRO.

CAPUT I.

Cultus apud Græcos et Latinos. Vita sub ementito discipulorum nomine compilata.

ANNO CCCCIII

Salamis Cypri (*nam alia hujus nominis est insula et urbs circa Atticam*) Constantia *dicebatur Hieronymi ætate, ut ait ipse in epitaphio Paulæ Epist.* 27. *Nunc utrumque nomen desiit, et dumtaxat oppidulum fere dirutum superest, quod* Veterem Famagustam *vocant incolæ, postquam ex ejus ruinis nova surrexit, quæ adhuc Regia est, regno licet extincto sub Turcarum tyrannide. Eadem Metropolis insulæ totius fuit, et seculo Christi quarto Episcopum habuit* S. Epiphanium, quem non solum vitæ conversatio illustrem ob virtutes reddidit ; verum etiam miracula, quæ Deus, honore illum afficere volens, ipso adhuc superstite et post obitum ejus edidit. Mortuo enim illo, id quod viventi non contigerat, ad sepulcrum ejus dæmones etiamnum fugari, et morbi quidam curari dicuntur. *Ita lib.* 6 *Hist. eccles. cap.* 27 *Hermias Sozomenus, ipso cujus principio ille obiit seculo quinto florens. Hinc factum, sicut Synodus Nicæna* 2, *seculo Christi octavo celebrata, Act.* 6 *docet, quod* templum dedicaverunt in Cypriorum insula ejus discipuli nuncupantes illud ejusdem Patris vocabulo ; et cum multum aliis titularibus picturis imaginem ejus in ipso collocarunt, *qualem scilicet videre licet ante opera, Petavio nostro curante edita,* ex pervetusto quodam

Miraculis celebris

templum sub nomine suo dicatum habuit, in quo ejus imago.

A quodam exemplari, quod extat in Constantinopolitano antiquissimo monasterio, Sula dicto (vulgo τὰ ἐξ μάρμαρα appellant) quod olim Patriarchum fuit.

oratorium Constantinopoli,

2 *Etenim etiam Constantinopolitanæ Ecclesiæ, æque ac toti Orienti fuit in maxima veneratione Epiphanius; cujus* Synaxis (*ut habent Menæa ad hunc* XII *Maji*) *in Regia illa urbe* celebrabatur in sanctissima ejus æde *seu sacello*, quæ est intra templum S. Philemonis, *quod, Codino in Originibus Constantinopolitanis attestante*, Eudoxius Constantini Magni Patricius et Præfectus condidit. *Colitur autem ibi et alibi S. Epiphanius solenni totius diei Officio, communi quidem cum S. Germano Patriarcha Constantinopolitano; sed principaliori loco: quomodo etiam notatur in figuratis Ruthenorum seu Moscorum Kalendariis. Solum autem illum spectat Canon sacer, hoc die præscriptus sub hac Acrostichide.*

et officium proprium,

Ἐπιφανίου τὸ κῦδος ἔπλησε χθόνα.

Terram replevit Epiphani decus.

Solus etiam hic in Ephemeride metrica nominatur, et quidem tamquam hac die mortuus.

Τῇ δύο καὶ δεκάτῃ Ἐπιφάνιον μόρος εἷλεν.

Statæ lex mortis duodena Epiphanion aufert.

B *Certe vel tunc fato suo functus est, vel in sua ecclesia post mortem sepultus, haud diu ante quam S. Joannes Chrysostomus, de quo infra, a Synodo ad Quercum deponeretur: quod factum esse circa mensem Julium anni* CCCCIII, *ex Palladio, Chrysostomi actus scribente, constat.*

nomen in Latinis Martyrologiis,

3 *Græcos cito imitati sunt Latini, quorum antiquissimus Beda in suo quod ex octo MSS. dedimus genuino Martyrologio, post commemorationem SS. Nerei et Achillei, primo loco nominatorum, mox addit,* S. P. N. Epiphanii Episcopi Cypri. *Secuti Ado et Usuardus, ultimum eumdem, post ceteros scilicet ejus diei Martyres, locaverunt hac fere phrasi,* Apud Cyprum S. P N. Epiphanii; *additque Ado* Salaminæ Episcopi. *Horum aliorumque posteriorum vestigiis inhærens hodiernum Martyrologium Romanum sequentia verba recitanda proponit*: Salaminæ in Cypro S. Epiphanii Episcopi, qui multiplici eruditione et sacrarum litterarum scientia excellens, vitæ quoque sanctitate, zelo catholicæ fidei, munificentia in pauperes et virtute miraculorum extitit admirandus.

festum adhuc annuum Famagustæ,

4 *Sitne adhuc aliquis ejus cultus Salaminæ super, aut vestigia sepulcri olim tam famosi, haud facile dixero: credibile est cum fortuna loci cetera quoque esse partim abolita, partim Famagustam translata: ubi* C *etiam hoc tempore a Christianis, festum ejus solenniter agi, indicio est, quod Thomas Porcaccius, in suo de Insulis mundi famosioribus Italico opere, ante annos circiter centum primum edito, scribat pag.* 150 *editionis Patavinæ*, speluncam ibi haberi, in quam S. Epiphanius pœnitentiæ causa solitus sese fuerit recipere: quæ eadem in pervigilio festi stillare incipit aquam claram limpidamque, neque ea stillatio finem habet ante finem diei sequentis: hanc autem aquam magna cum devotione a multis excipi, adhiberique utiliter ad morborum curationes divinitus impetrandas per merita Epiphanii. *Sub cujus nomine, in Boreali parte insulæ, inter Nicosiam et Ceraunias, hodieque habetur vicus vulgo* S. Piphani *dictus; quo loco fuisse templum, in Nicæna Synodo nominatum, mihi persuadeo, propter ejus celebritatem olim tantam ut promontorium ad* Ceraunias, *vulgo* Cerines *excurrens, nomen idem teneat in Insulario Benedicti Bordoni, excuso Venetiis anno* 1547.

ubi ejus spelunca salutarem aquam stillat,

alibi vicus et promontorium.

5 *Atque hinc verosimiliter conjicere possit aliquis, vel corpus vel partem notabilem corporis eo translatam fuisse aliquando, idque celebritatem loco dedisse: et vel hinc vel ex ruinis Salaminæ deportatum fuisse Beneventum, quemadmodum asserit Marius de Vipera de Sanctis Beneventanis ad hunc diem, Officio duplici propterea notatum, allegans* Martyrologium MS. antiquum in bibliotheca Beneventana existens, signatum num. 178 sub prædicta die: quo vero tempore, allatum sit non adverti, *significans. Plura de Reliquiarum tantarum qualitate et veneratione hodierna cupientes discere, litteras ad Collegii istic nostri Rectorem dedimus, cujus responsum, hactenus frustra expectatum; si aliquando accipiamus, notitiam inde haustam non invidebimus pio lectori. Interim ex epistola Thomæ de Czechorod Episcopi Samandriensis ejusdemque Pragensis Decani, ad me sub finem anni* MDCLXXVII *data suggero, quod* aliquæ *ejusdem* S. Epiphanii Reliquiæ, una cum brachio S. Theclæ et capite unius ex Innocentibus Bethleemiticis, anno MCCCLIV allatæ fuerint in Bohemiam, et Carolo IV Imperatori præsentatæ a Protiwa Swihowski Segniensi, viro apud Bohemos illustri ac Regii sanguinis: *quæ notitia nunc primum reperta, in Diario Pragensis ecclesiæ adhuc desideratur.* D

AUCTORE D. P.

Corpus Beneventi.

Reliquiæ Pragæ

Vita Latine ac Græce edita

6 *Vitam ejus, jam olim conscriptam, in MSS. Vaticanis Græcis reperimus, unde eam Latine redditam primus edidit Lipomanus, deinde Surius, ac denique Petavius, ad calcem tomi* 2, *addito etiam contextu Græco, qualis in Medicæo Regis Franciæ MS. inveniebatur, quem et nos inde transcriptum acceperamus.* E *Ea testes et auctores præfert duos ejus discipulos: primo* Joannem, *quasi hic inter ejus discipulos in monasterio unus, ac peregrinationum variarum comes individuus usque in Cyprum, scripserit ea quæ Sanctum viderat facientem miracula, usque in diem quo cœpit extremum ipsemet ægrotare: deinde* Polybium, *cui idem Joannes moriturus conscriptas a se chartas tradiderit, præcipiens ut quæ consequerentur mandaret litteris; promittensque adjiciendos ei annos vitæ, ut toto tempore permaneret apud Epiphanium: qui etiam Polybius loco Joannis ab Epiphanio ordinatus Presbyter, eumque et Romam et bis Constantinopolim et aliorsum comitatus, mortuum revexerit in Cyprum; et quia corpore ejus adhuc insepulto ex suprema ejus voluntate profectus in Thebaidem ibi coactus fuerit subsistere, factus Rhinocoruris Episcopus, post annum unum aut amplius scripserit ad Epiphanii successorem Sabinum, ab eoque petierit de modo et tempore sepulturæ prædictæ per litteras instrui: atque ita cum Sabini responso finitur ea Vita.*

quasi a Joanne discipulo cœpta, a Polybio Ep. continuata,

finita a Sabino successore.

7 *Utinam ea sic ut præferuntur; Acta essent ac scripta. Non doleremus in tali Vita nihil omnino esse, quod tuto credi possit, sed omni fide dignissima forent singula, neque facile uspiam aut ab ipsomet Epiphanio* F *aut a coævorum auctorum aliorum scriptis invenirentur discrepare. Nunc vero* plurimis *Acta ea esse* conferta mendaciis *judicare cogetur cum Baronio, ad an.* 372 *num.* 108, *quisquis eam contulerit cum infra proponendis censuris seu observationibus: nam ipsam, jam sæpius Latine, semel etiam Græce excusam, recudere, tantum ut refellatur, operæ pretium non est. Toleramus quidem Vitas in hoc opere multas, dum meliores non suppetunt, nævis quandoque gravibus aspersas: quarum auctores credimus, bona quamvis, nimium tamen simplici fide mandasse litteris, quæ plura post secula partim ex vetustioribus monumentis, partim ex popularium traditionibus compilarunt. Sed eas amplius ferre non possumus, quæ mala fide nominibus alienis suppositæ, tanto gravius offendunt ad veri falsique discrimen exercitatum lectorem, quanto turpius imponunt simplicioribus. Cum enim illis eatenus pia aptetur credulitas, quatenus nulla in contrarium obstat auctoritas certior vel ratio dubitandi præstantior: istis nihil tuto creditur, nisi quod aliunde invenitur testimonio magis idoneo confirmatum. Itaque iis quæ dixi Actis omissis, ea colligere aggredior, quæ ipse de se pauca satis, plura quæ alii indubitati scriptores suggerent.*

CAPUT

A

AUCTORE D. P.

CAPUT II.

Casti adolescentis monachatus, vitæ ætas, et quædam in Episcopatu gesta.

Patria Palæstinius,

Epiphanii *patriam institutionemque adolescentis Sozomenus explicat lib.* 6 *cap.* 32, *ubi de monachis Palæstinæ loquens,* Ex eorum, *inquit,* numero fuit Hesychius, Hilarionis Sodalis; et Epiphanius, qui postea Salaminis in Cypro Episcopus fuit. Et Hesychius quidem in eodem quo magister loco philosophatus est: Epiphanius vero juxta Besanducem vicum, in territorio Eleutheropolitano situm, ex quo ortus fuerat. Qui cum ab ineunte adolescentia a præstantissimis monachis institutus fuisset, ejusque rei causa diu moratus esset in Ægypto, in monastica Philosophia celeberrimus extitit. *Ac primum quidem disciplinarum litterariarum causa petitam ab eo Ægyptum, atque adeo in fortuna minime tenui natum, mihi persuadet ipse, in libro de Hæresibus, hæresi* 26 *ubi de Gnosticis agens, inquit:* Et nos, carissimi, in hanc hæresim incidimus, et ex ipsomet eorum, qui hanc proprie et ex instituto tractant, ore ac magisterio didicimus; *utique priusquam monachus esset; et cum adhuc alia omnia, quorum scilicet causa in Ægyptum venerat, studia tractaret: quæ autem alia quam litteraria? cum Gnosticorum libros, prius quam perniciosos esse nosset, studiose a se lectos fateatur. Qui vero ad hoc peregrinari juvenis extra patriam potuit, consequens est ut in patria credatur habuisse parentes, satis opulentos ad alendum peregre filium, probeque Christianos, ex quorum institutione eam traxit castimoniæ tenendæ constantiam, quæ ipsum servavit impollutum inter illecebras et sordes Gnosticorum. Ipse quomodo eas evaserit loco jam citato sic explicat.*

juvenis mittitur Alexandriam,

B

utique studiorum causa a parentibus Christianis et divitibus,

8 Ad magisterium hæreseos illius comparatæ deceptæque mulieres, non solum istiusmodi nobis sermones injecerunt, sed insuper, Ægyptiæ illius perditæ ac nequissimæ feminæ instar, quæ coquorum Principis uxor erat, petulanti nos conatu pertrahere, tum cum florenti adhuc ætate essemus, aggressæ sunt. Verum is qui sanctissimo Josepho tum adstitit, nobis quoque præsto fuit: et hunc ipsum, qui illum eo in periculo liberavit, implorantes, licet indigni ac tanto beneficio impares essemus, ejusdem benignitate ac misericordia perniciosas illarum manus effugimus, ac sanctissimo Deo gratulatorium carmen cecinimus, ut id usurpare merito possemus; Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est, equum et ascensorem dejecit in mare. Neque enim similiter ut ille Patriarcha vi quadam virtutis ac justitiæ nostræ, sed fuso ad Deum gemitu ejus sumus miseratione servati. Cum etiam mihi pestes illæ per ludibrium exprobrarent, ac secum invicem illudentes ita loquerentur: Hunc juvenem servare non potuimus, sed in manibus Principis perire sivimus. Nam quæ forma inter illas liberaliore est, semetipsam velut escam atque illecebram objicit, ut quos in fraudem ipsa pellexerit, non eos profligare ac perdere, sed eripere dicatur... Et erant sane, quæ tum his verborum blandimentis ac lenociniis utebantur, corporis, quo ad peccandum abutebantur, venusta cum primis specie: sed misericors Deus ab illarum improbitate nos eripuit, adeo ut (postquam illorum libros perlegimus et ad veritatis cognitionem animum adjecimus, nec abducti vel earum illecebris capti sumus; sed effugimus tandem) mox ad Episcopos, qui in illo loco erant, deferre studuerimus, et eorum hactenus ignota nomina in ecclesia detegere. Ex quo factum est, ut octoginta fere capita exulare jussa, a lolio spinisque suis repurgatam urbem reliquerint.

ubi Gnosticorum spurcitias evadit instar Josephi,

C

instanti ad Deum prece,

post lectos eorum libros,

9 *Ceterum spurcitias illius hæreseos lectione et sermone, non autem et usu cognitas, iterum iterumque testatur Epiphanius ita prosequens:* Ostendimus unam illam ex iis hæresibus esse, de qua certi explorati que aliquid afferre possemus; non ex eo quod gesserimus ipsi (avertat hoc a nobis Deus) sed ex eo quod ab iis accurate didicimus, qui illam nobis persuadere frustra voluerunt, et conceptam de nostro exitio spem penitus abjecerunt; cum insidiæ omnes ac fraudes, quas ad infelicis animæ nostræ perniciem tam ipsi quam qui in ipsis inest diabolus machinati fuerant, irritæ atque inanes extitissent; ut hoc a Davide dictum accommodatissime usurpare possimus, Sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum etc.; tum illud, Convertetur labor eorum in caput ipsorum, et iniquitas eorum in verticem ipsorum descendet. Igitur quemadmodum sic nos in illum errorem incurrimus, ut illius noxam effugeremus; eumque simul ac legimus damnantes, salvi atque incolumes prætergressi sumus: ita te, quisquis es qui ista legis, hortamur, ut lecta pariter ac damnata transilias, ne in serpentum ejusmodi velut improbitatis quoddam virus incidas: ac si quando forsitan ex hac serpentum schola quempiam offenderis, subito lignum illud, quod nobis a Domino comparatum est et in quo Christus affixus est, arripias. *Hactenus Epiphanius, ex quibus satis verosimile reddi putamus, quod initio dixi; eum, cum in periculum istud incidit, Christianum fuisse, caste ac pudice a Christianis parentibus educatum: apparet etiam necdum seculo renuntiasse, de quo talem spem sibi finxerant Gnostici; contra quam eum nobis commentitia Acta repræsentant, Judæum ex Judæis, iisque rusticanis et pauperibus, et prius in patria sua monachum, quam inde pedem efferret.*

D

constanterque repulsas solicitationes mulierum,

Psalm. 63

Psalm. 17

E

utique necdum monachus,

10 *Eadem asserunt, ipsum inter valedicendum interrogatum ab Imperatore Arcadio* quot annos esset natus, respondisse, Centum et quindecim, et tres menses. Sic autem dixisse: Fui Episcopus, cum essem annos sexaginta natus: fui vero in Episcopatu quinquaginta quinque annos et tres menses. *Sed in annorum numero vitium esse aliquod nemo dubitaverit, primo quia Hieronymus anno* CCCXCII *de Epiphanio scribens, id est, decimo ante ejus mortem anno, asserit* in extrema ætate varia adhuc cudere opuscula, *quod nemo apte intellexerit de homine centum et quinque annos nato. Secundo quia annorum centum et quindecim senem, nemo credet ejus fuisse vigoris, ut ei libuerit Constantinopolim navigare. Tertio quia Dialogus, qui de Vita S. Joannis Chrysostomi extat sub nomine Palladii, quasi ex sermone habito Sozimi Papæ tempore, id est anno* CCCCXVIII, *inter Palladium Helenopolitanum Episcopum Chrysostomi discipulum et Theodorum Romanæ Ecclesiæ Diaconum, dicitur, quod Epiphanius* triginta sex annos Ecclesiæ præfuit, sub Damaso et Syricio, *quorum prior anno* CCCLVIII *cœpit, alter anno* CCCXCVIII *desiit. Numerum autem annorum* XXXV *integre expletorum cum initio anni* XXXVI *si teneas, cetera haud incommode cum veritate consistent; ita ut ætatis suæ anno* XCVI *obierit Sanctus, solumque ex levi unius litteræ errore, quo νε' scripserit aliquis pro λε', perductus fuerit Actorum auctor in calculum adeo exorbitantem. Sic vero dici poterit Epiphanius, anno* CCCLXVIII *ineunte factus Episcopus, et anno* CCCVIII *natus. De quo dum in Synopsi ad Ancoratum ejus legitur, quod* primam monastici instituti exercitationem in Ægypto suscepit, ibique ad vigesimum usque ætatis annum permansit, donec ad Eleutheropolitanam regionem reversus monasterium in ea condidit, *datur intelligi anno* CCCXXIX *excessisse ex Ægypto, adeoque non valde longum fuisse tempus, quo ibi inter monachos vixisse potuerit: et denuntiationem illam Gnosticorum, Episcopis Alexandriæ congregatis factam, apte referri*

qui ad annos ætatis non 115,

F

sed 96 potuit pervenisse,

natus circa an. 308

et saltem 326 factus monachus,

A *referri posse in Januarium anni* CCCXXVI, *quando mortuo S. Alexandro Episcopo, ad successorem S. Athanasium substituendum convenerunt Episcopi. Nec enim videtur convenire ut biennio citius id fecisse dicatur, puta anno* CCCXXIV, *quando præsidente Hosio Cordubensi celebrata est Synodus Alexandrina, tunc enim annorum dumtaxat sedecim adolescens fuisset.*

in patria deinde S. Hilarioni familiaris

11 *Ut ut sit, statim post illam denuntiationem, dimissa Alexandria, eremum petitam ab Epiphanio nullus dubito : cum autem is rediit in Syriam junxisse se potuit S. Hilarioni, de quo circa annum* CCCXV *illuc similiter ab Ægyptia sub Antonio exercitatione reverso, scribit Hieronymus in ejus Vita, quod post* XXII *ætatis ejus annum, id est annum Christi* CCCXXXIII, de Syria et Ægypto *ad eum* certatim populi confluebant, ita ut multi in Christum crederent, et se monachos profiterentur. *Horum autem crescenti numero potuit se junxisse Epiphanius ; potuit etiam, mox ut rediit, in patriam vicum recepisse se, similem acturus vitam, et nihilominus Hilarioni frequenti conversatione fuisse familiaris ; quod usque ille, nimiæ suæ celebritatis pertæsus, circa annum* CCCLX *profugit in Ægyptum, ac denique in Cyprem an.* CCCLXIV, *ubi cum mori contigisset* B *Salaminis Episcopum, haud mirabor si ex Hilarionis consilio postulatus e Palæstina fuerit Epiphanius : qui libentius onus istud admiserit, ne Arianorum grassantem sub Valente tyrannidem spectare et sustinere cogeretur, et quia veterem spiritualis vitæ magistrum aut socium ibi esset reperturus, et eo quoad viveret fruiturus. Vixit autem Hilarion usque ad annum ætatis* LXXX, *Christi* CCCLXXII, *quando* de ejus laudibus brevem epistolam *idem Epiphanius* scripsit, *sicut in vita Hilarionis testatur S. Hieronymus : ex cujus etiam epistola* 61 *ad Pammachium discimus, quod eo* tempore quo totum Orientem, excepto Papa Athanasio atque Paulino, Arianorum atque Eunomianorum hæresis possidebat, quando Joannes *adhuc privatus (contra quem postea Hierosolymitanum Episcopum scripta Epistola) in fide dissimulans vel vacillans,* Occidentalibus et in medio exilio Confessoribus *SS. Dionysio Mediolanensi, Eusebio Vercellensi, et Lucifero Calaritano,* non communicabat ; Epiphanius vel Presbyter in monasterio ab Eutychio audiebatur (*magni utique nominis aliquo, cum Epistola sub annum* CCCXCVI *scriberetur, Episcopo aut Abbate, necdum tamen aliunde noto*) vel postea Episcopus Cypri, a Valente non tangebatur : tantæ enim venerationis semper fuit, ut regnantes hæretici ignominiam suam putarent si talem C virum persequerentur. *Exules autem vixerunt in Oriente Confessores prædicti ab anno* CCCLV *ad* CCCLXII, *et Valens Orthodoxos est persecutus ab anno* CCCLXVI *ad* CCCLXXV. *Unde intelligi datur, non tantum quam integra toto illo tempore fuerit Epiphanii fama et veneratio ; sed etiam quod jam inde ab initio persecutionis, a Constantio suscitatæ, Presbyter fuerit consecratus.*

cujus laudes postea scripsit,

ante Episcopatum Presbyter,

etiam Valenti venerabilis,

et Hilarioni probatus,

12 *Porro de mutua inter SS. Hilarionem et Epiphanium familiaritate habetur insignis locus in libellis de vita et doctrina et perfectione sanctorum Patrum, quos teste Sigeberto Pelagius Diaconus Romanæ Ecclesiæ transtulit de Græco in Latinum, quique in Vitis Patrum editis a nostro Heriberto Rosweido librum* 5 *constituunt : ibi enim libello* 3 *num.* 15 *sic legitur :* Misit aliquando Epiphanius Episcopus Cyprius ad Abbatem Hilarionem, rogans eum et dicens, Veni ut nos videamus, antequam de corpore exeamus. Qui cum venissent ad invicem, manducantibus eis allatum est de avibus quiddam, quod tenens Episcopus dedit Abbati Hilarioni. Et dicit illi senex : Ignosce mihi, Pater, quia ex quo accepi habitum istum, non manducavi quidquam occisum. Et dixit ei Epiphanius, Ego autem, ex quo accepi habitum istum, non dimisi aliquem dormire, qui habebat D aliquid adversum me ; neque ego dormivi habens aliquid adversus aliquem. Et dicit ei senex, Ignosce mihi, quia tua conversatio major est mea. *Atque ad hanc mitigatæ ab Epiphanio austeritatis excusationem etiam spectat, quod in MS. Ultrajectino, ex Vitis Patrum, nescio unde sumptum, reperi sic annotatum :* Factus Episcopus voluit uti eadem duritia, sicut in eremo, sed non potuit : et orans quæsivit a Deo, si propter Episcopatum recessisset ab eo gratia Dei. Responsum est autem ei quod non, quia pia intentione curam suscepit : sed quia tunc quando in solitudine fuit, Deus erat sibi proprius adjutor, in seculo autem etiam homines auxiliabantur. Sic filii Israel receperunt manna in deserto, quousque venirent in terram promissionis.

AUCTORE D. P. quamvis monasticum rigorem tunc laxarit,

docet monachis incessanter orandum esse,

13 *Colitur S. Hilarion* XXI *Octobris : ut vero ad eum identidem recurrebat discipulus suus Hesychius, eumque de statu tum monasterii sui in Palæstina, tum discipulorum ibidem relictorum curabat edocere : ita nec segnes fuerunt discipuli Epiphanii in fovenda mutua cum suo magistro communicatione, cum hic abesset. Itaque in libello* 12 *dicti operis num.* 6 *tale quid invenitur.* Mandatum est sanctæ memoriæ Epiphanio E Episcopo Cyprio, ab Abbate monasterii sui quod habuit in Palæstina : Quia orationibus tuis non neglezimus regulam, sed cum solicitudine Tertiam, Sextam, Nonam, atque Vesperam celebramus. Ille autem, reprehendens eum, mandavit ei : Constat vos vacare ab oratione ceteris horis : eum autem qui verus est monachus, oportet sine intermissione orare aut certe psallere in corde suo. *Revisit haud dubie monasterium illud suum aliquando Epiphanius, quando ecclesiasticorum negotiorum causa in Palæstinam excurrit : sed ejus rei nulla est apud probatos scriptores memoria. Quantam autem tum ita excurrens, tum antea in Palæstina vivens, collegerit absolutæ perfectionis famam, intelligi potest ex epistola Acacii et Pauli Presbyterorum et Archimandritarum in Cœlesyria, quæ præfigitur Panario et sic incipit :* Pietatis quidem tuæ, Pater, aspectus ipse satis esse poterat, qui nos spiritualibus sermonibus implevit, ac tam vehemens tui nobis desiderium indidit, postquam tuo semel frui conspectu licuit. Verum quoniam prævia discipuli Christi fama verborum ejus factorumque fragrantiam ubique prædicat, angit nos et solicitat, ut illius nos sermonibus et sensis explere studeamus. Coram igitur adeuntes, par erat ejus, F quæ in te perinde atque in Apostolis est, gratiæ communione perfundi. Sed cum iter illud nobis corporis ægritudo et languor intercluserit... pietatem tuam vehementer exoramus, ut eorum nobis communionem ne invideas, quæ in te sunt a Salvatore collata. Etenim non nos ipsi solum, sed et universi qui audierunt, novum te Apostolum Præconemque confitentur, a Christo nobis hac ætate productum, velut alterum quemdam Joannem, ut ea præciperes quæ servanda sunt iis, qui in illud quod arripuimus sanctioris vitæ curriculum se commiserint.

eosdem aliquando in Syria revisit,

maximi ab illis habitus,

14 *Ut autem illa monasteria in Cœlesyria invisit Epiphanius, sic et de suo Bethleemico testatur Hieronymus, illuc cum accessisse,* cum *ibi ab ardore febris* respirasset *S. Paula,* et medici persuaderent ob refectionem corporis vino opus esse tenui et parco, ne aquam bibens in hydropem verteretur ; et ego clam beatum Papam Epiphanium rogarem, ut eam moneret, imo compelleret vinum bibere. *Aderat ergo ibi tunc Epiphanius : quo autem successu commendatum sibi officium apud Paulam egerit, prosequitur idem Hieronymus, continuans epistolam* 27 *ad filiam Paulæ Eustochium :* Illa, *inquit,* ut erat prudens et solertis ingenii, sensit insidias ; et subridens, meum esse quod ille diceret, intimavit. Quid plura ? cum beatus Pontifex post multa hortamenta exisset foras, quærenti

uti et S. Paula cui frustra tamen vini usum suadet.

AUCTORE D. P.

A quærenti mihi quid egisset, respondit; Tantum profeci, ut seni homini pene persuaserit, ne vinum bibam. *Eadem in epistola iterum Epiphanii meminit Hieronymus, nec sine commendatione monastici status ab eo in Cypro propogati. Cum enim dixisset, quod sancta illa Vidua Hierosolymam navigans,* post Rhodum et Lyciam tandem vidit Cyprum, ubi sancti et venerabilis Epiphanii pedibus provoluta, decem ab eo diebus retenta est; non in refectionem, ut ille arbitrabatur, sed in opus Dei : *ut hoc reipsa comprobet,* omnia, *inquit,* illius loci monasteria lustrans, prout potuit, refrigeria sumptuum Fratribus dereliquit, quos amor sancti viri de toto illuc orbe conduxerat. *Erat autem annus* CCCLXXXIV *quando hoc contigit, uti* XXVI *Januarii ad Vitam S. Paulæ diximus : apud quam idem S. Epiphanius Romæ erat hospitatus anno* CCCLXXXII, *quando eum, cum Sanctis Paulino Antiocheno et Hieronymo,* Romam ecclesiastica traxit necessitas, *uti etiam scribit Hieronymus in eadem Vita S. Paulæ; addens quod hæc* eorum accensa virtutibus, per momenta patriam deserere cogitabat; non domus, non liberorum, non familiæ, non possessionum, non alicujus rei quæ ad seculum pertinet

quam ante in Cypro exceperat,

ipse ejus hospitio Romæ usus.

B memor; solaque si dici potest et incomitata, ad eremum Paulorum atque Antoniorum pergere gestiebat : tandemque exacta hieme, aperto mari, redeuntibus ad ecclesias suas Episcopis, et ipsa voto cum eis ac desiderio navigavit. *Tam efficax apud eam fuit hospitis sanctissimi pia conversatio.*

CAPUT III.

Liberalitas Epiphanii erga pauperes: mutuæ inter eum et Joannem Hierosolymitanum querelæ.

Incertum an curante S. Pappo

S*i qua fides esset pseudepigraphis* S. Epiphanii *actis, dicendum foret, ordinatum fuisse Episcopum, propter revelationem de eo factam S. Pappo, Episcopo Cytriæ, quinto a Salamina milliario, annorum quinquaginta Episcopatu et Confessionis cum Gelasio Salaminiorum Episcopo obitæ gloria præcellenti, cui Metropolitæ novi designationem Episcopi ceteri Provinciales commiserant. De* S. *Pappo quidem satis constat, eum hodie quoque apud Cyprios coli pro Sancto, sub ejusque nomine adhuc manere oppidum quod ejus olim fuit Episcopatus : diem annui cultus adhuc ignoramus et optamus discere :* de Gelasio *alibi nihil legimus; neque ut*

suffectus Auxibio,

C *vere Salaminiorum Episcopus fuerit, ei credimus successisse Epiphanium; sed potius* Auxibio, *qui inter Cyprios Episcopos duodecim (habuit autem insula universim Episcopales Sedes quindecim) nominatur a S. Athanasio primus, eorum qui Synodicam Sardicensis Concilii anno* CCCXLVII *subsignando postea approbarunt; aut illius, si alius quis intercessit, successori. Eo tempore cœperat insula cum S. Hilarione monachos etiam nosse : credibile tamen est ab Epiphanii institutione et cura pleraque eorum monasteriorum erecta directaque fuisse, quorum supra meminimus; adeo ut merito scripserit Sozomenus de Epiphanio l. 6 c. 32 quod* in monastica disciplina celeberrimus extitit et Ægyptiis et Palæstiniis, et denique Cypriis apud quos electus et ut in metropoli totius insulæ Episcopatum administraret.

ob largitatem eleemosynarum

16 *Dum hunc gereret,* multa illi miracula tribuuntur, ex quibus illud ad notitiam nostram pervenit, *inquit idem Sozomenus lib. 7 cap. 27.* Cum liberalis esset erga pauperes, qui vel naufragio vel alio quopiam casu ad inopiam redacti essent, quoniam facultates suas jam pridem omnes absumpserat, Ecclesiæ bonis ubi opus erat prolixe usus est : erat autem opulentissima ejus Ecclesia. Multi enim ex variis partibus orbis, qui opes suas in pios usus impen-

D dere studebant, et superstites ejus Ecclesiæ eas impendebant, et morientes eidem relinquebant. Confidebant enim illum, utpote qui probus dispensator Deique amantissimus esset, res ab ipsis donatas ex ipsorum sententia ac voluntate erogaturum. Quodam igitur tempore cum paucæ admodum pecuniæ superessent, aiunt Ecclesiæ Œconomum succensuisse, eumque tamquam prodigum reprehendisse : illum vero, ne tum quidem, de solita erga pauperes munificentia remisisse. Omnibus autem consumptis, repente nescio quis ad cubiculum, in quo degebat Œconomus, accedens, saccum in quo multi erant aurei nummi in manus ei tradidit. Cumque nec is qui dederat nec is qui miserat nosceretur, videreturque merito insolens quemquam in tanta pecuniæ largitione latere velle, tum vero universi id Dei opus esse judicarunt.

prodigalitatis accusatus divinitus aurum accipit.

17 *Ita Sozomenus, tamquam hoc alterumque mox subjiciendum solum distincte cognitum habens; proinde nihil sciens de commentitiis illis ac mendacissimis Actis, in quibus tum alia multa valde singularia continentur, tum illa ipsa duo longe aliter narrantur; quod idem accidisse videtur alteri S. Epiphanii facto, cujus in*

Quomodo vindemiandos divites censuerit

E *Vita S. Joannis Eleemosynarii, a nobis data* XXIII *Januarii, ita meminit coævus Joanni Leontius, Neapoleos Cypri Episcopus seculo* VII, *num.* 35 *narrans, quod S. Joannes* dicebat semper, quod posset aliquis, intentione dandi pauperibus, expoliare divites, et ipsum etiam hypocamisium ab eis benevole auferre, et maxime si sunt aliqui immisericordes et avari. Duo enim ex hoc lucratur, unum quidem quia animas illorum salvat; alterum autem, quia et ipse non modicam inde mercedem habet. Attulit autem ad credulitatem verbi et testimonium verax, quod circa S. Epiphanium et Joannem Episcopum Hierosolymorum factum est : quomodo S. Epiphanius per artem tulit argentum Patriarchæ, videlicet Joannis ejusdem, et dedit egentibus. *Alia certe arte utebatur S. Joannes Eleemosynarius, dum identidem donatas ultro ad suos usus vel etiam petitas vestes novas, vendendo ac pretium distribuendo in pauperes,* suaviter quasi vindemiabat opulentos homines *erga se beneficos : quam qua usus fingitur Epiphanius, qui argenteorum vasorum, velut ad hospitum quorumdam tractationem mutuo acceptorum,* pondus librarum mille quingentarum, *inscio domino vendiderit erogaveritque, ac postea in Episcopi de injuria sibi facta quærentis*

idque in Joanne Hierosol. probarit :

F *faciem expuens, eum excæcaverit.*

18 *Tam enim circumstantiæ ex falsæ esse videntur, quam quod idem Joannes, recepto deinde ad preces Epiphanii visu unius solius oculi,* castigatus et convictus a viro justo fuit *deinceps* sanctus in omnibus. *Hoc sane de eo non sensit Epiphanius, quando ad eumdem, de Origenianis erroribus apud se suspectum, et immerito indignantem quia S. Hieronymi fratrem, Paulinianum monachum ipse Presbyterum ordinarat, epistolam scripsit, quam ab ipsomet S. Hieronymo habemus Latinati donatam, hoc principio :* Oportebat nos, dilectissime, Clericatus honore non abuti ob superbiam; sed custodia mandatorum Dei et observatione dignissima hoc esse quod dicimur... Audivi enim quod tumeas contra nos, et irascaris, et miniteris scribere in extremos fines terræ... Nihil tibi nocuimus, nihil injuriæ fecimus, nihil violenter extorsimus. In monasterio Fratrum, et Fratrum peregrinorum, qui provinciæ tuæ nihil deberent, et propter nostram parvitatem et litteras, quas ad eos crebro direximus, ne viderentur quadam duritia et conscientia nostra antiquæ fidei ab Ecclesia separari, ordinavimus Diaconum, et postquam ministravit rursus Presbyterum : super quo debueras gratulari, intelligens quod ob Dei timorem hoc sumus facere compulsi...

cui postea sibi irato,

excusat quod ordinando Paulinianum ejus jus non læserit,

A 19 Cum enim vidissem quia multitudo sanctorum Fratrum in monasterio consisteret, et Sancti Presbyteri Hieronymus ac Vincentius, propter verecundiam et humilitatem, nolens debita nomini suo exercere sacrificia, et laborare in hac parte ministerii quæ Christianorum præcipua salus est; invenire autem et comprehendere, qui te (eo quod grave onus Sacerdotii nollet suscipere) sæpe fugiebat, nec alius quis Episcoporum facile eum reperiret (unde et satis miratus sum quomodo dispensatione Dei ad nos venerit cum Diaconis monasterii et ceteris Fratribus, ut mihi satisfaceret, quia nescio quid adversus eos habebam tristitiæ) cum, inquam, celebraretur collecta in ecclesia villæ quæ est juxta monasterium nostrum; ignorantem eum et nullam penitus habentem suspicionem, per multos Diaconos apprehendi jussimus, et teneri os ejus, ne forte liberari se cupiens adjuraret nos per nomen Christi: et primum Diaconum ordinavimus, proponentes ei timorem Dei: valde quippe obnitebatur, indignum se esse contestans. Vix ergo compulimus eum et persuadere potuimus testimoniis Scripturarum et mandatorum Dei. Et cum ministraret in sanctis sacrificiis rursus eum, ingenti difficultate tento ore ejus, ordinavimus Presbyterum, et iisdem verbis, quibus antea suaseramus, impulimus ut sederet in ordine Presbyterii. Post hæc scripsimus ad sanctos Presbyteros monasterii et ceteros Fratres, et increpavimus eos, quare non scripsissent super eo (cum ante annum multos eorum queri audissem, cur non haberent qui sibi Domini Sacramenta conficerent, et illum omnes suo poscerent testimonio, et grandem utilitatem in communi monasterii testarentur) quare, inquam, tunc reperta opportunitate non scripsissent nobis, neque super ordinatione ejus aliquid poposcissent. Hæc ita acta sunt, ut locutus sum, in caritate Christi, quam te ergo parvitatem meam habere credebam: quamquam in monasterio ordinaverim, et non in parochia quæ tibi subjecta sit... Quid ergo tibi visum est sic graviter intumescere et jactari contra nos pro opere Dei, quod in ædificationem, et non in destructionem Fratrum factum est?

sed ex caritate providerit monasterio libero,

B *Presbyteri summe indigo:*

20 *Hactenus Epiphanius, ipsis his verbis satis indicans, jam tum receptum in ecclesia fuisse, ut monasteria saltem aliqua (quale erat monasterium S. Epiphani* juxta Besanducem vicum, in territorio Eleutheropolitano, *quod ab inopia aquarum* Spanydrion *appellatum scribit Pseudo Joannes, ubi facta ordinatio; et alterum* peregrinorum *monachorum in Bethleem, unde Paulinianus ad Epiphanium venerat) exempta censerentur ab Ordinarii jurisdictione: ita ut quicumque Episcopus in iis posset, si rogaretur, ipsis monachis sacros conferre Ordines. Pergit porro Epiphanius excusare se Joanni his verbis.* Sed et illud vehementer admiratus sum, quod meis locutus es Clericis; asserens te per sanctum Presbyterum et Abbatem monachorum Gregorium mandasse mihi, ne quemquam ordinarem; et ego pollicitus sim dicens. Numquid juvenis sum aut Canones ignoro? Audi igitur veritatem in sermone Dei, me nec hoc audisse, nec nosse, nec istius sermonis penitus recordari. Suspicatus sum ne forsitan inter multa, quasi homo, oblitus essem; et ob hanc causam sanctum Gregorium sciscitatus sum, et Zenonem Presbyterum qui cum eo est. E quibus Abbas Gregorius respondit, se hoc penitus ignorare. Zenon autem dixit, quia cum ei Presbyter Ruffinus nescio quæ alia transitorie loqueretur, etiam hoc dixerit, Putasne aliquos ordinaturus est sanctus Episcopus? et hujusce stetisse sermonem: ego autem Epiphanius nec audivi quidquam, nec respondi. Unde, dilectissime, non te præveniat furor, nec occupet indignatio, nec frustra movearis; et aliud dolens non te vertas ad alia, ut peccandi occasionem invenisse videaris, quod Propheta devitans Dominum precatur, dicens, Non declines cor meum in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis. *Nempe dolebat Joannem, quod pro Originianæ hæresis defensione fuisset ab Epiphanio correptus, et ea de causa dissidentes ab eo qui Hieronymo adhærebant monachos, ipse suis epistolis monitisque roboraret ad constantiam in repudiando Origene; eaque de causa vexatos a Joanne consolaretur atque juvaret.*

negat etiam promissum a se quod neminem ordinaret:

C

D AUCTORE D. P. Psal. 140, 4

21 *Et hoc est, quo stylum vertit Epiphanius, ita prosequens cœptam epistolam:* Illud quoque audiens admiratus sum, quod quidam, qui solent ultro citroque portare rumusculos, et his quæ audierunt semper addere, ut tristitias et rixas inter fratres concitent, te quoque turbaverunt et dixerunt, quod in oratione, quando offerimus sacrificia Deo, soleamus pro te dicere, Domine, præsta Joanni ut recte credat. Noli nos in tantum putare rusticos, ut hoc tam aperte dicere potuerimus. Quamquam enim hoc in corde meo semper orem; tamen, ut simpliciter fatear, numquam in alienas aures protuli, ne te viderer parvi pendere, dilectissime. Quando autem complevimus orationem, secundum ritum mysteriorum, et pro omnibus et pro te quoque dicimus, Custodi illum qui prædicat veritatem: vel certe, Tu præsta, Domine, et custodi, ut ille verbum prædicet veritatis: sicut occasio sermonis se tulerit, et habuerit oratio consequentiam. Quapropter obsecro te, dilectissime, et advolutus pedibus tuis precor, præsta mihi et tibi, ut salveris, sicuti scriptum est, a generatione perversa, et recede ab hæresi Origenis et a cunctis hæresibus, dilectissime. Video enim quod propter hanc causam omnis vestra indignatio concitata sit, quod dixerimus vobis, Arii patrem, Originem scilicet, et aliarum hæreseon radicem et parentem, laudare non debetis. Et cum vos orarem ne ita erraretis, et monerem; contradixistis, et me ad tristitiam atque ad lacrymas adduxistis: non solum autem me, sed ad alios plurimos Catholicos qui intererant. Inde ut intelligo, hæc est omnis indignatio et iste furor: et idcirco comminamini quod mittatis adversum me epistolas, ut huc illucque sermo vester discurrat; et propter defensionem hæreseos adversum me odia suscitantes, rumpitis caritatem quam in vobis habuimus, in tantum ut feceritis nos etiam pœnitentiam agere, quare vobiscum communicaverimus, ita Origenis errores et dogmata defendentes. Simpliciter loquor: nos secundum quod scriptum est, nec oculo nostro parcimus, ut non effodiamus eum, si nos scandalizaverit; nec manui, neque pedi, si nobis scandalum fecerit. Et vos ergo, sive oculi, sive manus, sive pedes fueritis, similia sustinebitis.

aut eum a se publice insimulari hæreseos:

E

Matth. 17, 16 *monet interim ut recedat a secta Origenis*

alias non tolerandus.

F

Matth. 5, 29

22 *Pergit deinde ex libris* περὶ ἀρχῶν *explicare, quam minime ferendæ Catholicis auribus sint propositiones quædam Origenis, istic contentæ; quamvis inquit,* nihil mihi subripuit Origenes, nec in mea generatione fuit, nec propter aliquas res mundi aut hereditatem odium adversus eum pugnasque suscepi; sed (ut simpliciter fatear) doleo, et valde doleo, videns plurimos Fratrum, et eorum præcipue qui professionem habent non minimam, et in gradum quoque Sacerdotii maximum pervenerunt, ejus persuasionibus deceptos, et perversissima doctrina cibos factos esse diaboli. *Conatur igitur a sequendo et defendendo Origene monendo, hortando, increpando Joannem quantum in se erat abducere: tum ad sui excusationem iterum relabitur, exponitque factum, quod et insignem ejus zelum ostendit, in cavendo eo omni quod rectæ religionis puritati quantulumcumque videbatur adversari. Sed idem ab iconomachis hodiernis pessime intellectum arripitur contra expositionem imaginum.*

Ejus circa fidem zelus

defenditur a 2 Synodo Nicæna

AUCTORE D. P.

A *In hoc autem apparet eos magis esse insanos veteribus iconomachis, adversus quos Nicenum II Concilium egit. Nam hi, ad suam hæresim Epiphanii nomine obarmandam, non sunt abusi eo quod sequitur facto, sed affinxerunt Sancto quamdam ad Theodosium Imperatorem epistolam, in cujus fine sic ei scripsisset:* Quia multoties locutus sum cum comministris meis, ut auferrentur imagines, receptus non sum ab eis, neque audire vocem meam saltem paululum passi sunt. *Hanc vero epistolam* falso suprascriptam dici quidem, sed non esse Epiphanii, *æque ac aliam in qua scripsisset,* Ne inducatis imagines in ecclesias, neque in cœmeteria Sanctorum, sed neque in domum communem; *cum multis ostendisset Synodus Act.* 6, *se quidem* sanctum Patrem Doctorem Ecclesiæ Catholicæ nosse, conscriptionem vero *abjicere iterum profitetur: quia* hæc mendacis assertionis conscripta, quæ contra venerabiles imagines sunt, dicuntur quidem a quibusdam S. Epiphanii esse, sed nullo modo sunt.

contra scripta ei falso affıcta:

23 *Ipsum porro factum, cujus occasione hæc dicta, audiamus propriis ejus verbis.* Præterea, *inquit,* audivi quosdam murmurare contra me, quia quando simul pergebamus ad sanctum locum qui vocatur B Bethel, ut ibi Collectam tecum ex more ecclesiastico facerem, et venissem ad villam quæ dicitur Anablatha, vidissemque ibi præteriens lucernam ardentem, et interrogassem qui locus esset, didicissemque esse ecclesiam, et intrassem ut orarem; inveni ibi velum pendens in foribus ejusdem ecclesiæ, tinctum atque depictum, et habens imaginem, quasi Christi vel Sancti cujusdam: nec enim satis memini cujus imago fuerit. Cum ergo hoc vidissem, in ecclesia Christi, contra auctoritatem Scripturarum, hominis pendere imaginem; scidi illud, et magis dedi consilium custodibus ejusdem loci, ut pauperem mortuum eo obvolverent et efferrent. Illique contra murmurantes dixerunt, Si scindere voluerat, justum erat, ut aliud daret velum atque mutaret. Quod cum audissem, me daturum esse pollicitus sum: paululum autem morarum fuit in medio, dum quæro optimum velum pro eo mittere, arbitrabar enim de Cypro mihi esse mittendum. Nunc autem misi quod potui reperire; et precor ut jubeas Presbyteros ejusdem loci suscipere velum a latore quod a nobis missum est; et deinceps præcipere in ecclesia Christi ejusmodi vela, quæ contra religionem nostram sunt, non appendi. *Hactenus epistola, cujus si recte expendantur verba, velum istud discissum fuisse* C *apparebit, non quia vere* habebat imaginem Christi vel Sancti cujusdam; *sed quia, cum haberet effigiem hominis cujuspiam profani, aut forte adhuc viventis, appensum istic erat* quasi Christi aut Sancti cujusdam: *quæ exceptio orthodoxæ fidei regulam ex contrario firmat.*

quam autem ille disciait) imaginem

tales in ecclesia poni improbans,

ea ostenditur profana fuisse.

CAPUT IV.

Prophetiæ donum: Ancoratus et liber de hæresibus scriptus.

Ex multis ejus miraculis

Plurima S. Epiphanii, *ante et post susceptum Episcopatum miracula continentur in Actis, sub nomine Joannis et Polybii productis; sed talia, ut eorum plerisque fidem deroget Sozomenus, negans viventi contigisse ut dæmones fugaret et morbos curaret. His ergo prætermissis, quod solum in dicto auctore nobis superest, referamus, narratione haud parum diversa, ab ea qua idem miraculum in Actis prædictis recensetur. Verba Sozomeni lib. 7 cap. 27 hæc sunt.* Aliud præterea quod de illo refertur commemorare libet. Id quidem ab admirando Gregorio, qui Neocæsariensem etiam rexit Ecclesiam, gestum esse accepi et libenter credo: sed non idcirco incredibile videri debet idem D quoque factum ab Epiphanio: neque enim solus Petrus Apostolus mortuum ab inferis resuscitavit; verum etiam Joannes in urbe Epheso, et Philippi filiæ Hierapoli: multosque, tam ex antiquis quam ex nostræ memoriæ piis hominibus, eadem sæpe numero gessisse comperimus. Id autem, quod dicere proposui hujusmodi est.

refertur quod mendicum, qui se mortuum simulando decipere voluerat,

25 Duo quidam mendici cum Epiphanium venientem observassent, ut plus pecuniæ ab eo emungerent, alter quidem eorum, super solum extensus, mortuo similis jacuit; alter vero prope stans plorabat, simul sodalis sui mortem lamentans, simul egestatem suam querens, quod illum sepelire non posset. Epiphanius vero, jacenti requiem precatus, ea quæ ad sepulturam necessaria erant mendicanti donavit, flentique dixit: Cura sepulturam et plorare desine, fili; neque enim in præsenti resurget: quod vero accidit inevitabile ac prorsus necessarium, id forti animo ferendum est. Et Epiphanius quidem his dictis abscessit. Cum autem nemo jam in conspectu esset, mendicus stans jacentem pede pulsare cœpit, laudans quod mortuum egregie simulasset: et Surge, inquit; ex labore tuo hunc lætum transigemus diem. Sed cum ille perpetuo E jaceret, et nihilo plus nec clamantem audiret, nec totis viribus monentem sentiret; concito cursu Episcopum assecutus, fraudem amborum confessus, ploransque et crines vellicans orabat, ut socius ad vitam revocaretur. Verum Epiphanius hominem dimisit, hortatus ut id quod acciderat æquo animo ferret: non enim dissolvere voluit Deus id quod factum fuerat, persuadere omnino volens hominibus, eos qui se tales præbent erga famulos ipsius, ipsi qui omnia audit ac videt fraudem struere.

revera mortuum esse cognoverit;

26 *Prophetiæ porro donum in Epiphanio, quo occulta et arcana pervidere divinitus ei sæpe dabatur, indicat illa significatio veræ mortis ejus, qui eam simulare dumtaxat credebatur a socio, cum ei dixit:* Neque enim in præsenti resurget. *Idem donum primo ex communi fama, deinde propria experientia agnoverunt duo illi, de quibus narravit Senex quidam in Vitis Patrum, libello* 15 *num.* 88 *interprete Pelagio, his verbis:* Duo quidam erant seculares religiosi; et colloquentes secum, egressi sunt, et facti sunt monachi. Æmulationem autem habentes vocis Evangelicæ, sed non secundum scientiam, castraverunt se quasi propter regna cœlorum. Audiens autem Archiepiscopus excommunicavit eos. Illi autem, putantes quia bene fecissent, indignati sunt contra eum, di- F centes: Nos propter regna cœlorum castravimus nos, et hic excommunicavit nos? Eamus et interpellemus adversus eum Hierosolymitanorum Archiepiscopum. Abeuntes ergo indicaverunt ei omnia. Et dixit eis Archiepiscopus Hierosolymitanus, Et ego vos excommunico. Ex quo iterum contristati abierunt in Antiochiam ad Archiepiscopum, et dixerunt ei omnia quæ facta fuerant circa se: et ille similiter excommunicavit eos. Et dixerunt ad seipsos: Eamus Romam ad Patriarcham, et ipse nos vindicabit de omnibus istis. Abierunt ergo ad summum Archiepiscopum Romanæ civitatis, et suggesserunt ei quæ fecerant eis memorati Archiepiscopi dicentes: Venimus ad te, quia tu es caput omnium. Dicit autem et eis ipse, Ego vos excommunico, et segregati estis.

item quod fratres duos qui se castraverant,

et culpam pertinaciter defendebant,

27 Tunc defecerunt excommunicati totius rationis, et dixerunt ad semetipsos: Isti Episcopi sibi invicem deferunt et consentiunt, propter quod in Synodis congregantur: sed eamus ad illum virum Dei S. Epiphanium, Archiepiscopum de Cypro, quia propheta est, et personam hominis non accipit. Cum autem appropinquarent civitati ejus, revelatum est ei de ipsis: et mittens in occursum eorum dixit: Ne

prophetico spiritu correxerit ad pœnitentiam

A Ne intretis in civitatem istam. Tunc illi in se reversi dixerunt: Pro veritate nos culpabiles sumus, ut quid ergo nos ipsos justificamus? Fac etiam quia illi injuste nos excommunicaverunt numquid et iste propheta? ecce enim Deus revelavit ille de nobis. Et reprehenderunt semetipsos valde de culpa quam fecerunt. Tunc videns qui corda novit, quia pro veritate se culpabiles fecerant, revelavit Episcopo Epiphanio: et ultro misit et adduxit eos, et consolatus eos suscepit in communionem. Scripsit itaque de his Archiepiscopo Alexandriæ dicens: Suscipe filios tuos, quoniam in veritate pœnitentiam egerunt. Et addidit senex, qui hoc exemplum narraverat, dicens: Hæc est sanitas hominis, et hoc est quod vult Deus, ut homo culpam suam projiciat ante Deum.

Ancoratum scribit, anno 383, rogatus

28 *His aliisque spiritualibus gratiis ævo suo celebris* Epiphanius, *toti deinceps posteritati innotuit scriptis libris, quorum primus fuit quem appellant* Ancoratum, propterea quod animum, de vita ac salute solicitum, instar ancoræ firmat. *Ejus scribendi data ipsi occasio est per* epistolam scriptam e Pamphilia, ex oppido Suedris a Tarsino, Matidio et aliis Presbyteris, anno LXXXX Diocletiani, Valentis vero X et Gratiani VI, B *qui fuit Christi* CCCLXXIII. *Ipsam epistolam ante opus videre est, una cum epistola* Palladii *cujusdam, ut ex rescripto apparet monachi,* τῆς αὐτῆς πόλεως Σουέδρων πολιτευομένου, *quod mallem* in eadem Suedrorum urbe habitantem, *quam inibi* magistratu aliquo perfunctum aut fungentem *vertere. Moverant autem eos, qui antea suorum multos ab errore abductos gaudebant,* acceptis a beato ac felicis memoriæ Episcopo Athanasio et ab religiosissimo Epiphanii collega Procliano litteris, *ut ad ipsum Epiphanium nunc recurrerent, mortuo ante biennium Athanasio, et Procliano aliter impedito: moverant, inquam, eos* conscelerati dogmatis reliquiæ, apud nonnullos adhuc superstites, *compulerantque rogare* ut *et ipse* ad eorum Ecclesiam litteras dare non gravaretur, *ac rectam fidem uberius explicare. Dogma autem illud, ut ex epistola Palladii intelligitur, Eunomianorum fuit,* inanes et absurdas quæstiones de Spiritu sancto moventium, negantiumque eum cum Divinitate Dominatuque gloria simul affici ac prædicari oportere; sed in ministri nuntiive haberi loco, imo etiam humilius aliquod abjectiusque de ipso sentientium. Quibus de causis, *inquit Palladius*, sic tamquam inconstanti jactatione ac difficili tempestate fluctuantes; cum neminem hic ad eas dissolvendas quæstiones ac sanam fidem exponendam idoneum reperire possimus; ad pietatem tuam de hoc negotio referre coacti sumus; ut merito et illam vocem usurpare possimus, Præceptor, serva nos. Quamobrem id pro sincera tua ac recta fide a te petimus, quam secunda jam dudum fama et idoneorum virorum testimonia passim celebrant; ut ad quod munus obeundum a Salvatore constitutus es, hanc nostram hortationem humaniter admittere, et quid de Trinitate sit credendum uberius velis apertiusque disserere. *Hæc et alia alii.*

fidem contra Eunomianos exponere

C

et ad hoc multis precibus inductus.

29 *Epiphanius, vero respondens tum illis, tum* Numerio *Presbytero et* Severino *monacho, quorum nomina vel exciderunt e titulis epistolarum, vel aliunde nota amoris honorisque ergo adjunguntur ultro, primò excusans* ingenium *suum*, quod abjectum et humile, in quiete otioque versari perpetuo studebat, neque sese ultra quam par est extendere; *eorum tamen stimulis impulsum se fatetur*, ut ad id quod utile ac fructuosum est excitatum animum transferret.... Auditis *enim, inquit* precibus, quas non paucas pertulerunt Conops Frater atque Compresbyter, aliique ipsum secuti, vosque carissimi filii, nec non Hypatius filius noster, qui ad me propterea ex Ægypto venit; cum tot in idem suffragia consensisse cernerem; mente animoque commotus reputare mecum D ipse cœpi, ac tandem istud mihi prompte et alacriter faciendum esse decrevi, ut pro eo ac per litteras postulastis, ad hanc vobis pro vestro desiderio scribendam epistolam, tenuis licet et imbecillus, sine ulla tergiversatione me conferrem. *Ut autem dicitur in prævia Synopsi*, complures opus hoc, *quod justius librum quam epistolam dixeris*, fidei partes continet, ut puta de Patris, Filii ac Spiritus Sancti una eademque substantia, de perfecta Christi Incarnatione, de mortuorum resurrectione, de æterna vita ac judicio animæ pariter et corporis; tum adversus idola hæresesque sigillatim, ac contra Judæos ceterosque disputat; octoginta porro hæreseon nomina complectitur, denique varias de Scripturis sacris quæstiones exponit.

AUCTORE D. P.

In eo videtur etiam hæreseon nomina percensuisse,

30 *Verum hoc quod de hæresibus dicitur in Synopsi Ancorati, nunc in ipso Ancorato non reperitur: fuisse tamen in eo verosimile facit, quod* Acacius et Paulus, Presbyteri et Archimandritæ monasteriorum in partibus Carchedonis et Berœæ in Cœlesyria, *grandius de eodem argumento opus ab eo postulantes,* anno Diocletiani XCII, Valentiniani et Valentis XII, Gratiani VIII, *qui est annus Christi* CCCLXXV, *dicant*, Nomina E quidem ipsa quæ a te sunt hæresibus imposita jam audivimus; nunc uniuscujusque sectæ dogma perspicue declarari a tua pietate cupimus. *Hoc autem posito quod nomina illa primitus fuerint in Ancorato, consequens foret ipsummet Epiphanium, hunc librum post annos sex vel octo recognoscentem, inde sustulisse, quod jam alibi plenius ordinatiusque tractarat. Manet nihilominus mihi scrupulus, ne Synopseos auctor postremas duas lineas, de hæreseon nominibus et quæstionibus variis, non retulerit ad argumentum Ancorati, sed ad ejus auctorem Epiphanium, quem indicare voluerit etiam ista tractasse.*

sed inde abstulisse post an. 377

imo et libellum particularem ante de iis scripsisse,

31 *Ut ut sit, sive in Ancorato, sive extra eum (quamvis verosimilius mihi sit quod extra eum) priusquam ad preces Acacii et Pauli Panarium conderet, de quo infra, composuit aliquid, de quo ipsi audierint, quodque jam excidit, et fuit præludium ac veluti rudimentum operis postea ab eodem compilati. Et hoc habuisse solumque novisse videtur Augustinus, cum ejus materiam et formam descripsit in libro de hæresibus ad Quod-vult-Deum, quem circa extremum vitæ suæ annum, Christi* CCCCXXX *composuit, ita præfatus:* Noster vero Epiphanius, Cyprius Episcopus, abhinc non longe humanis rebus exemptus, de octoginta hæresibus loquens, F sex libros etiam conscripsit, historica narratione commemorans omnia, nulla disputatione adversus falsitatem pro veritate decertans. Breves sane sunt hi libelli, et si in unum libellum redigantur, nec ipse erit nostris vel aliorum quorumdam libris longitudine comparandus. Hujus brevitatem si fuero in hæresibus commemorandis imitatus, quid a me brevius postulare vel expectare debeas non habebis. Et *rursum ipso in contextu hæresi* LVII. Proinde Epiphanius de octuaginta hæresibus, viginti, quas ante Domini adventum extitisse, sicut ei visum est, computavit; reliquas post Domini ascensum natas sexaginta, brevissimis libros quinque comprehendit, atque omnes in sex libris totius ejusdem sui operis fecit concludi. *Miratur Petavius et merito miratur, talia de Epiphanio scribere Augustinum,* qui nec illud ipsum, quod omissum ab eo, a se vero factum iri dixerat, ut adversus singulas hæreses dissereret, aut in illo de hæresibus libello, aut in alio præstitit. *Magis etiam mirum, quod in Bibliotheca sua Photius, post laudatum a se Panarium dicat, num.* 124 legimus et Ancoratum ejusdem, quæ est summa quædam Panariorum: *quandoquidem tanto prius Ancoratum quam Panarium fuisse compositum indubitabile sit. Legerit fortasse Photius* Anakephalæosin,

quem solum viderit S. Augustinus.

Photii circa Ancoratum hallucinatio.

serius

A AUCTORE D. P. *serius quidem compositam, sed in eodem fortassis volumine scriptam cum Ancorato, citra novi tituli distinctionem, atque ita unum esse opus crediderit: Augustinus autem eam legisse non potuit, cum divisionem longe aliam invenerit, quam in ipsa sit, utpote eadem quæ in Panario.*

Panarii seu libri de hæresibus argumentum

32 *Sed ipsummet Epiphanium de suo opere, quod solum Græco-Latine editum grande implet volumen, audiamus loquentem in epistola ad Acacium et Paulum:* Quoniam hæreseon nomina omnia declaranda vobis hoc in libro suscepimus, nec non execranda; ac nefaria illarum flagitia, sic tamquam præsentissima quædam venena, patefacere volumus; atque his velut antidota quædam opponentes, quæ vel iis qui morsu petiti sunt remedio esse possint, vel eos, quibus ne incidant periculum est, præmuniant et conservent, honestarum rerum studiosis conscribere: Panarium sive arculam medicam, ad eorum qui a serpentibus icti sunt remedium, jure opus illud ac librum appellabimus: qui in tres partes divisus, hæreses octoginta complectitur, quæ serpentum ac reptilium similes sunt: secundum quas veritatis firmamentum et salutaris doctrina fideique formula B subjecta est, ac Christi sponsa, sancta videlicet Ecclesia, declarata: quæ cum jam tum ab orbe condito esse cœperit, postea tamen per Christi Domini incarnationem, temporum successione, ante commemoratas omnes hæreses, vulgata atque patefacta, eademque a nobis in Commentarios ex Christi prædicatione relata (*ad Ancoratum forsitan hæc respiciunt*) ac rursum post explicatam omnem istarum hæreseon improbitatem, ex Apostolorum doctrina accurate ac perspicue brevi quodam est compendio subjecta; uti ea re eorum recreentur ac reficiantur animi, qui hunc hæreseon percurrendarum laborem susceperint.

divisio,

33 *Prædicti autem tres libri sic dividuntur, ut secundus et tertius in tres singuli tomos dispartiantur; atque ita cum primo, qui indivisus est, existant tomi septem. Et alia quidem Epiphanii opera, ut Hieronymus in libro de Scriptoribus ait,* ab eruditis propter res, a simplicioribus propter verba lectitantur: *Photius autem de* Panario *nominatim, sive (ut ipse cum Anastasio Sinaita pluraliter appellat)* Panariis, *ait quod auctor,* præ aliis qui ante ipsum adversus hæreses lucubrationes ediderunt, uberior atque utilior est: nam nec ea prætermisit quæcumque ab aliis prodita utilitatis aliquid continent, et ipse quæ potuit a se excogitata aliis addidit, initium ducens a Barbarismo C et ad Messalianos usque perveniens. Genus *porro* dicendi, *inquit idem Photius,* humile, et cujusmodi esse potest qui Atticæ doctrinæ rudis extiterit. Sed et in confutandis hæresibus plerumque parum nervosus est, quamquam interdum præstantissimis illas rationibus ac sententiis aggreditur; etsi nihilo dictio sit atque oratorio structura aut stylus ipse commodior. *Nempe perparum temporis studiique in excolenda Græci sermonis eloquentia, cui bonam vitæ partem cultiores alii Patres Basilius, Nazianzenus, Nyssenus, Chrysostomus impenderunt, Alexandriæ posuit Epiphanius, ut supra vidimus; moxque ad spiritus, non sermonis exercitationes transgressus in eremum, multas potius linguas scire, quam unam perficere eligebat; laudatus ideo ab Hieronymo in Apologia 2 contra Ruffinum,* quod Græcam, Syram et Hebræam, et Ægyptiacam linguam, ex parte etiam et Latinam noverit: *unde de eo querebatur Ruffinus, quod* velut necessitatem evangelizandi per omnes gentes et per omnes linguas habere se putaret, de Origene male loquendi.

utilitas,

stylus rudior,

34 *Per hanc autem sermonis cultioris incuriam seu imperitiam factum est, ut in eo Latine reddendo, majorem opinione sua laborem senserit Petavius:* Accedebat *enim, inquit in præfatione ad lectorem,* ad communem interpretandi molestiam, præcipua quædam D AUCTORE D. P. in illo scriptore difficultas, quod incompta et salebrosa est illius oratorio, et in qua frequentissime occurrunt illa quæ Græci ἀναπόδοτα et ἀνακόλουθα nominant: pedestre ac populare dicendi genus: quod sive plani sermonis simplicitate consequi volueris, subagreste quiddam existet ac putidum, cujusmodi fere sunt Latina *prioris interpretis* Cornarii, cujus nos utique similes esse nolimus; sin ornatum atque cultum adhibeas, id sine magna sententiarum commutatione obtinere vix possis. *Magnam igitur Petavio debemus gratiam, quod ejus beneficio sic Latine loquentem audiamus Epiphanium, ut styli nitorem in eo non desideremus: multo tamen majorem ipsi Sancto, quod suæ sibi in eo genere tenuitatis conscius, contempserit judicia fastidiosorum philologorum, modo prodesset publico; eaque protulerit, quorum semper maxima et fuit et erit utilitas, cum* in unaquaque ætate, *ut idem Petavius in epistola dedicatoria notat,* redivivæ mendaciorum sectæ, evulgatis veterum hæreseon abstrusis reconditisque mysteriis, validissime propulsari evertique possint; et auctores perfidiæ atque satellites, suos in illis, quos quidem erubescant, principes auctoresque recognoscant. Est quidem ejus, E qui in hæresim vel moliendam vel tuendam incubuerit, animus in omnem audaciam sine ullo pudore projectus: sed nemo est tamen ex illis absurdarum opinionum patronis, quem non utcumque convicti olim erroris atque damnati pudeat. Sint sane, ut sunt, ferrei omnes hæretici, sint pervicaces; iidemque se in ipso ardore agitationeque disputandi ad resistendum acrius fingant: tamen qui id didicerit, quique certis veterum testimoniis compererit, ante ab antiquis Patribus et Conciliis publicoque Christianorum consensu agnita ac repudiata dogmata illa, quam illi ipsi (quos sequitur) interpolatores existerent; vix erit, opinor, ullus, cujus, nisi frangi edomarique contumacia potuerit, non languidiores habeat eruptiones et impetus, ac paulatim per seipsam refrigerata atque enervata concidat.

quo major Petavii laus

In vertendo opere

etiam contra novitias hæreses efficaci.

CAPUT V.

NOT. 4

Extrema Sancti acta Constantinopoli: mors in reditu obita.

Quid de Origenis libris περὶ ἀρχῶν sentiret Epiphanius, satis declaravit per epistolam ad Joannem Hierosolymitanum, cujus supra fecimus mentionem. Dum F *autem hac ex causa disputationes in Palæstina fervent; contigit etiam Alexandriæ simultates nasci inter Theophilum Alexandriæ et Dioscorum Hermopoleos Episcopum, atque hujus fratres Ammonium et Eusebium cognomento Longos, totidem monasteriorum Præfectos; quos cum primum caros habuisset Theophilus, aut immerito deinde a se aversos atque ad solitudinem regressos, persequi modis omnibus statuit; et quo simpliciores monachos ab iisdem abstraheret, culpare in eis præsumpsit, quod Deum humana forma præditum negarent, Origenis præsertim auctoritate suffulti. Cum autem eos Constantinopolim ad S. Joannem Chrysostomum confugisse intellexisset, atque ab hoc susceptos;* cogitare cœpit, *inquit Sozomenus lib. 8 cap. 13 et deinceps,* qua ratione Joannem quoque ipsum ab Episcopatu dejiceret. Verum hæc in intimo pectoris sui recessu occultans ac moliens, scripsit interim ad omnes ubique locorum Episcopos litteras, quibus libros Origenis reprehendebat. Cumque consideraret magno sibi emolumento fore, si Epiphanium, Salaminis in Cypro Episcopum, participem et consortem consiliorum suorum haberet, virum ob virtutis reverentiam omnium sui temporis clarissimum, eum sibi amicum adjunxit....

Theophilus Alexandrinus

Chrysostomo infensus,

A 36 Porro Epiphanius, qui Origenis libros jam pridem aversabatur, Theophili litteris facile assensum præbuit: collectoque Cypriorum Episcoporum Concilio, Origenis libros legi prohibuit. Datis deinde litteris, tum ad alios, tum ad Episcopum Constantinopolitanum, ea quæ a Synodo decreta fuerant insinuantibus, hortatus est illos ut Synodum convocarent eademque decernerent. Animadvertens igitur Theophilus se Epiphanium absque periculo sequi posse, utpote quem multi laudarent, et cujus sententiam ob vitæ sanctitatem suspicerent; ipse quoque, cum Episcopis qui sub ipso erant, idem quod Epiphanius decrevit. Verum Joannes studium illorum haud magni ponderis esse existimavit, et Epiphanii ac Theophili litteras neglexit: ex potentioribus vero hi, qui Joanni privatim infensi erant, cum intellexissent Theophilum id agere, ut Joannem Episcopatu exueret, ipsi quoque operam suam ac studium contulerunt, utque Constantinopoli maxima Synodus fieret procurarunt. Quibus cognitis Theophilus adhuc magis incubuit, et Episcopos quidem Ægypti navigare jussit Constantinopolim, Epiphanio vero et aliis per Orientem Episcopis scripsit, ut quam primum in unum convenirent: ipse pedestri itinere B proficiscitur.

persuadet Epiphanio ut Origenis libros damnet,

et ipse ad Synodum CP. navigat:

37 Nec multo post Epiphanius, cum primus ex insula Cypro solvisset, ad locum haud procul ab urbe Constantinopolitana, quem Septimum vocant, appulit; factaque oratione in ecclesia quæ illic est, in urbem introivit. Eum ingredientem Joannes occursu Cleri totius honoravit: at Epiphanius perspicue declaravit, quod calumniis adversus Joannem concinnatis fidem habuisset. Invitatus enim ut in ædibus ecclesiasticis manere vellet, neutiquam acquievit: et cum Joanne quidem congredi penitus detrectavit: privatim vero convocatis Episcopis qui tum Constantinopoli morabantur, ea quæ adversus libros Origenis decreta fuerant iis ostendit, ac nonnullis quidem persuasit ut decretis subscriberent, plures vero id facere recusarunt..... Porro Joannes adhuc nihilominus reverentiam exhibebat Epiphanio, eumque hortabatur ut Collectas secum celebrare, et contubernalem ipsum habere vellet. Verum Epiphanius, se neque ejus domo usurum, nec cum eo oraturum esse respondit, nisi Origenis libros prius damnasset, et Dioscorum una cum sociis expulisset. Sed cum ille ante causæ cognitionem hæc facere haudquaquam justum esse diceret et procrastinaretur; die quo Collecta agenda erat in ecclesia Apostolorum, procura- C runt Joannis inimici ut Epiphanius in ecclesiam veniret, et publice coram populo tum Origenis libros, tum Dioscorum et eos qui cum illo erant, tamquam idem sentientes cum Origene, anathemate damnaret; eademque opera Episcopum urbis perstringeret, ut qui illis addictus esset; existimabant enim se hac ratione plebem ab illo esse alienaturos.

qui Chrysostomi communionem aversatus,

quamdiu Origenis laudatores foveret,

eumque palam arguere paratus,

38 Postero igitur die, cum ad id agendum progressus Epiphanius jam ecclesiæ appropinquaret; obviam ei occurrit Serapio, missus a Joanne (præsenserat enim Joannes ea quæ pridie fuerant constituta) palamque denuntiavit Epiphanio, illum ea gerere, quæ nec justa essent, nec ipsi privatim utilia: siquidem tumultu populi excitato, ipse tamquam hujus rei auctor periculum subiturus esset. Hac ratione cohibitus est impetus Epiphanii. Interea accidit ut Imperatoris filius, admodum puer, morbo corriperetur: mater vero solicita ne quid tristius puero contingeret, misso ad Epiphanium nuntio, ut pro eo Deum precaretur, postulavit. Ille puerum victurum esse respondit, si Augusta hæreticos, qui cum Dioscoro erant, aversaretur. Verum Augusta, Si Deus, inquit, filium meum eripere mihi voluerit, ita fiat: Dominus enim qui dedit, idem et D aufert. Quod si tu mortuos ad vitam revocare posses, non esset mortuus Archidiaconus tuus. Etenim haud multo ante e vivis excesserat Crispio.... quem Epiphanius cum contubernalem haberet, Archidiaconum suum constituerat.

justo metu a proposito flectitur;

et ab Imperatrice redargutus ipse

AUCTORE D. P.

39 Ammonius vero et qui cum illo erant Epiphanium adierunt: id enim ipsi quoque Augustæ placuerat. Cumque Epiphanius interrogasset quinam essent, respondit Ammonius, Longi sumus, o Pater: libenter autem disceremus, utrum aliquando in discipulos aut in libros nostros incideris. Illo negante, iterum quæsivit Ammonius; Unde ergo hæreticos illos esse judicasti, qui nullum habes argumentum quo sententiam illorum possis convincere? Et cum Epiphanius diceret, id se auditu accepisse. Nos vero, ait Ammonius, plane contrarium fecimus: nam et discipulos tuos sæpe numero vidimus, et libros perlegimus: ex quibus unus est qui Ancoratus inscribitur. Cumque multi vituperare te et tamquam hæreticum calumniari vellent, nos pro Patre, uti par erat, pugnavimus, et causæ tuæ defensionem suscepimus. Proinde nec tu ex solo auditu absentes E damnare debuisti, quos nequaquam tu ipse certis argumentis inductus conviceras, nec ejusmodi gratiam referre laudatoribus tuis. Posthæc Epiphanius lenius eum allocutus, tum quidem ab se dimisit, brevi autem interjecto tempore Cyprum navigavit, seu quod Constantinopolitanæ profectionis ipsum pœniteret, seu quod Deus oraculo ipsum admonuisset, mortemque ipsi suam (ut verisimile est) prænuntiasset. Ceterum cum navem conscensurus esset, Episcopis, qui ipsum ad littus usque prosecuti fuerant, dixisse fertur: Urbem vobis et palatium et scenam relinquo: ego vero abscedo: festino enim, et quidem valde.

atque a monachis quos accusabat utcumque placatus,

in ipso reditu apparatu,

40 Aliud præterea quidpiam audivi, quod multorum sermonibus etiamnum circumfertur; Joannem quidem Epiphanio prædixisse, illum in navigatione esse moriturum; Epiphanium autem prænuntiasse Joanni abdicationem Episcopatus. Nam dum inter se dissiderent, Epiphanius quidem Joanni scripsisse dicitur, Spero te nequaquam Episcopum moriturum: Joannes vero rescripsit Epiphanio, Nec ego spero te in urbem tuam rediturum esse. *Hæc Sozomenus, historiam suam annis circiter triginta post Epiphanii obitum scribens; cui similia iisdem fere verbis habet Socrates lib.* 6 *cap.* 14, *paris plane cum Sozomeno* F *ætatis scriptor, et ex quo suam fere historiam mutuatus Sozomenus creditur. Sozomeno tamen libentius usus hic sum non quia Salaminium eum fuisse credo, sicut opinatur Nicephorus aliique post eum; cum ipse lib.* 5 *cap.* 15 *haud obscure indicet se Palæstinium, ex vico quodam juxta Gazam cui nomen Bethelia: sed quia jam inde ab adolescentia familiariter cum monachis ibi celebribus, Hilarionis discipulis suisque ut videtur consanguineis, versatus; Salamane scilicet, cum quo commune nomen habuit (dicebatur enim, uti Photius notat,* Salamanes Hermias Sozomenus, *quod alios decepit, ut* Salaminium *crederent) ejusque fratribus Fuscone, Malchione et Crispione, quorum postremus S. Epiphanio adhærens, in munere Archidiaconi Constantinopoli ante ipsum obiit, ut supra vidimus. Accedit quod Socrati nonnulla etiam hic addiderit Sozomenus, et accuratius aliqua videatur edidisse. Notabile est tamen quod relata Epiphanii et Joannis mutua de se invicem prædictione, addat Socrates;* Utrum porro vera mihi dixerint qui ista narrarunt, equidem non possum affirmare: utrique tamen illorum hujusmodi exitus contigit. Nam neque Epiphanius navem appulit Cyprum, post discessum enim mortuus est in navigio: et Joannes haud multo post ex Episcopatu dejectus est.

dicitur Joanni depositionem prænuntiasse, et de sua morte vicissim monitus.

juxta Sozomenum,

Socrate rem ut dubiam proponente.

41 *Potuit sane hujusmodi exitus utriusque occasionem*

dedisse

AUCTORE D. P.

Baronio Sanctis indignam judicante,

A *dedisse hominibus, mutuæ inter illos dissensionis consciis, virosque sanctos suo pede metientibus, ut altercationem verborum utrique parum dignam affingerent, quemadmodum judicavit Baronius, et post eum Socratis atque Sozomeni illustrator et interpres novissimus Henricus Valesius. Dubitat etiam Baronius, verene Epiphanius, uti scribit Socrates,* cum ad Basilicam S. Joannis appulisset, quæ septem passuum millibus ab urbe distat, nave egressus, Collectam ibi celebrarit et Diaconum ordinarit, priusquam civitatem ingrederetur. *Veretur namque ne querelam Joannis Hierosolymitani de Epiphanio, ad Joannem Constantinopolitanum perperam transtulerit Socrates, quamvis tunc cum res ageretur Constantinopoli vivens. Neque enim apparet hic tam justa quam ibi excusandi Epiphanii ratio, cum ecclesia S. Joannis citra controversiam esset sub dispositione Constantinopolitani Episcopi, ubi nec hujus injussu licuisset Epiphanio Missarum solennia, nedum Ordinationes celebrare: de utroque tamen querentem Chrysostomum Socrates inducit: quin etiam de iis quæ in Apostolorum templo facturus erat Epiphanius, nisi denuntiatione Joannis per Serapionem sibi facta fuisset absterritus; de iis, inquam quæ solum* B *constituta dicit Sozomenus, tamquam de reipsa factis minus verosimiliter loquitur Socrates, ac tum demum Joannem ait, ne eadem postridie iterarentur, ingresso rursus in Ecclesiam Epiphanio misisse Serapionem.*

nec probante quod CP. Diaconus ab Epiphanio ordinatus dicatur.

42 *Ut ut sit, apparet, optimum alias sanctissimumque senem, deceptum fuisse a Theophilo, tam in causa eorum quos Joannes tolerabat monachorum, quam ipsius Joannis; et ex abundantia zeli passum esse humanum aliquid, cujus ipsum cito pœnituerit, magisque potuisset pœnitere, si quæ post discessum suum sunt consecuta vidisset. Interim hoc machinationum suarum successu elatus Theophilus, prius quam Constantinopolim proficisceretur ad Synodum, qua Joannis depositio decreta est, ita de eo ad S. Hieronymum scripsit,* Origenistas in suam recipiens familiaritatem et ex his plurimos ad Sacerdotium provehens, atque ob hoc scelus beatæ memoriæ hominem Dei Epiphanium, qui inter Episcopos clarum in orbe sidus effulsit, haud parvo mœrore contristans, meruit audire: Cecidit, Cecidit Babylon. *Quem locum ideo hic adductum volui, ut intelligatur nequaquam ambigendum, quin statim post suum a Constantinopoli discessum, uti Sozomenus scribit, obierit Epiphanius, de quo ut jam mortuo Theophilus loquitur; cumque* XII *Maji saltem sit dies depositionis in Cypro, neque diu antea obiisse potuerit, cujus* C *navis, ut præter ejus voluntatem procederet lente, mensem tamen vel sesquimensem itineri vix potuit impendisse; consequens est eum obiisse mense saltem Aprili anni* CCCCIII, *Majum certe ægre attigisse. Unde mirari subit, qua ratione dixerit Baronius,* ignorari quoto Domini anno obierit. *Sicut enim ex Apologiis Hieronymi ad Ruffinum, scriptis anno* CCCCII, *recte probat, eum non obiisse eodem anno mense Majo; ita ex jam dictis colligitur, isto quidem anno non obiisse, sed nec ultra primos dies Maji anni sequentis vitam prorogasse.*

Ut ut sit, deceptus non leviter a Theophilo,

obiit mox a suo discessu,

saltem 12 Maji anno 403 depositus in Cypro:

44 *Excusat idem Baronius Epiphanium, et merito excusat, in iis quæ de Ammonio et sociis credidit; eo quod* Theophilus non privatis tantum litteris, sed Synodalibus ex Concilio Alexandrino scriptis, hæresis eos convictos atque damnatos significaverat: *sed non ideo Sozomenum arguerim injuriæ adversus Epiphanium, aut nimii erga Origenem favoris, dum inducit illum fatentem, quod solo auditu de iis cognoverit. Nam neque temere credidit illis Theophili litteris Epiphanius, utpote* quæ scirentur in orbem divulgatæ atque receptæ ab Anastasio Romano Pontifice: *neque tamen ad quæstionem Ammonii aliter debebat respondere, qui ejus ac sociorum causam per se non cognoverat; et audiens quanto illi erga se egissent circumspectius, non poterat non aliquo humanitatis sensu* D *commoveri. Quod vero dicat Ammonius, tutatum se famam Epiphanii adversus eos qui illum hæreseos insimulabant, sciendum est in his, Sozomeno teste lib. 8 cap. 14, fuisse ipsummet Theophilum, nondum Ammonii et fratrum ejus inimicum; qui* antea *Epiphanium* reprehendit quasi Deum humana specie præditum opinaretur; postea vero, quasi resipiscens veram tandem sententiam ejus esse agnovisset, idem se cum illo sentire scripsit, et Origenis libros calumniari instituit, *in quo reprobando, si haberet adjutorem Epiphanium, facilem sibi spondebat de monachis illis victoriam, qui dum Deo incorporeo corporis humani formam non esse defendebant auctoritate Origenis, sub invidia hujus nominis videbantur posse opprimi. Quod cum agere Theophilum videret Chrysostomus, monachos illos non nisi recta de Deo eatenus sentire comperiens, merebatur extra culpam haberi in eo quem ipsis præstabat favore. Ceterum uti Epiphanium de Anthropomorphoseos hæresi suspectum Theophilus immerito habuit,* hæreticum et schismatis auctorem *in epistola quadam priori vocans, uti scribit Palladius in dialogo de S. Joanne Chrysostomo; sic merito potuit eum apud* E *se excusatum probatumque significare, non ut Anthropomorphitam (quod revera etiam Theophilus non fuit) sed ut commode jam intellectum, prout intelligi posse etiam Ammonius comprobarat.*

eumdem antea Theophilus,

ut Anthropomorphitam culparat,

sed immerito.

45 *Multa sunt alia haud magni momenti, quæ in Sozomeni de Epiphanio narratione sugillat Baronius, quibus non est operæ pretium immorari: unum tamen non prætermiserim, quod attinet contentionem Epiphanii cum Imperatrice, quasi longissime* aberret a vero, ut Eudoxia, perinfensa Chrysostomo, faverit monachis illis, et Epiphanium fuerit aversata, *eos damnari sic postulantem. Nam et illi absque Joanne potuerunt sese immediate in ejus gratiam insinuasse; et post primas ob agrum viduæ ablatum rixas, usque adeo resederat Imperatricis indignatio, ut in gratiam cum Joanne debeat rediisse censeri; quippe quæ haud diu post inter Joannem et Severianum concordiæ mediatrix,* in ecclesia Apostolorum filium suum Theodosium, tunc admodum puerum, ad genua Joannis abjiciens, et per illius caput crebro obtestans, ab illo obtinuit ut Severianum in amicitiam suam admitteret, *uti scribit Socrates lib. 6 cap. 11. Quæ autem deinde secutæ sunt graviores querelæ, ex primum cœperunt postquam Constantinopoli discessisset Epiphanius. Sed nihil in hac Baronii censura admiror magis, quam quod Acta* F *Epiphanii, quæ sunt apud Lipomanum et Surium sub nomine Metaphrastis, mendaciis scatere dicens, uti revera scatere mox ostendam; ex iis prorsus veritati contrariam proferat narrationem de congressu et contentione Epiphanii atque Eudoxiæ. Nec refert quod eadem eodem fere modo in S. Joannis Chrysostomi encomio scripsit Leo Imperator: hic enim, quinque post rem gestam seculis, deceptus fuit spuriis illis Actis; eaque transcripsit quatenus ad suum argumentum facere videbantur.*

Ejusdem contentio cum Imperatrice

non recte in dubium revocatur

CAPUT VI.

Examinantur Acta edicta, quatenus a Joanne conscripta finguntur.

Acta hæc mendaciis referta,

V*itam Græcam S. Epiphanii, quæ olim Latine edita habebatur in 2 tomo operum ejus, etiam multis in locis a se recognitam dare voluit Dionysius Petavius,* ne quid, quod Epiphanii nomine utcumque est inscriptum, desideraret lector. *Quamquam enim ipse quoque judicaret, quod ea* in plerisque fabulæ est quam historiæ propior, ut jam dudum in Annalibus Baronius admonuit, *sperabat tamen* fore, *ut* in luculenta illa narratione *esset* fortassis quod tollere possis:

A sis: *nam* alioqui *inquit*, multa continet, quæ cum vera receptaque ab omnibus historia consentanea sunt, sed eadem admista falsis: in quibus discernendis, si nihil aliud, tuum, lector humanissime, ac κριτικὴ τῆς ἱστορίας δύναμις exerceri possit. *Quæ et quatenus vera credi debeant, satis ex capitibus præcedentibus Lector intelliget: quam multa sint manifeste falsa, nunc aggrediar explicare. Hoc autem facto, apparebit, cetera inter hæc media ejusmodi esse, ut licet per seipsa fidem non excludant, eam tamen prudens nemo dari ipsis possit, quamdiu non alium auctorem sciuntur habere a mendacissimo istius Vitæ compilatore. Hunc tu cave ne Metaphrastem esse ex vulgi errore credas, cum stylus passim concisus a stylo Metaphrastis periodico et fluido diversissimus sit. Præfert illa Vita duorum discipulorum Joannis et Polybii, ut dixi, nomina: qui et in prima persona ubique loquuntur, licet unus idemque sit a principio usque ad finem stylus, proinde non nisi unum auctorem referat; non tamen omnino rejiciendum, si vera duorum istorum scripta præ oculis habens, suo illa dumtaxat exornasset sermone, sensu servato. Qua autem ætate ille scripserit, quis divinando consequetur? Hoc certum, decimo seculo priorem fuisse, quando et Leo Imperator cognomento* B *Sapiens, sub quo etiam Metaphrastes floruit, Vitam illam secutus est in laudando Chrysostomo; et elogium ex ea sumptum invenitur in Synaxario Basilii Imperatoris Porphyrogeniti, ut de Menæis excusis nihil dicam.*

Metaphrasti perperam imputata,

sed illo vetustiora,

46 *In hac vita* Epiphanius, *patre agricola, matre linifica, ambobus Judæis natus dicitur cum sorore* Callitrope; *cumque decennis esset amisso patre, jussus ad alendam familiam unicum quod suppetebat vendere jumentum, tanta negotium sinceritate egisse, ut quamvis indomitum alias, in ipso foro placidum se præberet præter morem, vitium tamen indicarit licitanti* Jacobo, *quod religioni sibi duceret fallere ejusdem religionis hominem: quare tribus ab eo donatus nummis, domum reverterit cum ipso jumento: a quo deinde excussus in via graviterque læsus, per supervenientem quemdam* Cleobium *Christianum, sanatus virtute Crucis fuerit. Postea cum agellum paternum Eleutheropolitano cuidam legisperito ac diviti Judæo, cui* Tryphon *nomen, offerret venalem, ab eo adoptatum, ut matrimonio filiæ unicæ jungendum, nisi hæc cito mortua fuisset; atque ita mortuo etiam* Tryphone, *ejus et doctrinæ et opulentiæ mansisse hæredem. Tum vero incidisse in monachum* Lucianum: *quem cum vidisset donata pauperi veste, candida alia cœlitus indui, petierit et Christianus et* C *monachus fieri; congrueque instructus cum sorore, et ad ingressum ecclesiæ decidentibus ultro calceis nudipes, baptizatus fuerit ab Episcopo; acceptisque mille aureis,* Veronicæ, *materteræ suæ eidemque sanctimoniali, sororem commendans, in* Luciani *monasterio factus sit monachus, annos natus sedecim, et* S. Hilarioni *ejusdem* Luciani *discipulo commendatus, ipsum post mortem communis magistri habuerit cum cetera fraternitate Hegumenum seu Abbatem.*

multa fingunt de ejus conversione a Judaismo

et vitæ monasticæ initio sub Serapione:

47 *Sed jam aliunde constare vidimus, monasticæ vitæ tirocinia in Ægypto posuisse Epiphanium, ea forte quæ hic notatur ætate, quamvis mallem biennio majorem credere. Ad* Lucianum *et* Hilarionem *quod attinet, patet mendacii evidentia ex ipsius Hilarionis vita, qui annos quindecim natus ad Antonium abisse in Ægyptum dicitur ab Hieronymo, indeque post biennium revertens primus monasticæ vitæ exemplum retulisse in patriam, quod anno ejus ætatis* XXII *multi cœperint imitari, eatenus autem* necdum fuerant monasteria in Palæstina, nec quisquam monachum ante S. Hilarionem in Syria noverat. *Fingitur præterea monasterium ejus quod prope Gazam fuisse scitur, eo fuisse loco ut ad quinque milliaria petenda esset aqua: qua occasione cum contigisset vinum ab* Epiphanio *in aquam converti ad refectionem transeuntium, ille gloriæ fugitans alio se subduxerit, ubi cum Saracenorum prætereuntium quidam eum ferire volens, miratus esset aperiri sibi oculum alterum, quem semper clausum habuerat; ea re motum unum e turba, suscepisse fidem; qui baptizatus ab* Hilarione *et* Joannes *dictus, adhæserit* Epiphanio, *atque hæc omnia scripserit: ac primo, ab energumeno pulsum dæmonem comminatum esse, quod in Persidem venire faceret Epiphanium. Occupata igitur Regis filia indicasse, quod nisi veniret Epiphanius, exiturus a puella non esset. Quæsitum ergo et in* Spanydrio *suo repertum, post aridam manum uni missorum regiorum restitutam, venisse in Regiam, quæ dicebatur* Urion, *dæmonem a filiola Regis ipso spectante expulisse, blandienti sibi ineptius mago loquelam abstulisse et pœnitenti reddidisse, regia munera epulasque recusasse solo pane contentum; et resuscitato, qui mortuus efferebatur, adolescente, ab Rege honorifice dimissum fuisse. Nescio an* Ur Chaldeorum, *Abrahami patriam, intellexerit hoc loco fabulator (nam* Urion *alias nullum novi: ad miracula quod attinet, audivimus Sozomenum expresse negantem, quod viventi contigerit fugere dæmones morbosque curare.*

D

AUCTORE D. P.

qui etiam ipse Luciani discipulus fingitur

sequitur fabulosa profectio in persidem,

48 *Pergit interim Pseudo-Joannes narrare, quomodo ad* Spanydrion *reversus secum* Epiphanius *fontem ibi elicuerit, feras prohibuerit ab oleribus, et in novas mansiones sibi a Saracenis, prioris tugurii conditoribus extructas, receperit Fratres quinquaginta,* E *leonem multis noxium sua præsentia occiderit, Synonymum sibi ab Edessa Philosophum exceperit, cum eoque integrum annum disputarit coram* Calisto Aetii magnæ Romæ Præfecti filio, *quem a dæmone liberatum habebat discipulum; et quomodo Theogoniam Hesiodi pertinaciter defendentem, opposita veriori Geneseos historia flectere nequiens, provocarit ad energumeni liberationem, quam qui effecisset ejus fides vera censeretur: atque ita conversum* Epiphanium Philosophum, *monachumque factum et Presbyterum ordinatum ab Eleutheropolitano Episcopo: quem deinde in Ægyptum recedens* Epiphanius Sanctus *monasterio suo Præpositum reliquerit. Sed præterquam quod ea disputandi mora et ratio ridicula omnino videatur, et de altero isto* Epiphanio *alibi legatur nihil; unum hic* Aetii Romanæ Urbis Præfecti *velim nomen notatum, quod ex cerebro suo commentum auctorem patet ex accuratissimo eo Catalogo, quem Bucherius a Bollando nostro acceptum edidit ad Canonem Paschalem Victorii cap.* 13 *pag.* 236, *ubi* ex temporibus Gallieni, *ab anno* CCLIV, *indicatur*, quis, quantum temporis Præfecturam Urbis administrarit, *quandoque Præfectis successive quatuor intra eumdem annum positis; nec sola nomina, sed et prænomina exprimuntur. Interim ex ipsius fabulatoris calculo, annorum quinquaginta sex Episcopatum Epiphanio tribuentis, acta hæc essent ut minimum ante decennium ordinationem prægressum, adeoque ante annum* CCCXXXVIII. F

integri anni disceptatio cum Epiphanio Philosopho,

49 *Post hæc demum Sanctum, quem nos admodum juvenem fuisse in Ægypto diximus, celebritatis nimiæ fugientem, illuc secum navigare ex Joppe facit* Pseudo-Joannes, *post energumenam in egressu Hierusalem liberatam; et Alexandriam appulsum Judæum,* Aquilam *nomine disputando convertere, ac S. Athanasio Episcopo sistere baptizandum: deinde cum S. Paphnutio, magni Antonii discipulo, in Thebaide congredi, eo consilio ut in Nitriæ eremo habitare permitteretur; sed ab hoc prophetice jussum, collecto apud Patres æstivo fœno, abire in Cyprum atque oves pascere. Tum prope Leontopolim fingitur Sanctus accedere ad* Hieracis *celeberrimum monasterium, istumque publice docentem errores multos mutum imperio reddere, ac pœnitentem sanare; denique curato in superiori Thebaide energumeno, venire ad loca quæ dicuntur* Bucolia *ibique septennio habitasse, ubi* Eudæmonem *Philosophum converterit sanato pueri ejus oculo; seque ad Episcopatum quæri cognoscens*

fuga in Ægyptum.

Hieracis et Eudæmonis conversio.

AUCTORE D. P. *cognoscens, reverterit in Syriam primum quadraginta dies conversatus in monasterio* S. Hilarionis, *postquam ille in Cyprum se receperat, id est post annum* CCCLXIII *juxta Hieronymum: cum tamen in calculo ipsius fabulatoris, diu ante Hilarionis adventum in Cyprum, ibi Episcopus fuisse Epiphanius debuerit. In* Hierace *autem insignem parachronismum etiam notavit Baronius ad annum* 372 *num.* 110, *observans plane hic eumdem describi de quo ipse Epiphanius fuse tractat hæresi* LXVII, *tamquam a Manete proximo et ante Meletianum schisma atque Arii hæresim apud Ægyptios noto; quamquam in Ancorato dicat num.* 83 *se comperisse* nonnullos nuper excitatos, *id est circa annum* CCCLXX, quibus plerique omnium monasticam in Ægypto, Thebaide, ceterisque regionibus exercentium facile primas deferunt, qui in eodem cum Hieracitis errore versantur, ac perinde ut illi non resurrectionem carnis, non hujus quam habemus modo, sed alterius in hujus locum substituendæ prædicant. *Quod ad Paphnutium attinet, inter celebres Nitriæ monachos, quos S. Paula Romana audivit, numerat Palladius hist. Lausiacæ cap.* 117 Paphnutium Scetioten, *qui utcumque reduci posset ad hujus fictæ in Ægypto peregrinationis tempus: ceteri ejus nominis celebres alii juniores sunt, nam de Episcopo Confessore sub Maximino, qui Concilio Nicæno interfuit, non est hoc loco cogitandum.*

50 *Porro manente juxta* Spanydrion *Epiphanio, fames valida incubuisse Phœniciæ dicitur, eamque impetrata triduana pluvia curasse Sanctus; quare pro eo ad Episcopatum evehendo collecti Episcopi, cum ad eumdem quærendum juvenem monachum* Polybium *submisissent; ipse adventus causa divinitus cognita, cum eodem* Polybio *secum retento, et cum* Joanne *fugerit in Cyprum ad* S. Hilarionem: *a quo jussus* Salaminam *habitatum adire, et invitus ac tempestate compulsus illuc appellens navim, quam navigaturus Ascalonem ascenderat, comprehensus in foro fuerit a* S. Pappo, *de quo supra num.* 15, *cum forte uvas licitaretur, tractusque ad ecclesiam ordinatus fuerit per vim Episcopus: quo in munere habuerit Diaconum* Charinum, *a quo calumniam passus propter aureos centum ad dissolvendum captivi* Eugnomonis *debitum de bonis ecclesiæ expensos, quamvis eidem restitutos; eidem* Charino, *sibi ad ter repetitam prandii tempore corvi vocem illudenti, mortem ab hoc prænuntiatam significarit; uxorem autem ejus a paralysi liberatam ordinarit Diaconissam, non sine utili ad reliquum Clerum in officio continendum exemplo: quin etiam solitus non perficere oblationem, donec visionem vidisset; cum ea præter morem differretur, orasse et cognovisse, in causa moræ esse præsentiam Diaconi, eadem nocte usi conjuge sua, quare solos cœlibes deinceps ad ministerium altaris ordinarit.*

recessus in Cyprum,

Charini Diaconi insolentia.

CAPUT VI.

Cetera, ut a Polybio adjuncta obtruduntur, explosa. Liber de Vita et sepultura Prophetarum.

Capite superiori relata omnia scripsisse, inscio invitoque Sancto, fingitur jam sæpe nominatus Joannes, *Epiphanii Presbyter et itinerum omnium socius; qui moriturus advocato ad se* Polybio *lampada tradiderit. Hic ergo inducitur narrans, quomodo sanctus Episcopus, divinitus monitus, pro eatenus parva magnam ecclesiam a fundamentis extruere, variis miraculis obtinuerit sumptus ad opus necessarios. Nam primo cum* Draconis *cujusdam divitis, sed gentilis, sibi illudentis filium ægrotum sanasset; morbo in patrem translato, rursumque ad suam benedictionem ablato, impetrasse ab eodem, converso cum familia et baptizato, quinque millia nummorum: deinde cum* Eustorgium Synesii *similiter gentilis filium, rogante matre suscitasset a mortuis, ab ea oblata tria millia nummum remisisse ad fabricam. Postea cum* Polybio *jam Presbytero narratur* Epiphanius *ivisse* Hierosolymam *ad* Joannis *Episcopi, sui sub* Hilarionis *disciplina condiscipuli, castigandam avaritiam, ut dictum num.* 17, *indeque regrediens offendisse mendicos duos, quorum alter se mortuum simulabat, quod in Cypro factum videtur indicare Sozomenus supra num.* 24. *Huc porro reversus* Isaacum, *Judæum legis peritum sibi adjunxerit, et coram Romanis nuntiis, ab* Arcadio *et* Honorio *Imperatoribus ad ipsum Romam adducendum missis, calumniatorem suum* Faustinianum, *innoxio alias fabri alicujus lapsu oppressum, suscitans, mille nummos ab ejus uxore oblatos dicitur fabricæ applicasse, atque ita* Romam *navigasse, cum* Isaaco *atque* Polybio, *relicto ad ecclesiæ Constantiensis vicariam curam* Philone, *una ex legatis, quem pro civitate* Carpasii *Episcopum nominarat,* Carpasii *civitas quam norim nulla est:* Carpathus *insula, Cycladum extima inter Cretam et Rhodum, longo maris tractu distat a Cypro, ad cujus Metropolitam nequaquam spectabat ei providere.*

Hic fingitur Sanctus post structam cum variis miraculis ecclesiam

et mortuos suscitatos,

52 *Sed hæc leviora sunt: quæ sequuntur quam possunt speciem habere vel tolerabilis mendacii?* Arcadius *natus erat anno* CCCLXXIV, *decennio post* Honorius, *utrumque de baptismo suscepit vir in Palatio sublimis nomine* Arsenius, *et utriusque juventuti informandæ præfuit: simul illi* Romæ *fuerunt numquam, sed nec* Epiphanius *quod quidem sciatur nisi semel tantum anno* CCCLXXXII, *uti num.* 14 *diximus. Illorum soror unica* Galla Placidia; *(sed ex secundo Theodosii Imperatoris conjugio, sub annum dumtaxat* CCCLXXXVII *contracto) quo quidem anno præcise sit nata ignoratur; sed quamdiu* Arcadius *vixit, Romæ non fuit. Eo autem sub annum* CCCCVIII *mortuo, ad fratrem Honorium in Italiam profecta, dum* Romæ *secure agit adhuc virgo, anno* CCCCIX *a* Gothis, *ad urbem ante annum captam ex improviso regressis, etiam ipsa capitur, ab eorum Rege* Ataulpho *in uxorem sumitur, et in* Hispaniam *abducitur; fratri autem reddita et* Constantio *desponsa,* Valentinianum *Juniorem peperit anno* CCCCXVIII; *nec alium scitur filium habuisse, nisi forsan ex Rege barbaro in Hispaniam* SS. Theodulphum ac Theodoricum *peperit, de quibus apud Treviros mortuis actum a nobis* I *Maji. Quamvis autem hæc omnia certissima sint, fingitur tamen* Epiphanius *ab* Arcadio et Honorio, *ut dixi, vocatus* Romam *ad eorum ægram sororem curandam: idque non tantum præstitisse, sed etiam ejus filium mortuum suscitasse, tali lege, ut Imperatores cum sorore atque nepote fidem susciperent Christianam: quod et fecerint, baptizati omnes ab* Epiphanio, *suscipientibus* Arcadium Polybio, Honorium Isaaco, *eorum* sororem Proclisia Patricia, *et* filium *hujus* quodam Eunucho, *non sine prodigiis. Et hæc quidem omnia vivente adhuc* Theodosio Seniore Augusto, *atque adeo ante annum* CCCXCV, *quo hic e vita migravit.*

vocatus Romam ab Arcadio et Honorio Impp.

ipsorum sororem sanasse nepotem suscitasse, omnes baptizasse.

53 *Roma in Cyprum reversus, ut fingitur,* Epiphanius *non diuturnam ibi quietem habuit, sed postquam fami publicæ, coemptis* Faustiniani *frugibus prudenter consuluisset; et insidias vitæ suæ a* Ruffino *Diacono suo, ex ejusdem* Faustiniani *suggestione, paratas divina prænotione evasisset; evocatur* Constantinopolim, *ad prædictum Imperatorem* Theodosium; *quem pedibus laborantem sanaverit, lætitiam faciens non tantum ipsi, sed et filiis* Arcadio atque Honorio, *per eosdem dies Roma Constantinopolim reversis. Prius autem quam ab iis discederet Sanctus,* Faustinianus *eodem adductus in vinculis male dicitur periisse; rediisseque* Epiphanius *in Cyprum cum mandatis, ut quæcumque illius fuerant retineret pia uxor quæ omnia ad usus ecclesiæ consignarit ordinata Diaconissa. Deinde* Aetium Valentinianorum Episcopum *obmutescere fecerit: sed et contra* Ophitas,

Theodosii senioris podagram CP. curasse,

ejus rescriptum contra hæreticos obtinuisse,

A Ophitas, Sabellianos, Nicolaitas, Simonianos, Carpocratianos *hæreticos, in Cypro nidulantes, rescriptum* Theodosii *acceperit, ut pellerentur ab insula. Quorum quam ægre quidquam possit cum veritate consistere, partim liquet ex dictis, partim quoad* Sabellianos *revinci potest ex Epiphanio qui hæresi* LXII *agnoscens hujus tunc novæ adhuc sectæ plurimos tum in Mesopotamia tum Romæ versari, non præteriisset Cyprum, si ad eam ipsorum pertigisset venenum, sicut id de Valentinianis dixerat hæresi* XXXI. Ophitas, Nicolaitas, Simonianos, Carpocratianos, *sub his nominibus adhuc superfuisse seculo* IV *exeunte, quis credat?*

54 *Restat ultima, aut verius unica,* Epiphanii *ad urbem Constantinopolitanam profectio, anno* CCCCII *ad finem vergente aut sequenti jam initio. Hanc ab ovo exordiens fabulator noster, primo narrat* Theophili *dissidium cum fratribus Longis, tribus scilicet* filiis Heracleonis imperantis Alexandriæ, *quod alibi non legitur; et eorum causa exortam inter* Theophilum *et* Joannem *discordiam : tum longam de agro viduæ, per* Eudoxiam *usurpato per* Chrysostomum *reddi jusso, relationem texit : quam veram in substantia esse dubitare non sinit Marcus Diaconus, in Vita S. Prophyrii Gazensis* XXVI

et ob Imperatrice propter agrum viduæ Chrysostomo offensa,

B *Febr. num.* 37; *sed prætextum ejus agri usurpandi eum adducit fabulator noster, qui non possit non esse de falsitate suspectus; quod scilicet* mos est Imperatoribus et Imperatricibus, si vel pedem intulerit in terram alienam, et si fructum acceperit ex aliquo eorum quæ fructum ferunt, ut nullus alius in ea potestatem habeat nisi Imperator : *itaque factum ait, ut cum casu illuc ingressa Imperatrix botrum sibi resecuisset, hoc ipso cogi videretur ad fundum eum sibi vindicandum. Addit Imperatricem obtulisse viduæ pretium illius; quod sane ut illa acceptaret aut oblatum alibi prædium, consultius fuisset suadere læsæ, quam pro summo jure tantas turbas movere, quantas consequi necesse erat, si per excommunicationis rigorem excluderetur ab Ecclesia Imperatrix. Itaque existimo neque tale quidquam ab hac oblatum, prætextum autem illius agri usurpandi alium non fuisse, quam quod mortuus esset in exilio viduæ ejus maritus, et bona olim fisco addicta. Neque me movet quod eamdem rem in encomio Chrysostomi narrat Leo Imperator : apparet enim eum inhæsisse, sine ullo examine, huic tam portentosæ Vitæ S. Epiphanii.*

55 *Ut ut sit, fingitur eo usque irata Imperatrix ut de* Joanne *deponendo cœperit agitare consilia. Quo cognito* Theophilus *persuaserit* Epiphanio *navigare* Constantinopolim. *Huc appulsum cum* Polybio *et* Isaaco *(nulla facta mentione* Crispionis *de, quo mox) solicitaverit Imperatrix, ut in* Joannis, *tamquam perturbatoris et hæretici, depositionem consentiens, seipsum in ejus locum pateretur substitui : molliora vero suadenti* Epiphanio *minata sit dicens,* Si fueris impedimento quo minus mittatur Joannes in exilium, aperiam templa idolorum etc. *Cumque ad hæc ingemiscens Epiphanius se ab hoc judicio innocentem protestaretur, non tamen effugisse, quo minus diceretur consensisse : itaque Joannem accepta charta ei scripsisse :* Sapiens Epiphani, assensus es meo exilio? In throno tuo non sedebis amplius; *Epiphanium vero rescripsisse :* Athleta Christi, verberare, et vince : in locum autem, ad quem fuisti relegatus, non venies. *Potuitne postrema hæc pro falsis, ut necessario sunt falsissima, habere Baronius; et non videre colloquium Epiphanii cum Imperatrice, ejusdem ut auctoris sic et fidei esse? Cur igitur ipsum opposuit auctoritati Sozomeni, tamquam in favorem Originistarum propter Joannem propensioris? Utrumque sane velim æqualiter rejectum, quando priorem* Eudoxiæ *cum* Chrysostomo *rixam, quæ* Theodosii junioris *nativitatem ac forte etiam annum* CCCXCI *antecessit, constat fuisse compositam : et posteriores querelas primum esse subortas, quando* digresso ab

ad ejus depositionem probandam invitatus,

C

licet constet causas depositionis postea datas fuisse.

Maji T. III

urbe Epiphanio, Joannes in ecclecia verba faciens, D communem adversus mulieres vituperationem instituit, quam populus ita accepit, quasi adversus Imperatoris conjugem figurate composita fuisset, *uti scribit Sozomenus, in hoc conformis Socrati. Tum scilicet* Theophilus, *qui solus fuerat vocatus in urbem, judicandus a* Joanne *in causa monachorum; agentibus* Joannis *æmulis et suadente Imperatrice, atque Synodum contra eum convocandam poscente, permissus est Ægyptios Episcopos secum ducere : qui in suburbio Chalcedonis ad Quercum congregati Joannem depositum declararunt : sed frustra, populo eum vel invitum restituente. Cum autem propter* argenteam statuam *denuo accensa esset indignatio Imperatricis, in altera postea Synodo decretum Sancti exilium est, eo solum prætextu, quod damnatus in Synodo, absque numerosioris quam illa ad Quercum fuerat Synodi sententia, Sedem suam recepisset.*

AUCTORE D. P.

56 *Ad extremum in Actis, tanto jure reprobandis, dicitur* Epiphanius *adhortatus in navi suos, sedasse precibus tempestatem triduanam, atque expirasse. Cujus demortui corpus, circumcisumne, explorare volens navarchus, ictu pedis retro actus extinctusque, ad eosdem pedes positus revixerit. Cumque* Constantiam *appulisset navis, tenebræ quidem toti incubuerint civitati; tres tamen cæci obviam progressi, cum reliquis sese manu tenentibus, visum receperint : corpus autem conditum melle prostiterit in ecclesia diebus multis, eo quod* Longinus et Petronius Diaconi, *hæresi Valentiniana clam infecti, nefas esse dicerent intra civitatem in ecclesia sepeliri mortuum : quia autem sepelire eum nihilominus volentibus illi se opponebant, ad venerandi Diaconi* Sabini, *Epiphanium invocantis, preces;* Longinus *quidem concíderit ipso loco mortuus,* Petronius *vero, elatus inde paralyticus ac mutus, quarto die obierit. Tum vero missos Constantinopolim legatos sex, qui* Arcadii Imperatoris *voluntatem exquirerent : hic vero eos detinuerit, donec suum, ut appellabat, patrem luxisset diebus quadraginta; iisque expletis eosdem remiserit cum quodam* Maximo, *molestum sibi dæmonem circumferente. Ab hoc autem, ante sacrum corpus prostrato ac liberato, lectam Imperialem epistolam, versu secundo sic continentem :* Eum qui vixit supra nostras leges, nolumus jacere convenienter nostris legibus : *atque ita demum depositus fuerit Sanctus in theca ad id fabricata,* ipso loco ubi supra Faustinianum ceciderat fabricator, *utique mensibus tribus aut quatuor, juxta hanc fabulam, post Sancti mortem. Hæc autem, ut indicavi n.* 5, *fingitur scribere Epiphanii successor* Sabinus ad Polybium, *octavo die durantis pro sepultura contentionis digressum ab insula, et post unius anni moram in Thebaide, raptum ab* Heracleone, *totius Ægypti Præside,* Rhinocoruris *tunc habitante, ut esset ejus urbis Episcopus; cum petiisset de illius controversiæ exitu doceri a Sabino, quia ex Calippo Diacono audierit illum Constantiæ Episcopum ordinatum.*

Denique in navi defunctus suscitasse mortuum,

E

et post longam de sepultura contentionem tumulatus

cum Polybius jam esset Rhinocorurorum Episcopus.

F

57 *Habes, Lector, his duobus Capitibus comprehensam totius prolixæ alias fabulæ summam, eo fine, ut si quid alibi reperias a nobis præteritum in primis quinque Capitibus quod hic etiam attingatur; discernere possis, utrum id hinc acceptum æstimari non debeat; an vero, ut ex meliori auctore huc translatum, fidem mereatur cum prioribus obtinere. Similiter arbitrio tuo relinquo, velisne pro genuino S. Epiphanii fœtu habere cum Bellarmino librum* de vita Prophetarum eorumque sepultura, *quamvis ignotum Photio, num.* 122 *et seqq. ejus opera recensenti; an cum novissimo ejus interprete Petavio,* ψευδεπίγραφον *credere,* propter sexcentas mendaciorum nugas, quibus liber ille refertus est. *Petavio Sirmundus et Labbæus subscripsere, Sancti Patris honori faventes : et horum sententiam ex eodem motivo libentius teneo, licet satis intelligam cum Labbæo, esse qui censeant,* non omnia veteribus Patribus subtrahenda,

Liber de Vita Prophetarum, licet non demonstretur certo suppositius esse,

A in quibus Thalmudica commenta et Hebraicæ quædam deuteroses continentur.

(nam et S. Isidorus tale quid scripsisse scitur et accusatur)

58 *Sic liber* de Vita et morte Justorum, *Baronio in notis ad Romanum Martyrologium* I *Maji et* XXV, cujuspiam alterius potius quam S. Isidori *esse videtur*, eo quod in eo complura reperiantur, Isidoro indigna, coagmentata mendacia : *de eo tamen non sinit nos dubitare S. Braulio in prænotatione librorum ejus : ita ut huic excusando aliud non suppetat, quam cum Labbæo vel agnoscere* ab aliquo interpolatore corruptum, *vel ingenue fateri, quod* nimis credulus, quæ ab aliis scripta reperit, minus discussa, non tam sua quam aliena protulerit fide. *Quamdiu tamen alterutrum dicere, pro tuendo qui sub Epiphanii nomine controvertitur libro, similis ponderis non cogit auctoritas, bene de illo omnes mereri existimo, qui id quod ejus gravitate indignum esse rationabiliter censent, ab ipso scriptum esse non libenter credunt; male econtra, qui mordicus id sustinere volunt, ut ejus auctoritate, sicut et S. Isidori, fulciri videantur, quæ ibi de Eliæ Prophetæ natalibus leguntur. Equidem existimo Patres istos, si talia ipsi revera scripserunt, mere interpretum et collectorum fungi officio voluisse, nullum autem iis ex se pondus addere : an autem revera operæ pretium fuerit*

melius tamen non recipitur,

B *Rabbinorum de Sanctis veteribus somnia, quibus illi omnes sacræ Scripturæ historias interpolarunt, vel jam olim collecta Græce Latineque reddidisse, vel in illorum libris pluribus dispersa in unum libellum collegisse, prudentiorum esto judicium : curiositati certe et oblectationi nonnihil serviunt ista, neque alicui nocere possunt qui eis fidem non magnam habuerit, intelligens cum Theophilo Raynaudo nostro, de bonis et malis libris num.* 352, *eorum* multam mendacitatem et fabulositatem, *quodque (ut idem num.* 348 *notat)* Rabbinis proprium quarto modo est fabulari, et quæ numquam fuerunt eruntve unquam, tamquam vera proponere, adeo crasse ac stolide, ut ne ingenii quidem mica deprehendatur in comminiscendo dextre et apposite fingendoque probabiliter et apte ad persuadendum. *Convenit profecto non tam considerare quis quid scripserit, de iis quæ ante longissimas ætates acta feruntur,* D *certis nullis auctorum coævorum monumentis testata : sed quos fuerit duces in scribendo secutus : hi autem, in eo quod tangimus argumento, alii quam Rabbini non fuerunt, iique verosimiliter Hierosolymitano excidio posteriores omnes.*

ut non satis dignus S. Epiphanio et ex Rabbinicis figmentis consutus,

59 *Ceterum, quia liber vulgatus sub nomine* Epiphanii, *primum superiori seculo Latine legi cœpit, merito præsumuntur scriptores Latini, præsertim ii quos Græcam nescivisse constat, dum aliquid ejusmodi de legis antiquæ Prophetis scribendo attigerunt, non illum sub nomine* Epiphanii *librum, sed alium sub nomine* S. Dorothei, *Latine dumtaxat extantem, præ oculis habuisse, prout in tractatu de B. Alberto Hierosolymitano ad* VIII *Aprilis indicavi. Hic autem liber, multo prius et certius, quam alter ille Epiphanio, abjudicatus Dorotheo fuit, statim ac per impressionem factus est magis publici juris* : Synopsim *intelligo* de vita et morte Apostolorum, Prophetarum ac Discipulorum Domini, *quæ sub Dorothei nomine excusa fuit, tum seorsim tum in Bibliothecis veterum Patrum; hanc enim, ut notavit Labbæus,* jam pridem ut fabulis refertam nulliusque apud Doctos auctoritatis, obelo fixerunt, Molanus, Baronius, Bellarminus et alii Catholici, quibus heterodoxi subscripserunt : *ut de Theophilo Raynaudo* E *taceam, cujus judicio* liber *est* infantilis, scatens fabulosis narrationibus. *Quibus cum similes sint in duobus jam supra indicatis opusculis,* S. Isidorus *quidem sic excusatur, ut tamen melius fuerit proprio honori consulturus, si præcautione saltem aliqua usus indicasset non magnam iis a se fidem haberi;* Epiphanius *autem nec excusatione quidem eget, quamdiu nullo veteri et ineluctabili testimonio probatur, hæc vere illius esse scriptio. Adde quod plures* Epiphanii *fuerint subsequentibus seculis etiam in Cypro Episcopi, quorum aliqua ut fieri vulgo solet, principaliori hujus nominis scriptori tribui potuerunt, sicut* orationes illæ quæ, Epiphanii nomine fucum jam pridem faciunt, Petavio judice, satis cum stylo ipso tum aliis quibusdam indiciis, alterius vel Epiphanii vel auctoris se esse declarant.

sicut etiam is qui S. Dorotheo fuit Latine suppositus,

qui forte ab aliis synonimis scripti.

DE SANCTO MODOALDO

G. H.

ARCHIEPISCOPO TREVIRENSI.

F

C

CIRCA DCXL

Interest Concilio Remensi,

F*loruit Septimo Christi Seculo* S. Modoaldus, *Metropolitanus Ecclesiæ Trevirensis, cujus prima mentio fit inter Episcopos, qui cum ipso fuerunt in Remensi Concilio sub Sonnatio Episcopo, anno* DCXXIV *aut sequenti habito, uti deduximus libro 4 Diatribæ nostræ de tribus Dagobertis Regibus Francorum. Floruit eodem cum S. Modoaldo tempore* S. Desiderius *Episcopus Cadurcensis, sub eisdem Regibus Austrasiorum, Dagoberto primo ejusque filio S. Sigeberto. Extant hujus S. Desiderii epistolæ tomo primo Scriptorum Historiæ Francorum apud Andream du Chesne : inter quas epistolam* LIV *inscribit* Domino semper suo Modoaldo Papæ, *quem hunc S. Modoaldum arbitramur esse : quare illud præclarum monumentum hic proponimus.* Si gratiarum jura beneficiis vestris recompensare voluero, non sapiam; propter illa scilicet supereminentia bona, quæ anno præsenti erga nos largitas vestra deseminare studuit : propter impensas videlicet superfluentes, propter itinerantium multimodas necessitates. Nec solum famulantium opportuna subsidia non pauca misistis, sed etiam nosmet et expensis et muneribus ampliastis. Implesti, beate Pater, largitatis officium, sustinuisti peregrinationem nostram, compassus est laboribus nostris; et longe a solo patrio positos ita paterno affectu fovistis, ut nec regionis ubertatem, nec parentum dulcedinem ex inopia desiderarem. Dominus noster Jesus Christus, in cujus amore id impendisti, tibi pro nostra extremitate retributor existat. Nunc igitur famulatus mei jura persolvens, supplico, ut quem tunc beneficiis consolastis, nunc orationis beneficio juves. Latorem præterea præsentis officii, filium communem, Claudium Abbatem, percipite per omnia commendatum : et munuscula quæ ex nobis intulerit, grato animo habetote. Cum se de nuntio opportunitas contulerit, de vestra et Domini Regis, vel fratrum ac filiorum vestrorum mereamur incolumitate rescripti serie consolari. *Hæc S. Desiderius, mortuus* XIX *Novembris anno* XVII *S. Sigeberti Regis, Christi* DCXLVIII, *cum ipse anno* XXIII *Ecclesiæ Cadurcensi præsideret. At* S. Modoaldus *dicitur passim ad triginta annos rexisse Ecclesiam Trevirensem. Verum quia hac de re nihil certi apud antiquos reperitur; opinamur præfuisse ab anno circiter* DCXXII : *usque ad annum* DCXL : *sed absque præjudicio, dum aliter ab aliis probatum sciemus.*

laudatur a S. Desiderio Ep. Cadurcensi ob beneficia huic præstita.

2 *Edidimus ad diem* XXI *Februarii Acta* S. Germani Abbatis Grandis-vallis *in diœcesi Basileensi, auctore Boboleno coævo, qui ista num.* 2 *et* 4 *scribit :* Cum esset S. Germanus infantulus, traditus est B. Modoaldo

Instituit S. Germanum Abb. Grandis-vallis.

A doaldo, qui et ipse illis diebus Trevirorum urbis Cathedram arce sanctitatis tenebat : qui cum audisset eum elegantem, et sagacis ingenii cerneret puerum, litteris liberalibus eum erudire cœpit...., Cum vero S. Germanus esset annorum septemdecim, anhelanti animo B. Modoaldum Episcopum flagitare cœpit : O venerabilis Pater, permitte me, ut omnibus posterius positis, ad monasterium, quo me jusserit Divina pietas, pergam. At vero B. Modoaldus mirari cœpit adolescentis animum, quod tam viriliter ageret, ut eremum desideraret, ait ad eum : O juvenis, magnum et altum petere desideras, sed juvenibus lubricum est iter, per quod terrente pede ire festinas. Dixitque ad eum : Non sum ausus tibi dare permissum propter regiam potestatem, quia scriptum est : Non est enim potestas, nisi a Deo. Et iterum : Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. *Hæc ibi. Neque alia certa atque indubitata monumenta de S. Modoaldo extare scimus, quæ per barbarorum incursiones et Trevericæ urbis eversionem non perierint.*

Rom. 13, 1 et 2

3 *Postea cum anno Christi* MCVII corpus S. Modoaldi *esset delatum in diœcesim Paderbordensem et ad monasterium Helmwardenhuisium, instituit Abbas Tietmarus apud Stephanum Abbatem S. Jacobi in urbe Leo-* B *diensi, ut res gestas S. Modoaldi conscriberet. Præstitit quod rogabatur Abbas Stephanus, præfatus ob dictam eversionem urbis Trevirensis se accuratam relationem habere non potuisse de rebus a S. Modoaldo ante annos fere sexcentos gestis. Videtur ergo undequaque sua ex traditionibus vulgaribus et Chronicis non semper certissimis collegisse. Vita hæc extat in pluribus MSS. ei est edita a Laurentio Surio ad hunc* XII *Maji, quam nos contulimus cum codice MS. Corsendoncano Canonicorum Regularium prope Tornhoutum in Brabantia. Addimus ex MS. Bodecensi Historiam translati corporis, ab oculatis testibus et rerum actoribus scriptam, ejusdem Stephani censuræ et correctioni subjectam, quasi opus haberet ab eo expoliri. Sed hoc religiosæ modestiæ fuerit, apparet enim ex Prologo, qui aliud non est quam epistola Abbatis Tietmari ad Stephanum, nihil opus fuisse ut in ea scriptione expolienda ornandaque laboraret Stephanus, cujus auctor tam eleganti niteret eloquio. Hunc autem non dubitamus ipsum Tietmarum dicere, sub cujus nomine uti scriptus est Prologus, sic et sub eodem censeri debet edita esse quæ sequitur historia.*

seculo 12 Vita scripta

et Historia Translationis.

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 50 **

4 *Trithemius, lib.* I *Compendii Annalium, in Chlodoveo II tradit,* Dologiense, *aliis* Theologiense monasterium, consilio et auxilio B. Modoaldi fuisse anno DCXXVII fundatum. *De eo monasterio egimus ad* C *diem* VIII *Februarii ante Vitam S. Pauli Episcopi Virdunensis num. 9, diximusque idem adstrui a Browero, asserente* posita ejus cœnobii fundamenta primis Dagoberti regni annis, Modoaldo Trevirorum Archiepiscopo studium atque patrocinium eam in rem suum conferente. *Hæc illi : quorum apud Stephanum Abbatem aut alios antiquiores, cum mentione* S. Modoaldi, *non reperimus aliquod vestigium : an autem Trithemius aliquod tale ex antiquioribus habuerit, nos latet. Præterea* rogatu S. Modoaldi *traditur* S. Sigebertus Rex Ecclesiæ Trevirensis protectionem suscepisse, *in eum finem diplomate a Francisco Rosieres vulgato : quod merito suspectum haberi diximus in Analectis ad Vitam S. Sigeberti num. 13 et 14. Jacobus Masenus, in suis ad Broweri Annales Additamentis et Indice Chronologico, late conatur probare,* S. Irminam ejusque sororem Adelam fuisse Dagoberti primi filias, a S. Modoaldo egregie ad omnem pietatem formatas, et a S. Irmina monasterium Horreum, ab altera Palatiolum constructum. *Quorum nulla apud Stephanum, qui antiqua monumenta perscrutatus est, reperitur mentio : et nos ad tomum* II *Aprilis in Præfatione contra eumdem Masenum, ostendimus S. Irminam et Adelam fuisse filias Dagoberti II, quem ignoravit ad*

An juverit in fundando Theologiensi monasterio?

ejus tempore non vixerunt S. Irmina et Adela.

D *regnum pervenisse Browerus, cum reliquis qui ante nos floruerunt scriptoribus genealogiarum Francicarum.*

AUCTORE G. H.

5 *Memoratus supra Bobolenus, satis coævus auctor, pronuntiavit* Modoaldum in arce Sanctitatis *vixisse, et sæpius eum titulo* Beati *exornat. Stephanus, Abbas Leodiensis, ut* Sanctum *præcipuum continuis encomiorum laudibus exornat. Dein posteriores Fasti in Germania conscripti cultum sacrum confirmant, et sunt cum MS. Florario Martyrologium Coloniæ et Lubecæ anno* MCCCCXC *excusum, et Additiones Greveni atque Molani ad Usuardum, cumque hodierno Martyrologio Romano Galesinius, Canisius, Ghinius, Gelenius, Saussayus ad hunc* XII *Maji, item ad* XV *Februarii sub nomine* Rodoaldi *MS. Kalendarium Benedictinum, et* XVI *Aprilis ob translationes corporis in ante indicato MS. Florario, et MS. Bruxellensi S. Gudilæ, cum nonnullis qui ad* XV *Aprilis eum referunt. Præter sacra corporis ossa Helmwardenhusium delata, et forsan ab hæreticis dissipata, in templo S. Paulini relictas tres portiunculas habet historia Translationis num. 36, quibus (ut de honore veteris sepulcri taceam, testato, in Vita num. 41) addit Archidiaconus, Trevirenses in talis Patroni dimissione consolans num. 45, quidquid sacris ossibus olim conjungebatur se continere,* cor videlicet et linguam ceteraque carnis ejus pignora, *quæ in cineres versa, sine dubio sibi reservabant illi. Aliquæ etiam ejus Reliquiæ sunt extra urbem in ecclesia S. Mathiæ, et Coloniæ in ecclesia S. Gereonis. De his ultimis agit Gelenius in sua Colonia pag. 267, de prioribus egimus ad Vitam S. Mathiæ 24 Februarii pag. 453. In libello de Reliquiis in Ecclesia S. Paulini olim excuso, inter Reliquias Patronorum dictæ Ecclesiæ censetur* Caput et Crus S. Modoaldi Trevirorum Archiepiscopi, *et postea inter Reliquias Confessorum, iterum additur inter has asservari* de Reliquiis S. Modowaldi Confessoris, *et has crediderim esse tres particulas, de quibus supra : caput autem et crus, jam olim extra scrinium seorsim a reliquis ossibus fuisse ad venerationem asservata, ideoque opus non fuisse ut pars alia notabilior ibi relinqueretur. Dubiam tamen hanc explicationem facit qualitas ossium ex corporibus SS. Abrunculi et Bonosi Helmwardenhusensibus traditorum in vicem eorum quæ dimittebant. Inter Reliquias quoque majoris Ecclesiæ Trevirensis tradit Scheckmannus etiam repertas in cistula eburnea aliquas de* S. Modowaldo Archiepiscopo. *Sed et ad S. Jacobi Leodiensis locum, haud multo prius quam Stephanus Abbas Vitam scriberet, translatas aliquas ejusdem Sancti reliquias Stephanus ipse testatur num. 42, ut vel ideo a Moguntia Leodium veniretur : estque credibile hinc factum esse, ut ab eo potius quam alio quopiam Thietmarus Helmwardicensis Abbas eum ad ejusmodi scriptionem provocarit.* E F

Memoria in sacris Fastis.

Reliquiæ Treviris,

et Leodii.

VITA

Auctore Stephano Abbate S. Jacobi Leodiensi.

Ex MSS. et Surio.

PROLOGUS.

Domino Tietmaro, Helmwardicensis cœnobii Abbati reverendo, et sanctis qui sub ipsius cura degunt Fratribus, Stephanus, Abbas humilis congregationis B. Jacobi in Leodio, æternam in Domino salutem. Quoniam gratiarum distributor Deus in dividendo singulis, prout vult, super omnia donat caritatem, qua diligamus bona in aliis, quæ desunt in nobis, ut omnia singulorum et singula fiant omnium; necesse est, ut in proximis studeamus amando possidere, quæ videmus in nobismetipsis operando minus provenire. Unde bonum studii vestri trahentes odorem, admodum lætati et delectati sumus, super his videlicet, quæ de vestri laboris profectibus

Auctor Tietmaro gratulatur

AUCT. STEPHAN. AB EX MSS

A profectibus innotuerunt nobis per quemdam ex vestris, quo ad tempus usi sumus: in quo uno omnium vestrum conservationem bonam imaginantes, gaudemus jam ex caritate vos prænoscere, quos corporeo intuitu necdum contigit vidisse. Spe enim ad supernam tendentes patriam, illuc precum lacrymarumque legatione præmissa, rogare debemus quæ ad pacem sunt Hierusalem; et ad perpetuum cum illius civibus habitandi fœdus componendum, levare potius fidei oculos ad montes, unde nobis intercessionis auxilium veniat, quam præsumere de Principibus, in quibus salus nulla est.

obtentas Reliquias S. Modoaldi et aliorum Sanctorum:

2 Hujus itaque cœlestis habitationis obtinendæ pio accensi desiderio, ad arcem tanti roboris vestros provexistis animos, ut thesaurum Trevirorum, a pluribus annis reconditum, pia importunitate aggrederemini spoliare, pignora videlicet S. Modoaldi Archiepiscopi, et duorum corpora Thebæorum, cum aliis reliquiis ausi postulare, digni impetrare, absportare, honorificare et patrociniis eorum exultare. Et quoniam desiderium pauperum suorum exaudivit Dominus, tam Dei et Sanctorum voluntate præeunte, quam vestra subsequente industria, illud B obtinere meruistis, quod nulla argenti vel auri copia valeret comparari, quod nulla regia potentia præsumeret attentare. Quantum autem temporis, quantum laboris ad hæc adipiscenda expenderitis, qualibus suffragantibus personis ad hanc bonæ voluntatis efficaciam perveneritis, qualiter hujus, ut ita dicam, victoriæ bravium apprehenderitis, satis diligenter usque ad unguem descripsit ille vir supradictus, imo jam noster et frater et amicus præcordialis, et quidquid ex caritate meretur appellari, vir sinceræ jucunditatis, qui tali negotio semper labore suo et consilio interfuit. Qui corpore quidem ad tempus vobis absens, spiritu autem semper præsens, dum pro investiganda Patroni sui generositate, ordinis nostri loca plurima inviseret: et quasi apis argumentosa, florum dulcedinem in mellis liquorem comportans, tam gesta Pontificum; quam Annales Regum Francorum, famamque antiquorum sapientium diligenti inquisitione percurreret; tandem ad nos omnium ultimos divertit, obsecrans non perfunctorie, sed infatigabiliter et instantissime, ut de vita et miraculis B. Modoaldi, in lectionibus et responsoriis, aliquod ingenioli nostri xenium domum deferendum a nobis mereretur accipere. Cujus precibus opportune importunis, cum C hinc humilitas professionis nostræ ob declinandam præsumptionis notam obviare persuaderet, illinc caritas internæ obdurationis in proximum nos argueret; supereminentioris viæ latitudinem timore abjecto considerantes, quoniam id quod sumus, quod vivimus, quod sapimus, totum Deo et proximo debemus; tandem amici pio desiderio acquievimus satisfacere.

et petenti sibi ejus Acta describi

id se facturum recipit,

3 Sed cum ad hæc nos idoneos fore desperaremus, ipsa nostri desperatione robustiores, ad illum protinus spem ereximus, qui etiam immensos brutosque asinæ ruditus, per sensatos humani colloquii distinxit modos. Hujus ergo robore considerationis accincti, adorsi sumus auctore Deo enarrare, quæ de vita et miraculis B. Modoaldi Pontificis, tam ex antiquorum relatione, quam ex authenticorum librorum lectione colligere potuimus: in quibus verborum folia requirenda non sunt, quia infructuosæ loquacitatis levitas in sacris paginis compescitur, dum in templo Dei per Moysen nemus plantari prohibetur. Hic siquidem sanctitatis viam a puero ingressus, eo usque de virtute in virtutem per spirituales processit ascensus, ut juxta vocabuli præsagium, quo apud homines appellatus est Modoaldus, apud Deum nominetur et sit modo altus.

Deut. 16

Cujus sanctitas atque nobilitas in tanta celsitudinis D parilitate conveniebant, ut nos ipsa sui magnitudine ambiguos reddant, quam earum in exordio narrationis alteri præponamus. Quia cum plerumque in hujusmodi personis nobilitas sanctitatem impediat, in hoc sancto viro altera alterius dicebatur ornamentum. Sed quia hac tempestate perspicuum est, nobilitatem in omnibus negotiis præcellere, privatam vero sanctitatem, etsi Deo paucisque fidelibus acceptam, a filiis tamen seculi parvipendi; ideo hujus nobilissimæ posteritatis linea, si tanto prolixiore, quanto diligentiore stylo percurratur, obsecramus lectorem, ne prolixitatem fastidiat, quæ multorum continet utilitatem: quæ etiam ab avis et parentibus inchoanda, et certius describenda nobis fuerat, nisi barbarica depopulatio nobilium Gallorum titulis olim invidisset.

licet ea per barbarorum incursiones,

4 Fertur enim barbarorum gens tunc per omnes Galliarum fines furoris sui fræna laxasse, divina et humana pari abolitione contemptui habuisse, urbes ditissimas subvertisse, sanctuaria Dei profanasse, præclaros hominum labores exinanisse, monumenta Sanctorum, titulos et nomina antiquorum heroum omnino delevisse; nulla vestigia virtutum, nulla victoriæ, nulla laudis aut probitatis avorum nostrorum nobis reliquisse, omnia gladio et incendio exterminasse. Verum supra omnes urbes, tanto E subjacentes excidio, facta quasi vidua domina gentium, cum Threnis Hieremiæ lamentenda erat illa metropolis gloriosa Treveris, urbium nobilissima, quæ dignitatis prærogativa meruit appellari altera Roma: in qua cum amplius exuberassent divitiæ et gloria, felicitas et exultatio, superveniente exterminio, acrius redundabant egestas et desolatio, dolor ac mœstitia: tantoque in ea miserabilius plangenda erant antiquarum virtutum monimenta, quanto damnosius multorum profectibus sunt ablata. Ubi cum antiquorum fastos exemplarium absumeret ignis, et ob hoc omnis veterum genealogiarum series abolita fuisset, contigit etiam omnem B. Modoaldi retro actam parentelam usque adeo posterorum subtrahi memoriæ, ut ex qua consanguinitatis vena, licet nobilissima, ipse et duæ sorores ejus, Itta scilicet et Severa, descenderint, vel, ut verius fatear, ascenderint, non satis compertum habeamus. Sed quoniam Dominus, qui de subjectione dæmonum vanum discipulorum corrigit gaudium, monet de cœlesti nominum inscriptione potius F esse gaudendum; desistat fraterna solicitudo conqueri nostris paginis deesse, quos opera justitiæ in libro æternæ ascribunt memoriæ. Dignetur ergo suscipere Sanctitas vestra hoc nostræ parvitatis munusculum, penset et amplectatur in eo solius caritatis affectum: quia etsi non videamur satisfecisse utilitati fraternæ, quantulumcumque tamen laborem impendimus amicitiæ.

et Trevericæ urbis eversionem accurate haberi nequeant.

Luc. 10

LIBER I.

Progenies B. Pippini Ducis, et uxoris ejus: cujus frater censetur S. Modoaldus.

S. Modoaldus ex Aquitanis ortus dicitur

Inter præcipuos et præclaros summa sanctitate et ingenuitate viros, quorum fide, doctrina et moribus, signis et virtutibus, sancta fulget Ecclesia sicut sol et luna; vir venerandæ memoriæ Modoaldus, gemina ingenuitate non mediocriter insignitus, ex inclita Aquitanorum prosapia, luna pulchrius, sole splendidius, ad honorem Dei et Ecclesiæ refulsit. Cujus generositatis linea, quibus parentibus, quibus avis aut majoribus descenderit, vel quam digna radice tam insignis arbor prodierit, etsi nobis, propter vetustatem aut scriptorum abolitionem, minus sit

A sit compertum; tamen ex propinquis et cognatis, nomine, gloria et honore terra marique celeberrimis, quorum virtute publica res floruit, quorum potentiam totus orbis extimuit, quorum pace Ecclesia lætata, quorum triumphis exaltata est, tam charta quam fama genus ejus incognitum non est.

6 Nam sicut ex fideli *a* antiquorum traditione, in quibus est sapientia, compertum habemus; fuit soror ejus, *b* Itta nomine, mulier admodum venerabilis, ac Deo devota in fide et operibus bonis. Quæ quidem matrimonio juncta clarissimo Duci *c* Pippino, genere et opibus, et (quod in potentibus tanto extat mirum, quanto rarum) sublimitate scilicet honorum et humilitate morum æque nobilissimo, divina providentia in omni pietatis studio sibi unanimem sortiri meruit thori legalis consortem. Cujus exemplo ut discant potentes humiliari, qui de inani solent potentia gloriari, non dedignentur quæso audire, quod de ipsius mariti laudibus repertum, huic operi non indignum duxi utiliter inserere. Tempore, quo Dux egregius ac verissimus pater patriæ rebus humanis excessit, tanto *d* Austriam totam dolore perculit, ut planctui ejus planctus Regum nequaquam conferri possit. Fuit namque probatissimæ vitæ ac purissimæ famæ, sapientiæ domicilium, consiliorum thesaurus, defensio legum, controversiarum finis, munimentum patriæ, decus curiæ, via ducum et disciplina Regum. Audiant ergo nunc Duces, serenissimi Ducis Pippini tot præclaras post finem ejus laudes: intelligant Reges æquitatem ejus et prudentiam, fortitudinem ac temperantiam: erudiantur hujus exemplo potentes, qui judicant terram. Quod si uxores nobilium vel etiam Regum, quibus familiaris solet esse elatio, venerabilis Ittæ, uxoris præfati Principis, exemplo dignarentur animum applicare; possent utique perpendere ex eo, quod fortiter et sancte egit sub viduitate jam libera, quod devota Deo vixerit sub tanti mariti disciplina.

a *et Frater B. Ittæ* *b* *c* *d* B *quæ fuit uxor B. Pippini*

7 Namque dum post obitum pii consortis, tum propter morum elegantiam, tum propter generis excellentiam, aut etiam ob multiplices prædiorum possessiones et numerosam familiam, a multis nobilibusque procis studiosissime peteretur; illa secundum vitans matrimonium, quæ alteram sanctæ continentiæ palmam assequi cupiebat, a S. Amando Trajectensi Episcopo, divinitus ad eam directo, sacrum velum sanctæque religionis habitum suscepit, spemque nuptiarum tot procis insipientibus sapiens mulier abstulit. Mirantur omnes eam insperate propriæ domus fastigia in ecclesiam commutasse, totamque illius speciem non in alicujus proci amorem, sed ad cœlestis Sponsi honorem diversi generis ornamentis decorasse; ipsamque redactam in numerum sanctimonialium, quas ibidem ad serviendum Deo exemplo suo collegerat, obedire magis humiliter, quam imperare. Discant matronæ hujus nobilissimæ mulieris exemplo, quid Deo, quid maritis debeant: discant et viduæ, quæ cultu superbo delectatæ, terna et quaterna vel eo amplius matrimonia omni studio affectant, nec secundis quidem acquiescere, ut sexagesimum vidualis continentiæ fructum cum ista Deo studeant referre.

quæque viro mortuo sanctissime vixit, C

8 Jam vero genus et nobilitas B. Modoaldi, ut ex liberis et nepotibus venerandæ sororis ejus, quanto verius, tanto clarius elucescat, producantur in medium tres summa digni memoria liberi, quos ad laudem et honorem sanctæ Trinitatis pio consorti Pippino feliciter edidit: Grimoaldus videlicet, paternæ dignitatis ac pietatis heres dignissimus ad totius regni firmamentum: tum duæ sorores ejus *e* Gertrudis et Begga, geminum quasi pretiosissimarum decorem gemmarum, ad cœlestis Sponsi gloriam et Ecclesiæ sanctæ decus et gratiam referentes. Quarum fratres illustris Grimoaldus, dum in Palatio Sigeberti paternam dignitatem sua probitate esset adeptus, præter illam qua viguit domi militiæque industriam, magnum etiam erga Deum suæ devotionis dedit indicium. Nam illa duo præclara monasteria, *f* Stabulaus et Malmundarium, ex proprio construxit: quæ peracta pia sollicitudine, et exornata omni pulchritudine, facta quoque ibi legitima adjacentium terrarum aliarumque possessionum traditione, B. Remaclo, ad instituendam illic monasticam vitam, sub firma adstipulatione et regii sigilli impressione contradidit.

uti et eorum liberi, *e* D *AUCT. STEPHAN. AB EX MSS.* *Grimoaldus Major-domus,* *f*

9 Quid autem de sorore ejus clarissima Deoque devotissima Gertrude dixerim? Laudem in ea pulchritudinem, divitias, nobilitatem, familiam, quæ cuncta pro Christo ut stercora despexit? Ipse laus ejus est, quem in cœlis sponsum elegit, quem in carne posita tota devotione dilexit. Contempsit enim sponsum habere in terris, qui eam desereret cum moreretur: eumque sibi elegit, cum quo, quia mori non potest, semper lætaretur. Hunc amans ut sponsum, adorans ut Dominum, novas domos, alta palatia in terris construere non curabat, quia jucundum in sua virginitate habitaculum Christo jam præparaverat. Unde cum generis sui nomen et gloriam magnifice auxerit, tum etiam beato avunculo suo Modoaldo ingens contulit gaudium, dum in Ecclesia dulci odore redolens, et ut monile pretiosum refulgens, virginitatis servandæ coævis tam nobile reliquit exemplum. Hæc itaque, cum illo quem tanta caritate dilexit Sponso, tanto verius regnare jam creditur, quanto sæpius cunctis, qui locum sepulturæ ejus, quæ apud nos floret, humili devotione requirunt, plurima per eam beneficia conferuntur.

S. Gertrudis Virgo, E

10 At vero soror ejus venerabilis Begga, etsi sponsum in terris, divina dispensante providentia, cum timore Dei consensit suscipere, bino tamen ordine sanctitatis, hinc tricesimum fructum pudicitiæ matronalis, illinc sexagesimum referens continentiæ vidualis, duplicem beatitudinis palmam meruit obtinere. Cujus etiam sanctitatis pia apud nos clarent monumenta, in loco in quo ex divina revelatione septem construxit ecclesias, ubi et corpus ejus a sacris virginum choris honoratur, quæ ex tempore suo die noctuque Deo ibidem famulantur. Ibi quoque Dux egregius et conjunx ejus piissimus, nomine Ansigisus, ab ea conditus est; qui ab alumno suo, quem idem Dux puerum forte inventum, et sacro fonte susceptum, aluit in filium et exaltavit, crudeliter in venatione peremptus est propter appetitum honoris sui, quem tamen impius ille consecutus non est. Sciendum est, istum Ansigisum fuisse filium *g* B. Arnulphi, ex Majore-domus Metensis Episcopi; cui venerabilis Begga felici juncta matrimonio, generosæ sobolis et nobilissimorum Regum mater extitit.

et S. Begga uxor Ansigisi: F *g*

11 Hujus siquidem filius, nomine Pippinus, quem præfato Duci peperit, sicut nomen avi, ita et virtutem cum dignitate referens, mortuo rege Childerico, sub quo B. *h* Lambertus eximia claruit sanctitate, eo magnitudinis excrevit et potentiæ, ut in tota Austria, etsi non regio nomine, regia tamen dominaretur potestate. Nam multa præclara bella gerens, de omnibus fortiter triumphavit, ipsumque regem Francorum Theodoricum bello superans, in fugam vertit: sed et B. Lambertum, factione iniquorum de Episcopatu ejectum, in Cathedra sua decentissime relocavit. Et ut tam gloriosæ sobolis, quæ hinc ex radice S. Arnulphi, illinc ex cognatione B. Modoaldi prodiit, fortia et præclara gesta liceat aliquatenus intueri, imo non parvo stupore admirari; videamus *i* Carolum, quem idem Pippinus sibi superstitem, tam

Horum posteri Pippinus Herstallius *h* *Carolus Martellus,* *i*

A tam dignitatis quam et virtutis suæ reliquit heredem quomodo patrios transiliens limites, antiquas patrum victorias novis excedens, mirabiles triumphos de Ducibus ac Regibus, de populis et barbaris nationibus reportavit. Nam et Saracenos, tribus eorum Regibus peremptis, usque ad internecionem fudit, urbesque eorum famosissimas expugnans, usque ad fundamenta subvertit. Unde et cognomen Tudetes, a tundendo accepit, eo quod a Sclavis usque ad Hispanos, tot regna, tot urbes, tot castra et oppida tam Saracenorum quam Christianorum, ferrei instar mallei tundens, propitio Deo, transvolasse dicitur potius quam superasse.

AUCT. STEPHAN. AB. EX MSS.

12 Quid vero de filiis ejudem Caroli, Carlomanno scilicet ac Pippino, dixerim? e quibus Carlomannus, post plurima bella et nobiles triumphos, secularem deferens militiam, factus monachus in monte Casino, cœlesti se militiæ mancipavit; Pippinus vero, virtutum suarum meritis excrescens, primus in hac stirpe Regium nomen obtinuit? Nam cum merito prudentiæ suæ et virtutis, acclamantibus Ducibus et populis, primum a S. Bonifacio Moguntinensi Episcopo, auctoritate Zachariæ Papæ, in *k* Regem esset conse-

Carolomannus et Pippinus Rex Francorum.

k

B cratus; postmodum a Stephano Papa, successore Zachariæ, quia Romanam rempublicam ab Aistulphi Regis Longobardorum incursibus defendit, Apostolica benedictione, tam ipse quam uxor ejus ac liberi, in regnum perpetuo est confirmatus. Jam tandem, si placet, veniamus ad illum gloriosissimum Imperatorem *l* Carolum Magnum, hujus Pippini filium, qui paternas virtutes ceteris magnificentius auxit, et regio nomini, quod pater ejus promeruit, Romani nomen Imperii et dignitatem feliciter adjecit. Ipse est enim, cui in die Natalis Domini Leo Papa cum Apostolica benedictione Imperii coronam imposuit, et a cuncto Romanorum populo ter acclamatum est: Carolo Augusto, a Deo coronato, magno et pacifico Imperatori Romanorum, vita et victoria. Hujus nomen et gloria, virtus et victoria, per tanta tempora adhuc quasi recens, ore universorum cum tanto studio et admiratione celebratur, ut si littera sileat, sola fama quasi vivere credatur.

l

Carolus Magnus Imp.

13 At vero de filio ejus Ludovico quid dignum referre valeam? qui post patris obitum Imperialia sceptra, ut nullus dignius, suscipiens, præter cetera, quæ bello fortiter gessit, maxima suæ pietatis monimenta exhibuit. Ad faciendas enim justitias, et oppressiones ecclesiarum seu populorum relevandas,

Ludovicus Pius Imp.

C legatos idoneos in omnes regni sui provincias mittens, quæquæ corrigenda invenire potuit, corrigere atque emendare sapienter curavit. Sed et, quod magis in Imperatoria dignitate stupeas, de cunctis, quæ publice perperam gessit, Theodosii Augusti exemplo, publicam egit pœnitentiam. Quid etiam de Lothario, hujus Ludovici filio, dixerim, cujus potentiæ fuerit, vel quale humilitatis exemplum posteris reliquerit? Ipse major natu, major virtute et imperio, dividens regnum cum duobus fratribus Carolo et Ludovico, *m* regnum quod hactenus ex ejus nomine nuncupatur, sortitus est, necnon et omnia Italiæ regna cum ipsa Romana urbe Augustus Imperator obtinuit. Qui etiam paternæ religionis heres existens, post plurima tam sapienter quam et fortiter gesta, regnum filiis suis divisit; relictoque seculo ac sanctæ conversationis habitu suscepto, in hac monastica professione cursum vitæ feliciter consummavit.

Lotharius Imp

m

14 Sed jam considerata horum potentia et nobilitate, quid ultra tot Carolos et Pippinos, tot Lotharios aut Ludovicos, aliosque Reges et Imperatores, qui de hac gloriosa stirpe usque ad nostra profusi sunt tempora, necesse est commemorare, cum ex his, quos enumeravimus, præclara B. Mo-

aliique.

doaldi ingenuitas luce clarius eniteat? Hoc tantum D in summa narrationis nostræ dixisse sufficiat, de nulla stirpe, quam noverimus, tam præclarum tamque nobile germen Regum pullulasse, qui tantum potentiæ Gallico regno addiderint, totque et tam mirabiles triumphos de Ducibus et Regibus et barbaris nationibus reportaverint, adjuvante eos et protegente Divina misericordia, Sanctorum suorum Modoaldi et Arnulphi meritis, ut credimus; de quorum affinitate tantam stirpem fructificasse cognoscimus. Postremo, quantum religionis, potentiæ et honoris Gallicis contulerint Ecclesiis, testantur libri, sanctorum decreta Patrum continentes, quos ipsi in Synodis sua corroboraverunt auctoritate: testantur et Ecclesiæ, quas cum diversi generis ornamentis, tum etiam prædiis et regalibus suis, castris scilicet et comitatibus, teloniis, monetis et bannis, cum jure civitatum concessis, magnifice extulerunt, ne sancta Dei Ecclesia hujus seculi potentibus subjaceret, aut tyrannide eorum pavesceret; imo superborum colla, Dei virtute superior, calcaret. Inde est, quod nusquam gentium æqualis potentiæ Pontifices inveniri queant, vel quod a Regio comitatu et opulentia parum differant. E

Hi Galliarum ecclesiis contulerunt multiplicia bona,

15 Quos certe beatos fore dixerim, si pro hac potentia sanctius viverent, si pro hac opulentia ditiores virtutibus esse studerent; si bonum opus, non dignitatem, appeterent; si lucra, non pecuniarum, sed animarum quærerent; si super egenos et pauperes benigne intelligerent; si sobrietatem, si justitiam, si humilitatem sectantes, in omnibus, sicut decet Episcopum, irreprehensibiles se exhiberent. Sed, quod valde grave est, dum quidam eorum ex honoris sublimitate intumescunt, dum lucri temporalis amore animarum damna postponunt, dum sua quærentes justitiam nisi pro nummis non faciunt, dum ecclesiastica dona gratis non tribuunt, dum sonitum æris dulcius quam clamorem pauperis audiunt, dum secularem militiam plusquam Dei Ecclesiam diligunt; inde elati Pontifices Deo displicent, unde Imperatores humiles Deo placuerunt. Et quam indignum est, ut in cordibus Imperatorum regnet humilitas morum, et in mente Pontificum vanitas vitiorum: dum in illis familiaris soleat esse elatio, et in istis amica debeat esse religio? Sed quorsum ab hoc opere aliena tendit oratio? Talia Hieronymo seu B. Gregorio relinquamus; nos autem incepta melius prosequamur. Et quoniam exteriorem B. Modoaldi generositatem, ex nobilissima et multiplici sobole venerandæ sororis ejus, satis aperte monstravimus; in sequenti volumine mentis ejus ingenuitatem, ex vita et conversatione ejus sanctissima, declarare tentemus; meritis illius ipso nobis adspirante, in quo signati sumus in die redemptionis nostræ. F

quibus ut bene utantur Episcopi optat auctor.

ANNOTATA.

a *Utinam hos antiquos auctores citasset, forsan aliquis illorum adhuc inveniretur, ex quo de rebus relatis fieremus certiores et securiores*

b B. Ittæ *sive* Idubergæ *Acta ex variis collecta damus* 8 *Maji, ubi primus profertur Stephanus in hac Vita, qui hanc* sororem Modoaldi *dixit. In aliqua Vita S. Gertrudis, sec.* 11 *aut* 12 *scripta, dicitur* Itta ex clarissima nobilitate Aquitaniæ oriunda. *In Sigeberti Chronico appellatur* Modoaldus frater Ittæ et avunculus S. Gertrudis, *sed illa in MS. Gemblacensi desunt, forsan ex hac Vita ab alio adjuncta. Quibus omnibus an et quantum circa hoc credi possit in antiquiorum silentio, judicet lector.*

c *Colitur* S. Pippinus 21 *Februarii, mortuus an.* 640.

d Austriam *hanc alii* Austrasiam *appellant, plane ab*

A *ab* Austria *hodierna diversam : illius limites deduximus* 1 *Februarii ad Vitam S. Sigeberti, Regis Austrasiorum Francorum.*

e *Vitam* S. Gertrudis *dedimus* 17 *Martii*, S. Beggæ *erit danda* 19 *Decemb. mortua prior est an.* 659, *posterior* 695.

f *De horum monasteriorum constructione late egimus inter Analecta ad Vitam S. Sigeberti* § 3, *et quæ a Grimoaldo collata sunt, referunt num.* 20 : *iterum repetenda ad Vitam* S. Remacli 3 *Septembris.*

g *Colitur* S. Arnulphus 18 *Julii.*

h S. Lamberto Episcopo Trajectensi *sacer est* 17 *Septembris.*

i Carolo Martello *inustam a posteris notam, quasi ejus damnatio revelata fuisset S. Eucherio Episcopo Aurelianensi, delevimus* 20 *Februarii ad Vitam ejusdem S. Eucherii.*

k *De hac promotione regia egimus* 17 *Februarii ad Vitam B. Fulradi Abbatis, et* 15 *Martii ad Vitam S. Zachariæ Papæ, atque iterum agetur* 5 *Junii ad Vitam S. Bonifacii. Habet et* Carolomannus *aliquam venerationem* 17 *Augusti.*

l Caroli Magni *Vitam illustravimus ad* 28 *Januarii.*

B m Lotharingia *scilicet, sed hanc potius a filio ejus Lothario sic appellatam, alibi diximus.*

LIBER II.

Res gestæ et obitus S. Modoaldi.

S. Modoaldus generis nobilitate non inflatus.

Igitur gloriosus ac venerabilis Modoaldus, dum clarissimis ortus esset natalibus, nobilitatem ipsam carnis, digniore mentis nobilitate sciens nesciebat; nec parentum divitias aut potentiam, sed humilitatem Christi et paupertatem Evangelicam, quam imitaretur, jam a puero, sed non pueriliter, attendebat. Denique non lascivia puerilis, non vanitas aut ambitio secularis in ejus studiis aliquatenus apparebat : ita ut in puero divinam jam posses admirari gratiam, quæ eum vas electionis sibi futurum prævidebat. Nam cum liberalibus studiis et spiritualibus disciplinis erudiendus traditus esset a parentibus, qui eum tenere diligebant; tantam brevi tempore geminæ consecutus est scientiæ efficaciam, ut omnes gloria anteiret, et tamen omnibus ex affectu carus esset. Nullum quippe per tumorem despiciens, imo per humilitatem cordis omnes sibi præferens, obsequium, quod parit amicos, pie omnibus exhibere, nulli injuriam inferre; quinpotius accepta injuria ignoscere, C quam persequi malle; sed et inferentem pro Christo diligere ut fratrem, amplecti ut amicum. Ita Christi tirunculus invidiam virtute superabat. Et ne forte virtus concepta desidia aut otio teperet, teneræ ætati nequaquam parcere; non membra quieti, non animum socordiæ aut ignaviæ dare; sed semper aut sacræ lectioni, aut piæ meditationi inservire. Cum ludentibus non se admiscebat, sed vel tutorem disciplinæ, vel majorum dictis sedulus adhærebat; ut ab ore eorum pendens, quam suavis est Dominus degustaret, ac postmodum memoriam abundantiæ suavitatis ejus ad ædificationem multorum eructaret. Quippe qui, secundum propositum vocationis Dei, ad summum apicem gradus Sacerdotalis, et ad pastoralem curam Dominici ovilis fuerat promovendus; jam talibus virtutum studiis, talibus sanctarum institutionum rudimentis, sub cœlesti magisterio adolescebat, jam digito Dei ad bonum pastoris officium informabatur et proficiebat.

discit puer litteras et pietatem :

crescentibus cum ætate virtutibus

17 At vero tam præclara tironis Christi adolescentia ubi in virile robur cœpit excrescere, quando conversis studiis, ætas animusque virilis quærit opes et amicitias, inservit honori; ipse a priori intentione animum nequaquam divertit : sed ad fortioris militiæ studia sese viriliter accingens, gradus ætatis D diversarum gradibus virtutum sublimiter transcendebat. Non seculares inire amicitias, aut opes aggregare quærebat perituras. Non honoribus cum ambitioso, non sublimitatem cum superbo; sed cum strenuo virtute, cum modesto pudore, cum innocuo simplicitate, cum mansueto patientia, cum abstinente parsimonia, cum pio caritate et misericordia certabat. Videres eum crebris jejuniis et vigiliis voluptatem carnis frangere, pro honoribus suimet abjectione delectari, paupertatem pro divitiis amplecti, conventui nobilium consortia servorum Christi et humilium præponere : unde animus ejus aut circa ecclesiam, aut erga pauperum curam semper occupatus erat. Cumque in ejus pectore jamdudum accensa invaluisset flamma cœlestis desiderii, nihil otii, nihil quietis patiebatur, ut ad otium et quietem divinæ contemplationis perveniret. Quamobrem omnes carnis affectiones, omnes seculi occupationes funditus a se decernit extirpare, desiderans gloriari cum Apostolo dicente ; Mihi mundus crucifixus est, et ego mundo. Solitudinem, quam Joannes et Paulus cum bestiis in deserto, iste deliberat exigere sibi in semetipso. Ibi secum proponit habitare, ibi calcato secularium curarum strepitu, remotis ab animo terrenarum phantasiis cogitationum, illi soli, qui speciosus est forma præ filiis hominum, in quem etiam desiderant Angeli prospicere, libero mentis adspectu contendit jugiter inhærere. Ipse illum in sua, virtutum floribus adornata, tamquam in lectulo, præoptat suscipere amplectique conscientia, ut possit cum sponsa jucundari et dicere : Ecce tu pulcher es, dilecte mi, et decorus : lectulus noster floridus.

AUCT. STEPHAN. AB. EX MSS.

vitam contemplativam eligit,

Gal. 6, 14

E

Cant. 1. 15

18 Sed ecce velut ex insidiis plurima suæ intentioni contraria videt ex hoc mundo succrescere, hinc secularium curam negotiorum, illinc illustrium frequentiam proximorum : quæ dum inopinate mentem ejus impugnant, ab hujus lectuli quiete et dilecti sui dulcedine nolentem suscitant. Quamobrem remotiora sibi loca quærere, et ab horum tumultu sese occultare omnibus modis elaborat : ut quanto occultius, tanto liberius pulcherrimæ sibique dilectæ Rachelis amplexibus possit inhærere. Cujus sororem, scilicet Liam, etsi fœcundam, tamen lippam minusque videntem despicit, ne mentem tanto in divinam contemplationem minus tendere valeret, quanto plures ex labore prædicationis filios generaret. Rachelem vero pulchram, bene videntem, licet infœcundam, toto affectu concupiscit : in cujus amore tanto suavius sub silentio requiesceret, quanto ad generandos labore prædicationis filios minus exiret. Verum quia non est in hominis potestate via F ejus, sed contra spem votumque sæpe a Domino gressus ejus diriguntur ; B. Modoaldus, Liæ laboriosæ in nocte hujus vitæ nolens jungitur, dum Primoribus regni et Majoribus Palatii, quasi utilis in verbo, providus in consilio, divina providentia, licet repugnans socius asciitur. Clarebant tunc temporis in palatio viri strenuissimi iidemque religiosissimi : inter quos eminebat Pippinus, Carlomanni filius, Dux clarissimus et Major-domus sub Clothario, Dagoberto et Sigeberto potentissimis Regibus : cujus laudum præconia quia in superiori libello breviter perstrinximus, nunc ubi res exigit, de ipsius consilio et æquitate, prudentia et fortitudine paulo latius disseramus.

objecta impedimenta superat :

invitus Palatio servit

19 Ea tempestate Dagobertus rerum potiebatur, sub quo idem Dux dignitate, modicum a sublimitate regia differente, præditus, omnia regni negotia prudentissima dispositione ordinabat, præstabatque tam in bello fortitudine, quam justitia in pace. Erat enim erga Regem fidei servantissimus, erga populum vero tenacissimus æquitatis : et in disceptanda

cum Pippino Duce

AUCT. STEPHAN. AB. EX MSS.

A ptanda utrorumque causa fortissimo animi judicio persistens, nec munera populi ad subvertendum jus Regium respiciebat, nec gratiam Regis ad obruendam populi justitiam attendebat. Siquidem Regem Deum Regi homini præferebat, cujus mandato prohibitum noverat, vultum potentis honorare, vel personam pauperis in judicio attendere. (Levit. 19) Tam ergo quæ plebis erant, plebi defendebat; quam quæ Cæsaris, Cæsari restituebat. (*sub Dagoberto Rege*) Tali hujus Ducis industria et consilio Dagobertus eo celebritatis splendore enituit ut liberalitate, justitia, mansuetudine aliisque artibus, quibus Regem decebat, plures ante se Reges præcelleret. Sed hanc regiam viam, hanc virtutis lineam tenuit, quamdiu sanam doctrinam sapientissimi præceptoris sustinuit, et non ad sua desideria coacervavit sibi magistros. (Eccl. 6) Felix, si, secundum viri sapientis monita, de mille pacificis suis unum hunc elegisset consiliarium. Sed demum Salomonis exemplo depravatum est cor ejus ad tempus per mulieres : utque solet in magna rerum copia ac soluta libertate prona esse in consensum peccati natura mortalium, ob divitiarum affluentiam ac secundos rerum successus a bono honestoque in pravum abstractus, B salubribus monitis aures occlusit. Cœpit ergo tam avaritia quam libidine æstuare, rebus Ecclesiarum novos thesauros implere : cujus impudentiam dum Pippinus dolore permotus liberrimo ore increparet, exprobrans quod maximis Dei beneficiis ingratus existeret; ille obscœnis libidinibus potius quam sanis obtemperans consiliis, tentabat magis more phrenetici medicum quolibet modo extinguere, quam a pravitatis suæ furore resipiscere. Sed benignus Dominus, qui quos salvare decrevit, nunc a malis liberat, nunc etiam innoxios servat, et pium Ducem a periculo mortis potenter eripuit, et malevolum Regem ab effusione justi sanguinis misericorditer revocavit. Nam saniore consilio reputans dignitatis suæ statum labefactari, si virum nobilem, potentem, fide ac justitia popularibus acceptum perimeret; paulatim animum reflexit, cœpitque egregium Ducem intantum revereri, ut conceptam malitiam in pacem et gratiam commutaret.

et cum Arnulpho Metensi Episc. et Cuniberto Episc. Coloniensi,

20 Quod sapientissimus Dux non suæ industriæ, sed divinæ ascribens misericordiæ, tanto magis in modum sancti animalis, oculos ante et retro habentis, studebat in cunctis se prudenter agere, et ad divinæ justitiæ lineam omnes judiciorum suorum sententias dirigere. Sed quia sanctarum Scripturarum scientia minus eruditus erat, prudentes quosque viros, quos in timore ac dilectione Dei noverat C excrevisse, omnium consiliorum vel negotiorum suorum socios assumebat. Nam et Arnulphum Metensium Pontificem, qui ante Pontificatum hanc eamdem dignitatem irreprehensibiliter administraverat; et postmodum, eo defuncto, B. *a* Cunibertum Coloniensium Antistitem, pari sanctitatis fama illustrem, in hac negotiorum administratione curabat adhibere participem. Perpendere potes, quo æquitatis ardore succensus fuerit, qui tam circumspectos custodes, tamque incorruptos arbitros consiliis suis delegerit. Quia enim a pravitate aversus, rectis et honestis studiis attentissimus extitit, in exercitio boni operis sanctorum virorum semper usus est consiliis. In quorum numero dum Beatum quoque Modoaldum, non tam quidem pro sororis affinitate, quam ipsius prudentia et eximiæ virtutis claritate, divina præeunte gratia, sibi socium ascisset; tanto æquitatis et sanctimoniæ decore aula illa Regia ubique resplenduit, quanta luce tenebris aurora fugatis terras omnes perfundit, dum solis supervenientis radiis illustratur. (*gratus Regi et Optimatibus.*) Jam vero æstimari non potest, quanta lætitia ipsius Regis et Optimatum, quove honore susceptus; qua reverentia, quo affectu apud omnes aulicos, velut Angelus Dei, habitus sit. D Sed quid mirum, quem Deus ipse diligeret, si ab hominibus diligeretur? aut quem replesset gratia sua, si cunctis gratissimus haberetur? Quid mirum, qui aulæ Regiæ causa lætitiæ et honoris erat futurus, si ab omnibus aulicis cum lætitia et honore susciperetur? Juste enim honorabilem dixerim aulam Regiam, jure felicem rempublicam, cui Deus tantum donaverit virum, cujus doctrina et exemplo Rex et Optimates cum sapientiæ et religioni studerent, tum sapienter et religiose omnia regni negotia disponerent. Qualiter autem eum promovere, vel ejus meritum declarare Divina providentia decreverit, subsequenti narratione luce clarius patebit.

21 Interea venerandus Antistes, *b* Sebaudus Ecclesiæ Treverensis, rebus humanis excessit : cui successor non impar sanctitate dum ab omnibus cum omni affectione quæritur, (*Expetitur in Episcopum Trevirensem:*) Dei gratia procurante et certis indiciis præsignante, hic longe dignissimus reperitur. Nam quocumque te vertas, Modoaldi fama celeberrime per ora omnium resonat, Modoaldi nomen ceu oleum effusum odore suavi passim redolet, Modoaldi sanctitas diffusis radiis longe lateque sole clarius relucet. Illum omnes videas intueri, attendere, admirari : E illum alios aliis digito ostentare, illum omnes in commune pusillos cum majoribus Sacerdotem exoptare. Quod. quidem non fortuito casu, nec humani industria ingenii, sed occulto agebatur consilio dispositionis Dei : qui sicut quondam David, ita et hunc sibi juxta cor suum quæsierat, qui dux fieret super populum suum, et pasceret gregem ovium suarum. Verumtamen sanctitatis ejus testimonium ne a populari aura, vel a nostra tantum pagina expectetur; (*laudatus in quodam epitaphio:*) ostenditur hodieque Treveris in ecclesia S. Paulini, de sepulcro ejus assumpta, mirificeque sculpta Parii marmoris tabula; in qua legitur exaratum, ad ejus memoriam in generatione et generatione transmittendam, hujusmodi epitaphium : Hoc est sanctuarium Deo dilecti Trevirorum Archiepiscopi Modoaldi, cujus rex Dagobertus sanctitatem, sicuti in ejus præcepto *c* de Treveri continetur, inter Ligerim et Rhenum magnifice extulit et dilatavit.

22 Itaque concurrunt pariter omnium vota, Rex et Dux ille æquissimus Pippinus, aliique Optimates, (*nititur subterfugere Episcopatum:*) Clerus et populus, omnis sexus et ætas unanimi exclamant consonantia; F Modoaldum Pontificem, non tam eligunt, quam a Deo jam dudum electum, et sibi promissum, exigunt. Quid faceret vir sanctissimus? Quid, nisi quod docebat imitatorem Christi? quid, nisi quod fecerunt prædecessores, Præsules sanctissimi, qui non aliunde, sed per ostium intraverunt in ovile Christi? Fugit Christus, cum eum vellent Regem constituere : refugiebant illi humilitatis gratia, cum ad suscipiendum vocarentur Pastoralis culmen regiminis. Quorum exemplo Modoaldus refugit, se indignum profitetur : reclamat, cogique meretur. Nec tamen quisquam ita existimet virum sanctum declinasse, ut divinæ voluntati, quam erga se intellexerat, obtinatius decreverit contraire : sed utrobique humilis, utrobique subjectus, et præesse, prius semetipsum metiendo, noluit; et tamen, de imperantis Dei viribus præsumendo, postmodum consensit. Siquidem in uno ejus pectore quasi pugnabant duæ virtutum maximæ; hinc timor humilitatis, illinc dilectio caritatis. Ex humilitate, honorem illum et onus refugiebat : porro ex caritate, desolatis civibus subvenisse jam cupiebat. Istud dilectio suadet, illud timor prohibet. Inter hæc duo, sibimet repugnantia, Christi miles primum cunctatus, ancipiti aliquatenus hæsit sententia : at paulo post, ut æquum erat, et caritas vicit humilitatem, et dilectio foras misit timorem. Ita virum Dei victum rapiunt

A piunt, abducunt, ut exaltent eum in ecclesia plebis, et in cathedra seniorum laudent eum. Induitur ergo stola gloriæ, accingitur zona justitiæ, divinis benedictionibus Archiepiscopus Trevirensis Ecclesiæ consecratur. Jesu bone! quanta fuit lætitia illius diei? quæ exultatio utrique sexui? quod tripudium universæ ætati? Quam devoto corde, quam sublimi voce cuncti laudibus ingeminabant Angelicis, Gloria in altissimis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis?

tandem consentiens consecratur.

23 Considerare nunc libet, quale erat illud tempus, quam acceptabile, quam serenum, quando Regibus quidem regnantibus, sed Reges cum regno justis et timoratis viris regentibus, justitia, fides, veritas, modestia, ceteræque artes bonæ, tam in bello quam in pace, custodiebantur: quando ad lineam æquitatis divinæ omnia Regiæ potestatis negotia dirigebantur. Quale, quam sanctum erat illud palatium? ex quo tam claros, tamque illustres suscipiebat Ecclesia Sacerdotes; ex quo procedebant sectatores, non Simonis, sed Petri; non mercenarii, sed veri ministri Christi; et qui curias Regum non quærerent, sed potius a Regibus quærerentur; non B ipsi honores per ambitionem appeterent, sed magis oblatos per humilitatem refugerent. Ex quorum numero (erant enim plurimi) fuit Arnulphus Metensis, Cunibertus Coloniensis Tungrensis *d* Remaclus. Trevirensis noster Modoaldus, istis et omnibus aliis omni virtutum genere conferendus. Isti sunt plane, isti sunt viri sancti et amici Dei, quorum fide et sanctimonia Ecclesia corroborata est, doctrina illustrata, humilitate sublimata, caritate fundata, virtutibus jucundata. Tunc certe reverentia impendebatur religioni, amor pudori, honor virtuti. Tunc ambitio cæca, letali perfossa vulnere, moribunda jacebat: avaritia, cupida semper pecuniæ, vires penitus amiserat: de injustitia autem, de libidine, ceterisque malis artibus jam conclamatum erat. At vero nostra tempestate hujusce facies serenitatis tota immutata est, cum, juxta Veritatis eloquium, abundante iniquitate, refriguit caritas multorum: in qua perversis modis justitia, fides, veritas, leges, divina et humana omnia, in manu, in gratia, in lingua sita sunt: et ut breviter concludam, secundum illius historici sententiam, nullus honor virtuti datur, sed omnia virtutis præmia ambitio possidet. Ex quibus quæ mala consequantur, quales Ecclesiæ Rectores, quales Provinciarum Judices, quanta Ecclesiarum calamitas, quæ scelerum impu- C nitas, nimium, nimium experti sumus. Itaque conquerendo compellimur exclamare: O tempora! o mores!

Elucet cum SS. Arnulpho, Cuniberto et Remaclo: d

Matt. 24, 12

24 Modoaldus igitur, in domo Domini et in atriis Dei nostri plantatus, tamquam palma floruit, et ut cedrus Libani multiplicatus est. Nam sicut palma virens et in altum tendens, fidei virore et vitæ altitudine ad profectum Ecclesiæ florebat; et sicut cedrus Libani multiplicabatur, dum odore sanctæ conversationis omne virus serpentis antiqui a subjectis expelleret; dum etiam multo virtutum candore dealbatus, per altitudinem contemplationis ad cœlestia evolaret. Siquidem occasione Pastoralis curæ, multiplici bonorum operum exercitio adeo se studebat innovare, ut tunc primum putares eum incipere. Ad cujus laudem diceret alius, quidquid animo occurrisset, spiritum scilicet cœlestibus jugiter inhærentem; indefessis eum orationibus vacantem, dies jejuniis, noctes continuasse vigiliis dissereret; recte et composite de singulis virtutibus, de benignitate, de parsimonia, de animi puritate profunderet in laudando, quidquid ingenii, quidquid eloquentiæ unquam hausisset. Sed hanc compositam narrationem præripit nobis supereminens meritum excellentissimi Præsulis, qui ita universas has virtutes habebat, D ut in singulis emineret; ita in singulis eminebat, ut in omnibus æque resplenderet.

Illustribus ornatus virtutibus,

AUCT. STEPHAN. AB. EX MSS.

25 Sed interim omissis illis, quæ in interiori homine, Deo tantum teste et sanctis Angelis ejus, operatus est; quis vel illam solicitudinem, qua Pater vigilantissimus suis præerat subditis, digne valeat explicare? Quos tanta docendi perfectione, tanta magisterii arte informando instituebat, ut quasi illa prophetica mensa intus labrum reflecteret, id est, ad cor sermonem revocaret, quod loqueretur attenderet, operaretur quod prædicaret. Denique verbum doctrinæ opere commendans misericordiæ, sic erga interiora subditorum studia fervebat, quatenus eis exterioris vitæ providentiam non negaret: ne si cura exterioris vitæ ab eo negligeretur, quasi jure a percipienda prædicatione gregis animus frangeretur. Nam quia Petri vicarius Petro commissis ovibus invigilabat, generalem illam ejus exhortationem, tamquam sibi specialiter datam, solicite attendebat: Seniores, qui in vobis sunt, obsecro consenior et testis passionum Christi, et futuræ gloriæ, quæ revelanda est, particeps: pascite, qui in vobis est, gregem Dei, non ex necessitate, sed voluntate in Deum: et, Cum apparuerit Princeps Pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam. E

cura erga subditos,

Joan. 21

1 Pet. 5

26 Jam vero cum infulatus, tamquam Pontifex summus, introiret in sancta sanctorum, oraturus pro populi salute, pro ignorantia vel aliqua necessitate; ita per singulas species Sacerdotalis habitus singulis respondebat virtutibus, ut quot exterius sacris ornabatur vestimentis, tot interius anima spiritualibus vestiretur ornamentis. Crederes in ejus mente, quasi in Aaron pectore, rationale judicii vittis ligantibus imprimi, dum cor ejus nequaquam fluxa cogitatio possideret, sed ratio sola spiritualiter constringeret: nec enim indiscretum quid vel inutile cogitare poterat, qui ad exemplum aliis constitutus, ex gravitate vitæ semper ostendere studebat, quantam in pectore rationem gerebat. In quo etiam rationali duodecim Patriarcharum nomina descripta putares, dum exempla præcedentium Patrum indesinenter intueri, et Sanctorum vestigia sine cessatione videres eum imitari; ne forte extra sacri Ordinis limit. in operis pedem tenderet, si ab eorum subtile examine seu discretionis ratione aliquo modo deviaret. Et quia præcipitur Moysi, ut tabernaculum ingrediens, tintinnabulis ambiatur, ut de eo sonitus dulcedinis audiatur; non cessabat sonum prædicationis quasi F ex tintinnabulis frequenter emittere, dum superni spectatoris judicium ex silentio metuebat offendere. Cum tali igitur ac tanto divini ornatus decore Pontifex sanctus, ingrediens tabernaculum fœderis, et hostiam contriti ac humiliati cordis Deo offerens in odorem suavitatis, ita suis votis divinam conciliabat clementiam, ut quasi cum Moyse mereretur audire: Faciam secundum verbum tuum. Nam quia secundum verbum Dei innocenter vixit, et mandatorum ejus non surdus auditor, nec segnis executor extitit; idcirco misericordem Deum secundum verbum ejus fecisse credimus, quoties pro salute subjectorum pias coram eo preces humiliter effudit.

et pia inter Sacrificandum devotione.

Exod. 28

Exod. 33

27 Interea cum domus ejus decorem diligeret, et ad referendas dignas Conditori laudes ardentissimo semper amore flagraret, super ripam Mosellæ oratorium in honore B. Symphoriani *e* Martyris exstruxit, opere quidem exiguum, et artificiosi schematis decore minus ambitiosum: sed, quod nobilius est, clarissimis virtutum gemmis ac pulcherrimis virginei candoris margaritis, multo splendidius ac spectabilius, quam fuerit illud famosissimum Salomonis templum, auro et argento ac tot mirificis expolitum argumentis. Ibi quippe congregationem sanctarum Virginum,

Monasterium Virginum extruit. e

AUCT. STEPHAN. AB EX MSS.

eique præficit S. Severam, sororem suam, (Cant. 1, 2)

A Virginum, tamquam dulcisonos adolescentularum choros, in nuptiis Christi et Ecclesiæ jugiter laudes canentium, instituit, de quibus sponsa in laudibus sponsi videtur illud in Canticis dicere : Oleum effusum nomen tuum, ideo adolescentulæ dilexerunt te. Quibus etiam ad regularis vigorem disciplinæ servandum, sororem suam præfecit, nomine Severam; quæ secundum nominis sui præsagium et convenientiam, digna præsidentis animi severitate copulam carnis, opes, gloriam et cuncta quæ peritura noverat, cum ipsa sui nobilitate et corporis specie, quæ vermibus exaranda erat, parvipendenda esse dijudicans, virginitatem suam Christo illibatam obtulerat. In cujus fide et amore virgineam aciem, quam Sponso collegerat, tam materna pietate quam magistra severitate confirmans, omnem eis sanctæ institutionis diligentiam exhibebat. Nihil illius severitate jucundius, nihil jucunditate severius : lætitia illius tristis, tristitia suavis : inculta vestis, oculi demissi, caput inclinatum, incessus gravis, cibus tenuis; ita sane, ut cum omnia Deo digna faceret, nihil tamen dignum se fecisse crederet, comitesque suas plus exemplis doceret quam verbis. Nec deerat ei venerandi fratris B sui assidua consolatio, qui in modum æris candentis ardens desiderio, sonans verbo, per scintillas sacræ exhortationis animum Virginis ad amorem Dei fortius accenderet, et, ut aiunt, oleum camino adderet. Benedictum et Scholasticam crederes : idem desiderium, non impar studium, eamdem erga Dei cultum devotionem in istis videres. Illum non magistrum, sed discipulum putares : istam non dominam, sed ancillam humilem æstimares : nisi quod eo magis ille servus, hæc ancilla Christi esset, quod uterque subjectis non dominari, sed ministrare videretur. Quorum dignam fidei et laboris remunerationem quia jam tempus est enarrare, prudentissimæ Virginis vocationem, sicut tempore præcessit, ita nostra præcedere narratione faciamus.

28 Quæ dum vocem Sponsi vocantis audiret et dicentis, Veni de Libano, Sponsa mea, veni de Libano, veni, coronaberis; ista nihil morata, pio respondit affectu : Ego dilecto meo, et ad me conversio ejus. Statimque secuta vocantem, cum lampade accensa et ornata oleo optime nitentis conscientiæ, digno est cum honore ab eo excepta, et in illum æthereum thalamum cum multa Sanctorum exultatione introducta. *e* In quo tandem, quod diu optaverat, feliciter collocata, inter dulcissimos dilecti sibi C Sponsi requiescit amplexus; atque splendidissimis filiarum Sion agminibus adjuncta, deliciis beatissima perennibus delectatur. Cujus sacratissimum corpus, virgineis stipatum choris, virgineis conclamatum lamentis, cum psalmis et hymnis spiritualibus multo honore in ecclesia supradicti Martyris, cui summa strenuitate præfuit, officiosissime est reconditum. O vere beata et venerabilis Virgo, quæ pro mortali sponso immortalem elegit, quæ pro lutea domo cœlestem thalamum commutavit! Vere beata et gloriosa, quæ pro brevi labore æterna beatitudine fruitur, pro vanis histrionum cantilenis dulci Angelorum concentu jucundatur. Hæc de vita et transitu clarissimæ virginis paucis libavimus : neque enim justum erat, tam pro ipsius meritis, quam pro honore et reverentia egregii fratris, memoriam et laudem ejus præterire, de qua gaudent Angeli et collaudant filium Dei. Nunc autem, qualiter beatissimus Pontifex dilectissimam sororem ad bravium perpetuæ claritatis postmodum subsecutus sit, pro styli modulo prosequamur.

Cant 4, 8 — Cant. 7, 1 — *e* — *ibidem sancte mortuam :*

29 Post felicem sanctissimæ sororis transitum, insignis athleta Modoaldus, et æterni Regis miles jam emeritus, cunctis justissimæ vitæ studiis optimo fine compositis, ad præmium et palmam felicitatis æternæ cœpit ardentius anhelare, ad quam germa- D nam cum exultatione Angelorum translatam se noverat præcessisse. Gaudebat quidem de gloria et beatitudine sororis, sed de sua adhuc quasi imperfectione dolebat. Siquidem se imperfectum, se infelicem, se miserum, se tardum et tepidum judicabat; quem, puellis ad regnum præcedentibus, moles carnis adhuc in seculo retinebat. Quid nos, inquit, miseri, quid jam de nobis dicturi sumus, qui in puellis tantam constantiam, tam incredibilem laborem, tam miram abstinentiam videmus? Nos membris corporis viri sumus, et tamen effeminati nihil virile, nihil laude dignum patramus. Multa sæpe fortia virili animo proponimus, sed parvo labore fracti, a proposito citius resilimus. Talia quidem vir sanctus referens, humilia de se sentiebat, qui jure et absque ulla jactantia gloriari poterat cum Apostolo, bonum se certamen certasse, cursum consummasse, fidem servasse; de reliquo repositam sibi coronam justitiæ, quam in illa die a justo sibi Judice reddendam confideret. Unde cum ex fidei et operum securitate et spei certitudine dignam jam posset missionem petere, tamen quasi adhuc multa in se arguenda forent, E novis et acrioribus tormentis exquisitis, de se supplicium sumebat; seque in se crudelis exactor persequebatur, in illa jam quasi ultima ætate, quam profecto non tam natura, quam ipsemet continuis laboribus urgendo acceleraverat.

ad cujus memoriam — *ipse humiliter de se sentit :* — 2 Tim. 4, 7

30 Interea Christi miles indeficiens, suæ jam impatiens quietis, mira arte militiæ, recentem quotidie renovabatur ad pugnam : sed Rex immortalis et summæ æquitatis Judex dignam suo militi nectebat in cœlestibus coronam. Cum ergo sub gravi corporis labore die noctuque desudaret, totoque mentis desiderio super se ad cœlestia raperetur, jam desiderans in illam dilectissimam et inæstimabilem supernæ civitatis curiam intrare, illis hymnidicis Angelorum choris interesse, et bis terque non sine admiratione inclamans, Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum! Concupiscit et deficit anima mea in atria Domini; pia tandem consolatione divinitus refovetur, et de expectatione vicini obitus et præmii securitate præmonitus certificatur. Tum vero repente mutatur in quamdam deificam et incredibilem exhilarati cordis lætitiam, convocatisque discipulis dum sui obitus diem lætum et horam jucundus exponit, animos omnium tristi mœrore saucios reddit. Nec mirum sane, virum sanctum de certitudine sui transitus tantam F concepisse lætitiam, cui pura felixque conscientia testimonium ferebat, Christi familiæ mensuram tritici suo in tempore fideliter se erogasse, commissamque pecuniam gemino fœnore multiplicatam, suo jam Domino reportare, quem pervigil expectans, paratus erat pulsanti protinus aperire. Qui cum jam desideraret dissolvi et cum eo esse, jam carnis oblitus et toto spiritu in cœlum suspensus, fatiscentibus membris, quasi jam renovatis novos [studebat] superaddere cruciatus, sese plus solito persequi, ipsumque modicum, quod supererat, vitalis caloris extinguere. Cujus ardentissimo labori cum etiam molestia corporis ex voto animi accessisset, non spiritu, sed membris deficiens, fortis athleta lecto decubuit. Nec tamen idcirco sibi magis parcere, non mollibus stratis incumbere, morbo quam cibo magis delectari : quippe virtutem perfici in infirmitate, contestari. Et cum assistentes discipuli flendo suggererent, ut fatiscenti corpusculo aliquantulum misereretur : Nolite, inquit, spiritum ad Deum iturum fomento carnis impedire, cui scilicet tunc major misericordia impenditur, cum spiritu superante mortificatur.

Psalm 83 — *divinitus discit obitum imminentem,* — *affligit debile corpus :*

31 Tali spiritus fervore pater amantissimus languoris molestiam exuperans, animamque suo redemptori cum Angelicis choris expectanti reddere gestiens,

A gestiens, suos interim pie consolabatur, ipsumque residuum et vix in ore palpitantem vitæ motum, doctrinæ et admonitioni filiorum totum impertiebatur. De fidei integritate, de mandatorum Dei sedula meditatione, de religionis amore, de memoria mortis, de adventu districti Judicis quamdam vivæ vocis efficaciam lingua moriens, aperte tamen, exprimebat. Et cum multos videret anhelantes concurrere, hinc Clericos dolentes, illinc monachos lacrymantes, pauperes quoque viduas et orphanos multo ejulatu clamantes; lacrymas omnium prohibens, dicebat eos gaudere magis debere, quippe qui patrem non amitterent, sed feliciter ad Deum præmitterent. Itaque propinquante hora, delatis vivificis Christi Sacramentis, oratione præmissa, participat: dilectosque filios læto vultu deosculans, supremo Patri cum votiva pacis et salutis imprecatione sæpius commendat. Tum vero a terrenis oculos rejiciens, et concives Angelorum Sanctorumque choros adesse sentiens; toto corpusculo obviam dilecto exercitui se erigit, manus et oculos in cœlum protendit, Crucisque signaculo bis terque se consignans, splendidum caput in manus Salvatoris reclinavit, atque inter verba B orationis obdormiens, in pace requievit. O beatum virum, quem cœlestis illa Hierusalem gaudens suscepit! ad quem deducendum Rex ipse Regum Christus, Angelico cœtu stipatus, processit! cui Maria cum Virginum choreis occurrit! Petrus quoque cum Apostolorum numero, Symphorianus cum Martyrum choro, Eucharius *g* cum sanctis Confessoribus totaque cœli militia, in hymnis et laudibus benedicentes Dominum, qui tali compare, tam claro Pontifice eorum auxerit collegium.

adhortatur suos:

Cruce se consignans moritur: g

32 Interim sacrum funus de more componitur, et a circumstante psallentium choro nunc piis lacrymis defletur, nunc psalmis et hymnis honoratur. Cujus ad Christum felix et liber transitus, sicut festivo gaudio supernis civibus extitit, ita totam pene Austriam nimio quodam et inconsolabili mœrore concussit: unde tota pene provincia ad tanti Patris exequias anhelavit, nec solum ex urbibus aut oppidis, sed etiam ex vicis turba rusticorum luctuosa funeri occurrit. Multitudo quidem pauperum maxime confluens, senes incurvi, debiles baculo sustentati, viduæ sparsis crinibus, pupilli laceris vestibus, omnes æque lugentes, et a feretro pendentes, suum Patrem, qui eos vestire, consolari, alere consueverat, voce C lacrymabili quærebantur se amisisse. His familiaribus bajulis cœlum suo clamore pulsantibus, carissimum corpus in dilectam sibi ecclesiam defertur, quam supra diximus ab eo fundatam, et in honore B. Symphoriani Martyris dedicatam: in qua etiam, non sine gravi gemitu multisque lacrymis suorum, prout decebat tantum Pontificem, cum dilecta sorore terræ mandatur. Quod quidem factum esse credimus divina præordinante gratia, ut quos eadem devotio, eadem Christi caritas, idem affectus, non tam sanguinis quam spiritus conjunxerat, dum agerent in carne; idem etiam sepulturæ locus, locus, inquam, quem iste devote construxit, illa fideliter rexit, conjungeret in morte. Ubi in testimonium sanctitatis ejus, tot et tanta miracula quotidie coruscare videntur, ut nunc demum verius cum Christo vivere credatur. Vivere, inquam, vivere certissime probatur, per cujus meritum ab ipso Deo, qui salus et vita est omnium, cunctis fideliter petentibus multa salutis et vitæ beneficia præstantur. Atqui celeberrimum habetur hodieque Treviris, certisque indiciis compertum, sanctitate et meritis Modoaldi omni circa regioni salutem frequenter a Deo concessam, si quando divinæ ultionis animadversione, aut aeris inclementia, vel fame aut gladio, vel cujusque adversitatis tribulatione incumbente, patrocinium ejus incolæ fideliter implorarent. Unde pater et singulare refugium miserorum a civibus appellatur; ejusque depositio quarto Idus Majas, cum maxima devotione et festiva totius regionis exultatione, ad laudem et gloriam divinæ majestatis celebratur. Obsecramus itaque, ut B. Modoaldi celeberrima apud homines pietas, et apud Deum omnipotentem efficax potentia, nostris quoque miseriis compatiatur, peccatorum funes disrumpat, et in illo dilecto et desiderabili in cœlis tabernaculo æternam nobis mansionem obtineat, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat, per immortalia secula seculorum. Amen. D

cum luctu omnium sepelitur:

miraculis claret,

AUCT. STEPHAN. AB. EX MSS.

et festive colitur.

ANNOTATA.

a *Est* S. Cunibertus *Fastis sacris adscriptus ad* 12 *Novembris.*

b S. Sebaudus *apud Trevirenses obtinet venerationem* 26 *Novembris, mortuus circiter annum* 622.

c *De hoc præcepto, quod quidem ad scriptum contextum attinet (nam de juribus eo contentis nulla nobis disceptatio) diximus in Propylæo antiquario ad tom.* 2 *Aprilis parte* 1 *num.* 17, *ostendimusque nihilo majoris fidei esse quam Horreense sub ejusdem Regis nomine diploma: utrum autem post illius fictionem primo compositum sit hoc epitaphium, an vero hoc illius fingendi dederit occasionem lector dijudicet.* E

d *Imo* Trajectensis, *Verum ipsi postea Episcopi Leodienses se ipsi* Tungrenses *amore antiquitatis appellabant, uti clarum est in* x *Leodiensi Episcopo Stephano, qui ad Vitam S. Lamberti a se scriptam, se* Episcopum Tungrensem *appellat.*

e *Est hic celebris* Symphorianus, 20 *Julii martyrio Augustoduni coronatus.*

f *Inscripta est* S. Severa *Martyrologio Romano ad* 20 *Augusti.*

g S. Eucharius *primus Episcopus et Patronus Trevirensium colitur* 8 *Decemb. missus a S. Petro cum* SS. Valerico et Materno: *quorum trium Acta illustravimus ad diem* 29 *Januarii,* S. Valerio *sacrum.*

LIBER III.

Miracula a S. Modoaldo post obitum patrata.

Quoniam, adspirante Deo, nobilem B. Modoaldi prosapiam, altissima regii sanguinis linea productam, in primo hujus operis libello dilucidavimus; in secundo vitam ejus laudabilem paucisque imitabilem, qua Deo carus hominibusque venerandus extitit, omni regiæ nobilitati prætulimus, transitumque ejus gloriosum Angelicis choris gaudium intulisse peroravimus; nunc jam in tertio non ab re judicavimus perpaucis explicare ipsius sanctitatis indicia, qualia videlicet miraculorum primordia omnipotentis Dei gratia, post quietam famuli sui dormitionem, ex illius Reliquiis in urbe Treverensi voluit ostendere. Licet enim signa minime sint petenda fidelibus, ad corroborandam tamen infirmiorem plebis fidem, nonnumquam mortua Sanctorum ossa attestari solent, quid eorum vivens egerit spiritus. Infirmis quippe mentibus non immerito dissonantiam fidei tota præcedentis narrationis series generare videretur, si vir tam præclari apud seculum generis, tam eximiæ apud Deum sanctitatis, absque signorum attestatione inter homines latuisset; si gloriosa illius pignora, suis plurimum profutura veneratoribus, humani caruissent exhibitione honoris. F

Miracula infirmos confirmant.

33 Verum ex quanta barbarorum crudelitate, ex quanta

AUCT. STEPHAN. AB. EX MSS.

In Nortmannorum immani barbarie,

A quanta præfatæ urbis desolatione occasio illa suborta fuerit, qua viri Dei merita fidelibus primum innotuerint, paucis libet perstringere: quia quod in præfatiuncula hujus opusculi de simili calamitate, alio inducta tempore, disseruimus, argumentum cognitionis esse valet his, quæ hoc in loco dicturi sumus. Ibi enim commemoravimus barbaras nationes generaliter per omnes Galliarum fines furoris sui fræna laxasse; hic vero inducimus Nortmannorum gentem indomitam, de vagina suæ crudelitatis eductam, quasdam Galliæ et Germaniæ partes occupasse. Quæ immanitate sui sceleris grassata, in cervices fidelium velut ursa raptis catulis efferata, nulli sexui, nulli ætati parcere, senes reverendos necare, juvenes et adolescentes, pro viribus vel tempore se defendentes, confodere, parvulos matrum uberibus avulsos excerebrare, matronas castas, virgines pudicas dehonestare, urbes nobilissimas flammis edacibus concremare, sanctuaria Dei aut subvertere aut profanare, divina et humana pari contemptu pessumdare. Erat in his omnibus miseriam videre, judiciumque Dei mentibus hominum tanto formidabile, quanto impenetrabile: nisi quia, ut
B datur intelligi, volens Dominus justam in reprobos exercere vindictam, qui non custodierunt mandata ejus, iratus in populum suum, tradidit eos in manus gentium, et dominati sunt eorum qui oderunt eos. Sed sicut in vasis iræ, duplici contritione feriendis, ira justitiæ Dei hic inchoat, ut ea in futuro irreparabiliter disperdat; ita misericordia ejus diligentes se plerumque per compendiosam martyrii viam migrare disponit id illam inenarrabilem gloriam, quam oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit: ut unde reprobi rapiuntur ad pœnam, inde electorum alii ducantur ad palmam, alii castigatiores reddantur ad vitam et conversationem bonam, juxta quod scriptum est: Flagellato pestilente,
Prov. 19, 25. stultus sapientior erit.

25 Hujus horrendæ tempestatis procella urbem
a invadente *a* Treverensem, omnes pavere, trepidare; neque fugæ, quam non paraverant, neque præsidii ullam spem habere; præ oculis omnium imago mortis volitare, jucundæ populi urbanitates in planctum, chori psallentium in luctum, choreæ puellarum in lamentationes migrare; totius civitatis faciem immutatam videres, divinæ religionis vix aliquas tenues reliquias remanere. Porro Deo dicatæ Virgines, quas in oratorio B. Symphoriani Martyris cœno-
C biali conversatione Deo servire supra exposuimus, inter tot mortis genera ad consueta orationum arma confugientes; pro castitate servanda, quam devoverant, non pro vita præsenti tuenda, quam despexerant, supernum cœpere auxilium ardentissima spiritus contritione invocare; ac B. Modoaldi sepulcro omnes advolutæ, ut ejus patrocinio ab imminenti eripe-

Sacræ virgines S. Modoaldi implorant patrocinium,

rentur periculo, talibus vel talium similibus cœlum precibus feruntur penetrasse: Domine Jesu Christe, æterno Patri Fili coæterne, qui nascendo de Virgine, illud maledictionis solvens elogium, Maledicta, quæ non fecerit semen in Israel, virginitatis semen in plenitudine temporum mandasti multiplicandum, ut tempore messis fructum ejus reciperes centesimum; tu nostris gemitibus, tu nostris lacrymis et vocibus aurem accommoda solitæ pietatis, ut quam tibi devovimus vitæ castimoniam, quam obtulimus carnis pudicitiam, Confessoris tui Modoaldi precibus et meritis ab omni pollutione custodias; et quam nullus animi nostri meretur consensus, nulla barbarorum violentia virginitati nostræ inferat corruptelam. Hujusmodi precibus cum magna spiritus contritione, cum magno lacrymarum imbre profusis, non defuit operatio supernæ exauditionis, non defuit exhibitio miraculorum beati Confessoris. Ne ergo Deo sacratæ Virgines mala viderent, quæ pro sexus fragilitate D
metuebant; neve bona amitterent, quæ pro castitatis observantia promeruerant; mirabile auditu, mirabilius visu! in pace lecto decubantes, intra dies triginta omnes præsenti decesserunt vita; tantoque feliciter, quanto perenniter victuræ, cum ornatis lampadibus Sponso cœlesti occurrentes, sempiternæ jucunditatis thalamum cum illo ingressæ sunt. Quarum corpora in eodem sunt oratorio recondita, in quo B. Modoaldi pignora: ut cujus patrocinantibus meritis animæ illarum cœlum cum suo possidebant Patrono, ipsius exigentibus Reliquiis, corpora in eodem humarentur loco: ubi florent orationes earum, et exuberant Dei beneficia ad memoriam Virginum ex tunc, et modo, et usque in seculum.

et intra 30 dies omnes moriuntur:

36 Cum igitur ejusdem tempestatis adhuc residerent vestigia, longaque solitudo pleraque Sanctorum cohiberent loca; fiebat nimirum, ut illæ Sancti familiaris angulus pro sui quidem dignitate parum obtineret reverentiæ, neglectu vero civium omni custodia destitutus, etiam pateret injuriæ. Sed ea mortalium incuria, nostro Pontifici auctoris gloriæ facta est materia. Quidam enim viri, genere Franci, E
suæ gentis haud ignobiles, animo et corpore quam maxime valentes, sanctæ devotionis gratia urbem Treverim accesserant; quam suorum Sanctorum numero superbam, tum vetustatis dignitate celebratam, omni Gallia magis clarere compererant. Ejus aliquamdiu laribus obversati, religione delectati, sacra terebant limina, ex ignotis pene notissimi: cum interea viros natura sagaces flamma subiit pulcherrimi facinoris, ut quocumque modo, precibus aut pretio, tot Sanctorum pignoribus cum maximo Trevirorum participarent beneficio. Quæ ubi tardius procedunt, nihilque in illis bonæ spei aut gratiæ præsumunt, die noctuque animum fatigare, omnibus locis opportunitatem quærere, nec flagitium arbitrari quavis arte, dummodo ne inefficaces redeant, inceptum peragere. Itaque simulata devotione ecclesiam S. Symphoriani subintrantes, ejusque omnia, quæ sibi mox usui forent, explorantes; vident domum incultam, injuriæ opportunam, ministris civibusque neglectam, merito quidem sui Crœsi divitiis nobiliorem, sed rei familiaris inopia longe ceteris obscuriorem. Et quis, inquiunt, tuas Modoalde, Reliquias hoc totius urbis angulo coarctavit? Indignum certe sacrarium tuæ dignitati comparavit. Ubi enim janitor frequens in limine? ubi varia suppellex tuæ ornatus ecclesiæ! Nihil hic dignum tanto contuemur F
nomine. Quam sancte, quam utiliter tuorum hospitum poteras iter comitari, ut arentem nostræ regionis eremum larga benedictione patereris irrigari, ubi nec decori tuo chori psallentium, nec optimis virtutibus laudes deessent celebrantium. Audebimus tamen, si pace tua liceat, aliquid hujus negotii attentare, partemque vel exiguam tui corporis absportare: ex quo Treverensi quidem populo detrimenti minimum, nobis emolumenti plurimum, Deo propitio, poterit evenire.

Franci Treverim appulsi ad obtinendas Reliquias,

et S. Modoaldi corpus incustoditum nacti,

37 Hac familiari collocutione velut in bonam frugem animati, simul quia nihil satis festinatur animo cupienti, optimum factu rati sunt noctem proximam huic operi dedicare; ne dum noctes diebus, moras dilatandis consultationibus innecterent, attentis civibus se cum suspectos, tum repulsa dignos efficerent. Remotis ergo arbitris, noctis ingressi tempore, pia sed audaci violentia mausolæum effringunt, sanctissimo fœcundum corpore: dehinc unus ceteris paratior, manum temere injiciens, et quicquid tenaci digitorum pectine concludere potuit, sibi recondens, fugam cum sociis maturat invadere. Quod facinus, licet amore Sancti licenter perpetratum sit, non tamen Sancto placuisse, rerum sequentium

partem aliquam auferunt:

A tium documento comprobari potuit. Simul enim cum illius extractis artubus, mirum dictu, sanguis copiosus erupit: qui dum abunde tamquam de patenti vulnere proflueret, tenebris tamen visum arcentibus, raptores ipsos nihil hujusmodi aut videntes aut sentientes, ante prodidit quam a cœpto deterruit. Interea die terris reddito, cum matutina plebs ad orandum cœpisset ex more concurrere, animadvertunt ecclesiæ pavimentum largo perfusum sanguine; nec statim re cognita, diu multumque incerta suspicione agitabantur, quænam illa essent cœdis indicia, ubi nulla unquam mactari consuevisset victima. Sed exploratis diligenter omnibus, primo recentis fracturæ indicia, tum nocturnæ temeritatis damna luce clarius patuere quærentibus. Nec visus est labor difficilis fugitivos insequi, cum sanguis a direptis emanans ossibus, nusquam locorum reos suos desereret; donec illos conscientia trepidos, nec satis periculi securos, suis vestigiis, et quidem haud obscuris, manifestos efficeret. Mittuntur ergo expediti equites injuriam persequi, temeritatem corrigere: qui celerrime fugientium terga prementes, eosque facili negotio a fuga retrahentes, delicti quidem gratiam faciunt, omnibus tamen bonis adnitentibus, B receptas integre summi Pontificis Reliquias ad urbem referunt. Quis enarrare sufficiat, relatis illis, quid gaudii, quid bonæ spei civibus attonitis redierit? quam benigne, quam exultanter beatæ memoriæ Archiepiscopus cum summo Cleri plebisque tripudio obviam processerit, ac si tunc primum totus sibi Sanctus obvenerit? Videres totam civitatem in occursum ruere, nullum in domibus, paucissimos in agris aut oppidis resedisse; ut cœlo se proximum arbitraretur, quisquis exoccupatus redeuntem salutatum ire mereretur.

sed sanguine ab ea stillato prodili,

referre coguntur:

38 Ceterum hujus facinoris castigandi gratia, ne quid simile deinceps perniciosa crearet licentia, decernunt in commune, corpus Sancti in propatulo positum, ab ecclesia transferre, cœlestemque thesaurum firmioribus apothecis et tutiori ærario commendare. Itaque arcam ligneam, firmissimis tabulis compactam, ferreisque nexibus circumquaque munitam accelerant; eoque translata Confessoris pignora, in oratorium *b* S. Paulini, super altare sanctæ Crucis, summa cum veneratione deportant: consulte scilicet, ut par pari, Sacerdos Sacerdoti jungeretur, illaque adventantes duplici patrocinio solatiarentur. C His additur ex Pario marmore *c* tabula, ad extremam manum decoris mira sculptoris arte perducta, quæ propter sepulcrum ejus reperta, sepulti nomen et meritum præferebat, hac serie exarata: Hoc est sanctuarium Deo dilecti Treverorum Archiepiscopi Modoaldi, cujus Rex Dagobertus sanctitatem, sicuti in ejus præcepto de Treveri continetur, intra Ligerim et Rhenum magnifice extulit et dilatavit. Quod etiam in superioribus memoratum est.

quo facto ad S. Paulini transfertur nova arca,

39 Igitur S. Paulini ecclesia, novo illustrata hospite, in quantam brevi claritudinem pervenerit, quanto fidelium studio priorem neglectum correxerit, dum pauper cum divite eo suas necessitudines maturat deplorare, memoratu est incredibile. Sed postquam diuturna quies otium, otii vero securitas corruptos mores pepererat; totamque urbis faciem immutatam, pro religione divinorum contemptus incesserat; sustinenda erat necessario supernæ correctionis sententia, quæ pollutam licentiam sub fræno districtionis coercet. Itaque juxta sententiam Prophetæ, A sanctuario meo incipite; intempestæ noctis silentio idem oratorium subito conflagravit incendio, id scilicet agente divina censura, quo ne per diem accensum, facili concurrentium restingueretur industria. Ferebantur undique globi ignium ventis urgentibus, totisque habenis regnabat flammarum D impetus; cum interea expergefacti custodes, vident res suas in extremo sitas, opes ad subveniendum ubivis imparatas. Itaque quod in tanto constrictis licebat articulo, festinare, concurrere, ingenti metu trepidare, nec contra niti, nec posse quiescere: postremo manerent, an fugerent incerti, malum improvisum, anceps periculum clamore testari. Quorum vocibus exciti licet admodum pauci, si qui tamen sub obscura nocte confluxerant, aurum et argentum, quæ prima mortales putant, variamque sacri ministerii supellectilem summa ope tueri satagebant: de Sanctorum vero pignoribus eruendis immemores, nulli rerum minorem operam impendebant. Unde et contigit, ut ignis edax, dum nulli locorum parceret, non solum arentem lignorum materiam penitus absumeret, sed tabulas quoque marmoreas, operis dignitate mirandas, circumquaque corrumperet.

Ezech. 9, 6 quæ illo ardente,

AUCT. STEPHAN. AB EX MSS.

40 In tanta rerum difficultate quis tuas, Sancte, Reliquias non æstimaret iri perditum? Ruebat undique moles ædificiorum, dissiliebat vi caloris soliditas marmorum, totaque sacrarum ædium facies una favillarum erat congeries. Et quis omnium apothecam ligneam, contra vim ignis tenerrimam, quæ media templi testudine in edito posita, omnem ruentis fabricæ excipiebat impetum, crederet periculum evasisse? Sed quod actu difficillimum ægris videbatur mortalibus, summo Procuratori facillimum, rerum probavit exitus. Nam postera luce, cum plerique civium adventare, et nocturnæ tempestatis spectaculum more humani ingenii prospectare cœpissent; sedatis tandem incendiis, propius accessere, id maxime curantes, ut vel modicas Sancti favillas colligentes, saluti posterorum reponerent. Quid enim aliud, quam usque ad cineres tam diuturna clade absumptum crederent? Res mira, et nostris seculis inusitata! Remota enim, quæ omnem superficiem contexerat, incendiorum congerie; cuncta præter spem, quæ Sancti erant, integra reperere, ipsumque loculum totius expertem injuriæ, ut aurum crederes de fornace productum, purgatum, non corruptum. Quis ibi se a laudibus Christi continuit? Quis non gloriosum Deum in Sanctis suis repetito clamore prædicavit? Tuum, Modoalde, nomen, tuum meritum omnis sexus et ætas super astra levavit. Sic Metensem quondam *d* Stephanum prodit antiquitas, inter miserorum cædes, inter barbaricæ depopulationis atrocissimas tempestates, solum oratoriolum, sui martyrii sanguine consecratum, ignium exemisse F discrimini, ut hinc tam præsentes colligerent quam futuri, quantum reverentiæ deberent Protomartyri.

sola manet illæsa

41 Sed quia majorum ingressi vestigiis, qualiter beatus Confessor suarum Reliquiarum defensioni semper affuerit, monstravimus; libet cetera ejus carptim attingere, utque suorum supplicum post id dierum numquam saluti defuerit, paucis absolvere. Mausolæum illud lapideum, quod a quibusdam temerariis effractum, latenter expoliatum, sicut ex præmissis claruit, veterum memoria testabatur; postquam majoris cautelæ gratia, omnibus id consulentibus, pretioso thesauro vacuatum est; pari nihilominus, atque dudum, reverentia in eadem ecclesia compositum, sancte admodum reservabatur. Hujus superficiem docta manus artificis tabulis undique marmoreis a fronte præcinxerat, eisque solide adinvicem compactis, decorem operi, usum decori addiderat. His vero ex vicinitate sancti corporis tantum virtutis, tantumque gratiæ salutaris divinitus accesserat, ut credi vix possit, quantis mortalium incommodis, patrocinante Sancti beneficio, salus exinde procurata sit. Quicumque enim longis febribus usque ad ossa depastus, quisquis morbo diuturno confectus,

Vacui autem sepulcri rasura

AUCT. STEPHAN: AB. EX MSS agri sanantur:

A confectus, huc cum fidei integritate suarum ærumnarum querimoniam detulerat; rasura ejusdem marmoris, aquæ mixta et in potum sumpta, celerrimum languoris remedium certissima curatione obtinebat.

42 Hujus opis capessendæ gratia cum hodieque innumeros ex diversis mundi partibus videamus concurrere, nullumque frustra pii Intercessoris suffragium desiderasse, unum tamen fide et religione præstantissimum silentio præterire non est consilium. Moguntia, civitas totius Germaniæ celeberrima, Rheni imminet littoribus, commerciis patens, egestatis insolens, agrorum et vinearum fertilis, nulliusque necessariæ rei indigens, viris et ædificiis satis exornata, sed multo beatius, quod pretiosissimum religionis genus est, reverendo monachorum ordine illustrata. Horum in uno monasterio, quod longe ceteris nobilius, *e* S. Albani dicitur, nostra memoria quidam Præpositus, Severedus nomine, cœlesti philosophia exercebatur, vir optimis artibus a tenero ungue imbutus, Deoque et hominibus ob multa ingenii bona carus et acceptus. Sed hos tam lætos successus præpediebat ægritudo continua, lentisque febrium vaporibus non lente viri eminentis B premebatur industria: qua peste acerrima jam per triennium exhaustis viribus, nihil postremo credidit salubrius, quam inutili medicorum opera cessante, cœlestis manus suffragium quæritasse. Nam edoctus claritudinem Treverensis Ecclesiæ, eo profectus intendit: parsque factus supplicantis populi, humilis precator, sed celeberrimus beneficiorum impetrator, tumulum Sancti accessit, potum abrasi marmoris sincere participavit: nec fideli desiderio frustratus, brevi ex infirmo sanissimus, pallorem redivino colore mutavit. Is non immemor beneficii, cum Sanctis omnibus pure deserviret, tum suo curatori familiarius inhærebat: eoque devotionis circa illum profecerat, ut locum nostrum, quo ejus reliquias nuper translatas didicerat, speciali affectu multus et frequens expeteret; et ante fraternitati nostræ acceptus, tum vero ex assiduitate commanendi acceptissimus fieret. Hujus relatu virtutem, quam expertus fuerat, Fratribus sui studiosis compertam, haud injuria nostræ narrationi credidimus inserendam, nihil verentes debili falsitatis calumnia pulsari, quæ tam veracis viri patrocinio facile poterit enervari.

quod experitur in febri Præpositus S. Albani:

e

43 Ne vero quibusque sui supplicibus et devotis semper ea incumbere videatur necessitas, ad obtinen- C dum cujusvis incommodi suffragium et doloris, potum ire pulverem illius abrasi marmoris, operæ pretium erit præsenti exemplo animadvertere, quam facilis, quam paratus fuerit sibi famulantibus, se appellantibus nonnumquam sine hoc potu, solo virtutis obtentu respondere. Erat quædam sanctimonialis Deo devota in eadem Treverensi civitate, quæ psalmis, orationibus et vigiliis vacans, non discedebat de templo, ut Annam viduam crederes de Evangelio. Sed cum illas atque illas Sanctorum frequens circuiret Reliquias, et in tabernaculo Dei, Deo plena mulier, suavissima laudis et compunctionis sacrificia offerret; tum ante omnes et super omnes excellentissimi Præsulis Modoaldi sanctuarium venerabatur et frequentabat, amplexabatur et honorabat, atque coram eo affusa, imo affixa, quot preces devotas, quasi tot acceptabiles hostias in odorem suavitatis ante conspectum divinæ Majestatis dirigebat: Erga quem ex inspiratione divina tantam conceperat devotionem, ex devotione amorem, ex amore familiaritatem, ut quæcumque sibi ex humanarum rerum, ut assolet, varietate obtigisset necessitudo, ad eum specialiter causam suam expositura recurreret; utpote quem unum et solum, quodam ausu confidentiæ, Dominum suum et crederet et diceret. Hæc aliquando vi febrium tacta, cum acrius fatigaretur et æstuaret, D ad ejusdem Domini sui memoriam se recepit; et causata cum eo de sui status, suæ salutis incommodo, hujusmodi querelam apud eum deposuit: Siccine, inquit, placitum est coram te, Domine mi, et ita congruit, ut cum alii, tam externi quam domestici, te suarum infirmitatum adeo facilem et promptum obtineant adjutorem, me tuam singularem ancillam tam gravi dolore, sine ullo respectu clementiæ, patiaris fatigari? Quin potius beneficium, quod aliis elargiris gratuito, mihi, ut confidentius ceteris loquar, famulæ tuæ Dominus impendas ex debito. Nec reputaverim mihi necessarium esse marmoris tui salutarem illam rasuram cum aliis bibere, quando fideliter et vere apud animum meum constat, sine hoc aut ullo exteriori adminiculo te mihi posse subvenire. Hæc et his similia ubi coram Domino suo tam pia quam fideli peroravit querimonia, subito correpta sopore obdormivit. Unde paulo post expergefacta, ita se incolumem factam, omnique dolore ac tremore carentem invenit, ac si tota illa febris cum somno pariter evanuerit.

etiam absque illa,

subito curatur a febribus,

44 Jesu bone! qua exultatione, quo gaudio, quibus illa ad hoc laudibus resilivit, quo tripudio? Enimvero quæ tam manifesto ipsius rei probaverit E experimento, non se hactenus frustra servisse, neque quidquam frustra supplicasse Modoaldo. In spem proinde maximam animata, stabat tanta in hoc ipsum admiratione attonita, ut pene sui suarumque rerum immemor, ne librum quidem psalmorum, qui quasi comes individuus sibi semper adhærebat, recedens a sanctuario, meminerit secum tollere a loco, quo reposuerat. Interea illo deveniens quidam adolescens, specietenus Clericus, corpore et mente vagus, actu indisciplinatus, inventum psalterium, nullius arbitri solicitus, rapit: seseque inde celerius, nec tamen ab urbe remotius, abripit: sed quo minus deprehenderetur, in suburbio diversorium cujusdam subintrat pauperis. Quasi vero, hominum ineptissime, damnum famulæ suæ, Modoaldo inspiciente et jam insequente, ullus locus, ulla latebra, ulla humani ingenii industria possit vel abducere vel occulere. Ergo quia mens in malum obdurata, nihil unquam pensi, nihil habet moderati; iniquitatem super iniquitatem apponit, pannosque sui hospitis, quos uxor ipsius ad abluendum exposuerat, de nocte surgens et auferens, psalterio quasi lucro lucrum adjungit; impatiensque morarum et quietis, duplicati mali conscientia per- F urgente, nihil sibi miser tutius ratus, noctis et fugæ præsidium invadit. At muliercula somno mane excita, ubi neque supellectilem suam, neque fidelissimum illum suum hospitem invenit, marito damnum conqueritur, fugientem furem e vestigio subsequi adhortatur. Ille vero nihil moratus, velocius furem insequitur et comprehendit, atque execratus fœdum hominem, violenter quod suum erat, et etiam psalterium aufert et reportat. Interea devota sanctimonialis, ubi librum suum requirens non reperit, devotione, qua consueverat, ante sanctuarium Domini sui, dispendium suum causata, deplorat; etiam atque etiam eum precatur, ut sibi solita benignitate psalterium restituat, unde sacrificium laudis Deo et ei immolaret, ac redderet Altissimo vota sua. Nec fefellit affectum piæ petitionis effectus justissimæ exauditionis. Fit quæstio per totam urbem de psalterio: transit viritim ad alterum ab altero, donec rogatus pauper, qui receperat, exponit, reddit, sanctimonialis recepit, Deo gratias Dominoque suo Modoaldo, non sine magno animi fideique ardore, rependit.

et præ stupore oblita sui psalterii,

illud a fure ablatum

Sanctum invocans recipit.

45 Ecce lucidissima miraculorum insignia, sed paucissima de plurimis libata sunt: quibus tamen, si ea recte animadvertitis, sic vita Modoaldi gloriosa et merita præclara splendidissime illustrantur, acsi aurea

aurea tabula, gemmis vel lapidibus pretiosis distincta et decorata, videatur. Quid enim ejus vitam, nisi auream recte dixerim tabulam, aureis videlicet operibus coruscam? Quid gemmas vel margaritas in tabula, nisi interlucentia gestis ejus miracula? Porro sicut nec virtutum ejus, ita nec hujus fieri finem a nobis convenit expectari: quia dum quotidie, Deo militem suum glorificante, novis et præcipuis effulgeat miraculis, nova perinde materia novos quotidie et præcipuos expostulat scriptores: imo summa moles materiæ Tullianis insultat ingeniis et eloquentiæ. Sed facessat apud fidelium mentes indigna describendis sancti viri gestis solicitudo et molestia. Atqui pretiosa ejus memoria æternaliter viget, et super omnia redolet aromata: utpote qui gloria præditus immarcescibili, semper multiplicatur ut palma et cedrus Libani, et germinat ut lilium, floretque ante Dominum per omnia secula seculorum. Amen.

alia deinceps multa patrantur

ANNOTATA.

a *Anno* 882 *Nonis Aprilis in Cœna Domini, intercepta a* Normannis *est urbs Trevirensis teste Reginone. Nam tunc littera Dominicali G. Pascha celebratum fuit* 8 *April.*

b S. Paulinus *Episc. Trevirensis et Martyr colitur* 31 *Augusti.*

c *Hanc* tabulam, templo S. Symphoriani disturbato, credi ex tumulo S. Modoaldi translatam *ad Paulinianam basilicam asserit Browerus lib.* 7 *num.* 56: *nobis aliter videtur, ut supra dictum: ea certe, quam ipse tam antiquam esse vult, tabula, nulla præfert incendii ejus vestigia, quo hic auctor dicit marmora ipsa fuisse corrupta: si autem miraculo ea servata fuisset, nihilo minus id notandum fuisset quam fuit notatum de arca lignea.*

d *Est* S. Stephano *dicata Ecclesia Cathedralis Metensis: miraculum autem hic indicatum refert S. Gregorius Turon. lib.* 2 *hist. num.* 7.

e S. Albanus *Martyr, Moguntiæ a Gothis Arianis occisus, colitur* 21 *Junii. Huic Sancto construxit ecclesiam Richolfus Archiepiscopus et dedicavit anno* 805, *ad quam adjunctum monasterium anno* 1419 *in Collegium Canonicorum demigravit.*

TRANSLATIO

SS. Modoaldi, Auctoris, Abrunculi, et Bonosi Archiepisc. Trevirensium ad monasterium Helmwardeshusense,

Sub Tietmaro Abbate facta et descripta.

EPISTOLA PRÆVIA.

ad Stephanum Abbatem S. Stephani Leodiensis.

Domino et Patri Stephano divina electione Abbati, et sanctæ Congregationi beato Apostolo Jacobo sub ejus moderamine in Leodio famulanti; frater Tietmarus, quem dicunt Procuratorem ovilis B. Petri in Helmwardeshusen; cum omnibus Christo secum militantibus, munus perfectæ caritatis ex animo, et plenæ fraternitatis pensum ex debito.

Tietmarus et monachi sui

1 Quoniam, Pater Serenissime, ut multorum didicimus relatione, Apostolicæ religionis norma perfectissime imbuti, Apostolicæ vitæ tenorem fide et actibus imitamini; dignum duximus vos verbis Apostolicis affari: Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui vos idoneum elegit ministrum novi Testamenti, non solum littera, sed etiam spiritus modulamine laudem omnipotentis Dei pronuntiare, et Sanctorum suorum gloriam præsentibus posterisque seculis imitabilem verbo et scriptis prædicare. Uberrimus namque vestri cordis hortus, totius Aquilonaris frigoris corpore perpulso, Australis spiritus grata temperie afflatus, dulciflua stillavit aromata, quæ sui fragrantia longe lateque diffusa, odorem bonæ vestræ opinionis ad nostram usque transfudere notitiam. Et licet tot terrarum spatia nobis aspectu vestri notitiam celaverint; tamen morum maturitas, cordisque sinceritas, ac piæ mentis affectus, ingeniique patet efficacia: et in hoc miranda omnipotentis Dei mortalibus, prædicatur dispensatio, quoniam sunt homines super millia, quorum notitiam retinemus ex facie, sed nec modicam quidem intentionem cognoscimus ex corde. Vestri autem cordis arcana, licet carne absentis, quodammodo perspicimus, quoties beati Patris nostri Modoaldi Vita mellifluo tractatu nostris insonat auribus; et delectabilia vocis vestræ percipimus modulamina, quoties dulcisonam cantus ejus melodiam sive cernimus, sive concinentes attendimus.

2 Cor 3

AUCT. STEPHAN. AB. EX MSS pro scripta S. Modoaldi Vita gratias agentes Stephano Ab.

2 Hæc utraque luculenter digesta tantam super omnia aromata dulcedinem faucibus nostris indidere, tantamque dilectionis plenitudinem infudere, ut nullius amaritudinis rancore valeant aboleri, nullius molestiæ tædio evacuari. Pro talibus tantisque beneficiis, justissimum rati omnimodis gratiarum præconiis piæ devotionis vestræ studio respondere, in nobis nihil, laboribus vestris æquiparandum, ex nobis sufficimus æstimare: quoniam superant omnem facundiam laudis nostræ. Quapropter totis medullis conversi ad eum, qui ore vestro magnificatur et voce glorificatur, nostroque licet exili famulatu honoratur, indefesse supplicamus quatenus suis meritis ac precibus vobis pro gratiarum actione perennis gloriæ coronam, pro mercede æternæ vitæ beatitudinem apud Christum obtineat, cui procul dubio impenditur, quicquid Sanctis suis obsequii, digne et laudabiliter exhibetur. Igitur cum indagatione sufficienti nulla unquam abolitione delendam vestri notitiam tenemus, par est ut studio nostræ manus et linguæ nos quoque ad vestri notitiam perducamur. Offerimus itaque vestræ Beatitudini Translationis beatissimi Patris nostri Modoaldi libellum, humili stylo digestum, vestræ dignationis solertia corrigendum, vestra auctoritate corroborandum. Cujus seriem indagantes, cognoscetis de situ loci et exordio cœnobii nostri, quam benigna et mirabili dispensatione Dei in prosperos successus convaluerit, quam devota piorum astipulatione in augmentum religionis excreverit. Patebit etiam cujus occasionis eventu, pio dudum accensi desiderio, larga omnipotentis Dei miseratione in tantam animi fiduciam sumus permoti, ut pretiosissima Sanctorum pignora, quæ nulla auri vel argenti copia digne valerent comparari, pia importunitate postulata mereremur accipere. Quæ condigna veneratione et honorificentia loco [illegible] glorificavit dignatio: ut liquido clareret cunctis ejus meriti, cujusque magnificentiæ sit eorum spiritus in cœlis.

ei bene precantur:

ei offerunt hunc libellum

3 In his omnibus agnitione nostra, totiusque rei nostræ summa, vobis sufficienter patefacta, Pater reverendissime, Sanctitatem vestram ad congratulandum nobis invitamus, cum omni caritatis devotione, affectu deprecatorio verbis utentes Psalmistæ: Magnificate Dominum mecum, et exaltate nomen ejus in idipsum. Hanc autem vestræ magnificationis seriem exigimus, ut, sicut beati Patris nostri Modoaldi nobilem prosapiam vitamque laudabilem luculento stylo digessistis, ita quoque translationis ejus schedulam, ingenii vestri scalpello elimatam, per cavernas pii cordis vestri traducatis, quæ impolitum

Psalm. 35

meliori stylo elimandum.

SUB TIETMARO AB. EX MSS

A litum quippiam vel admittere vel emittere nullatenus consuevere. In hoc igitur fraternæ caritatis intuitu desiderio nostro satisfacite : ut sacrificium præteriti operis, quod Christo per nos obtulistis, jam holocaustum fiat; et hostiæ medullatæ caudam medullatam, id est, boni operis perfectionem, auctoritate piæ devotionis vestræ roboratam, a nobis denuo omnipotenti Deo per omnia placabilem exhibeamus, gratanterque susceptam hoc ordine recitandam teneamus.

CAPUT I.

Cœnobium Helmwardeshusen constructum : ad illud translatum brachium S. Auctoris Archiepiscopi Trevirensis. Miracula ibi facta.

Est oppidum in provincia Saxoniæ, ex nomine primi sui ruris incolæ *a* Helmwardeshusen dictum, quod per priscam traditionem hereditario jure cessit in gloriosi Comitis Eckihardi ejusque nobilissimæ conjugis Mathildæ propriam possessionem. Hi natalium linea et seculari dignitate clari, sed morum probitate præcipui, in id infortunii lamentabiliter incidere, ut excepto uno filio, trina ætate defuncto, totius sobolis privarentur successione. Quos omnipotens Deus quia fructu ventris attenuavit, religionis fœcunditate ditavit; et quanto minus solicitabantur in augmento propaginis, eo largius insudabant studio divinæ servitutis. Unde factum est, ut omni consanguineorum postposita posteritate, mundi Salvatorem, et ejus piissimam Genitricem, necnon Apostolorum Principem, heredes totius suæ possessionis efficerent, ac in oppido prætitulato cœnobium, ordini monachico condecens, ipsorum honori et nomini disponerent. Quapropter idem vir illustris Ekkihardus Romam adiens, consilio et auctoritate venerabilis memoriæ *b* Silvestri Papæ quidquid sui juris possessionum erat, B. Petro Apostolo tradidit, construendique cœnobii licentiam et loci libertatem obtinuit. Adeptus est enim Apostolici privilegii sanctione, ut nullus ibi construere vel ordinare præsumat Abbatem, nisi secundum regulam et sanctorum Patrum institutionem canonice electum : similiter Advocatum, non ex suis natalibus, sed quemcumque Abbas et congregatio exposceret constituendum : res etiam sui juris acquisitas vel acquirendas perpetua libertate possidendas, et ab omni servitute Imperatorum, Regum, vel quorumlibet potentum immunes.

a Comes Ekkihardus carens posteritate

B

ædificando a se monasterio petit a Sylvestro 2 privilegia, *b*

C

5 Hac igitur paterfamilias auctoritate roboratus, atque Apostolica benedictione munitus, prosperoque successu patriæ redditus, decrevit intentionem sui desiderii *c* Ottoni tertio Imperatori patefacere, cum quo fuerat pro sui probitate, proque fidelis servitii multiplicitate, jamdudum nimia devinctus caritate. Supersunt hodieque in ornamentis ecclesiæ signa, quod idem Princeps huic dilecto suo (qui secum in expeditione Romana fideliter consistens per longam diem pontem Tiberis valide cum suis expugnavit, et contra fortissimum quemdam immani corpore terribilem, et procaci arrogantia majestatem Regiam inhonorantem, viriliter congressus, caput ejus amputatum sibi præsentavit) regalia quædam ornamenta sua, ob insigne nobilis victoriæ, in præmium concessit. Cujus voto cognito admodum congratulatus, concessit ei auctoritate Imperiali, quæcumque vidit Apostolico testamento contineri; de cœnobii videlicet constructione, et loci libertate, de canonica Abbatis electione et Advocati substitutione, de omnimoda sui suorumque servitii immunitate; dans ei super his Imperialis privilegii chartam, sigilli sui impressione ac propriæ manus signo roboratam.

c *quæ Otto 3 confirmat.*

D Hæc duplici auctoritate pius provisor animatus, Abbatem, cum paucis Fratribus, suis præfecit omnibus; atque in Christi nomine fundamenta jaciens, et ad prosperum effectum tendens, opus initiatum maturabat celerius.

6 Sed Dei qua ipse novit providentia disponente, fabrica se nondum dimidiante, uterque constructor immatura præventus est morte. Ad augmentum quoque lacrymabilis infortunii, utrorumque propinqui, magnæ scilicet potentiæ viri, funebres illorum exuvias, variæque supellectilis reliquias, plurima ex parte suis usibus vendicavere; nonnullas etiam prædiorum curtes invadentes, subtraxerunt ecclesiæ. At rudis ecclesiæ provisor novellus Abbas Haulfus, nullo annisu confidens tantis contraire potestatibus, quoniam nec facultas suppetebat interpellare auctoritatem Apostolicam, sive majestatem Regiam, satius duxit sub silentii moderamine divinam postulari misericordiam. Interea *d* Menwercus Paterbrunnensis Episcopus, Ottone jam de medio facto, adiens Regem, qui dicebatur Bavenbergensis Henricus; paternæ pietatis intuitu conquestus est, infra suæ diœcesis limites *f* Fratres pauperculos commanere, Romanæ Sedis ditioni subesse, niti esse quod non possent supplere, Dei misericordia et Imperatoris egere. Hos, inquit, cum loco, si vestræ complacet Majestati, meæ committere tutelæ et provisioni; procurabo, obtentu gratiæ vestræ et amore Dei, ut proficiant in augmentum divini servitii : adeptoque sub determinata sponsione fidei consensu Imperiali, venit ad locum, de disponendis inhabitantium causis ordinare. Consideransque rerum tenuitatem, et monasticæ religionis ordinem sub penuria vigere non posse; prudentum usus consilio, deliberavit meliori dispositione utilitati commanentium providere. Intenderat enim in castello sui juris *g* Warthberg nomine cœnobium monachorum ædificare : satiusque duxit, ut compositis utriusque loci copiis, suisque quoad viveret supplementis, hinc illuc omnium fieret translatio : sicque consultius utrorumque res perpetua vigerent stabilitate. Verum huic consilio non annuit divina dispositio : unde Præsul idem, nocturna visione graviuscule commonitus, ab intentione sua destitit quantocius.

Mortuo Ekkihardo bonisque imminutis,

d *S. Menwercus locum impetrat,*

E *f*

qui frustra conatus monachos transferre alio *g*

7 Cujus concessionis et regiæ permissionis occasione Pontifices Paterbrunnensis ecclesiæ locum hunc continent *h* parochiali tuitione, quieti Fratrum commanentium molestiæ nil inferentes, Abbatibus sibi regulariter electis virgam pastoralem seu consecrationem canonice largientes, a nemine sui juris quidquam servitii exigentes, sed in omni causa eorum privilegiis Imperialibus pie assentientes. Non enim ignorant Apostolico Silvestri Papæ, sub quo traditio ipsius loci cum omnibus redditibus suis beato Petro facta est, condemnatum esse anathemate, quicumquo privilegium ejus canonicum et synodale præsumpserit quoquo modo violare. Sed quoniam nullo proprii juris solicitabatur debito ad beneficia conferenda; locus idem per succedentes sibi Episcopos multo tempore, totius supplementi largitate, neglectui est habitus; excepto quod Abbates sibi substituti, in augendis ecclesiæ redditibus satagebant pro suis quique viribus. Et cum inhabitantes Fratres frequenter angustiaret anxia rerum tenuitas, tamen nullo modo defervebat in eis amor religionis et regularis sedulitas : sed pauperes spiritu, suum credentes esse regnum cœlorum, ibant gradatim de virtute in virtutem. Cum hic fervor filiorum Dei longe lateque opinionem sui dilataret; plures Christi fideles, illorum accensi et animati exemplo, res hujus ecclesiæ suis cœperunt redditibus dilatare. Multi quoque æmulantes charismata meliora, modicum videri censebant, si tantummodo rebus suis renuntiarent

h

F

eos sub tuitione successorum suorum relinquit

in magna paupertate, quæ paulatim sublevata,

A nuntiarent: et præcepto instructi evangelico, credebant se non esse dignos Deo, nisi renuntiantes sibimetipsis, sub regula monachili circumferrent corpore suo semper mortificationem Crucis Christi.

Tietmarus Ab. 6 desiderans obtinere corpus alicujus sancti,

8 Interea Tietmarus, sextus hujus cœnobii a Deo electus Abbas, multa prædecessorum suorum animatus industria, nihil patiebatur remissi ad supplenda ecclesiæ negotia, vetustate et incuria pene semiruta; restaurabat ædificia, et, quod omnium Creatori acceptius noverat, ad lucrandas Deo animas, totum se superimpendebat. Cui cum plura cederent pro voto, inspirante sibi magni consilii Angelo, cœpit majore suspirare desiderio, ut corpus alicujus Martyris vel Confessoris sibi largiri dignaretur divina miseratio, cujus se suaque omnia committeret speciali patrocinio. Pia etiam consideratione perpendebat se suosque ad hoc non sufficere, ut multiplicibus religiosorum votis condigna rependerent beneficia, nisi Deus sua subveniret gratia per Sanctorum suorum suffragia. Quod ad obtinendum, quia credebat majus esse suis viribus, consilio cum spiritualibus communicato Fratribus, deliberavit hoc a Deo quærendum vigiliis et orationibus. Fratres igitur pio Patris sui studio gaudentes, et aures Omnipotentis B crebris supplicationibus pulsantes, obsecrabant ut tam devotum pii pectoris desiderium ad dignum proveheret exitum. Quid multa? Dominus Jesus, qui dixit in Evangelio: Si duo ex vobis consenserint de omni re, quam petierint, fiet illis; ostendit se interesse suorum fidelium unanimitati, et consilium ipsorum prospero mancipavit effectui.

Matt 18, 19

9 Summa consilii a Deo directi hoc sumpsit initium, ut super hoc negotio interpellarent aures et cor *i* Brunonis, Archiepiscopi sanctæ Ecclesiæ Treverorum, quæ privilegio sui principatur omnibus Ecclesiis Galliarum, eo quod fundata a B. Petro Apostolo, sit ordine prima et dignitate præcipua, multorumque Sanctorum corporibus gloriosa. Deinde visum est utile arcanum hujus negotii Paterbrunnensi *k* Episcopo patefacere, cujus diœceseos clauduntur limite, ut ejus roborati consilio, licentia, et auctoritate, cum suis litteris ejus quoque epistolas deprecatorias dirigerent, pro totius Episcopii profectu et honore. Nec erat difficile id apud Episcopum obtinere fideles ejus, quibus jam dudum religionis amore et plenæ fraternitatis communione conjunctus, speciali fuerat caritate devinctus. Abbas igitur cuncta sua moderans consulte, præmissis atque dispositis suis suorumque orationibus, utpote tantæ viæ C tantique negotii comitibus, unum ex commilitoniubs suis monachum, cum epistolis Pontificalibus suisque ac totius Paterbrunnensis Ecclesiæ, direxit ad flectendam clementiam Treberensis Archiepiscopi, sic ut [annueret] effectum hujus spiritualis negotii. Susceptis igitur et perlectis epistolis, Pontifex venerabilis expavit primum novitatem tam inusitati tamque terribilis negotii. Accersitis quoque et consultis Prioribus Ecclesiæ, nihil ab eis retulit certi, utpote exterritis et mirantibus quemquam mortalium audere mente concipere, nedum opere attentare, magnitudinem tam horrendæ atque inauditæ rei. Quapropter pius Præsul acceptis induciis rursum distulit, septemque diebus emensis denuo monitus, denuo consultis Fratribus nihil effectus reperit, rursumque responsa dilatione protelavit.

i

k interposita commendatione Episcopi Paderborn.

agit apud Brunonem Trevirensem.

10 Post hæc decem et eo amplius interjectis diebus Frater legatus, adjunctis tam religiosis monachis quam Clericis fidelibus, quos ordinum et servitii futuri beneficiis sibi asciverat, rursum Pontificem adiit; et clementi importunitate, quanta uti ausus est, interpellavit; dilationem responsionis ejus suæ imputans negligentiæ et insipientiæ, nullumque quamvis despicabilem et abjectum legatum protestans esse repudiandum. Præterea Antistitis D sui nobilitatem et ordinis dignitatem, necnon Abbatis venerandam sanctitatem proposuit; non contemnendas esse personas tantæ dignitatis tantæque auctoritatis, decere dignitatem Pontificalem honori suo convenientia responsa reddere supplicantibus. Hujuscemodi oratione flexus piissimus Pontifex hilari vultu dulciflua usus est excusatione, dicens se in dilatione responsi, nec propter stultitiam, utpote quæ nulla esset legati personam respuisse, nec aliquo contemptu dignitatem Episcopi sive Abbatis inhonorasse: timoris anxietate vallatum esse; tanti negotii, quod petebatur, ministerium expavisse; *l* Herimannum Episcopum Metensem a sepulcro S. Clementis, primi ejusdem urbis Episcopi, quem transferebat, vix manibus deductum die tertia obisse; se peccatorem, se indignum vitæ suæ periculum formidare; Sanctum *m* [Leguntium] qui petebatur, ante complures annos attentatum loco suo nec moveri potuisse; cespitem super eum, ut putabatur, pridie effossum, postero mane integrum et sanum reperisse, se suo suorumque consilio, quod non inveniebat super hac re, nil definire audere, et ob hoc productioris temporis inducias habere velle. E His peroratis Legato litteras excusatorias deferendas tradidit, et paria Abbati viva voce referenda mandavit; non desperare de misericordia Dei; sed magis in hoc voluntatem Dei continuis precibus promereri monuit, et a se valedicens dimisit.

SUB TIETMARO AB. EX MSS.

quo tergiversante,

tamdemque metum justum excusante,

l

m

mœstus rediens qui missus erat

11 Qui sic dimissus angustiari nimium cœpit et tædere, seque tanti itineris fatigationem frustra consumpsisse dolere, multumque laborem peccatis suis cassatum, reputans se indignum, se immeritum, cujus ministerio tale tantumque negotium Omnipotens effectum ire dignaretur. At Pater omnipotens hujus dolori condescendens, et solitæ pietatis aures Fratrum suorum precibus accommodans, spe sua noluit eos frustrare, sed misericorditer et mirabiliter eis dignas et insperatas contulit Sanctorum Reliquias:

Ex sacrario B. Petri:

De baculo ejus:
Rasuram clavi Domini panniculo involutam:
De sandaliis S. Andreæ Apostoli.

alia quædam et brachium S. Auctoris accipit:

F

Ex sacrario B. Eucharii.

De corpore B. *n* Celsi Episcopi.

n

Ex sacrario B. Maximini.

De pallio et stola *o* ejus:
Brachium S. *p* Auctoris Trevirorum Archiepiscopi, magnæ sanctitatis viri.

o

p

12 His missus præfatus nimium animatus, et quasi de profunda mœroris et angustiarum voragine relevatus, reduces acceleravit gressus: qui post longa terrarum spatia dimensa, tandem noti cespitis attigit confinia. Et quia diei sabati hora jam præterierat undecima, ratum duxit cujusdam fidelis viri clientis Ecclesiæ petere hospitia: directisque litteris ad claustrum, Abbati suo et Fratribus intimavit, quanta secum, de collato brachio B. Auctoris Archiepiscopi, Divina operata sit clementia. Unde cunctis Fratribus admodum exhilaratis; Abbas, accenso cum thymiamate et luminaribus, ad salutandas sacrosanctas Reliquias proficiscitur; deputatisque Fratribus ad celebrandas tanto Pontifici vigilias domum revertitur. Deinde postquam

quibus magna cum solennitate translatis.

SUB TIETMARO AB. EX MSS.

A postquam illuxit crastina dies felix per secula, Fratres feliciores futuri tanti Patris præsentia, dispositis populorum catervis invicem se cohortantur, ad suscipienda cum spiritualis apparatus gloria summi Sacerdotis pignora. Bajulis vero nondum digressis ab hospitii liminibus, scholares pueri procedentes cum vexillis et crucibus, deducunt Sanctos, cum letaniis et hymnis spiritualibus, jam tunc glorificante Deo Sancti sui meritum, inchoatis laudibus ex ore infantium. Deinde in itineris medio procedunt in vestibus albis Clerici cum populo, nonnullas Sanctorum reliquias gestantes in feretro, totoque corpore prostrati juvenes et virgines cum junioribus laudabant nomen Domini. Sicque procedentes ad vici medium, ecce conspicantur militiæ cœlestis apparatum, agmina palliata monachorum, qui solotenus incurvati prima devoti cordis holocautomata tanto libant Pontifici; læta videlicet suspiria gemituum cum dulcibus rivulis lacrymarum, quos nimii gaudii extorquebat affectus, ex intimis eorum visceribus. Hinc laudibus impositis cum solenni tripudio procedentes, templi recipiuntur gremio, non minus populorum turmis, B circumquaque concinnentibus, et diversæ ætatis confusa voce concrepantibus, ut jam in his Prophetæ compleretur vaticinium, Omnis spiritus laudet Dominum.

ad ecclesiam monasterii:

Psalm. 150

13 Tanta igitur veneratione B. Auctoris Archiepiscopi ceterorumque, quos prælibavimus, susceptæ Reliquiæ, sacrario templi sunt reconditæ anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo quinto, indictione decima tertia, pridie Idus Maji, die *q* Dominico, hora diei tertia, qua sanctus Spiritus quondam discipulorum replevit corda. Suscepto itaque venerabiliter et decenti honorificentia locato brachio B. Auctoris, Treberorum Archiepiscopi, in sacrario Principis Apostolorum, quod est Helmwardeshusen, quod largitatis divinæ dignatio mirabiliter et insperato ad ipsum direxit locum; diu noluit Deus occultari quanti esset meriti apud eum, sed declaravit in mortuo membro corporis, quid ejus sancta anima posset in cœlis. Mulier namque vidua pauper alimoniis Ecclesiæ nutriebatur, quæ continui languoris laborabat incommodo. Hæc subita paralysi percussa, omnium membrorum dissolutionem tam valide incurrit, ut se nullo modo in latus alterum sine ministrantis adminiculo convertere valeret: quin etiam ad augmentum miseriæ pollicem sinistræ manus in volam recurvum quatuor C digitorum continua stringebat reflexio, ipsumque brachium tanta dissolverat ariditas, ut penitus insensibile quasi lignum gestaret a collo dependens. Quæ sanctarum Reliquiarum adventu comperto, divina visitatione medullitus tacta, subito ad sessum erigitur; tunicaque postulata vestitur, et partim humeris suæ procuratricis subvecta, partim baculo sustentata, se obviam sanctuario tulit, fidenter asserens ejus se virtute ab assiduitate lectuli relevatam, seque beneficiis ipsius Sancti salvandam. Deinde brachio Sancti debilitatis ejus locis contrectatis atque signatis, mox mirum in modum os torridum arentibus venis pristini vigorem humoris infudit, membrumque mortuum artus præmortuos vitalis spiritus officio animavit.

cui brachium exaruerat,

14 Armentarius quidam ejusdem vici, insensibili correptus languore, totius operis usu corpus invalidum cibo frequenti alebat: sed membris inde nullo virium vigore proficientibus, lectulo debilis cubabat. Hujus incommoditatis remedium explorans, se quia liber erat, B. Auctori jure proprietatis contradidit; atque recuperandæ sospitatis gratia, censum numismatis se illi annuatim persolvere devovit. Nec distulit novus Dominus novelli servi D votis annuere, ut indultis ad usus necessarios viribus, consuesceret non otiose fruges consumere, sed sedulo frugibus augendis operam dare. Mulier quædam præfati loci repentina aurium surditate percutitur, et in somnis commonetur, ut pro auditus recuperatione B. Auctori suas inaures deberet offerre. Quæ facto mane jussis parere accelerat, oblatisque inauribus sana domum repedat, seque solito inclamantibus non sine irrisoria increpatione, clare se audire pronuntiat. In possessiuncula ecclesiæ, Muthen dicta, juvenis quidam *r* Susaliensis, mane quodam solito nitens surgere, tanta subito correptus est infirmitate, ut oculis miserabiliter patentibus, oris hiatu terribili terrorem aspicientibus incuteret cum dolore. Mox ad monasterium curritur, Sancti brachium defertur, æger ex eo cum fide beneditur, pristinæque sospitati redditur. Hujus Frater bajulos sanctarum Reliquiarum hospitio susceperat, quibus et benigne ministraverat: cujus ædificia posthæc ab hostibus succensa et penitus sunt conflagrata, solo granario ejus incendium evadente, in quo B. Auctoris pernoctaverant Reliquiæ.

contractus toto corpore,

surda,

r juvenis turpiter hians,

15 In vico qui Heyson dicitur, quædam mulier multa cum difficultate pariens, tanto cibi somnique fastidio corripitur, ut neutro uti commode prævalens per dies pene ad extrema perduceretur. Quæ E suggerentibus amicis commonita, quanta Deus per S. Auctorem operaretur miracula, votum fideliter vovit, statimque somno indulsit: hinc lente expergiscens, cibo postulato reficitur, tædiumque in naturalem delectationem commutans, periculo mortis exuitur. In eadem villa mulier quædam, dolore capitis ingravescente, utriusque auris officium penitus amisit. Quæ auditu vacua, sed fide plena, voto B. Auctori facto monasterium petiit: ubi tam celerrime tamque perfecte convaluit, ut quæ sonum quantumcumque sentire non poterat, deinceps tenuissimi susurri sibilum plenissime hauserit. In prædicto vico puer parvulus miserabilis languoris morbo ægrotabat: interdum enim quasi exanimis procumbens, singultus varios emittebat; interdum quasi sanus incedebat; interdum vero voce penitus intercedente, apertis oculis et hianti ore, nullius halitus spiramen trahebat. Cujus parentes, inter continui doloris anxietatem nomine B. Auctoris comperto, votoque reddito, tam plenissima filii sui sunt valetudine exhilarati, ut cujus solam mortem prius præ nimietate tædii desiderabant, ejus vitam F paterna dulcedine amplecterentur et foverent.

puerpera fastidio cibi deficiens,

alia surda,

miserabili languore correptus.

16 In oppido Monasterii, piscatoris cujusdam filia parvula inflatione miserabili ventris translucidi gravabatur, ceterisque membris cum facie inedia et pallore squallentibus, oculorum rotatu moribundo, pene omnem vitalis spei certitudinem infelicibus parentibus ademerat. Qui nomen ignorantes Sancti, ex adventu brachii personam ignotam inclamant: vota vovent, ut ejus ope misellula filia, si sit possibile, melioretur; sin autem, finem tantis imponens cruciatibus, viam universæ carnis ingrediatur. His peroratis umbilicus puellæ mirabiliter rumpitur; nimioque impetu effluente sanie, vigor vitalis reparatur: quia pondus mortiferum evacuatur. Hoc viso parentes immensis laudibus virtutis hujus ministrum extulere, animoque alacriori et filiam recepere, et tædii fatigationem amisere. In villula ecclesiæ, Windelesheim dicta, infantula vix biennis assidua quatiebatur ægritudine, adeo ut lactis victualia penitus spernens, noctes diesque insomnes duceret, et interdum moribunda specie, articulis obrigescentibus doloris assiduitate, languida matris viscera cruciaret. Quæ tandem fide plena spem adipiscendæ salutis ejus concipiens, monasterii cum eadem petiit limina, S. Auctoris

passa ventris inflationem

umbilico rupto sanantur:

A Auctoris efflagitando suffragia: æditruoque consulto, ægra Sancti brachio benedicitur, moxque resumpto spiritu matris petit ubera, lactatur et dormit, domumque refertur sana.

infantula ægra curatur:

17 In contubernio monasterii mulier quædam, mente et habitu speciem prætendens religionis, manebat: quæ ab æditruo pannum optimum lavandum susceperat, quem furto sublatum perdidit. Quo comperto mox monasterium ingreditur, B. Auctori conqueritur, filumque argenteum pro voto spondet. Inde exiens protinus indicia furti deprehendit, personamque suspicabilem conveniens, culpam reperit; exactione facta, quod perdiderat recepit; sanctoque provisori grates cum voto reddidit. Vir quidam de pago Westphalorum, capitis dolore vehementi lumine orbatus est oculorum; tibiaque ejus altera, cancri correpta ulcere, gradiendi penitus amisit officium. Is in una noctium B. Auctoris fideliter invocato nomine, miserationis ejus insensibili curatus est medicamine: veniensque ad cœnobium filium obtulit argenteum, cum gratiarum actione, quod pro suæ salutis voverat recuperatione. Hæc et his similia miraculorum signa omnipotens B Deus idcirco fieri disponit per sancti Confessoris sui merita, ut liquido declaret, quantum remedii animabus in æternum victuris obtinere prævalet in cœlis cum Christo feliciter vivens ejus anima; cum corporibus morituris, ejus os mortuum, tot præstare possit beneficia.

pannus furto ablatus recuperatur,

cæcus et claudus sanatur.

ANNOTATA.

a Helmwardenhuisen *vulgo et contractius* Helmershausen, *est oppidum modo Hassiæ, ad Dimelam fluvium prope Visurgim, in confinio ditionum Brunswicensis et Paderbornensis.*

b Silvester *sedit ab anno* 999 *usque ad* 1003.

c Otto 3 *imperavit ab an.* 989 *ad an.* 1002.

d S. Menwercus *seu* Meynwercus *sedit ab anno* 1009 *usque ad annum* 1036, *et diem* 5 *Junii quo colitur.*

e *Hic est* S. Henricus, *Ottonis* 3 *successor, qui vixit usque ad an.* 1024.

f S. Meinwercus anno 1010 post Pentecosten Helmwardeshuisen venit, et monasterium quod Ekkehardus Comes in proprietate sui fundi construxerat, in honore sanctæ et individuæ Trinitatis, sanctique Salvatoris et victoriosissimæ Crucis, et C S. Mariæ semper Virginis et S. Petri Principis Apostolorum et omnium Apostolorum et Sanctorum omnium, Nonis Junii dedicavit. *Ita Auctor Vitæ S. Meinwerci num.* 21: *ast num.* 42 *ista habet.* Anno 1017 quinto Idus Julii ab hereditus Ekkihardi Comitis de Abbatia Helmwardeshusen querela habita, diu multumque inter Principes ventilata, tandem Regno est adjudicata. Et quia nec in facultatibus nec ministerialibus Regno servitio esse potuit, interventu et consultu Episcoporum et Principum, Episcopo Meinwerco suisque successoribus a Patherbornensi Sede Episcopaliter secundum Regulam S. Benedicti regenda et possidenda est collata. *Iterum lis suborta de* Abbatia Helmwardeshusen, *est anno* 1024 *in Conventu Warlensi sedata, uti num.* 91 *explicatur.*

g Wartberg *seu* Warburg *oppidum ad Dimelam fluvium,* 20 *circiter millibus passuum ab Helmwardenshuisen dissitum, olim Comitatu illustre. Optavit id frustra obtinere S. Meinwercus a Dudichone Comite anno* 1010, *ut num.* 18 *et* 19 *Vitæ ejus dicitur. Verum illo anno* 1021 *mortuo, illud accepisse ibidem traditur num.* 71 *et* 72.

h S. Meinwercus *ibi de monachis suæ civitatis constituit* Abbatem Winonem, *quem anno* 1031 *Hierosolymam direxit, ut dicitur num.* 120.

i Bruno *creatur Archiepiscopus an.* 1103 *moritur anno* 1124. D

SUB TIETMARO AB. EX MSS.

k *Hic est* Henricus *ex Comite de Werle, aliis a Waldeck, electus anno* 1084, *mortuus an.* 1126.

l Hermannus *factus Episcopus an.* 1073, *mortuus an.* 1090 *die* 4 *Maji: ab hoc autem translatio* S. Clementis 2 *Maji facta indicatur in MS. Florario et ab aliis, colitur hic præcipue* 23 *Maji.*

m *Nomen hoc exciderat e contextu, sed ipsum hic reponendum persuasit, quod infra eum a se nominatim petitum dicat Tietmarus: est igitur hic non parum quo augeatur Commentariolus editus de* S. Legontio 19 *Februarii, quo colitur.*

n Corpus S. Celsi Ep Trevirensis *inventum fuit anno* 970, *uti late deduximus* 23 *Februarii.*

o *Acta* S. Maximini *damus* 29 *Maji.*

p *Colitur* S. Auctor, 20 *Augusti, ad quem diem sequentia miracula transferri possent, nisi præstaret totam hanc relationem simul proferri. Vixit* S. Auctor Episcopus *ab anno* 409 *ad* 427.

q *Fuit hæc Dominica Rogationum ante Ascensionem Domini, seu quinta post Pascha, quod littera Dominicali* A *celebratum fuit die* 9 *Aprilis: atque hinc correxi errorem qui in numerum Indictionis irrepserat, quasi ea fuisset* XII *cum fuerit* XIII: *Correctio autem probatur* E *ex finali clausula ubi acta* 12 *Maji* 1107 *signantur Indictione* XV.

r *Vereor ut recte hic scripta locorum nomina quia talia nusquam circa* Helmershausen *inveniuntur notata: pro* Susalia *autem occurrit* Uslaria *in Brunswicensi Ducatu intervallo leucarum* 2; *pro* Heysen, *reperio* Hemsen *in Paderborn. Episcopatu ad leucas* 4.

CAPUT II.

Laboratum ad obtinendum et effodiendum Corpus S. Legontii, Episcopi Trevirensis, sed irrito conatu.

Anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo sexto, Indictione decima quarta, condicta est *a* Synodus in partibus Italiæ a venerabili *b* Paschale Romanæ Sedis Præsule, agenda de statu et de diversis utilitatibus Catholicæ Ecclesiæ, atque concordia Regni et Sacerdotii, quorum dissidentia multo convaluerat tempore, non sine periculo multorum corporis et animæ: ad quam invitati confluebant ex F diversis partibus orbis Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, et cum Catholicis monachis religiosi Clerici, regnorumque Proceres seculares, et diversarum potestatum administratorii, cum clientibus et innumera manu populi. Unde contigit Tietmarum Helmwardicensem, per duos Legatos Apostolici nominatim vocatum, comitante monacho suo cum ceteris agere iter; et insperato Treberorum Archiepiscopo, cum aliis legatis Romanorum Regis, in civitate Basilea obviare. Quem conveniens, et ab eo decentissime susceptus, commonuit legationis suæ suique Episcopi, eidem ferme ante duos annos per præsentem monachum suum transmissis, pro exorando et obtinendo corpore *c* B. Legontii, Archiepiscopi Sedis suæ, videlicet Treberensis Ecclesiæ. Replicabat etiam eadem, quæ tunc scripto mandaverat, nunc quoque viva voce humilique suggestione; necessitatem et causam devotionemque tam spiritualis desiderii sui, intentionem et studium sui suorumque servitii, ornatum in varia operositate picturæ diversæque suppellectilis, sui monasterii præstolationem diutinam, et ob hoc desideria monachorum Clericorumque ac promiscui sexus et ætatis populi: decere dignitatem Episcopalem id efficere, ne tot tantique filii Ecclesiæ sua frustrarentur expectatione.

a

b Anno 1106

Tietmarus ad Guastallensem Synodum proficiscens,

c petit ab Archiep. Trevirensi Corpus S. Legontii,

SUB TIETMARO AB. EX MSS.

A 19 Additi sunt huic petitioni vir venerabilis Herimannus Comes, necnon religiosi Clerici *d* Reinhardus, postea Halverstadensis Episcopus, *e* Adelgozus sequenti anno Parthenopolitanus Archiepiscopus factus, ceterique legati Regis et ejus viæ comites, eadem protestantes, eademque sæpius ingeminantes; nec posse Sanctum quempiam alicubi decentius honorabiliusque concedi seu locari, sub obtentu amplioris divini servitii, confirmantes. In loco etiam habitæ Synodi solicitatur assensu et consilio Archiepiscopi Saltzburgensis *f* Conrardi, religione, nobilitate et sapientia præditi; et ante triduum ab ipso Apostolico ordinati; dicentis eum in hoc consulte agere, seque dignum ducere ratumque sentire, si ob incrementum honoris et gloriæ, ob augmentum servitii venerationis et reverentiæ Sanctorum, de loco ad locum transferantur et destinentur Reliquiæ. Simili etiam movetur assensu et consilio a suis Clericis religiosis et sapientibus, et nonnullis laicis fidelibus, secum in navi a Papia usque Placentiam in flumine Pado proficiscentibus; sæpeque non esse necesse formidare divinam animadversionem seu Sanctorum offensam ob hoc incurrere protestantibus, si devotioni et necessitati fidelium consuleret in largiendis eis, quibus abundaret, Sanctorum corporibus. Hæc omnia Præsul reverendissimus in trutina cordis sui librans, et subtili consilio secum pertractans, vimque verborum et in his veritatem considerans, monet omnem hujus negotii causam Deo committendam, ejusque voluntatem et dispositionem omnimodis implorandam, spondetque se Abbati cum caritate responsurum, si vita comite revertatur in patriam. Deinde se ipsius Abbatis suorumque commendans orationibus, cum omni humilitate, spemque se adeundi seque procul dubio movendi promittens fidentissimam, datis osculis dimisit in pace.

d

e intercedentibus pro eo variis aliis,

f

spe bona lactatur.

B

20 Abbas igitur his pro quibus Synodum adierat ordinatis, necnon gratia et benedictione Apostolicis munitus, et de promissione Archiepiscopi certus, in patriam redit lætissimus; omnia quæ visa, quæ dicta, quæque audita fuerant suis annuntians Fratribus: cum quibus etiam diu intermissi desiderii negotium denuo cœpit ventilare, necnon eventum Archiepiscopi, ac ceterorum ejus comitum, in sua postulatione, assensu et consultu concordantium, insinuare. Beati quoque Auctoris insperatum adventum; ejusque signis attestantibus meritum cœpit replicare; et in his viscera divinæ pietatis, sibi suoque loco ac suis omnibus impensa, considerare. Quapropter, ait, cum omnipotens Deus tanta largitatis suæ beneficia nobis indignis ministret; omnium nostrum indefessa solertia continuis orationibus, vigiliis, necnon jejuniis apud ejus misericordiam obtineat, ut quod in nobis cœpit bonum, a templo sancto suo, quod est in Hierusalem cœlesti, confirmet atque perficiat; nostrumque negotium erga desiderium B. Legontii compleat, et viam nostram præcedente et comitante gratia sua ad id peragendum prospere solita pietate dirigat. Hujusmodi exhortatione suos omnes promptos atque unanimes reddidit, ipseque in capite quasi bonus signifer, ut eo liberius ad imitandum se reliquos animaret, spiritualibus exercitiis supra vires suas institit; sicut sapientissimus Seneca optimos bellatorum magistros instruens ait: Participatus cum duce labor, persuadetur militibus minor.

Reversus ad monasterium

C

excitatis ad pia exercitia monachis,

21 Deinde mensibus fere tribus, orationibus et lacrymis publice privatimque multiplicatis, VIII Kalend. Aprilis, indicto communiter triduano jejunio cum Missarum supplicationibus, et prius Fratrum benedictione suscepta, proficiscitur cum duobus monachis, prosperoque itinere, quinta feria quæ præcedebat Dominicam Palmarum, mœnia suspicantur Treberensis urbis: statimque toto corpore solo prostratus, cum omni reverentia Sanctos parentes pro commissis exorat excessibus; utque sibi viæ prosperitatem, et sui desiderii effectum concedere dignentur, lacrymosis interpellat precibus. Utque devotius eorum implorare queat suffragia, cum spiritualibus exercet nudipedalia, atque confragosos scopulos, et itineris anomalos anfractus, magis, ut ita dicam, reptans, quam incedens, nos sine terroris multique sudoris angustia circuibat per longa duo milliaria: transmissoque Mosellæ alveo per pontem inclitum, B. Petri Principis Apostolorum, qui ibi præcipua colitur [devotione], petiit oratorii domum: postque suorum recordationem peccatorum, cum omni cordis contritione, ipsius implorat suffragium. Imploratis etiam in hunc modum præsentium inibi Sanctorum auxiliis, sepulcrum petiit *g* B. Simeonis: eoque exorato super negotio suo et desiderio, apud S. Maximinum proficiscitur, illic suscipiendus hospitio, quod poposcerat paulo ante præmisso legato.

25 Martii anni 1107 Trevirim procedit,

D

g

22 Cujus adventu comperto, venerabilis Abbas *h* Berrengozus nomine, ejusque Præpositus Arnulphus dignæ memoriæ, cum omni veneratione susceperunt eum; et adjuncta Fratrum communi congregatione, dataque consuetudinaria benedictione, ministrabant ei in quantum voluntas suppetebat pro tempore. Deinde sabbatho quod præcedebat Dominicam Palmarum, admissus coram Archiepiscopo, honorificentissime suscipitur, ejusque negotium cum Primatibus totius Episcopii, postera die convenire debentibus, tractandum pie procrastinatur. Illucescente demum die Dominico, hora prima, congregatis ad benedictionem Palmarum omnium congregationum Prioribus, Archiepiscopo pronuntiante, causa intimatur. Res, velut inaudita et inusitata, primum ab omnibus expavescitur: seque invicem respicientibus, et, quid responderent, hæsitantibus, admirationi omnium habetur.

h

E

exceptus ab Abbate S. Maximini,

et Archiepiscopo Trevirensi:

quo rem in conventu proponente,

23 At Archidiaconus, vir totius honestatis et religionis Godefridus, idemque Decanus S. Petri, cujus erat officii prima responsa reddere, solvit silentium sic emissa voce: Intelleximus, inquit, et incunctanter comperimus, Abbatem præsentem, virum venerabilem, magna quidem, sed justa, et (ut remur) Deo placita, omnique mundo profutura postulare; et ad impetrandum se suosque jejuniis et orationibus, vigiliis ac eleemosynis aptasse, quæ digna et utilia talique negotio necessaria probantur existere: nec dignum ducimus tam spirituali desiderio et divinæ dispositioni si est, penitus contradicere. Præsertim cum multo jam tempore, nunc per litteras et legatos, nunc per semetipsum ad hoc obtinendum constet eum elaborasse. Verum nos ad hæc contrectanda et exponenda omnino indigni, quoniam tam sancto ministerio interesse sumus omnimodis imparati, restat ut nobis induciis concessis conscientiæ nostræ scrutemur secreta, idcircoque communiter triduano jejunio ad Deum in cœlis corda nostra leventur cum manibus, ut in hac piæ devotionis actione illis quodammodo pares, fieri satagamus, qui nequimus per omnia. Hæc quidem fecisse jam debueramus, sed ignorantia tam subitæ tamque insperatæ rei non prævideramus. Ad hæc exequenda nos summa cogit necessitas: quæ si intermittamus, et ultro nos illicitis ingeramus, grandis videtur temeritas; ne dum aliorum saluti inconsulte conamur providere, Sanctorum incurramus offensam, et æquissimi judicis Dei offendamus gratiam. Abbas interim, susceptis caritatis gratia aliquorum Sanctorum pignoribus, in sua cum comitibus suis se recipiat, nobisque post hæc commode ad

et Archidiacono probante sed ob jejunium præmittendum differri suadente,

F

A ad respondendum suoque desiderio satisfaciendum paratis redeat, aut certe idoneos et spirituales nuntios, qui vicem ejus suppleant, mittat.

moram deprecatur,

24 His auditis, Abbas cum suis mente nimium consternati, et quasi emissis sagittis præcordialiter vulnerati, primo obriguerunt; moxque recollecto spiritu, constanter Archiepiscopo cunctoque cœtui responderunt. Pater reverendissime, perpendat excellentia nobilitatis vestræ labores et angustias exiguitatis nostræ, sumptus quos impendimus veniendo et hic manendo supra vires facultatis nostræ, intercapedinem prolixioris viæ, nec quemquam nisi in diebus pacis uspiam progredi audere: quodque nos potissimum coarctat, incertitudinem vitæ nostræ et vestræ: nec velitis, quod Sacerdotii vestri diebus Omnipotens per vos disposuit agendum, in alterum differre: præsertim cum hortetur Apostolus nos, Dum tempus habemus operari bonum ad omnes. (Galat. 6, 10) Siquidem de jejuniis et eleemosynis, vigiliis et orationibus agitur, nec nisi præmissis his negotium nostrum ad præsens valet terminari; restant septem dies proximi ad id exequendum, excellentiores et aptiores tempore totius anni: in quibus ad hæc

et ostendit sufficere præsens jejunium.

B exercitia quicumque non valet commoveri, aut vix aut nullo modo provocabitur in omni decursu temporis æstivi. Nec enim Omnipotens coacti jejunii seu invitæ orationis diuturnitate pascitur, qui magis pio voluntatis bonæ studio in brevi tempore delectatur. Disponat ergo pietas vestra, quidquid super hoc agendum est, exerceri in his diebus salutis, et in hoc acceptabili tempore, nosque finem illorum præstolabimur promptissime: ut qui cœpimus impensas erogare, non duobus sed uno expendamus tempore: nec enim aliud tempus aptius vel decentius est, quam his sanctis diebus sancta tractari: et religiosi viri, qui jam Deo vixerunt non sibi, per hanc Quadragesimæ observationem purificati, devotius quam alio tempore, hoc omne quod postulamus et indigemus, prævalent exequi.

25 His consequenter peroratis, et longo silentio communem consensum prodentibus cunctis, Dominus Archiepiscopus, præsente *i* Abbate Prumiensi, et in omnibus consultum et consensum Abbatis negotio præbente, qui ad vis tandem sacra loca casu venerat tunc temporis, silentium omnium hujusmodi solvit verbis: Justis executionibus fidem præbere non est peccare: itaque quoniam ego ex præcepto regali ad comitatum cogor proficisci, nec

i Differtur in proximum diem definitio,

C vacat nunc definire sententiam hujus negotii, crastino huc omnes conveniatis, mea vice prima hora diei super hac re tractaturi, finemque deliberaturi: sciatisque consensum meum in hoc esse, ut dispositio Dei Sanctorumque horum fiat in Abbatis voluntate. Quod si forsitan B. Legontius, pro quo res agitur, eventu sibi, ut audivimus olim, consuetudinario inveniri non valeat, nec velit omnino, non est a nobis culpanda seu judicanda hæc occulta Dei dispositio. Vos autem virum tantæ auctoritatis nullo modo vacuum aut tristem redire patiamini, sed ei Patronum sanctum et probatum procuretis ex sacrario B. Paulini.

26 His dictis et benedictione ramis Palmarum imposita, necnon processione, quæ sub cœlo nusquam hac die decentius et honorificentius agitur disposita, post longos circuitus ordinem sui sermonis ad populum exorsus est in basilica B. Maximini Confessoris: digestisque convenienter nonnullis ad tantæ diei mysterium pertinentibus, jam determinato sermone sic intulit coram omnibus: Venit, inquit, ad nos servus Dei fidelis quidam Abbas de Saxonia, Sanctorum expetens patrocinia, sibique donari deposcens unius nominati sancti Præsulis, et Domini quondam nostri pignora, cui satis condecens aptavit

et requisito populi consensu

D monasterium, et cetera ejus honori divinoque famulatui congruentia: Quæ quoniam magna sunt, et supra vires meas; nec valeo solus tanti negotii pondus attentare, vobis omnibus notifico, qui filii estis Ecclesiæ nostræ, et quorum consultu omnia mea divina et humana consuevi disponere; protestans in hoc divinæ dispositioni vestroque consensui voluntatem meam concordare, si placet ipsi Sancto se transferendum illi manifestare. Illis vero æquanimiter et benigne respondentibus, et voluntatem Dei fieri super hoc imprecantibus, Dominus Archiepiscopus, ab Abbate sua suorumque societate et fraternitate sibi suisque omnibus percepta et illi sua suarumque congregationum inviolabiliter concessa, sicut petebatur, profectus est ad Curiam, monens postero die præstolari, ex consilio et consensu suorum Primatum, sicut ordinaverat, voluntatem divinam.

SUB TIETMARO AB. EX MSS.

atque impetrato;

27 Nocte igitur sequente in divinis laudibus consummata, illucescente diei sequentis aurora, Abbas cum suis celebrat Missarum solennia: finitisque orationibus congruis, et tantæ expectationi necessariis, indictoque etiam singulariter sibi suisque triduano jejunio, Principis Apostolorum adiit

E limina, super hac spe sua ambigua ipsius imploraturus suffragia. Statimque convenientibus Episcopis, Abbatibus, Præpositis atque Decanis, et Prioribus ceteris, adjuncto etiam Abbate S. Maximini, qui erat Regiæ ditionis, mediante gratia Dei subito factus est unus omnium consensus, una concordia piæ voluntatis dicentium: Non decere diutius protelare viros tantæ reverentiæ tantæque gravitatis, non debere contradici desiderio negotii spiritualis, magis expediendam esse divinam voluntatem in effectum bonæ actionis. Accersitoque Abbate cum suis monachis, assensum concordiamque suam fatentur ad hoc usque perductam, ut ejus velint voluntati satisfacere, Sanctumque quem postulabant investigandi copiam concedere, repertusque ut exponatur et transferatur, cum debita tanto Pontifici reverentia et devotione, se communiter interesse velle; monentque non id ulterius differendum, sed esse maturius inchoandum. His peroratis, fraternitatem et societatem, pridie Archiepiscopi concessam et ab eo susceptam, in conventu suo censuerunt iterandam, eamque ad succedendæ posteritatis memoriam scripto confirmandam et perpetualiter stabiliendam. At Abbas, ad rependendas condignas grates eorum piæ responsioni, cum suis in terram prono curvatur corpore; dataque et suscepta, sicut postulabant, fraternitate orat, ut precum suarum suffragiis ei dignentur astipulare, quatenus is, qui est initium et finis, ejus negotii initium finemque dignetur prosperare.

de communi Procerum Trevirensium sententia

datur Abbati licentia optata:

28 His ita gestis, surgentibus cunctis, *k* Abbas S. Martini præcedit cum Decano et æditno S. Paulini, ad insinuandum certius, ut credebant, locum effodiendi diu desiderati thesauri. Quo conspecto Abbas cum suis hospitium repetit, postulatisque sarculis et fossoriis, necnon ferculis huic operi necessariis, et conductis operariis in hoc officio peritis, suos ad condictum locum remisit, ipse cum fidelibus monachis et religiosis Clericis cryptam, SS. *l* Paulini, Thyrsi, atque Palmatii sociorumque eorum corporibus repletam, septem Psalmos cantando intravit. Quorum cum suspiriis et lacrymis ex intimo corde suffragiis imploratis, egreditur ad locum cum letania et Cruce præcedente, aqua benedicta cum odore thymiamatis: orationibusque præmissis ipse Abbas, præcinctus terram sarculo primus aperuit, pauperibus interim eleemosynarum largitione lætificatis. Deinde aliis atque aliis succedentibus, et terram hinc inde viriliter jactantibus, multisque promiscui

k qui locum sibi monstratum

l

fodiendi initium facit,

A promiscui sexus et ætatis ad hoc spectaculum confluentibus, atque divinum auxilium illis affore precabantur; optabant et asserebant plerique non esse diu laborandum, sed quantocius votis cum prosperitate potiendum : quod heu ! longe aliter eventus rei monstravit affuturum. Nam per totum diem multo conamine est laboratum, nihilque certi repertum, sed nec sepulcri alicujus apparuit vestigium; omnisque spei eventus differebatur in crastinum. At Clerici juniores laborantibus condolentes, ultro se accingunt operi, et per totam noctem laborant fodientes, Abbate in vanum usque mane cum suis pernoctante. In noctis vero medio duo quidem sarcophaga aperiebantur, sed in eis nihil certi indicii continebatur, quo designari deberet is qui quærebatur.

SUB TIETMARO AB. EX MSS.

sed labore per diem ac noctem frustra continuato,

29 Deinde hymnis matutinalibus expletis, et facto mane redeuntibus operariis, aliisque superlocatis, Abbas cum suis ad consueta Sanctorum recurrit suffragia; Missisque celebratis et orationibus superadditis, ad locum rediit, aliqua voti sui comprehendere desiderans indicia. Sed nullo ambigui timoris adhuc reperto levamine, denuo suscepit Deum interpellare : et quoniam, sicut ait Scriptura, desideranti et amanti non sufficit semel quæsisse aut respexisse; rursum venit, ivit, et rediit, et trepidanti pectore curiosis oculis sæpius perlustravit. In hac animi fluctuatione hujus quoque diei ad usque descensum producto labore, Abbas cum suis nimium fatigabatur, animoque et viribus nimium consternabatur : sed quia prudens erat et nimium discretus, adhæc aliquantula recuperandi spe regebatur. Quocirca suorum usus consilio, nondum censuit cessandum esse ab incepto, sed in crastino universa loca perscrutanda, in quibus secundum opinionem diversorum investiganda foret aliqua existimatio. Fessis deinde membris modica quiete recreatis, post matutinalem synaxim, postquam crepusculum quartæ feriæ, libato mysterio nostræ redemptionis, post orationem vel psalmodiam congrui temporis, solito temperius insistitur labori cœpti operis. Animabat enim et incitabat ostensio diversa multorum, se nonnullos febricitantes aliisque incommodis laborantes, in illis et in illis locis, sanitates adeptos esse protestantium; lucernas etiam accensas fidelium manibus, die ac nocte, et non vento et aliqua aura donec consumerentur penitus extingui valentes, se vidisse asserentium; necnon luminaria intempestæ noctis silentio cœlitus emissa, in ipsis locis lucentia, se frequenter comperisse dicentium.

nec non per duos sequentes dies,

propter signa quibus locus illustrari solebat;

B

C

30 Quapropter in horto, loco illi contiguo, impetrata fodiendi licentia, a Clerico cujus erat juris, circumquaque omnibus tentabatur industriis, si forsitan alicubi supplicibus suis dignaretur omnipotens manifestare munus suæ largitatis. In priori enim fossura sex sunt virorum, mulierum et infantum aperta sarcophago, in horto tria, item juxta sepem ipsius horti tria : in quibus omnibus nullo Pontificalis infulæ reperto indicio, Abbatem suosque intolerabilis animi gravabat passio. Pallebant jejuniis, vigiliis, nimiisque angustiis confectæ facies, doloribus nimiis languida viscera quatientibus, membra debilia quædam subitaneæ dissolutionis occupabat effigies : superciliis acedia contractis, sanguineos oculorum orbes moribunda premebat species ; totumque corporis habitum horror quidam et tremor gravabat per vices. Jam, ut ait quidam ipsorum, in nobis heu ! completur, quod in Machabæorum libro continetur; quod quicumque vultum principis Sacerdotum contemplabatur, mente vulnerabatur : erat enim intolerabilis miseria videre virum tantæ religionis et reverentiæ, totius spei pene exhaustum fiducia, ita ut revera clamare posset cum Propheta : Cor meum conturbatum est; dereliquit me virtus mea, et lumen oculorum meorum non est mecum. Sed et hoc vir idem patientissimus ad relevandum suos, in quantum possibile fuerat, admodum dissimulabat : sed undique interiorem animi dolorem prodentibus indiciis celare non poterat. D

nullo autem uspiam apparente indicio,

1. Mach. 3, 16

mœrens Abbas,

Psal. 37, 11

31 Quapropter suis peculiaribus secreto seorsim assumptis, his usus est alloquiis. Venimus, inquit, ad hæc loca, dilectissimi, spe nimium animati multaque fiducia roborati : sed vereor ne videamur utroque frustrari. Geminum nobis erat negotium, apud homines unum, apud Deum alterum : de quorum una ambigue formidabamus, de altero nil dubitabamus : sed hæc versa vice multo secus quam æstimabamus processerunt; dum id prospere, quod dubitabamus, advenerit; et quod fidenter sperabamus, Deus a nobis subtraxit. Et alia plura contestans, tandem intulit : Et quoniam B. Legontius, cui nos humillime devovimus, nec nostris miseris flectitur, nec laboribus movetur, nec servitii nostri devotione delectatur; quemcumque Divina largitas suis supplicibus in ejus loco subrogare dignabitur, pari honore et reverentia ex intimo corde a nobis suscipiatur : parque cultus et veneratio ejus dominationi in omni famulatu ab omnibus nobis exhibeatur. Hujus sermonis dulcedine relevati tanti Patris filii, et de voragine tam profundi mœroris manu piæ consolationis abstracti, et quasi jam adepto Patrono exhilarati, totius laboris et angustiæ sarcinam deponentes, solummodo tractabant de celebratione vigiliarum instantis solennitatis Cœnæ Domini, et ordine divini servitii. E

abjecta spe inveniendi S. Legontii,

decernit alium Sanctum accipere.

ANNOTATA.

a *Est ea* Guastallensis Synodus, *in Longobardia ad Padum fluvium celebrata hebmomade quarta Octobris hujus anni* 1106, *quando jam inchoata ab uno mense erat Indictio* XV, *sed hic agitur de tempore non actæ sed convocatæ Synodi, currente adhuc Indictione* XIV.

b Paschalis 2 Papa *sedit ad anno* 1099 *ad annum* 1118.

c S. Legontius *floruit sub initium seculi, quinti.*

d Reinhardus *dicitur Bruschio, electus anno* 1107, *mortuus anno* 1122.

e Adelgozus *in MS. Saxonico, per hoc seculum* 12 *exarato, traditur anno* 1108 *Henrico Archiepiscopo successisse, et obiisse anno* 1120.

f Conradus *Baro de Abensperg, electus et a Paschale Papa ordinatus anno* 1106, *mortuus senex sanctus ac pius anno* 1147. F

g *Hic est* Simeon, *qui ex monte Sinai Treverim veniens, ibidem reclusus vixit, coliturque Kalendas Junii.*

h Beriengosus *dicitur Bruschio et successisse Focelino, qui præfuit anno* 1101 : *et dicitur* Beriengosus *adhuc præfuisse anno* 1125.

i *Hic Abbas Prumiensis infra num.* 23 *appellatur* Wulfrannus, *proinde non decessit e vita anno* 1103 *ut scripsit Bucelinus.*

k Theodoricus *nomine, quantum ex Bruschio colligimus.*

l *Hi* tres Martyres *coluntur* 31 *Augusti.*

CAPUT III.

Corpus S. Modoaldi impetratum, et solenni pompa elatum, cum aliis sacris Reliquiis.

Sequentis vero diei facto mane, Abbas cum suis cacumen vicini montis conscendit, invitatus illuc a duabus Deo devotis feminis illic in ecclesia beatæ Mariæ inclusis : ibi consolatione et exhortatione alterutro

In Cœna Domini, II Aprilis Abbas donatus particulis S. Beati

A alterutro impensa, suscepit ab eis *a* S. Beati Confessoris pignora, videlicet, dentem ejus et partem costæ, quam ipsæ levaverant manibus suis de sarcophago ejus, ante altare ejusdem ecclesiæ posito. Peractis deinde cum lætitia spirituali tantæ diei solenniis, corporibusque post diutinam jejuniorum inediam refectis, Abbas adjuncto Præposito S. Maximini, cum suis basilicam S. Paulini petiit; convocatisque cum Decano nonnullis priorum Ecclesiæ, primitus ærumnarum suarum ordinem, et multimodi laboris graviter quassati seriem replicavit, et sic protinus intulit: Quoniam monente sancta Scriptura, mœstis solamen jubemur impendere; docet hoc potissimum spirituales spiritualibus exhibere, quoniam ex capacitate et scientia litterarum excusationem non habent ignorantiæ. Quocirca moveat vos nostra intolerabilis, cui condescendendo et miserando interfuistis, tribulatio: et quia nota vobis est, inquantum patientis et compatientis notari potest discretio, eo largior fiat per vos in nobis vestra miseratio et relevatio. Jam enim tempus est, ut liquido declaretis, si caritatis intuitu miseriis nostris præcordialem compassionem impendistis. Recolite

a

ex S. Paulini ecclesia petit sibi dari corpus aliquod

B igitur, benignissimus Pontifex quanta nos pietate susceperit, quanta benignitate dimiserit; quanta spe et fiducia, si quod sperabamus, non contingeret, animarit; quod sic heu! evenisse rerum exitus comprobavit. Spopondit enim et mandavit nobis in vestra præsentia, pulsa omni ambiguitate, Patronum dignum et sanctum Pontificem a vobis expetere; quod et facimus, omni cum humilitate et devotione nostri famulatus, et jugis orationis id promereri desiderantes sponsione; et quid ad hæc vobis animo sedeat indicare.

juxta mentem Archiepiscopi:

33 At illi primum ambiguos circuitus offerre molientes, evadere tentabant, sed constantiam Abbatis in exactione considerantes, et deliberationem ejus rursus Episcopum adeundi, et super hac re denuo interpellandi perpendentes; secreto inter se conferendi gratia in partem secedebant. Nec multum collatione producta rediere, postulantique benigne respondere: Sicut prosecuti estis rei seriem, processisse profitemur: vestro labore flectimur, vestris angustiis movemur, ac orationum vestrarum spiritualiumque beneficiorum impensione delectamur: nec vos diutius suspensos ambiguitate jactari patimur: ideo vestræ voluntatis desiderio satisfacere non cunctamur. Crastina igitur die, secretio-

dataque sibi optione unius e tribus

C rem horam nobis procurantibus, et nobis nuntio vobis intimantibus, venietis: et ex auctoritate Domini nostri Præsulis trium Sanctorum corporum optio dabitur vobis, videlicet Modoaldi, *b* Abrunculi, Bonosi, Pontificum hujus Treverensis urbis. Quod tamen fatemur Deo præsente, qui est inspector conscientiæ nostræ, quoniam, si salva gratia Præsulis nostri vestraque fas esset contradicere, quantum ad nostrum spectat arbitrium, nulli hominum vellemus concedere. At Abbas cum suis ex cordis abundantia læta ducens suspiria, pronisque luminibus atque cervice suppliciter inclinata, A Deo, inquit, vobis retributionis rependatur gratia; quo mediante, mentesque vestras disponente hac nos lætificastis consolatione: His deinde valedictis claustrum S. Maximini lætissimus ingreditur.

b

34 Post hæc Dominica Cœna spirituali jucunditate celebrata, et post modicam fatigati corporis quietem matutinalibus hymnis solenniter expletis, dies illabitur terris, monetque suos Abbas communicandum passionibus Dominicis, ut participes fieri mererentur ejus futuræ consolationis et lætissimæ resurrectionis. Statim, terra licet acutissimo gelu crispata, nudis pedibus prodeunt cum psalmodia, Sanctorum perlustrando implorare patrocinia: cor-

Feria 6 in Parasceve

toque tramite repetentes ecclesiam S. Maximini, psalterium illic cum orationibus congruis terminavere. Completisque in diurnali synaxi his quæ competebant eo tempore, pene jam fatigati ad hospitium rediere: accersitoque venerabilis memoriæ sibique fidissimo supra notato Arnulpho Præposito, de singulis Sanctorum meritis, quorum eis data fuerat optio, inquirere studebant sedulo. At ille, Sunt, inquit, singuli magnæ sanctitatis, magnique apud Deum meriti: sed B. Modoaldus genere et virtutibus nobis est notissimus, et in hoc loco præcipuus. Ad hæc Abbas: Eumdem, ait, beatissimum Pontificem Modoaldum, post Deum et sanctam ejus Genitricem ac beatos Apostolos, puro corde Dominum et Patronum eligo, et devotionem meam et servitium meum meorumque omnium offero; ejus adjutorium ut ad nos venire suosque supplices visitare dignetur, invoco. D

SUB TIETMARO. AB EX MSS

eligit corpus S. Modoaldi

35 Mox ut votum vovit, ecce nuntius fratrum S. Paulini affuit, monens eos properare ad peragendum negotium voluntatis suæ. Qui sumpto thymiamate et mundissima sindone, accelerant promptissime, et cum ipso Præposito Clericorum præsentati E obtutibus, conferunt, quo id agendum sit ordine. At illi, nostrorum, aiunt, unus, alba stola et cappa ornatus, præcedat ferens thymiama; nosque subsequentes cum psalmis et letania Sanctorum ingrediemur habitacula. Quibus auditis Abbas; Nil, ait, obesse si etiam Fratrum meorum unus alba vestiatur, ut duobus præcedentibus ministris, quod agendum est celerius compleatur. His ita dispositis, et in sacrario coram altari stantibus Abbate cum Præposito et monachis suis, necnon paucis Canonicis, orationibusque completis, deinde pallio levato, et Sanctorum loculis relevatis, Decanus S. Paulini sic ait præstolantibus illis: Ecce duo corpora SS. Abrunculi et Bonosi Episcoporum, magni meriti virorum: quem eorum in Patronum et Dominum elegeritis, hic erit loci vestri vestrorumque omnium protector fidissimus, patriæque totius protector potentissimus. Ad hæc Abbas: Sic inquam, ut asseritis non solum non contamur, verum etiam credimus et profitemur: sed quia trium optio data est nobis, D. Modoaldo nos nostrumque servitium devovimus: hunc coram Deo et vobis Patronum et Dominum eligimus, et eum nobis donari devota supplicatione quæsumus.

et ad locum procedens,

quod petierat

36 His auditis subito immutata facie, totisque visceribus tremefacti, videntesque virum tantæ constantiæ a proposito non posse reflecti; revelata arca F lignea, ex omni parte ferreis ligaminibus constricta, et nimium munita, rursum aiunt illi: En ipsum pro quo supplicatis. Videte si inter tot ferrea vincula illum quoquo modo educere queatis. Confestim monachus ille, qui sacris vestibus stabat ornatus, appropinquans et curiosius omnia perlustrans, duos asseres sibi conjunctos in fronte arcæ reperit: quos quia vetustate pene consumpti fuerant, lento conamine pertractans; sejunctos deponit, et introspectis sacrosanctis artubus, ad suscipiendos eos sindonem mundissimam expandit. Mox imposita Antiphona, et apposito thure, in terram toto prosternitur corpore, Clericisque circumstantibus, et cordis tristitiam suspiriis et lacrymis prodentibus, membra sancta singillatim eduxit, et diligenter involvit, tribus portiunculis relictis eis supplicantibus; et pro ipsis mandibulas, S. Abrunculi, brachiumque S. Bonosi largientibus. Suscepto itaque pretiosissimo beati Modoaldi Trevirorum Archiepiscopi corpore, et in scrinio ipsius sacrarii posito, ac clave munito, sibique retenta clave usque ad diem discessionis suæ, exeunt pleni omni exultatione.

cum mandibulis S. Abrunculi, brachio S. Bonosi,

37 Præterea Abbas S. Maximini, secreto rogatus multumque

SUB TILTMARO AB EX MSS.

A multumque flagitatus pro reliquiis S. Auctoris Episcopi, doctusque quanta miracula per eum Dominus in Saxonia sit dignatus operari: considerabat, quod miraculis attestantibus non dedignaretur in cœnobio præsentis Abbatis pro salute inhabitantium exul haberi. Perpendens etiam quod alia multa Sanctorum corpora sufficerent illi; æedituo consulto, jussit ut quantas ejus corporis habere posset Reliquias, secreto concederet eidem Abbati, credens et protestans multis indiciis hanc esse voluntatem ipsius Sancti. Ipse quoque æedituus pridie rogatus et flexus fuerat amore prædicti Præpositi, et familiaritate unius præsentium monachi, sibi quondam in necessario usu ecclesiæ satis proficui Redeunte itaque Abbate cum lætitia ingenti de sacrario S. Paulini, æedituus præscriptus, convocato in partemque deducto eodem monacho sibi noto, testam superiorem capitis S. Auctoris Archiepiscopi, necnon duo de majoribus membris assignavit ei, contestans ejus apud se, excepta modica portione, nihil amplius haberi. Quæ cum immensa gratiarum actione Frater ille suscipiens suo intimavit Abbati. Gaudia gaudiis accumulantur, et in ara cordis laudum victimæ Deo cum B odore devotæ humilitatis immolantur: quæ ad utrorumque dantis sive suscipientis profectum impensæ caritatis igne cremantur.

aliquibus Reliquiis S. Auctoris,

38 Abbas interea processurus ad Missarum solennia Sacerdotali induitur infula, necnon a ministris Ecclesiæ cetera tantæ diei mysteriis congruentia. Interim advenit Præpositus, eorum quæ contigerant super reliquiis B. Auctoris ignarus, et ipse dilectos suos de his quæ didicerat ex revelatione Sanctorum Thebæorum lætificaturus. Jamque Abbate procedente uni monachorum suorum junctus, hoc brevi versiculo est usus: Visitavit, inquit, nos Dominus. Suscipiensque brevibus verbis sermonem, succincte gestæ rei pandit seriem. Deinde Missarum sacrique mysterii celebratione completa, Præpositus Abbati annuntiat universa: assumptoque monachorum ejus altero, necnon Fratre, qui rem sibi revelaverat cum æedituo, cryptam ingreditur secreto, Fratribus reliquis ad recreandum corpora sedentibus in refectorio, et Abbate cum Fratre altero finem rei præstolantibus in exteriori oratorio. Moxque oratione facta Frater ille notum locum repetit, quod obstruxerat, aperit, Sanctorum artus majores et minores educit, et Abbatis monacho cum sindone munda statim porrigit: *c* duobus vero corporibus C pene collatis et diligenter involutis abiere, necnon Abbati cum Fratre præstolanti et oranti magnas reliquias, immensumque gaudium detulere. Qui mox in cœlum porrectis manibus, lacrymasque dulces et lætas profundens ex intimis visceribus, sic intulit pronis in terram luminibus: Sit tibi, bone Jesu redemptor, mœstorum consolatio, laborantium fortitudo, gloria, laus, et jubilatio, qui dignatus es in hac die tuos supplices visitare de cœlo sancto tuo, atque lætificare multiplici Sanctorum patrocinio.

et duobus Corporibus SS. Thebæorum:

39 His omnibus inchoante, mediante, et perficiente divina dispositione, tam gloriose completis, Abbas cum suis omnibus ad S. Maximinum, ejus loci Fratribus se illic caritate detinentibus, cum omni jucunditate spirituali, Sabbatum sanctum, et sacrosanctæ Resurrectionis diem in Dei peregit laudibus. Cujus diei completa vespertinali synaxi, Abbas Decanum S. Petri adiens, ei per semetipsum curavit notificare, se in sequentis diei crepusculo proficisci velle. Quem vir religiosus suscipiens benignissime, statim directa legatione cunctis congregationibus ceterisque Christi fidelibus studuit intimare. Deinde post modicam et brevem noctis quietem, matutinalibus hymnis, ut consuetudinalis sanctorum dierum ordo exposcebat, solenniter completis; jam facto mane Abbas cum suis assumpto feretro, cum D thymiamate et palliis, necnon cruce argentea et deaurata, quæ imaginem redemptoris nostri ex osse decentissime sculptam continebat, quamque ob hoc solum secum detulerat, et ipsa hora nomini S. Modoaldi determinaverat (neque enim Archiepiscopum absque cruce quoquam proficisci decebat) basilicam S. Paulini petiit, seque religiosis Canonicis id jam præstolantibus repræsentavit. Qui statim finita Prima, compulsatis signis cum crucibus, labaro et aqua benedicta, necnon thymiamate, Abbate quoque sacris vestibus induto, ad sacrarium processere: salvisque repertis signaculis, corpus preciosissimi Confessoris Christi Modoaldi cum aliis Sanctorum reliquiis feretro imposuere, dataque Antiphona cum lacrymis, chorum S. Paulini, Missarum solennia festive celebraturi conscendere.

Translationi

40 Et ecce *d* Abbas S. Mariæ, cum omni congregatione sua in albis palliata, cum Crucibus et Evangeliorum libro atque thymiamate, advenit, et celebrationi Missarum devote interfuit. Quibus venerabiliter expletis, et processione congruis laudibus impositis voce solenni, assumpto sancti Præsulis feretro, cum crucibus et reliquo apparatu, cœperunt E proficisci. Quantum ibi fusum sit lacrymarum, quantumque concrepuerit gemituum, nisi qui præsentes fuere difficile fidem dictis possunt adhibere. Quis enim se a fletu poterat abstinere, cum Pastor piissimus, jam cœli Consul, locum, quem per multa annorum curricula cum inhabitantibus protexerat, cernebatur corporaliter deserere; atque in longinquam patriam profecturus, et quasi exul futurus, B. Paulino ceterisque confratribus suis quodammodo videbatur valedicere? Vix egredientibus de choro S. Paulini, ecce procedit obviam devota congregatio S. Maximini, cum crucibus et ingenti apparatu, monachi omnes palliati, et cum laudum melodiis jungunt se præcedenti processioni. Deinde propinquantibus portæ S. Simeonis, occurrunt Canonici ejusdem Ecclesiæ, palliis ornati, suscipientes sanctum Corpus cum crucibus et omni veneratione. Stantibusque bajulis, et thurificatis necnon aspersis Reliquiis, præmissaque oratione, processioni in suo loco se conjunxere. Hoc ordine procedentibus ad medium vicum, ecce appropinquabant instar cœlestis exercitus honorabiles viri, cum contigua sibi congregatione, Principis Apostolorum Canonici, palliis auro gemmisque fulgentibus induti, suscipientes, sed magis educentes corpus Pastoris amantissimi, F cum crucibus et omni ornatu duplici: et incurvantes se cum lacrymis, ac pronis in terram vultibus tanto Pontifici, aspergebant et thurificabant sacra pignora, cum laudibus et oratione solenni.

d accedunt monachi S. Mariæ,

et S. Maximini,

Canonici S. Simeonis,

et S. Petri,

41 Quibus processionis orationem prolongantibus, modicumque progredientibus, occurrit Abbas S. Martini cum suis Fratribus; quorum quanto minor erat apparatus exterior, tanto rutilabat interior abundantibus; quique in quantum facultas suppetebat, piissimi Patris comitatum protelabant, sequentes cum hymnis, et canticis spiritualibus. Subito autem, quasi prorumpentes apes ex alvearibus, confluebant plebs utriusque sexus et ætatis, gestientes interesse comitatui dilectissimi; graviterque se offensum dolebat, quicumque tardior occurreret: non patres dulcedo filiorum domi retinebat: non matres filiarum solicitudo impediebat; non sponsarum amor sponsos aut illas eorum jocundus affectus continebat; non vernaculos domestica cura prohibebat; non servos aut ancillas cujuscumque operis injuncti solicitudo aut timor plagarum coercebat; non pueros aut puellas matris intra domum fames et amor panis, aut extra consuetudo jocorum cohibebat: sed par omnium et concors affectus Patrem sequendi

Abbas S. Martini,

et copiosus populus.

A sequendi Dominumque deducendi erat. Jam tunc enim quodammodo complebatur hujus sancti Pastoris officio, quod ait Dominus in Evangelio: Pastor bonus cum proprias oves emiserit, ante eas vadit, et oves eum sequuntur, quia sciunt vocem ejus. Hi enim erant illarum ovium agni, quibus vice primi Pastoris a Deo sibi quondam commissis verba piæ exhortationis paraverat, quasque dulcedine totius suavitatis præeundo, operando et docendo repleverat.

Joan. 10

42 Hujus prædulcis et largissimi Pastoris abundantiam recolentes, et ejus patrocinii tutelam contra cuncta adversantia fidissimamque protectionem animo revolventes, horumque omnium fieri expertes pro tanti Patris absentia metuentes, et ex intimo cordis dolore suspiria trahentes, hæc ingeminabant lacrymantes: Quorsum, Domine? quid est, Pater piissime? Cur relinquis oves tuas, Pastor amantissime! In quo te læsimus? in quo te offendimus? Numquid non doctrinis tuis nos et patres nostri pronas aures accommodavimus? Sed væ nobis, qui patrocinio tanto destituimur! Et nos, velut amentes et quasi ad epulas invitati, te proficiscentem cum laudibus prosequimur? Vere etenim Dominus noster, de B longe vel prope veniens, sic erat suscipiendus; hujusmodi obsequiis ad misericordiam nostrumque affectum flectendus; sed in longinquas terras profecturus, et extraneæ gentis saluti profuturus, nosque ultra non visurus, nequaquam cum tanto tripudio erat deducendus. Heu quam damnosa processio! quam subita totius patriæ desolatio! quam gravis loci hujus destructio! et, nisi omnipotens Deus manu sua contineat, in profundum terræ submersio! At illi ter quaterque et septies beati, quos Omnipotens talis tantique Patroni honore et beneficiis donavit, quos nostro damno ditavit, quos nostris spoliis dilatavit, quos nostro infortunio prosperavit. Hæc multiplicius ingeminando lacrymis lacrymas addunt, fletusque crebris singultibus adjiciunt.

plurimum dolens se patrocinio ejus privari

43 Hi igitur hujusmodi lacrymabilibus querimoniis interdum utentes, interdum etiam diversarum laudum præconia concrepantes, cum omni devotione et reverentia comitabantur, præcedentes et subsequentes. Nec cunctamur, imo plena fide credimus, ipso die super sacrosancta pignora cœlum patuisse, sanctosque Angelos invisibiliter descendentes et ascendentes obsequium tanto Pontifici præbuisse, tamque mirificæ processionis concordiam et æquanimitatem ordinasse (quæ procul dubio ad trecentos C Clericos æstimabatur habuisse) ut in tanta frequentia nec præcedentes a subsequentibus premerentur, nec subsequentes a præcedentibus traherentur, sed in utroque æqualitas et discretio servaretur. Erat præterea stupendum miraculum videre tot tantasque catervas, utriusque sexus et ætatis, tam reverenter tamque concorditer ex utraque parte processionis incedere, ut quasi maceriæ viderentur quodammodo hinc et inde immobiles stare, quos nec angustior via coarctabat, nec spatiosior dilatabat, ut se removerent ab æqualitate. Tali ordine, tamque decente honorificentia cum divinis laudibus transeuntes longam intercapedinem viæ, tandem ad Pontem inclytum pervenere: statimque de ponte descendens Abbas *e* S. Eucharii, cum suis Fratribus honestissime palliatis, cum crucibus reliquoque ornatu multiplici, obvius processit; sanctumque Pontificem reverenter in ponte suscepit, et per pontem subsequendo cum multiplici laudum tripudio deduxit.

Processio deducta usque ad pontem,

e excipitur ob Abbate S. Eucharii:

44 Hoc ordine descendentibus ab altitudine pontis ecce irruit innumera multitudo finitimæ plebis, cum Crucibus et diversis Sanctorum reliquiis, suscipientes sanctum Præsulem cum dulcibus melodiis. Sed vicinitate montis circumquaque oppositi vetabantur ulterius progredi: depositoque lipsano, circumfluit D cum lacrymis innumera multitudo, jamjamque valedictura Pontifici sanctissimo: incurvatique solotenus viri cum mulieribus, et pio Pastori suas commendantes animas, sacras honorabant Reliquias suis oblationibus, percutientesque pectora sua tristes revertebantur ad propria. Clericis deinde cum monachis in orbem conglobatis et in modum coronæ cingentibus membra sui Pontificis, Archidiaconus Godefridus et ipse Decanus S. Petri, postulato silentio, hoc modo exorsus est seriem sui sermonis. Magnum, inquit, est, carissimi Fratres, hoc mysterium et inæstimabile, atque ad efficiendum omnibus retro seculis incredibile, quod nutum divinæ dispositionis a nobis pene, ut ita dixerim, invitis factum constat hodie, ut tantum tamque præcipuum, omnique reipublicæ nostræ tam proficuum Patronum, a loco nostro vellemus seu auderemus emittere. Hic enim erat spes totius patriæ; in hoc pendebat omnis fiducia salutis nostræ: et quotiens nos cujuscumque tribulationis pulsabat incommodum, in Modoaldo et Euchario totius auxilii nostri patebat refugium. Et revera, nisi quia jussioni Omnipotentis resistere E mortalium nemo sanum sapiens debet præsumere, ad hujusmodi consensum nulla ratio flecteret constantiam mentis nostræ. Enimvero non cunctamur, quamdiu volvitur hujus mundi orbita, ipsius patrocinii solita nos experiri suffragia: quoniam si loci mutatione in patriam, quam ipsi Sancto provisori complacet, ipsius dulcia mittimus ossa: quod his continebatur, cor videlicet et linguam ceteraque carnis ejus nobis reservamus pignora.

SUB TIETMARO, AB. EX MSS. et plebe remissa Archidiaconus perorat ad Clerum,

hujus donationis auctorem,

45 Vos igitur, Fratres carissimi, qui tantarum Reliquiarum estis geruli, pensate, quantum honoris et gaudii largita sit vobis gratia Christi, quantamque laudum vicissitudinem rependere debeatis beneficiis omnipotentis Dei, nobisque largitoribus tanti thesauri. Unum quippe est, quod solum et præcipuum ducimus in æstimatione nostra, quod stabile et inconvulsum scripto firmare disponimus in succedentia ævi tempora, ut simus amodo cor unum et anima una, et mutuæ fraternitatis et societatis, cujus maximum pignus vobis concessimus, inter nos et vos atque nostros vestrosque posteros pactio firmetur perpetua. Commendamus itaque Deo et vestræ fidei, sub testificatione et obtestatione Christi, super salutem et animam vestram, corpus pretiosissimi Provisoris et Pastoris nostri Modoaldi Archiepiscopi, quatenus debitum honorem pro posse vestro F et nosse in feriis et in omni divino servitio exhibeatis illi. His peroratis, sanctisque Reliquiis cum humectatione genarum salutatis, necnon Abbate suisque monachis crebrius deosculatis, ad sua quique rediere cum suspiriis.

et ad eos quibus illa facta.

46 Transmisso itaque amne Mosellæ, in cuneos conglobati viri cum mulieribus, in parte ripæ altera, quasi ultimum valedicentes suo Pastori, laudum concrepabant carmina: quemque ulterius nequibant corpore, luminibus sequebantur et voce dulcisona. At bajuli Sanctorum, arduos montium scopulos confragosque repetentes ascensus, nonnullis pietatis intuitu et amore Sanctorum comitantibus, itinere quo venerant alacres Dominumque vicissim laudantes, ad sua remeare properant. Deinde non absque sudore ascensu ardui montis emenso, ecce contiguæ villæ pene omnes vicani confluunt obviam Pontifici suo, nonnulli etiam toto corpore solo prostrati, fide stantes, et tunsis pectoribus reatuum veniam, vitæ salutem, rerumque commoditatem implorabant voce supplici. Alii autem compulsatis signis ecclesiæ præcedentes atque subsequentes, totis viribus insistebant laudum melodiæ. Quidam vero prona cervice propius accedentes, suosque humeros salutifero supponentes

His transmisso Mosella redeuntibus

undique e pagis occurritur

A SUB TIETMARO AB. EX MSS.

ponentes Iipsano, sibique per vices succedendo Sanctorum bajuli gestiebant fieri; summo devotionis studio se beatos fatentes, seque sanctificari credentes mente et corpore, quicumque sanctitatis tantæ sarcinam merebatur contingere. Sicque recto tramite de vico ad vicum properantes, et aliis jam fessis supplici jam lumine valedicentibus et quasi jam spe recuperata suæ salutis alacriter recedentibus, aliisque cum integra fide et spe salvandi obviam properantibus, et suæ felicitatis f augurium suscipientibus; nonnullis etiam per milliarii et eo amplius spatium procedentibus, in commune nomen Domini laudabatur ab omnibus.

et affertur a Præposito missa

47 Deinde Fratrum S. Maximini tres monachi, a venerabili Præposito Arnulpho ad præbendum ducatum directi, præcedentes e vestigio celeriter subsequuntur, apprehensosque fatigationem itineris alleviare paulisper residendo hortabantur. Ac primo residentibus offerunt pyxidem, Sanctorum pignoribus refertam, a memorato Præposito suis amicissimis recedentibus, et jam per multa temporum spatia non visendis, caritatis intuitu directam, et hæc continentem :

B *aliarum Reliquiarum pyxis :*

Ex sacrario S. Maximini.

De pallio ejus et stola : et
De manubrio cultelli Domini nostri Jesu Christi.

De sacrario B. Mariæ semper Virginis
a venerabili loci ipsius Abbate directa :

De ligno Domini :
De corpore S. Matthiæ Apostoli :
De corpore S. Severæ virginis, sorore S. Modoaldi Archiepiscopi aliasque diversorum reliquias.

iisdem iter suum prosequentibus

48 His devote susceptis lætissimi redditi, quia nec aversos, et in via positos, solique desiderio intentos redeundi, Omnipotens suæ largitatis privaret benedictione; verum tantæ sanctitatis thesaurum eis dignaretur, cum eo quem ferebant, accumulare; grates omnium Largitori satagebant rependere. Deinde ex his quæ caritatis geruli secum detulerant abundanter refecti, cum his eisdem operam dant exercitio proficiscendi. Ingredientibusque saltum, qui semitam occupabat, eorum quidam forte Crucem argenteam, cui ossea imago nostri Salvatoris inerat, quæ nomine S. Modoaldi titulata coram ejus sancto corpore indesinenter ferebatur, incaute bajulans, C ramis humilioribus impingebat : quæ mox excussa a baculo cui inhærebat, cadendo inter duos lapides recte et quasi voluntarie fixa stabat. Res mira, quod tam fragilis ossea materies, tanto impetu ramorum in altum evulsa, et per semetipsam ter seu quater antequam terræ appropinquaret gyrata, super lapides, qui forte conglomerati viæ profunditatem supplebant, quæ minutatim confringi poterat, divina virtute eisdem lapidibus mirabiliter infixa permansit illæsa. Ad declarandum enim meritum sancti Sacerdotis, providebat gratia divinæ dispositionis, ut et meliori cautela Cruciferi corrigeretur incuria, et signum nostræ redemptionis lutei humoris non violaretur immunditia.

e Cruce avulsa imago ossea illæsa erigitur :

et arentibus terris per singulas noctes

49 Addidit etiam adhuc altero miraculo palam facere omnipotentissima largitas Divinæ miserationis, quid mererentur quantumque possent eorum spiritus in cœlis, quorum corpora tantæ devotionis studio transferebantur in terris. Tanta enim erat caumatis ariditas, tantaque terræ siccitas, ut spem totius incrementi suis cultoribus brumalis negare satio pene torrida, et tellus quasi ferrea nullius vomeris acumine suscitari valeret ad æstiva semina suscipienda. Bajulis vero Sanctorum primæ mansionis receptis habitaculo, tanta pluviarum copia

pluvia infunditur,

manavit e cœlo in totius sequentis noctis spatio, ut D herbis omnibus viriditas, et seminibus fœcunditas, atque telluri redderetur culturæ facultas. Et ut clareret liquido, quorum subvenientibus meritis tantæ misericordiæ largitas proflueret arenti mundo, tanta fuit convenientia pluendi et hospitandi, ut una eademque videretur hora, et viantes domus limen subire, et imbrium largitatem effluere. Nec defuit in totius itineris spatio ejusdem divinæ pietatis miseratio, quodammodo famulantibus cœlis venerabilibus Sanctorum exequiis, adeo ut pene singulis noctibus terræ facies madefieret imbrium abundantia : et dierum spatiis, sole et vento temperiem præstantibus, proficiscendi concederetur copia.

cœlo semper per diem sereno,

50 Igitur, ut præmisimus, susceptæ primæ mansionis hospitio, totius humanitatis et caritatis fovebantur commodo; excepto quod hospes vir strenuus, cum uxore satis honesta, conquerebantur, sibi pisces omnino deesse, quibus tantæ religionis viros, ut deceret eorum honorificentiam, valerent reficere. Cujus statim consolatione recepta, videlicet Abbate, totius humilitatis viro, de appetitu se excusante, se lautiores seu sumptuosos cibos non magni pendere; sibi cujuscumque modi victualia, cum caritate impensa, quamvis parva sufficere; se bonæ voluntatis ejus E studio gratias agere fatente, cetera sibi suisque necessaria cœpit disponere; ecce duo viri, functi piscatoris officio, alter prioris ignarus, et ingredientem mox subsecutus e vestigio, uterque tamen præsentis necessitatis inscius, tantam piscium copiam detulere, quæ si nihil alterius fuisset in promptu, omnium præsentium multitudini posset ad esum sufficere.

pisces etiam in hospitio ultro adferuntur.

ANNOTATA.

a *Acta* S. Beati *dedimus* 9 *Maji.*

b *Acta* S. Abrunculi *illustravimus* 22 *Aprilis, et* S. Bonosi 17 *Februarii.*

c *Coluntur hi* Martyres Trevirenses 6 *Octobris, etiam Martyrologio Romano inscripti.*

d Monasterium S. Mariæ ad Martyres *dictum, situm ad littus Mosellæ. Catalogum Abbatum, sed imperfectum, exhibet Bucelinus : et forsan* Folcuinus *aut* Petrus 2 *hoc tempore Abbas erat.*

e Abbatia S. Eucharii, *nunc* S. Mathiæ *appellatur, ob corpus hujus Apostoli istic asservatum, ut diximus ad hujus Vitam* 24 *Februarii. Illic Abbas* Erwinus *sive* Everwinus *præfuit ab anno* 1097 *usque ad an.* 1110.

f *MS.* Angaria : *sed* augurium *omnino sensus ipse requirit.* F

CAPUT IV.

Reliquum iter peractum. Solennis exceptio in proprio monasterio.

Fratres igitur, quos prælibavimus, S. Maximini, postquam in vico eodem, qui sui juris erat, Evena dicta, apud supradictum hospitem cum omni caritate et humanitate nos habuerunt; lucescente crepusculo sequentis diei, præmissis divini servitii ministeriis, ducatum præbentes præcessere, et sacrosanctas Reliquias interdum propriis gestantes humeris, usque Prumiam perduxere. Quo propinquantes, unum e suis præmisere sagacem virum, nomine Burchardum monachum, qui venerabili Wulframno ejusdem loci Abbati Sanctorum intimaret adventum. Quo audito vir strenuæ nobilitatis, compertoque quantæ prosperitatis effectum sit assecuta sua petitio, qua cum ipso Abbate in eodem negotio intercesserat apud Archiepiscopum Trevericæ urbis; laudum grates rependit omnipotentiæ divinæ largitatis.

Proficiscentes solenniter excipiuntur a Prumiensibus

A largitatis. Statimque misso edicto jubet vica nos omnes utriusque sexus et ætatis, cum summa celeritate, in occursum Sanctorum progredi, et Monachorum Clericorumque ordines ad susceptionem tantæ sanctitatis coaptari. Præmissoque Fratre, qui apud eum legationis officio functus fuerat, mandat primum in oratorio S. Benedicti Sanctos suscipi cum reverentia et honore debito, cujus spatioso et remoto atrio Fratres utuntur pro cœmiterio. Inde colliculo, qui prope erat floribus gramineis refertus, transito, ecce cum caterva plebis, devotionis cultum habitu et officio præferentes, procedunt Clerici palliis ornati; qui Sanctos suscipientes, cum crucibus et dulci laudum modulamine, deferunt in ecclesiam sanctæ Dei Genitricis et Virginis Mariæ. Quibus post orationis terminum deductis honorifice, protinus monachorum palliato vallatus grege, se obvium tulit Wulframnus Abbas, vir totius reverentiæ : qui cum crucibus et thymiamatis, ac multiplici apparatu devotionis, reverendas Reliquias deducunt in cœnobium S. Salvatoris : ibique laudibus divinis solenniter expletis, omni humanitatis et caritatis intuitu amplectuntur Abbatem cum suis.

B 52 Deinde sequentis diei matutino lucescente, celebratis mysteriis redemptionis nostræ, Abbas cum suis, concessa suorum præsentiumque Fratrum alacriter suscepta societate, valedictisque suis ductoribus, in osculo pacis et mutua caritate, deducuntur ab omni congregatione, cum multa reverentia et Sanctis debita veneratione. At hospes munificentissimus, appetens promereri dilectionem Dei, memor Scripturæ testantis : hilarem datorem a Deo diligi; et illius beati Job, Non passus sum peregrinum absque viatico præterire, Abbati recedenti piscium copiam largitus est cum caritate; præbensque eis ducatum usque ad villam sui juris, Monasterium *a* nomine, cetera quæ pernoctantibus erant necessaria ex suo ministrari jussit abundantissime : ibique eis devotissime susceptis, tertiamque mansionem facientibus, geminavit obsequia hospitalitatis. At illi proficiscentes, et de die in diem proficientes, sexta diei hora feriæ quintæ, Agrippinam Coloniam peraccessere : statimque præmissa legatione, Sanctorum adventum notificantes suis fidelibus, *b* S. Pantaleonis Fratribus, pro se crebras orationum victimas ex debito fraternitatis offerentibus, et ante quatriduum in Paschalis festi celebratione adventum suum desiderabiliter præstolantibus, immensum gaudium indidere, de optata negotii sui consecuta prosperitate. C Qui voluntarie, absente suo Abbate, se protinus invicem cohortantes, et ornamenta tantæ susceptioni digna exponentes, albati atque palliati solenniter Sanctis obviam processere : susceptosque cum devoto laudum modulamine, in sanctuarium S. Pantaleonis pertulere. Deinde Fratribus suis admodum congratulantes, et pro omnibus quæ voti sui compotes divinæ gratia largitatis adepti fuerant, in commune Dominum benedicentes, totius caritatis officium exhibuere; postulantesque pro sui itineris acceleratione, licet inviti et renitentes, cum omni honorificentia prosequentes deduxere.

2 Cor. 9, 7
Job. 31. 32

a

b *et Coloniæ a monachis S. Pantaleonis,*

53 Die igitur octava resurrectionis Dominicæ, directo tramite et Deo præduce, *c* Suzatium pervenere : in cujus itineris medio juvenis quidam Clericus, vicini loci Canonicus, eis obviam venit, a suis directus Fratribus; dicens, reditus eorum atque optati effectus famam aures omnium perculisse, cordaque immenso gaudio replesse. His dictis ingredientibus vicum ecce plebis innumera multitudo, promiscui sexus et ætatis, in gloriam Sanctorum laudum carmina concrepantes vocibus alternis : quos sequebatur totius venerationis cultu ornata conscio Clericorum, cum crucibus et thymiamateriis, suscipientes et deducentes Sanctorum reliquias, in hymnis et laudum melodiis. Deinde Missarum solenniis, ut tanti diei reverentia Sanctorumque veneratio exposcebat, celebriter expletis; Reliquiarum bajulos in suæ hospitalitatis contubernium suscepit Clericus quidam, Azelinus nomine, vir reverendæ honestatis. Deductis itaque Sanctis cum debita veneratione a liminibus monasterii, nonnullis etiam Clericorum laicorumque piæ devotionis intuitu comitantibus, per spatium itineris, quod computari poterat tertia pars milliarii; ecce familia domus prænominati Clerici, quam vir totius opulentiæ plurimam possidebat, ipso in fronte gradiente, cum Clericis quos secum duxerat, cum crucibus et thure ac reliquo apparatu quo poterat, se obviam ferebat : susceptosque Sanctos cum laudibus carminum, in oratorium, quod ibidem beatæ memoriæ Anno Coloniensis Episcopus in honorem beati Matthiæ Apostoli dedicaverat, deducebat. Placuit igitur exinde missa legatione matrem Ecclesiam Paterbronnensem tanti patrocinii adventu lætificare, Fratresque suos Helmwardenses, jam diutina expectatione et crebra jejuniorum, vigiliarum ac orationum instantia laborantes, quodque potissimum gravabat, in ambiguitatis trutina suspensos, prosperi eventus certitudine relevare. Libet paulisper immorando benignum piissimi Patris affectum pensare, dilectisque filiis suis dulcifluæ consolationis manum porrigentem, spemque perennis lætitiæ denuntiantem, considerare. E

c *dein Dominica in Albis a Suzatensi Clero.*

SUB TIETMARO. AB. EX MSS.

Paderbornensibus et Helmwardensibus

54 Tietmarus Dei gratia, quicquid est aut esse potest, dilectis filiis in Domino. Gaudium vobis et exultatio. Surgite jam, dilectissimi, et de pulvere excutimini, quoniam exaudivit Dominus vocem fletus vestri : quia enim coram Domino vos humiliastis et in eo sperastis, respexit in orationem humilium, et non sprevit precem eorum. Perseverastis enim in cordis et corporis contritione, ideoque vos non fraudavit labiorum vestrorum voluntate : sed præveniens gratuitæ dilectionis benedictione, replevit desiderium vestrum multiplicis patrocinii largitate. Quapropter gaude et lætare, felix Saxonia, quam Rex quondam Christianissimus lingua ferrea divinis subegit legibus; quamque nunc Rex Regum Dominus, per præcipuos suæ dominationis ministros, jam cœli Consules, mirabiliter invisendo, suis revendicat ditionibus. Jucundare, virgo, nobilis Christi sponsa, et mater fœcunda Paterbronnensis Ecclesia, quam cum numerositate filiorum multiplicia beatificant Sanctorum pignora, nunc iterato largitas omnipotentis novo fidelium suorum patrocinio dignanter illustrat, amplectitur, fovet, protegit, et sublimat. Exulta satis, filia Sion, lauda filia Hierusalem cœlestis, ecclesia Helmwardicensis, quia venit tibi de supernis a Domino salus et protectio, gaudium, pax et exultatio. Ut enim similis ceteris ecclesiis tibi collimitaneis fieres in hac parte, postulasti tibi a Domino Patronum salutis tuæ : deditque tibi Deus B. Modoaldum, strennuæ nobilitatis et mirificæ sanctitatis virum, Archipræsulem Treberensis Ecclesiæ : cujus sacrosanctis ossibus conjuncta sunt duo insignia beatorum Martyrum Thebææ legionis corpora, insuper etiam gloriosissimi Protectoris nostri Auctoris Archiepiscopi superior testa capitis, et duo de majoribus membris : quo, ut credimus, suggerente, et nostræ legationis officio fungente, idem venerabilis Modoaldus dignatus est, aula sui Episcopii relicta, apud nos exul dici et esse. Duorum etiam reverendæ sanctitatis et præcipuæ nobilitatis Pontificum dignissimæ deferuntur Reliquiæ : videlicet B. Abrunculi mandibulæ cum dentibus, Sanctique Bonosi brachium, atque gloriosissimi Beati Confessoris dens unus cum costa, aliorumque Sanctorum pretiosissima pignora. Pro his igitur F

missa ab Abbate epistola,

annuntiatur sanctarum Reliquiarum adventus,

SUB TIETMARO AB. EX MSS.

A igitur omnibus beneficiis ejus magnificate Dominum mecum, et exaltemus nomen ejus in idipsum, et omnibus medullis cordis et corporis laudate Deum in excelsis. In susceptione ergo tantæ sanctitatis ornate domus vestræ mentis et corporis, mundate conscientias vestras, abluite culpas, abstergite sordes illicitæ actionis, excutite pulverem ventosæ cogitationis; ne præpotens amicus vester novusque Patronus et Dominus, cum illo nobili suo comitatu veniens, in vobis inveniat quod oculos suæ dignitatis offendat : sed magis operum bonorum referti floribus, odoremque virtutum spirantibus respersi graminibus, obviam procedentes dicatis illi : Benedictus qui venit in nomine Domini.

in quem ab iis parantur omnia :

55 Hujusmodi legatione Fratres Deo devoti, de multiplici laboris anxietate relevati, et ultra quam credi potest exhilarati, protinus exilientes, ecclesiæ signa consonant, et gratiarum laudes intonant; et pleni devotione mentis et spiritus, celebriter prosequuntur hymnum, Te Deum laudamus. Deinde per ordinem sciscitati, et omnem eventus seriem edocti, solenniter disponunt universa competentia tam diu desideratæ susceptioni. Abbas igitur cum suis, cum B largifluæ caritatis copia, benevolo valedicentes hospiti, studium accelerant redeundi : deinde amnem Almana transeuntes, tandem ad urbem Paterbronnensem optato pervenere : quæ cum multis Sanctorum reliquiis, præcipue *d* B. Liborii, Confessoris atque Pontificis Cenomannensis, fovetur et illustratur corpore. Et ecce vir venerabilis *e* Gumbertus Abbas ejusdem loci, cum innumera multitudine promiscui sexus et ætatis populi, nudis pedibus, totiusque humilitatis cultum præferens habitu et mente, Sanctis obviam processit, plena cordis devotione, plebe consonis vocibus in honore Sanctorum Deo laudum melodias concrepante. Congratulabatur enim ad invicem populus Domini et oves pascuæ ejus de adventu et præsentia novi Pastoris et fidissimi Protectoris, cujus confidebant meritis salvari, et patrocinio ab omnibus angustiis liberari. Dehinc portam urbis ingressis, ecce matris ecclesiæ Canonici, procedentes obviam novo Patrono sanctoque Pontifici, susceptos Sanctos cum reverentia et cantu solenni deferunt in sanctuarium gloriosi Confessoris Liborii.

d prope Paterbornam excipiuntur ab Abbate Gumberto e

in urbe a Canonicis,

56 Interim Abbas comperto, quod prona devotione singularem susceptionem instituerant ejusdem loci monachi, nec vacaret illic diutius immorari; salutatis Canonicis sibi congratulantibus, et de C prospero adventu suo Deum collaudantibus; resumpto denuo lipsano Sanctorum, per portam Australem honorifice Clericis prosequentibus egrediuntur monasterium. Progressisque paululum via quæ ducit ad cœnobium, ecce pallida et palliata monachorum concio, omnem devotionis reverentiam Sanctis advenientibus exhibens corpore et animo, incurvatique solotenus, et sacrosanctis supplices cervices supponentes pignoribus, spiritu et mente totisque nisibus insistunt divinis laudibus. Cum hujusmodi venerationis tripudio Apostolorum Petri et Pauli oratorium subeuntes, rursumque melodias cantuum solenniter ingeminantes, Sanctos deferunt in sanctuarium, in quo *f* B. Felicis Martyris requiescit corpus sanctissimum. Deinde videres pariter omnes confluere, videres viritim singulos ex abundantia cordis Abbati suisque caritatis salutationem offerre, intimæ congratulationis affectum impendere, Deum voce et manibus collaudare, qui tantæ prosperitatis et largitatis effectum concessit sperantibus in se. Statim Missarum solenniis celebriter expletis, fessisque Fratribus officiosissime recreatis, lucescente diei sequentis aurora, cum omni veneratione deducentibus monachis et Clericis, prosequentibusque cum

extra ab Abdinckhoffensibus monachis.

f

D carminum modulatione populis, accelerant iter profectionis.

57 Tandem optato suæ possessionis limitem calcantibus, ecce instar regalis exercitus populi circumquaque conglomerati, novis suæ salutis Patronis irruunt obviam, cum Sanctorum Reliquiis et Crucibus præcedentes et subsequentes, in hymnis et confessionibus. Prima igitur sequentis diei aurora, quam illustrabat beati Evangelistæ Marci publica solennitas, quamque majoris letaniæ veneratione colit omnis Christianitas, Abbas cum suis comitibus, multaque frequentia undique confluentis populi, efferens pretiosissimas Reliquias cum letaniis et modulatione solenni, procedit ad explendam consuetudinariam executionem tam celebris diei. Disposuerat enim ipsa die dilectissimis filiis suis et Fratribus palam facere sui laboris et obedientiæ præmium, ac devotissimæ orationis fructum; eorum diutinæ præstolationis desiderium implere, et eos multiplicibus patrociniis lætificare constituens, mutui conventus locum juxta vicum suæ ditionis, Cesle nominatum : quo ubi perventum est, placuit fatigationem viæ residendo alleviare, ut populis late circumfluentibus E copia daretur conveniendi, et Sanctis orationum et oblationum libamina deferendi. Et ecce hi quorum specialis amoris et salutis gratia tantæ viæ tantique laboris fatigatio fuerat expensa, monachorum videlicet Helwardicensium, cruciferis præeuntibus, instar nubeculæ tenebrosæ properabat concio spiritualis, ardoris videndi et complectendi quæ diu concupierat exæstuans desiderio : quos cum diversis Sanctorum Reliquiis præcedebat lipsanum beati Petri principis Apostolorum. Igitur tam pro consuetudinaria letaniarum reverentia, quam pro votivæ susceptionis devotione augenda, nudis pedibus procedentes, atque cum omni mentis et habitus humilitate cominus accedentes, diuque desiderati Patroni et comitum ejus lipsanum contuentes, diutius stare nequibant; sed tertio in terram toto corpore prostrati, novo Domino dulcia lacrymarum libamina, quæ ex plena cordis abundantia lætitiæ spiritualis profundebat affectus, cum nimiis singultibus offerebant.

Helmwardicenses fines ingressis,

25 Aprilis occurrit Conventus cum litania,

58 Tandem erecti cervicibus a terra, hæc ore et manibus intonant voce excelsa : Optato advenisti, Pater desiderabilis, quem expectabamus in ambiguitatis et angustiarum tenebris, te nostra vocabant suspiria, te larga requirebant lamenta. Suscipe jam, F Dominator serenissime, tibi devotos servulos : protege, Pastor amantissime, agnos a Deo tibi traditos. Deinde laudum cantibus solenniter impositis, præcedentes cum Crucibus et Sanctorum reliquiis, veneranda corpora digna reverentia deferunt in ecclesiam B. Joannis Baptistæ : ibique Missarum solenniis celebriter expletis, Abbatis sui pedibus, gaudentes quod eum cum suis omnibus salvum et incolumem receperunt, humiliter prosternunt : susceptique manibus a terra, mox ad pacis et caritatis osculum eriguntur. Quantum ibi gaudii et exultationis atque congratulationis inter spirituales spiritualiter sit habitum, testis est Deus inspector cordium, testis læti rivuli lacrymarum, testis ecclesia videntium et audientium. Abbas itaque Fratribus suis in pace dimissis, ad illationem Sanctorum postera die solenniter agendam, ipse in tuto suorum contubernio positus, fatigationem sui laboris latam jam ducebat levissimam, pro omnibus beneficiis suis glorificans misericordiam Omnipotentis.

et Abbatem suum cum Reliquiis gratulabundus excipit.

59 Beatus igitur Modoaldus, Trevirorum Archiepiscopus, altera die suæ peculiaris et perpetualis sedis domicilium cum tot tantisque comitibus suis ingressurus, atque inibi curiam Angelicis spiritibus et Sanctis omnibus communem habiturus, noluit, quia

Postridie monasterium versus procedentibus,

A quia nec decebat virum tantæ auctoritatis, clam ingredi aut privatim suscipi; utpote quem morum nobilitas et generis altitudo commendabat, et ordinis dignitas extollebat, atque admirandæ sanctitatis meritum insignibat. Quapropter innumera multitudo, tam nobilium quam plebeiorum utriusque sexus et ordinis, videlicet, monachorum, Clericorum, laicorum, virorum scilicet ac mulierum, quorum Deus corda tetigerat, et quos fraternus amor provocabat, quosque devotionis intuitus et desiderium lætitiæ spiritualis amorque divinæ retributionis excitabat, undique confluebat; credens quisque se felicem fore, quicumque tanti Pontificis obsequiis mereretur interesse. Nocte igitur instante, spiritualibus vigiliis, carminumque melodiis, ac divinis laudibus exacta infra ecclesiam B. Joannis; mane autem jam solis jubare mundum universum illustrante; post orationum synaxim Missis ibidem celebratis, Abbas cum præsentium multitudine Cleri ac utriusque sexus plebis, imposito suis humeris feretro, datisque laudum cantibus, in publico cœperunt ad locum diu desideratum, videlicet Helmwardicense cœnobium, procedere, die duodecimo egressionis eorum a Treverica civitate.

B

occurrunt pauperes,

60 Appropinquantibus autem procedunt obviam primi pauperes et egeni, de sumptibus ecclesiæ, jam a Christo B. Modoaldo cum loco ipso collatis, ipsa hora itineris medio abundanter refecti et lætificati; devotione qua poterant sanctum Pontificem suscipientes, et laudes gratiarum juxta suæ scientiæ facultatem concinentes. His hoc modo prætereuntibus, ecce gloriosus militiæ cœlestis apparatus, cordibus videlicet ornatis, corporibusque decenter palliatis, monachorum concio, præcedentibus in capite Cruciferis necnon thymiamateriis cum devotionis studio. Inter hos cum nonnullis cœnobii sui Prioribus procedebat medius Corbeiensis Præpositus, idemque S. Viti Martyris Ædit.uus, gestans in ulnis scrinium, auro gemmisque pretiosis mirifice fabricatum, in quo continebantur pretiosissimæ reliquiæ de corpore pretiosissimi Martyris Stephani. Juxta quem latere dextero incedebat Frater spiritualis, portans lapidibus auroque decenter ornatum lipsanum gloriosissimi Apostoli Petri. Horum duorum Procerum cœli Reliquias sequebantur multorum Sanctorum pignorum in feretro bajuli, cum gerulo brachii B. Auctoris Archiepiscopi; qui dilectissimo fratri congaudens, et advenienti quodammodo dexteram porrigens, in locum quietis et exultationis deducebat, quem faciem ejus præcedens olim sibi præparaverat; quique legatione dudum suscepta, hortatu pio et amica suggestione, hunc adventum ejus illo effecerat.

deinde monachi cum lipsanothecis:

C

Reliquias S. Modoaldi duo Abbates ferendas suscipiunt:

61 Hos utroque latere cum summa veneratione deducentes, et advenientibus se cum debita reverentia obviam ferentes Abbates duo, viri clarissimi, procedebant; qui statim suos humeros feretro devotissime supponentes, et thymiamata thuribulis adjicientes, præsentes omnes ad laudem Dei provocabant. Mox omnis professio, omnis generositas, omnis sexus et ætas in voces cantuum prorumpunt, his incipientibus, illis alternatim respondentibus, consonas carminum modulationes in altum offerunt, ut putaretur sub cœlo nihil esse, quod a laudibus Dei posset vacare. Gaudebant et psallebant monachi, corde et animo intendentes dulcissimo Pastori; congratulabantur et canebant contiguæ regionis Clerici, spem maximam gerentes fidelis patrocinii; exultabant et concinebant nobiles quique, multa clientum manu vallati, fiduciaque magnæ protectionis provocati; concrepabant et plaudebant utriusque sexus et ætatis populi, fide et spe continuæ salvationis excitati: a fragore nimio tam multiplicis

magnoque cum comitatu et exultatione communi,

tamque confusæ vocis omnis terra resonabat, saltuum densitas tinnebat, vallium concava perstrepebant, montium vertices respondebant, fluminum decursus, fontium, stagnorumque sinus mugiebant; ut ad tantæ sanctitatis introitum Isaiæ compleretur vaticinium, Montes et colles cantabunt coram Deo laudem, et omnia ligna silvarum plaudent manibus, quoniam venit Dominus et Salvator in jus et dominium, quod ei prædestinavit ab initio rerum omnium Creator: qui quoniam tanti patrocinii multiplicem largitatem ante tempora secularia suis prævidet fidelibus, laudent illum cœli, terra, mare, et omnis creatura ejus.

D *SUB. TIETMARO AB. EX MSS.*

Isai. 55, 12

62 Igitur cum tam multiplici virorum ac mulierum totiusque creaturæ tripudio, B. Modoaldus, Trevirorum Archiepiscopus et Helmwardicensis Patronus, cum suis sociis et comitibus, beatæ Mariæ semper Virginis ac Principis Apostolorum oratorii recipitur gremio: cujus parietes undique diversorum palliorum varietatibus ornati, multisque luminaribus accensis irradiati, quodammodo hilarizabant in adventu novi Rectoris et Domini. Interim Abbas Pater ipsius monasterii, cum Coabbatibus suis Fratrumque nonnullis, conscenso pulpito postulatoque silentio, pauca populo pro tantæ solennitatis lætitia intimavit, notitiamque Sanctorum et causam adventus eorum replicavit. Deinde fide symboli prælibata, et confessione plebis eminatim suscepta, de indulgentia et remissione præsentium omnium, pro Sanctorum precibus et meritis collata, cunctos admodum audientes lætificavit. Quo facto viri cum mulieribus, senes cum junioribus, pauperes cum divitibus, quisque pro facultatis suæ modulo, Sanctos diversis honorant oblationibus: inter quos Sigefridus Comes, illius regionis Princeps nominatissimus, unum mansum hereditatis suæ S. Modoaldo tradidit cum familia cunctisque redditibus. Erpo quoque, vir illustris et ipse Comes, mancipium unum satis spectabile, cum uxore sua, addita in fabricam sanctuarii lapidum pretiosorum aurique notabili quantitate.

inferunt in ecclesiam:

E

quæ post concionem et oblationem

63 His ita expletis, cum debita veneratione omnium, denuo levatas Sanctorum Reliquias devexit in sanctuarium; collocans eas super beatæ Dei Genitricis altarium, cunctis B. Modoaldo corde et ore solenniter concinentibus: Ingredere jam in locum exultationis sodalium tuorum. Erat hora diei tertia, qua Spiritus sanctus olim fida discipulorum replevit corda; qua etiam Deo devota familia Helmwardicensis cœnobii, tanto Sanctorum patrocinio, vigiliis, jejuniis et orationibus acquisito, meruit lætificari, sexto Kalendas Maji, ad laudem et gloriam omnipotentis Dei. Posthæc die duodecima Maji, qua celebrantur natalis B. Modoaldi Pontificis solennia, multis fidelium ob honorem Dei et reverentiam tantæ solennitatis undique confluentibus, vespertinalem matutinalemque synaxim exegerunt solito celebrius, amplificantes per omnia divinum officium in psalmis et hymnis ac canticis spiritualibus. Lucescente demum aurora diei sequentis, hora tertia jam appropinquante, in arca lignea decenter Abbas, circumstantibus Fratribus, imposita solenni letania, membra sancti Confessoris Christi Modoaldi diligenter aromatibus condivit, pallioque decenter involvit; conjungens eis corporum sodaliumque suorum pretiosissimas reliquias, videlicet B. Auctoris caput et duos artus, S. Abrunculi mandibulas, Sanctique Bonosi brachium, similiter aromatibus honorificentissime conditas, et singillatim involutas.

altari B. Mariæ impositæ,

F

cum aliis reliquiis includuntur capsæ 25 Maji,

64 Moxque finitis letaniis hoc oblationis testamentum obtulit audientibus cunctis: Audite et intelligite, Fratres et commilitones mei, quod vestro consilio et voluntate, in omnia tempora ævi, inspirante Deo, agendum disposui. Hujus beatissimi Protectoris

SUB TIETMARO AB EX MSS *cum instrumento de institutione festi,*

A Protectoris nostri Modoaldi, quem divina largitas post beatam Dei genitricem Mariam, et post Apostolorum Principem, summum nobis Patronum est dignata concedere, Natalem, qui hodierna die colitur, constituimus et volumus annuatim, ac si beati Petri Apostoli, solenniter celebrari: diem S. Auctoris, ac si beati Andreæ Apostoli; aliorumque duorum suis in locis plena officii divini celebritate. Constituimus etiam, ex præcepto Dei et B. Petri Apostoli, ac ipsius Sancti auctoritate, quod nullus successorum nostrorum præsumat violare, ut ex censu allodii, quod Comes Sigefridus eidem concessit in ipsius translatione, cum additamento nostri census, quantum sufficiat, perpetuum lumen ardeat coram altari semper Virginis Mariæ, et ejus venerabili corpore; ut ipsius interventu lux nobis perpetua luceat in perenni felicitate. Commendamus quoque et tradimus ejus donationi et patrocinio nos et omnia nostra, ut locum hunc tueatur et protegat, et inhabitantes in omni sanctitate et religione custodiat, totamque familiam, cum omnibus quæ juris nostri sunt, regat et muniat, ac ab omni tribulatione et pestilentia totiusque necessitatis angustia de B fendat.

fundatione lampadis,

patrocinii adoptione:

65 His dictis, omnibus Amen respondentibus, arcam diligenter clausit, ferreisque nexibus munivit, atque clavis obfirmavit, Fratribus solenniter decantantibus læta voce, Laudem dicite Deo nostro omnes Sancti ejus. Deinde post Missarum solennia levantes arcam, suo imposuerunt loco super altare Dei Genitricis Mariæ cum decenti reverentia: ubi cunctis cum fide quærentibus, meritis Sanctorum sanitatum patrantur beneficia, largiente Domino nostro Jesu Christo, qui Sanctos suos glorificat in cœlo et in terra. Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo septimo; indictione decimaquinta, quarto Idus Maji, a venerabili Tietmaro, sexto Helmwardicensi Abbate, anno ordinationis suæ vigesimo septimo, regnante eodem Domino nostro Jesu Christo, cum Patre et Spiritu D sancto, in secula seculorum. Amen.

et iterum imponuntur eidem altari

anno 1107 12 Maji.

ANNOTATA.

a *Intelligo* Monasterium Eysliæ, *quod Prumia distat 7 vel 8 horarum itinere: nam* Monasterium Meienfeldiæ, *quod Confluentiam venientibus, et inde secundo Rheno descensuris Coloniam, in via fuisset, huc non facit: apparet enim terrestri semper itinere eoque multo breviori usos: alias nihil opus fuisset excurrere Prumiam, sed oportuisset Mosellam Treviris conscendere.*

b *Colitur 27 Julii* S. Pantaleon, *cujus ibidem sacrum Corpus anno 1660 venerati sumus. Tunc autem ibi Abbas erat* Herimannus *a Comitibus Zutphaniæ oriundus, qui B. Wolphelmum Abbatem Brouwilleranum, uti in ejus Vita 22 Aprilis num. 42 dicitur, moribundum inunxit, et a morte sepelivit, ubi dicitur* vir totius honestatis et religionis, *et ipse mortuus est anno 1121 die 19 Decembris.*

c Susatum *vulgo* Soust, *urbs Imperialis et Hanseatica Westphaliæ, in Comitatu Marchiæ.*

d *Colitur* S. Liborius *23 Julii. Ejus illustria Acta seorsim edidit Bollandus noster, id petente Fabio Chisio tum Apostolico Nuntio ad Rhenum, dein Pontifice Maximo, Alexandro VII dicto.* E

e Gumbertus Abdinchhoffensis Abbas *traditur annis 54 præfuisse, et decessisse anno 1120.*

f S. Felix, *Aquileiæ sub Numeriano, cum S. Hilario Episcopo et aliis, passus est 16 Martii: cujus corpus Wolfgangum Patriarcham Aquileiensem misisse ad S. Meinwercum, in hujus Vita num. 109 traditur. Sed pro Wolfgango videtur Poppo substituendus, qui ex Germanorum claro genere ortus cum S. Meinwerco vixit, nisi forte binominis fuit. Pridem autem est quod ex ipso monasterio petiimus historiam istius translationis si qua extat; sed variis intercurrentibus causis necdum eam potuimus consequi.*

VIDE APP. T. VII MAJI NOT. 57 **

D. P.

DE SANCTA RICTRUDE

ABBATISSA MARCHIANENSI IN GALLO-FLANDRIA.

CIRCA AN. DCLXXXVIII

Tempus Vitæ.

C Marchianæ *seu* Martianæ, *illustre hoc tempore monasterium est monachorum Ordinis Benedictini, in Gallo-Flandria ad Scarpum fluvium, inter Duacum et Amandopolim, in quo olim* S. Rictrudis vidua, *in allodio S. Adalbaldi mariti sui, Abbatissa sanctimonialibus præfuit. Nata ea fuerat in Wasconia circa annum* DCXIV, *mortua* IV Idus Maji, expletis septuaginta quatuor incolatus sui annis, *uti Hucbaldus infra in Vita tradit. Auctor miraculorum asserit* feliciter obdormivisse anno ætatis septuagesimo quarto. *Buzelinus lib. 2 Annalium Gallo-Flandriæ refert ejus obitum ad annum Christi sexcentesimum octogesimum octavum. In Acta a Mabillono edita instrusus est* annus DCLXXXVII, ætatis suæ LXXIV, Prælaturæ XL. *Quæ verba in omnibus MSS. desunt. Scripsit ea Acta* Hucbaldus monachus S. Amandi, *ad id excitatus a Stephano Leodiensi Episcopo, ut pluribus indicatur ab Auctore miraculorum lib. 1 num. 17. Ipse eidem Stephano inscripsit hanc Vitam, quam in Prologo asserit a se* editam anno nongentesimo septimo, Indictione decima. *Nos eam damus ex vetustissimo MS. codice monasterii Marchianensis, collatum duplici MS. Audomaropolitano et editione Mabillonensi; quæ tamen a posterioribus partim interpolata, partim truncata est, variis sacræ Scripturæ locis expunctis. Surius eamdem Vitam habuit, sed quia stylus ei videbatur obscurus et simplex, eum in gratiam Lectoris mutavit: recte quidem, ut tunc erant tempora: at nunc majorem gratiam ejusdem Lectoris relaturos* F *nos scimus, si primogenio stylo eam demus: Christianus enim le Roy, monachus Lætiensis, et nostris studiis valde addictus, olim utramque Vitam contulit, et varia menda indicavit, ista styli mutatione inducta, quæ non est operæ pretium hic notare.*

Acta scripta ab Hucbaldo anno 907.

2 *Floruit postmodum circa annum millesimum* Joannes *itidem* monachus Amandinus, *qui rogatu Erluini Episcopi Cameracensis, Vitam ab Hucbaldo scriptam carmine heroico edidit, cum epistola ad Stephanum monachum Gandensem, et hujus ad illum responso; in quo asserit eum* claro Hucbaldi studio pedes dedisse. *Nos quæ ad S. Adalbaldum maritum S. Rictrudis spectant, hinc excerpta edidimus ad diem 11 Februarii: nunc vero, ne moles operis nimium excrescat totum istud poema, quod habemus ex dicto MS. codice Marchianensi transcriptum, ultro omittimus, Hucbaldi relatione contenti. Post illos eodem in argumento sese exercuit quidam* Fr. W. *cujus habemus MS. Epistolam, hujus rei indicem, missam* amico Saswaloni, *facta enim S. Rictrudis mentione sic prosequitur:* De cujus videlicet Beatissimæ Rictrudis Actibus, indignus quidem et parcus

et carmine a Joanne Armandino, quo omisso

dantur opera in S. Rictrudis laudem,

A parcus relator, pauca commisi scripto, in aliquo additamento laudum ipsius, postquam hæc orationum suarum condigno munere, Regi Sponsoque suo cœlesti oblato, retraxit me a seculari visco seu a luporum faucibus. Apposui tamen aliquanta de sanctissima filia ejus et virgine Eusebia, quæ dulcissima harmonia resonat Domino de castissima humilitatis et subjectionis pietatisque cithara: sed et de ceteris, a majoribus nostris cum honore reservatis Christi præclaris militibus, quorum apud nos gratissima et sanctissima requiescunt usque in diem Domini corpora... De situ etiam loci nostri, quem Deus de suo inordinato statu permutavit et ordinavit, venerandi merito Atrebatensis Episcopi, viri religiosi et divina lege admodum eruditi (qui nunc superest diuque supersit) Roberti providentia, in cultu ecclesiastico et religione divina.... de cujus manuum sacra impositione et sacratiore intercessione, ad altaris ministeria peragenda, securior effectus accessi; Deoque, qui tanto Antistiti in Diaconatus et Presbyteratus cœlibatum me reservavit initiandum, benedixi. Nam rudis horum de seculari habitu vel de secularis palæstræ fastu tunc reversus aderam ad monachile B gymnasium, quod votivum et nativum, ignorante causam exilii Richardo Patre Cœnobii, reliqueram. Nam partim irrepente occasione scholarum, partim pro subversione claustrali Marceniarum, diversa instituta peragrans nationum, quodammodo zabulo professus fueram, et fidem seculo feceram, unde non immerito cor meum dolet.

scripta a Walberto seu Gualberto Marchianensi

3 *Is porro qui, pro sui seculi more, soliti in epistolis per solas litteras initiales notare nomina propria salutantis ac salutati, sese ipsum hic scripsit* Fr. W. *in eo quod de S. Rictrude, prout hic innuit ediderat opere* Fr. Gualberti *nomine ad longum expresso sæpe usus est, alternantur enim* W *et* Gu *(ut in* Willielmo *et* Guilielmo *apparet) fere ad libitum. Istud autem opus habemus ex MS. Marchianensi, a D. Christiano le Roy diligenter cum originali collatum, sub hoc titulo,* Textus operis, Sanctorum Marchianensium merita commendantis et præcipue B. Rictrudis: *compositum post mortem Rudolphi Archiepiscopi Remensis, defuncti anno* MCXXIV, *et ante cædem Caroli Boni Flandriæ Comitis, anno* MCXXVII *patratam; siquidem num.* 45 *ipsius operis Archiepiscopus dicitur* bonæ memoriæ, *et in Epistola meminit auctor versuum de illa cæde a se conscriptorum, et a Saswalone reprehensorum eo quod nimium secularis litteraturæ spirarent; ex quibus colligi posse censeo, proximo post dictam cædem anno visum* C *amatumque Walberto Saswalonem, Atrebatensem ut existimo Canonicum, fortassis occasione Ordinum sacrorum Atrebati ab illo susceptorum. Obiit autem Rotbertus Episcopus, a quo Ordines suscepit et sub quo epistolam illam scripsit Walbertus anno* MCXXXI: *quem biennio post secutus moriendo est Amandus Abbas, sub quo ad monasterium redierat idem Walbertus: qui deinde opus alterum scripsit libris duobus, vocavitque* Epilogum vitæ sanctæ et Deo dilectæ Rictrudis, et quædam miracula ejus insignitæ sanctitatis. *Scripsit autem hoc, ut in Prologo dicitur, cum* jam caput distingueretur canis intermixtis, et mors cita cito fixura crederetur clavos trabales temporibus albis. *Quia vero ex simili opere Monachi Anonymi, lib.* 2 *num.* 25 *constat, Gualbertum post suam reversionem* modicum vitæ residuum *habuisse; inferre possumus redivisse illum Marchianas circa annum* MCXXV, *scripsisse de Sanctis et de Carolo Bono intra biennium trienniumve, tum etiam sacris Ordinibus initiatum esse; de miraculis vero composuisse libros anno* MCXXX, *vivente adhuc Amando Abbate, quemadmodum in nota Marginali manu recentiori indicatur; ac denique obiisse infra sextum aut septimum sui reditus annum aut etiam citius, annos fortassis necdum sexaginta natum; quippe qui*

intra an. 1125, et an. 1131,

sub Amando Abbate:

tempore Richardi Abbatis monasterium deseruit, psal- D mos, cantum et cetera, quæ ad cultum divinum pertinent, sufficienter edoctus, cum jam annos pubertatis attigisset: *puta sedecennis aut octodecennis, secundo vel tertio Richardi Abbatis anno, anno Christi* MXCI *ordinati, peregrinatus autem in habitu Clericali annis circiter* XXX.

præmissis tamen 2 libris miraculorum auctoris anonymi

4 *Stylo utitur hic scriptor admodum verboso et luxurianti, et affectata ex verborum transpositione elegantia ac periodorum longitudine subobscuro. Quare lectoris festinabundi tædio consulturus, post Vitam ab Hucbaldo scriptam, omissis tantisper jam dictis operibus, dandos censeo monachi Marchianensis alterius, licet anonymi, et annis fere quadraginta posterioris libros duos,* de Vita et miraculis S. Rictrudis, *erutos ex eisdem Marchianensibus MSS. utpote stylo longe moderatiori et ordine meliori digeri cœptos, post translationem corporis factam anno* MCLXIV, *ut dicitur lib.* 2 *num.* 72 *vivente adhuc Goswino Aquicinctensi Abbate, ut habetur num.* 49, *adeoque ante annum* MCLXVI, *et continuatos usque post annum* MCLXVIII, *quando in juvene paralytico patratum narratur ultimum miraculum*, præcipiente Joanne Abbate *ceteris additum* ad ædificationem audientium. *Atque hæc sufficere plerisque poterunt. Iis* E *vero qui rerum Marchianensium accuratiorem notitiam habere voluerint, dabimus jam sæpe dicti* Walberti *seu* Gualberti *opera, alio tamen quam scripta sint ordine, sic ut primo loco ponatur Epistola ad Saswalonem, deinde libri duo miraculorum, ac denique opus illud cujus ut ante compositi dicta Epistola meminit, cum initio* Epistolaris procemii, *quod habemus* Gerardo missum, S. Trudonis Hasbaniensi monacho. *In quibus hanc mihi licentiam sumam, ut ubi oratio visa fuerit transpositis incongrue verbis nimium intricata, clariorem aliquando faciam ipsis ad naturalem Grammatices ordinem reductis in gratiam lectoris, non vero mutatis; quandoque etiam verba paucula aut lineam unam alteramve expungam, prorsus in contextu redundantem, ideoque claritati officientem.*

finitis an. 1168.

5 *Post Joannem Abbatem, hujus nominis primum, qui usque ad annum* MCLXX *vivendo pervenit, præfuerunt eidem monasterio Henricus, Joannes secundus, Stephanus et Simon, circa annum* MCXCIX *assumptus. Is cuidam Marchianensi monacho occasionem præbuit Chronicon Marchianense scribendi, quod habemus hactenus ineditum, ex eoque dedimus* VII *Epitomen Vitæ S. Adalbaldi. Hujus Chronici auctorem censet Buzelinus Andream Silvium, motus his verbis Simonis Abbatis, in Præfatione relatis*: Magis hæc eum scribere de- F buisse ad utilitatem filiorum hujus Ecclesiæ, quam gesta Regum et bella Imperatorum componere. *Hæc autem gesta Regum a dicto Andrea scripta, sub titulo* Synopsis Franco-Merovingicæ, *a Raphaele de Beauchamps ejusdem monasterii Sacerdote illustrata extant, typis Duacensibus anno* MDCXXXIII *excusa. Fuerant autem ab Andrea Silvio scripta hortatu Petri Episcopi Atrebatensis, ex Abbate Cistercii in Episcopum consecrati anno* MCLXXXIV, *et mortui anno* MCCIII. *Quæ tempora plane conveniunt cum Prælatura Simonis apud Marchianenses anno* MCXCIX *constituti et* MCCII *mortui. Sed si præfationis jam dictæ notata hic verba in suo legantur contextu, apparebit ea fortassis dirigi ad Andream Silvium, ex relatione antiquorum varia Simoni Abbati narrantem, quæ fatebatur scripta non esse; ideoque merito arguebatur, quod externa curans et secularia, domestica et ad spiritualem ædificationem facientia non scriberet. De eo tamen, tamquam aliquo tertio, et qui in operis, a multis etiam antea sed languidius petiti executione segnis fuerit, ibi agitur; deinde auctor ipse sic de se in prima persona loquitur, quasi facturus id quod alter rogatus negligebat.* Igitur secundum Abbatis Venerabilis imperium, licet inculto sermone, de statu ecclesiæ nostræ aliqua dicemus, sed et de

Quæ ex Chronico Marchianensi haberi possent

post Synopsim Merovingicam, non tamen ab hujus auctore scripta,

A de temporibus Regum aliquid interseremus, et de vita specialium Patronorum nostrorum pauca scribemus. [AUCT. DE D. P.] Putamus ergo auctorem ab Andrea diversum esse; eodemque tempore, quo hic incumbebat operi suo, illum quoque scripsisse, indeque occasionem datam eos confundendi; sicuti postea eumdem Andream Silvium, cum auctore librorum primo loco promissorum, qui eatenus aliis Anonymus fuerat, confuderunt Valerius Andreas in Bibliotheca Belgica, et Joannes Mabillon ad Acta et Translationes S. Rictrudis. Interim Mabillon fatetur hunc dictis libris adesse inscriptionem Auctoris anonymi de Vita et Miraculis S. Rictrudis libri duo: [hic omittuntur] et ita hos libros sub nomine Auctoris anonymi continuo allegat Buzelinus, uti et aliud, Chronicon sub Simone Abbate conscriptum, licet suspicetur, uti diximus, ejus auctorem esse Andream Silvium. In hoc autem Chronico nihil relatu dignum reperimus, quod ab Hucbaldo et dicto Auctore anonymo sive Gualberto non fuerit accuratius deductum. Prætermittimus etiam Poleticum Marceniensis Cœnobii, quo vetera ejus jura continentur, et fundi præcipui curiose satis describuntur: quia illud nec integrum nunc in autographo reperitur, nec ad historiam sacram magnopere facit.

B 6 Colitur die XXII Junii S. Rotrudis Virgo, in Andrensi monasterio, anno MLXXXIV per Balduinum Comitem Ghisnensem in diœcesi olim Morniensi nunc Boloniensi constructo, ubi S. Rotrudis Virginis corpus olim adservabatur, postea ad ecclesiam S. Bertini translatum, quod hic anno MDXVI, una cum corpore S. Silvini, ostensum fuit, ejusque costa donata Oliverio Abbati Alciacensi, uti late deduximus ad Vitam S. Silvini 17 Februarii § 4 sub finem. [S. Rotrudis Virgo] Est penes nos MS. Chronicon Andrense, ab anno MLXXXIII ad annum MCCXXIV deductum, quod etiam Lucas Acherius tomo 9 Spicilegii excudit: hujus Auctor Willelmus Abbas, aliqua nominis vicinitate deceptus, unam eamdemque credidit et S. Rotrudem Virginem et S. Rictrudem Viduam; [perperam eadem habita cum S. Rictrude vidua.] quæ licet mater extiterit quatuor liberorum, tamen quia continentissima inter sacras Virgines sanctimonialis vixerit, aliisque præfuerit Abbatissa, etiam Virgo, id est Sanctimonialis, subinde appellatur. Quæ autem de S. Rotrudis corpore, apud Andrenses asservato, traduntur; ea attribuit dictus Auctor corpori S. Rictrudis, quasi illud et non alterius Rotrudis, ab ecclesia Marchianensi fuisset versus ditiones Gisnenses furtim translatum, et in sacello B. Medardi apud Andrenses depositum: quando diœcesanus Episcopus Gerardus, in facto recenti Deum glorificans, factum approbavit. [quasi hujus corpus fuisset ad Andrenses translatum,] Præfuit Gerardus Ecclesiæ Teruanensi ab anno MLXXIV usque ad annum MXCIX, quo hic depositus successorem C habuit B. Joannem, uti ad hujus Vitam XXVII Januarii illustratam cap. 3 indicatur.

7 Hinc liquet dictum Willelmum in suo Chronico plurimum aberrare, asserendo corpus S. Rictrudis Marchianis ablatum, dum in ipso cœnobio adhuc Moniales residerent, et sub spina occultatum fuisse usque ad annum MLXXXIV, id est ultra annos sexaginta post earum extinctionem. [quod cum Marchianis fuerit an. 1633] Nam in loco sanctimonialium, monachis introductis anno MXXIV Abbas constitutus est, et successorem habuit anno MXXXIII Albricum, sub quo corpora SS. Rictrudis et Mauronti adservata fuisse apud Marchianenses tradit Auctor miraculorum lib. 1 num. 17, addens de ossibus eorum ad villam delatum fuisse, quam Osbertus advocatus sibi subjicere volebat. Albrico successit S. Poppo; eique intra mensem vita functo, Wido anno MXLVIII: sub quo ob pestem igniariam multitudinem populorum ad S. Rictrudem accurrisse traditur num. 23. [an. 1048,] At sub Fulchrado Abbate, anno MCV electo, corpora SS. Rictrudis et Mauronti, [an. 1105,] ab altero Fulchrado ibidem Converso, ne deperirent, diligenter et cum summa veneratione custodita fuisse leges lib. 2. num. 3. Dicto Fulchrado deposito subrogatus est Amandus, cujus tempore in crypta corpora B. Rictrudis et aliorum Sanctorum decenter reposita, D locum orantibus reddidisse gratiorem, indicatur eodem lib. 2 num. 10: [an. 1130,] additurque num. 31 aliquas Reliquias Salsacum delatas, coram quibus in processione publica candelæ duæ fuerunt virtute divina accensæ. Dein num. 45 narratur, quod cum corpus S. Rictrudis de veteri loculo in alium recens factum esset transferendum, concessum est, ut id Rinengæ in territorio Iprensi fieret. [an. 1140,] Tunc assumptis duobus loculis cum sacratissimo corpore, quidam ex monachis illuc proficiscuntur, Conventusque devotionis affectu, extra monasterium, quantum licuit, psalmis et laudibus suam Dominam prosequuntur. At gleba sanctissimi corporis anno MCXL in novum loculum reclusa ab Atrebatensi Episcopo, sacrum corpus est Marchianas relatum. Dein anno MCXLIX, ob imminens bellum inter Comites Flandriæ et Hannoniæ, loculos SS. Rictrudis et Eusebiæ in villas, ut eæ protegerentur, delatos fuisse traditur ibidem num. 59. [an. 1149,]

8 Hæc latius deducta sunt, quod supra indicatus Raphael de Beauchamps, monachus et Presbyter monasterii Marchianensis, in Appendice ad Synopsin Franco-Merovingicam pag. 1087 concedat corpus S. Rictrudis olim ad monasterium Andrense delatum, et toto jam indicato tempore scilicet ab anno MLXXXIV ibidem detentum fuisse, atque inde anno MCLXIV Marcianas revectum, dicat, et apud Marchianenses in E scrinio argenteo toto deaurato reconditum. [perperam dicitur ablatum an. 1084 et relatum an. 1164.] Describitur infra dicto lib. 2 num. 70 tota illa historia, et dicitur corpus ante in Ecclesia Marchianensi reservatum in loculo ligneo fuisse, non aliunde apportatum. Porro miramur quomodo Joannes du Joncquoy, Abbas Marchianensis eruditissimus (cujus liberali dono cum Antuerpiæ nostram Bibliothecam inviseret, opus præcitatum accepimus) aliique sub initium allegati, tam faciles fuerint, ut crederent revera corpus S. Rictrudis ad monasterium Andrense fuisse allatum et ibi tam diu conservatum. Habuerunt Andrenses, ut dixi, corpus S. Rotrudis Virginis, quod etiamnum in monasterio S. Bertini asservari, ejusque costam in Alciacensi apud Hesdinium cœnobio, esse testatur Rayssius in Hierogazophylacio Belgico: qui eodem modo asserit corpus S. Rictrudis in Marchianensi ecclesia quiescere, in feretro argenteo inaurato, affabre facto; caput vero in capsula argentea deaurata. Nos reliquias et S. Rictrudis et S. Rotrudis in suis locis aliquando venerati sumus, reliqua ad Vitam S. Rotrudis jam ad prælum paratam dicentur XXII Julii.

9 Antiquam S. Rictrudis venerationem adstruunt multiplices historiæ Vitæ et miraculorum, in iisque relatæ variæ ipsi constructæ ecclesiæ et altaria, atque festivus dies absque opere servili pluribus in locis celebratus. [Cultus sacer 12 Maji] Ejusdem memoria inserta est ad hunc XII Maji Martyrologio MS. Centulensi seu S. Richarii, item MS. Florario, et Fastis excusis Molani, Miræi, Galesinii, Canisii, Ferrarii, Gelenii, Saussayi: item Benedictinis Wionis, Dorganii, Menardi, Bucelini, et Natalibus Canonicorum Ghinii. Celebratur quoque illius et filiarum aliqua elevatio ad diem VII Februarii uti tunc inter Prætermissos monuimus. [7 Februarii,] Aliqua etiam transpositio corporis Rinengæ facta est anno MCXL, feria quarta Pentecostes, ac proinde die XXIX Maji, Paschate ante celebrato die VII Aprilis litteris Dominicalibus GF. [29 Maji,] Multo autem solennior fuit translatio in novam thecam, anno MCLXIV, die Dominica, IV Nonas Augusti, facta ab Henrio Archiepiscopo Remensi et Andrea Episcopo Atrebatensi, præsentibus Abbatibus Martino S. Vedasti, Fulcone Hasnoniensi, Waltero Bergensi, Balduino Iprensi, Henrico S. Quintini Bellovacensis. [2 Augusti,] Denique aliqua ejus memoria inserta est a Molano Additionibus Usuardi primæ editionis; et ejus exemplo apud Canisium et Ferrarium, ad diem XXIX Octobris. Singularis præterea S. Rictrudis cultus est Duaci, in ecclesia S. Amati

29 Octob. A *Amati collegiata, ubi visitur amplum et peregregium sacellum, cum ara S. Mauronto ejusque parentibus sacra, et statuis cultui publico expositis; ubi tertia est S. Rictrudis, aedem sacram Marchianensem manu tenens, tamquam ejus fundatrix. Adservatur ibidem inter alias Sanctorum Reliquias* dens *aliquis* S. Rictrudis : *item in æde S. Petri collegiata est ejusdem* S. Rictrudis junctura una digitorum cum costa ex Reliquiis S. Eusebiæ filiæ : *de quibus, anno* MDXXXVII *donatis authenticum testimonium legitur apud Raissium, in dicto Hierogazophylacio pag.* 412.

Reliquiæ etiam Duaci.

VITA

Auctore Hucbaldo monacho Elnonensi.

Ex MSS. Marchianensi et aliis.

In Christi membrorum compage, sicut excellentiori, sic merito honorabiliori Domino Præsuli Stephano, secundum nomen suum, Apostolicæ Reverentiæ signo ab hominibus quidem coronato, sed demum ob meritorum insignia cum eis, quorum vices exequitur, a Deo coronando; Hucbaldus, omnium exi- B guus Sacerdotum ac monachorum, ejusdem immarcescibilis vernantisque floribus virtutum optat coronæ gaudium.

1 A Clericis et sanctimonialibus congregationis Deo dilectæ famulæ B. Rictrudis rogitatus, apponere novum, ad conscribendum gesta ipsius natorumque ejus, calamum; diu multumque renisus sum, vel quia meam quantulamcumque scientiolam tantæ imparem materiæ noveram, vel quia tanto transacto tempore nulla certæ relationis de his scripta videram vel audieram, veritus, ne forte dubia pro certis, vel falsa pro veris assererem. Cumque renitenti mihi quædam historiarum exemplaria suis ostenderent concordantia dictis; de cetero illis, quorum non contemnendæ videbantur personæ, mihi fidem facientibus, quod hæc, quæ referebant, eadem olim tradita litteris fuerint; sed insectatione Northmannicæ depopulationis deperierint, postremo adjuratus tremendo Divinæ Majestatis nomine, tandem acquievi : et si non ut debui, instituti tamen ut potui, non phaleris deservire verborum, sed ædificationi consusulere legentium cupiens vel audientium.

Vita hæc collecta ex nonnullis scriptis et relatione aliquorum

2 Explicito vero jam opusculo, cum ad recitandum, vel potius vestræ examinandum traderetur excellentiæ, visum est prudentiæ vestræ, et his quæ C ad corroborandam uniuscujusque libri auctoritatem solent a Scholasticis requiri, quædam deesse; persona videlicet et locus cum tempore. Mihi tamen satis superque videbatur suffecisse, si tam præclara tantorum virorum nomina et facta et loca loquentibus scriptis, supprimeretur locus et persona scriptoris, ne per eam veluti per atram nubem obnubilari viderentur astra tanti splendoris. Verum, quia sic placuit sanctitati vestræ, famosa vestri nominis lampade præfulgente, nostri quoque, licet tetræ, illuminabuntur tenebræ : et dum Stephanum Legiensium inclitum Præsulem hujus libelli loquetur Præfatio, nostræ etiam exiguæ fiet personæ mentio. Porro locus, ut nostis, non est mihi cujuslibet nunc, ut olim, celeberrimæ urbis; cum potius libenter me infimum esse gloriarer cœnobitam monasterii beatissimi Amandum, egregii Christi Confessoris, vestri quoque dudi prædecessoris; nisi meis exigentibus peccatis, inde tam crebro fugarer, metu Barbaricæ insectationis. Quid autem dicam de tempore? Quod ut ita dictum sit, pessimum videtur fore : libet dumtaxat cum Psalmista ad Deum proclamare : Lætati sumus pro diebus quibus nos humiliasti, annis quibus vidimus mala. Respice, Domine, in servos tuos et in opera tua. Cogimur denique Apostolum monentem audire : Redimentes tempus, quoniam D dies mali sunt. Ne tamen prætergredi videar auctoritatem vestræ jussionis, nostratum Regum nominibus omissis, innotescat tempus tempore Nativitatis Christi summi Regis, cujus agebatur annus nongentesimus septimus, revoluto Ordine decimæ Indictionis anno hujus editæ scriptionis. Ad profectum Ecclesiæ Catholicæ opto vos feliciter ad vota communia valere.

oblata Stephano Episcopo Leodiensi :

Ps. lm. 89

AUCT. HUCBALDO EX MS. Ephes. 5

absoluta anno 907.

3 Vestra sagax votis faveat prudentia nostris,
Quæ passim suavem famæ diffundit odorem,
Quod cultrix veri retegat quoque nubila falsi.
Hæc nostrum placido dignetur visere vultu
Hoc opus, et justo pensans examine libram,
Emendet mendas, si quas malus intulit error.
Quod si lanx nullo præponderat acta rotatu,
Imparibus neque se miscet fraus partibus ulla,
Congaudere pio justum, Pater, esse labori
Inclite, scis; dignasque Deo persolvere grates,
Quod sumus et sapimus, vitaque movemur in ista,
Dum potius veræ speramus gaudia vitæ,
Quæ nobis pariter Dominus det sumere Jesus,
Sanctorum precibus, quorum signavimus actus.

cum sancta apprecatione.

Sequebatur distinctio capitulorum circiter triginta, adeo E *brevium, ut cum plura eorum tres quatuorve lineas non excedant, ipsi quandoque textui fere coæquetur titulus justo prolixior. Quare superfluum duximus, non modo titulorum verbosam seriem hic apponere, sed vel in margine tam densos numeros adnotare. Quod hic monuisse sufficiat, dum nostro modo vitam hanc in Capita numerosque distinguimus.*

CAPUT I.

S. Rictrudis nobilis in Vasconia ortus. Conjugium cum S. Adalbaldo. Quatuor liberi Sancti. Luctus in obitu mariti.

Cum Francorum gentem, in suis olim primoribus de minore progressam Phrygia, atque ex regali *b* Trojanorum propagatam prosapia, diu quoque fanatica simulacrorum delusam dementia, ad agnitionem veritatis divina voluisset venire gratia : quod ante tempora prædestinaverat secularia, pene in fine temporum seculi, cum industrius Rex Chlodovæus ejusdem gentis teneret sceptra, beatissimi Præsulis *c* Remigii devota perfici decrevit instantia. Qui sacratissimus Pontifex, et sancta morum probitate et admirabili signorum pollens virtute, præfatum Re- F gem, necnon et maximam ipsius exercitus partem, fidei doctrina Catholicæ, atque (ut ferunt) sumpto cœlitus chrismate, una die ad tria circiter millia Christi baptismatis imbuit charismate. Ex illo deinceps tempore magis magisque, et sancta inter Francos religio et super regna sibi collimitanea seu etiam quædam procul posita, a suis partim majoribus elaborata, convaluit eorum dominatio. Quam non suorum feritate morum sunt adepti (a qua Franci putantur a quibusdam nuncupati, eo quod sit in illis velut naturalis quædam ferocitas animi, et mores in eis sint inconditi) sed quoniam geminis magnisque erant columnis fulti, quiqus totus totius Ecclesiæ status videtur inniti; auctoritate videlicet sanctorum Pontificum, honore ejus, cujus vice funguntur, præcellenti; et præpotentium virtute Regum, in administrandis reipublicæ negotiis in omnibus sagaci; idcirco, divina eos præveniente gratia ac subsequente, ad potiora passim fastigia sunt provecti.

a b Francis cum Chlodovæo Rege ad fidem conversis,

c

et valde amplificato eorum regno,

5 Denique ubi quondam peccatum abundaverat, in tantum Dei gratia superabundavit, ut sicut cœlum varia stellarum decoratur pulchritudine, sic et a patre luminum, a quo descendit omne datum optimum et omne donum perfectum, Francorum terra multiplici

inter varios Sanctos

A multiplici perfectorum Sanctorum, tam indigenarum quam et ab exteris regionibus advenientium, utriusque sexus et omnis ordinis, illustraretur claritate. De quorum sacrosancto refulsit collegio, velut quoddam sidus splendore admodum venusto, Rictrudis devota Christi famula, ipsi suo acceptabilis Deo, atque bonis omnibus amabilis ac laudabilis justitiæ et sanctitatis merito. Hæc claro satis extitit *d* oriunda germine, Ernoldo nobili edita genitore, et Lichia genitrice, ex agili pugnacique Wasconum gente. Hujus autem gentis antiquiores primo dicti sunt Vaccæi, a quodam oppido juxta Pyrenæum sito, sic cognominati. Sed postea *e* Wascones quasi Vaccones demutata C in S littera nuncupati; et ipsorum regio, quæ antea dicebatur Vacceia, appellata est Wasconia. Cujus incolæ licet illo tempore pene omnes dæmoniacis essent dediti cultibus, a Deo tamen præelecta Rictrudis sic ex eisdem impiis et sine Deo prodiit hominibus, veluti solet rosa de spinosis efflorere sentibus: quæ ab ipsis incunabulis, cum ætatis teneræ provectibus, honestis est alta et instituta moribus.

Auct. Hucbaldo ex ms.

eminuit S. Rictrudis,

nobili prosapia in Wasconia nata:

B 6 Fuit vero temporibus Chlotharii Regis magni, qui a Chlodovæo ex Francorum Regibus, ut præfatum est, primo ad fidem Christi converso, quartus extitit; seu etiam filii ejus Dagoberti Regis incliti, qui a beatissimo Arnulfo Metensium urbis Episcopo enutritus, ut patri conregnaret atque succederet, sicut de eo scriptum est, et industria dignus et viribus fuit. Hic post defunctionem patris sui Chlotharii regalia sceptra regenda suscipiens, fratri suo Chariberto, non sibi uterino, ad regendum concessisse placuit pagos et civitates, citra Ligerem, et limitem quo tenditur partibus Wasconiæ *f*, seu et Pyrenæos montes, sapienti usus consilio: ea scilicet pactionis facta firmitate, ne unquam adversus ipsum frater ejus amplius quid de regno repeteret paterno. Charibertus igitur Sedem tenens Tolosanam, cum et in partibus provinciæ regnaret Aquitaniæ, non post multum temporis etiam totam subegit Wasconiam ditioni suæ. Præfatus autem Rex Dagobertus, cum in multis optime Regalia jura gubernaret, nimium tamen deditus amori mulierum, eam quam in conjugium sortitus fuerat, eo quod sterilis esse videretur, reliquit, alteramque in matrimonium accipiens, Reginam esse voluit. Cumque super hoc scelere a Pontificibus, maximeque a sanctissimo viro et mirabilium patratore operum Præsule re- C dargueretur Amando; ille indignatione et fastu permotus Regio, eumdem venerabilem Pontificem, non absque injuria, ab omni suo depulit regno. Qui persecutionem pro veritate, quæ Christus est, patientissime tolerans sibi illatam; et quoniam libentissime pro ipso optabat proprium fundere sanguinem, per diversa serendo loca divini verbi semen, tandem inter cetera genuinam Rictrudis aggressus est patriam, scilicet Wasconiam; ut illic et plures et hanc pulchram sibi cœlitus infuso, quo ardebat, irradiaret lumine stellam; reputans etiam, ob illius gentis sævitiam, adipisci se inibi posse martyrii palmam.

ea regione a Chariberto et Francis subacta:

instruitur a S. Amando exule,

7 Interea jam dictus Princeps atque Rex Dagobertus, cum non haberet filium, quem sibi gauderet posse fieri successorem; mœstus super hac re nimium, tertiam quoque suo ascivit lecto conjugem. Tum demum conversus ad Dominum, ac plurimorum expetens suffragia virorum, ex eadem eodem habuit anno, largiente Deo, filium, multis precibus atque eleemosynarum largitionibus acquisitum. Solicitus denique cui potissimum traderet eum sacro fonte diluendum, divinaque lege imbuendum, ut sicut ipse B. *g* Arnulfum habuerat pædagogum, sic et suum a quolibet maximo Dei servorum juxta Christianæ religionis exercitium educari faceret puerum; factique prioris reminiscens et pœnitens, quod tantum in tantæ commiserat sanctitatis viro flagitium; a ministris circumquaque studiosissime perquisitum et vix repertum, ad se reverentissimum petiit revocari Pontificem Amandum. Quid plura? Reducitur ab exilio verus prædicator et operator Evangelii, venerandus Antistes, veluti novus de Pathmo rediens Evangelista Joannes. Fit commune tam Regi quam Optimatibus gaudium, omnique populo solenne de ejus reversione tripudium. D

postea revocato

8 Prostratus itaque ejus pedibus Rex, veniam rogat, facillime impetrat. Fundit precem pro filio; sed ejus frustratur petitio. Respondit enim illi ille ter beatus voce Pauli noster Paulus, militantem Deo non oportere negotiis implicari secularibus. His dictis, e conspectu Regis illico abscedit, sed regalis fervor desiderii minime recedit. Denique quod per se nequit, bonorum suggestionibus virorum perficere gestit *h*. Audoenum siquidem et Eligium, præcipuos in sanctitate et prudentia viros, ideoque Amando harum amatori virtutum merito amantissimos ac familiarissimos, Rex post eum dirigit, probabiles E sui voti executores. Quorum sanctæ petitioni quia fas non erat obviare, sancto annuit, licet coactus Regis placito. Igitur infans Regius defertur, qui non amplius a nativitate quam dies circiter quadraginta habere ferebatur, per beatum Sacerdotem sacram benedictionis suscepturus gratiam; sed jam naturalis amissurus nominis Etymologiam. Namque dum ab eo catechumenus fieret, finitaque oratione, nemo ex illius tantæ multitudinis exercitu Amen responderet, Dominus qui aperit os mutum et linguas infantium disertas facit, os, ut ita dictum sit, non jam infantis sed pueri aperuit; et cunctis audientibus clara voce, Amen, respondit. Res satis stupenda, et circumstantes contra morem siluisse, et hunc contra naturam locutum fuisse. Statimque illum sanctus Pontifex vivifico baptismate regeneravit, atque Sigebertum nominari instituit: quam Charibertus Rex, Regis frater, de sacro lavacro excepit. Sicque Dominus dum Sanctum suum mirificavit, et in conspectu Regum magnificavit, et ipsos et utrumque exercitum magno gaudio atque admiratione in hujusmodi signo replevit. Sequenti post hoc anno Charibertus Rex, nec mora post ipsum filius ejus parvulus obiit, omneque regnum illius cum Wasconia *i* Dagobertus Rex suæ potestati redegit. Hoc totum, et propter quædam præcedentia, maximeque pro his quæ sequuntur, interposui; ut legentes vel audientes noverint, quæ B. Rictrudis fuerit causa in Franciam veniendi. F

ad baptismum S. Sigeberti:

9 Temporibus ergo præfatis, cum crebro Francis Wasconia fieret permeabilis, Rictrudis puella bonæ indolis, jam facta nubilis, videtur, diligitur, atque eligitur a quodam Francigena *k* Adalbaldo nomine, natalibus orto præclaris et justis. Mater denique ejus Gerberta fuerat filia S. Gertrudis, in monasterio, nunc Hammatico dicto, a se ædificato requiescentis. Ipse etiam a puero optimis institutus disciplinis, copiosis pollebat fundis et divitiis, atque in aula Regis carus valde erat et honorabilis: dignus plane vir, qui maritus existeret dignæ Rictrudis. A quo juxta morem desponsatur, dotatur, atque in contubernium matronale, licet quibusdam nolentibus puellæ consanguineis, assumitur. Causa vero uxoris ducendæ non fuit incontinentiæ, sed caræ sobolis habendæ. Sed ea conveniunt in utrisque, quæ spectari solent in eligendo marito vel uxore. In viro enim virtus, genus, pulchritudo et sapientia, quæ ex his ad amoris affectum potior est, inerant: in uxore autem pulchritudo, genus, divitiæ, et mores, qui magis quam cetera quærendi sunt, habebantur. Et

nubit S. Adalbaldo.

Heb. 3

A Et ne multis immoremur secundum Apostolum erat
1 Cor. 6 illis honorabile connubium et thorus immaculatus.
Non enim surda transierant aure ejusdem verba
Apostoli : An nescitis quoniam membra vestra tem-
plum sunt Spiritus sancti, quem habetis a Deo et
non estis vestri? Empti enim estis pretio magno,
glorificate et portate Deum in corpore vestro. Item-
cum eoque ut Christianos decet vivens, que Uxori vir debitum reddat, similiter et uxor
viro. Et illud, Nolite fraudare invicem, nisi forte ex
1 Cor. 7, 3 et 5 consensu ad tempus, ut vacetis orationi. Et iterum :
1 Thes. 4. 3 Hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra, ut absti-
neatis vos a fornicatione, ut sciat unusquisque ve-
strum suum vas possidere in sanctificatione et ho-
nore, non in passione desiderii. Talem ergo servantes
fidem conjugii, proponebant ante oculos et illud
Apostoli : Unusquisque suam uxorem sicut seipsum
Eph 5, 33 diligat, uxor autem timeat virum suum. Itemque
Mulieres subditæ estote viris, sicut oportet in Do-
mino. Viri diligite uxores vestras, et nolite amari
Colos 3. 19 esse ad illas. Igitur compage fidei et caritatis sic
adhærentes sibi, ut essent duo in carne una, et non
jam duo, quia una caro; unanimes uno ore et con-
B cordi operatione, honorificabant Deum et Patrem
Domini nostri Jesu Christi, omnibus diebus suis ser-
vientes Domino in sanctitate et justitia coram ipso,
qui habitare facit unanimes in domo.

10 Dati quoque sunt eis filii secundum benedictio-
nem Domini, quam primo dedit homini, Crescite,
inquiens et multiplicamini. Fuitque eis primogenitus
l nomine *l* Maurontus, postea Abbas et Levita san-
gignit Maurontum Clotsendem, Eusebiam, Adalsendem, ctus; et filiæ tres sacræ Virgines; Clotsendis, post
obitum matris ejus monasterii Rectrix; Eusebia,
bona Dei cultrix, secundum interpretationem sui
nominis : post has quoque Adalsendis : quos, cum
essent parentes eorum justi, et per seipsos et per
familiares sibi servos Dei educaverunt et erudierunt
in timore Domini, auctos ab infantia benedictione
cœlesti. Mauronto siquidem venerabilis Deoque di-
m gnus Sacerdos *m* Richarius Pater spiritualis extitit,
eumque per sacrum baptisma Deo regeneravit. Clot-
sendem egregius Pontifex Amandus, quia sacris di-
gnisque manibus e fonte salutari excepit, in omnibus
Deo dignam reddidit. Eusebiam vero ex sacro lava-
cro Nanthildis Regina, uxor Dagoberti suscepit. O
Sap. 4 vere beata et Deo beneplacita progenies! De hac
denique dicitur recte : O quam pulchra est casta ge-
neratio cum claritate! Vere etenim cum donis spi-
Psal. 127 ritualibus sic plerumque ditantur justi etiam bonis
C temporalibus, sicut canit Psalmographus : Beati
omnes qui timent Dominum, qui ambulant in viis
ejus. Labores manuum tuarum quia manducabis,
beatus es, et bene tibi erit. Uxor tua sicut vitis
abundans, in lateribus domus tuæ : Filii tui sicut
novellæ olinarum in circuitu mensæ tuæ. Ecce sic
benedicetur homo, qui timet Dominum. In quibus
verbis licet spiritualis sit intellectus, tamen secun-
dum hæc datur aliquando justis et temporalis pro-
fectus.

11 Post hæc bonæ et laudabilis memoriæ Adal-
baldus, devotæ Christi famulæ Rictrudis maritus, a
n *S. Adalbaldum occisum luget:* pago *n* Austrebatense, ubi etiam pluribus locupleta-
batur possessionibus, eundi Wasconiam nimium
triste suis iter arripit. Quem nobilis matrona Ri-
ctrudis aliquantulum prosequitur, sed quam citius
domum, prout ei jussum fuerat, mœrens revertitur:
mens enim futuri quodammodo præsaga doloris, jam
portendebat, quod adhuc ignorabat; et quod nondum
patiebatur, jam veluti lamentabatur. Quid multa?
Inter eundum insidiis malignorum, et, ut fertur,
eorum, quibus sanctum displicuerat matrimonium,
vir justus appetitur, vulneratur, perimitur : honori-
fico deinde, ut decebat, tumulatus obsequio, defun-
ctus seculo, vivit Deo. Vivit, inquam, vivit ejus
felix anima, illi cohærens qui vera est vita : quod D
attestantur signa, quæ ob illius declaranda merita, AUCT. HUCBALDO EX MS.
ad ejus mortua frequenter ostenduntur ossa. Neque
multæ fiunt moræ in his nuntiandis Rictrudi Dei fa-
mulæ : quæ tam tristi perculsa relatione, non modico
afficitur animi mœrore; augescitque sensim dolor,
dolore dolentium sobolum; crescit luctus, luctu lu-
gentium familiarium.

12 Transacto tandem aliquando tanti fletus tem-
pore, init cum philochristis sibi familiaribus, maxi- *et seculo renuntiare decernit.*
meque cum Amando sanctissimo Dei Pontifice, et
capit consilium salubre. Proponit denique ei ille
verus consultor animarum illud Pauli Apostoli : Mu- 1 Cor. 7
lier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit:
quod si dormierit vir ejus, liberata est; cui vult
nubat, tantum in Domino : beatior autem erit si sic
permanserit secundum meum consilium. Ad quod
illa erigit aurem, erigit et mentem. Audit etiam ab
eo, imo exaudit et illam dulcem et amplectendam
Christicolis Evangelicam vocem : Si quis vult post
me venire, abneget semetipsum et tollat crucem
suam et sequatur me. Et : Qui non renuntiaverit Luc. 14, 33
omnibus quæ possidet, non potest meus esse disci- E
pulus. Itemque : Si vis perfectus esse, vende omnia, Matt. 19, 21
quæ habes et da pauperibus, et habebis thesaurum
in cœlo, et veni, sequere me. Et iterum : Omnis qui
reliquerit domum vel fratres, vel sorores, aut patrem,
aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter
nomen meum, centuplum accipiet, et vitam æter-
nam possidebit.

ANNOTATA.

a *Hæc olim quasi splendida fuerunt excogitata, et passim a medii ævi scriptoribus assumpta : quorum primus forsitan fuit, qui Chlodovæi ætatem sibi mendaciter arrogans sub nomine Hunibaldi imposuit Trithemio. De origine Francorum egimus* 1 *Februarii ad Vitam S. Sigeberti* § 1.

b *Regnavit* Chlodovæus *ab anno* 480 *ad* 27 *Novembris anni* 509.

c *Colitur* S. Remigius *Kalendis Octobris, de tempore ejus Sedis et baptismo Chlodovæi, egimus* 6 *Februarii ad Vitam S. Vedasti* § 2 *et* 3, *et ad Vitam S. Aviti* 5 *Februrii* § 2.

d *Circa annum* 614, Chlothario 2 *tunc monarcha facto, qui superfuit usque ad an.* 628.

e *De* Vaccæis *et* Wasconibus *consule quæ diximus ad Vitam S. Amandi* 6 *Febr. cap.* 5 *litt.* e. F

f *Commodius legeretur* usque ad.

g S. Arnulpho *sacer est dies* 18 *Julii.*

h *Coluntur* S. Audoenus 24 *Augusti et* S. Eligius 1 *Decembris.*

i *Anno* 630.

k *Colitur* S. Adalbaldus 2 *Februarii, ubi lector quæ ad ipsum spectant accurate exposita reperiet.*

l *Coluntur* S. Maurontus 5 *Maji,* B. Clotsendis 30 *Junii,* S. Eusebia 16 *Martii,* B. Adalsendis 24 *Decembris.*

m *Acta* S. Richarii *dedimus* 26 *Aprilis.*

n Austrebantum *includitur Scarpo, Senseto et Scaldi fluviis, uti latius exposuimus ad Vitam S. Adalbaldi* § 3.

CAPUT II.

S. Rictrudis viduæ sanctitas, vita monastica cum filiabus, Mauronti Clericatus.

In his sacris ac vitalibus verbis figens anchoram *Nuptias secundas etiam a Rege propositas respuens*
mentis Adalbaldi relicta, sed Dei dilectrix et a Deo
dilecta Rictrudis; omni postposita ancipitis mora
deliberationis, ejus salubribus se acquieturam polli-
cetur

A cetur monitis. Sed ecce, et salubri Præsulis consulto, et pio sanctæ Matronæ voto invida diaboli nititur obviare subreptio. Nec movet in his perturbandis infimos quosque vel mediocres, sed summos seculi Primores : per ipsum denique Regem ejus tentat suadere animo, uti se suorum cuidam Optimatum secundo copulet connubio. Quod cum illa prorsus aspernaretur, plurima blandimentorum hortamenta, sed incassum, profunduntur. Cumque ad hæc penitus in Deo fixus illius status non moveretur, Regalium terror minarum, licet frustra, illi proponitur. At illa pari modo sævientem parvipendit, ut blandientem. Et quia ex tribus Philosophiæ partibus illam quam maxime, quæ est in actione et causa recte conversandi, apprehenderat, quæ Græce Ethica, Latine Moralis dicitur, et bene vivendi magistra cognoscitur; quæ etiam in quatuor principales virtutes, prudentiam scilicet atque justitiam, fortitudinem sive temperantiam dividitur : hic singulis sua reddens, sicut per justitiam Deo magis quam hominibus obedire disposuerat; et per fortitudinem nec illecebris emolliri, nec adversis frangi poterat; sic per prudentiam caute indignationem a se Regiam submovere; et per temperantiam, humilitatis regulam modumque vitæ in omni verbo vel opere servare satagebat. Usa denique consilio sui Symmystæ, Deiferi scilicet Amandi, atque ad tempus dissimulans immobile in Dei servitio sui propositum voti, acturam se ex hoc cum ejus consilio vel permissione spondet Regi, quod utilius judicaretur fore sibi.

prudenti consilio S. Amandi usa

B

eum ad convivium invitat : a

14 Et quid multis immorer? Cum ita Regem suspectum reddidisset, veluti ejus voluntati parere vellet; in prædio suo, hoc est in villa *a* Baireio, opiparum et Regiæ condignum magnificentiæ instruit convivium. Invitat cum Optimatibus Regem, et inter prandendum sale conditorum omnes lætificat suavitate sermonum.

Postquam exempta fames et amor compressus edendi,
Tum multo clara exhilarans convivia Baccho,

Surgit, et non trepide sed constanter, non tepide sed ferventer, non segniter sed sagaciter, non muliebriter sed viriliter, quod conceperat mente, perficit opere. Primoque sciscitatur a Rege, si concederet sibi in domo sua quod vellet agere, libera coram eo uti potestate. Ille autem annuit propere, reputans quod sumpto poculo, ut moris est pluribus in cogendo bibere; se vel convivas suos deberet lætificare. At illa, secundum salubre sui consiliatoris Amandi incliti Præsulis consilium, ex suo sinu prolatum, invocato terribilis Dei nomine et auxilio, capiti superponit, ipso Rege et cunctis stupentibus, jam benedictum ab eodem Pontifice velum. Quo facto Rex ira permotus, ingratas derelinquens epulas, abscessit e convivio. Illa vero jactans cogitatum suum in Domino, totam se suosque ejus commisit arbitrio, ut ab eo enutrirentur et solatiarentur misericordi semper solatio.

et coram eo sacrum velum capiti imponit :

C

15 Ac primum facultatibus et possessionibus sibi relictis, ordinatione prudenti distributis, et spinosis hujus seculi curis a terra cordis sui penitus extirpatis; quæ antea in conjugali vita ferebat trigesimum, postmodum, duplicato germine, fructum cœpit in viduitate ferre sexagesimum : et quæ prius, dum in membris suis Christo ministrare satageret, fuerat Martha; jam secus pedes ejus residens, audiendo et custodiendo verbum illius, facta est Maria : et quoniam ipso attestante optimam partem, quæ ab eam non auferetur, elegit; optimum ejusdem partis dilectæ et electæ præmium in recompensatione percipere meruit. Sane ut quod homo gerebat interior, ostenderet quoque exterior; sicut mutaverat habitum

curis secularibus depositis

Luc. 10, 24

mentis, sic mutat et corporis. Pomposas projicit vestes, quibus ornabatur nupta, cogitans aliquando ea quæ sunt mundi, quomodo placeret viro : et una cum eis exuitur omni seculi hujus impedimento, ut quamvis videretur vidua, id est, divisa a viro, jam non esset divisa animo; sed solicita semper quæ Domini sunt solummodo, quomodo placeret Deo. Induitur viduitas vestibus, quæ ipsa sui specie monstrarent contemptum mundi istius. Nam sicut albæ vestes exultationi et solenni congruunt lætitiæ, ita nigræ humiliationi et lugubri conveniunt tristitiæ. Unde et caput, quod est principale corporis, tetro velatur amictu; ut principale animæ, id est mens, velanda signetur mœroris et pœnitentiæ luctu. Qui dum brevis sit, et, ut ita dicam, momentaneus, eam operatur consolationem, de qua ait in Evangelio Dominus : Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Et alibi : Amen amen dico vobis, quia plorabitis et flebitis vos, mundus autem gaudebit; vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium.

D

vestes nigras assumit :

Matth. 5

Joan 16, 20

16 Et ut quondam expertas corporis voluptates, et molestas evinceret dæmonum suggestiones, cum nimiis vigiliis et orationibus continuis, crebra ducens jejunia, *b* esophorio amicitur cilicino; cujus assiduis punctionibus edomaret libidinis punctiones, et (ut dictum est a poeta) sine Cerere et Libero Venus frigeret, atque veraciter cum Psalmista caneret : Ego autem, cum mihi molesti essent, induebar cilicio, et humiliabam in jejunio animam meam, et oratio mea in sinu meo convertetur. Locum vero ubi spiritualibus daret operam exercitiis, cum consilio et auxilio sæpe dicti Præsulis, qui eidem erat a secretis, elegit valde congruum, monasterium scilicet Martianas vocatum, quod ab eodem Pontifice super fluvium Scarb fuerat constructum. Cui perficiendo et ordinando idem Præsul discipulum suum præfecerat Abbatem S. *c* Jonatum, venerabilem virum, cujus adhuc in eodem monasterio sacrum corpus habetur reconditum. In quo et monachorum Ordinem B. Amandus haberi voluit : sed jam dictus Abbas sanctimoniales, pro ut sibi visum fuerat, aggregavit. Hunc ergo locum, satis opportune remotum, Dei famula Rictrudis expetiit, atque B. Amando consentiente, et inter Regem et ipsam reconciliationis officium fungente, cum privilegio Regiæ auctoritatis accepit; quatenus ibi, licet in fragili posita corpore, corporeas fortiter concupiscentias superaret. Et non hoc solummodo, verum adversus aereas potestates, adversus rectores mundi tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus colluctando, et ea pariter cum mundo devincendo, triumphum victoriæ et condigna certaminis præmia a superno Spectatore expectaret et perciperet.

corpus affligit jejunio et cilicio :

E

b

Psal. 34

in Marchianensi cœnobio statuit degere :

c

F

17 Ut autem ad hæc feliciter peragenda sufficeret, omnibusque exempli gratia a quanta perfectione conversationem suam cœpisset, palam fieret; juxta illud Evangelicum, Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est : post abjectas a se onerosas prædiorum et divitiarum sarcinas, post professam Deo viduitatis continentiam, et post sumptum sanctum sanctimonialis habitus indumentum; seipsam tantummodo exhibere oblationem vivam, sanctam, Deoque placentem non contenta; etiam terræ, hoc est ventris sui, sacras ac præcipuas sanctæ et individuæ Trinitati offert primitias, præfatas videlicet tres filias, candidas veluti columbas, gratissimas illi scilicet hostias; ut corde et corpore immaculatæ, et perpetuam virginitatem servantes, Agnum, Virginis matris filium, quocumque ierit sequantur sinceritate cordis et carnis; vernantes flore illibatæ virginitatis in corpore, ac nitentes puritate inviolatæ

Matth. 5

3 filias Deo consecrat

A inviolatæ veritatis in corde; ut sint semper sine macula ante Dei thronum, cantantes ei canticum novum, hoc est gaudentes cum eo de carnis incorruptione in perpetuum. Quod canticum licet possint audire, nemo tamen poterit dicere Sanctorum, nisi illa candida turba incontaminatorum.

ad cultum perpetuæ virginitatis.

18 Hæc cum verissime ita sint, audite, obsecro, et auribus percipite omnes qui habetis audiendi aures, quibus adhuc fas est ad Angelicæ privilegia castitatis assurgere, et tam præclari contubernii societatem acquirere, atque cum eis tam dulcem novi cantici melodiam personare. Properate, currite, festinate, ac memores uxoris Loth, retro respicere nolite. Putidam luxuriam fugite, carnales concupiscentias calcate. Omnis caro fœnum, et omnis gloria ejus tamquam flos fœni. Hæc exhortatoria cordis vestri penetrent intima, quæ non ex meis edita, sed ex Patris Augustini Doctoris egregii verbis, quibus Virgines hortatur, sunt mutuata. Pergite, inquiens, sancti Dei pueri et puellæ, mares ac feminæ, cœlibes et innuptæ: pergite perseveranter in finem. Laudate Dominum dulcius, quem. cogitatis uberius: sperate felicius, cui servitis instantius: amate ardentius, cui placetis attentius.

August. de S. Virg. cap. 28

B Lumbis accinctis et lucernis ardentibus, expectate Dominum, quando veniat ad nuptias. Vos afferetis ad nuptias Agni canticum novum, quod cantabitis in citharis vestris: utique tale, quale nemo poterit dicere nisi vos. Et sequitur post pauca: Sequimini Agnum, quia et Agni caro utique virgo est: sequimini eum virginitate cordis et carnis, quocumque ierit. Quid est enim sequi, nisi imitari? Quia Christus pro nobis passus est, relinquens vobis exemplum ut sequamini vestigia ejus.

Marchianensi cœnobio se includit

19 Rictrudis igitur Dei fidelis femina, quæ se totam illi in sancta devoverat continentia; tres quoque filias uni despondit viro Christo, in ætate adhuc tenera, ut prædicto modo ejusdem Agni semper sequerentur vestigia, et Canticum, quod illa nequibat jam per se, per suarum citharas filiarum ei faceret personare. Omnibus tam sapienter dispositis, et cunctis exuta seculi curis, gymnasium monasteriale, ubi stadium vitæ præsentis agonizando percurreret, et contra diabolum luctando decertaret, palæstricorum more sic nuda, ne in aliquo ab adversario maligno teneri posset, et oleo peruncta gratiæ cœlestis ingreditur; et juxta quod ait Apostolus in

I Cor. 9,

C agone contendens, ab omnibus se abstinet, suoque exemplo filias vivere edocet; Mauronto primogenito suo adhuc in laicali habitu Regalibus obsequiis ac negotiis militaribus, corpore potius quam mente, detento: de quo in sequentibus opportunus erit nobis sermo.

In natali Dominæ mortua filia

20 Illis igitur diebus moritur Adalsendis, novissima filiarum ejus: et quæ postrema fuerat ingressa januam vitæ præsentis, prima ingreditur januam mortis. Et quare dicimus moritur? cum anniversaria circuli revolutione, ipsa sacrosancta Dominicæ Nativitatis solennitate, quando huic mundo peccatis mortuo advenit remedium, quo mors cum suo fugatur principe, hæc, non mortua, sed potius luci vitæque sit edita perpetuæ? At bona Rictrudis, inter adversa fortis et longanimis, quid tunc ageret, duobus sibi occurrentibus affectionibus animi valde contrariis, gaudii scilicet ac mœroris? dum hinc intonantem toti orbi audiret Angelum, Ecce Evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo; hinc suam præ oculis haberet mortuam, quam esse dolendam ipsa naturæ cogeret conditio? Virilis tamen, quod ei inerat, animi robur muliebrem superavit affectum: nec passa est sibi dominari luctum mortis filiæ, vel esse ibi locum tristitiæ, ubi natalis celebrabatur vitæ. Et ut paucis absolvam digna me-

dolorem differt usque post festa,

moriæ: debitum sepeliendi officium completur fidelium more, remota caros suos lugendi consuetudine. D Sic exactus est primus, sic secundus ac tertius sequentium se solennitatum dies.

tum Bethlemiarum matrum exemplo lugere incipit.

21 Quarto denique succedente die, quo sancta recolit Ecclesia victimationem parvulorum, pro Christo ab Herode jugulatorum, et miserabile matrum justitium; prudens Rictrudis, sciens quid cuique deberet impendere tempori, et quia tempus et tempora sint omni rei sub cœlo; ideoque distinguens tempus gaudendi et tempus flendi; post sacrorum expletionem mysteriorum, quibus ad Dei laudem eisdem sanctis Martyribus honor exhibetur, non dolor; votaque dantur ceremoniarum, non lacrymarum; cum sibi ceterisque sanctimonialibus jam parata esset refectio corporum; illa convocatis omnibus ait: Nunc vestra socialis, o dilectæ sorores, caritas eat, et de donis Dei cum gratiarum actione participans gaudeat: Me autem exemplo Dominarum mearum matrum scilicet sanctissimorum puerorum innocentum, quorum hodierna die ploratus et ululatus auditus est multus, meam quoque innocentulam quodammodo simili, hoc est immatura morte præreptam, lugere permittat. His dictis amicum mœrori locum E secretum petiit, atque ut naturæ competebat, dolori satisfecit. O laudabilem et imitabilem in prudentia, longanimitate, et patientia feminam! quam laudent in portis opera ejus. O mulierem fortem! quæ in castitate accinxit fortitudine lumbos suos, et in boni perseverantia operis roboravit brachium suum; ideoque non est extincta in nocte lucerna ejus!

S. Mauronthus infans a S. Richario in equum assumptus,

22 Verum quoniam in præcedentibus beati viri Mauronti facta est mentio, non abs re videtur breviter quid narrandum de eo. Hic ut prælatum est, egregii Sacerdotis Christi Richarii in baptismate spiritualis extitit filius. Accidit vero aliquando, ut idem venerabilis Sacerdos, tam pro sanctitate quam etiam pro familiaritate, beatam equo vectus viseret Rictrudem. Cumque post sacra colloquia, quibus pariter dulces vitæ cœlestis sumpserunt epulas, vir Dei, conscenso equo, redire vellet ad propria: eadem quoque Dei famula, dilectionis causa a domo paululum progressa, gestans in ulnis suum quidem naturali generatione, illius autem spirituali generatione filiolum, ejus secuta est vestigia, quatenus ipse parvulus benedictione muniretur paterna. Sed cum jam vir Dei equo sedens eumdem in manibus accepisset infantem, sive ad benedicendum seu ad deosculan- F dum; omnium bonorum hostis et invidus diabolus insolitam immisit equo ejus ferocitatem. Arreptitiorum namque more insaniens, dentibus frendens, pedibus calcitrans, nimium valido huc illucque impetu discurrens, geminatum utrisque, sed unum Sacerdoti et matri incusserat timorem. Sacerdos denique sibi et puero, mater Sacerdoti metuebat et filio. Et quid illa ageret anxia? Jam pene exanimis, quasi imminentem præ oculis spectans adesse mortem, offuscatum lacrymis avertebat vultum, ne amborum simul miserabilem cerneret occasum. Sed et familia tristis, dolens et ejulans, magnis instabat plangoribus, ad triste congregata spectaculum. Servus autem Dei, ne laberetur, manu tenens parvulum, orationem fudit ad Dominum: qua completa, et puer ad terram delatus est incolumis, quasi levis advolaret avicula; et equus pristinæ redditus est mansuetudini velut ovis placida. At mater tandem recepto spiritu, filium quoque recepit sanum, et in ulnis levavit ridentem: sicque tam ingens tristitia in magnum cunctis, qui aderant, versa est gaudium: quod nemo debet ambigere præstitum meritis amborum. Et quoniam tanta Dei omnipotentis est clementia, ut unde malignus hostis inhiat justos atterere, inde eos magis magisque faciat proficere, hæc quoque

et periculo præcipitationis miraculose ereptus.

quoque

AUCT. HUCBALDO EX MS.

A quoque tentatio ad profectum virtutum provenit beato viro. Nam reputans secum, Dominum Deum suum, dum ad humani generis pergeret redemptionem, ad insinuandum humilitatis exemplum, non superbo schemate, id est, non equo phalerato, sed strato sibi ab Apostolis vectum asello; ipse etiam postea, si quando instaret illi alicubi necessitas eundi, simili exemplo eodem usus est gestatorio.

adultior sponsalia contracta dissolvit,

23 Postquam vero ad viriles pervenit annos, idem venerabilis Maurontus, Regali adhærens, ut ejus poscebat nobilitas, lateri, ipsius continuis ut dictum est, obsequiis mancipatus, etiam vinculis innectitur sponsalibus. Sed carnalis citius amoris voluptuosas, in quibus veluti pedem posuerat, solvit compedes, animarum lucrifactore Amando Præsule ei suggerente spiritualis amoris suavitates, et æternæ jucunditatis dulcedines. Sed cum suæ mentis votum sanctæ retulisset matri, quod nequaquam suæ contubernio sponsæ vellet uti; illa metuens ne forte per abruptos lasciviæ discursus, ut quorumdam moris est juvenum, latam et ad inferos ducentem deliberaret viam sequi; maxima percellitur mœstitia animi, rursumque poscit Amandum, medicum morbidarum mentium, succurrere sibi. B Qui Marcianis adveniens, lenibus sibique notis verborum fomentis eam demulcens, pristinæ in Deum reddidit alacritati. Acta deinde ab eodem Antistite Missarum celebritate solenni, cum et ipse Maurontus astaret in præsenti, aspicit sæpedictus Antistes apem ter gyrare ejusdem verticem viri. Vir autem Deo plenus intelligens statim quid portenderet hujus præsagium signi, advocato eo hortatur, ut quam celeriter perficiat opere, quod olim et ille jam cœperat corde, et sibi revelatum agnoverat Deo auspice. Quod et ipse nequaquam distulit facere.

probante consilium S. Amando:

et ejus manu in Clericum attonsus,

24 Tum sanctissimus Pontifex Amandus, eum juxta morem Ecclesiasticum benedicens, decisa, capiti ejus coma, in Clericum totondit, et coronæ signum gestare fecit; per hæc quæ agebantur exterius innuens, quæ horum significatione servanda essent interius : scilicet ut summitas denudata capitis esse nuda et aperta Deo significaret omnia secreta cordis; et quidquid cogitatur vel agitur in occultis, oculis patere cuncta cernentis; frequens vero resectio capillorum, doceret resecanda frequenter malarum superflua cogitationum; decus quoque coronæ utrumque exprimeret, et summi tiaram Sacerdotis, et Regalis diadema dignitatis; ut per hæc nosset ad Regale se pertinere Sacerdotium; necnon et post expletam diversarum tentationum sufferentiam, at- C que in his probationem per patientiam, se merito percepturum vitæ æternæ coronam, a Deo diligentibus se repromissam. Quod et idem sanctus vir Maurontus, non solum ex salubri hujus Præsulis traditione, sed etiam ex sancta sanctæ Scripturæ suscipiens et memoriæ commendans lectione et admonitione studuit devotisssime, ut assiduo semper impleret opere. Factus namque postmodum Levita, eidem nomini et officio condigna morigerari curavit conversatione et vita. Et ut clara editus prosapia, Regis quoque præclarus fulsit in aula, Regia honoratus bulla, utpote prudens Notarius, Regalium præceptorum conscribens edicta. Cui etiam ad capessendum cumulandumque sanctæ conversationis emolumentum, sanctum sancti viri *d* Amati Episcopi Deus addidit collegium. Qui beatus vir, electus et sublimatus ad Episcopatum urbis Senonensium, eo tempore quo *e* Theodoricus Rex iniquam exercebat tyrannidem, insimulatus falso quasi de infidelitate apud ipsum, in Perrona monasterio sito in oppido Virmandorum, cui sanctus præerat Abbas Ultanus, subire jussus est exilium. Deinde post excessum beati Ultani, traditus est præfato Dei famulo Abbati Mauronto, ut eum custodiæ manciparet in suo, qui Broilus dicebatur, monasterio, ab eodem nuperrime constructo, D in territorio Lætia vocato. Quo suscepto, ut ejus religiosam expertus est conversationem, sicuti servando cœlesti thesauro omnem omnibus vitæ ejus diebus famulandi adhibuit diligentiam, habens in eo pulcherrimum suæ suorumque confratrum vitæ et sanctitatis speculum.

ordinatur Diaconus

d

e

et S. Amatum custodiendum suscipit

ANNOTATA.

a Bareium : *in libris miraculorum* Bajerium *nominatum lib.* 1 *num.* 5 *et lib.* 2 *num.* 83 *dicitur esse in* Comitatu Atrebatensi : *ibi, media inter Duacum et Atrebatum via, est* Marville, *quam mutato nomine hic notari scribunt aliqui. Si sola spectaretur affinitas nominum, potius intelligerem villam* Bray *dictam, eique vicinum* Marœul, 4 *aut* 5 p. m. *ab urbe* ; *ut prædium Sanctæ, ubi res gesta, olim ad priorem, nunc ad alterum pertinens locum, appellationem variarit.*

b Esophorium *vestis interior, ut latius exposuimus* 23 *Januarii in Vita S. Joannis Eleemosynarii auctore Leontio cap.* 7 *litt.* f *Mabillon excudit* elephorio, *sed quid eo significetur non explicat.*

c *Colitur* S. Jonatus *Kalendis Augusti.* E

d S. Amato *sacer est dies* 13 *Septembris.*

e Theodericus, *post obitum Chlotarii III in Regem assumptus anno* 670, *sed inclusus monasterio, post obitum Childerici anno* 675 *regnum recepit, de quo tempore hic agitur : et traditur ab eo* S. Amatus *anno* 678 *in exilium missus.*

f S. Ultani *Acta dedimus* 1 *Maji, ubi, uti et* 5 *Maji ad Vitam S. Mauronti, reliqua explicantur.*

CAPUT III.

Acta cum S. Eusebia filia. Hujus et SS. Amati et Mauronti atque ipsius S. Rictrudis obitus.

S. Eusebia duodennis præficitur Hamatico monasterio, v

Interea Dei famula Gertrudis, quæ fuerat avia Adalbaldi viri venerabilis, longævitatem vitæ accumulans operibus bonis in Hamatico monasterio a se ædificato, ubi etiam sacra virgo Eusebia ejus educabatur proneptis; viam ingreditur universæ carnis. Cui velut loco regiminis eadem succedit Eusebia, puella quidem bonæ indolis, sed adhuc satis teneræ ætatis, utpote duodennis. Mater vero ejus Rictrudis, vere Christicola, profundiori usa consilio atque F prudentia, bene sciens quod multos multis exercitatos virtutibus maligni hostis seducat astutia in ætate quoque jam matura, metuebat pro filia, ne forte serpentina tentaretur fraudulentia, si libertate potiretur immatura : quapropter ad se eam venire, et secum voluit habitare. Illa vero renuente atque in Hamatico conversari volente, mater ejus Regales compulsa est aures pulsare, quo suam ipsius auctoritate filiam potuisset recipere. Quo concedente, missaque epistola reverti præcipiente, mœsta ad matrem sancta regreditur Eusebia ad monasterium Marcianas, cum suæ proaviæ sanctæ Gertrudis corpore, et cum Sanctorum Reliquiis, quæ ibidem fuerunt reconditæ, atque cum omni sua congregatione. At mater ejus voti compos effecta pluribus filiam hortabatur monitis, secum in spirituali Deo deservire militia. Quæ libentissime quidem ejus parebat dictis, divinis se mancipando jugiter obsequiis; sed refragari ejus nequibat intentio ab amore loci sibi veluti genialis.

unde abstracta ad matrem,

et noctu secedere illuc solita

26 Unde fiebat frequentissime et noctibus pene singulis, ut post Vespertinalis completionem synaxis, dum capere cum ceteris quietem putaretur corporis, illa pro dissimulatione relictis ante stratum sandaliis, ad Hamaticum pergeret silentio intempestæ

A stæ noctis *b*.... cum sua collectanea, aliisque fidis, ut putabat, sui secreti sociis. Ibique celebratis Vigiliis, omniumque horarum Officiis, ad monasterium Marcianas, fideli peracto furto, revertebatur mox satis hilaris, quatenus et ibi non deesse videretur nocturnalibus seu matutinalibus horis. Nec defuit qui hæc auribus intimaret maternis. Iterumque eam convocans, et mulcendo blandis, et terrendo sermonibus compellabat asperis, quatenus illam revocaret a suæ proposito voluntatis, sciens pro certo eam detineri secum corporis potius proximitate quam mentis. Cumque nec per se nec per amicos seu familiares suos quidquam proficeret, in re hujusmodi inito consilio cum suo filio Mauronto *c*.... visum est utrisque, verberibus illam, pro ipsa inobedientia, et quasi quadam animi pertinacia, debere castigari. Quod cum placuisset matri ab eodem fratre ejus fieri, eo jubente, inter brachia coarctata famuli, adjudicatæ subditur correptioni. Et quia isdem, a quo tenebatur, puer accinctus erat gladio, dum inter angustias verberum hac et illac se flectit Virgo, ejus tenerum latus, ut fertur ensis illius læditur capulo; in tantum, ut pluribus, quibus postea supervixit annis, purulentam mixtamque sanguine ejiceret salivam oris.

et ideo jussu illius castigata,

B 27 Cum vero neque sic a cœpto ejusdem sacræ Virginis cessaret intentio, convocant Episcopos vel Abbates illustresque viros e vicino, qui omnes agebant cum ea diverso modo, quatenus a tali revocaretur desiderio. Illa autem cunctis multum constanti renitebatur alloquio. Qui dum inflexibilem ejus cernerent animum, matri dederunt consilium, ut illam ad cupitum redire permitteret locum. Quod et mater annuit, licet invita, religiosam illius conversationem suasoriis roborans monitis, Deoque precibus eam commendans sacris. Quæ diu desiderato potita votorum effectu, cum omni sua plebecula, accepto iterum sanctæ suæ proaviæ corpore, cum venerandis Reliquiis Sanctorum, gaudio plena ad monasterium repedavit Hamaticum. Ibique angelicam agens vitam in terris, in mediis ipsius adolescentiæ annis rapitur ad thalamum Sponsi cœlestis; ne, sicut dicit Scriptura, malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius: et consummata in brevi, explevit tempora multa; placita enim Deo erat anima illius; propter hoc properavit educere illam de medio iniquitatum.

tandem illuc redire permittitur — *ibique reliquam vitam degit.* — Sap. 4

28 Enimvero propter ineptam quorumdam garrulitatem, libet paulisper exacuendo stylum protelare, C quo illorum perfodiantur linguæ, qui loquuntur adversus justos iniquitatem in superbia et in abusione; qui ponunt in cœlum os suum, dum eis detrahere non verentur, qui jam exempti de terrenis, cum Deo in cœlestibus regnare creduntur. Aiunt enim strophas commentantes hujusmodi: En, quales isti dicuntur esse Sancti, Mater innoxiam insequitur filiam, Deo militare volentem: Filia sicut hostem, sic propriam execratur et refugit matrem: Filius matre consentanea, sororem refugam, asportato clam signo proditam, dirissimis velut furti ream afficit verberibus pene usque ad mortem; quam etsi non statim perimit, longo tamen dolorum cruciatu tabescere facit. Hæccine Sanctos Deoque placitos efficiunt? Quæ in istis sanctitas? Quæ pax? Quæ caritas? Quid ergo nos tam insani capitis hominibus respondebimus? O stulta vesanæ mentis arrogantia! O rabida fatuorum, non hominum, sed canum oblatratio! Quid dabitur, aut quid apponetur ad linguam dolosam, nisi sagittæ potentis acutæ, id est verborum Dei omnipotentis jacula, ex sanctarum prolata Scripturarum pharetra? Quæ tam sunt efficacia, ut non modo ora loquacia, sed ipsa quoque fumida transfigant corda.

Huic Sanctorum facto obtrectantes

29 Ac primum tales Evangelico percelluntur tonitruo: Nolite, inquit, judicare et non judicabimini, D nolite condemnare, et non condemnabimini. Insonet dein tuba Pauli Apostoli: Tu autem quid judicas fratrem tuum? Itemque: Tu quis es qui judicas alienum servum? His addatur: Nolite ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus, qui et illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium; et tunc laus erit unicuique a Deo. Audiat et illud Jacobi: Nolite detrahere alterutrum, fratres mei. Qui detrahit fratri et judicat fratrem, detrahit legi et judicat legem. Sed et hoc quod Deus loquitur per Psalmistam; Os tuum abundavit malitia, et lingua tua concinnabat dolos: sedens adversus fratrem tuum loquebaris. Et paulo post: Arguam te et statuam contra faciem tuam. Itemque: Disperdat Dominus universa labia dolosa, linguam magniloquam. Et iterum dicit Scriptura: Qui detrahit fratri, eradicabitur. Cur ea miseri non pertimescitis? Ut quid loqui diligitis vanitatem et quæritis mendacium? Perdet Deus omnes qui loquuntur mendacium? et: Quoniam dilexistis iniquitatem magis quam loqui æquitatem, et dilexistis verba præcipitationis, id est, blasphemiæ lingua dolosa, E propterea Deus destruet vos in finem.

AUCT. HUCBALDO EX MS. compescit auctor — Matth. 7 — Rom. 2, 1 — 1 Cor. 4, 5 — *docens nil temere judicandum,* — Jac. 4, 11 — Psal. 49, 19 — Psal. 11, 2 — Jac. 4, 11

30 Audite si potestis, et animadvertite: Rictrudis mater sancta, non filiam persequitur innocuam; sed ejus immaturam considerat ætatem: sciens quia omnia tempus habent, et quod omni negotio tempus fit. Et quoniam, ut sapientissimus ait Salomon, Puer qui dimittitur voluntati suæ, confundit matrem suam; auditque Scripturam dicentem; Filiæ tibi sunt? conserva corpus illarum; quin potius idcirco illam secum manere desiderat, ut suis eam potissimum exhortationibus et exemplis ad perfectiora provehat. Filia quoque ejus Eusebia, licet cœlesti Regi sit desponsata, non tamen beatam tumide aspernatur aut despicit matrem, cum sui Sponsi tale noverit esse dictum; Honora patrem et matrem, ut sis longævus super terram; sed in nisu gratiæ ejus, qui illam annulo suo subarrhaverat, ejusque solummodo flagrans dilectione, nullius alterius amoris, nec suæ quidem matris affectum sibi exhiberi volebat, ne se vel immodico ab insiti fervoris amore sejungeret.. Sed et frater ipsius Christi minister Maurontus, non odio, non crudelitate suam flagris torquet germanam, sed fraterna potius caritate, quasi insolentem, et (ut ita dictum sit) veluti parenti inobedientem, ut ipsa poscebat ætas, castigat infantu- F lam, sciens scriptum: Qui parcit virgæ, odit filium: et quia virga atque correctio tribuunt sapientiam. Et quid mirum si mater et filius humano falluntur judicio sacram corripiendo Virginem, ignorantes adhuc divinam, quæ inerat illi, gratiam, cum Prophetæ sancti sic aliquando ex suo humanam quasi ex Dei spiritu proferant sententiam? Cessent ergo, cessent stulta stultorum vaniloquia: non enim poterunt assignari operibus iniquitatis, quæ prodeunt ex radice caritatis; ipsa attestante Veritate, quæ dicit: Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Adhuc vero quod hujus occasione facti virgo beata corporali dum adviveret subjacuisse dicitur infirmitati, quis non videat hoc ad cumulum jam collatæ gratiæ profecisse illi? Ut dum deficeret corpore, roboraretur spiritu, juxta illud Apostoli, Cum enim infirmor, tunc potens sum. Obstruatur ergo os loquentium iniqua, quoniam de his per Isaiam Prophetam vox intonat divina: Dabo opus eorum in veritate, et fœdus perpetuum feriam eis, et scietur gentibus semen eorum et germen eorum in medio populorum. Omnes qui viderint eos, cognoscent illos; quia isti semen, cui benedixit Dominus.

et innocentiam S. Rictrudis, — Prov. 29 — Eccli. 7, 16 — *S. Eusebiæ,* — Exod. 20 — *ac S. Mauronti defendens* — Prov. 13 — Matth. 6 — 2 Cor. 12 — Isai. 61, 8

31 Decessit autem vere bona cultrix Dei Eusebia virtutibus plena XVI die Martii, qui est XVII Kalend. Aprilis

Moriuntur S. Eusebia 16 Martii,

A Aprilis. Postquam vero sanctum Episcopum sibi amabilem et monachum Amatum Dominus ad cœlestem patriam, ex hac molestæ peregrinationis ærumna, idibus Septembris assumpsit; sacrum corpus illius sacer Maurontus in sua possessione honorifice tumulavit: totaque hereditatis suæ prædia per chartarum instrumenta illi contradidit. Ipse quoque venerabilis Abbas Maurontus, Deo dignus Levita, licet sanctæ matri fuerit superstes in hac vita, post expleta piæ administrationis munia, tertio Nonas Maji, functione liber debita, ut condigna laborum suorum perciperet præmia, ad cœli subvectus palatia, perenni cum Christo vivens vita, jugi cum eo lætatur gloria.

Auct. Hucbaldo ex MS. S. Amatus 13 Septemb.

S. Maurontus 5 Maji,

32 Sed ut ad ea quæ cœpimus redeamus explicanda, Rictrudis devotissima Dei famula toto nisu mentis, toto famulatu corporis, bonis operibus dedita, ambulans de virtute in virtutem, dilatato corde cucurrit infatigabiliter viam mandatorum Dei in stadio fidei et justitiæ, patula hauriens aure: Currite dum lucem habetis, ut digna haberetur accipere bravium cœleste. Et ut in omnibus se exhiberet perfectissimam illius imitatione qui dixit: Non veni facere voluntatem meam; se quoque alterius regimini B subdens, ejus imperiis obedientissime paruit; ceterisque famularum more famulans, illud quod dictum est: Non veni ministrari, sed ministrare; præ oculis semper attendit; nec usquam vel unquam septa monasterii egrediens, exemplum bonorum operum seipsam cunctis præbuit in humilitate, in obedientia, in patientia, in castitate, in jejuniis, in vigiliis et orationibus continuis, in longanimitate, in mansuetudine, in modestia et benignitate. Et quid multa? Ut filia diei semper ambulavit in luce, cujus fructus est in omni bonitate et justitia et veritate. Sicque in sanctarum virtutum perseverans proposito, expletis septuaginta quatuor incolatus sui annis, quarto Idus Maji, diu desiderato potita votorum gaudio, corpusculum terræ, sanctam vero animam reddidit cœlo. Sepulta autem est in eodem loco honorifice a Dei Sacerdotibus, aliisque in Ecclesiasticæ dignitatis ordinem ipsi militantibus, seu etiam quam plurimis Christianæ religionis viris ad exequias tantæ matris undique confluentibus, de temporali quidem ejus absentia mœrentibus, sed de æterna, qua cum Christo fruitur gloria gaudentibus. Et nunc cum spe ineffabilis gratulationis præstolatur magnum diem potioris suæ glorificationis, quando illud quod seminatum est in corruptione, surget in incorruptione; et quod seminatum est in ignobilitate, surget in glo- C ria: et quod in infirmitate, surget in virtute; tunc denique illa felici resurrectione, duplici glorificatione glorificanda, in beata resurget gloria, cum Sanctis omnibus in parte dextera meritis suorum actuum feliciter coronanda.

et S. Rictrudis abdicato regimine

Joan. 6, 38

Matth. 20

12 Maji:

sepelitur honorifice,

33 Ne quis vero ambigat de istius Dei famulæ vivacium meritorum efficacia, experimenta nobis præbent veracia plura ostensarum virtutum insignia, ad exanimata ejus corporis membra: Ibi etenim cæci visum, surdi auditum, muti sermonis officium, claudi gressum, febricitantes ac variis ægrotationibus laborantes optatam frequentius receperunt, et nunc usque poscentes cum fide recipiunt sanitatem. Et hujus testes rei adhuc supersunt multi, et eorum qui sanitatis desideratæ dona sunt consecuti, et illorum qui hæc videntes Deumque in Sanctis suis mirabilem laudantes de ejus beneficiis sunt gratulati. Te igitur, sancta ac Deo dilecta famula Rictrudis, toto quæsumus affectu cordis, ut tuis sacris intervenientibus precibus et meritis, quibus variarum nexus infirmitatum absolvis, nos quoque a nostrorum solvas peccatorum vinculis: quatenus cum benigni Jesu gratia his expediti, in tremendo sui die judicii, cœlis ardentibus ac terris, ipse nos a gehennalibus ereptos flammis, tecum ad æternæ rapiat gaudia felicitatis, D cujus misericordiæ et miserationis nullus est finis: cui est cum Deo Patre sibi coæterno, et sancto Spiritu regnum et virtus, honor et gloria, per infinita secula seculorum. Amen.

claret miraculis

Invocatur ab Auctore.

ANNOTATA.

a *S. Gertrudis vidua colitur 6 Decembris.*

b *Interponebantur hæc verba.* Cum jam superius dicto sanctissimo Episcopo et monacho, nomine et religiosa conversatione Amato, illic sub cura Mauronti sancti Abbatis ad tempus exulante. *Hæc seclusimus a textu, ne nostro nomine edita citarentur. Nam cum forte legeretur* cum fidis amatisque sociis. *Hic assumptus est, qui diu post S. Eusebiæ obitum factus Episcopus, et tandem sub Theoderico relegatus est, primo ad S. Ultanum, dein ad S. Maurontum. Uti ea latius explicantur ad Vitam S. Eusebiæ 16 Martii § 1, ubi tamen Chronologia ex jam dictis est reformanda.*

c *Addebatur,* Levita aut Abbate venerabili: *sed eum tunc adhuc secularem fuisse verosimilius videtur ex ejus famuli gladio accincti præsentia, ipsiusque castigationis modo, ideoque hæc etiam verba expunximus.* E

d *Circa annum 637.*

HISTORIA MIRACULORUM

Auctore Monacho Marchianensi.

Ex MS. ejusdem loci.

LIBER I.

Res gestæ et miracula usque ad ann. MC.

CAPUT I.

Synopsis vitæ S. Rictrudis.

Imperatoribus Chlotario secundo Francis, et Romanis Heraclio, qui devinto Chosroe Pege Persarum et filio ejus, Dominicæ Crucis lignum victor Hierosolymam reportavit, B. Rictrudis in Wasconia, ex Tolosana urbe, et ex regali prosapia orta est..... *a* Huic siquidem pater extitit Ernoldus, et Litia mater, ambo satis nobiles et Christianæ religionis cultores. Educata est autem intra patrios lares satis delitiose: sed de barbarie gentis illius nihil trahens, Deum cœpit ab infantia venerari et timere. Cumque Dagobertus Rex Francorum, pro F fratre suo Chariberto, qui paulo ante defunctus Wasconiam rexerat, partes illas in potestatem redegisset; de amicis suis illuc frequenter mittere consueverat, prout necessitas postulasset. Erat tunc temporis *b* Erchenoaldus quidam Francigena, nepos Regis, et secundus a Rege in Palatio ejus, vir prudens et magnæ gratiæ, apud Deum et homines: [qui ad ædificandas tres ecclesias de suo procuravit sumptus et expensas: quarum una S. Petri Latiniaci *c* constructa est, alia S. Fursei apud Perronam, tertia Duaci in honore S. Virginis Mariæ, quæ nunc S. Amati nominatur. Juxta illam, turrem quoque munitissimam, et miræ altitudinis construxit: quæ in jus proprium B. Rictrudi, post mortem viri sui, hæreditarium successione obvenit. Unde quia Flandriarum Comites turrem illam possident, prout sibi invicem succedunt, hujus rei causa Marchianensi ecclesiæ conferre quinque solidos annuatim consueverunt.] Hujus frater fuit Adalbaldus, qui pro quodam Regis negotio in Wasconiam profectus est. Et hic redditibus affluens innumeris, potentia et genere, quia regia stirpe progenitus, magnus

In Wasconia pie educata

a

b *Ercheonaldi Majoris-Domus fratri*

c

S. Adalbaldo nubit:

A magnus erat, juxta nomen magnorum qui sunt in terra, optimis disciplinis a puero institutus, et in domo Regia admodum omnibus per omnia gratiosus; visa ibi puella nobili, de qua scribere intendimus; pro ea sibi desponsanda in uxorem parentes inquirit, precatur, et obtinet. Et ecce viri potentes, puellæ consanguinei, frustra resistendo contradicunt, indignantes quod tantæ prosapiæ puella cuilibet Francigenæ jungeretur. Contendunt, et omnia irrita facere moliuntur : sed non datur ultra. Dotata enim virgine, et nuptiis solenniter celebratis, vir cum uxore in Franciam feliciter revertitur.

quicum in conjugio sancte vivens,

2 Sed quod sola successionis causa matrimonium inierint, statim in suæ conversationis initio cœpit apparere. Scientes enim membra sua esse templum Spiritus sancti, satagebant ut sibi esset honorabile connubium et thorus immaculatus. Debitum quoque sibi invicem reddendum non ignorantes, nisi forte ex consensu ad tempus ut vacarent orationi, noverat uterque vas suum possidere in sanctificatione et honore, non in passione desiderii. Denique vir non ad uxorem amarus, sicut se ipsam diligebat: et illa timorem viro deferens, subdita erat sicut B oportebat in Domino. Erat ambobus veræ dilectionis indicium idem velle et idem nolle : sed in ipso apice nobilitatis, multo nobiliorem Matri Ecclesiæ devotionem quotidie impendebat. Interea nati sunt eis filii, sacer scilicet Maurontus, postea monachus et religiosus Abbas, filiæ tres, a primæva ætate in virginitatis proposito placentes Virginum Sponso, quos per se et per viros sibi familiares et religiosos, doctrina et exemplo bonis moribus informare studuerunt. Unde bonum quod ætas immatura non dederat, hoc in eis multiplici virtutum decore, cooperante Dei gratia, brevi enituit. In quibuscumque etenim excessibus, etsi levissimis, timentes offendere Divinæ Majestatis adspectum, bene intra se compositi, carnis gloriam et ejus voluptates pro nihilo habuerunt. Mauronto siquidem sacer Præsul Richarius, spiritalis doctor et patrinus extitit, et eum per baptisma salutare Deo regeneravit : Clotsendem Pontifex Amandus, et eam utpote filiam salubriter instruxit : Eusebia vero, Dagoberti Regis et *d* Nanthildis Reginæ manibus de sacro fonte suscepta est, qui *e* possessiones dederunt et redditus multos in Francia, quæ omnia erant ecclesiæ Marchianensi, occulta Dei dispositione, profutura.

gignit S. Maurontum et 3 filias,

3 Post hæc Adalbaldus, vir ab omnibus bonum C habens testimonium, eundi Wasconiam iter arripuit, suis tamen contradicentibus cum ploratu et ululatu multo. Quem Rictrudis nobilissima Matrona quantum licuit prosecuta est : quæ statim domum mœrens jussa revertitur, eum amplius non visura. Gaudium planctus excludit, et jam mens quodammodo mali præsaga, dolorem quem passura est in proximo reveretur. Homines igitur nequam, quibus matrimonium displicuerat, cum propinquis et amicis consilium inierant, quomodo virum illius sanctum dolo tenerent et occiderent. Et jam ad perficiendum scelus, quod conceperant, nacti tempus opportunum, inter eundum præparatis insidiis, eum qui nihil morte egerat dignum, occiderunt. Offertur pro eo sacrificium, et honorifice ut decebat sepelitur. Sanitatum vero gratia, quam usque hodie ad sepulcrum ejus quærentes inveniunt, testis est, quod in consortio Angelorum receptus, cum eis pari gloria lætetur. Nec mora, malum quod acciderat B. Rictrudi et amicis ejus nuntiatum est : quæ tam gravi relatione perculsa, in primis quid ageret, quid loqueretur, ignorat : sed dum filiorum et totius familiæ dolor in voces erumperet lacrymosas, mater turbata gravius affligebatur. Sciebat modicum plorandum esse super mortuum, cujus mors pretiosa

maritum occisum lugens

est in conspectu Domini; sed carnalis affectus naturaliter ab ea dolorem exigebat. D

EX MS.

4 Unde transactis aliquot diebus, init consilium cum viris religiosis et familiaribus, qualiter illud modicum residuum vitæ suæ transigere oporteat. Dei autem Pontifex Amandus proponit ei verba Apostoli, viduas ad continentiam cohortantis, ubi beatiores fore promittit, si sic permanserint secundum consilium ejus. Exerit quoque illud Evangelicum, ubi Dominus ait : Si vis perfectus esse, vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in cœlo. Ad hæc et alia multa in hunc modum, illa erigens mentem, Omnia, inquit, quæ temporaliter possideo, resigno illi a quo sunt, et meipsam pariter, etenim illius sum : perdam ad tempus animam meam, ne perdam in æternum. Cui talia proponenti non defuit rediviva illius tentatio, per quem prima mulier in Paradiso seducta est. Ibi per serpentem diabolus mortis venenum infudit; hic qui semper alienæ salutis est inimicus, per Francorum Regem de arce summi propositi matronam nostram dejicere conatus est. Rex etenim blanditur et suadet, ut totius regni sui optimatum cuilibet nubere denuo consentiat : sed dum suis et suorum precibus E eam non acquieturam intendit, regiam adhibet comminationem : sed nihil profecit. Illa enim, sexu infirma sed fide fortis, et blandientem respuit, et minantis auctoritatem non expavescit. Secum tamen indesinenter revolvit, qualiter Regis indignationem lenire valeat, et cordis sui desiderium effectui mancipare. Denique quod a consilio Præsulis Amandi accepit, fixam dissimulat propositi sui constantiam, et quod magis esset utile, consilio et assensu se facturam Regi pollicetur. In hoc verbo de sua voluntate Regem reddidit suspectum, quæ bonis intenta potioribus, ad vim cœlorum regno inferendam se præparat.

a consilio S. Amandi eligit manere vidua,

1 Cor. 7, 40

Luc. 14, 33

et nuptias secundas suadente Rege,

5 Nec mora in villa sua, quæ Bajerium dicitur, generale et sumptuosum instruit convivium : ad quod Dagobertum Regem cum suis Optimatibus solenniter invitat. Adsunt qui invitati fuerant, et inter prandendum jucunda affabilitate et ciborum affluentia convivas reddidit lætiores. Quibus saturatis, sed adhuc discumbentibus, surgit a mensa, Spirituque consilii et fortitudinis roborata, coram omnibus ita Regem alloquitur : Rogo ut in domo mea et solenni convivio mihi prout libuerit agere concedas, quatenus bonum, quod cœpi, dignum inter F convivas exitum inveniat. Quam Rex vultu alacri et confidenter loquentem intuens, quod de proceribus suis magis adhuc lætificandis cogitet, suspicatur. Unde et petitioni ejus contraire [æquum non] duxit, et precari cœpit ut faceret. Illa vero, juxta consilium Præsulis Amandi, velum ab eodem benedictum de sinu suo extrahens, et invocans nostri Salvatoris auxilium, capiti suo læta et gaudens superponit. Stupent discumbentes, et Rex indignans admiratur; et convivio statim abscedens, inconcessa licentia se deceptum fuisse causatur. Tunc illa Regiam indignationem parvipendens, se et suos divino consilio et voluntati committit, et possessiones sibi relictas prudenter ordinat et distribuit. Nititur curam seculi a se penitus excludere, pro nihilo ducens quidquid ad cœlestem vitam euntes retardat, nec jam amplius quidpiam proprius habere desiderat. Eligit cum voluntaria paupertate in jejuniis et orationibus Dei servitium, et ex consulto Præsulis Amandi Marchenias locum exercitiis valde idoneum. Locus etenim a strepitu secularium semotus est, ubi ejusdem Præsulis industria monasterium extruxerat. Istic pomposis abjectis vestibus nobilis Matrona nostra habitu religionis induitur, inter ipsam et Regem benevolentia et pace per supradictum Pontificem

coram eo in convivio

sacrum velum imponit capiti :

Marcianis habitu religionis induta,

A cem prius reformata. Carni admovetur cilicium, oculis quoque pœnitentiæ luctum inducit: et quæ prius honeste conversando, in vita conjugali fructum tricesimum merebatur, nunc in viduitate sexagesimum adipiscitur. Quæ Martha Christo fuerat in membris suis, devote ministrando; nunc ad pedes ejus residens, facta est Maria, ipsum incessanter audiendo. Sedebat et tacebat, sciens secundum Prophetam cultum justitiæ esse silentium. O Divinæ Majestatis ineffabilem misericordiam! Quæ paulo ante villas et castella et alios redditus innumeros possidens, inter Francigenas post Reginam summæ dignitatis et venerationis erat, nunc superna illustratione præventa, se pauperem et esse in subjectione gloriatur. Jesu bone, tuum est hoc opus, tua est gratia: qui sic per Sacerdotem tuum Amandum, tam potentem et tanti generis feminam lucrari disposueras.

EX MS

Isai. 32, 17

6 Necdum tamen hæc omnia desiderio ejus satisfecissent, si non tres filias suas in monasterium Deo servituras secum introduxisset. Has igitur Virgines teneræ adhuc ætatis habens, secum gratulabatur in earum conversatione, et quam in se non poterat, B per eas Deo integritatem offerebat. Doctrina quoque et exemplo vitæ suæ instruens ad contemptum mundi, humanæ felicitatis dulcedinem multis amaritudinibus esse respersam; neminem quoque in mundo tam compositæ felicitatis esse, qui non ex parte aliqua cum sui status qualitate rixetur Postremo docebat eas, bona corporis et fortunæ, ut initium sic finem habere: et ideo postpositis omnibus iis ad æternam beatitudinem totis viribus anhelandum. His et aliis hujusmodi verbis salubriter instructæ sunt: quia quod audierunt memoriæ commendantes, operibus impleverunt. Sed ne quid desiderio matris deesse videretur ad cumulum gaudii, per divinam gratiam adhuc aliquid superadditur. Maurontus enim primogenitus suus, suo et Præsulis Amandi hortatu et consilio, pro stipendiis sempiternis eligit militare Deo. Et licet esset Regis nepos, et unus de Primoribus domus Regiæ: intelligit tamen in iis ponendam non esse summam felicitatis humanæ. Unde magis approbat servorum Dei paupertatem cum operibus bonis, quam Regis purpuram cum redditibus suis. Seculo igitur renuntians, vigiliis et orationibus Deo servire studuit, et a bono quod cœperat, donec ad bravium veniret, nullis secularibus illecebris detorqueri.

3 filias Deo consecrat:

uti et filium S. Maurontum.

7 Si quis vero requirat, qualiter hic et sorores C ejus conversatæ sint, alibi vita eorum scripta est: legere vel audire eam potest, qui scire voluerit. De ea enim me aliquid dicturum non proposui: sed matris earum conversatione breviter et compendiose absoluta, de ejusdem Matronæ nostræ miraculis pauca quidem de pluribus enarrare decrevi. Hæc igitur monasterium ingressa, tam districtam corpori suo pœnitentiam indixit, ut numquam postea pro quavis occasione loci illius clausuram egredi voluerit. Memoriter quoque retinens Dominum dixisse, Non veni ministrari, sed ministrare, sed totam in obsequio ancillarum Christi tamquam famulam devote studuit impendere. Castigatrix corporis sui erat inexorabilis et austeræ admodum vitæ, Deo serviens in jejuniis et obsecrationibus die ac nocte. Vita ejus lex vitæ et disciplinæ, adspectus officiosus et demissus, sermo serius aut nullus. Unde aliis magnæ admirationi erat, quod femina paulo ante præpotens, et inter majores seculi divitias enutrita, in officio et omnimoda humilitate modo se primam exhibebat. Hoc fuit vitæ ejus institutum et spiritualis exercitatio, donec ætatis suæ anno septuagesimo quarto, IV Idus Maji, ab Angelis assumpta feliciter obdormivit in Domino. Convenientes autem, D ad ejus exequias Episcopi, Abbates et alii plures viri religiosi, cum Clero et populi multitudine, honorifice et cum reverentia sepelierunt corpus ejus, ante altare Joannis Baptistæ et Andreæ Apostoli, in dextera parte ecclesiæ.

Mat. 20, 28

Vitam asperam ducens,

obit annos ætatis 74

ANNOTATA.

a *Intrusa hoc loco mentio Marchianensis monasterii, a S. Amando supra Scarpum fundati, contextum interturbabat; quare lineam unam expunximus, ut quæ ex margine in contextum irrepserit.*

b *Erchenoaldus Ægano mortuo anno* 640 *factus Major-Domus Chlodovæi* 2.

c Latiniacum, *vulgo* Lagny, *ad Matronam fluvium, de quo et sequenti monasterio actum ad Vitam S. Fursei* 16 *Januarii. Quæ autem hic de tribus ecclesiis et turri Duacena dicuntur, haud dubie connexionem turbant et aliunde sunt interjecta, ideoque ea censuimus per* [ ] *secernenda, ut intelligatur his omissis melius constitutus sensus.*

d *Solius Nanthildis meminerunt alii.*

e *Inter possessiones fuit potissimum* Verniacum *villa, vulgo* Vergny, *prope urbem Suessionum, de qua infra agitur lib.* 2 *num.* 76. E

CAPUT II.

Status monasterii Marchianensis sub sanctimonialibus. Dæmoniacus liberatus. Alia miracula. Irruptio Normannica.

Ad cujus sepulturam multos languentes et contractos, gratiam sanitatum invenisse testes sunt prædecessores nostri, et qui ejus vitam descripsit Hucbaldus monachus S. Amandi, vir religiosus et provectæ ætatis: quam cum descripsisset, ad testimonium sanctitatis illius, hoc eam fine conclusit: Ne quis vero ambigat de istius famulæ, vivacium meritorum efficacia, experimenta nobis præbent veracia plura ostensarum virtutum insignia, ad exanimata ejus corporis membra. Ibi etenim cæci visum, surdi auditum, muti sermonis officium, claudi gressum, febricitantes ac variis ægrotationibus laborantes, optatam frequentius receperunt, et nunc usque cum fide poscentes recipiunt sanitatem. Et hujus testes rei adhuc supersunt multi, et eorum qui sanitatis desideratæ dona sunt consecuti, et illorum qui hæc videntes, Deumque in Sanctis suis mirabilem laudantes, de ejus beneficiis sunt gratulati. Nos F vero quod ea scripta non sunt, quibus imputandum sit ignoramus, et de re incerta certam ferre sententiam non audemus. Potuit enim fieri quod ad posterorum memoriam prædecessores nostri ea diligenter scripta reliquerunt; sed cum ecclesia Marchianensi a Normannis omnia igne cremata sunt. Si autem per eorum incuriam nihil scriptum fuit, et in quingentis annis totum oblivio delevit, non imputet eis Deus, quod tantæ rei notitiam eorum negligentia nobis subtraxit. Ex diversis tamen miraculis, quæ per hujus Matronæ merita, Dei gratia nunc cooperante, frequenter fieri videmus, et multa et maxima tunc temporis facta fuisse conjicimus. Quæ ne imposterum similiter delere posset oblivio, solummodo ea quæ vidi, vel veridica relatione diebus nostris facta fuisse didici, scripto memoriæ commendabo; si potero, recte; si non, quocumque modo.

Miracula, olim facta testatur Hucbaldus: num. 31

alia si scripta per Normannos perierunt:

9 Erat igitur juvenis quidam dæmonium habens, qui obvios quosque morsibus attrectabat, et vestes quibus induebatur, cum quadam terribili indignatione, laniabat: et cum esset metuendus lingua et manu, jam ab omnibus qui noverant eum, de recuperanda salute ejus desperabatur. Unde parentes ejus

Dæmoniacus sa' dus

A ejus funibus eum vinxerant, et fortiter; quod eum fortem ad nocendum rabies ipsa fecisset. Sed cum fama crebrescente virtus, quam B. Rictrudis divinitus acceperat, pluribus innotesceret; illi de filio suo, quid facto opus esset, quærebant inter se. Hoc denique eorum fuit consilium, ut ad B. Rictrudis sepulturam duceretur, ibi sine dubio vexationis suæ remedium inventurus. Adducunt eum igitur, reluctantem quoque super sepulcrum jacere faciunt, et in fide qua venerant suæ petitionis effectum inveniunt. Curatur etenim juvenis a dæmonio, et omnes qui aderant lætantur. Parentes etiam, qui cum lacrymis venerant, ad propria cum gaudio revertuntur. Quid autem agat ille, vel quas Deo et B. Rictrudi grates possit rependere, ignorat; dum quis fuerit, et quis modo sit, non ingratus recogitat. Nihil suis vel penitus meritis repensum confitetur, sed totum Dei famulæ, collati beneficii memor, adscribit *a*. Hoc quoque, quod spiritui immundo potestas in eum concessa fuerat, in revertendo proclamat media se meruisse via. Notis et ignotis prædicat quod factum est, ut in Dei et famulæ ejus præconium diversorum ora relaxet. Ipse vero quod aliis B suggessit, vivens facere non destitit, sed ex tunc B. Rictrudem, memoria et veneratione dignam, devotis coluit obsequiis.

ad sepulcrum S. Rictrudis liberatur.

a

10 Francorum quoque Regi Dagoberto et aliis orbis terræ Optimatibus, vivens in corpore, magnæ auctoritatis et reverentiæ fuit. Post transitum vero solennis ejus memoria longo tempore, ab eorum successoribus cum debita veneratione retenta est. Episcopi quoque et Abbates et religiosi quique, grande illi devotionis obsequium impendere satagebant. Unde Stephanus Leodicensis Episcopus, vir grandævus et miræ sanctitatis, ab Hucbaldo S. Amandi monacho Vitam ejus conscribi præcepit. Hic est autem Episcopus, qui cantum scilicet Trinitatis, et Vitam B. Lamberti Martyris, quam devote tam eleganter composuit, et multa alia Deo inspirante locutus est: quæ mater Ecclesia memoriter et in auctoritate retinuit. Qui propterea Hucbaldum ad conscribendum Vitam ejus elegit, quod esset vir litteratus, et inter monachos sana de ejus conversatione haberetur opinio. Cujus dictis fidem faciunt ejus diuturna [opera] et conversationis tenor immunis a querela. Ne quis igitur ambigat seculi hujus Primores Matronam nostram tam devotos habuisse cultores; de pluribus, qui magnæ auctoritatis sunt, unum causa exempli subjiciam. Visis miraculis et conversatione ipsius audita, Carolus Imperator C Romanus, non in vanum posse recoli memoriam ejus, satis utiliter intellexit. Præcepit igitur omnia quæ tunc sui juris erant scribi, et a Fratribus Deo servientibus sine omni seculari exactione, libera in perpetuum possideri *b*. Nec enim omnia quæ vivens possederat conscripta sunt, quia per incuriam sanctimonialium, et eorum vitam magis secularem quam religiosam, jam multa male distracta erant, et in seculares usus redacta. Est autem in archivis ecclesiæ subscriptio Imperatoria, annuli ejus impressione roborata; in cujus privilegii ultimo versu, regia munificentia ob amorem prædictæ Matronæ instituit, ut si Fratres vel Sorores eidem famulantes aliquo indigerent, de Dominicatu regio suppleretur *c*.

Memoria ejus celebris apud viros Principes.

b

c

11 Nunc vero restat ut ostendatur, qualiter a Normannis Marchianensis ecclesia destructa sit, et quæ occasio destruendi Flandriam cum Francigenis eis animum subministraverit. Quæ destructio ut legenti evidentius elucescat, paulo altius repetendum est, et pauca de pluribus replicanda: quibus breviter explicitis ad restaurationem ecclesiæ, quæ Divina miserante clementia facta est, festinandum. Precamur autem ut hæc digressio legenti non sit onerosa: D quia propter nescientes historiam breviter et succincte transcurremus. Anno igitur Dominicæ Incarnationis octingentesimo quadragesimo, Ludovico Augusto piissimo diem obeunte, tres filii ejus Lotharius, Ludovicus, et Carolus regnum paternum inter se dispertiunt. E quibus Lotharius, qui major natu erat et Imperator, prædictos fratres suos exheredare conatus est; qui exercitum copiosum ab Italia congregans, VII Kal. Julii *d* in pago Autissiodorensi, in loco qui Fontanidus dicitur, utrumque fratrem regni portionibus hostili apparatu privare contendit. Cumque ad pacis confraternitatisque concordiam minime revocari potuisset, obviis fratribus die Sabbati mane interceptus, multis utrimque cadentibus, compluribus fatigatis, turpiter victus aufugit. Palantium autem cædes passim agitabatur, donec Ludovicus et Carolus, pietate ferventes, ab eorum interfectione cessandum decreverunt. His malis eo tempore Francia et Alemannia cum Lotharingia affligebantur. Quarum miseram discordiam, et iniquam damnationem audientes, qui trans mare Oceanum habitabant, junctis sibi clam Normannis, eodem anno mare transierunt, et universam Galliam E sæpenumero incendiis, interfectionibus, rapinis, ecclesiis etiam non parcentes depopulati sunt. Et hæc omnia mala justo Dei judicio, ut æstimo, illis acciderunt. Cui rei simile quondam Judaico populo accidisse *e* Scriptura testatur. Hircanus quippe Rex illorum, et Aristobulus frater ejus, cum inter se pro regni ambitione decertarent, a Romanis paulatim usque ad internecionem, ipsi Reges et successores eorum cum omni populo et templo, deleti sunt. Veridica est enim illa sententia Salvatoris, quæ dicit, Omne regnum in se divisum desolabitur. Igitur ut prædiximus, Normanni cum Danis omnem Franciam depopulati sunt per annos fere quinquaginta. Sed non est propositi nostri ut omnia male gesta eorum nunc per ordinem prosequamur, sed tantummodo ea, quæ præsenti narrationi nostræ congrua esse videntur.

EX MS

Per bella intestina inter filios Ludovici Pii, d

e

excitati Normanni, Franciam depopulantur per annos 50, Luc. 11, 17

12 Anno igitur Domini octingentesimo septuagesimo nono, Ludovicus filius Caroli Calvi defunctus est: post cujus obitum mirabilis et excidiosa inter Francos orta dissensio est. Nam Hugo, qui fuit filius Caroli Magni ex concubina, memor fidelitatis, quam promisit Ludovico Regi consobrino suo, videlicet filios ejus Ludovicum et Carolomannum paterno regno statuere conabatur *f*. Godinus vero Abbas et Conrardus Comes *g* Ludovicum Regem Teutonicum, cognatum supradicti Ludovici, in regno advocarunt. F His denique inter se discordantibus, supradicti Normanni, ultra mare positi, eorum audientes discordiam; navali invectione mare transierunt, Taruennam urbem Morinorum, mediante mense Julio, igne et gladio vastaverunt. Post hæc ecclesiis circumquaque destructis, villulis et aliis civitatibus non pepercerunt; populos utriusque sexus, cujuslibet conditionis et ætatis, absque ullo misericordiæ respectu, in ore gladii trucidantes. Dirutis quoque monasteriis, quæ super fluvium Scarp sita erant, etiam Marchianense cœnobium, in quo B. Rictrudis corpus quiescebat, accolis terræ fugatis vel interfectis deletum est. Corpora vero Sanctorum, quæ in destruendis ecclesiis recondita fuerant, ad loca tutiora per divinam providentiam salva transportata sunt. In qua destructione deperiit omnis ornatus Marchianensis ecclesiæ, in chartis videlicet et privilegiis, in libris et gestis Sanctorum, et ceteris rebus ad decorem et usum loci pertinentibus.

f
g

et post Taruennam incensam

Marchianas delent,

13 Quod si forte quis requirat, ubi fuerit translatum corpus supradictæ Sanctæ ob infestationem Paganorum, noverit, quod adhuc in tumulo lapideo ante altare B. Joannis Baptistæ satis decenter quiescebat:

Ex MS. servatis corporibus SS. Rictrudis, Mauronti et Jonati.

A scebat: quando autem inde elevatum sit, vel a quibus personis, non satis plane nobis elucet. Verum in disquisitione elevationis S. Jonati Abbatis, qui fuit discipulus egregii Confessoris Amandi, scriptum invenimus, quod tempore Abbatissæ Judith, quæ Marchianensi monasterio præfuit tempore Lotharii Regis Francorum, adhuc quiescebant in tumulis lapideis, altaribus antepositis corpora Sanctorum, videlicet B. Rictrudis, nobilis Matronæ, et bonorum Confessorum Mauronti, atque supradicti Jonati. Cumque per divinam revelationem reliquiæ sæpe fati Confessoris elevatæ fuissent, atque honeste in crypta reconditæ; ipse idem relator, qui hæc scribit, subinfert: Ibi quoque postea appositæ sunt, reliquiæ B. Rictrudis, nobilis Matronæ, et Mauronti prolis venustæ, et venerantur a supervenientibus populis religiosa devotione. Nos vero diem elevationis ipsius beatissimæ VII Idus Februarii, secundum morem a prædecessoribus nostris traditum, jam per annos sexagies viginti devotissime celebramus.

Monasterium a sanctimonialibus habitatum,

14 Post transitum autem ipsius, et Sanctorum Confessorum Jonati et Mauronti, Marchianensem
B locum sanctimoniales rexerunt, quibus prima præfuit filia ipsius Sanctæ, Virgo nomine Clotsendis. Ubi B. Amandus, qui monasterium ipsum in honore B. Petri construxit, monachorum ordinem haberi voluit. Disponente autem Deo S. Jonatus Abbas sanctimoniales aggregavit, ut esset ibi congrua habitatio tam B. Rictrudi quam filiabus ejus Virginibus sacris. Cui cœnobio sanctimoniales, ab obitu B. Mauronti, qui transiit ex hoc mundo anno Domini septingentesimo primo, per trecentos viginti duos annos præfuerunt. Quæ sicut erant sexu infirmæ et imbecilles, ita quoque erant, ad res ecclesiæ nobiliter fundatæ tuendas, per muliebrem ignaviam impotentes. Et quid plura? Res ecclesiæ in villis et redditibus et innumeris possessionibus, ita sunt per eorum insolentiam et muliebrem impotentiam ab illis alienatæ, ut vix haberent unde possent miseram sustentare vitam. Nam sicut ab antiquis nostris nobis relatum est, quædam Abbatissa nomine Judith, cujus supra mentionem fecimus, ita cœpit possessiones ejusdem ecclesiæ dissipare, ut cuidam militi nepoti suo villas circa monasterium mira temeritate ausa sit jure hereditario tradere. Inter quas Villam, cui nomen Warlen antiquitas imposuit, dedit, in qua nunc Dominus Laudastensis speluncam latronum construxit. Supersedeo narrare propter fastidium
C legentium innumera, quæ Marchianensi ecclesiæ per harum tam longam inhabitationem acciderunt, scilicet amissionem Orchiensis villæ, Duacensis redditus, silvæ de Rinengis, et ceterarum rerum quas scimus et quarum non recordamur. Hæc de iis dicta sufficiant: et ad renovationem ecclesiæ, quæ per Spiritum sanctum, et orationem B. Rictrudis, et monachorum fidelium religionem facta est, vertamus stylum.

male administratur.

ANNOTATA.

a *Gualbertus idem miraculum narrat, additque,* hymnum trium puerorum in camino ignis nihil læsionis sustinentium decantatum.

b *Extat diploma apud Miræum lib.* 1 *Diplomatum Belgicorum cap.* 16 *signatum Indict.* 10 *anno regni* 38 *Imperii* 2, *id est Christi* 877, *et conceduntur* villa de Lis in pago Cameracensi, villa Bariacum in pago Atrebatensi, villa Gaugiacum, et mansus unus cum molendino suo in Lambras; et anguillæ quadringentæ de villa Rullagio in pago Ostrebanno, villa Rumcinium cum appendice, villa Templovio in pago Medenentinsi, villa Haignas cum appendice, villa Nantgiaco et omnes decimæ in villa Rinenga in pago Letico, tres partes de vino de villa Viriaiaco, et mansus unus infra ipsum monasterium, et mansi duo in villa Ampleias *etc.* D

c *Quæ omnia in dicto diplomate leguntur.*

d *Anno* 841.

e *Hæc a Josepho lib.* 13 *et* 14 *Antiquitatum Judaicarum describuntur.*

*Vide App. Tom. VII Maji Not. 52***

f *Id perficit* Hugo, *mortuus dein anno* 884 *apud Sammarthanos.*

g Ludovicus *fuit nepos Ludovici Pii, et filius Ludovici Regis Germaniæ, et frater Carolomanni et Caroli.*

h *In Appendice ad Gualbertum* Warlenium *dicitur, at tunc* locus desertus et sine habitatore inanis et vacuus.

CAPUT III.

Monachi Marchianenses sub 4 primis Abbatibus. Incendium et ignis sacer restinctus ope S. Rictrudis.

Cum igitur Marchianense monasterium, et cum eo multa alia, rabies Normannica destruxisset, sanctimoniales quoque pene ad nihilum possessiones ejus redegissent; pio Domino, cujus est proprium misereri, tantis malis finem placuit imponere. Et quoniam vitam feminarum dissolutam exosam habebat, substantiam, qua Deo servientes sustentari debuerant, eas totam dissipare, ut cœperant, non sustinuit. *a* Balduino igitur Comiti Flandriarum, avo scilicet *b* Balduini, qui apud Hasnonium honorifice sepultus est, bonum pro restaurandis ecclesiis spiritum largitus est: et gratia Dei in eo vacua non fuit. Sapienter etenim tractare cœpit apud se, ubi vir sanctus et perfectus inveniri posset in hereditate Domini, non quærens quæ sua sunt, sed quæ aliorum. Quærit virum optimum, multorum liberatorem: qui statim per spiritum quem acceperat, ei ostenditur. Hic est autem Ledewinus, S. Vedasti Abbas, vir vere sanctus, et tunc temporis singularis sapientiæ et virtutis. Ipse erat lucerna ardens et lucens, et in eo sapientia et gratia apud Deum et homines. Non præesse sed prodesse fidelium multitudini curabat; et in lucem gentium clarus, non fumabat de sublimi, sed quam multos exemplo et doctrina sua illuminabat: religionis formam et omnium novissimum seipsum subditis exhibebat: in Prælationis officio verbo et opere suo, non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem cogitans. Accito igitur tali viro, supradictus Comes Balduinus exhortationibus, et promisso cooperationis suæ auxilio, ad quod intenderat, animum ejus inflexit. Vides, inquit, Reverende Pater, Flandriarum monasteria Normannica incursione destructa, et quod ætas nostra inops sit virorum, qui ad ea instauranda aliquam impendant solicitudinem. Ego autem si vita comes fuerit, Deo volente ruinas eorum reædificabo; si gratiam quæ in te est huic restaurationi communicare non graveris. Denique inter alias Marchianensem ecclesiam, quæ peccatis sanctimonialium exigentibus, concrematione monasterii et redditKuum amissione desolata est, in statum pristinum revocare conemur. Tu nostram, imo Domini vocem, in hoc opere tamquam fidelis servus exequere, et amotis auctoritate nostra sanctimonialibus, ibi substitue monachos et ordinem regularis disciplinæ. Si vero per industriam tuam, cooperante Dei gratia, juxta fidem nostram res in melius cedat; bene omnibus ordinatis, hac Pastorali cura et onere te levabo.

E

a b Balduinus Comes

Ledwinum Ab. hortatur ad restaurandas Marchianas F

sanctimonialibus ejectis,

16 Acquiescit ille, non honorem affectans, sed hereditatem Domini vendicare cupiens, de manibus diripientium. Et qui prius ad regendam ecclesiam unam

unam se indignum fatebatur, super duas per divinam providentiam modo illi solicitudo injungitur. Nec mora. Ex præcepto Comitis sanctimoniales abscedunt, et ille de suis aliquot boni testimonii monachos eligens, Marchianas transmittit. Tunc ibi disciplinæ cœnobialis rigor, otium contemplandi, orandi assiduitas innovatur. Denique infra novem annos, quibus Marchianensi loco Pater ille venerabilis præfuit, res monasterii in bonum statum revocatæ sunt, et omnia mutata sunt in melius. Decursis igitur novem annis, et omnibus ad monasterium pertinentibus bene ordinatis, de pace sua solicitus, dimissionem petiit et totum quod elaboraverat, loci unius regimine contentus, alteri cessit. Qui etsi Prælati nomen deposuit, affectum tamen dilectionis erga Fratres et ecclesiam sibi retinuit : quibus seipsum, quamdiu vixit, baculum sustentationis, prout poterat, exhibuit; et loci molestias et anxietates, non nisi molestus et anxius. audire potuit. Juvando, Patris viscera se habere monstrabat : sed alteri cedens dominium, temporalem gloriam quanti pependerit evidenter apparebat. Uni ergo de filiis suis, Albrico scilicet monacho S. Vedasti, hoc onus suscipere injungit, et ne excusationes prætendat; illi se coadjutorem fore pollicetur. Suscipit ille, sicut erat spiritu fervens, in omni alacritate mandatum; et maxime quod tribulationes suas tanti Patris auxilio superandas esse non diffideret.

Hic locum tradit monachis,

eisque annos 9 Abbas præest :

tum] Albricum sibi substituit,

17 Electus itaque ab Abbate et Fratribus ex more præsentatur Cameracensi Episcopo (Diœcesis etenim illa et Attrebatensium pagus tunc temporis unum habebat Episcopum, et erat ibi Sedes constituta). Accepta ergo benedictione et Episcopali assensu; cum debito honore Marchianas reducitur. Et cum jam pro officio suo strenue cœpisset agere, hinc inde causæ multiplices et difficiles ad sustinendum emergere cœperunt. Multi siquidem ex his quæ numquam possederant, se exheredari querebantur, suis eum desideriis, pro eo quod novus esset Abbas satisfacturum suspicantes. Habebat autem B. Rictrudis quamdam villam, nomine Haines, quam c Arnulphus Vetulus Comes, eo tempore quo Flandriam regebat, injusta pervasione ei abstulerat. Sed d Lotharius filius Ludovici, filii Caroli Simplicis, regni monarchiam adeptus, inter ceteros, per Domini gratiam, e uxorem sortitus est prudentem et religiosam. Quæ interpellata a Fratribus et Sororibus Marchianensis ecclesiæ, apud præfatum Regem obtinuit, ut villam, quam Arnulphus injuste abstulerat, ipse timore divini examinis et Reginæ interventu, beatissimæ Rictrudi devotissime restitueret, et ut sine querela in perpetuum possideret. Erat autem in eadem villa B. Rictrudis quædam domus, tanta libertate donata, ut nemini ab hospite in ea manente censum pro ipsa extorquere liceret. Et hanc a monachis vir quidam custodiendam acceperat, in ea laborans ut seipsum et familiam suam sustentaret. Sed erat miles ex adverso, cui nomen Osbertus, qui villæ ipsius advocationem sibi usurpaverat, non tamen advocatus, sed tyrannus. Hic supradictæ domus libertatem non ferens, se nihil habere fatebatur, dum illa potestati suæ non esset obnoxia. Venit itaque dies, ut ab homine illo redditum suum pro ea requireret. Stupefactus ille ad inopinatam redditus submonitionem, an sciens loqueretur mirari cœpit. Sed cum miles verbis pertinacibus, torvis oculis, totus in eum irrueret; intellexit quod injuriam B. Rictrudi irrogare moliretur. Unde in justitia confidens, quod rogabatur se numquam daturum affirmabat. Adversarius : Velis nolis, reddere habes censum, qui pro hospitio mihi debetur, nec te ulterius supportandum existimes. Unde pluribus contumeliis affecto dura supplicia et catenas intentabat.

c sub hoc Hainenses villæ monasterio donatæ, d e

liberam domum

censui pendendo subjicere volens Osbertus,

18 Qui tyranni minas reveritus, inducias et respectum sibi concedi postulavit. Et ego, inquit, infra hos dies, fidelem Patronum mihi conquiram, qui justitiam adversum te libere proloquatur et defendat. Hoc ille audito, fidejussoribus acceptis rata fore quæ promittebantur, diem respondendi constituit, et dicebat apud se : Jam totum deratiocinavi, quia ille non est inventurus, qui contra me audeat ferre sententiam. Causa itaque suspensa, homo ope indigens Marchianas recurrit, exponit Abbati causam adventus, et ille rem ex ordine ceteris Fratribus renuntiat. Sed quia illuc ferri tam facile non poterant Sanctorum corpora, consilium fuit ut aliquid de reliquiis ipsorum, pro tyranni correptione mitteretur. Sumptis ergo cum tremore et reverentia de ossibus B. Mauronti et S. Rictrudis, monachi ad villam proficiscuntur. Et cum die denominata tyrannus ille hominem, quem in causa vocaverat, præsentem intueretur; de advocato fideli quem se adducturum promiserat, requirere cœpit. Adsunt monachi, et thesaurum quem attulerant coram omnibus proferunt; Marchianensis cœnobii Sanctos pro tuendo jure suo venisse monstrantes. Quibus dum constantes debitam venerationem exhibent, ille ne quidem assurgere voluit (totus quippe traditus erat satanæ) sed dicere præsumpsit, legitimum defensorem adversarium non habere, cum non per se sed ab ossibus mortuorum partem suam muniri confideret. Non credebat miser, quod migrante habitatore, in aridis artubus quippiam virtutis remaneret : et qui pari gloria cum Angelis lætarentur, ossibus suis deferri [reverentiam] non curarent. Et irruens in pauperem illum, pugnis cedebat; et ab eo munus indebitum per violentiam extorsit. Parvi pendens quod fecerat, domum revertitur, et ex instanti equum quem habebat ducit adaquatum. Qui statim Dei judicio arreptus a dæmonio, sessorem suum excussit in puteum : unde semivivus extractus, tam graviter collisus est, ut post paucos dies misere exhalaret animam. Diebus tamen quibus supervixit a B. Mauronto et S. Rictrude se miserabiliter torqueri fatebatur, et pro linguæ effrænis et operis sui temeritate, non immerito tam gravem subiisse sententiam. Hoc videntes qui aderant, Sanctorum Reliquias ampliori devotione venerati sunt, et ne offensam eorum incurrerent, facti sunt de reliquo cautiores.

ex ms.

Sacras reliquias SS. Rictrudis et Mauronti nil reveritus,

misere perit :

19 Interea Albricus Abbas suæ Prælationis officium prudenter exequebatur. Erat illi nomen grande foris et intus : vita ejus Fratrum erat regula : prudentia iis qui turbare ecclesiam moliebantur supplicium. Quod diabolus animadvertens indoluit, quia nulla Fratribus ad ipsum societas, non plusquam luci ad tenebras. Quid ageret? Fratrum numerus et religio indies augmentabatur, et omnis ecclesiæ status prosperabatur. Per suorum violentiam ministrorum, hoc est filiorum ejus seculi, bonum quod arripuerant auferre non poterat, nec Abbatem ab orationibus suis et recta mentis intentione detorquere. Quod autem ecclesia, in medio nationis perversæ sita, erat legitime decertans; per tribulationes et angustias magis divinis adspectibus complacebat. Pro his omnibus humanæ salutis inimicus, cum repugnantium constantiam labefactare non posset, alio nocendi genere illos aggreditur. Suggerit uni satellitum suorum, quia multos habebat in seculo, Marchianense cœnobium ignibus coæquare, fiduciam habens, viros religiosos de loco suo taliter fore deturbandos. Ad concremationem templi et ædificiorum se accingit, et statim voluntatem sequitur effectus. Fratres tamen locum suum non deserunt, nec Abbatis religio pro temporalium amissione aliquod sensit detrimentum. Qui enim prius Job tentari passus est, ut post examen probatior appareret; in hoc loco diabolum malignitatis

ecclesia cum monasterio comburitur,

A malignitatis suæ dolos insumere denuo permisit. Et sicut ibi dictum est, Verumtamen animam illius serva; ita et hic per effectum operis dictum fuisse non ambigimus. Ibi qui tentare venerat, sublatis omnibus quæ hominis illius erant, per patientiam victus abscessit : hic quoque pro temporali jactura, qui contra Deum murmurarent, non invenit. Itaque quod aliquando finiendum erat, dum minus est inventum, corona tentatorum et tentantis crevit supplicium. Post hæc Abbas annos circiter quinque supervixit, et reparandis quæ destructa erant operam quam potuit impendit.

EX MS.

20 Postmodum feliciter Albrico migrante ex hoc mundo, *f* Balduinus Comes Flandriarum, ejus filius cujus supra meminimus, Atrebatum venerat, et ibi *g* Popponem S. Vedasti Abbatem offendit. Ipsum autem quia grande ei erat nomen, et gratia apud Deum et homines non impar, de Stablaus, ubi multorum numero monachorum præerat, Comes ad se venire mandaverat. Et audi causam quare. Abbas S. Vedasti obdormierat in Domino, cujus loco istum subrogare, pro singulari ejus sapientia, religiosi viri et Principes terræ a Comite impetrarant : et hoc factum fuerat eodem anno : et sub ipso multa monasteria irreprehensibiliter procurabantur. Comes vero
B Marchianensis ecclesiæ pressuris compatiebatur, quod in prima ejus reædificatione, Patris sui sollicitudo invigilasset. Unde cum supradictus Abbas, pro sapientia et sanctitate, omnibus qui noverant eum, in admiratione haberetur, jubet accersiri eum; nec ut Comes, sed ut devotus filius, blande leniterque alloquitur. Dei providentia et hortatu hujus Abbatiæ curam suscipere dignatus es, sed unum quod adhuc suppliciter postulo rogo ut audias. Est Marchianis monasterium, quod pater meus Deo auxiliante de camino paupertatis erutum, bonis omnibus abundans reliquit : diabolus autem, grave certamen sibi a Fratribus indictum ferre non sustinens, illud postea ad eorum injuriam igne consumpsit. Nunc ergo precor, ut et hoc sub tua constituatur providentia, quia de profectu non diffidimus, si talem habeat dispensatorem. Ille vero se tot curis et variis occupationibus distentum, nec ad omnia posse sufficere, causabatur, nec sibi onus injungendum quod humeri ferre recusarent. Tandem cum precantis instantiam declinare nullatenus prævaleret, adquievit vel invitus : cui Marchianas deducto Fratrum gaudens occurrit processio, sicut in Vita ipsius scri-
C ptum invenimus.

f *g* *Poppo a Balduino Insulensi Abbas Vedastinus* *itemque Marchianensis constitutus,*

21 Sed o felicitatis humanæ misera conditio! Nulla quidem terrena in dignitate securitas ponenda est, pro eo quod certam præsens vix habeat hora fidem. Unde quisquis te ceteris prælatum attendis, quæ nunc tibi læta videntur dum loqueris, fieri tristia posse puta. Hic etenim qui tot Fratribus modo præerat, statim febre correptus lecto decubuit, et infra mensem quo Marchianas venerat, sortem explevit conditionis humanæ. Pro cujus morte, tota Flandria et aliæ multæ provinciæ turbatæ sunt, quia sani consilii virum et pacis reformatorem amiserant. Hic est ille, qui dum adhuc novitius esset, apud S. Remaclum in Stabulaus eleemosynarii officium agens, die una leprosum quemdam in domo pauperum hospitandum suscepit. Quem de his quæ in manibus habebat, tamquam devotus famulus, satis abunde refecit : et ne quid deesse videretur, sella juxta ignem apposita eum super induxit, hiems quippe erat. Post hæc dicto Completorio, dum ad lectum suum pausaturus duceretur, memor hospitis sui se in hunc modum accusabat. Frigus est, ad quod arcendum pauper ille vestes non habet : quem si hac nocte mori præ nimio algore contingat, numquid de manu mea ipsius anima requiretur? Sumpto igitur coopertorio
D suo reversus est ad illum, et lectulo quem ei straverat collocatum cooperire non distulit, et mane facto rediit, quid hospes ageret cogniturus : et accedens ad eum, sub coopertorio suo, lepra mundatum invenit. Quo viso lætus effectus est, impensum tamen opus pietatis noluit Fratribus innotescere, sed celari non potuit. Pro meritis viri hujus hanc unam gratiam cœlitus emissam præterire nolui : ut ex hoc lector conjiciat, quam prudenter residuum vitæ suæ instituerit, qui ab initio conversationis suæ, tali multos illustravit miraculo. Si quantæ fuerit opinionis, qui tamen in opere non minor inventus est, enarrare voluero; nihil ea dignum me proloqui vel etiam cogitare dixerim.

intra mensem moritur, *leproso olim suscepto et curato clarus:*

22 Tunc temporis homines de villa, quæ *h* Wasiers nuncupatur, circa ecclesiam quæ in honore Domini et B. Rictrudis ibi dedicata est, fœni et segetis suæ massas, pro cautela securioris tutelæ locaverant, unde se in futurum sustentandos arbitrabantur. Accidit autem, ut inimicus homo pro destructione monasterii, in fœnum illud seu domum aliquam (villula enim prope erat) ignem mittere præsumpserit, sive alio quolibet casu factum sit, certum tamen est quod evenerit. Qui cum in segetem et fœnicu-
E lum defureret, vix a circumstantibus pinna templi conspici poterat, flamma et fumo eorum arcentibus visum. Nemo tamen erat qui ad illius defensionem propius accedere posset, quia in collocatione annuæ messis, quam ibi construxerant, non nisi semitam quamdam admodum arctam reliquerant, per quam festis diebus cum Presbytero suo intrabant ecclesiam. Omnes autem jacturæ suæ et futuræ mendicitatis obliti, solummodo pro templi adustione quæ imminebat quærebantur. Communis erat gemitus et clamor omnium similis, quatenus B. Rictrudis monasterium suum de instanti periculo absolvere dignaretur. Interea qui longius aufugerant, et eo liberius quod fiebat intuebantur, quamdam reverendi vultus Matronam super pinnam templi deambulantem conspiciunt, quæ vestis suæ manicis flammas repercutiens, ad inferiora retorquebat; et quo magis illæ per subjectam materiam augebantur, eo per superiora liberius discurrens earum globos ne nocerent potenter deprimebat. Tandem conquievit ignis, et illa ab oculis intuentium evanuit. Quod factum fuerat, qui viderant, aliis retulerunt, et eorum dictis fides deesse non potuit : evidens enim erat miraculum, et rei gestæ veritas, cum furens et circumstans incendium nec unam monasterii tegulam
F consumpsisse inventum sit.

h *sub hoc Ecclesia Waseriensis,* *ardentibus circum cumulis fœni ac frugum* *a S. Rictrude apparente liberatur.*

23 His ita se habentibus, Wido S. Vedasti monachus, Marchianis in Abbatem eligitur : cujus conversatio et sapientia bonum intra Fratres resperserant odorem. Sapiens quidem erat in administrandis exterioribus, et ad lucrandas animas servus in domo Dei satis necessarius Et hoc ad exprimendam gratiam sibi divinitus traditam sufficiat, quod diebus suis fabrica monasterii restaurata est, et ipsius ornamenta, cum iis quæ Fratrum usibus necessaria erant, redintegrata. Et dum omnia prospere geruntur, ecce manus Domini multarum populos nationum corripiens. Pestis etenim, quæ vulgo ignis *i* infernalis dicitur, hominum genus vexare cœpit. Non urbs, non castellum, non denique villula inveniri poterat, quæ non hac peste se quereretur molestari. Nullus erat condolendi modus, cum jam dolentium non esset numerus. Multi potentes, et qui erat de infimis parentibus, Suessionas et Tornacum (prout locis propinquioribus degebant) et ad dulcem Dei Genitricis memoriam in vectatoriis ferebantur, ubi alii membra sua semiusta, alii jam uri incipientes vocibus lacrymosis plangebant; omnes nequid eis adhuc deterius contingeret pertimescentes.

Sub Widone Abbate, monasterium restauratore, *i* *ignis sacer magnam stragem edens,* *in multis ope Deiparæ*

A tes. Timebant enim ne flagelli hujus horrenda pernicies, statim usque ad vitalia irrumperet, et sic hora una, vita carerent pariter et flagello. Sed misericordiæ Mater supplices suos exaudiens, neminem incuratum remisit ad propria.

24 Is etiam qui potens erat verbo uno simul omnes de flagello liberare, per B. Rictrudis merita voluit mederi flagellatis. Unde quorumdam mentibus inspiravit, ut ad ejus monasterium se deferri facerent, ubi sine dubio merito fidei suæ sanitatum gratiam invenirent. Delati igitur Marchianas, invocato nomine ipsius Sanctæ, reversi sunt, et Dominus in famulæ suæ meritis glorificatus est. Audierant hoc multæ gentes, et quæ propter locorum distantiam numquam mutuo fruebantur adspectu: fama enim velox divinæ virtutis nuntia, plures sub uno monito provincias discurrebat. Hortabatur male habentes ad audita suffragia confugere, multorum linguas vera in præconia solvens. Nulla itaque hominum conditio, non sexus, non ætas plagam Domini declinare prævalens, Marchianis confluere cœpit, et in jejuniis et devotis clamoribus B. Rictrudis auxilium præstolabatur. Videres cuncta monasterii ostia patere: B exeuntium tamen et ingredientium cuneos se graviter comprimentes, pro curandis fratribus unanimiter orabant, et eorum preces optata sanitas sequebatur. Tunc hymni et laudes non deerant, et hos sæpius replicari frequens urgebat miraculum. Denique nullus postulata salute fraudatus est, et nemo inventus est, qui Deo et B. Rictrudi pro adeptis beneficiis ingratus existeret.

in aliis invocata S. Rictrude curatur:

25 A prædecessoribus quoque nostris audivimus, in crypta ejusdem ecclesiæ B. Maurontum puteum fodisse: indignum siquidem judicavit, ut de aqua quæ ceteris Fratrum usibus necessaria erat, in sacrificio Domini poneretur, et hæc eadem vasis ejus mundandis subserviret. Unde aqua putei hujus solummodo in hoc ministerium deputata est, et adhuc B. Mauronti puteus nominatur. Juxta illum sepultus ipse et multorum Sanctorum corpora requieverunt: ubi Dominus, quæ essent eorum merita, frequenter ostendere dignatus est. Inter cetera, quæ ibi virtus divina operabatur, rem unam dignam relatu, factam fuisse legimus. Morbus quidam, quem vulgo *l* Scroellas nominant, se in multos diffuderat, et remedia nunc a medicis nunc a Sanctorum suffragiis quærebantur. Videres de corrosa carne hujus vermes in terram effluere, guttur illius et col- C lum miserandis foraminibus deturpari. Sed qui superius miraculum in manu Sanctorum suorum distribuerat, quibusdam hoc morbi genere laborantibus revelavit ut ad B. Rictrudis suffragia recurrerent. Ibi etenim orationis instantia ægros saluti restitueret, quos mortalis et conductitius medicus curare non poterat; morbi tamen locum aqua supradicti putei prius abluerent in fide nihil hæsitantes. Quibus hoc per Spiritum sanctum Deus innotuit, fecerunt sicut fuerunt præmoniti: et abluta ægritudinis tabe, supradictæ Matronæ meritis et B. Mauronti filii ejus, salutem propter quam venerant reportaverunt. Unde Domino et Sanctis, quos inviserant, gratias reddentes, plures alios verbis et aperta miraculi testificatione ad opus simile cohortati sunt. Venerunt multi de longis etiam terrarum partibus, qui omnes post ulcerum suorum ablutionem, voti sui compotes, unde venerant, cum gratiarum actione reversi sunt. Hic memoriæ recurrat factum Naaman Syri, quem septies lotum in Jordane, a lepra sua mundatum, teste Scriptura cognovimus. Utrobique gravis infirmitas, et grande miraculum: sed hoc simpliciter, illud autem contigit in figura.

item aqua putei a S. Mauronto effossi

l auferuntur Scrofulæ

addito S. Rictrudis suffragio.

4 Reg. 5

ANNOTATA.

D EX MS

a *Hic est* Balduinus IV, *cognomento* Barbatus, *qui præfuit Comes ab anno* 1003 *ad* 1036.

b *Hic est* Balduinus VI, *cognomento* Montanus, *ob ductam uxorem Richildem heredem Hannoniæ, anno* 1007 *in Hasnoniensi monasterio sepultus.*

c Arnulphus *vixit annos* 92, *et rexit Comes ab anno* 918 *usque ad an.* 964.

d Lotharius *regnavit ab anno* 954 *usque ad an.* 986.

e Emma *filia Lotharii, post Hugonem patrem Regis Italici et B. Adalheidis, dein nuptæ Ottoni I Imperatori, cujus Vita danda erit* 16 *Decembris.*

f Balduinus V, Insulensis et Pius *dictus, successit Balduino Barbato patri anno* 1036, *mortuus an.* 1067.

g *Vitam* S. Popponis *illustravimus ad diem* 25 *Januarii. Mortuus est an.* 1048.

h Wasiers, *sive* Waseria, *pagus urbi Duacenæ contiguus in ejus suburbio.*

i *De hoc igne sacro egimus* 17 *Januarii ad Vitam S. Antonii* § 1 *de Miraculis.*

k *Sunt Scrofulæ seu strumæ, Gallice* escrouelles.

E

CAPUT IV.

Cæcus illuminatus. Injurii in S. Rictrudem puniti.

Post hæc Wido, cum rexisset monasterium Marchianense per triginta sex annos, Alardum Abbatem, de monasterio S. Vedasti assumptum, successorem accepit *a*. Et hic verbo et opere non impar a supramemoratis viris, numquam secundantis operis extollebatur eventu. Circa pauperes et afflictos, misericors, unum fecisse legitur, quod silentio non est prætereundum. Villa de *b* Sailly igne concremata, qui prius ibi pauperem vitam duxerant, tunc ad inediam redacti, recurrunt ad Abbatem, pro sui sustentatione aliquid ab eo misericorditer postulantes. Qui vase assumpto, quo B. Eusebiæ corpus erat repositum, auro et argento quo desuper ornabatur spoliare non distulit: et erogans ea suis hominibus, prout opus erat, alienæ mendicitati clementer indulsit. O virum vere misericordem! pauper sibi, dives fuit pauperibus: in cujus manu dum donum non hæret, probat de crastino se non esse solicitum. Ubi sunt qui aliena diripientes, dum supellectili et substantiolæ suæ incumbunt, moventur ad quæque F perdita et neglecta? In codicibus legere possum aliquos similes huic: sed rara avis est in terris, nigroque simillima cygno.

a Sub Alardo Abbate

magno eleemosynario.

27 Ejusdem viri temporibus erat homo apud Rinengam villam B. Rictrudis, dives et ex illustri prosapia: hunc Comes Flandriarum cujusdam nemoris sui, quod non longe a villa situm est, custodem posuerat. Accidit autem ut cæcitatis plagam nescio qua occasione incurreret. Sed dum rei exitum attendo, hoc accidisse confidenter dixerim, ut postmodum Domini gloria, et B. Rictrudis merita manifestarentur in eo. Qui etsi totius mundi possideret divitias, parum id faceret, dum ad emendum lumen, quo eas intueretur nulla sufficeret pecunia. Et jam pro expellenda cæcitate sua nullum quærebat subsidium: quia etsi quæreret nullo modo se inventurum sperabat. Unde ad mundandum lumen interius se totum converterat, trahens exterioris hominis cæcitatem ad interioris profectum. Nec solum pravum opus exhorrens, sed etiam cogitatus malos emendare solicitus, bonis studiis animum intendebat: ac si quotidie quid in mente revolveret auditurus. Si autem aliquando pro expellendis cæcitatis suæ tenebris Dominum precaretur, in iis morai non

Custos nemoris apud Rinengam cæcus factus,

dum insistit piis operibus,

A non sustinens, ad obtinendam animæ salutem, eleemosynis et orationibus insistebat bonas facere vitæ suæ vias; sciens hominem, qui bene vixerit, numquam male moriturum. Sanctorum, quoque memoriam cum summa veneratione retinens, eorum patrocinium devotis obsequiis merebatur. Invocabat omnes, quorum nomina memoriæ ipsius occurrebant: præ ceteris tamen B. Rictrudi devotus erat, ab ea specialiter opem efflagitans. Ad cujus fontem, qui infra memoratum nemus profuit, languentium concurrebat multitudo, lavans ibi faciem, vel etiam totum corpus, debilitate aliqua debilitatum vel prægravatum: alii inde potum haurientes, anhelis febribus curabantur. Quod cum cæcus iste frequenter fieri audiret, revertentibus et jam sanatis congaudebat, cum eis prorumpens et ipse in laudes et gratiarum actionem.

ex MS

ad fontem S. Rictrudis

28 Transierunt in iis anni plurimi, et ecce quadam nocte obdormiens somnium vidit. Putabat enim se stare ad fontem, et eo faciem et oculos irrigare. Facta quoque oratione et invocato nomine B. Rictrudis, cæcitas ab eo extergebatur. Hoc igitur non visionem, sed rei veritatem existimans, vehementer gaudebat: sed gaudium statim evanuit, quia experge-
B factus somnium fuisse recognovit. Illud tamen intra se revolvens, in auribus cujuslibet sapientis replicandum fore deliberat, scire gestiens, quid hæc visio portenderet. Surgens igitur, Presbytero suo rei ordinem exponit. Qui visa tacite considerans; Et tamen, inquit, fac quæ vidisti: nec enim fons procul a nobis, nec rem attentare difficile est. Accede ad fontem plena fide, quia qui primum in vulva matris tibi oculos creavit, et ipse eos nunc potest reformare, si placitum est ei; Deo tamen ex integro prius confitere: credo enim quod vere pœnitentis visio irrita esse non poterit. Et ille, Coarctor, inquit, Domine mi, e duobus alterum eligere. Si enim jussioni tuæ obtemperans, nihil profecero, derisui alienæ superbiæ meipsum constitui. Qui rem gestam noverint, dicent; Ecce somniatorem, et (ad improperium cæcitatis meæ) Interrogemus, quid prosunt ei somnia sua? Magni quoque criminis reus apud Deum inveniar, quod mandatum ipsius transgrediens, eum tentare præsumpserim. Si autem hoc non egero, et divina virtus, quæ in me manifestari poterat, per me non prædicetur, hoc silentium mihi mortis erit occasio. Ignoro quid eligam, sed tu nutantem animum corrobora, quia hoc alterum, nisi
C te consulto, aggredi pertimesco. Ad hæc Presbyter, Scio, inquit, quod te mihi colloquentem, vel ubicumque fueris, Domini manus sanare non est invalida. Sed sicut Naaman Syrus missus est ad Jordanem mundandus a lepra, sic et te ad fontem B. Rictrudis, dispositione divina, illuminandum confido. His cohortationibus factus hilarior, ad locum destinatum duce puero proficiscitur: gustat de fonte, et faciem lavat, et oculis eo irrigatis, meritis et interventu supradictæ Matronæ visus ei restituitur. Stupor et gaudium apprehendit omnes, qui viderunt et audierunt. Unde gratias agentes benedixerunt Dominum et famulam ejus, ex tunc et deinceps majori devotione dignam prædicantes.

se sanari somniat:

quare ex Parochi sui consilio

lavat ibi oculos et sanatur:

29 Verum quæ sic adhuc in seculo remorantibus opitulatur, Fratrum querimoniis jugiter ei servientium aliquando non deerit. Nec enim justum videretur, ut alienis compatiens, suos desereret alumnos, et eis gratiam, quam accepit a Domino, non communicaret. De pressuris eos liberare consuevit, et injuriantium superbiam multis afflictionibus retundere. Et cum multos legerim, qui cum male fecissent non diu gloriati sunt; si aliquot ex his, qui memoriæ occurrunt, revocem stylo, nemo mihi succenseat. Non enim in exemplum delinquendi ad notitiam hominum revocandi sunt: sed D
ne quid simile, quicumque divinam audierit ultionem, attentare præsumat. Fuit igitur Miles quidam, nomine Heluinus, Marchianis habitans, hic ejusdem villæ advocationem sibi usurpaverat, et pro advocati officio, adversus ecclesiam et ejus homines tyrannidem exercebat. Adsciverat quoque sibi milites sexaginta vel eo amplius, quorum præsidio ad male agendum factus securior, immanius impunita grassabatur temeritas. Vivebat de pusillorum et viduarum substantia, quod supererat reservans in sumptus et stipendia militum: quos flagitium, egestas, conscius animus, exagitabat, hi Heluini proximi, et familiares erant. Quod si quis etiam a culpa vacuus in amicitiam ejus incidisset, quotidiano usu atque illecebris facile par similisque ceteris efficiebatur. Quotidianis rapinis vacans, vicinos circumquaque de finibus suis exturbabat, et quemcumque comprehendisset Marchianas adductum, ab eo substantiolam suam variis extorquebat injuriis. *c* Richardus vero, tunc Abbas Marchianensis, Domni Alardi, de quo prædiximus, successor, vir secundum seculum honorabilis, et secundum Deum timoratus, frequenter hominem flagitiosum conveniens, ut resi- E
pisceret, admonebat. Scripturas quoque ei proponens, quæ in malis perseverantibus gehennæ supplicia denuntiant, nunc terrore, nunc blandimento a viis suis retrahere nitebatur.

S. Rictrude injurias suas ulciscente,

Heluinus Marchianis opprimens alios,

c frustra ab Richardo Abbate monetur:

30 Sed ille in *d* obstinio perseverans, nullis volebat cohortationibus ab incepto desistere; et Abbatem despiciens, ejus monasterium foris et intus multis modis non cessabat affligere, Villas ejus deprædabatur, et homines captivabat. Ad male faciendum diaboli minister vitæ innocentium quotidie insidiabatur, nihil credens actum, cum quid superesset agendum. Cui Marchianis erat refugium, locus secretus; et aqua et nemore, quibus circulatus est, ad omne opus pravum istum reddens securiorem. Abbas autem dum indies malitiam ejus augmentari, et suorum hominum afflictiones increscere videret; cum Fratribus init consilium, quid facto opus sit. Et illi unanimiter respondentes, nihil melius, quam ad Domini et B. Rictrudis misericordiam recurrere decernunt. Non enim querela apud terrenum judicem erat referenda, cum facile non inveniretur qui in eum manum mittere præsumeret. Omnes itaque Sacerdotes hominem anathemate percutiunt, et divinæ ultionis censuram præstolantur. Revoluto anno, eadem die Kalendarum qua senten- F
tiam excommunicationis acceperat, irreconciliatus ecclesiæ occisus est: nec dubium quin B. Rictrudis interventu suæ temeritatis pœnas hoc modo exsolverit. Unde qui prius nec Deum timebat, nec hominem reverebatur, modo cadaver in humeris suorum Marchianis relatum est. Ubi amicis sepulturam implorantibus, Abbas et Fratres nequaquam acquiescunt, scientes locum atrii excommunicato minime profuturum. Deferunt eum Hafnonium, sed justitia in locis diversis diversam non dictat sententiam. Denique multorum precibus, extra atrium sepeliri vix permittitur, Domino ei retribuente quod meruerat. Hoc igitur tam miserabiliter defuncto curramus ad reliqua.

d

et implorato patrocinio S. Rictrudis

anathemate perculsus occiditur.

31 Habebat *e* villicum B. Rictrudis, in villa sua quæ Haictis dicitur: cui dum propria non sufficerent, animi cupiditatem in aliena extendere præsumpsit, et occasionem quærere, quomodo suos faceret terminos alterius. Inde avaritia suadente spreta est Divinæ Majestatis offensio, et in iis quæ juris erant supradictæ Matronæ manum mittere ausus est. Post messes enim, cum seges ejus in area trituraretur, superveniens homo ille, totius annonæ stramen suum esse jure hereditario asserebat. In hoc

e

Alius injuste deripiens bona monasterii.

A hoc verbo Frater qui curti præerat admiratus est, hujusmodi quippe reclamatio res nova et inauditum quid ei videbatur. Contradicit quod ille adstruebat, et sic ad Abbatem causa delata est. Qui villicum suum redarguens, volentem malignari, ne cura præsentis commodi suum operaretur interitum, admonuit. Intellexerat enim partem illius, nulla veritate suffultam, quem delectabat ambitio, et initium omnis peccati superbia. Sed hujus salubre consilium, contradictor adspernatur, ingeminans, se exheredari non passurum. Et descendens in domum suam, res monasterii cœpit consumere et deprædari, resistentes contumeliis afficere, damnis etiam jugiter multiplicatis indies seipso pejor inveniri : et dum minas evomens, ab incepto non desisteret, injuriam quam inferebat, se passum querebatur. Dicebat Abbatem contra se injuste agere, qui justitiam nollet prosequi, et diem ad verum examinandum ei constituere. Ecclesia autem gravem suarum rerum jacturam sustinente, tandem communi Fratrum consilio dies et locus ad dirimendam litem præfigitur. Interim homo impudens quærit sibi coadjutores, industria quorum obtineat, quod justitiæ lex in jus suum retorquere non permittebat. B Diffidit parti suæ, si carnales amicos in causa deesse contigerit. Cum iis igitur ad diem denominatum occurrit. Religiosi viri qui convenerant, convocatis partibus dictant formam pacis. Ille vero donec voluntati suæ obtemperent, se non acquieturum respondet.

ut causam in judicio obtineat

32 Denique quod malo conceperat animo, bonum non habuit exitum. Promisit enim quod cum tertia manu, fide et sacramento causam suam justam esse defenderet. Hoc Abbas audiens, credidit in tantum eum progredi non audere, ut in Dominum et Sanctos ejus tam aperte delinquere non expavesceret : et assensit petitioni ejus. Qui statim lætus efficitur, et ad cumulum perfidiæ suæ, addit falsis perjuria verbis, B. Rictrudi nullam Domini detulit reverentiam, et ita in mortem suam quod concupierat obtinuit. Gaudebat quod adversus Abbatem in negotio prævaluerit, sed animæ suæ detrimentum minime attendebat. Et ecce in proximo manus Domini corripuit illum. Gravi namque corporis morbo occupatus lecto decubuit : adest amicorum multitudo, admonens ut res Marchianensis ecclesiæ, injuste usurpatas, quantocius restituat ; confiteatur se in B. Rictrudem graviter deliquisse, et accepta pœnitentia de reliquo emendationem polliceatur. C Quod si neglexerit, defunctus perpetuo cruciatu damnabitur; et dum male acquisita ad heredem transierint, timendum ne culpa similis similem sortiatur vindictam. Hoc illis inaniter suadentibus, æger, factus extra se, rationem amittit. Arreptus quippe a dæmonio spumans cœpit in lecto volutari, in circumstantes amicos evomens verba horroris et contumeliæ plena. Luget familia, propinqui lamentantur, et magis dolent cruciati corporis vicem, quam mortis imminens periculum reformident. Non diem noctemve ullam a tam laboriosa cura et custodia ejus feriatam habere sinebantur. Sed res denique in suum devenit statum : in tali quippe et tam horrenda vexatione mentis captus, miseram exhalavit animam. Quod autem sine mentis horrore reminisci nequeo, expers Dominici Corporis, ultimum præsentis vitæ diem invenit. Qui aderant, in ultionem mali, quod ecclesiæ B. Rictrudis intulerat, hanc illum corporalem subiisse sententiam asserebant.

violentiæ addit perjurium :

quare a dæmone arreptus,

misere perit :

33 Alii etiam duo, qui in perjurio socii extiterant, subita correpti infirmitate, debitas suæ temeritatis pœnas non evaserunt. Ambo enim corporaliter flagellati sunt, pari quidem miraculo, sed sorte dispari. Alter quippe de Sandemontensi villa, non post D multos dies positus in extremis, se miserabiliter in lingua ardere fatebatur, precansque rogabat ad exemplum divitis illius, qui in inferno positus linguam suam a Lazaro refrigerari præoptabat, ut B. Rictrudis missa digiti sui extremitate in aquam, ejus ardorem compesceret. Sed sicut illi sera pœnitentia non profuit, ita et hic cauterio, quo percussus erat, vivens in corpore non caruit. Qui celeri morte factus de medio ne Marchianensi noceret ecclesiæ, cruciatus sui memoriam posteris derelinquit. Tertius vero, Major scilicet Goiensis villæ, horrendam duorum [mortem] ut resipisceret minime attendit : sed Dominus non est oblitus sermonis sui, quem dixerat, Mihi vindictam, ego retribuam. Redi miser ad cor, attendito tibi ne in peccato tuo moriaris. Dum licet recogita quod gessisti, quia post mortem sera retractatio est. Vexatio et mors ignominiosa, quam tui meruerunt amici, dierum tuorum paucitatem nuntient tibi. Considera quod eos perjurii crimen temporaliter luere vidisti, qui perpetuo gravius puniendi de corporibus exierunt. Si similem damnationis sententiam cupis declinare, falsitatis nota lacrymis et confessione prius diluenda est. Si sapis, eorum supplicium tua erit correctio, unde E dictum est :

item ex sociis perjurii duo,

ex us-

alter in lingua ardens,

Rom. 12, 19

alter impœnitens,

Jam tua res agitur paries cum proximus ardet.

Sed o misera humanæ ignorantiæ conditio! quæ numquam de crastino certum quid tenere prævaluit. Facies hominis, parvipendentis quod gesserat, statim pessimo ulcere tota conspergitur. Post hæc os ejus, quod in perjurium relaxarat, retroactum est, et capitis posteriorem partem occupavit. O res nova, et miraculum grande, a seculis inauditum! Videre erat non hominem, sed rem monstruosam et terribilem visu, suis etiam amicis qui convenerant nimis metuendam. Si quis vero de salute animæ cum eo ageret, nihil respondebat, qui plectro linguæ jam erat destitutus. Si sensum vel motum corporis requireret, nihil distabat a lapide. Et ita Domini et B. Rictrudis manum ultricem sustinens, demum morte horrenda extremum exhalavit spiritum. In tribus igitur, qui ad res distrahendas Marchianensis ecclesiæ sibi conjuraverant, veritatem rerum exitus satis indicavit. Quod multi videntes, et qui audire potuerunt, mirabantur, dicentibus qui erant de semine Chanaam ; Fugiamus B. Rictrudis incurrere offensam, Dominus enim pugnat pro ea.

ore retroacto, mutus.

ANNOTATA.

F

a *Id contigisse anno* 1074 *tradit Buzelinus.*

b Sailly *villa in territorio Insulensi, ad S. Eusebiam olim ex dono Dagoberti pertinuerat ; estque media fere inter Insulas et Tornacum via.*

c Richardus Abbas, *teste Locrio, interfuit Synodo Atrebatensi anno* 1097.

d Obstinium *iterum infra lib.* 2 *cap.* 17 *dicitur pro obstinatione aut pertinacia.*

e *Hic in sequenti opere lib.* 2 *nominatur* Ibertus, villicus Haicurtensis.

LIBER II.

Miracula et res gestæ ab anno MC *usque ad annum* MCLXIV.

PROLOGUS.

Quoniam de Abbatibus, qui in restauranda Marchianensi ecclesia insudaverunt, quædam miracula incidenter apposuimus. Nemo humilitati nostræ molestus sit, si adhuc quid successores eorum gesserint

A rint ad memoriam revocemus. Pro miraculo haberi potest et ad laudem B. Rictrudis referendum est, quod tam brevi status Ecclesiæ mutatus in melius, et omnia de novo instaurata sint. Ubi prius cœnobialis disciplinæ rigori per sanctimoniales dissolutio prævaluerat; nunc per Dei gratiam locus erat contemplandi, et totius perfectionis forma, collaborantibus illis quibus specialiter hoc opus incumbebat. Et isti jam in jus ecclesiæ, sicut antiquitus, ex maxima parte possessiones revocarant, et cuncta prospere foris et intus actitabant : quod si quis staret ex adverso, B. Rictrudis injurias sui monasterii vindicare non differebat. Super alios vero timor et tremor, visis miraculis, irruebat; et quiescebant in omni subjectione, facti de reliquo cautiores. Verum non est in homine via ejus, nec quisquam nisi in morte suprema de transacta conversatione laudandus est. Fortuna quoque præsens non multum optanda : quippe nec manendi fida, et cum discesserit allatura mœrorem. Et hæc minas ipsius non formidandas, nec exoptandas faciunt esse blanditias. Hæc autem propterea dico, quia ecclesia quæ paulatim secundis amara mutaverat, nunc Domino faciem suam avertente, quasi momento uno decidit in B idipsum. Quod cum labore sibi restituerat, per Prælatorum incuriam denuo substractum indoluit. Nec tamen dæmonis incursibus totiens fuisse impugnatam mirandum est : summa enim petit livor, perflant altissima venti. Et sicut ventis sæpius ingens agitatur pinus, feriuntque summos fulgura montes; ita Ecclesiam, quæ se spiritualibus exercitiis non cessat affligere, dæmon frequenter inquietare molitur; suggerit venenata consilia, struit de proprio calumnias innocentiæ, discordias nutrit : aliquando etiam substantias, quibus Fratres sustentari debuerant, in seculares usus retorquet, ut eos, quibus gravem conflictum indixit, reducat in seculum. His autem malis sibi modo concurrentibus, Marchianense monesterium pene in solitudinem nunc redactum est. Verum quantum de graviori pressura caput extulit, tanto fidentius inter miracula adscribendum, et B. Rictrudis opera cum ampliori dilectione prædicanda sunt. Dicamus ergo, quod sicut tam graviter vindicatum est in eos, qui res ipsius distraxerant; ita frequenter ecclesia ipsius, pene tota destructa est, ut in multiplici restauratione quantam apud Dominum gratiam habeat, claresceret.

Ex MS. Marchianensis loci fortuna conversa in melius,

iterumque retro acta

ope S. Rictrudis restituitur.

C

CAPUT I

Marchianense monasterium dissipatum et restauratum. Cæcitate, et hernia, et calculo laborantes sanati.

Defunctis itaque memoratis Patribus, qui religionem secum in monasterio illatam, verbo et opere alios docuerant; Fratres Abbatem constituunt *a* **Fulch**ardum, Hasnoniensem monachum. Et hic erat de iniqua progenie Laudastensium, frater eorum qui tunc temporis perversæ nationis illius quasi caput esse videbantur. Qui ad hoc electus est, quod vir secundum seculum de magno genere, infestantes ecclesiam, liberius posset arguere : resistentium quoque contumaciam, nunc censura distentionis ecclesiasticæ, nunc affinium suorum potentia retundere. Hæc fuit in electione consideratio, sed Deo permittente, res aliter impleta est. Ordinatus Abbas residuum vitæ suæ, non religiose, sed seculariter exegit : monasterii substantiam in pravos usus expendens, multa petentibus sibi largitus est, et Domini voluntas non est inquisita; foris et intus dissipavit Christi patrimonium, et ab ecclesia multas alienavit possessiones. In subditis tyrannidem exer- D cuit ut dominus, nec ut pater aliquando fomenta consolationis adhibuit. Prædecessores sui verbo et opere bene ministraverant : sed hic exemplo vitæ suæ et expensis continuis, quod ædificaverant, destruxit. Quam male vixerit, nisi ad vitandum replicari non debuerat, nec tamen omnia propter venerandam monasticæ professionis reverentiam dicenda sunt. De quo ut breviter dicatur, cervicosus fuit ad disciplinam, spurcus ad vitam, Abbas nomine, re mercenarius. Et quia humana natura prona est ad peccandum, discipuli in ejus conversatione interitus sui laqueum acceperunt. Inde dissolutio ecclesiasticæ disciplinæ, censuræ enervatio, totius religionis evacuatio. Fratres pro libitu vagabantur, et quod de ecclesia poterant tollere, singuli proprium nominabant. A seculi hominibus eos aliquantum discrevit habitus, sed rebus deficientibus retro respicientes, canes facti sunt reversi ad vomitum suum. Grandis adversitas locum Marchianensem quasi inundatione facta opprimebat, nec erat qui errantem proximum revocaret.

Sub Fulchardo Abbate malæ vitæ,

bona monasterii dissipante

et exemplo disciplinam labefactante

3 Solus in monasterio *b* Conversus remanserat, nomine Fulchardus, Corpora sanctorum, [quæ alioquin] cum ceteris deperissent, diligenter et cum E summa veneratione custodiens. Hic diebus multis in fame et siti, in frigore et nuditate Deo servivit; et velut in solitudine constitutus, visibiles satanæ congressus frequenter sustinuit. Laborabat autem ruptura inguinum, sed a sanctis orationibus corporali molestia detorqueri non poterat. De qua infirmitate, cum postea dissolutio religioni cederet, per B. Rictrudis merita, hoc modo eum convaluisse legimus. Erat in crypta monasterii altare prope habens fenestram, et lapis desuper reliquæ maceriei male cohærens : quem cum quotidie ruinam minitantem supradictus æger attenderet; timebat ne Sacerdote ibi divina mysteria celebrante, lapis ille super mensam Domini corrueret. Quod peccatum grande si accideret, se reum mortis futurum expavescebat, cum Sacerdote et ministro ejus. Viscera vero contra naturam sub inguine dependentia, ipsum aliquid operari non sinebant : et cum voluntas bona non deesset ad lapidem loco suo reponendum, ut opus non attentaret infirmitas aliquamdiu retrahebat. Denique, divinitus assumpto fortitudinis spiritu, manu dextera scalam erigit, sinistra viscera sustentat, et cum cæmento et trulla adscendere nititur. Sed vires non suppetunt : virtus vero animi non succumbens ægrum secundo erigit. Tertio, Deo au- F xiliante opus consummatur : et detersa ægritudine, per divinam gratiam et invocationem nominis supradictæ Matronæ, quam in opere suo auxiliatricem habuerat, ad locum naturalem intestina refugiunt. Quod sentiens, ultra quam credi possit gratulatur : et omnes qui noverant ipsum admirantes pro evidenti miraculo, Domino et B. Rictrudi cum eo gratias egerunt. Laterum quoque dolore, podagra, et aliis pluribus modis flagellatus a Domino, quotiens necesse fuit ad curandum, B. Rictrudi confessus est. Orabat sine intermissione simpliciter, ut laicus : nec ab altero quippiam, ad divinum officium pertinens audiebat.

b Fulchardus Conversus observans regulæ,

sanatur a ruptura

et aliis infirmitatibus

4 Locus oratorii paulatim redigebatur in pascua boum : ædificiorum parietes, tectis cadentibus, ruinam minitabant Viri religiosi, perverti Fratres et locum destrui attendentes, patienter ferre non poterant : et ut Dominus tantis miseriis finem imponeret, precabantur. Interea cum solennis omnium Sanctorum dies instaret, Abbas S. Amandi de monachis suis duos Marchianas transmittit, ut ibi tantæ diei celebritatem cum præcurrenti nocte in psalmis et hymnis, et aliis ad divinam cultum pertinentibus, devote

Loco sic desolato

A devote transigerent. Nam cum esset vir bonus, tristabatur, si in hac solennitate nullum Deo et Sanctis ejus, qui ibi quiescunt, obsequium impenderetur. Illi vero scientes absque alimentis corporalibus se diu non posse subsistere, deferunt secum, quæ ad victum diei unius sibi forent necessaria. Quod si non egissent, post vigilias et completa mysteria, egestas loci cogeret eos jejunos reverti ad propria. Post hæc *c* Atrebatensis Episcopus, ad cujus diœcesin pertinebat, divina præventus gratia, Fulchardum Abbatem præcipit vocari ad se. Cui coram adsistentibus, Quid, inquit, audio de te? Redde rationem villicationis tuæ. Pessima res est quam gessisti. Dispensatio tibi credita est, et tu infidelis servus totam dissipasti : nihil pluris existimans, quam quod lasciviam corporis et gloriam redoleres temporalem. Si jejunio, lacrymis, et oratione continua, quæ peccasti vivens in corpore, non punias; post extremum examen perpetuo digna animadversione multanda erunt. Recogita quod fecisti, et [cede] alteri ordinando Abbati ecclesiæ; jam enim amplius non poteris villicare. Quod cum ille audire meruisset, graviter tamen accepit, et misericordiam postulans, deinceps emendationem pollicebatur. Sed Episcopo
B in sua sententia permanente, injuriæ tantæ parentes suos fore ultores, procaciter asserebat. Et cum reconciliari nequaquam posset, contigit ut una dierum ira permotus, virgam pastoralem redderet Episcopo, vel potius projiceret. Verum facti hujus statim pœnitens, precibus et obsequiis, ut Comitem Flandriarum sibi coadjutorem haberet, multam impendit operam. Addens quoque munera muneribus, ampliora promittebat, dummodo in locum Abbatis restitueretur. Et dum nihil proficit, ad effundendum sanguinem innocentem, Episcopo parat insidias : sed Domino eum protegente, scelestis hominibus ultra progredi non licuit.

c

et Fulchardo per Episcopum Atrebatensem deposito,

5 Sub hac dissensione, minis precibusque frequenter alternatis, quatuor tantum monachi, qui jam Marchianas redierant, Amandum Priorem Aquicinctensis ecclesiæ sibi Abbatem constituunt. Assentit Episcopus, quia sana de moribus et conversatione illius habebatur opinio. Ille vero resistendo, suam imperitiam, loci et ordinis destructionem opponebat : et ex adverso Fulchardum et suos, qui rem prospere agi nequaquam paterentur. Dicebat enim quælibet frustra niti, neque aliud se fatigando, nisi odium quærere, extremæ dementiæ imputandum. Has et alias occasiones, ad excusandum satis
C necessarias, prætendebat; sed accedente obedientia et precibus multorum, tandem onus suscipere coactus est. Supradicto tamen incubatore et suis prohibentibus, non statim Marchianas advenit, sed Aquiscincti vigiliis et orationibus deditus, a Domino Deo consolationis auxilium præstolabatur. Duobus igitur annis in hac Fulchardi temeritate decursis, coram Remensi Archiepiscopo et pluribus viris religiosis, successori suo et rebus monasterii pacem tenere tandem est pollicitus. Cui, dictante concordia, duæ villæ B. Rictrudis ad sustentationem sui, quoad viveret, concessæ sunt; quarum fructum cum nemoribus, et quibusdam circumstantiis ad easdem villas pertinentibus, tam in suorum quam in privatas abusiones dissipavit, numquam pro sui depositione pacatum gerens animum. Post hæc venit ei in mentem ut ad S. Ægidium peregrinus properaret, et præparatis quæ in itinere necessaria erant profectus est. Cum autem reverteretur *d* morbo correptus, peccata sua gemendo confessus est; et accepta Eucharistia, referentibus qui adfuerunt, in bona confessione ultimum vitæ spiritum exhalavit.

electus Amandus in Abbatem,

post biennium Marchianas venit :

d

6 Tunc Atrebatensis Episcopus Marchianas veniens, in tanto rerum defectu locum offendit, ut quod ei etiam necessario apponeretur, deesse conspiceret, scyphos, manutergia, scutellas etiam de Aquiscincto Fratres in ejus obsequium attulerunt. Et post refectionem Abbatem leniter et blande consolatus est : spondet opere et effectu, non diffidere monet, Deum affuturum promittit, cui non poterunt resistere omnes adversarii ejus. Qui humane satis loci miseriis compassus, valedixit Fratribus, et abiit : Abbas vero in manus Domini remanens, inter pericula et sudores, ab eo confortatus est : Fratresque litteratos et alios sine litteris, de quorum vita et moribus securus erat, apud Aquiscinctum eligens, eos sibi coadjutores in domo Domini constituit. Ex his alii foras egressi, in procurandis exterioribus operam dabant : alii vero interius meditationi vacantes, legem et regulam vitæ monachorum servandam verbo et opere demonstrabant. Domus paulatim cœpit correptionem admittere, recipere disciplinam. Consuetudines pravæ de medio fiunt : Confessiones et solennia Sacramentorum rite celebrantur : Horis Canonicis ad psallendum Domino cum summa devotione occurritur, in vita Abbatis cunctis legentibus, quod esset monasticæ conversationis institutum. Ipse etenim illos præibat in sanctitate et justitia coram Deo, multa præter communia instituta singulariter faciens, et ad tam ardua omnes eum imitari non poterant. E Dominus igitur loco benedixit, et in brevi factus est magnus, religione, operibus et personis. Auditum quippe est et celebri sermone vulgatum, quod Marchianis actibus religionis incumbitur, et in statum bonum foris et intus ecclesia revocatur. Unde multi perfecte renuntiantes seculo, Domino vocante, monasterium ingressi sunt : quos tamquam primitias sui laboris, supradictus Abbas in timore Domini educavit laudabiliter, legemque et disciplinam, quam eis imponebat, ipse portabat Magister et Dominus.

D

Ex ms.

ubi ab Episcopo adjutus

monachos Aquiscinctinos assumit,

usque præit exemplo,

ita pluribus ultro habitum petentibus

7 Isti sunt quorum vita fructuosa tam futuris quam præsentibus fuisse dignoscitur; in contemptu corporum suorum ostendentes, quam paucis minimisque natura humana contenta sit. Isti sunt qui honeste viventes, res monasterii in maximos extulerunt provectus, tam secundum Deum quam secundum seculum viri sapientes. In eorum pernecessario adventu, felix Marchianensis ecclesia circumquaque veraciter prædicatur : quia multiplex bonum, quod cum gratia Domini peregerunt, in evidenti est. Ipsi laboraverunt, et Dominus pro labore suo mercede eis reposita, in eorum labores ad serviendum sibi multos vocare dignatus est. De continentia et gratia multiplici, quam a Domino acceperunt, libens F aliqua replicarem : sed vereor adulationis notam incurrere. Sciens etiam quod laudari non appetunt; verum dicendo tales offendere amicos expavesco. Adhuc enim dum loquor, quidam ex ipsis in corpore viventes, a bono quod olim novitio fervore cœperunt, pro senio et membrorum debilitate non retardantur. Isti quædam miracula, quæ per B. Rictrudem Dominus operari dignatus est, videntes et audientes, non potuerunt nobis non loqui. Sed et nos ad memoriam posterorum ea scripto mandare dignum duximus, scientes quia testimonium eorum verum est. Et licet quæ dicturi sumus, B. Martini vel alicujus Apostoli miraculis longe inferiora sint; nostris tamen temporibus admiratione digna, pro minimo haberi non possunt. Adeo quippe super nos raritas sanctitatis invaluit, ut abundante iniquitate vix inveniri queat, non dicam Sanctus, sed qui seipsum possit salvum facere.

refloruit Marchianensis ecclesia,

et S. Rictrudis veneratio,

8 Sicut ergo a Fratribus supradictis accepimus, tres in territorio Insulensi fratres manebant. Est autem ibi villa quædam B. Rictrudis, quæ Lorgies nuncupatur, habens monachum in sui custodiam deputatum.

EX MS. Horreum S. Rictrudis incensurus,

A deputatum. A quo cum fratres illi quadam portione terræ se exheredari frequenter quererentur; ut volebant, aliquando responsum non acceperunt. Unde cum precibus et assidua reclamatione nihil proficerent, condixerunt sibi ut grangiam supradictæ Matronæ concremarent. Grandem quippe doloris sui consolationem se recepturos arbitrabantur, si hora una incendio deperirent, unde monachus et ejus familia toto anno sustentari debuerat. Nacti igitur temporis opportunitatem, ad perpetrandum nefarium opus noctem constituentes, in loco determinato modicum plus de media nocte quieverunt. Et cum hora instaret, qua dulci sopore homines altius deprimi solent; duo qui juniores erant expergefacti, seniorem fratrem ad proficiscendum excitare cœperunt. Et hic, sicut ætate, ita consilio et iniquitate præibat illos. Qui quasi de gravi somno expergefactus, se lumen oculorum amisisse conquestus est. Sed illi minime credentes, ut opus acceleraret, urgebant: quod paululum mora interveniente competens hora transcurreret. E contra, quem Dominus corripuerat, de inceptis pœnitens, errorem suum fatebatur, quod pro temerario ausu, merito cæcitatis tenebras incurrisset. Sinite me, inquit, ut plangam

cæcitate percutitur:

B dolorem meum, fratres carissimi, qui deinceps ad manum alterius necesse habeo quocumque deduci. Consulite vobis, et ab incepto, quod vestræ saluti obviat, dum licet, resipiscite: alioquin timeo vos mecum simili vindicta divinitus puniendos. Sed quia de Domini et Sanctorum misericordia numquam desperandum est, ad ejus ecclesiam, cui damna illaturus veneram, ducite me fratrem vestrum; ubi pernoctans contrito corde, reatum diluam, et auxilium suffusis lacrymis humiliter præstolabor. Nunc enim mihi in somnis cæcitas mea extergenda videbatur, si apud Lorgies apprehenso dextro cornu altaris B. Rictrudis, paululum ibi obdormirem.

qui ductus ad altare S. Rictrudis,

9 Tunc illi quid mali acciderit intuentes, ut rogati fuerant ducunt eum ad villam; ceteris, qui in auxilium eorum venerant in fugam conversis; et monacho visionem, totiusque rei ordinem, non sine gemitu exponunt. Sed quia in vicino loco hostes suos manere noverant, illic diutius morari pertimescentes, relicto fratre suo in manu monachi, velociter abscedunt. Quem monachus assumens adducit ad ecclesiam, et ut in somnis admonitus fuerat, cornu altaris apprehendit: ubi dolori suo satisfaciens, solus relinquitur. Post lacrymas et orationes,

C ut est mœrentium consuetudo, dormire cœpit. Cui tam sublimis et formosa adstare visa est mulier, ut evigilans adstrueret aliquam in terris, quamlibet decora facie, illi minime comparandam. Et hæc niveis induta vestibus, pro temeraria cogitatione primo quasi durius ad illum [locuta], monstrare adventus sui causam operis effectu non distulit. Traxit enim manicam suam ex transverso oculorum ejus, et statim cæcitas extersa est. Quod cum evigilans veraciter agnovisset, gaudens et exultans ineffabilem Dei et B. Rictrudis misericordiam prædicabat. Et accito monacho et cunctis qui aderant mirantibus, voluntarie promisit se nulli ecclesiæ mala deinceps illaturum. Accepti quoque beneficii non ingratus, Domini et B. Rictrudis vivens in corpore cultorem se devotum exhibuit. In signum quoque devotionis, tonso capite suo, se servum B. Rictrudis per duos denarios, annuatim solvendos constituit, et sic lætus ad propria reversus est. Hujus miraculi testis est Simon, quondam Capellanus B. Bernardi Abbatis Claræ-vallis, qui adhuc superest, qui huic rei interfuisse, et capillos se vidisse attonsos prædicat et testatur.

illa sibi apparente sanatur.

10 Frater etiam quidam in monasterio degens morbo calculi tam graviter laborabat, ut ad urinam

D libere emittendam, vel intra se sola diei hora cohibendam, omnino facultas ei negaretur. Orans et jejunans multis diebus Domino servierat, quem nunc ad celebranda divina mysteria tentatio passionis accedere prohibebat. Psalmis enim et hymnis intentus, a corpore quantum poterat, ad spiritum adducebatur. Et quia cum Fratribus ad horas Canonicas nequibat occurrere, psallens eas sibi, debitum solus Domino rependebat obsequium. Erat enim Sacerdos, et si pro infirmitate vel hora sola cessarent a laudibus, Dominum timebat offendere. Interea supervenit dies, qui singulis annis in honore B. Rictrudis a Fratribus solenniter recolitur. Transactis igitur in hymnis et canticis spiritualibus nocturnis vigiliis, mane facto Sacerdotes Missarum solennia celebraturi, ornabant altaria rebus huic cultui dedicatis: et ut dignius accederent præmuniebant se, alius lacrymis, alius vero devotis orationibus, secundum gratiarum divisiones. Frater vero memoratus cum aliis infirmis ad ecclesiam processerat, et sedens in angulo quodam, quod fiebat ab omnibus, diligenter intuebatur. Tunc spiritus ejus anxiatus est, et vehementi dolore attritus, quod in tanta solennitate, sicut et ceteri Sacerdotes, ad altare non procederet. Et surgens abiit in cryptam monasterii: ubi B. Rictrudis, et aliorum Sanctorum Corpora, decenter reposita, locum orantibus reddunt gratiorem. E

Calculi dolore impeditus a Missa et officio,

in festo S. Rictrudis,

11 Ibi frequenter genibus flexis, ante Reliquias ipsas toto corpore prostratus diu jacuit, et lacrymis suffusus, oravit sic: Deus, cui voluntas loquitur humana, flagellum quo corpus meum conteritur in salutem mihi proficiat, et Sanctos tuos intercessores habeam, quorum corpora hic quiescentia toto mentis affectu jam pridem veneratus sum: et væ misero mihi! quem Domino ministrare tam gravis et diuturna non permittit infirmitas. Utinam liceret mihi, saltem in hac solenni die, manibus meis, licet indignis, Corpus tractare Dominicum, et incontaminatis et vivificis communicare mysteriis! Sed ne desiderium hoc effectus subsequatur, ægritudinis meæ genus impedire dignoscitur. Nam cum ad orationem tam diu vix stare valeam, donec in ecclesia septem Pœnitentiales Psalmos expleam recitando, quomodo intrans ad altare Dei, ministerium Sacerdotis explere sufficiam? Et quid de me fiet, si periculum et angustias incidam, ut morbo ingravescente, quod cœpero, nequeam consummare? Verum etsi senio et corporis infirmitate confectus sum, scio tamen F quod in corde contrito et humiliato misericordia non deerit. Adjuvet igitur impossibilitatem meam, qui medico non sanos, sed male habentes opus habere, verbo docens, opere monstravit. Nihil de meis meritis præsumens ad tuum, B. Rictrudis, patrocinium recurro: tu mihi sine offensa ministerii hujus consummationem impetres a Domino.

coram Reliquiis orat:

12 Quo dicto, lacrymis et confessione præmissis, accessit ad altare, et paratis quibuscumque ad hoc officium necessariis, Crucis etiam signo præmunitus, agere quæ Sacerdotis erant humiliter cœpit: De consummando quippe ministerio fiduciam magnam habebat in Domino, et spem in Sanctorum ejus patrociniis non modicam. Cum vero venisset ad locum ubi, quod panis extiterat, in verum Corpus Domini cum virtute verbi transferretur; elevato illo cum summa reverentia paululum ab altari, caro ejus in parte inguinis, ac si novacula scinderetur, sine dolore tamen divisa est; et lapis, qui urgebat intra femoralia leniter elapsus. Quod sentiens, ignorabat quid hoc esset: sed ad Dominum totum habens desiderium, quod cœperat, cum timore cultor devotus explevit. In cujus carne nec læsura nec cicatrix aliqua remansisse visa est, quia non erat opus

cui deinde Missam celebranti

sub elevationem calculus excidit

A opus hominis, sed Divina virtus totum operabatur. O grande miraculum, et pro sui magnitudine, memoria dignum! Post expleta vero ministeria, Frater ille maxime mirabatur, quod nullum sentiret dolorem : et exiens de ecclesia, lapidem in femoralibus invenit. Tunc exultans ultra quam dici possit, miraculum Fratribus enarravit. Qui Domino gratias in commune referentes, B. Rictrudem, cujus meritis et intercessionibus hoc factum fuerat, laudibus attollebant, et diem festum ipsius quotannis devotius recoluerunt.

ANNOTATA.

a *Buzelinus* Fulchardum *electum asserit circa annum* 1105.

b Fulchardi *hujus Conversi sanctitas latissime describitur infra in opere de Sanctis Marchianensibus, ut mirum sit ejus rationem ab aliis non fuisse habitam.*

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 53** c Robertus *in Episcopum Atrebatensem assumptus anno* 1115.

d *Gualbertus* mortuum *asserit* in loco Miliaro nuncupato, duobus millibus citra S. Ægidium. *Est* Mil- B liacum *vulgo* Milly *oppidum in tractu Vastinio, vulgo* Gastinois, *si tamen is locus intelligatur. Colitur S. Ægidius* 1 *Septembris.*

CAPUT II.

Hamaticum olim extructum, dein desolatum et restauratum. Punitus morte ob minas intentatas. Aberrantes a via, et ex alto lapsi servati.

Hamatici post B. Gertrudem Non longe ab ecclesia Marchianensi locus est, Hamaticum nuncupatus, et ibi ecclesia quæ a S. Amando, in honore S. Petri Apostoli constructa est, et ab eodem Antistite solenniter dedicata. Ibi sanctimoniales Domino pluribus annis servierunt, quibus tunc temporis præfuit B. Gertrudis, S. Eusebiæ *et S. Eusebiam,* Virginis proavia. Hæc ab illa de omnibus monasticæ disciplinæ bene informata, post obitum illius, cum adhuc duodennis esset, monasterium rexit : et in annis juvenilibus, Domino vocante, de medio facta est : cujus exitum viri religiosi, qui ad hoc convenerant, Domino commendantes, in parte monasterii ejusdem corpus decenter sepelierunt. Cui sanctimonialis quædam, Gertrudis nomine, moribus et ætate grandæva successit, quæ diebus suis dis- C pensationem sibi creditam sapienter administravit. *præest alia Gertrudis;* Ille vero locus jam ad ecclesiam Marchianensem pertinet, et per se nomen et dignitatem Abbatiæ obtinebat. Hæc igitur Abbatissa, videns locum oratorii nimis angustum, de suis quas secum in monasterio *sub qua corpus S. Eusebiæ elevatum* contulerat opibus, et fidelium amicorum donariis, juxta villam in honore B. Mariæ aliam cœpit ædificare ecclesiam. Gravis enim ei erat cohabitatio sanctimonialium tam angusta, et maxime quia corpus supradictæ Virginis in locum decentiorem transferendum cogitabat. Propter quod de terra elevandum, et ad ecclesiam dedicandam, postquam perfecta est, adesse S. Vindiciani Atrebatensis Episcopi præsentiam devote et humiliter postulavit. Quo diebus illis variis occupationibus detento, Hatta, S. Vedasti primus Abbas, ut in elevatione corporis vicem ipsius suppleret, mandatum accepit. Et hic cum venisset, viris religiosis et fideli populo qui convenerant triduo jejunium indixit; quatenus per hanc observantiam Domini voluntas super hoc manifesta fieret. Tertia igitur nocte apud [oram] marmoris, quo corpus tegebatur, nonnullis vigilantibus, quibus Dominus hoc voluit revelare, quasi hominis manus apparuit, quæ ad submovendum lapidem niti videbatur. Quo signo divinitus ostenso qui aderant D non mediocriter gavisi sunt, a terra statim sanctissimum corpus illud cum debito honore sustollentes. *EX MS* Post hæc transactis aliquot diebus, ad dedicandam ecclesiam, et corpus in ea collocandum, Abbatissa supradictum Pontificem iterum precibus invitabat. Qui cum Clero suo veniens, XIV Kal. Decembris, [juxta] ecclesiasticum morem utrumque solenniter executus est. *18 Novemb.* Quibus peractis de bono perseverantiæ omnes cohortatus, valedixit congregationi et abiit.

14 Abbatissa vero vivente, nec in monasterio religio defuit, nec ancillarum Dei subsidia per cujusdam violentiam sublata, vel per incuriam eorum quibus commissa fuerant sunt imminuta. *ac deinde collapso loco,* Sed cum carnis vinculis absoluta esset, cum detrimento religionis, rebus monasterii paulatim in deterius mutatis, desolationem futuram dissolutio præcurrebat. Sanctimoniales tamen, quæ Marchianensi ecclesiæ præerant, et loco illi post obitum ejus longo tempore præfuerunt, et ab illis ad monachos cura pertransiit, qui sibi invicem succedentes, usque ad Fulchardum Abbatem quod illæ destruxerant, isti E restaurare conati sunt. Verum temporibus istius Abbatis, de quo satis supradictum est, quid egerit, qualis fuerit, cum monachi sui cum eo substantiam ecclesiæ suæ consumpsissent, nec loco illi pepercerunt : qui in tantum apud vesanas eorum mentes venerat despectum, ut cuidam rustico et uxori ejus *Marchianas devehitur.* monasterii custodiam delegarent. Abbas quoque cuidam militi cognato suo, debili et leproso, totum concessit, quidquid ibi ad sui sustentationem potuit accipere. Corpus vero memoratæ Virginis quando Marchianis allatum sit, et a quibus personis, vel ante destructionem hanc vel tempore ipsius, certum non habemus. Sed quoniam de re constat, si tempus ignoratur parum id facimus; affirmare nolentes, quod non a senioribus nostris audivimus, nec nobis antiquitas scriptum dereliquit.

15 Usque ad tempus vero Amandi Abbatis non fuit qui amovere paupertatis hujus sarcinam recogitaret. *Illum restaurare jussus monachus,* Sed hic ad laborem se destinatum non* ignorans, dum Marchianis ad reædificandum intenderet, propter Hamaticensis ecclesiæ destructionem, eo quod locus sanctus esset, animus ejus cœpit affligi : et vocato ad se Fratre quodam, qui religiosus et secundum seculum sapiens erat; cum eo loci desolationem plangens. Frater, inquit, necesse est per tuam industriam aliquid reædificare. Vade ad locum pauperis obedientiæ, diligens et lætus executor, quia pro tua voluntate certus sum, quod tibi gratia F Domini non deerit. In hoc verbo Frater stupefactus, Grandis, ait, labor, sed utilitas nulla subsequetur. Locus enim jam multis retro temporibus neglectus est, et sumptus, unde quæ destructa sunt reædificari [possint], non habeo. Et quid faciam? Ne jubeas *cum se excusaret,* rem, in qua filius operam inaniter consumat : desine velle compleri hoc mandatum, et ad alia quæcumque injunxeris suscipienda paratus sum. Non, inquit ille, fili, voluntas tua nostram præire debet, nec expedit tibi. Si melius aliter faciendum arbitreris quam audisti, non accipias a me mandatum, sed a Domino. Sic altero humiliter excusante, quod alter injungebat; Fratres nocte proxima, postquam in lectulis paululum quieverant, secundum consuetudinem ad confitendum Domino surrexerunt.

16 Quibus in choro psallentibus, Frater ille, cujus animus pro mandato suscipiendo nutabat, tamquam ad diffiniendum quid certius ageret, ante altare B. Mariæ veniens, super lapidem caput suum, cubito subnixus, reclinavit. *a S. Eusebia animatur,* Qui dum cogitationibus suis turbaretur, ut est mœrentium consuetudo, paululum obdormivit. Et ecce Virgo quædam inæstimabili decore,

A decore. ut videbatur ei, stans ante ipsum, blande leniterque, ne turbaretur, admonebat. Et, Cur, ait, obedientiam, quæ tibi injungitur, suscipere recusas? Ne desperes, suscipe illam, tibi nostrum non deerit auxilium. Hoc dicto, Frater expergefactus est, et hæc quæ cum eo loquebatur, disparuit. Tunc visionem recordatus, inanem fuisse non credidit, et consolatione recepta, mane facto, Abbati quæcumque viderat enarravit. Et ego, inquit, Pater amantissime, ad locum destinatum cum benedictione vestra pergam, confidens in Domino, quod precibus vestris promisso non destituar auxilio. Gavisus est igitur uterque, sed de duabus, scilicet reverenda Dei Genitrice et B. Eusebia, ignorabant, quæ in apparitione illa suam ostendisset præsentiam. Frater autem ad locum veniens, neminem invenit, rustico et uxore ejus, qui custodes monasterii constituti erant, ab Abbate jam depulsis. Dum vero præter locum desertum et monasterii parietis nihil adspiceret, intra rimulam quamdam parietes viginti marcas argenti ex improviso adspexit. Unde magis exultans accepit eas; tunc pro certo sciens, quod a Domino Deo fuisset visio quam viderat.

EX MS.

et 20 marcis argenti repertis

B 17 Rebus igitur quibus indigebat comparatis, conductis quoque cæmentariis et ligni cæsoribus, satagebat ut in primis parietes et tectum monasterii restaurarentur. Sed cum trabes sustentaturæ tectum præparatæ fuissent, quædam in mensura trium pedum ceteris in longitudine minor inventa est. Qua de re artifices cum monacho tristes effecti, quid agerent ignorabant. Rogantur ut iterum diligenter mensurare incipiant, ne forte errore decepti, aliter se res habeat quam loquuntur. Reiterant; quod bis factum fuerat, sed mensura justa de trabium inæqualitate non aliter quam primitus respondit. Tunc, inquiunt operarii, propter trabem unam, totum opus nostrum retardatur; et dum dies prætereunt, vacamus otio, nihil lucrantes: aut quærant nobis, quod ad perficiendum opus necessarium est, aut ubicumque alteri serviemus, conditam pro labore nostro mercedem accepturi. Hoc audito monachus tristis, recurrit ad Abbatem, et indicans ei rem, consilium et opem requirit. At ille, Vides, ait, fili, quod juvare nequeo: vade: qui tibi nunc usque adfuit, in consummandis rebus auxilium procuret. Tristior itaque quam venerat, ad operarios revertitur. Quibus volentibus abire. Ad aliam, inquit, trabem comparandam, mihi pretium deest; sed precor, ut C istius longitudinem semel adhuc diligenter consideretis. Tunc illi irascentes, Ridetis, inquiunt, nos, cui semel et bis iterata, sed inaniter, geminatio non sufficit. Instantia tamen precum denique victi, cum summa repetunt diligentia rei longitudinem quam toties consideratam, fateri se ignorare non poterant. Res mira! Inveniunt trabem illam, non solum ceteris coæquari, sed mensura trium pedum in longitudinem ceteras omnes excedere. Unde pro evidenti miraculo collaudantes Dominum, tectum oratorii cum gaudio perfecerunt.

tectum resarturus.

trabem justo minorem

aliis subito longiorem factam gaudet:

19 A diebus illis quatuor vel quinque Fratres, ad serviendum Domino, illic deputati sunt, et est locus ille Fratribus infirmis de Conventu Marchianensi, pro viribus corporis reparandis, valde necessarius. Ne mireris, lector, quod a proposito nostro longius, evagati simus; quia cum Hamaticensis ecclesia una sit cum Marchianensi, ut ibi restauratio innotesceret, hæc digressio facta est. Quidquid etiam B. Rictrudi adscribitur, dum profectus et restitutio Marchianensis ecclesiæ prædicatur, ad laudem quoque et gloriam ipsius referri potest, quod locus ille per prædecessorum incuriam, quondam ferarum cubile, nunc domus orationis est. Et nos iis omissis restat ut ad ea quæ cœpimus, sicut Dominus dederit, enarranda redeamus.

exinde servit locus infirmis Fratribus.

20 Venerabilis igitur Abbas Amandus officium suum diligenter exequebatur, et a prædecessoribus suis male dispersa in jus monasterii sui paulatim revocabat. Quem pravas extirpantem consuetudines, quidam secularium non diligebant, cum ea quæ injuste possederant reddere cogerentur: Fratres intus religioni vacabant, et ipse foris graves pro eis injurias sustinebat. Et dum cuncta prospere, sed cum difficultate maxima, geruntur; suggerunt ei Fratres, ut amotis ab officiis suis quibusdam ecclesiæ ministris, loco eorum alios substituat. Noverant enim quod singuli eorum ministerium suum hereditario jure sibi defendere præsumerent. Quibus vocatis, Mercedem, ait, vestram paratus sum vobis reddere, præmonens ut de cetero, ad alium Dominum vos conducendos transferatis: officiis quippe, quibus præestis, nunc alios præferendos decrevi, sed pro diuturno servitio vestro vobis viventibus mutua permanebit dilectio. Ad hæc illi stupefacti: Pervenit, inquiunt, ad nos hereditaria successione ut ecclesiæ serviremus; nequaquam nos exheredari patiemur. Quod a patribus nostris pervenit ad nos, dictante [ratione] transibit ad filios. Numquam, inquit Abbas, si partem vestram ratio tueretur, ex adverso stare præsumerem: sed quoniam prædecessores meos ecclesiæ jura diripuisse non ignoro, potuit fieri, ut majora parvi pendentes, etiam ab iis quæ nunc defenditis patres vestros suspendere non curaverint. Dilectio vel sufferentia fuit, non ad hereditatem ecclesiæ possidendam consensus. Precor, ne humilitati meæ, quæ variis negotiis distrahitur, molesti sitis, quia vobis assentire nequeo, nisi ab alieno abstinentibus. Contradicunt illi, et fronte obdurata partem suam defundunt. D E

Amandus Ab. restaurationi Marchianensi intendens,

fundos repetit a colonis,

jus hereditarium prætendentibus:

21 Verum unus ex iis quod audireat ceteris gravius accipiens, obstinatius respondit, et ad parentes suos, eo quod plures haberet in seculo, querimoniam referre non distulit. Tunc illi insurgentes in Abbatem, aspere conveniunt eum, et maxime miles quidam [Ingebrandus], cui cognomen Paganus, resistebat ei in facie, et minabatur absenti. Unde cum quadam die staret coram Abbate, Qua, inquit, temeritate me et nepotes meos exheredare præsumitis? Cui vir mansuetus mansuete respondens, Numquam, ait, in potestatem monasterii mei jus alienum redigi desideravi: sed si quid de monasterio irrationabiliter subtractum intellexi, non in vestram nec alicujus injuriam, quantum in me fuit, loco proprio restituere curavi. Quod si nepoti vestro, qui vos ad hæc jurgia provocavit, quod periculose desiderat, concederem; totum tamen irritum duceretur, quia commune Capitulum monasterii non concederet. Capitulum, inquit, negaret mihi, quod meum esse assererem? Ego infra proximos triginta dies, cum totidem gladiis in eorum Capitulo magister et dominus sedebo, certius discutere volens, qui petitionibus meis audeant resistere. Ad hæc Abbas, Dominus, ait, qui superbis resistit et humilibus dat gratiam. infra dies denominatos, nobis pacem conferre, et adversariorum potest superbiam retundere. F

pro quorum uno miles quidam

cum 30 gladiis in Capitulum se venturum minatus,

22 Has ille blasphemias cum in Dominum et servos ejus evomuisset, cum magna indignatione recessit, in brevi pro linguæ effrænis temeritate pœnis cruciandus. Comes quippe Flandriarum adversus Comitem Hainoiensem, loco et die denominato, cum manu forti et armis se venturum prædixerat. Ad quem locum Paganus ille, armis strenuus, ut aliquid lucri reportaret occurrit, ab amicis suis cum planctu et dolore maximo statim Marchianas referendus. Accidit enim ut die illo, nescio quo casu, lancea sua seipsum transfoderet; et inter manus suorum, ultimum vitæ spiritum redderet. Qui ergo dicere non timuerat, Capitulo cum triginta gladiis, injuriam

propria lancea confoditur

A injuriam meam vindicaturus, præsidebo; infra tempus determinatum cum lacrymis triginta parentum suorum, morte inopinata subtractus, Marchianas relatus est: qui pro mortuo veniam humiliter postulantes, ecclesiæ B. Rictrudis se nihil mali deinceps illaturos pollicebantur. Abbas vero, sicut vir misericors, facile petitioni eorum acquievit: oblataque pro anima ejus Domino Eucharistia, corpus ejus cum lacrymis et devotis orationibus sepelivit. Legerat enim simile quid B. Ambrosium fecisse, qui cujusdam temerariæ virginis blasphemias patienter sustinens, die altera, cum carne solutam audisset, usque ad locum sepulturæ cadaver ejus misericorditer prosecutus est. Ad cujus exemplum, cum prædictus Abbas pro contumelia accepta obsequium rependisset; multi prius ecclesiam infestantes, pro ultione quam viderant, potius servire quam malignare studuerunt

et Marchianis sepelitur.

23 De beneficiis quoque beatæ Rictrudis quidam puer enutritus fuerat: qui litteris traditus, psalmos, cantum, et cetera quæ ad cultum divinum pertinent, sufficienter edoctus est. Sed cum annos pubertatis attingeret, quo morbo hæc ætas laborare consuevit, B mens ejus variis affectibus distrahebatur. Denique nihil pluris existimans, quam ventosam secularis litteraturæ scientiam, subiit ejus animum, ut ad hujus scientiæ doctores se transferre deberet. Profectus est igitur in Franciam, et inde Trajectum ad Magistrum Lambertum, ut plenius ab eo de omnibus informaretur. Audierat enim, quod hic vir, septem artibus quas liberales vocant optime eruditus, non paucos haberet discipulos, et pro scientia sua, inter Clericos magnæ esset auctoritatis et reverentiæ; apud quem pluribus annis scholaribus exercitiis deditus, ab ubertate scientiæ illius sibi quotidie aliquid hauriebat. Prima vero institutio, quam a puero acceperat, neglectu et tempore cœpit obsolescere, et post studium horis aliquibus, otio et corporeæ voluptati cum coæqualibus suis vacabat. Cum longum sub hac negligentiæ vanitate tempus defluxisset, repatriare cogitavit. Quod ut perduceret ad effectum, dum de die in diem magis inardesceret, verum experiebatur quod legerat:

Juvenis Marchianensis

a studiis Trajecti peractis rediens,

Nescio qua natale solum dulcedine cunctos
Ducit, et immemores non sinit esse sui.

ex itinere deviat,

24 Assumpto igitur secum Clerico uno, iter arripuit. Sed nondum de terra illa egressus, quadam die a recto itinere deviavit: et procedens paululum C nemine revocante, nemine viam monstrante, incidit in vallem tenebrosam, quæ plena erat fructicibus et plurimæ paludis vehementia. Locus terribilis latibula monstruosa solis avibus vel feris exhibebat. Sed cum dies in vesperam declinaret, magis timuerunt, ne vel a bestiis dilacerati comederentur, aut in solitudine vasta fame perirent. Nec enim die illo quidquam cibi perceperant, nec tunc proxima: et usque in diem tertium ambo jejuni, in timore mortis miserandæ perdurarunt. Qui sub divo positi, cum adhuc hiems esset, aquis inferius et nivibus desuper urgebantur, voce tamen qua poterant, sed horrore frequenter eam interrumpente, Domini auxilium implorabant. Die tertia cum pœne deficerent, miser ille recordatus est B. Rictrudis, in cujus monasterio tam delicate nutritus fuerat: et invocato nomine et auxilio ejus, quod in eam deliquisset humiliter fatebatur. Nec mora. [Videt] ante se hominem, quem prius non viderat; haud dubium, quin Matronæ, quam invocaverat, meritis et intercessionibus divinitus missum. Hic pulchra facie et decorus adspectu, condensa arborum ferro, quod manu gestabat, cœpit extirpare; et in invio duobus illis sequentibus ipsam viam aperire. Extraxit ergo eos semimortuos de valle horribili, et usque ad domum cujusdam Presbyteri, fidelis comes et dux itineris, D non deseruit. Quos Presbyter in magna defectione adspiciens, cognito rei miserabilis eventu, eis ignem copiosum accendit; et cibariis suis, quamdiu voluerunt, abundantissime refectos, abire volentes, cum diu retinere non posset, viæ reddidit. Ille igitur cum Clericulo suo Marchianis veniens, rem gestam Fratribus retulit, et modicum residuum vitæ suæ in Domini et B. Rictrudis obsequio cultor devotus expendit.

triduumque jejunus,

S. Rictrudem invocat:

a qua submisso duce evadit.

ex MS

25 Eodem quoque tempore, dum dormitorium Fratrum rursus de novo instauraretur, consummata maceria, trabem ad sustentandum culmen artifices unamquamque suo loco coaptabant. Ex quibus una cum superius traheretur, ejus summitate jam maceriæ superius innitente, qui inferius eam sustentabant, nimio pondere gravabantur. Quod artifex quidam, qui aliis præerat, a loco superiori et remoto conspiciens, trabem illam ad se trahentibus opem ferre per planum maceriæ cursu velocissimo festinavit. Sed cum ad locum, quo intenderat, pervenisset, ubi voluit, quia nimio impetu ferebatur, subsistere non potuit. Necesse ergo habens alterum e duobus subire discrimen, ut videlicet saltu periculoso ad ima ferretur, aut præceps contractus rueret; a summitate maceriæ, cujus altitudo mensura viginti quinque pedum erigebatur, in terram prosilivit: et qui E cucurrerat, ceteris auxilium laturus, ut mortis periculum declinaret in arcto positus, sibi consulere non valuit: male enim cuncta ministrat impetus. Verum priusquam terram attingeret, B. Rictrudis suffragium invocavit. Tunc Abbas et ceteri qui aderant, mortuum vel non diu victurum credentes, ad ipsum turbati cucurrerunt: quibus inquirentibus qualiter se haberet, incunctanter respondit: Timui quidem, sed læsuræ vel doloris nihil sentio, servatus ejus adjutorio, cujus nomen ruens ab alto invocavi. Eadem hora, readscendens unde corruerat, cum aliis operabatur: et qui videre, Domino et B. Rictrudi gratias agentes, mirati sunt. Abbas quoque tam evidens miraculum scribi præcepit, ut quod oculis suis viderat, scripto posteris nuntiaret. Unus etiam e Fratribus, in eodem dormitorio nondum consummato cum aliis existens, nocte quadam in Capitulum, quod lapidibus plenum erat, corruit: qui similiter nomine et adjutorio B. Rictrudis illæsus apparuit.

in periculo lapsus ex alto desiliens faber,

eadem invocata illæsus manet

CAPUT III.

F

Varii malevoli divinitus puniti. Candelæ ultro accensæ.

Necdum prædicto Abbati Amando, in contemplandi otio et orandi assiduitate, secundum consuetudinem remorari licebat; dum pro eo quod secularis violentia ecclesiam infestaret, ad conquerendum frequenter exire cogeretur. Christi patrimonium vicini diripere non cessabant, singulis inde tollentibus quod poterant; et Abbas eorum malitiam sustinere non poterat. Quidam tamen eo magis adversabatur, quod ceteris erat genere et potentia sublimior, manens in loco vicino, paternæ iniquitatis hereditarius successor. Pro cujus violentia, quia continua erat, si monachi contristabantur, non curabat; sed dum hoc vel illud damnum intulisset, ad aliud inferendum festinabat: unde cum tota familia sua horrendo anathemate percussus est. Sed de die in diem insolentior effectus, corde indurato resipere contempsit. Quod cum Abbas attenderet, diutius ferre non sustinens, ad Carolum Comitem Flandriarum profectus est, ut ejus auctoritate potentis inimici superbia retunderetur. Qui venientem intuitus, quia virum religiosum noverat, et magna in Domino dignum reverentia

Vir potens pro detentis monasterii bonis

ad B. Carolum Bonum provocatus

A rentia; de domo superiori descendens, ei humiliter occurerre festinavit. Quem salutatum ut patrem carissimum amplexatus est, adventus fatigationisque suæ causam prior inquirens : valde enim compatiebatur senectuti ejus videns quia ingredi et exire præ senio et debilitate amplius facile non poterat. Cui Abbas, Ecclesia, inquit, nostra in medio nationis perversæ sita est : et a vicinis suis varias sustinens injurias, vix diem noctemve ullam ab oppressionibus miserandis feriatam habere sinitur. In præsentiarum quoque vestris obvoluta genibus, cujusdam viri potentis et magni generis per vos tyrannidem retundi suppliciter implorat : qui totus in reprobum sensum datus, excommunicationi subjacens, pro nihilo ducit.

EX MS.

27 Comes vero ita justitiam diligens, ut seipsum malignari volentibus libenter murum opponeret, Abbatem blande leniterque consolatus, ut ad domum suam cum spe futuræ pacis lætus reverteretur admonuit. Æquitatis quippe jus esse noverat, ut dum clamaret oppressus, sentiret oppressor; et non superbiret impius, dum incenderetur pauper. Abbas igitur nominato viro quem tam molestum sustinebat, B valedixit Comiti et reversus est. Post aliquot dies Miles ille, de quo agitur, habens Comiti aliquid dicere, securus intravit ad eum, quia quod de ipso clamor relatus esset ad curiam nesciebat. Et salutans eum, primo nullum tamquam ab indignante responsum accepit, sed præter solitum se torvis oculis respectum considerans, quod ejus conspectui se præsentasset, tarde indoluit. Ad quem Comes, Quid est, inquit, quod audio de te? Qua fiducia Ecclesiam Marchianensem, quam per Domini gratiam manutenendam suscepi; et Abbatem quem non mediocriter diligo, jam senem inquietare præsumis? Vade hinc in domum tuam, et quiesce de reliquo in omni subjectione, quia si deinceps tale quid in te repertum fuerit, injuriæ Dei et nostræ districtus ultor apparebo : temeritas enim et præsumptio fuit, ut post tam gravem excessum introire ad nos non expavesceres. Tunc ille, paucis aut nihil præ timore responsis, confusus abscessit : et veniens domum, se tristem familiæ suæ, quod erat, exhibuit. Admiratur uxor, et causam doloris inquirit. Ad quam ille, Numquam, ait, viro nostri generis, pro quolibet excessu, Comes adeo dure ut mihi locutus est, nec quisquam comminationem coram Baronibus suis graviorem suscepit. Deinceps Ecclesiam, pro qua C convitia tanta pertuli, amare non potero, nec virum, qui me nesciente in nostri ultionem ei adversaretur, odisse. Sic contumeliam quam acceperat moleste sustinuit, sed referire non audens, observavit tempus opportunum quo talionem reponeret.

ab eo acriter reprehenditur,

28 Post hæc brevi decurso tempore, de quo diximus, Comitem piæ memoriæ Barones sui, imo pessimi traditores Dominum suum *a* occiderunt, et omnis Flandria in morte ejus turbata est : justitia quippe defensorem suum amiserat. Et tunc odium, quod adversus proximum suum quisque clausum gestabat in pectore, non latuit, prædictus quoque miles, memor criminationis quam acceperat, ut Patronum Ecclesiæ mortuum audivit, statim quodam molendino ejus igne combusto, Abbatiæ officinas se terræ coæquaturum minabatur. Abbas vero et monachi, de Domini misericordia non desperantes, B. Rictrudem incessanter deprecabantur, ut intercessione sua pacem Ecclesiæ suæ reformaret. Ab Episcopis quoque et Fratrum conventu publice in ecclesiis excommunicatio frequenter repetebatur, et Sacerdote Dominicum Corpus inter manus tenente, de adversario clamor quotidianus ad aures Domini adscendere non cessabat. Quadam vero die dum illud a Fratribus devote ageretur, hic, cujus cor Do- D minus induraverat, per villam Marchianensem transiens, signorum sonitum et Fratrum clamorem audivit. Cui ab iis qui comitabantur requirenti quid sibi vellet clamor ille; Nunc, inquiunt, cum Sacerdos Corpus Dominicum ab altari elevat, Fratrum Conventus in terram prostratus jacet, et a Domino postulans pacem teipsum vinculo anathematis horribiliter adstringit : et hic est clamor metuendus, quem audisti. Ad hæc ille, tam detestabilis contumeliæ verbum in monachos evomuit, ut aures humanæ merito illud audire expavescant. Totus itaque satanæ traditus, quid dixerit vel quid audierit parvipendens, cum exultatione recessit. Sed ab eo qui dixit, Mihi vindictam, ego retribuam, pro monachis ei responsum est. In crastino quippe juxta domum suam, et inter parentes suos, et ab iis qui eum oderant, satis contemptibiliter occisus est : nec fuit de parentela ejus qui sanguinem proximi sui ulcisceretur. Quod videntes, qui peccatis suis exigentibus excommunicatum noverant, ne simili sententia punirentur, B. Rictrudis monasterio inferre calumniam magis timuerunt. Uxor quoque ejus et filii, pœnitentia ducti, devota precum instantia veniam consecuti sunt, se nihil mali deinceps illaturos fide et sacramento pollicentes. E

occiso deinde Comite, a

iterum ob incensum molendinum excommunicatus,

misere interimitur.

29 Castellanus Insulensis unum de Armigeris suis, ad custodiendum segetes suas, in territorio *b* Basseiæ tempore messium direxerat, sciens quod a pluribus damnum sustineret, si custos deesse cerneretur. Hic dum Domini sui jussa fideliter exequeretur, accidit una dierum ut quatuor aut paulo plures manipulos de cultura B. Rictrudis furaretur : et accito rustico quodam, carrum suum de manipulis, quos in custodia acceperat, onerari præcepit, et ita domum deduci; furtivos quoque desuper collocare non timuit. Quo peracto, super runcinum *c* suum readscendens, ire perrexit, et rustico incontinenti vestigiis suis inhærere mandavit. Qui juncta carro animalia primo virgis; dein, cum cerneret non moveri, fustibus cædebat : sed illa, velut solo inhæsissent, immobilia permanebant. Armiger vero ad clamorem rustici, cum magna indignatione cædentis animalia sua, retro respiciens; quem post se venire putabat, in eodem loco stare conspexit : et quid impedimento esset, quod non sequeretur, scire desiderans, ad eum reversus est. Tunc ambo unus hinc, alter inde jumentorum latera fustibus tundebant, clamorem cum verberibus attollentes, ut geminato stimulo ad proficiscendum excitarentur. Sed F dum verberando nihil proficiunt, magis irascuntur, et ad baculos semel et iterum recurrentibus, vires amplius sæviendi non suppetunt. Et dum starent attoniti, Armiger ille in se reversus, Exonera inquit, carrum tuum manipulis suis, quos de terra B. Rictrudis furtive sustuli, ne justo Dei judicio malum hoc sit moræ, quam sustinemus, occasio. Paret ille, et in eodem momento quo jumenta pondere illo importabili sunt levata, sua sponte, tamquam nihil tormenti sustinuissent, iter arripiunt : et quæ [verberibus] nimiis fuerant affecta, carrum manipulis exoneratum modo tam alacriter trahunt post se, ut vacuum vel etiam nihil trahere viderentur; rustico autem, si illa velit assequi, magis solito festinandum est. Ad hunc igitur rei eventum stupet rusticus, admiratur Armiger, et ad villam venientes evidens miraculum silere non possunt. Qui furtum fecerat, quid acciderit, Domino manifestat : a quo ei suggeritur, festinandum esse ad monachum de Haines, et agendam coram eo pœnitentiam. At ille libens obsequitur, magis eligens coram hominibus de errore confundi, quam in die districti examinis in eum dari sententiam, quam portare necesse sit. Et quoniam facti pœnitens errasse humiliter fatebatur,

b

Ob manipulos de cultura B. Rictrudis sublatos,

c

jumenta cum carro manent immota

donec iis depositis exonerentur.

a

A a monacho facile veniam consecutus est. Omnes igitur ad quos res gesta pervenit, dignum non offendi B. Rictrudem, prædicaverunt. Qui sapuit, cavit sibi solicite, ne offenderet; qui autem monasterio ejus injuriari præsumpsit, denique manum ejus ultricem expertus est.

Pace cum nece B. Caroli sublata,

30 Carolo igitur reverendo Comite Flandriæ, ut, dictum est, a suis occiso; qui erant de semine Chanaan, filii scelerati, lætati sunt: nec enim eo vivente potentiores a subditis coacta servitia exigebant, sed suis contenti reditibus, ut sine offensa coram Domino suo apparerent, paci specialiter intendebant, Agricolæ, cives, cum reliquo populo benedicebant Dominum et Comitem, cujus temporibus, quicumque vir potens proximo suo injuriari præsumpsisset, absque misericordia puniebatur. Unde [Abbas Amandus] diligens justitiam et protectore indigens, morte ipsius audita, ubertim faciem rigare cœpit [lacrymis], quas tristitiæ magnitudo indices cordis effuderat. Tranquillam quippe vitam agere didicerat: sed tunc per singula momenta de salute sua suspensus, quid ageret, nesciebat. Singulis igitur a potentioribus graviter oppressis, cum non esset qui eriperet, solum dolori supererat re- B medium, ut injuriati opponerent scutum patientiæ, et vincerent in bono malum. Wilhelmus *d* quippe Iprensis cum ceteris ad prædam et homicidia suspirabat: vidensque omnia turbata, Faciam, inquit, currus, et equites, et Flandriæ Comitatum obtinebo. Illustri etenim Comite absque liberis de hac vita subtracto, me sibi propinquum dereliquit, in patrum nostrorum dignitatem hereditario jure successurum. Et convocatis complicibus suis, castellum quoddam, Sclusam *e* nuncupatum, quod a Comitissa *f* Clementia in dotem acceperat, securus intravit. Turris firma erat, villa, nemore, vivario, et aquis palustribus circumdata, cujus aditus una via admodum arcta introeuntibus patebat. Locum hunc, ad expugnandum hostium incursus satis aptum, Wilhelmus ingressus est. [Rex autem Franciæ *g* Ludovicus] conducens sagittarios aliosque satellites, omnibus qui parti suæ favebant, carceris aut ignominiosæ mortis periculum intentabat. Duces quippe cum Optimatibus terræ, Wilhelmum *h* Normannum loco defuncti jam Comitem subrogaverant. Eo magis contumax iste in pauperes sæviebat, omnia ferro et igne depopulari desiderans, quæ in potestatem alterius redacta conspiciebat. Dives quoque auri et argenti, sumptui non parcebat, ut quoscumque se- C cum habere poterat, obnoxios fidosque sibi faceret.

d Wilhelmo Iprensi Sclusas occupante, e f g et resistente ei Guillelmo Normanno, h

vastandas villas timens Abbas,

31 Sub hac miseranda dissensione, in qua nec monasteriis parcebatur, Abbas Marchianensis sibi et hospitibus suis metuebat, ne ecclesia, cui præerat, damnum sustineret, et hospites sui captivi ducerentur. Villæ enim monasterii non longe erant a castello, quod homicidas illos tuebatur; et ideo inter primas sensuræ desolationem, quæ gravis imminebat. Rustici in luctu et timore maximo degentes, mortem potius ærumnarum finem, quam cruciatum esse dicebant. Quemadmodum enim ventis ex adverso discurrentibus, nescit cui domino pareat unda maris; sic diversis Dominis istos in subjectionem trahentibus, ad quem securius confugerent, ignorabant. Præfecti, quos ad custodiendam terram suam Comes præfecerat, ab istis quotidiana servitia extorquebant, quorum jugum sustinentes, paupertatem declinare non poterant. Tunc Abbas, miseriis eorum et clamoribus valde compatiens; inito consilio accepit de reliquiis Sanctorum, quæ in monasterio conservabantur, et eas per manus monachorum, apud villam suam Saliacum destinare curavit: ab hostibus quipppe deprædatis, erat versiculus ille merito coaptandus,

illatis Saliacum Reliquiis

Quidquid delirant Reges, plectuntur Achivi. D

EX MS. illud conservat:

Fratres nihilo minus coram Domino jejuniis et orationibus pro pace impetranda quotidie seipsos affligebant: qui ex parte maxima ad tempus secundum desideria sua exauditi sunt. Eodem quippe anno, quo Reliquiæ Sanctorum apud Saliacum delatæ sunt, adversarii, Deo et B. Rictrudi reverentiam exhibentes, res, quæ ad ecclesiam pertinebant, diripere timuerunt. Ipsi etiam cum oblationibus suis de via frequenter ad eas divertebant, devoto et humili animo vota sua reddituri.

coram iisdem in magna veneratione ibi habitis,

32 Homines autem qui in prædicta villa morabantur, umbraculum quoddam de ramis et foliis virentibus contexuerant, in quo juxta ecclesiam suam Dominicis et aliis festis diebus, Reliquias illas cum summa veneratione, reponi statuerant. Non tamen ipsis absentibus illuc deferebantur, sed cum omnes signo audito convenissent, Cruce cum cereo et thuribulo præeuntibus, ipsi portantes eas sequebantur, et exultantes in Domino diem lætum transigebant, proximos suos ad offerendum, licet monachi recipiendis oblationibus non intenderent, singulis reinvitantibus. Una vero die, cum id solito devotius agere decernerent, duobus viris secundum consuetudinem de ecclesia cum ceteris exeuntibus, vis E venti cereorum lumen præripuit. Quod animadvertentes contristati, vocant unum de adolescentibus, qui ad ignem requirendum cito currere possit et reverti. Mittitur, sed festinans, dum in aliquot domibus ignem non invenit, currit ad alias, et revertendi mora innectitur. Et quoniam desideranti nihil satis festinatur, qui miserant, missi moram non sustinentes; dum alii præcipiunt ut currens insipientem illum tardantem reducat, ignis divinitus missus cereos extinctos in manibus ferentium coram ossibus Sanctorum reaccendit. Hoc videntes qui aderant, mirati sunt, et cum augmento devotionis et gaudii Deum in Sanctis suis mirabilem prædicare cœperunt: nec solum illi, sed omnes qui audierunt verbum hoc, locum Marchianensem pro Sanctorum reliquiis, quas conservat, de cetero magis venerati sunt.

extinctæ vento candelæ divinitus reaccenduntur.

33 Beata Rictrudis, quos in seculo pepererat, ut dictum est, per Domini gratiam, seculo subtraxit: et omnibus perfecte contemptis, quæ temporaliter transeunt, fideliter consummati sunt. Reliquiæ vero S. Mauronti filii ejus (cum reliquiis matris in Marchianensi monasterio, longo tempore quiescentes, postea nescio seu permittente seu volente Deo, furtim sublatæ, Duacum translatæ sunt. Ubi in Ecclesia sanctæ Dei Genitricis, quæ nunc S. Amati dicitur, juxta ejusdem Pontificis corpus, qui tunc Deo ibi serviebant, eas in vasculo deaurato, cum exultatione decenter reposuerunt; affirmantibus qui aderant atque dicentibus: Hi duo viri, affectione mutua, dum viverent, in Domino se diligentes, nec in morte corpora sua separari patiuntur. Si verum de separatione dixerint, nec ne, certum non habemus, referentibus qui ante nos fuerunt, quia cum res monasterii variis olim, ut superius dictum est, casibus deperirent, Reliquiæ memorati viri furtive illuc deportatæ sunt: de dilectione vero mutua, qua per Dei gratiam illustrati fuerant, non ambigitur, cum de ea notitiam ad posteros satis manifestam eorum opera [transmiserint]. Maurontus siquidem a Theoderico Rege Francorum, cujus lateri adhærebat, virum hunc custodiendum accepit, sublata ei per regiam violentiam Senonensium Archiepiscopatus dignitate cum reditibus universis: et recludens eum in monasterio suo, quod apud Meurivillam construxerat, frequenter eum invisere consuevit: quo aliquantulum remoratus compungebatur, et in præsentia et sermone

F Post delatas Duacum S. Mauronti reliquias

ut dilecto quondam S. Amato jungeretur;

EX MS.

A ejus non mediocriter ædificatus discedebat: denique in intimis visceribus adeo ipsum collegit, ut totum patrimonium suum filiali et devoto ei conferret affectu. Sed iis omnibus omissis, quæ alibi plenius scripta sunt; ad rem, quam posteris innotescere volumus, revertamur.

festum ejus absque servili opere agendum

34 De reliquiis igitur B. Mauronti ex parte maxima Duacum sublatis, connivente Clero et populo statutum est, ut III Nonas Maji, quæ est dies Depositionis ejus, ab universis ibi manentibus de eo memoria quotannis solenniter repræsentaretur. Cum autem annus revolutus eamdem solennitatem reduceret, hæc a Sacerdotibus, qui populo præerant, in ecclesiis Dominica præcedenti omnibus nuntiabatur: et interdicto publice servili opere, singuli die illo, sicut nunc quoque agitur, ad ecclesiam devote festinabant. Verum diei festi aliquando recurrente memoria, post horam nonam, quæ diem illum præcedebat, ob reverentiam Sancti illius, singuli ab operibus, quæ servilia nuncupantur, disjuncti sunt. Accidit autem ut quidam sutor, post horam interdictam ad opus suum residens, Sancto [honorem] non deferret; suorum insuper vicinorum correptiones audire contemneret. Dicebant enim ei qui operantem intuebantur: B Qua temeritate Deum in Sanctis suis contemnere præsumis, matris Ecclesiæ traditionem non observans? Numquid Dominum in Sacerdotibus suis dixisse meministi? Qui vos audiunt mihi obsequuntur; et, spernentes vos, me spernunt; et Quæ dicunt facite? Hæc dies annua nobis secundum consuetudinem festiva traditur: et tu avaritiæ deserviens, præceptum Dominicum transgredi non vereris? Ad quos ille; Sacerdotes, inquit, imponunt nobis quæcumque volunt. Sed qui est Maurontus, et quæ Rictrudis mater ejus? Mortales utique, inter divitias enutriti, sed in natura similes mei fuerunt; et post hujus vitæ cursum, sicut et ceteri ad patres suos appositi sunt. Non eos colo, nec revereor: quia et auxiliandi virtus et nocendi facultas in morte eis sublata est.

sutor contumaciter violans,

et sanctum ejusque matrem blasphemans

sibi manum lædit et fit pauperrimus.

35 Hoc dicto, paululum manu ad operandum elevata, cultellum quem tenebat, per manum alteram, quasi arte sutoria aliquid incisurus, ex improviso traduxit. Plaga vero adeo gravis inflicta est, ut manu eadem nihil de cetero operaretur, nec a medicis unquam perfecte potuerit sanitati restitui. Unde otio vacans, qui dives extiterat, per dies ad C paupertatem redactus est: et ad ultimum ære oppressus alieno, clam de villa, ut creditores suos falleret, pauper aufugit. Quod vicini attendentes, blasphemiam, quam in Sanctos Dei factam audierant, recordabantur, propter quam hominem punitum tam graviter asserebant. Cujus contemptoris dejectio, tam futuris quam præsentibus in eodem castello, Sanctorum dies festos annuatim devotius recolendos nuntiavit.

Duo affligentes subditos S. Eusebiæ,

36 Sicut laus et gloria matris in filiam redundat, ita quicumque filiam offenderit, procul dubio matrem ipsius exasperat. Asconium igitur, villa B. Eusebiæ, duobus Advocatis serviens, duorum potius tyrannorum olim violentiam sustinebat. Ipsi enim ab hospitibus Ecclesiæ frequenter pecuniæ collectionem exigebant, et qui dare noluisset, multis affectus contumeliis in carcerem retrudebatur. Sed cum monachus in villa manens, pauperum fortunas diripi tam miserabiliter attenderet; zelo Dei accensus, non aliter quam qui patiebantur indoluit. Unde conveniens Milites illos, a responso bono etiam alienos invenit Prædicto Abbati rem manifestat; et ille tyrannos die denominata præcipit adesse. Qui vocati veniunt: sed cum exactionem eorum pessimam ratio nulla tueretur, Abbas precibus eos pulsabat, ut respectu Dei hospites Ecclesiæ de reliquo non affligerent. Verum illi in obstinio suo perdurantes, D Nihil, inquiunt, ab ipsis, præter consuetudinem patrum nostrorum accepimus: quod illi fecerunt, et nos similiter faciemus: hereditario jure privari consilium non est. Ad quos Abbas, Voluntatis, ait, vestræ non est, ut nunc propter Deum pauperum cesset afflictio: confido in Deo, quod cum ipse voluerit, vel etiam invitis vobis cessabit. Vocati fuerant, si forte audirent, et quiescerent; sed post monitionem viri Dei, magis indurati, ad propria cum magna indignatione reversi sunt. Tunc superaddentes ad jugum, quod sui prædecessores subditis imposuerant, absque misericordia tractabant eos: et unde sustinens flebat, inde obsequiorum exactor gloriabatur. Abbas vero nec afflictorum lacrymas, nec tyrannorum ferens insolentiam, assumptum Corpus supradictæ Virginis apud Asconium dirigit, ubi in media ecclesia, ut ab intrantibus facilius videretur, super spinas in terram dimissum est; asserentibus monachis, quia numquam illud de spinis sustollerent, si non prius pacem suis hospitibus reformaret. Sic igitur per dies aliquot jacuit, Domino persecutorum pœnitentiam expectante; sed illi, quid ageretur, attendere non curabant.

nec allatum Corpus ejus reveriti,

37 Superveniente vero messis tempore, apud E Gaugiacum villam S. Rictrudis, quiddam contigisse veridica relatione cognovimus, cujus recordatio satis jucunda est. Unus ex famulis monachi, qui ad messores ierat, domum reversus, præ lassitudine paululum obdormivit. Et ecce quædam mulier, decora facie, coram eo stare visa est, Quem alloquens, Ecce inquit, cum expergefactus fueris, cornix quædam huc advolans, in domo et in curte hac quasi avis domestica requiescet: nuntius meus est; prædica omnibus ex parte mea, ut nemo eam effugare, nemo molestus esse ei præsumat. Et hoc signum quod eam miserim, et in quo ab aliis generis avibus erit discernenda, debilis et quasi infirma uno pede claudicabit. In hoc verbo mulier illa disparuit; servus quoque expergefactus, somnium, quod viderat, recordatus est. Cui circumstantibus enarranti, nemo qui crederet, nemo erat qui curaret audire, dicentibus singulis, quia in homine fatuo ridiculosa inventur visio. Qui vulgaris hujus proverbii contumelia percussus, foras egressus est: circumspiciensque videt per aera cornicem directo volatu ad locum destinatum substitisse, atque per curtem deambulasse: F quæ quia pede uno claudicabat, contemptæ visioni manifeste satisfecit; et servus rem tacite considerans, gavisus est. Convocatis ergo iis, qui intus erant, incredulitatis eos arguebat, et omnes quod futurum audierant, modo intuentes, quid hoc portenderet ignorabant. Ad quemcumque vero locum avis illa per diem devolaret, nocte quasi ad proprium nidum illuc revertebatur; quam, monacho defendente, nemo aliquando lædere præsumpsit. Interea fama nuntiante per totam provinciam, de ea sermo multus erat in populo. Et quidam, propter mittentis auctoritatem reverebantur eam; alii ridebant, claudicantem intuentes.

per cornicem de qua Sancta revelarat,

38 Decurso vero aliquanto tempore, cum adhuc præfatæ Virginis corpus spinis in terram suppositis jaceret, et persecutio ejus hospitibus illata non cessaret, cornix hæc die quadam ad corpus, quasi injurias vindicatura, transvolavit. Ubi cum supradicti Milites, imo tyranni, eam remorari cernerent; perterriti mutuo dixerunt; Quia Beata, ut ira ejus in nos deseviat, cornicem suam huc direxerit. Dum licet, humilis pœnitentia imminens flagellum præveniat: quippe correctionem suscipere aut cruciari necesse est. Ad cornicis ergo adventum inito salubri consilio, Marchianis recurrunt; et Abbatis genibus provoluti, veniam de errore suppliciter implorant,

ad ejus corpus advolantem territi.

A plorant, et de cetero emendationem pollicentur. Quibus cor contritum et humiliatum præferentibus, juxta desideria sua responsum est. Tunc sancti corporis oneri humeros suppliciter incurvantes, de *emendantur.* spinis illud sustulerunt coram populi multitudine; et ingenti gaudio loco suo restituentes, cornix quoque, post satisfactionem avolans, ulterius nusquam comparuit. Si tibi, lector, in mentem veniat, qualiter Dominus in muscarum irruptione terruerit Ægyptios, non miraberis: nec ridiculosum videbitur, istorum violentiam per avem hanc fuisse condemnatam. Utrobique par miraculum: nisi quod Ægyptii, peste submota, Domino mentiti sunt; isti vero cautiores effecti, præter id quod justitiæ lex exigeret, ab hospitibus Ecclesiæ nihil amplius acceperunt.

39 Hæc eadem Sancta villam habet, in territorio Atrebatensi, Baireium nuncupatum; et terras circumjacentes, de proprio ipsius Sanctæ alodio, satis amplas. Villæ huic monachus præest (quemcumque Abbas elegerit) in mansionibus et agrorum cultura sapienter providens quod tempus requirit. Non longe locus est, qui Vallis-sanctimonialium, eo quod earum B antiquitus fuerit, dicitur: et hic de dominicatu Marchianensis Ecclesiæ, opportunis temporibus cum multo fœnore, cultori suo fruges referre consuevit. Aliquando vero accidit, ut redeunte messis tempore, priusquam hordea meterentur, quidam miles equos suos, ut herbam, quæ paulatim in segetem proficiebat, depascerent, ad locum illum duci *Equi immissi in segetem monasterii,* præceperit. Cujus jussionibus servi, semper prompti ad mala agendum, obtemperare non distulerunt: nec defuit, qui eadem hora rem monacho nuntiaret. Adest ille, convenit illos, et injustitiæ arguit, quod ad devastandum in alienam segetem intrare non timuerint. Monens precatur, ut equos suos inde amoveant. Sed illi suas aures ad verbum precantis advertere contemnunt: verum cum irrisione magna, *frustra monacho deprecante,* Domine, inquiunt, monache, redi in domum tuam, cum equi nostri saturati fuerint et nos ad propria revertemur. Oportet perfici quod nobis injunctum est, quia flagello subjiciendi sunt servi, domino suo non obtemperantes.

40 Tunc ille, quia damnum in præsentia sua tam præsumptuose illatum graviter ferebat, ad eorum dominum festinans, de servis ejus apud ipsum conquerebatur. Humiliter quoque rogabat ut eis districte mandaret, ne denuo idipsum agere præsumerent. Tandem a Milite illo, non ut transgressionem suam C futuram non decerneret, sed quia tam manifesta erat injuria; responsum hoc omnibus satis notum extorsit: Ne contristeris: Ego, inquit, omnia corrigam. *et eorum Domino injuriam continuante* Quod leviter pollicitus est, periculose non timuit infringere. Nam post paucos dies remisit equos suos, octo numero, ad locum depascendum, herba jam in spicam prodeunte. Recurrit ad eum monachus, et nunc geminatam esse dicit offensam, quia et pactum irritum duxit, et equos in segetem B. Rictrudis, tamquam in sua pascua remisit, et ait: Res est pessima, quam geris: Fratres qui Deo Marchianis serviunt, anno proximo de annona illa fuerant sustentandi. Nemini profuit res ecclesiæ Marchianensis imminuere; cave, ne cum emendare non possis, tunc sero pœnitere incipias.

41 Miles salubri admonitione audita, in contumelias et minas prorumpit; En, inquiens, grave dam- *contumeliosque reponente,* num: si gramen in agro nostro decerpitur, futuræ messi præstat augmentum densæ segetis, dum adhuc in herba est, accelerata resectio. Quod si impedimento esset frugi vestræ meæ jussionis executio, numquid post messes horrea vestra minus aliquid reservarent? Numquid amplas et plures culturas non habetis, ita ut destructis minoribus grangiis majores reædificare frequenter necesse sit? Vos D enim monachi terras omnes monasteriis vestris pos- *Ex MS.* sidendas acquiritis, et non solum in cœlo, sed in hac regione nostra vobis thesaurizare nitimini. Monachus vero sciens cum talibus contradictionem non esse miscendam, tamquam invitus a loco discessit, et Dominus pro eo vicem, quam noluerat, adversario rependit. Equis quippe saturatis, et in stabulo domi reclusis, primum duo vel tres contagio attacti sunt, ceterorum quoque pestem illam nullus evasit. Priusquam vero diei, qua depasta fuerat seges B. Rictrudis, dies octava succederat, omnes equi pariter mortui sunt, et octo eorum coria ad distra- *omnes peste pereunt.* hendum foro illata. Tunc eorum Dominum tarde pœnituit in jus alienum suam violentiam aliquid potuisse: et ceteri, scientes cur hoc ei acciderit, ne simili sententia punirentur, noxam similem vitare studuerunt.

ANNOTATA.

a B. Carolus Bonus *occisus est anno* 1127, *die* 2 *Martii.*

E

b Bassea *extremus Gallo-Flandriæ versus Artesiam limes.*

c Runcinus, *alia pro viliori, hic pro generoso et sessorio equo sumitur.*

d Wilhelmus *seu* Guilielmus, *patre Philippo Comite* Iprensi *seu Loensi natus, de quo late agitur in vita B. Caroli.*

e Sclusa *extremum olim Flandriæ versus Zelandiam munimentum, nunc sub ditione Statuum fœderatorum eidem oppositum.*

f Clementia, *uxor Roberti II Comitis, cognomento Hierosolymitani, et mater Balduini VII, cui B. Carolus successit.*

g Ludovicus Crassus, *Caroli occisi consobrinus: ex historia autem apparet hæc fere verba, omissa per amanuensis socordiam, supplenda fuisse.*

h *Acta* Guilielmi Normanni *Comitis accurate describuntur in* 2 *Vita B. Caroli per Galbertum, potissimum num.* 11, 12, 19 *et seqq. mortuus est e vulnere in obsidione Alostana* 27 *Julii anno* 1128.

CAPUT IV.

F

Monachus emendatus. Translatio S. Rictrudis in novam capsam, auxilium ei devotis promissum. Controversia de novo Abbate sopita.

Quælibet igitur damna, in exterioribus illata, utilitati Marchianensis Ecclesiæ deserviebant: quia in solum alicubi delinquentem ultio divina transiens, multorum violentiam, ne injuriari præsumerent, reprimebat. At cum conatus suos incessanter retundi hostis humani generis attenderet, alio nocendi ge- *Sacrista monasterii fugam cogitans* nere Fratres, qui intus erant, aggressus est. Videt eos quotidie in agone cœlesti decertantes; sed unum ex omnibus eligit, ad omnes perturbandos. Proponit ei longioris vitæ spatia, disciplinæ cœnobialis tædium, varias secularium delectationes: minus consulto cœpisse quod usque in finem sustinere non posset. Cujus suggestionibus miser acquiescens, fugam inire præcogitat: et hic in templo lectulum suum habens, ab Abbate thesaurum ecclesiæ custodiendum acceperat. Cui cum ruina sui solius non sufficeret, Fratris cujusdam minoris, in quem habebat fiduciam, signis potius quam voce cœpit in arrepti propositi fastidium detorquere. Accusari etenim timens, fugam ei nominare primo non audebat, donec per conjecturas aliquas voluntatis illius præsentiret

A tiret arcanum. Cujus animum cum nutantem intelligit, et claustralem fastidire vitam, tempus quo cum eo secretius loquatur, quærit opportunum. Ipsis ergo convenientibus ad colloquendum, ex more dicto, Benedicite, statim ad maledicendum linguæ relaxantur. Exponunt sibi invicem conscientias suas, et se mutuo ad fugam cohortantur : sed ne in seculo dehabere contingeret, unde cum seculo gaudere, et per omnem modum carnis concupiscentiis inservire possent ; custos ille templi, imo jam fur : Nosti, ait, quod claves ecclesiæ et omnem thesaurum apud me habeam. Quidquid in auro et argento. et ornamentis pretiosis possidetur, nobiscum absportabimus, etiamsi longo tempore victuri simus, nobis amplius quidquam deesse non poterit. Perfacile est secundis amara mutare, de mœrore ad gaudium, de subjectione intolerabili transire ad gloriam. Placet quod dicitur, et diem fugæ constituunt ; fide mutua sibi invicem satisfacientes, secretum fore quod alterutrum locuti sunt.

ex ms. et allecto ad sceleris societatem juniore monacho

thesaurum omnem secum ablaturus,

43 Proxima vero hebdomada instabat dies festus dedicationis ecclesiæ, ad quem, eo quod solennitas B. Rictrudis nominaretur, multi diversæ conditionis B sexus et ætatis annuatim confluebant. Donec dies hæc præterisset hos duos Fratres remorari in monasterio curiositas persuasit, ut celebrem viderent tantæ multitudinis conventum. Verum Dominica die, quæ illam præcurrebat, Frater ille senior vena incisa sanguinem minuit : inde morbus occasione accepta per dies aliquot eum graviter affligebat : imo, ut verum fatear, B. Rictrudis furem suum, ne male cogitata perficeret, flagello instruebat. In die autem festo, morbo ingravescente, a circumstantibus extremum putabatur agere diem : qui de sua salute solicitus, festinato Dominum Abbatem [vocari] precabatur. Credebat enim mortem esse in januis, et definitum judicium, ut ad inferos traheretur, nisi pœnitentia ductus, sacrilegam mentis intentionem Patri suo spirituali detegeret. Adest igitur Abbas, æger suum errorem humiliter confitetur ; et Si, ait, Domino permittente, saluti restituerer, potius eligerem mori, quam sacrilegio huic deinceps assentire. Infelix ego graviter corrui, cogitans quod vota, quæ coram Deo et Angelis ejus labia mea distinxerunt, infringerem ; et ecclesiam, quæ mihi multa bona contulit, suis ornamentis destitutam relinquerem. Tunc Abbas admiratus, Fratri consolato pœnitentiam injunxit, et sacro Oleo inunctum Do- C mino commendans, secum gloriabatur, quod peccatum suum confiteri non erubuisset. Eadem hora æger compunctus corde convalescere cœpit ; vivens tamen in corpore, numquam plenæ saluti restitutus est. Ad recordationem enim peccati sui et aliorum cautelam, longius a monasterio pedes ire postea non potuit : sed inter eundum, baculo artus sustentante, etiam si voluntas aliquando distorta esset, corporalis eum infirmitas longius evagari non sinebat. Qui prius ergo corpore vegeto, membrorum agilitate ceteros præibat Fratres ; nunc omnibus debilior, omnes, qui eum noverant, tacens informabat, in B. Rictrudem simile quid non esse præsumendum.

ipso S. Rictrudis festo corripitur morbo,

et facta confessione convalescens

exinde pedibus debilis manet

44 Antiquorum devotio, ejusdem Sanctæ loculum auro et argento pretiosisque lapidibus satis decenter ornavit : sed eorum posteritas, quæ longo tempore fuit ante nos, ornatum exterius renitentem, ad consentiendum concupiscentiis carnalibus, totum expendere non timuit. Abbas vero ecclesiæ malefactores ultione divina circumquaque perterritos, et violentias eorum ex maxima parte intelligens consopitas ; cum haberet ætatis annos plurimos, gavisus est. Verumtamen loculi illius tam abjectæ vetustatis quotiens recordabatur, necdum boni aliquid per suam industriam collatum fuisse monasterio asserebat. Et convocatis Fratribus, qui sanioris erant consilii, D Videtis, inquit, quod merita et intercessiones B. Rictrudis a secularium oppressionibus hanc ecclesiam incessanter tueantur. Indignum est ergo, ut sacratissima illius ossa, quæ in omni necessitate nobis subveniunt, vasculum contemptibile diutius deservet. Faciamus illi loculum novum, cujus forma et intuentem delectet, et formæ pretium respondeat et comparetur. Omnium una eademque sententia fuit, Abbatis voluntatem effectui mancipandam. Præparantur sumptus, et novum vas, auri et argenti non modicam habens quantitatem, instauratur. Statim fama loquax multorum præcessit ad aures, B. Rictrudem de veteri loculo in alium recens factum esse transferendam. Hæc res celebri sermone vulgata Flandrigenas diu latere non potuit. Hi sunt qui hujus Sanctæ memoriam devotis efferunt præconiis, et ejus ope invocata, quanti sit apud Dominum, se frequenter expertos fuisse protestantur.

Recuperatis plerisque monasterii juribus,

Abbas novam capsam faciendam decernit :

45 Audito igitur quod futurum erat, qui in territorio Iprensi morabantur, pagenses etiam circumquaque, lætati sunt : et convenientes qui inter eos genere, potentia et consilio præeminebant, Abbatem adeunt, devote postulant, ut apud *a* Rinengam, an- E tiquitus villam ipsius Sanctæ, corpus solenniter transponendum deferatur. Decimam, inquiunt, et alios redditus, quos ecclesia per prædecessorum incuriam amisit, nunc, si vestræ est voluntatis, facile est in jus proprium revocare. Annuit Abbas eorum devotæ postulationi, et res cum die determinato *b* Episcopo Teruanensi nuntiatur. Quod cum in diœcesi sua celebrandum audisset, gavisus est, præsentiam suam affuturam, omni sopita excusatione, respondens. *c* Alvisus quoque, Reverendus Atrebatensis Episcopus, rogatus ab Ecclesia, nihilominus cum Clero suo illuc se venturum constituit. Tunc assumptis duobus loculis cum sacratissimo corpore, quidam ex monachis illuc proficiscuntur; Conventusque devotionis affectu extra monasterium, quantum licuit, psalmis et laudibus suam Dominam prosequitur. Quanta populi multitudo in via ei occurrerit, quantam et qualem exhibuerint singuli reverentiam, vel dimidium non esse meæ possibilitatis evolvere. Ad ejus præsentiam, tamquam si propria singulorum mater de peregrinatione repatriaret, congaudebant; et transeuntem cum gaudio conducentes, se invicem repellendo impingebant, ut F ejus loculum attingerent. Sic cum summa omnium devotione et lætitia usque ad Rinengam deducitur, supradicti Episcopi Milonis præsentiam corporali molestia excusante. *d* Quarto igitur die Pentecostes, astantibus Clero et Optimatibus terræ et populi multitudine infinita, sacris Atrebatensis Episcopi manibus, cum timore magno et reverentia, sanctissimi corporis gleba in novum loculum reclusa est, anno Verbi Incarnati MCXL. Deinde postquam idem Episcopus sermonem ad populum et Missarum explevit solennia, cum pari honorificentia, sacro corpore Marchianis relato, ad propria reversi sunt.

in quam transferendum sacrum corpus

Rinengam deportatur,

anno 1140,

indeque Marchianas refertur.

46 Eodem tempore quidam alienigena monachus et absque litteris, sed religiosus et austeræ admodum vitæ, in coquina Subcellerarii officio fungebatur ; ministerio huic, eo quod irreprehensibiliter se gereret, pluribus annis deputatus. Circa pauperes, infirmos et infantes cura illi grandis, et juge studium obtemperandi per omnia regularibus institutis. Die vero quadam, quasi mortis imminentem præsentiret adventum, de omni offensa quam sub coquinæ officio negligenter contraxerat in Capitulo coram Fratribus, ut absolutionem accipere mereretur, humiliter postulabat : missionem nihilominus precabatur, mirantibus

Subcellerario monasterii vir sanctus

A bus cunctis, eo quod sanus sicut heri et nudiustertius videretur, et ut a precibus ei nequaquam profuturis cessaret, unanimiter rogantibus. Ipse vero impossibilitatem suam prætendens, quo plus petitioni ejus singuli contraria respondebant, eo magis precibus et devotis obsecrationibus insistebat. Affirmabat in coquina ulterius se custodem non sessurum; et Si, inquiens, vi me cogitis, velim, nolim, impossibilitas mea statim me habebit excusare. Cujus precum instantiam non ferens, qui Capitulo præerat, Claves Fratri commissas, de manu ejus, licet invitus, recepit; et ut de contractis negligentiis absolveretur, omnes Dominum deprecati sunt.

mortis suæ præscius ab officio solvi petit

et impetrat:

47 Soluto post absolutionem Capitulo, Frater ille eadem hora in infirmaria secedens, febre correptus lecto decubuit: quod omnibus admirationi magis fuit, rei exitum præstolantibus. Post paucos dies, morbo ingravescente, peccata sua humiliter confessus, Viaticum petiit, et sacri Olei inunctionem: qui tam salubrium gratia Sacramentorum defraudatus non est. Abit Conventus, et statim revocatur, quia æger factus in extasi, exuisse fæculentam terrenæ molis materiam credebatur. Psalmis ergo et letania super B eum ex more completis, [in se revertens] et circumstantes respiciens, de loco ad quem isset, et de visione requisitus est. Ego, inquit, Fratres, nusquam abii, nec tamen misericordiam, quam mihi exhibuistis, præsens adverti. Hic namque B. Rictrudis cum sanctis virginibus Eusebia et Cæcilia, indigno mihi modo præsentiam suam ostendens, me ne timerem præmonuit, dicens: quia non solum me, sed nec quemlibet ei servientem, ope sua subtracta, incomitatum unquam desereret. Hoc dicto, jam de se securus, in confessione bona emisit spiritum. Fratres qui aderant de audita consolatione informati, cum devotionis augmento, ab eadem Sancta confidentius auxilium præstolabantur. Ipsi enim, peccatis suis exigentibus, a Domno Alviso Atrebatensi Episcopo tunc temporis graviter affligebantur, et manus ejus contra eos indies aggravari non cessabat. Causam autem dissensionis, et concitæ correptionis sententiam cum fine suo, lector, audire, quicumque es, ne graveris: quia nec erit præter rem, nescientibus ista paucis absolvere.

extremisque munitus,

exponit opem a S. Rictrude sibi et omnibus ei devotis promissum.

48 Cum ergo *e* Abbas, qui venerabili Amando jam defuncto successerat, onus Prælationis attenderet; laborem cœpit abhorrere, et stricti examinis futuri timere discussionem. Unde convocatis Fratribus in C Capitulo; Curæ, inquit, Pastoralis officium exequi, prout dignum est, nescio: et videte, filioli, quid acturi sitis, quia ulterius non dispensabo. Cui dum responderetur, ne hoc ageret; et ille inscientiæ suæ causam replicaret, pariterque nolentis affectum; surgens incontinenti et coram omnibus lacrymans, arrepta Pastorali virga, posuit eam super altare B. Rictrudis. Tunc nulli opus fuit quærere, ad quid hæc fecisset, scientibus cunctis, quia in baculi oblatione, Pastorali renuntiasset officio. Fratres autem videntes quod factum fuerat, Abbatem se non habere, prædicto Episcopo nuntiant: et ille postulat rei gestæ ordinem sibi manifestius exponi. Domnus, inquiunt, Abbas, coram omnibus accusans impossibilitatem suam, et propriæ consensum voluntatis, ut ulterius non præesset, Abbatis nomini et officio sponte renuntiavit. Adhæc Episcopus, Alter, ait, qui dignus est præesse, canonice et cum timore Domini, loco ejus subrogetur. Et factum est ita. Renuntiatur electio, et Episcopo non placet, animumque ad causam dissolvendam intendit. Prohibet Fratres ulterius progredi, et ut meruerant, vir ille sanctissimus, post interdictum, dure locutus est ad eos. Ipsi vero acceptis verborum contumeliis, ad indignationem Episcopi, scientes verbum ejus vivum esse et efficax, eo magis timuerunt: unde ne D in præsentiarum ejus excellens dignitas gravius eos corriperet, seipsos et ecclesiam suam in tutelam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ sub adstantium testimonio eadem hora constituentes, Marchianis reversi sunt. Adhuc enim sperabant, ut dum in monasterio quieti vacarent, infra paucos dies Episcopalis indignatio conquiesceret.

e

Lieberto Abbatiam resignante,

et Episcopo electionem a monachis factam improbante,

ex ms.

ipsi appellant ad Papam.

49 Verum lingua tertia quam, quia multos turbavit pacem habentes, sacra Scriptura detestatur, Venerabili Episcopo tamquam homini subripuerat, ut Marchianensium petitionibus non acquiesceret. Hoc etiam inquietum et inquietans malum eidem suggerebat, ut ejus auctoritas et eorum reprimeret insolentiam et corrigeret excessum. Cum ergo Fratres exissent, ipse cum aliquibus de Clero suo, equis ascensis, Aquiscinctum venire festinavit; et revocans eos, sicut placuerat in oculis ejus, sic locutus est eis, præcepitque ut Abbatem suum, qui eos dimiserat, nulla interveniente mora secum reducerent. Domnus vero *f* Gosvinus, Aquiscinctensis Ecclesiæ Abbas, qui adhuc superest, vir religiosus et provectæ ætatis, inexorabilis corporis sui castigator (quem laudare [prætermitto] quia laudari non appetit) et ceteri ejusdem domus seniores, quid facto opus esset requisiti, licet is qui reduci mandabatur eorum monachus esset et socius, tamen ipsum Abbatem restitui non approbabant. Scientesque quod Venerabilis Episcopi sententia modum excederet, humiliter ipsum precabantur, ut in Marchianensem ecclesiam misericordius agere dignaretur. Verum hic, sicut erat spiritu fervens, zelo Dei et secundum scientiam, vel etiam remissius quam oporteret omnia se agere credens, instabat Episcopali auctoritate, Abbatem in locum quem dimiserat sponte, revocare. Unde qui ex adverso stabant, graviorem adhuc metuentes sententiam, In nos, aiunt, sanctissime Pater, quod pace vestra dixerimus, injuste agitis, et ideo unicum Apostolicæ Sedis remedium appellamus. Ibi cum coram summo Pontifice causa nostra discussa fuerit, et decisa, in vestram sumus, Deo annuente, amicitiam revocandi. Adhæc Episcopus graviter indignatus, Nequaquam, ait, propter vestram appellationem Romam profecturus sum, sed vos inpræsentiarum, tamquam mihi rebelles, excommunicationi subjicio.

Eccli. 28, 16

Episcopus nihilominus,

Abbate Aquicinctino frustra cum suis intercedente

nolentes abdicatum restituere interdicto subjicit,

50 Hoc dicto, foras illi Fratres dolentes egressi sunt, et ab officiis divinis ecclesia eorum suspensa. Dicebant enim: Qui nos hoc alligavit vinculo, Dominus est, et ejus sententia nequaquam infringenda. Tunc inito consilio, aliqui ex senioribus monasterii Romam profecti sunt, qui causam negotii hujus sibi creditam, coram Domino Papa irreprehensibiliter prosecuti sunt. Dominus enim, qui cum eis erat in via, sic prosperum fecit iter eorum ut confecto negotio, de manu summi Pontificis ad Capitulum suum litteras acciperent, gratia et benedictione Apostolica plenas: alias quoque ad Episcopum Atrebatensem, quales Pater ille universalis dirigendas constituit. Dum agerentur hæc, reliquos Marchianensis ecclesiæ Fratres, a communione suspensos, Episcopus misericordia motus communioni restituit. Post absolutionem vero præcepit, ut de tribus personis, quas eis nominaret, quem liberet Abbatem sibi constituerent, quia domum Dei sub hac dispensatoris destitutione ulterius esse non sustineret. Hinc ergo a Romano Pontifice responsum præstolantes, hinc ad electionem Episcopo eos urgente, quid potius eligerent ignorabant. Nec enim Episcopo parere poterant absque liberæ electionis detrimento, nec suorum reditum sustinere, nisi præcepto Episcopi tam districte jubentis postposito. Quorum alterum, cum esset effectui mancipandum, consulti Abbates et

et dum alii causam Romæ agunt,

Ex Ms. ceteros ad electionem sibi placitam cogit:

A et alii religiosi viri, Episcopo satisfaciendum concorditer respondebant. Non erat qui Fratres eorum amplius reversuros diceret, præsertim cum nullus crederet eos Romæ aliquando secundum vota sua responsum accepturos. In has isti deducti angustias, ad invicem dicebant : quia cum tandem necessitate cessuri sumus, ante flagellum cedere multo melius. Nominatis igitur ab Episcopo tribus personis, dataque optione, ut quam voluerint unam ex iis sibi assumant; cujus opinio sanior erat, hic electus est, et Abbas constitutus.

superveniunt missi cum litteris Apostolicis,

52 Verum die eadem, qua Marchianis introductus est, et a Conventu receptus; dictum est iis qui intus erant, Ecce nuntius ante januam stat, de reditu Fratrum, qui numquam reversuri dicebantur, nuntium portans bonum. Jesu bone! quam magnam et insperatam lætitiam singulorum animis fama hæc reportavit? Jucundus ille dies : exultatum et lætatum est in eo. Singuli enim desperantes, dolore contabuerant : sed ad hoc verbum, quorumcumque spiritus revixit. Nec mora; qui reditus sui iter acceleraverant, divertunt ad Episcopum, Sedis Apostolicæ litteras humiliter ei præsentantes. Miratur Episcopus, mirantur omnes, per quos transitum faciunt, quia barbis prolixis et adusti caumate, non B monachi, sed peregrinorum similitudinem induerant. Hinc ad Fratres suos festinant, Apostolicam benedictionem cum litteris sigillo impressam nuntiantes. Quam audientes singuli, Patrem illum, tamquam præsentem, submissis vultibus adorant. Inde vultu alacri et animo in oscula nuntiantium ruunt, et ab uno continentia litterarum ceteris audientibus recitata est. Quibus perlectis Abbas suppellectilem suam collegit, et abiit : quia quæque post appellationem constituta Sedis Apostolicæ damnabat auctoritas. Qui si stare voluisset, monachi eo vivente, salvaque Domini Papæ reverentia, nequaquam alterum elegissent : erat enim vir sapiens et religiosus, pro sanctitate sua Remis apud B. Remigium in Abbatem paulo post assumendus.

et monachi suæ libertati restituti,

atque in Concilio Latiniacensi

53 Deinde transactis admodum paucis diebus, quidam Romanæ Sedis Legatus in Franciam directus est, ut faceret judicium injuriam patientibus, et extra Alpes summi Pontificis partes explicaret. Hic apud Latiniacum Concilium convocavit, ad quod Episcopi cum Abbatibus et infinito Cleri numero confluxerunt. Multa quæ digna erant correctione, ibi discussa et recisa sunt. Dum vero oppressus clamat, vel oppressor partem suam nititur defendere, C causam inter Episcopum et Marchianenses monachos diu ventilatam Episcopus et qui ei adhærebant recordati sunt. Et dum Cardinalis Presbyter quæreret, quid causæ esset quod Marchianenses vocati non venissent, plenam justitiam accepturi; qui Episcopo favebant, illos tamquam refugas justitiæ, numquam venturos responderunt. Qui enim, inquiunt, in spiritu mendacii Romam profecti sunt, qua fiducia vel temeritate, præsentibus iis qui eos intus et in cute norunt, conventui Sanctorum se manifestare præsumerent? Si dum in absentes falsitatis crimen intenditur, ecce tres Fratres, qui Roma insperato redierant, ad eumdem locum occurrentes, celebri illo conventu alacriter salutato, se medios ingesserunt. Ad quorum præsentiam, eo quod numquam venturi dicerentur, Legatus, qui eos Romæ noverat, hilarior factus; assurrexit eis, et annuens ut sederent, non modicum coram omnibus honorem eis exhibere dignatus est. Post paululum, eo jubente, unus ex eisdem Fratribus stans in medio, quæcumque Romano Pontifici innotuerat, cuncta per ordinem in auribus omnium memoriter repetere non distulit. Ad quem Legatus, Verbum, inquit, Frater, quod nunc dixisti, maxime consonat illi, quod Romæ locutus es; ad rem pertinens nihil additum vel prætermissum est. Nam cum præsens essem, omnia hoc ordine te prosecutum satis recordor, et nunc, vobis tacentibus, venerabili Episcopo, qui adversum vos agit, respondendi facultas tribuitur. Respondentibus Episcopis, qui partem illius [fovebant]; Pater sanctissime, cum consilio responsurus est Episcopus. Justitia, inquit ille, Fratres carissimi, petitioni vestræ refragatur. Isti quippe Fratres advocatum non habent, absque consilio locuti sunt : æquum est, quemcumque stantem ex adverso, inconsultum, et absque advocato respondere.

benigne a Card. Legato auditi, D

cum Episcopo et S. Bernardo se deceptos fassis reconciliantur,

54 Videns itaque Episcopus, quod ad respondendum dictante justitia habere inducias non poterat, se deceptum, et fraternas irrogando injurias graviter peccasse, coram omnibus confessus est. Nam sicut vir sapiens præcavens sibi in futurum, dicebat se malle confundi in celebri illo conventu, pro eo quod modum corrigentis excesserat, quam ad diem districti examinis cum noxa hac venire impunitum. Audiens hæc legatus, et inclinans se ad Bernardum Claræ vallis Abbatem (erat enim prope) dulcis scilicet memoriæ virum, Audisti, inquit, Fratris et E Coepiscopi nostri confessionem, pro humilitate tanti Sacerdotis omni laude dignissimam. Ubi ergo fuit tuæ Sanctitatis discretio, cum g litteras, tam detestabiles et multæ amaritudinis nota respersas, Romam adversus Fratres innoxios misisti? Ad quem ille, Peccavi, inquit, et culpam humiliter confiteor, quia ignoranter feci : credidi nuntiis Episcopi, et uterque nostrum uno eodemque spiritu deceptus est. Quibus salubriter confessis indulta venia, Episcoporum qui convenerant procurante sapientia, alterutrum reconciliati sunt. Et qui discordes ad invicem illuc venerant, amici redierunt. Patribus tamen illis postulantibus aut Abbati, qui per Episcopum fuerat assumptus, non deposito cura Pastoralis crederetur; Legatus indignæ petitioni nequaquam voluit acquiescere, quia electionem hanc appellatio prævenerat. Imo, inquit, Patres carissimi, cassatis omnibus recens institutis, juxta Apostolicam traditionem, Marchianensibus electionis liberæ privilegium restituitur : quibus etiam, si idoneam judicaverit personam, Abbatem, quem ante appellationem elegerant, habere licebit. Sic B. Rictrudis servos suos de odientium manu et de falsitate objecta, non tantum eripuit, sed per solam benignitatem suam, amicitia et laude dignos, coram tam innumerabili et F religiosa virorum multitudine, demonstravit. Hoc etiam Fratris infirmi, de quo dictum est, visioni fidem fecit : ejusdem scilicet Sanctæ numquam destituendos auxilio, quoscumque in obsequium suum devotos invenerit.

et agnoscunt effectum opis promissæ.

ANNOTATA.

a Rinengæ, *pago territorii Iprensis, etiamnum S. Rictrudis est Patrona Ecclesiæ, ejusque ibi festum in populo solenniter colitur, estque ibidem altare illi consecratum. Est etiam Patrona in* Roesten *pago vicino.*

b Milo, *ex Ordine Præmonstratensi Episcopus Teruanensis, creatus anno* 1131, *mortuus an.* 1158.

c Alvisus, *ex Abbate Aquiscinctino Episcopo creatus an.* 1131, *mortuus an.* 1148.

d *Ergo hæc translatio facta* 29 *Maji, Paschate tunc celebrato* 7 *Aprilis.*

e Lietbertus, *circa annum* 1142, *creatus Abbas.*

f B. Goswinus, *in locum Alvisi anno* 1131, *electus, obiit* 1166, 9 *Octobris.*

g *Est hæc epistola* 327; *cui hæc subjici in notis potuissent.*

CAPUT

A

CAPUT V.

Apparitio quorumdam in Purgatorio existentium, monasterii restauratio, variis concessa beneficia.

Sed sic istis misericorditer subvenit, ut negligentes, et qui monasterii sui [bona] male diripuerint, nisi prius peracta pœnitentia, opem ejus non sentiant. A Domino enim, dictante æquitate, nihil impunitum relaxatur : de cujus hæc voluntate tota pendens, in suis etiam servis, quidquid ultione dignum invenerit, condemnat. Unde ad correctionem nostram, qui variis subjacemus tentationibus visio quædam uni ex Fratribus revelata, non est prætereunda silentio. Quod si grande miraculum non reputatur, instructioris tamen vitæ forma est et exemplum. Frater ille religiosus erat, agens centesimum, vel eo amplius, ætatis suæ annum. Hic in nocte, qua B. Ceciliæ passio solenniter recolitur, dum ad vigilias Fratrum senex devotus occurrisset, sedebat in Capitulo cum aliis infirmis ; non significationi eorum quæ legebantur, sed voci psallentium, sicut laicus, aurem accommodans. Tunc somni importunitate nolens dormitare cœpit, ita ut quid horum, Dormit sive Vigilat, de eo verius prædicaretur, ignoraret : psallentes tamen ibi monachos audiens, quis, quando psalleret, se numquam ignorasse postea veraciter perhibuit. Et ecce videt ante se monachum, armatura terribili et rubicunda, ut ei videbatur, indutum. Cui quærenti quisnam esset, illius monasterii se monachum fuisse respondit. Et extendens manum, ut de genere indumenti certum aliquid cognosceret, a mortuo, ne ipsum tangeret, prohibitus, et ita correptus, Ne tangas, inquit, aliquid horum, quibus induor, quia arma ignea sunt, et omnino comburunt, quodcumque corpus mortale attigerint.

Ad viventium instructionem

B

Seni laico tempore Capituli.

apparens monachus igneam loricam indutus.

56 Quadraginta anni sunt, ex quo peccatis meis exigentibus, nec ad momentum quidem ista portare desivi, tam luctuosa et horribili pœnitentia, annis adhuc decem cruciandus. Tam autem miserabilis hujus sortis causa est hæc : Veniens in corpore, linguam a detractione numquam cohibui : quidquid Abbas vel Prior meus agerent, aliter faciendum judicabam : inferiores despiciens, dignum me præponi coætaneis arbitrabar, in electis etiam ponens maculam, locum superiorem obtinentibus : si quid vero de rebus monasterii aliquando custodiendum accepi, ex parte maxima in usus expendi proprios, non ad servandum sicut debueram solicitus, nec ad restituendum fidelis. Hic tenor vitæ meæ : sic in monasticæ religionis injuriam [vixi, et] quod bonum erat, malum interpretari solebam. Propterea, ut dixi, sub hac gravi sarcina laboranti, venit alma salus, sed limite duro ; precorque, ut in tuis orationibus, propter Deum, mei memoriam habere digneris. Verumtamen horrendis planctibus, quos audio, numquid et tu compateris ? Cui respondenti, se nihil audire ; Ausculta, inquit, attentius : nam quos rogo ut audias prope sunt, et nosti eos. Et dum diligentius attenderet, audivit duos sibi colloquentes, quorum verba memoriæ commendans, hæc postea Fratribus innotuit.

exponit cruciatus diuturni causam :

C

57 Dixit enim, sicut a mortuo secum locuto acceperat, alterum fuisse Hugonem cognomento Vitulum, qui graviter ingemiscens, sic suam alteri replicabat miseriam : Væ mihi, qui B. Rictrudis monasterium vivens opprimere numquam cessavi ; et quod illius erat, meum esse violenter defendebam : controversiæ, inter me et monachos ipsius frequenter obortæ, dissensio numquam legitime sopiri poterat ; donec violentia vel præsidio mendacii adversus eos voti compos efficeret. Pro hujusmodi excessibus, pœna incredibili et diuturna torqueor, ita ut mallem non fuisse, vel, sicut prius, ad nos esse redigi, quam vel ad momentum cruciatus, quibus addictus sum, sustinere. Alter vero, qui nihil aliquando in B. Rictrudem commiserat, et verbum illius verum et pœnam justam asserens, numquam eum aliquid fecisse, unde ei misericordia deberetur, adstruebat. Uxorem quoque suam, male vivendo, dicebat vestigiis ejus inhærere, affligentem ejusdem monasterii hospites, et de monachorum injuriis gloriantem. Tum qui ante senem illum stare videbatur disparuit, et qui loquebantur pariter ulterius auditi non sunt.

auditur et miles, torqueri se dolens

D

EX MS.

propter peccata in monasterium :

58 Ille vero non immemor eorum, quæ tam aperte viderat ; mane facto, Priori cuncta per ordinem nuntiavit. Credidit Prior, eo quod religiosa senectus eum mentiri non sineret, et ut Fratres sibi a detractione linguæ parcerent, omnibus in Capitulo visionem referre non distulit. Per quam aliqui correpti, de rebus monasterii fraudem facere postea non præsumpserunt, custodiendo semetipsos, ut etiam absque murmurationis vitio, vitæ præsentis iter conficerent. Quod autem mortuus, qui cum vivente monacho locutus est, tempore Fulchardi Abbatis extiterit, secundum tempus indictæ pœnitentiæ per Chronica et annorum supputationem inventum est. Uxorem quoque militis, quod de viro suo auditum fuerat, diu non latuit : quæ festinans quidquid de monasterio B Rictrudis sustulerat, usque ad satisfactionem, monachis restituit ; promittensque de cetero emendationem, de præteritis veniam consecuta est : et commendans virum suum et seipsam Fratrum orationibus, per visionem non modicum ædificata recessit.

et visio narratur non sine fructu

E

59 Instante aliquando messis tempore, inter duos Comites Flandrensem et Hainoensem tam gravis emerserat *a* discordia, ut absque detrimento utriusquo partis reconciliari ad invicem non possent. Magnum igitur et fortem exercitum uterque sibi constituerat, et rustici resistere non valentes, in primis utrimque puniebantur. Sed quia præfatum monasterium terras habet sitas in confinio utriusque Comitatus ; monachi damnum imminens metuentes, initio communi consilio, B. Rictrudis et Eusebiæ Virginis, loculos illuc direxerunt : quos in villis, quæ magis hostium incursus, eo quod propinquiores essent, formidabant, constituerent ; et colloquentes utrique Comiti, Fratrum Domino servientium parci segetibus, humiliter precabantur. Et ipsi in Principibus exauditi sunt, et utriusque partis hominibus sub magna districtione præfati monasterii oppressio interdicta est. Non fuit qui mandata Principum violare præsumeret, excepto quodam armigero : qui unam segetem intrans, equo suo, ac si prati fœnum esset, pabulum concessit. Prohibuit monachus, et ut exirent rogare cœpit ; dicens hanc injuriam B. Rictrudi non debere inferri. Cujus preces armiger parvipendens, donec equus satur efficeretur se non abiturum, contumeliose respondit. Unde alvo equi segete impleta, nequam spiritui, ut ab eo vexaretur, traditus est, ita ut etiam dominum suum sessorem sui habere recusaret. Ad nullum igitur usum postea necessarius fuit, primus et novissimus, cui seges prædictæ Sanctæ tunc temporis non negaretur.

Belli tempore

a

Sanctarum loculis ad villas protegendas elatis

F

equum in messem immissum dæmon occupat.

60 Gandavi burgensis erat quidam, qui negotiationi deditus, navigio Duacum frequenter ire consueverat, ferens et referens unde accresceret ei multiplex rerum opulentia. Eunti autem et revertenti transitus erat juxta Marchianense monasterium, et ipse quotiescumque transiret, ad ecclesiam convertens faciem, B. Rictrudem et ejusdem loci Sanctos invocabat, et eorum se muniri precabatur auxilio :

Juvenis cum avunculo solitus S. Rictrudem visere,

Ex Ms.

A lio : erat enim devotionis institutum sic agenda disponere, ut quotannis solenni die Paschæ Marchianis veniens, ibi Communionem sanctam acciperet sibi. Cum eo semper ambulabat et revertebatur obsequendi gratia adolescens quidam, nepos ipsius : qui contemplans devoti ejus animi constantiam, et ipse in transeundo versus ecclesiam, toto corpore seipsum humiliter festinabat [inclinare]. Sic pariter pluribus vixerunt annis, donec vir ille in confessione bona sortem humanæ conditionis expleverat, et nepos ejus jam adultus virum reddebat. Interea nescio qua Domini voluntate *b* Eugenius Papa, Ludovicus Rex Francorum, et alii Optimates terræ condixerunt sibi, ut mari transito cum infinita Christianorum multitudine, Hierosolymis succurrerent, Saracenorum vicos et urbes plurimas consumpturi. Horum igitur hortatu et consilio, vacuatæ sunt urbes et castella, ita ut septem mulieres, vix invento viro uno quem apprehenderent, viduas se dicerent, maritis adhuc viventibus. In hac expeditione, prout singulis placuerat, terra et mari profecti sunt, inter manus hostium derelicti a Domino, eo quod reverterentur cum ambularent.

b

deinde belli sacri tempore

B 61 Cum Flandrensibus autem, qui navigio iter suum acceleraverant, erat juvenis hic de quo diximus; et ipse captus, in partem Saracenorum veniens diversis est addictus suppliciis. Ibi Sanctorum, quos in patria sua frequenter invocari audierat, recordabatur : et de gente dæmonum cultibus dedita eorum precibus eripi humiliter postulabat. Quibus invocatis facile erat desiderium postulantis audire, nisi Dominus B. Rictrudis meritum et in hoc voluisset declarari. Nam post annos aliquot venit ei in memoriam, quam devotum illi Sanctæ obsequium avunculus suus, dum adhuc viveret, impendebat; et quod die sancto Paschæ ad illius ecclesiam annuatim communicandi gratia divertisset. Tunc cum lacrymis orare cœpit, ut hæc ipsum de vinculis Paganorum misericorditer absolveret. Quæ nocte eadem, non per somnium, sed vigilanti manifeste apparuit; et dissolutis catenarum pessulis quibus adstrictus erat, Surge, inquit, et sequere me. Qui consurgens, usque ad locum quo Saracenos non timeret, ab ea sub nimia celeritate perductus est. Et veniens Gandavum, ibi moram non sustinuit; sed cum ineffabili gaudio festinans ad ecclesiam liberatricis suæ, detulit ei candelam et filum de argento, ad longitudinem staturæ suæ porrectum. Ubi cum nocte quadam venisset, pulsabat januas monasterii, et expergefacti custodes, qui intus erant, pulsanti aperuerunt. Quibus ille, Sancta, inquit, ad cujus tumulum vos sedetis, captum me in terra Paganorum nuper absolvit, et nunc ei oblationem meam defero, votiva pietate annuatim persolvendam. Monachi vero propter taciturnitatis observantiam, quia nox erat, nihil viro abeunti locuti sunt : sed mane facto Patri suo spirituali quæ audierant nuntiaverunt. Ad quos ille, Cur, ait, et qualiter absolutus sit, non quæsistis? Pro tantæ rei notitia, nocturnis horis, certe silentium infringi debuerat : si de cetero redierit, absolutionis modum inquirite, nec abeat, nisi vobis prius rei ordinem exposuerit. Post annum vero cum sua oblatione reversus est, et rem monachis requirentibus, prout fuerat, veraciter innotuit. Hæc me pro exiguitate ingenioli mei scribente, vivit adhuc vir ille, quod semel vovit singulis annis rependens, monachi quoque adhuc supersunt, ad quos primum factam in se retulit misericordiam.

in Palæstina a Saracenis captus,

et a S. Rictrude invocata liberatus,

Marchianas venit,

C

et votum suum quotannis solvit.

62 Tunc temporis Domnus *c* Hugo, sanctæ recordationis vir, Marchianensi præerat monasterio, cujus vitam numquam saltem sinistræ suspicionis respersit opinio. A juventute enim sua, calentis naturaliter ætatis desudans flammas restinguere, bonus extitit monachus; postea vero, pro vita sua atque meritis, Abbas constitutus, nisi cogeretur infirmitate, de rigore solito nihil aliquando sibi relaxavit. Sobrius, castus, et humilis, sicut in subjectione didicerat, in loco superiori permansit; nec ut dominans in subjectos, sed forma factus gregi, omnibus qui eum noverant, reverentiæ erat et amori. Si quos murmuriosos aut aliis vitiis obnoxios invenisset, ipsorum noverat se patrem, ipsorum se noverat Abbatem : sanis vero et religiosis non patrem, sed parem; non Abbatem, sed comitem se exhibebat. In jubendo discretus, in loquendo modestus, de omni re plus fidens orationi, quam suæ industriæ vel labori. D

c

Hugo Abbas,

vir Sanctus et humilis,

Hujus erat solidare fidem, mentique mederi;
  Virtuti stimulos addere, spemque reis.
Jurabatque scelus, non extirpare scelestos,
  Atque sibi nullus, omnibus omnis erat.

Maluisset quidem multos habere Patres, in sui custodiam deputatos; ut tanto securior exiret in pascua, quanto plures sui curam gerere sensisset. Nam cum electus esset, satis recusavit; omnia, quæ Prælato necessaria sunt, sibi humiliter deesse asserens. Sed quanto magis accusabat prædicabilem, tanto prædicabilior apparebat, convincentibus ipsum vitæ sanctitate et famæ gloria. Postea cum a discipulis suis, ei colloquentibus, Pater, Dominus, Abbas, vel Magister, aut aliquid hujusmodi vocaretur, et vitam ei optarent diuturnam, aspere et cum lacrymis eos redarguens aiebat : Ne vocetis me Magistrum vel Abbatem, sed servum et infelicem; nec rogetis mihi misero longioris vitæ spatium, sed bene vivere, et feliciter consummari : hæc est enim gratia ad amicum suum, omni præstantior officio; cetera vero quæ desiderantur, opinione quidem bona sunt, et nomen commune habent cum veris, sed boni proprietas in illis non est. E

63 Hic vir sic conformis ad unitatem, locum cui præerat, per Dei gratiam, religione decoravit : et Dominus bonis temporalibus foris amplius, intus etiam bonorum Fratrum numero cumulavit. Monasterium igitur Marchianense vetus erat, et permodicum, a Beato constructum Amando : sed quando ædificatum est, satis amplum videbatur, et diebus illis sufficiens. Nunc vero tam Fratrum numero, quam bonis exterioribus ampliatis, angustum erat, nec aliqua compositione acceptum. Quod cum Abbas iste (de cujus multiplici gratia nihil me dignum dixisse fateor) graviter ferret; in honorem Domini et Fratrum commodum, visum est ei, ut aliud construere deberet. Sed quia legerat, ad evitandam pœnitentiam, omnia cum consilio facienda, super hoc Abbates et plures religiosos viros consuluit : et omnes, ut in nomine Domini opus inciperet, concorditer responderunt. Eorum igitur hortatu et consilio, accito Conventu, manu sua primum lapidem a fundamento collocavit, quibusdam tamen obedientiariis, propter imminentem sumptuum quantitatem renuentibus. Nobis, aiunt, sufficiebat monasterium antiquum, quid opus est opere superfluo tam superbo? Unde nobis sumptus ad perficiendum? Cur tum amplum jacitis fundamentum, cujus structura modum excedet, vincet vires, superabit facultates? Facile est inchoare quidquid volueritis, sed possibilitas de consummando opere prius esset consulenda. Ad quod ille; Fratres, inquit, cessando a querelis, desinite molesti esse. Oratorium, quod incepi, grande erit et pulchrum valde, multi quoque perfectum videbunt, Domino et B. Rictrude, quidquid in eo expensum fuerit, sufficienter providentibus. Erat enim cor ejus fiduciam habens in Domino. F

angustias veteris monasterii laxaturus,

novi jacit fundamenta :

64 Sicut audivimus, sic vidimus, de forma pariter et

A et perfectione: et opus tam sumptuosum de allodio ipsius Sanctæ, sine oblationibus alienis, totum perfectum est. Quatuor denique annis quibus ædificando supervixit, quæque in lapidibus, et columnarum ornamentis construenda erant, pene consummavit, mirantibus cunctis, quod structura adeo grandis et decora tam brevi profecisset. Et dum ad complendum cum omni solicitudine adspiraret, qui bene vixerat, de medio feliciter subtractus c est. Quod talem habuimus, qui nemini deerat expanso omnibus gremio pietatis, lætati sumus: sed quod amisimus talem, nunc quis fuerit, certius advertentes adhuc plangimus. Postremo tale est monasterium, quod erexit, ut ab iis, qui ipsum in carne non viderunt, opus suum intuentibus, anima ejus benedictione donetur. Et qui, dum fundamentum jaceretur, impensas abhorrentes, cessandum suadebant, quod aliquando inceptum fuit, modo non mediocriter gaudebant.

eoque infra quadriennium perfecto moritur.

c

65 Verum cum jam maceria quadraginta pedum altitudinis vel eo amplius habere diceretur, quadam die cæmentarii desuper adhuc lapides coaptabant, ut eminentior appareret. Et dum operi, sicut heri et nudiustertius, insisterent; os unius pallere, et B facies præ timore in diversa mutari cœpit, genibus vix aliqua membra sustentantibus. Erat enim mens ipsius mali quodammodo præsaga futuri; et ignorans quod timebat, ante patiebatur, quam de periculo scire potuisset. Hunc socii ejus exterritum intuentes, de cogitationum ejus secretis requirebant. Quibus ille silentio indicto, Sinite, inquit, me, quia nihil mali patior. Hoc dicto sustentaculum illud, super quod ad operandum deambulabant, ex improviso corruit, et ipsi cum eo ceciderunt. Socii vero ejus, ad quædam retinacula manibus injectis, casu mortem evasisse dicti sunt. Ille autem, cui cor ante ruinam corruerat, deorsum ruens, super struem acutorum lapidum decidit: ad quem Prior et alii monachi in stupore magno concurrentes, mortuum aut positum in extremis putaverunt. Et cum sensissent non expirasse, qualiter se haberet requirebant: sed spiritu præ timore anxiato, non erat in eo vox neque ullus sensus. Post paululum vero reversus in se, et circumstantes intuens, Beata, inquit, Rictrudis, quam corruens invocavi, sub tanto mortis periculo vitam mihi conservare dignata est. In somnis eam vidi nocte præterita; et cum per gradus dispositos ad opus solitum non possem ascendere, C manum suam mihi porrigens, ad locum, quo ire intenderam, celeriter et sine difficultate ducebat me. Quæ igitur mihi totis viribus enitenti ascensum facilem reddidit, hæc me corruentem, manu sua misericorditer supposita, vitæ reservavit. Aliquid vero læsuræ, sed hoc permodicum, cruri meo lapis acutus inflixit, reliquis membris nullum dolorem sentientibus. Eadem vero hora cum ad faciendum opus suum reascendere vellet, Prior et monachi prohibuerunt; sicque die illa otio et quieti [vacare] consensit, licet invitus.

Occasione hujus fabricæ

cæmentarius ex alto super lapides lapsus

a S. Rictrude servatum se narrat:

66 Duobus etiam famulis, ad subministrandos lapides operariis cæmentum sursum ferentibus, qui retro veniebat, deorsum cerasa rubentia cœpit inspicere: erat enim tempus quo fructus ille maturescere solet, et eo ab hominibus avidius decerpitur, quo arbores illum quasi primitias terræ primitus producere festinant. Et dum illi paululum procederent, pedibus viginti vel eo amplius jam longe a terra, qui fructum viderat, tam specie quam aviditate illectus, et oculos ab eo non avertens, pede offenso deorsum labitur. Et hic corruens B. Rictrudis nomen et auxilium invocavit: qui, si timorem solum auferas, eadem conservante, nihil mali perpessus est.

qua invocata etiam alius sine noxa cadit:

66 Alio quoque tempore, dum trabes grandis et D ponderosa de sursum rueret, monachus quidam casu venerat in loco, quo illa se ruituram minabatur. Quod videntes, qui a longe erant, ut ad evitandum imminens periculum fuga sibi consuleret, conclamabant. At ille horrendis eorum clamoribus et proximo mortis discrimine adeo perterritus est, ut in partem secedere, aut de loco illo movere pedem vel ad modicum nequiret. Hanc igitur trabem in caput ruentem nolens suscepit; et qui viderant, contrito capite cerebroque effuso, mortuum crediderunt. Sed quoniam, ruente machina, ille hujusce Sanctæ, quam, frequenter nominavimus, opem inclamavit, trabes ponderosa pondus naturaliter insitum, ut non læderet, tunc divinitus amisit.

Ex MS.

alius ruentem in caput trabem illæsus excipit.

67 Duacus Castrum est Comitis Flandrensium. Ibi mulier quædam, unius brachii sui officio jam pluribus annis destituta manebat. Quod grande incommodum, gravius sua fecit paupertas, dum et corporale subsidium deesset, et operari, unde sustentaretur, imbecillitas prohiberet. Infirmitatis ergo diuturnitas spem recuperandæ salutis absciderat; cum quadam die, vultum lacrymis suffusa, B. E Rictrudem devote precari cœpit, ut ei auxilium dignaretur impendere. Eadem hora fugit passio, et illa brachium extendit, jamque capiti manum admovere nulla erat difficultas. Admirabatur si vere esset quod erat, et præter solitum, brachii extensionem, pene somnium suspicabatur. Postquam vero factam in se veraciter Domini misericordiam intellexisset, cujus meritis et intercessione curata fuerit, gaudens et exiliens, quibuscum loqueretur, nuntiavit: festinansque Marchianas, de paupertate sua munus obtulit devotione magnum, et monachis requirentibus quid causæ esset, Hoc brachium, inquit, pendens a latere emortuum, pluribus annis mihi magis impedimento fuit quam usui, manus arida nihil operabatur: invocavi Sanctam, cujus reliquias conservatis, et vivificavit eam. Non solum ergo mulier, sed et monachi lætati sunt: hæc pro recepta sanitate, illi quod corpus ejus penes se reconditum haberent, quæ ad sui nominis invocationem aptatæ salutis referret gratiam.

Invocanti eamdem pauperculæ

brachii et manus emortuæ usus redditur:

68 Altera quoque mulier, degens in pago Tornacensi, annos pene tres quartanis laboraverat febribus, adeo afflicta et exhaustis viribus, ut videntes eam de recuperanda salute diffiderent. Votiva peregrinatione loca sancta frequenter circuibat, et maxime ubi d B. Livini memoria solennius recolitur, F illuc sæpius festinans, ut molestia corporalis abscederet, devotionis lacrymas offerebat: nam monasterium ejus vicinius erat, et quanti meriti esset apud Deum, miraculis coruscantibus monstrabatur. Verumtamen Domini voluntas non fuit, ut per aliquem Sanctorum, quos adierat, curaretur: et febre ingravescente, totoque corpore carne exinanita, vix potuit ingredi et exire. Si vero ad hominem medicum recurreret, non solum absque consilio, sed contempta propter suam inopiam, vel potius contumeliis exasperata, reverteretur. Pauper enim cum esset, non habebat unde humanum suffragium, vel etiam viliora sibi medicamenta posset comparare. Et quia pauperibus et infirmis mors accelerata, non cruciatus, sed ærumnarum finis est; si esset voluntas divina, optabat mori, ut sic sua desineret esse infelicitas. Denique ab amicis suis et propinquis, qui audierant B. Rictrudis quid esset apud Dominum, suasum est ei, ut ab ea auxilium postulare deberet: quorum consilio fidem adhibuit, et febre sicut heri et nudiustertius hora solita eam fatigante, humiliter precabatur B. Rictrudem, ut ei subvenire dignaretur. Et tu, inquit, Domina, cujus opem, ut audio, plures experti sunt; licet nihil de te meruerim, tamen non me

alteri quartana diuturna aufertur:

d

A me a beneficiis tuis exclusam torqueri diutius patiaris. Quæ divites et pauperes æque admittis, cura me pauperem, et habeto ancillam. Moveat te paupertas mea, moveat passio tam diuturna; quod enim curare me posses cum audissem, indubitanter credidi. Expletis hujus desiderii sui precibus, febris disparuit; et illa cœpit convalescere, hujuscemodi ægritudinem deinceps non sensura. Cum igitur morbo tam gravi se relaxatam cognovisset, gavisa est gaudio inenarrabili, et cum marito Marchianas veniens, illi, qui salvam facerat eam, grates rependens, voto quod voverat se absolvit.

ex ms

69 Puer vero quidam, jam transacta ætate, et sub qua ceteris, ut erigantur et eant, facultas naturaliter attribuitur, omnibus membris dissolutus parentibus suis oneri erat et labori. Jacebat in domo eorum quasi funus, imo funere gravior, quia pro passione continua carnalis affectio dolorem ab eis exigebat continuum. Mater denique, audita Sanctæ hujus celebri memoria, et ipsa Marchianas venit, bajulans in ulnis filium; quem etsi mortuum non habebat tamen quasi defunctum quotidie lamentabatur. Quæ cum intrasset ecclesiam, quid rogatura B venisset lacrymis testata est; et ut sanus reverteretur, quem infirmum attulerat, prolixius oravit. Domino tamen volente, hora eadem, quod plena fide postulaverat, non accepit; sed cum domum redisset, post dies aliquot, hunc stantem super pedes suos et firmiter gradientem audivimus.

puero facultas gradiendi datur.

ANNOTATA.

a *Anno* 1149.

b Eugenius III *discipulus fuit S. Bernardi, sub quo et* Ludovicus VII *Rex Francorum, Concilio habito discessit versus Palæstinam anno* 1147.

c Hugo *Abbas mortuus est an.* 1158 *die* 9 *Junii, et a Buzelino, Raizzio et aliis titulo Beati honoratur.*

d S. Livinus *colitur* 12 *Novembris: et hic quidem Gandavi requievit, sed locum aliquem propiorem Tornaco hic notari patet ex sequentibus: duplo autem longius Tornaco Gandavum distat quam Marchianæ.*

CAPUT IV.

Sacri corporis nova translatio: miracula varia.

C Dictum est superius, Reliquias ipsius Sanctæ Rinengam de veteri loculo in novum solenniter repositas fuisse; cujus etiam vasculi pretium exterius enitens, prædecessores nostri expendere præsumpserunt. Ornatum igitur exteriorem fraterna et concordi devotione jam secundo instauratum, male fida successio totum secundo diripuerat, sed Deo gratias, quod nobis illud sacratissimum Corpus in ecclesia reservatum est. Nec enim ingrati esse debemus, quod conflatis auro et argento, distractisque lapidibus pretiosis, quod incomparabiliter pluris erat, ad nos potuit pervenire. Invenimus itaque loculum ligneum, secundum se satis abjectum et contemptibilem, licet apud fidelium mentes pro Reliquiis valde pretiosum. Cum igitur consummatum fuisset ædificium novum Marchianensis ecclesiæ, pudor erat Fratribus, vasculo incomposito ejus Reliquias, quæ ad perficiendum opus tam grande sumptu sufficienter providerat, contineri. Attendit hoc quispiam ex obedientiariis, et tactus dolore cordis intrinsecus, et inspiratus a Deo, aliud non minus bonum forma quam pretio illi se facturum cogitabat. Nesciebat quidem litteras, sed erat secundum seculum valde sapiens, et secundum Deum vir timoratus. Qui cum hoc desiderium divinitus concepisset, recordabatur quod a Patribus suis didicerat, Bonum operantibus D Dominum in Evangelio prohibere, ne sinistra eorum de profectu dexteræ quidquam scire permitteretur.

Distracto prioris loculi ornatu,

de novo post restaurationem monasterii

cogitans plus monachus,

71 Instar ergo B. Nicolai, qui tres virgines, urgente inopia scorto addictas, ita redimere studuit, ut redimentis personam homines nescirent; cogitabat et iste sic suam honorare Dominam, ut ipse in exhibito honore nulli mortalium innotesceret. Unde accito Priore, tulit eum in partem; et refert se hominem scire, qui tam paupere loculo thesaurum illum non mediocriter doleat contineri. Subjungit quoque de homine illo, quod in præparatione alterius vasculi viginti marcas argenti oblaturus sit, et adhuc ampliora se collaturum polliceatur. Vult tamen rem fore secretam, ne si pro bono opere populari favore in aliquo delectetur, fructum laboris amittat. Prior hoc audiens, pro tanta hominis incogniti devotione gavisus est; et conducens operarios in auro et argento, de persona hominis illius, pro eo quod nesciri vellet, diutius non requisivit: verum dum cœpto operi insistitur, Domino prodente auctor celari non potuit. Fratrem quippe Martinum ipsum esse, qui opus cœpisset, et ad perficiendum impen- E sas præpararet, audivimus: et inde ampliori dilectione apud Deum et homines dignus inventus est.

alieno nomine

sumptus necessarios offert,

eoque confecto

72 Vasculo igitur cum magno auri et argenti apparatu consummato, Domnus *a* Henricus, Venerabilis Remorum Archiepiscopus, venerat in Flandriam. Hic IV Nonas Augusti anno Verbi Incarnati MCLXIV, Archiepiscopatus autem sui tertio, ad nos divertit; et annuens Joannis Abbatis et totius ecclesiæ precibus, sub eodem die B. Rictrudis Reliquias, manibus suis de veteri vasculo assumptas, in novum cum timore et reverentia collocavit. Aderant Clerici, virorum ac mulierum infinita multitudo; alii, ut sequentes virum tantæ dignitatis et Ludovici Regis Francorum germanum fratrem; alii, ut illam sacri Corporis translationem præsentes intuerentur. Sed et Andreas *b* Atrebatensis Episcopus, cum Clero suo et vicinis Abbatibus, ad hunc diem festum occurrere festinant: cum quibus, celebri monachorum adstante conventu, per omnia ut decuit solenniter et devote res acta est. Quicumque vero pro auctoritate sua quippiam de Reliquiis illis ab Abbate loci ipsius potuit impetrare, rem grandem se accepisse gavisus est, secum deferens illud in ecclesia sua, pro munimento vitæ præsentis et futuræ conservandum. Ipse quoque Archiepiscopus, aliquid sibi reponens, ob solennem memoriam cum debito honore secum F portavit in Franciam. Eodem anno non solum vicini, sed et plures in locis remotioribus commanentes, quacumque corporali molestia laborarent, ad invocationem nominis ipsius, saluti pristinæ restituti sunt: ex quibus nonnulli, gratias exhibituri, Marchianas festinaverunt, de sua quique facultate Domino et B. Rictrudi votum, quod voverant, offerentes: et quia visi sunt a nobis omnes, sub silentio præterire indignum duximus; ejus gloriam, de qua loquitur, eo securius prædicantes, quo per ipsam se saluti restitutos referentibus ipsis, qui gratiam consecuti sunt, accepimus.

a *2 Augusti anno 1164 translatio celebratur.*

b

Varii morbi curantur:

73 In villa igitur B. Amandi, quæ Remegias *c* nuncupatur, erat mulier prægnans, quæ jam novem dies partus difficultatem sustinuerat. Nemo erat qui prolixioris vitæ tempus ei promitteret, amicis suis ut animam redderet per singula momenta expectantibus. Invocabat incessanter Deum et ejus Sanctos, quorum nomina memoriæ occurrebant: sed Dominus occulta causa, quam ipse novit, desiderium ejus differebat. Itaque cruciatibus pene exanimata, tandem die decimo B. Rictrudis recordata est. Ad quam conversa; Fer, inquit, piissima Mater, opem huic infelici mulierculæ, cui vel de vicina morte remedium,

c

Parturiens 10 die liberatur:

A medium, vel de absolutione partus imminet solatium. Nam si auxilium distuleris, jam ex toto deficiam: si vero ad voces et lacrymosa suspiria misericorditer respexeris, indubitanter credo me cito parituram. Vix orationem compleverat, statim illius auxilium, quam invocaverat, subsecutum est, quod devote postulavit. Mulieres quoque rei exitum præstolantes, et amici, qui foris stabant, lætati sunt pariter et mirati. Post dies igitur purgationis suæ, gratias simul et oblationem exhibitura, marito comite, Marchianas venit, et de misericordia in se facta nobis, quid tam devota muneris oblatio sibi vellet requirentibus, cuncta per ordinem enarravit.

d *puella jam sponsa sanatur a gravi ægritudine,*

74 Apud Rumam *d* quoque villam de territorio Tornacensi, juvenis quidam sibi uxorem desponsaverat; quorum sicut ætas non impar, ita parentum numerositate neuter alterum præcellebat. Ad diem igitur nuptiarum dum certatim [necessaria] præparant sponsus et sponsa, et amicorum invitant præsentiam; virgo illa non solum capitis, sed et totius corporis cœpit ægritudine cruciari. Et dum per dies membra singula pene suo destituuntur officio, parentes ipsius accersitis medicis, suis non parcunt B facultatibus, ut filiam salvam recipiant. Sed dum nihil proficiunt medicamenta, ad suffragia Sanctorum recurritur; et amici de salute recuperanda jam desperantes, a B. Rictrude cum lacrymis medelam postulant: et illa statim incipit convalescere. Post hæc pauci dies effluxerant, cum de infirmitate sua plene convaluerat, induta laneis ad carnem, et nudis pedibus cum matre sua Marchianas veniens, Domino et ejus famulæ, quæ salvam fecerat eam, gratias egit. Et offerens ad altare duos denarios annuatim referendos, cum omni successione sua Sanctæ illi servitutis vinculo devote obligata, cum gaudio ad propria remeavit.

juvenis a dæmonio correptus

75 Rinenga, ut supradictum est, villa fuit ejusdem Sanctæ: ubi de illa sub magna veneratione non solum ab incolis loci illius, sed a vicinis quoque memoria jugiter retinetur. Ibi cujusdam Militis filius, jam in virili constitutus ætate, a dæmonio vexari cœpit; et nisi vinctus catenis cohiberetur, nec etiam parentes sui cum eo habitare sustinuissent. In domo erat clamor et tempestas valida, audax et importabilis omnibus, lingua etiam et manu metuendus. Contristabantur amici, et qui noverant illum, eoque dolor amplius succrescebat, quia secundum seculum de infimis parentibus non ducebat C genus. Quoscumque domum intrare cerneret, non tantum clamore horrendo, sed et brachii extensione vocabat ad se. Ad quem cum omnes propius accedere formidarent, Presbyter villæ illius adveniens, vocatus ab illo, nescio qua fiducia, juxta eum considere præsumpsit. Tunc ille manibus injectis apprehendit caput ejus, cujus os et faciem dentibus lacerans, vix a circumstantibus cogi potuit, ut prædam vel invitus refunderet. Confusus itaque et facie deturpata, qui furioso se incaute obtulerat, de domo egressus est: et ecce Miles quidam stans ad ostium, exeuntis contumelia quid ageret edoctus, intrare non audebat. Verum amentem catenis constrictum intuitus, non solum semetipsum, sed et illum, cum oratione hac inaniter non emissa, signo Crucis præmunivit, Dominus, inquit, et ejus famula B. Rictrudis, cujus nos homines sumus, fili, ad sanæ mentis te reducant officium; invasoremque rei alienæ tibi ulterius dominari non permittant. In hoc verbo recessit ab eo dæmonium, et curatus est. Qui hora eadem vocans Militem, ut introiret precabatur; asserens quod per sui adventus occasionem, saluti, quam dæmonum maleficio amiserat, restitutus sit. Ex quo enim, inquit, signo Crucis præmisso, B. Rictrudis auxilium super me invocasti, meritis et interventu ejus, dæmonium aufugit. Eo igitur D soluto, et amicis concurrentibus, fit gaudium et exultatio; et pro miraculo tam evidenti glorificatus est Dominus, et ejus famula ab incolis loci illius solito amplius honorata.

post fœde laceratum Rinengensem Parochum, *a superveniente Milite Cruce signatus* *ex ms. in nomine S. Rictrudis liberatur.*

e In Vergny Marchianensis juris villa,

76 Non longe a Suessionis civitate beata Virgo Eusebia et ejus mater villam habent, cui *e* Vergny vocabulum est. Hanc Dagobertus Francorum Rex et ejus uxor Nanthildis memoratæ virgini, eo quod de salutari lavacro suscepissent, regali munificentia contulerunt; suis etiam confirmantes privilegiis, ut deinceps nulla super hoc terrena potestas ei molesta esse præsumeret. Mater vero post hæc in Marchianensi monasterio habitu religionis induta, et ipsa cooperante Domini gratia filiam suam secum introduxit: quæ villam hanc cum appendiciis suis, sicut liberam possidebat, eidem Ecclesiæ perpetuo et libere possidendam contradidit. Hinc est quod de loco illo annis singulis Marchianas vinum mittitur, unde portione aliqua ob Missarum celebrationem in parte una decenter reposita, de reliquo Fratribus infirmis et hospitibus sufficienter et cum caritate annuatim ministratur.

latumiæ intentus, *sub ruina reperitur incolumis* *invocatis SS. Rictrude et Eusebia.*

77 Monachus autem, qui ad custodiendas res monasterii, et faciendum quod opus est, illic deputatus E est; nobis quiddam dignum memoria se vidisse perhibuit. Dixit enim: Cum aliquando pro reparandis ædificiis nostris lapides mihi necessarios attenderem, misi hominem, qui de terræ visceribus illos effoderet sursum extrahendos: saxosus quippe locus est non longe a villa; ubi homo ille per dies aliquot laborare cœpit, in sudore vultus sui comedens panem suum. Qui vero coadjutores sui erant, stantes desuper ad os speluncæ, submissis funibus et quibusdam machinis ad hoc præparatis, certatim lapides extrahebant, et eo ardentius insistebant, cœpto operi, quo illum fodere altius introspicerent. Istis itaque extrahentibus quod ille subministrabat. et hinc inde loco spatioso inferius vacuo quasi camera una remanente, omne pondus lapidum quod desuper apparebat, super hominem illum ex improviso, [cadens], eos etiam quos non attigit ruinæ vehementis fragore horrendo exterruit. Attollitur clamor et luctus pro homine, quem sorte tam miseranda mortuum putabant; currentesque ad villam, rei eventum lacrymosis vocibus nuntiant. Tunc omnis ætas et uterque sexus illuc festinantes, terram cum lapidibus a loco instantius rejiciebant ut quem vivere diffidebant, saltem more humano decentius sepelirent. F Sed cum ad eum pervenissent, absque læsura aliqua stantem supra pedes suos repererunt. Quibus de salute reservata inquirentibus, Beatæ, inquit, Eusebiæ et ejus sanctissimæ matris auxilio, quia eas, tanta mole lapidum supra me veniente, invocavi, mortis imminens periculum, timore sublato nihil mali sentiens, illæsus evasi. Hoc audientes, qui convenerant, Dominum in Sanctis suis laudaverunt, et hominem illum cum admiratione et gaudio spirituali ad villam reduxerunt.

Anno 1168 circa Insulas *f*

78 Dignum etiam credimus memorabile illud atque evidens signum referre, quod multis cernentibus per invocationem B. Rictrudis dignoscitur fuisse perpetratum ab omnipotente Deo, anno Verbi Incarnati millesimo centesimo sexagesimo octavo. Est in territorio supradicto Insulensi villa ejusdem Sanctæ, quæ *f* Runcinium nominatur, in qua ecclesia, in honore ipsius dedicata, usque hodie demonstratur. In hac villa quidam pauper juvenis degebat, qui victum quotidianum labore manuum sibi acquirebat. Quadam igitur die post laborem ad vesperum domum reversus, pauper ipse paupere cœna refectus est. Et quia sicut dicit Scriptura, Dulcis est somnus operanti, parum comedat aut multum; ut membra fessa

EX MS. Eccli. 5, 11

horribili somnio consternatus juvenis,

A fessa sopore reficeret, post cibum accessit ad lectum. Cumque obdormisset, vidit somnium, et visio capitis ejus turbavit eum. Vidit enim quatuor malignos spiritus, sub specie totidem mulierum valde deformium in domum suam intrare, et ignem copiosum usque ad tectum ejusdem domus ascendentem succendere. Cum autem vehementer fuisset accensus, illæ malignæ mulieres ad ejus, ut sibi videbatur, lectum accedunt, eumque per capillos foras extrahunt. Quem a capite usque ad inferiora dividentes, dexteram illius partem super carbones coquendam projiciunt, sinistram vero procul ab igne reponunt.

in eoque Jesu nomen invocare

79 In tanto itaque tribulationis articulo, id est, in hac horribili visione constitutus, nocte ivit clamare ad amicum hominem fidelissimum, Dominum Jesum, et in tribulatione sua invocavit eum. Et misit de cœlo Dominus, et liberavit eum, et dedit in opprobrium concultantes eum. Nam cum illarum crudelium mulierum manibus intolerabiliter per somnium torqueretur, misit ei liberatricem Dominus, quæ eriperet eum. Subito enim illi altera mulier apparuit, forma et habitu ultra quam credi potest venerabilis; statimque ea visa irruit super eas formido et pavor, in magnitudine brachii Domini, et

et a speciosa muliere juvari sibi visus,

B in fugam versa est illa turba monstruosa, quia nulla conventio Christi ad Belial, nulla societas luci ad tenebras. Ipsa vero mulier sancta, quæ illi apparuerat, ad ignem accessit, partemque corporis, quæ super carbones comburebatur, extrahens, sinistræ parti, quæ ab ignibus intacta remanserat, copulavit: totumque corpus fascia constringens, ægrum illum, exemplo illius Samaritani Evangelici, super humeros suos imposuit, et in quodam domus secreto reponens, ab oculis intuentis evanuit.

paralyticus manet diebus 7,

80 Cumque evigilasset ille a somno, surgere nequivit vel ad sedendum de lecto suo, non manum suam ad caput perducere, nec se potuit in latus aliud declinare. Ita enim totus paralyticus jacuit per septem dies, ac si per multos annos longa eum ægritudo dissolvisset. At ille, tam pro supradicta visione, quam etiam ex infirmitate perterritus, clamores magnos cum fletu emisit, et omnes qui in domo illa quiescebant ad se venire fecit. Quibus causam clamore et fletus percunctantibus, ille cuncta per ordinem pandit, et ut Presbyter vocaretur oravit. Qui diluculo cum populo præfatæ villæ adveniens, præcepit ei, ut rem omnibus intimaret circa se gestam. Quo veraciter omnia narrante, in admiratio-

C nem audientes pariter versi sunt et dolorem : valde enim compatiebantur ei. Presbytero quoque peccata sua confessus, Dominici corporis est Sacramento recreatus. Post sacram ergo Communionem, ab ipso Presbytero et ab omnibus vicinis suis est salubriter admonitus, ut Dominum attentius exoraret, quatenus supradictam Sanctam, quæ in eo opus bonum inceperat, iterum dirigeret, ut bene cœpta melius consummaret. Septem itaque diebus et totidem noctibus æger ille officio destitutus membrorum, vix cibum potuit percipere vel somnum. Parte tamen illa corporis plus laborabat, qua super carbones per visum ab illis phantasmaticis mulieribus exustus fuerat. Invocabat Dominum assidue, ut ei auxilium suæ gratiæ dignaretur mittere. Respiciebat ad adjutorium medicorum, et qui adjuvaret prorsus non erat: quia ille sine cujus nutu nec passer ad terram, nec folium cadit arboris, alio hunc modo sanare disposuerat. Deus enim et Dominus noster Jesus Christus hanc suam famulam in conspectu hominum sæpenumero voluit magnificare, quia ipsa dum viveret, eum studuit in omnibus operibus suis glorificare. Ipse enim per Prophetam dicit : Qui me glorificaverit, glorificabo eum, qui autem contemnunt me, erunt ignobiles. Glorificavit enim B. Rictrudis

inter dolores immedicabiles;

1 Reg. 2

D Deum, seipsam castam et irreprehensibilem custodiendo, atque pauperibus, orphanis et viduis, peregrinis et hospitibus de suis opibus sedulo ministrando. Et quid multa!

deinde ibi positus, ubi sibi visus fuerat juvari,

81 Septimo itaque die jam advesperascente, precibus hujus Sanctæ, ut æstimamus, supradictus infirmus in seipsum reversus, uxorem suam vocavit, dixitque illi : Obsecro te, soror carissima, ut in secreto illo loco domus meæ lectum mihi facias, quia ibi, ut recordor, a muliere piissima, quæ mihi apparuit per visionem in lecto reponebar : forsitan in illo loco, meritis Sanctæ ipsius, me aliquantulum alleviabit Dominus. Statim in loco, quem designaverat, lectus reponitur, atque aliorum manibus illic deportatur. Invocat nomen Domini et ejus sanctæ Genitricis : invocat etiam nomen B. Rictrudis. Commendaverunt eum Domino, et in illius noctis tenebris visitavit eum Oriens ex alto. Mira res! Parvissimo itaque noctis spatio transacto, pacifice et cum magna quiete obdormivit. Cum ecce subito apparuit illi quidam monachus, ejusdem villæ Præpositus, dixitque ei : Galtere (hoc enim erat illi nomen) surge quantocius, et eamus pariter Marchianas, quia hoc a Domino præceptum tibi et mihi. Qui statim, ut illi videbatur, de lecto surgens incolumis, cum monacho Marchianas venit, et processionem futuram solennem jam de claustro exeuntem offendit. Porro monachus qui cum Cruce processionem præcedebat, accessit ad illum, et dixit ei : Accipe hanc Crucem salutiferam, et præcede in ecclesia Fratrum processionem. Ille vero Crucem accipiens Dominicam, per medium ecclesiæ processit, et super altare sanctæ Crucis eam decenter deposuit. Qua deposita, ab ecclesia exiit, et ante januam templi, ut Missæ audiret solennia, sicut pœnitentibus et excommunicatis moris est, substitit. Missa vero usque ad Evangelii lectionem solenniter [cantata], Cellerarius monachus attulit ei panem miri candoris; dixitque illi : Intra festinus ecclesiam, et pro salute tua Domino Abbati, sancto altari assistenti, offer hunc panem. Quem cum obtuleris, Deo et B. Mariæ, nec non B. Rictrudi gratias age; et a sacro altari recedens, in domum tuam sanus revertere. Ille autem panem acceptum obtulit Deo, et ejus Genitrici, et B. Rictrudi gratias egit, sicque benedictione accepta recessit.

et S. Rictrudem invocans,

E

cum somniasset Marchianas duci

Crucem processioni præferre,

et facta oblatione domum redire,

82 Hoc ut dictum est, in somnis viso, statim evigilavit e somno, caput ex toto jam sanus erexit, manu dextera frontem signo Crucis armavit, et pedes de lecto deponens, se vestimentis suis induit. Necdum dies erat, ipse tamen, quamvis laicus, Deo, qui verus est dies etiam in tenebris, grates reddere cupiebat. Surgit, et ad ecclesiam B. Rictrudis (quæ, ut supradictum est, in prædicta villa consecrata erat) Deo et Sanctis ejus pro salute sibi reddita gratias reddidit : et valde mane venit ad domum B. Rictrudis orto jam sole. Fratri autem qui illam custodiebat, et omnibus, qui ibi aderant, quæ sibi acciderant narravit; et audientes quod magnificasset Dominus misericordiam suam cum illo, congratulabantur ei. Porro vicini ejus et qui noverant eum, summo mane ad ipsum visitandum festinantes, non invenerunt eum, et quid de eo factum esset mirari cœperunt. Nemo enim illorum, qui viderant eum ita subito in tanta infirmitate decidisse, putabat tantæ ægritudinis molestiam illum posse ulterius evadere. Igitur ad requirendum eum omnes vadunt, et in domum Sanctæ illum inveniunt, et non jam paralyticum, sed robustum et validum cum ceteris operariis suum implentem servitium. Implentur omnes stupore et extasi in eo quod acciderat illi; quoniam quem præterita nocte reliquerant semivivum, nunc videbant exilientem, et laudantem Deum. Hæc omnia, sicut superius dicta sunt, juvenis ille, cui hoc contigerat,

ipsa nocte sanus a lecto se proripit

F

et mane in domo S. Rictrudis opus faciens

a requirentibus invenitur

A tigerat, qui etiam adhuc superest, Domno Abbati Joanni et Fratribus nostris fideliter et cum magna devotione narravit. Domnus vero Abbas ad ædificationem audientium, ut scriberentur præcepit. Ea igitur fide et devotione, qua nobis narravit, retulimus et vobis, Fratres sanctissimi, ut ista audientes et legentes, cum psalmista David dicatis : Mirabilis Deus in Sanctis suis.

deinde omnia narrat Abbati.

83 In Comitatu Atrebatensi est villa B. Rictrudis Baierium nuncupata, ubi quondam cum in seculo, corpore magis quam spiritu, detineretur, sæpissime manebat. Ibi olim a S. Amando consilio accepto, seipsam velavit in Regis convivio, et seipsam suosque commisit Domini arbitrio. Huic villæ circumjacentes habuit terras multas reditusque, et possessiones de propria hereditate infinitas. Quas ad conversionem veniens, Deo, qui illas ipsi dederat, reddidit, sapientique usa consilio, pauperibus distribuit. Audierat enim piissimum Dominum et sponsum suum Jesum in Evangelio cuidam diviti dixisse : Vade, vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et veni sequere me. Sed væ malignitatibus hominum : Filii enim hujus seculi, quærentes quæ sua B sunt, non quæ Jesu Christi agros ecclesiæ B. Rictrudis copulaverunt suis agris. Sed væ illi, qui congregat non sua, et agrum agro copulat. In territorio igitur supradictæ villæ homo habitabat, qui de terris, quas de Sancta tenebat, decimas annuatim absque fraude persolvebat. Sub ea tempestate pagus ille plenus raptoribus atque latronibus erat, et quod intolerabile videbatur, Castellani et majores populi illis favebant; et communicato cum illis consilio, pauperibus suas substantiolas vi vel furto auferebant. De honorum similibus dicit Isaias; Principes tui, socii furum.

In Villa S. Rictrudis

Luc. 18, 21

raptoribus plena,

Isa. 1, 23

84 Messis igitur tempore, cum homines illius pagi messes suas meterent, eas in agris suis propter infestationem supradictorum latronum die ac nocte custodiebant. Accidit autem quadam die ad vesperum, jam mense Augusto mediante, ut nemo in agris posset remanere, tempestate valida et periculosa consurgente. Tunc vir supradictus reversus in domum suam, et segetes suas, quæ in agro remanebant, Deo et B. Rictrudi commendans, oravit sic : O B. Rictrudis, tuus ergo sum famulus, tua est seges, tuus est campus : custodi partem tuam, serva etiam meam. Oratione ergo completa in domum se recipiens, ostium clausit : et confidens in Domino, et C Sancta custode in agro relicta, se in lecto suo jactavit. Vere secundum Domini vocem omnia possibilia credenti. Tres enim ex illis raptoribus super equos mox accurrunt, suaque omnia esse putantes, ad terram descendunt : non enim eos grandis pluvia detinuit, non tonitru fragore exterruit. Agrum igitur sine custode existimantes, alligant onera gravia sibique importabilia, et vix ab ipsis equis ferenda. Tollunt quod non posuerant, et metunt quod non seminaverunt : super equos insiliunt, fugæque arripiunt præsidium. Sed fides hominis et custos agri B. Rictrudis fures illos detinuit, nec illos longius cum sua segete abire permisit. Illi enim latrones cum furto de campo minime exire potuerunt, quia in errorem conversi, tota nocte illa gyrando circuibant agrum illum : neque enim, illa Sancta custode eos detinente, abire poterant, quia revertebantur cum ambularent. Mane igitur facto, cum jam se putarent, mente alienati, ab illo loco longius abesse; ante ostium hominis illius, cui damnum intulerant, valde stupentes se inveniunt constitisse. Ebrii enim tota nocte illa fuerant, sed non a vino : in voluntate enim sua Dominus deduxerat illos.

de messe custodiæ ejus commissa

furati tres viri,

cum tota nocte in equis oberrassent

ante fores injuriam passi sistuntur,

85 Et illi de eo quod sibi acciderat ultra quam credi possit mirantes, et de furto quod commiserant D nimis timentes, dixerunt ad invicem : Audivimus B. Rictrudem misericordem esse : unde putamus monachos ipsius ab illa non degenerare. Eamus igitur ad domum illius, et vicariis ipsius peccatum nostrum vel inviti confiteamur : melius est enim nobis ut ante homines confusi scelus nostrum pandamus, quam pro ipso scelere ab hominibus puniamur : domus namque supradicti viri non longe distabat a domo B. Rictrudis. Igitur statim ad domum illius cum furto suo veniunt, et de equis ad terram descendentes, ipsi suis manibus segetem ad terram deponunt. Illico ante pedes Fratrum in terram prostati corruentes, quæ sibi acciderant retulerunt; et de suo commisso veniam postulantes, sine mora quod petebant obtinuerunt. Quo facto in templo suo Deum adorantes, et S. Rictrudi gratias agentes, de cetero se illi vel ecclesiæ nihil mali facturos ultronei spoponderunt. Audientes autem complices eorum quod eis evenerat, timuerunt valde; et paululum animo æquiores facti, sinebant pauperes quietius in sua terra degere. Audierunt hoc inopes, et lætati sunt, atque Domino gratias egerunt, qui exaudierat eorum desiderium. Religiosi quoque Fratres hoc cognoscentes, patrem orphanorum et pupillorum Dominum Jesum cum propheta David laudaverunt dicentes : Tibi Domine derelictus est pauper; pupillo tu eris adjutor. Hanc etiam mulierem fortem plus solito dilexerunt, eo quod manum suam aperuisset inopi, et palmas suas extendisset ad pauperem : et Deum omnium largitorem bonorum pro hoc facto glorificaverunt : cui est honor et gloria, potestas et imperium, per infinita secula seculorum. Amen.

Ex MS. et restitutis manipulis veniam petunt

impetrantque ad aliorum exemplum.

Psal. 10, 14.

ANNOTATA.

a Henricus *filius Ludovici VI Grossi dicti, et frater Ludovici VII, mortuus an.* 1175, 13 *Novemb.*

b Andreas, *ex Abbate Vallium-Sernay Ordinis Cisterciensis, creatus Episcopus anno* 1164, *obiit anno* 1171.

c Remegiæ, *vulgo* Reumegys, *sesquileuca a S. Amando trans Scarpum.*

d Ruma *vulgo* Reume, *inter Tornacum et Orchiacum via fere media.*

e Vergny, *in tabulis quibusdam* Vregny, *inter secundam ab urbe leucam.*

f *Mirum est in accuratissima Gallo-Flandriæ tabula, nullum hujus nominis circa Insulas vestigium apparere.*

VIDE APP. T. VII MAJI NOT. 54.

F

ALIUD OPUS

De miraculis S. Rictrudis, auctore Gualberto monacho.

Ex MS. Marchianensi.

EPISTOLA

Amico Saswaloni missa.

Eodem momento temporis parvissimo, feliciter viso et dilecto Saswaloni, *a* Regularis seu Canonicalis professionis sacram editionem, magis opere quam verbo, profitenti; Episcopali *b* lateri et familiaritati, morum probitate et virtute scientiæ, decenter inhærenti; Fr. Walbertus *c*, vix iter, per multa temporum *d* curricula inceptum, ad instar dirigens monachi; de sanguine Agni, utroque poste signato, digne sumere, ac ejus carnes cum azimorum panum et lactucarum agrestium religiosa severitate decoquere.

1 Edendæ sunt, Frater carissime, carnes Agni incontaminati et immaculati, ea qua vivimus præsertim

A sertim momentanea sorte; ne exterminator Angelus, catervas Ægyptiorum fugientibus et cæca nocte incedentibus, possit occurrere, iter impedire, spolia diripere, membra conterere: insuper primogenitis mortuis, domos plenas luctu et gemitu offendere. Adoriamur igitur laudabilem dolum, et ad hoc impetremus Dei donum et auxilium. Ingrediamur Ægyptum, rapiamus vasa aurea et argentea, faciamus sortes in spoliis Ægyptiorum. Sed ne redeamus quandoque ad Pharaonis exactionem devorare hœdum, qui jam experti sumus palato cordis sacrosanctum Agni mansuetissimi, mitissimi, et mundissimi edulium. Felix tamen, qui dignis manibus carnes memorati Agni mundissimas singulari munditia tetigerit, et cruorem ad redemptionem de latere Redemptoris profluentem sumpserit; felicior vero, qui ad passionis Dominicæ imitationem igne sacro Crucis mentem integram corroboraverit; summæ vero felicitatis, qui pabulo vitæ et inebrianti calice, interiore homine, more aquilæ renovato, novus tamen incola in novo Patris regno, nova fercula et præclara pocula degustare in æternum promeruerit.

AUC. WALBERTO EX MS Expensa digne Missam facientis felicitate

2 Sed heu, me miserum! quid ad hæc faciam? B quo me vertam? quam viam incedam? qua fronte ad judicium accedam? quod remedium inveniam? quam tandem excusationis afferam sententiam? Jesu bone, quo ibo a spiritu tuo, et quo a facie tua fugiam? Num erit in potestate hominis, sicut ait Job, ut veniat ultra ad Deum suum in judicium? Redemptor unice, optime, benigne, quoties Agni sacrosancti carnes dignissimas indignis manibus tetigi? quoties inde, nisi me clementer reservasses, supplicium merui? et unde, fateor, misericordiam tuam multimodam promereri putavi, judicium potius, ut vereor, mitissimi et patientissimi judicis incurri. Proinde quia patientia misericordis Dei ad pœnitentiam peccatorem, secundum Apostolum, adducit; necesse est deinceps in via renes accingi, calceamentis pedes, ne venena scorpionum calcent, muniri; nihilominus dextras, ut elidant caput venenati anguis, baculis sustentari; sed et in interiori fornace ignem mentis accendi, et adhibere modum, utrum crudum vel aqua coctum, an nec crudum nec coctum, sed assum tantum igni, ut præceptum est Moysi, peccator quivis debeat comedere Agnum. Prope est enim phase, et jam instat dies Domini, qua fit transitio in libertatem gloriæ filiorum Dei, a qua non fiet retransitio ad tolerandos ulterius æstus seculi.

dolet toties communicasse indigne

Job. 34, 23

atque ad sacra mysteria deinceps apte tractanda, Rom. 2, 4

Ex. 12, 9

3 Ut autem renes dissoluti digne queant præ- C cingi, nec non cor igne amoris peruri, et in gratiam Dei reformari; infirma virium mearum in dies beatæ committo Rictrudi; in cujus interventionibus sub Domino maxime confido de criminibus relaxandis, quæ relictis secularibus spinis, maluit perenni Sponso copulari in astris, quam terrigenæ connubio brevi permanentis, licet fulgeret in aula Regiæ dignitatis, pompatici emolumenti quibusque fragilibus, caducis et momentaneis suffultus circumstantiis. Non elegit ex animo, ut pro certo reor, diutius subesse primo, quæ tam graviter recusavit secundo (licet Regis ex præcepto cogeretur) adhærere sponso. Et tamen post primum, denuo virilis expers thori B. Rictrudis nupsit secundo, non jam mortali, sed cui conjungitur tanta Sanctorum Angelorum et hominum concio, immortali scilicet et insolubili, indissolubili firmoque nexu sibi conjuncto, ac præ omnibus speciosissimo. De cujus videlicet Beatissimæ Rictrudis actibus, cujus clientelæ glisco fore vel extremus, indignus quidem et parcus relator actuum ejus, pauca commisi scripto in aliquo additamento laudum illius; postquam hæc orationum suarum condigno munere, Regi Sponsoque suo cœlesti oblato, retraxit me a seculari visco, seu a luporum faucibus. Apposui tamen aliquanta de sanctissima filia ejus et virgine Eusebia, quæ dulcissima harmonia resonat Domino, de castissima humilitatis et subjectionis, pietatisque cithara. Sed et de ceteris, a majoribus nostris cum digno honore reservatis Christi præclaris militibus, quorum apud nos gratissima et sanctissima requiescunt usque in diem Domini corpora, beatam spem et immortalitatem una in receptione animarum expectantia; quorumque melius in libro vitæ inserta, quam in superficie schedulæ continentur et conscribuntur nomina. D

petit auxilium S. Rictrudis,

cujus et aliorum Sanctorum laudes antea scripsit:

4 De situ etiam loci nostri, quem Deus de suo inordinato statu permutavit et ordinavit, venerandi merito Atrebatensis Episcopi (viri religiosi et divina lege admodum eruditi, qui nunc superest, diuque supersit) magis testimonii libertate quam nominis dissertione edisserendi Roberti providentia, in cultu Ecclesiastico et religione divina. Idem venerabilis Antistes indignum me et peccatorem sacris Altaribus inter collegas ordinandum *f* sisti præcepit, et bajulum sacri mysterii digna ministerii sui executione effecit; meque ab aris gentilium prævaricationum, seu poeticarum traditionum, custodem vasorum sacrorum, licet infimum, gazophylaciis monasterialibus admisit: denique sacros ordines homuncioni, E imparis a ceteris meriti, qui sacris infulis digni erant, imposuit. De cujus nimirum sacra impositione et sacratiore intercessione, ad Altaris ministeria peragenda securior effectus accessi; Deoque, qui tanto Antistiti in Diaconatus et Presbyteratus cœlibatum me reservavit initiandum, benedixi. Nam rudis bonum, de seculari habitu vel de secularis palæstræ fastu tunc aderam, reversus ad monachile gymnasium, quod votivum et nativum a puero, ignorante causam exilii Richardo Patre cœnobii, reliqueram. Nam partim irrepente occasione scholarum, partim pro subversione claustrali Marcenia-rum, diversa instituta peragrans nationum, quodammodo zabulo professus fueram, et fidem seculo feceram. Unde non immerito cor meum dolet, quod tamdiu cum errante mundo erravi, quod cum labente lapsum sustinui, quod cum iniqua gerente iniqua gessi; postremo quod immunde porcos pavi, quod usque ad siliquas porcorum egui, vixque stolam cum annulo patris resipiscens iterum appetii.

nunc autem Sacerdos ordinatus,

excusat quod ex seculari scientia,

5 Inde tamen magis mœreo, quod lateri mulieris gentilis vel Ægyptiæ, Æthiopissæ et captivæ, Sunamitis fortassis nomine (unde Salomon in Canticis, F Revertere, revertere Sunamitis, ut intueamur te) cupide adhæsi, de cujus membranis, ut ita dicam, particulam aliquam apposui (magis ex incuria tamen, quam de industria) in principio versuum de Carolo compositorum *g*, incomparabili et insigni Comite Flandriæ; nec in ejus emundationem, vel minimum immunditiæ ejus crinium abrasi. Hanc ipse beatus decalvat Hieronymus, et abradit pilos, concidit ungues, aufert ciborum silvam et superflua quæque, donec legitimo jungatur thoro, et fidelium librorum inseratur choro. Sic enim fiebat de qualibet captiva, eodem attestante, in veteri lege. Si aliquis vellet eam ducere in conjugium, prius auferebat illi calvitium, abradebat supercilia et superabundantiam pilorum sive concretionem unguium; sicque conjunx futura amittebat captivitatis opprobrium. In cujus non injustam contumeliam exprobrastis impudentem lasciviam, meique vicem doluistis (dum apud nos Dominus noster memoratus Episcopus benedictionis faciebat curiam) quod unquam vel in solo verbo, ejus, cui libellum repudii dederam, fecissem memoriam. Ille tamen captiva mulier, adeo vaga et lasciva, gentilem scripturam ejusve scientiam indicat: quæ detruncatur, et emundatur, utque inseratur authenticis catholicisque libris redditur idonea. Unde tamen

necdum satis repurgata,

Ep. 26, ad Pammach.

admiscuerit aliquid suis de Carolo Bono versibus:

A tamen grates habeo, quod apte et congrue atque satis verecunde objecistis, nec restitistis, ut etiam Paulus Petro in facie, ubi reprehensionis nævo notandus erat ex convictu gentilium simulato. Proinde Paulus (non tamen ut Saulus) Cephæ, Si tu cum sis Judæus, gentiliter vivis et non Judaice, quomodo igitur cogis gentes judaizare? Et tamen quod non inureret Paulus Petro Coapostolo suo notam versutiæ cauterio infamiæ, indicio est sermo Petri, quo usus est in laude Pauli, in ejus scilicet epistolarum disertissima conscriptione.

petitque ut vicissim Saswalo mittat suos de eodem,

6 Re itaque ad medium deducta, de indigna videlicet contrectatione vivifici mysterii, quæ me magis remordebat, in ejus reatus dissolutionem, precum B. Rictrudis incessanter præsentia præmitto munia. De cetero rogo vos meminisse mei, imo promissionis vestræ, mittendo mihi metricos versus, quos composuistis de eodem Carolo Comite dignissimo et irrecuperabili Duce Flandriæ. Audio revera et teneo cum multa aviditate quicquid novi scriptum in ejus honore, sive de justissima Comitatus et vitæ suæ dispositione, sive de ejus injustissima et plena lamentis interfectione. Cujus nimirum necem Deus ultor, Deus ultionum fortis, justo judicio suo et in B præsenti vindicavit, eosque qui eum injuste necaverunt, præsertim in sacris penetralibus, in sanctis temporibus, et pro patriis legibus; ut erant digni terribili ultione mulctavit; et ut credi potest, ad terrorem Flamingis incutiendum, ne amplius audeant in proditionem Dominorum suorum, vel in sua viscera, sua proditione, injicere ferrum. Valete : et cum Dei, qui in vobis est, amore, amorem proximi in nobis redamandis comprobate, et maxime nobiscum in B. Rictrudis dignissima veneratione : quæ adeo cuncta seculi hujus impedimenta projecit pro cœlestis Sponsi vehementissimo ardore; cujus etiam gratulabundæ famæ Carolus et ipse illustris Comes Flandriæ in necessitatibus suorum occurrebat gratantissime. Accelerans vero in id negotii, epistolam hanc edidi, vixque scriptam modo emisi, accelerante ad sua gerulo ministro nostro, cui vobis emendandam, relegendam et reddendam commisi. Vos igitur susceptam corrigite, et ad unguem, ut dicitur, cum scriptura superiori deducite, si quid inest incompositionis vel solœcismi.

olim S. Rictrudi devoto.

ANNOTATA

C

a b *Utrumque nomen, pro istius ævi more per solas initiales* S. *et* W. *scriptum, ad longum in gratiam lectoris extendere placuit, sicut primum in titulo, secundum in ipso opere (sed per litteram G) expressum invenimus.*

c Rotbertus I *Episc. Atrebatensis ab anno* 1115 *ad* 1131, *hujus autem Canonicus* Saswalo *et Secretarius fuerit : brevissimum vero tempus, quo hunc a se visum gratulatur Walbertus, tempus ordinationis ipsius intelligo.*

d *Ab anno circiter* 1100, *cum hæc scriberentur anno circiter* 1128.

e *Cum recens tunc adhuc esset Sacerdos Walbertus, existimo hæc verba de sola laica Communione intelligenda, quam sub Clericali habitu perrexerit usurpare post discessum a monasterio.*

f *Minoribus scilicet et Subdiaconatus Ordinibus.*

g B. Carolus Bonus *hic est, anno ut jam dictum* 1127, *id est, non multis annis post Walberti regressum Marchianas, occisus : qui versus de ejus nece si reperirentur, possent addi aliorum coævorum scriptis, de ea nece editis ad* 2 *Martii.*

D

PROLOGUS

AUCT. WALBERTO EX MS.

Æstivis quondam in solibus, modulatione Nonæ præmissa, consuetudinali potione Fratribus, refectionis in æde, pro more propinata; concessa atque sumpta sono a ictus tabellarum locutionis licentia, forte aliquantisper sejunctus a Fratrum colloquio, residebam in quodam semoto claustrali atque Occidentali angulo, aliqua meditans in libro S. Augustini, quem ipse facit ad Valentinianum et cum eo monachos, de gratia et libero arbitrio : quem recens advectum Aquicinctiensi de cœnobio timebam citius referri, moralitatis alicujus propositæ infecto negotio. Cum igitur attentius utillima ejusdem discussionis argumenta, et multimoda locutionum atque argumentationum genera, divinæque Paginæ copiosa ad informandos mores exemplaria inspicerem; atque documentum insigne S. Cypriani, a B. Augustino toties relatum. In nullo scilicet, cum nihil sit nostrum, gloriandum, frequenter attenderem ; cum etiam controversiam quorumdam, gratiam Dei defendentium, sed ad ejus positionem liberum hominis arbitrium denegantium ; aut econtra liberum voluntatis judicium affirmantium, sed, hoc posito, gratiæ E Dei emolumentum evacuantium, in eodem opere per singulas fere paginas evolverem; ecce alia de parte claustri sed Orientali (credo ab eo, cujus nomen est Oriens, missus) supervenit Fratrum quidam nomine Gualterus, bonæ indolis, bene utilis, et admodum religiosus · et quasi invehens et vehemens in me, non injustis ex abrupto increpationibus, Quid, inquit, hic tota die quasi iners resides truncus? nec saltem miracula B. Rictrudis, quæ minus supplentur ejus in gestis exaratis, conscribitis; præsertim ab antiquis, imo ejus a puero alumnus? Jam caput vestrum distinguitur canis b intermixtis, mors cita cito figet clavos trabales, ut ait, Poeta c Cynicus, temporibus albis; et quis fructus residuus erit de tot laboribus vestris? Terra jacto sive jaciendo semente proscinditur, ut seges inde proveniat, paulatimque fructus exurgat : vinea putatur, ut uva pullulet, et læto germine pampinis emineat : olivæ cultura adhibetur, ut amurca decussa, olei liquamen exprimatur, et super ceteros liquores eniteat. Et vos ergo, si vomere alicujus disciplinæ terram cordis sulcastis atque excoluistis, procedat ad glorificandum Deum in publicum fructus : si F etiam manum, juxta Satyricum, ferulæ subduxistis, in præconiis B. Rictrudis appareat effectus.

a Gualbertum tempore colloquii

legendo S. Augustino vacantem,

arguit Frater, quod negligat miracula S. Rictrudis :

b c

2 Ad quem ego; Frater, inquam, carissime, plura B Rictrudis fuisse miracula, nec tacet quæ adhuc superest antiquitas; nec tamen plene æmula antiquorum rem certam tenet ab antiquis edocta posteritas. Verum ut utriusque proportionis exactio se paucis absolvat ab hujusmodi quæstione determinanda, id est, quæ vel qualia in admirationem mortalium venerunt ejus insignia, asserunt ea, cum nimio et repentino templi incendio, Hunnorum infestatione barbarica, olim concremata; cum ea, quæ tunc temporis adunata pro modo rerum fuerat, Bibliotheca. Non ago, inquit Frater, de antiquioribus ipsius, imo de recentioribus miraculis : quibus Dominus Deus sua miseratione dignatus est subvenire rebus periclitantibus, fere in diebus nostris. Multa enim, ut accepimus, etiam modernis temporibus, per eam operatus est Conditor rerum, ad vindictam quidem malefactorum, laudem vero bonorum. Quis enim unquam erga Sanctam Dei male gessit, et impune recessit, vel omnino impunitus remansit? Quis aliquando sua, male cautus vel potius mente captus, pervasit, et serius ocius præsumptionis pœnas evasit? Quis vel de solo verbo commissuram veteris panni

etsi enim antiquiora Hunnico incendio conflagrarint,

non deesse recentia plurima.

A AUCT. WALBERTO EX MS.

panni novo assuit, et non vindice pœna exactione dira vapulavit? Quis unquam vel parum suos exagitando, conscissos utres cordium mordaci vino permiscuit, et flagella vindicis matronæ vehementer non extimuit? Et ideo, si vobis videtur, ultio, non crudelis, non injusta, sed divinitus adjuncta; et mulctatio multorum ad medium deducatur: suppressa interim multitudo miraculorum atque magnitudo, bibulæ vulgi auri, ut puta jugiter famæ inservienti, reservetur. Quamquam æque (si vacat, nec auctorem acedia præpediat) eadem divina operatio, non sibi, sed nobis requirat, ne forte futura et cita oblivione, pro scriptorum inertia, deleantur, ne dicam ex toto sopiantur. Nonne vel in maximis reputantur miraculis ultiones illatæ, et ab auctoribus earum relatæ inimicis, Sanctorum videlicet Patrum; verbi gratia, Benedicti, arctioris vitæ instituta edocentis; nec non Remigii, Metropolitani atque Remensis Præsulis? cui scilicet S. Remigio detulit indicium sanctitatis, Beatus idem Benedictus, e remittens ei curandam lunaticam Tolosanam puellam, exorcismis ejus validissimis vim inferentibus et maligno contrariis.

præsertim ultiones de adversariis divinitus sumptas.

B 3 Et digna est utique et bene promeruit, ut de ea pro viribus eloquamur: et dignum est, et ad nos specialiter pertinet, ut ejus præ aliis merita veneremur, cujus equidem grata præsentia perfruimur, cujus voluntaria paupertate ditamur, cujus munificentia alimur, et sine gravi solicitudine per singulos dies præmissa gratiarum actione reficimur. Sed quid egit? Uterinam sobolem benigna fraude exheredavit, spiritualem prolem e copiosissimis atque amplissimis abundantiis suis, spiritualibus nihilominus commerciis oppigneratis, tum suæ tum suorum saluti providens, prudenter heredavit. Quibus fideliter utrobique dispensatis, hæc dumeta nemorosa, paludosa, parum ab eremo (præsertim tunc temporis) distantia, habitanda delegit: hic quasi anachoreticam vitam reliquum vitæ duxit: hic in sancta conversatione Domino Deo deservire studuit, suosque secum militiam Domini vitamque tenuem mundani exilii degere, crucemque spiritualem bajulare exegit. Quas igitur grates vel laudes possumus ei digne rependere? quibus linguis, quibus præconiis valemus condigne munificentiæ ejus assurgere? Si centenæ vel millenæ linguæ cujusque nostrum centenos vel millenos sonos ederent, ejus laudibus non sufficeremus: si tot ora quot habemus membra, tonos inexpertos atque inexhaustos ferrea voce acclamarent, C ejus harmoniis atque beneficiis præcinentibus, prout decet, non sufficienter applauderemus. Sed quid ad hæc? Eundum, inquam, in sententiam vulgi, Assurgo, inquit vulgus, semper quanta possum laude mihi bene facienti. Quod etiam aliis verbis apertius exprimit, Laudo, inquiens, illum qui mihi bene facit. Cujus ossa, ut cœpi, sacrosancta penes nos, ad cumulum felicitatis recondita, veneratione dignissima habentur; quorum mira fragrantia tetri odores effugantur, ludificationes dæmonum depelluntur, nocturni lemures conterriti a sacris locis exterminantur: cujus patrocinia injuriis, injustitiis, infortuniis fortiter resistunt: cujus imperia Optimatibus terrenis frequenter vim inferunt, et (velint, nolint) contumacia corda, torosa pectora, cervicosa colla sibi inflectunt: cujus beneficia necessitatibus subvenire non desistunt: cujus experta medicamenta tam corporum quam animarum recte petentibus detrimenta adimunt. Hic denique contubernia Sanctorum possidemus domestica: hic possumus promereri, si bona voluntas adsit, præmia, quæ de diversis finibus et procul positis promiscui sexus diversa itineratio expetit per longos tractus, per diversos sinus, per multimoda terrarum spatia. Verum ad hæc proposuit, nobis exemplum imitabile Domina D nostra sanctissima, quæ in hoc tam solitario loco, tam fortiter, tam libenter, et tam prompte carnis evicit tentamenta: cui etiam ut primo loco acquirerentur cœlestis vitæ munia, de donariis suis tam liberalia voluit fieri Dei servis additamenta. Proinde quadam excellentia meritam sanctæ benignitati atque magnanimitati ejus debemus reverentiam, quæ sic sibi suam minuit copiam, et nostram voluntarie supplevit indigentiam; nimiamque, quæ pusillanimes coarctat, dispensative depulit inopiam. Nos siquidem a fame et siti, a frigore, peste et clade, atque turbine vehementi defendit; nostram debilem naturam atque fragilem materiam servitio Dei circumspectiorem reddit.

Id sane meteri illam, quæ sponte pauper facta est,

ut Marchianensem locum fundaret,

et posteris virtutum præluceret exemplo:

4 Et conversus vultum derepente ad me; Vos, inquit, vel maximam causam habetis præconii, cujus benigna prece ac interpellatione de longa peregrinatione Dominus vos reduxit, imo adduxit famosæ, quæ non erat antiquitus, religioni. Sed et, sicut legitur in vita f B. Autberti, Cameracensis Episcopi, secundum Maurosum quasi eripuit de fauce prædonis maligni, imo exerrantem ovem, quasi de morte ad vitam, perditam et inventam ad ovile Dominicum E atque domesticum, licet invitam, licet rebellem ac renitentem, detorsit. Quæ etiam tot tantaque gladiorum, latronum, itinerantium, insidiantium, desævientium, tamque transmarina quam etiam marina a vobis removit; et maxima illa duo (quæ cum quadam adhuc admiratione seu membrorum cum tremore vel horrore soletis enarrare) pericula. Nam ut veritatis rei possum reminisci, et a vobis assignatam diligenter intellexi; cum a barbara regione vel urbe, quæ est in confinio Frisiorum, Trajectensi, nec non a summe divulgato summi fere et incomparabilis viri magistri Lantberti, in omni dote vitæ (ut perstricte atque summatim comprehendatur laus bonorum atque morum ejus) præclarissimi, atque doctissimi Gymnasio reverteremini; convallem desertam, aquosam, inviam ex improviso incidistis; iter, nullo indicante, nullo adveniente aut abeunte pervium, amisistis; quo amisso, errorem devium et malignum incurristis. Accessit nox, clausa est dies: amissa die, nocturno diurnum aerem obscurante, imo diurno nocturno aeri succedente, ipsum saltem errorem diutius continuare nequivistis. Circumdante igitur vos undique cum Clericulo collega, tam nemorum quam amnium inundantia, et velut in terribili solitudine, frondium, fruticum vel plurimæ paludis F vehementia, latibula ferarum monstruosa, pro humana habitatione semota, quæsita, expetita, satisque in ipso crepusculo vel noctis conticinio inclamata, nec habita nec inventa, vobis tristis habitanda delegistis. Illa, inquam, nocte, hispida, inamœna atque horrida antra, adhærente palato præ timore lingua, invitus fovistis. Sed neque imbrem nimium matutinum aut serotinum, sive brumalem auram, vel congeriem nivium, nondum plane Libra restituente g damna Arieti, certior de morte quam de vita, tergo submovistis. Quid vobis, proh dolor! tunc animi erat? Sed quid dico animi? cum potius in extasi aut in agonia defatigati doloris, nec incertæ mortis totius vel annuæ noctis in interstitio, tardiore mora (ni fallor) solito diei propinquante Lucifero, insuetus insuetis atque fere inhabitabilibus incola plagis habitaretis? cum patulis atque nemorosis, naturalibus nec manufactis tectis, tot inarticulatas seu illitteratas voces assidue captaretis? cum nihil omnino certi præter sibilos aurarum, strepitus ferarum, fragores arborum patula aure hauriretis? Ad hæc singula ipsam imminentem semper præ oculis necem videre videbamini, ad singulas quasque commotiones (sed in spiritu Dominus) imminentes atque ferientes

quæ ipsum etiam ad monasterium a seculo revocavit,

cum a Trajectensi studio veniens.

in loco invio et silvoso exerrasset;

totaque nocte sub dio acta.

A ferientes deproperare cuneos, a quolibet quorumlibet vel invisibilium et tanto atrociorum hostium, aut aliquam immanem alicubi latentis lustri [feram]. Noctem illam tenebrosus turbo, nullo pullorum vigilias alternante sono, possedit.

sub diei sequentis vesperam,

5 Verum posteræ diei lux subsecuta, dispar sed æque grave discrimen, mucronis usque ad ipsa penetralia graviter cuncta dissecantis, famis scilicet intolerabilis, diram sortem objecit. Diem namque, noctem illam adeo gravem adeo periculosam præcedentem, ferme absque edulio feceratis; subsequentem vero jam instantem, velut unda transeuntem; et (sicut quidam Cynicorum ait, Truditur dies die altera superveniente) ad occasum ruentem, multo magis timebatis; et de vita, vix retenta, retinenda dubitabatis. Sed quid ultra? Nec ibi vos, se infeliciter deserentem B. Rictrudis deseruit, neque inanem felix infelicem prorsus dimisit. Namque ejusdem lucis nona in vesperam declinante, voci vestræ inclamanti, querulosæ, lacrymosæ ac desperanti, rauce laborando clamanti, clamando laboranti (raucæ enim fauci vox defecerat) sed per echo resonanti, sonus hominis, ut est nostrum profiteri, divinitus missi, licet insperati, de contra reclamavit: atque vos B (Clericulo vestro, tamen fere præ lassitudine laboris insomnis et famis emortuo; verum radicibus quibusdam herbarum in sittariis, vel potius librorum in sarcinis casu repertis, spiritu paululum resumpto) de dumetis silvosis, de spinosis, arctis et condensis lustris, de saltibus umbrosis, et malignis lucis, jejunos, famelicos, trementes, pallentes, et deficientes, obvius quidam homo missus a Deo, tam efficaci tamque præclaro interventu B. Rictrudis, in invio atque impenetrabili loco, nec non ab humanis conspectibus procul remoto, vix ante se viam pede, manu, ferro præsecans, quoquo modo ejecit: et de profundis ignotæ mortis et nemoris, ac per nemus sparsæ sævitiæ bestialis, eripuit: Deinde satis propere pro eventu rei apprehensos perduxit ad aulam, bonis multis cum benevolentia refertam, cujusdam ejusdem terræ Teutonici Presbyteri, cujus anima in pace quiescat: qui vos cibariis suis libentissime, abundantissime atque largissime, copioso accenso igne ante horam, et etiam in ipsa hora refectionis Quadragesimalis refocillavit; venasque arctatas vixque satis cibis aptas, quasi quadam arte, paulatim scilicet exhibita ministratione, laxavit; stomacho quoque nihilominus, ab alimonia consueta desueto, C impermeabilem ciborum viam, permeabilem sagaci industria assuefecit: cujus hilaritas ac munificentia oppido debuit commendari, qui adeo vobis in omnibus benigne ministravit, benigne incommoda vestra alleviavit, benigne ac humaniter vobis condoluit, Apostolici non segnis executor mandati, Beneficentiæ et hospitalitatis nolite oblivisci. Et licet frendens barbare (utpote barbaræ regionis, alterius sideris, alterius quidem nec nostratis linguæ) longe tamen dissimilis male cautæ astutiæ, tam re quam vocabulo Sacerdotii indigni Florentii, qui juxta exemplum, quod viderat in corde tabescente peste et veneno invidiæ, virus confecit in pane, et Patri monachorum B. Benedicto misit illud in dolo, quasi pro benedictionis munere. Qui postquam provectus solo nihil nocuit avi, colore nigredinis contentæ *h* ut sibi accidentali et proprie proprio; adjudicavit eum Dominus, secundum quod male excogitaverat in proximo, facto eminentiori sub pedibus ejus (reliqua soliditate domus integra permanente) cœnaculo. Ceterum, ut ad vos revertar, ea qua Tobias devotione, Benedicite Deo cœli, universorum excellentissimo Artifici, qui vos morti fere addictum, de rictu, dente, morsu silvestrium liberavit ferarum; eadem potentia, eadem clementia, eademque virtute.

submisso viæ duce

deduxit in domum cujusdam Presbyteri,

a quo refocillaretur, Heb. 13, 16

melius quam a Florentio S. Benedictus; *h*

Tob. 12, 6

D 6 Alio quoque tempore, si bene memini, juvenili adhuc fervore inserviens vanitati vanitatum, cum aliquo litteratoriæ professionis concertare gestiens, talia ad subversionem audientium vel morum valere non reputans; cum Synodalem Conventum *i* Bituricensis expeteretis civitatis, quæ est prope fluvium *k* Ligerim et Comatæ Galliæ ulteriori affinis; inimica subreptio, quæ in toto itinere gressus concitos quadrupedantis equi supplantare, pio Domino vos adhuc expectante, minime prævaluit; in ipso introitu urbis, malignos maligne et satis astute laqueos injiciens, fere supplantavit, fere cornipedem vobiscum monstruose enecavit. Dum enim pontem saxeum, multæ longitudinis et latitudinis in immensum porrectum, et tam altum quam robustum, prætergressis sociis ejusdem associati itineris, solus scanderetis; equus, cui vice sinistra residebatis, lascivus, durus, nequam, indomabilis, et ut ita dicam, phreneticus atque intractabilis, lupatis omnimodis renitens, nec aures frænis pro votis accommodans, in abyssum aquarum, ultra quam posset trahere acies oculorum ponti subsidentium, ferme desilivit; fere tam sibi quam vobis ruinam atque interitum (utrique dolose a satana adinventum) male præceps intulit. E Jam quasi e latere, quasi e longinqua regione, utputa tergum habens decora nec non egregia bonæ Rictrudis in facie, breviter, tenuiter, ignoro an humiliter, ipsius sanctissimæ Matronæ suffragia inclamastis. At illa sine mora, re potius quam voce, Adsum, inquit, quid me inclamasti, nequaquam sic dignus conspectibus nostris, infauste, vel præsidiis? Jam equus bruto nisu sese dedens in præcipitium, duos anteriores pedes a ponte, velut in aere, et quasi in inferioris abyssi abrupta, et tam ardua quam semota superficie suspenderat; duos vero posteriores adhuc super pontis crepidinem vibrans, vix fortiter posteriori forti pressus ungula, priora suspensi corporis, duo aut tria per momenta, librabat sive sustentabat: cum ecce divina, et ut credimus, B. Rictrudis vis, vel anteriora vestigia, nimis aeri obnoxia et casui imminentia, collegit; contrariaque renitentia, repugnantia posterioribus conjunxit; vel magis in orbem, vobis fere resiliente pontique caput illidente seu conquassante atque conterente, retorsit et cervicem reflexit. Enimvero jam tunc erat fas experiri, in muta licet pecude, verisimilem sententiam Flacci, Invitum qui servat, idem facit occidenti. Porro ipse mannus, de nimietate furoris sui quasi ad se reversus, quasi rationabilis effectus, de casu suo vel mortis periculo, F quod vobis sibique evaserat, timidior atque pacatior, ut videbatur; non jam in transversum, sicut solebat, nec maligne gyrans, sed recto calle gradiens, veloci tamen gressu, quadrupedes, qui se præcesserant, consequi deproperavit. Nulli tamen præcedentium comitum, quod factum fuerat, indicastis, ne forte de vobis conferretur, quod de B. Paulo, antequam in ignem viperam manui ejus adhærentem excuteret. Hic homo procul dubio mortis est reus, nusquam terrarum patet ei ad inhabitandum locus. Gratias Deo tamen et B. Rictrudi, vestræ post Deum ereptrici, intra cubiculum vel secretum cordis vestri tacitus agebatis, eidem erutus de tot adversis et periculis, vos ad se quandoque reversurum sibique serviturum (sicut veritas rei hodie sese habet) promittebatis.

AUCT. WALBERTO EX MS.

quæ eadem illum antea, Bituricas euntem, *i* *k*

et super Ligerim periclitantem in equo ferociente,

tamque cum eo præcipitandum ex ponte,

mirabiliter servaverat,

simulque de reditu ad monasterium fecerat cogitare

7 Sic jucunda, nec (ut reor) inutili mora, de benigna Domina benignus Frater benigne peroravit; et sermonis sui cursum nequaquam importunum, per singula ad id quod intendebat, de Jesu Christi famula Rictrude Sanctissima, pene reflexum seu reciprocatum, paululum continuit. Cujus benignæ importunitati paucis ego: Frater, libenter, quod caritative et devote injungitis, attentarem; si virium mearum

His motus Gualbertus

A mearum desuetæ pusillanimitati confiderem; si certa relatione, opera Domini, quæ per suam famulam designavit, præsentialiter tenerem; et obtrectatores tam dictorum quam meritorum B. Rictrudis (nihil est enim tam bene dictum factumve, quin possit depravari, ut ait Comicus) non timerem. Nec diutius, inquit Frater ille, protelandum est diu dilatæ rei principium: nam ab ipso sumpto exordio, secundum Flaccum, dimidium subsequentis operis habetur plerumque negotium. Nec ob fiduciam vestri inchoandum, sed ob illius, qui ait, Confidite quoniam ego vici mundum: neque enim semper venenatis aut vipereis linguis pravus mos gerendus est. Nam quem adeo elimata perfectione ad unguem erasum constat ad summa evehi, ut non in aliquo vel minimo puncto subjaceat carpendæ dormitationi? Cui rursus ego; Mi Frater carissime, licet grave sit audita magis quam visa recolligere, et moribus diversorum complacere; tamen fraterna confortatus exhortatione vel favore, amica suffultus exactione, alterna confirmatus admonitione, Domini quoque fretus adminiculatione, et B. Rictrudis pia interventione, aggrediar qualiacumque scripta; prout verius B de Domina nostra potero persentiscere. Sensum tamen, non quasi verbum e verbo [reddere] experiar, simplici quoque narratione convenientia relationi prosequar. Sed quomodocumque varientur et differant dicta, pia tamen mente, plena fide, omni dubitatione procul posita, summa rei attendatur; id est, operantis Dei, et B. Rictrudis cooperantis magnalia.

AUCT. WALBERTO EX MS

Jo. 16, 33

sese ad scribendum accingit.

ANNOTATA.

a *Ergo, seculo* 12 *ad medium vergente, necdum in monasteria Benedictini Ordinis inductus erat usus domesticæ nolæ, ad temporis cujusque officia distinguenda; sed adhuc tabulæ pulsabantur: quod nunc in sola monachorum morte usus retinuit.*

b *Erat enim, ut jam ostendimus, fere sexagenarius.*

c *Nescio quis hic* Poetica Cynicus *indicetur.*

d Hunni, *post Normannos, Gallias vastarunt seculo* 10, *uti dictum ad miracula S. Ursmari* 18 *Aprilis.*

e *Fortunatus, in Vita S. Remigii apud Surium, dicit quod dæmoniacam, ad S. Petri sepulcrum Romæ,* ubi quidam Dei servus ad sancti præsentiam corporis patrabat signa virtutum, *adduxerint Tolosa parentes sui; sed cum dæmon respondisset expelli se non* C *posse nisi a S. Remigio, tunc adhuc vivente, iidem* parentes, ipsius benedicti servi Dei et Alarici Gothorum Regis affatibus suffragati, *puellam deduxerunt ad sanctum Antistitem. Ubi vocem* Benedicti, *a Fortunato adjective sumptam, substantive accepit auctor noster, non advertens quod ab anno* CCCCX, *quo Alaricus Rex in urbe a se capta præsens fuit et res illa gesta est, usque ad S. Benedicti nativitatem, anni intercesserint minimum septuaginta.*

f *Colitur* S. Autbertus 13 *Decembris,* S. Landelinus *vero Crispiniensis Abbas (qui inter latrones diceba tur* Maurosus) 15 *Junii.*

g *Videtur initium mensis Martii significari, hyemis utique ac veris confinium, intemperiei ejusmodi obnoxium.*

h *Corvo scilicet; per quem Sanctus jussit auferri venenatum panem, in locum ubi nemini posset nocere, prout narrat S. Gregorius in Vita, a nobis* 21 *Martii illustrata num.* 8.

i *Cum auctor Anonymus dicat quod Gualbertus, Marchianas digressus,* profectus est in Franciam ac deinde Trajectum; *et ipse hic dicat,* juvenili fervore *actum se Bituricas; verosimile redditur, hunc qui sequitur casum multis annis præcessisse priorem: et Synodum hanc ante finem seculi* XI *celebratam esse, tempore* D *Urbani II, occasione Schismatis Guibertini; quemadmodum anno* 1098 *celebratam Synodum Burdegalensem scimus ex quodam diplomate Tabellarii Angeriacensis, allegato in nova Conciliorum editione Labbæi nostri; alia similia allegantis, pro aliis Synodis seculi* XII *inchoati, quarum vix tenuis memoria hinc inde eruitur.*

k *Propinquitas hæc sumenda respective ad longum quod præcesserit iter: nusquam enim propius* Bituricas *alluit* Ligeris *quam ex* 9 *aut* 10 *leucarum distantia. Supra eum varii pontes sunt, celeberrimi autem qui in Bituriges ducunt lapidei duo, unus e Septemtrione apud Aurelias jacet, arcuum forte* 30, *alter ex Oriente ad oppidum Caritatis, et ipse bene longus.*

LIBER PRIMUS.

Beneficia Sanctam invocantibus impensa.

CAPUT I.

Angelorum de Natali S. Rictrudis lætitia, energumenus liberatus, ignis sacri lues repressa.

E Grata signiferi revolutio Zodiaci, benigno ortu Tauri, jucundi mensem Maji, et gratam vicem præconii B. Rictrudis refert Congregationi devotæ, celeberrimam et sacratissimam depositionem corporei tabernaculi ejus devotissime ac justissime recolenti; qua beatissima ac felicissima ipsius anima, relicta gleba terræ parenti, feliciter atque perenniter cum Christo regnatura, remigio virtutum ætherei transmigravit ad secreta palatii. Cujus resolutioni, cujus funeri atque sepulturæ credimus nimirum cœlicas phalanges adfuisse, dignis exequiis digna obsequia exhibuisse, sacras excubias sacris carminibus produxisse, salubres auras pretiosis odoribus aspirasse, qualia funera Sanctus meminit Hieronymus, sanctos persæpe Angelorum choros quibuslibet Sanctorum corporibus solenniter exegisse. Illi vero, qui sacros artus tumulando composuerunt, et de diversis partibus illuc confluxerunt, sacris cantibus se delinitos gavisi sunt, et claro atque æthereo lumine se irradiatos, mirique odoris fragrantia aspirante delibutos atque recreatos contestati sunt. Quinimo super thymiama et balsamum redolentia aromata, plurima morborum genera ab obsessis corporibus expulere, atque debilia membra salutis dote privata ad salutem reduxere, sed et pristino vigori restituere. F Hujus sacræ depositioni Sanctorum concentus gratulabundis plausibus, in psalmis et hymnis et canticis spiritualibus et in voce exultationis et confessionis, in cymbalis jubilationis et bene sonantibus, choris alternatim dulce melos concrepantibus occurrit: atque de tam sancta Deoque dilecta anima, in acie Dei viventis secum constituta, hilarem, festivum, continuumque diem duxit, et in terris itidem fieri indixit. Huic nihilominus Throni et Dominationes in organis videlicet, psalteriis, lyris ac tympanis, et omnimodis musici generis instrumentis obviam processerunt; atque dulci symphonia laudes Deo in excelsis concinentes, amicam Dei, sponsam Christi, sine felle columbam Spiritus sancti, mutuis honoribus cumulaverunt.

Transitus S. Rictrudis dies anniversaria,

a choris Angelicis celebrari creditur,

9 Hanc etiam Cherubin et Seraphin famulatui divino ardentius assistentes, eodem tripudio, eodem plausu, ac eodem jubilo, vera libertate donatam, utpote mundalis pompæ sorditata tunica nec rursus induenda exutam, nec non a laqueis venantium aereis et dolosis mira humilitate erutam, in suum consortium susceperunt; hanc eamdem, in æternum victuram perpetuaque lætitia fruituram, Angelorum Domino gratanter obtulerunt; sacrum ejus memoriale

ejus sublimem sanctitatem Deo præsentantibus,

A riale, non atramento reali vel delebili, cœlestis vitæ codici adscripserunt; ejusdem munitissimam cautionem litteris aureis in Senatoria dignitate gratanti assensu affixerunt : testamentum reconciliationis, pro amore supernæ felicitatis membris summi Patrisfamilias in terris factum, Regi Regum repræsentavere; pro summis in infimis Verbum, non tam legendo quam imitando, de diligendo super terram Deo ac proximo, abbreviatum atque reconsignatum Curiæ cœlorum assistenti, congaudenti, lectioni de contemptu mundi applaudenti, explicuere; quæque tantopere exoptaverat, ad quæ toto animo suspiraverat, quibus sese omnimodis accinxerat, exercuerat atque excitaverat, affectuose recitavere. Quam sobriam, quam castam, quam continentem seu cœlibem cum marito duxerit vitam, quam largam, quam occultam, quam voluntariam inopibus impensam exhibuerit; quam diversam, quam alienam, quam immutatam a ritu gentis suæ, præsertim idololatræ, viam tenuerit, cœlestis harmonia consonabat, dulcique harmoniæ consono plausu cœlestis curiæ eadem sacra poli chorea vicissim resonabat. Unde minime diffitendum, cœlicas Potestates jucundissime spirituali aure percipere, ancillam Dei, he-
B reditatem (qua de sua carne progenitos et ad Deum singulari industria ad maternæ persuasionis monita conversos, noluerat irretiri mundo, vel laqueo initiari maligno) vacantibus Dei servitio attentius reliquisse; pro terrenis cœlestia, proque caducis permutasse nullis unquam casibus obnoxia.

quæ spreto seculo nuptiisque

10 Juvabat equidem cœlica agmina disserere, Beatam Dei famulam, oblectamenta, lenocinia, blandimenta secularis pompæ, facto marito de medio, prorsus contempsisse; Regias minas, tyrannicas iras, legationes de secunda copula sibi missas longe a se removisse, nec muliebriter expavisse; ipsum quoque terrenum Regem, licet superbum et præpotentem, licet nobilem atque prudentem, fortem atque in throno residentem, tamen mortalem, idcirco minantem et blandientem, tum virtute divina tum sacrorum virorum et in lege Dei eruditorum perspicaci providentia probabiliter decepisse; sed non multo post Symmysta Dei B. Amando Confessore beatæ sponsioni allaborante, favores Regios ad beatam concordiam inclinasse; et doti, quam secundi sed cœlestis atque immortalis sponsi tabulis, Mosaicæ legis completioni parificatis, non tam carne, quam spiritu Dei dictatis, nec tam lapideis quam devoti cordis, immo non jam carnalibus sed spiritualibus,
C velut alta cedro Libani compositis conscripserat; cujus arrham brachio, cujus annulum digito, cujus osculum ori suo constrinxerat, conjunxerat atque confœderaverat, favorabiliter assensisse. Quam bonum ergo quamque jucundum; spirituali collectione Virtutes cœlorum tripudiatim efferre atque beatificare femineam constantiam, immo feminam pectoris virilis superantem instantiam; teneram ætatem, insignem juventutis florem, elegantem nimis speciem; terram cordis exarando, lumina post tergum non inflexisse; vestigiis uxoris Loth retroactis, nullis inimici insidiis incidisse; vultus vero alacres atque semel fixos in Domino, diversa tentando, diversa proponendo, in diversa non mutasse; in sterquilinio monstruosæ pestis, juxta Zachariam, plumbi in talento residentis, aut in fæce mundanæ concupiscentiæ, nec more jumenti computruisse, nec more vel letargo ebrii obdormisse; denique mundo sibi congratulanti, utpote de mundo plura possidenti, florenti, arridenti, invitanti, nullo ferme oblectamine, (quamvis raro aut minimo infortunio reluctante) inhæsisse?

Zach. 5, 7.

11 Ecce quæ in cœlo gaudia, quæ lætitia, quæ non licet homini effari; in terra duorum Domino-
D rum, alterius contempsisse [tyrannidem]; alterius tirocinia, excellentem sed in Christo humilem personam, fortiter apprehendisse; in stadio currentem, sed humiliter metam attingentem, bravium coronæ incorruptibilis obtinuisse. Non surda igitur aure frequentius conjubilant cohortes æthereæ : Jussa doctrinæ Sancta continens pertransivit Evangelicæ; cujus menti splendor adeo pretiosæ complacuit margaritæ; pro cujus alta dignitate comparanda vel emenda, cuncta sua disposuit egentibus erogare. Quare quæsitam fortem mulierem et inventam undisonis procellis, diversis naufragiis, cladibus innumeris mundani salis transvadatis, veloque fidei expanso, navigio sanctæ crucis potenter evictis, certum est ad portum salutis applicuisse; atque pacato æstu carnalium illecebrarum, refrænato cursu voluptatum affluentium, sub umbra Sponsi cœlestis, pro cujus concepto diuturno et desiderato amore elanguerat, considentem, vim nimii caloris nimium per diem exurentis, tanto feliciter quanto constanter, evitasse; nec non ab arbore vitæ fructus suaves faucibus, satietatem nullo fastidio consequente, nec desiderio anxietatem pariente, pro voto decerpsisse. Sic enim promissum est generaliter sponsæ, Vincentem debere refici de ligno vitæ. Porro in cellam E
vinariam introductam, nec jam tam de ordinanda Apoc. 3, 21
quam de perficienda caritate peragentem, constat inebrianti calice pocula vini meri, immo (ut in eisdem Canticis insinuatur) in favo et melle, in vino et lacte salubrem esum, dulcem haustum sumpsisse. Unde patet, beatissimam Matronam undique sibi circumspexisse; utrobique latus murato aggere virtutum circumsepsisse; nec jam piget eam, fontem vitæ sitientem, cœlestibus desideriis inhiasse, nefandis sacramentis nequissimi prædonis abrenuntiasse, pœnas Phlegethontis solerter cavisse, gemere cum gigantibus sub aquis Acherontis respuisse; et idcirco circumspecta Sanctorum actione, per figuram quatuor animalium, non incongrue meritam describi ab Ezechiele. Irradiata namque oculis intus et foris, docet in actu totum corpus animalium refertum esse fulgore coruscæ lampadis. Sed nec expers ejusdem luminis, quod ex eodem sensu attestatur vaticinium Apocalypsis, dum resculpit Joannes Evangelista quatuor animalia, singula senas alas habentia, et in circuitu et intus plena esse oculis. Et ne quid nimis, ne dum extra modum virtuti cuilibet insisteret, aliarum quamlibet vel minimam negligeret; ibique intuitus suus non pure defæcatus intumesceret, ubi animum suum singulariter declinaret, et magis se exereret seu exerceret (nam secundum Jacobum Apostolum, etiamsi omnia mandata legis observaret, et offensam transgressionis unius incurreret, rea omnium et negligens appareret) igitur in omnibus cauta, in omnibus provida atque voluntaria, immo de corde puro et conscientia bona et fide non ficta, sororibus ministra; mira simplicitate, vera humilitate, interiori affectione familiæ Dei devincta, licet precibus defatigata; abjecit a se omnimodis ceteris præferri dominatione aliqua; et potius omnibus omnia facta, omnibus voluit subjacere, de retributione certa non incerta. Semper præ oculis atque in ejus memoria versabatur, quam in lectione patienter afflicti audierat recitari, sententia; Homo cum dormierit, et nudus atque consumptus minime comparuerit, ubi quæso est?

AUCT. WALBERTO EX MS. sponso suo Christo adhæsit;

et virtutibus ornata.

Apoc. 4, 8

F Jac. 2, 10.

Job. 14, 12

Canticum Domini in cœlis canit,

12 Quare manifestum est, sanctissimam Dei famulam decantare canticum Domini, non in terra aliena, immo in secura paradisicolarum et amœna colonia; non in exilio, sed in loco certa meta præfinito; non in transitu, sed in certo et præfixo statu; non in peregrinatione, sed in Dominica mansione; immo in ordine viginti quatuor Seniorum depromere citharas

A citharas et phialas plenas odoramentorum, quæ vice orationum persolvit æternaliter Domino Dominorum ineffabilia cantica canticorum; neque defraudata oleo sanctarum continentium, introducitur ad immortales nuptias in Sancta Sanctorum: jamque tenet in re, quod in Daniele acceperat in spe, millia millium scilicet æterno Regi assistere, et decies centena millia Deo homini deservire; cum quibus beata Domina nostra Rictrudis, insignis Dei famula, jocundatur divino conspectu, quod fuit singulare commercium mundo repræsentare; Dignus es, inquiens, Domine, librum assumere ejusque signacula digne solvere, et cetera quæ sequuntur in eadem Beati Joannis revelatione. Liquet igitur, felicem Marceniensem locum fore beatæ Matronæ retento pretioso pignore; nec minus felicem Conventum, cum Domina sua carissima, Rictrude videlicet sanctissima coronandum, impetrato multis et præclaris meritis regali diademate. Felicem prorsus habitationem Marceniensis cœnobii, si Regi Regum cum tremore servierint, et Beatæ Dei famulæ. Quod si remoto peccato ad mortem, peccaverint peccatum non ad mortem; humiliter pœnitentes, certum asylum, proximum refugium habent; patentem misericordiæ sinum certæ rei possessores non in cassum possident. De spe igitur veniaque præsumentes accedant; querelas in auribus Dominæ suæ juxta positæ familiariter, fideliter, ac tute deponant; ipsam, nihil dubitantes, ne fiant fluctibus maris similes, ipsam quidem, imo Dominum Jesum per ipsam invocent, petendo pulsent, pulsando petant, et quæ volent impetrabunt. Neque enim petitionum salubri affectu vel effectu frustrabuntur, imo compotes votorum efficientur, atque optatis (licet quandoque justa ac dispensativa consideratione dilatis) potientur. Talia confessus cœlestis collegii edidit, qualia sine dubio rei eventus mire postea comprobavit; dum virtus, majestas ac potestas æquo pondere et mensura librantis summa et infima, per B. Rictrudis insignia atque sub oculis plurimorum patrata miracula, mundo clarius innotuit.

AUCT. WALBERTO EX MS.

Dan. 7, 10

B

Patrona Marchianensium effecta.

13 Accidit igitur subsequenti tempore, fama meritorum B. Rictrudis longe lateque crebrescente, nefarium hostem, impurum hospitem graviter doluisse, graviter ferentem se compelli divinæ virtutis verbere et B. Rictrudis intercessione, vasculum pueri pervasum non sine admiratione multorum exire. Cujus parentes cum viderent dæmoniacum vehementer a dæmone vexari, vehementius in dies agitari, nec ullum humanis indiciis remedium posse consequi, morsibus quoslibet attrectantem, cædentem, vestes scindentem, et alia signa energumeni satis infelicia facientem; manicis arctatum, vinculis astrictum puerum secum rapuerunt; secumque, de misericordia Dei haud diffidentes, sed fideliter præsumentes, ad orationes pretiosorum Marceniensium Sanctorum detulerunt, atque super tumbam sacratissimæ Dei famulæ Rictrudis raptim projecerunt. Nec mora, divinam virtutem invocantes, Sanctæ virtutem in puero persenserunt, lætosque clamores de puero incolumi, fere usque ad cœlum excitaverunt. Quare expulso dæmone a puero, grates innumeras Salvatori Deo et B. Rictrudis suffraganti subsidio peragentes, qui prius accesserant tristes, converso luctu in gaudium, læti ad sua remeaverunt. Idem ipse puer ereptus a dæmonio, nec jam vexatus ut prius deformi ac pestifero maleficio, utpote nihil debens priori arreptitio, vulgi favorem et affectum non tam in se, quam in B. Rictrudem provocabat; nativaque sola cum suis revisens, hortatu suorum, nomini Domini hymnum trium puerorum, in fornace ignis nihil læsionis sustinentium, decantando benedicebat, ac B. Rictrudis merita circumquaque diffundebat et prædicabat.

Liberatur puer energumenus:

C

14 Quanta vero miraculorum gratia refulsit B. Rictrudis, dum sub toto cœlo notissima incendii tabes per Romani orbis climata gentes percurrit, præsentes tunc temporis viderunt, agnoveruntque, et subsequentes veracissimæ relationi fidem adhibere non dubitaverunt, filiisque postumis suis qui nascentur et exurgent ea enarranda tradiderunt. Cuncta Marceniensis cœnobii ostia patebant, properantium undique quidam adventabant, quidam recedebant, sed et advenientium aut abeuntium alii arctato limine vix introibant: alii vix exibant. Viri, feminæ, senes, anus, juvenes, puellæ vocibus claris personabant; Sancta Rictrudis, Domina Deo dilecta, subveni nobis. Utriusque sexus, utriusque ætatis satis misera conditio, alter alterum longa reste manuum (miserum spectaculum) attrahebat, alter alterum inter humeros aut inter brachia deferebat: alius alium præ se impellendo sustentabat, alius alium in grabato, aut carpento sive biga, aut quadriga ad curiam B. Rictrudis evehebat. Conventus, consessus, concursus, discursus, sonus undique confusus (ut nihil inter hæc fere et nundinas, vel inter hæc et quæstiones forenses et publicas [differret] vigiliæ, lychni, cerei, lampades, ignes, non tam in vestibulis vel in exedris seu in diversoriis, quam ante majus altare, neque die neque nocte lucescere, calescere cessabant. Vix aliquis somnum in tabernaculo Dei capiebat; vix vel ipsi custodes, personante assiduo strepitu, quiescebant. De plurima vero serie considentium, jacentium, cubitantium, singulis aris sese volutantium, singulis sese precibus prosternentium, alter dolebat consumi truci incendio pedem, vel consumptum fuligine nigriorem; alter acclamabat, totum crus vel reliquam ejus medietatem, alter fere totum corpus vel dimidium; sed jam deficere spiritum vitalem. Et quid plura? Alii egrediebantur hilares et sani; alii ingrediebantur tristes, infirmi ac semiusti. Sed de illis qui exibant sani, qui astabant lætos clamores ad sidera tollebant, trinoque et uni, vivo et vero Deo gratias et laudes persolvebant.

D *Grassante igne sacro.*

concurritur Marchianas:

E

et pluribus successive curatis,

15 Signa sonitu continuo terribiliter concutiebantur atque collidebantur; nam facto auditove miraculorum nutu, assistentium agitato cursu, statim agitabantur. Fratres monasterii dulci modulatione, atque alta vocum sonoritate, assuetas miraculis jubilationes certatim resultabant: vix tamen inceptas laudes finierant, ecce de aliis et de aliis, ab incendio per corpora perque ossa nimium furente, sed jam defurente Dei miseratione et B. Rictrudis operatione, iterum assidua signorum classica sonabant, iterum finitos hymnos Fratres resumebant ac distincte resonabant. Verum quid oportet toties scripto retexere, quoties iteratio miraculorum in publicum habebat procedere? Alternabantur in eodem mœror et lætitia, gaudia atque lamenta: assidue verberabantur divinæ aures, propter impetranda vel impetrata miraculorum prodigia vel beneficia. Quæ si quando tardarent, propter alicujus forte delicta; recurrebant confestim ad B. Rictrudis nota atque experta suffragia, cujus Deum confidebant efficaciter exaudire vota. Ut igitur breviter absolvatur miseratio Domini, per B. Rictrudis opem, brevis supradictorum compendiosa innotescat repetitio. Plenum populis Marcianensis cœnobii monasterium, die noctuque resonantibus, tumultuantibus, quibusdam mœrentibus, quibusdam congaudentibus, atque Salvatorem mundi Dominum nostrum glorificantibus, perstrepebat; quasi in eo nundinæ frequentarentur aut celebrarentur, vel forensia negotia ibidem actitarentur vel desudarentur. Videbant enim miracula, currebant ad signa, cantabant, hymnizabant, repræsentabant, cum hymno, videlicet Te Deum laudamus, Dei et B. Rictrudis magnalia.

F *continua publicantur miracula*

CAPUT

A

CAPUT II.

Fruges a rapina, ecclesia a flammis servata, disciplina monastica restituta.

Sub Ab. Fulchardo

Sicuti equidem putant, qui referunt meram veritatem, advertere, adhuc Abbate Fulchardo regimen Marceniensis cœnobii suo modo procurante, miraculum in ostensione meritorum B. Rictrudis contigisse, a pluribus illud sæpe in ore versantibus accepi, quod huic interserere opusculo, rogatu tamen quorumdam Fratrum, non indignum judicavi. Sextili igitur mense, qui etiam Augustus alio denominatur nomine, in territorio seu parochia Lorgiarum, in B. Rictrudis videlicet vicinia, possessionum certatim colligebantur messes, ad subsidium expensarum totius subsequentis anni profuturæ. Erat ibi mira expectatio plebis, partim falce turgentes culmos resecantis, partim insequendo vestigia metentium reliquas spicarum reliquias artificiosa quadam sedulitate, ab inanibus, ut ita dicam, decisarum stipularum truncis secernentis, et a terræ sinu vi fere indefessa evellentis. Sicut itaque mos est illius temporis, pars utraque quod poterat quoquo modo in messione lucrari, hoc avide reponebat sibi seu futuro tempori, posthabita ferme cura de præsenti; modoque apum laborans, et parcens velut mellifluo rori collectæ segeti, solicitabatur et meditabatur qualiter transigeret ævum tam longum adventantis anni; maxime reputans secum Sapientis sapienter dictum, Quod utile est carum; et e converso, uti non solum apud veteres (verbi gratia temporibus Pharaonis Regis Ægypti, septena computationis annuæ curricula opulenta et macilenta, Joseph somniorum sagaci interprete, præsagientis) sed etiam apud modernos, unius anni sterilitate alterius fertilitate vicissim compensata, frequenter claruit. Neutra tamen pars fraudem circumjacenti B. Rictrudis præsumpsit inferre segeti, metuens ultionem eamdem propemodum sibi fieri, quam paulo post audivit inferri cuidam agricolanti; nihil tamen de conscientia metuenti vel promerenti. Timebant quoquoque divinum subito ignem affore, si quid distraherent de rebus Sanctæ Deoque dilectæ Rictrudis; ac miserabili et miseranda ultione, aut manibus vel pedibus contrahi, aut toto corpore dissipari, veluti quondam, quando (ut superius relatum est) de diversis partibus orbis, lue incendii miserabiliter perfurente, humani generis plurimæ parti atque dispendio, plaga scilicet notissima mundo quadrifido, catervatim adventabant ad limina B. Rictrudis, in laudem et honorem Conditoris, non visibili aqua, sed sancti Spiritus invisibili gratia, pedum manuumque summa crura, seu cetera membra semiusta, lacera vel trunca velociter extinguentis. Malebant itaque minus abundare, quam in abundantia sua de re B. Rictrudi injuste sublata fraudi suæ aliquatenus indulgere.

dum Lorgienses rustici ita suas messes colligunt,

B

ut quæ Sanctæ erant nemo attingeret;

C

quidam cum plaustro suo detinetur immobilis:

17 Sicut igitur prædictum tempus exigit, juga boum diversa paria, bubulcorum industria, stimulorum crebris punctionibus agitata, Cerealia munera devehebant, exponenda seu excutienda atque reponenda ad quælibet horreorum receptacula. Sed cum plaustrorum ferventes rotæ calles diversos attererent, aurigæ quoque minantes, junctis bobus, admodum properarent; et reversuri citato itinere ad alia decisa campisque exposita, priora segetum onera deponerent; spectaculum factus erat quidam agricolantium, transeuntium quorumdam atque quærentium, quid ibi immobilis interdiu quasi lapis astaret? quid hæsitaret? quid hæreret? cur non potius, sicut et ceteri, ad sua necessaria stipendia conservanda atque introducenda, domum præpropere intenderet, plaustrumque et boves quas in eodem [loco] detinebat affixas, ad reliqua si quæ restarent colligenda, reduceret? Ille vero in primis lacrymosis utens suspiriis, interim tamen agitans sed in cassum boves stimulis, instantibus remque stupendam sciscitantibus miser paucis responsum edidit: sese inquiens divino judicio teneri, vindice summi Judicis sententia urgeri, et pro vetusto facinore, nova forsan verecundia adjuncta, innovato flagello ab Antiquo dierum, jam in throno residente, ut in Daniele legitur, tangi. Sic enim ait: Aspiciebam donec throni positi sunt, et Antiquus dierum sedit. Non tamen (adjecit) Olim abyssum quasi senescentem, ut apud Job de Leviathan dicitur, existimavi: sed potius cum Psalmista, Judicia Domini abyssum multam fore non immerito didici. Sed quid multa? Me tandem aio non esse nefarii alicujus conscium commissi; tamen nihil linquam intentatum ad quocumque modo adeundum, quod summo mane liqui, tugurium. Boves ergo alleviabo, plaustrum exonerabo, non sine damno manipulos spicarum projiciam, et projectis abire tentabo. His dictis, carrum ascendit, mergetes continuatim abjecit; atque in dispendium, uti prius in stipendium familiaris rei, laborandum æstimavit. Verumtamen evacuato omnino plaustro, nihil hortamentum pungentis stimuli, nihil clamor vel iracundia stomachantis atque indignantis rustici, bobus ne quidem recalcitrantibus profuit; nulla illarum vel parum quid in eundo pedem de loco movit.

D

AUCT. WALBERTO EX MS

Dan. 7, 9

Job. 41, 23

Psalm. 53, 7

eoque exonerato nihilo magis proficiens,

E

18 Proinde rusticus insaniens, dentium stridore terrorem incutiens, manu in manum signum doloris pectori ingeminans, tundebat latera miserarum pecudum, nodosis baculis, dura materia viarum, cespitibus scilicet atque saxorum ictibus; aliquando posteriores, aliquando anteriores, quasi pro juvamine, cum temone rotas protrahens atque impellens, lædebat corpora boum, nihil promoventium, veluti immobilium, et quasi in saxa penitus rigescentium. Quocirca utroque malo, utroque damno ingemiscebat ultra modum miser homuncio; boum videlicet insolito præter solitum obstupescentium stabulo, nec non segetum discussarum sub divo platearum horreo satis incommodo. Quid igitur faceret? Iret? Solus nolebat. Juvencos relinqueret? Absens, illis et præsertim projectis manipulis metuebat. Iterum iterumque eodem urgeret? Et hoc persæpe fecerat, nec profecerat. Quid ergo? Plaustrum sæpius exoneratum, rursus oneravit; manipulos tam sæpe dejectos, iterato superimposuit; diuque hæsitans inibi, divinam clementiam, quæ toties respexit desolatos precesque humilium exaudivit, devote expectavit. Nec diu abfuit divina misericordia, quæ misero homini demonstravit, quo infortunio detinebatur in eodem loco ipse et sua toties fustigata miserrima pecora. Terrore etenim divinæ ultionis ocius affuturæ perterritus quidam de clientela Rogeri Castellani Insulæ, nomine quasi barbaro, ut aiunt, Ferragus, quid commiserat, quidve damni intulerat B. Rictrudi, patefecit quamplurimis qui advenerant, rem talem tamque insolitam mirantibus; tresque tantum manipulos, quos occulte rustici carro superimposuerat, indicavit; dicens illos procul dubio fuisse causam immobilitatis miseris et toties fustigatis bobus. Quod cum semel, bis et ter cum admiratione multorum repeteret; abstractas ab ipso plaustro manubias (quas solus, qui reposuerat ignorante agricola, recognoscebat) in medium projecit, easque Præfecto, B. Rictrudis decimas decimanti sive colligenti, protinus reddidit; veniamque sed et gratiam Sanctissimæ Rictrudis requisivit, et de facili impetravit.

dum consilii inops Dei opem poscit.

F

intelligit ex messe S. Rictrudis 3 mergetes adjunctos suis,

19 Quapropter ruricola, recepta spe evadendi lætus vehementer effectus, quasi prius nihil incommodi pertulisset, priori mox a se omnimodis rejecta mœstitia,

AUCT. WALBERTO EX MS.

iisque redditis expeditus dimittitur

A mœstitia, mœrorem in gaudium commutavit; raptisque stimulis, animalia jugis assueta solitum iter arripere concitavit. Cerneres mira, stupenda, inopinata Dei et B. Rictrudis facta insignia, et quæ possent elicere a cordibus licet adamantinis lacrymarum fluenta. Boves namque illico fere agiliores pennatis avibus, iter arripientes, quasi nulla plaustri sentirent onera, ocissime properavere ad ea, quæ duce rustico disposuerant adire horrea. Interim ipse ruris incola, explosis manibus, immensis vocibus, quæ sibi fecerat B. Rictrudis, quæ læta quæque mœsta sibi fuerant, obviis quibusque ruricolantibus non celabat; sed omnibus omnia quæ facta extiterant, per omnia per quæ gradiebatur loca, pro ingenti miraculo promulgabat. Ferragus itidem supradictus, qui in causa se fuisse ostentaverat, qui poterat efferre cum Psalmographo, Castigans castigavit me Dominus, divina admonitione correptus, quamvis nondum per suum, sed per infortunium tam evidens alterius, testimonium sanctitatis ingens, S. Rictrudi perhibuit; nec aliquid injusti debere agi erga Sanctam et electam Dei contestatus, tale quid ultra minime attentare præsumpsit; nec non et prave agentes æque, ne

Psal. 117, 18

B deinceps talia attentarent, paucis admonuit. Feliciter siquidem illi agitur, qui de incommodo alterius ad salutis profectum corripitur, veluta quodam ex quodam præsagio divini oraculi,

Res tua tunc agitur, paries cum proximus ardet,

evidenter et caute asseritur. Caveat igitur quisque B. Rictrudi vel suis damna inferre, quæ adeo respicit non solum quantitatem, sed etiam qualitatem ac facultatem rei, nefaria arte adipiscendæ.

Waseriæ ardentibus circum ecclesiam fœni et frugum cumulis,

20 Dignum quoque memoria videtur et illud insigne miraculum, quod factum est in villa a cespitibus, ut opinamur, Waseria nuncupata, Dei per clementiam, nec non et per B. Rictrudis merita. In eadem namque, juxta quantitatem villæ, ecclesia dedicata est in honorem Domini nostri et tam Beatæ quam venerabilis Dei Rictrudis famulæ. Ceterum, ut fit fœnili atque messionis tempore, ex agro collecta massa fœni et segetis, juxta et circa præfatæ villæ ecclesiam, ad majorem et conservationem et securitatem, posita, est, brevi admodum via et arcta. Missarum accedentibus ad solennia vix pervia, derelicta. Sed licet fragili materia circumdata, vallata et circumsepta foret ecclesia; ipsa tamen divino nutu et Beatæ Rictrudis obtentu, a periculis subiti exundantibus flammis incendii, misericorditer erepta est.

C Attendite populi Salvatoris et Redemptoris mundi, attendite, quæso et videte mirabilia testimonia Creatoris vestri. Sive igitur casu, sive malignantis cujuspiam astu, sive de villæ cujusdam ardentis æstu, quodam impetuoso et subitaneo saltu, cœpit ignis in fœno et segete perfurere, magis et magis crescere, vires exerere et vehementer exercere: flammarum globi, quasi exæstuantis clibani incendia, et scintillarum ardentes funiculi cœperunt sursum convolare, aera obscurare, minari ecclesiæ, fastigia sacri loci velle lambere, nec posse.

ipsam protegere conspicitur Sancta,

21 Namque a principio incendii, mediis fastigiis domus Dei, mulier miræ pulchritudinis, imperiosæ habitudinis, vestibus induta niveis, videbatur astare, ecclesiam defendere, flammarum globos hac illacque deflectere, nec pati propius furentes ignes accedere. Igneus calor superiora conscendebat, sed pulcherrima muliebris imago astans desuper, latis et candidis manicis hinc illinc oppansis, eumdem ad inferiora continuo retorquebat. Flammeos apices virens licet materia abundanter ab inferioribus pascebat: sed imperiosa Matrona materiam cum suis flammis a superioribus potenter deprimebat et dejiciebat. Pyramis siquidem flammea, grandine ignea nec iræ suæ nec subjectæ materiæ ullo modo parcebat: sed nulli parcenti magisque ac magis furenti Domina- D
trix de eminentioribus tectis contra instans, pestem indignantem sacrato sibi sacello parcere cogebat. Qui vero de prope et qui de longe, flammæ non valentes resistere, nec segeti nec fœni cumulis subvenire, jam obliti annualis sub igne pereuntis substantiæ, tantummodo condolebant ecclesiæ, itidem actutum et eadem incendii lue perituræ. Quid igitur? Unusquisque in afflictione et angustia sæpissime proruebat in hæc verba vel lamenta, S. Rictrudis, benedicta Domina, serva eam, obsecro: tua est ecclesia. Obscuritate vero fumigantis aeris non poterant intuitu suo plene informare decentem speciem mulieris, pinnaculo templi, igne stomachante et ad continuandas vires undecumque materiam corradente, ad tutelam commorantis. Quid multa? Benedicta sæpe dicta prominente muliere, materiam eminentem lupo rapaci, id est igni exundanti, quasi ovem eximente, defatigatis viribus ignis apex corruit, corruens defecit, et sopitus paulatim conquievit. Tunc vero qui longius, et ideo liberius prospexerant, affirmabant, jurabant, judicioque deferendo convincere et comprobare volebant, sese B. Rictrudem in columine seu culmine templi incendii hora vidisse, E
accessumque flammarum a loco sibi consecato constanter prohibuisse. Talia Dominus noster curat ostendere de B. Rictrude, ut ostendat quanta apud homines digna sit veneratione.

donec absumpta materia consedisset ignis.

Dissidentibus a suo Abbate monachis,

22 Quoniam igitur beatissima Domina nostra Rictrudis, omnipotentis Dei famula, protegit et defendit adeo cetera, quæ in honore ejus consecrata sunt loca; quid igitur putamus eam speciali loco facturam, ubi sacra ejus requiescunt ossa? Qua strenue conservante atque inter pias ulnas amplexante Marceniarum confinia, non prævalebit inimicus: moliri poterit, sed minime prævalere. Armilla enim perforata est maxilla ejus, non prævalebit inimicus: quod si perforata non fuisset, conatus pessimos frustratos non tam cito deseruisset. Conatus est utique malignus Marceniensem locum destruere; et domum Dei, quam decet sanctitudo in longitudinem dierum, ad nihilum redigere: conatus est quidem, et, permittente divina voluntate, partem conaminis effecit; sed rursus, eadem bonitate respiciente, ab incepto conamine desivit. Ad hoc tamen conabatur, ut redigeret locum in solitudinem, a quo seminator discordiæ inter oves et pastorem, proh nefas! pacis abstulerat unitatem. Pastor prætendebat causam adversus oves, non servari ab eis Religionem; F
oves adversus pastorem sibi non sufficienter impendi corpoream necessitatem. Pastor intimabat, ut res sese habebat, sibi præceptum esse ab Episcopo, ut quem gregem haberet sub manu sua, sibi repræsentaret justoque exerendo judicio; grex econtra adferebat, se non debere manui supponi Episcopali, correctioni vel supplicio. Hac igitur altercatione hac illacque, proh pudor! partes faciente, atque inimico zizania discordiæ seminante, atque virus antiquæ necis, propinatum diffundente, domus Dei negligebatur; servitio Dei neglecto, neglectis quoque sacris altaribus, sacra ædes paulatim periclitabatur. Nullus equidem in ea remanserat, qui vel die vel nocte psalmodiam debitam in domo Domini celebraret; nemo Fratrum de conventu solito atque assueto aderat, qui cum David in psalterio decachordo, in cithara, tympano et choro ante Arcam Dei more Patrum luderet; unde non jam filia Saul, sed malignus prædo; nec jam irridendo, sed invidendo, inimicus doleret.

et sacrorum corporum cultu neglecto,

23 Gaudebat plane hostis antiquus, cernens sibi patefactos domus Dei liberiores aditus: exultabat concionator pessimus, videns sibi non resisti solitis exorcismorum sacrorum carminibus. Cujus denique invidia

A invidia mors introivit in orbem terrarum, lætabatur super alia infortunia, negligi corpora Sanctorum, nec illustrata decenti copia lucernarum; neque frequentata, veteri de more, sacris oblationibus, observationibus, ac devotionibus fidelium. Nævo ergo invidiæ, tabe malitiæ affectus et vehementer infectus, non primas sed majores exerebat artes magisque perversas, repellens accessum fidelium in domo Dei devotas excubias agere præoptantium: non enim audebant propius accedere, vel intra monasterium latitare, seu pernoctantes quiescere. Dicebant quippe, se nescio quibus terribilibus vocibus, nocturno tempore fatigari; seque balatu pecorum, rugitu asinorum, sibilis anguium, stridore suum aut murium, seu quolibet simulato strepitu diversorum animalium terreri. Diffugium vero quæritantes, idcirco magis terrebantur, quia materia cujuspiam luminis, tenebræ noctis minus depellebantur; neque horrores umbrarum, illustratione assuetæ lampadis ante corpora Sanctorum, in interiori et secretiori ædicula saltem detergebantur. Ad hoc etenim miseriarum res redacta jam fuerat, ut singularis et B. Rictrudis fidelis ac familiaris Frater, qui audacior ceteris, B diligentiam suam, æque nocturno ut diurno tempore, tabernaculo Dei cum deserto tum desolato impendebat, non haberet unde emeret simplicia vitæ alimenta, nedum ad illustranda lypsana Sanctorum corporum luminaria tam diurna quam nocturna. Inimicus vero humani generis, inimicus semper luminis, nil majus post animas, quam carcerales tenebras exigebat: qui nigredinem et horrorem profundæ noctis, nigredine et horrore suo nigriorem et magis horrendam faciebat: qui tanto certior infra templi parietes vagabatur, quanto securior erat, quia nullius meritum intra sacræ habitationis spatium simile inveniebatur.

locum ut suum possidebat dæmon, Dial. 3. c. 4

24 Datium Pontificem Mediolanensium, refert B. Gregorius apud Corinthum conseruisse cum dæmone conflictum, cum ipsum Pontificem de nocte quiescentem dæmon astutis et iniquis susurriis inquietaret; Pontifex vero ne non præjudicato vim nimiam inferret, præoccuparet miræ magnitudinis præreptam domum, multo comitatui suo sufficientem, horrendum videlicet habitaculum a dæmonica ludificatione longo tempore possessum. Quem etiam Sacerdos reverentissimus verbis improperii, verbis increpantibus, redarguentibus, suamque dejectionem exprobrantibus, insequebatur; Nunc, inquiens, gloriare miser, C quondam reputans te debere fieri Altissimo similem vel æqualem; nunc extollere in altum, nequam, cujus Dominus fregit cornu, cujus superbam fregit cervicem; nunc, inquam, superbi, scelesto, cum videas, vel tu ipse potius facias tibi parificari animal quodlibet usque ad vilem et parvulum soricem. Desine, miser, desine antiquas artes, astutias, dolos, fraudes, Dei servis, fonte renatis, fronte signatis, præsertim immerentibus innectere: mulierem, quæ fertur in Apocalypsi peperisse masculum, persequi desiste: de cœlo in terram jam dejecte, pœnas gehennales, calamitatibus tuis vel torminibus imminentes, intolerabiles fore decet saltem meminisse. Verum pondus vimque verborum almi Præsulis inimicus non sustinuit; neque enim exterminatus nequam spiritus domui diu possessæ, nec jam suæ, ultra comparuit. Nondum vero in eodem Marceniensi cœnobio, scilicet a suis destituto loco, Dominus futuros clientes suos sibi comprobatos atque religiosos adesse vel religioni inservire indixerat: quos in tempore sibi complacito simul ac affore jussit, armaturam ministravit, certamen ad suscitandum Leviathan firmiter edocuit. Interea negligenter ac sordide tabernaculi Dei pertractabantur utensilia, propter hostilium agminum incurrentium impetuosa, intestina,

ejusque bona dissipabantur.

D vel conspirata discrimina. Beneficia vero exteriora, usibus Fratrum deputata, Fratrum ad usus ab antiquis constituta, prædis, spoliis, rapinis patebant: et quia non erat qui resisteret vel contradiceret incessanter diripientibus, ob hoc raptores diripere, disperdere, dissipare, vel usque ad minimum quadrantem minime quiescebant. Sed quid per singula? Si enim enucleatius et evidentius stylo percurrente cuncta dissidii, destructionis vel subversionis, nec non permutationis genera Marceniensis cœnobii conaremur evolvere; mens, lingua, ac manus deficeret, chartæ fortassis non sufficerent, audientes credere dubitarent.

AUCT. WALBERTO EX MS.

25 Igitur justus Dominus, non tam Pastorem, quam domus Domini Mercenarium, qui erat (ut aiebant) caput et auctor totius pravæ disceptationis, secundum justum judicium suum juste judicavit; virga, qua voluit, eum percussit; atque e Præfectura sive de sede Abbatiæ, eo quo voluit modo, deposuit: successoremque, quem dignum noverat, quique dignus erat sibi complacitum atque religiosum, in loco ejus substituit. Sicque pius Dominus continuas et E assiduas preces B. Rictrudis exaudivit, locum adeo neglectum relevavit; quem demum domum obedientiæ effecit, atque collata religione religioni servos Dei inibi coadunatos invigilare præcepit. Ex illo itaque tempore, verbi salutaris irrigatione corda eorum compluit; vitamque æternam, si permanserint in proposito religionis, promittit.

donec sub novo Abbate restituta est disciplina.

CAPUT III.

Miracula in monasterii restauratione per S Rictrudem patrata.

In magnitudine vel admiratione tanti miraculi, de innovatione vel restitutione Marceniensis cœnobii, postquam gloria Domini mirabiliter claruit, ac B. Rictrudis apud Deum quanta esset innotuit, res admirabilis, stupenda et inopinabilis in eodem cœnobio, a Domino jam visitato, contigit. Diligens namque ac solicitus Frater, quem supra prælibavimus (ceteris effugatis immundorum spirituum teterrimis significationibus) intendere rebus monasticis, dum suscepto habitu monachali Domino deserviret, ac religioni atque Fratrum socialitati neque minus solito ecclesiæ invigilaret negotiationi ac devotioni; genitalibus nimis aggravabatur, nec ad opus quodlibet, sicut solebat (neque enim poterat, nimium ægra vel intolerabili sorte detentus) ulterius accingebatur. Dissolutus F etenim pudenda, gravia onera deferendo, sustinendo importabilia, continuando opera, resarciendo decidua, discurrendo per ardua, transiliendo difficilia; jam deficiens, inter sua inguina vix sustentabat viscera, quæ de ventris alveo, de supremorum abdito domicilio, profluebant horribiliter ad ima tuberosa, gibbosa, atque elephantina, informia deformantia genitalia. Postremo ejulatus multiplices emittens atque lacrymosa suspiria, usque fere ad extrema, vexabatur infirmitate tam continua quam quotidiana. Cui ergo non ars, non ingenium, non exercitium, non carnalis medicinæ experimentum, denique nullum medicorum peritorum consuetum antidotum pollicebatur consecuturæ salutis indicium; B. Rictrudis, non secante materiali ferro, non expediente manu intestina, cippo pede coarctato, aut potius funibus illigatis, trabibus suppositis corpori instar cippi ad incisionem composito, non resarciente acu cutem, viam acus imitante filo, non etiam incisum depictis aulæis vel molliter stratis fulcris ægrum reclinante, aut balnearum vel unguentorum longo usu inflictum vulnus confovente; sed spirituali fomento, liquore salutifero, invisibili oleo perfusum, in momento fecit optata potiri salute Fratrem religiosum.

Fratre qui solus perstiterat in monasterio,

ab hernia quam laborando incurrerat,

nullo humano remedio adhibito,

Tenete,

AUCT. WALBERTO EX MS.

sanatur in reparatione cujusdam fenestræ.

A Tenete, Fratres, breviter quod dico, tenete; memorialiter conservate, quæso, mirabilia Dei. Præfatus igitur Frater, dum ferme usque ad mortem inguinis dissolutione prægravaretur, atque de ejus salute omnino desperaretur; accessit, petiit, pulsavit aures B. Rictrudis; salutemque, dum unum de eminentioribus fenestræ vitreæ lapidibus reliquo parieti Sanctorum præsentium ex devotione resarciret, et misericordiam sub eodem condecenti cryptæ contextu exoraret, misericordiam impetravit: pro qua insperata et totaliter indepta, continuo debitas laudes et gratias, licet nondum publice, Deo et sanctissimæ Dei famulæ referre non cessans, ad spiritualia deinceps opera majori instantia sese totum accinxit.

Ad dormitorii restaurationem

27 Exinde cœperunt vetera, prout necessarium videbatur, dirui; nova, prout oportunum ducebatur et res patiebatur, ædificari; ligna, lapides, cœmenta comportari; parietes longo situ neglecti resarciri, novi veteribus inserti altius erigi. Inter alias tamen ædes sive officinas monasterii, domus requietionis magis indigebat manu reparatoris artificis; ad quam Fratres, tam post diurnam, quam post nocturnam, tum in hyeme tum in æstate, synaxim, intendebant

addicit conventus impensas vestiarii sui:

B pausaturi. Igitur tam Abbas, quam ille qui præerat vestibus, idem qui vulgari editione fertur Camerarius, consensu seu prece totius Congregationis, illic vestium impensas contulerunt; malentes carere solita vestimentorum libratione, quam perfundi adeo pluviarum, præsertim hiemalium infestissima collisione; quam etiam inquietari minutarum muscularum, quæ cyniphes melius nuncupantur, maligna et intolerabili susurratione; nec minus pulverulenti squaloris antiquatæ materiei, atque ideo resolutæ in minutias cariei seu putrefacti ligni, immundorum etiam animalium, quæ non est necesse nominatim per singula exprimi, sordida ejectione. Itaque omni cum festinatione, supputata merce, ab alienis fundis, lapidum, trabium, lignorumque ad hoc opus oppido necessariorum advecta congerie, cum multa solicitudine, interposita cetera fere domus Dei necessitudine, ædes quiescentium post laborem Fratrum quasi ab integro cœpit componi; sed et quadam nova novi parietis insitione cum veteri ex utroque latere, manu cœmentariorum, duorum scilicet monachorum (alter quorum pater, alter filius) Ecclesiæ fidelium altius excrescere.

quod opus dum promovetur,

28 Verum enimvero cum ferventi atque alacri studio incœptum opus proficeret, seseque cum ingenti gaudio ad invicem artificum multitudo horta-

C retur ac moneret; maligni hostis subreptio invida, atque inimica cœtui associato et paulatim obtentu religionis associando, neutiquam defuit: quæ omnem illam collectionem, de provectu sive de reparatione vel renovatione cœlestis habitationis, veterem (ut aiunt de serpente) pellem deponentis, congratulantem, in immanem tristitiam vertit. Namque dum a frequentia vicinorum (quæ convenerat illic, quasi ad diem festum, aut veluti fere apes ad alvearium, ad classicum signorum auditum) desuper congeries

lapsuræ trabi succurrere volens faber

aptaretur trabium, super struem lignorum, in utraque crepidine parietum in modum scalarum compositorum; unus artificum in summis stantium, molem materiei superiorem cum inferiori clavis affigentium, videns a longe incomposite penultimam trabem pertrahi, sicque periculose a manibus non tam trahentium, quam detrahentium atque ad ardua enitentium elabi; juvenili robore, per congestas trabes in superiori versu per transversum collocatas, saltus nimios, nimis amplos et incompositos, ad succurrendum trabi vacillanti ac pene recidenti, confecit; atque auxiliator conantibus plurimis, ligneis machinis auxiliaribus cum funibus in medio positis, quan tocius adesse voluit. Verum dum properaret; dum

D suspendentibus molem ligneam ad altum, ne laxaretur, inclamaret; funemque triplicem trabi illigatum apprehendere, atque reliquis in transversum coæquare vellet; ex improviso alter pes nimium in præcipiti processu properantis deviavit; atque raptus per inane, citato turbine, nimia murorum ab altitudine, conclamato tamen Christi et B. Rictrudis nomine, ad terram, quantus erat, illæsus corruit.

præceps ipse corruit,

Ceterum quod fuit magis admirabile, dum laberetur, dum sorte teterrima in proclive devolveretur, dum nil cum eo ac de eo nisi de morte ageretur; sensum memoriamque non amisit, sed potius cum quadam et necessaria vitæ industria obvium parietem ligneum, ad clivum (ut ita dicatur) dormitorii cellæ infirmorum contiguum, utraque manu quadam arcuatione facta corporis ab alvo protensa, ne foret læsioni obnoxia, depulit; sicque satis cum periculo, veloci momento, corpus terræ illisit; sed muro fortissimo, protectore Domino, et Beatissimæ Rictrudis indesinenti patrocinio, cladem imminentem, stupentibus cunctis qui aderant, evasit.

29 Consocii artifices et reliqui opifices, imo omnes qui ad illud opus amplius solito ea die convenerant auxiliatores, quasi ad spectaculum, ad casum E

et accurrentibus sociis

illius confluebant; et omnes magis cadaver exanime, quam aliquid viventis hominis se reperturos existimabant. Priora tamen artificum conventicula, insperatæ saluti vel vitæ sodalis congratulantia. Quid agis, Rainere (hujusmodi enim salutaris lavacri fonte renatus fuerat nuncupatione) Quid agis, inquiunt, carissime? vivisne? An sensisti Sanctorum Marceniensium, quorum mors adeo in conspectu Domini pretiosa, præsentia ac præclara merita? et præcipue B. Rictrudis, cujus opus nobiscum tantopere insectabaris, patrocinia? An, quæ toties fuit portus quibuscumque patientibus naufragium, tabellæ tuæ in profundo aere dissolutæ neglexit saltem innuere portum; tibique soli, præsertim operario suo periclitanti, quod absit, denegavit ferre præsidium? Quid ergo apud tuos, vel miseræ conjugi referemus de te? Tene lusisse municipali arenæ, et bravium tale retulisse? Sed quid interea de meritis Rictrudis sanctissimæ Dei famulæ? Dic igitur, cuiatis delatores simus, mortis an vitæ? Quid siles? vivis-ne? Vivo, inquit, vivo; nullo defraudatus vitæ officio, nihilque in me prævalente zabulo: duce ac rectrice Domina mea B. Rictrude, vitales auras plenissime carpo, cujus nimirum, ut jam cum ea familiarius ac verius agam, sinu usus sum in talis ac tanti tamque subiti casus infortunio. Alioquin F

a S. Rictrude præservatum se testatur,

quomodo diu poteram superesse, dum tot vicibus distractus per abrupta, rotatusque per inane, sola formidine pene potuerim occubuisse? Revera B. Rictrudis a supremis ad infima, sine gravi mei offensa, detulit me leviter; ac leniter ulnis, vel ocioribus aquilæ pennis, utpote nullo ponderis gravamine præpeditis, me procul dubio protexit ab inimici ferreis involucris, sive circumquaque per aera tensis in insidiis laqueis, ad capiendas, ut B. Antonius Paulo discipulo manifestavit, exeuntes animas e corporibus; quosque B. Severinus Archidiacono suo, dum Sanctorum loca post Matutinorum officia circuiret, Sanctum Martinum evasisse significavit, subjuncta pie querela. Quid ergo erit de nobis tantis involutis sordibus? Hospitem itaque, etsi necdum cive, rebus suis perficiendis tamen fideliter instantem, noluit B. Rictrudis in præsentiarum fore vitæ immunem; quin potius quem detulit ad terras fere sine læsione sospitem, confidenter aio, longioris ac melioris vitæ volet esse superstitem. Deo igitur et B. Rictrudi gratias ago, mortem evasi, dolore non teneor; et quod in re expertus sum, sanctissimam Dei famulam, beatam videlicet Rictrudem magni apud Deum meriti

A riti fore scio et profiteor, meque ejus famulatui obnoxium obnixius deinceps polliceor. Cujus equidem opus instantius jam repetam, et quod restat, incolumis munere ipsius, ocius perficiam.

moxque ad opus suum redit,

30 Et cum a circumstantibus persuaderetur ut refocillaret stomachum, sumpto cibo potuque saltem permodico; ait, se nequaquam salutem participaturum oblatæ refectioni, quam debebat, a qua consecutus eam fuerat, B. Rictrudi. Postquam tamen, iterum operaturus sine dilatione intermisso operi, ad superiora tecti, quod parabatur requiei, conscendit; cogentibus sociis ac timentibus, ne lassus opere tanto, jamque a matutino casu usque ad signum Tertiæ continuato, deficeret: spiritum simplici et perparvo raptim panis et liquoris haustu refocillavit, et cœptum opus indies cum ceteris continuavit, et ad finem usque complevit. Hoc vero scimus et attestamur de eo, quod quamdiu interfuit operi prædicto, nomen B. Rictrudis fere sine intermissione in ore habebat, et libenti animo de ea conferebat: quodque de se gestum per Beatam Rictrudem fuerat miraculum, ad memoriam sempiternam assidue exarari implorabat. Nos itaque, quod rogavit, executi sumus, etsi non ut debuimus, saltem ut potuimus, B ad laudem Domini nostri Jesu Christi, qui per suam et talem famulam, salutem et talem salutem operatus est in medio terræ. Emmanuel quippe sanctum nomen ejus, sit pro nominis interpretatione nobiscum Deus, nosque regat ac deducat ad pascua viriditatis æternæ, B. Rictrudis adepta sponsalibus.

Ex eodem dormitorio necdum strato

31 Multorum etiam usque hodie attollitur præconio præclara, benevola et indefessa pro suis B. Rictrudis intercessio: quæ præpotenter, ac sicut misericorditer ita et mirabiliter, devotæ sibi Congregationis Fratrem, in eodem opere laborantem, eripuit de mortis confinio. Ut igitur de ipsa fabrica, quieti aptæ futura, Apostolica conferatur sententia, 2 Cor. 5, 17 Vetera transierunt, et ecce facta sunt nova; Et Joannis in Apocalypsi dogma, Ecce nova facio omnia; Apoc. 11, 5 inveterata et putredine consumpta, ab ipsis artificibus remota sunt inferioris laquearis et soliditatis tabulata; relictus est in longum trames, ut ita dixerim, latus et solidus, sed in latum brevis admodum et arctus: qui Fratrum necessitati vel necessario itineri deserviret, si quando vellent progredi ad emundationis naturalis ulteriora domicilia. Contigit vero quemdam Fratrem, nomine Guilielmum, sacris altaribus, utpote Levitam, ascitum et assumptum; ad quælibet claustralia satis agilem, ipsique operi de C quo agitur maxime industrium, velle pertransire, post Completam, eumdem limitem malignum, angustum et obscurum, nec aliqua lucerna condensas tenebras detersum. Sed perparum processerat; et ecce, stupore simul et horrore depressus atque comprehensus, delapsus est in inferiorem locum, qui deputatus est pro more, vel potius pro disciplina seu religione conservanda, ad judicia Fratrum. Quis non viderit periculum immane lapsuro fuisse, cum nescierit nec vel senserit, ubi manus, ubi pedes, sive caput cum ceteris membris, cui voragini seu præcipitio deberet subesse? Sese utique pari modo comitantia subitoque fuere casus et incessus. Nam adhuc putabat recte incedere, firmiterque vestigia in pervia regere, et jam invia et profunda penetrabat, nulla aut modica dote memoriæ, ingenii, intellectusve derelicta in cautelam necis evitandæ. Pugnabant igitur fata et B. Rictrudis digna suffragia. Nec mora; contrariæ vicissitudinis caligine detersa, digna Deo Dei famula Rictrudis superior fuit in causa: neque enim desinit suos intueri, quos propriis, non alienis impendiis disposuit benigne tueri. Sed jam diligentius rei summam attendamus, Fratrique prædicto et denominato in servitio Confratrum, nec

delapsus Frater in locum Capituli,

super congesta ibi rudera,

non in quolibet opere pari atque utillimo, ab ipsa D hianti et patenti fauce mansionis dispositæ requiei male descendisse, super congestum calcis et sabuli, imo super immensum tumulum vel aggerem cumulatum veteris inferioratæ materiei, condoleamus. Nec tamen desuper, sed de latere corruit, ac continuo super glebas obduratas antiquæ maceriei, substratis præduris fragminibus antiqui roboris, resilivit. Inde vero Dominus secundum multitudinem miserationum suarum misertus est ejus, quod non incidit in robur præfixum ferro duarum columnarum, (ni fallor) in eodem positarum in signum dilectionis diligendorum Fratrum, quarum tamen officium deputatum deservire laqueari vel sustentationi trabium. Nam si in eas incidisset, mox capite diminuto cerebroque discusso, vita prorsus caruisset.

AUCT. WALBERTO EX MS.

32 Ad cujus casum et sonitum vicinum Fratres tres aut quatuor, qui de completa synaxi remanserant rerum procuratores, illato lumine, gestæ rei ordinem et miserabilem conditionem sciscitabantur; et super eo valde ingemiscentes, aliqua enormitate scelerum diligentiam S. Rictrudis aversam et ademptam sibi esse conquerebantur. Ille autem, quia Completæ in Conventu cum ceteris officium compleverat, potius nutibus manuum et signis, quam plectro linguæ verborumque modis vel sonis, divinam E correctionem vel animadversionem, suique corruptionem et multimodam membrorum collisionem demonstrabat. Super his idem Frater signa creberrima in fronte media seu affinitate proxima gutturis et colli faciebat, quibus ad congruam interpretationem Fratrum, capite innuens, sanctæ Crucis per virtutem, perque B. Rictrudis intercessionem, sese de præsenti mortis angustia ereptum designabat: cujus rei munitionem paulo ante trina oratione coram altari cum Fratribus, sicut moris est, post Completorium imploraverat; et, ut erat cernere in præsentiarum, impetraverat; sed et in casu suo parum quid in idem nec intelligibile submurmuraverat. Cujus dolori, maxime dextri lateris ac brachii dextræ partis, super quæ ceciderat et quæ plurimum plangebat, compatientes; correptum inter brachia Fratres, in cellam infirmorum deduxerunt, vel potius vix incessui aptum detulerunt, eumque plangentem ac dolentem, nec in vita vel salute spem plene habentem, lecto molliori humanitus composuerunt. Soliciti tamen servare unitatem spiritus in vinculo pacis, prout monent scripta Apostoli, crastinam Eph. 4, 3 collocutionem expectantes, eum vota precesque B. F Rictrudi ante sacrum ejus sarcophagum deferre invitaverunt; ibique corporis recuperandam ac restituendam sanitatem, si devore exoraret, benignissime commonuerunt. Ille vero haud segnis executor præceptorum Fratrum, prout potuit, quantocius secretum B. Rictrudis colloquium expetiit; ibique cum ea, velut in secreto thalami, vix biduo aut triduo de necessaria re agens, salutem obtinuit; ac desideratam filiæ Regis gloriam secum ab intus retulit; Deoque et B. Rictrudi adjuncta Fratrum caterva, benedixit: sibique serviturum, quoad viveret, fidelius ac devotius salutifero fœdere spopondit.

servatum se ne collideretur indicat signis,

et a lateris ac brachii attriti dolore

sanatur ad sepulcrum Sanctæ:

33 Jam vehementem minusculæ existimationem plebeculæ erga venerationem beatæ Rictrudis quantam putares, quantique penderes, cum audita insignium et talium factorum recenti fama, videres pro posse deferre tegulas, lateres, calcem, saburram, lapides, ac invicem semetipsos in his simplicibus verbis exhortantes, Eamus, eamus; S. Rictrudis liberat a malis omnibus sibi deservientes, quæ nec sinit suos operarios vel artifices in casibus suis ad mortem fieri præcipites. Ab hujus itaque famæ, quasi æris candentis scintilla demigrante, parcus primitus et infrequens cultor, usque ad primores, quisque

miraculis istis ad opus juvandum

A quisque jam congratulabatur, B. Rictrudis limina terere, seque suaque suis suorumque religiosis deprecationibus salubriter committere. Qui vero, multis confluentibus causis et secularibus incommodis, non valebat adesse; favorem tamen et gratiam B. Rictrudis non intermittebat, accessu plurimorum bonorum mediante, expetere; cujus præconia, prodentibus miraculis, cernebat per quæque etiam remota pertransire. Lubricus autem anguis et lividus hostis, cum suis funestis satellitibus tristis et confusus, nihil jam suum in domo Dei pro velle reperiens, graviter animadvertebat sacræ religioni se suosque turpiter cedere, quam, multum dissimili a priori proportione, crebrescentibus miraculis conspiciebat in sacris moribus non minimum præpollere.

ALCT. WALBERTO EX MS. incenduntur plebis ac procerum studia.

CAPUT IV.

Auctoris curata paralysis, Balduini facinorosi conversio, curatus scrofularum morbus.

B Ne vero longe petantur exempla, ut cognoscamus in terra, quanti sit apud Deum Reverenda Rictrudis, operum per merita ac virtutum per opera; meipsum profecto memini, Fratrem videlicet Gualbertum, famulantium sibi, fateor, minimum; non mea utique præsumptione, temeritate, seu ostentatione, sed fidelium Fratrum, notam rei certissimam perpetuo reservari monumento exhortantium, frequenti astipulatione, hæc eadem referentem, scribentem, recitantem; me, inquam, memini incolumitatem mei Beatæ debere Rictrudi; quem inexperta, nova, inaudita, dejectum, debilitatum, dissolutum dissolutione et paralysi, nullius membrorum corporis jam potestatem fere habentem, in integrum restituit; nullo penitus apparente signo vel vestigio (ut attestantur B. Rictrudis miracula verius admirantes) præteritæ obnoxio infirmitati. In secundo quippe exitu de Ægypto sive de populo barbarico, nihilominus abrenuntiato Pharaonis crudelis exactoris nefando imperio, causam inertis atque in religione rudis adhuc agens, utpote novus tiro, noviter reconciliatus, initiatus, atque aggregatus ovili seu gregi Dominico; casu accidente, cum Patre mei monasterii, Aquicinctianorum proxima confinia Fratrum expetii; expetendo, spiritualem catervam in proximo positam devote salutavi; devotius salutando, de- C votissimis eorum orationibus me commisi: ibi etiam compendiosam flebotomantis famuli manum comperiens, postquam eam satis extuli, eadem percurrente, patre præcipiente, et filio obaudiente (utroque tamen spirituali) satiem voto meo vel desiderio ac necessitati dedi. Pervigente namque sanguinei fluentis incommoditate, sed deficiente Marcenarum tunc, cum commoditate medicinalis peritiæ, opera arte, ingenio idonei vicemque medici gerentis ministri; pravi, nocivi ac superflui humoris inquietudinem intrinsecus impugnantem eliquavi, ac extrinsecus ultra legitimum atque institutum terminum retentum sanguinem salubriter emisi; sicque nociva quæque, quæ innocuis erant adversa vel contraria interius, libens amisi, et damna sine damno toleravi.

Ipse scriptor, a seculo reversus ad monasterium, dum secta Aquicincti vena,

35 Verumtamen parva aut nulla pœne mora interposita, postquam sanguinem minui, necessaria legatione ejusdem Patris secundum etymologiam suæ denominationis (qua denominabatur Amandus) bona cuncta volentis et amantis fungens; per devexum aquæ, perque eamdem alvei semitam, per quam illuc una cum prædicto Patre transieram, properante remige, redii. Reversus itaque in tertia die minutionis inceptæ, cœpi aquæ fortassis immeritæ

Marchianas regreditur

D improperare, causasque repentinæ dissolutionis paulatim per membra repentis imponere. Jamque illo quotidie ingravescente vel succrescente incommodo, pilos barbæ vel capitis novacula eradi vel evelli minime poteram pati, vel munditias ceterorum Fratrum exequi. Condolens vero pie meus Abbas meæ passioni, adeo convalescenti et confundenti superficiem male alteratæ faciei, consultu discreto misit me curandum Domno Bonioni, medico Atrebatensi professo, sed apud Aquicinctum commoranti: qui præ aliis suæ artis medelæ peritus, viscera misericordiæ super infirmos gerens, de totis præcordiis compassus infirmanti, multimoda curationum genera adhibuit; atque octonis diebus, quibus apud eum commoratus sum, assidue nocte ac die fere vi diacodii ceterarumque potionum vel confectionum expellere hujuscemodi morbi genus non destitit. Ego vero interim, distorto turpiter ore, vix aliquo ciborum genere poteram refici. Residens quippe ad mensam, postquam diurnæ inservieram calamitati vel abstinentiæ, Fratribus quibusdam infirmis, nec non clientibus capitis mei occipitium stringentibus vel sustentantibus, iisdemque ministris, esuriei currus E jugales quasi enervare attentans quoquo pacto, satis quidem misere comedebam; verum eosdem sine mora cibos comestos, vel potius cum labore ventri trajectos, vix aut minime masticatos evomebam: quippe nauseas seu vomices jam nulla reverentia inhibere poteram. Inde desperatum de vita, aliquo signo pro lingua confusa formato, inter ulnas et brachia ad lectum trahebant, vel quasi semimortuum ad necessaria naturæ clamantem, dolentem, ejulantem, prorsus tædio vitæ affectum, deferebant et referebant. Horreres me hiantem, et in verba conantem; sed ora difformiter divaricantem; sed confuso murmure suffocato in gutture, confuse, nescio quid, verbis plectro linguæ non plenarie informatis, blaterantem. Et quid multis? Relegavit me, laborans in me frustra, multa sed cassa arte in cura mei benigne expensa et consumpta, Domnus Bonio, monachus bonus et benignus medicus; tamen indicto quid adhuc super hoc facere deberem, novenis scilicet diebus balneis a mane usque ad vesperam quotidianis et continuis uti, torre igneo sumpto in manu, nuce grandiuscula in bucca, eadem bucca torrem insufflante, flammam nutriente et excitante, ut vel sic os contractum ad locum suum seu ad pristinum statum redigeretur; multa sinapi etiam trita atque in pulverem contusa, calidis aquis balnearum exhibita et commixta.

paralysin incurrit: curandus remittitur Aquiscinctum, ubi nausea et vomitu attenuatus, et ore distorto nil eloqui valens, redit idem qui venerat.

F 36 Ex eadem tamen infirmitate vel dissolutione, septima septem septimanarum peracta evolutione, satis infeliciter elaboravi, asserentibus plurimis eumdem morbum incurabilem, provectæ præsertim ætati. Tandem pio interventu atque efficaci cura vel medela B. Rictrudis, quam quotidie Abbatis vel Fratrum suadela visitabam, visitando frequentabam, frequentando exorabam, ante cujus corpus sacratissimum pronus jacebam, vultu dimisso in terram, corde tangente cœlum, manibus expansis ad Dominum, sanitatem recepi. Unde omnes acclamabant, nullam omnino aliam, præter Domini et B. Rictrudis medicinam, mihi adeo tamque perfectam et integram sanitatem potuisse reddere: quæ sine prioris læsionis vestigiis videbatur tam perfecte adesse, præterquam quod inversa atque titubantia verba efferre videbar ab ore, raro tamen. Ipsa enim pia, misericors, et propitia, singularis, specialis ac propria Marceniensium Domina Rictrudis, mater, soror, filia summi Patris devotissima; quæ licet audenter, non tamen impudenter reverso pridem videbatur dixisse, Congratulamini mecum, filioli, oviculæ de exilio longinquo atque diuturno redeunti: ipsa, inquam

atque post 7 hebdomades sanatur ad Sanctæ sepulcrum,

A quam, Deo sacrata et dilecta, malis meis bene sciens uti, non jam prout merueram, vicissitudinem mali, imo pro malo bonum mihi impendit. Dereliqueram etenim Dominam, quod non erusbesco, sicut nec Evangelista de publicano erubescebat, quod male fuerat, confiteri; et conformatus Angelo apostatæ in apostatam, fidem tamen minime, sed rem monachi abnegans, sive clericum simulans et monachiæ puerile votum dissimulans, diu, proh nefas! servieram Baalim. Sapientia quippe mundana, quæ juxta Apostolum, apud Deum reputatur insipientia, me sibi ultra modum illexerat; meque profugum ab ea, glutino tenaci nimis tam sibi quam seculo nequam atque vitioso conviscaverat. Sed flagellatum, sed castigatum, sed emendatum, vel, utinam in melius! immutatum, gratiæ suæ inexpertem, tamquam mensura gomor, expensæ, remensæ, et ni fallor, proficiente statu religionis duplicatæ, dulce manna mihi præbens in alimentum, non fastidienti, nec jam in Ægypto ollas desideranti carnium, denuo servitio ejus astrictum, sicut in Domino Jesu Christo confido, minime me dereliquit memorabilis sanctitas Rictrudis egregiæ.

a qua reductus fuerat ad dimissum olim monasterium.

Cor. 3, 18

37 Non solum autem corporibus, sed etiam animabus scit mederi sub gratia Dei Domina nostra
B carissima et beatissima Rictrudis: sicut de quodam militari, media inter juvenem et senem ætate constituto, raptore, injusto, et ad omne facinus prompto atque parato, nomine Balduino, comperimus. Qui dum interesset assiduus, ægestate præsertim cogente, rapinis, incendiis, et cædibus hostilibus, nulli fere vulnus vel modicum infligebat (unde et ipse nimium conquerebatur) quin de vulnere, vel levi motu ab eodem injecto, sine retractatione medelæ interimeretur. Iste autem tam flagitiosus, tam crudelis, tam execrandus, dum forte quadam nocte, fatigatis infatigabili diei actione artubus, in stratu suo solito profundius somno indulgens, totus solveretur; visum est sibi subito se Marcenis translatum adesse, atque Missæ solenni, quam B. Rictrudis ipsa eadem, induta Sacerdotalibus infulis, celebrabat, cum alio quodam in primævo flore juventutis pubescente, Anselmo nomine, Patris spiritualis gregis, juxta vocabulum Amandi, Deo et hominibus amandi nepote; utroque tamen, sub nudo aere extra parietes resonantis cryptæ, ejusdem expectante benedictionem Sacerdotis reverendæ. Cumque post recitationem sacrorum, in Evangelica lectione verborum
C Domini, de more Sacerdotali, humilem faciem, digitorum aptam complicationem, cum reliqua coaptatione membrorum, humiliter astantibus inclinaret; seque inflecteret, ut pro se quisque Dominum verum Sacerdotem exoraret; luminibus, naturam lyncis exuperantibus, obstantem murum in reflexione sui corporis ad altare penetravit; illumque reum, nefandum, facinorosum, sanguine cruentatum, sed veniam deposcentem, pugnis pectus tundentem, crines vellentem, emendationem omnimodam pollicentem, et pœnitere volentem, sed præ pudore nihil vel hiscere audentem, aspexit.

Balduinus miles facinorosus

somniat se, coram Sancta Missam celebrante

pœnitentia tangi;

38 Quo viso, illico misericordia mota super illo, convertit se denuo ad B. Eusebiam virginem sacram illic astantem, filiam suam carissimam; Vade inquit B. Rictrudis, perfode continuo parietem; et introduc illum cum festinatione, quem invenies exterius tristem, gementem, plangentem, sed et habitum pœnitentis gerentem: gerit enim secum reptilium similitudinem, animalium immundorum abominationem, culturam idolorum, ut in Ezechiele legitur, execrabilem; sed omnibus his pollicetur sine dilatione abrenuntiationem. Verumtamen prius ista (et forte tenebat corrigiam in manu) liga eum; sicque ligatum et introductum fac eum interius de dextera parte residere nobiscum. Beata vero Eusebia, virgo Christi prudentissima, obediens jussis sanctissimæ Matris sine mora, virum denominatum perfosso parieto appetiit, eumque per media ilia materna ligatura constrinxit; sed tamen de industria adhuc expectans jussa Matris iteranda, ea vice eumdem non introduxit. Rursus B. Eusebiæ ad se reversæ Sanctissima Mater, Accipe, ait, hæc suppara (id est, quasi manicarum apta ligamenta) et constringe eumdem fortiter circa mamillas et circa pectora; sicque constrictum, colligatum et comprehensum, adhuc eum tecum, non amplius a nobis recessurum, utpote seculo renuntiaturum, nec jam terrenis lucris inhiaturum. Factum est igitur, ut imperavit beata Mater. Alma sane Eusebia, Christi virgine idonea, legationem exequente, vinctus, coarctatus, introductus, stansque in præsentia B. Rictrudis flet et dolet, pœnitetque quod commiserat miser. Erat autem et alter interim juvenis, qui secum venerat, eventum atque exitum rei præstolans adhuc extra. Sed et illum jussit B. Rictrudis, sciscitante sponsa Christi Eusebia quid de eodem fieret, paulo post ligari, simplici tamen ligamine, et introduci.

et ejus jussu a S. Eusebia constrictum

D *AUCT. WALBERTO EX MS.*

ad eam introducit

39 Expergefactus vero qui prius fuerat jussus ligari et introduci; cœpit vehementer flere, nimium E
dolere, totumque exuberante imbre stratum suum pie irrigare. Flens itaque assidue Marceniensem apud villam, Asconium nuncupatam, accessit ad Abbatem, dum deferrentur corpora Sanctorum, beatæ videlicet Rictrudis ejusque filiæ sacratissimæ Virginis et sponsæ Christi Eusebiæ, extra Basilicam, propter removendum, placandum, sive terrendum exercitum Flandrensium, segetes vastantium Austrebantensium, ne idem fieret novalibus deputatis victui Fratrum Marceniensium. Flens, inquam, atque prostratus Domni Abbatis pedibus, totus in preces ruit, visa retulit, misericordiam imploravit, monachatum petiit, obedire Deo et homini sub Deo sibique promisit. Porro, quod fuit valde mirabile, visum illum, qui secum ligatus fuerat per somnium, quem numquam antea viderat, videlicet Anselmum, sororis Domni Amandi Abbatis filium, optime recognovit. Abbate vehementer renitente, et causas impossibilitatis et sui et illius afferente, atque evolvente; vehementius ille perstitit in petitione, vehementissimeque studuit Dominum exorare; donec præcinctus non solum renes, sed etiam mamillas, uti figuratum est per Angelum in Apocalypsi, zona F
aurea, meruit realiter colligi; et in hortum deliciarum, utpote sociandus cœtui religiosorum virorum, intromitti; atque expetiti loci cohabitator fieri, sicut jusserat B. Rictrudis, et consignificaverat in supradicta visione. De illo autem alio simpliciter secum ligato, necdum B. Benedicti jugo supposito, idem expectabat, exoptabat, et cum lacrymis in proximo de proximo expetebat. Splendorem autem nimium, qui in crypta refulgebat, et canoram sonoritatem, nec non remissam modulationem sive jubilationem, quando B. Rictrudis in eodem apto, quasi subterraneo specu, Missarum solennia celebrabat, multis gemitibus et piis querelis referens, multoties Fratres lætificabat atque exhilarabat.

quo viso jam totus alius

habitum ab Abbate petit et impetrat,

et agnoscit visum simul ligari nepotem Abbatis.

Apoc. 1, 13

40 Quondam etiam, sicut antiquorum Patrum veridica assertione relatum est, frequentabatur B. Rictrudis populoso accessu miserrima infestatione vermium laborantium, quod genus morbi scroellæ vulgariter nuncupatur; quod genus utique incommodi, compaginem membrorum, cui adhæret fere sicut cancer, misere populatur. Sed sicut profecto seculo prompto ad malum refriguit caritas multorum, ita ex maxima parte intepuit frequens devotio, seu visitatio Sanctorum. Accedentes igitur laborantes, ægrotantes, vermibus scaturientes, vermesque secum

Curatur morbus scrofularum,

AUCT. WALBERTO EX MS. *ad puteum B. Mauronti invocata ope matris.*

A secum, maligna prurigine sæviente, deferentes, continuo experiebantur virtutem Domini nostri Jesu Christi et B. Rictrudis, nec non sanctissimi filii ejus Levitæ et Abbatis Mauronti; de cujus aqua medelæ efficacis, quæ hodieque fertur Puteus S. Mauronti, quæ ipsemet dicitur effodisse, ut esset præsto sacrorum vasorum sanctificationi atque emundationi; de ejus, inquam, salubri aqua potati, facies et membra per singula loti curabantur, nulla ulterius vermium occupatione detenti. Deinde commendantes se precibus sanctissimæ Dei famulæ Rictrudis et beatæ ejus progeniei, proficiscebantur in tabernacula sua, lætantes inenarrabili lætitia super omnibus bonis, quæ eis contulerat verus Rex Salomon pacificus, per Sanctorum suorum merita. Verum unus, idemque benignus, et trinus Deus; qui in suis aliquando non est recens operibus; post quem, nec ante quem, nec est, nec fuit, nec erit Deus alius; eadem et majora novit suis dare fidelibus, recta fide, spe et caritatis fervore postulantibus, munditia, innocentia et sanctitate vitæ præeuntibus, ac summa rationis ope ceteris animantibus præstare decertantibus. Sec quia partem, prout meB minimus, miraculorum B. Rictrudis propositorum quoquo modo perstrinximus, nunc ad reliqua, quæ ad nostram pervenere notitiam, neque fastidio aliquo intercepta sunt, vires resumamus.

LIBER SECUNDUS.

Ultiones pro Sancta divinitus exercitæ.

CAPUT I.

Quatuor Advocatorum totidemque villicorum monasterii miserabilis exitus.

Facultas exercendæ ultionis concessa Sanctis,

Hoc quoque insigne libertatis privilegium, sicut superius in prooemio constat prælibatum, Sator rerum libero reservavit famulatui suorum; ut sicut ipse Deus et Dominus ultionum triumphavit et debellavit potestates, et nefanda jura tenebrarum captivavit, atque exulavit phalanges confusas perfidorum Judæorum; sic non hostilis, sed concors unitatis, et pacis, et cœlitus vindex incursio Sanctorum, insurgat pomposæ tyrannidi mundanorum, et injustæ potestati in cathedra pestilentiæ residenti male dominantium, nec non factionibus, injuriis, fraudulentiis malignantium; sanctam matrem Ecclesiam, C sine macula aut ruga sponsam Christi dilectam, opprimentium; sine misericordia, sine respectu justitiæ, damnis et calamitatibus pauperum orphanorum, pupillorum, viduarum, incumbentium, Et ut ait Salomon, in rebus pessimis et cum male fecerint nimis exultantium. Freti fuerunt hujus prærogativæ commercio viri in Dei rebus admirabiles, Sanctus Martyr Livinus, atque Sanctus Confessor Christi Bavo, ut eos interponamus verbi gratia, pro horrenda, rara, ac tremenda patratione miraculi sub exemplo; neve importuna, dira, seu inhumana beatissimæ Rictrudis, de persequentibus se vel gentem suam, videatur ultio.

Prov. 2, 14

qualis apparuit contra Arnoldum;

42 Ipsi quidem Sancti denominati insurrexerunt contra vesaniam vel præsumptionem nimiam cujusdam Arnoldi, alto sanguine generis oriundi, et calice fortunæ exundante, sed paulo post in acetum verso, nimis ebrii, nulla vice reverentiæ servata vel homini vel Deo. Sed, o mira virtus Christi! Quanta malignatus fuerat inimicus in Sancto, cujus os maledictione et amaritudine et dolo plenum erat, blasphemans et inferens: Quid mihi et Livino? Hoc autem modo convitiando, non dabat honorem Martyri sanctissimo, illuc ad decernendos Sancti Bavonis fines, ad dirimendas lites multo comitatu con- D fluentis populi, substituto. Postremo correptus semel et secundo, cum publice, tum secreto, addictus etiam in verbo Domini spirituali gladio, neque resipiscere, neque ea, quæ juste competebant S. Bavoni, injuste usurpando, restituere voluit, in pertinaci et avara mente: Achab, vineam Naboth expetentis, in obstinato et duro corde nimirum, et Pharaonis consimilis. Verumtamen publico anniversariæ dedicationis Basilicæ S. Bavonis conventui, inter quoslibet occursantes, et ipse occurrere non extimuit, et quasi nihil contra Sanctum commisisset, numismatis oblationem intra cœlestem aulam præsumptuose intulit. Verum enimvero dum sacræ imagini crucifixi Domini astaret; et de fine templi, non promittens finem mali, sanctam Crucem aspiceret; tamquam secundam iteraturus orationem, pronus in faciem cecidit; atque, dum putaretur orationi, spiritu permutato, vacare, veniam quærere, redditurus terram cum injustitia possessam, ulterius a malitia desistere; subito miser anima, vita, terraque exanimis caruit; et quod nequiter contra Sanctos actibus et verbis egerat, palam cunctis, qui aderant et ad diem festum convenerant, apparuit. E Demum corpore seu cadavere paulo ante cum anima vivente exposito et absoluto, sepulturæ officium juxta ritum fidelium, non omnimodo denegatum est peccatori; terra, qua abusus fuerat, finibus suis contigua, de integro per parentes suos reconsignata, et Sancto restituta Bavoni; spondentes ultro, dolentes et lugentes de propinquo, non se commissuros de cetero quidquam erga Sanctum Dei. Nullatenus tamen procedit de immisericordia, quod sic se exerunt ad vindictam fortia Sanctorum agmina; sed potius de immensa misericordia, ab illo et per illum immissa, qui mavult ad tempus plecti corpora, quam animarum perpeti dispendia, nec judicabit bis in idipsum.

prædium S. Bavonis pertinaciter usurpantem, *in eoque subito extinctum;*

43 Ferunt etiam de beata Rictrude Domina nostra dilectissima, hac eadem indepta libertate, quod fortiter vindicat se de inimicis sanctæ Ecclesiæ, qui sibi vel familiæ injustitias, injurias, fraudes inferunt vel nituntur inferre. Subita enim et inopinata morte præventi aliquando, etiam rerum suarum ad minimum quadrantem profligatione detriti, pauperie misera circumventi, atque humano solatio destituti, obeunt. Alii hostiliter seipsos, propria manu illata sibi, miserabiliter concidunt; atque atrociter propriis armis, inimica occasione occurrente seque ingerente latenter, irruunt. Alii repentino conflictu F hostium, hinc spoliis adversæ partis inhiantium, hinc obviis telis suorum sua jura defendentium, tum pro vita, tum pro rebus viriliter dimicantium, terga dantes, gravia e certamine vulnera referunt, e quibus aut vix aut numquam graviter lecto incubantes resurgunt vel evadunt. De quibus illud impleri videtur, quod per Psalmistam dicitur, Viri sanguinum et dolosi dies suos non dimidiabunt, neque in arcu et scuto et gladio et bellico procinctu simultates et perversas artes complebunt; denique quantum velint servis Dei minime nocere prævalebunt. Gravem tamen manum B. Rictrudis, maxime Patroni (qui et Advocati) nec non et villici Marceniensis Ecclesiæ, sicut multi attestantur, persensere; nec immerito. Jus enim exigebat, ut qui erga Dei famulam audaciori deliquerant præsumptione, sors gravior redundaret in eorum capita punientis seu vindicantis pœnæ.

etiam in S. Rictrude patuit: *severe se ulciscente* Psalm 5, 7 *de injustis Advocatis et villicis monasterii,*

44 Unde aiunt perversum morem cujusdam male patrocinantis, miram et a seculis inauditam vindicis Domini sententiam attigisse; atque inevitabili persecutione animalium, a pluribus suæ quantitatis pedibus denominatorum, in ipsis etiam et pœne ferventibus

quorum unus a pediculis corrosus periit

A ventibus balneis, ad enecandum infandum examen de industria excogitatis et præparatis, singulis e membris scaturientium, quemdam Albricum consumptum atque præfocatum misere expirasse. Quoties vero domestici ejus, et maxime fragilior sexus, hujuscemodi minutias repullulantes vermium eraderent de carnibus ejus, veluti Alcmenidis manu perscrutante divortia succrescentis hydræ, ex superfluo supersedi demonstrare. Nec tamen prædecessoris suis miserandis casibus aut conditionibus perterritus est, ut debuit, succedentis officii Fulbertus successor indignus : qui et ipse prava judiciorum injustorum vestigia tenuit ; dirus exactor, plebiscita cum indignatione et amaritudine et ira pertractavit; patriis legibus abutens, crumenæ potius quam causæ, cupiditati magis quam correptioni consulens, quæ justa erant injuste disceptavit ; non tam juvenum consilio, velut Roboam, quam suo illectus, populum Dei scorpionibus flagellavit. Verum Auctor rerum, Judex omnium, qui judicat orbem terræ in æquitate, non est diu passus Patronum judiciaria virga sua iniquum furorem suum exercere, qua plebis Israeliticæ, mandatis suis non obtemperantis, B placabili tamen ultione volebat errata corrigere. Fracta enim cervice, dum cursu circumvolitaret quadrupedante, idem miserandus Fulbertus luit pœnas acerbas miserabili vicissitudine seu redditione apud summum Judicem pœnalis atque inevitabilis pœnæ, parva aut nulla seraque deliberatione confessionis vel pœnitentiæ.

alius plebem opprimens,

fracta cervice expirat :

45 Operæ pretium est etiam duorum ejusdem generis, alterius subitaneam, improvisam et insperatam interfectionem, alterius gravem atque importunam egestatem inserere, ut posteri eorum discant, B. Rictrudem suos affligi haud leviter ferre. Dodo Judex iniquus, nimis crudelis et austerus iis quibus patrocinari debebat, injustis quæstionibus affligens subditos et clamoribus, quadam die, obstinata mente, quod nulli subditorum vellet parcere, causis nimis turbulentus agendis resedit, causas excogitatas multiplicavit, plura falsa paucioribus veris permiscuit. Et quid plura? Plus equidem a superioribus diebus, increpationibus, invectionibus, datis insuper vadibus, miseros afflixit. Postquam autem visum est ei, satis causarum complexionibus consedisse ; indignans animo, quod protelatione exequendæ justitiæ plurima et malitiose excogitata desereret, equum evectum ascendit, phalerato supinus ac superbus C resedit, viamque reversurus ad sua, usque ad mediam fere proximam silvam, arripuit. Et ecce a tergo vindicta Domini, virga furoris, virga utique plagæ insanabilis, quæ eum insequens velociter, graviter, atque atrociter percussit. Miles namque strenuus nomine Guntardus, nimium quem effert usque hodie gaudens novitate vulgus, celeriter admisso post eum equo transeuntem insecutus, quasi deferens Landastensis Amalrici mandatum, tam sui quam illius Domini, ad colloquium ejusdem evocavit ; eumdemque Dodonem, licet invitum, licet nolentem, retrocedere efferata voce coegit. Cumque ex improviso revocatus, ora equi frænis alternatis castigaret, atque calcaribus ad properandum retrogrado itinere terga quadrupedis perurgeret : Guntardus properantem increpitans, cur non magis properaret, dorsa properantis gravi vulnere illiso graviter cecidit primo ictu, nec secundo apposito spiritum ejus in auras extrusit ; sicque Dei inimicum et B. Rictrudis clientelæ adversarium funditus extinxit. Tum vero cerneres viros ac mulieres, parvulos ac senes, e caveis exilire, complosas manus ad cœlum ferre, justi Judicis acceleratum judicium et B. Rictrudis insigne factum collaudare, venerari et magnificare ; nec non et mamillas, quas suxerat

tertius eidem similis

fraudulenter confoditur ;

cum lacte qui eum peremerat, efferre ac benedicere ; D cum cantibus, choreis, obviis itineribus revertenti, transeunti, alludenti, gratulabundos exire ; xenia, obsequia, hospitia Guntardo offerre.

AUCT. WALBERTO EX MS.

46 De impudentia vero et calamitate notabili alterius, quem identidem proposuimus, Phamredi scilicet cognominati, brevis et evidens discussio, [erit] divitum, ne eadem incidant neve idem patiantur, cauta circumspectio. Quem illius ævi successoris veris astipulantur assertionibus, de annuis successibus, de Regiis sumptibus, de mutatoriis duplicibus, ad tantam inopiam devenisse, ut etiam de vita quibuscumque cibariis sustentanda desperaret, et usque fere ad siliquas porcorum cupiendas descenderet ; de loco etiam ad locum villarum, municipiorum, urbium arenas discurrendo conculcaret, conculcando discurreret ; venales merces quaslibet collotenus sustinendas deferre nec indignaretur; nec parvi, sed potius magni duceret jejuno stomacho, raro vulgaria contemnenti imo magis ab Esau desiderii edulio tabescenti, vilibus impensis seu mercimoniis succurrere. Quicumque vero prioris notitiæ obvii eum habebant, priorem fortunam, priorem potentiam, modo serio, modo illudendo ei improperabant, et miracula B. Rictrudis præteriti temporis, respectu hujus tam evidentis, quasi pro nihilo ducebant. Unde sæpe et addebant; B. Rictrudis, ludus fortunæ in manibus tuis : paveant inimici tui, ne forte nimis irascaris, et ocius resipiscant.

quartus a summis opibus

ad maximam egestatem devolvitur. E

47 De villicis vero certa et præfixa est sententia, frequenter multa calamitate, multo cruciatu, miseraque mulctatos morte, male ab hac vita atque miserabiliter exisse. Sed dum succincte male villicata male villicantium incuria enitimur annotare, ingerit se memoriæ tristis exitus Guillelmi Goyensis villici, ab hujus mundi, ne dicam ab incolatus sui cœnulenta voragine. Hic nempe Guillelmus, in primævo flore juventutis non solis contentus militaribus stipendiis, dirigebat animum, velut arcum intentum, solicitudini paternæ successionis vel regendæ familiæ, vice patris seu defuncti fratris jam sese respicientis ; in quo, præter affectum filii ad regendam matrem vel conservandam, vigebat affectus maritalis ; felix, si æque fovisset jura B. Rictrudis, sicut fovebat, quæ erant, etsi pleraque usurpata vel pervasa, carnalis matris. Verum hic aliquando, Lucifero faciem, officium, denominationem, sed non essentiam alterante, nondum tamen rubore auroræ in pallorem diei demutato apparente, necdum vicino F Geminorum signo Cancro seu solstitio terras exurente ; hic, inquam, Guillelmus propinquo tempore messionis, industriam gerens, ut præfatum est, paternæ solicitudinis, et tanto magis instans immaturitati conservandæ frugis ; dum adhuc indulgeret stratui matutinæ requietionis, incertum est utrum in somnis, an insomnis hauserit vocem, male præconantis jumentorum alienorum depastionem male ominatæ segetis. Quare torporem ignaviæ, qui maxime nescio quo pacto circa matutinum tempus solet pigros opprimere, impigros seu tardos obsidere, suis a temporibus excussit ; et de revisendis segetibus meditans (O mors ! qua proxima es homini, sed ignorat homo) et nihil mali affuturum suspicans, tergo quadrupedis insilivit : sumptaque hasta, non sua vel secunda ea die usus fortuna, campos exundantes novellis plantationibus solus cum solo equo adivit ; in sibilos gratos aurarum, lascivas comas pubescentium messium, turgentes inflexiones spicarum, arundineas atque invalidas hastas arborum validis impulsibus zephyrorum cedentium, non reversurus se immersit ; ad locum devenit, ubi latitantes et depascentes alienos equos segetes reperit.

Goyensis villicus, viduæ matris familiam regens,

summo mane excitatur

ad arcendos equos alienos a sua segete,

48 Quibus visis vehementer commotus et in iram succensus,

A succensus, sibi ipsi conquestus est, sibi jam nequaquam, quia nihil recepturo, seminasse. Quare post eos insequendos, effugandos, comprehendendos, et secum captos ducendos, vel sine dilatione interficiendos, emissarium celeriter admisit : sed præeuntes, vitæ simul et pedibus consulentes, ream suam præsentiam cupienti et jam de pœnis pertractanti absentabant. Unum tamen, unum restantem, et contra minas ejus cursim spicarum summitates vellicantem consequi celerius existimavit; et quia animo cupienti nihil satis festinatur, se vel ad modicum delusum nec consecutum lascivientem pullum, immanissime doluit. Super quem tamen cautius sese agentem hastam suam obliquatam projecit, putans eum confodere ac sic retinere. Sed proh dolor! res multo aliter, ac ratus erat, processit. Nam hasta terræ infixa, et hinc acclini ferro superiori, hinc cuspide posteriori solo retenta, miserabilem mortem oppetiit et eodem impetu, quo ferro pedibus accincto cursum sonipedi incusserat, hastam e manibus elapsam male recepit. Pluribus etenim causis concurrentibus, hinc equo, acie chalybis penetrante costas exulcerante; hinc milite, de concordia equi et fræni B desperante atque extra se rapto; lignum ferro præfixum vitalibus crudeliter admisit, cordis secreta concussit, ilia perforavit. Et quid amplius? Quo incursu atque impetu hasta cordis sinus penetravit, eo torrens cruoris, ab omnibus emissus fibris seu partibus corporis, telluris superficiem decoloravit et commaculavit; nec se tantum, sed et sui generis omnes subito dolore conturbavit : omnia denique confudit; seipsum homicidii reum fecit, juri seculari partim bene partim male vindictam abstulit, parentes insalutatos tristesque dereliquit; familiam, ad nutum ejus se dirigentem seque respicientem, desolatam fortunæ objecit atque exposuit; quinimmo annosam matrem, non tam filii necem quam mariti vicem altius ingemiscentem, captivavit. Igitur postquam exanimes artus vita deseruit, exangue corpus ab equo, priores in domino vires minime recognoscente, in terram corruit : equus liber et vagus segetes perarando, plagis laterum efferatus, fugam iniit; nec domum rediit e vestigio, ut saltem eo signo innotesceret, quid actum esset de onere solito ejus insidere tergo.

Auct. Walberto ex MS. eorumque unum percutere volens,

ipse ab hasta sua confoditur

49 Diu vero præstolantes aut dominum suumque patremfamilias reversurum cum equo, aut equum saltem vacuum a domino; ubi neutrius reditionem C videre, posuerunt diligentias, diviserunt turmas, lustraverunt semitas, nec jam indulgentes laboribus, opaco luco segetum occlusas pandebant domestici ejus vias. Perlustratis quibuslibet anfractibus ac deviis, tandem de partibus singulis monstruose cædis ad compita pervenere, ad locum scilicet doloris, mœroris et tristitiæ, ubi nefando attactu inimici accumbebat cum hastili corpus exanime. Sed eheu! quis dolor et luctus, quis mœror, clamor et planctus suorum, tam subitum, tam miserabile funus cernentium, super eum efferebatur? Ingeminabant lamenta, tundebant pugnis pectora, in facie lanians sæviebat ungula, crinis immeritus ac distractus deturpabat capita, clamor tristis ac resonans incutiebat æthera. Post miserandas lacrymas et emensas diu querimonias (quid enim aliud facerent?) non jam hominis, sed mortui hominis artus exangues, composita peltarum testudine sustulerunt; atque præeuntibus aliis, aliis subsequentibus, non paucis latera ambientibus, laribus saxeis, paucis diebus, ne dicam paucissimis horis, futurum hospitem induxerunt, atque reliqua parte diei ac nocte subsequenti excubias mœrentes continuaverunt.

et mortuus domum relatus a suis,

50 Ab ipsa tamen senili parente, jam fere præ dolore ad inferos canos deducente, præ aliis animæ filii consulente, ceteris agnatorum certantibus de D funerando more vulgari corpore, delata est sententia in commune, natum vel defunctum repræsentandum Rictrudi sanctissimæ, offensas profiteri, veniam promereri fidelium ore. Itaque postera die illucescente, rursus funereo cantu præcedente, nec nimus insequente, lugubri pompa etiam de latere properante, genitrice prima sandapilam corripiente, misericordem, auxiliatricem, interventricem celeriter et devote expetierunt; cunctis concordi voce depromentibus, S. Rictrudis propitia sis; miseris gemitibus, libitinam mediastinam funeris in sacra æde Marceniensi locaverunt. Peractis vero ibidem Missarum solenniis, atque debitis funeri sacris obsequiis cum religiosis Fratrum catervis pro consuetudine Ecclesiasticæ sanctionis factis, religiosum sepulturæ morem exegerunt; corpus quidem visceribus terræ conficiendum commendantes, diei magni judicii reservaverunt; animam vero Deo et Domino nostro et B. Rictrudi, oblata justitia, data atque impetrata venia, quantum fas erat, quantumque res in arcto posita sinebat, conciliaverunt. Proinde mutua consolatione relevati, orationibus Sanctorum communiti, fide atque spe corroborati, lætiores pro E rei eventu ad sua disposuerunt reverti. Jamque altera e medio decedente germanitate, pene obliti erant prioris adversantis fortunæ, prioris nimirum crudelitatis in majore natu fratre, nomine Guidone; quem noverant et doluerant multis cernentibus crudeliter oppetiisse; congredientem cum equite, graviter ab equo corruisse; mutato consessu, tergo prægravantis domini equum inopinate atque monstruose resiliisse; vitamque nimia casus gravedine, non tam domino, quam hosti præripuisse. Quem tamen nimium dolebant hujuscemodi ultima, quæ restat in finem, religiosa consolatione funeris caruisse. His et hujusmodi aiunt B. Rictrudem, inimicorum suorum de injuriis, si eam offendentes in obstinatia permanserint nec aliquando resipuerint, se imo servos Domini et suos ulcisci.

Marchianis a matre veniam et impetrante, sepelitur;

fratre felicior, qui sepultura caruit.

51 Nec debet excidere a memoria Stephani Saliacensis villici obstinatia seu importuna malitia, quem mediator fortis, obtentu B. Rictrudis, tam patenter repressit a sua pravitate vel insania. Liberis quippe fundis ipsius violentias inferebat, tusores in areæ tritura contumeliis afficiebat, metentes atque manipulos colligentes in campo opprobriis lacerabat, emundantes novales in herba confundebat, et F ab incepto opere dejiciebat. Cui, judicio Dei repentinus, sicut credimus, supervenit interitus; dum vellet vi retorquere ad se Saliacensis pagi prædam, ab ingruentibus violenter direptam hostibus. Felix et ipse postmodum, si in corde conservasset e cœlo descendens proverbium, Scito videlicet teipsum; si etiam testimonium perhibuisset convillicorum, quod testificabatur felices fore, quicumque non forent transgressores liberalium Sanctæ Rictrudis bonorum, prædiorum, redituum, et reliquorum ad usus Fratrum necessariorum. Idcirco vero tantopere astruebant debere fidem servari B. Rictrudi, ne eis contingeret, quemadmodum etiam cuidam pagano, cognomento recto vel proprie vocabulo Ingebrando nuncupato, strenuo militi, cujus minas, cujus resupinam cervicem, cujus gladios quadraginta numero in deliberatione propositos, benignus dispensator Dominus velut in vomeres et falces conflavit; nec eos Capitulo Fratrum, sicut minatus fuerat, interesse permisit. Qui dum fieri hostis alterius voluit, seipsum inimico suggerente hostem elegit, hostilem manum propria rimatus viscera in se vertit. Posterius enim lignum, vicarium ferri usum sibi vindicavit; fusisque intestinis, bella, ut ita dicam, plusquam civilia miserabiliter atque horribiliter peregit: sicque

Villicus Saliacensis, colonis S. Rictrudis molestus

ab hostibus occiditur,

alius hostem sequens suo ferro incumbit.

A sicque constituit ei Dominus terminum vitæ quem non potuit, superbiæ minoratus a spiritu, præterire.

CAPUT II.

Alia monasterio injuriosorum exemplaris punitio.

Ahicurtensis villicus, ultimas trituræ paleas sibi vindicans,

Res hortari videtur, haud indiscussum præterire commissa cujusdam Iberti, licet præpostero ordine, olim villicantis in villa B. Rictrudis, a frequenti cultura, ut puto, Ahicurtis nuncupata, sub Marceniensi tunc temporis Fulchardo Abbate. Ipse siquidem Ibertus affirmabat omnimodis, paterna successione in jus suum debere cedere ultimas paleas, quas nos possumus vulgariter nuncupare straminis nomine, in tritura areæ cujuscumque annonæ vel sementis triturandæ in area Rictrudis sanctissimæ. Eo itaque obstinatius affirmante rem penitus sic se habere, non desistebat plurima incommoda inferre, clientes prohibentes atque resistentes contumeliis afficere, obloquentibus et contradicentibus, minas, injurias, violentias inferre, illatas jugiter multipli-
B care. Interim tamen conquerebatur de Abbate, quod erga se injuste ageret, quod secum justitiam exequi nollet; quod nullam saltem diem justitiæ discutiendæ, ponendo lites, constitueret, quam etiam ante suos constabiliret: postremo recte judicare secum cum suis diffugeret; nec illud quod Psalmista concinit, Si vere utique justitiam loquimini, recte judicate filii hominum, malo more sibi inolito observaret.

Psalm. 57, 2

53 Abbas demum coactus tum rerum familiarium jactura, tum assidua impudentis hominis querimonia, tum maxime immensa verecundia, quia ferebatur sponte detineri in injustitia; diem discussionis utriusque partis, fruitus consultu suorum, constituit: ad discutiendum accessit, plures e suis pro eo convincendo seu compescendo evocavit. Porro multa cavillatione ex utraque parte peracta, altero miro modo in sua permanente pervicacia, altero moderate deflectente juris a se discrimina; prædictus vir sacramentum obtulit: quod concessum, non tam pro justitia, quam pro ejus refrænanda injusta controversia seu vesania (neque enim putabatur in id usque audere, ne forte pejeraret) cum tertia manu suorum, ut dicitur, perjurium perfecit, nec perjurii
C ultionem Domini vel B. Rictrudis subsecuturam pertimuit. Sed, o homuncio, quid gaudes ad ruinam? Scriptum quippe est, Ante ruinam exaltatur cor. Gratulabatur equidem nimium Abbatem Sanctæ Rictrudis se convicisse, spolia ejus imo Marceniensis ecclesiæ diripuisse, causam suam in causam illius prævaluisse; adscribens probitati non improbitati suæ, victrices velut aquilas, trophæo adepto, laribus suis retulisse.

eaque de causa in judicio pejerans,

Prov. 16, 18

54 Sed inepta lætitia paucorum dierum numero expletur. Occupat namque eum subito formido et pavor, tremor concutit ossa, ægritudo et dissolutio irruit super eum, decubat lecto. Et ecce amicorum multitudo monet ut confiteatur, pœniteat, communicet, et lamentetur quæ commiserat in B. Rictrudem; reddat quantocius quæ injuste usurpaverat, ne suus heres cum peccato ea possideat, neve cum peccato ab hac vita exeat. Dum vero talia prosequerentur et persisterent, sed nihil proficerent; ecce derepente a maligno spiritu correptus graviter urgebatur, amisso sensu vehementer torquebatur, expers sensus crudeliter vexabatur, in lecto spumans huc atque illuc volutabatur; nec jam cujuslibet affabilitati blandienti vel sævienti recte sed inversa verba loquebatur. Lugebat familia, lugebat conveniens

ex morbo lapsus in amentiam

D parentela, magis de crudeli ejus vexatione, quam de morte propinqua. Sic, non tamen persistens in pœnitentiæ luctu, ante mortem caruit sensu, ratione, et intellectu; et, quod majus est, sed nefas dictu, Dominici Corporis vel Sanguinis salubri haustu vel esu. Omnes fere qui aderant, ultionem Domini et B. Rictrudis conclamabant; atque de priori ac spirituali amentia, qua prius B. Rictrudem infestaverat, ad hunc effectum corporalis dementiæ devenisse illum asserebant.

Auct. Walberto ex MS. inexpiatus moritur:

55 Nec minori pœna, licet diversa, qui fuit socius perjurii in causa, Alewinus videlicet de Sandemuntensi villa, ab hoc seculo evasit; idem indocte et nimis tarde, quæ in Dei famulam B. Rictrudem injuste egerat, planxit. Veniens enim ad extrema, linguam suam non tam in udo, quam in flamma sensit esse; neque styllam lymphæ minutissimæ, quam dives in pœna gehennalis Ethnæ petiit sibi infundi, porrecta, cujus noluit misereri digiti extremitate, a B. Rictrude meruit obtinere. Unde admonitus de his quæ consueverat Mater Ecclesia, in ultimis maxime, filiis exhibere, parum consuluit animæ suæ, parum aut nihil potuit arenti mederi linguæ. Egenus tandem et pauper, juxta Isaiam, quærebat aquas, sed non erant, lingua exardescente. Sic illi duo, auctor mali E
et socius perjurii, misera morte addicti, ab hac vita (non parvum posteris documentum seu monimentum) decessere. Ne vere cuilibet, undelibet, ad quælibet pœnaliter contingat pejerare, Dominus in Evangelio (concinente postmodum canonico Epistolæ Jacobi Apostoli eloquio) in simplici nec fallaci propositione seu proposito, negativa vel substantivi verbi particula, nos coarguit et admonet, aut simpliciter affirmare, aut simpliciter negare: Quod autem his abundantius est, a malo est, inquit idem Dominus noster; et attestante Jacobo sub judicium decidit.

uti et perjurii socius unus:

Matth. 5, 37

Jac. 5, 12.

56 Tertius vero ejusdem commissi sive perjurii comes ascitus, Goiensis videlicet villicus, simili vocabulo non dissimili maledicto Alewinus, non post multos hos dies in novissimis positus, miserrimo et ipse cruciatu cœpit cruciari, inaudito pœnarum genere torreri, horrendo atque monstruoso ulcere utramque faciem deformis fœdari. Os namque atque robur oris ejus retro actum est; os quasi cancere irrepente, senum veracium teste relatione, de loco suo derepente motum est; et usque ad sinciput ipsum ferme, confusa atque indiscreta faciei superficie, contractum. Nec jam fas erat contueri, utpote indiscreta, labia, nares, atque oculos, nec non maxil- F
larum confinia. Merito igitur formæ perdidit speciem vultusque decorem, qui vafer et nimis acer in fallaci causa nec Deum reverebatur nec hominem, præsertim B. Rictrudis ministrum et Abbatem. Inde tamen pius Judex justus, fortis et patiens, minime quantum merentur homines per singulos dies irascens, feliciter sibi parcere videbatur, quod a planta pedis usque ad verticem cutis ejus non distrahebatur; non ut meritum (sicut et Sancti Jobi) ullum augeretur, sed ut rubigo contracta falsiloqnii de causidico jam inutili detracta, saluti in interiore homine reformando consumeretur. Et quid plura? Jam horribilis, jam gravis etiam ad videndum plectebatur atrociter, quod sic stulte deviando contra B. Rictrudem abierat in consilium malignantium, stultius persliterat in semita indirecta peccantium, de re B. Rictrudis certa quasi incerta stultissime, B. Rictrude causam pro suis agente, resederat in sede contradictionis pestilentium. Et quis jam cum eo ageret de salute animæ cui deerat organum sive plectrum linguæ? Pars tamen amicorum innuebat ei, quæ competentia erant saluti. At ille immobilis et fere insensibilis sustinebat ultricem manum B. Rictrudis. Pro miserrimam

alter vero oris distorsione punitus,

perit ipse æque impœnitens:

A serrimam hominis conditionem! Timeant vehementius futuram discussionem, qui et hic male agendo florent, et nullam sortiuntur in hujusmodi pœnam temporalem. Hæc enim præfigurans summus Rector pie flendo infit Hierosolymitanæ urbi, Et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi. Non immerito itaque horrendo fine exuit hominem, qui sicut dictum est, sine respectu justitiæ, vel subsequentis vindictæ, falsum testimonium tulit adversus beatam Dei famulam, rerumque ejus insuetam distractionem.

[illegible] — *Luc. 19, 42*

Item ejusdem gener et heres,

57 Neque tamen sic cessavit plaga, imo redundavit ad proximum heredem, dico autem Thomam cognomine Bigotum, qui filiam Iberti supradicti Haicurtensis villici (ut remur) in uxorem suam duxerat, et conjuge mediatrice fœdus generi cum socero in eodem affectu devinxerat. Sed hic forsan ductus correctiori vitæ exemplo patrum prava noluerit sequi vestigia; neque more priorum cupiditate illectus possessionum, B. Rictrudis detraxit beneficia; nec reversus ad controversiam, fugitivam portionem substantiæ, quæ eum minus contingebat, retraxit ad se legum justarum per decreta, voluntati magis quam justitiæ subjecta, Pro dolor! Verum B enimvero (ut præmisit in artis Grammaticem procemio Didascalus orbi notus universo, Quanto juniores, tanto præsertim sub lingua melle veneno illito perspicaciores: utque ait Flaccus, Nequam progenies successioni natos tulit nequiores) quæ sibi relata fuerant ex affinitate conjugis, astutia serpentis curabat atque satagebat ampliare ex his quæ non erant sui juris, de justis scilicet nec non et liberis fundis, usque ad ipsam ventilationem seu triturationem, quæ fiebat in tempore suo in area beatissimæ Rictrudis. Verum hæc nec diu, nec impune.

qui in amentia obiit, — *Psalm. 48, c. 13, 21*

Namque in flore juventutis immatura morte præventus, sed et ante mortem quinque sensuum dote privatus, utque cum Psalmista agam, cum in honore esset non intellexit, imo intelligere noluit erga B. Rictrudem quos habuerat excessus; indulgentia, confessione, pœnitentia caruit; neque Deum neque Sanctos ejus recognovit; Viaticum salubre minime expetiit, memoriam bonorum seu humanæ conditionis amisit, idem identidem tandem ad insaniam devenit, cum qua continuata quæ sua videbantur esse reliquit; qua nimium obstrepente, convillicorum in multis erga Sanctam Dei obstinatas mentes vel perterruit vel perterrere potuit.

aliis ad exemplum

Et quidem eo sublato, et sicut deficit fumus deficiente atque exinanito, C inerant vultus Angelici, et territi timentesque sibi ad tempus purgabantur, sed in tempore tentationis, ut canes ad vomitum, vel sicut sues lotæ ad luti volutabrum, ad pristinos atque perversos mores revertebantur; et quæ patres eorum injuste tenuerant, et cum fraude usurpaverant, ipsi injustius atque inhonestius, et sicut violenter ita et fraudulenter, insequebantur. Sed beata Vidua, pullo velamine sacrum caput super nivem dealbata, nulli et uni viro juncta, nulli et soli heredi parca, nulli et multæ filiorum collectioni provida atque humana, beata, inquam Rictrudis, dilecta Dei et humilis famula, non sinebat fieri in direptionem, quæ Deo obtulerat in viduitate sacra, ob sui servorumque Dei justificationem.

Idem patitur œconomus infidelis.

58 Quid autem referam de quodam Amalrico, Marceniensis ambitus œconomo sive villico? cujus extremus finis de translato villicationis suæ satis indicavit negotio, quam infideliter B. Rictrudi servivit, circa pusillum gregem suum recte judicando, aut sua sive in nemoribus, sive in aquis seu in terris, aut potius distributionem seu mansionum funiculis, conservando. De quo propinqui sui Deo servientes et religiosi asserebant, circa metam extremæ horæ, vix Deum factorem suum et omnium agnovisse, vix se quidquam habentem adversus D aliquem cognovisse, vix confessioni vel pœnitentiæ salubriter indulsisse, vix denique Jacobi Apostoli de inunctione sive de inductione Presbyterorum super infirmos sententiæ acquievisse. Jac. 5, 17 Et cum admoneretur de transacta malorum suorum perpetratione, de quærenda venia dumtaxat in stadio præsentis vitæ, de nulla aut non fructifera juxta Psalmistam Psalm. 6, 6 infernali pœnitentia vel confessione, et nequaquam illic secutura delictorum suorum remissione; aniles quasdam fabulas vel nænias inchoabat disserere; imo hac illacque cervice reflexa, cum quadam gente Æthiopum subito visa se occupatum mussabat et quasdam ratiunculas conserere. Cumque etiam redargueretur cur signaculum salutiferi ligni fronti suæ negligeret imprimere, subridendo aut deridendo caput agitare, et (quod magis erat absonum) in faciem sanctæ Crucis sibi assistentis, spumeas salivas ab ore defluentes more cerriti minutatim jactitare. Sed nec in articulo lucis penultimæ inducias expetiit vel usque mane, quemadmodum infelix ille de Valeria provincia Chrysaorius nomine, qui hodieque verbis B. Gregorii, inducias expetendo proclamat nato monacho: Maxime, propera, fidei tuæ me E participem fieri certa, nihil unquam tibi nocui, tu scis, vices recompensa.

Godefridus Sacrista,

59 Hujus equidem pater Godefridus, ori vulgi obloquentis notissimus, ne dicatur notabilis vel infamis, et B. Rictrudi contrarius extitit; qui de more non tamen veteri Sacerdotis Zachariæ, in ordine cujuscumque vicis suæ, institutis parochiæ satis decenti schemate primo deservivit. Verumtamen provectæ ætatis, affectu intermisso editæ prolis, sub Abbate Richardo venerabili et simplici viro fruitus est, non ad succurrendum, nec ad permanendum, vestibus illius religionis. Diu tamen in monasterio conversatus est, res monasterii inter manus habuit; sed (ut astruebant de sua etiam prosapia concreti et B. Rictrudis alumni) magis propriæ, quam Fratrum voluntati vel utilitati servivit.

per quem distractus thesaurus ecclesiæ,

Sed et de thesauris ecclesiæ non adeo juste eidem Abbati venerandæ memoriæ Richardo, sicut beatus Laurentius obauvidit Sixto Romanæ urbis sanctissimo Episcopo. Et quid refert iterum nota publicare? [Distraxit enim] miri operis cælaturam in auro et argento decentissime compositam, in sollenniis sollennizantes exhilarantem; tabulam altari Apostolorum Principis appositam; textus aureos ternos, scilicet Evangeliorum Codices, Sanctæ Trinitatis insigne præferen- F tes, aurea serie superficiem ejusdem altaris decorantes; virgas superni Aaron quæ frondueraut, non tamen amygdala, sed fulvi metalli gemmarumque pretiosa germina, binario sui vim binarii de dilectione Dei et proximi præsignantes, in modum pastoralium a summis reflexas, et altari ad decorem domus Dei præfixas; monilia quoque miræ magnitudinis, quæ dicebantur Sanctæ Rictrudis, referta Sanctorum reliquiis, mire in obrizo auro fabrefacta, laquearibus solenniter suspensa, aut potius medio in aere, conto mediante, ad illuminationem ejus quæ præsens aderat solennitatis librata; præterea maximi ponderis argenteum thuribulum, in quo jubilando in Sanctorum Sancta summo Sacerdoti festive cremabantur thura.

ipsæque Sanctarum lipsanothecæ nudatæ,

60 Vox itaque Sponsæ Christi tristis, et facies denigrata [erat ejus, quæ] onusta prius incedens auro nec non supellectili varia, in cappis, in casulis et palliis, in albis dalmaticis, tapetibus, sed et amictibus festivis confinia occipitium decenter protegentibus. Et hæc diversicoloria [erant] ejusdemque coloris, ac pleraque auriphrygiata. Verum B. Rictrudis et minora et maxima, et tam extrinseca quam et intrinseca detrimenta, usque ad ipsa etiam librorum

A librorum firmamenta aurea vel argentea toleravit; donec ventum est ad spolia detrahenda seu decrustanda [tegmina] lipsani utriusque, sui, [quod erat] primi et purissimi argenti; et filiæ suæ sacræ virginis Eusebiæ, plani, sed mira incisura et sculptura fabricati, politi et honeste compositi. Hæc enim Domina nostra, ut plures testificantur, minime tulit, utque postea rei effectus demonstravit. Tunc namque cœpit a rectis semitis declinari, tunc cœpit in reprobum sensum duci, tunc cœpit meditari vel excogitare, quæ non conveniebant Monacho vel Sacerdoti. Verum enimvero objicientibus nobis ejus facinoris turpem excessum, solemus opponere econtra justissimi atque sanctissimi David grave commissum, sapientissimi Salomonis culturam idolorum, nec minus fortissimi Sampsonis deciso crine, resoluto problemate, cor emollitum. Nam eorum corda subversa sunt per mulierum nefanda blandimenta. Sed tamen misericordia Dei, licet in alienis posito, non defuit. Evocatis enim ad se quibusdam religiosis viris, monachi schema in ultimis resumpsit, et ab iisdem, visceribus matris terræ commendatus, quæ contra beatam Rictrudem commisit, lamentando deplanxit. Quoniam vero, ut ait Scenicus, B Vicissitudo est omnium rerum, fratres pro fratre debemus orare; ne Deus noster velit in eum districtius decernere. Veneremur igitur B. Rictrudem, timeamus eam offendere.

dimisso habitu redit ad seculum:

in morte tamen resipiscit

61 Prope est pagus, alnorum a copia, ut aiunt, denominatus, lympharum, amnium, fontium ubertate circumfluus; nemorum, fruticum, veprium densitate inclusus; intus tamen campis, pratis, hortis satis amœne virentibus. Sed quis inibi vel opinaretur Martem gerere gladium? Non tamen ore gladii, sed minutissimo puncto teli rem gessit, quando per manum cujusdam inhabitantium ejusdem loculi villicum, nomine Rotbertum Gotfridi Hammaticensis et monachi Marceniensis consanguineum, interfecit. Illum vero qui sibi lethale vulnus intulit, in silva cædentem ligna injuste invenit. Pro ablata vero securi, cum lignis et navi, cœpit altercatio inter eos nasci, sicque a quo non sperabat, debitum Adæ persolvit. Idem vero villicus ante villicationem suam, curtis ut ita dicam assecla, curiam S. Rictrudis diutissime observaverat; demum expertus est, si quid forte commisit vel hic vel ibi, quod S. Rictrudi displicuerat.

Alterius cujusdam mors infelix.

C

CAPUT IV.

Hilvini Marchianensis tyranni punitio: auxilium periclitantibus in Anglia præstitum.

Ut autem de ceteris sanctæ Matris Ecclesiæ inimicis reticeamus; de quodam tyranno Marceniensi Hiluino vocitato videamus, et quid miraculi Deus, exauditor pius in tribulationibus, piæ querelæ B. Rictrudis benignam aurem inclinans, peregerit, ad memoriam revocemus. In eodem namque pago, nimis prope Fratrum cœnobio, quasi castro firmissimo et tutissimo, utpote ceu murali ambitu circumdantis aquæ septo, morabatur; et ponte navigii ad hoc præparato alveum deflui amnis transmeans, prædas, cædes, rapinas circumquaque peragebat: inde vero rediens malignas seu nefandas copias commilitonibus suis, imo tyrannidis insolentis junctis complicibus, dividebat; de reliqua vero portione, quæ eum contingebat, cum eisdem jucunde, sed abusive et nefarie victitabat. Relictis vero fœdis atque nefandis per multa terrarum spatia vestigiis, eo vecordiæ res processit, ut ecclesiastico juri servorumque Dei concessæ liberalitati fidem non servaret; sed et in B. Rictrudis liberam possessionem manum injicere præsumeret, neque Goiensis D villulæ, a gaudio ut remur denominatæ, spoliis parceret. Prædam itaque ab ipsa Goio sublatam, Marceniarum vicis invexit, et partem cujus cum militibus suis pro more suo divisit, reliquam quotidianis obsoniis necessariam inquilinis suis reservandam deputavit. Beatæ interim Rictrudis plebeculæ miserabilis planctus et ululatus in viciniis illis audiebatur, partim captivos abductos, partim rerum, partim pecorum prædam aut spolia congemiscentis ac exigentis; sed de damni miseranda sorte eam nemo consolabatur. Ipse tamen tyrannus adest accersitus Abbati et Fratribus: sed in causa et responsis ejus poterat conjici ac denotari, qualis mens futura erat præmeditatis precibus.

Hilvinus tyrannus Marchianensis,

al. ct. Walberto ex ms Goyensem villam deprædatus,

63 Abbas autem tunc temporis, nomine Richardus, Frater Domini Adelardi Cameracensis Archidiaconi, postea monachi Aquicinctensis, nec multo post Abbatis (sed brevis proh dolor! interstitii temporis) ejusdem cœnobii Marceniensis; cujus successor extitit Abbas Fulchardus, monachus Hasnoniensis; quem pro ejus indigna, irrationabili, injusta et indiscreta, ut aiunt, villicatione, itinerantem atque supplicationes S. Ægidii *a* expetentem, in alienis finibus, sub aliis sideribus defungi pro voluntate sua disposuit Dominus: Abbas, inquam, E Richardus, et qui sub eo erant Fratres, cum tyranno multa de injusta, inusitata atque inaudita rerum distractione; de libertare, liberalitate, de sanctitate, et B. Rictrudis futura solitaque ultione; de ejusdem etiam in eadem B. Rictrudis Marceniensi villa, licet ingrata, licet violenta, tamen sui receptione, diu suppliciterque egerunt; sed nil misericordiæ, nil consolationis ab eo impetrare potuerunt. Sed neque clementiæ lex erat in lingua ejus. Quid ergo? Dolebat Abbas, dolebat Congregatio ejus. Sed quid agerent? Vindictam expeterent? Sed a quo? Sub nullius fere redigebatur potestate. Sed de quo? Cujus male gesta si alter Maro designaret, quæ Bibliotheca caperet? Quid enim refert nosse misera spectacula captivorum, dira vincula compeditorum, immensa pondera catenarum, cipporum crurifragium? Præterea perfusionem hiemalem congelati, amnis ardorem intolerabilem cremii concrematæ pinguedinis; miseros tangi (secundum illud Flacci) triumviralibus flagellis usque ad fastidium præconis? Imo defatiscentes artus longo pædore carcerum, jubente, inspectante, nec compatiente tyranno, torqueri usque ad effusionem sanguinis? Si quando vero, F velut secundus Pharao, infestantis auræ instabili qualitate vesaniam suam cohibente, cum curribus et equitibus non ingrediebatur mare sanguineum, id est, tumultum bellicum rapinarum, cædium atque prædarum; vacabat de tota industria seu vigilantia spectaculis ferarum, ursorum scilicet, equorum, taurorum, levi materia colligata, novum genus pœnæ, truci incendio sese agitantibus, ostentantium. Jam equidem de raritate atque taciturnitate ignotæ villæ, fere inaccessæ, nec adeo a popularibus frequentatæ, utpote tam nemoris quam inundantia circumflui amnis inclusæ, videbatur effecisse frequentiam atque inquietudinem clamosi municipii vel urbis populosæ.

ideoque a Richardo Abbate,

a

contra crudelissimum hominem aliam ultionem non habente,

64 Verum post hæc quam justitiam ab homine iniquo, scelesto, atque doloso tam Abbas quam Fratres exigerent? Prorsus nullam. Quid deinde? Remansit impunitum? Nullo modo. Sed quid? Quoniam ergo ab homine de homine nullam expectabant justitiam, Dei ulterius justitiam expetere non distulerunt. Vindictam cœlitus requirentes, ad aures Domini Sabaoth clamores non inefficaces emiserunt; tactisque fortiter signis, quem non poterant humanis, supernis vinculis, vinculis scilicet consueti anathematis, astrinxerunt.

excommunicatus;

A astrinxerunt. Sed, heu! misera conditio! imo insignis atque juste disponentis seu judicantis Domini operatio, et B. Rictrudis digna consecuta ultio! Revoluto enim anni circulo, eadem Kalenda, eadem die, eadem fere hora, qua pro excommunicationis pœna [pulsata fuerant monasterii signa] versa vice, terna repetitione, pro ejus anima, corporis ab ergastulo longe exulante seque absentante, diro cruciatu vulneris ad cor redeunte, in confinio dextri lateris fixi et inguinis vitalia penetrante, [eadem] signa terribili classico insonuere. Cujus rei eventum innumeræ plebes confluentes, in immensum miraculum reputabant; diemque et horam denotantes, atque admirantes, laudes Dei acclamabant, virtutes Domini nostri et B. Rictrudis extollebant, serebant, conferebant, disserebant; et aliis serenda, conferenda, disserenda deferebant; postremo frequenti rumore mirabile dictu factum in ore versabant. A Fratribus tamen Marceniensibus nihil actum est de ejus sepultura: alibi translata est funeris insperati miserabilis sarcina; sed nihilominus delato funeri Hasnoniensia denegata sunt atria. Extra tamen Hasnoniensis limitem atrii vix parum quid cespitis, plurimo interventu suorum, tandem obtinuit. B

AUCT. WALBERTO EX MS ipso latæ sententiæ anniversario die,

misere perit;

65 Ille igitur tantus, ille, inquam, quem paulo ante fere non capiebat mundus, imo cui totus non sufficiebat orbis terrarum cultus, et concupiscentia ejus, quemque seculi totius fere plaga metuebat; paucis momentis, orbe volutus fortunæ instabilis, nusquam comparebat. Denique de caduca, transitoria, mortali pompa, de tota circumfusi mundani ambitus gloria; de illa, inquam, tota, quam solemus in mundana resculptam admirari mappa; cui tanta vigilantia, omni sagacitate et industria, infatigabili pene spiritu, artubus quiete denegata, quasi noctem vertens in diem, insudabat; parva pulveris congestio, modico terreni carceris antro incluso, jam sufficiebat. Unde non immerito obstupescentes, divinitas dicti illius Boetiani meminimus elogii: O doxa! doxa! nil aliud millibus hominum facta, nisi aurium inflatio magna! Utrum vero dissolutus ab anathematis nexibus postea fuerit, scientiæ relinquimus Altissimi. Nescimus tamen utrum purgatior Turno, mundanæ lucis reliquerit tenebras; cujus, secundum Maronem, vita cum gemitu fugit indignata sub umbras. Sed ne forte quis obviet, male gesta non debere retractari, imo devotas obsecrationes assidue pro commissis debere fieri, causæ sunt, ni fallor, non indecentes hujusmodi retractationi. Namque per C hoc partim majori Domini nostri Jesu Christi et B. Rictrudis inservimus glorificationi, partim frequentiori fidelium congruimus interventioni, nec non cautiori tam præsentium quam futurorum invigilamus correctioni. Scimus tamen quoniam B. Rictrudis, imo Dominus meritis B. Rictrudis prævidet, quod videt expedire suis copiis, sibi obligatis tantopere famulis.

publicum omnibus factus exemplum.

66 Quis autem hanc gloriosam Dominam putaret sanctissimis meritis maria transmeasse, ubi singularis et mirabilis Dominus, ad commendationem sanctissimæ ejus memoriæ, apud barbaricas Britannicasque insulas, miraculi quiddam insigne voluit ostendere? Scholaris enim quidam, ad tempus degens in Anglia, illuc tamen evagatus de ejusdem beatæ videlicet Rictrudis illustri schola, revertebatur a quadam urbe Angligenitarum, quæ vocatur *b* Baidia: quam adierat partim novitate ductus rerum, partim salubri fervore aquarum calidarum, per quosdam poros et hiatus terræ meantium, sulphureum odorem accedentibus de se prætendentium; quæ licet sint multis communia, dicuntur tamen balnea Regum. Sed in reversione, recenti grandine et nive de supernis quasi heri et nudiustertius affluente; albo gelu vestigia permiscente; denique corde hiemis, ut D dicitur, circa Natale Domini magis rigescente; in reversione, inquam, nescivit rectum callem cum armigero, licet Angligena, comite conservare. Intravit itaque paludes nimias, teterrimas, et profundissimas, terræ solum, crustata glacie super summum, simulantes: quas dum quadam vi saltem putavit permeabiles, infixus in limo profundi ingemuit, et exclamavit fore impermeabiles. Idem vero colore permutato, spiritu perturbato, jam de vita desperando, itineris exclamavit comes. Fallaces tamen viæ ex hoc magis erant, quia hinc solida humus, hinc fruteta rara latitabant, intra quæ lubrica vestigia mollitie fallente, leviter ad ima defluebant. Equi ter atque quater elapsi, atque in profundum relapsi, misere divaricabant crura, vix inflectentes intra obscœnas paludes genua: quæ non solum jam pertingebant usque ad ipsas phaleras, verum etiam usque ad colla cœnulentis fundis relabentium et capita; fere jam palpitantia includentes lumina, fere secum devolventes sessores, exanimes volentes eisdem ferre præsidia.

Quidam in Anglia per hiemem iter agentes

b

inter paludes deviant:

67 Videntes itaque, nimium deturpata vestimenta E prædicti itinerantes, mortis pericula non minus sibi quam equis imminentia; cogitaverunt et locuti sunt nequitiam, vehicula scilicet sua, id est animalia, usque ad mortem confovere paludem, se autem retrocedere, et quærere si quem forte reperirent viatorem, ne tantam cum ipsis equis pereuntibus incurrerent voraginem vel subversionem. Hæc autem eis cogitantibus sumptis iterum frænis, quasi compatiendo derelinquendis, unaque piis threnis seu querelis invocantibus nota multis præsidia B. Rictrudis, equorum ante ora eadem cœperunt fræna concutere, concutiendo quasi ad alterutrum conferre: Putasne erimus impotes voti, simul ac invocaverimus B. Rictrudem ad auxilium nostri? Eis ergo talia conferentibus, et ad singula de B. Rictrude quasi tardante conquerentibus; equi subito datis saltibus, retrogradis gradibus, inter paludes properaverunt discurrere, arenosa quæque obviantia disrumpere, mollia, lutosa, acsi solida, conculcare. Sicque tristitia versa est in gaudium: quæ adeo magna erat, non tam pro damno, quam pro pudore, si eis, quamquam illæsis, accidisset, pedites ad ea quæ incolebant Angliæ loca remeare. Igitur gratias Deo liberatori et B. Rictrudi piæ adjutrici in redeundo non cessabant referre, ab instanti morte eruti. Et F merito. Si enim paulo plus vel longius processissent, nusquam vel ipsi vel equi ultra comparuissent. Sed naufragantibus, licet procul amotis in regionibus, B. Rictrudis non defuit, ab ipsa tantopere sui ereptionem acclamantibus.

jamque de equis in cœno relinquendis cogitantes,

expediuntur a salebris invocata S. Rictrude,

68 Hæc autem pauca de pluribus B. Rictrudis miraculis interseruimus, quibus vacaremus plenius altricis Dominæ in laudibus, præsertim in die tantæ solennitatis seu sacræ depositionis ejus. Verum cujus liberalibus impensis sustentamur in terris, ipsius precibus et devotis suffragiis, cœlestibus cum ea dapibus, sine fastidio, sine anxietate, quandoque refici mereamur in cœlis; annuente Domino nostro Jesu Christo, quem collaudat in excelsis cum beatorum Angelorum et Sanctorum omnium adjuncta catervis. Hodie itaque beata Dei famula mundani maris evasit naufragia, nec rursus subeunda pericula felici depinxit tabula: hodie feliciter decantavit, Tua, Domine, quam dilectissima tabernacula! Hodie perenniter introivit, quæ toto animo concupivit, amœna Domini sui in atria: hodie denique septuaginta quatuor annorum sanctæ conversationis decursis spatiis, sicut ejus fertur plenius in gestis, induta stola immortalitatis, calcatis sentibus mundanæ sterilitatis, vernantium regionum albentia jugiter ac immarcescibilia

cujus natali honorando hæc a se scripta protestatur auctor.

A marcescibilia felici manu decerpsit lilia; jubente ac vocante Sponso immortali, quem elegit et assumpsit, postposita omni mortali pompa, haud deficientem, sed viventem ac regnantem in seculorum secula. Amen.

ANNOTATA.

a S. Ægidii *monasterium et oppidum in Gallia Narbonensi, longissime dissitum a Marchianis, ubi ipse Sanctus colitur* I *Septembris.*

b Baidia, Balnea Regum, *credo eam esse, quæ Latine scribentibus* Bathonia, *Anglis et Gallis* Baithe *nominatur, urbs Episcopalis sub Archiepiscopo Cantuariensi, ad Bathonium montem, inter Bristoliam et Glocestriam.*

PATROCINIUM

Marchianensi monasterio a Sancta exhibitum, et ab eodem Fr. Gualberto descriptum

Ex MS. ejusdem loci.

B

EPISTOLARE PROOEMIUM

Gerardo S. Trudonis Hasbaniensi monacho.

Secundum nomen singulari proprietate et univoca ratione denotato; secundum professionem vero, S. Trudonis de Clerico, in loco et tempore opportuno, monacho dilecto, grato et commendabili Gerardo, Frater Gualbertus Marceniensis, de monacho nomen saltem gerens in professione, salutes coæquandas guttis maris vel arenis, sive Deo soli cognito stellarum pari vel impari numero. Sicut Boetius super hypotheticos syllogismos præmisit, Omne bonum jucundius est, cum in commune deducitur. Bonum et jucundum, si et vobis, mihi videtur (non quantum ad stylum auctoris, sed relative) qualecumque bonum ad laudem et honorem Domini Dei nostri, et Beatæ Deoque dilectæ Rictrudis, si vobiscum in commune deducatur,.... quod pollicitus fueram me missurum vobis, dum apud Aquicinctum celebraretur anniversarium Dedicationis solenne.

Sequebatur prolixa excusatio operis, eo stylo scripti, ut oculos Gerardi subire non deberet, nisi ipse is esset, qui nosset cum quam exiguo otio scribendique apparatu sit compositum, possetque illud corrigere et expolire. C *Nihil illa ad rem vel historiam facit, sed neque ad notitiam Auctoris meliorem conferre potest quidquam. Itaque ejus nobis hic finis sit, ut ad ipsum contextum veniatur.*

CAPUT I.

Fr. Fulchardi gravis hernia, et miraculosa juxta corpus S. Rictrudis curatio.

Igitur ut cetera magnalia, in quibus habet operari summi Regis singularis omnipotentia, prætereundo veneremur; res Marceniensium, præ enormitate scelerum, diu laborantes, pium Dominum, per suffragia Sanctorum Marceniis quiescentium, diligenti consideratione respexisse attendamus; nec de ejus misericordia, qui prout vult, de profundo lacu erigit immersum, et de stercore vitiorum suscitat infimum, ulterius diffidamus; sed magis ac magis Conditori ac Reparatori nostro debitores, pro his et hujusmodi beneficiis suis, quæ nobis gratuito contulit, gratiarum actiones incessabiliter persolvere studeamus. Verum in primis consideremus divinæ gratiæ respectum circa quemdam Fratrem, nimia ægritudine invalidum, nomine Fulchardum; in priori monachorum conventu necdum ordine posito Laicum sub Abbate Fulchardo, et Conversum postea in ipso, ut ita dicam, religionis puncto, multæ devotionis, atque amantem in aliis, quod nondum in se poterat experiri, religionis novitiæ monachum, solicitum quidem ac devotum circa Fratrum advenientium et religiosorum obsequium, eadem devotione et solicitudine perseverante, quæ prius sibi soli fuerat, in assignandis atque asservandis rebus monasterii vel pignoribus Sanctorum.

Scripturus de restauratione monasterii *præmittit sanitatem collatam Fr. Fulchardo:*

D *AUCT. WALBER. EX MS.*

2 Hic itaque bonæ indolis juvenis, de quo intendimus, satis astutus in negotiis secularibus, nulla tamen dote, sed neque conjugis seu filiorum compede, mundanis concupiscentiis astrictus, matri et maxime in viduitate sua non solum filii, sed etiam mariti carissimi administrationem sedulam, non tam in matris quam in superni Patris gratiam, affectuosissime impendebat; omnes amores vel carnales voluptates, præter hoc quod mater intendebat, pro nihilo et velut stercora procul dubio reputans. Ergo abjecta fere omni mundanæ pompæ, et maxime carnalium fratrum causa, quorum immatura morte ultra humanum modum tabescebat, mundo non jam amicus, imo inimicus; soli Deo, sanctæ conversationis habitu, cum B. Benedicto placere satagebat. E Verumenimvero bonis ac fidelibus viris etiam in operibus justis tentationes non desunt, quibus vel conflentur vitia, si viriliter resistant, vel augmentum virtutum, si nihil est excoquendum, proficiant. Ceterum quibus cum Paulo crucifixus est mundus, tentari quidem possunt; sed a recto statu, si bene fixerint anchoram mentis, minime decidunt: licet pulsati, licet tentati, tentatori nequaquam cedunt, vel enerviter succumbunt. Tentatus est Job vir sanctissimus dirisque flagellatus verberibus, utpote ad horam, pro nullo fere commisso, petitionibus inimici concessus; sed licet saniem de membris eraderet in angustiis positus, nullatenus tamen ad hoc potuit compelli, ut unquam benignum Judicem corroderet, qui eum tradiderat satanæ manibus. Quid igitur mirum, si tentatus est non solum filius, verum etiam mulieris viduæ cliens devotus? Imo quamvis infra pedes Eliæ, mulieri Sareptanæ, quasi in lecyto et hydria farinæ propitius, cui semper de servitio matris, sicut Romano monacho de obsequio Benedicti Patris, invidebat inimicus? Incidit quidem in primam tentationem, videlicet in dolorem fratrum defunctorum intolerabilem: sed non ideo destitit ferre F de matre laborem, imo laborando in vita sua fovebat, quam super omnia dilexerat, matrem.

filio pauperis viduæ; *qui post dolorem de obitu fratrum* *Gal. 6, 14* *atque matris,*

3 Nec multo post, artubus graviter elisis, incidit in secundam, re quidem, sed minime gemitu, a priore dissimilem; dum nocturnis horis rebus monasterii anhelo passu faceret diligentiam; dum propositum mentis, quod prius versabatur in cura carnalis, spiritualis matris verteret in custodiam. Conclamatum enim jam de parente sua fuerat, cujus corpus funebribus exequiis, fidelium more, urnæ commissum diligenter pro modo suo composuerat; animam vero debitis saluti animarum obsequiis, crebris suffusus lacrymis, ultimum valefaciens, Reparatori omnium commendaverat. In offensionem ergo scandali, trabem longam latamque et nimis ponderosam, ab introitu chori usque ad valvas templi porrectam, in tenebris noctis, cruribus per eamdem mediam divaricatis, offendit; super quam quoque gravem casum faciendo, graviter eliso corpore resilivit. Tunc sero, jussu solo nomine Abbatis Fulchardi, sic temere positam (ad hoc tamen ut postmodum, radiis lignorum in transversum in modum scalæ ex utraque parte fixis, aptaretur ad ascensum turris) quam multa paria hominum vix possent efferre, viribus præsumptis, quibusdam tantum levigamentis

nocte quadam *in trabem grandem impactus,* *cum eam solus amovisset,*

AUCT. WALBERTO EX MS.

A gamentis suppositis, in partem alteram, juxta parietes templi, non sine ingenti dispendio corporis sui amovisse solus, etiam sero doluit vehementer. Sensit enim post modicum, non sine gravi gemitu et mœrore, utroque pertuso inguine, propria permutata sede, de superioribus ad inferiora meatum quærere viscera; et paulatim de soliditatis suæ, ut ita dicam, solio, miserabili eventu, in infima genitalium defluere.

gravissimam incurrit herniam :

4 Verum moram pati nesciens in faciendo, nec contentus more solito; dum aggressus quæque difficiliora, solitos discursus, veluti agilis naturæ et satis superque mobilis et animo et corpore continuaret; dumque capreas fere hinnulosque cervorum præveniens, vix in operibus strenue continuandis requiem vel diei vel noctis fatigatis membris indulgeret; eodem momento, subito impetu et quasi facto agmine, cuncta pene intestina delapsa sunt in inguina; finxeruntque (proh dolor!) ope superni Figuli, quasi ollam ingentem inter illius crura. Quis igitur mortalium viribus suis præsumat confidere? quis saluti futuræ certam spem sibi audeat promittere? Ecce, paulo ante juvenis validus et fortis, et (ut ita dicam) exultans ut gigas ad currendam viam, B jam non valet parentis terræ recte incedendo figere semitam, nedum operari. Ad nullos quippe usus utile corpus, ferme in vicem trunci redactum erat. Signis aliquando et nutibus, quibus poterat, manuum potius quam verbis, Viaticum Dominicum expetebat; et quasi statim moriturus necessario percipiebat. Omni enim hora pertæsus vitæ, neque stare, neque sedere, vix jacere solummodo supinus valebat; sed vel ad dextrum vel sinistrum latus se inclinare nequibat. Et quid per singula? Jam neque mori neque vivere pro desiderio suo poterat. Si quando ad mensam residebat (nam cibis quandoque miserum corpus refici oportebat) utroque genu ad invicem reflexo, sinistram genitalibus manum, ne pateret ex toto intestinis aditus, apponebat; dextra vero appositos ori cibos, ad refocillandum potius quam ad reficiendum stomachum, in vacuam lacunam ventris trajiciebat. Namque ingenti labore, multo ejulatu, et fere ad nubes emisso clamore, ipsa, quæ effundebantur, exta, resupinata ventris superficie, spiritu ferme vitam exhalante, reponebat; hisque conatu longo relocatis, iterum ea, miserabili eventu, exire formidabat : et idcirco, licet cruribus assiduitate lecti pertusis, a comite lecto, jam nimis domestico, exurgere non immerito dubitabat. Si quando tamen C necesse erat egredi ostium vel ingredi, prius faciebat sessionem super limen ostii; sicque pedetentim, alternatim, sigillatim ultra limen misere crura exponebat.

quæ ad omne opus inutilem tantum non mori faciebat.

Hoc in statu consolatione fruens Sigeri

5 Verumtamen qui justo judicio, utpote justus Judex, juste de eo judicaverat, expertem consilii vel auxilii non ex toto eum reliquerat. Nam benignam consolationem cujusdam religiosi viri Aquicinctensis monachi, nomine Sigeri, tunc in ordine inibi commanentis, per singulos dies sibi offerebat; qui ex quadam familiaritate et religiosa affabilitate, eum familiarius astrictum dilectionis in pectore gerebat; et quem consolabatur et relevando supportabat, consolando et supportando relevabat : quem etiam patientiam Job edocebat, nec non de patientia ejusdem multiplici et hic et in futuro remunerationem, sive de infirmitate tandem mutuandam æternam consolationem. Dum vero humilis ex caritate ligaturas vellet coaptare, quas Domnus Godefridus Tornacensis monachus, qui in scribenda Matutinalium totius anni serie ibidem morabatur, de primitiis Ordinis cum ceteris agens, assueverat hujuscemodi infirmitati circumferre; pondere pudendorum intolerabili de cruribus dependente supra modum

et Godefridi monachorum,

obstupescebat, signumque Crucis, stupore nimio D perterritus, fronti suæ imprimebat. Omnem tamen tactum Frater infirmus, dolore nimio anxius, refugiens vel magis abhorrens; caligarum ab utroque genu desursum contiguam partem decisam, nodosamque corrigiarum confibulationem excluserat; et filo circa utrumque crus infra utriusque poplitis confinia, reliquam earum partem nodaverat. Postpositis quoque et abjectis pulvinaribus, levi plumarum strue contextis, unaque cum vittis et zona inguinibus distinctis vel circumligatis, se hominem fore deinceps desperabat : et licet Dominus noster de lapide posset excitare filium Abrahæ, saluti tamen rediturae nequaquam confidebat, imo magis magisque mortem imminentem de die in diem exspectabat.

6 Cumque diuturnam ægritudinem ducens, vitam inertem moveret, sed nihil promoveret, vel utile ageret; seque natum, fruges, imo dapes reliquorum Fratrum, die noctuque Dei servitio invigilantium, consumere dolendo defleret, deflendo doleret; venit sibi in mentem prominens in fenestra cryptæ vitreæ de eminentiore parte ruina saxi, quod casum suum quotidie et interitum illius, qui Missam celebraret in altari fenestræ supposito, minabatur; ex quo de E improviso grave periculum contingeret, nisi ocius disjungeretur, vel aliquo modo reliquo parieti adæquatum conjungeretur. Sed cum hoc frequenter retractaret, Deumque devote exoraret, ut saltem hoc ante finem vitæ B. Rictrudi operis efficeret, a lecto membra sua, pertæsus nimium quietis, corripuit; infirmitateque contempta, vitæ pariter mortique, ad quodcumque Deus eum inclinaret, audacter se objecit, et voluntati divinæ se constanter exposuit. Verumtamen longa tabe inediæ, utpote non præsumens sumere cibum, propter tumorem viscerum sumpto cibo graviorem, maceratos artus diu recto calle sustinere nequivit : cœptum tamen iter rependo, claudicando, dextera innixus baculo, ad ecclesiam quoquo modo perfecit; Patremque cœlestem, ut voto suo afforet, suppliciter ac simpliciter obsecravit.

recordatur saxi in crypta S. Rictrudis periculose luxati,

eodemque adrepens

7 Deinde in diversorium monasterii secedens clam, Deumque solum adjutorem habens, commixtioni calcis et sabuli contra vires cœpit inniti, cæmentum composuit, atque sibi formam cæmentarii assumere contra morem disposuit. Nec mora, cum cæmento locum cryptæ seu fenestræ vitreæ, ubi casum molis prænotaverat ruituræ, expetiit; scalam, ad ascensum fenestræ quæsitam, in altum direxit; pelvique cæmento referta colloque supposita, paulatim super gradus scalæ innitendo, ad altiora gressus quoquo pacto erexit; saxoque cum trulla cæmentarii forte reperta, superducere lituram de cæmento inchoavit. Ceterum in ipso introitu operis, levam manum pudendis, ad prohibendum lapsum, vel ad obsistendum cursui solito viscerum, apposuerat; dextera vero operabatur; et ne laberetur ipse deorsum, quandoque se sustentabat; unoque tantum pede scalæ, alio vero inferiori innixus fenestræ, operam suam perficere satagebat. Jam vero parum quid de opere nisu, quo poterat, effecerat; et ecce ab imo pectore alta suspiria trahens, cœpit deficere, deficiens ingemiscere, ingemiscens opus interruptum relinquere. Et quid ageret? Opus inceptum multo conatu erat finiendum. Sed quomodo finiret? Dolor vehemens ex infirmitate vehementi urgebat eum; pudor suadebat operi insistere; vires denegabant ulterius in eodem consistere. Pudore urgebatur; quia si desisteret, hujusmodi improperium inertis incurreret; Hic homo cœpit ædificare, et non potuit consummare. Ne vero ultra modum viribus insisteret, audierat illud Sapientis;

sumpto cæmento scalas erigit et ascendit :

sed in operis faciendi conatu deficiens semel,

Luc 14, 30

Quod

A Quod potes, id tentes operis, ne pondere pressus
Succumbat labor.....

Dumque coarctaretur, hinc pudoris objectu, hinc imminenti virium defectu; deficientibus tandem viribus pudor cessit. Quare pudore intermisso, invitus tamen, præfatus æger operari destitit.

iterumque

8 Igitur defatigato, imo virtutis robore exhausto corpore, nec diutius valens cœpto instare negotio, anhelante spiritu præ nimio sudoris æstu, ad terram descendit; descendens, requiem sibi gremium terræ, ante lipsana sacrorum corporum, delegit; viresque deficientes semivivo corpori, iterum ascensurus, aliquantulum reparavit. Resumptis itaque, pro temporis qualitate, paucis admodum viribus, non de tactu parentis terræ, ut ferunt de Antheo post multos agones suffocato ab Hercule; sed Sanctorum ope præcellenti, quorum fovebatur patrocinio et intercessione, iterata vice ad fastigium fenestræ, directo itinere, erectæ scalæ pedes manusque innexuit; atque alternando brachia, continuando negotio membra licet debilia sursum invexit, seque constantiori animo reliquo operi, quasi statim expleturus, accinxit. Sed frustra operam insumebat, cui infirmitas reciproca toties resistebat. Nam ubi sedulitate quadam strenuum operarii morem cœpit exequi, quemadmodum primo viribus interceptis, sic secundo quoque deficiente virtute, ad perficiendum quod restabat, lassescere cœpit; sicque præ dolore membra unguibus desecans, dentibus lanians, fremitu sæviens, in conatu suo defecit. Dolor enim monstruosus vitalium, cordis intima crebris punctionibus misere penetrabat; cujus rei gratia nec ad propositum suum explendum subsistere, sive in conamine sufficere poterat.

descendere cogitur: *B*

dumque ante sacra corpora fere exanimis jacet,

9 Quare sicut primo, sic secundo, vixque descendendo contra voluntatem suam renitentem, se miserum seque Deo odibilem ingeminando, deposuit se inferius: diuque in præsentia Sanctorum, in eadem crypta quiescentium, non tam de requie, quam de dissolvenda membrorum compage; non tam de vita, quam de morte properante securus aut solicitus fuit. Diu enim in extasi positus, fere in sui dissolutionem laborans, fere ultimum spiritum vitæ exhalabat; cujus rei evidens nota erat creber pulsus, qui tam crebro a pectore emanabat. Tamen expers vitæ, quasi per trium aut quatuor horarum spatium jacens exanimis in faciem terræ; sensit veluti e longinqua regione vires peregre profectas ad se reverti, sensit divinam virtutem in eo et per eum velle operari. Quocirca divinæ voluntati, munia vitæ decertaturo iterum suo artifici offerenti, parere nequaquam distulit; sed iterum ad ardua fenestræ resarciendæ, per media latera scalæ innexis gradibus artus suos suspendens, repetita ascensione, se superius quantocius intulit: neque tamen tertio, sicut primo et secundo operatus, Deo ingratus extitit. Neque enim jam contentus una sola, sed utraque potius manu (parum aut nihil deliberans de sustentando pudendo pondere, sicut hactenus) in calce operis, viribus in operando omnimodis enitebatur; neque interim pristini doloris de cruciatu viscerum miserrimo rememorabatur.

C *tandem sentit reddi sibi vires, et opus absolvens*

sese ab hernia sanatum miratur,

10 Verum enimvero dum magis ac magis ad unguem seu ad finem perducere toties interruptum, toties repetitum, ex tanta devotione inceptum opus conaretur; leviorem sese præter solitum, continuumque magis in postrema executione operis secum tacitus mirabatur. Unde jam præsaga mente insignis alicujus rei futuræ hilaris effectus, cœpit carnem suam, cujus sustentationis, operationi nimis assiduus, oblitus fuerat, valde paulo ante infirmam contrectare: sed jam non infirmi carnem, imo quasi septennis pueri, sensit adesse. Admirabatur intra se satis superque, dudum quis fuerit, quis modo foret, ut aiunt de Beato Gregorio Papa, quando patiebatur incisionem vitalium, nec valeret sustinere jejunium in Sancto Sabbatho, corporis scilicet incommoditatem, Syncopen nuncupatam in Græco. Illa enim; illa, inquam, notabilia, quæ dependebant crurum tenus et etiam infra crura in modum orcæ defluentia viscera, meatu ad superiora retrogrado, uno de duobus inferius libratis et ad genituram aptis cum eis associato, dum intenderet operi antequam deficeret perficiendo, propria remearunt ad domicilia; infraque alvum vacuam, atque, ut ita dicam, ab intestinis deorsum loca genitalia usurpantibus viduam, pro antiquo more naturalia, deinceps a contrariis non reversura, constituerunt habitacula.

D AUCT. WALDEBERTO EX MS. *sursum reductis visceribus;*

quod dum cunctatur propalare

11 Hoc igitur iterum iterumque apud se retractans, iterum iterumque verecundæ carni solito et satis usitato more manum innectens, et supra modum quid sit miraculi factum expavescens, nec seipsum sibi, nec rem gestam de seipso credens; quod sibi ipsi incredibile videbatur, nulli propalare, ne reus mendacii haberetur, per multum tempus audebat. Et, quod monstri simile reputabat, qui paulo ante repentis modo, vehiculi astantis præsidio se sursum vix contrahebat; nunc velocis cursoris agili cursu, gressus suos de imo ad superiorem gradum scalæ, modo desursum ascendentes, modo deorsum descendentes, variando commovebat, commovendo variabat. Qui licet secum immensas, pro collata sibi sanitate tam subita tamque insperata, in ægritudine sanitati contraria, tam mirabiliter et modo tam insperato, depulsa, gratias agere non cessaret; tamen in hoc minus faciebat medico suo, id est Conditori omnium Domino, quod debitas miraculo laudes, id est, Te Deum laudamus, ad ostendendum cunctis nationibus per orbem terrarum quantum de se præpotens Deus fecerat miraculum, in jubilo psallere non admonebat vel etiam acclamabat. Sed vere et absque dubio de eo possumus contestari; quod non malitia, sed quadam usus simplicitate, testimonio innixus Psalmistæ, Obmutui, referentis in humilitate, et silui a bonorum commemoratione; et maxime, ut dixi, ne videretur tam cito referens falsum pro vero velle incutere vel verba venari, quod summus Artifex in eum medicinæ contulit, reticuit; imo in futurum congrua occasione referendum distulit.

Psalm 38, 3

F *recurrente doloris sensu ad extrema deductus,*

12 Cumque erectus tam mire ab infestæ ægritudinis squalore saluti, salutisque Auctori nimio congratularetur detentus gaudio; partim ex membrorum agitatione, quod erat signum interioris hominis tripudiantis pro hominis exterioris reparata salute; partim de angustiis viscerum ad interiora ventris redeuntium, vehementi dolore rursus afflictus est; quarum rerum, et forte pro testiculi intus remanentis commixtione seu conquassatione, vel cum eis, quæ deviando ad exteriora non evagata fuerant innodatione, triduo fluxu sanguinis emarcuit. Proinde per tres septimanas lecto doloris, quotidiano pene Viatico Dominici corporis et sanguinis, quasi diem ultimum vitæ singulis et quotidianis momentis clausurus, præmunitus incubuit. Sed divina, sicut eum prævenit, ita subsecuta eumdem est gratia; sicque hujus etiam expers incommodi convaluit. Septem annis passionem, laborem et dolorem rupturæ utriusque inguinis toleravit: quam abscondens, vix paucis, et illis amicis, gravamen illius non amplius ferre sustinens, fere in ultimo septimi anni puncto aperuit: septem, inquam, annis graviter affligi utrumque inguen tulit: donec in octavo anno, mirabili virtute atque excellenti potestate, mirabilis Deus, et revera sicut Deus mirabiliter in

rursumque sanatur

A *Auct. Walberto ex ms. meritis S. Rictrudis* in ægrum operans, suffragantibus tamen Sanctorum, quibus pro posse deserviebat meritis, salutem reddidit. Neque enim fas est dubitare, præsentia Sanctorum pignora suis hæc et hujusmodi cultoribus remedia apud Deum impetrare potuisse; quos scimus desertum Marceniarum in vita exilium, in morte certam sibi quietem delegisse : de quibus id certum tenemus, non solum res rerumque voluptates, verum etiam proprias voluntates pro Christo reliquisse; nec solum mundum, sed et mundi concupiscentias pedibus, velut quiddam inane vel nullius ponderis, subdidisse.

CAPUT II.

Propalatur factum in Fulchardo miraculum: ejusdem oculi a defluxu, manus a paralysi subito curantur.

Altero post anno Jam vero sol cursu suo duodecim signa peragraverat, jam anniversarius dies revoluti anni advenerat, et adhuc supradictus æger incolumis factus, oportunum tempus loquendi expectans ex industria, B nonnumquam in eundo et redeundo languorem simulabat, sanitatem dissimulabat; nullum Fratribus verbum faciens de incolumitate sua, de medicina cœlesti, de condescendente clementia Conditoris diurno languori; orique suo silentium imponens, divinum illud opus et admirabile, summaque veneratione recolendum, nec ulla oblivione delendum miraculum, ad publicas aures non afferebat. Cumque sermonem Domini de re certa, diu taciturnitati deserviens, non malitiosa mente, sed pia ut dixi simplicitate, malens pie latere, quam ocius temere efferre, absconderet; atque indicare cœleste secretum (ad laudem ejus, cujus prognosticum saluberrimum, citum offert ægris remedium, cujus malagma potentissimum salubriter obstitit irruptioni viscerum, eumque fecit sanum) de die in diem protelaret; Domnus Sigerus, qui interfuerat Ordini Marceniensi, de Aquicincto monachus, vir bonus valde et religiosus, visitandum iterum duxit Marceniensem locum; nec non religionem Fratrum, quos concordes in religiosa dilectione ac diligenda dimiserat religione, iterum pia solicitudine de utroque admonere procuravit. *Marcenias rediens Fr. Sigerus,* Qui inter cetera, quæ ibi habuit spiritualia negotia, oblata salute sibi et reddita ceteris, infirmos Fratres (ut, sicut cum Apostolo gaudebat cum gaudentibus, fleret etiam cum flentibus) benigna C ac secreta consolatione relevandos ac refovendos appetit.

14 Verum cum in cellam infirmorum iter propositum dirigeret, atque familiarem suum, quem solebat mutua collocutione relevare valde infirmum, ante alios exposceret; forte, quem quærebat, Domnum Fulchardum obvium habuit. *et Fulchardo jam sano obviam factus,* Quo viso, plausuque dato ad invicem et reddito, prima sed communi quæstione præposita, quid ageret, inquisivit; secundamque primæ, de infirmitatis suæ monstruosa gravedine, quomodo se haberet, privatam, nulla interposita mora, quæstionem adjecit. Ille vero subridens, capite innuens, paucis hujusmodi responsum edidit. Bene, inquiens, bene. At ille; Vidi, inquit Domnus Sigerus, tota præteriti anni serie, pariter posita nostra conversatione, gravari vos miserabili extalium genitalibus folliculis influentium ponderatione. Sed quo modo aut qua ratione (expeto enim familiariter scire) intueor vos instantius solito gressus terræ solo figere, articulis pedum constantius inniti, tibiarum suras non enerviter frangi, crura hac illacque non divaricari, denique ceteras partes *quærit quid ei evenerit,* ad quælibet inflecti nec dilabi? Et ut de toto breviter concludam, meumque vobis animum aperiam, toto corpore erecto et quolibet discurrente, quasi ex D tono sano, hocque eminus vel cominus diligenter annotato, cum quadam admiratione, esse vestrum et præsens et præteritum, quamvis incertus futurorum, aspicio. Quare necesse est, ut aut magicam artem, aut divinam operationem in hoc intelligam. Sed absit, nefandæ artis causa aliquando vos esse mentitum Deo. Ergo aut solitis ligaminibus solidius colligatus estis, aut desperando fortunæ vos agitandum objecistis. Sed absit, ut unquam obstinata mente eximii Patris Benedicti velitis jussui contraire, præcipientis obnixe, de misericordia Dei numquam desperare. Verum, inquit, inanes conjecturas assero. Nudam, nudam faciet mihi finem vestra caro. Facite ergo ut probem, utrum sit in re an non, quod de vestra salute conjicio.

15 Quid igitur? Jam jam, velit nolit, Domnum Fulchardum oportet rem sicut est confiteri; dum *remque admirabundus cognoscit:* præbet se suo familiari contrectandum, rubore faciem suffusus. Ceterum ad primum aspectum inferiorum, Domnus Sigerus divinum non ferens indicium, præ nimio stupore retrorsum abiens, in terram sere corruit; versaque vice munivit frontem signo Crucis vivificæ, prius præ nimio Fratris infirmi mœrore, nunc præ nimia rei divino nutu gestæ E exultatione. Reversus vero in seipsum, Quid, inquit, carissime Frater, quid est quod video? quid est quod tam insolitum contueor, vel potius præter usitatum cursum naturæ imaginati videor? Quid est? inquam, ne celaveris me, quæso : quid est quod factum est, *quam hactenus celatam fuisse intelligens,* quod tantopere effari gestio, nec efferre valeo? Divinum est quod cerno, miraculum obstupesco. Numquid cœleste oraculum, medicinæ insigne donum recenter actum, patuit Fratribus, ut resonaret Deo hymnus, Te Deum scilicet laudamus? Nolui, ait, tam cito index esse cœlestium secretorum, propter repugnantes causas diversorum diversa sentientium, et conscientia depravata crebro veritati repugnantium. Timui siquidem contrahere offensam, si solus pluribus et a sententia diversis divinam autumare voluissem sententiam. Metuebam præterea ne futuri temporis indiciis, nec nimus Domini mei qui me sanum fecit justis judiciis, si forte rursus plangerem, malis exigentibus meritis, iterata dira sorte ab extalibus profusis, simulatæ hypocrisis commentata fraude, sollenniter mendax viderer enuntiasse incerta pro certis. Postremo mihi, mecum discutiens judicia Domini, dixi : Si opus est Domini, si summo opifici placuerit revelari, quando et quo- F modo voluerit quandoque faciet palam haberi.

16 Et quid, inquit Domnus Sigerus, si ego sim ille, per quem pius Dominus causam suam non dedignetur asserere? Ergo carissime ne velis super hac re (te enim prohibente et refragante divinæ laudes non debent silentio comprimi) ne velis, inquam, ex obliquo super hac re disserere, me non debere assertorem publicum de secretis amici fieri. Servum *revelandi eam facultate petita,* enim Dei non decet contristari, imo lætandum est lætitia inenarrabili, si contingat aliquid addi per servum laudibus communis Domini. Habemus enim per Psalmistam : Et adjiciam super omnem laudem *Psal. 70, 14* tuam. Quot enim ora collaudabunt Dominum pro te, causa salutis eorum procul dubio videberis esse et gloriæ, gloria vero salusque collaudantium addet incrementum coronæ tuæ. Sive igitur in publicum proferas, sive reticeas, et reticere suadeas, non possum me jam ex tunc continere, non possum divinis laudibus non vacare, et ut verbis utar Comici, Plenus rimarum sum; idcirco, velis nolis, hac illacque videbis me diffluere. Et hæc dicens callida persuasione, volebat ab eo licentiam proferendi elicere. Nam nisi potestatem dicendi ab eo benigna fraude extorqueret, nec ille concederet, nec iste fidem secreti

A creti proderet. Sed quid plura? Frater Fulchardus, tandem gratam vim ferens, et meliori et melius consulenti obediens, Sicut, inquit, melius valetis, sic et melius scitis quid deceat fieri, quid debeat reticeri, quid aptum sit profiteri. Et nos ergo, ait Domnus Sigerus, profitebimur, et gloria Domini Fratribus hujusce rei ignaris quantocius revelabitur.

Fratribus indicat

17 Illa vero amica collatione ad invicem sic diffinita, Domnoque Fulchardo, utpote qui non libenter otio vacabat, redeunte ad sua; Domnus Sigerus anhelo passu collocutionem Fratrum appetens, sine mora Domini nuntiavit magnalia, iteransque de Fratre quid et qualiter gestum esset, exhortabatur Fratres degere in omni sanctitate et religione et justitia, quos iterum Dominus visitaverat, tam aperta præbens miracula. Talibus corde compuncti ac in lacrymas Fratres resoluti, Dominum omnipotentem unaniter collaudaverunt, et gratias egerunt; doluerunt tamen, quod in recenti miraculo, melodiæ debitæ Deo dudum non insonuerunt. Unde sæpe benigne objurgati sunt Fratrem postea, qui divina siluerat beneficia, nec assurrexerat protinus compos cœlestis medicinæ in sui Medici altisona præconia. B Ille vero et objurgantes et increpantes modesto ritu et sustinebat et compescebat, aiens: Sic voluntas Domini fuerat finienda. Nec multa mora interposita, spirituali ac religioso cœnobitali Patrifamilias res mira ac stupenda innotuit: neque enim divina bonitas perscrutantem ac volentem scire diutius latuit: et ipse lætus Fratrum plausibus adfuit, et quasi ignorans, sciscitatus causam illorum spiritualiter magisque solito more tripudiantium, et ipse pariter cum tripudiantibus de collatis cœlitus beneficiis tripudiavit. Ipse etiam de integro rebus insuetis acceptis, piis perfusus lacrymis, pio Satori ac bonorum Remuneratori secretas magis quam publicas grates exolvit; atque nomen Domini altissimi, mirabiliter in suæ et ab eo visitatæ ecclesiæ novellis rudimentis, gregem suum invisenti, benedixit; breviterque Fratres admonuit ut Deo, casto timore militarent, propositæ religioni præcordialiter intenderent, coronandi in finem legitime decertarent. Si enim sic in ceptis religiosis persisterent, beneficia Conditoris nec eos hic desererent, imo divina eos opera prævenient, et munera supernæ retributionis fideliter apprehenderent. Præcepit etiam rem gestam, ad memoriam sempiternam annotari, commen- C dari, frequentari; frequentatam, commendatam, annotatam, divinis operibus operam impendi; et hanc vicissitudinem, quanta potest a mortalibus, collaudandis cœlestibus recompensari. Hoc siquidem plures, præter sibi subditos, religiosi persuadebant Fratres; asseverantes profecto, si tale quid contigisset in primitiva prædicatione duodeni nec non consecrati numeri, sine sub infantia nascentis Ecclesiæ miraculis provehenda, quando signis erat frequentioribus attrahenda atque subdenda fidei, assueta spurcissimo idolorum cultui, ignorantia populi; orthodoxi Patres noluissent absque multa retractatione præteriri. Sic itaque monastici jussu Patroni scriptum est; sic potens opifex rerum Deus circa infirmum Fratrem consona intercessione Sanctorum Marceniensium operari dignatus est.

Abbas vero ea occasione ipsos ad Deo fidendum hortatus,

describi miraculum jubet.

18 Sed jam quæ divina misericordia circa eumdem Fratrem præter supradicta non multo consequenti tempore misericorditer egit, prosequamur. Nam qui beato Apostolo ad tertii cœli [culmen] delato, ac de mysteriis cœlestibus ultra hominem erudito, ob custodiam humilitatis stimulum carnis, voluntati ejus contrarium neque terna precum vice relaxatum, benigne indidit; idem benignus dispensator, Fratri miro modo sanitati restituto, ne eum D extolleret, ut reor, miraculi magnitudo, dolorem quo prius caput aliquantisper dolebat intolerabiliter exaggeravit. Nam fonte conterebrati capitis perturbato, per mediam cervicem ad oculos et maxime ad dextrum oculum, profluenti redundantia lacrymarum, sive defectu doloris vel punctionum fere excæcatum, eadem infirmitas miserabili visu porrigebatur; qua pene usque ad exitum vitæ bimatu continuo irremediabiliter cruciabatur. Collyrio oculi tumida superficies inungebatur; medicina purgando aliquoties cerebro adhibebatur: sed nulla medicina carnali quotidie crescens ægritudo depellebatur. Clamabat, gemebat, suspirabat, semetipsum dolori dolorem addendo discerpens; quasi sensus extorris in terra volutabatur, mortem præ oculis jam mortuis spectans; se nihil unquam boni egisse, si quando aperte poterat loqui, tunso pectore conquerebatur, ab imo pectoris delato gemitu. Sæpe vis doloris loquelam interrumpebat; nec verba incepta plene formare, naturalibus instrumentis deficientibus, poterat. Aliquando ipsam loquelam ex toto amittebat: si quando ad se reversus spiritum resumebat, manus ad invicem, quasi in modum pectinis innexas, fortiter adstringebat; pectusque, quasi ex debito graviter tundendo, affligebat. Totum octona- E rium vel dimidium (quod majus mirum videbatur de vivente) continuato solique dolori vacans, multoties jejunabat; solum remedium, longum jejunium, jam pro domestica consuetudine sibi insitum, æstimabat.

Idem Fulchardus rursum humiliatur

fluxu oculos pene excæcante·

19 Incredibile est dictu eunti per singula. Ex eadem infirmitate, per singulos dies ingravescente, in spatio unius anni bis sacro Oleo fuit inunctus; bis cineri et cilicio, quasi extremum valefacturus, superpositus, bis aqua igni supposita, ad lavandum statim morituri corpus [accingebantur] excubiæ, singulis noctibus, singulis momentis, spiritum ejus transiturum expectantium. Amissa ferme locutione, adhuc inter dentes quædam vix intellecta et inarticulata balbutiens, adstantium propius auribus immurmurabat; agens sollicite de sarcinulis projiciendis, quas a se removeri, vel potius projici flagitabat, ne forte illud proprium deputaretur a maligno hoste, quod in proprios usus parce reservabat: et quæ forte sibi commissa vel commendata fuerant, manuum potius nutibus quam articulatis vocibus significans, quorum essent, erogare properabat. Sed quid plura? Benigna invectio, vel potius paterna correctio miserentis Patris, omne fermentum ma- F litiæ, si quod residuum fuerat, excoxit; et quasi mallei impulsu, cuneo cerebro coarctato, omnem pessimum succum vitiorum ab eo expressit. Tandem pius Pater, qui flagellat quos erudit, corpus flagellatum exterius, cor contritum interius, solita pietate respexit; corpusque capitis ægritudine fere exanimatum, vitæ redditum potenter erexit. Dum enim in crepusculo cujusdam noctis versaretur ad ignem, et tæderet eum lecti; eodem momento æger, eodem momento sanus adstitit brevissimo puncto: quia Dominus, peritus et misericors Medicus, ab infestatione diuturnæ calamitatis, multis admirantibus, ejusque nomini benedicentibus, eum eripuit.

eoque bis ad extrema deductus,

subito convalescit.

20 Nec illud oblivioni [dandum], imo ad laudem mediatoris Dei et Domini nostri Jesu Christi frequentandum, quod nom longo post tempore, dum redditus incolumitati pristinæ, pauperum curam exhiberet, catena ductus ad hoc obedientiæ; prædicti Fratris manus indicibili morbo occupatæ, cute consumpta et abstracta, nudis tantum ossibus videbantur patere. Videres ipsas manus quasi tinea demolitas, de albedine pertransire in croceum colorem; de croceo, subita permutatione vel etiam cutis exinanitione, in ruborem; nec minus de rubore in pallorem;

Deinde manus habens paralysi dissolutas,

Auct. Walberto ex MS.

A pallorem; postremo rigescere, rimis findi, crebris pertusionibus hiare; versas in tumorem nunc fervescere, nunc defervescere. Digiti dissoluti, et quasi ab invicem dissociati, nullum commercium inter se putabantur habere. Dumque miro modo de qualitate in qualitatem alternatim fieret transitio, nec apponeretur, sed negligeretur ab eo medicinæ curatio; unum tamen familiare sibi erat refugium, scilicet in præsentia Sanctorum devote fusa oratio. Nulla manuum inæqualitas, ut reor, per tot accidentia visa est aliquando variari: paucis tamen nervis derelictis, non jam manus, imo signa manus innuebant manus fuisse. Quid referam, quod non poterat solito more ecclesiasticis rebus abluendis vel emundandis manus inserere, qui propriis usibus nullatenus poterat inservire? Magis tamen dolebat de Fratribus peregrinis, quam de se, quibus in vicem Christi devote servitium solebat impendere; quorum supellectilia in diversis usibus non negligebat prævidere, vasa ciborum etiam ad reliquias in refectorium, ac de refectorio ferre ac deferre. Sed licet manibus, ut aiebant, paralysi insolita dissolutis, nullum opus posset exequi vel seipsum pascere; tamen in deferendis B cibis refectioni pauperum non cessabat contractas manus offerre.

et tamen pauperibus ministrans ut poterat,

simili modo sanatur:

21 Cujus devotionem sedulamque benignitatem, nec non erga pauperes Christi voluntarium etsi non plene posset adhibere obsequium, Conservator attendens seculorum, manibus, sibi in suos minores ad serviendum promptis, pristinum vigorem reddidit. Qui enim non venit ministrari, sed ministrare, medicina non arte quæsita, ministro suo fideli, utile suis ministerium minimis non diu distulit exhibere. Jam lassescebat aquam haurire et calefacere, atque ad ceteros usus pauperum peregrinorum inops auxilii minus poterat vacare; quando omnipotens Medicus, infirmo condescendens, infirmum alteravit, debiles manus sanavit, quodque mirabilius erat, nullum fere vestigium deformitatis in eis dimisit. Hæc ignorans adhuc Pater monasterii, potius existimans morbo defatigatum Fratrem obedientiam suam dimisisse, nec aliquo modo ad serviendum membris Christi eniti posse, accersiri sibi eum jussit. Cujus infirmitati compatiendo, cum se satis affabilem, jucundum, benignum et hilarem vultum ei præbuisset; quæsivit ab eo, utrum injunctum officium de cura pauperum Fratrum abjecisset? Ad quem Frater; Non præsumptuose, Domine mi, istud bonum obedientiæ præ aliis expetibile abjeci: sed ad horam C dimisi: et est causa, ni fallor, et justa, quare me subtraxi. Nostis et vos ipse, si placet, curam illam me non sine causa dimisisse, meque ab officio juste, quod non poteram condigne explere, per tempus subtraxisse. Novi, ait benignus Pater, de manibus nimium te infirmari Frater; sed si aliquo modo potes pati, te decet perseveranter servire Deo in membris suis, ut cœpisti. Et post pauca, Ostende mihi, subjecit, manus tuas, si forte in eis aliquod signum futuræ sanitatis appareat; ne forte desperet medicus, cum tractare de eis, et malagma imponere incipiat. Non me, inquit humilis Frater, Pater amantissime, perturbat infirmitas manuum, quæ nulla est; imo inest eis et integra et perfecta sanitas: sed officii magna est dignitas, et mea, ne indigne servientem digna sequatur ultio, me terret indignitas. Et his dictis, manibusque expositis, læto sermone, priori sanitati sanitatem superadditam edocuit.

quærentique cur officium dimisisset Abbati

manus redintegratas ostendit:

et ejus exhortatione suscepta

22 Cumque præ nimio gaudio sese continere non posset, totusque in gaudium spirituale spiritualis Pater exuberaret; atque sanas manus pertractans, Fratribus congaudentibus, ut exinde Deo gratias referrent, sæpius ostenderet; Deus, inquit, condonet tibi; carissime Frater; ut quid hoc fecisti? ut quid D nos suspendisti? ut quid, inquam, misericordiam Domini, circa te mirabilia sua operantem, tamdiu siluisti? Vade ergo, et deinceps bonæ spei, libenter servi Deo, tuo utique omniumque Creatori, qui te toties liberavit, toties voluit restitui incolumitati. Rupturam sine dolore incisionis evasisti, infirmitati capitis felicem permutationem persensisti, manibus multimodo infortunio dejectis medicinam mirabilem atque a seculis retroactis inauditam suscepisti. Sicque et ex virtute Dei eum visitante, et ex spiritualis Patris cara exhortatione multum profecit; et multum Frater ipse confortatus, anteactam vitam parvi existimans, totum Domino ac magisterii sui arbitrio se commisit; ac velut mansuetissimum pecus aratro sulcanti corda verbi Dei, virium suarum qualemcumque quantitatem mancipavit: denique ad quælibet, omisso pudore, facienda, emundanda vel curanda, humilitatem suam inclinavit; et jugo legis, velut alterius Mosaicæ, intra septa monasticæ disciplinæ, tam gentili quam Judaicæ plebi misericorditer indultæ, colla ferventius edomanda supposuit. Vis etenim divinæ sementis non in sentibus, non in saxosis ruderibus, sed in opima et exculta fœce telluris aptissimæ locum germinandi obtinuit, atque pacatissimum fructum tempore suo congruo in horreum Dominicum condidit; et de trigesimo proventu ad centesimum vel sexagesimum gradum, ascensiones in corde suo disposuit. Sed quid hoc? Jam enim, ut reor, excessit medicina modum. Scriptum quippe est; Ne laudes hominem, nisi cum venerit ad portum. E

egregie ad sanctitatem proficiens,

resumit curam hospitum pauperumque.

23 Igitur exhortationis verbis, pia mente reconditis, negotiosus Frater, ad aliqua circa monasterium agenda vel resarcienda, sese a conspectu pii Patris reverenter corripuit. Nec multo post, licet aliquamdiu reniteretur (ideo plane, quia, ut aiebant, ad manum plene aliquando non abundabat, quod viduis, orphanis, pupillis et maxime peregrinis hospitibus et advenis deberet erogare) tamen voluntati obtemperans prædicti Patris monasterii, jam se erga eum commoventis, jam quasi vultum irati ostendentis, jam ejus inobedientiam ulcisci parantis, haud desuetus a priori consuetudine et tam sedula religione quam religiosa sedulitate, non solum pelues, paropsides, lebetes, sportas, reliquis Fratrum eduliis vel pulmentis recolligendis, refectorariæ stationi intulit; verum etiam fragmentis vel micis decidentibus de mensis (memor Dominicæ sanctionis; F Colligite quæ superaverunt fragmenta, ne pereant, præcipientis discipulis) ne perirent, verrendis, solicite cavit. Sagax vero in distribuenda roga sive eleemosyna, prout necessitati cujusque videbat indigentis competere, dives quidem pro bona voluntate, juxta exemplum Joannis Sanctissimi Patriarchæ, xenodochia pauperum magis affectu quam re decenter coaptavit. Paucis quoque xeniis in gratiam Dei sibi delatis, nova religione nondum ad hæc sufficiente ad cetera explenda, pluribus repertis necdum expedita incommodis, habitacula Fratrum egenorum satis convenienti industria reformavit; ibidemque supervenientibus et alimoniam petentibus compatiendo, sermonem bonum supra datum tribuendo, Deo rursus in suis membris parere ac deservire studuit.

Sæpius etiam postea a variis morbis

24 Ne aliqua tamen vel modica pervagatione, oblivisceretur operum Domini, si ex toto fieret expers verberum eruditionis superni Medici; universa conspiciens atque saluti hominum providens Dominus, nonnumquam præcones suos, id est, gravissimos dolores ad eum mittebat, et concussione laterum, concisione ilium triduana aut quatriduana, servum suum devotissimum lecto lacrymis irrigato affigebat,

A affigebat, præ angustia spiritus gementem affligebat, metuque mortis in extremis fere situm vehementer afficiebat. Sed tamen medicinali ac supersubstantiali antidoto, sacro scilicet redemptionis nostræ Libamine sumpto, tanto gratiorem, quanto insperatam salutem conferebat. Nolebat enim, ut vere conjicere audemus, summæ medicinæ peritus pieque suos erudiens Dominus, ut toties immensæ pietati obnoxius, ejus alacritatis daretur immemor memoratus æger, piis eruditus verberibus. Quare juxta Salomonis documenta, In omnibus operibus memorari debere novissima, novissimæ diei magis ac magis suspectus, gravitate morum, continuatione orationum, in abstinentia arctius gulæ indicendo bellum, emendatior vivebat. Qui etiam in agone pii certaminis desudans contra Leviathan, quoties sinebat incommoditas corporis seu discussio cœlestis malleatoris, cœlesti ædificio lapides aptos quando vult et quemadmodum vult attundentis, ad obsequium pauperum, inopum, nec non peregrinorum alacriter recurrebat. Unde liquido potest colligi, quanta sit clementia Conditoris nostri, qui nec sibi obsequentibus clementer parcit; sed quos videt dignos re-B munerari, ligone sæpius ferientis increpationis scindit, limaque paternæ correptionis rubiginem eorum nocivam eradit.

sumpta Eucharistia curatur.

CAPUT III.

Fr. Richardi, pro tuendo loco, cum hostibus visibilibus et invisibilibus colluctatio diuturna.

Frater itaque, cum quo Dominus toties exegit opus misericordiæ, finem suum cum timore, sicut dictum est, præstolabatur : in mente cujus, Beatus homo, qui semper est pavidus, assidue versabatur. De quo postquam præmisimus, restat, ut quod distulimus, inspiciamus; scilicet quomodo misericors idem Deus et Dominus, res Marceniensium, nimis inclinatas ad occasum solis, ut ita dicam, reduxit ad ortum interventione Sanctorum, in eodem loco præsentia corporali diem Domini expectantium. Verum ad majorem evidentiam, sæpe commendanda est supra memorati Fratris tam solers diligentia, quam in earum fideli conservatione diligens solertia. Erat enim Frater ille, de quo agimus, infra limina Apostolorum Petri et Pauli, quasi in reclusione solitarius, tam a suo, qui tunc temporis erat fere solo-C tenus nomine Abbate, Fulchardo, quam a Fratribus ceteris, per diversa circumquaque loca gyrovagis et ab Abbate suo discordantibus, derelictus; et ne dicam de sumptuosi obsonii, jam de quotidiani panis refectione solicitus; solitudine, solicitudine, frigore, nuditate, et cum famis sitisque labore, vigiliarum assiduitate vehementer afflictus. Præterea major instantia perurgebat eum, ecclesiæ scilicet sub manu sua commissa custodia; sed ante omnia Sanctorum pignorum, thesauri videlicet incomparabilis, pervigil observantia; Fratrum quoque, quos partim sub banni interminatione, partim Episcopali anathemate Abbas Fulchardus, antequam privaretur virgeæ potestate, ab ipso cœnobio excluserat, quia nolebant religioni cedere, tam nocturna quam diurna persecutio.

Olim solus ad ecclesiæ tutelam perseverans,

26 Dolebant siquidem, tyrannica atque injusta dominatione, ut aiebant, expulsi, minus posse ad propria reverti; rebusque exterioribus quibuslibet infortuniis ad nihilum fere redactis, illud paululum quod erat de interioribus in ecclesia residuum, non sibi ad libitum famulari; et, quod magis moleste accipiebant, se minime posse lege posita vel in villa hospitari. Legis enim decretum ab ipso ecclesiæ Patrono constitutum intonabat, Si quis quemquam

dum præter infestationem expulsorum a monasterio Fratrum

illorum, qui percussi erant sententia, in tota vicinia D infra hospitium et maxime pernoctandi causa reciperet, aut marcam integram, aut dimidiam, aut quartam partem marcæ, determinata rei familiaris quantitate, utpote faciens contra edictum legis promulgatæ, persolveret. Cujus sanctionis detrimentum quidam vicinorum ad ecclesiam pertinentium hospitum paulo post incurrerunt, qui aut debitæ servitutis legem supradictam postponentes aut de lege adhuc ignorantes, infra mapalia sua eos per compita vagos susceperant. Horum itaque, qui tamquam jus proprium reposcebant, et nonnullorum malefactorum, qui juncti societati eorum, causam, locum, tempus spoliandi ecclesiam omnimodis investigabant, lanceas, arcus, gladios, fastus, minas, lites pertimescebat; et quandoque solus occurrens cominus occurrentibus, in locis monasterio proprioribus, audaciori animo, non tam de suo, quam de Jesu Christi Sanctorumque robore, sumpto, baculo quasi pro signo correpto, signifer Domini ictus omnium sustinebat; cordeque cum manibus elevato ad Deum, sub Moysi legiferi præsidio, longe a se velut alterum exercitum Amalech propulsabat.

AUCT. WALBERTO EX MS.

27 His atque hujuscemodi anxietatibus seu perturbationibus, luce adhuc continua diei, visibilium E inimicorum crebro impetu collidebatur; ast invisibilium tetro conflictu, nullam fere recreandis artubus concessam requiem admittens, intempestæ noctis silentio, gravioribus molestiis afficiebatur. Nullus, de his etiam qui sibi erant astricti lege naturæ, infra parietes ecclesiæ præsumebat secum excubare; confingentes (incerti utrum ita esset in re) tumultus, sonitus, discursus malignorum spirituum, devotioni fidelium invidentium : quos non ignorabant illi tam deserto loco fideles permanere, et ne longo situ neglectui duceretur, in custodiendo præcavere. Verumtamen dæmoniacas illusiones, quas rogati sive pretio evocati non ausi erant aure percipere, [ille] tropæo vivificæ Crucis præmunitus, de Domini nostri virtute, Sanctorum cœtu comite non diffisus, solus ausus erat perferre. Idem tamen Frater, quadam noctium suscitatus a rara quiete, naturæ pondus hesternum necesse habuit relevare; nec exquisitæ cœnæ crapulam, sed simplicis pabuli sumptam offellam, molestante nausea, eructuare; meatus quoque venarum, post egestam aquosam humectationem, salubri aura contemperare. Proinde quanto magis serotinam, tanto vehementiorem inundantiam somni a se excussit, a lecto prosilivit, cothurnos induit: sed F materia luminis carens pauper Dei, lumen non accendit; nullaque face dimotis tenebris, obscuras medii recessus latebras pro more transilivit. Sed dum ad ostium, quod dirigebat iter ad Fratrum cœmeterium, propinquaret; et in alteram partem horti declinaret et rediret; incautas inimici humani generis insidias perpessus est: quibus subito præpeditus, præsertim solus, præsertim humano solatio destitutus, repentino pavore præventus, [mortuis] in eodem cœmeterio quiescentibus fere annumeratus est.

etiam dæmoniacas illusiones sustinet :

Nocte quadam egressus in cœmeterium

28 Sed attendite, quæso, quam callida teterrimi insidiatoris machinamenta, quam argutæ atque promptæ in servos Dei sint ejus præstigiæ. Noverat enim atque bene notaverat, cujus etiam importunitatem effugandam præcedenti die saxorum imbre a consepits propioribus propulerat, lascivientem, arietantem, nec non levia membra per publici atrii septa pervia agitantem, caprificos quoque atque reliquas herbas de tumulis mortuorum succrescentes vellicantem, cujusdam vicinæ viduæve mulieris buccculam, nigræ formæ specie dirum omen prætendentem. Hanc videbat astantem, imo astare putabat, blande nec ullo torvo indicio sese repræsentantem, et quasi de sereno tractu nocturni aeris lasciviam

 suam

AUCT. WALBERTO EX MS ac nigræ buculæ ibi apparentis specie consternatus,

A suam in viridi gremio herbarum confovere meditantem. Verum primo aspectu, nec attendens, nec reputans, nec deprehendens Frater deprehensus inesse aliquid mali in blando ejus vultu sibi repræsentato, sine terroris præsagio aliquantisper remorabatur sub divo : quem juvabat oculo percurrente pro simplici sensu relegere vel prospicere, quæ audierat a prudentioribus recitari de vago cursu siderum atque retrogrado, de mutuato Phæbes ab igne fratris incendio, de tramite Aplanes directo nec discordante planetarum itineri indirecto. Sed quoniam non transfigurabat se quibus modis se habere solebat, nec se, lasciviendo, vestigia perturbando, saltus gyrando, gramen conculcando repræsentabat; qui Frater ceteris noctibus impavidus, introitum et exitum ejusdem aditus penetraverat, jam cœpit membris contremiscere, capillis horrere, verbis hærere, frigus gelidi torporis interius persentiscere, et post amissam virtutem corporis, animi subtiliorem experientiam omittere. Cujus incomparabiles erant angustiæ, quia nec sub nudo axe reliqua noctis parte morari competebat; nec ad lectum, semita qua venerat, interposita maligna obice, retrocedere; nec quamvis pusillum nutantibus gressibus, hæren-
B tibus cruribus, postremo defatiscentibus totius corporis viribus procedere; nec sine custodia, solitarium ex toto, cujus reliquas fores obseraverat, monasterium relinquere audebat

recitato Psalmo 50

29 Dum vero in ipso fere articulo mortis et vitæ sic fluctuaret, sicque mente captus ferme in amentiam verteretur, et profluido sudoris torrente totus emanaret; tenui vixque intelligibili murmure, adhuc unum de pœnitentialibus assuetum Psalmis ruminabar, Miserere mei Deus; sæpe succinens, Deus miserere. Cumque frequentius Psalmum sibi notum repeteret; et misericordiam Domini, qui non derelinquit sperantes in se, potius clamosa mente, quam alta verborum modulatione, invocaret; fidelis Deus, qui (sicut ait Apostolus) non patitur servos suos ten-
1 Cor 10, 13 tari supra id quod possint ferre, fidelem servum suum non passus est diutius extorrem intelligentiæ vel virtutis pristinæ fieri; imo et sensum et fortitudinem membrorum, nec non intellectum, quo discerneret Satorem et Auctorem omnium, potenti virtute verborum ei reddidit. Ipse vero Frater sibi vitæque redditus, atque velut e pigro quodam torporis involucro excussus, continuo vexillum Dominicæ passionis contra hostem erexit : nec solum fronti vel capiti, sed et reliquæ artuum compagini titulum pretiosi

et signo Crucis facto,

C ligni dextro pollice sæpius superscripsit. Cujus virtutem versipellis atque multiformis prædo animadvertens nec ferre sustinens, in tenues auras tamquam fumus ab oculis Fratris evanuit, atque immunda vestigia post se relinquens, tetro odore, nullo intimante, quis esse aperuit. Cernens vero Frater liberum sibi aditum patere, licet vexatus de inimici horribili visione, tamen non minoratus sensus capacitate, discreta ut prius actione, per quod egressus fuerat per idem iter regressus, proprius accessit, ostium super se clausit, clauso seram obdidit, vecte munivit, et ad stratum requietionis, gratias agens Dominumque pro ereptione sui magnificans, remeavit. Sed ante conticinium pullorum, quo tempore liberius dicuntur pervagari spiritus malignorum, requiem interruptam, raram licet ac tenuem resumere minime quivit. Sicque victoriam de inimici rugientis, atque vasti loci futuræ religioni invidentis impetu, clienti suo fidelissimo victor et protector et defensor Dominus contradidit; dum ad expressionem pretiosi signi ejus videlicet in corpore sacrati ligni, et spiritalem nequitiam in auras extrusit, et tutum ac expeditum egressum et regressum Fratri perturbato patefecit.

dæmonem pellit.

30 Hic autem tam magnanimis quam unanimis

D Frater, sicut in sacra æde nocturnis vigiliis solus pernoctabat; sic etiam necessariam corpoream recreationem vel refectionem, quam Deus sibi per manus servorum suorum administrabat, diurnis et congruis horis solus in eadem sumebat : non quia domum orationis fieri vellet domum vel exedram negotiationis; sed quia fideli diligentia nolebat longius abesse præsentiam suam, in cautela cœlestis sed neglectæ mansionis. Accidit autem in una æstivarum dierum, eo sub meridiem reficiente in ea parte, qua consecrata veneratione debita recoluntur altaria S. Martini Turonensis Episcopi nec non S. Joannis Baptistæ, ingentem sonitum, in modum elidentis seu ferientis fulguris, ab ea parte qua dedicatum est altare beatæ et gloriosæ Dei genitricis Mariæ, ad aures ejus pervenisse : et cujus insolito strepitu, tegulæ, trabes, laquearia, saxa quoque visa sunt una corruisse. Quamobrem Frater contremissens, et nimis super hoc admirans, tum conjectans quid hoc esse posset, nihil adhuc suspiciosum super fraudulentum hostem gerens, præsertim cum diei pars tanta restaret; saltu concito, gressu citato, ciborum non grandi apparatu in medio derelicto; partem illam, qua tumultum antea inauditum perceperat, appetiit; et ut ita dicam, sursum, deorsum, dextrorsum, sinistrorsum, ante et retro tractus oculorum evexit, E
seu circumduxit; sed cuncta quaquaversum integra et omnia immobilia circumspexit. Nec hoc solum opinabatur sibi sufficere, qui jam, quasi deprehenderet notam rei manifestæ, anhelo discursu reliquas cœpit partes templi circuire; angulorum, laterum, flexuris, latebris intuitus claros orbium diligentius infigere; si aliqua signa vel minima perstrepentis ictus quivisset, vel unius lapidis jactu, aliquo pacto annotare. Cumque diutius pertractans, diuque singula loca peragrans, nihil indicii de re insolita percepisset; tum demum cœpit in animo superstitiosas virulenti hostis artes retractare : quem jam alterna vice senserat ludibria, sed irrita, exercuisse domui Dei quam inspiciebat sic enormem et tamdiu a servitio Dei vacasse.

Alias in ecclesiam cibum sumens,

horrendo fragore percellitur;

et lustratis omnibus

a dæmone eum processisse intelligit :

31 Igitur cum Apostolo confortatus in Domino et Eph. 6, 10
in potentia virtutis ejus, atque contra colluctationes aereæ potestatis memoria pretiosi ligni atque virtute roboratus, ad percipiendam cum gratiarum actione relictam refectionis portiunculam, mensæ suæ tripodem revisit, iterata benedictione eam sanctificavit, et, In nomine Domini subjiciens, buccellam ori suo apposuit. Quam dum mandibulis conficiens, traduce palato per arterias stomacho decoquendam F
voluisset trajicere; sensit graviter in gutture versari; sensit eam, amisso meatu, anxie in faucibus restare, nec ultra procedere. Proinde carens auxilio, et præsertim remotus ab humano solatio, de supremis tantum cogitabat, subitoque casu ad mortem usque fere anhelabat. Quid plura? Dum igitur diutius cruciaretur, nec requies diris ejus cruciatibus impertiretur; terribile atque ineffabile nomen Domini exorsus est invocare, ne permitteret, ad adventum seu commentum malignum, de indigni servi sui ruina inimicum exultare; qui sibi non modicum invidebat de fideli custodia, quam videbat reliquiis loci posthabitis se posse impendere; ideoque tam callide astutus serpens se ingerebat, quia pestifero nequitiæ suæ veneno grassabatur quantulamcumque vigilantiam a sacris aris depellere. Cumque hoc modo ratiocinaretur, sed magis corde quam ore cum Domino; frustum, quod inhærebat gutturi, repente in palatum, de palato in os de ore extra resilivit; atque ita illam intolerabilem passionem Domino, quem pie invocaverat opitulante evasit, et pio liberatori immensas, pro adepta salute, grates et laudes sine cunctamine exsolvit.

hærenteque in faucibus bolo pæne suffocatus,

invocata Dei ope liberatur

A *Idem dæmonem jactantem vires suas,*

32 Jam equidem incredibile memoratu est quod idem inexpugnabilis atque imperterritus Frater, per singulas fere noctes, cum nigriore fuligine hoste luctabatur: et nonnumquam etiam usque mane, et quasi duello hinc inde commisso, pugiles impares videbantur manus ad invicem inserere. Quem etiam fraudibus plenus dæmon, indignantis affamine moliebatur deorsum elidere; Fuge, inquiens, hinc in malam rem, cum tua irreligiosa observatione. Putas tu, diu mecum te posse decertare? putas tu spirituale agmen luteo conamine superare? Nonne sum ille, qui sublimem sedem ad Aquilonem ponere disposui, et fere non impos voti solium Conditori adæquatum obtinui? Numquid es immemor Protoplasti, quem interdictæ arboris ingluvie circumventum, atque a pristino statu immortalitatis immutatum, callide eduxi vel potius seduxi, et ejeci a delitiis paradisi? Num reminisceris fratricidii, quod primum hominis seminarium primo intulit fratri? Nec illud ad internecionem ferme orbati senis sedatum quievisset fratricidium, nisi venditio alterius intervenisset ab Ismaelitis transferendi in Ægyptum. Recordare, nos non solum super Ægypti, verum etiam super limites totius mundi plagam induxisse, dum non solum obstetricantes, sed etiam diversi generis sicarios, barbaros, immisericordes, utriusque sexus crudeli nece fecimus desævire. Nonne infra angustias anilis uteri, puerilis insectationis inivimus ludicrum hostile, odio intestino inter geminos exardescente? Quis tot millia stravit in eremo, lingua facile labente, veluti commorante in udo, et idcirco peccante murmuranti eloquio, post vitulum conflatilem et erectum in alto, genere musicorum multimodo; Hæc Numina tua sunt, Israel, Judaico acclamante populo? Quis eumdem populum, divinis jussionibus obsistentem, fecit abduci a copia lactis et mellis, post locatam positionem in terra promissionis, nisi intranquilla vis nostræ sed malevolæ persuasionis? Quis etiam post cœlestis thesauri fontem epotatum, post cœleste munus sapientiæ sibi commissum, præ omnibus adoptatum, precibus tantis expetitum, cœtui muliebri importune admissum subvertit cor regnantis atque in pace in solio residentis, ita ut pœne excusabile videretur adulterium parentis? Quis edocuit rudem in armis adolescentem, forma egregia cunctorum mortalium speciem superantem, non tam in solum parentem, quam in totam regni ejus insurgere latitudinem; cujus optatam, exeunte acie contra tironum insaniem, imperabat pater reservari pulchritudinem, commonendo, obsecrando, iterando, Reservate mihi puerum Absalon superstitem? Quis post emblematum dissolutionem, post Philisthæorum dejectionem, post orbium effossionem, post molarum probrosam evolutionem, interitum suum pro nihilo duci fecit in tanta strage atque ruina inimicorum suorum, stipite mediæ domus concusso, spectaculo quoque in luctum permutato, subitoque leto cum forti viro una intereuntium? Quis rogo, taureis, flagris, scorpionibus, et nervis Machabæos fratres edomuit, nolentes vel aliqua simulatione nedum suillæ carnis incorporatæ veritate, mandata Legis transgredi?

probandas ex peccatis Adami et filiorum Israel, Salomonis, Absalonis, Sampsonis,

B C

33 Postremo retexe veteris ac novi Testamenti seriem, fastuum, historiarum, actuum Regum contextionem, et invenies immanissimos impetus adversantium, cuneos e diverso adventantes exercituum, elisiones hostilium cadaverum, ferocitates devictas et victrices aquilas barbarorum. Quid enim? Numquid in novo, quod minus arbitrabar me peregisse in veteri præcedente mandato, supplevi, dum de morte Jesu, omne nefas superante, cum Juda, Pilato, Herode pertractavi; sed et Judæis male præconantibus, et militibus manus in crucifigendo injicientibus, nihilominus discipulis Domino et Magistro abrenuntiantibus (quamquam meo, ut aiunt, detrimento) ad finem usque complevi? Quis præterea Judæorum, gentilium, hæreticorum, falsorum Christianorum ritus suggessit aberrare, et a vero aberrantes nobiscum una sententiam damnationis in gehenna incurrere? Curre ergo per singula, et continuo videbis nostra ludicra, et quæ raro in vacuum cedunt, stupenda atque miranda exercitia. Tu vero, quisquis es, qui in tantam audaciam proruis, qui nos a propriis laribus, imo a neglectis tabernaculi hujus sedibus expungere conaris; ab hoc forsan non discedes loco, donec sensu perturbato, a teipso non parum alienaberis. Sed heus! tu, ne videatur forte dedecus cedere nequitiis spiritalibus; cede, festina, discede, et quo minus visibilibus, eo validioribus tyrannis succumbe: alioquin ocius ab exterminatore angelo, tam a loco quam a sensu, exterminaberis; et postquam desipueris, cum mœrore ad inferos velis nolis descendens, nobiscum de injuria commissa ratiocinaberis. At Frater intrepidus, strepitum in atrocem faciens, collecto flatu in hostem insufflans, sputa oris jaciens, rursusque luctam conferens, auxiliatrice Dei Sanctorumque virtute, in terram malignum, ut erat in exstasi, projecit, pedibus substravit, diro verbere tutudit, et suffocando defatigavit. Verumtamen cum inter terram et pedes superbiam atrocis prædonis conterere atque humiliare existimaret, derepente nec spiritum, nec corpus, quod putabat adfuisse, constringebat: sed quasi quamdam massam, in modum lanei velleris, sub pedibus expergiscens conculcabat. Hæc autem incommoda seu discrimina, vel infortunia gravia, nec impuro tamen hosti cedens, sed fiducialiter in Domino devotus Frater agens, importune patiebatur aliquando usque ad ipsum gallicinium, aliquando, ut præfatum est, usque ad conterminum orientis auroræ diluculum, vel jubar solis exortum.

et ipsius Christi curata morte,

D AUCT. WALBERTO EX MS.

ac loco cedere jubentem, pedibus conculcans

E

totis noctibus cum eo luctatur:

34 Nec semel vel bis; neque die, septimana, vel mense; sed longa temporis intercapedine sic anxiabatur, sic patiebatur, nulla aut rara quandoque suffultus refectione, nulla aut rara usus stomachi fultura, nimia confectus corpus esurie, dum ab eo timeretur sibi, sed multo magis rebus ecclesiæ. Si quando, quasi ad speciosam portam templi, ab incolis fidelibus Deumque timentibus caritatis alimoniæ pro mercede animæ suæ deferebantur, ex illis macilentum corpus, satisque laboribus atque nexibus diversarum curarum attenuatum, potius quam reficeret, sustentabat; hisque contentus, neque vades, neque venditiones de gazis vel beneficiis ecclesiasticis, quas tamen inter manus habebat, aliquando facere disponebat. Cumque a pluribus et vicinis et procul positis sæpius tale quid suggereretur, et verbum illud, nedum factum, ut nefas refugeret et execraretur; jurejurando se affirmabat malle mori fame, quam unquam aliqua distrahere; præsertim cum hoc noluisset fieri paulo ante pro quodam nobilis satis prosapiæ laico monacho in suo senio, Rotberto nomine: quem diutino depressum languore, sagaci studio pro posse servaverat; eique in cibo et potu, licet parco nec delicato, largo fletu tamen recompensato, parcus satis, pro nefas! pro defectu rerum, minister servierat. Quem licet universæ carnis viam ingressum dignis exequiis prosequeretur, tamen pro ejus anima Deo commendanda aliunde Sacerdotem asciverat, cum jam in eodem loco nec Levita ad eum tumulandum inveniretur.

nulla denique necessitate induci se patitur ad res ecclesiæ distrahendas.

F

CAPUT

A

AUCT. WALBERTO EX MS.

CAPUT IV.

Fulchardi Abbatis depositi pro sua restitutione conatus irriti.

Fulchardo Abbati deposito

Contigit interea Fulchardum Abbatem, verbis contumacibus resultantem, atque multarum spirantem minarum, utpote juris Abbatiæ suæ expertem (cujus virgam, judicio Domini eum perurgente, apud Episcopalem Sedem multis præsentibus, multisque præsentem accusantibus et convincentibus, ipsi Atrebatensi Pontifici iratus reddiderat, vel potius cum quadam indignatione projecerat) Marcenas remeare, atque pœnitentem temerariæ executionis subitæque commotionis, velle, tam propria quam vi parentum suorum, res integras, ut prius, Abbatiæ, cui abjuraverat, obtinere vel potius usurpare. Conabatur etiam aliquando minis, aliquando persuasionibus blandisque verbis chartas a Fratre Fulchardo, tunc Converso, postea incipiente religione statim religioso Monacho, in jus suum retorquere. Sed providus Frater tonitruis ejus sibi imminentis sive comminantis insuperabilis, nec minis intonantibus nec verbis persuadentibus volebat aliquando acquiescere. Inde mox eructuantis Æthnæ incendia, inde fornacis magnæ fulgura, voces et tonitrua, inde rixæ et verborum pugnæ, seu contentionum jacula: rursus pax ficta, et verba subdola. Qui etiam ex tunc ut leo fremens, non jam insidiabatur in ovilia, quæ huc illucque non solum priori tyrannide dispersa, sed etiam percusso Pastore nunc a pastorali cura penitus erant destituta, circa sola atque desolata mœnia excubabat; si forte de distractis qualibet arte vel fraude sarcinulis viduæ Matris Ecclesiæ, quivisset ollam, a facie Aquilonis succensam, mentem videlicet pestæ invidiæ laborantem, restinguere. Videres humilem fundibularium in funda David tyrannum expugnantem, atque de pera exponentem saxeum imbrem in Goliam immanissimum hostem, proprio tandem mucrone confossum, dolore scilicet prostratum, ira superatum, ac in sese ruentem. Furore enim cæcus, furore a se alienus, furore totus velut caminus ignis inundabat; furore, inquam, licet extra desæviente, furore tamen intra sæviente, furoris utique graves pœnas in seipsum retorquebat. Porro clibano sic accenso, sic bacchanti, sic furiis infernalibus exagitato, denique sic furenti lupo, placidam ovem, in protectione Dei Sanctorumque commorantem, cerneres confidenter obsistere, nec omnino perverso conamini ejus velle cedere.

B

chartas et res ecclesiæ subducere cupienti

restitit Frater intrepidus.

C

Comitissæ et Episcopi favore fultus,

36 Verumtamen nec iste ejus injurias diutius tolerasset, nec ille conatus pessimos deseruisset, nisi partim timor Comitissæ, partim Pontificis anathema præmissum eos repressisset. Favor quippe Comitissæ partem Fratris confovebat, qui Ecclesiam ditioni suæ mancipatam, etiam jussu ipsius tam fideliter quam solerter conservabat. Pontifex vero succedenti Abbati jam assignato, jam electo, jam consecrato curam regiminis multo cum favore reservabat, refraganti, latitanti, dubitanti, futuro tamen coactione Pontificali, nihil de injuncta cura relaxare volebat. Sed dum a Pastore vidua gemeret ac successoris jura expectaret, interim Dominus Præsul Ecclesiam sub manu, sub tutela, sancta cautela retentabat; eamque vice Domni Electi, adversus malignantium insidias, nequitias, et versutias, divinis armis, in acie spirituali præcinctus, defensabat. Qua securitate, non plena fide tamen indepta, quod prius non infidelis Frater conceperat mente, nunc demum cogente nimia esurie ipso perficit opere. Accessit igitur ad arcam, in qua messis hordeaceæ ad modii et duarum minarum quantitatem summam prænotaverat reconditam. In quo tamen uno, duo mira peregit, quia et arcam spoliavit, et eamdem integram atque obseratam, nullo tamen execrabili maleficio dereliquit. Relatum est tamen ab eodem postea, sese hoc effecisse, ligneis tantum clavis refixis, et ablatis de posterioribus arcæ. Verum enimvero unde ventris ingluviem satiare proposuerat, inde mutuato pretio, partem quamdam monasterii male detectam disposuit retegi; malens solita castigatione repugnare ventri, quam patere utrobique aditus templi Æolo ventosæ cohortis tempestuoso Regi.

D

et pretio subducti clam hordei tectum resarcit,

37 Quo peracto, casu accidente, atrii exterioris ab obliquo adventanti Abbati Fulchardo res diutius non latuit. Nam sursum erectam aciem oculorum figens, sarta tecta templi innovata prænotavit, atque intra se Fratrem Fulchardum montes aureos invenisse submurmuravit. Tamen de præsagio damni metuens, nec non metuendo casus incertos ad deteriora sæpius devolvens, continuo arcam hordeiferam appetiit, reseratam aperuit; sed de thesauro occultati hordei, nudiustertius arcæ commisso, nihil invenit. Unde mutato colore, Quis igitur, inquit, locorum amodo nanciscetur securitatis possessiunculam in orbe? Sed jam reprimam me, ne nimium avidus ad rem, nimiæ cupiditati videat jam degener inservire: et hæc dicens, erexit se contra se. Frontem itaque non abjecit, frontis decus non amisit, erubuit irasci, erubuit contendere; memor utique attestationis Propheticæ; Frons meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. Sed nec fas erat aperte objurgare vel irasci. Iracundiam igitur atque jurgia, repressit, vel potius formidine Pontificis seu Comitissæ tristem vultum quoquo modo palliavit: alternato tamen vultu honestam videbatur causam prætendere, ferens se motum pietate super Fratris egestate fuisse; Alter inquiens, si perpetrasset idem itatenus, patienter nullatenus tolerassem. Simili typo, ne dicam furto, dictu factuque satis jucundo, simili coactus necessitate non multo post indigens Frater, benigne simile peregit opus, sub Pincernæ magni Hugonis Aquicinctensis monachi; quondam Cameracensis Castellani, austeritate inhumana; subveniens fami suæ in pane et liquamine avenæ, nec non in sagimine et farina; dolens ultra quam credi vel dici possit, post dicessum monachorum S. Bertini *a*, ea inhumane agi in conclavi et sub sera, re penitus sicut prius fere perturbata.

frendente nequidquam avaro Abbate:

E

Jer. 3, 3

38 Videns autem qui fuit Abbas Fulchardus, sese apertis nisibus nihil aut parum proficere, vertebat se deinceps ad alia argumenta, æstimans alia via causam suam melius atque expeditius procedere. Nam frequenti discursu solicitabatur anxius, nitebatur curiosius diversorum Curias frequentare, Palatinos Proceres in sui juris restitutionem auxiliares compellare, Comiti etiam et Comitissæ multa offerre et plura promittere. Præsulis aures, quas sciebat lucris obseratas vel simoniæ interclusas, de simonia vel cupidine mundana non posse nec debere interpellare, non cessabat plurima petitione, postulatione, obsecratione et per se et per suos assidue pulsare, attentando utrum in gratiam prioris villicationis posset redire; si sub fideli testimonio vitam moresque corrigere; si etiam futuro immenso conamine, dignitatem depravatam Abbatiæ, quam peccata sua suorumque perverse tractaverant, atque infamia turpi infamaverant, ne dicatur fœdaverant, promitteret relevare: alioquin in eamdem damnationis sententiam, qua modo lugebat et cui modo obnoxius licet invitus erat, infra paucos dies sponte sua, sine ulla controversia, vix expectato jussu Domini Præsulis, semetipsum libens præcipitaret. Quæ quidem verba precanti similia, toties repetita, toties inculcata, misericors

F

qui dum pro sua restitutione

meliora pollicens agit apud Episcopum;

A misericors Præsul absque misericordia non distulisset; nisi absonum et inconveniens,pro accelerata benedictione sequentis electionis, apud sanctos Patres claruisset. Quod si alterius depositio prævaluisset, nimirum sanctum religiosorum virorum Collegium, hæc mutatio dextræ excelsi, non præcinuisset; imo auri et argenti sacra fames, resultandi causam habuisset.

39 Cui tamen peroranti plerumque nec ad interrogata respondenti, Præsul ex adverso opponebat : Quomodo, Frater, teipsum ovesque curæ tuæ commissas pascendas, protegendas ac regendas, resque et interiores et exteriores totius Abbatiæ disposueris, velut nota prætereo; et idcirco tamquam ex superfluo adeo nota, adeo perspicua toties replicare supersedeo; potius ea frequenti populo (parum est hoc) toti fere contra te reclamanti mundo enarranda jam relinquo. Transeo siquidem tecta monasterii, claustri, refectorii, dormitorii, et cetera non solum detecta, sed etiam negligentia tua vel incuria destructa : ornamenta etiam, factis vadibus, ab ecclesia remota et amissa : ceteraque in eumdem modum templi supellectilia, pravis usibus deputata, B paulatim eliminantur summi Regis extra castra. Quid? quod etiam, deficiente horreo, deficiunt Fratrum victualia, sicut etiam cetera prorsus necessaria? Quæ vero spes sit de futuris, cum jumenta non sint et terræ minime incolantur? Quæ cum ab externis cultoribus occupentur, non solum terræ prædia, sed et ceteri reditus amittuntur. Extra male est, intus nihil reliqui fit : extra sæviunt hostes visibiles, intus tumultuantur seniores, nec depelluntur invisibiles. Servitium Dei in sacris ædibus, pro dolor! negligitur; Dominus Deus ad indulgentiam delictorum neque die neque nocte excitatur. Grando, nix, pluvia, si quando resiliunt, intra officinas redundante torrente delabuntur, aut vix integumento tenui veterique prohibentur : parietes veteres diluuntur, novi non superædificantur, et (ut verum fatear) lapis super lapidem fere non relinquitur qui non destruatur. Papæ! quid execrabilius, quam ad stabula porcorum sacratissima loca redigi, ubi quondam sanctorum Angelorum excubiæ solebant fieri? Prorsus tam sacer locus redactus est ad eremum ; ubi vituli cum matribus, arietes cum ovibus, cumque ceteris pecudibus, per hortum perque virgultum pro hortulanis vagantur, nec alicujus ambitus interclusione anfractus arceantur. Utriusque sexus vulgus, C absque retractatione, absque obstaculo, et ingrediuntur et regrediuntur monachorum habitacula, quæ tam solitaria solebant esse. Quid? quod ad hoc ventum est, quod etiam quidam maligni machinantur arte maligna turris ab arce campanas erui, et in altum profundi demergi, ne ultra, vel ne saltem venturo recenti Abbati compareant? Quid? quod paulo ante, non jam monachi, sed, quod nimis e natura dictum est, tirones ac vehementes tyranni in proximo saltu decontra munierunt castra, vel quasi Romulei asyli castrensia latibula, dum demoliri conantur?

ad hoc reprehenditur de dissipatione rerum,

ædificiorum ruina et profanatione,

40 Væ væ tibi (ut jam audeam, salva nostra reverentia, paululum in te invehi) væ, inquam tibi : exterminare quidem nituntur, non jam templi, sed deserti nescio quæ reliqua, dum etiam malunt filii Belial inhonestis rapinis cædere materna viscera, quam ad matris desolatæ saltem plangere funera. Et quid amplius? Respublica monachorum, indiscretæ actioni, utpote Pastoralis expers curæ, indiscrete obnoxia, jam ad subvertendum permiscetur, et velut in cujusdam chaos præcipitium, pro nefas! ex inculto ferme cultu, paulatim delabitur, immergitur, periclitatur, et ad nihilum deducitur. Prorsus sacræ habitationis tam sacra moles in parietis, tecti, atque fundamenti ruina, quasi nusquam fuerit structura, a radice evellitur; prorsus, inquam, quasi numquam sacris ædibus jecerit fundamentum antiquitas, domus Dei confunditur, nedum saltem rudis et velut indigesta subsistere quantumlibet vilis casa, videatur. Verumtamen pia, credo, verbera *b*, non ab inhumano Fratre Dominæ suæ carissimæ, Sanctæ videlicet Rictrudi, pie illata, fuerunt procul dubio ante Deum in causa, ne adhuc ex toto redigantur ad ima tam egregii loci pia Sacraria. Non igitur de omnibus diram affero sententiam ; de illis scilicet, qui dignam exequentes electionem, disposuerunt affuturam observare religionem, ac jugo Domini colla submittentes, quantocius vivere delegerunt, tam religiosi quam spiritualis Patris ad arbitrium vel voluntatem. Sic Præsul.

et loci tam sacri imminente extermino

D AUCT. WALBERTO EX MS.

b nisi Fr. Fulchardus obstitisset :

41 Confusus itaque, qui solum adhuc nomen Abbatis retinebat Fulchardus, fatebatur se errasse, se deliquisse, se inique egisse; juvenem retroactis Kalendarum cursibus rudem atque indiscretum degisse, nunc primum ad annos viriles pervenisse. Hucusque non bene usum imperio animi super rebellem carnem, et ideo parum consulte voluptatibus ipsius carnis restitisse. Idcirco, venerande Pater E (prosequebatur) spiritus vigorem imperio suo edomuit, et nimis sibi subdidit lasciva, rebellis, et indomita caro : hæc enim sibi invicem adversantur, ut ait Apostolus, dum caro concupiscit adversus spiritum et spiritus adversus carnem, sicut inpræsentiarum satis superque experior. Quare non immerito querimoniam Apostoli mihi configuro : Non quod volo bonum, sed quod nolo malum, hoc ago. Sed unde hoc? Quoniam, ni fallor, ultroneitati liberi arbitrii, primo concessæ parenti, non legitime resisto ; inde perversa conjux crebro renititur viri spiritualis legitimo thoro, rationalitati scilicet sensualitas persæpe effrænato contrait dominio, nec sibi cedit mutua vicissitudine in prælio.

rursus culpam agnoscens,

Gal. 6, 19

Rom 7, 10

42 Verum enimvero, ut secundum vulgi elogium pro me quidem pauca loquar, Pater, non bono omine nascitur, cujus vita aliquando non corrigitur. Lupus quoque, secundum idem vulgus, non adeo est ingens, sicut extollitur : plus satis de eo rumor dicit, quam dici promereatur. Verum ne lupus sim in sequenti, sicut fui mole peccaminum prægravatus, fabula ut jam verser in communi vulgi parabola; neve rumore corrodar maligno; de cetero castigatis moribus, mihi præcavebo. Proinde quoniam, ut ait Maro, Mœrim lupi videre priores; ne lupi me primi- F tus videant, et vocem, ut aiunt, auferant; a conspectu meo lupos viriliter arcebo, nec eis ulterius locum male sentiendi de me concedam, interveniente vestra prece et auxilio. Quod a nobis igitur partim imprudentia, partim ignorantia tam indigne actum est, tam vestra prudenti industria quam illustri prudentia corrigatur : deinceps linea, hactenus curva, ad rectum vestra manu dirigente deducatur: eademque firmiter clavum tenente, naufraga puppis ad portum dirigatur. Pro subito nimirum stomachi felle, adeo trucidanti gladio non est vestrum, Pater, in me sævire, cujus circumspectio vel discretio, iracundis, incautis, et graviter delinquentibus solet misericorditer parcere. Hactenus non bene res processit; liceat corrigere. Quo altiori gradu, eo graviori casu cecidi; liceat resurgere. Parum mihi, fateor, [in præteritis] consului; liceat melius de futuris consulere. Pœnituit profecto juvenem, parentis imperium temere violasse : pœnituit equidem et gavisus est Jonathan, patre laudabiliter pejerante, veniam salubriter impetrasse. Sed et ego veniam merear, Pater reverentissime; pœnitet enim me rerum Domini transgressorem extitisse. Vos ipse vero post hæc inconsulte aberranti ovi pastorem, ut decet

seque cautiorem deinceps futurum,

recipi in gradum priorem postulanti,

A AUCT. WALBERTO EX MS. decet, consulite. Hanc autem contumeliam, ne dicam injuriam mihi indulgete, ne videar cum dedecore jus possessæ rei, vestro tempore præsertim, amittere. Ergo vestra cum benedictione ad loculum nostrum intermissum ac desolatum redibo; rebusque intermissis, vestra cum licentia, solita sed magis sagaci provisione providebo.

43 Contra quem rursus sic est Præsul prosecutus: Non ita, Frater mi, non ita erit. Electo nostro religioni invigilanti, non tam ego, quam Dominus, *suadet Episcopus ut novo Abbati ultro cedat:* ad permanendum benedixi, et permanebit benedictus. Oleo benedictionis impinguatum est caput justi; nec decet, quod a nobis semel et rationabiliter factum est, frustra vel irritum fieri. Tu vero ad concordiam, saniori consilio, potius enitere; ne vel tu expers sis ex toto rerum allegatione, et successor religionis justa perfruatur pace. Vere, Frater, ne sit tibi grave: vero dico tibi, Deus benigne tibi pepercit, quod justo fulmine te non extinxit; quod ad pœnitentiam te provocans, jugum intolerabile collo tuo feliciter subtraxit. Nunc libet tibi soli vacare, nunc neglectum tempus, dum vacat, potes redimere; animamque tuam de locis pœnalibus, dum dies est, B eruere.

44 Ceterum ad hæc penitus surdus auditor ipse *sed frustra illo regressum varie tentante,* Domnus Fulchardus, non admittebat ad arcana interioris hominis, quod, magis solicitus de temporalibus, vix percipiebat aure corporis, nedum cordis, de salute scilicet animæ verba salutifera pervigilis Pastoris. A superioribus igitur sæpe perorata repetens, durum illud saxum diu evolvebat; persæpe primum, cum postremo, vel postremum cum primo, medio cum utroque conjuncto, sed nullo effectu, conjungebat. Quare toties repetita, cassa frustrabatur petitione: neque enim a diebus illis jam audebat Præsul promissis ejus, præsertim fallacibus, credere. Unde etiam ipse Domnus Episcopus sæpius incidit, ac pertulit terrorem periculumque parentum suorum; nec idcirco voluit relaxare rigorem inceptum, tenens, atque continuans constanter in priori dispositione, super eum Dei et Domini nostri, justi videlicet Judicis, datum judicium. Cum autem videret Abbatia privatus, quod nihil unquam mutabile de severitatis censura, in animi ipsius constantia resideret; tandem cum iterata ira et indignatione nimia præsentiam suam subripuit a Præsulari Sede Domnus Fulchardus, frendens et addens: Incendia fornacis nostræ plurimorum ruina in proximo restinguam, cum Domni Præsulis exturbatione.

C 45 Sed clemens Dominus locum Marceniarum neglectum, gregemque affuturum, diutius proprio noluit frustrare Patrono, qui calleret obsistere lupo *donec tandem pax coaluit,* venienti, remoto mercenarii infelicis infausto negotio. Tandem (quoniam, ut ait Crispus, sicuti concordia minimæ res in melius provehuntur, sic etiam maximæ discordia dilabuntur) visum est expedire ipsi Atrebatensi, in cujus diœcesi negotium hujusmodi versabatur, venerabili videlicet Rotberto Pontifici, cum ascitis a se plurimis tam honestis quam sapientibus et discretis viris, Coepiscopis, Abbatibus, et monachis religiosis, Clericis quoque et laicis boni testimonii præsentibus, ante Archiepiscopum Remensis Ecclesiæ, bonæ memoriæ *c* Rodulphum, *c interventu Remensis Archiep.* inter Depositum et Marceniensem provisorem Electum, Deum timentem et religiosum, in metaphora nominis jam tum bonum præsignantem atque amabilem, nomine Amandum, pacem atque concordiam ratam et inconcussam conformare, confirmare, et conservare. Adhuc tamen novi hospitis, imo condigni successoris animus suscepto officio repugnabat accedere; atque de inculto ago Dei spinas, ut ita dicam, et tribulos evellere differebat; diuque ac vehementer renuebat injunctam curam regiminis duplici de causa suscipere; vel quia litibus et contentionibus, D causis hinc inde consurgentibus, abhorrebat se quandoque oportere vacare, quod prohibet Apostolus, inquiens: Non in contentione et æmulatione; vel Rom. 13, 13 quia contemplationem Mariæ dubitabat actioni Marthæ permiscere, pusillanimis executor adhuc innuitionis Propheticæ, Ibant, inquit Ezechiel in illa de Ezech. 1, 14 quatuor animalibus visione, et revertebantur sæpius, ab ipsa scilicet contemplatione.

46 Facta ergo pace et concordia, Archipræsulis Remensis in præsentia; plurimorumque, ut jam significatum est, religiosorum virorum astante, contestante, et concedente frequentia; *duabus villis Fulchardo relictis,* tum certo consultu, tum discreto consensu, et tam competenti dispositione, quam etiam clementi dispensatione, concessæ sunt Domno adhuc reclamanti Fulchardo, de solito victu Fratrum, quoad viveret, duæ in proprios usus villæ. Quas concessas et per misericordiam susceptas possedit, dissipavit, et tam in suorum, quam in privatas abusiones, cum nemoribus et quibusdam circumstantiis ad easdem villas respicientibus, reliquo vitæ suæ spatio occupavit, vel potius in proprios, ne dicam pravos usus redegit. Verumtamen nec sic pacatum animum gerebat, dolens irremisso dolore de sui depositione; detrahens quoque E religioni assidue, quam audiebat in Deo certatim fervere. Cujus rei specimen manifestius claruit, *cujus fautores nihilominus domum hospitum incenderunt,* quando domum hospitum, in ipsa curia ejusdem Marceniensis cœnobii, in favorem sui et dolorem depositi Domini quidam circumcellionum de suis succendere, sicut fama postea promulgavit. Quod, nisi misericordia Dei loco periclitanti favorabiliter indulsisset, et corporale Dominicum contra ignem, a cujus conspectu retro flamma illico conversa est, *reliquo monasterio per miraculum servato:* delatum fuisset; orationes quoque nec non et lamentationes et lacrymæ, sed et utriusque sexus concurrentium, atque undique trabes a domo nimio incendio concremante detrahentium ac restinguentium caterva certatim confluxisset; profecto nihil reliqui post incendium, tam de ecclesia quam de ceteris officinis, extitisset; mœnia enim atque ædificia, a minimis usque ad maxima, voraci flamma in cinerem fuissent redacta; nec solum in murorum ambitu, sed etiam in sumptuum ceterarumque necessariarum rerum collecto apparatu, incendii flamma percrebuisset, ac tetri odoris signa, nulla re superstite, post Vulcani tam graviter eructuantis verbera, reliquisset.

47 Utrum vero vitam, mores et habitum sæpedictus cognominatus Abbas Fulchardus commutaverit, F *ipse vero qui nihil emendatus videbatur in vita,* in vita ejus præsenti, præsens seculum præsentialiter judicare, visuque discernere potuit; sed et rectum judicium Domini in itinere S. Ægidii aperte declaravit. Ceterum, licet in maximum miraculum reputatum sit, quod sic repentino discessu a suorum conspectibus se rapuit, resque Fratrum et tam consortium, quam cœmeterium in medio dereliquit; tamen conjicimus [valuisse] ad indulgentiam delictorum suorum, quod extra suos, extra nativum solum, et ut vulgo dicitur, captivus obiit. Sed tamen licet *pie tamen obiit in itinere ad S. Ægidium.* esset in captivitate positus (sicut a quibusdam de suis, qui ab ejus funere redierunt, accepimus) viam utique veritatis non deseruit; imo Deum Creatorem suum, corde resoluto in lacrymas, devote recognovit. Siquidem Viatico Dominici corporis, contra spirituales nequitias communitus, pœnitentia et confessione Christiani atque monachi morem executus, naturæ debitum explevit; relinquens quæ secum detulerat in peregrinationem, pro salute animæ suæ, cuidam loco, duobus millibus citra S. Ægidium, *d* Miliaco nuncupato, cui se tumulandum exhibuit. *d*

ANNOTATA

A

ANNOTATA.

a *Hinc colligitur, quod Marchianensis locus, post abdicationem Fulchardi, primum Bertiniensibus, deinde Aquicinctinis fuerit commendatus, usque ad novi Abbatis electionem.*

b *Ejusmodi verbera, per piam obtinendæ opis impatientiam, Sanctorum lipsanis inflicta aut intentata, lege sis 1 Aprilis in miraculis S. Walarici n.* 21, *quorum etiam alia exempla in hoc opere occurrent, non facile irreligiositatis damnanda, dum excusari potest sincera affectus arctati intentio.*

c Rodulphus *Remensis Archiep.* cognomento Viridis, *ordinatus a Paschali Papa an.* 1108, Pater et institutor monachorum et Clericorum, *ut ait Ordericus lib.* 12 *histor. defunctus an.* 1124. *Fuerat autem, pulso Gervasio invasore, restitutus Sedi suæ anno* 1115, *uti explicant Sammarthani, qui cum Orderico* Radulphum *appellant.*

d *Oppidum* S. Ægidii, *haud procul ab Occidentali ripa Rhodani in Gallia Narbonensi situm, unde ad tres leucas, Nemausum versus super Vistrum, in tabulis ponitur oppidum,* Meillan *vulgo dictum.*

B

CAPUT V.

Quorumdam punita insolentia. Sanctorum Marchianensium enumeratio.

Magis timeo cuidam Militi, dudum Fratribus, de quibus exortus est sermo, Marceniensibus scilicet male vicino, nomine Ingebrando, cognomento Pagano: qui in ipso ordinis tirocinio, insana tyrannide insanas vires efferens, ruinam minabatur tam clientibus quam famulis religiosis, et maxime operam dantibus rebus gerendis in pistrino. Qui etiam ad tantam vesaniam efferato spiritu devenit, ut auderet jactando minari, sese ter denos gladios Capitulo illaturum, atque cum infando regimine resecare culpas Fratrum monachorum. Tunc enim temporis erat quæstio de magistro pistore, nepote suo, proxima post fratris lineam sibi in consanguinitate juncto, qui talia suo juri exigebat, quæ non dederat antiqua heredum traditio: quod tamen annitebatur omnimodis concedi; imo multa vi extorqueri, atque perpetuo fœdere possideri, quod neque jus dabat neque ratio. Verum humilis Deus, illo quo voluit conflictu, superbo restitit; illa qua pace voluit, humiles spiritu roboravit. Nam non multo post in expeditione Flandrensi, Austrebatensi segeti vastandæ facta, contigit eum miserabili atque inopinato stupore pati, improvisa atque subita conditione rebus humanis eximi, monstruoso atque execrabili modo hominem exire, vitamque finire.

Ingebrandus miles minatus Fratribus,

C

49 Dum enim, quæ sua non erant, nimia militaris lucri correptus cupiditate, concupivit; dum in quemdam militarem Flandrigenam, non sua fortuna usus, irruit; eique tam cetera spolia quam arma, cum quodam fratre suo, secum in negotiis militaribus comitante, nomine Acarino, diripere seu detrahere facto impetu voluit; post alia ea die insignia strenue peracta, fere plura prioribus, ad se levigandum loricam exutus, posteriori cuspide hastæ suæ, verso in se crudeli eventu pugnæ, ab inguine desursum ad dextrum lateris procinctum semeptipsum evisceravit; seque graviter læsum, et ad mortem propria manu vulneratum, miserabiliter atque infeliciter planxit. Qui paucis diebus, quibus postea supervixit, quod injuste contra Dei servos deliquit profiteri et pœnitere, Deo spatium sibi concedente, potuit. Cui tamen ad extremum venienti, ac debitum morti solatium funebri pompa deposcenti, vicem malignam Fratres non recompensaverunt; imo jussu Domni Amandi Abbatis, compuncti ad gemitus lamentantis Fratris, funeris bajulis obviam exierunt. Ad cujus exequias postquam funebria insignia deferentes processerunt, non secundum iniqua merita præcedentis vitæ, satis honeste juxta fores templi eum matri terræ mandaverunt. Quod tamen factum de eo fuerat, ipsi Marcenienses Fratres in maximum miraculum reputaverunt: dignumque scripto, ad correctionem aliorum malefactorum, non irrationabiliter judicaverunt.

propria hasta confossus,

D

AUCT. WALBERTO EX MS. Marchianis sepeliri petit et impetrat:

50 Est et aliud e vicino, quod eorumdem judicio non est prætermittendum, imo scriptura Beati Job, vel stylo ferreo vel plumbi lamina in silice resculpendum, vel in cujuslibet alterius indissolubilis metalli duritie, ne deleatur in sempiternum; Stephani videlicet Saliacensis erga cœnobitas Marcenienses, quamdiu iniquæ villicationi superstes fuit, indissolubile atque immutabile odium, nec non adversus ea, quæ adversus eos pertinebant, maxime in confinio tenoris suæ, malevolum atque contrarium omnimodis animum. Hujus igitur plagæ supradictæ, crudelis, horribilis, inauditæ citissima comperta relatione; fama divini examinis eventum rei exasperante, Villici Marceniensis Ecclesiæ, tam districtam animadvertentes severitatem ultricis patientiæ, Domino Jesu Christo gloriam dedere; qui justus in misericordia, et misericors in justitia, dabat eis spatium, et proponebat exemplum convertendi atque resipiscendi ab infestatione, injuria, sive oppressione, qua in primis, salva fide Ecclesiæ, cui se confœderaverant, sacramenti obligatione debuerant alienari, et alios male agentes, pro viribus alienare; nec abuti rebus, quarum sustentatione cohors Fratrum coadunata in Domino, et habitans in unum, liberius ac jucundius hymnis cœlestibus potuerat vacare.

tali exemplo moti nonnihil ceteri,

E

51 Et licet quidam eorum, saltem ad tempus, credentes pertimescerent venturum judicium Domini, tamen villicorum Marceniensium infestissimus, qui Saliacensi præerat villæ nomine Stephanus, solito more, injusta occupatione, non destitit sanctarum rerum distractionibus, reclamantibus Abbate et Fratribus, insistere; et bona, quæ nullo jure sibi cedebant, quasi propria sensim vindicare. Præterea proscindentes humumque sarrientes sarculis, ferreis uncinis, carduis evellendis, novalibus mundandis operam dantes; messores in agro messis in tempore segetes attendentes, atque æstivos soles grato labore levigantes; sed et ventilationis hora subsequente, excussores triturantes, atque in area grana a paleis secernentes (præter paucos, qui ei morem gerentes, et sibi præcaventes consensu sævientis hominis, exercendis sudoribus progrediebantur) exturbabat; pugnis, flagellis, fustibus verberabat; quandoque eosdem, injuriis pluribus propulsatos atque dehonestatos, extracto pugione, vulnerabat; neque Deo, neque monacho reverentiam exhibens; sed mala faciens, et plura et pejora se facturum minitans, vix maligno spiritu debacchanti sævitiæ de mane usque ad vesperam finem imponebat.

sed non Stephanus Saliacensis,

qui colonos Marchianenses vexans,

F

52 Inde vero rediens illucque revertens, tam in triviis quam in quadriviis sermones intercalares et sæpe repetitos, singultu verba interrumpente et lamento, eheu! non intermittente, in hunc modum dolose concinnabat; Sic, inquiens, proficiant vobis de terra Audomeri segetes: quas tamen ab ipso Audomero, longe ab ejus cogitatione diverso et remoto (licet hoc ipse assereret, terram ejus reclamando atque usurpando) veridica patriæ attestatione Marceniensi Ecclesiæ mancipatas noverat; cui ipse videlicet Audomerus se devoverat, votumque tam in habitu quam in sepultura exolverat. Inficiabatur etiam, et tam constanter quam et impudenter, sese

propter agrum quem juris sui esse prætendebat,

cum

A cum sua prole (quod tamen multi præsentes et audiere et videre) publica coactum lege, nec non justitia Patroni ac Defensoris ecclesiæ, publice et nominatim eas abjurasse, quando vix compos corporis, a compedibus, catenis, carceralibus tenebris, ac reliquis duræ custodiæ incommodis coarctatus, contracta tamen offensa aliunde erga eum adjudicantem Advocatum reus, absolutus fuerat. Neque enim ad simplicem clamorem Fratrum erat quidquam actum de pœnis, inferendis cum detrimento corporis cujuspiam pro quavis injustitia mulctandis reis. Neque enim ignorabant Fratres, non esse eorum reos adjudicare nexibus ferreis, ac ceteris ergastuli machinis: potius orandum esse caritate debita pro absolvendis quantumlibet infestantibus inimicis.

AUCT. WALBERTO EX MS.

ingratus suis liberatoribus;

53 Cumque ori impudenti silentium non imponeret, maledictis frena non incuteret, nec indies a ferocitate multimoda resipisceret, vocibus clamosis, verborum ineptiis, malorum indiciis, et præsentibus et futuris; inspector Arbiter de supernis, certum atque repentinum limitem ei, prout voluit, imposuit. Vindice etenim sententia, divino nutu distincta atque procurata, de improviso Caput nostrum, membrorum

B suorum in terris persecutorem, et licet minus verbis, rebus tamen reclamantem, Quid me persequeris? trucem ecclesiæ suæ hostem prostravit, plagaque crudeli et subito dolore læsi capitis ingemiscentem repente mulctavit. Justum quippe videbatur, hostium cuneos, sarcinas diripientes, alienos labores aggredientes, homines in captivitatem junctis post tergam manibus abducentes, vulneribus affligentes, hastis cædentes et contumeliis afficientes, pro viribus insequi sed in eodem, audacter manu conserta cum armato milite, placuit justo Judici, de temerario rhetore diu expectatum judicium exerere. Nam librata cuspide adversæ partis, hasta veniens cominus ex adversa, cerebro ejus grave vulnus illisit; caputque viribus effœtum, minime jam quinque capax sensuum, de fulmine ictus subiti vehementer attonitum, præter solitum collisit. Quo graviter vulnerato, nec jam conserente præ dolore nimio manum in tumultu bellico, qui de tota vicinia secum erant unanimiter ad defendendum vel resistendum collecti; qui etiam sæpe congressu cominus dato, sed præ multitudine resistentium conatu frustrato, satagebant direptam ad se retorquere prædam, ab hostili cuneo dispersi, in fugam coacti, vulneribus attriti, interfecti, artus truncati, ignominiosa ca-

dum prædam agentibus hostibus se objicit,

vulneratur in capite,

C ptione captivi eminus adducti, vix pauci misere rediere, non tam de prælio, quam de misero ut ita dicam spectaculo. Ipse vero vix reversus tergo subsistentis equi, lectum gemens ac stupens ascendit, paucos dies ægrotavit, atque ad extrema deductus, octonis diebus, immensis cruciatibus miseram vitam continuavit.

54 De novissimis vero et maxime de occultis non est nostrum judicare; Domno enim Marceniensi Abbati Amando, ad se tam suis quam suorum precibus evocato, confessus est: Deo idcirco relinquimus de eo disponere secundum beneplacitum ejus. Verumtamen scimus, eum in sua phrenesi de cerebri commotione laborantem vestes religionis abhorruisse; monente, deprecante, collacrymante, et animæ consulente propria conjuge. Non ei imputetur, consortium monachorum augere noluisse de se paucorum dierum, jurejurando asseverantem se numquam monachum fore. Sed quid plura? Ab illa vulneris insania fremens, de lecto prosiliens sese corripuit, cæcidit uxorem, natos ac mancipia, tertia die vitalem spiritum exhalavit; conditusque est in mausoleo juxta patrem suum in communi scilicet ruricolantium atrio.

et phreneticus moritur.

55 Talis fuit hujus tamque miseræ conditionis exitus. Viventes recogitent villici, quid futurum sit D posterioribus, ex eo quod actum de suis prædecessoribus. Prope enim januam assistit, qui, post Hevæi et Amorrhæi et reliquorum persecutionem, filiis Israel etiam nunc juste de inimicis judicare disponit. Et siquando igniti serpentes, vel peccati aculeo pungentes scorpiones, aut rugitu feroci maligni leones, eos devotam sacræ legionis militiam peragrantes infestant; non tam exteriores quam interiores oculos summum ad Liberatorem, humanis miseriis, condolentem erigant, eosque sancta sobrietate, et obsecratione, cum vigiliarum assiduitate procul a se abigant. Insignis etenim, ut superius prælibatum est, Domina nostra, beata videlicet Rictrudis, ac devota Christi famula, æneum serpentem, ad restinguendum mortiferum atque serpentinum ignem, usibus Domino famulantium in altum erexit; dum in monasterio scilicet Marcianensi, de suis largitionibus excellenter insignito, nec non regalis manus inscriptione confirmata dote, liberaliter sublimato, crucis Dominicæ vexillum affixit. Hortatur igitur in exemplari et quasi in speculo egregiæ vitæ suæ, latentium morsibus anguium attrectatos atque E interius læsos, sacræ imaginis ad insigne respicere; zona sanctæ devotionis aurea, etsi non usque ad mamillas, præcinctum cor sursum erigere; memoria salutiferæ Passionis, venenum sævientis inimici visceribus infusum effundere. Ipsa equidem quos videt devotos ad impetrandum remedium, manu pietatis adjuvat; ipsa prompta circumspectione, invisos serpentes necat, elidit, dissipat, virus projicit; contraque tentamenta vel malignantium spicula, debilia pectora roborat.

Metuant ergo alii,

et contra peccatorum venena

inspiciant Crucem Marchianis positam a S. Rictrude:

56 Cui mira dispositione et libera dispensatione omnipotens Dominus satis familiare contulit præsidium, suffraganeum scilicet Collegium collateralium Sanctorum, in eodem arcuato quadro, pulchra testudine satis apte murato, consito atque composito, nec non in competenti atque secreto loco, secum quiescentium. Primo attende, inter matrem atque proaviam, hinc atque hinc mediam, secundam autem filiam B. Rictrudis, sanctam, Sponsoque Christo condignam Eusebiam: quæ ab ipsis fere cunabulis, abjecto virili thalamo, longe a se facto concupiscentiæ toro, suam Deo devovit continentiam; nullius tamen ferme vel carnalis commotionis conscia, fratris de inimici metuentis astutia, tenerrimo adhuc corpusculo correctioni adjudicata, verberum in se sævientium admirandam suscepit patientiam. Tertio loco, e sinistro latere sacratæ Filio Regis unico Eu- F sebiæ, ejus quam præmisimus, proaviam est invenire, umbilicum sancta continentia præcinctam sanctissimam Gertrudem, sanctæ Deoque dilectæ et illustris Gerbertæ nobilem atque præclaram genitricem; quæ videlicet Sancta Gerberta fuit mater insignis viri, et B. Rictrudis sacri mariti, nec non et Martyris Adalbaldi. Cui scilicet Sanctæ Gertrudi, sanctæ viduitatis bravium apprehendenti, non minus devotam, non minus gratam, pro carnalibus quibus sustentamur bonis, debemus venerationem; quæ primitus ab ejus donariis procedentia, B. Rictrudis cum marito et a marito accepit in dotem. Eadem vero domina nostra, statim post mariti sui defunctionem, quod sæpe commendandum est, abrenuntians seculo, sua quæ fuerant, dimisit in hereditatem Congregationi Marceniensi, in Dei desudanti servitio.

cujus patrocinio suffragantur ibidem tumulati,

S. Eusebia filia

S. Gertrudis socrus S. Adelbaldi,

57 Quarto loco in inferiori consessu [videre est] Sanctum Abbatem Jonatum, memoria et honore dignum, meritorum qualitate præclarum; cujus insignem conversationem crudeli verbere in tertia admonitione Malgerus monachus expertus est, duabus admonitionibus præcedentibus ab eodem factis non adhibens

S. Jonathus Abbas.

A adhibens fidem, sed credere renuens, et quasi phantasmata reputans, quasi certam admonere vel exposcere, quam et ipse Sanctus Jonatus admonebat vel exposcebat, sacram atque a Deo sibi concessam sacri corporis sui fieri elevationem. Quinto loco [veneramur] beato Abbati Jonato vicinum et juxta positum Sanctum Chrodobaldum, celebri memoria æque dignum, meritis gloriosum, sanctissimi Confessoris atque Pontificis Amandi monachum et Præpositum; percussum tamen a Deo ob contumaciam, jactantiam atque pervicaciam; sed humiliatum, et ab eodem Pontifice, compage membrorum paralysis morbo dissoluta, propter inobedientiæ vitium erga beatum virum commissum; præcipiente magistro, et non obaudiente discipulo caritatis obsequium, per virtutem Domini sanatum atque correptum. Pro cujus merito posteris demonstrando, de eo tale miraculum innotuit in Marceniensi cœnobio. Quando enim prisco tempore combustum est ejusdem cœnobii templum, tapetum ejus sarcophago superpositum, prunis ardentibus undique coopertum, flamma undique fervente per totum monasterium, sicut ab antiquis Patribus relatum est, omnino permansit illæsum. Ad cujus miraculi insigne oculis tam futurorum quam præsentium quotidie innovandum, tapetum B adhuc reservatur reconditum, vel potius in revestiario, cui superponuntur Albæ, Cappæ, et cetera ornamenta, extat appositum. Cujus festum ideo non celebratur, ideoque vir magnorum meritorum insignis obscuratur, quia ejus exitus ab hoc mundo vel Kalenda certa ignoratur.

S. Chrodobaldus monachus

supra cujus arcam illæsus a flammis servatur tapes

58 His itaque Comitibus constipata, in acie progreditur B. Rictrudis, ad præliandum pro suis domesticis contra humani generis inimicum, præsto ad defendendum requietionis suæ locum, ne redigatur, sicut prius, peccatis exigentibus in nihilum, si videat nostrum a malis operibus sabbatum. Neque enim Aversatrix malignæ partis desinit templi septa perlustrare: quod solebat Abbas Fulchardus Sanctæ Trinitatis contestatione profiteri sibi in re compertum fore. Equidem se aliquando fere de media nocte in monasterio pernoctante, solicitudinem gerente, diligentiam instantius solito rebus quæ sub cura sua erant adhibente, Altrix nostra et Domina B. Rictrudis, cum trina natarum cara sobole, veste alba fulgori atque femineo habitui fulgorem addente, D præeunte, nec non multitudine sanctorum virorum, quorum nomina Deus scit et Reliquiæ conquiescunt in eadem ecclesia reconditæ, dulci, jucunda ac submissa melodia resonante, et subsequente, singulas dilectæ habitationis aras, in lateribus quoque aquilonis et meridiei invisit, circuiit atque perlustravit: peractaque diligenti perlustratione, interioris quietis rediit ad secreta, religiosa atque honesta alternati, recreati, et ordinati itineris, qua venerat, retransitione unde coruscante multo lumine refulgebant parietes resultantis ecclesiæ. Proinde tremebundus, exhilaratus tamen et compunctus corde, cœpit exinde Fulchardus Abbas locum magis venerari, sed et amando timere, et timendo amare; merita quoque B. Rictrudis evidentius extollere, nec non præsentium Sanctorum in præconia virium suarum conatum latius extendere: cui nimirum beate foret indultum, si pari modo, pari voto, parique voluntate debitæ venerationi sacri loci voluisset insistere nec lassescere.

Cum his aliisque apparuit Sancta Abbati Fulchardo

auct. Walberto ex ms. ecclesiæ Marchianensis altaria visitans,

59 Cujus ergo beneficio corporali, quotidiana sustentatione, continua consuetudine, Fratrum caterva, sub Dei, ejusque, id est almæ Rictrudis, servitio perfruitur; cujus miraculis et assiduis coram Deo precibus locus Marceniensis insignitur, sustentatur, et relevatur; ejus tandem beneficio spirituali E apud summum Patronum et Judicem omnium ultimo in examine impetrato, carnali interea ab eadem non indigne nec ingrate sumpto, Conventus spiritualis (nec enim est fas diffidere) in æterna gloria in æternum sustentabitur. Sed quoniam natura nostra per se non sufficit eniti, ejus medela quotidie tam in anima, quam in corpore in melius permutatur; quemadmodum supraposítus æger, Fulchardus videlicet templi custos fraterque fidissimus, pœne in cinerem e diurno languore aggravantis rupturæ resolutus; sed ab ipsa, imo Deo in ipsa, sed et in ceteris Sanctis sibi associatis, operante, viva voce protestatur. Neque enim familiaris boni putanda est B. Rictrudis expertes velle socios præsentes, quibus tam familiater conjunctis congaudet de corporali præsentia, quorum in æterna animarum requie fungi mereamur legatione apud eum, qui trinus et unus Deus sine fine permanet in secula seculorum. Amen.

a quo juvandos Fratres promittit auctor,

exemplo Fr. Fulchardi sanati.

C

DE SANCTO GERMANO

F

PATRIARCHA CONSTANTINOPOLITANO.

G. H.

CAPUT I.

Cultus sacer. Studia et virtutes in juventute.

Post an DCCLXXX

D*uo clarissima orbis Christiani lumina ejusdem nominis proponit hoc mense Majo Ecclesia Catholica,* Germanum *utrumque, alterum ad diem* XXVIII, *eumque in Occidente Lutetiæ Parisiorum Episcopum; alterum in Oriente Patriarcham Constantinopolitanum, de quo hoc* XII *Maji constituimus agere. Hunc Cardinalis Baronius ad annum* 730 *num.* 6 *appellat* propugnaculum Ecclesiæ Constantinopolitanæ, lucernam ardentem et lucentem Orientalis Ecclesiæ: utpote qui non solum sanctis operibus et fidei Catholicæ defensione universum illustravit Orientem, sed et scriptis ipsam Ecclesiam Catholicam luce perfudit. *Utinam haberemus illustria ejus Acta, ab auctore aliquo coævo conscripta! In horum defectu ex variis scriptis aliquas res ab eo gestas colligimus atque ab ejus cultu sacro inchoamus; vel ideo potissimum, quod in hujus diei Officio apud Græcos, ejus genus et res ante Episcopatum susceptum peractæ accuratius indicentur. Primum sit elogium, ex Menologio Basilii Porphyrogeniti Imperatoris desumptum.*

In Actorum defectu collectanea ex variis dantur.

2 Sanctus Pater noster Germanus, sub Imperio Heraclii natus, fuit filius Justiniani Patricii; quem ob invidiam Heraclii filius (*imo ex filio nepos*) occidit, ipsumque Germanum eunuchum fieri curavit, ac magnæ Ecclesiæ Clero præposuit. Tunc ille primum quidem se divinarum Scripturarum studio addixit, contemplationique et ceteris virtutibus acquirendis sese totum impendit. Postea Episcopus initiatus, Ecclesiam Cyzicenam regendam suscepit. Inde Sedem transferens, ad Constantinopolitanæ Ecclesiæ regimen evectus fuit, Patriarcha electus. Ibi tunc sua doctrina populum illuminavit, atque altiora

Elogium ex Menologio Basilii Imp.

 divinarum

AUCTORE G. H.

A divinarum Scripturarum arcana exposuit : persistens in eo munere usque ad Leonis Isaurici Imperium. Quem cum a sacrarum imaginum cultu aversum vidisset, eumque neque rationibus neque hortamentis ab hæresi avocare valuisset, Humerali, hoc est Patriarchali veste super sacro altari deposita, ad propriam domum regressus, quietam egit vitam : ubi preces assidue Deo offerens, nonagenarius emigravit ad Dominum. *Huc usque Menologium Basilii Imperatoris : quæ plane eadem leguntur in Anthologio novo Antonii Arcudii, auctoritate Clementis VIII excuso. At fere centenarium e vita decessisse, infra ex epistola S. Gregorii Papæ secundi constabit.*

aliud ex MS. Synaxario CP.

3 *His subjungimus aliud elogium aliquanto uberius, excerptum ex MS. Synaxario vetusto Ecclesiæ Constantinopolitanæ, quod spectat ad Collegium Parisiense Societatis Jesu. Id latine versum est hujusmodi :* Fuit sub Imperio Heraclii natus, filius Justiniani Patricii, viri conspicui atque celebris, qui plurimas obivit gubernationes publicas, et ab universo Senatu propter summam pietatem magna cum admiratione et veneratione colebatur. Verum propter æmulationem B et invidiam illud prorsus non ferens Heraclii nepos, quod videlicet ut præficeretur imperio esset consultatum, eum interemit, ac beatum Germanum eunuchum fecit, et in Clerum magnæ Ecclesiæ adscripsit. Tunc hic sese divinarum Scripturarum contemplationi dedit : ingenii autem celeritati assiduisque laboribus ad maximam sapientiam rerumque cognitionem pervenit. Cum vero vitæ suæ rationes recte composuisset, primum quidem ordinatus est Ecclesiæ Cyzicenæ Episcopus, non simul et per saltum acceptis ordinibus ; sed lege et solitis statutis progressus, ad fastigium sacrorum honorum pervenit. Deinde cum Ecclesiæ provida administratione et viro eloquentia usuque rerum exercitatiore egerent, e Cyzico ad magnam urbis Constantinopolitanæ Cathedram transfertur : ubi infinitos populos doctrina illustravit, ac profundiora et obscura Scripturæ loca interpretatus, frequentibus concionibus et encomiasticis sermonibus Ecclesiam exhilaravit ; et quod in vigiliis durum et laboriosum est, suis canticis et suavibus hymnis lenivit : et in hisce exercitiis perstitit usque ad Leonis Isaurici Imperium. Quem cum vidisset sacras imagines abominari et rabie quadam persequi ; conatus est tam verbis sacræ Scripturæ, quam aliis adhortationibus persuadere, ut ab ista C hæresi animum avocaret. Verum cum is magis Deum blasphemaret, et sacrosanctas imagines contumeliis afficeret ; imposuit Germanus sacræ mensæ suum Humerale, atque ad proprias ædes reversus, quietem est amplexus, ac tandem in bona senectute vitam finivit, jam annos vivendi nactus nonaginta. Cujus funus dum efferretur, varios accedentium ad ejus Reliquias morbos depulit, ac post ejusdem sepulturam assidua sanationum beneficia ex sacris ejus pignoribus exundantia fideles consequuntur. Positum est autem corpus ejus in sacro monasterio Choræ. Dies ejus festus celebratur in sanctissima magna Ecclesia.

3 Versiculi ex Menæis.

4 *His similia leguntur passim in variis Græcorum Menæis, manu exaratis et typo cusis. In hisce tres Versiculi similares de S. Germano continentur, quos, quia de viro tanto sunt, addere placet. Primus est :* Leoninam mentem, impietatis plenam, fortiter, Germane, superasti : venerandarum enim imaginum Christi et Sanctorum omnium cultum negavit ille miser Leo : sed sermonibus tuis, o interpres Sanctorum, confusus fuit ; et tamquam demens, permansit insipiens. *Alter Versiculus :* Leo, ut fera impia, Deo exosus et Antichristi prodromus, quia imaginis Christi venerationem oppressit, e sorte fidelium expulsus est. Ideo rogamus te, Germane, tuis D divinis precibus præsentem seda tumultum. *Tertius demum Versiculus :* Desiderio potitus es tuo, jam pridem prudentissime exoptato, Sacrorum Antistes, Beate Germane. Ad Dominum enim tuum, ut sacrum decet virum, cum fiducia pervenisti. Cui cum adsis divinitate fruens, pacem mundo impetra. *Reliquus totus Canon spectat ad S. Epiphanium, cujus Acta supra dedimus. In Menologio Sirleti additur :* quod Leo compositos a sancto illo viro de orthodoxa fide libros combussit. *Verum in Menæis dicuntur simpliciter* combusti libri, ad defensionem sacrarum imaginum compositi : *nullo addito verbo unde intelligatur, tales composuisse Germanus.*

sepulcrum Choræ,

5 *Locus, in quo corpus ejus depositum fuerit, ita exprimitur Græce :* Κατετέθει ἐν τῷ ἐναγεῖ μοναστηρίῳ τῆς Χώρας. Depositus est in sancto monasterio Choræ, *quod in Ponto fuisse diximus* VIII *Januarii ad Vitam S. Cyri Patriarchæ Constantinopolitani, ejus Fundatoris : qui a Philippico Imperatore Sede pulsus, ibidem vitam finivit. Non mansit tamen eo loci corpus sanctum : cum enim ad diem* III *Februarii ageremus de S. Remedio Episcopo Vapincensi, ejus et* S. Germani Patriarchæ Constantinopolitani *corpora asservari in* E *Gallia diximus : de hujus autem Translatione ista scribit Saussayus in Supplemento Martyrologii Gallicani ad hunc* XII *Maji :* Ipso die transitio S. Germani Constantinopolitani Patriarchæ..... Hujus sacrum corpus postea in Aquitaniam a Francis, Constantinopoleos subjugatoribus, advectum, in finibus Arvernorum et Lemovicensium in oppido Borti, capsæ inclusum argenteæ, cum reliquiis S. Remedii Episcopi Vapincensis reconditum est, ubi nunc usque omni cum reverentia conservatur. *Est autem* Bortum *ad fluvium Duranium, sed Dordaniam, ubi is ex Arvernia prodiens, agri Lemovicensis limitem radit prius quam Rua fluvio recepto augeatur ; Tutellensi civitati in Lemovicibus quam Claromontanæ Arvernorum metropoli propius.*

translatio Bortum in Gallias

NOT. 5

Memoria apud Latinos

6 *Denique sacra memoria illius inscripta est hodiernis Martyrologii Romani tabulis hac formula :* Constantinopoli S. Germani Episcopi, virtutibus et doctrina insignis, qui Leonem Isauricum, adversus sacras imagines edictum promulgantem, magna cum fiducia redarguit. *Eumdem hoc die celebrant Antonius de Balinghem in Ephemeride seu Kalendario sanctissimæ Virginis Mariæ, et Franciscus Marchesius in Diario sacro, idque ob singularem ejus affectum erga* F *Deiparam Virginem : ob quam causam Hippolytus Marraccius conquisivit et Romæ anno* MDCL *typis vulgavit* S. Germani Patriarchæ Constantinopolitani Mariale, quo ejusdem S. Germani de Maria Deipara Virgine opera omnia, quæ reperiri potuerunt, Latine expressa notisque illustrata continentur. *Denique ad diem* XII *Januarii ejus nomen insertum est MS. Florario Sanctorum.*

CAPUT II.

Res gestæ usque ad annum DCCXX. Archiepiscopatus Cyzicenus. Patriarchatus Constantinopolitanus.

A Constantino Pogonato post patrem occisum eunuchus factus.

H*eraclius Imperator (sub quo eminuit Justinianus pater S. Germani et hic adolevit) vita functus est die* XI *Martii anno* DCXLI *: post quem cum aliquot mensibus regnassent filii ejus Constantinus et Heracleonas, Imperium delatum est ad Constantem ejus etiam filium : quo post annos Imperii sex et viginti Syracusis in balneo interempto, subrogatus est hujus filius Constantinus, cognomento Pogonatus : qui sub initium regni, uti apud Theophanem legitur,* Justinianum Patricium, Germani postmodum Patriarchæ patrem, occidit : Germanum

A manum vero, τραχύτερον molestius id ferentem, virilibus resectis castigavit. *Quod factum arbitramur circa annum* DCLXIX. *At quanta dein auctoritate fuerit, etiam apud ipsum Constantinum, constabit infra ex epistola S. Gregorii secundi Papæ. Ceterum* cum pius Imperator Constantinus, *inquit Theophanes,* annos septemdecim regnasset, filius ejus Justinianus Imperium suscepit, *postmodum* Rhinotmetus *cognominatus, quia naso mutilatus in Chersonam relegatus permansit, dum Leontius triennio, atque Absimarus septennio Imperium administrarent. Tum demum* Justinianus *recepto Imperio iterum regnavit usque ad annum* DCCXI, *quo una cum* Tiberio *occisus fuit a* Philippico: *qui tum Imperium per scelus partum circiter biennium obtinuit, anno* DCCXIII *oculis evulsis dejectus.*

e Clerico Episcopus Cyzicenus,

8 *Floruit sub dictis Imperatoribus* S. Germanus, *in Clerum magnæ Ecclesiæ adscriptus, eidemque præpositus, atque inde ob eximium virtutum doctrinæque splendorem ordinatus est Episcopus Cyzicenæ metropolis Hellesponti: at sub quo illorum præcise non liquet. Sub* Philippico *eum administrasse Sedem Cyzicenam, indicant Nicephorus Patriarcha in sua historia, et Theophanes in Chronologia: apud quos Germanus, inter eos qui tum hæresi Monothelitarum contra sanctam* B *et Œcumenicam sextam Synodum faverunt, cum Joanne Pseudo-Patriarcha, in locum S. Cyri intruso annumeratur: quod falsum omnino est, et ex subdolis hæreticorum chartis exceptum. Quin potius cum S. Cyro videtur Sede sua pulsus, et eidem in Chora monasterio cohabitasse, ut vel ideo ibidem voluerit sepeliri: et apud Theophanem dicto S. Cyro, sed sensu immutato, conjungitur. Quam autem sincere orthodoxam fidem semper coluerit, testantur trecenti et quinquaginta Episcopi in Synodo Nicæna secunda, Actione sexta prope finem, his verbis:* Germanus ut luminare in mundo luxit, verbum vitæ continens: qui in sacris enutritus, et ut Samuel ab infantia Deo deputatus, atque Sanctis Patribus consimilis est comprobatus. Cujus sequi disputationes necessarium esse, conscripta ejus affirmant, celebrata per universum orbem. Exaltationes enim Dei in faucibus ejus, et gladii ancipites in manibus ejus, jaculati contra dissidentes Ecclesiasticæ traditioni. *Imo ut Synodus sexta contra Monothelitas cogeretur, collaborasse S. Germanum infra constabit.*

non adhæsit Monothelitis,

semper Orthodoxus habitus:

9 *Interim* Philippico *dejecto, Imperator coronatus est, ipso festo Pentecostes anno* DCCXIV, Artemius, *et* Anastasius *appellatur. Fuit is litteris apprime excultus, et Catholicarum fautor partium: qui Joanne hæretico expulso,* S. Germanum *Constantinopolim trans-* C *tulit, anno Christi* DCCXV. *De qua translatione ista scribit Theophanes* Anno porro secundo Imperii Artemii, qui etiam Anastasius, Indictione decima quinta, mensis Augusti die undecima, e Cyzicena metropoli Constantinopolim Germanus translatus est. Decretum super ea translatione, quod subjicitur, promulgatum est. Suffragio atque consensu religiosorum Presbyterorum, Diaconorum et totius sanctioris Cleri, sacrique Senatus, atque universi Christum amantis populi hujus a Deo custoditæ et imperatricis civitatis; Divina gratia, quæ infirma semper curat, et quæ desunt adimplet, Germanum sanctissimum Metropolitam et Præsidem Cyzici Metropoleos, in Episcopium hujus a Deo servatæ Urbis et Reginæ urbium, transfert. Facta est hæc translatio coram Michaele sanctissimo Presbytero et Apocrisiario Apostolicæ Sedis, ceterisque Sacerdotibus et Episcopis præsentibus, Artemio imperante. *Hæc ibi, quæ virum fuisse orthodoxæ fidei confirmant.*

Patriarcha CP. factus anno 715

10 *His lubet apponere, quæ in Vita S. Stephani junioris, propter sacras imagines sub Constantino Copronymo Martyris, habentur, cujus hoc est in MS. nostro Græco exordium:* Θεῖόν τι χρῆμα ἡ ἀρετὴ, Divina quædam res est virtus. *Leo Allatius in sua de Simeonum scriptis Diatriba pag.* 126 *eam Vitam agnoscit esse genuinum fœtum Simeonis Metaphrastis, quam Jacobus Billius S. Joannis Damasceni operibus subjunxit, unde perperam huic nonnulli adscripserunt. Cum dictus S. Stephanus junior adhuc in utero matris esset, hæc narrantur contigisse:* Cum eximius vir Germanus in Patriarchicum thronum ascensurus esset, plebs ingenti frequentia ad maximum S. Sophiæ templum, ipsius videndi cupiditate concurrebat. Erat enim ille virtutis nomine clarus et illustris, atque in omnium linguis non sine voluptate versabatur. Una autem cum omnibus præclarum illud parentum Stephani par accurrens, scamnum quoddam occuparat: quo eum, quem cupiebat, e superiori loco intueri posset. Cum igitur ille per Ecclesiam transiret, statim mulier (ipsam enim ejus, quem utero gestabat, cura concitabat) Benedic, Domine, id quod in utero meo est, clamare cœpit. Ille autem perspicaci animæ oculo eum, qui utero gestabatur, intuens, Benedicat huic Dominus per Protomartyris Stephani intercessiones, respondit. Apud omnes porro mulier affirmabat se ea hora, quo hoc audiisset, igneam flammam ex divino illo ore prosilientem vidisse. Ut igitur in lucem editus est, statim eum, ut magnus Germanus prædixerat, Stephanum appellarunt. Quandoquidem autem baptismo quoque collustrari eum oportebat, qui, ante etiam quam in lucem prodiret, illustratus erat; ad magnæ Sophiæ baptisterium itum est. Erat autem tum vespera magni Sabbati Resurrectionis Christi, clarissimoque illi Germano in manus datur: qui statim eum baptizat atque ungit; eum inquam, qui jam jamque spiritale Ecclesiæ unguentum futurus erat. *Hæc ibi, quæ etiam, et quidem uberius, explicantur in alio MS. Græco, quod repertum in codice Vaticano* 808 *ipsi Romæ descripsimus, et erunt hæc omnia ad* XXVIII *Novembris diem, natalem S. Stephani Junioris, illustranda.*

D AUCTORE G. H.

ex ore primum ecclesiam ingredientis

et S. Stephano juniori benedicentis,

E *flamma prosilire visa,*

eumdem baptizat.

11 *Huic* S. Stephano *Martyri, cum respectu ad Protomartyrem dicto juniori, adjungimus alterum* S. Stephanum, *Fundatorem monasterii* τοῦ Χηνολάκκου, *sive ad Lacum-anserum, uti exposuimus ad* XIV *Januarii diem ejus natalem: de quo in Græcorum Menæis, æque ac in MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ, ista leguntur:* Constantinopolim venit, hospitio ab sanctissimo Patriarcha Germano acceptus: apud quem aliquamdiu moratus, plurima ab eo didicit, magnumque inde fructum percepit, atque in rebus agendis salutari eum consilio juvit. Hinc illud est cœnobium, quod ab Anserum lacu nomen accepit, ab ipso conditum: in quo ipse vixit, et magnum numerum monachorum coegit. *Hæc ibi, quibus additur in Menologio Basilii Imperatoris:* Perhumaniter a Germano Patriarcha exceptus, donatusque agello, in quo monasterium condidit.

Alium S. Stephanum excipit,

F *eique agellum donat.*

12 Anastasio Artemio, *rebus suis diffiso, subrogatus est et quasi per ludibrium factus Imperator* Theodosius Adramyttenus: *sub cujus imperii initium* comprehensos Artemii amicos, et una cum Germano Constantinopolitano Antistite Nicæam deportatos, *scribunt Theophanes, Nicephorus Patriarcha, et alii. Verum* Theodosius requisita Germani Patriarchæ et Senatus sententia, a Leone Isaurico, qui hoc in tractatu Patriarcham admiserat sequestrum, immunitatis et salutis fidem accepisse, atque sub ea Imperio se abdicasse et Leoni tradidisse, *dicitur apud eumdem Theophanem: qui ad hujus Leonis annum tertium, Christi* DCCXIX, *ista scribit:* Hoc anno irreligioso Imperatori filius, impietate et irreligione superior, verus Antichristi præcursor, natus est. Octobris vero mensis die vigesimo primo *(sive ut aliud MS. habet* κε', *vigesimo quinto, quod secutus Miscellæ auctor* VIII Kalendas Januarii *scripsit)* Maria ejus uxor in triclinio Augusteos *(quod magis integre Balsamon appellat*

Ab exilio revocatus

sequester pro Leone Isaurico

futura prædicit in baptismo Copronymi filii ejus

AUCTORE G. H.

A *pellat* Augusteonem) coronæ recepit consortium, et cum solenni comitatu, sine viro, ad magnam Ecclesiam processit. Votisque ibi conceptis, ante Ingressus ad magnum altare solennia, ad magnum baptisterium, viro ejus paucis domesticis stipato, eodem loci se conferente, ipsa perrexit. Ubi cum imperii malitiæque eorum heres Constantinus a Germano Antistite lustrali unda expiaretur, dirum ac fœdum ab infantia indicium sui edidit, alvum nimirum in sacrum lavacrum egerens, ut ab oculatis testibus fide dignis perhibetur. Ita ut sanctissimus Patriarcha Germanus, maximum malum Christianis ipsique Ecclesiæ per istum eventurum, illo signo portendi vaticinatus sit. *Hinc dicto* Constantino *cognomen* Copronymi *adhæsit*. *Dein* anno Leonis quarto, Indictione tertia, ipso Paschatis die (*fuit is* XXXI *Martii*) a patre Leone Constantinus in novemdecim Accubitorum tribunali Imperii coronam accepit, consuetas orationes beatæ memoriæ Germano Patriarcha peragente.

et coronatione.

CAPUT III.

Acta cum Leone Isaurico pro cultu imaginum.

B

Placet cum Theophane, ex quo superiora desumpsimus, progredi. Anno, *inquit hic*, Imperii nono, irreligiosus Imperator Leo, de proscribendis et deponendis sacris et venerandis imaginibus, primum tractatum habere cœpit : cujus comperto proposito Gregorius Papa Romanus, scripta prius ad ipsum Leonem decretali epistola, qua commonet non decere Imperatorem quidquam statuere de fide, et antiqua Ecclesiæ sancita a sanctis Patribus firmata innovare aut convellere, Italiæ tandem ac Romæ tributa ad ipsum deferenda prohibuit. *Verum, ut ad sequentem annum* DCCXXVI *refertur*, impius ille, non tantum in errore de respectiva venerandarum imaginum veneratione versatus est, sed etiam de sanctissimæ Deiparæ Sanctorumque omnium intercessionibus : eorumque Reliquias homo scelestissimus, in Arabum præceptorum suorum morem, abominatus est. Ab eo itaque tempore inimicitias cum beato Patriarcha Constantinopolitano imprudenter suscepit, omnes decessores suos Imperatores, Præsules, Christianosque populos tamquam idololatras, ob sacrarum venerandarumque imaginum venerationem, condemnans : cum ille, præ nimia incredulitate atque rusticitate, de respectivo earum cultu rationem ac sermonem minime capere valeret.

Leo Isauricus incipiens agere contra imagines

et intercessionem Sanctorum,

majores idololatras appellat :

C

14 *Deinde ad annum Leonis decimum tertium, qui est nobis annus Christi* DCCXXX, *idem argumentum prosequens Theophanes :* Nefarius, *inquit*, Imperator, adversus rectam fidem insaniens, Sanctum Germanum ad se accersitum verbis divinitus inspiratis (*id est Scripturis, sed in suum pravum sensum detortis*) cœpit inescare. Beatus itaque Præsul sic eum alloquitur : Sanctarum quidem imaginum futuram proscriptionem audivimus, haud tamen te imperante. Eo, cujus ætate vel Imperio res foret exequenda, solicitius exquirente; respondit Germanus : Cononis tempore. Dixit ille : Atqui Cononis mihi nomen est, in ipso baptismo vere inditum. Subinfert Patriarcha : Absit, Domine, ut te imperante malum istud perpetretur : Antichristi quippe præcursor est, qui scelus istud adimplebit, et divinæ Incarnationis eversor et hostis, qualis quondam Herodes in Præcursorem invectus. Fidei vero cautionem, ante susceptum Imperium oblatam, in memoriam Patriarcha revocavit; qua nimirum, Deo in fidejussorem dato, nihil Apostolicorum et traditorum a Deo sancitorum circa ipsam Ecclesiam Dei penitus se innovaturum promiserat. Sed tantum abfuit ut cœpti miserum Leonem puderet, ut præterea in hoc incubuerit, Patriarchæ sermones captando, aliosque dolose miscendo, ut eum læsæ majestatis reum convinceret : quo eum, tamquam seditiosum, non vero tamquam Confessorem, throno depelleret. D

non fert monentem S. Germanum,

15 Eam ad rem adjutorem atque participem nactus Anastasium, Germani discipulum et Syncellum, ipsi, ut sensuum suorum æmulo ac per omnia conscio, pollicitus est, Sedis successorem fore. Hunc cum ita adversum se prave affectum Beatus non ignoraret, Dominum suum imitatus, tamquam alterum Iscariotam, aperte quidem, sed leniter ipsum de proditione commonuit. Cum vero ab errore illum revocari non posse cerneret, quadam die eidem Anastasio, Germani Imperatorem adeuntis posteriorem vestis oram calcanti, ipse Patriarcha dixit : Noli festinare, in Circi etenim stadium citius quam voles ingredieris At nec ille hisce verbis turbatus est, nec alii præsagium intellexere : quod tamen quindecim post annos, tertio videlicet Persecutoris Constantini, Indictione duodecima exitum tandem habuit, ac non sine divino impulsu prolatum fuisse constitit. Etenim Constantinus, Artabasdo genero expulso, cum solus Imperio potitus esset, Anastasium cum aliis suis inimicis verberibus cæsum, deinde nudum, asinoque facie retro versa insidentem, per Circi stadium palam circumduci jussit : utpote qui una cum inimicis suis se Imperatoris munere abrogatum Imperio ejecerat, atque Artabasdum coronaverat. E

qui complici ejus Anastasio prædicit malum exitum,

in male usurpando Patriarchatu :

16 Porro sacer ille ac divinus Germanus, decretorum veræ religionis defensor, Byzantii floruit; versus Leonem, ex re nomen habentem, ejusque satellites, tamquam adversus feras, depugnans. Quemadmodum in veteri Roma vir undequaque sacer et Apostolicus, Petri Apostolorum Coryphæi successor, eruditione præclarisque facinoribus clarebat Gregorius : qui Romam atque Italiam totumque Occidentem a Leonis obedientia, tam civili quam ecclesiastica, subtraxit. Tum vero Damasci Syriæ Joannes Chrysorrhoas Presbyter monachus, Mansuris filius, Doctor egregius, sanctitate vitæ æque ac doctrina fulgebat. Porro Germanum, ut suæ potestati subditum, Patriarchali solio dejecit. Gregorius autem epistolis, quas omnes norunt, ad eum datis ipsi successit : ac denique Joannes, una cum totius Orientis Episcopis impium Leonem anathemate devinxit.

et resistens Leoni cum S. Gregorio II,

et S. Joanne Damasceno,

17 Ceterum die decima septima mensis Januarii, Indictione decima tertia, feria hebdomadis tertia, irreligiosus Leo silentium contra sanctas, venerandasque imagines in novemdecim Accubitorum tribunali celebravit, Germano sanctissimo Patriarcha advocato : cui persuadendum arbitrabatur, ut suo de abolendis sacris imaginibus decreto tandem subscriberet. At fortis Christi servus, abominando Leonis consilio nequaquam cedens, imo veritatis verbum recto sensu distribuens, Episcopatu sese abdicavit : quin etiam Pallium Pontificium sponte deponens, post satis longum meræque doctrinæ plenum sermonem, demum dixit : Si ego sum Jonas, in mare me projicite. Etenim absque universalis Concilii auctoritate, o Imperator, circa fidem quidquam innovare non valeo. Tum vero in locum, qui Platanium dicitur, in paternam domum se recipiens, vitæ reliquum summo silentio transegit. Tenuit Pontificatum annos quatuordecim, menses quinque, dies sex. F

ultro se abdicat:

18 Die autem vigesima secunda ejusdem mensis Januarii, Anastasium falsi nominis virum, ipsius Beati Germani discipulum et Syncellum, in ejus locum suffecerunt : qui videlicet dominii secularis ambitione motus, cum Leonis impietati assentiret, Pseudoepiscopus Constantinopolitanus creatus est. Ceterum Gregorius, sacer Romæ Præsul, quemadmodum jam præmisi, Anastasium una cum libellis ejus

Anastasius creatur Pseudo-Patriarcha :

A ejus abjudicavit; Leonemque ipsum, tamquam irreligiosum, per epistolas redarguit: ac Romam cum universa Italia ad defectionem ab ejus imperio concitavit. Ex quo tyrannus majori indies furore percitus, persecutionem adversus sanctas imagines movit: adeo ut multi clerici ac monachi ac devoti laici, ob recta fidei decreta periclitati, martyrii corona fuerint redimiti.

et hæc ex Theophane, sed expurgata a mendis.

19 *Hactenus Theophanes: in cujus editione regia, ex librariorum incuria, nonnulla in numeris occurrunt σφάλματα. Hinc supra num.* 9 *apud Petavium in Rationario temporum legitur* Indictio decima quinta: *et recte, cum perperam excusa sit* Indictio decima tertia. *Nam anno* DCCXV, *Indictione* XV, *translatus est S. Germanus ad Sedem Patriarchalem CP. et hoc quidem factum constat Augusto mense, sed de die est quæstio. Exprimitur namque in editis* undecima, *et postea dicitur* tenuisse Pontificatum annos quatuordecim, menses quinque dies tres, *seque abdicasse.* Indictione decima tertia, *anno scilicet* DCCXXX die septima Januarii, Feria tertia hebdomadis: *ubi ut diei ac feriæ conveniat numerus, eo anno quo Cyclus solis* VI *adferebat litteram Dominicalem* A,
B *pro* septima Januarii (*quam etiam Miscellæ auctor et Anastasius notatam invenientes scripserunt*, septima Idus Januarii) *legenda esset* decima septima. *Sed tunc dici deberet Sanctus, ultra annos* XIV, *menses* V, *sedisse dies sex: quod vel ideo magis probo, quia dies* XI *Augusti anno* DCCXV, *quo in Constantinopolitanam Sedem constitutus esset Sanctus, Cyclo solis* XXIV *littera Dominicali* F, *fuit Dominica, ejusmodi actioni ex veteri Ecclesiarum instituto opportuna: et ideo rursum num.* 18, *ubi dicitur in locum S. Germani substitutus Anastasius* die septima Januarii; *evidens mendum corrigendum censui ponendo diem* vigesimam secundam. *Hujusmodi certe lectionem præ oculis habuerunt Miscellæ auctor et Anastasius in historia, quando scripserunt,* undecimam Kalendas Februarii, *quæ dies similiter Dominica fuit. Quod si aliunde constaret dies solum tres, non sex, numerandos pro Germani Pontificatu, tunc eum dicerem in solenni Assumptionis Marianæ die* XV *Augusti in Sede Constantinopolitana locatum: facillime enim ια' pro ιε' irrepere potuit in numeros Græcos: et hoc cum insigni Sancti erga Deiparam affectu eximie quadraret. In Exegesi prima ante tomum tertium Martii, potissimum cap.* 5 *indicavimus et correximus similia menda plura, per librariorum socordiam Theophani adspersa; ejusque Vitam, a S. Theodoro*
C *Studita conscriptam, dedimus* XII *Martii.*

20 *Ex Theophane præterea, quæ de* S. Germano *proferunt, excerpserunt Constantinus Manasses, Michael Glycas, Joannes Zonaras, Georgius Cedrenus, aliique in suis singuli Annalibus. Solum lubet ex supra laudata S. Stephani Junioris Vita imperterritum animum S. Germani intuendum proponere, dum contra Leonem Isauricum venerationem imaginum propugnat: Nam, ut inquiunt dictæ Vitæ auctores,* dum illius impietatis certior factus fuisset Germanus, vir libera atque intrepida pietate præditus, per quemdam ex præcipuis Ecclesiæ ministris hæc ei mandat: Haudquaquam oportebat, Imperator, te, qui tum vitam, tum Imperium a Deo accepisti, adversus Conditorem tuum insolenter extolli; atque, ut vulgo dicitur, non movenda movere; Patrumque terminos, quos illi antiquitus posuerunt, transferre. Etenim humana forma, a Deo Verbo ex sancta et pura Virgine suscepta, cum omnis dæmonum cultus extinctus est, tum omnis idolorum adoratio abscessit. Theandricæ vero similitudinis imago Christi adoranda nobis et colenda perspicue tradita est: itemque illius, quæ eum modo quovis sermone præstantiori peperit, et Sanctorum quorum vita ipsi grata atque accepta fuit. Ex quo enim ille in forma nostra

S. Germani oratio in defensionem sacrarum imaginum;

ad nos accessit (abhinc autem septingenti triginta sex anni jam fluxerunt) Patres interea ac Doctores, quorum summa virtus fuit, venerandarum imaginum cultum nobis perspicue tradiderunt. Ne longe abeam post Christi in cœlum ascensionem, mulier illa, quæ sanguinis profluvio laborabat, ab eo sanitati restituta, ipsius imaginem velut acceptum beneficium referens, exsculpsit. Ac prius etiam ab ipsomet Christo, ipsissima Patris imagine, divino linteo facies ipsius impressa est, ac Toparchæ Abagaro id postulanti Edessam missa. Demum ab Evangelista Luca picta est. Quin ab Hierosolymis quoque Virginis Dei Genitricis imago missa est: ob eamque causam divina ac sacrosancta Concilia, variis temporibus ac locis coacta, non ut eæ calcarentur, sed ut adorarentur edixerunt. Velim itaque hoc scias Imperator, quod si iniquum hoc dogma confirmare atque constabilire in animum induxeris, me primum nullo modo assentientem habiturus es, sed promptum ac paratum, qui pro Christi imagine animam meam profundam, pro qua ille, ut collapsam ac prostratam imaginem meam instauraret, cruorem suum effudit. Perspicuum est enim ignominiam eam et contumeliam, quæ Christi imagini infertur, ad exemplar ipsum redundare. Quo circa nobis faciendum est, ut gratorum servorum officio fungentes, pro Domini honore periculum adeamus.

D AUCTORE G. H.

E

21 Hanc liberam orationem arrogans illa anima, ne extremis quidem, ut ita dicam, auribus acceptare sustinens; milites gladiis accinctos mittit, qui sanctum virum contumeliose habitum, ac plagis male mulctatum throno exturbarent. Ipse itaque statim ad monasticum et quietum vitæ genus se contulit. *Hæc ex dictis S. Stephani Junioris Actis, quæ plurimum a Baronio laudantur ubi quod in utriusque Vitæ textu, Græco cn.* DCCXXVI *a die Incarnationis divinæ usque ad hujus sermonis diem numerentur, eo anno qui et vulgaris Æræ apud Constantinopolitanos* DCCXXII, *apud nos* DCCXXX *diceretur, videtur ex accuratiori quapiam et tunc forte Constantinopoli inter eruditos passim nota, etsi vulgo non usitata, Chronologia acceptum: quam maximo antiquitatis fere totius consensu niti ostendimus initio Aprilis nostri ad Prœmium veteris Pontificii Catalogi. Quæ porro de plagis S. Germano illatis referuntur in illa S. Stephani Vita, confirmantur a S. Joanne Damasceno; quem Baronius ad hunc annum* 730 *num.* 8 *asserit,* his ipsis diebus scribere aggressum esse sermones de imaginibus. *Hic enim oratione* 2 *de illis;* Eliam, *inquit,* persecuta est Jesabel, et linxerunt sues et canes sanguinem ejus... Joannem Herodes interfecit, et consumptus a vermibus expiravit. Et nunc Beatus Germanus alapis percussus et in exilium missus est, et complures alii Patres, quorum nomina nos ignoramus. Nonne id latronum est? etc. *Eodem modo Constantinus Pius, Episcopus quondam Tii ad oram Ponti Euxini, scribit in oratione de Inventione Reliquiarum S. Euphemiæ, quam Græce ex Bibliothecæ Vaticanæ codice* 820 *descriptam habemus:* Impurus, *inquit,* et profanus Leo, ex gente infaustorum Isaurorum, cœpit latrare adversus Dei Ecclesiam et venerabiles frangere imagines... Quamobrem sanctissimum Patrem nostrum Germanum Patriarcham, vita et sermone resplendentem, impudentia et flagris usus, a Sede ejecit. *Omittimus plures auctoritates hanc in rem coacervare.*

exceptus plagis,

F *alapis,*

et flagris

CAPUT IV

S. Germanus a S. Gregorio Papa II laudatus. Nomen diptychis inscriptum. Varii libri ab eo editi.

P*ræerat hoc turbulento tempore Sedi Romanæ S. Gregorius*

Auctore G. H.

S. Gregorius II scribit Leoni Imp.

A *Gregorius II Papa, electus* XXV *Martii an.* DCCVIII, *mortuus anno* DCCXXXI, *et depositus die* XIII *Februarii, quo ejus Acta illustravimus. Hunc* S. Germanus, *quid Leo Imperator machinaretur, serio admonuit. Sed et ipse Leo suum de abolendis imaginibus edictum Romam misit, et vicissim binas litteras a Gregorio accepit, quas ex translatione Frontonis Ducæi Græco Latinas edidit Baronius ad annum* DCCXXVI. *In prioribus ista de S. Germano leguntur.* Tu ea (*Imperatorem alloquitur Papa*) quæ cognita sunt et spectata ut lumen, aperte insectatus es. Ecclesias Dei sancti Patres convestierant et ornarant, tu spoliasti atque denudasti, tametsi talem habebas Pontificem, Dominum, inquam, Germanum fratrem nostrum et comministrum. Hujus debebas tamquam Patris atque Doctoris, et tamquam senioris, multaque rerum cum Ecclesiasticarum tum civilium experientia pollentis, consiliis obtemperare. Annum etenim agit hodie vir ille nonagesimum quintum, singulis Patriarchis et Imperatoribus inserviens; perpetuoque fuit occupatus, quod utrisque rebus gerendis mirifice utilis et aptus esset. Illum igitur omittens lateri tuo adjungere, improbum illum Ephesium ejusque similes audisti.

ut consiliis obtemperet S. Germani,

B *Hæc ibi. Indicatur autem Theodosius Ephesi Episcopus, qui postea etiam Constantino Copronymo Leonis filio a consiliis fuit : et Conciliabuli ob hoc collecti anno Imperii* XIII, Præses extitit Theodosius Episcopus, Ephesi Absimari filius, *uti ad dictum annum scribit Theophanes.*

23 *Dicitur supra in Menologio Basilii Imperatoris, item in MS. Synaxario,* S. Germanus nonagenarius emigrasse ad Dominum : *at si anno Leonis nono Christi* DCCXXV *aut saltem initio sequentis, ut supra dicitur* annum egerit nonagesimum quintum (*Græce* ἄγει σήμερον ἐννενήκοντα πέντε ἐνιαυτούς) *videtur annum circiter centesimum vivendo attigisse : quod etiam hæc in dicta epistola S. Gregorii verba adjuncta indicant :* Cum Dominus Germanus et qui tum temporis Patriarcha erat Dominus Georgius suggessissent, persuasissentque Constantino Constantis filio Justiniani Patri, ut Romam ad nos (*id est ad Romanum Pontificem tunc existentem*) scriberet, sic interposito jurejurando scripsit, et nobiscum egit, ut ad universalem Synodum congregandam viros utiles mitteremus. Neque cum illis, inquit, sedebo, aut imperiose loquar, sed tamquam unus ex illis, et prout statuerint Pontifices, ego exequar; et eos qui recte loquuntur admittemus, eosque, qui male loquuntur, expellemus, et exiliis relegabimus. Si pater meus quidpiam ex intemerata puraque fide perverterit, ego primus illum anathematizabo. Tum nos Deo benevolente misimus, et cum pace sexta Synodus celebrata est, *scilicet Constantinopoli a mense Novembri anni* DCLXXX *usque ad* XVI *Septembris anni sequentis, in qua Synodo Monothelitarum hæresis condemnata fuit. En in qua tunc auctoritate fuit* S. Germanus *necdum Episcopus, ut is primo loco ante Patriarcham collocetur, quicum suggessit et persuasit Constantino Imperatori, ut dictam Synodum congregari expeteret.*

agentis ætatis annum 95,

qui olim persuaserat Constantino Pogonato ut peteret Synodum contra Monothelitas.

C

24 *Demum lubet adjungere, quæ in dicta epistola per quamdam ironiam objicit Pontifex Leoni Isaurico :* Cum Ecclesiæ Dei, *inquit,* alta pace fruerentur, tu pugnas et odia et scandala suscitasti. Cessa et quiesce, tum Synodo minime opus erit. Scribe ad omnes, et in quascumque regiones orbis terrarum, quibus offendiculo fuisti, Germanum Patriarcham Constantinopolitanum et Gregorium Papam Romanum circa imagines non peccasse, et nos ab hac cura quietum te præstabimus, ne peccatum aut lapsus ullus sit tuus, utpote qui a Deo potestatem et cœlestia et terrena solvendi accepimus. *Præclare Cardinalis Baronius ad an.* 727 *num.* 17 S. Germanum *appellat* primum Coryphæum, qui contra Iconoclastas in Oriente vexillum confessionis erexerit : D *quod maxime apparet ex ipsa dicti Gregorii Papæ ad S. Germanum epistola, quæ integra Græco-Latina inserta est Actioni quartæ Concilii Nicæni II anno Christi* DCCLXXXVII *habiti, ubi in principio verbis his utitur sanctus Pontifex.*

Coryphæus in Oriente contra Iconoclastas,

25 Qualis et quæ delectatio meam sic lætificare animam novit, sicut gratificus nuntius super tuo nomine, quod reverendum revera mihi et magnificandum decenter est, o sanctificate et divinitus acte? Hoc enim et nunc ego per honorabiles litteras tuas evangelizatus exultavi, et præ nimio gaudio, spiritu lætificatus sum. Deinde in cœlum extendens oculum, gratiarum Donatori omnium Deo retuli actiones : qui tali etiam modo voluit, et fine tenus vobis cooperatur, et omnia vestra in lucem educit. Hoc enim et orandum mihi est et noctu et interdiu, et numquam aliquando hoc desiderium deserendum esse in Christo confidens pronuntiabo. Testimonium autem perhibet sermoni meo, o superlaudabilis et a Deo dilecte, etiam tuæ per omnem horam benevolentiæ recordatio : quam habitatricem habens in labiis, et dolorem verbi ferre non valens, illico ad affectum per litteras properavi. Est enim debitum mihi et E debitis cunctis insignius, te Fratrem meum et propugnatorem Ecclesiæ salutare ac alloqui, et luctaminum tuorum collaudare materias. Etiamsi quis dicat et valde convenienter : Clamet potius ea impietatis præcursor, qui nunc passus est, bona actione malam actionem tuis commutaturus felicitatibus... Quomodo ergo cum Deo pugnans, o tu Sanctissime, adversus eos, qui sine Deo et contra Deum sunt, non commoveris? Ubi sic cœpisti prælium, ut Deus ipse tibi monstravit, præesse præcipiens in castris regni Christi gloriosum vere ac insigne labarum, id est, vivificam Crucem, magnum contra mortem magnitudinis suæ trophæum (in quo mundi quadrifarie terminos circumscripsit, lineamentis distinguens) deinde et sanctam imaginem omnium Dominæ ac veræ Dei Matris, cujus vultum divites plebis deprecabuntur. Etenim sancta est, ut Patribus videtur, quæ taliter a vobis pie honorata tribuit vicissitudines. Nam imaginis honor ad principalem transit, secundum Basilium Magnum. *Et post multa de sacris Imaginibus præclarissime explicata subdit :*

cum magno gaudio ejusdem S. Gregorii

ob exaltatam Crucem Christi,

et imaginem Deiparæ Virginis

26 Quid opus est epistolam in longum extendere, et maxime ad virum electum a Deo, gratiam adeptum spiritus, et in profunda divinorum dogmatum valentem prospicere, atque Deo ductore considerare F summam scientiæ altitudinem. Verum hinc ad propositum redeamus. Propugnatricis tuæ, o Sanctissime, et omnium Christianorum Dominæ magnificationes, et qualis ipse ostensus fueris, in cunctis ab illa directus et salvatus, et contra inimicos confortatus, admirantes. Illi vero, qui ex multo tempore contra eam debacchati sunt, tanto invenerunt resistentem, quanto invenerunt sibi contradicentem. Et hoc mirum non est. Si enim Betulia per manum Judith mulieris Israelitidis salvabatur, cujus opus Holofernis peremptio fuit; et hanc salvatricem Israel, qui per idem tempus fuerunt prædicaverunt; quomodo non oporteret amplius tuam amplissimam Sanctitatem, tali Propugnatrice usam, aggredi fidei hostes, et victoria coronare subjectos? Sed ejusdem supplicationibus et omnium Sanctorum, potens in prælio Deus noster, fortis et longanimus, qui deduxit te super Joseph ut ovem, custodiat te, Sanctissime, in annos prolixos, universæ Christianæ bene operantem conversationi; et sacro canoni obtemperare cunctos docentem et incitantem, et custodire depositum, quod a Patribus suscepimus; convertentem eos, qui ad modicum non intellexerunt : O juge gaudium nostrum, et communis utilitas et refectio, Sanctissime

eum Judithæ comparantis

et ut diu vivat optantis.

A Sanctissime et omnibus Christianis amabilis. *Hæc S. Gregorius II Papa.*

27 *Floruit sub iconoclastis S. Nicetas, illustris Confessor Hegumenus Mediciensis in Bithynia, cujus Acta Græce conscripta a Theosterieto discipulo, Latine reddita illustravimus ad diem* III *Aprilis; ubi cap.* 4 *describitur hæresis Iconomachorum, exorta* a Leone Isaurico, dicente, non debere pingi Christum, neque in sua imagine adorari. Hæc, *inquit*, dum agerentur migravit e throno suo Magnus Pontifex Germanus; fugitque nido veneranda hirundo, quæ vernam Ecclesiæ tranquillitatem dulcisono ornabat garritu, Dominica festa condecorans : et in locum ejus inductus est deformis corvus, hians et absonum crocitans, procumbente Ecclesia et mœstum ingemiscente, quod tanto tamque divino Præsule esset orbata. *Duravit illa tristitia sub Constantino Copronymo, potissimum quando* anno Imperii XIII, *ut loquitur Theophanes*, Imperator in forum progressus est vicesimo septimo mensis Augusti, cum sacrilego Patriarcha Constantino et reliquis Episcopis, qui omnes pravam suam hæresim coram universo populo promulgaverunt : et sanctissimum Germanum, Georgium Cyprium, Joannem Chrysorrhoam Mansuris filium, viros sanctos et venerandos Doctores, anathemate ferire ausi sunt. *Ipsa formula condemnationis ejus inserta est Concilio Nicæno* II, *ubi his verbis* Germano, duplici sensu et ligni cultori, anathema *dicitur. De S. Joanne Damasceno* VI *Maji egimus. At S. Georgius forsan is est, qui colitur* XXIV *Augusti, a Leone Isaurico, quem de fractis imaginibus arguerat, naribus abscissis et capite ambusto interemptus. Neque obstat quod in MS. Synaxario CP. et Menæis appelletur* Limniota, *quia e mari sive Oceano, in quo sita est Cyprus insula, in montem Olympum et Constantinopolim venerat. Quæ tamen tunc erunt accuratius discutienda.*

Tristitia Ecclesiæ ob ejus abdicationem,

et anathema ei ab iconomachis inflictum :

B

28 *At quomodo in dicto Nicæno Concilio honos sit* S. Germano *restitutus, in Vita S. Theophanis Chronographi, quam ex MS. Græco Sfortiano edidimus* XII *Martii, legitur num.* 13 *his verbis.* Cum esset Patriarcha Constantinopoleos creatus Tarasius, veræ fidei sanctissimum lumen, Synodusque Œcumenica convocata, confirmatæ sunt eæ, quæ ipsum præcesserant, sanctæ sex Synodi; anathemati subjecti, *supra nominatus* Constantinus, *ejusque successor* Nicætas hæresiarchæ et fraudulenti Patriarchæ; Germanus sanctissimus Patriarcha inscriptus diptychis; stultusque Iconomachorum error submotus e medio, et tamquam aranei tela est dissolutus. *Hinc honestissima ejus mentio Actione quarta dictæ Synodi Nicænæ, ubi passim compellatur* Ἁγιώτατος, μακαριώτατος, ἐν ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν. Sanctissimus, Beatissimus, Sanctus Pater noster; *et proferuntur ejus epistolæ, scilicet de Sacris imaginibus, accuratissime scriptæ, ad Joannem Episcopum Synadensem, ad Constantinum Episcopum Natoliæ, ad Thomam Episcopum Claudiopoleos : ac priore epistola lecta* Tarasius sanctissimus Patriarcha dixit : Pater noster Sanctus Germanus concordat cum prædecessoribus sanctissimis Patribus, *ante eadem actione quarta relatis, qui sunt S. Basilius, Joannes Chrysostomus, Gregorius Nyssenus, Cyrillus Alexandrinus, Gregorius Nazianzenus, Athanasius, Nilus, Anastasius, Sophronius, cum variis Sanctorum Actis.*

sed in Nicæna Synodo diptychis inscriptus,

C

honestissimis titulis honoratur, insertis epistolis.

29 *Utinam hoc erudito seculo aliquis Græce Latineque doctus, studium impenderet colligendis operibus hujus S. Germani, et simul in lucem proferendis! utilissimam Ecclesiæ præstaret operam, et tunc facile discerneretur an aliqui tractatus huic adscripti, essent tribuendi aliis auctoribus, verbi gratia Andreæ Cretensi : aut juniori alicui Germano Patriarchæ Constantinopolitano, nam duo ejusdem nominis seculo* XIII *præfuerunt viri eruditi. Philippus Labbe in Dissertatione historica de Ecclesiasticis Scriptoribus accurate collegit indiculum eorum librorum et sermonum qui aut a S. Germano conscripti sunt, aut sub ejus nomine vulgati. Hippolytus Maraccius* Mariale S. Germani *vulgavit, in quo, ut supra diximus, continentur opera quæ spectant ad cultum Deiparæ, ac præponitur effigies Patriarchalis ejusdem S. Germani, cui ad dexterum brachium appensa est icon repræsentans faciem Deiparæ Mariæ. Franciscus Combefis Auctario Bibliothecæ Patrum Græco-Latinæ inseruit aliquot Orationes de Deipara, et pag.* 1482 *ex Regio Codice Græco addit encomion S. Germani, in quo dicitur* veritatis sermonem recta fide docuisse, et sat multos scripsisse sermones, quibus pios demeretur : sed et varios hymnos edidisse laudandis Sanctis, ac cantica admirandis divinæ gratiæ celebrandis operibus, quibus illa humani generis ruinam de integro reparavit. *Hinc etiam Simon Wagnereckius, in Prologomenis ad Pietatem Græcorum Marianam num.* 21 *observat*, nomen S. Germani Patriarchæ, inter expressos Menæorum hymnographos lucere. D

Votum ut opera ejus Latino Græce edantur :

30 *Dnius Photius in Bibliotheca cap.* 233 *ista habet :* Legi librum auctore Germano, qui primum Cyzici ordinatus, post Constantinopolitanus Patriarcha fuit: qui liber inscribitur, Retribuens et Legitimus : quod perinde est ac si dixeris : De vera et legitima retributione, quod rependatur hominibus prout vixerint. Et hæc quidem tituli inscriptio. Contendit vero Gregorium Nyssæ Episcopum, ejusque scripta ab Origenis errore esse immunia. *Ac relatis deliramentis Origenistarum*, Contra quos, *ait*, Germanus, pietatis patronus, acutum veritatis gladium stringens, et vulnere prostratos hostes relinquens, victorem superioremque eum constituit, in quem hæretica colluvies insidias strinxerat et posuerat. Hujus stylus in hoc opusculo purus ac clarus, verborumque tropos feliciter arripiens, phrasi venusta et eleganti, non ad frigiditatem vergens, proposito valde insistens, par etiam in contentionibus suscipiendis, nihilque citra necessitatem miscens, nihil quod dictu sit necessarium prætermittens, tum constructione et epicheirematibus, tum enthymematibus, et est veluti sanæ doctrinæ norma. Ita et illorum, si quis vehementes, claras, et gratas, et spiritualem doctrinam ostentationi præferentes scribere orationes cupit, egregium est exemplum et imitatione dignum... Libri autem quos insidiis excipere hæretici moliti sunt, et quos Germanus veritatis propugnator primarius ab latronum insultu sine noxa servavit, sunt Dialogus ad Macrinam sororem de Anima, et liber Catecheticus, et is qui de perfecta vita narrationem continet. *Ita Photius, his verbis innuens, quosnam Nysseni libros præ ceteris interpolando in rem suam trahere conati sint hæretici, eisque eripere sua defensione contendit Germanus. Potest de his videri Labbæus noster, recte cum Casaubono advertens, neque* Catecheticam magnam Orationem, *toties a Theodoreto in Dialogis adversus hæreticos citatem, etsi contineat nævos aliquos ab Origenis sectatoribus aspersos, debere in dubium vocari utrum vere Nysseni sit; neque* Dialogum ad Macrinam, *quod ibi ad caput* 6 *legatur de animis humanis simul cum Angelorum choro creatis juxta eosdem Origenistas, a quibus hæretica quædam dogmata ei operi admixta accepisse se scribit Nicephorus Callistus lib.* 11 *cap.* 19. *Eodem modo excusandus libellus erit* de perfectione Christiani ad Olympium, *qui hic videtur notari a Photio : res autem tota pateret clarius, si ipsum S. Germani opus pro illis compositum veniret in lucem.*

E

a Photio laudatur ejus stylus et ratio scribendi,

F

qua quædam Nysseni opera defendit

DE

D. P.

DE S. GERMANO HEGUMENO

FUNDATORE MONASTERII COSINITRES,

IN CONFINIIS THRACIÆ ET MACEDONIÆ.

Vita fine mutila ex MS. Græco

Memoria S. Germani Constantinopolitani *Patriarchæ, cujus Acta qua licuit jam collegimus, movet nos ut ad hunc eumdem diem referamus alium ejusdem nominis, cujus diem natalem ignoramus, cultum autem et sanctitatem probat nobis inventa in MS. Bibliothecæ S. Laurentii Florentiæ* Vita *(ut præfert titulus)* et conversatio S. P. N. Germani, qui fundavit venerabile monasterium Cosinitres. *Deerat autem in MS. pars Vitæ postrema et plurima forsan post mortem miracula, revulsis ultimis codicis istius paginis; quæ si alicubi inveniantur, verosimiliter nos docebunt certum diem ac tempus beati transitus ex hac mortalitate ad gloriam cœlestem. Excusat*

diu post Sancti obitum composita :

auctor in principio, quod res a S. Germano *hoc* gestæ, *ad suum usque tempus* incognitæ *manserint*, pro- B pterea quod ex eruditis nemo ad eas litteris mandandas adjecerit animum. *Quod autem persuasus a multis et velut debitum postulatus suscepit argumentum, id ita tractat, ut appareat plus quam uno post Sancti mortem seculo scripsisse; qui neque oculatos, neque coævos, neque eos qui ex coævis audiverint testes allegat; sed ea solum narrat, quæ vel post multa secula potuerunt per traditionem in memoria posterorum conservari, monasterii originem concernentia.*

qui cœpit post Servios ab Imperatore receptos an. 886

2 *In his unica, eaque satis vaga et incerta est nota temporis, cum num.* 21 *dicuntur in Germanum, qui ob non persolutam integram fabris mercedem ab iis ad urbem vinctus raptabatur, incidisse* Neophytus et Nicolaus, e Constantinopolitana civitate, a Romanorum id temporis Imperatore ad Triballum missi legati : *qui debitum exolverunt, ac deinde peracta legatione sub eodem S. Germano facti monachi maximam suarum facultatum partem ad monasterii constructionem ei attulerunt, et ideo posteris mansere nominatim notiores, potius quam Imperator a quo missi : quem si nominare scivisset auctor, minime ambiguum nobis dedisset noscendi temporis indicium. Nunc videndum, quo primum seculo innotuerint Constantinopolitanis ii ad quorum Principem missa legatio. Id hoc modo eruitur. Anno* C *circiter* DCCCLXXXVI Basilius Macedo Imperator, *in præmium Christianæ fidei ad Russos et Bulgaros strenue propagatæ*, accepit a Deo, et illud beneficium, ut Scytharum barbaræ nationes, Chrovatæ dicti et Servii, missis ad eum legatis, sponte seipsos subjecerint; accedentibusque ad Imperium datæ sunt illis provinciæ illæ, quæ ab ipsis nomen accepere, ut Croatia et Servia dicerentur. *Hæc autem* Servia *continetur intra Danubium atque montes contigua Bulgariæ ad Orientem : quam* Bulgariam, *eodem qui priora docuit Curopalata teste, sub Michaele Duca* Indictione XI, *adeoque anno* MLXXXII, ut in servitutem redigeret gens Servorum exiit, *easque molestias Ecclesiæ istic tum florentissimæ intulit, quas Theophylactus Archiepiscopus deplorat in suis epistolis, etiam a Baronio ad dictum annum n.* 82 *ac deinceps allegatis.*

usitatiori postea Græcis nomine dictos Triballos,

3 *Et hactenus quidem sola* Servorum *ac* Serviæ *nomina legebantur quæ etiam apud Latinos sola fere usurpantur : apud Græcos vero a principio seculi* XII *inveniuntur iidem usitatiori nomine appellati* Triballi, *ex licentiori potius antiquitatis affectatione, quam quod revera eas occuparent terras, quas secundum Ptolomæum, Plinium, Strabonem veteres* Triballi *tenuerunt in Mœsia Inferiore, cum ipsi in Superiori consisterent. Nominis hujus usus primum se prodit apud Nicetam Choniatem in Joanne Comneno, qui ab anno* MCXVIII *usque ad* MCXLIII *ejusque initio, post illustrem de Scythis Hamaxobiis victoriam,* etiam contra Triballos, quos alii Servios dicunt, maleficio non abstinentes et fœdifragos, expeditionem denuntiavit, et eos quoque acie victor ad pacem coegit. *At vero Joannes Cantacuzenus in sua historia, ab anno* MCCCXXI *ad* MCCCLIV *perducta, creberrimam facit* Triballorum *mentionem,* Servorum *nusquam; ut eo seculo primum ac proprium gentis nomen videatur Constantinopoli exolevisse, sub quo interim semper fuerat appellata a Latinis. Nam anno* MCXCIX *ad* Magnum Serviæ Jupanum seu Dominum *a schismate revocandum scripsit Innocentius III; et illius successor Stephanus, in ordine regnorum suorum primam nominat* Serviam, *scribens ad Honorium III anno* MCCXX *pro sua coronatione. Ex* E *his porro videor posse statuere, quod non ante nonum seculum in istas partes venerit* S. Germanus, *nec etiam diu post illud aut saltem non post decimum; ut inter ejus mortem et scriptam Vitam duo vel tria secula commode intercesserint, scripta autem sit cum Constantinopoli pro* Serviis *nominabantur* Triballi.

et ex Palæstina transiens in Europam

4 *Genus et patria sancti hujus viri quamvis ignorentur, conjectura tamen formari potest ex Asia minori ivisse in Palæstinam, ubi in monasterio S. Joannis Baptistæ ad Jordanem, de quo actum ad Vitam S. Mariæ Ægyptiacæ* I *Aprilis, monachus vixit usque ad annum* XXX *ætatis. Hinc jusso in Europam transire, locus, quo appellere debeat, indicatur* Christopolis, *Macedoniæ maritima civitas, et aliquando Episcopalis sub Archiepiscopo Philippensi : quam cum* Amphipoli *male confundi ab aliquibus, monstrat Macedoniæ hodiernæ tabula, a Gerardo Mercatore confecta, ubi locus uterque collocatur a* Philippis *remotus pari fere intervallo milliarium Italicorum sexaginta;* Christopolis *ad Ortum, ex regione insulæ Thassi;* Amphipolis *mediterranea in Strymonis fluvii ripa, ad Occasum. A Christopoli jussus petere Montem, e regione* Popoliæ *situm, per Philipporum fines transivit usque ad* Panacis *cujusdam ostium, stadiis fere quinquaginta ab oppido quod* Drama F *dicebatur, ipsum quoque ad Philippensem pertinens Episcopatum, infra eos verosimiliter montes, qui Philippos inter et Philippopolim Thraciæ urbem interjacent.*

inter Philippos et Philippopolim monasterium struxit

5 *Hanc autem Philippopolim puto quod opinari possim, abbreviato nomine* Popoliam *dici, sicut* Salonica *dicitur pro* Thessalonica; *itaque Panacis ignoti alias rivi ostia, Græce* ἐκβολαί, *concipientur juxta dictos montes, istic ubi Carissum fluvium notant tabulæ, qui ubi assumat dictum Panacem et sic auctior Philippos præterlabatur. Certe ex hoc monte, quem primum Sanctus oratorio constructo occupaverat, ad alium æque Popoliæ objectum, cui nomen* Maticia, *jussus transire, versus* Occidentem *declinando promovit iter, venitque in proximum ei loco* Tzernistam *vicum : qui usque hodie in tabula Mercatoris prædicta vocatur* Sarnis, *pari intervallo distans Philippis et Philippopoli; et ex proximo monte deductus* Marissa *fluvius, sub differentia unius solum litteræ, hic aut ibi forte perperam scriptæ, commune nomen videtur referre. Adeo ut* Cosinitrense *in eo monte structum monasterium, optime constituatur in confinio Thraciæ et Macedoniæ; ad hanc tamen, quæ*

Patriarchatui

A *Patriarchatui Romano suberat, potius quam ad illam Constantinopolitano subjectam, pertinuisse videatur, et hæc esse causa; cur hujus* S. Germani *nomen nusquam compareat in Græcorum Menæis aut Synaxariis, nullos ponere solitis Macedoniæ Sanctos, qui ibi medio ævo plures fortassis quam in Thracia extiterunt; cum illa Romanæ fidei et Ecclesiæ, constantissime adhæserit, tempore schismatum et hæreseon, quæ Constantinopolitanam diœcesim frequenter infamarunt. In suo autem monasterio* Cosinitres *ut Sanctum fuisse tunc, cum Vita scriberetur, cultum, videmur posse pro indubitato statuere: cum in similibus nullum fere certius dari possit cultus publici indicium, quam Vita olim scripta ut in Ecclesiis legeretur.*

VITA

VIDE ACTA GRÆCA PAG V

Ex MS. Græco Florentino.

Interprete Daniele Cardon S. J.

CAPUT I.

S. Germani vita monastica in Palæstina.

Quamvis utilissimum sit gesta Sanctorum scribere,

B Magnum ad virtutem incitamentum habent vitæ Sanctorum et Dei amantium virorum, si eæ litterarum et enarrationum præsidio tradantur ad posteros. Per illas siquidem sanctæ cujusdam æmulationis stimulus non exiguus audientium animis subditur, ac mentes eorumdem ad similes labores sustinendos vehementer accenduntur eriguntur que. Neque hoc solum, sed Dei etiam erga genus nostrum immensa bonitas et beneficentia, et quidquid homines sanctos ad ejus amorem pellicere potissimum valuit, hujusce generis scriptionibus manifestum evadit. Quibus sane tot ac tantis ad Deum amandum invitamentis allecti Sancti, mundum hunc universum, et quidquid in eo pulchrum aut delectabile, divitias, inquam, gloriam, honorem, rerum omnium abundantiam, nobilitatem, familiares, et ipsam denique carnem suam nullo in pretio habendam putaverunt. Tota scilicet mente totoque animo cum prima ac suprema illa mente conjuncti, ei soli vivebant; sibi vero non aliter, quam qui mundo se plane crucifixos autumant: homines, ante etiam quam ex hac vita discederent, inter mortuos habendi. Horum conversatio et secundum divinam voluntatem exacta vivendi ratio, aliis sane omnibus, brevis veluti agendi regula et actionum corona, est proposita; iis quo-
C que quorum clara est in litteris scientia, et qui insignes pietate sacrorum codicum volumina, in talium præsertim hominum utilitatem elaborata, pervolverunt ac scrutati sunt: nec non et iis qui suam e virorum sapientum institutione et disciplina doctrinam hauserunt.

nemo tamen fuit qui id faceret circa S. Germanum:

2 Admirabilis porro et magni Patris [Germani] res præclare gestæ, magnæ licet memoriaque hominum dignissimæ, non paucis tamen in hoc usque tempus obscuræ atque incognitæ, propterea quod ex eruditis nemo ad eas litteris mandandas animum unquam adjecit; me nunc, omnium quamvis postremum, eas ut describam non parum invitant, hominem ob multa peccata rei tantæ perficiendæ ineptum, et ob inscitiam ad tanta enarranda certamina parum habilem. Quemadmodum enim longe infra viros claros versari me video, quoties meam in dicendo rusticitatem et in rebus enarrandis imperitiam attentius mecum considero: sic ante omnia facile statuo, de magnis viris narrationes haud recte a me suscipi. Sed instant non pauci, suadent, atque etiam cogunt, et sic quasi debitum quoddam ut ne de argumento isto sileam importune admodum exigunt, ac Sancti ipsius precibus hoc in conatu adju-

quare rogatus et jussus auctor

tum me iri fidenter promittunt. Horum itaque ser- D monibus ad rem suscipiendam adduci me sum passus, atque ad tantum certamen, non sine audaciæ insignis nota enarrandum me comparavi, tam ipsius Sancti, quam sacrorum hominum precibus unice confisus.

INTERP. D. C.

hoc ipsum præsumit exemplo mercatorum lucra sectantium,

3 Etenim sic mecum cogitabam, rem videri absurdam, quod mercatores vasto sese oceano committere audeant, multaque enavigent maria; qui vero terra negotiationem exercent, algorem, æstum ac frigus, et quæcumque alia in non exiguum vitæ discrimen solent adducere, fortiter ferant; manifesto quamquam periculo ante oculos posito, in unam lucri spem intenti, ejusque causa flocci facientes reliqua omnia: me vero, cui neque maria tranandа, neque nubes, neque montes nivibus obsiti sunt superandi, hoc scribendi onus invitum suscipere, quod non modicam mihi utilitatem allaturum sit; et gravem me molestumque præbere in publicum, qui tantorum virorum auctoritate cedere recusem. Numquid igitur jure meritissimo reprehendere me quispiam posset, ac certissime mihi amentiam objicere, qui orituram ex inobedientia pœnam non præcipiam? Hæc sane in mentem revocans, ac non contemnendis armis, Sancti videlicet hujus benedicti et religio- E siorum hominum orationibus, me communiens, tantum repente roboris accepisse mihi videor; ut, quamvis justo timore a conatu isto longissime repelli me sentiam, dictarum tamen precum auxilio suffultus, speque bona plenissimus, in hoc scriptionis argumentum descendere constituerim.

fretus intercessione Sancti:

qui cujas fuerit ignoratur:

4 Quid autem est quod in ipso orationis limine sustinere cogor? Initium siquidem facturus dicendi, quid primo loco in medium afferam ignoro. Nemo enim hactenus fuit qui certo nosset, quæ terra virum hunc in lucem ediderit, vel quinam ejus parentes extiterint. Quoniam igitur incognitum nobis est, quem in hoc mundo locum natalem Sanctus ille sortitus sit; æquum est, ut quem in patria cœlesti locum sit consecutus, dicere non prætermittamus. Illius certe civis hic est dicendus, quemadmodum et Patriarcha Abraham; cœlestem illam dico Hierusalem, in qua quicumque modo versantur Beati, advenæ et peregrini erant super terram, quam incolentes, non ita vitam instituebant quasi carne fuis sent circumdati, sed angelicam potius quam humanam vivendi rationem sectabantur. Ex his fuit Germanus, vir admiratione dignissimus, qui eorum, quos dixi, Sanctorum vitam imitans, et omnes eorumdem virtutes quam perfectissime in seipso exhibens, vitæ asceticæ imago et regula quædam pulcherrima posteris suis extitit.

solum scitur quod cœli civis

et peregrinus in Palæstina

5 Suscepta namque in Palæstinam peregrinatione, et adolescentiæ annis nondum transactis, ad sancta loca devenit contemplaturus ea pariter et adoraturus: in eamque Prodromi eremum progressus est, quam Jordanis fluviorum omnium sanctissimus præterlabitur, terram illam perpetuo fœcundans simul et sanctitatis suæ parte aliqua impertiens, asceterium reperit; cujus incolas cum non dissimilem angelis vitam ducere observasset; mundo et iis quæ mundi sunt valere jussis, et inhabitantium istic monachorum consuetudine omnino captus, asceterii Moderatorem suppliciter adit, et non sine profusis ubertim lacrymis, vehementer obsecrat, ut in monachorum numero ipse etiam unus esse possit. Tum venerandus ille Hegumenus, adolescentis animum experiri penitus statuens; Poterisne, inquit, o adolescens, tantam in vivendo asperitatem sectari, quantam omnes quos hic vides monachi amplexi sunt? Illud quoque ante omnia nobis volo dicas, unde huc adveneris, quibus sis parentibus prognatus, et quæ te causa, ut in Palæstina commora-

ibi in monasterio ad Jordanem recipi petit

tionem

A tionem deligas, impellat. Tum si ex iis quæ daturus es responsis non indignum te judicaverimus, qui inter monachos scribaris; confestim ac verbo citius in hanc monachorum sodalitatem te recipiemus. At beatus Germanus, ejus verba cupide velut lucrum quodpiam insperatum excipiens, patriæ suæ nomen, et quos nactus fuisset parentes, quaque ratione factum sit ut ad eos accesserit, et cogitare cœperit de eorum asceteriis; neque illa tantum, sed ut omnes etiam sanctorum hominum sudores et quæcumque ab eis fortiter tolerata fuerunt certamina in memoriam revocaverit; utque hisce perpendendis intentum tantus suum animum amor et cupiditas subierit, visendi primum loca illa sanctissima, et experiundi opem spiritualem, quæ ex eorum religioso aspectu provenit, ac denique in degentium istic piorum hominum asceterium aliquod sese abdendi, ut sustinere sese amplius nequiverit, quin quod proposuerat, reipsa exequeretur. Atque hæc omnia, Pater sancte, mei, aiebat, in terram hanc adventus causa sunt et occasio. Sed amplius, oro, ne differ: fac potius et benigne tribue, quod a sanctitate tua suppliciter obtinere contendo.

INTERP. D. C.

B 6 Hisce igitur sermonibus venerandus ille senex persuasus, suos in unum Monachos convocat; et templi interiora ingressus, solitas super Germanum preces pronuntiat: detonsa deinde coma, et monastico collato habitu, Fratrum numero eum, ut petierat, adscribit. At vero Germanus, postquam sua tandem vota et desideria opere ipso completa esse perspexit, et inter monachos adscribi meruit, non facile quis oratione explicet qualem quantamque continuo diligentiam adhibuerit, ut spiritum in carnis desideria pronum ad meliora omnia persequenda impelleret, ut membra sua omnia quæ sunt super terram, secundum Apostolicam præceptionem mortificaret, ut denique pluribus et gravioribus asceticæ vitæ laboribus dies suos transigeret. Quin et modum subinde visus est excedere, dum jejuniis diuturnis ac perquam severis, dum orationibus septies per diem, quod divinus nobis David commendat, repetitis, dum vigiliis, humi-cubationibus, genu-flexionibus, et aliis pietatis exercitiis, quibus exiguo etiam tempore imperium in hæc omnia inferiora obtinuit, sine intermissione vacat. Quod vero singularem in spiritu profectum et gloriam Germano attulit, et supra humanam veluti conditionem, supraque monachos alios omnes extulit, insignis ejus fuit humilitas, quæ sui studiosos numquam non evehere C in altum solet, nec non egregia ad omnibus obsequendum et ministrandum promptitudo. Cum enim cinerem se et vilem vermiculum esse duceret, atque etiam nominaret; omnium nutus, tamquam se longe digniorum et meliorum, observare erat solitus. Hoc modo quod in vita nostra contemptum est et humile, pura illa et sceleris omnis expers anima summo studio amplectebatur.

et obtinuit:

strenueque se exercens,

et humilitati præcipue studens,

7 Etenim sic semper secum ratiocinabatur; Cum viri isti sancti tanto jam tempore in hoc asceterio cultui divino vacaverint, et non pauca sane de jurato nostro hoste tropæa erexerint; quo modo ego, nullorum meritorum homuncio, qui longis adeo post illos temporibus ad serviendum Deo accessi, paria cum illis certamina generose conficiam? Hac consideratione incitatus, plus etiam quam vires patiebantur, ascetam se diligentissimum probare; et alios in virtutis stadio jam multum progressos, intenso sane ac numquam interrupto cursu contendit assequi. Tantum est indolem nancisci frugem, et boni omnis honestique studiosam. Omnem namque suam requiem, omnem delectationem in eo arbitrabatur sitam, ut multis laboribus carnem suam macram redderet atque exsuccam. Quin et facilius fuisset reperire hominem voluptatibus deliciisque deditum in iisdem sine voluptate versari, quam diligentem hunc ascetam vel in minimo a bene cœptis recedere. Postquam enim rerum ad animi et spiritus culturam spectantium amore semel fuit omnino percussus, ejusdem amoris igne magis quotidie magisque exardescens, continere se amplius nequivit, quin et ad ea quæ cum virtute sunt conjuncta indesinenter se extenderet, et quæcumque apud nos dicuntur bona nihili facienda putaret. Omnem igitur desideriorum suorum impetum in bonum illud extendens, quo nullum esse potest amabilius, et die illud noctuque cogitatione sua perpetuo versans, terrenæ omnis affectionis se quasi expertem reddidit; ibique mentem habebat defixam, unde ea divinis illustrata splendoribus pulcherrimam futurorum bonorum arrham accipiebat: ita ut ante etiam quam ex hoc corpore migraret, divinitatis luce, quam unam in futuro seculo laborum nostrorum mercedem expectamus, ipse jam tum animum mentemque illustraret. Sed hæc quidem ita ut dixi sese habuere: nos vero ad propositum dicendi argumentum revertamur.

egregie proficit

D

ad summam perfectionis:

E

CAPUT II.

Ex Palæstina in Europam missus Germanus oratorium unum D. Virgini exstruit, alibi alterum exorditur, prodigio geminæ Crucis animatus.

Beato itaque Germano in jam descripta solitudine strenue sese exercenti, et pulchras in corde suo disponenti ascensiones, quin et perfectum animi sui statum jam consecuto (trigesimum tunc ætatis agebat annum) divinitus objecta est visio, qua e loco illo discedere, et in Europæi orbis partes abire jubebatur: ubi postquam in uno montium Macedoniæ templum ab ipsis fundamentis extruxisset, Dei illud Parenti sacrum esse juberet. Atque hæc quidem visionis istius fuit series. Quam cum Germanus non a Deo profectam, sed a malo genio (quemadmodum haud semel ab eo factum, qui, cum spiritus sit tenebrarum, in Angelum tamen lucis sæpe se transformat) effictam arbitraretur; quæ per illam mandabantur, exequenda sibi minime putabat.

Jussus in Europa ædificare templum Deiparæ,

9 Hac in sententia persistenti idem rursus visum est oblatum, quod prius: quæ enim conspecta illi per quietem fuerat viri species, veste alba induti, et F multo lumine corusci, eadem vice altera conspexit. Denuo igitur apparens visio inobedientiam ejus, et quod difficulter adeo ad ea quæ fieri oportebat peragenda adduci se sineret, graviter castigat; nec a verberibus infligendis abstinuit, usque et usque differenti et executionis incurio dicens; An non istius tuæ inobedientiæ condignas tibi pœnas accersisti? Cui Germanus, Sed ubi, inquit, terrarum situs est locus, quem ut adeam mandas? aut quo modo eum adibo, cum qua is adeundus sit via plane ignorem? præsertim cum longa adeo sit, ut, quemadmodum ex hominibus istinc ad nos peregre advenientibus intelligo, vix integri anni intervallo emetienda veniat? Qua vero ratione iter illud aggrediar, ad quod perficiendum ne obolus quidem in expensas mihi suppetit? Tum alter; Noli, ait, multis et inutilibus animum tuum cogitationibus vexare, neque anxius omnino sis aut timidus; sed fidem habe, et omnia experieris prona atque facilia. Deus quippe viam reperire novit, ubi nulla hominibus viæ apparent vestigia, si ejus præsertim sapientia potentiaque subnixi, arctius eidem adstringamur. Si tamen loci nomen cognoscere est animus; Scito te, ubi urbem, quam Christopolim dicunt, attigeris, atque inde ulterius institueris iter, recta perventurum ad montem, in

et iterato visu increpitus de mora,

ac viam eo ducturam edoctus,

A in quo novum a te templum oportet erigi. Sed ocius, quod jubetur, perfice; euge sis, nec moras necte.

10 Insolita visionis specie vir sanctus haud parum exterritus, a somno repente excitatur; ac toto deinde corpore tremens, et acerrimis quibusdam veluti doloribus percussus, tam ob viri qui apparuerat speciem, quam ob inflicta sibi ab eodem verbera,

de consilio sui Abbatis

quanta potuit festinatione ad monasterii sui Præsidem abit, et quæcumque in visione illa nocturna sibi contigerant suspicienda admirandaque aperit. Ille autem (ut erat non modo peritus rerum quarumvis utilium apte ad persuasionem proponendarum; verum etiam, concessa sibi recte omnia judicandi prærogativa, quidquid in apparitionibus difficultatem habet facile explicandi) visionem eam divina virtute objecta, et Germanum ob singularia sua merita dignum fuisse habitum, cui ea exhiberetur, conjecit. Facultatem itaque, cum vellet, proficiscendi fecit Germano, postquam et sanctis eum precibus fuisset prosecutus, et optimis spebus confirmasset. Tum vir sanctissimus, Præpositi sui verbis acquiescens, eique et universis sub ipso monachis tenerrimo amoris sensu valefaciens, in omnium conspectu iter B arripuit; non parum equidem de hominis egregii

iter ingreditur.

discessu illis dolentibus, et sic affectis animo quomodo in tanti commilitionis abitu par erat eos affici (ipsi enim scitis quam graviter molesteque carorum absentiam, non ii modo, qui mitiore et ad commiserationem magis prona sunt natura præditi, sed vel ferocissimi quique ferre soleant) attamen et judiciorum divinorum metu, et visionis, qua sapientissimus Germanus habitus fuerat non indignus, magnitudine permoti, non ab hominibus, neque per homines, sed divina prorsus inspiratione ad alia evocari Germanum haud nescii, facile ad id quod ipsos sentire par erat animum suum retulerunt.

11 Abiens igitur inde Germanus non exiguum animo suo dolorem cœpit. Qui enim aliter id fieri poterat? Sanctissimis siquidem legibus, quibus multo jam tempore ad animæ suæ profectum insigniter

cumque Christopolim appulisset,

assueverat, et spiritualem quamdam maturitatem erat adeptus, exsolvebatur. Divinæ nihilominus jussioni obtemperans, ac futurorum bonorum spe plenus, iter in Europam alacri gaudentique animo instituebat. Magnam viæ partem longinqua sulcando maria, atque ubi illa deficiebant, pedestri absolvebat itinere, donec pedum suorum officio diu tandem multumque usus, non sine ingenti labore nec C minore alacritate, post confectum longa peregrinatione magnum locorum intervallum, ad urbem devenit Christopolitanam, Deo ut Psalmista loquitur,

novo visu instructus de loco

omnem viri sancti viam dirigente. Urbis itaque nomen ex indigena quodam sciscitatus, ubi qua appellatione esset accepit, demonstratam sibi jam ante per somnum eam esse civitatem haud amplius dubitavit. Quo cognito, non satis deinde, quid ageret, quamve ad itineris sui prosecutionem viam teneret, secum statuebat. Hæc ubi mente et cogitatione apud se ille versabat, et quam in partem verteretur dispiciebat anxius; eadem rursus illi per somnum objicitur visio, omnemque ex animo ejus dubitationem aufert, jubens ut ad eum se montem conferat, qui Popoliæ ex adverso respondet: quem simul atque attigerit, mox ad ædificandum templum cogitationem et operam suam convertat.

12 Percepta jussione venerandus Pater absque mora urbe Christopolitana excedit, die jam illucescere incipiente; ac Philippos præteriens, ad montem quemdam devenit; ex adverso quidem Popoliæ, quemadmodum per visionem fuerat edoctus, sed ad

prope oppidum Drama

Panacis ostia constitutum, et stadiis fere quinquaginta ab oppido quodam distantem, cui Dramati nomen. Germanus non alium sibi montem ad ædifican- D dum ratus fuisse demonstratum, diligentiam continuo omnem adhibet, ut aptum extruendo templo

INTERP. D. C.

et asceterio locum deligat. Omnem igitur illum oberrans atque accurate perlustrans, antrum offendit a natura apte efformatum: in quod ingressus, postquam suis ipse oculis locum circumspexit, hunc eum esse, quem jussus erat quærere, absque dubitatione apud animum suum statuit. Quod itaque divinitus

oratorium intra antrum extruit solus:

fuerat imperatum aggressus exequi, trium omnino annorum et sex mensium spatio ad finem perduxit, intra ipsius antri fornicem templum statuens sanctissimæ Dei Verbi Parenti sacrum; idque unus ipse ac solus, nullo laborum et curarum socio usus effecit. Cum enim omnibus ad expensas faciendas adjumentis destitueretur, suis ipse manibus omnia ad fabricam spectantia, præparare coactus, non nisi totidem, quot dixi, annorum spatio finem imposuit operi.

13 His e viri sanctissimi sententia perfectis, cum non mediocrem gaudendi materiam fuisset nactus, ex eo quod e divino mandato recte omnia peregis-

deinde aliud alibi jussus fabricare,

set, quæcumque per visionem proposita fuerant executioni mandanda; præter expectationem ad alios rursum labores subeundos, ante etiam quam paulu- E lum ab opere quievisset, descendere necesse habuit. Idem namque Angelus qui semel et secundo in Palæstina, ac prope Christopolim (cum, quo itinere pergendum esset, dubitaret Germanus) spectandum se exhibuerat; nunc quoque subito, apparuit, aiens, non hunc esse demonstratum a Deo montem, ad quem abire aut in quo templum ædificare jubebatur: sed alium quemdam, cui Maticiæ nomen. Hunc quanta posset festinatione peteret, ac longe majus longeque magnificentius in eo templum exstrueret. Quid autem Sanctus? Anne divina jussione audita vacillavit, exhaustorum laborum magnitudine deterritus? Anne retro sese referre proposuit, spatiumve petiit quiescendi tantisper dum vires colligeret? Nequaquam profecto. Sed probe gnarus labores, quantumvis multos et magnos, suo tandem fine concludi; eosdemque multorum ac variorum præmiorum, post hanc vitam consequendorum, spem non dubiam facere; summa sua voluntate divinam excepit jussionem, magnaque ad indicatum montem alacritate perrexit.

14 Pagum deinde ingressus, quem vernaculo idiomate Tzernistam vocant, apud hominem pietate conspicuum, et in peregrinis suscipiendis magnam pietatis suæ partem habentem repositam, hospitatus F est. Ab hoc itaque domo exceptus et magna hospitalitate habitus, de monte, quem dixi, ex eo sciscitatus est. Cui alter; Quieti, ait, Pater, venerande, tantisper indulge (dies namque in noctem vergebat) ac die crastino in eum, de quo quæris, montem ipse

locum quæsitum et inventum,

te deducam. Patrisfamilias orationi acquievit Sanctus, et noctem illam quieti sumendæ attribuit. Tam orto die, ac viro jam nominato iter monstrante, ad montem perrexit. Quem simul atque attigerunt, alter in domum et ad propria est reversus. Sed Germanus, cum omnes montis partes tribus omnino diebus circumeundo lustrasset, et diligentissime omnia esset perscrutatus, vicum jam ante dictum ipse etiam repetiit. Ac rursum viri ejusdem humanissimi domum adiens, a rusticorum aliquo securim et ligonem flagitavit, ut hac quidem silvæ partem aliquam exscinderet aditumque faceret, illa vero tellurem effodiens aptum futuri templi fundamentis locandis præpararet locum: acceptisque ferramentis, ut potuit, celerrime in eumdem sese montem retulit.

manibus suis emundat:

15 Erat is aditu sane difficillimus, vel ut verius dicam plane inaccessus, ac silva perquam densa impeditus, ferarum solummodo commorationi idoneus,

INTERP D. C

A neus. Quid igitur laboris exantlandum non fuit homini tantarum difficultatum plenum præceptum aggresso exequi, eidemque peregre agenti et pauperi, nullumque tanti operis habenti adjutorem, Deum unum si excipias? Numquid desperans abiit retro? petiitque ab eo, qui tam ardua ac difficilia imperabat, veniam sibi dari, insufficientiæ et egestatis prætextu? Numquid a facie Dei, ut olim Propheta Jonas, fugiendum aut in remotissimas insulas navigandum sibi esse statuit, ut alius quispiam e potentioribus ac locupletioribus opus molestissimum susciperet? Minime vero : sed quamvis durum adeo et arduum negotium imperabatur, attamen sibi non defuit, non est cunctatus, non dixit ; Habe, quæso, me excusatum, quia tum imbecillis tum minime opulentus sum : multos sumptus istud requirit : nihil is ejusmodi seu dixit seu cogitavit ; sed non nescius omnia esse possibilia credenti, cœpto operi institit, silvam exscidit, aditum in montem aperuit. Tanto itaque labori non paucis diebus vir sanctus intendens, summa cum difficultate semitam ab impedimentis omnibus perpurgavit, in eumque tandem locum devenit, in quo monasterium erat exædificandum.

dumque non obstante rei difficultate

B Quod ut cognovit, mox terram cœpit effodere, ubi fundamenta jaceret ædificii.

terram fundamentis locandis fodit,

16 Ecce autem, antequam multum temporis aut laboris fodiendo consumpsisset (mirabilia profecto opera tua, Domine) Crucis effigiem reperit : quam manibus religiose acceptam tenerrime amplexus, et ori propius admotam pie exosculatus, hac oratione tandem est allocutus ; O Christi mei Crux, omni cultu et veneratione dignissima ! O Crux, potissimum Imperatorum robur, Christianorum omnium gloria, ac meum, hoc præsertim tempore, auxilium! Tu nostram in eo quod aggredimur opere imbecillitatem indignitatemque virtute tua corrobora : tu magna tua potentia viam nobis aliquam aperi, qua ad optatum magnorum conatuum finem aliquando pertingamus. Non equidem ignotum tibi est quam exiguæ mihi adsint vires, et quomodo non nisi ejus unius qui in te exaltatus est metu ac desiderio confisus, ea quæ facultatem meam longe superant aggredi non dubitaverim. Nunc igitur mihi, si unquam alias, auxilium imploranti, et in non exiguis difficultatibus constituto, vires ac robur suffice. Ita lacrymis simul et gaudio perfusus cum orasset, terram denuo perrexit effodere. Nec diu fuit, cum alia rursum Crux fodienti est oblata, quam simili Germanus

duas Cruces invenit :

C pietate accipiens, præ gaudio quid ageret vix statuebat ; geminæ Crucis admirandam inventionem, tamquam eorum quæ deinde eventura essent pulcherrimum quoddam principium indiciumque, accipiendam ratus.

17 Cœpta ergo sua prosequens, spes suas haud sane irritas esse sensit. Ab illo namque tempore permulta quotidie Cruces illæ prodigia efficere non cessarunt. Si supplices accederent, cæci visum, claudi gressum, muti loquelam simul et auditum recipiebant mundabantur leprosi, reddebantur sibi a dæmonibus insessi, immundis geniis verbo citius in fugam conjectis. Quanta denique generis nostri Servator, in carne apud nos existens, et inter mortales mortalis educatus, admiranda perfecit, tanta utriusque istius Crucis invocatione peragebantur. Nec mirum, cum non minorem modo, quam olim, dum inter homines vixit, pro natura nostra servator sit sollicitus; nec minus salutem nostram curet, qui dives est in misericordia, et glorificantes se glorificat, multisque et egregiis donis labores nostros remunerat. Dum adeo igitur patrantur miranda, dici non potest, quanta undique mortalium, morbis variis afflictorum, multitudo visa fuerit accurrere. Nullus siquidem petendi auxilii causa ad Cruces illas venerandas

ad quas dum crebra patrantur miracula,

D adfuit, cujuscumque demum infirmitatis genere teneretur, qui non continuo, depulsa mali omnis causa, salvus existeret et incolumis. Sic equidem, post non exiguum temporis intervallum ; ad magnum Patrem nostrum Germanum respexit Deus, qui facit mirabilia; qui et majori deinceps consolatione eum dignatus est replere, animos faciens ad majora etiam quam antehac audenda.

magnus incipit fieri concursus.

CAPUT III.

Construitur a S. Germano monasterium : qui eo perfecto moriturus extremum suos alloquitur.

Cumque jam faciendis sumptibus facultas aliqua adesset, magis etiam ad injuncti operis executionem accendebatur. Fabros itaque et artifices ad templi ædificationem evocat. Qui ubi adfuere, non prius manum operi admovere statuerunt, quam de persolvenda mercede conventum esset. Ea de re Germanum adeunt. Qui postquam in artis et laborum mercedem centum se argenteos promisit daturum, quanto potuerunt conatu, operis molitionem sunt

Conductis operis exstruitur templum

E aggressi. Locum illi absque mora dimensi, effossaque humo, fundamenta ex arte collocarunt : quibus inædificare deinde pergentes, Deo laboribus eorum aspirante, templum exstruxerunt, non uno e capite elegantissimum. Quod quidem cum usque in hoc tempus sartum tectum persistat, non mediocrem sui admirationem præbet universis illud spectantibus. Neque hoc solum, sed magnus quoque monachorum istic aggregatus est numerus, qui sacros in eo hymnos continenter decantant, ac fusis precibus, Dei misericordiam tam sibi quam nobis, precum sanctarum auxilio multum indigentibus, conciliare non cessant, neque cum aliis ullis quam secum ipsis et cum Deo commercium habent : quibus hoc unum agitur, ut Dei creatoris magnalia omnibus diei horis cum laude celebrent, ut rerum divinarum contemplationi semper intendant, qua mentem humanam præcipue purgari, illuminari, et perfici non est dubium ; quorum pars est Deum absque cessatione obsecrare, ab eoque regnum cœlorum cum fiducia reposcere : qui rei nullius, ad mundum hunc terramque spectantis, desiderio aut amore tanguntur : quorum sudoribus atque in ascetico pulvere certaminibus solitudinem illam Deus sic quasi spirtualem palæstram esse voluit, ut, quæ sterilis prius fuerat et infœcunda, gratis nunc omnibus et bonis abundaret spiritualibus.

deinde adunantur monachi,

sibi et Deo vacaturi :

F

19 O rem admirandam! Istud ferarum quondam domicilium, sanctorum nunc est hominum sedes atque habitatio. Silva illa quondam invia, facilem nunc omnibus de salute sua sollicitis præbet aditum. Aridum istud quondam et exsuccum solum spiritualium doctrinarum fluminibus nunc uberrimus abundat. Quam ingens tua, o Christe, erga homines est benevolentia! quam immensa bonitas! quam incomparabilis misericordia! qua adductus non modo inclinas cœlos, ex iisque descendens naturam nostram e Virgine Matre sanctissima numquam amplius dimittendam assumis ; sed etiam inter homines vitam agis, cum publicanis et peccatoribus cibos capere non dedignaris, omnem morbum et infirmitatem sanas, animarum nostrarum tollis afflictiones; veterem nostrum hominem, antiquæ fraudis cupiditate corruptum, renovas et cœlestem efficis; quin etiam per sacram Evangelii tui doctrinam hominum saluti provides : et qui ratione divinitatis nulli es passioni obnoxius, mei causa, qui flagitiorum omnium reus sum, tam dura tamque acerba ad extremum pateris, opprobria sustines et colaphos, flagellis cæderis, et spinea corona ornaris; a sordidis militibus per omnia tentatus,

qua in re mirabiliter elucet potentia Christi,

pro salute hominum dura quæque perpessi.

A tentatus, et ludicri instar regis habitus, qui creaturæ omnis, tam ejus quæ sub aspectum nostrum cadit, quam quæ eumdem fugit, verus Rex Dominator existis: crucem quoque libens ac volens suscepisti, nec sepeliri es dedignatus. Neque ea solum quæ enumerari omnia, peccatorum meorum causa, qui nihil unquam peccati admisisti, sed nec admittere potes, tolerasti, ut salutem ego adipiscerer, et antiquæ eriperer ruinæ, ut divinus dixit Gregorius; verum etiam in hoc usque tempus varias salutis vias præparare mihi et ostendere non desinis, sanctos tuos Apostolos, sanctos Martyres atque Ascetas duces nobis ad virtutem et felicitatem submittens, ut horum prementes vestigia, promissionum, nomen tuum sanctum diligentibus et exquirentibus factarum, mereamur esse participes. Ita obsecro fiat.

20 Templo perfecto et Virgini Mariæ rite consecrato, laborum suorum pactam mercedem a viro sancto repetebant artifices. At Germanus, unde in solidum illis persolveret non inveniens, summæ totius partem quamdam exiguam hominibus tradidit. Decem quippe solum argenteos in potestate habebat, nec aliud præter hosce aderat quod in operis pre-

Promissam mercedem nequiens exhibere Germanus

B tium posset persolvere. Hinc eorum animos vehementer adversum se commovit: qui pluribus primum contumeliis in eum invecti, deceptorem eum, et sub habitu monachi, cum revera monachus non esset, egregium dicebant esse hypocritam. Talis namque est hominum pecuniis addictorum genius, ut reverentia prosequi nesciant ea quæ summa in veneratione habenda sunt. Quæcumque alii habent in pretio soli illi vilipendunt, dummodo id quod maxime cupiunt, quantumvis vile, detur obtinere. Funibus deinde constringunt, haud volentem quidem, sed præ inopia hoc ab ipsis requirentem, vel, ut verius dicam, id providentem quod deinde erat eventurum. Non enim ignoramus quo tandem fine, quod agebatur, conclusum fuerit; non ignoramus sapientiæ divinæ vias faciles et expeditas, ac viri sancti firmam in Deum fidem et spem insignem.

vincitur a fabris

21 Postquam ergo hominum ferocissimi et nulla commiseratione tacti virum sanctum, ligatis post tergum manibus, in potestate habuerunt; non aliter ac sceleris fœdissimi reum, raptare infelicem cœperunt; nulloque Dei timore perterriti, aut venerandum viri vultum reveriti, eam quæ in oppidum Drama perducit viam ineunt, sperantes fore, ut cum e melioribus nonnemo S. Germanum in tam acerbo

et ad urbem raptatur:

C statu conspiceret, miseratione aliqua erga afflictam ejus fortunam commoveretur; et aurum, cujus causa tam duriter tractabatur, repræsentaret; itaque pactam ipsi pecuniam consequerentur. Hujus igitur spei stimulo incitati, e monte descensum faciunt, sanctum hominem vinculis arcte constrictum post se raptantes. Ad pedem montis simul atque perventum est, planities quædam sese visa est offerre, herbis diversicoloribus vestita, in eaque arbores ingentis altitudinis ac ramorum densitate spectabiles, quæ volentibus illic tantisper quiescere viatoribus umbram in refrigerium et amœnitatem sufficere poterant. In hac planitie viros quosdam in dignitate positos, quantum ex famulorum, ex jumentorum, et ex omnigeni apparatus multitudine dabatur colligere, sub arboribus conspicantur, illarum umbra adversus vehementem solis ardorem (æstivum namque tempus agebatur) sese tegentes. Duo hi erant, præcipua inter suos dignitate, quorum alteri Neophyto, alteri nomen Nicolao, e Constantinopolitana civitate a Romanorum id temporis Imperatore ad Triballum missi legati.

quod conspicati duo Imperiales Legati

22 Illo præsertim tempore existimandum est viros illos silvam ingressos tantisper ibidem substitisse non casu et fortuito, sed destinato potius divinæ

D providentiæ consilio, ut hac occasione et S. Germanus e misero adeo statu eriperetur, et ipsimet ad certissimam perducerentur viam salutis. Certe postquam eos, a quibus crudelem in modum vexabatur Sanctus, factos propius, ipsumque Germanum magna cum animi tum corporis modestia viderunt subsequentem; conjectis attentius in eum oculis, speciem viri Angelis haud indignam, sed multo tamen pulchriorem ejus animum, taciti considerabant. Ex corporis quippe habitu exteriore non difficile illis esse poterat de internis animi bonis atque divitiis statuere. Confestim itaque e terra assurgunt, ac verbis homines illos immites duriter increpant. Cujus tandem rei causa aut quo consilio, inquiunt, mortalium omnium pessimi, virum, quiddam quasi divinum vultu spirantem, funibus adstrictum raptatis, nihil aut Deum veriti, aut communis inter nos naturæ miseratione permoti, qua alter alterius miserias quacumque possumus ope et auxilio levare jubemur? Non statim hominem illum sanctum a vinculis liberum esse jubebitis? non tantæ calamitatis causam protinus eloquemini?

INTERP. D. C. *inhumanos illos reprehendunt,*

E 23 Ad has voces ingens calumniatores illos simul ac viri sancti punitores metus atque horror invadit, trementibus eum manibus a vinculorum molestia celeriter liberant: causamque exponentes, sermonem nondum finierant, cum a viris plane egregiis, sanctissimi innocentissimique hominis sortem miserantibus, centum e vestigio aurei persoluti sunt. Sapientissimam Dei providentiam, et qua ratione, ubi nulla videtur spes superesse evadendi, facilem evasioni viam sciat aperire, nec non et S. Germani spem insignem, ac mentem futuri providam hoc loco considerate. Sic equidem arbitror, hominem sanctum, cunctorum quæ erant eventura haud ignarum, summa sua voluntate et gaudio suscepisse vincula.

exsolvunt debitum

24 Posteaquam vero opifices, accepta pecunia impetrataque a S. Germano præteritorum venia, domos suas repetierunt; ipse cum dictis jam sæpe viris illustribus eodem loco Germanus permansit. Quid opus est enarrare, quos ad ipsos et quanta cum animi alacritate sermones habuerit? Quos autem alios nisi divinos? quorum pondere et efficacia sic hominum istorum animi sunt permoti, ut mox in numerum monachorum recipi ardenter flagitaverint, nihil amplius de Imperatore adeundo solliciti: ita sermonum ejus suavitate fuerunt evicti hominum

et monachi fiunt sub S. Germano:

F egregiorum animi. Datis igitur viro sancto dextris, viam quæ in urbium omnium felicissimam ducit arripuerunt. Hanc vero salvi atque incolumes ingressi, ac suscepta legatione perfuncti feliciter, magnis deinde præmiis atque honoribus affecti sunt. Transacta autem aliqua ibidem mora temporis, et rebus domesticis ut oportebat recte compositis, postquam bonorum suorum partem aliam in necessitates pauperum, aliam in domesticos erogassent, aliam denique et hanc longe potiorem secum sumpsissent, magna animi voluptate sancto sese Germano rursum obtulerunt. Qui eos, summa sua voluntate ad societatem vitæ admissos, in monachorum morem tonderi continuo fecit; ac monastico paulo post habitu indutos, eorum adscripsit numero qui eo in loco vitam profitebantur asceticam.

24 Constructis deinde cellulis, vinetis quoque et pomariis non paucis constitutis, haud ita longi temporis intervallo universa hæc ad finem perduxit. Rerum porro tantarum fama longe lateque diffusa, tam quæ ad hominem sanctissimum, quam quæ ad ejus monasterium spectabant, ubique insigniter divulgabantur. Unde per singulos, ut sic loquar, dies, incrementum sumebat tam monasterium ipsum quam quæ aliquo ad illud modo pertinere poterant, multis

qui monasterio instructo

INTERP. D. C et indice auctore :

A multis æternum mundo valde dicentibus, ac venditis quæ possidebant omnibus rerum suarum pretia ad S. Germani pedes afferentibus. Atque hæc quidem omnia, ita, ut dixi, gesta, eum sortita sunt exitum, quem in monasterii sui bonum optare potissimum Germanus potuit. Sed jam dies illa et tempus aderat, quo ut ad Deum proficisceretur vel potius rediret, ac spebus tandem suis potiretur homo sanctissimus, et tot ærumnis laboribusque confectus, erat constitutum.

moriturus ipse extremum alloquitur suos.

25 Emigrationis ex hac vita dies, et quæcumque emigrationem illam comitari solent, aderant. Quo cognito, monachos universos sibi subditos in unum convocat: et supra lectum sese, ut poterat, erigens (infirmitate namque tenebatur, et extremum agebat vitæ spiritum) hanc ad eos orationem habet. Ego quidem, Filii carissimi, quæ Dei voluntas est, e vitæ hujus stadio discedo, ac lætus et alacer ad eum quem tantopere desideravi abeo. Scio quippe apud illum brevi me futurum, ac regni æterni aditurum hereditatem; cujus causa infinitos prope labores et certamina, quorum vos ipsi testes esse potestis, ex quo monasterium illud condidi, fortiter perferre non
B dubitavi. In senilem hanc ætatem deveni, numquam non sive visibilibus, sive invisibilibus hostibus ad D
depugnandum oppositus. Vos autem pacem habete inter vos, et cum aliis quoque, si potestis, omnibus. In hoc siquidem omnes intelligent, quod humilis et pacifici Christi imitatores estis, si pacem habueritis ad invicem. Mundum hunc omnino et ex animo abnegate, nec ullo in pretio apud vos habeatur quidquid terrenæ materiæ concretione consistit. Paupertatem volentibus animis excipite: hæc enim devotum Deo ascetam, a rebus crassioribus avulsum, arctius Deo adstringit. Senioribus obsequantur juniores, et juniorum vitia patienter seniores tolerent; illi namque nonnumquam labuntur, quod equidem deprecor. Unusquisque sibi ac rebus suis attentus sit, ac diem illum supremum mente et cogitatione verset, obliviscens ea quæ sunt præterita, et ad ea quæ agenda instant semetipsum extendens, siquidem bonorum incorruptibilium sincerus amator existat. Omnes in Domini ac Salvatoris nostri cognitione et gratia ut crescatis satagite, qui in omne opus bonum gratiam vobis abundantem sufficiat, qua digni fiatis supremo in altera vita honoris gradu.

26 Hæc et multa alia in extremo vitæ termino E
licet constitutus, et magna parta...

G. H.

DE S. DOMINICO CALCEATENSI

IN RIVOGIA HISPANIÆ PROVINCIA.

AN. MCIX.

Cultus in Rivogia urbe Calciata,

Rivogia, *infra* Rivonia, *vulgo* Rioia, *provincia Hispaniæ, annexa Castellæ veteri, ab Alava provincia et Cantabria antiqua separatur Ibero fluvio; in quem defluit* Oia *amnis, a quo hæc provincia nomenclaturam sortitur. Ejus urbs præcipua habetur* Calciata, *intra montes in amœna et fertili planitie ad fluvium Laglera sita, celebris devotione erga* S. Dominicum, *de quo hoc die agimus, unde etiam vulgo* la Calzada *seu* S. Domingo de la Calzada *appellatur. Ejus ibidem sacrum corpus asservatur in ecclesia Cathedrali illi dicata, et festum solenni cultu celebratur hoc* XII *Maji cum Octava. Debet autem hæc urbs suam originem isti* S. Dominico, *qui teste Mariana lib.* 10 *de Rebus Hispaniæ cap.* 7, quoniam viis muniendis atque complanandis, qua Compostellam ibatur, di-
C ligentem operam dabat, Calzadii vernacula Hispanorum lingua cognomentum invenit, *et huic loco communicavit.* Nam, *ut Tamayus Salazar in suo Martyrologio Hispanico ex Garibaio ad hunc diem observat,* S. Dominico territorium concessit Burevanum Alphonsus VI Castellæ Rex, ut ecclesiam extrueret. Post Alphonsus VII cuidam Abbati Sanctio anno MCXXX indulsit ut illam ecclesiam augeret: et in tantum crevit, ut anno MCXXXVII Calagurritanæ applicaretur basilicæ. Hinc auspiciis cujusdam Domini Najarensis, qui Burgum addidit, sic fuit amplificatum oppidum, ut anno MCLXXX Rodericus in Cathedralem erigeret Ecclesiam, *scilicet sub Archiepiscopo Burgensi; sed ad anno* MCCXXXVI *ejus Episcopatus traditur unitus Calagurritano, a qua urbe* XII *leucis distat versus Occidentem: et ibi quoque festum S. Dominici celebratur sub ritu duplici primæ classis cum Octava. Indicat etiam Mariana* S. Dominici urbem, fuisse Calagurritani Episcopi subjectam ditioni, deinde Hispaniæ Regibus; deque ea re extare diploma Ferdinandi Regis, ejus cui vitæ merita Sancti appellationem pepererunt, *quique suum cultum habet* XXX *Maji.*

in diœcesi Calagurritana,

et in Burgensi provincia.

2 *Præter sacrum venerationem, huic Sancto Calciatæ et in diœcesi Calagurritana exhiberi solitam, in Breviario Burgensi anno* MDII *excuso præscribitur officium Ecclesiasticum* IX *Lectionum cum quatuor cappis, et ista adjungitur Oratio:* Sanctissimi Confessoris tui Dominici, misericors Deus, hodierna die solennia celebrantes, clementiam tuam suppliciter deprecamur, ut ipso intercedente et te largiente, delictorum nostrorum veniam et felicitatis æternæ gloriam consequi mereamur. Per Dominum. *Præscribuntur dein sex lectiones de Vita hujus Sancti, at pro septima lectione legitur Evangelium:* Nemo accendit Lucernam, *ac dein octava et nona lectio iterum de Vita desumuntur. Ea videtur extitisse satis diffuse composita, cum hæ lectiones solum deducant lectorem usque ad eremitam, cujus infra in tertia lectione vita solitaria indicatur. Damus ergo S. Dominici Acta ex Legendario Asturicensi MS. quæ judicio Tamayi Salazar ab annis fere quadringentis fuere exarata, cum Appendice, quæ perperam lectio decima appellatur, extra ordinem miraculum a vivente patratum referente. Habuit præterea* S. Dominicus in Breviariis antiquis Hispanicis, Compostellano, Placentino, Palentino et aliis quamplurimis *assignatum sibi in Martyrologio Tamayi cultum Ecclesiasticum, in quo dicitur* P. F. Ludovicus de Vega ejus Acta patrio sermone descripsisse, typis apud Burgos anno MDCVI edita, *quæ ex ipso loco tandem accepimus, indeque in linguam Latinam transtulimus cetera, quæ apud Tamayum desiderabantur, miracula. Horum enim antiquiora licet Latine descripta fuerint a prælaudatæ vitæ collectore, tempore Petri Crudelis, seculo* XIV *ultra medium provecto; nulla tamen nobis spes superest originalem textum obtinendi ante finitam hujus mensis impressionem. Eadem vita recentiori stylo Hispanice scripta invenitur in Hagiographia seu Vitis Sanctorum, a Joanne Basilio Sanctio, Bilbai anno* MDLXXXV *excusis: Joannes item Marietta in Historia Ecclesiastica de Sanctis Hispaniæ anno* MDXCVI *vulgata, de S. Dominico agit lib.* 6 *cap.* 18 *et sex sequentibus: agunt etiam de eodem Villegas et alii in Flore Sanctorum. Ediderunt præterea illustria Vitæ compendia Joannes Maldonatus et Thomas de Trugillo in Thesauro Concionatorum. Horum omnium auctoritate meruit*

Vita datur ex Legendario MS F

eadem ab aliis quoque scripta.

A *ruit nomen suum inscribi hodierno Martyrologio Romano, et Additionibus Molani ad Usuardum. Inscripserunt quoque eumdem Martyrologiis Benedictinis Wion, Dorganius, Menardus, Bucelinus; et addit Wion* se ignorare utrum vitam monasticam solenniter fuerit professus, quod iis in cœnobiis, in quibus vivere peroptabat, susceptus minime fuerit; placuisse tamen Benedictinis inserere, quod ex historiis cognoverit, eumdem ad finem usque vitæ habitum S. Benedicti gestasse; et quod actu nequivit, voluntate perfecisse. *Quibus Tamayus Salazar opponit,* nequaquam fuisse monachum actu, imo nec habitu, cum hoc ex historiis non patescat.

Memoria in Fastis

etiam Benedictinis.

3 *Vixit eodem tempore* S. Dominicus de Silos, *de quo ante laudatus de Trugillo in Vitia S. Dominici Calciatensis ista scribit:* Visitavit eum ibidem quidam alius Sanctus, Dominicus de Silos nuncupatus, qui contemporaneus ejus erat: seque mutis amplexibus deosculati sunt præ amore et caritate. Commendavit autem plurimum, qui venerat Dominicus ad visitandum virum sanctum, opera illa omnia præclara quæ ædificabat. *Hæc ibi, quæ etiam referunt Sanctorius, Maldonatus et alii. Mortuus est* S. Dominicus de Silos B *anno* MLXXIII *die* XX *Decembris quo colitur. Decennio ante hunc obiisse* B. Joannem de Urtica *eremitam, id est* anno Domini MLXIII, quarto Nonas Junii *quo colitur, in tribus MSS. Codicibus, ex quibus Vitam habuit, reperisse se fatetur Tamayus: ipse tamen a se demonstrari putat, vitiis librariorum omissam litteram* C, *adeoque seculo integro posteriorem fuisse Joannem, cujus laboriosa caritas erga peregrinantes ad S Jacobum similibus fere eluxit operibus unde S. Dominicus commendatur. Vega huic illum synchronum facit, mutuoque impensa auxilia prolixe commemorat. Sed cum neutrius Acta horum expresse meminerint, malumus in diem* II *Junii istius chronologiæ examen differre: eoque rejicere quidquid Sancti sibi mutuo dicuntur præstitisse. Interim* S. Dominicus Calciatensis *dicitur superfuisse in Actis usque ad* annum MCIX: *asseritque Maldonatus,* post constructum pontem mansisse in eadem solitudine, annos sexaginta pauperibus ministrando. *Hinc talem Tamayus Salazar conficit supputationem.* S. Georgius Ostiensis obiit anno MXLIV: post cujus obitum S. Dominicus quinque annos consumpsit in extructione pontis; post cujus fabricam sexaginta superfuit annos: hinc procul dubio mortis ejus tempus ad annum MCIX consignandum erit. *Dein rejicit eos qui dixerant anno* MLX *occubuisse.*

Congressus cum S. Dominico de Silos:

an et cum S. Joanne de Urtica?

Tempus obitus.

C

VITA

Ex antiquo Lectionario Asturicensi

a Tamayo Salazar edita.

In Dei omnipotentis honorem et B. Dominici Confessoris, pauca de ejus vita et miraculis plurimis, adjuvante Domino, prosequemur. Beatissimus igitur Dominicus, laicæ professionis et illitteratus existens, e *a* Villoria, in Cantabriæ finibus posita, originem duxit. Qui ad partes Rivoniæ gressum dirigens, quasi ad suæ dispositionis portum pervenit: ibique per aliquot dies moram faciens, statuit intra se communem vitam in contemplativam mutare.

a Natus in Cantabria

L. 2 Ad Abbatem *b* Valvaneriæ Ordinis S. Benedicti celeriter tendens, humiliter petiit se in ejus admitti consortium, et sacrarum doctrinis imbui litterarum. Cujus voto cum præfatus Abbas renueret; vir santus ad *c* S. Æmiliani cœnobium accessit, et Abbatis præsentiam adivit, ut suum propositum adimpleret. Abbas autem vitæ suæ *d* deputans occultare infamiam, ut alter fecerat, ipsum refutavit. Impar enim morum proprietas mores discrepantes sibi minime appetit sociari. Inde vir sanctus recedens, ad quemdam sanctum eremitam, qui circa monasterium S. Æmiliani degebat, perrexit. D

b in Ordinem Benedictinum non admissus, *c* *d*

L. 3 Eremita solitariam ducens vitam, *e* parvunculam orationis domum sibi composuerat. Habito protinus vicissim de contemptu mundi sermone, adjecit eremita: Si locus iste tibi placet, cedere præsto sum, festinabo mihi alium parare S. Dominicus respondit: Nolo sic tuis commodis ditari, ut tua dispositione priveris. Sic sancto valedicens eremitæ, ad Barovanos profectus est fines, qui nunc Calciata vocantur, et e peregrinorum strata non minimo distat situ: quo in loco cellulam in honorem B. Mariæ *f* fundavit. Per lustrum ibi, et amplius diutinans, hortum fertilem cum amœnis arboribus et vineis fœcundissimis plantavit.

e cum eremita agit:

apud Barovanos habitat: *f*

L. 4 Eodem quoque tempore quidam sanctus Episcopus, *g* Gregorius nomine, in partes Hispaniæ ad prædicandum Dei verbum pervenit. Quo audito B. Dominicus ad ipsum tendens, ut animam ejus salutaribus doctrinis reficeret, ipsius discipulus efficitur *h;* illumque est longo tempore usque ad obitum ejus comitatus. Beatus igitur Dominicus, sancto E privatus Patrono, quid de suo diffiniret statu cogitavit. Considerato enim loco, ubi Christi pauperibus suam substantiam distribueret, tandem villam aggressus est, quæ ab ipso sortita est nomen S. Dominici de Calciata: ubi nunc veneranda consistit ecclesia, in qua ejus sanctissimum corpus honorifice quiescit sepultum.

g fit discipulus B. Gregorii Ep Ostiensis: *h*

Calciatæ degit:

L. 5 Locus iste tunc erat nemoribus densus, et latronibus frequentatus, et transeuntibus valde periculosus, modo est fertilis et amœnus, *i* per quem undosa *k* lympharum vorago fluebat; ad cujus evasionem pontem sibi fundare disposuit. Domo tamen sibi et familiæ suæ in primis instructa, prope ipsam parvam orationis domum in honorem beatæ Virginis fabricavit *l*. In hac vir beatissimus crebro intendens orationi, ad sustentandam corporis debilitatem usque ad cellam baculorum sustentaculum supponebat. Ad pontis quoque ædificationem, quasi ad opus commune, auxilium villarum circumjacentium imploravit. Habitatorum vero ipsi huic tam pio operi unusquisque pro suis viribus succurrebat.

i *k construit sacellum Deiparæ* *l* *et pontem,*

L. 6 Quodam festo, hujus operis causa, ruricolas de corporali subsidio in ecclesia ad Missarum existens solennia requisivit Petitioni sancti viri populo exposita, quidam animalia, alii currus, alii vero personaliter auxilium promiserunt. Tunc quidam rusticus perversus et indevotus, affectans sancto Patri illudere, cum haberet in montanis duos tauros feroces, quos numquam tangere potuit, dixit: Ego duos tauros, quod in montibus habeo, in subventionem pontis illius per diem unam promitto: ita tamen ut Pater Dominicus ipsos de monte perducat, et ad currum vehendum simul conjungat. Almus Deo Dominicus, cujus spiritus cœlo inhærebat, subridens ait: Conditionem voti tui opitulatione divina complere tentabo. Tauri vero viso B. Dominico, omni ferocitate deposita, a sancto viro sunt per cornua capti, atque jugo vehiculi cum omni suavitate conjuncti: qui levius et æquius aliis bobus domitis onus sibi impositum ad pontem traxere prædictum. *m*

tauros feroces reddit mansuetos *l'* *m*

L. 7 Septem quoque annis, antequam vir beatus ab hac vita ad Dominum migraret, sibi lapideum excidit sepulcrum: quod singulis annis annona replebat, pauperibus per industriam misericorditer dividenda. Cum quædam commater ad eum visitandum quodam diu venisset; vir sanctus dixit ei: Commater Deo devota, mansiunculam, quam nuper construxi, numquam tuis oculis conspexisti? Cumque sepulcrum ambo cernerent simul, commater adjecit: Quare membrorum tuorum requiem ab ecclesia tam

sepulcrum sibi construit:

A tam remotam tibi parasti? Cui B. Dominicus: In providentia divina est, me ab ecclesia in posterum nullatenus sequestrari: aut enim ecclesia nostra sequetur vestigia, aut nos ejus beneficia prosequemur. Mira res. Quod vir Dei ore prophetico prædixerat, hodie completum cernitur: quia ad ejus monumentum ecclesiam pervenisse cunctis manifestum apparuit. *n*

ubi ecclesiam ædificandam prædicit:

n

L. 8 His et aliis quoque plurimis pollens virtutibus, ærumnas hujus seculi varias sustinendo patienter. IV Idus Maji anno Domini MCIX, multis plenus meritis gloriosis, migravit a seculo ad Dominum, corpus in terris, cœlo spiritum destinando. Cujus corpus gloriosum devota ejus familia in tumba, quam ipse sibi paraverat, honorifice tumulavit *o*. Accidit postmodum, quod agricola quidam arbores, quas beatus Dei Confessor in horto et extra plantaverat, properavit accepta securi radicitus extirpare. Qui dum incisioni propensius instaret, et a vicinis transeuntibus ob hoc continue increparetur, nec desistere vellet; divino flagello luminibus est privatus. His mirandis miracula stupendiora succedunt.

moritur 12 Maji.

o

Irreverens rusticus fit cæcus,

B L. 9 Item quidem miles valde locuples, de Gallicanis partibus oriundus, male a dæmonio vexabatur: qui gratia recuperandi sanitatem ad S. Jacobum peregre veniens, per villam hujus Sancti transivit. Cumque ligatis pedibus ac manibus ad ejus tumulum duceretur; statim fuit a dæmonio liberatus. Ipso vero iter inceptum prosequente, hostis antiquus omnes ejus evectiones, in recompensationem amissi corporis, antequam limina B. Jacobi visitaret, interfici curavit. Miles autem de peregrinatione rediens, cum ad pontem sancti viri appropinquaret, sciens se ejus precibus liberatum, a descensu pontis usque ad sanctum sepulcrum ejus, flexis nudisque pedibus et genibus, laudans apud Deum ipsius meritum et potentiam, est cum magna ejus devotione et reverentia regressus. Vigiliis vero ibidem ab eo devotissime celebratis, ac muneribus largissimis solemniter oblatis, ad propria est cum ingenti gaudio et exsultatione reversus.

miles energumenus liberatur.

ANNOTATA.

a Villoria, *etiam in antiquis Breviariis Burgensi et Compostellano et aliis scribitur. Vega Calceatensi urbi propinquum esse locum ait; unde merito hic Sanctus Hispaniæ seu Cantabriæ tribuitur. Assentiuntur* C *Maldonatus, Sanctorus, Tamayus qui asserit, mutatis perperam litteris, intrusam ab aliis* Victoriam, *oppidum Alavæ vicinæ. Sunt etiam qui* Villoriam *in Calabria quærant, et Italum natione fuisse arbitrentur: sunt qui parentes ei fingant opulentos et nobiles* Ximenium Garziam et Auream-Dulcem. *Econtra Marineus Siculus lib. 5 de rebus Hisp.* Opilionem *vocat.*

b Valvanera, *seu* cœnobium S. Mariæ de Valvanera, *est in Rivigoia seu Rioia supra urbem Najaram.*

c *Colitur* S. Æmilianus Presbyter 12 *Novemb. de cujus Vita et cœnobio hoc, ad ejus honorem condito, præclare scribit Prudentius Sandovallius par. 1 de Fundationibus monasteriorum S. Benedicti in Hispania, ubi* § 19 *fol.* 39 *tradit aliquas Reliquias S. Dominici Calceatensis, una cum aliquibus Reliquiis S. Dominici Fundatoris Ordinis Prædicatorum, et S. Joannis de Urtica, contineri in dicto monasterio; easque ex antiqua capsa fuisse anno* 1593 *transpositas in novam argenteam deauratam.*

d *Eadem cum nonnullis pejoribus leguntur in Breviario Burgensi.*

e *Idem Brev.* parvulam orationis composuerat mansiunculam, *et mox finit.*

f *Imo fundatam ante, ibidem ab eo repertam, innuunt Santorus et Marietta. Vega hoc solum certo sciri ait, quod in* Bureba *fecerit primam suam cellulam. Sunt* D *econtra qui existiment, ipsam esse quæ hodieque visitur prope urbem Calceatensem,* S. Mariæ de los Posados *dicta: alii ipso præsenti urbis situ comprehendi dicunt ejus, non amplius extantis, locum.*

g *Hic est* S. Gregorius Episcopus Ostiensis, *cujus Acta dedimus* 9 *Maji.*

h *Marineus Siculus addit, quod S. Gregorius eum* Sacerdotem ordinavit. *Hoc vero non solum traditio popularis rejicit, cui in hac parte plus tribuimus; sed ex eadem, aut forte etiam ex antiquioribus monumentis asserit Vega, litterarum prorsus expertem fuisse, quin imo incapacem: frustra enim in eo docendo laborasse Gregorium, ideoque auctorem fuisse, ut a se recedens hospitale conderet, eique se impenderet: quod tamen facere recusavit, quoad vixit ille.*

i *Idem Vega* Fagolam *sive* del Fagal *veteri nomine dictum locum ait, juxta quem desertum fuerit a S. Gregorio, dum viveret, designatum S. Dominico ad fundationem hospitalis, quod nomen nunc abolitum sit.*

k Hoiam *rivum appellat idem.*

l *Proximum fuit, inquit Vega, lacunas et salebras implere, per easque* Calceatam *ducere, a qua loco deinde nomen mansit: ad extirpandas autem spinas et cetera* E *silvestris soli impedimenta ignem adhibitum a quibusdam credi, ex succisis autem lignis incensisque carbones sibi collegisse Sanctum ad usum peregrinorum: quibus etiam, donec pons confectus esset, trans rivum bajulandis solitus fuerit commodare humeros.*

m *Breviarium Calceatense, teste Vega, addit hac occasione resuscitatum a Sancto hominem, quem juxta viam, quæ a S. Dominici urbe Granionem ducit, tenere dormientem petulci juvenci cum onusto carro transierant. Ipsum miraculum ex dicto Breviario Vitæ subnectit his verbis Tamayus:* Item accidit, quod cum peregrinus quidam prope locum illum divertens obdormiret, casu exorbitantes boves rota miserum oppresserunt. Quod ut agnovit vir Dei, defuncti manum tenens, elevatis oculis in cœlum in hanc deprecationem prorupit: Domine Deus omnipotens, qui me in hunc locum tua providentia adduxisti, ut in tuo nomine omnia hæc operarentur insignia; ostende potentiam tuam, ut omnia, quæ in tua ædificantur virtute in hoc loco, tuo noscantur nomini ædificata, a quibus generis humani et veritatis inimicus aufugiat: et concede, ut anima hujus famuli tui ad suam revertatur mansionem, et omnes credant extare hic tuum brachium cum potentia. Quo dicto defunctus ad vitæ spiritum rediit. *Verum adiit idem Vega, alios esse qui* F *S. Joanni de Urtica miraculum hoc adscribant: ipse utrique, vices orationis et laboris inter se alternanti, tribuit. Sed hoc fieri non potest, si Joannes integris* CXXIII *annis post pontem a Dominico confectum vixit, juxta calculum Tamayi.*

Pergit autem Vega, et ex tabula altaris S. Sebastiani, quod est in ipsa Sancti Dominici ecclesia, juxta capellam majorem ad latus Evangelii, ante annos tunc ferme trecendos sculpta, addit, ruina fornicis sive arcus unius obtritos operariorum duos, simili modo resuscitatos; item hominem dormientem, et ab incaute adequitantibus conculcatum; item filium duorum peregrinorum illac transeuntium, in itinere mortuum. Nec non in ipsius Sancti sepulcro sculptum videri operarium, qui, cedente cui insistebat saxo, de ponte cadens, in vivis servatus sit vel ad eos revocatus.

Post pontem vero, etiam constructum Hospitale, aiunt omnes: additque Vega, locum quidem ei fabricando cessisse Fajalenses, sed materiam negasse. Cumque saltem tantam sibi concedi petiisset, quantum putatorio suo falcastro posset obtinere; illis conditioni annuentibus, arbores tamquam paleas secuisse, quot opus sibi erat. Indignatam autem ad hujus stragis conspectum plebem, sedatam miraculo, quo coram ipsis unico ictu ingentem quercum

A *quercum falcastro suo excidit: falcastrum autem istud etiam hodie ad sepulcrum ejus appensum cernitur. Addit etiam Vega, quod cum ad usum sui hospitalis puteum fodisset Sanctus, eadem plebecula, jus suum violatum quiritans, concurrerit ad lapidandum eum, aut saltem a se expellendum: sed ad ipsum ejus conspectum cecidisse iras ex pectore, lapides e manibus. Inter eos vero, quos ibi receperat fuisse pauperes duos, qui hospitii gratiam maleficio compensarint, insultantes Sancto circa focum occupato, adeo ut etiam eorum unus, ipsum brachio impellens, medium in flammam proturbarit: Dominico autem citra noxam assurgente, digressos illos cœpisse altercari, et a verbis devenisse ad verbera ac mutuam cædem: quorum corpora canes lacerarint, unus vero raptum inde scelestum brachium obtulerit Sancto, ab ecclesia regredienti, idque in prædicta tabula sculptum videri. Fuisse insuper quemdam rusticum ex Punensi villa, qui, ut Sancto ægre faceret, gregem suum immittere solitus in hortulum servi Dei, ad eum depascendum, nulla ejus mansuetudine abduci potuerit ab iteranda injuria; donec percussus divinitus membrisque contractus, elumbis, surdus et toto capite defluentibus pilis calvus apparuit, ad aliorum exemplum.*

B *Denique dicitur Sanctus præter pontem et hospitale ac quatuor oratoria, quorum unum fuerit ædicula S. Mariæ ipso in loco, alia vero alibi, ædificasse etiam ecclesiam S. Salvatoris, eam quæ deinde in majus porrecta spatium facta est Episcopalis. Addit autem, situm ejus eodem prorsus modo comparatum a Fajalensibus, quo Virgilius fabulatur condendæ Byrsæ locum emptum a Didone. Secto scilicet, quod sibi datum fuerat, corio complexum Sanctum esse totam eam arcam, quæ hodie* Margubeto *dicitur, continens præter Cathedralem, nunc grandem ecclesiam, claustrum totum Clericale, et Episcopale palatium. Minorem tamen tunc fabricasse ecclesiam, quia majori nondum opus erat; invitasseque Calagurritanum Episcopum ad eam consecrandam. Quod cum hic facere nescio qua causa recusasset, anno toto conflictatum cum morbo, tandem agnovisse eam esse pœnam repulsæ, quam a se tulerat Sanctus; ideoque misisse qui nuntiaret, ejus se voto facturum satis, si precibus morbum amoliretur; moxque sanatum promissi fidem implevisse. Quæ in hunc locum referre malui, quam velut vitæ antiquæ supplementum seorsim dare, propterea quod existimem nonnulla discretione opus esse; neque vulgaribus traditionibus, quæ antiquo scripturarum careant testimonio, nimis facile habendam fidem: istud certe de corio, excogitatum ingeniosius quam veracius narratum dixerim.* C

n *Ita ut, inquit Vega, ipsum sepulcrum nunc sit in capite navis sinistræ.*

o *Idem, ex tumbæ mensura imaginibusque Sancti, colligit, fuisse eum tam procero corpore, ut statura octo fere pedes æquaret.*

MIRACULA.

Ex Hispanico Ludovici de la Vega, *Impresso Burgis anno* MDCVI.

CAPUT I.

Injuria in Sanctum punita, captivus liberatus, suspensus innocens servatus.

Bove ad Sancti sepulcrum repente mortuo,

1 Non tantum hominibus venerabilem Sanctum fecit Deus, castigando eos qui in ipsum resque ad eum pertinentes irreverenter egerunt; sed etiam irrationalium animalium exemplo eamdem reverentiam voluit inculcatam fidelibus, quemadmodum sequens casus probabit. Bos ab aratro fessus jugoque solutus, ut erat sudore madidus, procubuit supra sepulcrum Sancti, quod tunc in ipsa via erat, per quam transibatur a peregrinis. Paulo post assurgere conatus, non modo non potuit, sed crepuit ipso in loco: quod ne post id contingeret etiam aliis, visum fuit inquilinis sepire sepulcrum venerabile, illudque decenter operire. D

Ex Hisp. Lud. Vega. illud decentius custoditur

Eleemosynas in Sancti honorem oblatas furata

2 Ad festum quoddam, in ecclesia Sancti celebrari solitum, accessit inter alios vir quidam cum sorore; quæ simul atque observavit qua liberalitate quicumque ad locum illum convenerant, suas ad Sancti hominis sepulcrum eleemosynas offerrent, simulans se quoque eleemosyna Sanctum velle honorare, ad capsam in quam pecuniæ conjiciebantur propius accessit, atque inde certam pecuniæ summam clanculum sustulit. Quo autem momento scelus patravit, Deo audaciam ejus castigante, visum repente amisit, et per templum incedere cœpit impingendo et gressum tentando per columnas atque parietes. Hoc animadverso, frater ejus non sine admiratione ex ea quærit, ecquid illi accidisset, quidve sibi vellet quod eo modo ingrederetur. Illa igitur in peccati sui cognitionem deveniens, et immissæ cæcitatis causa cognita, rem omnem plane fratri suo exposuit dicens: Justo Dei judicio, mi frater, oculorum usu sum orbata, propterea quod sine debita erga Deum ejusque Sanctum reverentia ad locum accessi, in quo dabantur eleemosynæ, atque nummos aliquot ex iis surripui, pro quibus eam quam vides pœnam sustineo. Hoc audiens alter, sororem suam manu apprehendens, ubi ad Sancti eam sepulcrum deduxit, et quam ipsa surripuerat eleemosynam reddidit, implorata suppliciter a Deo venia delicti, per merita et intercessionem magni hujus Sancti, oculorum usum continuo recepit. E

excæcata punitur,

et culpam confessa mox visum recipit.

Urbs S. Dominici a periculo inundationis servatur.

3 Oia fluvius, qui S. Dominici urbem præterlabitur, non infrequenter extra alveum sese effundit, eo quod magnis persæpe augeatur accessionibus aquarum, e propinquis montibus nive soluta ruentium. Quodam autem tempore contigit eum ita excrescere, ut in non exiguo pereundi periculo ipsa versaretur civitas. Jamque fluvius uno sese impetu in eam videbatur effusurus, totamque obruturus aquis; quando qui in tanto versabantur periculo, unanimiter ad Patronum suum auxilii causa confugere statuunt, quemadmodum agere semper consueverant. Hoc porro auxilium (admirandam sane rem!) adeo in promptu adfuit, ut quo præcise tempore ad Sancti sepulcrum, non sine lacrymis et magna cum pietate, ut a tam horrendo tamque vicino periculo liberarentur, postulabant; recedens continuo aqua, nullo plane nocumento illato, intra suum sese alveum contineret. F

Apud Mauros captivus prodigiose liberatur.

4 Innumerabiles sunt qui e vinculis et servitute, per hujus gloriosi Sancti intercessionem, fuerunt erepti ac libertati redditi; quorum si exacta notitia superesset, vel de illis duntaxat liber facile unus confici posset. Verum in hisce, non minus quam in aliis, colligendis negligentes sese præbuerunt, qui nos præcessere. Hinc factum est, ut de uno solo habeamus memoriam, quem in nescio quo contra Christianos bello captivum fecerunt Mauri. Miserrimam is apud illos agebat vitam, seu longam potius trahebat mortem. Ferro crudelem in modum detinebant vinctum. Christianus interim, cum in tantis se calamitatibus cerneret constitutum, ad unicum quod tunc supererat remedium confugit, quodque in rem ejus maxime erat. Sincere itaque Deo se commendat, ut e misera adeo fortuna eripiatur. Sanctum quoque Dominicum Calceatensem, ut melius exaudiatur, intercessorem adhibet, per cujus merita, fore ut suis tandem votis potiretur, spem certam accipiebat. Quoties autem hac in oratione versabatur, non modicam tormentorum suorum experiebatur diminutionem. Tandem die quodam Sanctus

EX HISPA. LUD. VEGA

A eum e carcere eduxit, per mediam Maurorum turmam, a quorum nemine observatus abiit. Paulo autem post, cum jam securo loco consisteret, ferrum quo manus ac pedes vinciebantur, ultro excidit. Quæ quidem vincula in tanti beneficii gratam memoriam ad S. Dominici sepulcrum attulit, ibique curavit suspendi.

5 *Post hæc, integro ac satis longo Capite, subjungit auctor miraculum de gallo et gallina a S. Dominico resuscitatis, cum jam essent ad comedendum appositi, ejusdem fere rei geminam exhibens narrationem, quarum alteram ex MS. ecclesiæ Calceatensis et P. Fr. Petro de la Vega in Flore Sanctorum; alteram sic proponit, ut ex variis capitibus ostendat, gallum et gallinam, qui semper in ecclesia Calceatensi servantur, ab illis originem trahere de quibus est narratio secunda, licet utramque contendat esse recipiendam ut veram. Ego utrumque casum, ut diversum miraculum propono; liberum lectori relinquens utrum id malit, an vero credere velit, unicum dumtaxat esse quod sub quadam circumstantiarum varietate refertur ut geminum : multo autem libentius eidem definiendam relinquo controversiam ab auctore hic motam, et quæ ille solius disputationis causa*
B *interjecit, prætermitto. Prima autem narratio hæc est.*

Item alius

6 Cum Mauri, quibus id temporis Hispania nostra adeo erat referta, e Rivogia captivum abduxissent, teterrimo carceri incluserunt : ad cujus molestias accedebant perpetuæ ab excubitoribus vexationes, quales ab hominibus extra Dei cognitionem versantibus. Captivus ergo S. Dominicum, patriæ suæ Patronum, pro se intercessorem apud Deum per continuas orationes adhibebat, ut e miserrimo vitæ statu liberaretur. Aliquot deinde elapsis diebus Maurus, in cujus potestatem devenerat adolescens, convivium instruxit, in quo inter alia fercula appositus fuit gallus ad ignem assatus. Universis igitur mensæ accumbentibus, e carceris custodibus nonnemo, suo convivas sermone detinens, inter alia dixit : Multum vereor, Domine mi, ne propter continuas, quas captivus iste Christianus ad S. Dominicum preces fundit, eum aliquando e carcere isto educat Sanctus, et libertati restituat. De hoc, reposuit Maurus, solicitus ne sis. Etenim si in eo quo illum nuper reliqui statu captivum detineas, sic ille evadere poterit e carcere, sicut gallus hic gallinaceus assatus e catino avolare poterit et cucurire. Sermonem necdum finierat, quando appositus gallus vitæ redditus sese erexit, plumis vestitus candidis, et coram
C omnibus cucurire mox incepit. Magna fuit omnium qui spectaculo intererant consternatio, qui ut in carcerem descenderunt, eum vacuum; et captivum deprehenderunt esse abductum. Et carcer quidem multo adhuc lumine resplendebat, quod a S. Dominici præsentia, cum vinculis captivum eximeret, in loco permanserat. Miraculi fama continuo per orbem fuit vulgata : quæ ad S. Dominici urbem ubi delata est, et captivus ipse jam liber in ea apparuit, beneficii agnoscendi causa; dici nequit, quanta incolarum fuerit exultatio, ubi suum Sanctum ita a Deo honorari viderunt. Gallum quoque redivum omni conatu acquirere sibi studuerunt, quem cum gallina compare certo loco aluerunt. Ab hisce porro descendisse aiunt gallos et gallinas, qui eodem loco in hunc etiam diem servantur. *Hactenus prima narratio : secunda talis est.*

gallo gallinaceo prius in vitam revocato.

Innoxius patibulo affixus

7 Conjuges duo, natione Galli, peregrinatione religiose suscepta, ad S. Jacobi Apostoli sepulcrum visitandum proficiscebantur, itineris socium habentes filium, adolescentem octodecim aut novemdecim annos natum, corporis animique dispositione insignem. Hi ad S. Dominici urbem Calceatensem devenerunt, in qua ejusdem quoque Sancti sepulcrum religiose venerari statuerant. Noctem istic unam certi traducere, hospitium ingressi sunt, in quo D
hospitis ipsius filia tanto erga peregrinum quem dixi adolescentem amore est incensa, ut, postquam flagitiosam suam voluntatem juveni indicasset, nihil non egerit, ut in peccatum eum pertraheret. Frustra tamen. Pius namque adolescens adduci numquam potuit, ut quidquam ageret, quo Deus offenderetur. Eam ob rem in tantam devenit rabiem tristis ob repulsam puella, ut, converso in odium amore, solum quo vindictam sumeret modum deinceps circumspiceret. Diabolus porro hoc ei tamquam suum suggessit consilium. Scyphum argenteum e paterna supellectile, quando mane abituri erant hospites, in adolescentis caputio secreto abdit. Discedunt peregrini; ac mox puella, scyphum furto ablatum simulans, clamare incipit, fieri non posse, quin adolescens, cui ea nocte hospitium præbuerant, eum abstulisset. Re ad judicem delata, missi sunt qui una cum accusatoribus peregrinos insequerentur : quos ubi facile assecuti sunt, scyphum penes adolescentem repererunt, in ea chlamydis ejus parte, in qua perdita eum puella clam posuerat. Captivi igitur omnes reducti sunt ad civitatem : in qua cum E
nullos reperirent innocentiæ suæ defensores, peractum brevi est judicium, et suspendio addictus adolescens. Nullus appellationi datus est locus, et, sententia e vestigio executioni mandata, suspensus juvenis, eum parentibus mœrorem attulit, qui cogitari facile potest. Attamen iter suum prosecuti, susceptam ad S. Apostoli sepulcrum peregrinationem absolverunt.

8 Cumque redeuntes, per eamdem S. Dominici urbem iter instituerent, mater adolescentis (ut quæ teneriore filium suum amore diligeret, et numquam non ob ejus infortunium animo commoveretur) videre statuit, utrum in patibulo adhuc suspensus permaneret. Ut ergo accessit propius, filium suum agnovit pendentem. Qui læta et alacri voce matrem compellans; Noli, inquiebat, o mater, me ut mortuum deflere; Dei namque miseratione vita adhuc fruor. Maria Virgo sanctissima ac Dei mater, nec non et S. Dominicus Calceatensis hoc in statu vivum, ut ipsa vides, conservarunt. Vade, Mater, ad rectores civitatis, ut e patibulo me deponant; quod sane supplicium minime sum commeritus, cum delicti nihil admiserim. Quo audito mulier dolorem suum in gaudium convertit, et quanta potuit festinatione ad urbis Prætorem, de tota eum re edoctura, perrexit. Ad mensam consederat Prætor, ubi mulier F
advenit; appositique erant ad comedendum gallus et gallina, assati nescio, an elixi. Mulierem ut attente audivit Prætor, apud se statuit, illusionibus eam agi, ex nimio erga filium amore profectis. Monuit itaque, errorem suum ut adverteret, ac sciret, æque in vivis agere filium, ac gallus et gallina quos ad comedendum videret appositos. Quo dicto, gallus et gallina vivi e catino exsilierunt, plumis candidis insignes, quo modo etiamnum ostenduntur; ac gallus quidem cucurire mox instituit. Præ admiratione Prætor non fuit apud se : et absque mora, abrupto convivio, domo egressus, cum universo civitatis Clero ac populo, ad locum in quo pendebat adolescens pervenit : quem vivum ita ac sanum repererunt, quemadmodum fuerat cum ad supplicium deduceretur. E patibulo deinde depositum ad civitatem et S. Dominici sepulcrum solenni pompa et supplicatione deduxerunt, non sine gratiarum ad Deum actione, qui admirabiliter adeo, ob Sanctorum et Electorum suorum intercessionem, suis opitulatur. Adolescentem porro parentibus reddiderunt, quo cum illi ad S. Apostoli sepulcrum venerandum denuo converterunt iter. Urbis autem incolæ cum omni Clero ad Prætoris domum regressi, gallum

in eodem vivus permanet

donec suscitatis in signum gallo et gallina ad comedendum appositis,

miraculose in vivis conservatus deprehenditur

A lum et gallinam miraculo suscitatos ad majorem urbis ecclesiam deportarunt : ubi ante sancti Dominici sacellum in cavea, ferreis clathris communita, in hodiernum usque diem conspiciuntur. Ab his generati sunt, qui in sancta illa ecclesia semper aluntur, gallus et gallina, e quorum plumis dari sibi perpetuo poscunt peregrini *Ita de his sentit Auctor, qui opinionem suam e variis capitibus probare pergit. Hanc autem disputationem, cum ad rem nostram non admodum faciat, lubentes omittimus.*

CAPUT II.

Sanitas variis collata, captivi liberati, urbs servata contra Petrum Crudelem.

Cæcus et paralyticus sanatus :

Civis quidam ex urbe omnium Sanctorum, a S. Dominici oppido haud longe dissita, cui Garziæ nomen, nescio quo infortunio, sic membris omnibus erat fractus, ut nullum eorum commovere ullo modo posset : cui malo accedebat, quod oculorum usu privatus omnino esset. Novem is septimanas ac dies tres in eo statu exegerat, nec quidquam auxilii a medicis aut medicamentis adversus tantum malum B experiebatur. Verum exacto eo tempore, cum de miraculis, quæ S. Dominicus Calceatensis quotidie operabatur, non pauca audivisset, ad ejus sepulcrum deportari sese jussit : ubi cum dies aliquot in vigiliis et oratione exegisset, nocte quadam, per merita S. Dominici, divinam miserationem vehementius implorans, ad pristinam rediit sanitatem. Qua recuperata, et gratiis rite persolutis, cum miraculi magnitudinem ubique divulgasset, sanus ac vegetus in domum suam est reversus. *item alius,* Alius ex eadem omnium Sanctorum urbe civis, membris omnibus sic erat affectus, tantosque toto corpore experiebatur dolores, ut in mortis articulo versari ab omnibus putaretur. Magnam ille in S. Dominico fidem fiduciamque habet repositam ; qua adductus, candelam ad corporis sui altitudinem exactam, ut ante Sancti sepulcrum absumeretur, destinat, Deum pro aliquo malorum suorum remedio cum lacrymis et pietate obsecrans : a quo, per S. Dominici intercessionem, tam paratam sibi opem est expertus, ut in momento membris omnibus sanus ac vegetus effectus sit.

carceri injuste mancipatus,

10 Loci cujusdam Prætor captivum injuste ceperat, civem ex oppido Bannares (pertinet illud ad Ducem de Veiar, et distat uno ab urbe S. Dominici milliari) quem arctissimo carcere, appositis etiam C custodibus, servabat. Vehementer angebatur infelix quod tanta haberetur immanitate, idque contra fas omne et æquum. E cœlo itaque auxilium sibi poscendum statuens, continuis Deum precibus interpellabat, ut per S. Dominici Calceatensis merita e tantis molestiis atque incommodis aliquando eriperetur. Magnam Deus, ut a malis eximamur, curam habet, tunc præsertim, quando ejus providentiæ omnia nostra committimus. Hinc factum est ut insigni plane miraculo homini huic succurrerit. Cum enim nocte quadam divinam ardentius opem imploraret, vox ad eum, veluti quondam ad S. Petrum, est emissa ; Festina, Sancho, et surge. Expavit ad vocem captivus, propterea quod, unde ea accideret, omnino ignoraret. Attamen resumpto tandem animo: *S. Dominici ope evadit* Quis, inquit, es, qui isto ad me sermone uteris? Ac rursum vox audita : Ego S. Dominicus sum Calceatensis. Quo percepto responso, magis etiam animatus captivus, ferro et catenis onustus sese erigit, ac per medios custodes abit : e quibus nemo ne verbo quidem eum morari est ausus, quamvis omnibus observatus incederet. Hoc modo ad oppidum usque Bannares devenit : cujus portæ cum essent clausæ, ultro ac nemine manum admovente, sunt reseratæ.

D *EX HISPA. LUD. VEGA*

Hic postquam tantisper quieti indulsit, ad S. Dominici urbem, sepulcrum ejus visitaturus, se contulit. Quo simul ac perventum est, omnia e manibus ac pedibus vincula ultro sunt delapsa. Post quæ, peractis Deo et S. Dominico gratiis, ad propria est reversus. *Paralyticus sanatur :* Alius quidam corpore debilis (quod sanctæ illius ecclesiæ Canonicus aliquis, cui nomen Raol, commemorare sæpe solebat) non semel conspicuum habuit S. Dominicum, sic eum compellantem : Vade ad domum meam, ibique sanaberis. Quod ille executus, simul atque ad S. Dominici sepulcrum devenit, sanitatem adeptus est.

item puer a doloribus gravissimis,

11 Adolescentulus, cui nomen Joannes a S. Dominico in tanta erat infirmitate tantosque patiebatur dolores, ut ad extremum vitæ tandem visus sit devenisse. Hujus mater, filii sui dolores miserans, ad S. Dominici sepulcrum eum defert. Sanctum cum lacrymis precata, ut seu vivus seu mortuus filius a tantis molestiis liberaretur. Tam vero ardentes ejus fuere preces, tamque promptum a Sancto auxilium, ut momento temporis adolescens sanus extiterit. Viso miraculo, conjecit mulier, ad majora etiam suum a Deo filium destinari, quem adeo prodigiose sanitati restituerat. Studiis ergo illum addixit, in E quibus ab egregia sua indole adjutus sic profecit, ut in ejusdem S. Dominici ecclesia dignitatem Decani obtinuerit. *quem eumdem super aquas, ne mergatur, S. Dominicus sustentat.* Neque intra unius miraculi terminos Sancti erga eum beneficentia constitit, sed ulterius progressa est. Cum enim Canonicorum Calceatensium Collegium ad Romanam curiam suum destinasset Decanum, negotii conficiendi causa quod Calceatensis Clerus istic habebat, duo eum in itinere pericula exceperunt : e quibus, invocata S. Dominici ope, per Dei misericordiam salvus evasit. Primum fuit, quod, cum majori quam consultum erat fiducia flumen quoddam trajiceret, aquarum fuerit violentia abreptus ; cumque jam prope ut mergeretur abesset, implorato S. Dominici auxilio supra aquam sustentari sese sensit : supra quam eamdem sic visus est incedere, ac si continenti insisteret. Alterum accidit, cum in suscepto itinere longius jam esset progressus. Tanseundum erat per quasdam rupes et præcipitia, quando equus cui insederat, non satis firmiter figens vestigia, in subjectum fluvium ibat præceps. At ejus sessor suo se Patrono plurimum commendans, e præsenti vitæ periculo ereptus est. *Energumena curatur.* Tribus omnino mensibus infelicem quamdam mulierem ita malignus spiritus vexaverat, ut non semel putaretur emoritura. Hanc ubi familiares et propin- F qui huc illuc remedii causa pertraxissent, nihil uspiam opis consecuti sunt, donec quadam nocte ante S. Dominici sepulcrum vigiliis intenta, malum omne per ejusdem Sancti intercessionem depulsum sensit.

E carcere quidam prodigiose educitur.

12 Juliobrigæ, quæ civitas una est e præcipuis totius Episcopatus Calagurritani, Martinum quemdam, ex Cenizero Rivogiæ oppido oriundum, contra fas omne et æquum carceri manciparant : qui quidem carcer cum ex se satis esset molestus, gravissimæ tamen insuper compedes hominem constringebant. Quin etiam non parum huic calamitati adjectum est, quando pedes ejus cippo conclusi, et gravis collo catena est injecta, et severius quam pro æquitate caritateque Christiana habitus fuit. Cum in tantis angustiis versaretur miser, et cœleste auxilium perpetuo exposceret ; nocte quadam S. Dominicum, ingenti luce et splendore cinctum, per carceris ostium conspexit intrantem. Is propior factus captivo ; Surge, inquiebat, Martine, quia ex hoc te carcere liberare constitui. Quibus vix prolatis, omnia quibus captivus retinebatur vincula sponte sua fuerunt soluta ; et, duce eodem Sancto, per fenestras carceris absque ulla sui læsione evasit.

Post

EX HISPA. LUD. VEGA.

A Post hæc per plateas civitatis ita deductus fuit, ut a nemine conspiceretur, quamvis e civibus non pauci ea nocte ad defuncti cujusdam funus multa cum luce in plateis vigilias agerent. Hoc modo ad urbis portas cum pervenissent, easque reperissent clausas, quod in illis Navarræ partibus bellum tunc gereretur, ultro illæ sunt apertæ. Ad duo deinde milliaria suum Sanctus captivum ubi deduxit, tandem disparuit. At qui liberatus fuerat, in S. Dominici urbem devenit, et ejus sepulcrum religiose visitans, catenam, qua in carcere fuerat constrictus, ibidem appendit, ut tanti miraculi tantique beneficii memoria numquam excideret.

Effracto carcere ad S. Dominici sepulcrum confugientes

13 Civitatis S. Dominici Prætor quidam, nimia severitate et crudelitate duos habebat captivos; sic ut parum abesset quin uterque ex immoderata vexatione vitam amitteret. Ut ergo tantas aliquando molestias a se amoverent, S. Dominici ecclesiæ et sepulcri privilegio statuerunt uti. Ruptis itaque vinculis et carcere effracto, post ipsa sepulchri clathra se abdiderunt. Quo cognito, Prætor urbis mox ad eccletiam accurrit, gravibus profugos catenis onerat, et portis diligenter obseratis, alios abit quæsiturus, quorum opera captivos suos ex asylo B abstractos, ad carcerem ex quo aufugerant reducat. Ubi autem cum omni satellitio et apparitoribus quotquot videbantur necessarii adfuit, clathrorum ligaturas quibus sepulcrum muniebatur aperire est aggressus; sed nec vi nec industria rem efficere, aut ulla ratione captivos inde abstrahere valuit. Quamobrem domum regressus, S. Dominici beneficium erga eos agnovit, qui Sancti illius opem cum fiducia implorant. Sed et in semetipso experiri opem eamdem meruit, cum a judice superiore ad pœnam vocatus, propterea quod captivos passus esset elabi, ad S. Dominicum se convertit: cujus auxilio sic res omnis est transacta, ut molestiæ nihil Prætori sit allatum.

amoveri aut abduci inde nequeunt.

A potentiore oppressus et carcere detentus

14 Homo divec ac potens (quem quia manuscriptum, more in Biscaia usitato, Magnum-amicum, nominat, Biscainum fuisse puto) captivum detinebat hominem, cui Garziæ nomen. Hic ut e captivitate dimitteretur, non exiguam pecuniæ summam in lytrum offerebat; non tamen tantam qua extingui posset insana auri fames, qua tenebatur, in cujus alter potestatem devenerat. Quæcumque possidebat captivus jam obtulerat, sed cum ea ad consequendam libertatem minime sufficere videret, S. Dominicum in adjutorem putavit vocandum. Quamobrem C magna illum pietate obsecrat, ut ejus ope e tam ferocis tyranni manibus posset liberari. Istud captivi sui consilium ut tyrannus advertit, fortissimæ illum columnæ alligari, fores carceris diligentius claudi, ac plures etiam custodes apponi præcepit. Quod ut factum est, satis, ne elaberetur captivus, putavit cautum: ad quem sic quasi jocando, Videamus, inquit, an Sanctus ille tuus Dominicus ex hisce te vinculis sit erepturus. Mirum dictu! Eadem ipsa nocte adfuit gloriosus Sanctus, et captivum vinculis exsolutum, pallore et metu attonitis custodibus, e carcere abduxit. Hoc factum deinde Domino suo iidem retulere custodes, ac prodigiosum rei eventum explicarunt; per quem et captivus permansit liber, et tyrannus ira ac pudore affectus est.

miraculo evadit

Vero homicida miraculose depreso,

15 Narratur in eodem manuscripto, quod, cum ingens ad templum S. Dominici factus esset populi concursus, cædes in eo facta sit hominis cujuspiam, qui cum nepte sua sacris istic vigiliis vacaturus advenerat. Perpetrato facinore fugam respiciebat homicida; verum Deus, ut tantum crimen esset inultum, non tulit, cum præsertim in S. Dominici pium cultorem esset commissum. Homicida itaque, etsi ad ipsas sæpe urbis portas pervenisset, numquam tamen per illas valuit erumpere. Quia autem D nusquam reperiri potuerat cædis auctor, multi alii innocentes in carcerem erant conjecti, qui continuas ad S. Dominicum fundebant preces, ne ob unius crimen tot innoxiis periculum crearetur. Nec multum temporis est elapsum, quando suis tandem votis potiti sunt. Sanctus namque Dominicus inquirentium judicum diligentiam sic adjuvit, ut deprehenso homine facinoroso, aliorum innocentiam ex ipso ejus ore intellexerint, cum se solum in culpa esse confiteretur. Hic igitur sceleris sui pœnas dedit, et innoxii omnes magno suo gaudio, quo vellent, abire permissi.

multi innocentes liberantur.

Petrus Crudelis Rex Castellæ urbem S. Dominici vastaturus,

16 Quod modo narraturus sum miraculum contigit anno MCCCLX hac ratione. E severis moribus, qui fecerunt ut Petrus Rex cognominaretur Crudelis, illud ortum est mali, ut universa Hispaniæ regna iis jactata sint bellis civilibus et dissensionibus domesticis, ut non oculos modo, sed ipsam quoque cogitationem offendere haud parum potuerint. Hæc, ut dixi, mala ex insita quadam Regi severitate initium habuerunt: quam cum alia quoque et gravia vitia comitarentur, adeo subditorum suorum amorem sibi non acquisivit, ut in omnium odium inciderit. Universum interim regnum in partes erat E scissum: civitatum aliæ, metu magis quam amore impulsæ, pro Regis sui causa decertabant: aliæ, eæque numero longe plures, partes sequebantur Henrici, qui frater erat Petri, quique tandem superior factus regno Petrum et vita privavit. Inter alias civitates, quæ cum Henrico optimæ spei Principe faciebant, una fuit civitas S. Dominici Calceatensis: quæ vel hoc nomine ei favebat, quod et ab ipso plurimum diligeretur, et erga S. Dominicum Princeps esset valde affectus. Ut autem Petrus intellexit, quo ardore S. Dominici cives fratris sui partes tuerentur, ut quantopere ea re offenderetur ostenderet, et qua solebat severitate pœnas sumeret, ad eam cum exercitu obsidendam accessit, ea mente ut vel incendio urbem absumeret, vel cives omnes ferro ad internecionem deleret; a severa namque ejus indole mitius nihil sperabatur. At cives, cognita Regis sententia, cum in tanto se periculo viderent constitutos, ad solitum in angustiis suis omnibus solatium recurrerunt; ad sepulcrum, inquam, S. Dominici, quem cum multis lacrymis et devotione rogarunt, ut in tantis angustiis suos eriperet, et obstinatum Regis animum mollire vellet. Tam porro perseveranter tamque lamentabiliter preces fuderunt, ut Deus, qui numquam non exaudit invocantes se in veritate, ostendere voluerit, exauditas quoque a se esse preces F civium S. Dominici.

eamque obsidens,

17 Sed et ipse Sanctus, quem in causæ suæ patronum assumpserant ostendere voluit quam non ingratæ sibi accidissent suorum preces. Sic autem res habuit. Quo tempore universa pœne civitas orationi erat intenta, ex ipso S. Dominici sepulcro, non sine omnium stupore, vox erupit. Dum admiratione omnes hærent perculsi, binæ manus, nivis instar candidæ, per fenestellam, quæ ad sepulcri latus erat exstructa, visæ sunt sese exerere. Hæ postquam aliquo tempore conspectui omnium patuere, tandem se denuo abdiderunt, nec parva omnes qui aderant lætitia reliquerunt affectos, propter quod certum hinc omen sumerent, auxilii in tantis angustiis non defuturi, et arrham veluti haberent rei, quam per S. Dominici intercessionem operatus esset Deus. Itaque factum est. Continuo namque oblatum sibi de cœlo auxilium experti sunt. Simul atque ad monticuli cujusdam summitatem, ex quo S. Dominici civitas et tota Rivogia despicitur, quemque Morqueram nominant, Rex pervenisset; sistere eum Deus tandem decrevit, et ipsi totique exercitui prodigiosam

A sam immittere cæcitatem. Factum ergo est repente, ut nubes tam obscura exercitum universum involveret, ut nihil ei lucis relinqueretur. Quin etiam subito tam Regi quam cunctis militibus oculi sic inceperunt offundi aquis, ut veluti insani huc illucque in invicem incurrerent, ignari quo pergerent aut quo loco consisterent. Ita referunt manuscriptum, de quo non semel facta est mentio, et Breviarium ecclesiæ Calceatensis in Lectionibus Officii ecclesiastici, quod de S. Dominico solenniter recitatur : ubi additum reperitur, quod ea quam descripsimus cæcitate percussi fuerint Rex et milites, donec mutata sententia errorem suum agnoscentes, culpam sunt confessi, ac veniam suppliciter petierunt vastitatis contra urbem S. Dominici destinatæ. Tunc demum omnibus redditus est visus, et conversis alio animis, relicta S. Dominici civitate, iter quoque alio converterunt.

cum universo exercitu cæcitate puniuntur.

ac propositi pœnitens visum recipit.

18 Non hic stetit S. Dominici erga Regem beneficentia, si modo uti ea Rex scivisset. Post enim illud quod jam narravimus prodigium, in Morqueræ collibus patratum, quodam tempore ex ipsis sepulcri sui adytis Clericum sibi perquam devotum compellavit Sanctus (quo is nomine vocatus, aut qua patria B oriundus esset nullibi notatum reperio, quamvis ut certum passim habeant, in ipsa S. Dominici urbe fuisse natum.) Huic igitur Sanctus mandat, suo ut nomine Petrum Regem moneat, ut majorem de vita et salute sua curam susciperet ; fore enim ut intra paucos annos fratris sui manibus vitam amitteret. Sic referunt qui de Regis hujus temporibus scripserunt historici, ex quibus idem refert Paribayus, ubi de hoc Rege tractat. Clericus porro diutius differendum haud putavit, ut S. Dominici mandatum exequeretur : sed mox instituto itinere ad locum quemdam perrexit, cui nomen Azofræ, tribus milliaribus ab urbe Calceatensi dissitum, in quo tunc versabatur Rex, ibique legatione sua fungi apud Regem instituit ; a quo deinde accersitus Sacerdos, palam est jussus proferre, quæ privatim sibi antea dixerat. Quod ubi alter intrepide præstitit, pro salutari admonitione, qua S. Dominici monitu Regem ab errore conatus fuerat abducere, hoc præmii tulit, ut Regis ejusdem jussu in præparatum ad eum finem rogum sit conjectus Flammis itaque absumptus vitam hanc mortalem cum meliori et immortali commutavit, et præclaram martyrii coronam adeptus est. Paucis deinde post annis hoc est anno MCCCLXIX, XXIII Martii, quæcumque S. Dominici nomine santus C Sacerdos edixerat, plane evenere. Henricus namque, Rege ac fratre suo occiso, supremus regnorum horum Dominus ac Princeps effectus est. Magna hic fuit pietate in S. Dominicum : qui postquam Santi ejusdem sepulcrum religiose visitasset, divina voluntate ad perpetuum in cœlo regnum possidendum evocatus est, postquam exiguo temporis spatio in terris regnasset. Mortuus porro est in ipsa civitate Calceatensi, mense Majo, quo eodem Sanctus quondam ipse obierat, die autem mensis XXX, anni MCCCLXIX ; eodem illo, quo frater ejus germanus vita fuit et regno privatus. Cor autem et intestina sepeliri voluit Rex Henricus in Cathedrali S. Dominici ecclesia, ut magnam qua erga Sanctum erat pietatem palam faceret, quamvis corpus suum ob rationes justissimas in majori ecclesia Toletana terræ mandandum curarit : ad quem locum, ea qua tantum Principem decebat pompa et celebritate, delatum est.

Eumdem de emendanda vita moneri jubet S. Dominicus,

lib 14 c. 34

sed impius Rex monitorem flammis exuri imperat :

Regno itaque et vita privatur

CAPUT III.

A morte servati aut resuscitati : cæci illuminati : loquela donati muti.

Observando ordinem, quem in enarrandis quæ de Sancto nostro cognita habemus miraculis hactenus D sumus secuti, ea omnia nunc prosequemur quæ memorati sæpe Regis Petri temporibus contigerunt, sub quo Rege exaratum fuit manuscriptum, cujus frequens modo facta est mentio. Primum itaque miraculum quod jam supra narrato successit, mulierem spectat, quæ cum brachium haberet aridum et exsuccum, gravissimos patiebatur dolores. Post adhibitos medicos et sumpta quæcumque potuit remedia, cum frustra tempus a sese ac sumptus videret perdi, ad S. Dominici opem confugiendum, sibi tandem putavit. Ad Sancti ergo sepulcrum profecta, exiguo solum tempore orationi vacaverat, quando ita firmum ac sanum deprehendit brachium, ac si nulla umquam molestia fuisset affectum.

Ex Hispa. Lud. a Vega

Brachium aridum sanatur.

20 Xenedochium quod Sanctus exstrui curaverat, molendinum sibi habebat proprium ; circa quod istud contigit admirandi, ut quadam vespera quæ annuam S. Dominici memoriam præcedebat, sic consisteret, ut quantumcumque adhiberent conatum, circumagere illud nequaquam valerent, donec ejusdem Sancti festus dies esset peractus. Post illud autem tempus, absque ullius opera, velocitate cœpit verti prorsus singulari atque insolita. Quo sane prodigio significatum voluit Deus, quod sensus etiam E expertes creaturæ docere nos valeant, quanto in honore, tum ipsi Sancti tum Sanctis dicati dies habendi sint.

Festo S. Dominici molendinum nequit circumagi

21 Puer quidam, cui nomen Jacobo Giraldo, in S. Dominici urbe natus, ad puteum, ex iis unum qui multi sunt in civitate jam memorata, pueriliter ludendo se recreabat. Sed cum puerorum in morem parum sese circumspecte gereret, accidit ut in puteum delaberetur. Audiverat is frequenter ab aliis invocari opem S. Dominici, et quamvis in puerili adhuc ætate versaretur, illud tamen idem facere haudquaquam neglexit. Sanctum itaque Dominicum in adjutorem vocat, cujus ope effectum est, ut non solum aquis non mergeretur, sed incolumis quoque cum omnium admiratione evaderet : qui viso inopinato ac prodigioso casu, debitas Deo et S. Dominico gratias persolverunt.

Puer in puteum incidens ab eo servatur

22 In quodam Alemanniæ loco, quem Rean appellant, in Provincia, Burgundiæ obierat nobilis quidam adolescens, qui inter alios, amicos et consanguineos non paucos avunculum habebat, e præcipuis unum et admodum divitem, a quo tenere diligebatur. Is porro adolescenti cum moreretur non adfuerat, sed voluerunt propinqui ut ejus saltem exequiis interesset : quamobrem missi sunt qui hominem advo- F carent, et duorum dierum spatio, dum is adesset, mortuum servarunt insepultum. Post duos dies avunculus adfuit, non dolore minus quam pulvere itineris obsitus. Paucis ante adolescentis mortem diebus idem ad S. Jacobi reliquias peregrinatum iverat : qua in profectione cum sancti quoque Dominici sepulcrum visitasset, multa de ejus miraculis quæ quotidie patrabat inaudiit. Nunc igitur Sancti hujus opem implorare et videre constituit, num solatii quidpiam in carissimi nepotis sui jactura sperare ab eo posset. Ad defuncti deinde corpus accedens propius, viva fide piissimam ad Deum orationem fudit, qua obsecravit, ut per intercessionem S. Dominici Calceatensis hac in molestia succurrere sibi ne gravaretur ; et cum vitæ Dominus ipse sit et auctor, eamdem nepoti suo restituat, ut hac ratione magna ipsius potentia, misericordia et bonitas clarius elucescat. Multum temporis sic orando transegit, patronum perpetuo adhibens S. Dominicum. Tandem mortuus se movere, et in omnium qui ad funus excubabant conspectu (erant hi sane complures) ruptis mortuariis vestibus vivus sanusque exsurgere cœpit, gratias persolvens, tam ipse quam omnes præsentes, beneficii tanti auctori

Adolescens præmature extinctus

In vitam revocatur.

EX HISPA. LUD. VEGA

A auctori Deo et S. Dominico, cujus potissimum precibus et intercessioni quidquid contigerat adscribendum non ignorabant. Magnum fuit adolescentis desiderium visendi sepulcrum S. Dominici, a quo tantum boni receperat: sed cum hoc per se haudquaquam valeret exsequi, misit qui suo nomine id præstaret, ac vestem mortuariam, qua fuerat involutus, ad Sancti gloriosissimi sepulcrum deferret.

E submersionis periculo alius eripitur:

23 Sed et homini, cui cura ea fuerat demandata, prodigiose pariter succursum est. Cum enim magnus transeundus ipsi esset fluvius, nescio quo modo vel ipse pons confractus, vel e ponte homo ipse cecidit, ea ratione ut nonnisi miraculo mortem evasurus videretur. Quod autem præcipue fecit hoc fuit, quod cum inter cadendum sancto sese Dominico plurimum commendasset, non solum nullam passus sit noxam, sed ita prompte ac subito ex aquis evaserit, ut nulla vestis ejus pars madida fuerit deprehensa. Ad sancti deinde Dominici urbem ubi devenit, re ut oportebat diligenter examinata, universi Deo et S. Dominico gratias reddiderunt, et ante ejusdem Sancti sepulcrum allatam vestem suspenderunt. Originale manuscriptum, quod in narrando sequimur, notat, quod B eo tempore quo ipsum scribebatur, vestis mortuaria ad sancti reliquias adhuc appensa cerneretur, quodque in Alemania adhuc in vivis esset qui a morte fuerat revocatus. Puella quædam, civis S. Dominici filia, nescio qua incuria in puteum ceciderat. Cadens autem Sancti ejusdem auxilium invocare non neglexit: quod continuo ita est allatum, ut absque ulla sui læsione super aquam, sic quasi super tabulam, sedere sit comperta. Ad voces, quas dum caderet emiserat, magna hominum accurrit multitudo: e quibus cum nonnulli eam e puteo extrahere fuissent conati, manus adjuvantium fefellit, ac denuo cecidit. Verum Deus miraculum miraculo addidit; nec enim submersa unquam fuit, aut ullum passa detrimentum. E puteo igitur educta, ad S. Dominici sepulcrum solenni pompa perrexit, ubi ingentes gratias pro beneficiis, quæ nullo non die per Sancti hujus manus recipiebant, pariter retulerunt.

item puella quædam.

Casu cæcus factus

24 Quidam Bernardus nomine et natione Germanus, loci ejus incola quem Sasatram nuncupant, ad S. Jacobi Apostoli sepulcrum visitandum pergens, ex itinere sancti quoque Dominici sepulcrum sibi duxit venerandum. Cumque ipso Resurrectionis Dominicæ festo die ecclesiam ingressus, ante Servatoris cruci affixi imaginem precibus vacaret; accidit ut C mulier quæpiam non advertens, pallio suo non sane leviter oculos orantis perstringeret. Casum patienter tulit peregrinus, et sperans fore ut malum vires et incrementum nullum caperet, cœptum iter prosecutus est. Tanto autem dolore ejus oculi cœperunt affici, atque ita paulatim debilitari visus, ut non diu post eo fuerit omnino privatus. Suam nihilominus peregrinationem non omittens, cum in reditu ad S. Dominici urbem devenisset, templum ingressus, non sine lacrymis magnaque pietate malo suo remedium expetiit. Hoc, inquiebat, loco visum perdidi; faxit Deus et S. Dominicus ut hoc eodem loco visum amissum recuperem. Qui hominem sic loquentem audiebant, ei suggesserunt, ut, si absque ullius opera ad sancti viri sepulcrum pertingere conaretur, absque dubitatione speraret fore quod oculis suis remedium nancisceretur. Fecit is quod suadebatur, et cæci instar parietes manu pertentans, per ecclesiam cœpit prorepere. Non multum temporis sic eundo impenderat, quando ad desideratum Sancti sepulcrum perveniens, cum ingenti omnium admiratione visum recepit. Quamobrem oculorum suorum effigiem e cera fictam S. Dominico pariter cum aliis eleemosynis postquam obtulit, in patriam lætus et alacer est reversus, Deo ac S. Dominico gratias ubique debitas

ad sancti sepulcrum visum recuperat.

persolvens. Alius ex Normandia peregrinus, ad S. Jacobum profectionem religiosam susceperat. Qua peracta cum reverteretur in patriam, tantum in itinere capitis dolorem perpessus est, ut unius oculi usum omnino amiserit. Hoc in statu ad S. Dominici urbem progressus, sine mora in ejus se ecclesiam contulit: in qua cum non exigua pietate sancti imploravit opem, ut et capitis liberaretur dolore, et oculi amissi usus sibi restitueretur. Precibus adjecit votum, quo ad certam istic eleemosynam tribuendam sese obstringebat. Hæc ubi præstitit, sanitatem ac visum plane recuperavit, magnaque lætitia et consolatione impletus ad propria remeavit. D

Dolor capitis et oculi unius cæcitas curatur.

25 Juvenis Villalobarillæ natus, cui Sanctio nomen, e quadam infirmitate mutus omnino evaserat, sic ut duorum plane annorum spatio ne verbum quidem proferre unquam valuerit. Quibus elapsis, a S. Dominico auxilium requirere statuit. Ad cujus sepulcrum ubi diei cujusdam Sabbatinæ vespera pervenisset, noctem totam vigiliis et oratione cum lacrymis magnaque pietate transegit: quod inde sufficienter patere potuit, quoniam noctis istius medio per S. Dominici intercessionem linguæ, tanto tempore constrictæ, vinculum Deus solvit; cœpitque homo voce clara atque distincta uti, divinam erga se miserationem et S. Dominici intercessionem apud Deum efficacissimam celebrando. Simile prodigium accidit mulieri, cui nomen Mariæ Perez de Valluercanos, quæque e gravissima quadam infirmitate loquendi usum omnem amiserat. Quo malo cum fuisset diebus aliquot oppressa, ad S. Dominici sepulcrum vigilias agens, ejusdem apud Deum intercessione loquelam momento sensit sibi restitutam. E

Sanantur mutus,

et muta.

26 Joannes Michael, in oppido Leyva natus, ingentes toto corpore, sed circa latera potissimum et manus, ad quas maligni multi humores defluxerant, patiebatur dolores. Septimanis porro septem infirmitas tanta hominem jam affligebat, nihil de cruciatu remittens, cum ad nundinas, quæ in S. Dominici urbe tum forte celebrabantur, se contulit; et reculis nescio quibus ibidem divenditis, e pecuniæ quam collegerat summa eleemosynam attribuit ecclesiæ S. Dominici. Verum sic agebat incurius, ut quanto illic fuit tempore, ne semel quidem eam visitando adiret Ad propria igitur revertens, adeo vehementer antiquos suos dolores augeri sensit, ut toto inferiore corpore redditus sit omnino invalidus et absque sensu. Domum suam, quæ non procul inde aberat, delatus ac lecto impositus, secum ipse cogitare cœpit, quæ ingravescentis adeo mali causa tandem esse posset. Post multas variasque cogitationes, divino tandem auxilio in eam incidit, quæ mali omnis causa et origo vere exstiterat. In memoriam revocavit, quod tanto tempore in S. Dominici urbe versatus, numquam tamen seu ecclesiam seu Sancti ejusdem sepulcrum religiose adiisset; quod tantis, quin et gravioribus quoque doloribus causam præbere potuerat. Quapropter ut solatium illis remediumque quæreret, illuc se deportari voluit. Impositum itaque jumento, ac brachiis deinde exceptum, ante S. Dominici sepulcrum deposuerunt. Hic cum per dies aliquot vigilias egisset, et culpæ suæ veniam ac dolorum levamen multis cum lacrymis postulasset; ubi malum augeri sensit, circum sepulcrum reptare instituit, quod pietatis genus a peregre venientibus introductum est. In modum ergo bestiæ, cum aliter nequiret, circum illud reptabat: quando absoluta prima circuitione sanum sese et salvum erexit, gratias ut par erat pro tanto beneficio persolvens. F

S. Dominicum colere negligens,

punitur acutis doloribus

et ad sepulcrum Sancti sanatur.

27 Petrus Ximenez in S. Vincentii urbe natus, loquelam amiserat: qua cum tempore non exiguo caruisset,

A caruisset, et omnia frustra tentasset remedia, omnium tandem efficacissimum statuit adhibere. Sancti igitur Dominici sepulcrum adit, ac mali sui levamen magna cum devotione expetit. Nec vanæ fuere preces, quandoquidem Deus ob Sancti ejusdem intercessionem muto loquelam repente reddiderit. In hujus autem beneficii memoriam sollemnis instituta fuit, ipso qui loquelam receperat comitante, supplicatio. Qua finita domum suam, ea quæ cogitari facile potest lætitia, repetiit. Dominica de Bannuelos (hoc enim nominis genere tunc utebantur) brachii unius usum amiserat, quod a cubito ad ipsam usque manum exaruerat, nullis remediis malum depellere valentibus. Solatii tandem alicujus adipiscendi causa deligendos sibi forte Sanctos statuit, ut qui ex iis sorte sibi obtigisset, in Patronum assumeretur. Obtigit porro S. Dominicus, a quo salutem et incolumitatem magna cum fiducia promittere sibi ausa est. Nec sua eam spes fefellit. Quo enim tempore sepulcrum ejus adiit, ac vigilias ibidem de more egit, pristinæ continuo sanitati per S. Dominici intercessionem brachium restitutum est.

Mutus loquelam recipit.

Brachium aridum restituitur.

28 Miles natione Longobardus, qui Antonium Cramor sese vocitabat, aliquot annos in Hispania B nostra vixerat. Quibus elapsis, in patriam cum conjuge et familia universa revertens, ubi transeunda fuit S. Dominici urbs, et ab hac non nisi medii unius milliaris intervallo distarent, paucorum annorum infantulus, quem brachiis gestabat mater, e vita abiit. Amabant eum parentes tenerrime; quapropter cum magno doloris sensu jacturam suam lamentabantur. Sed pueri pater, in memoriam tandem revocans ingentia beneficia, quæ in cives suos tempore Petri Regis, sub quo ipse meruerat, Sanctus quondam Dominicus benigne effuderat; spem ipse quoque concepit reparandi eam quam fecerat filii sui carissimi jacturam. Oculis igitur animoque in cœlum erectis, S. Dominicum in opem advocat, et incredibili cum pietate petit, ut quoniam cives quondam suos in tantis angustiis, quantas descripsimus, Petri Regis temporibus constitutos, auxilio suo tam manifeste texisset, sibi quoque deesse modo ne vellet, atque a Deo vitam mortuo impetraret filiolo. Quo autem momento has aliasque obsecrationes facere destitit (tantum valet oratio cum viva fide ad Deum pronuntiata) sanus ac vegetus in vitam infantulus rediit. Noluit vero Deus ut eventus adeo insolitus et prodigiosus in hominum notitiam non deveniret, sed potius ut Sancti sui gloria et honor ubique palam fieret. C Eodem namque tempore, quo tam insolito miraculo in vitam revocatus est puerulus, supra S. Dominici sacellum lumen effulgere est conspectum, stellæ admodum magnæ lucidæque figuram spectantibus exhibens: quod ubi sensim ex aere delabi visum, supra memoratum jam sacellum consitit, miraculum recenter patratum, magnam Dei misericordiam, et continuum S. Dominici in suos favorem, qua poterat ratione, omnibus declarans. Hinc miraculi fama ubique pervagata est, et Clerus ac populus universus puerum redivivum ejusque parentes sollemni pompa circumduxerunt, ut beneficii magnitudinem grati agnoscerent. Quo peracto in patriam cum infantulo suo reversi sunt, gratias Deo, ob magnam erga se miserationem, ut par erat, persolventes.

Infantulus ad vitam revocatur.

29 Aliud quoque in manuscripto miraculum nobis proponitur. Fabri quidam murarii fornicem, qui S. Dominici ecclesiæ et choro imminet, reficiebant; quando nescio qua incuria, ubi præcipuus fornici sustentando lapis collocabatur, ipse cum omnibus quibus innitebatur arcubus, et operis, quæ circa eum laborabant, in terram collapsus est. Cumque tantus lapidum acervus et tot homines, eo præcise tempore quo omne Canonicorum Collegium in choro versabatur, decidisset; nemo tamen, sive eorum qui cum D machina fuerant delapsi, sive qui in choro fuerant, ab ingruente mole obtriti aut læsi omnino fuere, Dei miseratione per intercessionem S. Dominici eos protegente.

Fornix templi innoxie corruit

EX HISPA LUD. VEGA.

30 Mulier quædam, cui nomen Dominica a S. Millano, ut farinæ modicum commode posset deferre, saccum multis partibus lacerum cogebatur reficere. Colebatur eo die festum S. Dominici de Silos, quod in S. Millani oppido, e quo mulierem illam ortam fuisse autumo, solemniter quotannis celebratur: propterea quod sanctus ille monachus, in celebri admodum S. Benedicti Conventu, ibidem sito, et a S. Millano de Cogolla nomen habente, vitam egisset. Eo igitur die saccum, quem dixi, mulier illa reparare est aggressa. Nocte sequente ubi decubuit, insolito ita cœpit malo vexari, ut omnem magno temporis spatio loquendi usum amiserit. Post aliquod tempus loquela recepta, magnis clamoribus domesticos et vicinos ad se evocat. Accurrerunt non pauci, quid rei esset visuri; atque ita eam deprehenderunt debilem, ut brachium utrumque, quod pectori tenebat applicitum, ab eo amovere modo ullo nequiret. Omnes continuo ejus tetigit miseratio, omniumque fuit sermo de eo quod mulierem affligere poterat. E Ipsa porro, cum mulier esset satis perspicax, calamitatis sibi inflictæ causam facile intellexit; atque ita secum statuit, non aliam ob rationem hoc ei mali accidisse, quam quod S. Dominici de Silos festam lucem laborando transegisset. Veniam igitur multis cum lacrymis a Sancto petiit, emisso voto adeundi religiose ejus ecclesiam, cum primum daretur facultas: tunc enim ob hiemis rigorem proficisci haudquaquam poterat. Verum non immemor quanta invicem amicitia fuissent complexi Dominicus Silosius et Calceatensis, quodque ad priorem illum facilius susciperetur iter, jam tum ejus sibi sepulcrum adeundum statuit. Ad illud ergo deportari se faciens, confessione apud sanctæ illius ecclesiæ Sacellanum instituta, inchoatisque in S. Dominici sacello vigiliis, majorem in modum malo suo levari sese sensit. Postquam deinde Sacrum unum in Sancti ejusdem honorem jussit peragi, plenam omnino sanitatem miraculose adepta est. Quo beneficio læta, post institutam de more supplicationem, domum suam est reversa.

Festum S. Dominici de Silos violans,

paralysi punitur:

et S. Dominici Calceatensis ope curatur.

31 Alia mulier ex oppido Bannares, ad S. Dominici urbem accesserat; in qua etsi frequenter juxta ecclesiæ Sancto dicatæ portam transiret, numquam F tamen eam ingredi aut Sancti meminisse curavit; quoniam eæ non sunt potissimæ rationes, ob quas ad civitates accedere solent qui pagos habitant. Sic illa quoque Sanctum nostrum visitare tum quidem neglexit; verum ipsammet Deus insequente nocte visitavit, immittendo gravissimos manibus ejus pedibusque dolores: quibus ita fuit afflicta, ut nullus eorum membrorum usus ei sit relictus. Mali causam secum ipsa perpendens, facile sibi persuasit, supplicium sibi divinitus immissum, ob exiguam aut nullam S. Dominico exhibitam venerationem. Ad cujus urbem cum denuo pervenisset, de peccatis confessa, illud a Sacerdote consilium accipit, ut novem dies ad Sancti sepulcrum vigilando exigat, ejusque festum annua pietate deinceps colat. Quæ ubi summa sua voluntate facturam se recepit, Sanctus quoque Dominicus auxilium afferre nequaquam distulit: nam vix a Confessario mulier discesserat, cum sana sibi omnia atque integra esse advertit.

Alia Sanctum visitare negligens

fit paralytica

et voto facto sanatur.

CAPUT

A

EX HISPAN. LUD. VEGA

CAPUT IV.

Miraculosæ curationes et gratiæ recentiores ex authenticis instrumentis collectæ.

Muta et surda

Catalina de Fonzea, Reginæ-domo, qui locus duabus a S. Dominici urbe leucis distat, oriunda, ex certa infirmitate loquelam pariter et auditum amiserat. Quinque omnino annos malum tenuit, sic ut nihil plane loqui, nihil audire posset. Quibus exactis ad S. Dominici urbem ea mente accessit, ut gloriosi Sancti corpus veneraretur, et aliquod malis suis levamen expeteret. Ejus igitur ecclesiam ingressa, et sanctissimæ Trinitatis sacellum majus ante omnia visitans, mox ad S. Dominici sepulcrum sese contulit. Ante quod nixa genibus, cum a quinta matutina Sabbati ad quintam similiter matutinam diei Lunæ pervigilasset, rursum sanctissimæ Trinitatis altare, et stationes reliquas atque altaria ejusdem ecclesiæ reliqua pie devenerata est. Ad S. Dominici sacellum ut pervenit, linguæ vinculum solutum sibi persentiens; Deus, inquiebat, e cœlo me adjuvet; quid hoc tandem est rei? Deinceps vero ea ratione perrexit loqui, acsi numquam hac in parte defectum ullum habuisset. Paulo post Reginæ-domum reversa est, ubi amicos, et quotquot illam ante noverant, magna admiratione implevit, qui Dei misericordiam et S. Dominici in benefaciendo benignitatem grati ubique prædicarunt. Sed illis rursum valedicens puella in S. Dominici urbem denuo se confert, ubi quod pro collato sibi beneficio votum conceperat, duos omnino annos in S. Dominici xenodochio præstandi obsequium, religiose implevit. Hoc porro miraculum contigit anno MDLVI die XV Februarii; quod ex informationibus patet, quæ sumptæ sunt coram Licentiato Francisco de Berganzo, Episcopatus hujus Provisore, et coram Licentiato Bazan, urbis S. Dominici Prætore. Eædem informationes recognitæ sunt coram Bartholomæo de Castro Notario, et Francisco del Castillo, Notario regio.

subito curantur

B

33 Hoc eodem anno Catalina quædam ex oppido Grannon, conjux Petri Garziæ del Oyo, a medicis erat deposita et absque ulla vitæ producendæ spe. Jamque morbi violentia loquelam amiserat et magnos cordis sustinebat dolores. Animum tamen in cœlum levare adhuc cum posset, memor beneficii Catalinæ, de qua jam diximus, Fonzea præstiti, magna cum pietate et ipsa Sancto sese Dominico commendare cœpit. Votis nonnullis et promissionibus in ejus honorem factis, loquelam recipit; ac sibi omnino reddita, sanitati prodigiose restituitur. Catalina de Flores, ex oppido de Briones, membris omnibus per novem mensium spatium facta erat inutilis, sic ut nisi duobus fulcris sustentata, movere se facile posset. Intellexit tandem et ipsa miraculum in Catalina Fonzea patratum, atque ejusdem Sancti intercessionem sibi quoque putavit conquirendam. Die ergo XII Maji, quando Festum ejus quotannis recurrit, ad sepulcrum ejusdem deferri se curavit: ubi cum novem dierum religionem pie exsolvisset, ac multis cum lacrymis S. Dominico sese commendasset, sana mox ac vegeta effecta est. Casilda del Rio, ex oppido Piernegas, in diœcesi Burgensi, genibus sic fuit debilis, ut nisi fulcrorum duorum adminiculo incedere nequaquam valeret. Tribus annis eo molestiarum genere vexata, in notitiam tandem devenit miraculorum, quæ propter S. Dominici Calceatensis merita Deus operari quotidie dignabatur. Hinc salutis et incolumitatis suæ spem haud vanam concipiens, Sancti ejusdem urbem adit. Ubi Confessione de peccatis instituta, et sumpta Communione; novemdialem pietatem solitasque vigilias peragere instituit, a XXVIII scilicet Januarii ad Februarii sequentis diem VI anni MDLIX. Postremo Novenæ die ad clathra gloriosi sepulcri in oratione excubans, quartam inter et quintam matutinam, majores quam ante in tibiis dolores cœpit persentiscere. Quamobrem ut mali causam scrutaretur exsurgens, sanam se et incolumem reperit, ut ex informationibus coram eodem Notario sumptis abunde constat.

Morti proxima sanitatem subito adipiscitur;

C

uti et paralytica.

pedibus debilis gressum recuperat:

D

34 Matthæus de Cadahalfo, civis Logroniensis, sic membris omnibus erat captus (et opinio mihi est cum hac infirmitate fuisse natum) ut nulla ratione valeret progredi, nisi manibus, quod dicunt, ac pedibus, animalis instar, reptando. Huic malo summa accedebat paupertas; ob quam simul et infirmitatem suis hominem sumptibus, Dei causa, alebant Petrus Herrera Syndicus et uxor ejus Catalina Zuazu. Magna hæc mulier commiseratione erga adolescentem tangebatur (mulieres quippe hoc affectus genere magis solent commoveri) ex qua multis a Deo precibus contendebat, ut tantæ ejus infirmitati finem aliquando poneret. Interea audit de insolitis prodigiis, quæ per dies singulos intercessione S. Dominici Calceatensis Deus operabatur: ac die XII Maji MDLIX, cum Sancti ejusdem festum consuevit celebrari, ad ecclesiam S. Bartholomæi, ex illius civitatis parochialibus unam, rem sacram auditura perrexit, præcipiens ut in eamdem miser ac paralyticus deferretur. Reptans de more progrediebatur adolescens: qui ut ecclesiam intravit, hoc ab optima hera monitum accepit, ut Deo ac S. Dominico Calceatensi ex animo sesipsum commendaret. Fecit quod monebatur, et ipsa quoque cum eo Domina suppliciter Deum obsecrabat per merita S. Dominici, ut paralyticum illum, ad majorem nominis sui gloriam et honorem, sanare dignaretur. Tam autem subito petitioni eorum per gloriosissimi Sancti intercessionem datus est assensus, ut adolescens, qui nonnisi rependo ad templum paulo ante accesserat, sanus et validus domum reverterit; magna omnium, qui spectaculo non pauci interfuerunt, admiratione. Hujus porro miraculi authenticas informationes sumpserunt Præcentor Ecclesiæ Calagurritanæ Martinus de Chauz; et Canonicus Rodericus de Valentia, tunc temporis Provisores Ecclesiarum Cathedralium Calagurritanæ et Calceatensis, coram Francisco de Valpuesta Notario Apostolico.

paralyticus ad Sancti ecclesiam delatus sanatur.

E

35 Maria de Aperrigui, vidua Joannis de Gayangos, ex oppido Briones, quod tribus aut paulo amplius leucis a S. Dominici civitate dissitum est, manibus pedibusque sic erat debilis, ut nihil nisi dentibus apprehendere aut retinere ullo modo valeret. Annum in ista ifinrmitate et sex in lecto menses exegerat, ea ratione, ut movere se aut vertere absque aliorum auxilio nequiret. Sic affecta multum ac frequenter S. Dominici opem implorare erat solita, idque tanta cum pietate, ut primo illorum dierum, quibus Domini Resurrectio celebrabatur anno MDLIX, gloriosissimus Sanctus, forma et habitu peregrini in oppidum Briones adveniens, facie sic quasi a sole exusta, ex muliere quapiam et infantibus per plateas civitatis forte occurrentibus quærere instituerit, ecquis in eo loco majorem reliquis pateretur infirmitatem. Quemadmodum autem nulli ignotum erat malum, quo nominata jam mulier gravissime affligebatur, eamdem Sancto, ut quæ omnium maxime cruciabatur, indicarunt. Quo audito, ad infirmæ domum continuo se peregrinus contulit, et salutem primus dicens, panem porrexit e pera, quam gestabat, depromptum. S. Joannis Evangelio deinde recitato, benedictionem ægrotanti impertiit. Qua percepta, mulier tenerius animo affici et pietate majori

F

Membris omnibus debilem

habitu peregrini apparens Sanctus

A majori in Sanctum suum ferri, quin et corpore ipso valere melius, sic ut nihil de vetere malo superesse sibi amplius videretur. Ac repentinæ quidem mutationis ut certius sumeret experimentum, advertens quod peregrinus e conspectu se repente subduxisset, exsurgere cœpit, eum ut consequeretur, gratias pro beneficio et hospitalitem quantam posset exhibitura. Verum quantamcumque adhiberet festinationem, ut sana jam et incolumis e cubiculo exsiliret, Sanctum, qui jam disparuerat, videre amplius nequivit. Tantum porro ex ea re solatii cœpit mulier, ut manantibus præ gaudio lacrymis, agnitum benefactorem toto oppido prædicare aggressa sit, omnibus declarans, illud tam singulare ac prodigiosum beneficium uni S. Dominico Calceatensi, quem persæpe in opem et auxilium advocarat, a se deberi. Hæc omnia certitudinem habent ex informatione quam coram Joanne Marin Notario sumpsit Franciscus de Berganzo, Cathedralis Calceatensis ecclesiæ Judex.

sanitati restituit.

Morbus artem omnem medicorum superans

36 Pauci omnino anni præterierunt, quando S. Dominicus anno MDLXXXXV aliud miraculum, ejusdem oppidi incolæ, Joanino Alphonso de Vinnegra, molitori, præstitit. Multi etiamnum supersunt qui (si B tamen, quod nescio, adhuc in vivis sit) hominem norunt. Hic morbo laborabat insolito plane et numquam ante viso. Ac talem sane esse eum oportebat, ut tanto majus esset beneficium a S. Dominico prodigiose conferendum. Gravissimi erant quos patiebatur dolores, et omnes corporis partes partiumque compositio ita a naturali ordine ac symmetria abierant, ut, cum in sinistra tibia ingens se vulnus ultro aperuisset, per illud omnis corporis succus, quin et excrementa omnia, relictis viis ad hoc a natura constitutis, effluerent. Ut verbo dicam, visu horrenda ac plane fœda erat infirmitas. Manum adhibuerunt medici ac chirurgi plurimi, sed parum, vel ut melius dicam, nihil omnino profecerunt, quoniam Deus per sese hominem illum sanare decreverat. Sic porro evenit. Infirmus siquidem magna pietate S. Dominicum invocare solitus, hoc ab omnibus qui Sanctum invisuri ibant, humiliter flagitabat beneficium, ut propter Dei amorem ad Sancti ejusdem sepulcrum se quoque deferri curarent. Omnes quidem hominis dolebant vicem, sed nemo persuaderi potuit ut votis infirmi ac desideriis faceret satis; donec alius oppidi ejusdem incola, cui Michaeli de Velasco nomen, jumentum attulit: cui C cum miserum illum inter geminos hinc inde saccos medium imposuisset, ad expetitam diu ecclesiam deportari fecit. Eo ubi perventum est, mox e jumento ægrotum deponere sunt aggressi, ante ipsum ecclesiæ vestibulum: et vehementem adeo in tibia dolorem sentire cœpit æger, ut eam sibi abscindi violenter putaret. Tandem in templum eum inferentes, lecto imposuerunt ante Sancti sepulcrum. Atque ecce eodem quo illum reposuere momento, omnes dolores prodigiose cessarunt: meatus corporis naturales, antea clausi, repente aperti sunt, et tibiæ vulnus omnino fuit sanatum: post quæ pristina plane sanitate recuperata, gratiæ Deo et S. Dominico ob adeo singulare et prodigiosum beneficium redditæ sunt. Ne vero, quod multis aliis factum fuerat, miraculi hujus memoria omnis elaberetur, sufficiens informatio ut sumeretur effecit Andreas Vasquez Canonicus et Vicarius sanctæ illius ecclesiæ, coram Joanne de Castro-Malla Notario.

et ulcus fœdissimum

ad sancti viri sepulcrum curantur.

Mulier item toto corpore inutilis

37 Ex eadem civitate mulier, nomine Maria de Ungria, vidua, paralytica erat ac toto corpore inutilis, sed pedibus præsertim, sic ut quinque annorum spatio nonnisi reptando progredi valeret. Frustra fuerant quæcumque adhibita remedia, ita ut omnem ejus persanandæ spem medici ac chirurgi deponerent. Desperatio porro medicorum in causa fuit, cur in D Deo, a quo mali cujuscumque remedium sperari potest, fiduciam haberet majorem. Hunc itaque ut magis sibi propitium redderet, S. Dominicum intercessorem pro sese adhibere statuit. Cum lacrymis itaque et magno pietatis sensu opem Sancti implorans, vigilias ante ejus sepulcrum, ut facere alii consueverant, peregit. Quodam die horam inter undecimam et duodecimam cum orationi esset intenta, majus solito dolorum suorum levamen sensit. Quamobrem tentat assurgere, ut osculo veneraretur velum ante Sancti sepulcrum pendens. Rem facile perfecit, et fixo religiose osculo sana evasit ac vegeta. Tum magnis etiam vocibus recuperatam subito sanitatem proclamare, et per S. Dominici intercessionem vegeto et erecto corpore cœpit incedere. Quamvis autem notum palam esset miraculum, sumpta nihilominus fuit informatio per Doctorem Bustinza, Canonicum Doctoralem sanctæ illius ecclesiæ. Sumpta vero est coram Martino de Victoria Notario. Miraculum contigit anno MDLXXXVIII die XI Maji Sancti ipsius pervigilio. Informationes porro tam hujus quam aliorum quæ narravimus miraculorum, in memoratæ sæpius ecclesiæ archivo conservantur. E

EX HISPA. LUD. VEGA

CAPUT V.

Novissima quædam curationes et gratiæ.

In pago quodam S. Dominici urbi subjecto, quem Corporales nuncupant, mulier erat vidua, proba, ac magna in S. Dominicum pietate. Summa autem premebatur egestate, quæ ex eo reddebatur difficilior, quod adeo numerosam prolem haberet alendam, ut, quamvis non omni destituta fuisset pecuniarum ope, in prolem solam consumi facile potuisset. Optimum quod in fame aliisque miseriis suis solatium sperare possunt liberi, in matribus suis habent repositum. Sic itaque et hi de quibus diximus liberi a matre paupercula, quo famem sublevarent, requirebant. Sæpe universi pariter ad illam accurrebant fame tantum non enecti, ac panem postulantes. Durissimum hoc accidebat bonæ mulieri et animo anxiebatur, propterea quod nec panis domi, nec qua eum compararet, pecunia esset. Illos ergo a se vel sese ab illis amovebat meliori qua poterat ratione, cum tantam prolis suæ necessitatem absque remedii ullius spe intueri diutius non sustineret. Quoties vero sic affligebatur, animum, ut piam et prudentem decebat mulierem, levabat in cœlum, atque inde aliquod calamitatis suæ postulabat solatium, adhibito præsertim deprecatore S. Dominico, quem tanta colebat pietate. Solet frequenter Deus, quando jam media omnia humana deficiunt, auxilium suum amplius non differre, erga eos præsertim, qui unice ad illum confugiunt. Accidit igitur quodam die cum in tanta versaretur necessitate, in quanta numquam antea, ut Sanctus ejus patronus, cui se ex animo forte commendarat, specie et habitu peregrini in mulieris sese domum inferret: a qua cum Dei causa eleemosynam dari sibi flagitasset, magnum animo ejus dolorem attulit; non tam quod sponte et ultro eam non fuisset elargita, si fuisset ad manum, quam quod unde daret non inveniret. Dolore igitur plena hoc peregrinum modo compellavit: Animitus, Frater, angor quod necessitati tuæ succurrere nequeam. Sed neque in meum, neque in liberorum meorum usum, vel panis mihi frustum superest. Deus, qui id potest, te adjuvet. Tum sanctus peregrinus: Quo modo, inquit, hoc audes dicere, cum penus tua panibus abundet? Utinam, subjecit illa, res, ut dicis, haberet. Vade, reponit Sanctus, et quod factum est considera. Quo audito,

Viduæ cujusdam paupertati

F

sumpto rursum peregrini habitu S. Dominicus accurrit.

EX HISPA. LUD. VEGA

A audito, mulier domum ingressa, apertaque arca, qua exiguum pro sua paupertate victum solebat servare, coctis eam panibus refertam invenit. Miraculo attonita, nec ignorans unde illud sibi contigisset, e panibus unum sumpsit et magna festinatione ad domus ostium contendens, illum peregrino statuerat porrigere, qui, cum ut panem daret, non ut acciperet, eo advenire fuisset dignatus, citius disparuit, quam festinans mulier prodire potuit; quæ Deo et glorioso ejus Sancto, a quibus tantum beneficii acceperat, debitas gratiarum actiones reddere non cessavit.

A carro obtrita ac semianimis sana efficitur.

39 Maria de Cubo ex urbe S. Dominici oriunda, carrum agebat septem uvarum sarcinis oneratum, in usum Xenodochii ab eodem Sancto exstructi. Quæ cum nescio ex qua incuria, boum uni inniteretur, ab eo percussa et in solum dejecta est. Carrus deinde super eam pertransiens, semianimem in platea reliquit. Quin imo e præsentibus complures eam plane extinctam autumabant. Sed S. Dominicus, in cujus gratiam plaustrum minaverat, ab omni eam molestia liberatam voluit. Cum itaque exiguo temporis spatio sine loquela et extra se jacuisset, sibi deinde reddita B sanitatem integram consecuta est. Magna e prodigio orta admiratio, ac Sancti beneficentia palam agnita.

Captivus prodigiose per S. Dominicum liberatus,

40 Andreas de Tubia, ex eadem urbe a Mauris Afris in captivitatem abductus, eos aliquot jam annis patiebatur labores et afflictiones, quas ab infensis Dei hostibus ii sustinent, qui in miseram adeo conditionem incidunt. Tam porro tristem dum servitutem servit, memor magis ipse quam reliqui omnes miraculorum, quæ per S. Dominicum operabatur Deus, utpote qui in urbe ejus fuerat natus; huic sese Sancto sæpe multumque commendare erat solitus. Accidit ergo ut, cum quodam die in carcere velut in familiariore sibi loco degeret, senis venerandi habitu apparuerit Sanctus; qui proprio captivum nomine ter compellans; Quid hic, inquiebat, agis, o Andrea? voce alter et apparitione nonnihil exterritus, feliciore dein eventu timorem omnem dispulit. Solutis namque Sancti ope vinculis, et reclusis carceris foribus, captivus, a nemine observatus aut impeditus, liber evasit. Neque hic stetit S. Dominici in miserum beneficentia: sed cum suam is domum repetens per vastam aliquam solitudinem institueret iter, leonem sibi habuit obvium, cujus occursu vel fortissimus quisque expavesceret. Verum species quædam mansuetudinis, quam ferox animal præferebat, omnem periculi metum abunde eximere videbatur. C Et vero ita factum est; quoniam custodis et viæ ducis locum fera subiens, certo eum tramite deduxit, donec ad periculosi illius deserti exitum pervenit, ubi hominem leo deseruit, domum suam sanum deinde et incolumem reversum. Hoc mihi prodigium enarravit, qui e captivi ipsius ore universam rei gestæ seriem excepit.

leonem habet itineris in solitudine ducem.

Mulier supra modum debilis, evadit sana.

41 Mulier e regno Navarræ ex certa infirmitate sic membris omnibus capta est, ut movere se aut passu uno progredi, nisi reptando nequiret: gravissimi insuper dolores eam urgebant; qui eo usque tandem excreverunt, ut ad vitæ finem addicturi illam viderentur. In tam difficili conditione cum se videret constitutam, vehementer ab amicis et familiaribus suis petiit, ut ad S. Dominici sepulcrum deferendam se curarent; quoniam certo confidebat fore ut per merita et intercessionem istius Sancti ab infirmitate sua tandem curaretur. Ad locum igitur desideratum delatam, ante sacrum sepulcrum de more collocarunt. Istic vero in tantum creverunt dolores, ut illorum vehementia exspiraturam se arbitraretur. Benedictum manibus cereum jam sustinebat, et extremam unctionem conferebat Sacerdos: quando tam ipsa, in tanto tunc periculo constituta, quam omnes qui circumstabant magna pietate S. Dominicum invocare cœperunt, ut miseræ huic mulieri opem suam ne denegaret Vix preces pro ea finierant, D cum nervi omnes repente sonare, et non aliter quam si magna protraherentur vehementia, dissolvi atque extendi cœperunt, ipsaque subito mulier sanitatem recepit. Quod quidem prodigium sic quasi publicum et notorium in sancta illa ecclesia narrabant plurimi, qui, dum fieret, forte interfuerunt.

Philippo II ecclesiam S. Dominici visitante,

42 Miraculi etiam loco habetur, a S. Dominico patrati, quod in eadem sancta ecclesia contigit anno MDLXXXIXII, quando Philippus II gloriosæ memoriæ Rex, sacrum ejus sepulcrum invisit. Quemadmodum enim magno omnes desiderio tenebantur Regem ac Dominum suum coram intuendi, ita ex omni parte ingens confluebat hominum multitudo, ubicumque iter ille suum institueret. Nec minor fuit e vicinis locis mortalium concursus, quando S. Dominici urbem memoratus modo Rex ingressus est. Verum ut ejus diutius conspectu daretur frui, exspectandum putarunt plures, donec in ecclesiam ad S. Dominici corpus religiose venerandum se conferret. Hic optimum quem quisque poterat locum sibi deligere, et, cum tanto esset confluentium numerus, omnibus capiendis minime sufficere ecclesia. E Quamobrem alii e trabibus pendere, alii per fenestras et porticus atque sacella, ut optime poterant, prospicere. Unus ex omnibus, qui meliorem nancisci locum fortassis non potuerat, intercolumnii arcum et capitella conscendit: quo in loco ut commodius sibi esset, lapidem unum aggressus est labefactare, cum quo in terram delapsus, alteri homini impegit ictum, qui ad mortem inferendam potuisset sufficere, si non continuo adfuisset a S. Dominico auxilium; neque enim plus allatum est mali, quam si lanæ floccus in ipsum decidisset. Omnium vero fuit judicium, Deo permittente rem evenisse, ut tum ipsius, tum Sancti ejus gloria et honor in tanta celebritate clarius elucesceret. Hoc eodem anno factum contigit non minus quam quod modo narravimus admirandum, et ex quo non minus apparet cura et sollicitudo quam pro suis civibus conservat Sanctus. Petrus itaque de Puerto-carrero, qui tunc temporis cum Episcopi dignitate diœcesi isti præerat, Capitanei cujusdam, qui eo loco militem conscribebat, vexillum ad aram benedicebat. Excepta promiscua multitudine, plures quam quingenti milites spectandi causa intererant: e quibus majorem aliquis sclopum plus æquo oneratum secum detulerat. Hic igitur in media hominum multitudine magno cum F sonitu disruptus est. Miraculi autem loco habitum est, quod cum in plures partes diffractus fuerit sclopus, aliæ in solum delapsæ, sepulcrales dumtaxat aliquot lapides fregerint; in altum sublatæ aliæ, fenestras aliaque obstantia; e præsentibus vero, cum tamen tot essent itaque invicem conjuncti, nemo quidquam læsionis accepit. Quæ res S. Dominico, tamquam optimo suorum protectori, jure adscripta est, ante cujus sepulcrum confracti sclopi partes, in perpetuam prodigii memoriam, appensæ sunt.

ingens lapis sine noxa decidit

Sclopus major rumpitur pari eventu

S. Dominico oblatas eleemosynas surripiens

42 Aliud in eadem ecclesia, tamquam publice notum et memoria omnino dignum, referunt. Homo perditus, ut magis etiam se perderet, rem plane sacrilegam perpetrandam suscepit. Quæ in arcam, ante S. Dominici sepulcrum ad id paratam, conjiciebantur eleemosynæ, furari constituit. Nec quod impie cogitaverat, diu exequi distulit. Nocte siquidem una intra ecclesiam furtim permanens, in ipsa sepulcri claustra, ubi arca eleemosynis excipiendis erat proposita, sese penetravit. Hanc postquam fraudulenter aperuit, quidquid in ea reperit, nefarie abstulit. Perpetrato facinore, extra sepulcri clathra se proripuit: cumque ad ecclesiæ fores accessisset evasurus,

A surus, permittere Deus noluit, ut grave adeo peccatum et tantæ excommunicationi obnoxium facinus abiret impunitum. Factum porro est, ut cum infelix foribus ecclesiæ appropinquasset, adeo sensibus fuerit turbatus, ut portis se patentibus egressum, atque ad multa extra civitatem milliaria constitutum, et omne depulsum putaret periculum : cum tamen noctem illam universam circumeundo ecclesiam transegisset : donec apertis secuto mane templi foribus a superveniente populo deprehensus est, surreptam pecuniam suis ipse manibus ostentans. Cum igitur nullus esset relictus negationi locus, crimen suum palam est confessus. Eam ob rem suspendio vitam finiens, peccati sui pœnam et aliis exemplum dedit, ut Deum quisque timeat; et Sanctos ejus, quemadmodum par est, honore prosequatur.

mente turbatur et captus punitur.

43 Sed finem historiæ ut tandem imponamus, non unum modo, sed plura pariter miracula producemus in medium : quæ etsi, quo tempore aut quibus personis contigerint, singillatim enarrare nequeamus; facta tamen fuisse, nullo modo dubitare possumus. Præter alia multa captivitatis aut servitutis instrumenta et vincula, quæ in S. Dominici B sacello ad gratam beneficiorum acceptorum memoriam appensa sunt, quindecim paria compedum intueri licet (aut saltem licuit) si illas modo non sustulerint. E quibus satis apparet, totidem captivos vinculis suis et miseriis per Sancti intercessionem fuisse ereptos. Circum quoque ejus sepulcrum cereæ multæ conspiciuntur figuræ, brachia, tibiæ, capita, effigies puerorum, et ejus generis aliæ ; quæ omnia declarant singularia prorsus beneficia, a gloriosissimo Sancto iis collata, qui cum debita fide et devotione eum implorant. Præcipue tamen qui dictam ab ejus nomine civitatem incolunt, quotidiana experientia (quoniam singulariter eos Sanctus, tamquam suos, amat et complectitur) verum a me dici cognoscunt. Hi siquidem majorem ab eo favorem ac benevolentiam, beneficia plura et majora in necessitatibus, in afflictionibus, in mœrore, in infirmitatibus quotidie recipiunt. Hic per Sanctum suum Dominicum quidquid cupiunt abunde consequuntur, requiem, auxilium, levamen, solatium, salutem. Ob quam causam majore etiam pietate Sanctum illi suum colant necesse est. Quæ porro ad S. Dominici laudem hoc in libro enarravimus, satis ut apparet curte et minus ad pompam descripta sunt, cum ad hoc ut oportet præstandum, nullius satis ingenii robur sit capacitas. E

D *EX HISPA. LUD. VEGA*

Captivi quindecim liberati.

Alia multa patrata miracula.

DE SANCTO DANNIO

D. P.

PRESBYTERO BONONIENSI.

ANNO MCLXXXIV

Notitia ex Bononia perlustrata Masini.

V*enerationem Sacram* S. Dannii Presbyteri Bononiensis *indicat Antonius di Paolo Masini in sua Bononia perlustrata ad hunc* XII *Maji, ubi asserit* in parochia S. Mariæ de Amola, milliari a Castello S. Joannis in Persiceto, S. Dannium olim in parvo sacello vixisse, et diem extremum anno MCLXXXIV obiisse, ejusque corpus in arca particulari ad latus sinistrum majoris altaris requiescere, et festum magno populi concursu celebrari, potissimum quod istic infantes herniosi sanitatem acquirant, et tales propterea undequaque multos quotidie eo apportari. *Hæc Masinius, nec plura alibi legeramus. Ergo Rectorem Collegii nostri Bononiensis, R. P. Alexandrum Zampi, a quo paulo ante Collegium Mantuanum regente sæpe fueramus adjuti,* C *rogavimus ut ex ipso loco peteret quæcumque alia haberi inde possent circa Sancti illius vitam cultumque documenta. Hic nobis misit illius Sancti rudi prorsus sculptura expressam imaginem, qualis in dicto loco supra altare spectatur, in habitu stantis sacrificali in veste Sacerdotis annosi, altera manu librum ante seapertum tenentis, altera ad pectus applicita cœlum suspicientis, advolutis ad genua hinc sene, inde juvene, quasi gratias agentibus de curata sibi hernia, et comparata rupturæ continendæ vincula eidem consecrantibus. Addiderat Rector seu Parochus Amolensis, eorum quæ sciebat omnium succinctam relationem, quam juvat Latinam reddere.*

Imago in altari.

2 Anni circiter sexcenti sunt *(quingenti dumtaxat juxta Masinium)* quod S. Dannius, Presbyter Bononiensis, recedens a civium suorum consortio, ex desiderio totum sese mancipandi famulatui divino, secessit in villam agri Bononiensis, ad confinia oppidi dicti S. Joannis in Persiceto, et locum qui appellatur Quarterium Postmani. Locus autem hic erat exigua vallis, ubi nunc consistit ecclesia parochialis dicta S. Mariæ de Amola : qui cum esset aliquanto elatior supra aquas, magnum convallium istarum spatium occupantes, iisdem paulatim magis magisque siccatis, reddita est tellus circumcirca arabilis et fœcunda satis. Hic ergo juxta prædictam ecclesiam, ex sinistro latere majoris altaris, cernitur cohærens ecclesiæ ædicula quadrata, operis antiqui : intra quam habitasse dicitur prædictus Sanctus annis tredecim, mortuusque accepisse sepulturam sub quodam fornice, ad quinque pedes infra terram depresso, tessellisque incrustato per latera fornicem sustentantia. Est ibi ejusdem operis tumba, intra petram excisa, quæ corpus venerabile S. Dannii continet. Pavimentum autem ipsius ædiculæ, ad subeundum illam fornicatam camerulam patescit ostio, quod clauditur saxo Travertino, quinque pedes longo, largo pedem unum et uncias septem. Hodieque adhuc servatur integrum corporis venerandi sceleton.

Locus habitationis et sepulturæ :

3 Placuit porro divinæ bonitati sacras hasce exuvias venerabiliores fidelibus reddere, frequentibus gratiis ad invocationem S. Dannii concedendis, quibus quotidiana experientia pro authentico testimonio est. Sic anno MDCLVI die XVII Aprilis, feria II Paschæ, uxor Mag. Alexandri Zamboni, modo in parochia Longaræ commorans, venit ad visitandam ædiculam S. Dannii : et post receptam ibidem communionem Dominici corporis professa est, quod morbum comitialem pati solita, post votum nuncupatum Sancto libera fuerit ab ejusmodi infirmitate, ideoque venisset actura suo sospitatori gratias. Ejus autem patrocinium specialiter experiuntur herniosi, prout sequentibus demonstratur argumentis. F

Sanata comitiali morbo laborans :

4 D. Blasius Munari, ex oppido Cento, ab infantia tam graviter ruptus erat, ut malum incurabile judicarent medici, et de pueri vita desperarent. Accidit autem ut rusticana mulier domum ingrederetur, in qua mœsta Domina mater sua lamentabatur. Ea causam istiusmodi planctus edocta ab ancillarum una, dixit, sæpius audivisse sese, quod in ecclesia Amolensi requiesceret corpus S. Dannii, qui speciali polleret efficacia ad talis mali curationem : eoque multos propterea herniosos concurrere : voveret filium illuc deducendum, si forte eum istic sanare Deus dignaretur. His auditis accurrit ad matrem

item ex hernia moribundus puer :

A AUCTORE D. P. matrem familias puella, eique rusticæ verba exposuit. Quæ eam ad se vocans, atque de singulis interrogans diligentius, concepta fiducia vovit, quod tribus continuis sabbatis Amolam duceret filium: statimque surrexit de lecto parvulus, perfectissima donatus sanitate. Cum ergo consueta hora redivissent medici, potius ut mortuum intelligerent, quam ut medicinam aliquam applicarent deposito; monstravit eum illis mater sua ludentem inter coætaneos: atque ad subitam istam mutationem attonitis dixit, accersitum a sese externum medicum, qui puerum visitarit sanaveritque. Postquam eos in hunc modum suspensos habuisset aliquamdiu, rem totam eis ut acciderat narravit: qui eidem gratulantes dixere: Vade igitur, Domina, et gratias age Sancto; neque enim humano ullo remedio curari Blasius tuus poterat. Paruit illa, votoque expleto narravit Parocho, quod receperat beneficium.

alius post relictum in ecclesia cingulum,

5 Anno MDCLVII mense Junio, venit quidam de Casumaro, oppido Centensis territorii in confinio Ducatus Mutinensis: qui dicebat se venisse ad gratias Sancto agendas. Cum enim alias huc venisset herniam patiens in comitatu plurium conterraneorum suorum eodem incommodo laborantium; et B domum simul revertentes consedissent ad prandium sumendum, medio ab ecclesia miliari, dixit ei ex sociis unus: Quid? num cingulum tuum dimisisti in ecclesia? haud certe ego. Respondit alter; Reliqui equidem, confidens quod eo amplius opus non haberem, per intercessionem illius Sancti. Et ecce ipsa hora redintegratum se sanatumque sensit, sociis, qui absque ejusmodi fiducia iverant redibantque, optata sanitate frustratis. Ideoque redivisse se aiebat, ad gratiam acceptam testandum.

alii denique ex voto an. 1668

6 XIII Maji MDCLXVIII Mag. Andreas Rigazzi Mirandulanus, ad honorandum corpus. S. Dannii venit cum Mag. Angelo Lupi cognato suo: et multis præsentibus publice declaravit ante annos ferme octodecim pæne ad extrema deductum se fuisse per incurabilem prorsus rupturam: statim autem ac vovit visitare corpus Sancti, liberatum se esse ab omni incommodo. Cum autem ante hos paucos dies in idem ex eadem causa periculum incidisset cognatus iste suus Mag. Angelus Lupi, persuasisse se dicebat eidem, ut simili sese obligaret voto; quo facto etiam ipse subito convaluerit. Ambo autem coram multis testibus professi sunt, non esse sibi opus ut D ab aliis gratias Sancti referentibus discant, quas in propriis suis personis adeo certa experientia cognoverunt. Nondum illi discesserant, quando supervenit Mag. Marcus Gaviolus Mutinensis, adducens filium suum Josephum, ad agendas Deo gratias propter herniam intercessione Sancti sanatam, immediate postquam eidem fuisset puer a suo patre commendatus,

7 XIV Junii MDCLXXI venit Jacobus Lubius, ex *an.* 1671 Ravarino status Mutinensis oppido, gratias Deo acturus: dixitque, desperatum fuisse de vita sua propter incurabilem rupturam: statim autem ubi voto se obstrinxit visitandi Sanctum, redditum se pristinæ *et* 1678 sanitati. Denique cum hac X Julii MDCLXXVIII prædictis gratiis describendis occuparer, supervenit mihi Joannes Dominicus Forni, habitans in hac parochia S. Mariæ de Amola; cui cum ipsas legerem, Ecquid opus est, inquit, memorias e longinquo petere? Ipse præsens testis et præco possum esse mirabilium gloriosi hujus sancti mei Patroni: quippe qui dum adhuc essem puer, fuerim in proximum mortis discrimen ab hernia prægravante deductus, et ad votum patris mei Sanctum invocantis conva- E lui: habitabamus autem tunc in parochia Tivolensi: et adhuc optime recordor venisse nos ad implendum votum. Est igitur concursus fidelium propemodum infinitus ad tumulum Sancti, quemadmodum maximo in numero sunt gratiæ quæ hic per eum impetrantur.

8 *Talia cum manu sua idiomate Italico scripsisset loci illius Parochus, septimo post die attestationem suam in hunc modum Latine conclusit:*

Fidem facio universis, præsentes visuris et lecturis, ego infrascriptus, Rector ecclesiæ parochialis S. Mariæ de Amola Bononiensis diœcesis, me fideliter descripsisse omnia et singula in præsenti relatione descripta, juxta mihi per nominatas personas relata et narrata, tractu temporis ab anno MDCLV usque adhuc; excepta narratione tangente D. Blasium de Munariis, de tempore mei Antecessoris, a quo multoties audivi. In quorum fidem hic me subscripsi, et sigilli dictæ ecclesiæ meæ impressione munivi, hac die decima septima mensis Julii, anni MDCLXXVIII.

† Ego Joannes Bapt. Barbinus Rector.

D. P. C F

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 55**

DE B. GEMMA VIRGINE

RECLUSA PROPE SULMONEM IN ITALIA.

A. MCCCCXXIX.

Sulmo urbs Samnii ab omnibus pæne Scriptoribus memorata, Ovidii patria, Pelignorum populorum caput, inter Aquilam et Venafrum, inde fere XXX, hinc ad XLV M. P. distans, vulgo adhuc Sulmona. Hujus Sulmonensis diœcesis est Castrum-Gorianum ab Aquila X M. P. dissitum. In hoc magnam habet venerationem B. Gemma Virgo, ita ut templum S. Joanni Baptistæ dicatum, in quo corpus illius conditum est, nunc ab illa nominetur. *Ita Ferrarius in Catalogo generali* ex monumentis illius loci, et Vita ejusdem MS. *et hoc eam appellat titulo.* In territorio Sulmonensi B. Gemmæ Virginis. *Ferrarium describit Arturus du Monstier in Gynecæo sacro. Meminit ejusdem Ludovicus Jacobillus ad diem* XXIV *Aprilis, in elogio alterius* B. Gemmæ viduæ, *quam inquit,* ob reverentiam S. Gemmæ Virginis Sulmonensis, quod esset ejusdem patriæ, voluit appellari Gemma, cum ante Elisabetha diceretur. Istius autem S. Gemmæ Virginis corpus in veneratione habetur in ecclesia illius nomini dicata in Goriano-castello, ubi ejus festum celebratur XII Maji. *Est autem in Pelignis* Gorianum *duplex, alterum* a vallibus *appellatum, ad Aterni fluminis ripam Australem, media inter Aquilam et Sulmonem via; alterum cognomento* Siccolum *ab eadem via in Occidentem declinans: Hoc ultimum propius Sulmona abest, solis* X M. P. *distans, et hujus Sanctæ patrocinio gaudet; quemadmodum discimus ex Vita Italica (nec enim Latina ulla ibi amplius extat) eaque recenti satis phrasi exornata nostro hoc seculo; quam nobis ipso in loco describendam curavit R. P. Franciscus Jordanus, Neapoli in Collegio nostro studiorum altiorum Præfectus operis hujus promovendi cupidissimus. Hanc, quamvis verbis magis quam copia rerum narrandarum diffusam, ex Italico tamen Latinam facere lubet castigata luxuriantis styli prolixitate: ex ea interim præmonentes, mortem Sanctæ referendam videri ad annum Christi* MCCCCXXIX *et diem* XIII *Maji, cum* Ferrarius *constanter*

Memoria festi apud Ferrarium.

Cultus Goriani,

Vita Italica MS.

A *constanter* XII *signet, minime habiturus nos in hoc sequaces, nisi serius allatum fuisset hoc scriptum, post impressum jam indiculum Sanctorum hoc die referendorum : quod proinde in altera hujus, si qua fiat, operis ordine mutari poterit.*

VITA

Ex MS. Italico Gorianensi.

Rusticanis sed piis nata parentibus,

Ubi in Marsorum valle scaturiunt aquæ claræ ac frigidæ, e quibus principium sumit fluvius Inventus, vulgariori usu dictus Invengelus, qui eamdem vallem irrigans tandem in Fucinum lacum illabitur; ad montis radicem situm est castellum exiguum, quod a S. Sebastiano Martyre nomen habet. Hujus loci incola quidam fortuna tenuis, virtute locuples ex uxore sua filiam suscepit, cui in sacro baptismate nomen Gemmæ est positum. Deinde cum modica familia sua, quæ paucularum ovium porcorumque pastu sustentabatur, transiit ad castrum Goriani Sicoli, quinque passuum millibus a patria dissitum, qua jugum Apennini inclinatur in vallem modicam B ad viam Valeriam. Ibi crescebat annis et moribus Christianis puella, quam parentes sui, pro conditione generis et usu patriæ pecoribus pascendis applicarunt donec adolesceret, quod illa prompte et alacriter faciens otio omni utebatur ad orationes devotas Deo crebrius faciendas, cui uni placere studebat extra hominum frequentiam posita. Quamvis autem in tali vitæ genere, nulla ei esset formæ cura, contigit tamen loci ipsius Dominum (quem temporis circumstantiæ credi faciunt fuisse Rogerium Celani Comitem, ad quem spectabant castra Subæquinæ seu Subrequinæ vallis circa annum MCCCLXXXIII) ea sic capi, ut per famulos suos raptam e pascuis puellam dumtaxat duodennem suæ destinarit libidini : in cujus potestate illa se positam videns, fortiori intus divini amoris igne succensa, quam impurus erat, quo ardebat Dominus, suum illibatam Deo virginitatem servandi propositum tam apte gratioseque eidem explicuit, ut ejus custos esse voluerit, qui accesserat raptor; atque ex ejus voto cellulam ei construxerit ad ecclesiam sancti Præcursoris, intra quam prospectus pateret per fenestellam ferrea crate munitam.

dum pecora pascit,

raptorem suum duodennis exorat,

2 Huc ingressa Gemma atque inclusa, solitariam cœpit vitam agere, eam sustentans modicis, quas fidelium caritas subministrabat eleemosynis, quibus ipsa rependebat vicem ferventis ad Deum amandum C exhortationis, liberæque ac Christianæ correptionis, quibus eos noverat displicere supremo conscientiarum humanarum Arbitro. Vixit autem sub hac re- D clusione sancta Virgo totos quadraginta duos annos, post quos ætatis annum agens quinquagesimum quintum correpta morbo et mortem animo intrepido prospectans, tamquam ingressum ad diu concupitas nuptias; petiit extremis Sacramentis muniri, iisque susceptis, genua inclinavit ad terram atque in hujusmodi piæ adorationis actu spiritum Deo reddidit die decima tertia Maji anno Redemptionis humanæ, quantum per conjecturas assequimur, millesimo quadringentesimo vigesimo nono. Ad cujus in cœlos ingressum quæ fuerit supernæ civitatis exultatio declaratum in terris est, prodigioso campanarum istius ecclesiæ a nemine pulsatarum sono tali, qualis ad fidelium funera convocando populo in usu est. Convenit ergo turba ingens ad cellam defunctæ, eaque tunc primum ab ingressu ejus erat reserata, reperientes genuflexum in speciem orantis cadaver. Eodem in loco post consuetas pro mortuis ceremonias illud sepeliverunt; non sine magna de ejus sanctitatis æstimatione, quam divina bonitas confirmavit frequentatione gratiarum ad ejus invocationem præstitarum.

ut se reclusam vivere sinat :

EX MS. ITAL. GORIAN.

ubi post annos 42 sancte mortua.

3 Vix annus a morte Sanctæ transierat, cum paries extimus illius cellulæ prolapsus in terram, E casu suo Gorianenses movit, ut de transferendo in locum patientiorem honoratioremque sacro corpore cogitarent. Convocato ergo eum in finem Clero, advenit Episcopus, qui tunc erat Valvensis D. Guidalottus Perusinus, raræ prudentiæ et virtutis Præsul : cumque submotis ruderibus detexissent sepulcrum illudque niterentur aperire, subito extitere fulmina et tonitrua : quibus consternati cesssarunt ab opere : animadvertentes deinde cœli jubilantis potius quam irati ea signa esse, utpote sereni et nihil triste præferentis, regressi sunt ad cœptum lapidis amoliendi laborem : quo facto cœlestis continuo totum locum perflavit suaveolentia; repertumque est corpus ab humanæ corruptionis necessitate adeo adhuc integrum, ac si recenter expirasset, in pectore habens argenteam cruculam, cum bursula Reliquiis Sanctorum referta. Tunc piæ ex omnium oculis fluxerunt lacrymæ, adornataque est ex mandato Episcopi prænominati solennis pompa, cum qua sacrum pignus deferretur ad ecclesiam, ubi eodem honorificentius condito, non cessat Deus, fidelium ad ejus suffragia postulanda concurrentium, exaudire preces; largiendo plurimas mortalibus gratias, et sanitates ægrotantibus, ad gloriam suam, qui vivit et regnat unus ac trinus in secula seculorum. Amen. F

et sequenti anno reperta incorrupta

transfertur atque miraculis claret.

DE B. IMELDA LAMBERTINA

VIRGINE BONONIÆ.

AN. MCCCXXXIII

Epitaphium in loco primæ sepulturæ extra urbem.

Inter monumenta, quæ de B. Imelda hactenus vidimus, eminet epitaphium, a Gente Lambertina erectum, quod est hujusmodi.* D. O. M. Beata Imelda Lambertina, Virgo claris orta natalibus, clara magis præcocis vitæ sanctimonia. Cum divino sacræ Eucharistiæ incensa desiderio, propter ætatis imbecillitatem (vixdum annum undecimum egerat) ad sacratissimam ejus mensam accedere vereretur; in pias preces lacrymosasque effusa, divina prorsus ope recreari meruit, hostia cœlitus demissa; post cujus sumptionem feliciter expiravit anno Domini MCCCXXXIII. Ejus ossa, per multos annos hic tumulata, monialibus Ordinis Prædicatorum, quæ hinc in Divæ Mariæ Magdalenæ cœnobium intra urbem migrarunt, efflagitantibus concedentibusque hujus ædis Fratribus, eo relata sunt. Anno Domini MDLXXXII Kalendis Martii, Gens Lambertina, ad piam Gentis suæ memoriam et posteritatis exemplum, lapidem hunc posuere. *Hoc epitaphium ediderunt Celsus Falconus Canonicus Regularis Lateranensis, in Memoria historica Sedis Bononiensis, lib. 4 pag.* 350, *Michael Pio Bononiensis lib.* 2 *de Viris illustribus Ordinis S. Dominici cap.* 18, *et alii.*

2 *Antonius Masini in Bononia perlustrata ad diem* XVI *Junii, occasione solennitatis* ob dedicationem Ecclesiæ S. Mariæ Magdalenæ, in platea Gallerana *sitæ,*

Corpus nunc intra eam in monasterio S. Mariæ Magdalenæ;

A sitæ, *indicat* ab anno MCXXIX eam satis parvam pertinuisse ad monachos Benedictinos; dein ab anno MCCLXXXIX fuisse Ecclesiam parochialem, postea anno MCCCIII fuisse datam Patribus Servitis, qui anno MCCCV ejus acceperunt plenam possessionem. Denique, *quod huc maxime spectat*, anno MDLXVI, data per Breve Apostolicum a Pio V Pontifice facultate, facta fuit permutatio inter dictos Patres Servitas et Sanctimoniales Dominicanas, quæ tum temporis degebant extra portam Saragozzam in Valle-Petra, in Ecclesia S. Mariæ Magdalenæ: et utrimque die XVIII Maji hora eadem in publica processione migrarunt Patres Servitæ extra civitatem, et sanctimoniales in Urbem, assumpto nomine prioris monasterii, cum sacris Reliquiis: *atque ita jam asservantur apud dictas Sanctimoniales* corpora S. Eugeniæ Virginis et Martyris, et B. Imeldæ de Lambertinis. *Sed corpus* S. Eugeniæ *est Roma tempore Gregorii XV anno* MDCXXII *acceptum, uti indicat Masinius ad diem* XIX *Januarii, quo festum translationis celebratur.*

AUCTORE G. H.

3 *Ludovicus Torellus Augustinianus, professione sacræ Theologiæ, vario regimine, etiam Provincialatus, et pluribus libris editis celebris, concedit* Ordini Prædicatorum, B ut memoriam recolat B. Imeldæ de Lambertinis, nobilissimæ Virgunculæ Bononiensis, quod sacras ejus Reliquias possideat. *Verum asserit* B. Imeldam in dicto monasterio vixisse et mortuam esse, cum in eo degerent Sanctimoniales Augustinianæ. *Mysterium totum explicat supra laudatus Masinius pag.* 129 *num.* 18, *ubi asserit, dicto* in monasterio primum habitasse monachos Cluniacenses Ordinis S. Benedicti, eosque relicto suo habitu assumpsisse alium S. Augustini secundum Congregationem Brictinensem, atque exstare tria Brevia Apostolica illis concessa ab Innocentio IV. Postea migrantibus inde monachis, circa annum MCCLIX ingressas esse Sanctimoniales Augustinianas. Præterea ex Registro Generalis Bartholomæi de Venetia, XVII Septembris anni MCCCXCI signato, constare eas tunc adhuc ibidem resedisse. Verum anno MDV accepisse regulam et habitum Sanctimonialium Dominicanarum. *Hæc Masinius. Torellus occasionem ejus monasterii in registro nominandi explicat in epistola ad nos data, cum ait ibi haberi, quod Bartholomæus Generalis,* quemdam Fratrem Stephanum privarit studio cœnobii Bononiensis, eo quod associasset quemdam studentem Bononiensem ad monasterium prædictum, contra ordinationes et jussa ejusdem Generalis. C *Promittit autem Torellus* tomo suo quarto seculorum, quem prælo paratum habet, se ejus Vitam tamquam Augustinianæ descripturam: *addit præterea* matrem Imeldæ fuisse Castoram de Gallutiis, quam suspicatur sororem germanam extitisse Fr. Neapolionis, Augustiniani Ordinis in prædicto conventu alumni: cui Joannes Papa XXII, per bullam datam anno MCCCXXIV, facultatem fecit duo monasteria fundandi Bononiam inter et Tusciam. *Quæ suspicio si vera est, apparet causa cur puella in hujus Ordinis potius, quam alterius monasterio fuerit collocata.*

quod fuit primo Augustiniarum,

dein Dominicanarum.

VIDE PP. TOM. VII MAJI NOT. 56

4 *Alia difficultas est ut explicetur quomodo ea, quæ propter ætatem Confessariorum arbitrio abstinebatur a sumptione Sacratissimæ Eucharistiæ, iisdem potuerit apta æstimari, ad religionem monasticam etiam in gradu et ordine Novitiæ. Potuit habitum assumpsisse e voluntate aut etiam voto parentum, atque in dicto monasterio (quod etiamnum fit) apud sanctimoniales vixisse, ut postmodum ibidem, quando per ætatem liceret, suam probationem auspicaretur: eo scilicet modo, quo Eugenius IV de* S. Nicolao Tolentino *in Bulla Canonizationis ait,* in ordine Augustiniensium a pueritia educatum fuisse, *et in Processu legitur* habitum Ordinis vix decennem sumpsisse. ***Hos autem exemplo conatur Torellus comprobare,*** B. Imeldam tunc ut Sanctimonialem habitum sumpsisse, *cum* nondum ab Ecclesia D præscriptum erat certum tempus, pro religiosi habitus sumptione tam viris quam mulieribus.

Imelda an vere fuerit religiosa dubitatur.

5 *Annus obitus in Epitaphio assignatur* millesimus trecentesimus trigesimus tertius. *Huic supracitatus Celsus Faleonus addit* diem XII Maji et festum Ascensionis Domini. *Verum quia dicto anno littera Dominicali C Pascha incidit in diem* IV *Aprilis et festum Ascensionis in* XIII *Maji, arbitramur legendum* Profestum Ascensionis Domini: *maxime quia Masinius et reliqui cum ipso Faleono constanter diem obitus asserunt esse* XII *Maji. Laherius in Menologio Virginum retulit ad Kalendas Martii, quo die Epitaphium a Lambertinis est positum. Vitam B. Imeldæ, Italice a Celso Saxoferrato monacho conscriptam, Latine et Belgice reddidit edid itque Antuerpiæ circa annum* MDCXXXVIII *nobilis Dominus Joannes Baptista Lambertinus, ex Bononiensibus Lambertinis oriundus, nobis olim optime notus, uti et ejus filius ejusdem cum patre nominis urbis hujus Antuerpiensis Senator. Hanc Vitam lectori proponimus, ex jam datis observationibus facile intellecturo, quid in ea per antiquitatis ignorationem peccatum, quid ex liberali ac verosimili conjectura expressum, quid denique ex certa constantique traditione* E *acceptum debeat æstimari.*

Obitus anno 1333 die 12 Maji.

Vita scripta.

6 Imelda, claris licet orta parentibus, ex pervetusta videlicet Senatoriaque Lambertinorum prosapia inter primas Bononiensis ditionis (ex qua familia, veluti uberrima avitæ nobilitatis stirpe, summi continenter viri prodierunt; quorum excelsos animos eximiamque virtutem pace belloque cernere licuit: utpote qui nova semper tam sibi quam urbi suæ ornamenta pepererunt) splendor tamen ille ac nobilitas, quam virtute sua et adversus Deum religione sibi ipsa comparavit, et orbi terrarum patefecit, haud dubie lucem omnem, a clarissimis ceteroquin majoribus ortam et propagatam, dignitatemque ab iisdem haustam longe antecellit: quæ in femineo licet sexu, supra quam credi potest, stirpem suam extulit. Unde non vulgarem, hujus tam præstantis Virginis ortu, stemma illustre laudem sibi vendicat, ac præ ceteris ipsa Imeldæ parens, quæ nobilem adeo fœtum suscepit et in lucem edidit. Si enim verum est, quod est verissimum (utpote ex ore Christi prognatum) Ex fructibus eorum cognoscetis eos; Matth. 7, 16 quis digno præconio fœcundam hujus præclari fructus radicem complectatur? Certe si fas esset sincerum sacrarum paginarum sensum nonnihil inflectere, et alteri feminæ adscribere, quod B. Elisabeth F æternæ Cœlorum Reginæ attribuit, dicere non formidarem: Benedicta tu in mulieribus, et benedictus fructus ventris tui. Cum potiori jure possit hæc mater, quam Lacæna illa quondam, ostensa filiola sua, gloriari et dicere: Hujusmodi esse oportet honestæ mulieris opera, hisque se jactare. Ceterum Reginarum omnium gloriam hæc nostra mater superat, quæ de natis sibi forma modestiaque decoris filiabus, et ad Regum nuptias idoneis gloriari potuerunt: habet enim hæc filiam, omnibus profecto, quæ natura largiri solet, ornamentis belle instructam, et cœli terræque itidem Monarchæ thalamis sociatam. Nata igitur Imelda ex Egano Lambertino magis magisque indies proficiebat sapientia et ætate et gratia apud Deum et homines; vixque præcisum adhuc tenera lingua balbutiebat sermonem, quin continuo, nescio quid supra humanum ostentaret, indolemque illam proderet, vel jam virtute imbutam: adeo cum lacte nutricis pietatem suxerat. Jam vero quam futuram messem putas, ubi tam mature semina gratiarum et virtutum actis alte radicibus erumpunt? Nihil in illa insolentiæ, nihil levitatis, nihil immaturæ immodestiæ speciem præbebat: sed rara quædam in infante (quis credat) maturitas, universos merito

Nobili progenie orta,

ab infantia virtuti dedita,

A merito in admirationem rapiebat. A fletu non anilium fabularum, sed spiritalium rerum narratione, piisque documentis se avocari sinebat. Ubi infantiæ annos paululum excesserat, oratorium sibi a se constructum, sphærulas precatorias, Davidicos versus, et alios piarum precum libellos, puerilium crepundiarum loco habebat: deque his et aliis ejusmodi, cum sermo incideret, non puellam parvulam, sed quasi gravem religiosamque feminam agentem audivisses.

decennis in monasterio degit:

7 Tandem simul atque decimum ætatis annum attigit (o quam mirabilis Deus in Sanctis suis!) continuo maximum quid animo agitabat. Vide præcoces plane, certissimos tamen et suavissimos virtutum fructus. Vix mundi decora juxta ac paternæ domus splendorem adolescentula conspexit, cum ab iis se removere statuit; cuncta maturo firmoque consilio insignia, quibus eminere poterat, ut fluxa, ut vilia, ut se minus digna contemnens, et infra se humana omnia judicans, voluntariam paupertatem, castitatem et obedientiam amplecti, atque adeo in religiosam familiam transire decrevit. Cumque multis precibus ac lacrymis id prosequeretur, sæpius Cœnobiarchis per se per alios supplex facta, tandem B aliquando omnium calculo in sanctissimam Religiosorum D. Dominici familiam adscita est, quæ tum temporis non longe ab urbe Bononiensi, loco celebri morabatur: qui locus modo sanctissimo Josepho sacer a Patribus Servitis incolitur. Huic novæ militiæ adscripta, quemadmodum strenue religiosæ disciplinæ exercitationibus usa sit, quas corporis asperitates adhibuerit, quanto studio in affectuum interiorum refrenationem incubuerit, quantopere orandi studio fuerit impedita, quam generose cetera munia tum insueta tum aspera subierit, dici nequit. Hoc certum testatumque, illam aliis, et annis et exercitatione se superioribus, facem semper prætulisse.

pia erga Eucharistiam,

hanc sumere prohibita,

8 Venerabilem Eucharistiam præcipua religione observare nihil habebat antiquius. Numquam Sacro intererat (quod in dies singulos contingebat) quin profundissima mysterii hujus arcana attentissima mente pervolveret, et lacrymis amorem suum indicaret, desideriique indices gemitus exhalaret. Tunc vero vel maxime cruciabatur animo, cum ceteris cœlesti pabulo refectis, ipsa per ætatem abstinere cogeretur: ita visum erat iis qui ei a Confessionibus erant, virtutem, pietatem, modestiam, sapientiam, C non ut in hac virgine erant, sed annorum paucitatem ponderantibus. At non diu votis suis destituitur, qui Deum ardentissimo amore prosequitur. Ipse enim longe æquiore lance, non temporis sed virtutum ratione subducta, Imeldam æquavit ceteris, imo vero etiam præ ceteris dignam, citra spem omnem, manifesto prodigio declaravit. Religiosis ergo omnibus stata die ad sacram Synaxim accedentibus, Imeldæ accessus prohibebatur: quæ tamen dolore, precibus, lacrymis, gemitibusque D quam maxime eo anhelabat. Et ecce tibi illico cœlo delapsa augustissima Sacramenti hostia, medio in aere hærens, visa est Virginis capiti superimminere. Quæ tum Virgini mens, quæ suspiria, quæ colloquia, quæ alia ex aliis iterabat, nihil hic opus est pluribus commemorare. Considera, Lector, qualia illa fuerint, quæ Dei filium diutius abesse minime patiebantur. Consodales ejus Virgines, rei insolentia perculsæ, hærebant, oculis fidem ægre adhibentes. Demum Sacerdoti, qui eis præerat, nuntiant. Venit, videt, patella sanctam Hostiam excipit, quo Imeldæ (quoniam Dei nutum et placitum id esse videbat) impertiretur. Sentiebat jam nunc Imelda ex voto desiderioque suo Cœlitum se pabulo reficiendam (gaudium hoc verbis quis complectatur?) refecta est: tantumque priori gaudio accessit, ut ferendo amplius non esset. Clausis igitur suaviter oculis, quasi somno indulgens, spiritum Christo sponso suo reddidit; qui mortali corpore conclusus tantas delicias ferre diutius non posset. Hujus prodigii fama, per omnium ora longe lateque vagata, celeberrimum fecit Virginis nomen: quæ illustri tumulo illata eo in cœnobio tantisper quievit, donec Religiosarum illarum sedes abhinc ducentis triginta tribus annis ad S. Mariæ Magdalenæ, ubi etiam nunc degunt, translata est; semperque instar Sanctæ summa veneratione habita, Deo Optimo Maximo plurima hujus Sanctissimæ Virginis nomine mortalibus munera impertiente. Postea una cum Religiosis alio migrantibus, etiam ossa Virginis novum in cœnobium translata sunt; ubi continuato hucusque favore Deus (cujus manus non est abbreviata) Imeldam etiamnum innumeris ostensis clarere facit.

AUCTORE G. H.

sacram hostiam de cœlo delapsam

sumit,

et continuo moritur.

E

Corpus in urbem translatum

claret miraculis.

9 *Fuerat D. Joannes Baptista Lambertinus, anno* MDCXXV *civitatis ac territorii Hallensis in Belgio, a miraculosa Deiparæ imagine celeberrimi loci, tertia a Bruxellis leuca positi, summus Prætor: qui cum sacri Jubilæi causa Romam profectus, eadem occasione gentiles suos Lambertinos Bononiæ salutasset, ad sacram B. Imeldæ memoriam venerandam deductus est. Reduci ergo ad suos Hallenses gratulari volentes alumni Gymnasii, quod nostra ibi Societas habet, argumentum a visis adoratisque sacris illis cineribus sumpserunt Poetæ: totam deinde Beatæ historiam partiti vario metro ac versu etiam Græco, alius Genethliacon Imeldæ panxit, alius desiderium vitæ religiosæ ineundæ expressit, tertius ipsius jam Christo desponsæ epithalamium cecinit. Fuit qui ejus ad sacram Communionem aspirantis lacrymas, et nec in somno sopita desideria, æstuantemque in tenello corde amorem versibus illigaret. Fuit qui miraculum Hostiæ salutaris supra caput apparentis, felicemque ipsius Imeldæ mortem, atque festivam inter virgineos choros receptionem diversimode celebraret. Atque hæc omnia, ut intra unum erant conscripta libellum, sic habuimus, restituimusque nominis paterni virtutumque heredi, inter familiæ monumenta servanda*

F

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 57 **

DECIMA TERTIA MAJI

SANCTI QUI III IDUS MAJI COLUNTUR.

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 58**

Sancta Glyceria Romana, S. Laodicius, custos carceris, Martyr. Heracleæ in Thracia.
S. Alexander Romanus, Martyr Drusipatæ in Thracia.
S. Aprodisius, S. Agrippa, S. Sabinus, S. Grisius, S. Lucius, S. Cyrilla, S. Cridula, S. Juvinus, Alii duo, Martyres Alexandriæ in Ægypto.
S. Victor, S. Saturninus, S. Alexander, S. Agrippa, S. Ageres, S. Cyrilla, S. Savinus, S. Credulus, S. Maximus, Martyres Polentiæ.
S. Gagus,
S. Sebastianus Episcopus,
S Marcellianus, Episcopus Autissiodorensis in Gallia.
S. Christantianus, Martyr Asculi in Piceno.
S. Theodorus Presbyter, S. Victorianus. Martyres.
S. Onesimus, Episcopus Suessionensis in Gallia.
Sancti Martyres plurimi, Alexandriæ occisi.
S. Servatius, Episcopus Tungrensis, Trajecti ad Mosam in Belgio.
S. Joannes Silentiarius, in Palæstina.
S. Agnes Abbatissa, S. Disciola Monacha, Virgines Pictavi in Aquitania.
S. Dominica Virgo apud Lacum Comensem in Insubria.
S. Pausicacus, Episcopus Synnadarum in Phrygia.
S. Natalis, Archiepiscopus Mediolanensis.
S. Sergius Confessor Constantinopoli, in exilium actus.
S. Rolendis Virgo, Garpiniæ in Comitatu Namurcensi.
S. Moeldodius Abbas in Hibernia.
B. Gerardus, Solitarius Tertii Ordinis S. Francisci, in Villa-magna prope Florentiam.
B. Antonius Ungarus Tertii Ordinis S. Francisci, Fulginii in Umbria.
B. Magdalena Albrica, Ordinis Eremitarum S. Augustini, Comi in Insubria.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sancti Fulgentii, Ruspensis Episcopi et Confessoris, memoria *inscripta est MS. Florario. Vita ejus est illustrata die* I Januarii.

S. Gregorii, Episcopi Lingonensis, elevatio facta anno MCCLXXXII, a Guidone istius nominis secundo Episcopo, simul et S. Gengulphi, *uti ad hujus Vitam* XI *Maji diximus, et refertur a Saussayo et Claudio Roberto et Sammarthanis in Episcopis Lingonensibus. Vitam* S. Gregorii *dedimus* IV Januarii.

Petrus, monachus Cisterciensis, Caduini mortuus, *cum titulo* piæ recordationis *refertur a Saussayo : ab aliis sequenti die. Videtur is esse, de quo egimus inter Prætermissos* IX Januarii.

SS Liberatæ et Faustinæ Virginum Translatio *celebratur in Martyrologio Comensi. Acta illarum dedimus* XVIII Januarii.

SS. Faustini et Jovitæ, Martyrum Brixiensium, Translatio *indicatur ab Ughello tomo* 4 *Italiæ Sacræ, columna* 735 *in* XLII *Episcopo Brixiensi. Varia Acta martyrii dedimus* XV Februarii.

S. Felicis Papæ III depositio *inscripta est MS. Florario. Vitam ejus illustravimus* XXV Februarii.

Motomagus *insertus est Catalogo Sanctorum Hiberniæ apud Henricum Fitzsimon, qui in Alphabetico indicat referri ad* XVIII *Maji, citato Martyrologio Canisii : sed is refert ad* XIII *Martii, et videtur intelligendus* S. Mochoemogus, *cujus Vitam dedimus* XIII Martii.

S. Liminii Martyris, Translatio capitis Arvernis, in Prioratu Thureis, *indicatur a Saussayo ; Natalis hujus celebratus est* XXIX Martii.

S. Elphegus, Episcopus Cantuariensis, *inscriptus Catalogo Ferrarii : sed ex errore legit is* XIII *Maji, loco* XIII *Kalendas Maji, et tunc ejus Acta dedimus* XIX Aprilis.

S. Hugonis Abbatis Cluniacensis translatio *memoratur a Dorganio, Menardo, Bucelino, Ferrario. Acta ejus illustravimus* XXIX Aprilis.

Tilbertus, Botwinus, Albertus, Saguedus *et* Wildenus, *cum S. Walfrido secundo Archiepiscopo in monasterio Riponensi diœcesis Eboracensis requieverunt : quorum corpora a S. Oswaldo Archiepiscopo Eboracensi inventa fuerunt. Hos quinque Eduwardus Maihew ad hunc diem inscripsit suis Fastis Anglo-Benedictinis in Addendis pag.* 78, *et* Beatos Abbates *appellat. Secuti Menardus et Bucelinus, et* Sanctos Abbates *vocant, additque Bucelinus* plurimos cœnobii Riponensis monachos. *In Vita S. Oswaldi* XXVIII *Februarii, solum* Reverendi Abbates *nominantur. Consule hujus Vitam, ut et S. Wilfridi supra citati ad diem* XXIX Aprilis.

S. Florianus Martyr, cujus corpus Alexander Papa tertius donavit Casimiro Regi Poloniæ, *memoratur in*

in Sanctuario Romano Abbatis Piazza. At Poloni eum colunt iv Maji.

SS. Zebedæus et Tadæus Carmelitæ, socii S. Angeli Martyris, *referuntur in Acie bene ordinata S. Philippi a Visitatione, ex Vita S. Angeli et Kalendariis Carmeliticis. Hæc nulla vidimus, nec publica Ordinis auctoritate collecta putamus, sed privata quorumdam devotione: nam in typo excusis nihil tale: sed nec in Mechliniensi excuso quidem, licet pluribus manu adjunctis successive aucto: Vita vero illa cujus auctoritatis sit, judicet Lector ex Annotatis ad eam in Appendice tomi 2 ad diem* v Maji.

S. Victor Martyr, hoc die inter Patronos a Volaterranis colitur, *et refertur a Ferrario in Catalogo generali. Verum quia arbitrantur esse* S. Victorem Mediolani coronatum, *hanc controversiam attigimus ad hujus Natalem* viii Maji.

S. Desideratus, Episcopus Bituricensis, *proponitur a Ferrario, citatis Tabulis Ecclesiæ Bituricensis. Verum in ea colitur, quando et nos ejus Acta illustramus* viii Maji.

S. Meiro, inclusus Veronæ, *indicatur in MS. Usuardo, in Alsatia olim aucto. Est hic* Meiro Presbyter, *a nobis relatus* viii Maji.

S. Mucius Presbyter, Martyr Constantinopoli, *memoratur ab Usuardo et aliis cum Martyrol. Rom. Coronatus is est et relatus a Græcis die, quo Acta damus* xi Maji.

S. Gangulfus, Martyr Lingonensis, *memoratur in MS. Trevirensi, Martyrologio Coloniæ et Lubecæ sub annum* 1490 *excuso, item apud Grevenum, Molanum, Canisium. Vitam dedimus* xi Maji.

S. Gualterius, Confessor in Aquitania, *indicatur in Supplemento Saussayi. Videtur esse* S. Gualterius Stirpensis: *cujus Vitam dedimus* xi Maji.

Immaculatæ Dominæ Deiparæ nostræ memoria, in ecclesia Diaconissarum, *indicatur in MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ.* Construxit illam Cyriacus, Patriarcha tempore Mauritii Imperatoris. Ita vero denominata est, quod Patriarcha adhuc Diaconus ibi habitaret, et Soror ejus ibidem esset Diaconissa. *Ita Georgius Codinus de Originibus CPP. pag.* 53.

Theodora Virgo *indicatur ab Arturo du Monstier in Gynecæo Sacro, et a Ferrario in Catalogo Generali in Notis, citantibus Maurolycum, in cujus duplici editione non habetur.*

S. Theodorus Episcopus, *quem Misenatem plerique, alii Puteolanum fuisse volunt, ut hoc die depositus, laudatur in titulo lapideo, juxta forum Puteolis posito, ab indoctis hominibus (ut censet Capaccius apud Ughellum in Episcopis Puteolanis) et jam fere exeso. Ejus tituli verba hæc sunt:* Hic requiescit S. Theodorus Episcopus, qui depositus est iii Idus Majas Cons. Theodosi XV et Valentiani III. *Esset hic annus Christi* ccccxxxv. *Quod ad ulteriorem disquisitionem satis est lectori proposuisse.*

S. P. N. Harachas monachus *indicatur in Kalendario Coptico sive Ægyptiaco per Seldenum edito: de quo alibi nihil legimus.*

S. Josiphaci memoria *est in MS. Martyrol. Arabo-Ægyptiaco Gratiæ Simonii. De quo alibi similiter nihil.*

S. Amatus, Abbas et Martyr in monasterio Habensi, *refertur a Bucelino, citante Andream Bambergensem, addens* ulterius indagare non licuisse.

Dubliterius Fiond seu Candidus *refertur in MS. Tamlachtensi. Fuit* Dubhlitirius Abbas de Cluain-Ednech, in diœcesi Lethglinensi et regione Lagisiæ, mortuus anno 927. *Sed num de hoc agatur non constat. Alius die* 15 *Maji occurrit.*

Sancti Presbyteri memoria, in monasterio Aphaxeos, *celebratur in MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ: sed nomine non indicato difficile est in majorem ejus notitiam devenire: neque ipsum monasterii nomen alibi legimus, unde de situ et fundatione aliquid disceremus.*

Mochonna *indicatur in MS. Tamlachtensi, de quo dubitando inquirit Colganus ad* viii *Martii, ubi de* Mochonna *seu* Dagonna *agit.*

Tobias, Rofensis Ecclesiæ in Anglia Episcopus, *indicatur in MS. Florario. Laudatur a Beda lib.* 5 *Hist. Eccl. cap.* 9 *ut* vir Latina, Græca, et Saxonica lingua atque eruditione multiplici instructus. *Verum de veneratione ejus Ecclesiastica nihil alibi legimus.*

Fastidius, Episcopus in Scotia, *ut* Sanctus *insertus est Menologio Scotico Camerarii.*

Hermingardis, nonnullis Theodora, filia Desiderii Regis Longobardorum, a Carolo Magno, cui nupta erat, repudiata, dein Sanctimonialis et Abbatissa in monasterio S. Juliæ Brixinensi, *refertur in Menologio Benedictino Bucelini: at solum tribuit ei titulum Venerabilis De repudio isto seu verius matrimonii non consummati dissolutione, egimus ad Vitam S. Hildegardis Reginæ* 30 *Aprilis; et censuimus illam Desiderii Regis filiam proprio nomine vocatum* Desideratam, *ex Vita S. Adelardi Abbatis Corbeiensis, qui repudium istud improbans, ex aula cognati Regis fugiens factus est monachus: si de monastica ejus professione constaret, minus difficultatis haberent secundæ Caroli nuptiæ.*

Bernarius Episcopus, quondam B. Mathildis amitæ Ottonis tertii Sacellanus et familiaris, vir singularis pœnitentiæ, *memoratur a Gelenio citante Dithmarum Merseburgensem lib.* 7. *Sed signo adjuncto indicat non habere cultum, licet eum* Beati *titulo honoret.*

Abbenus, Eremita Hibernus in Comitatu Bercheriensi, *cum titulo* Sancti *indicatur in secunda editione Martyrologii Anglicani, citato Cambdeno: qui ut fabulam respuit, quod* Abbendoniam *urbem dicti Comitatus appellatam quidam velint ab* Abbeno Hibernico Eremita: *et ex vetusto libro Abbendonensi ostendit prius dictam* Sheovesham, *sed* ab Abbatia constructa vocatam Abbendun, et Abbington, id est Abbatiæ oppidum. *Interim Fitzimon in Catalogo Sanctorum Hiberniæ Alphabetico retulit ex Cambdeno dictum* Abbenum Eremitam, *cui hunc diem adjecit Wilsonus: quod nemo antiquitatum amator admittet.*

Merwina, Virgo Abbatissa, *cum titulo* Sanctæ *memoratur a Wilsono in utraque editione Martyrologii Anglicani; et hoc citato a Ferrario et Arturo. Allegantur verba Westmonasteriensis ad annum* 967, *ubi dicitur* Rex Edgarus in monasterio Rammesigo sanctimoniales congregasse, Sanctamque Merwinam in eo Abbatissam ordinasse. *Agit dicto anno de Edgaro Alfordus, sed absque mentione* Merwinæ, *cujus etiam non meminit in Indice Sanctorum Angliæ. Omittitur etiam ab Eduardo Maihew, et Hieronymo Portero.*

Herveus sive Hermeus Toleti circa an. 1342. Thomas Illyricus Burdegalæ sec. 16. Boixius, Barcinone circa an. 1526. Helena a Latere, Tertiaria in Lusitania, sec. 16. Maria ab Incarnatione, in ditione Cordubæ sec. 16.	Ordinis Minorum *cum titulo* Beati *referuntur ab Arturo in Martyrologio Francisc. et* Helena *et*

Maria *in illius Gynecæo. De* Herveo *Consultus domus nostræ Toletanæ Præpositus R. P. Jospho de la Torre, diligenti apud Franciscanos facta inquisitione, respondit nihil ibi eos scire de corpore aut cultu. Multo igitur majori jure recenseri hoc loco potuisset et Martyrologio isti ac Gynecæo sacro inseri.*

Pasithea de Crogis, Virgo Cappucinarum Senensium parens, *cujus insigne elogium ad hunc diem exhibent Fasti Senenses : nam et* corpus ejus anno 1657 recluso sarcophago adhuc plane integrum est inventum, *ut ibi in Notis additur; omniaque constare dicuntur* ex Actis rite firmatis in Archiepiscopatus Senarum archivio, et ex Vita Parisiis edita Gallico idiomate. *Necdum illa quidem ad hoc opus spectat : Acta tamen illa ab aliquo ejus memoriæ devoto optavi aliquando in ordinem redigi, nobisque mitti, ut si forte eam aliquando Beatorum Catalogo inseri contingeret, ad manum sint in operis hujus Supplemento laboraturis; aut forte etiam eorum Vitas, qui singulari cum opinione sanctitatis obierunt, singulari opere collecturis.*

Thomas, monachus Dunensis, in Anglia sub Henrico VIII occisus, *memoratur post alios in Menologio Bucelini cum titulo* Beati.

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 59 ** S. Gemma Virgo *colitur hodie in Castro Goriani prope Sulmonum, uti scimus ex Vita inde missa : sed serius quam ut integrum nobis esset, eam huc transferre die, qua illa Catalogis suis ejus nomen inscripsit Ferrarius* XII Maji.

S. Pontii Martyris translatio, Aqua-vivam in partibus Italiæ, *refertur in Notationibus Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum. At quis hic* S. Pontius *fuerit non indicatur. Ejus meminimus ad Acta* S. Pontii Romani, *Cimellæ coronati,* XIV Maji.

S. Bonosius, Episcopus Salernitanus, *refertur a Ferrario in utroque Catalogo. Nos cum Ecclesia Salernitana* XIV Maji,

S. Carthacus, Episcopus in Hibernia, *memoratur a Greveno, Canisio, Ferrario et Fitzsimon uti indicatur ad ejus Acta duplicia, quæ damus* XIV Maji.

S. Hilarus, Abbas Galeatensis in Italia, *memoratur a Greveno, Maurolyco, Galesinio et aliis. Acta illius damus,* XV Maji.

Thomas Cantipratanus *refertur in Anno sancto Ordinis Prædicatorum et inter Pios a Saussayo, ab aliis die quo mortuus est* XV Maji.

Olybrius, ex Patricio Veneto monachus sub S. Hilaro Abbate Galeatensi, *cum titulo* Sancti *refertur a Wione, Dorganio, Menardo. Omnia habentur in Actis* S. Hilari XV Maji.

S. Dympna Virgo et S. Gerebernus Presbyter, Martyres Ghelæ in Brabantia, *indicantur a Saussayo : ab aliis* XV Maji.

Bonifacius Papa IV *indicatur in Martyrologio Witfordi, Anglice Londini excuso. Forte occasione* dedicationis Ecclesiæ S. Mariæ ad Martyres, *quæ hoc die a S. Bonifacio facta refertur in pluribus Martyrologiis, quæ omnia memorantur ad Natalem S. Bonifacii* XXV Maji.

S. Othonis, Episcopi Bambergensis, ordinatio *inscripta est MS. Kalendario Benedictino, at Natalis celebratur* II Julii.

Seræanus, Apostolus Pomonæ Orcadum maximæ, *indicatur in Menologio Scotico Dempsteri, quem Joannes Leslæus lib. 4 de Rebus gestis Scotorum pag. 137, a S. Palladio ad Orcades missum dicit : proinde cum in vetustioribus Martyrologiis necdum inscriptum invenerimus, differimus eum, ut simul cum S. Palladio de eo agatur ad* VI Julii.

S. Liborii, Episcopi Cenomanensis, Translatio *memoratur ad Vitam, a Bollando nostro seorsim editam et dandam* XXIII Julii.

S. Jacobi Apostoli translatio brachii Leodium, ad monasterium S. Jacobi anno 1056 facta, *uti diximus 3 Januarii in Relatione capitis ad monasterium S. Vedasti num. 3. Plenius de eadem agendum erit ad Vitam S. Jacobi* XXV Julii.

S. Bernardi, a Deipara Virgine lactati, *memoria celebratur in Kalendario Cisterciensi Divione excuso : colitur ipse* XX Augusti.

S. Paulini, Episcopi Trevirensis, translatio *indicatur in MS. Florario, Martyrologio Coloniæ et Lubecæ anno* 1490 *excuso, item apud Grevenum et Canisium. Dies natalis est* XXXI Augusti.

SS. Proti et Hyacynthi translatio tertia, *facta anno* 1317 *in Martyrologio Novocomensi et Galesinio notatur ex usu antiquo, quæ postea propter Dedicationem ecclesiæ Cathedralis hoc die factam, ut seorsim ab ea commemoraretur Officio semiduplici, translata est in diem sequentem : agemus de ipsa, quando præcipue hi Sancti coluntur,* XI Septembris.

SS. Innocentii et Vitalis Martyrum, ex legione Thebæorum, translatio Siburgi *indicatur in Auctario Greveni et a Canisio : poterit de iis cum reliquis Thebæis agi* XXII Septembris.

S. Grati, Episcopi Cabilonensis, Translatio *indicatur in Usuardo aucto pro Prioratu Candiacensi. Agitur de ea in Vita danda* VIII Octobris.

S. Joannis, Prioris Canonicorum Regularium in Anglia, translatio anno MCCCXC *indicatur in MS. Florario. Natalis celebratur* X Octobris.

SS. Tharacus, Probus, Andronicus, Martyres in Palæstina, *memorantur in quatuor apographis Martyrologii Hieronymiani et apud Florum : item in MSS. Richenoviensi et Rhinoviensi : et dicuntur passi* in Oriente, *sed loco non indicato. Hi in Martyrologio Romano et aliis, quando hæc erunt illustranda, dicuntur passi Tarsi in Cilicia* XI Octobris.

S. Martini Presbyteri depositio, in territorio Sanctonico, *indicatur in MS. Reginæ Sueciæ, per Holstenium laudato. Refertur etiam* VIII *Maji, sed dies ejus natalis est* XXIV Octobris.

S. Maria ancilla, post varia tormenta martyrium passa *refertur a Rabano : In Martyrologio Romano et aliis die* I Novembris.

Commemoratio omnium Abbatum et monachorum monasterii S. Æmiliani in Hispania, sanctitatis et miraculorum gloria illustrium, *proponitur a Bucelino allegante Sandovallium. Hic ipsos quidem laudat, sed nullum iis publice venerandis diem decretum indicat : quare laus ea melius differetur in diem, quo de S. Æmiliano agemus* XII Novembris.

S. Balsamia, nutrix S. Remigii, quæ ædem sacram collegio Canonicorum insignem Remis habet, *refertur a Saussayo et Arturo du Monstier. Verum in Breviario Remensi colitur* XVI Novembris.

S. Catharinæ, Virginis et Martyris, inventio corporis in monte Sina *indicatur in MS. Florario, et a Galesinio, Canisio, Ferrario, Arturo. Dies natalis est* XXV Novembris.

SS. Marcellius et Exuperantius Martyres *recoluntur in MS. Florario. Sunt hi* Diaconi, Spoleti passi, *et cum S. Sabino Episcopo celebrantur in Martyrologio Romano* XXX Decembris.

DE

DE SS. GLYCERIA VIRGINE ET LAODICIO CUSTODE CARCERIS,

G. H.

MARTYRIBUS HERACLEÆ IN THRACIA.

Circa annum CLXXVII

Cultus etiam in Oriente.

Illustrissima est memoria sanctissimæ matronæ Glyceriæ *potissimum in Patriarchatu Constantinopolitano et apud Orientales ad hunc* XIII *Maji : quo die in Typico, secundum consuetudinem Ecclesiasticam apud Hierosolymitanos sacræ Lauræ sanctissimi Sabbæ et aliorum monasteriorum, indicitur solennis veneratio* S. Glyceriæ Martyris. *Sic etiam* certamen S. Glyceriæ Martyris *celebratur hodie in Martyrologio Arabico-Ægyptiaco perantiquo, quod Gratia Simonius Maronita ex lingua Arabica nobis in Latinum transtulit. Sed Græcorum Ecclesia, clariore notitia Actorum martyrii imbuta, ipsam in Menologio Basilii Imperatoris seculo* X *exarato, primo loco honorat isto elogio :*

Elogium ex Menologio Basilii Imp.

Glyceria Christi Martyr fuit temporibus Antonini
B Imperatoris; et Sabini, Trajanopoli in Thracia Præsidis : qui cum quadam vice idolis sacrificaret, ipsa, venerando Crucis signo in fronte munita, ad eum accedens, Christianam sese esse ac famulam Christi libere est professa. Tunc jubente Præside, ut etiam ipsa sacrificaret, idolorum templum ingressa, et precibus ad Christum fusis, simulacrum Jovis dejecit et contrivit. Quapropter capillis suspensa, ferreis virgis verberata, deinde in carcerem conjecta, cibatur ab Angelo ; ac tum e carcere educta, in ardentem fornacem projicitur : sed extincto per rorem divinum igne, incolumis evadit. Postea detracta capitis pelle, denuo in carcerem detruditur : ubi ab Angelo sanata, custodem carceris ad Christi fidem convertit : qui illico capite truncatur. At sancta Christi Martyr feris objecta occubuit, et corpus ejus Heracleæ in Thracia fuit depositum. *Hæc ibi : quæ fere eadem leguntur in pervetusto MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ, nunc pertinente ad collegium Claromontanum Societatis Jesu Parisiis. Aliud aliquanto exactius elogium continetur in Menæis Græcorum et Novo Anthologio, quod est hujusmodi.*

et Menæis

2 Erat hæc [Glyceria] temporibus Antonini Imperatoris et Sabini Præsidis Trajanopoli : cumque in ea Præses diis sacrificaret, ipsa habens in fronte
C sua depictam sanctam Crucem, accessit Præsidem ; et se Christianam professa, famulamque Christi testata est. Quam ubi Præses hortatus est, ut diis sacrificaret ; ingressa fanum, precibus ad Deum fusis, Jovis simulacrum in terram dejecit et comminuit. Pagani ergo istic præsentes, lapidibus eam impetentes, numquam potuerunt tangere. Tum a crinibus suspensa dire cæditur, ac dein in carcerem dejicitur, ibique multis diebus jubetur absque omni cibo relinqui. Sed pasta ab Angelo nihil inde detrimenti accepit : omnesque in stuporem dati sunt et Præses et consilium ejus, cum in carcere viderent et mensam appositam, et panes, et lac et aquam : atque interim nullus omnino aditus per vigilantissimos custodes et claustra ulli mortalium pateret. Conjecta inde in rogum est, sed rore e cœlo misso ignis extinctus est, et ipsa illæsa ex fornace prodivit. Deinde detracta e capite usque ad frontem pelle, et vinctis manibus et pedibus reducitur in carcerem substratis lapidibus. Sed ab Angelo vinculis soluta est, et capitis sanitate donata, Præfectum carceris admiratione perculit : qui confestim Christum confessus, capite plexus est. Sancta autem Martyr ducta ad Præsidem, feris objicitur, ex quibus una Martyrem sic attigit, ut nullius plagæ vel livoris vestigium præter unicum morsum in corpore deprehenderetur : ex quo spiritum Deo reddidit. Depositæ sunt ejus Reliquiæ Heracleæ in Thracia. *Hæc ibi : quæ arguunt Acta martyrii jam olim fuisse conscripta.*

Acta Græca Romæ reperta,

3 *Nos ea Romæ reperimus inter libros Comitis Palatini, in Bibliothecam Vaticanam transmissos, in MS. codice numero* 27 *signato, ubi a pagina* 19 *continentur, sub hoc titulo.* Certamen sanctæ et pulchrevictricis Martyris Christi Glyceriæ. *Ea Græce etiam infra damus, et hic Latine, collata cum translatione Gulielmi Sirleti, qui eadem reperit Græce in monasterio Cryptæ-Ferratæ, Ordinis S. Basilii, Roma* XII M. P. *distante.*

eadem et Latina lingua dantur :

E *Sed quod ea Acta adscribat Simeoni Metaphrastæ, non admittimus, cum stylus concisus sit, et ab ejus periodico scribendi genere alienissimus : quod agnoscens Leo Allatius, in genuinis ejus scriptis dignoscendis versatissimus, inter illa numerat quæ sub nomine Metaphrastæ, sed errore communi, referuntur a Lipomano tomo* 7 *de Vitis Sanctorum Patrum, et a Surio : ubi sub finem indicatur obitus* ad diem decimum Maji, *ex illa Sirleti versione : cum dies* XIII *accurate indicetur in MS. Comitis Palatini, et hunc confirment omnia Menologia, Synaxaria, et Menæa Græca, ipsumque quod Sirletus ex illis contraxit Menologium. Hoc citato isto leguntur in hodierno Martyrologio Romano :* Heracleæ S. Glyceriæ Martyris Romanæ, quæ sub Antonino Imperatore et Sabino Præside passa est, *nulla facta* Laodicii *mentione, licet in dicto Menologio esset facta. Hujus singularis notitia habetur ad hunc* XIII *Maji in MSS. Menæis, Divione a nobis in collegio Societatis repertis, addito disticho, quo ejus in præsentia populi confessio fidei Christianæ, et martyrium gladio consummatum sic laudatur.*

Memoria in Martyrolog. Romano.

Græci addunt Laodicium,

Λαοδίκιος ἐν μέσῳ λαῶν, Λόγε,
Θεὸν καλῶν σε πρὸς δίκην ἤχθη ξίφους.

Sola autem Glyceria laudatur in Ephemeride metrica hoc die

Τῇ δεκάτῃ τριτάτῃ τίς δάμασε Γλυκαιρίνην;
Quis decima tertia, Glycæria, te superavit?

Solam etiam hoc die ponit figuratam Moschorum Kalendarium : Possevinus Cilariam *corrupto nomine scriptam reperit.* F

4 S Glyceriæ *meminerunt etiam Genebrardus in suo Kalendario Græcorum, Molanus in Auctario Usuardi, Arturus in Gynæceo sacro, Laherius in Menologio Virginum, et Gallonius in Historia Sanctarum Virginum Romanarum Italice edita, ubi late Vitam ejus deducit, et Annotatione secunda multa solicite examinat, num Virgo habenda sit, cum de illo statu nihil dicatur in Actis martyrii, quorum interpres omnino duodecies inculcat nomen* feminæ *aut* mulieris : *sed quæ hic in Græco deberet responderi vox* γυνὴ, *ne semel quidem est in MS. Palatino. Græci autem in Menæis hujus diei Canonem de S. Glyceria sic incipiunt :* Διὰ πόνον ἀθλήσεως τῷ δεσπότῃ νενύμφευσε παρθενίας κάλλεσι διαλάμπουσα. Propter certaminis laborem Domino desponsata est virginitatis pulchritudine effulgens. *Favent etiam huic titulo Acta, dum nobilitatem Sanctæ ex parte patris matrisque exaggerant semel iterumque, nulla uspiam facta mentione mariti. Quidni igitur etiam ob virginitatem a S. Euphemia, Virgine et Martyre, Soror* appellata fuerit *(uti infra in Appendice ad Vitam referetur) cum corpus ejus ad insulam Lemnum*

et titulum virginitatis.

Lemni cultus et Reliquiæ.

Ex MS. Gr.

A *Lemnum in Archipelago Septemtrionali esset appulsum, ubi etiam celebris cultus erat* S. Glyceriæ, *ob aliquas hujus ibidem asservatas Reliquias? Dedimus die* III *Aprilis Vitam S. Nicetæ Hegumeni Mediciensis in Bithynia, qui a Leone Armeno Imperatore iconomacho ob fidem afflictus, fuit* Constantinopoli relegatus ad unam parvularum insularum, quæ sunt in sinu, S. Glyceriæ dictam, *ut in illius Vita a Theosterícto discipulo scripta legitur num.* 44. *Hanc insulam tunc conjectavimus esse aliquam circa Proconnesum, haud longe ab Heraclea ad oram Propontidis, in qua urbe fuit* S. Glyceriæ *templum, in eoque Corpus ejus sacrum peregrinorum concursu frequentatum propter unguentum quod ex ejus monumento defluebat, uti infra in Appendice refertur ex Nicephoro Callisto et Theophylacto Simocatta : qui libro* 6 *Historiæ Mauricianæ cap.* 1 *narrat, quomodo Mauricius Imperator Perinthum sive Heracleam navigare contendens, ob turbulentam tempestatem appulerit* Daonium, indeque in equo Imperiali Heracleam ivit, Glyceriæque Martyris templum ingressus, et quam maxime illud veneratus, pecuniam insuper, ad partes ejus, illato per Avares incendio vastatas atque prolapsas, iterum excitandas exornandasque, erogavit.

et in insula vicina,

templum Heracleæ

a Mauricio Imp. restauratum.

B

Vide Acta Græca pag. x

ACTA MARTYRII

Ex MS. Græco Latine reddita.

CAPUT I.

Genus. Fides Christi annuntiata. Tormenta Trajanopoli illata.

Anno primo Imperatoris *a* Antonini, Præside Græciæ Sabino, multa erat consensio Christianorum, qui habitabant in urbe *b* Trajanopoli. Per singulos autem dies in unum locum conveniebant, et multo labore ac studio a Deo pacem petebant : pauci enim erant Deum metuentes. Antoninus vero Imperator, cum Græcorum superstitionem sequeretur, omnibus idolis sacrificabat, iis videlicet, qui falso nomine dii appellabantur : sed multo diligentius ac frequentius Jovi sacra faciebat, et in ejus superstitionis errore assidue versari videbatur. Quodam autem die in templo ipsius Jovis cum execrandis illis sacerdotibus consultavit, et in omnes urbes, regiones ac provincias misit, ut universi homines accederent, et diis C sacrificarent, Jovi præsertim. Hac autem consultatione facta, terribile præconium evulgavit per universam terram sic præcipiens, Omnes qui noluerint diis sacrificare, jubeo crudeliter interfici. Cum autem edictum illud tam iniquum ubique divulgaretur, in *c* Europam quoque perlatum est. Quod cum Præses accepisset, primum sacrificium in templo apud *d* Maximianopolim offerebat, Imperatoris legem ostendens, neminem vero adhuc cogens. Postero autem die mane Trajanopolim profectus, similiter et iis, qui illic erant, legem ostendit, et hoc edictum proposuit. Sabinus fortissimus Præses et valde illustris, omnibus populis et regionibus illustribus salutem. Una mente ac sententia omnes convenientes, intra tres dies nosipsos purgemus, et in Jovis templum ingrediamur; atque Imperatoris natalem diem agentes, magno deo Jovi sacrificium offeramus. Qui vero non obtemperaverit, neque lampadem tenens sacrificium obtulerit, gravibus suppliciis cruciatus moriatur.

Antonini, superstitioni addicti

crudele edictum promulgatur

Trajanopoli a Sabino Præside :

2 Tunc omnes in urbe illa Christiani homines Deum precabantur, pacem petentes. Glyceria vero quædam Romana, filia *e* Macarii ter Consulis, cum esset in urbe illa, et singulis diebus atque horis in eam parvam domum ingrederetur, in quam homines Christiani congregabantur, seipsam Deo et Christo D ejus purgabat, omnibus ita dicens : Fratres, sorores, filii, patres, et quæcumque matris loco mihi estis, videte et vobis cavete, ac diligenter animadvertite, qualis est Imperator ille, cujus characterem habemus, et quali forma in fronte signati sumus, qualis denique monetæ inscriptionem accepimus. Hæc igitur cum sciamus, demus operam, ut quam diligentissime Domini nostri præcepta servantes, apud illum ipsum æternum Regem salutem consequamur : characterem etiam, quem accepimus, ab omni labe vacuum ac purum custodientes. Id cum femina illa dixisset : Optamus, inquiunt omnes, horum omnium, quæ dixisti, compotes fieri. Tum illa : Vestræ igitur preces Deo ipsi offerantur.

S. Glyceria Christianos animat :

3 Postea vero quam tres dies præterierunt, cives omnes cum lampadibus insanientes concurrebant. Venit autem et Glyceria, quæ Crucis Christi signum in fronte inscriptum habebat, quo animam illuminare posset. Ad Præsidem igitur cucurrit : cumque ante illum stetisset, sic est locuta : Clarissime Præses, en sacrificiorum, quæ Deo ipsi offerenda sunt, ipsa initium faciam. Prima enim sum, et eo patre nata, qui fuit tertio Romanus Consul. Et ubinam, inquit Præses, lampas tua est, qua te id facturam significes? E Cui Glyceria : In fronte scriptam habeo lampadem meam, quæ cum extingui non possit, sincera nostra, quæ Deo ipsi offerimus, sacrificia illuminat, et æterno Regi offert. Tum Præses id non intelligens dixit : Accede igitur et sacrifica. Minime, inquit Glyceria, æterno Regi et Deo lampadibus fumum emittentibus opus est : sed jube ipsas extingui, ut sacrificium meum non labefactetur. Jussit igitur Præses, et extinctæ sunt lampades. Quibus extinctis, S. Glyceria, pectus temperantia et fortitudine præcinctum habens, oculos ad cœlum intendit, et, manu ad populum extensa, Videtisne, inquit, illustrem hanc lampadem in fronte mea inscriptam? Cumque hæc diceret, Crucem Christi ostendit, ac dixit : Deus omnipotens, qui per Christi tui Crucem a servis tuis gloriose collaudaris, qui sanctis illis tribus pueris te ostendisti eosque ab ignis fornace liberasti, qui leonum ora clausisti et servum tuum Danielem victorem effecisti, qui Belo everso et dracone interfecto dæmonum imaginem confregisti, Jesu Christe, purissimus Dei Agnus, veni, quæso, et mihi humili opitulare, et dæmonem hunc, arte humana erectum, comminue, novaque et inania F istorum sacrificia disperge ac dissipa. Repente autem magnum quoddam tonitru auditum fuit, et Jupiter ipse corruit atque comminutus est : erat enim lapideus.

Præsidem alloquitur :

precibus statuam Jovis comminuit.

4 Hæc cum vidisset Præses, furore percitus una cum iis sacerdotibus, qui cum illo erant, jussit Glyceriam lapidibus in eam jactis interfici. Itaque nefariorum hominum multitudo descendit, et lapides in Glyceriam conjecit. Lapides vero ipsi, tamquam in locum quemdam repositi, eam circumdabant quidem, sed non tangebant. Cum vero Dei beneficium hoc esse illi non intelligerent, pharmaceutriam *f* eam esse dicebant, ob idque lapidibus non percuti. Tum Glyceria, Recte, inquit, dicitis me pharmaceutriam esse : Christi enim pharmaca, per me vim suam operantia, vestrum errorem redarguunt, ejusque auxilium injurias vestras dispergit. His auditis, Præses dixit : Ad crastinum usque diem in carcere custodiatur, ne forte veneficiis suis utens effugiat, et a Deo suo se adjutam fuisse dicat, et ita multos decipiat. Tum Glyceria : Stulte, inquit, excæcate atque impurissime homo, non animadvertis me præceptis Dei ligatam esse, et ejus legi affixam, e quibus solvi non possum? Ipsius enim vinculum est indissolubile, quo superborum vincula dissolvuntur, et eorum

Lapidatur, sed non tangitur,

carceri inclusa

A eorum qui Deo ipsi resistunt consilia dissipantur. Hæc cum dixisset, in carcerem abiit. Ad eam Philocrates Presbyter accessit : Illi autem dixit Glyceria : Signa me Christi signo, et pretioso veritatis Chrismate me ipsam exorna, et Deo illi atque Imperatori, cui tu militas, et cujus arma ipse geris, me commenda, ut eo signo munita, pravissimi dæmonis malitiam superem. Ad hæc Philocrates Presbyter : Signum, inquit, Christi vota tua expleat, et pretiosum Christi unguentum faciat, ut, quod cupis, id assequaris. Hæc cum dixisset, pacem ei precatus, discessit.

a Philocrate Presbytero confortatur :

5 Eo autem die, qui consecutus est, Præses ipse mane ad domum regiam venit, ut Glyceriam ad se duci faceret, eamque interrogaret, an diis sacrificare vellet : quod si facere noluisset, pluribus tormentis afficiendam, ac morte denique condemnandam esse censuit. Ducta igitur fuit, et ante Præsidem stetit hilari vultu. Cui Præses : Dic, inquit, Glyceria : Num adhuc persuasum non habes, ut magno deo Jovi sacrifices, cui et Imperator ipse sacrificat? Quomodo, inquit Glyceria, illi sacrificem, qui fractus est, et in multas partes comminutus? Quique sibi B ipse opem ferre non potuit, huic me vis sacrificium offerre? Habeo notitiam illius magni Dei, qui sedet in cœlis, quique mihi opem tulit, et nefariam vestram potentiam dissolvit : illi me sacrificia offerre decet, illi me gratam esse convenit. Cum hæc audisset Præses : Sacrifica, inquit, antequam te cruciem. Tum Glyceria : At cruciabit me Deus meus, si te audiam. Ecquidnam, inquit Præses, mori cupis? Respondit Glyceria : Ego studeo et propero corporis mei labore animæ vulneribus mederi.

iterum Præsidi respondet,

6 Tunc Præses jussit Glyceriam crinibus suspensam ac dilaniatam interfici. Illa vero suspensa dicebat : Gloria tibi sit, Deus omnipotens, qui stolido huic Præsidi ostendisti, non alia illi esse tormenta, nisi crines illos a tua benignitate mihi datos, quibus caput meum circumdatur. Iis, inquam, crinibus, per quos Præses me cruciat, ipse redarguitur : illi enim pro corporis tegumento et gloria tua mihi a te adjutore meo dati sunt, et illi ipsi nunc adversus bonarum rerum inimicum Præsidem hunc adjumento mihi sunt. Hæc cum illa dixisset, jussit Præses eam laniari. Quæ dum laniaretur : Nefarie, inquit, et omni malitia referte minister diaboli, nihil sunt ista tua tormenta, quæ ipsa non sentio : habeo enim omnium Dominum Deum, qui per Jesum Christum me C servavit, qui et nunc mihi opitulatur. Para igitur majora aliqua tormenta : hæc enim nulla sunt. Talia dicebat Glyceria, et carnificum manus ipsam laniando defatigatæ jam erant.

crinibus suspensa laniatur,

sed non sentit tormenta :

7 Præses vero cum se ab illa superatum videret, eam deponi jussit, et ejus faciem contundi. Tum Glyceria : Lux mea, inquit, Deus, et firmamentum meum Christus est, qui sua bonitate ancillæ suæ cogitationes confirmat. Te precor, Domine, ut vultum meum illumines, et ad verbera excipienda paratiorem me reddas. Tu, Domine, in patientia tua me corrobora : tu enim es Deus, qui per Dominum nostrum Jesum Christum sancti Spiritus tui thesauros iis conferre soles, qui nominis tui confessionem oratione firma ac stabili profitentur. Qui omnibus tuis viris sanctis opem tulisti, per quos et ipsa tui notitiam accepi, eamque amplexa sum, exaudi nunc ancillam tuam : quoniam nominis tui causa studeo e laqueis diaboli et ab ore serpentis liberari. Hæc cum diceret, a carnificibus verberabatur. Angelus autem Domini Dei repente illic adstitit, et carnifices illos ita prostravit, ut mortui viderentur. Tum Præses : Dic, inquit, Glyceria : Quare Imperatori non obtemperas? At illa : Cuinam Imperatori vis me obtemperare? Dico, inquit Præses, ut illi obedias, qui rerum habet imperium, et D legem hanc servandam jussit. Respondit Glyceria : Ego omnium rerum Imperatori Deo et ejus legi obedio, eamque servo. Tum Præses : Obtempera, inquit, et diis sacrifica. Illi autem Glyceria : Nolo sacrificium offerre, quod jubes, cum inane illud sit : sed sacrificium offeram Deo meo, quod ipse in Spiritu sancto requirit, quodque pater Abraham sacrificavit, cum Isaac filium suum obtulit, et vero Deo gratus fuit, a quo beneficium accepit, ut esset pater multarum gentium. Fac, inquit Præses, quod dico, et sacrifica; ne muliebriter decepta, gravi ac turpi morte pereas. At illa dixit : Christus nostri certaminis præfectus, in spirituali stadio non solum viros certantes, sed etiam mulieres ipsas contra diabolum patrem tuum præliantes splendide coronat. Commune enim veritatis stadium iis, qui in eo currunt, propositum est.

alapis cæsa

ob Angelo protegitur,

EX MS. GR

8 Jussit autem Præses ipsam in carcerem duci, neque cibos ab aliquo ad eam ferri. Abiit igitur illa valde læta, et divinam gloriam celebrans, in carcerem ingressa est. Custos autem ipse multo timore illam in carcere custodiebat, quæ Deum ita laudabat : Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum, E qui cognitus es a sanctis viris præcepta tua observantibus : qui te sancto Petro Roma discedenti ostendisti, et adversarium tuum Simonem magum per eumdem redarguisti; qui magno David adjumento fuisti, et Goliath adversarium ipsius sub ejus pedibus conculcasti. Tu venerandus et purissimus Deus, exaudi me, et esto simul cum ancilla tua, eamque eripe a pravissimo Præside. Cum tres dies præteriissent, dixit Præses Tribuno : Accipiens hunc annullum, vade, obsigna carcerem, in quo maga illa servatur. Tribunus igitur abiit, et in carcerem ingressus, Glyceriam ipsam invenit diligenter custoditam, et Deum laudantem. Sigillo igitur claustris impresso, jussit et exteriora carceris loca custodiri. Cum autem illa intus esset, et Deum laudaret, Angeli cibum ei afferebant. Præses vero cum post aliquot dies in urbem Heracleam *g* profecturus esset, g ad carcerem accessit videre eam, ut post se duci juberet. Videns autem appositum sigillum existimavit eam jam esse mortuam : multi enim transierant dies. Aperiens vero, eam vinculis solutam vidit, et lancem ipsi appositam, in qua erant panis, atque lac, et aqua in cratere. Itaque stupore affectus illam eduxit, non intelligens, Deum esse, qui eam nu- F triebat. Illa vero sic Deum precabatur : Domine Deus, qui veritatis cognitionem nos doces : qui populum tuum providentia maxima prosequeris, qui Danieli per Angelum cibos præbuisti, et ad sanctum illum virum Eliam in torrente *h* prandium ac cœnam h misisti, qui errantes convertis, et cæcos illuminas : tu, inquam, Deus recordatus es et mei humilis ancillæ tuæ, et ex illis tuis thesauris, qui diripi non possunt, beneficentiam depromens, me humilem ancillam tuam audivisti.

reducta in carcerem

obsignatum

cibatur ab Angelis.

ANNOTATA.

a *Anno* 161, *Antonino Pio* 7 *Martii mortuo, successit gener ejus* Marcus Aurelius Antoninus Philosophus; *sub quo resumpta persecutio, de qua hic agitur, ex seditione populi anno Imperii* 17, *Christi* 177, *ut constat ex Prœmio libri* 5 *Historiæ Ecclesiasticæ apud Eusebium et Rufinum.*

b Trajanapolis *urbs Thraciæ, et metropolis provinciæ Rhodopes Archiepiscopalis, ad Hebrum fluvium, etiamnum celebris.*

c Europa *proprie est provincia Thraciæ primaria, quod nomen inde ad quartam orbis partem translatum est. Sirletus* Græciam *verterat, cum Thracia non censeatur proprie provincia Græciæ.*

d

EX MS. GR

A d Maximianopolis *urbs Episcopalis Thraciæ, sub Trajanopoli metropoli. Apud Lipomanum et Surium legitur* Maximianopolis, *sed Græce melius*, ἐν Μαξιμιανουπόλει, *ejusque mentio est in Itinerario Antonini et apud Appianum. Dici autem videtur locus eo nomine, quod uno seculo post accepit scilicet a* Maximiano *Imperatore collega Diocletiani.*

e Macarius ter Consul, *scilicet in Thracia, aut etiam Trajanopoli a Romanis constitutus : et forte ex Urbe eo missus, hoc enim ut summum dici potest, etsi in Græco fit* Τρισύπατος Ῥώμης. *nullus enim toto 2 seculo Romæ ter Consul fuit, si Imperatores excipias : et nullus vel semel eodem tempore in fastis* Macarius *seu* Felix *nominatur.*

f *Addit Sirletus hoc est* Veneficam : *et hoc sane sensu voce illa utebatur vulgus : sed cum eadem meliorem quoque sensum habeat, eam a se non repellit Sancta.*

g Heraclea metropolis Thraciæ *appellatur in Vita S. Parthenii Lampsacensis Episcopi 7 Februarii cap.* 3 ; *sed et proprie* metropolis Europæ *Provinciæ in Thracia, sita in Propontide Thraciæ e regione Lampsacis in Hellesponto.*

B h 3 Reg. 3 *dicitur Eliæ*, Abscondere in torrente Carith, qui est contra Jordanem : et ibi de torrente bibes, corvisque præcepi, ut pascant te ibi ; *unde in Græco hic simpliciter* ἐν τῷ χειμάῤῥῳ in torrente, *pro quo Sirletus vertit*, in fluvio Jordane.

CAPUT II.

Varia tormenta Heracleæ illata. Sanctus obitus. Sepultura.

Heracleæ a Christianis honorifice excipitur,

Hæc cum dixisset, abiit in urbem Heracleam, Dei gloriam laudans. Cum vero Præses ipse illic esset, in templo Jovis immolabat. Christiani autem, qui erant in illa urbe, audiverunt de certamine ejus, omnesque una cum venerando Episcopo Dometio ei obviam venerunt, tribus milliaribus longe ab urbe. Tunc Episcopus ipse orationem hanc ad Deum misit: Christe lux, quæ numquam extingueris, sol justitiæ, lux eorum qui sunt in tenebris, et errantium dux, qui Moysem duxisti et Pharaonem in mare præcipitasti, tu, quæso, esto dux et servæ tuæ in confessione nominis tui. Hæc cum dixisset Episcopus, sancta Christi Martyr Glyceria in urbem ingressa est. Postero autem die jussit Præses Sanctam ad se
C duci, et, si diis sacrificare noluisset, igne comburi. Ducta igitur illa est. Cui Præses dixit : Num, Glyceria, certum aliquid deliberasti ? Tum illa : In lege scriptum est : Non tentabis Dominum Deum tuum : et, Sit vester sermo, Est, est : Non, non. Dixi enim tibi, me Deo meo adjunctam esse, et diabolo, cui tu servis, renuntiasse : quomodo igitur Christo adjuncta, possum aliquando ab eo segregari, et pro vita mortem eligere ? Fac igitur quidquid lubet : ego enim parata sum brevia ista et caduca despicere, ut bona cœlestia consequar.

Matth. 4, 7 et 5, 37

signo Crucis se muniens,

10 Tunc Præses eam in fornacem ignis conjici jussit. Accensa igitur fornace, sancta mulier Crucis signo seipsam munivit, ac dixit : Domine Deus omnipotens, benedico tibi, et nominis tui gloriam celebro, quoniam præsentem diem atque hosce hanc mihi ancillæ tuæ in exultationem æternam concessisti. Scripsisti *a* confessionem meam coram Angelis et hominibus : exple animæ meæ desiderium, et iniquo atque impio Præsidi ostende, quod sis adjutor meus. Hæc cum dixisset, et in fornacem conjecta esset, repente ros e cœlo demissus, ignis flammam extinxit, et Sancta in fornace ipsa, velut pura quædam agna, stetit canens verba hæc : Sanctus es Deus, qui divinitate tua ad humilem ancillam tuam Glyceriam de cœlo auxilium misisti, ut omnia tibi et D
voluntati tuæ subjecta te cognoscerent. Hujus flammæ radii, horribilia jussa tua non ferentes, aufugerunt, et nunc iniqui atque improbi Præsidis mentem comburunt. Hæc cum dixisset, exiit e fornace sine læsione aliqua. Tunc Judex : Cujusnam inquit, auxilio confisa, non sacrificas ? Respondit Glyceria : Deo meo et Christo ipsius. Tum Præses : Ne verbis artificiosis amplius utaris, et omnes decipias. Cui Glyceria : Non verbis, inquit, artificiosis, sed operibus bonis ac sermonibus fidem omnibus facio.

a

jactatur in fornacem, qua divinitus extincta,

detrahitur pellis capitis,

11 Tum Præses jussit capitis ejus pellem a vertice usque ad frontem detrahi. Itaque satellites cum manibus ac pedibus vinctam tenerent, fecerunt id quod jussi fuerant. Sancta vero Glyceria, dum pellis ei secaretur, ita Deum orabat : Domine Deus, qui effulgentem lucem emittis, et justitiam facis efflorescere, per hanc pellis meæ detractionem, scelesto Præsidi Sabino illud ostende, quod, quicumque spem suam in te collocarunt, student per maximas quasque ærumnas confessionis coronam a te percipere. Quamobrem gratias tibi ago, quod per hujus meæ carnis pellem detractam, omnia, quæ in me sunt, detexisti, ut lumine tuo illustrata, possim E
dicere ; Revela oculos meos, et considerabo mirabilia Psalm. 118
de lege tua. Hanc suam injuriam non ferens Præses *b*, jussit eam in carcerem duci, ut usque ad crastinum diem manibus et pedibus vincta servaretur, et super acutos lapides prosterneretur, quo super illos agitata, ærumnose ac pessime interiret. Fecerunt ministri quod jussi fuerant, et ita eam disposuerunt. Media vero nocte Angelus Domini venit, et a vinculis Glyceriam dissolvit, et faciem ejus ita curavit, ut talis esset, qualem Deus effecerat.

b
sed in carcere ab Angelo restituitur.

12 Postridie vero mane Præses, cum progressus esset, jussit ad se duci sanctam mulierem Glyceriam. Itaque custos carceris, cum patefactis foribus eam solutam vidisset, neque agnovisset, in desperationem venit, et seipsum interficere voluit. Illa vero, Quiesce, inquit, et tibi parce : ego enim sum illa, quam tu quæris. Tum custos tremens, dixit : Miserere, quæso, mei, ne moriar : credo in Deum illum, qui tibi opem tulit. At illa : Sequere igitur Christum, qui salutem affert. Tum Glyceriam eduxit, et ejus vinculis ipse illigatus eam sequebatur. Id cum Præses vidisset ; Quidnam, inquit, istud es, quod fecisti, Laodici : Ubi est mulier illa, quæ devincta tibi commissa fuit ? Tum Laodicius : En tribunali assistit, quæ proxima nocte divino lumine illustrata, insignem ac splendidam faciei speciem per manum Angeli a Deo missi recepit, et ab eodem vinculis exsoluta fuit : ejus autem vincula, cum Dei miracula perspexerim ipse accepi : credo enim et ejusdem mortis volo fieri particeps. Tum Præses : Feriatur, inquit, iste, et capite privetur. Sine, videamus, an illi Christus opem ferat. Ille vero cum securi feriendus esset, hæc verba protulit : Tu Christianorum Deus, connumera me, quæso, cum serva tua Glyceria. Itaque illa sic Deum oravit : Pater Domini nostri Jesu Christi, qui mortis dolorem dissolvisti, et captivos liberasti ; tu, quæso, libera servum tuum Laodicium, et da, ut in Christi tui confessione perficiatur, et spiritum ejus in pace ad te collige. His auditis, Laodicius addidit, Amen. Cumque hoc dixisset, securi *c* percussus est, et ejus corpus a Christianis sublatum fuit.

Laodicius credit in Christum,

F

c
et capite plectitur.

13 Tum Præses ad Glyceriam : Scis, inquit, Glyceria, te patre natam, qui Romæ ter Consulatum gessit, et matre, quæ nihilo minus quam pater, et ipsa nobilis est. Dic igitur : Quisnam est iste, qui tibi opem affert ? Christus, inquit Glyceria, mundi Salvator, et Deus totius consolationis, qui mihi prandium misit in carcerem, et a vinculis me liberavit, et

A et faciei meæ honestam speciem restituit : is, inquam, est adjutor meus. Hæc cum audisset Præses, jussit ipsam feris objici, et cum eis pugnare. Illa vero ad feras, quasi ad jucundissimas aliquas epulas, accessit. Sedente igitur Præside, ingressa est Glyceria composito incessu et hilari vultu, et stetit in medio stadio, Christum adjutorem suum expectans. Cumque illa sic stetisset, ferarum *d* præfectus repagula sustulit, et leæna ingenti corpore fremens exiit, quæ ad Glyceriam accurrit, et ad ejus pedes revoluta est. Tunc illa cum oculos suos ad cœlum erexisset : Gratias, inquit, tibi ago, Deus omnipotens, Deus patrum, Deus misericordiarum, qui agrestes feras mansuetiores effecisti ad Divinitatis tuæ potentiam comprobandam ; qui aspera et difficilia, mihi lenia et plana reddidisti ; qui arida loca aquarum multitudine complevisti. Exaudi me Deus, et redde maligno Præsidi consiliis ipsius congruentia. Da, quæso, mihi, ut quæ tibi grata sunt, ea faciam, et mandata tua observem, quæ venerandam coronam cum sanctis patribus assequar. Hæc cum dixisset, vox e cœlo demissa est, quæ dixit : Exaudivi orationem tuam; veni cum pace ; patefactæ sunt tibi fores regni cœlo-

S. Glyceria feris objecta iis mansuescentibus d

pro voto, unius levi morsu suffocatur,

B rum. Tunc alia quædam leæna in Glyceriam immissa fuit : quæ cum egressa esset, ipsam momordit, neque morsus vestigium aliquod reliquit. Itaque sancta illa bellatrix Glyceria, in veritatis confessione perfecta obiit. Tunc præfectus repagulum sustulit, et feræ illæ tristes in stabulum suum redierunt. Præses vero illa ipsa hora hydropicus effectus, et in platea, omnibus rebus indigens aliis in exemplum, mortuus est.

14 Cum vero B. Glyceria, martyrii confessione perfecta, obiisset ; ejus corpus Dometius Episcopus accepit, et in loco quodam venerando prope urbem reposuit. Cujus memoriam pie ac religiose agimus *e* decimo tertio die mensis Maji, Deum precantes, ut ejus socii esse eum gloria mereamur. Martyrium autem obiit S. Glyceria una cum Laodicio, Antonino Imperatore et Sabino Præside : in nobis autem regnante Domino nostro Jesu Christo, cui gloria una cum Patre et Spiritu Sancto, in secula seculorum. Amen.

e sepelitur 13 Maji.

ANNOTATA.

a *Sirletus,* Scripsi et pronuntiavi confessionem tuam.

C b *Longiori paraphrasi sic usus Sirletus.* Cum ejus mulieris constantiam non ferret Præses ; putabat enim injuriam ab ea fieri. *Ubi nota apud eum ad nauseam iterari et inculcari paragraphis singulis has voces* femina, mulier : *cum in textu Græco ne semel quidem Glyceria appelletur* γυνή.

c S. Laodicius *etiam hac* 13 *Maji colitur, eodem ut videtur die, martyrio coronatus.*

d *Græce* ὁ βηνάτωρ, *quod hinc in suum Glossarium retulit Meursius, nescio an alibi inveniendum : infra usitatiori voce dicitur* Θηριοτρόφος, Bestiarum curator *sive* altor.

e *Lipomanus et Surius* decimo die mensis Maji, *quo die Kalendario Felicii et Martyrologio cuidam Basileensi ambo inscripti sunt. Interim in MS. Græco legitur* μὴν Μαΐος ιγ' *scilicet* ἡμέρα, mensis Maji die 13, *quo eodem die coli a Græcis passim omnibus supra ostendimus.*

APPENDIX

Reliquiæ Lemni. Unguentum ex monumento Heracleæ distillans.

Magna *et familiaris videtur communicatio fuisse inter* Euphemiam *Virginem et Martyrem, et hanc* S. Glyceriam. *Nam cum* Constantinus Copronymus Imperator irreligiosus, *ut ait Theophanes,* anno Imperii XXVI, *Christi* DCCLXVI, pretiosissimum celeberrimæ Euphemiæ corpus in maris profundum cum ipso loculo demersisset, Martyrem sub Christianæ plebis conspectum sanctis unguentis exsudantem videre non ferens : et Deus illud illæsum servans, ad Lemnum insulam enatare fecisset ; *tunc, inquit, Constantinus Episcopus Tii in Oratione de Inventione Reliquiarum S. Euphemiæ,* angebantur et dubitabant, cujusnam essent Sancti Reliquiæ. Illa vero nocte acceperunt revelationem earum, per ejus nominis enuntiationem. In illa enim insula S. Glyceriæ jacebant Reliquiæ. Dicta autem nocte visa est egredi ex insula Martyr Christi Glyceria, et hæc *Euphemia* e navi exiisse et se invicem esse complexæ. *Et* cum dixisset, quæ ex insula erat egressa, ei quæ e navi exierat : Salve Martyr Christi Euphemia benedicta, et se invicem salutassent; rursus per se recedebant.... His ita gestis sanctissimus Lemni Episcopus venerabile templum ædificarat in illis temporibus. Visum est ergo ut illuc portarentur sacræ benedictæ Euphemiæ Reliquiæ ad dedicationem templi, quod ab eo constructum fuerat. Et cum supplex fudisset preces, et venisset ad Reliquias benedictæ Euphemiæ, et illic totam noctem transegisset, ab eo visa est in somnis Martyr Christi dicens : Ne aggrediaris facere quod statuisti : non obediam enim hac in re tuæ sanctitati. Sed abi ad sororem meam et in martyrio sociam Glyceriam, et ego illam rogabo. Ipsa enim se tibi tradet ad hoc, ut impleas quod desideras. Experrectus autem sanctissimus Episcopus, fecit ut ei jusserat benedicta Christi Martyr. *Hæc ibi.*

D *EX MS. GR. Familiaris S. Euphemiæ*

Reliquias Lemnum appulsas

E *revelat, ipsam amplecti visa,*

et illa vicissim hujus Reliquias honorari jubet

2 *At plurimis annis citius Mauritio Imperatori varia contigerunt circa monumentum utriusque Martyris, quæ a Nicephoro Callisto lib.* 18, *historiæ Ecclesiasticæ narrantur, ubi cap.* 21 *asserit* ipso passionis die S. Euphemiæ in conspectu omnium ex defunctæ corpore sanguinis liquorem spongiis hauriri : illudque Mauritium Imperatorem experimento explorasse, et digitis sanguini admotis eoque humore delibutis seipsum sanctificando conspersisse, et reipsa ut hoc crederet persuasus ; laudes suas Martyri tribuisse. *Quæ latius ad* XVI *Septembris, quo colitur, dicenda. Dein idem Nicephorus capite sequenti* 22, *explanat* miraculum, quod ad monumentum S. Glyceriæ Martyris, unguento scaturiens, ad Heracleam Perinthi accidit : *quæ ex Historia Mauriciana Theophylacti Simocattæ, lib.* I *cap.* 11 *ita descripsit.*

Illæ sanguinem,

hæc unguentum stillant,

F

3 Minime vero abs re fuerit, si celeberrimæ Martyris istius prodigio, admirandæ Glyceriæ et ipsius Martyris miraculum conjunxero. Vir quidam, cui Paulino nomen erat, obscuro loco natus, in bonis tamen disciplinis admodum educatus, manifesto in impostorum et maleficorum barathrum demersus esse deprehensus est. Incantatori huic et mago argentea fuit pelvis, in qua detestandum cruorem excipiens, per eum execrandus ipse cum apostatis virtutibus colloquebatur. Vasculum id necessitate flagitante argentariis vendidit. Qui pretio numerato lancem eam receperunt, venalemque et ipsi pro foribus, cuivis prætereunti emendi liberam facultatem facientes, proposuerunt. Accidit autem ut Perinthius Antistes Byzantii esset, et pelvim eam ita ut venum labatur compararet. Itaque cum vasculo empto se in Sedem suam recepit, et ob reverentiam unguenti Martyris Glyceriæ, sublato priore vase æneo, argenteum istud reposuit, cultui divinitus manantis unguenti id maxime convenire arbitratus. Atque ille quidem hoc fecit : rivus autem unguenti constitit. Martyr enim ipsa piaculum tantum detestata, gratiam et donum

cui cum supponeretur pelvis a mago profanata,

ipsumque fluere cessaret ;

A EX MS GR. donum id cohibuit. Haudquaquam enim fas esse, tacens etiam dicebat, ut mundum immundo tangeretur.

4 Hoc postquam diebus plurimis fieri cognovit Episcopus, oppido quam graviter tulit: variasque curas in animo ipse suo quod ipsius culpa Ecclesia commoditate tanta orbari deberet, volutavit. Proinde ad lacrymas et preces conversus; Deo supplicavit, ut hanc rem tam gravem auferret, et facti ejus causam latentem ostenderet. *donec ea amota substituatur alia:* Deus vero rite abominationem eam amoliens, et inscitiam misericordia legitime prosequens, Antistiti in somnis lancis piaculum manifestat. Ille statim argenteam phialam subducit, et priorem illam æream, proinde atque puram et quasi virginem atque immaculatam ministram, cultui religioso restituit. Et ecce tibi derepente unguentum rursum scaturit, et miraculosum latex denuo exundat. Piaculum autem exsecrandum manifesto in apertum producitur, et non aliter quam in publicis columnis incisum proponitur, urbique sua gloria redditur.

5 Ea res ubi ad Imperatoris aures, per primariæ D Sedis Episcopum (Joannes is Jejunator erat) relata est, Princeps ab eodem Episcopo ad reos capitali supplicio persequendos excitatus est: nam is resipiscentia atque pœnitentia crimen corrigere voluit. Judicium igitur maximum cogitur, et maleficorum *magus cum filio punitur.* multitudo ingens producitur. Qui in gravem carcerem conjecti, ad supplicia, debitas persoluturi pœnas, traditi sunt. Inter quos Paulinus in palum summa parte hiantem actus, turpiter vitam finiit, cum prior cædem filii spectasset: siquidem et hunc abunde impiæ imposturæ et maleficii portentis imbuerat. Atque hoc ita est gestum. *Ante relatus* Joannes Jejunator, *creatus fuit Patriarcha Constantinopolitanus anno* DLXXXII *Indictione* XV *ultimo anno Tiberii Imperatoris, et usque ad* XIII *annum Mauritii Imperatoris vixisse dicitur apud Theophanem.* Perinthius autem Episcopus *idem est qui* Heracleensis in Thracia, *cum urbs* Heraclea Perinthia, *ad distinctionem aliarum ejusdem urbium cognominetur, et ante etiam* Perinthus *dicta fuerit.*

B E

C. II.

DE S. ALEXANDRO ROMANO,

MARTYRE DRIZIPARÆ IN THRACIA.

SUB MAXIMIANO

Drisipara *seu* Drusipera, *Ptolomæo lib.* 3 *Geographiæ* Δρουσιπάρα, *urbs antiqua Thraciæ, in Provincia Europæ sub metropoli Heraclea, inter Hadrianopolim et Propontidem; post varia tormenta* S. Alexandro, *de quo hic agimus, illata, tum Romæ tum toto itinere, fuit ultima illustris martyrii palæstra: in qua ei ecclesia erecta, et gloriosum monumentum sacro corpori servando constructum.* *Acta martyrii e Græco translata.* *Hujus Acta martyrii edidere Aloysius Lipomanus tomo 7 de Vitis Sanctorum Patrum, et ex eo Laurentius Surius ad hunc* XIII *diem Maji. Ea Acta Græce scripta reperit Guilielmus Sirletus in monasterio Cryptæ-Ferratæ in agro Latino* XII M. P. *Roma distante, et a se Latine reddita misit dicto Lipomano. Nos partem ejus priorem Græce etiam habemus, Romæ ex libris Comiti Palatini descriptam: reliquam ac potiorem partem necdum potuimus impetrare, eo quod Codex Palatinus mutilus hic sit, alter autem ex Crypta-Ferrata in Vaticanum non videatur translatus, ibi certe non invenitur: quæ causa* C *est cur Lipomani versione cogamur esse contenti. Auctor est antiquus, et accurate notat singula itineris loca, quorum plurima alibi necdum legimus nominata: facilius tamen credimus hæc ex vero appellari, quam ex certa scientia haberi tot Angelicas apparitiones et allocutiones, colloquiaque inter Martyrem et tyrannum, et tormentorum per viam toleratorum species singulas: hæc enim omnia suspecta nobis sunt, tamquam circumstantiæ Poetica quadam licentia ad ornatum compositæ, quemadmodum in similibus diu post scriptis sæpe contigit. Erraret, qui auctorem non distingueret a Simeone* *Appendix de Reliquiis.* *Metaphraste, quemadmodum ex stylo liquere potest. His subjungimus quæ circa sacras Reliquias ejusque templa, tempore Mauritii Imperatoris, circa annum Christi sexcentesimum contigerunt, desumpta ex Theophylacto, Simocatta, Theophane et aliis.*

Elogium ex Menologio Basilii Imp. 2 *Aliqua martyrii epitome est in Menologio Basilii Imperatoris seculo* X *composita, his verbis:* Alexander Christi Martyr fuit sub Imperio Maximiani, militarem artem exercens sub * Tiberiano Comite. Semel autem Comite una cum suo exercitu idolis sacrificante, solus Alexander non tantum sacrificare recusavit, verum etiam Comitem cum suis sociis deceptum dixit et dæmonum cultorem. Comprehensus proinde adductus fuit ad Maximianum, ac interrogatus et Christum professus, crudeliter cæsus fuit. Deinde Tiberiano Præsidi traditus est, ut in itinere tormentis afficeretur, ex urbe Romana Byzantium usque. Ac primum quidem igne in lateribus ustulatus est, et spineis deinde virgis cæsus, matre ipsum sequente ac læto animo ejus martyrium sustinente. Adductus autem Berœam vinctus, et precibus aquam producens, multos ex idololatris persuasit fidem Christi amplecti. Demum cum Driziparam Thraciæ urbem pervenisset, martyrium gladio percussus consummavit. *Hæc in dicto Menologio Basilii Imperatoris. Quæ multo accuratius exponuntur in pervetusto MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ, quod nobis concessum a nostris Parisiensibus Collegii Claromontani est hujusmodi:*

* al. Numeriano

3 Certamen sancti Martyris Alexandri. Hic fuit ex urbe Romana sub imperio Maximiani, miles in centuria Tiberiani Comitis: quo cum cohorte sibi E familiari idolis sacrificium offerente, noluit sanctus Alexander sacrificare, sed et Comitem et reliquos id facientes, vocavit infantes, et insanientes, et deceptores, et mentium prava insitione inebriatos, ac tandem dæmonum cultores, et non venerantes Deum creatorem universorum Dominum Jesum Christum. Adducitur igitur ea de causa ad Maximianum Imperatorem, sed ab Angelo ei apparente ad martyrium corroboratus; ac tum Christum libere confessus *Aliud ex MS. Synaxario.* crudeliter est cæsus. Qui imitatus magnum Protomartyrem Stephanum in cœlos oculos intendit, eosque vidit apertos et Filium sedentem ad dexteram Patris, et facie effulgens apparuit, et aspectu matutino festivus, Angelo æquiparandus, neque poterat [Maximianus] in eum impios oculos intendere, neque etiam ad examen revocare, quadam circa illum desperatione actus. Traditus ergo est * Tiberio et Sebastiano Præsidi, ut in itinere tormentis afficeretur, ab urbe Romana Byzantium usque, cum mandato Christianos ubique affligendi. Primo igitur igne latera ejus aduruntur. Sequebatur vero mater ipsius Pœmenia, illum ad patiendum pluribus confortans. Accedens deinde Philippopolim, in occursum habuit dictæ urbis Christianos, vincula ejus osculantes, et gratias

* imo Tiberiano

A gratias Deo egit. Ductus deinde versus Berœam, in loco Parembolis dicto ad tribunal sistitur et crudeliter verberatur, Angelo eum confortante. Cum vero aquam deficientem precibus Sanctus procurasset, multi Christi fidem amplexi sunt. Postea ad urbem Thraciæ Drisiparam ductus, ad præterfluentem existens fluvium, sententiam accepit ut gladio interficeretur. Cum autem carnifex executurus sententiam, vellet occidere, territus visione Angelicarum Virtutum circa Sanctum existentium, non fuit ausus in ipsum manus inferre. Verum Sanctus ut Angeli tutores paululum recederent, precibus impetravit: et tunc collo præciso martyrium complevit. Solennitas ejus celebratur in Centumcellis: *quem locum Constantinopoli fuisse arbitramur. Aliud elogium descripsimus Mediolani in Ambrosiana bibliotheca ex codice MS. littera* O *et num.* 148 *signato. Idem prorsus elogium, sed die* XIII *Maji, describitur in Synaxario Chiffletiano, ubi perperam pro* Tiberiano Comite *legitur* Tiberius Cæsar: *elogio autem hoc distichon præmittitur:*

alia in variis.

Τὴν τῆς κεφαλῆς ἐκτομὴν εὑρὼν σκάφος,
Περᾷ ταχύπλους Ἀλέξανδρος ἐκ βίου.
B Capite rescisso, ceu fune solvens ratim,
Festinus e vita trajicit Alexander.

Aliud ad hunc diem habetur in excuso Menologio per dictum Sirletum collecto.

Aliquod in Menæis excusis corrigendum ad 25 Febru

4 *At Græci in Menæis excusis celebrant memoriam S. Alexandri die* XXV *Februarii, sed cum elogio non satis emendato, et forsan pluribus ejus nominis Sanctis tribuendo, quod est hujusmodi:* Alexander Carthagine natus, Maximiano imperante et Tiberiano Præside, instigatur ut idolis sacrificaret, quæ ipse contumeliis et ludibriis explosit. Quare ab summis manibus suspensus, gravique saxo appenso tortus est. Deinde Carthaginem ductus, ibique rursus in equuleum actus, laceratur et verberatur. Inde Martianopoli tædis ardentibus in facie ustulatur, ac demum in Thracia capite plectitur. *Hæc ibi. Galesinius, asserens* martyrium e Græco in Latinum sermonem a se brevi conversum; *ait*, civem Puteolanum fuisse: *et dein Ferrarius in Catalogo generali ad eumdem* XXV *Februarii, citata Menologio Græco et Galesinio, quem solum videtur legisse, eumdem* S. Alexandrum, patria Puteolanum, *refert* in Thracia Martyrem sub Maximiano. *Sic unus sponte vel casu uberrans, facile invenit erroris socium, dum alteri credere quisque mavult quam per se veritatem indagare.*

Memoria 27 Martii,

5 *Retulimus ad diem* XXVII *Martii* S. Alexandrum C Martyrem in Pannonia, *ejusque cultum confirmavimus ex quamplurimis Martyrologiis ac potissimum auctoritate Usuardi, quo citato Baronius hodiernum Martyrologium Romanum auspicatus est his verbis:* Driziparæ in Pannonia S. Alexandri militis, qui sub Maximiano Imperatore post multos pro Christo agones superatos, multaque miracula edita, martyrium capitis abscissione complevit. *Quam procul Drizipara urbs Thraciæ et Byzantio seu Constantinopoli vicina, a Pannonia dissita sit, indicavimus ad dictum* XXVII *Martii, et norunt, quotquot in antiqua Geographia tantillum versati fuerint. Interim in Annalibus Ecclesiasticis iterum Drizipara urbs Pannoniæ asseritur. Reliqua in Appendice post Acta martyrii proferuntur. Galesinius iterum ad hunc* XIII *Maji ista refert:* In Græcia S. Alexandri Martyris, qui Maximiano Imperatore, cum tot tantaque gravia supplicia exhausisset, præclarus victor et testis pietatis, demum præciso capite palmam accepit. *Et in Notis citantur* Horologium Græcum et Metaphrastes. *Quod nos habemus Horologium Græcum, Venetiis anno* MDXC *excusum, nihil habet de* S. Alexandro; *et solius Glyceriæ, de qua supra egimus, meminit. At si Acta martyrii, quæ vulgo solent Metaphrastæ sed perperam tribui, vel obi-*

et hoc 13 Maji.

ter inspexisset Galesinius potuisset magis proprium elo- D *gium proferre. Meminit Molanus,* S. Alexandri Martyris sub Maximiano Imperatore. *Plura et magis accurata leguntur in Martyrologio Basileæ anno* MDLXXXIV *impresso, his verbis:* Drizipari in Thracia S. Alexandri militis, qui sub Maximiano Imperatore ab urbe Roma ductus in Thraciam, atque sævissime cruciatus, post multos pro Christo agones superatos, multaque miracula edita, capite cæsus, martyrii coronam accepit.

AUCTORE G. H.

ACTA MARTYRII

Ex Aloysio Lipomano, et MS. Græco.

VIDE ACTA GRÆCA PAG. XII *

CAPUT I.

Genus. Professio fidei. Tolerata Romæ tormenta.

In persecutione Maximiani

Quo tempore impius Maximianus imperabat, persecutio multa contra Christianæ religionis sectatores per omnes regiones commota erat. Centurio autem quidam, dæmonum amicissimus, Maximiani Imperatoris jussu erexit templum Jovi, longe ab urbe Roma stadio uno. Edixit igitur Maximianus Imperator, ut E quicumque Christianam fidem sequebantur, diis ipsis sacrificare cogerentur: jussitque omnes præsto esse in templi dedicatione, ac præcones ipsos per totam urbem indicere, ut quicumque illic essent deorum studiosi, crastino die omnes in templi dedicatione cum Imperatore convenirent. Itaque omnes, audita præconum voce et tubæ ipsius clangore, parati erant una cum Imperatore in Jovis templo præsto esse. Multi ergo *a* qui opera curiosa habebant, iis secum assumptis accessere, simul ut ea venderent, simul ut Jovi sacrificarent. Quidam vero admodum dives, Tiberianus nomine, sub Imperio suo habens milites, a Felice Tribuno sibi commissos, omnes illos convocavit, eisque hæc dixit: Audite, fratres. Scitis vos omnes, quemadmodum Imperator præcepit, ut hodierno die in templo Jovis cuncti una cum ipso præsto simus: parate igitur vos, ut mecum una in templum veniatis. Hæc cum militibus suis diceret, nuntiatum illis fuit, Imperatorem in templum venisse. Tunc celeriter cum Tribuno ipso milites omnes properabant, ut Imperatori assisterent.

a ad dedicationem templi Jovis,

2 Unus vero ex illorum numero, nomine Alexander, cum, a puero pietatem servans, Deum ipsum timeret, Tribuno respondit; Si ad Deum illum, qui vere Deus cœlestis est, nobis eundum esse dixisses, F eumque adorandum, recte quidem locutus fuisses: quos enim vos deos esse dicitis, dæmones illi sunt, non dii. Tum Tiberianus: Non omnibus, inquit, diis, sed uni deo Jovi nobis nunc sacrificandum esse dixi, licet sint alii, quos et Imperator et nos colimus. Ad hæc Alexander: Jovem ipsum Deum nominasti: at ille talis est, qualis et ceteri, qui dæmones sunt valde fallaces; cum eos a quibus coluntur, circumvenire atque omnino perdere soliti sint: quemadmodum et vos ipsi asseritis, quod dii vestri *b* aliquando mulierem appetiverint; eaque inventa, cum aere simul et mare polluerint in deceptione sua. Quis vestrum unquam vidit, aut aliquando audivit, Deum impuris facinoribus labefactari? Non solum igitur, ut dixi, dæmones, sed etiam fallaces illi sunt. At noster Deus corporeis oculis non cernitur, qui cœli et terræ effector est: neque iis indiget sacrificiis, quæ vos impuriis dæmonibus offerre consuevistis: sed sacrificium postulat purum ac sine sanguine. Hæc cum Tiberianus audivisset: Omitte, inquit, insaniam istam, Alexander, et deos ipsos beneficiorum auctores ne contemnas; ne forte Im-

Alexander ire renuit:

b

EX LIPOM.

A peratorhæc audiat, et adversus me indignetur, quod te talia dicentem feram.

3 Hæc cum dixisset, festinabat una cum Imperatore in templo esse : erat enim tempus, quo Imperator diis sacrificia offerret. Memor vero eorum *ad Maximianum* verborum, quæ a milite suo audiverat, Maximianum adiit, et ita eum allocutus est : Milites omnes, Imperator, quos mihi majestas tua commisit, tuo edicto inservientes vidi : unus vero e militibus non solum mihi repugnavit, sed deos etiam ipsos contumeliosis verbis affecit, affirmans deos illos, quos tu, Imperator, et nos colimus, dæmones esse impurissimos : neque cogitat eos, qui edictis imperii tui adversantur, mea manu interfici. Hæc cum Maximianus accepisset, militi, de quo hæc audiverat, *adduci jussus,* valde iratus fuit : et, Ubinam, inquit, ille est, de quo hæc dicis? Age duc illum ad me, ut sciam quid ille sentiat. Tum Maximiano Tiberianus : Ita edictum tuum, Imperator, et meipsum miles ille pro nihilo fecit, ut huc venire neglexerit. Illico Maximianus jussit tres milites abire, et illum ferreis catenis vinctum ad se ducere *c*. *c*

4 Beatus vero Alexander domi suæ in lecto re-B quiescebat : erat autem hora quasi sexta. Tunc *confirmatur ab Angelo :* Angelus Domini in somnis illi apparuit, et ait : Esto fortis, Alexander, quoniam multa passurus es pro nomine Christi crucifixi : parata enim tibi sunt tormenta multa. En veniunt ad te Imperatoris milites : sed ne timeas, neque cor tuum expavescat : ego enim missus sum, ut tibi opem feram adversus omnia tormenta illa, quæ ab Imperatore afferenda sunt. Surge igitur, et Deum tuum ora : ego enim tecum ero, quoad cursum confeceris. Hæc cum beatus Alexander ab Angelo audivisset, surrexit, et Deo Psalmum illum cecinit : Qui habitat in adjutorio Altissimi, in protectione Dei cœli commorabitur. Dicet *Psalm. 90* Domino, Susceptor meus es tu, et refugium meum in die tribulationis meæ : Et quæ deinceps sequuntur.

5 Cumque Psalmum totum absolvisset, domo sua egressus, militibus illis occurrit, quos olim sodales *seque vinciendum ultro sistens,* habuerat. Qui cum Alexandrum vidissent, præ timore in terram ceciderunt : erat enim ejus adspectus tamquam fulgur. Tunc beatus Alexander dixit : Surgite, fratres : quidnam timidi estis? Cui milites responderunt : Vidimus Dei potentia te circumdatum, et præ timore in terram cecidimus. Ad hæc Alexander : Audite, inquit, fratres : Deus ille cœlestis providit servo suo. Facite igitur vos, quod C jussi estis in eum, contra quem missi fuistis, et me vinctum ducite. Tum milites responderunt : Nos decreveramus nihil tibi dicere : quomodo igitur tu hæc ipsa cognovisti? Non necesse habeo, inquit Alexander, vobis multa loqui, quoniam propero ad certamen mihi propositum, quod cœlestis Imperator mihi præparavit. Ego enim ab urbe Roma Byzantium usque iturus sum.

6 Hæc cum dixisset beatus Alexander, flexit genua, et has preces ad Deum misit : Domine Jesu *post preces fusas,* Christe, Deus patrum nostrorum, laudabilis et benedictus es in secula. Nunc te precor, Domine, ne separes me a consortio justorum tuorum, neque me ad te venientem repellas : quoniam nomen tuum sanctum et terribile mihi notum fecisti, quia tu es adjutor et susceptor meus. Mitte, quæso, Domine, Angelum tuum, qui mihi opem ferat, et coram Maximiano Imperatore orationem expeditam linguæ *ducitur ad Maximianum,* meæ suppeditet. Has preces cum Alexander complevisset, milites in ipsum manus conjecerunt, eumque vinctum ad Maximianum Imperatorem duxerunt. Mater autem ipsius Pœmenia eam rem ignorabat. Milites igitur festinabant quamprimum ad Imperatoris tribunal Alexandrum ducere. Turbæ vero cum eum vidissent, magnopere obstupuerunt : erat enim ætate valde robustus, annum agens quasi decimum octavum, adspectu ita formoso, ut Angeli D alicujus speciem præ se ferre videretur. Cum vero et adspexissent illum valde hilarem, furore magno perciti, dixerunt : An non iste, qui talis est, multo ante debebat apud Imperatorem deferri? Hæc cum beatus Alexander audivisset, exardescens, et vultum instar ignis accensum habens, ad scelestos illos homines conversus : Vos, inquit, de me Imperatori vestro nuntiate. Maximianus igitur cum audivisset Alexandrum præsto esse, Tiberianum accersiri jussit. Qui cum venisset : En, inquit Imperator, adest ille, cujus causa milites misimus.

7 Cumque hæc dixisset, jussit Alexandrum ante tribunal sisti. Tunc Maximianus : Verene, Alexander, majestatem meam contempsisti, quia ita stulte *fidem profitetur,* atque insolenter Tribunum una cum sociis tuis ad templum sequi noluisti, ut mecum simul magnum deum Jovem coleres? Ad hæc Alexander : Ego, inquit, Deum meum, qui in cœlis est, colo, et ejus filium Jesum Christum, et Spiritum sanctum : alium enim ipse neque novi, neque confiteri possum, cum nullus alius sit Deus, nisi quem ipse colo. Cum igitur præter cœlestem hunc Deum alius non sit, ne me amplius de deo alio interroges. Quod vero ad majestatem tuam pertinet, ego neque minas, neque tormenta tua extimesco, quæcumque a te mihi afferenda sunt. E His auditis, iratus Maximianus, dixit : Ecquidnam potest facere Deus iste, quem tu dicis? Respondit Alexander : Deus meus corporeis oculis non videtur, sed omnia potest facere : neque quid quam est, quod ejus potentiæ subjectum non sit. At Maximianus : Estne Deus, qui ab hominibus in cruce suffixus atque interfectus fuit? Obmutesce, Satana, *et Christum a morte resurrexisse prædicat* inquit Alexander : non enim dignus es, qui Christum crucifixum nomines. Stulte, quem crucifixum ac mortuum fuisse dixisti, an non eumdem audivisti a mortuis etiam resurrexisse, et multis, qui mortui fuerant, vitam restituisse?

8 Ad hæc Maximianus : Miseret me juventutis tuæ, quod ætate admodum juvenili te esse video. Misereat te, inquit Alexander, conditionis tuæ, et resipiscens eripe teipsum a laqueis diaboli. Tum Maximianus dixit : Accede, miserrime, et Jovi deo *Minas et blanditias spernit :* sacrifica, ne morte pessima intereas. Teipsum, inquit Alexander, miserrimum appella, qui dæmones impuros veneraris : ego enim neque minas tuas, neque tormenta, quæcumque ipse allaturus es, extimesco, cum verum Deum adjutorem habeam. Maximianus autem : Jam dixi, me tui misericordia commotum esse : accede igitur et diis sacrifica : idque si feceris, F scito te unum ex eorum numero futurum, qui in palatio meo regali primas tenent. Et quisnam, inquit Alexander, deus ille est, cui a me sacrificium offerri vis? Cui Maximianus : Magno deo Jovi sacrificium offeres. Tunc beatus Alexander, elatis in cœlum manibus, ita Deum precatus est : Domine Jesu Christe, ne derelinquas me humilem servum tuum, sed opem feras mihi peccatori et indigno. Cumque preces complevisset, oculos ad cœlum erexit, et vidit cœlos apertos, et filium Dei sedentem ad Patris dexteram : ac tunc Maximianum rursus interrogavit : Cuinam deo vis sacrificem? Jovi magno, inquit ille. Ad hæc Alexander : An ignoras, dæmonem et fallacem istum esse, quem tu deum appellas? Quondam mulierem quamdam concupivit, et *turpitudinem Jovis arguit :* ejus amore captus, tauri forma se induit, et præstigiis suis mulierem miseram decepit ac fœdavit. Hæc Maximianus cum audivisset, ridens ait : Hoc nostrorum deorum potentiam demonstrat, quod hominibus tales se ostendunt, quales ipsi volunt. Propterea, inquit Alexander, laudas illorum turpia facinora, quia cum illis convenis; neque Deum illum cognovisti, qui te honore et Imperio isto donavit.

A 9 Tum Maximianus : Mihi quidem dii Imperium hoc largiti sunt. Cui Alexander : Tu quidem, inquit, veritatem odisti, ob idque Deum non agnoscis : et quamvis prudens videaris, teipsum tamen perdidisti, dæmonibus fidem habens. Iterum dixit Maximianus : Multum profecto me miseret tui, ob idque te sustineo, cum me contemnas, et ita mecum loquaris, quasi tui similis ego sim. Propterea, inquit Alexander, teipsum contemno, quod prudens cum appareas, stultus factus es, colens idola muta et sensu carentia. Cum enim immortalem Deum et semper viventem impie dereliqueris, patrem tuum Satanam diabolum secutus es. Relinque igitur tenebras, et ad lucem te converte, ne pereas, et in sempiternum ignem tradaris. Tum iratus Maximianus, jussit ad se accersiri Tiberianum Tribunum : cumque Alexandrum ejecisset, tradens eum Tiberiano : En, inquit hominem hunc potestati tuæ trado, quin etiam præcipio, ut ab urbe Roma Byzantium usque diligenter inquiras de nostris diis, et de Jesu, qui dicitur, quem colit Alexander : cujus sectatoribus, quoscumque invenies, nolim parcas, neque isti Alexandro : sed et ipsum, et omnes Christianos affligas, utcumque tibi visum fuerit, ut omnes edicto meo adversantes B cognoscant manu mea se posse interfici. Tum beatus Alexander : Gratias ago tibi, Tyranne, quod me per multas regiones celebrem fieri jussisti. Per deos ipsos, inquit Maximianus, non effugies manus Tiberiani : non enim ille tui miserebitur, quemadmodum ego misertus fui. Cui Alexander : De hac etiam re Deo meo gratias agam, si forte dignus inveniar, qui ubique gentium pro Christi nomine labores et ærumnas patiar.

hortatur Tyrannum, ut resipiscat :

a quo traditur Tiberiano,

10 Hæc cum audivisset Maximianus, jussit Alexandrum extra tribunal ejici. Quem cum Tiberianus ejecisset, et potestati suæ traditum haberet, postero die sedens in tribunali, jussit ipsum illuc duci. Cum autem duceretur, risit ac dixit : En ut rursus Satanas se instruxit, et contra me armatus est. Postquam autem ille ingressus fuit, Tiberianus ita eum affatus est : Quid est, o Alexander? An adhuc in illa temeritate tua persistis? Fac, quod dico : diis sacrifica, et teipsum a tormentis libera. Respondit Alexander : Vidi ego sempiternam gloriam mihi præparatam : qua re delectatus sum, et exultavit spiritus meus. Ad hæc Tiberianus : Si facies, quod jussit Imperator, et diis sacrificabis, tunc magis lætari et exultare poteris : at si perges temere agere, illud tibi prædico per deos omnes, per omnes urbes ac regiones C ossa tua a me dispergenda esse. Ego, inquit, Alexander, facio quod jubet Dominus meus cœlestis, neque minas tuas timeo, neque tormenta tua formido. Hæc cum audisset Tiberianus, ita percitus, jussit Alexandrum suspendi, et ejus carnes laniari. Cum vero laniaretur, vocem nullam emittebat : sed erigens oculos in cœlum, Deo ipsi gratias agebat. Quod cum vidisset Tiberianus, jussit militibus Alexandrum e ligno depositum extra urbem educere, gravibusque catenis vinctum in Thraciam perducere.

cujus jussu tortus in Thraciam ducitur.

ANNOTATA.

a *Ita MS. Græcum Palatinum : apud Lipomanum simpliciter legitur :* Multi ergo, rebus omnibus omissis templum adierunt et Jovi sacrificarunt.

b *Ita ibidem : Lipomanus vero :* Asseritis illum ipsum Jovem aliquando mulierem appetivisse, et cum illam juxta mare invenisset ipsam deceptam corrupisse, *ubi respicitur ad fabulam de raptu Europæ infra num. 8 adhuc clarius expressam.*

c *Hactenus fragmentum Palatinum præcitatum, cetera desiderantur.*

D EX LIPOM.

CAPUT II.

Iter Roma usque Berœam et tormenta variis locis tolerata.

Angelus autem Domini ejus matri apparuit in somnis, et ait : Surge Pœmenia : quam celerrime præpara pueros tuos et jumenta, nihil molestiæ in animo habens, ac filium tuum sequere : martyrium enim pro Christi confessione illi obeundum est. Hoc igitur, ut dixi, tibi molestum non sit : neque prius desistas, quam ad locum ei propositum perveneris. Alexandri mater, cum hæc audivisset ab Angelo, magnopere lætata est : cumque surrexisset, sicut dixit illi Angelus, iter faciens sequebatur filium. Quæ in urbem ingressa, in quam perductus fuerat, illic eum invenit, quo tempore a Tiberiano Præside interrogabatur. Cum igitur optima illa femina eum vidisset, missa voce magna : Deus, inquit, ille altissimus, pastor bonus, cui tu credidisti, adjutor tibi sit, fili mi. Postquam vero Tiberianus feminæ illius vocem audisset, quæsivit quænam esset vox illa : neque quisquam ex illa turba, quæ multa illic assistebat, potuit dicere, undenam ea vox advenerat.

Prosequitur eum mater :

E 12 Tum Alexandro dixit Tiberianus : Age, miser, diis sacrifica. Sacrifico, inquit Alexander, sacrificium laudis cœlesti Deo meo. Ad hæc Judex : An non dixisti mihi, Alexander, vestrum illum Deum sacrificiis non egere? Talibus, inquit ille, sacrificiis, qualia vos offertis, Deus meus non eget : sed sacrificium justitiæ ac sanctitatis requirit, quoniam Deus noster sanctus est. Tunc jussit Tiberianus faces accensas ejus maxillis admoveri, dicens : Videamus, an veniat Deus ipsius, et liberet eum de manibus meis. Itaque ministri Satanæ fecerunt quod jussi fuerant, et faces accensas Alexandro admoverunt. Ille vero, elatis in cœlum oculis, hæc dicebat : Gloria tibi sit, Domine Jesu Christe, qui Archangelum Michaelem in Babylonem misisti, et tres illos pueros ab ignis fornace liberasti. Tu, Domine, libera me ab hora hac et præsenti angustia, et tyrannum hunc subjice potestati tuæ, ut et ego cum Davide Psalm. 65 illud dicam : Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium. At cum Tiberianus vidisset, ignem ipsum nullam vim habere contra Alexandrum, erubuit, et servis suis præcepit, ut eum vinculis adstrictum ducerent : quibus et dixit : Interim præite vos : ego vero sequar. Mater autem Alexandri, cum filium a Judicis conspectu abductum F vidisset, rogavit milites, ut eum sinerent filium adire atque alloqui. Cum igitur illa prope accessisset, et Alexander matrem vidisset : Bene, inquit, mater domina mea, huc venisti : sequere me usque ad eum locum, qui propositus mihi est, quemadmodum Christus Dominus hoc mihi revelavit. Quidam vero e militum numero cum hæc viderent, dicebant : Tu quidem, Alexander, beatus es, quoniam magna est fides tua : magnus enim Deus est Christianorum. En ut multa tormenta passus pro nomine ipsius, nihil mali accepisti.

facibus admotis

non uritur :

13 Hæc dicentes iter faciebant, ut a Tiberiano jussi fuerant. Cum vero ad fontem venissent, et apud illum consedissent, cœperunt una cibum sumere : et B. Alexandrum hortabantur, ut ipse quoque id faceret : erant enim dies quadraginta, quibus vir ille beatissimus neque panem, neque aquam gustaverat. Tunc Christi athleta, flexis in terram genibus, cœpit psalmum illum canere : Levavi oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi : auxilium meum a Domino, qui fecit cœlum et terram. Domine Jesu Psalm. 120 Christe, serva me ovem tuam sine peccati labe, ne gaudeat inimicus meus super me : quoniam cognovi nomen

post 40 dierum inediam

A nomen tuum sanctum et terribile. Ne me confundas ante tyrannum hunc, sed emitte Angelum tuum et dexteram tuam, et esto adjutor et protector meus. Cumque preces complevisset, illa ipsa hora adstitit Angelus Domini, eique dixit : Ne timeas, Alexander, quoniam exaudivit Dominus preces tuas, et me misit, ut tibi opem feram. Cum vero ii, qui cum illo erant, Angeli cum eo loquentis vocem audirent, et neminem viderent, valde timuerunt, et in terram prostrati sunt. Tum Alexander : Quidnam, inquit, fratres, vidistis, quod vos in terram prostraverit? Illi autem responderunt : Audivimus Dei vocem tecum loquentis, et timore perculsi sumus, talem sonum non ferentes.

EX LIPOM. ab Angelo corroboratur:

14 Hæc cum illi dicerent, venit Tiberianus cum satellitibus suis. Erant autem cum illo et ejus urbis Optimates. Quæsivit Tiberianus a ministris suis, quo nomine locus ille appellaretur. Responderunt illi, Judicii locum appellari. Ducite, inquit Tiberianus, huc Alexandrum, qui Christianum se esse dicit, ut interrogem, quodnam sit ejus consilium, si forte, mutata sententia, diis velit sacrificium offerre. Cum igitur Judex ipse pro tribunali sederet, adstiterunt quatuor consiliarii. Tunc B. Alexandrum interrogavit : Adhucne in temeritate illa tua prava et insania persistis, neque diis sacrificas? Sed, ut video, corpus tuum robustum est, propterea non vis sacrificia diis offerre. Me certe miseret tui, ob idque ad deos ipsos omnium dominos te convertere vellem. Tum Alexander respondit : Impie et excæcate fili Satanæ, cum teipsum diabolo tradideris, quomodo te miseret mei? Satanas enim pater tuus nemini misericordem se præbet : sed vult omnes secum una in gehennam ignis attrahere ac perdere. Itane, inquit Tiberianus, homo scelestissime, mecum loqueris, quasi ego sim tui similis? An propterea contumeliosis verbis me afficis, quod te benignitate et misericordia prosecutus fuerim? Id quidem te hortari debebat, ut me honore potius, quam contumelia, prosequereris. Tum Alexander : Vere similis es patri tuo Satanæ, qui tamquam silex aliqua durissima, omni plane sensu cares. An ignoras locum hunc, Judicium appellari? Quæ res manifeste significat, tibi Dei judicium imminere. Veniet enim, qui judicaturus est vivos et mortuos, et unicuique operum mercedem redditurus. Tum cognoscere poteris, an hæc, quæ tibi dixi, vera sint. Nam Deus ipse te quoque judicabit, quod sine misericordia servum ipsius judices. Ille enim videt, quam impie mecum agas, et quibus C tormentis me crucies : sed hæc mihi gloriam, tibi vero perniciem maximam afferent.

ad tribunal constitutus

tyranno minatur judicium Dei:

15 His auditis, Tiberianus magnopere iratus est, jussitque tribulos in terram spargi, et Alexandrum super illos sterni ac distrahi. Has ærumnas cum vir ille beatissimus pateretur, ne vocem quidem emittebat. Tiberianus vero, cum animadverteret Alexandrum eos cruciatus non sentire, magis iratus, fraxineis virgis eum cædi jussit. At ille cum a militibus cæderetur : Istane, inquit, homo impurissime, tormenta tua sunt? Adde alia, si qua habes his acerbiora : ego enim divina ope adjutus, nihil istorum tormentorum sentio, cum Dominus meus Jesus Christus præsto mihi sit, et opem ferat. Habes igitur corpus meum in potestate tua : fac illi quod libet : animæ autem meæ, neque tu, neque pater tuus Satanas unquam dominabitur, sed Dominus meus Jesus Christus. Ad hæc Tiberianus : Jamjam te in ignem conjiciam, ut videam, an veniat Christus iste tuus, quem dicis, et te e manibus meis eripiat. Illud enim velim scias, carnes tuas et ossa per singulas regiones, per quas ego transiturus sum, dissipatum iri : et ne mulieres ipsæ aliquid e carnibus tuis et ossibus inveniant, quod postea unguentis odoratissimis perfundant, et ut sanctas aliquas reliquias venerentur, jubebo cineres tuos in fluvium projici : sicque ne vestigium quidem aliquod memoriæ tuæ supererit. D

raptatus et cæsus dolorem non sentit.

16 Tunc Alexander : Perdet, inquit, te Christus ipse, et carnes et ossa tua sub cœlo ita disperget, ut monumentum tuum quamprimum dispereat : futurum enim est, ut, Domino meo Jesu Christo ita providente, non redeas, neque Imperatoris tui scelesti adspectum videas : et delebit Deus memoriam tuam de terra, quoniam eum non cognovisti, neque miser illum honorasti, qui honorem et potestatem istam tibi largitus est. Nam si ipsum cognovisses, in cœlo vivere potuisses. At nunc viventem Deum reliquisti, et patrem tuum Satanam diligis, cum quo in gehennam ignis detrusus peribis. Ego autem semper Domino meo et Salvatori Jesu Christo benedicam, qui me ex manibus tuis iniquis eripiet, quoniam ipsius est gloria et imperium in secula. Hæc cum Tiberianus accepisset, furore magno percitus, vultum mutavit, et jussit ministros suos eo in loco manere, et cœnam parare. Cubuit autem illic ipse cum toto satellitio suo : Alexandrum vero milites ipsi sub arbore quadam collocatum servabant. Cum autem Tiberianus cubaret, adstitit illi Angelus Domini valde terribilis, qui gladium tenens : Tiberiane, inquit, adversum te ego veni, quoniam cum Alexandro Dei servo tam inique te geris, ut videas ac scias, quam facile hoc gladio te interficere possim. Surge igitur, et per Illyricam regionem Byzantium quam celerrime propera : tempus enim Alexandri Deo servientis jam prope est. Cum Tiberianus rem ita terribilem vidisset, ita tremore correptus fuit, ut ejus carnes fere liquefierent. Cum igitur tremens surrexisset, cohortibus suis et principibus viris convocatis, visum illud narravit. Tum illi dixerunt : Volebamus quidem nos te admonere, ne male atque injuste Dei servum cruciares, sed timebamus : audivimus enim et nos, magnum esse Christianorum Deum, et eos, qui ejus servos cruciant, igne consumendos esse. E

Tribunus Martyris prænuntiatione,

et Angeli apparitione territus,

17 His auditis, Tiberianus valde timuit, et illa ipsa noctis hora omnes iter facere, et B. Alexandrum præire jussit. Cum vero multas urbes prætergressus fuisset, in nullam introivit, ut servaret, quod ab Angelo per visum audiverat, a quo admonitus fuerat, ut per Illyricam regionem quamprimum Byzantium properaret. Per multos igitur dies non ausus est a B. Alexandro aliquid quærere : cujus corpus nulla ex parte debilitatum fuerat, sed integrum et robustum erat. Præteriens igitur per Illyricam regionem, venit in urbem *a* Sardicam, in quam neque ipse, neque Judex ingressus est. Cum vero ejus civitatis Optimates eum adventare audivissent, obviam illi cum multo comitatu processerunt. Christiani etiam homines, qui illic erant, cum audivissent Tiberianum venire, Martyrem quemdam secum habentem, egressi ex urbe, Alexandrum seorsum in via stantem invenerunt. Quem cum vidissent, ad ejus pedes se abjicientes, dixerunt : Precare Deum pro nobis, serve Dei altissimi. At ille : Vos etiam, inquit, Fratres, pro me Deum precamini, ut cursum meum in Christo perficiam ; et coronam, quam promisit mihi Dominus, ab eo recipiam. Postea vero, quam urbem transierunt, quæ Clisura nominatur, et ad castrum quoddam, Bonamasium nomine, advenerunt : quod est supra *b* Philippi urbem fere milliaribus quadraginta, illic constiterunt. F

a per Illyricum Sardicam

18 Tunc Tiberianus Alexandri memor fuit, et illum ad tribunal duci jussit, quem sic interrogavit : Num, Alexander, adhuc permanes in temeritate tua, neque vis ab ea desistere, et ad magnos deos ac misericordes accedere, Jovem, inquam, et Æsculapium, qui omnem terrarum orbem gubernant? Tum B. Alexander :

b indeque Philippopolim Alexandrum ducit

A Alexander : Excæcate, inquit, et stulte fili Satanæ, adhucne vis a me aliud audire, quam quod dæmonibus non sacrifico? Ego enim initio dixi, me Christianum esse, et Dei cœlestis cultum servare, neque impuros dæmones vobis similes a me coli. Ad hæc Tiberianus : Avertat Deus, ut ego id faciam : non enim præcipio, ut dæmones, sed Jovem et Æsculapium, summos illos deos, colas. Obmutesce, Satana, inquit Alexander : nihil enim sapis. Tum Tiberianus dixit : Si diis sacrificium vis offerre, quamprimum dicas : sin minus, cur me et deos ipsos, sceleste, convitiaris? Vide, Alexander, quid agas, et te misereat tui : rursus enim per deos omnes futurum tibi prædico, ut per omnes terras de te sermo divulgetur. Hoc, inquit Alexander, valde cupio, et precibus a Christo meo exposco, ut omnes qui terrarum orbem incolunt, ad Deum et Christum Dominum per me humilem et abjectum ejus servum gloriam referant. Tunc ait Tiberianus : Auferte hinc hominem istum, et a conspectu meo removete : non enim ejus contumelias ferre possum. Abducite ipsum in urbem Philippi, et conjicite in carcerem : ego enim vos sequar. Itaque cum B. Alexandrum Tiberianus præ-
B misisset, ipse quoque in Philippi urbem profectus est.

ubi eum solantur Christiani :

19 Cum vero ejus urbis incolæ audivissent, Tiberianum cum suis cohortibus adventare, Optimates multo cum comitatu obviam illi prodierunt : qui in urbem illam ingressus est, Jovi et Æsculapio sacrificium oblaturus. Audierunt et Christiani, qui erant in urbe illa, quemadmodum Tiberianus Martyrem quemdam in carcerem misisset. Itaque omnes in eum carcerem convenerunt, et custodem illius precati sunt, ut sineret illos ad Christi Martyrem introire, et eum videre. Id permisit custos, quippe qui et ipse Deum timebat. Cum igitur omnes ingressi, beatum Martyrem in ligno sedentem et vinculis adstrictum vidissent, ad ejus pedes se dejecerunt, eumque et ipsius vincula exosculabantur, ac dicebant : Vere faustus et felix nobis fuit adventus tuus, serve Dei : urbem enim et patriam nostram hoc ipso felicem futuram scimus. Patientiam igitur serva, ut cursum tuum conficias. Nos autem Christiani multo metu ac tremore hanc terram incolimus. Nam hujus loci, Præses singulis diebus nos Christianos inquirit, ut puniat : sed ille quidem nobis minatur : at potestatem tamen nullam habet, qua nos detinere possit, quo minus Christiani simus : multi enim, divina ope adjuvante, in hac urbe sumus, qui Christi
C fidem tenemus, ex quorum numero sunt et urbis hujus Optimates. Iidem speramus Christi potentia Gentiles ipsos, male de fide Christiana sentientes, ita superatum iri, ut omnes fiant Christiani. Esto igitur patiens Christi Martyr, et quicumque ab impio Judice cruciatus afferentur, eos forti animo perferas.

qui iterum interrogatus

20 Interea Tiberianus recordatus fuit, suo jussu Alexandrum fuisse missum in carcerem. Itaque civitatis illius Optimatibus dixit : Scire debetis vos, Christianum hominem ab Imperatore ex urbe Roma fuisse mihi traditum, quem per totam viam admonerem atque hortarer, ut ad deorum religionem se converteret : verum nihil adhuc in eo profeci : dura enim quædam respondens, et me et deos ipsos contemnit : cumque multis cruciatibus eum subjecerim, nihil illis læsus est. Si placet igitur, vobis præsentibus, huc illum accersiri jubebo : fortasse multos reveritus, ad deos ipsos beneficiorum auctores se convertet. Alexandrum igitur eductum e carcere, illuc accersiri, et ante tribunal sisti jussit. Cum igitur eo ductus esset, Tiberianus cum civitatis Præside Alexandrum sic interrogavit : Age Alexander, an adhuc persuasum non habes, ut a priore sententia discedas? Cumque Christiani homines, qui in hac D
urbe sunt, omnes diis sacrificent, tunc solus nobis EX LIPOM.
repugnas et deos contemnis? Age saltem nunc mecum una et cum Præside templum ingredere, et diis sacrifica. Tum B. Alexander : Excæcatæ mentis homo, fili Satanæ tecum una sedentis, quid a me vis amplius audire? Sæpissime tibi dixi, me Christianum esse, et dæmonibus impuris non sacrificare : nunc igitur his omnibus audientibus profiteor, me cœlestis Dei cultorem esse, neque Domini mei Jesu Christi nomen a me negari. Scito nihil præterea te a me auditurum.

fortiter respondet :

abductusque ad fluvium Sermium

21 Hæc cum Tiberianus una cum Præside audivisset, jussit Alexandrum illinc amoveri, dicens : Abducite istum, milites, et vinctum per plateam ducite : ego enim vos sequar. Cum vero milites una cum illo ad fluvium quemdam venissent, cui nomen est c Sermius ; beatus Alexander manus et faciem lavit, et ad orientem solem conversus, his verbis Deum precatus est : Domine Jesu Christe, laudo gloriosum et sanctissimum nomen tuum, quod mihi dedisti, ut et in urbe Philippi nominis tui confessionem servarem. His dictis, milites eum abduxerunt : cumque ad locum quemdam venissent, ubi emporium erat, E
quod Castrametatio dicebatur, eos Tiberianus consecutus est : qui cum Alexandrum vocasset, ei ita dixit : Scis, Alexander, crebro te fuisse a meipso admonitum, neque tamen diis sacrificium offerre voluisse? Rursus, inquit Alexander, fili Satanæ, vis a me audire, quod non sacrifico? Sæpius dixi me Christianum esse. Tum Tiberianus ita percitus, jussit Alexandrum, ad quatuor palos alligatum et extensum, a quatuor militibus ducentis verberibus pulsari. Hos cruciatus cum sanctissimus ille Martyr fortiter sustineret, vocem nullam emittebat, sed oculos in cœlum ad suum Dominum Jesum Christum erectos tenebat. Tum vox hæc audita est, e cœlo demissa : Esto bono animo, Alexander, neque tormenta ista timeas : brevia enim sunt, egoque tecum sum. Hac voce audita Tiberianus valde timuit, jussitque carnifices ab Alexandro abstinere. Abduxerunt igitur illum milites.

d rissime verberatur :

prope Carasuram

22 Postea vero ad castrum quoddam, cui nomen est Carasura, quod quadraginta milliaribus ab urbe Philippi, et decem et octo distabat a Berœa, Alexander et Tiberianus pervenerunt. Cumque Tiberianus illuc ingressus esset, in castro illo diversatus est hora fere sexta. Milites vero sanctum Martyrem Alexandrum secum habentes, una cum ipso prope castrum aliud ad locum arboribus consitum diverterunt. F
Tum Martyr Alexander dixit militibus : Eamus, fratres, ad arbores illas ; cum enim eum locum vidisset, valde oblectatus est. Itaque cum eo venissent : Vere, inquit, fratres, ego sitio. Illi vero : Et undenam hic aquam habebimus? Expectate paulisper, fratres, inquit Alexander : potest enim Deus meus etiam hoc in loco nobis aquam suppeditare. Cumque hæc dixisset, flexis genibus, ita Deum oravit : Domine Jesu Christe, qui lapidem in solitudine olim Exod 17
discidisti, et aquam ex illo eduxisti, ne populus tuus Israel siti deficeret . nunc tu misericors respice servum tuum, et hoc in loco aquam præbe, ut ego servus tuus bibam, et nomini tuo gloriam reddam. His dictis, statim tellus, quæ infra arbores illas erat, aperta est, et gelidissima ac purissima quædam aqua erupit : unde et Alexander, et milites, qui cum illo erant, biberunt. Id cum vidissent milites, quod tam mirabiliter sanctus Martyr fecerat, mirati sunt, et inter se dicebant : Vere magnus est Deus Christianorum, quoniam sic servos suos exaudit.

precibus aquam impetrat.

ANNOTATA

A

EX LIPOM.

ANNOTATA.

a Sardica *urbs in confinio Thraciæ et Mysiæ, Concilio Sardicensi sub Constantio Imperatore habito clara. Ejus rudera ostenduntur prope Sophiam metropolim Bulgariæ : et per hanc ex Hungaria transitur in Thraciam. Erat apud Lipomanum et Surium* Sardinia *loco* Sardicæ *perperam excusa.*

b *Hæc est* Philippopolis, *etiam nunc ita appellata, metropolis Thraciæ proprie sumptæ, ex qua, et ex Sardica cognoscitur situs* Clisuræ *et castri* Bonanosii.

c Sermius *credi potest rivulus aliquis in Hebrum influens.*

CAPUT III.

Iter Berœa Driziperam. Martyrium, sepultura.

Tunc Tiberianus sedens pro tribunali, jussit B. Alexandrum illuc duci : quem interrogans : Age, inquit, dic Alexander : Facisne quod jubet Imperator, an non ? Respondit ille : Ego cœlestis Imperatoris mei edicto parere volo, neque te aliquid esse puto, neque Imperatorem tuum, mortalem et caducum hominem. Hoc responsum cum Præses ab eo accepisset, non amplius illic eum interrogare voluit; sed convocatis militibus : Celeriter, inquit, istum comprehendite, et in urbem *a* Berœam abducite. Cœperunt igitur illum milites, et ad fluvium quemdam venerunt, cui nomen erat Arzon. Cum autem essent fessi de via, seipsos apud flumen illud refrigerabant. Illic quoque B. Alexander manus et faciem lavit. Cumque arbores quasdam celsiores vidisset : Venite, inquit, fratres, et parumper sub arboribus illis quiescamus. Cum igitur illic milites cum Alexandro sederent, venit Tiberianus; qui cum eos ita sedentes vidisset : Cur, inquit, scelestissimi servi, hominem istum sedere permittitis ? Postea vero quam in Berœam urbem Tiberianus ingressus est, ejus civitatis Optimates illum acceperunt. Quamvis enim plerique ipsorum Christi fidem servarent, Imperatoris tamen metu eam rem dissimulabant. Qui autem Christianam fidem profitebantur, audientes Christi Martyrem Alexandrum illuc venire, magno gaudio affecti, illum acceperunt : quem ita salutarunt : Felix et faustus est adventus tuus in urbem et patriam nostram, serve Dei Alexander : tuo enim adventu omnes res nostræ feliciores factæ sunt. Esto igitur fortis pro nomine Domini nostri Jesu Christi, neque quidquam dubites.

B

a Ductus Berœam Sanctus

a Christianis animatur :

C

24 Cum adhuc illi verba facerent, jussit Tiberianus Alexandrum ante tribunal sisti. Quem cum prope se haberet : Age, inquit, Alexander, mihi obtempera, tamquam patri tuo, et mecum veniens diis sacrificium offeras : id enim si facies, audientibus his omnibus tibi polliceor, te statim absolvendum esse ; ac, si ex illa ipsa hora mecum esse volueris, eris ut unus ex iis, qui principem locum in exercitu ipso tenent ; at si mecum esse tibi non placuerit, liceat ire quocumque libet. Hæc cum B. Alexander audivisset, ridens dixit : O acerbam et tristem consolationem, qua in me usus es ! Verba ista tua acerbitatis plena sunt; ista enim admonitio majorem cruciatum animæ meæ affert. Sed avertat hoc Deus, ut ego consilium tuum sequar. Sæpissime tibi dixi, me Christianum esse, et impuris dæmonibus non sacrificare. Illud igitur scito, me nihil aliud, nisi quod audivisti, posthac dicturum. Tunc Tiberianus egressus ab urbe, præcepit militibus, ut Alexandrum vinctum per viam publicam ducerent, et ipsum Tribunum Martyr sequeretur. Cum igitur Tiberianus ad fluminis, quod supra diximus, vadum alterum venisset, qui locus quadraginta fere milliaribus distabat a Berœa urbe, ubi et hospitia multa erant, illic Martyrem exspectabat. Postea vero quam Alexander Martyr eo venit, ubi erat Tiberianus, eum rogavit, ut tempus sibi concederet, quo Deum orare posset. Cumque illic vidisset magnam arborem nucem, ad illam accessit, sub qua flexis genibus sic Deum oravit : Domine Jesu Christe, mitte Angelum tuum, et accipe animam meam, quoniam nihil amplius ferre possum. Cum vero Tiberianus Alexandrum precantem vidisset : Rursus, inquit, magicas preces iste aggreditur. Miror ergo valde, undenam iste has prudentes orationes didicit; scio enim manibus meis illum educatum, et militem creatum fuisse : neque unquam novi, quod ille hæc sciret. Hoc igitur est, quod valde miror, undenam hæc didicerit : Illum igitur ad se vocavit, et his verbis affatus est : Age jam, Alexander, diis sacrifica. Ad hæc ille : Vere mens tua tenebris perfusa et, qui cogis me denuo tibi dicere, quod sæpissime dicentem me audivisti.

et blandientem tyrannum aversatus

D

finem vitæ desiderat :

25 Hæc ubi audivit Tiberianus, jussit oleum calidissimum fieri, et supra illius terga effundi. Angelus autem Domini venit, et vas, in quo oleum erat, confregit, et oleum ipsum in ministros Tiberiani effudit. Id vero cum ille vidisset, furore accensus, ac ministros increpans : Itane, inquit, nihil potuistis isti facere ? neque quidquam Alexander passus est ? Tunc vectibus eum cædi jubens, aiebat : Sacrifica diis, Alexander. Ad hæc ille : Obmutesce Satana, qui veritatis es inimicus, et patris tui diaboli amicus. Hæc Præses audiens, iratus illi est, et dentibus frendens, jussit, facie in terram versa, prosterni sub nuce illa, et a quatuor carnificibus verberari. Cum ille autem verberaretur, vocem nullam emittebat. Tunc videns Tiberianus, quod nihil proficeret, jussit milites desinere. Alexander vero cum surrexisset, has preces ad Deum fudit : Domine Deus, benedicas quæso, arbori huic, quoniam sub ejus ramis nomen sanctum tuum confessus fui. Hæc ubi Alexander dixisset, Christianorum hominum multitudo, quæ usque ad arborem, quam diximus, comitata eum fuerat, salutato illo, in regiones suas reversi sunt.

ibidem varie tortus sed frustra,

E

26 Milites autem, cum sanctum Martyrem apprehendissent, abierunt per viam illam, per quam a Præside jussi fuerunt : Præses vero sequebatur, catervam secum habens. Cumque milites illos una cum beato Martyre consecutus esset, simul in locum quemdam venerunt, Bortiam nomine. Quæsivit autem Præses ab ejus loci hominibus, quanam via compendiosius ad *b* Europolitarum provinciam pervenire possent. Illi responderunt, compendiosius iter futurum, si transeuntes per montes, in campum quemdam descenderent, in eum locum, qui dicebatur Burtodexion. Cum enim Tiberianus multos Christianos in urbe *c* Adrianopoli esse audivisset, deflexit de via publica, ne in urbem illam ingrederetur. Cum igitur eam urbem a dextera, et castrum a sinistra reliquisset, transiit per montes illos, sicut ab ejus loci hominibus didicerat, et venit in Burtodexion. Cum vero beatus Martyr Alexander illuc venisset, matrem suam invenit. Quæ, viso filio, ad ejus pedes se dejecit, et flere cœpit. Postea vero surrexit, et filium osculata est. Tum B. Alexander illi dixit : Noli, mater mea, flere : spero enim futurum, ut Domini mei Jesu Christi ope adjutus, crastino die cursum meum perficiam. Mansit autem Tiberianus apud castrum illud, et octava noctis hora illinc discessit, et milites suos sequi jussit, Alexandrum vinctum ducentes.

F

b ducitur per Bortiam, et Burtodexion,

c

ubi matrem solatur :

27 Orto autem sole, venit ad fluvium quemdam, apud quem erat hospitium. Fluvium autem illum ejus loci homines Zioncellum vocari dixerunt. Illic

B.

A B. Alexandrum Tiberianus ad se accersivit, eique dixit: Age, Alexander, audi me, deosque ipsos confitere. *iterum fidem professus.* Tum Alexander : Vanissime, inquit, homo, et patri tuo Satanæ addicte, rursus me interrogas, et deos vocas qui non sunt ? Ad hæc Tiberianus : Multos cruciatus tibi adhibui, neque quidquam adhuc profeci, et ab urbe et patria mea peregrinatus sum, neque adhuc assequi potui, ut te ad deos converterem. *tandem Drusiparæ* Nunc igitur scito, hodierno die rerum tuarum finem futurum. Idque cum dixisset, ad eum locum properabat, in quo Christi martyr certamen suum confecturus erat. Celeriter igitur ad locum pervenit, qui Druzipera vocabatur. Sedit vero in sublimi quodam loco ultra fluvium Erginam, ad orientem solem conversus. Cumque Alexandrum accersivisset : En, inquit, finis tuus hodierno die præsto est. Jubeo corpus tuum in fluvium projici, ut feræ illæ, quæ sunt in aquis, carnes tuas consumant. *morti addicitur :* Gratias, inquit Alexander, tibi agam, tyranne, si vere facies quod dixisti, ut eripiat me Dominus de manibus tuis iniquis. His auditis, sententiam adversus illum Tiberianus pronuntiavit. Cumque quatuor militibus eum securi feriendum tradidisset, illos dimisit, et illinc abiit.

B

28 Milites igitur illum apprehenderunt, et ad dexteram partem ejus viæ ad Boream vergentem festinabant, ut facerent quod jussi fuerant. Beatus vero Alexander, cum huc atque illuc circumspexisset, et turbas, quæ ad ejus spectaculum convenerant, vidisset ; *ac fusis precibus,* petiit a carnifice, ut Dei orandi facultatem ei præberet ; idque cum carnifex concessisset, aquam petiit. Tunc unus ex iis, qui ad spectaculum venerant, vase quodam aquam e fluvio Ergina celeriter ad B. Alexandrum attulit : ille vero manus et faciem lavit, ac totum corpus Cruce ter signavit, et ad Orientem conversus : Gloria, inquit, tibi sit, Deus patrum nostrorum, Abraham, Isaac et Jacob, quem omnia contremiscunt et adorant, cœli et terræ opificem et totius cœlestis potentiæ effectorem. Te quoque universarum rerum Deum, corporeis oculis non spectabilem, incorruptum et inviolatum, Seraphini magno cum timore adorant : qui non audentes erectis oculis te intueri, clamant ; Sanctus, Sanctus, Sanctus : plena est omnis terra gloria tua. Sol ipse per ætherem quadrigam suam ducens, tibi benedicit. Terra et homines, qui in terris sunt, jumenta et omnis spiritus tibi gloriam canunt, qui solus es in omnia secula Pater, Filius, et Spiritus sanctus. Recordare, Domine, illorum, qui C te metuentes, tibi grati sunt, et sanctum nomen tuum decantant. Ne despicias me, Domine benignissime, servum tuum peccatorem et indignum.

29 His dictis, se ad eam turbam, quæ illuc venerat, convertit ac dixit : *suo exemplo excitat turbam :* Admoneo vos, fratres et patres, Deique mei nomine vos hortor, ut labores meos recordemini, quos pati non recusavi : neque enim piger fui pro nomine Domini nostri Jesu Christi, ut propitius fiat peccatis meis et genti nostræ, quoniam misericors est et clementissimus ipse Dominus Jesus Christus. Scitis enim, fratres, quantum iter fecerim cum impio et iniquo Tiberiano : qui per totam viam numquam mihi parcens, multos cruciatus in me intulit. Sed hæc omnia sustinui propter nomen Domini nostri Jesu Christi, ut cursum meum perficerem, et superarem tyrannum contra me bellum gerentem, et diabolum concertantem : ipse enim fuit adjutor Tiberiani. Cumque hæc turbis dixisset, ad carnificem conversus : Mane, inquit, frater, parumper, ut adhuc Deum orem ; ac, flexis genibus, ita Deum precatus est : Domine Jesu Christe, exaudi servum tuum, qui nominis tui causa laboravit, et da gratiam corpori meo, ut quo loco illud repositum fuerit, illic signa, prodigia et curationes ad tui nominis gloriam edantur. D *ex Lipom.* Statim autem vox hæc e cœlis demissa est : *cœlesti voce confortatur* Quæcumque petiisti, dilecte et perfecte Martyr Alexander, omnia faciam, neque quidquam denegabo. Jam vero veni, et cum patribus tuis requiesce ; paratum enim est tibi regnum cœlorum, teque Michael Archangelus excipiet, coronam recepturum, quam concupivisti. Hac voce audita, beatus Martyr surrexit e terra, et milites hortatus : Cito, inquit, fratres, facite quod jussi estis.

30 Cœlestinus autem quidam (sic enim appellabatur unus ex iis, qui illic stabant) ei dixit : Ego sum, Martyr Christi, cui negotium hoc impositum est : sed precare Deum pro me, ne mihi peccato ea res sit. Tunc B. Alexander : Age, inquit, fili, fac quod jussus es : peccatum enim non est facere, quod jussus fueris. Hoc cum ille dixisset, gladium eduxit Cœlestinus, *gladio cæditur :* et linteo sumpto, oculos B. Alexandrini contexit. Cum vero illum percutere voluisset, Angelum assistentem vidit, neque amplius ausus est manus in ipsum inferre. Tum B. Alexander : Age, frater, fac quod jussus es. At carnifex : Timeo, inquit, serve Dei ; video enim viros quosdam terribiles circa te stantes. Tum B. Alexander Deum ita precatus est : Domine Jesu Christe, da ut hac hora martyrium complere possim. His precibus ad E Deum missis, Angeli parumper ab ipso recesserunt. Itaque carnifex Alexandri caput gladio abscidit ; ejusque beati viri animam Angeli ad cœlum sustulerunt, Deum ipsum magna voce laudantes : turbis omnibus, quæ illic erant, audientibus. Itaque B. Alexander martyrium complevit in Patris, Filii, et Spiritus sancti nomine.

31 Ejus autem mater cum properans ad eum locum venisset, qui Zorolus dicebatur, quærens a militibus Tiberiani ; *Corpus a fluvio a canibus extractum* Ubinam, inquit, est filius meus ? Tum illi unus e militibus respondit : Sententia hodie filio tuo decreta est in loco quodam, qui appellatur Druzipera : distat autem hinc locus ille (ut opinor) fere decem et octo milliaribus. Cum igitur mater rem ita se habere didicisset, publicam viam ingressa, venit in eum locum, qui Druzipera nominabatur. Dum vero iter faceret ac lamentaretur, et tamquam bos aliqua proprium vitulum quærens, ingemisceret, occurrit militibus. Illi enim cum sancti Martyris caput abscidissent, ejus corpus in fluvium projecerant. Divina vero providentia factum est, ut quatuor canes in fluvium illum venirent, et sancti Martyris corpus inventum, e fluvio extraherent, suisque linguis illud lambentes, ac prope sedentes custodirent. Ut autem B. Alexandri mater duobus milliaribus prope locum illum venisset, in quo Martyris corpus situm erat ; F duo illi canes accurrentes, *a Pœmenia matre sepelitur :* ipsi obviam venerunt, et uterque, unus a dextera parte, alter a sinistra, mulierem ipsam ad ejus filium recta deduxerunt. Illa vero sancti Martyris corpus accepit, et unguentis multis ac pretiosis linteis involutum, deposuit in monumento quodam insigni ultra fluvium Erginam, Occidentem solem versus, quemadmodum Spiritui sancto visum fuit. Postea vero, quam Spiritum sanctum adjutorem habens, omnia, quæ cupiebat, explevit, Domini nostri Jesu Christi præstante gratia, Angeli multi una cum ea Psalmos canebant.

32 Magna vero quædam miracula beatus martyr Alexander edens, adjuvat eos, qui vexantur, et his, *claret miraculis* qui diuturnis morbis affliguntur, curationem affert, Christi ope auxiliante, cujus ipse particeps factus est. Martyrium autem complevit sanctus Alexander decimo tertio die mensis Maji, sub Tiberiano illo homine valde impio, imperante Maximiano, iniquo et impio tyranno, in nobis autem regnante Domino nostro Jesu Christo Salvatore ; cui gloria et imperium in secula seculorum. Amen.

EX TIOM

apparens matrem consolatur.

A 33 Apparuit autem sanctus Alexander, completis rebus omnibus, matri suæ, eique dixit: Bene, mater, laborasti, et per totam viam defatigata es, ut proprium filium sequereris. Det tibi Dominus meus Jesus Christus in regno suo, ut mecum una mercedem habeas. Ne igitur mœrore afficiaris: sed pueros tuos tecum habens, cum pace redeas in locum tuum: spero enim a Domino meo Jesu Christo me impetraturum esse, ut cito te quoque assumat in eum locum, in quo ego sum. Hæc cum beata illa *d* Pœmenia audivisset, et Dei gloriam celebrans ipsi gratias egisset, una cum pueris suis læta reversa est, persuasum illud habens, quod beatum Alexandrum Domino nostro Jesu Christo magnum donum obtulisset. Magna igitur gratia eo in loco inest; ubi repositæ sunt sancti et gloriosi Martyris pretiosæ Reliquiæ, in gloriam et laudem Christi Dei nostri: quoniam ipsi gloria est in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Præter* Berœam *Syriæ est alia Macedoniæ, postea* Irenopolis *ab Irene Imperatrice appellata, teste Brietio in Illyrico antiquo: sed necessarium est aliam* B *inveniri inter Philippopolim et Hadrianopolim, nisi enormiter exerravit Auctor.*

b *Provincia* Europæ *sive* Europolitarum *est primaria Thraciæ: in qua sub metropoli Heraclea est urbs* Drizipara.

c Hadrianopolis, *urbs celebris ad Hebrum fluvium, Metropolis provinciæ Hæmi-montis, ubi sub Maximiano hoc Imperatore martyrio coronati Maximus, Theodorus et Asclepiodotus celebrantur in Martyrologio Romano ad diem* XV *Septembris.*

d Pœmenia mater, *ut* Sancta, *inscripta est Gynecæo sacro Arturi ad diem* 16 *Maji, utique ejus arbitratu lectum.*

APPENDIX.

Templa S. Alexandri in Thracia. Ob Reliquias ejus dissipatas, Chaganus Rex Avarum divinitus punitus.

Cardinalis Baronius, in Annalibus Ecclesiasticis ad annum Christi CCCVIII, *agit de quamplurimis Sanctis, martyrio sub Maximino Imperatore coronatis, ac tandem numero* XXVII *addit ista:* Driziparæ civitate passus est Alexander Martyr, miraculorum post C obitum virtute orbi notissimus. *Aliqua miracula in genere indicantur in Vita jam dicta. At notissimus fuit in Thraciæ variis locis, per quæ ductus et tormentis afflictus fuit, ac tandem Driziparæ coronatus. Theophylactus Simocatta duarum Ecclesiarum ei in Thracia dicatarum meminit, in Historia rerum sub Mauritio Imperatore gestarum, quam auctor isto tempore ibidem degens scripsit. Ac primum lib.* 6 *exponit* bellicas Chagani Avarum Regis incursiones, *et capite* 5 *asserit eum* Anchialum pervenisse, ubi Martyris Alexandri ædem reperit, quam Anchialo discedens flammis pro ludo exussit. *Est* Anchialus *urbs Thraciæ, a Ptolomæo lib.* 3 *Geographiæ cap.* 11 *memorata, postea Episcopalis in provincia Hæmi montis sub metropoli Hadrianopoli.*

Sancti ecclesiam Anchiali Chaganus exurit:

a Drizipara repulsus

2 Inde, *inquit Simocatta,* Drizipara profectus urbem subigere aggreditur... Divina autem providentia quædam ab urbe opprimenda cohibuit. Visus est enim Chaganus medio diei videre innumeras Romanorum phalangas, una frementes ex oppido procedere, et in campum ad animas in acie profundendas cupidissime properare. Hinc se in fugam conjicit, tametsi, quos viderat, adversarii nihil essent nisi vana opinio, terriculamentum oculorum et consternatio animi. D *At postmodum, uti idem Simocatta scribit lib.* 7 *cap.* 14 *et* 15, *post varios fortunæ bellicæ eventus,* Barbari paulatim Driziparam procedunt, urbem capiunt, ædem Alexandri Martyris inclyti incendio excitato absumunt, ejusque monumentum argento ornatissimum nefarie spoliant. Quin etiam corpus inde indignissime ejiciunt, mirificeque victoria elati ad convivandum toris discumbunt. His itaque diebus Jesus Dominus noster, qui a Patre imperium in omnes gentes et possessionem in omnes terminos terræ accepit, regnum suum Chagano nequaquam intestatum esse voluit. Passim quippe immissa pestilentia barbaros delevit: eratque malum indeprecabile, non ulla medicina, quamtumvis solerter excogitata, curabile. Itaque a Chagano, ob Alexandrum Martyrem tam ignominiose tractatum, pœna commerita exigitur. Nam septem ejus filii peste inguinaria corripiuntur, caloreque vehementi et igneo plane uno simul die extinguuntur. Sic Chaganus in victoriis suis infeliciter felix fuit. Nam pro pæanibus et canticis et hymnis, et manuum plausibus et saltationum numeris et risu effusissimo, lamenta et lacrymas, et luctum nulla consolatione sanabilem E et jacturam intolerandam adeptus est. Percussus est enim ab Angelorum exercitibus: et cum plaga esset aspectabilis, acies tamen illa visu contingi non potuit...

eadem postea capta Reliquias dissipat:

ideoque filiis et copiis per pestem diminutus,

3 Senatus Cæsarem de Legatis ad Chaganum mittendis hortatur: qui accito Harmatoni eas partes mandat. Harmaton multis cum muneribus Driziparam venit. Chaganus præsentes fortunas lamentans, amissionem filiorum, pestiferumque copiarum exitium immenso dolore prosequitur. Decem diebus ibi positis, Harmaton conveniendi copiam impetrare non potuit. Erat quippe dolor vehemens, ut dixi: nec levandæ calamitati ulla via ratiove apparebat. Die duodecima in tabernaculum introducitur, barbarumque leni ac placida oratione demulcet... Tandem multis verbis eum Legatus permovet, ut se donis coli patiatur. Postridie pace firmata domum redit... Ex pacto autem Ister ad Romanorum Avarumque fines dirimendos constituitur, atque hoc sane modo bellum inter Avares et Romanos profligatum est. *Hactenus Simocatta.*

pacem cum Romanis sancit,

4 *Theophanes etiam in sua historia ad annum Mauritii Imperatoris* XVIII, *Indictione* III, *qui est Christi sexcentesimus, commemorat* irruptionem Chagani Regis Avarum: cujus milites, homines barbari, Drizipera profecti, civitate direptioni tradita, in S. Alexandri F templum incendio grassati sunt. Cumque sepulcri thecam argento ornatam reperissent; illusis prius et contemptis Martyris reliquiis, ornamentum omne sacrilege spoliavere... Porro Deus injurias Martyri Alexandro irrogatas ulturus, morbum pestilentem in barbaros immisit, qui uno solo die febri ex peste orta septem Chagani liberos cum innumera populi multitudine extinxit, adeo ut triumphalis lætitiæ, victoriæ, pæanum, cantuumque vice, luctus, lacrymas atque planctus prorsus inconsolabiles receperit. *Hæc Theophanes, eumque secuti Anastasius bibliothecarius in sua Historia, et Paulus Diaconus in Historia miscella.*

verso in luctum triumpho.

5 *Non videntur sacræ Reliquiæ plane periisse, sed earum multæ a piis Christianis, uti in simili casu sæpe contigit, fuisse collectæ. Unum certe frustum, digito majus, ex Reliquiis hujus S. Alexandri ad Ecclesiam Pragensem circa annum* MCCCIII *sub Wenceslao II Rege pervenisse, asserit in Pragensis Ecclesiæ Diario Thomas Joannes Pessina a Czechorod Decanus Metropolitanæ ædis S. Viti, nunc etiam Samandriensis in Hungaria Episcopus.*

Aliquæ Reliquiæ Pragæ.

DE

DE SANCTIS MARTYRIBUS ALEXANDRINIS

APHRODISIO, AGRIPPA, SABINO, GRISO, LUCIO, CYRILLA, CRIDULA, JUVINO, ET ALIIS DUOBUS.

G.H.

XIII MAJI

Antiqua Martyrologia Hieronymiana præsentem diem ab his Martyribus auspicantur hoc modo : In Alexandria Aphrodisii, Agrippæ, Sabini, Grisi, Lucii, Cyrillæ, Cridulæ, Jovini et aliorum duorum. *Ex his loco* Grisi *legitur etiam* Grissi *et* Grippi. *Ex nominibus* Lucii *et* Cyrillæ, *unicum conflatur in MS. Eptarnacensi* Lucirillæ : *in eodemque pro* Cridula *est* Oritula, *et tres Socii adduntur.* Juvinus *est in solo Corbeiensi Parisiis excuso, et duobus anonymis postponitur. In aliis Martyrologiis etiam nonnulli memorantur : nam in MS. Richenoviensi ista sunt :* Alexandria Agrippæ, Sabini, Lucii, Cyrillæ. *MS. Rhinoviense :* Alexandria Agrippæ. *Notkerus sic habet :* In Alexandria Aphrodisii, Agrippæ et multorum Martyrum. *Palæstra vero martyrii non indicata sunt in MSS. Aquisgranensi, Augustano et Labbeano* Agrippa, Lucius, Sabinus ; *quamvis et* Agrippus *et* Lucas *etiam legatur. Apud Grevenum in Additionibus ad Usuardum hæc traduntur :* Item Sanctorum Gagi, Luci, Agrippæ et Sabinæ. *Et in MS. Florario fit mentio* Sanctorum Virginum Agrippæ et Sabinæ : *interim* Sabinus *aut* Savinus *legitur in antiquis Martyrologiis, in quibus* Gagus *infra inter alios Martyres colitur. In MS. Tamlactensi referuntur nomina* Affrodissii, Sabini, Agrifæ, Luci, Credulæ, Quirillæ, Gressi, item Lucii.

B

DE SS. VICTORE, SATURNINO, ALEXANDRO, ACRIPPA, SAVINO, CREDULO, MAXIMO, GAGO

E

G.H.

MARTYRIBUS POLENTIÆ.

XIII MAJI

*Nomina Martyrum in Fastis Hieronym.: VIDE APP TOM. VII MAJI NOT. 60***

Multa hic controversa occurrunt, num hi Martyres sint simul collocandi, et quonam sint modo dividendi. Ac primo in apographo Lucensi Martyrologii Hieronymiani ista leguntur : In Polentia passio S. Victoris, Saturnini, Alexandri, Agrippæ, Agris, Cyrillæ, Savini, Creduli, Maximi, Gagi. *Erant hic post* Alexandri *nomen quædam de S. Servatio, quæ plane præter mentem auctoris intrusa cum Florentinio arbitramur : quod ea in MS. Blumiano sub initium hujus diei collocentur, et in MS. Corbeiensi Parisiis excuso sint inter superiorem et hanc classem; ac plane desint in antiquissimo codice Epternacensi, in quo de his Martyribus sic legitur :* Polentiæ, Victoris. In Vicia daucti, Saturnini, Alexandri; Agrippæ, Aeris, Cyrillæ, Sabini, Credolæ, Maximi, Gagi. *Ex codice Corbeiensi ista sunt Parisiis excusa :* In Polentia passio S. Victoris et Saturnini. In Alexandria Agrippæ, Veris, Cyrilli, Savini, Maximi, Credili, Gagi. *In MS. Blumiano etiam legitur* Alexandriæ, Agrippæ, Ageris, *in reliquis cum Lucensi conveniunt. Ex his Sanctis indicantur in MS. Tamlactensi nomina* Saturnini, Alexandri, Sabini, Maximi. *Ast nomina* Victoris et Gagi *sunt in MS. Augustano S. Udalrici :* Victoris, Saturnini et Gaii *in MS. Parisiensi Labbæi :* Saturnini *solius in Casinensi. Palæstram vero addit Notkerus :* In Pollentia, inquiens, passio Sanctorum Victoris et Saturnini. *In MS. Richenoviensi fit memoria* Acris et Maximi : Gagi *denique in MS. Aquisgranensi et apud Grevenum in Auctario Usuardi. In aliquibus sunt nomina* Agrippæ et Sabini, *uti supra indicavimus, quod ea etiam inserta sint inter Martyres Alexandrinos.* ***Et hactenus quæ de his Martyribus apud antiquos indicantur.*** *Ac primo dubitatur an recte in MSS. Epternacensi, Lucensi et Tamlactensi nomen* Alexandri *instar Socii exprimatur, et an pro eo non sit urbs* Alexandria *supponenda, quæ in præcedenti classe exprimitur : quod vel ideo cum Florentinio non arbitramur, ac sequimur antiquissimum MS. Epternacense et alterum Lucense cum Tamlactensi. His positis inquirenda Palæstra martyrii. Ea* Polentia *dicitur in tribus apographis et apud Notkerum, quæ* Ponlentia *est in MS. Epternacensi. Tres vero urbes* Polentiæ *nomine celebres indicat Ferrarius in Lexico Geographico. Hæ sunt* Polentia Balearis majoris, Polentia in Picino inter Maceratam et Septempedam *: ast quæ nobis cum Florentinio hic videtur signari est* Polentia *urbs* Liguriæ, *apud Tanarum fluvium olim celebris, nunc excisa, ubi Stilico feliciter adversus Wisigothos pugnavit, teste Claudiano de Victoriis Stiliconis hoc versu :*

et aliis.

C

An Alexander his jungendus?

Palæstra martyrii Polentia,

F

O celebranda mihi cunctis, Polentia, seclis.

At quod interponitur in MS. Epternacensi Vicia daucti *non æque explicari potest. Quid si dicatur* Vicus Adaucti, *sicut* Vicus Aurelii, Vicus Aquensis, Vicus Cuminarius, Vicus Egonum, Vicus Matrini, Vicus Varronis, Vicus Pacis ? *Ita res tota posset exponi. Si quis tamen* Dauctum *ex aliis MSS.* Martyrem *probaverit, et* Viciam *urbem esse docuerit, ei gratias referemus. Colitur hoc die inter Patronos Volaterranos* S. Victor Martyr, *cujus ibidem caput habetur : sed, eo quod arbitrentur esse S. Victorem Mediolani coronatum, de eo egimus ad diem* VIII *Maji.*

an et Vicus Adaucti?

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 61**

DE S. SEBASTIANO EPISCOPO.

XIII MAJI

Inter alios *Sanctos aliquoties occurrit nomem* S. Sebastiani. *Sub hoc toti orbi celeberrimus est* S. Sebastianus Princeps militiæ *sub Diocletiano, qui ejus mandato sagittis confixus colitur* XX *Januarii. Alius fuit* Sebastianus *inter Martyres Thebæos,* cum S. Alverio *a nobis relatus ad diem* II *Januarii : de quibus multo plura dicenda nobis restant in Supplemento ejusdem mensis ex MSS. ad nos Fossano missis : atque utinam interim inveniri contingat inventionis eorum historiam, quam Baldesano de Thebæis scripturo communicatam, deinceps non amplius visam a se esse Fossanenses Episcopus et Canonici queruntur. Alius Dux*

A AUCTORE G. H. *Sebastianus, a S Victore ad fidem conversus, et cum eodem ac S. Photina coronatus martyrio notatur ad diem* XX *Martii. Tertius etiam* Sebastianus, in Armenia cum SS. Dionysio et Æmiliano Martyr, *celebratur* VIII *Februarii. Et ita alibi occurrent alii, uti hoc die* S. Sebastianus Episcopus, *inscriptus quatuor antiquis Martyrologii Hieronymiani apographis, uti etiam Martyrologio Coloniensi Ecclesiæ S. Mariæ ad Gradus: ibique autem memoratur hujus* S. Sebastiani Episcopi depositio, *ut vel inde possit suspicio oriri, eum potius* D *Confessorem quam Martyrem esse censendum. In MSS. Augustano S. Udalrici, et Parisiensi Labbæi nudum nomen profertur* S. Sebastiani. *Cetera latent, forsan alias reperienda, docturaque quæ fuerit ejus Sedes Episcopalis et quo tempore vixerit : hoc interim arbitramur ad quatuor Christi priora secula referendum, cum in omnibus prædictis Martyrologiis Hieronymianis sequatur* S. Marcellianus, Episcopus Ecclesiæ Autissiodorensis secundus, *de quo jam acturi sumus.*

G. H.

DE SANCTO MARCELLIANO

EPISCOPO AUTISSIODORENSI IN GALLIA.

CIRCA AN. CCCXIV

Antiqui *Ecclesiæ Autissiodorensis Episcopi aliique Presbyteri videntur venerationi Sanctorum valde addicti fuisse. Hinc quæ habemus antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa, passim habent subjunctos priores Ecclesiæ Autissiodorensis sanctos Episcopos, ut videatur ipsum cete-* B *Cultus sacer.* *rorum protographum ab illis conservatum. Colitur ibi hoc* XIII *Maji* S. Marcellianus Episcopus Autissiodorensis *officio Ecclesiastico trium lectionum, uti indicant antiqua ejusdem Ecclesiæ Breviaria, nobis a Petro le Venier dictæ Ecclesiæ Pœnitentario submissa : de quo citata Martyrologii Hieronymiani apographa Epternacense, Blumianum et Corbeiense Parisiis excusum ista habent* : In civitate Autissiodoro depositio et translatio S. Marcelliani Episcopi. *In apographo Lucensi dicitur* depositio et translatio corporis S. Marcellini Episcopi. *At* depositionem S. Marcelliani Episcopi *solum habent antiqua MSS. Trevirense S. Maximini, et aliud Reginæ Sueciæ ab Holstenio vulgatum, ac MS. Florarium, et cum iis Notkerus, Grevenus, Maurolycus, Canisius; item Martyrologium Coloniæ et Lubecæ anno* 1490 *excusum, in quibus* Marcellianus *dicitur. At* Marcellinus, *in MSS. Richenoviensi et aliquo Trevirensi S. Maximini. De eo longum encomium edidit Saussayus in Martyrologio Gallicano, quod ibidem legi potest.*

2 *Historia Episcoporum Autissiodorensium ex MSS. eruta a Philippo Labbe et tomo* I *Novæ Bibliothecæ excusa, cap.* 2 de S. Marcelliano *ista habet.* Marcel- *Elogium,* lianus, natione Gallus, sedit annos XXXIX. Hic in C prædicationis officio fideliter elaborans, felici cursu migravit ad Christum III Idus Maji, et sepultus est in monte Autrico. Fuit autem temporibus Alexandri et Maximi Imperatorum, Aureliano et Marcellino Consulibus; Præsulantibus apud urbem Romam Felice atque Eutychiano. *Hæc ibi. Fuerunt* Aurelianus Imperator III, *et* T. Avonius Marcellinus *Consules anno* CCLXXV, *quo etiam anno* S. Felici I Papæ *successit* S. Eutychianus : *sed procul ab isto* E *anno absunt Imperatores supra indicati. Nam* Alexandro *post tredecim Imperii annos occiso anno* CCXXXV *successit* Maximinus, *qui supra* Maximus *dicitur. Sed ne hoc anistoriæ patentis vitio conturbetur lector, meminerit ostendisse nos Kalendis Maji, ad Vitam S. Amatoris Episcopi, nomina Imperatorum et Pontificum cum magna rerum confusione fuisse dictæ historiæ inserta. Decessor* S. Marcelliani *dicitur* S. Peregrinus, primus Autissiodorensium Episcopus *a S. Sixto II Pontifice Romano missus, nec diu postea martyrio coronatus* XVI *Maji : post quem statuuntur* SS. Marcellianus Episcopus II, Valerius III, et Valerianus IV, *de quibus egimus* VI *Maji, diximusque* S. Vale- *Tempus sedis.* rianum *designatum Episcopum circa annum* CCCXXXIV, *ergo a martyrio S. Sixti Papæ usque ad hujus Episcopatum intercurrunt anni* LXXXVI : *ex quibus in dicta Historia assignantur* S. Marcelliano *triginta novem, et* S. Valerio *septemdecim : adeoque viginti reperiuntur anni, quibus Sedes vacarit, quos arbitraremur proximos a martyrio* S. Peregrini *posse concipi. Quid si* Marcellianus *dicatur ordinatus* Aureliano et Marcellino Consulibus? *Ita superfuisset ad annum circiter* CCCXIV *aut sequentem. Nihil nos hic affirmamus pro certo : solum aliqua ut magis verisimilia ulteriori discussioni aliorum proponimus. Bucelinus ejusdem meminit in* F *Sacrario Benedictino, quod Autissiodori in monasterio S. Germani fuerit sepultus.*

DE SANCTO CHRISTANTIANO

G. H.

MARTYRE ASCULI IN PICENO.

XIII MAJI

Asculum, *urbs Piceni nobilis et opulenta, post Anconam nulli ceterarum secunda, inter Maceratam ad Occidentem et Aquilam ad Ortum quasi media, supra* XXX M.P. *utrimque distat.* *Processio solennis.* *In ea urbe* colitur hoc XIII Maji S. Christantianus Martyr : quo die habetur processio per Capitulum et Magistratum ab Ecclesia Cathedrali ad Parochialem S. Victoris : ubi in altari majori dictæ Ecclesiæ *Imago.* imago hujus sancti Martyris, in habitu Levitico expressa, cum martyrio ab eo passo sub lapidum grandine. Fertur ex traditione majorum ejus corpus requiescere in dicta Ecclesia Cathedrali ; sed in quo loco soli ignoratur, ex incuria eorumdem Majorum. *Patrocinium contra grandinem,* Est ipse Patronus ad depellendam grandinem, non solum hujus civitatis et totius diœcesis, sed etiam finitimorum oppidorum : estque peculiaris Patronus et Advocatus nobilis castri Moldignani, in quo nunc et olim mixtum habet imperium Ecclesiæ Asculanæ Capitulum ex donatione Caroli Magni. Recitabatur olim ejus Officium sub ritu duplici, quod postea omissum est ex generali decreto sacræ Rituum Congregationis. Non extant ejus Acta manuscripta, nec typis excusa quod sciamus. *Huc usque exacta de Sanctis Asculanis nobis submissa informatio. Memoriam ejusdem ex Tabulis Asculanæ Ecclesiæ celebrat* *et tempestates.* *Ferrarius in Catalogo generali et alio Sanctorum Italiæ, additque eumdem* in diœcesi Laudensi, in qua VIDE APP TOM. VII MAJI NOT. 62** contra tempestates adversas invocatur, venerationem habere : licet Confessor apud eos habeatur.

DE

DE SANCTIS MARTYRIBUS

THEODORO PRESBYTERO ET VICTORIANO.

Inter alia antiqua monumenta, quæ nos anno MDCLXI *in celeberrimo S. Benedicti monasterio Casinensi reperimus, fuit aliquod illustre Martyrologium MS. antiquo charactere Longobardico exaratum, et numero* 334 *signatum : in quo ad hunc* XIII *Maji ista scribuntur :* III Idus Maji natalis Sanctorum Martyrum Theodori Presbyteri et Victoriani. *Dolendum est, quod in dicto Martyrologio non apponatur tempus martyrii aut saltem ejusdem palæstra. Tunc facilius judicaremus, num alio aliquo die colerentur. Est aliquis* Theodorus Presbyter Antiochiæ, *sub Juliano Apostata, die* XXIII *Octobris, sed absque Socio* Victoriano. *Nos propter Martyrologii venerabilem antiquitatem, utrumque simul relinquimus, forsan in vicina Italia eadem palma martyrii coronatum : et optamus aliquando lucem pleniorem de utroque nancisci.*

DE SANCTO ONESIMO

D.P.

EPISCOPO SUESSIONENSI IN GALLIA.

CIRCA AN. CCCLX

B Suessionum Augusta, *urbs Episcopalis Galliæ, ad sinistram Axonæ fluminis ripam, inter antiquiores suæ Sedis Episcopos veneratur hoc die* S. Onesimum, *cujus primo loco in suo Martyrologio B. Rabanus, seculo Christi nono Archiepiscopus Moguntinus, ita meminit :* Tertio Idus Maji festivitas S. Onesimi Confessoris. *At* natalis *appellatur in Usuardo MS. Reginæ Sueciæ. De eo ista scribunt Sammarthani in Gallia Christiana :* Septimus Episcopus S. Onesimus vixisse fertur ad annum Christi CCCLX, mortuus III Idus Maji. Quiescit in ecclesia S. Georgii Martyris, extra confinia civitatis Suessionensis, citra fluvium Axonæ in fisco Croviaco, in vico qui postea nomine S. Medardi insignitus habetur : ita refert MS. vetus. *Hæc Sammarthani. Dictum* MS. vetus *quidem, sed tamen multis seculis infra ipsius Sancti ætatem exaratum, de vita, morte et sepultura* S. Onesimi, *descripsit manu sua ex Legendario monasterii Longipontani Ordinis Cisterciensis, et ad nos misit anno* MDCLXVI *Dominus Muldrac, senior Longipontanus : quod hic edimus. Scriptum illud videtur antequam sacræ Reliquiæ alio fuerint deportatæ : de qua deportatione scribunt dicti Sammarthani :* illius Reliquias ex D. Medardi monasterio Doncheirium, prope Sedanum, membrum ejusdem Abbatiæ, translatas fuisse. *Quidquid sit de hac translatione, cujus* C *alibi nullum vestigium reperimus, Duacenses asserunt,* tria sacra corpora SS. Amati Senonensis Archiepiscopi, S. Onesimi Suessionensis Episcopi, et Gurdinelli Confessoris, post extinctam Normannorum persecutionem, ex Suessionibus translata fuisse circa annum Domini DCCCXCVI, et etiamnum adservari in insigni collegiata S. Amati. *Ita Arnoldus Rayssius Duacenus in Hierogazophylacio Belgico. Ex hic colitur* S. Amatus *Idibus Septembris, mortuus Broyli apud S. Mauronlum, et inde Duacum translatus, uti dicitur in Vita S. Mauronti* V *Maji, et S. Rictrudis* XII Maji. S. Gurdinellus *colitur* XVI *Octobris. Hujus itaque et* S. Onesimi *corpora ex Suessionibus solum translata tradunt alii. Cultum ejusdem* S. Onesimi *apud Duacenses testatur etiam Molanus, in Additionibus ad Usuardum et in Natalibus Sanctorum Belgii, cum longo ex Vita elogio; Miræus in Fastis Belgicis, Canisius in Martyrologio Germanico, Saussayus in Gallicano, Galesinius, Ferrarius aliique.*

Cultus sacer.

Vita ex MS.

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT 63**

Translatio corporis Duacum.

VITA

Ex MS. Codice Longipontano.

In sanctorum Patrum solennitatibus, divinis nos convenit instanter exerceri laudibus : ad hoc enim feriatis diebus humana indulgentur otia, ut immortalitatis impensius inquirantur obsequia. Idcirco E confessionem laudis Christo personet mens, sensus, et lingua, dum beatissimorum Patrum annua recoluntur solennia, maxime quorum sacra gratulamur præsentia. Adest igitur nobis, dilectissimi, natalitius dies Patroni nostri S. Onesimi : cujus vitæ gesta vel miracula, licet aut nimia vetustate temporum consumpta, aut desidia scribentium recordationi posterorum non sint tradita ; inter præcipuos tamen Confessores ejus celeberrima perpetualiter habetur memoria. Quod fieri non posset, nisi in æterna Dei prædestinatum fuisset præscientia : quos enim ille summa ante constitutionem mundi præscivit sapientia, hoc etiam ad laudem et gloriam nominis sui prædestinavit clementia. Misericordiam ergo B. Onesimus consecutus est et benedictionis gratiam, quia in temporibus suis operatus est justitiam. Siquidem in annis adolescentiæ cœpit Deo devotus existere, et ad supernæ vitæ patriam totis desideriis anhelare. Contra incentiva quoque vitiorum didicit viriliter agere, ut liberiori mente viam virtutum gratanter posset incedere. Denique promotus ad sortem Clericatus, sacrorum Ordinum gradatim ascendit gradus. Sed quoniam vitium elationis operibus se frequenter assolet ingerere justis, summa cum difficultate timoris, ministerium suscepit altaris. F

Patronus habetur :

pie educatus

sacros Ordines suscipit:

2 Non parva denique sancto Dei famulo inerat molestia, quod adhuc vana Gentilium superstitionis secta tota sibi pæne vendicaverat Suessonum confinia. Adhuc enim in valde Suessonica tenera nascentis ecclesiæ pullulabat infantia, ut antiquiora Annalium tradunt monumenta. Legitur namque quod felici completo cursu martyrii, postquam animæ *a* SS. Crispini et Crispiniani martyrum [cœli] petiere palatium, per visum Pontificem aggrediuntur Romanum, et ut Pastor vigilantissimus Suessonicis sedibus quantocius dirigatur, evidenter admonent, qui et populum Deo acquisitum lucrifaceret, et Ecclesiam nova sobole fœcundatam verbi pabulo nutriret et fidei fundamento solidaret. Mox sanctus Antistes Romanus, certus de oraculo, religiosus pro officio, venerabilem Sixtum Apostolicæ benedictionis gratia sublimavit, et eum præficiendum Episcopum in Suessonica direxit Ecclesia. In quam urbem ingressus felix supradictorum Martyrum successor, felices aggressus est labores. Sed quia juxta Evangelii vocem videbat albescere regiones ad messem, Sinitium suæ Suessonicæ diœceseos consecravit Episcopum :

a post martyrium SS. Crispini et Crispiniani,

et Episcopos S. Sixtum,

Sinitium,

A Episcopum : ipse vero maximam remorum metropolim prædicationis officio penetravit, et Remensem Ecclesiam sub Præsule Christo *b* primus Pastor suscepit regendam. Ubi instanter agens quæ Dei sunt, tam passione quam fide præfatorum Martyrum sortitur collegium. Hujus vestigia pari fide et eadem devotione secutus Sinitius, simili ordine *c* S. Divitianum Suessonicis constituit Episcopum, et ipse in Remensi cathedra collocatur, ne labore Magistri sui Sixti populus Deo acquisitus periclitaretur. Nec multo post, S. Divitiano vita mortali exempto, Rufinus Pontificales infulas accepit, cui Filanus successit, deinde *d* Mercorinus, in Episcopatu senarium complens munerum, jam septiformi gratia repletum in ministerio prædicationis sibi dilectum adscivit Onesimum. Et recte Onesimus in domo Domini assumitur verbi minister, ab illo *e* Onesimo Apostoli Pauli discipulo nusquam degener, de qua inter cetera Philemoni scribit, quia prædicationis illi verbum commisisset, et Episcopum Ephesiorum ordinasset. Exaudiebatur interea divinitatis occulto judicio, ne quid deesset Apostolico Pontifici mox futuro : miroque modo populus in Dei cultu per B sanctum virum accendebatur, quotidianis ab eo illustratus miraculis atque doctrinis. Quid pluribus immoror? Mercorinus diem vitæ claudit ultimum : Onesimum vox una postulat omnium : fit communis vox lætitiæ in populo, qua in eligendo unanimiter acclamatur Dei famulo. Complentur in Electo Dei divina munia, secundum Ecclesiasticæ sanctionis instituta : constituitur dies solennis in condensis usque ad cornu altaris, in quo a Participibus suis Onesimus consecratur oleo divinæ unctionis. Exhilaratur facies Onesimi in oleo sanctificationis, quia in nitore mentis per manifestationem sancti Spiritus, ad interpellandum Deum pro populi salute, assumitur medius.

b

c *S. Divitianum, et 3 alios,*

d

e

creatur Episcopus :

3 O vere felix Ecclesia, quæ tanto Pastore suscipitur regenda! felices et filii, qui tantum merentur Patronum, quo duce perveniant alacres ad Christum! Jam effera colla sub tanto Pastore deponit suavi jugo regio Suessonica, et Evangelicæ legis excipit onus leve : cui prius dominabatur jus potestatis dæmoniacæ. Funditus evertunt falsorum aras Deorum, qui prius vana religione contenti, colebant simulacra dæmonum. Ubique destruuntur Paganorum delubra, et undique præclara sanctæ Crucis stigmata prædicantur. Ad Ecclesiæ baptisma gregatim confluit credentium turba, ut peccatorum remissione C percepta procedat, lavacri salutaris fonte dealbata. Viam mandatorum Dei cucurrit Onesimus cum ceteris Sanctis, ut et nos exemplis ejus informati per eamdem viam currere sapiamus : spiritualium charismata virtutum Dei gratia non solum promeruit, verum eisdem virtutibus dum vixit nobiliter uti sapuit. Quibuscumque enim in tribulationis succurrebat angustia, et qualibet calamitate affectis opem adhibebat suæ consolationis : quod enim sibimetipsi, hoc procul dubio omnibus impendebat aliis. Aliena damna acsi propria conquerebatur incommoda, sicque aliorum detrimenta multa illi pariebant incrementa virtutum per caritatis officia. Ubique fit innumerabilis populi concursus, ubi præstolatur summi Pontificis adventus.

destruit idola·

fidem plantat

omnes juvat :

4 Non differuntur ægrotis dona salutis, ubi manum dignatur per suum famulum imponere medicus cœlestis. Omnes indifferenter suscipiuntur, et universis præveniente gratia subvenitur. Cæcis equidem diu negata patent lumina, pervia fiunt surdis diutinæ claustra surditatis, lingua mutorum cœlitus soluta per Sanctum perfecte perfecta novit edere verba, sed et manci agilitate operis in præsentia viri Dei prorsus efficiuntur idonei : spiritus immundus ab obsessis recessit, sæpius ope intercessionis ejus D expulsus. Quidquid debile vulgi sanctum virum veniebat, prompta in melius ad sanandum divina per suum famulum restaurabat virtus. Tanta ergo miraculorum insignia justæ necessitatis ordo deposcebat, propter teneram nascentis Ecclesiæ infantiam in valle Suessonica : signa enim data sunt infidelibus, non fidelibus. Attamen in omnibus sancto Dei famulo custos erat humilitatis maxima virtus : qui si quando extra se fortia egisset, maluit abscondi intra se, ne humana opinione captus raperetur super se. Pro talibus ergo meritorum prærogativis culmen ascendit perfectionis, et nihil in hoc mundo voluit appetere, verum ardenter sui Conditoris desideriis inhiare. Ad illum enim indesinenter anhelabat, cui devota mente usquequaque inhæserat : quia pennas assumpserat tamquam columbæ, per quas volare posset ad cœlestia et requiescere. Deum itaque vere amavit, cujus præcepta toto ex corde servavit. Unde contigit, ut amando quæreret, quem quærendo inveniret; ne ab ejus amore divelli posset in ipsa tentatione, cum etiam in afflictione efferveret.

claret miraculis :

Deum amat :

5 O quantas injurias et opprobria, in medio gentis pravæ et perversæ, ubi habitabat, pertulit! O E quot sibi cruces conscivit, qui in suo corpore fluxum luxuriæ edomare potuit! Sine ferro enim longum martyrium in suis pertulit membris, ut quod sanguinis non contulerat effusio, conferret prolixa in attritione flagelli membrorum vexatio. Primum [certamen] illi fuerat in nimia tenacitate cibi et potus, ut indicta parsimonia in utroque, veluti sine Cerere et Libero, frigeret Venus. Pallida ora præ nimiis trahebat jejuniis, et in vigiliis constans erat animus, et mens Deo devota vacabat orationibus. Factum est tandem, ut exitus ejus de hoc seculo appropinquaret, et triumphum gloriæ de hoste caperet superato, et ad Regem suum cum palma perveniret victoriæ, qui numquam in ejus prælio novit terga versare. Nam quantum Deo placuit, Pontificatus sui officium feliciter administravit : sicque corporali percussus molestia, usque ad extrema vitæ suæ perductus est tempora. Securus itaque sustinebat Judicem, quem toto desiderio exspectaverat venientem; quique eum, ab humanitatis consideratione, non longe post transferret in contemplationem divinitatis suæ. Igitur languore præventus, a divinis non cessabat laudibus; et evoluto cursus sui tempore, acri usque ad mortem correptus est dolore; plenusque dierum, efflagitatum divinis operibus Christo reddidit spiritum *f*. Salva fide credimus, in exequiis tanti Pontificis Angelorum F non defuisse obsequia : qui illius sanctam animam, carne exemptam, de labore ad requiem, de terrenis transferrent ad cœlestia.

patitur adversa :

pie moritur :

f

6 Sepultus est autem in ecclesia S. Georgii Martyris *g* extra Confinia civitatis Suessonicæ, citra fluvium Axonæ in fisco Croviaco, in vico, qui postea nomine S. Medardi dictus atque insignitus habetur. Plurima in ejus transitu patuerunt miraculorum signa, et ad ejus tumulum ægri sæpe veniunt, ut optata suæ sanitatis remedia referant : sicque remeant cum gaudio, qui se alicujus infirmitatis oppressos angustia cœlesti offerunt medico. Quæ omnia ad laudem illius fiunt, cujus dono Sancti mirabiles existunt : qui dum ab eo plenitudinem accipiunt gratiæ, cum perfectione cohærent justitiæ. De qua plenitudine beatus Confessor et Episcopus Onesimus in superna curia cum Angelicis exultat spiritibus : et quod hic acquisivit in itinere, illic procul dubio adeptus est in perventione. Jam enim inter supernos cives emicat, et inter ignitos lapides diadematis Regis æterni pretiosa gemma coruscat. Jam in superna curia illa Divinæ majestatis perfruitur præsentia, in qua Cherubin et Seraphin prospicere desiderant incessanter

g

sepelitur in æde S. Georgii.

invocatur ab Auctore

A cessanter ardentia. Debitis ergo laudibus ejus solennia celebremus, et diligenter ejus amplectamur præsentiam corporis, qui dum adviveret fuit vas et habitaculum Spiritus sancti. Imploremus tandem pia ejus suffragia, ut digna languoribus animarum nostrarum remedia conferat; et sic nos præsentialiter deposcat beate vivere, quatenus in cœlestibus mereamur æternaliter assistere, ad laudem et gloriam sanctæ et individuæ Trinitatis et inseparabilis Unitatis : cujus virtus, honor et imperium permanet sine fine in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a SS. Crispinus et Crispinianus *sub Rictiovaro in persecutione Diocletiani passi sunt* 25 *Octobris.*

b *Flodoardus lib.* 1 *Hist. Ecclesiæ Remensis cap.* 3, *de his* 2 *Episcopis ista habet :* S. Sixtus, Remorum primus Episcopus, etiam Suessonicam fundasse fertur Ecclesiam, et B. Sinicium collaboratorem et cooperatorem suum inibi constituisse : quique post ejusdem S. Sixti decessum, nepote suo, ut ferunt, S. Divitiano Suessionis a se Pontifice ordinato...

B Remis Archiepiscopalem subiit Cathedram. *At quis Pontifex Romanus S. Sixtum miserit, controvertitur :* S. Petrum Apostolum *assignat dictus Flodoardus :* Sixtum II *Hincmarus in Opusculo ad Hincmarum Laudunensem cap.* 16. S. Marcellum, *qui seculo fere dimidio post Sixtum II præfuit ab anno* 308 *ad* 310 *præfert Melchior Reginaldus in Historia Suessionensi, quod præsenti relationi magis congruit. Sed hæc accuratius erunt discutienda ad Kalendas Septembris, quo die ambo* Sixtus *et* Sinicius *coluntur.* D EX MS

c S. Divitianus *colitur* 5 *Octobris, cujus corpus in D. Crispini Majoris ecclesia conditum esse tradunt Sanmarthani.*

d Mercorinus *etiam legitur in MS. S. Amati. At* Mercurius *aliis : qui adfuit Concilio Agrippinensi anno* 346.

e S. Onesimus, *discipulus S. Pauli et Episcopus Ephesiorum, colitur* 26 *Februarii. Pro hoc scripta quidem est epistola ad Philemonem, sed longe tunc adhuc remoto ab Episcopali gradu, cujus nec ibi nec alibi apud Paulum mentio. Alius esset* S. Onesimus, *Magister SS. Alphii, Philadelphi et Cirini martyrum, et* XXXI *Julii Puteolis martyrio coronatus. De hoc egimus supra* 10 *Maji in Vita dictorum Martyrum. Ceterum verba hic relata transcripta sunt a Molano in Natalibus Sanctorum Belgii.*

f *Ex sequentibus plurima eisdem verbis allegat Molanus, in prima editione Auctarii ad Usuardum, addens in fine,* Scriptum in gestis ejus. E

g *Hæc ex vetere MS. citari a Sanmarthanis supra diximus. Quid autem, si ipse Sanctus, inclarescente etiam in Galliis nomine* S. Georgii, *hanc ecclesiam sub nomine illius struxerit et dedicarit?*

DE PLURIMIS SANCTIS MARTYRIBUS

G. H.

ALEXANDRIÆ OCCISIS.

ANNO CCCLXXII

In *Hodierni Martyrologii Romani tabulis proponitur hoc* XIII, *tamquam propria* Alexandriæ, commemoratio plurimorum Sanctorum Martyrum, qui ob fidem Catholicam ab Arianis in ecclesia Theonæ occisi sunt. *Quantam ab hisce Arianis persecutionem tulerit S. Athanasius Episcopus Alexandrinus, late deduximus ad diem ejus natalem, qui secundus hujus mensis est. Successor ejus in Episcopatu fuit Petrus, sudorum illius particeps, domique ac foris assiduus comes, omnisque generis pericula cum illo expertus, et veræ orthodoxæque fidei propugnator.* Verum provinciæ Rector, idolorum cultui deditus, collecta Gentilium et Judæorum manu, cinctis Ecclesiæ septis Pe-

C trum Episcopum exire jussit, invitum alioquin expellendum minatus. Admirandus ergo Petrus, inopinatum bellum animadvertens, clam exiit; et conscenso navigio Romam profectus est. In cujus locum Lucius Arianus introductus, cum videret populum Alexandrinum vere orthodoxum ab Arianis suis conventibus abstinere; satellitum loco idolorum habens cultores, alios verberibus laniabat, alios carceribus includebat, alios ad fugam adigebat, aliorum etiam domos ritu barbarico populabatur. *Indicat ista Theodoretus Episcopus Cyri libro* 4 *Historiæ Ecclesiasticæ cap.* 21. *addens ista omnia melius Petrum Episcopum in epistola commemorare, quam operi suo intexuit cap.* 22, *quamque in Notis a Baronio citatam nos inde damus. Meminerunt ejusdem persecutionis S. Gregorius Nazianzenus, Rufinus, Socrates, Sozomenus, Theophanes, quos infra referemus.*

EPISTOLA PETRI EP. ALEXANDRINI.
CAPUT I.
Virgines sacræ stupratæ, occisæ. Variæ insolentiæ.

a Provinciæ Rector *a* Palladius, secta Gentilis et simulacrorum cultor assiduus, qui ad bellum Christo inferendum sæpius sese exercuerat, collecta multitudine impetum in Ecclesiam fecit, perinde ac si ad subigendos Barbaros properaret. Tunc vero teterrima facinora perpetrata sunt; quæ cum ego dumtaxat referre vellem, tantum mihi dolorem attulit eorum recordatio, ut ingentem lacrymarum copiam effuderim : atque in eo statu mansissem diutissime, nisi divina cogitatione dolorem meum compressissem. Ingressa enim turba in Ecclesiam, quam vocant *b* Theonæ, loco verborum gravium laudes idolorum canebant : pro lectione sacrarum Scripturarum plausus manuum indecoros, et fractas cum obscœnitate voces usurpabant : ejusmodi denique contumelias adversus Virgines Christi, quas nec lingua proferre sustinet : nam et turpis est ipsa prolatio. Certe ex cordatis hominibus quisquis hæc solummodo audivit, statim obturavit aures, et surdus esse potius optavit, quam illorum obscœnitatem auribus suis audire. Set utinam verbis contenti hactenus deliquissent, nec verborum petulantiam factis ipsis superassent. Nam convitia, quantacumque sint, tolerabilia sunt iis, in quibus Christi sapientia et divina mandata resident. Isti vero, utpote vasa iræ ad exitium præparata, expanso naso turpem sonum per nares edentes, et tubis, ut ita dicam, ac fistulis procul emittentes, sanctarum Christi Virginum vestem disciderunt : quarum continentia sanctorum Angelorum similitudinem exprimebat : easque nudas, sicut natæ erant, per totam urbem traduxerunt, petulanter iis illudentes, prout ipsis libitum erat : erantque omnia prorsus crudelia atque inaudita. Quod si quis ad hæc miseratione captus, eos impedire ac verbis eos admonere voluisset, vulneratus abibat. Sed, O rem calamitosam! Multæ Virgines per vim stupratæ sunt; multæ, dum fustibus capita verberarentur, manserunt exanimes. Ac ne corpora quidem sepulturæ

Irrumpente in ecclesiam Præfecto Palladio

post verba obscena, F

sacræ Virgines nudæ per urbem traducuntur,

constuprantur et occiduntur,

A turæ mandari permittebant. Plurima certe corpora, magno cum parentum dolore, hactenus reperiri non possunt.

EPISTOLA PETRI EP.

2 Sed quid persequor parva ac levia, si cum majoribus comparentur? Quid his immoror, aut non potius ad ea quæ urgent contendo? in quibus admirabimini, sat scio, clementiam Domini; et nobiscum attoniti diu manebitis; ac stupentes, quod universa non obruerit. Etenim quæ neque facta sunt neque audita in diebus patrum nostrorum, ut ait Scriptura, ea in ipso altari impii perpetrarunt. Nam velut in pulpito scenæ petulantis, puerum, qui virilem sexum ejuraverat et muliebrem affectabat, oculos stibio depictos atque inunctos habentem, sicut ipsorum simulacra habere solent, muliebri habitu in ipso sancto altari, ubi adventum Spiritus sancti invocamus, saltare fecerunt, solubili motu, hac et illac manus jactantem ac gesticulantem, ipsi immoderate ridentes vocesque nefandas emittentes. Quin etiam istud ad lasciviam spectare arbitrati, et præterita decora potius esse quam impia existimantes, quemdam ex suo numero notissimæ turpitudinis, qui una cum veste pudorem exuerat, nudum sicut natus erat, in B Ecclesiæ solio collocantes, concionatorem infamem adversus Christum salutarunt. Nam divinorum verborum loco turpitudinem proferebat, pro gravibus verbis petulantiam, pro pietate impietatem, pro continentia scortationem, adulterium, masculam venerem, furtum, escam et potum, vitæ hominum utilia esse docens.

puer effeminatus in altari saltat,

alius nudus concionatur adversus Christum.

ANNOTATA.

a *S. Gregorius Nazianzenus Oratione* 23 *in laudem Heronis, de Palladio ista habet:* Ducis munere fungebatur, vir impius et consceleratus, ac Christiani quidem nomen gerens (hoc enim totius contumeliæ indignissimum est) verum ab idolis ad Dei templum properans, ab impuris cruoribus ad execrabiliores et detestabiliores, ac fortasse hujusmodi adversus nos contumelia, quasi victima quadam dæmonibus litans. *Socrates lib.* 4 *cap.* 21. Mandatum Imperatoris Valentis missum est ad Palladium Præfectum Ægypti, jussumque erat, ut milites operam suam ac ministerium præberent.

b Theonas *Episcopus Alexandrinus inscriptus est Martyrologio Romano ad diem* 23 *Augusti, sub cujus invocatione hanc ecclesiam positam addit Baronius.*

C c Virgines mirabilem in modum distractas *asserit Nazianzenus. At Rufinus* tanta ac tam turpia in Virgines et Continentes Ecclesiæ gesta sunt, quæ nec in persecutionibus Gentilium memorantur.

CAPUT II.

Sub Lucio Pseudo-Episcopo Presbyteri et Diaconi XIX, *post varias promissiones et minas, torti et in exilium missi.*

Quæ cum ita fierent, atque *a* ego Ecclesia excessissem (quomodo enim non abiissem, cum milites incursionem facerent, plebs pecuniis conducta esset ad tumultuandum, nummi erogarentur, multitudo Gentilium magnis pollicitationibus illecta adesset?) Successor noster mittitur, qui Episcopatum, velut secularem quemdam Magistratum, pretio coemerat; *b* Lucius quidam, lupi prorsus improbitatem et actus studens æmulari, non in Orthodoxorum Episcoporum Synodo, non suffragio legitimorum Clericorum, non postulatione plebis electus, sicut Ecclesiasticæ leges requirunt. Erant una cum illo (neque enim simplex ejus ingressus esse potuit) non Episcopi aliqui, non Presbyteri aut Diaconi, non populi multitudo. Non illum præcedebant monachi, hymnos e D Scripturis depromptos canentes: sed *c* Euzoius, qui olim cum Diaconus esset Alexandriæ nostræ, in sancta et magna Synodo Nicæna simul cum Ario depositus est: nunc *d* vero Antiochenam Ecclesiam Præsulatu suo devastat. Simul etiam Comes largitionum Comitatensium, *e* Magnus nomine, immensam militum multitudinem secum ducens, qui in omni impietate semper antesignanus esse cognoscitur...

a Post discessum Petri

b sub Lucio Pseudo-Episcopo,

c

d

e

4 Qui statim, ne momento temporis interjecto, acerbus satelles et crudelissimus Satrapa, collecta multitudine eorum, qui sub ipsius cura ductuque erant, Presbyteros ac Diaconos novemdecim numero comprehendit, ex quibus nonnulli octogesimum annum excesserant: et quasi in detestando quodam facinore et legibus Romanis contrario deprehensi fuissent, constituto publico judicio, ipse Christianarum legum de virtute ignarus, avitam fidem per Patres nobis traditam prodere eos coegit, clementissimo Augusto Valenti gratissimum id fore asseverans. Assentiatis miseri, clamabat, assentiatis dogmati Arianorum. Quamvis enim vera sit religio E quam colitis, ignoscet tamen vobis Deus: quippe qui non sponte, sed necessitate compulsi, id feceritis. Nam necessitati quidem excusatio semper relinquitur: liberam autem voluntatem sequitur accusatio. Has igitur rationes præ oculis vestris habentes, omni cunctatione abjecta, alacres accedite ad subscribendum dogmati Ariano, quod nunc disertis verbis prædicat Lucius. At pro certo habete, vos, si quidem parueritis, pecunias et opes atque honores ab Imperatoribus consecuturos: si vero renuatis, carcerem, tormenta, quæstiones, flagra et cruciatus vos esse subituros: ac pecuniis ac possessionibus cunctis spoliatos et patria extorres, in loca aspera atque incommoda deportandos. Ad hunc modum generosus ille vir, fraude atque illecebris minas suas temperans, hortabatur simul et cogebat cunctos ut a pia sententia recederent.

Presbyteri et Diaconi XIX *capti,*

ad Arianismum incitati

promissis et minis,

5 Verum illi, pietatis proditionem omni tormento acerbiorem esse ducentes, uti revera est, his illi verbis coacti responderunt, fraudem ejus pariter ac minas suas virtute animique magnitudine calcantes: Desine tandem, desine his verbis nos terrere. Cessa inanes proferre sermones. Nos enim nec novitium nec recentem colentes Deum (licet instar maris fluctuum inaniter spumes, et tamquam vehemens ventus cum fragore irruas) rectæ ac piæ do- F ctrinæ ad extremum usque spiritum adhæsuri sumus; non potentiæ, non sapientiæ expertem, non sine veritate unquam fuisse sentientes Deum: non enim eum aliquando Patrem, aliquando autem non fuisse dicemus, juxta impium istum Arianum, Filium temporalem esse credendo. Nam si Filius creatura est, ut aiunt Ariomanitæ, nec consubstantialis Patri; ad nihilum redigetur etiam Pater, cum secundum ipsos, Filio non existente, Pater aliquando non fuerit. Si vero semper est Pater, existente ex ipso scilicet vero fœtu, et non per defluxum (Deus enim passionis expers est) qui fieri potest, ut non amens sit ac vecors, qui de Filio dicit: Fuit tempus, in quo non esset, cui cuncta accepta ferre debent, quod existunt? Hac de causa Patres nostri, qui ex toto terrarum orbe Nicæam convenere (a quibus excidentes illi, merito spurii facti sunt) cum perversam Arii opinionem, quam nunc junior iste defendit, anathemate damnassent; non alterius quam Patrem substantiæ, Filium esse dixerunt, sicuti nunc nos cogis dicere: sed ex una eademque substantia. Quod pio sensu recte intelligentes, ex multis divinis vocibus in unum collectis, Consubstantialem esse confessi sunt.

generose persistunt in orthodoxa fide

de Filio consubstantiali Patri,

carceri inclusi

A 6 Hæc et hujusmodi alia cum dixissent, eos multis diebus Comes in carcere detinuit; ratus eo se facto a pia sententia illos abducturum. Verum illi, velut in stadio fortissimi athletæ, abjecta omni formidine, rebus a majoribus ex divina mente fortiter gestis seipsos communientes, excelsiore animo pro pietatis defensione stabant, cruciatus esse ducentes gymnasium virtutis. Cum igitur ad hunc modum decertarent, et spectaculum, sicut ait B. Paulus, facti essent Angelis et hominibus; accurrit tota civitas visura athletas Christi, qui flagra Judicis ipsos torquentis tolerantia sua superabant, et trophæa adversus impietatem per patientiam erigebant, et de Arianis palam triumphabant. Quod hostis ille acerbissimus, minis ac fraudibus subactos, impiæ in Christum factioni deditorum se putabat. Fatigatus igitur in infligendis, quæ subinde excogitabat, tormentis; cum universus populus crebro ingemisceret ac lugeret; crudelis iste et ab omni sensu humanitatis alienus, convocatis iterum turbis incompositis et ad tumultuandum assuetis, eos ad judicium, seu potius ad paratam condemnationem vocat juxta urbis portum; Gentilibus ac Judæis multas adversus eos acclamationes, mercede conductas, ex more jactantibus. Cumque ipse manifestæ Arianorum impietati cedere noluissent, universo populo ante prætorium lamentante, sententiam in eos profert, ut Alexandria excedentes, in urbem Phœnices *f* Heliopolim migrent: in qua ne audire quidem nomen Christi ullus incolarum sustinet: sunt enim omnes simulacrorum cultores.

1 Cor. 4, 9

variis tormentis affliguntur:

B

exilio damnantur.

f

7 Mox cum illos navigium conscendere jussisset, ipse in portu stans (prope enim in publico lavacro sententiam contra eos tulerat) strictum gladium ostentabat; ratus hoc facto se territurum eos, qui ancipiti gladio infestos dæmones sæpius vulneraverant. Sic igitur solvere eos jubet, nullo commeatu instructos, nihil prorsus habentes solatii ad exilium perferendum: quodque mirandum et incredibile est, spumante mari, ac per hoc (ut arbitror) indignante, nec sustinente, ut ita dicam, ut per horum virorum susceptionem injusti præcepti socius ac particeps fieret: demonstrabat enim barbarum Judicis propositum, iis quoque qui illud ignorabant. Vere igitur dici potest: Obstupuit cœlum, ob hoc facinus. Ingemuit enim universa civitas, et in hodiernum diem usque luget. Et alii quidem pectus identidem manibus percutientes, ingentem sonitum edebant: Alii manus simul et oculos in cœlum tollebant, vim contestantes, tantum non ista dicentes: Audi cœlum, auribus percipe terra, quam iniqua sunt, quæ fiunt. Denique ejulatu plena erant omnia, næniæ ac lamentationes tota urbe resonabant. Et fluvius quidem lacrymarum, mare ipsum inundatione sua obtegens, cunctis repente effluxit. Itaque cum supra memoratus in littore stans, remigibus præciperet, ut vela panderent; tunc promiscuus ululatus virginum ac mulierum, senum ac juvenum, et lamenta acerbis lacrymis permixta, clamoresque omnium simul juncti, fremitum ventorum, qui turbati maris fluctibus allidebantur, longe superabant. Interim supradicti hoc modo navigabant Heliopolim, qua in urbe sunt omnes idolorum cultores: ubi studia atque instituta diaboli vigent ad voluptatem tendentia; ubi ferarum horrenda domicilia; montibus enim undique cingitur cœlo ipsi contiguis.

Navigio impositi,

cum luctu universæ civitatis

C

avehuntur Heliopolim

ANNOTATA.

a *Mortuo S. Athanasio anno* 371, Petrus vir longe optimus Præsulatum accepit, primum Suffragio S. Athanasii designatus, deinde consensu omnium tam in sacra quam in politico ordine electus. *Ita Theodoretus. Eum Valente mortuo proprium thronum recepisse scribit Theophanes: quod factum est anno* 379. *De ejus veneratione aliqua attigimus ad Vitam S. Athanasii num.* 374.

D

EPISTOLA PETRI EP.

b *Nazianzeno* Lucius *appellatur*, veritatis proditor, luporum pastor, per caulam transcendens latro, secundus Arius, *etc. Rufino* Arianæ partis Episcopus, continuo tamquam ad ovem advolans lupus.

c Euzoius, qui tum apud Antiochiam Arianæ præerat Ecclesiæ, occasionem ab Valente, qui tunc Antiochiæ versabatur, opportune sibi oblatam arripiens ambivit, ut ipse Alexandriam mitteretur, quo ejus loci Ecclesias Luciano Ariano traderet. *Ita Socrates lib.* 4 *cap.* 21.

d Porro Euzoius, rebus quas instituerat ad exitum perductis, Antiochiam reversus est. *Ita Sozomenus lib.* 6 *cap.* 19.

e Magnus regiorum thesaurorum una cum Euzoio perrexit, *inquit Socrates.*

f Heliopolis *in Phœnicia Libani sub Damasco metropoli: ejus incolæ postea, forte per hos exules, susceperunt fidem Christianam: eorumque Episcopus Petrus subscripsit anno* 451 *epistolæ ad Leonem Imperatorem, quæ habetur in parte* 3 *Concilii Chalcedonensis. Ceterum hoc tam luculentum de Heliopolitanorum pertinacia testimonium, valde nunc apud nos auget scrupulos, qui pridem nobis facessunt negotium circa Acta S. Eudociæ ibidem Martyris sub Trajano, quæ Regem istius loci Aurelianum cum familia et magistratibus ad fidem Christi dicitur convertisse: et mortuorum suscitatione, ac denique martyrio suo quamplurimos debuit confirmasse in fide, si vera forent Acta illa: quæ nunc vellemus rigidiori subjecisse censuræ, æque ac S. Martinæ Acta in Januario; optaremusque ut saltem a talibus non fuisset datum mensi utrique initium. Quod hic ad posterorum, qui priora recognituri sunt, instructionem putavimus indicandum.*

E

CAPUT III.

Cædes plurimorum. Exilium Monachorum, Episcoporum, Clericorum.

Cum omnes posthæc in media urbe publice et privatim singuli gemerent, et verba lugubria funderent (ne flere quidem permissi sunt, vetante id Palladio Præfecto urbis Alexandriæ, qui et ipse dæmonum cultui erat addictissimus) multi ex flentibus rapti, ac prius custodiæ mancipati, deinde verberati, torti, ad *a* Phennensia et Proconnensia metalla damnati sunt, viri qui pro Ecclesiæ defensione divino zelo incensi pugnaverant. Plerique enim erant monachi, accuratioris ac districtioris vitæ studio *b* solitudinem incolentes, tres ac viginti numero. Cum quibus paulo post Diaconus quoque, qui a carissimo nostro Damaso Episcopo urbis Romæ consolatorias simul et communicatorias litteras attulerat, manibus post tergum revinctis, publice a carnificibus ductus est, non secus ac insignis quispiam maleficus. Qui cum homicidarum tormentis, et adhuc acerbioribus cruciatus fuisset; lapidibus ac plumbatis cervice diu verberata, navigium in mari conscendit, sicut ceteri, divinæ Crucis signo frontem suam consignans, omnique cura et solatio destitutus, ad æris metalla datus est quæ sunt in Phenne.

Multi, cæsi,

F

a

b

in quibus 23 *monachi*

ad metalla damnantur

9 Porro dum Judex tenera puerorum corpora adhuc torqueret, quidam juxta ipsa cadavera remanserunt, ne exequiarum quidem honore iis persoluto; cum parentes, fratres et cognati, tota denique, ut ita dicam, civitas unum hoc extremum solatium sibi concedi flagitassent. Sed o! summam judicantis, seu potius damnantis, immanitatem! Qui pro pietate certaverant, cum homicidis non sunt judicati, insepultis

aliis occisis negatur sepultura.

A insepultis corporibus jacentes. Qui strenue depugnaverant, feris ac volucribus laniandi objiciebantur. Qui cæsorum patribus compati propter conscientiam voluerant, proinde ac si grave facinus admisissent, capite truncabantur. Quæ lex Romana, quæ barbarorum sententia, in eos unquam animadvertit, qui parentibus condoluissent? Quis unquam ex veteribus tam iniquum facinus perpetravit? Jussit quondam Pharao, ut Hebræorum mascula necarentur : sed invidia ac metus hoc mandatum ei suggesserat. Quanto ea, quæ tunc gesta fuerunt, humaniora sunt iis quæ nunc cernimus? Quanto magis optabilia, si optio detur injuriæ? Quanto potiora, si conferatur iniquitas, tametsi vitia a se invicem sejungi non possint? Incredibilia sunt quæ dicuntur, immania et gravia, crudelia et barbara, immitia atque acerba ; his tamen oblectabantur atque exultabant Arianæ dementiæ sectatores. Cumque universa civitas lamentaretur (nulla enim erat domus, sicut in Exodo scriptum est, in qua non erat *c* mortuus) ii tamen, quorum animus, in omni scelere exercitatus, nulla iniquitate satiari poterat nequaquam quievere.

compatientes capite plectuntur.

10 Propositum enim suum ad pejora semper acuentes, improbitatis suæ venenum usque ad Episcopos provinciæ protulerunt, satellitem ac ministrum sceleris habentes Comitem largitionum, quem supra diximus Magnum. Et alios quidem Curiæ tradiderunt, alios aliis modis pro arbitrio suo vexarunt, nihil intentatum relinquentes, dum cunctos undequaque student ad impietatem pertrahere. Omnia enim circumeuntes, quemadmodum parens et auctor hæreseos ipsorum diabolus, quærunt quem devorent. Postremo cum eorum conatus ab omnibus repelleretur, Episcopos Ægypti undecim numero, viros qui ab ineunte ætate usque ad senectutem districtioris vitæ gratia solitudinem incoluerant, qui ratione et actu voluptates corporis superaverant, qui piam fidem audacter prædicabant, qui pietatis doctrinam una cum nutricis lacte suxerant, qui victoriam de dæmonibus sæpe retulerant, qui sua virtute pudorem incutiebant adversario, qui denique Arianam hæresim sapientissima oratione convincebant ac denotabant, ministro crudelitatis suæ usi supra memorato Magno, *d* Diœcæsaream relegarunt, urbem quæ a Judæis Domini interfectoribus colitur. Et tamen velut Orcus, fratrum morte minime satiati, crudelitatis suæ monumenta dementes ac stulti ubique terrarum relinquere ausi sunt, famam ex malefactis consequi studentes. Ecce enim rursus Ecclesiæ Catholicæ Clericos Antiochiæ degentes, qui una cum piis quibusdam monachis adversus fraudes eorum protestari decreverant, cum Imperatoris aures variis criminationibus obtudissent, Neocæsaream Ponti relegari fecerunt : qui nunc etiam vita forsitan privati sunt ob locorum asperitatem.

Relegantur XI Episcopi Diocæsaream,

et Clerici Antiocheni Neocæsaream.

11 Hujusmodi tragœdias tempus illud expertum est, silentio quidem et oblivione dignas, sed quæ litteris traditæ sunt, adversus reprehensionem eorum, qui adversus unigenitum Filium Dei linguas suas exacuerunt : qui pestilenti blasphemiæ morbo correpti, non solum in Dominum universorum tela jacere conantur, sed et adversus pios ejus famulos implacabile bellum susceperunt.

ANNOTATA.

a *Hæc duo loca sunt procul hinc et a se invicem dissita, scilicet ut ita magis separarentur. Nam* Phenne, *aliis* Phinon *seu* Phunon *Numerorum* 33 *versu* 42 *et* 43, *S. Hieronymo in Locis sacræ Scripturæ dicitur* Fenon, castra filiorum Israel in deserto : olim civitas Principum Edom, tunc viculus in deserto, ubi æris metalla damnatorum suppliciis effodiebantur, inter civitatem Petram et Zoaram. *At* Proconnesus *insula est Propontidis ante Cyzicum, unde marmora effossa dicebantur Cyzicena; imo et ipsam insulam hodie* Marmoram *dici scribit Ortelius, citans Bellonium et Curopalatem.*

b *Rufinus*, Vastat eremum, bella quiescentibus indicit. Tria millia simul et eo amplius viros, per totam eremum secreta et solitaria habitatione dispersos, oppugnare simul aggreditur. Mittit armatas equitum ac peditum manus; Tribunos, Præpositos et bellorum Duces, tamquam adversum barbaros pugnaturos elegit. Qui cum venissent, novam belli speciem vident, hostes suos gladiis objectare cervices, et nihil aliud dicere, nisi, Amice ad quid venisti? *Similia habet Socrates, addens Rufinum asserere*, se coram vidisse, et cum illis perpessum esse.

c *Theophanes.* Plerique tunc orthodoxorum viri, mulieres, virgines, verberibus fœde sunt lacerati, plures etiam perierunt.

d *Plures* Diœcæsareæ *fuerunt, scilicet in Phrygia, Cappadocia et Cilicia aspera, ut incertum sit, quænam earum hic potissimum intelligatur a Judæis possessa.*

DE S. SERVATIO EPISCOPO

TRAJECTI AD MOSAM IN BELGIO.

CAPUT I.

Urbs Trajectum. S. Servatii res gestæ in variis Conciliis. Euphratas ab hæresi indicatus.

AN. CCCLXXXIV

Trajectum ad Scaldim,

I*nferioris Germaniæ sive hodierni Belgii plura loca sunt, nomine* Trajecti *celebrata, et a Trajectu fluminum Scaldis, Mosæ, ac Rheni sic appellata. Sunt supra Valencenas ad Scaldim,* Pons *et* Trajectum, *vulgo* Tricht, *uti me docuit vir nobilitate et doctrina eximius Franciscus Dixmudanus, Toparcha de la Bulgue, cujus alloquio Valencenis aliquando fruitus fui : ejusque memini* IV *Februarii ad Vitam S. Veronicæ (ut appellant).* § 5. *Sed magis eminent aliæ duæ istius nominis civitates, ambæ solio olim Episcopali ornatæ, ad Mosam flumen altera, altera ad antiquum Rheni alveum. Illa a situ* superius Trajectum *dicitur, Teutonico sermone* Ober-Tricht *et* Obtricht. *Quo etiam nomine Ammianus Marcellinus (qui tempore S. Servatii floruit) libro* XX *Historiarum* Obtricense Mosæ oppidum scripsit. *Belgæ plerique, uti flumen* Masam, *ita urbem* Mas-Tricht *nuncupant. Altera illa ad Rhenum civitas* Onder-Tricht, *et contracte* Utricht *sive* Utrecht, *ac Latine* Ulterius-Trajectum *et* Ultrajectum *nuncupata, olim (dum Episcopalis in altero ad Mosam Trajecto Sedes erat) metropolis fuit Frisiorum, sed a fide Christiana abhorrentium : quibus postmodum per viros Apostolicos excultis, datus est sub finem seculi septimi primus Episcopus S. Willibrordus, S. Hubérto (qui Sedem e superiore Trajecto Leodium transportarat) per annos aliquot superstes. Quæ cum minime ambigua sint,*

Mosam ;

Rhenum,

A *sint, scriptores tamen nonnulli, nominum vicinitate decepti, varios prioris Sedis Episcopos ad hanc Ecclesiam ac diœcesin Ultrajectinam transtulerunt. Ita S. Amandum Episcopum Trajecti ad Mosam (ut pluribus exemplis parcamus) Ultrajectinæ Sedis ad Rhenum Episcopum dixerunt Gaspar Bruschius in Episcopis Argentinensibus, Martinus Crusius par.* 1 *Annalium Suevicorum lib.* 10 *cap.* 6, *Petrus de Marca lib.* 1 *Historiæ Bearniæ cap.* 25, *Samuel Guichenonus in Historia Bressiæ et Beugesiæ ex MS. Martyrologio monasterii ibidem Nantuacensis, ac plures alii. Sed omisso nunc* Ultrajecto, *de* Trajecto ad Mosam *nobis agendum est.*

et duo hæc a quibusdam confusa:

2 *Hujus urbis, gloria et corona fuit* S. Servatius Episcopus, *qui divino monitu, Tungrensis civitatis suæ prævertens excidium, istuc se contulit : et mox hoc* XIII *Maji, quo colitur, ex hac mortali vita decessit anno* CCCLXXXIV. *Hujus Acta ex antiquis monumentis colligentes primam ejus notitiam invenimus in* Concilio Agrippinensi, *anno* CCCXLVI. Post Consulatum Amantii et Albini IV Idus Majas *habito : ad quod ista annotat Jacobus Sirmondus :* Concilii hujus manuscriptum exemplar nullum vidimus. Itaque Surianam editionem repræsentamus, nisi quod in nomenclatura Episcoporum pro *Articlavo* irrepsit *a Laticlavo*, Virodunum porro, cujus Antistes Santinus, urbem Clavorum olim dictam fuisse, docet inter ceteros Bercharius Presbyter, qui brevem Virodunensium Episcoporum historiam ad Dudonem Episcopum scripsit. *Hæc Sirmondus. At loco* Auctoris Episcopi Mediomatricum, *legi ibidem nomen* Victoris *plurimi observarunt, infra num.* 13 *relati. Et* Simplicio *datur Episcopatus Augustodunensis, cum ibidem videatur tunc sedisse* S. Cassianus, *et post hunc* Egemonius, *ac dein seculo sequenti* Simplicius, *uti diximus ad Vitam S. Amatoris* 1 *Maji. Liceat nobis ergo, cum venia lectoris, indicare, quod arbitremur aliud nomen quoque in eumdem textum irrepsisse, aut falso suppositum a sciolo aliquo, aut ab imperito librario longe a vero deformatum; ipsius scilicet Episcopi Agrippinensis, ab aliis autem in Concilio Episcopis forsan alto silentio involutum, ut famæ illius consuleretur, aut pro nomine* Eupraxii, Euphrasiive *aut alio simili perperam scriptum;* Euphratæ *inquam, viri et eruditissimi et integerrimi, ut mox patebit : imo quem arbitramur nequitias alterius detexisse, et in ejus depositi locum fuisse subrogatum. Præfuit huic Agrippinensi Concilio* S. Maximinus Trevirorum, *qui vulgo habetur istius Sedis* Episcopus XXVII, *et saltem secundum nos, qui octo ex illis Tungros amandamus, esset* decimus nonus. *At Catalogi Episcoporum Coloniensium adeo imperfecti sunt, ut adhuc apud Sammarthanos post* Maternum *secundus statuatur* Euphratas. *Adfuit* Maternus *Concilio primo Arelatensi anno* CCCXIV : *ex cujus Successoribus (si plures ante* Euphratem *fuerint) censemus fuisse hunc Pseudo episcopum, eumque conspirasse cum Photino et Christi divinitatem abnegasse : de quo in isto Concilio inter quatuordecim Episcopos penultimus* S. Servatius Episcopus dixit : Quid fecerit, quidve docuerit N. Pseudo episcopus, non opinione sed veritate cognovi, pro finitimi loci conjuncta civitate, cuique publice et domestice obstiti sæpe, cum ille Christum Deum negaret, audiente Athanasio Episcopo Alexandriæ et Presbyteris et Diaconibus plurimis. Et idcirco censeo Christianis Episcopum eum esse non posse, quia Deum Christum sacrilega voce negavit; neque illum Christianum esse judicandum, qui ejusdem confinitimus fuerit inventus. *Hæc S. Servatius : at quando* obstitit audiente S. Athanasio, *nisi quando hic Augustæ Trevirorum apud S. Maximinum exul commoratus, potuit cum* S. Servatio *Coloniam excurrisse, et Pseudo-episcopum commonuisse, et obsistentem illi* S. Servatium *audivisse? Fuisse autem* S. Athanasium *in hoc suo exilio a mense circiter Februarii anni* CCCXXXVI *usque ad mensem Junii*

illius Patronus S. Servatius,

anno 346, Concilio Agrippinen.

B

ob hæresin Episcopi coacto,

C

subscripsit, citato contra eum teste S. Athanasio,

olim apud Treviros commorato.

anni CCCXXXVIII, *ostendimus* 2 *Maji ad Vitam illius* D *cap.* 10, *quo tempore* S. Servatium *fuisse creatum Episcopum Tungrensem arbitramur, et quod inde consequitur, annos circiter* XLVII *in ea dignitate vixisse.* Pseudo-Episcopum *vero (ut scribit Bucherius lib.* 9 *Belgii Romani cap.* 6 *num.* 9*)* ita damnatum atque depositum, paulo post senio mœroreque contabuisse volunt, et contra Novesium ad Rhenum tumulatum. *Quod alibi necdum legimus.*

AUCTORE G. H.

3 *Successit anno proximo* CCCXLVII, Consulibus Eusebio et Rufino, *Concilium habitum Sardicæ urbe Thraciæ, in confinio Imperii utriusque, Constante et Constantio subjecti, adnitentibus Julio Romano Pontifice et dicto Constante Imperatore : ad quod profecti dictus* Euphrates, Episcopus Coloniæ Agrippinæ, *in locum Pseudo-episcopi ordinatus; tum alii plerique Episcopi, qui fuerant in Concilio Agrippinensi, et cum iis* Maximinus Trevirensis, *et* Sarvatius Tungrensis. *Græce* Σαρβάτιος, *aliis etiam* Servatius *scriptus : per quos potuit Concilio innotuisse hæresis Photiniana, quam ibi detectam esse auctor est Epiphanius hæresi* 72, *ibi Episcopi ex quinque et viginti Provinciis collecti* S. Athanasium *cum suis innocentem declararunt, eaque de re quaquaversum scripserunt, subscribentibus post* E *Hosium singulis, prout ad Vitam S. Athanasii latius deduximus cap.* 15 *et* 16. *Electi tunc a toto Concilio fuerunt duo Episcopi,* Vincentius Capuanus *et* Euphrates Coloniensis, *ut viri eximia sanctitate et doctrina præclarissimi: quos ad Constantium Imperatorem destinatos, Athanasius in epistola ad Vitam solitariam agentes, describit his verbis :* Missis a sancto Concilio in legationem Episcopis, Vincentio Capuæ, quæ metropolis est Campaniæ, et Euphrate Agrippinæ, quæ est metropolis superioris Galliæ, ut pro Synodi decretis Imperator Constantius Episcopos, quos ipse ejecerat, in suas Sedes reverti pateretur : et in eam sententiam a Constante pientissimo ad fratrem suum litteris datis, quibus Episcopos illi commendabat. Viri vero isti mirifici et ad quodvis facinus prompti (*Eusebiani scilicet Arianique*) cum Legatos istos Antiochiæ vidissent, in commune quidem consilium ineunt : sed ita tamen, ut Stephanus (*Antiochenus Episcopus Arianus*) fabulam initi consilii peragendam susciperet, utpote ad istiusmodi res longe aptissimus. Suscepto negotio conducit ille publicam meretricem in ipsis feriis sanctissimi Paschatis, eamque nudam per tenebras immittunt in ædes Euphratæ Episcopi. Meretrix autem, quia principio credebat F juvenem esse a quo accerseretur, prompte sequebatur. Postquam autem ita destituta ab illis, hominem dormientem, ignarum omnium, intueretur; diligentiusque considerans, senis vultum et Episcopi speciem animadverteret; statim clamorem edit ac vim quiritatur : Illi contra eam orare ut taceret, et falsum crimen Episcopo concinnaret. Die igitur illucescente vulgatur facinus, et universa civitas concurrit : et qui in Palatio erant, rei admiratione commovebantur, neque eam silentio tradi volebant. Itur in judicium, leno prodit eos, qui meretricem accersierant, illique deinde auctorem istius rei Stephanum esse ostendunt : erant enim ejus Clerici, qui cum lenone convenerant. Stephanus igitur Episcopali dignitate exuitur, et in ejus locum sufficitur Leontius ille castratus; non in aliud, quam ut non deesset hæreseos propugnator. Imperator vero Constantius paulisper compunctus ad se rediit : conjecturaque ex iis, quæ adversus Euphratem designaverant, facta, consimiles esse eorum in alios calumnias arbitratus, relegatos ex Alexandria in Armeniam Presbyteros et Diaconos e vestigio redire jubet, et diserte Alexandriam scribit, ne ulterius Athanasii aut Clericos aut laicos persequerentur. Deinde post menses decem defuncto Gregorio, accersit Athanasium

Interest anno 347 Concilio Sardicensi,

unde misso ad Constantium Imp. Euphrate

structæ ab Arianis insidiæ patescunt,

A sium cum omni honore, non semel aut iterum, sed tertio ad illum amicissimas litteras scribens, quibus illum animabat, et ad veniendum hortabatur: misitque ad illum Presbyterum et Diaconum ut majori cum fiducia ad se rediret.

AUCTORE G. H.

et viri virtutem notam faciunt,

4 *Hæc omnia S. Athanasius: quibus Theodoretus lib. 2 Hist. Eccl. cap. 9 multas minutiores circumstantias addidit, scilicet a Constante Imperatore adjunctum Legatis* Salianum Prætorem, virum pietate et justitia insignem: Quindecim virorum turbam in Episcoporum hospitio abditam, qui meretrice ingressa tumultum cierent: Legatorum seniorem Euphratem, in exteriore cubiculo dormientem, ac pedum strepitu excitatum, audita visaque muliere velut ad conspectum dæmonis expavisse, atque ad Crucis orationisque arma confugisse: Demum clausis a Vincentio ostiis, et septem ex insidiatorum numero comprehensis, a Saliano imperatum, ut quæstio in regia haberetur. *Quæ omnia ad Vitam S. Athanasii explicantur cap. 16. Citatum supra Pascha, in cujus feriis submissa meretrix, erat anni* CCCXLVIII, *et celebratum est die* III *Aprilis. Secuta dein abdicatio Stephani ab Antiocheno Episcopatu, ac post decem menses mors Gregorii Alexandrini. Postea multis litteris invitatus*
B S. Athanasius, *cum ante Romam profectus Julium Pontificem convenisset, iter Antiochenum suscepit, et a Constantio benigne susceptus est: quo tempore Legati* Vincentius *et* Euphrates *jam pridem ad suas se Sedes receperant. Est autem omnino absurdissimum vel cogitatu, quod post ea omnia talem virum defecisse a fide somniarunt nonnulli, cum maxima ejus injuria. Nam quomodo potuit postea detectus et damnatus fuisse in eo Concilio, quod anno* CCCXLVI *celebratum demonstrant Consules additi? Aut hoc qui potuit multo serius esse celebratum, cui S. Maximinus præsedit, anno* CCCXLIX *mortuus; uti ostendemus ad ejus Vitam* XXIX *Maji? Quomodo etiam S. Servatius,* audiente Athanasio, *obstitit homini jam Photiano post omnia prædicta, idque sub vitæ suæ finem, ut Surius aliique post Acta Concilii volunt: cum semel egressus e Galliis* Athanasius, *numquam eo redierit, et* Servatus *vixerit usque in annum* CCCLXXXIV? *Quid erit totam Agrippinensis Concilii historiam subvertere, temporibus personisque confusis, si hoc non sit miscere omnia? Monstret alius, si potis est, faciliorem rationem ab eo quam tenuimus, ad dirimendas controversias ex hoc Concilio subortas; eam libenter ingrediemur.*

quem stultum sit postea lapsum dicere.

5 *Anno* CCCL *Magnentius tyrannidem assumpserat,*
C *et occiso Constante Imperatore, potitus est Imperio in Italia, Gallia et Africa. Ab hoc missi ad Constantium Imperatorem Legati,* Servatius et Maximus Episcopi, *item* Clemens et Valens: *qui cum Alexandria transitum habuissent, occasionem arripuerunt Ariani calumniandi* S. Athanasium, *quasi per eos tyranno scripsisset: quod ille crimen fortiter a se removit in Apologia ad Constantium. Fuerant in Concilio Sardicensi inter Italos Episcopos* Maximus, *et inter Gallicanos noster* Servatius, *ibidem uti hic Græce* Σαρβάτιος *scriptus. Sicuti autem postea ad* Maximum *Imperii invasorem legationes susceperunt* SS. Ambrosius et Martinus, *ita et hi ut Ecclesiæ quietem procurarent, potuerunt missi fuisse ad* Magnentium, *idque anno* CCCLI, *quando hic magis quietum habuit suum Imperium.*

Ad eumdem Imp. missus etiam videtur S. Servatius anno 351

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 64 **

6 *Anno* CCCLIX, Consulibus Eusebio et Hypatio, *habita est in Italia Synodus Ariminensis per septem menses, a Junio ad Decembrem usque. Huic quoque interfuit* S. Servatius, *cujus et* S. Phœbadii *Episcopi Aginnensis memoria in illa potissimum celebratur. Hujus Synodi res gestas exponit Sulpitius Severus lib. 2 Historiæ Ecclesiasticæ, et nos late descripsimus ad Vitam S. Hilarii* XIII *Januarii: hic autem pauca ex eo damus quæ ad S. Servatium potissimum spectant, hujusmodi verbis edita:* Apud Ariminum urbem Italiæ

dein anno 359 interest Concilio Ariminensi

D Constantius Imperator Synodum congregari jubet, idque Tauro Præfecto imperat, ut collectos in unum non ante dimitteret, quam in unam fidem consentirent; promisso eidem Consulatu si rem effectui tradidisset. Ita missis per Illyricum, Italiam, Africam, Hispanias, Galliasque Magistris officialibus, acciti aut coacti quadringenti et aliquanto amplius Occidentales Episcopi, Ariminum convenere; quibus omnibus annonas et cellaria dari Imperator præceperat: sed id nostris, id est, Aquitanis, Gallis ac Britannis indecens visum, repudiatis fiscalibus, propriis sumptibus vivere maluerunt... Interea Legatos Ariminensis Concilii ex parte nostrorum compellit Imperator uniri hæreticorum communioni, eisdemque conscriptam ab improbis fidem tradit, verbis fallentibus involutam, quæ Catholicam disciplinam, perfidia latente, loqueretur. Namque Usiæ verbum, tamquam ambiguum, et temere a Patribus usurpatum, neque ex auctoritate Scripturarum profectum, sub specie falsæ rationis abolebat, ne unius cum Patre substantiæ Filius crederetur. Eadem fides similem Patri Filium fatebatur: sed interius aderat fraus parata, ut esset similis, non esset æqualis.

cum 400 Episcopis,

E 7 Ita dimissis Legatis, Præfecto mandatum, ut Synodum non ante laxaret, quam conscriptæ fidei consentire se omnes subscriptionibus profiterentur. Ac si qui pertinacius obsisterent, dummodo is numerus intra quindecim esset, in exilium pellerentur. Sed regressis Legatis, licet vim regiam deprecantibus, negata communio. Enimvero compertis quæ decreta erant, major rerum et consiliorum perturbatio: dein paulatim plerique nostrorum, partim imbecillitate ingenii, partim tædio peregrinationis evicti, dedere se adversariis, jam post reditum Legatorum superioribus, et ecclesiam, nostris inde detrusis, obtinentibus. Factaque semel inclinatione animorum, catervatim in partem alteram concessum: donec ad viginti usque nostrorum numerus imminutus est. Sed hi quanto pauciores, tanto validiores erant: constantissimusque inter eos habebatur noster Fœbadius, et Servatio Tungrorum Episcopus. Hos, quia minis et terriculis non cesserant, Taurus precibus aggreditur, ac lacrymans obtestatur, mitiora uti consulerent: clausos intra unam urbem Episcopos jam septimum mensem agere: injuria hiemis et inopia confectis nullam spem reversionis dari. Quis tandem esset finis? Sequerentur plurium exemplum, auctoritatem saltem ex numero sumerent. Et enim vero Phœbadius paratum se exilio, atque ad omne supplicium, in quod deposceretur: profiteri, se ab Arianis conceptam fidem non recepturum.

variisque ad Arianismum pertractis,

cum S. Phœbadio constantissimus persistit,

F

8 Ita in hoc certamine aliquot dies tracti. Ubi parum ad pacem proficiebant, paulatim et ipse infractior, ad extremum proposita conditione evincitur. Namque Valens et Ursacius affirmantes, præsentem fidem Catholica ratione conceptam, ab Orientalibus Imperatore auctore prolatam cum piaculo repudiari: et quis discordiarum finis foret, si quæ Orientalibus placuisset, Occidentalibus displiceret? Postremo si quid minus plene præsenti fide editum videretur, ipsi adderent quæ addenda putarent, præbituros se in his, quæ essent adjecta, consensum. Favorabilis professio pronis omnium animis excepta: nec ultra nostri repugnare ausi, jam quoquo modo finem rebus imponere cupientes. Dein conceptæ a Phœbadio et Servatione professiones edi cœpere: in queis primum damnatur Arius totaque ejus perfidia: ceterum non etiam Patri æqualis, et sine initio, sine tempore Dei filius pronuntiatur. Tum Valens, tamquam nostros adjuvans, subjecit sententiam, cui inerat occultus dolus: Filium Dei non esse creaturam, sicut ceteras creaturas: fefellitque

sed tandem hoc quoque in fraudem inductus

visus etiam cedere,

A que audientes fraus professionis. Etenim his verbis, quibus similis esse ceteris creaturis Filius negabatur, creatura tamen, potior tantum ceteris pronuntiabatur. Ita neutra pars vicisse se penitus aut victam putare poterat : quia fides ipsa pro Arianis, professiones vero postea adjectæ pro nostris erant, præter illam quam Valens subjunxerat; quæ tum non intellecta, sero demum animadversa est. Hoc vero modo Concilium dimissum bono initio, fœdo exitu est consummatum... Tum Hilarius Pictavorum Episcopus redire ad Gallias jussus, optimum factu arbitratus, revocare cunctos ad emendationem et pœnitentiam, frequentibus intra Gallias Conciliis; atque omnibus fere de errore profitentibus, apud Ariminum gesta condemnant, et in statum pristinum Ecclesiarum fidem reformant.

et a S. Hilario reductus in viam,

9 *Hæc ibi. Colitur* S. Phoebadius XXV *Aprilis, ubi ab eo librum contra Arianos scriptum atque a S. Hieronymo laudatum diximus. Quibus similia a* S. Servatio, *in odium Arianismi, mox actitata non dubitamus. Dicuntur quidem duo sanis consiliis restitisse,* Saturninus *Arelatensium Episcopus, et* Paternus *a Petrocoriis, sed uterque ab Ecclesia dejectus est, potissimum* B *quando Juliano imperante Episcopi ad suas Ecclesias reversi sunt, tum enim Sancto Hilario curante, frequentia illa intra Gallias Concilia fuisse habita, scribit Severus, illa non nominans, nec qua potissimum Galliarum parte celebrata sint indicans. Unicum ex omnibus notum est Parisiense anni* CCCLXII, *idque tempore Juliani apostatæ, in quo formula fidei, ab Arianis suppresso Usiæ nomine condita, et Arimini suscepta, fuit condemnata; fides Catholica exposita, et ad Orientales Episcopos missa. Huic autem desunt subscriptiones Episcoporum, inter quos forsan* Servatius, *nisi morbo aut alia re impeditus, suum locum tenuit : vel ab Arianis semel deceptus, ab omnibus Episcoporum conventibus abhorruit, nec deinceps voluit ullam Synodum adire, sed sibi et suæ diœcesi attendere solum curarit. Hoc tempore factum crediderim, ut* S. Severinus *Coloniensis Episcopus, Euphratæ, non in Concilio Coloniensi anni* CCCXLVII, *sed post annos decem aut sedecim suffectus, Tungros accesserit, de causis ecclesiasticis collaturus cum S. Servatio jam sene : quod in vita S. Evergisli successoris apud Surium die* XXIV *Octobris, haud sine vulgaris de Euphrata erroris admixtione, sic narratur.* Grassabatur tum etiam in Galliis Ariana hæresis, quam beatissimus Severinus passim profligare nitebatur. Cumque ea intentione etiam Tungros inviseret.... primum e Fratribus, qui illi Ecclesiæ cura et dignitate præerat, ad se accivit; ex illo diligenter inquirens de fide eorum et studio cultus divini. Respondit ille ad singula quod res poscere videbatur : et inter cetera etiam Evergisli religiosi pueri miras virtutum primitias accurate exposuit. C *Bucherius cap.* 5 *Disputationis historicæ post primum tomum Chapeavilli, hæc ita accipit, quasi post mortem S. Servatii, Tungrorumque excidium, acta cum eo qui Sede vacante miserandæ urbis reliquias utcumque procurabat in rebus sacris. Sed cum ea Vita primæ notæ non sit, diuque post scripta; sicut ejus auctor erravit comminiscendo causam hujus excursionis, quasi* apud Tungros perfidiosus Euphrata impii dogmatis zizania sanæ doctrinæ tritico superseminaverit, *quibus evellendis Severini opera necessaria fuerit; sic idem videtur ignorasse, quem ea Ecclesia tunc habuerit Episcopum, aut an omnino habuerit aliquem, cum inde abductus S. Evergistus est. Causam autem quam habere potuerit* S. Severinus *Tungros adhuc stantes invisendi, longe verosimilius credemus fuisse unam ex pluribus illis Gallicanis Synodis, a quarum una rediens ille, curaverit accedere S. Servatium, ut de rebus in Synodo actis decretisque eum informaret, qui id forsitan ab eodem antea postularat.*

nescitur habitis postea Conciliis adfuisse,

a quorum uno rediens S. Severinus Coloniensis

S. Evergistum puerum commendante S. Servatio, secum duxerit.

10 *Denique ad hæc tempora spectat, (si verum est) quod in MSS. Trajectensibus sub finem miraculorum continetur his verbis :* Tempore quo beatus Pastor Ecclesiæ Servatius divini verbi semina in suo passim Episcopio omni cum diligentia seminaret, occurrit ei Comes oppidi Lovaniensis, Porus nomine, ab incurabili morbo, quem in naso gerebat, gravatus : quem Deus ad preces beati Antistitis sanitati illico restituit. Cujus quidem miraculi gratia ille Comes beato viro medietatem temporalis dominii oppidi Trajectensis hereditario jure contulit : quod Ecclesia Leodiensis, ad quam translatum est, hodie noscitur possidere. *Hæc ibi, ex quibus potest colligi affectus S. Servatii erga populum Trajectensem, quem ut suum diligenter in fide et moribus Christianis instruxit. Ad diem tertium Maji in Vita S. Alexandri Papæ ostendimus, Aurelianum tempore Trajani Imperatoris, sub quo iste passus est, fuisse* Comitem utriusque militiæ in Isauria, *et tales titulos durasse usque ad tempora Arcadii et Honorii. Eodem modo fuerunt* Comites appellati, *quos Imperatores aut Præsides Provinciarum et Proconsules e Comitatu suo mittebant, ad ditionem aliquam aut civitatem administrandam armisque tuendam. Plurima de simili Comitum dignitate apud Romanos congessit Olivarius Uredius, in Historia Comitum* E *Flandriæ capite primo. Ita etiam potuit in Belgio Romanæ militiæ præfuisse aliquis, cum titulo Comitis; quem imperita posteritas, nullum in hisce partibus alium antiquiorem* Comitem *cognoscens, quam* Lovaniensem, *aliquam multis seculis postea primo cœptum nominari, ejus urbis titulo proleptικῶς insignierit; addito forte eadem licentia* Pori *nomine, ex Historia Alexandri Magni sumpto. Potuit quoque idem Comes egisse apud Imperatorem, ut Tungrensis ecclesiæ juribus adderetur medietas proventuum in Trajecto Imperialium, idque in gratiam* S. Servatii. *Potius tamen dixerim, quod diu post mortem hujus Sancti et ædificatam sub ejus nomine ecclesiam, tempore Regum Francorum (sub quibus integra etiam oppida et urbes allodiali jure quandoque possidebantur a præcipuæ nobilitatis viris) aliquis eodem jure Trajecti dominus, juris sui medietatem dederit* S. Servatio, *id est ecclesiæ ejus : qui modus loquendi usitatissimus, sæpe occasionem dedit viventibus Sanctis attribuendi miracula, diu post mortem eorum patrata. Hoc vero jus Leodiensium Episcoporum aliquis, incertum quando, ad se traxerit per aliquam cum Monasterio seu Capitulo Servatiano conventionem, ut illud ejusque ecclesiam emanciparet, futurum deinceps sub tuitione Imperiali.* F

AUCTORE G. H.

Medietas dominii Trajectensis

a quo et quomodo S. Servatio tradita?

CAPUT II.

Iter Romanum. Tempus mortis Successio Episcoporum. Chronologia stabilita.

Post Julianum imperarunt Jovianus, tum Valentinianus et Valens fratres, quibus dein adjunctus prioris filius Gratianus, et patri mortuo Valentinianus junior substitutus. Tunc Valente V et Valentiniano juniore Consulibus *anno* CCCLXXVI, Gothos a gente Hunnorum ejectos et expulsos esse, *scribit in Fastis Consularibus Idatius. Biennio post interiit Valens, quando* Hunni *occuparunt Pannoniam, in eaque sedem fixerunt, ac terrorem vicinæ Germaniæ et Galliæ incusserunt : quo tunc permotum* S. Servatium, *iter Romanum suscepisse scribit Gregorius Turonensis lib.* 2 *Historiæ Francorum cap.* 5 *his verbis :* Igitur rumor erat Chunos in Gallias velle irrumpere. Erat autem tunc temporis apud Tungros oppidum Servatius, eximiæ sanctitatis Episcopus : qui vigiliis ac jejuniis vacans, crebro lacrymarum imbre perfusus, Domini misericordiam precabatur, ne unquam gentem hanc incredulam, sibique semper indignam in Gallias venire permitteret.

Hunnorum metu perterritus,

AUCTORE G. H.

A teret. Sed sentiens per spiritum, pro delictis populi sibi hoc non fuisse concessum; consilium cepit, ut expeteret urbem Romanam, scilicet ut adjunctis Apostolicæ virtutis patrociniis, quæ humiliter ad Dei misericordiam flagitabat, mereretur facilius obtinere. Accedens ergo ad beati Apostoli tumulum, deprecabatur auxilium bonitatis ejus, in multa abstinentia, maxima inedia se consumens, ita ut biduo triduoque sine ullo cibo potuque maneret, nec esset intervallum aliquod, in quo ab oratione cessaret. Cumque ibidem multorum dierum spatia in tali afflictione moraretur, fertur hoc a beato Apostolo accepisse responsum: Quid me, vir sanctissime, inquietas? Ecce enim apud Domini deliberationem prorsus sancitum est, Chunos in Gallias advenire, easque maxima tempestate debere depopulari. Nunc igitur sume consilium, accelera velociter, ordina domum tuam, sepulturam compone, require linteamina munda. Ecce enim migrabis a corpore, nec videbunt oculi tui mala quæ facturi sunt Chuni in Galliis, sicut locutus est Dominus Deus noster. Hoc a sancto Apostolo Pontifex responso accepto, iter accelerat, Galliasque velociter repetit: veniensque ad urbem Tungrorum, quæ erant necessaria sepul-

ad limina Apostolorum accedit,

sed divino monitu

B turæ secum citius levat; valeque dicens Clericis ac reliquis civibus urbis, denuntiat cum fletu et lamentatione, quia non visuri essent ultra faciem illius. At illi cum ejulatu magno et lacrymis eum prosequentes, supplicabant humili prece dicentes: Ne derelinquas nos, Pater sancte: ne obliviscaris nostri, Pastor bone. Sed cum eum fletibus revocare non possent, accepta benedictione cum osculis, redierunt. Hic vero ad Trajectensem urbem accedens, modica pulsatus febre, recessit a corpore: ablutusque a fidelibus juxta ipsum aggerem publicum est sepultus. Cujus beatum corpus qualiter post multorum temporum spatia sit translatum, in libro Miraculorum scripsimus, *inquit Gregorius, et nos infra referemus.*

migrat Trajectum:

12 *Annus is erat* CCCLXXXIV, *quo eum vita functum esse die* Maji tertia decima, feria Pentecostes secunda, *se legisse* in antiquissimo Trajectensis Ecclesiæ pittacio *asserit Vendelinus cap. 7 Legum Salicarum. Et optime congruunt characteres: nam dicto anno, cyclo Lunæ* 5, *Solis* 1, *litteris Dominicalibus* GF, *Pascha incidit in* XXIV *Martii, et Dominica Pentecostes in* XII *Maji. Elapsi tunc erant anni duo et quadraginta post habitum Concilium Agrippinense, cui Episcopus interfuit* S. Servatius, *sed aliquot ante annis Episco-*

moritur anno 384.

C *pali dignitate exornatus: ut videatur in ea annos circiter septem et quadraginta vixisse, neque necessario cogamur multos annos ultra septuaginta ejus vitæ concedere.* S. Remigius, *seculo integro junior,* anno ætatis vicesimo secundo est Episcopus Remorum ordinatus, et postquam septuaginta quatuor annos in Episcopatu ministraverat, nonagesimo sexto ætatis anno cursum sancti certaminis consummavit. *Si tamen velint aliqui annos octoginta aut aliquanto plures Servatio adscribere, non ideo funem contentiosum trahemus. Degebant quieti eo tempore* Salii Franci *apud Taxiandriam-locum, in confiniis Tungrorum, in sedibus per Romanos precario concessis, nec ullum vicinis incutiebant timorem. Non tamen ad illos in hac sua fuga discessit Servatius, quos a fide Christi alienos et in suo idolorum cultu obstinatos repererat: sed ad cives Trajectenses, a se in orthodoxa religione ac sincera pietate instructos migravit. Nec difficile est statim post mortem ejus, ad supra memoratum tempus relatam, invenire occasionem, qua in hasce Germaniæ inferioris provincias excurrerint populabundi Hunni, Tungrosque vastarint. Invaserat enim Imperium Maximus, illudque sibi corroborarat, Gratiano Imperatore occiso,* VIII Kalendas Septembris Indictione XI, Merobaudo II et Saturnino Coss. *ut scribit Comes Marcellinus in Chronico, id est anno Christi* CCCLXXXIII. D

13 *Contra hunc evocatos a Gratiano* Hunnos *scribit Baronius, qui partim Britannicum mare navibus, partim Galliam incursionibus infestarent; sed quod id fecerit* Gratianus, *veteri nullo testimonio probat: imo cum* Alanis, *Hunnorum sociis, bellum tunc fuisse Gratiano, indicare videtur Zosimus libro quarto, cum hanc alienatorum a Gratiano militum causam fuisse ait, quod* Alanos quosdam transfugas, susceptos et militum numeris adscriptos, muneribus largis cohonestabat; tantique faciebat, ut eis maximi momenti res crederet, nulla ratione suorum militum habita. *Non enim* transfugæ *nominarentur, nisi ab hostibus venissent. Demus tamen, iisdem conciliatoribus, pacem Gratianum inter et barbaros coaluisse (nam cognita militum multorum a se defectione, Gratianus non ausus dubiæ ceterorum fidei committere pugnæ aleam, fugam iniit versus* Rhœtias, Noricum et Pannonias et Mysiam superiorem, *pridem a barbaris occupatas, utique tamquam ad amicas regiones) non tamen eorum auxilia ille in tam subita trepidatione potuit evocare, nisi forte ut sibi occurrerent. Nec eos in Britanniam Galliamve longo circuitu amandare debuisset; sed sibi eos potius* E *adjungere, et opponere Maximo, qui* transmisso navibus Oceano ad ostia Rheni appulsus, et exercitibus qui erant in Germania ceterisque secundum hanc regionibus electionem approbantibus, *tota jam dominabatur inferiori Germania, atque adversum se veniebat. Denique S. Ambrosius, pro Gratiani interempti fratre Valentiniano secunda ad Maximum legatione fungens, eidem sibi objicienti, quod* Bantho Comes barbaros sibi immisit; *non respondit, eos pridem a Gratiano evocatos: sed excusat quod non contra ipsum, sed* adversus Juntunghos, qui populabantur Rhœtias, Hunnus accitus est, *uti habes epistola* 27: *imo laudat, quod* cum ipse barbarorum stipatus agminibus in Italiam sese infunderet, Valentinianus Hunnos atque Alanos, appropinquantes Galliæ per Alemanniæ terras reflexit. *Dicamus igitur Banthonem fuisse, qui sub specie repellendi a Rhœtiis Juntunghos, Hunnos Alanosque exciverit post mortem Gratiani; eosque dum Gallias occupat Maximus, populabundos excurrisse per eas omnes, quæ illi se primæ adjunxerant, Germaniæ superioris inferiorisque regiones, ipso fortassis anno* CCCLXXXIV, *quando* XXI *Octobris in eosdem, Coloniam Agrippinam obsidentes, videntur incidisse Ursulanæ virgines, cum illi scilicet jam essent in reditu, Tungris Remisque et aliis pluribus urbibus destructis; cumque eorum vestigia insequeretur Maximus, ut adversus similes incursiones deinceps muniret easdem regiones illas,* F *Sedemque imperii sibi Treviris constitueret. Ita factum esse potuit, ut S. Servatii mortem secutum mox fuerit Tungrorum excidium.*

Supervenerunt deinde Hunni, non a Gratiano,

sed post hujus mortem a Banthone Comite evocati

14 *In tractatu præliminari ad ultimum tomum Maji agemus cap. 3 de Hadriano Valesio, duos obtrudente Episcopos pro hoc unico* Servatio, *atque hanc* Hunnorum *irruptionem ad tempora Attilæ et annum Christi* CCCCLI *transferente, quasi tunc alter* Servatius *sive* Aravatius *e vita decessisset. Verum quidni Valesius hoc loco arguat* fidem, falsa scripta, negligentiam et nimiam securitatem, dictorum oblivionem, *aliosque* errores Gregorii, quos *ait se* refellisse, ne quis post hac tam veteris historici auctoritate deciperetur? *Equidem ejusmodi censuras, optimo scriptori injuriosas, non probo: est tamen operæ pretium legere quomodo ille eumdem tractet, narrantem irruptiones Vandalorum. Non sufficiebat ei quod tomo* I *lib.* 5 *pag.* 209 *et sequentibus Gregorium arguisset erroris, sed in præfatione ad sequentem tomum ista adjecit:* Initio libri secundi Reges Vandalorum in Hispania primum, deinde in Africa quinque solum pro septem, ac ne ordine quidem, enumerat Gregorius, omissis Geiserico

S. Gregor Turon. quomodo explicandus, cum Attilæ meminit.

A rico ac Gunthamundo : et regnante Thrasamundo Vandalos ex Hispania in Mauritaniam transiisse, ac per totam Africam esse diffusos dicit, quod ductu principatuque Geiserici factum esse constat. *Interim illa erant magis publica, recentius facta, et orbi universo notiora, quam prima irruptio illa* Hunnorum *in hasce Belgicas regiones, cui dein adjunxit Gregorius, quæ postmodum sub Attila contigerunt. Præterea solet idem externa, licet disparata conjungere : nam uti dicto loco Reges Vandalorum; ita, lib. 3 cap. 20, conjungit Reges Hispano-Gothos, imo et cap. 17 ejusdem libri 3 simul proponit Episcopos Turonenses decessores Sedis suæ, licet non satis exacto calculo. Dicatur ergo more suo fecisse, quando hic conjunxit plures Hunnorum irruptiones : et sic parens historiæ Francorum, et vir sanctitate et cultu Ecclesiastico celebris, potest explicari et excusari; non item Valesius, dum auctoritatem ejus, alibi apud se tam levem, ut ineluctabilem hic nobis objicit, nullam hujus loci obscurioris explicationem recipiens, nedum negligentiæ vel erroris auctorem suo more accusans. Sed ad* S. Servatium *redeamus. Fuerat is, ut dictum, anno* CCCLXXXIV *feria secunda Pentecostes* B *die* XIII *Maji vita hac mortali functus, designata Sede Episcopali in urbe Trajectensi, et sepultus* juxta aggerem publicum *seu viam militarem, cui hodieque adjacet illustris Ecclesia ejus nomini dicata, uti ipsi ibidem existentes observavimus. Dicitur autem hæc eo esse loco, ubi S. Maternum, ad honorem Christi Salvatoris et S. Petri ædificasse Ecclesiam, antiqua traditio est. Reliquias deinde Sanctorum Tungrensium eo delatas et hactenus servatas certum est, ut vel propterea credi possit Cathedra istic collata fuisse : de qua re plenius egimus in Præliminari tractatu cap.* 9. S. Servatio *successit* S. Agricolaus, *qui traditur tectum sepulcri S. Servatii, ventorum violentia dejectum, restaurasse : quem circa annum* CCCCXX *mortuum et Trajecti sepultum, diximus* V *Februarii die ejus natali. Hujus* Agricolai *tempore cives Hoienses Ecclesiam B. Mariæ, ab Hunnis cum oppido destructam, reædificasse, antiqua traditio est.* Post B. Servatii mortem, *inquit Ægidius,* completis annis septuaginta, quos Dominus ad pœnitentiam concessit omnibus confugientibus ad sepulcrum ejus, per Gallias Hunnorum erupit sævitia, *duce scilicet Attila. Ægidio præiverat Harigerus sic scribens.* Post eam vindictam, quæ ab Hunnis facta legitur, Wandalica item crudelitate sequenti, incertum quanta temporis intercapedine Ecclesia Tungrensis fuerit sine Pontifice. *Huc scilicet eos impulit auctoritas S. Gregorii, primam ab Hunnis cladem con-* C *jungentis cum altera post annos, si præcise numerare velis,* LXVII *subsecuta : et quasi non tantum eo tempore, sed etiam diu post usque ad S. Remigii ætatem desolata Ecclesia jacuisset, uterque scriptor multa de Francis admiscens, tunc demum referunt ordinationem* S. Agricolai *et subsequentium Episcoporum. Verum in hoc vehementer eos falli ex hoc patet; quod eorum septimus* Falco, *fuerit coævus ipsi S. Remigio. Itaque omnino tenemus* S. Agricolaum, *qui dicitur tectum sepulcri S. Servatii ventorum violentia dejectum restaurasse, obiisse circa annum* CCCCXX, *uti diximus die ejus Natali* V *Februarii.*

ea explicatio ex successione Episcoporum confirmatur :

quorum primus S. Agricolaus circa an. 400 videtur ordinatus

15 *Addo nunc ordinationis auctorem videri fuisse S. Evergislum, supra memoratum Coloniensem Episcopum. Hic enim, ut in ejus vita legitur,* Pastorali eum perurgente cura et solicitudine, sed et patrii soli amore stimulante, fidei fervore inflammatus, ad Tungros profectus est, idololatriæ sordes eliminaturus, *quas scilicet illuc intulerant Franci, post primum Hunnorum sub Valentiniano discessum toti dominantes Hasbaniæ. Et ille quidem dum rebus istic restaurandis intendit, noctu a latronibus interfectus Tungrisque sepultus, simili ibi cœpit clarere miraculorum gloria, qua Trajecti Servatius : ordinatus vero ab eo Episcopus, ea* D *cæde conterritus, in loco patenti ac semiruto subsistendum sibi non putarit, sed Trajecti figendam Sedem. Idem fecerint successores, maxime post secundam sub Attila vastitatem anno* CCCCLI : *adeo ut non alio quam* Trajectensium Episcoporum *nomine censerentur; itaque appellarentur sequenti seculo tempore S. Gregorii Turonensis, quando Episcopalem Cathedram Trajecti fuisse, ipsamque Tungrensium appellationem desiisse, pro certo habeo. Fuerunt autem eodem quinto post S. Agricolaum seculo inter Episcopos sanctos alii septem Ecclesiæ Trajectensis Episcopi, omnes fastis sacris adscripti, videlicet* Ursicinus *relatus Kalendis Octobris,* Designatus *Idibus Januarii,* Resignatus *seu* Renatus *Kalendis Decembris,* Sulpitius *seu* Supplicius XVIII *Januarii,* Quirillus XXX *Aprilis,* Eucherius *et* Falco XX *Februarii. Hic autem est ille* Falco, *qui a S. Remigio acri epistola sub finem seculi quinti reprehensus est, quod Presbyteros aliosque ministros Ecclesiæ Mosomensi præfecisset, et quidem in Episcopatus sui exordio. Verum ille ignorans dictam Ecclesiam ad Episcopatum Remensem pertinere, studio divini honoris curandæque salutis animarum id fecerat. Ceterum hæc retulimus, ut lector observet, tot Episcopos Trajectensi Sedi tam pauco tempore præfuisse, ut S. Servatii obitus ultra annum jam præfixum non videatur differendus.* E

AUCTORE G. H.

succedentibus eidem Trajecti aliis septem eodem 5 sec.

16 *Alia nota temporis, per quam confirmari potest Chronologia,* S. Servatii *mortem ad annum* CCCLXXXIV *referens, et Valesii, duos Servatios comminiscentis, figmentum evertens, desumi potest ex ætate* S. Auctoris Metensis Episcopi : *ad quem ex itinere Romam instituto deprecandi excidii causa S. Servatium accessisse narrat Harigerus infra, atque post eum omnes Servatianæ Vitæ scriptores. Consederat hic* S. Auctor *cum* S. Servatio *in Concilio Agrippinensi; sed littera unica mutata per amanuensium inadvertentiam in Actis* Victor *scribitur : qui error jam ante observatus fuit a Meurissio Episcopo in Historia Episcoporum Metensium, ab Ægidio Gelenio lib.* I *de Magnitudine Coloniæ Agrippinensis syntagmate* 6 *notatione* 3, *Claudio Roberto in Gallia Christiana aliisque. Inscriptus est* S. Auctor *ad diem* X *Augusti pluribus Martyrologiis, manu exaratis et typo cusis, et apud Saussayum in Martyrologio Gallicano dicitur,* ad pietatem vindicandam, Agrippinensi Concilio suffragium decusque haud modicum contulisse. *Illum Meurissius ait* sedisse annis novem et quadraginta. *Inter illustriores quoque Episcopos Metenses recensetur in Vita S. Deicoli, ad* XVIII *Januarii a nobis edita, ubi nominantur* Clemens, Cœlestis, Adelfius, Auctor, Arnulphus. *Successores ejus fuerunt* Æfletius, Urbicius, Bonolus, F Terentius, Gunsolinus *seu* Gosselinus *a S. Auctore sextus : sub quo urbem Metensem altera vice furori Hunnorum, quibus præerat Rex Attila, subjectum fuisse asserit citatus Meurissius. Itaque si ejusdem Attilæ adventantis metu, ut vult Valesius, Romam iturus* S. Servatius *cum* S. Auctore *Remis egit, necesse erit Remensibus quoque dare duos* Auctores, *vel unum* Victorem, *alterum* Auctorem, *quorum primus Coloniensi adfuerit Synodo, secundus sub Attila vixerit; uti ille* Servatium *ab* Arvatio *distinxit : eademque omnia citra ullius vel levissime auctoritatis prætextum Valesius deberet Remensibus impingere, quæ Trajectensibus impacta diluimus. Cum utrumque effugiat sententia nostra, congressum SS. Auctoris et Servatii ponens sub primum adventum eorum Hunnorum, qui uno post seculo Duce Attila alteram in Gallias fecere irruptionem, dicendo Gregorium Turonensem hoc solum et nihil aliud significatum voluisse, quando ad primam mentionem Hunnorum etiam Attilæ meminit.*

item ex ætate S. Auctoris Ep. Metensis

qui alias etiam esset geminandus

CAPUT

A

AUCTORE G. H.

CAPUT III.

Acta S. Servatii ab Harigero Abbate Lobiensi conscripta ex editione Chappeavillæi; cetera obiter indicata.

Omissis fabulis quas collegit Jucundus,

S*eculo Christi* XI *ac* XII *et deinceps, varii varie* S. Servatii *Acta seu Vitam collegere, quorum apud nos ecgrapha ex diversis MSS. collecta extant. Inter hos, ut stylo prolixior, sic etiam ætate prior fuit Jucundus Presbyter. Hic autem qua levitate crediderit Armeni cujusdam fabulatoris somnia de viri sancti Genealogia, vidimus in Exegesi præliminari; quo fit ut neque in ceteris, quæ habet; nec inveniuntur in vetustioribus de Sancto monumentis, fidem ei possimus securam habere, eamdemque cogamur quoad ista abrogare ceteris eum secutis, Legendæ Servatianæ scriptoribus. Prudentior illo fuit, qui in confinio seculi* X *atque* XI *floruit Lobiensis Abbas Harigerus, solisque insistens antiquioribus*

habemus ex Harigero, Acta vetustiora seculo

(quæ utinam adhuc extarent) S. Servatii Actis in Chronico Episcoporum Tungrensium, Trajectensium atque Leodiensium ea scripsit, quæ, prætermissis Ægi- B *dii Aureavellensis interpolamentis, lubet hic verbatim proponere, juxta correctionem et emendationem Rosweidi nostri manu factam ad fidem veteris exemplaris: jam enim, ut puto, ex duobus præcedentibus capitibus abunde constat, ad quæ tempora referenda sint singula. Ita ergo ille apud Joannem Chappeavillæum, cujus hic in margine adnumerabo paginas, quibus singula sunt tomo ejus primo de gestis Pontificum Leodiensium, invenienda.*

pag. 28

18 Eo tempore, *quo scilicet Gallias Hunni vastare cœperunt, de quibus prolixam præmiserat narrationem,* S. Servatius Tungrensi Ecclesiæ decimus præsidebat, vir omnium virtutum honestate præclarus.

de patria ejus nihil constare,

Cujus quidem ortum et prosapiam licet quidam putent ex Domini Salvatoris cognatorum descendisse familia; quia tamen locum nativitatis ejus nequaquam accepimus, nec adventus ejus causas aliunde uspiam audivimus, idcirco nec faciles ad credendum esse possumus; nec tantæ opinioni, quæ fortasse ex pietate ingeritur, judicamus omnimodis derogandum: cum juxta Tullium non debeat pudere, nos fateri nescire quæ nescimus; et hujus opinionis assertoribus conveniat ignorantiam potius verecunde fateri, quam irreverenter pro pietate mentiri. * Hic

pag. 30

sed solum quod stirpe nobili natus

sane vir (sicut in Gestis ejus legimus antiquioribus) ex generosa magnorum virorum stirpe editus, nobiliter natus, nobilius conversatus, Pontificale Peta- C lium gessit, oves Dominicas ab insidiatore lupo protexit, pro eisdem, etsi gladius persecutoris defuit, paratus ferre martyrium. In diebus sane sui Sacerdotii placens Deo, probatus et inventus est justus, in tempore imminentis iracundiæ quærens pro barbarica irruptione fieri reconciliatio. Ejusmodi nempe multas tunc temporis provisio Divina pro necessitate accenderat faces, qui et erroris mundani pellere possent tenebras, et sævientis in tanto turbine tribulationis sedare procellas. Unde quidam Metricanus, luculenter satis scribens, ait:

difficillime ecclesiæ Gallicanæ tempore,

Talibus ecclesiæ fautoribus undique firmæ,
Obstant imbriferis vento quatiente procellis,
Desuper et petram nequeunt trepidare ruinam.

Et de hoc specialiter beato viro inter alia:

Servatius, servando fidem, servat pereuntem
Orando populum, confortans forte Trajectum.

Et B. Lupus Trecassinæ urbis Episcopus

Dum bella cuncta perderent,
Orando Trecas muniit.

19 Et Hieronymus, ad Ageruchiam super mundi contemptu scribens epistolam, super hujusmodi quoque cladem sumit lamentum, cujus hæc sunt verba: Quod rari huc usque residemus, non nostri D meriti, sed Dei misericordia est. Innumerabiles et ferocissimæ nationes universas Gallias occuparunt: quidquid inter Alpes et Pyrenæum est, quod Oceano et Rheno includitur, Quadus, Wandalus, Sarmata, Alani, Gepides, Heruli, Saxones, Burgundiones, Alamanni, et (O lugenda respublica!) hostes Pannonii vastaverunt... Et quia perit pius cum impio, multos sanctorum, tam clericorum quam monachorum et sanctimonialium, sub hoc contigit periisse excidio. Urbes, munitissimæ licet, longa obsidione evertebantur, ecclesiæ Sanctorum exurebantur, altaria jugulatorum ante ea Sacerdotum sanguine profanabantur *, pueri innuptæque puellæ suffocabantur, Virgines Deo dicatæ violabantur, Monachi, et Clerici ludibrio et spectaculis exponebantur, et omnibus in commune diversa mortium facies adhibebatur..... Nec solum nostri hac sunt pœna mulctati, sed etiam hæreseos Arianæ defensores Gothi, qui soli Valenti Augusto et Romanis in Gallia resistere videbantur et reniti, ab Hunnis sunt crudeliter devastati; et Athalaricus eorum Rex, pro sanguine innoxio quem nimium effuderat, pulsus a regno meruit exulare.... E

Hunnis vastationem facere incipientibus,

pag. 31

pag. 37

Romam iverit cladem deprecaturus Tungrorum,

20 Horum adventum B. Servatius sciens et audiens, simulque de irruptione suæ civitatis metuens, multis lacrymis et corporis afflictionibus misericordiam Domini precabatur, ut populum suum a perfidorum nequitia tueretur Sed sentiens per spiritum, peccatis populi præpedientibus, id sibi nullo modo concedi, Apostolorum Petri et Pauli limina decrevit adire, ut suis saltem Tungris ereptionem per eorum merita mereretur obtinere. Paratis igitur omnibus viatico competentibus, assumptisque secum comitibus * necessariis, civibus jejuniorum et orationum super tanto discrimine indixit instantiam: et sic itinere arrepto primum B. Auctoris, Metensis Episcopi, requirit prudentiam. At beatus Antistes Auctor, habita cum B. Servatio deliberatione, adjudicavit ejus ratam esse intentionem, simul exposcens pro se suaque urbe fundi profusius illic orationem: ut quoniam per se Romam nequibat adire, ejus sanctissimis precibus, Apostolis intervenientibus, optatam ereptionem sibi commissis civibus mereretur obtinere. Accedens ergo ad B. Petri tumulum, deprecatur ejus interventione auxilium, ut ejus occurrentibus meritis et orationibus a Tungrensi et Metensi urbe arceretur infanda gens * Hunnorum. In hac assiduus persistens oratione, maxima corpus affligebat inedia, perfundebat lacrymis ora pio prodeuntibus a pectore, nec erat interstitium quo ab oratione vacaret. Et die quidem aliorum Sanctorum F patrocinia frequentabat, nocte vero ad B. Petri suffragia remeabat. Tandem quia sine intermissione non cessabat aures pulsare clementissimi Dei, tali meruit visione solari.

pag. 38

itemque vicem S. Auctoris pro Metensi urbe oraturus.

pag. 39

Ibi ad S. Petri tumulum offertur ei visio

21 Videbat, et ecce coram altari ecclesiæ majori quasi thronus positus, et in eo sedens Altissimus, tam Sanctorum Angelorum, quam et sanctarum animarum concione vallatus. Duos etiam conspicui vultus viros, ante ipsum thronum genibus flexis nunc Domini majestatem, nunc sanctissimæ ejus Genitricis implorare subventionem (quos constat præcipuos fuisse Apostolorum, Petrum scilicet et Paulum) et ob conservationem Galliarum enixius supplicare. Et quia vir venerandus B. Servatius, cum sua supplicatione, Beati quoque Auctoris Metensium Præsulis obtulit preces; vidit in parte Septemtrionali stantem personam, vestibus albis et pretiosis indutam (quam proculdubio constat Protomartyrem fuisse Stephanum) et ad eum sanctos Apostolos responsa quædam perferentes, et ab eo ad Omnipotentis majestatem supplicationes quasdam referentes.

Sanctum

A Sanctum itaque Servatium, hac contemplatione attonitum, sanctus compellat Apostolus Petrus: Quid me, inquiens, sanctissime vir, inquietas? Præfinitum noveris Omnipotentis justissima sanctione, Hunnos Gallias impetere, cunctaque Europæ oppida et castella complanare: Tungrensium urbem incolarum peccatis exigentibus eversum iri; Protomartyrem vero Stephanum, quem nobis hactenus vidisti colloquentem, pro sua Metensi Ecclesia noveris exauditum, ne civitatis reliquæ debeat sustinere periculum. Tu autem, sanctissima anima, in sorte Sanctorum jam præelecta, vives inter peccatores, a mundi turbine in brevi transferenda, ne videant oculi vestri mala quæ superventura sunt in terra: nec habebis in urbe scelerata et ideo peritura sepulcrum: sed placuit Altissimo oppidum tibi servare Trajectum, ut illic speliatur sanctum corpus tuum. Hoc oraculo venerabilis Pontifex Servatius suscepto, reversionem accelerat, transitumque per urbem Metensium habens B. Auctori indicat, quæ in responsis acceperat.

qua intelligit Tungros vastandos,

Metis servandam solam S. Stephani ecclesiam.

22 * Egressus tandem ad urbem Tungrensem, convocato Clero simul cum populo, hortabatur universos in animarum suarum salute fore solicitos, B quibus tantum imminebat discrimen. Dicebat autem eis: Jam collegio vestræ fraternitatis nequeo celare, quod per triduum dissimulans tandem compellor dicere. Super vestra salute B. Petri sepulcrum adii, hujus urbis reservationem supplicatione præmissa petivi; sed peccatis vestris exigentibus inevitabilis instat ei interitus: vobis quoque immortalis imminet perditio, nisi morum ex toto corde præcedat conversio. Quapropter prohibitus sum et hic effodere mihi sepulcrum, et ad vicum Trajectensem transmeare hinc jussus sum; ut illic me dies assumat extrema, ne me contingat vobiscum vestra vel cernere vel perpeti mala. Ab hac jam die faciem meam non videbitis, nec ulterius me vobiscum commorantem conspicietis: quia post breve tempus corpusculum hoc sum relicturus, neque huc deinceps reversurus. Verumtamen certos vos esse cupio, quod si corporibus salvandis intervenire nequeo, animabus saltem vestris incolumitatem semper impetrare curabo.

pag. 43

qui Tungros regressus valedicit suis:

23 * His igitur a B. Servatio flebiliter peroratis, mox universus adstans populus clamoribus magnis irrugiit: luctus et ejulatio ab utroque sexu increvit. At vir Domini, necessariis sepulturæ secum delatis, ab Orientalis Tungrensis ecclesiæ porta pedes egre- C ditur, ac tramite recto Trajectense petit oppidum. Et cum Trajectum pervenisset, modica pulsatus febre, post modicum fragile corpus deseruit, et a viris fidelibus juxta aggerem publicum, tertio idus Maji, est sepultus. * Post hujus obitum Hunni, subversis quamplurimis Galliæ urbibus, civitatem quoque diruere Tungrorum; deinde Metensem petentes urbem, in vigilia Paschæ, eam obsidionibus circumdedere. Fatigati vero longa obsidione cum de abscessu jam tractarent, muri civitatis ultro corruere, aditumque revertentibus patefecere. Illico civitatem ingressi, peremptis omnibus ipsam tradiderunt incendio, remanente intacto S. Stephani oratorio, quod videbatur a quodam splendidissimo desuper stante viro defendi.

pag. 45

eoque Trajecti mortuo ac sepulto,

pag. 47 sequitur prædictionis effectus.

24 *Hactenus Harigerus: quibus multa interserit Ægidius, fere ex Jucundo accepta: integreque et suis quæque locis expressa apud Chapeavillum, quæ cum exiguam apud nos fidem obtineant, non lubet iis augere molem hujus operis. Summa omnium hæc fere est.* Angelo duce venit Tungros, ab eoque post traditum baculum Pastoralem evehitur ad Cathedram Pontificalem: de divinis loquens ab omnibus cujuscumque nationis intelligitur: quotidie Missam celebrat, nec præter Corporis Domini, aliarum epularum gustum habet: variis modis ægros sanat et dæmoniacos D liberat: Tungrensibus post varias illatas contumelias urbe pellitur: excipitur Trajecti in basilica a B. Materno consecrata: contemplationi intentus cognoscit mala superventura, eaque exponit: rogatus peregrinatur Romam ad limina Apostolorum: accipit responsum, et a B. Petro Apostolo clavem argenteam, cum potestate claudendi cœlum et aperiendi. In reditu ab Hunnis capitur: jubare cœlesti carcerem illustrante, et facie instar solis resplendente, in admirationem Hunnorum venit: dormiens in campo ab aquila protegitur: Jesu Christi fidem profitetur, et in aliquam ejus notitiam Hunnos adducit: sitiens fontem elicit potationi salubrem: columna ignis de cella ejus ad cœli fastigia extolli visa: sericum Angelicis manibus supra corpus ejus positum. *Circa hæc nihil notandum occurrit præterquam de clavi, quam licet secundum vulgi opinionem de cœlo accepisse dicatur Sanctus, et pro tali ea hodie ostendatur, sitque in signum Capituli assumpta, quo omnia ejus Acta signantur: viri tamen eruditi plures, in quorum sententiam vehementer propendeo, existimant ex earum genere esse unam, quales a sepulcro S. Petri* E *acceptas et de rasura catenarum ejus nonnihil intra nodum continentes, sæpe legimus Romanos Pontifices honoris causa misisse bene meritis de Ecclesia Principibus, aut etiam Romam advenientibus donasse: quemadmodum videre licet in Registro S. Gregorii Papæ lib. 1 Epist. 25, lib. 6 Ep. 23 et 25, lib. 7 Ep. 35 Post hunc quoque Vitalianus Papa Oswi Northumbriæ Regis uxori Christianæ similem misit, teste Beda lib. 3 cap. 29; et S. Gregorius II Carolo Martello, ut refert Continuatio Gregorii Turonensis cap. 110.*

AUCTORE G. H.

ac nominatim de clave cælitus accepta,

25 *Erat tunc, cum ivisse Romam* S. Servatium *credimus, ibidem Pontifex S. Damasus, anno* CCCLXXXII *ordinatus. Hic ergo clavem istam S. Servatio dederit ex argenti et æris mixtura conflatam; non quasi cum ea conferens ligandi atque solvendi potestatem (hanc enim acceperat cum ordinaretur Episcopus) sed in pignus fraternæ caritatis et memoriam S. Petri, quem in successore suo veneraturus Romam accesserat. Sanctum quoque Servatium Tungris migrantem extulisse secum refossa Sanctorum decessorum ossa, ita scribit in additionibus ad Harigerum apud Chappeavillum Ægidius cap.* 27. S. Servatius festinanter Sanctorum Valentini, Naviti, Marcelli, Metropoli, Severini, Florentii, Martini, ejusdem urbis Episcoporum, et aliorum Sanctorum Reliquias tolli imperat, et Cruces, divini mysterii vasa, simulque sepulturæ suæ necessaria... F Tunc subito voces exaudiuntur de cœlo hymnizantium, sacrique Præsulis et Sanctarum Reliquiarum iter, a porta Tungrensi usque ad portam Trajecti, concentibus comitantium. *Sed uti hoc ultimum, de Angelorum cantu, ex pia fictione videtur additum auctore Jucundo: sic primum quoque de* S. Servatio, *Decessorum Reliquias efferente, per gratuitam conjecturam scriptum fortassis fuerit: cum non satis constaret, quis primus dictam translationem curaverit. Ego post destructos secunda vice ab Hunnis Attilam secutis Tungros, aut etiam post extructam a S. Monulpho Servatianam Basilicam, libentius crederem esse peractam. Nulla certe verosimilitudo id suadet de S. Servatio, cui alia cura non fuisse videtur, quam ut secum efferret sui mox futuri funeris apparatum. Pro S. Agricolao si quis velit pugnare, et hunc saltem dictæ translationis auctorem credere, suam ipse sibi sententiam habeat, donec eam aliquo certiori documento confirmet.*

*VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 65 ***

quam verosimilius donavit S. Damasus Papa,

et de translatis Reliquiis 8 decessorum

26 Festum Sanctorum Trajecti quiescentium *sub ritu duplici fuisse olim celebratum* VI *Februarii, ibidem inter prætermissos late docuimus. De omnibus autem simul hæc recitabatur Oratio:* Præsta nobis quæsumus, Domine, famulis tuis, per sanctorum Confessorum tuorum, Servatii, Monulphi, Gondulphi, Martini

qui cum aliis coluntur 6 Febr.

AUCTORE G. H.

A Martini, Valentini, Candidi et Amandi, et aliorum, qui in præsenti Ecclesia requiescunt, merita gloriosa : ut eorum pia intercessione ab omnibus semper protegamur adversis. *Vides ut in dicta Oratione memorantur ex antiquis Episcopis Tungrensibus* SS. Valentinus *et* Martinus, *et S. Servatius utrique Sedi assignatus, et præterea ex Trajectensibus* Monulphus, Gondulphus et Amandus, *licet hujus corpus adservetur Elnone in monasterio Amandino, de cujus tamen Capite Reliquias alias adhuc obtinent Trajectenses. Qui additur* S. Candidus Episcopus, *aliunde refertur ad venerandas* S. Servatii *Reliquias Trajectum advenisse, ibique decessisse* VII *Junii : quo die una cum* S. Valentino *Tungrensi Episcopo colitur. Habemus Epitomen seu Medullam Gestorum Trevirorum Joannis Enen et Joannis Scheckmanni, editam anno* MDXVII, *in qua notabiles Reliquiæ Ecclesiarum Trevirensium referuntur. Habemus etiam antiquos libellos tres distinctos, de Reliquiis adservatis in Ecclesiis S. Maximini, S. Paulini, et S. Matthiæ, et nusquam invenimus mentionem octo Episcoporum supra relatorum; sed solius* S. Materni, *cujus corpus Treviris in Ecclesia Cathedrali adservatur : quod ipsum nos in ea confirmat opinione,* B *qua indicabimus in Exegesi præliminari ad tomum septimum Maji eorum nomina perperam fuisse intrusa recentioribus Episcoporum Trevirensium Catalogis.*

CAPUT IV.

Duplex Corporis Translatio. Cultus sacer. Reliquiæ alibi.

Annuo sepulcri a nivibus intacti miraculo

Gregorius *Episcopus Turonensis, libro de Gloria Confessorum in pervetusto codice MS. Leodiensi S. Laurentii cap.* 72 *ista his verbis scribit :* Servatius vero Trajectensis Episcopus tempore Hunnorum, cum ad irrumpendas prorumperent Gallias, fuisse memoratur : qui et sepultus refertur juxta ipsum pontem aggeris publici. Circa cujus sepulcrum, quamvis nix defluxisset, numquam tamen marmor, quod super erat positum, humectabat : et cum loca illa nimii frigoris gelu ligentur, et nix usque in trium et quatuor pedum crassitudinem terram operiat, tumulum ullatenus non attingit. Datur enim intelligi verum Israelitam hunc esse. Nam illis, inter muros aquarum, aquæ non sunt perniciei, sed saluti : et circa hujus Justi tumulum nix decidens, non humoris causa est sed honoris : videasque in circuitu montes niveos elevari, nec tamen attingere C terminum monumenti : et non miramur si terra operiatur nive, sed admiramur quod attingere ausa non est locum beati sepulcri. Nam plerumque devotio studiumque fidelium oratorium construebant de tabulis ligneis levigatisque, sed protinus aut rapiebantur a vento, aut sponte ruebant. Et credo idcirco ista fieri, donec veniret qui dignam ædificaret fabricam in honorem Antistitis gloriosi. Procedente vero tempore adveniens in hanc urbem Monulphus Episcopus, templum magnum in ejus honorem construxit, composuit, ornavitque : in quod multo studio et veneratione translatum corpus magnis nunc virtutibus pollet. *Hæc Turonensis, qui eodem seculo sexto cum S. Monulpho floruit, sed aliquanto junior. At* Monulphus omnium prædiorum suorum heredem scripsit S. Servatium (*inter quæ* Dionantense castrum *censetur*) et Clericos Deum timentes atque in amore superno ferventes, qui sub ipso digne Deo militarent, addidit non paucos; super universis Christi beneficiis, circa S. Servatium suis temporibus factis; lætatus valde : et sicut dignum erat, mirabiliter glorificabat eum in auro et argento, et universis etiam quibus in ministerio opus est divino, *uti legitur in MSS. Actis, aut etiam apud Chapeavillum ex Ægidio.*

motus S. Monulphus,

extruit ei templum et corpus transfert.

D *Sepultus est* S. Monulphus, *uti et successor ejus* S. Gondulphus, in medio Ecclesiæ viri gloriosissimi Servatii. *Coluntur ambo die* XVI *Julii, et de horum sacris corporibus, sub eodem monumento cum corporibus* SS. Valentini et Candidi *depositis, dicemus ad horum natalem diem* VII *Junii.*

Idem postea sub Carolo Martello,

28 *Alia corporis* S. Servatii *translatio refertur facta tempore* S. Huberti, *occasione victoriæ de Saracenis ipso die festo* S. Servatii *obtentæ. Videtur hæc illa esse, quæ in Annalibus Fuldensibus et aliis narratur occasione Eudonis anno* DCCXXIV *in fugam conjecti, ubi deinde ad annum* DCCXXV *ista leguntur* : Saraceni ab Eudone in auxilium suum vocati cum Rege suo Abdirama, Garonnam Burdigalemque perveniunt, cunctis locis vastatis et Ecclesiis igne crematis. Basilicam quoque S. Hilarii Pictavis incendunt : *postea autem anno* DCCXXVI, Carolus, Saracenis cum valida manu occurrens, et auxilio Dei fretus, Regem eorum cum infinita multitudine prostravit, devictisque hostibus cum triumpho regreditur. *Hoc bellum et secutam Translationem corporis* S. Servatii *habemus in pluribus MSS. late descriptum, atque hic damus, prout in vetustis membranis Ecclesiæ S. Servatii Trajecti anno* MDCLXVIII *reperimus, præfando auctorem non* E *videri coævum. Est autem hujusmodi.*

29 Carolo Martello monarchiam gubernante, Saracenorum phalanges innumeræ Francorum terminos pervasere. Id Carolus agnoscens, iramque attollens, præ nimio zelo celeriter hostem finibus detrudendi, heu! non permisit tempus legiones suorum congregandi; paucis vero quos ducebat verbis et exemplo indidit audaciam; passimque castra hostilia lustrans, irrumpendique aditum attentans, nunc cruentabatur, nunc cruentabat : sed non prævaluit, quia nimis impar egressio fuit. Paulatim vero militum suorum millibus, instar nivium de Alpibus, grandinumque de nubibus labentium, per turmas et cuneos suos confluentibus, invocato Christi auxilio, resonantibusque tubis prælium rursus commisit, hostiumque cuneos ad noctem usque palantes pugnantesque cecidit, nec tamen prævaluit : numerus enim adversariorum adhuc amplior fuit. Præbebatur illo vespere illaque nocte casuum humanorum spectaculum miserabile : spectabant singuli tristes occisorum suorum acervos, coram oculis in tabem sedentes, bestiasque commilitonum cadavera crudeliter depascentes, sanguineoque stillantes rore arbores, quibus viscera Heroum sævis unguibus supervexerant alites. Spectabant, inquam, F tristes, tristabanturque talia humentibus oculis aspectantes. Nocte inclinata nobilium mentes juvenum, cum sidera cœli labi conspicerent, flexoque Arcturi temone propinqui rursus belli dubias vices paverent; iidem tamen Ducis virtutem, Christique nomen attenderent; ultro iterum optavere certamen, instruxeruntque barbari nihilominus aciem. Ferrum denuo imbre letali conseritur : plurima mortis imago vertitur : Imperator a latere labescentes providit, lectas quoque retro legiones immisit; cessantes increpabat, alacres proprio ex merito laudabat, ac ne summa virtus nutaret, anxius orabat. Cives, ut creditur, Angelici desuper ex aula Dei, animæque felices Sanctorum cum Christo jam regnantium, hæc detuentes ab arce cœli, iras miserabantur inanes vanosque tumultus, totque tantosque miseris mortalibus esse labores. Taliter dum vicissitudine funesta inter acies, cadentium capita raptim utrimque carperet diræ mortis alea, partem alterutram penitus absumptura; tandem Deo Christianos protegente, fortitudo gentium instar fumi dispersa est. Tum etiam fortissimi barbarorum, qui resederant eo usque in castris, ut suos terga dantes cernunt, occurrunt, decernunt; sed nihilominus corruunt

post variam contra Saracenos fortunam,

insignem de iis victoriam adepto

A ruunt, equorumque protriti pedibus intereunt. Actum est hoc in die festivitatis B. Servatii: indubitatumque tam victori Carolo, quam cunctis qui opem ejus mane specialiter invocaverant, meritis ipsius indultam sibi ea die victoriam. Itur Parisios, placuit Triumphatori cunctisque Principibus, Sanctum hunc solennius celebrari in terris, cujus tot ac tanta jugiter ope clarescerent de cœlis. Mittitur Trajectum Præsul Willigisus, ut si qua essent dilapsa in templo, memoriæ ac venerationi illius restauraret; si qua minus perfecta consummaret. Quod diligenter per eumdem Præsulem adimpletum est. Erexit enim etiam super viri sancti sepulcrum ciborium, auro et gemmis instar speculi lucidissimum.

in die S. Servatii:

30 Eidem autem Willigiso Venerabili viro, nocte quadam suavi sopore sopito, vir venerandus astitit. Sanctum Domini levari de tellure jussit: incongruum, dicens, latere sub modio, qui cœlum terramque sanctitatis illustraret radio. Visionem Huberto, Sedis ejusdem tunc Episcopo, indicat: ille adhuc ulterius voluntatem Domini quærendam judicat. Quid referam semel secundoque triduana jejunia, consulta responsa, timores, spes, tot lacrymas, B tot preces? Invento subterraneo demum secretario, apparuit locus omni jucunditate plenus: et ecce sedilia in circuitu, in quibus omne decus et thesaurus Ecclesiæ Tungrensium, in altiori gradu reliquiæ Sanctorum, in medio pretiosi marmoris conspexere sarcophagum, in quo Sanctum Domini credebant conditum. Tolluntur interim quæ inveniuntur, luctuque mixto cum inenarrabili gaudio ante altare ponuntur; necdum enim præsumi fas erat, ut quidquam super Altare poneretur præter sacrificium, quod mensa est Domini exercituum. Admirabantur autem ultra omnia, quod sacræ vestes nil læsionis aut nidoris ex tanti temporis situ habuerant. Sarcophago autem aperto, nec Sancti corpore reperto, ululatus et desperatio, timor et hebetudo cunctos occupat, quia furtim sublatum formidabant. Peragitur nox illa vigiliis, diesque jejuniis. Nocte sequenti circa galli cantum, cum cetera per omnes terras animalia somno curas laxaverant, Trajectigenæ consilium summis de rebus versabant, superiorisque oratorii monumentum visitant; in quod tamen, illum a S. Monulpho translatum eatenus ignorabant. Aperto sed enim maxima cum reverentia monumento, tanta subito fragrantia suavitatis effusa est, ut omnium pigmentorum redolentias in- C comparabiliter superaret. Expanduntur manus ad cœlum, multiplicantur vota ad Deum: apparet corpus sacrum lineis et sericis involutum: quibus dimotis Crucem auream de pectore levant; de sub capite auri purissimi monile, in quo de ligno erat Crucis Dominicæ: a dextris virgam Pastoralem: alio de latere traditam illi quondam Romæ a B. Petro argenteam mirifici operis clavem. Capsas quoque electro lucidissimas, ex utroque latere perplurimas. Quid Pontificale memorem vestimentum? nulla quippe corruptione læsum. Tollunt et quoddam sericum, in die depositionis ejus manibus Angelorum, adstantibus mille fidelibus Christi, allatum, superque illum diligentissime locatum. A facie ejus cum abducunt sudarium, tamquam irradiatum a sole meridiano, totum resplenduit sanctuarium. Pavor illico ingens ac stupor, singulorumque per artus gelidus cucurrit cruor: genibus corruunt, pectora tundunt, lacrymas fundunt, implentque clamoribus locum: Vivusne Pater, nec defunctus eras; aut si te sacer finis abstulerat, veramne resurrectionis gloriam apportas? Post hæc diligentius exanimem intuentes, manusque applicare cupientes, instar candentis ferri prunarumque ardentium transfigurata membra contemplati sunt. Rursus hebetudo, rursus desperatio; sed arrepto quispiam Psalterio, exclamavit versu primitus prælato: Exurge, quare obdormis Domine? Exurge, et ne repellas in finem. Quam vocem prosequentibus ceteris, cœpit jubar ad tolerabilitatem minui, tandemque levatur: et in loculo, interius argenteo, foris deaurato, locatur. Interim, sicut cynnamomum et balsamum aromatizans, dedit ille odoris suavitatumque diversarum fragrantias. Clausis dum foribus hæc aguntur interius, pavendi miraculi splendor templum circumfudit exterius, terroremque gaudiumque ingens infudit intuentibus.

hujus corpus a S. Huberto elevandum

in monumento per S. Monulphum structo repertum,

luce et odore locum replet,

D *AUCTORE G. H.*

et in novam capsam reponitur

31 *Hactenus MS. Trajectense. In aliis MSS. additur hujus translationis* excoli quotannis memoriam solennem VII Idus mensis Junii, *quo die ea inscripta est Martyrologiis MSS. Leodiensi S. Lamberti, Bruxellensi S. Gudilæ et plurimis excusis, et officium Ecclesiasticum sub ritu duplici præscribitur in Breviariis Tungrensi et Trajectensi ante ducentos annos excusis, et novem Lectiones in uno, et sex in altero recitantur ex præscripta relatione desumptæ. Hæc elevatio corporis videtur adhuc facta anno* DCCXXVI, *cum a victoria obtenta elapsi essent dies quinque et viginti. Nam anno sequenti* DCCXXVII *mortuus est S. Hubertus, et ut plurimi volunt die* XXX *Maji, cujus tamen præcipuum festum incidit in diem* III *Novembris, quo corpus incorruptum est inventum et elevatum. At prior Translatio sub S. Monulpho videtur facta ipso depositionis die. Nam in antiquo Martyrologii Hieronymiani apographo Lucensi ad hunc* XIII *Maji ista habentur*, Trajecto depositio S. Servatii Presbyteri et Confessoris, et Translatio et Dedicatio basilicæ. *In Apographo Blumiano ita sub initium legitur:* In Trajecto depositio Sanctissimi Servatii Episcopi et Confessoris. *In Apographo Corbeiensi Parisiis excuso ista habentur.* Trejecto porto in Gallia depositio S. Servatii Episcopi et Confessoris: *quod Florus nitidius explicat his verbis:* Trajecto portu natale S. Servatii Episcopi, *ac dein multa de itinere Romano ac responso S. Petri indicantur. Rabanus etiam ejus elogium sic incipit.* Eodem die in oppido Trajectense natale S. Servatii Episcopi et Confessoris, *ac multo plura ex Gregorio Turonensi describit, cum templi per S. Monulphum constructione. Similia habent Ado, Usuardus, Notkerus ac reliqui posteriores Martyrologi cum hodierno Martyrologio Romano. De serico, supra corpus* S. Servatii *reperto, mentio fit in Vita S. Norberti* VI *Junii. De Carolo Martello late egimus* XX *Februarii ad Vitam S. Eucharii Episcopi Aurelianensis* § 3 *et* 4, *et hujus visionem de illius damnatione, ostendimus esse plane rejiciendam.*

7 Junii anno 726.

E

Natalis 13 Maji.

F

32 *Florebat eo tempore Fontanellense ad Sequanam monasterium, in cujus Chronico apud Acherium tomo* 3 *Spicilegii cap.* 12 *ista de Reliquiis S. Servatii traduntur:* Wando regimen assumpsit cœnobii ab anno Dominicæ Incarnationis MCCXLII, qui est annus primus Principatus Carolomanni et Pippini *filiorum Carolli Martelli.* Igitur idem vir religiosus Wando, dum de Trajecto castro ubi ad exilium ductus fuerat, cum permissu ac jussione gloriosissimi Principis Pippini reverteretur, pignora Reliquiarum B. Servatii Confessoris assumens secum detulit: veniensque in hunc locum ædificavit basilicam in honorem ipsius Confessoris Christi, juxta ecclesiam beati Principis Apostolorum Petri, ad meridianam ejusdem ecclesiæ plagam. In qua solarium posuit, ita ut per gradus sursum ascenderetur: collocavitque ibi altare unum, in quo de Reliquiis prædicti Confessoris posuit. Quo in loco, ob meritum ejusdem almifici Confessoris, plurimæ a Domino patratæ constant fore virtutes. Nam e pluribus unum proferam. Lampas, quæ coram ara hujus basilicæ dependebat, postquam in ea semel positum fuit, sponte liquorem olei in usu lucernæ, nullo quippiam adjiciente, per

Reliquiæ ejus et Ecclesiæ Fontanellæ

miraculis claræ:

AUCTORE G. H.

A plurimos manavit annos : donec quidam latomus (sicut relatione cujusdam venerabilis senis didici, qui tunc temporis in hoc degebat monasterio) furtim inde abstulit ; sicque deinceps ob piaculi hujus facinus manare desiit. Aliud quoque memorabile miraculum huic operi inserere commodum duxi. Quodam denique tempore, id est anno Dominicæ Incarnationis DCCLVI, qui erat Pippini Regis annus quintus, Ecclesia B. Petri per culpam incuriæ igne cremata est : hæc autem B. Servatii Confessoris basilica contigua erat illi. Cumque furentium flammarum globi alta peterent, aliqui ex Fratribus ad ipsum virum religiosum Wandonem, qui in eadem sanctissimi Servatii basilica residebat, accedunt : monebantque ut egrederetur, metuentes, quia adhærebat ei quæ incendium patiebatur, ne similiter igne cremaretur. Tunc idem vir Domini respondisse fertur : Si potuerit, me quidem S. Servatius ac basilicam istam, quam devoto pectore ædificavi, ab his ignibus defendi faciat : sin vero, sponte cum ipsa temporale subire non recuso incendium. In eadem denique basilica, sicut dixerat, orationi insistens remansit : exustaque S. Petri basilica, hæc illæsa permansit obtentu B. Servatii Præsulis. *Hæc ibi. Nos de Fontanellensi monasterio latius egimus* XIV *Aprilis ad Vitam S. Lantberti Abbatis, dein Archiepiscopi Lugdunensis.*

illa ecclesia ab incendio liberatur :

B

33 *Floruit etiam eodem tempore* S. Angilbertus Abbas Centulensis, *cujus Acta illustravimus* XVIII *Februarii. Hic multorum Sanctorum Reliquias conquisivit et exornavit, et in altaribus deposuit, inter quas* S. Servatii *impositæ capellæ sive altari S. Mauritii dicuntur num.* 45, *quæ in scripto S. Angilberti memorantur num.* 8 *inter* Reliquias Confessorum. *Dicti Centulensis cœnobii fundator fuit S. Richarius, a quo jam nomen habet situm in Pontivensi regione, uti late deduximus ad ejus Acta* XXVI *Aprilis. Romæ in basilica S. Petri esse* mentum S. Servatii, *legitur apud Baronium ad an.* 828 *num.* 23, *et in Sanctuario Romano Abbatis Piazza. At Pessina in Diario Pragensi asserit* Carolo IV Imperatori, dum anno MCCCLXXII Trajecti esset, a Capitulo Trajectensi donatam fuisse partem capitis *(hanc ipse deinde per litteras descripsit molicam, cui adhæreat pars mandibulæ superioris cum quatuor dentibus)* pro eaque exornanda Illustrissimum Dominum Servatium Baronem de Engelfluss, sanctissimi sepulcri Domini nostri Equitem, pro sua erga sanctum Patronum suum eximia pietate, argenteam statuam pectoralem fieri curasse : *quam deinde idem Eques anno* MDCLXXIV *die* I *Martii ecclesiæ donavit, ipsoque anno et mense pie obiit die* X. *Fuerat natus Trajecti cum fratre suo Angelo, Societatis nostræ utilissimo in conversionem integrarum regionum hæresi infectarum operario, transgressusque cum eodem in Bohemiam, quam e patria illuc attulit pietatem erga Sanctum, in locis Swanenbach, Muissech et Hrassitz apud Bohemos acquisitis induxit, insignis Sacello in Muissech sub ejus nominis invocatione extructo ; cum grandibus campanis, et tabularum eleganter pictarum, miracula et gesta S. Servatii repræsentantium ornatu vario ac specioso. De aliis pluribus Coloniæ existentibus S. Servatii reliquiis agitur infra in Annotatis ad Cap. 8. Embricense Societatis Jesu Collegium in Clivia, in sacro thesauro reliquiarum suarum numerat nodum de tibia S. Servatii Episcopi Tungrensis.*

item Centulæ,

Romæ,

Pragæ.

C

CAPUT V.

Miracula tempore Caroli Magni patrata, aliaque seculo nono et decimo facta.

Tempore Caroli Magni miracula patrata indicantur.

G*regorius Turonensis supra num.* 16 *relatus, asserit nunc, id est suo tempore, et sexto Christi seculo, corpus* S. Servatii magnis virtutibus pollere. *Ea tamen scripta si fuerint, modo non extant. Videntur aliqua exhibita Carolo Magno dum Trajecti haud procul Aquisgrano degeret, aut certe dum quodam anno, inter sua cum Saxonibus bella,* Paschalem festivitatem Trajecti peregit. *Nam tunc, ut plurima MSS. habent,* in sacratissimæ noctis Vigiliis, inter legendum lectiones, duæ in conspectu omnium sanatæ sunt ante altare mulieres, gibbosa altera, altera contracta ; et paralytica quoque una in hospitali domo, insuper energumenus duabus catenis horrendum antea vinctus. Eo præ stupore quam plures nobilium, soluto cingulo, sese divino ibidem mancipavere ministerio. Dum vero multum temporis insumeret Imperator, de tanti viri gaudenter loquens vel audiens laudibus ; liber miraculorum ejus coram eo est * oblatus, cunctisque miraculo habitus. *Hæc ibi. Insecuta est seculo Christi nono magna Normannorum persecutio : quando, uti inquit Regino Abbas Prumiensis,* anno DCCCLXXXI mense Novembri duo Reges Normannorum, Godefridus et Sigefridus, cum inæstimabili multitudine peditum et equitum consederunt in loco, qui dicitur Hasloe, juxta Mosam : et primo quidem impetu finitima loca depopulantes, Leodium civitatem, Trajectum castrum, Tungrensem urbem incendio cremant. *Eadem referunt ad dictum annum Annales Fuldenses his verbis :* Illi instaurato exercitu et amplificato numero equitum... vastaverunt Cameracum, Trajectum et pagum Hasbanicum totamque Ripuariam etc. *Interim non potuisse eos spoliare templum S. Servatii referunt omnia passim Acta MSS. S. Servatii, in quibus ista leguntur :* Gens Danorum, armis potens et animis, templum Trajectense famosum invasit : sed tamquam turbine ab introitu inhibiti, utroque ex latere scalis fastigia conscendunt, lino, stipula, fomentis ignem injiciunt : sed plures eorum retorquente se flamma combusti sunt, plures hærentibus indissolubiliter ad tegulas manibus, ridiculum monstrum pependerunt. Quis non intelligat, quam gratificum miseris oculis præbuerunt dependendo spectaculum ? Postremo in se redeuntes, votaque voventes, Dei clementia sanctique Præsulis Servatii indulgentia laxati sunt. *Hæc ibi. De hac re antiquæ picturæ hi inscripti sunt versus :*

D

* al. ablatus

In persecutione Normannorum,

E

templum ejus miraculose servatur.

Normanni invidia moti delubra cremare
Nituntur, sed in hos urens se flamma retorsit.

35 *Anno post hoc miraculum circiter trigesimo* Quintilingebergum, *aliis* Quedelinbrogum, *Germanis* Quedlinburg, *urbs in Comitatu Reginstenio inter Halberstadium et Ermeslebam, utrimque duabus leucis Germanicis dissita ad amnem Bodam, ab Henrico Aucupe Rege Germaniæ, seculo Christi decimo muris cincta est ; in eaque extructum illustre monasterium sanctimonialium, S. Servatio Episcopo Trajectensi dicatum : in cujus* Ecclesiam *idem Rex* transtulisse stolam et baculum S. Servatii *dicitur in prædictis Actis S. Servatii. Uxor hujus Henrici fuit B. Mathildis Regina, cujus Vitam illustravimus ad diem* XIV *Martii. Ibi num.* 10 *indicatur,* Regis corpus in Quitilingeburc transportatum, ubi ipse requiescere decreverat, *et quod* mortuæ B. Mathildis Reginæ corpus sepelierunt in basilica S. Servatii juxta sepulcrum Regis Henrici, cum magno honore, ubi ipsa decreverat requiescere, et diem judicii expectare : *quæ ibidem num.* 33 *legi possunt, nulla facta mentione corporis* S. Servatii *eo per Ottonem Imperatorem instigante B. Mathilde translati, ac post triennium clanculum de nocte ablati, et Trajectum revecti. Quæ tamen historia in pluribus codicibus MSS. Trajectensibus hoc modo narratur.* Otto filius ejus, Romanorum Rex effectus, surrexit virtute paterna, quasi leo de cubili suo : Romam venit, repugnantem subegit, ordinari se Imperatorem exegit, decusque nominis tanti a Francigenis in Teutonicos primus magnanimiter transvexit. Mater proinde ipsius Ottonis Augusti, considerans

F

Quedelinburgi Ecclesia S. Servatio erecta a B. Mathilde Regina

A considerans ex B. Servatii veneratione se sobolemque suam arcem juris coæqualium excessisse, filium indefessa solicitavit prece, ut causa cultus Dei ampliandi, ad visitandam in Saxonia constructam sibi basilicam, deferrentur ejusdem Sancti Reliquiæ. Oravit et impetravit. Adductas autem tantæ venerationis reliquias pius Jesus Rex Regum mille signorum honorificavit virtutibus: personabatque laus altisona jugiter in nubibus, cunctis audientibus. Dicentibus obinde præ nimia lætitia Saxonibus; Dominum in devotionis perfidia timendum nescimus, et Servatium a nobis non dimittimus.

Corpus ejus ad dictam Ecclesiam ab Ottone I Imperatore translatum

36 Infinita desperatio et calamitas accrevit Trajectensibus, augebaturque indies per triennii tempus. Tunc tempore statuto accolis terræ illius ad festivitatem commeantibus, sed nimia se licentia securitati epulisque laxantibus, cum per diem solennem lusibus et poculis fatigati, nocte sequenti decubarent, gravissimo sopore sopiti; clam exploratores Trajectigenarum Dilecti sui, illuc directi, oblata opportunitate ecclesiam ingressi, arcam sacri corporis de altari corripiunt, funes campanarum abscindunt, valvas claudunt, abscedunt, abeunt, et B evadunt. Orto diluculo Saxones evigilant, damnoque suo comperto, frustra demum, qui fugientes occupent, ordinant. Ultra igitur fidem et vota Saxonum, pignore gratissimo ad sedem pristinam cooperatione divina relato, conclamantibus obviam omnibus: Benedictus qui venit in nomine Domini, tanta sanitatum largitas provenit, ut mutus loqueretur, hydropicus in salutem siccaretur, dæmoniacus mundaretur, surdus audiret, cæcus visum reciperet, reverberaretque vox astra dicentium; Venit Deus in castra. Septimo Idus Junii ingrediente illo Trajectense templum, luminaria parietum et coronarum, in manibus quoque astantium candelæ divinitus mira levitate succenduntur. Ascenso pulpito, qui simul venerant, quanta fecisset illis Deus in via, protegens eos insequentibus ab hostibus per nubis columnam, enarrabant: et expansis in cœlum manibus, aiebant: Nonne Dux fuisti, Domime, in misericordia populo quem elegisti? Nonne et portasti Sanctum tuum, Domine, in fortitudine tua ad habitaculum sanctum tuum? Ascenderunt Saxones et irati sunt; dolores obtinuerunt habitatores Bodæ: tunc conturbati sunt Principes aulici; consiliarios Augustæ obtinuit tremor, obriguerunt omnes sanctimonialium illarum amici et affines: facti sunt immobiles quasi lapis, C donec pertransirent legati tui, quos ad revectionem direxisti.

clam inde relatum refertur Trajectum,

et miraculis claret.

37 *Hactenus illa relatio. Porro summam apud Boreales Germanos fuisse reverentiam et venerationem erga S. Servatium, produnt antiqua Breviaria istarum regionum: ex quibus nonnulla habemus, utpote Ecclesiarum Erfurtensis in Thuringia, Hildesheimensis in vicinia Brunswicensis ditionis, Caminensis in Pomerania, Raceburgensis et Lubecensis inter Mechlenburgium et Holsatiam, Mindensis et Osnabrugensis in Westphalia: in quibus præscribitur ad hunc* XIII *Maji officium Ecclesiasticum de S. Servatio recitandum. Floruit eodem tempore Gislebertus Lotharingiæ universæ, id est superioris et inferioris, Dux, ob ductam filiam Henrici Aucupis Regis Germaniæ. Is anno* DCCCCXXXIX, *Rheno flumine absorptus periit, cum jam Otto tribus annis post mortem patris in Germania regnasset. Interim in sequenti relatione huic attribuuntur, quæ ad Henricum patrem pertinent: ac proinde sequentia non sunt ab auctore plane coævo conscripta, et sunt ista:* Giselbertus Dux Lothariæ, Ottonis Majoris gener, Trajectum a socero Imperatore petiit et accepit; locique habitationem diligens, Servatianæ spatium memoriæ regiumque Palatium cingere muro instituit. At Beatus in una noctium Servatius apparens illi, cur fundamentum aliud posuerit, præterquam quod a se positum fuisset, inquisivit. Quem agnoscens Dux ex imagine ipsius, per aurum expressa in sanctuario, respondit: Aliud esse positum, Domine, neque novi, neque vidi. Cui Sanctus; Quod dextera, inquit, Altissimi fundavit, nisi peccatis eradicantibus dirui non poterit, sed stabile ac solidum permanebit in æternum. His blande dictis jussit desistere cœptis, nimirum ut comprobaret Dominus seipsum esse murum loci illius, ad similitudinem urbis, cujus lux Dominus, et cujus lucerna est Agnus.

Cultus ejusdem Servatii apud Boreales Germanos.

Giselbertus Dux a novis muris extruendis deterretur.

D *EX MSS.*

38 Uxor autem ejusdem Ducis sericum quoddam permirandæ pretiositatis de Sancti ærario, cum curiosa thesaurum templi contemplaretur, tulit: muliebrique levitate russolembum, ad sui corporis modum, inde sibi fieri jussit. Quo insolenter induta, ejusdem Patris Servatii in festivitate, oculos vulgi occupatura, mane processit ad basilicam, propriæ conspicuitatis lascivum enitens jubar, dum aurea ridimicula gemmasque perlucidas rutilans verberaret aurora. Inter Missarum porro Agenda, in suggestu suo dissolutæ sopor irrepsit, et subito insolitum exclamans: Parce, parce, ancillæ tuæ: parce, Domine Servati, o Pater inclyte, dixit Tertio in talia erupit verba, coram multitudine universa, ingenti excitata strepitu. Accurrens de throno suo Dux, rogitat super hoc eventu: At illa; Ut veni, Domine, inquit, infelix, ut sedi; me sævus soporavit sopor; vidi Dominum Servatium, aureo in throno residentem ante altare hoc sanctum, circaque conventum virorum venerabilium. Cujus cum pedibus cuperem prosterni, quidam horrendus capillis me comprehensum crudeliter avertit; latusque meum humerosque fuste percutiens, nisi ocius Pater ipse sanctus dexteram pacis extendisset, animam de hoc corpusculo meam ejecisset; abstrahendo quoque vestimenta mea nudam exponere me voluit, quia, pro pudor? sericum hoc injuste de thesauris Ecclesiæ hujus abstuli; demens! quæ non extimui extendere manum in Christum Domini. Obstupuere omnes, occultorum cognitorem Deum benedicentes. Dux porro erubescens ad contectalis culpam, B. Servatio in reconciliationem magnifica coram omnibus obtulit munera. Sic censura Sancti Regiæ prolis petulantiam repressit. Mox referam quid etiam de familiaribus posterius fecerit. *Hæc ibi. At Gerberga Ducissa post obitum Giselberti mariti nupta est Ludovico IV Regi Francorum Transmarino dicto. Quæ vero mox sequuntur, facta sunt post obitum Ottonis III vita functi anno millesimo secundo, cui successit S. Henricus.* F

Ducissa ob sericum ablatum

E

punita dicitur.

CAPUT VI.

Miracula seculo XI *facta, ex pluribus Codicibus MSS.*

Post obitum deinceps Ottonis Junioris, filii illius Ottonis, qui pugnavit in Calabria cum Græcis, ante successuri Electionem Principis confusum est regnum nimis. Hac erroris licentia quidam Potentium, haud procul a castro Confluentiæ situm, suæ proprietati vendicavit B. Servatii prædium. Trajectenses allato Patroni sui feretro, tamquam bellatore fortissimo, rerum potiri cœperunt. Protinus ab invasore qui ejiceret eos directi sunt: die vero Domini Servatii quidquid adversarius illis præcluserat, reclusum patuit, ipsumque omnesque complices sceleris ultio terribilis occupavit. Inter epularum namque delicias, comminantes et insultantes suffocavit eos Satanas. Alii videntes admirati sunt, conturbati sunt et commoti sunt, et tremor apprehendit eos. Petentibus obinde Confluentinis, ut illo sacer deportaretur loculus gratia benedictionis; multa inter millia plebis

Invasores prædii S. Servatii

subita morte puniuntur:

EX MSS. A bis, contra castellum depositis in campo Crucibus, et occurrentium Sanctorum capsulis, feretrum sacri pignoris a capite in arcem se levavit: atque ad montem meridianum, in quo alicujus *a* Beati memoria colitur, tertio quasi salutans inclinavit. Salutans, inquam, inclinavit, sive ut recessurus jam exinde, valefacere se consorti suo, Sanctus Domini sic demonstravit.

40 Gulisanorum in præfato allodio pueri, tempore autumnali, vineam B. Servatii noctu introierunt, botros furaturi. Extrahebat alter cultrum, alter attrahebat botrum; ille uvas carpebat, pars canistris imponebat: cum subito senior apparens sole splendidior; Ut quid, ait, pueri vastare vineam meam incursastis? Quos ego, si non ætas infirmior flecteret, punirem: verumtamen vestros hic exspectabitis parentes. His dictis abcessit, illorum vero corpora gelidus torpor oppressit, utque singulorum variis gestibus conspexerat membra, sic diriguere pariter, instar uxoris Loth, velut in saxea simulacra. Orto lucifero a suis parentibus quaquaversum requiruntur: vix tandem aliquando tantæ afflictionis monstro intricati reperiuntur. Singulorum gestus causam B cur venissent prodebant: ipsi porro quid vidissent, vel quid dictum eis fuisset referebant. Quis vulgi mox clamores? quis matrum angores expediat? Protrahuntur consilia doloresque usque ad vesperum, seroque saltem supplicibus votis impetrata B. Servatii indulgentia, pueri resolvuntur: exultantium vociferationes rusticanorum in excelso audiuntur. Apprehensa deinde quilibet comparis sui dextra Trajectum, Deo grates relaturi, votivum iter inibant. Tali custodia, bone custos de nocte, bone, inquam custos de nocte, supplices tuos, Servati, omnibus horis et momentis confove.

pueri botros carpentes redduntur immobiles,

41 Tempore *b* Conradi Imperatoris in familia Hoiensi, quam olim Sancto Domini Rex obtulerat Suendebaldus, juvenis erat spurius, a quo pauculorum pro capite suo ad altare nummulorum exigebatur census. Atqui liberioris illum propagine stirpis elatum, quatenus inferiorum propinquorum exemplo debita redderet, nulla concione civium, non aliqua ratione juridicialium, non confessione parentum, nec dulcibus edomare quisquam valuit sermonibus persuasionum. Denique in contendendo pertæsis omnibus, juravit; Amen, quamdiu suis consisteret pedibus, hac se repugnantia haud unquam desistere penitus. Res differtur in crastinum. Infelix nocte illa paralysi depascitur pedum. Sole diem C revehente vindicta cœlestis in placito nuntiatur: filius confusionis in medium apportatur: integra superficie tali usque ad plantas ad inflexibilitatem induruisse probantur: gratesque ab universis Deo, et ab ipso jam saltem se recognoscente misero vota frequentantur B. Servatio, nec tamen ulla prorsus subsecuta est incolumitatis recuperatio. Justificata igitur est auctoritas sermonis Prophetici, quia tantummodo sola vexatio intellectum dabit auditui. (Isa. 28, 19)

renuens censum solvere

fit paralyticus,

42 *c* Henricus secundus, Romanorum Imperator Augustus, tam animo virtutumque pondere magnus, quam corporalis decore proceritatis arduus, B. Servatii (ut ipsemet erat referre solitus) opem sæpenumero pace ac bello expertus, primum aut inter primos erga Deum hanc Patronum sibi deligens, monasterium *d* Goslarianum suo jussu constructum, cum in honore Apostolorum *e* Simonis et Judæ, tum et B. Servatii dedicatum iri voluit: quem tametsi duodenaria Apostolatus dignitate, non tamen inferiorem operum insignitate [præterire] noluit. Cujus devotionis amplificandam ad gloriam, post legationem unam et alteram, ipsemet pro Patris ejusdem reliquiis Trajectum venit: tandemque impetrato quod desideraverat, gloriando tripudians remeavit.

Henricus II structo monasterio

In honorem igitur ipsius caput aureum fabrefieri D decrevit, quod visu delectabile cunctis, memoriam Sancti arctius plebeis mentibus impresserit. Jacitur aurum in ignem, egressum expolitur ad unguem: præsentatum Imperatori displicuit, quandoquidem gemmas, quæ oculorum gerebant effigiem, sane prorsus indifferens parilitas consimulavit. Magnanimitate Regia regalis ira carceri artifices, ut impostores, mancipavit. Pro vindicta quippe: quod haud quemquam inventum iri, qui inerrabilius per artem malleatoriam quam se quidquam effigiare posset aut nosset, jactaverant. Porro ne tanti Regis tanta devotio sanguine contaminaretur innoxio pius eadem nocte Servatius in visu illi communis astitit, claustrisque vinctos educi postulavit. Denique omnium, quæ illius in honore vel amore Imperator ubicumque fecerat, benigne conscium et memorem se demonstrans; insuper, Considerasne, inquit, fili mi, faciem quam diligis? Nonne quæ tuo nunc sese offert animo, eadem facies eodem modo est expressa in auro? ita non secus quam Deus voluit manus artificium opus disposuit. Expergefactus exhilaratusque Augustus opus opificesque jussit præsentari, malentibus aurificibus omnia tunc pericula, quam opus ipsum E iratamque Imperatoris faciem conspicari. Verum ab eo ultronea sunt indulgentia dignati: siquidem indisparem similitudinem probans Imperator, et aurei capitis et personæ per visum se alloquentis ex ordine amicis visionem exposuit, omniumque pariter ex ore gloria Deo personuit. Celebre mox in aula regia foroque percrebuit; Imperatorem Henricum Beati visitatione Servatii dignatum. Ipso denique per atrium regaliter descendente, universaque diversi sexus et ætatis plebe ad basilicam festinanter occurrente, aurea effigies, maximo Cleri militumque tripudio, per manus Cæsareas Deo super altare cum donis et votis mille millenis oblata est. Exivit ergo edictum ab Augusto Henrico, ut Servatianæ venerationis religio, summa devotione per secula seculorum haberetur in Goslariensi emporio.

Reliquias aureo capiti inclusas,

post apparitionem S. Servatii,

super altare deponit:

43 Ejusdem adhuc Augusti tempore, in campestribus subjacentis viciniæ *e* Francorum, antiquitus ecclesiola B. Servatii constructa fuerat memoriæ, rari tamen accessus; quam quidem et utrumne consecrata fuisset nec ne, postumi noxa oblivionis dubium habuere. Verum quoniam semel in anno, scilicet in die Servatianæ festivitatis, ut frequentaretur ruricolæ moris habuerant; duæ aliquando mulieres, F eodem modo illuc post ceteros inter Missarum Agenda, vestes totas et capita manusque conspersæ sanguine, superveniebant. Causam tanti monstri requisitæ, responderunt: Aliis ecclesiam accurrentibus, heu! importunum se ministerium opere textrino exercuisse, singulaque suæ subito fila telæ tale portentum stillasse. Festinato mittitur, tela adgeritur, sanguinis feracissima cernitur: dato pretio a mulieribus emitur, ante ostium ecclesiæ suspenditur: dies illa feriarum impensius tum denique honoranda quotannis censetur. Altera die sanguis defluere desiit: tela tamen ibidem diu post pependit, nec de consecratione basilicæ illius, ulla deinceps dubitatio extitit, quin ita fuerit, ut eam populus ante annue, licet anceps, excoluerat. Triste nomen est judicium fontibus, fulmen montibus, tempestas ratibus, contemptoribus suis Servatius. Sed sis ex opposito quoque, Servati, tuo lætus lectori, tuo Præsul præconi, singulorum scilicet hominum, more Dei, respondens votis et cogitationi.

e laborantium in ejus festo tela sanguine manat.

43 Idem Imperator Henricus secundus agros quosdam possessionis S. Servatii, apud Juliacum sitos, cuidam Coloniensium Generoso petenti dono concessit, nesciens tamen quod Beati essent Servatii, et præbendis Canonicorum ejus adscripta. Coloniensis

Agros S. Servatii occupans, cum filia perit:

A sis itaque ille cum uxore, filia et familia hoc prædium intravit, epulisque lætissimis convivium fecit, quia hoc de manu Regis susceptum filiæ suæ unicæ futuram in dotem tribuit. Media nocte sequente, filia ejus unica a Satana suffocata est. De mane familia filiam extinctam reperiens, terribiliter infrendens, domum clamoribus implevit. Exterritus etiam tantis prodigiis, tanti pater auctor facinoris, Trajectum ad Sancti sepulcrum fugere voluit, sed intrare basilicam Sancti nequaquam potuit. Confusus desperavit: desperans rediit, sed prædictum prædium minime intravit. Spiritu enim nequam exagitante de curru suo cecidit, et inter sublevantium manus clientum moriens defecit. Nullus amicorum præfatos ultra contingere agros audebat. Augustus etiam suum errorem, ut agnovit, exhorruit: celeresque legatos, ut, quod consilia impiorum abstulerant, dignis redderetur muneribus, misit: veniam quoque pro ignorantia oravit, orantibusque pro se unanimiter Trajectensibus, periculum evitavit.

45 Sublato immortales ad sedes secundo Henrico, Romanæ Urbis Augusto, S. *f* Anno Agrippinensium Præsul, pariterque *g* Everardus Treverorum Pontifex, cum Duce Lothariæ *h* Godefrido, et Comite *i* Palentino Henrico, convenere castro in B Rheni littore Andernaco, gratia roborandi Imperii. Excursabat obviam illis B. Servatii familia, partes illas inhabitans (quam Palentini Miles quidam ibi præsens, quem Advocatum habebat, violenter oppresserat, et a quo direptionem bonorum Ecclesiæ sustinebat) interpellans humiliter ut a violentia desisteret, et bona Ecclesiæ redderet, quæ sibi hactenus vendicasset. Videns ergo Miles tumidus contra se agere volentes, minabatur, quod multo pejora post discessum Principum delatoribus inferret. Nec mora: aderat in Principum comitatu ursus catenatus, qui ruptis repente loris superbum invasit Militem, impetuque rabido eum visceribus evacuavit, nec de cadavere comedit, sed acsi nihil nisi noxium necare insontesque ulcisci voluerit, mira cum lenitate ad magistrum suum rediit. Agnoverunt quod evenerat Primates, et expaverunt intuentes, sanctique familia Servatii a sævo tyranno erepta, gaudenter ad propria remeavit: tantæ autem severitas vindictæ deinde perterruit universos. Eadem siquidem familia alium Defensorem seu Advocatum a Palentino petiit, juvenemque admodum nobilem accepit: qui primo devotum se exhibuit, postea malum, postremo C pessimum. Rursus dolores, rursus creverunt clamores. Exacto triennio, Principibus denuo colloquium ineuntibus castro Andernaco, familia S. Servatii illuc occursans proclamabat contra oppressorem suum: et quia ob magnas provinciæ causas audientiam ipsa non habebat, in littore Rheni fluminis deambulabat tristis. Interim Advocatus navigio se præparans, familiamque S. Sertavii in arena propius conspectans, et subsannando verba submordens, dixit: Quinam sunt isti stolidi et otio vacantes, qui curias Magnatum adire præsumunt, ut nostro super nomine Principes querelis fatigent: scio namque quod de Servatio suo stulte præsumentes superbiunt. Nonne Servatius fuit homo, sicut et nos homines sumus? Et hæc dicens equum spumantem arroganter ascendit, et quospiam ipsorum proterere bellualiter calcibus voluit: sed justo Dei judicio præoccupatus infelix, retrorsum corruit, et miserrime vitam finivit.

Familiæ S. Servatii Advocati duo tyrannice agentes

unus ab urso occiditur,

alter ex equo lapsus moritur:

46 Henricus quoque Palatinus et Dux Lothariæ Godefridus, pauperes iniquis afflictabant judicibus, rebusque et familiæ B. Servatii mala plurima ingerebant: unde contigit ut Henricus, præter alia facinora sua, contra sanctum Pontificem Coloniensium Annonem bellicans, ultione divina in sensum reprobum traditus est *k*. Mathildam contectalem nobilissimam in lecto cojugali securi excerebravit, desertusque a militibus, et coactus ab amicis, accepta tonsura monasterium intravit. Godefridus vero, dum exercitum duceret in Italiam, vidit in sommo B. Servatium, juvenemque eum sequentem, gladium ex utraque parte acutum dextera vibrantem; cui cum S. Servatius, digito Ducem designans, dicere; Irrue in hunc feralem, qui perplurimam Fratribus nostris intulit cladem; illico juvenis visceribus ejus gladium immersit; Dux vero vigilans, interemptum se clamabat, statimque disenteria laborare cœpit: uxor illius *l* Beatrix nomine, mariti mortem metuens, medicos consuluit: qui artibus suis diffidentes suadent Ducem redire in Lothariam, si forte naturali cibo et aere mortis periculum queat evadere. Rediit et nimiis pressus angustiis *m* obiit in terra, in qua maxime Deum et B. Servatium offendit.

puniti Henricus Comes Palatinus, D *Ex mss. k* *et Godefridus Dux Lotharingiæ.*

47 Sanctimonialis quædam femina, de finibus Metensium adducta, indeque seducta Trajectum, ante ostium Basilicæ Sancti est relicta Servatii: clauso enim templi ostio, qui advexerant eam, ibi eamdem dimiserunt. Mulier itaque diu sola stans, iterum iterumque pro foribus pulsans, multumque vociferans, post uberes lacrymas, januam, quæ obserata pridem fuit, patefieri vidit. Illa, cui nullum E adesse visibilium vel advenisse constabat, gressum ulterius maturabat. Itaque cryptam Occidentalem intrans, eodem modo clausam sed divinitus reseratam, secretarii Beati Servatii transivit januam. Ibi prostrata in preces, somno felici soporata est. Nam S. Servatius illi palam astitit, omnesque illi seductorum technas reseravit. Inter hæc Ecclesiæ custos, portam apertam offendens, feminamque in secretario reperiens, stupore metuque mixto comprehensus est. Mulier, ut sensit; Ne turberis, Domine, inquit, feriatimque cuncta ei quæ pertulerat mala intimavit. Cum talia memorans, Christo flens referret grates, supervenere de foro juvenes, ut iret ocius urgentes. Renuit illa: rogitabant causam; retulit traditionis suæ fraudisque illorum historiam. Requirunt sagaciter, quomodo nosset; respondit ibidem apparuisse senem sibi, cujus decori et gratiæ nil unquam conspexisset simile; causam sui itineris quæsivisse; Cumque non haberem quid responderem, cor vestrum mihi exposuit ac ne ultra sequerer intimavit. Confusi nimium pestilentes illi, et quæquæ attulerant, illa tollentes, recesserunt festini. At Confratres Ecclesiæ omnimoda consolatione trepidam refovebant, usquequo noti ejus legatione suscepta reduxerunt eam ad loca propria, laudibus condignis illius extollentes magnalia, qui tanta per famulum suum Servatium exercet miracula. F

Sanctimonialis seducta

a S. Servatio admonitur ne seductores suos sequatur:

48 In Trajecto contigit quoddam mirabile. Erat enim ex Canonicis S. Servatii quidam satis religiosus, qui honorem Dei, Patrisque sui S. Servatii totis visceribus diligebat, et in illud quod est benedictionis, quod salutis æternæ, semper intendebat. At salutis humanæ adversarius diabolus ei invidit, et puerum quemdam adeo seduxit, ut omni die fere per fenestram intraret domum ejus, et quæcumque invenisset, maxime esculenta, ei diriperet. Quadam vero die dum more solito intrasset, et quod invenit collegisset; in exitu pendens fenestræ inhæsit et laqueo suspensus usque ad mortem laborabat. Missa finita exiit Ecclesiam Confrater ille, et domum venit: vidensque furem pendentem ingemuit, miratus vehementer quia de tantillo Dominus curam agebat. Conversus continuo ad furem, donavit quæ peccaverat; et egressus est, atque plene liberatus, quasi nihil passus fuisset.

furtum impeditur.

ANNOTATA

A EX MSS.

ANNOTATA.

Ottonis 2 *infelix pugna et obitus indicatur* 23 *Aprilis, ad Vitam* 2 *S. Adalberti Episcopi Pragensis cap.* 2. *At mors* Ottonis 3 *describitur* 16 *Martii in Vita S. Heriberti Archiepiscopi Coloniensis cap.* 2. *Huic* 24 *Januarii anni* 1002 *in Italia mortuo subrogatus* S. Henricus,, *quo imperante, hic relata contigerunt.*

a *In quodam MS. in margine ita adscriptum.* Hic mons est mons S. Beati prope Confluentes, ubi Carthusiani habitant. *Colitur* 26 *Julii.*

b Conradus *S. Henrico successit anno* 1024,, *mortuus anno* 1039 *die* 4 *Junii.*

c Henricus 2 *Imperator et* 3 *Rex Germaniæ, patri Conrado successit, mortuus* 5 *Octobris anni* 1056, *festo SS. Simonis et Judæ natus, quo etiam die sepultus est Spiræ.*

d Goslaria *illustris urbs Saxoniæ inferioris Imperialis, intra Ducatum Brunsvicensem,* 5 *leucis Germanicis ab Hildesio in Eurum dissita.*

e *In alio MS.* Biturriæ, *quasi* Biturices *intelliguntur : extat autem hujus miraculi pictura antiqua* B *cum hisce versibus :*

Stamina sanguineo maduerunt tincta rubore,
Dum tua, Servati, violarunt festa puellæ.

f S. Anno *post obitum Henrici Imp. vixit annos* 19, *mortuus anno* 1075 *die* 4 *Decembris.*

g Everardus *præfuit usque ad annum* 1066, *quo primo Paschæ* 18 *Aprilis extinctus est.*

h *Hic est* Godefridus Barbatus, *dictus, pater B. Idæ viduæ Boloniensis, ad cujus Vitam* 13 *Aprilis ejus genealogiam deduximus. Obtinuit Lotharingiam anno* 1055, *mortuus anno* 1070.

i *Freherus parte* 1 *Originum Palatinarum cap.* 11 *pag.* 89 *profert instrumentum* Henrici Palentini Comitis Rheni, *sed multo junioris, datum anno* 1198, *unde liquet* Palentinos *et* Palatinos Comites *appellari. In Vita S. Annonis* Henricus Palatinus Comes *appellatur, ubi reconciliatus illi donavit Sigebergam.*

k Adelheidis *appellatur in Vita S. Annonis, ubi eadem narrantur, et dicitur Comes* monachus factus Gorziæ prope Metas, *sed* monasterium reliquisse.

l Beatrix, *ante nupta Bonifacio Tusciæ Marchioni, pepererat Mathildem Marchionissam, celeberrimam pro Ecclesia Dei tuenda matronam : de qua sæpius agimus.*

m *Bertoldus Constantiensis, ad annum* 1069, Godefridus Dux, *inquit,* inter seculares excellentissi- C mus, et in recordatione peccatorum suorum ad compunctionem lacrymarum facillimus, in erogatione eleemosynarum largissimus, in vigilia Nativitatis Domini satis laudabili fine quievit. *Laudatur etiam a Lamberto Schafnaburgensi, asserente* Verduni sepultum.

CAPUT VII.

Alia ejusdem XI *seculi, ex iisdem MSS.*

Comites Brabantiæ Henricus a

Comes Brabantiæ,a Henricus nomine, dum res Canonicorum Trajectensium invaderet, S. Servatius ei per visum, ut cessaret, indixit. Postremo, quia stultus non corrigebatur verbis, eum verberibus afflixit : quod cum erubesceret confiteri, acerbissimo languore meruit urgeri. Necessitate itaque ductus, visiones correctionis exposuit amicis. Conterriti hortabantur, quidquid male usurpatum fuisset, quantocius reddi. Illo illud de crastino in crastinum protelante, amici ejus pro eo abierunt in prædium, et ad distinctionem terminorum fixerunt palum ; sed altera die receperunt ejectum. Fixerunt rursus die secunda ac die tertia, nec palus consistere potuit in terra : nimis quippe in hereditatem progressi fuerant. Dum sic pro palo figendo mora D protrahitur, Comes gravissimo dolore conteritur : et ecce homo ignotus superveniens, conscium se dixit veritatis, palum fixit, nullus convocatorum contradixit, controversia cessavit, Comesque convaluit. *b* Otto Brabantiæ Comes possessiones B. Servatii vastavit, et trium juvenum patrisque ipsorum pedes atrox amputavit : super quo familia Servatiana, pulsis pectoribus complosisque manibus, suspiravit ; si qua in cœlo esset pietas, super his judicium postulavit. Statim suscitavit Dominus hostes Ottonis super eum, qui fecerunt plagam ad mille hominum, nec fuit numerus argenti et auri, vestiumque et animalium atque ædificiorum, quæ præda consumpsit et vis flammarum. Ignis etiam invisibilis pedes et manus Ottonis exurens torrebat, unde ululatum diri cruciatus die ac nocte ipse promebat, donec Trajectum deductus pro injuria satisfecit, munera obtulit, intercessionem pro se Canonicorum impetravit : et sic sanitate percepta gaudens atque pavens ad propria remeavit.

b et Otto ob injurias Sancto illatas puniti.

50 Accidit aliquando, ut Canonici Trajectenses, causam acturi [adessent] Aquisgrani, super Ecclesiam et bona de Echt, quam pridem *c* Gerberga soror E Ottonis majoris Imperatoris, uxorque Gisleberti Ducis Lothariæ a militibus interempti, et Trajecti regali magnificentia sepulti, animæ illius pro reconciliatione B. Servatio tradidit. Quæ post longum litigium eis fuit adjudicata, si tamen prædictam donationem sacramento ex more confirmarent, atque feretrum cum Reliquiis Patroni sui per septem Milites nobiles eadem die peteret secum deportari. In eundo mulier cæca atque debilis, quæ ubi turbam sensit illuc se convertit, supplex humi corruit, et sana surrexit. Eadem hora cæcus natus accepit visum, loquebatur mutus, sanabatur contractus, aliaque sanitatum dona emicuerunt, donec Aquisgrani ad Palatium pervenerunt. Peracto ad vota negotio, dum non impari cum gloria referretur feretrum, puer claudus prosiliit salvus, mulier contracta stetit super pedes suos, et ambulavit erecta : sicque infinito populi comitatu in Dei laudibus atque gaudiis ad propria redierunt. At contumax *d* Gerardus Comes, qui hujus facti incentor fuit, æstu febrium tactus, se et omnes nobiles pro superbia justo supplicio dignos confessus est. Statim Legatos Trajectum direxit, guttam aquæ petiit quæ ossa piissimi Patris tetigerit, acceptamque gustavit et periculum evasit. O Pater, metuende contumacibus, venerande F supplicibus, miseris misericors, Servati, tua sectantibus patrocinia ! quamvis ille non solis opituletur supplicantibus, sed crebro succurrat etiam non invocatus.

c

Dum Reliquiæ S. Servatii Aquisgranum portantur,

plures miraculose sanantur :

d

51 Advena quidam, nomine David, vesana Trajecti vexabatur phrenesi, et hoc in diebus recolendæ Passionis Domini : cujus quid memorem fremitus, et discursus, clamores, vulnera vel cædes, quantumque in cives debacchatus sit ; cum illius, quem legio dæmonium intraverat, non impar furiis, in ipsos etiam excubiæ sacri templi Canonicos frequenter efferatus irruerit ; atque in tantum equidem, ut in sanctissima nocte Paschalis vigiliæ fores basilicæ post Completorium irruperit, ac sacri baptismatis latice sese amens perfuderit. Ejectus tandem ante valvas Ecclesiæ invicto tumultuabatur furore. In conveniendo autem populos cum Canonicis in unum, ut in Matutinis laudarent Deum, grandis erat timor ne repente clamosus incursaret, divinæque religioni aggregatorum oculos atque intentiones interstrependo contaminaret. Verum gratia cœlestis præordinaverat aliter : nuntiatur enim præ foribus quieto jacere sopore sopitus : ipsemet quoque paulo post sani capitis expergiscens, ubinam tanto fuerit

furiosi duo sanæ menti restituuntur.

Luc. 8, 36

A fuerit tempore mirabatur vehementer. Requisitus porro de habitudinis suæ qualitate, Hac, inquit, nocte media senex splendidior astris, hac egrediens Ecclesia, comprehensum me deorsum in terra posuit; sanctæque Crucis, signaculo singula membra mea sanavit, dicens, Age B. Servatio, gratias, fili mi, quoniam per illum te Deus vitæ restituit. Putasne gaudium erat recordantibus qualem vidissent eum heri et nudiustertius? Ex Longobardia quidam Trajectum venit, qui sæpe se in fluvium Mosam præcipitavit, instar pueri, quem pater in Evangelio sæpe in ignem, sæpe in aquam a dæmone angariatum asseruit; sed per gratiam Dei quispiam semper ex populo succurrens, exceptum a periculo repulit: neminem tamen Trajecti læsit, licet Leodii paulo ante puerum occiderit. Quadam die, dum maxime laboraret, nescitur tamen quo sensu raptus, Ecclesiam S. Servatii intravit, coram altari corruit, obdormivit, evigilans sanus exivit. Pro gratiarum igitur actione duobus in eadem Ecclesia servivit annis. Postea Patriam infeliciter revisit, ibidem pristinam incidit ægritudinem; et cum vota plurima faceret, nil profecit. Demum cognati et affines, ubi prius B convaluerit recolentes, furentem eumdem reduxerunt Trajectum ad B. Servatii monumentum, ubi secundario sanitatem recepit, Deo gratias egit, et patriam ultra non repetiit.

Matth. 7, 14

52 Imperator Henricus secundus quadraginta reos in carcere tenuit, quibus nulla Primatum intercessio, nulla gratialis redemptio impunitatem prævaluerat obtinere. Custos carceris, confluentibus catervatim ad instans festum B. Servatii populis, custodiam multiplicavit vinculatis: sed non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Deum. Dum namque nox medium iter peregisset, quidam in tenebris sole rutilantior adstitit, et noxiis ait: Pax vobis: imperatque vinculatos oppido exire. Illi autem responderunt; Omnibus aliis de festo S. Servatii gaudentibus, nobis miseris a civibus variis criminationibus oppressis pœna duplicatur. Me, inquit, ille cujus nunc festum agitur misit ad vos, ut soluti a vinculis cum gaudio recedatis. Illi dum trepidant, mirantur, vultumque loquentis notant, ex oculis ille stupentium disparuit. Enimvero in augmento miraculi Augustus interim vidit virum Angelici vultus, duobus cum juvenibus pulchris, ipsique Imperatori dixit: Oportet te, Imperator, dilecti tui Servatii hodie in pueris, quos carceri addixisti, meminisci. Repente quippe visio illorum ex oculis C ejus disparuit. Dum sol de mane apparuisset, carceris custos anxius Imperatoris prosternit se pedibus, palmisque protensis; Parcat, inquit, servo tuo, Imperator, invictus oculus tuus. Heri autem ad Patroni festum grassante tanta populi multitudine custodes carceris multiplicavi: hodie vero dum redii, vigiles universos decubantes graviter soporatos offendi, foribusque apertis, quos vespere compenditos reliqueram, ibant soluti. Auditis clementer his, gavisoque Augusto, gaudium exhibebatur omnibus. Tunc ipso præcedente ad basilicam, ante introitum templi præsentati rei, referebant quæque viderant, quæque audierant, quæque sibi acciderant. Qui introducti in sanctuario, manu Cæsarea donantur S. Servatio. Hic multimoda vox auditur, Deum laudans super hujusmodi B. Servatii beneficia.

Captivi 40

in festo S. Servatii liberantur

et ab Henrico 2 Imp.

ducuntur in templum.

53 Pauper ab Esseda quidam paralyticus, Walterus nomine, ad beati Viri memoriam delatus, extra Ecclesiam plerisque annis jacebat: penitusque forsitan asperitate algoris extinctus interiisset, nisi bonæ recordationis Canonicus, Adelbertus nomine, hospitio suo eumdem quasi Lazarum in sinu sæpe invexisset. Labentibus itaque multis diebus, patientia unius, compassio exercebatur alterius:

Sanantur paralyticus,

donec æstivo tempore Beati revolvebatur Servatii D festivitas: in qua paralytico perfecta sospitas, perfectaque Canonico probata est compassionis caritas, ac sic utriusque pondus et laborem Servatiana sustulit sanctitas. Claudus quidam, nonnullis incolis Trajectensibus ex cognatione notus, Trajectum venerat. Hic ut orationes suas offerret Deo propensius, post horas Canonicas in Ecclesia mansit frequentius, quem Custodes Ecclesiæ velut hypocritam multotiens extra Ecclesiam cum contumelia ejecerunt. Ipse etiam omnia patienter ferens incommoda, nonnumquam ante Ecclesiæ valvas pernoctabat. Urebat enim eum acerbior vis doloris in anima, cujus humanitatem quidem respexit Dominus. Dum ergo die quadam Servatianum invocasset nomen, in medio Ecclesiæ ante Crucem sacram prostratus, ruptis venis ejus cruor effluxit copiosus. Ille gemitum horrendi clamoris ex imo pectoris produxit. Obstupuere præsentes, quidnam acciderit perquirentes: innotuit salus salvati Clero, et omnis plebs, ut vidit, dedit laudem Deo.

EX MSS

et claudus

54 Porro Flandrus quidam cum viginti octo navibus Angliam adibat: et ecce quarto Idus Decembris, circa horam tertiam, tempestas Oceanum conquassabat asperrima, ita ut nautæ ejicerent quæcumque in navibus erant. Extemplo frigore solvebantur membra nautarum, insequebatur clamor pavitantium, voveruntque viri vota Sanctis omnibus, in cœlum oculis, manibus suppinatis ad Deum, quique Patronos gentis suæ invocantes ob imminens exitium; solus autem Flandrus solum Sanctum inclamitabat pro sui conservatione Servatium. Sed repente tantorum ex medio mortuum, tamquam manu hominis, littori attracta est quæ Flandrum continebat ratis. Quin imo illud nequaquam supprimendum, quod hi qui naufragium evaserant, personam S. Servatii sibi apparuisse lugubres narrarunt, atque indicasse cuncta quæ decreta divinitus ceteris navibus acciderant. Postquam scilicet ipsi tanta de voragine se mirabiliter ereptos admirati et congratulati sunt; venerunt Trajectum, sepulcrum Beati visitantes, suæque salvationis historiam exponentes, ac sua vota solventes: tandem cum divinarum actione gratiarum cum gaudio ad propria redierunt.

Servantur tempestate periclitantes: E

55 Erat in Elsatia quædam Abbatissa honestæ vitæ et famæ, quæ habebat libellum de vita atque miraculis B Servatii: ad quam venit quidam Episcopus de Saxonia, ejus cognatus, cum viris religiosis, affectum habens legendi Vitam ejusdem S. Servatii: in quo affectanter legens valde lætabatur. Interim fures, qui in vicinia morabantur, conspirabant, ut equos absentis Episcopi, qui in pascuis erant, furarentur. Episcopus vero nimio legendi desiderio victus, obdormivit incœnatus. Et ecce aderat cujus vitam legebat, et Episcopo iniquorum detexit consilium. Expergefactus autem Episcopus Deo gratias egit, et misso puero homines et jumenta salvata invenit: post triduum autem ad propria rediit glorificans Deum, et omnia pii Patris Servatii opera omnibus revelans *e*.

legens Vitam Sancti servatur a damno F

ANNOTATA.

a *Videtur indicari* Henricus I *Comes Lovaniensis, anno* 1038 *occisus et Nivellis sepultus*.

b Otto *sive* Otho *dicti Henrici filius Comes, non diu præfuit, in juvenili ætate cœlebs mortuus. Apud Jocundum non dicitur* Comes Brabantiæ, *sed* Comes Otto, *cujus* possessio a B. Servatii non longius aberat.

c *Hæc si legenda transposuimus. Erat hoc modo:* Gisberta soror Giselberti Imperatoris, uxorque Ottonis majoris prædicti Ducis Lotharingiæ, a militibus occisi. *An ergo a militibus Rheno injecti, nam Rheno absorptus fuit.*

d

A d *Quis hic* Gerardus *non æque liquet, addebatur* Flamingorum *scilicet* Comes. *Quid si* Gerardus Comes Vadani-montis, filius Gerardi Ducis Alsatii, *mortui anno* 1070? *et hic* Gerardus *dicitur vixisse* tempore Henrici 4 Regis et tertii Imperatoris, *ergo post annum* 1084.

EX MSS.

e *Subscriptum erat.* Concordat præsens extractum cum registro miraculorum S. Servatii. In fidem Guilielmi Lyssen Decani: *qui nos anno* 1668 *excepit Trajecti, cum Domino Canonico van Eyll; qui curavit describi ista: ex variis alia quoque sua manu descripta transmisit anno* 1673.

CAPUT VIII.

Alia ex sex a *MSS. Codicibus transcripta.*

Miles pravus, a subita morte

Miles quidam, gentilitate Brabantus, genere ingenuus, ingenii mali ac pravi, corporis vasti ac validi, fasque nefasque omne paris pendebat, sacrumque profanumque nihil inter habebat, modestis tamen ac mitibus atrocior imminebat. Quo in una die ferociente in medio populi, aggravata est super eum manus Domini, multisque intuentibus repentina ruina B occidit mortuus. Stupor timorque non immerito apprehenderunt præsentes. Delatus inde ab amicis domum, die altera efferebatur ad sepeliendum. Inter agendum autem, dum longilatero extensus et obtectus asportaretur feretro, inopinatum spectaculum mortuus præbuit: membra commovit, manibus operimenta devolvit, gestatorii medio consedit, ambivertibilique vultu oculos circumflexit: turbam comitantem stupens ipse aspexit. Quid continuo non pavoris, quid non admirationis! Pars cursum in diversa festinabat currere; pars frontem signo Crucis munire; alis horroris frigore genua lapsare; pauci fide solida cominus adstare. Enimvero qui onus quadrangulum humeris sustulerant, ceu igne imprudenter attacto, vel dracone inter herbas repente calcato, ut moveri supra verticem cadaver mortuum cernebant, capti pavore perexsangues expalluere, exclamavere, desuper dissiluere, procul fuga pulsi vix demum pedes fixere, tantique ad novitatem portenti exanimes eminus admussitavere. Is porro qui revixit ut singula perspexit, ut quæque agebantur intellexit, complicatis in condylos digitis, pectus tutudit, gravique suspirio ingemuit: Deinde in pedes suos attollitur, progreditur, loquitur. Quos pavor C pepulerat, calor curiositatis revocat: medio gyro circumdant, constipant: an vere obiisset, ubinam fuisset, quidquamne vidisset, rogitant.

restitutus ad vitam,

asserit se tormentis gravissimis afflictum;

57 Ille demum consistente spiritu: Ut primum, ait, heri oculis ac pectore noctem acerbam subivi, uti corpusculum hoc velut ergastulum exivi, ac membra velut vestimenta exui, meque spiritum nudum atque unum repente vidi; tum demum infelix dæmoniaca fraude me deceptum intelligebam, tum cuncta facinora sero recognovi quæ gesseram: neque me dextra lance momentum meritorum ad sedes et concilia insontium animarum per viam justorum transtulit, sed ad loca tormentorum dæmonibus impellentibus via peccatorum me rapuit. Quis genera, quis horrores, quis immanitates referat aut credat, suppliciorum illius fortis immitesque vicissitudines flammarum sulphurivomarum et diri algoris? Post cruciatus innumeros doloresque infandos, rursus attollebar in aera, offendique illic etiam incendia, ipsis potestatibus aeris perhorrenda. Ignium illorum rogo maximo imponebar, adurebar, consumebar; in cinerem usque ad pulverem, ut equidem revera mihi videbatur, comminuebar. Hoc præludio pœnarum infernalium veluti gratis exagitatus sum: tamen postremo, pro alterius mali principio, pavendum Christi ad Tribunal examinandus trahebar. Heu infelicium D sortem miseram, qui dulcis Dei demereantur gratiam! Sed quid autem hæc ego vobis nequidquam, vel multis forsitan nocitura revolvo? Quidve moror? Cur non aliquid potius quorum tempus indiget molior? Lumen cœleste, vitamque animarum, consciosque rerum illarum Angelos juro, vereri me incredibilibus dictis veritati fidem derogare, vobisque in non convertendo noxam infidelitatis accumulare: neminem vero inexpertum illius seculi vel piorum gaudia, vel miserorum piacula posse ad purum pensare. Tum enimvero adstantes ardentius inflammantur, et singula obnixe sciscitantur, spondent credendi devotionem conversionisque participationem. Prosequitur secum ipse pavitans, ac tremulo corde Deum inclamitans. Producebar, accusabar, discutiebar; nihilominus convincebar, condemnabar, ejiciebar: præstolabantur parati ante portam in vulturum specie dæmones, reum rapturi ad inferos inferiores. Vidi, defeci, ultima desperatione anxius hæsi. Illius necessitas articuli mediturienda incessanter omni homini. Exigebar pro minutissimis cogitationum et E verborum minutiis rationem, qui grandia expurgare facinora nequaquam possem. In fumum tartareum spes omnis evanuisset, nisi pro me tunc, ille singularis pietatis et meriti, S. Servatius judicantis Domini pedes appetisset; obtinuitque mihi vitam; non spiritualem illam, sed corporalem istam; neque pro delectamento dierum longitudinem, sed pro pœnitentia tantum annos septem. Ad me conversus; Consolare jam, fili, inquit; illiusque angustiæ semper ut memor essem indixit: quod meo ex corde præceptum neque lancearum depellet unquam ferrea seges, neque pilorum vulnifici imbres, non limati legionum congredientium enses obvia quæque in mortem metentes, non terror fulminis, non omnia subruens ignis, nulli amores, nulli dolores, nullæ mortes, neque omni morte terribiliores tempestuosi maris horrores.

sed patrocinante sibi Servatio indultam 7 annorum pœnitentiam,

58 Denique ingenti fama bonitatis, sanctus ipse Servatius, sacris ingentior actis, manum salutiferam extendit, meque tenuem fere favillam contigit. Mox duras æstuantis adhuc dum in me incendii reliquias sacer attactus extinxit, et cicatrices obduxit: incolumemque meum spiritum rigentibus gelida morte membris restituit. Quem ego quanto magis tantæ benignitatis ac potestatis intellexi, tanto minus F æquum est illius nostro ex pectore vultum aboleri, sed illum colere, sed illum venerari, sed illius voluntatem semper sectari. Discite rumores alios ex aliis: ego calamitatis tartareæ præsto sum testis: quem tametsi natura finxit infelicem, haudquaquam tamen ultra veritas arguet mendacem. Horæ quidem labuntur et menses, et anni mihi induciæ breviantur, terribile ad tribunal repedandi. Percussit tamen jam cor meum magna spes salvationis, simul et beati patroni mei Servatii conspectus incussit ardorem, illius me ut nomen diligere, sic et monumentum invisere. Talia effatus iter direxit Trajectum, plurimique audientium haud dissimili devotione comitati sunt. Ibi multifariam Deo auxiliisque cœlestibus gratias referens, atque alia quaquaversum oratoria Sanctorum, pœnitentiæ fructus parturiendo, circumiens; post hiemes quatuor et tres hilaris decubuit: utque puras mentes semper amant Sancti, bonæ jam illi conscientiæ sanctus fidejussor Servatius apparuit; illeque, relabente in quatuor unde convenerat elementa corpore, sancta jam anima, atque ad summæ Trinitatis imaginem reformata, cum Servatio, qui pro eo terras patrocinanter adierat, ad congregationes justorum tripudianter abibat.

Trajectum venit ibique tandem pie obit.

59 In littore Rheni, haud longe Coloniensium ab urbe, in monte manebat quidam *b* Presbyter magnæ vitæ

b

A vitæ et sanctissimæ: hic solitus erat singulis fere noctibus vigilare in psalmis ceterisque divinis laudibus, diluculo passionis Dominicæ mysteria celebrare, celebrando seipsum offerre hostiam vivam et veram Altissimo. Hinc sane populo longe lateque in regione illa posito placuit: placuit vere et majoribus cunctis, non minus Clericis atque laicis. In monte dum erat, divinis omnino vacabat. At cum descenderet omnibus condescendebat infirmis et debilibus, memor Dominicæ consuetudinis, qui ne laborarent invalidi et imbecilles, semper infima petebat. Hic pauperes reficiebat, hic infirmos visitabat, hæc faciendo omnia factus est omnibus. Præterea Ecclesias Sanctorum memoriasque eorum semper frequentabat, et maxime B. Servatii in Trajecto. Quadam vero die, dum more solito ascenderet in montem, valde graviter infirmari cœpit. Convocatis, protinus amicis et cognatis, omnia quæ habebat, manu propria tribuebat: cœlestia amare, terrestria proculcare hortabatur. Cum subito personam Domini Servatii adesse lætabatur, et in hæc prorumpens verba, ait: Congaudete mihi, fratres delectissimi, quia quod semper optavi jam video. Et conversus ad eum omnibus B audientibus; Accipe, inquit, Pater Servati, spiritum meum. Et eadem hora obdormivit in Domino. Tunc omnes qui aderant glorificaverunt Deum et B. Servatium, vere scientes quia salvatus est per eum.

Sacerdos devotus S. Servatio,

ab eo in morte visitatur.

60 Operæ pretium est nomen S. Servatii multipliciter propalare, qui vere ab eo, de quo Psalmista canit, Deus meus, misericordia mea, mundo labenti est destinatus janua misericordiæ et salutis. In Oppido *c* Nivellensi, inter puellarum gregem *d*, mulier erat, quæ nobilis nobilem in seculo nepotem habebat: vivebat idem frater ejus secularium more, qui pro facto nihil periculi putant stipendiis non suis vivere, sua omnibus modis retinere, iras et inimicitias pro suis habere, qui nesciunt illud Apostoli perpendere; Mundus transit et omnis concupiscentia ejus. Hic quodam tempore ad festum gloriosi Præsulis Servatii, discalciatus et in lineis, pedes Trajectum adiit; fidele patrocinium hujus Sancti fideliter imploravit, imploratum sibi promeruit, ut in sequentibus patebit. Inde regressus octavo die ab inimicis comprehenditur et occiditur: cujus neptis eleemosynis et orationibus pro salute animæ attentius insistebat, vigilias seu jejunia plus solito ducebat, et piæ conversationis vitam commendabilem in C conspectu Dei ampliabat. Infra triginta dies obitus illius hæc agebantur; cum una noctium semivigilanti nepti in precibus juvenis apparuit, et ab eo requisitus qualiter esset ei, utrum cum electis vel reprobis sortem accepisset; Bene, inquit, dulcis neptis, ne formides; dexteram, qua fidelium animæ felici jucunditate lætantur, accepi; atque sinistram, quæ malorum exercet pœnam, et ad impia tartara mittit, evasi. Ante octavam diem, qua morte mulctatus sum, sancti ac pii Servatii limina adieram: cujus fidele patrocinium, quod fideliter imploraveram, feliciter adeptus sum, quo potenter potens indistricti examinis iram, dum debitum supplicium avertit, impetravit mihi indebitam misericordiam. Satisfecit audienti nepti cum verbis lætitiæ loquentis læta effigies: et certior facta; Quanam, inquit, dignitate pollet Servatius inter Cœlestes? Et ille; Sanctus, inquit, Servatius, de quo fideliter requiris, servator est Curiæ cœlestis. Hæc ultima verba loquentis, et visio finita est hæc audientis.

Psal. 58, 18

c d

Juvenis nobilis

1 Joa. 2: 17

ad S. Servatium peregrinatus

in reditu occiditur et se salvatum nuntiat;

61 Comes Lovaniensis quoddam Servatianæ possessionis prædium pervasit, et cuidam Militi, Eustachio nomine, illud concessit. Interim Trajectenses Canonici possessionem Patroni sui multis proclamationibus repetebant. Placuit tandem B. Servatio, ut sibimet ipse Advocatus existeret. Cuidam ergo sancto viro per visum apparens, prædicti Eustachii D avunculo denuntiari jubet, quod eodem anno vitæ esset terminum habiturus; quod et factum est. Illo namque mortuo per eumdem devotum virum ipsi Eustachio comminatur, quod propter prædictam possessionem infra anni cursum mortis subiturus esset sententiam. Credidit ille contritus, in morte avunculi veritatem nuntiantis expertus: tandemque pœnitens sibique bene consulens, pii Confessoris Servatii sepulcrum nudis adiit pedibus: culpam fatetur: nec solum quod a Canonicis exigebatur reddidit, sed et sua propria bona Sancto Dei devotus et humilis obtulit. Deinde pœnitentiam aggressus, peregrinationem suscepit in Galitiam ad suffragia S. Jacobi Apostoli, Beato Servatio specialiter se suamque viam committens. Cum igitur ipse in reditu esset gravi infirmitate correptus, mortis sibi tempus adesse credidit. Tunc pie et humiliter compunctus, fidelem Servatium, cui se commiserat lacrymabiliter interpellavit, ut sibi aut celerem mortem aut celerem indulgeret sanitatem; quia propter eum socii sui itineris tardabantur. Mox autem ut hæc orasset gravabatur somno. Cumque evigilasset, surrexit; et E ita sanum se sensit, ut tam subitam virtutem ipse miraretur. Rediensque ad servatorem suum Servatium, Deo immensas gratias retulit, omnibus contestans manifestam in se virtutem illius et pietatem.

prædium Sancti male possidens,

EX MSS.

cum illud pœnitens reddidisset

e morbo convalescit:

62 Abbatissa de Bellisia religiosa devotione Vitam S. Servatii legere consueverat, et præ nimio affectu, quocumque isset, libellum hunc frequenter ferebat. Accidit ut quodam tempore, cum ad partes Elsatiæ perrexisset, ut in domo Episcopi consanguinei sui, apud quem hospitata erat, quidam ejus familiaris Clericus esset, qui in illis locis graves inimicitias et vitæ suæ insidiatores habuit. Moris enim est apud duros regionis illius incolas, ad inferendam ultionem, in sacro Clero non deferre reverentiam. Hic ergo Clericus, cum vigiliæ noctis agerentur, regressus a monasterio, libellum supradictæ Vitæ sedili superjacentem reperit; sedensque cum lumine diu cupitam sibi Vitam legere cœpit, et in legendo somno repente corripitur; paululumque dormitans, vidit sibi senem assistere veneranda canitie, talia sibi dicentem: Quid, inquit, dormitas? Surge velociter, et mortem instantem quantocius effuge, salvatus beneficio Servatii, cujus Vitam legis. Exiliens ille subito clamat sibi subveniri, talia sibi Sanctum Servatium F dixisse. Jam sibi equus parabatur ne dissimulans ab inimicis comprehenderetur. Cumque ei diceretur, somnium non esse credendum. Numquam, inquit ille, vanum hoc reputabo somnium: jam inimici in vicino sunt. Ascenso igitur equo quantocius erupit fugam, salutem suam fideli Servatio magna fide committens. Vix autem milliarium unum quamvis velociter currens evaserat; ecce multitudo armatorum domum qua exierat irrumpens, incredibili furore cuncta perturbat, cuncta diversoria quæque cubiculorum abdita debacchando perrumpit, si forte jacentem aut latitantem Clericulum in aliquo angulo contigisset detruncari. At ille fugiens atque salvatus, magnum omnibus fuit exemplum, non perdere illos gratiam, qui hujus Sancti pie ac fideliter legerint aut audierint Vitam.

legens Vitam S. Servatii

monitus ab illo

mortem mox inferendam effugit.

63 Eadem Abbatissa aliquando infirmata, sic jacebat per tres dies, ut in sola mortis expectatione pendere videretur. Visum est ei, sibi apparere B. Servatium in habitu Sacerdotali, baculum in sinistra, thuribulum tenentem in dextera: cujus pallium, quo indutus esse videbatur, cappam videlicet, sicut moris est Episcopis fieri, sequens juvenis utraque manu a brachiis exerebat. Cumque sibi thuribulum

Abbatissa et Clericus Sancto devoti

EX MSS.

quasi pro incensi odore obtulisset; tamquam ab ipsis faucibus mortis revocata, in seipsa experta est, pium esse ac salubre memoriam tanti Pontificis habere. Item Clericus quidam Aquensis infirmatus, et jam in confinio mortis positus, hoc modo per eumdem Servatium ad vitam est revocatus. Vidit beatam Dei Genitricem Mariam in throno sedentem, et hinc inde assistere ei B. Servatium, Sanctumque Nicolaum, videlicet quibus ipse devotus fuerat, pro se orantes. Ipsum autem B. Servatium propius astare, et attentius orare, atque ipsi B. Mariam salutem ejus, pro quo rogabatur, annuere. Cui rei fidem fecit statim subsecuta sospitas. Nam deinceps convaluit, qui jam magna ex parte præmortuus fuerat.

eodem apparente sanantur.

64 Quidam Coloniensium Clerici simul et laici ierant ad orationem in Jerosolymam. Cumque in mari tempestate laborarent, votum fecerunt de rebus suis quindecim libras, incerti cujuslibet Sanctorum servitio eas devoventes, videlicet cujus patrocinio et præsens periculum evaderent, et de reliquo securum iter peragerent. Et cum incerti essent de Patrono, et singuli pro suo arbitrio vel affectu illum atque illum Sanctum præferrent in patrocinio; hi qui erant sanioris consilii, incertitudinem hanc dubiam abhorrentes, in crastinum rem detulerunt, Dei potius ordinationi committentes, non quem ipsi eligerent, sed quem Deus eis dignaretur tutorem annuere. Itaque mane orto, vel occulta edocti cordis inspiratione, vel aperta noctis commoniti visione, gravissima vero compulsi imminentis periculi necessitate, omnes unanimes velut uno ore pium inclamitant Servatium: eum præ ceteris tunc sibi clementiorem fore judicantes, cum lacrymis invocant et eligunt adjutorem, supradictas quindecim libras ejus specialiter servitio devoventes. Postquam igitur hoc votum consignaverunt, continuo cessavit tempestas, et deinde nullum passi periculum omnes incolumes ad sua reversi sunt. Pecuniam illam, quam huic sancto devoverant, persolvunt Coloniæ in quadam *e* ecclesiola nomini ejus dicata, quæ olim a B. *f* Severino Coloniensi Episcopo in eodem loco, quo super eumdem B. Servatium, Roma redeuntem hospitio susceptum et orantem, noctu cœlitus columnam luminis dimissam viderat (qui etiam in transitu S. *g* Martini cœlestem melodiam audierat) Porta-cœli nuncupata est.

In mari periclitantes — *eodem Patrono electo* — *incolumes redeunt.*

ANNOTATA.

a *Hæc miracula continentur in duplici MS. Trajectensi, et MSS. Trevirensi S. Maximini, Bodecensi, et Reginæ Sueciæ, et Domini Lindani, ac primum de mortuo resuscitato etiam apud Jocundum, qui historiam concludit cum anno* 1088.

b *Plane quid simile legitur* 3 *Januarii in Vita S. Gerluci, sed eremitæ in territorio Trajectensi degentis. Hic fere singulis diebus S. Servatium in Trajecto frequentabat: et templum S. Servatii ultro patuit, et est in mortis articulo a S. Servatio visitatus. Beata quoque Juliana, Virgo Corneliensis, solebat Leodio peregrinari Trajectum ad Reliquias S. Servatii, uti dicitur* 5 *Aprilis lib.* 2 *Vitæ num.* 12, *ab auctore coævo scriptæ.*

c *De* oppido Nivellensi *et nobili Canonissarum cœnobio egimus ad Vitam S. Gertrudis Fundatricis* 17 *Martii.*

d *Hæc in quibusdam scriptis* Oda *appellatur.*

e *Hæc* ecclesiola S. Servatii *etiamnum nuncupatur, in clivo vel alto Rheni littore sita, et fuit primum hospitium, in quo excepti fuerunt Patres Societatis Jesu. Ibidem adservatur* costa major brachii S. Servatii, argenteo brachio inclusa, a febricantibus honorata, ac cibus potusque harum Reliquiarum attactu sacratus solet morbis mederi. *Sunt Coloniæ* articulus S. Servatii *in Ecclesia Collegiata S. Gereonis hierotheca* xxv: *aliæ* particulæ Reliquiarum, *in Ecclesia Collegiata S. Mariæ ad Gradus hierotheca* xv, *in Parochiali S. Lupi hierotheca* II, *in Abbatiali S. Martini majoris Ordinis S. Benedicti hierotheca* XVIII, *apud Carmelitas hierotheca* X, *et apud Sanctimoniales tertii Ordinis S. Francisci hierotheca* VIII. *Demum in antiquissimis Breviariis Ecclesiæ Coloniensis, quæ varia habemus, præscribitur cultus et veneratio* S. Servatii, *ad hunc* XIII *Maji. At dedicatio* Ecclesiolæ S. Servatii *celebratur* XII *Novembris, quo etiam die colitur S. Cunibertus. Ecclesiæ Decanus habet jus patronatus hujus Ecclesiæ, illi anno* 1249 *concessum. Consulendus Gelenius de Coloniæ Agrippinæ Magnitudine in variis hic citatis Ecclesiis, et potissimum Syntagmate* 151.

f *Colitur* S. Severinus 23 *Octobris.*

g *Hæc historia describitur a Gregorio Turon. lib.* 1 *Miraculorum S. Martini cap.* 4. *Mortuus hic est anno* 397, *ut sæpius probavimus. Colitur* XI *Novemb. qua autem fide nitatur revelatio eidem de* S. Servatii *sanctitate facta, nescimus divinare: cum in hujus Vita nil tale legatur, possitque ex simili de S. Martino id aliquibus temere persuasum fuisse.*

CAPUT IX.

Alia miracula potissimum seculo XV *facta.*

Aliud miraculum omni devotione recolendum. *a* Henricus namque Bavariæ Dux, arthetica podagraque [erat] tactus, adeo quod membra sua movere non poterat; quin imo contractus et ab eorum usu penitus destitutus, quemadmodum proprium est illi ægritudini hoc agere *b*. Attactus [autem] Spiritu sancto, qui mentem ejus accendit, per visum monitus est, ut Trajectum iret, sacras reliquias visitaret, ibique Divinum Beatique Servatii Patroni nostri suffragium imploraret. Dum igitur ecclesiam ipsam accessisset, intromissus in reliquiarum Cameram, videns imaginem nostri Salvatoris in Cruce suspensam et ibidem reservatam, devotus oravit, ut per virtutem sanctissimæ Passionis suæ usum membrorum donaret ac sanum remitteret. Oratione completa, surrexit incolumis; *c* Crucifixo a genibus fere citra tibiis et pedibus concidentibus, ubi Dux prius majores patiebatur angustias; quod usque hodie apertissime videtur contuentibus. Qui Dux ad ad propria remeans Ducissam suam contthoralem Trajectum advexit: ibique moratus, bono fine vita functus, apud eamdem ecclesiam B. Servatii in *d* parva crypta cum prolibus sepultus existit; Beatoque Servatio multas possessiones, villas et prædia comparavit: quas sæpe dicta Ecclesia u que hodie, ad gloriam Dei suique cultus augmentum, dignoscitur possidere.

a Henricus Dux Bavariæ podagricus et contractus sanatur, b — *c* — *ibidem sepultus: d*

66 Mulier quædam venit ad Ecclesiam B. Servatii, quæ miserabili peste ventris intumuerat, adeo ut tamquam follis vento inflante distentus, ita totius corporis ejus pellis turgida ac distenta videretur. Aderat tunc quidam Clericus, nomine Rado, ipsius Ecclesiæ Custos: cui miseranda mulier magnopere supplicabat, ut sibi de pignoribus B. Servatii aliquam benedictionem impenderet, eo quod haberet fidem, quod virtute ejus ab illa morte posset liberari. Visum est prædicto Clerico particulam Dominicæ Crucis quæ ibi habetur aqua lavare, et ipsam aquam petenti mulieri fideliter propinare: quod cum fecisset, et illa magna fide bibisset, egressa statim tantum noxii humoris evomuit, ut mirum esset omnibus unius hominis corpus tantam mortem qualiter unquam ferre potuisset. Mox reversa cum magna voce magnisque lacrymis Deo gratias agebat, ostendens

hydropica mulier — *sanatur ablutione Crucis S. Servatii,*

A dens in membris suis laxas pelles, quas illa pestis vomitu egesta vacuaverat; ita ut qui illam ante non viderat, in hoc advertere posset quid passa, vel a quo liberata fuisset. *De Cruce illa agi hic credimus, quæ anno* DCCXXVI *cum sacro corpore inventa fuisse dicitur supra num.* 30 : *quare priusquam ad sequentia miracula seculo* XV *patrata, quæ hic consequenter post primam collectionem habebantur adscripta, transitum faciam; lubet hic ex Ægidio Aureæ vallis monacho referre aliquid de Clave, similiter inventa juxta corpus, quod ille narrat in Additionibus ad c.* 28 *Harigeri; cum Ægidius tanto ante seculum* XV *floruerit, quippe in fine historiæ suæ profitens, quod calamo silentium imposuit finiente anno Domini* MCCLI. *Sunt autem ista.*

cujus Clavis

67 Reservatur in præfato loco, ubi corpore requiescit B. Servatius, Clavis illa, quam ab Apostolo Petro accepit, dum oraret apud Deum pro imminenti excidio Galliarum; quæ hujus virtutis esse dignoscitur, ut si aliquando soricum pestis aut tale aliquid agros invaserit, ipsa per agros deportata omnem hujusmodi putredinem funditus extinguat. Testati sunt Clerici, qui eam aliquando per agros Hasbaniæ, Tessandriæ, atque Saxoniæ circumtulerunt, cum eadem qua ierant via repedarent, se acervos invenisse soricum extinctorum. Hæc aliquando B cum thesauro ecclesiæ a furibus noctu sublata est. Clerici autem pro ea potius quam pro thesauro non modice contristati, statuunt pro hoc communiter invocare Dominum, triduanumque jejunium atque solennes litanias sibimet indicunt. Cum igitur litanias agendo longius procederent vident eminus cuidam spineto maximam avium multitudinem insedisse, Deo utique per hoc hujus rei pro qua rogabatur indicium dante. Siquidem fures, cum partem thesauri detraxissent, divinitus perterriti reliquam partem et ipsam Clavim sub spineto fossa humo absconderant. Foderunt igitur et ita invenerunt. Sed quod ad cumulum doloris accessit, ipsam Clavim in duas partes fractam repererunt. Cum igitur fidelibus ac probatis artificibus redintegranda committeretur, nec quemquam eorum sequeretur effectus; dolentibus et anxiis omnibus, apparens uni ex dictis fidelis Patronus Servatius, non posse ait arte humana refici, quod ab homine factum non esse constaret: quærendum esse divinum auxilium, ubi humanum succumberet ingenium. Sic itaque commoniti, post solis occasum altari illam imponunt, et ad Matutinorum solennia surgentes integram ac C solidam recipiunt, Deo ac Provisori suo B. Servatio gratias in omnibus agentes. *Hactenus Ægidius: hinc ad MSS. nostra revertor.*

ad Sorices abigendos circumferri solita,

miraculo recipitur et redintegratur.

68 Anno Domini, millesimo quadringentesimo, quinquagesimo nono, venit peregre Trajectum, quidam Francigena, et fassus est coram cunctis Canonicis et Capellanis hujus Ecclesiæ S. Servatii Trajectensis, qualiter corpus nudum fratris sui jam defuncti positum fuerat super stramina in terra strata, quousque calor vitalis deficeret: et dum in loculo seu libitina poni deberet ad sepeliendum; erexit se corpus et revixit, vocans fratrem suum præfatum ista protestantem, et præsenti fratri dixit suspirando: Ecce, frater, regratior B. Servatio, qui apud Deum obtinuit mihi, quod revixi, ut adimpleatur votum quod voveram accedendi sepulcrum suum, quod morte præventus heu! non persolvi. Supplico, mi frater, ex toto corde, ut nomine meo promittas hoc facturum, ut redeam gaudens, quo jussus sum ire: et fratre suo hoc facturum promittente, idem corpus inclinavit iterum deorsum ad terram, et amplius non est locutum, nec mansit in illo alicujus aut aliquod vitæ signum, et sepultum est. Et in signum veritatis hujus notabilis miraculi, frater hæc narrans assumpsit secum Pastorem et duos vicinos Parochiæ suæ, qui secum expensis suis D visitaverunt limina B. Servatii in Trajecto, et tamquam boni testes protestabantur prædicta esse vera.

Anno 1459 cum voto visitandi Sancti sepulcrum mortuus,

tantisper resurgit donec id fratri suo commendet.

EX MSS.

69 Anno sequenti venit Trajectum quidam laicus ex Francia, et protestatus est coram duobus custodibus hujus Ecclesiæ S. Servatii, quod filius ejus, quem secum istuc adduxit, fuit submersus in aquam: et per invocationem divini auxilii et S. Servatii, idem filius fuit restitutus ad terram et ad vitam. Eodem anno sexagesimo quitaverunt vota sua nonnulli nautæ de Normannia, affirmantes custodibus ecclesiæ hujus, quod ex magna maris tempestate per invocationem Dei et S. Servatii liberati sunt, et salvi ad portum venerunt.

Anno 1460 submersus reviviscit

et tempestas sedatur.

70 Anno LXI venit ad sepulcrum S. Servatii quidam Francigena, corpore nudus, qui asseribus fractis ante quoddam molendinum in aquam cecidit, et dum vis gurgitis eum nitebatur submergere, ipse quoad valuit S. Servatium invocabat: cui sub aqua existenti videbatur quod B. Servatius, quem invocavit, eum per manum extraxerit ad terram, et ita a periculo submersionis evasisset. Et ita factum esse protestatus est hujus Ecclesiæ custodibus clara voce. Anno LXIX penultima Octobris venerunt Trajectum, vota peregrinationis adimplentes, quatuor nautæ de Britannia, affirmantes se fuisse in maximo maris periculo, et desperantes ex toto de vita invocabant Deum, voveruntque visitare limina B. Servatii: et E continuo cessavit tempestas, et ad portum incolumes devenerunt, offerentes aurum et navem ceream. Eodem anno, in festo S. Martini Turonensis, duo nautæ de bassa Britannia, ex oppido, Gallice dicto e Cornuailge, venerunt Trajectum; affirmantes quod in eodem periculo maris cum quatuor prædictis fuerunt, et per invocationem Dei et promissionem voti ad sepulcrum S. Servatii liberati sunt, et duas f Salutias obtulerunt B. Servatio.

Similiter anno 1461,

et 1469 liberantur ab aquis.

e

f

71 Anno Domini MCCCCLXX, VIII Maji, venerunt plures peregrini, de villa, Gallice dicta Jaurac, patriæ Normanniæ ad numerum quindecim personarum, ad sepulcrum B. Servatii: inter quos unus vir dictus Joannes Moisnereaux affirmavit, quod in absentia sua filius suus, existens infans unius anni, fuit morbo præventus, et adeo vexabatur infirmitate quod expirasset. Uxor sua, Peronia nomine, corpus exanimatum texit linteamine, ut terræ mandaretur. Casu de foris venit pater infantis, et præ tristitia impraevisæ mortis unici filii animo turbabatur non modicum. Tandem cœpit flagitare et invocare Divinum auxilium, et voverunt B. Servatio ipse una F cum uxore sua, quod visitarent sepulcrum suum in Trajecto, et darent sibi massam ceræ ad quantitatem eorum infantis, ut revivificaret Deus eorum infantem. Et statim infans ejulando respiravit et convaluit, et adhuc superstes est: et hoc miraculum contigit ante festivitatem Nativitatis Christi proxime transactam, et alii peregrini hoc idem attestati sunt, laudantes magnalia Dei in S. Servatio operata.

Infans mortuus vitæ restituitur:

72 Eodem anno et die exposuit alius peregrinus cum uxore sua de numero prædictorum peregrinorum, quod haberent prolem femineam, unicam, adhuc viventem, quinque annorum et ultra: quæ a die nativitatis suæ rupta fuit, et sic permansit usque ad quintum annum: et adeo miserabiliter vexabatur de exitu viscerum ejus per muliebria, quod cum magna pœna vix poterant reintrudi. Ircirco prædicti parentes, hoc nobis exponentes, et remedium medicorum non invenientes, desperabant de vita unicæ filiæ suæ. Demum ubi humanum auxilium defecit cœperunt invocare Deum, et voverunt jam proximis diebus visitare limina S. Servatii, et offerre sibi corpus cereum ad quantitatem suæ filiæ, si sanitatem dictæ ægritudinis Deus concedere filiæ dignaretur.

ruptura alterius curatur:

EX MSS.

A dignaretur. En mirum in modum filia continuo convaluit, et amplius de ruptura non sensit, et omnes audientes dederunt laudem B. Servatio: et alii peregrini hoc idem miraculum affirmaverunt esse factum.

an. 1470 mulier in partu liberatur.

73 Erat quoque in numero præfatorum peregrinorum alia mulier cum viro suo, de eodem loco nata: quæ exposuit, cum attestatione viri sui, et aliorum peregrinorum, cum eo peregre venientium ad limina Ecclesiæ S. Servatii, quod ipsa infra hunc currentem annum adeo laboravit in partu, quod ex dolore requiem perdidit et loquelam. Et quia in tanta infirmitate permansit quatuor diebus, omnes mulieres præsentes desperabant tam de vita matris quam prolis. Tandem maritus, pro uxore et prole, vovit Deo, si uxor sua liberari posset a prole, et proles baptisma reciperet, ipse cum uxore visitarent limina Ecclesiæ S. Servatii. Et instanter Deus ostendit virtutem suam: et filius natus est et baptizatus: affirmantes, quod idcirco huc venerunt, vota sua adimplentes, et Deum glorificantes de meritis gloriosissimi Patroni nostri B. Servatii, quod etiam sui peregrini assertive fuisse factum contestati sunt *g*.

h

an. 1593

74 *h* Anno Domini millesimo quingentesimo no- B nagesimo octavo, mensis Maji die duodecima, coram Rev. D. Joanne Groetheynen, Ecclesiæ Collegiatæ Divi Servatii oppidi Trajectensis ad Mosam Canonico et Camerario, ad examinandum quemdam peregrinum, nomine Jacobum Joannis, natum in Borey provinciæ Franciæ sub diœcesi Suessionensi, per venerabiles Dominos Decanum et Episcopum dictæ Ecclesiæ S. Servatii deputato; super eo quod idem Jacobus Joannis dicebat et asserebat, sibi beficio Dei omnipotentis et meritis Divi Servatii, dum quarto die existens in itinere versus Trajectum, quo tendere statuerat ad invisendum ecclesiam prælibati Divi Servatii, restitutam fuisse loquelam, qua aliquamdiu antea privatum se fuisse dicebat. Qui Jacobus in mei Notarii infrascripti, ad hoc per præfatum D. Joannem Groetheynen deputatum, assumpti præsentia, prævio solenni juramento, per ipsum corporaliter præstito de veritate dicenda, dixit et declaravit: Primo quod ultra biennium ante restitutam illi loquelam fuerit obsessus a dæmone, et ita vexatus ab eodem, ut spatio octodecim mensium plane mutus factus fuerit, et triduo aut circiter ante festum Purificationis proxime præteritum Suessione fuit exorcizatus a Curato de Marsiem, præsente Reverendissimo Domino Episcopo *i* Suessionensi, C mansitque nihilominus mutus. Secundo dicit idem Jacobus, quod promiserat se religionis ergo visitaturum prædictam Ecclesiam S. Servatii Trajectensis: qui quarto die postquam jam essent in itinere, sub finem Martii anni millesimi quingentesimi nonagesimi octavi prætacti, sensit agitationes maligni spiritus, quibus prius male afficiebatur, ut plurimum esse sedatas, ita ut ab eo tempore loquelam receperit, et quiete sacrosancto Missæ officio interesse valeat, quod sine maximis doloribus et agitationibus dæmonis antea præstare non poterat. Deinde seorsim vocata uxor dicti Jacobi Joannis, Joanna Mechay, et supra præmissis examinata, præstito per eamdem solenni juramento de veritate dicenda, dixit et attestata est in omnibus, pro ut ejus maritus Jacobus supradictus declaravit. Antonia Join vidua, soror præfati Jacobi Joannis, supra præmissis prævio solenni juramento examinata, dixit et attestata est, quod in proximo festo Nativitatis Joannis Baptistæ erit annus, quod redierit ad fratrem suum præfatum, et vidit illum obsessum et male vexari a dæmonio: et se fuisse præsentem ubi Suessione fuit exorcizatus: et quod post exorcizationem manserit mutus, et concutiebantur manus ejus adhuc postea,

energumenus mutus

frustra exorcizatus

Trajectum ex voto veniens liberatur et loquitur.

cum malum eumdem arriperet, et quod voverit visitare ecclesiam S. Servatii Trajectensis. In reliquis concordat cum aliis ut supra. Supra quibus prælibatus D. Joannes Groetheynen petiit fieri actum, et in perpetuam rei memoriam, et per me Notarium infrascriptum in hoc libro registrari, *sic subscriptum.* Symon de Bellemonte, sacris Apostolica et Imperiali auctoritatibus, et per Concilium Brabantiæ admissus Notarius, ad præmissa assumptus. D

ANNOTATA.

a *Plurimi fuerunt* Duces Bavariæ, Henrici *nomine appellati: quales quindecim recenset Aventinus, et potuit fuisse aliquis ex iis prognatus, qui more Germanico istum titulum gessit.*

b *Andreas Bouwens in sacro Thesauro Servatiano, per Litanias exposito, et anno* 1652 *excuso pag.* 62 *addit:* Cum nusquam sanitatis remedium, quod in diversis locis quæsiverat, obtinere potuisset.

c *Idem Bouwens,* Crucifixus pedes quasi ad tibias, ut adhuc apparet, perdidit. *Postmodum Ludovicus XI Rex Franciæ, ex materno patris sui Caroli VII sanguine de Bavaria natus, in memoriam dicti miraculi capellam extrui fecit, sub invocatione Salvatoris sub specie Crucifixi, ut habet diploma sive instrumentum fundationis anno* 1478 *regni* 18 *factum. Quæ nobis indicavit Alardus Laurentius van Eyll Canonicus S. Servatii. Uxor Caroli VII fuit* Elisabetha *aliis* Isabella Bavara, *mortua anno* 1435, *quo tempore vixit* Henricus Dux Bavarus *in Landshut, mortuus anno* 1450. E

d *In hac parva crypta, occasione Serenissimi Leodiensis, anno* 1666 *invisentis ecclesiam S. Servatii, inventa fuit inscriptio, laminæ plumbeæ incisa his verbis:* Karoli Com. Carolinæ stirpis, filii Lothoici, Fratris Lotharii Francorum Regis, anno Domini MI. *Ut autem illa reperta est, ita speramus aliquando repperiendam sepulturam hujus Comitis, aut aliquod ejus indicium.*

e Cornuwallia *vulgo seu* Corisopitum.

f Salutiæ *monetæ genus, vulgo* Saluts, *de quibus jam actum* 1 *Maji ubi de S. Africano num.* 7.

g *Subscripta erunt hæc verba:* Quod præsens extractum miraculorum S. Servatii per omnia concordet cum Registro, in pergameno descripto, testor Guilielmus Lipsen ad S. Servatium Decanus. *Quæ eadem nos habemus in antiquo MS. codice papyraceo, sed ob foliculi* 2 *defectum, deest ultimum miraculum.*

h *Hoc miraculum addebatur ad Vitam S. Servatii in MS. Ultrajectino S. Salvatoris.* F

i Hieronymus Hennequin *ab* 1585 *ad* 1619 *Episcopus Suessionensis.*

CAPUT X.

Miracula duo seculo XVII *patrata.*

Guilielmus Lipsen, ad S. Servatium Decanus, hæc fideliter ex suis originalibus descripta testatus, *sua manu subscripsit. Secundum nos ex Gallico Latine transtulimus, et Gallicum MS. penes nos asservamus. Est ergo primum miraculum hujusmodi.*

An. 1633 Febri quartana

Ego Marcus vanden Tympel, Societatis Jesu Religiosus Professus et Sacerdos, in fide Sacerdotis affirmo et assevero: quod, cum jam decimus laberetur mensis, ex quo febri quartana laborarem, et post varios adhibitos medicos et medicinas, missus tandem, fuissem Leodium, ut ibidem Spadanam biberem; interea in mentem venerit Trajecti ad Mosam bibere aquam ex Scypho S. Servatii, sanctiorem Spadana non sine frequenti miraculo. Eo profectus ad aram Sancti votum feci, me nimirum pridie festi XIII Maji jejunaturum, ipsoque die in honorem ipsius quotannis

A quotannis celebraturum. Ter sacrificium ibidem obtuli, ter aquam sumpsi. Quartana febris me deseruit, et quarta vice feci pro gratiarum actione. In horum fidem hæc mea manu scripsi et subsignavi, et Trajectum Leodio misi anno MDCXXX. Julii XIII. *Signatum erat* Marcus vanden Tympel, Societatis Jesu Sacerdos.

per haustum aquæ ex scypho S. Servatii liberatur,

Attestor ego infrascriptus Reverendum Patrem Tympel, Societatis Jesu, suprascriptam declarationem apud me exhibuisse, ac professum esse, ita evenisse pro ut in ea narratur, ad majorem Dei et Sancti Servatii gloriam, quod omnibus eam legentibus testatum esse cupio ad fidem etc. Leodii die XIII Julii anno MDCXXX *Signatum*

Joannes Baptista de Ninis J. C. Perusinus, Protonotarius Apostolicus et Illustrissimi Nuntii Auditor.

Et erat in margine expressum sigillum.

P. Marcus vanden Tympel S. J.

Eodem anno MDCXXX, *ego Godefridus Henschenius, qui hæc Acta S Servatii in lucem profero, veni Lovanium ad studia Theologica, et quatuor ibidem annis cum dicto Marco vanden Tympel vixi, eodem cum reliquis domesticis Confessario usus, ejusque conciones in templo* B *nostro habitas audivi, uti ante anno* MDCXXIV *eumdem etiam ex Cathedra Ecclesiæ Domus-Professæ Societatis Jesu ad Antuerpiensem populum audivi verbum divinum perorantem : quem scio diu ante fuisse Superiorem omnium Patrum, qui in missione Hollandica et adjunctis provinciis ad solatium Catholicorum, ibi sub jugo heterodoxorum degentium, in suis latebris tunc vivebant. Aderat idem Marcus vanden Tympel Romæ cum Gregorius Papa XV viveret, eique moribundo adstitit, et pias preces suggessit. Tandem senex ex hac mortali vita decessit* XVII *Maji anno* MDCXXXVI. *Sed ad aliud multo illustrius miraculum progrediamur ex Gallico traductum.*

An. 1661 coram Decano et Canonicis

76 Anno millesimo sexcentesimo sexagesimo primo, die vicesima tertia Maji, convenerant in loco capitulari insignis Ecclesiæ Collegiatæ S. Servatii admodum Reverendi, nobiles et eruditi Domini, Dominus Guilielmus Lipsen, Decanus; Andreas Mantelo, Licentiatus utriusque Juris Scholasticus; Fredericus de Grammaie, Cantor; Martinus Bevers, Licentiatus Sacræ Theologiæ, Pastor parœciæ S. Matthæi, modo S. Catharinæ; Joannes Velen, Licentiatus sacræ Theologiæ, Pastor parœciæ S. Joannis, nunc S. Jacobi; Andreas van Beul; omnes dictæ Ecclesiæ Canonici; Joannes Gysen, Capellanus et custos Reliquiarum; item Andreas Bouwens, An- C tonius Vaes, Hieronymus Stas, Licentiati utriusque Juris; Joannes Baptista Gaethovius Doctor medicus, et Robertus Carbonier Chirurgus juratus : coram quibus introducta comparuit honesta femina, nomine Poncetta Coquelet, vidua Francisci Cornet, oriunda ex pago Estione, prope Carolopolim, in quo oppido ultra triginta annos habitavit, ætatis annorum octo et triginta, fullonico artificio solita lanam parare. Hæc serio admonita, ne facile obligaret se juramento, aut aliquid veritati contrarium effaretur, inter manus prædicti Domini Decani juramento reipsa præstito dixit, cum ante annos circiter duos in festo SS. Jacobi et Christophori, esset inter pagos Hornam et Escomam, tribus Carolopoli leucis dissitos, in aperto campo sub pyro arbore, se fuisse fulmine percussam; hujusque vehementia et stupore inde contracto ad arborem projectam, atque inde detinuisse quamdam in sinistro brachio contractionem adeo molestam, ut illud sit illi redditum inutile, nec ullo potuerit modo moveri; ac continuo absque intermissione incusserit tantum dolorem, ut non absque difficultate potuerit, etiam de nocte, quiescere. Redditum etiam fuerat brachium illud sinistrum multo brevius, quam erat dextrum. Facta ergo impotens

testatur mulier

quod ex ictu fulminis incurabiliter in brachio perculso cruciata,

debuit adjuvari a Maria Brayard, quæ ab aliquot D annis ei cohabitarat. Adhibita varia fuerunt remedia, etiam frictio olei, ex benigno consilio aliquot honestorum virorum et judicio Domini Gallardi chirurgi istius loci. Verum non est ullum experta solatium, adeo ut ab initio Quadragesimæ ultimæ seposuerit omnem usum cujuscumque medicinæ, applicationis aut unctionis, comperiens affectum brachium continuo in deterius ruere; ac tandem die Mercurii hebdomadis sanctæ debuerit muniri sacramento extremæ Unctionis. Deinde cum postridie festi Paschalis sacrosanctam Eucharistiam communicasset, accepit quamdam devotionem obligandi se voto peregrinandi Trajectum ad S. Servatium, et mox reipsa vovit : et consequenter abhinc elapsis septem diebus, scilicet die Martis decima septima hujus mensis Maji, cum alia societate navim ingressa, voti peragendi causa, huc pervenit hesterno die, scilicet vicesima secunda hujus mensis. Ast hodie circa horam sextam matutinam ingressa dictam Ecclesiam S. Servatii, expletura suam devotionem, post Confessionem sacramentalem suscepit sacram Eucharistiam Corporis Dominici : ac mox obruta fuit E ingenti dolore, et valde extraordinario, in humero brachii sinistri; unde sensit malum derivari in brachium, et postea vehementem extensionem dicti brachii; ac simul eodem tempore aliquod deliquium est passa. Quo dein cessante, sensit ab omni se dolore liberam, ac brachium adeo sanum redditum, ac si nullum unquam in eo incommodum habuisset : illudque ad quemcumque usum, uti olim, potuit adhibere. Hæc omnia ex confessione ejus descripta, fuerunt illi prælecta, et perstitit in sua sententia, asserens verissime ita omnia evenisse : at nesciebat scribere ut subsignaret nomen suum.

Ex MSS

ex voto Trajectum venerit

et subito sanata sit

77 Eodem die et anno, coram prædictis Dominis in eodem loco consistentibus, comparuerunt Claudia Adam, vidua defuncti Lilii Baucheri, ætatis circiter annorum quinque et quinquaginta, residens Carolopoli in ædibus vicinis domui, in qua habitat Poncetta Coquelet; Maria Brajard, ætatis plus minus annorum quinquaginta; Joanna Beraut, uxor Joannis Joly, annorum octo aut novem supra quadraginta; Joanna Gaunin, uxor Nicolai Clouet artificis pectinum ad lanas carminandas, nacta ætatis annos triginta quinque aut circiter; Alisonna Gaignier, annorum viginti. Hæ omnes habitantes Carolopoli, et Brajard (ut dictum est) in eisdem cum Poncetta Coquelet ædibus, pertinentibus ad quemdam solea- F rium fabrum ferrarium, nomine Ludovicum Vignol, et aliæ præter ultimam in vicinia illarum in platea Judæorum; sub juramento (cujus energia illis fuerat abunde intimata) declarant se optime ab annis plurimis elapsis cognovisse dictam Poncettam Coquelet, concivem suam ; eamque a festo SS. Jacobi et Christophori anni millesimi sexcentesimi quinquagesimi noni arreptam aliquo infortunio sinistri brachii, adeo ut eo non potuerit ad ullum servitium uti : et quia una in societate omnes in urbem Trajectensem ad S. Servatium in peregrinatione advenerant, declararunt illam hoc adhuc die circa horam septimam, mox post sacram Communionem, cecidisse in quamdam debilitatem; e qua liberata declaravit, se a suo malo plane sanatam, neque amplius ullius mali laborare sensu, acsi numquam aliquo fuisset vexata, ac se sinistro brachio æque libere atque dextro uti, imo et reipsa illud ostendisse : ac pro sua scientia allegarunt causam cohabitationis, vicinitatis et cognitionis, quam de ea habuerunt et adhuc habent, et supra scripta propriis oculis observarunt. Cumque hæc omnia illis essent prælecta, perstiterunt, omnia ita vera esse, neque se ut ita deponerent fuisse ante instructas, aut aliqua compositione ut ita facerent fuisse

Idem atestatæ sub juramento quinque itineris sociæ :

EX MSS

A fuisse inductas. Et his subsignarunt Guilielmus Lipsen Decanus, Andreas Mantelo, Fred. Grammaye, Martinus Bevers, Joannes Velen, Andreas van Beul, Joannes Gysen, Andreas Bouwens, Hieronymus Stas, Robertus Carbonier.

Eadem Carolopoli

78 Coram nobis Notariis in supremo Dominio Archensi, et præsentibus aliis Officialibus, civibus et mercatoribus dictæ Carolopolis, infra nominatis et subsignatis, comparuit Poncetta Coquelet, vidua Francisci Cornet, in dicta Carolopoli habitans: quæ nobis dixit, et sub juramento, quod debet Deo et justitiæ, testata est, quomodo vigesima quinta Julii die SS. Jacobi et Christophori, anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo nono, ex dicta Carolopoli egressa, iter susceperit versus Cartoniam; et cum inter Escomam et Hornam, hinc tribus leucis dissitam, esset; circa horam quartam et quintam matutinam, aer nubibus oppletus magnam obscuritatem procrearit, et ob ventum vehementem perterrita versus arborem accesserit, ubi ob tonitru, vehementia venti cum fragore retortum, fuit ictu quodam percussa; ejusque plantæ pedum et tibiæ denigratæ B et ambustæ, et ipsa arbor vehementer concussa et aliquatenus extirpata. Tunc ibi perstitit, dum tempestas lapsu grandinis paulatim sedaretur: dein magno cum dolore, et quasi sulphure oppleta, iter suum promovit; arbitrata se mortem evasisse, quod sancto Scapulari esset cincta: et in reditu septem aut octo horas impendit, ut iter trium circiter horarum absolveret. Reversa Carolopolim, per sex hebdomadas fuit lecto affixa, quod pedibus nequiret consistere; et quo plura adhibebat medicamenta, eo pejus habebat: quare coacta fuit omittere ista remedia. Præterea e tonitru brachium sinistrum habuit mutilum, nervis illius adeo retortis, ut nullum admitteretur nutrimentum, sub quadam paralysis forma, cum vehementi ejus dolore. Adhibita fuerunt varia remedia, etiam frictio olei ex judicio honorabilis viri Nicolai Gallardi chirurgi et pharmacopolæ: sed nullum experta solamen, deseruit medicamenta, applicationes et unctiones. Tandem malum adeo in deterius ruit, ut die Mercurii in hebdomada sancta debuerit sacramento extremæ Unctionis muniri. Postridie Paschatis, sumpta sacra Eucharistia Corporis Christi, et variis orationibus recitatis, vovit peregrinationem ad S. Servatium in urbe Trajectensi. Quapropter die decima septima Maji hujus anni millesimi sexcentesimi sexagesimi, in portu dictæ C Carolopolis navem ingressa, sibique adjunctæ Sociæ Claudia Adam, vidua Lilii Bucher ætatis annorum quinque et quinquaginta; Maria Brajard, ætatis circiter quinquaginta annorum; Joanna Beraut, nupta Joanni Jolly annorum etiam quinquaginta; Joanna Gauvin, nupta Nicolao Clouet artifici pectinum ad lanas carminandas, nata annos quinque et triginta; et Alisonna Gaigniere, innupta puella viginti circiter annorum. Hæ omnes domicilium habent Carolopoli; et familiari notitia conjunctæ et una venerunt Trajectum die Lunæ, die vicesima secunda dicti mensis Maji. Ibi sequenti die hora sexta, post factam Confessionem et sumptam sacram Eucharistiam, aggravata fuit illa vehementi supra modum dolore brachii sinistri, atque in ejus extensione summam debilitatem passa: qua deinde liberata, cognovit se extra dolorem esse, et nihil mali pati; et jam brachio restitutum vigorem pristinum, quo in hunc usque diem ad omne servitium utitur, uti olim solebat. D

narrat infortunium suum,

et recuperatam votiva peregrinatione sanitatem.

Adducuntur XI jurati testes Carolopolitani,

79 Occasione cujus agnoscimus miraculum, in illa a Deo præstitum per intercessionem S. Servatii, quem ad hunc effectum votis et precibus suis invocarat. Æquum proinde est et justum, ut actis Deo gratiis agnoscamus authenticis actis obtentum beneficium: prout ipsa rogavit Dominos Odonem Pillenum, Joannem Pelterium, Joannem Archambaldum, Joannem Milletum, Jacobum Robinetum, Antonium Morellum, Jacobum Cheaux, Jacobum Deloches, Joannem Briancourt, et Petrum Briancourt, omnes mercatores et cives dictæ Carolopolis, item dictum Dominum Gallardum, qui sanandam eam susceperat, et hanc juridicam petitionem persuaserat. E Omnes hi unanimi consensu, post conceptum more solito jusjurandum, jurati nobis testati sunt, se hanc Poncettam Coquelet vidisse, a die vicesima quinta Julii anni millesimi sexcentesimi quinquagesimi noni, per septem circiter hebdomadas lecto affixam, et brachii sinistri stupore perculsam; neque potuisse ejus obsquio frui, nisi post suum ab urbe Trajectensi reditum, quo peregrinata fuerat ad S. Servatium. Quod idem similiter juramento et attestatione confirmatum est a supra citatis Claudia Adam, Maria Brajard, Joanna Beraut, Joanna Gauvin et Alisona Gaignere, quæ cum dicta Coquelet eamdem susceperant peregrinationem; et in itu Trajectum versus viderant infirmam et brachio sinistro mutilam, et in reditu sanam, et cum libero dicti brachii usu sicut alterius, uti supra relatum est. Quapropter postulante memorata Coquelet, hæc acta rei gestæ in testimonium veritatis perfecta sunt, præsentibus venerabilibus et prudentibus viris, Domino Roberto Bertrando Presbytero, Parocho et Decano dictæ Carolopolis in propriis ædibus, in quibus hæc congregatio est instituta, Mario Canel Carolo Coichon Consiliariis suæ Celsitudinis Serenissimi Mantuani supremi Domini Archis et Carolopolis, item Advocatis et Generalibus dicti Dominii; F et Magistro Joanne Halma, Procuratore Syndico ejusdem civitatis; tum etiam Graphiariis, Secretariis et Tabellionibus dictæ Carolopolis. Vicesima secunda Junii, anno millesimo sexcentesimo sexagesimo primo, est hæc scriptura facta.

et v feminæ sociæ itineris.

Erat in margine impressum sigillum in rubra cera. Et erant infra positæ variæ signaturæ et signa dictorum respective comparentium.

VIDE APP TOM. VII MAJI NOT. 66 ** ET 67 **

DE S. JOANNE SILENTIARIO

G. H.

EX EPISCOPO COLONIENSI IN ARMENIA

MONACHO LAURÆ S. SABÆ IN PALÆSTINA.

ANNO DLVIII

Cultus apud Græcos 8 Decemb.

Illustris est memoria S. Joannis Silentiarii, *tam apud Græcos quam Latinos; sed diversis plane diebus, potissimum apud dictos Græcos. Nam in Menologio Basilii Imperatoris ista ad diem* VIII *Decembris leguntur:* Commemoratio sancti Patris nostri Joannis Episcopi, qui postea in monasterium S. Sabæ se recepit. Joannes Christi servus, Nicopoli Armeniæ natus, mortuis parentibus, Martiano Imperatore, erogatis in pauperes facultatibus suis, monasticam complexus est vitam. Qui tantos in virtute progressus habuit, ut a Sebastæ Archiepiscopo Coloniæ Episcopus creatus fuerit. Episcopatu vero, quem

A quem annos decem gesserat, renuntiato, Hierosolymam profectus, in monasterio S. Sabæ ad otium sese abdidit : eamque a Deo recte factis gratiam iniit, ut medio itineris labore defatigatus, alipuando divina arreptus virtute, ad suam cellulam, quæ millia passuum quinque aberat, temporis momento deferretur. Infestam forte illius regionem excursionibus habebant Persæ, qui cum ad monasterium Sancti pervenissent, excæcati repente fuere. Optavit etiam videre, quo modo excederet de corpore anima : votique compos factus, quinque annos supra centum natus, migravit ad Dominum. *Longiora et accuratiora encomia, sed ex Vita ejus desumpta, habent Menæa Græca MSS. reperta Mediolani in bibliothecæ Ambrosianæ codice, littera* O *et numero* 148 *signato,ad eumdem diem* VIII *Decembris : sed ad diem* VII *Decembris Synaxarium MS. Ecclesiæ Constantinopolitanæ, in bibliotheca Claromontana Societatis Jesu Parisiis. Alia Menæa tam MSS. quam excusa ad diem* III *ejusdem mensis Decembris : ad quem diem Matthæus Raderus, parte prima Viridarii Sanctorum, illud elogium Latine protulit : sed videtur ignorasse, illum eumdem sub nomine* S. Joannis Silentiarii *magis innotuisse.*

item 7 et 3 Decemb

2 *Alios etiam Græcos retulisse ad hunc* XIII *Maji*
B *festum* S. Joannis *constat ex Lipomano, qui tomum suum sextum auspicatur de Vitis Sanctorum Patrum incidentibus in mensem Majum, inter quos secundo loco proponitur* Vita S. Joannis Episcopi Silentiarii, Lauræ Abbatis Sabæ, XIII Maji, *quam deinde Surius ad dictum diem retulit. Secutus Lipomanum Molanus;* Et Joannis, *ait,* Episcopi, postea Silentiarii in Laura. *In Martyrologio etiam Romano ita recitatur :* In Palæstina S. Joannis Silentiarii. *Ubi ista annotat Baronius :* Hujus Vitam fidelissime scripsit Cyrillus monachus, qui etiam gesta SS. Sabæ et Euthymii litteris commendavit. *Colitur S. Sabas die* V *Decembris, ast Acta Euthymii illustravimus ad diem* XX *Januarii, ubi de Cyrillo scriptore late egimus. Sed Baronium secuti aberravimus, tribuentes Cyrillo ea S. Euthymii Acta, quæ ipsius non esse postea cognovimus; vere ab illo scripto reservantes in supplementum ejusdem Januarii. Incipit autem Cyrillus caput tertium Vitæ S. Joannis a suo ad ipsum adventu, et passim indicat se ex eodem jam sene pleraque accepisse, ac proinde per annos ætatis ejus atque Indictiones hæc Acta prosequitur, eaque subinde per mortem Imperatorum et tempora Patriarcharum Hierosolymitanorum confirmat; ac demum finiens, significat Sanctum adhuc vivere cum scriberet quatuor annos natum supra centum. Nos dicta*
C *Acta etiam Græce assecuti sumus ex codice Bibliothecæ Vaticanæ num.* 866 *signato, et contulimus cum versione Latina Francisci Zini Veronensis, nonnihil eamdem expolientes.*

item 13 Maji, cum Martyrol. Romano.

Vita a Cyrillo monacho scripta

cum MS. Græco collata

NOT. 6.

VITA

Auctore Cyrillo monacho, teste in pluribus occulato.

Cum MS. Græco collata.

VIDE ACTA GRÆCA

CAPUT I.

Ortus, Monachatus, Episcopatus, secessus in Lauram S. Sabæ

Primum mihi propono dicendum de Joanne Abbate Lauræ B. Sabæ, Silentiario : ut qui et tempore et vitæ splendore omnes alios antecedat. Hic ergo illuminatus Pater noster Joannes, ducit quidem originem ex *a* Nicopoli, quæ est in Armenia, natus ex parentibus, qui nominabantur Encratius et Euphemia. Erant autem insignes opibus et claritate generis, multosque præclare magistratus gesserant, Ducesque fuerant exercitus et populi rectores, et in aula regia magnam habuerant potentiam. Quorum res plurimas pulchre gestas Byzantini narrant et Armeni, quas quidem lubens præteribo, ne a proœmio afferam satietatem : illa sola de eo narrans, quæ sunt propemodum nota omnibus, qui illum novere. Natus est itaque, ut ipse mihi narravit, octavo mensis Januarii, septima indictione, quarto anno Imperii pii ac religiosi Martiani *b*. Cumque essent Christiani, qui eum genuerant, fuit Christiane cum suis fratribus educatus. D

Natus Nicopoli illustribus et Christianis parentibus,

a

b

2 Cum autem præteriisset aliquantum temporis, et essent consummati in Christo ejus parentes, et divisæ essent parentum facultates; hic vir divinus Deo seipsum consecravit, et ædificavit in ipsa Nicopoli Ecclesiam semper laudandæ et semper Virginis Mariæ, et hujus vitæ rebus renuntiavit, *c* octavodecimo anno suæ ætatis : assumptisque decem Fratribus, qui volebant esse salvi, illic construxit cœnobium. Toto autem tempore suæ juventutis multum posuit studii, ut ventri imperaret, et superbiam contemneret : ut qui sciret quod ventris quidem satietas nesciat vigilare neque esse temperans, et quietem minime patiatur superbia. Absque vigiliis autem, castitate et humilitate nihil potest recte gerere exercitatio. Sic ipse quidem in juvenili ætate contendebat, ut mentem servaret minime sublimem, et sermonem nulli reprehensioni affinem, ut qui divino esset sale conditus : eos autem, qui erant ei subjecti, verbo et opere componebat, ac formabat ad se recte gerendum in exercitatione: neque eos onerans jugo regulæ, ut qui recenter compacti fuerant; nec permittens, ut manerent otiosi, et se nullo labore exercerent : sed eos paulatim ducens, et divinis fluentis irrigans, effecit ut fructus producerent pro dignitate suæ vocationis. E

fit monachus anno 18 ætat.

c

subditos instruit.

3 Cum autem intrasset *d* vigesimum octavum annum suæ ætatis, bona virtutis quæ in eo resplendebat fama Sebastiæ Metropolitanus commotus, et a civitatis, quæ dicitur *e* Colonia, habitatoribus rogatus, cum eum tamquam ad rem aliam accersivisset, ut qui Ecclesiasticorum graduum jam omnem pervasisset consequentiam, ordinat Episcopum, mortuo dictæ civitatis Antistite. Cumque sic Pontificatum suscepisset invitus, monasticæ disciplinæ non mutavit regulam, sed decertabat in Episcopatu, tamquam in monasterio, ut qui maxime vitaret balnea, nec se unquam lavaret; non solum cavens ne videretur ab alio, sed etiam ne seipsum videret nudum : in animo cogitans Adæ nuditatem, et quæ scripta erant in illa parte : et existimabat esse unam ex maximis virtutibus, numquam lavari : et ut semel dicam, omne studium ponebat, ut Deo placeret in jejuniis et orationibus, castitate corporis et puritate cordis, cogitationes semper purgans, et omnem altitudinem quæ extollitur adversus Dei cognitionem. Quin etiam frater ejus Pergamius, qui apud utrumque Imperatorem, nempe Zenonem et Anastasium, in magna fuit existimatione, et plurimos gessit Magistratus, ab ejus virtute illustratus, omne adhibebat studium, ut Deo placeret. Itidem et ejus nepos Theodorus Scriba, vir clarissimus, cum hujus sui patrui, qui in virtutibus consenuerat, famam audiret, et per auditionem suam illuminaret animam, Deo valde placuit cum tota sua familia. Qui quidem Theodorus nunc apud omnes nempe Senatum et imprimis pium nostrum Imperatorem Justinianum, propter prudentiam et vitæ honestatem, rectamque fidem et misericordiam, habetur in admiratione. Atque hæc quidem postea. Ego autem redeo ad temporis consequentiam. F

d

e ordinatus Episcopus 28,

servat pristinum rigorem,

fratri et nepoti secularibus exemplo suo utilis

4 Cum hic ergo divinus Joannes transegisset jam

f

A *f* novem annos in Episcopatu, accidit ut maritus sororis ejus, qui vocabatur Pasinicus, Armeniorum haberet administrationem: qui instinctu satanico incipit damno afficere et conturbare eam, quæ illi credita fuerat, Ecclesiam; iis quidem, qui eam administrabant, non permittens, ut ecclesiasticarum rerum curam gererent: eos autem, qui intra ejus fines confugiebant, vi avellens, et jus asyli solvens ac violans. Qui cum sæpe rogaretur a Dei servo, evadebat deterior, Maria ejus sorore jam mortua. Cum autem ex eo vir justus in gravissimam incidisset afflictionem, cogitur venire Constantinopolim. Cum vero illic fuisset, et quæ erant ejus Ecclesiæ utilia peregisset, circa finem *g* Imperii Zenonis, *h* Euphemio Archiepiscopo Constantinopolitano pro ipso decertante, Deo gratum init consilium: nempe ut in sanctam secedat civitatem, et per se quiescat ab omnibus hujus vitæ negotiis. Cumque dimisisset eos, qui cum ipso erant, Presbyteros et Clericos, et omnibus inscientibus solus navem ascendisset; venit Hierosolymam, et manet in primo sanctæ civitatis gerocomio: in quo est oratorium S. Martyris *i* Georgii. Cumque illic fuisset, et mundanam illic B turbam adspexisset, magno animi dolore est affectus; Deumque rogavit cum lacrymis, ut deduceretur in locum sibi gratum et quietum, et aptum ad salutem consequendam.

f — *ob vexationes sororii* — *g h* — *abit Constantinopolim,* — *i* — NOT. 7

5 Postquam autem in dicto gerocomio mansit venerandus Pater noster Joannes, in fundendis noctu ad Deum precibus versans longo tempore; cum una nocte ex omnibus solus gerocomii impluvium et cœlum suspexisset, adspicit repente stellam lucidam, quæ habebat figuram Crucis, et ad ipsum veniebat: et audit vocem ex illa dicentem: Si vis esse salvus, sequere hanc lucem. Is autem cum credidisset, protinus est egressus, et illam lucem secutus, venit in maximam Lauram sancti Patris nostri Sabæ, cum eo tempore esset Hierosolymitanæ ecclesiæ Pontifex *k* Salustius, quartadecima Indictione, tricesimo octavo suæ ætatis anno: quo quidem tempore a Deo constructæ maximæ Lauræ ecclesiæ celebrata sunt encænia seu dedicatio; Anastasius autem, mortuo Zenone, susceperat Imperium, ut eum audivi sua lingua narrantem. Cum venisset ergo ad maximam Lauram, invenit B. Sabam: qui habebat conventum centum et quinquaginta anachoretarum: qui degebant quidem in magna penuria eorum quæ ad corpus pertinent, erant C vero divites spiritualibus gratiis. Cum eum autem suscepisset B. Sabas; tradit eum Lauræ Œconomo, ut ei mandaretur ministerium unius ex novitiis, ignorans thesaurum, qui erat in eo reconditus. Ne miretur autem quispiam venerabilem senem Sabam latuisse thesaurum bonorum factorum Joannis: sed potius is reputet, quod quando vult Deus suis Sanctis revelare, ii sunt prophetæ; quando vero noluerit revelare, vident ad omnium similitudinem; fertque orationi testimonium Propheta Elisæus, dicens de Sunamitide: Tristis est anima ejus, et Deus id me celavit. Divinus autem Joannes omnem implebat obedientiam, Œconomo et reliquis Patribus inserviens cum omni humilitate, promptitudineque et alacritate animi; aquam ex torrente afferens, coquens iis qui ædificabant, eisque ministrans in lapidibus et ceteris ministeriis ædificationis, quando construebatur Lauræ xenodochium.

secedit ad Lauram S. Sabæ: — *k* — *traditus Œconomo,* — 4 Reg. 4 — *viliora ministeria obit:*

6 Secundo autem anno ejus in Lauram adventus, purgato castello ab habitatione dæmonum, ut jam a me dictum est in vita S. Sabæ, multum cum Patre nostro Saba hic laboravit cum quibusdam aliis, ut ipse mihi narravit. Quo tempore sanctus quoque Abbas *l* Marcianus per divinam revelationem ad eos misit alimenta, esurientes et nihil habentes necessariorum ad vitam. Cum vero tempus mutandorum D ministeriorum venisset in prima Indictione, qui creatus fuerat Œconomus, hoc magnum lumen præficit excipiendis hospitibus et culinæ. Quod ministerium cum alacri et læto animo suscepisset, omnium Patrum curam gerebat, cum omni humilitate et mansuetudine unicuique ministrans et inserviens. Cumque is hoc munus obiret, accidit ut conderetur cœnobium, quod vergit ad Septemtrionem extra Lauram: ut qui vitæ mundanæ renuntiabant, in eo prius monasticam accurate docerentur disciplinam: deinde sic in Laura habitarent, cum vitam cœnobiticam perfecte didicissent; B. Saba affirmante et dicente, quod sicut flos fructum præcedit, ita vita cœnobitica anachoreticam. Cum hoc ergo cœnobium construeretur, cogebatur hic vir justus, qui hospitum excipiendorum curam gerebat, præter alia xenodochii ministeria, coquere artificibus, portareque cibaria et reliqua ad eos qui laborabant, plusquam decem stadiis a xenodochio.

l — *excipit hospites,* — *inservit extruentibus cœnobium,*

7 Cum autem in hoc annuum ei esset impletum ministerium, omnibus Patribus ædificatis ex ejus moderatione et honestate et spiritali prudentia; dat ei Pater noster Sabas cellam ad silentium. Venerandus itaque Joannes, accepta cella, cum jussus E esset silere, mansit tres annos per quinque dies hebdomadæ a nullo omnino homine visus, neque aliquid sumens. Sabbato autem et Dominico ante omnes intrabat ecclesiam, et exibat omnium ultimus, stans cum gravitate et timore, et omni pietate ac reverentia, implensque psalmodiæ regulam, prout dictum est in psalmis: Servite Domino in timore, et exultate ei cum tremore. Tanta vero ei aderat compunctio, ut ipse vehementer lacrymaretur in tempore incruenti Sacrificii, et non posset se continere: adeo ut Patres, qui videbant gratiam lacrymarum, obstupescerent, et laudarent Deum datorem bonorum. Impleto autem tempore triennii, præficitur communi œconomiæ, Deoque eum adjuvante in omnibus, benedicta fuit Laura, accrevitque Conventus ejus ministerio.

dein cum triennio vixisset inclusus, — Psalm. 2 — *creatur œconomus:*

8 Cum autem hoc quoque implesset, voluit B. Sabas eum ordinari, ut virtute præditum et perfectum monachum. Itaque acceptum secum in sanctam civitatem, *m* sexta Indictione, adduxit ad B. *n* Eliam Archiepiscopum; et narrans ejus virtutes, rogavit, ut ordinaretur Presbyter. Et Archiepiscopus quidem, his de eo auditis, processit ad sanctum F Calvariæ locum, volens eum propriis ordinare manibus. Hic ergo magnus Pater sic deprehensus, ut non posset effugere, cum ea, quæ sibi inerat, sapientia dixit Archiepiscopo: Venerande Pater quoniam me quædam oportet dicere, rogo, ut tuæ Beatitudini ea seorsim exponam: et, si me dignum esse existimaveris, accipio ordinationem. Cum eum autem assumpsisset ad ascensum sancti Golgotha, dicit seorsim: Parce vitæ meæ, rogo tuam Sanctitatem, et nemini annunties mysterium, ne ego ab hac recedam regione: eo autem pollicente, dixit: Ego, Pater, sum unius civitatis ordinatus Episcopus, sed propterea quod multiplicata esset mea iniquitas, procul aufugi, et habitavi in solitudine, expectans Dei visitationem. Justum autem esse putavi, dum sum adhuc robusto corpore, ministrare et servire Patribus: ut quando ero imbecillus, minime condemner, si mihi ministrent alii. Cumque hæc audiisset Archiepiscopus, et esset admiratus, vocat B. Sabam, et dicit: Quædam mihi secreta confidenter aperuit, et fieri non potest, ut ipse ordinetur: sed ab hodierno die silebit, ei nemine molestiam exhibente: quibus solum dictis dimisit eos Archiepiscopus.

m n — *ordinandus Sacerdos* — *indicat Patriarchæ se Episcopum esse*

9 Beatus vero Sabas magno animi dolore affectus, secessit

A secessit circiter triginta stadia a maxima sua Laura, ab Occidente Castelli, in speluncam, ubi postea construxit cœnobium. Cumque se pronum in terram dejecisset coram Deo, dixit cum lacrymis: Cur, Domine, me tantum despexisti ut ego deciperer, et putarem Sacerdotio dignum esse Joannem? Et nunc Domine de eo quid sit mihi aperi (tristis enim est anima mea usque ad mortem) an vas, quod a me fuit existimatum, sanctificatum et utile, et dignum quod divinum susciperet unguentum, sit inutile coram tua majestate. In his et hujusmodi cum lacrymis totam noctem traducente beato Abbate Saba, Angelica quædam apparet forma, dicens: Non est inutile vas Joannes, sed vas electionis: Episcopus autem jam ordinatus, non potest fieri Presbyter. Et eousque quidem fuit visio: Pater vero noster Sabas, ut qui Dei apparitioni et visioni Angelicæ esset assuetus, non timuit; sed lætitia affectus, venit in cellam divini Joannis, et eum complexus, dixit: O Pater Joannes, tu quidem Dei in te donum me celasti, Dominus autem mihi aperuit. Et divinus quidem dixit Joannes: Tristitia afficior, o Pater: neminem enim volebam hoc scire mysterium: nunc autem non potero habitare in hac regione. Senex
B vero ei promisit per verbum Dei, se hoc memini omnino enuntiaturum.

quod et oranti S. Sabæ revelatur.

10 Ab eo autem tempore siluit in cella, neque procedens ad ecclesiam, neque ullum omnino conveniens, spatio quatuor annorum, eo excepto, qui ei ministrabat, ac nisi solum die Dedicationis, quæ fuit in Laura *o* nona Indictione, venerabilis domus sanctissimæ Deiparæ et semper Virginis Mariæ. Tunc enim solum ad Archiepiscopum Eliam, qui accesserat ad dedicationem, coactus est exire, et eum salutare. Qui quidem Patriarcha cum eum convenisset, et spiritalis ejus prudentiæ et suavis collocutionis amore esset captus, eum in honore, habuit toto tempore sui Pontificatus.

4 annis silentium servat. *o*

ANNOTATA.

a Nicopolis *urbs Armeniæ primæ, Episcopalis sub Sebaste metropoli, cujus Episcopus* Joannes *anno* 451 *interfuerat Concilio Calcedonensi.*

b *Ergo anno Christi* 454. *Nam Martianus a S. Pulcheria et Senatu electus est in Imperatorem anno* 450 *die* 25 *Augusti.*

C c *Ergo anno* 471.

d Vigesimus octavus ætatis *incidit in annum* 481. *Græce* τῷ εἰκοστῷ. *Apud Lipomanum et Surium legitur* Trigesimus octavus, *sed mendum infra patescit.*

e *In secunda Notitia antiqua Græca Episcopatuum, apud Carolum a S. Paulo in Provincia Armeniæ sub Sebastia habetur* Κολωνεία, *in priori Notitia* Κολωία *scribitur, ab Ortelio et Ferrario dicitur esse urbs in Cappadociæ et Armeniæ minoris confinio, sub Sebastiensi Archiepiscopo, quam nunc* Tanaram *dici volunt.*

f *Anno ætatis* 38, *uti infra dicitur, et anno Christi* 491. *Zinus* decem *legit.*

g *Mortuus est* Zeno *dicto anno* 491, *die* 6 *Aprilis.*

h Euphemius *coronavit* Anastasium *dicto* 491, *feria quinta in cœna Domini* XI *Aprilis.*

i *De* S. Georgii *antiquo cultu late egimus ad ejus Vitam* 23 *Aprilis.*

k Salustius *præfuit Ecclesiæ Hierosolymitanæ ab anno* 486, *mortuus anno* 493 *die* 23 *Julii.*

l Marcianus *a Salustio fuerat constitutus universalis Archimandrita omnium monasteriorum. Consule Vitam S. Euthymii* 20 *Januarii, cap* 22, *et in Annotatis litteram* a.

m *Indictio* 6 *convenit cum ultimis mensibus anni* 497, *et reliquis anni* 498.

n S. Elias *successit Salustio, mortuus anno* 518, *inscriptus Martyrologio Romano ad diem* 4 *Julii.* D

o *Ergo sub finem anni* 500, *aut anno* 501.

A. CYRIL. EX MS. GR.

CAPUT II.

Vita acta in solitudine Ruba, et dein in Laura.

Impleto vero tempore quadriennii, cum B. Saba a Laura secessisset ad partes *a* Scythopolis, propter insolentiam eorum qui novam Lauram postea habitaverant; hic imprimis venerandus Joannes, fugiens concilium insolentiæ, secessit in desertum Rubæ *b*, quinquagesimo anno suæ ætatis, undecima Inditione. Siluit autem illic sex annos, remotus ab omni humana consuetudine, cupiensque cum Deo quiete conversari, et contemplativam mentis facultatem longa purgare philosophia, ad hoc ut revelata facie Domini gloriam contemplaretur: omne etiam studium adhibens, ut a gloria in gloriam proficeret, desiderio eorum quæ sunt præstantiora. Post duos autem aut tres dies, se demittens ad naturalem usum corporis, exibat e spelunca, et obibat solitudinem ad colligenda *c* melagria quæ sua sponte nascuntur, quibus aluntur anachoretæ qui sunt in solitudine. E Quodam vero die cum illic versaretur, in principio antequam esset eam expertus solitudinem, egressus ad ea colligenda, incidit in invia quædam præcipitia. Cumque non invenisset viam, per quam rediret in speluncam, neque posset ingredi, cecidit propemodum exanimis. Ecce autem repente divinæ virtutis visitatione in altum sublatus, non secus ac Propheta Abacuc, inventus est in sua spelunca. Procedente vero tempore, cum vastam illam expertus esset solitudinem, et locum didicisset ex quo sublimis est evectus, invenit id esse spatium quinque milliarium passuum.

a *Vivit in deserto Rubæ annis 9:* *b*

c *inter colligenda melagria aberrans,*

divinitus restituitur speluncæ suæ:

12 Frater quidam, qui venerat in Rubam, mansit apud eum parvo tempore, vitam cum eo exercens anachoreticam. Quem Fratrem cum cepisset satietas talis philosophiæ, dicit seni: Paschali jam festo appropinquante, eamus ad Lauram, Pater, et diem festum Paschæ peragemus cum Fratribus: nam hic nihil habemus quod edamus, præter hæc melagria. Divinus autem Joannes nolebat illuc ire, cum non esset illic Pater noster Saba, sed a Laura, ut dictum est, recessisset. Fratrem vero, qui ut eo iret urgebat, admonuit dicens: Quiescamus, Frater, et credamus, quod qui sexcenta hominum millia quadraginta annos aluit in solitudine, ipse quoque nos F non alet solum necessariis, sed etiam superfluis. Ipse enim sic dixit: Non te dimittam, non te derelinquam. Et dicit in Evangelio: Nolite soliciti esse, dicentes: Quid comedemus, aut quid bibemus, aut quo induemur? Novit enim Pater vester cœlestis, quoniam his omnibus opus habeatis. Sed quærite regnum Dei primum, et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis. Sustine ergo, o fili, et angustam viam præpone latæ. Nam quæ est hic relaxatio ac remissio, æternum parit supplicium: præsens autem afflictio præparat bonorum perceptionem. His et hujusmodi verbis Frater minime persuasus, recessit, et iniit viam, quæ fert ad Lauram. Cum vero is recessisset, venit homo quidam omnino ignotus ad senem, qui habebat asinum multis bonis onustum. Habebat autem ejus sarcina panes mundos et calidos, vinum et oleum, et recentes caseos, et ova, et urnam mellis: cumque eum exonerasset, recessit. Et venerandus quidem Paster noster Joannes exultavit spiritu propter Dei visitationem: Frater autem qui recesserat, cum a via aberrasset, valdeque fractus fuisset et afflictus, tertio die rediit esuriens et resolutus, et fructum capiens suæ inobedientiæ. Cumque tot bona invenisset in spelunca, et se

confidens Providentiæ divinæ *Jos. 1* *Matth. 6* *cibos abundanter accipit:*

A. CYRIL. EX MS. GR.

A se damnasset incredulitatis et inobedientiæ, pudore affectus, procidit ad pedes senis, petens veniam. Senex autem misertus humanæ imbecillitatis, et Fratris motus misericordia, eum erexit et admonuit, dicens : Plane scias Deum posse mensam parare in deserto.

d Saracenica incursione

13 Eodem vero tempore *d* Alamundarus Sicices, qui accepit Regis auctoritatem in Saracenos subjectos Persis, invasit Arabiam et Palæstinam cum magna ira in Romanos, omnia diripiens, et multa hominum millia abducens in servitutem, et multa faciens nefaria, post quam capta fuerat *e* Amine. Cumque multitudo barbarorum dispersa esset per hanc solitudinem, iique, quibus mandata fuerat custodia solitudinis, denuntiarent, ut caveretur barbarorum irruptio in monasteria : maximæ Lauræ Patres significarunt venerando Patri, ut desisteret quidem in Ruba vitam degere, veniret autem ad Lauram, et quiesceret in sua cella. Et divinus quidem Joannes, qui per quietem divinam gustarat dulcedinem, eam lubenter sequebatur, et non poterat in animum inducere, ut eam relinqueret, apud se hæc reputans et dicens : Si Deus mei curam non gerit, B quid vivo? Et sic Altissimum suum ponens refugium, mansit minime obstupefactus. Deus autem, qui semper curam gerit suorum famulorum, Angelis quidem suis mandavit (ut dicit Scriptura) ut Sanctum suum conservarent : volens autem eum securum reddere, ut qui paululum esset territus, misit sensilem custodem, leonem maximum et terribilissimum, qui eum diu et noctu custodiret ab immanium barbarorum insidiis. Ac prima quidem nocte, cum leonem adspexisset prope dormientem, nonnihil extimuit, ut ipse mihi narravit : cum autem vidisset diu noctuque sequentem ab eo non avelli, et propulsare barbaros; emisit cantica, quibus ageret gratias Deo, qui non dimittit virgam peccatorum super sortem justorum.

e NOT. 8 — *non movetur ut redeat ad Lauram :* — *Psalm. 90* — *sed leonem ad custodiam accipit,* — *Psalm. 124*

f a S. Saba reductus

14 Cumque beatus quidem Pater noster Saba venisset *f* Nicopoli, et novam Lauram constituisset, accedensque ad speluncæ ædificium, ut a me dictum est in secunda oratione, et in mentem revocasset eam, quæ in ipso fuit aliquando, visionem de S. Joanne, ivit ad eum in Rubam, et dicit ei : Ecce Deus te servavit ab incursione barbarorum, teque reddidit securum, ad te misso sensili custode : surge, et tu quoque fac id quod est humanum, et fuge sicut patres, ne superbiæ vitio id tibi vertatur. Multisque aliis ad eum usus admonitionibus, deduxit eum ad maximam Lauram *g* secunda Indictione, C et inclusit eum in cella, cum ageret quinquagesimumsextum annum suæ ætatis, nullo alio ex conventu cognoscente, eum esse Episcopum. Cum autem plurimum temporis præteriisset, providit Deus, ut aperiretur, qui occultus erat thesaurus, hoc modo.

g ad Lauram an. ætat. 56.

ab Ætherio Archiepiscopo divinitus monito visitur,

15 Vir quidam profectus ex regione Asiæ, nomine Ætherius, Archiepiscopus dignitate, vitam ei gradui decentem agebat. Hic cum venisset Hierosolymam et loca veneranda cum vivifico ligno Crucis adorasset, multasque distribuisset pecunias pauperibus et monasteriis, egressus est e sancta civitate, properans redire in patriam. Sed cum navi conscensa paruumper navigasset, propter quemdam ventum contrarium cum magno periculo reversus est Ascalonem. Post duos autem dies volenti rursus navigare, in somnis apparet Angelus Domini, dicens : Non licet tibi navigare, nisi reversus in sanctam civitatem, iveris in Lauram Abbatis Sabæ, et conveneris Abbatem Joannem Silentiarium, virum justum et virtute præditum, qui est Episcopus, et habet vim magnam operum spiritualium, et propter Dei metum et desiderium omnia quæ sunt hujus vitæ contempsit, et voluntaria paupertate et exercitatione D seipsum humiliavit. Tunc ergo cum a somno surrexisset Ætherius, et esse visionem judicasset; diligentissime inquirens, venit in Lauram Abbatis Sabæ. Cumque visionem renuntiasset Patribus, deductus est ad Silentiarium. Quem cum salutasset, et duos dies apud eum mansisset, et eum amplissime convenisset, jurejurando adigit, ut sua ei plane et libere narret et enuntiet. Sicque compulsus, genus enuntiavit, et patriam, et Sacerdotium. Quæ cum cognovisset Ætherius, et supra modum esset admiratus, dixit ; Vere nunc quoque sancti lapides in terra volvuntur. Cumque sic Justo vale dixisset, ivit ad B. Sabam, eique et Patribus exposuit omnia de B. Joanne : et ab eo tempore cognitum fuit Patribus Joannis genus et Episcopatus, septuagesimo octavo anno ætatis Sancti Joannis, vicesimo autem quarto suæ inclusionis.

eique fassus se Episcopum esse innotescit an. 79.

ob mortem S. Sabæ tristis

16 Sanctus vero Pater noster Sabas eodem anno in pace dormivit, die quinto mensis Decembris decimæ Indictionis. Tunc magnum animo accepit dolorem pretiosissima hæc margarita Joannes, quod non esset egressus e cella, et adfuisset consummationi sancti Abbatis. E Ei autem, cum esset adeo anxius animo, et se esse Patre privatum defleret ac lugeret, in somnis apparet Pater noster Sabas, dicens : Ne sis de meo decessu tristis, o Pater Joannes : nam etsi sim a te carne separatus, sum tamen tecum spiritu. Eo autem respondente : Roga Dominum, ut me quoque assumat, dicit B. Sabas : Hoc nunc non potest fieri : gravis enim tentatio est invasura Lauram; Deus autem vult te esse in carne, ad eos consolandos et confirmandos, qui se pro fide fortiter gerunt et decertant. Hæc cum vidisset et audivisset divinus Joannes, evasit quidem lætus, ut qui de Patre ægritudinem animi excussisset; sed solicitus erat de tentatione, quæ ei fuerat significata.

recreatur ejus apparitione :

NOT. 9 videt animam morientis assumi ab Angelis :

17 Eum autem invasit desiderium videndi, quemadmodum anima separetur a corpore. Dumque de ea re Deum rogaret, mente raptus fuit in sanctam Bethleem, et videt in imis ambonis subselliis venerandæ, quæ illic est, Ecclesiæ jacentem virum, sanctum, peregrinum, qui consummabatur, et assumebatur ejus anima ab Angelis, et cum divina quadam hymnodia et suaveolentia ferebatur in cœlos. Et volens ipsis oculis videre an ita esset, surrexit ea ipsa hora, ivitque in sanctam Bethleem, et invenit, quod eadem hora homo decesserat : et ejus sanctas amplexus reliquias, cum in eodem loco ei justa fecisset, in sanctis thecis ea deposuit : et sic in suam F cellam est reversus.

i apparens discipulos servat a leone:

18 Illuminati hujus senis discipuli Theodorus et Joannes mihi narrarunt, dicentes : Postquam dormiisset S. Sabas, misit nos senex, ut curaremus responsa quædam in Libiadem *i*. In via autem, cum transiissemus Jordanem, occurrerunt nobis quidam, dicentes : Videte, leo est ante vos. Nos vero cogitavimus posse Deum nos per preces sancti Abbatis custodire : an non enim ejus voluntate hoc mandatum exequimur? Hæc cogitantes, ambulavimus : et ecce venit nobis leo in occursum, et valde timuimus, nec nobis vires remanserunt : statimque adspicimus senem, in medio nostri venientem, et jubentem nos esse bono animo. Tunc leo, tanquam qui esset actus flagello, recessit fugiens a nobis : nosque sine damno ambulantes, redivimus ad senem, qui prior dixit nobis : Videtis, quemadmodum inventus sim vobiscum in necessitate? Sed hic quoque multum pro vobis Deum rogavi, et ecce fecit misericordiam.

19 Hoc autem mihi quoque dixit unus ex discipulis, eum multos annos vixisse solo pane, eique admiscuisse cinerem thuribuli, et sic comedisse. Eum vero

A vero, inquiebat, hoc facientem deprehendi hoc modo Oblitus erat semel suam observare fenestram : cumque vellem ei dare mixtum, et tetigissem fenestram, ea aperta est, et invenio eum exinanientem thuribulum in calicem. Cumque propterea magno esset dolore affectus, volens ego ejus reprimere molestiam, dixi : Non tu solus hoc facis, o Pater, sed plurimi quoque hujus Lauræ, implentes Scripturam, quæ dicit : Cinerem tamquam panem manducabam : et vix potui his verbis mutare senem.

solo pane cineribus misto vescitur

Psalm. 101

ANNOTATA.

a Scythopolis *metropolis Palæstinæ secundæ, in confinibus Judææ et Galilææ.*

b *Hæc optime congruunt in annum* 503.

c Melagria, *id est, poma silvestria.*

d *Theophanes.* Alamundarus Zizices Saracenorum Regulus, irruptione facta primam Syriam depopulatus est. *Sed hæc refert ad annum* 529, *cum hæc irruptio sit* 20 *annis citius facta. Forsan Theophanes, uti aberravit in Hierosolymitanis Episcopis istorum temporum ordinandis, ita potuit aberrasse circa tempus irruptionis.*

B e *Num* Amida *metropolis Mesopotamiæ, an* Anitha *urbs Episcopalis in Arabia Petrææ satis vicina? aut certe locus aliquis munitus magis propinquus?*

f Nicopolis, *alias Emmaus cum Ptolomæo dicitur, urbs Judææ ab Occidente Hierosolymæ.*

g *Annus hic est Christi* 509.

h *Apud Lipomanum et Surium, annus octavus omissus, qui est Christi* 531, Indictione x, *qua eodem anno mox dicitur S. Sabas obiisse, et nonnisi* vicesimus Tertius *ab initio inclusionis in cellam.*

i Libias, *trans Jordanem posita ut mox apparet, nullum habet ad* Libyam, *Africæ regionem; vel etiam ad* Libam, *Ægyptiacæ eremi partem, respectum.*

CAPUT III.

Accessus S. Cyrilli scriptoris. Miracula patrata. Senectus 104 annorum.

Nonagesimo anno ætatis hujus sancti Senis, mense Novembri sextæ Indictionis egrediens ego e Metropoli Scythopolitanorum (ut jam a me quoque, dictum est in oratione de S. Euthymio) accepi mandata a mea matre Christi amante, ut nihil facerem ex C iis, quæ ad meam pertinent animam, absque sententia et jussu divini Joannis, dicendo : Ne forte abductus ab errore Origenistarum, excidas ab initio a tua stabilitate. Cum itaque venissem Hierosolymam, et peregissem encænia novæ ecclesiæ omni ex parte laudandæ Deiparæ et semper virginis Mariæ, veni in Lauram B. Sabæ, et conveni divinum Joannem, ei meipsum dedicans, et Deo gratum consilium volens ab eo accipere. Cumque ab eo audiissem : Si vis esse salvus, magni Euthymii habita monasterium : ego, utpote juvenis et stultus, contempto ejus mandato, descendi ad Jordanem : volensque habitare unum ex iis, quæ illic sunt, monasteriis, non solum iter non habui prosperum, sed etiam magna laboravi ægritudine *b* in Laura Calamonis. Cum autem fuissem in magno mœrore et tristitia, tum quod essem externus, tum quod ægrotus, et quod conventus jugum nondum subiissem; apparet mihi in somnis hic illuminatus senex, dicens mihi : Quod meo mandato minime obedieris, fuisti satis castigatus : sed nunc surge, et ingredere Hiericho, et invenies seniculum quemdam monachum in xenodochio Abbatis Euthymii : sequere eum in monasterium, et eris salvus. E somno vero excitatus, et protinus confirmatus, cum fuissem in

Cyrillo scriptori suadet monasterium S. Euthymii :

b non obedientem apparens castigat.

temeratorum particeps Sacramentorum, et cibum D sumpsissem, ascendi pedibus in Hiericho, adeo ut mirarentur Patres tam subitam mutationem. Cumque sic venissem in S. Euthymii monasterium mense Julio *c* sextæ indictionis, ex eo tempore assidue ad eum veniebam, omnia mea offerens : jamdiu enim ex Scythopoli habebam notitiam cum ejus discipulis, qui ad nostras ædes divertebant, tamquam ad proprium xenodochium, et annuam quamdam benedictionem accipiebant a meis parentibus communi ipsius Lauræ Patri (multum enim ei afficiebantur) et Patribus ejus Lauræ, ex quo præsentia sancti Patris nostri Sabæ dignata est nostra domus : quocirca mihi recedenti mater mea hæc dedit mandata. Quamobrem ego quoque ad eum vadens confidentius, admonitione ejus fruor et precibus, maxime nunc ab eo jussus novæ Lauræ habitationem dimittere, et habitare maximam Lauram, quod Deo quoque volente feci. Et hoc quidem postea.

A CYRIL. EX MS. GR.

c

et deinceps dirigit :

21 Aliquo autem ante tempore conveni hunc sanctum senem, gravatus a cogitatione aliqua Satanica. Quam cum ei exposuissem, et preces ab eo accepissem, relaxationem ab ea statim sum consecutus. Me vero ejus fenestræ assidente, et divina E fruente doctrina, quidam Georgius adduxit filium suum, qui vexabatur a dæmone. Quem cum ante ejus fenestram projecisset, recessit. Puero autem jacente et lacrymante, cum cognovisset senex eum habere immundum spiritum, motus est misericordia; fusisque pro eo precibus, cum eum unxisset oleo sanctissimæ Crucis, eum sanum reddidit : maligno enim dæmone statim recedente, mundatus est puer ab illa hora.

precibus liberat tentatum :

22 Abbas Eustathius, qui ante hos paucos dies successit B. Sabæ in præfecturam, mortuo Sergio, vir spiritu egregius, rectisque dogmatibus et vitæ institutione, narravit mihi, sic dicens : Me aliquando graviter oppugnavit spiritus blasphemiæ : veniensque ad Abbatem Joannem Silentiarium, exposui ei meas cogitationes, rogavique ut preces ab eo acciperem. Surgens autem senex, mihi fecit orationem, et dixit : Benedictus Dominus, fili mi, quod tibi non appropinquabit amplius cogitatio blasphemiæ. Atque ita factum est, ut senex dixerat : neque ab illo tempore sensi amplius malam illam et blasphemam cogitationem.

item puerum energumenum

et vexatum spiritu blasphemiæ :

23 Mulier quædam, genere quidem Cappadox, Basilina *d* nomine, Diaconissa magnæ ecclesiæ Constantinopolitanæ, venit Hierosolymam, habens secum consobrinum, majori in ordine constitutum : qui erat quidem alioqui vir pius, Catholicæ autem minime communicabat Ecclesiæ, ut qui Severi a recta diversam suscepisset opinionem. Atque Diaconissa quidem multum ponebat studii, ut mens illius F mutaretur, et eum Catholicæ uniret Ecclesiæ : et ideo unumquemque virum justum rogabat, ut pro eo oraret. Cognita igitur gratia divini Joannis, desideravit quidem eum adorare : sed cum didicisset non licere mulieri in Lauram accedere, accersito Theodoro ejus discipulo, rogavit, ut eum acciperet, et ad sanctum senem deduceret, credens fore, ut per ejus orationem Deus converteret cordis ejus duritiem, et dignum redderet communione Catholica. Quem cum accepisset Theodorus discipulus, venit ad senem; et cum pro more pulsasset fenestram, et senex esset aperturus, uterque se inclinavit. Dicente autem discipulo, Benedic nos Pater : senex aperiens, dicit discipulo : Tibi quidem benedico, hic autem non est benedictus. Cum autem diceret discipulus, Non sic, o Pater : Respondit senex : Revera ei non benedicam, donec a mala schismaticorum sententia destiterit, et se Catholicæ Ecclesiæ confessus fuerit communicare. Hæc cum ille audiisset, obstupuit senis

d

hæreticum agnoscit et convertit.

A CYRIL. EX MS. GR.

A senis perspicacem gratiam, et miraculo mutatus, certo est pollicitus se communicaturum Catholicæ Ecclesiæ. Tunc senex, cum ei benedixisset et eum erexisset, primus ei intemerata impertiit Sacramenta, abstersa ex ejus corde omni dubitatione.

apparens in somnis ad petita respondet ;

24 Hæc cum didicisset Basilina, venit in majus desiderium senem videndi suis oculis, et in animo habuit se virili amictu induere, et ad eum venire in Lauram, suaque ei exponere. Hoc cum ei ab Angelica esset apertum visione, ei significat, dicens : Scias, quod si venias, futurum sit ut me non videas. Noli ergo vexari : sed potius mane, et ubicumque degeris, apparebo tibi in somnis, et tua a te audiam, et quæ mihi Deus in mentem immiserit, ea tibi renuntiabo. Illa cum audiisset, et aperte credidisset visionem, ipse ei apparuit in somnis, dicens : Ecce Deus me misit ad te : enuntia mihi, an velis aliquid. Ea vero cum dixisset quæ ad se pertinebant, responsum accepit conveniens, et surrexit Deo agens gratias. Cumque senis venisset discipulus, formam ei et figuram renuntiavit. Atque hæc ego ab ipsamet Diaconissa Basilina audivi.

caricam inserens petræ aridæ ex ejus fructu de sua salute certificatur :

25 Locus autem, in quo fuit inclusus hic sanctus B senex, habuit altissimum ab Occidente præcipitium, quod instar muri erat, in quo fixum erat cellæ tectum. Præcipitii autem petra est adeo sicca et succo vacua, ut nullo modo possit cellæ ingenerare humiditatem. Quodam vero die, cum hic sanctus senex accepisset semen unius caricæ, dicit suis discipulis Theodoro et Joanni : Audite me : Si Dei clementia donaverit huic semini et huic petræ virtutem ut fructum ferat, cognoscetur quod mihi Deus dono largitur regnum cœlorum. Cumque hoc dixisset, infractæ illi petræ admovit caricam. Deus autem, qui Aaronis virgam, quæ erat sicca, pullulare et germinare annuit; ipse quoque jussit hanc infractam et aridam petram germinare, ut ostenderet posteris, qualem ejus servus gratiam sit assecutus. Cumque senex vidisset germen, gratias egit cum lacrymis. Quod quidem germen paulatim crescens in altum, pervenit usque ad tectum, quod etiam operuit, et (ut semel dicam) post aliquod tempus ecce tres ficus produxit. Quos accipiens senex, et cum lacrymis deosculatus comedit, Deo agens gratias, qui eum de salute sua certiorem fecerat : ex eis quoque nonnihil dedit suis discipulis. Et ecce arbor clamat, testans virtutem senis. Ex quo autem comedit ficus se parabat ad exitum.

accipit ficus inde productos

cum stupore scriptoris omnia scrutati :

26 Quoniam vero jam ad profundam processerat C senectutem, aperuit discipulus ejus locum, ut ei ministraret. Ego itaque ad ipsum ingressus, et germinis terribile spectaculum contemplatus, diligenter considerabam, quemadmodum radices egerit, et an rimas fissurasve ullas habeat petra : nec potui invenire, adeo ut ego obstupefactus dixerim : O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei! quam sunt imperscrutabilia judicia ejus, et investigabiles viæ ejus! (Rom. 11) Sciunt enim, qui diuturnam Lauræ hujus B. Sabæ habent experientiam, quod nulla in area aut horto ficus nascatur, aut ulla alia arbor, propter multum calorem et siccitatem aeris Lauræ. Quod si quis adducat arbores parvi cœnobii, quæ sunt in via, sciat eas quoque fuisse opus orationis B. Sabæ. Cumque D terram invenissent profundam, et torrentem aquarum pluvialium copiosum, multique aggressi essent (NOT. 10) in profunda terra plantare juxta torrentem, et tota hieme irrigarent, vix uno anno potuerunt tenere arbores, propter multam, ut dictum est, aeris siccitatem et æstus vehementiam.

multa passus pro fidei defensione

27 Hæc quidem pauca ex multis selecta mandavi litteris, mittens narrare ejus de fide certamina, quæ suscepit adversus Origenis et Theodori Mopsuesteni dogmata, eorumque qui ea defendebant; item persecutiones, quas congruenter Evangelio pro decretis sustinuit Apostolicis. Sed quæ ab eo in iis gesta sunt relinquo narranda aliis : scio enim fore ut multi (sicuti est consentaneum) post ejus decessum studeant scribere ejus certamina et persecutiones et pericula, quæ sustinuit pro fide Orthodoxa; victoriasque et res ab eo gloriose gestas in tota nostra (ut semel dicam) vita, ut qui propter vitam et coruscantes ejus virtutes fuerit insignis et celebris,

28 Ut autem audivi sanctam ejus linguam narrantem, vigesimo octavo *e* suæ ætatis anno fuit ordinatus Episcopus, ut superius dictum est, et transegit (NOT. 11 *e*) novem annos in Episcopatu. Mansit autem in Laura E prius novem annis : et in cella sedens, in qua silet usque in hodiernum diem, implevit Dei gratia quadraginta septem annos : et ecce jam pervenit ad *f* centesimum quartum annum suæ ætatis : estque, licet valde senex, læto vultu, promptoque et alacri animo, et divina plenus gratia. Oramus autem nos quoque humiles et abjecti, ut Deus eum adhuc magis confirmet et corroboret, et ejus cursum in pace consummet. Deo autem nostro gloria in secula seculorum. Amen.

f usque ad an. ætat. 104 vegetus permanet.

ANNOTATA.

a *Ab* anno nonagesimo, *ut conveniat* mense Decembri cum Indictione *sexta debent tolli* anni duo, *et sic rotundo numero dicitur pro* anno octogesimo octavo, *qui fuit annus Christi* 541.

b Calamonis *Laura fuit inter Lauram Pharan et Lauram Turrium sita, sicut apparet ex Prato spirituali cap.* 40. *Zinus* Lauram Arundineti *Latine vertit.*

c *Anno* 542.

d *Idem Zinus Latine vertit* Regina vocatione, *ac deinde* Reginam *simpliciter appellat, quod non placet* F *in nomine proprio.*

e *Perperam iterum apud Lipomanum et Surium,* trigesimo anno, *Græce* τῷ εἰκοστῷ.

f *Est hic annus Christi* 557. *In Menologio Basilii Imperatoris dicitur natus quinque supra centum,* tunc ultimo demum senio fessus obdormivit in Domino, *uti alii Græci in Menæis finiunt. In codice Vaticano* 1589 *ista sub finem habentur.* Precibus ejus misereatur nostri, ac miseros peccatores simul conscriptos habeat in secula seculorum. Amen. Vitam vero consummavit sanctus hic senex Joannes mensis Decembris die septimo, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est gloria et potestas in secula seculorum Amen. *Quibus simul expensis videtur obitus ejus contigisse anno* 558.

DE

DE S. AGNETE ABBATISSA ET S. DISCIOLA SANCTIMONIALI

VIRGINIBUS PICTAVIS IN AQUITANIA, G. H

CAPUT I.

Cultus utriusque Virginis. Acta S. Agnetis.

SEC. VI

Cultus sacer.

S*acra veneratio* Sanctarum Agnetis et Disciolæ Virginum, *celebranda ad hunc* XIII *Maji, præscribitur in Officiis propriis Ecclesiæ Pictaviensis, in qua sub ritu semiduplici coluntur, et hæc recitatur Oratio :* Servularum tuarum supplicationem, Deus omnipotens et misericors, exaudi : ut qui solennitatem Beatarum Virginum tuarum Agnetis et Disciolæ humiliter peragimus, ad te, quem verum Deum colimus, ipsis pro nobis intercedentibus, pervenire mereamur. *Dein pro secundo Nocturno recitantur propriæ Lectiones, quarum prior de S. Agnete est hujusmodi.* Quanti apud Deum meriti B. Agnes, pri- B ma monasterii S. Radegundis in spiritu mater, extiterit; vel ex eo licet colligere, quod eam sanctissima Regina, post tot jejuniorum asperitates, orationum ardores, eleemosynarum effusiones, ceterarumque virtutum dotes, post crebra cum sanctis viris colloquia, post divinas apparitiones et illustrationes, in tanta prudentia tantoque propriæ salutis et alienæ desiderio, toti cœtui præfecerit : demum quod multis virtutibus illustris animam Deo reddiderit. Sepulta est in ecclesia B. Mariæ, quæ nunc B. Radegundis dicitur.

Lectio propria de S. Agnete,

2 *Colitur* S. Radegundis XIII *Augusti, in cujus testamento sive institutione ultimæ voluntatis suæ apud Joannem de la Haye post Origines Pictavenses, et Carolum le Cointe ad annum* 587 *num.* 5 *edita, illustre hoc testimonium de S. Agnete Abbatissa habetur.* Congruæ provisionis tunc roboraliter ad effectum tendit exordium, cum generalium Patrum modicis a Pastoribus ovilis sibi commissi causa auribus traditur; eorumque sensibus commendatur, quorum participatione de caritate consilium, de potestate suffragium, de oratione ministrari poterit interventum. Et quoniam... Congregationi per me Christo præstante collectæ Regulam, sub qua S. Cæsaria deguit, quam solicitudo B. Cæsarii Antistitis Arela- C tensis ex institutione sanctorum Patrum convenienter collegit, institui; consentientibus beatissimis vel hujus civitatis vel reliquis Pontificibus, electione etiam nostræ Congregationis, Dominam et sororem meam Agnetem, quam ab ineunte ætate loco filiæ colui et educavi, Abbatissam institui, ac me post Dominum ejus ordinationi regulariter obedituram commisi : et formam Apostolicam observantes, tam ego quam Sorores de substantia terrena, quæ possidere videbamur, factis chartis tradidimus, metu Ananiæ et Saphiræ in monasterio positæ nihil proprium servantes... Hoc etiam deprecans, ut cum Deus prædictam Dominam et Sororem nostram Agnetem de seculo migrare jusserit, illa semper Abbatissa de ipsa Congregatione debeat ordinari, quæ Deo et ipsi Congregationi placuerit, custodiens Regulam et nihil de proposito sanctitatis imminuat, et numquam, quod propria cujusque voluntas, hoc præcipiat. *Hæc aliaque* S. Radegundis, *quæ* Institutioni a se factæ manu propria subscripsit. *Colitur autem* S. Cæsaria XII *Januarii, ubi cum ejus Vita edidimus Regulam scriptam a fratre ejus* S. Cæsario *Episcopo Arelatensi, cui* XVII *dies Augusti sacer est.*

sub Regula S. Cæsariæ

prima Abbatissa

3 *Henricus Ludovicus Castanæus de la Rocheposay, in suis Notis ad Litanias Pictonicas a se concinnatas, quæ et seorsim editæ extant, et post ejus Exercitationes in varios Bibliorum libros, atque a Philippo Labbe tomo* 2 *Novæ Bibliothecæ inter Miscellanea rerum Aquitanicarum recusæ sunt, ista scribit :* XIII Maji, Agnes Abbatissa sanctæ Crucis Pictavensis, cui plurimos versus Fortunatus Pictavorum Episcopus inscripsit libro XI suorum Poematum. *Fuerat Fortunatus in familiam SS. Radegundis et Agnetis assumptus, jam tum Presbyter ordinatus, ac proinde illas passim commendat. Ita lib.* 3 *carm.* 28 *ad Avitum Episcopum Claromontanum;*

Invocatur in Litaniis Pictonicis :

commendatur Episcopis Avito,

Commendantur item vestræ pietatis amori
Agnes, voce humili, cum Radegunde pari. E

Dein lib. 5, *carmine* 2 *ad Martinum Episcopum Galiciæ,*

et Martino

Cum Radegunde humili supplex pia postulat Agnes,
Ut commendatæ sint tibi, Sancte Pater.
Ut crescente choro per carmina sancta Sororum
Complaceant Domino, te duce mite, suo.
Atque adscita sibi, servetur, ab urbe Genesi,
Regula Cæsarii Præsulis alma pii.

Libro etiam 8 *extat longum poema* 4 de Virginitate, *quod idem Fortunatus sub finem* S. Agneti *offert hoc modo :*

Hæc tibi, cara Deo, meritis venerabilis Agnes,
Offero, quo placeant, tu faciendo colas.
Judicis utjussu munus tribuatur utrisque,
Quando corona tibi, tunc mihi vel venia.

Offertur poema de Virginitate.

3 *Sed aliis omissis, carmina viginti octo sunt S. Radegundi et potissimum S. Agneti inscripta, ex quibus unicum excerpimus, cum apud auctorem cetera legi possint. Estque secundum ad S. Radegundem, de Natalitio Abbatissæ, hujusmodi.*

Mater opima, decens voto lætare beato.
Gaude, natalem filia dulcis habet.
Hanc tibi non uterus natam, sed gratia fecit :
Non caro, sed Christus hanc in amore dedit. F
Quæ sit in æterno tecum : tibi contulit auctor,
Perpetuam prolem, dat sine fine Pater.
Felix posteritas, quæ nullo deficit ævo
Quæ cum matre simul non moritura manet..
Hinc longinqua salus teneat vos corpore vinctas,
Rursus in æterno lumine jungat amor.

Filia Spiritualis S. Radegundis.

Ceterum elucent passim in adjunctis carminibus indicia casti et fortis amoris, quo Fortunatus has illustres Sanctitate matronas prosecutus est : apparet etiam eum haud procul ab illarum monasterio vixisse, cum hos versus pangeret, res domesticas ipsarum describens, et munuscula lactea ac florea, quæ ultro citroque deferebantur. Est et ipse Fortunatus *Litaniis Pictonicis inscriptus, et ad* XIV *Decembris in Notis Castanæi relatus : quo die sub ritu duplici coli in Ecclesia Pictavensi indicatur in Officiis propriis.*

CAPUT II.

Acta S. Disciolæ.

H*enricus Ludovicus Castanæus de la Rocheposay, in supra indicatis Litaniis Pictonicis, invocat* S. Disciolam, *de qua in Notis ista indicat :* XIII Maji, Disciola,

A ciola, B. Salvii Albigensis Episcopi neptis, monialibus sanctæ Crucis Pictavensis olim annumerata est : de cujus felici obitu agit Gregorius Turonensis, historiæ lib. 6 cap. 29, *ex qua relatione duæ sequentes lectiones assignantur in Officiis propriis Ecclesiæ Pictaviensis, recitandæ pro secundo Nocturno ad hunc diem* XIII *Maji*. In monasterio B. Radegundis puella quædam, nomine Disciola, quæ B. Salvii Albigensis Episcopi neptis erat, obiit hoc modo. Cum ægrotare cœpisset, et ei assidue Sorores aliæ deservirent ; venit dies ille, quo migraret a corpore : et circa horam nonam ait Sororibus : Ecce jam leviorem me sentio : ecce nihil doleo. Nunc autem discedite a me, quo facilius sopori relaxer. Hæc audientes Sorores ejus, recesserunt parumper a cellula : et post paululum advenerunt. Denique stantibus illis coram ea, expectabant quid ab illa locutionis audirent. Ipsa autem expansis manibus, benedictionem a nescio quo efflagitans, ait : Benedic, inquit, mihi Sancte, ac famule Dei excelsi : ecce enim jam tertio fatigaris hodie mei causa. Et cur, Sancte, pro infirma muliercula crebras injurias sustines ? Interrogantibus vero illis, ad quem hæc verba proferret, penitus B non est effata. Tunc facto modico intervallo, emisit vocem magnam cum ritu, et sic emisit spiritum. Et ecce quidam energumenus, qui tunc ad beatæ Crucis gloriam mundandus advenerat, arrepta manibus

AUCTORE G. H. Ex S. Gregorio Turonensi scitur.

quomodo ab apparente ter Sancto evocata ;

cæsarie, collisit se in terram, dicens : Heu ! heu ! D heu nobis ! qui tale damnum perpessi sumus. Vel licuisset prius causas inquirere, et sic de potestate nostra fuisset ablata hæc anima. Inquirentibus vero his qui aderant, quod esset hoc verbum quod loquebatur, respondit : Ecce animam puellæ Michael Angelus suscepit, et ipse eam ad cœlos evehit. Princeps vero noster, quem vos diabolum nominatis, nihil in ea participatur. Post hæc corpus aquis ablutum ita candore niveo refulgebat, ut nullum linteum reperire Abbatissa potuisset in promptu, quod corpore candidius cerneretur. Induta tamen linteis mundis sepulturæ mandata est. *Hactenus Gregorius Turonensis. Hanc Virginem inscripsit Sacro Gynecæo Arturus du Monstier ad diem* X *Martii his verbis :* Pictavis S. Disciolæ Virginis B. Radegundis discipulæ, virtutum meritis spectabilis. *Verum dictus Arturus sæpe deprehenditur ad libitum definire Natales plurium, quando proprios ignoravit. Meminit ejusdem Carolus le Cointe in Annalibus Ecclesiasticis Francorum ad annum* DLXXXIII *num.* LI. *Verum quia Turonensis mox capite sequenti* XXX *scribit*, eodem anno Tiberium Imperatorem migravisse a seculo, *potius utriusque mortem referimus ad annum* DLXXXII. *At* S. Salvius E Episcopus Albigensis, *cujus hæc Virgo neptis erat, mortuus est* X *Septembris anno* DLXXXV.

a S. Michaele in cœlum delata sit.

Memoria 10 Martii.

D. P.

DE S. DOMINICA VIRGINE

APUD LACUM COMENSEM IN INSUBRIA.

SEC. VI

Fratri suo S. Agrippino Ep. Com consepulta.

Comensi apud Insubres Ecclesiæ præfuit secundum ipsius Catalogos decimus tertius S. Agrippinus, *ab anno* DLXVIII *ad* DLXXXVI, *die* XVII *Junii commemorandus, qui sepultus in insula Comacina ibidem requievit, usque ad ultimum insulæ illius excidium, ex mandato Friderici Imperatoris factum anno* MCLX, *quando ad D. Petri sacellum ossa ejus translata sunt; atque hoc etiam paucos post annos destructo, deportata ad ecclesiam Aquæ-Frigidæ, anno* MCXLVII *extructam a Cisterciensibus monachis, et deposita sub majori altari ; uti ad prædictum diem ex certioribus monumentis probat Martyrologii Novocomensis auctor, Primus Aloysius de Tattis, contra Ferdinandum Ughellum, hujus postremi loci fundationem S. Agrip-* C *pino ipsi adscribentem : qua de re proximo mense plenius agendum nobis erit. Nunc quod ejus loci meminerimus facit* S. Dominica, *ipsius Sancti Episcopi soror, paulo post illum defuncta, et juxta fratrem sepulta, simulque de uno in alterum locum translata. In prælaudato Martyrologio*, Ipso etiam die, *quo scilicet Cathedralis ecclesiæ Dedicatio et tertia SS. Proti et Hyacinthi translatio commemoratur, id est hoc* XIII *Maji, præscribitur cultus* S. Dominicæ Virginis, D. Agrippini Comensis Episcopi sororis : quæ sicuti fratrem æmulata est vitæ sanctimonia, ita cum eodem meruit a Domino in æterna beatitudine coronari : cujus sacra pignora nunc in ecclesia monachorum Cisterciensium, apud Larii ripam, condigna veneratione coluntur.

2 *Quidquid de ea nunc dici aut sciri potest complexus est hujus Martyrologii auctor, partim in sua ad ipsum Annotatione, partim in epistola postmodum submissa. Verba Annotationis jam indicatæ hæc sunt :* De Dominica Virgine agit Lazarus Caraffinus Episcopus Comensis, in Diptycha Antistitum hujus urbis num. 13, et in Catalogo Sanctorum et Beatorum, quorum corpora in civitate et diœcesi Comensi requiescunt ; Philippus Archintus, in Tabella Sanctorum Ecclesiæ Comensis ; Quintilius Lucinus Passalaqua, in I Epistola Historica; Franciscus Ballarinus, in Chronico Comensi part. 3 cap. 2 ; Petrus Maria Campus, Historicæ Placentinæ lib. 8 ; Ferdinandus Ughellus, Italiæ sacræ tom. 5 in serie Episcoporum Comensium num. 13 ; Robertus Russcha monachus Cisterciensis, in descriptione cœnobii Aquæfrigidæ, quam typis Landensibus in lucem edidit anno 1619 ; et Lelius Fravezzius, in Diario Novocomensi ad diem XVII Junii. Nos quoque de eadem nonnihil disseruimus lib. 8 Annalium Novocomensium a num. 73 ad 77.

Sanctis diœcesis annumerata ab auctoribus,

3 Nemo ambigit de gloriosæ hujus Virginis sanctitate : digladiantur tamen inter se scriptores, quæ et qualis fuerit ejus vita. Franciscus enim Ballarinus, indubitanter affirmat una cum Ferdinando Ughello, Dominicam fuisse in asceterio S. Joannis Baptistæ, nunc S. Margaritæ, Novocomi monialem : F quam etiam credit sociam SS. Liberatæ et Faustinæ circa annum Domini DXC, quo eam obiisse putat. Sed in hoc monasterio nulla viget aut in tabulis aut in picturis aut ulla majorem traditione hujus Virginis memoria : quæ procul dubio perduraret, si una cum sanctis Sororibus communem in hoc celeberrimo loco vitam duxisset. Plane si Dominica suos ibi clausisset oculos, aliquod sui vestigium ibidem reliquisset : et sacræ Virgines, adhuc ibi perseverantes, præclarum hoc decus non contemnerent : quæ sicut maxima pietate Liberatam et Faustinam colunt, ita Dominicam venerarentur et sibi vindicarent.

non fuit monialis ad S Joannem Baptist.

4 Contra Ballarinum Robertus Russcha existimat, illam vixisse inter Moniales SS. Faustini et Jovitæ, cujus asceterium olim erat in insula Comacina : qua funditus excisa a Novocomensibus, Moniales se receperunt ad continentem, quæ Campus appellabatur, ubi novam sedem fixerunt. Verum neque unquam Campi Moniales Dominicam agnoverunt, neque de ea servant vel leve in priscis sui monasterii codicibus monumentum. Ut propterea jure credendum

neque ad SS Faustinum et Jovitam,

A credendum sit, Dominicam apud eas domicilium non habuisse, atque adeo sacratam Deo virginem non extitisse, ut Ballarinus et Russcha contendunt, licet dissentiant in assignando monasterio quod ipsa incoluerit. His addere licet, quod cum insulæ Moniales ad insula transmigrarint, ad locum quem nostra hac tempestate tenent; si ante cum illis Christo mancipata convixisset Dominica, illius et reliquias probabiliter possedissent, et eas secum ad nova claustra asportassent : præsertim quia nulla ratio cogebat, ut ipsæ venerandæ suæ Sororis exuvias cederent Cisterciensibus monachis, incolis Larii recentioribus : quippe qui anno tantum Domini MCXLII has oras inhabitaverint; ipsisque nulla jura favebant, ut Dominicæ corpus ab insulæ Monialibus extorquerent.

sed videtur in sæculo pie vixisse.

5 Veritati igitur magis est consentaneum, Dominicam, non inter septa monasteriorum virginitatem suam illibatam servasse ; sed in seculo, seculari quidem amictu, sed procul ab omni vanitate et levitate muliebri ; ut eam decebat, quæ sibi Sponsum immortalem delegerat, eique conabatur tota cordis et corporis puritate inservire. Qui ante Franciscum B Ballarinum et Robertum Russcham Dominicam laudarunt, ne verbum quidem de illius religione inter S. Benedicti Ascetrias fecerunt. Ex quo facile colligitur, ipsam tanti Patriarchæ institutum coluisse, Ballarini et Russchæ commentum omnino fuisse. *Hactenus ille : quibus adde, si placet, perquam incertum esse, utrum adeo cito post S. Benedicti mortem* D *(obierat enim hic anno* DXLIII*) monasterium ullum habuerit Insubria, quod Regulæ Benedictinæ professionem susceperit ; quæ potissimum sese diffundere cœpit, post monasterii Casinensis restaurationem sub S. Petronace initio seculi* VIII.

AUCTORE D. P.

Quo fundamento dicatur advenisse Colonia Agrippina ?

6 *Quod ad patriam S. Dominicæ attinet, eam haud dubie habuit communem cum fratre : sed vereor ne sola nominis* Agrippini *forma fecerit, eum ab aliquibus Germanum credi, Coloniæ Agrippinæ natum; Comum ex divino instinctu advectum, sub extremum S. Joannis Episcopi Comensis tempus annumque* DLXVII, *qui ejus cognita sanctitate curaverit prævüs suasionibus, ut post suum excessum eligeretur Episcopus. Non ita facile temporibus illis aliunde quam ex proprio Clero Episcopos sibi assumebant Ecclesiæ : si tamen id factum fuit, votivæ ad limina Apostolorum peregrinationis occasione Comum appulisse crediderim* Agrippinum *cum sorore* Dominica : *de cujus cultu speciali rogatus nos edocere distinctius prædictus R. D. Primus Aloysius de Tattis, in hæc verba respondit anno* MDCLXXVIII, XIV *Martii* S. Agrippini cultus exploratissimus est : nam quotannis per urbem et diœcesim Novocomensium memoriam ejus instauramus in Officio ecclesiastico : E de B. Dominica vero quod postulatis, addo eam quidem non esse in nostro adnotatam Kalendario, sed tamen habere ecclesiam in introitu Vallis-Tellinæ nomini suo sacram, in qua magna celebritate colitur.

propria ejus ecclesia.

DE SANCTO PAUSICACO

EPISCOPO SYNNADARUM IN PHRYGIA.

SEC. VII

Elogium ex Menologio Basilii Imp.

Græci celebrant hunc sanctum Episcopum die XIII *Maji, et quidem in Menologio Basilii Porphyrogeniti Imperatoris hoc ejus proferunt elogium :* Sanctus Pater noster Pausicacus, oriundus ex urbe Apamea, piorum parentum filius, medica instructus arte, urbes ac regiones peragravit, ægrotos omnes absque ulla mercede curando. Deinde cum mundum odisset, ac Christi amore flagraret; in quoddam monasterium se recipiens, monachus effectus est : atque adeo in virtute profecit, jejuniis, vigiliis, et assiduis precibus vacans, ut maximis a Deo gratiis donatus fuerit, solo pane ac C modica similiter aqua vesci solitus. Ob ipsius autem virtutem, a Cyriaco Patriarcha Constantinopolitano, quamvis non desideraret, Synnadarum Episcopus initiatus fuit sub Imperio Mauritii ; quem et ipse a gravissimo morbo curaverat. Postea creditum sibi gregem recte gubernans, vixit usque ad Imperium impii Leonis Iconomachi, atque extremam senectutem nactus, migravit ad Christum. *Hæc ibi : quibus similia leguntur in MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ Parisiis in Collegio Societatis Jesu adservato, item in Menologio Cardinalis Sirleti, et ubique adnotatur* summa et extrema *ejus* senectus, *Græcis* βαθὺ γῆρας. *Et profecto juxta prædicta vixisset in suo Episcopatu* XV *aut* XVI *ultra centum annos. Nam Mauritius Imperator, quo vivo ordinatus est Episcopus, a Phoca successore interemptus anno* DCII, *die* XXVII *Novembris, et Leo Isauricus suscepit Imperium* XXV *Martii anni* DCCXVII, *ad cujus usque tempora vixisse S. Pausicacus dicitur in jam relatis tribus elogiis. Interim in magnis Græcorum Menæis, et apud Maximum Cytherorum Episcopum* ἐν βίοις ἁγίων *nulla Leonis fit mentio, in satis longo encomio, quod subjicimus et est hujusmodi.*

Synaxario MS et Menol. Sirleti,

cum ætate monstrosa.

Aliud elogium ex Menæis,

2 Natus est Pausicacus Apameæ, parentibus illustribus et generosis et Christianæ fidei cultoribus. Adolescens inedia, assiduis precibus et vitæ austeræ disciplina seipsum emaciavit et edomuit : unde religiosam et ascetticam viam ingressus, modico pane et aqua vitam toleravit, operamque medicinæ dedit, simulque corpora et animos sanavit : acrique in dæmones bello suscepto, eos in fugam vertit, abortus levavit, incurva silicernii correxit, aliaque admiranda prodigia fecit. Fama autem, quæ omnia aperit et vulgat, de illo ad Archiepiscopum Constantinopolitanum (Cyriacus is erat) delata, Synnadarum Ecclesiæ præficitur : ubi statim fundi divini verbi homines ut lupos grassantes persecutus, ab ovilibus F arcuit, et gladio verbi putrida membra resecuit, ne sincera pars Ecclesiæ ab illis corrumperetur. Ita sua ovilia sana ac integra servando, triumphavit. Venit inde Constantinopolim, et cum Mauritio Imperatore congressus, ipsius quo detinebatur morbum curavit : impetravitque, ut civibus suis annuum vectigal, auri nempe libram, cum aureo sigillo, in quo additamentum ad annuam pensionem inscriptum erat, condonaret. Revertens vero Synnadas, cum Solini esset, solis precibus aquæ scaturiginem produxit, suorumque comitum sitim inde levavit. Demum post vitam præclare pieque peractam, multisque salutem procuratam, ex humanis excessit, atque ad desiderata gaudia transiit. *Hæc in dictis Menæis, absque mentione extremæ senectutis, et impii Leonis Iconomachi. Quid si hujus loco substitueretur impius* Imperator Monothelita Constans, *qui anno* DCXLII *imperavit? Adhuc grandem satis esset assecutus senectutem, et aliquamdiu sub Imperio Mauritii Episcopus fuisset. Si Vita ejus aliqua a coævis scripta reperiretur (scriptam enim aliquam persuadent miracula, tam specifice relata in posteriori elogio) aliquid certius posset forsan erui. Est autem* Synnada, *seu* Synnadæ *metropolis*

in quo tantæ ætatis mentio nulla.

A *polis Phrygiæ Salutaris, a qua circiter* LXXXV *millibus passuum distat* Apamea, *patria* S. Pausicaci. *At* Cyriacus Patriarcha, *qui illum Episcopum constituit, in dictis Menæis refertur* XXVII *Octobris. Inter Latinos nuper* S. Pausicacum *in Catalogo generali suo Ferrarius retulit, alibi de eo hactenus nihil invenimus.*

G. H.

DE SANCTO NATALE

ARCHIEPISCOPO MEDIOLANENSI.

ANNO DCCLI

Cultus sacer.

Antiquum S. Natalis *cultum, ad hunc* XIII *Maji apud Mediolanenses recurrentem, indicant vetusta Missalia hujus Ecclesiæ secundum morem S. Ambrosii, qualia habemus anno* MDXXI *et* MDLX *excusa, itemque Breviaria anni* MDXXXIX, *et anni* MDCXXXV, *cum antea in Breviario anni* MDLXXXVII *ejus memoria esset omissa. Memoratur etiam a Galesinio in suo Martyrologio, Ferrario in Catalogo generali et alio Sanctorum Italiæ, atque ab aliis rerum Mediolanensium scriptoribus. In præcitato Breviario anni* MDCXXXV, *pro Officio solenni præscribitur, secundum usum dictæ Ecclesiæ, Lectio* III *de vita ejus, quæ est*
B *hujusmodi :*

Elogium ex Breviario,

2 Natalis, Pastor hujus Ecclesiæ Mediolanensis, mirifica fuit eruditionis et ingenii fama : ac præcipue de eo traditur; quod Græcas Hebraicasque litteras eximie didicisset. Doctrinæ autem et ingenii sui vim etiam scriptis declaravit, quæ adversus fidei Catholicæ hostes edidit. Cœlestia porro merita ejus multis post mortem et in vita miraculis illustrata fuerunt. Reliquiæ corporis ejus in S. Georgii æde, quæ dicitur ad Palatium, summa cum veneratione asservantur. *Hæc ibi, quæ eadem leguntur in Lectionibus propriis editis ad usum illorum, qui in ea diœcesi Romano ritu utuntur, quibus præscribitur Officium sub ritu duplici. In Tabula Archiepiscoporum Ecclesiæ Mediolanensis, ex decreto Concilii Provincialis* IV *sub S. Carolo habiti, illud habetur elogium.*

ex Tabula Archiepiscoporum

3 S. Natalis, Latina Græcaque eruditione valde præstans, et Hebraice doctus etiam, eximiusque Catholicæ religionis cultor, Zacharia Pontifice Archiepiscopatum suscepit, et gessit usque adeo religiose, ut exantlatis multis pro fide laboribus, demum sancte in Domino quieverit III Idus Maji, sepultus in basilica S. Georgii, quam is ædificavit. Sedit annum unum, menses duos. *Hæc ibi.* S. Zacharias *Papa præfuit Ecclesiæ a mense Decembri anni* DCCXLI, *usque*
C *ad annum* DCCLII, *et colitur* XV *Martii, ad quem diem ejus Acta edidimus. Subjungimus quæ Ferdinandus Ughellus in Archiepiscopis Mediolanensibus de Natale scripsit.*

et Ughello

4 S. Natalem S. Zacharias Papa in Mediolanensem Archiepiscopum ordinavit anno DCCXLIX, vel ut alii volunt DCCXLVII. Hic tum linguæ Græcæ tum Latinæ peritia clarissimus fuit, ritusque Ecclesiasticos peritissime calluit. Scripsit contra Arianos, quorum hæresis reliquiæ repullulare videbantur. Duos omnino annos Mediolanensem administravit Ecclesiam, laureamque decedens sanctitatis tulit a Stephano secundo Romano Pontifice, III Idus Maji, quo ipso die ejus festum celebrari est cœptum : sepultusque est apud S. Eustorgium, quod ipse templum excitaverat a fundamentis vel ut alii volunt, apud S. Georgium in Palatio, ubi Canonicam instituerat. Ceterum ut de sepultura Natalis scriptores varie narrant, sic nihilo constantius de ejusdem Pontificatus tempore sententiam ferunt. Ut enim vetustas obscura, ideoque recondita est; sic dum aliquid in ea expiscari conamur, conjecturis rem agimus; experturi, an propius accedamus ad scopum, qui computandæ ætatis, atque annorum certa ratione caremus. *Hæc Ughellus. Panvinius in Chronico Ecclesiastico assignat* Sedi *ejus* annos duos, menses duos. Illum ferri a Stephano II *,aliis* III Pontifice Summo in Sanctos relatum *tradunt Ferrarius et Besutius : addit hic* basilicam S. Georgii ab eo constructam. *Quæ fere omnia habet Paulus Morigius in Sanctuario urbis et diœcesis Mediolanensis pag.* 76, *ubi de basilica S. Georgii agit : at pag.* 63 *describit basilicam S. Eustorgii absque mentione S. Natalis.*

Tempus Episcopatus ex antiquo Catalogo.

5 *Certiora esse videntur quæ habemus in parte* 3 *Catalogi Episcopalis, haud diu post ipsius S. Natalis mortem, ut nobis videtur, scribi cœpta, et deinceps ad annum usque* MLXXXIV *continuata, in qua ista leguntur :* Natalis Episcopus, sedit menses XIV, obiit pridie E
Idus Maji, sepultus est ad S. Georgium : *ad quem locum diximus, pro* pridie Idus, *assumptam videri diem præcedentem, quando cœptus est in Ecclesia coli : eo quod ipsa et vera mortis dies impediretur Translatione S. Victoris, jam antea solenni; neque vacarent ipsæ Idus, quæ potius assumi debuissent, Officio S. Evasii Episcopi Martyris occupatæ. Ibidem ostendimus tempus sedis certius statui non posse, quam si ordinatus mense Martio anni* DCCXL, *mortuus ponatur* DCCXLI *mense Majo : quo ipso quidem anno Pontificatum cœpit Zacharias Papa, sed mense Novembri exeunte; adeo ut, juxta hunc calculum, quo non facile fideliorem inveniet aliquis, mors Natalis septem fere mensibus Zachariæ initia præcesserit. Nicolaus Brautius in Martyrologio Poetico hoc eum disticho honorat.*

Eximius Præsul sacros depromere sensus,
Eloquio linguæ triplicis aptus erat.

Idem etiam Hispanis tribuitur,

6 *Hunc eumdem* Natalem *Hispani sibi arrogant, quasi ante fuisset Episcopus Toletanus, dein Mediolanensis, nixi auctoritate Dextri, Juliani Petri, et maxime Luitprandi in Adversariis, in quibus dicitur* obiisse, XIII Maji anno CCCLIV. *Verum deficit horum tractatuum nuper excogitatorum auctoritas, et nulla Natali tribuitur veneratio in antiquis Breviariis et Missalibus Toletanis, qualia sunt jussu Francisci Ximenes Archiepiscopi Toletani edita anno* MD *et* MDII, *aliaque postea* F
recusa anno MDLI, MDCVII, MDCXVI *et* MDCXXXVIII. *Si quis tamen delectetur hisce inventiunculis, adeat Tamayum Salazar in Martyrologio Hispanico aliosque ab eo citatos, quos non lubet hic proferre. Pars aliqua attingetur* XXV *Maji ad Vitam S. Dionysii Mediolanensis Episcopi, anno* CCCXLV *in exilium acti, substituto in ejus locum Auxentio, qui totis triginta annis Episcopatui illi incubuit, et vix sero damnatus ut Arianus, latam a Damaso depositionis sententiam elusit usque ad mortem; non laturus ut Catholici suum. seorsim Episcopum seu Proepiscopum haberent in ea civitate, ubi poterat omnia, non tantum sub Constantio Ariano, sed etiam sub Valentiniano, Christianissimo quidem Principe, Arianis tamen nequaquam molesto. Qua autem ratione persuaderi sibi sivisset Toletanus Episcopus aliquis, ut permissus redire ab exilio, dimissa propriæ Ecclesiæ cura; ubi proniora habiturus erat ad restituendam pietatem omnia, hæreret in aliena, ubi erant impeditissima cuncta, propter Auxentii quam dixi præsentiam et potentiam? Pari stultitia idem* Natalis *fingitur* SS. Justi et Pastoris Martyrum *frater, ex patre Hispano* Vitali, *qui ex primis in Italia nuptiis* Natalem, *et ex secundis in Hispania Martyres istos genuerit.*

cum turpi anacrhonismo.

DE

DE S. SERGIO CONFESSORE

CONSTANTINOPOLI IN EXILIUM ACTO.

G. H.

SUB ICONOMACHIS.

Celebris est memoria S. Sergii Confessoris *apud Græcos : ac primo in Menologio Basilii Porphyrogeniti Imperatoris hoc ejus elogium extat :* Sergius Christi Confessor, Constantinopoli natus, nobilium ac divitum parentum filius fuit. Cum vero sacrosanctas ac venerabiles imagines cultu prosequeretur, ab iconomachis fuit comprehensus, et ad impium Imperatorem Leonem adductus, modo blanditiis, modo minis jussus fuit a sacrarum imaginum cultu recedere. At cum non assentiretur, sed potius tyrannum tamquam rem abominandam detestaretur, ejusque sermones et minas tamquam nugas contemneret, ac summa animi fiducia pronuntiaret, sacras imagines esse colendas, et ab omnibus Christi fidelibus merito honorandas, perinde ac si B honor ille Prototypo, cujus est imago, exhiberetur; fune ejus collo alligato, tamquam scelestus ac maleficus, per fora protractus fuit : deinde in carcerem detrusus ac publice reus denuntiatus est, divitiisque suis orbatus, una cum uxore sua Irene ac liberis relegatus fuit : ubi cum mala plurima gravesque inimicitias sustinuisset, emigravit ad Christum. *Hæc ibi. At quis hic* Leo Imperator *fuerit, non indicatur. Baronius* Leonem Isauricum *interpretatus, refert in Annalibus martyrium* S. Sergii *ad annum* DCCXXXV.

Elogium ex Menologio Basilii Imp.

cum nomine Leonis,

a Baronio Isaurici cognominati :

aliud ex MS. Synaxario

2 *Contra in MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ, asservato in Collegio Claromontano Societatis Jesu Parisiis, tribuitur hæc persecutio* Theophilo Imperatori, *qui imperavit ab anno* DCCCXXIX *usque ad annum* DCCCXLII, *de cujus crudelitate egimus ad Vitam S. Theodoræ ejus uxoris* XI *Februarii. In dicto autem Synaxario ista leguntur :* Eadem die, XIII *Maji*, memoria sancti Patris nostri Sergii Confessoris. Hic prognatus erat Constantinopoli, ex Parentela illustri et magna, sacrarum et venerabilium imaginum cultor : qua de causa jussus est apparere coram persecutore et impio Imperatore Theophilo, ac funibus circa collum constrictus, per forum sicut malefactor est circumductus; dein divitiis, quas plurimas habebat, spoliatus, una cum uxore sua Irene ac liberis in exilium ablegatur, ubi multas tribulationes ac varias tentationes perpessus, migravit ad Christum. *Hæc in dicto Constantinopolitano Synaxario.*

cum nomine Theophili :

3 *Aliud denique encomium ejusdem Sancti habemus in magnis Menæis Græcis excusis, sed omisso nomine Imperatoris, quod est hujusmodi.* Eodem die S. P. N. Sergii Confessoris. Sergius et genere clarus magnusque, et illustri animo celebrabatur. Delatus igitur E est apud impium et persequentem Imperatorem propter sanctarum et sacrarum imaginum cultum, funeque ad collum ejus ligato, per forum populosum actus et circumactus, sannis contumeliisque affectus et oneratus fuit : postea omnibus suis bonis exutus, in carcerem est detrusus : ac tandem cum uxore, liberis ac tota familia fuit in exilium ejectus : adeoque ex alienis etiam malorum ærumnis triumphat, variis calamitatibus conflictatus. Unde a Deo vocatus est in cœlum, digna ab agonotheta Christo præmia accepturus. *Simile elogium formavit in suo Menologio Sirletus; omisso etiam Imperatoris nomine. Memoria autem hujus* S. Sergii *celebratur in Martyrologio Gallico, excuso Leodii anno* MDCXXIV, *et apud Ferrarium in Notis suis ad hunc diem Catalogi generalis.*

tertium ex Menæis Græcis absque nomine Imperatoris.

DE S. ROLENDE VIRGINE

GERPINIÆ IN COMITATU NAMURCENSI.

G. H.

SEC. VII AUT VIII

Namurcum, urbs jam Episcopalis ad Mosæ et Sabis fluviorum confluentes, caput est Comitatus, inter Belgicas provincias numerari soliti. Sub hoc recensetur Gerpinia, *celebris pagus inter Tudinium et Fossas oppida, Lomacensis olim territorii inter Sabim et Mosam, Decaniæ Boviniensis, a Namurco quinque circiter leucis sed vix duabus dissitus Fossis. Magna et laude prorsus dignissima est populi hujus erga* S. Rolendem Virginem *religio. Hujus rei fidem facit templum et imprimis chorus eleganter arcuatus, sub quo secretiora loca subterranea pari artificio concamerata conspiciuntur. In hoc templo quiescit ejus corpus, pro cujus majore veneratione capsa argentea affabre facta est, hinc inde inaurata, ab iisdem Gerpiniensibus egregia liberalitate curata : in quam Reverendissimus Dominus Jacobus Blasæus, Namurcensis Episcopus, sacra Virginis ossa anno* MDXCIX *hoc* XIII *Maji, quo colitur, reverenter transposuit, præsente Ægidio Monæo Societatis Jesu Sacerdote, qui ista in sua de Sanctis Namurcensibus historia MS. testatur*

Cultus sacer

et translatio corporis in novam capsam

2 *Memoria* S. Rolendis *ad hunc* XIII *Maji notatur in MS. Florario Sanctorum his verbis :* Eodem die Rolendæ, alias Dolendis, Virginis, quæ iliacam passionem et vitium lapidis sanare consuevit. *Grevenus Carthusianus Coloniensis, in additionibus ad Usuardum* F *anno* MDXV *et* MDXXI *excusis, ista commemorat :* Rolendæ Virginis, quæ invocari solet contra iliacam passionem et calculum. *Molanus in prima editione Auctarii ad Usuardum, addit :* Cujus corpus requiescit Gerpiniæ in diœcesi Namurcensi. *Similia leguntur in Martyrologio Germanico Canisii, Gallicano Saussayi, et alio Gallice Leodii anno* MDCXXIV *edito, item in Fastis Belgicis Miræi, et Coloniensibus Gelenii. Arnoldus Raysius in Hierogazophylacio Belgico pag,* 230 *hæc scribit :* Corpus S. Rolendis Virginis Gallicanæ, quæ nuptias potentis proci fugiens, Gerpiniæ pie defuncta est. Quotannis in feriis Paschalibus (*Molano* Pentecostalibus) feretrum argento cælatum, in quo sacræ Virginis exuviæ custodiuntur, per parochiæ circuitum processionaliter defertur. Illa autem supplicatio ad quinque passuum millia sese extendit, ita ut sacris post medium noctis peractis, circa crepusculum matutinum ad iter, magna etiam populi confluente caterva, progrediatur. Juxta sacellum in ejus honorem dicatum spectatur mausoleum, ubi hæc Virgo telluri mandata fuit, ad quatuor aut amplius pedes a terra elatum, ex nigro ac tersissimo marmore his litteris exaratum : Diva Rolendis, summi Desiderii Galliæ Regis filia, mea hic ossa quieverunt. Curo stranguriam Dei permissu, herniam,

Memoria in Fastis,

Annua processio,

epitaphium,

A niam, cæcitatem, præter languores ceteros. Me implorate, mea qui opera egetis.

3 *Hæc ibi et magna simplicitate posita. Ubi pro filia* Regis, *legendum esse* Dynastæ alicujus in Gallia *arbitramur. Nomen autem* Desiderii *fuit apud Gallos frequentissimum. Hinc Episcopi dicto nomine appellati sederunt Taruanæ, Autissiodori, Cabilone, Cadurci, Lingonibus, Viennæ et aliis Galliæ urbibus. Meminit et Gregorius Turonensis* Desiderii Ducis, *sed qui diu ante vixerat. Est et oppidum in Picardia superiore* Desiderii-mons, *sive* Mondiderium *dictum, medium inter Ambianum et Compendium. Sed quid tam longe divinando expatiamur? In ipso de quo agimus ad Sabim tractu, inter* Fossas *et* Marchianas-ad Pontem, *exiguo quatuor leucarum intervallo, omnia inveniuntur loca, quorum in hac Legenda fit mentio : dictis enim Marchianis, trans Huram fluviolum, spatio unius leucæ adjacent* Marchianæ *aliæ, in* Monte-Desiderii *positæ, vulgo* Mon-Desir Marchiennæ. *Hanc Sanctæ patriam si dixerimus, fuga ejus in proximum* Villarii *a* Poteria *cognominati oppidum, vulgo* Villers la potry, *iter vix plusquam leucæ unius fuerit : et hinc appulsa* Gerpiniam, *dimidia vel paulo plus leuca distantem, una autem a*

An pater dynasta Montis Desiderii in vicinia?

B *Fossis leuca, ibidem infirmata obierit : sed hæc omnia auxerit in immensum traditio ; et a longinquitate terrarum, per quas advecta, et potentia generis ex quo nata, proci etiam a quo expetita conditione Regali, admirabilitatem addiderit narrationi tanto majorem, quanto verosimilitudini plus detrahebat. Nec e longinquo admodum advenerit mater, filiæ sepulcrum veneratura, ac inde itura Fossas ad S. Foillanum, ibique suam oblationem factura. Sic autem rectum instituebatur iter* Coloniam *versus. Sed hæc ad ulteriorem disquisitionem proponimus ipsis Gerpiniensibus et Namurcensibus. Thomas Dempsterus in Menologio Scotico ad* XIV *Maji,* Gerpiniæ, *inquit,* inter Tudinium et Fossas, Rolendis Virginis : quæ in Gallia nobilibus orta parentibus, cum a Scotorum Regis filio in conjugem expeteretur, maluit Christo nubere, ad quem in fuga terreni Sponsi migravit. *Idem Thomas Dempsterus* XIII *Junii :* Gerpiniæ, Rolendis per Obertum Leodiensem Episcopum elevatio.

4 *Præterea huc facit, quod Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii indicat his verbis :* Litteras canonizationis, sigillis munitas, putant majores sese sæpius vidisse, sed cum multis aliis in subitanea templi conflagratione periisse, *scilicet, ut ad Molanum observant Doctores Duacenses,* anno MDL. Unde, *addit Molanus,* eis sola superest historia, *sive* Vita S. Ro-

Bulla canonisationis perdita.

C lendis : *quam sub præmissa cautione damus ex MSS. Canonicorum Regularium cœnobiorum Rubeæ-vallis prope Bruxellas, et Corsendoncani juxta Turnhoutum ; in quo deerat Prologus. Eamdem Vitam, sed contractam, habet Monæus in citata MS. historia de Sanctis Namurcensibus. Eamdem, sed pleniorem, edidit anno* MDCXX *Crispinus Paradis, loci Plebanus, ex vetustissimo MS. Codice loci ipsius, quam libro* 9 *Historiæ S. Ursulæ cap.* 6 *inseruit Hermannus Crombach. Est hæc ultima stylo meliore a posteris correcta. Auctor vixit* post multum temporis decursum *ab elevatione corporis, sub initium seculi duodecimi facta : ergo quatuor aut quinque post ætatem S. Rolendis seculis, ut non mirum sit si genus hujus Virginis non potuerit assequi. Idem, se vidente, miraculum unum alterumque testatur patratum.*

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 68 ** Vita ex MSS.

VITA

Ex variis codicibus MSS.

Prologus

Pro admirationis speculo et imitationis incitamento proposita sunt nobis sanctarum Virginum exempla, suggerente Domino, ut qui potest capere capiat. Ipsæ enim vario modo certaverunt viriliter, contra D mundum, carnem et diabolum, in præsentis exilii curriculo, pro æternæ retributionis bravio, præoptantes castitatis sigillum illibatum conservare potius, quam illud temporalis vitæ jucunditate attaminare. De quarum numero extitit inclyta Virgo Rolendis, quæ consummata in brevi explevit tempora multa : placita enim erat Deo anima illius. Hujus ergo gesta compendiose subnectimus, ut in ejus miraculis copiose spatiemur.

2 Fuit vir genere clarus, dignitate reverendus, nomine *a* Desiderius : qui nobilium stirpe progenitus, ac Regiæ majestatis heres inclitus, Gallicis gentibus imperavit : qui dum ætatis adhuc teneræ tanto præfulgeret imperio, creandæ sobilis amore permotus, tantæ Celsitudini condignam antiquorumque Regum nobilitate exortam conjugem honestissimam sibi legali copula sociavit. Iste si quidem naturæ studio temperatissimo invigilans affectu, unicam filiam, Rolendem nomine, meruit procreare. Pater autem prædictus, hujus nativitati primordiali arridens favore, ipsam, tamquam Gallorum imperio destinatam, regalibus nutrimentis instituit educari. Hæc tandem adulta claro lumine totam respersit provinciam : ardebat enim fides in pectore, religionisque dignitas coruscabat in facie. Quanto autem gradu altiori ceterarum Virginum choris præeminebat, tanto virtutum flore generosior et morum honestate lucidior apparebat. Fama ergo innovante, qua nihil velocius, nomen tantæ Virginis vitæque discretio admiranda, non tantum Latinorum Principum, verum etiam nobilium Regum finibus in remotis aures intentas cum omni laudum vigilantia commovit.

a

Nobili stirpe procreata,

E

virtutum fama et morum honestate inclyta,

3 Regis denique *b* Scotiæ filius, Miles probatissimus, communi [præconio] laudes ejus percipiens, in amore ipsius protinus exarsit ; floremque militiæ apud Gallicanas partes frequentiori usu exercens, ut dilectæ Rolendis frueretur alloquio, Desiderii patris ejus curiam aliquando intravit. Ab ipso igitur Principe, tum hospitii gratia tum tanti viri reverentia susceptus, a beata Virgine, quæ tota intentione totisque viribus quotidianum Creatori suo servitium impendebat, pompisque regalibus abrenuntiare proposuerat, neglectus est. Juvenis igitur prædictus multo magis tædæ jugalis amore compulsus est, ut virginitatis incorruptæ lilia prælibaret, ipsamque Virginem sibi uxorem dari in matrimonio postularet. F Pater vero super hac re consilio brevi inito, omni applaudente curia, dignum tanti honoris sibi adoptans generum, virorum nobilium fretus consortio, amantis voto consensit. Virgo autem opus Deo perfectum exhibens, ut inter perfectos Christi sectatores annumerari mereretur, nihil sibi proprii retentans, sed regnum et Regum insignia tamquam transitoria vilipendens et vituperans, simplici tantum indumento contenta, paucisque (tribus videlicet, ancilla et duobus servis) comitata, ut terrenæ maculæ copulam fugeret, iter Christi de nocte arripuit. In via ergo mandatorum Dei delectata incedere, obstacula mundi a se penitus curavit abjicere ; despiciensque omnes seculi pompas ac delectationes, cœlestibus studuit inhærere mandatis ; speciale ducens, custodire mandatum Domini et ipsius pretiosum penetrare mysterium, rogans toto corde Dominum, ut vestigia mentis suæ dirigeret, quo posset ejus custodire justificationem.

b

a filio Regis Scotiæ in sponsum expetita.

fugam meditatur :

4 Audierat autem Rolendis, undecim millium Virginum Coloniæ *c* jungi consortium : quarum amore studio ardenti perculsa, peregre pergere desiderans, ad Orientalem se transtulit regionem : quæ summopere ad hoc nitebatur, ut sponsa sponsum (videlicet Deum, quem dilexerat, in quem crediderat) cum illis amplexari

itura Coloniam apud Ursulanas,

c

A amplexari mereretur. Dum autem villæ præsentis situm, tamquam calle directo et incessu temperato, transmearet; sole in meridionali plaga fere immorante; ab his tribus, qui causa ipsius quibuscumque pœnis tolerandis destinati fuerant, ut sibi requiem pro invio viarum spatio fatigata in Gerpiniensi villa sumeret, dulci admonitione compulsa est. Ipsa vero *in itinere morbo correpta,* in urbem Coloniæ toto annisu aspirans nullatenus voluit immorari, sed ne casu aliquo investigata tardaretur ab itinere incepto, quantocius egrediens, ad arborem tunc temporis acernam, cujus de nomine *d* locus adhuc ita dictus est, nimio fatigata incessu et jam pæne viribus corporis ab insolito labore consumptis, ægrotans pervenit: illicque, infirmitatis conceptæ gravi cogente pressura, nulla admonitione coacta, residit. Præsens igitur familiola, dulci lacrymarum impensione solamen illi indulgens, ut vires corporis *e* nocturnali sumpta requie reformaret, causam quærendi hospitium iterum submovit: quorum voto Virgo amantissima, diffidens sanitati suæ, alacriter tamen et promptissime consensit. Pago igitur munitiori inito, qui Romano *f* nomine *g* Viliers dicitur, B hospitium sibi honestum, cum causa dicta quia necessitas ægrotantis et noctis affinitas exigebat, *et Villarii ad 8 dies subsistere coacta;* ibidem impetravit. Illic tandem prædictis sustentata clientibus fideliter est deportata. Ubi secundum ruris possibilitatem a quodam villano benigne suscepta, noctis discedente caligine cum primum aurora consurgeret, a rure prædicto tentans recedere, castelloque aspirans Fossensi, ut saltem affinior quæsitis Virginibus esset, et ut tutiorem in eo requiem sumeret, abire non potuit; sed graviori tempore afflicta, ibidem octo diebus permansit. Tandem Virgo *sancte moritur.* regia, quæ tot et tanta facultatum genera extraneis possidenda reliquerat, debitum humanæ carnis casa brevi contenta persolvit. Ab Angelicis ergo choris solenniter suscepta, in sinum veri Sponsi, cui virginitatis florem illibatum conservaverat, collocata est. Hic est, cujus oscula casta, sacer tactus, honestus amor est, denique iste utique cœlestis est,

Qui nulla niveum denigrat labe pudorem.
Sed castum casto servat amore decus.

5 *Cæcus illuminatur:* Ipse verus Sponsus totiusque puritatis fons exuberans, ut dilectissimæ sibi Rolendis sanctitas tam præsentibus quam absentibus et futuris innotescat, virum quempiam orbatum lumine, ad tantæ Virginis corpus ire compulsum, spe luminis recuperandi concepta, ante ipsam flexo genu prostratum restituit C claritati. Hujus miraculi veritate percepta, hospes, tantæ congratulans hospitæ, eum qui cæcus fuerat ad matrem ecclesiam, *h* Gerpiniensem videlicet, cum multis eum intueri admirando gaudentibus, delegavit. Prænominata vero ecclesia, cum *i* signis hujus *Corpus Gerpiniam delatum,* miraculi novitate resultantibus et resonantibus, filios ejusdem ecclesiæ, tunc temporis militia et probitate insignes et admodum florentes, convocavit ad se, et devotissime adunavit. Ergo veritate prorsus discussa, cum omni reverentia et lacrymarum devotione atque nudis pedibus, ad sanctissimæ Virginis corpus venerabiliter deportandum, a Clericis et Militibus atque honestissimis viris, quibus hæc villa tunc florebat, properatum est. Quod honorifice a majoribus et reverendis hominibus delatum, in præfata ecclesia, parte templi dextra, venerabili mausoleo consecratum et conservatum est. Ad cujus tumulum multimodo miraculorum genere coruscantem, *claret miraculis et olei fluxu.* gens infinita, etiam a remotis regionibus, tum pro labe corporis tum pro mentis cæcitate purganda avidissime cucurrit. Corpus autem virgineum stillabat olei sacri transcendente copia; cujus leni tactu languentium curabantur vulnera. Contigit quemdam importunum virum et duræ cervicis, de tanta multitudine gentium pro temporis adstrictione conquestum, sacrum in terra cum phyala fudisse oleum: D cujus effusionis pœna in ipsum et posteros ipsius *EX MS.* originis, *k* nodis in manibus eorum innatis redundavit, oleumque ipsum in Virgine nullatenus comparuit. Christus tamen, pro fidei meritis digna dignis rependens præmia, electæ suæ loculum miraculorum non privavit gloria.

6 Inter hæc autem mater, unicæ filiæ destituta solamine, quamplurimas ad ipsam quærendam in- *Post reditum ancillæ et famuli in patriam,* vestigari jusserat regiones: quæ tandem a multis, ab ipsius quoque famula et ab altero cliente prædictæ Virginis, qui post decessum illius, natalis soli capti dulcedine, ad patrium larem redierant, verius certificata est. Alter enim famulorum, beatam Virginem tantis gaudens coruscare miraculis, ut ab ipsa pro servili jugo tam corporis quam animæ sanitatem impetraret, in diebus vitæ suæ eidem ministrare voverat: eaque propter, cum beata Virgine numeratus, patriæ suæ fines, numquam videre amplius cupiebat: verum parentum desiderio et omnium amicorum solamine postposito, fideliter illic permanebat: tandem vero morte præventus, in eadem ecclesia honorifice est sepultus. E Mater vero sanctitate filiæ dolori suo *ex oblata per matrem veste,* conferens remedium, præparato itineris viatico, filiali capta amore, ad ipsius sepulcrum cum honestissimo comitatu devenit: sed quia recenter adhuc erat compositum, solius aeris tegumento circumdatum invenit. Videns ergo eam ventis et solibus expositam, ac pluviæ et grandini subjectam, tum pro miraculorum dignitate ac solennitate, tum pro regiæ sublimitatis honore inobservato, nimium indoluit: nihilque præter vestis purpureæ particulam, qua adornata fuerat, præfatæ ecclesiæ dereliquit; ita quod Fossense castellum declinando præteriens, ærarii sui partem in ecclesia *l* B. Foillani distribuit. Veste autem, tamquam memoriali ejusdem Reginæ accepta, astantes viri, casulam variis distinctam co- *casula conficitur,* loribus studiose composuerunt.

7 His insuper villæ honestissimi Milites et alii majores indignati Dominæ questibus, et commoniti negligentiæ, *m* basilicam dextero lateri junctam ecclesiæ, in honore beatissimæ Virginis Rolendis, de *basilica et ara S. Rolendis construitur,* collatis sibi beneficiis ædificare studuerunt: in qua ad honorem Dei et ejusdem Virginis ac *n* B. Aldegundis, annuente pariter et juvante Metropolitano Pontifice venerabili Domino *o* Oberto, cum Abbatum sanctorumque virorum frequentia, altare rite conse- F cratum est: feretroque perlucenti elimato, quod *et corpus elevatur* residuum erat sanctissimi corporis e terris honorifice *p* sublatum, ibidem summa cum reverentia est collocatum.

8 Contigit autem, post multum temporis decursum, huic provinciæ maximam frugum sterilitatem incurrere, terramque ipsam parum aut nihil cultoris sui respondere labori: si vero agrum quemlibet messe adaptata rara fœcunditas investiebat, dira post *Sterilitas et mortalitas voto curantur.* hæc tempestatum pernicies annuum miseri agricolæ laborem in momento extirpabat. Aliud quoque perniciosius acciderat, quia et plurimarum gentium superflua mortalitas et quam plurimus Procerum occasus inundabat. Ergo antiqui patres illius evitandæ cladis improperio exterriti, in beatæ vero Rolendis patrocinio equidem confidentes, ante tumbam ipsius, miraculorum gloria coruscantem, unanimiter convenerant: corpusque illius sanctissimum cum honore summo, cum jejuniis et piarum lacrymarum impensione, tantæ pestis incursum ejus interventu cessare non desperantes, singulis annis circa metas parochiæ ipsius deferri instituerunt. Cujus quidem rei pietas quanto devotius est innovata, tanto celerius a Deo et ab ipsa Virgine sacratissima tempestas estabolita. His atque multis aliis hæc beata Virgo invigilavit miraculorum studiis.

EX MSS.

A 9 Sed quoniam nuper ab antiquorum veritate, ea quæ hic superius recitata sunt, accepimus; quæ de ipsa sub testimonio Dei et hominum vidimus, ad majorem sanctitatis ejus evidentiam, deinceps explanabimus. Erat quædam muliercula *q* Praellæ, quæ ex accidenti vel forte ex nimia vetustate, oculorum cæcitatem contraxerat. Sæpe ergo claritatis recuperandæ concupiscentia in prænominatam ecclesiam devenit: in qua, beatissima Virgine Rolende mediatrice, et visum oculorum recepit, et feretrum ipsius circa situm villæ ipsius cum multis aliis honorifice deportavit. Fuit et quædam puella infra præfatæ villæ terminos, curvitate genuum in extricabili oppressa, ita quod calcaneorum in renibus ejusdem patebant vestigia. Hæc ante corpus sacratissimum B. Rolendis cum lacrymarum devotione collocata, sanitatem corporis meruit accipere, et ab oraculo templi sospes ad domum propriam repedare. Vidi et quamdam indigenam, quæ vocis privata arteriis, verbum nullatenus explicare seu formare ad plenum poterat. Hæc ante corpus sanctissimæ Rolendis Virginis, flexo genu quotidie assistens, iter vocis cum verborum reformatione ibidem meruit impetrare.

q Sanantur cæca,

misere incurvata,

et muta,

B 10 Quomodo autem et a quo sepultura ejusdem Virginis manifestata fuerit, justum est ut disseramus, et notum omnibus faciamus. Erat nempe quidam Dei servus, nomine Eugorrandus, qui vitæ hujus gloriam aut nullam aut frivolam esse, oculo circumspectæ discretionis et fide bonæ conversationis considerans, ab ea penitus tam mente quam corpore recedere curabat. Muro igitur basilicæ, in qua beatissimæ Rolendis virginis corpus inventum est, a dextro ipsius latere inclusus, motus illicitos a mundi hujus immunditiis refrænabat. Hic a beatissima Virgine Rolende, prima et secunda citatione, ut ipsius indicaret sepulturam, leniter admonitus; tertia tandem gravi impulsione commotus et commonitus, et (ut verum fatear) verbere nimio tamquam negligens et adhuc hæsitans afflictus, exorata venia, Virginis precibus vel coactus acquievit. Igitur gravius ægritudinis imminente pressura, visionem quam viderat et infirmitatis causam, paucis tamen, ne super hoc gloriari videretur, edocuit. Idem vero Reclusus, ut certior prædictorum pateret notitia, a carcere suo sepulturam prædictam baculo subscribente prænotavit.

a quodam recluso per visionem monito indicatur sepultura.

11 Hæc de beatissima Virgine Christi Rolende breviter ad ædificationem legentium perstrinximus: C in quibus, Deo teste, vitæ ipsius memoriam potius studuimus innovare ac propalare, quam expolito sermone (cum nusquam facultas ad hoc suppetat) quodcumque Scholaris vel Clerici ingenium aliquatenus declarare: ideoque supradictæ Virginis sanctitatem recolentes; exoremus eam instanter et humiliter, quatenus ipsius interventu sic transeamus per hæc bona temporalia, ut non amittamus æterna. Præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre ac Spiritu sancto vivit et regnat Deus, trinus et unus, per infinita secula seculorum. Amen.

Conclusio.

VIDE AI P. TOM. VII MAJI NOT. 69*

ANNOTATA

a *Quid de ejus dignitate censeamus, supra dictum.*

b *In Sacrario Namurcensi, anno* 1619 *excuso, dicitur* S. Rolendis Virgo Gallicana, nuptias potentis proci fugiens, in Namurcesio defuncta. *Potuit hic procus ex nobilitate Scotica fuisse, et in Belgio militasse, quamvis alioqui notum est, nihil in Belgicorum Sanctorum scriptis per traditionem Vitis, esse familiarius, quam Scotos vocare, quosvis ignotæ gentis advenas. In MS. Gerpiniensi,* societatem quiescere Coloniæ. D

c *Hermannus Crombach lib.* 9 *Historiæ S. Ursulæ cap.* 6 *Vitam S. Rolendis profert, et sub finem in Epitome Chronologica refert hanc peregrinationem ad annum circiter* 690: *potuit tunc aut etiam serius contigisse, cum plures et nobiliores Virgines ad Parthenonem a Plectrude erectum confugerent.*

VIDE UT SUPRA NOT 70**

d *Monæus advertit, nullam amplius neque arboris neque pagi, quem* Acere *appellat, extare memoriam.*

e *MS. Rubeæ-vallis*, naturali.

f *MS. Corsendonc.* idiomate.

g *MS. Gerpin. appellat* castellum Domini Vilturiensis. *Molanus,* Castellum Domini Villariensis la Potterie. Sic enim vocatur pagus. *Romanum autem nomen hic dicitur; sicut communi usu* Brabantia Romana *appellatur ea Provinciæ pars, in qua Romani olim sermonis, nunc Gallici ex eo deflexi, obtinuit et nunc etiam obtinet usus.* E

h *Idem MS. miraculum hoc, ipsa adhuc vivente, ita contigisse narrat:* Virgo morbo ingravescente cæcum claudicantem, qui in castro agebat, Gerpiniam misit ad Parochum, ut ecclesiastica Sacramenta illuc deferret. Is autem imperata amplectens, ex Gerpiniensi ecclesia, videns et bases solidas habens, reversus est. *Verum reliquis MSS. fidendum potius.*

i *MS. Gerpin.* Novo prodigio statim æra campana, nullo movente, dulcia consonant harmonia.

k *Idem MS.* In singulis digitorum articulis, nucum grandiorum instar, tubera protuberant.

l S. Foillanus Episcopus et Martyr, Fossis a fratre S. Ultano sepultus, *circa annum* 660, *uti ad hujus Vitam diximus* 1 *Maji. At colitur ille* 30 *Octobris.*

m *In MS. Gerpin. et supra apud Rayssium dicitur* sacellum, ubi et hodie sepulcrum sanctæ Virginis visitur.

n *Acta* S. Aldegundis *varias dedimus* 30 *Januarii.*

o Obertus, *teste Sigeberto; creatus est anno* 1091, *mortuus pridie Kalendas Februarii anni* 1119, *qui inchoantibus tum a Paschate annum dicebatur annus* 1118, *tunc successit illi* B. Fredericus, *postea Martyr, cujus Vitam damus* 27 *Maji.* F

p *Hæc elevatio a Fiseno lib.* 9 *historiæ Ecclesiæ Leodiensis refertur ad annum* 1103, *quo a dicto Oberto elevata est Rhodæ, in diœcesi hodierna Silvaducensi,* S. Oda Virgo et Martyr, *quæ colitur* 27 *Novembris.*

q Pruella, *vulgo* Prellæ, *vicinum* Gerpiniæ *oppidum: Gerpiniam autem cum neque Hannoniæ neque Namurcesii tabulæ topographicæ exprimant, illum autem notent æque ac cetera loca, superius in prævio Commentario nominata, facile est desinire verum Gerpiniæ situm, qui ibi desideratur.*

VIDE UT SUPRA NOT. 71**

DE

DE SANCTO MOELDODIO,

G. H.

ABBATE IN HIBERNIA.

XIII ET XIV MAJI

Orgiellia, *vulgo* Uriel, *provincia Australis Ultoniæ, contigua extremæ ad mare parti Orientalis Mediæ, progenitorem illustrissimæ Dominorum suorum familiæ traditur habuisse* Collam, *cognomento* Dachrioch: *ex qua familia proguati viginti novem Sancti, recensentur apud Colganum ad diem* XXI *Martii in Appendice ad Vitam S. Endei Abbatis Araniensis cap.* 4, *citato cap.* 13 *Sanctilogii genealogici. Verum non sunt hi Sancti extra Hiberniam noti, nisi valde pauci, ex quibus sunt dictus* S. Endeus, *cujus Acta dedimus ad dictum* XXI *Martii et* S. Moeldodius, *aliis* Maldodus *et* Maldod, *de quo hic agimus. De hujus genealogia citatus Colganus num.* 22 *ista habet.* S. Moeldodius Abbas de Mucnaimh in Oirgiellia filius Eingini, filii Aidi, Filii Fiachrii, filii Fiechæ, filii Eugenii, filii Briani, filii Muredacii-Meth, B filii Imchadii, *qui erat unus ex tribus filiis supra indicati* Collæ Dachrioch. *Hæc ibi per novem generationes deducta ulteriori probationi Hibernorum relinquimus. Natalem horum Sanctorum assignat ibidem Colganus* ex Martyrologiis domesticis, nempe Casselensi, Tamlachtensi, Damgallensi, Mariani Gormani, Engussii, et Cathaldi Maguir, *et dein* S. Moeldodii *venerationi assignat hunc* XIII *Maji: ad quem diem in Martyrologio Richardi Witfordi, Anglice excuso Londini sub annum* MDXXVI, *ista leguntur:* In Hibernia festum S. Maeldoki Confessoris. *Ad diem sequentem* XIV *Maji memoratur* S. Maldod, Confessor in Hibernia, *in MS. Florario Sanctorum, in Auctario Greveni ad Usuardum, Martyrologio Germanico Canisii, Catalogis Ferrarii et Fitz Simonis. Dempsterus in Menologio Scotico ista tradit:* In Hibernia Maldodi Episcopi, natione Scoti, viri in omnibus sanctissimi, qui miranda patientia et exemplo genti illi præfuit. *Pro sua vero probatione litteras M C adjungit: quibus asserit indicari* Martyrologium Carthusianum, *scilicet Greveni,* aut *Canisii vel Adami Walasseris, quod ultimum non vidimus. In aliis nihil de ejus Episcopatu, aut origine Scotica habetur. Potius cum ipsis Hibernis* Abbatem de Muc-naimh in Oirgiellia *arbitramur. Reliqua nos latent.* E

DE B. GERARDO SOLITARIO,

TERTII ORDINIS S. FRANCISCI

IN VILLA-MAGNA PROPE FLORENTIAM.

D. P.

AN. MCCLXVII

Cultus fer. 2 Pentecostes.

Villa-grandis *olim dicebatur, quæ nunc* Villa-magna, *vicus* pass. m. v *Florentia dissitus, cujus ecclesia parochialis S. Domnino sacra, proxime sibi adjunctam habet aliam ædiculam, in qua nunc requiescit corpus* B. Gerardi, *ibidem nati ibidemque defuncti. Et hic quidem toto anno colitur ut* Beatus; *celeberrimum tamen ac proprium festum ei agitur quotannis feria* II *Pentecostali; quando ad ejus venerationem undique concurrentium numerus ad decem millia hominum plerumque ascendit. Ita per litteras ad me datas significavit Illustrissimus Eruditissimusque* C *Magliabechius, qui ipsemet anno* MDCLXXXVIII *die* I *Martii ad locum se contulit, ut certiora exploratioraque referret; et singulari favore Plebani fuit admissus ad sacri corporis inspectionem; quod olim quidem annis singulis in festo prædicto dumtaxat semel, nunc autem multo rarius ostenditur populo.* Vidi et inspexi, *inquit Magliabechius,* attente et morose, istud quondam animæ sanctissimæ domicilium, exucca carne adhuc integrum; cui pars nulla deerat, quæ quidem adfuerat morienti, decrepita in ætate seni. Hærebant capiti capilli, gingivis dentes, sed rari utrique. Maxilla sinistra tota incorrupta, plus integritatis monstrabat quam dextera: pellis inducta ossibus solida; et quidem a genibus sursum deorsumque, utrimque ad digitos quinque, mire callosa obdurataque: quam quidem callositatem contraxisse creditur, de geniculis visitando ecclesias quasdam satis remotas; integerrimi pedes ac manus nullum vel articulum vel unguem requirebant. Servatur autem sub altari sui oratorii intra capsam ligneam inauratam perquam honorifice, et hæc includitur grandiori lapideæ, quam ipse Beatus eo conductam, suis manibus aptarat ad formam altaris. Prius autem quam prædicta capsa inaurata conficeretur, jacuerat intra aliam capsam æque ligneam, sed elegantiæ minoris, quam mihi sub altari suo Parochiali monstravit Plebanus.

Integritas corporis incorrupti

Imagines in ecclesia.

2 In hac eadem ædicula cernitur ejus imago, depicta cum quatuor historiolis e vita acceptis: quarum una monstrat quomodo post obitum, eductum e pauperculo tugurio corpus, expositum fuerit supra truncam quercum, dispositis circum custodiis ad arcendam plebem indiscrete piam In secunda exprimitur Sanctus, equitem quemdam in fluminis trajectu admonens periculi. Tertia eumdem repræsentat in oratione defixum, ante quoddam sacellum, et post F eum turbam plurimam genuflexam. Quarta denique mulum onustum panibus, quos credo pauperibus a Sancto distributos. Similiter in quodam tabernaculo operis Gothici cernitur sculpta lapidea effigies Beati, scipionem dextera, sinistra funem tenens, qui præsumitur esse cordula, Tertiariorum S. Francisci gestamen. Singulis porro Quadragesimæ Domnicis ducuntur Processiones, in memoriam earum, quas de genibus facere solebat Beatus, idque in hunc modum. Egrediuntur illæ ex parochiali S. Domnini ecclesia, progrediunturque ad S. Romuli Rectoratum, mille passibus distantem a dicta ecclesia S. Domnini; inde pergunt ad Montem-acutum, pari spatio dissitum, ubi est oratorium Nerliorum: tum procedunt ad aliam Villæ-magnæ ecclesiam, quæ S. Mariæ a Ringhialla dicitur, distatque milliari magno, per iter difficile emetiendo: tum ad Incontrum flectunt, ubi est appendicula quædam Villæ-magnæ, et Eremitæ habitant, duorum milliarium intervallo a Ringhialla, per viam difficillimam: ac denique ad ecclesiam parochialem revertuntur. Fiunt autem Processiones, illæ etiam nubilo, etiam pluvio tempore: quod si præceps nimium imber prohibeat tanto spatio

Processiones piæ per Quadragesimum ejus exemplo institutæ.

A spatio distantia loca circumire omnia, ut minimum visitantur semper aliqua.

AUCTORE G. H.

Acta antiqua exciderunt,

3 *Hæc Magliabechius, partim a se ipso visa, partim a Plebano audita: quæ quam certum nobis Gerardi cultum, tam molestum reddunt veterum de eo monumentorum defectum, perditorum ut præsumitur circa annum* MCCCLX, *quando Senenses, incursione contra Florentinos facta, S. Gerardi ecclesiam spoliarunt ac destruxerunt. Defectum hunc utcumque supplebit Vita, quam prælaudatus Magliabechius post longam inquisitionem apud Dominos Gamburros Florentiæ reperit, sicut eam circa finem seculi præcedentis (post annum certe* MDL) composuit Presbyter Bartholomæus Joannis della Quercia, quondam dicti loci Curatus, acceptam a fide dignis testibus et per traditionem istorum locorum, *uti testatur n. 14 is qui recentiori manu transcripsit exemplar apud Gamburros inventum. Hujus antequam nobis copia fieret, paraveramus prælo Vitam recentissimæ compositionis aliam, nunc usui futuram ad Notas, quam per eumdem Magliabechium miserat Rev. P. Fr. Antonius de Terrinca, Provinciæ Thusciæ alumnus; misit autem Latine, allegatis in fine auctoribus, tam sui Franciscani Ordinis quam aliis;* B *videlicet,* Legenda antiqua Minorum, Mariano Florentino in Append tom. 1: Marco Ulisipponensi Chronic. parte 2 lib. 1 cap. 11: Luca Waddingho tom. 2 Annalium ad an. 1277 num. 12: Algezira in Arbore epilogica totius Ordinis: Palazio lib. 6 Chronic. Prov. Castellæ cap. 25: de Syllis cap. 1 Tertiæ Regulæ: Martyrologio Franciscano Arturi ad XIII Maji: Silvano Razzio parte 1 de Vitis Sanctorum Thusciæ fol. 335: Bosio parte 1 lib. 9 Historiæ Equitum S. Joannis Hierosolymit. Bzovio tom. 13 Annal Eccles. ad an. 1241 num. 15; et quibusdam relationibus, ab adm. Rev. D. Bartholomæo Magnani, moderno Plebano S. Domnini Villæ-magnæ, exhibitis: *a quo eodem etiam nos accepimus posteriorem miraculorum seu beneficiorum, B. Gerardi intercessioni attributorum, notitiam aliquam.*

pro quibus datur alia recentior Vita.

Ejusdem laus apud scriptores varios.

4 *Ex his auctoribus Jacobus Bosius opus suum vulgavit anno* MDXCIII, *earum quas de B. Gerardi vita et veneratione profert notitiarum auctores allegans, Commendatorem Fr. Petrum Guadagni Florentinum, qui ex mandato Ugonis Cardinalis, magni Magistri sui, ad locum se contulit omnia exacte cogniturus; et Fr. Julium Zanchini, ejusdem Ordinis et patriæ Equitem, qui multo etiam exactius id fecerit: refert autem Beati illius obitum ad annum* MCCXLII, *quem etiam signans* C *Vitæ hic dandæ auctor, tamquam communiorem sententiam laudat; etsi fateatur certitudinem ejus rei nullam haberi. Lucas Waddinghus, annis pluribus quam triginta post Bosium, anno* MCCLXXVII Feria II Pentecostes, III idus Maji *obiisse Gerardum statuit: quod sequitur Arturus et nos tantisper tenemus, saltem quoad diem, donec certior aliqua ratio occurrat ejus definiendæ. Dixi quoad diem, licet enim cum hoc optime conveniant anni et feriæ numeri; repugnat tamen traditio loci, ex qua Presbyter Bartholomæus asserit ipsum sibi mortem prædixisse* in diem Veneris; *et ideo suspicatur Terrinca, Waddingum et alios, qui Feriam* II *Pentecostes scripserunt, eo solum fundamento id fecisse, quod tali die colatur annue; annuum autem istum cultum originem suam forsan habuisse, non quia tali die sit mortuus, sed quia tali die illatus sit in ecclesiam, consummatam intra annum a morte ejus: addo ego vel quia tali die post ruinam ecclesiæ a Senensibus factam, in restaurata capella et consecrata cœperit corpus ad publicam venerationem ostendi populo, quod antea non videtur factum fuisse. Certe de anno* MCCLXXVII *morti isti assignando ante Waddinghum nemo videtur cogitasse: nam cum Vita scriberetur duæ de eo solum erant sententiæ, altera pro anno* MCCXLII, *altera pro* MCCLIV. *Opinio quoque de ejusdem Beati nativitate, ad annum*

Obiisse dicitur an. 1242,

Waddingus an. 1277 notat:

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 72 "

circiter MCLXXIV *referenda, uti notatur initio Vitæ, repugnat morti ultra centum annos differendæ, cum adeo excessivæ grandævitatis nullum appareat in imaginibus aut traditione vestigium.* D

5 *Utinam sciremus, ex quo fonte Waddingus acceperit hunc diem* III Idus Maji: *hunc enim componentes cum* die Veneris, *possemus opinari mortuum esse Sanctum anno* MCCXLIV, *quem antiquitus Hetrusci, novem mensibus prævenire Kalendas Januarias soliti, numerassent* XLV, *quod facile errore scribentium in* XLII *verti potuit. Ita attigisset Sanctus ætatis annum circiter septuagesimum, vitamque eremiticam potuisset auspicatus fuisse post primum reditum e Terra sancta circa annum vitæ suæ quadragesimum, et verificaretur quod de eo jam quinquagesimum annum agente habent Chronica Minorum, teste Waddingho, accepisse habitum tertii Ordinis Assisii ab ipso S. Francisco, qui usque ad annum* MCCXXVI *vixit. Si vero eum suscepit Gerardus, non ab ipso Sancto Patriarcha, sed a Ministro conventus Assisinatis uti mavult auctor Vitæ, mihique verosimilius est; fuerit adhuc Gerardus in Terra-sancta, pro secunda vice novennio post primam eo reversus, circa annum* MCCXXVIII *quando de Frederico II Imperatore, jam palam contra Ecclesiam rebellante, prædixit calamitates eidem propterea obventuras, sicuti in Vita eadem dicitur num. 7, et initia eremiticæ Vitæ ejus novennio ante habitum sumptum cœptæ poterunt post annum vitæ quinquagesimum differri.* E

si 13 Maji feria 6 obiit potius ponetur an. 1255

et commodior erit chronotaxis vitæ.

6 *Paulus Mini Florentinus, apud Bosium, in suo de Nobilitate Florentina discursu,* Gherardum Mecatti *nominat, aitque fuisse* Fratrem Servientem nobilissimi Ordinis Equitum S. Joannis Hierosolymitani: *quod ita admittit Bosius, ut fateatur* non constare quando aut quomodo habitum Fratris Servientis acceperit. *Erroris autem convincit Silvanum Razzium, asserentem quod admodum juvenis ductus sit Rhodum a Frederico Folcho, Ordinis Admirali; ab eoque aut aliquo consanguineorum ejus, Ordini eidem adscriptorum, acceperit habitum prædictum; quandoquidem Ordo iste non ante annum* MCCCIX *dictam Insulam obtinuerit. Certum tamen esse supponit Bosius, quod etiam post sumptum Tertiarii Franciscani habitum, prioris Ordinis gestaverit insigne, Crucem scilicet albam, asperrimo suo vestitui assutam, quia ita pingitur usque hodie. Sed auctor Vitæ, licet in Ordinem admissum fateatur, ne a communi opinione recedat, asserit tamen illius insigne sive habitum, solum a morte, ei fuisse aptatum: adeo ut ex eo quod Domini ejus, apud quos adolevit et cum quibus in Terram-sanctam bis profectus fuit, Ordinem istum sint professi, præsumi potius quam probari videatur, Fratrum Servientium numero fuisse adscriptum Gerardum. Quare, omisso titulo minus certo, solum usurpabimus nomen Tertiarii Franciscani, sic tamen ut in nullo præjudicare velimus nobilissimo Ordini, haud parum juris in illum sibi vendicanti.* F

An apud Hospitalarios susceperit habitum Fr. Servientis?

7 *De iis quos ad militiam sacram secutus est Gerardus, Terrinca ex Razzio Bosioque hæc sumpsit:* A spectabili nobilique viro Frederico de Folchis, S. Joannis Hierosolymitani Equite ejusdemque illustrissimæ Militiæ Maris-præfecto, qui decies ócties (teste Christophoro Landino in prœmio Commentariorum in Dantem) de inimicis Catholicæ fidei retulit triumphum, sive ab aliquo illius fratre aut nepote (tres enim germanos fratres et nepotes octo, teste eodem Landino, ejusdem sacræ Militiæ Cruce insignitos habuit) Florentiam in proprias Folchorum ædes est adductus. *Razzius hæc solum dubitanter asserit, ex eo quod D. Zenobius Cassi Legum Doctor Florentinus, cui uxor obtigerat filia Simonis Folchi, in quo familia Folchorum desiit, ostenderit sibi exemplar cujusdam memoriæ, scriptæ anno* MCCCXXXIX, *unde constabat, quod dicta familia possessiones suas in Villa-magna habuerit. Bosius, uti supra diximus, negat ab illis*

an Folchos ad militiam sacram secutus?

A *illis Rhodum duci potuisse Gerardum, multo prius mortuum scilicet quam pedem istic Hospitalarii ponerent. Eodem autem jure videntur debere removeri a Gerardo in Terram-sanctam ducto Fredericus Folchus ejusque fratres ac nepotes; siquidem Fredericus iste fuit Admiralius Ordinis. Non videtur enim Ordo diu ante finem seculi* XIII *naves et navales Magistratus habuisse, quandoquidem Bosius toto illo ac præcedenti seculo nulla invenit navalium pugnarum nedum victoriarum indicia. Potuit tamen ante Fredericum Admiralium, familia illa jam inde a seculi prædicti initio habuisse in Ordine isto Equites, quibus Gerardus servierit; unde eadem familia semper ei devota extitit*, forte et ecclesiam ejusdem, *uti ait idem Terrinca*, magna ex parte ædificavit dotavitque, prout indicare videntur insignia, in altari et ecclesia, et quædam portio annua, quam Prioriæ S. Jacobi in Campo-Corbolini persolvit ecclesia ista. *Sed et hæc intelligi debent de ecclesia, ut est post suam destructionem restituta : adeoque in eo solo videntur fundari, quod Folchorum familia esset in Villa-magna tempore istius restaurationis potentior ceteris.*

B

VITA

Per Bartholomæum a Quercu Parochum loci.

ex MSS. Italicis Florentiæ servatis.

Ruri natus,

Natus est gloriosus hic Sanctus circa annum MCLXXIV, quamvis in tempore multi varient, quidam citius, aliqui serius eum referentes. Natus est autem prope Florentiam intervallo quinque milliarium in loco montoso, vico qui dicitur Villa-grandis, quod nomen hodie redditur Villa-magna, ex patre et matre rusticanis. Duodennis erat, quando, occasione pestilentiæ grassantis orbatus parentibus remansit orphanus; ejusque Domini *a*, coacti novos fundis suis colonos quærere, puerum duxere Florentiam, suæque familiæ inseruerunt : ubi pie ac Christiane educatus adolevit. Contigit porro Dominorum ejus uni, ut necesse haberet sacri belli causa in Syriam proficisci contra infideles : creditur autem is fuisse ex Folchorum familia, quæ tum temporis multas in Villa-magna habebat possessiones, et erat ipse Hierosolymitanus Eques. Hic eo secum ducere Gerardum voluit, propter bonam indolem, cujus experimentum dederat in familia, sibi dilectum. Appulsi vero in Terram-sanctam variis agitati sunt C casibus : captique ab infidelibus, post ingentes ærumnas toleratas, redempti fuerunt.

et a Dominis suis ductus Florentiam,

postea cum eorum uno navigat in Syriam semel,

2 Post hæc moritur patronus Gerardi : quare visitato sanctissimo Domini sepulcro aliisque locis sanctis, in Hetruriam rediit : et salutatis Florentiæ reliquis Dominis suis, in suum tuguriolum apud Villam-magnam se recepit. Necdum ibi biennium exegerat, cum ab alio Domino ex eadem familia revocatus, et rursum in partes infidelium, quantumvis reniteretur, ductus est. Etenim generosus iste Eques, et pugnæ cum Saracenis conserendæ cupidissimus, non ignarus erat periculorum quibus sese expositum ibat; eoque cupiebat socium habere Gerardum, cujus preces Deo credebat acceptissimas esse, et sibi utiles fore sperabat. Neque diu dilata est experientia ejus, qua pia ista credulitas nitebatur, veritatis. Dum enim in Syriam navigant cum viginti militibus, quorum dux et capitaneus erat Dominus iste; occurrerunt quidam infidelium piraticæ, plus quam centum viris armatis instructæ. Expaverunt milites cum Capitaneo suo, fugamque libenter arripuissent, si spes fuisset evadendi periculum : sed animati a Sancto sunt, et quodammodo ad pugnam coacti promissa victoria. Junctis igitur

iterumque cum altero,

cui victoriam precibus impetrat,

navibus initur prælium, Gerardo genibus flexis orationem faciente, ac brevi obtinetur gloriosa victoria, Christianis duobus duntaxat desideratis, occisis autem quinquaginta infidelibus, ceteris captivatis. Ex hinc tantæ venerationi Domino suo fuit Gerardus, ut nihil aggrederetur neque decerneret, quamvis minimum, nisi ex illius consilio : nec solum iste tanti eum faciebat, sed et alii milites multi maximo eum prosequebantur honore. D

A. BARTOL. PAROCHO EX MS

3 Septem solidis annis, hac secunda vice, in istis partibus fuerat Beatus; quando cedens verecundiæ suæ, non ferenti quod ita passim haberetur ut præditus virtute insigni, facultatem revertendi in patriam a Domino suo petiit, atque ægre impetravit ab eo, cui molestissimum erat tam sancto comite spoliari; impetravit tamen, promittens quod assidue esset pro eo oraturus. Tum navem cum pluribus sociis conscendit : quæ gravi jactata tempestate, atque jam jam submergenda, liberata est precibus B. Gerardi : qui appulsus in Tusciam *b*, prius quam patriam suam repeteret, Assisium profectus est, ubi a Ministro conventus S. Francisci obtinuit habitum *c* tertii Ordinis : gestavitque illum quoad vixit ad genua usque decurtatum, ex panno rudi coloris cinerei, cum palliolo breviori : itaque in locum suum E rediit, cui a Grottis, id est Cryptis, nomen erat : neque ultra alio commigravit.

atque septimo post anno reversus

sumit habitum Tertiarii.

4 Occupatio hujus sancti Eremitæ alia fere non erat, quam continua oratio in locis desertis ac piis : quandoque etiam visitabat ægros, eisque ut poterat subveniebat. Quandoque se transferebat ad capita publicarum viarum, petiturus a transeuntibus eleemosynas, quas deinde in pauperes erogaret : neque difficile erat notabiles etiam summas colligere, cum unusquisque magnæ sibi duceret felicitati, petenti Gerardo aliquid posse tribuere : ipse vero earum nihil servabat sibi ad proprios usus, sed integre pro Dei amore erogabat. Siquando contingebat eum non explere consuetarum orationum pensum, propter ægrorum visitationem aut alia ex causa, defectum ipsa supplebat nocte, per asperas illas semitas deambulans; aut ascendebat in podium (ubi nunc est ejus ecclesia et corpus) quia istic sub antiquo tabernaculo erat imago quædam beatissimæ Virginis, ibique sæpe visus est pernoctare. Solebat præterea visitare ecclesiam S. Laurentii in Vicchio, duobus milliaribus distante, Florentiam versus : quandoque adibat locum qui dicitur... ad Incontrum *d* : cavebat autem quam maxime poterat, ne in oratione deprehende- F retur : ideoque penetrabat se, si dies erat, in condensa silvarum et abdita vallium, in quibus ipsis tamen sæpe visus est a rusticis genibus flexis consistere.

Subvenit ægris:

noctes impendit orationi :

5 In victum quotidianum panis et herbulæ sufficiebant ei, quandoque et modico utebatur legumine : jejunabat autem ter in hebdomade, totaque majori Quadragesima, observans insuper cetera jejunia quæ sunt in usu Conventualium. Multiloquii osor fugiebat festa publicosque conventus, dicere solitus, quod lingua occidat animam. Rogatus aliquando ut quemdam suum consanguineum moribundum visitaret, qui trans Arnum habitabat in loco, cui Mons-Albanus *e* nomen, ivit eo tamquam coactus, et ibi perstitit donec æger moreretur, continuas pro eo preces ad Deũm fundens, eaque omnia faciens quæ possent a Christiana caritate sperari. Cum autem cadaver, quod adhuc domi erat, sepeliendum esset; puer annorum quinque ex quodam domus podio cecidit supra cumulum saxorum, caputque vehementissime læsum doluit, totus sanguine copioso perfusus. Duplicatam unius familiæ calamitatem misertus Sanctus, puerum sustulit, sanguinem abstersit, circumligavit caput, supra lectulum collocavit, faciemque

multum jejunat :

pueri ex alto lapsi caput contusum sanat :

A. BARTOL. PAROCHO EX MSS.

A que sudario quo ad usum proprium accingebatur texit. Hora erat tunc vigesima quarta : mane vero sub horam decimam surrexit puer salvus ac sanus, quasi nihil mali passus, cum maxima admiratione circumstantium : quorum plausus pro tam insigni miraculo non ferens, debuit mox e loco abire.

arcam lapideam miraculo transvehit :

6 Accidit aliquando, ut in comitatu Curati sui cum aliis rusticis iret ad negotium quoddam expediendum; cum autem reverteretur, pulchram quamdam arcam ex saxo griseo factam intuitus, inspirante Deo, ipsam pro ejus amore petiit impetravitque. Tum consanguineum quemdam suum rogavit, ut eam cum bobus transveheret in suum locellum. Non habebat is nisi par juvencorum parvulorum et indomitorum : et ad tantum onus movendum ægre suffectura videbantur paria boum tria, multisque hominibus opus fore, eo quod distarent a loco milliaribus tribus, transeundæque essent fossæ ac rupes aliaque incommoda non sine periculo superanda : itaque censuerunt omnes, rem impossibilem peti, et ad sua quique se receperunt. Sequenti die solus eodem redivit Sanctus, et consanguineum suum propter B Dei amorem precatus est, ut juvencos suos jungeret : quo facto soli ipsi duo cœperunt arcam illam protrahere, et maxima cum facilitate adduxerunt eam ad locum ubi nunc est, stupentibus ad miraculi tam evidentis conspectum rusticis *f*.

spiritu prophetiæ futura nuntiat :

7 Prophetiæ quoque dono ornatus Sanctus varia futura prædixit; atque imprimis Domino suo priori, ad bellum Saracenicum proficiscenti, prænuntiavit, quod numquam esset rediturus in Thusciam; nec non plurima mala eventura ejus temporis Imperatori *g*, eo quod bellum gereret contra Ecclesiam ejusque Pontificem : quæ omnia certus probavit eventus. In patria autem sua viduam quamdam, nomine Bartholomæam, quæ prædium habebat versus Arnum, præmonuit ut saluti suæ invigilaret; utpote eadem hebdomade incursura periculum ne absque Confessione moreretur : quin et Curatum loci rogavit, ut vigil apud eam persisteret atque confitentem audiret. Verum hic parum discretus Pastor, visa muliere, verbis Sancti fidem non habuit; sed domum suam rediit, existimans adeo exiguam invaletudinem non posse ei mortem adferre tam repentinam. Vix autem limen domus suæ attigerat, cum ei adfertur nuntius de improviso mulieris istius obitu : sicque verificata est prædictio Sancti, quod absque C Confessione moritura esset.

sanat veneficio tactam,

8 Jam fama sanctitatis ejus circumquaque ferebatur, et a decem milliaribus accurrebant ad Gerardum populi, auxilio egentes. In his fuit Dominicus quidam de Ponte Sevæ, cujus filia Maria veneficiis infecta, ultra secundum annum detinebatur lecto, omni movendorum membrorum facultate carens, sic ut nec brachium quidem posset attollere : et gravissimos toto corpore patiebatur dolores. Tandem spei omnis expers pater ad Sanctum abiit, rogaturus pro liberatione filiæ suæ ; atque post plures repulsas exoravit eum, ut liceret sibi sumere scipionem ejus, quo solitus erat membra fatigata sustentare. Cum vero eum attulisset in domum, supraque lectum filiæ patientis collocasset, hæc post ingentem vomitum statim surrexit omnino sana. Agazoni cuidam, cum duobus jumentis ligna Florentiam deferenti, prædixit quod in Arno periturus esset, nisi abstineret a blasphemando : nec minus factum est. Cum enim quodam die mane transiturus esset prædictum flumen, solutus ab unco funis est, quo cymbula tenebatur, et impetum aquæ sequens, submersa est ipsa cum agazone, jumenta autem salva evaserunt ad ripam.

blasphemi pœnam prædicit :

sacrilege confessam noscit et corrigit :

9 Sevocatam aliquando ad secreta mulierem, quæ a Confessione facienda revertebatur, monuit D redeundum illi esse ad ecclesiam, ut faceret exomologesim integram. Obedivit mulier verbis Sancti : atque ad Confessarium reversa etiam illud peccatum declaravit quod decennio celaverat propter verecundiam, quodque diabolica illusione prævalente cogebatur tacere, quoties ad pedes Confessarii accedebat. In quadam sua infirmitate a duobus amicis Florentinis visitatus, unum eorum rogavit, ut caveret sibi perquam solicite, periclitari enim eum ne ab inimicis invaderetur. Oravit ergo alter ut ipsum Deo commendaret, suarumque precum efficacia juvaret : tum bona spe et promissis plenus ad civitatem revertit. Vixdum transierant dies decem, cum ille nocturno tempore occupatus ab hostibus, sanctum cœpit invocare Gerardum. Neque id frustra : sensit enim quasi brachio illius discuti ictus ; et quamvis læsus fuerit, intra paucos tamen dies a vulneribus suis sanatus est.

periculum amico prænuntiatum avertit :

10 Erat, ut dixi, Sanctus hic solitudinis et silentii amantissimus : ideoque verbis quam poterat paucissimus utebatur ad eos a quibus auxilium postulabatur, atque sic consolatos dimittebat : sed neque ab omnibus requirentibus eum inveniebatur, eo quod sæpissime in valles locaque absconsa et semota se E reciperet atque ad silvarum opaca : ibique orationibus ac meditationibus diuturnis insistebat, plerumque de genibus, quæ ex assiduitate ista maximos callos contraxerant. Videntur etiam hodie manuum ejus signa, impressa saxo quod apprehenderat, cum orationi intentum tartareus hostis retrorsum trahens, præcipitare ex alto niteretur *h* : cessit enim digitis saxum, velut mollis cera, et sic a periculo illo est liberatus. Quidam etiam Petrus Bembus, domum ipsi Sancto vicinam incolens, affirmavit pro certo, quod mane quodam lignatum egressus, ex loco in quo Gerardus orabat, viderit ascendentem flammam seu splendorem ingentem. Cum autem nondum clara dies esset; conterritus Petrus aliquantum substitit, deinde paulatim appropinquavit loco : quem ubi attigit, continuo disparuit flamma, inventusque est Sanctus genuflexus ubertim lacrymare et vehementer plangere. Tum juvit eum Petrus ut sese erigeret, ac domum suam deduxit, continuantem lacrymas et gemitus, quorum causam aiebat esse sua et aliorum peccatorum crimina.

signa manuum saxo imprimit :

flamma cœlesti collustratur orans:

11 Tanta interim erat nominis ejus istis in partibus celebritas, ut dies nulla præteriret, quin aliquis F ad eum veniret auxilii causa, non sine magna ipsius molestia, qui ægre ferebat ea ratione se distrahi a suis orationibus, neminem tamen absque solatio solebat dimittere. Multos inter se dissidentes reconciliavit, multas lites composuit, multa jurgia sedavit, ex quibus alias secutæ fuissent plurium hominum cædes. Aliquando ægrotans Januario mense, quatuor cerasa appetivit, et cuidam suæ sorori viduæ mandavit ea carptum iret, indicans locum et ramum ipsum unde colligenda erant. Noluit autem ire ipsa, sed filiolam *i* quamdam suam duodennem misit, quæ ea reperit; attulitque Sancto termitem pulchrum, recentem, foliisque ornatum suis, velut si medius Majus fuisset, cum magna admiratione adstantium, et præ teneritudine devotionis et miraculi magnitudine in lacrymas prorumpentium *k*. Alias a cujusdam ægri visitatione revertens, cum quodam Luca del Pesca, occurrit vulpi gallinam jam occisam auferenti : mandavit autem ei Sanctus, ut referret eo unde abstulerat; et paruit bestia, ipse vero iter suum est prosecutus. Alias visitatus a quodam Patre Benedictino, qui Confessarius suus erat, cum esset infirmus (tertio enim ægrotavit ad mortem, sed de duabus primis infirmitatibus prædixerat, ab iis convaliturum se, de hac autem tertia affirmarat, fore ultimam) dicente prædicto Patre, bono esset animo, cito

in Januario cerasa invenit :

gallinam a vulpe restitui facit :

prædicta mortis die

A cito enim sanandum; respondit, non ita futurum, sed proxima die Veneris *l* finem vitæ suæ ponendum.

l

pie obit.

12 Sumpsit ergo extrema Sacramenta quam potuit devotissime, petitaque a circumstantibus erratorum venia, auditus est cum Beatissima Virgine et Sanctis suis Patronis sermocinari; atque ita vultu subridenti, ipsa qua prædixerat Veneris die, animam Domino Deo reddidit. Eo mortuo vulgata circumquaque est rei fama intra duos non integros dies; tantusque fuit populorum concursus, ut ex mandato Dominatus Florentini fuerit adhibenda militaris custodia. Cum autem corpus esset impositum ligneæ arcæ; posita hæc fuit supra truncam quercum, et *m* sepimentum circum eam factum: tantæque eo allatæ eleemosynæ sunt, tot votiva anathemata, ut antequam mensis unus præterisset: cœpta sit ædificari ecclesia supra *n* podium, ubi hodie sanctum corpus requiescit; et quo dum viveret trahi jusserat arcam *o* illam saxeam, cujus superius facta est mentio. Depositum est autem sacrum istud pignus, concurrente ad id cum summa devotione innumerabili populo, sub crypta novæ fabricæ. Factum est hoc antequam finiretur annus, cœperuntque ecclesiarum vicinarum plebes advenire processionaliter ad novum Sanctum honorandum et invocandum. Quidam volunt fuisse annum MCCXLII, alii annum MCCLIV notant: prima communior sententia est, veritas autem ipsa non scitur.

m *n* *o*

Ex eleemosynis collatis extruitur ecclesia

B

quæ circa 1360 destructa est, mox restaurata,

13 Porro cum circa annum MCCCLX, quatuor annis minus vel amplius, ex Senensi Comitatu fieret contra Florentinos excursio militaris, transitusque esset per ecclesiam Sancti, fuit hæc multum deformata atque destructa; ablataque ex loco multa supellex, et miraculo simile censeri potest, quod ipsæ sanctæ Reliquiæ combustæ non sint, Deo fortassis illas occultante ab oculis barbarorum istorum, qui nec sacris quidem rebus parcebant. Ipsis autem omnino digressis paulatim restaurari et resarciri cœpit prædicta capella, non tamen ea pulchritudine qua fuerat prius. Postmodum anno MDLI furto sublatum est velum sive sudarium, quo intra capsam operiebatur corpus sanctum: ex traditione autem credebatur, ipsum esse quo solebat Gerardus, ab itinere aliquo fatigatus, sudorem abstergere: ideoque occasione ægrorum sæpe petebatur, et domum ferebatur a fidelibus: quibus eo mediante Dominus Deus noster miraculosas multas curationes largiebatur, præcipue contra febres. Sacrilegii auctor, qui thesaurum hunc in suam regionem abstulerit, haud certo scitur: suspicio tamen plurium notabat quemdam Sacerdotem Casentinum, de quo refertur, quod collum sibi fregerit. In vicem autem ejus, quod ablatum fuerat, aliud simile positum fuit.

an. 1551 aufertur Sancti sudarium.

C

14 Ad habitum Equitum Rodiensium quod attinet, creditur Sanctus in vita sua numquam gestasse ejus solitum insigne, quamvis Patronis suis intercedentibus fuerit receptus in Ordinem: ipse autem habitus ei primum post mortem impositus est. Dubium porro nullum est, quin sanctus hic Eremita miracula multa fecerit: sed omnia in oblivionem venerunt per militares incursus frequentes pestemque grassantem Hanc vero historiam composuit et invenit Presbyter Bartholomæus Joannis della Quercia, quondam dicti loci Curatus, acceptam a pluribus testibus fide dignis et per traditionem illius regionis. Cum autem fabricaretur capella seu ecclesiola pro Sancto, fuerunt a devotis personis ibidem deposita, lanx una, scutella una, et scyphus unus, atque alia quædam, quæ fuerant Gerardo viventi in usu quotidiano, partes universim quinque. Sudarium vero prædictum post mortem Sancti tam multa fecit miracula, ut per traditionem habeatur, quod vulgo dici fuerit solitum, opus esse sudario sancti Eremitæ, præsertim contra febres *p*.

Vita describitur.

D

A. BARTHOL PAROCHO EX MSS.

ANNOTATA.

a *Hos passim nunc volunt fuisse* ex Folchorum familia, *cui nihil detractam velim.*

b *Puta circa annum* 1230, *ita ut prima profectio in Terram Sanctam modice præcesserit annum* 1220.

c *Waddinghus in elogio ad an.* 1277, *citatis in margine auctoribus antiquæ Legendæ et Appendicis ad Marianum,* Florentiæ *id factum ait.*

d *Waddinghus ex eoque Terrinca hæc scribunt.* Qualibet hebdomade ter visitabat ecclesias tres, valde inter se dissitas, unam vetustam in vertice montis excelsi, qui Incontrus appellatur; aliam ad Montem-acutum, sitam juxta fluvium Arni; tertiam S. Mariæ in Monte-Romuli supra Sesinas. Sacrum hoc iter die Lunæ dicabat animabus e purgatorii pœnis liberandis, die Mercurii suis peccatis redimendis, die Veneris pro condonandis omnium fidelium peccatorum reatibus et infidelibus illuminandis.

f *Idem Waddinghus ex eoque Terrinca sic narrant:* Mortem præmeditatus, quatuor ingentes excidit lapides pro sepulcro construendo, quibus trahendis duo vel tria boum juga adhiberi oporteret: illa petiit a quodam agricola, sed non obtinuit: vocatos itaque, tamquam rationales, duos juvencos, jugum adhuc inexpertos, ingenti currui submisit, et quo voluit facile minavit. E

e *Addit Terrinca,* populi S. Andreæ de Rovezzano.

g Fredericum II *Terrinca nominat.*

h *Razzius aliam causam miraculi assignat, scilicet quod* solitus quasdam suas devotiones noctu obire, rependo genibus ad tria milliaria, eoque labore fessus, istic subsistere consuerat, et manus supra saxum ponere: *additque* Inquilini Villæ-magnæ quotannis certo quodam festo processionaliter illuc eunt, in memoriam atque honorem sui Sancti.

i *Waddinghus, ex eoque Terrinca, ipsam sororem ivisse asserunt.*

k *Addit idem,* Inveniens brumali et rigido tempore arborem florentem, cerasis onustam, stupefacta collegit ad votum, languenti tulit, aliqua comedit: sed optimo sapore oblectata, dum regreditur ut sibi evellat, videt prius viridantem, jam aridam et gelu rigentem. *Terrinca autem eadem sic prosequitur.* Hinc cum ramo aut calatho cerasorum in manibus repræsentari consuevit Gerardus: *quod ut constaret certius vellem addidisset ecclesiarum nomina, in quibus sic repræsentatur Sanctus: nihil enim tale in propria ecclesia reperit Magliabechius: et aliarum, ipsius imagines habentium, doceret cultum late extensum* F

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 73**

l *Terrinca addit* vel feria secunda sequenti: *quidam enim dicunt obiisse feria* secunda Pentecostes, forte quod tali die populorum concursu colatur, alii vero Feria sexta III Idus Maji.

m *Addunt iidem auctores Franciscani:* Subtus contigit duci ad sepulcrum ancillam quandam Xenodochii S. Mariæ novæ de Florentia, quæ tunc ruri agebat: sed virtute sacri corporis statim surrexit, glorificans Deum in tanti viri potestate.

n *Waddinghus minus verosimiliter ait:* habitaculo ejus in ecclesiam constructo, religiose conditus est in sepulcro, quod vivens ipse paravit.

o *Terrinca ait, quod* supra eam, in formam altaris redactam, usque in hodiernum diem sacra celebrantur.

p *Waddinghus:* Ejus cingulum quotidie infirmis applicatur, et desideratam salutem impertit. *Ita supra num.* 5 *dici videtur* Sudarium, quod ad usus proprios accingebatur: *sed hoc ita intelligo, ut ipsum non haberet usum cinguli, sed penderet ex cingulo* sive

A *sive ex fune ejus cinctorio, ad sudorem tergendum etc.*

A Bartol. Parocho ex ms.

APPENDIX

Ex Italica epistola Bartholomæi Magnani, nunc Parochi S. Dominici in Villa-magna.

Exponitur corpus tempore pestilentiæ:

Anno MDCXXXI, grassante per Italiam pestilentia, ipso mali contagiosi principio, expositum in suggesto perquam ornato, media in ecclesia, fuit sacrum corpus, in habitu Franciscano: ad quod venerandum opemque poscendam, toto triduo, quo illud sic stetit, concursus fuit innumerabilis populi ex omnibus circum locis: multosque a morbo sanatos fuisse, credibile faciunt plurima vota, mox appensa per ecclesiam. Per annos deinde continuos tres, quibus lues deseviit, vicinis in oppidis afflatus contagio fuit nemo; sed nec mortuus quisquam, præter senes duos, quos gravis ætas potius quam aliud quodvis malum diutius vivere non sinebat.

a qua præservatur familia ei commendata.

16 Erat in sua quadam villa D. Franciscus Nasi, Nobilis Florentinus, eo tempore quo pestis erat ferventissima: hæc autem sese manifestavit in famulo quodam ejus, qui illam Florentiæ contraxerat: non
B tamen ad alium quemquam transivit, quamvis cum domesticis ceteris et externis quibuscumque, cum ipsoque hero suo, nihil mali suspicantibus, versatus fuisset familiariter; quamvis etiam ab alio juvene tactum esset ipsum pestilens tuber sub una axillarum, existimante id provenire ex violenta cujusdam tubæ inflatione dum dictum juvenem ea canere doceret: solus autem famulus, sicut idem juvenis postea mihi retulit, Ancisam locum suum natalem reversus, ibi intra biduum obiit. Quod vero nemo contactus fuerit, attribuit D. Franciscus voto, quod nuncupaverat B. Gerardo, se suamque familiam in tam præsenti discrimine commendans ei: quare etiam in gratiarum actionem curavit a populis istis solennem institui processionem: et ipse donavit oratorio, in quo sanctum corpus asservatur, pluviale et casulam ex Ormusino rubro, quæ hodieque supersunt, indiciumque beneficii præstant, intextis sibi litteris EX VOTO.

Gressu donatur paralyticus,

17 Quidam cognomento de Radichis ex Ponte-Sevæ, ab annis viginti quinque media sui parte a cingulo deorsum paralyticus; sic ut vix modicum D
se movere ipse posset adminiculo crucularum subaxillarium; votum vovens B. Gerardo convaluit, et deinceps liberrime ambulans, in gratiarum actionem suas in oratorio cruculas obtulit: ubi etiam nunc videntur appensæ. Eodem loci Præfectus publici satellitii (Barigellum vocant) ex gravi morbo desperatus a medicis, petiit sibi adferri velum dicti Beati quod ibidem servatur: ad cujus præsentiam mox habere cœpit melius, atque intra paucos dies ex toto convaluit: in gratiarum vero actionem jussit confici argenteam capsulam, in qua dictum velum nunc servatur. Res autem contigit ab annis viginti duobus, et Præfectus ille (quantum memini) vocabatur Cæsar Acciari.

sanatur desperatus æger,

avertitur grando noxia

18 Felicitati porro singulari totum circa territorium ducit, quod ea Beatus valeat gratia apud Deum, ut ea mediante securum maneat liberumque a grandine, quamvis in remotioribus hinc locis grandia sæpius damna faciente. Quod si hæc aliquando cadere cœperit noxamque minari, mox ut pulsantur campanæ nostræ cum invocatione B. Gerardi, continuo videas dissipari nubes damnifero gelu gravidas, aliosque dispelli: cui rei certissimam E
fidem præbet frequens experimentum. Multitudo votorum, huc allatorum in testimonium receptarum gratiarum, has quoque plurimas fuisse probat: sed quia eæ non sunt scripto consignatæ, ideo eas exponere prætermitto.

Corpus in novam capsam transfertur.

19 Anni autem sunt octo circiter, quod ego Bartholomæus Magnani, Presbyter atque in præsentiarum Parochus hujus loci, faciendam curavi novam capsam, in illamque ex veteri transtuli corpus B. Gerardi, nemine præter Sacellanum meum adjuvante, illo per pedes, me per humeros illud attollente, plane ac si recens mortuum fuisset. Et tunc cum venia D. Bardi Vicarii generalis, concurrente ad spectaculum innumerabili populo, ipsum supra altare expositum mansit, aliquanto minus formosum quam fuerat in prima expositione conspectum, quia multitudo facularum, et aer a tanta turba hominum spirando reciprocatus, illud quadam fuligine tunc infecerunt: ex eoque tempore defecit etiam bona pars capillorum, qui satis densi eatenus capiti inhæserant.

C F

DE B. ANTONIO HUNGARO

TERTII ORDINIS S. FRANCISCI.

FULGINII IN UMBRIA.

D. P.

AN. MCCXCVIII

Ludovicus Jacobillus, *libro de Sanctis ac Beatis Fulginatibus, sub annum* MDCXXVIII *vulgato, de hoc* B. Antonio *scripturus, amplam præmittit descriptionem ejus loci, ubi nunc in dicta civitate Hospitale sancti Spiritus est. Ibi S. Vincentium dictæ urbis Episcopum, ait, struxisse oratorium, in honorem* Sanctissimæ Trinitatis, *vitæ solitariæ quam deperibat idoneum: Sanctum deinde Florentiam addidisse monasterium, in quo Benedictini Ordinis institutum tenentes monachi diu steterint, sub novo* S. Silvestri Curasserii *titulo, veteris appellationis vestigiis remanentibus supra portam ecclesiæ intra extraque gemina scilicet sanctissimæ Trinitatis imagine, eaque vetusta satis; intelligi autem* S. Silvestrum Papam, *cujus festum ultima die anni solennissime ibi agatur, et cui, seu potius monasterio ei sacro, cognomen sit inditum a cura ægris incurabilibus, quasi sero adductis, impendi ibidem solita. Opus hoc caritatis ibidem tam antiquum esse, licet non probetur; malim tamen recipere eam quæ offertur nominis rationem, quam ex eo quod* Curasero *derivetur ab Italico* Curazza (*vox autem hæc etiam apud Francos* loricam *notat, unde loricati seu cataphracti equites dicuntur* Cuirassiers *Francis, Italis* Corazzari) *malim, inquam, primum credere, quam citra aliam probationem, aliquem qui istic vixerit* S. Silvestrum Loricatum *ibi statuere, ad instar* S. Dominici Loricati, *S. Guilielmi Eremitæ, aliorumque, qui lorica super nudam pro veste usi sunt pœnitentiæ causa.*

In loco ubi olim oratorium S. Trinitatis

deinde monasterium S. Silvestri Curazzarii,

ac denique hospitale S. Spiritus,

2 *Stantibus autem adhuc ibidem monachis, ait Jacobillus, locum, qui extra muros civitatis primum stabat (sicut adhuc veteris portæ ac turrium reliquiæ monstrant) ejusdem muris, anno* MCCLXXX *latius protensis, fuisse inclusum; annis ducentis, postquam unitus fuisset Monasterio S. Mariæ de Sirolaco Cassinensis Congregationis prope Auximum. Cum autem iidem monachi aliud*

Sanctæ

A *Sanctæ-Crucis ad Saxum-vivum Fulginiensis districtus oppidum possiderent, eos illuc dimissos a Clemente Papa V sub annum* MCCCXI, *et monasterium ipsum unitum fuisse Romano sancti Spiritus hospitali, exindeque dici* Hospitale sancti Spiritus, *aut etiam* laboratorum; *eo* quod in ministerio infirmorum laborent, *deducti istuc Roma Fratres : quamvis Sixtus Papa IV anno* MCCCCLXXIV, *intelligens alia esse Fulginii nosocomia, ubi id genus caritatis exerceretur ; jusserit reditus omnes impendi alendis infantibus expositis aut aliter derelictis. Interim, cum prior ibi forma Hospitalis observaretur, advenit eo hic de quo agimus* B. Antonius, *cujus ibidem corpus supra majus altare intra arcam decenter collocatum, religiose honoratur. Vitam deinde Beati subjungit auctor præfatus, qualis fere ex traditione haberi potuit : quam deinde omissa prolixiori loci descriptione anno* MDCXLVII *recudendam curavit in tomo* I *de Vitis Sanctorum et Beatorum Umbriæ. Ex priori opere Latinam epitomen fecit R. P. Lucas Waddinghus, inseruitque suis Annalibus Minorum tom.* 4 : *et hinc eam transcripsit Arturus du Monstier, in Notis ad Martyrologium Franciscanum, hoc illius elogium præmittens :* Fulginii in Umbria B. Antonii Hungari, Confessoris, Tertiarii, admirandæ pietatis, humilitatis et caritatis viri.

colitur B. Antonius,

B 3 *Epitome apud Waddingum hæc est.* Obiit hoc anno MCCCXCVIII, III Idus Maji B. Antonius Hungarus, tertii instituti S. Francisci sectator, ignotæ tamen urbis et prosapiæ. Venit in sacram urbem peregrinationis et magnæ Indulgentiæ Jubilæi lucrandi causa anno MCCCL. Ubi moram aliquot annis traxit, visendis Sanctorum liminibus operibusque pietatis exercendis totus intentus. Opportuniori veste et vitæ genere Deo famulaturus, tertii Ordinis S. Francisci habitum suscepit, et leges observavit. Deinde sui Legislatoris sepulcrum veneraturus, et celebris Indulgentiæ Portiunculæ merita assecuturus, Assisium profectus est. Hinc reversus Fulginium anno MCCCLXXI in morbum incidit : ductusque ad xenodochium sancti Spiritus, multiplicem expertus est ministrorum caritatem. Recuperata valetudine, statuit, quæ recepit misericordiæ opera, erga alios exercere, et infirmorum pauperumque obsequiis operam suam omnem vitamque locare. Nihil illo mansuetius, nihil benignius, nihil erga proximum beneficentius. Infirmos curabat, alebat, confortabat : expositos infantes tenerrime fovebat, pie educabat, instruebat : pauperes et peregrinos Christianis prosequebatur officiis. Abstinentiæ et pœnitentiæ erat admirabilis, orationis assiduæ, et profundæ humilitatis ; factus virtutum omnium exemplar. Tantam obtinuit in populo opinionem, ut ad eum omnes recurrerent angustiati pro consilio, afflicti pro remedio, tentati pro suffragio. Tandem annis et meritis plenus, longa purgatus infirmitate, quam patientissime toleravit, præmissis Christiani hominis muniis, receptisque sanctæ Ecclesiæ Sacramentis, pie obdormivit Fulginii. Corpus honorifice, concurrente universo populo, in quodam sacello ecclesiæ prædicti Xenodochii positum est, et perpetua populi reverentia celebratum, Deo plurimis per ejus intercessionem bene faciente. Postremo anno MDCVIII translatum est ad aram templi majorem, supra quam in nobili theca integrum et illæsum omnium exponitur venerationi.

an. 1368 ibidem mortuus,

ubi post votivas peregrinationes substiterat,

D *AUCTORE D. P.*

et annis 17 pie vixerat :

E *translatus ad majus altare an. 1608.*

4 *Vix plura his habet, quamvis pluribus verbis, Jacobillus ; solum addit, in dicto Xenodochio substitisse Beatum ex voto concepto si convalesceret : deinde translationis postremæ auctorem nominat* P. Fr. Melchiorem de Valle Tullensi, Francum, Priorem *tunc ibi ; et* nobilem *appellat* arcam, *in qua ejus corpus requiescit. Dolemus sane, quod cum anno* MDCLX *apud eum versaremur, dierum aliquot Hospites, chartas et libros ejus omnes curiose scrutando occupati, ut quæcumque nobis deerant describenda ipse curaret, quod et liberaliter fecit ; dolemus, inquam, quod ei non inciderit cogitatio deducendi etiam nos ad prædictum Hospitale, sacrum illud corpus inspecturos et veneraturos. Hoc ipsum tamen non tam oblivioni ejus, quam nostræ imputarim festinationi, qua iter accelerabamus, ut saltem Domini Natalem possemus Romæ celebrare.*

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 74**

DE B. MAGDALENA ALBRICA

ORDINIS EREMITARUM S. AUGUSTINI,

ABBATISSA BRUNATENSI COMI APUD INSUBRES.

D. P.

C F

ANNO MCCCCLXV

Congregationi Lombardicæ

Cum anno MCCCCXXX *Generalia Ordinis Eremitani Comitia, in Monte-Pessulano Galliæ Narbonensis urbe celebrata, Augustino Romano Priori suo Generali in tertium sexennium prorogassent munus ; innixus ejus auctoritate et prudentia Joannes Rochus Portius Papiensis, Theologus insignis, Ordinem, a primævi instituti vigore deflexum, in Gallia Cisalpina suscepit ad meliorem formam reducendum, uti scribit Josephus Pamphilus Episcopus Signinus in ejusdem Ordinis Chronica. Fuit hoc* Congregationis Lombardicæ *in Italia principium, eo successu promotum, ut Nicolaus Crusenius in suo Monastico Augustiniano parte* 3 *cap.* 24, *suo tempore, id est anno* MDCXXIV, *numerata dicat ejusdem Congregationis in eadem Italia monasteria octoginta quatuor, structura ac proventibus magnifica : quorum tamen pleraque antiquiora fuerint. Tale certe fuit* Brunatense *prope Comum, et ex hoc prognatum* S. Trinitatis *in ipsa urbe Comensi monasterium : quæ ut a regimine Canonicorum Cathedralis ecclesiæ ad Eremitarum disciplinam transirent, effecit* B. Magdalena Albrica, Brunatis Abbatissa, *circa annum* MCCCCLV ; *factum autem confirmante Pio II, assensum denique suum Canonici Comenses quarto post anno addiderunt.*

se sociisque subjicit Magdalena,

2 *Ita compositis rebus vixit* Magdalena *usque ad annum* MCCCCLXV, *quando mense Maji ex hac Vita migravit, continuo cœpta coli ut* Beata, *propter miracula, quæ* Abundius Raymundi *Comensis dicitur collegisse ; sicut et vitam scripsit* Paulus Ulmius, *sive* Lulmius, *Bergomensis,* quam Romæ excusam *fuisse* anno MCCCCLXXXIV scribit Gelsominius, in Thesauro devotionis ad Beatam Virginem pag. 152, *teste Herrera in sui Alphabeti Augustiniani parte* 2 *pag.* 36, *dolente quod* inertia deperditam, vel in bibliothecis latentem, videre non meruit. *Nos pro Abundii scriptione Como accipienda frustra laboravimus, operam ad id suam, sed effectu cassam, commodante Primo Aloysio de Tattis, Novocomensis Martyrologii et Historiæ auctore ; non item pro altera ; hujus enim ecgraphum in suis MSS. repertum vir ille patriarum antiquitatum studiosissimus ad nos promptissime misit. Idem etiam in Annotatis ad prædictum Martyrologium, post longum de Magdalena elogium allegat auctores quotquot ejus cum laude meminerunt ; quibus addi poterat amicus noster Augustinus*

cujus Vita a Lulmio coævo composita

A *nus Torellus, in Centuriis Virorum atque Mulierum* AUCTORE D. P. *ex Ordine Augustiniano sanctitate illustrium, annis viginti octo prius vulgatis Bononiæ, quam dictum Martyrologium prodiret.*

3 *Fuisse* Abundium *ipsi B. Magdalenæ coævum, præsumere citius quam probare possum : de Paulo constat* (*uti jam dictum ad Vitam B. Helenæ Utinensis,* XXIII *Aprilis editam*) *obiisse primum anno* MCCCCXCIV, *septuagenario majorem, sicut Pamphilus ait : qui argumenta hujus suæ de Magdalena scriptionis se habuisse dicit* a familiaribus ejus collecta, *ac nominatim* a Nicolao Zaffarone, cœnobii S. Andreæ ante susceptos Fratres *Augustinianos* Confessario, atque a Fr. Augustino de Perlaschis, Nicolai in eodem munere successore. *Ab hoc ergo scripta Vita lenire poterit desiderium ulterius opusculi ; nec non is qui utrumque habuit Hieronymus Borserius, indeque et ex scripturis variis ipsius monasterii Vitam Italica lingua collegit, ac prælo dedit anno* MDCXXIV. *Hanc igitur secundo loco Latinam fecissemus, resectis parergis moralibus, quibus ad Sanctimonialium informationem fuse distenditur, nisi inter MSS. Vitas, ad nostrum Heribertum Rosweidum olim transmissas, invenissemus Latinam quamdam aliam, succinctam ac brevem,* ex ejusdem monasterii tabulis excerptam *annisque decem aut quindecim citius compositam, nec Borserio visam ; quæ per addita ex ipso Annotata et Appendicem suppleri posset.*

datur ex MS

et ex Italica recentiori

B

suppletur Vita 2.

4 *Ad cultum quod attinet, requisitus a me per litteras Comensis Collegii nostri Rector, Ambrosius Maria Spinola ; anno* MDCLXVII *respondit,* Depositum ejus supra terram, et quidem honorifice collocatum servari in ecclesia S. Juliani, intra chorum Sanctimonialium; quæ perpetuo ardentem lampadem ad illud fovent, et in honorem ejus quotannis Sacrificium Missæ peragendum curant de Spiritu sancto die XIII Maji, *tamen Lulmius dicit* Idibus Maji *exspiravisse; pro quibus sequentem diem* XVI *substituit Borserius, et hunc secutus Martyrologii Auctor : qui super hac differentia consultus, respondit, penitus inexploratum sibi esse quo argumento Moniales diem* XIII *cultui Magdalenæ delegerint, cum ex priscis earum monumentis nihil certi ad hanc rem inveniatur : se vero* XVI *prætulisse, tamquam diem non mortis, quæ pridie accidit ; sed Depositionis et exequiarum solennium, esto quod solum octavo post die corpus terræ mandatum sit, prout asserit Borserius. Nobis hactenus visum consultius est, eo quo Sancti solennius coluntur die de ipsis agere ; quod cum fiat* XIII *Maji, ipsomet Aloysio attestante* (*cujus Martyrologium, utpote auctoritate privata dumtaxat nixum, nec ad publicos Cleri Novocomensis usus inter divina receptum, non immutavit antiquiorem ritum*) *tenemus diem prædictum ; ideo fortassis a Sanctimonialibus assumptum, quod verus mortis dies lateret, et certa scientia teneretur, tali die corporis sacra ossa, jam ante a Vicario Episcopali ex priori eluta tumulo, fuisse in novum sepulcrum translata. Quod si contigit anno* MDXCV, *sicut Borserius scribit ; contigit in Vigilia Pentecostalis festivitatis, tunc in* XIV *Maji cadentis.* Anno quidem MDXCII moniales e Brunati montis cacumine, ad ejusdem radices et Abbatiale cœnobium S. Juliani, non procul ab urbe situm, demigrarunt, *inquit in sua ad nos epistola Aloysius ; idque ait* constare liquido, tum ex Brevi Clementis Papæ VIII, tum ex processu Feliciani Ninguardæ Episcopi Novocomensis : *insuper in suo Martyrologio asserit,* anno MDXCIII coram Tobia Peregrino, *prædicti* Episcopi Vicario generali et ecclesiæ Cathedralis Canonico, reseratum fuisse B. Magdalenæ tumulum primum, et sacra ossa ad S. Juliani translata. *Nihil tamen obstat, quo minus inter hanc privatam, ut sic loquar, translationem, et solenniorem aliam, intercesserit sesqui anni circiter spatium ; dum scilicet alia multa, communi Virginum usui magis necessaria, componuntur, et progressu lentiori absolvitur novi tumuli opus.*

Magdalenæ ut Beatæ cultus,

13 Maji,

C

die forsan Translationis factæ an. 1595

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 75**

D

5 *Quoad reliquum B. Magdalenæ cultum, addit Herrera, quod* extant adhuc sacræ illius effigies, radiis coruscantes, in ecclesia S. Andreæ et in D. Augustini fano super quadam columna, quæ ingredientibus ad manum dexteram prostat, cum hac inscriptione, B. MAGDALENA DE COMO. Vidimus etiam, *inquit idem Herrera*, in Conventu Tolentinate et in aliis Italiæ Conventibus similes ejus icones. *Et hæc post translatum, uti diximus, corpus; ante quod tempus Hubertus Senensis, in Centuria illustrium Eremitarum eam collocans, testatur* pie ac religiose coli, *in ipso ubi primum sepulta est loco; ubi etiam epitaphium legebatur, eidem, ut* Antistiti beatissimæ *positum ab ejus seniore fratre Pierio : multa etiam ibidem visebantur anathemata votiva, quemadmodum ex miraculis in Vita relatis apparet. Neque talibus contentus fuit Comensium erga Beatam affectus, sed de solenni quoque Canonizatione procuranda tractarunt :* hujus enim rei, *inquit in proœmio Borserius,* testes mihi sunt supplices quidam libelli, inter scripturas Communitatis asservati, quibus apud Leonem X Pontificem maximum (*adeoque intra annos* MDXIII *et* XXI) instabatur pro facultate celebrandi festi : qui libelli licet oblati non fuerint, propter conditionem illorum temporum, iniquissimam ejusmodi negotiis perficiendis, probant tamen quæ fuerit de ejus sanctimonia æstimatio populi.

Imagines.

Æstimatio

E

VITA

Auctore P. F. Paulo Lulmio Ordinis Eremitarum S. Augustini.

Ex MS. adm R. D. Primi Aloysii de Tattis.

Miro religionis et sanctitatis odore floruit B Magdalena de Albricis de Como, Galliæ Cisalpinæ civitate. Hæc puella adhuc, cum in Domini nostri Jesu Christi amorem ferretur, totaque mente illius mandata percurreret, ingentem fabarum copiam clam pauperibus distribuens, D. Livium et Margaritam parentes jugales in religiosam sui admirationem perduxit. Quod cum et spiritualibus quotidie officiis comprobaret, de B. Abbatis Benedicti instituto eligendo cogitavit : verum in somnis a S. P. N. Augustino admonita, solitudinem quamdam extra civitatis mœnia adiit, ubi paulatim ciliciis ac jejuniis carnem macerans, adolescentulas nonnullas cœpit assumere. Quo factum est, ut locus ille, qui Brunas dicitur, fortassis ex montis horrore, citra Ecclesiasticorum omnium opinionem in monasterium traductus sit : quod postea, Nicolai V, ac Pii II summorum Pontificum auctoritate, Congregationi Cremensi, Blanca-Maria Mediolani Ducissa, penes quam Virginis nomen audiebatur mirabiliter, expostulante, adscriptum est.

Ab infantia liberalis in pauperes

fit monacha :

F

2 De hac mira quam plurima referuntur. Fama enim est, ejus precibus per signum Crucis agricolarum uxores binas febrim evasisse, pluresque alios sexus masculini ægrotos a mortis periculo fuisse ereptos. Quæ omnia nullatenus illius mentem inflabant, cum, quo magis indies sui ipsius nomen augeri animadverteret, magis etiam magisque humilis dignosceretur. Tradiderant illi parentes redditus cujusdam villæ Ponzati in limite : sed Zanino et Gasparino fratribus dominio utentibus, pensiones per annos aliquot sublatæ fuerant : quapropter ostiatim per moniales servulas cœnobio victum quærere coacta est. Quod cum sæpius frustra factum fuisset divinitus cibi et potus ante fores S. Andreæ, cui cœnobii basilica dicata fuerat, reperti sunt. Divinitus etiam fertur, in summo pluviæ defectu, ad sitim removendam fructibus inassuetis recreata, sicuti accepimus ab Andreoza et Helena consororibus, quæ

patrata miracula :

divinitus pascitur :

A quæ ib obtentum asserunt mense Augusto MCCCCXXX. Lite tandem composita, auxilio potissimum Martini *a* Comensis Episcopi, et F. Bernardini *b* ordinis Minorum instauratoris, ac Antonii de S. Germano *c* familiæ Dominicanæ in S. Joanne Prioris (quorum sanctissimis præceptis interdum consolabatur Ordinis sui Moniales) cœnobio, cui ipsa præerat, villa cum omnibus juribus adjecta est.

juvenem libidinosum convertit:

3 Ibi venerabilis Virgo, cum diebus ac noctibus sedulo ecclesiam frequentaret, totamque se Domino in holocaustum offerret; consobrinus Pierius nomine, facibus parum honesti amoris erga commonialem ei subditam inflammatus, cum Magdalenam ipsam de rigore silentii in hospites pro Monasterii hospitiis leniendo tentaret; a Deo optimo maximo obtinuit, ut ipsemet ex tenebrarum dæmone lucis Angelus factus sit, quod unum, flendo magis quam loquendo, ipso præsente consecuta est. Id autem præstare consueverat ex sacris Sacerdotum colloquiis: quibus cum affici mirum in modum videretur, sese secundario voverat. Hinc orta ejus Fratrum nostri Ordinis electio, ad rectam instituti Augustiniani rationem: quod postea auctoritate Apostolica est B comprobatum. Tenui victu, et rudi vestitu utebatur: ad illum vix legumina, ad hunc vix lanam infimæ speciei adhibere assueta, Cremensibus *d* in utroque Ordinis restitutoribus persimilis, priscarum Ægypti Eremicolarum imitatrix non sine omnium admiratione effecta est. Sacerdotes, uti Altissimi ministros, adcoluit, ut eorum consilio a choro, et a sacris numquam abstinuerit, licet doloribus interdum oppressa difficillimis: in quibus perferendis, ut etiam in invidorum livore abjiciendo, virago ut plurimum Christiana habebatur. Quod probatum est, præsertim cum de cœnobio S. Andreæ auferendo, et domicilio sanctissimæ Trinitatis ei subjecto restringendo, penes Mediolanensem Principem ex primorum suspicione ageretur. Obstabant enim Civitatis decuriones, Petrus de Coquis, Joannes de Lavizaris, et Antonius de Mugiasca præ ceteris, ne cœnobium illud amplissimis ædibus illustraretur, et ne domicilium hoc in cœnobium, sicuti factum est, traduceretur. Hoc unum Virgines quamplurimas, quæ in domiciliis id genus una degebant; sub institutis inter seculum adhuc et Religionem vulgatis, ad nostri Ordinis insignia in integrum assumenda ex voto excitavit: quod et Tertiariis quibusdam masculis, prope Comum susceptis, tribuitur. Siquidem per idem tempus ibidem nobis Moniales innumeræ subscripserunt, paulatimque C novem Augustinianæ familiæ Monialium monasteria Civitas acquisivit.

Eremitis Augustinianis se subdens, *rebus arduis probatur:*

excellit virtutibus.

4 Norunt Comenses, quot qualesque tempestatum injurias per hanc omnipotentis Dei Ancillulam evaserint: cujus precibus bella sæpius intermissa, et populorum seditiones consepultas accepimus. Et sane Paulos et Antonios semper habens præ oculis (quamvis comitata) in solitudine perpetuo degebat: ubi non aut temporis calamitates, aut Virgines quas pascebat a pauperum cura pedes ejus tenuissent; quorum cellulas ad eos ex infortuniis eripiendos attenta intrabat. Diva intentio, et admirabilis in sexu fragili firmitas! Otium puniebat labore manuum, vigiliis ultra hominum usum dedita. De nullo gloriabatur: de nullo, nisi id cœleste esset, gaudebat, cujus durant adhuc monumenta. Vox interim administratorii Spiritus audita est, quæ ipsam ad suspiciones in veri Dei cultum et in Ecclesiæ unicum regimen suscipiendas impellebat. Sed id totum, sexus oblita, in fidei Apostolicæ basi constituebat. Nulla unquam penes eam inanis petitio, nullumque in Religione dubium: quidquid esset de iis, quæ tunc temporis circa beatitudinis cœlestis *e* formam agitabantur. Quantum mundo crucifixa, Cruce etiam admodum delectabatur, vel ut orationum munera tutior persolveret, vel ut se ipsam a terrenis concupiscentiis certior erigeret. Hujusmodi signum visitur adhuc, quod D ipsa suadente in summo montis cacumine prope monasterium S. Andreæ erectum est. Pallor ejus ex jejuniis, caritas in pauperes, constantia in adversis, humilitas in properis, mansuetudo in officiis, modestia in obsequiis, et tandem fervor in religione, Commoniales subditas ad summam virtutum perfectionem mire accendebant. Accedebat et hisce sermo perpetuo sale conditus, et prudentia quam ab incunabulis deportaverat in domesticis.

AUCT. P. LUMIO

ad quas exemplo est ceteris:

5 Ex his igitur sanctitatis nomen ab Occidente in Orientem sibi comparaverat, crescenteque fama indies cœpit a Primoribus, etiam Ecclesiæ Prælatis, in pretio haberi. Nulla Monialibus Indulgentia aperiebatur, quam et ipsamet impetrare non conaretur, ad hoc Romam Bernardo fratre juniore transmisso: nullum item spirituale pro sexus viribus institutum, cui et ipsa statim non adhæreret, ubi vel Apostolica auctoritate divulgatum, vel sapientum consilio saltem examinatum et propositum fuisse percepisset. Quas sibi leges in Ordine præscribendas curaverat, easdem etiam perpetuo servavit, et servari mandavit. Atque cum prima ab infantia a pompis abstinuisset, E volebat et in ingressu Religionis puellas vestitu, pœne religioso ad Religionem accedere. Secundo, nullam admittebat, de cujus morum rectitudine non constaret; illud subjungens, sui ipsius Regulam ad puras, non autem ad pœnitentes facere. Tertio, a choro absentes voluntarie, puniendas in prandio decernebat. Quarto, nullam a Sacris, si fieri poterat, abesse permittebat. Quinto, cum secularibus colloquia ad bene esse omnimode vetita supponebat; ut etiam quæ ad animi relaxationem inter consorores proponebantur. Sexto, non nisi Romanæ Ecclesiæ subscribendum affirmabat; licet Ecclesiæ [aliæ quandoque ab] Hierarchiæ norma devolverentur *f*. Septimo, illusiones dæmonum, sensuum oblectamenta, carnis susurrationes, et quidquid hujusmodi spiritui obstat penitus removendum asserebat, quamplurima ad hoc dividens medicamina, quæ ipsamet collegerat. Quod enim suis experta fuerat viribus, id etiam, uti certum, aperire aliis sæpius consueverat. Octavo, in contractibus cum seculo non nisi æquum ex directo usus processu assumebat, idem et Sorores per libellos canonicos interdum docere assueta.

monasterium optimis legibus temperat:

6 His et aliis quamplurimis *g* regulis ancilla imperabat: cujus sanctitatis odore per proximas regio- F nes effuso, mirabile dictu, quanta alacritate Virgines pariter et Viduæ, nobilitate insignes et divitiis excultæ, amplioribus contemptis palatiis, ad eam confluxerint, præsertim Mediolanenses. Aliæ vero, Magdalenæ invitante præconio, eamdem salutis viam, per quam ipsamet procedebat, alibi arripuerunt, monasteria suis sumptibus extruxerunt, et non modo civilia, sed etiam ruralia loca *h* Augustiniano Ordini adjecerunt. Quo temporis curriculo regimen ceterarum administrabat, subesse magis quam præesse voluit; et timore potius, quam tumore præferri passa est. Infirmarum sedilia pluries lavit, pedes famularum de foris revertentium sæpius expurgavit; et expurgatos deosculata est. Hoc autem spiritu imperans, imperio humilitatem, humilitati pauperiem, pauperiei constantiam, constantiæ fidem, et fidei denique amorem adjungebat. Semel atque iterum, ad binas puellas dictis saltem puniendas, quæ ab ejus cœnobio defecerant, tentata, seipsam potius strictioribus vigiliis punire cœpit, certamen hoc non nisi silentio absolvi posse affirmans; quod Ordinis *i* Humiliatorum adamussim [vivere elegissent], licet non ad ejus gloriam, uti earumdem puellarum receptores adnotarunt.

humilitatem exercet.

A 7 Vigebat prava inter agnatos tunc temporis consuetudo, qua proximiores non nisi precibus proximæ tuto commendari seipsos posse arbitrabantur. Cum autem citra consuetudinem ad Albericam hospites confugerent, id magicis tantum artibus vel hypocrisi tribuendum contendebant. Verumtamen Alberica, nedum hoc sibi deberi pro humillima vivendi norma respondebat: Absint, asserens, absint qui me cœlestibus adscribant: me enim innumeris peccatorum nexibus et obvolutam et implicatam dignosco, quæ nulla animi prudentia discipulas instituo, nullo pietatis ardore foveo, nulloque orandi genere erigo: me prorsus immortalis gloriæ indignam fateor, quæ sorores, ut summa mentis in Deum alacritate versentur, singulis momentis non hortor. Gaudeo quidem Sanctorum nominibus, mei tamen ipsius discrimen deploro, cum nullam mea oratio hominum unquam vicerit militiam, nullumque familiarem dæmonem ad cedendum compulerit. Meum est confugere ad Verbi Divini dispensatores, meum etiam sit horrescere ad divinarum virtutum inquisitores. Hisce et aliis hujusmodi assertionibus irascebatur, et hisce tumescebat. At crescente magis inde piorum concursu, non tamen Sororum obliviscebatur, erga quas B prima semper illi cura erat: quod ut facilius consequeretur, plures interdum Primorum famulos, qui depositis ad monasterii fores negotiis implicatam *k* decipi posse, facillimum existimabant, alio remitti jussit. Nec mirum si Virginem exterorum affectus et artes *l* non removebant a propriis. Erat enim cor a qualibet seculi cupidine alienum, et fides in unum Altissimum perpetuo erecta.

externisque ad eam accurrentibus

In cura subditarum nihilo remissior

8 At lubet hic aliqua de ejus in Deum pietate recensere, quæ prorsus repetita ad actus singulos non videbuntur. Nam cum quinquaginta pœne annis in patriæ stadio cucurrisset, languoreque letali paulatim deficeret, voluit sæpius in chorum deferri; ubi quod voce non poterat, spiritu perficiebat. Aderant Confessarii, quorum præceptis cum ad cellulam rediisset, sibi Psalmos legendos quotidie curabat. Atque ubi ea omnia, quæ singulariter in vivendi norma suppetierant, qua fieri potuit, ad supernæ vocationis bravium præcognoscendum, testatrix religiosa proposuisset; in nonagesimi Psalmi versiculo; Cum ipso sum in tribulatione, Idibus Maji expiravit. Corpus ejus statim in monasterii basilicam delatum est, advenientibusque per singulas horas populis per dies aliquot sepultura caruit. Tandem in pecu- C liari loculo humatum piorum votis cœpit muniri, quo factum est ut insigni elogio paulo post sit illustratum. Mitto beneficia, quæ ejus apud Deum suffragio fideles quam plurimi obtinuerunt, ne Vitæ limites excedere videar. Sciant tamen historiarum cultores, ea omnia, quæ hic præ oculis ponuntur, a probatis piisque Magdalenæ familiaribus fuisse collecta, et potissimum a Philosopho de Sala: qui de ejus prudentia qua in infantia prælucebat metrum vulgavit; a Nicolao Zaffarone, S. Antonini Rectore, et cœnobii S. Andreæ, ante receptos Fratres Ordinis nostri, Confessario; ac a Fr. Augustino de Perlaschis, Nicolai in eodem munere successore.

pie obit.

ANNOTATA.

a *Sedit* Martinus, Comensis Episcopus, *fratris sui Antonii successor, ab anno* 1457 *ad* 1461.

b S. Bernardini *Vitam damus et illustramus* 20 *Maji.*

c *De hoc paucis agit Leander Alberti lib.* 5 *de Viris illustr. Ord. Prædic. f.* 852, *et obiisse ait an.* 1458; *prolixius autem Michael Pio Italice lib.* 3 *cap.* 27. *Dominicus vero de Herre Belgice, in Anno sancto sui Ordinis ad* 28 *Novembris, cum titulo* Beati Patris, *eumdem proponit.* D

d *De Cremensi Conventu scribit Herrera, quod suscepta an.* 1439 *observantia Regulari,* Congregationis Lombardicæ prima vidit cunabula: et jam formatæ sodalitatis sedes primaria fuit antiquitate originis, *unde ceteri hic appellati* Cremenses.

e *Sub Joanne Papa* 22 *circa an.* 1332 *cœpta agitari quæstio inter Theologos de visione beatifica, an animæ jam cœlis receptæ ea fruerentur ante extremum judicii diem; et affirmativam definivit Benedictus* 12, *an.* 1333; *intituivam eam esse asserens, nulla creatura mediante in ratione objecti: quod tamen non obest, quo minus credi possit vetus error Magdalenæ tempore resuscitatus.* Neque enim, *ut meus in Theologia Magister R. P. Jacobus van Calloen recte animadvertit, in quadam sua super hoc ad me epistola,* definitione una ac ne pluribus quidem ita extinguuntur controversiæ de Religione, ut scintillæ sub cinere doloso non lateant, quæ absistunt non raro; ut omni tempore apparuit, et nunc quidem manifestissime, *circa toties tamque expresse damnata Jansenii dogmata. Quin et hujus ipsius, qua de agitur, controversiæ fibras hodieque perstare, quibus abradendis danda adhuc sit opera, colligi potest ex Joannis Sinnichii Saule Exlege, cujus utinam gravissimus error esset, ut verosimile sustinuisse, lib.* 1 *cap.* 67, Canonizationem Sanctorum, non importare actualem beatudinem canonizatorum, sed dumtaxat consummationem ipsorum in statu gratiæ, sanctitatis et divinæ amicitiæ: *quod ejus discipuli explicantes distinctius, publicis thesibus propositis sustinuerunt,* non esse de fide, imo nec theologice certum, quod Canonizati sint in cœlo. *Adde quod licet lumen gloriæ, sicut idem meus Magister observat, et cetera hujusmodi, quæ ad intuendum Deum facere putantur, ad formam cœlestis beatitudinis non videantur pertinere; neque controversiæ, circa eadem jam olim et nunc agitatæ, excedere limites disputationis scholasticæ; aliquo tamen modo dici possint ex priori per Benedictum definita controversia fluxisse, dum sine cujusquam contumelia aliis aliud sentientibus quæritur; Teneatne se lumen gloriæ ex parte objecti an subjecti; Deturne species impressa Dei aut saltem dari possit; ac plura hujusmodi, quæ simpliciter ad intuitionem Dei attinent etiam Angelicam.* E

f *Ecgraphum nostrum,* devolveretur, *et aberant verba inclusa parenthesi.*

g *Ibidem,* plurimis habitui regulis; *ubi forte pro* habitui *legendum* statutis. F

h *Utinam ea nominare placuisset auctori, ad locupletandam Ordinis historiam!*

i Humiliatorum Ordo, *tunc valde florens apud Insubres, multa utriusque sexus numerabat monasteria; nunc sola Virginum cœnobia supersunt, virorum cœtibus sub S. Carolo Borromæo dissolutis.*

k *Ecgraphum,* eripi.

l *Idem,* testes.

VITA II.

Ex MS. ad Rosweidum misso.

CAPUT I.

Pia infantia Magdalenæ: vita monastica, et Præfectura.

Albritiorum gens, vetusto antiquitatis stemmate inclita, sed nominis *a* immutatione ac familiis divisa, in diversis Insubriæ oppidis reperitur: Comi autem, quæ est urbs in ultimo Latii sinu constituta, maxime illustris fuit: cum etiam ad summum Reipublicæ magistratum Zaninum ex eadem gente evectum

a Nobiliter nata.

A ctum legamus. Sed multorum obscurata memoria, Nicolai *b* nomen æternum fecit Magdalenæ filiæ virtus ac sanctimonia minime vulgaris. Vix enim edita eadem obscuras futurorum bonorum notas prætulit : rerum sacrarum usu ac crebro sermone capi ac delectare, puerilis ætatis oblectamenta refugere, ac si quid minus pudicum animadvertisset prorsus adversari, parentum imperiis facilem se præbere, mirabiles denique apud omnes sui amores excitare. Sed super alia virtutum decora elucebat in illa mira quædam in pauperes ac ærumnosos caritas, cujus teneris adhuc in annis magnitudinem ex hoc ejus facto conjicias.

b — *et ab infantia dedita virtuti,*

2 Urgebat forte per ea *c* tempora dira annonæ caritas, ut deficientibus undique alimentis pauperum greges, lurido squallore fœdi et grandi macie prope enecti, per urbem vagarentur. Unum ex his, sane numerosum, parente domum egresso, Magdalena ad se vocat, atque ingentem arcam, fabis bene *d* refertam, una largitione absumit; mox mendicos di mittit. *e* Reverso deinde parente, audit ab eodem, se pactum certo pretio omnem illam arcam vindidisse. Extimuit parentis iram Magdalena, si res forte B resciretur : nec diutius celari poterat, cum emptor in singula momenta expectaretur. Ergo rem totam Deo accurate commendat, et in lacrymas fusa obsecratur, ne se paterno furori objiciat. Audet optimus parens deprecantem Magdalenam : quæ vix conceptis votis, arcam, legumine eodem ad summum labrum *f* plenam, aspexit.

c — *distributam in pauperes annonam* — *d* — *e* — *precibus fusis restituit patri* — *f*

3 His aliisque magnarum virtutum rudimentis pueritia exacta, cum orbam utriusque parentis funera reliquissent; rerum humanarum fluxum considerans, quæ antea parvi fecerat, nunc omnino deserere statuit. Ergo impetrata a tribus fratribus venia (ut hæc a germanis nullo negotio obtinetur) sese totam in cœnobio, cui a D. Margaritæ nomen est, extra urbis mœnia, Deo statuit dicare. Huic cœnobio principium fecerunt notæ virtutis et celebratæ sanctitatis feminæ duæ nobilissimæ, Liberata et Faustina, quæ ab urbe illuc se conferentes *g*, veluti ex alto fluctuum in certum portum, parva casula conducta, precibus ac piis commentationibus tempus omne traducebant occulto : sed eluxit vera virtus, vulgatoque novi instituti odore, majorum auctoritate probante, multas illis ejusdem vitæ socias conciliavit: quibus deinde certis institutis ac legibus in ampliorem locum migrantibus, constitutum est cœnobium. C

Parentibus orbata — *seque ad S. Margaritæ cœnobium receptura,* — *g*

4 Hunc igitur locum, virginitatis præsidium et virtutum palæstram sibi delegerat Magdalena : sed alia illi commoratio divinitus parabatur, quod hoc maxime modo intellectum est. Pergebat forte ut in monacharum disciplinam admitteretur; cum repente missa a cœlo vox est, Magdalena, alio iter converte, atque ad Brunatem te confer; ibi tua erit commoratio. Substitit primo, attonita rei seu novitate seu miraculo. Ceterum cum nihilominus, callidissimi hostis insidias subverita, pergeret ire quo cœperat; iterum ac tertio eadem audita voce, atque interiori quodam sensu divinam edocta voluntatem *h* se ad Brunatem convertit. Brunates ignobilis vicus est, in eo monte, qui vasto plane dorso ad Orientem urbi imminet, ant qua civium religione nobilitatus. Fama siquidem est in eo monte, præter Eusebium *i*, Eutychium etiam sanctissimum Antistitem olim secedere consuevisse, ut liberius, a pastoralibus curis remotus, sibi ac Deo vacaret. Mons est assensu arduo ac laborioso, cujus in altissimo vertice defixa ingens Crux piis sæpe accolarum votis colitur. Brunates ipse vicus nemoroso in loco, medio ferme monte situs est. Huc se jam contulerant notæ probitatis feminæ nonnullæ, et probante Eugenio Romano *k* Pontifice, sanctimonialem vitam certis legibus ab D Augustino petitis ducebant.

divinitus jubetur Brunatem abire, — *h* — *i* — *ad monachas Augustinianas* — *k*

EX MS

5 In hac virtutis schola brevi magnos progressus fecit *l* Magdalena, religiosæ disciplinæ domesticorumque institutorum religiosa observatrix, virtutumque omnium diligens sectatrix. Sed præcipuo quodam sensu perpetua acerborum Christi cruciatuum contemplatione capiebatur, quod eam uberem esse omnium Christianorum exemplorum segetem non dubitaret. Doleo equidem inerudili atque incuriosi seculi vitio accidisse, ut virtutum documenta, quæ ad gloriosam ac frugiferam imitationem posteros possent excitare, Magdalenæ, tum aliorum etiam, in rebus gestis desiderentur; cum miracula sola adnotata legamus, quæ omnes admirentur, imitari nemo sanus audeat. Ceterum nonnulla prudentiæ vestigia remanserunt. Etenim cum ab ingentium virtutum certissima opinione, Ministra (sic Parthenonis Antistitem vocabant) creata *m* esset, in suarum curam diligentissime *n* incubuit. Parebant per ea tempora Monachæ Canonicis majoris ædis *o*, qui statis diebus illis in sacrorum usu operam locabant : verum enimvero Magdalena prudenter videbat, vix posse ab hominibus, religiosorum institutorum prorsus ignaris, quantumvis alioquin piis, E religiosas feminas informari. Ergo cum accepisset, quosdam Parthenones *p* Mediolani se ad Eremitas D. Augustini, qui per ea tempora sanctimonia florebant, contulisse; statuit, et ipsa omni ratione id a Romano Pontifice impetrare. Quare interprete Blanca Vice-comite, *q* quæ Magno Sforciæ nupta Mediolani imperabat; brevi voti compos, consignatis publice tabulis, se ac suas *r* Virgines in Eremitanorum vitam *s* contulit, uberiore religiosæ disciplinæ proventu.

l — *inter quas virtute excellens* — *ab iisdemque electa Ministra.* — *m* — *n* — *o* — *p* — *subditas catenus Canonicis, transfert ad Eremitarum disciplinam.* — *q* — *r* — *s*

6 Occurrit etiam alteri incommodo, et ne Virgines, quæ stipis petendæ causa ad oppidum itare consueverant, impedita sæpius ad reditum tempestate, apud ignotos dubiæ famæ hospites divertere cogerentur, domicilium illis *t* comparavit. Hortum *u* in pios usus donavit Aloysius Sala : Philippus *x* Vice-comes Mediolani Dux ex antiquis ruinis, ad extruendam domum, cœmentorum quantum satis fuit. Coaluit deinde hoc diversorium, justumque effectum cœnobium est *y*, in quod continuo missa est ex Brunate colonia, solo capitis veli colore distincta. Tentatum est ut omnes tunc in urbem descenderent, ne repentinis militum excursionibus, F quæ eam ætatem infestam habebant, Virgines paterent, nimis periculo oppositæ. At Magdalena, divino scilicet nutu, ibidem cum multis remansit : nostra denique ætate cœnobium intra pomœrium constitutum est.

t u — *x* — *y*

ANNOTATA.

a *Scilicet* Albrici, Alberici, *et* Albrizzii *dicuntur*; *et* omnibus commune insigne, Portam ac Leonem, habent : quibus Albrici, ad quod proprie Magdalena spectat, junxerunt Rotam, ut D. Catharinæ cultum peculiarem profiteantur, cui in templo Augustinianorum Bergomi capellam erexerunt atque dotarunt. *Ita pag. 8 Borserius.*

b *Tam affinia inter se sunt* Livii *et* Lucii *nomina, ut alternari facile a transcribentibus potuerint.*

c *Infra num.* 10 *indicatur hæc pertinere ad annum* 1409.

d S. hæc capsa, *inquit pag.* 13 *Borserius*, similis fuit aliis, ea ætate usitatis Comi ad leguminum custodiam, et quales usque hodie plures videmus; capax fuit sextariorum viginti quinque aut triginta: nam etiam capaciores invenire est.

e

A e *Hactenus etiam rem narrat Borserius: quem mirum est ignorasse sequentia.*

f *Idem ait pag.* 14 *id quidem dici, sed auctorem idoneum non inveniri qui hoc scripserit, unde colligas hanc Vitam, etsi pridem extabat, ei visam non fuisse.*

g *Seculo* 12 *id factum: nam Borserius ait, quod* harum una XXI, altera XXIII Januarii obiit; prior autem Faustina, ætate licet junior, idque circa annum MCC. *Addit quod* eædem prolem impetraverunt mulieri sterili, quæ ideo desperabunda se diabolo tradiderat: *quod* alteram a marito liberarunt, et tam ipsam quam illum, alias moribus corruptissimum, ad vitam ex virtute ducendam moverint: *quod* urbem laborantem annonæ caritate, precibus adjuverint: *quod denique* Leo Lambertengus, Comensis Episcopus, corpora earum transtulit ad ædem Cathedralem. *Comensis Martyrologii auctor eidem ipsas inscripsit, cum titulo* Sanctarum Virginum *et longo elogio, ad* XVIII *Januarii. Egimus et nos eadem die de ipsis tamquam ad seculum* 6 *pertinentibus, ex vita per Franciscum Balarinum scripta, sed admodum diversa in plerisque punctis; erunt omnia denuo dijudicanda in*
B *Supplemento istius mensis.*

h *Tacet de secunda ac tertia vice Borserius; et consilii ancipitem Beatam, illud a suo spirituali Patre petiisse atque accepisse, scribit.*

i *Sequentes prædictum Comense Martyrologium, de* S. Eusebio 22 *Maji, de* S. Eutychio 5 *Junii agemus: uterque colitur ut Comensis Episcopus.*

k *Neque in* Eugenium tertium, *qui anno* 1145 *sedere cœpit; neque in* Quartum, *qui* 1431, *hoc convenit: Borserius enim allegat Bullam Nicolai IV, datam an.* 1448, *qua dicitur,* Exhibita nobis nuper pro parte dilectarum in Christo Filiarum, Ministræ et Sororum Domus S. Andreæ de Brunate, petitio continebat; quod licet ipsæ in præfata Domo, quæ olim circa centum annos elapsos (*id est circa an.* 1348 *quando* Clemens VI *Ecclesiæ præsidebat*) per nonnullas mulieres religiosas fundata sub regula dicti Sancti. *An Augustini? Docere id nos deberet pars Bullæ anterior; vereor enim ne alterius expressum sit nomen, ideoque hic studiose omissum; nisi forte Comenses Canonici seculo* 14 *Regularium Canonicorum disciplina et legibus utebantur, quod apud Pennottum non invenio. Interim ex dictis patet errasse Jacobum Porcaccium, Pamphilum Signiensem Episcopum, et Petrum Cremensem, qui B. Magdalenam fecerunt hujus monasterii Fundatricem.*

C l *Addit Borserius, quod* Professionem factura noluit eorum quemquam, uti moris erat, invitari ad convivium.

m *Idem apud eumdem pag.* 43 *asserit, electam esse* ante ætatem legitimam.

n *Huc spectat ex pag.* 60, *quod* magna cum circumspectione eligebat Sorores, ad infirmarum ministerium applicandas: quodque nihilominus aliquando fuerit obligata curam istam ab una transferre in aliam, extra consuetum ejusmodi electionum tempus, aut ipsa eam per sese gerere: *et allegatur testis Paulus, in quo hoc non reperio.*

o *Ignoravit hoc vel dissimulavit Borserius.*

p *Scilicet* S. Augustini et S. Agnetis, *in quorum utroque ultra centum monachas tunc fuisse ait Borserius. De priori agens Herrera in Alphabeto Augustiniano parte* 2, *pag.* 249, *conjectat erectum circa an.* 1240, *cum adhuc Eremitæ uterentur habitu coloris berretini, ut vocat, id est grisei vel rufi, eo quod in istarum monacharum habitu, sicut alibi variis locis, idem color adhuc perseveraret sec.* 14*: quæ deinde causa fuerit schismatis inter eas, quia earum* pars major, *tempore Eugenii IV,* transire omnino volebat ad regulam S. Claræ, ut suppositæ fierent Fratribus S. Francisci de observantia; pars vero alia in vocatione sua prioris Regulæ S. Augustini, sub D jurisdictione Archiepiscopali ordinaria, permanere intendebat. *Ita Nicolaus V, in Bulla anni* 1449, *attingens* lites et discordias graves: *quæ sub Eugenio IV suo immediato decessore extiterant* in monasterio novo de Vadiano: *sic enim proprio nomine appellabatur, id quod deinde S. Augustini est dictum. Unde apparet ipsas monachas, non nisi post aliquot annos ab hac contentione, circa annum* 1455 *subdi cœpisse regimini Eremitarum, uti recte observat Herrera: qui etiam circa eumdem annum putat monasterium S. Agnetis non reformatum* (*prout hic supponitur*) *sed primo fundatum fuisse sub Eremitarum disciplina.*

q Blanca-Maria, *in titulo ecclesiæ Augustinianorum a se ædificatæ, dicta apud Borserium* Ducissa Mediolani, Papiæ Angleriæque Comitissa, Domina Cremonæ, *nupta* Francisco Sfortiæ, Mediolani Duci quarto: *cum quo etiam an.* 1456 *Hospitale illud fundavit Mediolani, cujus, regia prorsus magnificentia dotati, admiratio omnes illud cognoscentes in stuporem rapit; uti experti sumus anno* 1662 *illuc adducti.*

r *Fuisse eas tunc* viginti quinque Professas *asserit* E *Borserius.*

s *De hac subjectione Herrera, part.* 1 *pag.* 185, *ex decretis Capituli Derthonensis anno* 1455 *celebrati, hæc describit:* In civitate Cumarum, monasterium de Brunate et Trinitatis monialium Ordinis nostri, accepimus sub nostra cura, sicut et cetera monasteria quæ Mediolani habemus. *Factum videtur primus approbasse Pius II; ait enim Borserius, quod Bulla hujus mutationis confirmatoria* (*cui adjecta conditio erat,* ut monachæ veteribus ac primariis Patronis suis Canonicis Comensibus, in memoriam primæ subjectionis, die Natalis Domini quotannis penderent quatuor libras ceræ) *ait, inquam Borserius, quod Bulla exhibita Canonicis prædictis, ab iisdemque benigne excepta sit an.* 1459, 12 *Septembris: cœperat autem Pius sedere priori anno* 18 *Augusti.*

t *Prius hoc factum quam Eremitis subjiceret Albricia se suasque, quæ, teste Borserio, solum tunc decem Professæ numerabantur, scilicet* Petrina et Catharina de Assono sorores, Maria Ferrera, Andreetta de Pedralis, Joanna de S. Benedicto, Elisabetha, Malacrida, Lucia Crivella, Margarita de Paravicinis, Helena Malacrida, et Agnes de Albeso.

u *Sicut hic erat, juxta Borserium,* intra civitatem in superiori parte cujusdam viæ, quæ dicitur Porta nova. F

x *Obiit* Philippus *an.* 1447, *nulla legitima prole relicta: nam Blanca-Maria naturalis dumtaxat erat. Quam suam occasionem rati Mediolanenses libertatis acquirendæ, diu restiterunt Sforzæ, auxilio potissimum Venetorum freti, ita ut non nisi an.* 1450 *post varios belli casus urbs capta, et Franciscus Dux agnitus sit.*

y *Factum id auctoritate Pauli II ad preces Blancæ circa an.* 1456*: sed forte tunc primum conditio est ad dita, ut quæ intra civitatem manerent* nigro capitis velo *uterentur discernerenturque ab aliis: atque hoc est* monasterium S. Trinitatis *dictum. Res autem peracta est coram Martino Comensi Episcopo, qui sedit ab anno* 1457 *ad* 1461.

CAPUT II

Miracula viventi Magdelenæ concessa.

Neque sane multum dubitabat Magdalena de divino auxilio fidens: subjiciam singulare *a* exemplum. Erat forte summa hiems et præalta nive interclusus aditus in urbe. Quare in Parthenone brevi domesticæ annonæ penuria sentiri cœpta, et cum prandendi hora immineret, nihilque esset quod Virginibus apponeretur, Proma ad Ministram advolat, et

a Sororibus egentibus divinitus panem

A et conceptum dolorem timoremque vultu præferens rem trepida exponit. Bene sperare de divina providentia jubet Magdalena, et consueto signo Virgines ad prandium evocare. Paret illa : neque hanc obedientia, neque Ministram fiducia in Deum fefellit. Vix accubuerant, cum repente ad ostium pulsatur. Occurrit janitrix, et prægrandem cistam pane optimo refertam invenit : cumque quis attulisset frustra oculis ac voce inquirerent ; agnovit divinam largitatem. Et vero intactæ nullisque vestigiis violatæ nives divini donatoris fidem faciebant. Huic illud non dissimile. Ardentissimo æstu cruciabantur Virgines, cum in loco aquarum indigo, fontes omnes æstivo calore aruissent : et ipsa quoque Magdalena siti ardebat tunc maxime : cum ad illam una ex Virginibus adit, atque opem urenti siti aliquam petit. Consolatur blande æstuantem Magdalena ; sed cum ardentior mali vis consolationem nullam reciperet, in hortum domesticum egreditur. Aruerant etiam arbores, torrente desuper intolerabili solis æstu. Hic in genua procumbens Patrem suum orat, deficientibus siti Virginibus mature subveniat ; et ecce statim arida in arbore, et ab ipsis foliis nuda, cerasa plurima conspiciuntur, quarum salubri succo B utriusque sitis extincta est.

et ad sitim sedandam cerasa impetrat.

8 Sed per omnia fere miraculorum genera pervagata Magdalenæ virtus est : quare operæ pretium fuerit ea, quæ dum inter vivos ageret patravit, primo ponere, deinde reliqua sicuti notata invenimus. Inviserat Magdalenam vir nobilis, officii ac cognationis gratia. Hunc cum Magdalena gravi scelere obstrictum divinitus accepisset, lacrymis multis excepit. Rogat ille cur lacrymetur ; cumque acrius tacentem urgeret, tandem Magdalena ; Tuam, inquit, mortem ploro. Elevabat homo, ab hujusmodi cogitationibus alienissimus, sanctæ mulieris responsum : etenim se sanum esse ; neque ullum præcursorem mortis morbumque aliquem in se animadvertere, integra præterea ætate florere ; quod si sibi ab inimicis structas insidias rescisset, ne moraretur detegere : effecturum se ut illos concepti maleficii pœniteret. Hic Magdalena, ingenti suspirio conceptum animo dolorem testata, se de æterna morte locutam dixit, perrexitque homini occulti sceleris notas et vestigia omnia recensere. Qui tandem, tam certa denuntiatione attonitus, cum id Magdalenam non nisi divinitus accepisse certo sciret, et salubri Dei timore agitatus, exinde elutis per sacram confessionem animi sordibus, Christiano homine dignam C instituit vitam.

Affinem in statu peccati esse divinitus edocta, prudenti admonitione emendat :

9 Rusticus erat quidam, iræ admodum impotens, qua aliquando in furorem prope versus, carissimæ filiæ ex levi causa caput, impacta secure, fœde disciderat. Accurrit exanimis mater, et natam ad Magdalenam deportat, illi se ad pedes abjicit, magno fletu opem implorat. Magdalena post breves preces caput Christiano signo munitum velo obligat, et momento vulnus curat. Eodem etiam crucis signo virulenta ulcera rustico cuidam, quem sæviens atrociter lues corripuerat, repente obduxit. Itabat sæpius Magdalena in proximos vicos, ut Christianæ caritatis munere fungeretur. Ergo in gurgustiolum, fumo prope obcæcatum, ingressa offendit feminam *b* duobus apostematibus in gula laborantem : cujus egestatem doloresque miserata, impresso Crucis sigillo, omni illo dolore ac ulcere liberavit : et quando res celari poterat, cum obscuro in gurgustio esset gesta, feminam jussit rem omnem ad suum usque obitum diligenter tacere *c*. Hac eadem Cruce febribus laborantem pari modo restituit valetudini. Decumbebat Comi vir sane honestus, et doloribus acerrime cruciabatur. Audit forte illac transire Magdalenam ; conceptaque de illius virtute haud dubia spe, se ad ostium sisti jubet, transeuntem *d* obsecrat : illa subsistens solito Crucis signo febrim illico, doloremque a corpore depulit. D

sanat vulnus capiti impactum, et Crucis signo pestilentia ulcera b ac febres. c

Ex Ms. *d*

ANNOTATA.

a *Borserius pag.* 77, *præter* Paulum Ulmium in Vita, *allegat etiam* Abundium Raimundi in Summario miraculorum, huic Beatæ attributorum.

b *Idem* tria apostemata *numerat.*

c *Addit Borserius pag.* 89 *quod* Rustica, post mortem Magdalenæ miraculum in se factum pingi, et ad sepulcrum in memoriam appendi fecit.

d *Idem scribit*, delegatam ab infirmo uxorem, quæ domum invitaret, ad ferendum marito auxilium.

CAPUT III.

Mors Magdalenæ et miracula ad ejus invocationem patrata.

His igitur rebus gestis clarissima, jam plane grandæva, diuturno ac sibi familiari morbo conflictata, E tandem anno MCCCCLXV *a* in cœlum evolavit, magno relicto Comensibus sui *b* desiderio ; celebratoque funere exquisitis hominibus elata est, ac in eodem Parthenone sepulta hoc addito epigrammate :

Moritur anno 1465: *a* *b* *c*

MAGDALENÆ ALBRICÆ *c* ANTIST. BEATISS.
QUÆ PRÆTER RELIGIONEM SANCTIMONIA,
ET MIRACULIS ADAUCT. HOC DELUPIRUM
PIENTISS. POSTERITATI EREXIT.
PIERIUS ALBRICUS F. F.

Quo ætatis anno decesserit incertum : ceterum cum notata fabarum largitas in annum MCCCCIX inciderit, haud difficile est conjectare eam plane anum satis cessisse.

11 Perseverat eadem sanctimoniæ fama et miraculorum gloria ad nostram usque ætatem. Mira nonnulla admodum testata hic afferimus. Fratres in Albritia gente, cum in tres partes dividenda esset hereditas, fœde dissidebant, resque paulatim eo deducta erat, ut jam dicta die ferro lis esset finienda. Angebatur unius *d* uxor et mariti et affinium periculo : occurrit illi Magdalenæ vulgata virtus ; nec mora, certi cujusdam voti *e* se ream facit. Res mira! repente divino numine efferatæ mentes ad concordiam revocantur, resque omnis familiariter admodum verbis conficitur. Alexander Sormannus, nobilis Mediolanensis, cum Eques iter haberet, ab F equo excussus fracta coxendice ad terram affligitur. Erat solitario loco : ergo Superum ac hominum opem mœstissimis vocibus implorabat. Accurrunt in propinquo agrum colentes rustici, hominemque inter manus ad vicinum pagum deferunt. Multa cum (ut fit) dicerent de recentibus Magdalenæ miraculis, Alexander jubet eo se deportari. Vix ad sepulcrum delatus erat, cum subito voto suscepto omnino sanus apparuit *f*. Baccolina erat Comi, quæ sæviente per ea loca pestilentia correpta, prope erat deposita. Dira omnino morbi vis, et præsens correptis mors. Extincta sunt in oppido non frequentissimo, vix primo volvente mense, hominum supra quinque millia. Hæc igitur ope Magdalenæ implorata, incolumis evasit *g*.

ad ejus invocationem sopitur dissidium inter fratres, *d* *e* *et ad sepulcrum crus ruptum solidatur:* *f* *voto ad eam facto sanatur pestilentia.* *g*

12 Sed in Joanne Baptista Pelizono Magdalenæ virtus duplici est nobilitata miraculo. Hic vitiatis genibus claudus et deformis, cum forte esset *h* in pueritia, Comum a parente defertur ; Brunatem venit, et Antistitæ in ulnas tradit. Illa accepto infante ad loculum una cum parente se confert, tum alta voce jubet puerum, per Dei omnipotentiam et Magdalenæ merita, illico rectis insistere vestigiis. Mirum plane!

h *Qui puer ad tumulum recte gradi cœperat,*

A Ad Magdalenæ nomen morbus omnis abcessit. Eidem Pelziono jam grandi, in diverso genere, præsentem Magdalenæ opem contigit experiri. Profectus peregre incidit in latrones, qui hominem expoliasse minime contenti, nefaria crudelitate, nudum omnino a vestibus in desertam casam bene ligatum conjiciunt: ibi sæpe barbare lubidundi intentatis gladiis terrent jugulumque prope feriunt. Ille frustra ferrea hominum pectora lacrymis mollire conatus, quia nihil spei reliquum esse videt, se totum ad divinam opem implorandam confert; et veteris beneficii grata memoria spem fecit novi quoque accipiendi. Ergo non segniter Magdalenam implorat: ne clientem suum in tantis periculis deserat, obsecrat. Inter hæc sicarii foras ad epulas concedunt, ut deinde innocentis sanguine per lusum abutantur. Sed Pelizonio jam vincula omnia sponte deciderant; et commodum, juvante haud dubie Magdalena, per nemorosa nudus aufugerat; ac non multo longe ad rusticas casas delatus, donatusque communi caritate rudi diploide, accepti beneficii non ingratus testis, se Comum contulit: seque reum fassus, vota persolvit, ac deinde donariis excultum Parthenonem nata *i* etiam auxit.

EX MS. — jam vir a latronibus occidendus — eadem invocata sospes evadit: — i

B 13 Non multo post Joannes Petri, a dæmone obsessus, misere torquebatur. Cumque Christiano ritu importunus possessor expelleretur, exclamat, se non nisi Magdalenæ Albritiæ imperiis e sua possessione cessurum. Eadem nocte Joanni per quietem visa est Magdalena, sanctimonialis cultu, ardentem facem manu præferens; quæ increpitum dæmonem illico abegit, Joanne nihil hujusmodi deinde passo *k*. His igitur aliisque plurimis aucta Magdalenæ fama; et Brunates tamdiu celebratus est, quamdiu sacrum pignus ibi servatum est. Nam superioribus annis Moniales, inde migrare jussæ, secum etiam sacra ossa detulerunt. Visitur picta *l* Comi in D. Augustini templo, ac monasterii pluribus locis; ubique culta, et antiqua civium pietate pro Beata habita.

liberat energumenum ei apparens, — k — et colitur ut Beata: — l

ANNOTATA.

a *Ita Borserius, Herrera, et Martyrologium Comense ad hunc diem rejectis scriptoribus exteris, qui annum* 1555 *perperam notarunt. Ecgraphum nostrum habebat an.* 1462 : *sed facili errore potuit* 11 *pro* u *lectum fuisse.*

b *Idem Borserius ex Paulo asserit, quod ægrotante Beata, nemo in vico Brunatis fuerit, qui non* C *accurreret ad monasterium, solicitus pro salute, et trepidus de periculo tam dilectæ ibidem Sanctimonialis. Factum crediderim: sed apud Lulmium istud non reperio, uti nec plerque eorum, quæ Paulo auctore citata referuntur in Analectis infra: adeo ut cogar suspicari nos vel solam ejus Vitæ habere epitomen, vel Borserium secutum versionem Italicam quampiam diffusiorem, ad ipsomet Lulmio petentibus eam monialibus, vel alio quopiam compositum, qui Lulmii Latino textu ut plurimum usus sit, non pauca vero addiderit de novo, ex relationibus haud minus certis.*

c *Ita Borserius scribit, haud dubie quin ex ipsomet lapide, et Rector Comensis in sua ad nos epistola: cum alias in nostro ecgrapho hic et alibi semper* Alberitia *et* Alberitius *scribatur.*.

d Minoris, *inquit Borserius.*

e Tabellam, *inquit idem*, curandi et appendendi ad sepulcrum, quæ beneficium repræsentaret. *Addit præterea, quod* voti executioni pia mulier addidit bonam eleemosynam, ad sepulturæ ornatum; et quod fratrum primogenitus ea occasione inductus sit, ad ponendum supramemoratum Epitaphium, uti ex quibusdam litteris tunc scriptis, ipsaque superstite adhuc tabella, colligere se scribit P. Butius.

f *Refert idem, uti et cetera, Borserius pag.* 145 : D *addit autem, Alexandro, cum cecidit, iter fuisse versus* Genuvillam : *et quod* ad præsentiorem beneficii memoriam, in se suisque conservandam, jussit Magdalenæ effigiem depingi, quam domi suæ reverenter haberet; moriens autem ejusdem cultum heredibus suis commendavit : *quodque etiam* ejusdem de eadem re attestatio extat inter scripturas monialium, necessariis testimoniis consignata, cujus epitomen, *inquit*, penes me servo. *Cur ergo non etiam annum, qui forte deerat in epitome, curavit ex autographo discere?*

g *Addit Borserius, quod eadem mulier tunc* erat partui proxima, voveritque curaturam se ut fœtus suus, si supervivere daretur, Deo se consecraret: itaque intra paucos dies morbo et partu levata est, edito filio, qui ætate provectior habitum sumpsit Tertiarii S. Francisci: totiusque rei testimonium reliquit ad calcem Missalis, etiam nunc apud moniales asservati : nam memor receptæ gratiæ, sæpe apud eas sacrificabat : additur autem annus, quo res contigit, 1490. *Corius Hist. Mediol. parte* 6 *meminit ingentis pestilentiæ, Mediolani grassantis an.* E 1486.

h Anno 1500, *inquit Borserius, qui ex attestatione tunc facta, et sanctimonialibus tradita atque a se visa, ait, quod* uno genu ita male affectus puer fuit, ut per se moveri loco non posset; a matre autem supra sepulcrum collocatus, ac B. Magdalenæ commendatus, mox convaluit, coram adstantibus monachis.

i *Adjungit Borserius pag.* 144, *quod filia Pelizonii dicta fuerit* Soror Prospera, quæ sæpe testata est, quod pater suus, in ipsa qua liberatus est hora, proximum se urbi Comensi invenerit, nesciens quo modo aut duce: ex epistola autem Fr. Augustini Melsi Eremitæ Augustiniani intelligi, quod tribus continuis diebus hæserit ad sepulcrum Magdalenæ, orationi intentus et gratiis agendis.

k Anno 1595 *inquit Borserius; quod ante visionem illam*, cum forte in ecclesia S. Juliani *(jam ergo illuc erat translatum sacrum corpus)* audiens multa de gratiis, B. Magdalenæ attributis, sæpius illuc accesserit, auxilium petiturus; *quodque* consanguinei ejus, memores molestiarum ab eodem, dum adhuc sub dæmonis potestate esset toleratarum, etiam nunc *(scribebat autem Borserius anno* 1624*)* profiteantur singularem reverentiam erga dictam Beatam, cujus intercessioni tribuunt liberationem F istam.

l *Rector Collegii nostri Comensis :* In ecclesia S. Augustini, sita in suburbio civitatis Comensis, altitudine gigantæa depicta videtur, cum radiis ambientibus caput, dextera Christum liliis stipatum, læva librum pectori admotum tenens.

ANALECTA

Ex Italico Hieronymi Borserii.

Fr. Petrus Cremensis, in sermone, quem composuit de hujus beatæ Monachæ laudibus, narrat, quod sancto Missæ sacrificio adeo pie affecta fuerit, ut quoties in sui monasterii ecclesia fieret, interesse curaret, etiamsi plures die uno Sacerdotes concurrerent, illuc vel ab externis adducti, vel fama ipsius Magdalenæ allecti. Fr. Paulus Lulmius dicit, quod supra nudam carnem solita fuerit gestare rudem ex cruda cannabe pannum, in formam scapularis eumque crasso fune et quadamtenus nodoso adstringere : hujusmodi autem scapularia, in istis partibus satis usitata, supplebant defectum eorum, quæ nunc ex animalium setis texuntur, ciliciorum.

Pag. 28 — Devotio erga Missam, — p. 31 cilicii usus

A *p. 117* 16 Ad exercitia spiritus fervens ac sedula, maxime cum jam ad senium vergeret, hæc fere observabat quotidie. Sub auroram signo Crucis se muniens flectebat genua, et culpas confitens tria oscula figebat terræ in honorem sanctissimæ Trinitatis. *pia diu* Aliquot deinde horis post, inclinabat se versus imaginem beatissimæ Virginis Mariæ, puritatem cœlestis istius Reginæ laudans, eique pro materna protectione sibi impensa agebat gratias. In meridie salutabat aliam S. P. Augustini effigiem, considerabatque ejus, sub qua militabat, Regulæ dignitatem, petens doceri illius integram observantiam. Inclinato jam die convertebat sese ad figuram S. Mariæ Magdalenæ in tabula expressam; collatosque in eam a Dei filio favores recogitans, orabat ut sibi salutarem impetraret de suis delictis pœnitentiam. Vesperi denique se provolvens in genua, suam rursus confitebatur culpam, et Custodis sui Angeli petebat tutelam. *noctuque exercitia:* Noctem similiter habebat trifarie divisam: ita ut prima ejus parte invocaret S. Michaelem Archangelum, divinæ justitiæ æquitatem considerans, et pectus suum humiliter percutiens; secunda, reflectebat sese ad Archangelum Gabrielem, optabat salutem alicujus B animæ, et ruminabat principum nostræ redemptionis ex ore humillimæ Deiparæ prolatum: postrema, gratias agebat omnibus Angelis, eos quodammodo stringens brachiorum complexu, cum actu profundæ submissionis, addito firmo mentis proposito de curando ea die, quantum posset, suo profectu spirituali.

17 Scribit Fr. Paulus quod adeo reverens fuerit Sacerdotum, ut extra Confessionem Sacramentalem *p. 71 reverentia erga sacerdotes* nulli eorum auderet sola loqui; tantamque eorum suggestionibus haberet fidem, ut consilia, etiam de rebus minimis, circa cœnobii regimen ab iis data, conaretur executioni mandare. Accidit aliquando ut eorum aliquis, post sermonem de rebus divinis in monasterio habitum, inde recederet; quem subsequens Magdalena, neque sciens se observari a quoquam, non videbatur posse expleri osculando vestigia, quæ terræ impresserat; gratias Deo agens pro præceptis, quæ per eum sibi suisque ferre dignatus erat: ac deinde procumbens in genua, tantum ibi temporis expendit orando, quantum ille impleverat dicendo, hac quodammodo ratione remetiri Deo volens acceptam gratiam. Interim ex Professis sororibus duæ, quæ rem totam notaverant, ejus notitiam toti communicarunt conventui. Quod ubi intellexit illa, deprehensam se dolens, humillime rogavit singu- C las, ut ne extra monasterii ambitum talequiddam per eas vulgaretur. *et Episcopum Comensem.* Visitata subinde a Martino, tunc Comensi Episcopo, ei procidebat ad genua, extremam vestimenti oram verecunde deosculans; idemque gaudebat fieri a Sororibus aliis, quas mox a discessu Præsulis convocabat in ecclesiam, jubebatque reddendis pro tali favore gratiis tamdiu insistere, quamdiu illius præsentia fruitæ erant. Est qui addat, sæpe eam propterea visitatam a Beato Fr. Antonio *p. 73 Visitatur a B. Antonio et S. Benardino:* de S. Germano, ex ordine S. Dominici, in quem receptus circa annum MCCCCXXV tantopere ad perfectionem profecit, ut in monasterio S. Joannis prope Comum Prior institutus, claresceret gratia curationum; cui collatos divinitus favores alios qui scire volet, legat vitam S. Petri Martyris, ab Archangelo Mancassone descriptam. Dicitur etiam ad eam accessisse S. Bernardinus, cum venisset in Lombardiam nimiam Ducis Mediolanensis licentiam reprehensurus; et regionis monasteria sigillatim obiret, verbum in eis salutis prædicans.

p. 7[illegible] laudari recusat. 18 Singulari imprimis erat modestia et animi demissione. Cum ergo aliquando ad eam venisset officii causa quidam ex Tuscia, eamque conaretur comparare sanctis Claræ et Catharinæ Senensi; effuse plorare cœpit. D Illo autem cœptum sermonem continuante; Felicem me, inquit, si per ea quibus *EX ITAL. BORSERII.* istæ præcesserunt vestigia vel eminus sequi possem: famulam me inutilem scio Creatoris mei, cui utinam saltem pro majoribus debitis faciam satis! tu tuis orationibus me adjuva, precor, ut salvari merear. Quidam addit, quod per eumdem hospitem curaverit Roma impetrandam sibi peccatorum indulgentiam pro hora mortis: sed ex epistolis Pierii et Bernardi Albriciorum, colligitur, ejusmodi indulgentiam ei a minori fratre procuratam fuisse. *aut sibi suisque petere aliquid a Ducissa:* Monita aliquando ut a Blanca-Maria, Ducissa Mediolanensi, monasterio suo peteret quædam prædia vicina, fisco addicta, non est passa ejus rei amplius sibi fieri mentionem, quamvis id facile impetratu fuisse apud Principem, quæ non raro ad eam visendam veniebant. Eademque modestia cavit, ne sibi persuaderetur, ut ab hoc vel illo devoto amico ornamenti quidpiam impetraret pauperrimæ ecclesiæ suæ: dicere solita, ejusmodi splendorem convenire ecclesiis urbanis aut suburbanis, ad quas frequentandas sæpe alliciuntur fideles seculares istiusmodi apparatu; in ecclesiis vero eremiticis aut ruralibus, quæ Parochiales non essent, sufficere structuram simplicem cum munditia. E

p. 47 castigat tardas ad chorum: 19 Vehementer displicebat ei si qua sororum tardius ad chorum accederet, eamque jubebat post ceteras istic remanere, dum aliæ essent in refectorio: quod si prorsus abfuisset aliqua, ei injungebat noctem unam alteramve sine culcitra nudis in paleis cubare. Ultra regulam, Brunatensibus sanctimonialibus tunc communem, constituit ut sacræ Communioni participarent ut minimum prima Dominica *auget dies Communionis ordinariæ:* Quadragesimæ et Adventus, in Natali Domini Epiphania, Purificatione Deiparæ, festis Annuntiationis, Resurrectionis, Ascensionis, Corporis Christi, Nativitatis B. Joannis Baptistæ, Assumptionis Dominæ nostræ, S. Augustini, S. Michaelis, et Sanctorum omnium.

p. 96 pro calumniatis se 20 Patientiam in adversis probavit multoties: sed notatu dignus imprimis est casus, quo apud Franciscum Mediolani Ducem accusata fuit, quod laudavit consilium eorum, qui prætextu visendi monasterium Brunatense, ad explorandam commoditatem capiendæ vicinæ urbis Comensis abusi dicebantur, suspicione in hoc solum fundata, quod in aliquo loco, unde ad urbem prospectus patet, notati essent subsistere tantillum, ac situm ejus considerare. Non excanduit Magdalena in iram adversus delatores tam injustos, quamvis sciret fieri posse, ut ea res pericu- F lum, non tantum vitæ amittendæ, sed etiam monasterii funditus evertendi crearet: sed nec laborandum putavit, ut suam Duci probaret innocentiam; *pie intercedit:* verum ad ecclesiam se contulit oratura pro illis, cetera Deo commisit, quasi certa aliunde retegendam istius calumniæ falsitatem. Nec spe sua frustrata est: cumque putarentur pœnam talionis luituri accusatores temerarii, ipsa pro iisdem solicite intercessit; remque totam silentio involvi curavit, præsertim in suo monasterio, ubi eam per dies aliquot jejunasse scribit Fr. Paulus, ut Deum iisdem placatum redderet.

p. 98 pro detractoribus suis 21 Alia gravis persecutio contra Dei famulam mota est a duobus juvenibus, quorum senior ambiebat matrimonio jungi cum Catharina de Pioppia, unica filia Joannis, primæ tunc inter Comenses auctoritatis: persuaserant enim sibi, licet falso, quod ipsa, cupiens monasterium suum ampla Catharinæ hereditate locupletare, non suasura tantum, sed pæne coactura esset ad habitum apud se sumendum. Hinc multipliciter detrahebant moribus et conversationi ipsius Beatæ, omnia in pessimam trahentes partem, famamque ejus quantum poterant apud cives et exteros denigrantes, ut vel sic puellam abducerent

EX ITAL BORSERII. *Deum orat.*

A ducerent a capescendæ religionis proposito, cujus haud levia indicia dabat. Moleste eam rem ferebant monachæ, Matremque de remedio quærendo monuerunt : illa reposuit, magnas Deo agendas gratias, qui hac ratione ipsas probaret ; se autem minime commissuram, ut de injuria sibi facta apud suos aut illorum consanguineos quereretur aliquis ; imo jubere ut ea res altissimo premeretur silentio. Deinde ad ecclesiam se recepit, ubi ad orationem provoluta in genua, atque in altissimam cœlestium rerum contemplationem rapta, mansit omnis motus expers, donec eam Sorores supervenientes pro mortua ad cellam suam extulerunt.

p. 68 *Tertiariis Franciscanis*

22 Sub hæc diffundebat se fama Augustinianæ disciplinæ, in Brunatensi monasterio reflorescentis ; qua non solum allectæ feminæ sunt ad ejus imitationem, sed etiam viri ad solitudinem colendam. Inter hos fuerunt Fr. Ambrosius Gorla et Fr. Andreas Mairuolo, ambo professi sub habitu tertii Ordinis S. Francisci : qui magna cum instantia supplicarunt, ut sibi liceret vitam solitariam ducere in ea parte silvæ, quæ Brunatem inter Comumque sita, a S. Donato nomen habuit. Facultatem hanc
B eis dedit Jacobus Mansueti Episcopus Bibliensis et Abbas titularis S. Juliani, anno MCCCCLVIII ; sed eam ad annorum XXV spatium restrinxit, sub annua quatuor librarum ceræ et unius libræ thuris pensione. Quod deinde Martinus Comensis Episcopus, nomine Pii Papæ II, tamquam ejus Legatus, confirmavit : atque ex consensu subsequentium S. Juliani Abbatum, spelunca quam ibi natura fecerat, conversa est in justum conventum Fratrum : quibus anno MDXV ecclesiam nobilem, ibidem ædificatam consecravit Joannes Antonius Volpi, Comensis etiam Episcopus, nullo ut par est opinari urgentiori respectu, quam ut B. Magdalenæ sepulcrum adituris commodaret. Ita certe censuisse videtur Hieronymus Butius insignis Theologus, qui dum ibi Guardianum ageret, solicite curavit annotare gratias, quas B. Magdalenæ meritis acceptas referebant, quotquot illac transibant eoque divertebant hospites.

speluncam habitandam impetrat :

p. 38 *pestilentiam curat :*

23 Insignis ejusdem erga miseros caritas frequentissimis poterat notari exemplis : pauca in specimen hic sufficient. Rusticus quidam pestilentia contactus, ut melius potuit, adrepsit ad monasterium ; et notæ illius benignitati confidens, vocari ipsam ad se petiit. Quid mali pateretur indiciis haud obscuris cognoscens quæ ad ostium observabat Soror, volebat eum longe abigere, ne sua præsentia
C malum illuc inferret : sed supervenit Magdalena, eamque ibi manere jussit ; inspectoque morbi loco et signis ad cellam suam recurrit, oleum benedictum attulit, eoque plagas in brachiis apparentes perunxit, itaque dimisit, intra paucos dies sanum futurum. Sunt qui dicant continuo sanatum, sed ex authentica miraculorum relatione, cui addere nihil velim, non amplius elicitur quam nunc scripsi. Matrona quædam nobilis et nobiliter nupta, annorum circiter viginti, quia nullos concipiebat liberos, vehementer affligebatur : itaque fama mirabilium, quæ per Magdalenam operari dicebatur Deus, adducta, Brunatem venit, necessitatem exposuit, remedium postulavit. Oravit ergo pro ea Magdalena ; nec frustra : brevi enim concepto fœtu gravida illa, ac denique eumdem feliciter enixa Brunatem attulit, benedictionem ei ab ipsa petens, cui acceptum referebat. Tum illa puero in ulnas suscepto, Deus, inquit, qui per suam misericordiam absque merito meo hunc tibi concessit, eidem benedicat ; sicque dimisit. Rusticana mulier Brunatensis, sentiens febri, qua laborabat, dolorem capitis accessisse, orabat Deum ut se juvaret : mox autem intravit ad eam visitandam Magdalena, factoque supra caput infirmæ Crucis signo dolorem dispulit, febrim mitigavit,

p. 39 *sterili prolem exorat :*

p. 89 *febres sanat :*

D quæ ipsa quoque evanuit intra paucos dies, cum admiratione omnium, qui antea misellæ ministraverant. Rem totam ut accidit diffuse narrat F. Paulus, asserens eam habuisse se ex attestatione legitima ipsius feminæ, in scriptis reperta.

24 Anno MCCCCLXV die XVI Maji, mortuæ corpus tulerunt ad ecclesiam, extenderuntque supra tabulas aliquot, indutum monasticis ordinariis vestibus. Sed hæ cito dissipatæ sunt ab accurentibus undequaque fidelibus, recisas inde particulas devotionis ergo servare volentibus : quorum importunitate victæ monachæ sic insepultam Matrem suam toto octiduo reliquerunt, ac tum demum peculiari sepulcro, ipsi singulariter in ecclesia parato, condiderunt. Anno autem MDXCV, cum nollent earum posteræ discedere ex veteri suo monasterio absque Reliquiis tam sanctæ Matris, Superiorum permissu apertum prædictum sepulcrum est, ex eoque prodiit odor omnino cœlestis. Tunc Tobias Peregrinus, paulo ante Vicarius Generalis Feliciani Comensis Episcopi et Canonicus ecclesiæ Cathedralis, huic actioni assistens, jussit ut Joannes Baptista Raimundi, Notarius Episcopalis, publicum de re tota instrumentum conficeret, ipseque manu propria transtulit sacra E
ossa in capsellam ad id paratam ; quæ deinde deportata fuit ad Abbatialem S. Juliani ecclesiam, cujus ipse tunc Titulum gerebat. Eodem etiam translata est tabula ex marmore candido, epitaphium continens effigiemque Beatæ, a sculptore non imperito sic formatam, ut modice supra æqualem fundum emineat.

p. 136 *post mortem octiduo prostat in ecclesia :*

p. 140 *anno 1595 transferenda ossa suavi olent.*

25 Ex his qui ante prædictam translationem Brunate sanitatem recuperarunt, Mediolanensis infans fuit, uti scripsit P. Butius prælaudatus ; quem ex parentum voto sua illuc attulerat nutrix, tria apostemata patientem, letalia omnia, a quibus in momento liberatus fuit. Martia Cernezza Comensis, cum duobus mensibus ingentem in brachio cruciatum ægre jam toleraret, brachium argenteum Beatæ offerendum vovit : citoque convalescens, votum solvit. Hippolyta, uxor Joannis Donati Paravicini, singulis in puerperiis periclitari solita, Sororem Angelam Brunatensis monasterii Professam rogavit, ut se commendaret intercessioni, Beatæ. Fecit illa quod rogata fuerat XVI Octobris an. MDLXIV, et proximo anno die VI Augusti citra difficultatem peperit Hippolyta filiam, quæ eidem se monasterio mancipavit postea, dicta Soror Octavia ; curavitque ut memoria beneficii authentica extaret in monaste- F
rio, nec non argenteum anathema ex suprema matris voluntate.

Antea ad sepulcrum ejus curata apostemata,

dolor brachii,

periculum partus,

26 Celia Mazaretta duobus post ista annis periculosum in gutture apostema patiens, cum vulnere gravi in latere dextero, proposuit ad sepulcrum Magdalenæ votum cereum offerre, ut ejus intercessione mortem evaderet : nec multo post sana surrexit, Brunatemque veniens votum solvit ; rem autem totam, ut gesta est, descriptis accurato circumstantiis singulis, sicut et Soror Octavia fecerat, descripsit alia Soror, Constantia dicta. Josephus Pansoi, Modoetiæ natus, cupiens liberari a vehementi dolore capitis, quo annis duobus laboraverat, et recordatus quod penes se haberet particulam veli, quo olim usa Beata erat ; eamdem manu duxit supra caput in formam Crucis. Quod cum sæpius fecisset, liberum se sensit, Brunatem accurrit, multis horis ad sepulcrum oravit ; et cujus favori acceptam referret gratiam testatus est, oblata insigni eleemosyna, fideli que rei gestæ narratione coram sanctimonialibus : quæ lætissimo eum audientes animo, verba ejus scripto mandarunt, uti et alios plures ejusmodi favores, per Beatæ istius invocationem obtentos.

grave vulnus,

capitis cruciatus,

A *teli venenati ictus* 27 Bernardus Carcanus, venenato telo læsus in gutture, dum in horas mortem operitur, oblatus B. Magdalenæ fuit, voto facto per Lucretiam Peregrinam de imagine argentea ad sepulcrum ferenda; quæ ubi eo allata est, coaluit plaga, et evanuit quod metum omnibus incusserat, periculum. Factum ut testatius esset fecit eadem Peregrina, per scripturam apud monachas servatam, qua agnoscit se quoque gratia Beatæ donatam pro se suoque marito, post similia vota: nam se quidem subito liberatam gravi stomachi dolore; maritum vero sanum surrexisse a lecto, in quo jacebat moribundus. Per hujusmodi etiam commendationem, factam a Sorore Helena Peregrina ejusdem monasterii Professa, pie creditur ejusdem mater liberata a duplici dolore, qui vitam ejus in periculum adduxerat, anno MDXC juxta registrum monacharum: quæ non omiserunt adhibere necessarias ad legitimam probationem circumstantias; sed et memoriam ejusdem beneficii particularem servat Ludovicus Peregrinus, Legum non minus Christi quam Justiniani peritus. D

DECIMA QUARTA MAJI.

SANCTI QUI PRIDIE IDUS MAJI COLUNTUR.

Sanctus Victor miles, S. Corona matrona, Martyr. in Ægypto
S. Justa, S. Justina, S. Henedina, Martyres in Sardinia.
S. Pontius Romanus, Martyr Cimellensis in Alpibus Maritimis.
S. Bonifacius Romanus, Martyr Tarsi in Cilicia.
S. Secundianus, S. Quartus, S. Victorianus, S. Januarius, S. Mebianus, S. Adauctus, S. Benecutia, S. Maximinus, S. Alexander, S. Proculus, S. Aframius, S. Audactus, S. Adeodatus, Martyr. in Africa.
S. Victor, S. Nemor, S. Felix, S. Rusticus, Martyres Mediolani in Insubria.
S. Augia Martyr Aptæ-Juliæ in Gallia.
S. Alexander, S. Coluthus, S. Barbarus, Martyr. Constantinopoli honorati.
S. Barbarus Martyr, Methone Venetias translatus.
S. Claudius Martyr, Roma Antuerpiam translatus.
S. Pachomius, S. Theodorus, Abbates apud Tabennenses in Thebaide.
S. Ampelius Eremita Genuæ in Liguria.
S. Apruneulus, Episcopus Lingonensis dein Claromontanus in Gallia.
S. Bevignates Monachus et Anachoreta Perusiæ in Italia.
S. Bonifacius, Episcopus Neapolitanus.
S. Bonosius, Episcopus Salernitanus.
S. Constantius Episcopus, in Italia depositus.
S. Cartachus seu Mochuda, Episcopus et Abbas Lismoriensis in Hibernia.
S. Erembertus, Episcopus Tolosæ, mortuus Fontanellæ in Gallia.
S. Paschalis Papa Romanus.
S. Harwaldus, Norwegus Martyr.
B. Ægidius, Ordinis Prædicatorum Scallabi seu Santirenæ in Lusitania.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Petrus monachus Ordinis Cisterciensis Caduini in Gallia, *indicatur ab Henriquez et Bucelino, et pridie inter* Pios *a Saussayo. Omittitur a Chalemoto, qui eum ab aliis* Radulphum *seu* Gerardum *vocari ait, ad diem, quo* Petrus monachus Caduini, *et forte non alius, memoratur* IX Januarii.

S. Pontiani Martyris translatio Spoleto Ultrajectum *memoratur in scriptis additionibus Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum de qua ad Vitam* XIV Januarii.

SS. Liberatæ et Faustinæ Virginum translatio *indicatur a Ferrario et Arturo, de qua et nos egimus ad illarum natalem* XVIII Januarii.

S. Petrus Confessor, Ordinis nostri *dicitur in MS Carmelitano Kalendario Mechliniæ adservato. At quis ille sit non indicatur. Unicus* S. Petrus Tomasius *in Ordine colitur, et quidem nunc sub indebito* Martyris *titulo, cum olim* Confessor *diceretur: cujus Acta seorsim edidimus, et in Opere nostro* XXIX Januarii.

Yso monachus S. Galli *refertur hoc die in Necrologio monasterii S. Galli. At nulla ejus mentio in Officiis propriis dictæ Abbatiæ anno* MDCXII *excusis. De eo inter Prætermissos egimus die, quo dicitur mortuus,* VI Aprilis.

S. Isaac Abbas apud Spoletum *indicatur in MS. Kalendario Benedictino : de eo egimus* XI Aprilis.

S. Adalberti Episcopi Pragensis dedicatio Ecclesiæ Aquisgrani, *inscripta est MS. Martyrologio Aquisgranensi. Acta ejus varia dedimus* XXIII Aprilis.

S. Maximus, Martyr in Asia, *memoratur in Epternacensi Martyrologio S. Hieronymi, item apud Græcos in Menologio Basilii Imperatoris et aliis Menæis. Et dicitur in apographo Corbeiensi et apud Notkerum* Maximinus, *et in apographis Lucensi et Blumiano et MS. Richenoviensi* Maximianus. *Nos Acta* S. Maximi *illustravimus* XXX Aprilis.

S. Orientius Episcopus *memoratur in MS. Florario et in Auctario Gerveni, eique inscribuntur Acta, quæ dedimus die quo obiit* I Maji.

S. Maurus miles, pro fide Christi primo per quinque dies fame in carcere maceratur, secundo fustibus cæditur, tertio plumbo bulliente perfunditur; sed Angelica operatione ut aqua frigescit, unde et ipse Cæsar miratur : quarto decollatur. Post sex dies jubet Cæsar requiri, si corpus a bestiis sit consumptum, et ecce duo lupi illud custodiunt. Veniens igitur S Martinus Episcopus cum Christianis sanctum corpus abstulit et sepelivit. *Ita Viola Sanctorum, Hagenoæ anno* 1508 *excusa. Aliqua horum eisdem verbis referuntur in MS. Florario. Est hic* S. Victor *genere* Maurus, *cujus* Mediolani Translatio, facta sex post necem diebus, *memoratur a Galesinio, Molano, Ferrario. Item in antiquo Breviario Mediolanensi anni* 1539, *et Missali anni* 1522 *Acta passionis dedimus* VIII Maji. VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 67 **

Garbhanus

Garbhanus sive Garvanus *in MS. Tamlachtensi indicatur. Aliquis* S. Garvanus Episcopus, filius Ængussii, *memoratur in Vita S. Forannani* 15 *Februarii, ubi annotat Colganus eum fastis inscriptum* xx Martii *(quando ejus non meminit) et* IX Julii.

Lasra seu Lassara *refertur in MS. Tamlachtensi. Consule quæ de* Cassara Virgine *diximus inter Prætermissos* XI Maji.

Maldod *seu* Maldodus *inscriptus est MS. Florario, Auctario Greveni, Martyrologio Canisii et Dempsteri, Catalogo Ferrarii et Fitzsimonis. Est aliis* Moeldodius Abbas, *de quo egimus* XIII Maji.

S. Rolendis Virgo Gerpiniensis, a filio Regis Scotorum in conjugem expetita, *refertur in Menologio Scotico Dempsteri. Vitam dedimus* XIII Maji.

S. Stephania Virgo et Martyr *colitur Scalæ in Picentibus, et creditur esse* S. Corona, *quæ mox refertur.*

Pachomius eremita apud Scythopolim, *occasione S. Pachomii celeberrimi Abbatis, qui hoc die colitur, refertur post illum a Petro de Natalibus lib.* 4 *cap.* 172, *Petrum secuti sunt Grevenus, Maurolycus, Felicius, Canisius. Verum neque apud Græcos, neque apud Latinos antiquos aliquid certi de ejus cultu legitur. Memoratur apud Heraclidem cap.* II *et Palladium cap.* 29, *et dicitur* Pachon.

Orosiensis, discipulus S. Pachomii, *etiam refertur a Petro de Natalibus lib.* 4 *cap.* 173, *sequentibus eum Greveno, Witfordo, Canisio, Ferrario. De eo agitur infra in Vita S. Pachomii, cujus fuit successor in regimine Fratrum, non notato obitus ejus die.*

VIDE UT SUPRA NOT 77 " S. Theodori Martyris *memoria colitur in MS. Breviario, sed cujus Ecclesiæ hoc Breviarium sit non indicatur.*

S. Theodori Papæ depositio *inscripta est duplici MS. Florentino, alteri Magni Ducis, alteri Senatoris Strozzii, et Martyrologio ibidem anno* 1486 *excuso. Contigit hæc* depositio, *seu potius ejus obitus, hac die* XIV *Maji anno* DCXLIX, *sed quod miramur nullis aliis fastis, maxime Romanis, ejus nomen insertum reperimus.*

Moncodon *indicatur in Catalogo Sanctorum Hiberniæ ab Henrico Fitzsimon. Vereor ne in scriptione nominis sit erratum. Nihil de eo alibi legimus.*

Maelchedarius filius Ronani *indicatur in MS. Tamlachtensi.*

Midanus et Modanus fratres, monachi in Scotia, *referuntur a Wilsono in Anglicano Martyrologio, sub nota anni* 1640 *recuso, citato ad marginem Joanne Leslæo lib.* 5 *Hist. Scotorum, qui pag.* 177 *hos cum aliis indicat* summæ eruditionis laude floruisse, *nulla alicujus venerationis facta mentione.*

Hieronymus Pragensis, Congregationis Camaldulensis, vir Apostolicus *proponitur apud Bucelinum, ut extaret* illustris memoria venerabilis viri.

Regrengunda Virgo *indicatur in scriptis additionibus Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum : quæ nobis ignota est.*

Arnoldus ejus nominis secundus, gente Comes Wedanus, in Parthenone Reindorph a se fundato sepultus, *ut* pius Antistes *indicatur a Gelenio in Fastis Agrippinensibus. Præfuit Ecclesiæ Coloniensi* Archiepiscopus *ab anno* 1155 *ad* 1156 *: monasterium autem prædictum situm est in districtu Bonnensi sub titulo S. Clementis.*

Cistercienses monachi, ab hæreticis Thaboritis suspensi prope Pragam, *memorantur ab Henriquez, Chalemoto, Bucelino. Nihil interim de iis hoc die in suis Triumphis majalibus Crugerius, qui tamen ibidem commeminit, Jacomirzensium civium an.* 1421 *cum uxoribus liberisque, post defensam fortiter urbem, juxta deditionis pacta egressorum et magno numero, quia recipere Bohemicos articulos fidei Catholicæ injuriosos nolebant, ab Hussitis contra datam fidem in Albim præcipitatorum; sacerdotumque viginti et unius, ex eadem causa ibidem flammis exustorum pro fide : quare arbitramur, Cisterciensibus Religiosis istis prope Pragam commemorandis hunc diem pro libitu electum ab Henriquez, cum de vero cædis die non extaret notitia.*

Gerardus Prior in Claravalle *cum titulo* Beati *memoratur ab Henriquez et Bucelino, citato Magno exordio Ordinis Cisterciensis, in quo* Beatæ memoriæ *appellatur, et omittitur a Chalemoto.*

Ferdinandus Episcopus Granatæ in Hispania, *ut* Sanctus, *refertur a Ferrario, et ut* sanctus Frater Ordinis S. Hieronymi *a Joanne Marieta lib.* 5 *cap.* 94. *Omittitur a Tamayo Salazar, qui ad* XVII *Augusti referens Episcopos Granatenses solum ait* obiisset cum opinione sanctitatis. *Advertit etiam* inter Sanctos Ecclesiæ Granatensis non conteneri, *neque in Ordine divinum officium recitandi apud Hieronymianos. Alibi additur ei cognomen* de Talavera, *et dicitur fuisse* Abulensis Episcopus, dein primus Archiepiscopus Granatensis, *miraculis etiam honoratus post mortem, quam hoc die obiit anno* MDVII. *De illis autem formatus Processus versatur in Rota Romana : ubi dum causa agitur, sufficit monuisse ejus vitam in Historia Ordinis a Fr. Josepho de Signenza descriptam legi posse : insignem autem epitomen inde sumptam extare in Theatro ecclesiastico Ægidii Davilla inter Episcopos Abulenses.*

Joanna, Virgo Regia, Ordinis Prædicatorum Averii in Lusitania *indicatur cum titulo* Beatæ *in Gynecæo sacro Arturi du Monstier. Vitam ejus edidit Antonius Vasconcellius in Anacephalæosibus Regum Lusitaniæ, in quibus dicitur hoc die anno* 1490 *obiisse. At diem* XII *Maji mortis ejus tradit Cordosus in Hagiologio Lusitano, sed absque titulo Beatæ, quando de ea latius actum.*

Petrus Catanensis, Laicus, Carmeli Nurciani in Apulia alumnus, *inseritur Aciei bene ordinatæ, ut* Beatus, *deque eo in notis MSS. additur,* tanta excelluisse obedientia ut eam quoque post mortem observarit, referens Superiori salutis suæ statum ; quare ibidem inter Sanctos colatur. *Nos de eo cultu optamus distinctius edoceri, deque ætate ejus et miraculis aliis ; quæ non possunt defuisse, si verum est eum coli ut Sanctum ; neque enim ad hoc sufficere potuit simplex illa, quæ uni soli dicitur facta, revelatio.*

Maria a S. Dominico, Virgo apud omnes sanctissima reputata, prope oppidum Petræ-Fixæ in Hispaniis, in monasteriolo a se condito collegit 100, aliis 300 Virgines, et proditur Christi stigmatibus insignita fuisse. *Ita Antonius Senensis in Chronico Prædicatorum ad annum* 1515, *Joannes de Rechac de S. Maria tomo* 2 *lib.* 1 *cap.* 8, *et Annus sanctus ejusdem Ordinis hoc* XIV *Maji.*

Anonymus, in regno Chili occisus, Ordinis
Barbarus, socius S. Francisci in Umbria, Minorum,
Casildis Calderonia, in Hispania an. 1557,
Anna Maria a S. Josepho, Salmanticæ an. 1631, *relati cum titulo* Beati *ab Arturo in Martyrol. Franciscano. Et Virgines duæ etiam in ejus Gynecæo. Ex quibus* venerabilis Maria *indicatur in Menologio Laherii. Addi eodem jure potuisset, si tunc nota fuisset.*

Constantia, Cracoviensis Carmelitana, *SS. Teresiæ et Monicæ conspectu in morte recreata an.* 1627, *et cum titulo* Beatæ *inserta jam dictæ Aciei.*

S. Liberator, Confessor in Italia, *indicatur in scriptis additionibus Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum. Verum est* Episcopus et Martyr *referendus* XV Maji.

S. Victor

SS. Victor, Quartus, et Isidorus, Martyres Romæ *ex MS. indicantur a Galesinio, sed veremur, ut sæpius indicavimus, ne non satis fidele MS. istud fuerit. Agimus hoc die de* Victore, cum Corona in Syria passo, *item de* Victore, Martyre Mediolanensi, *et de* Quarto Martyre Afro. *De* Isidoro, *qui etiam a Greveno refertur, agemus* xv Maji.

S. Isidorus, Martyr in Insula Chio, *celebratur a Græcis in Menologio et Menæis : item in MS. monasterii S. Cyriaci, a Galesinio etiam et Ferrario. Eum cum Martyrol. Romano et aliis referemus* xv Maji.

B. Franciscus Bonvisius de Luca, Ordinis Minorum S. Francisci de Observantia Assisii, *inscriptus est Martyrologio Franciscano Arturi. Verum Ludovicus Jacobillus de Sanctis Umbriæ asserit eum obiisse, quando de eo acturi sumus* xxi Maji.

S. Therapon Martyr *indicatur in Menæis Græcis, et ei multa adscribuntur, quæ examinamus ad Vitam S. Therapontis* xxvi Maji.

S. Lantfrancus, Archiepiscopus Cantuariensis, *ad hunc diem memoratur a Bucelino, citante Andream Bambergensem. De eo agemus die* xxviii Maji.

SS. Felix et Fortunatus, Martyres Aquileiæ sub Diocletiano, *celebrantur Officio Ecclesiastico in Ecclesia Mediolanensi, et memorantur a Bellino, Greveno, Molano et a Palladio de Olivis lib.* 8 *Rerum Foro-Juliensium. Verum in Martyrologio Romano et aliis die* xi Junii.

S. Gerasimus monachus, Ordinis S. Basilii in Calabria, *indicatur a Ferrario in Catalogo generali*, ex Tabulis et Chronicis Calabriæ, et Paulo Regio lib. 2 de Sanctis regni Neapolitani hac die. *Verum addit* a Davide Romæo, qui ultimus scripsit de Sanctis ejusdem Regni, de illo agi xviii Kalendas Quintilis, *quanto iterum eum refert Ferrarius. Optamus ut aliquis interim Acta ad nos transmittat, ideoque differimus illum ad dictum diem* xiv Junii.

Trecenti quatuor, *aut* Quadringenti quatuor Martyres, qui cum S. Cyrico *seu* Cyriaco passi sunt, *referuntur in antiquis apographis Martyrologii Hieronymiani, et variis aliis ; ac perperam junguntur cum Martyribus Mediolani hoc die passis : seorsim autem* S. Cyriacus *memoratur in MS. Aquisgranensi et apud Grevenum. De iis et* Cyrico *seu* Quirico *et* matre ejus Julitta *agetur ad diem* xvi Junii.

NOT 12

S. Theodorici translatio in Crispo-castello *proponitur in scriptis additionibus Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum. Colitur* S. Theodoricus i Julii.

S. Auctoris, Archiepiscopi Trevirensis, brachium hoc die magna solennitate in monasterio Helmwardeshusen diœcesis Paderbornensis susceptum est, *uti dictum* 12 *hujus in Historia Translationis S. Modoaldi cap.* i. *Colitur vere* S. Auctor *die* xx Augusti.

SS. Proti et Hiacynthi Martyrum translatio Comi *memoratur a Ferrario : sed controversia est, explicanda ad Vitam* xi Septembris.

S. Editha Abbatissa, Regis Anglorum Edgari Soror, *memoratur a Wilsono in Martyrologio Anglicano, et eo citato a Ferrario. Ab aliis habetur filia dicti Regis, et colitur in Martyrol. Romano et aliis* xvi Septemb.

Editha, Ethelwolfi Regis et Monarchæ Anglorum soror, *indicatur ab Alfordo in Indice Sanctorum Angliæ, quasi hæc debuisset in Martyrol. Anglicano hoc die collocari. Poterit una de hac agi ad dictam* xvi Septembris.

Tato ex monacho Emmerano creatus anno dcccxci Episcopus Ratisponensis, ac post annos Sedis sex et triginta mortuus anno dccccxxvi *laudatur a Wiguleio Hundio in Metropoli Salisburgensi ut* Vir sanctus. *Illum ad hunc diem absolute ut* Sanctum *celebrant Menardus et Bucelinus. Silent antiqua Breviaria et Officia propria anno* mdcxl *excusa. Laudatur in Actis* S. Emmerani, *quando, si aliquid de ejus veneratione indicetur, una agi poterit* xxii Septembris.

S. Gerardus Episcopus *inscriptus est MS. Carmelitano Kalendario Mechliniæ adservato. Colitur in dicto Ordine* S. Gerardus Hungarorum Apostolus, xxiv Sept.

S. Taracus miles *memoratur in MS Tamlactensi. Forsan est* Taracus *cum* Probo et Andronico *in eodem MS. pridie relatus : de quibus plenius agendum erit* xi Octobris.

Petrus Monoculus Abbas Claræ-vallis *memoratur in Kalendario Cisterciensi anni* 1617, *et cum longo elogio et* Beati *titulo ab Chalemoto. Verum tradunt Sammarthani et Manriquez ad an.* 1186 *cap.* 6, *num.* 10 *obiisse eum die* xxix Octobris.

S. Agricola civitate Arvernis *memoratur in vetustissimo apographo Epternacensi Martyrologii Hieronymiani, in aliis apographis dicitur* dedicatio Ecclesiæ S. Agricolæ. *Hujus et Vitalis Martyrum reliquiæ traduntur a S. Namatio, Episcopo Claromontano, seculo quinto Bononia Claram-montem translatæ. Horum dies natalis est* iv Novembris.

Silvanus Archiepiscopus Dumblanensis in Scotia et successor S. Livini, *memoratur in Menologio Scotico Dempsteri et Ferrarii Catalogo. Citatur Vita S. Livini, ad quam poterit de illo agi* xii Novembris.

SS. Audoeni Episcopi Rotomagensis, et Eligii Episcopi Noviomensis Ordinatio, *hoc die facta indicatur ab ipso Audoeno in Vita S. Eligii, et memoratur in MSS. Casinensi, Florentino bibliothecæ Medicææ, et alio Senatoris Strozzi, MS. Florario, aliisque. Colitur* S. Audoenus xxiv Augusti. *et* S. Eligius, *etiam relatus in Menologio Scotico Camerarii,* i Decembris.

Erckantrudis Virgo sanctimonialis, in monasterio Brigensi sub S. Burgundofora Abbatissa, virtutibus clara, *cum titulo* Beatæ *indicatur in Menol. Bucelini. Poterit de ea agi ad Vitam S. Burgundoforæ* vii Decemb.

DE SS. VICTORE MILITE ET CORONA

MARTYRIBUS IN ÆGYPTO.

G. H.

CIRCA ANNUM CLXXVII

Nobile *adeo par Martyrum fuerunt* SS. Victor et Corona, *ut multiplicari necessario debeant, ob plurimas Ecclesias, quæ de eorum variis Actis, patrocinio et sacrorum Reliquiis corporum decertant. Aliquod hujus rei specimen dedimus ad diem* xx *Februarii, ubi retulimus* SS. Victorem et Coronam Martyres, *sed quos nulli certo loco attribuere potuimus, omni decisione in hunc* xiv *Maji rejecta. Quod utinam cum aliqua partium litigantium satisfactione jam possemus præstare! Porro hoc unum singulis addicimus, nos nullo partium favore abreptos uni veritati eruendæ adlaborare. Ex variis quæ conquisivimus martyrii Actis, arbitramur certiora, primo quæ nacti fuimus ex MSS. Romanis, asservatis in bibliotheca Vallicellana*

Acta Latina ex MSS

A *Vallicellana Patrum Congregationis Oratorii S. Philippi Nerii et a Cardinale Caraffa ad nos missis: tum quæ ipsi curavimus describi ex antiquissimis membranis Trevirensibus Imperialis monasterii S. Maximini, dein quæ in MS. codice Ultrajectino Ecclesiæ S. Salvatoris reperimus. Ea omnia scimus etiam extare in MSS. Lætiensibus in Hannonia et aliis Arduennatibus monasterii S. Huberti, sed quæ noluimus pro nobis describi, cum alia tria exemplaria viderentur sufficere, maxime quia ea ex majoribus Actis fuisse contracta notaveramus. Omnibus autem pleniora damus ex tomo secundo Actorum a Bonino Mombritio ante ducentos circiter annos editorum, eaque cum dictis aliis MSS. conferimus. Reperta etiam fuerunt Græca apud monasterium Cryptæ-Ferratæ in agro Tusculano, et Latine reddita a Guilielmo Sirleto, editaque sub nomine Simeonis Metaphrastæ apud Lipomanum tomo 7 par. 2 et Surium ad hunc* XIV *Maji, itaque allegantur a Baronio in Notis ad Martyrologium Romanum. Verum quia ea ab aliquo scriptore juniore et dicti monasterii monacho ex Latinis translata, plane omittenda censuimus, cum apud dictos auctores legi possint. Consuli autem optamus quæ ad diem* III *Aprilis, de similibus Actis in* B *Crypta-Ferrata repertis, diximus § 2 ad Acta SS. Agapes, Chioniæ et Irenes.*

Græca minus probantur.

2 *Memoria sacra duorum horum Martyrum ad hunc* XIV *Maji, inscripta est antiquis Martyrologii Hieronymiani apographis primo loco, his verbis :* In Syria Victoris militis et Coronæ, qui simul passi sunt. *Venerabilis Beda in genuino Martyrologio a nobis ante tomum 2 Actorum Martii edito, ex dicto Martyrologio præposuit ista verba :* In Syria, *reliqua verba fere ex antiquis Actis, quæ ex Mombritio dare promisimus, ille desumpsit, atque hac ratione ea nobis reddidit certiora, quoad magnam antiquitatem eis necessario tribuendam sub ejusmodi teste. Quare elogium illud ut conferre cum dictis Actis possis, hic accipe :* Ipso die in Syria natalis Victoris et Coronæ sub Antonino Imperatore, Duce Alexandriæ Sebastiano. Erat autem Victor miles a Cilicia, cui Sebastianus in confessione fidei confringi digitos et velli jussit a cute. Deinde illum jussit in caminum ignis mitti, ubi triduo permanens non est læsus. Deinde venenum bibere jussus, non est mortuus : sed veneficum potius ad fidem convertit. Deinde jussum est, nervos corporis ipsius tolli : deinde oleum bulliens mitti in pudendis ejus. Post hæc jussit ardentes lampades suspenso ad latera applicari. Post hoc acetum et calcem simul misceri C et dari ei in ore : deinde oculos erui : deinde triduo jussum capite suspendi; dum spiraret, jussit eum excoriari. Tunc Corona, cum esset uxor cujusdam militis, cœpit beatificare B. Victorem pro gloria martyrii. Id dum faceret vidit duas coronas de cœlo lapsas, unam Victori et alteram sibi missam. Cumque et hoc cunctis audientibus protestaretur, tenta est a Judice, et jussum est duas arbores palmæ curvari ad invicem, et canabinis funibus ligari Coronam in utraque manu et pede utroque, et sic arbores dimitti. Quod dum fieret, diviso est Corona in duas partes : erat autem annorum sedecim. Tunc quoque Victor decollatus, et ipse victoriæ perennis triumphum promeruit. *Hæc Beda, quæ fere eadem habent Rabanus, Ado et Notkerus, et aliqua inde excerpsit Usuardus, phrasi autem parum mutata leguntur in hodierno Martyrologio Romano. Consentiunt auctor Martyrologii sub nomine Bedæ excusi, Bellinus, Grevenus, Maurolycus, Molanus, Canisius, Galesinius, aliique in Martyrologiis manu exaratis et typo excusis. Petrus de Natalibus lib. 4 cap. 168 quod edidit elogium, asserit esse* Adonis in Martyrologio suo, sumpto a B. Hieronymo. *At majus encomium* ex gestis eorum, *quæ hic dari diximus, edidit Vincentius Bellovocensis lib. 10 Speculi Historialis cap. 107, et hujus fere verba tran-*

Memoria in fastis S. Hieronymi,

Bedæ,

Rabani Adonis Usuardi etc.

Vincentii Bellovac.

scripsit S. Antoninus parte prima Historiarum seu Chronicorum tit. 7 cap. 6, § 9, nisi quod apud hunc dicatur S. Victor a Sicilia *in utraque Lugdunensi editione anni* MDXXVII, *et* MDLXXXVI; *cum apud Vincentium in editione Veneta anni* MDXCI, *et Duacensi anni* MDCXXIV *legatur* S. Victor miles a Cilicia, *uti in Actis omnibus Latinis et citatis Martyrologiis habetur.* D

AUCTORE G. H.

3 *In Actis Græcis, a monacho Cryptæ-Ferratæ adornatis, dicitur* S. Victor miles genere Italus, *sed hæc perperam a Sebastiano Duce ad Victorem translata possent videri. Nam ad diem* XI *Novembris, quo Græci eos colunt, in Menologio Basilii Imperatoris ista leguntur :* Victor, Antonino Imperatore et Sebastiano Duce in Italia, comprehensus cum adduci non posset, ut Christum abnegaret, luxatis prius membrorum articulis in fornacem projicitur : deinde lethali pharmaco, quod sibi porrectum a mago fuerat, exhausto, nulloque prorsus affectus damno, magum ad Christum convertit. Erutis vero oculis, capite plectitur. Sancta vero Stephanis, *seu Corona,* illa tormenta intuita, et summam sancti felicitatem elocuta, comprehensa est, atque ad palmas duas, quæ in unum immani virium contentione contortæ fuerant, alligata, præcisisque repente vinculis in duas partes dilaniata fuit. *Hæc ibi, quæ aliquanto fusius ex ipsis Actis referuntur in Menæis excusis et apud Maximum Cytherorum Episcopum;* Sebastianus *autem* Dux in Italia *dicitur, et* S. Victor *non capite plexus, sed* exutus cute spiritum Deo reddidisse. S. Corona *vero seu* Stephanis relicto marito in viduitate fuisse : *quæ minus placent. Potuit ergo* Sebastianus Italus *fuisse, ac* Dux Ægypti *ab Antonino constitutus, quo tempore* Alexandriæ fuit quidam vir Christianus a Cilicia Victor miles. *Nam, ut in Notitia Dignitatum Imperii Romani sect.* 1 *dicitur, erant* Duces per Ægyptum duo, Libyæ et Thebaidos : *et infra in Actis sub finem dicitur* passus S. Victor cum S. Corona, octavo Kalendas Majas hora nona, sub Imperatore Antonino, agente impiissimo Duce Sebastiano in Thebaide Ægypti, contra civitatem quæ dicitur Lycos, *aliis* Lycopolis, *urbs ibidem olim Episcopalis in provincia Thebaidos primæ sub metropoli Antinoo.* E

in Menol. Basilii

et Menæis.

4 *At quod dicuntur* VIII Kalendas Maji passi, *suggerit modum solvendi nodum difficilem extricatu, nempe quomodo ab illis alii sint hi, qui hoc die* XIV *Maji, referuntur in Martyrologii Hieronymiani apographis* passi in Syria, *cum dicto* VIII *Kalendas Maji, referantur in eisdem* passi Alexandriæ Corona, Victor *cum aliis sociis : et* Corona, *quæ passim Virgo celebratur, absque tali titulo refertur in antiquissimo ecgrapho Epternacensi. De quibus pridie seu* IX *Kalendas Maji, in Martyrologio Flori cum genuino Martyrologio Bedæ a nobis edito, ista leguntur :* In Ægypto passio SS. Victoris et Coronæ sub Principe Antonino, quorum Victor post evulsionem nervorum et ferventis olei in ejus pudibus membris effusionem, et post eructionem oculorum, suspensus est deorsum, decoriatus atque sic decollatus. Corona vero duabus arboribus divisa est. *Hæc ibi. Num ergo alii Martyres dicendi sint* passi in Syria, *alii in* Ægypto, *qui tamen fuerint a supra memoratis Martyrologiis in unum idemque par Martyrum conflati, judicio aliorum relinquimus. In Actis Græcis dicuntur passi* quarto decimo die mensis Decembris, in urbe Dermasco. *Quo ad hoc autem secuti sunt Græcos, et Martyrii palæstram Damascum nominarunt Baronius in Annalibus ad annum* CLIV, *Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, et in Topographia ad Martyrologium Romanum. Verum sicut in die* XIV *assignando erratum est, ita potuit urbs Damascus ex arbitrio auctoris adjecta fuisse. Ab his diversum par tertium Martyrum, a nobis relatum ad diem* XX *Februarii, sed nulli loco tributum diximus, et singulis sacra memoria assignatur in antiquissimis Martyrologii* F

An aliud par passum in Ægypto, aliud in Syria,

et tertium alibi.

A *Martyrologii Hieronymiani apographis et aliis antiquis fastis. Isti porro eorum multiplicitati favent diversa hujus nominis Sanctorum corpora, quæ variis in Ecclesiis ab antiquissimis temporibus summa cum veneratione asservari infra post ipsa Acta referemus. Imo Martyres,* Victoris *nomine appellati, in quatuor mensibus prioribus a nobis elucidatis, facile sexaginta reperiuntur, et hoc mense Majo quam plurimi* Victores *celebrantur. Quidni subinde etiam aliquibus, quos nomen feminæ simul passæ latebat,* Coronæ, *nomenclatura placuerit?*

aut etiam plura.

ACTA MARTYRII

a Mombritio edita et cum pluribus MSS. collata.

CAPUT I.

Professio fidei. Contractio digitorum. Projectio in caminum ardentem absque læsione.

In diebus illis, facta in Christianos persecutione ab B Imperatore Antonino, temporibus Sebastiani Ducis Ægypti, Alexandriæ fuit quidam vir Christianus a Cilicia, nomine Victor, miles, ab infantia metuens Deum: cui Dux dixit: Victor, litteræ mihi venerunt ab Antonino, jubentes ut sacrificent Christiani: qui autem noluerint sacrificare diis, in magna erunt damnatione. Ergo, Victor, sacrifica, ne periclitetur anima tua. Victor dixit: Ego etiam miles sum magni Regis immortalis Jesu Christi: nam regnum hujus Antonini instabile et exterminabile est: regnum autem Domini mei Jesu Christi semper stabile et incorruptibile est, et finem non habet. Sebastianus Dux dixit: Et tu ad Regem nostrum pertinens, obaudi illi et sacrifica diis. Victor dixit: Et ipsi quidem militabam, et ipsum audiebam: sed quia in corde meo Deum meum colo, propterea non me vincet diabolus. Hoc solum scito, quoniam in carnem meam habes potestatem, perdere autem animam meam non habes. Solus Deus est, qui habet potestatem mortificare et vivificare corpus et animam, ipsi gloria et honor, laus et imperium in secula seculorum. Sebastianus Dux dixit: Video te magnam habere sapientiam in sermone. Victor dixit: Sapientia hæc non est mea: sed Dominus donavit mihi eam. Sebastianus Dux dixit: Erue te a malis tormentis. C Victor dixit: Ego propter hoc libenter torqueor, et plus confortor: quoniam dignatus est me Deus ad hoc perducere, ut propter testimonium ejus possim torqueri, et in spem venire Regis sempiternalis. Sebastianus dixit: Lector es aut Diaconus, qui talem eloquentiam habes in sermone? Victor dixit: Non fui dignus talem habere gratiam, sed gratia Christi perduxit me ad hoc. Ipse est, qui donat rectis corde, et iis, qui servant mandata ejus, sapientiam et prudentiam de divitiis suis. Quomodo ergo agricola si bene colit agrum suum, superveniente pluvia perducit eum ad fructus suos; sic et sapientia Dei omnes sperantes in illum suscitat, et non permittit inimicum supervenire in illis; sed potius perducit eos fructiferos ad Deum. Sebastianus Dux dixit: Ergo nunc est cogitatio tua magis mori quam vivere? Victor dixit. Hæc mors non est, sed vita æterna si perseveravero in hoc sufferens tormenta tua. Sebastianus Dux dixit: Hoc ergo consilium tenuisti? Victor dixit: Etiam.

S. Victor invitatus ad sacrificandum se Christianum asserit:

paratus ad quævis tormenta perferenda:

2 Tunc jussit Sebastianus confringi digitos ejus a quo usque exirent a cute sua. Tunc S. Victor dixit: Gratias ago Deo meo, quoniam appropinquavit ad me gratia ejus per Dominum meum Jesum Christum. Sebastianus Dux dixit: Acquiesce et sacrifica diis meis, ut non male moriaris. Dicit ei S. Victor: D Hoc numquam ero facturus, ut lapidibus et sculptilibus, quibus tu ipse similis es, ego sacrificem. Sed ego sacrifico Deo vivo, qui fecit cœlum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt: ipsi soli serviet anima mea: nam tibi numquam consentio. Tunc Sebastianus furore repletus, jussit eum in carcerem mitti.

a patiens contractionem digitorum magis confortatur:

3 Altera vero die jussit sibi præsentari S. Victorem: cui et dixit: Quoniam annonam non accipis? S. Victor respondit: Quoniam per vim et injuste exigitur, propterea nolo accipere nec manducare. Ego enim habeo cibum meum spiritalem, et non esuriam in sempiternum. Tunc Dux ira repletus, jussit mitti illum in caminum nimis ardentem, ut consumeret eum ignis. Tunc illi accipientes eum perduxerunt ad locum camini. Et respiciens S. Victor in cœlum dixit: Deus patrum nostrorum, exaudi me peccatorem: quia propter te hæc patior: et præsta mihi, integrum in conspectu tuo permanere: serva me ab igne, quem paraverunt mihi: ut sciant hi, qui te non noverunt, quoniam tu es Deus. Et signans se signo Christi intravit in caminum: et erat glorificans nomen Domini in camino ignis, dicens: Gratias ago tibi, Deus Pater Domini nostri E Jesu Christi, quoniam sicut visitasti Ananiam, Azariam et Misahel misso Spiritu sancto, et liberasti eos a camino ignis; ita fecisti et mihi peccatori, et non dereliquisti me sperantem in te. Post dies autem tres jussit Præses aperiri caminum, ut colligerent ossa ejus et convenit militum multitudo, et audierunt eum decantantem in camino laudes Deo et gratias agentem. Aperientes autem milites caminum, viderunt eum illæsum, et dixerunt ad eum: Egredere, vocat te Dux. Cum venisset autem S. Victor ad Præsidem, dixit ei Præses: Quomodo sic prævaluerunt magiæ tuæ, ut non te læderet ignis? Dic mihi, quemadmodum maleficiis tuis extinxisti ignem? Ad quem ille: Gratias ago Deo meo, quoniam magus non sum, ut tu dicis, sed Christianus sum.

illæsus in camino ignis

post triduum reperitur.

ANNOTATA.

a *MS. Trevir. addit:* Et a proceria explicitos contorqueri articulos. *At MS. Ultraject.* Et acroceria et plicitos torqueri. *MS. Rom.* Adcroeria plicitas: *Sirletus ex Græco Crypto ferratensi vertit* digitorum compages: *videntur omnino hæc manasse ab originalibus aliquibus Græcis, ubi legebant τὰ ἀκρωτήρια,* F summitates digitorum, *quod interpretes priores retinuerint, alii vero explicationis causa in margine apposuerint vocem* articulos; *et hæc denique ab aliis in textum translata, Græcæque voci conjuncta, sensum perturbarint aliis, qui imaginati sibi hic sunt ipsius torturæ instrumentum aliquod,* aproceria *vel* acroceria *dictum.*

CAPUT II.

Præservatio a veneno bis sumpto. Constantia animi in sectionibus, ustulatione et excoriatione.

Tunc jussit confici venenum mortiferum; et dari in carnibus a malefico, ut ederet ex eis. S. Victor dixit: Non auderem tangere carnes, nisi confisus in virtute Domini mei Jesu Christi: ideoque ut ostendam tibi, quoniam possum omnia maleficia tua dissolvere, et accipio de carnibus istis, et orans manduco. Et accipiens manducavit, et nihil mali sensit. Tunc maleficus alia illi pejora venena attulit et dixit: Manduca et nunc: et si manducaveris, et nihil mali perpessus fueris; ego relinquam omnia maleficia

Veneno bis sumpto manet illæsus.

A maleficia mea, et credam in Deum, quem tu colis. Et manducavit B. Victor, et non est mortuus. Dixit illi maleficus : Salve sis Victor : vicisti enim et fortior me extitisti, et salvasti animam meam perditam ab inferis, ut deinceps vivam. Quomodo enim statua ænea veterascit, et in novissimis extergitur et innovatur; sic et hominem veteratum in maleficiis suis convertit per te Deus, et salvavit in gratia sua. Statimque maleficus ille combussit codices suos omnes, et abrenuntiavit omni substantiæ suæ. Et docuit eum S. Victor de omnibus quæ pertinent ad fidem, et consignavit eum in nomine Domini nostri Jesu Christi.

maleficum conversum instruit :

5 Post hæc jussit Sebastianus, ut reducerent ante conspectum suum S. Victorem, cui et dixit : Victor, sacrifica diis, et esto sapiens. S. Victor dixit : Semper sapiens extiti. Sebastianus dixit : Sed nunc factus es stultus. Ad hæc ille : Stultitiam istius mundi elegit Deus, ut sapientiam tuam evacuet. Tum Sebastianus dixit : Ubi est scriptum? S. Victor dixit : B. Paulus Apostolus hæc dixit. Respondit Sebastianus : Ergo Paulus Deus est? S. Victor dixit : Paulus Deus non est : sed Apostolus est Dei. Ut sapiens B architectus in templo Dei *a* fundamentum posuit, quod ædificatur in adimpletione ædificii convenientis in angulari Christo. Unde et accepit sapientiam a Deo cum plenitudine Scripturarum, ut ostendat viam salutis iis, qui volunt salvi fieri. Cui Sebastianus dixit : Parce ab stultitia ista, et sacrifica diis : non enim sunt tibi utilia ista verba. Et Victor : Non sum stultus, sed sapientiam quæro : sunt enim stulti omnes, qui tibi audiunt et sacrificant diis, qui ipsi nesciunt verum Deum : et sicut pater eorum diabolus, qui ab initio non agnovit veritatem ; ita hi cæcati sunt corde, et scientiam fidei non noverunt. Tunc commotus Dux jussit omnes nervos ejus a corpore amputari. S. Victor dixit : Ego in nomine Domini mei Jesu Christi non pavesco tormenta tua. Ad tempus fac quod facis, noli cessare : sed ista tormenta dolorem mihi non faciunt. Quomodo enim de pede tollitur spina, et post illam exit omnis dolor, et post hæc fit requies ; ita et ego nervis amputatis a corpore meo, quievi nimis propter fidem Christi Dei omnipotentis. Iterum Dux jussit oleum fervens mitti in pudenda ejus. S. Victor dixit : O miser, quare non erubescis, et vides quanta est virtus Domini mei Jesu Christi? Nam incendium istud, quod mihi præparas, magis mihi refrigerium præstat ; tibi C autem æternum supplicium præparat. O insania tua infelix ! Non cognoscis, quia sic est mihi oleum fervens tamquam aqua, quæ datur viatori sitienti, et bibit ut refrigeretur ; ita et ego refrigeratus sum propter nomen Domini mei Jesu Christi.

constans in fide,

immotus in amputatione nervorum

et perfusione olei :

6 Tunc iratus Præses, dixit : Appendatur in equuleo. Cumque fuisset appensus, jussit lampades ardentes applicari ad latera ejus, et sub voce præconis clamare, et dicere illi : Immola diis, ut ab Imperatore præceptum est. Tunc ait Victor : Ne deficias, miser, variis cruciatibus ; hypocrita, communicator dæmoniorum, putas me his pœnis terreri? Non timeo minas tuas, quia habeo Dominum meum Jesum Christum, qui me confortat. Et non dubitabo pati pœnas, expectans desiderabiliora bona illa, quæ promissa sunt quærentibus eum. Et benedico te, Domine Jesu Christe, quia in te confidens, nihil sentio eorum, quæ mihi ministri diaboli intulerunt. Itaque jussit impius Præses, acetum et calcem simul misceri, et mitti in ore ejus, et adjecit Sebastianus : Sacrifica : multum enim in te confundor. Sanctus Victor respondit : Non voluntatem tuam ego facio, sed Dei mei, ut me offeram illi sacrificium castum : quoniam ipse in potestate sua habet corpus et animam meam. Iratus autem Præses jussit a carnificibus oculos ejus erui. Tunc S. Victor dixit Præsidi : Insensate, D alienare me speras per has pœnas ab amore Dei mei EX MSS. et Salvatoris Jesu Christi. Sed non potes, quia habeo corroboratorem meum et Salvatorem ipsum Dominum Jesum Christum, filium Dei vivi. Si oculos istius corporis obcæcasti, de interiore lumine plus videbo oculis animæ.

appulsus in equuleo, lampadibus uritur,

et potatur aceto calce mixto :

7 Sebastianus Dux dixit : Cogis me multa pejora tormenta imponere tibi. Et ille ; Gratias, inquit, ago Deo meo, et quomodo volueris torque, nihil mihi parcens. Paratus sum omnia tolerare, Deo donante fortitudinem. Tunc Dux jussit eum suspendi capite deorsum per triduum : *b* quousque cartilagines ejus sanguinem traherent in terram. Milites autem, ut jussi fuerant, dimiserunt eum triduo pendentem : et post triduum venerunt milites videre, si mortuus esset, an adhuc viveret. Et cum viderunt illum vivum, statim effecti sunt cæci. Tunc S. Victor dixit : In nomine Domini mei Jesu Christi, pro cujus amore ita suspensus sum, aperiantur oculi vestri. Et statim aperti sunt oculi eorum. Et redeuntes ad Sebastianum Ducem, omnia illi retulerunt. *c.* E

suspensus capite deorsum,

b

ministros excæcatos illuminat :

c

8 Iterum autem jussit eum Sebastianus excoriari Victor Martyr dixit : Etsi corium carnis meæ et vestem ossium a me tollis, vestem animæ meæ non potes auferre, quia vestitus sum fide et Dei mei dilectione. Cum ergo excoriaretur, et esset in dolore positus, elevatis oculis ita preces ad Dominum fudit, dicens : Domine Deus omnipotens, anima mea in exitu posita est, confirma me, et exaudi me, et miserere mei : et veniat in me misericordia tua, sicut omnibus, qui tibi placuerunt. Domine Deus, suscipe me, et ne derelinquas me : neque despicias me Deus meus : et ne projicias me a facie tua, et ne deseras me in tempore doloris mei. Et nunc gratias tibi ago, Domine Jesu Christe, fili Dei : adesto in adjutorium mihi famulo tuo, et adjuva me a doloribus istis. Ne permittas me a profanissimo hoc judice vinci : tu enim nosti, quia propter nomen tuum hæc omnia patior.

jussus excoriari

implorat auxilium Dei.

ANNOTATA.

a *MS. Romanum :* super fundamentum, quod est Christus ædificavit. *MS. Trevir.* suam doctrinam super ædificium Christi ædificavit.

b *MS. Rom.* Et sanguis de naribus stillabit in terra. *MSS. Trevir. et Ultraj.* et sanguis de naribus exstillabat in terra. F

c *Hæc de excoriatione erant apud Mombritium omissa, quæ uncis hisce [ ] inclusimus, et erant in aliis MSS. et Martyrologiis, Menæis et Actis Græcis, idque sequentia exigunt.*

CAPUT III.

Martyrium SS. Coronæ et Victoris.

Tunc quædam mulier, uxor cujusdam militis, nomine Corona, quæ ætate fuerat annorum circiter sexdecim, exclamavit, dicens : Beatus es Victor, et beata opera tua. Susceptum est sacrificium tuum, quo modo sacrificium Abel : quoniam obtulisti te Deo in sinceritate mentis, et Deus suscepit te : quo modo Enoch justus, translatus es, ut non gustes mortem hujus seculi, quo usque advenerit tempus promissionis. Justificatus es sicut Noe, perfectus a generatione sua ; et sicut ille, ita et tu in omnibus perfectus et justus es. Credidisti Deo sicut Abraham, qui obtulit filium suum Isaac. Tolerasti persecutiones sicut Jacob, quem persequebantur Esau et Laban. Factus es sicut Joseph, qui gubernavit colonos

S. Corona Confortat Victorem exemplis veteris legis :

A colonos terræ Ægypti tempore famis. Perseverasti
EX MSS. in tolerantia fortissimi Job, qui sustulit multas persecutiones, quo usque vinceret immissiones inimici. Zelaverunt te sicut Isaiam, qui sectus est medius. Suscepit Deus sacrificium tuum, sicut Prophetæ Samuelis. Factus es in odorem suavitatis, sicut Eleazar in sacerdotio suo. Suscepit te Deus sicut Danielem. Non tetigit te ignis sicut tres pueros sanctos, Ananiam, Azariam et Misael in incendio, quod eis intulit Nabuchodonosor Rex, quoniam obtulerunt sacrificium Deo. Sperasti in Domino sicut David. Suscepisti sapientiam Salomonis, quousque vinceres omnes colluctationes et circumventionem diaboli. Et cum hæc mulier locuta fuisset, addidit, dicens: Ecce video duas coronas deferri de cœlo manibus decem Angelorum: tibi dabitur major, mihi vero brevior.
a *a* Etsi fragilis, minas Ducis non metuo, Christi regnum, ut fortis, hereditabo.

10 Et cum audisset ista omnia Dux illam dicentem; commotus jussit illam ad se adduci, et ait: Quot annorum es? Cui ait Corona: Annorum sum sexdecim. Sebastianus iterum dixit: Quando nupsisti? Cui Corona: Ante annum et quatuor menses. Et ille;
constans in fide Ergo, ait, accede et sacrifica diis. Respondit Corona: Ego Corona vocor, et persuades me perdere co-
B ronam meam? Ad hæc Sebastianus: Quare tam cito decornas te? Corona dixit: Hoc apud me consideravi, exterminare ornamenta temporalia coruscatione corporis, ut possim illi venire obviam, in quo credo, Jesu Christo immortali sponso. Nam sponsus terrenus, temporalis est, et mortalis; Jesus Christus autem indulgentior est in pœnitentes, qui numquam dissolvitur. Sebastianus Dux dixit: Sacrifica diis. Corona respondit: Ideo non sacrifico, ut accipiam coronam a Deo. Tunc Dux jussit duas arbores *b* palmæ a militibus declinari, et de cannabinis funibus
b arboribus alligata discinditur. B Coronam alligari utraque parte manibus et pedibus: et jussit militibus, ut subito dimitterent partiri. Et cum hæc fierent, divisa est in duas partes: atque ita consummavit agonem suum sapientissima et bona Corona, martyrium suum fideliter adimplens in Domino.

11 Tunc S. Victor dixit: Gratias ago Deo meo, qui mihi donavit constantiam istam ingenuitatis meæ usque in finem. Accelerabat quippe gressum, jam prope victoria coronandus: et extendens manus suas
S. Victor capite plectitur. ad cœlum, dixit: Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe: quia consolata est virtus mea; et non per-
C misisti perire animam meam: sed donasti mihi gratiam nominis tui. Et nunc, Domine, suscipe spiritum meum in pace. Et cum hæc diceret, percussit eum spiculator. Et postquam decollatus est S. Victor, exiit ab eo sanguis et lac. Populi autem circumstantes admirabantur omnes passiones ejus usque ad finem: multi augmentati sunt in fide Domini nostri Jesu Christi. Passus est S. Victor Martyr et B. Corona octavo Kalendas Majas, hora nona, sub Impe-
c ratore Antonino, agente *c* impiissimo Duce Sebastiano in Thebaide Ægypti, contra civitatem quæ dicitur Lycos, benedicentes Deum et Dominum nostrum Jesum Christum, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Alia MSS.* Etsi vas fragile et infirmum sim, tamen timeo Regem Regum Christum, ut participare possim cum Sanctis ejus regnum.

b *Palmas in Thebaide esse præstantissimas scribit Strabo lib.* 17, *easque* duodecies in anno dactylorum fructus germinare *legitur lib.* 1 *de Vitis Patrum in Vita S. Onuphrii cap.* 10, *et* ex palmæ foliis S. Paulus Eremita tunicam sibi contexuerat. *De hoc porro supplicii genere consule Baronium in Notis ad Mar-* D *tyrologium.*

c *Dum* Sebastianus *appellatus* impiissimus, *et modeste nomen* Antonini Imperatoris *proponitur, suspicamur intelligi* Marcum Aurelium Antoninum, *sub quo nulla nova persecutio fuit excitata; sed Duces et Gubernatores Provinciarum pro suo libitu aliquam tyrannidem exercebant, potissimum* ex incursione popularium, *uti asserit Eusebius in Prœmio libri quinti, idque factum* anno Imperii XVII, *Christi* 177.

ANALECTA

De cultu et Reliquiis horum Martyrum plurimis in locis.

Joannes Baldus, *Canonicus Pœnitentiarius Ecclesiæ Auximanæ in Piceno, edidit Vitas Inclytorum Martyrum* Victoris et Coronæ, *et S. Leopardi Episcopi et* *Corpora SS. Victoris et Coronæ dicuntur esse primo Auximi,* *aliorum Sanctorum,* in Ecclesia Auximana *depositorum, quas inscripsit Augustino Galamino Cardinali Aræ-cœli et Episcopo Auximati, creato anno* MDCXX. *Hic autor dictorum* Victoris et Coronæ *Vitas Italice deducit per* XI *capita, eisque subjungit Martyrium B. Philippi: et in iis de horum corporum translatione ad Ecclesiam Auximanam agit, potissimum ex monumen-* E *tis Episcoporum Auximanorum, collectis a Gaspare Zachio, viro Græcis Latinisque litteris cultissimo, qui Cardinali Bessarioni a Secretis, et Pio II Papæ familiaris, ab hoc Episcopus declaratus fuit anno* MCCCCLX. *Hujus autem auctoris verbis in Vita B. Philippi ita scribit Baldus de Gentili Episcopo:* Eximiorum Martyrum Victoris, Coronæ atque Philippi, ab Alexandria Ægypti Numanam, ac deinde ad Castellum- *Alexandria, Numanam, inde Ficardum, et Auximum olim translata* Ficardum deducta corpora, ab eo loco Auximum deduxit: *et pluribus cap.* 10 *Vitæ SS. Victoris et Coronæ ejusdem Zachii verbis eadem res ita deducitur:* Anno Christianæ salutis MCXCV, tempore Cœlestini III, præerat Auximanæ Ecclesiæ Gentilis Episcopus, vir magnanimus. Hic Ecclesiam humilem prius brevemque elevavit, atque duplo fere longiorem reddidit: Sancta Sanctorum magnifico opere construens, in ea Episcopalem sedem marmoream locat: et altare majus Matri Salvatoris dicatum erigit, subterque Sanctorum Reliquiis locum attribuit. Hic quoque eximiorum Martyrum Victoris et Coronæ atque Philippi ab Alexandria Ægypti ad Castellum Ficardum deducta corpora, ab eo loco Auximum advexit, quæ sub confessione in arca marmorea, juxta parietem F ad meridiem sita, honorifice clauduntur. *Hæc ibi, quæ mutata phrasi leguntur apud Ughellum tomo* I *Italiæ sacræ in Episcopis Auximatibus, dicunturque eorum* corpora ex Alexandria Ægypti delata ad Numanam civitatem, *quæ vulgo* Humana *dicta, Episcopalis olim ad mare Adriaticum, a Gothis eversa, inter quam et Auximum est* Castellum-Ficardum. *Ludovicus Jacobillus tomo* I *de Sanctis Umbriæ ad hunc* XIV *Maji asserit, in civitate Humana fuisse erectum templum* S. Victori, *ac translationem ad urbem Auximum recoli ad diem* XVIII *Septembris, quo etiam die ejus memoriam alibi coli infra dicemus.* VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 78.

2 *Alter locus, cultu et reliquiis horum Martyrum celebris, est* Utriculum, *sive* Otriculum, *civitas Umbriæ prope Tiberim in diœcesi Narniensi. Ea olim proprios Episcopos habuit in antiqua urbe destructa, ab hodierna mille circiter passibus dissita: ubi ecclesiam* *secundo Utriculi* *Cathedralem fuisse dedicatam* S. Victori *Martyri, in eaque S. Fulgentium Episcopum (de quo agitur* XXII *Maji) circa annum* DXL *corpus* S. Victoris *reperisse, ac supra illud altare construxisse tradit Jacobillus; ob antiquam chartam, ex antiqua Ecclesia in hodiernam Collegiatam translatam, hisce litteris exaratam:* Adjuvante Deo, Fulgentius Episcopus, invento corpore beata

variis temporibus translata.

A beati Martyris Victoris, in Christi nomine super altare construxit. *In alia autem charta membranea ista leguntur :* Ex æde Divi Victoris Tiberina, anno Domini MCCCXVI Sanctorum Martyrum Fulgentii, Elozymi, Nectarii, Leopardi et Coronæ translata corpora hoc sub altari quiescunt ; *ubi in marmore hæc inscriptio habetur :* Hic requiescunt SS. Fulgentius, Lozymus, Nectarius, Leopardus et Corona Martyres Christi. *At corpus* S. Victoris *Martyris, uti refert ibidem Jacobillus, fuit anno* MCCCLI *die* V *Novembris tunc Dominica, ex Ecclesia Tiberina illi dicata, translatum ad Ecclesiam Collegiatam Utriculanam Deiparæ Virgini sacram, et sub altari majori cum aliorum Sanctorum corporibus depositum. Caput ejus seorsum ibidem conservatur, et in die natali defertur in solenni processione per ditionem Utriculanam. Præterea inter alias hujus Ecclesiæ Reliquias est in veneratione pars digiti ejusdem. Imagines etiam* SS. Victoris et Coronæ, *et mysteria martyrii, videntur in eadem Ecclesia ; festumque eorum ab antiquissimis temporibus celebratur in oppido et territorio Utriculano, de quibus ista in Martyrologio dictæ Ecclesiæ leguntur :* Die XIV Maji Sanctorum Martyrum Victoris et Coronæ, Protectorum Otriculi, festum de præcepto. XXX Maji Dedicatio al-

et solennis memoria hactenus celebrata.

B tarium SS. Victoris et Coronæ. In tertia Dominica Maji Translatio corporum sanctorum Martyrum Fulgentii Episcopi Otriculi, Coronæ etc. Protectorum Otriculi, facta anno MCCCXVI ab Ecclesia S. Victoris ad Ecclesiam S. Mariæ intus Otriculi. XIV Julii Dedicatio Ecclesiæ S. Victoris Martyris. Quinto die sive in prima Dominica Novembris Translatio Corporis S. Victoris, facta anno MCCCLI per R. F. F. Augustinum Episcopum Narniensem in Ecclesia S. Mariæ de Otriculo.

3 *Hæc ibi, quæ magis placent, quam aliqua Acta a Jacobillo submissa, et ab ipso ex MS. Otriculensi descripta ; in quibus dicitur* S. Victor miles de provincia Ciliciæ in urbem Otriculanam venisse, Martyres sex et quadraginta inter tormenta confortasse, et post martyrium completum eorum corpora abscondisse, et humeris suis portasse, et in crypta juxta civitatem sepelivisse, atque ideo captum atque ad Sebastianum Ducem fuisse adductum, *ac dein reliqua ex Actis jam datis subduntur. Verum illa necessario dicta de alio Martyre, et forsan etiam* Victore, *fuerunt hisce Actis accommodata. Habemus ex MS Ultrajectino S. Salvatoris* Sermonem de Martyrio et translatione SS. Victoris et Coronæ Utriculo Aquisgranum : *in quo*

An Utricoli passi?

C *referuntur hi a* Cyrino Præside Italiæ Utricoli inventi, variisque tormentis cruciati et interempti, *et demum* in antiqua civitate sepulti. *Ubi* Lozinius puer a morte suscitatus, alius mutus et cæcus dæmone arreptus, *et* leprosus et claudus curati *narrantur. Ast* Utriculo devastato horum Sanctorum corpora vili loco condita reseravissent, quæ Otho Imperator Romæ coronatus, Aquisgranum detulisset : ubi in capella S. Mariæ a Carolo Magno constructa singulis sub altaribus essent condita, ibique Dei annuente gratia multa salutis præstarentur miracula. *Quæ iterum de aliis Martyribus videntur dicta fuisse.*

et Aquisgranum ab Othone Imp. delata corpora?

4 *Tertius locus, horum Sanctorum Reliquiis et cultu celebris, est urbs Episcopalis* Feltria, *in Marchia Trevisana, in Tridenti Venetiarumque ditionum confiniis, supra editos Carnorum montes sita.* Ibi, *inquit Octavius Cajetanus* corpora Sanctorum Victoris et Coronæ condita sunt in æde, quæ Sancto Victori extra Feltriam, duobus ferme passuum millibus, exstructa dicataque est, ubi dies eorum natalis pridie Idus Majas colitur : festus vero dies translationis agitur XIV Kal. Octobris magna populi affluentis frequentia, quo tempore præclara Sanctorum Martyrum merita crebris a Deo miraculis ostenduntur. Neque solum in Urbe Feltria, sed per totam Diœcesim ea transla-

Tertio Feltriæ,

in sacello quod 1096 structum,

D tio celebratur. Sacellum, in quo Sanctorum Victoris, et Coronæ corpora humi primum condebantur, Joannes Vidoriensis, fama inclytus anno post Christum natum MXCVI ornavit : quod a filio ejus Arbone, eodemque Episcopo Feltriæ, quinque intra annos dedicatum est. Inde in arcam sublata ; quæ patefacta est, cum Carolus, hujus nominis Imperator Quartus ea videndi cupidine teneretur. Demum anno MCCCCXLVIII, plumbeo loculo inclusa, in magnificum marmor illata sunt. Inscriptiones, quæ testificantur ante dicta subjicimus.

AUCTORE G. H.

5 *Prior inscriptio in Sacello sanctorum Martyrum Victoris et Coronæ a tergo.* Ab ineunte redemptione publica, anno MXCVI, quo stellarum casus, quoque Christianorum motus in Paganos, Joannes Vidoriensis, tam pectore et armis quam divitiis et gloria pollens, honor patriæ, confectus senio, fundator aulæ, XVI die Septembris, a filio suo Arbone Pontifice Beatissimis Martyribus Victori et Coronæ commendatus. *Secunda inscriptio a tergo arcæ sanctorum Martyrum.* Anno MCI ab Incarnatione Verbi II Idus Majas, Imp. Henrico Cæsare III dedicatum est Sanctuarium hoc ipsi Deo cœli, et Beatæ Mariæ semper Virgini, et hic continentur reliquiæ Apostolorum

et an. 1101 consecratum,

E Petri et Pauli, Philippi, Jacobi, Stephani Protomartyris, Stephani Papæ et Martyris, Marcellini et Petri, et Sanctorum Militum Christi Mauritii, Marcellini, Georgii et Christophori, et Beatorum Victoris et Coronæ Martyrum, quorum corpora hic infra requiescunt in Christo Jesu, dictante Arbone, indigno Pontifice. *Tertia inscriptio.* Anno Domini MCCCLV, Maji XXVI. Imperante Carolo Imperatore, præsidente Antistite Jacobo, Feltri et Belluni Episcopo, corpora inclytorum Martyrum Victoris et Coronæ in hac fuerunt recondita tumba, a dictoque Imperatore visa. *Quarta inscriptio circa arcam sanctorum Martyrum.* Anno MCCCCXLVIII mense Martio, Indictione III, Sanctorum Martyrum Victoris et Coronæ corpora ex humo religiose huc ereximus, quæ plumbo ac duplici marmore clauduntur, dominante Illustrissimo Senatu Venetiarum, Antistite Henrico Scarrampo de Ast, Prætore Ludovico Fuscareno, utriusque Juris interprete.

ubi anno 1355 in tumba recondita,

et 1448 alteri tumbæ inclusa sunt

6 *Hactenus eæ inscriptiones, quarum prima et secunda sunt excusæ apud Ughellum tomo 5 Italiæ sacræ in Episcopis Feltrensibus, et horum octavo Arbono Joannis Vidorensis filio : omnes vero habentur*

F *apud Octavium Cajetanum tomo* I *de Vitis Sanctorum Siculorum, in Animadversionibus ad martyrium* SS. Victoris et Coronæ ; *quos ille conatur Siciliæ vindicare, nixus aliquibus Actis in codice MS. Feltriæ apud cœnobium S. Hieronymi adservatis, quæ ipse edidit, sed dictione paululum immutata. Est historia ista eadem quam supra edidimus, sed ex mero alicujus beneplacito sub initium et finem nonnulla in alium sensum torquentur. Est ergo hoc exordium :* Imperatoribus M. Aurelio et L. Vero, Victor miles Christianus in Sicilia agebat, qua tempestate Sebastianus insulæ præerat. In accepto Imperatorum mandato adversus Christianos, Victorem sisti ad tribunal jubet etc. *Sub finem vero ista habentur :* B. Victoris corpus e Sicilia in urbem Feltriam a suis delatum est. *Pro confirmatione a Cajetano adduntur aliqui auctores, scilicet* S. Antoninus, *qui suum elogium ex Vincentio Bellovacensi descripsit : sed ubi hic habet* Ciliciam, *errore amanuensium videtur scriptum esse* Siciliam. *Tum* Petrus de Natalibus, *qui ut supra diximus lib. 4 cap.* 168 *elogium horum Martyrum ex Adone dedit, asserente* in Syria passos pridie Idus Maji, *dein lib.* 8 *cap.* 89 *idem elogium latius deducit, et passos ait* apud Siciliam XIV Kalendas Octobris ; *ex quo patet Auctorem istum diversa de iisdem, prout in diversis scriptis reperit*

Quod in Sicilia passi indeque allata sint corpora,

A reperit, sine ullo examine protrusisse : quod utinam in his solis fecisset! Decepit eum hic vox Græca Stephana, quam non cogitavit Latine Coronam appellari, uti et Galesinus dum Petrum de Natalibus sequitur. Accuratiores fuerunt Grevenus in additionibus ad Usuardum, et Canisius in Martyrologio Germanico, asserentes Stephanam Latinis Coronam dici, et die XIV Maji coli : quo etiam die Feltrenses diem horum natalem celebrant, et translationis festum die XVIII Septembris.

auctoritate plane levi asseritur

7 Prædictis a Cajetano additur Jacobus Januensis, cujus Legendam Sanctorum sive Historiam Lombardicam, cum Legendis adjunctis, habemus excusam Coloniæ anno MCCCCLXXXV, et Argentorati anno MCCCCXCVI, uti aliud supplementum excusum Mediolani anno MCCCCXCIV, sed ubique absque mentione horum Martyrum. Habuerit forsitan Cajetanus aliquam posteriorem editionem, cui aliquis interpolator inseruit elogium horum Martyrum, quod tamen ita sit, an non, haud magni refert; cum nec ipsa Januensis Legenda sit alicujus auctoritatis. Demum allegantur Menerbius Abbas Camaldulensis et M. Marulus; quasi hi asserant passos Messanæ in Sicilia. ex his Menerbium non vidi. Marulus lib. 5 cap. 6 citato agit de S. Stephana et Victore, sed absque mentione Messanæ, imitatus tamen Petrum de Natalibus in Sicilia passos scribit. Denique Philippus Ferrarius allegatur : hic autem in Catalogo generali ad XVIII Septembris refert SS. Victorem et Coronam Martyres et Feltriæ Patronos, et in notis asserit passos in Syria, non in Sicilia, uti apud Galesinium legitur : idemque asserit in Catalogo Sanctorum Italiæ ad XIV Maji. Hæc placuit deducere propter Cajetanum asserentem, plures commemorare Messanæ in Sicilia Victorem et Coronam pro fide interfectos, quam in Ægypto aut Syria; ut pateat quales ii sint. Habemus Officia propria Siciliæ ac potissimum Messanensis Ecclesiæ, anno MDCXXIV Messanæ excusa, sed absque ulla mentione SS. Victoris et Coronæ Martyrum.

8 Ergo his sepositis, admittimus ipsas Inscriptiones supra relatas, et quæ in tertia habentur, confirmantur ex rebus gestis Caroli IV Imperatoris, qui uti Cortusii auctores coævi libro II cap. I narrant, anno MCCCLIV Indictione VII die XIV Octobris de Boemia equitavit in Utinam : qui transiens per Sacile, Civie, Feltrum, die primo Novembris intravit Bassanum. In ejus Comitiva erat Aquileiensis Patriarcha, ejus frater : cujus diploma de Capite S. Victoris tunc Carolo Imperatori donato, quod asservatur in archivo Ecclesiæ Pragensis, ex autographo descriptum P. Theodorus Moretus Societatis Jesu misit nobis Praga anno MDCLIV, ipse tunc Rector collegii Glattoviensis, in hæc verba. In nomine Domini nostri Jesu Christi. Gloriosus Deus in Sanctorum suorum veneratione gloriatur, cum Reliquiæ eorum, quorum capillos capitis non perire promisit, a Christi fidelibus condigna devotione excoluntur, et præcipue ab aliis, quos summa providentia ad suæ protectionem Ecclesiæ Reique publicæ gubernationem gladio accinxit justitiæ, atque ad fidei Catholicæ roborationem providentiæ et temperantiæ thorace induit, cumque fidei, spei et caritatis decore, fortitudinis clypeo circumdedit. Notum itaque Nos Nicolaus, Dei gratia sanctæ Aquilegiensis Patriarcha, fore volumus universis, quod adveniente Serenissimo et Victoriosissimo Domino nostro, Domino Carolo, Dei gratia Romanorum Rege semper Augusto et Boemiæ Rege, ad civitatem Feltrensem; idem Princeps clarissimus, devotissimus, zelo accensus, Ecclesiam sanctam Victoris Martyris, extra civitatis ejusdem haud longe mœnia in collibus constitutam, in qua idem Martyr miraculis claris coruscat, humiliter visitavit. Ubi ipse Princeps, sacratissimis dicti Martyris Reliquiis, compertis, cum sibi de potestatis plenitudine licitum foret absque contradictione cujuscumque accipere, Caput dicti Martyris Victoris re et nomine, sibi dari humiliter supplicavit; non ut lumen hoc obtenebretur sub modio, sed ut, sparsa per pium Regem tanti fulgoris et luminis flamma, apud exteras idem Martyr veneretur etiam nationes. Et quoniam Caput hujusmodi, tantis exoratum precibus et emptum devotionis pretio, non potuit nec debuit Dominatori Orbis merito denegari, cum consensu et assensu unanimi dilectorum in Christo filiorum Decani et Capituli Ecclesiæ Feltrensis, nobis Metropolitico jure subjectæ, et per ipsos Decanum et Capitulum, Episcopali tunc Sede vacante, cum applausu populi universi civitatis ejusdem, traditum est Principi antedicto. Quod ut verius hoc ab omnibus credatur, nec inficiatur ab æmulis, nostras has Metropolitica auctoritate litteras in præmissorum testimonium fieri jussimus, et nostri pendentis sigilli munimine roborari. Datum in terra nostra Sacili Aquilegiensis Diœcesis, die primo mensis Novembris anno Dominicæ Nativitatis millesimo trecentesimo quinquagesimo quarto, Indictione septima. Hactenus diploma.

Caput S. Victoris donatum Carolo IV Imp.

9 Constitutus dein XI Kalendas Decembris Feltrensis et Bellunensis Episcopus est Jacobus de Bruna, qui proximo anno MCCCLV; die XXVI Maji in nova tumba recondidit sacra corpora SS. Victoris et Coronæ, antea sub finem Octobris præcedentis anni a dicto Carolo visa. Hic autem inde profectus, Romam cum sua uxore Imperator est aurea corona coronatus die V Aprilis, in festo Resurrectionis Domini nostri Jesu Christi; et inde in Bohemiam reversurus, fuit Pisis die XXVI Maji, ac mense Junio transitum faciens per Lombardiam, intravit vallem Valcamonicæ, et sic per Alamanniam Pragam est reversus, uti ea apud Codrusios indicantur. Thomas a Czechorod, Decanus Pragensis et Samadriensis in Hungaria Episcopus, in Diario Reliquiarum Ecclesiæ Metropolitanæ Pragensis S. Viti ad hunc XIV Maji, ista habet : S. Victoris Martyris caput per Carolum Feltrio ex Italia allatum anno MCCCLV, quo reversus est. Addit et brachium, et Eodem die S. Coronæ Martyris, quæ erat socia passionis ipsius, et alio nomine Stephana vocatur, cujus Reliquiæ sicut et S. Victoris sunt in tumba Divi Viti repositæ. In MS. Martyrologio dictæ Ecclesiæ Pragensis ad hunc XIV Maji ista leguntur : In Syria sanctorum Martyrum Victoris militis, cujus caput et brachium Carolus Rex donavit Ecclesiæ Pragensi, et Coronæ, prius Stephanæ dictæ, sub Antonino Imperatore.... quorum corpora sunt in tumba S. Viti.

et Pragæ depositum cum ejus brachio

et Reliquiis S. Coronæ.

10 Neque hic finis eorum qui de horum Martyrum possessione gloriantur, sibi quique jus potius arrogantes. Ex his etiam est in cœmeterio Calepodii via Aurelia Ecclesia celebris S. Pancratii, uti XII Maji ad ejus Acta diximus. Sed hujus Ecclesiæ altari, in navi sinistra posito, olim deposita fuisse corpora SS. Victoris et Coronæ Martyrum, antiqua ibidem traditio est : ipsa vero anno MDLXX, cum altare istud ex sinistra navi translatum esset Pii V Pontificis Maximi jussu, a Ptolomæo Gallio Cardinale simul translata fuerunt iterumque sub eo recondita. Octavius Pancirolius in Thesauro abscondito urbis Romanæ, regione 8, ecclesia 6, arbitratur tertio post martyrium eorum anno huc translata fuisse, quod similia de suo corpore transferendo prædixisse S. Victorem, legatur in Actis Græcis. De eisdem sacris corporibus ibidem asservatis agit quoque Pompeius Ugonius in Historia Stationum Romanorum cap. 54.

Corpora eadem Romæ dicuntur esse,

11 Philippus denique Bergomas lib. 6 Supplementi Chronicorum, agens de urbe Arimino, ista scribit : Ornatur autem hæc ipsa civitas S. Gaudentii ipsius Episcopi et S. Victoris Martyris Sanctæque Coronæ Virginis et Martyris, scilicet patrocinio et reliquiis. Colitur S. Gaudentius die XIV Octobris; ad cujus honorem templum, in quo sacrum ejus corpus depositum fuit, cum illustri

et Arimini.

A *illustri Abbatia erectum prope urbem extat, et plura in eo Sanctorum lipsana honorifice asservantur: de quibus libellus extat jussu Joachimi Abbatis conscriptus, et ad nos a P. Francisco Via Rectore Collegii Ariminensis Societatis Jesu transmissus, cum Vita S. Gaudentii edendus: sed prævenit nos Ferdinandus Ughellus tomo 2 Italiæ sacræ, dum in Ariminensibus Episcopis agens de S. Gaudentio, eumdem libellum istis inseruit. Indicantur in eo Stationes Ecclesiæ S. Gaudentii, ubi* quinta statio est in capella S. Coronæ, *et* in ea altare lapideum cum sepulcro itidem lapideo; *in* quo esset corpus S. Coronæ Virginis.... Octava statio est in capella sanctorum Martyrum Valentini et Victoris ubi est altare lapideum et juxta ipsum retro est sepulcrum lapideum: in quo sunt corpora prædictorum Martyrum Valentini et Victoris, quæ fuerunt ibidem mirabiliter reperta cum corpore S. Gaudentii, ibidemque in sepulcro marmoreo, cum maximo honore et hymnis et canticis spiritualibus, recondita. *Hæc ibi. Inter Patronos Ariminenses est* S. Julianus Martyr: *cujus Acta edenda ad diem* XXII *Junii transmisit dictus Franciscus Via: ad quæ Acta iste titulus habetur:* Alia sunt corpora Sanctorum Ariminensium hic notanda *ac primo loco referuntur* S. Victoris Martyris B et S. Coronæ Virginis et Martyris, *citaturque Supplementum Bergomatis supra indicatum. Interim nulla cultus illorum mentio habetur in Kalendario Ariminensis Ecclesiæ quotannis imprimi solito, neque apud Ferrarium inter Sanctos Ariminenses. Sed potuit cultus ejus in monasterio S. Gaudentii perseverasse. Quare dum dies natalis ignoratur, placuit ista hic suggerere.*

12 *Aliquis codex MS. de Vitis Sanctorum erat olim apud Leonem Allatium, in quo inter alia notabatur,* Passio S. Victoris et Coronæ Patronorum Ecclesiæ D Senensis. *Ipsa autem Acta Martyrii eadem videbantur, quæ nos supra indicavimus in variis MSS. haberi. Divione etiam in Burgundia festum* SS. Victoris et Coronæ *sub ritu duplicis majoris ad hunc* XIV *Maji, celebratur in Ecclesia collegiata S. Stephani, et Lectiones secundi Nocturni sunt desumptæ ex Actis martyrii a Lipomano et Surio editis. At quæ causa in hisce aliisque Ecclesiis, quas non lubet omnes investigare, horum patrocinium aut cultum promoverit, ignoramus. Coluntur ambo sub ritu duplici in Ecclesia et diœcesi Composetellana, quod* Caput S. Victoris *alicujus ea in Ecclesia asservetur. In Picentinis Amalphitanoque Ducatu Scalæ urbs antiqua et olim ampla, ut ex ejus ruinis apparet, ad oram maris sita est, quæ Amalphi proxima, a Ravello uno tantum milliari distat. Est ibidem Ecclesia* S. Stephaniæ, *e qua duo ossa S. Sabinæ cum aliis Reliquiis fuerunt olim translata ad Ecclesiam S. Laurentii Cathedralem. Constantinus autem, ex Afflicta familia, EpiscopusScalensis, anno* MCCXIV *dedicavit altare Ecclesiæ S. Michaelis, prope Ecclesiam S. Stephaniæ juris patronatus suæ gentis. Hæc pluribus leguntur apud Ughellum tomo 7 Italiæ sacræ in Episcopis Scalensibus* E *Ferrarius vero in Catalogo generali ad diem* XVII *Septembris asserit,* S. Stephaniam Virginem et Martyrem *coli in urbe Scalensi, eique dicatam Ecclesiam Parochialem: arbitraturque eamdem esse cum* S. Corona; *quæ dicto die* XVIII *Septembris, ut supra diximus, in pluribus Ecclesiis cum* S. Victore *colitur. De ea tunc accuratius agendum erit, maxime si antiqua aliqua monumenta suggerantur.*

AUCTORE G. H. Cultus apud Senenses, Divionenses et Compostellanos,

apud Scalenses S. Stephaniæ

quæ Ferrario S. Corona creditur.

DE SS. JUSTA, JUSTINA ET HENEDINA

MARTYRIBUS IN SARDINIA.

G. H.

SEC. II

Ecclesia S. Justæ.

Nomen omnium in fastis:

dicuntur Virgines,

et passæ Turribus.

Inter *tres urbes Sardiniæ Archiepiscopales est in ora occidua* Arborea, *vulgo* Oristagni, *sub qua metropoli fuerunt olim* Episcopi Toralbensis, Uselensis, *et* Sanctæ Justæ, *sed jam dicuntur hæ urbes cum Sede Archiepiscopali coaluisse. At quæ hic a* Sancta Justa *appellatur, suam, ut volunt plerique, nomenclationem debet* S. Justæ, *de qua atque ejus co-* C *mitibus in hodierno Romano Martyrologio ista ad hunc* XIV *Maji leguntur:* In Sardinia sanctarum Martyrum Justæ, Justinæ et Heredinæ. *Jacobus Pinto, natione Sardus, e Societate Jesu vir eruditus, lib. 3 de Christo Crucifixo, titulo 4 loco 12 interserit Digressiunculam de Martyribus Sardiniæ, et num 21 cum egisset de Martyribus primo Christi seculo, ac dein sub Trajano et Hadriano passis, ista* ex Actis Ecclesiæ Arboreensis et Martyrologiis *subjungit:* Suppares fere clarissima Virgo, a matre Cleodonia varie torta, et Justina et Henedina ejus famulæ, clarissimæ Virgines Martyres. *Salvator Vitalis in Annalibus Sardiniæ par. 2 pag. 46 inter Martyres sub Hadriano Imperatore in Sardinia passos recenset* Justam, Justinam et Henedinam Virgines et Martyres. *Franciscus de Vico in Historia generali insulæ et regni Sardiniæ, Hispanico idiomate scripta, par. 3 cap. 2 inter Sanctos, qui seculo Christi secundo in Sardinia floruerunt, asserit* SS. Henedinam, Justam et Justinam martyrium passas Turribus. *Fuit ea urbs olim ampla et Archiepiscopalis, cui extinctæ successit urbs Sassaris. At Dimas Serpi, Sardus Calaritanus, Ordinis S. Francisci Minorum de Observantia, in Chronico Sanctorum Sardiniæ lib. 1 cap. 16* SS. Justam, Justinam et Henedinam *appellat* Virgines et Martyres, *sed* Calari passas, *imo* ex ea metropoli oriundas, eisque ob plurima quibus claruerunt miracula, *ait* fuisse dicatas Ecclesias, et potissimum Ecclesiam Cathedralem S. Justæ. *Demum Dionysius Bonfant, et ipse Calaritanus, lib. 13 Triumphi Sanctorum Sardiniæ cap 4 etiam* Virgines *et* Martyres *censet, imo et* nobiles sorores, Calari a parentibus Catholicis pie educatas, et in persecutione Diocletiani post alia illis illata tormenta capite plexas, earumque corpora in crypta S. Restitutæ fuisse deposita, ibidemque inventa cum hac inscriptione HIC SUNT SS. JUSTA, JUSTINA ET HERENDINA V. ET M. HIC JA. *forte* jacentes. *Præterea prope dictam cryptam S. Restitutæ, asserit esse* ecclesiam parochialem, S. Annæ matri Deiparæ Virginis sacram: in ejusque ecclesiæ altari has tres Sanctas in antiquo habitu depictas videri. *Hæc dictus Dionysius Bonfant: cujus fidem viris eruditis suspectam haberi, sæpius insinuavimus. Quod etiam ante ipsum Dimas Serpi passas Calari asserat, nullo aliorum testimonio fieri indicat Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ: in quod illud elogium profert.* Justa, Justina et Henedina feminæ, in Sardinia propter fidem Christi comprehensæ, martyrio coronatæ sunt pridie Idus Maji, circa ea tempora, quibus Crescentianus Turribus et Antiochus Sulcis sub Hadriano passi sunt. Quibus ob miracula ecclesia extructa, postea in Cathedralem erecta est, oppidoque nomen S. Justæ impositum, quod ad Arboritanam metropolim proximam attinet. Acta illarum desiderantur: miraculis tamen claras, ac urbis S. Justæ, quam a peste liberarunt

aliis Calari,

Elogium ex Ferrario

A rarunt, Patronas, Sardiniæ Annales tradunt. *In Annotatione rejicitur Fara, quod illas in pace decessisse scribat. Coluntur autem* Crescentianus xxxi *Maji, et* Antiochus xiii *Decembris. Aliquæ præterea Reliquiæ* S. Justæ *Martyris asservantur Bononiæ in Ecclesia S. Joannis in Monte, anno* MDCLII *sub Pontificatu Innocentii X Roma eo delatæ, quod ad hunc diem annotavit Masinus in Bononia perlustrata: gratis supponens e Sardinia advectas. Magis huc spectat, quod præcitatus Ferrarius, in Catalogo generali, easdem ad* v *Maji, hac phrasi referens;* In Sardinia sanctarum Virginum et Martyrum, Justæ, Justinæ et Heredinæ; *annotet, id se habere* ex tabulis Ecclesiæ S. Justæ, in qua earum corpora asservantur. D

*AUCTORE G. H. — Alicujus S. Justæ Reliquiæ Bononiæ, — Cultus 5 Maji. — VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 79***

DE S. PONTIO ROMANO

MARTYRE CIMELLENSI IN ALPIBUS MARITIMIS.

CIRCA CCLVII.

Patria ac præcipua totius fere vitæ palæstra S. Pontio *fuit urbs* Roma, *ex qua ob immanem persecutionem fugiens* Cimellam, *ibidem martyrii coronam adeptus est, sub* Imperatoribus Valeriano et Gallieno *circa annum* CCLVII. *Floruit postea seculo Christi quinto Valerianus Episcopus Cimellensis, cujus Homilias* XX *vulgavit Jacobus Sirmondus anno* MDCXII *et in Præfatione ita hanc urbem describit:* Fuit Cemelenum, sive ut posterior ætas locuta est, Cemelium, aut Cemela, Vediantiorum in Alpibus Maritimis oppidum, cis Alpem summam nono; sexto, ut vetus Itinerarium docet, ultra Varum fluvium lapide. Cujus hodieque prisca ruderum vestigia nomenque haud procul Nicæa restat in colle, quem Cemelam vocant. Sed Cemelium Plinius lib. 3 cap. 5 et Ptolemeus in Italia locant, quia Italiæ initium a Varo ducunt. Itinerarium, quia Galliam justis finibus ad Alpem usque summam porrigit, Galliæ adsignat. Et vero ad Galliam pertinuisse, fidem sine controversia facit vetus Notitia civitatum Galliæ, quæ inter Alpium maritimarum civitates, quæ sub Ebreduno metropoli censentur, sexto loco numerat civitatem Cemelensium. *Hæc Sirmondus: quibus ex Ughello tomo 4 Italiæ sacræ in Niciensibus Episcopis ista addimus:* Niciam conditam dicunt a Massiliensibus prope Cimeliam, perantiquam urbem, Prætoris sedem. Hac semota a mari et a Longobardis vastata, cives ejus Niciam in ora maris tutissimoque loco sitam demigrantes, unam ex duabus constituerunt civitatem, cum antea a S. Leone primo Papa Cimeliensis Ecclesia Niciensi unita fuisset: unde nec mirabitur lector, si de Nicia aliqua dicantur, quæ proprie ad Cimeliam pertinere videntur: cujus quidem nec nomen aliter retentum, quam ex denominatione ecclesiæ beatæ Dei Genitricis; et vix aliquæ nobilissimorum ædificiorum illius inter rudera decernuntur reliquiæ, præterquam ampli cujusdam amphitheatri et antiqui aquæductus.... S. Nazarius, ut narrant Nicienses, cum in primo ipso Salutis seculo Cimeliam devenisset, et Christi fidem in ea disseminasset; nobilis quædam matrona ad eum accedens, et trimulum filium inter ipsius brachia reponens, hæc intulit: Infans hic, o Nazari, quocumque perges, te sequetur, usquequo ante thronum Dei tecum se sistat. Hisque dictis relicto puero recessit. Hic vero, ut Acta ipsius testantur, puer S. Celsus fuit, ipsius comes et in Evangelii promulgatione adjutor: quem Nicienses, Cimeliensium successores, veluti civem suum adorant et colunt. Ab S. Nazario itaque Cimiliæ et Niciæ disseminata fides tam bene adolevit, ut circa annum Salutis CCXXX, si non ante, Nicienses proprium habuerint Episcopum S. Bassum, Cimelienses S. Pontium, qui Philippum Imperatorem sacro baptismate tinxit. Amantius Niciensis inter Episcopos Galliæ Legatos missus ad Aquileiense Concilium anno CCCLXXXI. Valerianus Cimeliensis fuit Episcopus, subscripsitque Concilio Regiensi anno CCCCXXXIX: et postea eorumdem Sedes Episcopales unitæ fuerunt: et Magnus utriusque Episcopus dicitur in subscriptionibus Concilii Aurelianensis quinti anno DLXVIII. *Hæc Ughellus. Ex dictis autem Sanctis coluntur* Nazarius et Celsus XXVIII *Julii,* Bassus V *Decembris, et* Pontius *hoc* XIV *Maji.*

B — Palæstra martyrii Cimella — NOT. 13 — a Longobardis vastata: — C — fidem edocta a S. Nazario — et S. Pontio: — tandem Niciensi unita est.

2 *Acta vitæ et martyrii* S. Pontii, *ut fatetur Auctor in Prologo, scripsit qui cum ipso* nutritus est et studuit, et propriis oculis vidit, et auribus hausit, et magnam partem cum eo sustinuit, *imo ut in fine additur,* corpus ejus sepelivit, *et* Gesta Martyrii ab exceptoribus pecunia redemit. *Huic nomen erat* Valerius, *quod exprimitur num.* 3 *et* 17. *Sunt ea quidem (quantum judicare possumus) quoad phrasim nonnihil amplificata a posteris; sincera tamen esse suadet accurata Pontificum Imperatorumque notitia, qualis passim deficere invenitur in omnibus, quæ coævis auctoribus falso supposita in hoc opere notamus; ideoque censemus ea quoad substantiam historiæ, indubitanter recipi posse, esto num. 9 et alibi grandior aliqua auxesis inveniatur, ubi de templorum destructione et populi Romani conversione sub Philippis Christianis Imperatoribus fit mentio. Damus illa ex vetustissimis MSS. Claudii Puteani, et Trevirensi S. Maximini, et tertio nescio unde ad nos transmisso. Eadem reperimus in bibliotheca Reginæ Sueciæ: et habemus, sed absque Prologo in illustri MS. Legendario nostro, quo etiam modo extat in MS. Arduennate cœnobii S. Huberti. Eadem, sed plurimum contracta, descripsimus ex codice MS. Carthusiæ Ultrajectinæ, et extant in Legenda, Coloniæ anno* MCCCCLXXXIII, *et biennio post Lovanii excusa: cujus pars, a persecutione Valeriani et Gallieni inchoata, legitur etiam apud Mombritium. Eadem denique Acta, sic contracta, habuit Laurentius Surius, et mutata vulgavit: at primogenio stylo extant apud Vincentium lib.* II *speculi Historialis partim cap.* 34 *et* 35, *partim cap.* 78 *et* 79. *Aliquod etiam eorumdem Actorum compendium edidit Ferrarius, aliud apud Petrum de Natalibus lib.* 4 *Catalogi cap.* 169 *extat, sed non absque variis mendis: a quo dicitur* igne circa eum accenso summitas amphitheatri combusta: dum autem ad templum Jovis immolaturus adductus esset, templum cum idolo in pulverem redactum. *Eumdem* Episcopum et Martyrem *appellat, quasi* dignitate Senatoria relicta, Roma accessisset ad Gallias prædicandas, et in civitate Cumella Episcopus factus esset. *Petrum de Natalibus sequuntur supra citatus Ughellus et Sammarthani in Niciensibus Episcopis, et* Episcopum Cemelenensem *appellant. Quod idem cum aliis mendis ante relatis in suum Martyrologium retulit Galesinius. Saussayus ait* recepto a Christi Vicario Episcopali honore, in Galliam disseminandi Evangelii causa profectum, multa ibi Christo trophæa erexisse.

E — Acta S. Pontii a Valerio socio scripta, — ex MSS. dantur: — NOT. 13 — F — ex his alia contracta Episcopum faciunt.

3 *Illustre elogium ex Actis desumptum habet, ad hunc* XIV *Maji, Usuardus his verbis:* II Idus Maji. In Gallia, civitate Cimella, natalis Pontii Martyris, cujus prædicatione et industria postquam conversi sunt duo Philippi Imperatores ad fidem Christi, ipse

Cultus 4

A ipse quoque sub Valeriano et Gallieno Principibus martyrii palmam adeptus est. *Quæ fere eadem, omisso loco martyrii, referuntur in hodierno Martyrologio Romano, et passim alii ejus meminerunt, nulla facta Episcopalis dignitatis mentione. Nos secuti etiam omnia citata Acta, et hæc Martyrologia, abstinemus a titulo Episcopali : relinquentes aliis liberam sentiendi facultatem. Baronius in Notis ad hunc* XIV *Maji tradit* S. Pontium hac die sepultum fuisse, passum vero undecima ejusdem mensis, *quod videtur ex Petro de Natalibus hausisse, qui ait,* corpus sepultum esse pridie Idus Maji. *Verum in pervetusti nostri Legendarii titulo ista leguntur :* Incipit passio S. Pontii Martyris, quæ est pridie Idus Maji. *Acta vero apud Mombritium et Vincentium clauduntur hac phrasi :* Hujus Martyris passio celebratur pridie Idus Maji. *Interim ad diem* XI *Maji in quodam MS. Adone, inter*

et 11 Maji. *libros Reginæ Sueciæ adservato, ista habentur :* Civitate Nicena passio beatissimi Martyris Pontii. *Sed forsan hæc verba debent intelligi de die qua fuerunt Reliquiæ Niciam translatæ. In MS. Florario omnia ex Usuardo ad hunc* XIV *Maji referuntur, addito* anno Salutis CCLVI, *et iterum ad* XI *Maji ista indicantur :* Ro-

B mæ Pontii Senatoris et Martyris, anno Salutis CCLX. *Quæ sine sufficienti examine ibidem sic inserta videntur. Habemus Officia propria Ecclesiæ et diœcesis Agathensis in Gallia Narbonensi, anno* MDCXVI *edita : in quibus præscribitur cultus annuus* S. Pontii Martyris *sub ritu semiduplici, et Lectiones secundi Nocturni ex*

Oratio. *ipsis Actis sunt contractæ, atque hæc recitatur Oratio :* Deus qui nobis venerabilem B. Pontii Martyris tui passionem celebritate annua concedis venerari; præsta quæsumus, ut sicut constanter pro tui nominis confessione agonizando, triumphale stadium divinæ largitatis meruit accipere; ita nos ejusdem patrociniis ad immortalitatis triumphum mereamur pervenire. *Est etiam modo urbs quædam Episcopalis in eadem Narbonensi Gallia, ab hoc* S. Pontio *denominata, ex qua videtur cultus ad vicinas urbes Agathensem, Biterrensem, et alias delatus : de urbe autem ista infra agemus.*

4 *Solennem* S. Pontii *venerationem a Valeriano Episcopo Cimeliensi commemorari, sed tacito nomine, in triplici Homilia, testatur in Præfatione ad Lecto-*

Annua solennitas seculo 5: *rem Sirmondus. Ac primo Homilia* XV *asserit,* facta certaminis sensum nullius latere posse, quod per singulos annos reparentur documenta virtutum, et in amore Sanctorum totius orbis studia convenire, et passim undique ad devotionem annuæ solennita-

C tis concurrere, ac studiose lacrymas suas huic Patrono commendare, ac se frequentibus patrociniis insinuare. Si cogitemus quantum nobis cinis Martyris præstitit, imitemur primo loco sanctam Martyris fidem in confessione, et sequamur viam ejus in virtute. *Hæc ibi. In Homilia* XVI *ista continentur .* Ecce ante oculos nostros est, qui quotidie exemplis salutaribus provocat, et paterna affectione ad consortium sanctitatis invitat, qui loca nostra

accursus peregrinorum : martyrii cruore perfudit. Facile agnoscitis quam specialis circa vicem Martyrum officiorum cura nos maneat, cum videatis huc etiam extraneas nationes devotæ mentis amore concurrere, et sancti Martyris solatia postulare. Videmus frequenter in castigatione immundi spiritus corpora humana vexari, et invocatis Sanctorum nominibus actus suos auctorem scelerum confiteri. *Denique ex Homilia* XVII *ista excerpimus.* Apud nos Christianum nomen a virtutibus cœpit, quorum non solum auribus sed etiam oculis quotidie sub præsentia tanti Martyris fides religionis inseritur. Et cujus tandem Martyris? Illius necessario qui in hoc loco pugnam inclytæ virtutis primus exercuit, et quo ordine cœlestis regni possessionem obtineremus ostendit : qui indies quid agendum nobis sit exemplo docet, quid proficiamus D

AUCTORE G. H. patrocinium imploratum : inquirit. Oportet itaque primo loco, ut nos huic Patrono frequentibus insinuemus officiis : quatenus pro nobis apud Dominum peculiaris Intercessor invigilet, et vitam nostram dignationis suæ favore commendet. Intelligite quo honore ille nobis habendus est, qui hujus urbis locum in conflictu cœlestis pugnæ suo victor cruore perfudit. Patrocinium ergo, quod aliis fides præstitit, nobis ultro Dominus majestatis exhibuit. Non itaque longe quærendus est, quem sequamur. Hic habemus patientiæ magistrum, hic exempla præmiorum, hic formam virtutum, hic documenta meritorum. Aptemus itaque ad omnem patientiam animam : et memores annuæ solennitatis, quem veneramur meritis, sequamur et exemplis. Videte quæ sunt ornamenta pectoris, quod pretioso serico quasi opus Dei tegitis, et fulvo auro Reliquiæ exornatæ:

sidereum vultum oneratis : et discite quæ sit pompa vulnerum, quæ corona lacrymarum : in quo stet sustinuisse carnificem, vel quanti constet vicisse tortorem, vel in qua descendat exultatione victoria suppliciis comparata. *Hæc aliaque dictus Valerianus Episcopus Cimeliensis, circa annum* CCCCXL *de S. Pontio primo Martyre Cimeliensi ad suos cives peroravit, quorum nonnulla infra ad Acta annotamus.* E

5 *Haud procul ab urbe Nicia et Cimella visitur* monasterium S. Pontii, *quod ferunt a Carolo Magno Rege Francorum et Longobardorum ac Patritio Romanorum constitutum, ut vel sic restauraret memoriam celebris urbis Cimellensis, a Longobardis et Saxonibus excisæ; et honoraret* S. Pontium, *miraculis clarum : eique monasterio præfecisse dicitur* S. Siacrium, *nepotem suum ex fratre Carlomanno, postea Episcopum Niciensem, cujus natalis celebratur infra* XXIII monasterium S. Pontii a Carolo Magno constructum.

Maji. Ejus S. Pontii *ibidem asservari sacras Reliquias,* NOT. 14

asserit Honoratus Bouchæus lib. 2 Historiæ Provinciæ cap. 29, et lib. 5 cap. 3. Additur tamen priori Reliquiæ.

loco, aliquas S. Pontii reliquias in ecclesiis Collobriera et Figuniera magnis clarere miraculis, *imo* plurimis ægris, qui ex devotione intra ejus sepulcrum procumbunt, sanitates conferri. *In ipso etiam loco antiquæ Cimellæ eumdem ipsum* lapidem, supra quem caput ejus abscissum est, *ferunt* hactenus ostendi, *et* subinde supra illum sanctum Missæ sacrificium offerri. *Additur denique, ex quadam accolarum* NOT. 15

traditione, caput S. Pontii in colle seu saxo abscissum inde in fluvium Pallionem decidisse, et inde An caput Massiliæ? F

per mare vicinum Massiliam usque non absque miraculo devolutum, ibidemque duabus facibus illustratum, a civibus exceptum, hactenus asservari. *De quibus certiora monumenta requirimus. Baronius in Notis ad hunc* XIV *Maji asserit,* S. Pontium Niciæ potissimum coli, ubi ejus venerandum corpus reconditum habetur. *Quæ eadem refert Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ. Habemus aliquas Carthusiæ Bruxellensis annotationes ad Grevenum : in quibus ad* XIII *Maji ista habentur :* In Aqua-viva in partibus Italiæ translatio S. Pontii Martyris. *Sed an ex Reliquiæ ejusdem sint Sancti, de quo hic agimus, incertum nobis est : idque ulterius examinandum relinquimus incolis Aquæ-vivæ in regno Neapolitano, haud procul a Vulturno fluvio sitis.*

6 *Ughellus in Niciensibus Episcopis asserit ex jam relata Abbatia,* sacra deinde Pontii lipsana in Galliam Narbonensem ad monasterium Tomeriarum, S. Pontii monasterium Tomeriis in Gallia,

quod Pontius Tolosæ Comes anno DCCCCXXXVI in ejus honorem inter Pezennatum et Carcassonem construxerat, deportata esse. *Guilielmus Catellus lib.* I *Historiæ Comitum Tolosanorum cap.* 14 *describit Acta Pontii I Comitis, ac diplomata fundatæ* Abbatiæ S. Pontii *profert, duo dicti Comitis, ac tertium Ludovici Ultramarini Regis Francorum confirmantis fundationem; cum illustri mentione* S. Pontii Martyris,

 non

A *non tamen* sacri Corporis *aut* Reliquiarum, *Papyrius Massonus* Tomerias *arbitratur appellatas* ἀπό τοῦ τομεῖθαι ab exscindendis marmoribus, quorum ibi magna est copia : *sed quidquid sit de origine vocis, perperam censuit Saussayus, ipsas* Tomerias *esse* Cimellum oppidum, *ibidem* S. Pontium præcisis cervicibus agonis cursum confecisse, et sacrosancta ejus morticinia ibidem a fidelibus sub acervo Testimonii condita : at deinde pace Ecclesiæ divinitus concessa ad monasterium Tomeriarum, quod Pontius Tolosæ Comes, coronæ tanti Christi athletæ eximius venerator, in ejus honorem inter Pezennatum et Carcassonem ædificaverat, plurima religione deportatum, ac condecenti situ repositum esse : ubi tanta patuerunt hujus Cœlitis opitulantis lumina, ut confluentibus ad ejus patrocinia undique clientibus, sensim ad cœnobium oppidum adeo populosum coaluerit, ut Joanni XXII Pontifici Maximo dignum visum sit, quod ad Episcopalis Sedis decus attolleret. Cui, in tanti Martyris venerandam memoriam, titulum S. Pontii Tomeriarum nomen indidit : quo etiamnum ipsa, in qua quiescit Beatus ecclesia urbsque, quam meritis tuetur, ut præcipuo decore magnopere gloriantur. *Hæc Saussajus, inter se haud satis* B *cohærentia : videtur enim loqui, acsi pax Ecclesiæ solum data esset seculo nono. Sammarthani in Episcopis S. Pontii Tomeriarum, aiunt* ex MS. Chronico Senonensi, narrari corpus S. Pontii quiescere in monasterio Tomeriensi. *Guilielmus Catellus libro* 2 *Historiæ Occitaniæ cap.* 22 *agit de Episcopatu Tomeriensi S. Pontii, nulla Reliquiarum ejus facta mentione. Quare totam hanc controversiam de sacro* S. Pontii *corpore dimittimus a Niciensibus et Tomeriensibus decidendam; aliqua forsan* S. Pontii ossa *a Niciensibus impetrata, fuerunt Tomerias delata.*

In Episcopatum erectum.

an ibi Reliquiæ S. Pontii?

VITA

Auctore Valerio teste oculato.

Ex variis vetustis codicibus MSS.

PROLOGUS.

Auctor a se visa et una peracta tradit.

Quis potest credere, nisi Deo tribuente? Quis potest certamina subire, nisi Domino adjuvante? Quis potest coronam accipere, nisi Christo præstante? Ideoque ego indignus tanta gratia, qui cum Pontio C Dei Martyre et nutritus sum et studui, societatem Martyrii ejus non merui percipere; tamen confessione ejus et labore credo mercedem me a Domino accepturum : quia omnia, quæ de eo dicturus sum, testificor coram Christo et Angelis ejus, et propriis oculis vidi, et meis auribus hausi, et magnam partem, ut dixi, cum eo sustinui. Ideoque et vos, quod fideliter auditis, fideliter credite : ut fides vestra remunerationem percipiat cum sancto Viro in resurrectione justorum.

CAPUT I.

S. Pontii genus, ortus, studia, conversio ejus et patris ejus ad Christum.

Profano oraculo territa mater gravida

Fuit quidam Senator urbis Romæ, nomine Marcus, et uxor ejus, nomine Julia : cumque in uno conjugio perdurarent annis plurimis, et sobolem non haberent, nimio affligebantur tædio, ita ut sine filiis deficere se crederent : sed post annos viginti duos, ex quo conjuncti sunt, cum filium excepissent, cœperunt pariter exultare et lætari. Post menses autem quinque, cum prægnans mater templa idolorum suorum cum viro suo, portans dona et munera circumiret; venit ad templum Jovis, quod Magnum D vocabant. Quod cum ingrederentur, forte Sacerdos velato capite infulatus ad aras stabat. Qui arreptus a dæmone, apprehendensque velamen simul et infulam, cœpit eam minutatim scindere, voceque miserabili ejulans, omne clamoribus templum complere; Hæc mulier, inquiens, eum in utero gestat, qui templum hoc magnum funditus evertet, et deos ejus comminuet. Cumque iterum atque iterum has repeteret voces, Marcus et Julia hæc audientes, exangues fugiunt in prope positam domum. Arripiensque Julia saxum, alvum suam lateraque tundens, aiebat : Utinam non eum conciperem, per quem magnum templum, et numina ejus erunt evertenda! melius est, ut ego ipsa cum hoc deficiam. Cumque dies pariendi advenisset, edidit puerum honestum sine ulla macula, quem credebant tantis suppliciis maceratum, exanimem generari. Mater autem pueri Julia interficere parvulum nitebatur; cui Marcus pater ejus dixit : Sine, non eum interficias, *a* si Jupiter voluerit, vindicet se de inimico suo : nos autem non injiciamus in eum manus nostras. Sicque conservatus est parvulus, quem ex genere suo Pontium vocaverunt : unde accidit, ut in templa idolorum numquam induceretur; sed cum ad puerilem E venisset ætatem, a magnis doctoribus imbutus, omnium fere Philosophorum et diversarum artium litteris ita pollebat, ut copiam voluminum librorumque, quos bibliothecæ portare non poterant, in suo parvo corpusculo transfundens, omnia memoriter retineret.

fœtum perdere volens, prohibetur a patre.

a

Ita natus litteris imbuitur,

3 Factum est autem, cum quodam die diluculo surgens, ad suum pergeret præceptorem, audivit in Vigilia matutina Christianos, quibus præerat sanctus Papa *b* Pontianus, Ecclesiæ Dei Sacerdos, psallentes et dicentes : Deus noster in cœlo sursum est, in cœlo et in terra, omnia, quæcumque voluit, fecit : simulacra gentium argentum et aurum, opera manuum hominum; os habent, et non loquentur; oculos habent, et non videbunt; aures habent, et non audient; nares habent, et non odorabunt; manus habent, et non contrectabunt; pedes habent, et non ambulabunt, non clamabunt in gutture suo, neque enim est spiritus in ore ipsorum; similes illis fiant qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis. Quod cum audisset venerabilis puer, restitit, imoque trahens a pectore suspirium, et apud semetipsum diutissime inquiens, quæ esset ista modulatio, compunctus Spiritu sancto, erumpensque in lacrymas, cœpit flere : statimque elevans palmas in cœlum, dixit : Deus, cujus laudem isti decantant, F ostende mihi notitiam tuam. Et accedens ad ostium, crebris quatiebat illud pulsibus. Cumque de superiori eum per fenestram respicerent, dicunt S. Pontiano Episcopo; Ecce parvulus quidam pulsat januam. Papa autem Pontianus, revelante sibi Spiritu sancto, ait : Aperite, et sinite eum venire ad nos, talium est enim regnum cœlorum. Venerabilis quoque Pontius relinquens pædagogos suos in vico, et assumens secum unum adolescentulum, qui cum eo studebat, nomine Valerium, ingressi sunt. Cumque ascendissent in cænaculum, et vidissent eos sancta celebrare mysteria, declinaverunt in locum, quoad usque Dominicum consummassent officium. Tunc venerabilis Pontius accedens ad pedes S. Pontiani Episcopi, osculabatur eos cum lacrymis, dicens : Rogo te, sanctissime Pater, ut ostendas mihi carmen, quod paulo ante psallentes dicebatis : Deus noster in cœlo est, simulacra autem gentium muta, et cæca, et surda sunt; non odorant, neque palpant manibus suis : Et quod nobis potius est, audivi vos dicentes : Similes illis fiant omnes, qui confidunt in eis. Tunc dicit ei S. Pontianus Episcopus : Scio, fili

b

Psal. 113

auditoque Christianorum psalmo,

ad S. Pontianum admissus

A fili, quia Deus cor tuum illuminavit, ut eum inquiras. Ergo non tibi videntur omnia figmenta ex metallis facta, sive aurea sint, vel argentea, aut æra, ex terra sumpta? Quis non intelligat lapideas statuas, ex rupibus excisas, et in carrucis impositas, et a bobus tractas, sic demum in foro esse positas? Ista non sunt dii, sed e terra orta sunt, et paulo post in terram revertentur. Deus autem, in quo speramus, in cœlo est, qui non carneis oculis, sed cordis videtur obtutibus. Nam quod videt quis, quid sperat? Tunc B. Pontius respondens dixit: Domine mi Pater, quis nesciat ista omnia esse sine anima, et sine motu? Nam per omnes vicos vel plateas, non dicam in foro, in templis, in Capitolio, tanta multitudo inesse noscitur, ut penitus numerari non possit; et sic diversis modis instituta, ut artificum reperit sapientia. Quis autem non videat in basibus ea posita, ferro et plumbo firmata, ne vento subversa conterantur? Nam sæpe cognovimus ab hominibus ea furata, et a prædonibus invasa: et quomodo homines a malo custodire poterunt, qui ab hominibus et custodiuntur et furantur?

atque instructus

idolorum vanitatem agnoscit:

4 Audiens hæc S. Pontianus Episcopus, miratus B est, quod talis ratio ex puero procederet, et tenens ejus manum, voluit eum secum sedere. Tunc beatissimus Pontius dixit: Si cum vaniloquis et inania docentibus sedere non audemus; quomodo cum homine, mihi viam veritatis pro itinere erroris, lucem pro caligine demonstrante, sedebo? S. Pontianus Episcopus dixit: Magister noster et Doctor Jesus Christus, talem doctrinam nobis donavit, ut omnes in ipso unum simus, et alter alteri, quod sibi desiderat, tribuat. Rursumque dixit ei: Estne tibi pater, aut mater? Venerabilis Pontius dixit: Mater mea, fere biennium est, ex quo mortua est. Pater vero meus superest senior, et grandævus, et c me unico gaudet filio. S. Pontianus dixit. Christianus est, an Gentilis? Beatissimus Pontius dixit, eum pessimum et perversum in cultura dæmonum suorum esse, ultra omnes homines. S. Pontianus Episcopus dixit: Deus, qui cordis tui oculos, nullo homine cogente, illuminavit, potens est etiam patris tui perversitatem corrigere, ut per te immortalem vitam discat, per quem tu in hanc vitam mortalem venisti. Rursumque addidit: Tu autem, fili mi, acquiesce mihi, et crede Christo, et accipe baptismum regenerationis, per quem possis ardorem ignis æterni extinguere. His et aliis quam plurimis ver- C bis exhortans eum per trium horarum spatium, demonstravit ei regnum Domini nostri Jesu Christi. Tunc catechizavit eum, et puerum illius, et permisit abire. Illi autem egressi, ibant sicut agni pleni pascua, exultantes et lætantes, quod invenerint salutem animabus suis. Sicque d quotidie veniebant ad hominem Dei, audientes ab eo doctrinam salutis. Beatus vero Pontius, adhuc Catechumenus, tam alacriter divina aggressus est præcepta, ut juste in eo impleretur, quod ab Apostolo dictum est, ut ubi abundavit iniquitas, superabundaret gratia.

c seque patre gentili natum fatetur:

et Catechumenus factus

d

Rom. 5, 20

5 Cumque hora regrediendi adveniret, valefaciens honorifice S. Pontiano Episcopo, et omnibus sanctis qui ibi aderant, pergebat ad patrem suum. Cumque venisset ad patrem suum, dicebat ei pater ejus: Percepisti aliquid a præceptoribus tuis, fili mi? Beatus Pontius aiebat: Numquam melius audivi a magistris meis, quam hesterna die vel hodie, omnibus diebus quibus in studio fui. Pater autem audiens hæc gaudebat, sperans eum vanam Philosophorum audisse sectam. Beatus autem Pontius quærens opportunitatem, ut et patrem suum Christo Domino secum credere faceret, die aliqua dixit patri suo. Domine Pater, audio a multis hominibus, quia dii, quos colimus, inanes sunt, ita ut nullam in se, ut perhibent, majestatem possideant, sicut et D nos ipsi ex parte perspicimus: et quidem lineamenta membrorum cuncta habent, sed ad nullos usus apta. Nam quandocumque quis voluerit, inducto apud se artifice, prout substantiam habuerit, sibimet deos facit; unus ex auro, alius ex argento, vel ære, aut ex quibuslibet metallis. Rogo te, dic mihi, si aliquando audisti, ut hi, qui in domo nostra sunt, virtutem aliquam, ex quo facti sunt, ostendissent. Marcus pater ejus respondit: Numquam. B. Pontius dixit: Ergo ut quid eos sacrificiis et thure honoratis? Pater autem ejus indignatus contra eum cum ingenti iracundia, ita ut gladio eum vellet percutere, dixit: Injuriam diis meis facis? Post paululum sedato furore, dixit ad filium suum: Ergo, fili, sine diis et sine sacrificio in omni urbe nos soli erimus? B. Pontius dixit patri suo: Multi sunt in hac civitate, qui verum sacrificium Deo vero offerunt. Marcus pater ejus dixit: Et ubi eos reperiemus? B. Pontius dixit: Præcipe ut eam, et adducam tibi virum, qui omnia tibi lucidius demonstret. Dicit ei pater ejus: Vade, fili mi. Tunc B. Pontius conversus ad Valerium adolescentem, dixit ei: Hæc est E mutatio dexteræ Excelsi: statimque perrexit ad S. Pontianum Episcopum, et introduxit eum ad patrem suum, qui omnia sacramenta veritatis ei demonstravit, Dei autem misericordia credidit Marcus, B. Pontii pater: et simul cum S. Pontiano Episcopo et filio suo idola manibus suis confringens, baptismi gratiam cum eodem filio vel omni domo sua suscepit.

cum patre idololatra agit de fide

A. VALER. FAMULO EX MSS.

et baptizatur:

6 Non post multum vero temporis, pater B. Pontii Marcus defunctus est. Et tunc venerabilis puer accepta libertate, erat enim annorum viginti, venit ad virum Dei, et narravit ei omnia quæ acta fuerant, et de patre suo. Post menses sex apprehensus a militibus B. Pontius, et in curiam perductus, locum patris sui nolenti et repugnanti designant. Hoc autem divina providentia fiebat, quia per B. Pontium non solum diversa plebs, sed et ipsi Principes credituri erant Christo. Talem vero gratiam Dominus S. Pontio contulit, ut in omni curia vel palatio ab omnibus specialiter diligeretur. In ipsis diebus S. Papa Pontianus gloriosa morte e migravit ad Dominum. Post quem Antheros f præfuit Ecclesiæ, mense non amplius uno. Deinde Fabianus in Pontificatum succedens, ita B. Pontium, ut verus pater verum filium, diligebat. Sanctus autem Pontius, F jam perfectus in Domino, omnes facultates suas accipiens, B. Fabiano g Episcopo tradidit, et eas pauperibus distribuit, maxime ad domesticos fidei. Nunc autem qualiter primus omnium Imperatores Christianos fecerit, aut quomodo cum diabolo certaverit victor existens, vel palmam Martyrii sumpserit, non tacebo.

eoque defuncto creatus Senator,

e

f

g

sua in pauperes erogat.

ANNOTATA.

a *Alia MS.* Si Jovis voluerit.

b S. Pontianus *successit S. Urbano, anno* 231, 25 *Maji Martyrium passo.*

c *In uno MS.* me unicum gaudet filium.

d *MS. S. Maximini,* frequenter.

e *Anno* 235 *die* 19 *Novembris.*

f *Mortuus an.* 236 *die* 3 *Januarii.*

g *Acta* S. Fabiani *dedimus* 20 *Januarii.*

CAPUT II.

Philipporum Imperatorum ad Christum conversio et cædes.

Temporibus a Philippi Imperatoris, qui cum filio Philippo

a

A. VALER. FAMULO EX MSS.

A Philippis Imp. invitatus ad sacrificia, b

A Philippo Romanum regebat Imperium, fuit his Philippis amicus B. Pontius Christianissimus, et omnium divinarum litterarum doctissimus; cumque gratia individua in eis esset, tertio Imperii eorum anno (ipse est *b* millesimus annus a conditione Romæ) cum ad diis suis sacrificandum pergere vellent, dicunt B. Pontio: Eamus, et repropitiemus nobis Deos magnos, qui nos in istius millesimi anni circulum natalis Romæ perduxerunt. Quos B. Pontius diversis excusationibus declinare nitebatur. Imperatores vero, velut amicum ad sacrificandum cogebant. Beatus autem Pontius, cognoscens a Domino datam sibi occasionem, ait: O piissimi Imperatores, cum sitis a Deo Principes ordinati hominum, cur non ei qui vobis hunc honorem præstitit cervices flectitis, et ipsi soli sacrificium laudis offertis? Philippus Imperator dixit: Propterea et ego magno Deo Jovi sacrificium offerre desidero, qui mihi hanc tribuit potestatem.

8 B. Pontius subridens respondit: Ne erres, Imperator: est Deus in cœlis, qui cuncta unico verbo suo constituit et Spiritus sancti gratia animavit. B Philippus Philippi Imperatoris filius, una cum patre dixit: Qua animi intentione ista referas, ignoramus. *docet eos idola vana* B. Pontius dixit: Numquid ab initio Jupiter fuit? Imperator dixit: Non, quia Saturnus pater ejus antiquior illo est, qui populos Italiæ tranquilla moderatione gubernavit. B. Pontius dixit: Et quando Saturnus Cretæ regnabat, antequam a Jove filio de regno pelleretur, numquid Italia populos non habebat? *solumque unum Deum esse,* Nonne statim ut expulsus est, sicut litteræ vestræ declarant, hospitio est receptus? Rursumque addidit. Piissimi Imperatores, ne seducamini in vanis poetarum figmentis, unus est Deus in cœlis pater omnium, qui cum Filio suo, et Spiritu sancto, omnia quæ fecit sua potestate continet. Imperator dixit: Si unus est Deus, quem in cœlis esse asseris, cur et filium eum habuisse commemoras? Beatissimus Pontius dixit: Unus Deus, quem sæpe testatus sum, qui fecit cœlum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt, postremo fecit hominem immortalem ad imaginem et similitudinem suam, et cuncta quæ in terra et quæ super terram vel deorsim morantur in aquis, potestati hominis subjecit. *et propter peccata hominum* Diabolus autem e cœlo projectus, videns in tanto honore hominem positum, invidia ductus homini persuasit, ut ingratus vel inobediens ei qui omnia illi subdidit existeret: quo facto, immortalitate qua indutus fuerat expoliatus, mortem per inobedientiam cum sua omni C prole sibimet ipse inflixit: nam et diabolo ut semel hominem elideret, parum visum est; sed idola, quæ nunc deos dicitis, ipse adinvenit, ut genus humanum in toto a Creatore suo separaret. Sed pius Dominus, nolens fabricam imaginis suæ perire, unicum Verbum suum, per quem omnia quæ in cœlis et quæ in terra creata sunt, ad terram e cœlestibus thronis *Verbum incarnatum* mittere dignatus est: qui carnem immaculatam pro nostra salute ex Virgine sumens, venit homo ut lapsum hominem reformaret, et diabolum cum suis ministris igni perpetuo deputaret. Nam cum multa mirabilia in terris ostenderet, quæ numquam talia sunt visa, scilicet, ut cæcos a nativitate sua illuminaret; paralyticos, qui per multorum temporum spatia arentibus membris corporali virtute destituti erant, pristinæ restitueret sanitati; leprosis putridissimis, comestisque atque fœtentibus carnibus, nitorem cutis mirabiliter restauraret; mortuos et *post multa miracula* quatriduanum Lazarum præsente omni populo suscitaret; et alia multa mirabilia, quorum numerus non est, faceret (quippe quid non reformaret, qui omnia formaverat?) Judæi non credentes, sed potius invidentes, tradiderunt Pontio Pilato Præsidi, et eum qui pro salute eorum venerat cruci affixerunt: quem Deus suscitavit tertia die a mortuis, et per D dies multos post resurrectionem suam cum hominibus conversatus est; *a morte resurrexisse.* mortem vero, quam diabolus hominibus intulit, moriendo occidit; et vitam sua resurrectione nobis donavit; ut quemadmodum ipse post ipsam mortem resurgens jam non moritur, ita et nos post hanc vitam parvam et miserabilem resurgentes, in æternum cum illo vivamus. Nam ascendens in cœlum viam demonstravit fidelibus: unde si quis hanc salutem neglexerit, cum diabolo in æternum damnabitur; si quis autem crediderit, cum Christo in cœlestibus regnis permanebit.

7 Cumque his et aliis multis pro salute eorum disputaret verbis, Dei voluntate Imperatores crediderunt, *Ad conversos a se Imperatores* et eum deprecabantur, ut mysterium hujus salutis superveniente die eis plenius aperiret, qualiter ab igne perpetuo evadere et immortalitate cum Sanctis sine fine perfrui potuissent. Et quidem ex die illa et deinceps *c* sacrificia idolorum declinantes, c spectacula tantum pro conclusione millesimi anni, quo natalem Urbis celebrabant, fieri imperaverunt. Tunc beatissimus Pontius ad Episcopum Urbis Romæ, nomine Fabianum, qui Ecclesiæ Dei præerat, E *adducit S. Fabianum* convolavit; et omnia ei ex ordine pandit. Tunc sanctus Papa Fabianus, cadens cum eo in orationem, dixit: Domine Jesu Christe, gratias ago nomini tuo, qui per famulum tuum Pontium Imperatores populi Romani ad notitiam tuam perducere dignatus es. Alia vero die, cum simul ad Principes venissent, et Sacramenta divina demonstrassent, baptismi gratiam consecuti sunt. Quæ tunc illi civitati lætitia fuerit, quævc exultatio repentina supervenerit, quis *et idola cum templo destruit,* poterit enarrare? Initio autem templum quod magnum vocabant, ex jussione Imperatorum, arripientes S. Fabianus et beatissimus Pontius ac confringentes, omnia ejus sculptilia simul cum *d* templo funditus d everterunt, ita ut omnis populus ad notitiam Domini nostri Jesu Christi cum alacritate et gaudio concurreret, et baptismatis unda perfusi, Domino benedicerent: nam ubi dæmonum templa destruebantur, ibi illico ecclesiæ consurgebant. Ecce quanta contulit Dominus Pontio famulo suo, ut ante omnes homines Principes totius orbis Christo acquireret: et ipse, qui secundum seculi dignitatem Consul ad suffragia populi expectabatur, humanis spiritualiter consulens, lucem eis veritatis demonstraret. Hoc autem factum est per annos quatuor, quibus Philippi Christiani Imperatores Romanum populum continebant. Porro ambo Imperatores diversis in locis, fraude successoris Decii *e* circumventi et occisi sunt e Dominus noster volens Ecclesiam suam ut aurum purissimum probare, F paleas autem et stipulas igne cremare, post Philipporum mortem permisit, ut etiam Imperium susciperent Gallus et Volusianus filius ejus. Qui cum in cultura dæmonum imperarent annos duos et menses quatuor, succedunt eis truces et Ecclesiæ Dei persecutores Valerianus et Gallienus: qui mox arrepto imperio, pestiferis edictis per universum orbem propositis statuerunt, ut si quis Christianos apud se detineret, et non eos statim proderet, easdem quæ illis parabantur lueret pœnas. Omnes namque Ecclesiæ filii, post quietem tranquillam, sævissimis procellis quatiebantur.

ANNOTATA.

a *Gordiano* I *Martii anno* 244 *occiso successit* Philippus.

b *Solennitas hæc inchoata est ipsis Palilibus* XI *Kalendas Maji anno Christi* 247, Consulibus Philippo Imp. II, et Philippo Cæsare filio. *Reliqua de anno millesimo urbis Romæ late deduximus ad Vitam S. Fabiani* § 4.

c

A c *Paulus Orosius lib.* 7 *cap.* 20 *ait:* Ascensum fuisse in Capitolium, immolatasque ex more hostias, nullus auctor ostendit.

d *Baronius ad an.* 246, *num.* 9 *censet hæc a posteris addita. Scimus pleraque Gentilium delubra intacta permansisse, arbitramur tamen idola ac sacella, quæ in potestate Augustorum erant, et inter hæc dictum Jovis templum, potuisse eversa esse: uti supra num.* 2 *a sacrificulo prædictum traditur, et infra repetitur.*

e *Fuerunt ambo occisi an.* 249, *quibus successit* Decius, *sub quo anno* 250 *S. Fabianus est martyrio consecratus. Huic successerunt* Gallus et Volusianus *et his* Valerianus *et* Gallienus *anno* 254.

CAPUT III.

Captivitas, præservatio ab eculeo, ursis, et igne: Martyrium, sepultura.

Sub Valeriano et Gallieno, mota persecutione

Cum B. Pontius hoc comperisset, paulisper in Urbe sese occuluit: sed cum tutissimum locum ad latebras sui perfugii fovendas minime reperisset, maxime quia eum sacerdotes idolorum, qui sua templa funditus cernebant eversa, insequebantur; tan- B dem Urbe egressus, non sine Dominico præcepto faciens, qui dixit: Et si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam. Et iterum: Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma; fines Italiæ transiens, urbem sub jugo Alpium procul sitam petiit, nomine Cimellam. Sed cum perseveranter impiissimorum tyrannorum præcepta insisterent crudelia, ut Christianorum nomen radicitus vellent exterminare, et satanæ ministros per omnes provincias cum militibus præfecissent; Claudius præses cum Anabio Assessore Galliarum partium Principes deputantur. In principio autem itineris sui, supradictam civitatem Cimellam ingressi, sacrificium dæmoniis reddiderunt. Et mox in foro tribunal sibi præparantes, jusserunt, ut Christicolas quoscumque reperissent suis repræsentarent aspectibus. Cumque B. Pontius ante tribunal perductus fuisset, sedens Claudius pro tribunali cum Anabio, sub voce horrisona dixit: Adducatur Pontius. Ex officio dictum est, Præsto est. Tunc Claudius Præses dixit: Tu es Pontius, qui urbem Romam per nescio quam seductionem conturbasti; insuper et piorum Principum mentes a diis abalienasti? B. Pontius respondit: Ego neminem turbavi, neque subverti, sed ab errore dæmonum ad Domini Verbum converti. Præ- C ses dixit: Audientes de te Domini mei Principes, Valerianus et Gallienus, eo quod nobili familia sis ortus, præceperunt, ut diis immoles: sin autem, cum personis dedecoris et vilibus, diversis afficiaris pœnis. B. Pontius respondens dixit: Consolator meus Christus est. Patrimonium terrenum si perdidero pro Christo, æternum acquiram; ubi non censum terrenum, sed claritatem cum sanctis Angelis merebor. Claudius Præses dixit: Quid mihi per ambages verborum cursitas? Aut sacrifica diis, aut carnes tuas diversis pœnis faciam dissipari. Pontius beatissimus Martyr dixit: Jam tibi dixi, quia Christianus sum, numquam sacrificabo dæmoniis.

Mat. 10, 23 et 26, 41 fugit Cimellam:

sistitur Claudio Præsidi:

et carceri inclusus,

11 Tunc Præses jussit, eum vinctum catenis in carcerem trudi, quoad usque Imperatoribus relationem misisset, dicens: Dominis piissimis atque invictissimis triumphatoribus semper Augustis, Valeriano et Gallieno Principibus, servi vestri. Ingredientes initium Galliarum, invenimus Pontium, qui dudum urbem Romam conturbavit, et multa templa deorum subvertit, fugientem vel inobedientem præceptis vestris. Et quia est de primis in Palatio Senatoribus, fecimus eum in carcerem recludi, quoad usque vestra deliberatione censeatis, quid de illo nos oporteat facere. Tunc Valerianus et Gallienus præ- D ceperunt, dicentes: Hoc jubet Pietas nostra, ut si sacrificare noluerit, habeatis licentiam qualicumque vultis eum tormento interficere. Tunc Claudius Præses produci eum jussit e carcere. Cui et dixit: Audi Dominorum tuorum salutaria præcepta, in quibus te jusserunt, aut diis ceremoniari, aut inter damnatos diversa pati tormenta. Beatissimus Pontius respondit: Ego Dominum non habeo nisi unum Dominum meum Jesum Christum, qui potens est me de his, quæ mihi minaris, liberare tormentis. Claudius Præses dixit: Miror te virum potentem, ad tantam humilitatem temetipsum inclinare, ut tuum Dominum voces hominem pauperem et sine honore, quem Pilatus Præses nostri Ordinis atque officii, pro nescio qua accusatione dicitur interemisse: et non potius hos Dominos vocas, qui summum Reipublicæ apicem moderabiliter continent. Pontius sanctus dixit: Et ego miror te, hominem rationabilem factum, ad tantam dementiam devenisse, ut non cognoscas, eum, qui cœli possessor et terræ est, pro tua salute pauperem non dedignatum esse; et illum, qui in cœlis ab Angelis honoratur, sine honore audeas dicere. Nam quod a Judæis accusatus, et E a Pilato Præside est crucifixus, hoc voluntarie pro nostra salvatione, non necessitate fecit, ut tu ipse perhibes. O! si velles huic tali Deo temetipsum humiliare, statim mentem tuam ad cœlos erigeres, et cognosceres te cum diis tuis (quos dæmones esse manifestum est) in profundo tenebrarum jacere. Nam Principes tui, quos Rempublicam dicis moderari, non solum ipsi in perditionem vadent, adorantes ligna et lapides; insuper et populum, qui eis subjectus est, secum attrahent Unde cognoscatis, quia si in hac perfidia manseritis, de isto seculo opprobriosissime exhibitis, et in die judicii, cum diis quos dicitis, in æterna damnatione eritis.

a. VALER. FAMULO EX MSS post responsum Imperatorum,

iterum confessus fidem

12 Tunc furore repletus Præses, exclamans lictoribus, ait: Præparate omnia *a* tormenta, equuleum, ungulam, faculas, lardum, nervum, et si qua sunt alia, ut insipientia ejus omnibus manifestetur. Ministri dixerunt: Parata sunt omnia. Claudius Præses dixit: In equuleo aptatus distendatur, ut omnia tormenta per membra ejus decurrant, et tunc videamus, si Deus ejus eruet eum de manu mea. Cumque equuleo aptaretur, B. Pontius dixit: Licet incredulitas tua impossibilem Dominum nostrum dixerit; ego tamen in nomine Domini Jesu Christi, credo, ut pœnæ tuæ ad nihilum redactæ, nullum F corpori meo dolorem incutiant. Cumque equuleo tenderetur, et ministri vectibus impositis trochleam retornarent, cum magno sonitu equuleus confractus est, ita ut in pulverem redactus non compareret, et exanimes repentino fragore qui ibi aderant redderentur. Sanctus vero Pontius, lætus et sine ullo terrore, dixit: Vel nunc, incredule, disce, quia Dominus noster potens est pios de tentatione eripere; vos autem iniquos in die judicii igni perpetuo deputare.

in eculeo suspenditur,

quo divinitus comminuto

13 Claudius autem Præses, ultra solitum terrorem indignans, conturbatur. Tunc Anabius Assessor dixit Præsidi: Sapientissime virorum, adventantibus nobis adducti sunt duo ursi ex Dalmatiæ montibus, miræ magnitudinis: præcipe præparari amphitheatrum, ut ab eis devoratus non habeat sepulturam. Jussu Præsidis præparatur amphitheatrum, et B. Pontius in arena deponitur: statim egressi duo venatores, cum taureis et nervis secundum consuetudinem, cum stetissent in media arena, et Sancto Dei provocassent ursos, illi exeuntes de caveis, singuli utrosque venatores arripuerunt, et ita eos discerpserunt, ut penitus, qui fuissent, non compareret. Tunc venientes ad S. Pontium, non ausi fuerunt

frustra ursis objicitur,

A fuerunt propius accedere, aut pedes Martyris osculari, propter paganorum cruorem; sed paulo longius procumbentes, nihil sancto Martyri permissi sunt læsionis inferre. Tunc clamor populi in cœlum tollitur, Gentiles omnes clamant: Unus est Deus Christianorum, quem Pontius colit.

14 Tunc demum efferatus Præses superbia, et rabidis vocibus concrepans, clamare cœpit et dicere: Nunc, nunc afferte copiam lignorum, et omne quod fomiti ignis augmenta præstare potest, et si nescio quibus incantationibus, quibus *b* Marsorum ars serpentum mitigare iras consuevit, iste usus est; nunc videbo si igni imperare potest. Beatissimus Pontius respondens dixit: Numquid objectum criminis apud me reperisti, ut his me trucides flammis? sed te trucidet ignis æternus inextinguibilis. Potest Deus meus, qui tres pueros de camino ignis illæsos eruit; et me liberare. Aggregata autem multitudine lignorum, jussit Sanctum Dei tyrannus vinciri *c* manibus pedibusque catenis, et in media arena statui; multitudinem vero lignorum in circuitu ejus exstrui, ignemque supponi. Cumque factum fuisset, ignis gyrans flammis in sublime, atque arenam contorquens, plusquam fastigium elusit amphi- B theatri: consumptisque omnibus, quæ pabulo ignis fuerant præparata, ita servus Dei ab omni *d* ardore apparuit illæsus, ut nec saltem fimbriam vestimenti ejus læderet.

b et rogo imponitur:

15 Tandemque Præses victus atque confusus, dixit; Numquid omnia genera tormentorum superasti, et ideo gloriaris nunc ut reliqua evadas tormenta? Ecce proximum venerabile Apollinis templum, accede, et sacrifica. B. Pontius dixit: Sacrifico ego corpus meum Domino Jesu Christo, quod hactenus a pollutione idolorum immaculatum custodivi. Nam vobis, et Principibus vestris, cito superveniet ultio divina, quia injuste persequimini servos Christi: licet non tibi Dominus permisisset, ut maculam corpori meo inferres, tamen applica quæcumque tormenta volueris. Tunc Præses videns constantiam ejus, callide dixit ei: Et quidem nos a te oportuit judicari, sed secundum Clementiam tuam tu a nobis judicaris: et cum sis primus Senatorum, in spe nescio qua vana confisus, et potestatem et divitias amittis. Pontius sanctus dixit: Potestas hujus seculi vel divitiæ similes sunt nebulæ matutinæ, quæ in oculis hominum videtur terras montesque vel maria cooperire: quam si ventus perflaverit, statim in mo- C mento temporis, quasi non fuerit, penitus evanescit: nam gloria et honor, quæ concupisco, in æternum permanent. Tunc Judæi, qui ad spectaculum Amphitheatri convenerant, clamare cœperunt et dicere: Occide, occide maleficum. Beatus autem Pontius, elevans manum in cœlis, dixit: Gratias ago tibi, Domine, quia, sicut Patres eorum de Christo clamabant, Crucifige, Crucifige; ita et isti in me eisdem usi sunt vocibus. Tunc inflammatus Præses a diabolo, exclamavit, et dixit: Non enim mihi soli, sed et principibus meis multas fecit injurias. Tunc D decretum dedit, dicens: Ducite eum, et in saxo, qui rivulo imminet, decollate: corpusque ejus deorsum mittite. Cumque factum fuisset, Sanctus ac Venerabilis Pontius Martyrium suum Domino consummavit, et cum palma victoriæ anima ejus cœlos petit.

ridet potestatem Principum:

a Judæis ad mortem expetitus

capite plectitur:

16 Non multo post tempore transacto, completus est sermo, quem S. Pontius prædixerat. Valerianus scilicet Imperator in captivitatem *e* ductus a Sapore Rege Persarum, non gladio, sed ludibrio omnibus diebus vitæ suæ, merita pro factis percepit; ita ut quotiescumque Rex Sapor equum conscendere vellet, non manibus ejus, sed incurvato dorso, et in cervice ejus pede posito, equo membra locaret. Gallienus vero, cum Mediolanum intrare vellet, a militibus suis comprehensus, gladiis est *f* confossus. Claudius autem Præses, et Anabius Assessor, eadem hora, qua sanctus Pontius decollatus est, arrepti a dæmonibus suffocabantur. Nam Claudius linguam sibi morsibus minutatim incidit; Anabii vero oculi e suis concavis vi doloris evulsi, pellibus tenuissimis per ora pendebant: sicque factum est, ut in momento temporis uterque ex- E spiraret.

paulo post etiam tyranni pereunt.

17 Ob hoc factus est timor magnus Judæis et Gentilibus, et omni illi civitati; et sepulcrum S. Pontii Martyris admirabili venerabantur honore. Juvenis quidem Valerius, qui cum eo fuerat enutritus, timens corpus ejus metu Gentilium aufferre, per noctem in quo jacebat sepelivit loco. Gesta vero Martyris ab exceptoribus pecunia redimens, secum tollens, reperta navicula, Libyæ partibus, causa persecutionis, declinavit. Dominus autem suscepit Martyrem suum in pace: cui est honor, gloria, imperium, et potestas in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Valerius Episcopus Cimeliensis Homilia* 16 Quare tortoris ungulas expavescat, quam tam pretiosæ gratia remunerationis expectat?

b Marsi *populi Italiæ sub Samnitibus ad lacum Fucinum, a Marso Circes filio dicti, et edocti, teste Solino, saliva sua serpentum morsibus mederi: ad quæ alludit Præses.*

c *Idem Valerianus:* Nemo diffugiat, si ita usus fuerit, sonitus catenarum, et tenebrosis pedibus F odiosa supplicia, in usum impiorum parata Neurorum. *Erant Neuri populi Sarmatiæ, quos in lupos se transformare, et ad priorem cum volunt formam redire, fabula est.*

d *Idem:* Quare autem ille flammas non securus adspiciat?

e *Anno vulgaris æræ Christianæ* 259, *aut saltem (ut alii tradunt) anno* 261.

f *Anno* 268, 21 *Martii Gallienus Imperator cum fratre Valeriano occisus.*

DE S. BONIFACIO ROMANO

MARTYRE TARSI IN CILICIA.

G. H.

ANNO CCXC.

Acta pervetusta ex MSS. Romanis plurimis

Acta damus S. Bonifacii, *Tarsi in Cilicia passi, eaque antiquissima et a fidissimis auctoribus descripta : prout ea socii a fratre Commentariensis, qui illis scribendis præsederat, ibidem acceperunt, et Romam cum sacro corpore attulerunt : quibus ea addita fuerunt, quæ ad vitam* B. Aglaes *spectant. Habentur ea in quam plurimis pervetustis, et optimæ fidei codicibus MSS. eisque Romæ asservatis : inter quæ tria Vaticanæ bibliothecæ, signata numero* 1191, 1195 *et* 6075, *unde ipsa hic damus : itemque ex antiquo codice MS ecclesiæ S. Mariæ majoris, et alio MS. Basilicæ Lateranensis, ex quo nonnulla allegat Paulus Aringhus tomo* 2 *Romæ subterraneæ lib.* 4 *cap.* 6 *num.* 6 *: ac denique ex veteri manuscripto Monasterii S. Cæciliæ trans Tiberim, cujus meminit Baronius in Notis ad hunc* XIV *diem Martii, ex eoque potissimum desumpsit Lucas Holstenius* Passionem S. Bonifacii, *post ejus obitum Romæ anno* MDCLXIII *excusam : qui præterea asserit, se usum quatuor codicibus, quos bibliotheca Principis Apostolorum suppeditavit. Ex hac nos duo illustria Martyrologia descripsimus : sed Acta* S. Bonifacii, *quæ jam habebamus ex tot aliis codicibus MSS. descripta collataue cum iis, ultra piguit conferre cum pluribus. Aliqua etiam habemus ex MS. codice Congregationis Oratorii Romani, sed contracta et in Lectiones octo, ad Matutinum recitandas distributa : quæ in antiquo Breviario Romano MS. fuerunt in novem Lectiones divisæ. Sex solum excusæ sunt in Breviario Romano anni* MCCCCLXXIX, *anni* MCCCCXC *et annorum sequentium : et hæ in duas lectiones jussu Pii V contractæ hactenus in Ecclesia recitantur. Præter Romanos codices, ea itidem Acta in antiquis MSS. multis reperiuntur ; ex quibus autem eadem habemus sunt, duplex codex Trevirensis monasteriorum S. Maximini et S. Martini, item MSS. libri cœnobiorum Windbergensis Ordinis Præmonstratensis in Bavaria, et Bodecensis Canonicorum Regularium in diœcesi Westphaliæ Paderbornensi, sed in hoc subinde est alia phrasis substituta. Denique hæc eadem Acta excusa sunt a Bonino Mombritio ante annos ducentos, ex MSS. codicibus Italicarum bibliothecarum, et ex alia collectione, sed in pluribus contracta Coloniæ anno* MCCCCLXXXIII *et Lovanii anno* MCCCCLXXXV, *nec non edita a Petro de Natalibus lib.* 4. *cap.* 165.

et nonnullis aliis.

B

C

Dies natalis 14 Maji in Breviariis et Mrol.

2 *Dies natalis, quo Martyr obiit, in præcipuis MSS. dicitur* quarta decima mensis Madii, *in nonnullis* pridie Idus Maji, *quæ coincidunt : eoque die refertur in citatis Breviariis Romanis manu exaratis et typo cusis : item a Bellino in Martyrologio secundum morem Romanæ curiæ Venetiis anno* MCCCCXCVIII *excuso, et a Greveno, Molano, Maurolico, Galesinio, aliisque : item in pluribus MSS. etiam sub nomine Usuardi et Adonis cum hodierno Romano. In Actis tamen MSS. monasterii S. Maximini dicitur* martyrizatus Nonis Junii. *Quod de commemoratione martyrii, Romæ a corporis portitoribus nuntiati, seu depositionis vel elevationis alicujus anniversario videtur intelligendum : unde librarii quidam licentiam sumpserint mutandæ diei, aliisque idem faciendi occasionem dederint : quod intelligentes ad dictas Nonas Junii Ado et Notkerus in suis Martyrologiis, elogia sua ex dictis Actis desumpta sic finiunt, ut dicatur Sanctus* martyrizatus XIV die mensis Maji apud Tarsum metropolim Ciliciæ, *et* sepultus Romæ Nonis Junii. *Quæ eadem leguntur in citata antiqua Legenda Coloniæ et Lovanii excusa. Eodem die* V *Junii refertur ab Usuardo et aliis recentioribus, et in pluribus MSS. Ast a Rabano ad diem secundum Junii et in MS. Florario ad sextum Junii.*

Sepultura Romæ 5 Junii

Acta Græce translata a Metaphraste,

3 *Græci in Menæis solenni officio celebrant festum* S. Bonifacii *Martyris, die* XIX *Decembris et illustre encomium referunt ex Actis ejusdem Sancti, quorum exemplar vetustissimum est in Vaticano. Leo Allatius ea Acta attribuit Simeoni Metaphrastæ in sua Diatriba de Simeonum scriptis pag.* 126, *ibique initium Actorum allegat, quæ nos Græce damus ex MS. Medicæo Regis Christianissimi : Latine vero translata ab Gentiano Herveto, satis est edita haberi apud Aloysium Lipomanum tomo* V *et Laurentium Surium ad diem* V *Junii, ut iis hic recudendis non augeatur Operis per se vastissimi moles. Ita autem in plerisque cum Latinis conveniunt, ut non dubitemus quin ab hisce Græca promanarint, nonnulla tamen explicationis causa sunt interjecta, et a Metraphraste eloquentiori dictione explicata. Iterum Lipomanus tomo suo septimo edidit Acta martyrii hujus sancti Martyris ex Græco, in monasterio Cryptæ-Ferratæ in agro Tusculano olim asservato, latine a Guilielmo Sirleto reddita. Sunt ea multo strictius ex Latinis Actis translata, nonnulla tamen ex Metaphraste aut certe ex Menæis inserta continent : scilicet quod amputato capite lac simul et sanguis effluxerit, corpus quinquaginta ab urbe stadiis fuerit sepultum, annis quindecim superfuerit Aglais. Alia duo illustria compendia martyrii habemus, alterum ad diem* XIX *Decembris, in MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ quod spectat ad Collegium Claromontanum, Societatis Jesu Parisiis, aliud ad* XX *Decembris relatum in Menologio Basilii Porphyrogeniti Imperatoris.*

E

et alia a monacho Cryptæ Ferratæ:

relata ad 19 et 20 Decembris.

Corpus in ecclesia SS Bonifacii et Alexii

4 *Paulus Aringhus in citato anno* 2 *Romæ subterraneæ lib.* 4 *cap.* 6 *num.* 7 *asserit,* sacrum corpus S. Bonifacii *ex loco primæ sepulturæ* ad Ecclesiam in Aventino colle sub ejus nomine exædificatam, piis fidelium obsequiis ac festivis totius Romæ tripudiis delatum fuisse. *Ad quam Ecclesiam, cum delatum postea fuisset etiam corpus* S. Alexii, *sub ejus quoque nomine appellari cœpit cum Monasterio adjuncto, in quo S. Adalbertus Episcopus Pragensis seculo Christi decimo vitam monasticam quinquennio egit, uti ad diem* XXIII *Aprilis in duplici ejus vita dicitur ; ubi in altera appellatur* SS. Bonifacii et Alexii, *in altera sub solius* S. Bonifacii *nomine indicatur. Baronius tomo* XI *Annalium ad annum* 1004 *num.* 8 *inseruit Homiliam in codice Casinensi repertam, et Romæ in Ecclesia SS. Bonifacii et Alexii dictam, ex qua una cum exordio sequentia accipe.* Non solum qui assiduitate Romam, plus solius Petri potestate, quam Regum judicio urbium Dominam, incolunt, verum etiam qui a diversis mundi partibus eam expetunt, pretiosissimum sciunt templum, corporibus Sanctorum Christi Martyris Bonifacii et Confessoris Alexii decoratum. In quo dum fama sacræ religionis cresceret, quidam nobilitate carnis pollens et divitiis affluens, monachicum habitum, abrenuntians quæ seculi sunt, suscepit, nomine Joannes Canaparius... Extitit compater ejus Franco, cognomento Maringus... qui ad monasterium prædictorum SS. Bonifacii et Alexii deduci se petiit... Inductus ad Ecclesiam Sanctorum... rauca voce talia cœpit : Eia compater, eia Domine, recipe me fallacem, recipe me infidelem, et consigna me tuis Dominis Bonifacio et Alexio, fac me

F

VIDE APP TOM. VII MAJI NOT. 80 **

eorum patrocinio Franco Maringus conversus,

A me servum illorum: quia scio et veraciter scio, quod, nisi eorum patrocinio, non liberabor a potestate iniquorum spirituum..... S. Bonifaci, adjuva me, S. Alexi succurre mihi... Illum sine intermissione clamantem, S. Bonifaci, S. Alexi, monachum cum multis lacrymis effecerunt. Postquam igitur hæc acta in monasterio, volens Deus ostendere, quantum intercessione horum Sanctorum flectatur ad misericordiam, et quam misericorditer liberet peccatores ad eos confugientes; permisit cuneum equestrium armatorum malignorum spirituum visibiliter descendere, prædictum Franconem requirentem, quem judiciaria definitione servum se vicisse glorianter jactabant. Taliter enim altercantes, ablatum perquirendo, visi sunt venisse ad portam monasterii. Ubi non invenientes eum, reversi sunt tristes, multa nefaria jactantes in Sanctos. Qui dum requisiti fuissent a vicinis monasterii, quid hoc esset? responsum; Franconem servum eorum ablatum a Bonifacio et Alexio: et mussitando adjiciebant, remansisse per quod eum vincere putabant. Quod ubi Abbati et Fratribus nuntiatum est, subtiliter perquirentes, professionem regularem illum non fecisse B invenerunt. Qua studiose facta, anima illa carne soluta est. Ex quo datur intelligi, quod misericordissimus Deus, quem cuncta monastici Ordinis implere permisit, meritis SS. Bonifacii et Alexii, quorum suffragium toto corde petierat, ab omnibus insidiis inimicorum eum eripuit, ad laudem et gloriam nominis sui. *Hæc ibi.*

AUCTORE G. H.

quiritantibus frustra dæmonibus

pie ibidem obit

5 *Inter* viginti Abbatias privilegiatas Romanas, *ab Onuphrio Panvinio de* VII *Urbis Ecclesiis pag.* 142 *enumeratas, quarta est hæc* S. Alexii, ubi, *inquit*, est corpus ejus et S. Bonifacii Martyris. *Vixisse ibidem S. Adalbertum supra memoratum inter monachos Basilianos et Benedictinos, singulos secundum ritus suos degentes, asserit in ejus Vita secunda num.* 17 *auctor coævus, et ipse monachus. Verum videntur postea Benedictini soli locum obtinuisse, usque ad seculi decimi quinti initium, quando a summis Pontificibus illum suis monachis Ordinis S. Hieronymi secundum regulam S. Augustini viventibus impetravit Lupus Olmetus, istuc vita functus anno* MCCCCXXXIII. *De hoc Ordine istuc introducto consuli possunt Mare Oceanum Silvestri Maruli lib.* 5 *pag.* 365 *et Thesaurus urbis Romanæ absconditus, ab Octavio Pancirolio editus Reg.* 8 *Ecclesia nona. Ibi cum anno* MDCIII *Octavius Paravicinus, ejusdem Ecclesiæ titulo Cardinalis, majori ipsius Ecclesiæ C aræ instaurandæ exornandæque operam daret, inventa fuerunt et in eo reposita corpora* SS. Bonifacii et Alexii: *ut jam laudati Aringhus et Pancirolius scribunt. Ea nos anno* MDCLXI, XXVI *Julii venerati sumus, marmoreis in arcis sub altari decenter recondita; demptis capitibus, quæ argenteis inclusa hermis, conspeximus in singulari ad latus templi sinistrum sacello, super altari, inter alia reliquiaria pulchre ordinata, per crystallinas quibus claudebantur fenestras.*

ubi olim degebant Basiliani et Benedictini,

postea Hieronymiani.

Corpus an. 1603 repositum,

VIDE UT SUPRA NOT. 81**

6 Beneventi Corpus S. Bonifacii Martyris esse, ex MS. codice Ecclesiæ S. Sophiæ ubi nomina Sanctorum, quorum Corpora et Reliquiæ in ea Ecclesia asservantur, notata extant, et ex inscriptione in marmore ibidem prope capellam thesauri existente, *scribit Marius de Vipera Archidiaconus Beneventanus in Catalogo Sanctorum, quos Ecclesia Beneventana dupplici aut semiduplici celebrat ritu; asscritque S. Bonifacium Martyrem ritu duplici coli die* V *Junii, atque aliquod compendium Actorum S. Bonifacii, de quo hic agimus, profert, eique ista addit:* Postremo ex Urbe Nonis Junii delatus, et in insigni templo S. Sophiæ collocatus fuit. Quo vero tempore id factum est, a nemine expressum legitur. *Est aliquod antiquum Martyrologium, ante annos quingentos charactere Longobardico scriptum ad usum Ecclesiæ Beneventanæ, sed* D *Romæ in bibliotheca Vaticana servatum num.* 5949, *in quo ad Nonas Junii nulla S. Bonifacii fit mentio, sed ad hunc* XIV *Maji ista leguntur:* Beneventi S. Bonifacii Martyris in S. Sophia, qui Tarsi passus et Romæ sepultus. *Num ibidem aliqua hujus Martyris Reliquia dicenda sit asservari, an potius credendum id esse corpus alterius* S. Bonifacii Martyris, *cujus die natali ignorato assumptus fuerit hic* XIV *Maji, judicent alii. Porro ex simili occasione magnam fuisse sacrarum Reliquiarum inductam confusionem, hactenus sæpius monuimus. In Diario Pragensi ad hunc diem asseritur,* partem insignem S. Bonifacii Martyris anno MCCCLXX Roma delatam fuisse. *Volaterrani etiam asserunt, se habere* Reliquias aliquas S. Bonifacii Martyris.

alterius Bonifacii Mart. Beneventi.

VIDE ACTA GRÆCA

VITA

Ex perantiquis pluribus codicibus MSS. Latinis.

CAPUT I.

A vita libidinosa conversio. Iter Tarsense. Obsequium certantibus Martyribus præstitum. Comprehensio. E

Temporibus Diocletiani quater et Maximiani ter *a* impiissimorum Imperatorum, orta est seditio maxima tempore persecutionis eorum adversus Christianos, ut omnes Dei cultores *b* ad inclinandas cervices eorum nefandissimis idolis compellerentur *c*. Qui etiam tyranni miserunt *d* ex personis suis, una cum Divis apicibus suis, judicem *e* atrocissimum mente, et astutum nimis, Simplicium nomine, in *f* partes Orientis, in Tarsum civitatem, quæ est metropolis Ciliciæ provinciæ; ut ibidem omnes, qui Christum confiterentur, utriusque sexus et ætatis, per publicam audientiam interrogaret; ipsosque per diversa genera tormentorum, et macerationem *g* ad suæ vesaniam mentis quantocius inclinaret.

a In persecutione Diocletiani, b c d e f sub Simplicio Judice Tarsensi g

2 In illis igitur temporibus erat quædam in urbe Roma mulier magna, nomine Aglaes, filia quidem *h* Acacii, genere autem Clari, quondam Proconsulis. *i* Hæc ergo ter *k* candidam egerat apud urbem Romam Expræfecturam habens sub se septuaginta et tres procuratores; qui curas agebant in possessionibus ejus, et unum majorem, qui erat super omnes, nomine Bonifacius, qui etiam *l* commiscebatur cum ea in peccato. Erat autem hic ebriosus et F adulter, et amicus *m* peccatorum, quæ odit Dominus Deus: tria autem habebat rectitudinis opera, hospitalitatem scilicet, largitatem, et misericordiam. Qui si aliquando videret peregrinum aut de itinere venientem, cum omni festinatione et alacritate adhortans in hospitium suum introire, ministrabat ei. Noctibus autem circuibat plateas et vicos civitatis, tribuens pauperibus omnia quæ necessaria erant.

h i k erat Romæ S. Bonifacius præfectus procuratorum Aglaes, l m vitiosus sed hospitalis, et misericors:

3 Post annos vero multos gratia Dei compungente Aglaen, convocavit puerum suum Bonifacium, et dicit ei: Frater Bonifaci, tu scis in quanta peccata convoluti sumus, non existimantes quoniam Deo assistere habemus, et reddere rationem eorum quæ gessimus malorum in hoc mundo. Et nunc audivi quosdam Christianorum dicentium, quoniam si quis ministraverit Sanctis, qui propter nomen Domini Jesu Christi agonizantur, et certamen sumpserunt propter eum, consors eorum fiet in die illa terribilis judicii Dei. Et nunc, ut prædixi, didici a quibusdam, eo quod servi Christi agonizantur adversus diabolum in partibus Orientis, tradentes corpora sua carnificibus, ut non abnegent Christum. Perge igitur ad

qui ab Aglae pœnitente missus Tarsum,

ad comparandas Reliquias Martyrum:

A ad illas partes, et affer nobis reliquias, id est corpora sanctorum Martyrum, si quomodo servientes atque ministrantes eis, nec non et oratorias domos ædificantes eis dignas, per sanctas passiones eorum salvemur, tam nos quam et alii multi. Accepit autem puer Bonifacius *n* aurum satis multum ad comparationem corporum Sanctorum, et ad ministrationem egenorum, et duodecim equites, et tres basternas, sed et unguenta diversa ad honorem Sanctorum martyrum.

se Martyrem fore prædicit:

4 Cumque cœpisset puer Bonifacius egredi, dicit Dominæ suæ gratulanter: Domina mea, si invenero ad comparandum reliquias, id est corpora sanctorum Martyrum, affero mecum; sin vero meum corpus redierit, in nomine Martyris suscipies illud? Dixit autem Domina sua ad eum: Abjice abs te ebrietatem et stultiloquium, et sic vade quasi *o* sciturus, quod corpora sanctorum Martyrum portare habebis. Ego autem peccatrix, etsi indigna sum, tamen expectabo te citius. Dominus autem et Deus omnium *p* rerum, qui propter nos homines et propter nostram salutem formam servi accipiens, proprium sanguinem effudit propter salutem generis humani, ipse B mittat Angelum suum ante faciem tuam, et dirigat gressus tuos in sua benignitate, et impleat in bonis desiderium *q* meum, delicta mea oblitus. Egrediens autem puer Bonifacius *r* in itinere suo cogitabat dicens; Justum est vere, ut neque carnes contingam, neque vinum percipiam; quoniam licet indignus sim et peccator, tamen corpora sanctorum Martyrum portare habeo. Et extendens oculos ad cœlum dixit: Domine Deus omnipotens, Unigeniti tui Pater, adesto in adjutorium mihi famulo tuo, et dirige viam meam in qua ego ambulo, ut glorificetur nomen tuum in secula seculorum. Amen. Cumque finisset orationem, ambulabat iter suum gaudens.

et jejunus iter peragit.

Tarsi conspicit Martyres certantes

5 Adveniens igitur post dies aliquot in Tarsum civitatem, et cognoscens quia sancti Christi Athletæ agonizantur in martyrio, dicit ad eos, qui cum eo erant: Viri fratres, euntes requirite nobis hospitium, et ibi requiescere facite animalia; ego autem vado videre eos, quos valde desidero. Cum igitur iret ad stadium, ubi sancti Martyres erant certantes; vidit eos inter tormenta positos, et quemdam eorum suspensum capite deorsum, et ignem subtus eum stratum: alium extensum in quatuor ligna, et C diutissime mactatum: alium exterminatam habentem faciem: alium ungulis laceratum: alium manus habentem abscissas: alium stipite in collo infixum, et exhalatum in terram: alium inclinatum ex adverso, id est, retro manus et pedes habentem, et sic fustibus a ministris cæsum: et *s* sita erat obscuritas pessima *t* his, qui videbant hæc tormenta. Magis autem erat videre diabolum victum, servos autem Christi fortiter certantes. Accedens igitur puer Bonifacius cœpit osculari sanctos Martyres, cum essent in tormentis nequissimis: erant enim omnes viri numero *v* viginti: Et clamans voce magna dixit: Magnus Deus Christianorum: magnus Deus sanctorum Martyrum. Obsecro vos, famuli Christi, intercedite pro me, ut et ego dignus efficiar consors vester inveniri, certans adversus diabolum. Et *x* considens pedibus sanctorum Martyrum, amplectebatur vincula eorum, osculans ea et dicens: Certate Athletæ et Martyres Christi, conculcate diabolum, modicum perseverate. Parvus quidem labor, sed multa est requies: minor est tortura, sed ineffabilis est satietas: super terram torquetur corpus a ministris, in futuro autem seculo a sanctis Angelis ministrabitur illi.

osculatusque eos,

petit pro se orari:

6 Aspiciens autem Simplicius Judex ad populum, et cum contemplatus eum fuisset, dixit: Quis est D ille, qui de contemptu meo Deorumque injuria hæc gerit? applicetur igitur ante tribunal meum. Cumque adductus fuisset, Judex ad eum dixit: Quis es tu, edicito nobis, qui contempsisti splendidissimum judicium meum? B. Bonifacius dixit: Ego Christianus sum, et Dominum meum Jesum Christum habens, contemno et te et tribunal tuum per auxilium Dei mei. Judex autem ait ad eum: Quid vocatum est nomen tuum? B. Bonifacius dixit: Jam dixi tibi, quia Christianus sum; si autem vis discere commune nomen meum, Bonifacius vocor. Judex dixit ad eum: Antequam tangam carnes laterum tuorum, accedens sacrifica diis immortalibus. B. Bonifacius ait: Dixi tibi multotiens, quia Christianus sum, et non sacrifico dæmoniis, neque nefandissimis idolis: quod ergo vis facere fac, et noli morari; ecce enim appositum est tibi corpus meum.

ex MSS. coram Judice profitetur fidem:

contemnit minas.

ANNOTATA.

a *Scilicet* Consulibus, *ergo anno Christi* 290. *In MSS. Germanicis deest annus, ipsaque sic incipiunt,* Regnantibus, *aut* sub, Diocletiano et Maximiano impiiss. Imp. orta est *etc.* E

b *MS. Lateranen.* inclinare.

c *MS. Bodecen. interponit.* Ut autem ibique persecutio ista æqualiter desæviret, destinarent Duces et Comites per omnes Imperii sui civitates.

d *MS. Vatican.* 1195, ex persona sua.

e *Idem Vatican. et Lateranen.* atrocissimæ mentis. *MSS. Windberg. et Rom. S. Cæciliæ; at S. Maximini* atrocissimum mentis.

f *MS. Vatican.* 6075, *S. Mariæ Majoris et S. Cæcil.* partibus Tarsi Civitatis.

g *MS. Trevir. S. Martini,* ad adoranda idola. *MS. Bodecen.* ad suorum deorum culturam.

h *MSS. Vatican.* 6075, *et S. Cæc. et S. Maxim.* Acacii cujusdam Proconsulis. *Acta apud Mombritium, quæ hinc incipiunt,* Acacii quondam Proconsulis.

i *MS. Lateranen.* Hæc quidem divitiis locuples erat *etc.*

k *In MS. Vatican.* 6075 *post* candidam, *additur,* id est militare signum. *Quin tamen vitium aliquod hic lateat vix dubito: non enim hæc qualiacumque honoris insignia possunt aptari Aglaæ, nisi quatenus ad virum referuntur. Quare si per conjecturam mutare quid vellem, ita legerem.* Hæc [erat vidua N. qui ter candidam egerat apud urbem Romam et Præfecturam] habens etc. *ita ut intelligatur Maritus ejus fuisse ter Præfectus urbis, fortassis* Ovinius Pacatianus (*nam anno* 276 *et* 277 *hic nominatur in Catalogo Præfectorum apud Bucherium in Canonem Paschalem cap.* 13, *et iterum* Ovinius, *sed cognomento* Paternus *anno* 281) *et toties ex officio illo suo* candidam dedisse, *quemadmodum loquuntur Acta apocrypha S. Eleutherii Ep. Mart.* 18 *Aprilis, ubi nostram ea de re conjecturam protulimus in Annotatis. Quoniam autem in uno MS. Vaticano* 6075 *explicationis causa additur,* id est militare signum; *dubitari possit, an ea res ad ludos pertineat, an vero ad congiaria, militibus Præfecto ad custodiam urbis subjunctis præberi solita: fortasse etiam non* signum, *sed* sagum *legi debeat, quod in fine aut initio cujusque Præfecturæ* candidum *toti cohorti solitum fuerit dari.* F

l *MS. Vatican.* 6075 *et MS. S. Cæciliæ interponunt,* ut assolet genus humanum vitiis implicari.

m *MSS. Vatican.* 1195, *Windberg. et S. Maximin.* Omnium, *MS. Treviren. S. Mart.* omnium vitiorum.

EX MSS.

A n *MS. Vatican.* 6075 aurum copiosum ad emptionem corporum.

o *MS. Lateran.* quasi certus. *MS. Vatican.* 6075 Sic te exhibe ut digne possis corpora, *Mombrit.* Sic vade devotus.

p *Tria MSS. Vaticana et Windberg.* Regum.

q *MS. Windberg.* tuum.

r *MS. S. Mariæ Majoris* iter cœpit suum et cogitabat intra se, dicens.

s *MS. Vatican.* 6075. Et horror magnus et pavor intolerabilis super eos, qui.

t *MS. Lateran.* mentibus horum qui cruciabant Sanctos Dei, magnaque lætitia servis Christi, qui fortiter certantes meruerunt de iniquissimo Principe obtinere triumphum.

v *Hi* numero viginti *coluntur* 6 *Junii, inscripti Martyrologiis Usuardi, Adonis, aliisque et hodierno Romano. In aliquibus MSS. legitur* fere viginti.

x *MSS. Vatican.* 1191 *et* 1195 *et Lateran.* considens. *MS. Vatican.* 6075 *et Trevir S. Mart.* consedens pedibus. *MS. Maxim.* consedens ad pedes. *MS. S. Mariæ Majoris* et sedens, sanctorum Martyrum pedes amplectebatur et osculabatur dicens.

B

CAPUT II.

Varia tormenta illata. Martyrium completum. Corpus Romam delatum.

Suspensus ungulis raditur:

Cumque hæc audiret Judex, iratus est vehementer, et jussit suspendi eum; et diutius ungulis corpus suum radi. In tantum autem raserunt eum ministri diaboli, ut ossa ejus apparerent. Beatus autem Bonifacius nihil respondebat; sed habebat oculos suos *a* attentos ad Sanctos Dei Martyres, et jussit Judex levari eum a terra. Transacto autem quasi unius horæ spatio, dixit ad eum Judex: Miser, sacrifica diis immortalibus, et miserere tibimet ipsi. B. Bonifacius respondit ei dicens: Non erubescis, ter miserrime, sæpe dicendo mihi, Sacrifica? mihi, nolenti audire de perituris tuis simulacris?

torquetur calamis acutis sub ungulis

8 Et cum iratus fuisset Judex, jussit ut calami acutarentur, et eos affigi sub ungulis manuum ejus. Cumque hoc fieret, aspiciens sanctus Martyr in cœlum, alacriter dolores tolerabat. Videns autem impiissimus Judex eo quod minime sentiret tormenta, jussit aperiri os ejus, et plumbum bulliens *b* effundi in illud. Sanctus autem Athleta Christi Bonifacius,

et plumbo in os fuso:

C aspiciens in cœlum, deprecatus est Dominum dicens: Gratias ago tibi, Domine Jesu Christe, fili Dei, adesto in adjutorium mihi famulo tuo, et alleva me a doloribus istis, et ne permittas me a profanissimo hoc Judice vinci. Tu enim nosti quia propter nomen tuum hæc omnia patior. Et cum complesset orationem, exclamavit ad sanctos Martyres, dicens: Obsecro vos, servi Christi, orate pro me famulo vestro. Sancti autem Martyres tamquam ex uno ore dixerunt ad eum: Dominus noster Jesus Christus ipse mittat Angelum suum, et eripiat te de profanissimo isto Judice, et perficiat cursum tuum velociter, et adscribat nomen tuum *c* cum primogenitis. Cumque complessent orationem, et dixissent, Amen; factus est ploratus a turba; et vociferatio maxima dicentium: Magnus est Deus Christianorum: Magnus Deus sanctorum Martyrum: Christi fili Dei, salva nos; universi enim in te credimus, et ad te confugimus: pereant universa simulacra gentium. Et impetum fecit omnis plebs, et destruxit aram, *d* et Judicem lapidaverunt. Et exurgens Judex secessit propter tumultum, timens turbas.

ideo conversis ad fidem plurimis.

9 Diluculo autem residens Judex pro tribunali, jussit assisti sibi sanctum Martyrem Bonifacium, et dicit ei: Ut quid miser sic insanis, habens spem in hominem; et ipsum crucifixum tamquam nequam adoras? Dicit ei sanctus Martyr: Obmutesce, infelix, et noli aperire labia tua contra Dominum meum Jesum Christum, obscurissimæ mentis serpens, inveterate dierum malorum: anathema tibi, nam Dominus meus Jesus Christus hæc omnia sustinuit, volens salvare genus humanum. Et iratus Judex jussit afferri ollam, et eam impleri pice, et in bullientem picem immitti sanctum Martyrem inverso capite. Sanctus autem Christi Martyr, facto signo Crucis missus est in ollam. Angelus vero Domini descendit de cœlo, et tetigit ollam; et protinus liquefacta est sicut cera ante faciem ignis. Et sanctus quidem non est *e* molestatus; incendit autem de astantibus viros multos. D

In ollam picis immissus non læditur,

10 Tremefactus autem Judex in virtute Christi, atque admirans tolerantiam sancti Martyris, jussit ut gladio caput ejus abscinderetur, dicens: Quem legibus Imperatorum non obtemperantem reperimus, hunc jubet nostra Potestas capitalem subire sententiam. Spiculatores autem tulerunt eum cum festinatione de medio judicii. Sanctus vero Christi Martyr, facto signo Crucis Christi, rogavit spiculatores ut largirentur ei parvam horam donec oraret. Et stans contra Orientem, deprecatus est Dominum, dicens: Domine Deus omnipotens, Pater Domini nostri Jesu Christi, adesto in adjutorium mihi famulo tuo, et mitte Angelum tuum, et suscipe in pace animam meam, ut non impediat me pestifer et interfector draco, in sua malignitate; et ne suadeat mihi in fallacia sua; sed conrequiescere fac animam meam in choro sanctorum Martyrum tuorum: et erue, Domine, populum tuum de tribulatione impiorum; quoniam te decet omnis honor et potestas, una cum Unigenito tuo, atque sancto et vivificante Spiritu, in secula seculorum. Amen. Et cum complesset orationem, percussus est ab spiculatore; et factus est terræ motus magnus, ita ut omnes exclamarent, dicentes; Magnus est Deus Christianorum: et crediderunt multi in Dominum Jesum Christum.

accepta sententia

E

et facta oratione

capite plectitur.

11 Conservi autem B. Bonifacii circuibant, ubique requirentes eum: et non invenientes, cœperunt dicere ad invicem: Ille modo in adulterio aut in taberna positus epulatur, et nos circuimus ubique requirentes eum? Cum ergo inter se confabularentur, contigit obviare eis fratrem *f* Commentariensis, et dicunt ei: Forsitam vidisti aliquem virum peregrinum Romanum? Ille autem dixit eis: Hesterno die vir peregrinus martyrizatus est pro Christo, et abscissus est capite. Qui dixerunt ei: Et ubi est iste? At ille dixit eis: In stadio; ubi et passus est. Et iterum dicit eis: Quis enim aspectus ejus? Et dixerunt ei: Vir est quadratus; gressu *g* robusto, capillo compositus, coccinea *h* armelausia indutus. Et dicit eis: Ille quem quæritis apud nos hesterno die martyrio est finitus. Illi vero dixerunt ei: Homo quem nos quærimus *i* adulter est et ebriosus. Dicit autem ille eis: Quid enim vobis nocebit venire usque ad stadium et videre eum? Illi autem secuti sunt eum usque ad stadium; et ostendit eis pretiosum corpus ejus: et dixerunt ad eum; Quæsumus te, ostende nobis et caput ejus. At ille currens attulit eis et pretiosum caput ejus. Cum autem contemplati fuissent caput sancti Martyris conservi ipsius, risit in Spiritu sancto. Et cognoscentes eum pueri, fleverunt amare, dicentes: Ne memineris nostri in peccatum quanta locuti sumus de te, famule Christi. Et dicunt ad Officialem: Iste est quem quærimus; petimus te, da nobis eum. Dicit eis ille: Ego gratis corpus ejus dare non possum vobis. Illi autem dantes ei solidos quingentos, acceperunt corpus sancti Martyris: et hoc ungentes cum aromatibus, et involventes linteaminibus pretiosis,

Conservi veniunt in notitiam ejus:

F

et oblatis 500 solidis obtinent sacrum corpus:

A pretiosis, posuerunt illud in una de basternis, et sic proficiscebantur iter suum, gaudentes et glorificantes Dominum super defunctione sancti Martyris.

illud Aglaes ab Angelo monita suscipit,

12 Angelus autem Domini apparuit Dominæ suæ dicens: Quem aliquando servum tuum cognovisti, nunc autem nostrum fratrem, suscipe sicut Dominum, et reconde eum bene: per ipsius enim interventionem universa peccata tua relaxabuntur tibi. Et consurgens Aglaes confestim accepit secum Clericos et viros religiosos, et sic cum hymnis et canticis spiritualibus, et omni veneratione obviavit sancto corpori, et reposuit illud *k* ad stadia Urbis Romæ quinque, in via quæ Latina nuncupatur, *l* ædificans ei domum dignam passione ejus. In quo etiam loco exuberant beneficia *m* oratione sancti Martyris usque in hodiernum diem; ita ut etiam dæmones expellantur: *n* et omnes varias infirmitates repellit, quibus detinetur hominum genus. Martyrizatus est autem Beatus Bonifacius *o* quarta decima die mensis Madii.

sepelitque via Latina miraculis clarum,

13 Beata autem Aglaes abrenuntiavit mundo et pompis ejus, universa quæ possidebat distribuens *p* egenis. Relaxans autem et universam familiam suam diversi sexus et ætatis a jugo servitutis, sic cum B paucis puellis abrenuntians, famulata est Christo; et sic facta est *q* magna, ut etiam gratiam a Deo mereretur accipere, et dæmonia expelleret, et diversas infirmitates curaret. Supervixit autem Beata Aglaes in habitu sanctimoniali annis *r* tredecim; et sic obdormivit in Domino, et in pace sepulta *s* est. Sic quoque decertavit gloriosus Martyr Bonifacius, victoriæ coronam assumens, in gloriam et laudem Dei Patris et unigeniti Filii ejus, et Spiritus sancti, nunc et semper, et in cuncta secula seculorum. Amen.

et vitam sancte peragens miraculis claret.

ANNOTATA.

a *Aliqua MSS.* attendentes et intendentes. *MS. Vat* 6075, Sed erat intendens.

b *MS. Windberg.* infundi ei.

c *MS. Vatic.* 6075 in numero electorum tuorum. *MS. Lateran.* cum electis tuis.

d *MS. Vatic.* 6075. Ut lapidarent Judicem. *MS. Lateran.* Et contra Judicem lapides miserunt.

e *MS. Windberg.* non est læsus. *MS. Vatic.* 1195 *et MS. S. Mariæ majoris*, non est molestus.

D f *MS. Vatic.* 6075 quemdam Commentariensem *MS. Vatic.* 1195 *et MS. S. Maximini* fratrem de Commentariensibus *MS. Lateran.* fratrem de Commentaris: *et Acta Græca etiam* fratrem Commentariensis *habent.* EX MSS.

g *MSS. Vatic.* 1191 *et* 6095, *et Trevir. S. Martini*, crassus, robustus.

h Armelausia *sive* Armalausia, *Isidoro quasi* Armeclausia, *quod sit vestis tantum circa armos clausa, quod Græce* ἐπωμίς, *Latine* superhumerale *seu* scapulare *posset dici.*

i *MS. Vatic.* 1195 magis in taberna quærendus est quam in stadio.

k *MS. idem Vatic. et S. Mariæ Majoris*, stadiis urbe Roma quinque, *et in MS. Vatic.* 6075 *præponitur*, longe. *MS. Later. cujus verba profert Aringhus:* in stadio quinto longe ab Urbe. *MS. Trevir. S. Martini*, in loco stadiorum ab urbe Roma undecim. *At Græce* σταδίοις πεντήκοντα τῆς Ῥώμης ἀπέχον. Stadiis quinquaginta procul Roma. *Quia autem octo stadia ex communi supputatione a Plinio confirmata unum milliare conficiunt, quintum ab urbe stadium esset intra primum lapidem seu milliare, nec procul posset dici. At quinquaginta stadia conficerent paululum ultra sex milliaria seu sex millia passuum.* E

l *MS. Vatic* 6075, donec ædificaret domum.

m *MS. Lateran.* per orationes. *MS. S. Mariæ majoris*, per operationes.

n *MS. idem Lateran.* et ex variis infirmitatibus fideles ejusdem interventu subleventur.

o *MS. Vatic.* 1195 *et Bodec.* pridie Idus Majas: *quod coincidit. At MS. S. Maximini* Nonas Junii, *quo die referri in variis Martyrologiis, supra diximus.*

p *Aliqua MSS. addunt*, monasteriis quoque et xenodochiis.

q *MS. Lateran.* Deo digna.

r *Græci*, annos quindecim.

s *Holstenius addit:* apud præfatum Martyrem, *sicut etiam legitur in MSS. Lectionibus, et Græca habent* τῷ μάρτυρι προσετέθη : apposita est Martyri. *Ideo ejus memoria in nonnullis Fastis celebratur una cum celebritate S. Bonifacii, et hoc* 14 *Maji et* 5 *Junii, et seorsim* 25 *Februarii, uti tam inter Prætermissos, dictum est. Imo et Pancirolius ait ejus corpus anno* 1603, *una cum sacris corporibus* SS. Bonifacii et Alexii *inventum et repositum fuisse.*

C F

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS,

SECUNDIANO, QUARTO, VICTORIANO, JANUARIO, MEDIANO, ADAUCTO, DENECUTIA, MAXIMINO, ALEXANDRO, PROCULO, AFRAMO, AUDACTO, ADEODATO.

G. H.

XIV MAJI.

N*otkerus in suo Martyrologio ista habet:* In Africa Secundiani et multorum Martyrum: *quos suis nominibus exprimunt antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa quatuor; inquibus post relatos* SS. Victorem et Coronam Martyres Syriæ, *de his agitur, sed cum aliqua varietate. Et in codice quidem Epternacenci ista leguntur:* In Africa Secundini, Quarti, Januarii, Mediani et Adaucti, Denecutiæ, Alexandri, Proculi, Aframi, Adaucti, Adeodati. *In MS. Corbeiensi Parisiis excuso, hoc modo proponuntur:* In Africa natalis Sancti Secundiani, Quarti, Victoriani, Januarii, Medion, Alexandri, Aframani, Maximini, Proculi, Audacti, Adeodati. *Huic Corbeiensi codici consentiunt in numero et ordine Martyrum apographa Lucense et Blumianum, sed loco* Afraniani *habent cum MS. Epternacensi* Aframi, *uti pro* Audacti *habet MS. Blumianum* Adaucti. *Nos priorem* Adauctum, *posteriorem* Audactum *dicimus, vel inde quod particula alibi consueta* item *non præponatur. In alio MS. Corbeiensi necdum excuso ista leguntur:* In Africa natalis S. Secundiani, Quarti, Victoriani. *Verum de* Secundiano *movetur quæstio, num alius statuendus a* Secundino, *qui in MS. Epternacensi refertur. Porro MSS. Rhinoviense et Richenoviense habent:* In Africa Secundini, Secundiani, *et additur* Quarti *in Richenoviensi. Interim in præfatis Martyrologiis*

AUCTORE G. H. A *Martyrologiis supra indicatis non est nisi* Secundianus *in quatuor MSS. et in unico* Secundinus. *In MS. Parisiensi Labbæi, absque palæstra* Africa, *memorantur nomina* Quarti, Secundiani, Proculi *et* Maximi, *loco* Maximini. *Eadem leguntur in MS. Augustano S. Udalrici, sed loco* Secundiani, *vitio amanuensium exaratum* Sebastiani. *Denique in MS. Aquisgranensi illa traduntur :* In Africa Victoris, Secundini, Quarti. *Ex his* Victor *spectat ad Syros aut Mediolanenses Martyres, inter quos hoc die est* Victor ; *nisi sit* Victorianus, *qui horum Afrorum Martyrum est socius. Iidem, omissa palæstra, indicantur *apud Grevenum in Auctario* D *Usuardi. In MS. Tamlactensi sunt nomina* Secundini, Quarti, Victorini, Januarii, Madiani, Alexandri, Maximini, Adacti. *Item* Affronindis et Pali, *forsan loco* Afraniani *et* Proculi ; *imo et* Eutherii, *ab aliis non indicati. Galesinius, citato fallacissimo suo MS. ista profert.* Romæ beatorum Martyrum Victoris, Quarti et Isidori. *De* Victore *duplici egimus, a quibus tertius* Victor *sequenti die refertur in Porto Romano passus. De* S. Isidoro *etiam agemus sequenti die.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS VICTORE, NEMORE, FELICE, RUSTICO,

G. H.

MEDIOLANI IN INSUBRIA.

XIV MAJI

Dedimus die VI *hujus mensis quam plurimos Martyres Mediolani passos, et diximus ex S. Ambrosio urbem Mediolanensem* possidere B populos Martyrum, *ex quibus hosce quatuor arbitramur ad hunc usque diem superfuisse, ac tunc gloriosum certamen martyrii subiisse. Hos antiquissimum Martyrologii Hieronymiani apographum Epternacense ita recenset.* Mediolano Victoris, Nemoris, Felicis, Rustici. *Eadem sunt in aliis tribus ejusdem Martyrologii apographis : sed qui hic* Nemoris *est, in Lucensi et Blumiano scribitur* Namoris, *in Corbeiensi Parisiis excuso* Timoris. *In Appendice Adonis apud Mosandrum et Rosweidum legitur* Camoris, *ubique servata eodem modo secunda et tertia syllaba : a qua deflectit Notkerus, dum ista scribit.* Mediolani Victoris, Naboris, Felicis, Rustici : *arbitratus forsan hos esse illustris famæ Martyres* Naborem et Felicem, *Mediolani* XII *Julii passos, a quibus hos alios arbitramur. Interim in MS. Richenoviensi traduntur passi hoc die,* Mediolani Victor et Nabor. *At,* Nemore *seu* Nabore *omisso, tres alii in MSS. Romano Cardinalis Barberini, Trevirensi S. Maximini, et Adone Leodiensi S. Laurentii ita indicantur :* In Mediolano Victoris, Felicis, Rustici. *Duo ultimi, palæstra omissa, memorantur in MS. Pragensi, et cum palæstra in MS. Florario.*

Nomen Nemoris varie scriptum,

aut omissum.

2 *Adjunguntur in plerisque MSS.* trecenti *seu* quadragenti quatuor, qui cum S. Cyrico passi sunt, E *tamquam dictorum Martyrum socii fuissent ; imo in MS. Vaticano, num.* 5949 *signato, adscribuntur* Mediolano trecenti quatuor Martyres. *Verum in antiquissimo MS. Epternacensi, post relatos Martyres Mediolanenses, dicuntur* alibi trecenti quatuor Martyres, qui cum Cyrico passi sunt. *Sed hi sunt qui* Tarsi in Cilicia, *aut, ut alii habent,* Antiochiæ passi sunt cum S. Cyrico, *seu* Quirico et Julitta matre ejus, XVI Junii. *Ad hunc enim diem in dicto vetustissimo MS. Epternacensi ista leguntur :* Antiochiæ Cyrici et Julittæ matris ejus et aliorum CCCCIV. *At loco* Cyrici *in variis MSS. legitur hodie* Cyriaci. *Hinc etiam* Cyriacus *inter Martyres hujus diei refertur in MS. Aquisgranensi, et Auctario Greveni ad Usuardum.*

Non sunt jungendi 304 *aut* 404.

3 *Memoratur etiam hoc die* translatio S. Victoris Mauri Mediolani *a Galesinio, Molano, Ferrario, cujus Acta dedimus* VIII *Aprilis ; quod indicare voluimus, ne in unum cum hoc* Victore *confletur.*

S. Victoris Mauri translatio.

DE SANCTA AUGIA

G. H.

MARTYRE APTÆ JULIÆ IN GALLIA.

XIV MAJI.

Apta Julia, *urbs antiqua Galliæ Narbonensis et Episcopalis, in hodierna Provincia ad Cavelonem fluvium, ab Aquis-Sextiis sua Metropoli versus Occasum, et Avenione versus Orientem medio itinere sita, præter varios suæ Ecclesiæ Episcopos Sanctis adscriptos, et S. Martinum sive Martianum Abbatem, Divosque Elzearium et Delphinam, habet plures alios : sed horum fere ignota corpora possidet in crypta inferiori altaris majoris Ecclesiæ. Unius prodit nomen Saussayus in supplemento Martyrologii Gallicani ad hunc* XIV *Maji his verbis :* Aptæ Juliæ Wlgiensium sub Metropolitica Cathedra Aquensi, natalis est S. Augiæ Martyris pro Christi lege et gloria, in supremo quem subiit agone laureatæ : cujus sacrum corpus, in summa æde Aptensi jam pridem conditum, perpetuam habet illic venerationem ; decerptis tamen ex pretiosa gleba aliquibus particulis, quæ Aquis-Sextiis magno cum honore reconditæ asservantur. *Philippus Ferrarius in Catalogo Sanctorum, qui non sunt in Martyrologio Romano, ad hunc etiam* XIV *Maji ista habet :* Aptæ in Gallia S. Augiæ Martyris, *et in Notis addit :* Ex Tabulis Ecclesiæ Aptensis, ubi corpus ejus conditum est, et magnam habet venerationem. Extant illius monumenta MSS. ex quibus eam ex Salebrona seu Sabrona familia fuisse liquet. Alii illam Aquis-Sextiis quiescere putant. *Hactenus plura non potuimus assequi : nec opere pretium putamus operosius inquirere, in ejusmodi MSS. monumenta : quis enim valde antiqua aut consideratione digna æstimabit ea, per quæ* Salebronæ familiæ *inseritur Sancta, verosimiliter passa sub Imperatoribus ethnicis, adeoque haud paucis seculis prius, quam eæ gentes occuparunt Gallias, a quibus* Salebronæ *nomen primum loco alicui, deinde possidenti eum familiæ esse cœpit? quod ultimum credi non debet factum ante seculum* XI.

Memoria apud Saussayum,

et Ferrarium.

DE

DE SANCTIS MARTYRIBUS ALEXANDRO, COLUTHO ET BARBARO,

G. H.

CONSTANTINOPOLI HONORATIS.

XIV MAJI.

Horum trium Martyrum meminerunt varii Græcorum Fasti, ac primo MS. Synaxarium Constantinopolitanum, Parisiis in Collegio Claromontano Societatis Jesu adservatum, ista ad hunc XIV *Maji habet :* Eadem die certamen sanctorum Martyrum Alexandri, Coluthi et Barbari. Celebratur eorum solennitas in æde S. Irenes ad mare. *Eadem leguntur in MSS. Menæis Mediolanensibus bibliothecæ Ambrosianæ signatis littera O et numero* 148, *et aliis Divinionensibus Petri Francisci Chifletii. In hisce additur distichon, quo indicatur illis fuisse capita abscissa.*

Τρίων συνάθλων τετμημέναις κάραις
Τρία Τριὰς τίθησιν ἄξια στέφη.

Capitibus abscissis trium certantium
Tres Trinitas dignas coronas contulit.

Subjungimus Acta aliqua cujusdam S. Barbari militis, cujus corpus Methone *in Peloponneso sepultum est. Sed num ille idem sit qui cum hisce sociis; quorum ibi non fit mentio,* Constantinopoli *colitur, nequimus pro certo dijudicare, proinde ab hoc illum sejungimus. Existimamus autem Venetos, apud quos excusa Menæa sunt, cum proprium Sancto isti diem ignorarent, hunc accepisse, quo ex iis discebant aliquem hujus nominis Martyrem commemorari a Græcis.*

B E

DE S. BARBARO MARTYRE

G. H.

METHONE VENETIAS TRANSLATO.

XIV MAJI.

Methone *urbs Messeniæ in ora Australi Peloponnesi, olimnum emporium celebre,* Modon *nunc dicitur, Leunclavio aliisque* Mutune *et* Muthone. *Hac in urbe* S. Barbarus *seu* Barbarius, *sub Juliano Apostata martyrio coronatus aut saltem depositus, celebratur ad hunc* XIV *Maji in variis Martyrologiis. Ferrarius in Catalogo generali ita hunc diem auspicatur.* Methonæ in Peloponneso S. Barbari Martyris sub Juliano Apostata : cujus corpus Venetias translatum est. *Addit in Notis :* Ex Martyrologiis Maurolyci et Galesinii, quibus Tabulæ Ecclesiæ Venetæ, quæ corpus habent, consentiunt. *Maurolycus Abbas Messanensis ista scribit :* Methonæ S. Barbari Martyris, sub Juliano post varios cruciatus decollati, nunc Venetiis tumulati. *Quæ eadem leguntur in Calendario sive Ephemeride historica Constantii Felicii Urbini anno* MDLXXVII *excusa. In Ecclesia et diœcesi Venetiarum colitur officio Ecclesiastico, et dicitur corpus esse in Ecclesia S. Laurentii. Galesinius loco Peloponnesi Thraciam posuit his verbis :* In Thracia S. Barbari Martyris, qui multiplici varioque martyrii certamine nobilitatus, Juliano Imperatore, acerbissimo Christiani nominis adversario, coronatur. *In Notis asserit,* ejus sacras Reliquias, Venetiis in Basilica S. Laurentii reconditas, pio cultu asservari. *Richardus Witfordus, in Martyrologio anno* MDXXVI *Anglice Londini excuso, ista habet :* Muthone festum S. Barbarii Martyris et nobilis Ducis, sub Juliano Imperatore plurima eaque crudelissima tormenta passi, quando plurimi fuerunt conversi, et potissimum S. Bacchus Dux, ejusque servi SS. Callimachus et Dionysius. *Joannes Grevenus Carthusianus Coloniensis in Martyrologio Usuardi, plurimis a se additionibus aucto et Coloniæ anno* MDXV *et* MDXXI *excuso, aliqua illi illata tormenta ita indicat :* Civitate Muthonis S. Barbari Martyris : quem Julianus Imperator suspendi fecit, ventremque ejus gladio radi, donec interiora diffluerent. Curatum deinde ab Angelo jussit rotæ alligatum circumduci, igne supposito oleoque superfuso. Sed cum nec sic læderetur, extensus nervis taurinis cæditur : deinde camino ignis et bove æneo superatis capitis obtruncatione martyrium complevit. *Hæc ibi. Alia plura edita sunt in Martyrologio Germanico Petri Canisii sæpius recuso : in quibus etiam dicuntur,* Bacchus et duo milites Callimachus et Dionysius ad Christi fidem conversi et capite plexi.

Memoria in fastis variis.

C

2 *Ante hos Martyrologos vixit Petrus de Natalibus, qui Venetiis Plebanus Ecclesiæ sanctorum Apostolorum scripsit Catalogum Sanctorum, cumque absolvit anno* MCCCLXXI, *postea ibidem in insula Æquilia, nunc destructa, Episcopus creatus. Hic optime assequi potuit, quæ in Basilica S. Laurentii de S. Barbaro aliisque Martyribus asservabantur monumenta, eaque edidit lib.* 4 *cap.* 170. *Verum possunt hæc Acta apocrypha et fide indigna æstimari, non tantum ob multiplicia miracula, per quæ sanctus inter tam varia tormenta illæsus aut mox sanatus fuisse narratur : sed maxime quod apud antiquiores scriptores aut Martyrologos nulla reperiatur horum mentio, quodque nec locus nec modus passionis, cum certiore Juliani historia conveniat. Hæc præfati, ipsa Acta ex dicto Catalogo damus : et addimus, ecclesiam S. Laurentii nunc possideri a monialibus : ad quas rogatus accedere R. P. Daniel Simonetti, cujus utilissima opera, in S. Athanasio aliisque adjutum me profiteor, respondit : Eas a se diligenter rogatas, ut quidquid de sacri corporis ad ipsas translatione vel habent in scriptis vel a majoribus acceptum memoria retinent, communicare vellent; ipsas autem pollicitas quidem omnia prolixe fuisse, nihil tamen misisse, ut pollicitæ erant; idque sibi indicium certum esse, quod post multam super ea re quæstionem nihil potuerint reperire. De variis Sanctorum Reliquiis, ex Oriente Venetias delatis, sæpius egimus : de cultu quoque S. Marci Venetiis ob corpus eo translatum, videri possunt quæ dedimus* XXV *Aprilis pag.* 355 *et sequentibus. Colitur etiam* XXIX *Aprilis* S. Leo Episcopus, *cujus corpus ex Samo insula Venetias deportatum fuit : ubi indicavimus, alia quoque Sanctorum corpora fuisse Venetias translata.*

Acta martyrii apud Petrum de Natalibus

F

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT 82 **

ACTA APOCRYPHA.

Ex catalogo Petri de Natalibus.

Barbarus Martyr passus in civitate Muthonis, sub Juliano Imperatore. Qui cum abisset in regionem Francorum

A Francorum contra hostes Imperii, habens Ducem militiæ, nomine Bacchonem, et ille victoriam obtinuisset; in ipso bello Barbarus Martyr Christianus miles fuit, qui strenue et viriliter se gessit: quod Imperator audiens, Comitem illum fecit. Post hæc dum Franci peterent singulare certamen, Baccho Dux Barbarum contra Francorum athletam misit, qui protegente se Angelo, in Christi nomine adversarium in duello occidit: sicque Franci a Bacchone et Romanorum exercitu fugati expugnantur. Cum autem Baccho Barbarum propter habitum triumphum ad deorum sacrificia invitaret, et ille se Christianum assereret; Baccho hæc Imperatori nuntiavit. Qui Barbarum detentum, et immolare recusantem, dicentemque se a B. Cyriaco baptizatum, nulla ratione posse deos Gentilium adorare; fecit ipsum Julianus suspendi, et gladio ventrem ejus tamdiu radi, donec interiora omnia defluerent. Sed orante Sancto, ab Angelo Gabriele sibi apparente, interiora ejus visibiliter collecta, in ventrem ejus reposita sunt, et scissura ejus consolidata, ipseque depositus permansit incolumis. Quo viso miraculo, Baccho cum duobus militibus, scilicet Callimacho et Dionysio conversi sunt, et in Christi confessione, jubente Juliano, decollati sunt. Deinde sanctum Martyrem fecit rotæ ferreæ alligatum circumduci, igne supposito et oleo superfuso. Martyr autem orans permansit inustus: flamma quoque erumpens duos ex Gentilibus interfecit. Post hæc in carcerem Barbarus mittitur: sed apparente sibi Domino confortatur. Mane autem facto eductus, in quatuor lignis extenditur, et nervis taurinis ante et retro cæditur. Deinde caminus per tres dies incenditur, ut in eo mitteretur: in quo Martyr Christi septem diebus incombustus omnino permansit, et ex eo quasi ex suavi balneo prosilivit. Missus est postmodum in carcerem, scorpionibus et serpentibus ibidem injectis: quos omnes, ab eis intactus, signo Crucis effugavit. Inde in bove æneo succenso fecit eum Imperator includi: sed ipse ab omni exustione immunis permansit. Bos autem, uti vivus, calorem cum sentiret, mugire et ambulare cœpit. Ad quod miraculum multi conversi sunt. Novissime vero, jubente Juliano, capite cæsus est: cujus corpus ab Episcopo Felicio in civitate Muthonis sepultum est, pridie Idus Maji.

AUCTORE G. H. Dicitur Miles strenuus contra Francos,

quia se Christianum profitebatur,

post varia tormenta

B

citra noxam tolerata coram Juliano Imper.

tandem capite cæsus.

CENSURA.

D

Franci, quorum occasione Barbari *virtus enituisse hic dicitur, degebant ultra Rhenum, et teste Zosimo lib.* 3 *uno cum Alamannis et Saxonibus ad Rhenum sitas urbes* XL *ceperant et devastarant, anno Christi* CCCLV, *quo Julianus ab Constantio Augusto est Cæsar creatus, et Galliis præfectus; anno autem sequenti* CCCLVI *cum Constantio Consul factus, Coloniam, a Francis ante menses decem captam, recepit; et annis sequentibus pacem cum Francorum Regibus fecit, uti ipsemet gloriatur ad Senatum populumque Atheniensem perorans: iisque similia habent Ammianus lib.* 16 *et* 17, *et Libanius Orat* 10. *Verum toto eo tempore pro Christiano se gessit Julianus, proinde summa hic primum occurrit locorum temporumque confusio. At forte post mortem Constantii, anno* CCCLXII, *quando Julianus primis quinque mensibus fere fuit Constantinopoli; alicubi in Thracia, uti Galesinius scripsit, tormenta passus sit* S. Barbarus; *et corpus ejus lanienæ subductum, Methonemque delatum ac sepultum fuerit. Hoc si dicas, totam primum Legendæ hujus partem expungis, e Galliis in Thraciam Martyrium Barbari transferens. An autem subsistere saltem secunda pars poterit? Nec hæc quidem. Constat enim Julianum, numquam palam sæviisse in Christianos: quæ autem clam fecit Antiochiæ et alibi, tenebris sacrilegorum mysteriorum fuerunt occultata. Quare referenda huc sunt, quæ circa æque commentitium S. Cyriaci Episcopi Hierosolymitani Martyrium ad diem* I *Maji diximus; et omnino tenendam, si sub Juliano pro fide subiit mortem* Barbarus, *id alia prorsus, quam hic describitur, ratione factum. Dicamus igitur, de* S. Barbaro *nihil haberi verosimili scriptura aut ratione probatum, præter titulum martyrii, sub quo Methonensibus fuerit in veneratione, cum illuc appulerunt per quos translatum corpus Venetias est: cetera merum esse otiosi alicujus cerebri somnium, qualia subinde expedit conspicienda proponi etiam in hoc opere, ut contraria juxta se posita elucescant magis, clariusque appareat, quænam sint ea quæ subinde rejicimus, nolentes primi esse in protrahendis ad lucem fabulis, quæ hactenus bene delituerunt, quando satis est ea indice censura notasse ad cautelam, si quis forte in eas imprudens offenderit.*

Sed Julianus contra Francos pugnans adhuc erat Christianus

E

et postea palam in neminem sævuit fidei causa.

VIDE APP TOM. VII MAJI NOT. 83**

C

DE S. CLAUDIO MARTYRE

F

ROMA ANTUERPIAM TRANSLATO.

D. P.

Templum nostræ Societatis Antuerpiæ, anno MDCLV, *insigni auctum splendore fuit; parietibus illud ambientibus, qua parte a scriniario super confessionalia opere nudi usque ad primam contabulationem erant, convestitis candido nigroque marmore; quod certis intervallis intro recedens, thronos quatuordecim explicat, recipiendis totidem Sanctorum corporibus destinatos. Die ergo* XXV *Julii instituta solennis per urbem processio est, quæ ab æde Cathedrali in nostram deduxit Lipsanothecas tredecim, alibi opportunius describendas. Vacabat adhuc decimus quartus locus; quod animadvertens R. P. Guilielmus de Wael, huic Flandrobelgicæ Provinciæ antea bis Præpositus, a quo* S. Pontiani Romani Martyris *haud ita pridem acceperamus, complere voluit beneficium suum, et quod anno* MDCL *pariter Roma acceperat* S. Claudii *corpus adjungere ceteris. Utrumque miserat Assistentiæ Germanicæ Procurator P. Laurentius Koler, impetratum ab Illustrissimo Innocentii X Romani Pontificis Vicesgerente Alexandro Episcopo Aletrino, qui ex Cœmeterio* Calepodii *extraxisse se testabatur, per litteras* IX *Septembris signatas. Has cum iterum vidisset Illustrissimus Episcopus Antuerpiensis Fr. Ambrosius Capello, sicut die* XXX *Aprilis dicti anni* MDCLV *censuerat* S. Pontiani *sacra ossa de corpore veri Martyris, atque adeo ob omnibus colenda esse; uti dicetur ad* XIX *Julii; ita sequenti anno, die* XXIII *Junii approbavit ea, quæ sub nomine* S. Claudii, *rite obsignata, sibi fuerunt exhibita; statuens ut Translatio ejus annue apud nos ageretur Dominica IV post Pascha, et quadraginta dierum Indulgentias proponens omnibus, qui tali die dictam ecclesiam visitantes in eadem orarent. Cum autem prædicta Dominica, ipso quo thesaurum istum accepimus anno* MDCLVI, *incidisset in hanc* XIV *Maji, placuit hujus translationis memoriam in domestico nostro Heortologio tali diei affigere, quo commonerentur Sacerdotes, ad unam e proxime præcedentibus sequentibusve Dominicis celebrandum recurrere hujus Martyris festum.*

Corpus cum corpore S. Pontiani Martyris

extractum an. 1650 *e Cœmet. Calepodii,*

translatum 1656.

DE

DE SANCTIS ABBATIBUS PACHOMIO ET THEODORO

APUD TABENNENSES IN THEBAIDE.

D. P.

§ 1 Acta utriusque a ferme coævis scripta : cultus apud Græcos et Latinos.

AN. CCCXLIX ET CCCLXVIII

S. Pachomius Sozomeno aliisque laudati

Illustris prorsus apud magni nominis scriptores, inque monumentis sacris, seu Græcis seu Latinis, sed in illis potissimum, est Pachomii memoria. Sozomenus Historiæ suæ Ecclesiasticæ Cap. 14, viros illustres sub Constantini magni Filiis Monasticen in Ægypto professos recensens, hæc de Pachomio scribit : Per idem tempus ibidem (*in Ægypto videlicet*) philosophati sunt Pambo, Heraclides...... Pachomius denique, qui Tabennensium monachorum auctor atque institutor fuit. *Dictorum deinde monachorum habitum postquam descripsit, ita ait :* Et Pachomium initio quidem solum in spelunca philosophatum esse dicunt : postea vero divinum Angelum ei apparentem monuisse, ut juniores monachos colligeret, et una cum illis versaretur. Nam illum quidem in Philosophia monastica semetipsum probe exercuisse : tempus nunc esse, ut congregationibus præsidens prodesset plurimis. Eos autem regendos esse regulis, quas ipse dedisset. Porro tabulam dedisse ei dicetur, quæ etiamnum custoditur a monachis. *Hinc regulam Pachomii pergit describere, ac prosequitur :* His legibus discipulos suos instituit Pachomius, vir humanissimus, Deoque admodum carus, ita ut futura prænosceret, et cum Angelis sæpenumero loqueretur. *Eadem fere omnia de Pachomio tradidit Nicephorus Hist. Eccles. lib. 9 c. 14.*

et Theodori Acta scribit monachus fere coævus,

2 *Acta ejus et dilectissimi discipuli ac demum successoris* Theodori (*quem* Ἡγιασμένον *id est* Sanctificatum *appellat identidem Episcopus Ammon in Epistola mox indicanda*) *descripsit quidam Tabennensis monachus, ætate suppar, qui num. 61 scientiæ suæ fontem indicans,* Nos quidem, *inquit,* hæc scribentes virum sanctum, in vivis degentem, non conspeximus, sed alios ejus temporis, qui ipsi superfuerunt cognovimus, et hi nobis ea, quæ certo noverant, enarrarunt sigillatim. *Idem num. 59 loquens de S. Athanasio, tamquam eo qui* tunc, *cum narrata gerebantur,* sedem obtinebat, quamvis non semper tenuerit *sæpe expulsus, videtur insinuare quod scripserit post mortem ejusdem Athanasii, cujus etiam exemplo, scribentis vitam S. Antonii, ad similem diligentiam se impulsum fatetur num. 62; imo et post mortem* Orsiesii, *quem num. 95 ait, defuncto* Theodoro, *consolatorias a S. Athanasio super tam cari capitis amissione accepisse, ac deinde* fratres in pace gubernasse longo tempore, *ita ut is videatur usque ad annum circiter* CCCLXXXI *vivendo pervenisse : plurium enim rerum oculatus testis, haud dubie nominatim allegandus fuisset pluries, nisi obiisset prius quam acta scriberentur. Idem deinde auctor, manum iterum scriptioni admovens, ea collegit quæ* Paralipomena *appellare placuit, et a nobis dantur post Acta præmemorata ; sicuti etiam descripta habentur in MS. Ambrosianæ Bibliothecæ Mediolani sub* N *littera num. 141 in folio, quamvis in MS. Florentino Bibliothecæ Medicææ S. Laurentii in antiquissimo codice plutei* XI *num.* IX (*unde primum omnia descripta habebamus, paucis exceptis paginis, quas partim ex Vaticano, partim ex Ambrosiano sumpsimus) interponeretur* Ammonis Episcopi *ad Theophilum Papam Alexandrinum* epistola. *Hanc maluimus postremo loco dare; tum quia serius scripta est (non enim ante annum* CCCLXXXVII *sedere cœpit Theophilus, juxta Chronographiam Theophanis, et Sedem tenuit totis* XXVII *annis : tum quia potissimum agit de solo S. Theodoro, ad quem Fabrorum in Pabau tunc Præfectum adductus Ammon monasticum habitum sumpserat, audivitque primo sui ingressus die, quæ narrat ut* dicta, eo anno nonnihil ad finem vergente, quo renuntiatus Cæsar est Gallus, qui et Constantinus Junior est dictus, *ut ait num. 4, id est anno Christi* CCCLI *annos tunc solum natus* XVII, *post annos autem tres reversus in Ægyptum, deinde Alexandrinæ Ecclesiæ Clericus ordinatus a S. Athanasio. Nihilo tamen minoris, si non et majoris auctoritatis censendus hic scriptor : quippe qui non alia fere attingat, quam quibus interfuit, cum gererentur ; vel audivit ex iis qui gesserant.*

post an. 381.

uti et Paralipomena de iisdem :

deinde Ammon Ep. ad Theophilum Patriarc.

Aliæ vitæ solius Pachomii ex iisdem sumptæ.

3 *Latuit hactenus postremum hoc opusculum : quod si nobis satis notum fuisset cum S. Athanasii Vitam scribebamus, non pauca de eo subministrasset notatu dignissima, quæ in Appendice ad tomum primum Maji, Lector inveniet hinc excerpta, vel saltem strictim indicata. Priora duo opera passim in manibus monachorum fuerunt : quorum aliqui solius S. Pachomii historiam ex iis in unum unius Vitæ contextum collegerunt non uno modo. Talem nactus Dionysius Exiguus, Abbas Romanus, qui sub annum* DXXX *floruit, Latine reddidit, quomodo extat in Vitis Patrum sæpe recusis, ac novissime etiam a nostro Heriberto Rosweido illustratis : alium, aliquanto strictiorem verbis, sed rebus ampliorem, in suo MS. Vitarum Græcarum Codice invenit Aloysius Lipomanus, atque a Gentiano Herveto Latinitati donatum, sexto tomo de vitis Sanctorum inseruit, ex eoque ad hunc* XIV *Maji suo operi inseruit Laurentius Surius : ubi ad finem etiam leguntur hæc verba :* Rogo autem eos, qui hæc legunt, ut fidem habeant huic narrationi. Si quis vero ex iis, qui legent, de iis quæ dicuntur ejus precibus, accurate interroget, dicens, Undenam vobis scriptoribus fuit harum rerum cognitio? recordetur eorum, quæ a nobis dicta sunt superius, quod ea ex sanctis Patribus cognovimus, cum accurate examinavissemus. Ipse enim beatus Pachomius sæpe narrans Fratribus ea quæ pertinebant ad eorum utilitatem, eis quoque suas aperuit cogitationes, et abunde docuit, quemadmodum pro unaquaque petitione orare oporteat. Non solum autem eis, sed omnibus etiam advenientibus monachis suadebat credere in Christum Salvatorem, et eum diligere, et seipsos conservare a turpibus cogitationibus, et carnis voluptatibus; et fugere vanam gloriam ; et orare sine intermissione, ut se invicem diligerent. *Pluribus certe documentis spiritualibus ex SS. Pachomii, Orsiesii atque Theodori ore acceptis plena sunt hæc Acta, ideo omnibus vitæ spiritualis magistris utilissima : ex quibus qui postmodum Synaxaria texuerunt sua singuli hauserunt elogia, vix tamen absque nævis per nimiam collectorum festinationem admissis, atque ad hoc solum observandis ut intelligatur, quanti referat ex ipso fonte haurire intemeratam veritatem, per plurium ora calamosque nimis quam facile alterabilem.*

Elogia in Synaxariis

Basilii Imp. ad 6 Maji,

4 *Primum et aliis omnibus quæ novimus antiquius, quod ad calcem primi tomi Majalis exhibuimus, jussu Basilii Imperatoris collectum de S. Pachomio ita loquitur ad diem* VI *Maji :* S. P. N. Pachomius, persecutionis tempore comprehensus, et in custodiam traditus est. Rudior autem cum esset, et fidei doctrinam

A AUCTORE D. P. ctrinam non satis perciperet, Deum, ut necessariam sibi de ea notitiam concedere ne gravaretur oravit. Apparens itaque Angelus omnem ei veritatis doctrinam exposuit. Cumque finem deinde accepisset persecutio, liber e custodia dimissus, in deserta Ægypti loca perrexit, vitamque sectatus est solitariam. Ad eum vero virtutis apicem attigit, ut Angelico dignatus consortio, ab eorum uno formam omnem habitumque monachorum proprium edoctus acceperit. Ex eo igitur tempore Angelica Pachomii Regula, quæ ad monachorum conversationem pertinet, tradi est cœpta. Post hæc cum plurima in Dei gloriam condidisset monasteria, nec pauca prodigiose patrasset, Deoque ad extremam usque senectutem in omnibus fidele exhibuisset servitium, lætus ac gaudens ad eumdem evolavit, æterni in cœlis regni hereditatem, et vitam adeptus immortalem et sempiternam. *Hactenus Menologium istud, in quo primum corrigas oportet causam, ex qua in custodiam datus est Sanctus : non enim id factum religionis, sed militiæ ergo ; ad quam delecti juvenes sub fideli cautela ducebantur Alexandriam, transmittendi in Italiam ; in quibus et Pachomius fuit : deinde dimis-* B *sus, cessante, non persecutione, sed bello, quo urgente fuerat delectus habitus. Denique plurima, quæ dicitur condidisse monasteria, restringi debent ad septenarium numerum, prout ipse Sanctus coram Latopolitana Synodo professus legitur in Actis n.* 71.

et MS. Claromontano ad 15. 5 *Synaxarium Claromontanum, cum de* Pachomio *eadem iisdemque verbis et cum iisdem mendis proposuisset ad diem* VII *Maji; rursus infra hunc titulum præfert.* Eodem mense die XV. Memoria S. P. N. Pachomii (quæ etiam hujus præsentis mensis die septimo præscripta fuit) et Theodori Sanctificati : *deinde utrique texit hoc prolixius elogium.* S. P. N. Pachomius natus est in Ægypti Thebaide inferiore, fuit magni Imperatoris Constantini temporibus. Parentes habuit idolorum cultores et adoratores; cum quibus in idolorum fanum aliquando ingressus, templi custodem sic eos ultro compellantem audivit : Amovete procul hostem deorum, qui templum hoc incolunt, infensissimum ; dæmonio, cui sacrificia offerebant præsagiente, ut solet, futuram ejus virtutem. Sed et de vino, quod diis libatum fuerat, quodam tempore cum gustasset, nauseam passus, quidquid sumpserat rursum evomuit. Maturiorem deinde nactus ætatem catalogo militari inscriptus est. Verum C exiguo admodum tempore militiam secutus, ea valere jussa, in superiorem sese Thebaidem contulit. Tum sacro etiam Christi lavacro expiatus, solitariæ vitæ sectator extitit, et in secretiora deserti loca se penetravit. Ubi haud procul a loco quem Tabennesim nuncupant, voce ad eum cœlitus delata admonitus, loci quem dixi opportunitatem didicit. Cumque non pauci ad ejus sese institutum adjunxissent, monasterium illic condidit. Secutis porro temporibus inter alios plures, ejusdem vitæ capessendæ avidos, B. Theodorus quoque Sanctificatus adfuit. Qui Pachomii tum discipulus, tum imitator effectus, pariter cum magistro suo virtutum omnium et rerum admirandarum splendore effulsit. In illud autem, per egregiam pravarum passionum victoriam, divinæ contemplationis culmen uterque devenit, ut animarum ex hac vita migrantium status, et futura æque ac præsentia hominibus sanctissimis innotescerent, quæ aliis ipsi subinde prædicere non dubitabant. Antequam autem e vita sanctissimus Pachomius discederet, inito monachorum, qui ad ipsum ingenti multitudine convenerant, numero, virilis sexus reperti sint mille quadringenti. E quo illud ambigi nequit, hominem eum fuisse divina omnino virtute præditum, et ad cujus perfectionem vix alteri cuipiam detur pertingere. Neque deliciarum ille unquam, aut eorum quæ carnem spe- D ctant commodorum (quibus tamen adeo multi, qui sua omnia Dei causa reliquerunt, tanto desiderio inhiant) rationem ullam habuit, sed abstinentiam solam et vitæ asceticæ labores spectare unice solitus, omnes qui ejus diligentius mores et normam vivendi contemplabantur, in sui admirationem rapiebat, qui et Angelicam viri conversationem omnino sibi imitandam proponebant. Mortuus deinde in Christo, sepulturæ honorem eodem in loco assecutus est. *Hæc de Pachomio et Theodoro, quod Parisiis commodato accepimus, Synaxarium. In quo non satis placet Thebaidi Inferiori adscribi Pachomium : potius ad Superiorem referendus erat, quemadmodum ad Acta num. 2 notabimus.*

quando ipse in Menæis officium habet, 6 *In excusis Menæis eadem eodem die* XV *leguntur, sed in titulo solus ponitur* Pachomius, *de quo est reliquum diei officium cum Canone, cujus hæc est acrostichis :*

Παχωμίῳ τὸν αἶνον εἰκότως πλέκω.
Pachomio laudem congruam rite cano.

Theodoro *autem, in iisdem Menæis, simile cum Officio tribuitur dies* XVI, *et Canon præscribitur, secundum Acrostichon hujusmodi factus :* E

Ὑμνῶ Θεοῦ σε δῶρον Ἡγιασμένον.
Donum Dei te cano Sanctificatum.

Theodorus autem 16, *Ubi vides non tantum alludi ad etymon nominis, sed etiam ad cognominis notionem : quod iterum fit in disticho, elogium ejus præcurrente,*

Δῶρόν σε θεῖον Θεόδωρε δεικνύει
Ἐν Ἁγίοις Ἅγιος, Ἡγιασμένε.
Donum Dei divinum, Theodore, te monstrat,
Qui Sanctus in Sanctis est, o Sanctificate.

Elogium perbreve est, his conceptum verbis : Beatus hic legem Dei meditans, totusque purus effectus, apparuit vas utile et sanctificatum Deo, cognominisque non minus veri, quam magni appellationem promeruit, ut Hegiasmenus, id est Sanctificatus, nuncuparetur. Magno igitur Pachomio contubernalis et moribus similis, tabernacula Æthiopum, ut cum divino David loquar, perterrefecit; et tamquam in ecstasi capita eorum contudit ; multumque pro virtute desudans, ad bravium pervenit, omnem morbum omnemque infirmitatem ab hominibus pellens. *Nescio quem hic Psalmorum locum respiciat auctor : sensum ejus explicatum video in Strophe tertia Odes quartæ, quæ sic habet;* Tabernacula Æthiopum, collectiones dæmonum, patientiam et humilitatem F tuam formidaverunt et indefessam tuam in vigiliis perseverantiam, o dignissime laudari.

In Typico notatur Pachomius 13 : 7 *Typicum Græcorum circa S. Pachomii cultum hoc solum notat* XIII *Maji :* sciendum, quod ab hodierno die incipiamus legere vitam S. Pachomii. *Ex quo intelligi potest per aliquot dies sancti hujus memoriam celebrari solitam quotidiana vitæ ejus recitatione, forsan et Officio, quod tamen Typicum non præscribit, uti faciunt citata jam Menæa impressa. Quid autem est quod diversis adeo diebus notatum occurrat S. Pachomii nomen? Synaxarium siquidem Basilii Imperatoris, nec non Medicæum, Taurinense, Chiffletianum et Mazarinianum diem Maji* VI : *Claromontanum* VII *et* XV, *item* XV *Menæa excusa cum MS. Mazariniano et Combefisiano,* S. Pachomii *venerationi assignant.* Decimo *mortuus 9 :* *autem* quarto mensis Pachon *secundum Ægyptios, idest (ut Dionysius Exiguus interpretatur)* secundum Romanos ad diem VII Id. Maj. *sive* IX Maji, *mortuus et sequenti die sepultus est, prout Græca Acta fidem faciunt. Inter Latinos, sed ad hunc* XIV *Maji, primus eum Sanctorum Fastis adscripsit Beda, cum hoc elogio :* *Latinis fastis adscriptus 14.* II Idus Maji S. P. N. Pachomii : qui cum esset factus Apostolica gratia insignis, fundatorque Ægypti cœnobiorum, scripsit monasteriorum regulas, quas Angelo dictante didicerat, simul et de tempore

A pore Paschali : *quæ sit transcripsere Usuardus, Ado, Notkerus, Rabanus ; paucisque mutatis eadem hodierno, Romano Martyrologio inseruit Baronius, citato perperam Menologio Græcorum, eo scilicet quod compilavit Sirletus, ibi enim non ad* XIV, *sed ad* XV *notatur memoria* S. P. N. Pachomii Tabennesiotæ, *additurque ei* Eodem die Theodori Sanctificati *encomium : quem tamen, ut dixi, Menæa excusa, una cum MSS. Mazarinianis duobus, referunt ad diem* XVI, *quando etiam in Kalendario Coptico apud Seldenum notatur nomen* Theodori, filii Pachomii ; *licet ipse in Actis dicatur mortuus* II die mensis *Pachon, qui* XXVII Aprilis *respondit Baronius, nescio quo auctore, Romano Martyrologio Theodorum inscripsit* XXVIII *Decembris. Nobis autem visum, quorum conjuncta habemus Acta, etiam memoriam tractationemque conjungere, hoc quo primus a Latinis colitur die, unicuique relinquendo libertatem indagandi causas tam varii cultus.*

Theodorus aliis diebus refertur.

8 *Restabat ut de sacris eorumdem corporibus dicerem aliquid ; sed volentem facultas defecit. Nam de* Theodoro *quidem nihil hactenus vel legi vel audivi* : de Pachomio *vero hoc solum scio, quod* Portus Veneris *in* B *Liguria, ultimus fere Hetruriam versus, deposito ejus glorietur, veluti* quod *illuc* non humana prudentia, sed divina providentia ; non armigeræ classes, ut gloriosi Præcursoris cineres, sed propitia divini Spiritus aura ad oras illas appulit, *quemadmodum ad Vitas SS. Venerii et Pachomii Italice abbreviatas testatur Julianus Lamorati, ipso in loco Presbyter. Si is qui nobis primam libri partem misit propter S. Venerium, R. P. Joannes Stephanus Fliscus, Genuensis Collegii superioribus his annis Rector, tam felix fuisset ut alteram libelli partem rogatus mittere, reperire post diutinam perquisitionem potuisset ; sciremus forsitan totius Translationis historiam. Sed necdum despero saltem in Appendice dandam pleniorem notitiam ; idque vel ex libello tandem reperto, vel ex ipsius loci antiquioribus monumentis, ad quæ conquirenda idem Pater omnem nobis addixit operam, jam non uno in casu probatam.*

Pachomii corpus in Portu-Veneris

NOT. 10

§. II. Tabennensis et vicinorum monasteriorum situs : ætas Pachomii et Theodori.

Palladius *Helenopolitanus Episcopus, Historiæ Lausiacæ cap.* 150, *agens de Superioris Thebaidis monachis, quos sibi videre non licuit, Barbaris regionem totam usque ad Lycum urbem infestam habentibus*, Quid, *inquit*, dixerit aliquis de Superiori Thebaide, C quæ est per Syenem, in qua sunt viri valde admirabiles et multitudo monachorum infinita, quorum non crediderit aliquis vitæ instituta, ut quæ vitam humanam superant. *Hæc, et quæ sequuntur alia, de Tabennensibus S. Pachomii discipulis passim scriptores intelligunt : et merito : sed iidem per illa ipsa quæ citavimus verba eo etiam trahuntur, ut* Tabennam *sibi putent quærendam ad* Syenen, *atque esse insulam credant* Elephantinæ *nomine notiorem antiquis : qua ratione ad extremam usque Thebaidem et Æthiopiæ Blemmyarumque barbarorum confinia abeunt. Primus videtur hoc fecisse Abrahamus Ortelius in sua Ægypti antiquæ Tabula, ita e regione adnotans*, Tabennam hanc insulam posterioribus temporibus appellatam credo : inde Tabennesiotas monachos vocant primitivæ Ecclesiæ scriptores, quorum olim hic ingens multitudo. *Secutus Rosweidus noster, sine alio adjuncto,* Tabennam insulam *appellavit in Tabula, Vitis Patrum præfixa. Habemus Palladii historiam Græco-Latine impressam : sed illius* 151 *capitis textus Græcus excidit. Haud tamen omnino difficulter videmur nobis sensum ejus colligere posse ex prævia ad Lausum epistola, ubi promittit de iis scribere, cum quibus versatus est* in Ægypti solitudine, et in Lybia, et Thebaide,

Tabenna ex male intellecto Palladio

ad Syenem locata a scriptoribus

D et Syene, sub qua sunt etiam qui dicuntur Tabennesiotæ, Græce ἐν τῇ κατ᾽ Αἴγυπτον ἐρήμῳ, καὶ Λιβύῃ, καὶ Θηβαΐδι, καὶ Συήνῃ, ὑφ᾽ ἣν καὶ οἱ λεγόμενοι Ταβεννησιῶται. *Cum enim Syene ; teste ipso Palladio cap.* 43, *sit* Principium Thebaidis ; *distinguens* Thebaidem et Syenen *velut duas provincias, videtur nomine* Thebaidos *simpliciter sumpto intelligere eam quæ alias* Thebais inferior *nuncupatur, et* Syenen *accipe pro* Thebaide superiore ; *capite autem* 150 *utrumque conjunxisse, appellando* Thebaidem superiorem quæ est infra Syenem, *ac Græce scripsisse.* Τί δὲ λέγῃ τις περὶ τῆς ἄνω Θηβαΐδος, τῆς ὑπὸ Συήνης.

AUCTORE D. P., sita fuit in Superiori Thebaide,

10 *Quid autem opus est conjecturis ? Habemus testem oculatum in sua Epistola Ammonem, qui num.* 7 *ubi de* Tabennesiotarum monasterio *primum loquitur, dicit* ad Tentyritem Nomum pertinere : *antea autem num.* 1 *agens de* monasterio Bau, *sive* Pabau, *quod ordine fundationis secundum, dignitate et amplitudine primum Tabennensibus fuit, uti loco non uno testantur Acta, dixerat illud* in Nomo Diospolitano superiori situm *esse, alias* Thebano : *nam* Diospolis minor *infra Tentyritem est cum suo Nomo. Nomos autem seu Præfecturas Ægypti enumerans Plinius lib.* 5 *cap.* 9 *consequenter* Tentyritem *nominat* et Diospolitanum, E *sed hunc non nisi unicum, ut incertum sit utrum intelligat superiorem an inferiorem, cum medius utriusque Tentyrites fuerit : quo posito satis apparet, quomodo* Tabennesis *et* Pabau, *quamvis ad diversos pertinentia Nomos, tam sibi vicina esse potuerint, quam indicant Acta num.* 55, *dum aiunt, quod Theodorus, Tabennensi monasterio præfectus a Pachomio,* in more habuerit, ut diebus singulis sub vesperam, rebus Tabennæ compositis, in Pabau se conferret, auditurus ibidem sermones, quos de rebus divinis proponebat Pachomius ; quosque ipse deinde ad suos in Tabenna monachos reversus exponeret, priusquam illi se ad somnum capiendum conferrent, *adeo ut vix amplius intervallum esse utrimque potuerit quam mille passuum. In eodem etiam utriusque Nomi confinio, qua Nilus a suo versus Orientem flexu retortus in Occidentem, denuo cursum suum versus Boream instaurat, notat Ortelius* Isidis sacram insulam, *ad quam ex utroque littorali monasterio commode potuerunt quotannis transire Fratres, ad colligendos pro storeis juncos, uti solitos facere indicant Acta num.* 15 *et* 33. *Et hujus quidem insulæ occasione a prædictis neotericis* insula *creditur* Tabenna : *sed Acta, etiam ut sunt apud Rosweidum et Lipomanum, satis clare designant insulam a monasterio diversam. Nostra autem primigenia num.* 3 *Pachomium a cella Palæmonis magistri sui, quæ inter Panopolim et Chenoboscia fuisse intelligitur, non ad aliquam insulam, sed* ad vicum quemdam desertum, F Tabennesin nomine, *pervenisse dicunt,* in solitudinem longius aliquanto progressum. *Atque ita si reliqua consideres monasteria, quæ Pachomius condidit vel gubernanda suscepit, invenies sursum quidem non adeo multum profecisse Sanctum, quippe qui ultra Lotopolitanum Nomum non sciatur progressus ; sed magis se extendisse versus inferiorem Thebaidem, ubi juxta Panopolim aliud monasterium jam ante struxerat : discipulus autem ejus Theodorus post magistri mortem etiam ipsam inferiorem Thebaidem penetravit, duobus monasteriis erectis circa Hermopolim.*

in confiniis Tentyrani et Thebani Nomi :

ex adverso Insulæ sacræ.

cetera autem monasteria fere infra Thebas.

11 *Cetera quæ passim in hisce Actis occurrent, cum duorum præcipuorum monasteriorum situ, non intra Nilum sed in ejus ripa dextra collocatorum, congruentia nihil attinet huc congerere : quia nihil clarius efficaciusque ad probationem adduci potest, quam Ammonis de locis sibi notissimis testimonium. Accedit tamen huic etiam Serapion Tentyranus Episcopus, qui S. Athanasium, visitationis causa usque ad ipsum Syenem progressurum, per suæ diœceseos fines deducens, cum vidisset Tabennesiotarum monachorum cœtum, obviam Archipræsuli*

Tentyranus quoque Episcopus petiit Pachomium Presbyterum ordinari monachis suæ diœcesis.

AUCTORE D. P.

A *Archipræsuli suo egressorum, num.* 20. *eidem dixit,* Monachorum in hoc loco Patrem habeo, insignem Dei famulum; cupio itaque vehementer ut omnibus eum monachis, intra curæ meæ limites versantibus, Patrem esse jubeas et Presbyterum. *Antea autem dictum fuerat, quod consilio ejusdem Tentyrani Episcopi, quidni etiam auctoritate? curaverit* ut in pago quodam deserto, *prope Tabennam,* ecclesia erigeretur, ad quam, Sabbato et Dominico quovis die, pauperes e vicinia Pastores verbum Dei audiendi causa convenirent..... eratque in ecclesiæ illius et peregre advenientium necessitates tamdiu intentus Pachomius, donec Presbyter aliquis advenit, qui hoc munus digne perageret. *Sicuti autem hoc experimento viri sancti zelum et ad animarum curam idoneum spiritum cognoscens probansque Serapion, cogitavit de eo ad Presbyteratum promovendo: ita huic periculo subducere se volens Pachomius, videtur inductus, ut cum sola Tabenna non jam amplius caperet numerum monachorum, essetque in alium locum nova deducenda colonia non in Tentyrano sed Diospolitano Nomo eum sumeret, eo temque etiam ipse commigraret; ita futurus extra Tentyrani Episcopi jurisdictionem, ut tamen a discipulis sub ea* B *relictis non longe abesset.*

eique Parochiæ vicinæ curam reliquit.

12 *Eadem Acta initia ac finem S. Pachomii, atque adeo totam ejus ætatem clarissimis videntur definire characteribus: dicunt enim num.* 2, *viginti eum fuisse annorum cum in tironum adscriptus numerum trahebatur ad militiam, quæ ei Christianæ fidei cognoscendæ amplectendæque occasio fuit: hoc autem factum esse eo tempore, quo* regnavit Constantinus Magnus et adversus Tyrannum quemdam bello contendens (*Maxentium eum fuisse oporteret*) eumdem debellavit: *cujus victoriæ, exeunte Octobri anni* CCCXII *relatæ, nuntio in Ægyptum delato, dimissus ille in superiorem Thebaidem properarit, et in Chenoboscioram ecclesia baptizatus, ad Palæmonem Anachoretam, haud longe a Panopli commorantem, se contulerit, atque apud eum sese exercuerit, donec in Tabennensi vico jussus est monasterium condere, atque ad suam disciplinam venturos homines efficere monachos, acceptaque ab Angelo regula informare. Hoc autem ex jam posito principio debuisset fecisse anno non plus quam quinto a sua conversione, ætatis ut summum vigesimo sexto. Nam cum Arianæ Impietatis fama ab Nicæna synodo damnatæ penetravit in Thebaidem ad aures Theodori (penetravit autem uti mox apparebit ante mortem Alexandri, quinto post sy-* C *nodum mense et anni* CCCXXVI *initio defuncti) octavum inter monachos annum jam agebat Theodorus. Etenim, secundum Ammonis Epistolam num.* 5 *et* 6, *adductus ille ad Pachomium est,* cum esset tredecim annorum adolescens; *et attigerat* vigesimum et secundum ætatis annum, *quando ea circa Pachomium orantem vidit, quæ ibi narrantur; ac* septimo post die a quibusdam hominibus Alexandria peregre advenientibus didicit qualem de unigenito Dei filio opinionem proferrent Ariani, *jussusque est oblatum sibi in visione lumen sequi: vox autem id ei imperantis, interprete Sancto Pachomio erat* Christus, qui per Alexandrum Alexandrinorum Episcopum loqui non cessat. *Adeo ut Theodorus natus circa annum* CCCIV, *debuerit fuisse factus monachus anno* CCCXVIII. *Non fuit autem ipse unus ex primis Pachomii sociis, utpote in Pachomii notitiam adductus per Latopolitanum monachum, eo audiente fratribus suis exponentem, quæ is dicebat se* audivisse ab hominum omnium quos noverat sanctissimo, Patre scilicet Pachomio, qui in Tabenna magnam monachorum, pulchros in Christo progressus facientium, multitudinem congregat, *uti habent Acta num.* 24. *Eadem deinde num.* 77 *indicant mortem Pachomii accidisse* eo tempore, quo sanctus Archiepiscopus Athanasius, magna sua et Dei gloria a Comitatu in Ecclesiam suam revertebatur, *anno scilicet* CCCXLIX, *quando* S. Antonius ætate jam erat D supra modum provecta, *utpote annorum* XCVIII *juxta Chronotaxim Vitæ ejus a nobis deductam* XVII *Januarii. Annos igitur solum* LVII *vivendo explevisset Pachomius, et senis titulus, toties ei tributus in Actis, honoris solum fuisset, non ætatis.*

Eumdem Acta vicennem aiunt fuisse imperante Constant. Mag.

ita annos natus 25 cœpisset colligere monachos:

id enim ex certo nota ætate Theodori sequeretur.

et obiisset æt. an. 57.

13 *Ceterum annorum* XXVI *hominem, annis solum quinque in monastica exercitatione versatum, rem tantam exorsum, quanta est tot monachorum collectio, non usque adeo fortasse miraberis, legens in Aprili nostro ad* II *diem in supplemento Historico ad Acta S. Francisci de Paula depositiones testium, Conventus Paulani initia referentium ad annum* MCCCCLVI, *quando nos demonstramus annos dumtaxat novemdecim natum fuisse sanctum illius auctorem, qui ex tunc cœperit adsciscere socios in ejusdem habitus vitæque communionem, suumque novum Ordinem vidit ab Archiepiscopo Consentino confirmatum post multa experimenta anno* MCCCCLXXI, *cum annum ætatis ageret* XXXIII. *Adderem ex die* XII *Maji, et Vita S. Epiphanii a nobis deducta num.* II, *exemplum S. Hilarionis; quem ibidem censui, annos ætatis dumtaxat* XXII *habuisse, quando* de Syria et Ægypto ad eum certatim populi confluebant, ita ut multi in Christum crederent et se monachos profiterentur. E *Sed quia S. Hieronymus, alias fere ætatis ac vitæ annos expresse numerat, ibi autem non simpliciter dicit, quod Hilarion* viginti et duos jam habebat annos, *sed addit* in solitudine, *nec aliunde magna apparet necessitas restringendi hæc verba Hieronymi ad ætatis annos; libenter eum locum mutaverim, sic ut primum hic cœperit innotescere et alios ad se venientes excipere anno* XXII *solitudinis suæ, qui fuisset annus Christi* CCCXXX, *vitæ vero suæ* XXXVIII: *quamvis ex hoc sequi debeat, quod Epiphanius prius aliquamdiu quam cum illo contraheret amicitiam, solitarius in patria sua vixerit ab anno* CCCXVI.

sicut S. Franciscus de Paula æt. an 19 exorsus est primum suum Conventum.

At S. Serapion cœpit solum an. ætat. 38

14 *Sanctus, quem dixi, Franciscus de Paula, etsi tam juvenis cœpit, non tamen initio illo plures quam tres eremiticæ vitæ socios habuit, lentisque progressibus crevit novella plantatio intra unius eremitorii Paulani angustias, usque post obtentam ab Archiepiscopo Pyrrho confirmationem: sed neque postea, quamdiu in Italia fuit Sanctus (fuit autem usque ad annum ætatis* XLIII) *plus quam tria, eremitoria potius quam monasteria, ordini etiam a Romano Pontifice approbato accessere, Religiosorum numero non valde aucto. Ast Pachomius, statim ut cœpit, tantam multitudinem monachorum collectam habuit, ut opus fuerit eamdem per plurima contubernia sub variis Præfectis et Præfectorum vicariis* F *partitam habere: neque diu fuit, quin etiam ad nova monasteria oportuerit colonias ducere monachorum: quæ omnia ab uno summo capite et Patre in spiritualibus temporalibusque pendebant, cum subordinatione prorsus admirabili, quæque videatur exigere maturioris longe ætatis virum quam ex proposito superius calculo posset fuisse Pachomius. Adde quod auctor Actorum, non solum* Constantini Magni *tempore, sed etiam jussu conscriptos, atque post victoriam dimissos tirones dicat: quod nulla ratione potest consistere cum veritate: quia Ægyptus non venit in potestatem Constantini ante extremam de Licinio victoriam, partam anno* CCCXXIII. *Quare si, eodem contra aliquem tyrannum pugnante, in militiam abreptus* Pachomius *est; factum id fuit jussu* Maximini, *Ægypto tunc imperantis et Christianos persequentis; qui in auxilium amicissimi sui* Maxentii *Romæ regnantis, contra ipsum* Constantinum *copias illas collegerit; transmisissetque in Italiam, si de tyranno victo non advenisset in tempore nuntius.*

rem autem multo majorem aggressum Pachomium non fuisse seniorem,

hoc efficaciter probant Acta hic in aliquo corrigenda:

15 *Cum ergo sic nequeamus eximere auctorem nostrum ab aliquo errore; sed debeamus excusare scribentem uno fere post Pachomii conversionem seculo, quod militiæ, cui is adscriptus est, circumstantias non omnes calluerit:*

ubi si prolepsim agnoscas in titulo Imperatoris,

A *calluerit : nescio an non meliori jure possimus præsumere, erratum esse aliquid in iis ipsis circumstantiis, quæ faciunt ut annus vigesimus* S. Pachomii *videatur componi debere cum anno Æræ vulgaris* CCCXII; *maxime si inveniri possint aliquæ, quibus substitutis, ipsius* Constantini *jussu conscriptus sit miles, et tamen Pachomius anno* CCCXVIII, *quo Theodorum excepit, majorem multo ætatem habuerit. Ad has inveniendas viam suggerit in Chronographia sua Theophanes, anno Diocletiani* XII, *Incarnationis* CCLXXXVIII *secundum Alexandrinos, qui secundum nos est* CCXCVI, *quod, cum* Achillem *Ægypti invasorem* Diocletianus Alexandriæ prostravit, socius expeditionis aderat Constantinus, Constantii filius, prima juventute conspicuus et bellicorum facinorum laude jam præstans : qua Diocletianus conspecta, motus invidia, necem dolis machinabatur : Deus autem præter opinionem servavit et patri reddidit incolumem. *Posito autem quod* Achilles *fuerit tyrannus iste (neque enim quemquam nominant Acta) contra quem collecti in Thebaide tirones devehebantur in Ægyptum una cum Pachomio; dici poterit* Constantinus, *tamquam Tribunus militum vel alio aliquo militari munere fungens, delectum illum imperasse,* B *licet non suis sed Diocletiani auspiciis. Ita solum erraverit auctor in titulo* Imperatoris, *præmature ad nomen* Constantini *addito : qui est facillimus et maxime excusabilis error : neque mirum fuerit natum in Superiori Thebaide Pachomium tunc adhuc ignorasse mores et nomen et legem Christianorum, quod post persecutionem Diocletiani, plusquam* XVI *annis continuatam, vix posset videri credibile.*

cum juvenis Constantinus in Ægypto fuerit anno 296,

16 Pachomius *autem anno* CCXCVI *vicennis, anno* CCCXVIII *egerit ætatis suæ annum* XLII : *quæ justa omnino et matura est ætas quantocumque magno regimini : cœperit autem in constructum a se monasterium Tabennense adsciscere socios, statim post Maximinum a Licinio victum, persecutionesque finitas anno* CCCXIII; *postquam sub Palæmonis disciplina exegisset annos* X *vel* XII, *ceteros vero propriæ exercitationi in vico Tabennensi cum fratre Joanne, demandatæ sibi cœlitus ædificationi intentus cum eodem minus ipsam probante, nec in multorum receptionem facile consensuro; quare cum Deus ad se recepit, uti narratur in ea quam Dionysius Exiguus Latine reddidit Vita, et nostris Actis insertam reperies num.* 10. *Eodem loco inducitur* Pachomius *querens, quod ob dilatandæ fabricæ studium reprehensus a fratre prædicto,* iracundiæ motum adhuc persensit, *postquam* tanto tempore in ea vita se exercuit, et ita
C animum ad virtutem comparavit : *quod de triennio aut quadriennio exercitationis monasticæ haud satis commode intelligeretur, cum ipse probandis tironibus, antequam ad interiora monasterii adsciscerentur, integrum triennium præscripserit, ut habes ex Palladio in notis ad cap.* 2 *litt.* k. *Eadem ratione, ante susceptionem Fratrum in Tabennesi et sedilia ad somnum capiendum assumpta juxta Regulam, facile invenientur quindecim illi anni, quibus num.* 9 *dicitur* Pachomius *sic* solitus somnum capere in cellulæ suæ medio, super lapidem aut aliud quidpiam considens, sic ut ne parieti quidem tergum admovere sustineret. *Denique eadem ratione obierit annum agens* LXXIV, *neque honoris tantum, sed etiam ætatis causa toties in Actis suis fuerit* Senex *vocatus. Ceterum, quantum ab ejus justa ætate detrahit sententia, initia monachatus Pachomii referens ad tempus rebellantis contra Constantinum Maxentii; tantum eamdem excedit auctor Bedæ supposititii, nescio ex quo fonte, sic scribens :* Apud Thebaidem S. Pachomii Abbatis, tempore Arcadii et Honorii Imperatorum *etc. Horum enim ita simul sumptorum tempus numerari incipit a Patris Theodosii morte, obita anno* CCCXCV ; *et tamen jam supra demonstratum est, quod sanctus Abbas vitæ suæ ultimum annum habuit eum, qui numeratur vulgaris Æræ* CCCXLIX.

potuit Pachomius tunc fuisse vicennis, et cœpisse socios adsciscere an. 314, æt. suæ 38.

cum annis 18 se exercuisset solus,

et obiisse an. æt. 74

17 *Ad* Theodorum *quod attinet, ut dixi, circa annum* CCCIV *natus, totis* XXVIII *annis fuerit Pachomio junior; quem cum Abbatem in Pabau pro Orsiesio invenerit Ammon* eo anno, quo renuntiatus Cæsar est Gallus, *ut ait num.* 4, *id est Christi* CCCLI, *oportet ut inter Pachomii mortem et renuntiationem Orsiesii solum intercesserint anni duo, non autem quinque, ut videntur indicare Acta num.* 83, *egeritque Theodorus tempore ejusdem renuntiationis annum ætatis* XLVII. *Post annum autem* CCCLXIII *S. Athanasio revisenti Thebaidem occurrit ferme sexagenarius, alacritate ea quam laudavit Sanctus, et describunt Acta num.* 65. *Obiit denique anno* CCCLXVIII, *ut colligitur ex epistola S. Athanasii, super Theodori morte Orsiesium solantis, relata num.* 95, *in cujus fine is sibi gratulatur,* quod Paschæ et Pentecostes solennitates animo securo agere potuerit : *hoc ipso indicans præcedenti anno id sibi non licuisse, persequentibus scilicet eum Valentis Præfectis. Etenim initio anni* CCCLXVII, *id est post indictum Tarsense Concilium (uti ex Sozomeni lib.* 6 *cap.* 12 *colligit Hermant in Annotatione ad cap.* 16 *lib.* 11) *edictum grave prodiit de pellendis Episcopis, sub Constantio relegatis et sub Juliano restitutis : quod cum Alexandriam quoque mittendum curasset Eudoxius, Arianus Constantinopoleos Episcopus : iterum fugere coactus Athanasius, totis quatuor mensibus in paterno monumento delituit, teste Socrate; adeoque nec Pascha nec Pentecosten agere in ecclesia sua potuit, donec facultatem ad eam redeundi fecit Valens, ceteros nihilominus Orthodoxos Episcopos modis omnibus vexans et oppugnans; ut magno divino beneficio adscribere potuerit Athanasius suam per festa prædicta securitatem. Celebratum est autem Pascha dicto anno* CCCLXVIII, *die* XX *Aprilis, adeo ut mors Theodori* II die mensis Pachon, *id est* XXVII *Aprilis, inciderit in Octavam Paschæ, quod optime convenit cum relatis num.* 93. *Ibi enim dicitur, quod ægrotans Heron,* medio Paschate, *id est hebdomada sancta, cœperit ad mortem tendere : cujus oculos cum Sabbato clausisset Sanctus,* et secuto deinde mane in Dominica gaudii, *ipso scilicet lætissimo die Paschæ,* mortuum terræ mandasset; post aliquot inde dies Theodorus ipse cœpit ægrotare, cum prius Fratres, qui ex omnibus monasteriis ad Pascha celebrandum convenerant, dimisisset, *puta Feria* IV *Paschali : obiit autem, cum pro ejus vita totum triduum frustra orasset Orsiesius. Neque tardum videatur Athanasii officium, non nisi post Pentecosten (quæ tunc in* VIII *Junii incidit) scribentis. Credibile est enim eum usum occasione Fratrum, ab Orsiesio Alexandriam missorum, et inde redeuntium confectis negotiis, quibus facile potuerunt insumi hebdomades aliquot donec Pentecoste transiret. Annum igitur ætatis suæ* LXV *agebat Theodorus cum moreretur, eoque justior fuit Fratrum planctus super eo, cui ab ætate magistri sui Pachomii integrum fere decennium deerat quo vivere potuisset.*

D *Auctore D. P. Theodorus natus anno 304*

obiit anno 368

E

Dominica in Albis.

F

18 *Gennadius Massiliensis de Scriptor. Eccles. cap.* 8 Theodorus, *inquit,* Presbyter, successor et gratiæ et Præposituræ Abbatis Pachomii. *Si Presbyterum Ecclesiasticæ Ordinationis titulo intelligit, uti ea vox sumitur a Latinis, erravit insigniter : nihil enim de tali Ordinatione* Theodori *uspiam legitur : imo num.* 18 *expresse dicitur, quod inter Pachomii discipulos nemo ad Ecclesiasticos Ordines promovebatur, ipso judicante hoc in cœnobiis perniciosum esse et semen ambitionis. Itaque ad sacra sibi facienda advocato e vicinia Presbytero Tabennensi uti malebat : si quis autem sibi jungeretur jam ordinatus, eum, excepta sui gradus reverentia, nulla in re habebat eximium. Invenit alicubi Gennadius* Θεόδωρον τὸν πρεσβύτερον *id est* seniorem *dictum, respectu scilicet* Theodori Alexandrini *seu* Politici, *qui etiam ipse magni nominis inter discipulos Pachomii fuit, sed serius adjunctus, ut vocari* junior *etiam potuerit.* Theodorus *porro* Senior scripsit, *teste Gennadio ubi supra,*

An etiam Presbyter?

Scripsit epistolas:

A *supra*, ad alia monasteria epistolas, Scripturarum sanctarum sermone digestas : in quibus frequenter meminit magistri et institutoris Pachomii et doctrinæ ejus et vitæ proponit exempla, quæ ille ut doceret Angelo administrante didicerat; simul et hortatur ad permanendum in proposito cordis et studii, et redire in concordiam et unitatem eos, qui post mortem Abbatis discessione facta a cœtu semetipsos absciderant unitatis. Sunt autem hujus exhortationis epistolæ tres : *quarum unam esse illam, quæ in Bibliotheca Patrum vocatur*, Doctrina atque tractatus P. N. Orsiesii, *sub quo etiam titulo habetur in codice Regularum Holstenii, existimat Franciscus Bivarius in opere de veteri monachatu lib.* 3, *cap.* 6, § 2. *Conveniunt ei quidem omnes eæ laudes, quas Theodori epistolis Gennadius tribuit : et ex Actis num.* 83 *constat, ab eo, jam Orsiesii Vicario, reparatum fuisse schisma, quod Monchosensis Hegumenus Apollonius inducere cœperat, res sui monasterii seorsim a ministerio magni seu generalis Œconomi agere et habere volens. Sed cum ipse Orsiesius aliquamdiu solus sustinuerit perturbatorem illum et complices ejus; quidni vere hoc ejus potius quam Theodori opus fuerit, esto ipsum sit diversum ab eo quod prædictus Gennadius laudat, velut* librum divino conditum sale, totiusque monasticæ disciplinæ instrumentis constructum : in quo, ut simpliciter dicam, *inquit*, totum pœne vetus et novum Testamentum, compendiosis dissertationibus, juxta monachorum dumtaxat necessitatem, invenitur expositum, quem, vice testamenti prope diem obitus, suis Fratribus obtulit. *Liber hic utinam conservatus sit uspiam, et aliquando in lucem veniat! nam illa veteris ac novi testamenti perpetua expositio, quæ in prædicta epistola nequaquam invenitur, non posset non esse utilissima monachis et rerum asceticarum studiosis.*

AUCTORE D. P.

an eorum una opus quod extat sub nomine Orsiesii?

B

§ III. Cœnobialis vitæ seu perfectioris Monasticæ initium et exemplum an a S. Pachomio acceptum?

R*egularum Codici, sæpius a nobis laudato et laudando, Romanis typis multo prius recuso, quam impressionis istius curator Eruditissimus Lucas Holstenius excederet e vita; non tamen nisi post mortem ejusdem vulgato*, pro Præfatione ampla, *quam ille animo designaverat, præfixa est* Præfationis materia, prout eam ex adversariis τοῦ μακαρίτου describere *licuit, sicut Typographus ad lectorem præfatur. Quis eam aliasque utilissimas operas eodem spectantes Typographo navarit, nihil attinet quærere; satis est scire, eruditorum omnium Mæcenatem notissimum Franciscum S. R. E. Cardinalem Barberinum, sacri Collegii Decanum, id commendasse viro, cujus notæ et pluribus experimentis probatæ eruditioni fidebat plurimum. Hic* Dissertationis Prooemialis materiam, e schedis postumis Lucæ Holstenii, *in quatuor divisam capita sic exorditur.* Frustra sunt qui verum et perfectum monachismum Christianismo vetustiorem faciunt. Ejus in veteri testamento figura potius quam forma, præsagia totius quam exempla reperiuntur. Anachoresis Eliæ, hujus et Elisæi discipulorum convictus, Nazaræorum et Recabitarum instituta, tum si quæ occurrunt alia hujus generis, videri possunt quædam quasi rudimenta gratiæ, monachos facere exordientis. Esseni quoque, quorum Hebræi meminerunt; uti et quos Philo libro proprio describit (quamquam hos S. Hieronymus fuisse Christianos putat) multis, ut palam est, differentiis a monachorum instituto discrepabant. Indicat Metaphrastes initio Vitæ S. Pauli Eremitæ, non defuisse primis duobus Ecclesiæ seculis multos vitæ monasticæ professores... verum ut alia multa Ecclesiastica monumenta illorum temporum, sic

Lucas Holstenius aut ex ejus mente alius,

C

perfecti monachismi initia

D memoria distinctior primævæ illius vitæ Regularis Diocletiani flammis, quibus Christiana tabularia conflagrarunt, abolita fuerit : ex his certe quæ supersunt monumentis, ætati Constantini Magni vitæ regularis initia imputanda sunt : tunc scilicet per Ecclesiæ pacem ea perpetuari sine interpellatione, dilatari sine obstaculo potuit... Ex hoc tempore duo laudabilia distingui monachorum genera cœperunt, solitariorum et communiter viventium... et miscebantur in illis principiis hæc duo plerumque, ut iidem ex eremo in cœnobium, ac vicissim e vita communi in solitariam transirent. Quamquam hæc cum multis experimentis esset deprehensa periculosior, cœpit præ illa cœnobitica celebrari disciplina; præsertim post editam a Pachomio Regulam, exceptam dictante Angelo, quam Latine Hieronymus transtulit.

ad Constantini M. ætatem refert,

20 *His verbis absolvitur Caput primum Ideæ istius præliminaris. Capite secundo explicatur* Propagatio monachismi ex Ægypto in omnes terras : *Capitis autem tertii hoc initium est.* Ex hactenus dictis, ubique de multitudine colentium vitam monasticam in utroque sexu, facile cuipiam, vetera ex præsentibus æstimanti, persuadebitur fuisse, primis illis temporibus, diversos et certo charactere discriminatos monachorum ordines, prout postea institutum, præsertim in E
Mendicantibus, quorum universæ, quamvis late sparsæ familiæ, sub uno peculiari capite, certis et cuique propriis officiis ac legibus Deo militant. Valde fallor, si jam tum primis sex septemve seculis iste usus in valuerat. Certe vestigia mihi quidem non apparent : qui quocumque intueor, uniformem ubique monachatus rationem, facilem ac promiscuum invicem transitum, mutuumque commeatum professionum et cœnobiorum cerno... Nihil autem adversus hanc uniformitatem instituti monastici, præscribit Regularum hoc codice relatarum numerus et diversitas. Etenim illæ a singulis, ut præsens usus poscebat, Patribus scriptæ, aliorum similia cupientium studiis descriptæ, in commune proponebantur, ut ex his quique, pro locorum et nationum differentia, vitam uniformi, quoad præcipua, disciplina temperarent. Primaria sane et quasi fundamentalis, Evangelium erat : illa inquam Christi consilia, quæ castrare seipsum propter regnum cœlorum, quæ abnegare se et crucem tollere, quæ patrem et matrem, uxorem, agros propter Christum relinquere, quæ vendere patrimonia et dare pauperibus, sicque nudos Christum sequi suadebant. Regulæ particulares nihil nisi illius primæ ac universalis regulæ applicationes aut declarationes, locis aut personis plerumque aptatæ, habebantur... Hæc disputari pluribus debebant. Verum metus erat ne in contentionem res abiret... certorum quippe hominum, quos abundare in suo sensu facile sinimus, obnixa in contrarium armataque studia noveramus, cum quibus rixari nunc quidem nolumus. F

eumque individuum diu,

licet sub variis Regulis,

tamquam unius Evangelicæ declarationibus,

21 *Hactenus vel suis ipse verbis Holstenius, vel alius propriis, sed ex Holstenii mente deductis,*

Orba parente suo quiscumque volumina ab ipso
Suscepit tumulo, meritaque in luce locavit.

Nos quoque eodem contentionum fugiendarum studio, nunc quidem explicare cum illo nolumus, quid nonnullis ante Christum, quid aliis quibusdam post eumdem vitæ solitariæ cultoribus defuerit ad perfectum monachatum. Ut autem præmissa omnia transcriberemus hoc loco, duplex movit causa. Prima ut clarius intelligatur justiorque appareat ea, qua hactenus sumus usi, cautela, circa sex septemve primorum seculorum Sanctos, ad statum monasticum quomodocumque pertinentes, nullum peculiaris Ordinis seu Religiosi instituti characterem eisdem aptando. Altera, quia sententiæ Holstenianæ, quæ viris eruditis et nulli contendentium parti obnoxiis passim probatur, vitæ Regularis initia referenti ad Magni

cum quo abstinemus ab Ordinibus citius discernendis,

et quoad initia monachatus laudamus hæc Acta,

A *Magni Constantini tempora; omnino consentit Actorum S. Pachomii auctor, tam antiquus, ut fidem solus facere possit, cum dicit in Prologo, quod extremæ* persecutionis tempore *(quæ Diocletiano et Maximiano imputatur, etiam postquam hi sese ipsos Imperio abdicarunt,* in qua et Petrus Archiepiscopus, Alexandrinus passus est) monasteria cœpta sunt extrui, et ascetarum habitacula in vitæ innocentia et rerum omnium abdicatione fundari: *idque, ut ait ipse, exemplo potissimum* S. Antonii, Ascetæ clarissimi et in omni virtutum genere excellentis, cujus ea fuit vitæ ratio, quam et magnus Elias et Elisæus et Joannes Baptista quondam tenuerunt.

ubi in Joanne et aliis agnoscitur vitæ solitariæ exemplum,

22 *Sed uti* S. Joannem Baptistam, *ob eam quam in eremo tenuisse scitur vivendi normam, recte quidem dixeris monachorum novi Testamenti Principem, Ducem, Magistrum, Normam, et plus quam monachum, propter virtutum monachis maxime propriarum excellentiam, licet ipse nullum collegerit cœtum monachorum, quibus religiosa et propria nunc status monastici vota professis, ipse cum titulo et potestate suprema præsederit, regularem vitæ normam præscripserit, imo nec ipse fuerit monachus, in ea qua nunc monachi appellantur acceptione;* B *sic neque* Eliæ *neque* Elisæo *quidquam puto ab Holstenio detrahi eorum, quos ipsis Patres concedunt, titulorum, dum* verum perfectumque monachismum Christianismo negans vetustiorem, *solum in iis agnoscit* rudimenta gratiæ, monachos facere incipientis. *Sua enim res omnis, non solum naturalis, sed etiam moralis initia habet; ab eo quod paulatim efficiuntur, dissimillima.*

quod secuti, omnes quidem dicti sunt monachi;

23 *Hoc vero sic a me dictum ne perperam interpretetur aliquis, ipse me explico, et nomen monachi dupliciter accipi debere dico. Primo id quod ipsum importat nomen, ut intelligatur* Monachus *esse, vitæ a mundano strepitu rerumque temporalium cura reductæ sectator, hujusmodi vitæ propositum seu votum externa aliqua habitationis, victus, vestitusque, a vulgari mundanoque discrepantis, singularitate professus. Secundo* Monachus *dicitur, et nunc fere solum intelligitur is, qui cum externarum abdicatione rerum propriæ etiam voluntatis arbitrium abdicavit, ut fiat membrum alicujus religiosi cœtus, sub obedientia viventis, cum obligationis perpetuæ vinculo, quantum ex sua quidem est parte, insolubili.*

sed non omnes fuerunt monachi religiosi:

Quoniam autem utrumque hoc monachorum genus, appellatione nominis non distinxerunt antiqui, infinitæ logomachiæ data nonnullis materia est, a qua qui subducere sese volet, poterit primos vocare Monachos simplices, *quales etiam hodie multi sunt et nunc passim* C *vocantur* Eremitæ; *secundos,* Monachos Religiosos, *quales nunc sunt soli Claustrales, aut qui sub Claustralis Superioris obedientia extra cœnobium solitariæ vivunt, iisdem quibus cœnobitæ votis adstricti. Primis haud dubie, non item secundis, sic accensebitur non tantum* S. Joannes Baptista, S. Paulus Eremita, *et quotquot alii ante* Antonium *solitudinem incoluerunt, viventes in ea solitarii, aut cum uno alterove comite habitantes arbitratu proprio, a nemine, publicam ad hoc potestatem habente, suscepti, nec cujusquam obedientiæ insolubili nexu obligati; sed etiam ipse* S. Antonius, *usque dum, potestate ab Alexandrino Patriarcha tacite vel expresse accepta, ex discipulis a se institutis cœpit habere aliquos, sibi vel immediate vel mediate ut Superiori subjectos.*

quales sunt Cœnobitæ, a Pachomio primum instituti,

24 *Tales an S. Antonius habuerit ante S. Pachomium merito dubites; ante eum certe non habuit veros perfectosque cœnobitas, quorum illum auctorem et institutorem primum ipsemet S. Antonius facit in hisce Actis, num.* 76 *sic loquens:* Quo ego primum tempore monachum cœpi agere, nullum uspiam extabat cœnobium, in quo de aliorum salute cura aut metus cuiquam erat: sed quisque veterum monachorum, persecutione jam finita, privatim exercebatur: postea vero Pater vester *(Sacchæum alloquitur, Pachomii discipulum)* tantum bonum Deo adjuvante effecit. D

Alius quidem ante, cui Aotæ nomen, voluit tale ministerium suscipere: verum quia non ex toto corde ei rei studuit, successu conatus ille caruit. *Neque hoc tantum* Pachomius *præstitit, ut intra unius monasterii septa magnam colligeret monachorum multitudinem, sub uno Capite communiter victuram (quod et* Antonius *in suo Montis exterioris monasterio, et* Ammonius *in Nitria, et* Serapion *in Palæstina, et alibi alii ad imitationem Pachomii fecere) sed etiam ut plura ejusdem formæ ac regulæ monasteria, sub unius communis Patris (Generalem nunc diceremus) colligaret regimine; id quod in Occidente primi Cluniacenses, deinde alii atque alii fecere, ac postremum Mendicantes Religiosi.*

et quidem ita ut multa monasteria

Addidit etiam tertium quidpiam, quod, tamquam plenum difficultatibus fere insuperabilibus, consequentiam et imitationem apud alios quam Tabennesiotas non habuit; ut septem monasteria virorum quæ ipse formavit, quæque usque ad decem Theodorus auxit (præter tria vel quatuor monasteria mulierum) uni, majoris in Pabau monasterii Œconomo, omnem manuum laborem penderent, ab eoque vicissim acciperent omnia ad victum et vestitum necessaria, uti ex hisce E *Actis patebit, ubi propterea num.* 81 *tota Tabennesiotarum Communitas vocatur* Cœnobium. *Res omnino stupenda, quæque præ aliis omnibus Ægyptiaci monachatus mirabilibus celebratur: quod testatur Hieronymus in Vita Marcellæ, ad* XXXI *Januarii, ubi ait num.* 5, *quod* ab Athanasio Papa, qui persecutionem Arianæ hæreseos declinans...... Romam confugerat, vitam B. Antonii adhuc tunc viventis, monasteriorumque in Thebaide Pachomii ac Virginum et Viduarum didicit disciplinam. *Ut autem ea melius conservaretur, geminum per annos singulos conventum generalem omnium, qui abesse a monasteriis poterant, instituisse Pachomium, dicitur num.* 51.

unum quasi cœnobium essent,

in quibus tandem ultra 50.00 monachi,

25 Hinc quinquaginta millia fere hominum passionis Dominicæ simul celebrare festivitatem *ævo suo dixit Hieronymus, in Prologo ad Regulam, ubi ait eos habere* per singula monasteria Patres, et Dispensatores, et Hebdomadarios, ac ministros, et singularum domorum Præpositos; ita ut una domus quadraginta plus minusve Fratres habeat, qui obediant Præposito, sintque pro numero Fratrum triginta vel quadraginta domus in uno monasterio. *Et illi quidem, cum ad Pachomium venit Arsisius Nitriotes, de quo Palladius Hist. Lausiacæ cap.* 7, ter mille viri *dumtaxat numerabantur; neque eo vivente plures universim fuisse crediderim, quia omnium usui duo* F *solum sufficiebant navigia, uti dicitur num.* 72. *Post mortem vero illius, horum quoque numerus non parum est auctus,* singulis monasteriis in navium fabricationem intentis, *ut habes num.* 92, *et vixdum exacto biennio, cum ad monasterium Pabau venit adolescens Ammon, ut scribit num.* 1, reperit *in eo solo* simul congregatos monachos fere sexcentos, qui omnes in monasterii istius medio commorabantur. *Creverat autem hic numerus, cum illa scripta sunt, quæ de Vita Pachomii deque Macarii Alexandrini ad eum accessu in suam historiam transtulit Palladius cap.* 20 *et cap.* 38, *ad* numerum circiter mille quadringentorum virorum: *cetera autem* monasteria, quæ formam eamdem obtinebant, *erant* habentia virorum circiter septem millia. *At vero cum ipse Palladius, Hellenopolitanus annum jam vigesimum Episcopus, circa annum* CCCCXVIII *Thebaidem adiit, Ægypto perlustrata; vidit* Ammonam Patrem ter mille monachorum, quos nominabat Tabennesiotas: *aucto scilicet plus quam in duplum priori mille quadringentorum numero. Denique cum Joannes Cassianus Ægyptum adiit, aliquot annis post Palladium, creverat multitudo sic ut circiter annum* CCCCXXIX *scribens de Tabennesiotarum cœnobio, dicat*

qui sub Pachomio fuerant 3000

a · deinde 7000,

A *dicat* in eo plusquam quinque millia Fratrum sub uno Abbate regi. *Tunc vero multiplicatis etiam monasteriis, in quintuplum fortassis aut sextuplum, novorum plurium fundatione, potuit ad numerum* quinquaginta millium, *pariter ad Synaxim Paschalem convenientium (præter eos qui adesse impediebantur) excrescere multitudo monachorum, prout eam censet Hieronymus, ad cujus scriptionem ab obitu Theodori* XXX *anni intercesserant; Palladii autem congressus cum Ammona decennio et amplius posterior fuit morte S. Paulæ, quæ Hieronymi scriptionem immediate præcesserat.*

AUCTORE D. P.

26 *Ceterum quantacumque et quantumcumque accelerata tot cœnobiorum una in Provincia multiplicatio haud adeo magnum meretur admirationem, quam quod rigida illa Pachomii disciplina, in numero tum vehementer aucto sic potuerit conservari, quemadmodum Palladio Ammonas retulit.* Vitæ enim agendæ institutum *etiam tunc dicebat omnibus tale esse,* ut non nisi vultu tecto comederent, et se deorsum inclinantes, ne quis proximum comedentem aspiceret; et tantum exercerent silentium, ut viderentur esse in solitudine, unoquoque occulte peragente suum vitæ institutum: solum autem specie quadam in mensa sederent, conantes se invicem latere. Aliqui enim semel vel B bis manum ori admovebant, tangentes panem vel oleum vel aliquid ex iis quæ erant apposita; et cum de unoquoque obsonio semel gustassent, contenti erant hoc alimento; alii autem panem sensim mandentes, alia autem accipientes citra simulationem sic perseverabant; alii autem jusculum ter tantum degustabant, a reliquis autem abstinebant. *Cassianus vero lib. 4 de Instit. cap. 1 cum dixisset,* Tabennesiotarum cœnobium, quanto numero populosius cunctis, tanto conversationis rigore districtius *esse: tanta, inquit,* obedientia tam prolixus monachorum numerus omni ævo suo seniori subditur, quanta non potest apud nos uni vel obedire modico tempore vel præesse. *Sicut autem hæc toto servabantur anno, ita singulariter per Quadragesimam crediderim servatam rationem, quam diversam ibi reperit S. Macarius Alexandrinus, viditque* alium quidem comedere vespere, alium post duos dies, alium post quinque; alium stare per totam noctem, interdiu vero sedere ad opus *etc. Vestitus autem formam describit Ruffinus de Vitis Patrum lib. 2 cap. 3 docens, quod eis usus est* indui colobiis quasi saccis lineis; et pelle confecta, a collo post tergum et latus descendente, contegi; cucullis etiam caput operiri. *Adde crebrum* C *ciliciorum usum sub* lebitone *seu* Levitonario (*ita saccum suum seu collobium lineum appellabant, nostris superpelliceis similem, nisi quod manicis caruerit*) *quemadmodum de S. Theodoro legitur num.* 92. *Dum autem ciliciorum monachicorum huc infertur mentio, juvat etiam meminisse* Epistolæ P. N. Pachomii, ad Fratres qui tondebant in deserto capras de quarum filis texuntur cilicia. *Quamvis enim* Saga cilicina, *Exodi* XXV, *vers.* VII, *imperata* ad operiendum tectum Taberculi, *eoque Exodi* XXVI *vers.* XIV, de pilis caprarum, *nemini non sint notissima; inventus tamen est nuper, cui mirum visum, quod B. Albertum Patriarcham Hierosolymitanum, cujus Acta dedimus* VIII *Aprilis, Philippus Bergomensis dixerit* cappam ex Syrico *dedisse Eremitis quibusdam a se regulatis, et hoc* Syricum *docuerim ego ex pilis caprarum contextum, quemadmodum ex iisdem etiam contexitur delicatior pannus, nobis vulgo* camellotus *quasi* capellotus *nuncupatus. Quod quia in gratiam curiosorum addidi, applicavit ille mihi censuram Canisii, Chytræum hæreticum merito explodentis, quod S. Joannis Baptistæ* vestimentum de pilis camelorum *Matthæi VI commutaverit* in vestem ex Kamelot, Latine Undulatam. *Viderint partiarii ejus qua id sinceritate factum, mihi est satis ostendisse, tam* Syricum *a* Syria, *quam* Cilicium *a* Cilicia *dictum, non* D *male ex caprarum pilis contextum dici, sic ut non continuo delicias oporteat suspicari: neque propter menda Parisiensis editionis; anno* 1535 *curatæ, in quibus pro* Syrico; *quod habet originalis editio Brixiensis anni* 1485, *legitur* Serico; *aut Bergomensi aut mihi impingi debuisse crimen* mendacii, *ab eis præsertim qui meminisse poterant, alias quoque se redargutos, quod istam malæ fidei editionem sequendo, Sanctorum canonizatorum numerum satis imprudenter auxissent, velut ex auctoritate Bergomensis, qui nec verbum quidem de illis scripsit, multo minus* nuper Canonizatos *vocavit, quod est typographi Parisiensis figmentum, tituli præfixi Appendici ad Bergomensis chronicon simplicitatem ingenuam adulterantis.*

conservata etiam in tanto numero disciplina,

27 *Sed hæc occasione disciplinæ Pachomianæ ad nostram defensionem notasse sufficiat. Magis ad præsens argumentum facit observare, quod omnia istius disciplinæ, quæ dixi superius, monasteria debuerunt fuisse in sola Thebaide: nam ut etiam in Ægypto simili fere forma instituta sint alia, non potuerunt illa propter nimiam distantiam in eamdem recipi rerum omnium et gubernationis communionem. Manet tamen, quod supra demonstravi et quod in prædicto prologo etiam asserit Hieronymus,* Pachomium *saltem* primum *fuisse,* qui per Thebaidem cœnobiorum fundamenta jecit juxta præceptum Dei et Angeli, qui ad eum ob hanc ipsam institutionem missus fuerat. *Idem Hieronymus quando eodem loco* Pachomio *jungens* Theodorum et Orsiesium, Thebaidi *quoque jungit* Ægyptum, *debet intelligi de exemplo, quod inde sumpserunt alii cœnobiorum Patres per Ægyptum: et hoc quo minus credatur ex S. Antonii testimonio fuisse novum et antea ignotum, apud æquum rerum æstimatorem non efficient Acta SS. Juliani et Basilicæ ad* XIX *Januarii illustrata, et propter antiquissimorum scriptorum auctoritatem (erant enim in iis S. Aldelmus Scireburnensis et S. Ado Viennensis, Episcopi, qui ante mille annos floruerunt) vehementer laudata, eoque fidentius tunc recepta quod in Prologo legerentur hæc verba:* Nos quæ vidimus oculis nostris Sanctorum gesta scripsimus. *Cum enim S. Antonius monachus factus sit circa annum ætatis suæ* XX, *Christi* CCLXX, *ignorare non potuisset* sancta monasteria *a prædictis excitata, si ea fuerunt tam numerosa, ut fuerit* Julianus congregationis circiter decem millium monachorum Pater, *quod aiunt Acta num.* 10: *pro quibus in Menæis* indicatur monasterium, in quo præerat duodecim circiter millibus virorum: *qui omnes pro fide cremati dicuntur num.* 19: *et si* Basilissa chorum Sanctarum Virginum numero circiter mille, *ut habetur num* 15, *sub sua obedientia regulariter viventium, intra dimidii anni spatium felici morte præmisit ad cœlum, persequente Ecclesiam Diocletiano. Qui Januarium nostrum revocabunt ad incudem, alia haud dubie multa invenient, ob* F *quæ non mereantur Acta ista censeri primæ fidei, idoneaque ut aliqua majoris consequentiæ assertio super ea fundetur. Idem dictum velim de Vita* S. Eudociæ *ad* I *Martii data, quamvis ex similis antiquitatis Codice MS. et mille annos excedente desumpta. Idem de Passione* S. Niconis *et sociorum monachorum centum nonaginta novem,* XXIII *Martii data; juxta quas etiam Trajani tempore in Palæstina et sub Imperio Decii in montanis Thraciæ, Gani dictis, monasteria numerosa fuissent. Nam et hæ Vitæ, poeticam potius inventionem quam fidem historicam toto contextu præferentes; severius merentur examen quam hactenus subierunt, quia deprehenduntur, æque ac aliorum nonnullorum Sanctorum Acta, necdum justo appensa libramine, nequaquam esse auctorum tam certorum; quam subinde præferunt fallaces tituli. Si quæ porro tales Vitæ olim nos deceperunt, minus ad veri falsique discrimen exercitos, eæ in posterum minus facile fallent; et leviori tunc manu tractatæ, acutiori deinceps configentur obelo; ut cum omitti*

et vestitus rigore,

E idque intra Thebaidem.

Quæ contra allegarentur Vitæ SS.

fabulosæ sunt.

A *omitti fortassis non poterunt, ad hoc tantum eos dari sciat lector, quo ad primum qualemcumque fontem accedatur propius, et juxta ejusmodi umbram clariori luce eniteant scripta vere coævorum sinceriorumque auctorum.*

28 *Quod ad libros de Hierarchia attinet (quorum secundus, qui de Ecclesiastica est, cap. 6 fuse de monachis agit eorumque consecratione) movere ii solos istos poterunt, quibus poterit persuaderi, Ecclesiasticas omnes ceremonias atque ritus in sacrorum Ordinum collatione Sacramentorumque administratione, tam fuisse distinctos, fixos et regulatos, initio Ecclesiæ; quam fuerunt deinde quarto aut quinto seculo. Ego libros illos suspicio ac veneror, ut divino spiritu scriptos; et quidquid de aliis scriptis sit, in quibus auctor se indicat Apostolorum synchronum) istorum saltem librorum compositorem,* Magnum Dionysium *cum Petavio nostro, non* Areopagitam *appellaverim: atque in hac sententia ipse ille de monachis locus, si alia deforent, me confirmaret; maxime cum in totis illis libris nihil sit, quod tantum eis antiquitatem adscribendam suadeat; omnia vero Theologiæ, jam plene constitutæ, atque (ut sic loquar) scholasticæ, ad subtiliores speculationes evagantis,* B *Magistrum absolutissimum arguant. De Pseudo-dextri et sequacium figmentis, quæ apud eruditos viros pridem evilueruni etiam in Hispaniis, ubi primo nata, et ab hominibus non indoctis acriter defensa, placuerunt aliquamdiu, nihil opus est me loqui; quando certum est eorum auctori hoc unum fuisse cordi, ut placerent quas scripsisset fabulas: hoc autem se assecuturum credidit, tum aliis mediis, tum si quam antiquissima faceret, etiam apud Hispanos, Ordinum quorumdam exordia. In quo sane spe sua minime falsum videmus: deficientibus enim ab eorum defensione Hispanis passim aliis, soli fere monachi pro illis velut pro aris ac focis, pergunt pugnare, antesignano quodam Gregorio Argaiz, spissos libros verbis, non causam argumentis implente.*

Dionysius de Hierarchia, non est Areopagita,

neque dextrina figmenta vim habent amplius.

ACTA

Auctore supparis ævi monacho,

ex MSS. Græcis Codicibus, Interprete P. Daniele Cardono S. J.

VIDE ACTA GRÆCA

PROLOGUS.

De initiis monachatus in Ægypto.

C Dei sermo creantis omnia veritas est: ille, inquam, sermo, quem habuit ad Abraham Patrem nostrum, cum in eo denique sibi plene complacuisset, sive cum unigenitum filium suum in holocaustum offerre parato dixit; *a* Nisi benedicens benedixero te, et multiplicavero te sicut stellas cœli, numero plurimas. Ac rursum: In semine tuo benedicentur in te omnes gentes terræ. Qui enim hæc per servum suum Moysem et Prophetas alios aliquando dixit, idem ille ex semine Abraham homo inter homines apparens, benedictionis hujus promissionem erga omnes gentes opere ipso complevit, cum hæc ad Discipulos verba habuit: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Evangelii itaque doctrina per omnem terram feliciter propagata, factum est divina dispositione, ad majorem fidei, quam in orbem intulerat, probationem, ut Imperatores gentiles non mediocrem ubique locorum adversus Christianos concitarint persecutionem. Cum ergo magna omnino Martyrum multitudo, pluribus ac diversi generis cruciatibus ad mortem usque constanter toleratis, interque eos *b* Petrus, Archiepiscopus Alexandrinus, gloriosam certaminum suorum coronam fuissent adepti, magnis sane incrementis augeri, et per omnes circa regiones, omnesque insulas, constitutis ubique ecclesiis, diffundi cœpit Christi fides. Tunc et monasteria cœpta sunt construi, et ascetarum habitacula in vitæ innocentia et rerum omnium abdicatione fundari *c*. Postquam enim Martyrum *d* egregiam in perferendis suppliciis fortitudinem conspexerunt, qui e gentibus ad fidem et institutum monasticum fuerant conversi, eorum cœperunt vivendi rationem revocare, de quibus dictum est; Egentes, angustiati, afflicti, in solitudinibus errantes, in montibus, et speluncis, et in cavernis terræ Atque ita factum est, ut severo sane vivendi genere, et laudanda plurimum pietate homines sanctissimi sese exercerent; cum dies noctesque non Christum modo crucifixum, sed eos etiam ipsos, quos in tormentis et morte conspexerant Martyres, ob oculos et in exemplum sibi haberent propositos. Patris siquidem nostri Antonii, Ascetæ clarissimi, et in omni virtutum genere excellentis, ea fuit vitæ ratio, quam et Magnus Elias, et Elisæus, et Joannes Baptista quondam tenuere: quod de Antonio, postquam is e vita migraverat, orbi testatum voluit Sanctissi- E mus Archiepiscopus Athanasius, cum præclare ab eo acta describeret; quibus etiam scriptis sancti Patris nostri *e* Ammon conversationem complexus est (ejus videlicet qui *f* primus fuit Fratrum in monte Nitriæ *g* solitarie degentium) uti et *h* Theodori, quem vitæ suæ socium Ammon habuit. Non ignoramus autem, quod in labiis tam ejus qui benedicitur, quam qui omnes benedictione replet, gratia ubertim sit diffusa: visitavit quippe terram et inebriavit eam, mœrorem ex illa auferens et lamenta. Inde profecto admirandi illi Patres, vitæ solitariæ sectatores, ubique locorum dicendi sunt extitisse, ut jam ante a nobis dictum est; quorum nomina scripta sunt in libro viventium. Cumque elapsis retro temporibus non ita multi in Ægypto atque Thebaide monasticen fuissent professi, post motam a Diocletiano et Maximiano persecutionem pœnitentia gentium ad summum perducta est in Ecclesia Dei, et, Episcopis præsertim ex Apostolorum doctrina ad Deum illas perducentibus, fructus protulit uberrimos. Sed et Pachomius quidam extitit in Thebaide, qui parentibus ortus gentilibus, magna supremi Numinis erga hominem misericordia, factus est Christianus; qua in Religione cum non modicum deinde fecisset progressum, monachus evasit in paucis insignis. Istud vero mihi incumbit, ut viri hujus vitam a pueritia omnem enarrare instituam, ad majorem Dei, omnes undique in admirabile suum lumen evocantis, gloriam et honorem. F

Factam Abrahamo promissionem præstitit Deus,

a Gen. 22. Ibidem.

Matth. 28 *vocatis ad fidem gentibus:* b

D EX MSS GRÆCIS. *quæ per ipsas persecutiones magis crescens* c d

ad Heb 11. *solitudines implevit hominibus sanctissimis,*

e f g h

Psal. 64

post Diocletiani præsertim et Maximiani tyrannidem

ANNOTATA.

a *Tam in hac, quam in quibusdam aliis, quæ citantur, sacræ Scripturæ sententiis, aliam quamdam versionem, quam* LXX *Interpretum, secutus videtur Auctor.*

b *Passus est* S. Petrus Episc. Alexandr. *sub Maximino, et colitur* 26 *Novembris, idque ex communiori sententia anno Christi* 311.

c *Dionysius Exiguus sententiam ita reddit:* Monasteria quoque frequentissima eorum, qui continentiæ studentes renuntiaverunt seculo, solitudinis ipsius secreta decorabant.

d *Dionysius:* Hi namque, qui de gentibus in Christo crediderant, considerantes Martyrum passiones, eorumque sincerum circa Christum conversionis affectum, cœperunt et ipsi *etc.*

e *Colitur* S. Ammon 4 *Octobris apud Græcos. Insignem ejus pudicitiam et felicissimum ex hac vita transitum Athanasius describit in vita S. Antonii, quam edidimus illustratam* 17 *Januarii cap.* 14. *Plura de eo*

A *eo habet Palladius Hist. Lausiacæ cap. 8, qui et ait, cum in Nitriæ eremo vixisse annis 22 : infra autem ex epistola Ammonis Episcopi num. 20 constabit, eum ante annum 356 vita functum esse, ut potuerit inchoasse circa annum 330.*

f *Prolegomena nostra ad Vitam S. Antonii, de qua modo dicebam, passim exponunt, quæ ad aliquam saltem cognitionem faciunt montis Nitriæ, et Anachoretarum in eo degentium.*

S. Frontonius non sub Antonino Imp.

g *Quomodo primus, si, quod breviter insinuavimus ad 17 Januarii et 14 Aprilis,* S. Frontonius *Abbas fuerit septuaginta Fratrum in monte Nitriæ, anno circiter Christi 150, integro ante S. Antonium seculo; Sanctus vero Ammon Antonio fuerit coævus? Uterque locus est Henschenii nostri, moti appendicula post Vitam qua dicitur :* Hæc sub Antonino (*alias* Antonio) Imperatore gesta sunt, tertio decimo anno Imperii ejus : *fatetur autem numquam sine scrupulo ipsam a se lectam, multumque dubitatum in Aprili an ea neglecta non esset referendus* Fronto *ad ætatem* Ammonii : *nunc vero hoc loco considerato, quem nolit violenta interpretatione torqueri, in eamdem sententiam omnino transire, ac velle S. Frontonii vitam, ab iis qui recognituri* B *Aprilem sunt, collocari post Martyrum die* XIV *occurrentium Passiones, ante vitam S. Abundii : in disquisitione autem prævia de ætate Sancti mutari num. 2, et expunctis duabus lineis, quibus in principio dubium relinquit,* sive tunc mortuus fuerit S. Fronto, sive ab eo anno cibi ad eum cœpti sunt deferri quod usque ad mortem factum est; *vult pro duabus lineis ultimis ante num. 3 hæc substitui : His ita consideratis, videretur* S. Fronto *floruisse seculo Christi secundo : sed quis jam tunc in Ægypto fuisse credat monachos tam numerosos, Sanctorum Pauli, Antonii, Pachomii Vitas legens, in cujus postremi Vita honoratur* S. Ammon *titulo* Ἀρχιμονάζοντος τῶν ἐν τῷ ὄρει τῆς Νιτρίας ἀδελφῶν? *Dixerim ego, aut appendiculam istam, merum esse imperitumque glossema; aut potius, non integre transcriptam a librariis, misereque truncatam fuisse, et sic restituendam :* Hæc sub Ammonio Nitriensium monasteriorum Præfecto ac primo institutore, et Constantio Imperatore gesta sunt, tertio decimo anno Imperii ejus, *qui esset Christianæ æræ annus* CCCL, *sive tunc mortuus fuerit* S. Fronto, *sive ab eo anno cibi ad eum cœpti sint deferri, quod usque ad mortem factum est; quam sic liceret etiam ad plures annos differre. Huic autem dilationi faverent ex omnes collectiones, ex quibus librum primum de Vitis Patrum Rosweidus noster edidit,* C *ubi inter postremos censetur* S. Frontonius, *et saltem post Paulum, Antonium, Hilarionem, Malchum.*

sed sub Ammone Ab. et Constantio Imp. in Nitria.

h *Hic* Theodorus *comes ubique jungitur* Ammoni *in vitis Patrum, et numquam nisi cum laude nominatur.*

CAPUT I.

Pachomii adolescentia et conversio. Monachatus sub Palæmone : hujus sanctitas et mors.

Hos inter Pachomius adhuc puer dæmoni est formidabilis.

Factum igitur est quodam tempore, ut pariter cum utroque parente in fanum quoddam idolorum deveniret Pachomius, in primo adhuc ætatis flore existens, dæmonum spectris, ad Nili fluenta sese exhibentibus sacrificaturus. Quem sacerdos, qui sacris nefariis præerat, simul atque conspexit, *a* confestim e loco adolescentem exturbari imperat, hanc magno furore vocem emittens : Juratum deorum hostem vos hinc quantocius expellite. Quibus auditis Pachomii parentes magno filii sui causa mœrore sunt affecti, quem videlicet eorum, qui deos se dici volunt quamvis divinum nihil habeant, inimicum denuntiari audiverant; eoque etiam magis turbabantur, quod D meminissent præbitum Pachomio aliquando vinum, dæmonibus istic ante libatum, a puero mox cum nausea fuisse ejectum. Ac hujus quidem rei indicium fecit ipsemet Pachomius, vitam monasticam jam amplexus, et de pueritiæ suæ eventibus narrationem instituens ad monachos hac ratione : Nolite vero arbitrari a dæmonibus me tunc fuisse repulsum, quod illi per quamdam præscientiam odore bonitatis afflati, cognoscerent fore ut secuturis temporibus veritatem fidei misericordia divina illustratus profiterer; sed quia mala me aversari videbant (rectum enim hominem fecit Deus) conjectantibus illis quod talis puer aliquando convertendus esset ad pietatem, ministri eorum ab eis impulsi eliminatum me volebant. [*Parentes porro ejus, cum viderent hæc se non posse discernere, quieverunt, instabant autem ut Ægyptiacis imbueretur litteris, et antiquorum studiis informaretur.*] Cum finem deinde accepisset persecutio regnavit Constantinus Magnus *b* Imperatorum Romanorum primus Christianus; et adversus Tyrannum *c* quemdam bello contendens, multos etiam tirones conquiri jussit : quos inter ipse quoque in militiam abreptus E est Pachomius, vigesimum tunc circiter agens ætatis suæ annum. Impositos vero navibus tirones, qui delectum curabant milites appulerunt ad civitatem Thebæorum *d*, ibique incluserunt : vergente autem in vesperum die, non exigua erga eos commiseratione moti Christiani, cibum miseris et potum, aliaque quorum sane indigebant adjumenta abunde suppeditarunt. Quamobrem non indiligenter istud hominum genus inquirens Pachomius, certa narratione accepit, Christianorum erga advenas et peregrinos, ac omnes plane afflictos, summum esse misericordiæ affectum. Tum vero denuo interrogare instituit, Ecquid tandem nominis, ecquid rei essent Christiani? Cui responsum fuit, homines eos esse, qui Christi, unigeniti Dei Filii, nomine gaudent, ac omnibus passim quidcumque possint commodi obsequiique deferunt, qui spes suas omnes in cœli terræque et nostrum ipsorum conditore Deo habent repositas.

Militiæ adscriptus *b* *c* *d*

Christianorum caritate allicitur ad fidem,

3 Hoc pulchrum adeo vitæ institutum ut cognovit Pachomius, vehemens animum ejus de Deo timor invasit et gaudium. At postquam soli esse in custodia licuit, protensis in altum manibus, hoc modo Deum orare est aggressus : Deus meus, cœli ac terræ creator, si ad me hominum omnium vilissimum respicere non dedigneris, ut te verum ac solum Deum amplius non ignorem, et ex hac tribulatione me ereptum velis; quamdiu in terra hac victurus sum, non F aliam quam tuam solius voluntatem venerabunde respiciam; ac singulari omnes homines amore complectens, secundum tuam præceptionem, nihil non erga eos officii studebo exhibere. Hæc ubi oravit, suam cum sociis navigationem prosecutus est, atque in variis urbibus non exiguam ab itineris militiæque comitibus molestiam perpessus, cum mundi hujus illecebras aliasque immoderatas voluptates adolescenti identidem objicerent, eorum consortium plane aversatus est, præstitæ sibi a Deo gratiæ nequaquam immemor : puritatis namque a teneris etiam annis custos et amator perpetuus extitit. Interim edicto promulgato (suos enim inimicos debellarat Constantinus) dimittebantur tirones. Tum Pachomius in superiorem Thebaidem properans, ad pagi cujusdam cui *e* Chenoboscia nomen, ecclesiam devenit : ubi primis Christianæ fidei elementis sufficienter instructus, sacris undis ablutus est. Ea autem ipsa nocte, qua tam salutaris ei mysterii bonum obtigit, per visum cœlesti quasi rore perfundi se conspexit. Cumque in manum ejus dexteram ros defluxisset; et hic in mel concretus decidisset in terram, ea continuo ad Pachomium vox est facta : Intellectu, quod contigit

e *et baptizatur*

Cœlesti visione incitatus

A git, apprehende; tales quippe deinceps res tuæ sunt futuræ.

petit inter monachos recipi, 4 Mox Pachomius, vehementiore erga Deum caritate motus, qua ratione inter monachos vitam agere posset circumspexit. Posteaquam igitur de Anachoreta quodam, qui *f* Palæmon vocabatur, famam accepit, mox, ut solitariam cum eo vitam viveret, ad hominis cellam profectus est. Quam ut attigit, absque mora fores cœpit pulsare. At senex e sublimi despiciens; Quid vis? inquit: paucorum namque verborum erat. Respondens vero Pachomius; Fac, ait, o Pater, e Monachis unus ut fiam. Ad quem Palæmon; Non potes, dixit, inter Monachos vitam agere: neque enim hoc Dei qualecumque est opus, quod, cum multi intrepide sint aggressi, deinde tamen laboribus fracti non potuerunt prosequi. Experimento me proba, dixit Pachomius, ac tum quod videbitur de me statue. Ac rursum senex: Tu prius te ipse experire ad tempus, nunc *g* hac nunc illa ratione: Severo quippe genere vivendi utor. Per æstatem jejuno quotidie, alternis autem diebus vescor in hieme, pane videlicet solo, quæ Dei gratia est, et sale; oleum autem vel vinum sumendi consuetudi-
B nem minime habeo: medias perpetuo noctes, quin et solidas persæpe quemadmodum sum edoctus, orationi et divinorum sermonum meditationi impendo. Quibus senecionis verbis auditis, *h* magis etiam animo confirmatus est adolescens, ut omnes cum eo vitæ solitariæ labores subiret fortiter atque perferret. Sic ergo senem affatur; Confido equidem fore ut divino auxilio ac tuis precibus, o Pater, adjutus, cuncta quæ modo dixisti constanter perferam. Aperto tunc cellulæ suæ ostio, adolescentem admisit Palæmon, ac Monachorum habitu induit. Pariter deinde monasticis sese exercitationibus et orationis studio addixerunt. *et a Palæmone admissus exercitiis monasticis vacare incipit.* Saccos texebant cilicinos, eo labore ac diligentia, ut non parva sæpe defatigatione premi eos contingeret: neque tamen suis ipsorum, sed pauperum necessitatibus tantum industriæ ac laboris impendebant, moniti Apostolici numquam immemores. Tum senex, vigilandi studio intentissimus, si quando præ nimia defatigatione vehementius in somnum se sociumque suum propendere observabat, ad loca montis magis arenosa egredi, arenam sportulis de loco in locum portare, corpus laboribus subigere, ut dum orandum esset, vigilare melius assuesceret; Vigila, inquiens, Pachomi, ne tentet te satanas, et damnum patiaris. Animadversa porro insigni in Pa-
C chomio obedientia, et singulari patientia, non mediocriter animo exultabat senex, salutem ejus in tuto collocatam videns. Lætissimo autem die Paschæ ait ad Pachomium; Quoniam præcipua hodie agitur festivitas Christianorum, age prandium nobis præpara. *Palæmonis frugalitas et abstinentia* Cui Pachomius sine mora obsequens, in salem, quem ante contriverat, olei nonnihil infudit. Sic namque vesci solitos jam ante dictum est. Quandoque autem et olusculum *i* addebatur silvestre, sine aceto et oleo; et cinerem frequenter cum sale miscebant. Parato itaque prandio, senem, ut comedat, Pachomius invitat. Is vero ad instructam propius mensam accedens, oleum conspicit sali immixtum: percussaque sibi fronte, non sine gravi gemitu ita loquitur; Dominus cruci est affixus. et ego oleum comedam? Timide autem rogante eum Pachomio, vix adductus est, ut, amotis olei acetique condimentis, de more tandem cibi aliquid sumeret. Ita Palæmon, vir sanctissimus, secundum Salvatoris vocem, crucis mortificationem magna cum animi sui demissione perpetuo circumferebat, nullo eam loco ac tempore negligens.

Quem monentem audire nolens quidam 5 Nocte quadam, vigilantibus Palæmone atque Pachomio, ignis coram ipsis erat accensus. Surgens vero frater alius, qui tunc primum venerat ut habitaret cum eis, Palæmonem ita est affatus; Qui fidei D inter vos prærogativa se donatum putat, is super accensis hisce carbonibus immotus consistat, dum Evangelicam *k* orationem recitando absolverit. *EX MSS. GRÆCIS.* Hanc Monachi vocem e superbiæ spiritu profectam esse cum non ignoraret senex, hominem graviter admonuit ac dixit; Desine, talia proferre in medium: deciperis enim. At ille, senis admonitione parum commotus, suum carbonibus pedem imposuit, constitutamque orationem recitavit. Indeque descendens, pedem quidem suum, operante id dæmone et Deo permittente, vidit illæsum; sed animo magis elatus est, secundum id quod scriptum est; *l* Ad pravos pravas vias mittit Dominus. Hoc igitur ille modo ab ipsis recedens [*ac veluti exprobrans illis, aiebat, ubi est fides vestra? etc*] procul inde sibi seorsim vixit. Dæmon interim, qui eum jam ante in fraudem induxerat, ut insidiis suis opportunum animadvertit, speciosæ ornatæque mulieris sumpto habitu, cellæ in qua morabatur ostium pulsat, atque aperienti Monacho: Quoniam, inquit, a creditoribus meis vehementer urgeor, qui pecunias a me, quibus non sum persolvendis, exigunt, obsecro te ut in tuam me tantisper domum recipias, donec eorum persecutio desinat. *a dæmone misere decipitur,* E
Monachus ergo, propter animi sui obdurationem, discernere nequiens quid rei ageretur, mulierem admittit. Cumque dæmon homini ad peccatum stimulos vehementes subderet, eumdem flagitii perpetrandi causa propius accedentem medio in conatu graviter impulit, sic ut mortuo similis in terram concideret. Aliquot deinde post diebus paululum sibi sensibusque redditus, ad Palæmonem Pachomiumque rursum se contulit, et magno cum ejulatu et timore culpam suam confessus; Ego, aiebat, calamitatis meæ causa sum, qui te, recta omnia monentem, audire nolui. Sed vos misero mihi auxilium præbete: magno quippe sum in periculo ne a dæmone in luctuosissima quæque abripiar. *et infeliciter perit.* Monacho adhuc loquente, et viris sanctis casum ejus deplorantibus, repente a dæmone infelix abreptus, et per non exiguum montis spatium, furiosi instar decurrens, ad civitatem *m* Panos devenit, ubi deinde in ardentem balnei fornacem ab eodem dæmone præceps datus, defunctus est.

6 At Pachomius exemplo tam infausto ad majores in virtute progressus faciendos acriter incitatus, omni custodia cor suum custodire statuit, quemadmodum scriptum legimus: ita, ut optimus senex vehementer admiraretur, quod non externam solum, *Hinc Pachomius ad virtutis studium magis excitatus* F eamque admodum severam, vivendi rationem alacriter sustineret, sed conscientiam quoque suam omnem ad perfectissimam pietatis ac religionis regulam exigeret, spes suas omnes ac meliores in cœlis habens repositas. Cumque divinorum sermonum lectioni meditationique serio incepisset vacare, non ruditer, quemadmodum solent plurimi, aut unum solummodo quidpiam, sed omnia et singula ex iis in seipso exhibere contendit: in humilitate, in mansuetudine, in veritate, illum Domini sermonem accurate observans; Discite a me quia mitis sum et humilis corde. *Matt. 11, 29* Atque hæc omnia ex antiquorum Patrum, qui cum Pachomio diu vixerunt fida narratione accepimus: illis namque ea ipsemet, post divinarum Scripturarum explanationem, frequenter commemorare fuit solitus: nos vero omnia quæ audivimus scribere nequaquam possumus, sed partem dumtaxat aliquam. Circa montem porro illum solitudo erat, spinis admodum impedita. *corpori excruciando studet,* In hanc persæpe ad ligna colligenda avehendaque missus Pachomius, cum nudis pro anni tempestate pedibus incederet, graviter eos affligebat, inhærentibus multo cum dolore aculeis: quos ille cruciatus fortiter tolerabat, clavorum eorum non immemor, quibus Servatoris nostri pedes manusque ligno Crucis aliquando fuerunt affixæ. Consuetudo

Ex Mss Græ. 18. et perpetuæ orationi intendit.

A suetudo illi erat, maxime cum in locis versaretur ab hominum aliorum congressu remotioribus, ut orationi multum diuque insisteret, Deum obsecrans, ut ab inimici technis ac dolis tam ipsummet, quam ceteros eriperet omnes. Ita cum Deo familiariter agere avebat.

n Divino monitu ipse et Palæmon in Tabennam secedunt

7 In solitudinem igitur longius aliquanto progressus, ad vicum quemdam desertum, *n* Tabennesin nomine, forte pervenit: ubi cum pro ea qua in Deum ferebatur caritate orationi vacaret, eamque protraheret longius; vox ad eum defertur (nullam quippe ad id usque temporis cœlestem visionem fuerat expertus) ita dicens; Subsiste hic, et monasterium extrue: plurimi namque monasticæ vitæ amplectendæ avidi huc ad te accedent. [*Quibus ducatum præstabis juxta Regulam, quam monstravero tibi. Et protinus apparuit ei Angelus Domini deferens ei tabulam, in qua erat omnis forma institutionis adscripta, qua docendi forent quicumque ad ejus ma isterii studia pervenissent: quam Regulam Tabennesiotæ hodieque custodiunt eodem cibo semper utentes et habitu, ipsam quoque disciplinam solicita circumspectione servantes. Num monachi qui ibidem commorantur non solum more, sed et robore* B *corporis et locorum situ præ ceteris longe diversi sunt; et necesse est eos diversam quoque Regulam custodire*] Qua voce percepta, cum a divino spiritu emissam eam esse Pachomius acutissima purissimaque mentis acie secundum Scripturas judicasset, ad Patrem suum reversus, omnem, ut contigerat, rei seriem eidem exposuit *o*........ [*Obsecrans ut secum pariter veniret ad locum, quo posset Domini manda'a explere. Qui nolens eum in aliquo contristare, utpote carissimum filium, precibus ejus illico paruit.*] Uterque igitur in locum designatum abiit, ubi posteaquam domunculam ceu monasteriolum extruxissent; ita Pachomium sanctus senex est allocutus; Quoniam firmiter mihi persuadeo istam tibi mentem a Deo esse injectam, age, sic inter nos statuamus, ut alter alterum nullo umquam tempore deserat, sed mutuo nos visitemus, ego semel, et tu semel *p*: et sic fecerunt, quanto deinde tempore germanus Christi miles Palæmon in vivis fuit.

Palæmonis ægrotantis patientia et obedientia

8 Post hæc vehementi splenis dolore affici Palæmon graviter cœpit, inde orto, quod nimia seipsum severitate tractaret; toto quin etiam corpore magna eum tenebat infirmitas. Sæpe quippe cibum sumere erat solitus absque ullo aquæ potu; alias econtra solo aquæ potu contentus, nihil omnino cibi adhibebat. Sed a Fratribus et medico persuasus, ut valetudinis suæ curam admitteret, quo amissam C recuperaret sanitatem; tum quidem ea omnia quæ ad morbum levandum conducere posse videbantur, haud gravate admisit aliquo temporis spatio. Ut autem vidit e morbi sui molestia nihil admodum diminui, omnem ciborum illorum usum rejecit, dicens; Si fortissimi quondam Christi Martyres, cum membris mutilarentur, minuerentur capite, ignibus traderentur, in fide tamen Dei et Christi constanter ad ipsam usque mortem permanserunt; ego in exiguo positus labore timeo et fugere debeo? Equidem induci me passus ut qui conducere ad sanitatem posse videbantur, cibos comederem, nihil profeci; ad pristinam igitur in vivendo severitatem revertar, in qua omnem meam requiem sitam esse arbitror, atque ita restituar sanitati: non enim hominum, sed Dei unius causa durum hoc vitæ institutum amplexus sum. Isto igitur modo mensis integri spatio gravissimi morbi molestias fortiter Palæmon sustinuit; quem a Tabennensi frequenter invisens Pachomius, et lecto ejus assidens, non aliter ac patrem fovebat amantissimum, donec senem sanctissimum Dominus ipse visitare et ad se evocare tandem est dignatus. Defuncti corpus Pachomius terræ mandavit, et in commorationis suæ locum deinde est reversus. D

quem paulo post mortuum Pachomius sepelit.

ANNOTATA.

a *Dionysius Exiguus in Vitis Patrum:* Cumque sacerdos impurissimus sacra sacrilega solito celebrare voluisset, præsentia Pachomii dæmonis prorsus evanuere præstigiæ. Tum diu multumque idem sacerdos hæsitans, in modum simulacri quod colebat mansit immobilis, vehementer admirans cur solennia dæmones responsa non redderent. Tandemque immundo spiritu revelante cognovit, pueri Pachomii causa insolita provenisse silentia, atque in hæc verba prorupit attonitus: Quid inimicus Deorum huc venit? Procul eum pellite et quantocius amovete. *Idem sensus est apud Lipomanum ex versione Herveti.*

b *Christiani quidem fuerunt etiam* Philippi, *sed professione minus publica nec usque in Ægyptum nota.*

c Maxentium *appellat Laurentianus Codex, solus a Rosweido inventus qui nomen exprimat: Baronius* Licinium *intelligit; hoc certum Constantino ante annum* 323 *nihil potestatis fuisse in Ægypto, cum tamen necesse sit, multo citius notare Pachomii militiam. Nodum solvimus in Comment. prævio, indicantes* Achillem, *contra quem an.* 296 *legerit milites Constantinus, postea Imperator.* E

d *Dionysius,* ad civitatem quamdam: *et postea* de civitate illa *profectos dicit tirones. Hervetus* Appulerunt in quoddam oppidum Thebarum, *et postea,* navigavit ex illo oppido. *Baronius* Oxyrinchum *fuisse existimat, civitatem in Thebaide, ubi similia, quæ hic Pachomius, Christianæ pietatis officia expertum se narrat Evagrius seu potius Rufinus vel Palladius in Vitis Patrum cap.* 5. *Sed hanc ejus opinionem refellens Rosweidus ostendit Oxyrinchum urbem mediterraneam et procul a Nilo fuisse. Ergo ex pluribus in Ægypto* Thebis *aliquas intelligit extra Thebaidem, Pachomii patriam: quippe quem hic dicit Dionysius* ad peregrina transvectum, *Hervetus* in aliena regione versatum. *Malim et ego* πολιν τῶν Θηβαίων, Thebas *et quidem* Magnas *intelligere: nam si solum intelligeretur aliquod* Thebæorum *seu* Thebaidis *oppidum, in textu Græco legeretur* εἴς τινα πόλιν τῶν Θηβαίων. *Cum autem utræque* Thebæ, *id est Diospolis Magna et Parva, fuerint in superiori Thebaide, fieri non potest ut* ex inferiori *ortus credatur Pachomius, sicut dicunt Menæa. Quo autem remotiorem ab hic indicata civitate feceris ejusdem patriam, eo facilius capies quomodo ille ad eam secundo devectus Nilo, Christianorum miratus sit caritatem, velut antea sibi ignotorum.* F

e Chenoboscia, *sic dicta urbs a pascendis Anseribus, teste Alexandro in primo Ægyptiorum apud Stephanum, e regione* Diospolis, parvæ *scilicet.*

f *De hoc viro Martyrologium Romanum* XI *Januarii:* In Thebaide S. Palæmonis Abbatis, magistri S. Pachomii.

g *Græce* καὶ ἢ καὶ ὧδε, *quam phrasim, alibi necdum a me lectam, nescio an apte reddiderim Latine. Hervetus,* Valde in aliquem alium locum, et te exerce aliquanto tempore; deinde sic accedes, et ego te accipiam. *Dionysius:* Perge magis ad aliud monasterium.

h *Hervetus addit:* cum propter verborum gravitatem esset reveritus, non secus atque magistrum novus discipulus, majore fuit promptitudine *etc: quæ Dionysius aliter videtur interpretatus: sic enim apud eum legitur:* Hæc audiens Pachomius expavit, ut solent pueri magistrorum vereri præsentiam.

i Dionysius Lapsanas, *retenta voce Græca, scribens, explicationis causa addidit,* id est silvestria olera: *in nostro*

A *nostro Græco* λαψάνιον *est diminutivum,* ἀπὸ τῆς λαψάνης *: sic etiam Cassianus lib.* 4 *Instit : cap.* XI Lapsania *nominat inter monachorum edulia.*

k *Idem Dionysius apte interpretatur* Orationem Dominicam : *minus clare Hervetus*, congruenter dicto Evangelico fundat preces.

l *Proverbiumne hoc inter seniores illos fuerit, an ex veteri aliqua sacræ Scripturæ versione sumpta sententia, non facile dixero.*

m *Primaria* Panopolitanæ *præfecturæ seu Nomi urbs dicebatur* Panopolis, *ob cultum, quem Deo* Pani *civitatis illius incolæ deferebant, in confinio Ægypti et Thebaidis : ex quo colligimus primam Pachomii habitationem inter Panopolim et Chenoboscia requirendam circa eorum montium tractum, qui Ægyptios Nilicolas ab Arabicis secernunt.*

n Tabennesis vicus, *a* Tabenna *insula dicta putatur : nos de ejus situ plura jam præfati sumus.*

o *Græcus noster textus, hic mutilus aut depravatus, commode ex Dionysii interpretatione suppletur, a quo et prior additio accepta, et plures deinceps sed diverso charactere accipientur.*

B p Semel, *in anno, mense, an hebdomade? credo hic deesse aliquid. Dionysius nihilo definitius rem notatam inveniens,* visitatione, *inquit,* nos consolemur assidua, *et iisdem fere verbis usus est Hervetus. Apparet ex sequentibus ad pristinæ exercitationis locum rediisse Palæmonem, Pachomio apud vicum Tabennesin remanente : de annua igitur visitatione invicem præstanda pactum hoc intellexero.*

CAPUT II.

Pachomii in vivendo severitas, animi demissio, pugna adversus dæmones, cura de discipulis et monasteriis.

Joannes, Pachomii frater, fit monachus, et fratris discipulus.

Accepta autem de Pachomio fama, ejus secundum carnem germanus frater, cui nomen Joanni, fratrem videndi cupidus, in vicum Tabennam profectus est. Ubi postquam conspexit Pachomium, magnam animo cœpit voluptatem ; non enim suos ille propinquos revisere curaverat, ex quo tempore militia absolutus in solitudinem sese contulerat. Joannes autem cum vitæ istius rationem omnem vehementer probasset, apud fratrem manere constituit. Nullæ ambobus erant divitiæ nisi lex et testimonia Domini ; tum si quid e quotidiano manuum labore supererat, id omne in egenos liberaliter distribuebatur, servato
C solum quod ad vitam ægre sustentandam sufficeret. Vestitu utebantur vili admodum atque contempto, sic ut lebitomen, *a* quem ferebant, alia numquam veste mutarent, nisi cum is esset lavandus. At S. P. N. Pachomius, ad carnem suam magis edomandam, cilicina ut plurimum veste corpus tegebat. Hoc vivendi instituto longum profecto vitæ suæ tempus exegit. Cum defatigatum nimiis orandi causa vigiliis corpusculum somno tantisper recreare vellet, ita hoc facere fuit solitus, ut in cellulæ suæ medio super lapidem aut aliud quidpiam considens, ne parieti quidem tergum admovere sustineret. Quam quidem somni capiendi rationem quindecim omnino annos servare est animadversus. Plurimi itaque e senioribus Patribus, cum eam rem sermone aliorum didicissent, vel suis ipsi potius perspexissent oculis, pro certiore animarum suarum salute adipiscenda, iisdem modis carnem suam affligere sunt conati *b*, utique in hoc intenti sedulo ut secundum Dei voluntatem certarent : postea vero faciebant sibi sedilia, unusquisque enim exercebatur prout vires ferebant, idque fideliter.

Ut somnum capere solitus fuerit Pachomius

10 Recordatus autem Pachomius factum sibi quondam a Deo promissum, una cum fratre suo Joanne monasterii limites cœpit extendere, ut quicumque ad vitam istic inter Monachos capessendam accederent, admitti haud difficulter possent. Huic operi cum uterque esset intentus, Pachomius quidem, Dei promissionem habens ob oculos, monasterii septa non parum producebat. Joannes vero, solitudinis et privatæ habitationis amantior, ædificium perpetuo coarctabat. Indignatus itaque vehementer Joannes, qui ætate superabat Pachomium ; Desine, aiebat, a cœptis istis temerariis. Hac fratris correptione commotus nonnihil vir sanctus, qua rem omnino bonam impediri satis sciebat, nihil tamen contra eum protulit, sed generosus passionum suarum domitor, secuta nocte, in ædificii inferiora solus descendens, diu multumque ingemiscere cœpit, atque ita Deum precari : Adhuc, Domine, prudentia carnis suum in me dominatum exercet : carnis adhuc in vivendo legibus obsequor. Hei mihi! quia juxta id quod scriptum est, morte moriturus sum. Qui tanto tempore in hac me vita exercui, et ita animum ad virtutem comparavi, iracundiæ adhuc motum persensi, esto ob causam bonam atque laudabilem. Mei, Domine, ut ne peream oro miserere. Si enim rerum suarum vel partem aliquam exiguam inimicus in me repererit, nec gratia tua adversus omnem ejus conatum me communiveris, opportunus admodum fiam ipsius insidiis. Etenim si legem tuam universam quis impleverit, ceciderit que in uno, factus est omnium reus. Credo equidem, Domine, si miserationes tuæ multæ ac magnæ auxilio mihi sint, fore ut deinceps constanter insistam semitæ Sanctorum tuorum, ad anteriora omnia alacriter me extendens : illi siquidem divinæ tuæ gratiæ auxilio suffulti, merita inimicum suum ignominia affecerunt. Qua, oro, ratione leges vivendi præscribam iis, quos ad ejusdem mecum vitæ institutum vocare dignaberis, si de hostibus victoriam ante non reportavero?

D EX MSS. GRÆCIS.

Monasterii septa explicare aggreditur :

eam ob rem a fratre reprehensus, indignationem cohibet,

et coram Deo se humiliat.

E

Jac. 2, 10

16 Hæc orans, totam noctem usque dum dies illucesceret eodem in loco perstitit, eademque semper cum gemitu ad Dominum verba obsecrationesque habuit. Tantum quoque sudoris e corpore ejus eruperat (fervebat quippe æstas, et locus in quo precabatur caloribus admodum erat obnoxius) ut ad pedum ejus plantas non modica aquæ limo permixtæ copia cerneretur. Istud quoque habebat in more positum, ut, cum suas in oratione manus extendisset, non continuo, quiescendi causa, eas in naturalem situm reponeret, sed in figuram crucis protensas servans, ad vigilandum in oratione corpus durabat.
F [*Et quamvis esset in omni virtutum genere præpotens, incredibili tamen humilitate et mira mansuetudine cum suo germano cohabitans. eum per omnia sustinebat : qui non post multum temporis vitæ præsentis cursum implevit. Cujus funus debito curavit honore Pachomius. Nam totam noctem super ejus cadaver psalmis egit hymnisque pervigilem : et animam quidem ejus Domino commendavit, cui et ipse crediderat, corpus vero solicite reddidit sepulturæ.*] Plurimas dæmonum tentationes homo sanctus sustinuit, modum discens ex doctrinis divinarum litterarum, præsertim Evangelii, quamvis ex parte tantum : quia omnes quidem sanctorum hominum agones singillatim non sunt expressi, cum divinarum Scripturarum, ad vitam æternam nobis concessarum, character brevis sit atque concisus. Patri quippe nostro Abraham ea fuit lex data, quæ his paucis omnino vocibus absolvebatur. Ambula coram me, et esto perfectus : Sed sicuti nos, quemadmodum teneri infantes, opus habemus Patribus nostris, qui panem nobis frangant, pariter etiam debemus vobis aquam fidei propinare : quæcumque enim audivimus et cognovimus, quæque Patres nostri annuntiaverunt nobis, necesse est venturis seculis non habere occulta. Novimus quippe, sicut sumus

Dæmonum tentationes sustinet,

Gen. 17, 1

Ps. 77, 43

EX MSS GRÆCIS

A sumus edocti, signa hæc esse et prodigia, quæ notantur in Psalmo ostensa sub Moyse, et successoribus ejus. Ipsorum autem Patrum antiquiorum ope atque auxilio illud etiam boni sumus consecuti, ut qui nunc sunt Patres, genuinos illorum filios esse et imitatores minime ignoremus; usque tam nobis quam venturæ deinde generationi notum sit in secula, quoniam Jesus Christus heri et hodie ipse et in secula.

mentis puritatem singulariter amat.

12 Quod porro variis adeo tentationibus fuerit exercitatus Pachomius, divina factum est permissione, ut et ipsius fides magis probaretur, et nostræ etiam consuleretur utilitati. Ante enim quam monasterium exstrueretur, cum solitariæ sese vitæ dedisset, in id præcipuo studio erat intentus, ut ad virtutes omnes alias singularem quamdam cordis puritatem adjungeret. Quod dum ardentissime studet perficere, nequaquam passus est, ut vel minimum quid subiret animum suum, unde inflci is aliquo modo poterat. Dei quippe timorem, et judiciorum divinorum memoriam, et ignis æterni cruciatus perpetuo secum cogitabat: itaque cor ejus pravis B cogitationibus erat impervium, ut portam æream, contra latronum insidias præclare munitam, haud absurde illud esse dixisses. Cum ergo Dominus vidisset quanta diligentia sui timorem assequi studeret Pachomius, ultro ei concessit petitionem Patrum ejus, uno ore rogantium, Fiat cor meum immacula-

Ps. 118. 80

tum in justificationibus tuis, ut non confundar. At vero dæmones, invidiæ non exiguæ stimulis in eum acti, cum virum sanctum omni conatu opprimere decrevissent, variis eumdem præstigiis palam sunt aggressi. Pachomio namque orationi aliquando intento, ac genibus de more niti volente, lacus ingentis inanem speciem objecerunt, ut aquarum metu deterritus a genuum flexione abstinere cogeretur. Ille autem dæmonum fraudibus abunde perspectis, firma in Deum fide fiduciaque confirmatus, genua in solo posuit, dæmones suffundens, ac Deum egregie benediceus. Fuit cum in morem procerum, Principem suum stipantium, Pachomii latera hinc illinc cingentes, una cum ipso procederent, ac talibus inter se uterentur vocibus; Date locum famulo Dei. Sed vir sanctissimus, omnem suam in Deo spem collocatam habens, illos, ut qui frustra essent, risu contemptim excipiebat.

Quibus eum terriculamentis et præstigiis aggressi sint dæmones.

13 Fuit cum vano conatu cellulam ejus sic aggressi sunt concutere, ut subita ejus ruina sanctus C Anachoreta opprimendus videretur: Pachomius

Ps 41, 2

vero illud a Psalmista eis opposuit, Deus noster refugium et virtus, adjutor in tribulationibus quæ invenerunt nos nimis, propterea non timebimus, dum turbabitur terra. Alio tempore cum ad laborandum consedisset, diversa eum ratione aggressus est tentare diabolus. Galli namque gallinacii assumpta specie, in os Pachomii cucurire institit. Rursus folium arboris in conspectum proferunt dæmones, ac funibus illud bene magnis et firmis adstringunt: tum gemino hinc inde facto agmine, quanta possunt vi, non secus atque si ingens movendus esset lapis, pertrahere ad se quique conantur, sublato ad invicem clamore, ut Pachomius orationi intentus in risum solveretur, itaque de ipso triumpharent. Visis autem quæ objiciebantur, ingemuit vir sanctus, ac mox, cum nihil ille amplius commoveretur, universa dæmonum caterva evanuit. Cibos aliquando sumpturus ad mensam consederat, cum ecce mulierum obscœnarum forma habituque, una quasi pransuri, accedunt dæmones: sed, cum mentis suæ purissimæ aditus omnes diligentissime occlusos haberet Pachomius, universi mox ejus adversarii disparuerunt,

Gen.26, 24

nulla ei labe illata. Athletæ namque suo Dominus aderat, qui dixit: Noli timere, quia ego tecum sum.

Plurima quoque alia, eaque peracerba, Dei famulus D est perpessus, ita ut e verberibus quæ corpore suo sæpe excipiebat, summos a mane usque ad vesperam cruciatus persentisceret, non alio doloris solatio, quam quod a Deo athletam suum exercente, mala tanta infligi optime meminisset. Dum gravibus adeo molestiis ac doloribus exerceretur Pachomius, eosque fortiter sane perferret, ex antiquioribus monachis nonnemo, Hieracapollo c nomine, visitandi gratia eum accessit. Salute itaque invicem reddita acceptaque, cœpit ei Pachomius enarrare quæcumque sibi dura atque acerba acciderant. Cui Monachus; Confortare, ait, et esto robustus: non enim ignorat diabolus, si te in animi dejectionem possit pertrahere, eadem sese opera nos omnes, qui vitæ tuæ imitatores existimus, insidiis suis opportunos habiturum. Quamobrem fortiter sustine, ne et sanguis noster, si vinci te a dæmone contingat, de manu tua requiratur. Hac monachi voce magnas sibi vires addi sensit Pachomius, oraveruntque ambo ut ab invicem nullo unquam tempore sejungerentur. [*Exinde memoratus Hieracapollo sæpe veniebat ad senem: qui post aliquantum temporis, dum solito Pachomium visitans paucis cum eo diebus remoratus esset, valida infirmitate correptus, humanis rebus excessit, juxta votum senis dies suos perfecta conversatione consummans. Sepelitur itaque sanctis sancti Patris manibus, psalmis ab eo et hymnis et canticis spiritualibus ex more celebratis.*]

Ab Hieracapolline monacho solatium accipit. c

E

eumque deinde mortuum effert.

14 Ante autem quam perfectam divinarum rerum notitiam acquireret, tantam a Deo fidem adeptus est Pachomius, ut palam serpentes calcaret et scorpiones, ut exundantem Nilum ferasque sine metu et fidenter expectaret, nihil nocumenti ab illis accipiens. [*Crocodili quoque, si quando necessitas fluvium transire compelleret, eum cum summa subjectione portabant, exponentes eum ad locum quemcumque præcepisset:*] quoniam in rectitudine cordis, quamvis necdum in plenitudine scientiæ, hæc omnia peragebat. Dominus namque haud mediocrem famuli sui curam habebat, per quem talia patrandi rationem edocere constituerat. Moyses certe cum virgam suam in serpentem videret conversam, viso portento extimuit, cum nondum ei Dominus ut virgam arriperet præcepisset: quod simul atque fecit, in virgam rursum serpens est conversus. Ante enim quam singularem quamdam a Deo virtutem potestatemque acceperint, timenda pertimescunt ipsi etiam Sancti; F et quæ ceteris impossibilia, iisdem quoque sunt impossibilia. Eam ob rem Pachomius suam quoque agnoscens et confitens ignorantiam, ita Dominum precatus est: Tibi, Domine, qui oculos cæcorum illuminas, gratias habeo ingentes, quod in hisce etiam rebus decipi me non fueris passus, ignorantiæ meæ te tantisper accommodans, donec quæ tua sit perfecta voluntas omnino me dignatus es edocere. Jamque non modicam vitæ partem adversus dæmones luctando verus Christi athleta et sanctissimi Antonii imitator insignis exegerat. Quamobrem illud a Domino petiit, ut dormiendi necessitatem quantum fieri posset, ab eo auferre ne gravaretur; utque ita noctu diuque vigiliis intentus, hostium suorum machinationes omnes everteret, sicut scriptum est; Et non convertar donec deficiant: infirmi namque sunt adversarii nostri, fidem Christi firmiter teneamus. Et sane voti sui compos per non exiguum tempus redditus, invisibilem Deum in purissima sua mente, sic quasi in speculo quodam, intuebatur.

Gratus multis donatus a Deo.

15 Post hæc cum Fratribus, materiem ad storeas arundineas conficiendas colligentibus, in insula degens Pachomius, vigilias de more servabat: cumque, ut secretius orationi vacaret, reliquorum se consortio

jussusque per Angelum proximorum vacare saluti,

A consortio tantisper subtraxisset, ac Dei perfectam voluntatem per orationem exquireret; Angelus ei a Domino apparuit, non aliter ac quondam factum est Manoe et uxori ejus, cum de Sampsonis futura nativitate sunt admoniti. Ita autem edixit Angelus: Dei voluntas est, ut servias hominum generi, ipsos ei conciliando: [*et multitudinem congreges monachorum, juxta formam quæ tibi præscripta est cunctos instituens* d. *Acceperat enim dudum tabulam* e, *in qua erant hæc annotata.*

Singulis juxta vires suas edere concedas et bibere, et pro modo vescentium laborare compellas; et neque comedere modeste, neque jejunare prohibeas. Validioribus quidem et comedentibus validiora opera, leviora vero abstinentibus et infirmioribus imponas.

Facias autem diversas cellulas, et ternos per unam cellulam habitare constituas f.

Omnium vero cibus in uno loco paretur atque consumatur.

Somnum vero capiant, non jacentes; sed super instructas et paululum reclines cathedras, et velatas palliis suis, sedentes quiescant g.

Induantur autem noctibus lebitones lineos, præcincti B *lumbos: habeantque singuli meloten, id est, caprinam pellem confectam albam, sine qua neque comedant neque dormiant* h.

Accedentes tamen ad communionem Sacramentorum Christi, et cingula solvant et meloten deponant, cucullis utentes tantummodo.

Hoc etiam præceptum erat, ut juxta numerum elementorum et Græcarum litterarum, viginti quatuor monachorum turmæ constituerentur, ita ut singulis turmis imponerentur singularum nomina litterarum, id est ab A *et deinceps usque ad* Ω: *ut cum interrogaret Archimandrita de aliquo in multitudine tanta, facili responsione cognosceret. Verbi gratia cum diceret qualis esset* A *vel* Z *et rursus* A *vel* P *vel* Σ, *proprio quodam signo nominis litteræ uniuscujusque turmæ mores exprimeret, simplicioribus et innocentioribus* I *nomen imponens, difficilioribus autem et tortuosis* Ξ *competenter accommodans: ita ut, pro modo conversationis et propositi, singulis turmis litterarum elementa concinerent; solis spiritualibus hæc ipsa quid significarent scire valentibus.*

Sed et hoc in illa tabella ferebatur adscriptum, ut peregrinus alterius monasterii, si veniret, habens habitum i *diversum, nullus cum eo comederet, excepto eo qui iter agens id observare non posset.*

Qui vero semel ad hoc intraret monasterium, ut ibi C *jugiter permaneret, per tres annos a studiis sacratioribus arceretur; operaretur tantum opera sua simpliciter, et ita post triennium stadium certaminis introiret* k.

Cum autem comederent, capita sua cucullis operirent, ne Frater Fratrem videret manducantem: et ut nullus comedens loqueretur, ne præter mensam suos alibi circumferret aspectus l.

Nec non ab Angelo, qui cum Pachomio loquebatur, hoc quoque constitutum est, ut diurnæ orationes duodecim fierent, et vespertinæ duodecim, et nocturnæ duodecim m.

Cumque Pachomius diceret paucas orationes esse, respondit Angelus: Has solas constitui, quas possent infirmiores absque labore perficere: ceterum qui perfecti sunt, hac lege non indigent: apud se namque in propriis constituti cellis orare non desinunt, qui puritate mentis et divina contemplatione pascuntur n.]

plurimos discipulos suscipit et instruit.

16 At ipse quæ facta erant, attentius secum ac vocem præcipue illam ter repetitam cogitans, nihilque amplius de veritate ejus Deique beneplacito dubius, excipere cœpit omnes quicumque monasticæ vitæ studio accensi ad eum accedebant. Peracta vero debita eorumdem probatione ac parentum voluntate explorata, habitum eis monachorum conferre non differebat, singillatim quæ observanda erant diligenter præscribens. Ac primum quidem ut mundi hujus rebus omnibus, et domesticis, et sibi etiam ipsis nuntium remitterent, itaque Salvatorem, idipsum inculcantem, studiose sequerentur: hoc enim demum esse aiebat quod dicitur; Tollere crucem suam. Pulchris adeo ac salutaribus instructi præceptionibus non poterant non magnos discipuli ejus, secundum vocationem, ut scriptum est, qua vocati erant, fructus facere. Cumque virum sanctissimum non modo in id incumbere, ut corpus suum rigide haberet, sed omnis quoque Monachorum multitudinis curam gerere animadverterent, magnopere equidem admirabantur. Quippe ubi hora advenisset prandendi, suis ipse Fratribus mensam sternebat: olera cum sevisset, manibus quoque suis eadem rigabat: si quis ad monasterii ostium pulsaret, ipse ad aperiendum respondendumque accurrebat: si quem et Fratribus solito pejus habere contingeret, nocturno etiam tempore ad vilissima quæque ministeria paratum sese exhibebat. Necdum enim Fratres, præsertim juniores, ad talia invicem obsequia exhibenda prompti videbantur: sed ab omni eos cura liberos E servans, sedulo ita monebat. Qua vocatione vocati estis, Fratres, satagite ut finem ejus adipiscamini: Psalmorum, aliorumque piorum librorum, sed Evangelii imprimis lectioni meditationique vos ipsos addicite. Tum ego in vobis Deo ipsi juxta divinum ejus mandatum inserviens, animo futurus sum pacato atque tranquillo.

D — EX MSS. GRÆCIS.

Eph. 4, 1

17 Discipulorum porro ejus primi erant, Psentaesis, et Surus, et Psois o. Quos cum de divinis sermonibus perpetuo edoceret, ad bonorum operum æmulationem non parum excitabat. Quin et suis ipsi oculis, tacente quamvis Pachomio, egregia hominis sanctissimi opera, sermone omni potentius moventia, conspiciebant, admirabanturque non parum, hæc ad invicem verba proferentes; Nos existimabamus quidem, viros sanctitate conspicuos, a Deo tales effici; in ipsis, inquam, matrum suarum corporibus sanctos jam existere atque immutabiles, neque sua ad id voluntate aut conatu quidquam conferre: peccatores quoque non posse aliter vitam instituere, propterea quod ista sorte nati illi sint. Nunc vero manifesta nobis est divina bonitas erga Patrem hunc nostrum sanctissimum, qui cum e gentilibus parentibus sit progenitus, summo tamen in omnem pietatem ardore fertur, atque omnia Dei mandata observat perfectissime. Possumus igitur et nos, et quotquot sunt homines, Patris hujus vestigia premere, quemadmodum Sanctorum vestigiis ipse omnino insistit. Atque illud profecto est quod sacræ nobis litteræ inculcant; Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. Cum hoc itaque homine omnia perferamus fortiter, inque ejus societate vitam exigamus, cum optima ille nos semita ad Deum conetur perducere. Ad Pachomium inde conversi; Cur, inquiunt, solus, o Pater, omnia monasterii hujus onera sustines? Tum Pachomius; Quis ei volvendæ machinæ jumentum suum adhibeat, sub qua non gemere modo, sed etiam concidere illud sine miseratione aspiciat? Deus autem misericordiarum, vilitatem meam benigne respiciens, vires etiam vobis sufficiet, aut alios insuper adducet, qui monasterii onera aliquando post me suscepturi sunt haud illibenter. Communiter quippe omnes vivebant; quamobrem certam atque securam vitæ normam iis præscripsit Pachomius, addiditque præceptiones, animis eorum perficiendis admodum utiles p; ut, juxta divinas scripturas, vestitu uterentur modesto, cibum sumerent moderate, somnum decenter caperent.

exemplo præsertim suo discipulis utilissimus:

Matth. 11, 28

quibus certam vivendi regulam præscribit.

ANNOTATA

A

EX MSS GRÆCIS

ANNOTATA.

a *Addit Dionysius, explicationis causa,* Lebiton autem linea vestis erat, instar colobii, qua monachi utuntur hodieque per Thebaida et Ægyptum. *S. Hieronymus in præfatione ad regulam S. Pachomii aliique* Lebitonarium *vocant diminutive, et interpretantur* genus vestimenti sine manicis. *Infra autem in Appendice num.* 29 *ex facto Jonæ hortulani,* Lebitonem *dumtaxat unum habentis, quo solum utebatur cum esset communicaturus, apparet ejus usum ad sacra institutum fuisse, qualis est superpelliceorum apud nos; et* Lebitonem *dictum videri quasi* vestem Leviticam, *in scripturis dictum* Ephod lineum.

b *In iis quæ Dionysius et Hervetus habuerunt MSS. solum dicitur, quod ipsi, Pachomius scilicet et Joannes,* diversorum Patrum instituta considerantes, dabant operam ad majora virtutis augmenta consurgere : *addit Dionysius* operabantur etiam sedilia, *sicut alii; scilicet cophinos aliaque utensilia, non sibi, sed iis qui empturi erant. Ast melius Hervetus sensui a nobis expresso inhæret quoad illa.*

B c *Ita etiam ex MS. Lipomani Hervetus : Dionysii vero versio simpliciter* Appollineæ *vocat.*

d *Quæ sequuntur de Regula non inveniuntur in MS. Veneto, sed apud Dionysium, qui videtur ipsam vitæ textui, qualem in Vitis Patrum apud Palladium vel Heraclidem Ponticum legerat, intexuisse. Triplicem ejus versionem qui volet inter se compositam collatamque videre, Franciscum Bivarium adeat in opere de Veteri Monachatu lib.* 3, *cap.* 6, § 1 *id præstantem : nobis satis est Dionysii versionem dare, et infra post Ammonii Epistolam, aliam quomdam Regulam, in monasteriorum fundatione proponi solitam, qualem in MS. Florentino invenimus.*

e *Palladius in Lausiaca cap.* 38, *et Heraclides Ponticus in Paradiso cap.* 19 æneam *fuisse asserit. Nicephorus addit Hist. eccles. lib.* 9 *cap.* 14 *quod ea* tabula in hodiernum usque *id est, suum* diem, *servatur : vixit autem ultra annum* 900 *Nicephorus : et de Angelo tabellam adferente ait, quod apparuit,* ὡς εἶχε στολῆς, sicut erat stolatus. *An ipsam formam habitus a monachis gestandi oculis Sancti objiciens?*

f *Addit Nicephorus,* Domicilium ut ita circum valletur sepimento, ut id lectum cujusque caperet.

g *Regula hæc apud Dionysium excidit, reponitur autem ex Palladio et Heraclide.*

C h *Addit Palladius,* Fecit autem eis cucullas molles (*Nicephorus,* mitras lineas) tamquam pueris, in quibus jussit imponi figuram Crucis purpureæ.

i *Palladius,* ex monasterio alio habente formam (*id est, Regulam*) diversam ; *cum quo non* comedere *tantum, sed et* potare et in monasterium ingredi *vetat.*

k *Longe aliter hæc Regula apud Palladium :* Eum qui semel ingreditur, nec potest cum eis ad triennium sustinere certamen, non admittes : sed cum opera fecerit difficiliora, sic prodeat ad stadium post triennium. *Ast Heraclides propius ad Dionysii sensum, sed verbis longe clarioribus :* Quicumque ad eos idcirco fuerit ingressus ut cum ipsis maneat, non illum, nisi triennii tempus impleverit in loca monasterii secretiora recipias : sed cum prius per triennium totum laboriosius opus duriusque perfecerit, tum receptum intrinsecus jam ei esse permittendum.

l *Addit Nicephorus.* Signis autem quibusdam, manuum impulsione vel nutibus rem necessariam ab eis, quibus sorte obvenisset ut mensæ præessent, insinuando peterent.

m *Cassianus lib.* 2 *Instit. cap.* 4 *meminit duodenarii Psalmorum numeri, tam in vespertinis quam in nocturnis solennitatibus custoditi,* qui, *inquit,* intemeratus unusquisque perdurat, quia non humana adinventione statutus a senioribus affirmatur, sed cœlitus Angeli magisterio Patribus fuisse delatus. *Præscriptis autem addunt Palladius et Heraclides :* Tres autem solas ad horam nonam diei : quando vero universa multitudo conveniebat ad manducandum, unicuique ordini in singulis orationibus statuit Psalmum præcinere. D

n *Palladius et cum eo Heraclides, non hic finiens, clariori aliquantum phrasi hæc prosequitur :* His ergo inquit, ista præcepi, qui nec invenire possunt nec implere quæ profuit : ut cum servili quadam necessitate compulsi, ostenderint dignam in se sub proposito disciplinam, ad fiduciam valeant divinæ notitiæ pervenire.

o *Hervetus postremi nomen legit,* Opsis : *Dionysius* Phentessus, Suris et Obsis. *Horum medius, in titulis epistolarum Mysticarum S. Pachomii ad eum, dicitur* Abbas monasterii quod vocatur Chraum, *et una cum Pachomio atque Cornelio infra nominandis* gratiam Angelicæ linguæ adeptus.

p *Præter Regulam ab Angelo allatam in tabula, prolixiores Constitutiones dictavit Pachomius, quæ et* Regula S. Pachomii vocantur, *et S. Hieronymo interprete extant in Codice Regularum Holstenii parte* 1. *et annotationibus eruditis illustrantur a Francisco Bivario lib.* 3 *cap.* 6 *a num.* 11 *usque ad finem, postquam monuit, Angelicam Regulam non tam monachis fuisse datam quam ipsi Pachomio, monachis vivendi normam præscripturo. Illis adde* Pachomii epistolas et verba mystica, *de quibus infra num.* 62. E

CAPUT III.

Prudentia in regendo : zelus et bonum exemplum Pachomii Monasteria ordinantis : Theodori novitii de matre victoria.

Ita factum est, ut, vocante Deo, et numerum Monachorum augere volente, non pauci ad idem cum Pachomio vitæ genus ducendum confluxerint. Inter hos Pecusius, Cornelius, Paulus, et alter quidam Pachomius, et Joannes, sanæ ejus fidei constanti fama omnes inducti. Post paucos etiam dies Theodorus se eis adjunxit, quindecim circiter annorum adolescens, qui genuinus deinde hominis sanctissimi filius et imitator effectus est. Ex hisce qui aptiores reperiebantur publicis primum monasterii curis præfecit : numerus porro discipulorum ad centenarium jam excreverat. Ubi igitur ad peragenda sacra mysteria erat necesse, Presbyterum e vicinarum Ecclesiarum una aliqua evocabat Pachomius, itaque ipsis absolvebatur solennitas. Nemo quippe inter eos ad ecclesiastici Cleri ordinem adjunctus versabatur, ita ratiocinante Pachomio, et ad suos persæpe repetente, optimum videri, nullam, in cœnobiis præsertim, dignitatem et excellentiam appeti, ne rerum earum causa aversiones, rixas, invidiam, æmulationem, aliasque divisiones inter monachos oriri contingat. Quemadmodum enim vel exigua ignis scintilla in segetem forte incidens, si non continuo fuerit extincta, integri anni labores nata est omnino exurere, ita Clericatus initium est cogitationis de appetenda præcellentia. Nobis vero potissimum convenit, aiebat, obedire Ecclesiæ, et in quemcumque sacro Presbyteratus ordini a Patribus nostris Episcopis adscriptum inciderimus, summa eum veneratione prosequi. Non enim etiam olim omnes Judæi inter Levitas censebantur. Quod si contingat e monachis aliunde advenientibus unum quempiam Clericatus esse dignitate insignem, non continuo eum vituperio dignum judicemus, veluti honoris cupidum (absit) sed ita potius statuamus, invitum illum, et Episcopo

F

Ambitionis occasionem iisdem eripit :

erga Presbyteros reverentiam commendat :

A Episcopo obsequentem, et Sanctorum imitatorem, ad id honoris pervenisse, si modo rite atque decenter suum ille officium peragere novit. Quin et si quis, ut homo, non injustæ fortassis reprehensioni causam præbuerit, non tamen judicio eum nostro condemnemus : est enim Deus justus judex, qui singulis temporibus judices, sui vicarios et Apostolorum successores, in orbe constituit, quibus ut justo judicio cuncta discernant concessum est : nos autem moderate, benigne, et misericorditer in omnes oportet agamus. Cum autem Clericus aliquis ad virum Sanctum ut monachis adscriberetur, accedebat; ordini quidem ejus deferebatur reverentia, quemadmodum divina nobis lex præscribit ; quantum vero ad observantiam Canonis Fratres obligantis attinet, præstabat illam talis æque ac ceteri.

19 Videns porro homines ætate provectos, corporibus debiles, atque alios adhuc pueros; magna motus commiseratione, animis omnium consulere solebat. Non minori perfundebatur lætitia si quos videret notabilem in virtute progressum facere, et fide fiduciaque in Deum excellere : erant quippe omnes proficiendi studio et æmulatione admodum insignes. B Nonnullos tum constituit, qui sibi in animarum cura auxilio esse possent; et Œconomum, qui curam haberet omnium ad corpus vitamque sustentandam necessariorum ; cui alium in munere eodem socium et adjutorem adjunxit. Per singula quoque contubernia ordinavit Præfectum, et in adjutorium ejus alium ab eo secundum. Primum autem contubernium minorum est Œconomorum, in quo mensam parant et cibos coquunt ipsis Præpositis. Reliqui enim Monachi promiscue habitant. Si quis autem severius vivendi genus sectari cuperet, is absque impedimento et alacriter propositum suum exequebatur. Post hæc et aliud constituit Œconomorum contubernium, in quod Fratres infirmitate aliqua pressi ad convalescendum se conferrent, servata omni quæ regulis præcipiebatur munditie. Huic domui secundum etiam Præfectum dare voluit ; monasterii vero foribus homines religiosos et peregrinorum amantes præesse, ut qui peregre forte advenirent, secundum merita et dignitatem benigne exciperentur ; utque monasticæ vitæ candidatos sub se haberent, instruentes eos de rebus ad salutem spectantibus, donec habitum reciperent. Alios quoque plures, fide et pietate conspicuos, in Fratrum gratiam statuit, qui in fora excurrerent, et quæ necessaria monasterio compararent. C Extra hoc vero ministerium quivis Præfectorum, trium contuberniorum gerebat curam, ut ternis quibusque septimanis ministrantium Fratribus vices mutarentur, et alius in ministrando atque alius semper servaretur ordo : illi vero impositum sibi a Præfecto opus perficerent, prout scirent esse mentem magni Œconomi aut totius monasterii Patris. [*Plurimis enim (sicut dictum est) ad eum venientibus, et multipliciter in opere spirituali crescentibus, magna quædam conversationis eorum videbatur esse diversitas: quibus senex, juxta datam sibi divinitus Regulam, gratia Christi se per omnia moderante, pro viribus et ingeniis singulorum, mensuras et formas operum custodire studebat ; aliis quidem ut labore manuum victum quærerent* a, *aliis ut Fratrum occuparentur obsequiis ; nec iisdem cuncti temporibus vescerentur, sed unusquisque pro labore suo vel studio, continentiæ moderamina sustineret. Universos autem commonebat,*] ut ad omnem obedientiæ nutum prompti essent paratique, ut propriam discerent non habere voluntatem, ut denique pulcherrimos de se fructus Deo producerent Si monasterii universi Patrem abesse quandoque contingat, qui secundum ab eo locum b tenet sufficiens est ad res omnes curandas, donec is revertatur, idque citra fastum aut jactantiam, sed magna cum humilitate et mansuetudine ad Fratrum omnium ædificationem : idemque in contuberniis singulis quoad Præpositum et ei subordinatum ordo servabatur. Statutum fuit ut monasterii Œconomus tribus per hebdomadam vicibus mysteria fidei exponeret, sabbato semel, ac bis in quavis Dominica ; nec non ut duo jejunia observarent contuberniorum Præfecti.

varios sibi in administratione adjutores deligit.

D *EX MSS GRÆCIS. Catechesim curat, præsertim pauperum,*

20 Ad hæc omnia magnus Pater noster Pachomius illud etiam insigniter adjecit, ut ecclesia erigeretur in pago quodam deserto, ad quam Sabbato et Dominico quovis die pauperes e vicinia pastores verbum Dei audiendi causa convenirent. Non hoc tamen a seipso consilium sumpsit Pachomius, sed c Serapionem Tentyrorum d Episcopum illud ipsum audivit suadentem. Sacras itaque constitutis horis ad congregatum populum lectiones habebat Vir sanctissimus, cum Fratribus suis ad ecclesiam progressus, propterea quod alius nullus ibi Lector, ad istud muneris obeundum, designatus foret. Erat in ecclesiæ istius et peregre advenientium commoda atque necessitates tamdiu intentus Pachomius, donec Presbyter aliquis advenit, qui hoc munus digne perageret. E Dum autem ad populum verba haberet, ita suam omnem promebat sapientiam, ita ostendebat pietatem, sic oculos, sic mentem, sic os atque vultum habebat compositum, ut rudes atque mundo addicti homines, cum hunc Dei famulum intuerentur, majores conciperent animos ad Christianorum fidem pietatemque amplectendam. Ferebatur quippe vir egregius incredibili quadam in omnium salutem cupiditate. Cumque in homines subinde incideret, qui nullam Dei, creatoris sui, præ se ferrent cognitionem ; magnis privatim lamentis eam ob causam indulgebat, id unum desiderans, ut omnes, si fieri posset, ad salutem æternam perduceret. Erat id temporis Alexandriæ Archiepiscopus vir sanctissimus Athanasius, qui cum subjectas sibi diœceses de more lustraret, in superiorem e quoque Thebaidem ad ipsam usque f Syenen ascendere statuit, Dei ecclesias in recta fide confirmaturus. Cum itaque ad Tabennesim navigio appulisset, cum fratribus suis Monachis obviam occurrit Pachomius, non sine magna lætitia psalmos hymnosque decantans (magna quippe hominum multitudo comitabatur S. Athanasium) Deoque ob ejus præsentiam gratias habebat ingentes. Postea is, quem supra nominavi Tentyrorum Episcopus ad Papam Athanasium oravit, dicens : F Monachorum in hoc meo loco Patrem habeo, insignem Dei famulum ; cupio itaque vehementer ut omnibus eum Monachis, intra curæ meæ limites versantibus, Patrem jubeas esse et Presbyterum. Ille vero hoc audiens, donec transisset Papa, delitescere inter Fratres studuit. Attamen diligenter attendens ipsum in navi existentem, cognovit esse verum Dei famulum ; maxime ubi audivit quantas pro Evangelio et recta fide tentationes sustinuisset, g qua etiam ex causa multum secutis deinde temporibus sustinuit : [*caritatem quoque, quam erga universos et maxime Monachos exhibebat, intento mirabatur animo, eumque toto cordis affectu venerabatur.*

Presbyteratum declinat

21 *Nec solum hunc diligebat ardentius, sed et omnes rectæ fidei viros summo studio præferebat. Hæreticos autem detestans plurimum*], maximo odio prosequebatur Origenem, non ea solum de causa, quod ante Arium et Meletium adversus Dei Ecclesiam blasphemiis et schismate grassantes, ex eadem ipse Ecclesia fuisset ejectus : h [*sed etiam quia sacræ Scripturæ dogmatibus exosa atque detestanda, quæ nonnullorum corda subverterent, expositionibus suis admiscuit : et sicut solent qui venena temperant, amaritudinem melle contegere ; sic proprii virus erroris cœlestium verborum dulcedine liniens, exitiosa rudibus dogmata propinavit ; quapropter*

Hæreticos, et maxime Origenem detestatur.

Ex Mss Gallis.

A *quapropter universos Fratres solicitius admonebat, ut non solum ipsi Origenis commenta non legerent, sed neque legentibus quidem aurem penitus admoverent. Unde fertur aliquando reperisse volumen ejus, et in aquas misisse continuo testatus his verbis : Nisi scirem nomen Dei in eo esse conscriptum, omnes garrulitates blasphemiarum ejus ignibus concremassem : adeo rectæ fidei erat amator, æmulatorque veritatis. Sicut autem inimicis Ecclesiæ odio adversabatur hostili, ita Catholicorum probabatur adgaudere profectibus, et ipsum Christum redemptorem omnium se in Sacerdotibus ejus in Ecclesiæ throno testabatur cernere. Si quando vero fratrem detrahentem cuiquam pro quolibet negotio cognovisset, non solum non credebat ei, sed etiam avertens se mox ab eo, veluti a facie serpentis, concitus abcedebat, illud Psalmographi frequenter insinuans : Detrahentem secreto proximo suo hunc persequebar. Nullus, aiebat, bonus de ore suo profert quidquam mali, nec sanctis Patribus venenato ore prorsus obloquitur. Qua de re multis quidem Scripturis, Dei demonstrabat indignantis offensam, præcipue tamen Mariæ proferebat exemplum, quæ mox ut adversus Moysen querelas obtrectationis effudit, perfusa lepra divinum judicium vitare non potuit. Hæc docens, utilitatem maximam audientibus conferebat.*

Detractores pessime odit.

Ps. 100. 5.

22 *Comperit autem germana* [l] *soror ejus institutionem senis præclaram atque sublimem : cupiensque videre eum, ad monasterium ejus advenit. Quod ubi agnovit Pachomius, hujuscemodi responsum ei per ostiarium direxit : Ecce, soror, audisti de me quod vivam et incolumis existam ; perge igitur in pace, nec contristeris quod te non videam corporalibus oculis. Quod si volueris hanc conversationem sequi quam teneo, ut possis apud Dominum misericordiam reperire, cogita tecum diligenter et tracta : et si cognovero hoc sanctum cordi tuo sedisse propositum, præcipiam Fratribus meis ut tibi procul ædificent mansionem, in qua cum disciplina verecundiaque persistas : nec dubito quod alias exemplo tuo Dominus advocabit, quæ tecum maneant, et per te mereantur salutis æternæ invenire subsidium : nullam namque requiem in hoc corpore mortis habere poterit homo, nisi qui piis operibus Deo placuerit. Hæc audiens soror ejus, flevit amare, et compuncta divinitus, ad exhortationem saluberrimam mox appulit animum, seque Christo servire professa est. Hanc ergo mentem germanæ suæ Pachomius agnoscens, Deo gratias egit, qui ei promptam largitus est voluntatem, et protinus religiosioribus imperat Fratribus, ut ei procul a se monasterium construant. Quod ubi factum est, cum illa secundum timorem Dei vitam duceret, convenerunt ad eam aliæ plurimæ, et brevi tempore magnæ multitudinis Mater effecta est. Quas instruens et docens, ut cor a carnalibus cupiditatibus abstrahentes, ad cœlestia et mansura semper attollerent, ipsa et vivendo pariter et loquendo salutis eis itinera demonstrabat. Sanctus autem Pachomius cuidam Petro, ætate jam grandævo, et veneranda senectute conspicuo, præcepit ut interdum famulas Dei visitaret, et sancta exhortatione sustolleret. Habebat enim cum mortificatione passionum omnium, etiam sermonem, sicut scriptum est, sale conditum, eratque oculis mentis et corporis valde castissimus, qui sæpenumero virginibus Christi de sanctis Scripturis loquebatur, et insinuabat ea quæ pertinent ad salutem. Pachomius vero descripsit eis regulas, quibus utentes, jugiter conversationis suæ momenta dirigerent. Exceptis enim melotis, quas feminæ non habent, omnis institutionis earum forma Monachis probatur esse consimilis. Si quis autem de Fratribus habebat in monasterio feminarum propinquam aliquam vel sororem, eamque visitare voluisset, mittebatur cum eo unus ex senioribus probatæ vitæ : et primum quidem videbat eam quæ Sororibus præerat : et deinde sub ejus præsentia et aliarum, quæ erant provectioris ætatis, sororem suam vel proximam Frater cum omni pudore et gratia sanctitatis cernebat, nihil ei deferens,* D *nec prorsus ab ea quidquam accipiens. Non enim proprium quid habebant quod sibi mutuo largirentur ; eratque satis utrisque solum visitationis officium, memoriaque futurorum cum spe felicitatis æternæ. Si quando vero vel ad structuram, vel ad aliam rem feminæ Monachis indigerent, eligebantur magnæ conversationis, viri qui Fratribus ad quæsita præessent officia : et cum timore Domini laborantes, refectionis hora revertebantur ad monasterium, caventes apud eas quidquam cibi potusque percipere. Una vero regula tam virorum quam feminarum hodieque perdurat, nisi quod feminæ melotis, ut diximus, minime utuntur. Quod si defuncta esset Virgo, curantes funus ejus reliquæ, cunctaque quæ ad sepulturam pertinent adimplentes, deferebant usque ad ripam fluminis quod utraque monasteria dividit, psalmos ex more canentes. Tunc transeuntes Monachi cum ramis palmarum et olivarum frondibus, psallentes transvehebant eam, et in sepulchris suis cum hilaritate condebant.*

B Erga consanguineos affectum exuit.

Soror ejus fit monacha :

C cui cum multæ se adjungerent,

Visitatorem

et regulas tradit :

cautela visitationibus monacharum

23 *Hæc talis ac tanta conversatio longe lateque crebrescens, sanctique Pachomii nomen ubique perveniens, universos ad agendas Deo gratias excitabat. Non pauci quoque contemnentes hujus mundi negotia singularem Monachorum conversationem et spiritalia studia diligebant. Inter quos et Theodorus, adolescens annorum ferme quatuordecim, Christianis ortus parentibus, et secundum seculum valde claris, hoc modo conversus est. Undecimo die mensis Tibi, id est octavo Idus Januarias,* E *quædam apud Ægyptum celebratur ex more festivitas. Cernens itaque domum suam nimis amplam ac splendidam bonisque omnibus abundantem, per Dei gratiam corde compunctus, talia secum cœpit volvere : Quid tibi proderit, infelix Theodore, si totum mundum lucratus fueris, et temporalibus perfruens deliciis ab illis æternis bonis et immortalibus excludaris ? nullus enim potest et præsentibus deliciis perfrui, et perennis gloriæ præmia promereri.*] Et graviter mox ingemiscens, in secretiorem domus partem sese proripit, ibique in suam se faciem prosternens, cum lacrymis hæc a Deo precatus est : Nolo, Deus, quæcumque ad mundi istius vanitatem pertinent. Te solum et misericordiam tuam volo. Posteaquam autem Theodori mater filium suum diu multumque requisivisset, dicto in loco eum tandem reperit. Cujus oculos a fletu quasi turgidos cum observasset ; Quæ tibi, ait, fili mi, doloris causa ? quo nunc loco versaris ? ego quippe et fratres tui jam dudum ad prandium te præstolabamur. At Theodorus matri respondens ; Abite, inquit, vos et F prandete : ego enim cibos haud quaquam sumere statui : itaque ad vesperum usque in eodem conclavi jejunus perstitit. Ad biduum quoque sua persæpe jejunia protrahebat, per duos etiam annos, Monachi adinstar, a cibis delicatioribus abstinere solitus. Post hæc suæ permissus voluntati, domo egreditur paterna, et Latopolitanum [l] Nomum petens, in anachoretarum istic et piissime versantium consortium abdere se constituit, annum tunc agens suæ ætatis quartum circiter et decimum.

Theodorus nobilis adolescens,

spretis deliciis et domo paterna,

inter monachos vitam agit :

24 Cum itaque ad instituendos de rebus piis sermones vespera quadam in unum convenissent Monachi, ex iis nonneminem de Tabernaculo Mosaico sic audivit disserentem, ut Sancta, et Sancta Sanctorum de duobus populis mystice intelligenda esse assereret, eaque hunc in modum interpretaretur. Prior namque, aiebat, ille Israelis populus per exterius Tabernaculum nobis videtur significatus, cujus omnem sacrificandi rationem et apparatum in animalium occisione, in propositione panum, in candelabro et luminaribus, aliisque nonnullis, constitisse novimus : at vero quæcumque ad fidem Christi vocatæ sunt gentes, Sancta nobis Sanctorum, id est plenitudinem legis, repræsentare dicendæ sunt. Etenim quæ ad illas spectant, multo sunt

A sunt illustriora, quam quæ exterius illud Tabernaculum commendare poterant. Siquidem animalium loco in sacrificia mactandorum altare habent Thymiamatis, pro Mensa panum propositionis Arcam testamenti, qua panum spiritualium copia, et liber Legis, et alia quæ scitis continentur; pro Candelabri denique lumine atque splendore Propitiatorium illis, in quo sese Deus misericorditer exhibet, qui ignis consumens est, hoc est Deus-Verbum, quod, assumpta hominis natura, factum est propitiatio pro peccatis nostris, in carne scilicet nostra visibiliter nobis apparens. Hanc de Tabernaculo interpretationem ubi in medium Frater iste ac Monachus produxit, illud ad extremum addidit: Quodcumque modo ad vos dixi, jam ante ab homine omnium quos novi sanctissimo, Patre inquam nostro Pachomio, auditu ipse percepi, cum eamdem Tabernaculi expositionem afferret, qui in Tabenna magnam Monachorum, pulchros in Christo progressus facientium, multitudinem congregat. Sic autem plane mihi persuadeo, fore ut vel propterea aliquid meorum delictorum condonet Dominus, quod hoc in tempore de viro sanctissimo fecerim mentionem. His auditis,

ubi de Pachomio accepta fama,

B vehementer animo accensus est junior Theodorus, atque ita Deum obsecravit: Si tantæ sanctitatis homo aliquis in terra versatur, fac, oro, Domine Deus, ut aspectu ejus frui, ejusque præceptionibus merear instrui, atque ita animæ meæ salutem, ipso adjuvante, consequar. Hæc porro eadem in oratione repetens Theodorus, maximam noctis illius partem exegit.

duce quodam Pecusio ad illum pergit,

25 Illucescente autem die Pecusius quidam, vir non pietate minus quam senio venerandus, propter quamdam Fratrum necessitatem, illuc advenit. Eum igitur multis precibus rogavit Theodorus, ut sese ad Magnum Pachomium in ejus monasterium deducere secum ne gravaretur. Adolescentem itaque abduxit Pecusius: dumque arreptum iter haud indiligenter peragunt, Dominum suppliciter adorat Theodorus, ita aiens: Benedictus es Domine, qui petitionem meam benigne exaudisti. Ut autem in Patris nostri Pachomii venit conspectum, multos in ipso monasterii limine gemitus profudit ac lacrymas. Cui Pachomius; Noli, ait, flere, fili mi: ego quippe Patris tui (Deum intelligebat vir sanctissimus) sum servus. Postquam deinde in monasterium adolescens est ingressus, et auribus atque oculis inculpatam Fratrum monachorum vitam cognovit, magno ad virtu-

fitque sub eo monachus.

C tem studio est incensus. Quamobrem nullum in proficiendo modum ponens, in mandatorum divinorum observatione magis quotidie magisque confirmabatur; a Pachomio, qui Sanctorum vestigiis omnino inhærebat, viam quæ tenenda erat diligenter edoctus. Et sane ingenio præditus erat adolescens, ac tria hæc summo sibi studio comparare satagebat, animi videlicet puritatem, mediocritatem sermonis quo apte admodum grateque utebatur, et sinceram ad usque mortem obtemperandi promptitudinem. Jam vero in omnibus vitæ monasticæ exercitationibus, vigiliisque orationis causa producendis, nulli unquam visus est concedere: sed æmulabatur perpetuo charismata meliora, ita ut tam consolator afflictorum, quam natu etiam majorum ad optima quæque dux et hortator existeret. Spiritus enim ubi vult spirat. Pater itaque noster Pachomius, cum insignem adeo discipuli sui profectum lætissimis oculis aspiceret, ita apud animum suum statuit, fore ut, se mortuo, ad animarum regimen divinitus vocaretur Theodorus.

Jo 3, 8

Matrem videre abnuit; m

26 Mater porro re intellecta venit, epistolas secum ab Episcopis *m* deferens, quibus jubebatur, ut ei restitueretur puer. Hæc in Virginum cœnobium hospitaliter recepta, litteras Episcoporum ad Pachomium destinat, ut saltem filium videre liceat. Adolescentem igitur allocutus Pater; Audio, inquit, tua causa tuam huc advenisse matrem. Episcoporum illa litteras attulit; ob quarum reverentiam necesse est ut a nobis abeas, matrem salutes, ac bonam ejus veniam impetres. Dic mihi, reponit adolescens, o Pater, si post tantarum rerum acceptam cognitionem, matrem salutaturus abiero, non jure meritissimo in supremi judicii die reprehendet me Dominus? ubi enim ad aliorum ædificationem fortiter agere me oportebat, scandalum nunc fio tantæ Fratrum multitudini. Filii certe Levitarum parentibus et fratribus suis mortem adferre non dubitarunt, ut Domino magis placerent, neve ejus in capita sua iram provocantes de animæ salute periclitarentur. Nec ego igitur aut matrem aut quidquam omnino meum in mundo isto habeo: præterit enim. Tunc Pachomius: Si Deum magis quam matrem diligis, numquid consiliis tuis ego obsisto? nonne potius id ut generose facias hortator accedo? Qui enim amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus. Hæc certe omnis est summa perfectionis. Pulcherrimum istud animi tui propositum cum Patres nostri sanctissimi Episcopi acceperint, non propterea mœrore aut indignatione, sed gaudio potius summo afficiendi sunt, quando tantum te in virtute profecisse animadvertent. Nec sane vitio aut peccato verti potest, si quis in suos forte propinquos incidens, eos non ut carne aut sanguine junctos, sed ut membra Christi, non alio ac reliquos fideles omnes, amore prosequatur: caro enim non prodest quidquam. [*Si quis autem passione quadam seculi captus, dicit: Parentes caro mea sunt, eos diligere debeo; audiat beatum Petrum Apostolum prædicantem. A quo quis superatur, huic et servus efficitur. Qui ergo vincitur amore carnis, servus sine dubio est carnis.*] Cum ergo matri suæ sistere se Theodorus nollet, ipsa etiam, ut quæ incredibili erga filium suum amore tenebatur, ad propia reverti noluit: sed cum devotis Deo virginibus volens lubensque permansit, ita secum inquiens; Hoc saltem modo vel inter alios Monachos subinde eum videre, neque hoc tantum, sed etium animæ meæ salutem in tuto potero collocare.

D *EX MSS. GRÆCIS*

Matt. 10, 37 E

Jo. 6, 64

quæ in Virginum monasterio monacha efficitur.

ANNOTATA.

a *In MS. Florentino his omnibus omissis solum legitur:* Sunt et aliæ domus constitutæ cum suis Præfectis et Subpræfectis ad opificia exercenda et texturam storearum. *Hactenus autem descriptæ officiorum distributioni lucis aliquid addere poterit, quod S. Hieronymus in Prologo, ad Regulam S. Pachomii a se Latine redditam, ita exponit:* Nostri Fratres Ægypti, hos est Tabennenses monachi, habent per singula monasteria Patres, et Dispensatores, et Hebdomadarios, ac Ministros, ac singularum domorum Præpositos: ita ut una domus quadraginta plus minusve Fratres habeat qui obediant Præposito: sintque pro numero Fratrum triginta vel quadraginta domus in uno monasterio: et ternæ vel quaternæ domus in unam tribum fœderentur, ut vel ad opera simul vadant, vel in hebdomadarum ministerio sibi succedant per ordinem: *Hæc ille: quas autem Hieronymus domos vertit, Græce οἰκίας, malui vocare* contubernia, *rem potius, quam communem et indefinitam vocis Græcæ vim attendens.* F

b *Dionysius et Hervetus ex suis MSS. hunc locum sic reddiderunt, quasi ipse Pachomius Vicario absente, solitus fuerit solus implere omnia.*

c *Zino* Aprion, *Dionysio* Saprion, *et hoc nomen in Athanasii Apologia de fuga sua, ubi recensentur Ægyptii Episcopi Sardicensis Synodi Actis subscripti, secundum vetustiorem editionem etiam* Saprion *legitur:* *sed*

EX MSS GRÆCIS

A *sed in posterioribus correctionibus* Serapion. *Est tamen otius* Serapion Thmueos *Episcopus, cui potius quam huic Tentyrano videtur Athanasius prolixam scripsisse Epistolam, seu verius tractatum, contra dicentes, quod Spiritus sanctus creatura est, et misisse Syllogen documentorum pro sua causa facientium cum epistola de morte Arii, uti dictum in Vita ejus 2 Maji cap.* 35 *et* 36. *Vitæ Patrum editionis Coloniensis, nescio ex quo fonte,* Pycerium *habent.*

d Tentyra *et* Tentyris *urbs et Nomus Ægypti, inter Diospoles Magnam et Parvam, quondam Episcopalis, nunc prorsus jacet extincta.*

e *Quamvis* Alexandrini Patriarchatus *diœcesis varios a variis limites accipiat; satis tamen statui potest tam ex ipso Athanasio, Patriarcha quondam Alexandrino, quam ex Epiphanio aliisque, omnem* Thebaidem *eidem Patriarchæ fuisse subjectam; quam hic proinde ex munere suo visitasse, recte scribitur* Athanasius. *Videtur autem ad solius Patriarchæ officium pertinuisse ordinatio non tantum Episcoporum sed etiam Presbyterorum per omnes sibi subjectas diœceses, ita ut eos Episcopi non nisi ex ejus licentia et mandato potuerint ordinare: hoc enim probat Episcopi Tentyrani pro Pa-*B *chomio, suæ diœcesis Monachis cum titulo Presbyteri præponendo.*

f Syene *urbs et insula non magna, a majori altera, quæ* Elephantina *dicitur, et sub eodem* Syenes *nomine quandoque venit, interfluentis Nili brachio abjuncta, distat ab Alexandria, quam longa cum Thebaide Ægyptus est.*

g *Hinc colligimus facta hæc post annum* 338, *quo in suam Sedem ab exilio Gallicano rediit Athanasius, anno* 341 *ab invasore Gregorio iterum compellendus ad fugam, nec ante annum* 349 *restituendus suis. Baronius ad an.* 328 *Visitationem hanc refert, et ad ipsa aditi ab Athanasio Episcopatus initia. Nos in Vita S. Athanasii num.* 378, *secuti Hermantium, ad Valentis tempora et extremos sancti Episcopi annos eumdem Visitationem retuleramus, necdum examinata hac S. Pachomii vita, quod nunc correctum cupimus, quia anno* 349 *obiisse Pachomium didicimus. Addimus tamen etiam sub Valente, qui soli Athanasio pepercit, licuisse ei visitare Thebaidem, quod revera eum fecisse, cum jam Monachos regeret Theodorus, videbimus infra num.* 91. *Nota autem* Papæ *titulum hic et infra sic dari Athanasio, ut cum solo Romano Pontifice communem eum habeat Archiepiscopus Alexandrinus, sicuti ex Epistola Petri Antiocheni ad Gradensem Archiepiscopum, docet*
C *Leo Allatius lib.* 1 *de Ecclesiæ Orientalis et Occidentalis perpetua consensione cap.* 18.

h *Hinc usque ad num.* 30 *deerant omnia in Codice Florentino, foliis aliquot avulsis mutilo, cujus defectus partem primam supplemus ex Latina versione Dionysii alteram ex MS. Mediolanensi acephalo, cum quo deinde multa contulimus: neque enim potuimus omnia, cum ipsum mutilum quoque sit, avulsis foliis non tantum in principio, sed etiam in progressu.*

i *Ruffinus lib.* 3 *num.* 34 *habet hæc de sorore Theodori: sed huic auctori potius credendum, quam Ruffino, qui rem pæne similem de Theodori, non sorore, sed matre cum hac confudit.*

k *Esset dies* VI Januarii. *Et hujus forsitan diei festum est, quod* VII *Januarii notat Petrus Castellanus in Syntagmate de festis Græcorum, appellaturque* Ἴσιδος ἄφιξις, Accessus Isidis *apud Plutarchum. Ab Ægyptiis ad Græcos transiisse superstitionem hanc nemo dubitaverit; notatque Diodorus Siculus lib.* 1 *Bibliothecæ, in hujusmodi festis* tritici et hordei vascula circumferri, in memoriam eorum, quæ ab initio artificiose invenit Dea. *Hoc posito, si nimus breve videtur tempus a Kalendis Decembribus, quibus lata est Constantii de abolendis Gentilium ritibus, usque ad festa Osiridis seu Bacchi eodem mense celebranda, ut lex ea* *interim venisse in Ægyptum potuerit, sicut indicavimus* D *in Vita S. Athanasii num.* 228, *poterit lector rem ibi notatam transferre ad hoc* Isidis festum, *seu aliud quodcumque posterius. Ceterum mensem, qui his* Tibi *scribitur, Seldenus lib.* 3 *de Synedriis Hebræorum vocat* Tuba, *ejusque diem* XI, *cum Januarii die* VI *facit convenire. Sed quomodo Christiani, quales erant parentes Theodori, festum potuerunt egisse tali die? Nempe, uti Calvinistæ in Hollandia, eliminatus Sanctorum festis, non aboleverunt quarumdam festivitatum, puta S. Martini, S. Nicolai, Trium Regum etc. hilaritatem annuam; sic nec Christiani potuerunt statim ab ipso initio plebem abducere, a licita honestaque relaxatione, iisdem quibus Gentiles diebus sumenda.*

l Nomus *seu* Præfectura Latopolitana, *a primaria urbe* Latopoli *sic dicta; uti et ipsa urbs a cultu piscis cujusdam cui* Lato *nomen; estque ad sinistram Nili ripam, inter Tentyram et Thebas, mole confusa a nonnullis cum Præfectura* Latonopolitana, *a* Latonæ *nomine et cultu vocata.*

m *Ad Synodum aliquam Episcoporum hac de causa accessisse videtur potens mulier.*

CAPUT IV.

E

Pachomii moderatio erga immorigeros, delinquentes, pueros et ægros: miracula quædam et monita spiritualia: Theodori profectus.

Ante porro quam Cœnobitarum numerus in majus excresceret, quidam in Pachomii disciplina versabantur Fratres, quorum animus in terrena atque carnalia adhuc erat pronus: nec enim fieri videmus ut sancto Dei timore omnes agantur æqualiter. Multis equidem illos Pachomius ad meliora omnia hortabatur, sed frustra; cum illi ad viam rectam capessendam vel intelligendam nec aures haberent, nec animos, et virum sanctum non exiguo dolore afficerent. Quamobrem in secretiora ille secedens, humi se prosternit, itaque Deum precatur: Tuum, Domine, hoc est mandatum æquissimum, ut proximos nostros non aliter atque nos ipsos diligamus. Tu itaque infelices illos benigne respice, eisque inspira ut compuncti animo timorem tuum suscipiant, et quæ tandem monachorum vita esse debeat, omnino intelligant; ut hoc modo, veluti Fratres reliqui omnes, spem suam in te solo habeant repositam. Fusa oratione, cum nihilo illos obsequentiores videret effectos, sed pertinaciter in sua permanere inobedientia, F regulam iis vivendi atque agendi singularem et seorsim tradidit, ut non possent eam non observare. At illi cum viderent suæ se voluntati haudquaquam permitti, ut eum quem maxime vellent vitæ et actionum tenerent modum, panico quasi terrore perculsi, relicto Pachomio, in alia sese loca receperunt. Et talium vero monachorum discessu illud est consecutum boni, quod tritico videmus accidere a zizaniis recte purgato, ut lætius multo floreat et maturescat; ita quoque discolis iis abeuntibus, reliqua monachorum multitudo et numero et virtute non parum visa est excrescere. [*Hæc autem retuli, volens ostendere, quia sicut nihil obest hominibus seculo deditis, si se tradiderint monachorum institutis; ita nihil utilitatis affert monachis professio venerabilis, si negligentes existunt; sed nec oratio paterna, nec condescensio eos poterit adjuvare torpentes.*] a Cum quodam tempore quæcumque in promptu erant egenis liberaliter contulisset Pachomius, accidit ut necessarii ad victum panes deficerent. Quamobrem constituit, ut tres storeæ, quas monachorum quidam attulerat, divenderentur, mittereturque qui frumentum pretio compararet. Ipsa vero eadem nocte sub auroram fores monasterii

Pro immorigeris quibusdam Monachis orat Pachomius;

sed hi disciplinam ejus deserunt

a

Pachomius prodigiose frumento juvatur

A rii pulsare auditus est homo: quem intro admissum percunctatus est Pachomius, qui requireret. Cui alter, Frumentum, *b* ait; sed per alia omnia perque ipsam meam salutem assero, quod in somnis occulta quadam vi adductus sim, ut vobis eo opus habentibus illud potius afferrem, tamquam acceptissimis Deo hominibus. Tum Pachomius; Nos quidem, respondit, frumento maxime habemus opus: sed tamen terminum, intra quem istud nobis restituendum erit, constitue. Cum itaque paulo post advectum navi frumentum in monasterium fuisset illatum, magnam omnes Fratres de repentina Dei erga famulum suum cura et providentia admirationem conceperunt.

A presbytero quodam quod peregrinos seorsum exciperet, reprehensus,

28 Fuit iisdem temporibus, post martyres pro fide occisos, Dionysius quidam Confessor, summa vir pietate, et Tentyranæ Ecclesiæ Œconomus, idemque Pachomio amicissimus: qui cum intellexisset, Pachomium non permittere advenientibus aliunde Monachis, ut intra ipsum monasterium una cum aliis Fratribus degant, sed ad monasterii fores loco ab aliis secreto eos excipi; indoluit amici causa, ac mox in Tabennesin ipse profectus, virum sanctum eam ob rem dictis castigare instituit. B Hominis reprehensionem mansuete patienterque excipiens alter; Deus, inquit, mentis meæ propositum optime habet perspectum, nec paterna tua Caritas ignorat, illud summo a me studio semper curatum, ut nullius unquam animum offenderem. Et sane quomodo id ego contra Dominum meum auderem, qui sic nos admonet: Quamdiu fecistis uni ex iis qui in me credunt, mihi fecistis. (Matth. 25. 40.) Meosne igitur Fratres absque ulla ratione a ceterorum contubernio, sic quasi hospitio illos extrudens, semotos habeo? absit. Sed cum persæpe monasterii mei statum attente considero, varii in eo generis homines, quosdam recenter admissos, qui nullam adhuc vitæ monasticæ cognitionem habent, quosdam etiam pueros, qui dexteram inter et sinistram discrimen invenire nequeunt, alere me conspicio. Quamobrem melius me facturum existimavi, futurumque e majore commodo atque honore Patrum ac Fratrum peregre advenientium, ut constituto quidem tempore nobiscum ad sacram convenirent Synaxim, sed perfecta deinde oratione in magis decentem et quietum locum ad cibos et somnum capiendum concederent, sufficiente me ipsis quæcumque habere possunt necessaria, ad eum modum qua Patriarcha Abraham Domino sub quercu C et seorsim excepto ministravit. Hisce auditis acquievit presbyter Dionysius, et nihil quod *c* non e divina esset voluntate, a Pachomio agi cognovit.

facti sui rationem modeste reddit

Hæmorrhoissam sanat.

Uxor erat cujusdam eo in loco degentis hominis, quæ sanguis fluxum magna sua molestia patiebatur. Hæc ubi de Pachomii sanctitate audivit, Dionysium jam memoratum, viri sancti amicum, supplex rogat, Pachomium ut accersat, quasi de magni momenti re cum eo acturus. Advocatus ergo Pachomius cum Dionysio in ecclesia disserebat, ac dicta mulier, incarnato pro nobis Deo credens, qui ad suos quondam discipulos dixit; Qui vos recipit, me recipit, (Matth. 10. 40.) cucullum quo hominis sancti caput cooperiebatur, cum fiducia attigit, et repente sanitatem obtinuit, [*et procidens in faciem suam adoravit Dominum, glorificans ejus clementiam quod tanta per servos ejus beneficia credentibus contulisset. Tunc sanctus vir Dionysius factum sentiens, benedixit mulieri, et protinus ad sua repedavit.*

29 *Aliquando vero necessitate exegit ut sepis munimine monasterium vallaretur: in quo opere laborantibus Fratribus ipse lætus ferebat maximum auxilium*]. Interim in vicino quodam monasterio, cui qui præerat Pater ad S. Pachomium consilii causa frequenter accedere erat solitus, Frater fuit, qui *d* Œconomi munus in eo sibi monasterio deposcebat. D Verum monasterii Pater, hominem eo officio ratus indignum, quando a petitione ut desisteret persuadere nequivit, callide ad Fratrem ita est locutus; Pater equidem noster Pachomius edixit, ut ne tuæ isti postulationi annuerem, quoniam eo quod petis munere parum te esse dignum, optime intelligit. Hæc ille audiens, non sine indignatione secum abripuit monentem, dicens; Veni, ad Pachomium una pergamus, ibique confirma quæcumque contra me modo protulisti. At monasterii Præses, metu pariter et dolore plenus, hominem sequebatur, multum dubitans, quem tandem exitum contentio illa esset habitura. Cœpta ergo via properantes, Pachomium una cum aliis Fratribus muro ad monasterium attollendo occupatum repererunt. Quem propius Frater iste affatus; Descende, inquiebat, o mendax, et aliquod meum peccatum contra me, si potes, affer. Pachomio autem non continuo respondente; Obmutescis sane, adjunxit, cum nihil in tui excusationem proferre valeas. Quis vero te ad falsa dicenda compulit, cum præsertim ipse te perspicacem satis prædices, utpote qui longa te rerum contemplatione perfecisti? Talia adhuc Fratre objiciente, cum nullius in ipsum delicti conscius sibi esset Pachomius; Peccavi, inquit, o Frater, sed tu veniam mihi, oro, concede. E Numquamne tu in aliquod peccatum incidisti? Hac voce percepta, ab ira et contumeliis Frater destitit. Descendens autem ab opere Pachomius, monasterii Præsidem de re, quam audierat, percunctatur. Quem ut lamentantem et animo vehementer anxium conspexit; Quid, ait, hocce tandem est negotii? Tunc alter: Hic, inquit, muneris cujusdam administrationem sibi deposcit, ad quod omnino reperitur ineptus Ego vero cum ab ea mente hominem dimovere non possem, ut qui aures mihi præbere plane negat, tuam interposui auctoritatem, ut molestus esse desisteret. Illam siquidem a Domino prærogativam tibi esse concessam non ignoramus, ut nihil te fraudis atque doli possit latere: sed ecce amens ille ac stolidus pessimis suis contumeliis virum justum ac sanctum incessere non erubuit. Tum Pachomius; An non, ait, divinam ex me voluntatem quæsiturus huc advenisti? igitur quod dicam attende. Suam homini isti petitionem facilis concede, ut hac ratione hominis istius animam potestati dæmonis eripiamus. Sæpe namque accidit, ut quispiam, alioqui malus, cum beneficiis fuerit affectus, nonnullum boni honestique amorem concipiat. Hæc scilicet ratio est caritatis, quam verbo nos et exemplo Deus edocuit, ut imperfectiones mutuas magno commiserationis affectu toleremus. F Sic ergo ille voti jam sui compos, noluit; et mutato statim proposito cum valde magna contritione Pachomium amplexatus, culpam ingenue est confessus; Homo Dei, inquiens, superas multum famam, quam de te audivimus. Perspicere namque nobismetipsis licuit, quam egregia ratione malum in bono viceris. Si enim non ita placide clementerque, sed contra duriter atque acerbe me excepisses, monastica statim vita valere jussa, a divino recessissem obsequio. Benedictus tu, per quem vita mihi ac salus est conservata. [*Tunc allevans eum de terra venerabilis senex, hortabatur sedulo ut vitam sumeret e professione dignam, ne quando negligens perpetua in futurum tormenta sentiret. Et osculatus eum dimisit in pace: quem etiam usque ad fores monasterii prosecutus est.*]

ex mss. græcis.

Monachum multa falso exprobrantem patienter tolerat,

beneficiis demulcet,

et ab apostasia servat.

30 Ad monasterium accedens *f* quidam multis Pachomium precibus orabat, ut filiam suam, quam dæmon insederat, sanare vellet. Quod ille audiens, cui moris non erat cum mulieribus agere, misit per janitorem responsum ad ostium in hæc verba: Unum ex vestibus ejus lotum huc mitte. Allatam igitur

puellæ

EX MSS GRÆCIS. *Occultum puellæ peccatum cognoscit,*

A puellæ tunicam ut homo sanctus aspexit, sua illam benedictione impertiturus; Non est hæc, ait, puellæ, quam dicis, tunica. Affirmante altero, dictaque sua iterum atque iterum probante, esse illam filiæ suæ vestem ipsissimam; misit Pachomius qui diceret: Est quidem illa filiæ tuæ tunica, sed ipsa non servat castitatem, cum virginitatem sit professa: simul enim atque oculos in vestem conjeci, intellexi non esse a labe et corruptione puram, ac propterea ad filiam tuam negavi pertinere. Sancte itaque promittat fore ut majori se imposterum diligentia ab omni immunditia puram servet, idque coram Deo qui promissiones sibi factas numquam non audit: sic fiet ut Dei ejusdem misericordia filiam tuam sanam habeas atque incolumem. Filia ergo sua in examen vocata, indignans simul ac mœrens Pater ipsiusmet confessione peccati labem cognovit, ac simul promissum ab eadem accepit, quo nihil imposterum ab ea ejusmodi perpetratum iri sancte pollicebatur. Tunc Pachomius oleum, benedictione sua consecratum misit ad patrem: qui filiam suam eodem ubi perunxit, nihil in fide hæsitans, sanitati mox pristinæ videre meruit restitutam. [*Ipsa vero glorificabat* B *Dominum jugiter, quod non solum dæmone, sed detestabili conversatione liberata, in reliquum se continentiæ studio per Christi mancipasset auxilium.*] Quidam alius filium suum, a molestissimo genio vexatum, adduxit rogans ut sanaretur. Panemque ab eo qui erat ad januam accipiens, cum mandato ut eum comminueret esuriente dæmoniaco, frustum ejusdem panis homini porrexit. Sed nec attingere eum energumenus voluit, cum ex aliis panibus avidissime comederet. Mala deinde punica et viridis coloris caseolos aperiens, panis benedicti micas iis immiscuit, ut nescius saltem dæmoniacus ex eo sumeret: sed cum vesci occepisset, aperuissetque appositos cibos, omnia panis benedicti frustula abjecit, ne minimum quidem ex iis degustans. Quamobrem biduo eum jejunum manere voluit, donec viribus ferme destitueretur: quo elapso pultem coxit triticeam, cui dictum jam sæpe panem immiscuit, quem benedicto insuper oleo intinxit. Continuo autem quieti sese tradens energumenus, altum cœpit dormire. Cujus parens non diu post ad monasterium rediens, Deumque laudans, de recuperata a filio sanitate nuntium ipse attulit. Complures etiam alios e variis languoribus per servum suum Pachomium Deus eripuit, qui per Sanctos suos, tam inter homines mundo addictos C quam inter Monachos, salutem animarum numquam non operari dignatur. Quod si quandoque contingeret eum, pro alicujus sanitate deprecantem, minime exaudiri a Domino, nihil magnopere admirabatur, nec inde quidquam capiebat doloris; cum non ignoraret qualis sanctorum virorum in orando debeat esse mens et intentio. Itaque cum precaretur, illud repetebat identidem; Non mea sed tua voluntas fiat. Sic namque is, qui cum Patre est unum nos docuit, quoniam in omnibus ita oportet fieri *g*.

Quam uti et adolescentem quemdam, oleo ac pane benedicto a dæmone liberat.

Magna indifferentia utitur in oratione

31 Si quis autem, eam quam homo sanctus in precando tenebat rationem ignorans, quærere non dubitet, unde nobis hæc scribentibus rerum illarum data sit cognitio; is primum quidem in memoriam revocet, quod, sicuti supra dixi, ipsimet diligenter de rebus Pachomii inquirentes, ex antiquiorum Patrum narratione omnia cognoverimus, quodque ipse Pachomius in Fratrum conventu residens ut aliquid proficuum explicaret, etiam intimas cogitationes suas eis aperiebat: et quo modo in omni ad Deum petitione orationem oporteat ordinare sine invidia docens, omnes ut fidem ac spem in Domino omnem reponerent; caritatem vero non fictam exhiberent proximo, erudiebat. Dicebat autem hanc doctrinam, præter manifestas illas sanationes corporum, esse etiam curationes animarum. Homo enim, inquiebat, D sic animo et mente excæcatus, ut densissimis idololatriæ tenebris immersus, purum Divinitatis lumen non admittat, si postea per veram fidem ad Dominum perductus, unum verum Deum reverenter suspiciat atque cognoscat, numquid ea vere curatio et salvatio est? At rursum alius, bruti instar animalis, rebus fallacibus addictus, nec de veritate verbum profari sciens, si a Numinis supremi famulis nonnisi quæ justa sunt loqui imposterum didicerit; an non et talis spiritu sanus est effectus? Tum si alius quispiam stupore animi, divina mandata decussatis quasi manibus perficere nequaquam curet, ac mutata per Dei misericordiam voluntate pigritiam ponat, bonisque operibus sese addicat; nonne hunc egregie dicemus esse sanatum? Si fornicator, si superbus, opera alicujus e Dei famulis ad concipiendum Dei ejusdem timorem permotus, pœnitentiam agat, an non ingens hoc est prodigium?

Docet conversiones peccatorum habendas in miraculis.

32 Dixit mihi, inquiebat aliquando e Fratribus nonnemo; Enarra mihi visiones aliquas a Deo tibi objectas. Cui ego: Homini quidem peccatori, qualis ego sum, visiones videre nequaquam est in votis E aut desideriis: error enim esset et non secundum Dei voluntatem. Cum vero Deus id ultro et gratis dederit, in omni quod eventurum est, esto resurgat mortuus; nulla tamen seu superbiæ seu vanæ gloriæ tentatione lædetur fidelis Dei famulus, qui eam numquam habuit, nec omnino cognovit, divinæ namque providentiæ munere gubernantur universa. Audi nihilominus, visionem magnam. Si hominem conspexeris puritate et demissione animi insignem, admirandam sane visionem conspexisti. Etenim quid majus aut admirabilius videri potest, quam si obtingat alicui invisibilem Deum in homine visibili, tamquam in Dei templo contemplari? Similiter magnum quid esse cogitemus, quod a viris sanctis interiores animorum affectiones sæpe pervideantur, quemadmodum Elisæus animum Giezi perspexit. Cum namque Dominus, qui cuncta scrutatur, aperire illis quæ secreta sunt, fuerit dignatus, tunc arcanorum fiunt conscii: sin autem Dominus non revelarit, hominum aliorum similes permanent, in hoc solum perpetua contemplatione intenti, ut Divinitatem, quantum fieri potest, mente animoque respiciant; quod ipsum e Dei famulis unus nobis quispiam tradidit dicens: Providebam Dominum in conspectu Ps. 15, 8 F meo semper. Nec vero inde judicandus est quispiam quod abscondita penetrare nequiverit, sed quod eis similem se facere non sit veritus, quod in Psalmis condemnat spiritus divinus, ita dicens; Non proposuerunt Deum ante conspectum suum. Hic porro per- Ps. 52 5 fectionis gradus facilius obtingit adolescentioribus; ut a prima ætate vocem Domini audientes, Dei recordatione informentur et ad anteriora extendere se perpetuo conentur, donec ad summa quæque et perfectissima, Samuelis in templo versantis exemplo, perveniant. Solum namque probe excultum facillime vites ad maturitatem profert: quæ vero tellus neglecta diu et deserta jacuit, multorum vix labore poterit expurgari, ut fructus tandem bonos proferat. Istud etiam ignorare non possumus, quod sicut terra, quantumvis bene exculta, si deinde negligatur, fiet, ut scriptum est, deserta, licet semen optimum ei fuerit demandatum: ita quoque sterilis ante et deserta, si studio non indiligenti præparetur, digna fit quæ fructus suo tempore proferat. Curam ergo Ps. 114, 6 adolescentum, ut Deus nobis præscribit, habeamus non mediocrem, quoniam, ut scriptum est, custodiens parvulos Dominus, animas quoque nostras ut pupillam custodiet: qua enim mensura, inquit, mensi fueritis, remetietur vobis. Nemo vero audeat vel verbo talem aliquam animam offendere, ut ne pupillam

virtutes solidas revelationibus,

et occultorum cognitioni ante ponendas,

adolescentiam virtuti aptissimam, diligenter esse excolendam.

A pillam oculi, numquam non in Deum justum judicem intenti, magno suo malo eruat. Neque necesse est pluribus dicamus, qua parvuli ratione custodiendi sint : verbo si dicam sufficiet. Quisquis Dei timorem in veritate ob oculos habens, ad summum usque perfectionis animum suum et conscientiam ab omni macula expurgaverit, is suffultus Domini sui auxilio, quo in omnibus quæ agit opus habet, parvulos suos custodire facile poterit.

Ps. 114, 6

33 Theodorus autem, de quo ante nobis fuit sermo, in prima adhuc ætate adolescens, summa sua voluntate veris solidisque de Deo doctrinis pascebatur, et confortabatur spiritu, Patrem suum Pachomium in omnibus sibi ad imitandum, velut exemplar quoddam perfectissimum proponens, eique haud aliter quam ipsi Deo obsequebatur. Si vero subinde accideret, ut, cum certum aliquod opus ei perficiendum tradidisset Pachomius, sive per oblivionem sive per inadvertentiam, aliquid immutaret, aut etiam diversum quid præciperet, atque insuper quasi reprehendendo diceret; Quamobrem hoc operis aggressus es? nihil admirabatur Theodorus, nihil in sui excusationem afferre conabatur; sed summo reprehensionem silentio accipiens, eam vera de causa B contra se afferri existimabat, sic apud se cogitans et dicens : Homo Dei est, non temere verba mutat aut sententiam ; sed fortassis a spiritu divino extra se abreptus, ita contra meam voluntatem agenda imperat, ut me adhuc imperfectum corrigat. Si enim ita res non haberet, quomodo prius ab ipsomet imperata perficientem increparet? Huic quiddam non absimile apud prophetam Jeremiam reperio, quo loco Dominus populum reprehendit ob sacrificia, quæ non in veritate offerebat : Quoniam non hæc præcepi patribus vestris; cum tamen per Moysen illa præcepisset. Quamobrem oportet me suspirare, donec Dominus cor meum rectum ac promptum faciat, ut Sanctis ejus debitam semper obtemperandi voluntatem exhibeam. Colligentibus aliquando Fratribus juncos *h* in insula, ibidem versabatur Theodorus, ad eos cibo potuque reficiendos necessaria curans. Quadam igitur vespera P. N. Pachomius, cum rediisset æger a labore, eique decumbenti ac supra modum algenti cilicinam stragulam injecisset Theodorus, ea tegi sanctus senex omnino recusavit; Hanc, inquiens, vestem, Theodore, aufer, et storea me contege, qua alii omnes Fratres uti consuevere. Obtulit deinde Theodorus grana pauca mali Punici, ut iis vires repararet. Sed oblata senex respuens, C ita cum lacrymis est locutus; Justumne est et æquum, ut sumptuosius ac melius nos ipsos habeamus, propterea quod Fratrum nos laboribus atque necessitatibus moderandis a Deo simus præfecti? Ubi ergo est timor Domini? Jamne, Theodore, omnia Fratrum tuguriola *i* circumiens observasti, num quispiam ex illis infirmitate aliqua detineatur? illuc enim usque judex est Deus. Pachomius porro accepta cœlitus virtute ipsasmet animorum et corporum affectiones penetrare noverat, et qua ratione dæmones fidelibus Christi servis obstacula ubique ponere conentur.

Theodori obedientiam exercet Pachomius.

Jer. 7, 2

Hujus exigua de seipso, h

et magna de Fratribus cura sollicitudo : i

34 Contigit quandoque ut virum Sanctum in asceterio suo versantem febris invaderet, qua correptus integrum unum diem jejunando traduxit, quin et secundum jejunio addidit. Jamque tertium *k* similiter parabat exigere, quando ad preces fundendas exsurgens, Deique videndi desiderio æstuans, a morbo repente liber extitit. Dato igitur per Œconomum de more ad prandendum signo, ipse etiam Pachomius, veste solita ad lumbos indutus, pariter cum Fratribus nulla infirmitate detentis mensæ accubuit, sensitque morbum re naturali aliqua causa nequaquam provenisse. Quamobrem Deo, qui vires sibi in quavis occasione sufficeret, gratias egit in- D finitas. Cum vero alium quempiam in periculo videret constitutum, nihil non agebat, ut ne ab adversariis suis sineret se superari. Ipse etiam met, quamvis sanctitate eximius, cum tamen corpore esset imbecilliore, magnis animis quamcumque sibi immissam ægritudinem sustinebat. Deus siquidem variis modis famulos suos novit explorare. Fratrum unus ad mortem æger, diversa in cellula decumbebat, haud ita procul a Pachomio; qui cum a contubernii Præposito paululum carnis ad nutrimentum postulasset (corpore quippe erat vehementer exhausto) idque in solum illud tempus, quo malum tam grave affligere eum pergeret; repulsam passus, sic Fratrem quemdam alloquitur; Me, quæso, o Frater, ad P.N. Pachomium quantocius hinc defer. Quod cum alter fecisset, in faciem suam æger ante Pachomii pedes se abjecit, et quid illuc eum advenire compulisset exposuit. Postulationem adeo justam, quamque obtinere æger haud esset indignus, intelligens magnus Asceta, in gemitum prorupit, ac prandii hora, cum Fratres ad comedendum convenissent, Pachomio quoque appositum est quo vesceretur. At ille, cibi nihil potusve degustans, hanc orationem habuit : Dicite mihi, Personarum acceptores, ubi E scriptum est; Diliges proximum tuum sicut teipsum? Videtisne Fratrem illum, mortuo haud multum absimilem? Quamobrem igitur, ante etiam quam suam ille necessitatem vobis indicaret, neglexistis, et non consuluistis, ut oportebat? ultro autem exponentem desiderium suum cur despexistis? Dicetis forte, quoniam apud nos insolitus est ejusmodi cibus, ideo eum neglеximus. Nullane igitur morbo debetur discretio? nonne omnia mundis munda? Si vero licitum illud atque conveniens esse, vestro judicio statuere non poteratis, quamobrem ad me de tota re non retulistis? Hæc cum diceret, in lacrymas est solutus: semper namque commiserationis signum sunt lacrymæ. Si quis tamen animo motus, non videtur sicut ille lacrymari occasione oblata, interius tamen lacrymatur. Hisce porro Pachomii dictis permoti Fratres, festinarunt carnes emere, emptas concidere, concisisque solari ægrotantem. Tum vero etiam ipse Pachomius communi cum aliis cibo, oleribus videlicet ad ignem decoctis, sese refecit.

k

EX MSS GRÆCIS

quam insigni exemplo declarat.

ANNOTATA.

F a *In MSS. quibus Dionysius et Hervetus sunt usi, desunt reliqua hujus* §.

b *Hinc collige mercatorem hunc Frumentarium fuisse, qui lucri causa conquireret fruges, collectasque venum exponere intendebat.*

c *Dionysius,* in eadem Tentyrorum civitate.

d *Dionysius et Zinus ex suis MSS. dicunt* Clericatus dignitatem *ab hoc Fratre postulatam.*

e *Dionysius et Hervetus, rem sic narrant, quasi voti sui compos effectus monachus reverterit ad Pachomium jam Clericus; et sic Dionysius hic,* vitam dignitate dignam *scripsit : sed quia ex nostro MS. commodius dicitur ipso in vestigio conversum ambitiosum renuntiasse petitæ et jam addictæ sibi gratiæ, malui ex Zino accipere* vitam professione, *scilicet monastica,* dignam.

f *Iidem invenerunt, advenisse hunc hominem* a longe festinum, adhuc S. Pachomio ibidem stante.

g *Sequentia omnia desunt apud præcitatos interpretes, apud Hervetum quidem bona ex parte, apud Dionysium vero usque ad num.* 50.

h *Græce* Θρυῖα, *ea passim minus nota vox Hervetum abduxit, ut verteret,* Cum aliquando Fratres profecti essent in insulam, nomine Thræam ad metendum : *et alibi* Frondes ficuum *scripsit.*

A i *Extemporanea illa scilicet, quæ monachis per aliquot continuo dies in insula futuris parabantur.*

EX MSS. GRÆCIS

k *Hervetus in MS. Lipomani reperit, quod* fuit jejunus quinque dies.

CAPUT V.

Alia tria monasteria suscipit Pachomius et in iis varia spiritualia documenta tradit.

Monachos in Prou deducit et monasterium ibidem ordinat.

Cum deinde monasterii a se constructi spatia, monachorum multitudini recipiendæ paria nequaquam esse videret, nonnullos e suis in alium quemdam desertum locum, Prou vocatum, traduxit, quorum opera usus, aliud ibidem exstruxit monasterium, lateque extendit: plurimos enim ad vitæ istius rationem capessendam a Domino vocari quotidie observabat. Œconomum quoque et duos alios, qui Fratrum istic degentium curam haberent, monasterio præfecit: distinxit Præfectos contuberniorum et Subpræfectos constituit: ad formam primi in Tabennesi monasterii. Illud autem memoria ut tenerent magnopere commendavit, ne alter alteri ulla in re molestiam aut nocumentum aliquod crearet, sed B intra præscriptum cuique vitæ modum ac terminum continerent sese universi. Ordo quippe in rebus humanis venustatem habet non exiguam. Vir sane perfectus, etiam ubi ordo non est, recte omnia sciet disponere, quemadmodum scriptum est; Et in diebus famis saturabantur. Ceterum Pachomius etiam ipse dies noctesque monasterii utriusque commodis ac necessitatibus animum intendebat, verissimus optimi maximique Pastoris famulus existens. Post hæc cum in monasterio etiam Prou a Fratrum numerus non parum excrevisset, senex quidam asceta, qui et ipse monasterio antiquiorum Monachorum cum potestate præerat, et Eponymus vocabatur, ad Pachomium venit, utque monasterii ad id usque tempus a se administrati curam suscipere vellet, plurimum rogabat: nomen autem monasterii erat b Chenobosciorum. Hujus itaque administratione suscepta, alios etiam Fratres eo deduxit, iisque ipso in loco bene precatus, divinæ eos providentiæ commisit: statuens ut cum Fratribus, qui jam ante istic fuerant commorati, ipsi quoque habitarent, eademque uterentur vitæ regula. Ibidem similiter Œconomum et qui secundum ab eo locum teneret. nec non contuberniorum Præfectos et Subordinatos designavit. Quin et in quartum etiam monasterium, C quod Monchosin c nuncupant, Fratres dimisit, secundum traditam aliis omnibus vivendi normam ibidem victuros. Hoc autem fecit rogatus a præcipuis asceterii illius moderatoribus, et Regulas præscripsit Monachis illis, inter quos erat etiam senex quidam d Joannes nomine, in vita spirituali admodum exercitatus. Sic autem magna cum diligentia Fratres visitans Pachomius, si quos spiritu valentiores deprehendebat, hosce per singula monasteria, quanto tempore erat abfuturus, aliis jubebat præesse, non aliter quam in suo ipse monasterio cum potestate præerat. Accidit deinde ut cum duobus aliis Fratribus navi veheretur ad Monchosinense monasterium. In quo sub noctem receptus est: cumque cœnæ sumendæ tempus jam advenisset, mensam instruxerunt Fratres. Sedentibus igitur illis ut comederent, multis et exquisitis nimium rebus, caseis nempe et ficubus, et fructibus olivarum paratam cœnam contemplatus Pachomius, solo pane vesci est aggressus. At reliqui absque ullo discrimine in omnia quæ erant apposita manus avidas injecerunt: e quibus nonnemo Pachomium diligentius attendens, lacrymas eum non tenere conspexit. Cœna itaque absoluta ubi exsurrexissent, rogatus quid illæ sibi

Ps. 36, 19

a *Aliorum etiam monasteriorum curam suscipit.*

b

c

d

Temperantiæ in cibo et potu studium apud Monachos promovet.

lacrymæ tandem vellent, nihil omnino respondit; D sed denuo ut fletus sui causam proferret precibus fatigatus; Vestra, dixit, causa, Fratres, in hanc mœstitiam incidi, propterea quod temperantiæ studium inter vos parum vigeat. Sane quibus cœlestia sapiunt, ii continentes quoque sint, nec immoderato in cibos desiderio ferantur, oportet. Anne igitur peccatum esse putabimus cibis uti, præsertim vilioribus? Sed pulchrum est, quod Apostolus monet, non vinci in aliquo. Ego vero quia peccator sum panes reperi palato jucundos, iisque solis famem conspecui, alias etiam quod Dominus forte objecerit, comedere contentus. His auditis, magnum omnes a cibis non necessariis abstinendi studium incessit.

36 Multum quoque Fratribus Pachomius proderat, cum de rebus sacris dicturus, locum cepisset. Monebat primum ut in orationis et contemplationis studio irreprehensibiles sese exhiberent, ut ne inimicorum versutias haberent incognitas, sed Domini virtute abunde instructi fortiter contra illos agerent. In Deo, inquit, faciemus virtutem. Tum Scripturæ sacræ sermones iisdem exponebat, maxime si qui intellectu occurrerent difficiliores aut magis abstrusi, de Domini incarnatione, de cruce, E de resurrectione. Ac de incarnatione quidam Verbi divini sic sentiebat, ut diceret eam in Lege veteri non uno argumento significatam, dicente Deo apud Isaiam; Venio congregare omnes nationes: Nec non in ipso Evangelio; quoniam Verbum caro factum est et habitavit in nobis. De Cruce disserens, arietem afferebat in medium, cornibus in vepreto ac ligno Sabec detentum, et in victimam pro Isaaco adhibitum, Abrahamo præsertim dicente: Quoniam apparuit in monte Dominus; quo haud dubie Dei Filii unigeniti obitam in cruce mortem præmonstrare voluit. In Evangelio autem omnis creatura de cruce testimonium exhibet, totis viribus declarans quod Christus Jesus crucifixus rerum omnium vere sit Dominus. De corporis vero ejus resurrectione per Isaiam dicit Deus, quod post mortem velit eum Dominus a percussura plagæ sanare; hoc est, quod filium suum, absque ullo suo peccato pro nobis mortuum, ad vitam revocare statuerit: ac rursum in Evangelio Thomas, de mortua et resuscitata carne, in qua Deus verbum, sic quasi in templo quodam moratur, testimonium dicens; Dominus meus, inquit, et Deus meus! Hic ergo testis quoque habendus est fidelis. Quod autem ad hominum etiam aliorum resurrectionem spectat, cum Christi corpus cruci affixum, a corporibus nostris natura sua minime sit diversum; sane quemadmodum illud a morte F suscitatum est, ita et nos suscitabimur: quin et eo jam suscitato, nos pariter suscitati sumus. Deus quippe Verbum a morte surrexit, et nos igitur pariter cum eo surreximus, quandoquidem ipse nos potius in eodem corpore suo suscitavit. Hæc porro Deum, quamvis per ipsos, de seipso tamen dicentem audientes: audiamus etiam ipsummet dicentem: Veniet tempus in quo omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem filii hominis, et resurgent. Paulus similiter de carnis resurrectione sermonem instituens, quædam affert, ad quæ intelligenda veram solidamque scientiam afferre debemus: Unus autem ejus locus nobis sufficit; Si mortui, inquit, non resurgunt, neque Christus surrexit a mortuis.

37 Cum itaque, Fratres mei, de futura ex mortuis resurrectione non dubitemus, oportet etiam et resurrectionem spiritualem tantisper contemplando cognoscamus, Domino ipso dicente: Qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet. Fieri sane nequit ut sermo Domini non inveniatur verus. Omnis peccator, qui credit et mandata Domini observat, Vivet quemadmodum S. David pronuntiat; vivet anima mea

Ad eosdem de studio orationis

Ps. 59, 14.

de Incarnatione,

Is. 66, 18.

Ioa. 1, 14,

de morte,

et resurrectione Domini, Is. 30, 26

Jo. 20, 28. *de resurrectione nostra corporali,*

Jo 5, 28

Cor. 15, 32.

et spirituali sermones instituit

Jo. 11, 25.

A mea, et laudabit te. Nos ergo, Fratres, hoc non indiligenter attendamus, quo modo Dominus, cum suas nobis leges et mandata præscripsit, nunc quidem ipso facto contumeliis lacessitus, cum ei dicitur Dæmonium habes, contumeliarum nihil reponat; aliquando autem cum Scribis et Pharisæis sermone contendens, triste illud; Væ nobis, ingeminare non cesset; illosque cæcos ac duces cæcorum, et sepulcra dealbata, nominet, aliisque id genus reprehensionibus minime parcat. Etenim ut qui foveam conspicit, cæcos apprehendit, ne inter eundum in præcipitium et mortem incidant; ita Dominus perversam eorum vivendi rationem sectatoribus suis et discipulis aperuit, ne hi similes Pharisæorum effecti, eodem quo illi exitio perirent. Quod vero contumeliam passus, opprobria nulla in adversarios regerat, hoc ipso docere nos voluit, ut malum pro malo ne reddamus, et in tolerando patientiæ simus studiosi. Cum autem Petro dixit, Vade post me, satana; non Petrum appellasse existimandus est Dominus, sed ipsummet cacodæmonem, cujus potissimum impulsu homines non recta sæpe cogitant et loquuntur. Cumque ita finem dicendi fecisset Pater noster Pacho- B mius; una cum Fratribus suas ad Deum preces fudit, quibus id videlicet postulabat, ut divinorum sermonum in animarum suarum salutem numquam non meminissent. Exinde suam quisque cellulam repetiit, diutius secum meditaturus quæ audierat. Hac porro consideratione finita, in unum omnes convenire, et inter se quæ dicta erant conferre instituerunt. Locum vero inter eos invenire nullum poterat otiosa de rebus ad mundum hunc spectantibus confabulatio: sed vel Scripturæ alicujus solutionem vel quomodo secundum sanctissimam Dei voluntatem in virtute proficerent disquirebant.

Ps. 118, 175.

Matth. 16, 23

De quibus Monachi deinde inter sese conferunt.

38 Nec agere quidquam ulli in domo fas erat absque Præpositorum suorum voluntate aut imperio; sine quibus nec Fratris sui cellulam ingredi aliquis licitum sibi putasset. Quæcumque in domibus vestes reperiebantur minime necessariæ, eas Œconomus et qui secundum ab eo locum tenebat, cella servabat separata et diligenter occlusa repositas donec seu lavandi seu gestandi gratia producendæ essent. Libri similiter omnes suis accurate loculis dispositi, ad eorum, quos dixi, duorum spectabant curam. Auri argentive nullus inter eos usus. Quin etiam reperti sunt, qui, cum finem facerent vivendi, quid aurum argentumve omnino esset, ignorarent. Soli videlicet quibus administrandi necessa- C ria officium erat impositum, pecuniæ rationes noverant: et hi ipsi post quam ad monasterium erant reversi, nihil retinuissent in manibus, ne ad diem quidem unum, sed redditam sibi pecuniam servabat Œconomus, donec eos rursum contingeret egredi. Hæc vero omnis gubernandi ratio in libro Œconomorum singillatim continetur descripta. Porro Pachomius cum monasteria lustrandi ergo nave veheretur, facto jam vespere ait ad Fratres, Vultisne noctem hanc vigilando traducamus? Qui cum respondissent; Placet, Pater: rursum eis dixit Pachomius; Triplicem vigilandi normam a Patre nostro Palæmone sum edoctus, videlicet, ut vel usque ad noctis medium vacemus orationi, ac deinde somno vires foveamus ad lucem usque matutinam; vel contra ad mediam usque noctem somno corpus, ac deinde usque in tempus matutinum oratione animum reficiamus; vel ex nunc quieti e paulum indulgeamus [*deinde et oremus alternis*], atque ita in lucem usque matutinam. Fratribus autem quod postremum dixerat eligentibus, eo loco remansit, æqualiter partiens somni et orationis horas, utpote vigiliarum ducendarum expertus: f ex sociis autem unus quidam in proposito deficiens, cubitum discessit; alter vero

Horum, uti et monasteriorum, administratio

Pachomius noctes integras vigilando transigit

e

f

perseveravit usque mane. Quem Pachomius sub auroram vocavit ad Synaxim; deinde etiam hic cum eo qui totam noctem dormierat, somnum capturus discessit ad ovile quodpiam: atque ita denique ad monasterium, quod non exiguo intervallo aberat, profecturi remos expediverunt. D

EX MSS. GRÆCIS

39 Audito Pachomii adventu g Cornelius supra memoratus, monasterii illius Œconomus, convocatis in unum Fratribus, Pachomio processit obviam; in cujus aspectum simul atque venerunt, amicissima tam hominem sanctum quam qui cum eo advenerant Fratres salute exceperunt. E quibus unum, monasterii septa jam ingressum, percunctatus est privatim Cornelius; Quid fecit Pater noster hisce diebus? Qui respondit: Noctem hanc universam erudiit nos. Cumque totius rei seriem exposuisset fusius, ita ad Fratrem Cornelius; O te imbecillem, qui ab infirmo sene passus es te superari, cum in ætatis flore adhuc existas! Hæc dicentem Cornelium audivit Abbas Pachomius, quamvis id a sese auditum dissimularet. Sed vespertino tempore, cum ignis de more solet accendi, sic allocutus est Cornelium; Placetne ut orationi vacemus? Illo respondente; Ut vis, Pater surrrexerunt ambo ad orationem. Quam in longum sane tempus, Cornelii experiundi causa, protraxit Pachomius. Fratres vero ejus qui viri in orando constantiam præterita etiam nocte in navigio experientia ipsa cognoverant, loco excesserunt, et alibi nocturnæ sese tradiderunt quieti, dum Cornelius cum Pachomio in oratione persistit. Signo deinde ad conveniendum sub auroram dato, Pachomium alloquitur Cornelius et ait; Quid in te commisi, Pater? nihildum aquæ degustavi ex quo vespera hesterna cibos sumpsi. Cui Pachomius; Siccine, inquit, pateris, ut te homo senex in oratione producenda vincat, Corneli? Tunc intelligens Cornelius, sermones quos vespertino tempore cum Fratre illo habuerat, a Pachomio fuisse perceptos; Peccavi, dixit, o Pater; Tu veniam mihi largire, quoniam haud recte locutus sum: est profecto sanctus in te Spiritus, et virtus quædam divina. Contigit deinde ut cum sepulcra quædam transiret, nonnullorum perciperentur lamenta. Tunc ad Theodorum, itineris sui socium; Hi, inquit vir sanctus, mortuos quidem eos deplorant, quos ad vitam revocare nullo modo possunt; nos vero primum nosmetipsos, ac proximum deinde plangamus. Forsitan, si cum lugentibus nos quoque lugeamus, a morte suscitabit Dominus: Surge enim, ait, qui dormis, et exsurge a mortuis, et illuminabit te Christus. Nec est cur admiratione capiamur, cum gemitus ac lamenta istorum percipimus: planctus namque Sanctorum in hac suspiriorum valle instar illius est gemitus, in quem fratrum suorum causa, in eorumdem salutem prorupit Joseph; vel illius, quem ob Israelitici populi captivitatem Jeremias edidit. Nec aliter homines sancti, virorum tantorum filii ac imitatores, in hoc mundo plangere sunt dicendi.

g *Cornelium Monachum humilius de se ut sentiat,*

E

ac Theodorum veram plangendi rationem docet

F

Ephes. 5, 14,

40 Fuit cum rursus ad Fratres suos orationem habuit, ut ne vana seculi hujus pulchritudine et illecebris abripi sese paterentur, neve in cibis, in vestibus, in domiciliis optima quæque spectarent aut appeterent, non libros amarent seculari scientia ad persuadendum ornatos. Hominis namque fidelis pulchritudinem omnem in divinis mandatis aiebat esse constitutam, quemadmodum in Psalmo dicitur; Domine, in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem. Josephus certe Patriarcha, insigni licet pulchritudine juvenis, et ad Ægyptum moderandam adhibitus, non tamen ad peritura ista bona animum voluntatemque adjecit, sed suam in virtute castitatis pulchritudinem, suum in prudentia et sapientia regnum situm esse arbitrabatur: contra factum est iis

De seculi vanitate disserit

Ps. 29, 8

A iis qui omnes suas delicias in rebus istis temporariis collocarunt, infausta namque omnes morte Ammonis instar aut Absalonis, extincti sunt. Die quodam cum ad vescendum consedisset, ac infirmitate premeretur, rite præparatum illi oleum apposuerunt. Quo viso, recordatus est vir sanctus salis cum cinere permixti; et ad ministrum conversus; Affer mihi, inquiebat, aquæ sextarium. Qui cum fuisset allatus, aquam tamdiu infudit, donec oleum omnino dissiparetur. Sextarium deinde Theodoro in manus tradens; Affunde, dixit, manibus meis aquam, ut laver. Postquam vero lavit, aquam vicissim Theodori pedibus ipse affudit, eosdem quasi sordibus purgaturus. Tum Theodorus; Quid agis, o Pater, sicut et cum edulio fecisti? Cui Pachomius; Edulium dilui, ut ne inter comedendum delectatione afficerer: manibus autem meis aquam mandavi affundi, ut pedes tuos abluens a conscientia mea redarguar, quod tu mihi obsequium aliquod præstes, ubi econtra omnibus debeam ministrare. Post hæc contigit ut Theodori frater germanus, cui Paphnutio nomen, monasticæ vitæ suscipiendæ causa illuc accederet. Cumque eum Theodorus, ut fratrem, non haberet (veterem quippe hominem is plane jam exuerat) ac propterea B lamentaretur Paphnutius, ita Theodorum Abbas Pachomius est allocutus; Laudanda profecto res est ad aliorum infirmitatem sese tantisper demittere, initio præsertim eorum conversionis; non aliter ac teneris adhuc arboribus convenit curam formæ adhibere, easque irrigare frequenter, donec in fide radices egerint. Hæc autem Theodorus audiens, ita fecit.

EX MSS GRÆCIS

Temperantiæ, humilitatis, et discretionis exempla edit.

ANNOTATA.

a *Monasterium quod hic a primo loci nomine vocatur* Προῦ, *est ipsum illud* antiquius *ceteris, ad quod extat epistola de Paschate in ejus Latino titulo* Baum *dictum, uti et ab Ammone et a Gennadio appellatur. Hervetus in suo MS.* Pibi *legit et transcripsit Ambrosianum MS.* Πασὰν *vocat tum hic tum num.* 49 *ubi illud describitur tamquam omnium hujus instituti monasteriorum caput. Sed et Florentinum MS. num.* 31 *idem ipsum* Pabau *vocat.*

b *Etsi nomen hoc,* Anserum pascua *significans, potuerit multis in Ægypto locis commune esse; propendet tamen animus ad Chenoboscicrum civitatem, de qua supra, cui monasterium illud vicinum fuerit. Rosweidus* C *in indice Topographico* in superiori Thebaide vicum et monasterium *hujus nominis ponit, cui nullam conjecturæ hujus rationem afferenti, nisi quia tibi Tabennesin fuisse credidit, difficilius assentiemur, quam veteres editiones corrigenti, in quibus* Cynobostium *et* Thynobostium *legebatur.*

c *Herveto est* Muchonse : *in titulo autem epistolarum ad Abbatem ejus loci Cornelium, et ad Joannem mox nominandum, datarum, vocatur* monasterium Mochanseos.

d *Eidem* Jonas *: cujus deinde laudes hic insertas habuit Codex Lipomani. Vereor tamen ne duæ confundantur personæ : atque hic* Joannes, *quem unius contubernii Præfectum fuisse constat ex epistolis ad Abbatem ejus Cornelium datis, diversus sit a* Jona, *horti Præfecto.*

e *Græce* ὀλίγον, *cum autem vel excidisset vel subintelligendum relinqueretur, ut simili modo oraretur : neque satis imperfectum, ut videbatur sensum assequeretur Hervetus,* duas *dumtaxat* formas nocturnæ orationis *nominavit, omissa tertia : quæ magis congrua imbecillitati humanæ, ideoque a Fratribus electa fuit.*

f *Hervetus intricatissimus hoc loco est, forte ex obscuritate Græci quem sequebatur textus, in nostro vero Græco res satis clara est.*

g *Extat ad hunc epistola prima Pachomii, a Monachis sub hoc titulo descripta* : Epistola Patris nostri Pachomii ad sanctum virum Cornelium, qui fuit Pater monasterii Mochanseos : in qua loquitur juxta linguam quæ ambobus ab Angelo tradita est, et cujus nos sonum audivimus, ceterum vires et sensum intelligere non possumus. D

CAPUT VI.

Pachomii et Theodori dexteritas in curandis Fratrum tentatorum infirmitatibus. Hic aliique monasteriis præfecti a Sancto.

Frater erat eodem in monasterio, qui ægrius ferebat ab Abbate Pachomio salutariter sese reprehendi. Hunc ut cognovit Theodorus in illud apud animum suum devenisse consilii, ut e Fratrum contubernio se eriperet; prudenter equidem sapienterque hoc modo hominem compellat; Non ignoras, Frater, quam Senis hujus admonitiones duræ audientibus accidant, omnemque excedant modum; nec satis apud me statuo, num in hoc vitæ genere perseverandum mihi sit. Tunc alter animi sui molestias in E Fratris sui aures fidenter exonerans; Tune etiam, dixit, ista pateris? At Theodorus; Vehementius forsitan quam tu ipse, respondit; sed invicem, si lubet, tantisper simus solatio, donec experimento detur nobis denuo cognoscere, qualis erga nos imposterum is sit futurus. Tum si mitiorem eum habeamus, de discessu ne cogitemus amplius; sin secus accidat, locum aliquem circumspiciamus, in quo tranquillis nobis esse liceat. Audito Theodoro, novas sibi vires addi alter sensit : sed Theodorus, illo ignaro, Patrem nostrum Pachomium adiens, rem omnem eidem aperuit. Ad quem Pachomius; Recte, inquit, egisti; sed age, hominem illum ad me facito adducas, veluti pariter me de hac agendi ratione reprehensuri; ut ego, quantum Deus dederit, Fratrem illum ad meliora perducam. Ambo igitur ea quasi mente ad Pachomium ubi accesserunt, et Theodorus impositas sibi partes strenue cœpit agere; Date veniam, respondit Pachomius, peccasse me fateor. Sed numquid æquum justumque est, ut Patris vestri molestias sic quasi genuini filii sustineatis? Theodoro autem rursus in querimonias prorumpente, ut sileret, Frater innuit. Bene habet, inquiebat: non vulgare animo meo solatium ego F quidem capio. Hoc itaque pio dolo usus Theodorus, Fratris sui animum egregie persanavit.

Theodorus cum tentato se quoque tentatum simulans,

Fratrem servat.

42 Postquam Theodorum insigni sapientia et sincero obtemperandi studio præditum esse observavit Pachomius, alteri cuidam Fratri, propinquos ac familiares suos invisuro, comitem adjunxit. Prandii igitur hora domum, quæ petebatur, ambo ingressi erant; quando Fratris, quem dixi, parentes in secreta ædium parte convivium appararunt. Tum ille ad Theodorum; Age, inquit, pransum concedamus. Nequaquam autem in seculari domo cibos sumere consueverant Monachi. Intelligens Theodorus, Fratrem ad vitam monasticam minime reversurum, si morem ei gerere recusaret (ac erat is omnino apud parentes pransurus), esto, obstitisset Theodorus) parum quid degustare in animum induxit, mente haud sane mediocriter eam ob rem commotus. Ad monasterium pariter deinde regressi, quidquid contigerat, Abbati Pachomio Theodorus sincere enarravit : quem reprehensione nulla dignum Pachomius censuit, propterea quod invitus ad comedendum processisset. Postea cum sene illo Fratre sermonem instituit Theodorus, de eo quod in Evangelio scriptum legimus; Si quis venit ad me, et non odit patrem suum et matrem suam, et quæ deinceps sequuntur

et alium, præter Regulam apud ejus parentes pransus

Luc. 14, 26

A quuntur : et Tu, inquit, qui hæc intelligis, Frater? Tum ille; Habent hoc sacræ Litteræ ut plus æquo res exaggerent, quatenus hoc modo ad mediocritatem ut minimum possimus pertingere : nam qui fieri potest, ut parentes odio habeamus? Sic autem respondebat, quod suos ipse consanguineos frequenter soleret invisere, nec suas de iis cogitationes deponere facile posset. Hanc Fratris doctrinam et responsionem valde astute excipiens Theodorus ; Hæccine, aiebat, fides vestra, Tabennesiotæ? Abeo : ego apud vos non maneo amplius : bene nobis erit ubicumque tandem fuerimus : qui enim hic sunt Patres Evangelium negare alias non auderent. Quo dicto, quasi secessit ut alicubi delitesceret tantisper. Illi vero ad Abbatem abeunti, remque ut gesta erat, exponenti, dixit Pachomius; An, inquit, ignoras quod tiro adhuc sit et inexercitatus? Sine mora ad eum investigandum te accinge. Si namque is a nobis recesserit, non optimi adversum nos exorientur sermones. Theodorum ergo cum invenisset Frater, eumque multis consolaretur, respondit ei Theodorus; Si cupis ut maneam, utque credam verum a te dici, age coram Deo ac Fratribus confitere quod

ac deinde se in eo scandalizatum fingens.

B Evangelio omnino adhæreas. Hoc alter continuo ut faceret persuasus, ex illo eodem tempore propinquos suos invisere plane destitit.

43 Frater erat inter Ascetas, qui minus recte coram Deo vitam instituebat. Qua re animadversa Pachomius seorsim hominem evocat et ait : Frater carissime, Dominus dicit; Ego descendi de cœlo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me. Et tu igitur hanc Dei vocem ore meo prolatam non segniter audi : video enim diabolicæ te invidiæ esse obnoxium, atque adeo in periculo amittendi, quidquid hactenus præclare fecisti. Quapropter quando signo diurno consueto vocaberis ad vescendum, noli jejunus permanere usque in vesperam, sed quinque panis frusta pariter cum Fratribus sume, nec rejice quidquid illis apponetur obsonii : attamen ne cibo te nimio obruas, præsertim si corpore vegeto es atque robusto. Sed neque privatim et extra Fratrum aliorum societatem multum te in oratione versari volo, donec vanæ gloriæ dæmonem plane subegeris : hic namque insidias tibi undique struit. Audito Pachomio, impræsentiarium quidem ille passus est sibi persuaderi : sed vetere paulo post errore abreptus; Ubi, aiebat, scriptum legimus ; Ne jejunes, ne ores? Cum itaque monita ille omnia

Jo. 6, 38

Eidem Pachomius ostendit, jejunandi et orandi pertinaciam

C rejiciens, a dæmone jam esset superandus; Theodorum ad se Pachomius evocat, et; Nosti, inquit, quantopere Fratris istius causa affligar animo, quod monenti mihi aures præbere renuat. Vade ergo, et hominem invise, ac de rebus quas modo agitat, penitius cognosce. Qui abiens, Fratrem orationi continenter vacantem reperit. Hoc ubi Pachomio reversus Theodorus renuntiavit; Vade, respondit Senex, et eum ab oratione prohibe. Quod simul atque tentare fueris aggressus, mox apparebit quantum in animo ejus imperium dæmon habeat. Hoc ubi adverteris, observa sis hominem donec ipsemet advenero. Cum itaque Monachus iste ab orando cogeretur desistere, adversus Theodorum vociferari non parum cœpit dicens ; Impie, orationi meæ impedimentum objicere non vereris? Theodoro autem manente, ut actiones ejus omnes observaret; exilit ille manum fuste armatus : quem, in caput Theodori cum vellet illidere, is sibi cavens per Domini nomen hominem acriter increpuit, ac Monachus furere cessavit. Qui deinde dæmone per os ejus loquente; Vis, inquit, cognoscere quomodo ii, qui cum voluptate cantant, non alia quam nostra id virtute præstent, ausculta sis attentius quem modo psallentem audis; novem ille vicibus eamdem iterabit precatio-

esse a dæmone.

D nem. Erat autem aliquis in cella qui Cantici Mosaici initium identidem repetebat : Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est. Hæc intelligens Theodorus, et audiens, magna tum admiratione tum timore perculsus hæsit; illud animo reputans, quanta opus sit integritate vitæ, ut multiplices dæmonum machinationes eludere quis et vitare possit. Abbate autem Pachomio Deum pro salute Monachi tentati deprecante, Dominus misericordiarum dignatus est infelicem Fratrem a malo tanto sanare. Qui et ipse secuto deinde tempore sibi mentique suæ redditus, majori animum suum cura custodire instituit.

EX MSS. GRÆCIS

Exodi 15, 1

44 In monasteriorum uno lacus fuit, qui cum a sordibus esset expurgandus, assumptis secum Fratribus, ad eum accessit Pachomius. Quem senex adhuc secularis, sed ad vitam aspirans monasticam, conspicatus cum Fratribus ad lacus expurgationem peragendam descendisse, et ignorans quantum per omnia Deo credentibus robur divinitus sufficiatur, murmurare contra non est veritus, ac dicere; Hic sane homo perquam est severus, qui filios hominum in lacus istius expurgationem adhibet, vel prima nocte morituros. Verum insecutæ noctis tempore

Senex Pachomio obmurmurans divinitus emendatur.

E visus sibi est jam dictus senex supra ipsum quidem lacum consistere, atque alios in lacus fundo operi intentos; quos inter medius, homo quidam versabatur gloria non mediocri insignis, ita laborantes animans, Obedientiæ et fortitudinis spiritum accipite. Et ad senem; Tu porro, ut mereris, spiritum tibi habe incredulitatis. Nocturna ista visione exterritus senex, medium se Fratribus, ubi deinde convenerunt, intulit : et coram omnibus pronum se in faciem abjiciens, quidquid acciderat ingenue est confessus *a*.

45 Alio tempore una cum Pachomio versantibus Monachis, et ligna cædentibus atque eorumdem transportationem in reliquum annum facientibus, subito in ecstasin raptus est vir sanctus. Atque ecce Fratrum alios ignibus undique cinctos, quorum flammæ ipsis imminere videbantur propius, cum nullus interim fugæ pateret locus ; alios autem rudibus et spinosis lignis affixos, ac nudos pedibus, negata evadendi facultate; alios denique in altissimo videt præcipitio consistere, in cujus summitatem neque ascendere, neque in subjectum fluvium conjicere se valebant, observantibus eos crocodilis, et e summis aquis continuo exilientibus. Cum tali spectaculo extra se factus Pachomius interest, conspicati eum

a

Extasis et visio S. Pachomii;

F sunt Fratres ab injuncto sibi opere revertentes, projectisque in terram sarcinis, orationi pariter cum eo vacare cœperunt. In qua cum tempus haud modicum exegissent, ad se reversus sanctus senex cibos Fratribus dari jussit, jam quippe vespera agebatur. In unum deinde convenire jussos alloquitur, et de objecta sibi visione edocet. Qui audita ea, in magnum omnes gemitum proruperunt, timore non exiguo correpti. Rogatus autem quid rei viso isto portendi putaret, respondit; Quemadmodum conjicio, ita post mortem meam futurum est, ut nemo prorsus sit reperiendus, qui Fratres in tribulationibus positos, ut oportet, solari in Domino et confirmare possit.

46 Anachoretarum aliquis visendi causa Pachomium accessit : cumque ambo ad rite instituendum sermonem consedissent, ait ad Theodorum Pachomius; Cibos appara, ut Frater iis vesci possit. At Theodorus loco excedens, imperata minime perfecit, existimans virum sanctum dixisse; Sine ut cum Fratre illo solus loquar. Theodoro itaque quæ mandata erant non curante, Œconomo illas forte transeunti eadem imperat. Sed ille similiter, non percepto senis imperio, ad res suas abiit. Tum Pachomius, mente perquam acutum cernens, cum sui tentandi

qui impatientiæ spiritum egregie superat,

EX MSS. GRÆCIS.

A causa hoc a Deo permissum esse haud dubie intelligeret, ipse alacriter assurgens necessaria ad comedendum paravit, et sumpto pariter cibo, hospitem dimisit. Vocatum postea ad sese Theodorum ita interrogat : Si is qui secundum carnem tibi pater est, curanda quædam tibi demandaret, ejusne imperium despiceres? Quam vero ob rem cibos Fratri hospiti non præparasti? Cui Theodorus; Existimabam, Pater, ita a te dictum; Exi hinc tantisper dum hominem illum alloquar. Accersitus deinde Œconomus cum idem homini sancto responsum dedisset, ingemuit Pachomius et dixit : Malus aliquis genius facti hujus causa est, ut nimio nos mœrore dejiceret. Sed benedictus sit Dominus, qui patientiam nobis et rei intelligentiam largitus est. Vos itaque exemplo isto longanimitatem et tolerantiam facite ut discatis. Persæpe quippe eas cacodæmonum percepi voces, quibus qua inter homines ratione, quamque vario eventu versarentur, exprimebant. Erat qui sic loquebatur : Negotium mihi est cum homine severi admodum ingenii; quoties namque insidias ei meas instruo, toties suam ille mentem ad orationem convertit, unde fit ut non sine acerbo meo sensu ab op-

et Fratres contra dæmonem armat

B pugnando cogar desistere. Alterius ista fuit vox et oratio : Hominem ego nactus sum cui nullo negotio quidquid volo persuadeo. Huic si quid suggero, mox obtemperat et rem perficit : quamobrem non mediocri illum amore complector. Vos igitur quanta potestis diligentia animum vestrum contra hostis insidias semper custodite, et Christi nomine probe servate communitum : quod si facitis, et sic instructi adversus hostes depugnetis, nequaquam illi prævalere poterunt.

Absentia intuetur,

47 Dum hoc modo ad Fratres suos de rebus sane perutilibus sermonem instituit Pachomius, subito in spiritu commoveri se sensit ut cœptam orationem abrumperet. Cujus rei causam mente sua absque dubitatione perspiciens, monasterii Œconomum ad se vocatum ita seorsim alloquitur : Vade ad istam quam vides cellulam, ac vide sis, ecquis ille sit Monachorum qui exiguam adeo animæ suæ curam habet. Testis etiam fias quantum is sibi detrimentum accersat, primum quidem propterea quod verbum Dei audire neglexerit, ac deinde, quod, cum a sanctis de Deo sermonibus abesse non dubitaverit, minime tamen orationi, sed somno et quieti in cella sua vacaret. Nescio sane, inquiebat, an qui talia agere præsumit, Monachi nomine dignum se probare possit. Ac ille quidem suos deinde ad parentes

C reversus, Monachos Fratres valere jussit, nolens vim sibi aliquam afferre ut crucem Domini, quomodo posset, susciperet ac ferret alacriter. Post hæc Fratribus suis parabolam Pachomius proposuit; Si domus quæpiam centum numeret cubicula seu cellulas, e quibus unam pretio sibi comparet homo advena, num paterfamilias impediet quo minus in suum ille, cubiculum ingrediatur; esto in interiore domus parte istud situm foret? Ita et de homine fideli res est : quamvis enim omnes omnino vitæ spiritualis fructus jam collegerit, si tamen aut negligentia propria aut cacodæmonis insidiis vel unum ex illis amiserit, nihil amplius per eam quam amisit virtutem adversus hostem proficiet : similiter si non advigilet sibi, vincit eum adversarius in alio : et sic paulatim totum sibi hominem subjicit, cui nihil jam boni ultra superest. Si vero seipsum denuo viriliter accinxerit, non modo unum eum fructum quem amiserat facile recuperabit, sed magnum etiam in via spiritus progressum faciet. Non enim una solum pietati erga Deum constituta est mensura, sed varia et multiplex : sunt etiam divites potentes, sunt autem velut Decuriones, Quinquagenarii, Centuriones et Chiliarchæ, ac vero denique nomine Reges, quemadmodum et

Fraudes cacodæmonis detegit,

ipse olim Abrahamus Regis appellationem a Deo obtinere meruit; non tantum quia Rex ipse simpliciter erat, sed quia Rex Regum in ipso tamquam in throno residebat. D

48 Fuit sane cum ab Episcopo missus ad eum est homo quidam, ut de furto rei alienæ judicaret illum, qui tamen vitam profitebatur solitariam, cilicio indutus. Accidit etiam ut Fratrum unus, ætate multum provectus, mali omnis expers, et virtutis admodum studiosus, Mavus nomine, ex ordine veterum Præfectorum id temporis, quasi morbo et mœstitia domi detentus, cum aliis Fratribus ad ligna et virgulta cædenda non exierit : tristitiæ vero causam præbuerat habita vespertino tempore adhortatio. De Fratris ergo imbecillitate certior factus Pachomius, non pauca quæ ad salutem hominis facerent, verba protulit. Quibus auditis magna eum cepit admiratio, ignarum videlicet fraudis et machinationis quam contra nos adversarii nostri perpetuo moliuntur; atque ad se dirigi adhortationem illam videns, Quamobrem vero, inquit, nos confirmandos senex iste suscipit? tamquam in singula momenta casuros : perstitit deinde eamdem ob causam, propter quam affligebatur, intra cellam se continere. Videns ergo eum sic affectum Theodorus, ait Œconomo : Curam hominis hujus habe, donec ingrediatur Pachomius; magnum enim virum et sanctum esse video. Una igitur cum Fratribus monasterium ingrediente Pachomio, obviam tam ipse quam alii omnes processerunt. Quem de culpa sua confessum, singulari sua in discernendis spiritibus prærogativa correxit, istud quod scriptum est usurpans; In multis offendimus omnes : attamen Deo, misericordiarum Patri, supplices accidamus, qui vitia nostra absque dubitatione sanabit; deinceps autem diligenti nos ipsos custodia observemus. Ista ubi senior Mavus audivit, non satis potuit admirari summam in homine sancto judicandi spiritualia facultatem. Quamobrem quæ vesperi dixerat credidit, atque Deum laudavit.

a cujus deceptione Fratrem liberat

E

Jac. 3, 2

49 Paucis inde elapsis diebus, Theodorum ad se evocatum sic alloquitur Pachomius, Simul atque a cœna vespere consurgent Fratres, tu alteri cuidam administrationis tuæ vices committe, et sine mora ad eum te locum confer, in quem Dominica quavis ad pias institutiones percipiendas solemus convenire. Accedenti porro ad catechesin Theodoro ita imperat Pachomius; Age, in medio Fratrum hoc nunc loco consiste, et verbum Domini, uti apud nos est moris, pro me annuntia. Paruit ille, quamvis animus nonnihil repugnaret : et ea cœpit in medium afferre, quæ Dominus menti ejus suggerebat. Omnibus igitur et ipso etiam Abbate Pachomio, tamquam uno ex ceteris ad auscultandum consistentibus; quidam ex iis indignati, in spiritu superbiæ ad suas recesserunt cellulas, ut non audirent : erat enim Theodorus, si corporis atque oris habitum spectares, juvenis admodum. Catechesi porro et oratione finita, resedit ut consueverat Pachomius, et cœpit in hunc modum loqui : Audistis quæ dicta sunt : cujus ea esse putatis? num Theodori, an potius loquentis per ipsum Domini? Qui autem recesserunt indignantes, qua alia ex causa id fecerunt, quam quia juvenis est? Invenimus tamen puerum, et de eo dicentem Dominum; Qui susceperit unum parvulum talem in nomine meo, me suscipit. Nonne et ipsemet iis quæ dicebantur attendens adstiti, non aliter atque e vobis unus? Sancte autem affirmo, me non specie solum tenui, sed vere atque ex toto corde auscultasse, sic quasi ad fontes aquarum sitiens anhelarem; omni quippe dignus acceptione est sermo Domini, veluti scriptum legitur; infelices autem quicumque ab ejus se auditione removent, et seipsos quasi

Seniorum quorumdam superbiam castigat

F

Mat. 18, 5

1 Tim. 4, 9

A quasi alienos atque ineptos reddunt miserationis divinæ gratiis recipiendis: quod si ab ista sua superbia non destiterint, difficile eis erit vitam consequi: prope enim est Dominus corde contritis, et humiles spiritu ipse salvabit.

Tabennensi monasterio Theodorum præficit.

50 Posthæc, cum Theodorum spiritu sufficienter confirmatum esse deprehendisset Pachomius, Tabennensi eum monasterio cum potestate Œconomum præesse jussit, annos tunc numerantem circiter triginta. Ipse vero Abbas Pachomius in majori, quod Prou vocatur asceterio et a quo aliorum monasteriorum omnium gubernatio pendebat, commorari instituit. Theodorus interim Tabennensibus cum potestate præfectus, sic tamen quasi præfectus non fuisset, extincto prorsus voluntatis suæ arbitrio, sese gerebat. Ita namque ejus animum sermo divinus accenderat, ut nonnisi ad ea quæ supra nos sunt cogitanda mentem obfirmasse videretur. In eo autem totus versabatur, ut, quemadmodum lex divina præcipit, ex omni corde Deum diligeret. Ulterius quin etiam progrediens, Fratrum ubique necessitatibus subveniebat, magna enim valebat gratia in dicendo. Cornelius quoque et Psentaesius, et Psoes, et Pecusius, et alter Pachomius et Paulus, et Joannes, et B Paphnutius, et alii plures, quorum hic omnium nomina recensere superfluum fore arbitror, hi inquam universi fortes erant spiritu et robusti, ac Christi reipsa athletæ. Horum igitur omnium vitam rectam esse sciens magnus Pachomius, plerosque eorum Hegumenos et Patres aliis in monasteriis præfecit. Illi quoque, qui secundo post illos ordine et loco habebantur, magno in Deum ferebantur amore; e quibus nonnemo Abbas Tithoes *b* sacris Virginibus moderandis adhibitus, sanctitate insignis, divinisque miserationibus sic quasi adipe pinguis effectus, multis evasit perutilis, veluti de Abbate etiam Joanne *c* jam ante diximus. Eorum autem, quos modo dicebam, aliqui non solummodo in eo se exercebant, ut neque sani, neque in infirmitate positi, septuaginta etiam annorum Monachi, vinum omnino gustarent: sed reperti inter eos fuere, qui permittere recusarunt orantibus, ut sese, morbi molestia oppressos, e sedili in grabatum deferri paterentur, eo saltem tempore quo a morte haud parum putabantur abesse, quatenus hoc modo decentius sepulturæ mandari possent; verum ipsi in eo, in quo primum se composuerant sedili, mortem præstolari atque etiam oppetere potius elegerunt. Hæc porro C si omittenda sint, propterea quod orationem nostram in longum producerent; digna certe sunt putanda, quorum mentio hoc loco non prætermitteretur. Petronius *d* etiam quidam fuit, qui ex quo tempore e domo et cognatione sua abiit, non modo numquam ad sua suosque est reversus, donec extremum vitæ spiritum Deo tradidit; sed etiam cum in vivis adhuc ageret, omnes domus ac familiæ suæ viros feminasque, patrem, fratres, sorores, famulos, ut inter Monachos adscribi vellent effecit: qui omnes venientes bonam mortem obierunt. Quæcumque autem pater ejus, cui Psenebo nomen, possidebat bona (nescimus profecto quibus virum tantum laudibus digne possimus prosequi) boves et oves, omnisque generis supellectilem secum deferens, universa in cœnobii usum et commodum transtulit. Patris nostri Pachomii causa; cui et eam, quam Thebeu *e* dicunt, commorationem liberaliter attribuit. Vivebant autem ibi Fratres secundum regulam et institutum aliorum monasterium. Hæc siquidem, ante quam illud initium cepisset, jam constituta erant.

et alios ex discipulis præstantiores alibi:

Petronius cum omnibus suis adjungitur ordini.

ANNOTATA.

a *In MS. Lipomani eadem res sic narratur, additurque mentio Silvani, cujus egregia conversio et felix progressus narrantur infra num.* 65. *Rem, ut ex Herveti versione habetur, hic accipe:* Accidit quodam die post officium matutinum, ut descendens Pachomius vocaret Fratrem, qui erat in foribus, et diceret: Suntne aliqui, qui velint mundo renuntiare? Dicit ei; Sunt. Unus senex, et ex histrionibus alius, nomine Silvanus. Dicit autem magnus Pachomius: Voca eos huc. Introductus vero senex procidit ad pedes ejus, et magna voce confessus est, dicens; Rogo vos; Vespere cum unus ex Fratribus descendisset in puteum, videns valde sum miratus, et male de te cogitavi, dicens apud me; Hic homo est homicida, qui Fratres inducit hac hora, ut descendant in puteum (jusserat enim ut se mundaret vespere) Vidi vero in somnis, me quidem in medio Fratrum; virum autem quemdam in veste splendida eis dicentem; Accipite vos spiritum obedientiæ; mihi autem dicit; Accipe spiritum incredulitatis. Rogo ergo vos, ut oretis pro me. Cum itaque orasset, et cum instituisset, ipsum quoque in conventum spiritalem cooptavit. Et cum Silvanum vocasset, dicit ei: Vide Frater; labor est, et opus est sobria et attenta anima et modesta cogitatione, adhoc ut possis post Dei gratiam, ei qui affligit resistere, maxime cum pristina consuetudo te vocet ad id quod est deterius. Cumque is promisisset se omnia facturum esse ex doctrina magni Pachomii, eum Pater admisit.

EX MSS. GRÆCIS. D E

b Tithoes *aliquis in Menæis Græcorum commemoratur* 26 Augusti: *sed et alius infra hujus nominis in monasterio* Prou *seu* Pabau *Præfectus valetudinarii. num.* 52.

c Joannes *aliquis nominatur inter primos num.* 18, *sed de eo nihil additur singulare: exciderit ergo quidquid id est, quod de eo dixisse se indicat auctor.*

d *Hunc moriens Pachomius pro se instituit Archimandritam, ut infra legemus.*

e *MS. Ambrosianum.* Τβοῦ.

CAPUT VII.

Alia monasteria suscepta: Fatres varie instructi et adjuti a Pachomio et Theodoro.

A Panopolitano Episcopo invitatus Pachomius in ejus diœcesi monasteria erigit,

Episcopus erat urbis Panensis, Arius *a* quidem nominatus, sed fide omnino Orthodoxus, asceta et Christi minister sane strenuus: qui ubi Fratrum, una eademque ratione inter se viventium, odorem percepit fragrantissimum, sine mora Abbatem Pachomium ad se advocari jussit: a quo ut sub urbis suæ mœnia monasteria nonnulla constituerentur, enixe per Deum obtestatus est. Pachomio itaque cum Fratribus futuri operis adjutoribus accedenti ad urbem propius, aptum ædificationi locum assignavit Episcopus, atque ita maceriam ædificare cœpit. Nonnulli vero Divinæ providentiæ ordinem minime attendentes, atque invidiæ insuper stimulis agitati, nocturno tempore quidquid ædificatum fuerat everterunt. Sed invicta sancti Patris nostri patientia animatæ operæ, et a Domino per Angeli visionem, suo quasi digito murum in ignis forma circumscribentis, *b* monasterii ædificationem ad finem feliciter perduxerunt. In hoc Samuelem *c* quemdam Pater noster Œconomum constituit, hominem spiritu et mente hilarem, sed et continentia clarum; cui alios quoque socios, necessariis animi corporisque dotibus sufficienter instructos, propterea quod non procul ab urbe commorandum ipsis esset, adjunxit: ipse etiam cum iis aliquamdiu manere voluit, quoad usque plene firmati essent. Philosophorum porro urbem eam incolentium unus, experiri volens quales demum homines illi essent, ad monasterium venit, et ait: Vestrum huc Abbatem ad me vocate

A vocate, ut cum eo tantisper colloqui possim. Audiens hoc Pachomius Cornelium ire jubet, qui homini respondeat. Cui Philosophus; Ea de vobis fama percrebuit, quod Monachi sitis qui multa et subtiliter intelligere, et sapienter profari possitis. Quidam aliunde adveniens oleas Panopoli venales exposuit cum ipsa urbs hac specie abundet. Tum Cornelius; Auditum est etiam quod Panopolitanæ oleæ satis quidem olei, sed nihil admodum salis proferant. Nos itaque salis rationem gerimus, et ad vos saliendos huc accessimus. Percepto Cornelii responso ad suos reversus Philosophus, quæ audiverat enarravit. Unus autem eorum, Istane, inquit, sola interrogatione experiri illos contentus fuisti? Ibo sane ipsemet, atque egregium experimentum sumam, quo intelligam quam probe sacrarum Litterarum arcana percipiant. Theodorum porro Abbas Pachomius evocat, et Philosopho ad monasterii septa accedenti obviam mittit. Ac Theodorus quidem, quemadmodum nobis ipse enarravit, cum adversus Philosophum concertandi causa progrederetur, non mediocri in timore versabatur, qua eum ratione reprimeret: Cornelium namque multo sese prædicabat esse sapientiorem. Philosophus interim quæsitum illi pro-

EX MSS. GRÆCIS. ejus discipuli Philosophos urbis confundunt.

B posuit difficillimum, dicens: Quis, cum natus fuerit numquam, mortem nihilominus obiit? Quis autem more ceterorum natus, numquam deinde est mortuus? Quis denique, mortuus numquam fœtuit? Ad quæ cum Theodorus reposuisset, hominem, mortuum quidem, sed numquam natum, dici posse Adamum; ac natum quidem, sed mortuum, nequaquam esse Enochum; Lothi denique uxorem post mortem suam nihil emisisse fœtoris, quæ scilicet in statuam salis sit conversa; Hæc, inquam, cum diceret Theodorus, mox eum deserens Philosophus e loco discessit. Erat in eo monasterio vir sanctus, idemque spiritu pariter et corpore robustus, et veluti alter quidam Jobus per multa et varia probatus; nomen homini Talmas, exercitatione spiritus et vigiliis ad mortem usque constantissime sese excolens.

d 52 Alia quoque monasteria in partem curarum suscepit [*Pachomius*]: et illud quidem quod Tale *d* nuncupant, aliquanto ante tempore, ac deinde ipsum quod ad Panos urbem spectat, et Tebeu, et Tismene, ac post aliquod tempus aliud, quod dicitur *e* Pichnu superius, circa Lattopolim. Hæc sunt quæ ordinavit Pachomius; et habitarunt ibi Fra-

Alia plura monasteria Pachomius regit et ordinat

e

f

C tres, præpositis sibi cum imperio Patribus ut alibi subditi, quibus necessaria ad sustinendam vitam subministrabat Pachomius. Maximum namque erat monasterium *f* Pabau, cui qui præfectus Œconomus, rerum omnium Monachis necessariarum copia abundabat. Sic igitur, divina providentia adjutrice, cuncta suis temporibus in eorum usum curabat Œconomus ille, vicissim accipiens ibidem facta opera. Singulis quoque annis bis Præfecti illi omnes ad majus monasterium, ubi morabatur Pachomius, convenire erant soliti, in Paschate scilicet et Mesore *g* mense: Pascha autem celebrabant omnes pariter, sanctis de Deo sermonibus et mutuæ caritati cum gaudio intenti. Mense vero Mesore habebant in more positum ut convenirent, operum suorum supremo Œconomo reddituri rationem, sigillatim eam describentes. Cujuscumque autem monasterii Pater Ordinem volebat suscipere, agebat cum Pachomio, qui ei ordinabat Præfectum et Subpræfectum. Ea vero præcipua famulo Dei erat cura, ut singula ipse monasteria lustrando obiret, confirmans eos qui variarum cogitationum fluctibus agitabantur, et docens qua ratione per continuam de Deo meditationem molestias illas superare facile possent, addebatque ea omnia quæ ad animos eorum componendos juvandosque facere quoquo modo posse videbantur.

g

53 Monachus erat, fortis sane Christi pugil, et ad sanguinem usque contra peccatum decertans, cui nomen Tithoi, eorum Œconomorum Præfectus, qui in monasterio Pabau Fratrum male habentium juvandis animis corporibusque erant constituti. Die igitur quodam, cum præpararet congrua refectioni infirmorum, accedens cacodæmon in peccati errorem pertrahere Christi famulum est conatus; suggerens ei ut de cibis, qui in usum infirmorum parabantur, nonnihil ipse prægustaret. Sed non prævaluit ei tentator: ita enim comparatum est ut per ipsa certamina, ad Dei gloriam majorem, potissimum probentur fideles. Ille certe non modo non gustavit ex illis, sed nec vesperi quidem accessit ad mensam comesturus. Volens autem etiam diem alterum continuare jejunio, stetit in oratione, et plorans dixit: Domine, non a cibis modo abstinere sum paratus, ut amoris tui partem aliquam consequar: sed quamvis certissimum mihi subeundum foret martyrium, meque comburerent, non tamen a regulis temperantiæ, in qua Sanctorum tuorum gloriatio potissimum sita est, vel tantillum recedere est constitutum: sanctum itaque tui timorem in me perficias oro. Sic ergo is ab omni labe purus et veri nominis Monachus vivendi E tandem tempus implevit.

D *In quorum uno Monachus quidam egregie seipsum vincit*

54 Accidit etiam ut, inferentibus bellum Barbaris, Monachorum aliorum quispiam deprehensus et in captivitatem abductus fuerit. Cumque eorum aliqui cibum essent sumpturi; Surge, inquiunt; ac necessaria nobis ministra; sed et vinum prius diis nostris libes volumus quam illud bibamus. Recusante illo facere imperata, accedebant Barbari necem Monacho illaturi. Quamobrem timore nimio perculsus, diis libavit *h*. Fuga deinde e manibus Barbarorum elapsus, ad monasterium ipsumque Pachomium confestim se contulit, quæque sibi contigerant omnia enarravit. Quibus non sine magno animi sui mœrore auditis, Pachomius ita Monachum est allocutus: Qualis oblata tibi fuit corona martyrii, atque illam admittere neglexisti! Cur non potius generoso animo mortem oppetiisti, pro ejus nomine et gloria, qui nostri causa mori nequaquam dubitavit? Est igitur cur majora verearis supplicia. Nec tamen spem omnem plane deponas volo; Dominus siquidem pœnitentiam nostram, non mortem, requirit. Pœnitentiam ergo pro viribus tuis agas suadeo, non corde solum contrito et spiritu humiliato, sed corporis etiam afflictatione et labore delicta expians; Ps. 24, 18 ut in te feliciter impletum videre possimus, quod F scriptum est: Vide humilitatem meam et laborem meum, et dimitte universa delicta mea. Hoc modo Pachomius a se dimisit Monachum spe bona plenum et gaudentem.

Fratrum unus in idololatriam lapsus emendatur a Pachomio,

h

55 Cum stoream aliquando texeret Pater noster Pachomius, puer quidam e Tabennesi, hebdomadarii ministerii causa, ad monasterium accessit. Qui ut operi intentum diligentius observavit, sic eum affatur; Non ita, inquit, Pater, non ita vertendæ sunt storearum oræ: alium nos texendi modum Abba Theodorus edocuit. Confestim autem assurgens; Age sis, inquit; ac me quoque modum illum texendi edoceas Quod cum fecisset puer, ille cum gaudio sese ad suum opus perficiendum composuit, vincens superbiæ spiritum: si enim secundum carnem sapuisset, non curasset monitionem pueri, sed eum potius ut immoderate loquacem corripuisset. Eidem alias storeis conficiendis impedito dæmonis species fuit objecta, Christum se esse asserentis; utique nutu divino, sine quo dæmonibus nulla non modo est potestas alicui sese in quavis specie objiciendi, sed ne pravam quidem immittendi cogitationem. Cum autem Sanctus haberet spiritum discretionis, ita ut qui boni, qui mali sint, dignoscere haud

optimo spirituum discretore,

A haud difficulter posset, veluti scriptum est, sic apud se absque dubitatione statuit, quod in visionibus Sanctorum, in eo, cui objicitur visio, cogitationes pravæ deficiant penitus, nihilque aliud quam objectæ sibi personæ sanctitatem intueri valeat. Atque ecce hæc ego cum videam, humana tamen adhuc cogito : clarum est quia visio hæc fallax est, neque talis qualis Sanctorum esse solet. Hæc vero cogitare eum videns dæmon, mentem ejus varie cœpit distrahere. Ipse autem cum fide in Christum exsurgens, manum extendit quasi illum apprehensurus, atque in faciem ejus insufflavit : quo facto omnis mox visio disparuit i.

56 Consuetudo erat Theodoro ut diebus singulis sub vesperam, rebus in Tabennesi compositis, in Pabau sese conferret, auditurus ibidem sermones quos de rebus divinis e Scripturis sacris proponebat Pachomius, quosque ipse deinde ad suos in Tabenna Monachos reversus exponeret, prius quam illi se ad somnum capiendum conferrent. Morem hunc non exiguo observavit tempore. Factum est aliquando, ut, cum ex more suo advenisset, Pachomium nequaquam ut solebat repererit. Ascendit igitur in domum B ubi conventus haberi consueverat, hominis sancti in divinas Scripturas expositionem ruminaturus. Meditante autem illo intremuit locus in quo erat. Cogitans igitur quid rei hoc esset, in oratorium ivit preces facturus. Sed neque hic subsistere valuit, præ eo quem ibi quoque inveniebat timore, et toto corpore vehementer inhorruit. Cumque magis etiam magisque ingravesceret timor, foras sese absque mora proripuit, quid rei istud esset ignarus. Mane deinde post Synaxim Abbatem Pachomium reperit, senioribus Patrum seorsim enarrantem, quo modo vitam finire atque extremum spiritum tradere cogitasset. Hac enim, aiebat, nocte, cum precationi insisterem in oratorio, visiones quædam supra modum horrendæ, mihi fuerunt objectæ, et ingenti præ timore haud multum fui mortuo absimilis. Atque oravi Dominum, ut metus iste tam meum quam Fratrum meorum animum perpetuo occuparet, memor seniorum istorum, qui ad radices montis Sinai Moysem comitati, ignem aliaque horrenda tunc prodigia spectarunt. Cum autem in hac pressura essem, nescio quis audax locum eumdem ingressus est, qui in magna felicitatis suæ parte illud ponere debet, quod quam celerrime inde excesserit. Tum Theodorus ; Ego, inquit, ille sum. Etenim cum hora vespertina nullibi C te reperirem, in domum de rebus sacris meditaturus tantisper secessi : verum illa repentino motu concussa, ut orationi quietius vacarem descendi : qua in re cum denuo objectum esset impedimentum, fuga me inde quoque eripui. Talia cum Theodorus narraret, magna omnes qui aderant invasit admiratio, illud secum potissimum reputantes, quo modo Pachomius, quoties arcana quædam divinitus ei spectanda exhibebantur, nullum tamen eorum suis detegeret, nisi ad Fratrum confirmandam fidem et bonam ædificationem spectare omnino videretur. Viris namque sanctitate conspicuis id unice proprium esse scimus, ut mente ac cogitatione sua cœlos perpetuo inhabitent.

nec solito sua secreta narrare aliis nisi causa utilitatis alicujus

57 Contigit aliquando, præscribente illo leges ac traditiones in publicum a Tabennesiotis Monachis servandas, ut in pistrino nonnullo laboribus intenti, ea hora inter sese confabularentur, qua non conveniebat loqui, sed meditari secundum salutarem illius regulam. Qui quamvis a loco abesset longius, spiritu tamen cognovit, traditam a se istic regulam violari. Theodorum igitur vocat (erat namque is monasterio cum potestate tunc præpositus) et ; Vade, inquit, mature et cuncta perscrutare, ac vide sis, num quidpiam contra statutam a nobis regulam, horis ve- D spertinis in pistrino sermones inter se miscere audeant. Re diligenter examinata, non paucos hujus prævaricationis reos esse deprehendit, factumque Pachomio indicavit. Ad quem Abbas Pachomius ; Hi, credo, existimant leges a nobis latas, humanis solummodo cogitationibus esse attribuendas. Sane quamvis hæ non magni sæpe momenti rem præscribere videantur, magni tamen ipsæ sunt momenti. Tanta hominum multitudo urbem Jericho circumiens septem diebus, prout mandatum ipsis fuerat, silentium magna accuratione servavit; postquam autem iterum mandatum eis fuit clamare, promptis omnes animis imperio divino obsecuti sunt, quamvis nonnisi per hominem ad se delato. Ad hunc modum etiam illi observent imposterum, quæ sibi tradita sunt, et ignoscetur eis quod factum est. Si non fuisset utilis regula illa, utique non præscripsissem eam.

Idem silentii legem accurate servari præcipit.

Ex MSS. Græcis.

58 Die quodam Theodorus apud Pachomium de capitis sui dolore quæstionem proposuit. Cui ille respondens ; Putasne, inquit, absque nutu et voluntate divina tale quidpiam alicui evenire? Quamobrem patienter sustine, et Deus, cum voluerit, sanitatem tibi prorsus restituet. Si tamen diutius etiam experiri te voluerit, est cur gratias illi indesinenter per E solvas. Exemplo sit Jobus, inter viros perfectos haud postremus : qui, cum omnia quæ accidisse illi gravia non ignoramus, fortiter constanterque toleraret. Dominum non cessabat benedicere, pulchra illa voce usus : Sit nomen Domini benedictum. Qui namque crucem suam bajulat, quamvis aliunde nihil magnopere patiatur, crux tamen illi sua et vita ascetica sufficit : potest igitur aliquis, ex morbo decumbens, amplius quid facere quam sanus, constantia animi patientiaque utendo; atque ita duplicem coronam talis reportabit. Pulchrum sane est cum silentio sustinere morbum aliquem, etiam ad decennium, et nihil queri. Hæc audiens Theodorus egregie confirmatus est. Dicunt autem ipsum monasteria visitantem sæpius dicere solitum in medio Fratrum : Ego et Theodorus uno eodemque ministerio fungimur coram Deo : nam habet etiam ipse potestatem, ut Patris instar præcipiat Fratribus. Si quando igitur veniebat ad monasteria Theodorus, videntes eum Fratres omnes exultabant in spiritu : siquidem, ut jam ante diximus, multam a Domino gratiam in hoc acceperat. Pachomius autem Pater noster, quamvis perfectus esset in omnibus, nonnihil tamen for- F midabilis atque subtristis erat, semper commemorans animas in tormentis constitutas, sicuti de divite epulone audivimus. Sæpe igitur oppressus siti cum vehementior urgeret æstas, et aquæ sextarium bibendi causa arripuisset, non modo non bibebat ad satietatem, sed modicum dumtaxat ex eo libabat. Versabatur aliquando in uno monasteriorum Theodorus, cum ecce Fratrem coram eo adducunt, quem furti perpetrati aiebant reum ; rogantque ut e monasterio hominem expelli jubeat. Furtum porro non ipse, sed alius quispiam, sinistra nulla suspicione laborans, et, ut hominibus quidem apparebat, integræ omnino fidei, commiserat. Prior autem in furti suspicionem adductus fuerat, propterea quod magis e plebe esse videbatur. Furti ergo reus, cum admisso a se priore delicto non solum teneri, sed alium etiam sua causa in tanto versari periculo vidisset, seorsim Theodorum convenit, dicens : Ego sum qui crimen istud commisi. Respondit Theodorus ; Postquam hujus te criminis conscientia obstrinxisti, illud deinde a te expurgatum scias, ubi hominem innocentem suspicioni et periculo exemisti. Ac mox jusso ad se accedere altero; Scio, inquit, furtum istud a te non fuisse commissum ; sed nunc si duriora quædam a Fratribus fueris perpessus, cum furti nullius

Theodorum male habentem solatur.

Job. 1, 21

Fratres præsentia sua recreare solitus.

A ut intercedatis oro. Neque enim inter Prophetas, aut Patriarchas, aut Apostolos locum sibi ille vindicabat: sed genuinus erat eorum filius, quemadmodum et reliqui omnes, qui ejus per diversa loca regulam normamque vivendi deinceps sunt secuti. Sanguis enim Domini nostri Jesu Christi omnem olim terram emundavit et etiamnum emundat, proque spinis quas ferebat ac tribulis salutari eam Dei cognitione replevit.

Ex Mss. Græcis

quædam etiam ab iis scripto notata colligit,

65 Quoniam autem sæpius ad Fratres suos Dei verbum loquebatur Abbas Pachomius, nonnulli qui magno eum amore prosequebantur, multas ejus in divinam Scripturam cogitationes litteris mandarunt: sicut etiam cum viso quopiam insolito aut revelatione cœlitus dignabatur, illamque magni quod incolebat monasterii Patribus secreto indicasset ad fidem utilitatemque audientium. Solet quippe Deus servos suos glorificare, veluti ipsemet Moysi quondam significavit dicens; Ut credant tibi in perpetuum. Nos autem ipsa temporis experientia edocti, quod non omnibus datum sit credere, præsertim Monacho, licet viam Sanctorum ingrediatur, sicut scriptum est; Imitatores mei estote (facilis enim et expedita omnibus patet via) ideo hæc colligemus scribentes,

Ex. 19, 9

B ut et nos possimus sine jacturæ illius metu, eorum quæ hic dicuntur fructus referre; certoque intelligamus, quod etiam nunc Deus dicat; Ego glorificantes me glorificabo. Scimus etiam quod vel unius psalmi consideratio nobis ad solatium sufficiat, quando igitur magis ipse Dominus dicens; Ego reficiam vos? Hoc quoque tempore in Ecclesia Dei ordines Patrum varii admodum sunt et multiplices: primum Episcopi, deinde Presbyteri, tum Diaconi, et alii deinceps, nec non et Monachi: verumtamen Beati omnes qui timent Dominum. Hominis autem cujusvis perfecti vita, si non ab hominibus, certe a Deo in cœlis conscribitur. Nos quoque cum Vitam hanc scriberemus, non tam scriptionem ipsam, quam rerum gestarum memoriam extare aliquam voluimus: sicut et de sanctis Episcopis ac Patribus in aliorum commodum et utilitatem epistolæ conscriptæ extant, puta B. Antonii Vita, ad eos qui in *b* Xene morabantur Fratres transmissa fuit, qui hoc petierant a sanctissimo Patre nostro Athanasio. Si cut igitur ille nactus Monachos, rerum ad illum pertinentium optime conscios, Vitam istam scripsit: nos quoque, non tamquam illi, tam sublimem gradum obtinenti, nos assimilantes, utpote peccatores; sed tamquam filii, Patrum a quibus educati fuerunt

1 Cor. 4, 16

Mat. 21, 28

exemplo Athanasii scribentis Vitam S. Antonii:

b

C meminisse desiderantes, operam dedimus scriptioni. Ipse quin etiam Pater, cum adhuc in vivis ageret, suopte consilio describi curavit, non eas tantum leges *c* eaque instituta quæ ad meliorem cœnobii administrationem spectare poterant; sed multas insuper epistolas ad monasteriorum Patres dedit, in quibus nomina elementorum omnia, ab A ad usque Ω: hoc scribendi modo, sic quasi per linguam spiritus *d* passim incognitam, Patres istos arcanorum istorum non imperitos, ad animas recte gubernandas instruens, quando otium ac tempus non erat ipsosmet per sese adeundi. Ipse quoque, cum viri spirituales essent, simili modo eidem respondebant: ut sic per singula arcana lingua deducti paulatim, qua via potissimum esset incedendum, cognoscerent, et scriptura eos deduceret ad perfectionem, quatenus haberentur digni fieri ipsimet liber spiritualium litterarum *e*.

usus etiam ipsius Pachomii Epistolis mysticis.

c

d

e

64 Decem erant e senioribus Monachis in Pabau, quod ad corpus quidem attinet puri atque irreprehensibiles, sed ad murmurationem proclives, qui non ea qua oportebat fide Pachomii excipiebant sermones. Is autem, ut erat patientia et caritate insignis, maxime erga eos pro quorum salute non parum laboris exhauserat, licet admonitionibus hortationibusque usus esset aliquamdiu frustra, haud quaquam tamen eorum curam sibi dimittendam ratus, pœnitentiæ coram Domino agendæ seipsum addixit, animam suam in jejunio humilians, et senis continuis diebus cibi somnique expers per tempus dierum quadraginta: unde non mediocriter vires corporis exhaustæ, ipsumque plane redditum est imbecillum. Tunc vero Dominus eum exaudiit, fecitque ut singuli eorum ad medelam delicti sui quærendam pro viribus converterentur: et sic ad meliora, conversi in Domino obdormiverunt. Frater fuit, qui, ut exercitatione spiritus admodum erat provectus, tolerantiam Pachomii sancta æmulatione assequi conabatur. Hunc itaque quodam tempore orationi intentum scorpius in pede momordit: is vero affectum pedem scorpio imponens, ita oravit, Quis vulneri huic medebitur, si Deus me sanare noluerit? Cumque ejus in tolerando constantiam sub initium probare Deus statuisset, fortiter ille pati est aggressus, quamvis veneni vis ad cor penetraret, parumque abesset quin vitam in cruciatu amitteret. In eo potro statu perseverans, veneni vehementiam forti animo superare perrexit, donec synaxeos celebrandæ advenisset hora. E

Monachos murmuratores jejunio suo emendat Pachomius D

A Scorpio morsus Frater ejus tolerantiam imitatur.

65 Hanc etiam ad Fratres suos orationem Pachomius habuit, qua quiddam visioni *f* cœlitus oblatæ haud absimile continetur. Conspexi, aiebat, aliquando locum ingentem, columnis sane compluribus visendum, magnamque in eo multitudinem hominum, exitum e loco minime reperientium. Horum nonnulli circum columnas in orbem continenter itabant, cum interim multum a se viæ confectum existimarent, ut ad lumen pervenirent. Ex omni autem parte talis quædam personabat vox; Respice, hic verum tibi lumen ostenditur. At illi protinus in viam se dederunt, ut lucem eam apprehenderent. Eadem denuo voce personante, eodem quoque ipsi evadere sunt conati: nec sane modicam videre erat laborantium in vanum afflictionem. Lux denique oculis meis objicitur, quæ præcipuos eorum quosdam, illosque non paucos, præcedere videbatur. Horum quatuor intentos in oblatam lucem oculos perpetuo defigebant, quos reliqui omnes pariter sequebantur, proximorum sibi humeris innixi singuli, ut ne per tenebras errare illos contingeret. Si tamen fieret ut præcedentis se vestigia quispiam dimitteret, una cum omnibus ipsum sequentibus in certum adducebatur errorem. Hic ego cum ex omni numero agnovissem duos, qui propterea quod præcedentium sese vestigia F deseruissent, a recto tramite deflectebant, quanta potui voce exclamavi; Apprehendite prægredientes, ne et vos ipsos et alios vobiscum in perniciem trahatis. Luce itaque illa monstrante viam, quicumque ductum ejus sequi voluerunt, in eam per angustam portam sunt ingressi. Hoc suum visum quibusdam singillatim ipse retulit, a quibus deinde post non exiguum temporis intervallum nos ipsi illud audivimus, cum hac ejusdem expositione. In hunc, inquiens, modum tenebris obsitus est mundus, propter variarum hæresum deceptionem, quarum unaquæque rectam a se teneri viam persuadere conatur. Fax autem illa fidem in Christum designat, qua recte et ut oportet credentes ad salutem sine errore perveniunt, et in regnum cœleste tuto perducuntur. In monasterio obierat aliquis; nec tamen Pachomius passus est ut in monte ad cadaver psallerent Fratres, velut moris est: sed neque sacrificium *g* Missæ pro eo factum est. Vestimenta autem ejus colligens, in medio monasterii exuri jussit, salutari suos timore complens, ne vitam suam negligerent. Qua autem ratione Fratrem eum, donec moreretur, tolerare voluerit, haud scimus; hoc novimus, a sanctis Dei famulis nihil unquam

f Visio circa hæreses et veram fidem eidem objecta.

g Mortuus justis funebribus privatur

A unquam agi, quod noxæ quidpiam aliis afferre possit. Eorum siquidem in agendo severitas et bonitas, commensæ sunt ei quam habent ex Deo scientiæ.

66 Silvanus quidam fuit, ætate juvenis, cui, ante quam in monasterium susciperetur, certas vivendi leges Pachomius dederat: verum post aliquod a conversione tempus, cum sancti Patris præcepta negligere et in jocos risumque effundere animum suum cœpisset, hominem accersi jubet et ita affatur: Numquid non dixi tibi, quod magna res sit Monachum fieri? Numquid non in vestibulo præmonui, Vide, inquiens, ne forte non possis id esse quod cupis? Tu contra coram Deo testabaris, quod omnino Monachus fieres. Quid ergo tibi non attendis, si vere æternam vitam desideras, sed dissolvis cor tuum? Sed quoniam judicia divina salutarem Dei timorem incutere tibi non possunt, surge age, et parentum tuorum domum repete, neque amplius in consortio nostro conspiciaris. Audito Pachomio adolescens in fletus magnos prorupit, seculum a se repeti posse omnino negans, et multis obtestatus, verum se Monachum futurum promisit. Quamobrem patienter B eum tolerare statuens Pachomius, magnæ virtutis Monachum ad se evocat, cui Psenamoni nomen: quem ita, puero tantisper amoto, compellat: Scimus quod non exiguam ætatis partem in laboribus asceticis modo peregeris: itaque per Deum hunc adolescentem suscipiens, compatere ei per omnia, donec salvetur: non enim ignoras quantis ego curis, Fratrum causa distinear.

Silvani a Sancto admoniti seria emendatio

67 Storeis igitur conficiendis operam uterque suam strenue impendebant, statis quoque temporibus vigilias jejuniaque, ut oportebat, adhibentes. Silvanus vero, cum ut homini ei obtemperaret mandatum accepisset, ita eidem exacte in omnibus paruit, ut sine petita acceptaque ab eo facultate ne folium quidem oleris degustare præsumeret. Tanta etiam animi erat demissione et mansuetudine, ut raro loqueretur, fixoque obtutu neminem intueretur, utique egregie se exercens: per seipsum vero sic profecit in vigilandi assiduitate, ut cum satis superque orando fatigatus esset, in cellulæ suæ medio considens, per noctem storeas plecteret, hac ratione somni necessitatem exolvens. Quid plura? Factus est Silvanus homo spiritu vivens. Quadam igitur die considentibus Fratribus, orsus est dicere Abbas Pachomius; Virum novi, cui, ex quo tempore Monachorum vitam profiteor, similem vidi neminem: C veluti enim lana alba cum purpureum semel colorem suscepit, admissam tincturam amplius haud dimittit, ita huic animæ contigisse omnino videtur, postquam divini spiritus virtute semel fuit delibuta. Licet namque, audito insigni adeo testimonio, de se sermonem esse intelligeret, non tamen efferretur gaudio; neque, si vituperaretur, noxio dejiceretur mœrore; sed idem semper maneret atque immutabilis. Tum respondens Theodorus dixit ad Pachomium; Virum eum nobis, o Pater, exhibe: numquid is Petronio aut Cornelio dicendus est major? Cui Pachomius; Quid alios, Theodore, in medium adducis? Te quoque ipsum homo ille superat. Fateor equidem, si vitæ vestræ annos, si exercitationem monasticam, si rerum quæ in vobis est, cognitionem consideremus, Patrum auctoritatem locumque apud eum tenetis: verum quod ad profundissimam ejus humilitatem, quod ad puritatem conscientiæ attinet, magnus profecto is est habendus. Vos quidem belluam illam, quæ numquam non humano generi est infesta, pedibus vestris victores subjecistis; si tamen contingat de salute vestra fieri vos negligentiores, divino illa nutu rursum soluta, ferocius etiam quam ante vos invadet. At vero Silvanus vires ejus impetusque omnes plane extinxit. Qui postquam septem omnino D annos sic vivendo transegisset, inter mortales esse desiit; multumque super eo gavisus est Sanctus. Et alii quidem tantum in virtute et perfectione faciebant progressum, quantum efficere poterat laudanta mutuarum virtutum æmulatio; cum præsertim perpetuo haberent ob oculos hominem illum, spiritu et exercitatione fortissimum, in quo Christus erat.

et sub cura Psenamonis profectus singularis

Pachomii insigni testimonio declaratur.

Ex MSS Græcis.

ANNOTATA.

a Romanos *intelligo, ex Constantinopolitano Patriarchatu advenas: qui supra sub uno* externorum *nomine, æque ac subjecti Antiocheno Patriarchæ, opponuntur Alexandrini Ægypti indigenis, quamvis alia id est Græca lingua utentibus, cum Tabennesiotæ ceteri æque ac Pachomius ipse sola Ægyptia, nunc Coptica lingua, loquerentur. Postea vero adjuncti sunt eisdem etiam ex Romano Patriarchatu Latini, ipsam quoque Græcam linguam ignorantes. Ideo ad Hieronymum, sicut in Prologo ad Regulam præfatur,* homo Dei Silvanus Presbyter direxit libros ab Alexandria: quos etiam injungeret transferendos. Aiebat enim in Thebaidis cœnobiis et in monasterio Metanœæ (quod de Canobo, E in Pœnitentiam, felici nominis conversione, mutatum est) habitarent plurimi Latinorum, qui ignorarent Ægyptiacum Græcumque sermonem, quo Pachomii et Theodori et Orsiesii præcepta conscripta sunt. *Si tamen a* Canobo, *Alexandriæ vicina urbe nomen prius habuit monasterium, quod hic solum nominatur et ibi situm fuit, non est credibile ipsum pertinuisse ad Tabennesiotarum communionem, quæ non videtur extra Thebaidem se extendere potuisse.*

b *Dicimus in Vita S. Athanasii cap. 31, eum S. Antonii Vitam scripsisse extremis vitæ suæ annis, puta circa an. Christi 365, et quidem* ad Monachos in Xene *monasterio, ut credimus sic proprie appellato.*

c Patris nostri Pachomii, hominis Dei, qui fundavit conversationem cœnobiorum a principio per mandatum Dei, hoc est exordium præceptorum: *atque sub hoc titulo deinceps Latine reddita singula a S. Hieronymo, notis illustrantur haud ineruditis a Francisco Bivario lib. 3 de Veteri monachatu a pl. 271, habenturque tum alibi tum novissime in Codice Regularum Holstenii. De* epistolis *ait Gennadius cap.* 7, Pachomius Monachus .... scripsit ad collegas præpositure suæ Epistolas, in quibus Alphabetum mysticis tectum sacramentis, velut humanæ consuetudinis excedens intelligentiam, clausit; solis, F credo, eorum gratiæ vel meritis manifestatum, *etc. Tales Gennadius nominat duas* ad Abbatem Syrum: *et ad* Abbatem Cornelium *plures, una cum familioribus aliis, exhibet Lucas Holstenius in Codice Regularum, quas sancti Patres Monachis et Virginibus sanctimonialibus servandas præscripsere. Ipsas vero Ænigmaticas loquendi formulas fuse explicat Athanasius Kircherus S. J. in supplemento Prodromi et Lexici Copti cap.* 1 *pag.* 503 *et sequentibus.*

d *Jam supra vidimus dici* gratiam Angelicæ linguæ accepisse *eos qui eam norant.*

e *Utrumne in iis fuerit ipse auctor, non definio: frustra certe talium epistolarum meminisset hoc loco, nisi indicatum voluisset, ex iisdem epistolis vel se, vel alios multa de Pachomio, ejusque discipulis cognovisse, quæ hic referuntur.*

f *Eadem visio ut initio conversionis oblata, et Theodoro soli narrata, refertur ab Ammone in epistola num.* 6.

g *Græce* Προσφορά. *Plenius autem res eadem narrabitur in Appendice, ubi præmittitur ea quæ hic sequitur narratio de Silvano, longe distinctius explicata, quamvis et hic aliquid sit, quod istic non exprimitur.*

EX MSS. GRÆCIS.

CAPUT IX.

Theodori ex nova probatione profectus. Pachomii in Synodo Latopolitana vexatio, morbus, obitus.

Imperandi spiritu tentatus Theodorus

Theodorus interim, ut ante diximus, a Pachomio ad id constitutus erat, ut simul cum ipso animas Fratrum solaretur. Quo in munere cum septennium explesset, ingens ei oblatus est certandi campus, Domino ad majorem viri probationem id permittente. Seniores siquidem Patrum ac præcipui monasteriorum Rectores in unum convenientes, cum Abbas Pachomius morbo detineretur, ita inter se consilium inierunt: Ne forte contingat præter expectationem a Domino visitari Patrem nostrum Pachomium, eoque orbati in multas magnasque incidamus calamitates; age, quoniam nullus e nobis, ita ut tu, Pachomii in agendo rationes omnes habet exploratas, sancte illud volumus promittas, quod, si is ex vita discedat, petitionem nostram minime sis rejecturus, qua in ejus te successorem postulamus, ut ne Fratrum multitudo misere dissipetur. Theodorus itaque, post iteratas sæpius preces ac supplicationes, cum aliter ab eorum molestia eximere se nequiret, quod flagitabant, facturum se promisit. Rem deinde auditam Abbas Pachomius non approbavit, sed convocatis monasteriorum Hegumenis Suro, Psenthaesio, Paphnutio, Cornelio, ipsoque met Theodoro: Suum, inquit, quisque defectum palam confiteatur, quemadmodum ego prior meum. Fateor ego, Fratrum visitationem et consolationem a me negligi, quia foris diu dego in insula, agri culturæ intentus, ut de alimento prospiciam: Fames namque ea tempestate erat. Nunc et tu, Theodore, de teipso, fatere. Tum Theodorus; Anni, ait, jam sunt septem, ex quibus ad lustranda monasteria, eorumque rationes eadem qua tu ipse potestate ordinandas a te constitutus sum, neque tamen in eam unquam cogitationem veni, ut munus Superioris post mortem tuam expetendum ullo modo putarem: sed nunc illa me cogitatio importune vexat, neque hactenus eam superare satis potui. Belle, respondit Pachomius, nullius, ut video, pravæ affectionis adhuc Dominium assecutus es: hominum te turbæ aliquando subtrahe, ut id ignoscatur tibi. Surrexit itaque tristitia non modica affectus Theodorus, et in cellulam quietam abiit, ut multis cum gemitibus magnoque planctu seipsum lugeret, magnopere metuens ne faciem suam Deus ab sese averteret, quia famulum ejus contristarat, quem credebat perfectum et insuperabilem esse.

a Pachomio corripitur,

et pœnitentiam solitarius agit annis 2,

69 Duos porro annos in hac sui afflictatione exegit Theodorus, Fratrum præcipuis solatium illi persæpe afferentibus, quoniam ex ipsorum sententia nullius peccati maculam ex eo quod gestum fuerat contraxisse videbatur, sed illud intellexisse quod scriptum est, Quoniam ego cum ipso sum. Hæc autem eum in finem gesta sunt a Pachomio, quod Theodorum omni ex parte perfectum vellet, ambitionisque prorsus expertem, quam eamdem ob causam reprehendere eum voluerat. Ante vero quam Pachomius abiret, ait ad eum Theodorus; Quoniam in Monchosensi monasterio aliqua mihi restant perficienda, illuc ut cum festinatione properem, mihi quæso permitte. Misit ergo eum solum: qui per viam flens, Domine, inquit, num vere me pœnitet delicti mei? Ad Chenobosciorum portum deinde progressus, navem conscendit. Duo hac pariter vehebantur senes, quorum alter de Theodori laudibus ad alterum cœpit disserere; Beatus, inquiens, iste Monachus. Cui alter; Quid hominem infelicem appellas beatum? nondum frumentarii mensuram attigit. Quænam, inquit alter, ea mensura? Tum prior: Colonus, inquit, quidam fuit severæ adeo indolis, ut rari essent qui unius anni spatio commorari cum eo sustinerent. Tandem exurgens aliquis ad eum venit dicens, Ego tecum operabor. Cui colonus; Ita fiat. Eo igitur tempore quo solum erat irrigandum; Noctu, dixit, et non interdiu ad irrigandum agrum aquam comparemus. Respondit alter; Factum sapienter, ut ne seu homo seu bestia seu aliud quidpiam ex aquæ ductu nostro libere valeat. Ille iterum ei: Sulco uni frumentum, alteri hordeum, tertio legumen, quarto denique cicer, et ita deinceps aliis alia committamus semina. Qui dixit; Hæc equidem sapiens cogitatio priorem illam longe superat, sementis quippe nostra florum varietate invenietur jucunda visu. Postquam herba extra semen fuit; Eamus, inquit, collecturi messem. Eamus, subjicit ille, magnum id paleæ lucrum est, nam pulchre virentes inveniuntur fruges. Post trituram vero: Adduc, inquit, frumentarium *a*, ut mensuratas fruges inferamus: Hoc enimvero, subjecit alter, omnium quæ hactenus mandata sunt, longe est sapientissimum, quoniam sic etiam palea conservatur. Posteaquam autem eum sic probavit, reperitque per omnia indiscriminatim morigerum; Non amplius, inquit, mihi mercenarius eis, sed filius et heres. Itaque si iste quoque Frumentarii mensuram impleverit, poterit consequi ut beatus dicatur.

deinde recreatur parabola servi prompte obedientis,

ab Angelis, in specie Monachorum comitantibus, audita,

70 Hic vero seniorum alter; Quoniam, ait, parabolam nobis proposuisti, nunc ejus quoque intelligentiam aperi. Ad quem prior: Colonus, dixit, Deus est; durus, ut videtur, et asper, postquam, ut crucem quisque suam bajulet imperavit; non autem sequatur animi libitum. Hujus enim Monachi Pater Pachomius, Dei vocibus per omnia obediens, acceptus illi placitusque omnino extitit. Si igitur ipse quoque perseveraverit, profecto similiter consequetur hereditatem. Talia audiens Theodorus, tam dicta ipsa, quam qui ea proferebant summopere obstupuit. In terram deinde exscendens, numquam eos amplius conspexit: Angeli namque hac forma a Domino missi apparuerant, ad ædificationem et solatium Theodori, quemadmodum ipse post hæc testatus est Abbas Pachomius. Regressus vero in Pabau Theodorus, auditos in itinere sermones Fratribus enarravit, magnaque ipse consolatione fuit repletus. Tristabatur autem, non tam quia fuerat castigatus, sed quod omnino ejusmodi cogitationem admisisset aliquando, ipse potissimum, qui toties ex Pachomio audiverat; Sicut vita functus, ad alios similiter mortuos nequaquam dicet; Vestrum ego caput sum: ita nec ego vel apud animum meum unquam dixero; Fratrum meorum Pater sum. E Dei famulis porro nonnemo Theodorum sibi tantisper concedi ab Abbate Pachomio postulavit, dicens; Oculos præ nimio fletu male affectos habet Theodorus. Permittas igitur, ut Alexandriam pariter cum illo navigem? Cui Pachomius; Permitto, inquit. Theodorus itaque quamdiu navigatum est, et quocumque versabatur loco, hesterni instar, novitiique Monachi se gerebat, demissione animi et mansuetudine eximia ornatus. Quare de eo postea testatus est Abbas Pachomius, singulari Numinis dono ei esse concessum, quod septulo majorem quam ante in spiritu progressum fecerit.

et in septuplum proficit.

Pachomius omnibus se ultro subjicit Deut. 11, 11 *b*

71 Ipse autem Pachomius contubernii, in quo manebat, Præposito magna cum humilitate, plus etiam quam alii omnes, audientem sese præbebat, sicuti scriptum est; Terra montosa *b* et humilis. Quo etiam tempore catechesis instituebatur, in aliorum Fratrum turba consistere fuit solitus, attente excipiens quæcumque dicebantur. Lebitonaria quoque

A que ejus omnia communi cella servabantur, sub potestate Præfecti; tantaque agebat cum simplicitate, ut non haberet liberam facultatem ab Œconomo ea etiam quæ ad corporis necessitatem pertinebant accipiendi: æterna enim supplicia suscepisset libentius, quam dimoveri se sivisset a filii Dei, Domini nostri Jesu Christi, humilitate et mansuetudine. Quodam die exeuntibus a prandio Fratribus, et Cornelium, de quo diximus, ex consuetudine ante eorum, qui istic morabantur, fores excipientibus, etiam ipse in partem officii hujus venit. Inde in domum secedentem secutus est supra memoratus Alexandrinus Theodorus, qui etiam ipse exceperat Cornelium. Cumque venisset ad locum in quo consederat Sanctus, ita ex eo quærere instituit; Audivi de Cornelio quod abstinentiæ singularis cum sit integræ unius synaxeos tempore mentem suam in alia, quam in divina, evagari minime patiatur. At ego hac ipsa hora, quantumvis conatum magnum adhibeam, vix tamen orationes ternas perago, mente omnino collectus. Qui ergo possum, sive dum sermonibus intersum divinis, sive dum precibus intendo, mentem non habere sursum abstractam? Ille autem parabolam protulit. Qui secundum carnem servus est, si B hominem conspicit liberum, quamvis pauperem, libertatem tamen concupiscit: pauper vero si Principem videt, Princeps quoque desiderat esse; Regem denique si Princeps, regnare mallet. Conelius igitur post certamina non pauca, per Dei gratiam, istud obtinuit: et tu similiter laborans, crede quod accipies prout dignum fuerit. Longe porro lateque diffusa de Pachomio fama, multus erat de eo sermo: et alii quidem quæ vera erant loquebantur, alii etiam supra modum efferebant omnia.

Cornelium laudat.

72 Cumque aliquando sermones incidissent dubii, eo quod diceretur dignoscere occulta, et in Ecclesia Latorum non pauci in unum convenissent Monachi et Episcopi; ipse etiam Pachomius, senioribus quibusdam Fratribus comitatus adfuit, vocatus ut hoc manifestaret. Videns autem eos qui circa se contendebant, silentium diu tenuit. Tandem ab Episcopis Philone et Mobe, ut se suaque defenderet, jussus, hoc modo respondit: Numquid ante etiam quam Episcopatus curam susciperetis, Monachi mecum degebatis in monasterio? An ignoratis, divinæ gratiæ auxilio non minus a me Deum tunc amatum et curam pro salute Fratrum gestam, quam a vobismetipsis? Nescitis qua ratione Moysen, filium C ejus qui Magdolus dicitur, dæmone insessum, et in subterraneos specus non absque mortis periculo abreptum, per Dei gratiam innoxium servaverim? ut alia quæ feci plurima omittam. Tum alii; Dei te famulum esse non diffitemur, nec ignoramus intrepide cum dæmonibus congressum, coegisse ut ab animabus discederent. Quod vero ad rerum occultarum cognitionem spectat, quoniam ea grande quid est, iterum edissere nobis, ut obmurmurantes compescere possimus. Et respondit eis: An non frequenter ex me audistis, quod e Gentilibus natus sim parentibus quid Deus esset omnino ignorans? Cujus igitur beneficio Christianus evasi? nonne ipsius benignissimi Dei? Præterea ubi pauci sunt Monachi, seorsim inveniuntur duo, vel quinque, vel decem ut summum, et hi non absque ingenti labore, invicem sese in Dei timore gubernant: nos autem, qui tanta modo sumus multitudine, et novem *c* omnino monasteria complemus, noctes diesque id unice curamus, ut animas nostras nulli reprehensioni obnoxias per Dei misericordiam servemus: quod vosmet ipsi sane fateri debetis, qui gesta a nobis adversus immundos spiritus non ignoratis. Idem porro Deus ac Dominus, ubi et quando visum ei fuerit hoc nobis dedit prærogativæ, ut perspicere non dubie possimus quis sincere quis simulate vitam instituat.

In Synodo Latopolitana interrogatus

fatetur datam divinitus sibi gratiam cognoscendi secreta cordium,

c

Verum mittamus tantisper singularem a Deo D prærogativam; nonne tamen fieri videmus, ut qui juxta carnem prudentes sunt et perspicaces, si vel paucis diebus in media hominum turba versentur, de unoquoque judicium ferre et quomodo animis affecti sint, cognoscere valeant? Ipse autem qui suum pro nobis sanguinem non dubitavit profundere, quique Patris supremi est Sapientia, si forte aliquem viderit qui proximi, ac multorum potissimum, perditionem toto conatu studeat impedire, an non illi daturus est, ut eos servet irreprehensibiles, sive spiritus id sanctioris indicio, sive animorum ipsorum cognitione fieri dicamus, ubi divinæ id fuerit voluntati placitum? Neque enim quotiescumque libet, ea quæ ad nostram salutem faciunt, mihi perspicere est concessum; sed quando is, cujus nutu omnia reguntur, id mihi concesserit. Omnis quippe homo sibi relictus, similis factus est vanitati; qui si Deo, ut oportet, fuerit subjectus, non jam vanum quiddam, sed divinitatis sacrarium dicendus est, ipsomet Deo sic pronuntiante: Inhabitabo in eis. Non in omnibus, sed in solis sanctis habitaturum se promisit; 2 Cor. 6, 10 in vobis, inquam, et omnibus, nec non in ipso Pachomio, si fecerit voluntatem ejus. Hæc ubi dicentem audiverunt, hominis tum libertatem, tum humilitatem admirati sunt. Vix autem sermonem finierat, E cum a malo genio actus quispiam et machæra armatus, virum santum interfecturus irrumpit: sed auxilio præsentium salvavit eum Dominus. Tumultu dein intra conventum exorto, aliis aliter sentientibus loquentibusque, cum salvi evasissent Fratres, iverunt in monasterium novissime susceptum, quod Pachnum appellatur, et intra Latorum civitatis fines situm est.

EX MSS. GRÆCIS.

eamque non perpetuam sed ad Dei nutum.

73 Postquam vero Alexandria rediit navigium (duo autem solum habebantur in Communitatis totius usum, alterum pro storeis ad Fratrum sustentationem et alias necessitates divendendis, alterum propter *d* lebitonas eorumdem) advenientes Zachæus et Theodorus, Pachomium et Fratres reliquos salutarunt: ex quibus Pachomius, quo in statu Ecclesia versaretur solicite quæsivit. Magnopere quippe ejus causa affligebatur, quia impiissimi Ariani cum Gregorio *e* quodam in eamdem violente irruperant: et hanc ob causam multis Deum precibus fatigabat, graviter dolens propter populum Dei, tantis affectum injuriis, et Archiepiscopo suo Athanasio, viro vere Christifero destitutum. Verumtamen, inquit, credimus Deo, qui cuncta hæc in suorum fidelium pro- F bationem fieri permittit, fore ut cito de inimicis nostris sumatur ultio, nec diu differatur vindicta. Deinde vero afflictionem illis exposuit, quam Latopoli passus erat; Deoque gratias reddidit, addens quoniam omnis nobis tentatio patienter toleranda est, cum nocumenti nihil inferat. Siquidem qui in vitam nostram moresque inquisiverunt, Patres Fratresque, Orthodoxi omnes sunt: quamvis inimicus nonnullos etiam e nostris perverterit, ut sese septis, id est regulæ, ad tempus subducerent: attamen tam nos quam illos Deus salvos voluit esse et incolumes. Ipse autem sanctissimus Pontifex, tantas tanto tempore persecutiones sustinens, vere dicendus est beatus, nec adversus eum quidpiam proficient adversarii, propterea quod Deum habeat fidei suæ defensorem. Quin et in eo implebitur illud quod scriptum est, *f* Quicumque contra te voce sua insurgent, in judicium illis erit, et universis hostibus evades superior. Itaque factum est; non enim multum abierat temporis, quando magna cum gloria *g* in ecclesiam suam est reductus.

d

De ecclesia Dei solicitus

e

Athanasium cito reditum prædicit.

f

g

74 Solennitate Paschatis *h* ad finem perducta, morbus insolitus, divino nutu, Fratres invasit, ita ut in omnibus monasteriis centum ac plures, qui e malo

h

Multis monachis peste extinctis,

A malo obierant, numerarentur : ipse etiam Pachomius infirmabatur. Morbus autem erat contagiosus, et quemcumque febris pestilens corripuerat, ille omnem prioris mox coloris amittebat vigorem, oculos exhibebat sanguine suffusos, ac suffocari sibi perpetuo videbatur, donec spiritum tandem supremum exhalaret. Tunc Syrus obiit, Monachorum in Pachnum Hegumenus; obiit Cornelius, monasterio Moncholensi præfectus; nec non Paphnutius omnium in Pabau monasteriorum Œconomus; obierunt plures alii magni nominis Fratres. Theodorus porro omni obsequiorum genere prosequebatur Pachomium,

Pachomius eadem corripitur.

cujus corpus gravissimi morbi diuturnitate supra modum attenuabatur, circum vero ejus cor et in oculis accensus quasi fervebat ignis Biduo itaque ante quam e vita abiret, omnium monasteriorum Patres aliosque Hegumenos advocari jubet, ac tali eos oratione compellat : Ecce haud amplius obscurum esse potest, quod Dominus me visitare statuerit. [*Vos ergo mementote verborum quæ a me frequenter audistis, e vigilantes in precibus, sobrii estote in operibus vestris. Nulla sit vobis conjunctio cum sectatoribus Meletii vel Arii vel Origenis : cum illis autem conversamini qui* B *Dominum metuunt, et possunt prodesse vobis conversatione sancta, et animabus vestris spiritualia præstare solatia : ego namque jam delibor et tempus resolutionis meæ instat*]. Unum ergo aliquem e vobis eligite, qui ceteris cum potestate auctoritateque in Domino præesse possit. Tunc ipse Orsisium quemdam, e Chenobosciorum monasterio, magnæ fidei virum et humilitate ac caritate insignem, propius ad se vocatum, jubet ex omnibus sigillatim sciscitari, ec-

Petronium sibi successorem designat

quem in Patrem suum eligant. Paret ille, ac singulorum exquirit suffragia. Cunctis autem non absque gemitu exclamantibus; Quoniam ex quo tempore nos tibi subesse Deus voluit, nullum præter unum est invenire, qui hoc muneris cum dignitate exequatur; respondit vir Sanctus; dicenti mihi volo credatis; Petronium, si modo in vivis permaneat, Fratrum regimini haud fore ineptum. Communi siquidem morbo Petronius pariter detinebatur in eo quod curabat monasterio, quodque Men vocabatur, et situm erat juxta civitatem Panos.

75 Precibus jam et votis expletis abierant alii, cum Abbas Pachomius Fratri cuidam; Hoc mihi, ait, o Frater, caritatis officium exhibe. Stragulum affer paulo commodius: quo enim modo tegor, graviusculum est, nec corporis mei vires tantum pon- C dus facile sustinent dies quippe nunc sunt elapsi quadraginta, ex quibus gravi hac infirmitate premor; sed gratias Deo maximas persolvo. Sine mora itaque in Œconomium pergit Frater, et stragulum ex optimis atque levissimis unum adfert, quo et Pachomium mox operuit. Is porro, cum, quantum huic et alteri illi quo prius tegebatur discriminis inesset, deprehendisset, rursus ad Fratrem; Istud, inquit, straguli absque mora hinc aufer; non enim æquum est ut in re quapiam melius mihi sit quam Fratribus ceteris. Ut namque modo dicebam, donec spiritum extremum reddidit, non parum certaminis habuit : amanterque apprehensa Theodori barba, ad eum dixit ; Cum ossa mea absconderint, transfer ea inde. Existimante autem Theodoro, quod imperabat ei ut ne corpus ejus illo relinqueretur loco, quo alii condendum judicassent, sed nemine conscio transferret alio; dixit Pachomius; Quoniam non istud solummodo tibi significatum volui : sed et hoc; idque tertio dixit ipsi, Videlicet, ut Fratrum

et moritur.

in Dei servitio negligentiorum, curam ipse non deponeret, sed legis divinæ adjumento usus, eosdem ad bene vivendum excitaret. Cui Theodorus; Optime. i Atque ita decimoquarto die mensis Pachon *i* vivere desiit. Noctem deinde totam lectione et precatione transigentibus Monachis, viri sancti corpus D de more curatum, et cum psalmis in montem fuit delatum, ac sepulturæ traditum. Descendentibus porro de monte aliis omnibus, Theodorus, et tres cum eo Fratres, corpus refossum in alium locum deportarunt, in quo in hunc usque diem servatur. Interim qui missi fuerant ut Abbatem Petronium accerserent, eumdem adhuc ægrotantem adduxerunt.

Petronius succedit et mox e vita abit.

Is autem cum infirmitatis vehementia supra modum esset exhaustus, et paucos omnino dies Fratribus regendis sese impendisset; divinis præceptis et Sancti ipsorum Patris memoria omnes instruens, ex hac vita migravit, septimo *k* et vigesimo die ejusdem mensis. k Ante vero quam spiritum Creatori redderet, convocatis in unum Monachis, Abbatem sibi petiit designari successorem. Subjicientibus porro illis hanc ad ipsummet pertinere curam, Abbati Orsisio, qui cum reliquis aderat, et de quo jam ante a nobis dictum est, vices suas demandavit. Verum is non sine multo gemitu quod offerebatur suscepit, identidem inclamans, tanto sese oneri imparem esse atque ineptum Petronii exinde corpore ad sepulturam composito, precibus et hymnis de more adhibitis, in monte illud terræ mandarunt. *l* [*Hæc vero nos ex pluribus pauca scripsimus, et pro maximis ejus factis et operibus minima : non ut laudem demus sanctis Patribus (nostrum enim honorem aut gloriam non appetunt. Sufficit enim eis æterna laus, qua afficiuntur a Domino et Angelis, et erit perfectior : fulgebunt enim sicut sol Christi lumine perfusi; qui semper eos glorificat, qui eum glorificant) sed ut nos quoque eos imitemur pro viribus, ex auditione inducti ad eorum imitationem, precibus et intercessionibus sanctorum Prophetarum, Apostolorum, et Martyrum; propter quos Dominus noster Christus glorificatur : cui gloria, et potentia in secula seculorum. Amen.*] l

ANNOTATA.

a *Præpostera, ut vides præcepta hæc sunt omnia, maxime autem quod frumentum, ut ab area sublatum est, necdum eventilatis paleis, metiri jubeat.*

b *Juxta* LXX Terra montana et campestris : *quibus epithetis commendatur a Deo terra Israeli promissa, id est, optima.*

c *Scilicet monasteria* Tabennesios *et* Pabau *sive* Bau, Chenobosciorum, Monchoseos, Tismene *sive* E Mene *juxta Panopolim*, Thebe *et* Pachnum *sive* Chnum *in Latopolitano Nomo assumptum recentius, universim septem, præter muliebre monasterium : quibus postea sub Orsisio et Theodoro tria alia accesserunt, cum altero feminarum, uti infra dicitur num.* 85 *ad Hermopolim* Cajos *et* Obi *atque unum prope* Hermuthim; *ut fuerint virorum monasteria universim decem, sicut asserit Ammon Episcopus in sua Epistola num.* 13 *undecimum denique juxta Ptolemaidem extructum indicans num.* 17.

d Lebitonaria *scilicet linea, cum essent multa et mutanda sæpius, necesse erat paratam in flumine semper haberi navim, qua nova et munda distribuerentur per singula monasteria et contubernia.*

e *De hac* Gregorii *Ariani contra Ecclesiam irruptione et Athanasii fuga, in hujus Vita est caput* 14; *pertinet autem ea res ad Pascha anni* 341.

f *Nescio quis hic Scripturæ locus indicetur.*

g *Anno scilicet* 349, *mortuo* Gregorio. *Gloriam autem hujus reditus ex Nazianzeno deduximus cap.* 28, *unde colligas anno* 348 *gesta hæc esse.*

h *Anno* 348 *celebratum fuit Pascha* II *Aprilis.*

i Pachon *Coptis, apud Seldenum* Bashnes, *inchoatur* VI Kal. Maji, *unde Dionysius*, Quartodecimo mensis Pachin secundum Ægyptios, quod est juxta Romanos ad VII diem Iduum Majarum.

k

A k *Id est* Mensis Maji 21 die : *quo mirum est nullis Sanctorum fastis ascriptum inveniri hunc* Petronium.

l *Hanc quoque appendiculam ex Lipomani MS. et Herveti interpretatione hic inserere placuit, omissa adhortationum Pachomianarum synopsi, ex supra relatis petita : quam apud Lipomanum et Surium legere poterit qui volet.*

CAPUT X.

Orsisii in monasteriorum supremum regimen succedentis laus et vigilantia : Theodori sub eo conversatio humilis.

Succedens Orsisius,

Abbas porro Orsisius vir erat summa virtute summaque humilitate præditus, ac singula monasteria, Fratres visendi solandique causa, sedulus obibat, non ignarus ad quam excelsum perfectionis gradum aliquando pertigisset Abbas Pachomius, quando in ejus ipse disciplina versabatur. Hujus itaque insistens vestigiis, seu stans seu sedens, non cessabat de rebus divinis ad eos habere sermonem, itaque animabus eorum prodesse, mentionem frequenter faciens verborum Pachomii cum in Chenobosciorum monasterio præfecturam ageret. Quamvis B autem tantam Dei nondum erat assecutus cognitionem, in parabolis tamen ad eos verba faciebat; parabolæ autem vim efficaciamque addebat Deus. *a* Quascumque vero in medium proferebat, ipse etiammet egregie evolvere noverat, ita ut Fratres universi vehementer admirarentur E pluribus porro una fuit quam subjicio. *Fratres solerter instruit,* Non ignoramus, Fratres, quam perfecta nos rerum cœlestium cognitione per Scripturas sanctas venerandus ille noster Pater solitus sit imbuere. At ego, quantum quidem mea mihi mediocritas suggerit, sic existimo, hominem, nisi magna cura diligentiaque animum suum custodierit, omnium quæ dici utiliter aliquando audierit facile oblivisci, et in segnitiem prolabi. Ita deinde sit, ut cum animum ejus vacuum nanciscatur dæmon, suas absque difficultate insidias struat. Quemadmodum si quis in lampadem, debite ad lucendum præparatam atque expositam, oleum infundere forte neglexerit, sensim eam extingui est necesse, ac tenebras in lucis vicem succedere videmus; neque istud modo, sed adrepens quandoque musculus ellychnium absumere sæpe tentat. *docens qua ratione animum nostrum et quando cacodæmon occupet.* Ante vero quam lampas ardere omnino desinit, irrito id ille tentat conatu; verum ubi observat non modo flammam, sed omnem etiam ignis sensum esse extinctum, tunc ellychnium sine metu arrodere atque vorare, et lampadem huc C illuc jactare aggreditur; quæ, si fictilis sit, in frusta comminuitur; si ænea, a patrefamilias sine luce inventa, ut denuo lucere possit præparatur. Eadem est ratio animæ de sua salute parum curantis, quando sanctus ab eo Spiritus paulatim recedere animadvertitur, donec ad extremum divino omni calore plane destituatur. Tunc itaque adversarius omnem ab ea anima alacritatem expellit, ac variis etiam languoribus corpus reddit obnoxium. Quod si is animo quidem in iis quæ Dei sunt recte sit constitutus, sed a subrepente negligentia simpliciter supplantatus, tunc misericorde Deo animæ illi timorem suum suppliciorumque æternorum memoriam incutiente, vigilat, imposterum magna sese accuratione conservans, quoad eam Dominus visitare dignabitur. Atque hic loquendi finem faciens Orsisius, ad preces concipiendas surrexit; cum sua ista parabola non exiguam Fratribus attulisset utilitatem. *Idem olim laudatus est a Pachomio;* Ceterum Orsisius Abbas ita inter Fratres versabatur, ut quam studiosissime imitari Abbatem Pachomium ab omnibus observaretur. Hic enim illum aliquamdiu secum habuit; cumque eumdem Chenobosciis Patrem præfecisset, nonnullique de eo murmurarent, ut nimium juvene ad ejusmodi gradum; re audita Pachomius de ipso ait : Ne putetis, Fratres, quod regnum cœlorum senioribus solummodo debeatur. Quinimo senior aliquis adversus fratrem murmurans, non modo ille senior non est, sed neque monasticæ adhuc vitæ jecit fundamentum. Nihil siquidem ab hominibus Deus exigit aliud, quam ut eum amando timeant et timendo ament. Caritas autem nihil adversus proximum molitur mali. Dico vobis; Tam insignes in vita monastica progressus faciens Orsisius, lampadis instar aureæ splendorem diffundit per domum Domini, atque ad ipsum spectabit quod scriptum est; Despondi vos uni vero virginem castam exhibere Christo. 2 Cor. 11

D *EX MSS. GRÆCIS.*

77 Quo tempore sanctus Archiepiscopus Athanasius magna sua et Dei gloria a Comitatu in Ecclesiam suam *b* revertebatur, factum est, ut, cum Alexandriam versus navigationem instituerent Fratres, de Beato Patre nostro Antonio fama acciperent, eum in monte *c* exteriori degere. Quo audito, cursum illuc instituerunt, ut viri tanti conspectu recrearentur, utque ab egregio Dei famulo benedictionem reciperent. Is porro ut Fratres adventare audivit, non sine magna sua difficultate de loco surrexit E (ætate quippe jam erat supra modum *d* provecta) ac foras progressus peramanter eos salutavit, rogans quo modo ageret ac valeret Abbas Pachomius : illis autem lamentantibus, intellexit Antonius eum obiisse, et dixit : Nolite flere : omnes vos facti estis sicut Abbas Pachomius. *quem obiisse intelligens S. Antonius,* Equidem affirmo, Magnum is suscepit ministerium, cum tantam Fratrum multitudinem in suam admisit disciplinam. Apostolorum viam ingressus. Respondit Abbas Zacchæus; Quin tu potius ipse, o Pater, mundi, qua patet, lumen clarissimum dicendus es, cujus ad ipsos usque Imperatores fama pervasit, qui tua causa debitas Deo laudes persolvere minime dubitant. Cui Antonius; Non ita, Zacchæe, sentio. Etenim quo ego primum tempore Monachum cœpi agere, nullum uspiam extabat cœnobium, in quo de aliorum salute cura aut metus cuiquam erat ; sed quisque antiquorum Monachorum, persecutione jam finita, privatim in vita sese monastica exercebat. *laudat eum,* Postea vero Pater vester tantum bonum, Deo adjuvante, effecit. Alius quidem ante, cui Aotæ nomen, voluit tale ministerium suscipere : verum quia non ex toto corde ei rei studuit, successu conatus ille caruit. De Abbate porro vestro multorum sermonibus accepi, in divinis eum Litteris apprime fuisse versatum. Equidem serio et sæpe volui illum corporali præsentia F cernere, sed forte dignus haud fui : per Dei tamen gratiam in regno cœlorum invicem videbimus; sed et omnes alios, sanctos Patres, ipsumque imprimis Dominum ac Deum nostrum Jesum Christum. Animos ergo sumite, confortamini, et pleno cursu ad perfectionem tendite. Istud quoque mihi nunc indicate, ecquem sibi in munere et dignitate successorem designavit. *eique suffectum Orsisium.* Subjicientibus, Abbatem Petronium a Pachomio ad id delectum; ac Petronio post non multum temporis vita functo successisse Orsisium, respondit Antonius; Non Orsisium. sed Israelitam, illum vocetis oro. Tum si ad Episcopum Athanasium, virum gradu eo dignissimum, vobis est iter, sic ipsum a me compellabitis; Hæc tibi commendat Antonius; Curam habe de filiis Israelitæ. Quo dicto, ac sua illis benedictione impertita, non sine commendatitiis ad magnum Athanasium litteris ab sese demisit. Qui ut Alexandriam pervenerunt a sanctissimo Pontifice, propter beati præsertim Antonii commendationem, magna benevolentiæ significatione excepti fuerunt; non enim quantus esset Antonius latere poterat Athanasium.

78

A

EX MSS. GRÆCIS. Theodorus in Pachnum missus,

78 Theodorum deinde Orsisius jussit fabrorum in Pabau morantium præfecturam ad tempus gerere: Macarius autem quidam, Pater monasterii in Pachnum post Abbatem Surum, Theodorum ab Orsisio petiit, ut secum hominem abduceret, ejusque in pinsendis panibus opera tantisper uteretur, quod ei concedendum ad solamen fuit. Paschate igitur celebrato ad monasterium una cum Patre illo perrexit Theodorus: cumque navigio adhuc uterque veheretur, accedens propius ad Theodorum Frater quidam, vidensque eum velut novitium taciturnum humilemque, ita compellat: Quantum nunc temporis est, quod inter Fratres vitam agis? Cui Theodorus; Perparum respondit. Ac rursum alter: Num ante quam inter Monachos vivere cœpisti, panes noveras pinsere? Noveram, reponit Theodorus, Tum Monachus; Quando, inquit, in pistrinum veneris, si forte videre te contingat Fratrem in risum immoderatius effusum, aut rursus alium in pugnas et verbera proclivem, ut sunt diversi genii et ingenii in eo monasterio homines, ne scandalum tibi inde aut offensio oriatur; sed tibi et melioribus solum Fratribus fac attendas. Ad quem Theodorus; Faciam, ait, quod recte mones. Postquam monasterii locum navigando attigerunt, audito adventu Theodori, quotquot in eo degebant Monachi, non sine magnis lætitiæ signis in ejus occursum properarunt: noverant namque eum ab eo tempore, quo cum Patre nostro Pachomio solandis animis intendebat. Tum is, qui veluti cum novitio, sermones cum eo inter navigandum habuerat, intuens quanta a Fratribus veneratione exciperetur, haud mediocriter erubuit, exterritusque est quod tali ac tanto ita fuisset ausus loqui. Abbas porro Orsisius, secundum acceptam a Deo gratiam, Fratres suos egregie in vita spiritus educabat; quin etiam sermonum ejus vis ac robur perpetuo videbatur accrescere, in Fratrum consolationem: neque nudas modo in spiritualibus colloquiis parabolas, sed earum etiam expositionem proferebat, illud identidem inculcans, ut quam in totius monasterii meliorem gubernationem, regulam, dum adhuc superesset, Pachomius præscripserat, nec non constitutiones Patrum, Præfectorumque et Subpræfectorum ordinem exacte servarent. Bina quoque per anni decursum tempora statuit conveniendi, Paschatis scilicet et Magnæ remissionis, quando ratio rerum omnium ad necessitatem corporalem spectantium initur, operum item et expensarum, ut majoris monasterii Œconomus, qua ratione munus sibi commissum exequeretur, posset habere perspectum.

instar novitii se gerit.

B

Orsisius Pachomii instituta promovet,

C

multis discipulorum adhuc viventibus,

79 Ita eos Dominus, unius ejusdemque sententiæ ac caritatis vinculo conjunctos, veluti ante, custodiebat: necdum quippe omnes omnino senes occubuerant, in quorum numero censebantur Psentaesius, Samuel, Paulus, Joannes, et Hieracapollo: qui ut a nobis supra relatum est, Patrem nostrum Pachomium, in afflictione constitutum, egregie confirmavit, nec non magnus Tithoes et Jonas, et alii plures, et Theodorus *c* Politicus. Ad quos omnes accedebat Theodorus, quem Dominus per magnum Pachomium spiritu accenderat, ut fieret vas electionis. Cum igitur tot præclari viri, non aliter ac clarissima quædam lumina essent inter Fratres, tenebræ apparebant nullæ: Præceptum siquidem Domini lucidum, illuminans oculos. Mortuo deinde magno Paphnutio, eodemque monasterii Pabau magno Œconomo, alium Orsisius substituit Psarphim dictum; muneri tanto obeundo promptum, et patientem laborum senem. Hic autem et alii cum eo Fratres, religiose colloquendi causa, persæpe Theodorum rogabant, ut aliquam Abbatis Pachomii visionem eis enarraret. Verum Theodorus; Ecce, aiebat, Patrem nostrum Orsisium: si quid audire desideremus, ex ipso sciscitemur oportet. Nostris ille postulatis faciet satis; Pater namque nobis divino consilio is est datus. Consuetudo autem illis jam inde ab initio erat, circa vesperam, manuali opere ac cœna peractis, in unum simul considere ad scrutandas Scripturas, ab omni alia solicitudine tunc liberi, præterquam ab ea, quæ salutem eorum concernebat. Quibus vero præcipua rei hujus cura fuerat demandata, fortes in spiritu magistri, ut ministros Dei decebat, munus suum exequebantur. Quamdiu enim, ait Dominus, fecistis uni ex minimis qui in me credunt, mihi fecistis. Sedente igitur Orsisio, et pulchris sermonibus Fratres confirmante, in promiscua turba aderat Theodorus, optimi instar filii, ita intra se dicens: Nullius equidem facti dictive mihi sum conscius, quo aut Deum aut Patrem nostrum Pachomium in commissis mihi tunc negotiis unquam offenderim. Tanta quoque erat animi demissione, ut Abbas Pachomius de eo absente pronuntiare solitus sit, quod septuplum profecerit eo studio supra id quod fuerat.

c

Ps. 18, 9

cum Theodoro ad ipsum omnia referente,

D

Mat. 25, 40

eosque hortatur ad humilitatem

80 Hæc porro sunt quæ dicebat Pater noster Orsisius: Nonnullos vestrum video, quibus magni nominis fama, et in alios potestas atque imperium, utque vel Domestici vel muneris alterius dignitatem consequantur, in votis est ac desiderio. Aliud profecto, Patre nostro vivente, erat Monachorum studium, quando nonnisi per insignem obediendi promptitudinem magnus quis studebat dici, veritus alioquin ne in cœlorum regno inter postremos hærendum sibi aliquando esset. Mihi quoque cum Petronius Abbas, ut de vobis curam gererem, demandaret; lacrymæ eruperunt ac gemitus, consideranti periculum, in animarum gubernatione situm. Neque ego modo, sed omnes omnino Sancti ita sensere. Primus omnium Propheta Moyses, a Deo ad Populum Israelis liberandum regendumque missus, magna animi demissione Deum obtestatus est, ne eam ob rem irasci sibi vellet, ac tum demum ministerium suscepit. Nos itaque similiter, Fratres, quotiescumque pronuntiari illud audiverimus; Qui se exaltat, humiliabitur; ab omni ambitionis labe alieni esse studeamus. Non omnium est in regimine animarum cum laude versari, sed eorum solummodo qui perfectione inter alios eminere cognoscuntur. Parabola est. Later incoctus, si haud procul a flumine ædificio exstruendo substernatur, ne diem unum futurus est utilis; sin autem diligenter idem coquatur, durissimi lapidis rationem obtinebit. Ita hominibus, carnalia adhuc sapientibus, contingere videmus, ut, nisi divinorum Sermonum igne, ad Josephi istius exemplum, ante accendantur, ipso etiam conatuum suorum initio, dissolvi misere incipiant. Multarum namque tentationum fluctibus agitari eos est necesse, qui in media hominum multitudine vitam instituunt. Rem vero laude dignam præstat is, qui propriæ mediocritatis admodum conscius, impositum sibi onus excutere non segniter contendit, ne in pericula majora incidat. Quicumque in fide haud quaquam vacillant, ii in omni eventu firmi sunt ac stabiles. De Josepho autem, homine sanctissimo, si quis ut sermo instituatur desiderat, terrenis illum rebus minime sciat fuisse delectatum. Quantas ille tentationes sustinuit, et quibus in regionibus? In iis utique ubi nullum tunc erat veræ religionis vestigium. Sed Deus Patrum ipsius, Deus Abraham, Deus Isaac, et Deus Jacob, in omnibus ei adfuit, e tribulationibus salvum eduxit, ac nunc in cœlesti aula pariter cum Patribus is versatur et exultat. Nos quoque, qui quam parum possimus, haud sumus ignari; fortiter certemus, Fratres; ac nescio equidem, an vel hac ratione Dei judicia

E

Luc 18, 14

F

et constantiam in tentationibus.

A judicia declinari satis poterimus. Multa alia horum similia cum dixisset, oravit : et ad suas se cellulas Fratres contulerunt.

ANNOTATA.

a *De hoc Gennadius lib. de script. Eccles. cap.* 9 *sic ait;* Orsiesis Monachus, Pachomii et Theodori Collega, vir in sanctis Scripturis ad perfectum instructus.

b *Anno* 349 *revocatus a Constantio* Athanasius, *ipsum prius adiit, quam Alexandriam triumphabundus ingrederetur.*

c *De duplici Eremo et monte* S. Antonii, *egimus ante ejus vitam* § 2, *quorum interior Arabiam versus difficili erat aditu, nec minori quam trium dierum itinere obtinebatur venientibus ab exteriori, qui fluvio imminebat. Cum autem hic esset, frequenti fruebatur monachorum undique ad se venientium visitatione, istic vero non nisi paucos admittebat : hæc ergo opportunitas etiam Tabennesiotas ad eum allexit.*

d *Annorum scilicet* 98 *aut plurium : annorum enim* 105 *erat, cum obiit anno Christi* 356.

B e Theodorus Politicus, *an idem qui cap.* 8 Alexandrinus?

CAPUT XI.

Theodorus ab Orsisio in Vicarium assumptus, sedat turbas subortas, monasteria auget et visitat.

Crescente interim supra modum numero Monachorum, per agros et silvas causa cibi pro tanta hominum multitudine quærendi, cœperunt dispergi : et quantum curæ aliæ multiplicabantur, tantum negligentiæ cœpit in singulis monasteriis irrepere. *Pravo Monchosensium exemplo* Pater igitur quidam Monchosensis monasterii, Apollonius nomine, contra quam in commune lata patiebatur regula *a*, cœpit suo monasterio necessaria per se abunde comparare. Hac de causa multis ab Orsisio Abbate monitus atque increpitus, ægro animo quæ dicebantur excepit, in illud ab adversario consilium inductus, ut suum monasterium a communitate abstraheret; persuasitque pluribus ibidem præcipuis ut hoc probarent. Quorum exemplo sane pernicioso ex aliis quoque monasteriis non pauci in labem eamdem inciderunt, cum Apollonium absque C fronte Abbati resistentem cernerent : dicebat enim, Quia per rationem vivendi in commune nihil differimus a Fratribus. *augeri turbas videns Orsisius :* Cumque ab Orsisio Abbate persuaderi sibi nequaquam pateretur, magis etiam tentationis turbo invaluit. Cernens igitur Orsisius quantis in angustiis res constituta esset (multum quippe effluxerat temporis, ex quo molestias illas coactus erat perferre) quamvis ad mortem usque eas sustinere haud gravate statuisset; attamen circumspiciens quem sibi potissimum in gubernando socium adjungeret, in solitarium tantisper locum sese abdidit : atque suspiriis istic continuis indulgens, quemadmodum ipse nobis met deinde narravit, in has ad Deum voces erupit; Hoc mihi, Domine, Abbas Petronius famulus tuus moriens commendavit, ut Fratres plurimos ad asceticum vitæ institutum et salutem conarer adducere. *inter querulas preces* Sed paucos admodum, qui dictis nostris aures præbeant, datur reperire : unusquisque enim post cordis sui desideria abit, eos si excipias, qui sincera omnino fide tibi deserviunt, quique duce ac magistro Pachomio in vita sese ascetica strenue exercuerunt, ac si qui alii timorem tui habent. Mihi vero molestissimum accidit, cum universam communitatem in tantas turbas conjectam conspicor, non mea quidem culpa aut incuria, cum nemini, ut tute ipse optime nosti, ullam unquam turbationis ansam præbuerim; neque D *Ex MSS Græcis* id tu, Domine, ignorare potes. Quin neque istud solum monasterium solicitudinem mihi injicit, sed etiam aliorum causa in angustiis sum, ne forte accepta hac occasione, ab ea quæ jam inde a principio inter ipsos fuit animorum conjunctione caritateque recedant. Nunc itaque, Domine, non possum diutius sustinere solus : virum ergo mihi aliquem promptum animo atque robustum indica, et nominabo ipsum illis, ne animarum, quæ forte perituræ sunt, reus ego habear.

82 Eadem igitur ipsa nocte insomnium ipsi est oblatum, visusque sibi est videre lectos geminos, e quibus alter pretiosus quidem, sed vetustate tritus; alter pretio haud impar priori, sed firmior longe atque solidior. *alium petit quem sibi substituat ;* Exinde ita sibi mandari audivit : Lectum hunc firmiorem continuo occupes. Tum vero secum reputans intellexit, grabatum illum esse Theodori, qui cum Abbate quondam Pachomio una quasi anima esse videbatur : *ostensumque sibi in visu Theodorum,* exortoque mane, quasi tribulatione levatus, eo præsertim quod valde amaret Theodorum, quem egregia omnino humilitate præditum, et ad sustinendas hominum obmurmurationes fortissimum esse non ignorabat; omnium E monasteriorum Hegumenos in unum convenire jussos, Theodoro non evocato, hac oratione compellat : Non ignotum vobis esse scio, quantum postremis hisce diebus apud nos turbarum fuerit. Sustinui tantisper, ea solummodo spe inductus, fore ut omnis ea tempestas sensim evanesceret : sed econtra, ut ipsimet videre potestis, accidit, ac malum in immensum auctum est. Necesse itaque habeo fateri, solum me tantis curis ac solicitudinibus minime esse parem. Quamobrem ita mihi persuasum habeo, fore ut e vobis nemo cogere me ad ulteriorem oneris tanti excusationem velit. Quoniam vero certissimum mihi est, parum admodum a me in hoc negotio posse profici, nec esse unde sive a Deo sive a Patrum senioribus timeam reprehendi, quibus scilicet insufficientia mea abunde est perspecta; *declarat vicarium :* ita statuo, Theodorum eum esse, qui muneri huic omnino sufficiat, quem et a longo jam tempore haud secus ac Patrem nostrum reveriti sumus. His dictis, secuta deinde nocte in Chenoboscioruin monasterium recessit, in eoque mansit. Fratres porro universi, magno cum gaudio hoc audientes, Theodorum in Patrem suum acceperunt. At ille eorum se voluntate negavit statutum, donec de re tota cum Abbate F Orsisio contulisset, tres interim dies cibi omnis ac potus expers traducens.

83 Postquam ergo hic accersitus adfuit, rursum ejus causa in unum coactis Fratribus, inquit ei Abbas Orsisius : *qui suscepto munere* Nos te constituimus : Pater noster huic te muneri jam dudum destinavit, quando, tua barba apprehensa, tertio dixit : Memineris, Theodore, ne ossa mea eo loco relinquas ubi fuerint humata. Quo audito, Abbas Theodorus, quod ulterius opponeret, non habuit. Itaque Fratribus eum tradidit Orsisius, et ipse in Chenoboscia denuo abiit; Theodorus vero ordinatus est. Omnium autem monasteriorum Fratres, hæc audientes, magno universi gaudio sunt repleti, ii præsertim qui non ignorabant, Theodorum jam inde a susceptæ vitæ monasticæ initio genuinum extitisse magni Pachomii filium, quantamque ejus sermo vim haberet ad levandos animos in tribulatione. Porro tam mirabiliter subjectus erat Abbati Orsisio, ut sæpe is diceret, vere quietis omnis lectus est homo iste. Neque enim ex quo ordinationem suscepit, dies noctesque de Fratrum salute in Domino solicitus, unquam putabat se omnium esse Patrem, memor reprehensionis antiquæ; sed vicarium se dumtaxat et administrum Abbatis Orsisii

Ex MSS. Græcis. nil sine Orsisii consilio agit.

A sisii ferebat, quamvis ille a regimine procul ageret. Si quando ergo quidpiam a Dei famulo statuendum esset, non exiguum itineris spatium conficiebat Theodorus, Orsisii exquisiturus voluntatem. Sane postquam omnem aliis imperandi cupiditatem animo suo Theodorus expulit, ad meliora quæque, ac ipsam etiam perfectionem a Deo instructus, factum est, ut non Orsisius modo, sed quotquot reperiebantur Fratres, in ejus virtute acquiescerent, sic ut Orsisius diceret : Ego adhuc rego, non aliter quam cum solus eram.

Monachos ad primævum spiritum conservandum excitat,

84 Cum itaque Fratres ad primam catechesim convocasset, sic eos est allocutus : Ubi modo sunt seniores? Confortamini in Domino ; et in hoc conspiremus, ut mutuo compatiamur, ne adversarius omnem Patris nostri laborem evertat. Neque enim ignotum vobis esse potest, quam is generose contra omnes dæmonum insultus, dum in tribulatione quapiam esset, sese gesserit; donec discere meruit virtutem Domini nostri Jesu Christi, cujus præsentia timori illis est atque horrori. At ecce nondum quintus *b* annus est elapsus, et gaudii illius ac tranquillitatis, qua quondam inter nos potiebamur, omnino B quasi obliti degimus. Etenim ea sub Patre nostro agebamus ratione, ut non aliud quam Dei verbum, melle ac favo dulcius, sive animo admitteremus, sive ore proloqueremur; nullque rerum terrenarum sensu, quasi non in terra, sed ipso in cœlo jucundissimam traduceremus vitam. Homo namque, frigoris et gelu vehementia adactus cursum tamdiu prosequitur, donec optati caloris remedium tandem cum gaudio consequatur. Ita etiam fiebat, ut quanto olim majore desiderio quærebamus Deum, tanto nobis suavior ac jucundior bonitas ejus præstantiaque accideret. Nunc vero quo in statu versari nos putamus? Omnes pariter a Deo aversi degimus. Nihilominus convertamur omnes, confidamusque quod nos innovabit Dominus secundum magnas suas miserationes. Hæc ubi dixit, in gemitus deinde erupit : secutusque omnium qui aderant planctus longe etiam extra conventus locum fuit exauditus. Oratione postremum instituta, ac Fratribus dimissis navem conscendit, nonnullos secum assumens; quibus comitantibus aliorum monasteriorum Fratres invisit confirmavitque. Tandem etiam, post non exiguum laborem, et omnem qua valebat in spiritu adhibitam industriam, monasterii prædicti Abbatem Apollonium ut a cogitatis desisteret permovit, pace eum inter ac Fratres firmiter constituta. Atque hoc modo pudor injectus est ei, qui eos tentare aggressus erat, hosti.

turbas sedat,

et Fratrum animos perite tractat.

85 Summa itaque abstinentiæ et moderationis fama ubique versabatur Abbas Theodorus, omnibus privatim, adinstar medici peritissimi, apta ad solatium et vigorem animorum remedia præscribens. Nullus porro inter Fratres reperiebatur, qui formidaret animum suum ei secreta confessione aperire, et indicare qua quisque ratione adversus inimicum decertaret. Ipse autem Theodorus quo modo vincendus esset hostis, longa experientia in Domino, cujus voce ad audiendum excitamur, edoctus, modum omnibus suggerebat, quo alienis cogitationibus resisterent, ut legitime certantes, secundum Pauli vocem, coronam consequantur. Sin aliquem parum de salute sua solicitum cerneret, multa cum longanimitate eum docebat quam terribilia sint judicia Dei. horrendum siquidem est incidere in manus Dei viventis. Attamen, inquiebat, etiam dum peccatores Deus punit, beneficium illis et bonitatem non vulgarem exhibet; vult namque omnes salvos fieri et ad perpetuam requiem pervenire. Dixitque rursum ; Si quis propter eum qui recta suadentem contemnit scandalizetur, ego futurus sum in causa. D Quamobrem minime sibi quiescendum ratus, magna cum diligentia curam suam omnem in Dominum conjecit, orans ac dicens : Magnum onus alicui est impositum vel de seipso rationem reddere, quid ergo de pluribus? Hinc non ignoro, quasdam nos potius esse umbras quam veros custodes animarum, neque enim ad illud perfectionis devenimus. Tu vero qui omnium singulatim hominum corda finxisti, tam nos, quam mundum hunc universum contra acerbam dæmonum invidiam defendas; quoniam nemo salvare nos potest, nisi tu Domine, Domine, Deus gloriæ. Quotiescumque autem sive in viis, sive in monasteriis, a dæmone quempiam insessum aut aliter male habentem offerebant homines seculares, sic eos affari erat solitus : Non est quod nos existimetis idoneos, qui miserorum illorum causam apud Deum agamus, cum ipsi etiam met a peccatis non vivamus liberi. Si tamen Deo, ad miserendum prono, visum fuerit quos ipse creavit, sanos reddere; potestas ei est quod vult faciendi, quemadmodum erga omnes, secundum magnam suam bonitatem, agere quotidie non cessat. Multis ergo undique accurrentibus, utque Deum pro se deprecaretur, vehementer orantibus, id postulare erat solitus, ut Dei in omnibus voluntas, et quod e majori hominum esset utilitate, fieret. Quibus precibus permotus E Dominus, non paucos sanitati restituit. Hæc porro omnia efficiebat non immemor ejus, a quo in rebus sacris fuerat institutus, sancti, inquam, Pachomii, qui viam Sanctorum numquam interrupto cursu perfecerat.

Energumenos et alios male habentes curat:

c Monasteria condit,

86 Denique etiam alia monasteria iis quæ prius fuerant addidit : circa Hermopolim *c* duo, quibus e Patris nostri Orsisii sententia, appellationes datæ Caius et Obi. In hisce, secundum communitatis regulam, et aliorum monasteriorum usum Patres constituit, abstinentia et religione insignes, et qui secundum in monasterio ab eis locum tenerent, nec non Præfectos contuberniorum et eorum Subpræfectos. Prope Hermothim quoque aliud monasterium condidit, cui præclaros imprimis Hegumenos et Fratres ad inhabitandum imposuit, ac regulas vivendi præscripsit. Inde in pago, quem Bechre dicunt, Virginum exstruxit cœnobium, ad milliaris unius intervallum a monasterio Pabau situm, quale in Mene jam ante erigi Pachomius Abbas, commissa sibi loca obiens, curaverat. Ceterum hæc monasteria sufficere poterant ad pallia lanea, et storeas, reliquaque omnia necessaria conficienda : et pannos ex lino crudo, quæ majoris deinde monasterii Œconomo ad lebitones conficiendos tradebantur. Is F autem quid in unoquoque monasterio confici oporteret, solitus erat præscribere, eam in rem usus opera Abbatis earum Eponychi, hominis sancti et austeri, post obitum Petri Abbatis Senioris Tabennensi asceterio præpositi.

etiam virginum.

Verba habet ad Fratres de gratia visionum

87 Quia autem Abbas Theodorus murmur et tumultum intellexerat, quem diximus concitatum fuisse adversus Pachomium, quod occulta is perspicere dictus fuisset (eo namque tempore Theodorus Alexandriam navigans, aberat) cœperat ipse ex tunc occultare, si quid Deo volente per visionem cognoscebat : intellexit enim hoc utilius esse : de qua re etiam Fratribus sic locutus est : Quid majus reperiri potest aut sublimius quam Spiritum sanctum animo suo recepisse, quando recta fide institutus quispiam et Dei mandata accurate observans, dignus invenitur, ut Numini supremo dicatum evadat templum ? Manifestissimum porro est, omnem ibi potestatem libertatemque reperiri, ubi non dubia est Dei præsentia. Etenim quid in regio quocumque palatio splendidum non est atque magnificum ? Ita antiquis temporibus sacrum Deo Tabernaculum, ad

A ad Dei ejusdem gloriam majorem nihil non continebat perfectionis. Nemo autem de egregiis Dei famulis aliter atque oportet opinetur, cum cœlesti eos viso dignatos fuisse audit, quoniam is in eorum animo moratur, cujus beneficio visiones omnes scientur offerri. Sed non mediocri in hac re opus est circumspectione. Neque enim propterea magnum quid de se homo sentiat, cum nihil sit, neque in eum se errorem ab adversario sinat deduci, ut visionum gratia donari magnopere exoptet; ne, quod multis accidisse scimus, in fumos ac umbras omnis ejus pietas ac religio abeat. Hoc autem non tantum qui ad hunc perfectionis gradum necdum pervenit, sed et qui eum attigit, dictum sibi intelligat, ut simul omnes de nobis ac rebus nostris humiliter sentiamus, eoque preces dirigamus, ut æternum duratura supplicia evitare possimus. Hoc et Sanctissimi quique suis ad Deum precationibus contendebant,
Ps. 24, 20 quorum unus: Custodi, inquit, animam meam et libera eam. Ac rursum: Gratias ago Domino. Et Paulus de salute quam consecutus erat, ita dixit; Ereptus sum de ore leonis rugientis ad devorandum animas. Valde equidem versipellem nacti sumus adversarium, qui errorem atque mendacium
B haud aliter atque ipsam veritatem quandoque exhi-
2 Tim 4. 17 *de dignoscendis spiritibus,* bet. Unde fit ut, qui ejus machinationibus impetitur, nisi magnæ discretionis dono ornatus sit, facillime in fraudem impellatur: is autem non decipitur, qui Deo et Sanctis Dei famulis absque exceptione in omnibus obedit. Hæc porro, Fratres mei, cum probe habeamus perspecta, datam sibi a Deo mensuram gratiæ unusquisque diligenter ser-
deque subjectione respectu superiorum vet, sive qui Pastoris animarum, sive qui ovis nomine censetur. Universi autem oremus, in numero ovium ut habeamur. Nullus namque verus
Jo. 11, 4 pastor est habendus, nisi is qui dixit; Ego sum pastor bonus. Sed postquam, e prædictione Davidis ac præmonstratione, Dominus Deus nobis apparuit, ac Verbum divinum in habitu specieque humana inter mortales conspectum est, et singulari prorsus beneficio, per veræ fidei cognitionem, in certæ salutis semita nos collocavit; in cœlum deinde
Joa. 21, 15, 16, 17. ascendens, successores sibi substituit Apostolos, hac Petrum ratione compellans; Pasce agnos meos, et pasce oves meas: etiam nunc opus habemus animarum nostrarum pastoribus, a quibus pascamur
Mat 28, 20 in Domino, qui ait: Ego sum vobiscum. Scimus profecto post Apostolos in Patrum dignitatem ac
C locum successisse Episcopos. Quicumque autem Christi per eos loquentis vocem audiunt, ii sunt filii Christi, quamvis in Clericorum aut Ecclesiasticorum numero non censeantur. Ceterum Abbas
Pachomii de SS. Athanasio, Antonio et Tabennesiotis elogium Theodorus, ex quo audivit (ipse enim non aderat) quod B. Antonius Fratres excepisset ut filios, quodque Sanctissimus Pontifex duos ad se missos amore fuerat complexus eodem aut etiam majore quo ipsum Pachomium; converso ad Fratres sermone; Memori, inquit, animo adhuc retineo, quo modo, vobis Patrum senioribus præsentibus, hæc e Patre nostro Pachomio verba audiverim; Futurum est ut nostris quoque temporibus tria in Ægypto præclara omnino, et a Deo late diffusa intueamur, in laborantium omnium commodum et utilitatem: Athanasium videlicet Episcopum, fidei pro Christo defensorem fortissimum: Abbatem Antonium, solitariæ vitæ sectatorem et exemplar perfectissimum. Hanc denique universam Fratrum in commune viventium multitudinem, quæ omnibus iis qui animas ad Deum perducere et ad extremum usque spiritum recte dirigere cupiunt, in exemplum et normam proposita est.

88 Post hæc omnia contigit, ut, cum Sanctus Pontifex Athanasius a Constantio Imperatore ubique apprehendendus *d* quæreretur, fraudibus at- D
que insidiis Arianorum, Christi hostium, potestas EX MSS. GRÆCIS.
data sit Artemio *e* cuidam Præfecto militum. Hic *Artemius Arianus ad capiendum Athanasium missus,*
omnia ubique loca nequidquam perscrutatus, famaque accipiens, fieri forsan posse ut inter Monachos Tabennesiotas Sanctus Episcopus occultum se haberet (siquidem eos diligebat) navem conscendit ut istic eum investigaret. Qui cum sursum navigaret, casu factum est, ut Theodorus, monasteria sibi subdita inspecturus, illac descenderet. Hic circa Hermopolim existens, et monasterio, cui Caio nomen, appropinquans, vidit ascendentem Ducem: quodque futurum erat divinitus cognoscens, Fratribus id suis palam fecit. Volentibus igitur Fratribus cœptum iter relegere, ac Ducis prævenire adventum, ne repentina ejus præsentia qui monaste- *Theodorus futurorum præscius,*
rium Pabau incolebant Monachi, nimio terrore percellerentur, Theodorus restitit dicens; Is cujus causa tantum jam itineris a nobis est perfectum, ut visitatione nostra famulos ejus recreemus, potens est hoc quidquid imminet tempestatis a capitibus nostris absque molestia ulla avertere. Quo dicto, cœptum ad monasteria sua visenda iter prosecutus est. Posteaquam itaque ad monasterium Pabau propius accessit Artemius, non secus atque si bellum gerere- E
tur armatis illud militibus omni ex parte observari ea ipsa nocte præcepit. Hinc ipsemet cum Præpositis militiæ monasterium subiens, extra tamen synaxeos locum constitit, sagittariis hinc et inde per series suas dispositis. Insolito sane armorum conspectu haud parum Fratres fuere perterriti. Versabatur eo loco sanctitate insignis quidam Monachus, jam ante a nobis memoratus, qui Pecusius dicebatur: is animos Fratribus facere non cessabat, ne terreri nimium se paterentur. Dux itaque interprete usus; Quo, ait, loco Pater omnium vestrum modo *eum inter Tabennesiotas scrutatur frustra,*
versatur? Respondet Abbas Pecusius; Monasteria sua lustraturus a nobis discessit. Ac Dux; Ubi ergo est qui secundum ab eo locum obtinet? Tum exhibent Duci Abbatem Psarphium, magnum Œconomum. Cui Dux seorsim; Habeo, inquit, Imperatoris mandatum adversus Athanasium Episcopum, qui inter vos quæsivisse sibi latebras dicitur. Respondit Abbas Psarphius et dixit: Ipse quidem Patris apud nos nomen et auctoritatem jam dudum habet, attamen ejus ego faciem necdum aspexi. Ecce, istic est monasterium. Dux igitur diligenter omnia perscrutatus, posteaquam nulla Athanasii vestigia deprehendere potuit, ad Fratrum congregationem progressus; venite, dixit, et orate super me. Qui cum dixissent, nefas sibi esse id agere, F
propterea quod hoc a Patre suo accepissent manda- *et divinitus perterrefactus discedit.*
tum, ut ne cum aliquo orarent qui communicat Arianis (in Ducis namque comitatu hominem versari conspexerant, qui Episcopi speciem *f* præseferebat) abeuntibus illis, solus Dux oravit. Cumque ad plures dies in eodem loco esset moratus, e somno aliquando exsurgens, repertus est sanguinem e naribus mittere et conturbatus. Quid homini acciderit certo haud sciebamus, sed magno apparuit terrore perculsus Auditus quoque est cum diceret, Ea sane mihi oblata est visio, in qua mortem divino miseratione vix *Theodorus sua in Deum fiducia mortalitatem sedat.*
effugi: itaque e monasterio recessit. Theodorus interim Abbas ad suos reversus, ut omnem rei seriem cognovit, divinæ bonitati gratias et laudes detulit.

89 Multis deinde Fratribus mortem obeuntibus, sic ut unus aut duo in dies singulos finem vivendi facerent, cum die quodam demortuorum corpora in montem deferrent sepulturæ mandanda, magno sunt labore confecti, quod ascendens *g* Nili aqua vicinos omnes agros occupare cœpisset. Quamobrem ad Theodorum; Quid, inquiunt, nobis erit agendum,

EX MSS GRÆCIS

A agendum, si Fratrum fortassis quempiam e vita adhuc migrare contingat, nec enim apta navigationi erit opportunitas, propterea quod minus altæ reperiantur aquæ. Quibus Theodorus; Pro fidei quam habuerimus magnitudine Deus nobis parciturus est. Quod ubi pronuntiavit, nemo amplius e Fratribus prius obiit quam aquæ denuo decrescerent. Miraculo rei commoti Fratres; Quid hoc, aiebant, est prodigii? Ad quos famulus Dei Theodorus; Vinea quæpiam cogitatione fingi potest: ex hujus fructibus si quis botrum uvarum decerptum expresserit, dulcissimum inde vinum profluet. Sic et fidelis Dei famulus, sive re, sive verbo, sive cogitatione in tribulationem aliquam adductus, non alium ex ea fructum studebit referre quam ipsissimam sermonum divinorum utilitatem. At vero homo carnalis nec animo suo satis imperans, non nisi amaros et parum profuturos fructus de se profert. Dico autem vobis, ipse ego qui modo ad vos de hisce dissero, in metu sum ne gratia Dei excidam, quando ad certamen cum jurato generis nostri hoste subeundum quotidiana experientia accingor. Tota, inquit ille, die impugnans tribulavit me. Si enim Angelorum, si B Prophetarum, si Apostolorum nonnulli, nec solum Judas, sed ex Apostoli Pauli discipulis complures e subliniori gratiæ statu cecidisse conspecti sunt, a quibus tamen veri in Apostolico pulvere athletæ prodierunt; multo equidem magis æquum est timore nos et horrore concuti. Vultis in medium proferam, quo ad Dei timorem magis excitemini? Petram cogitate ad ipsas usque nubes sublimem, quæ semitam præbeat plane angustam, et ad quatuor solum cubitos contractam: præcipitium interim ex utroque latere concipiatur altissimum: rupes porro ipsa longissimo ab Occidente in Orientem spatio procurrat. Huic insistere faciamus hominem, baptismo initiatum et vitam professum Monasticam, qui sacrosancto Crucis signo munitus, Orientem versus contendat: sic necesse est statuamus, ut, sive præcipitia utrimque sese offerentia, sive ipsam semitæ angustiam consideremus, fieri aliter nequeat, quin per eam gradiens, si vel tantillum ad unam magis partem declinaverit, in certissimam sit ruinam præcipitandus, nullo sui vestigio nullaque ad posteros memoria relicta. Quod itaque a rupis, quam dixi, sinistro latere est præcipitium, pravam hominum cupiditatem; quod a dextro, superbiam eorumdem exhibet. Sed si solicite quis et non absque Dei timore, firmis ad Orientem vestigiis progreditur, ubi C ad itineris metam pertigerit, Salvatorem orbis sublimi in solio sedentem reperiet, multis Angelorum legionibus undique stipatum, nec paucas circa eum immarcessibiles coronas, bene recteque ambulantibus destinatas deprehendet.

ad salutarem Dei timorem suos excitat,

Ps. 55, 2

propositis, quæ salutem nostram impediunt periculis;

90 At, reponet fortassis quispiam, si vel semel ab uno aliquo vitio superari aut decipi quempiam contingat, jam funditus homo ille periit, nec ullus pœnitentiæ locus est relictus. Huic ego fidenter responsurus sum; Hominem vera pœnitentia ductum, si cum omni diligentia in rectæ fidei professione et mandatorum divinorum observatione constanter perstiterit, fieri non posse, ut quamvis subinde nonnihil de pristino fervore remittens, in non exiguo cadendi periculo versetur, omnino tamen eum perire sinat Dominus. Scriptum quippe est: Mei autem pœne moti sunt pedes. Quod tunc accidere putandum est, cum seu morbi seu tristitiæ alicujus immissione, vel ipsa peccati nostri verecundia id agitur, ut divinæ gratiæ auxilio ad semitæ illius angustissimæ medium redeat, donec eam inoffenso pede totam decurrat, neque amplius falsum ullum figat vestigium, propterea quod ad quatuor solum cubitos qua inceditur viæ latitudo pateat. Hac porro qui

in quibus si quis labitur per pœnitentiam habet regressum.

Ps. 71, 2.

excidit, similem se facit Judæ proditori, quem multis adeo beneficiis affecerat Dominus: qui idem tot tantaque signa et prodigia, et ipsos etiam mortuos ad vitam revocatos, videre meruit: qui denique cum loculos haberet, divinæ gratiæ donum beneficiumque neglexit: quamobrem a recto is tramite declinans, per avaritiam et proditionem turpissimam, ad extremum misere periit. Qui autem recte vitam instituunt, quamvis, ut homines sunt suique juris, parum subinde quiddam in rebus ad salutem facientibus negligant; attamen velut argentum quod per ignem probatur, sordes omnes ac quidquid habent veneni tandem expellunt. Eam ob rem canebat Propheta regius: Ego autem in multitudine misericordiæ tuæ introibo in domum tuam. Si igitur vir tantus hæc de se ait, quanto æquius est nos, miseros homunciones, ita et sentire et loqui? D

Ps. 5. 8

91 Hanc quoque non modicam utilitatem nobis obventuram recte intelligamus, quam e sacrarum Litterarum penu Pater noster depromere frequenter solebat. Hominem videlicet cum a peccato quopiam expurgari cupit, ab ira exempli causa, si impetitus contumeliis, apud animum suum dicat: Ecce hodie nummum lucratus sum argenteum; et cum deinde E injuria afficitur, hoc ipsum in lucro etiam majori ponat; non posse amplius provocari ad iram. Etenim si quadam veluti violentia ita seipsum assuescat perferendis injuriis, quid eum non præclare putamus facturum, si deinde ac sæpius etiam afficiatur opprobrio? Vere namque mandata Dei velut aurum sunt et lapides pretiosi, et dulciora super mel et favum, ut scriptum reperimus. Verumtamen quod minus illa nos aut capiamus aut etiam curemus, in causa est omnis nostra cogitatio, in carnem et sensus prona. Quis autem homini panem candidum jacienti dicat; Tu ipse eum volo tollas, sin vero illum mihi pergas objicere, oculum tibi utrumque eruam? Numquid eum potius ut suum amicum, vel nolentem amabit? Eadem est ratio egregiorum Dei servorum; hi nempe persecutores suos non modo sustinebant fortiter, sed etiam pro iisdem Deum exorare nitebantur, quemadmodum, ut faceremus, ipse nobis Servator præscripsit; unde hæreditatem quoque ejus consecuti tandem sunt, ut scriptum est; Heredes quidem Dei, coheredes autem Christi. Quid, oro, tantopere fecisti, o homo, quod dignus habeare qui Dei adeas hereditatem? an quod persecutionem, quod mortem ejus causa toleraveris? Annon igitur in hujus rei præmium sufficere poterat ea quam vel in hoc mundo F reportasti gloria? Etenim quis reperiatur qui verum Dei famulum, ac multo etiam magis Christi Martyrem, meritis laudibus non prosequatur? Magna profecto ac prorsus singularis dicenda est divina bonitas: Deus vero similis homini, qui ita nos compellaret: Eia, quotquot apud vos vasa reperiuntur fictilia, mihi ultro concedite, ut pro libitu ac voluntate in frusta ea comminuam; pro quibus vasa isthæc aurea, pretiosis exornata lapidibus, accipite. Anne ignoramus quoniam scriptum est, Homo in honore positus non intellexit; comparatus est jumentis insipientibus et similis factus est illis. Contingat, quæso, supremi Numinis gratia et beneficio, sobrios vos fieri et continentes.

Docet pravas animi affectiones superandas,

Ps. 18, 11.

Rom. 8, 17 *et quanta sit merces justorum*

Ps 48 13 et 21.

ANNOTATA.

a *Regula illa indicatur num.* 51, *ubi uni magno Œconomo, habitanti in monasterio Pabau, dicitur incumbere cura prospiciendi monasteriis omnibus.*

b *Ita signaretur annus Christi* 353, *quo hæc dicta sunt, cum tamen ex Ammone constet Theodorum ab anno* 351, quo *scilicet* Cæsar creatus est Gallus, *Abbatem fuisse: mallem igitur legere* tres anni, *et credere ex una littera*

A *littera numerali pro altera, ζ pro δ, perperam scripta, hanc obrepsisse diversitatem.*

c Hermopolis *in confiniis superioris Ægypti et Thebaidis inferioris.* Hermuthis, *vero seu* Hermonthes *urbs inter Latopolim et Thebas in Thebaide superiori.*

d *Ab anno* 356 *usque ad* 361 *inter Monachos delituit* Athanasius, *uti in ejus Vita descripsimus cap.* 24.

e Artemium, *quamvis communicantem cum Arianis et Georgii crudelitates non impedientem, haud tamen omnino impium fuisse apparet ex religioso illo modo quo monachos tractavit, orari pro se petiit, solus oravit, fortassis et in visu, de quo mox, præsagium accepit sanguinis pro Christiana religione fundendi, quemadmodum docebit Martyrii historia danda* 20 *Octobris. Fuit autem Ægypto Dux præfectus post Sebastianum circa an.* 359.

f *Ipse verosimiliter* Georgius, *Alexandrinæ Sedis invasor, hic fuit.*

g *Plinius lib.* 5 *cap.* 9 Incipit crescere *Nilus* luna nova quæcumque post solstitium est, sensim modiceque, Cancrum sole transeunte *(mense Junio)*; abundantissime autem Leonem : et residet in Virgine, eisdem quibus accrevit modis : in totum autem revocatur intra ripas in Libra *(seu Septembri)*, ut tra- B dit Herodotus, centesimo die.

CAPUT XII.

Theodorus S. Athanasio acceptissimus, ab eodem, Orsisium et Fratres post ejus obitum consolante, laudatur.

His dictis, Episcopo Athanasio obviam est progressus; fama namque acceperat per Nilum in Thebaidem *a* eum ascendere. Patrum ergo præcipuis et Fratribus ad Dei laudes concinendas valentioribus secum assumptis, iter ingressus Abbas Theodorus; Athanasium reperit, cum in Hermopoliten domum is necdum advenisset. Hunc ut procul Fratres conspexerunt, festino ad eum gradu properarunt. Utramque igitur fluvii ripam innumerabilis occupaverat hominum multitudo : Episcopi inter hos non pauci, Clerici, et e locis omnibus Monachi permulti. Quos ut a longe videre et cognoscere Athanasius potuit, non se continuit quin istud de Monachis olim dictum pronuntiaret : Qui sunt isti qui ut nubes volant, et quasi columbæ cum pullis ad me feruntur? Salute dein omnibus exhibita priusquam sciret quis eorum esset Abbas Theodorus (neque enim is primus Pontificem propius accedere C aut salutare, sed a Patrum senioribus atque insignioribus id officii voluerat exhiberi) simul atque eum agnovit, manum arripuit, et Quomodo, inquit, Fratres? Cui Theodorus; Sanctissimis tuis orationibus, valemus Pater. Hinc auditæ voces Fratrum religiose psallentium, qui ad centum omnino erant; sed præ multitudine nemo proximum sibi agnoscebat. Abbas interim Theodorus, asinum Pontificis manu ducens, procedebat ante eum cum Fratribus psallentibus: lucernæ autem et faces ex utroque latere. Pontifex porro videns Theodorum spiritu ferventem, non in promiscua solum multitudine pedibus incedere, sed ab accensis undique facibus prope aduri, tantamque præ se ferre alacritatem et animi robur; ad Episcopos alios conversus ait : Videte, quanto nos labore præcedat ille tot tantorumque Monachorum Pater. Nos Patres non sumus : eccum Patres, humilitati subjectionique propter Deum studentes. Beati profecto et benedictione omni dignissimi, qui numquam non Domini sui crucem gestant, quorum omnis gloria in solo est contemptu sita et requies in labore, donec coronentur. Postquam autem paucas ibi egisset dies, ut Antinoo Hermopolique sermonis sacri officium impenderet, ad perlustranda denique monasteria D ascendit. Cumque egregiam prorsus Fratrum conversationem observasset, magnis incessit lætitiis ac debitam Deo gloriam reddidit. Circumiens autem in unoquoque monasterio, synaxeos et comestionis loca ac singularum ædium cellulas, ad ipsa usque sedilia, non sine admiratione dixit : Opus profecto egregium a vobis, Theodore, perfectum est, sic curantibus requiem animarum : potissimum autem monasticam vestram regulam celebrari audivimus ; sed pulchra valde apud vos omnia. Deinde gratia, inquit, Dei in vobis per Patrem vestrum habitat. Te sane cum video, ipsum Christum me videre credo. Dies itaque non multos istic commoratus, dixit ad Theodorum : Quoniam prope est Pascha, Fratres, ut apud vos moris est, accipe : ego autem, quod Dominus dederit, hoc efficiam. Tum salutato Theodoro, e monasterio recessit, litters interim ad Abbatem Orsisium et Fratres exarans, quibus hæc continebantur : Vidi, tuum in administratione socium et Fratrum Abbatem Theodorum, atque in eo Dominum intuitus sum Patris nostri Pachomii ; neque id sine summo animi mei gaudio, quod tantæ Fratrum multitudinis conspectus mihi peperit : Dominus autem remunerator eorum est. Cumque ad vos discessurus esset E Theodorus ; Mei, aiebat, memento. Et ego : Si oblitus fuero tui Jerusalem, oblivioni detur dextera mea ; adhæreat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui. Navigium porro una cum Fratribus Pontifici concedens Theodorus, dixit : Quocumque voluerit, itote cum eo : habet enim potestatem etiam in nostra corpora.

93 Ceterum Abbas Theodorus super ea, quam passus quondam fuerat spiritus, afflictione, Orsisium egregie solatus, insistere etiam nonnihil cœpit ut in monasterium Pabau redire ne gravaretur, Fratres, ut prius, visitaturus : vivebat enim in Monchosi. Persuasum igitur Orsisium eo deducens præcucurrit, jussitque Hebdomadarium dato signo *b* convocare Fratres, itaque eum excepit. Ille autem, sicut tunc erat, Catechesin fecit in medio eorum (hora enim ejus habendæ erat) stabatque auscultans Theodorus Abbas tamquam illius Vicarius. Post hæc vero, propter mutuam erga se invicem caritatem, noluit Orsisius ab eo removeri : sed erant ambo tamquam homo unus. Universi autem Fratres vivificam eorum admirabantur bonitatem, qui ut sic unirentur fuerant divinitus edocti. Secundus porro ab Orsisio Theodorus erat, et illum interrogabat ad singula. Rursum igitur abiit Orsisius visitatum monasteria : Theodorus autem, per eam quam habebat F curam, minime otiabatur. Quoniam vero, ut supra etiam monuimus *c*, agrorum complurium ad eos quos ante possidebant facta erat accessio, et navigiorum deinde numerus non parum auctus ; singulis monasteriis in navium fabricationem intentis, majore quam unquam ante sollicitudine et gravioribus curis distinebantur Fratres. Quando autem sub Pachomii versabantur disciplina, nec tanto erant numero, id scilicet spectabant unice, ne terrenarum rerum fæce et pondere gravari se sinerent, cum jugum Dei leve sit ac facile. Animadvertens ergo Abbas, non paucos esse qui antiquiorum Fratrum in vivendo rationem mutare contenderent, in magnum propter ipsos dolorem est adductus. Jejunia itaque biduana continuans, et cum profundis gemitibus vigilias in oratione conjungens, nec non et cilicium infra Lebitonem indutus, divinam implorabat opem. Qua agendi ratione animadversa, Fratres facile deprehenderunt, non solito illum modo affici. Frequenter itaque furtim in eum se montem subducebat, in quo demortuorum Fratrum sepulcra visebantur, milliaribus fere tribus a monasterio dissitum. Cumque die

Theodorus excipit Athanasium, *a*

Is. 60, 8

qui ejus humilitatem laudat,

EX MSS. GRÆCIS. *et monasterium visit*

ipsumque per litteras Orsisio commendat.

Orsisium ad Fratres secum gubernandos inducit Theodorus *b*

c *idem pro salute subditorum ardenter Deum obsecrat*

EX MSS. GRÆCIS.

A die quopiam aliquis e Fratribus Abbatis fuisset vestigia secutus, vidit eminus illum, conscenso Patris nostri Pachomii monumento, orationi vacantem. Nec vidit solum, sed etiam, quæ is precabatur audivit atque extimuit. Hæc porro hominis sancti erat oratio : Deus Patris nostri Pachomii, cujus ego nunc sepulcro orans insisto, complaceat tibi, obsecro, ut visites me, si ea est voluntas tua sanctissima : nostræ namque negligentiæ mensura modo est completa, neque recte quidquam apud nos agitur. Attamen famulos tuos, Domine, ne derelinquas : et licet in tuo nunc servitio negligentius versemur, tu nihilominus æternorum suppliciorum memoria animos mentesque nostras excita, et tribue ut quotquot inter nos versantur viam tuam bonam et salutarem alacriter percurrant : quoniam tu, Domine, nos formasti, et Filio tuo unigenito non pepercisti, ut pro salute omnium nobis eum donares. Multum vero in hac oratione temporis expendit : deinde e monte ad monasterium reversus est.

Heroni animam agenti adest, et mortem suam prædicit.

B 94 Adolescens quidam urbanus aliquamdiu inter Fratres egerat, cui Heroni nomen, secundum a Theodoro Politico locum obtinens. Is, medio jam Paschate *d* visus est a morte haud multum abesse. Ipsius igitur sabbati vespera, cum synaxim Fratres instituerent, urgebatur ad finem. Quamobrem e loco synaxeos abiens Theodorus, illum in extremis agentem reperit : verbisque supremis eum solatus, oculos morientis ipse clausit, ac dixit : Frater iste, qui modo ex hac vita migravit, alterius cujusdam, de quo minime putamus, morituri, signum nobis certum reliquit. Fratres itaque ad defuncti corpus vigilias egerunt, intenti lectioni sacræ. Secuto deinde mane, in Dominica *e* Gaudii, inter psallentium Fratrum voces mortuum terræ mandavit. Post aliqnot inde dies Theodorus ipse cœpit ægrotare, cum prius Fratres qui ex omnibus monasteriis ad Pascha celebrandum convenerant, multa cum consolatione dimisisset : quæ enim ad salutem et commodum eorum spectare ullo modo poterant, summa cura diligentiaque inculcare est conatus, minime ignorans instare tempus quo ex hoc mundo migrandum sibi esset. Ægrotanti porro aderat tum ipse Orsisius, tum præcipui ex Patribus, Fratresque omnes. Orsisius porro, ut vidit Theodorum in id adductum, ut ex hac vita paulo post abiturum putaret ; Fratribus in unum vocatis ad orationis locum ipse quoque se contulit, Dominum pro infirmo deprecaturus, ut ne sibi eum eripere vellet.

e Ægrotare incipit.

Orsisio et Fratribus pro eo frustra deprecantibus,

C In faciem itaque prostratus, non sine acerbo tum suo tum Fratrum omnium gemitu, hac ratione preces fudit : Eum nobis Patrem auferre paras, Domine, qui animos nostros tentationum fluctibus agitatos pacare suaviter noverat : cui autem nos imposterum regendos tradis? Me potius e vita tolle, eumque Fratribus concede, qui eorum perfectioni et regimini feliciter potest intendere. Hunc orandi modum tribus continenter diebus servarunt : at Theodorus magis in dies magisque ad vitæ hujus mortalis terminum appropinquabat. Abbatem ergo Orsisium, adstantibus monasterii Fratribus, ita compellat ; Unquamne, Pater, seu verbo, seu aliquo meo facto, offensionis tristitiæve tibi causam præbui? Orsisius autem ob erumpentes e pectore gemitus responsum nullum poterat reddere. Tum denuo æger : Conscius mihi certe non sum unquam aut te aut Fratrum quempiam mœrore a me affectum : non enim quantum in me fuit, vel de mea, vel de Fratrum meorum salute curam cogitationemque ullo tempore deposui. Hoc tamen ipsum non mihi, sed Deo, misericordiam Patri, adscribatur volo. Ecce enim in cœlo testis meus, et conscius meus in excelsis. Quo dicto, spiritum suum Creatori reddidit, secundo die mensis *f* Pachon.

sancte moritur,

D *Monachorum ob ejus mortem dolor.*

95 Tunc amplius continere se Fratres nequiverunt, quin planctus eos ederent, quorum clamor trans ipsum flumen audiretur : neque nobis possibile est ea, quæ tunc contigerunt perscribere. Vigiliis igitur de more actis, sequenti mane Theodori corpus ad sepulturam rite compositum, in montem cum multo psalmorum cantu detulerunt terræque mandarunt. Ubi vero omnis Fratrum multitudo in plana descendit, quidam e senioribus, cui Napharsai nomen, quique in monasterio Pabau Secundi munere fungebatur, una cum aliis nonnullis in montem reversus, Theodori corpus juxta Pachomii Abbatis ossa tumulavit. Fratres porro dies non paucos magno animi mœrore traduxerunt, una voce testati : Quoniam nos eum tristitia affecimus, Dominum ille perpetuo obsecrare non destitit : atque ecce in alteram is nunc vitam, nobis relictis, concessit. Cumque insignem viri probitatem et quo Deum reverebatur, timorem memoria sua perpetuo versarent, haud mediocri ob ejus ex hac vita discessum dolore angebantur. Tantum quippe temporis toto animi conatu Deo inserviens Theodorus exegerat. Abbas deinde Orsisius pristinum inter Fratres locum et ordinem denuo obtinuit, eorumque rectæ gubernationi pro viribus intendit : vir namque erat summa probitate, et magno erga Fratrum salutem desiderio flagrans. Deus siquidem vires homini ac robur sufficiebat, Scripturarum illi sanctarum intelligentiam largiter tribuens. Quamobrem non modico temporis spatio Fratribus cum summa potestate in pace *g* præfuit. E

Orsisius denuo ad Fratres moderandos accedit.

Hunc et Monachos solatur Athanasius,

96 Percepta de Patris nostri Theodori obitu fama, sanctissimus Archiepiscopus Athanasius magno fuit dolore affectus, et hasce ad Orsisium Abbatem et Fratres reliquos litteras exaravit, quibus eos in morte illius solari est conatus : Athanasius Abbati Orsisio Patri Monachorum, et universis qui cum ipso sunt solitariæ vitæ cultoribus, in Dei fide stabilitis, Fratribus multum dilectis et desideratis, salutem in Domino. Audita mihi est B. Theodori dormitio, ac magnam profecto solicitudinem tristis ille nuntius mihi peperit, cum probe scirem quam vir iste vobis utilis, quam necessarius esset. Si itaque Theodorus non esset qui obiit, longis profecto ad vos solandos opus foret sermonibus, imo et lacrymis, cum de iis institueretur oratio quæ homini post mortem accidunt. Quoniam autem Theodorus e vita migravit, quem vos, quem ego cognitum omnino habuimus atque perspectum, quid me scribentem opus est dicere, quam quod Theodorus sit beatus, qui non abiit in concilio impiorum? Etenim si, qui Dominum timet, dicendus est beatus, cur eum modo beatum dicere non audeamus, de quo absque dubitatione pronuntiare illud possumus, quod securam in stationem delatus, vitam modo agat curæ omnis ac solicitudinis expertem? Utinam unicuique nostrum hoc contingat! utinam vitæ nostræ curriculum exoptato adeo fine claudamus! utinam quicumque in mundi hujus Oceano navigat, unicam suam navim ad portum illum tempestatis omnis immunem deducat, ut in eamdem cum Patribus requiem admissus dicere possit : Hic habitabo, quoniam elegi eam. Nolite igitur, Fratres dilectissimi et desideratissimi, Theodori mortem lacrymis et planctu prosequi. Nemo, cum illius recordatur, plorandum sibi esse existimet, sed ejus potius vitam pro viribus imitari satagat : neque enim par est, ut vices illius doleamus, qui ad locum doloris omnis expertem migravit. Atque hæc quidem omnibus communiter scripta sunt : Tibi tamen singulariter, dilecte et desideratissime Orsisie, ut, cum Theodorus in pace modo quieverit, omnem in te curam et solicitudinem recipias, ejusque locum in monasteriis Fratribusque moderandis subeas. Etenim cum in vivis adhuc Theodorus ageret, tamquam unus eratis ; F

Orsisium præcipue, cui Fratrum regimen commendat.

A eratis; uno enim absente implebatur duorum ministerium : simul autem existentes uno quasi ore loquebamini dilectis vestris ad salutem. Ita nunc fac, itaque faciens scribe, et de tua ac Fratrum salute certiorem me redde. Hoc vero universim omnes rogo, ut in suis ad Deum precibus firmiorem Ecclesiis pacem a Domino impetrare contendant. Nunc enim
h illud nobis fuit concessum, quod Paschæ *h* et Pentecostes solennitates securo animo celebrare potuerimus : quæ quidem Dei ac Domini nostri beneficia magno nos gaudio perfundunt. Hæc igitur vobis scripsimus. Salutate omnes qui verum Dei timorem habent. Salutant vos qui mecum sunt. Valere vos omnes in Domino jubeo, Fratres dilectissimi et desidera-
i tissimi *i*.

ANNOTATA.

a *Mortuo* Juliano *pacatam primum Ecclesiam nactus* Athanasius, *potuit ad Thebaidem visitandam excurrisse, an.* 365 *uti tenet Hermant in ejus Vita Gallica ; sic tamen ut, quod hic de priori excursione sub Pachomio intelligit, lib.* 11 *cap.* 9, *intelligatur de secunda sub Theodoro: qui ad ingressum Thebaidis occurrisse debuit Athanasio:*
B *nam ibi sunt civitates* Antinous *et* Hermopolis, *mox nominandæ.*

b *Nihil hactenus legimus de acquisitione agrorum : exciderit iis, quos secuti sumus, codicibus describendis ejusmodi locus aliquis.*

c *Juxta Regulam* 3 *ex Hieronymi interpretatione, signum tuba dabatur, sic enim habet,* Cum audierit vocem tubæ, ad collectam vocantis, statim egrediatur cellulam suam.

d Paschatis *nomine venit tota Hebdomada sancta, ut jam supra diximus.*

e Dominica Gaudii *dicitur ipsa Dominica Paschæ, toti Ecclesiæ lætissima et totius anni festivissima, etiam apud monachos, uti apparet ex facto Palæmonis supra num.* 4. *Neque mireris tam læto die curatum funus : Dominicis enim curare funera debuit monachis fuisse solenne, quia tunc etiam ii aderant qui alias extra monasterium in opere aliquo degebant.*

f *Id est* 27 *Aprilis.*

g *Nescio an hic non sit is, qui in MS. Synaxario Chiffletiano dicitur* Ortisius, *et disticho uno laudatur* 15 *Junii, ut qui tunc* in pace *quieverit.*

h *Hinc colligimus mortuum esse Theodorum anno* 368 *Dominica in Albis.*

C i *Sequebantur in MS. Florentino quædam* ex præceptis S. Pachomii : *quæ neque negligenda omnino censui, eo quod ab editis differunt in non paucis, etsi communia habeant multa; neque hoc loco interponenda historicis de eodem Sancto scriptionibus : sed ponenda ad calcem, ubi ea Latine reddita inveniet Lector, ne quod tanti Patris vestigium oblitteretur, cujus notitia ad nos pervenit.*

PARALIPOMENA

VIDE ACTA GRÆCA

De SS. Pachomio et Theodoro.

Ex iisdem MSS. eodem interprete.

Quæ de S. Pachomio sunt conscripta, ad utilitatem legentium sufficere quidem posse arbitror; inhærere tamen eisdem nequaquam inutile fuerit : quia ad eadem recurrens diligentiorem facit auditorem ad narratorum contemplationem; propter desidiam autem eadem scribere recusans, haud leve sibi periculum creat. Itaque ad eumdem sermonem me referens, exponam pauca prioribus affinia.

Et hæc quidem in MS. Ambrosiano inveniebantur priori historiæ immediate subjuncta, sub hoc titulo, Vita ex Asceticis de iisdem capita XIV : *utrobique autem notabantur etiam tituli seu argumenta capitum.* De S. Theodoro *et sic de celeris usque ad finem.* D

EX MSS GRÆCIS.

CAPUT I.

Variis varie delinquentes utiliter a S. Pachomio castigati.

Mos erat Fratribus Deo carissimi et sancti Patris nostri Pachomii, ut quavis vespera in constitutum monasterii locum ad ejus percipiendam doctrinam convenirent. Quodam igitur vespere, universis in unum de more congregatis, ut magnum Pachomium audirent disserentem, Theodoro cuipiam, viginti solum annorum adolescenti monacho, ut ad Fratres verba faciat, pro auctoritate imperat. Atque is confestim nullo inobedientis animi signo edito, de rebus ad salutem Fratrum spectantibus cœpit disserere. Nonnulli autem seniorum, quod fiebat intuiti, Theodorum audire omnino renuerunt, hoc ad invicem sermone usi : Quoniam hic junior est ac rerum divinarum rudis, eum minime audiemus. Quo dicto, e Fratrum aliorum cœtu abeuntes, in suas sese cellu- E las absque mora receperunt. Cum Fratres deinde a concione dimisisset magnus Pachomius, eos qui interesse noluerant senes ad se advocari jubet; atque ad se venientes allocutus : Qua, inquit, de causa, cœtu nostro relicto, in cellas vestras abiistis? Qui dixerunt : Quia Monachum novitium gravium adeo senum ac reliquorum Fratrum doctorem statuisti. His auditis ingemuit magnus Pachomius, dixitque : Scitis vos unde malorum omnium in hoc mundo principium sit petendum? Quibus rogantibus; Unde? respondit vir sanctus A superbia videlicet, propter quam e cœlo cecidit Lucifer, qui mane oriebatur, et allisus est in terram : propter quam eamdem Rex Babylonis Nabuchodonosor cum feris habitare fuit coactus. An non audistis quod scriptum est, Abominatio est Domino vir omnis alto corde? Omnis Mat 23 quippe qui se exaltat humiliabitur. Omnia nunc virtutum ornamenta diabolus vobis eripuit, nescientibus quod malorum omnium initium sit superbia. Neque enim, cum e concione abiistis, Theodorum tam a vobis contemptum, putare debetis, quam, spreto relictoque Dei verbo, sanctum ex animis vestris Spiritum fugatum; magna sane hanc ob rem commiseratione digni et vere infelices. Quo modo non intellexistis satanæ machinationem, qua inducti estis ut Deum ac divina desereretis? O rem admiratione dignissi- F mam! Deus seipsum humiliavit factus obediens usque ad mortem, idque nostra causa : at nos, qui natura viles sumus atque abjecti, superbia intumescimus. Inversus a nobis est omnis ordo. Qui magnitudine et potentia universas superat creaturas, mundum sibi per humilitatem acquisivit, cum vel solo oculorum nutu consumere incendio valeret omnia : ac nos interim, homines nihili, superbia extollimur, non cogitantes quod sic agendo in terram penitius nos ipsos demergamus. Quid? non me quoque ipsum ad Theodori verba auscultantem observastis? Veritatem eloquar, si dixero, non mediocriter ex ejus sermone me profecisse; neque enim loqui eum ad nos jussi, experimenti solum sumendi causa : sed ut ipse etiam, per ea quæ dicturus erat, auxilium solatiumque acciperem. Quanto igitur vos magis oportebat magna cum aviditate et humilitate verbis ejus interesse? Vere dico; Ego ipse, qui Patris apud vos nomen et auctoritatem obtineo, non aliter Theodorum audivi loquentem, quam si vilissimus fuissem homuncio, qui, quid dexteram suam inter et sinistram sit discriminis, nequit intelligere. Sic igitur vobis coram Deo assero, si magna hanc culpam vestram pœnitentia

Theodori juvenis instructionem audire recusantes senes

de superbia redarguit Pachomius,

suo eos exemplo confundens

EX MSS. GRÆCIS.

A tia son expiaveritis, ita ut pro impetranda venia ploretis et lugeatis vosmetipsos, in certissimam ruere vos perniciem.

Ob remissum fervorem

2 Fuit inter Fratres nonnemo, cui nomen Silvano, vigesimum in habitu Monachico annum agens. Fuerat hic e mimorum numero unus : sed ad meliora deinde conversus, in suæ renuntiationis principio perquam studiose salutis suæ negotium curabat, vigiliis et crebris orationibus multisque humilitatis exercitiis vitæ suæ tempus transigens. Sed cum permultum inde temporis esset elapsum, animi excolendi curam sensim is cœpit deponere, usque eo ut delicias facetiasque sectari, et scurrilia e theatro verba, veluti in tragœdia, inter Fratres proferre non erubesceret. Hunc cum evocasset sanctus Pater noster Pachomius, in cœtu Fratrum veste exui monastica, et seculari indutum habitu e monasterio per Fratres expelli mandavit. Hic vero supplex ad pedes hominis sancti accidens, sic eum deprecabatur ; Si me, o Pater, retinere etiam hac vice in monasterio volueris, seria, spero, me pœnitentia circa hæc quæ perperam egi emendatum brevi conspicies, ita ut magnum tibi sit gaudium mea in melius mutatio allatura. B Respondens itaque S. Pachomius dixit : Non ignoras quam te patienter hactenus toleraverim, quam multis sæpe te admonuerim, ut etiam adhibuerim verbera, qui numquam ea de causa vel manu leviter attingere quemquam solitus sum ; quamvis id tunc ad animæ tuæ salutem visum est necessarium, ut ea te ratione a peccatis ad rectiora omnia revocaremus. Si tamen tot admonitionibus, nihilo sis melior effectus, si precibus etiam adhibitis conversus non sis, si denique castigationibus non fueris permotus, quo modo fieri potest ut tibi adhuc indulgeam ? Sed cum nihilominus a precando Silvanus non desisteret, et sancte polliceretur meliorem se imposterum vitam acturum ; tum Pachomius fidejussionem ab eo postulavit, fore ut post condonationem in pristina delicta non relaberetur, Pro cujus promissis cum se Petronius quidam obtulisset sponsorem, eidem hominem corrigendum magnus permisit Pachomius. Impetrata igitur erratorum venia. Silvanus sic toto animo salutis suæ rebus intendit, ut Fratribus universis perfectis atque imperfectis ad omne pietatis studium exemplo esset ac stimulo.

ejiciendus Silvanus

promissam emendationem egregie præstat,

magna cum humilitate indesinenter lacrymans.

3 Virtutum porro ejus summa in singulari quadam humilitate erat sita, perpetuisque oculi ejus lacrymis sic manabant, ut vel ipso quo comedendum erat C tempore ab iis temperare non posset, sed lacrymas suas cum cibo potuque permisceret. Quapropter a Fratribus admonitus ut ne præsentibus saltem hospitibus ac peregrinis ita fletui indulgeret, religiose asseveravit, se eamdem ob causam suas persæpe lacrymas voluisse inhibere, at minime valuisse. Subjicientibus rursum illis, fieri sane posse ut cum in oratione sua quis compungitur, lacrymis habenas permittat ; de cetero autem Fratrum reliquorum in morem agat; in mensa porro, quando corpus cibo reficitur, Fratrum animos salutari posse tristitia compungi, quamvis nullæ in vultibus eorum lacrymæ conspiciantur : Scire igitur cupimus, inquiebant, quid causæ sit, quod ita perpetuo lacrymis indulgeas, ut e nobis non pauci ob rei novitatem commoti a cibis sumendis avertantur. Quibus ille respondit; Prohibere vultis ne plangam, cum tot mihi homines sanctos ministrare videam, quorum ego pulverem pedum abstergere dignus non sum ? An non pœnitentiam me agere par est, qui, cum e mimis quondam unus ad vos accesserim, a viris adeo sanctis servitium mihi præstari videam ? Plango itaque Fratres mei, magnopere timens ne subito me dehiscens terra, quemadmodum Dathan olim et Abiron, devoret ; cum præcipue ex ignorantiæ tenebris ad rerum meliorum cognitionem perductus, D meæ tamen animæ salutem adeo neglexerim, ut in periculo fuerim, ne ex sanctorum Fratrum consortio indignus veluti expellerer; et fide-jussores dari necesse cum religiosissimis pollicitationibus, fore ut numquam deinceps ita negligenter agerem. Hoc ipsum facit, ut ea quæ dixi, fateri non erubescam. Nota siquidem mea mihi sunt peccata, in quorum expiationem si vel vita ponenda esset, haud foret abnuenda conditio.

4 Tam strenue itaque Silvano decertante, tale de eo coram universo Fratrum cœtu testimonium dedit magnus Pachomius ; Ecce, coram Deo sincere profiteor, Fratres, quod ex quo tempore vitam communem instituimus, nemo omnium qui mecum sunt Fratrum vitæ meæ rationem imitando expressit, nisi dumtaxat unus. His auditis, Fratrum alii, unum eum, quem designabat Sanctus, putare Theodorum, alii Petronium vel Orsisium cogitare. Cumque Theodorus, de quo sermonem habuisset, ex Pachomio quæreret ; respondere ei vir Sanctus noluit Urgentibus autem responsum Fratribus aliis, et eorum E præcipuis multum obsecrantibus, ut quem designasset, palam faceret ; tandem magnus Pachomius ; Si inquit, scirem vanæ gloriæ vitio fore obnoxium qui a me laudandus est, non equidem illum apud vos commendarem : sed cum probe sciam, quod, cum laudatur, magis se ipse humiliare noverit et vilipendere, hinc, fit, ut, quos ejus vos vivendi rationem imitari melius possitis, absque ullo metu laudare eum præ reliquis minime dubitem. Tu itaque, Theodore, et quicumque in monasterio non segniter pro salute vestra decertatis, diabolum ad instar capti passerculi tenetis alligatum, et sic quasi pulverem pedibus quotidie vestris proteritis ; sed si contingat remissius in salutis negotio a vobis agi, exsurgens, quem nunc sub pedibus tenetis, diabolus fugam arripiet : Silvanus vero, quamvis novitius, et paulo, ante e monasterio, ob suam in vivendo negligentiam, tantum non expulsus, ita captivum detinet cacodæmonem, itaque contrivit, ut coram eo amplius comparere nequaquam audeat, insigni ejus humilitate victus prorsus atque prostratus. Vos quidem quando humilitatis operibus insistitis, ut qui opera justitiæ et progressum quem in virtute facitis non ignoratis, sic humiles vos ac viles agnoscitis, ut tamen fiduciam aliquam in iis quæ cum virtute egistis habeatis : Silvanus autem quanto in monastica sua F professione magis decertat, tanto sibi vilior et abjectior ipse apparet, sincere inutilem sese et vilem servum esse cogitans. Propterea igitur ita ei in promptu sunt lacrymæ, quod veram de sua vilitate habeat opinionem ; seque indignum reputet, qui rebus hisce aspectabilibus fruatur. Addo, necessaria rerum cognitione et tolerantia et compluribus adversus cacodæmonem conflictibus longe vos esse superiores, cum ipse interim veræ humilitatis studio superior vobis sit. Nihil quippe est quod ita omnes dæmoni vires eripit, atque sincerum sese reipsa deprimendi studium. Hac itaque ratione octo annorum spatio decertans Silvanus, agonem suum absolvit, vivendi faciens finem, ita ut de ipsius ex hac vita emigratione fidenter pronuntiaret servus Dei Pachomius, quod infinita Angelorum multitudo, magna cum lætitia et psalmorum cantu, animam Silvani susceperit; eamque, non aliter atque electum sacrificium et humanis mentibus incognitum thymiama, ante conspectum Dei obtulerit.

quem sibi virtutis gradu æqualem professus Pachomius,

laudat coram omnibus ut humilitate eximium.

Ejus post octennium felix mors.

5 Contigit alias ut sanctus Pater noster Pachomius in aliud pergeret monasterium, Fratres in eo commorantes visitaturus. Proficiscenti igitur Fratris nescio cujus, eodem in monasterio defuncti, oblatum per

Super mortuum Fratrem psalli vetans Pachomius

A per viam est funus, comitantibus illud universis monasterii Fratribus cum solenni psalmorum cantu: amici quoque et parentes Fratris demortui funebribus intererant. Simul autem atque S. Pachomium ad sese venientem a longe observarunt Fratres, in terram deposuerunt feretrum, ut cum advenisset vir Sanctus, suas super defuncto preces persolveret. Subsistebant ergo Fratres atque una cum secularibus psalmos decantabant. Adveniens deinde B. Pachomius, cum aliquandiu orationi vacasset, Fratribus edixit, ut ne amplius psalmos pro defuncto concinerent. Tum vestes defuncti in medium afferri, easque in omnium conspectu cremari præcepit; quo facto, cadaver tolli et absque ulla psalmodia terræ mandari voluit. At vero Fratres ejus et propinqui ad pedes Pachomii se abjicientes, summis contendebant precibus, ut non sine solito psalmorum cantu mortuus sepeliretur, quos tamen Pachomius non audiit. Propinquis itaque defuncti hoc sermone virum Sanctum incusantibus: Quid agis, o Pater, novi atque insoliti operis, contra filium nostrum adeo severè insurgens? non decet istam tuæ sanctitatis famam, ut immitem adeo erga hunc defunctum te exhibeas, cujus aspectus ipsorum etiam barbarorum animos ad misericordiam potens esset inflectere. Quin et juratus ejus inimicus, si modo cadaver illud, vocis motusque omnis expers jacere conspiceret, non dubium quin miseratione tangeretur. Novum certe quiddam inter Christianos hodie videre sumus coacti, eam nempe severitatem, quæ nec inter Barbaros locum unquam habuit. Opprobrium familiæ nostræ infers, quod nullo unquam tempore deleri poterit. Utinam te hodie non vidissemus, ne æternam domus nostra infamiam incurreret! Utinam filius hic noster miserrimus severum adeo vivendi institutum numquam fuisset amplexus! tunc sane sempiternum hunc de se dolorem ad nos et posteros nostros non transmisisset. Verumtamen te obsecramus, ut, quoniam vestes ejus tuo nunc mandato sunt exustæ, psalmorum saltem cantum ne prohibeas.

consanguineis nequidquam deprecantibus, B

6 His vocibus cum uterentur, sic tandem ad eos Pachomius: Vere dicam, Fratres, major me hujus defuncti, quam vosmetipsos capit miseratio; cumque majorem de ipso curam, adinstar patris amantissimi suscipiam, omnia quæ vidistis ut fierent mandavi. Vos siquidem corporis solum exanimis cura facit solicitos, at ego ut animæ ejus bene sit, unice laboro. C Si enim cum psalmorum cantu ei parentare volueritis, plures defunctum et graviores cruciatus excipient, cum de recitatis super eum psalmis ratio sit reposcenda ab eo, qui psalmorum gratia et virtute destitutus obiit. Si itaque ad æternos ejus cruciatus adjicere non parum vultis, psalmos eidem persolvatis licet, quia per istud officii genus quanto excruciabitur magis, tanto gravioribus vos maledictis prosequetur. Ego sane, cum quid animæ ejus potissimum expediat, non ignorem, parum equidem de corpore ejus sum solicitus. Certe si psalmos a vobis decantari permisero, a Deo, veluti qui hominibus placere cupiam, severius judicabor, quoniam humani respectus gratia rationem non habuerim animæ in districto judicio aliquando examinandæ. Deus enim, cum sit bonitatis omnis fons, occasiones quærit, per quas gratiæ suæ fluenta in nos effundere possit plenissime. Si itaque nos, qui divinam medendi scientiam accipere ab eo digni sumus habiti, conveniens pro mali ratione remedium adhibere neglexerimus; merito illud quod scriptum est nobis exprobrabitur: Videte contemptores et admiramini et obstupescite. Eam ob rem rogo vos, ut, si cruciatus defuncti cupitis reddere leviores, sine psalmis eum sepulturæ mandetis: posset enim Deus, cum bonus sit et misericors, ob hanc ei factam ignominiam, requiem aliquam eidem præbere *a*. Quod si monitionibus meis sat frequentibus audientem se præbuisset, numquam ad tantam pervenisset calamitatem. Hæc ubi dixit vir Sanctus, in montem *b* sine psalmorum cantu delatus est defunctus, et sepultus.

declarat se id facere ex misericordia erga eum,

cui honor cessurus sit in augmentum pœnarum.

Hab 1 5.

D EX MSS GRÆCIS a b

7 Alio quoque tempore, cum de salute animæ verba ad Fratres faceret magnus Pachomius, accedens monasterii janitor dixit: Insignes quidam Anachoretæ huc advenerunt, tuumque expetunt alloquium. Respondit Pachomius: Homines huc intro advoca. In monasterium ergo ingressos humaniter cum Fratribus salutavit vir Sanctus. At illi, postquam universam Fratrum turbam considerassent, et cellulas eorum perlustrassent omnes, privatum cum Pachomio colloquium petierunt. In cella ergo a reliquis omnibus remota ubi consederunt, magnum sibi ab iis afflari fœtorem senex venerandus persensit. Latebat autem eum tetri adeo odoris causa, cum adversa eos facie alloqueretur, et post fusas ad Deum preces, nihil hujus rei intelligeret. Cumque prolatos ab eis sermones de sacrarum Litterarum arcanis clarius percepisset, de pestiferi, quem dixi, odoris causa dubius magis esse cœpit. Postquam ergo longam e Scripturis sacris collocutionem vir Sanctus cum eis habuisset, ac nona jam diei hora instaret, surrexerunt Anachoretæ ad propria reversuri. Rogante autem Pachomio ut cibum istic sumerent, nequaquam assensi sunt; festinabant siquidem ut ante occasum solis in suas reverti sedes possent. Bene ergo precati sibi invicem et vale dicto abierunt. At magnus Pachomius, ut tanti fœtoris causam demum intelligeret, in cellam suam ingressus, Deum obsecravit, rei hujus arcanum sibi ut patefaceret. Descendens itaque Angelus Domini: Perversa, inquit, impietatis dogmata animis suis illi imbiberant Origenis scilicet, fœdum adeo odorem de se exhalantia. Sed mitte confestim qui viros ad te revocent, eosque instanter mone ut ne imposterum perniciosis et in animarum jacturam inventis doctrinis insistant, quoniam interitum sectatoribus suis certum allatura sunt. Sine mora igitur e cella sua progressus Pachomius, Fratri cuidam imperat, ut abeuntes anachoretas insequatur et ad se reducet. Quo facto, sic eos Pachomius est allocutus: Est quod e vobis quæram. Qui dixerunt: Licet quæras. Et ille rursum: Hominis, quem Origenem nuncupant, scripta vos lectitatis. Quod illi ut audierunt, inficiati sunt, dicentes, Nequaquam legimus. Tum Sanctus ad eos: Ecce, testimonium ego vobis coram Deo perhibeo, quod omnis qui Origenis scripta lectitat, et placita ipsius suscipit, in profundum inferni certo est præcipitandus, ipsiusque hereditas erunt tenebræ exteriores, ubi planctus et stridor dentium. Quod itaque divinitus mihi revelatum est, meo vobis testimonio notum feci. Innocens ergo coram Deo ego sum hac super re. Vos videritis. Ecce ipsam audistis veritatem. Attamen mihi si credere, et veram in Deo requiem adipisci velitis, universos Origenis quos habetis libros in flumen conjicite, neque illos deinceps legite aut tantis blasphemiis attendite. Quo dicto illos a se dimisit.

Magnum ex duobus Anachoretis fœtorem sentiens,

E

intelligit ab Angelo Origenistas esse,

F *et monet ut impios libros abjiciant*

ANNOTATA.

a *Pœnam scilicet nonnihil leviorem faciendo: alias nulla est in inferno redemptio; quare expunxeram, tamquam præter mentem auctoris vel Sancti ipsius, qui loquens inducitur, adjecta hæc verba;* et in eam quæ superne datur vitam revocare: *nec enim video quomodo hæc possint habere Catholicum sensum.*

b *Jam alibi vidimus ad montem efferri mortuos: causam vero legendi in montibus cœmeterii, facile quivis intelligit*

A *telligit fuisse exundantiam Nili, a quo tutos mortuorum tumulos præstabat editior locus.*

CAPUT II.

Discretionis donum diversis occasionibus in Pachomio elucens : item visiones.

Monachus martyrium temere appetens

Frater fuit e præcipuis unus, qui suo se arbitrio* exercebat. Is cum de vita plane eximia magni Pachomii audisset, ut in cœnobium ejus admitteretur contendit. In quod posteaquam a magno Pachomio fuisset receptus, et non multum temporis inter Fratres egisset, martyrii desiderio incendi cœpit, cum tamen mundus universus in pace esset, Ecclesiaque Dei incrementum caperet, extra omnem procellam constituta, beato et Christi amantissimo Constantino Imperium moderante. Hic ergo Monachus beato Pachomio incessanter supplicabat dicens; Deum pro me, o Abba, deprecare, ut martyrii coronam consequar. At Pachomius eum contra monebat dicens; Noli, Frater, tales in animum meum cogitationes immittere; hæc insuper ei inculcans : Quas vita secum monastica adfert molestias, generose et absque
B prævaricatione, Frater, tolera, secundum beneplacitum divinum tuam recte vitam instituens : quod si feceris eadem cum sanctis Martyribus in cœlo gloria perfrueris. At cum Monachus per dies singulos magis magisque ad martyrium subeundum anhelaret, et virum sanctum perpetuo urgeret, ut eum in finem pro sese Deum deprecaretur, importunitate hominis victus Pachomius, tandem dixit, Ita fiat : ego preces tua causa apud Deum effundam, et, quoniam ita cupis, a Barbaris comprehenderis. Verumtamen diligentem omnino tui curam habe, ne cum martyrii tempus advenerit, pro eo quod fidem tuam intrepide fateri deberes, impie Christum deprehendaris abnegasse : absque enim dubitatione deciperis, cum in eam te tentationem conjicere cogitas. Quæ cum dixisset, iterum monuit, sese ut diligenter custodiret, ac simile quid ne cogitaret imposterum.

et a Barbaris capitur

9 Binis deinde annis elapsis, contigit ut e Fratribus nonnulli a magno Pachomio in superiorem destinarentur pagum, ad colligendos juncos pro conficiendis monasterii storeis : pagus porro ipse Barbaris iis est vicinus qui Blemmyes *a* vocantur. Quo loco, nec procul ab insula, in qua juncorum non
C exiguus reperiebatur numerus, cum versarentur Fratres, Monachum quem adeo diximus martyrii avidum, ad eosdem Fratres destinavit Pachomius, ut necessaria quædam ad illos deferret; monens denuo curam sui haberet diligentem, et sic quasi per ænigma illud quod scriptum est pronuntians : Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis, nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum. Accepto ille asino, rebus necessariis onusto, ad Fratres iter instituit. Cumque ad deserta accessisset propius, aquatum exeuntes Barbari in Monachum inciderunt. Qui mox ut ab asino descenderet imperantes, ligatis eum manibus in montem ad socios Barbaros pertraxerunt, postquam asinum ipsi et quæcumque portabantur in prædam accepissent. Monachum cum asino advenientem continuo ut viderunt Barbari, ridere hominem cœperunt et dicere : Adsis, Monache, et deos nostros ut merentur adora. Tum cæsis victimis ubi carnes idolis suis dicarunt, adductum Monachum iisdem ut libaret compellere sunt aggressi. Qui cum id se facturum negaret, magna in eum ira et strictis ensibus irruerunt, minati, nisi suis ille diis sacrificaret ac vinum libaret, mortem ei paratam instare. Nudos Barbarorum enses et vultus truculentos expavescens Monachus, accepto vino idolis libavit, atque una cum

2 Cor. 5, 2

et diis eorum libare compulsus

iis de carnibus quas idolis sacraverant comedit. Sic miser corporis mortem evitare volens, immortalem animam occidere non dubitavit, rerum omnium Dominum impie abnegans.

suam agnoscit culpam,

10 Postquam autem idolis libavit, ad propria hominem dimiserunt Blemmyes. Qui ut de monte descendit, in se reversus, iniquitatem vel impietatem potius suam agnoscere cœpit; scissisque vestibus, ubi multis frontem suam verberibus percussit, ad monasterium regressus est. At B. Pachomius, non ignarus eorum quæ homini acciderant, obviam ei non sine summo mœrore processit. Conspecto Pachomio Monachus in terram se prosternens, magno cum fletu et ejulatu; Peccavi, inquit, o Pater, in cœlum et coram te, quoniam quæ salutariter adeo monebas audire detrectavi, neque hortationibus tuis obsequentem me præbui. Hoc enim si fecissem, non tam infeliciter essem prolapsus. Quibus auditis magnus Pachomius ad Monachum dixit : Surge miser, et cognosce quam lamentabiliter perieris, et a tantis ipsum te bonis exclusum feceris. Vere enim parata tibi fuit corona martyrii; at tu eam rejecisti : in promptu fuit ut sanctos inter Martyres locum acciperes, tu vero ab eorum te consortio separasti. Aderat cum sanctis Angelis Dominus Christus, pulcherrimum capiti tuo diadema impositurus; et illud ob horulæ unius lucrum respuisti : mortem denique, quam effugere tamen non poteris, nimium expavescens, Dei jacturam fecisti, vita æterna et salute excidens. Ubi nunc quibus te jactabas speciosæ voces? Ubi illa tua desideria? Respondente ad hæc Monacho : Peccavi in omnibus, o Pater; neque dignus sum qui oculos in cœlum attollam : perii omnino, o Pater, talem hujus rei eventum minime præstolans. E

pœnitens,

suscipitur a Pachomio

11 Hæc cum identidem repeteret, multumque ingemisceret, sic eum tandem magnus Pachomius est allocutus : Tu quidem, infelix, a Deo te prorsus separare veritus non es : sed bonum habemus Dominum, qui iracundiam suam peccatoribus in testimonium perpetuo ostentare non solet, quoniam misericordia magis moveri se sinit, et potens est peccata nostra universa in profundum maris immergere; etenim quantum distat cœlum a terra, tantum facere potest ut nostra a nobis peccata absint. Non vult mortem peccatoris, sed pœnitentiam; et ut qui cecidit, in peccatis suis non persistat, sed exsurgat, et ad Dominum reverti non differat, sed absque mora ad meliora se transferat. Si præcisa, inquit, fuerit arbor, rursum virescet. Si igitur vel modo audire volueris quæcumque te monuero, veniam a Deo absque dubitatione consequeris. Tum ingemiscens Monachus : In omnibus ait, o Pater, imposterum me habebis audientem. Exinde præcepit ei magnus Pachomius, ut in secretiorem sese aliquem locum recipiens, ad mortem usque cum nullo mortalium haberet commercium, et postquam diem solidum jejunio transegisset, sale dumtaxat et pane vesceretur, totoque vitæ suæ tempore nonnisi aqua uteretur ad potum : duas insuper in dies singulos storeas conficeret, et quantum quidem valeret vigiliis et orationibus vacaret : numquam vero a gemitu cessaret ac lacrymis. Hoc igitur modo, secundum B. Pachomii monitionem, in solitudinem secedens Monachus, in duplum, quæcumque sibi mandata fuerant, executus est. Cum nullo autem, præterquam cum magno Theodoro et paucis aliis e senioribus Monachis, conversationem habuit; donec tandem post decem annorum spatium in hisce laboribus exactum obiit, egregio pœnitentiæ suæ testimonio omnibus relicto. F

atque post annos 10 feliciter moritur

12 Interrogatus aliquando a Fratre quodam Pachomius, quid sit, quod, cum ante aggressionem invadentis

Ex MSS. Græcis. Docet suos Pachomius quam utilis sit timor Dei ad profectum.

A invadentis nos cacodæmonis, sanam mentis aciem habentes, de continentia, de humilitate, deque aliis virtutibus egregie sentiamus et loquamur; deinde ubi tempus advenerit, quo quæ egregie diximus facienda, patientiam videlicet, cum desideriis agimur, non amittendam; injuriam oblivionem, cum irascimur, amplectendam; mentem ab omni vana gloria, cum laudamur, cohibendam; multaque alia horum similia, opere ipso exequi esset necesse, tam facile nihilominus vincamur? Huic magnus Pachomius respondens dixit: Quoniam quæ ad virtutis exercitationem potissimum spectant non implemus perfecte, hinc fit ut dæmonum nos impugnantium modos et rationes non ut oportet cognitione assequamur; utque, cum præsentiæ suæ haud dubia nobis signa adversarius ostendat, perspicaciore tamen animæ contemplantis actione cogitationum talium immissionem avertere minime valeamus. Necessarium itaque erit, ut in contemplantem animæ partem, quovis die, quin et hora, salutarem Dei timorem sic quasi oleum infundere non cessemus. Hic enim cum actionis omnis certum sit principium, et ad eorum, quæ animis nostris immitti contingit, natum detegendum lucerna veluti clarissima;
B mentem nostram stabilem reddit atque inconcussam, neque sinit nos in iram, odium, injuriarum recordationem, aut pravas alias affectiones, quæ ad peccatum inclinare solent, abripi. Hic idem Dei timor contemplantem animæ nostræ partem in rerum incorporearum regionem sublimem avehit, omnes dæmonum nos impetentium conatus ut contemnamus efficit, et promptos alacresque reddit ut serpentes et scorpiones et omnem inimici potestatem intrepide calcemus.

Mortui Fratris animam ab Angelis in cælum ferri cognoscit

13 Alio tempore Fratres nonnulli in Chenobosciorum monasterio commorantes advenerunt, renuntiaveruntque S. Pachomio, Fratrem quempiam magna teneri infirmitate, nec minori Pachomium videndi, ac benedictionem antequam moreretur ab eo recipiendi desiderio flagrare. Quo nuntio audito, vir Dei in iter se cum Fratribus dedit. Sed cum duobus quasi passuum millibus a monasterio adhuc abesset, audiens homo sanctus in vicino aere sacras quasdam canentium voces, atque in altum suspiciens, Fratris illius animam, cujus sibi morbus fuerat nuntiatus, cum sanctis Angelis psallentem, ad beatæ vitæ possessionem capiendam deduci conspexit. Cumque ii qui pariter proficiscebantur nihil horum seu audirent seu viderent, longoque temporis spatio ad
C Orientem conversus Pachomius et in cœlum intentus persisteret, sic eum compellarunt: Quid, o Pater, moras facis? absque mora abeamus oportet, si vivo etiamnum Fratri adesse cupimus. Non eum vivum videbimus, subjecit Pachomius; illic namque eum video ad sempiternam vitam perduci. Vos ergo, Filii, ad monasterium vestrum sine me abite. At illi de re omni ut edocerentur cum instanter obsecrarent, narravit eis Pachomius, qua ratione demortui Fratris animam conspexisset, additis rei circumstantiis omnibus. Quibus illi auditis, ad monasterium suum profecti sunt: ubi postquam de tempore et hora, qua Frater is obierat, ex aliis Monachis diligenter quæsiverunt, verissima deprehenderunt, quæcumque de Fratris ejusdem morte a Pachomio iis fuerant indicata.

Dæmonibus vane Pachomium laudantibus,

14 Abeunte Pachomio in proprium monasterium atque in partes magis solitarias progresso, quibus Ammoni nomen, legiones aliquot dæmonum sese dederunt obvias, eique a dextris æque ac sinistris comites incedere cœperunt. Sed et dæmones nonnulli præcurrentes clamare: Ecce hominem a Deo benedictum. Hæc autem eum in finem inclamabant, ut vanæ eum gloriæ obnoxium facerent. At Pachomius, cognita eorum versutia, quanto ipsi majoribus utebantur vocibus, tanto ipse magis Deum invocabat, D
ipse se humiliat.
suaque confitebatur peccata. Qua ratione ubi dæmonum præstigias dissolvit, hoc ad ipsos sermone usus est: Non potestis me, o impii, ad vanæ alicujus gloriæ vitium pertrahere. Novi quippe meas iniquitates, quarum causa in æternis cruciatibus versari me et gemere perpetuo oportebat. Non igitur mendaci vestra et dolosa deceptione quidquam moveor. Hoc siquidem proprium vobis opus est, ut animas a salute prohibeatis. Quapropter vestris ego laudibus minime capior: non enim ignota mihi est impiæ vestræ mentis astutia. Talia cum Pachomius ad ipsos diceret, non tamen eum deserebant dæmones, sed perpetuo comitabantur, donec ad suum vir sanctissimus monasterium perveniret.

Idem intelligens non coqui solita cibaria

15 Fratribus porro in occursum ejus prodeuntibus, amiceque salutantibus, puer quidam ex eodem monasterio cum reliquis Fratribus ad virum sanctum salutandum progressus, sic eum cœpit compellare: Verum dico, o Pater; ex quo hinc ad Fratrum visitationem abiisti, neque olera nobis, neque pulmentum quisquam coxit. Cui blande respondens senex dixit: Efficiam sane ut ea hoc tempore vobis ad co- E
medendum parentur. Lustrato igitur monasterio, in culinam quoque est ingressus, ubi coquum storeis conficiendis intentum reperiens, ex eo quæsivit; Quamdiu est ex quo nulla Fratribus olera coxisti? Cui ille: Duo, inquit, sunt menses. Ac Sanctus: Quo modo hoc facis, cum statutæ vivendi leges et sancti Patres, Sabbatis atque Dominicis omnibus, olera coqui jubeant Fratribus vesci volentibus? Respondit coquus Pachomio; Vere, Pater, singulis ego diebus coquere illa volui: verum postquam observavi coctum olus a nemine comedi, Fratribus fere omnibus ab eo abstinentibus, neque cocti quidquam degustantibus; ne præter tantum laborem sumptus quoque omnis, nemine comedente, inutiliter fieret (Quadraginta namque olei sextarios coctioni isti per singulos dies necesse est impendi) cum, inquam, non viderem qui cocta comederet, desii coquere, indignum ratus tantas in vanum expensas facere; idcirco ne otiose tempus tererem, una cum aliis Fratribus ad storeas conficiendas accedo, unum in culina hominem ad hoc sufficere ratus ut pararet minores escas, puta olusculum cum oleo et aceto, concisasque alia minutasque herbas.

propter plerorumque abstinentiam,

not. 18

storeas a coquis factas comburi jubet,

16 Audito responso dixit Sanctus: Et quot interim storeas vos a coquina vacantes confecistis? Qui respondit? Quingentas. Ac Pachomius; Omnes, inquit, huc ad me affer, ut eas pro merito æstimem. Allatas igitur ad unam omnes in ignem ut conjiciantur imperat. Quibus exustis, hoc modo coquos allocutus est: Quemadmodum regulam præscriptam vobis quoad Fratrum Œconomiam diabolica instigatione violastis, ita ego manuum vestrarum labores contemnens feci ut exurerentur; ut sic intelligatis, quid sit statutas a Patribus ad salutem animarum leges prævaricari. Quantam Fratribus meritorum segetem eripuistis, dum solita iis cibaria desiistis coquere? An ignoratis, quod, ubi in cujuspiam est potestate desideriis suis obsequi, Dei tamen causa a propositis abstinet, non exiguam apud Deum mercedem consecuturus sit? qui autem abstinet quia vel potestate quod cupit faciendi careat, vel vi ac necessitate cogatur abstinere, frustra a Deo mercedem expectat. Nescitis quod cum cibaria in mensis sunt proposita, et nihil ex iis degustant Fratres, Dei causa se continentes, multum apud Deum promereri poterunt? Sin iis cibaria nulla præbeantur, quorum aspectu ad comedendum invitentur, numquid eorum abstinentia præmio aliquo digna videbitur? Propter octoginta olei sextarios tantam Fratribus bene merendi materiam subduxistis. Omne potius quod in mundo

et quotidie coqui escas ad majus eorum qui abstinerent meritum

EX MSS GRÆCIS. et solatus infirmorum

A mundo est pereat, quam ut una vel minima virtutis exercendæ occasio eripiatur. Ego quidem ea mente fui, ut quotidie escas debite paratas Fratribus non parce exhiberem, ut quotidie a propositis cibis abstinentes profectum in virtute facerent non vulgarem. Si quando autem contingat ut Fratrum quispiam deterius habens ad communem tamen ægrotantium locum se non transferat, et ad mensam accedat, sumpturus quæ ex more apponi solent olera, nec inveniat, quid tandem fieri erit necesse? nonne scandalizabitur, si in communi mensa, quæ ad victum communem necessaria sunt, minime reperiat? An et hoc ignoratis, quod juniores præsertim in virtutis studio non ita firmiter permaneant, si non aliquid eis subinde quietis atque solatii indulgeatur? b

b NOT 19

Per visus cognoscens,

17 Ingressis Fratribus ad orationes, ingressus et ipse explevit orationes. Et illis egredientibus ad gustandum, mansit solus in domo, in quo ex more orationes synaxis peragebat; [*et claudens ostium oravit Deum supplex, ut sibi de futuro statu Fratrum indicaretur aliquid*] et quænam futuris temporibus eventura ipsis forent. Ac producenti ei orationem ab hora decima quousque pulsaretur Fratribus ad no-
B cturnam liturgiam, circa mediam noctem subito oblata ipsi est e cœlo visio, indicans ipsi finem secuturi post hæc status Fratrum, et perseverantiæ in vita secundum Christum pia, dilatationisque futuræ monasteriorum. Vidit autem turbam innumerabilem Fratrum, in valle profundissima et squallida iter agentium : ac multos quidem ex iis volentes ascendere ex valle, nec id facere valentes; multos autem sibi invicem in faciem, præ densissima qua circumfundebantur caligine, occursando impingentes, nec se mutuo agnoscentes; multos etiam prolabentes ex torpore, alios vero clamantes voce miserabili : paucos denique ipsorum multa contentione tandem eluctantes ascensum ex valle, quibus simul ascenderant, lumen occurrebat. Hi quod ad lucem pervenissent gratulantes, ingentes Deo gratias agebant. Tunc agnovit Beatus quæ Fratribus in extremo eventura erant : et futuram illis temporibus remissionem, multamque obdurationem et errorem, defectumque Pastorum; atque ut iis qui hodie boni essent, prævalituri denique numero negligentiores essent, eosque vi ac multitudine tracturi. Intellexit quippe ista, quæ descripsimus, ostensa ipsi symbola, ad talium præsignificationem successuum certo pertinere.
C Ita ut monstraretur fore ut mali ex Fratrum numero promoverentur ad aliorum regimen; expertes homines notitiæ debitæ juris institutique monasteriorum, ambitu et certamine præfecturas occupantes; unde erat necessario secuturum, ut boni a malis Fratribus persecutionem paterentur, nec [*possent boni fidenter consistere in monasteriis, et divina ut sic loquar in humana converterentur.*]

aucto vehementer numero Fratrum,

multos defecturos in spiritu propter Superiorum incuriam,

idque deprecans,

18 Intelligens igitur Beatus talia, exclamavit cum planctu ad Deum dicens : Si sic futurum est, quare permisisti cœnobia fieri? Si, inquam, temporibus illis futuri Præsides Fratrum mali erunt; quid subditis horum fiet? Nimirum si cæcus cæcis ducatum præstet, quid restat nisi ut omnes pariter in foveam cadant? Frustra laboravi. Recordare, Domine, laborum meorum, et omnium Fratrum qui nunc tota anima in sancta disciplina conversantur. Memento, Domine, promisisse te mihi, fore ut usque ad consummationem seculi hujus remaneret mihi superstes spirituale semen. Tu scis, Domine, me ex quo indui hunc habitum monachi, numquam supra terram satiatum ulla re; ne aqua quidem. Hæc autem eo dicente, vox ad ipsum facta est dicens : Gloriaris, Pachomi, homo cum sis? Pete tibi ipsi misericordiam : quoniam omnia misericordia mea fiunt et conservantur. His Beatus auditis, abji- D
ciens se repente super terram, petiit misericordiam a Deo, dicens : Domine omnipotens, misericordiam tuam demitte ad me, et ne unquam illam auferas a me : nam et ego novi, sine tua misericordia consistere nihil posse. Talia ipso loquente, confestim adstiterunt ei duo Angeli Dei, quibuscum erat adolescens faciem habens, cujus exprimi dicendo pulchritudo non posset, totius vero habitus corporis decorem præferebat inenarrabilem : habebat autem impositam capiti spineam coronam. Ad Pachomium porro consurgere jussum sic sunt Angeli locuti : Quoniam petiisti a Deo ut suam tibi misericordiam mitteret, En hic est misericordia ejus, Dominus gloriæ Jesus Christus, unigenitus Filius ipsius, quem misit in mundum, et crucifixistis illum, ac coronam e spinis capiti ejus imposuistis. Pachomius vero his auditis, aspexit juvenem illum, et dixit : Oro Te, Domine; non ego te cruci affixi. Ille autem vultu subridens dixit ipsi : Scio non a te crucifixum esse me : sed patres vestri cruci me affixerunt. Confide autem, quia radix seminis tui usque in seculum non deficiet, verum usque ad consummationem seculi hujus conservabitur super terram. Ceterum qui sal- E
vabuntur temporibus extremis, propter densam quæ tunc diffundetur caliginem, pauci reperientur in comparatione numeri eorum qui nunc summa perfectione virtutem exercent : idcirco quod qui nunc te ut luminare præ oculis habent, facile possunt in virtutis studio proficere : at posteri, tenebroso quodam tempore victuri, eo quod neminem sibi præpositum habebunt a quo ad lucem veritatis deducantur, non exigua difficultate in boni operatione laborabunt. Si ergo hujusmodi arbitrio bene usi, proprio e tenebris iniquitatis conatu prosiliendi expedite emerserint, ac lucem justitiæ adamaverint, eique vitæ suæ rationes accomodaverint, amen dico tibi, cum iis qui summa nunc diligentia disciplinam virtutis exercent, pari laudis et meriti dignitate stabunt, similiter atque hi æterna dignandi vita, et bonis cœlestibus perfruentes. Atque his dictis statim ascendit in cœlum subito ipsi apertum, aere omni circumresplendente mirifica luce, cujus gloria humanis exprimi verbis nequit.

et a Christo sibi apparente,

certificatus de sui instituti duratione,

19 Mirante autem sene super cunctis ei revelatis, ac nondum ex manifestatarum ipsi rerum vehementi admiratione ad se reverso, surrexerunt Fratres et una convenerunt ad nocturnas liturgias peragen-
F das; quibuscum postquam perseverasset Beatus usque ad finem consuetorum ipsis officiorum, videns iis expletis considentes illos, expectantesque ab ipso sermonem quo docerentur, aperiens os suum ipsis dixit : Fratres mei, quoad habuerimus spiritum in naribus nostris, certemus contendentes pro salute nostra; ut in hora necessitatis non reperiamur frustra pœnituisse : operemur alacriter virtutem, carissimi : fugiamus ab omni specie peccati; et totis viribus bonum persequamur, ut promissa sanctis bona mereamur accipere. Aio enim vos, si sciretis quæ in cœlis sunt bona, et repositam Sanctis promissionem; atque, ut qui exciderunt a Deo torqueantur, quantaque ac quam acerba supplicia negligentibus reserventur, præsertim iis qui cognoverunt veritatem, nec tamen digne secundum eam conversati sunt, prout opus erat ad hereditandum paratam Sanctis felicitatem, fugiendam vero pœnam tormentis horribilibus luendam; fore omnino ut omnem laborem sustineretis in perficiendis vobis consummata virtute, juxta disciplinam a Christo præscriptam. Ite ad sepulcra et videte, hominum substantia quam nihil sit. Cur igitur gloriatur Homo pulvis existens? Cur superbit, qui nihil aliud quam fœtor est? Ploremus igitur miserantes nos ipsos, dum tempus

adhortatur Fratres ad perseverantem pænitentiam.

juvetur sibi ipsi misericordiam petere :

A tempus habemus: ne forte adveniente hora exitus nostri, deprehendamur tunc tempus a Deo aliud petentes ad pœnitendum. Infelix vere anima illa et miserrima, quæ mundo relicto ubi seipsam Deo transcripsit, digne sua promissione non vixit. Ne ergo permittamus, Fratres, seculum hoc exiguum et vile, ac umbræ prætereunti simile, eripere nobis beatam illam et immortalem vitam. Vere timeo, ne aliquando parentes nostri secundum carnem, in mundo conversantes, et ærumnis illic ac curis vitæ conflictati, existimantes, dum de nobis cogitant, adhærere scilicet nos Deo, et inde pignus accepisse certo nobis desponsæ beatæ vitæ, ideoque expectantes auxilium a nobis in futuro seculo; delusos se denique sentiant, et reperiantur condemnantes nos, dicendo quod scriptum est: Quomodo misere laborastis confusi vehementer? magna tribulatio vestra. Ignis accensus in vos est. Inutiles facti sunt rami vestri. Propterea in pabulatorum prædam cesserunt, et super eam dederunt vocem suam. Idcirco facti sunt dilecti, ut abominati; et corona de capite vestro detracta est. Civitates ad Austrum quomodo estis clausæ? non est qui aperiat vobis. Audistis B enim, impius ut non videat gloriam Domini, tollatur.

ne a majoribus suis confundantur in die Judicii.

Hier. 13.

20 Propterea, Fratres, contendamus ex toto corde, mortem præ oculis omni hora propositam spectantes. Ex his quippe ad sensum mens venit: et horret quidem flens anima contemplativa; mens autem ipsam excitans a terrenis, attentam ad Deum efficit. Quin et præterea humilitatem ex hic operatur, supplicemque ac vanæ gloriæ expertem in suis oculis vitam, alienamque ab omni mundano fastu persuadet esse ipsam. Quotidie ergo, Fratres, cum tarda ista corporis nostri mole anima Philosophetur, et cum vesperi cubitum concedimus sic unumquodque corporis membrum alloquatur: O pedes, qui potestatem habetis standi atque progrediendi, antequam per mortem extendi vos contingat et immobiles fiatis, state parati Domino ac Deo vestro. Ad manus deinde dicat: Tempus erit, quando solutis nervis immobiles futuræ estis, simulque constrictæ, Quapropter ante quam illa hora adveniat, manete perpetuo ad Dominum in oratione extensæ. Ad totum porro corpus hanc anima orationem habeat: O corpus, ante quam longe ab invicem separemur, ego quidem ad infernum cogar constituta mihi in tenebris vincula subitura; tu vero in C antiquam tuam terræ materiam relabaris et dissolvaris, in fœtorem et putredinem desinens, sta fortiter, Dominum adora, sensum mihi præbe salutarium lacrymarum, exhibe Domino debitam tuam servitutem, alacriter me ad Deum et divina defer, antequam ipsum tu ab aliis alia auferaris, ne si volueris hic quiescere et otiari, cruciatuum me æternorum ream constituas: tempus siquidem adveniet quo profundus ille somnus te occupabit, Si me audieris, pariter hereditate æterna potiemur, sin econtra non audieris, hei mihi! quia infelici mecum vinculo conjunctum es, et ego propter te infelix ac rea efficiar. Si hoc modo singulis vos diebus ad certandum unxeritis, veri Dei templum verissime efficiemini. Cum autem suum in animis vestris domicilium Deus ceperit, quæ erit cacodæmonis ars et versutia, qua vos decipere valeat? plus enim quam mille præceptores verbum Dei quod vos inhabitat, docere valet ac clariorem sui ipsius vobis præbere cognitionem. Sane quod humanus exprimere sermo non potest, hoc omne sanctus nos Spiritus potest docere. Etenim; Quid, inquit, oremus sicut oportet nescimus, sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Multo etiam plura hujus generis cum Dei gratia possem ac deberem proferre, sed ne in eodem semper versemur D argumento, ad alia orationem placet convertere.

Inculcat eisdem memoriam mortis:

per quam debeant corpori suadere tolerantiam.

Rom. 8, 26

EX MSS. GRÆCIS.

ANNOTATA.

a Blemmyes *populus Æthiopiæ, Thebaidi superiori proximæ, per Syenem magisque deorsum penetrans, hoc seculo* 4 *tandem ad usque inferiorem Thebaidem ipsiusque Ægypti confinia cœpit omnia infesta habere, ex montibus incurrens in subjectam secundum Nili ripas regionem. Iidem usque in Arabiam denique progressi sequenti seculo* 5 *Sanctos Monachos Sinaitas occiderunt, quorum Passio illustrata est* 14 *Januarii.*

b *Sequentem visionem etiam in antiquissimo Domus Professæ Romanæ Codice, ante annos* 700 *exarato, inveniens* R. P. Petrus Possinus, *pro suo in hoc opus affectu Latine reddidit, cujus verbis eam exibemus paucis ex MS. Florentino additis, quæ in Romano deerant, leviori autem quorumdam verborum differentia dissimulata, ut cui scrupulosius notandæ non erat commodum inhærere.* NOT. 20

CAPUT III. E

Procuratoris repressa cupiditas: dæmonum tentationes Pachomio revelatæ.

21 Quo tempore Sanctus Pater noster Pachomius monasteriis præfuit, magna in Ægypto fames invaluit. Cumque nihil amplius inter Fratres superesset frumenti, quin etiam in universa Ægypto vix quidquam frumenti reperiretur; Sanctus senex e Fratribus unum dimisit, qui urbes circuiret ac vicos, ut comparandum pretio frumentum conquireret, eum in finem centum Fratri nummos numerans. Is ergo loca non pauca postquam obivit, ad quamdam devenit urbem, quam Hermuthim nuncupant: in qua, Deo sic providente, hominem reperit, ejusdem urbis incolam, pietati prorsus deditum, ac Dei timore imbutum, quique de Pachomii et Fratrum conversatione præclara multa didicerat. Huic, cum talis esset, publici frumenti cura fuerat commissa. Quem ut Frater accessit, multis hominem rogare cœpit, ut centum nummorum pretio frumentum sibi divenderet. Equidem, respondit ille, mi Frater, si quod penes me est frumentum meum esset, mora nulla foret, quin illud, liberis etiam meis ereptum, ultro vobis elargirer: audio enim multa de plusquam humano ac prorsus singulari vitæ vestræ F instituto Attamen quæ dicturus sum audi. Publicum mihi frumentum est concreditum, neque illud Provinciæ Præses hactenus repetit. Hoc itaque si ad usque trituræ tempus accipere placet, quantum spectat ad publicum, differre possum. Si ergo certus es, id temporis fore ut frumentum mihi restituere possis, accipias licet quantum volueris. Respondente autem Fratre, nequadam ita futurum, sed pro centum *a* Holocotinis velle emere frumentum, ejus arbitrio æstimandum. Possum, inquit alter, sane ac volo, non pro centum solummodo, sed pro ducentis etiam Holocotinis frumentum tibi tradere: magnam vero gratiam mihi reddideris, si ut Fratres pro me Deum exorent curaveris. Fratre dicente, aliud sibi quod reponeret non esse; Ne vero hac super re crucieris, excipit alter: cape frumentum, et cum solutio in promptu fuerit, pretium reddito. Facta sponsione, cum navim implevisset frumento æstimatione unius Holocotini in tredecim Artabas *b*, quo pretio non inveniebantur vel quinque Artabæ in Ægypto universa venales; magno cum gaudio ad suum monasterium Frater navigationem instituit.

Missum ad emendas fruges pro centum nummis

et pro totidem alius accipientem commodatus,

22 Audiens itaque magnus Pachomius adventare navim

Ex MSS. Græcis. inobedientiæ et temeritatis arguit Pachomius;

A navim frumento onustam, modumque addiscens quo comparatum illud fuerat, confestim misit ad navim qui suo nomine ediceret : Ne unum quidem frumenti istius granum in hoc monasterium invehatis volo; qui autem illud comparavit conspectum meum nequaquam subeat, quoniam haud recte profecto munus suum ille executus est; neque in uno hoc solum peccavit, sed etiam quod pro centum aliis nummis frumentum acceperit; quod ut faceret, minime imperavi; verum ipse suæ nimium prudentiæ innixus, plura omnia habere contendit, et lucri cupiditate accensus, vos omnes servituti ac solvendi debito fecit esse obnoxios. Hominis quoque qui frumentum vendidit humanitate abutens, et avaritiæ suæ quoddam præbens argumentum, plus quam opus habebamus frumenti comparavit, ac propria voluntate commodato admisit, quod unde persolvamus non habemus. Neque istud modo, sed si inter navigandum humanitus illi quiddam accidisset, si navim fregisset, quid nobis tandem restabat faciendum? an non in servitutem eramus abducendi? Quapropter omne quod allatum est frumentum, hominibus secularibus circa hasce partes commorantibus, eodem quo comparatæ fuerunt modo tredecim Artabæ pro Holocotino; divendatur, acceptumque inde aurum

et superfluum vendi ac pretium reddi jubet.

B ad eum qui nobis credidit, sine mora perferat. Centum vero nostris Holocotinis quantum emi ubique solet, tantum et usu amplius afferat. Sic ergo factum est ut magnus Pachomius jusserat, allatumque est frumentum, ad rationem quinque Artabarum cum dimidia pro Holocotino *e*. Ex eo autem tempore non permisit ut monasterio amplius egrederetur ad res Fratribus necessarias procurandas, sed alium quempiam ejus loco suffecit.

Eumdem pluris sibi commissa vendentem, quam jussus erat, d

23 Alias quoque idem ille Frater a *d* sutore permulta sandalia resque plures alias divendendas accepit. Has pluris quam imperatum erat cum vendidisset, pretium sutori reddidit. Quod acceptum sutor ubi tertia parte majus esse reperit, ad magnum continuo Pachomium abiens : Vere, inquit, o Pater, minus fecisti provide, cum Fratrem istum in rerum ad monasterium hoc spectantium administratorem elegisti, quoniam mundana nimis in eo prudentia prævalet. Huic siquidem sandalia et res quasdam alias vendendas commisi, addens quo pretio venderet. At ille pluris ea vendens, tertia parte majus quam dixeram pretium attulit. Quo audito magnus Pachomius Fratri ad se vocari jusso dixit; Quid

C vero hæc ita fecisti? Cui is respondit : Pretium, o Pater, quo vendere ea jussus eram, emptoribus indicavi. Qui responderunt : Frater mi, nisi furto ea sint ablata, majori pretio vendenda sunt. At ego erubescens, ita ad eos dixi : Res equidem furtivæ eæ non sunt, verum ut ne pluris ea venderem mandatum accepi. Quod porro dare vultis, hoc date. Illi igitur quod lubitum fuit pretium annumerarunt, me non curante quantum ab illis lucri fuisset reportatum. Tunc respondit ei magnus Pachomius : Magno te piaculo obstrinxisti, quando plura habendi amore permisisti te capi. Sed curre quantocius, et quod supra pretium constitutum accepisti, emptoribus redde. Mox autem ubi redieris, pœnitentia tuum istud crimen expia, atque privatus in monasterio confidens, quod tibi injungetur solum age. Non enim tibi expedit ut, quod hactenus, officium obeas. Tunc igitur magnus Pachomius omnia monasterii negotia a Sancto Zaccheo curari voluit, summa viro religione et omnem humanam laudem excedente bonorum operum exhibitione.

ab officio deponit.

Ex apparente sub forma mulieris dæmone,

24 Contigit quodam tempore, ut, dum Pachomius una cum dilecto sibi Theodoro nocturnis horis intra monasterii septa deambularet, subito et a longe visum utrique non levis momenti objiceretur, quod in

D magnum sane errorem incautos erat natum inducere. Species porro objiciebatur mulieris supra modum formosæ, ita ut Theodorus eam spectans haud parum animo commoveretur et turbaretur vultu. Quem ut B. Pachomius adeo turbatum ac paventem aspexit, hoc modo affatus est; Confortare in Domino, Theodore, neque angaris animo. Quo dicto, Sanctus orationi vacare cœpit, ut illam horrore plenissimam visionem a se abigeret. Illis vero orantibus, magis etiam magisque viris Sanctis appropinquabat impurum spectrum. Mulier ergo inverecunda cum per orationem non repelleretur, magna dæmonum caterva eam præcedente, ad viros Sanctos propius accessit, et hoc modo affata est : Frustra estis; non enim quidquam modo adversum me potestis efficere : facultas siquidem mihi ab omnipotente Deo facta est, ut quoscumque voluero tentare valeam; nec parum impendi temporis, hoc ut a Deo obtinerem. Cum vero Sanctus ex ea quæreret; Tu autem unde es, aut quæ? et quosnam suscepisti tentandos? illa respondens dixit : Ego filia sum diaboli, et virtus ejus universa; mihi namque omnis dæmonum multitudo servitium præstat. Ego sum quæ præcipua inter Sanctos luminaria in terram dejeci. Ego sum quæ Judam ex

seque virtutem diaboli asserente,

E Apostolorum cœtu deturbatum rapui. Potestatem ergo accepi, o Pachomi, tecum ut bello contendam: neque enim perpeti potui tantum dæmonum opprobrium. Nemo ita vires nostras imminuit, ac tu : hoc quippe agis, ut pueris me ac senibus et adolescentulis calcandam objicias. Cumque tantam adversus me multitudinem concites, muro illos inexpugnabili circumdas, timore Domini, sic ut ministrorum meorum nullus appropinquare ulli vestrum libere audeat. Hoc autem infortunii post Verbi divini incarnationem mihi contigit; per hanc namque potestas vobis data est omnem nostram conculcandi potentiam, nobisque illudendi.

intelligit, nunc quidem parum eum posse,

25 Interrogante eam deinde S. Pachomio; Mene solum, an etiam alios ut tentares venisti? respondit; Te enimvero, et omnes qui tecum sunt. Rursus ad illam Pachomius : Nonne et Theodorum? Tam contra te, subjicit illa, quam contra Theodorum agendi potestatem habeo, sed propius vobiscum congredi minime valeo. Quærentibus illis, Quam ob causam? respondit : Si enim vos aggrediar, causa existam vestri potius lucri quam detrimenti, quoniam digni estis reperti, qui gloriam Dei propius intueamini. Verumtamen non omni cum eis tempore versabimini, quos modo vestris precibus sic quasi muro

F protegitis atque defenditis. Tempus siquidem veniet, postquam vos, qui illos nunc a mea violentia custoditis, mortem obieritis, quo plenis inter eos lætitiis versabor. Vos nempe illi estis, qui a tanta monachorum multitudine obrui me et conculcari fecistis. Cumque S. Pachomius quæreret. Unde autem nosti, eos qui successuri nobis sunt, commissos sibi subditos, non æque ac non facimus, in Dei timore esse conservaturos, quantum quidem in ipsis futurum est? Tum illa : Probe equidem novi. Ac rursum magnus Pachomius : Mendacium hoc ex impio tuo cerebro comminisceris, cum nihil omnino quod futurum est absque errore cognoscere valeas; Deo siquidem soli tantum prærogativæ competit. Tum illa respondens dixit : Per præscientiam quidem, ut vere dicitis, nihil omnino novi, quod soli Deo proprium, sed conjectando præscire me quæ deinde secutura sunt asserui. Quærente porro Pachomio : Quam enim in conjectando rationem observas? Ex iis, reponit illa, quæ facta aliquando novi, de futuris conjecturam facio. At quomodo? interrogat Pachomius. Tunc illa : Novi, inquit, quod omnis rei principium intenso desiderio feratur in id quod propositum est, maxime ubi de hominis cum Deo conjunctione et cœlesti

multis autem prævaliturum post suam mortem,

A lesti vocatione agitur; quam Dei voluntate, per signa et prodigia et varias virtutes firmatam, sibi quasi murum circumdant, qui ad eamdem contendunt. Primum porro istud ac vehementissimum desiderium postquam temporis tractu ad quamdam veluti senectutem pervenerit, crescere mox atque augeri desinit: quod cum fit, tandem vel longitudine temporis plane interit, vel vitiis, ita ut morbis, paulatim corrumpitur, vel neglectu atque contemptu hebes redditur.

et qua ratione viri etiam perfecti tententur.

26 Quid igitur est, quæsivit rursum Pachomius, quod, ut tute dicebas, ad viros sanctitate magnos ac non ad omnes potius Fratres, tentandos veneris? quoniam, ut modo etiam fatebare, proprium hoc tibi est ut animas pessumdes, et tantis supra dæmones omnes viribus polles, ut cum viris adeo præclaris congredi minime dubites. Ad quem illa: Jam nunc tibi dixi, quod ex quo tempore gratia ac virtus Servatoris in terra apparuit, viribus admodum debiles sumus redditi, ita ut passeris in morem a viris Deo servire volentibus constricti, a spiritualibus præsertim hominibus ludibrio habeamur. Attamen quantumvis fracti viribus, non tamen quantum in B nobis est adversari vobis, ac malitiæ nobis insitæ semen in ejus qui se nobis opponit animum spargere cessamus. Quod quidem ab eo recipi cum videmus, et locus nobis datur hominem expugnandi, tum sane omnes ad voluptatem illecebras magis accendimus: econtra autem, si quod jacimus semen admittere per Dei gratiam et fidem recuset, non aliter ac fumus in aera resolvitur, ita et ipsi nos evanescimus. Hanc igitur ob rem permissum nobis non est omnes indiscriminatim aggredi, quod non omnes ea sint virtute et perfectione conspicui. Etenim si adversus omnes depugnare nobis daretur, haud sane paucos, qui vestra nunc custodia preteguntur, in fraudem impulissem. Tum ad eam Sanctus: O vestram sopiri nesciam perversitatem! non cessatis humanum genus impugnare, donec divinæ gratiæ vis vestros conatus omnino dissipet. Quo dicto, visionem omnem eo quo voluerat modo fecit ut desineret, injungens impuro spiritui ut numquam deinceps monasterii septis appropinquaret. Facto deinde mane, Fratrum præcipuos in unum convocat, et quæcumque objecta sibi fuerant, quæque a tentatore dæmone audiverat, exponit. Quin etiam ad reliquorum omnium monasteriorum Rectores litteras exarans, proposita ob oculos universa rei ut gesta erat serie, C in Dei illos timore conservavit.

Ut Romanum linguæ suæ ignarum juvet sine interprete

27 Rursum accidit ut, cum vir sanctus per singulas cellulas Fratres inviseret, quæque non recte sentiebant aut loquerentur corrigeret, in hominem quemdam Romanum, genere ac dignitate quondam conspicuum incideret, qui et Græco sermone admodum perite utebatur. Ad hunc ergo Sanctus deveniens, adhortationibus suis ei opem laturus, et animi ejus sensa motusque exploraturus, lingua utebatur Ægyptiaca. Sed nec Frater iste, quid Sanctus, nec Sanctus quid homo Romanus loqueretur intelligere valebat, propterea quod sermonis Græci omnino esset ignarus: quamobrem necesse fuit advocari Fratrem qui dicta utrimque interpretaretur. Verum cum, qui interpretis vicem subiret, jam adesset; noluit Romanus iste Frater animi sui arcana magno Pachomio per alium revelare, ita dicens: Te solum conscientiæ meæ post Deum cognitorem habere volo, nec alium quemquam. Quibus auditis, magnus Pachomius interpreti ut abiret præcepit, et manu signum edens Fratri Romano, ut donec paululum abiisset reducem sese exspectaret, tantisper privatim Deum obsecraturus abcessit. Extensis deinde in cœlum manibus, hoc modo Deum deprecatus est: Domine Deus omnipotens, si Fratribus auxilio esse

petit et obtinet donum linguarum.

non possim, quos a diversis mundi partibus ad me D dignaris mittere, propterea quod linguam eorum penitus ignorem, quid oro utilitatis eis proventurum est? Si ergo salvos per me effici eos cupis qui sub me degunt, istud mihi, Domine, largire, ut ad recte gubernandos eorum animos, lingua quoque illorum uti valeamus. Cui rei exorandæ postquam tres omnino horas impendisset, multisque Deum hac super re esset deprecatus, repente e cœlo charta ad eum conscripta fuit delata; quam ut perlegit, omnium mox nationum linguas perdidicit. Quapropter gloriam debitam persolvens Patri, et Filio, et Spiritui sancto, non sine magna animi lætitia ad nominatum jam sæpe Fratrem denuo accessit, et absque ullo errore tam Romana quam Græca lingua uti apud eum cœpit, sic ut qui eum loquentem audiebat Frater, de magno Pachomio ingenue fateretur, omnes ab eo linguarum peritos longe superari. Romani ergo animum ubi prout oportebat composuit, et pro delictorum qualitate imposuit pœnitentiam, Deo hominem commendans, discessit ab eo.

EX MSS. GRÆCIS.

Ficum ex qua pueri furtim comedebant jubet succidi

28 Factum deinde est ut secuto mane ad reliqua monasteria lustranda abiret. Ubi ergo ad Monchosense pervenit monasterium, illud pariter lustraturus est ingressus. Mediam in eo aream ficus occupabat permagna, in quam e pueris monasterii E nonnulli furtim conscendere soliti decerptos ex ea fructus comedebant. Arbori huic proprior factus vir Dei Pachomius impurum in ea spiritum consedisse vidit, ac gulæ dæmonem eum esse deprehendit. Cognoscens ergo Sanctus, ab eo spiritu pueros in fraudem impelli, hortulanum ad se vocatum monet, arborem eam ut succidat; scandalum quippe ex ea nasci hominibus, mente non satis stabili utentibus: addebat, contra decorum videri, in medio eam monasterio positam. Ob hoc præceptum non exiguo mœrore affectus est hortulanus

a Jona hortulano, qui semper a fructibus abstinens,

29 Jonas hic vocabatur, qui deinde ad annum octogesimum quintum in monasterio vixit, insignem prorsus vitam ducens; solus namque fructuum omnium provenientium sustinebat curam, solus fructiferas omnes monasterii arbores ipse conseverat, nec tamen ad finem usque vitæ ex iis quidquam gustasse visus, cum interim tam Fratres quam hospites et qui circum habitabant ad satietatem ex iis autumni tempore comederent. Hoc porro vestimenti genere Frater iste utebatur. Tres ovinas pelles inter se ne- F xas ad corpus omne regendum adhibebat, quibus contentus, non aliam seu hieme seu æstate vestem induebat. Quid rei esset aut nominis, requiem capere a continuo labore, plane ignorabat, propterea quod omni tempore assiduis esset laboribus intentus. Sed neque cibis unquam usus est coctis, seu legumen seu aliud quid apponeretur; verum aceto dumtaxat cum crudis herbulis utebatur, quanto tempore in vivis fuit. Universi autem Fratres de eo affirmabant, quod quis aut qualis esset ægrotantium locus publicus omnino nesciret, aut quibus rebus vescerentur infirmi. Adhæc, quemadmodum narrationibus aliorum cognovimus, quamdiu vixit, numquam tergo nitens vir sanctus somnum cepit: sed dies quidem totos horto impendebat excolendo, post solis autem occasum sumpto cibo, ac cellulam suam ingressus, inque ejus medio sedem aliquam occupans, ad synaxis nocturnæ tempus funes texebat. Quo in opere si ex naturæ humanæ necessitate tantillum somni capere eum contingeret sedendo id facere solitus, funes e manibus non dimittebat. Cum funes plecteret, sine usu luminis, in tenebris agebat, Scripturas sanctas memoria recolens. Lebitonem habuit unicum, quo uti solum consuerat, quando divinorum et incorruptibilium Christi mysteriorum fiebat particeps, ac deinde mundum eum conservans per annos

neque somnum capere nisi sedendo solitus.

EX MSS GRÆCIS NOT. 22

A nos quinque et octoginta, reponebat in cella. Res alias complures laude dignissimas sanctus ille senex præstitit.

in eodem situ inventus est mortuus;

30 Hujus nos extremis temporibus viximus, quando solita eum ratione mortuum reperimus. Solita namque in sede considens, et funes de more conficiens, animam Creatori reddidit. Nec repente homo sanctus e vita migravit, ut ne minora apparerent præclara justi hujus facta, sed morbis haud aliter atque ceteri homines vexatus fuit. Numquam tamen persuaderi potuit ut ad infirmorum sese locum conferret, propterea quod nec Fratrum ministerio, ut reliqui infirmi, nec cibis quibus ægri vescebantur, uti ipse in animum induceret. Sed neque cum ægrotaret unquam decubuit, nec sedenti pulvinar aut quid aliud, ut commodius ipsi esset, adhiberi est passus Nemo ei cum moreretur adfuit, sed ita ut in sella consederat, ac funes etiamnum manibus retinens, et solito quasi more plectens, mortuus est repertus. Istud vero auditu mirabile, qua scilicet illum ratione sepulturæ tradiderimus. Etenim cum pedes ejus extendi nequirent, propterea quod instar ligni obriguissent, neque manus corpori possent admoveri, nec pellicea sua illa veste exui ipse posset, quasi li-
B gnorum fascis sepulcro fuit inferendus.

ficui vero parcitum cupiens

31 Ad hunc ergo quem descripsi hominem conversus Pachomius, ficum ut succidat jubet. Verum is : Nequaquam ait, o Pater, ita fiat, quoniam ingentem fructuum copiam ex ea in Fratrum usum colligere solemus. Advertens autem Pachomius magnum hinc homini dolorem nasci, ne tristitiam ejus augeret, urgere amplius noluit : noverat quippe vir sanctus vitam hujus hortulani, insignem prorsus et admirandam apud præcipuos æque et infimos. Secuto deinde die ficus reperta est omnino exaruisse, sicut ne viride quidem folium aut fructus ullus in ea reperiretur. Quod simul atque beatus Jonas conspexit, majori fuit tristitia affectus, non ob jacturam arboris, sed suæ inobedientiæ causa; quod, cum magnus Pachomius, ut ficus succideretur imperasset, non continuo eam excidendo fuisset obsecutus.

invenit postridie exaruisse.

ANNOTATA.

a *Quot supra* Numismata *sive* nummos, *tot hic nominantur* Holocotini *: quod si verum est* Artabas tres, *facere* decem modios *frumenti* (*sicuti in Margine notavit Hervetus apud Lipomanum*) *grandis pretii fuerit hoc numisma, quandoquidem ut summum quinque Ar-*
C *tabæ pro uno Holocotino haberi poterant isto tempore per Ægyptum. Alibi talem nummum necdum nominatum inveni, ipsiusque nomen dissimulanter præterivit Hervetus* Κότινος *Aristoteli* Oleaster *est, quid si etiam ipse ejus fructus? cujus ponderi respondens par auri quantitas, solita fuerit subdividi in species minutiores : sicuti uncia* (*quæ Romanis est duodecima pars libræ*) *subdividitur varie : atque ita* Holocotinus *fuerit nummus, integri auri unciam vel amplius appendens, pro ratione* Cotini, *respectu libræ cujus hic pars aliquota sit.*

b *Habuit ergo navis bis mille sexcentas Artabas frumenti, id est* (*secundum æstimationem Herveti*) *modios* 8666 1/3.

c *Hac æstimatione pro* 100 *Holocotinis, habuit Pachomius Artabas* 550 *id est modios* 1831 2/3.

d Sutor, coriarius, *Græce* σκῦτος *a* Σκυτεύς, *corium, pellis : Hervetus nescio qua ex causa* Scytensem *reddidit.*

CAPUT IV.

Vanam gloriam in se aliisque coercet Pachomius. Idololatriæ originem et vanitatem explicat. Athenodori leprosi virtus.

Locum, in quem orationis causa conveniretur, ædificari fecerat Pachomius, porticibus et columnis D
super bases dispositis insigniter exornatum; quamobrem non parum adamabat ædificium, sibique plaudebat quod insigne opus ad finem perduxisset. Sed cum hanc animi sui affectionem animadverteret ex diabolica fraude ortam, ut propter exstructi Oratorii pulchritudinem lætitia efferretur; funes parari, eosque columnis aptari jussit, et instituta primum oratione, Fratrum usus opera, columnas omnes ad terram inclinari, atque ut sic curvæ manerent, imperavit. Ad Fratres deinde conversus; Oro, inquiebat, vos Fratres, ne manuum vestrarum opera ad ostentationem pulchra admodum esse unquam velitis; sed magis studium vestrum sit, ut, si quid aliquando in iis quæ facitis, per Christi gratiam et donum, sit quod laudem mereatur; mens tamen vestra incorrupta inter laudes permanens, in prædam non cedat diabolo.

Docet Pachomius cavendam in ædificiis vanam gloriam,

33 Monachi nonnulli hæretici, cilicio ad speciem pietatis obtecti, cum de Pachomio multa auditu accepissent, in ejusdem monasterium ingressi, ita Fratres quosdam sunt allocuti : Huc ab Abbate nostro ad magnum vestrum Pachomium sumus missi, ut ei diceremus : Si vere homo Dei es, et a Deo exaudien- E
dum te confidis, veni, ac pedibus solis usi flumen trajiciamus, ut pateat quis nostrum majorem in Deo fiduciam collocet. Quæ cum Fratres Pachomio renuntiassent, indignatus ille respondit : Quo modo talem eorum vos sermonem audire sustinuistis? nescitis hasce propositiones a Deo et pietate nostroque vivendi instituto esse alienissimas? sed neque mundani homines qui sua sapiunt, ita sentire deprehendentur. Quæ enim Dei lex, talia ut faciamus, præcipit? Quin etiam in sacris Evangeliorum libris Servator nobis mandat : Nesciat, dicens, sinistra tua quid faciat dextera tua. Hac profecto cogitatione nihil infelicius, ut, peccata mea plangere, et qua ratione æternos ignes effugiam perpendere desinens; puer mente efficiar, talibus propositionibus aures animumque adhibendo. Interrogantibus autem Fratribus : Qui ergo fieri potest, ut hæresi quispiam infectus atque a Deo alienus ad rem tantam te provocare audeat? Quibus ille respondens dixit : Fieri potest ut, Deo permittente, per flumen, sic quasi per aridam, quis ingrediatur cacodæmonis opera adjutus, ad confirmandam hæresis suæ impietatem; nec irritus evadat ejus conatus, ad fidem aliquam F
faciendam iis qui simili sunt errore decepti. Ite ergo, et talium interrogationum bajulis a me renuntiate; Quoniam hæc dicit homo Dei Pachomius; Omnis meus conatus, omne studium eo tendit, non ut pedibus flumina trajiciam, sed ut despiciam quo modo judicium Dei possim evadere, et ejusmodi a satana immissis insultibus fieri superior. Hæc ubi dixit, Fratres una monuit ut de bonis suis operibus non magnifice sentirent, neque visiones aut dæmonum spectra optarent videre, neque Deum per istiusmodi postulationes tentarent, a quo, hæc tam absurda jam diu ante prævidente, in sacris Litteris admonemur, ubi hæc legimus, Non tentabis Dominum Deum tuum.

et hospites ad miraculum provocantes repellit,

Mat 6, 3

demonstrans etiam hæreticis id per dæmonem licere.

Luc. 4 12,

34 Contigit quodam tempore ut cum aliis quibusdam Fratribus in certo monasterii loco magnus sederet Pachomius, quando e Fratribus nonnemo, qui binas illo die storeas confecerat, eas ante cellam suam spectandas exposuit, versus eum potissimum locum in quo cum Fratribus agebat Pachomius. Hoc autem fecit, vanæ gloriæ captandæ desiderio abreptus, sibique persuadens, magnopere se a Pachomio laudandum, utpote qui tantam suam diligentiam palam probaret, cum regula non nisi unam a singulis Fratribus quotidie stoream fieri jubeat. Sanctus itaque advertens ostentationis causa Fratrem

Duas storeas pro una fecisse gloriantem,

A trem sic agere, et perspicue intelligens quæ illum ad hoc faciendum cogitatio impulisset, cum multis suspiriis hoc modo Fratres est allocutus : Videte Fratrem istum, qui a primo mane in hanc usque horam universum suum laborem diabolo gratis concessit, et ne particulam quidem ex eo in animæ propriæ solatium servavit, quoniam ab hominibus magis quam a Deo laudem consequi contendit. Cumque is suum quidem corpus laborando exhauserit, animam quoque suam ab omni laborum suorum fructu vacuam esse voluit. Vocatum itaque ad sese Fratrem, ut merebatur, acriter reprehendit, hoc insuper ei injungens, ut, orantibus Fratribus, binas suas storeas manibus tenens, post reliquos omnes consisteret, itaque loqueretur : Oro vos atque obsecro, Fratres, ut pro infelici anima mea Deum deprecemini, ut omnipotens Dominus delicta ejus condonare, ejusque velit misereri, ut quæ duas storeas pluris quam ipsum regnum cœlorum putavit esse faciendas Ac rursum cum ad comedendum Fratres discubuissent, eadem denuo ratione inter storeas suas medium consistere eum jussit, donec a mensa Fratres consurgerent. Quo peracto, ut quinque omnino mensium spatio cellulæ suæ includeretur præcepit, utque per singulos B dies binas conficeret storeas, ac solo pane et sale vesceretur; ac denique e Fratribus nemo ullus cum eo haberet commercium.

acriter castigat.

35 Sed necesse est, antequam ad finem perveniamus narrationis, ut mentionem quoque faciamus sancti cujusdam Fratris, *a* atque in omni virtutum genere exercitatissimi, et pauca quædam ad eorum qui simul vivunt ædificationem proferamus. Hic ergo felicis recordationis Frater, cum lepra esset infectus, separatam a reliquis cellam incolebat, solo panis cibatu vitam omnem transigens. Singulis porro diebus stoream conficiebat, sic ut persæpe dum storeis conficiendis funes aptaret, a juncis manus ejus læsæ sanguinem emitterent, et ipsa-met storeæ quas confecerat sanguinis expressi notas præferrent. In tanta autem corporis infirmitate cum degeret, numquam a communi Fratrum cœtu abfuit, neque somno unquam per diem indulsit, donec ad vitæ suæ terminum pervenit. Noctu autem, antequam ad somnum se componeret, nonnulla e sacris Litteris memoria repetere erat solitus, atque ita quieti indulgere, donec ad nocturnam conventionem pulsu daretur signum. Hunc cum Frater quidam visendi C gratia convenisset, ac manus ejus, a conficiendis storeis cruentatas, esset contemplatus, dixit : Frater mi, ut quid ita laborando te occupas, cum præsertim molesti adeo morbi genere vexeris? putasne, si ab opere vaces, acediæ propterea crimen apud Deum a te incursum iri? Novit profecto Dominus a laborando te ægritudine prohiberi, ac nemo unquam qui morbo simili teneretur, manuum sese laboribus addixit; cum præsertim ad laborandum a nemine compellaris. Alienos pascimus et mendicos; annon igitur magis convenit, ut tibi, homini nostro, et tanta sanctitate conspicuo, obsequium præstemus ex animo atque alacriter? Respondente autem sene; Quoniam fieri non potest, ut laborando me non occupem; rursum Frater : Si ergo tibi ita videtur; oro ut manus tuas oleo circa vesperam ungas, ut non tantopere tibi doleant. Quod Fratris consilium secutus senex, manus suas oleo perunxit. Verum post hoc remedii adhibitum, magis etiam quam ante juncorum acumine manus ejus sunt vulneratæ.

a Leprosum Fratrem

et nihilominus laborantem usque ad cruentandas manus,

tandemque persuasum inungere eas

36 Tunc magnus Pachomius, hominis visendi causa cellam ejus ingressus, dixit : Putasne, Athenodore, quidquam te ab oleo accepisse solatii? Quis enimvero huc te adduxit, ut laboris quem subis prætextu, per oleum potius quam per Deum, salutis recuperandæ spem conceperis? numquid enim Deus sanare te non poterat? Verum ille majus animæ tuæ D bonum sapienter dispensans, hac te infirmitate premi voluit. Tum alter ad magnum Pachomium : Peccavi, inquit, o Pater, et peccatum meum detestor : sed oro te, ut tuis apud Deum precibus delicti hujus veniam mihi impetres. Testati porro sunt qui cum eo vixere seniores, quod integri anni spatio admissam a se culpam defleverit, alternis solum diebus cibo utens. Hunc autem antequam adeo graviter morbo illo afficeretur, magnus Pachomius mittere erat solitus ad singula monasteria, in exemplum ac confirmationem Fratrum, propterea quod cum gratiarum actione suæ infirmitatis molestias perferre noverat.

docet potius abstinere ab opere.

EX MSS. GRÆCIS

37 Instituto rursum ad Fratres sermone sic adversus Idololatriam pronuntiavit, ut eam Atheismo haud absimilem esse assereret. Sed reponet fortassis e Gentilibus nonnemo; Minime ego dæmoniis, sed ipsi Deo cultum et venerationem exhibeo. Quamvis enim idola me habere non inficier, attamen ipsas Dei virtutes per illa, sic quasi per Deos quosdam, invocandas mihi sumo, perque has ipsum Deum. Tantæ porro majestatis Numen non est putandum dolore inde aliquo affici (est namque illud doloris omnis prorsus expers) quod alios sub se Deos habeat. E Silentio, fateor, hæc potius oratio erat involvenda, donec id genus hominum per cordis compunctionem ad cognitionem veritatis vocare Deus fuerit dignatus, quemadmodum ejus mihi miseratione factum est. Sed quoniam ita Dominus præcipit : Gratis accepistis, gratis date; quod dicendum est, Mat. 10. 8. alacriter eloquamur. Ipso igitur mundi hujus principio, cum divinam jussionem Adamus violare non dubitasset, misero sane errore decepti mortales scriptam in eorum animis atque conscientiis legem, ipsumque rerum omnium tam admirandarum tamque variarum molitorem Deum agnoscere haudquaquam voluerunt, atque ita ipsimet Deos sibi fabricare sunt aggressi. Cujus quidem pessimi sane consilii origo in ipso jam tum Paradiso enata est, suggerente generis nostri hoste, Eritis sicut Dii. Etenim cum magna ille genus humanum invidia prosequatur, non id agebat, ut primi nostri parentes, sed ut ipsemet divinitatis rationem apud homines obtinere posset. Consequens namque erat, ut cum veri Dei sese dominationi subtraxissent mortales, non alium sibi deinceps putarent colendum, quam eum, qui Dei se hostem profitetur acerrimum. Vitæ siquidem omnis F extincto principio, mors sequatur necesse est. Quapropter postquam et concupiscentia mulierum, et ante eam fratricidium, ac gigantum deinde amentia sub Nemrodo invaluisset, et sola terrenarum rerum spe firmissime tenerentur mortales, factum est infinita supremi Numinis bonitate ut futuræ aliquando resurrectionis spes etiam quædam affulgere inciperet, Enocho, homine sanctissimo, et post hunc Elia, sic quasi in cœlum translatis.

Docet idololatriam Atheismo non dissimilem,

in Paradiso habuisse principium :

Hinc scelera et scelerum punitio.

38 Quæ tamen commemoravimus mala in causa fuere cur aquarum eluvione mundum hunc, servato quamvis Justo, Deus ad iracundiam provocatus punierit. Attamen cessante dein supplicio, idem longanimis et misericors Deus auxilium suum homini, libera omnino voluntate prædito, non denegavit ; homini inquam libero, seu malum seu bonum eligere tandem statuat (omnia namque licent, sed non omnia expediunt) legem igitur per Moysen, qua viveret, 1 Cor 6, 12 præscripsit; ac talem quidem legem, quæ non verbo uno mandatove absolveretur, quemadmodum in Paradiso, cum dixit, De ligno scientiæ boni et mali ne comedas ; sed qua Dei ipsius veluti manu duceretur homo cæcitate pressus, et singillatim edoceretur, Gen. 2, 17 quid sentire quid loqui recte posset ac deberet : qua ratione cum bellum esset gerendum, circumspecte

Nova deinde lex per Moysen data.

A nos quinque et octoginta, reponebat in cella. Res alias complures laude dignissimas sanctus ille senex præstitit.

EX MSS GRÆCIS NOT. 22

in eodem situ inventus est mortuus ;

30 Hujus nos extremis temporibus viximus, quando solita eum ratione mortuum reperimus. Solita namque in sede considens, et funes de more conficiens, animam Creatori reddidit. Nec repente homo sanctus e vita migravit, ut ne minora apparerent præclara justi hujus facta, sed morbis haud aliter atque ceteri homines vexatus fuit. Numquam tamen persuaderi potuit ut ad infirmorum sese locum conferret, propterea quod nec Fratrum ministerio, ut reliqui infirmi, nec cibis quibus ægri vescebantur, uti ipse in animum induceret. Sed neque cum ægrotaret unquam decubuit, nec sedenti pulvinar aut quid aliud, ut commodius ipsi esset, adhiberi est passus. Nemo ei cum moreretur adfuit, sed ita ut in sella consederat, ac funes etiamnum manibus retinens, et solito quasi more plectens, mortuus est repertus. Istud vero auditu mirabile, qua scilicet illum ratione sepulturæ tradiderimus. Etenim cum pedes ejus extendi nequirent, propterea quod instar ligni obriguissent, neque manus corpori possent admoveri, nec pellicea sua illa veste exui ipse posset, quasi lignorum fascis sepulcro fuit inferendus.

B

ficui vero parcitum cupiens

31 Ad hunc ergo quem descripsi hominem conversus Pachomius, ficum ut succidat jubet. Verum is : Nequaquam ait, o Pater, ita fiat, quoniam ingentem fructuum copiam ex ea in Fratrum usum colligere solemus. Advertens autem Pachomius magnum hinc homini dolorem nasci, ne tristitiam ejus augeret, urgere amplius noluit : noverat quippe vir sanctus vitam hujus hortulani, insignem prorsus et admirandam apud præcipuos æque et infimos. Secuto deinde die ficus reperta est omnino exaruisse, sic ut ne viride quidem folium aut fructus ullus in ea reperiretur. Quod simul atque beatus Jonas conspexit, majori fuit tristitia affectus, non ob jacturam arboris, sed suæ inobedientiæ causa ; quod, cum magnus Pachomius, ut ficus succideretur imperasset, non continuo eam excidendo fuisset obsecutus.

invenit postridie exaruisse.

ANNOTATA.

a *Quot supra* Numismata *sive* nummos, *tot hic nominantur* Holocotini : *quod si verum est* Artabas tres, *facere* decem modios *frumenti* (*sicuti in Margine notavit Hervetus apud Lipomanum*) *grandis pretii fuerit hoc numisma, quandoquidem ut summum quinque Ar-*

C *tabæ pro uno Holocotino haberi poterant isto tempore per Ægyptum. Alibi talem nummum necdum nominatum inveni, ipsiusque nomen dissimulanter præterivit Hervetus* Κότινος *Aristoteli* Oleaster *est, quid si etiam ipse ejus fructus? cujus ponderi respondens par auri quantitas, solita fuerit subdividi in species minutiores : sicuti uncia* (*quæ Romanis est duodecima pars libræ*) *subdividitur varie : atque ita* Holocotinus *fuerit nummus, integri auri unciam vel amplius appendens, pro ratione* Cotini, *respectu libræ cujus hic pars aliquota sit.*

b *Habuit ergo navis bis mille sexcentas Artabas frumenti, id est* (*secundum æstimationem Herveti*) *modios* 8666 1/3.

c *Hac æstimatione pro* 100 *Holocotinis, habuit Pachomius Artabas* 550 *id est modios* 1831 2/3.

d Sutor, coriarius, *Græce* σκύτος *a* Σκυτεύς, *corium, pellis : Hervetus nescio qua ex causa* Scytensem *reddidit.*

CAPUT IV.

Vanam gloriam in se aliisque coercet Pachomius. Idololatriæ originem et vanitatem explicat. Athenodori leprosi virtus.

Locum, in quem orationis causa conveniretur, ædificari fecerat Pachomius, porticibus et columnis D super bases dispositis insigniter exornatum ; quamobrem non parum adamabat ædificium, sibique plaudebat quod insigne opus ad finem perduxisset. Sed cum hanc animi sui affectionem animadverteret ex diabolica fraude ortam, ut propter exstructi Oratorii pulchritudinem lætitia efferretur ; funes parari, eosque columnis aptari jussit, et instituta primum oratione, Fratrum usus opera, columnas omnes ad terram inclinari, atque ut sic curvæ manerent, imperavit. Ad Fratres deinde conversus ; Oro, inquiebat, vos Fratres, ne manuum vestrarum opera ad ostentationem pulchra admodum esse unquam velitis ; sed magis studium vestrum sit, ut, si quid aliquando in iis quæ facitis, per Christi gratiam et donum, sit quod laudem mereatur ; mens tamen vestra incorrupta inter laudes permanens, in prædam non cedat diabolo.

Docet Pachomius cavendam in ædificiis vanam gloriam,

33 Monachi nonnulli hæretici, cilicio ad speciem pietatis obtecti, cum de Pachomio multa auditu accepissent, in ejusdem monasterium ingressi, ita Fratres quosdam sunt allocuti : Huc ab Abbate nostro ad magnum vestrum Pachomium sumus missi, ut ei diceremus : Si vere homo Dei es, et a Deo exaudiendum te confidis, veni, ac pedibus solis usi flumen trajiciamus, ut pateat quis nostrum majorem in Deo fiduciam collocet. Quæ cum Fratres Pachomio renuntiassent, indignatus ille respondit : Quo modo talem eorum vos sermonem audire sustinuistis ? nescitis hasce propositiones a Deo et pietate nostroque vivendi instituto esse alienissimas ? sed neque mundani homines qui sua sapiunt, ita sentire deprehendentur. Quæ enim Dei lex, talia ut faciamus, præcipit ? Quin etiam in sacris Evangeliorum libris Servator nobis mandat : Nesciat, dicens, sinistra tua quid faciat dextera tua. Hac profecto cogitatione nihil infelicius, ut, peccata mea plangere, et qua ratione æternos ignes effugiam perpendere desinens ; puer mente efficiar, talibus propositionibus aures animumque adhibendo. Interrogantibus autem Fratribus : Qui ergo fieri potest, ut hæresi quispiam infectus atque a Deo alienus ad rem tantam te provocare audeat ? Quibus ille respondens dixit : Fieri potest ut, Deo permittente, per flumen, sic quasi per aridam, quis ingrediatur cacodæmonis opera adjutus, ad confirmandam hæresis suæ impietatem ; nec irritus evadat ejus conatus, ad fidem aliquam faciendam iis qui simili sunt errore decepti. Ite ergo, et talium interrogationum bajulis a me renuntiate ; Quoniam hæc dicit homo Dei Pachomius ; Omnis meus conatus, omne studium eo tendit, non ut pedibus flumina trajiciam, sed ut despiciam quo modo judicium Dei possim evadere, et ejusmodi a satana immissis insultibus fieri superior. Hæc ubi dixit, Fratres una monuit ut de bonis suis operibus non magnifice sentirent, neque visiones aut dæmonum spectra optarent videre, neque Deum per istiusmodi postulationes tentarent, a quo, hæc tam absurda jam diu ante prævidente, in sacris Litteris admonemur, ubi hæc legimus, Non tentabis Dominum Deum tuum.

et hospites ad miraculum provocantes repellit,

E

Mat 6, 3

demonstrans etiam hæreticis id per dæmonem licere.

F

Luc. 4, 12,

34 Contigit quodam tempore ut cum aliis quibusdam Fratribus in certo monasterii loco magnus sederet Pachomius, quando e Fratribus nonnemo, qui binas illo die storeas confecerat, eas ante cellam suam spectandas exposuit, versus eum potissimum locum in quo cum Fratribus agebat Pachomius. Hoc autem fecit, vanæ gloriæ captandæ desiderio abreptus, sibique persuadens, magnopere se a Pachomio laudandum, utpote qui tantam suam diligentiam palam probaret, cum regula non nisi unam a singulis Fratribus quotidie stoream fieri jubeat. Sanctus itaque advertens ostentationis causa Fratrem

Duas storeas pro una fecisse gloriantem,

A trem sic agere, et perspicue intelligens quæ illum ad hoc faciendum cogitatio impulisset, cum multis suspiriis hoc modo Fratres est allocutus : Videte Fratrem istum, qui a primo mane in hanc usque horam universum suum laborem diabolo gratis concessit, et ne particulam quidem ex eo in animæ propriæ solatium servavit, quoniam ab hominibus magis quam a Deo laudem consequi contendit. Cumque is suum quidem corpus laborando exhauserit, animam quoque suam ab omni laborum suorum fructu vacuam esse voluit. Vocatum itaque ad sese Fratrem, ut merebatur, acriter reprehendit, hoc insuper ei injungens, ut, orantibus Fratribus, binas suas storeas manibus tenens, post reliquos omnes consisteret, itaque loqueretur : Oro vos atque obsecro, Fratres, ut pro infelici anima mea Deum deprecemini, ut omnipotens Dominus delicta ejus condonare, ejusque velit misereri, ut quæ duas storeas pluris quam ipsum regnum cœlorum putavit esse faciendas Ac rursum cum ad comedendum Fratres discubuissent, eadem denuo ratione inter storeas suas medium consistere cum jussit, donec a mensa Fratres consurgerent. Quo peracto, ut quinque omnino mensium spatio cellulæ suæ includeretur præcepit, utque per singulos B dies binas conficeret storeas, ac solo pane et sale vesceretur; ac denique e Fratribus nemo ullus cum eo haberet commercium.

acriter castigat.

35 Sed necesse est, antequam ad finem perveniamus narrationis, ut mentionem quoque faciamus sancti cujusdam Fratris, *a* atque in omni virtutum genere exercitatissimi, et pauca quædam ad eorum qui simul vivunt ædificationem proferamus. Hic ergo felicis recordationis Frater, cum lepra esset infectus, separatam a reliquis cellam incolebat, solo panis cibatu vitam omnem transigens. Singulis porro diebus stoream conficiebat. sic ut persæpe dum storeis conficiendis funes aptaret, a juncis manus ejus læsæ sanguinem emitterent, et ipsa-met storeæ quas confecerat sanguinis expressi notas præferrent. In tanta autem corporis infirmitate cum degeret, numquam a communi Fratrum cœtu abfuit, neque somno unquam per diem indulsit, donec ad vitæ suæ terminum pervenit. Noctu autem, antequam ad somnum se componeret, nonnulla e sacris Litteris memoria repetere erat solitus, atque ita quieti indulgere, donec ad nocturnam conventionem pulsu daretur signum. Hunc cum Frater quidam visendi C gratia convenisset, ac manus ejus, a conficiendis storeis cruentatas, esset contemplatus, dixit : Frater mi, ut quid ita laborando te occupas, cum præsertim molesti adeo morbi genere vexeris? putasne, si ab opere vaces, acediæ propterea crimen apud Deum a te incursum iri? Novit profecto Dominus a laborando te ægritudine prohiberi, ac nemo unquam qui morbo simili teneretur, manuum sese laboribus addixit; cum præsertim ad laborandum a nemine compellaris. Alienos pascimus et mendicos; annon igitur magis convenit, ut tibi, homini nostro, et tanta sanctitate conspicuo, obsequium præstemus ex animo atque alacriter? Respondente autem sene; Quoniam fieri non potest, ut laborando me non occupem; rursum Frater : Si ergo tibi ita videtur; oro ut manus tuas oleo circa vesperam ungas, ut non tantopere tibi doleant. Quod Fratris consilium secutus senex, manus suas oleo perunxit. Verum post hoc remedii adhibitum, magis etiam quam ante juncorum acumine manus ejus sunt vulneratæ.

a Leprosum Fratrem

et nihilominus laborantem usque ad cruentandas manus,

tandemque persuasum inungere eas

36 Tunc magnus Pachomius, hominis visendi causa cellam ejus ingressus, dixit : Putasne, Athenodore, quidquam te ab oleo accepisse solatii? Quis enimvero huc te adduxit, ut laboris quem subis prætextu, per oleum potius quam per Deum, salutis recuperandæ spem conceperis? numquid enim Deus sanare te non poterat? Verum ille majus animæ tuæ D bonum sapienter dispensans, hac te infirmitate premi voluit. Tum alter ad magnum Pachomium : Peccavi, inquit, o Pater, et peccatum meum detestor : sed oro te, ut tuis apud Deum precibus delicti hujus veniam mihi impetres. Testati porro sunt qui cum eo vixere seniores, quod integri anni spatio admissam a se culpam defleverit, alternis solum diebus cibo utens. Hunc autem antequam adeo graviter morbo illo afficeretur, magnus Pachomius mittere erat solitus ad singula monasteria, in exemplum ac confirmationem Fratrum, propterea quod cum gratiarum actione suæ infirmitatis molestias perferre noverat.

docet potius abstinere ab opere.

EX MSS. GRÆCIS

37 Instituto rursum ad Fratres sermone sic adversus Idololatriam pronuntiavit, ut eam Atheismo haud absimilem esse assereret. Sed reponet fortassis e Gentilibus nonnemo; Minime ego dæmoniis, sed ipsi Deo cultum et venerationem exhibeo. Quamvis enim idola me habere non inficier, attamen ipsas Dei virtutes per illa, sic quasi per Deos quosdam, invocandas mihi sumo, perque has ipsum Deum. Tantæ porro majestatis Numen non est putandum dolore inde aliquo affici (est namque illud doloris omnis prorsus expers) quod alios sub se Deos habeat. Silentio, fateor, hæc potius oratio erat involvenda, donec id genus hominum per cordis compunctionem ad cognitionem veritatis vocare Deus fuerit dignatus, quemadmodum ejus mihi miseratione factum est. Sed quoniam ita Dominus præcipit : Gratis accepistis. gratis date; quod dicendum est, alacriter eloquamur. Ipso igitur mundi hujus principio, cum divinam jussionem Adamus violare non dubitasset, misero sane errore decepti mortales scriptam in eorum animis atque conscientiis legem, ipsumque rerum omnium tam admirandarum tamque variarum molitorem Deum agnoscere haudquaquam voluerunt, atque ita ipsimet Deos sibi fabricare sunt aggressi. Cujus quidem pessimi sane consilii origo in ipso jam tum Paradiso enata est. suggerente generis nostri hoste, Eritis sicut Dii. Etenim cum magna ille genus humanum invidia prosequatur, non id agebat, ut primi nostri parentes, sed ut ipsemet divinitatis rationem apud homines obtinere posset. Consequens namque erat, ut cum veri Dei sese dominationi subtraxissent mortales, non alium sibi deinceps putarent colendum, quam eum, qui Dei se hostem profitetur acerrimum. Vitæ siquidem omnis F extincto principio, mors sequatur necesse est. Quapropter postquam et concupiscentia mulierum, et ante eam fratricidium, ac gigantum deinde amentia sub Nemrodo invaluisset, et sola terrenarum rerum spe firmissime tenerentur mortales, factum est infinita supremi Numinis bonitate ut futuræ aliquando resurrectionis spes etiam quædam affulgere inciperet, Enocho, homine sanctissimo, et post hunc Elia, sic quasi in cœlum translatis.

Docet idololatriam Atheismo non dissimilem,

E

Mat. 10. 8.

in Paradiso habuisse principium :

Hinc scelera et scelerum punitio.

38 Quæ tamen commemoravimus mala in causa fuere cur aquarum eluvione mundum hunc, servato quamvis Justo, Deus ad iracundiam provocatus punierit. Attamen cessante dein supplicio, idem longanimis et misericors Deus auxilium suum homini, libera omnino voluntate prædito, non denegavit; homini inquam libero, seu malum seu bonum eligere tandem statuat (omnia namque licent, sed non omnia expediunt) legem igitur per Moysen, qua viveret, 1 Cor. 6, 12 præscripsit; ac talem quidem legem, quæ non verbo uno mandatove absolveretur, quemadmodum in Paradiso, cum dixit, De ligno scientiæ boni et mali ne comedas ; sed qua Dei ipsius veluti manu duceretur homo cæcitate pressus, et singillatim edoceretur, Gen. 2, 17 quid sentire quid loqui recte posset ac deberet : qua ratione cum bellum esset gerendum, circumspecte

Nova deinde lex per Moysen data.

EX MSS. GRÆCIS.

A specte ageret ac loqueretur : quo modo pro natis recens liberis et pecoribus, pro agrorum frugibus, pro vitibus, proque aliis fructibus, et universa possessione gratiarum actiones supremo omnium Domino persolveret; eorumdem illum suppliciorum metu exterrens, quibus homines quondam universi periere, veluti in Ægypto multas suas et magnas virtutes ostendit atque in mari Rubro, ut qui horum omnium memoriam conservarent, Dei semper timorem haberent ob oculos ; maxime cum datam per Moysen legem suo ipse digito Deus exarasset. Quæ porro cum hæc daretur, admiranda contigerunt ? Mons scilicet ardere est conspectus, flammæ in ipsum sese penetrabant cœlum, tubarum vehementes exauditi clangores, multaque alia. Israelitas etiam non aliter ac benignissimus pater fovebat Deus, de die quidem nebula illos obumbrans, noctu autem clarissimi ignis fulgore viam ostendens ; nutriens eos, nullo eorumdem labore, pane cœlitus curato, atque ita occasionem eripiens desiderandi alia ciborum genera; unde intemperantiorum quorumdam vitio sepulcra extitere concupiscentiæ. Aquæ etiam ad potandum non semel cum defecissent, non aliter ac filios carissimos habuit, ad optima quæque per Moysen eos hortatus ; qui ipse quoque imitandos sibi proposuerat Patres Abraham, Isaac et Jacob, et sanctum ipsum Joseph, eorum qui vere Patres sunt verissimam imaginem.

et firmata prodigiis.

B

39 Verum, inquiet aliquis, cur non ab initio tantam de nobis curam suscepit Deus ? Cui repono, quod eam numquam curam Deus deponat, cum quem ipsemet in sanctitate et veritate ad imaginem suam efformavit hominem non possit non amare. Hinc et ex veteri Lege non paucis nobis adsunt rei hujus testes, Judæi potissimum, qui veritatem ut in se est, cognoscunt pariter et fatentur. Ipse enim dixit, Ego qui loquebar ecce adsum ; et conscripti a Moyse libri ab ipsomet Deo initium cepere ac finem. Fateamini ergo omnes de tribu Juda, quod primitus data lex ab omnipotente Deo profecta sit. Deinde vero cum sic quasi proprium et ejusdem vobiscum tribus in non exiguam vestram gloriam ipsum Dei viventis habeatis Filium, hunc Deum avido complexu accipite, non meis solum, sed et sanctorum omnium, et prophetæ Baruch verbis persuasi, ut non exteris solum gloria hæc contingat : neque enim tibi soli Deus est habendus, cum illius te oporteat esse memorem quod scriptum est, Diliges proximum tuum sicut teipsum. Dicite, an non infidelibus id conamini persuadere, quod non alius sit Deus quam qui est unus, quodque is dæmones a filiis et famulis suis nequaquam haberi velit ut Deos ? Etenim comminando ita scribit : *c* Subvertetur penitus universa nostra civitas Israel, homines et quæ in ea sunt, vendentur, quoniam omnino admittere statuit Deos qui non sunt *d*.... Vos igitur a ventura ira tempestive fugite ; imprimis autem aliunde inductam eorum pluralitatem execrantes, nostrum pariter et vestrum omnium benefactorem, Deum fatemini et adorate. Non enim longe est ab unoquoque nostrum ; in ipso namque vivimus et movemur et sumus, ut veritatis præco Paulus Atheniensibus quondam dixit. Cumque idola omnia sensus omnis ac motus videamus expertia, et a patribus acceperitis divinum quid in iis adorari, ei potius cultum hunc deferte, quem a Deo progenitum novimus, verum Deum, ac nostri causa hominem factum, Christum Jesum, qui omnes sub se Sanctos habet, Martyres, Prophetas, Apostolos, et plura solus, quam illi omnes, præstitit. Quemadmodum autem lapis pretiosus, ut valorem suum hominibus probet, duorum aut trium testimonio opus non habet (ipse namque per se adamas admirationem sui parit) ita et tu, cum homo sis, ab homine iisdem

Propter quod grato animo agnoscendus Deus

Is. 52, 6.

Mar. 12, 31
Bar. 4, 3
et aliis indicandus :

C

Mat. 22, 39

e

cum præsertim non longe sit unoquoque nostrum,
Act. 17, 28

D tecum infirmitatibus naturæ obnoxio, facilius ad vitam æternam perducendus es.

40 De testimonio autem quod de ipso perhibuerunt Sancti, non pauca sunt conscripta, si modo sanum quis intellectum habeat, non solum de illius in carnem adventu et apparitione, sed de te etiam ipso qui Gentilis es. Suam namque tibi hereditatem Deus paravit, non ignorans forte ut Gentes illi sese obsequentiores præberent, quam ipsi qui non crediderunt Judæi. Noli itaque nimia illa tua incredulitate solum rerum omnium Dominum ab animo tuo repellere. Etenim si ab homine propter hominem genitus est, attamen ex natura sua habet ut unus sit, hoc est Deus, quemadmodum per ea quæ luce palam gessit, satis ac super declaravit. Sed, dices, si talis est fides et gloria Christianorum, cur inter ipsosmet rarus admodum est qui sic firmiter credat ? Fatendum id equidem. Verumtamen cum sui omnino arbitrii sit homo, si non firmissima voluntate fidei adhærere statuerit, neque ad sustinendum pro divinorum mandatorum observatione certamen fortiter se comparaverit, mox a carnis suæ desideriis allectus, animo cadit : sed qui vere fortis est athleta, numquam eum respicit qui in aliquo superari se permisit ; sed victores solos considerat, eosque in pulchrum et utile sibi ad similem coronam consequendam exemplum proponit, certus vel mortem ipsam victoriæ et coronæ causa oppetere. Scrutare quantum potes fide adjutus, et per omnia Domini vobis bonitas innotescet. Quin et de ipsis quoque Judæis certa nobis spes est, fore ut ad Patrum suorum Abraham, Isaac et Jacob fidem aliquando, si velint, revertantur, et quem olim ignorabant Deum, unigenitum Dei filium, propter homines quos ipse formaverat incarnatum, agnoscant, scrutantes quas ipsi ante nos, quasque deinde omnes pariter accepimus, Scripturas sacras: in propria siquidem venit : agnoscant, inquam, eum loquentem pariter et præsentem : sin tantum (quod absit) boni respuant, dicet ipsis ; Inventus sum his qui me non requirebant ; iis etiam, qui idololatriæ errore abducti erant apparui, quamvis ipsi me non quærerent.

et Christi divinitas satis clare demonstretur

tam iis, qui fidem firmiter tenent,
E

quam ipsismet Judæis.

41 Sed si quis dicat : Quoniam dicitis Deum pariter esse hominem, licet omnium existat creator, non credo ; nihil ille mirum facit aut insolitum. Sic namque Moysi Prophetæ gloriosissimo contigit, in cujus faciem intueri nequibant Israelitæ : inter quos plures increduli, Prophetam eum a Deo missum negabant, et lapidibus parabant obruere. Jesus vero Nave, qui ejus plane nomen et figuram habuit, a quo dictum est, Venio congregare omnes gentes ; non solum Moysi, famulo Dei credidit, sed Dominum quoque vocare non dubitavit dicens, Domine mi Moyses, populum cohibe : hanc ob causam Moysis quoque ille successor extitit. Similiter et Chaleb et alii complures Deo summopere ejus causa ut placerent promeriti sunt. Ipse etiam qui Christi nomine insignitur, si non in hominem interiorem oculos mentis conjiciat, si ad exemplum Evæ ab interioribus ad exteriora concupiscenda mentem suam averterit, si non constanter virtutem et gloriam habitantis in nobis Christi cum metu et tremore perpenderit, nonne et ipse Judæorum similis est futurus, et, diversa quamvis ratione, cruci Christum affiget? tam enim perverse is aget qui secundam contempturus est legem, quam qui primam habebit contemptui, ut dicitur : In quantum feceritis. Sed eveniat ut omnes Judæi, Gentiles, Christiani, atque ipsi etiam Barbari, per Domini nostri Jesu Christi gratiam, salute potiantur : salvavit quippe eum dextera ejus et brachium sanctum ejus, ad inimici ejus confusionem. Eveniat ut ita pariter omnes inveniamur in regno cœlorum, cum omnibus qui ab initio fuerint Sanctis, quique

F

qui propter solam animi obcæcationem tantum arcanum non capiunt.

A quique Deo altissimo hymnos concinunt in secula seculorum. Hæc locutus Pater noster Pachomius, alio abiturus surrexit, lætus quod concessum sibi a Domino talentum non absconderat: factaque oratione, Fratres non minus lætos a se dimisit, quod Dei bonitatem ex dictis abunde perspexissent.

ANNOTATA.

a *Apud Lipomanum cap.* 87 *dicitur* omnem hominum laudem superare et appellari Zacchæus : *quod encomium Zachæo, in locum nimis cupidi fratris ad procurationem negotiorum suffecto, datur supra num.* 23, *ubi idem apud eumdem Lipomanum vocatur* Tachæus *pro* Zachæus. *At infra nomen* Athenodori *expresse hic ponitur, omissum in MS. quo usus Hervetus.*

b *Græce* Κελεφός, *quod Hervetus* mutilum *vertit : sed sequestratio cellæ et morbi gravitas infra exaggerata, persuadet leprosum intelligi, qui fuerit a Fratrum convictu separandus morbi illius causa.*

c *Nondum inveni Scripturam unde hæc sumpta videri possint.*

d *Sequuntur in Græco lineæ aliquot, ex quibus commodum sensum extundere non valens, ipsas malui* B *feliciori conjectori relinquere, cum absque iis utcumque subsistant cetera præcedentia atque sequentia.*

PRÆCEPTA S. PACHOMII

Ex Græco MS. Florentino.

Hoc est principium Fundationum. VIDE ACTA GRÆCA

I Quando audieris sonum appellantem te ad ecclesiam, vade meditabundus usque ad januam ecclesiæ, ad hoc ut ores.

II Nemo orantes Fratres circumspiciat.

III Si quis riserit aut locutus fuerit in ecclesia, pœnitentiam suscipiat ante altare.

IV Qui de die ad ecclesiam venire neglexerit, pœnitentiam accipiat : qui autem noctu a trina precatione abfuerit, *a* pœnitentiam similiter accipiat. a

V Nemo exeat ecclesia, quo tempore Fratres orant, non petita facultate.

VI Ab ecclesia dimissi, meditemini usque dum monasterium fueritis ingressi.

VII Nemo, dum meditationi vacatur, caput habeat coopertum.

VIII Nemo Fratres comedentes circumspiciat, neque ad meliora manum extendat. C

IX Si quis immodestiæ vitio abreptus, in loco comestionis riserit aut locutus fuerit, pœnitentiam accipiat.

X Qui preces persolvere neglexerit, dum comedit pœnitentiam faciat, aut jejunus revertatur.

XI Si qua re inter comedendum opus fuerit, non loqueris, sed pulsabis.

XII A mensa revertens, ne multo utaris sermone.

XIII Nemo, dum comedit, caput huc illud ad mensæ apparatum aut cibos Fratrum curiosius inspiciendos vertat.

XIV Fratri ægrotanti necessaria procuret Abbas, requirens ea pro loco infirmorum.

XV Nemo, cum ægrotat, ex iis comedat aut bibat vasis, e quibus Fratres reliqui, sed seorsim comedere jubebitur, subministratis omnino necessariis.

XVI Si quis ad monasterium accesserit volens fieri Novitius, precationem ei Evangelicam porrigent, et psalmos docebunt. Maneat porro ad monasterii fores, ibique probetur ; quidquid autem alii norunt Fratres, istic et ipse addiscat. *b* Quo facto, secularibus eum vestibus exuent, et Novitiorum habitu vestient. b

XVII Vestes quas exuerit aut alia ejus res quæcumque in potestate erunt communitatis, prout monasterii Pater statuerit. D EX MSS. GRÆCIS.

XVIII Si quos homines, seu clericos seu monachos, in monasterium ingredi contigerit, hoc modo eos excipient. Pedes quidem ipsis lavabunt, quemadmodum in Evangelio præcipitur, et omnia hospitalitatis officia exhibebunt. Similiter si homines seculares ad monasterium accesserint, eodem officiorum genere excipiendi erunt.

XIX Nemo in domo spirituali comedat, sed potius in dominica vel in monasterio ejusdem fidei. *c* c

XX Quando Fratribus paratur cibus, nemo ex eo quidquam degustet, sed neque garum, *d* neque vinum bibant. d

XXI Nemo solus mittatur ad laborandum, sed bini semper proficiscantnr.

XXII Quando ad laborandum evocabuntur Fratres, nemo ab opere excusetur ; non quærant etiam quo sint egressuri : præcedit enim eos, Hegumenus, sicuti Præsidem Provinciæ *e* viatores sui. e

XXIII Nemo laborantium inter cædendum ligna loquatur, sed pii quidquam meditabuntur, servato silentio.

XXIV Nemo inter laborandum sedeat, nisi jubeatur. E

XXV Nemo olus ex horto decerpat, non conscio Hortulano.

XXVI Nemo Fratrum uvam aut herbam aut quidquam ex agris sumere audeat, antequam detur singulis.

XXVII Si forte inter herbas fructus aliquos repererint ; illos ne comedant ; sed collectos ad plantarum radices deponant, donec is qui curam habet colligat.

XXVIII Nemo sibi quidquam putet permissum.

XXIX Nemo rem ullam possideat præter ea quæ viritim *f* dantur et præter vestimentum ; ut sunt, bina lebitonaria et semitrita storea, pellis, melotes, sandalia, duo cuculli, zona, et baculus. f

XXX Nemo sine Patris facultate quoquam abeat.

XXXI Nemo extra constitutam sibi cellam dormiat.

XXXII Nemo exeat monasterio absque Patris licentia.

XXXIII Nemo in eo in quo dormit loco vicinum alloquetur.

XXX Nemo lecto suo quidquam substernet, nisi forte stoream.

XXXV Nemo, nisi cum ægrotat, totum suum corpus perunget, neque lavabit aut absterget se *g* indecenter. g

XXXVI Nemo in tenebris cum Fratre habebit sermones. F

XXXVII. Nemo alterius manum aut aliud quid apprehendet.

XXXVIII. Sive consistas sive ambules, cubiti saltem unius spatium intersit; quod, cum sedebis, similiter erit observandum.

XXXIX. Nemo sine Patris licentia caput radat.

XL. Nemo, nisi ad hoc constitutus, caput alterius radat.

XLI. Nemo, non requisito Patre, e rebus alterius quidquam admittat.

XLII. Nemo asinum nudum cum alio inscendat.

XLIII. Nemo sine superioris venia in opificum officinas ingrediatur.

XLIV. Nemo vel a proprio Fratre quidquam accipiat in depositum.

XLV. Nemo in officina Fratrum panem pinsentium loquetur ; sed taciti meditabuntur usque dum cessabunt ab opere : si qua re indigeant, non sermone sed pulsu id significent.

XLVI. Si quis Fratrum e vita migraverit, nemo excusetur ab ejus funere in montem deducendo.

XLVII. Nemo inter eundum præcedat Hegumenum.

A XLVIII. Nemo perficiat opus aliquod absque Patre; et ipsi cedant omnes *h*.

EX MSS. *h*

XLIX. Nemo in Virginum monasterium abeat, ut quampiam illarum visat, nisi qui ad id statuti sunt seniores, qui necessaria quoque ipsis subministrant.

L. Hæc porro qui neglexerit, absque omni contradictione pœnitentiam suscipiat, ut æterno in cœlis regno potiatur in Christo. Amen.

ANNOTATA.

a *In prolixioribus Regulis ab Hieronymo Latine redditis num.* 10 *additur causa discriminis,* quoniam nocte corporis infirmitati plus aliquid conceditur : *videturque agi non de iis qui a Synaxi diurna seu nocturna omnino abfuerint, sed qui tantillum serius venerint post unam aut tres orationes, eas scilicet quæ velut præparatoriæ sunt ad consueti Officii canonem.*

b *Nota est distinctio* Magni *et* Parvi habitus ; *et utriusque conferendi ritum posteriori tempore ordinatum habes apud Goar in Euchologio.* Parvus *dabatur novitiis,* Magnus *post expletum probationis tempus monachis, ut nos loqueremur, professis.* Ἀποτακτικὸς *autem, id est* renuntians, *hic intelligitur* novitius.

B c *Postremum hoc addi videtur propter monasteria Arianorum vel Origenistarum : quæ non potuerunt iis temporibus defuisse, maxime si monasterium intelligas in prima ac propria significatione, in quo unus aliquis solitarius degit : vel duo tantum simul aut paulo plures : Quæ autem* spiritualis *quæ* dominica Domus *dicatur non facile est divinatu : fortassis* Dominica *dicitur hospitium seu diversorium publicum, ad Domini, puta Cæsaris jus pertinens :* spiritualis *autem locus aliquis deliciosus, liberum aerem undique admittens, nec satis clausus honestati.*

d *Sic in Regula prolixiori* 44 Vinum et liquamen absque loco ægrotantium *nullus contingat : dicitur autem* garum *a nomine piscis ex quo præstantius ad aliorum ciborum condimentum conficiebatur.*

e *Ecgraphum nostrum hoc loco mutilum videtur, sic enim habebat : ὁ γὰρ Ἡγεμόνος προαξῆται αὐτῶν προπορεύεσθαι quod supplemus, corrigimusque per conjecturam, προαξῆται autem dici videtur a προάγω,* prægredior, præcedo, *unde* πρόαξις progressus, *et hinc* προαξήτης, *quod* Viatorem *reddidi : nam* Viatores *Latinis, teste Festo, dicebantur* qui magistratibus apparent, *unde et* apparitores *appellantur. Si liceret syllabam addere ut fiant* προαξινῆται, fascigeros *seu* securigeros *verterem, quales Consulibus et Proconsulibus aliisque supremis magistratibus Romani jungebant, in* C *publicum progressuris.*

f Viritim *interpretor, quod Græce* παρὰ τῆς κεφαλῆς *quasi* in caput *seu* capitatim.

g *Græce* κακῶς male : *ita Regula prolixior* 92 Nemo Lavabitur aqua nudo corpore : *quin et cum abluendæ erant vestes, monet Regula* 99 Nemo lavet retractis in altum vestibus plusquam statutum est.

h *Græce* Μηδεὶς πληροποιήσῃ παρὲξ τοῦ Πατρὸς, καὶ πᾶν πρόσφατον παρὲξ αὐτοῦ : *quod ut recte Latine reddiderimus, vereor : nam sicut* πληροφορέω *variam habet significationem : ita et de* πληροποιέω, *licet melioribus scriptoribus ignoto, cogitare possumus, habere hic propriam aliquam et nobis necdum compertam notionem.*

EPISTOLA AMMONIS EPISC.

VIDE PAG. 63*

AD THEOPHILUM PAPAM ALEXANDRIÆ

De conversatione et particulari vita SS. Pachomii et Theodori.

Ex MS. Florentino, eodem Interprete.

Quandoquidem Sanctorum Dei famulorum amator insignis existens, eorumdem quoque in vivendo puritatis innocentiæque imitator egregius semper esse studuisti, sanctumque Theodorum, eorum, quos Thebæ Thabennesios vocant, Patrem, multorum sermonibus ubique commendatum, admirari persæpe solitus es; eam mihi imposuisti curam, ut quæcumque per integri triennii spatium, quo in Monachorum illorum societate et monasterio versatus sum, sive narratione eorum qui pariter cum Sanctis Dei hominibus instituti sunt de Theodoro intellexi, sive quæ meis ipse oculis spectare haud fui indignus, ad te, Pater venerande, perscriberem. Hæc igitur ipsa tibi putavi manifestanda, Sanctorum virorum Deum suppliciter orans, ut puram atque exactam rerum quas Sanctitatis tuæ jussu, qua possum diligentia maxima, describendas sumpsi, memoriam mihi sufficiat. D

CAPUT I.

A Theodoro susceptus juvenis ex suis magistris discit quædam de prophetico utriusque spiritu et arcanorum cognitione. E

Ammon vitæ monasticæ desiderio tactus

Septem omnino ac decem vitæ numerabam annos, cum, factus Christianus, beatum Pontificem Athanasium in ecclesia de Monachorum et virginitatem perpetuo servantium hominum conversatione disserentem audivi, et illius spei, quæ ipsos in cœlis manet, admiratione captum. His ego auditis magno sum desiderio accensus et beatissimam illorum solitariorum vivendi rationem adamans, eam mihi tenendam elegi. Sacro igitur regenerationis lavacro expiatus, in Monachum quemdam Thebæum haud procul ab urbe incidi : quem cum sequi omnino statuissem, mentem mutavi, transiens in sententiam Pauli beatæ memoriæ Presbyteri in Ecclesia quam Perei dicunt. Is eum, quem dixi, Monachum hæretica labe infectum vehementer suspicatus, ad Sanctum Patrem Theodorum cum litteris me misit, Theophili et Copri, hominum e Dei voluntate viventium, opera usus, quique a Theodoro ad Sanctissimum Papam Athanasium cum litteris similiter missi fuerant. Ut propius ad monasterium, in quo agebat famulus Dei Theodorus, quod Bau vocatur, et in Nomo superiori Diospolitano situm est, accessimus, ad ipsas asceterii fores Dei famulum merui habere obvium, qui postquam e loci temporisque circumstantiis sermonem habuit, et vestes meas cum aliis permutari jussit, in monasterium suum ipse me deduxit, in quo simul congregatos reperi Monachos fere sexcentos, qui omnes in monasterii istius medio commorabantur. Theodorus autem, delecta sibi sub palma sede, et Fratribus in unum convenientibus, me, qui admirabilem rerum omnium ordinem cum stupore et verecundia spectabam, intuitus, locum juxta se ut caperem mandavit.

et ab ipso Theodoro susceptus

F

Interest publicæ Fratrum reprehensioni.

2 Tunc Monachorum unus, divino quasi spiritu actus, surgit; ac Theodorum, ut omnibus audientibus de suis se peccatis admoneat, petit. Hominem igitur fixo obtutu ille aspiciens, ita dixit : Bonum est viro cum portaverit jugum ab adolescentia sua, sedebit solitarius et tacebit, quoniam levavit se super se. Dabit percutienti se maxillam et saturabitur opprobriis. Tu vero nonnisi ægre molesteque ferre soles Christi causa illatas contumelias. Illo deinde in locum suum secedente; alius surrexit, deque suis defectibus moneri petiit. Intuitus monachum Theodorus ; Scriptum, inquit, est, Hortus conclusus sponsa mea, hortus conclusus, fons signatus : Tu contra, ab omnibus viatoribus necesse habes percursari. Magna is animi dimissione ad locum suum ut abiit, alteri surgenti, eademque sibi ut dicerentur roganti

A roganti; Expectans, subjecit Theodorus, expectavi Dominum et intendit mihi, et exaudivit deprecationem meam, et eduxit me de lacu miseriæ et de luto fæcis, et statuit super petram pedes meos, et direxit gressus meos, et immisit in os meum canticum novum, carmen Deo nostro. Quibus dictis, ubertim alter flens consedit, ac multi etiam alii a lacrymis non temperarunt. Tum alius surrexit, et sese pariter corripiendum palam obtulit; Cui Theodorus : Vir longanimis multus est in sapientia, pusillanimis vero valde insipiens est : ad meliora itaque omnia teipsum revoca. Ad quam vocem cum alter mœsto silentio indulgens consedisset, Horio cuidam (quem natione Libyn, et arte fabrum esse deinde cognovi) assurgenti, eademque quæ priores roganti, dixit Theodorus : Patientia enim vobis necessaria est, ut voluntatem Dei facientes reportetis repromissiones. At Herioni qui cognominatur Patelloli, verbis se quoque castigari flagitanti dixit : Alter alterius onera portate et sic adimplebitis legem Christi : Tu quoque ad meliora convertere. Illo abeunte, omnibus qui aderant Monachis ait Theodorus : Dicenti mihi credatis volo, dæmonibus homo iste terrori est.
B Alteri post hunc surgenti et de se percunctanti dixit : Benedixit Deus qui docet manus meas ad prælium et digitos meos ad bellum : in hisce itaque esto vir fortis. Cum alius deinde post hunc exsurgeret eadem rogans; dicit Theodorus : Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, adversus spiritualia nequitiæ : fortiter ergo decerta. Alteri deinde surgenti; Emundemus, ait, nosmetipsos ab omni inquinamento, non solum carnis; sed etiam spiritus : attende occultis tuis. Alii quoque, cum surrexisset; Ora, inquiebat, hoc modo : Ab occultis meis munda me et ab alienis parce servo tuo : utrimque enim grave tibi instat bellum. Hæc igitur omnia cum Ægyptiaca lingua ad suos Theodorus diceret, nos audivimus; Græce, quæcumque dicebantur, interpretante Theodoro Alexandrino, in ecclesia Perei Lectore, et moribus ac lingua probatissimo, quemadmodum is a quo dictum est : Christo confixus sum cruci, vivo ego jam non ego, vivit vero in me Christus; quique ad hoc usque tempus in corpore isto degens, Domino placere conspicitur.

Futurum Ecclesiæ statum ex Theodoro discit,

3 Postquam admiratus sum Abbatis Sanctissimi verba et sententias, quarum tamen vim ac robur, ob ætatis atque experientiæ mediocritatem, nondum
C percipere poteram; ab alio quodam interrogatus Dei famulus Theodorus Thebæus, silentio tantisper intentus et fixis in cœlum oculis, surrexit. A Monachorum deinde multitudine sic quasi corona circumdatus, cum Theodoro Alexandrino interpretandi vices demandasset, ita disseruit : Novi equidem eos qui carnis studio ducuntur, si quæ dicturus sum audiant, ægre accepturos. Sed quoniam ut hæc ipsa eloquar Deus mandavit, quod res est dicam. Quæ a genere nostro sanctæ Christi Ecclesiæ persecutio imminet, magnis incrementis vires *a* capiet, ac non paucos in vulnera et ruinam trahet : tales namque ii etiam fuerunt, qui Sanctissimum Apostolum Paulum suis quondam insidiis impetierunt, quique non ex fidei puritate, sed ex contentione Christum prædicabant. Hac porro persecutione ad summum adducta, e Gentilibus *b* Imperator repente existet, qui adversus Christi Arcana multis scelerate atque impie contendet, in eoque omnem suam operam est positurus, ut quicumque sub ejus dominatione futuri sunt Christiani, in errorem et insidias pertrahantur : verumtamen omnia ejus consilia Christus evertet : ad illum siquidem spectat quod scriptum est, Vir arrogans et contemptor nihil quidquam de consiliis suis perficiet. Nos itaque continuis Deum precibus
D fatigare convenit, ut misericordiam suam ad multas Ecclesias in salutem plurimorum extendat. Rogatus a nonnemine, Ecquinam ii essent, quos ipse ex genere nostro appellaret, impios hoc nomine Arianos venire respondit, eoque dicto, sub palma rursum consedit. Itaque contigit, ut, cum locum in quo prius eram, ipse quoque permutarem, aliquo intervallo procul a Theodoro fierem. Monachis igitur qui aderant, sermone Ægyptio inter sese colloquentibus, Ælurion quidam, Christum vere indutus asceta, sic Græca me lingua compellat : Assurge, inquiebat, tu, et ex homine Dei sciscitare, quando hæc omnia futura sint. Ad quam vocem cum perterreri me et tremore concuti videret, rursum dixit; Ne timeas; ecce enim benignis ille te oculis intuens, ut quæ suggessi interroges, hortatur : surgens ergo quæ dixi percunctare. Ego autem viri Sanctissimi canos *c* reveritus, majore adhuc metu tenebar. Conversis deinde in famulum Dei Theodorum oculis, benigno eum in beatum senem Ælurionem et in me vultu intentum conspexi. Quamobrem Ælurionis nutu denuo confirmatus, surrexi. Tum subridens Theodorus Alexandrinum ejusdem nominis Theodorum
E interpretem agere jussit; per quem sic ille ad me : Quæcumque vis ex me quære; nec enim ignoras, vini te instar recens expressi inter nos versari. Hic ego majore quam ante metu perterritus; Quando, inquam, hæc erunt? Tum ille; An ait, Scripturas necdum nosti? scriptum est; Sonitus pedum *d* nimbi. Quapropter et ego tibi edico : vox pedum rei magnæ quam modo prædixi. Tu ipse quæ futura annuntio, oculis tuis videbis, et pars eorum futurus es, tristium et jucundorum omnium particeps. Suam porro Deus clementiam erga non paucos ostendet, ac primum ea quæ a gentilibus, deinde vero quæ ex genere *e* procella persecutionis Ecclesiis imminet, finem accipiet.

AMMONII EPISC. AD THEOPH. — *3 Reg. 18, 41*

et sacris litteris instrui jubetur :

4 Omnium hoc loco oculis in me conversis, surgens Theodorus et aliis ad orationem reverti jussis, manu apprehensum magistris me et moderatoribus tradidit, Theodoro videlicet Alexandrino, et Ausonio cuidam, qui secundas ab eo tenebat. Ad quem Abbas : Da, inquit, operam, ut in divinarum Scripturarum intelligentia, præclare erudiatur : neque enim in monasterio is semper versabitur, sed rerum sacrarum in Dei Ecclesia minister fiet. Ab his igitur admissus et in domum perductus sum, in qua morabantur qui sub ipsis erant, Monachi Græci numero viginti. Hi in unum convenientes, invicem
F sciscitabantur de iis quæ et ex illis quæsierat Theodorus, et ipsemet in medium adduxerat. Ita factum est, ut, cum tam viginti illos Monachos, quam Ausonium et Theodorum Alexandrinum de iis quæ ipsi umquam intellexerant disserentes, diligenter audiverim, et in corde ac animo tenuerim, facile quæcumque scripsi, memoria potuerim tenere. Omnium siquidem quæ interrogantium singulis Theodorus responderat, sensum atque sententiam, rogatus a me Theodorus Alexandrinus, interpretari continuo est dignatus. Hæc autem dicta sunt anno eo nonnihil jam ad finem tendente *f*, quo renuntiatus Cæsar est Gallus, qui et Constantius junior est cognominatus. Quotiescumque vero, etiam procul existens, sanctissimi Theodori voces ac verba ad aures meas perferebantur, nunc gaudio, nunc mœrore, nunc metu complebar. Quæ quidem unde acciderent admirans, et quæ essent ex aliis quærens, cognovi iisdem alios animi commotionibus, quibus ego, esse obnoxios. Ausonium ergo privatim, Ælurionem vero volentem oravi, ut quæ ad Theodorum spectarent, enarrare mihi ne gravarentur : continuis namque interrogationibus Alexandrino Theodoro molestus

qui ex magistris suis intelligit,

AMMON. EPISC. AD THEOP.

A molestus esse verebar. Atque hi quidem omnes ita mihi dixerunt.

quomodo Theodorum divinitus cognovit Pachomius,

5 Pachomius quidam, monasteriorum horum auctor et moderator, Deo quondam gratissimus extitit. Hunc idem Deus multa per revelationes, ac plura per internam suam ad Pachomii animum locutionem, alia vero per ministerium Angelorum edocuit, multis eum prærogativis misericorditer exornans. Atque hic quidem Pachomius ante annos omnino sex e corpore mortali migrans, ad Dominum abiit. Qui cum aliquando inter Monachos suos versaretur, ita est locutus : Servum Dei Pecusium in Lotorum urbem misimus, infirmis istic auxilio futurum. De eo, postquam ad vos accessi, Angelus Domini ita mihi nuntiat, fore ut ipso hoc die ad nos redeat, adducens secum vas a Deo electum, hoc est, trium ac decem annorum adolescentem, Theodorum nomine, et Spiritu sancto plenum. Post solis ergo occasum ad monasterium accessit Pecusius, Pachomii amicus sincerus, cumque eo adfuit Theodorus de quo agimus, tertium decimum ætatis annum tunc, ut dixi, peragens. Quem S. Pachomius inter suos recipiens, haud aliter ac filium carissimum B habuit et educavit. Qui ut vigesimum et secundum ætatis annum attigit, nescio quid a Pachomio curare jussus, dum prompte, quod erat imperatum, exequitur, et sanctum ubique Pachomium invenire satagit, quasi a divino spiritu ductus, ad eas propius ædes accessit, in quibus Fratres vesci erant soliti, quæque monasterii templo haud longe aberant. Terræ autem motu repentino factus attentior, Pachomium audivit talibus Deo supplicantem : Deus multæ misericordiæ, qui peccata et malitias nostras clementer dissimulas, generi precor humano parce, tuamque super nos misericordiam magis extende, neque in judicium venias cum Monachis aut virginitatem perpetuam professis, requirens ab eis accuratiorem mandatorum tuorum observationem. Similiter neque populum tuum, cujus mihi curam demandasti, quemque ipse magno amore terræ huic, sic quasi pulcherrimas arbores, commisisti, severius judica ; verum ita nobiscum agas, ut cum genere mortali, ante quam tuus unigenitus filius se nobis exhiberet : sic enim nobiscum in judicium non intrabis, sed peccata nostra omnia clementer expunges. Si namque iis temporibus orbem ob scelera non perdidisti, quomodo nunc populi tui non misereberis? Miserere nostri, Domine, qui nos fecisti atque creasti, et ab ira atque furore tuo desiste, per Unigeniti tui sanC guinem quo sumus redempti. Cum enim ob servos et amicos tuos Abraham, Isaac, et Jacob, Judæis, non semel misericordiam exhibueris, quanto magis ob Christi sanguinem propitius nobis es futurus? Filii tui unigeniti famulos esse nos profitemur, cujus singulari beneficio e vilibus creaturis tui sumus filii effecti. Post hæc cum solum illud suum Miserere identidem Pachomius repeteret, nec aliud quidquam adjungeret, terra cœpit contremiscere, ac Theodorus vultu in solum dejecto, tamdiu cum omni tremore orationi indulsit, donec alacri voce in hæc verba Pachomius tandem erupit : Benedictus es, Domine, qui generis nostri optimus servator existis, et laudabilis et gloriosus in secula. Amen. Terræ motu interim cessante, cum nulla adhuc lux corporeis oculis affulgeret, ostium Pachomius aperit, et Theodoro assurgenti ; Magna, inquit, usus es audacia, quando hic permanere in animum induxisti. Incessanter autem ad Deum clama, ut suam nobis misericordiam non subtrahat, sine cujus auxilio creatura nulla sufficere potest. Hæc interim quæ fieri vidisti, quamdiu in corpore hoc futurus sum, nemini volo *g* annunties : nos vero deinde, post Pachomii dormitionem, Theodoro ea narrante, didicimus.

et hunc ille orationi vacantem observarit

terra interim tremente.

g

D *ac visione cœlesti oblata ad aversandas hæreses animatus sit ;*

6 Dies abierant septem, postquam admiranda illa Theodorus conspexerat, et Pachomio aliorum monasteriorum ordinem et statum inspiciente, in monasterio Bau ea agebat Theodorus quæ a Pachomio erant imperata ; cum a quibusdam hominibus Alexandria peregre advenientibus docetur, qualem de unigenito Dei filio opinionem haberent ac proferrent *h* Ariani. Quamobrem ad orationem conversus a Deo petiit, ut a tanto errore genus humanum liberaret. Dumque precibus intendit, ternas videre sibi visus et columnas igneas, eumdem plane omnes conspectum de se præbentes. Tum vocem percepit, quæ ita præciperet : Objectarum tibi columnarum neque distantiam, neque inscriptionem attende, sed quomodo eædem prorsus sint inter sese considera. Non enim ulla est creaturarum, cujus similitudine Pater, et Filius, et Spiritus sanctus, sufficienter nobis exhiberi possint. Talem Theodori visionem ex ipsomet Pachomius intelligens, hæc ad eum dixit : Quemadmodum videre mirabilia et audire tibi fuit concessum, sic etiam arcana tibi ostendi et dici contigit. Ego quoque cum solitariam primum vitam cœpi instituere, nunc quidem ab iis, qui Meletio *i* Lycopolitano adhærebant, nunc a Marcionis sectatoribus, ut cum ipsis essem atque sentirem, invitatus, cum plures insuper hæreses serpere didicissem, quarum unaquæque penes se veritatem consistere fidenter jactabat, non parum animo sui commotus ; ac multis cum lacrymis Deo supplex accidi, mihi ut ostendere dignaretur, a quorum parte veritas non fucata esset. Omnino quippe hærebam anxius. Ecce autem, dum in oratione persisto, extra me abreptus, omnem qua infra cœlos patet aeriam regionem, nocte quasi densissima involutam aspicio. E diversis quoque partibus una eademque ad aures meas vox perfertur ; Ecce hic est veritas ; Quaque singulæ excipiebantur voces, illuc mortales non paucos accurrere conspexi, in densis adeo tenebris mutua ope ad currendum adjuti. Ad unam porro mundi eamque Orientalem partem videre erat lumen in excelso positum, et stellæ instar matutinæ fulgentissimum. Hinc vocem exaudio, ita mihi dicentem ; Ne in errorem pertrahi te sinas ab iis, qui a tenebrarum vocibus abripiuntur, sed huic potius lumini te præbe obsequentem. In ipso namque solo veritas est, erroris omnis expers. Tunc alia confestim vox ad me facta est ; Hoc quod vides lumen, Luciferi adinstar clarum, splendore suo ipsum aliquando solem superabit. Ipsum enim est Evangelii Christi ubique annuntiatio, quæ in sancta Christi ejusdem Ecclesia, F in qua baptizatus es, instituetur. Cujus autem voce invitaris, Christus est, qui per Alexandrum Alexandrinorum Episcopum loqui non cessat. At aliæ quæ in tenebris voces personant sunt hæreticorum, ipsiusque dæmonis in uniuscujusque hæreseos duce loquentis, multosque propellentis in fraudes. Inde complures splendidis indutos vestimentis, et ad lumen, quod ostendebatur, magno studio festinantes intuitus, Deum benedixi : spretisque eorum monitionibus, qui decipere me unice conabantur, cohabitavi Palæmoni, hominum sanctissimorum æmulatori egregio, donec Angelus Domini in visione quadam mihi adstans dixit : Age sis, et omnes qui ad te accesserint, eo igne fac succendas, quo tua Deus præcordia voluit flagrare. Ejusdem Angeli ductu monasteria isthæc omnia Deo propitio condidi. Hoc quoque ignorare non debes, quod Athanasius, sanctissimus Ecclesiæ Alexandrinorum Episcopus, spiritu divino plenus sit. Dixit etiam nobis Pachomius : Mox ut in sedem Alexandrinam inductus est Athanasius, viri nonnulli improbi divinam circa eum dispositionem accusare cœperunt, nimiam ejus juventutem *l* causantes, et Ecclesiam in factiones

h

i

k

E *quod Pachomio quoque recens converso acciderat.*

Is ab Angelo jubetur Monachos congregare.

l

A nes scindere conati : mihi autem ita Spiritus sanctus dictat, quod columna is in Ecclesia Dei et lumen futurus sit, quodque pietatis in Christum causa non mediocres sustinere debeat tribulationes et fraudes atque insidias hominum. Quibus omnibus, virtutis divinæ auxilio, fortiter superatis, purissimam Evangelii veritatem in Ecclesia ad extremum palam annuntiabit.

Cælesti visione rursum recreatur Theodorus.

7 Post hæc Theodorus una cum Pachomio in prædicto Tabennesiorum monasterio, quod ad Tentyriten Nomum pertinet, vitam egit. Nocturnis hic aliquando precibus intentus, et dormiendi necessitate gravatus, per monasterium cœpit deambulare : perque noctem a nemine observatus postquam orationi tantisper vacaverat, statuens corpori quoque moderatam aliquam quietem haud negandam, prope ecclesiæ ad monasterium spectantis fores consedit, et quantum sola naturæ exigebat necessitas somno indulsit. Tum Angelus Domini in somnis apparens dormientem excitavit dicens ; Sequere me. Surrexit Theodorus, et præeuntem Angelum secutus, in ipsam ductus est ecclesiam, quam ingenti undique lumine collucentem reperit. Angelorum etiam multitudo ingens eo in loco versabatur, in quo sua Deo
B sacrificia offerre Sacerdotes consueverunt. Territus simul, et simul ab Angelorum uno evocatus Theodorus, ut propior constitit, magna nescio quis gloria et splendore conspicuus, cibum quemdam peregrinum atque insolitum coxit. Quem cum in os Theodori infudisset, ut eum istic consumi pateretur mandavit. Porrectum cibum Theodorus comedens, et insolentiam saporis expertus, lucem mox omnem evanescere, et Angelos e templo recedere conspexit. Ipse porro divina quadam virtute quasi incitatus, Pachomii congressum omni studio requirebat, gaudio et hilaritate plenissimus. Cui dum quæ sibi acciderant, omnia enarrat, Pachomius, eorum quæ per revelationem portendebantur arcanorum non ignarus, dicenti suaviter arridens subjecit : Qui accepit duo talenta, quatuor deinde talenta attulit, et qui acceperat quinque, alia similiter quinque est lucratus : quamobrem succingens lumbos, ut cum gratia tibi concessa fructum facias ; temetipsum compara. Tunc ingemiscens Theodorus, a Pachomio ut Deum pro sese deprecaretur enixe flagitavit. Ex eo itaque tempore haud indignus fuit repertus, qui continuos in Domini sui causa labores et ærumnas perferret.

C

ANNOTATA.

a *Cum infra num.* 4 *dicantur hæc acta* exeunte anno quo Gallus creatus est Cæsar, *apparet hic prædici persecutionem resuscitandam a Constantio an.* 353 *Arelate et Mediolani, maximis vero incrementis augendam post Ariminensem Synodum anno* 359.

b Julianus Apostata *factus Imperator anno* 360, *occisus* 363.

c *Caniciem intelligo non Theodori (hic enim tunc annum ætatis* 47 *solum agebat) sed Ælurionis, loqui imperantis.*

d *Vulgata nostra,* Sonus multæ pluviæ est : *sunt autem verba Eliæ, jamjam futuram pluviam Achabo Regi prænuntiantis : adeo ut locus hic assumi videatur ad celeritatem imminentis mali exprimendam.*

e *Mortuo scilicet* Valente Ariano, *quando sub Imperio* Theodosii *requievit Ecclesia post an.* 378.

f *Fuit is annus Christi* 351 *teste Idatio,* post Consulatum *scilicet* Sergii et Nigriani, *quando* depositus est Vetranio VIII Kal. Januar. et levatus est Constantius Cæsar Idibus Martii.

g *Hinc colligas alium hunc esse casum ab eo, qui refertur supra accidisse, cum oraret Pachomius* in loco Synaxeos, *sive (ut nunc loquerentur monachi)* in loco Capituli : *nam quid ibi contigerit ipsemet Pachomius coram Theodoro, se deprehensum nesciente, narravit Fratribus.* D AMMON. EPISC. AD THEOP.

h *Cum hic necdum hæretici appellentur* Ariani, *videri possunt hæc acta esse ante Nicænum concilium, gliscentibus quam maxime inter Arium et Alexandrum contentionibus, puta circa annum* 323.

i *De* Meletii *schismate egimus in Vita S. Athanasii cap.* 2 *quod haud diu post annum* 300 *suscitatum sub S. Petro, sub ejus successoribus continuatum fuit; donec tandem, cum Arianis conspirantes Meletiani, in unum cum ipsis coluerunt seu potius evanuerunt.*

k *Heresin suam* Marcion *produxit in lucem circa medium seculi* 2, *quam ad sua usque tempora etiam in Ægypto et Palæstina perdurasse narrat Epiphanius hæresi* 42, *scribens circa annum* 375.

l *Hinc confirmari potest quod de S. Athanasio diximus in Vita ejus cap.* 1 *tricenarium dumtaxat fuisse cum ordinaretur.*

CAPUT II.

Secreta cordium a Theodoro sæpe cognita et revelata. E

Hæc nobis Pecusius, qui ea ex Pachomio audierat, post hujus in Domino dormitionem retulit. Hæc ego ipse ex Ausonio et Ælurione audiens, famulum Dei Pecusium Patris loco habere multum studui. Cumque insuper didicissem quantam a Domino virtutem adversus dæmones accepisset, orare illum non destiti, ut quæcumque de Theodoro ex Abbate Pachomio cognoverat, mihi enarrare ne gravaretur. Qui cum nec alia nec minora proferret, magna sum admiratione captus. Et ex Ausonio quidem illud quæsivi, ut e Scripturis sacris me doceret, an omnino fieri posset, ut homo alterius hominis arcana mentis perspiciat. Tunc ille : Ipsa quidem experientia hanc tibi scientiam probare facile poterimus, si quandoque eveniat, ut cordis tui arcana Theodoro Deus revelet : absque enim divina foret revelatione, jam in nullius creaturæ esset potestate, ea quæ intus et in animis hominum aguntur cognitione assequi. Quod ut e divinis Litteris perspectum plane tibi sit, audi sis Prophetam Samuelem, dum hisce verbis Saulem compellat : Veni et omnia quæ sunt in corde tuo indicabo tibi. Et de asinis quas nudius tertius perdidisti, ne solicitus sis, quia inventæ sunt. Lege sis etiam quæ de filiis Jesse Deus aperuit Samueli, ut scias quod cum Deus famulis suis revelare aliquid voluerit, nihil non ipsis innotescat. Sin is revelare noluerit, ea quidem quæ hominibus sunt communia in semetipsis Sancti intelligunt. Hoc scies si Bibliam universam qua Regum continentur historiæ legendo percurras, et Elisæum prophetam ministro suo de pia muliere hæc indicantem audias, Quoniam in amaritudine est anima ejus, et Dominus non indicavit mihi ; quemadmodum multorum ei corda patefecerat Deus. Potissimum vero ubi Elisæum eumdem ad suum quondam ministrum Giezi verba facientem, et Giezi ipsum respondentem audiveris ; Quoniam non ivit famulus tuus quoquam ; ac rursus Elisæum attendas loquentem : Nonne cor meum in præsenti erat, quando reversus est Naaman Syrus de curru suo in occursum tui ? Nunc igitur accepisti argentum et accepisti vestes, ut emas hortos et oliveta et vineas, et oves et boves, et servos et ancillas : sed lepra Naaman adhærebit tibi et semini tuo usque in sempiternum. Scriptum quoque est in Proverbiis Salomonis ; Cognoscens cognosces animas ovium tuarum, et oculum a tuum impones gregibus tuis. Ac rursum : Intelligit justus corda

Auctor circa arcanorum cordis cognitionem ex Scripturis instruitur,

1 Reg. 9, 19

F

4 Reg. ?, 25

Pro. 27, 23

A corda impiorum, et in malis ridebit impius. In actis etiam Apostolorum scriptum est: Et quidam vir Lystris infirmus pedibus sedebat, claudus ex utero matris suæ, qui numquam ambulaverat. Hic audivit Paulum loquentem: qui intuitus eum, et videns quia fidem haberet, ut salvus fieret, dixit magna voce; Surge super pedes tuos rectus. Et exilivit et ambulabat: Fides quippe intus et in animo, non in vultu cernitur aut in corpore. Ita et Petrus iniquitatem Simonis Magi, non e specie et vultu corporis, sed in animo ejus intuens, dixit ei: In felle enim amaritudinis et obligatione iniquitatis video te esse.

AMMON. EPISC. AD. THEOP. Act. 14, 7

Act. 8, 23

9 Postquam ista ex Ausonio didici et sacros codices in manus sumpsi, studiosius ea quæ audiveram legendo percurri. Quodam deinde tempore circiter noctis medium, urgente necessitate, cum densæ essent tenebræ, domo egredior; quando ecce Theodori ipsius voce percepta sic inhorrui, ut quamvis lineo solum sacco corpus texissem, et hibernum ageretur tempus (mensis quippe is tunc labebatur quem Ægyptii Tybi *b* dicunt) totus sudore immaduerim. Jamque satis prompte Ægyptiorum B lingua utebar, cum meo me nomine compellans Theodorus, ac juxta se ut consisterem imperans, hoc modo Thebæum quemdam Monachum Amai nomine allocutus est: Quamobrem Dei timor non magis tibi ob oculos versatur? An ignoras quod corda hominum et renes Deus scrutatur? Cur animo et mente tua modo meretrices cogitas easque complecteris, modo velut cum legitima uxore dormiens toto corpore contaminaris? Et quando bellum cogitatione tua geris, et quasi hostium victorem speciose teipsum circumspicis, et Ducibus placere contendis, ab iisque aurum accipis. Denique nihil non agis vitæ quam profiteris contrarium, et reipsa efficere te arbitraris quæ mente solum et cogitatione agitas. Cognitum ergo persuasumque tibi sit, quod, nisi pœnitentiam agas, et Dei timore animum tuum expurges, nisi lacrymis propitium tibi Dominum reddideris, et vitæ quam nunc agis propositum deserueris, viam tuam Deus haud quaquam felicem reddet, sed igni te addicet sempiterno. Ad pedes Theodori supplicem sese Monachus tunc abjiciens, et omnia sic contigisse, ut vir sanctus exposuerat, ingenue confessus; pœnitentiam se acturum promisit, et Theodorum ut suam apud Deum causam ageret obsecravit. Ac Theodorus; Det tibi, inquit, C Deus veram tui ipsius cognitionem, et ut per viam pœnitentiæ ad tuam tandem salutem pertingas. Video sane in animo tuo longissime a Deo te abiisse: Verumtamen si modo voluntas tibi non desit, patet ad Deum reditus. Etenim quicumque serio ac prout oportet ad Dominum se convertunt, benigne ab eo omnes recipiuntur. Quibus dictis, et multum lacrymans, hominem dimisit. Amais porro post menses omnino quatuor, deserto monasterio, militiæ sese tradidit: atque in prolixum morbum delapsus et hydrope laborans, post anni unius spatium finem vivendi fecit, et hæc omnia confessus est.

et reipsa discit Theodoro ea patere..

b

10 Inde cum Theodoro aliisque Fratribus ad Tabennesiotarum monasterium, in quo celebris ea visio homini sancto fuerat oblata, sum progressus. Hic in monasterii horto ad fluvium sito una versabamur, cum rusticani homines circiter triginta ad ejus sese pedes prostraverunt. Quam eorum agendi rationem non ferens Theodorus, surgere omnes continuo voluit. Lacrymantibus autem ceteris, unus quidam e toto numero opem Theodori hac oratione suppliciter imploravit: Hesterna vespera filiam meam, quinque et decem annos natam, in matrimonium collocavi: quæ cum hodie cibis se reficeret, insolitis mox intestinorum doloribus cœpta est vexari, jacetque vocis omnis ac loquelæ expers, D veneno, ut apparet eam spectantibus, seu cibo seu potui ejus permixto. Nunc igitur, quoniam qui apud nos reperiuntur medici omnem de ejus vita ac salute spem deposuerunt, illud te rogamus, in domum meam ut venire et Deum pro filia mea obsecrare, ne renuas. Scimus enim te, si Christum modo super eam invocare volueris, facile impetraturum ut filia mea salva sit. Sed cum Theodorus ad ædes hominis venturum se negaret, et illi lamentis ac supplicationibus instarent; Vos quidem, dixit, ut vestram in domum memet conferam, a me petiistis, utque istic pro vita et salute filiæ laborantis Deum deprecer; verum Deus, qui omnia continet, sufficiens est; nullo quippe loco circumscribitur. Hoc igitur loco eum invocabimus, qui, quamvis hinc absentem, filiam tuam sanare poterit. Eam Theodori vocem, haud aliter quam vitæ, laboranti concedendæ, certum pignus aliis qui aderant recipientibus; Theodorus pariter cum iis quos secum habebat Monachis ad orationem se convertit; ac terna genuflexione exhibita, Deumque aliquamdiu ferventer precatus, et tandem ab oratione desistens, dixit: Filiæ tuæ vitam concessit Deus: hac fiducia domum vestram abite. Magna deinde multitudinis virorum ac mulie- E rum juxta monasterii septa comploratio est exorta: etenim in momenta videbatur ægra emoritura. Tum ex altera ripa pater puellæ accurrit, sextario argenteo quem aqua impleverat onustus. Hunc cum multis suspiriis ad Theodorum deferens; Exiguam, inquit, fidem habui. Supplicem vides et fatentem. Super hac igitur aqua nomen Dei, filiæ meæ causa si invocaveris, credo equidem fore ut hanc ipsam aquam Deus esse jubeat potum salutis, quo filia mea in vivis maneat. Theodorus, accepto sextario, in cœlum intuens, non sine lacrymis preces adhibuit, ac sacrum Crucis signum aquæ impressit. Recepta dein aqua domum suam cum omni multitudine pater puellæ properavit, ac tribus solummodo quatuorve horis elapsis, cum paucis amicis et cognatis ad virum sanctum est reversus, Dei magnalia in filiæ suæ salutem facta annuntians. Retulit autem quo modo Fratrum suorum opera in os puellæ parum quiddam ex aqua illa benedicta infuderit, et secuta mox inferne magna corporis purgatione omnino illa convaluerit. Silvanus autem quidam Alexandrinus, in Bendelio domicilium habens, Ariana hæresi infectus, lapidum mercatura vitam ducens, cum puellæ istius marito adesset, suis ipse oculis F magnalia Dei intuitus, debitam quoque gloriam ei dedit.

Puella moribunda precibus Theodori et aqua benedicta sanatur.

11 Insecuto tempore Monachos centum et viginti in fluminis insulam Theodorus traduxit, materiem collecturos, quam throia Ægyptii nuncupant, quæque conficiendis storeis unice inservit. Inter hos Silvanus fuit Thebæus, viginti duorum Monachorum Hegumenus, Vicarium habens Linuphonem; et inter ceteros subjectum sibi Macarium cognomento Seniorem, S. Theodori non ex eodem patre sed eadem ex matre fratrem. Nono post eorum egressum die e Monachis nonnemo adveniens, nuntiavit, quo modo Fratres quidam ex iis qui cum Theodoro abierant, scapha per flumen vehentes Silvanum, jamjam expiraturum, essent in fluminis portu, qui est ante monasterium Bau: nos quippe in eo tunc monasterio etiam agebamus. In horum igitur occursum progressi, per viam ipsos reperimus, Silvanum apoplexia tactum in lectica deferentes. Tertium is, ex quo tempore laborare cœperat, diem agebat, aurium ac linguæ usu plane destitutus. Tres etiam alii præterierunt dies, quibus in eodem statu persistens, cibi omnino nihil potusque sumpsit. Tunc ergo Theodorus Alexandrinus, Pecusius, Psamphius, Psentaesius,

Paralysi percussus,

A Psentaesius, Ælurion, et Isidorus, homines ob vitæ innocentiam Deo gratissimi, manibus in cœlum protensis, ac fusis ubertim lacrymis, Deo supplicarunt, ut Silvani miseratione aliqua tangeretur. Adhuc illis orantibus, Silvanus, me audiente; Benedictus, inquit, Deus, qui erudiit me, meique est misertus. Hic ego, cum magna quoque voce exclamarem; Benedictus Deus; alii quidem institutam orationem prosecuti sunt; Theodorus vero me ministro utens, cibo eum refocillavit. Silvanus interim sub auroræ tempus, quotquot in monasterio erant Fratres ad se convenire jussit, ac super lectum suum considens, me quidem ad latus ejus consistente, Ælurione autem ad multitudinem ea quæ ab ipso dicebantur, clariore voce pronuntiante, sic locutus est: Audite, qua ratione hoc in casu omnia se habuerint. Quarto die Sabbati, cum Theodorus in insula versaretur, et Fratribus circumstantibus divinam doctrinam proponeret, subito siluit, et e loco, in quo constiterat, nonnihil recedens, binos parvos angues monstravit oculis, jubens ut eos quispiam interficeret: dum enim coibant illi, eos B positos circa pedes meos abscondi, quasi cameram eis faciens pedes meos, ne quis Fratrum turbaretur. Anguibus porro e medio sublatis, dicere ad nos perrexit, Angelum sibi apparuisse, asseverasseque; Quoniam nonnulli sunt, qui eamdem tecum vitam professi, exigua admodum salutis suæ cura tanguntur. Aliquorum etiam nomina mihi patefecit. Quin et adversus unum eorum sententiam a Deo jam aiebat fuisse prolatam, ut e monasterio is expelleretur: in monasterio autem Bau degit ille. His ego auditis, irrisi Theodorum apud animum meum, et dixi: Nonne Macarii mei frater hic est? nonne eadem quæ Macarium mater hunc quoque genuit? Unde ei hæc inanis gloriatio? Macarius certe perquam humilis est. Hæc, ut dixi, nescio quis humana in specie, ac veste splendida indutus, vultuque supra modum terribilis, mihi visus adstare, atque ita loqui: Nullane tu Dei reverentia et metu commoveris, qui tam indigna de famulo ejus fidelissimo sentis? Hac oratione in magnam adductus verecundiam, ab eodem qui apparuerat, alapa in faciem sensi me percuti: deinde autem quo in statu fuerim, aut qua a tione huc sim delatus, omnino ignoravi, donec per divinam bonitatem pristinæ denuo sanitati restitutus sum. Talia nos cum cognovissemus, meritas Deo laudes et gloriam tribuere sumus aggressi.

sibique post dies redditus,

narrat id sibi evenisse dum male sentit de Theodoro,

C 12 Nec multis post diebus ad monasterium Theodorus accedens, Fratres in unum convocari præcepit: ad quod nonnulla cum dixisset, seque ut præstolarentur mandasset, ipse duobus solum e suis comitatus ad eas perrexit ædes, in quibus Fratres vesci consuerant. Hic e Monachis junioribus unum deprehensum in concameratam ædiculam pertraxit, et ut, quæcumque egisset, absque mora confiteretur voluit, hunc ipsum esse ostendens quem Angelus Domini denuntiasset, eumque extra monasterii septa haberi voluit. Verum ubi is ad peccata sua edicenda adduci non potuit, et Theodorus, quod primum deliquerat, palam protulit, ex eoque, num quis alius e Monachis rei istius esset conscius quæsivit; ad pedes se Theodori reus abjiciens, ut alia sua facinora clam ceteris esse vellet enixe oravit, seque ut e monasterio dimitteret. Cui cum consensisset Theodorus, ad universam quæ convenerat Fratrum multitudinem conversus reus, fateri cœpit, omnia sua opera famulo Dei Theodoro, divina revelatione fuisse patefacta, et quo modo justissimas ob causas monasterio jussus sit expelli. Theodorus itaque hominem e Monachorum cœtu extrudi mandavit, atque ad Fratres de hoc suo consilio, quod sufficere poterat, locutus, aliorum Monachorum, quos Angelus accusaverat, singulos privatim et noctu aggressus monere, de omnibus quæcumque post susceptum baptismum male egerant reprehendit. Cum vero D quemque eorum longiori sermone, ut pœnitudine sua Deum placare niteretur, moneret, extra se quodammodo videbatur rapi. Qui ubi cognoverunt, sua Deum misericordia erga se adhuc velle uti, magno studio et festinatione omnibus delicta sua patefacere contendebant; sed a Theodoro prohibiti sunt, dicente, non posse majorem Fratrum partem ejusmodi rerum narrationes ferre; et judicante, in majus detrimentum eorum, qui juniores adhuc essent in Christi servitio, talem confessionem cessuram. Nonnullos quoque ultro denuntiantium defectus suos inhibuit, ne alicui ex imbecillioribus daretur occasio eos contumelia afficiendi, propter ea de quibus accusabantur. Ceterum sanctis illis viris qui cum Pecusio et Psentaesio erant, unusquisque secreto manifestans sese, addebat preces ut apud Dominum orarent pro se.

occulta Monachorum peccata notante

ex divina, uti post patuit revelatione.

AMMON. EPISC. AD. THEOP.

ANNOTATA.

E

a *Nota hic et alibi veteris testamenti loca citari ab Ammone, juxta versionem* LXX, *quod satis est semel indicasse.*

b Tybi, *Coptis apud Seldenum* Tuba, *respondens Januario nostro, initium sumit a* VI Kalendas *ejusdem Januarii.*

CAPUT III.

Aliorum errata prophetice cognita et sapienter correpta a Theodoro.

Atque ea quidem omnia sanctissimo Quadragesimæ tempore, ita ut narrata sunt, contigere: diebus vero sacri Paschatis, sero admodum vespere, tertia sabbatorum, cum Monachi omnes qui in decem monasteria ad Theodori curam pertinentia dispersi agebant, ad monasterium Bau convenissent (ea siquidem apud ipsos vigebat consuetudo, ut singulis annis eo confluerent universi, sacram Paschæ solennitatem celebraturi) cumque plures, ut quas ipsi minime caperent divinorum librorum sententias explanaret, rogassent; et unicuique, prout rogabatur, id quod propositum fuerat, declarasset; Bonum, inquit, mihi jucundumque ad vos loqui: impurus enim spiritus, in nostrum se numerum inferens, unum aliquem e nobis ludibrio habuit. Nempe cum F Monachi ex more convenissent ad me præterita nocte, ipse etiam eos inter versabatur qui una convenerant: ego autem eum videbam. Qui famelicum quempiam et negligenter admodum agentem deprehendens (solent namque dæmones, quando hominum passionibus insidiantur, varias eis cogitationes injicere) pravam ei indidit cupiditatem, et comedendi ardorem in eo exacuens, persuasit ut panes clam subductos, nullo etiam conscio absumeret. Et nunc quidem in medio Fratrum fur ille considet, domesticæ regulæ prævaricator effectus, velut si cum illis præstolaretur horam refectionis. Ad Monachos autem conversus Theodorus, Nemo, inquit ultra vires suas jejunandi tempus producendum sibi esse existimet, quandoquidem per assiduos exercitationum monasticarum labores corpora vestra exhauriri necesse est. Qui igitur imbecilliore utuntur valetudine circa vesperam, sola Parasceve excepta, cibo se recreent. Tunc ille in media Monachorum turba surgens (plures quippe quam bis mille in locum unum convenerant) ad viri sancti pedes se abjecit. At Theodorus pallio suo vultum supplicis obtegens, non est passus, ut coram tanta multitudine innotesceret, illo usus

Cognoscit eum qui furtim comederat,

et confitenti culpam ignoscit

AMMON. EPISC. AD THEOP. 2 Cor. 11, A usus Pauli dicto : Quis infirmatur, et ego non infirmor.

14 Contigit etiam aliquando ut cum quadraginta Fratribus in montosis et solitariis locis beatus Theodorus ageret, lignorum quæ in operibus conficiendis usui erant colligendorum causa; quando et alios totidem Monachos ejusdem rei gratia exire voluit, iisque præfecit Isidorum,, insignis mansuetudinis virum, et ejus quæ secundum Christum est sapientiæ plenissimum. Diei porro unius itinere ab invicem agebant semoti. Ac primo quidem die, quo ii qui cum Theodoro erant ligna cædere sunt aggressi, circa vesperam ab opere cessarunt. Qui cum in eumdem locum ad preces consuetas convenissent, hortatione ad illos usus Theodorus dixit : Necesse quidem fuerat, ut minime ignoratis, Fratres, cujus causa huc accessimus, opus perficere. Sed, cum duodecima nobis institueretur oratio, et genibus in solum omnes procumberemus, sanctus mihi Spiritus manifestavit, quod quatuor videlicet e Fratribus, qui alio in monte lignis, ut nos, cædendis occupantur, deliquerint, qui tamen a puero bene vixerunt; quodque per meam mediocritatem correpti, omnino reversuri sint ad priorem suam contentionem. Necessarium itaque B magis judico, ut hoc ad tempus opere relicto, tam nos, quam qui alio in monte nunc laborant, die Sabbati in monasterio Bau congregemur. Tunc binis ad sese Fratribus evocatis injunxit, ut nemini hac super re quidquam indicarent, verum ad alium montem sine mora pergerent, nuntiaturi Isidoro et qui cum eo erant omnibus, ut die Sabbati in Bau convenire ne omitterent. Itaque ipse Theodorus post solis occasum suis omnibus comitatus in monasterio adfuit : alii quoque eodem jam pervenerant. Quamobrem cum universos adesse Theodorus cognovisset, ad solitum cœtus celebrandi locum ire perrexit. Inde ubi tempus adfuit quo salutaribus Monachos suos doctrinis imbuere erat solitus, in medio eorum consistens, et Theodoro Alexandrino interprete usus, dixit.

Absentium petulantia per spiritum cognita,

eos cum ceteris revocat ad monasterium,

15 Non ignoratis, Fratres, quod vita eorum qui perpetuam inter Monachos castitatem sunt professi, aliorum hominum conversationem longe superans, Angelica sit. Etenim qui sanctiorem illam vitæ rationem ineunt, et communioribus inter homines studiis renuntiant, ei vivunt qui pro ipsis mortuus est et resurrexit, suamque ipsimet vitam abnegantes, Christo se configunt cruci. Hoc nos omnes vivendi C genus amplexi, parentum nostrorum egestate valere jussa, in unum convenimus. Vivere itaque nos oportet, intuentes in Christum, viæ vitæque hujus, cui adeo jam diu assuevimus, ducem et exemplar pulcherrimum. Neque enim divinas solum Scripturas, sed horum etiam famulorum suorum vitam ac mores, veræ in Christum fidei fundamentum, ac veluti semitas quasdam certissimas ad regnum cœlorum, Deus esse voluit universis, quos ejus regni cupiditate aliqua teneri contingeret. E nostris tamen aliqui, hoc vitæ curriculum pulchro animi ardore ingressi, vacillarunt certe, si nondum ceciderint. Quatuor namque Fratres ex iis, quos ad ligna cædenda in montem ire jussimus, cum se ab aliorum consortio remotiores conspexissent, facetias inter se miscere cœperunt, in risum et cachinnos sic effusi, ut Spiritus sanctus, eorum causa contristatus, remissiorem quam oportebat conversationem eorum et lapsum mihi indicarit, ut ad priorem austeritatem reversi, lacrymis atque gemitibus seipsos corrigant. Quo igitur, Fratres mei, loco eam Jeremiæ vocem habetis, qua ita Deum alloquitur? Dominus Deus omnipotens, non sedi in concilio ludentium, sed metuebam a facie manus tuæ : solus sedebam, quoniam amaritudine repletus sum. Quo modo non fuistis

gravi oratione effusum nimis risum castigans,

Jer. 15 17

memores verborum Job? Si ambulabam cum irrisoribus, hæc et illa acerba mihi contingant. Ignoratisne quod minima etiam famulorum suorum delicta, ita ut maxima, Deus in certiorem eorumdem salutem visitare solitus sit? Numquam audistis Salomonem dicentem? Sicut sonitus spinarum ardentium sub olla, sic risus stultorum; et rursum, Risum dixi deceptionem; ac denuo, Melior est ira risu. Quapropter vos ipsos circumspiciatis suadeo, et Apostolum audiatis monentem, Risus vester in luctum convertatur et gaudium in mœrorem; ut non subeatis duram illam Salvatoris sententiam : Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis ac flebitis. Voluntariam vos potius pœnitentiam et planctum sponte ac diligenter suscipite, dum prodesse is multum potest, ut æternos gemitus contra voluntatem vestram experiri non cogamini. Coram Deo unusquisque vestrum sincere dicat, Quoniam ego in flagella paratus sum. Hæc Theodorus adhuc cum diceret, quatuor illi Monachi, una quasi mente atque sententia, quamvis diversis omnino locis constitissent, multo cum gemitu atque lamentis, ad Orientem conversi miserabiliter exclamarunt, et coram Deo in solum prostrati eos se esse confessi sunt quos merito Theodorus reprehenderat, tum reliquam Fratrum multitudinem rogarunt, vota ut pro sese et preces conciperet. Omnibus itaque magno cum gemitu Deum deprecantibus, conventus de more est solutus. Quatuor autem illi verba Theodori quasi viaticum quoddam in omnem vitam accipientes, ita emendati sunt, ut quisque eorum aliis in eodem monasterio Fratribus in formam et exemplum esset curandæ salutis : talis namque, etiam ante admissam levem illam culpam, eorum fuerat conversatio.

D Job. 31, 5

Eccl. 7, 7 et 4

Jac. 4, 9

Luc. 6, 25

Ps. 37, 18 *magno cum animorum motu et emendatione reorum:*

E

16 Fuit Thebæus quidam cui Moysi nomen, Silvani, de quo paulo ante mentionem fecimus, imperio subjectus. Hic igitur cum Silvano et qui huic parebant Fratribus ad quamdam Nili fluminis insulam fuit missus, ut lapsanas quas vocant in cibum Monachorum colligerent et condirent. Quo in loco cum quintum jam diem versaretur, et a Theodoro ipse evocaretur solus, venturum se negavit dicens; cum Fratribus reliquis mihi hic est persistendum, donec injunctum nobis laborem expleverimus. Quamobrem vel invitus pertractus ad monasterium, Theodorum in cellula sua acerbe gementem, eique adstantes Psentaesium et Isidorum reperit. Hominem itaque fixo diu obtutu Theodorus intuens : Quid est, inquit, quod non corporis tui potius (hoc enim levius nobis accidisset) quam animæ mors renuntiata nobis sit? F Nonne dies ac noctes tibi in cellula assidens exegi, cum illud tibi inculcarem : Anima tua meditatur perversa : omni peccatorum genere plenas foves cogitationes, quæ complures homines in exitium impulerunt. Cumque reponeres, genus istud cogitationum a dæmone menti tuæ injici, respondi; Non quidem permissi sunt tibi imponere eas : tu potius ligna comportans, materiem dæmonibus præbes, contra te ipsum eos attrahens, dum perversis tuis desideriis obsequeris. An non et illud addidi, fore ut in te locum haberet id quod in Proverbiis dicitur : Tamquam ager vir imprudens, et tamquam vinea homo egens sensu : si dimiseris eum defectus fiet, et silvescet totus et fit derelictus; sepes autem lapidum ejus effodientur. Verum id nunc eloquere; Quo te tandem prava ista, quam ingressus es, semita perduxit? Respondente Monacho, non aliam in animo suo malam residere cogitationem, nisi quam ipsi modo indicasset Theodorus; dixit vir Sanctus : Cum igitur post tugurium delitesceres, quid tunc animo, quid cogitatione versabas? Ad hæc eo rursum dicente, diabolicas esse illas suggestiones, dixit Theodorus : In hoc usque tempus nulli adhuc dæmoni permissum fuit

alter pravis cogitationibus indulgere solitus,

Prov. 4, 30 *ideoque expulsus a Theodoro corripitur a dæmone*

A fuit ut te affligeret : sed posteaquam talia animo tuo agitare cœpisti, et domicilium dæmonum factus es, frustra hic inter nos agis : mandatum namque nobis est, monasterio te ut expellamus. Quatuor igitur Monachis junioribus eum tradens, ad propria hominem reduci jussit. Monasterii autem januam ut attigit, a cacodæmone insessus, et tauri instar mugiens, in vicum unde ortus erat cursu contendit, ibique a quatuor Monachis arcte vinculis est constrictus.

Alterius felix mors eidem revelatur :

17 Haud procul a Ptolemaide, urbe in Thebaide sita, cum monasterium exstrui jussisset Theodorus, ut a Monachis incoleretur efficit. Frater autem in eo fuit, Carur appellatus, quo nomine apud Thebæos qui parte aliqua mutilus est designatur. Hic in precibus nocturnis negligentius sæpe cum ageret, a Theodoro reprehensus est. Tunc autem cum longo sane intervallo a monasterio Bau, in quo Theodorus morabatur, Frater ille abesset; et post occasum solis inter suos omnes Monachos Sanctus Abbas consedisset, subita perfusus lætitia hanc in vocem erupit : Annuntio vobis qui adestis magnam Dei misericordiam, quam erga Fratrem nostrum Carur, qui in Ptolemaide est, benigne præstitit. Modo enim B animam ejus, a corporis solutam vinculis, multa cum gloria in cœlum perduxit, quoniam is et Ecclesiasticæ doctrinæ articulos omnes servavit, et corporis sui puritatem summam ad alia multa decora et ornamenta adjunxit : Si quæ vero reprehendenda aliquando sit habere visus, ea variis, in quos incidit, morbis et afflictionibus abunde expiavit. Octo jam dies abierant, cum duo Fratres inde advenerunt, qui cum diem et horam qua e vivis excesserat Carur, nuntiassent, omnes stupore repleti sumus.

et cujusdam occulta hæresis,

18 Quodam tempore cum omnem Fratrum multitudinem in unum collectam haberet Theodorus, hoc modo Psarphium, inter ceteros qui in Bau degebant primum atque præcipuum, est allocutus : Mitte aliquem ad cellulam Patchelphii, atque illum adesse jube, pariter cum eo quem in cella sua retinet adolescentem : Filium quoque ejus seniorem huc accerse. Hi ergo ut adfuerunt, dixit ad Patchelphium Theodorus : Dic age, quid hac nocte adolescentem illum docuisti? Cui alter; Quid, oro, aliud quam Dei timorem? Ac Theodorus : Ipse, inquit, Deus per Angelum ea quæ ad te spectant aperuit. Verum itaque eloquere, si doctrina tua lux est. Recusante autem illo, omnibus dixit Theodorus : Docuit illum resurrectionem carnis non futuram, ejusdem carnis naturam ut malam traducens Deinde cum diceret Patchelphio, Effare, C numquid ita res habet, an non? ipsiusmet filius exclamavit dicens : Idem mihi dogma nocte præterita persuadere est conatus. Tunc quidam ab utero matris suæ eunuchus, cui nomen Hor, libere ad Theodorum : Hunc etiam adolescentem, qui in errorem inductus est, perscrutare. Ac Theodorus : Tam adolescentis istius quam ipsius etiam filii Patchelphii animus, durissimi instar adamantis, omnibus pestiferæ doctrinæ ictibus fortiter restitit.

quem dextere corrigit.

Tum adolescenti dixit : Generosum mentis tuæ propositum a Deo scias esse susceptum ; ac Præposito contubernii, in quo junior ille morabatur, præcepit, ut ne durius illum haberet, quia noctu et furtim ac contra Præpositi mentem e contubernio se subduxerat. Hinc ad Patchelphium conversus, veram de carnis nostræ mortalis a mortuis resurrectione doctrinam e sacris Litteris fusius exposuit et stabilivit. Hanc scilicet carnem nostram mortalem, aliquando immortalitate et incorruptione ornatam, a mortuis in gloria suscitandam. Tunc coram omni multitudine in lacrymas solutus Patchelphius (sufficere namque poterant dicta a Theodoro ad veram de resurrectione carnis fidem stabiliendam) in solum se prostravit, dogmata Ecclesiæ sincere amplexus, et omnium pro se preces expetens, ut hujus etiam culpæ veniam a D Deo impetrare mereretur. Omnibus ergo ad orationem cum gaudio se convertentibus, Patchelphius magna vocis contentione et fusis ubertim lacrymis, suam coram Deo improbitatem est confessus.

CAPUT IV.

Alia quædam Theodori miracula et insignes prædictiones.

Morsum serpentis signo Crucis repente sanat.

Navigio alias in quamdam insulam cum nos ac Theodorus essemus devecti, ut ligna ad ignem struendum colligeremus, et omnes natione Græci adhuc in navi consisteremus (Theodorus namque ex navi alia cum pluribus Monachis excensionem fecerat, cum celeriori nos navigatione prævertisset, et cum suis tuguria cœperat exstruere) quando ecce Patricius quidam, cognomento Bupæs e Lyciæ partibus oriundus, quique eadem nobiscum navi vehebatur, auxilium miserabiliter implorare est auditus. Ad quem cum ora oculosque convertissemus, de majoribus serpentibus unum vidimus dexteri pedis Patricii talo dentes infixisse. At juvenis quidam Thebæus, nobiscum navigans, serpentem a E Patricii pede vix tandem avulsum, et ad navis latera crebris ac validis ictibus contusum occisumque in flumen projecit. Doloris vehementia graviter interim ingemiscens Patricius, cum nil propius abesse videretur, quam ut animam subito efflaret, Theodorus adfuit; et locum quem venenato dente anguis læserat, sancto Crucis signo communiens, dixit ad Patricium : In metu ne sis; Christus te sanavit. E Monachis porro nonnulli postero die dixerunt : Nos fidem negantes verbis Theodori, Patricium ea ipsa nocte e vita putabamus abiturum; quem cum sanum nunc et incolumem videamus, Christum quidem benedictionibus, ac Theodorum admiratione prosequimur, quem Christo adeo gratum acceptumque novimus. Qui autem emori serpentem coegerat adolescens, noxiæ omnis expers atque immunis permansit. Compluribus deinde Monachis e Bau ad insulam in qua eramus appulsis, trecentorum capitum numerum impleveramus, quando sub horam nonam diei sextæ et vigesimæ mensis Arthur *a* Theodorus nos in unum convenire atque coram se adesse jussit. Tum Alexandrinum Theodorum dictorum suorum interpretem adhibens, hoc modo loqui est exorsus : Quod jam olim mihi Deus revelavit, hodierno die ad vos proferendum esse existimo. Præcepit namque mihi ut amplius non silerem, sed modo, cum hic consisterem, voluit ut vos de hisce continuo monerem. F Sunt igitur sequentia. Non pauci eorum qui post susceptum baptismum aliqua conscientiam macula fœdarunt, quales fere sunt in omni loco in quo Christi nomen est annuntiatum, quique Apostolicæ fidei integritatem ex animo retinentes (in quorum numero nos quoque ponimur) peccata sua peracerbe planxerunt, eorum veram pœnitentiam Deus suscipiens, a delictorum suorum reatu omnes exsolvit. Quicumque ergo usque in hoc tempus vero deplorastis ea, quibus a baptismi susceptione Deum a vobis offensum meministis, de venia securos esse jubeo. Quapropter unumquemque vestrum hortor, ut postquam misericordias Domini ex corde fuerit confessus, dicat : Vertisti planctum meum in gaudium : conscidisti saccum meum, et circumdedisti me lætitia. Ps. 29, 12

Jussus denuntiare suis, quod pœnitentibus remissa sint peccata,

adesse fratres ab Alexandria,

20 His multisque aliis sermonibus cum Fratres suos instruxisset Theodorus ad decimam fere usque diei horam, quatuor e reliquis ad se nominatim evocatos, universis nobis audientibus, sic alloquitur : Fratres nostri, qui cum Theophilo et Copre Alexandria redeunt, jam in propinquo sunt. Ne autem ignari

AMMON. EPISC. AD THEOP.

A ignari locum hunc prætervehantur, itote ad extremas insulæ partes, iis quosque primum adnavigantes conspexeritis, flexuram *b* fluminis indicate, ut ad insulam hanc appellant: Theophilus, qui navi et vectoribus præest, stationem qua secura est novit; in eam cursum dirigit. Abeunt igitur Fratres, qui postquam non longam in littore fecissent moram, navim conspiciunt e fluminis flexura egredientem. In ea ubi Theophilum gubernatorem non sine stupore agnoverunt, signis ac nutibus in insula Theodorum versari, utque ad eamdem cursum dirigerent, indicarunt. Prægressi deinde ipsimet, ceteris adventare jam navim renuntiarunt. Quo audito, in summam omnes admirationem sunt adducti, et Theodoro, cum ad insulæ portum se conferret, ac Fratres e navigio exeuntes amanter exciperet, et in osculo sancto salutaret, comites se addiderunt. Fratrum ergo omnium corona cinctus Theodorus, sic eos est allocutus: Est sane, cur gaudeatis: vidistis enim Patrem nostrum Antonium. Quin etiam, inquiunt, per nos tibi scripsit: et dederunt ei epistolam. Quam ubi Theodorus non absque magno animi sui gaudio perlegit, eamdem Ælurioni tradidit, palam et coram Fratribus legendam, interpretis partes agente B Theodoro Alexandrino, quandoquidem idiomate Ægyptiaco erat exarata. Hæc porro scribebantur: Dilecto filio Theodoro Antonius in Christo salutem et gaudium. Sciebam equidem nullam a Domino factum iri rem, nisi aliquid inde salutaris doctrinæ famulis suis prophetis inspiraverit; Nec putavi ea, quæ diu ante mihi Deus indicaverat, a me esse tibi manifestanda. Sed posteaquam Fratres tuos, qui cum Theophilo et Copre erant, videre contigit, hæc ad te scribenda duxi; et significandum, quo modo plurimi eorum, qui Christum in veritate adorant, et post susceptum rite baptismum in peccata prolabuntur (quod per totum fere orbem accidit) si misericordiam Domini implorent, ac de admissis ex animo doleant, a Deo misericorditer in gratiam recipiantur, et omnia sic agentium hominum deleantur peccata; quod iis quos jam dixi omnibus in hunc usque diem benigne conceditur, quo hæc ad te epistola est conscripta. Illam itaque Fratribus tuis velim prælegas, ut ipsi quoque rem hanc intelligentes, gaudium ex ea capiant. Salutari a me Fratres cupio. Qui apud me sunt Fratres te salutant. Valere te in Domino cupio. Hæc cum omnes qui aderamus intellexissemus, nosque in faciem prostravissemus, in eos coram Deo C prorupimus gemitus, ut, postquam is qui aderat presbyter finem fecisset precando, Theodorus dicere sit auditus: Affirmanti mihi, Fratres, credite, quod omnis quæ in cœlis est rationis particeps creatura gaudio non modico exultaverit, ob eum quem modo propter peccata vestra dedistis planctum: obsecrationes namque nostras Deus suscipiens, aliquorum hic adstantium Monachorum, acerbe adeo crimina sua deplorantium, culpas delevit: quos ipse diu ante cognitos habens, eumdem instituit sermonem, qui et mihi ante fuit, et quem modo perscripsit Antonius. Quamobrem omnibus gaudio perfusis, ad me conversus Theodorus; Tu, ait, o Ammon, quæ arcano quodam modo a me sunt dicta, et quæcumque alia vidisti et audivisti, palam et in plateis ubique fac annunties.

ferentes Epistolam a S Antonio,

qua eadem affirmabantur.

21 Inde cum tertius mihi inter Monachos degenti ageretur annus, nonnemo e patris mei amicis, ad monasterii fores cum me una cum Bessarione, egregio Dei servo et id temporis janitore, conspexisset, multis obsecravit, nuntians qua ratione mater mea, ex quo die propinquos et familiares deserueram, magno fuisset dolore oppressa; Pater vero universa Ægypti ac Augustamnicæ *c* monasteria adiens, ubi me nullibi reperire potuit, haud aliter quam vita functum deflevisset. Quibus ego auditis, virum Dei D Theodorum oravi, Monachos mihi ut binos adjungeret, in quorum comitatu matrem videre et consolari, ac deinde cum ipsis redire ad monasterium daretur. Tum ille ad me: Matrem quidem tuam Christianis esse adscriptam scias; tu vero hisce in partibus deinceps non versabere. Quapropter auctor tibi sum in monte Nitriæ ut domicilium deligas: illo siquidem loco viri degunt sanctitate conspicui, Deoque gratissimi. Theodorum indicare volebat eum, qui cum Ammone versabatur (adhuc quippe is in vivis erat) et Ælurionem, et Ammonium, qui non diu post defuncti sunt, nec non et S. Pambonem et Dei famulum *d* Piorem, qui gratias sanitatum a Domino fuerant adepti, quique præterea cum hisce degebant homines sanctissimi, quorum nomina silentio putavi prætereunda, ne longior hæc evadat epistola. A Theodoro igitur abire permissus, eumque osculatus, multis cum lacrymis ut pro me Deum deprecaretur oravi. Postquam meos deinde parentes conveni, ad montem Nitriam me contuli; sextoque post mense, cum beatus Pontifex Athanasius id temporis sub Constantio ab Arianis cum furore investigaretur, sanctique per Ægyptum et in urbe Alexandrina Monachi ac Virgines et Laici religiosiores multa E sustinerent incommoda, et verberibus vulneribusque conficerentur, universa quoque Ægypto abire juberentur Episcopi, Ducis Ægyptiaci titulo tunc gaudente Sebastiano, successore Syriani, cujus jussu complures Deo per castitatem devotæ Virgines in ipsa S. Theonæ Episcopi ecclesia telis sceleratorum fuerant interemptæ: cumque sancti Episcopi sub Artemio, quem Sebastianus deinde habuit successorem, multi inter tormenta exspirassent, sanctique *e* Occidentales Episcopi acti essent in exilium, et mali omnes, Arianis prævalentibus, vix essent bonis ferendi: principem namque habebant crudelissimum Georgium: hæc inquam omnia cum fierent, Monachis cum Piore et Pambone in monte Nitria degentibus, reliquisque senioribus annuntiavi ea quæ de persecutione ista Theodorus prædixerat, quod videlicet gravis omnino esset futura, ac tranquillitas deinde consequeretur.

Auctor in montem Nitriam dimissus

dum magna ab Arianis moveretur persecutio,

22 Arianis porro mala sua magno conatu promoventibus, quatuor a Theodoro submissi Monachi cum litteris ad montem Nitriam ejusque sanctissimos incolas pervenerunt. Hi præceptis Theodori obedientes, cum me diligenter quæsitum tandem reperissent, F epistolam mihi tradiderunt Sabbati vespere. Sequenti autem, id est Dominica die, missas ad me litteras privatim primum senioribus, atque horum assensu et mandato universæ Monachorum multitudini prælegi, quæ sic habebat. Carissimis Fratribus in monte Nitria existentibus, Presbyteris, Diaconis, et Monachis, Theodorus in Domino salutem. Volo cognoscatis, quo modo Arianorum superbus furor ad cœlum usque et Deum se penetraverit, ac Dominus populum suum, et quas ille sustinet calamitates, aliquando respiciens, miseratione erga eum commotus sit, et suam ab hisce miseriis Ecclesiam liberare tandem statuerit. Dixit quippe de Arianis Deus; Ulciscar *f* super Babylonem, et quæ glutivit extraham de ore ejus. De Ecclesia autem: Quis ex vobis qui vidit domum istam in gloria sua prima? Quare magna erit gloria domus istius novissima super primam. Has itaque indubitatas promissiones, Fratres, cum habeatis, solatium præbete iis qui in regione vestra ab Arianis non pauca tolerant, ne fides cujuspiam forte vacillet. Salutant vos qui mecum sunt Fratres. Salvos et incolumes vos Dominus conservet, dilectissimi. Ista cum legerem, universa quidem Fratrum qui aderant manus gloriam et laudes Deo attribuerunt; atque e senioribus unus, cui nomen Hagius

litteras a Theodoro consolatorias accipit

f Jer. 51, 44

A *prædictionum eventu subsecuto confirmatas.* Hagius, mihi suaviter arridens : Et nos, inquit, ita asserimus, quoniam non ob loquelam tuam ista credimus : ipsamque epistolam accepit a me secundum Heraclidis senioris jussionem, Isaac, qui et Chrysogonus, id quidem temporis in monte Nitria Monachum agens, et ad extremum sub sanctissimo Episcopo Isidoro in minori Hermopoli Diaconus constitutus, beatissimo Episcopo Dracontio mittendam; quam Frater Deo carissimus et Consacerdos noster Dioscorus, sancti Isidori successor, perquirens, haud difficulter puto reperiet. Persecutionis porro ejus quæ anno sexto mense nono *g* Athanasium Papam expulit, Julianus imperavit, homo idololatra. Hic sanctissimum Præsulem in Thebaide exulare jussit, multasque Christianis minas intentans, repentino in Perside fato est extinctus, nihil eorum quæ minatus fuerat Christianis efficere valens : ita ut quicumque Theodorum de rebus hisce aliquando disserentem audiveramus, Deo daremus gloriam, dum post tot annorum spatia, sic cuncta vidimus evenisse, prout ea ipse prædixerat, et deinceps quieturam Arianorum adversus nos rabiem absque dubitatione expectaremus. Quod etiam post tantum temporis intervallum nunc videmus *h* completum.

B *Meminit etiam testimonii Theodoro dati ab Athanasio,* 23 Atque ista quidem omnia, Sanctitatis tuæ præcepto persuasus, litteris ausus sum consignare, multa omittens quæ a Theodoro fieri conspexi, quæque multorum fortassis aures offenderent, cum verear ne in manus pusillorum et in Christi servitio adhuc tironum nostra hæc epistola forte deveniat. Postquam autem beatus Pontifex Athanasius, me omnium minimo, aliisque ecclesiæ Alexandrinæ Clericis præsentibus, in magnam venisset ecclesiam; beatæ memoriæ Ammonio, qui fuit Episcopus Elæarchiæ *i*, et Hermoni Episcopo *k* Bubastensi dixit aliquid de Theodoro, quod equidem existimo Sanctitatem tuam ibidem præsentem omnino audivisse, necessarium tamen est ut ad memoriam eorum quæ dixit renovandam scribam Pietati tuæ. Nempe cum præmemorati Episcopi admirarentur B. Antonium (sæpius enim cum eo egerat Antonius) dixit eis Athanasius Papa, vidi etiam temporibus hisce magnos Dei viros, Theodorum sanctificatum, Patrem Tabennesiotarum Monachorum, et Patrem Monachorum circa Antinoum, cui nomen Abbas Pammo, non ita pridem hac vita defunctos. Cum autem eo tempore me persequeretur Julianus, et aliud nihil in momenta expectarem, quam ut ab illo caperer (de hoc siquidem ab

C amicis fidissimis eram præmonitus) duo illi quos dixi die uno venerunt Antinoum ; et ego, sumpto consilio ut apud Theodorum laterem, ipsius navigium undique coopertum ascendi, deducente nos Pammone Abbate. *cui fugienti indicarat ille mortem Juliani,* Vento autem minus prospero afflante, equidem corde anxius ad preces sum conversus, qui vero cum Theodoro erant Monachi, exscensione facta, navim remulco protrahebant. Tunc Abbati Pammoni, anxium me consolari volenti, dixi : Crede affirmanti mihi, non tam secura mente sum tempore tranquillitatis, quam persecutionis : tunc namque animos mihi facit, quod Christi causa aliquid patiar; cujus misericordia ad omnes casus recte comparatus, quamvis in captivitatem abduci me contingeret, magnam tamen ab eo gratiam consecutum me existimarem. Sermonem necdum finieram, quando fixis oculis Abbatem Pammonem Theodorus intuitus suaviter visus est subridere. Qua de causa in risum pœne cum erumperet Abbas Pammo. Quid, inquam ad eos, talia me dicentem risu excipitis? nostisne timoris causas quas habeam? Tum Theodorus Abbati Pammoni ait : Risus nostri rationem expone. Respondit Pammo : Id ut ipsemet dicas longe est convenientius. Ac Theodorus : Hac ipsa, inquit, hora *l* in Perside e vivis aufertur Julianus : sic namque de eo prædixit

D *Ammon. Episc ad Theop. et restitutionem a Joviniano obtinendam:* Deus, quod vir superbus et contemptor non prosperabitur in finem. Imperator porro exsurget, Christianus quidem et admodum illustris, sed qui exiguum vitæ tempus impleturus *m* est. Non itaque te necesse est cum anxietate in Thebaidem fugere ; sed clam potius in Comitatum te infer *n* : Imperatori quippe per viam occurres, ab eoque debito cum honore receptus in Ecclesiam reverteris : quo facto ipse mox Imperator a Deo ex hac vita auferetur. Itaque omnia evenere. Quamobrem sic existimo, viros non paucos Deo acceptissimos in Monachorum numero latere : hi enim ipsi sic quasi obscuri prorsus latebant, quemadmodum et sanctus Ammon, et sanctus Theodorus in monte Nitria, et famulus Dei ac pulchra senectute venerandus Pambo.

meminit et aliorum sanctorum Monachorum 24 Ammonius autem episcopus cum beatum Piorem, et Ælurionem, et Ammonium, et Isidorum Anachoretarum omnium antiquissimum, et beatum Macarium, quos omnes in monte Nitria viderat, magnopere admiraretur ; Sanctitas Tua de Sanctis in Scethi Anachoretis, Paesio, Paulo, Psoio, Paesii Fratribus, nec non de Isaia, Pesyro, Isaaco et Paulo, ac denique de Theodoro Thebæo ex me sciscitata est num eum vidissem. Cumque trium annorum spatio huic me dicerem cohabitasse, narrare jussit, E si quid a Theodoro præclare factum memoria tenerem. Ubi ergo e prædictis nonnulla retuli (longo quippe sermone sanctum Papam detinere nolebam) admirans ille : Experientia, ait, doctus, eo quo dicis modo rem omnem se habere, nullus dubito.

et epistolam concludit : 25 Nunc postquam ea, quæ a beato Papa Athanasio audivi, ad Sanctitatem Tuam perscripsi, supplicationem adjungo, ut Deum incessanter pro me depreceris, hoc unum orans ut suam a me misericordiam Deus numquam retrahat. Saluta omnes qui tecum sunt Fratres. Qui apud me sunt Sanctitatem tuam multum salutant. Sanctissimus universorum Deus incolumem, meique in orationibus memorem, ad suam gloriam et Ecclesiarum bonum diutissime Te, Domine ac Frater sanctissime, superesse velit.

EPISTOLA

THEOPHILI PAPÆ ALEXANDRINI AD AMMONIUM EPISCOPUM.

VIDE PAG 71 *

F *cui pro ea gratias agit Theophilus.* 26 Domino et Fratri meo multum dilecto, et Consacerdoti Ammonio Theophilus in Domino salutem. Cum præclarum animi tui ardorem et pietatem minime ignorem, non possum non vehementer probare quod de sanctorum hominum gestis memoriam feceris : nam et alias sæpe nos tuis narrationibus recreasti, scripto transmittens, quæ cognoveras. Contingat igitur tibi et nobis omnibus, cum sancto Theodoro partem et communionem habere. Non enim ad nostrum solatium cunctabundus, sed in id ipsum nonnihil addens promptitudine tua, multum nobis profuisti, dilectissime et desideratissime. Fratres qui apud te sunt saluta. Qui mecum sunt, in Domino te salutant. Vale in Domino, Frater multum dilecte.

ANNOTATA.

a Athur *respondet fere nostro Novembri, a* IV Kalend. *incipiens : adeo ut hic notetur* 22 *Novembris secundum Romanos.*

b *Geographorum tabulæ omnes inter Tentyram et Thebas Nilum grandi flexu versus Orientem declinant, unde reflexus denuo recta in Septemtrionem fertur.*

c Augustamnica *dicitur dimidia fere pars Ægypti ad*

AUCTORE D. P. A *ad Orientem usque in Palæstinam, sua longitudine a Mediterraneo usque ad Mare rubrum extensa.*

d *Commemorantur in MS. Chiffletiano Synaxario* S. Pior 17 *Junii, et* S. Pambo 18 *Julii.*

e *Intelliguntur præcipue* SS. Dionysius, Lucifer et Eusebius.

f *Caput hoc Jeremiæ quod in Vulgata est* 51, *apud* 70 *numeratur* 28.

g *Mensis Ægyptiorum nonus censetur* Pachon, *respondens nostro* Majo. *Mensem ergo hic habes, alibi non facile inveniendum, quo a tumultuante in Galliis exercitu* Augustus *proclamatus* Julianus *diadema sumpsit anno* 360 *imperiumque est auspicatus: in quo eum sequenti anno* 361 *exeunte confirmavit mors Imperatoris Constantii. Hac porro ratione primus annus Juliani fuit annus sextus persecutionis, Athanasio moveri cœptæ anno* 355 *post Mediolanensis Concilii dimissionem, in quo signata ejus damnatio fuerat.*

h *Mortuo scilicet* Valente *et subvecto in Imperium* Theodosio, *cujus anno* 9, *Christi* 387, Timotheo Alexandriæ Episcopo mortuo, 26 mensis Epiphi, *id est* 20 *Julii*, ordinatus est in ejus locum Theophilus, *inquit Theophanes, attribuens Sedi ejus annos* 28: *hic* B *autem est cui scribitur.*

i Elæarchia *in Ægypto secunda, inter Alexandriam et Thmuim fere media. In Epistola S. Athanasii ad Antiochenos appellatur* Agatho Phragoneos et Elæarchiæ Episcopus: *quod Carolus a S. Paulo in Geographia sacra sic interpretatur, quasi* Phragonea *civitas Episcopalis,* Elæarchia *territorium seu Præfectura ipsa vocata fuerit.*

k Bubastus, *Augustamnicæ secundæ civitas Episcopalis, a qua extremum Nili brachium ad Orientem habet ut* Bubasticus fluvius *dicatur.*

l *Obiit Julianus anno* 363, *die* 26 *Junii, ut supra dictum.*

m Jovinianus *hic fuit, post necem Juliani, anno* 363, 26 *Junii peractam, acclamatus ab exercitu Imperator, mortuus* 17 *Februarii sequentis anni* 364.

n *Nonnulla de hac Athanasii restitutione aliter a nobis exposita in Vita cap.* 30, *ex hac epistola lumen et correctionem cum insigni plurium etiam alibi notitiarum auctario debent accipere, uti in Appendice ad tomum* 1 *notavimus.*

APPENDIX

DE PACHOMIO JUNIORE

C D.P. Abbate monasterii S. Antonii in Ægypto.

CIRCA AN. CCCC

Acta cum Vitis Patrum edita ut Postumii,

Magni Pachomii *tam antiquissimis, quam mediis, novissimisque scriptoribus laudatissimi, genuina Acta daturi, Commentarium ad ea prævium conclusimus profitendo, quod aliquando coacti proferre quædam Acta, quæ nobis in totum aut ex parte suspecta vel etiam convicta sunt de falsitate; id non alio faciamus consilio, quam ut Lector ad ipsum qualiscumque narrationis fontem consistens, suo ipse gustu judicare possit de rivulis inde deductis; utque sincerorum auctorum scripta, meliori in luce appareant juxta ejusmodi umbras. Consilium hoc si probes, Lector; non etiam improbabis, quod hoc loco, licet non prorsus necessario, apto tamen, proponam tibi Acta cujusdam junioris* Pachomii, *sub alieno* Pasthumii *vel* Postumii *nomine hactenus lecta inter Vitas Patrum, a S. Hieronymo aliisque collectas, sed contracta nonnihil; magis integra autem reperta in MSS. duobus pervetustis altero S. Maximini Treviris sub hoc titulo* Vita S. Pacomii, hominis Dei, a S. Hieronymo edita; *altero Neapoli reperto transcriptoque a p. m. P. Antonio Beatillo, ubi appellabatur* Pachomius. *Cum autem Græce scribatur* Παχούμιος, *idque melius reddatur* Pachumius,

habentur ex MSS. magis integra ut Pachomii,

sicut reddidit Hieronymus in Vita Marcellæ, præter D *alios quosdam apud Rosweidum, merito timentem,* ne Pasthumius, quod aliæ editiones habent, ex Pachumio *irrepserit: ipse autem nullam dat rationem, cur* Pasthumium *convertat in* Posthumium, *nec credo aliam habuisse, quam quod magis ei placeret forma Latini nominis, unius dumtaxat litteræ conversione facienda.*

2 *Idem fatetur* nihil de hoc *sibi* occurrere vel in tabulis ecclesiasticis vel apud Historicos, et multa esse affinia cum Pachomio ejusque regula: *quod observans etiam potuisset formidare, ne ad quamdam S. Pachomii Tabennensis imitationem, confictus sit hic Pachomius Antonianorum discipulorum Pater post Macarium constitutus, uti credere oportebit, si quid velimus credere dictæ Vitæ, in qua Auctor quispiam Latinus, ut videtur, solum scripsisse se profitetur,* quo ordine eum Dominus ad suam vocavit gratiam; *idque* sicut referentium jactavit oratio, qui initia conversationis ejus noverant. *Quam enim difficulter successio illa componi potest cum certiori de S. Antonii discipulis notitia, ut mox apparebit; tam suspecta redditur vel referentium vel scribentis fides, ne alterutri cum nullo aut cum exiguo veritatis fundamento perso-* E *nam hanc ejusque initia sint commenti. Hieronymus certe perperam prætexitur huic Vitæ, reclamante ejusdem notissimo cunctis stylo. Hieronymi tamen æqualis auctor fuisset, si talis Pachomius revera extitit in rerum natura; et si ideo (ut præsumi posset) de morte ac fine ejus nihil scriptum est, quia ipse adhuc inter homines supererat: atque ex hoc capite minus esset mirandum, ejus nomen nusquam notari in Martyrologiis, qui qua die obierit, Vita suo fine destituta non exprimit. Dedimus ad* XXIX *Martii Vitam cujusdam Marci Atheniensis, Eremitæ in Libya, eamque fassi sumus suspectam nobis esse, ne fuerit ad ejus imitationem expressa, quam de S. Paulo primo Eremita descripsit Hieronymus, ex relatu Amathæ et Macarii, qui ex magistri sui ore sæpius audiverant. Mutatis enim nominibus, et additis pluribus quæ fidem difficulter obtineant paradoxis, res eadem quoad substantiam utrobique narratur; circumstantiæ autem eo tantum differunt, quod in Paulo sint omnia simplicia magis et verosimilis historiæ modum non excedentia, in Marco econtra poeticæ simillima fictioni atque ad stuporem ciendum adornata. Dedimus tamen illam Vitam, ut daretur occasio plura forsitan eruderandi, quibus fictionis diluatur suspicio aut salva substantia corrigantur circumstantiæ minus prudenter adjunctæ. Iis autem non comparentibus, minime improbamus ipsam ab opere nostro eximi, siquando Martius recudetur: nec prima quidem vice illam daturi, si credidissemus extituros aliquando, qui non obstante cautela adhibita, auctoritatem nominis nostri ei additam opinarentur. Sed ne iterum hoc fiat, per modum dumtaxat Appendicis, et absque titulo Sancti, vere Sancto Pachomio hunc, modis omnibus suspectum, adjungimus; ne fallere pergat tot egregiis Sanctorum indubitabilium Vitis, quot Rosweidi opus continet, permixta, et ut contraria juxta se posita facilius possint per comparationem istam dijudicari, non sine utili ad similia plura Criticæ facultatis exercitio.* F

sed quoad veritatem merito suspecta,

sicut et Acta Marci Athen.

3 *Primum ergo quod expendi meretur, debiteque expensum difficulter habebit fidem, est quod prædictus S. Antonii discipulus Macarius, qui, Hieronymo S. Pauli Vitam scribente, una cum socio Amata adhuc erat in vivis (ut constat ex Prologo ad eamdem Vitam) quique nusquam alibi legitur super condiscipulos ullum magistratum gessisse, dicatur ab* Antonio derelictus, quinquaginta fere millia Fratrum gubernanda suscepisse, *et Pachomium* constituisse monasteriorum Doctorem et Principem in eo loco, a quo *ipse* discedebat *moriens, ubi etiam S. Antonii Reliquias visitari solitas haud obscure indicatur, quasi jam tunc palam noto*

Dicitur ille Macario, 50000 monachorum Patri,

A *noto ejus sepulcro. Contra quæ, præter alia quæ dici possent multa, hoc fortissimum occurrit, quamvis negativum sit: silentium nempe Palladii Helenopolitani Episcopi in Historia Lausiaca, cui adjungi posset similis operis auctor Ruffinus Aquileiensis, vel si mavis Evagrius Ponticus et Palladii interpres aut socius itineris. Si enim hic non ultra Lycum in Thebaide progressus, sæpius et definite meminit ingentis numeri Tabennesiotarum, quos solo fere cognovit auditu; alibi autem repertorum monachorum numerum, quoties is communem modum egredi videbatur, solicite expressit quomodo Ægypti solitudinem liberius scrutatus minus diligens fuisset circa discipulos S. Antonii, quorum plurimos vidit; eos præsertim qui vel ipsius monasterium incolebant, vel per circumjectam eremum sese solitarie exercentes, ipsius monasterii Abbati, tamquam communi omnium Patri, suberant, si tantam eorum invenit copiam?*

(quos mirum esset præteriri a Palladio)

4 *Quamvis autem, uti ad Vitam S. Antonii* §. 2 *est demonstratum, duplex est mons seu monasterium Sancti, non apparet ad utrius incolatum regimenque potuisset a Macario invitatus inductusque fuisse Pachomius: et hæc est alia difficultas. Cap.* 25 *Palladio narrat Cronius Presbyter Nitriæ, quomodo pervenit* ad montem S. Antonii et monasterium quod est prope fluvium, in

successisse in monasterio S. Antonii sed quo?

B quo sedebant ejus discipuli Macarius et Amatas, qui etiam eum cum dormisset sepelierunt. *Sed ne hic te putes legere quod monasterium istud saltem cum socio Amata regebat Macarius; audi eumdem Palladium, cum ex Thebaide rediens locum adiisset, cap. 74 sic loquentem,* Vidimus autem juxta Thebaidem (κατὰ *Græce, non* ἐν in, *ut male interpres*) altum montem fluvio imminentem, valde terribilem et præcipitem, et monachos illic viventes in speluncis. Eorum Pater erat Pityrion, qui fuit unus ex discipulis Antonii, tertius qui illum locum excepit, cum successisset Antonio et ejus discipulo Ammonæ. *Nullo ergo hic locus* Macario, *nedum successori ejus* Pachomio: *nec jam aliud restat quam ut interior solitudo intelligatur, triginta milliariis distans a fluvio. Et hanc revera indicare videntur hæc Acta, dum num.* 6 *inducunt Macarium, Pachomio suadentem,* ut S. Antonii Anachoretarum Principis non pigritaretur visitare Reliquias. *Sed et hic rursum occurrit, quod eo in loco, ut scribit S. Hieronymus in vita S. Hilarionis, solum habuerit Antonius* duas ejusdem mensuræ cellulas, in vivo excisas lapide, in quibus, venientium frequentiam et discipulorum contubernium fugiens, commoratus est, *una scilicet pro oratorio, altera pro cubili utens;*

exterius tenebat Ab. Pityrion;

in interiori solus habitavit Sanctus,

C *solitusque ab interiori illo (ut quandoque appellatur) monasterio seu asceterio, ad exterius prædictum, ubi reliqui sui discipuli erant, accedere, uti Palladio narravit præcitatus Cronius,* aliquando quidem post decem dies, aliquando vero post viginti, aliquando vero post quinque, prout expediebat, pro beneficio eorum qui veniebant ad monasterium.

5 *Tertia difficultas est, quod teste S. Athanasio in Vita num.* 112 *et* 115. discipuli *illi duo,* quos ibidem ante quindecim annos instituerat Sanctus, quique ei jam seni cœperant ministrare.... involutum, ut præceperat, corpus humo operientes, servaverunt mandata, *de eo occultando sibi sub exitum Vitæ data,* et nemo interim usque ad hanc diem, præter eos, ubi sit conditum novit. *Ita Athanasius scribens circa extremos annos ætatis suæ vitæ, quam clausit anno vulgaris Æræ* CCCLXXI, *id est* XXV *post mortem S. Antonii. Merito proinde dubitabit aliquis, utrum tam sancte adjuratus Macarius mandatum de secreto servando violare voluerit; qui verosimiliter nec solus quidem audebat locum revisere, ne importunus aliquis explorator, vestigia euntis redeuntisque observando, veniret in loci illius cognitionem. Et forte eadem de causa ipse ac socius post mortem magistri receperunt se ad exterius monasterium, quia illo defuncto et corpore clam haberi jusso, nihil in interiori erat amplius quod eos ibi moraretur. In loco etiam, qui* XXX *P. M. remotus a fluvio, desertus plane erat et difficillimus aditu, non videntur ali potuisse, quæ hic subjiciuntur Macario et post eum Pachomio quinquaginta millia Monachorum: multoque in hac parte moderatior est auctor cujusdam fabulosissimæ et merito suppressæ supprimendæque relationis, de invento corpore S. Antonii, quam ex MS. S. Albani Trevirensis habemus; cum narrat, quod Sanctus in isto suo deserto, itinere viginti quinque dierum per aspera et devia adeundo, construxit ecclesiam S. Mariæ cum tribus altaribus de crystallo, et posuit in ea viginti quatuor fratres, quibus alendis quotidie afferentur panes ab illis ipsis duobus leonibus, qui S. Paulo primo Eremitæ sepeliendo suum commodarunt operam.*

ubi et ignoto omnibus loco est sepultus,

D *AUCTORE D. P.*

et magnus numerus ali non potuisset

6 *Dixi fabulosissimam narrationem. Fingitur enim jussu Constantini Imperatoris, a cujus unica filia Sophia expellendum se negabat dæmon nisi ablato Constantinopolim corpore S. Antonii, pro eo requirendo missus Theophilus, urbis Regiæ Episcopus, quadragesimo post mortem Sancti anno: qui Constantinopoli Hierosolymam et inde Ephesum Ægypti adnavigans, cum ad dictum penetrasset locum, nec aliud ibi intellexisset, quam ab*

eum ad 24 restringit.

E *Hilarione et Piore discipuli clam omnibus esse defossum, post jejunium triduanum meruerit ducem accipere stellam; secutusque itenire dierum quinquaginta novem, devenerit in campum amœnissimum, in cujus medio fodere divinitus jussus, cum fossorio instrumento destitueretur, precando impetrarit leopardos duos, et hi pedibus scalpentes terram, denudarint lapidem, sub quo jacebat incorruptum corpus, vestitum cilicio coriaceo et tunica contexta de palma, quam B. Paulus primus eremita fecit. Imperitum verioris historiæ esse oportet, qui nesciat quam ista de Constantino, Sophia, Theophilo, Hilarione atque Piore male consuta sint, nec vacat iis redarguendis immorari, ne lectoris abutar patientia. Solum significo vereri me, ne illa Macarii Pachomiique successio, in tot Fratrum ab Antonio relictorum curam, haud magis veracem auctorem habeat: sitque ejusdem figlinæ, cujus est inter Vitas Patrum, hanc Pachomii vitam præcedens, alia, sub nomine,* S. Macarii Romani servi Dei, qui inventus est juxta Paradisum, auctoribus Theophilo Sergio et Hygino, *post iter pluribus fabulositatibus quam diebus productum: quæ tamen Vita ipsius S. Hieronymi, ævo jam nota erat: de ea enim omnino loqui videtur cum ait in Prologo, ad Vitam S. Pauli, primum eremi cultorem requirens;* Nonnulli et alia, prout voluntas tulit, jactitant, subterraneo specu crinitum calcaneo tenus hominem, et

Inventio S. Antonii

æque fabulosa ac Vita S. Macarii Romani prope Paradisum inventi.

F multa quæ persequi otiosum est incredibilia fingentes. Quorum quia impudens mendacium fuit, ne refellenda quidem sententia videtur. *Rosweidus, non ausus eam probare, excusat tamen quod passus sit ut ante fuerat impressa recudi, eo quod ad* XXIII *Octobris sumptam inde epitomen invenerit in Græcorum Menæis, et locum exinde citatum in Decreto Gratiani. Sed in hoc minoris forsitan fecisset Menæa, si visis quot nos vidimus MSS. Synaxariis, ubique istiusmodi epitomen deesse cognovisset, adeoque novitium additamentum istud censeri posse æque ac alia: et ut plura Synaxaria haberent eam, non aliud inde sequeretur, quam antiquissimæ fabulæ antiquitus fidem habitam a Græcorum nonnullis.*

7 *Sed ecce insignis quidam hujusmodi paradoxarum narrationum propugnator, isto examinis curiosi rigore aliquas sibi caras opinationes labefactas dolens, aurem mihi vellicat monetque, si sic examinentur Sanctorum Acta omnia, vix unum volumen iis quæ probare potuissemus fuisse a nobis implendum. Abi sis, et istam solicitudinem depone: quamvis enim in hactenus editis sint aliqua quæ nunc reprobaremus, præsertim in Januario;*

Sed nullum a talium refutatione præjudicium patiuntur nostra Acta Sanctorum.

AUCTORE D. P. *rio; non ideo tamen minus hic mensis, etiam rescissis illis, sex tomos implebit, quandocumque recudetur. Est autem ubi majori, est ubi minori opus sit examinis severitate. Quædam enim sunt, quæ nullum ad alias historias illustrandas, stabiliendas aut infirmandas momentum adferunt, quia nullam vel exiguam habent cum iis connexionem; et hæc ut exiguam præbent examinare volenti ansam rationabilis dubii, ita levi absolvuntur judicio: ea vero quæ admissa longam post se trahunt consequentiarum catenam in tota historia profana ac sacra, profecto nisi undique stabilita confirmataque, non sunt recipienda; si autem sub ipso examine deficiant, magno sunt conatu rejicienda. Hujusmodi cum non sit hic* Pachomius, *ejus qualemcumque Vitam accipe, et ut voles utere; modo ea non abutaris ad alia, æque ac magis dubia stabilienda; uti fieri quandoque dolemus, etiam absque ullo ad nostras præfationes commentariosque respectu: qui si consulerentur, appareret diversissimos esse certitudinis aut verisimilitudinis gradus, secundum quos proponuntur ac disponuntur in hoc nostro opere Acta Sanctorum: neque nos ea intricare, cum posteriores lucubrationes aliquid in prioribus mutandum suggerunt aut supplendum; sed id agere, quod ingenuorum ac veritatis amantium scriptorum est.*

VITA APOCRYPHA

Ex MSS. et editione Rosweidi

PROLOGUS. Quoniam desiderium est bonum, desiderare semper audire quæ sancta sunt, ut non silentio torpeamus, idcirco de operibus Domini tacere non possumus, quæ in servis suis indesinenter ostendit. Ac primum de S. Pachomio Dei servo sciendum est, quo ordine eum Dominus ad suam vocavit gratiam, sicut referentium jactavit oratio, qui initia conversationis ejus noverant. Hæc vestræ dilectioni scribere *a* et intimare disposui; [ut ab initio usque in finem vitæ ejus sancto accendamini amore fidei,] quomodo per rusticos homines Dominus in se credentibus, manifestavit regni sui mysterium.

Pachomius ab adolescentia virtuti deditus,

2 Erat enim Pachomius natione *b* Memphius, genere gentilium natus, sed ab infantia innocens, ignarus litterarum, ab omni peritia alienus; fuerat enim *c* arte spartarius. Numquam se adolescentum gregibus miscuit, nec publicas ac otiosas fabulas aliquando cognovit. Pes ejus ad saltandum non est commotus in omni vita sua: numquam de ore suo turpis sermo processit, neque avaritia in corde suo ascendit: ad feminam oculos, cum adhuc esset in seculo, non levavit: mendacium omni virtute vitavit: discordiam odio habuit semper: falsum testimonium non dixit adversus proximum suum, sed nec contra exteros noverat commoveri: custodiebat pacem in animo suo, per omne tempus. Cum ergo hæc ab eodem agerentur, et annorum esset triginta et septem; placuit Deo eripere eum de corruptione peccatorum, et ad incorruptionem vitæ æternæ vocare. Ferturque introisse ad eum Angelus Domini, *d* dixisseque ei: Pachomi. Et ille ait, Quis es? Et dixit ad eum Angelus: Surge. Et surrexit, et stetit ante eum. Et rursum dixit Angelus Domini; Deum excelsum nosti? Pachomius dixit: Domine nescio, si est Deus in cœlo: sum enim rusticus, et nulla est mihi sapientia. Arti meæ ab infantia mea inservio, et nihil ab hominibus urbanis audivi quod discerem, sed publicos semper fugi excessus. Et dixit ei Angelus: Ora ad Dominum, et dabit tibi sapientiam, et intellectum. Pachomius dixit: Deum non novi orare, nescio enim quid dicam. Et accepit Angelus folium lauri, et scripsit in eo verba orationis, et dedit ea Pachomio dicens: Manduca illud, et erit amarum in ore tuo sicut fel, ventrem autem tuum adimplebit dulcedine sapientiæ, dabitque tibi formam orationis et sacræ doctrinæ. Et accipiens Pachomius manducavit; et factum est os ejus amarum: porro venter ejus adimpletus est dulcore, et mirificavit Dominum valde. Vere autem credimus in eum impletam fuisse prophetiam Ezechielis, et Joannis Apostoli dictum, qui librum de manibus Angelorum accipientes comederunt illum, et adimpleti sunt sapientiæ plenitudine ad prophetandum. Iterum Angelus Domini tetigit labia Pachomii, et depulsa amaritudine linguæ ejus, de Deo loquebatur ingentia. Dixitque Angelus Domini adhuc Pachomio: Fige genua in terram, et faciem pone ad Orientem, et nunc dabitur tibi a Deo quemadmodum possis orare. Et posuit Pachomius genua sua in terram, faciem quoque suam ad Orientem; et infusa est oratio in sensum ejus, et ait:

ab Angelo docetur Deum noscere et orare,

Ez. 3, 3. Ap. 10, 10.

petitque a Deo ut per veram fidem salute aliquando potiatur.

3 Benedicam te Domine Deus Omnipotens, Rex cœlestis, qui ignorantibus te nomen tuum innotescere facis per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum manifestum, ut populum tibi congreges ex omnibus adoptivum. Volens enim mundo succurrere laboranti, propter generis humani salutem, unico filio tuo non pepercisti. Per eum obsecro tuam misericordiam, ut me perducere digneris ad tuam gratiam, et mihi cæco tribuas verum lumen in tenebris constituto. Tu enim nosti, Domine, quia nullum sciebam omnino sermonem, et dignatus es donare quod loquerer ad te, et docuisti me quibus te verbis orarem. Ex memetipso cognosco, Domine Deus meus, quia vere cæci vident, surdi audiunt, mutorum linguæ solvuntur, claudi ambulant, leprosi mundantur, pauperes evangelizantur, peccatores vocantur. Quis enim eram ego, et recordatus es mei? aut in quo prævalet apud te pusillanimitas mea, quia requisisti me? Nunc igitur peto, ut me sordibus abluas peccatorum naturalis miseriæ meæ, quæ me longo tempore pressit. Vivebam enim a parentibus eruditus infeliciter, more gentilium, tamquam socius jumentorum: misisti ergo mihi Angelum tuum, et percussisti femur meum, et aperuisti mihi saxeum pectus. Væ enim tacentibus de te, quia igni ustionis cruciandi tradentur in sempiternum. Ecce enim in brevi cognovi, quoniam non est gaudium impiis apud te, nec peccatoribus lætitia post obitum veniet, et nisi hic ad te revertantur, salvi esse non possunt. Quoniam ergo non est tibi visum perdere me, Domine redemptor humanitatis nostræ, ostende mihi in melius, ut plenius te cognoscam Dominum et Salvatorem meum Jesum: quia non est alius absque te, qui es benedictus in secula. Hæc fuit oratio sancti Pachomii prima, per quam eum introduxit Angelus Domini ad viam fidei perquirendam.

Angeli ministerio ad Priscum Episcopum deductus, ab eodem baptizatur,

4 Erat autem intentus Beatus Pachomius, quando ad eum Angelus Domini remeare posset. Fixus ergo orabat, sperans quod esset eum Dominus per illum visitaturus. Cum autem pauci transissent dies, et ecce Pachomius juxta consuetudinem suam restem torquebat ex junco. Et ingressus Angelus Domini ait ad eum: Ave Pachomi. Statimque pavefactus surrexit Pachomius. Et ait illi Angelus Domini: Vis ducam te ad virum Sacerdotem Dei, qui te baptizet in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti? Et respondit Pachomius: Domine mi sancte Dei, hoc est mihi optabile jucundumque valde, ut ad plenum me viam doceas Dei, quæ sit perfecta salus operum supernorum. Et apprehendit eum Angelus Domini ad verticem capilli capitis ejus, et duxit eum ad quemdam Episcopum *e* nomine Priscum, virum justum et timentem Deum, qui vehementer memor erat operum Dei, aitque illi: Hunc doce quæ sit via Dei, et sapientia, et intellectus, et baptiza eum in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Porro Sacerdos Domini

A Domini audiens hæc gratulatus est valde, sed non intellexit eum esse Angelum Domini, qui illum introduxerat ad se. Statimque Angelus Domini, splendida mutatus effigie, refulsit in faciem Sacerdotis in vestibus albis vultuque decoro : citiusque pavore Christi Sacerdos perterritus, cecidit consternatus in terram. Et ait ad eum Angelus : Ne timeas, conservus enim tuus et omnium Fratrum tuorum ego sum. Oportuit enim manifestari tibi gloriam Dei nostri. ut scias quomodo doceas verbum Domini, erudiens eum secundum salutem animæ ejus, ut vivat coram Domino in æternum. Et hæc dicens discessit ab eis. Priscus autem Episcopus acceptum secum Pachomium, docuit eum jejunare, atque indesinenter orare : cui manus imponens Catechumenum fecit, atque ita velociter baptizavit ; docens eum symboli Sacramentum. Moxque ut baptizatus est Pachomius, repletus Spiritu sancto, dixit hanc orationem : Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe, qui per Spiritum sanctum tuum me reconciliare dignatus es Deo Patri, et redemisti me a pœna æterna, quia non credentes in te peccatorum suorum ponderibus sunt aggravati. Sunt enim peccata plumbo

pro quo beneficio gratum se Deo exhibet.

B graviora, a quibus ego lætor extractus, et de omnium iniquitatum necessitatibus liberatus exulto. Vere enim apud Deum personarum acceptio non est, sed misericordia multiplex. Quomodo igitur indignus ego accedere gratiæ tuæ præsumerem, nisi tu me cœlesti dignatione præveniens, morbidæ animæ, quam in corporis materia habitare præceperas, velociter subvenires ? Inimicum legis tuæ, qui mihi in carne dominabatur subvertens, a sordibus me Spiritus sancti regeneratione mundasti : loquitur in me anima mea renovata, quæ longo tempore inter oves perditas jacebat abjecta. Accepto fidei signo lætatus sum, *f* vultui meo infixa reparatus in gratia. Quasi mutus accepi vocem, loqui cupio filiis tuis : et hymnum narrare in confessione liberationis meæ, [canere laudes tuas in omni Ecclesia tua], quia absolvisti captivum, ignorantem quæsisti, stulto sapientiæ viam donasti, egentem ditasti, mortuum suscitasti, longe positum appropinquare tuæ Majestati fecisti. Ideo confitebor tibi, et psalmum dicam nomini tuo, cum me docueris ordinem, quo psallam tibi, et benedicam nomen tuum in secula seculorum. Amen.

Animum suum omni genere virtutum exornat,

5 Igitur Pachomius baptismo consecratus, litteras nesciebat, sed in eo nomen Domini, cum perceptæ fidei augmento et robore, de die in diem crescebat. C Accendebatur fraternæ studio caritatis, humilitatis vinculo ad universos colligatus erat, castitatis jugum libenter amabat : cunctosque Fratres, qui erant ecclesiæ proxima loca habitantes, solicite requirebat : studiose psalmos dicebat, corpus suum jejuniis affligebat, in oratione ad Deum assidue pernoctabat, pulmenti calidi cocturam repudiabat, agrestibus, delectatus herbis et aqua frigida. Cilicio semper corpus opertum fatigabat per eremum, asserens esse peccatum, si aliquando ab opere vacaret. Verbositate sermonis carebat, divinis autem libris aurem accommodabat : jurare omnino detestabatur, mundum in oratione sua plangere non desinebat. Cum frequentia pateretur corporis tentamenta, ad nota orationum subsidia convolabat : et ne amplius quam deberet somno indulgere videretur aut mortalia fovere membra, paululum super saxa requiescebat, ut cum duritia lectuli doloribus ageretur corpus, statim ad Dei consurgeret opus. Panem etiam suum ad mensuram accipiebat, et aquam ad mensuram potabat. Numquam pleno ventre a mensa recessit, nec sitim suam satiavit, dicens non esse bonum, si carnis voluntas fuisset impleta. Obedientiam vero et fecit, et docuit. Patientia sua superbos deposuit, et iracundos homines subtiliter mitigavit. Si quando suggestionibus suis Sathanas ejus cupiebat propositum D impedire, oculos in cœlum levabat, et statim Sanctum sibi rogabat adesse auxilium. Talis ejus vita usque in senectam fuit, qualis ab initio cœpit. Cum hæc gererentur in eo, et prorsus sic suum usquequaque despiceret corpus, si quando infirmitas febrium aut stomachi dolores graviter mentem ejus afficerent, corpus non dedit indulgentiæ ob morbum infirmitatis, nec calidis usus rebus jejunia minoravit, æstimans, quod si corpus calidiori cibo consolaretur, a Domino redemptio animæ non daretur. Nam si quando valetudo gravis debilia genua fatigaret, ita ut ad vigilias Pachomius exurgere non valeret, orando in stratu suo et psallendo non desinebat ; aut si lingua præsertim cessaret, cordis intima rugiebant proclamantia. Hæc Pachomius faciebat, ne de silentio ejus hostis animæ diabolus lætaretur, aut in opere Domini vir negligens inveniretur. Sed cum in tantæ discretionis vita Pachomius permaneret, perrexit ad baptizatorem suum, ab eo commendatitiam orationem poscens, ut sine victu *g* spirituali eremi quam concupierat non penetraret arcana ; ubi multo tempore demoratus, innumeras dæmonum pertulit insidias. Sed Dominus qui de mundo venerabi- E lem converterat virum, quotidie cor ejus armabat ad sustinendas versutias spirituum malignorum. Notum igitur factum est hoc S. Macario, scilicet B. Antonii discipulo *h*, et visum est ei abire in eremum [ad requirendum Pachomium vel propositum ejus atque studium percunctandum. Eadem quoque nocte Angelus Domini apparuit Pachomio in eremo, et celerem Macarii indicavit adventum]. Hic enim Macarius, ab illustri viro Antonio derelictus, quinquaginta *i* fere millia Fratrum susceperat gubernanda. Ejusdem igitur Macarii exitus de seculo appropinquabat dies, et requirebat, Dominico gregi qui post ejus excessum magister subrogaretur. Sanctus itaque Macarius cum ad sanctum pervenisset Pachomium, excepit eum libenter, præcipue cum ab Angelo monitus sciret, quod famam ejus subtiliter explorare atque propositum venerat.

ex MS.

etiam senex, etiam infirmitate pressus,

Eremum petit.

g

A S. Macario, Antonii discipulo, invisitur, h

i

6 Porro Macarii aspectibus Pachomius placuit, et suadere instantissime cœpit, ut S. Antonii Anachoretarum Principis non pigritaretur visitare reliquias. Sed cum omni virtute reniteretur, et abire penitus noluisset, in somnis Pachomius sine ullo cunctamine ire jubetur. Qui, quoniam Divinæ contradicere non poterat Majestati, cum Macario aggreditur iter. Congregationem igitur multitudinis Mo- F nachorum ingressus est, quæ a Sancto gubernabatur Macario, de quo sæpe diximus *k*, quia et corpus sepelivit Magistri, et spiritus ejus requievit in eo. Qui cum se in extremo videret, istius scilicet vitæ temporalis, advocato ad se S. Pachomio ita exorsus est : En, Frater, tempus resolutionis meæ instat. Quapropter audiens bonum testimonium de te, et sciens finem senectutis meæ, debilitatis meæ imposui gressibus, ad pertingendum usque ad te. Nunc ergo bene fecisti venire mecum. Suscipe ergo paterno more gregem Dei regendum. Noli quærere quod tibi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant. Ne ergo excuses suscipiendi oneris gratiam, mercedem a Domino recepturus tempore opportuno. Tunc S. Pachomius pedibus ejus advolutus ait : Reverendissime Pater, quomodo mihi tam magnæ multitudinis curam committis, homini rustico, litteras nescienti ? Provide igitur eis peritum hominem, qui possit tota solicitudine tantum regere populum. Tunc Macarius ait Pachomio : Excusationes tuas non audio, neque causas recipio : hi enim omnes ditioni tuæ subditi manebunt, nec est alius tantæ abstinentiæ vir, qui possit istius populi gubernationem tam solicite pertractare quam tu. Et ut citius dicam, dilectissime

k

et ab eodem, jam monachis Antonianis præficitur.

A lectissime Frater, te electione sua Dominus designavit, ad suscipiendum hujus ministerii locum. Ergo nequaquam poteris Domini cœlestis contradicere jussioni. Nihil ex hoc Pachomius ultra locutus est Macario; sed dum ejus verba secum in animum volveret, Macarius emisit spiritum. Statimque populorum ingens turba ad tanti Patris funus cucurrit. Ibi psallentium multitudo diversis hymnorum vocibus, quasi uno ore, laudes Deo canebant, donec corpus ad sepulcrum duceretur humandum. Nemo tamen vehementer dolebat, eo quod S. Macarius tam velociter monasterium reliquerat, quoniam similem Dominus Deus Pachomium gregi suo magistrum providerat. Tribus ergo diebus post S. Macarii excessum orabat Pachomius, ut acciperet de cœlo fontem doctrinæ per Jesum Christum in Spiritu sancto, ut posset tanta populorum millia prudenter docere. Tertia igitur die venit ad eum secundum consuetudinem qui eum converterat Angelus, et locutus est ad eum, et constituit eum monasteriorum doctorem et principem in eo loco, a quo Macarius discesserat, deditque ei formam spiritualium præceptorum et abiit.

EX MSS.

Ab Angelo rursum edoctus,

7 Porro Pachomius congregatis Fratribus cunctis B aperiens os suum, locutus est eis dicens. Audite filioli verbum, quod Dominus Deus locutus est ad me, et ex ore meo dignatus est vobis declarare sermone. Præceptum justitiæ et caritatis regulam volo sensibus vestris infundere: paterna enim voce loquar ad vos, in nomine Domini nostri Jesu Christi et Spiritu Dei nostri. Accepi enim formam de manu Angeli, ut dicam unicuique quæ acciderint sensui meo, ad vestram ædificationem. Intentas igitur præbete aures, quoniam ipse Deus mandavit, quod ex ore meo procedit. Prima ergo mandati consideratio est, in omnibus vos obedire majoribus. Secunda mandati est subjectio, ut intimo corde et casto serviatis Deo. Tertia propositio est, ut temperanter et pie et juste vivatis in hoc seculo. Quarta mandati est ratio, ut membra vestra affligatis per omnia, ut possitis acquirere animarum salutem, domando jejuniis mortiferam carnem, qui hæc est delectatio bonorum operum. Quinta constituto est, orationis frequentia, sicut Apostolus Paulus indesinenter orare nos jubet. Orantes quippe semper, et meditantes sive jejunantes, fidei dona in memoriis mentium tenebimus infixa, ut possimus scatentium dæmonum superare naturam. Insidiantur enim plurimum singulis quibusque nostrum ad animæ damnum, scilicet per superbiæ malum, quod per cuncta C est cavendum. Hæc Angelos in primordio mundi de cœlo projecit, ut videamus superbiam antiquum et quasi originale esse peccatum: ad quam excludendam de cogitationibus vestris, Deum semper deprecemur, ut detur nobis forma humilitatis. Accedit et alio infestatio mortis in corpore secularium vitiorum, quæ causa monachos curiosius solicitat. Funiculum autem caritatis ante omnia inter vos habetote; fide connexum in se manens, quoniam ad regna Dei festinatis, ut in æternum cum Sanctis regnetis. Curate ergo ut disciplinæ Monachorum, in perfecta dilectione Dei et proximi atque sincera, modus sufficiens sit; quoniam qui invicem se diligunt perfecte, ipsi sunt qui manducant panem in regno Dei, et qui sine macula vivunt, nec est in eis alienæ ruga discordiæ: locati enim ibi eritis, si de mundis sacrificiis vestræ caritatis odor suavitatis cœlos ascenderit. Gaudebit enim tunc Dominus Jesus in vobis, si facitis fideliter quod ipse mandavit. Nam prima legis in monte Sina confœderatio hæc ad Moysem data est: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota virtute tua, et ex tota mente tua: secunda; Diliges proximum tuum sicut teipsum. Evacuatur enim dilectio Dei, nisi subjungatur et proximi. Plenum ergo D præceptum est veritatis, ut maneat in sensibus nostris individuæ regula caritatis.

hortatur suos

ad obedientiam,

humilitatem, temperantiam,

mortificationem,

Orationem,

Caritatem Dei et proximi

8 Tunc autem dilectio vestra erit in pleno, si colla obedientiæ supposueritis proposito: obedientia quippe in Congregatione laudatur. Nihil vobis proderit, filioli, si diligatis invicem, et nolitis invicem obedire. Dilectio sine obedientia, desertus et graminosus conscientiæ est ager. Quomodo enim gramen seminales impedit sulcos, sic inobediens homo frustra jejunat, et orationis suæ nullum percipit fructum. Igitur qui uno animo esse concupiscunt, et vivere mente communi disposuerunt, consiliis majoris inserviant, et quidquid ex consilio processerit Patrum: hoc faciant. Quod si de regione agri quæ procul est Frater oneris fascem collo suo portaverit, non quidem festinet de humero suo onus deponere, si Abbas præsens fuerit, donec ipse mandaverit. Aut si gradiens via gravem sitim habens, reperiensque aquam, stantem *m* sive manantem, præter Abbatis consilium diverteris ad bibendum, aut alterius Fratris tecum comitantis etiam junioris; peccatum fecisti, quia præter benedictionem aquam potasti. Quod si calor solis exarserit, et volueris E bibere, et Abbas tibi propter te domandum prohibuerit; si vel mente murmuraveris, deliquisti. Deinde si viam ambulans spinam calcaveris, et dolor magis per iter fragile corpus constrinxerit, ne eam velis auferre ex corpore, donec Abbas præcipiat educere. Procul ab invicem contextum *n* juncis sternite, cum ad dormiendum seceditis, ita ut intervallum singulorum cubitus intercedat unus, ne dum ad invicem proximant corpora, enutriant libidinis incentiva. Porro negotium noctis, propter lucifugas dæmonas et noctipetas, spirituali opere peragatur. Expergefactis vero nulla de secularibus cura sit, donec ad galli cantum fraternarum orationum communis hora succedat. Unus alterum *o* non Vociferet ad orandum; sed cum tundere cœperit qui prius expergefactus fuerit proprium pectus, provocetur ille qui dormit exurgere: sæpe enim sathanas cum somno communicat, et gravi somno anima captivata nocturnis involvitur tenebris, et ab orationis patrocinio separata, fit, operante diabolo, socia tenebrarum.

jungendam obedientiæ,

m

modestiam noctu servandam,

o

9 Studete igitur complacere Deo, conversationem spiritualem habentes, divinaque mandata in dilectione ejus implentes. Sapientia legis et præcepta Dei F in latebris vestrorum cordium sint semper, ut lux scientiæ resplendeat in mentibus vestris, et ne quid amplius aliquid sciatis nisi sanctam simplicitatem sanctarum Scripturarum. Multi enim perverse sentientes exciderunt a dilectione Dei et proximorum suorum, et non quæ Dei, sed quæ hujus mundi sunt, quærunt. Audite Baruch Prophetam dicentem, Pax justitiæ et honor pietatis. Dilectio enim fraternitatis si incorrupta manserit inter cunctos, facit eos amicitiæ Domini fieri socios: quoniam qui diligunt Dominum secundum boni operis gloriam, invicem æmulantur in bono, et provocant se invicem in operibus bonis, econtra faciunt qui istius mundi profanitates et quidquid ex diabolo cogitationum malarum instigati fuerint, recipiunt, et in cordibus Dei servorum accendunt. Quoniam qui cupiunt anachoretica perfrui vita, sic corpus abdicant, ut adhuc in terra positi jam cœlestibus delectentur, nihilque terrenum prorsus exquirant, vitia tenebrarum conculcantes ac prosternentes. Verum quia cœlesti vos regioni aptatis, placere vos convenit Creatori. Virgines pariter mente et corpore permanete, fructus fidei ac limam sermonis quam maxime conservantes: nefas enim est si monachum quis reprehendet in modico vel in magno, præsertim cum irreprehensibiles

secularis sapientiæ extinctionem,

Bar. 5. 4.

Col. 1. 22. et 4, 6.

A biles nos esse Apostolus doceat, et ut sermo noster in gratia conditus sit sale; eo scilicet condimento quo Apostolos Jesus condivit dicens, Vos estis sal terræ, quod peto ne in vobis evanescat: ne si in aliquo vestrum evanuerit, extra Congregationis multitudinem foras projiciatur, linguis ethnicorum conculcandus. Hoc obsecro, filioli, secundum formam quæ data est mihi de manu Angeli, fugere vos volo linguas detrahentium iniquorum: quæ ignem iniquitatis accendentes, etiam sine causa Ecclesiæ Christi insultare festinant. Dissensiones vero quas habetis inter vos, projicite ab invicem, scientes Deum non esse dissensionis, sed pacis. Si qua igitur scandala, inimico suggerente, Frater habet adversus Fratrem; propter obedientiam fidei, me exhortante, dimittat: quoniam ego non ex me loquor, sed ex Deo, qui per manum nuntii sui docuit me. Et si obedientiam feceritis, præcepta Dei bene impleveritis, hospiti tectum, et inopi victum, peregrinanti iter rectum dederitis, a Deo mercedem habebitis. *p*. Et, si fieri potest, nullo pacto miles Christi debet irasci, non solum ad proximos suos; verum nec etiam ad ipsos extraneos, ne secularis quisque servum Dei audeat judicare. Quæ enim erit inter te et illum distantia, si non patiaris aliquid? Ut si conjugatus tecum judicio voluerit contendere, melius est monacho injuriam sustinere, quam audiatur vox militis Christi in clamore. Non decet monachum causa pecuniæ esse negotiatorem, sed cœlestium bonorum lucra mercantem. Prædicet verbum salutis, animas invitet ad cœlum, ad nihilum deducat seculi desiderium, pulchritudinem præsentium bonorum prorsus annullet *q*.

custodiam linguæ, Mat. 5, 13

studium pacis,

p

B

q

10 Qui Angelorum vitam sectatur, et cupit imitator esse Sanctorum, pergat ad eremum, ut hominum desertor, sodalis avium fiat et socius ferarum. Cavenda sunt, filioli, tentamenta diaboli. Quod si quid de eo disputandum sit, attendamus ipsum primitivi seculi hominem, quem fraudulenta subtilitate decepit incautum, cui sermonis lex veteris in simplicitate cordis in auribus sonuit. Qui si suæ conditionis speciem non acrioris præcepti lege, sed ex industria custodiret, viveret. Jejuni enim oris lex specialis spiritualibus, nam generalis lex carnalibus est cum escis: spiritualis autem judicat omnia, et consentit omnibus bonis. Carnalis enim homo, propter hoc quod serpentinæ suggestioni cito consentit, spirituali non perfruitur lege, quam primus Adam transgrediendo non custodivit. Sed, filioli, tunc primæ originis morte carebimus, cum per novissimum Adam vivificati lætabimur. Vita enim nostra diaboli fraudibus addicta est. Sed si mortali corpori nostro tentationum sagittas contulerit, fidei lorica armemur; ut nulla ex parte jacula introeant tentatoris. Præcingamur super lumbos mentis nostræ gladio fidei, quod est verbum Dei; et cum nos viderit sic armatos, veteranæ suæ fraudis mortifera arma comprimet, et jam nihil artium suarum commutabit ad nos pervertendum. Si enim viderit nos in præcepto demorantes, timebit; si perspexerit in caritate et humilitate fundatos, longe refugiet; et cum nos viderit in Dei et proximi amore ferventes, cito tabescet. Notum autem sit vobis, quod usque ad exitum vitæ istius diabolus insidiari non desinet Sanctis. Verumtamen necesse est nos ei corde viriliter repugnare, non ignorantes quæ sapientissimo Job bella intulerit, quomodo Cain in fratris cædem ira excitavit, quomodo Esau ad amittenda nativitatis primogenita provocavit, quem escæ delectatione a femoris paterni primatu dejecit, unde et a benedictione patris sui reprobatus est. Sic per omnia tempora mille nocendi artes exercuit, quæ uno fidei jugo de credentium mentibus distrahuntur. Nam si

cautelam contra versutias dæmonis,

C

et fiduciam in meritis Christi,

qua solicitudine animas Christianas mortifero veneno illiciat, triumphato eo cum satellitibus suis, in nomine Domini nostri Jesu Christi cor exultat, maxime servorum Dei, quod tyrannum fraudatorem animarum, divinæ virtutis potentia, cum orationis instantia expugnarit. Quod si terrore suo Sanctos timere fecerit, currant ad auxilium Crucis, et statim ille refugiet miser: et qui terribilem se fieri existimabat, tunc terror ejus quasi muscæ moriturae erit, nihil nocere prævalens, sicut nec illa dum supersedet brachio vel capiti humano. Sic ergo diabolus animæ fideli et in Domino confidenti in nullo nocebit, sed versutia ejus crebris orationibus ac jejuniis devincitur. Impietas igitur hujus atque superbiæ pernicies, trinæ defensionis auxilio deponitur et annullatur. Filioli, quid ad vestram pertinet curam, si adversum vos conveniant infinita dæmonum castra? Potestis et vos multis juvari agminibus Angelorum, si, cum dæmonum catervas crescere videritis, oculos vestros in cœlum levetis, dicentes; Veni Domine Jesu Christe, adjuva infirmitatem nostram. Tunc sermo vobis Elisei conveniet, dictus adversus eos qui de Syria in Samariam ad se comprehendendum venerant, quo terrenti se puero sic respondit: Aperi Domine oculos servi tui, ut videat. [Tunc videbitis sathan sicut fulgur de cœlo cadentem, ut servorum Dei pedibus substernatur, et statim vobis Angelorum Dei legiones non deerunt, qui vestræ fidei juvamine cœlestis defensionis præerunt. Tunc et ipse Dominus Jesus Christus vobis securitatis addet affectum, ut non timeatis eos, qui corpus occidunt, animæ autem non possunt aliquid facere. Licet inferant angeli sathanæ verbera flagellorum corpori vestro; porro animæ vestræ perpetua erit salvatio. Si tutamen poscatis immobile a Patre et filio et Spiritu sancto, uno ac singulari Deo, habetis concitum et perenne auxilium.]

Ex MSS.

E

4 Reg. 6, 17

11 Hæc, filioli, sunt mandata vitæ: quæ ut pusillitas mei cordis invenit, vobis de diabolicis certaminibus applanavi, nolens, quæ nobis ipso imminente acciderunt, silentio præterire, ut perfecte possitis malitiosis ejus resistere fraudibus et consiliis. Mihi quadam die in monte sedenti, ingens veluti militum turba occurrit, quos dum oculis cernerem venientes a longe, sathanæ Angelos statim esse cognovi. Ego autem deposito omni terrore, genibus provolutis humo, ut secederent orabam, Dominum invocans Redemptorem. Tunc vero turba quæ venerat, velut stipula quæ vento rapitur, nusquam comparuit. Gratias egi Domino per Jesum Christum Dominum nostrum, quod meo certamini finem imposuerit cito: et orationem meam celeriter exaudiverit, donans mihi victoriam suam de istorum insidiis, et persecutionibus innumeris, quam passus sum ab eis. [Reverendissimi filii, ab omni eorum impetu et viribus effeminatis, sæpe me eripuit Dominus.] Unde et vos, filioli, constantes estote [in fide. Omnes enim qui amatis Dominum, odite malignum, et Deus misericordiæ et consolationis dabit sufferentiam; ut possitis latronem justitiæ superare et adversarium fidei sathanam: conteretque eum sub pedibus vestris velociter Dominus Jesus Christus, cui est cum Patre et Spiritu sancto, laus, honor et sempiterna gloria, nunc et in æterna secula seculorum. Amen.] *r*

a quo in tentatione multiplici se adjutum profitetur.

F

r

ANNOTATA.

a *Rosweidus*, scriptis intimare curavi, *et huic deinde desunt verba hic inclusa* [ ]: *quod deinceps a nobis hic servanda scias; lectionum autem diversitatem minime scrupulose observandam, quando ea nihil in sensu mutabit.*

A b Memphis *Ægypti superioris caput, paulo ultra inferiorem, sive famosum Δ Delta.*

c Sportarius *qui* sportas plectit : *Rosweidus, cum in MS. Trevir.* Spartarius *legisset, eum cogitavit* qui e sparto restes texit : *sed prætulit aliam lectionem, qua dicebatur* spatarius : *quia Levit.* 23, 40, *inter alia ramorum frondentium genera, quæ jubentur in festo tabernaculorum sumere Israelitæ, nominantur* spatulæ palmarum, *Græce* κάλλυνθρα φοινίκων, *dicuntur autem sic Latine, quia formam habent gladiorum : a quibus* Spatarii *dicuntur, qui gladios coram Principe portant.*

d *Additur apud Rosweidum, estque etiam in MS. Trevir.* quando ipse plectam de spato plectebat, *unde is* Spatarium *dici confirmat : sed nihil tale in Neapolit. MS. et tam ipse Rosweidus quam nostra MSS. num.* 4 *habent quod Sanctus* juxta consuetudinem suam restim torquebat ex junco, *ut scilicet ex ipsa sic plexa reste formaret deinde sportam : juncos autem indicat, quas Ægyptii in Vita Senioris Pachomii* Θρύίας *appellant & similes, putem, restes etiam fiebant ex spatalis, unde Regula Pachomiana* 177 *sic habet :*
B viginti quinque orgyas Præpositus domus ac secundus debebunt de palmarum foliis texere, ut ad exemplum eorum operentur et ceteri.

e *Crediderim hunc fuisse Episcopum* Mempheos, *si non est gratis confictus.*

f *Rosweidus,* Accepto signo lætatus sum quasi nominis magni : census Imperatoris militi infixo reparatur in gratiam : *putatque alludi ad eum morem, quo militibus imprimebatur nomen Imperatoris, scilicet in brachio, ut videre est apud Lipsium de Militia Romana. Rectius tamen hic legitur* vultui, *quia huic Christiani imprimimus Ducis nostri signum, nempe Crucem. In MS. Trevir. est* vultu fixo : *et pro* nominis magni, *legitur,* Numisma.

g *Idem Rosweidus,* et sine aliquo victu eremi petiit arcana. D

h *Idem addit,* conversatio Posthumii, et celebre factum est ejus nomen : *deinde omittit quæ sequuntur inclusa* [ ].

i *Hic numerus suspectam valde hanc vitam facit.*

k Hinc apparet auctorem hujus Vitæ etiam alias Sanctorum Vitas consarcinasse : *ita Rosweidus : sed non video, cur id scripto potius dixisse quam ore intelligendus sit auctor.*

l *Hieronymus in Vita S. Pauli testes allegat* Amatham et Macarium discipulos Antonii, quorum superior corpus Magistri sepelivit : *qua loquendi ratione ab hoc officio excludi videretur Macarius. Sed Athanasius in Vita etiam hunc admittit, tacito tamen nomine, quando pluraliter ait num.* 112 *et* 114, *quod* vocatis ad se duobus Fratribus...... qui ei jam seni cœperant ministrare....... *præcepit* humo Patris operire corpusculum..... ut nemo..... locum tumuli noverit. *Et* servaverunt, *inquit,* mandata discipuli : et nemo interim usque ad hunc diem, præter ipsos, ubi sit conditum novit.

m *Rosweidus,* Scativam sive germinantem, *idque conatur explicare.* E

n *Idem,* contextas vites sternite. *Tum velut novum præceptum orditur.*

o *Idem,* Alterius vocis cantus alterum non excitet.

p *Idem breviter,* Et si obedientiam Prælato præbueritis, hospitalitatem peregrinanti, ex præcepto Domini facitis.

q *Totus fere sequens numerus deest Rosweido.*

r *Paucis Rosweidus,* Constantes estote, quia mitis est Dominus ad liberandum vos. Amate ergo Deum, odite malignum, et Deus misericordiæ erit vobiscum, ut possitis ejus insidias evadere. Amen.

G. H.

DE SANCTO AMPELIO

EREMITA GENUÆ IN LIGURIA.

SEC. V.

Duplicem *Vitam* S. Ampelii *nacti sumus Genua a R. P. Joanne Stephano Flisio Societatis Jesu, Professore sacræ Theologiæ, deinde et*
C *Collegii nostri Rectore, submissam; alteram idiomate Italico, alteram Latino. De hac ista scripsit die* XXX *Augusti anno* MDCLXX. Libero fidem datam, et mitto Vitam S. Ampelii, quam describendam curavi ex antiquo manuscripto libro, ex charta pergamena confecto, qui servatur a Congregatione fabrorum ferrariorum, qui conveniunt in ecclesia Parochiali S. Stephani, monachorum Congregationis Montis-Oliveti, in qua habetur altare eidem S. Ampelio dicatum. *Habemus Officia propria Genuensis Ecclesiæ anno* MDCXL *excusa, et additur pagina* 55 *Kalendarium Sanctorum, qui in particularibus Ecclesiis celebrantur, et ad diem* XIV *Maji ista leguntur :* In Ecclesia S. Stephani *festum* S. Ampelii Confessoris : *ubi* Corpus *ejus adservatur. Hunc Ferrarius in Catalogo generali ita refert :* Genuæ S. Ampelii Confessoris : *et in Notis addit :* Ex Tabulis Ecclesiæ Genuensis. Corpus illius in æde S. Stephani Parochiali quiescit, ubi ejus nomini sacellum erectum. Artis ferrariæ advocatus est. *In MS. Martyrologio Adonis, in Italia et forte Brixiæ aucto, quod reperimus inter MSS. Codices Reginæ Sueciæ, ad eumdem* XIV *Maji ista habentur :* Ipso die S. Ampelii Episcopi et Confessoris. *Verum non fuit* Episcopus, *sed solum* Eremita. *Et hic dies in Actis notatur esse, quo corpus ad dictam Ecclesiam S. Stephani fuit translatum. Mortuus dicitur in Actis Latinis* tertio Nonarum Octobris, *in Vita autem Italica* quarto Octobris, F *neutro vero modo reperitur in ullo Martyrologio, neque annotatur in prædicto Kalendario. Interim sub finem Vitæ dicitur* ejus festum bis annuatim solennius agi; *ac præterea* prima Dominica cujuslibet mensis Missam cum cantu solenniter celebrari. *Contigit autem translatio corporis ad dictam S. Stephani ecclesiam anno* MCCLVIII, *sed Vita hæc postea est scripta, cum jam esset prædictarum solennitatum usus aliquamdiu introductus. Auctor fuit monachus dicti monasterii Congregationis Montis-Oliveti, qui num.* 16 *allegat libellum gestorum ejus apud Consules Ferrifabrorum asservatum : qui alius non videtur fuisse ab eo quem Italice accepimus scriptum. De tempore quo floruit constat ex Prologo, ubi dicitur* anno CCCCXI *in Thebaide vixisse, et inde postmodum in Liguriam venisse. Hæc est traditio Genuensium, de qua, ut dicitur num.* 14, *Episcopus dubitans, docetur in visione veram esse. Fuimus ipsi anno* MDCLXII *Genuæ et die* XIII *Martii adivimus ecclesiam S. Stephani, deducente nos ad eamdem venerabili ipsius monasterii Abbate, qui nobis sub ara demonstravit marmoream arcam, qua corpus Sancti claudebatur : asserebat autem ille sacrum caput etiam nunc haberi in* Buldigera, *ubi vitam olim solitariam duxit.*

Vita ex MS datur.

Cultus 14 Maji.

Corpus Genuæ.

Auctor vitæ monachus Olivetanus.

VITA

A

VITA

Auctore monacho Olivetano

Ex MS. Genuensi.

PROLOGUS.

Antiquior Sancti notitia ex Vitis Patrum.

Piæ devotionis et miræ sanctitatis almi Confessoris et Eremitæ, viri Dei beatissimi, venerabilisque Patris Ampelii ardore succensus, studui quædam ipsius prodigia virtutis et signa, dignissimis veridicorum fidelium testimoniis ad laudem Domini comprobata, summopere et ad exhortationem virtutum posteris enarrare. In cujus quidem narrationis nostræ principio adesse nobis precamur gratiam Domini nostri Jesu Christi fœcundam : virtute cujus et gratia, juxta pietatis exercitia, vir beatissimus venerabilisque Pater Ampelius Christo viriliter militando se exercuit. Temporibus namque Honorii et Theodosii minoris Augustorum, peractis a principio nativitatis Christi annis quadringentis undecim, B post primos nostri sacrosancti monastici ordinis religiosæque eximiæ sanctitatis et vitæ viros, reverendissimosque etiam ac solidissimos Fundatores et Patres, Paulum primum Eremitam, Antonium et Hilarionem, Abbates sanctissimos, suorum virtutibus meritorum totius tunc luminaria orbis, vir Domini Beatissimus ac venerabilis Pater Ampelius miris virtutum meritis, signis, et exemplis coruscans, inter ceteros Eremicolas ac Patres Thebeates a eremi clarissimos habebatur; ut *a* S. Petronius Bononiensis Episcopus, qui cum sex viris sanctitatis studio deditis Sanctorum Patrum vitas in Ægypto et Thebaida devote quæsivit, et vidit, demumque dignæ memoria scripturæ tradidit, et nomen illius libelli Vitas Patrum posuit, in quo de hoc venera- b bili Patre Ampelio sic clare ait, videlicet *b* : Vidimus et alium Presbyterum (hoc est senem) in vicina regione (id est Thebaida) nomine Ampellem seu Ampellium, secundum patriæ nostræ morem quasi diminutive loquentes, et reliqua. Gennadius namque Massiliensis Presbyter, in suo libro virorum illu- c strium *c* cap. XL primo hoc asserit, dicens : Petronius Bononiensis civitatis Italiæ Episcopus, vir sanctæ vitæ, et monachorum studiis ab adolescentia exercitatus, scripsisse putatur Vitas Patrum Ægy- C pti monachorum, quas velut speculum ac normam professionis suæ monachi amplectantur; et reliqua. Licet nonnulli putent Doctorum Ecclesiæ sanctæ d lumen *d* Hieronymum beatissimum, præfatum de Vitis Patrum libellum scripsisse. Est tamen verissimum, quod Reverendissimorum Patrum Pauli et Hilarionis prædictorum, nec non et Malchi Monachi Vitas et Actus in eodem libro contentos tantummodo descripsit; totumque etiam pœne librum prædictum de Vitis Patrum de Græco in Latinum transtulit. Advertendum tamen est, quod de viro Dei beatissimo Ampelio præfatus Beatissimus Petronius loquitur solummodo usque ad illam partem sequentis gesti ipsius, ubi sic incipit, videlicet : Quæ cuncta ipsius sanctissimi Joannis, et reliqua. Et licet in præfato libro de Vitis Patrum, post prædicti viri Dei beatissimi Ampelii miracula, inseratur quædam egregia narratio præfati beatissimi Joannis, per ipsum Ampelium præfato Petronio ejusque sociis facta; tamen eam hic ponere brevitatis gratia reverenter omittimus, inserentes ejus loco ipsius viri Dei venerabilis Patris Ampelii gesta, quæ Domino cooperante in Italia nostris in patribus feliciter patravit. Hora jam ergo est, ut hinc surgamus, et ad gestorum ejus omnium principium accedamus : ad quod favente Domino concitis animi *e* gressibus summopere D festinamus.

ANNOTATA.

a *Rosweidus in suis ad Vitas Patrum Prolegomenis* § 7 *deducit, quomodo aliqui, ut hic auctor fecit, auctorem libri* 2, *quem ipse* § 10 *Ruffino Aquileiensi Presbytero attribuit, S. Petronio Episcopo Bononiensi adscribant, ibique Gennadium hic etiam citatum exponit. Colitur S. Petronius* 4 *Octobris.*

b *Sunt ista verba dicto libro* 2. *cap.* 15, *sed* Apellen *appellatur, qui Palladio lib.* 9 *cap.* 60 Apelles *scribitur.*

c *In editionibus est cap.* XLI, *ubi hic citata verba referuntur.*

d *Opiniones eorum, qui S. Hieronymo dictum librum adscribuntur, proferuntur et refutantur a Rosweido* § 8 *in dictis Prolegomenis.*

CAPUT I.

Res in vita gestæ : felix obitus.

E

Vidimus *a* et alium Presbyterum in vicina regione a nomine Ampelium, virum justum. Hic faber erat ferri, et quæ necessaria erant Fratribus operabatur. Quodam igitur tempore dum ad fabrilia opera vigilaret in silentio noctis, conversus diabolus in formam mulieris speciosæ, venit ad eum tamquam aliquid operis deferens. Tunc ille arreptum manu nuda de fornace ferrum candens, in faciem ejus injecit. At ille clamans et ejulans aufugit, ita ut omnes Fratres, qui in circuitu commanebant, ejulatum ipsius fugientis audirent. Ex quo jam vir ille in usum habuit ferrum candens manu nuda tenere nec lædi. Ad hunc ergo cum venissemus, et humanissime nos suscepisset, poscebamus ab eo, ut nobis vel ex suis, vel eorum, quos præcipuos in conversatione sancta sciret, virtutibus aliqua enarraret. Qui tandem homo Dei multa de quodam sanctissimo viro, Joanne nomine, eremiticam vitam agente, narratione sua nobis fidelissime commendavit. Quæ *b* cuncta ipsius san- b ctissimi Joannis virtutum merita in præsentiarum narrare brevitatis gratia reverenter omittimus, quia de præfati viri Dei venerabilis Patris Ampelii miraculis et exemplis, signis et virtutibus specialem facere sermonem intendimus : et quia easdem, quas apud nos virtutes misericorditer gessit, quæque etiam ad nostræ exiguitatis notitiam fideli narratione F pervenerunt, pro devotionis studio summopere ad incitamenta virtutum posteris enarrare decrevimus. Et idcirco ad ipsius viri Dei venerabilis Patris Ampelii narrandum miracula, virtutes et signa, mentem mentisque vires suppliciter inclinemus.

Faber ferrarius dæmonem ferro ignito abigit :

in Italiam venit :

3 Vir igitur Domini venerabilis Pater Ampelius, ut præfertur, et ut etiam a venerandorum prædecessorum nostrorum auribus, et ab ipsis nobis fuit diligenti narratione veridice prædicatum ; recedens de Ægyptiis et Thebaidis Eremis, in quibus primitus Christo vero Regi feliciter militare cœpit, ad Italiam Domino comite et duce prospere navigando pervenit. Moxque totus devotus eremum petiit, et in Riparia per universum orbem celeberrimæ *c* Ja- c nuensis civitatis, apud castrum *d* Vintimiliense, in d loco qui vulgo dicitur *e* Buldigera penes littus ma- e ris, constructo sibi sub quadam cujusdam saxi rupe tuguriunculo, solus soli Deo serviens habitavit. Ibidem quoque corporis artus die noctuque multipliciter lacerans, mundique illecebras et lascivias viriliter calcans, pompas scilicet et divitias penitus respuebat : seque ipsum etiam sic vere abnegans, crucem propriam rite tollebat : sicque pauper et modicus in seculo,

A seculo, erectis semper ad cœlestia mentis luminibus, Christum pauperem sequendo, vitam cœlitem et eremiticam, ut erat vir justus, felici cursu laudabiliter ducebat: quatenus, veluti fidelis servus et prudens, talenta Domino suo duplicata fideliter reportaret. Quæ quidem vita ita erat dignis moribus, virtutibus, et exemplis decenter ornata, ut cunctis illuc ad se venientibus in exemplum salutis rectissimum esset iter ad Dominum. Erat namque vita ejus in summo silentio, mores tranquilli miræque mansuetudinis, et per omnia quasi Angelici ordinis vir. Erat etiam insuper benignus, et mitis, et modestus, spiritu fervens, spe gaudens, in tribulatione patiens, orationi instans, hospitalitatem sectans, animo magnus, vultu placidus, fide catholicus, et caritate ditatus: humilitas quoque ejus erat immensa, et in omnibus pro nihilo semetipsum ducebat.

EX MS.

eximius in omni virtute,

4 Hic ergo talibus dotatus gratiis et virtutibus, sicque in servitio Domini occupatus omne diei tempus ac noctis; omni cum continentia et castissimis institutionibus ad summa jam merita pervenerat. Dominica namque die venerabilis quidam Presbyter ex vicina habitatione ad ejus specum ad eum semper veniebat, et ibidem pro eo Domino sacrificium B offerebat. De cujus quidem manibus Domini famulus devotissime Christi sacramentum percipiebat: quo solummodo contentus ne dum tota die illa, verummodo etiam frequenter tota hebdomada, nihil aliud in cibum sumebat: Et ne in totum vitæ vires deficerent, confectum et maceratum jejuniis spiritum modico rudique cibo aliqualiter sustentabat.

sola fere Eucharistia vivitat:

5 Huic ergo cum die quadam antiquus hostis, invideret ejus abstinentiæ, et Sacerdotis caritatem subripere vellet, transfiguravit se in Presbyterum, qui venire ad eum solitus erat; simulans se Sacramentorum gratia venisse. At Christi miles vigilanter intelligens ejus fraudem, cum indignatione quadam ait ad eum: O proprii persecutor honoris, et omnis auctor fraudis! O inimice omnis justitiæ, et totius inventor nequitiæ! Cur seducendo Christianorum animas ita temere ausus es ad ipsa te immergere terrifica et sacrosancta mysteria, quæ Domini tantummodo ministris conveniunt. At ille inquit; Putavi posse te ludificari sic pervertendo sensum tuum. Aitque illi Domini famulus, signo vitæ munitus: O miser, nonne talia loqui erubescis? His namque verbis tuis te aperte dæmonem testaris, teque ipsum C consequenter condemnas. Quibus dictis, cum dæmon cerneret se vere victum, seque sua fraude deceptum, rubore confusus evanuit.

fraudes dæmonis detegit:

6 Erat igitur ibi Domini famulus deinceps ferventius perseverans in Dei servitio, Christo sanctis operibus jugiter famulando, atque jejuniis et laboribus, lacrymis et suspiriis, vigiliis et orationibus, hymnis et psalmis et spiritualibus canticis assidue vocans. Nudis namque pedibus supra nudam humum stans raro sedebat vel jacebat, parvo quoque somno corpus stans reficiebat, et multotiens noctes insomnes ducebat. Vilissimis quippe et asperrimis indumentis corpus tegebat, nimioque etiam frigore seipsum afficiebat: ex quo factum est ut, quia multis annis pedes ejus immobiles fuerant, disrumperentur; ita ut sanguis ex eis proflueret. O mira Dei visitatio, grata consolatio larga donorum largitio, caraque etiam erga suum servum dilectio! Adfuit namque venerabili seni Angelus Domini, sic inquiens ei: Serve Christi, Ampeli dilecte, gaude, et lætare: Dominus namque Jesus Christus, susceptis orationibus tuis, et patientiæ et pœnitentiæ tuæ meritis, corporis tui cicatrices sanat, cœlestisque verbi et scientiæ suæ affluentiam tibi donat. Moxque labia ejus ac pedes tetigit, et ex ulceribus sanum mirifice reddidit. Indeque gratia Domini diffusa erat in labiis D ejus: alios namque in verbo Dei, alios in abstinentia, alios signis et virtutibus instruebat. Opus etiam manuum faciebat; et operabatur, sine aliqua mercede et pretio, ferramenta hominum ac jumentorum usibus necessaria.

pedes ejus læsos sanat Angelus:

7 Quodam igitur tempore claudus quidam, audiens celebre nomen et famam Ampelii Beati, desiderabat videre eum, ut ab eo curaretur. Cumque impositus jumento fuisset, ut sic ad cellulam servi Dei pergeret, contigit ut præfatum animal in cingulo fibulas ferreas, manibus hominis Dei factas, haberet: ut tamen pedes ejus illas fibulas contigerunt, illico sanatus est. Qui continuo ad Domini famulum pergens, vitæ verba ab eo in anima recepit: et ex more Patris benedictione data, remeavit ad propria. Felicem se quisque reputabat, et erat, si eum servus Domini benedicebat: omnibus namque diversarum infirmitatum ægrotis, hujus Patris communicatione seu unctione benedicti panis vel olei, sanitas integerrima restituebatur.

ipse vero claudum et varios ægros:

8 Huic etiam tantæ virtutis gratia inerat, ut in eo prophetiæ spiritus requiesceret, et futura quasi præsentia prædiceret. In spiritu profecto quasi præsens cognoscebat, quæ extra suam præsentiam fiebant. Conversatio ejus habitans in terris, semper erat in cœlis: fuit quoque eremita et monachus, et totus Apostolicus.

Futura et absentia novit. E

9 Dum igitur adhuc vir Domini mortalem vitam, in eodem specu, cursu longævæ venerandæque senectutis sic solerter expenderet; contigit etiam ut quibusdam navigantibus mare intumesceret, quo vehementissime succrescente, navis inter procellosas marinasque undas pœne submergebatur. Tandem cernentes nautæ sibi deesse humanum auxilium, et imminere diræ mortis periculum; ad virum Dei venerabilem Patrem Ampelium, eis jam miris meritorum prodigiis notissimum, qui prope suum habebat domicilium, devote et humiliter, se tota mentis intentione totisque animi viribus converterunt, ejus auxilium instantius implorando. Quod mox ut vir Domini, gratia Dei plenus, in spiritu cognovit; more suo caritatis ardore succensus, extra cellulam suam concite exiit, et pro eis ad Deum pias preces porrexit: elevataque etiam dexteram signum vitæ edidit, eosque benedixit, statimque etiam Salvatoris exemplo ventis et mari protinus imperavit. Mira res! et vere hic Dei famulus, sequens Domini vestigia sui. Subito namque Dei voluntate dilectique sui famuli F meritis et precibus, illa sæva tempestas cessavit: et tranquillitate sedata in mari, ad portam optatum nautæ lætanter incolumes pervenerunt. Deinde autem ad hominem Dei quam citius perrexerunt, simulque cum eo, pro illorum liberatione percepta, Deo ut plurimum gratias retulerunt: ab eo namque dulcia cœlestis patriæ colloquia audierunt, et ex more Patris benedictione percepta ad propria redierunt.

Nautæ eo invocato e tempestate liberantur.

10 Interea autem dum vir Dei quasi lucerna lucens omnibus clarissime luceret; his aliisque etiam multis miris signis, meritis et exemplis (quæ cuncta conscribere et longum videretur, et præ magnitudine sua nonnullus fortasse audientium vix crederet) acceptusque etiam et carus Deo et hominibus per omnia habebatur. Instanteque etiam vocationis suæ die, cum vellet eum Dominus pro laboribus introducere in gaudium Domini sui; sanctam et laudabilem vitam, signo sanctæ Crucis in fronte munitus et pectore *f*, tertio nonarum octobrium, in pace dormiens et requiescens, finivit. Cujus gloriosum corpus incolæ regionis illius, homines devoti, moribusque religiosi, qualis vitæ vir Domini fuit memores; in quadam satis nobili Ecclesia, quam ibidem sub ejus vocabulo quantocius

f
Pie obit 5 die Octobris

A quantocius ædificaverunt, juxta honorem debitum honorifice tumularunt. Quæ quidem ecclesia cunctis cernentibus nunc usque patenter perseverat : ob cujus etiam reverentiam et miracula locus ille hucusque Caput sancti Ampelii vulgo nuncupatur. Et illa beati viri anima felicissima, deposita carnis sarcina, justorum societate vallata, cœli secreta petiit, in quo in supernorum consortium recepta, præsertim cum Christo Domino, cui semper est honor et gloria vivit. Amen.

depositus in ecclesia ipsi dicata.

ANNOTATA.

a *Hæc sunt eadem verba auctoris libri 2 de Vitis Patrum, et lib. 8 auctore Palladio, et uterque scribit* Vidimus. *Eadem memorantur a Sozomeno lib. 6 cap.* 28.

b *Illa late in utroque libro exponuntur.*

c Genuensis, *medio ævo* Januensis.

b Vintimilla *prope* Monachium, *vulgo* Monaco, *versus* Nizzam.

e *Magino* Bordighera, *in Vita Italica* Bordighea.

f *In Vita Italica dicitur* die quarta Octobris obiisse, *sed neutro die ullum cultum habet.*

B

CAPUT II.

Miracula post gloriosum ejus obitum edita.

Ne igitur narrationis talentum, venerandorum viri Dei venerabilis Ampelii gestorum prætermittendo, in terram oblivionis segniter abscondamus; aliqua de pluribus miraculis, post gloriosum ejus obitum ab ipso Domini virtute patrata, ad benedictionis memoriam denuo verissime reducamus. Quoddam enim præ aliis mirabile, quod cuidam rustico accidit, venerandi prædecessores et Patres nostri veridica relatione fideliter referebant, dicentes : Dum agricultor quidam in campo metens, adeo somni sopore deprimeretur, ut dimissa falce minus caute penitus obdormiret; instigatione quodammodo diabolica quidam pestifer serpens collo ejus se involvens, stringendo collum pœne suffocabat eum. Præ dolore autem et angustia excitatus homo, et vicinam necem sentiens, pro singulari remedio et liberatione, tota mentis intentione, ad virum Dei venerabilem Patrem Ampelium illico recursum habuit, eidemque se C devote devovit; promittens quod quandiu viveret annuatim altare suum devotissime visitaret; propriisque etiam humeris minam unam tritici veneranter offerret. Et ut a tanto periculo liberari suis meritis et precibus impetraret, rogabat. Mirum negotium, et relatione dignissimum! Mox ut votum emisit rusticus, præfatus serpens pestifer et immanis, deposita crudeli ferocitate, a collo ejus cecidit, nihilque sibi molestiæ intulit, et pristinæ restitutus libertati totaliter se illæsum homo sensit. Quo viso miraculo, et liberationis gratia gratis a Domino sui dilecti famuli precibus et meritis percepta, viri Dei altare et Reliquias, summa cum reverentia devotioneque maxima, visitavit; votum etiam annuatim quandiu vixit fideliter adimplevit.

A serpente collum constringente

voto facto liberatur:

12 Non enim etiam est silentio prætereundum imo est dignæ memoriæ (aut arbitror) commendandum, qualiter Domini famulus, nedum cum viveret, quin potius post gloriosum ejus obitum, misericordiæ et pietatis visceribus totus semper affluebat in Domino. Et ut eorum prædecessorum et Patrum nostrorum fideli testimonio satis evidenter comperimus pia relatione, quoddam aliud ejus pietatis mirabile ab eo pie factum benigne referebant clara voce, dicentes : Quædam namque mulier vidua, simplex et recta, cum a quodam Magnate crudeliter opprimeretur, qui quamdam ab ea domum propriam injuste abstulerat, dolore nimio præventa, ante altare viri Dei, in quo ejus conditæ Reliquiæ reservabantur, reverenter et humiliter se prosternens, cum amarissimis lacrymis et suspiriis, Domini famuli suffragantibus meritis, a Deo misericordiam suppliciter implorabat, ut Christianorum moris est. Quæ demum facto voto, viri Dei meritis certa quodammodo de Domini misericordia, ab oratione, lacrymis quasi tota perfusa, surrexit; rediensque ad propria Magnati præfato obviavit. Quam ut vidit, conscientia cœlitus motus, domum sibi benigne restituit, veniamque etiam sibi de reatu misericorditer dari humiliter imploravit. Mira sunt hæc valde, et vere hic Domini servus fuit justæ pietatis piissimus amator, piæque justitiæ justissimus defensor. Mirabilis Deus, qui tot quotidie mirabilia in Sanctis suis mirifice operatur, quique etiam nullum tempus sine testimonio suæ bonitatis relinquens, diebus etiam nostris dilectum sibi famulum Ampelium beatissimum, per varia salutis signa sibi placuisse testatur. Ad cujus frequentium signorum fidelissimam relationem Domino duce iterum revertamur.

oppressa a Magnate

D EX MS.

domum ablatam recipit.

13 Christianus quidam, dum ab inimicis Crucis Christi, Saracenis videlicet, in captivitate detineretur, et diversis suppliciis crudeliter affligeretur; Domino annuente, ad memoriam sibimet reducens, quod de sanctitate et miraculis viri Dei venerabilis Patris Ampelii olim audierat, cœpit eidem se devote committere, eumque humiliter exorare, et in ipso fiducialiter propria vota firmare. Benedictus Deus qui suorum meritis Sanctorum juxta est his, qui tribulato sunt corde. Nocte vero superveniente en vox dulcissima in carcere illo sonuit; Christianum nomine proprio vocavit, et dixit : Surge, fili, surge, et veni foras. At ille evigilans respondit : Domine quis es, et quo vadam ? quia compedibus ferreis angustissime teneor, et carcer fortissime clausus est. At ille, quem invocasti, fili, ecce adsum : confide igitur, confide. Qui hoc tandem audito, resumptis in se viribus, omnique assumpta fiducia, confidenter egrediens, invenit portas carceris apertas, et custodibus immunitas : et sic Dei virtute dilectique famuli meritis, vinculis destructis ferreis, a carcere liberatus Christianus præfatus, in civitatem Januensium ad propria cum gaudio remeavit : et altare et Reliquias viri Dei venerabilis Patris Ampelii, apud nos antiquitus honorifice conditas, cum devotione et reverentia visitavit, et in tanti testimonium miraculi ibidem compedes ferreos reverenter obtulit. O beatissimum virum cujus tantis beneficiorum meritis quotidie gratulamur, noster populus mirabili sustentatione sæpius liberatur, Januensium civitas oppido sublevatur, et multiplici ac singulari solatio assidue gubernatur.

E *A Saracenis captus*

e carcere liberatur:

F

14 Venerabilis quidam Episcopus, Ampelii Beati valde devotus, dum in ejus festivitate ad prædicandum ipsius miracula, virtutes, et signa Christi fidelibus, a ferrifabrorum artis Consulibus, ut moris est, invitatus fuisset, et die quodam in libello gestorum ipsius, qui apud eosdem Consules reservatur, eadem miracula, virtutes, et signa legeret; contigit ut de aliquibus ipsius miraculis vehementissime dubitaret, eo quia in libro de Vitis Patrum, quasi in aliquibus ipsius miraculis, similia de quodam alio sancto viro legerat. Propter quod accersitis præfatæ artis Consulibus sic eos est allocutus. Fratres et amici carissimi, quæso vos ne me velitis mendacem facere, Christique fidelibus fallacia prædicare, attribuendo beato Ampelio, Domini nostri Jesu Christi servo, alterius gesta, licet talia et majora Christi favente clementia facere potuisset Ite ergo, quia omissis alterius miraculis, de suis, de quibus non hæsito,

Episcopus de miraculis quibusdam dubitans,

EX MS.

A hæsito, sermonem Christi fidelibus solicite facere curabo. At Consules præfati, anxietate et tristitia pleni, ad propria recessere. Benedictus Deus, via semper, veritas et vita, qui in sui famuli Ampelii causa et testis extitit et judex. Mirificavit enim servum suum, et in ipsius mirificatione dubitantium voluntates dubietatis vulnere curavit. Nocte igitur sequenti, cum præfatus Episcopus post matutinas laudes semivigilans in suo stratu quiesceret, repente lux luce diei clarior ejusdem cubiculi latebras illustravit. In cujus quidem lucis claritate vidit Regem quemdam speciosissimum, innumeris comitatum militibus, in stellato solio pro tribunali sedere. Qui quidem Rex mandavit præfatum libellum capi, et in eo servi sui Ampelii miracula distincte perlegi. Moxque quidam ex militibus, stola candida in modum Crucis super pectus indutus, libellum cepit, et ut Rex imperaverat perlegit. Quibus omnibus plene perlectis et a cunctis sub silentio diligenter auditis et intellectis, quia in eo nihil falsitatis inventum est, Rex clara voce jucundaque facie ait: Hæc profecto servi nostri Ampelii miracula sunt, et verissime vera sunt. Statimque ea, de quibus Episcopus dubitavit Ampelii fore miracula judicavit, digneque cuncta B approbavit: sicque etiam in loco pristino libellum restituit, in eoque contenta cunctis prædicari mandavit. At Episcopus, tantæ visionis præsentia consolatus et territus est; festineque præfatæ artis Consulibus ad se vocatis, visionis eis seriem enarravit, quam postea etiam Christi fidelibus prædicavit. Patet igitur ex his Episcopum minus bene dubitasse: patenter quoque colligitur, etiam ea de quibus Episcopus dubitaverat, et Ampelii miracula fuisse, et vera extitisse quæ Rex ille Regum, Christus videlicet, ore proprio approbando verificavit. Quod etiam cuidam ex nostris Confratribus et ipsius Confratris collegæ contigisse clarissimum est.

In visione edocetur vera esse.

15 Iterum inserendum præfatis ipsius viri Dei meritis et prodigiis laudabile per omnia reputamus. Contigit namque, ut Sacerdos quidam nostri sacrosancti monasterii S. Stephani Januensis, associaret se cuidam mercatori Januensi, quatenus ad S. Jacobum de Gallicia peregrinaturi, suorum peccatorum veniam obtinerent; ac ut præfati sancti Apostoli precibus in Dei gratia perseverarent. Deum vero sic iter suum continuarent, et pervenissent ad partes Tolosanæ civitatis, mercator ille ex gravamine itineris cœpit in tibiis quam plurimum aggravari, et crescente infirmitate inflammatisque cruribus non C poterat in itinere proficisci, tunc pro sanitatis remedio in prædictis partibus remanserunt, et medicamentis appositis plurium ibidem dierum residentiam fecerunt. Tandem videntes quod sibi medicinæ non proficiebant, nulloque medicorum remedio convalescebat, sed magis ac magis infirmitas succrescebat (ut erat voluntas Domini, ut postea liquido claruit, qui antequam fiant omnia novit, quique etiam mortificat et vivificat, volens nomen suæ majestatis in universa terra admirabile, a solis ortu usque ad occasum laudabile, in honorem dilecti sui famuli Ampelii gloriose magnificare et mirabilem in eo virtutem ostendere nutu divino) spiritu Dei inspiratus Sacerdos, Mercatori dulci sone vocis sic leniter inquit; Mi Frater dulcissime, si vero ac perfecte curari desideras, opus est ut ad singulare salutis nostræ remedium recurras; pro quo tamen facilius impetrando ad aliquem Sanctorum suorum convertere, et scito, quod in monasterio nostro S. Stephani Januensis, habentur honorifice condita, corpus et reliquiæ viri Dei venerabilis Patris Ampelii: qui, ut veraci miraculorum experientia firmissime didici, magni meriti penes Dominum potenter existit. Præterea humillime vos ipsum ad ejus

Mercator Genuensis

Tolosæ æger

invocato S. Ampelio,

D salutiferum fidelissime reducatis præsidium, ut ipse pro nobis gratiam pie implorare dignetur a Deo: ipse enim fuit semper pius et propitius omnibus eum vere invocantibus. Tunc mercator, mente elevata confidenter ad Deum, saluberrimis Sacerdotis doctrinis edoctus, cupiensque ejus salubria monita ad effectum deducere, tamquam etiam certus de Dei misericordia; venerabilem Patrem Ampelium, Domini nostri Jesu Christi servum, cœpit devotissime in suum apud Deum patrocinium invocare; promittens, ut solent Christianissimi viri, se cum primo de sua peregrinatione ad propria redierit, annuatim altare ipsius in sua solennitate, ejusque sacrosanctas reliquias celebrando devotissime visitare. O mira Christi pietas, mira clementia, miraque etiam bonitas, infirmitatis humanæ singulare præsidium omnibus invocantibus eum in veritate! Mox namque emisso voto, cum eum sopor circumdedisset, obdormiens ipsa nocte sensit quamdam in cruribus confractionem, absque dolore tamen, acsi ligna quædam frangerentur; quam etiam confractionem Sacerdos præfatus audivit, nesciens tamen quid esset. Et evigilans mercator prædictus, sensit se continuo totali liberatione mirifice liberatum. Et vocato Sacerdote lacrymabili voce, pro tanti dulcedine et E admiratione miraculi, sic suaviter ait: Gratias immensas ago Deo meo humillime, qui sui famuli Ampelii meritis me plenarie liberavit, gressus meos optime reparavit, et pristinæ me sanitati gratissime donavit. Verissime namque vera sunt, Frater dulcissime, quæ ex ore tuo audivi, quæque etiam tua fidelis societas de venerabili Patre Ampelio, Domini nostri Jesu Christi servo, mihi devote narravit. His namque dictis et gestis iterum et iterum ambo simul, et singillatim quamplurimum Deo gratias protulerunt, qui sui famuli merita præclara longe lateque declarat. Et sic ovantes gratiasque Deo semper agentes, festine iter proprium arripuerunt: et continuantes peregrinationem suam, sani et incolumes, ad propria redierunt: votumque etiam, et promissionem devote ac fideliter adimpleverunt: rursumque etiam Christo Regi, in Ampelii virtutibus splendide triumphanti quam plurimum gratias retulerant: cui est honor, virtus et gloria, per seculorum secula sempiterna. Amen.

sanatur.

CAPUT III.

Inventio et translatio corporis.

F Quoniam igitur gloriosum est, eximiique etiam ac magni beneficii ac meriti, sanctorum gesta exponere seriatim; cumque summa veneratione devotissime sint percolendi; specialius tamen hi a nobis sunt digna reverentia venerandi, quorum Reliquias in nostris domiciliis possidemus. Illi enim piis orationibus suis adjuvant: cum eis autem nobis familiaritas quædam est; et idcirco magnopere notandum est, quo ordine, divina permittente clementia, nostrum sacrosanctum gloriosi Protomartyris Jesu Christi Beatissimi Stephani Januensis monasterium sit viri Dei venerabilis Patris Ampelii pretiosissimis Reliquiis beate ditatum. Ut autem venerabilium Patrum antiquorumque prædecessorum nostrorum patres et antiquissimi prædecessores omnique reverentia et fide dignissimi relatione veridica et fideli præfatis prædecessoribus nostris, et ipsi nobis referre soliti erant, et uti etiam in vitæ ipsius gestis clarissime reperitur, Domini nostri Jesu Christi servus, Beatissimus videlicet Ampelius Confessor et Eremita in Ægyptiis et Thebaidis eremis cum aliis Fratribus seu Monachis aliquanto tempore habitans, vitam sanctam omnique laude dignam

Reliquiæ S. Ampelii.

A dignam feliciter duxit. Ibidem namque satis floride, quasi hortus virtutum floridus, florere incepit: deinde tamen Domino volente nos suæ clementia bonitatis, sui fidelissimi servi pretiosis venerandisque reliquiis condigne ditari, intercessionumque ejus meritis et suffragiis jugiter defendi et gubernari, vir venerabilis ad Italiam venit, et in patribus tunc Vintimilii castri habitans, et fama celebri virtuteque laudabili præpollens, sanctam et laudabilem vitam ut in præfatis vitæ ipsius gestis clare habetur, ibidem finivit.

in Liguria mortui,

17 Verum post multum temporis decursum, anno scilicet Domini nostri Jesu Christi millesimo centesimo quadragesimo; cum Januenses diu in obsidione Vintimilii civitatis, quia ejusdem civitatis cives *a* rebellaverant, cum magno exercitu pedestri, equestri et navali milites mitterent; Contigit, ut plerique ex hominibus castri *b* S. Romuli et Villæ Regiæ (quæ alio nomine Villa Ripariæ Januensis S. Stephani dicitur, eo quia præfato monasterio per omnia et in omnibus subjicitur) in eadem obsidione existentes, nonnullis de Vintimilii comitatu incolis captis, ab eisdem redemptionis eorum pretium nimis impie suppliciis severissimis exigerent. Præ- B ceptum namque in exercitu fuerat, ut quisque spolia a se capta pro libito tractaret. Sed cum illi nullum se redemptionis pretium habere faterentur, isti eis multo plus graviora supplicia minabantur, dicentes; Unum e duobus eligite, aut redemptionis vestræ pretium, aut dire vos faciemus mortis supplicio vitam finire. His auditis illi præ angustia spiritus gementes, divino ut creditur nutu dixerunt: Si nos liberos et immunes abire permittitis, thesaurum incomparabilem dabimus vobis. Quibus annuentibus omnes captivi voce unanimi inquiunt: Hic in loco, qui dicitur Bordighera, viri Dei Ampelii Beati Reliquiæ requiescunt: cujus reverentia et devotione nos liberos, ut promisistis, abire permittite. Tunc illi, inventis viri Dei Reliquiis et capsis, captivos illos ut promiserunt, cum omni honore liberos abire permiserunt, veniam de illatis injuriis humiliter postulantes. Tali quoque modo Domini famulus fuit captivis illis præsidium. Demum vero cum Januenses præfatam urbem suo dominio triumphaliter subjugassent, et eis tam illi de civitate quam de comitatu in perpetuum fidelitatem jurassent; mox præfatum hominis Dei corpus gloriosum seu Reliquiæ venerandæ, de prædictis Vintimilii C patribus ad quemdam Prioratum seu ecclesiam, sub vocabulo S. Stephani in castro S. Romuli Albinganensis diœcesis sitam, quæ per Apostolica privilegia in spiritualibus et temporalibus jure et antiquitus suberat præfato S. Stephani Januensi Monasterio, fuit satis debite translatum digneque conditum.

indicantur anno 1140

a captivis lytrum postulatis:

deponuntur in oppido S Romuli,

anno 1258

18 Deinde tamen demum post multorum annorum curricula, cum anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo octavo bonæ memoriæ Alexandri quarti Romani auctoritate Pontificis, inter tunc Reverendum Patrem Dominum *c* Gualterium Januensem Archiepiscopum, et Monasterium præfatum de D prædicta scilicet S. Stephani ecclesia, ut supra, in castro S. Romuli sita, cum ecclesia S. Martini de via de *d* Bisamne, extra Januensium mœnia civitatis posita, quæ tunc suberat præfato Archiepiscopo, ad invicem permutatio fieri deberet; et nolentes venerandi religiosique viri, Dominus Jacobus tunc Abbas seu Pater, et monachi præfati nostri monasterii, tanto et tam pretioso thesauro venerandarum venerabilis Ampelii Reliquiarum aliquatenus privari; præfatum ipsius gloriosissimum corpus, ipsis diligentis devotionis studio devotissime procurantibus, pie ad dictum sæpius monasterium transferri jusserunt: fuitque anno præfato secundo Idus Majarum ad Januensem civitatem honorabiliter deportatum. Et de eadem, ad tanti Patris adventum catervatim concurrentibus Christi fidelibus viris, festineque etiam ruentibus, innumerabilibus Januensium turbis præeuntibus et jucunde subsequentibus innumeris Clericis et populis, cum luminibus *e* atque spiritualibus canticis, summa cum reverentia devotioneque nimia, cum gaudio et immenso jubilo, sacrum viri Dei Corpus seu Reliquias ad ecclesiam ejusdem S. Stephani, Monachi venerabiliter deposuerunt, et in E altari ipsius veneranter collocaverunt: et, ad posterorum tantæ rei testimonium, epitaphium in lapide marmoreo scriptum in pariete seu muro ibidem juxta ejus altare apposuerunt.

EX MS

14 Maji Genuam ad monasterium S. Stephani

in altari positæ,

19 Ibi enim ejus festum bis annuatim solenne agitur, et cum reverentia et devotione multa habetur, et debite ab universis ferri-fabris ejusdem Januensium urbis venerabiliter colitur: omnique etiam prima die Dominica cujuslibet mensis totius anni, ultra præfatas solennitates, ad ejus altare Missa cum cantu solemniter celebratur, cum commemoratione ipsius saltem, ob aliarum Festivitatum seu Sanctorum officia quandoque fortassis concurrentia. Ad quam quidem Missam, cessantibus impedimentis, omnes fabri-ferrarii de more conveniunt: et ejus meritis multa miracula Deus operatus est; qui vivit in secula seculorum. Amen.

honorantur duplici festo,

et 1 Dominica mensis.

ANNOTATA.

a *Petrus Bizarus lib.* I *Historiæ Genuensis hanc* Vintimiliensium defectionem, *et arcis a Genuensibus constructæ eversionem, et dein recuperationem describit.*

b Oppidum S. Romuli, *vulgo* fant Remo, *in eadem ora Ligustica constructum, quod cum ante* Villa-Matutiana *diceretur, et ibi* S. Romulus Episcopus Genuensis *diem vitæ ultimum obiisset quinta Octobris, ab eo appellatum est.* F

c Gualterus Episcopus *præfuit Ecclesiæ Genuensi ab anno* 1253 *ad annum* 1274.

d *In Vita Italica appellatur* S. Martino di vio di Bisagno.

e *Sub finem aliqua non potuerunt legi, ut hinc inde sensus compleretur, juvit Vita Italica.*

DE S. APRUNCULO EPISCOPO

G. H.

LINGONENSI, DEIN CLAROMONTANO IN GALLIA.

CIRCA AN. CCCCLXXXVIII.

Seculo Christi quinto urbes ac regiones Galliarum direptæ, vastatæ, incensæ ac dirutæ fuerunt a Wandalis, Alanis, Burgundis ac Gothis. Tum horum Rex Attila creditur Lingonas diripuisse et incendisse circa annum CCCCL, et inde ad Alpes transiisse, atque Aquileiam obsedisse. Venit deinde urbs Lingonensis in potestatem Burgundionum. Jacobus Vignerius in Chronico Lingonensi Afflictam urbem Lingonum, *inquit*, recreavit novus Antistes, vir eximiæ probitatis, Aprunculus, octavus a S. Desiderio, decimus a B. Senatore, tametsi ex Gregorii Turonensis assertionibus appareat, ipsum maxima ex parte Divione potius quam Lingonis, ab ruina recenti minime tutis, sedem fixisse. Hunc Apollinari Sidonio, Præfecto Galliarum pro Romanis, postea Claromontensi Episcopo, familiarem extitisse, constat ex hujus epistolis. *Hæc Vignerius. Memorati Desiderii Acta damus* XXIII *Maji, at S. Apollinaris Sidonii Vita danda erit* XXIII *Augusti. Extat hujus epistola lib.* 9. *cap.* 10 *quam hic inserimus.* Sidonius Domino Papæ Apprunculo salutem. Reddidit tibi epistolas meas, quem mihi tuas offerre par fuerat. Nam frater noster Cœlestinus, nuper ad te reversus de Biterrensi, quoddam mihi super statu Injuriosi nostri vinculum cessionis elicuit. Quod quidem scripsi, non minus tua verecundia fractus quam voluntate. Namque nos ultro vestro pudori, quasi quibusdam pedibus obsequii, decuit occurrere. Quocirca me quoque volente posside indultum, sed liberaliter : nec enim, ut suspicor, plus aliquid hoc genere solatii vel ipse quæsisti. Quem litteris non commendatoriis minus quam refusoriis jam placatus insinuo, sic tamen ut tibi assistat, tibi pareat, te sequatur, atque ut, si permanserit tecum, neutri nostrum judicetur famulus. Si forte discesserit, quæratur utrique fugitivus. Memor nostri esse dignare, Domine Papa. *Hæc S. Sidonius Apollinaris de Injurioso, mancipio seu servo, in gratiam S. Apprunculi libertate donato.*

S. Aprunculus Episc. Lingonensis, apud Sidonium Apollinarem pro fugitivo intercedit :

2 *Promotum interim regnum Francorum sub Childerico filio Merovæi, cui successit circa annum* CCCLXXX *Chlodovæus I. Huic Childerico visus affici* S. Apprunculus, *ac propterea, ni aufugisset, a quodam, quem Burgundiones submiserant, fuisset occisus. Gregorius Turonensis rem gestam lib.* 2 *Historiæ Francorum cap.* 23 *ita exponit :* Interea cum jam terror Francorum resonaret in his partibus, et omnes amore desiderabili cuperent eos regnare : S. Aprunculus, Lingonicæ civitatis Episcopus, apud Burgundiones cœpit haberi suspectus. Cumque odium de die in diem cresceret, jussum est ut clam gladio feriretur. Quo ad eum perlato nuntio, nocte a castro Divionensi per murum demissus, Arvernos pervenit, ibique juxta verbum Domini, quod posuit in ore S. Sidonii, undecimus datur Episcopus. *Hanc ejus a Sede Lingonensi translationem ad Claromontanam celebrat Saussayus in Martyrologio Gallicano ad diem* IX *Martii his verbis :* Arvernis susceptio S. Apprunculi Episcopi et Confessoris, qui ex Lingonensi Præsulatu magno cum virtutum splendore transiens ad hanc Cathedram, eximiis sanctitatis radiis eam illustravit, deinde sacri muneris locupletatus fœnoribus, cœlestis aulæ perrexit ad gloriam.

suspectus Burgundionibus fugit : fit Episc. Claromontanus, 9 Martii.

3 *Cum autem resideret Claromonte, habuit vicinum Episcopum Lemovicensem Ruricium, virum et nobili Aniciorum prosapia et eximia doctrina illustrem : cujus extant duo libri epistolarum, ex quibus quinque fuerunt* S. Apprunculo *inscriptæ. Harum prima est libri secundi quadragesima octava sub hoc textu.* Apprunculo Episcopo Ruricius Episcopus. Exegit mutui amoris affectus ad individuam mihi sanctitatem vestram sola ex causa litteras destinare, etiamsi non se occasio opportuna porrexerit. Unde per hominem filii mei Leontii has ad Apostolatum vestrum dedi, quibus sospitatione prælata, quam ex sententia, Deo favente, valeatis, inquiro. Quia ipsi nostis, incolumitatem vestram, nostram esse lætitiam, sperans ut redeunte præfato, nos reddatis de vestris actibus, propitia Divinitate securos, quos videtis esse [de tua] prosperitate solicitos. *Altera est numero* LIV *ejusdem libri* 2 *sic contexta.* Sicut litteras sanctitatis vestræ per virum venerabilem Elogium cum gratulatione suscepi; ita has eodem redeunte libenter remisi : quibus Apostolatui vestro debitum dependo sospitationis officium, simulque deposco, ut pro nobis orare dignemini, et id a communi Domino peculiarius postulare, ut jam tandem aliquando in unum venire et nos videre mereamur : ut caritas, quæ secundum sententiam Dominicam in pectoribus nostris per absentiam, quod temporis est, refrixit, per præsentiam iterum in sopitis cineribus suscitetur ; et vivis vocibus, quasi novis flatibus, veteris amoris redivivum reparetur incendium : quod more atque virtute ignis illius, quem Dominus misit in terram, et spinas negligentiæ nostræ atque desidiæ vi naturæ potentis exurat, et tenebras dormientis cordis illuminet.

Ruricio Episcopo Lemovicensi familiaris : de ejus sanitate solicitus, ejus se precibus commendat, præsentiam exoptat : Mat. 24, 12 Luc. 12, 49

4 *Hæc ibi. Sequuntur consequenter tres aliæ Ruricii ad eumdem, quarum prior similis est jam datis, et sequens in ultima clarius continetur, quare et hanc subjicimus, hac phrasi propositam.* Ante diem, quam litteras vestræ Sanctitatis acceperim, Compresbyterum meum, sicut ipso referente poteritis agnoscere, ad germanitatem vestram, in eadem qua mihi scripsistis causa, direxeram. Et quia mihi non solum ipse filius noster Eparchius, sed etiam frater suus flebiliter per litteras supplicarunt, Apostolatui vestro precator accederem : cui et confessione culpæ, et deprecatione veniæ, et consanguinitatis affectu compulsus, indulsi ; quia vos mihi super hac re scripturos esse non credidi : sed quia humilitatem meam dignati estis, pro ea quæ inter nos est, propitio Deo, caritate, consulere, ut vobis utrum justa esset vestra districtio, meis potissimum apicibus indicarem ; sciat Dominus noster, quod ego factum vestrum et probo et collaudo et vehementer admiror. Quia dum uni indesperato per admonitionem gladii spiritalis pro reddenda salute intulistis dolorem, multis contulistis languentibus sanitatem. Multi etenim in Ecclesia, qui curari nequeunt verbo, sanantur exemplo. Superest severitatem misericordia consequatur, ut recipiatis lenitate patris, quem corripuistis auctoritate Pontificis. Et juxta illum Evangelicum invocantes, quem nos per omnia et sequi et imitari oportet, qui filio paternæ substantiæ decoctori, et facinus confitenti non solum veniam clementer impertiit, verum etiam pristinam gratiam libenter indulsit : et nos condoleamus lapso, subveniamus attrito, amplectamur reversum, lætemur inventum. Quod et Apostolatum vestrum propterea fecisse certus sum, ut paululum infirmantem filium excluderetis a matre, ut eum ipsi post modicum restitueretis incolumem ; et eum contristaretis ad tempus, de quo gaudere

denique rigorem ejus laudans in rei cujusdam excommunicatione eidem misericordiam poscit, Luc. 15, 30

A gaudere concupiscitis in æternum. *Hæc ibi. Hinc scimus Ruricium Episcopum vixisse seculo quinto, ejusque nepotem Ruricium, post intermedios aliquot in Episcopatu successorem, floruisse seculo sexto, ut qui interfuit Conciliis Arvernensi et Aurelianensi IV.*

Natalis ejus 14 Maji.

5 *Memoratus Saussayus ad hunc* XIV *Maji ejus Natalem hoc modo celebrat :* Claromonte Arvernorum S. Aprunculi Episcopi et Confessoris, qui primum ob Apostolica decora factus Episcopus Lingonensis, cum gregem Domini in omni pietate regeret, a Burgundis, qui ipsum Francorum expetere dominationem criminabantur, Sede expulsus, eo tempore ad Arvernos se contulit, quo B. Sidonius mortalitatis stamen abruperat : ex cujus vaticinio in vacuam Cathedram evectus, lumen quod occasu tanti sideris extinctum putabatur, sanctitatis suæ et divinæ D sapientiæ radiis explicavit : eaque afflictæ ecclesiæ solatia attulit, quibus omnem excussit nuperæ orbationis mœrorem. Tantum enim moribus et doctrinis se Aprunculus præbuit, ut defuncti religionem, vigilantiam, misericordiam, doctrinam, castimoniam genuine referret, præconiaque præcellentium quorumque Mystarum vivus ac mortuus demereretur. Sepultus fuit vir beatus in basilica S. Stephani suburbana, ut moriens desiderare prodiderat. *Hæc omnia Saussayus, quæ vellemus in antiquioribus scriptis legere. Restabat de tempore Sedis et loco sepulturæ aliquid, quod per typothetæ incuriam omissum, inveniet Lector in Appendice.*

AUCTORE G. H.

NOT. 23

DE SANCTO BEVIGNATE

MONACHO ET ANACHORETA PERUSIÆ IN ITALIA.

B

CIRCA ANNUM D.

Memoria in fastis.

Acta ex Jacobillo.

Philippus Ferrarius in Catalogo generali ad hunc XIV *Maji celebrat memoriam* Sancti Bevignatis monachi Perusiæ, *idque uti ibidem annotat,* ex Tabulis Ecclesiæ Perusinæ hac die. Extare *autem ait,* Ecclesiam illi dicatam extra Perusiam non longe ab urbe : in qua imago illius et quædam miracula ab eo patrata conspiciuntur. Cetera ignorari. *Idem Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ* ex picturis memoratæ Ecclesiæ aliqua miracula *refert. At Ludovicus Jacobillus, tomo* 1 *de Vitis Sanctorum Umbriæ ad hunc* XIV *Maji et in Additionibus tomo* 3 *excusis, accurate edidit quæ de hoc Sancto haberi potuerunt, in eumque finem legit citatque scriptores Perusinos,* Pompeium Pellinum, Cæsarem Crispoltum, Cæsarem Alexium, Joannem Panzietam, Ciactum, *uti et* Perusinæ urbis et Ecclesiæ Annales, Statuta, Kalendaria, Tabellas, aliaque monumenta. *Nos ergo ex dicto Jacobillo hæc excerpsimus.*

Sanctus ex monaho anachoreta factus,

2 Floruit S. Bevignates seculo Christi quinto, sive tunc ex Germania advenerit, seu potius in agro Perusino natus, ibibem agriculturam exercuerit. At Spiritus sancti gratia illuminatus, relictis possessionibus suis, habitum monasticum sumpsit in aliquo cœnobio monachorum, qui induebantur tunica ex C panno albi coloris, accincta corio cæruleo. Postea obtenta moderatoris licentia secessit in silvam, prope urbem Perusinam sitam : ibique plurimis annis vitam solitariam duxit cum austera pœnitentia, et in sanctis orationum et divinarum contemplationum exercitiis. Fama sanctitatis ejus circumquaque sparsa, multi eum inviserunt, ejusque intercessione varia Deus operatus est miracula, *quæ ita a Ferrario narrantur.* Cum non esset, quod advenientibus apponeret, quove famem depelleret; ejus precibus oliva et triticum, quorum nondum tempus advenerat, divinitus maturescunt. Duo insontes suspensi, cum se Bevignatis orationibus commendassent, liberantur. Puer etiam a lupo occisus, ad sanctum virum delatus, ad vitam per preces pro eo factas revocatur.

miraculis claruit,

etiam post obitum.

3 Cum jam in dicta silva diu habitasset, in parvo a se excitato tugurio diem extremum in sanctitate clausit, pridie Idus Maji, circiter annum quingentesimum. Antequam vero sepulturæ traderetur, plurimi infirmi et a dæmonibus vexati, sacri corporis attactu, liberati et sanati fuerunt. Fuit autem corpus cum debita veneratione depositum in dicto tugurio sive eremitorio, ubi Sanctus in magna pœnitentia vixerat, ejusque anima a Deo fuerat recepta : quo in loco ad ejus honorem postmodum Perusini ecclesiam ædificarunt, ubi anno MCCLX vitam eremiticam et anachoreticam in magna perfectione egit E Ranerius Fagianus Perusinus, auctor Confraternitatis Disciplinatorum, dein Minorita : cujus corpus adservatur in civitate Burgi sancti Sepulcri, ejusque memoria cum titulo Beati relata est ad diem IX Junii. Hic in summa habuit veneratione corpus S. Bevignatis, tantumque effecit, ut illud sub altare majus reponeretur, ob singularem de ejus sanctitate revelationem factam. *Erat eo tempore* Perusinus Episcopus Bernardus Carius, *qui (uti scribit Ughellus in Episcopis Perusinis)* auctor fuit, ut civitas legatos mitteret ad Joannem XXI Pontificem, Beati Bevignatis Perusini Canonizationem exoraturos, cui interim prope Perusium templum ædificari jussit. *Jacobillus ait, id* per obitum Pontificis non potuisse peragi. Interim ex consuetudine immemorabili, in civitate et diœcesi Perusina, celebratur festum ejus sub ritu duplici ad hunc diem XIV Maji.

Ecclesia illi erecta :

Corpus sub altari :

cultus sub ritu duplici :

4 Locus ipse postea cum dicta Ecclesia devenit in potestatem Equitum Templariorum, a quib his transfertur ad Equites Hospitalares Hierosolymitanos S. Joannis, hodie Melitenses dictos : eorumque Magnus Magister ipsis Kalendis Maji anni MCCCXXIV donavit Roccio Cœbolio Perusino ejusque conjugi F Catharinæ sub hac obligatione, ut istic construeretur cœnobium Sanctimonialium viginti quatuor, sub Abbatissa secundum regulam statutaque S. Joannis Equitum Hierosolymitanorum. At postmodum extincto Sanctimonialium monasterio, fuit ibidem erecta Abbatia Presbyterorum secularium, quibus cum Abbatis titulo præfuit etiam Cardinalis Franciscus Rapacciolus : at postremo obtinuerunt Patres Eremitæ S. Augustini Congregationis Perusinæ, ex conventu S. Mariæ Novellæ, auctoritate Urbani VIII Papæ anno MDCXL eo translati. *Hæc de monasterio istic constructo.*

cœnobium additum :

5 Aliquæ S. Bevignatis Reliquiæ, ex dicta ejus ecclesia, extra civitatem constructa, anno MDCIX die XVII Maji ad ecclesiam Cathedralem, et propriam ad ejus honorem erectam capellam, translatæ fuerunt maxima cum solennitate : in qua circumferebantur in occursum sacræ Reliquiæ S. Herculani Episcopi Perusini, et S. Petri Abbatis etiam Perusini : cui processioni dicuntur interfuisse ultra sedecim millia hominum utriusque sexus, tam ex urbe et diœcesi Perusina, quam Fulginiensi, Assisiensi et aliis vicinis locis.

pars corporis ad ædem Cathedralem translata.

DE SANCTO BONIFACIO

G. H.

EPISCOPO FERENTINO IN HETRURIA.

SECUL. VI

Acta ex S. Gregorio :

Ferentum, *seu* Ferentium *aut* Ferrentio, *urbs fuit Hetruriæ olim Episcopalis, cui Viterbium, ad* v *millia passuum distans, successit in Episcopali Cathedra, et quæ denique a Viterbiensibus ob hæresim anno* MLXXIV *est eversa. Inter hujus urbis Episcopos fuit* S. Bonifacius, *cujus aliquas virtutes posterorum memoriæ commendavit S. Gregorius Magnus lib.* 1 *Dialogorum cap.* 9. *Colitur autem hoc* XIV *Maji S. Bonifacius Romanus, Tarsi sub Diocletiano martyrio coronatus, cujus Acta cum Petrus de Natalibus lib.* 4 *Catalogi cap.* 165 *more suo contracta edidisset, subjunxit cap.* 166 *hunc titulum,* De Sancto Bonifacio Episcopo, *et ejus Acta ex Dialogo S. Gregorii transcripsit, atque sub finem ita conclusit :* Sicque vir Domini plenus virtutibus in pace quievit. *Secuti Petrum fuerunt Grevenus in Auctario Usuardi, anno* MDXV *et* MDXXI *excuso, Canisius in Martyrologio Germanice edito, et Molanus in suis etiam Additionibus ad Usuardum anno* MDLXVIII *impressis, sed hic in sequentibus editionibus omnia de hoc Bonifacio omisit. At Galesinius in suo Martyrologio, quod anno* MDLXXVIII *vulgatum est, ad hunc* XIV *Maji isto eum elogio exornat :* Ferentini S. Bonifacii Episcopi : cujus jam inde ab ineunte ætate sanctimonia splendescebat, rebus a se pie mirabiliterque gestis, quas multas B. Gregorius Pontifex ad posteritatem litteris prodidit. *Annotat dein Galesinius ista tradi,* ex tabulis Ecclesiæ Ferentinæ et cod. MS. *Verum cum urbs hæc ab annis plusquam sexcentis fuerit excisa, suspectus nobis hic Galesinius est, sæpe alias deprehensus et tabulas et MSS. citare, quæ nuspiam viderit. Est alia urbs Episcopalis* Ferentinum *in Hernicis, cujus Ecclesiæ Episcopus fuit* S. Redemptus *a nobis ad diem* VIII *Aprilis relatus. Sed illas urbes non fuisse a Galesinio distinctas vix audeo suspicari. Baronius in Notis Martyrologii Romani ad hunc diem asserit* hæc inter se nomina aliquando reperiri confusa *: et de* S. Bonifacio *ista ibidem legenda præscribit :* Ferenti in Tuscia S. Bonifacii Episcopi, qui, ut refert B. Gregorius Papa, a pueritia sanctitate et miraculis claruit. *Elogium aliquod ex S. Gregorio texuit Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, annotatque* Corpus Viterbii, quo cum Sede Episcopali translatum est, quiescere et coli uti audivit. *Habemus Ordinem officii propriorum Sanctorum Ecclesiæ S. Laurentii Cathedralis Viterbii, de mandato Cardinalis Brancacii Episcopi editi, sed absque mentione* S. Bonifacii. *Num tamen hujus corpus in alia aliqua Ecclesia adservetur, nescimus. In pervetusto MS. Martyrologio Ecclesiæ S. Petri Romæ ad genuinum Bedæ textum hæc addita leguntur :* Eodem die S. Bonifacii in Apennino, *quæ videntur de hoc Sancto intelligenda, ipsumque Hernicis ad montes sitis vindicarent.* Claruisse S. Bonifacium circa tempora Justini Imperatoris *docet Baronius : et Ferrarius ait,* fere S. Gregorii Papæ tempestate vixisse : is enim se gesta Bonifacii a Gaudentio Presbytero illius nutritore audivisse scribit. *Imo alumno ejus, utpote ab eo in victu, moribus et doctrina enutrito.*

Memoria 14 Maji,

B

C

Corpus an Viterbii, an vero in Hernicis ? VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 84 **

Tempus vitæ.

ELOGIUM VITÆ

Ex libro 1 *Dialogorum S. Gregorii Papæ.*

Fuit vir vitæ venerabilis, Bonifacius nomine, qui in ea civitate, quæ Ferentis dicitur, Episcopatus officium tenuit et moribus implevit. Hujus multa miracula is, qui adhuc superest, Gaudentius Presbyter narravit. Qui nutritus in ejus obsequio, tanto valet de illo quæque veracius dicere, quanto eis contigerit et hunc interesse. Hujus Ecclesiæ gravis valde paupertas inerat : quæ bonis mentibus solet esse custos humilitatis, nihilque aliud ad omne stipendium, nisi unam tantummodo vineam habebat : quæ quodam die ita grandine irruente vastata est, ut in ea paucis in vitibus vix parvi rarique racemi remansissent. Quam cum Dei prædictus vir reverendissimus Bonifacius Episcopus esset ingressus, magnas omnipotenti Deo gratias retulit, quia in ipsa sua adhuc inopia sese angustiari cognovit. Sed cum jam tempus exigeret, ut ipsi quoque racemi qui remanserant maturescere potuissent, custodem vineæ ex more posuit, eamque solerti vigilantia servari præcepit. Quadam vero die mandavit Constantino Presbytero nepoti suo, ut cuncta vini vascula in Episcopio, omniaque dolia, ita ut ante consueverat, pice superfusa præpararet. Quod cum nepos illius Presbyter audisset, valde admiratus est, quod quasi insana præciperet, quod vini vascula præparari faceret, qui vinum minime haberet : nec tamen præsumpsit inquirere cur talia juberet : sed jussis obtemperavit, et omnia ex more præparavit. Tunc vir Dei vineam ingressus racemos collegit, ad calcatorium detulit, omnesque exinde egredi præcepit, solusque ibi cum uno parvulo puerulo remansit : quem in eodem calcatorio deposuit, et calcari ipsos paucissimos fecit. Cumque ex eisdem racemis parum aliquid vini deflueret; cœpit hoc vir Dei suis manibus in parvo vase suscipere, et per cuncta dolia omniaque vasa, quæ parata fuerant, pro benedictione dividere : ut ex eodem vino omnia vascula vix infusa viderentur. Cum vero ex liquore vini parum aliquid in vasis omnibus misisset, vocavit protinus Presbyterum, jussitque pauperes adesse. Tunc cœpit vinum in calcatorio crescere, ita ut omnia quæ allata fuerant pauperum vascula implerent. Quibus cum se idoneo satisfecisse conspiceret; ex calcatorio jussit puerum discedere : apothecam clausit, atque impresso sigillo proprio munitam reliquit, mox ad ecclesiam rediit. Die vero tertio prædictum Constantinum Presbyterum vocavit, et oratione facta apothecam aperuit : et vasa in quibus tenuissimum liquorem infuderat, ubertim vinum fundentia invenit : ita ut pavimentum omne excrescentia vina invaderent, si ad hæc Episcopus tardius intrasset. Tunc terribiliter Presbytero præcepit, ne, quo usque ipse in corpore viveret, hoc miraculum cuiquam indicaret : pertimescens videlicet ne virtute facti favore humano pulsatus, inde intus inanesceret, unde foris hominibus magnus appareret; exemplum Magistri sequens, qui ut nos ad viam duceret humilitatis, de semetipso discipulis præcepit, dicens : Ut ea quæ vidissent nemini dicerent, quo usque filius hominis a mortuis resurgeret...

Vinea grandine vastata,

E

ex paucis racemis plurima dolia replet :

F

Matt. 17 9

2 Adhuc pauca aliqua, quæ de Bonifacii Episcopi opere supersunt, quia ejus memoriam fecimus, exequamur. Alio namque tempore B. Proculi Martyris natalitius propinquabat dies, quo in loco vir nobilis, Fortunatus nomine, manebat : qui magnis precibus ab eodem venerabili viro postulavit, ut cum apud beatum Martyrem Missarum solennia ageret, ad benedictionem

A benedictionem dandam in suam domum declinaret. Vir autem Dei negare non potuit, quod ab eo ex Fortunati mente caritas poposcit. Peractis igitur Missarum solenniis, cum ad prædicti Fortunati venisset mensam, priusquam Deo hymnum diceret, sicut quidam ludendi arte cibum solent quærere, repente ante januam cum simia vir adstitit, et cymbala percussit. Quem sanctus vir dedignatus, audiens sonitum dixit : Heu, heu, mortuus est miser iste, mortuus est miser iste. Ego ad mensam refectionis veni, os adhuc ad laudem Dei non aperui; et ille cum simia veniens percussit cymbala. Subjunxit quoque et ait : Ite et pro caritate ei cibum potumque tribuite : scitote tamen quia mortuus est. Qui infelix vir, dum panem ac vinum ex eadem domo percepisset, egredi januam voluit : sed saxum ingens subito de tecto cecidit, eique in verticem venit. Ex qua percussione prostratus, in manibus jam semivivus levatus est : die vero altera, secundum viri Dei sententiam, funditus vitam finivit. Qua in re pensandum est quantus sit viris sanctis timor exhibendus : templa enim Dei sunt. Et cum ad iracundiam vir sanctus trahitur, quis alius ad irascendum nisi ejus-

importuni joculatoris mortem prædicit:

B dem templi inhabitator excitatur? Metuenda ergo tanto est ira justorum, quanto et constat, quia in eorum cordibus ille præsens est, qui ad inferendam ultionem quam voluerit invalidus non est.

3 Alio quoque tempore prædictus Constantius Presbyter nepos ejus equum suum duodecim aureis vendidit : quos in propria arca ponens, ad exercendum opus aliquod discessit. Tunc subito ad Episcopum pauperes venerunt, qui importune precabantur, ut eis sanctus vir Bonifacius Episcopus ad consolationem suæ inopiæ aliquid largiri debuisset. Sed vir Dei quia quod tribueret non habebat, æstuare cœpit in cogitatione, ne ab eo pauperes vacui exirent. Cui repente ad memoriam rediit, quia Constantius Presbyter nepos ejus equum quem sedere consueverat vendidisset, atque hoc ipsum in arca sua pretium haberet. Absente igitur eodem nepote suo accessit ad arcam, et pie violentus claustra arcæ comminuit, duodecim aureos tulit, eosque indigentibus, ut placuit, divisit. Itaque Constantius Presbyter reversus ex opere, arcam fractam reperit, et caballi sui pretium, quod in eam posuerat, non invenit. Cœpit itaque voce magna perstrepere, et cum furore nimio clamare : Omnes hic vivunt, solus ego in domo hac vivere non possum. Ad cujus nimirum vocem venit Episcopus, omnesque qui in eodem Episcopio ade-

in pauperes distribuit 12 aureos nepotis sui,

C rant. Cumque eum locutione blanda vir Dei temperare voluisset, cœpit ille cum jurgio respondere, dicens : Omnes tecum vivunt, solus ego autem hic vivere ante te non possum : redde mihi solidos meos. Quibus vocibus commotus Episcopus, B. Mariæ Virginis ecclesiam ingressus est : et elevatis manibus, extenso vestimento, stando cœpit orare, ut ei redderet unde Presbyteri furentis insania mitigari potuisset. Cumque subito oculos ad vestimentum suum inter extensa brachia reduxit, repente in sinu suo duodecim aureos invenit, ita fulgentes, tamquam si ex igne producti eadem hora fuissent. Qui mox de ecclesia egressus, eos in sinum furentis Presbyteri projecit, dicens : Ecce habes solicos quos quæsisti : sed hoc tibi notum sit, quia post mortem meam in hujus Ecclesiæ Episcopum non eligeris propter tuam avaritiam. Ex qua sententia veritatis colligitur, quia eosdem solidos Presbyter pro adipiscendo Episcopatu præparabat. Sed viri Dei sermo prævaluit : nam idem Constantius in Presbyteratus officio vitam finivit.

eosque orando receptos reddit furenti:

4 Alio quoque tempore duo ad eum Gothi hospitalitatis gratia venerunt, qui Ravennam se festinare professi sunt. Quibus ipse parvum vas ligneum vino plenum manu sua præbuit, quod fortasse in prandio itineris habere potuissent : ex quo illi quoad usque Ravennam venirent, biberunt. Gothi autem aliquantis diebus in eadem civitate morati sunt : et vinum, quod a sancto viro acceperant, quotidie in usu habuerunt. Sicque usque ac eumdem venerabilem Patrem ferentes reversi sunt, ut nullo die cessarent bibere, et tamen vinum eis ex illo vasculo numquam deesset, acsi in illo vase ligneo, quod Episcopus eis dederat, vinum non augeretur, sed nasceretur. D

EX S. GREGORIO. vinum dat hospitibus per plures dies non deficiens:

5 Nuper quoque de ejusdem loci partibus senex quidam Clericus advenit, et ea quæ ipse de eo narrat silentio non sunt prætereunda. Nam dicit quod quadam die ingressus hortum, magna hunc erucarum multitudine invenit esse coopertum : qui omne olus in eo deperire conspiciens, ad easdem erucas conversus dixit : Adjuro vos in nomine Domini Jesu Christi, recedite hinc, atque hæc olera comedere nolite. Quæ statim ad viri Dei verbum ita omnes egressæ sunt, ut ne una quidem intra spatium horti E remaneret. Sed quid mirum, quod hæc de Episcopatus ejus tempore narramus, quando jam apud omnipotentem Deum ordine simul et moribus creverat: dum illa magis miranda sint, quæ eum hic senex Clericus adhuc puerulum fecisse testatur. Nam ait quod eo tempore, quo cum matre sua puer habitabat, egressus hospitio, nonnumquam sine lineo, crebro etiam sine tunica revertebatur : quia mox ut nudum quempiam invenit vestiebat, hoc se expolians, ut se ante Dei oculos illius mercede vestiret. Quem mater sua frequenter increpare consueverat, dicens quod justum non esset, ut ipse inops pauperibus vestimenta largiretur. Quæ die quadam horreum ingressa, pæne omne triticum, quod sibi in stipendium totius anni præparavit, invenit a filio suo pauperibus erogatum. Cumque semetipsam alapis pugnisque tunderet, quod quasi anni subsidia perdidisset; supervenit Bonifacius puer Dei, eamque verbis, quibus voluit, consolari cœpit. Quæ cum nihil consolationis admitteret, hanc rogavit, ut ab horreo exire debuisset, in quo ex omni eorum tritico parum quid inventum est remansisse. Puer autem Dei sese illic protinus in orationem dedit : qui post paululum egressus ab horreo, matrem reduxit : quod ita tritico plenum inventum est, sicut plenum ante non fuerat, cum mater illius totius anni sumptus se congregasse gau- F debat. Quo viso miraculo compuncta mater, jam ipsa cœpit hortari ut daret, qui sic celeriter posset quæ petiisset accipere.

in nomine Jesu erucas ex horto pellit:

qui adhuc puer pauperibus dederat vestes suas,

triticо vacuum horreum implerat orando,

6 Hæc itaque in hospitii sui vestibulo gallinas nutrire consueverat, sed eas ex vicino rure vulpes veniens auferebat. Quadam vero die dum in eodem vestibulo puer Bonifacius staret, vulpes ex more venit et gallinam abstulit. Ipse autem concitus ecclesiam intravit, et se in orationem prosternens, apertis vocibus dixit : Placet tibi Domine, ut de nutrimentis matris meæ manducare non possim : ecce enim gallinas, quas nutrit, vulpes comedit. Qui ab oratione surgens, ecclesiam est egressus. Mox autem vulpes rediit, gallinam quam ore tenebat dimisit, atque ipsa moriens ante ejus oculos in terram cecidit.

et ablatam a vulpe gallinam receperat.

7 *Hæc S. Gregorius a quo qui supra num.* 2 *appellatus* S. Proculus Martyr, *judicio Baronii est Martyr Bononiensis, cujus festum celebratur Kalendis Junii, uti tunc latius dicetur.*

Cultus S. Proculi Martyris.

D.P.

DE SANCTO POMPONIO

EPISCOPO NEAPOLITANO.

CIRCA DXXXVI.

Tempus Sedis.

De prioribus Episcopis Neapolitanis scripsit in Chronico Joannes Diaconus ejusdem Ecclesiæ, qui vixit seculo IX temporibus S. Athanasii, Episcopi Neapolitani, cujus præclara gesta narrando, finem suo Chronico imposuit, et pauca hæc de S. Pomponio habet.* Hic fecit basilicam intra urbem Neapolim, ad nomen sanctæ Dei Genitricis semperque Virginis Mariæ, quæ dicitur Ecclesia Majoris, grandi opere constructam : qui fuit temporibus Hormisdæ Papæ et Joannis, Felicis et Bonifacii Apostolicorum, nec non et Anastasii et Justini Augustorum. *Vixerunt sancti hi Pontifices seculo Christi sexto, omnes Martyrologio Romano adscripti. Sederunt autem* S. Hormisdas *ab anno* DXIV *ad annum* DXXIII, *dein* S. Joannes *primus usque ad annum* DXXVI, *postea* S. Felix IV *usque ad annum* DXXX, *ac tandem*
B S. Bonifacius *usque ad annum* DXXXIII. *At citati Imperatores regnarunt* Anastasius *ab anno* CCCCXCVI *usque ad annum* DXVIII, *cui tunc subrogatus* Justinus vixit *usque ad annum* DXXVII. *Habet præterea dictus Joannes Diaconus,* Pomponium præfuisse annis XXVIII diebus X. *Hinc colligit Ughellus in Neapolitanis Archiepiscopis,* si id verum est, illum electum fuisse circa annum DVIII, obiisse vero anno DXXXVI. *At quam construxit Ecclesiam S. Mariæ Majoris, arbitratur idem Ughellus a dicto* S. Joanne primo Pontifice Romano dicatam fuisse circa annum DXXV, quando Theodorici Regis jussu coactus Constantinopolim petere Neapoli transiit, cum Cardinalium et Episcoporum, ut credibile est, comitatu. *Hujus rei titulus vulgari lingua positus extat in atrio illius ecclesiæ, quemadmodum in Catalogo Episcoporum scribit Bartholomæus Chioccarellus : sed errat, cum* ex vetusto marmore *eum a se proferri putat. Quæ enim antiquitas esse potest lapidis, vulgari lingua ibi exarati, ubi non nisi sero Latina lingua, ne dicam Italica vulgaris, cœpit usurpari? cum antea Græce sacra ibi fierent, et populus Græce loqueretur. Adde quod ibi dicatur Pontifex dedisse* indulgentiam decies mille et sexcentorum dierum, quocumque die aliquis ante ipsum illud marmor Pater et Ave recitaret.
C *Antiquitatum et originum ecclesiasticarum valde imperitum esse oportet, qui nunc ignoret ante* XII *aut* XIII *seculum nihil tale scribi potuisse : proinde meram esse fabulam, qua marmori isti antiquitas tanta tribuitur, ut fuerit ibi seculo* VI *positum; cum verba in eo sculpta ætatem centum annorum non præferant, nihil ab hodierna phrasi discrepantia.*

Ecclesia S. Mariæ constructa,

an et indulgentiis donata fuerit?

2 *Teste autem Cæsare Eugenio in Neapoli sacra pag.* 69, corpus S. Pomponii, olim in dicta Ecclesia sepultum, etiamnum debita cum veneratione asservatur sub altari, ubi olim, ut vetus traditio fert, liquor scatebat : idque ex foramine adhuc extante in arca unde manabat, colligi videtur. *Idem testatur Chioccarellus, dicens* foramen *illud esse* in tabula marmorea, quæ est supra arcam : *est autem dicta* arca cancellis ferreis inclusa, in qua (uti habetur in actis visitationis anni MDLXXX) hæ litteræ insculptæ erant : Basilicam hanc Pomponius Episcopus faciendam curavit, cujus corpus hic positum est. *Crebra etiam per ipsum miracula fuisse edita indicat Ughellus. Festus ejus dies celebratur hoc* XIV *Maji in Ecclesia potissimum Neapolitana S. Mariæ-Majoris, et citatis tabulis Ecclesiæ Neapolitanæ refertur in hodierno Martyrologio Romano his verbis :* Neapoli in Campania S. Pomponii Episcopi. *Meminit ejusdem Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, sed dolet ejus gesta ignorari.*

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 85 **

Corpus sub altari

Cultus 14 Maji.

3 *Ex populari ergo traditione solummodo habetur, quod prædictus Chioccarellus sic narrat :* Quo tempore S. Pomponius præfuit Ecclesiæ Neapolitanæ, malus dæmon Neapolitanos graviter vexabat atque immaniter et supra quam credi possit insæviebat. Etenim ingentem urbis aream, horribilis apri formam assumens nocturnis horrendisque spectris affligebat. Quare ii cum tanti periculi evadendi omnis præclusa esset spes, nihil aliud remedii superesse videntes quam ad divinam opem confugere, una cum B. Pomponio Sanctis beatæque Virgini Mariæ sese intentius commendabant : eamque fœditatem B. Pomponio expiare aggresso, cum die quadam sabbati Missam celebrasset, sequenti nocte per quietem beata Virgo apparuit, a qua quid facto opus esset admonetur. Jussit enim illi ut basilicam eo in loco, ubi pannum cærulei coloris inveniret, ipsi Virgini erigeret, atque hunc in modum civitas ab illo periculo liberaretur. Pomponius autem eo loco sacris expiationibus lustrato, horrendoque inde monstro ejecto, inibi sicut jussum erat basilicam B. Mariæ extruxit. E

Dæmon sub apri specie infestus urbi pulsus,

4 Ob ejus facti memoriam Neapolitani singulis annis, in majori ecclesia, ludos quosdam perculæ, ad solatium atque animi recreationem, magna populi frequentia celebrarunt, qui a Vasallis Neapolitanæ ecclesiæ, de proximis villis ac suburbiis in festo translationis S. Januarii, mense Maji, *scilicet tertia Dominica dicti mensis,* populo exhibebantur : de quibus Joannes Pontanus in Dialogo Charontis, Matthæus Afflictus in cap. Investitura, § Præterea, num. 5 de feudi cognitione, et Jacobus Sannaziarus in suis Glomeris MSS. Sed quoniam maximi abusus et luxus irrepserant, diebus patrum nostrorum abrogati sunt. *Erit fortassis, qui recordatus quomodo in Historiis ecclesiasticis quandoque legatur, ab expiatis Catholico ritu Arianorum ecclesiis, egredi visus dæmon in figura porci; quomodo etiam ad* VII *Aprilis de S. Georgio Mitylenes apud Lesbum Episcopo agentes narravimus, qua ratione ibidem notum vulgo porcum occupans dæmon, eumque in Sedem Episcopalem inferens, præsignaverit (secundum explicationem S. Simeonis Solitarii) hæreticum hominem sub Leone Armeno in eam promovendum. Erit, inquam, fortassis aliquis, qui talium recordatus, suspicabitur ad Eutychianam hæresim, quæ sub Imperatore Anastasio eidem implicito Ecclesiam deturpabat et conturbabat tempore S. Pomponii, pertinere istiusmodi spectrum civibus oblatum, cujus ea memoria fuerit : aut locum olim meretriciis turpitudinibus infamem, divino impulsu fuisse Deiparæ consecratum, quo sub ejusmodi specie visus sit spiritus fornicationis emigrare.* F

ejusque rei memoria annua;

quid notare potuerit.

DE SANCTO BONOSIO

G. H.

EPISCOPO SALERNITANO.

XIV MAJI

Cultus 13 et 14 Maji

Salernum urbs regni Neapolitani apud Picentinos *Archiepiscopalis, et Principatus ulterioris metropolis, inter Sanctos Episcopos colit S. Bonosium, quem Ferrarius in Catalogo generali et alio Sanctorum Italiæ refert ad diem* XIII *Maji, indicat tamen* natalem illius in diem sequentem ab aliquibus referri. *Citantur a Ferrario* Gaspar Musca de Episcopis Salernitanis, (*sed is diem nullum ejus venerationi assignat*) *et potissimum* Tabulæ Ecclesiæ Salernitanæ. *Habemus sub hoc titulo* Officia propria festorum Ecclesiæ Salernitanæ ab Illustrissimo et Reverendissimo viro DD. Mario Bolognino Archiepiscopo Salernitano, Apostolica auctoritate reformata, et anno MDXCIV Neapoli excusa. *In horum Kalendario præscribitur ad hunc diem* XIV Maji festum B S. Bonosii Episcopi sub ritu duplici, *et dein pag.* 22 *hæc leguntur :* Die decima quarta Maji S. Bonosii Confessoris et Episcopi Salernitani. Omnia de Communi Confessorum Pontificum tempore Paschali, præter Orationem sequentem. Devotum tibi populum, benignissime Deus clementer exaudi, ut, qui pio affectu venerandam Beati Bonosii Confessoris tui atque Pontificis recolit solennitatem, ejus meritis apud te peccatorum obtineat remissionem Per Dominum etc. *Eadem Oratio extat apud citatum Muscam, qui illum statuit primum Ecclesiæ Salernitanæ Episcopum : uti etiam fit in Constitutionibus editis ab Antonio Marsilio Columna Archiepiscopo Salernitano, in diœcesana Synodo anno* MDLXXIX *et anno sequenti excusis, in quibus pag.* 383 *indicantur* Corpora et Reliquiæ Sanctorum, quæ condita reperiuntur in Metropolitana Ecclesia Salernitana, *et pagina sequenti ista habentur :* In altari, quod constructum est ad honorem Confessorum ex parte meridiei, requiescunt Corpora B. Bonosii Episcopi Salernitani, B. Gramatii, B. Veri, B. Eusterii, B. Gaudiosi, B. Valentini, Episcoporum Salernitanorum. *Quo illos ordine recenset Gaspar Musca. Verum aliter sentiunt Antonius Caracciolus in Sacris Ecclesiæ Neapolitanæ monumentis in Actis S. Gaudiosi civis Neapolitani et Episcopi Salernitani, eumque secutus Ferdinandus Ughellus tomo* C VIII *Italiæ sacræ in Archiepiscopis Salernitanis columna* 487 *his verbis. Opinatur Caracciolus* Muscam non habuisse rationem temporis in suis illis Episcopis recensendis, sed ante omnes alios, posuisse Divos, mox subjecisse Gaudentium ceterosque qui Divi non fuerunt : existimavitque Bonosium, cui successit Gaudiosus floruisse Neapoli ac Salerni multis annis post Gaudentium. Cum enim Pomponius Neapoli ædificaverit ædem S. Mariæ, cui inservivit, Gaudiosus post annum Christi quingentesimum, verisimile est diu post illum annum vixisse Gaudiosum, atque adeo etiam Bonosium ejus prædecessorem fuisse Salerni Episcopum post Gaudentium. Si conjecturis in re incomperta uti liceat, Gaudiosum atque adeo ejus prædecessorem Bonosium non multo ante Grimoaldi Salernitani Ducis tempora decessisse dixerim. E Ab ipso enim Neapolitanus Dux hujus civis sui corpus petiit et obtinuit. Ergo non multæ præcesserunt ætates aut secula, atque adeo vigente ejus memoria justæ petitioni factum fuit satis. Scio posse id etiam dilucidari ex magna illa annonæ caritate, quæ eo tempore Neapolitanam civitatem invasit, et ex bello inter Salernitanos et Samnites. *Hæc ex Caracciolo Ughellus. Quibus an aliquid opposuerint Salernitani necdum scire licuit. Colitur S. Gaudiosus* XXVI *Octobris. Ast Acta S. Pomponii jam dedimus, quibus hæc de S. Bonosio subjungimus, sed absque præjudicio circa ordinem ac tempora priscorum urbis Salernitanæ Episcoporum. Porro Caracciolus scribit Ducem Grimoaldum vixisse anno* DCCC, *sed non satis apparet, quorsum Dux Neapolitanus non potuerit ab illo petere Corpus S. Gaudiosi, licet pluribus hic seculis fuisset mortuus. Sed hæc poterunt accuratius discuti ad Vitam S. Gaudiosi dicto* XXVI *Octobris : quo etiam mense, die* XI *colitur S. Gramatius, in cujus festo Lectio* VI *ita concluditur :* Corpus ejus in Pontificum altari inferioris basilicæ Cathedralis Ecclesiæ, ubi B. Bonosius requiescit, fuit repositum : ut quorum eadem in Pontificatu fuerat sors, ac eadem in cœlis gloria, idem quoque eorumdem esset venerationis locus. F

Oratio propria,

Corpus in altari,

Tempus Sedis.

Memoria in Actis S. Gramatii.

DE SANCTO CONSTANTIO

G. H.

EPISCOPO, IN ITALIA DEPOSITO.

XIV MAJI

Cultus et ecclesia ejus, 1 Beneventi,

Memoria sacra hujus sancti Episcopi *est inscripta nonnullis Martyrologiis MSS. ex his est aliquod Beneventanum ante annos quingentos conscriptum, quod modo in Bibliotheca Romana servatur, numero* 5949 *signatum, ubi sub finem Martyrologii ad hunc* XIV *Maji ista leguntur :* Beneventi S. Constantii Episcopi. *Aliud est sub nomine Usuardi in Bibliotheca Reginæ Sueciæ num.* 428 *signatum : in quo eadem hoc modo indicantur :* In Benevento S. Constantii Episcopi. *Tertium servatur Romæ in ecclesia S. Petri, quod hæc habet :* In Benevento S. Constantini Episcopi et Confesssoris. *Marius a Vipera in Catalogo Sanctorum, quos Ecclesia Beneventana duplici aut semiduplici celebrat ritu, asserit* S. Constantium Episcopum officio Ecclesiastico sub ritu duplici *ibidem* coli, eique sacram ædem Beneventi excitatam esse, olim Parochialem. *Hæc de ejus cultu apud Beneventanos.*

2 *Altera civitas,* S. Constantii Episcopi *patrocinio clara, est* Caprea *seu* Caprearum urbs *Episcopalis, sita in cognomine insula provinciæ Principatus citerioris. Capaccius, in hujus insulæ et civitatis descriptione, asserit, Cathedralem Ecclesiam,* S. Constantio Episcopo *dicatam, olim ab urbe Caprearum mille et quingentis passibus abfuisse, deinde in civitatem translatum et S. Stephani nomine appellatam.* 2 Capreis,

3 *Tertia civitas Episcopalis est* Massa Lubrensis, *haud procul a Caprearum insula, at magis vicina Surrento metropoli, ubi in vertice montis est templum* S. Constantio *Massensium Patrono erectum, cujus dies festus solenni populorum concursu tam hic quam Capreis agitur* XIV *Maji, et utraque civitas contendit sacrum* 3 Massæ Lubrensi.

A *crum ejus corpus in sua Ecclesia asservari. Meminit deinde* S. Constantii Episcopi *ad hunc* XIV *Maji Ferrarius in Catalogo generali et in Catalogo Sanctorum Italiæ, in quo ex monumentis Ecclesiæ Beneventanæ et Caprensis hoc elogium profert.*

AUCTORE G. H.

Compendium Vitæ ex Ferrario.

4 Constantius, ex clarissimo Imperatorum stemmate procreatus, cum doctrina et vitæ sanctitate præstaret, Constantinopolitanæ Ecclesiæ præficitur: quo tempore Ecclesia Occidentalis ab hæreticis affligebatur: quibus sanctus Episcopus sese opponens, multos ad sanctitatem reduxit. Is et vivens et mortuus miraculis claruit Quidam pœnitentiæ causa ob gravissima delicta ferro cōnstricti, ab eo divinitus soluti feruntur, ferreis vinculis in morem ceræ resolutis. Cum mortem obiisset, corpus Capreas delatum, multa ei civitati beneficia præstitit. Nam cum Agareni, vastata Calabria, classe Campaniam peterent, et Capreas applicuissent, civesque in antra metu perterriti refugissent; anus quædam, quæ fugere cum aliis nequiverat, a S. Constantio insulæ Patrono, ope implorata, liberationem impetravit. Cum enim vir sanctus eam consolatus disparuisset, mox orta tempestas horribilis hostes discedere coegit: quod anno salutis DCCCXCI contigisse ferunt. B *Hæc Ferrarius, quæ fere eadem habet Marius de Vipera, omissis solum, quæ de vinculis ferreis dissolutis sunt narrata.*

Sedes Episcopalis

5 *At manet difficultas, quomodo dicatur* Archiepiscopus Constantinopolitanus, *cum nullus ibidem* Constantius *reperiatur sedisse. Fuerunt illic Constantini tres, quorum prior sub Constantino Imperatore crudeli circa annum* DCLXXVI *sedit et in Menæis Græcis ad diem* XXIX *Julii proponi videtur tamquam Sanctus, per hæc verba,* memoria Constantini Patriarchæ Constantinopolitani, *nulla re addita, pro quibus ad* XXX *Julii in MS. Synaxario Ecclesiæ CP. habetur* memoria sancti Patris nostri Constantini τοῦ νέου, Junioris Patriarchæ Constantinopoleos: *sed hic si peregre obiisset, non videtur Constantinopoli colendus fuisse. Secundus a Copronymo sibi cognomine, propter ejusdem Impietatis communionem evectus in thronum, apud eumdem postea calumniam passus capitalem sententiam subiit, circa annum* DCCLXVII: *sed hic non meruit Fastis inscribi. Tertius denique ejusdem nominis cognomento Lichnudes seculo primum* XI *ad Thronum Constantinopolitanum pervenit. Cum igitur ne quidem* Constantinus *aliquis inveniatur, qui sub* Constantii *nomine in venerationem Italorum venire potuerit; restat ut vel aliqua alicubi inveniatur* Constantia, *cujus Episcopus hic fuerit; vel sub* Constantinopolitano Patriarchatu *aliam Episcopalem seu Archiepiscopalem quamcumque Sedem credatur tenuisse, ex alterutro autem capite promanarit error* Constantinopolitanum Archiepiscopum *facientium.* E

DE S. CARTHACO SEU MOCHUDDA

G. H.

EPISCOPO ET ABBATE LISMORIENSI IN HIBERNIA.

ANNO D XXXVI

Duplex Vita ex MSS. datur.

I*n Momonia, regione Hiberniæ maxime Australi, versus plagam Orientalem est Comitatus maritimus Waterfordiensis, et in hoc cernitur* Lismoria *urbs, Sede Episcopali olim nota, quæ suam originem debet* S. Carthaco, *cognomento* Mochuddæ; *ibidem hoc* XIV *Maji vita functo. Hujus duplicem Vitam damus: priorem ex MS. Salmanticensi et alio nobis olim ab Henrico Fitzsimon concessam, solitam in ecclesiis ad Matutinum recitari, uti etiam ex adjuncta Antiphona constat. At posterior, late deducta, nobis ex antiquo codice Hibernico descripta est. Utramque sæpius allegat Jacobus Usserius in suis Britannicarum Ecclesiarum antiquitatibus. Joannes autem Colganus varia ex secunda* C *Vita edidit in Actis Sanctorum Hiberniæ mensium Januarii, Februarii et Martii. Utinam etiam quæ de reliquis mensibus collegit et prælo aptavit, essent publicæ utilitati excusa! profecto pleniorem nostris Annotatis lucem præferrent. Interim velimus hanc duplicem Vitam a lectore cum aliqua discretione suscipi, utpote non a coævis auctoribus conscriptam, et auctam hinc inde miraculis, partim ex vulgari traditione acceptis, partim aliunde ad hunc Sanctum traductis. Ceterum ipsa historica relatio, quoad loca, tempora, et personas, videtur satis apte deducta esse in secunda prolixiori Vita, et variis Sanctorum Hibernicorum Actis lucem aliquam datura: quare, etsi plura contineat, quam prior epitome, quæ mereantur haberi suspecta, eam quoque hic damus; quomodo dedimus S. Patricii et aliorum plurium Hibernorum Vitas, quas si eo cum rigore, quo pleraque discutimus, expendere vellemus, vix paucæ aliquæ locum suum in hoc Opere tenerent. Lege ergo quæ de talibus Bollandus noster ante Januarium monet cap. 3 Prolegom. § 2: quæ et nos in Martio in Appendice Patriciana num. 18. Atque iis instructus monitis ad hanc quoque Vitam legendam accede.*

Cultus sacer,

2 *Memoria sacra* S. Carthaci sive Mochuddæ Lismorensis *inscripta est hoc* XIV *Maji Martyrologio Tamlachtensi et aliis Fastis Hibernicis. Item cum longo encomio refertur in Martyrologio Richardi Witfordi Anglice Londini anno* MDXXVI *excuso. Pridie seu die* XIII *Maji memoratur a Greveno in Auctario Usuardi an.* MDXV *et* MDXXI *impresso, item a Canisio in Martyrologio Germanico, a Ferrario in Catalogo generali, et ab Henrico Fitzsimon in Catalogo præcipuorum Sanctorum Hiberniæ.*

Tempus Vitæ et mortis

3 *Floruit porro* S. Carthacus *seculo Christi sexto et septimo, auspicatus vitam monasticam in regione Hiberniæ* Media *dicta, ædificato* Raithenensi *cœnobio circa annum* DXC, *in quo per annos quadraginta præfuit cœtui monachorum plus quam octingentorum. At circa* F *annum* DCXXX *e Raitheniensi suo monasterio pulsus,* Lismoriam *concessit, ibidem anno* DCXXXVII *vita functus, uti ex Ultoniensibus Annalibus designat supra memoratus Usserius, qui propriam a* Carthaco *suis monasteriis præscriptam fuisse regulam tradit pag.* 919.

VITA

Ex duplici MS. Legendario

Globi ignei specie ante nativitatem,

Beatissimus Dei famulus Carthacus in tantum divina gratia pollebat a pueritia, ut non solum natus, et adultus crebris coruscaret miraculis, sed et in utero matris clausum cœlestis bonitas signis evidentibus, qualis futurus esset, dignata est præmonstrare. Nam dum eo concepto mater ejus sederet in quodam conventu, globus igneus, divino nutu, de cœlis descendens, videntibus cunctis qui aderant, in caput illius illapsus est: cumque omnes hujus monstri miraculo detinerentur, cognoverunt divinam gratiam non in ipsam feminam, sed in uteri onus descendisse. Cum ergo venerabilis infans natus esset, a suis parentibus cuidam sancto Presbytero, nomine a Aidano, ad baptizandum jussus est præsentari

A sentari. Cumque infantis bajulatores iter agerent, contigit eis Presbyterum, quem quærebant, obvium habuisse: et cum rogaretur ut puerum baptizaret, fons aquæ lucidissimæ de sub pedibus ebullivit: in quo infante baptizato, impositoque ei nomine Carthaco, ut Angelus Domini præmonuit, in sua cum gaudio remearunt.

post eam fonte ad baptismum scaturiente honoratus

2 Puer autem sanctus duodecim circiter factus annorum, corporis pulchritudine, vultus hilaritate et morum senilium probitate, dulcisque colloquii affabilitate, omnibus se amabilem præbuit. Sed ut magis divinæ providentiæ solicitudo erga custodiam pueri clareret, in corda parentum, ut puerum de eo educando non curarent, immisit. Postquam vero sanctum puerum carnales parentes neglexerunt; ipse qui fecit et creavit eum Pater cœlestis, in filium assumpsit, ideoque adoptavit, ac signis miraculorum, virtutumque prodigiis, sapientiæque doctrina illustratum, coram Regibus et Principibus mundi honoravit. Inde vir jam factus, cujusdam *b* Episcopi venerabilis disciplina eruditus, ad Sacerdotii provectus est gradum. Cum vero idem Episcopus gratia virtutum, et sapientia doctrinæ sibi ipsum superferri conspice-
B ret, noluit eum diutius sibi subesse, cui se meritis exigentibus subjacere videbat. Accepta ergo magistri licentia ac benedictione, sibi proprium, ut voluit divina providentia, monasterium construxit: in quo cum multorum servorum Dei Pater extitisset, tanta per illum virtus divina exercuit mirabilia, ut quasi solis lampas purissima, totam Hiberniæ Ecclesiam bonorum operum exemplis et doctrinæ mellifluæ *c* radiis repleret. De miraculis vero, quæ Deus per eum dignativa sua bonitate dignatus est mundo ostendere, quæ nullus præ eorum multitudine potest amplecti, plurima præteriens, pauca perstringens, quæ sequuntur decerpsi.

et tamen a parentibus neglectus,

b ordinatur Sacerdos:

monasterium construit:

c

3 Vir ergo sanctus erat hiemali tempore in loco quodam sedens, in quo arborem pœne aridam habebat ex adverso stantem. Dumque vir Dei ibidem oraret, advenit ibi quidam magus *d*, iniquitatis filius; cupiensque sancti viri insultare virtutibus, dixit ad eum: Vir Dei dilecte, si, ut de te fama narrat, sis Dei omnipotentis servus fidelis, hanc arborem mali frondescere, deinde florere, ac demum fructus maturos jube producere. Vir mirificus, de bonitate Dei per omnia confidens, ac virtutem ejus coram inimico ostendere volens, elevata dextera arborem benedixit, ac voluntati tentatoris per omnia satisfecit. Vi-
C dens autem magus poma arboris esse pulcherrima, apprehenso uno, gustavit, probare volens, qualem in se saporem pulchra poma gestarent. Sed cum amaritudinem quamdam gustui prætenderent, ad virum Dei se convertens, dixit: Optima essent poma et divina virtute digna, si non amaritudinis maculam haberent. Statimque dato benedictionis signo, inventa sunt ut mel dulcia. Magus vero videns tam stupenda miracula, non tamen credidit, sed ut lapis durus in sua malitia immobilis stetit: et cum tot signis fidem omnino non adhiberet, continuo divina justitia tactus, ignorantiæ suæ signo percussus, multiplicatis infirmitatibus, oculis scilicet per annum orbatus, ut sic saltem ad Deum accelleraret, in tenebris illud tempus exegit. Peracto vero anno, pœnitentia ductus venit ad virum Dei, culpam humiliter cognoscens, ac veniam petens: qui fragilitatis illius misertus, sanatum eum dimisit.

d

ad instantiam magi facit aridam arborem florere et fructificare

et poma ante amara efficit dulcia.

4 Proinde omnes qui famam sanctitatis ejus ac miraculorum audierunt, infirmos suos variis languoribus detentos, ad virum Dei, ut a languoribus suis sanarentur, ducebant. Inter quos aderat vir, secundum seculi dignitatem famosus, sed de filii sui ægritudine nimium contristabatur: qui ad pedes viri Dei humiliter corruens, affectu cordis notam vocis exprimens, deprecatus est virum, ut miseriæ sui nati D
cito subveniret. Sed B. Carthacus, compassionis dolore tactus, et precibus tanti incitatus, clementer elevans virum, cœpit interrogare quid quæreret, aut unde tantam in animo tristitiam conciperet. Ille vero, quatiente singultu in verba prorumpens, ait: Pater, inquit, sancte, unicum habui filium, quem Deo forsitan permittente diabolus ita invasit, ut linguæ officio ablato, auribus obstrusis, mutum surdumque effecerit. Ad quem vir Dei ait: Fac illum nobis præsentari. Allato quoque puero, vir Dei paululum flexis genibus se in orationem dedit. Statimque ab oratione surgens, ori auribusque pueri signum salutis impressit. Mox qui infirmus fuerat, coram adstantibus clamat, et suas numquam auditas fecit voces audiri, aliorumque verba numquam ab co prius audita percepit. Quod videns pater pueri, in vocem laudis cum suis sociis prorupit, atque suum servitium omnisque suæ posteritatis viro Dei in perpetuum destinavit.

ex mss. sanat puerum surdum et mutum:

5 Alio quoque tempore venit ad eum quidam leprosus, raucis petens vocibus, ut manus sanctæ tactu mundari a sua lepra mereretur. Pater vero pius, pauperis compassus miseriæ, in orationis con- E
sueta prorumpens verba, se prius prostravit Deo, postque orationem se elevans, manum misero imposuit, carnemque illius ab omni lepræ contagione mundavit. Die quoque alio venit ad ipsum quidam vir miserabilis, qui oculorum, sedibus nasique eminentia carens, totam faciem in modum tabulæ complanatam gerebat: cujus miseria quanto incognita, tanto ab omnibus esse misera putabatur. In quam vir pietate plenus intuens, ait ad eum: Si sanctæ Trinitatis fidem firmam haberes, Deo esset possibile ut humanam figuram, quam pœne perdidisti, recuperares. Statimque miser ille ad sancti viri pedes se projiciens, et se sanctæ Trinitatis fidem habere, et in Christi nomine baptizatum esse, et omnipotenti Deo cuncta esse possibilia protestatus est. Tunc dilectus Deo et hominibus, solitis orationum adminiculis se muniens, signo sanctæ Crucis dato, turpem vultus planiciem depulit, et nasum oculosque et supercilia, ceteraque quæ humanæ integritati defuerant, penitus restituit. Proinde cuncti qui aderant, ac insolitum miraculum viderant, Deum omnipotentem in suo servo magnificabant.

leprosum mundat:

faciem deformem reducit ad debitam figuram:

6 Vir iste non solum super infirmitatum curationem, verum et super dæmonum expulsionem plena- F
riam accepit potestatem. Quidam enim dæmonio plenus ad sancti viri præsentiam ductus est, ut a vexante curaretur. Cui continuo elevata manu signum salutiferæ Crucis imprimens, immundo Spiritui imperavit in Christi nomine, ne templum, quod sibi Deus ad inhabitandum fabricavit, diutius immorando sibi usurparet. Quod imperium diabolus expavescens, confestim illud habitaculum, quod longe ante possederat, dereliquit: et coram adstantibus de insano sanus factus est: et per hoc sancti viri reverentia et Dei gloria apud homines crevit.

energumenum liberat:

7 Accidit quoque ut quadam die in amnem monasterio sancti viri propinquum, puer quidam caderet: et quia nullus qui eum adjuvare posset aderat, die noctuque sub aqua latuit. Quem parentes miseri, tristesque cognati quærentes, loca omnia rimari, atque per domos vicosque ac per circumjacentes agros plangentes currere non cessabant. Cumque se frustra laborare conspicerunt, totam auxilii sui spem in sancto Dei servo Carthaco fideliter posuerunt: ad quam accedentes, se illius pedibus humiliter prostraverunt, postulantes ab eo ut suum illis filium, spiritu revelante, indicaret. Qui ait ad eos: Ite ad pontem amnis, et sub propiore ejus pede

puerum submersum parentibus indicat

A de filium vestrum mersum invenietis. Qui illuc currentes, infantem mortuum invenerunt. Quem de aqua elevantes ad virum Dei adduxerunt, atque ad pedes ejus projecerunt Qui invocato Christi nomine puerum resuscitavit, quem postea ipse nutriens docuit.

Ex MSS.

et resuscitat :

8 In illis etiam diebus cujusdam crudelis Regis, qui *e* Corpreus cognominabatur, tertia pars exercitus cœlesti percussa est fulmine. Tunc etiam uxor illius unicusque filius eadem cœlesti ira percussi sunt. Videns vero Rex iniquus iratum sibi Deum cœli, timens ne superveniat indignantia divina, viro Dei ad se accersito ait : Famule Dei omnipotentis Carthace, Dominum tuum mihi placatum tacito, ut ultra mihi non irascatur. Si vero uxorem et filium precibus tuis recuperavero, Deo tuo et tibi cum omni posteritate mea serviemus. Cui pius Pater ait : At domandam carnis tuæ duritiam hoc Deus in te flagellum exercuit : sed quia vexatio dat tibi intellectum et peccatorum tuorum compunctionem, pro te rogabo divinam pietatem. Cumque vir sanctus ad locum, ubi Regina ejusque filius mortui jacebant, veniret; invocato Christi nomine super ipsos, cunctis qui aderant admirantibus, a mortuis resuscitavit,
B atque pristinæ sospitati restituit. Quod cum præsentes viderunt, Deum cunctipotentem laudaverunt, atque suum Sanctum in digna reverentia habuerunt.

e

item resuscitat Reginam et filium :

9 Eisdem temporibus mirificus Dei famulus, ad quemdam Regulum, hydropisis morbo laborantem, invitatus est; ad quem cum commode ire non posset, zonam suam ad ægrum transmisit. Cum Regulus illa zona esset accinctus, statim noxio ventris humore exsiccato, sanus effectus est : pro quo omnipotenti Deo gratias reddidit, ac famulo suo servitutem perpetuam exhibuit. Fuit quidam vir nobilis, qui quamvis seculi [bonis] esset locuples, auribus tamen atque altero oculorum privatus, cetera quæ possidebat pro nullo propter defectum horum reputabat : qui audiens virum Dei in loco quodam vicino esse, ascenso equo ad ipsum properavit. Cumque ad præsentiam viri Dei veniret, statim accurrens sancti viri pedibus se prostravit, petens ab eo ut quod integritati suæ præ infirmitate defuit, pro hoc invocata Dei clementia per virtutis gratiam rependere curaret. Videns clemens Pater nimiam hominis devotionem, se solitis precum armis accingens, super aures ejus oculumque signa salutifera impressit. Ille vero sanatum se sentiens, in magna exultationis lætitia
C Christo gratias reddens, semet suamque progeniem sancti viri mancipavit servitio.

zona sua missa hydropem sanat :

signo Crucis surdum et altero oculo cæcum :

10 Quodam alio tempore cum vir sanctus ad cujusdam Ducis castrum pergeret, in ejusdem platea, quosdam regios pueros puellasque, prope locum ludentes, adinvenit : inter quos, erat unica filia, cujus manus dextera a nativitate sua torpens et arida lateri suo adhærebat. Ad quam vir Dei accedens, quia in ipsa novit virtutem esse agendam, pomum illi pulcherrimum monstravit ac obtulit, dicens : Accipe, dilecta, pomum quod teneo. Quæ desiderio puellari deducta, ut pomum pulcherrimum visu conspexit, manum sinistram ut consuevit porrexit. Sed pius medicus, sanitatem cum dono impendere cupiens, retracta manu sua cum pomo, ait ei, Non illam quam extendis manum porrigas, sed dexteram, si pomum vis obtinere. Quod audiens puella, desiderio pomi mota, manum petitam porrexit, ac pomum illud apprehendit. Sentiens puella vigorem in manu ad apprehendendum, ad id insolitum, currens patri nuntiavit, ac tantum virum, qui sic eam sanasset, extra stetisse nuntiavit. Gratique puellæ parentes ad Dei servum cucurrerunt, et ut dignum fuit secundum posse eum honoraverunt, ac Dei omnipotentiam glorificaverunt : puella vero quæ sanata est, spretis mundi concupiscentiis ac deliciis, cœlesti D Sponso se conjunxit, *f* et sub sancti viri monitis usque ad senectutem vixit.

manum dexteram puellæ lateri adhærentem.

f

11 His ergo et aliis perplurimis beatissimus Christi famulus præfulgens miraculis, absentes et præsentes odore suæ famæ replebat : unde cunctorum consensu visum est, ut quem Deus odore virtutum honestaverat, gradu Episcopali sublimandus foret. Cum ergo tantæ dignitatis honorem adeptus esset, tanta bonorum virorum multitudo ad eum confluebat, ut nisi divina largitas illis necessaria sufficienter ministraret, numerositate sua vix simul possent habitare. Exceptis enim parvulis remissiorisque vitæ hominibus, qui sanctis Dei veri servis in suis necessitatibus subministrabant, sanctorum monachorum numerus erat octingentorum quadraginta septem, qui omnes unius Pastoris exempla secuti, unanimiter Deo serviebant. Labor quidem illorum servitus erat difficilis, sed vim hujus laboris flamma minuebat caritatis, ut nemini eorum onus suum grave videretur. Erat autem tunc monasterium illorum in finibus Mediæ, in plebe Ferkel, in loco qui Rathin dicitur constitutum : in quo labore E manuum suarum victum sibi ac pauperibus acquirebant. Interea illius provinciæ nativi Clerici, fascibus invidiæ diabolo stimulante succensi, beatum virum quasi alienigenam de suis finibus expellere cœperunt. Ipse enim Carthacus de Australi Hiberniæ plaga, scilicet de Momonia, originem traxit. Illius igitur regionis iniquo Rege, nomine Blaithmac, et quod magis dolendum est, Clericis ibidem, filiis Belial compellentibus eum, ut locum suum desereret; famulus Christi, Dominici memor præcepti, quo dicitur; Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam *g*; cum suo sacro collegio ad natale suum cœpit iter arripere.

Ordinatur Episcopus,

habens sub se 847 monachos,

cum quibus pulsus ex Media,

Mat 10. 23

g

12 Cum ad terram sibi desiderabilem pervenisset, ad Regem illius accedens, locum in quo propriis laboribus possent vivere, et neminem gravare, sed soli Deo sine turbatione servire, postulavit. Rex vero adventu ejus suorumque exhilaratus, secundum cordis eorum desiderium, locum eis a tumultibus seculi remotum, et ad eremiticam quam desiderabant vitam habitabilem, donavit. Inter ipsos autem, et locum datum erat *h* fluvius quidam impetuosus, qui cum vicini maris æstu redundaret, nullus sine rate transitus erat. Cumque vir Dei cum suis ad ripam fluminis pervenisset, ceteris dubitantibus quid agerent, magnus Patriarcha Carthacus cum duobus eximiæ sanctitatis viris, Colmano scilicet atque Molua, se in oratione prostravit, atque quod petiit obtinuit. Nondum enim finitis precibus divisus est fluvius in duas partes, atque siccam inter duo profunda viam Sanctorum gressibus præbuit. Tunc veri Israelitæ siccis transeuntes flumen vestigiis, in cantico laudis faciem omnipotentis præoccupaverunt. Cunctis ergo Deum in Sanctis laudantibus, ad locum eis concessum, scilicet Lismorum nomine, pervenerunt, ac cellulas contemplationi aptas sibi construxerunt.

in Momoniam migrat :

h

F

et fluvio diviso transit pedibus siccis :

Lismori cœnobium construit :

13 Post multa ibi miracula, per virum Dei et suos peracta, viribus corporis præ labore ac senectute deficientibus, cœpit graviter infirmari. Et quia frequentiam advenientium et strepitus laborantium ferre non potuit, in secretam quæ ibi erat monasterii vallem se contulit : ibique anno uno et sex mensibus soli Deo vivens, eremiticam ducebat vitam. Post hæc videns pietatis amator alios seniores in sua visitatione laborantes, ne quid molestum intrarent, se ad superiorem jussit duci locum. Cumque in medio vallis ascensu a Fratribus deportaretur, videns sibi apertos cœlos, Angelosque tamquam in alta scala Jacob descendentes et adscendentes, se jussit deponi. Accepto ergo Corporis et Sanguinis Dominici

senex in valle 18 mensibus degit.

sancte obit 14 Maji.

A Dominici sacramento, post plurima salutis monita ibi data, inter sanctorum Fratrum manus, illis valedicens cunctosque deosculans, pridie Idus Maji migravit ad Christum. Cui honor et potestas in secula seculorum. Amen.

Antiphona de eo ad Magnificat.

Gloriose Præsul Christi, venerande Carthace,
Apud Deum tuo sancto nos juva precamine,
Ut detersa omni sorde, et abluto crimine,
In cœlesti sempiternum collætemur culmine.

ANNOTATA.

a *Colitur* S. Aidanus, *sive* Mædocus, *Episcopus Fernensis* 31 *Januarii, cujus Acta ibidem illustravimus. Colganus ad dicta Acta in Appendice cap.* 1 *enumerat* Sanctos Aidanos 25, *quorum dies natales indicat, sed num aliquis ex iis hic censeatur, et qualis, necdum dijudicare possumus. Notet autem lector, quod hic de fonte per miraculum educto additur, eo majori jure fabulis annumerandum, quo de pluribus Hiberniæ Sanctis prædicatur.*

b *Hic Episcopus in sequentibus Actis* Carthagus *etiam appellatur.*

B c *MS. Salmantic.* poculis.

d *MS. Fitzsimon,* iniquusque deceptor.

e Corpreus *seu* Corbreus *Rex Lageniæ fuit, secundum Quatuor Magistros in Annalibus anno* 546 *mortuus, uti ad Acta filiarum ejus SS. Ethncæ et Sodelbiæ indicat Colganus* 29 *Martii. Sed num de hoc aliove Rege agatur, inquirant Hiberni.*

f *MS. Fitzsimon* et sub sanctimoniali habitu vitam ducens consenuit.

g *Idem.* cum supradicta Sanctorum numerositate, omnique reliqua familia ad Australem pergere plagam concepit, *quod factum fuisse anno* 630 *tradit Userius, aut anno* 631, *ut volunt in Annalibus Quatuor Magistri.*

h *Additur in dicto MS.* nomine Necius, *qui alluit Lismorum, appellatur* Avenmor, *vulgo* More.

i *Anno* 637.

ALIA VITA

Ex antiquo MS. Hibernico.

CAPUT I.

C *Ortus prædictus : porcorum custodia : institutio sub S. Carthaco seniore Episcopo. Patria ejus virtute illustrata.*

a Illustri prosapia exortus,

Gloriosus Episcopus Carthagus, qui vulgo vocatur Mochuda, de gente *a* Kiarraigh Luack, de nepotibus Fergussi specialiter, qui fuit fortissimus heros Ultorum, cujus nepotes sunt in diversis locis per Hiberniam, et ipse per invidiam zeli Olellæ Regis Connactorum, qui de gente Lageniensium natus est originaliter, cecidit. Pater S. Carthagi Fingen filius Guel de gente Kiarraigh erat. Mater autem ejus Mead vocabatur, quæ fuit filia Fingeni de gente Corcoduidne, quæ gens est in occidentali plaga Hiberniæ circa Oceanum ad fluenta piscosi fluminis Leamha. Sanctum itaque Carthagum nasciturum Angelus Domini, antequam nasceretur, sancto seniori *b* Comgallo prædixerat dicens : Nascetur, beate senior, filius in occidentali Hiberniæ regione, qui a fonte baptismatis Carthagus vocabitur, eo quod amabilis Deo et hominibus in cœlo et in terra erit : et post multum tempus veniet ad te incipiens Romam ire : et ne derelinquas illum, quia hoc mandatum a Domino est; sed maneat annum integrum tecum; quod ita postea impletum est. Item S. Carthagus *ab Angelo prædictus S. Comgallo, b*

prophetatus est ab Angelo S. Brandano *c*, qui invenit terram repromissionis Sanctorum, dicente ei : Veniet ad te citius Frater mirabilis, qui gentem tuam hic et in futuro juvabit, et regionem Kiarraigh divident homines, et nomen ejus erit Carthagus inter vos, et multi in solennitate ejus gaudebunt; ipse siquidem magnam congregationem de multis gentibus ad Dominum in die judicii colliget; et prima ejus civitas *d* Ragelem dicetur, posita in medio Hiberniæ in regione Midiæ, in plebe scilicet *e* Ferakeell nuncupata, et erit clara : at clarior secunda et major, et magnum principatum tenebit, quæ vocabitur Liosmor. D *ex MSS. et S. Brandano : c* *d* *e*

2 Aliquando collectis multis in uno loco in regione Kiarraigh ex utroque sexu, visus est globus igneus descendens de cœlo super matrem S. Carthagi, ipso tunc in utero illius manente, et evanuit citius nil nocens. Admirati vero illi omnes sunt, nescientes quid hoc significaret. Gratia enim Dei sanctum in utero matris suæ visitabat infantulum. Pater sancti Carthagi potens homo erat, habens duo clara castella, unum in agro in Australi latere montis Miss, alterum vero in saltibus fluminis *f* Mainne, et in eo natus est S. Carthagus vel Mahuttus, et utraque illa castella benedicta sunt ab illo tempore, eo quod in uno eorum sanctus Dei Carthagus conceptus est, et in altero natus est : et nobis perhibetur quod non possunt malefici homines in illis habitare. Deinde ductus est S. Carthagus ad baptismum, et obviabat portatoribus ejus vir Dei Ædanus nomine, et rogaverunt eum ut infantem baptizaret. Ibi autem arida terra erat : sed dicto citius aqua de terra manavit in loco ubi fuerunt, et baptizatus est sanctus infans ibi, et fons lucidus est illic usque in hodie, et nomine infantis a fonte baptismatis Carthagus dictus est; quod ante sic prophetatum sit ab Angelo Sanctis senioribus : sed modo ab omni vulgo Mochuda vocatur, eo quod sanctus senior *g* Carthagus Episcopus, Magister suus consueverat ita vocare, cum pietate ob dilectionem illum osculans et benedicens eum. Ab illo jam tempore pauci sunt, qui aliter nomen ejus nisi Mochuda [norunt] et ideo non curamus, sive Mochudam sive Carthagum scripserimus : sed vos scitote, quia ista duo nomina unam personam significant. Ædanus autem baptizator S. Carthagi dixit prophetice, hic infantulus clarus Deo et hominibus in terra erit. *in utero matris præsignatus globo igneo,* *f* E *a S. Ædano baptizatur,* *a seniore Carthaco Episcopo appellatur Mochuda : g*

3 Sanctus jam Carthagus, firmus et vultu desiderabilis ut David, abstinens ab illicitis ut Daniel, mitis ad populum fuit ut Moyses : at despiciebatur a parentibus suis, quia non consentiret secularibus eorum moribus : diligebatur autem a Deo, ut illi conveniret et Davidica sententia : Pater meus et mater mea dereliquerunt me Dominus autem assumpsit me. Et sicut David oves patris sui pascebat, ita B. Carthagus suos patris sui in pueritia cum aliis custodiebat. Aliquo die cum sues puer Carthagus pascebat cum ceteris in grandibus saltibus fluminis Mainne, audivit Ducem regionis Kiarraigh prope fuisse, perrexitque ad illum in quodam habitantem castello, nomine Astaddin, id est ager velox, et invenit gratiam in conspectu ejus. Dux ille Moeltuli vocabatur : et ait Dux ad sanctum puerum : Veni huc quotidie cum aliis subulcis, et honor eis dabitur propter te : desidero enim te videre. Quadam nocte manens ibi sanctus puer sedit ante Ducem : Dux vero diligenter intendebat illum tamdiu, ut increparetur a conjuge sua Nooleathan, quæ fuit filia Moeldii filii Ædhabeannain Regis Mumenensium; dicens ei; Cur istum puerum tam attente tota nocte audis? Dixit ei tunc; Mulier, si tu vidisses, quod ego video in eo, neminem aspiceres præter eum. Video monile aureum, mirabiliter factum, circa collum ejus; et columnam igneam a capite usque ad cœlum ; et video domum F *pascit porcos parentum :* Ps. 26, 10 *amatur a Duce regionis,* *propter ostenta divina.*

 reseratam

A reseratam sursum, quasi culmen non haberet. Ab illa ergo hora, qua vidi hæc signa de illo, ascendit dilectio ejus in cor meum. Tunc dixit ei Ductrix *h* uxor sua : Veniat ergo huc et sedeat juxta : et sic factum est.

Sequitur S. Carthacum Ep. canentem Psalmos :

4 Deinde S. Carthagus aliquando sues custodiebat in silvis, aliquando manebat in castellis cum Duce. Quodiam die, quando venit sanctus Episcopus senior Carthagus per saltum Mainne, puer sanctus Mochuda porcos pascebat, et canebat Episcopus cum comitibus suis Psalmos invicem per viam. Cum autem S. Mochuda psalmodiam illorum audisset, inspiratus Spiritu sancto gregem reliquit suum, et secutus est Episcopum usque ad monasterium quod dicitur Glain *i* : et cum sederet Episcopus cum suis in hospitio, sedit B. Mochuda sub tecto deforis, nesciente Episcopo, et habitatoribus domus. Illa scilicet nocte inquiebat Dux Moeltuli, quod B. Carthagus ad se non venit, nesciens quid factum est de eo : et misit nuntios per regionem ad quærendum puerum : et invenit unus ex illis Mochudam sub tecto sedentem, et increpavit eum multis verbis, et direxit eum secum ad Ducem. Interrogavitque eum B Dux dicens : Quare, fili mi, nocte præcedenti non venisti? Respondit sanctus puer : Ideo ad te non veni, Domine mi, quia delectavit me divinum carmen, quod audivi a sanctis choris, et nusquam audivi simile huic carmini, et illud indesinenter per viam et in domo usque ad tempus dormiendi cantabant, et sanctus Episcopus post eos longe nocte decantabat. Utinam ego, Domine Dux, essem cum eis ut illud carmen discerem. Tunc misit Dux ad Episcopum, ut ad se citius veniret.

respuit dona Ducis :

5 Interea pater sancti Mochudæ illi Duci cœnam magnam paravit. Cœnantibus autem illis in convivio jucunde Dux Moeltuli sanctum puerum Carthagum ad se vocavit, et ostendit ei gladium, scutum, et hastam, et lunam argenti et auri, et vestimenta regalia, et omnia militæ instrumenta, et dixit ei : Hæc munera cape, fili, et esto meus in vice patris tui comes : sanctus autem parvi pendens terrena, respuit illa. Tunc ait Dux illi : Quid igitur vis ut dem tibi? Ait ei Sanctus : Nolo aliquid de donis tui carnalibus, sed volo vere, ut carmen quod a Sanctis Dei audivi, discam. Et cognovit Dux, Dei gratiam in eo esse, et promisit ei dare, quod quæsivit. Et postea S. Carthagus Episcopus vocatus venit ad Ducem, et commendavit ei Dux puerum juvenem Mochudam, ut legeret et disceret apud eum. Suscepitque eum sanctus Episcopus lætus, sciens eum plenum Spiritu sancto esse : mansitque S. Mochuda sub disciplina S. Carthagi Episcopi, usque dum gradum Sacerdotalem ab eo accepit.

a S. Carthaco Sacerdos consecratur : C

30 Virgines ad monasterium ducit :

6 S. Mochuda speciosus, sicut prædiximus, fuit : et in diversis diebus in juventute sua triginta juvenculæ virgines amaverunt eum magno amore carnali, hoc non celantes. Famulus autem Dei rogavit pro eis, ut amorem carnalem mutarent in spiritualem. Quod ita est factum. Illæ enim juvenculæ, per orationem S. Mochudæ, effectæ sunt virgines : et [struxerunt sibi] cellas et monasteria, quæ loca sunt hodie in parochia S. Mochudæ, illæ enim sanctæ virgines seipsas cum suis cellis Deo et S. Mochudæ obtulerunt.

baptizat filium Fintani deque eo prophetat.

7 Die illo quo S. Mochuda Sacerdos factus est, Fintanus cum filio suo ad sanctum Episcopum Carthagum venit, ut Episcopus baptizaret infantem illum, et offerret eum Episcopo. Et ait Episcopus ad illum : Offer filium tuum illi sancto adolescenti qui hodie consecratus est, ut ipse eum baptizet : quod sponte fecit. Et interrogavit sanctus Episcopus Fintanum, quo nomine filius suus vocaretur. Ille inquit, Fuendranus vocabitur. Ut ille infantulus baptizatus est, prophetavit de eo S. Mochuda, tenensque manus D ejus dixit : Ista manus crudelis erit, et obtinebit obsides nepotum Forna, quæ gens est in regione Kiarraigh, a monte Kuastra usque ad mare, et filii ejus regnabunt post se in æternum, nisi me negaverint : si quando me et posteros meos negabunt, regnum ab eis deficiet : quod vaticinium sic impletum est.

Dux eidem ad se reducto,

8 Quodam autem die postquam Sacerdotatum S. Mochuda accepit, sanctus senex Carthagus Episcopus institutor hujus cum eo ad supradictum Ducem Moeltuli perrexit : et invenerunt Ducem in loco, qui dicitur Feorann, juxta littus Leamnhæ, in quo Duces Kiarraigh dominantur : et dixit Episcopus Carthagus Duci : Hic est, Domine Dux, optimus filius, quem abs te suscepi : bene legit et bene didicit in diversis Scripturis, et Sacerdotalem a me gradum suscepit, et Dei gratia in eo multis prodigiis apparet. Tunc dixit Dux Episcopo : Quid dabitur tibi in mercedem? Respondit sanctus Episcopus : Volo ut te ipsum offeras cum generatione tua post te semper huic adolescenti famulo Christi. Hoc primo Dux, ob juvenilem ætatem S. Mochudæ, recusavit Tunc Episcopus inclinavit et genua flexit coram S. Mochuda, dicens ei : Ecce offero me ipsum, Ecclesiam meam cum mea parochia, Domino et tibi, fili mi, in sempiternum. Hoc videns Dux, involvit se ad pedes S. Mochudæ, et obtulit se, corpus et animam suam cum prole sua post se, Deo et S. Mochudæ in æternum. Tunc S. Mochuda calcavit collum Ducis pede suo, et mensus eum est in longitudine pedibus suis. Tunc quidam de servis Ducis increpavit S. Mochudam dicens ei : Cur calcas super Dominum nostrum Ducem? honorabile corpus est quod premis. Tunc Sanctus omisit corpus Ducis metiri, dicens : Collum, quod calcavi, non decollabitur; et corpus, quod mensus sum, non jugulabitur; et nisi me prohibuisses, Dux de semine ejus non deesset in æternum. Et dixit illi increpatori : Tu et nepotes tui semper viles eritis inter servos. Benedicens autem Ducem promisit ei cœlum et terram, et ait illi : Si quis de semine tuo offendiculum posteris meis fecerit, et debitum meum mihi non reddiderit, regnum Kiarraigh non tenebit. Hæc omnia secundum illud vaticinium complentur.

E *S. Carthaci Ep. exemplo motus, se suaque tradit*

et vicissim ab eo benedicitur.

Cellam a se constructam,

9 Postea sanctus junior Mochuda, ex suasione sancti Magistri sui Carthagi et Ducis Moelruli, cellam ad Australem plagam Kiarraigh, inter montem Mysis et flumen prædictum Mainne, nomine Kelltulach ædificavit, et magnas virtutes ibi fecit, et omnes honorificabant eum. Hoc videntes duo Episcopi, id est Dublinus et Domangenus, S. Carthago invidebant, et prosecuti sunt eum in omnibus. Tunc S. Carthagus perrexit ad eumdem Ducem Moeltuli, in suo castello juxta fretum Suningh habitantem; et narravit ei omnia, quæ sibi acciderant ab Episcopis. Audiens Dux ille venit illico cum S. Carthago ad cellam suam, et castra metatus est in cacumine montis Mysis, dormivitque ibi : et vigilans aspexit inter montem Mysis, etiam dictum Lainne; et ait S. Mochudæ : O fili mi, hunc angustum agrum invidis Episcopis : interim relinque, et iterum tuus erit cum suis habitationibus per seculum. Et hoc consilium multum placuit S. Mochudæ : et fecit Ducem cum benedictione reverti. Relinquensque S. Carthagus cellam suam fidelibus viris, cœpit ire solus in peregrinationem in Aquilonarem Hiberniæ plagam.

F *relinquit invidis suis*

10 Interea Angelus Domini venit ad Comgallum, virum sanctum, monasterii Beanchor Abbatem, et dixit illi : Veniet Presbyter juvenis et sanctus ad te, volens trans mare pro Christi nomine ire, quem tibi quondam prædixi antequam natus esset : et ne dimittas illum, quia hoc tibi mandat Dominus, sed maneat

A *manet apud S. Comgallum:* maneat tecum usque ad finem anni. S. Comgallus ad Angelum dixit : Quomodo potero eum cognoscere. Respondit Angelus : Qui retrorsum ab ecclesia usque ad hospitium ibit, ipse est. Volebat enim S. Mochuda ecclesiam Dei semper aspicere. Deinde S. Comgallus dixit discipulis suis : Veniet in hoc die hospes venerabilis ad nos, qui est Deo amabilis : Angelus enim Domini bis eum mihi indicavit. Postea S. Carthagus repente venit ad monasterium Beanchor, et fecit sicut Angelus Domini de eo prædixit, et cognoscens eum S. Comgallus, gavisus est valde. *unde reversus Episcopatum suscipit.* Audiensque S. Carthagus a S. Comgallo mandatum Domini sibi per Angelum suum, mansit cum illo usque ad finem anni. Finito autem anno per consilium S. Comgalli reversus est S. Carthagus ad provinciam suam, et multa loca Domino ibi ædificavit, et magnas virtutes fecit in eis, et multi homines se sibi obtulerunt, factaque est ejus parochia magna in sua patria : ipse enim Episcopatum regionis Kiarraigh accepit.

ANNOTATA.

a Kieragia Luachra *est regio antiqua Momoniæ, in-* B *dicata a Quatuor-Magistris ad an.* 791, *teste Colgano lib.* 1 *Vitæ tripartitæ S. Patricii, notat.* 105 *ubi et aliar* Kieragias *indicat.*

b *Hic est celebris* Comgallus *Abbas Benchorensis, ut infra mun.* 10 *dicitur, cujus Acta dedimus* 10 *Maji, sed absque mentione S. Carthagi. Illius futuram sanctitatem et fundationem monasterii traditur annis* 60 *ante ejus nativitatem prædixisse S. Patricius. Quod simili modo plurimis Hiberniæ Sanctis attributum est, an autem semper ita contigerit, non ausim affirmare.*

c S. Brandanus *colitur* 16 *Maji, in cujus Actis non satis solidis, indicatur quæsita* terra promissionis Sanctorum.

d *Supra in priori Vita* Rathen.

e *Ibidem* Forkell.

f Mainne *in Momonia Australi.*

g *Acta* S. Carthagi *Episcopi dedimus* 5 *Martii, et ex hac vita illustravimus,*

h Ductrix *quod aliis Ducissa.*

i Glain *alibi* Thuaim, *forte* Tuaim-grene *in Momonia.*

CAPUT II.

C *Discessus in Mediam. Monasterium Raithin constructum. Varia miracula patrata.*

Post hæc S. Carthagus loca sua et suas parochias sanctissimis viris et fidelissimis commendavit; et valedicens illis, venit cum paucis per Australem *Jubetur in Ultoniam abire:* Momoniæ partem, adivitque S. Hyaranum *a* Episcopum, filium Fintani, qui ædificavit monasterium Roffigillain : et interrogavit eum dicens : In quo loco, Pater, major mea ecclesia erit in his partibus? Angelus enim Domini prædixit S. Comgallo, quia fundabo ecclesiam meam in Australi Hiberniæ plaga. Spiritum enim prophetiæ S. Hyaranus habebat, et respondit ei : Ibis prius, care conserve in Christo, ad nepotes Neill, et clarum ibi Domino locum ædificabis, manebisque ibi quadraginta annos, et inde postea expulsus eris, et reverteris ad Momoniam, et tunc majorem tuam ecclesiam ædificabis. Tunc S. Carthagus ait illi : Accipiam te, sancte Pater, patronum meum semper. Dixitque ei sanctus Episcopus Hyaranus; Non, mi Frater, ita erit, sed me et ecclesiam meam cum Monachis meis tibi offero in sempiternum. Et ait S. Hyaranus S. Mochudæ : Furudranus *b* filius meus sit in mea Sede post me : et concessit S. Mochuda. Et B. Furudranus principatum post S. Hyaranum viginti annis D *Ex MSS.* tenuit. Deinde S. Mochuda ad regionem Nandesii ad filios Ruathani perrexit, et illi se cum sua arce S. Mochudæ obtulerunt. Item Olmanus filius Cobihaigh, *a variis plurima oblata accipit,* Comes in eadem regione, multam terram obtulit S. Carthago. Quæ omnia fidelibus commendans sanctus Dei, ascendit inde per montem Guad, qui est in eadem regione Nandesii : et respiciens Sanctus de ejus cacumine retrorsum, vidit citra amnem Angelos ascendentes inter cœlum et terram, et elevabant cathedram argenteam cum imagine aurea in ea usque ad cœlum. In ipso jam loco quo sanctus Angelos vidit, post multum temporis ecclesiam suam majorem fundavit, in qua ipse ad Christum migravit.

12 Post hæc S. Carthagus ad S. Moluam *c*, filium *adit S. Moluam in Cluainferta:* Cordæ, tunc babitantem in sua civitate Cluanifearta, quæ est in confinio Lageniensium et Mumenensium, perrexit : et invenit S. Moluam cum messoribus. Omnes jam discipulos suos S. Carthagus ad sua loca a se remisit, volens viriliter exire in alienam terram, nisi unum, qui ad eum ait : Pater sancte, ego volo tecum hic manere. Dixit ei S. Molua : Ego concedo tibi, si fuerit voluntas pii tui Magistri. Sanctus vero Mochuda, cum plures dimisit a se, noluit contemnere unum, et dimisit illum : et ipse solus egrediens duas lethas libris plena suis humeris imposuit. E Videntes monachi S. Moluæ eum solum euntem, subridebant dicentes : Tempus esset huic seniori manere in aliquo monasterio : soli enim seniori discurrere dedecus est : ipsi autem nesciebant quod ipse esset S. Mochuda, paucis enim seipsum indicaverat. Quibus S. Molua ait, nolite, Fratres, hæc dicere : ecce veniet dies, quando nostra congregatio nostraque civitas modicæ erunt in comparatione civitatis et congregationis ipsius, quem hodie solum videtis ambulantem : ipse siquidem est Sanctus Dei Carthagus: quem plures vocant Mochudam : multi jam hodie sub eo Sancti sunt, sed plures futuri. Tunc pœnituit Fratres quod subridebant eum.

13 Sancto itaque Carthago in itinere ambulante, *et ex consilio S. Colmani,* duo Fratres occurrerunt ei dicentes; Quo vadis Pater? Respondit Sanctus, Adeo *d* Colmanum. Fratres dixerunt ei, suscipe nos monachos, tibi et Domino semper servientes : apparet enim gratia Dei in vultu tuo. Suscepitque eos Sanctus. Cumque pervenissent ad S. Colmanum dixit ei S. Carthagus, Domine Pater, ego volo tecum hic habitare. Cui S. Colmanus dixit : Non ita fiet : sed ibis ad quemdam locum F mihi propinquum, qui dicitur *e* Raithin, ubi a Domino promissum est : mane ibi : et multi monachi *in Raithin cœnobium ædificans* per te Domino ibi ministrabunt : ex ipso nempe loco tuo nomine vocaberis, id est Corthach Raithin. Tum accepta benedictione a S. Colmano, cum duobus suis Fratribus S. Carthagus ad prædictum locum perrexit, et constituit Cellulam. Et frequenter invicem visitabant S. Carthagus et S. Colmanus.

14 In illo videlicet loco Raithin S. Columba Kylle cellulam antea proposuit fundare, et tres fasces virgarum reliquit, dicens suis, Veniet alius post me huc, cui præfinitus est ille locus a Domino. Et de illis fascibus S. Carthagus sibi Cellulam ædificavit, ut prophetavit *f* S. Columba. In ipso loco maximum monasterium ædificatum est a S. Carthago, in quo ipse *g* quadraginta annis vixit, et in quo octingenti sexaginta septem Monachi sub eo fuerunt. Postquam *vivit ibi 40 annis habens sub se 867 monachos,* S. Carthagus Ecclesiam Raithin ædificavit, agens magnas virtutes in ea; fama ejus totam Hiberniam et Britanniam implevit insulam, et multi ad se ex diversis provinciis Hiberniæ et Britanniæ venerunt, et obtulerunt se Deo et S. Carthago monachos semper. S. Carthagus fecit primitus monachos suos multis diebus sarculis arare ; non capiebat enim primitus armenta a secularibus. Reges enim et Principes te

Ex MSS.

A et Duces illum terris armentisque, auro et argento, ceterisque oblationibus bonorum honorificaverant, et monachi de quibusdam Sanctis ad culturam terræ suis sarculis usi sunt. Et beatissimus Carthagus a multis Sanctis consecratus est Episcopus : et visitabant aliquando regionem ejus Kiarraigh. Vivebat autem inter monachos suos in sua peregrinitate in monasterio suo Raithin : Monachi autem et clerici semper cum eo non erant.

15 Quodam alio die in Hibernali *h* tempore venit quidam magus, ut tentaret famulum Dei, dicens ei Dic mihi in nomine Dei tui, ut malus ista modo producat folia. Sciens S. Carthagus quod ille malignus vellet detrahere divinæ potentiæ, benedixit in Christi nomine arborem, et statim produxit folia. Secundo magus dixit : Similiter in nomine Dei tui produc florem in arbore : et signavit sanctus Pontifex malum, et illico apparuit flos. Tertio dixit magus, Quid prodest hominibus flos, nisi secura fuerint poma ? Et tertia vice benedixit lignum, et multa apparuerunt poma in eo. Dixit magus, dic,o Christiane, ut maturescant poma in hora. Et signo sacro benedixit Sanctus Dei malum, moxque poma matura

in hieme arborem poma jubet ferre :

B ceciderunt in terram. Et videns magus poma super terram unum ex ipsis gustavit, quod erat amarum valdo, et ait : Non bonus est hic fructus, qui amaritudinem habet. Iterum sanctus Episcopus benedixit mala, et illico sapor melis apparuit in eis. Tum in vindictam tentationis suæ oculi per annum cæcati sunt, et veniens post annum cum pœnitentia sanavit sanctus Carthagus oculos illius, et cum gaudio reversus est ad sua.

16 Die quadam vir singularis, cum filio suo surdo et muto, ad sanctum virum venit, et rogavit eum ut filium suum sanaret. Et oravit sanctus Pontifex pro eo ad Deum, et dixit ei : Audi, fili, et saluta nos. Et illico respondit puer dicens, Ecce offero me tibi, o homo Dei, cum hereditate mea semper. Et ex illo tempore sanus factus est sensibus et membris suis. Quadam die juvenis quidam leprosus ad S. Carthagum venit, ei ostendens miseriam suam; et illico coram omnibus sanctis orando Sanavit eum a lepra sua. Item alia die, quidam vir, qui habuit tabulatam faciem, venit ad S. Carthagum : et orans vir sanctus Dominum pro illo, sanatus est ex illa hora a turpitudine vultus sui.

varias infirmitates curat :

17 Alio quoque die, vernali tempore, quidam homo pauper, qui in loco proximo monasterii habitabat, ad S. Carthagum venit, et postulavit ab eo aratorem et duos boves ad arandum. In illo scilicet

pauperi mittit 2 cervos ad arandum :

C tempore animalia in monasterio suo S. Carthagus non accipiebat; sed sicut prædiximus monachi ejus in sarculis arabant. Vocansque vir sanctus unum servientem ad se, nomine Ædanum, dixit; In silvam propinquam exi, et duos cervos educ ad nos tibi occurrentes, et vade ad illum hominem, et ara cum illis per istud ver. Ille illico obedivit sancto Dei, et fecit sicut ipsi præceptum est: aravitque cum cervis apud illum pauperem in illo vere. Postea redeuntes ad sua loca cervi, ille minister Ædanus reversus est ad S. Mochudam.

18 Quadam die homo quidam dæmoniosus ad S. Carthagum adductus est ; et illico vir Dei dæmonium ab illo in nomine sanctissimæ Trinitatis abjecit : et rediit gratias agens Deo sanus ad sua.

liberat energumenum :

19 Alio die sanctus vir Carthagus, lassis et occupatis Fratribus in aliis rebus, ipse ad molendinum perrexit, ut pararet Fratribus annonam. Hoc scientes novem latrunculi, qui odiebant Sanctum, venerunt ut occiderent eum : et unumquemque secundum ordinem Dux mittebat ad sanctum jugulandum, scientes quod vir Dei non clamaret neque rebellaret : et nullus eorum molendinum intrare valebat,

ne occidatur objecta flamma impedit,

D prohibente eos flamma ignea, quæ nutu Dei, gratia sancti viri liberandi, contra eos juxta ostium molendini intus apparebat. Sed unusquisque eorum per foramen ostii aspiciebant S. Mochudam aliquando vigilantem, aliquando leviter dormientem, somnus enim oppresserat Sanctum. Dormiens vir sanctus, mola de cursu illico cessabat ; iterumque vigilans, statim mola velociter currebat. Revertensque unus eorum ad suum Ducem in silva sedentem, annuntiabat ei, quæ viderat in molendino. Tum ipse Dux cum furore ad molendinum perrexit, volens impetu iræ Sanctum occidere : et ille vidit, quæ alii viderant. Reversus ad suos socios, dixit eis : Expectemus hic donec de molendino redeat, tunc jugulabimus eum. Et post breve temporis intervallum venit S. Mochuda ad cellam, portans magnum onus de farina. Currentesque illi ad Sanctum nullo modo potuerunt eum jugulare : quia volentes arma vibrare manus eorum non sinebantur. Rogavit ergo S. Mochuda ut non impedirent eum venire ad Fratres ; et promisit illis in sua fide se statim reversurum ad illos ut eum occiderent. Et demittentes Sanctum, onus suum ille posuit in coquina, et statim promptus ad martyrium, reversus est ad latrones. Discipuli putabunt eum exisse in secreto loco ad orandum : ille vero ten-

et alia virtus divina :

latrones convertuntur :

E tantes multis modis eum occidere non potuerunt. Ipsi hæc videntes signa, pœnitentiam egerunt et obtulerunt se Domino et S. Mochudæ, et sub cura ejus ad diem mortis perseveraverunt, quoram sancta postea et gloriosa opera narrantur.

20 Alia die Angelus Domini ad S. Carthagum in suo monasterio venit, et dixit ei : Mandavit tibi Dominus de cœlo, ut exeas ad filium Fridhaich, Ducem tuæ regionis Kiarraigh, ut des illi Sacrificium, quia in confinio mortis est, et citius migrabit de hoc seculo. Querimoniam faciens Sanctus ad Angelum, quomodo potuisset ire tam cito; raptus est ab Angelo in curru igneo in aera, et depositus est ad arcem istius Ducis in fine Kiarraigh. Statimque vir Dei dedit illi communionem Corporis et Sanguinis Christi, obtulitque ei Dux multa munera, et postea migravit ad cœlum. Beatissimus autem Pontifex Carthagus eodem die est reductus ad suam civitatem Raithin, et invenit ibi Fratres Horam nonam celebrantes.

ab Angelo raptus Communionem dat moribundo :

21 Quodam alio die S. Mochuda ad prædictum S. Colmanum venit in suo monasterio Lainneala manentem, ut veniens secum Levitianam *i* signaret *i*

F in suo monasterio Raithin : quia mos S. Colmano erat, cum Angelis loca Levitianarum signare : et donatum est a Domino S. Colmano, ut filii mortis non assurgerent in Levitianis quas ipse signaret. Denique S. Colmanus S. Carthago ait : Vade ad cellam tuam, et in quinta feria post te ibo. Tunc S. Carthagus venit ad suum locum, et expectavit usque ad quintam feriam S. Colmanum, et non venit ad eum : et reversus est ad eum S. Carthagus dicens ei : Mi Pater, non implesti, quod promisisti ? Respondit ei S. Colmanus dicens : Exivi ad Levitianam cum Angelis signare ; revertere et sicut videbis signa minima constituta per senem in Australi plaga cellæ tuæ, ita constituit Levitianam : et ne tibi videatur modica, quia alia tibi major ab Angelis in tua alia civitate, in australi Hiberniæ regione, signabitur. Et reversus S. Carthagus ita invenit Levitianam signatam, sicut S. Colmanus dixit.

reperit Levitianam ab Angelo signatam :

22 Eodem tempore quidam a fine Kiarraigh trans montem ad cellam beatissimæ Virginis *k* Ithæ, in regione Huaconill positam venerunt, puerque parvulus in comitatu eorum erat. Intuens S. Itha puerum flevit : et interrogaverunt Clerici Sanctam Dei dicentes, O sancta Mater, cur contristaris in adventu nostro ? Respondit eis Virgo : O feliciter hic puer *k*

A puer natus est, quia humus Levitianæ, in qua ipse requiescet, super filium mortis non exibit: et utinam ego in illa sepulta essem! Dixerunt ei Clerici, in qua Levitiana iste sepelietur! Respondit S. Itha, in Levitiana S. Mochudæ, quæ adhuc non est signata, et quando signabitur, gloriosa erit: quod ita impletum est, nam ille puer postea monachus S. Mochudæ erat, et sepultus est in Levitiana S. Mochudæ, nomine Diossmor, quæ tum non erat habitata, sicut prophetavit S. Itha.

in qua nullum reprobum sepeliendum S. Itha prædicit.

23 Alio quoque tempore quidam puer in civitate Raithin, quodam casu de ponte præcipitatus est, et mersus est in amne, qui est prope civitatem Raithin, et non inventum est ejus corpus die ac nocte. Crastina autem die invento ejus corpore, longe a civitate Raithin, ad S. Carthagum reductum est: et misertus est S. Carthagus illius, quia unicus filius erat patris sui, et resuscitavit eum a morte coram omnibus, nutrivitque eum in seculari habitu multo tempore. Et ille cum esset adolescens, misit eum ad regionem suam S. Carthagus, et genuit filios et filias in patria sua, et ipse se cum prole sua obtulit Deo et S. Carthago in æternum: et in servitio monasterii semen illius manet.

S. Carthacus resuscitat submersum:

B 24 Quodam tempore sanctus Pontifex Carthagus, obita sua parochia, in regione scilicet Kiarraigh, cum multis muneribus revertebatur in civitatem suam Raithin; et cum iter ageret nox super eum cecidit, juxta stagnum Mainne in fine Dealhnæ. Et per viam egrediens invenit cratem stridentem et mobilem, in competiis positam, quæ ab artificibus in aquæ ductu supradicti stagni, causa lædendi facta est: et cum elevata esset cratis, magnum faciebat sonitum. Quem cum accolæ, qui in villis proximis habitabant, audissent; venerunt veloces cum magno clamore et ululatu vocum, ut scirent incognitam rem. Talia audientes comites S. Carthagi valde timuerunt, et equi eorum in fugam versi sunt onera deponentes, et vix postea retenti sunt per devia. Sciens autem S. Carthagus veritatem istius rei, dixit artificibus dispiciens: Per diversas regiones inutiles eritis: et molendinum istud, quod a vobis fabricatur semper, non perficietur: et nepotes eorum vocantes nepotes fenna, quod sunt vagi post patres suos. Post hoc S. Carthagus pervenit ad locum, qui dicitur Cluainbiennain, et petiverunt discipuli ejus ab habitatoribus illius loci poma, quæ in illo loco abundabant: et recusante familia dare poma Sancto, dixit ipse: Ex hoc anno poma in istis lignis non nascentur, quod vaticinium in ævum completur.

iter impedientibus male precatur,

uti et poma negantibus.

C

ANNOTATA.

a S. Hyaranus *quo die colatur necdum nobis innotuit.*

b S. Furudranus, *æque nobis ignotus, nisi sit quem Colganus Cap. 4 post Vitam S. Endei, ad* 21 *Martii num.* 14 *nominat,* Furadranum filium Monani, *et coli dicit* 18 *Julii.*

c S. Molua *sive* Luanus de Cluainferta *traditur coli* 4 *Augusti.*

d Colmanus *cognomento* Elo, *ob monasterium quod construxit in Fercallia,* Land-Elo *dictum.*

e Raithin *sive* Rathenin *in Occidentali Midia, ad* VIII *milliarium a Dearmachano S. Columbæ monasterio, Consule Usserium pag.* 910.

f S. Columba *Abbas colitur* 9 *Junii.*

g *Ab anno circiter* 590 *ad an.* 630.

h *Prior Vita* hiemali tempore, *unde correxi quod hic scriptum* vernali.

i Levitianam signare, *videtur cœmeterii benedictionem indicare.*

k S. Ithæ *Vitam vide* 15 *Januarii: hic perperam scribebatur* Isha, *sed tempus et locus eamdem esse docent.* D

EX MSS.

CAPUT III.

Illustria gesta in monasterio Raithin: mortui suscitati: Absentia et futura cognita: alia miracula.

Habuit duodecim discipulos S. Mochuda in suo monasterio Raithin valde humiles, id est *a* Mochua filius Mellain, et ipse primus monachus in monasterio Raithin factus est; Mochemog filius Vairt; et tres filii Nascain quorum nomina, Gobbanus, et Straphanus et Lasceranus; atque Molua, et Lughyar, et Mochemhog filius Cuaith, et Ædanus, et Fiachna, et Mochoemhog postea Episcopus, et Fynlughie: et hi omnes incredibiliter obedientes erant. Et S. Carthagus volens onus eorum alleviare, ante obitum suum constituit eis cellas, ut aliquod in senectute haberent solatium, ob nimiam obedientiam in juventute sua: et prophetavit multa bona de illis. Prophetavit siquidem S. Carthagus de supradicto Mochua filio Mellain, signans ei cellam in loco qui dicitur Cluaindachraim, in proximo civitatis Raithin, dicens: Care fili, non hic erit resurrectio tua, sed in *b* alio loco a Domino constituto. Sic factum est. Prophetavit quoque S. Carthagus de discipulo suo Fiachna, ordinans ei ad Comngnibh cellam, et dixit ei: Non hic erit resurrectio tua, fili mi, sed tenebis tria loca, et reliquiæ tuæ apud Ædanum sodalem tuum in fine nepotum Torna erunt, et ibi erit resurrectio tua, et ipse locus ex nomine tuo vocabitur. Item constituens ipsi Ædano S. Carthagus Mochuda cellam, in regione nepotum Torna prope montem Luachra, prophetice dixit ei: Veniet dies quando reliquiæ condiscipuli Fiachna ad te deferentur, et nomen ejus super astra cœlorum erit in æternum. Quæ sic omnia completa sunt. Jam ille locus Scotice Cealb Fiachna vocatur, qui prius Cella Ædani Redhaire vocabatur, et alia de aliis est vaticinatus.

a *12 Discipulis valde obedientibus prædicit felicia:*

E

b

26 Alio tempore infantulus, qui ex adulterio natus erat, ductus est ad civitatem Raithin, et dimissus est ibi juxta ecclesiam, et nutrivit eum sanctus Episcopus Carthagus, quousque fecit eum Episcopum: et cunctis nescientibus parentes illius, ac quo nomine vocaretur, revelavit S. Carthagus, prophetiam dicens: Hic infans Dymna vocabitur, qui est filius Cornaci de semine Ethach, a quo nominati sunt nepotes Ethach: et omnes magnificabant S. Carthagi prophetiam, qui genealogiam sancti infantis, nemine sibi indicante nisi Spiritu sancto, exposuit: dixitque S. Carthagus B. Dymnæ, cum esset Episcopus factus: Exi cito ad patriam tuam, id est regionem... in Australi Momoniæ parte, quia ibi resurrectio tua erit, et genus tuum parricidium de fratribus suis perficiet, si non cito veneris ad illos prohibendos. Tunc statim sanctus Episcopus Dymna ad suam regionem progressus est: et alius sanctus Episcopus nomine Cmanna, de discipulis S. Carthagi, egressus est cum eo peregrinus, plenus gratia Dei. Et S. Dymna, prædicans divinum præceptum suis, fecit eos pacificos: construxitque monasterium in sua patria, quod cum semet et sua familia Carthago Magistro suo obtulit, et vitæ suæ cursum felicem beatus Episcopus Dymna, ut S. Carthagus vaticinatus est, finivit.

expositititum a se nutritum, cujus sit, novit et ordinat Episcopum,

F

27 Quodam die sanctus Antistes de sua civitate Raithin in regnum Momoniæ perrexit, et intravit in regionem, quæ dicitur Kiarraigh. Tunc Rex *c* Momoniæ Corbreus filius Chrymti, in eadem regione in quodam præsidio in campo Cuyphert erat, et

c

EX MSS.

A et vehemens procella ignea repente prostravit plurimos de nostris regnis, inter quos filius Regis nomine *d* Ædus, et Regina ejus nomine Cuinhan, duoque equi currus Regis optimi mortui sunt. Rogavit ergo Rex sanctum Episcopum Carthagum ut resuscitaret filium suum, et Reginam, et ceteros Videns jam sanctus Pontifex fidem illorum, oravit pro eis ad Deum, et jussit eis ut surgerent, et reddidit eos Regi vivos : et omnes dederunt honorem et Deo et S. Carthago, et obtulit ei Rex multas oblationes de terra et servis. Unus autem de illis servis decertavit superbe contra S. Carthagum, nolens ei servire : et dixit ei Pontifex prophetice : Semen tuum in æternum extinguetur; et hæreditas tua, pro qua contra me bellas, mea semper erit : et quicumque abstulerit quod mihi fuit oblatum, auferetur ab eo cœlum et terra : et ille homo cum semine citius perierunt. Aliquando senior S. Mochuda zonam auream cuidam Duci, qui vocabatur *e* Fergus filius Cryntharin, qui lentiginem gravissimam patiebatur, cum benedictione sua misit : et ut tenuit Dux zonam benedictam a sancto Dei, circa lumbos suos, sanatus est.

d resuscitat uxorem et filium Regis Corbrei.

zona submissa sanat lentiginem, e

B 28 Quodam tempore Cathal filius Æde, Rex Momoniensium in supradicta regione Kiarraigh Chuyrthe fuit, qui magnis doloribus multo tempore surdus et luscus effectus fuit. Veniens illuc sanctus Episcopus Carthagus, rogavit eum Rex cum suis amicis ut in Christi nomine se sanaret : et orans Sanctus Dei pro Rege sanavit eum, et oculi et aures ejus convaluerunt. Tunc Rex arcem suam, id est *f* Hyleam Cnbarch, et Rosbeargh, et Rosmor, et insulam *g* Pioch in freto Cogam positam, Domino et S. Carthago obtulit in æternum. Illo jam in loco, id est Rosbeargh, Sanctus Dei quosdam Fratres posuit, ut ibi Domino cellam ædificarent, qui locus est clarus satis. In insula autem Pioch ipse S. Carthagus cœpit ædificare, et mansit ibi annum integrum. Post finem anni tres de supradictis discipulis, id est tres filios Nascain, *h* Gobbanum Episcopum, et *i* Straphanum Presbyterum, et B. *k* Lasceranum, et sanctissimum Episcopum Domangenum nutrivit ad eos conservandos : quia ipse ordinavit eos in conspectu sancti Carthagi Episcopi in monasterio Raithin, et duodecim Fratres cum eis reliquit ibi, et postea reversus est sanctus pater Mochuda ad suam civitatem Raithin. In illa jam insula locus est beatissimus, et viri religiosi ibi semper erant.

Momoniæ Regi aures et oculos curat : f g monasteria construit : h i k

C 29 Transiens sanctus senior Mochuda per regionem Momoniensium transvadavit amnem, qui quondam Nemphe dicebatur, modo autem Abhaim, id est amnis magnus, dicitur : et vidit vir Dei pomum magnum in medio vadi natans, et apprehendit illud, portabatque in manu sua domum. Ab illo ergo die locus Arhubbla vocatur, id est vadum pomi, quod est in terra virorum Maighe : et auriga suus postulavit illud a S. Mochuda, et noluit ei dare dicens prophetice : Rem mirabilem de isto pomo per me faciet hodie Deus meus : inveniemus enim hodie filiam Cuannæ filii Bealcham, Ducis hujus regionis, ante castellum patris sui, quæ habet manum dextram aridam et adhærentem lateri suo, et ipsa per hoc malum gratia Dei sanabitur, quod sic completum est. Videns S. Mochuda filiam illam ludentem cum ceteris filiabus in platea castelli, divertit ad eam et dixit ei : Accipe illud pomum. Tunc illa manum sinistram porrexit, sicut in consuetudine ejus erat. Negavitque ei dare Sanctus dicens : Non, sed porrige dexteram tuam. Illa autem repleta fide cœpit aridam movere, et illico sanguine et valetudine manum solutam porrexit, et accepit malum de manu Sancti. Tunc omnes gavisi sunt admirantes miraculum. Et ait Dux Cuanus in illa nocte filiæ suæ : Elige, filia, de regalibus Momoniæ juvenibus, quem vis sponsum habere, et inveniam eum tibi. Illa respondit dicens : Nullum alium quam qui manum meam solvit. Tunc dixit ad Pontificem, Audis, quid dicit? Respondit S. Carthagus : Da mihi illam, dabo sponsam eam filio Dei, qui sanavit manum suam. Tunc Dux Cuanus dixit : Do tibi filiam Flannaid cum hereditate, quam ipsa habuit in oppido Farth super ripam fluminis supradicti Nemphe, Deo et S. Carthago in æternum. Ille Dux Cuanus valde largus erat. Sanctus illam Virginem ad suam civitatem Raithin secum duxit, et ipsa ibi cum sanctis monialibus in cella seorsum cum magna felicitate vixit, quousque S. Carthagus cum populo suo a Rege et principibus Themoriæ a sua civitate Raithin, sicut audituri eritis, expulsus est. Ipsam enim sanctam Virginem Flannaid cum ceteris secum duxit. Postquam autem S. Mochuda suam civitatem Liossmor fundavit, misit sanctam Virginem ad suam hereditatem, ut cellam ibi ædificaret. Et construxit S. Flannaid cellam claram in oppido suppradicti oppidi, quæ dicitur Cluain-Dablam, et ipse locus in propria parochia sancti Episcopi Carthagi constat. Manens aliquando in aliquo loco in regione Momoniensium, comitibus suis dixit : Audio hic vocem puerorum Lageniensium de nostro monasterio Raithin, et per hoc scio, quia hic locus noster erit : quod postea sic completum fuit

Oblato pomo manum aridam sanat filiæ Ducis.

D *quæ ab eo velata,*

fuit fundatrix monasterii.

E

30 Alio die advenit S. Columba Kylle ad sanctum Episcopum Carthagum, in sua civitate manentem Raithin, et salutans senem dixit ei : Diligis hunc locum, sancte Pater? Respondit S. Mochuda : Vere diligo. Columba dixit : Non te conturbet quod tibi dicam. In hoc jam loco resurrectio tua non erit, invidia contra te a Rege Themoriæ, a filiis ejus, et Principibus, ob quorumdam Clericorum suasionem insurget : et ipsi post tempus expellent te ex loco isto. Tunc S. Columbam, qui erat veridicus propheta, beatissimus pater interrogavit : Ubi erit resurrectio mea? S. Columba respondit : Ubi quondam magnum exercitum Angelorum super ripam fluminis Nemphe de cacumine montis Cuah vidisti, elevantem cathedram argenteam cum statua aurea in medio ejus usque ad cœlum, ibi erit resurrectio tua : ecclesia tua illa argentea est, et tua vere statua aurea in medio ejus est. Scientes ambo quod ita foret, benedixerunt Dominum.

Ipse intelligit a S. Columba se ex Raithin pellendum :

F 31 Alio quoque die Sacerdos et monachus S. Carthagi de Aquilone Momomiæ ad monasterium Raithin advenit, et genua flexit coram sancto Patre, ut moris erat monachis de via venientibus, dicens : Complevi, Pater, ordinem regulæ ut mihi videtur, et mandata tua, ex quo die usque jam perrexi, nisi quod Fratrem meum secularem mutavi mecum huc de seculo, sine permissione tua. Respondit ei Sanctus dicens : Vade, Frater, in pace : Dico tibi vere, quod si exiisses in montem in tua regione, et exclamasses voce altissima de cacumine montis, et venissent tecum omnes quicumque vocem tuam audissent, ad sanctum habitum cum gaudio accepissem. Tunc latitudinem caritatis sancti Patris Carthagi valde admirati sunt, in isto verbo gratias Domino agentes.

declarat se quoscumque petentes admissurum ad habitum.

32 Denique quodam die sanctus senex Carthagus, circa horam nonam, dixit monachis suis : Hodie non manducabimus, quousque quisque mihi suam confessionem revelarit : unus enim e vobis inimicitiam per odium alteri Fratri cogitat. Tunc Fratres ei suam conscientiam revelantes, unus confessus est dicens : Pater molendinatorem nostrum non diligo, imo odivi. Cum enim vado ad molendinum, ipse non vult mecum onera de equis tollere, neque vasa de farina implere, et adhuc non vult mecum super equos

Novit in spiritu duorum inter se odia,

A equos elevare, et male mihi facit in omni re, et amarus et horridus est contra me semper : Dominus scit, ego nescio quare hoc facit : et modo cogitavi, si quando venissem ad eum, et fecisset mihi similiter, percutere usque ad mortem : Tum respondit ei S. Mochuda : Audi, Frater, Prophetam dicentem : Declina a malo, et fac bonum. Igitur secundum meum consilium fac ei bonum : et ille de bonitate tua in corde pungetur, et amici eritis, quamdiu vultis. Et Frater ipse omnibus viribus suis Fratri molendinatori placebat tribus diebus, sed tamen molendinator non est de malo suo adhuc commotus, neque frater de odio. Interrogavit S. Mochuda in die tertio confessionem de illo Fratre : et ille ait : Hæc est mea confessio, molendinatorem non amo. Dixit ei sanctus Pater, hac jam nocte corde compungetur, et non comedet, usque dum venias ad eum, et comede cum eo : in ipso enim prandio amicitia replebit vos, et in vita vestra amici eritis : et omnia contigerunt. Ille monachus Spiritu sancto repletus est per doctrinam S. Carthagi, qui vocatur Colmanus filius Jonæ, et glorificaverunt Fratres divinam inspirationem in sene suo Episcopo Carthago.

Ps 36, 27.

eaque in amicitiam vertenda prædicit et curat :

B 33 Alio quoque die duo monachi, genere Brittones, salutarunt sese invicem, dicentes : Senex iste æger est, sed tamen cito non morietur : et dubium non est, quia coæquales in pietate et sanctitate illi numquam invenientur hic : et jam si ipse occubuisset, post eum unus e nobis eligeretur : igitur occidamus eum, quia, sicut prædiximus, non morietur per se cito. Et fecerunt consilium, ut in postrema parte noctis sequentis demergerent eum in amnem propinquum occulte. Et invenientes eum solum in loco secreto orantem, sicut erat ei consuetudo, diligenter eum loris in pelle ligaverunt, et deinde inter se portaverunt ad amnem. Tunc occurrit eis portantibus religiosus quidam monachus, cui erat mos sacratam in suprema noctis parte circuire Levitianam, et mirans interrogabat eos dicens : Quid portatis in hac hora? illi dixerunt : Vestimenta quorumdum Fratrum ad lavandum? Ille autem instigatus Spiritu sancto non credidit, et dixit eis : Deponite, ut videam. Quo autem deposito, inventus est ibi sanctissimus Pater Patronus noster Carthagus. Ille quoque monachus Præpositus istius loci erat, et ait ad illos contristatus : Pessimum opus facere voluistis. Tunc paulisper sanctus senex Mochuda dixit :
C Filii, bonum esset mihi, quia inter sanctos essem connumeratus Martyres; malum autem illis, quia cum Juda proditore Domini fuissent damnati : ipsi me voluerunt occidere, ut præessent Fratribus meis, et nec ipsi malefici, nec ullus de genere eorum successores mei erunt : de gente autem Britannorum in mea civitate ridiculosi per seculum erunt : sed de genere ejus, per quem me Deus liberavit, in mea Sede semper successores mei erunt et ita sunt omnia facta. Ille enim monachus, qui Sanctum liberavit, de gente Kiarraigh erat, de qua gente sunt semper successores S. Carthagi.

a duobus invidis in flumen mergendus,

divinitus liberatur :

34 Sicut superius diximus, multis diebus non accipiebat S. Mochuda vaccas, nec boves, neque equos : sed monachi ejus sarculis et pedibus omni anno arabant, et non nisi humeris suis onera portabant. Veniens autem S. Fintanus, cognatus S. Carthagi de Roma, increpavit eum dicens : Cur, Carthage, super homines rationales servitium irrationalium animalium imponis? causa enim hominis omnino animalia facta sunt, et numquam in hoc loco gustabo nisi liberes monachos Christi famulos ab opere indigno. Tum S. Carthagus permisit suis monachis, propter S. Fintani honorem, boves et equos habere.

permitit in suo monasterio boves et equos esse,

35 Post hæc S. Lancheanus *l* Abbas misertus
D sancto Patri Mochudæ et monachis ejus, cum triginta vaccis et tauro, et duobus armentariis et cum duobus lustisiis et vasis ad civitatem Raithin perrexit, et in proximo loco civitatis abscondit sua, et exivit in monasterium : simulatoque dolore quæsivit lac. Statim minister indicavit S. Mochudæ, quod S. Lancheanus lac causa infirmitatis quæsisset. Tunc S. Mochuda pateram repleri aqua jussit, et benedicens illud factum est lac novum, quasi nuper mulsum, et allatum est S. Lancheano. Sanctus autem Lancheanus sciens, quod divinitus factum erat, et iterum in aquam conversum est, ait : Lac postulavi, non aquam. His dictis et factis Magister hospitum inter Sanctos ministrabat. S. Lancheanus dixit coram omnibus, Pater noster Carthagus bonus monachus est, sed successores ejus non facient lac de aqua. Dixitque magistro hospitum : Dic S. Mochudæ, quia non manducabo in hoc loco, nisi ille eleemosynam quam tuli Fratribus ejus loci, suscipiat. Et promisit S. Carthagus illam suscipere. Tunc discipuli S. Lancheani vaccas cum ceteris monachis S. Mochudæ assignarunt, et S. Mochuda ad S. Lancheanum ait : Nolui a quoquam vaccas in hoc loco
E recipere, sed pro honore et timore tuo suscepi. Cui ait S. Lancheanus : Ab hoc die semper abundantia temporalium rerum apud tuos, et multitudo virorum religiosorum in tua civitate, in qua migrabis ad Christum, per seculum erit, de hoc enim loco eris. Post hæc Sancti invicem sese salutantes, fraternitatem inter se hic et in futuro firmaverunt.

Ex MSS item vaccas a S. Lancheano adductas,

postquam aquam in lac mutasset

36 In quodam autumno Præpositus quidam ad S. Carthagum venit, dicens : Pater, messores sufficientes non possumus invenire, et segetes multum maturatæ sunt. Cui respondit S. Mochuda : Vade, care, in pace, Dominus dabit vobis bonos messores. Secundum jam verbum sancti Pontificis Angeli Dei venerunt, et majorem segetem monachorum S. Carthagi messuerunt, et in unum acervum congregaverunt : Fratres tale opus videntes mirati sunt, et laudes Christo dederunt, magnificantes sanctitatem senis sui.

Angelos sibi messores habet.

37 Tanta obedientia monachorum S. Carthagi erat, ut si præciperetur alteri eorum a seniore, mox se mitteret in ignem. Verbi gratia, Quidam, cum essent panes in clibano, ad minorem Fratrem dixit : Panes uruntur, adjuva eos : lamina enim ferrea, de qua panes de clibano tollebantur, tunc de suo cecidit manubrio. Ille autem Frater, ut audivit vo-
F cem imperantis, per ignem, qui erat in ostio clibani, exiluit, et panes suis manibus e calidissimo clibano projecit, et nullo modo caliditas clibani neque ignis ardens in ostio nocuit ei. Alio die cum essent monachi S. Mochudæ foris juxta rivum operantes : ubi unus senior pro necessitate ad alium Fratrem nomine Colmanum dixit; Colmane, vade in thermam. Tum mox duodecim Colmani in thermam exiverunt cum vestimentis, audientes quod Colmanus vocabatur : et ceteri ædificabantur, quod tot Fratres induti in aquam exiverunt pro una voce.

Monachos habet ad miraculum obedientes,

38 Patientiam magnam monachi S. Carthagi in tormentis et adversis habebant, ut probatum est in aliquo monacho, de cujus corpore vermes cadentes in vestigiis ejus coram Fratribus cadebant, et sine excusatione infirmitatis opus suum quotidianum faciebat : et ipse infirmus videbatur, et pallor et macies apparebant in illo, et de illo dolebant Fratres. Quodam autem die sanctus senex Carthagus, pro observantia Regulæ causam doloris sui quæsivit ab illo. Ille Frater nolens ostendit ei latera sua lacerata. Tunc S. Mochuda dixit ei : Quis tibi hanc superstitiosam et incredibilem rem fecit? Monachus respondit : Alio die lignum gravissimum a silva trahentes Fratres

et in doloribus patientissimos

A tres, zona mea fracta est : et videns puer camisiam circa mea crura, posuit hunc torquem asperum circa latera mea : et exinde putrefactæ sunt carnes meæ. Sanctus senex ait ei : Cur non solvisti iterum? Frater respondit : Quia non est meum hoc opus, et puer qui posuit non resolvit, et erat plenus annis ex quo id contigit. Ait S. Mochuda Fratri isti : Magnum tormentum sustinuisti, Frater ideo elige, ut hodie sanus sis, an ad cœlum pergas : acceptaque sancta Communione illico ad Christum migravit. Puer autem a sancto Patre et Fratribus, de amaritudine suæ indiscretionis, summopere tum correptus est.

EX MSS.

39 Mulier quædam, nomine Brigh, habens manum aridam et adhærentem lateri suo, ad S. Carthagum cum marito suo venit, et rogavit Sanctum ut in nomine Christi, manum illius sanaret : et mulier prægnans erat. Porrexitque sanctus Pontifex suam manum cum pomo, sicut filiæ Ducis fecit, dicens ei, manum aridam ad accipiendum pomum hoc eleva. Et celeriter manus ejus sanata est, et accepit pomum, de manu Sancti : et cum gustasset illa pomum citius enixa est infantem sine B dolore partus, et cum gaudio magno redierunt ad sua.

manum lateri adhærentem sanat

ANNOTATA.

a *Colganus asserit hunc* Mochuam, *alio nomine appellari* Cronanum *et esse* Abbatem et Martyrem, *ac coli* 10 *Februarii, ubi hunc locum accuratius exhibet, ex quo correximus minus correcte scripta.*

b *Idem Colganus asserit eum* quiescere in Ecclesia Giasmorensi prope Surdum in Lagenia, *ubi esset a* Paganis, Danis aut Norwegis, glorioso martyrio consummatus. *Coli etiam* 21 *Novembris in citato hic loco* Cluain-dachrann.

c *Videtur potius legendum* Lageniæ, *ubi Corbreus fuit Rex. In priori Vita dicitur* Corpreus crudelis Rex *omisso nomine regni.*

d *Hic* Ædus *aliis* Aidus, *videtur pater sanctarum Virginum, quas S. Aidanus seu Mædocus Episcopus Fernensis in Lagenia invisit, uti legitur in hujus Vita a nobis ad* 31 *Januarii edita num.* 32. *Colgano hæ Virgines* SS. Cummania et Sodelmia, id est Pulcheria *appellantur, et referri dicuntur ad* 15 *Januarii et* 10 *Novembris.*

C e *Aliis* Cathaldus filius Aidi *dicitur et traditur* decessisse anno 620 aut 624 *juxta* 4 *Magistros in Annalibus, apud Colganum.*

f *Colganus ad Vitam S. Gobbani, ubi hæc leguntur, habet* Aileam Cathail.

g *Aliis* Inis-Picti, Inis-Puine, Inis-Pick *dicitur.*

h Gobbanus *Ep. refertur a Colgano ad* 17 *Martii, ut tunc inter Prætermissos monuimus.*

i Straphanum *Hibernis esse, aliis* Stephanum *opinatur Colganus.*

k Lasreanus *seu* Lasrenus *refertur ab Hibernis ad diem* 25 *Octobris : et* Domangenus *ad* 29 *Aprilis, ut tum inter Prætermissos indicavimus.*

l S. Lancheanus *Abbas necdum nobis innotuit : inferius autem semper scribebatur* Lacheanus.

CAPUT IV.

Violente pulsus e Media discedit in Momoniam, et condito Lismorensi monasterio pie moritur.

Sicut beatissimus Propheta Columba et alii Prophetæ prophetarunt, quod esset sanctissimus senex Carthagus in fine vitæ expulsus a sua civitate Raithin, Principes Mediæ cum Rege a Themoriæ, et D adhærentes illis Clerici, in civitate Cluam Kiarraigh, decreverunt eum inde expellere. Illi jam Principes, venientes ad civitatem Raithin, dixerunt ad S. Mochudam : De hac civitate et ista de regione vade cum tuis, et quære tibi locum in alia regione. Respondit sanctus senex : Volo hic vitam meam consummare : multis enim annis hoc in loco Domino servivi, et pœne cursum vitæ meæ consummavi, ideo de hoc loco non discedam, nisi aliquis me violenter traxerit : ne mihi ab hominibus instabilitas in hac ætate deputetur, quia dedecus est in sene hinc inde vagari. Tunc illi reversi sunt ad Regem Themoriæ b Blaithmach, filium Ædha-slanæ, et accusaverunt senem coram Rege in multis mendaciis, et rogaverunt Regem ut ipse ad sanctum senem veniret ad expellendum : venitque Rex cum eis in magno comitatu. Interea beatissimus Pater Carthagus monachis suis prophetavit, dicens : Vos dilectissimi, orate et ligate onera vestra, quia cito violenta tentatio ad nos perveniet : Principes enim hujus regionis nos ex nostro clarissimo loco expellent. Venientes autem Rex Blaithmach cum Ducibus et E Principibus et fratre suo Diarmoid et (ut perhibetur) cum filiis suis, castrametati sunt ad civitatem Raithin. Tunc Rex Fratrem suum cum multis Ducibus ad civitatem Raithin, ad sanctum senem expellendum, misit. Adveniens ille, S. Carthagum orantem in choro invenit. Stabat enim ipse in vestibulo chori, et interrogavit eum sanctus senex dicens : Pro qua causa huc venisti? Respondit Diarmoid : Frater meus Rex Blaithmach et Duces Mediæ miserunt me, ut manum tuam teneam, et ejiciam te cum tuis ex hac civitate. Dixit ei Sanctus : Sicut vis, parati enim sumus pro Christo omnia pati. Respondit Diarmoid, In æterum hoc nefas non faciam : Sanctus enim Dei es. Tum S. Carthagus dixit ei : Possidebis partem in cœlo, et Rex eris cito in loco tui fratris : et facies tua, quæ ante me verita est, hostes tuos non verebitur : opprobrium, quod modo dabit tibi Rex frater tuus, eo quod non perficis opus, ad quod missus es, in laudem et benedictionem erit tibi. Sed quia mihi mala cogitasti in corde tuo, et promptior eras ceteris ad me expellendum, filius tuus post te non regnabit. Tum Dominus Diarmoid ad fratrem suum Regem reversus est in castra, dicens, quod non potuit Sancto Dei nocere : et Rex per iram dixit fratri suo, Ruanaidh F est iste lætus. Respondit ei Diarmoid : Verum erit quia ita mihi promisit servus Dei Mochuda.

Alio jussus migrare cum se excusaret,

mittitur ad eum pellendum frater Regis,

cui facinus detrectanti Regnum prædicit;

41 Tum omnes laudantes eum una voce clamabant : Vere Ruanaidh ipse lætus est. Tum Principes inter se sortem miserunt supra dictis, ut scirent, quis eorum pro Rege teneret manum S. Carthagi de sua sede : et cecidit sors super Principem Cluanæ. Denique Rex cum Potentibus suis civitatem intravit. et invenerunt sanctum senem cum Fratribus in ecclesia collectis. Tum vir quidam dives, nomine Cronanus, alta voce dixit : Celeriter facite opus, ad quod venistis Dixit ei sanctus Pontifex : Celerem tu mortem habebis; sed tamen quia mihi multa munera in nomine Christi obtulisti, et prius fuisti nobis usque nunc amicus, divites tuo de semine per seculum erunt : quæ ita completa sunt : ille subitam subiit mortem, et nepotes ejus divites supersunt. Alius vir, nomine Dublisuileach, oculum suum unum per illusionem clausit, irridens S. Mochudam et sanctos monachos ejus. Et aspiciens sanctus Episcopus illum, dixit illi ; Ita eris ridiculus usque ad obitum, et multi de genere tuo similiter erunt : et sic completum est. Item alius vir, nomine Caillihe, crepitum magnum faciebat de labiis suis, in subsannatione S. Carthagi et suorum monachorum. Sanctus

alteri autem, illud accelerantis mortem,

et aliis se ridentibus punitionem :

A Sanctus ait : Disenteriam citius patieris, et inde morieris : et contigit illi. Heu nefas et malum multis flebile factum.

denique ab ipso Rege expulsus cum suis

42 Rex autem Blaichmeich iratus et Princeps Cluanæ, apprehendentes honorabilem manum sanctissimi et decrepiti Mochudæ Antistitis, de sua civitate Raithin sine ulla reverentia eum expulerunt, similiter et satellites eorum monachis faciebant. Tum ululatus, fletus et lamentationes, heu et væ, ab utroque sexu ab omni habitu per civitatem erant, et plures de exercitu Regis de Sanctorum miseria dolebant. In pede cujusdam monachi podagra erat, et pro illo sanctus Episcopus totum rogavit concilium, ut infirmum monachum in nomine Christi dimitterent manere in suo monasterio : et illi omnes respuerunt. Tunc S. Carthagus vocavit ad se illum, et jussit in Christi nomine ut dolor relinqueret pedem monachi, et exiret in pedem Colmani Principis, qui valde ei resistebat : et pedem monachi reliquit, et pedem illico Colmani apprehendit, et stetit ibi fortiter in vita illius : monachus autem surrexit incolumis, et valide cum S. Carthago Magistro suo perrexit. Item alius senior monachus B S. Carthagi illico in monasterio Raithin migrare optavit ad Dominum, quia ibi promiserat suam stabilitatem : et dans S. Mochuda ei licentiam, accepit ille senior Sacrificium de manu sancti Episcopi, et coram omnibus migravit ad cœlum, sepultusque est in civitate Raithin, sicut optavit.

unius podagram transfert in Colmanum Principem,

alteri dat facultatem moriendi.

neque permittit ut mortui secum egrediantur.

44 Egrediens beatissimus Carthagus de suo monasterio introivit Levitianam Fratrum mortuorum, petensque benedictionem inibi jacentium, fundensque pro eis orationem ad Christum, sepulcrum cujusdam monachi, qui erat multo tempore ante sepultus, divino nutu apertum est : et subito coram omnibus elevans caput mortuus extra sepulcrum, exaltavit vocem, et dixit, Sanctissime noster nutritor, Domine Mochuda, benedic nobis filiis tuis, et per benedictionem nos omnes surgentes ibimus tecum. Respondit ei sanctus Pater dicens : Novum opus non faciam, id est, resurrectionem tot hominum, ante resurrectionem totius humani generis. Mortuus iterum dixit : Cur, Pater, relinquis nos promittentes unitatem tibi nostram, et tu nobis tuam? S. Mochuda ait : Audi hoc proverbium, fili, Necessitas movet decretum et consilium : sed hic requiescite in sepulcris vestris, et in die resurrectionis nostræ cum omnibus monachis meis revertar ad vos usque ad illam crucem, quæ C est in hujus ecclesiæ foribus, et similiter ibimus omnes una ad judicium Dei. Et hæc dicens Sanctus, mortuus se recollegit in sepulcro. et est firmatum super eum. Et valedicens sanctus Episcopus mortuis, egressus est foras juxta civitatem cum populo suo usque ad crucem quæ dicitur Crux Angelorum.

Male precatus Regi,

44 Ibi conversus est sanctus senex Carthagus ad Regem, et dixit ei : Respice, o Rex, cœlum sursum et terram deorsum, neque cœlum jam possidebis, et de regno tuo terreno cito expulsus eris : et tuus frater Diarmoid, quem increpasti, eo quod dedit mihi honorem, regnabit coram te, et eris despectus ab omnibus, ita ut sine cibo in castris obliviscereris pro tua despectione : et tu cum prole tua in malo morieris, et nemo de semine tuo post brevissimum tempus erit. Et maledicens S. Mochuda Regem, pulsavit manu sua parvum cymbalum super Regem et super semen ejus : et cymbalum Scotice dicitur Clograbbaigh Blaichmei, id est cymbalum extinguens Blaichmeich, eo quod pro pulsatione ejus Rex cum semine suo extinctus est velocius. Rex jam Blaichmeich plures filios et filias habebat; sed pro nihilo omnes per maledictionem sancti senis Carthagi cum Patre exierunt. Et dixit ad Principem, qui manum D ejus tenuit : Servus eris ante obitum tuum, quia expelleris de principatu tuo, et semen tuum pœne extinctum erit : et ita illi accidit. Iterum ad alium, qui manum suam traxit, dixit : Cur meam manum tenuisti de sede mea? Ille respondit, Ne Mumenensis hic in patria tantum honorem haberes. Vir sanctus ait ei, Sub confusione facies tua semper erit, et manus quæ me extraxit maledicta erit, et illico oculus suus in capite fractus est. Posthæc S. Mochuda conversus ad Principem et populum civitatis Demaige, dixit, Discordia pessima inter vos suscitabitur, et inde damna patiemini multa; [promovistis] enim magna ex parte discordiam istam contra me : et ita illis contigit.

EX MSS. et complicibus ejus

ac civitati Demaige,

45 Deinde jussus est Sanctus Dei asperrime pergere in viam suam a Rege et populo : c perrexitque Sanctus cum discipulis in viam, qui erant numero octingenti et sexaginta septem, et coæqualis numerus in civitate Raithin in sepulcris mansit, et plures per provinciam Hiberniæ in aliis locis de discipulis S. Mochudæ vivi et defuncti fuerunt : et qui secuti sunt sanctum senem Carthagum de civitate Raithin, pleni gratia Dei erant, et plures postea ex eis sancti Episcopi et Abbates facti, loca Deo ædificarunt. E Sanctus noster senex Carthagus piissimus et humanissimus erat, sicut in hac re probatur; ipse enim magnam turbam leprosorum in sua civitate in cella deorsum cum magna dignitate habebat, et quemdam corporis valetudo dimisit. Ipse frequentissime ministrabat eis : et audientes leprosi S. Mochudam tantam curam gerentem, de diversis Hiberniæ Provinciis veniebant ad eum, et recipiebat eos vir Dei : quos duxit secum ex civitate Raithin in aliam suam civitatem Liassmor, et constituit eis ibi locum in quo adhuc leprosi manent cum honore, secundum dignitatem suam a sancto Patre Mochuda [sustentati]. Pergentes in viam suam invite discipuli S. Carthagi, cum curribus et plaustris, invenerunt in quadam magna silva magnum robur transversum in via. Tum unus de turba dixit ad S. Mochudam : Pater, non possumus pergere in viam, causa magni ligni jacentis in via, quia silva densissima est in circuitu. Et signans vir Dei manu sua lignum, dixit : In nomine Domini mei Jesu Christi, surge robur. Statimque surrexit arbor, et stat usque hodie in suo pristino loco, habens acervum lapidum ad radices suos in signum virtutis.

c discedit cum 867 monachis,

et plurimis leprosis :

arborem lapsam erigit :

46 Prima S. Carthagi mansio, ut a civitate Raithin venit, erat in monasterio, quod dicitur Druym-Culium, quod est in confinio Momoniensium, Lageniensium, et Nepotum Neill, sed tamen in terra est Nepotum Neill, in plebe quæ dicitur Fearceall, in qua est etiam supradicta civitas, in quo monasterio sanctus Abbas d Barriin miraculis fulget. Deinde ad civitatem S. e Kierani Episcopi, quæ dicitur Saiger pervenit. Exinde in locum, in quo est civitas f S. Cronani Rossere, et pernoctavit ibi sine hospitio, quamvis a sancto met Cronano invitatus : ipse enim cœnam S. Mochudæ præparavit. Sed S. Mochuda noluit ad illum exire dicens; Ad virum qui hospites evitavit, et in gronna deserti cellam ædificavit [non exibo]. Hæc verba audiens S. Cronanus venit ad S. Carthagum, et per jussionem ejus S. Cronanus cellam juxta gronnam deseruit : et ipsi ambo monasterium et civitatem, quæ dicitur Roscre, in qua ipse sanctus Pater Cronanus jacet, assignaverunt. Postea S. Mochuda venit per regionem Hesse ad civitatem regalem Momoniæ g Cassel ; crastino autem die Rex Cassel nomine Failbhe, venit ad S. Mochudam, et obtulit ei locum, ut Sanctus ibi constitueret monasterium. Et ait Sanctus Regi : Adhuc non est concessum a Domino manere, sed ibimus ad F

transit per varia monasteria,

 locum

EX MSS

A locum nobis a sanctis viris indicatum. Tunc nuntii Lageniensium Regis, ad Regem Momoniæ Failbhe venerunt, rogantes, ut pro societate ad adjuvandum Lagenienses exiret: omnes enim provinciæ Aquilonares convenerant, ut devastarent regionem Lageniensium, ut pugnarent contra eos. Sed eo tempore Regis oculus Failbhe fractus est aliquo eventu et erat luscus, et noluit Rex exire causa voluptatis, ne videretur ab extraneis hominibus luscus. Videns sanctus Pontifex oculum Regis, benedixit illum, et illico coram omnibus sanatus est; et valedicentes sibi, Rex Failbhe et sanctus senex Mochuda unusquisque in viam suam exivit. Rex quidem congregato exercitu ad Lagenienses perrexit, et ipsi Aquilonares in fugam dederunt magnam.

Falbeum Regem luscum sanat:

47 Pater autem S. Mochuda ad plebem Muscraigh Hirhir venit, et suscepit eum benigne Ædanus Comes ipsius plebis, et obtulit ei villam, quæ dicitur Hysseall: et benedicens vir Dei Comitem cum semine ejus, inde in regionem Nandesi venit: et pertransiens Campum Feuryn, stetit in loco qui dicitur Ardbrenaind, super ripam fluminis Suiri, et convenerunt ad eum ibi Melostrich Dux Nandesi, et B alius nobilis Suibhne, aberrantes in magna iracundia de terræ alicujus contentione. Et divino nutu S. Mochuda pacificavit, et dimisit eos pacificos: et Dux ille obtulit S. Mochudæ illum agrum: et ibi vir Dei cellam assignavit, ubi est hodie magna villa, quæ dicitur Aairdfinayn, cum maxima parochia in circuitu in honorem S. Mochudæ. Interea uxor ipsius Ducis Melochtrig filii Cabhtaygh, quæ erat filia supradicti Regis Cassel Failbhe-flann, vidit somnium: scilicet cothurnices plurimas volantes per aera trans Campum Femyn, et una ex illis erat excellentior et major ceteris, quæ sequebantur, seditque in gremio Ducis Meloctrig. Illa jam Domina expergefacta de somnio, illico narravit marito suo Duci quod viderat. Dixitque illi Dux: Bonum somnium vidisti, o mulier, et cito implebitur. Hæc est jam interpretatio ejus: Aves volantes sunt S. Mochuda et monachi sui in cœlesti conversatione: ipse autem est præcellentior et major omnibus: sedere quoque in gremio meo habet, id est locum resurrectionis in mea habebit regione, et gratia magna nobis et patriæ nostræ erit. Fidele somnium bonæ feminæ apparuit; et vera interpretatio ejus, a glorioso et probato Duce Christiano est divinitus ostensa. Alio die S. Mochuda perrexit ad prædictum Meloctrig, et petivit ab eo agrum, in quo fundaret ecclesiam suam. Respondit ei Dux: Hic magnus locus non potest esse in C angusto loco. Dixitque ei S. Mochuda; Deus qui nos misit ad te, ostendet tibi nobis dare aptum locum. Tum Dux dixit ei: Habeo regionem in alia alia parte montis Chuah super ripam fluvii Nemhe, bonam in silvis et piscibus: sed timeo, si est angusta. S. Mochuda ait: Non angusta sed spatiosa erit: ipsa jam terra multis diebus nobis a Domino designata est, in qua resurrectio nostra erit. Tum gloriosus Dux Meloctrig Naudesi, filius Cobhthaigh, illam regionem, in qua nunc est civitas S. Mochudæ Liassmor, coram multis testibus obtulit S. Carthago: et benedixit sanctus senex Carthagus Ducem cum uxore sua, et liberis, et populo.

in reliquo itinere discordes pacificat:

Duci Nandesiensi per somnium uxoris commendatus,

impetrat Liassmor ad ædificandum monasterium.

48 Accepto dein honore et licentia ab eo, iter suum trans montem Chuah direxit, et in campum Celnemin venit ad cellam, quæ dicitur Ceallchochayr: et præparavit sanctus Pater illius loci Mochua Miannanus, secundum posse suum cœnulam S. Mochudæ cum suis omnibus, in qua quidem de genere non plus erat potandi, quam unum medium dolium cervisiæ: mansitque ibi S. Mochuda cum omni populo tribus diebus tribusque noctibus. Et ipse sanctus Abbas Mochua Miannain propinabat D cervisiam de dolio ministris in crateribus sufficienter omni populo, et plenum adhuc dolium erat cervisia: crescebat enim liquor sicut oleum sanctum benedictione Heliæ. Tunc unus de discipulis S. Mochudæ dixit alta voce coram omnibus; Si voluerimus esse hic donec hæc cœna deficiet, longo tempore hic manebimus. Hæc enim cœna dono Domini non minuitur, sed crescit quotidie. Hoc audiens sanctus Episcopus Mochuda, ait ei: Verum dicis, Frater, tempus est nobis eundi. Jussit ut omnes in viam suam de loco exirent et S. Mochua Miannain seipsum cum suo loco Deo et sancto Mochudæ obtulit. Incipiens S. Mochuda de illo loco exire, statim in isto dolio cervisia usque ad fæces decrescit.

Alitur cum suis triduo cerevisia non minuta:

49 Post hæc perrexit S. Carthagus per campum Chuæ ad prædictum Nemphe fluvium, ad locum qui Scotice dicitur Athmedhoin, id est Vadum alvei, in quo non transvadant nisi pauci fortes, bene scientes natare in magna siccitate caloris æstivi, et cum inundatio marina plene decrescit. Inundatio enim sursum usque ad civitatem Liassmor contra fluvium quasi quinque milliaribus pervadit, et alveum fluvii cum ripis replet. Cum autem sanctus Pater Carthagus ad vadum pervenit, illo die ingens copia aquarum, torrentis instar, in fluvium excidit: quæ cum E marino æstu tunc fluente sic alveum fluminis implevit, ut aquæ vix ripis continerentur solitis. Quæsivit S. Carthagus, si ibi ulla navigii esset commoditas, et dixerunt, quod non. Tunc sanctus Pater, fiducia plenus, accessit ad ripam fluminis propius: imperavitque mari ac torrenti amnis, ut in nomine Domini Christi sisterent ad tempus fluxum et impetum suum, et redirent servis Domini sui. Et signo Crucis facto, findunt se æquora et aquæ, et apparuit terra et arena, instar collis arida, per medium divisi amnis: et revolutæ aquæ in latus geminum instar muri dextra et læva steterunt, nudataque tellus spoliatur aquis cognitis. Tunc S. Carthagus jussit monachos suos per viam maris incedere, et cum magna fiducia intrepidi perrexerunt: et post Sanctos turba pedestris intrat, et alii in curribus sicuti portati erant per terram per divisum fretum, secundum similitudinem Jordanis fluminis sub Josue, siccis pedibus perrexerunt. Altius et altius in modum collis surgebat flumen, similiter et mare: et cum sanctissimus senex ceteris posterior de littore venisset, benedixit illum locum, et jussit aquis in cursum suum redire: et vocatur locus ille Scotice... quod Latine sonat, Locus benedictionum. Occurrentibus aquis invicem, maximam perturbationem fecerunt. F

fluvio in partes diviso cum suis transit:

50 Deinde gloriosus Pontifex cum suis per quemdam campulum, Scotico nomine Maghsgiats, Latino autem Scuti campus, ad locum sibi prædestinatum a Domino, oblatum autem a supradicto Duce Nandesi, exivit, et castrametati sunt in eo. Postea loco benedicens sanctus Pontifex cum ceteris Sanctis, circulum civitatis assignarunt: et venit ad eos quædam Virgo, quæ cellulam habebat in eo agro, nomine Cornelli: et interrogavit eos dicens: Quid vultis hic agere servi Dei? Respondit ei S. Mochuda: In Dei voluntate paramus atrium modicum sepire circa sarcinas nostras. Et ait sancta Virgo: Non parvum sed magnum erit. Sanctus Pater Mochuda ait: Verum erit, quod dicis Christi ancilla. Nam ex hoc nomine locus semper vocabitur Liassmor Scotice, Latine autem Atrium-magnum. Et illa sancta Virgo se cum cellula sua S. Mochudæ obtulit, et sicut Colmanus Ela prædixit, Levitiana S. Mochudæ in civitate Liassmor ab Angelis assignata est, in qua ipse sepultus est, et sola Dei scientia novit numerum Sanctorum qui illic post eum sepulti sunt usque hodie. Egregia jam et sancta civitas Liassmor,

et accepta cellula cujusdam Virginis,

cœnobium in Liassmor condit,

A Liassmor, cujus dimidium est asylum, in quo nulla mulier audet intrare : sed plenum est cellis et monasteriis Sanctorum, et multitudo virorum sanctorum, semper ibi manet. Viri enim religiosi ex omni Hiberniæ parte; et non solum, sed ex Anglia et Britannia confluunt ad eam, volentes ibi migrare ad Christum : et ipsa civitas posita est[g] super ripam Australis fluminis quondam dicti Neamh, modo autem Abhanmhor, id est Amnis-magnus, in plaga regionis Nandesi.

miraculis claret,

51 Quodam die quidam magnus, cui displicebat quod S. Mochuda illuc venisset, venit ad eum tentans eum et rogans, si servus Dei esset, ut aridum ramum sine cortice, quem secum tulerat, faceret in Dei sui nomine fructum habere. Videns vir sanctus quod ille divinæ potentiæ detrahere vellet, benedixit illum aridum ramum, et illico protulit corticem, folia, flores et fructus. Ut magus vidit talem potentiam, recessit. Alio die quidam pauper postulavit a S. Mochuda indiscrete lac et cervisiam. Tunc erat sanctus Pater juxta fontem, et benedixit fontem : et statim fons mutatus est in lac, deinde in cervisiam, postea in vinum : et jussit illi homini, ut tollat quantum velit.

solitarius degit 18 mensibus.

B 52 Postea deficientibus ejus viribus præ nimio labore et magna ætate sua, cœpit tædium habere de strepitu et concursu confluentium ad se undique populorum : et inito cum Fratribus consilio, et communi eorum consensu, adivit quemdam locum secretum et tutum, ubi est clarum monasterium in valle, proxime ad Orientem magno monasterio ejus, in sua magna civitate Liassmor, ubi cum paucis ministris mansit pleno anno : et sex mensibus ereminticam vitam duxit, soli Deo vivens in theoria: et post tempus a Fratribus sanctis et decrepitis Senioribus visitabatur, quibus ipse suæ dulcissimæ doctrinæ fluenta largiter infundebat, et monita salutis uniuscujusque vitæ congrua dabat. Ipse enim sanctus Patronus noster S. Mochuda erat seniorum levamen, salus infirmorum, lugentium solamen, desperantium firmamentum, dubitantium certa fides, juvenumque stabilitas.

53 Cum jam videret S. Pater Mochuda sanctos Seniores, et omnes sanctos Fratres, in vallis ascensione et descensione pro se visitando laborantes, sciensque diem obitus sui venisse; vocavit ad se Fratres sui cœnobii, et jussit se ad superiora portari ad Fratres, ne de sua visitatione semper molestiam haberent. At volens misericors et omni- C

D potens Deus servum suum clarissimum de molestia et ærumnis ducere, suique laboris præmio remunerare; aperti sunt cœli et missus est exercitus Angelorum cum ineffabili triumpho ad eum. Vidensque sanctus Pater cœlos apertos, et Angelos ad se venientes, fecit se ibi in media valle deponi : naransque sanctis Senioribus quæ videbat, jussit sibi Corpus et Sanguinem Domini offerri, et suis Fratribus divina præcepta mandabat, ubi jam fons est, ubi crux erecta est, quæ dicitur Crux migrationis. Post data vero plurima salutis monita, acceptoque corporis et sanguinis Domini Sacramento, inter sanctorum Seniorum et Fratrum multitudinem, valedicens illis, pie, modeste, cunctosque secundum ordinem deosculans, divina jussione cum Angelis piissimus noster nutritor, sanctissimus senex Mochuda Antistes, secundo Idus Maji ad Christum Dominum migravit : cui est honor, gloria, et potestas cum Deo Patre in unitate Spiritus sancti, in secula seculorum Amen.

EX MSS

Viso cœlo aperto,

moritur 13 Maji.

ANNOTATA.

a Themoria, *urbs illustris Mediæ, in regione fertili erat, et olim Sedes Regum. Ejus mentio* 15 *Januarii in Vita S. Itæ sive Idæ Virginis num.* 1. E

b Blaithmacus *et* Dermitius, *e Regibus Themoriæ sive Mediæ, electi dicuntur Reges Hiberniæ anno* 657, *et ambo anno* 664 *in magna mortalitate extincti. Ita ex variis Annalibus Colganus ad Vitam S. Cataldi ad diem* 8 *Martii in Appendice cap.* 2. *De illa mortalitate et Blaitmaco Rege egimus* 20 *Januarii ad Vitam V. Fechini. Sed num ista sequenti narrationi satis conveniant, discutiant Hiberni, in suis antiquitatibus non satis solidi.*

c *Annus expulsionis statuitur ab Usserio* 630, *ab aliis sequens* 631.

d Barryn, Barinus *seu* Barindeus *dicitur Usserio* claruisse anno 590.

e *Acta* S. Kierani *illustravimus ad diem* 5 *Martii, ubi indicavimus Sedem Episcopalem Sagiriensem fuisse Roscream translatam. Decessit* S. Kieranus *e vita circa annum* 520.

f *Vitam* S. Cronani *dedimus* 28 *Aprilis, ac judicavimus circa annum* 640 *mortem obiisse.*

g Cassel, *seu* Casselia *urbs etiamnum ampla et Archiepiscopalis in Comitatu Tripariensi.*

h Failbhe *seu* Falbeus *Rex traditur obiisse an.* 633. F

DE S. EREMBERTO EPISCOPO

D. P.

TOLOSÆ ET FONTANELLÆ IN GALLIA.

POST AN. DCLXXX.

Natalis 14 Maji.

De Fontanellensi S. Wandregisili cœnobio in Normannia *non semel egimus in hoc Opere, ac nominatim* XIV *Aprilis, ad Vitam S. Lamberti, ex Abbate dicti monasterii secundo facti Lugdunensis Archiepiscopi anno* DCLXXXI, *ubi totam Fontanellensis fundationis successionisque chronologiam denuo deductam lector inveniet : si quid autem dubitationis supersit, id poterit expediri ad* XXII *Julii, ipsius sancti Fundatoris natalem. Nunc de hujus discipulo, illius socio* S. Eremberto, *ex Fontanellensi monacho Episcopo Tolosano ut tractemus monet Joannes Mabillon, asserens quod* pridie Idus Maji *(quando obiisse dicitur in vita)* ejus memoria celebretur tum Tolosæ, tum in monasterio Fontanellæ, in quo ejus Reliquiæ honorantur. *Idem quoque ante nos fecit Heribertus Rosweidus in Fastis, et Heribertum secutus Philippus Ferrarius in Catalogo. Wion aliique monasticorum Kalendariorum auctores maluerunt de eo agere die* XXX *Aprilis, quando in gemino Hieronymiani Martyrologii ecgrapho Blumiano et Lucensi notatur. In* Gallia, Fontanella monasterio, Translatio S. Eremberti Episcopi et Confessoris : *pro quibus perperam in Usuardo Bruxellensi S. Gudulæ notatur* Depositio S. Eremberti Pontificis.

Translatio 30 Aprilis recolitur.

2 *Vitam ejus ab Andrea du Chesne, editis libris clarissimo, ex vetusto codice descriptam habuimus, eamque damus collatam cum editionibus Catelli et Mabillonii : quorum hic in Actis Sanctorum Benedictinorum seculo* 2, *ipsam dedit : iste in Historia Languedociæ et quidem ex Codice Moyssiacensi. In hac dicitur, quod* S. Erembertus *post restinctum miraculo natalis vici incendium, dimisso Episcopatu volens ibi mori senex, ubi*

Vita ex MSS. danda

AUCTORE D. P.

A *ubi habitum monasticum juvenis acceperat*, secessit ad monasterium Fontenellam, ubi tum temporis venerabilis præerat rector Lantbertus, ibique aliquantulum in sancta degens conversatione, ultimo confectus senio... feliciter migravit ad Christum. *S. Lantbertus anno* DCLXVII *suscepit regimen monasterii post mortem S. Wandregisili, illudque tenuit usque ad annum* DCLXXXI. *Hinc auctor Chronicæ Fontanellensis, statuit obiisse* Erembertum *anno* DCLXXI. *Sed contra est quod in præcitata Vita dicatur natus esse S. Erembertus* temporibus Dagoberti Regis incliti seu filii ejus Chlodovæi : *nam* Dagobertus *anno dumtaxat* DCXXII *exorsus est regnare, et quidem per annos primos sex in sola Austrasia : Chlodovæus incepit* DCXXXVIII : *quomodo igitur sub illis natus*, ultimo senio confectus *obiit, si obiit, non dico anno istius seculi* LXXI, *sed vel decennio serius?*

æque ac Chronicon vacillat

3 *Hic ego observatum velim, prædictum Chronicon nec pauca nec levia contra Chronologiam peccare : nam et S. Wulfrannus, quem demonstravimus die* XX *Marti ante ejus Vitam num. 7 anno dumtaxat* DCCXLI *obiisse, et postea elevatum de terra a Wandone Abbate ipse,* B *dicit anno* DCCIV *a Baino Abbate fuisse translatum, una cum corporibus Sanctorum Wandregisili et Ansberti, postquam annis* XI *requievisset in ecclesia S. Pauli. Et cum de ipso S. Wandregisilo loquitur, definiens annorum numerum quibus ibi jacuisset, circiter quadraginta assignat ex eorum sententia, qui subductis perperam rationibus docuerant obiisse sanctum Fundatorem anno Christi* DCLXV. *Denique in anno* X *Childebertis Regis atque primo Joannis Papæ comparandis cum Christi* DCCIV *erratum est turpiter, uti in Februario jam allegato ostendimus : docentes eum fuisse annum Childeberti* VII *et* III *Joannis. Nihilo autem certius, quam ipsa Chronica, procedit S. Eremberti, quam damus, Vita. Ut fere solent ea omnia quæ multis post rem gestam seculis*

circa tempora,

scripta sunt : nam ipsa quoque SS. Wandregisilo et Ansberto, per Bainum translatis, conjungit S. Wulfrannum, triginta circiter annis superstitem post Bainum, qui obiit anno DCCX, *quod erit ad ejus Natalem die* XX *Junii examinandum.*

quæ melius ordinanda

4 *Omnibus igitur undequaque expensis, de* S. Eremberti *ætate videmur posse dicere, quod eodem fere, quo Rex Dagobertus, tempore natus circa annum* DC, *et filio Dagoberti Chlodoveo regnante factus Monachus, Fontanellæ, Episcopus autem Tolosanus sub ejusdem Dagoberti nepote Clothario ante annum* DCLXX, *obierit haud diu post annum* LXXXI *septimi seculi; ne alias in Vita inepte appositum judicetur Lantberti nomen. Hoc* C *enim non æque facile præsumi debet : cum præcipua rerum antiquitus in monasteriis descriptarum nota sint nomina Abbatum : quæ ideo expedit inviolata tueri, quamdiu certioribus temporum notandorum characteribus non repugnant. Trithemius, qui in libro de viris illustribus Ordinis S. Benedicti Abbatibus Fontanellensibus* S. Erembertum *accenset; sed in hoc, ut in aliis pluribus consueta nixus conjectandi licentia exerravit :*

Non fuit Abbas Fontanellensis Erembertus:

cum inter primos Fontanellenses Abbates nullum sit vacuum tempus reperire, quo rexisse potuerit. Nempe S. Wulfrannus simili etiam modo adscribitur Abbatibus Fontanellensibus, quod extremos istic vitæ annos egerit, et pro Episcopalis gradus reverentia observaretur a monachis, magno cum honore et æstimatione.

ejus corpus a Baino Ab. transfertur circa an. 712 :

5 *De* Translatione S. Eremberti, *adeo celebri, ut præ Natali ipsius inscripta fuerit Martyrologiis, hæc leguntur in Chronica* : Eodem loco quo B. Wandregisilus in prædicta S. Pauli Apostoli requieverat basilica, B. Erembertum Episcopum posuit *S. Bainus*, qui antea in inferiori loco ejusdem ecclesiæ subter arcubus tumulatus, annis plus minusve triginta tribus requieverat, die XXXI post translationem prædictam, *factam* pridie Kalendas Aprilis, *atque adeo ultimo ipsius Aprilis*, condiditque super eum repam argento decoratam. *Repam esse ornamentum sepulcrale* D *instar circuli aut coronæ ipsi desuper pendens, diximus in Aprili : hic solum addimus ejusmodi ornatum, cum aptabatur tumulis Sanctorum, non in media ecclesia positis, videri formam habuisse circuli dumtaxat dimidii, cujus utraque extremitas parietem opprehenderet. Ad annos quod attinet, quibus in priori sepulcro* S. Erembertus *requieverit, de iis conjectura facienda est ex ætate Baini Abbatis, qui in Chronica dicitur præfuisse* per annos novem, ab anno videlicet VII Hildeberti Francorum Regis, *Christi* DCCIV, usque ad decimum quintum ejusdem Regis, *qui fuit annus Christi* DCCXII. *Si igitur* erat annus X gloriosi Regis Hildeberti, *quando* SS. Wandregisili et Ansberti facta est translatio (*qui temporis character uti usitatissimus antiquis Francis, imo solus in usu erat, ita solus videtur retinendus, aliis rejectis quos ex suo erroneo calculo accumulavit auctor Chronicæ*) *contigerit ea anno Baini* IV, *Christi* DCCVII : *Sancti autem* Eremberti *Transpositio, dilata in extremum Baini annum, saltem annos ab ejus morte triginta intermedios nobis relinqueret.*

6 *Idem porro* S. Eremberti *corpus, ita ut dictum est ab inferiori templi Paulini parte ad superiorem trans-* E *latum, ibi* per multorum requievit curricula anno-rum. *Post quæ inde acceptum depositumque est in præcipua S. Petri Basilica, ut ad calcem Vitæ dicitur, et ibi erat cum illa scriberetur. Hujus Translationis mentionem nullam cum faciat Chronicon Fontanellense desinens in regimine Ansegisi Abbatis anno* DCCCXXXII, *non modo Vitam Chronico posteriorem censeo, sed etiam existimo seculo dumtaxat* XII *aut serius scriptam. Sicut autem Monachi, Normannorum fugientes violentiam, contenti refodisse ossa SS. Wandregisili et Ansberti, non curaverunt vel curare non potuerunt de corpore S. Wulfranni in vicino tumulo quiescentis; ita et multo minus videntur soliciti fuisse de corpore* S. Eremberti *in diversa S. Pauli ecclesia positi. Postquam vero prius illud feliciter repertum fuit anno* MXXVII *solenniterque translatum, crediderim Gerardum Abbatem, restaurato a se S. Petri templo exornando, sacrisque Reliquiis locupletando intentum, venisse in memoriam* S. Eremberti, *quem in pridem desolata S. Pauli ecclesia tumulatum non ignorabat : atque huic etiam requirendo applicuisse animum, et repertum deposuisse in oratorio S. Martini, sed minori solennitate ac pompa; et privatis fere occultisque monachorum obsequiis; unde nec micacula emicuerunt, nec excitatus fuit populorum ad* S. Erembertum *concursus, qui ad S. Wulfrannum summus erat. Sicut autem tanta hujus Sancti celebritas fecit, ut isto thesauro cito spoliarentur Fontanellenses,* F *ipso Abba-villam translato ; ita alterum obscuritas sua illis servavit. An vero Reliquiæ, quas Fontanellæ honorari scribit Mabillonius, in propatulo habeantur ; et si ita; quandonam ex S. Martini oratio extractæ sint, omnino nos latet.*

altera Translatio facta multa serius

videtur Gerardo Ab. post 1027 tribuenda.

VITA

Ex MS. Andreæ Duchesne collato cum editionibus Catelli et Mabilloni.

Erembertus *a* igitur sanctus atque religiosus ortus est territorio Pincinacensi *b*, in loco nuncupato Viliolicorte, qui vicinus erat fisco quondam regio *c* Alpico, et fluvio magno Sequanæ, tempore Dagoberti Regis incliti, sive filii ejus Clodovæi. Deinde processu temporis seculi rebus spretis, in Fontanella monasterio, sub regimine sancti Patris Wandregisili, monachicum assumpsit habitum : sicque demum, Domino jubente, sub Rege Clothario *d* junio-re, filio videlicet præfati Clodovæi Regis et Bathildis *e* Reginæ, jussu Regum, populique electione, Tholosanæ urbis ordinatur Antistes. Consecratus ergo in

a S. Erembertus natus in diœcesi Trecensi, b c ex monacho d e Episcopus,

A in Pontificem, indesimenter sanctæ religioni, castæque conversationi, ac imitandæ humilitati, continentiæ quoque laudandæ, lectioni sacræ, atque prædicationi cum operibus concordanti summopere curam impendebat; atque adinstar magnæ lampadis lumine suorum meritorum in domo Domini fulgebat. Cujus qualia fuerunt vitæ merita non defuere attestantia virtutum signa; ex quibus unum memorabile huic opusculo censui præferendum.

invisit patriam

2 Quodam namque tempore egressus ab urbe, disposuerat animo patriam propinquosque invisere, quod et fecisse contigit. Denique prospere cœptum peragens iter, pervenit ad prædictam possessionem Viliolicortem, quam tunc germanus ipsius, nomine Gamardus, ex successione parentum jure hereditario possidebat. Morante autem eo in eodem loco, ignis repente vehemens exortus, eamdem possessionem exurendam invasit. Cumque furentis incendii flamma, omnem absorptura vicum, ædificia ædificiis hærentia consumendo adiret, nullaque lympharum injectio quidpiam adjutorii inferret, quin sublimior ejusdem incendii vis assurgeret; vicani omnes, B jam nullam ereptionis loci spem habentes, intercessionem beatis Pontificis Eremberti contra tumidum efflagitant ignem. Erat autem in eodem loco basilica in honorem sancti Martyris atque Pontificis *f* Saturnini a præfato sancto Pontifice olim constructa, in qua tunc idem Præsul divinæ pietatis opem flagitabat, cum hæc ignis tempestas ingrueret. Tunc concitus clamor populi repercusso aere in altum attollitur, basilicæ fores a vulgo pulsantur, et ubi humanum deerat, divinum petebant auxilium citissime sibi afferri. At vero Antistes, aliorum casus considerans, compatiendo eorum miseretur querimoniis; ac proinde pedum suum, id est, baculum incurvum Pastoralem, quem manu gestare solebat, extemplo obviam flammæ direxit furenti; iterumque humo prostratus orationi incubuit. Nec mora; in articulo suæ precis, atque in adventu baculi Pastoralis, contra ignem elatum destinati, Eurus, qui vico incendium sparserat, veluti habenis post tergum revinctus, contraque Austrum reflexus, primo vim sui furoris amisit, ac mox funditus flammarum globis sopitis sedatisque compescuit. Lacrymæ deinde populi vertuntur in gaudium, mœror exultationi dedit concitæ locum, auctorem hujus miraculi cunctipotentem Christum vox populi clara collaudat, et Erembertum Pontificem sanctum summi apud Dominum meriti fore pronuntiat. C

et ortum incendium

f

pedo suo restinguit.

vadit ad monasterium Fontanellæ,

3 Sub eodem fere tempore secessit ad monasterium Fontanellæ, ubi tum temporis præerat Rector Lantbertus: ibique aliquantulum in sancta degens conversatione, ultimo confectus senio, languore corripitur parvo. Quo ad extrema perductus, inter divinas laudes et colloquia dulcia exhortationesque jucundas, Viaticum sumens, ac vexillo sanctæ Crucis se muniens, ultimumque valefaciens Fratribus, feliciter migravit ad Christum pridie Idus Maji, sepultusque est venerabiliter in Ecclesia S. Pauli Apostoli, primoque in inferiori parte ejusdem basilicæ, Cum vero post aliquanta temporum intervalla honorifice *g* transferrentur Sanctorum corpora Confessorum, Wandregisili scilicet et Ansberti *h*, de præfata Basilica a S. Baino Episcopo, in ecclesiam S. Apostoli Petri; tunc in eminentiorem locum ejusdem ecclesiæ S. Apostoli Pauli positum est, ab eodem S. Baino Episcopo, corpus ejusdem sanctissimi Pontificis Eremberti, in apside videlicet prædictæ Basilicæ; in quo loco per multorum requievit curricula annorum, orationibus suis plebem Domini, illuc convenientem et obsecrantem in veritate Dominum, perpetim salvans, præstante omnium Salvatore Christo. D

ubi sepelitur in ecclesia S. Pauli.

g

h

EX MS

Frater cum filiis monachi fiunt.

4 Consequenti quoque tempore, germanus supradicti Præsulis Eremberti, Gamardus nomine, largitus est possessionem suam, quæ vocatur Viliolicorte, ditioni monasterii Fontanellensis; comaque capitis deposita monachus factus est; filiique ejus, Nammachus et Zachæus, similiter mundialium rerum ærumnis exuti, in eodem monasterio monachi effecti, cœlestia sperare didicerunt. Pedum vero sancti Antistitis, in quo miraculum digne factum erat, longo annorum ævo in prædicta S. Saturnini Martyris mansit ecclesia; donec ea ruinis quassata ad vicum transferretur *i* Bruarium, una cum Episcopali ejusdem Pontificis vestimento. Allata vero est præfata *k* pedes postea ad Fontanellæ monasterium, quæ usque ad nostra mansit tempora. Ferunt quoque, quia in prædicto vico quidam Presbyter, minus religioni et honestæ deditus vitæ, vestimentum Sancti, quod in scriniolo super altare pendenti servabatur, temere indui ausus est; in quo et temeritatem reatus sui et illius sanctitatem extemplo expertus est. Nam febre arreptus maxima, virtutem sancti confitebatur Antistitis: sicque diutius eadem molestia febris vexatus, tandem precibus sui Præsulis Eremberti salutem reimpetravit pristinam. Corpus vero præfati sancti Pontificis Eremberti de Ecclesia S. Pauli Apostoli translatum, requiescit nunc in Ecclesia S. Petri in oratorio S. Martini Pontificis. E

Vestes pro reliquiis servatas

i

k

Sacerdos improbus induens febri corripitur.

Corpus translatum.

ANNOTATA.

a *Apparet deesse Prologum.*

b Pinciacum *seu* Pisciacum, *S. Ludovici Regis natalibus clarum, vulgo* Poissis, *oppidum est agri Parisiensis, 5 leucis Lutetia dissitum, infra Sequanæ et Oesiæ confluentes, Rotomagum versus.*

c Alpicum, *vulgo* Portaupec, *distat gemina leuca Pinciaco, proximum famoso illi Palatio quod nunc S. Germani in Laia dicitur. De hoc in Chronico Fontanellensi cap. 2 legitur, Childebertum Regem concessisse Baino Abbati* Villam quæ vocatur ad Piecum, quæ sita est in pago Pinciacensi super alveum Sequanam. F

d Clotharii 3 *annus primus cadit in annum Christi* 656, *finiturque ejus regnum an.* 670.

e S. Bathildis *colitur* 26 *Januarii, ad quem diem Vitam illustramus.* VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 86 *

f S. Saturninus *Episc. Tolosanus et Martyr colitur* 29 *Novembris.*

g *Jam diximus Translationis istius memoriam referri posse ad annum* 712.

h *Auctorem Chronici simpliciter secutus hujus Vitæ auctor addiderat* et Wulfranni: *sed ostendimus hunc, in ipso rerum agendarum vigore constitutum, apud Fresones Evangelium prædicasse, nec nisi anno* 741 *obiisse.*

i Bruarium *credo esse vicum prope Tolosam, vulgo* Bruieres.

k *Ita gemina impressio et ecgraphum nostrum: fortassis scriptum ab auctore fuerit* pedi pars, *cum antea constanter* pedum *nominetur.*

DE SANCTO PASCHALE PRIMO
PONTIFICE ROMANO.

ANNO DCCCXXIV

Sanctissimi Pontificis *Paschalis primi celebris est in basilica Vaticana veneratio ad hunc* XIV *Maji, quod sacrum ejus corpus in dicta ecclesia ab ejus obitu fuerit sepultum, atque etiamnum quiescat. Lectiones* 2 *Nocturni incipiunt :* Beati Patris Paschalis *cum reliquis de Communi Pontificis et Confessoris. Oratio* Exaudi quæsumus. *Missa* Sacerdotes tui, *et dicuntur* Gloria *et* Credo. *Sacra ejus memoria inscripta est Martyrologii Romani tabulis hoc modo.* Romæ S. Paschalis Papæ, qui plurima sanctorum Martyrum corpora e cryptis levavit, et in diversis ecclesiis honorifice collocavit. *Ad quæ annotavit Baronius,* extare Acta ejus in veteri codice manuscripto monasterii S. Cæciliæ trans Tiberim, descripta per lectiones, sicut in Ecclesia legi consueverant. *Curavimus diligenter inquiri, ut hæc Acta nancisceremur : sed semper responsum tulimus, illa ibidem non amplius extare. Damus ergo, quæ in Vitis Pontificum scripsit Anastasius Bibliothecarius, fere synchronus, annis circiter quadraginta junior : et illis inserimus* Sermonem *seu* Litteras *ejus* Apostolicas, de inventione et translatione corporis S. Cæciliæ et Sociorum : *ut non mirum videatur si valde solennem cultum habuerit in dicta S. Cæciliæ Ecclesia. Est ejusdem* S. Paschalis *memoria in Bononia perlustrata Masini, asserentis* illustrem ejus Reliquiam asservari in ecclesia S. Francisci. *Constantinus Ghinius eum inseruit suis Natalibus Sanctorum Canonicorum : at Wion, Dorganius, Menardus, Bucelinus inscripserunt Martyrologio Benedictino, quia Leo III Papa commisit ei regendum monasterium S. Stephani Proto-martyris : sed cujus illud instituti fuerit, non indicatur.*

Cultus sacer,

B

Vita ab Anastasio Bibliothecario scripta,

2 *Ordinatum fuisse Dominica die in festo Conversionis S. Pauli* XXV *Januarii anno* DCCCXVII, *cum decessor Stephanus ante biduum obiisset, docebimus in serie Chronologica Romanorum Pontificum, danda ante alteram partem Maji. De hac ordinatione Eginhardus in Annalibus de Gestis Ludovici Pii Imperatoris ad dictum annum ista scribit :* Paschalis successor electus, post completam solenniter ordinationem suam, et munera et excusatoriam Imperatori misit epistolam : in qua sibi non solum nolenti, sed etiam plurimum renitenti, Pontificatus honorem velut impositum asseverat. Missa tamen alia legatione, pactum quod cum prædecessoribus suis factum erat, etiam secum fieri ac firmari rogavit. Hanc legationem Theodorus Nomenclator et detulit, et ea quæ petierat impetravit.

Legatio ad Ludovicum Pium missa a Paschale,

C

3 *Dominabatur jam tum in Orientali Imperio impiissimus iconoclasta Leo Armenus, cujus tyrannidem in Vita S. Nicephori Patriarchæ Constantinopolitani, a nobis ad diem* XIII *Martii illustrata, late describit Ignatius Diaconus ejus discipulus. Cumque in Patriarchæ exulantis Sedem intrusus esset Theodorus Cassitera, ausus hic fuit ad* Paschalem Papam *mittere apocrisiarios : quos ab eo non fuisse receptos infra constabit. Habemus Vitam S. Theodori Studitæ, tunc etiam in exilium missi, a Michaele discipulo fidelissime scriptam, in qua ista de* Paschale Papa *leguntur :* Misit etiam vir egregius quatuor Patriarchis epistolas, prudenter admodum atque opportune, antiquioris dico Romæ, et Hierosolymorum, Antiochiæ atque Alexandriæ. Quæ singulæ commemorabant, quemadmodum Christi imago contumeliose a persecutoribus tractata esset, et orthodoxi omnes in carcerem et exilium missi, tum denique unumquemque excitabat ad defensionem opemque ferendam periclitanti fidei ac veritati, quam falsitas sic opprimebat. *Hæc ibi. Verum hæc manifesta fiunt epistola* 12 *libri* 3, *cujus est hoc exordium :* Paschali Papæ Romæ. In omnibus summa virtute prædito, lumini magno, Principi Sacerdotum primo, Domino nostro Apostolico Papæ Paschali, Joannes, Theodosius, Athanasius, Joannes, Theodorus, minimi Presbyteri et Præsides eorum, qui Catharæ, Pieridii, Eucariæ et Studiani. *Dein aliquibus omissis ista habentur :* Audi Apostolicum caput, a Deo præposite Pastor ovium Christi, Janitor regni cœlorum, Petra fidei, supra quam ædificata est Catholica Ecclesia. Petrus enim tu, Petri Sedem exornans et gubernans. Lupi graves irruperunt in caulam Domini : portæ inferi, ut olim, raptæ sunt in ipsam. Quid hoc? Persecutionem patitur Christus cum matre et ministris. Siquidem contra imaginem incursus, prototypi est persecutio. Hinc detentio Patriarchalis capitis, et exilia et relegationes Archiepiscoporum et Sacerdotum et monachorum monacharumque, et compedes et vincula ferrea, tormentaque et ad extremum mors. O horribilem auditionem! Veneranda imago Salvatoris nostri Dei, quam et dæmones perhorrescunt, contumeliis affecta et ludibrio habita est, nons olum in regia urbe verum etiam in omni regione et oppido. Altaria deleta sunt, templa destructa, sacra profanata, effusus est sanguis, et effunditur eorum qui retinent Evangelium : urgentur persecutiones et exilia eorum, qui adhuc reliqui sunt. Conticuit omne pium os metu mortis : aperta est adversaria et blasphema lingua : commota est omnis caro in ambiguitate versans... Huc igitur ab Occidente, o Christi imitator, resurge, et ne repellas in finem. Tibi dixit Christus Deus noster : Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos. Ecce tempus, ecce locus : opitulare nobis, qui es a Deo ad hoc ordinatus : porrige manum, quantum fieri potest. Habes potestatem a Deo, eo quod omnium Princeps es, in quo positus es. Terreto, supplicamus, hæreticas feras calamo divini verbi tui. Pastor bone, pone animam pro ovibus, supplicamus etc.

qui ob persecutionem Leonis Armeni,

appellatur a S. Theodoro Studita,

E

ut laboranti Ecclesiæ CP. opem ferat:

Luc. 21.

F

4 *Dolemus non extare litteras Apostolicas a S. Paschale tunc redditas, sed illarum meminit Theodorus Studita in epistola* 35 *ejusdem libri* 2 *ad Paschalem Papam, in qua sic scribit :* Respexit nos Oriens ex alto Christus Deus noster, tuam in Occidente Beatitudinem, tamquam facem quamdam divinitus lucentem, ad Ecclesiæ, quæ sub cœlo est illuminationem, in Apostolica prima Sede constituens. Etenim spirituale lumen percepimus, qui in tenebris et in umbra mortis improbæ hæreseos tenebamur, et tristitiæ nebulam deposuimus, atque in spem optimam emersimus, cum didicissemus ex Fratribus et conservis nostris, quos misimus, qualia et quanta egerit et dixerit sancta Celsitudo vestra. Quando hæreticos quidem Apocrisiarios velut fures, ne in sacrum quidem conspectum admisit : sed cum procul adhuc essent, merito rejecit. Nostris vero calamitatibus ex litteris, auditione et relatione Missorum compatiens, indoluit atque ingemuit Dei exemplo tamquam propriis membris. Ac re ipsa cognovimus, manifestum Apostolorum Principis successorem Romanæ Ecclesiæ præsidere : certoque nobis persuasimus

rejicit Apocrisarios hæreticos,

admittit Catholicos,

A suasimus Dominum Ecclesiam nostram minime deseruisse : cui unum solumque a vobis auxilium hactenus, atque ab ipso exordio in occurrentibus molestiis Dei providentia concessum est. Vos igitur illimis ac sincerus ab initio fons orthodoxæ veritatis. Vos adversus omnem hæreticam procellam tranquillus sepositus portus Ecclesiæ universæ. Vos electa a Deo civitas refugii salutis.... Obsecramus ut consoletur nos sancta et Apostolica anima tua. Primum ne suas pro stabilitate et salute omnium Deum flectentes preces intermittat, obtestamur sacratissima viscera : deinde ut quæ Spiritus sancti instinctu pro humilitatis nostræ utilitate ac perpetua virtutis tuæ laude deliberavit et statuit, ad exitum Deo adjuvante perducat. *Ast Leone Armeno anno* DCCCXX *nocte Nativitatis Christi occiso, subrogatus est Michael Balbus, cui Theodorus Studita scripsit epistolam* 74 *lib.* 2 *in qua sub finem ista habet :* Nunc tempus acceptabile, nunc dies salutis, ut reconciliemur nos Christo, auspice et probante pacato tuo Imperio : ut uniamur nos vertici Ecclesiarum Dei Romæ, et per eam tribus Patriarchis, ut unanimiter uno ore glorificemus Deum et Patrem Domini nostri Jesu Christi.

felici successu.

B 5 *Illustravimus ad diem* III *Februarii Acta S. Anscharii Archiepiscopi Hamburgensis et Danorum Sueonumque Apostoli et ad majorem rerum Danicarum notitiam,* §. 10 *deduximus viros Apostolicos, qui in conversione Danorum laborarunt, ac primo protulimus S. Willibrordum, qui inde triginta pueros abduxit : post quem* Ebbo Archiepiscopus Remensis, consilio Imperatoris et Romani Pontificis auctoritate, prædicandi causa ad terminos Danorum accessit, multosque ex eis ad fidem venientes baptizavit. *Uti referunt Annales Eginhardi, Bertiniani et Metenses ad annum* DCCCXXIII, *et ad præcedentem Fuldenses. Erat tunc Romanus Pontifex* S. Paschalis, *cujus decretum super Missione Ebbonis edidimus ibidem* §. 10, *ubi inter alia sic scribit :* Quia in partibus Aquilonis quasdam Gentes consistere, quæ necdum agnitionem Dei habuere, nec sacra unda baptismatis sunt renati, sub umbra mortis existere, et magis creaturæ quam Creatori ignava mente servire cognovimus ; idcirco præsentem reverendissimum Fratrem ac Coepiscopum nostrum Ebbonem, sanctæ Remensis Ecclesiæ Archiepiscopum, necessarium cum consensu fidelium duximus, illis in partibus pro illuminatione veritatis dirigendum.... Collegam divinæ huic administrationis Legationi providentes, Halitgarium C religiosum adjicientes, ministrum constituimus, quatenus ad Sedem Apostolicam opportuno valeat tempore, de credito negotio, facilius præstante Domino intimare. *Deinde ad eis subveniendum adhortatur alios. Fuit Halitgarius postea Episcopus Cameracensis, a Ludovico Pio missus Constantinopolim ad Michaelem Balbum Imperatorem circa annum* DCCCXXVIII.

Mittit ad conversionem Danorum Ebbonem Archiep. Remensem,

et Halitgarium dein Episc. Cameracen.

6 *Allegantur apud Hieronymum Rubeum lib.* 5 *Historiæ Ravennatum litteræ* Paschalis Papæ, *ad Petronacem Archiepiscopum ejusdem Ecclesiæ. quibus privilegia omnia, quæ a superioribus Pontificibus fuerunt comprobata, sua auctoritate confirmat.* Hæ litteræ, *inquit Rubeus,* adhuc extant in arboris cortice, cujus est longitudo duorum cubitorum, unius latitudo : exaratæ charactere Longobardo pulcherrimo, lineis inter se duobus transversis digitis distantibus, sed pluribus locis exesæ, *scriptæ* in mense Julio, Indictione XII. *Proinde anno* DCCCXIX. *Illæ autem litteræ ita imperfectæ ex Rubeo extant in Tomis Conciliorum, et apud Ughellum tomo* 2 *Italiæ sacræ in Archiepiscopis Ravennatibus columna* 344.

confirmat privilegia Ecclesiæ Ravennen.

7 *Eginhardus in Annalibus de Gestis Ludovici Pii Imp. ad annum* DCCCXXI *meminit duarum* Legationum Paschalis Papæ *ad dictum Imperatorem. Priorem excepit* mense Majo Noviomagi, *quam gesserunt* Legati Petrus Centumcellensis Episcopus et Leo Nomenclator, *qui fuerunt* celeriter absoluti. *Posteriores* Legati Theodorus Primicerius *ac* Florus cum magnis muneribus venerunt Theodonis-villam mense Octobri. *Quæ autem negotia per eos tractata fuerint, non indicatur. Anno postea* DCCCXXIII *apud eumdem Eginhardum* Lotharius, cum secundum patris jussionem in Italia justitias faceret, et jam se ad revertendum de Italia præpararet, rogante Paschale Papa Romam venit, et honorifice ab illo susceptus, in sancto Paschali die apud S. Petrum Regni coronam et Imperatoris et Augusti nomen accepit. Inde Papiam regressus, mense Junio ad Imperatorem venit... D

AUCTORE G. H

2 legationes anno 821 mittit ad Ludovicum,

Lotharium Imp. coronat,

8 Huic nuntiatum est Theodorum Romanæ Ecclesiæ Primicerium, et Leonem generum ejus in Patriarchio Lateranensi primo excæcatos, ac deinde fuisse decollatos : et hoc ideo eis contigisse, quod se in omnibus fideliter erga partes Lotharii juvenis Imperatoris agerent. Erant et qui dicerent, vel jussu vel consilio Paschalis Pontificis rem fuisse perpetratam. Ad quod explorandum ac diligenter investigandum missi sunt Adalungus Abbas monasterii S. Vedasti, et Hunfridus Comes Curiensis. Sed antequam illi fuissent profecti, venerunt Legati Paschalis, Joannes Episcopus Silvæ candidæ, et Benedictus Archidiaconus sanctæ Sedis Apostolicæ, rogantes Imperatorem, ut illam infamiam a Pontifice auferret, qua ille in memoratorum hominum necem consensisse credebatur. Quibus cum ille, juxta quod ratio postulabat, respondisset; prædictos Legatos suos ad investigandam rei veritatem, sicut prius disposuit, Romam ire præcepit... Legati Romam venientes, rei certitudinem assequi non potuere : quia Paschalis Pontifex se ab hujus facti communione cum magno Episcoporum numero jurejurando purgavit : et interfectores prædictorum, quia de familiæ, S. Petri erant, summopere defendens, mortuos velut majestatis reos condemnabat, jureque cæsos pronuntiabat. Atque ob hoc cum prædictis qui ad eum missi fuerant Legatis, Joannem Silvæ candidæ Episcopum ac Sergium Bibliothecarium, Quirinum quoque Subdiaconum ac Leonem Magistrum militum ad Imperatorem misit Qui cum tam per illos quam per suos Legatos de sacramento Pontificis et excusatione reorum comperisset, nihil ultro in hoc negotio sibi faciendum ratus, memoratum Joannem Episcopum et socios ejus ad Pontificem dato convenienti responso remisit. E

calumniam passus ob necem Primicerii,

coram Episcopis excusatur.

9 *Migravit* S. Paschalis *e Sede sua Pontificia ad cœlestem gloriam anno* DCCCXXIV, *cum præfuisset Ecclesiæ annos septem mensis quinque et dies septemdecim, scilicet a* XXVIII *Januarii anni* DCCCXVII, *ad hunc* XIV *Maji; quo die ejus etiam cum festum agi supra relatum est. Errorem qui sub initium Vitæ irrepserat correximus, cum* menses quinque et dies sexdecim *legerentur.* F

moritur an. 824

VITA

Auctore Anastasio Bibliothecario.

CAPUT I.

Virtutes Pontificatus. Exornatæ ecclesiæ SS. Petri, Mariæ, Praxedis. incendium restinctum.

Paschalis, natione Romanus, ex patre Bonoso sedit annos septem, *a* menses tres, dies septemdecim. Qui a primævo ætatis suæ tempore divino cultui mancipatus, atque in sacrosanctæ Ecclesiæ Patriarchio studiis divinæ salutiferæque Scripturæ imbutus, tam in Psalterio quam in sacris paginis novi ac veteris

a Excellit doctrina

veteris Testamenti specialiter eruditus, elegans atque in omni bonitate perfectus, Subdiaconus quidem factus, et postmodum Diaconus atque Presbyter est honorifice consecratus. *et sanctitate vitæ:* Erat autem vir sanctus, castus, pius, magnanimus, loquela devotus, pudicitia plenus, et nimis hilariter jucundeque in eleemosynis pauperum cuncta quæ habebat opportune distribuens. In colloquiis ergo divinis frequentius cum religiosis ac sanctis monachis sedula observatione die noctuque insistebat, et in orationibus ac vigiliis quotidianisque jejuniis humiliter atque honeste vigebat.

præficitur monasterio S. Stephani. 2 Quem dum prædecessor ejus Domnus *b* Leo ter beatissimus Papa tantis studiis pervigilem et religionis devotum conspexisset; tunc ei monasterium B. Stephani primi Martyris, juxta basilicam B. Petri Principis Apostolorum, ad regendum commisit: quia scriptum est: (Matth. 5) Nemo lucernam accendit, et in abscondito ponit, neque sub modio sed super candelabrum: ut, qui ingrediuntur, lumen videant. Unde qui sibimet vitæ hujus temporalis lucra pro æterno sobrie atque utiliter moderando correxit, exemplum bene vivendi in subditis, et correctionem pietatis religiosius exornavit. Qui etiam gratiam hospitalitatis peregrinis, qui ob amorem B. Petri Apostoli de longinquis regionibus ad ejus limina occurrebant, utiliter præparans necessaria subministrabat, et occulte, quibus egebant, hilariter erogabat.

3 Et semper quotidie in Dei operatione crescebat, usquequo prædecessor ejus Domnus *c* Stephanus Papa de hac luce ad æternam beatitudinem migrasset. Dum ergo, per tanta bonæ operationis exempla præcipue, longe lateque fama discurreret; et omnipotens Deus regimen Ecclesiæ suæ sub piæ gubernationis cura annueret apte moderateque disponere; *deinde omnium consensu eligitur Pontifex,* una concordia, una eademque voluntate, divino interveniente consultu, a cunctis Sacerdotibus seu Proceribus atque omni Clero, nec non et Optimatibus vel cuncto populo Romano, ad laudem et gloriam omnipotentis Dei, in Sedem Apostolicam Pontifex elevatus est. Erat enim Patrum præceptorum seu institutorum Pontificum, atque canonum, nec non legum sanctionumque decentissimus observator; et cuique justitiæ normæ, a tempore ordinationis suæ, nobilissimus promulgator: tardus ad irascendum et velox ad miserandum. Nullum malum pro malo reddens, neque vindictam secundum cujusquam commissum tribuens; sed semper misericors pia dilectione omnibus civibus, et a Deo commisso populo Romano amator et gubernator existebat. Omnium etenim Ecclesiarum Dei cum summo studio atque summa providentia pro solita religionis cura cultor, restaurator, atque in omnibus devotissimus exornator fuit. Hic beatissimus Præsul multa corpora Sanctorum requirens, invenit. Quæ et diligentius intra civitatem, ad honorem et gloriam Dei, honeste recondidit. *transfert Corpora* Rogam *d* etiam omni Clero suo in Presbyterio profecto multipliciter ampliavit; et omnem thesaurum in sacrario cœlesti recondidit, maxime propter captivos et exules, eos non tantum a transmarinis *e* regionibus viros ac mulieres auro seu argento redimens, verum etiam per longinqua viarum itinera passim perquirendo, tam in Hispaniæ partibus, quamque per singula loca inveniens, sicut bonus et verus pastor, ad propria perduxit.

4 Fecit autem in sacro altari B. Petri Principis Apostolorum vestem miræ magnitudinis, pulchram et decoratam nimis, ex auro gemmisque contextam, præfigurantem historiam, qualiter idem Apostolus a vinculis per Angelum ereptus est. In ejusdem venerabili basilica ante aditum, qui ducit ad corpus, in loco Ferraræ *f* altare constituit, in quo et venerandum B. Sixti *g* Martyris atque Pontificis corpus honestissime collocavit: ubi et desuper arcum musivo exornatum decenter instruxit. *S. Sixti,* Simili modo in eadem sacratissima beati Petri Apostoli ecclesia juxta ingressum, qui ducit ad B. *h* Petronillam, oratorium summæ magnitudinis atque pulchritudinis decoranter construxit: et super columnas in quadrificio *i* cameram musivo pulchrisque metallis decoravit. In quo et corpora beatissimorum Martyrum *k* Processi et Martiniani, ad honorem et gloriam omnipotentis Dei, memorialiter honorificeque recondidit. *SS. Processi et Martiniani* In cujus absidam imaginem pulcherrimam de argento exauratam cum diversis historiis inter marmorum concrustationes ordinatas infixit, quæ pensant libras sexaginta duas et semis, simulque et lilia de argento pensantia libras decem et septem et uncias duas. Nec non et gabathas *l* ex argento purissimo numero septem, pensantes simul libras tredecim, semis, et uncias duas. Imagines etiam de argento exauratas fecit in eodem venerabili loco numero tres: *et horum oratorium varie exornat:* unam Salvatoris Domini nostri Jesu Christi, et duas aliorum beatorum Martyrum Processi et Martiniani, pensantes insimul libras triginta et sex. Nec non et aliam imaginem ex auro purissimo obtulit ad ornatum jam præfati oratorii, pensantem libras tredecim et uncias tres. Simili modo canistra ex mundissimo argento numero octo, pensantia omnia libras tres et quadraginta. Pariterque et concham *m* ad spongiam, pro nocturnis diligentiis, ibidem ex argento constituit, pensantem libras septem et uncias novem. Immo et claves *n* in modum Crucis, ex auro purissimo seu gemmis miræ decorationis exornatas, in eodem venerabili loco, merito decoravit... Ubi etiam regularem *o* ordinavit, quem laminis argenteis superinduxit, pensantibus libras viginti: super quem constituit arcus duos de argento, et gammadias *p* quatuor, quæ simul pensant libras sexaginta. Propitiatorium etiam altaris ex laminis argenteis exornatum circumduxit, atque sacram confessionem ejus interius exteriusque cum rugulis suis nobilissime circumstruxit... Et super altare eorumdem beatissimorum Martyrum vestes duas instituit, ex quibus unam *q* de fundato cum cruce de *r* chrysoclavo, et alteram de quadrapulo mirifice exornavit. Vela quoque majora de fundato numero septem, cum periclysi *s* de blattin circumsuta, similiter decoravit.

5 Sed neque hoc silentio prætereundum esse arbitramur, quod eodem tempore diabolica operante versutia, per quorumdam gentis Anglorum desidiam, ita est omnis illorum habitatio, quæ in eorum lingua *t* burgus dicitur, flamma ignis exundante combusta, ut etiam nec vestigia pristinæ habitationis in eodem loco inveniri potuissent: *incendium in ædibus Anglorum exortum,* cujus exuberantis incendio pœne totam porticum, quæ ducit ad basilicam principis Apostolorum, ignis fomes devastavit. Et dum hæc ter beatissimus Pontifex quasi hora noctis conticinio persensisset, subito propter amorem ecclesiæ B. Petri Apostoli, atque tantam peregrinorum illorum devastationem, nudis pedibus discalceatus pedester cucurrit. *orando extinguit:* Cui tanta omnipotentis Dei in ejus adventu misericordia adfuit, ut locum, in quo prius idem coangelicus Pontifex constitit, nequaquam ulterius impetus ignis transgredi permisit. Sed ipse Dei clementiam exorando, et multitudo fidelium qui aderant decertando, acies ignis Deo miserante extincta est: sicque peractum est, ut totius noctis spatium usque ad auroram perseverans in eodem loco perstiterit. Unde postmodum ter beatissimus Pastor, considerans illorum peregrinorum inopiam, quæ ob insidias diabolicæ fraudis irrepsit, tanta dona tantaque beneficia, sicut semper solitus erat, in eorum necessitatibus impertivit *v* in auro et argento,

A argento, et tam corporum indumenta, quam reliqua necessaria alimenta omnia uberius subministrabat: sed et silvarum copiam pro lignorum utilitate, quatenus domicilia, sicut ante in eodem loco fuerant, utiliter restaurarent. Porticum etiam, quæ ab eadem clade vastata est, decentius quam fuerat in melius firmissime restauravit.

et exusta restaurat.

In ecclesia S. Petri offert vela,

6 Hic præclarus et venerabilis Pontifex fecit in ecclesia B. Petri Apostolorum Principis nutritoris sui, vela de chrysoclavo per arcus Presbyterii, habentia historiam de mirabilibus Apostolorum, quæ per eos Dominus operari dignatus est, numero quadraginta et sex. Ecclesiam etiam beatissimæ Christi Martyris Praxedis *x*, quæ quondam priscis ædificata temporibus, nimio jam lassata senio, ita ut a fundamentis casura, ruinam sui minaretur, idem venerabilis Pontifex (illius ruinam ante prævidens, eidemque ecclesiæ curam adhibens, illic pervigil sæpius existens) in alium non longe demutans locum, in meliorem eam, quam dudum fuerat, erexit statum. Absidam vero ejusdem ecclesiæ, musivo opere exornatam, variis decenter coloribus decoravit. Simili modo et arcum triumphalem ejusdem metallis mirum in modum perficiens compsit. Hic beatissimus et præclarus Pontifex multa corpora Sanctorum, diutius in cœmeteriis jacentia, pia solicitudine, ne remanerent neglectui, quærens, atque inventa colligens, magno venerationis affectu in jam dictæ sanctæ Christi Martyris Praxedis ecclesiam, quam mirabiliter renovans construxerat, cum omnium advocatione Romanorum, Episcopis, Presbyteris, Diaconibus, et Clericis laudem Deo psallentibus deportans, recondidit. Quæ dum sanctissimi atque coangelici Præsulis intima cordis vigilantia gererentur, ut reconditorum ibidem sanctorum corporum, Deo indesinenter super astra placentium, precibus apud omnipotentem Dominum juvaretur; construxit in eodem loco a fundamentis cœnobium, quod et nomine Sanctæ Praxedis Virginis titulavit: in qua et sanctam Græcorum *y* congregationem aggregans, quæ die noctuque Græcæ modulationis psalmodiæ laudes omnipotenti Deo Sanctisque illius ibidem quiescentibus sedulo persolveret, introduxit. Siquidem in eodem venerabili monasterio plurima conferens prædia, et possessionum loca urbana vel rustica, superflue atque abundanter ditavit. Quin imo et in eadem ecclesia fecit oratorium B. Zenonis *z* Christi Martyris, ubi et sacratissimum ejus corpus ponens, musivo amplianter ornavit. Fecit autem in eadem ecclesia ciborum *aa* ex argento, pensans libras octingentas et decem, immo et propitiatorium *bb* sacri altaris ex argenteis laminis mirifice exornavit. Confessionem *cc* denique ejus, cum rugulis suis interius exteriusque vallatam, pulcherrime compsit atque decoravit, quæ simul pensant libras trecentas. Super ejusdem venerabilis [ecclesiæ] altare fecit regnum *dd* spanoclystum ex auro fulvo, seu diversis lapidibus exornatum, pensans libras quinque et uncias duas et semis. Et in eodem sacro altari fecit vestem de chrysoclavo, cum diversis historiis miræ magnitudinis atque pulchritudinis exornatam. Item, ubi supra, obtulit aliam vestem chrysoclavam, ex auro gemmisque confectam, habentem historiam Virginum cum facibus accensis, mirifice comptam atque decoratam. Ad sacrum denique ejusdem Virginis corpus obtulit imaginem ex laminis argenteis præfiguratis, pensantem libras nonaginta et novem. Hic benignissimus Præsul fecit in jam dicto monasterio oratorium B. Agnetis Christi virginis, miræ pulchritudinis exornatum.

x renovat Ecclesiam S. Praxedis,

B *infert corpora Sanctorum,*

y et Cœnobium Græcis construit,

aa bb cc dd

ee Ecclesiam S. Mariæ restaurat et exornat:

7 Ecclesiam *ee* denique Sanctæ Dei Genitricis semperque Virginis Mariæ Dominæ nostræ, quæ appellatur Dominica, olim constructam et jam ruinæ proximam, solerti vigilantia præfatus Pontifex ampliorem melioremque, quam ante fuerat, a fundamentis ædificans, renovavit. Absidamque ejusdem ecclesiæ musivo mirifice decoravit. Ubi etiam et plurima obtulit dona, scilicet ciborium ex argento, pensans libras trecentas triginta et duas. Propitiatorium sacri altaris ex laminis argenteis compte decoravit. Confessionem quoque ejus cum rugulis intus et foris mirum in modum perficiens adornavit, pensantem libras centum et quindecim et uncias tres. Item, ubi supra, fecit gabatham ex auro purissimo, pensantem libras duas et uncias octo. Verum etiam et arcum ex argento, et columellas duas cum gammadiis duabus... Immo et in sacro altari fecit vestem de chrysoclavo, habentem historiam Dominicæ Nativitatis Domini nostri Jesu Christi, miræ pulchritudinis exornatam. Item, ubi supra, fecit vestem de stauraci *ff* pulcherrimam cum periclysi de blattin. Item aliam vestem de blattin bizantæa *gg* habentem tabulam de chrysoclavo, cum vultu sanctæ Dei genitricis, et Angeli obsequio, stantes cum periclysi de stauraci. Pariterque aliam vestem de stauraci habentem pavones, et in medio crucem de blattin. Porro et vestes duas de quadrapulo, habentes in medio crucem de blattin. Item, ubi supra, fecit vestem ex auro textam cum periclysi de blattin. Coopertorium rubeum de serico unum. Fecit etiam in circuitu altaris vela rubea serica quatuor cum gammadiis, et Cruces de quadrapulo. Hic venerabilis Præsul obtulit in trabe ante vestibulum altaris vela Tyria tria, et de quadrapulo quinque. In arcus majores ejusdem ecclesiæ fecit vela de quadrapulo numero viginti, et per arcus Presbyterii vela parva de stauraci quatuor, simulque in ingressu Presbyterii vela Tyria duo. Hic benignissimus Pontifex fecit in ingressu jam dictæ Ecclesiæ cortinas majores de quadrapulo cum periclysi de fundato mirifico valde.

D *EX ANASTASIO.*

gg

E

ANNOTATA.

a *De his mensibus et diebus supra actum.*

b Leo III Papa *sedit ab anno* 799 *ad an.* 816.

c Stephanus V, *dicti Leonis successor, e vita decessit* 22 *Januarii anno* 817, *et* cessasse Episcopatum duos dies *asserit Anastasius.*

d Roga *stipendium militare, et sæpius honorarium donativum, ab* erogando *dicta videtur, etiam Græcis medio ævo nota: videndus de hac voce Gerardus Vossius prolixe auctores referens et expendens lib.* 3 *de Vitiis serm. cap.* 43.

F

e *Constantinopoli scilicet et Imperio Orientali, ubi Leonem Armenum iconomachum sæviisse supra dictum.*

f Ferratæ *nomine intelligo locum peribolo ferreo circumseptum.*

g *Hic est* Sixtus I Papa, *cujus Acta dedimus* 6 *Aprilis, et cap.* 2 *de sepultura et translatione egimus, atque corrigi cupimus, quod ex Onuphrio hæc tribuerimus Paschali II. Reliqua ibidem deducuntur.*

h *Acta* S. Petronillæ *illustramus ad diem* 31 *hujus mensis Maji.*

i Camera *proprie significat fornicem.*

k *Coluntur* SS. Processus et Martinianus, *Romæ sub Nerone passi, die* 2 *Julii.*

l Gabathas, *Angelus de Nuce in notis ad cap.* 27 *Chronici Cassin. litt.* k *intelligit* Vasa escaria concava: *sed cum in Leone IV Anastasius eas repræsentet* pendentes ex catenulis, *aliud hic non possumus intelligere quam lampadis pensilis genus, ea forma ut subtus ipsum quo oleum continetur vas, dependeat pelvis rotunda ac satis profunda instar lancis, ad deciduas guttas ne pavimentum inquinent, excipiendas: cujusmodi in variis Romanis ecclesiis etiam hodie videri testatur*

EX ANASTASIO.

A *statur Magrius in notitia vocabulorum ecclesiasticorum: vidimus etiam nos ejusdem plane formæ pensilia candelabra.*

m Concha *quid sit explicat Anastasius ipse in Hilaro.* Fecit lacum porphyreticum, choncha adsita in medio aquam fundente : *cur autem hæc dicatur facta* ad spongiam pro diligentiis nocturnis, *divinando varia, necdum assequor. Infra num.* 15 *dicitur* Concham ex argento *fecisse idem Pontifex,* ubi et caput *S. Cæciliæ* condidit : *adeo ut pro quolibet vase, conchæ formam habente, usurpari vocem eam appareat.*

n Claves *intelligo* Pontificias *decussatas, uti nunc in Pontificum insignibus fert usus.*

o *Anastasius in Stephano* 2 Fecit et tres Regulares argenteos super rugas. *Quod autem hoc loco* ruga, *mox dicitur* rugula : *quæ non est aliud, quam velum op... um ostiis aut etiam imaginibus : ita dictum, quia dum reducitur, in rugas seu plicas coit. Sic in ordine Romano dicuntur* Acolyti qui rugam conservant, *eo modo quo Sacellanus major in aula Bruxellensi dicitur* observare Cortinam. *Ast, inquies, num.* 20 *nominantur* rugæ ex argento pensantes libras 66 : *res igitur ex metallo fusa aut cusa significatur, non pannus ar-* B *genteo filo intextus. Verum quid vetat laminas argenteas solidas sic conformari, ut se invicem comprehendentes in lateribus, desuperque ex annulis pensiles, eumdem plane quem cortinæ aut vela usum habeant, ac fere etiam formam eamdem : Porro Magrius* Regulares, *putat esse virgas, per quas ducuntur annuli ex quibus dicta vela pendent. Verum Anastasius, cum in Hadriano dicit ab eo curatas fieri* columnas argenteas sex et regulares duos de argento purissimo ; *item* super columnas argenteas regularem investitum argento ; *et* Vela pendentia in regulari ante imagines, *grandius aliquid et spectabilius denotat ; videlicet, limbum* (Cornicem *seu* Coronidem *Architecti nuncupant*) *procurrentem super epistylia columnarum et annulos ac virgas sive regulas, ex quibus pendebant rugæ seu rugulæ, id est vela. Notum est autem altaria antiquitus circumduci solita velis, inter columnas infra limbum talem pendentibus.*

p Gammadia *seu* Gammadium *Magrio est vestis litteris* Γ *intextis, sic ut ea littera quadrupliciter locata, crucem constituat hoc modo:* ⅃L ⅂Γ *cujusmodi textura in Sacerdotalibus Græcorum casulis usitatissima est : quidni eodem modo descripta orbicularis scutella, ad utrumque gemini arcus cornu eminens, idem nomen hic ferat.*

C d Vestis de fundato, *dici mihi videtur auro intexta super fundum holosericum aut econtra : quid autem sit* vestis de quadrapulo *non ita pronum est divinare, textura forsitan tessellata significatur.*

r Crux de chrysoclavo *id est ex panno* Chryso *sive* auro-clavato.

s Periclysis *haud dubie limbum circumeuntem notat, a* περικλύζω circum fundo. *Porro* Blattin, Blattum, Blatta *purpura est,* Blatteus *purpureus.*

t *Spelmannus in Glossario variam* Burgi *significationem proponit, tandemque etiam accipi docet pro habitaculo, sed munito seu circumsepto : quod autem Codices aliqui* Baxus *habeant, uti ea vox Anglosaxonibus in usu aliquo fuisse non probatur, ita merito rejicienda videtur.*

v *Exemplaria omnia sic legunt,* tam in auro et argento vel corporum indumenta, *quod placuit levi mutatione ad sensum aptiorem reducere.*

x *Colitur* S. Praxedis 21 *Julii, et soror ejus* Pudentiana, *et utriusque pater* S. Pudens 19 *Maji, ad quem diem omnium Acta referuntur.*

y *Eorum scilicet monachorum, qui maximo numero pellebantur ex monasteriis, iconomachorum furori obnoxiis.*

z Zeno Martyr Romanus *cum quamplurimis sociis* D *inscriptus est Martyrol. Rom. ad diem* IX *Julii, qui videtur hic intelligi.*

VIDE APP. TOM. VII MAII NOT. 87**

aa Ciborium, *aliæ nationes* tabernaculum *fere appellant ; diciturque non tantum de eo loco, in quo reconditur Christi corpus (etsi hinc primo sumptæ sit* ciborii *appellatio) sed etiam ubi conduntur Reliquiæ : et talia sæpe videntur Romæ, sic exstructa et elevata supra altare, ut huic pro tecto sint, quatuor columnis sustentata.*

bb Propitiatorium *quid fuerit in lege veteri notum est, tabula scilicet aurea, quam supra Arcam tendebant hinc inde stantes Seraphini : hic autem videtur intelligi tabula super altare erecta, et Sanctorum imaginibus distincta, ante quam disponebantur sena cum cruce candelabra : unde in usu sacrorum remansit, ut ad eamdem tabulam utrimque binæ incensationes dirigantur, velut ad imagines ibi expressas. Est tamen infra etiam* Propitiatorium seu Confessio, *cujus ipsum videtur esse quasi pars, ipse scilicet paries, sanctorum Martyrum sepulchris prætensus sub loco altaris, et simili decore ornatus.*

cc Confessio, *Græcis* μαρτύριον, *est infra altare locus profundior, quo ingrediuntur fideles, ipsa Sanctorum* E *corpora, sub altari post Propitiatorium jam dictum quiescentia, veneraturi.*

VIDE UT SUPRA NOT. 88**

dd Regnum, *id est* corona : *ita ad Hormisdam venisse* regnum a Francorum Rege cum gemmis pretiosissimis *dicit Anastasius : hodieque etiam usus obtinet ut corona Pontificia (quæ modo est triplex)* regnum *appelletur. Quid autem* regnum spanoclystum ? *ex* σπάνος rarus *et* κλύζω fundo ? *æstimo* coronam interrasilem *reddi posse, ita scilicet ex auro fusam, ut non sint instar pilei undique clausa, sed per intervalla rarescat ornatu vario, ut solent Imperatoriæ coronæ pingi coeuntibus superne quasi foliis floribusque instructæ. Sic infra num.* 20, *nominatur* Propitiatorium sacri altaris Spanoclystum, *id est interrasile seu transparens aut perforatum.*

ee *Est hæc Ecclesia in monte Cælio, vulgo jam* S. Maria della Navicella *dicta : in qua isti versus leguntur ex hisce Actis formati:*

Ista domus pridem fuerat confracta ruinis :
Nunc rutilat jugiter variis decorata metallis :
Et decus ecce suum splendet, ceu Phœbus in orbe,
Qui post furva fugans tetræ velamina noctis.
Virgo Maria tibi Paschalis, Præsul honestus,
Condidit hanc aulam lætus per secla manendam.

Ibidem pro insignibus Papæ nomen ejus hoc modo PAS CAL F *exprimitur : estque statio Quadragesimalis ibidem Dominica secunda. Consule Historiam Stationum Romanarum a Pomponio Ugonio illustratam.*

ff Vestis de Staurici, *id est de panno, non pampynis seu corymbis tortilibus intexto, uti interpretatur Vossius, quia* σταυράχια *dicantur pampini; sed* cruculis, *ut a* σταυρὸς crux *fiat* σταύραξ *et hinc diminutive* σταυράκιον. *Sic Anastasius in Hadriano habet* cortinus de palliis stauracinis seu quadrapulis *et* vela stauracina seu octapla : *dicuntur autem* quadrapula *et* octapla *a figura scutellorum cruce signatorum quadrata vel octogona, quibus ipsas cruculas includentibus conspersa erat ejusmodi textura.*

gg Bizanthea *forsan dicta hæc purpura, quia ex* Bizacena *Africæ provincia : invenitur tamen etiam scriptum* Byzantea, *quasi a* Byzantio : *utrumque igitur, ut scriptum retinemus, donec aliunde plus lucis affulgeat.*

CAPUT II.

Ecclesia S. Cæciliæ constructa et ornata. Ejus et aliorum corpora inventa ac translata.

Christi omnipotentis Domini famulus, et prænominatus Pontifex, maximam Dei Ecclesiarum curam et

A et solicitudinem prævidendo indesinenter gerens, cum quadam die orationis studio ad sanctæ Dei Virginis Christique Martyris *a* Cæciliæ ecclesiam adveniret, nimio jam quassatam senio, ejusque mœnia, etiam a fundamentis ruitura videns, quæ per olitana tempora defectu vetustatis marcuerant, et pæne ruinis confracta diu antiquitus lacerata manebant ; dato studio in eodem loco magnifico opere novam construere ecclesiam cœpit ; et perficere formam meliorem, quam fuerat, studuit. Sed neque illud prætereundum esse existimamus, *b* dum quadam die ad beati Petri Principis Apostolorum ecclesiam pergeret, quatenus apud eumdem B. Petrum Apostolum solito more vigilias celebraret, et ante ejusdem confessionem matutinales lucescente Dominica laudes residens decantaret ; subito depressus sopore vidit assistentem sibi virginali aspectu puellam, angelicis vestibus decoratam, talia locutionis affamina protulisse : Multas tibi gratias ferimus, quia certamen, quod de me posueras, frustratorias relationibus pervulgatis aures accommodans *c* non reliquisti : quippe qui tanto penes me fuisti, uti proprio loqui invicem ore valeremus. Hæc jam sæpe

Ecclesiam S. Cæciliæ de novo construit :

ab ea apparente instructus,

B præfatus Pontifex diligenter audiens, studiose requirere cœpit, quæ esset ipsa, quæ talia illi verba diceret, vel quo nomine vocaretur. Cui illa respondit : Si nomen inquiris, Cæcilia famula Christi vocor. Ad quam summus inquiens Præsul : Quomodo hoc credere possum, eo quod olim fama relatum sit, quatenus ejusdem venerabilis Christi Martyris Cæciliæ corpus ab *d* Aistulpho Longobardorum Rege, hostiliter Romam obsidente, furtim ab illius hominibus fuisset ablatum. Cui talia Venerabili Pontifici intimanti, omnipotentis Dei famula dixit : Quia me desideranter ut invenirent Longobardi quæsiverunt, omnino verum est : sed Domini mei Jesu Christi opitulatione, et Dominæ meæ sanctæ Dei Genitricis semperque Virginis Mariæ auxilio, neque me invenire neque deportare, sicut voluerant, hinc longius potuerunt. Et ideo sicut me quærere cœpisti, qualiter me invenias assiduo labori non desistas incumbere : quia Domino Deo, pro cujus amore et honore passa sum, placuit, ut tu me invenias, et in ecclesia quam noviter construxisti recondas. Et hæc dicens ab oculis aspicientis ablata est.

9 Tunc isdem venerandus Pontifex matutinalibus laudibus persolutis, pro tam certæ et indubitabilis revelationis indicio cœpit hac illacque operosius

C quærere, ubi sacratissimum ejus corpus jaceret humatum. Quod tribuente Deo dum solicite quæreret, reperit illud in cœmeterio *e* Prætextati, sito foris portam Appiam, aureis vestitum indumentis, cum corpore venerabilis sponsi sui Valeriani : pariterque et linteamina, Martyris ipsius sanguine plena, quando ab impio percussa carnifice, Christi Domini Martyr est regnantis in secula consecrata. *f* Quæ cuncta suis pertractans manibus collegit, et cum magno honore infra muros hujus Romanæ Urbis, in ecclesia nomine ipsius sanctæ Martyris dedicata, ad laudem et gloriam omnipotentis Dei, ejusdem Virginis corpus cum carissimo *g* Valeriano sponso, atque Tiburtio et Maximo Martyribus; nec non Urbano *h* et Lucio Pontificibus, sub sacrosancto altari collocavit. *i* Pro quorum Sanctorum honore videlicet et opitulatione construxit monasterium, in honorem Virginum seu Martyrum Agathæ et Cæciliæ, juxta ipsius ecclesiam, in loco qui dicitur Colles jacentes. In quo et monachorum Deo servientium congregationem, pro quotidianis laudibus in præfato titulo S. Cæciliæ die noctuque omnipotenti Domino decantandis constituit, et pro subsidio et luminariorum concinnatione, seu utilitate atque stipendiis monachorum, nec non et pro amore atque dilectio-

invenit corpora SS. Cæciliæ, Valeriani et sociorum,

construit cœnobium,

D ne, quam erga prædecessorem suum piæ recordationis domnum Leonem Tertium Papam habere videbatur, hospitale S. *k* Peregrini, positum ad beatum Petrum Apostolum, in loco qui vocatur Naumachia (quod idem Prædecessor suus construxerat, et ob neglectum atque destitutionem Præpositorum, paupertatis inopia consumi videbatur)pio juvamine consulens, præfatum hospitale, cum fundis et casalibus atque massis, seu etiam colonis sive domibus, nec non familiis, et universis, quæ juste et rationabiliter secundum legum statuta, a prædecessore suo in jam præfato hospitali donata sunt ; quæque ab ipso pia devotione ad augmentum jam dicti monasterii adjuncta sunt, in agris vel vineis, sive etiam domibus, nec non rustica familia, suæ auctoritatis pagina pro jam nominata monachorum congregatione in eodem monasterio confirmavit. *l*

EX ANASTASIO.

eique unit hospitale S. Peregrini,

10 Qui Sanctissimus Præsul amore venerandorum Sanctorum fecit in ornamentis ipsius ecclesiæ absidam musivo opere decoratam, et ciborium miræ magnitudinis ex argento pensans libras quingentas et semis et uncias octo. Propitiatorium denique sacri altaris, seu confessionem interius exteriusque cum regulis suis ex laminis argenteis mirum in mo-

et ornamenta varia confert.

E dum perficiens compsit, quæ simul pensant libras sexaginta quatuor et uncias quinque. Ad sacrum vero ejusdem Virginis corpus obtulit imaginem ex argenteis laminis, pensantem libras nonaginta quinque. Fecit etiam ante vestibulum altaris regularem investitum ex laminis argenteis, et columnis duabus, ubi et posuit arcum unum, et gammadias duas, pensantia insimul libras centum et semis. Obtulit ibi ipse imagines argenteas deauratas tres, pensantes insimul libras quadraginta octo et semis. Sæpefatus quoque Præsul fecit per arcus ejusdem ecclesiæ calices *m* majores ex argento viginti et sex, pensantes in simul libras centum novem et semis. Item, ubi supra, obtulit canistra ex argento duo, pensantia libras duas et uncias octo : gabatham ex auro purissimo, pensantem libras tres. Fecit jam prædictus Pontifex canistra *n* exafoti ex argento duo, pensantia libras decem : gabathas ex argento tres, pensantes libras quinque : thuribulum ex argento deauratum, pensans libram unam. Hic benignissimus Præsul obtulit in sacro altari vestem de blattin bizantæa, habentem in medio tabulam de chrysoclavo cum historia, qualiter Angelus B. Cæciliam seu Valerianum et Tiburtium coronavit, cum periclysi de

F chrysoclavo miræ pulchritudinis exornatum. Item ibi fecit vestem de fundato *o* alythino, habentem in circuitu periclysin de *p* olovero. Ob amorem ejusdem Virginis fecit aliam vestem de fundato porphyretico, habentem in medio Crucem ex auro texto compte decoratam. Enimvero in jam dicto altari obtulit vestem albam ; sigillatam cum rosulis, habentem in medio Crucem de blattin cum *q* psilliis, et periclysin de blattin byzantæa pulcherrime exornatam. Obtulit et in prænominato altari vestem de quadrapulo. Venerabilis Pontifex fecit vela alythina pendentia in circuitu altaris quatuor, habentia Cruces et gammadias de fundato et quadrapulo. In arcellam vero, ubi venerabile caput ejusdem Virginis condidit, fecit vestem parvam de Tyrio cum periclysi de blattin. Obtulit, ubi supra, vestem de fundato *r* prasino. Immo et aliam vestem de stauraci cum periclysi de olovero, et vestem de blattin cum periclysi de fundato. Fecit etiam in arcella ad corpus jam dictæ Virginis vestem de quadrapulo cum periclysi : porro et aliam vestem de staurace cum periclysi de olovero. In jam dicta ecclesia fecit vela Tyria cum periclysi de blattin byzantæa numero viginti quinque, item vela prasina cum peryclisi de olovero, numero quatuor. Obtulil ubi supra vela

A EX ANASTASIO. vela alythina cum periclysi de blattin numero tria: simulque vela de fundato parva cum periclysi de blattin numero duo: pariter vela Tyria cum periclysi de fundato duo. Hic venerabilis, et præclarus Pontifex fecit per arcus jam dictæ ecclesiæ vela de fundato numero duodecim, et de quadrapulo quatuordecim. Fecit et in arcu Presbyterii vela parva cum periclysi de blattin byzantæa numero duodecim. Hic a Deo protectus venerabilis præsul fecit in ingressu ejusdem ecclesiæ cortinam majorem, de quadrapulo et staurace pulcherrime exornatam.

ANNOTATA.

a *Acta* S. Cæciliæ *illustrata erunt die* 22 *Novembris. Est autem ecclesia a S. Paschale restaurata in regione Transtiberina sita, in qua Statio celebratur feria quarta post Dominicam secundam Quadragesimæ.*

b *Hæc ab Anastasio transcripta ex* Sermone, *imo* litteris Apostolicis S. Paschalis Papæ *ejusdem infra dandis.*

c *Baronius hæc ita scribit :* quod ad incertam famam, quam de me sparsam diu frustratorias relatio-
B nibus pervulgatis aures accommodare reliquisti: *sed communis lectio plane convenit cum contextu dicti sermonis, et sensum non incommodum habet, si* certamen *interpreteris solicitudinem, curam; et ad verbum* reliquisti *addas negativam* non, *quæ videtur transcribentium incuria excidisse.*

d Aistulphus Romam *anno* 755 per tres menses obsedit, *et* multa corpora Sanctorum effodiens eorum sacra cœmeteria abstulit. *Ita Anastasius in Vita Stephani Papæ* 3.

e *Varia hujus loci lectio est. Apud Aringhum lib.* 3 *Romæ subterraneæ cap.* 16 *titulus est* de cœmeterio ad S. Cæciliam, *cap.* 15 ad S. Sixtum, *cap.* 16 de Prætextati cœmeterio, *eo quod hæc omnia coincidant. In epistola Paschalis, apud Aringhum, legitur in* cœmeterio S. Sixti, *in tomis Conciliorum* in cœmeterio S. Sixti *seu* Prætextati.

f *Expungo, tamquam e sola lectionum diversitate alicubi notata in margine ad textum transierint, hæc verba, eumdem cum jam positis sensum habentia*. Quibus linteaminibus sanguis sanctæ Martyris extersus; involuta ad pedes illius corporis, sacratissimo cruore plena, de trina carnificis percussione reperta sunt.

C g *Horum trium Martyrum Acta dedimus* 14 *Aprilis, ubi inter Analecta diximus, illud* cœmeterium *etiam* SS. Tiburtii et Valeriani *appellari : et nonnulla circa hanc inventionem et translationem deduximus.*

h *Acta* S. Urbani *dantur* 25 *die hujus mensis Maji,* at S. Lucii *dedimus* 4 *Martii.*

i *Ubi hæc adjuncta legitur inscriptio :*

Hanc fidei zelo Pascalis primus ab imo
Ecclesiam renovans, dum corpora sacra requirit,
Elevat inventum venerandum Martyris almæ
Cæciliæ corpus, hoc illud marmore condens.
Lucius, Urbanus huic Pontifices sociantur.
Vosque Dei testes, Tiburti, Valeriane,
Maxime, cum dictis consortia digna tenetis.
Hos colit egregios devote Roma Patronos,

k *Plures Sancti nomine* Peregrini *occurrunt in hoc nostro Opere. Est aliquis Romæ sub Commodo Imperatore passus, ad* 25 *Augusti inscriptus Martyrologio Rom. Alius* S. Peregrinus Episcopus et Martyr, *colitur sub ritu duplici in Basilica Vaticana* XVI *Maji, quod ejus ibidem corpus adservetur : eique propria est dicata Ecclesia.*

l *En ex MS. Cardinalis Baronii folio regali, charactere Francico antiquo, tomo primo, fol.* 332 *et aliis, ipsum* Sermonem S. Paschalis Papæ. Summæ Apostolicæ dignitatis apex in hoc divino prospectus ni- *Paschalem circa loca sacra solicitum,*

tore dignoscitur præfulgere, cum in exercendis Dei laudibus impensius studet laboris exhibere certamen. D
Ad hæc debita nos ejusdem Apostolicæ et Pastoralis compulit solicitudinis cura, quæque ad stabilitatem piorum pertinere dignoscitur locorum, ubertim promulgare, et Apostolicæ institutionis censura confirmare. Et quia convenit nostro Apostolico moderamini, diversa corpora Sanctorum, quæ diu inculte jacuerant, cum summa vigilantia, ad honorem omnipotentis Dei, infra hujus almæ Urbis claustra honeste congregare, etiam corpus B. Cæciliæ Martyris pervigiles omnino inquirere debemus. Sed quia jamdudum fama inter quosdam vulgaverat quod ejusdem beatissimæ Martyris corpus ab Aistolfo Longobardorum Rege furtim fuisset ablatum; *in somno apparens S. Cæcilia,* idcirco pœne oblivionis obtentu postponere credebamus. Tamen, Domini annuente clementia, quodam die dum ante confessionem B. Petri Apostoli psallentii matutinalis, lucescente Dominica, residentes observaremus harmoniam; sopore in aliquo, corporis fragilitatem aggravante, adstitit nobis puella pulcherrima, virginali aspectu vel habitu decorata, quæ talia nobis innuens ait: Multas tibi gratias referimus, quod certamen, quod in me diu apposueras, ob frustratorias relationes pervulgantes, sine causa [non] reliquisti, qui tanto penes me fuisti quod ore proprio loqui communiter valebamus. Et E
dum a nobis diligenter interrogata fuisset, Tu quis es? vel quod est nomen tuum, qui talia mihi persuadere conaris? Si ex nomine quæris, Cæcilia inquit, famula Christi vocor. Cui subjungens dixi: Quomodo hoc credere possumus? quia olim famula relata est, quod ejus idem sacratissimæ Martyris corpus a Longobardis fuisset ablatum. Quæ ita respondens dixit: Veritas est, quod multum me desideranter quæsierunt, sed gratia Dominæ meæ semperque Virginis Dei Genitricis affuit, quod (qualiter sibi quotidie præsto sum) nullatenus me longius abire permisit. Sed sicut cœpisti perage, et sicut operaris indesinenter operare; quia omnipotens Deus tibi me placuit revelare. Et hæc docens abscessit. Tunc *corpus suum inveniendum promittit :* etenim pro hujus revelationis manifestatione, omni postposita difficultate, incunctanter et absque ambiguitate, ipsius venerabilis Virginis corpus inquirendum decrevimus: quod etiam, annuente Deo ejusque solito juvamine præponente, in cœmeterio S. Sisti Episcopi foris portam Appiam (sicut in sacratissima illius Passione manifeste narratur) inter Collegas F
Episcopos, in aureis indumentis cum venerabili sponso reperimus. Ubi etiam linteamina, cum quibus sacratissimus sanguis ejus abstersus est de plagis, *quo reperto ille titulum restaurat* quas spiculator tertia percussione crudeliter ingesserat, ad pedes beatissimæ Virginis in unum revoluta plenaque cruore invenimus: quæ omnia nostris manibus pertractantes, cum venerabili corpore honeste infra muros hujus Romanæ urbis induximus. Pro cujus desiderabili dilectione titulum, quem suo sancto nomine Christiana devotione Gregorius Papa dictaverat, et per olitana tempora defectu vetustatis marcuerat, et pœne ruinis diutinæ antiquitatis laceratus manebat, Dei annuente clementia in meliorem statum a nobis in fundamentis est restauratus; et ad honorem omnipotentis Dei: ejusdem Virginis corpus, cum carissimo sponso atque Tiburtio et Maximo Martyribus, nec non et Urbano et Lucio Pontificibus, utrisque sub sacro altari dedicantes, collocavimus. Ibique ad laudem Creatoris monasterium, *et monasterio unit hospitale S. Peregrini.* in honorem B. Gregorii atque sanctarum Virginum seu Martyrum Agathæ et Cæciliæ, juxta ipsius ecclesiam, loco qui dicitur Colles-jacentes, constituentes construximus: in quo monachorum Deo servientium congregationes, quotidianis laudibus in prælato titulo S. Cæciliæ, die noctuque Domino Deo nostro deprecantes

A deprecantes, statuimus. Pro subsidio etiam et luminariorum concinnatione, seu utilitate atque stipendio monachorum, nec non pro amore atque dilectione quam erga prædecessorem nostrum piæ recordationis Domnum Leonem tertium Papam habere videmur; hospitale S. Peregrini, positum ad B. Petrum Apostolum, in loco qui vocatur Naumachia (quod idem prædecessor noster construxerat, et ob negligentiam atque destitutionem Præpositorum paupertatis inopia laborare monstratur) pio juvamine consulentes, cum fundis et casalibus atque massis, seu et colonis sive domibus, nec non familiis et universis quæ juste et rationabiliter secundum legum statuta a prædecessore nostro jam præfato hospitali donata sunt; pia devotione ad augmentum dicti monasterii adjunximus, et nostræ auctoritatis pagina pro jam nominata monachorum congregatione in eodem monasterio confirmavimus.

m *Crediderim hosce calices, sic a forma nuncupatos, fuisse lampades stantes.*

n Canistra exafoti : *ita MSS. Freheriana duo et quædam Parisina : cetera* Enafoti *legunt. Existimo et hæc fuisse lampades stantes, referentes canistri formam,* B *et sex ellychniis instructas per circuitum, unde* ἑξάφωτας sex luminarium *lampades istæ dicebantur : qualis compositi, ab* ἓν unum, *absque exemplo foret.*

o Fundatum *quid sit jam diximus : quid autem* Alythinum *alibi* Alithynum. *Sicut mox infra dicuntur* Vasa Alythina? *Omnino censeo genus coloris esse : et fortassis minus recte scribitur* y, *estque nomen sumptum a Græco* ἀληθὴς verus ; *ad distinctionem similis tincturæ adulterinæ et spuriæ, æque vulgo notæ.*

p Oloverus *videtur dici uti infra* Holosericus, *a quo tamen condistinguitur num.* 12 *ubi dicuntur* Vela holoserica cum periclysi de oloveris.

q Psillia *melius forte* Psyllia, *ut intelligatur purpura, parvis quibusdam maculis eleganter inspersa, quæ maculæ nomen habeant a forma pulicum, qui Græcis* ψύλλοι, *unde* ψύλλιον *herba pulicaris : nisi malis ornatum illum comparare hujus herbæ foliis.*

r Prasinus, *idem quod* viridis.

CAPUT III.

Variæ Ecclesiæ exornatæ potissimum S. Mariæ majoris.

Restituit monasterium SS. Sergii et Bacchi, a

Ipse etiam sæpedictus Pontifex monasteriis cir- C cumquaque constructis vigilanti satis animo curam gerens, quidque haberent inquirens, reperit ipse pius Pontifex monasterium *a* S. Sergii et Bacchi, post formam aquæ ductus patriarchii Lateranensis positum, rebus omnibus desolatum; ita ut ancillarum Dei congregatio, quæ ibidem inerat, paupertatis inopia nullas omnipotenti Domino Sanctisque illius laudes decantare valerent. Qua venerabilis Pastor inquisitione ad pietatem commotus, famulas Dei, qualiter bene religioseque esse possint, perfecit : et in eo monachorum aggregari statuit conventionem, multis idem monasterium ditans facultatibus : et in familiis, massis, vineis, domibus, urbanis vel rusticis locis amplianter sufficienterque multiplicavit : quatenus ipsa Congregatio ibi residens, omni necessitate postposita, soli Deo Sanctisque illius laudes et hymnos nocte dieque modulanter, in venerabili ecclesia Salvatoris Domini nostri Jesu Christi, sita juxta Lateranas, decantaret.

Offert munera in oratorio SS. Processi et Martiniani:

12 Præterea in oratorio beatissimorum Martyrum Processi et Martiniani, sito infra ecclesiam B. Petri Principis Apostolorum, quod et idem ipse construxit, obtulit imaginem ex auro purissimo, habentem vultum Sanctæ Dei genitricis, pensantem libras decem et uncias quatuor. Ibi et ipse fecit vestem de blatin byzantæa habentem tabulas de chrysoclavo D duas, cum vultu B. Petri, et sanctorum Martyrum Processi et Martiniani, et periclysin de chrysoclavo mira pulchritudine decoratam. Illic etiam obtulit vestem holosericam, habentem in medio tabulam de chrysoclavo, cum vultu Dominicæ resurrectionis Domini nostri Jesu Christi, et periclysin de blattin byzantæa pulcherrime comptam. Verum enimvero Sanctis eisdem vela holoserica cum periclysi de quadrapulo, et blattin byzantæa obtulit numero novem. Ubi et supra fecit vela parva de Tyrio cum periclysi de fundato numero sex; thuribulum de argento exaurato mirifice, pensans libram unam. In oratorio autem beatissimorum Martyrum Sixti et Fabiani jam nominatus Pontifex fecit gabathas ex argento tres, pensantes libras quinque et uncias sex. Ante imaginem quoque ipsius oratorii fecit velum de chrysoclavo mirifice decoratum. Supra eorum venerabile altare fecit vestem de alythino, habentem in medio Crucem de blattin byzantæa, et periclysin similiter de blattin. Simili modo in jam dicto oratorio obtulit sæpedictus Pontifex vestem holosericam, habentem in medio Cruces de chrysoclavo duas, et periclysin de stauraci diversis margaritis ornatam. E Ibidem ipse fecit aliam vestem de fundato, habentem in medio Crucem de blattin. Fecit etiam ad ornatum prædicti oratorii vela de alythino, cum periclysi de blattin byzantæa, numero quatuor : simulque vela holoserica cum periclysi de quadruplo, et de olovero numero quatuor.

Ex Anastasio.

b in ecclesia SS. Cosmæ et Damiani,

13 Hic benignissimus Præsul fecit in ecclesia beatorum Martyrum *b* Cosmæ et Damiani in via sacra vestem de Tyrio, habentem in medio tabulam de chrysoclavo cum vultu Domini nostri Jesu Christi, atque beatorum Martyrum Cosmæ et Damiani, cum aliis tribus fratribus, cum Cruce de auro texto, et periclysi de olovero pulcherrime comptam atque decoratam. Supra eorum denique sancto altari obtulit coopertorium de Tyrio, mirifice decoratum : immo vero ante vestibulum ipsius altaris fecit vela Tyria, cum periclysi de blattin byzantæa, numero tria.

S. Salvatoris in ditione Reatina,

14 Venerabilis etiam Pontifex fecit in monasterio Salvatoris Domini nostri Jesu Christi, sito in territorio Reatino, vestem de chrysoclavo cum historia, qualiter idem Dominus noster Jesus Christus cum Archangelis et Apostolis in cœlo coruscat, mira pulchritudine diversis ornatam margaritis. F Item in jam dicto monasterio, ad ornatum sacri altaris, aliam obtulit vestem de fundato, habentem Cruces de blattin byzantæa, et periclysin de chrysoclavo mirifice exornatam. Pari modo in ecclesia B. Mennæ martyris, fecit vestem de quadrapulo cum periclysi de blattin byzantæa.

S. Petri Centumcellis,

15 Hic sanctissimus, et coangelicus Præsul obtulit in ecclesia beati Petri Apostoli in Centumcellis calicem et patenam ex argento deauratas, pensantes libras quatuor et uncias tres. Enimvero et in ecclesia beati Petri Apostoli, fautoris sui, fecit Evangelium cum blattin ex argento, pensans libras octo et uncias octo. *S. Stephani,* Benignissimus quoque Præsul fecit in monasterio B. Stephani Protomartyris ad Sanctum Petrum vestes albas holosericas quatuor, habentes in medio Crucem de auro texto, cum diversis margaritis et periclysi de blattin mirifice decoratas. Item, ubi supra, obtulit prænominatus Pontifex vestem de fundato, habentem in medio Crucem ex auro textam et periclysin de chrysoclavo. Sæpedictus denique Præsul fecit in jam dicto monasterio vestem de fundato, habentem in medio tabulam de chrysoclavo, cum vultu Sanctæ Dei Genitricis, et sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, et periclysin de blattin. Obtulit ibidem ipse vestes de stauraci duas, habentes

A EX ANASTASIO. habentes in medio Cruces de chrysoclavo, et periclysin de blattin. Fecit etiam ad ornatum ipsius oratorii velum majus de quadrapulo, habens in medio Cruces de auro textas tres, et periclysin de blattin. In Diaconia B. *c* Archangeli obtulit jam dictus Pontifex vestem de blattin byzantæa, habentem in medio Crucem de chrysoclavo, et periclysin de chrysoclavo pulcherrimæ comptam.

c S. Michaelis.

16 Enimvero et in ecclesia B. Cæciliæ Martyris fecit concham ex argento, ubi et pretiosum ejusdem Virginis caput condidit, pensantem libras octo et semis. Simili modo et in ecclesia B. *d* Quiriaci martyris in Thermis obtulit prædictus Præsul vela de fundato numero octo. Hic a Deo fultus jam nominatus Pontifex fecit in oratorio Sancti Archangeli, quod quondam prædecessor ejus Domnus Leo Papa constituit atque construxit, vestem albam holosericam, habentem in medio tabulam de chrysoclavo, cum historia Dominicæ Resurrectionis Domini nostri Jesu Christi, et periclysin de chrysoclavo mirifice decoratam. Item ibi obtulit aliam vestem de fundato, cum periclysi de blattin byzantæa. Fecit etiam jam dictus Pontifex in supradicto oratorio vestem aliam, de quadrapulo circumsutam, cum historia Dei Genitricis pulcherrime comptam atque decoratam. B

d S. Quiriaci.

17 Præterea idem summus Pontifex et orthodoxus, divina inspiratione pulsatus, ecclesiam sanctæ et intemeratæ Virginis Mariæ Dominæ nostræ ad Præsepe, cernens quondam tali more constructam, ut post sedem Pontificis mulieres ad sacra Missarum solennia stantes, prope assistere juxta Pontificem viderentur; ita ut si aliquid colloqui Pontifex cum sibi assistentibus voluisset, ex propinqua valde mulierum frequentatione nequaquam ei sine illarum interventione liceret; largum ibidem locum inesse, qualiter inde sedem mutare valeret, cum cerneret, dato operis studio cœpit indesinenter agere, Sedem inferius positam sursum ponere, ut eo familiarius Domino preces fundere posset, quo consortia populorum modeste declinare potuisset. Denique sedem melius quam dudum fuerat, pulcherrimis marmoribus decoratam condidit, et undique ascensus, quibus ad eam gradiatur, construxit; pavimentumque altaris erigens, pretiosissimis marmoribus stravit. Erexit sane sex inibi, ante Confessionem sacri altaris, purpureo colore columnas, quas super et candidi marmoris trabem posuit, purpureis dextra levaque marmoribus nectens illas scilicet, cælaturisque exornans, satis commode decoravit. Presbyterium quoque ipsius ecclesiæ diversis marmoribus, quam pridem fuerat, in melius reparavit. Propitiatorium vero sacri altaris, seu Confessionem, interius exteriusque cum rugulis suis ex auro purissimo mirifice decoravit, pensantibus libras centum septuaginta quatuor et uncias sex. Similiter et altare ipsius basilicæ ex argenteis laminis cum historiis diversis pulcherrime compsit atque deauravit, pensans libras trecentas octuaginta et quinque. Benignissimus etiam præclarusque Præsul obtulit ibi gabathas ex auro purissimo cum diversis gemmis numero sex, pensantes libras viginti et uncias sex. Et hoc constituit, ut semper diebus ac noctibus ante sacrosanctum altare lucernæ ardere debeant. Hic divina inspiratione fultus obtulit in jam dicta basilica arcus ex argento numero octo cum columnis sexdecim, pensantes insimul libras ducentas decem et octo et uncias octo. Fecit etiam et ante vestibulum altaris rugas majores ex argento, pensantes libras septuaginta et octo. Obtulit etiam et canthara, ubi supra, ex argento numero sex, pensantia insimul libras sexaginta et semis. Pari modo et per arcus majores sæpedictæ ecclesiæ fecit calices majores ex argento,

In Ecclesia S. Mariæ Majoris ad Præsepe

sedem altius elevat:

eamque pulcherrimis ornamentis honoratiorem reddit: C

numero quadraginta et duos, qui omnes insimul pensant libras ducentas octuaginta et unam. Venerabilis etenim Præsul, ob amorem ejusdem Virginis Dominæ nostræ, obtulit ibidem coronas ex argento numero quatuor, pensantes libras sexaginta et duas et semis et uncias tres. Item, ubi supra, canistra ex argento numero duo, pensantia libras tredecim. Fecit etiam ibidem imaginem ex argento deauratam, cum vultu beatæ Dei Genitricis Mariæ, pensantem libras decem et septem et uncias tres. Christi quoque omnipotentis Domini famulus obtulit in sacrosancto altari sæpedictæ basilicæ vestes de chrysoclavo duas, habentes historiam Dominicæ nativitatis Domini nostri Jesu Christi, cum periclysi, diversis ornatas gemmis atque margaritis mirifice decoratas. D

18 Obtulit etiam ibi ipse aliam vestem de chrysoclavo, habentem historiam, qualiter Dominus noster Jesus Christus a Joanne in Jordane baptizatus est, cum periclysi de chrysoclavo mirifice exornatam. Item, ubi supra, compsit vestem de chrysoclavo, habentem historiam Dominicæ Resurrectionis Domini nostri Jesu Christi, cum periclysi de chrysoclavo, diversis ornatam margaritis. Beatissimus et venerabilis prænominatus Pontifex, divino amore ductus, fecit ibidem in jam præfato altari vestem similiter de chrysoclavo, habentem historiam, qualiter beata Dei genitrix Maria corpore est assumpta, cum periclysi de chrysoclavo, diversis margaritis comptam atque decoratam. Fecit enim benignissimus Præsul ibi ipse aliam vestem de chrysoclavo, habentem historiam Dominicæ Ascensionis Christi Domini nostri rite decoratam. Item, ubi supra, ob amorem ejusdem Virginis construxit aliam vestem de chrysoclavo, habentem historiam, qualiter Spiritus sanctus venit super Apostolos, diversis ornatam margaritis et decoratam. Immo ibidem aliam munivit vestem de chrysoclavo, cum historia Palmarum modeste comptam atque decoratam. Nec non, et ubi supra, aliam compsit jam nominatus Pontifex vestem de olovero, cum periclysi de fundato. Pariter quoque et pro quotidianis diebus obtulit vestes de fundato duas, cum periclysi de quadrapulo pulcherrime exornatas. E

addit pretiosas vestes,

19 Hic divina inspiratione pulsatus fecit ipse sanctissimus Præsul, per arcus majores jam præfatæ basilicæ, vela de fundato quatuordecim, et de quadrapulo quatuordecim, similiter et de imizilo *e* quatuordecim. Domini nostri Jesu Christi famulus ob amorem ejusdem Dominæ nostræ per arcus Presbyterii jam dictæ ecclesiæ fecit vela de chrysoclavo, habentia historiam Domini nostri Jesu Christi, atque nativitatem seu assumptionem ejusdem intemeratæ Virginis numero viginti et sex. Pariter et per ipsos arcus obtulit vela de quadrapulo, diversis historiis circumsuta, numero viginti quatuor. Christi namque omnipotentis famulus obtulit sursum in aspectu absidæ pannum Alexandrinum, mirifice decoratum. Obtulit etiam in trabem majorem ipsius basilicæ, velum majus de fundato, habens trabes de chrysoclavo septem, et periclysin de blattin byzantæa. Fecit etiam ad ornatum ipsius basilicæ in ipsam trabem vela de quadrapulo numero sex, et de imizilo vela numero quatuor. Ipse quoque Pontifex fecit juxta vestibulum altaris in absidam vela de quadrapulo numero duodecim : ibidem de blattin vela numero sex. Venerabilis quoque Præsul fecit in ingressu jam dictæ basilicæ cortinam majorem Alexandrinam, cum diversis historiis compte decoratam. Simili modo et pro quotidianis diebus aliam ibidem obtulit cortinam Alexandrinam, mirifice exornatam. Benignissimus et præclarus Pontifex obtulit in prænominata basilica vela alba holoserica in F

plura vela,

e

et cortinas:

A in trabem majorem, cum periclysi de fundato numero sex : vela alia quatuor de blattin byzantæa alba ibidem constituit mirifice. Item in absida ipsius basilicæ posuit vela alba, cum periclysi de fundato, numero sex. Et quia idem ter beatissimus Pastor tantam curam tantamque vigilantiam erga status sanctarum Dei ecclesiarum frequenter impendebat; etiam altare præsepi : jam dictæ basilicæ seu venerabilem confessionem ultro citroque ex auro purissimo cum diversis historiis mirifice compsit atque decoravit, pensantem libras centum triginta quatuor et uncias quatuor. Similiter ex argento deaurato cum variis historiis ibidem *f*... decem pensantia libras ducentas quinquaginta quatuor et uncias quatuor. Item ibidem obtulit præfatus Pontifex gabathas ex auro purissimo, cum gemmis diversis, numero tres, pensantes libras octo et uncias decem. Porro et vela de alythino cum periclysi de blattin byzantæa ibidem posuit.

alia dona confert Ecclesiis variis

20 Hic sacer Antistes, ob nimium cordis amorem, fecit in ecclesia B. Cæciliæ vestem de chrysoclavo, habentem historiam Dominicæ Resurrectionis Domini nostri Jesu Christi mirifice depictam atque B exornatam. Ipse vero a Deo protectus venerabilis et præclarus Pontifex fecit propitiatorium sacri altaris B. Petri Apostolorum Principis, ubi sacratissimum corpus ejus quiescit, spanoclystum ex auro fulvo, cum diversis historiis depictum, atque mirifice decoratum, pensans libras ducentas. Item in jam dicta ecclesia, ob amorem ejusdem Dei Apostoli fautoris sui, obtulit vela chrysoclava per arcus Presbyterii, habentia historiam Dominicæ passionis ac Resurrectionis Domini nostri Jesu Christi, numero quadraginta sex. Pariter et in ecclesia beatorum Martyrum Cosmæ et Damiani in via sacra fecit vestem holosericam, pulcherrime comptam atque decoratam. Benignissimus etiam Præsul fecit in basilica beatæ Dei genitricis Virginis semper Mariæ Dominæ nostræ ad Præsepe, gabathas ex auro diversis gemmis ornatas numero duas, pensantes libras sex. Item ibi ipse obtulit gabatham Apostolicam, ex auro purissimo, pensantem libras quinque. Item, ubi supra, fecit fara-canthara *g* ex argento numero octo, pensantia insimul libras octuaginta duas. Ob amorem quoque ejusdem Dominæ nostræ obtulit in jam dicta basilica columnas quatuor et arcum unum pensantia insimul libras sexaginta. Sæpenominatus etenim Pontifex fecit in venerabili altari ipsius ecclesiæ vestem albam, habentem in medio Crucem de chry- C soclavo, diversis gemmis circumsutam, et pulchritudine exornatam; aliam quoque ibidem adnectens vestem de blattin byzantæa, simili modo cum Cruce de chrysoclavo, diversis lapidibus honestissime decoratam. Fecit etiam ad ornatum præfatæ ecclesiæ vela de chrysoclavo per arcus Presbyterii, habentia historiam Dominicæ Passionis, atque Resurrectionis Domini nostri Jesu Christi. Nec non et in trabem majorem sæpius dictæ ecclesiæ obtulit vela alia cum periclysi de quadrapulo numero sex. Item in trabes ipsius basilicæ fecit vela de fundato numero septem. D Obtulit etiam vela holoserica in circuitu altaris jam dictæ ecclesiæ, habentia periclysin de quadrapulo numero quatuor. Venerabilis quoque Præsul fecit in ecclesia beatæ Dei genitricis, quam vocant Dominicam, rugas ex argento, pensantes libras sexaginta sex. Fecit etiam in ecclesia beatæ Dei genitricis Mariæ Dominæ nostræ, sita Sabinis *h* in episcopio, vestem de fundato cum periclysi de blattin bizantæa.

Ex Anastasio et aliis locis,

Sepelitur in S. Petri

21 Hic denique divina vocatione defunctus est. Sepultus vero in ecclesia beati Petri Apostoli. Fecit autem ordinationes duas, unam quidem per mensem Decembris, et aliam per mensem Martium. Presbyteros... Diaconos sex, Episcopos per diversa loca numero... Et cessavit Episcopatus ejus dies *i* quatuor, in mense Junio Indictione II.

ANNOTATA.

a *Coluntur* SS. Sergius et Bacchus *celeberrimi Martyres 7 Octobris.*

b SS. Cosmæ et Damiani *et trium fratrum memoria celebratur* 27 *Septembris.* S. Felix *Papa IV, de quo egimus* 30 *Januarii, basilicam hanc in Via sacra consecravit, mutata veteri æde Romuli.* E

c *Intelligitur ecclesia* S. Angeli in Piscnai *et subintelligitur* Michaelis, *a Bonifacio IV Papa erecta. Consule Notas Baronii ad* 29 *Septembris, quando de dicto Archangelo agendum erit.*

d S. Quirinus *seu potius* Cyriacus *colitur* 8 *Augusti, quando de ecclesia illi ab Honorio Papa erecta poterit agi.*

e Imizilum, *vereor ut recte scriptum, vix autem ambigo quin saltem Græco-barbarum sit, idem forte valens quod* ἡμιχρύσινος semiaureus; *ut sit pannus, duplicis generis filo contextus.*

f *Exemplaria omnia habent* uncias, *errore manifesto : sed quod sacri vasis nomen hic substitui debeat, incerta vacillat conjectura.*

g Fara canthara *cerostata, candelabra grandiora, quibus majores facies, instar pharorum longe lucentes, imponuntur : fortasse cum pensilibus in orbem unum candelabris, quas* coronas *dicimus, comparandum.*

h Sabini *notissimi populi, Romano Pontifici subjecti, horum Sedes Episcopalis est urbs Manliana ad Tiberim.*

i *Baronius finit cum his verbis :* Et cessavit Episcopatus ejus dies quatuor : *Et sic, inquit Baronius,* successor ejus creatus est XIV Kalendas Junii Eugenius, *ejus nominis secundus. Verum putamus integre legendum* dies quatuor in mense Junio, *id est usque* ad V Junii. *Passim quidem pro* Junio, *legitur scriptus* Januarius : *sed tum alibi, tum in Vita S. Athanasii* 2 *Maji num.* 161 *vidimus, horum duorum mensium nomina facile alterari, quando abbreviate scripta occurrunt* Jan. *et* Jun. *Similiter erratur passim ab exemplaribus in numero Indictionis, quæ, non* prima, *sed* secunda *fuit.* F

*Vide App. tom. VII Maji not 89***

DE S. HALWARDO MARTYRE

IN NORWEGIA.

G.H

XIV Maji

Priusquam *de hoc Sancto dicamus quidquam, præmittenda videtur historia vitæ ac passionis, in hunc modum olim descripta Ultrajecti.* Sanctus Halwardus, ex nobilibus ortus natalibus claruit : cujus pater Vebron, mater vero Thorni dicebatur. Cujus videlicet Thorni mater, ut fertur, filia fuit Gutbrandi Comitis, qui etiam Gutbrandus genuit Ascham sancti Olavi matrem. Puer autem Halwardus crevit in domo paterna cunctis prædilectus. Erat autem primo religioni deditus Christianæ, obediens parentibus, erga propinquos benevolus, corpore castus, honestate præpollens, justitiæ cultor. Cumque S. Halwardus in adolescentia devenisset, cœpit in re familiari procuranda patris adjutor existere.

Nobili genere ortus,

pie educatus,

Fertur

A AUCTORE G. H. Fertur etiam, quod apud cunctos habetur, quod a primævo duo pondera fecerat sibi, quo (ne aliquando fraudem faceret) sibi minus, fratri autem majus pensaret. Cumque mercandi gratia Godlandiam veniret, et sua ibidem negotia exercere cœpisset; venit quidam terræ illius indigena vir prædives, Botwidus nomine. Hinc cum viros ignotos vidisset, ad eos accedens, qui essent et unde requisivit. Cui illi cuncta per ordinem indicabant. Hic vero cum S. Halwardum conspexisset ait: Quis est adolescens iste? At illi nomen et genus indicabant. Quod cum vir prædictus audisset, ait: Video vultum tuum singularem, et præ cunctis hic stantibus honorabilem. Certe scio, quod magni prodigii lucet in te futurum aliquid, unde te cum tuis contribulibus ad refectionem invito. Quod S. Halwardus gratanter acceptavit. Ille vero suscipiens, omni humanitate exhibita, convivium præparavit, et cuncta quæ in venalibus habebat comparavit, et multo plura redonavit; et tempore navigandi adveniente omnia necessaria ei tribuit, et in pace abire permisit: sicque Sanctus salvis omnibus cum sociis est reversus ad patriam.

In Gotlandia ob vultum et mores amabiles honoratur.

2 Post modicum vero temporis, verno instante B tempore, egressus S. Halwardus de domo patris, ut pro suis negotiis agendis partes vicinas visitaret, venit ad stagnum, Dram nomine, per quod iturus erat: extrahensque modicam lintrem de alga, ascendit eam. Et subito venit mulier prægnans, tremens ac palpitans, rogitans ut eam secum ferret. Et interrogata quæ esset, et quo vellet, indicato nomine se transituram per mare velle affirmavit: et ideo cum videret hominem eo itinere properantem, ne tardior periret, ideo celeriter accurrisse. Jussaque mulier sedit in puppi, ille vero iter arripuit navigando. Et subito vidit ad littus quo mulier venerat, tres viros velociter accurrentes: qui statim aliam cymbam accipientes post eos velocius navigant. Tunc S. Halwardus ait: Agnoscis hos? Ait illa, Agnosco. Et ille, Ut video te requirunt, dic mihi quid feceris? Respondit illa: Verum est quod me persequuntur; sed quod mihi imputant non feci: imponunt enim super me causam furti. At ille: Potes te ex hoc purgare ferro ardente? At illa: Possum et parata sum, si mihi parcere velint.

Prægnantem mulierem in navi suscipit,

3 Viri autem illi ipsos velociter insequentes dixerunt: Cur tu, Halvarde, talis adolescens, tam generosis editus parentibus, tam malam feminam tuendam suscepisti? Redde eam ut moriatur, quoniam digna. Quibus Halwardus dixit: Quid enim mali C fecit? Qui dixerunt, Furata est res fratris nostri, infringens domum ejus. Quibus ille ait: Et quomodo domum infregit? Dicunt ei: Extraxit ansulam de poste, quæ tenebat seram. At ille: Hoc opus non est mulieris, sed fortissimi viri. An aliquis invenitur, qui eam viderat hoc fecisse, vel in ejus domum sublata invenistis? Sin autem incertum est, cur morietur? Nonne magis justum, si potest, purget se a D crimine? Sin autem, quod legibus justum est de ea fiat, aut redemptionem pro ea dabo, tantum ut imprægnantem et infantem in utero habentem ne occidatis, Oportet igitur vos sedari, nec temere quid agere. Tunc illi econtra hoc furentes vociferabant. Unus autem quisquam eorum arcum eripiens tetendit. Et sagitta fortiter emissa pectori Martyris infigitur: quo perempto etiam mulierem occidunt et in littore sepelierunt: ipsi vero saxum ad collum ejus ligaverunt et in mare demerserunt: sed per divinam gratiam et merita Martyris, corpus ejus longe post, cum saxo super mare natans, repertum est.

et conatur contra invasores defendere.

Occisi corpus, cum saxo supernatat.

4 *Hactenus Legendarium MS. Ultrajectinum Ecclesiæ S. Salvatoris, ad hunc* XIV *Maji: ad quem diem in Doctrinali Clericorum, una cum Martyrologio Sanctorum Lubecæ anno* MCCCCXC *excuso, ista leguntur:* Eodem die Beati Halwardi Martyris. *Quæ plane eadem leguntur in Martyrologio Coloniensis Ecclesiæ dicto anno* MCCCCXC *etiam impresso. In MS. Florario Sanctorum his verbis celebratur:* Item Sancti Halwardi Martyris. *Legitur præterea memoria* Halphardi Martyris *apud Hermannum Grevenum, in Auctario* E *Usuardi Coloniæ anno* MDXV *et* MDXXI *excuso. Iterum ad diem* XV *Maji indicatur cultus* Harwaldi Martyris *in dicto Florario. Quando apud Grevenum ista leguntur:* Halpwardi Martyris, secundum alios die præcedenti. *Olaus Worm lib.* 2 *Fastorum Danicorum, Hafniæ an.* MDCXIII *editorum, cap.* 1 *et sequentibus meminit venerationis solennis* S. Halvardi *mense Majo: et cap.* 5 *pag.* 99 *hæc deducit* Halvardi: Halvard Socha, Soche vero Norvagis conventum celebrem et encœnia notat. *Et hæc circa antiquum* S. Halwardi *cultum.*

5 *Patria hujus Sancti videtur* Norwegia, *cujus Rex fuit indicatus* S. Olaus, *consobrinus* S. Halwardi: *eidemque Norwegiæ plane vicina regio Gothia, et huic subjecta in mari Balthico Gothlandia, quamvis et ipsa* Gothia *etiam* Gothlandia *videatur dicta, uti* Frisia *vulgo* Frislandia *appellatur. In Stavangriensis apud Norwegos diœcesis parte Australi est* parochia Andernes in Madalensi provincia *sita, in cujus cœmeterio saxum grande erectum conspicitur, ab Olao Worm libro* 6 *Monumentorum Danicorum et Norwegicorum pag.* 506 *indicatum: in quo ista antiquis characteribus Norwegicis sunt insculpta:* Arinterus struxit templum hoc supra filium sancti Olai sui cognati. *Addit Olaus* non liquere, quis iste filius sit, in cujus memoriam templum hoc extructum. *Quid si foret* S. Halwardus F *ejus consobrinus, a posteris filius habitus? Viris eruditis in ista regione hoc propositum cupimus. Visuntur ibidem juxta mare plurima stagna, in quorum aliquo potuit Sanctus occisus fuisse, ac dein corpus in mare projectum. Colitur autem* S. Olaus *Rex die* XXIX *Julii, interfectus anno* MXXVIII.

Patria Norwegia.

DE B. ÆGIDIO ORD. PRÆDIC.

D. P.

SCALLABI SEU SANTIRENÆ IN LUSITANIA.

ANNO MCCLXV.

Mortuus 24 Maji,

E*gregiæ Virginis ac Martyris* Irenes, *cujus festum die* XX *Octobris annua celebritate Lusitanis recolendum occurrit, tanta fuit jam pridem fama, ut locus sacro ejus corpore ditatus, quem* Scallabin *antiquitas dixit, tredecim supra Olisliponem leucis ad Tagum fluvium, ab ea fuerit nominatus; saltem postquam in eo, sub annum* MCLXXXIV *Mauris erepto, restituta Christiana sacra fuere, et antiquus Divæ Tutelaris cultus, quam vulgo appellant* Santarem. *Eodem autem ipso tempore, quo recuperatam Scallabim dixi, natus est, si recte annos subduxit Georgius Cardosus in suo Hagiologio Lusitano,* Ægidius, *novam ipsi loco claritatem additurus, maxime post obitum suum, qui annis ab inde octoginta, post Christi Incarnationem* MCCLXV *dicitur accidisse, Ascensionis Dominicæ glorioso die, in hunc* XIV *Maji tunc cadente. Ut tamen liberius vacarent incolæ suo huic secundo Patrono venerando, placuit jam olim (uti infra ex Vitanum.*

jam olim colitur Dominica post Ascension.

A *num 63 constabit) ejus anniversariam memoriam in Dominicam sequentem transferre; quod hodieque observari scribit in Commentario ad hunc diem prælaudatus Cardosus; fuisse autem in usu, ut tunc diceretur Missa de omnibus Sanctis; et hunc usum durasse usque ad tempora D. Fr. Joannis de Portugallia, Episcopi Visæensis.*

VIDE APP TOM. VII MAJI NOT. 90 **

Captum pro Beatificatione solenni agi an. 1628,

2 Hic enim, *inquit ille*, cum esset B. Ægidio singulariter devotus, anno MDCXXXVIII legavit Romam Fr. Augustinum a Cruce, qui deinde in Armenia Episcopus fuit, cum plena potestate agendi apud Sacram Congregationem Rituum, ut ille in Album Beatorum solenniter referretur; scripta eum in finem ad S. R. E. Cardinales, Congregationis istius Præsides, pulcherrima epistola, cujus exemplar mihi aliquando apud Visæenses agenti transcriptum servo. Verum prædicti Episcopi mors bene cœpti negotii cursum stitit, resque in eo mansit, ut in conventu Santirenensi Ordinis Prædicatorum coli Ægidius posset, aut ubicumque essent ejus sacræ Reliquiæ. *Hoc jam antea fuisse concessum, in Catalogo Generali Sanctorum, qui in Romano Martyrologio non sunt, ad* XV *Maji indicat Ferrarius, in notis sic scribens:* Clarus B miraculis Officio Ecclesiastico de Apostolicæ Sedis licentia colitur in Lusitania. *Cum enim Ferrarius hæc habuisse se dicat* ex notulis ad se Roma missis a persona fide digna, *ipseque suum illum Catalogum impresserit an.* MDCXXV; *consequitur quod ea licentia jam antea concessa fuerit Interim. Ferrarius in eo. peccat, quod* Ægidium Poncellæ *cognominet a patria; cum ea* Vaozela *dicta sit, pagus inter Viseensem et Conimbricensem urbes media fere via. Erravit etiam Tamayus Salazar, cum in suo Hispanico Martyrologio obitum Beati retulit ad* XVI *Maji, et librarios erroris arguit quod* XIV *scripserint: ita enim vere scribendum esse docet prænotati anni Pascha in* V *Aprilis cadens, adeoque Ascensionis festum* XIV *Maji referens.*

et concessum Officium duplex de communi.

2 Fit autem ex eo tempore, *inquit Cardosus*, in dicta Dominica Officium totum duplex, cum officio de Communi Confessoris non Pontificis, et Oratione, Ecclesiam tuam Deus, sicut de B. Antonio Patavino, solo nomine mutato. Olim autem habuit Officium proprium, compositum a P. Fr. Balthasare de S. Joanne et dedicatum Mag. Fr. Georgio Vogado Priori Beneficensi: et ex hoc Officio sumptam judico Orationem sequentem. Deus qui B. Ægidium Confessorem tuum a peccati subjectione revocasti, ei perpetrati sceleris veniam impetrandi specialem C gratiam tribuens: da ejus meritis tuam hic consequi misericordiam, ut nostrorum excessuum detestatione perpetrata scelera redimamus. *Scelus istud fuit, quod magnæ scientiæ cito consequendæ cupidus adolescens, pactum cum dæmone inierit, chirographum suo sanguine signans: cujus veniam se assecutum intellexit septimo Religiosæ vitæ anno, recepto ad pedes iconis Marianæ chirographo. Cardosus ejus rei memoriam ad diem* XXV *Junii retulit, secutus quos in Commentario allegat auctores P. Stephanum Guerricum in Thesauro pietatis Marianæ pag.* 315, *P. Joannem Eusebium in Trophæis Marianis lib.* 4 *cap.* 24, *aliosque, et vocat* Conversionem B. Ægidii.

Conversio, Hagiologio Lusitano inscripta 25 Junii,

translatio 1 Julii,

4 *Tertium ejus festum, seu potius commemorationem privatam (neque enim existimo alio die quam Dominica prædicta quidquam publice in ecclesia fieri) notaturus idem Cardosus fuerat* 1 Julii, quando sexto post felicem transitum anno, D. Joanna Diaz, Athaugiæ oppidi Domina, uxor Ferdinandi Fernandez Cognomii, Domini de Chaves et Præfecti Majoris Conimbricensis, Ægidii consobrina, ædiculam eidem et marmoreum sepulcrum ædificavit, quæ prima per lateralem portam ingredientibus Fratrum ecclesiam occurrit. *Sed solum sex Hagiologii menses absolvit ediditque Cardosus, qui si longius vivere ac scribendo progredi potuisset, haberemus nunc fortassis accuratiorem notitiam monumentorum ad hanc corporis Translationem spectantium, post quam nulla alia facta scitur. Proinde, si quæ uspiam Reliquiæ extant, verosimile est eas a reliquo corpore jam tunc fuisse separatas.* Os certe unum a Conventu Santirenensi *jam pridem* obtinuit Vaozellense oppidum, *Beati patria*, servaturque sub clavi a Dominis Caballariensis prædii, propter arctam consanguinitatem qua hi Beatum contingunt, *inquit Cardosus: qui ex libro inquisitionum Alfonsi Regis III hæc verba profert.* Ferdinandus Canellas comparavit tempore D. Regis Sancii, avi istius Regis, villam de Pinhiero (*est hæc Vaozellæ proxima*) et forarium de Caballaria: et modo filii de Joanne Fernandez de Almeida habent ipsam hereditatem. D

AUCTORE D. P.

os in patria ejus Vaozella

intra eremitorium juxta carcerem:

5 Servatur autem prædicta Reliquia in eremitorio, nomen ejus ferente et carceribus publicis sic contiguo, ut captivi in illud prospectum habeant, possintque audire quiete et reverenter sacrificium Missæ ibi fieri solitum: sicut ego ipsum ex devotione ibidem obtuli anno MDCXLIV, *inquit jam sæpe dictus Cardosus.* Supra portam spectatur intra loculum imago Beati, an. MDLXXVIII sculpta ex petra, E ea figura, ut sub pedibus draconem infernalem prostratum habens, eumdem lancea quam manu tenet videatur transfigere. Altare multo recentius adornatum fuit anno MDCLXIII, supra parvam cryptulam in quo prædicta Reliquia custoditur. Est etiam in honore conclave, in quo felici partu natus est mundo Beatus iste, intra ipsum quod dixi Caballariense prædium, conversum in sacellum, Spiritui sancto dicatum: quod cum ruinam minaretur, restauratum fuit an MDCXLV, positaque supra altare imago Sancti Fr. Ægidii. Extat præterea antiquum Regum Lusitanorum Diarium, in Tumbensi turri asservatum, in quo sic legitur: S Ægidius Ordinis Prædicatorum migravit ad Christum, die XIV Maji an. salutis MCCLXV. Denique in Kalendario Cathedralis Conimbricensis ista habentur. Anno a Nativitate Domini MCCLXV, XIV die Mensis Maji, in qua die tunc temporis occurrit festum Ascensionis Domini, obiit Mag. Ægidius, Presbyter, quondam Canonicus Thesaurarius istius ecclesiæ: qui decessit Frater Prædicatorum, et reliquit Capitulo LX libras, et pro suo anniversario hereditatem de Cernelia, cum omnibus juribus et pertinentiis suis etc. qui jacet in monasterio Fratrum Ordinis Prædicatorum apud Sanctarenum.

memoria in scriptis antiquis et publicis ut Sancti.

6 *Vitæ historiam brevius scripsit auctor anonymus antiquus, post historiam miraculorum, ab Ægidio vel ad Ægidii invocationem in vita atque post eam divinitus patratorum, compositam rudi ac barbara Latinitate, per auctorem multo antiquiorem, atque ipsi Beato coævum,* qui Santirenensis Conventus Prior, *et* Fr. Petrus Paez *seu* Pelagius *dictus fuisse intelligitur ex num.* 60 *et* 85 *ejus quam dabimus Vitæ, acceptæ et contractæ ex quatuor libris, in quos hoc argumentum, variis additamentis illustratum et in dialogi formam extensum, distinxit auctor, veterum MSS. fidem secutus, barbariem moderatus,* Mag. Andreas Resendius. *Laudat hunc in Bibliotheca Ordinis Prædicatorum Mag. Antonius Senensis pag.* 18, *dicitque quod fuerit* vir doctissimus in politioribus litteris, linguarum notitia clarus, omnis generis antiquitatum mirus indagator, verbi Dei præco præstantissimus, et Joannis III Regis Portugalliæ concionator, qui claruit usque ad annum MDLXVII. *Idem, præter alia sui ingenii monumenta ibidem enumerata, et hoc de B. Ægidio opus, etiam scripsit* Historias Divorum, quæ publice in templis leguntur; et Breviarium Eborensis Ecclesiæ, jussu Serenissimi Cardinalis Infantis Henrici, reformavit. *Quos autem de B. Ægidio scripsit libros, eorum autographum anno* MDLXXXV, *cum Bibliotheca ederetur, servabat*

Vita et miracula olim rudius scripta, cultius translata

ab Andrea Resendio,

A *servabat adhuc Conventus Santirenensis : ecgraphum vero male habitum eodem fere tempore reperiens in Gallia F. Stephanus de Sampayo, traxit in occasionem edendi anno* MDLXXXVI *Parisiis libri, cui titulus :* Thesaurus arcanus, Lusitanis gemmis refulgens, in quo Ægidii, magi olim, Theurgici stupenda historia, variis exculta dialogis, atque aliorum Sanctorum Patrum Ordinis Prædicatorum ex eadem Lusitania gesta, multaque alia scitu dignissima continentur.

AUCTOR ED. P. *edita a Sampayo :*

7 *Quid Sampayus Resendio, quid Resendius Pelagio præstiterit, in sua quisque præfatione declarat. Ego brevitatis studio refectis parergis, quibus dialogi forma exornabatur, eum continuæ orationis modum restitui, quem Resendius dederat, priusquam in Pyrrhi cujusdam medici colloquium venisset, unde sumpta dialogismi occasio. Maluissem ipsa antiqua scripta, quantumvis barbara, invariata hic exhibere : ideoque rogaram R. P. Antonium Macedo Novitiatus nostri Olissiponensis Rectorem, quondam Romæ mihi notum (eum ipsum quem Regina Sueciæ Christina primum dignata est facere conscium sanctioris consilii de mutanda religione et regno abdicando, eodem per annum et amplius familiarissime usa, donec eum Romam mitteret ad Societatis* B *nostræ Generalem, quæ in rem forent deliberaturum) rogaram, inquam, ut vetera MSS. in chartophylacio Scalabitani conventus requirenda ac transcribenda curaret. Sed vana ea diligentia fuit; nihil enim ejusmodi istic repertum, nec quidquam quod oleat vetustatem. Solum in Conventu S. Dominici Olissipone repertum exemplar est cujusdam examinis, in ordine ad solennem et publicam canonizationem instituti anno* MDCXXVII, *circa famam sanctitatis B. Ægidii, cultumque antiquum et venerationem populorum, nec non miracula ejus intercessioni tributa. Sed cum horum ne unum quidem in particulari exprimeretur, non credidit Pater iste operæ pretium sumptus facere in istius interrogatorii descriptionem. Nec vero erat operæ pretium : nisi quis forte præcipua probationum capita strictim vellet colligere, quemadmodum feci* VII *Aprilis post Vitam B. Hermanni Canonici Præmonstratensis Steinveldiæ. Nam tale quid si accepero, etiam hic libenter subnectam.*

antiqua MSS. frustra requisita :

8 *Enumerat longo ordine Cardosus scriptores, qui B. Ægidii vitam attigere. Præcipui et nobis etiam noti, sunt Abrahamus Bzovius in suis Annalibus ad ann.* MCCLXV, *Castellius tomo 1 Historiæ S. Dominici a pag. 427 ad 433, et Tamayus de Salazar in suo Martyrologio Hispanico : qui omnes sua verbotenus* C *fere ex editione Sampayi sumpsere, idque lingua Latina hoc nostro seculo. Superiori autem seculo eamdem Vitam Lusitanice edidit ad calcem sui operis de Sanctorum gestis, anno* MDLXXXV *appendice ea auctis, Fr. Didacus de Rosario, vel alius pro eo, addens eam excusam* sicut scripta est in libro quodam authentico, tractante de Vitis aliquot sanctorum Ordinis, viderique extractam ex ea quæ scripta extat in conventu Santirenensi : *quod de Resendii autographo non debet intelligi, sed de ipsiusmet Pelagii Prioris compilatione. Cum enim ad extremum ipsis auctoris verbis positum esset, qua ratione Thomarii jentaculum sumens, ab infixa gutturi spina invocato Ægidio fuerit liberatus, prout refertur a nobis num. 84, dicta Lusitana Vita sic concluditur :* Non scimus quomodo vocatus fuerit iste Religiosus, qui hæc de se scripsit et hanc historiam compilavit (quia in libro, unde hæc vita Lusitanice translata est, talia non exprimuntur) videtur tamen mihi vir esse magnæ auctoritatis, qui multas earum quas narrat rerum vidit ipse, et alias a personis fide dignissimis accepit. *Gallica denique lingua et novo ordine Vitam ac miracula B. Ægidii digessit Fr. Joannes de Rechac a S. Maria in tomo 2 de Vitis Sanctorum Canonizatorum sui Ordinis, anno* MDCXLVII. *Alios qui strictius memoriam Ægidii attigere nihil* D *attinet singulos commemorare, cum omnes hoc seculo scripserint, et novæ rei nihil addiderint.*

alii de eodem Beato scriptores.

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 91 **

VITA

Auctore Magistro Andrea Resendio Ord. Prædicatorum.

PRÆFATIO EDITORIS

Fr. Stephani de Sampayo Lusitani.

Habes in hoc volumine, pie lector, Ægidianam conversionem, multis et utilissimis tam Theologiæ quam humaniorum litterarum flosculis intextam. Quæ quanto mihi labore constiterit, in revelationem parvulorum (ut Christi verbis utar) et derisionem sapientium hujus seculi, non facile dixerim. Cum enim in quodam Pictaviorum castro diebus elapsis quasdam meas elucubrationes solicitus quæsivissem, prope cœnobium Belvecuriæ forte et inopinate, inter militum manus pedesque, hanc sancti viri historiam, illuc casu delatam, et a doctissimo Magistro Andrea Resendio olim conscriptam, offendi, E collegi, atque redemi. Quamvis autem auctoris sui nomine et historiæ principio Græcisque carminibus deletis, adeo informis apparebat, ut non facile a me dignosci posse aut reparari videretur : communis tamen mihi cum D. Ægidio nativi soli origo ad hoc ejus resarciendum et vivificandum opus allexit. Altera deinde peculiaris ratio, quam non sine magna ingratitudinis nota subterfugere cogitarem, ad hoc me urgenter commovit. Ingenue namque meritis ejusdem Divi vitam me, vel saltem oculum dextrum, jam a multis annis salvum sanumque habere fateor. Cum enim adhuc tirunculus in religione essem, anno circiter MDLX instantibus comitiis Provincialibus nostris, in Scallabitano cœnobio agendis, in quo sepulchrum hujus sancti Patris veneratur, a conventu meo Ulissiponensi illuc ire sum jussus. Est autem intra septa monasterii puteus quidam profundæ altitudinis, quem antiquorum traditione vulgus jactitat e terræ intimis, ut adhuc cernitur, effossum, ex quadrato lapide a summo usque ad deorsum a malignis spiritibus, per obedientiam D. Ægidii, unica nocte extructum esse. Hujus rei invisendæ causa juvenili quadam motus curiositate, cum me illuc semel proriperem, aderat illic forte familiaris quidam noster agaso, qui haustro altero duorum longissimo fune pendentium, aquam ab eodem puteo hauriebat. F Cum vero jam prope medium profundæ altitudinis situlam unam, aqua plenam extractam pendulam, et tunc tenus apprehensam firmiter, e manibus incaute ruere permisit deorsum; vase pleno tanto impetu pessum eunte, ut vacui alterius ascendentis uncus ferreus semicircularis a quo pendebat, per concavum dextri oculi me introspicientem apprehenderit, atque paululum in aera elevaverit, priusquam ego periculum cavere possem. Mentis igitur ab statu ex hac concussione deturbatus, quasi per somnium ex prævia apprehensione, D. Ægidii nomen cœpi afflicte invocare. Accurrerunt Religiosi, et cranii fractione me in brevi moriturum, vel saltem oculo dextro orbatum esse judicabant : non parum mirantes quod non intra puteum decidissem, in cujus humili ore ventre tenus procumbebam. Denique trimestri spatio semivivus lecto decumbens, chirurgis medicisque de vita mea actum esse jam cogitantibus, apponebant [tantum lintea conduplicata, pro excipiendo pure,] ab oculi centro horrendo putore incessanter defluente. Non tamen destiti D. Ægidii, in cujus domo et ad cujus putei oram (vocatur enim puteus Fratris Ægidii) passus fueram hujusmodi

Mat. 11, 25 *Vita hæc fortuito inventa ab eo,*

qui oculum salvum debebat,

evidenti miraculo B. Ægidii

A hujusmodi læsionem, auxilium implorare. Nec vana fides. Letalis enim illa contusio et immedicabilis, contra spem omnium sanabilis in dies magis cœpit apparere : et siccato saniei fluore, centrica illa plaga hiatusque horrendus occludi. Postea demum non solum vulnus [curatum] est, sed et cicatrix abolita fere evanuit. Testis mihi est Deus quod verum loquor, et vere cœlestem medicum, ut Salomon consulit, propter infirmitatem honoro, quæ ejus suffragiis, ut ab omnibus judicatum est, præter ordinem naturæ delusa atque exterminata fuit. Semper enim mihi persuasi, magnum ecclesiæ Dei incommodum et scandalum commentitia miracula generare. Præstat utique Divorum historias, ut vere contigerunt, vere narrare, non autem imperito vulgo eos fictionibus velle commendatiores reddere. Hæc D. Ægidii gesta quidam antiquus Pater, Scallabitani conventus Prior, fideliter, tamquam oculatus multorum testis, conscripsit; postea vero citissimo nobis tempore M. Andreas Resendius, repurgatis multis, nobis illustriora suis reliquit elucubrationibus, omnino absolutis. Quia tamen, colloquii familiaris occasione, stylo admodum mordaci et satyrico in iis B utebatur, tam in gratiam lectoris quam auctoris ejusdem, multa invertere, addere, immutareque sum coactus. Erasmitica enim libertate (salva pace tanti viri) aliqua in dubium vertere voluit, sive censoria virga notare, de libris Dionysii Areopagitæ, de quibus sine gravi scandalo Galliarum nec mutire jam licet; de Templariorum exterminatione, de aliis etiam multis; quibus antidotus solutionis appositus est, quæ lector curiosus non infructuose inspiciet.

Eccl. 38, 1

in nonnullis correcta editur.

PROLOGUS AUCTORIS.

Cum diebus elapsis Almerinium peterem, aulicum in Lusitania pagum, pro Regum tantum venatione pulchre extructum, incultis latissimisque circumseptum campis, vario ferarum genere refertis; negotio pro quo illuc perrexeram absoluto, Scallabim quoque adii urbem, quam nunc Sanctarennam dicunt, ut sepulcrum sancti Patris Ægidii, quod est in templo cœnobii nostri D. Dominici, religionis causa visitarem, simulque ut librum gestorum ejus commodato a meis cœnobitis peterem. Cupiebam enim sancti viri historiam paulo mundiori sermone conscribere, partim quod id patriæ debebam, partim C etiam peculiari quodam erga illum affectu. Præerat autem conventui religiosus et bene doctus vir quidam, qui cum me comiter et jucunde, pro veteri amicitia nostra, suscepisset; librum quem petebam, non modo libenti et alacri animo tradidit, verum etiam, quod ego mea sponte pollicebar, multis ipse verbis cœpit efflagitare. Spopondi tunc, me facturum; illique vale dicens, meam sum reversus in urbem. Postea vero cum circa ferias Quadragesimales, sacrarum concionum causa, Vianam me contulissem, oportetque ter in hebdomada concionari; eo factum est, ut serius meum promissum implerem : nihilominus tamen successivis horis, quibus a concionum onere vacabam, rem sum aggressus ; et sesquimense, studio interpolato, confeci. Quampridem equidem potui evulgassem; nisi incidisset occasio vertendi styli et orationis rationem immutandi, ut sermonem cum amicissimis meis super ea re habitum in literas mitterem. Nam cum rediissem in urbem, atque domum me recepissem; die quadam meridiano tempore sedebam cogitabundus, librum illum conferens cum mea nova historia; intervenit autem Loisius Pyrrhus medicus, vir mihi et eruditionis luculentæ gratia et morum facilitate non modo amicus, verum etiam jucundus. Is adventui meo cum esset gratulatus, et vidisset librum veterrimum, membrana scriptum, a blattis semicomestum, Ut tu, inquit, tibi D similis semper es! Sed e quibusnam latebris vetustissimam hanc prædam eruisti? E cœnobialibus, inquam, Pyrrhe. Expecto, inquit ille, thesaurum aliquem : nam tu, nisi elegantissima quæque, prædari non soles. Thesaurum sane, inquam, licet appelles : elegantiarum vero si quid expectas, audi. Deinde legi versus aliquot prodigiosæ latinitatis, imo barbariei monstrosissimæ. Erat enim liber compositus a nescio quo auctore, probo sane et religioso viro, qui, quantum apparet, virum Dei Ægidium adhuc in humanis agentem, non modo familiariter novisset, verum etiam testis oculatus admirabilis vitæ ejus fuerit. Hic igitur gesta beati viri scribere est adorsus, sermone quidem Latino, ut illius ætatis ferebat consuetudo; sed sparsim, inordinate, solœce, balbe, planeque barbare : nec alia scriptori cura fuit, quam veritatem, multis nominatis testibus, quovis modo dicere. Vitæ vero series, patria, parentes, studia et conversio, ab altero recentiore descripta sunt, eodem caractere, hoc est, plane barbare. Pyrrhus, ut est rudis sermonis insolens, Pro, inquit, Juppiter, carbonarium E thesaurum! Sile, quæso te, et tu potius, quidnam barbarus iste liber contineat, eloquere. Vitam, inquam, et miracula Beati Patris Ægidii Scallabitani. Et ille, Hunc Ægidium magum ego fuisse inaudivi .... Atqui in hoc, inquam, divina potentia pietasque elucet vel maxime, quod perversissimos ipsorum culpa homines, reddit gratia purificante rectissimos. Est ita, inquit ille : quare, nisi tibi molestum est, cuperem vitæ ejus seriem audire, sed nitidiore atque ex officina tua sermone. Multum enim detrahit rebus, alioqui eximiis, rudis et impolitus sermo. Certe barbarie et ignava compositione, etsi fides dictorum non minuitur (quamquam et id quoque) friget tamen affectus. Ea ipsa causa est, inquam, Pyrrhe, cur hoc operæ suscepi. Habeant ergo Sacerdotes nostri Divi Dominici barbarum suum librum, atque in fidei testimonium servent : ego operam dedi, ut Ægidii nomen per aures eruditorum, fastidiosissimæ ætatis hujus, paulo inoffensius ire possit : tu autem animum orationi attende, tametsi ego mihi id non sumo, ut tam comptam effecturum me confidam, ut valeat sibi ipsa facere audientiam.

Nactus vetera de B. Ægidio scripta,

a stylo plane barbaro,

A. ANDR. RESEND.

miracula a teste plerumque oculato,

et Vitam recentius compositam continentia,

eam Latinius publicanda suscipit.

CAPUT I.

Adolescentia et conversio Ægidii : Vita in Ordine usque ad obitum acta.

Beatus igitur Pater Ægidius natus est anno circiter millesimo centesimo nonagesimo a ad confluentes Vagi et Zelæ fluminum, in oppido Vaozela, quod ab utroque flumine conflatum habere nomen videtur. Est autem oppidum in Visæensi diœcesi, juxta thermas Alaphoenses. Parentes ejus, juxta seculi dignitatem, et genere nobilissimi et moribus religiosissimi fuere, et fortunæ amplitudine inter primos clari. Nam pater, Dominus Rudericus Pelagius Valladaris nomine, Domini Suerii Pelagii Valladaris filius, de primoribus fuit aulæ Regis Sancii majoris, et illi a consiliis, adhæc Regiæ Major domus. Fuit etiam arcis et urbis Conimbrigensis Præfectus, non autem Prætor, ut male barbarus iste liber continet. Prætor enim juri dicundo est : Præfectus autem militare vocabulum. Id ita esse, ostendit inscriptio sarcophagi, quæ, me puero, Conimbrigæ in cœnobio Canonicorum S. Crucis detecta est. Ea autem hujusmodi est : HIC SITUS EST DOMNUS RUDERICUS, PATER FRATRIS ÆGIDII, SANCTIRENENSIS, MAIOR PRÆFECTUS ARCIS ET URBIS CONIMBRIGENSIS. Hoc enim sonat vocabulum Punicum Alcaide, quod erat in

Vaozelæ natus,

patre arcis Conimbricensis Præfecto.

A ANDR RESEND.

A in inscriptione, quo etiam nunc in ea administratione Lusitani utimur. Mater vero illius Domna Terasia Gilia sive Ægidia vocabatur. Habuit et germanos duos, Pelagium Rudericum, qui patris nomen inversum habuit, et Joannem Rodericum natu majores. Ipsi vero de matris cognomine inditum nomen: patris autem nomen in cognomen transiit: nam Gilius sive Ægidius Rodericius fuit appellatus. Ita reperio in libro familiarum sive geneseon, scripto a Petro Comite Dionysii Regis notho. Consului etiam de eadem re D. Antonium Limicum, ex nobilissima Dynastarum Limiæ familia, qui argumento simili librum confecit, sermone quidem patrio, verum accuratiore et ætati huic nostræ accommodatiore *b*. Habuit Ægidius fratrem alium, et nescio an tantum fratrem ex priore patris uxore, an etiam germanum, Decanum ecclesiæ Olisiponensis. Mater ejus (quod ad claritatem eorum quæ dicenda sunt conducit) amicitiæ fuit Domnæ Joannæ Didaciæ, oppidi Ataughiæ dominæ, feminæ illustri, quæ in aula Reginam Alphonsi III uxorem comitabatur, quam habuerat in matrimonio Domnus Vernandus Vernandius Cognominius, ex qua genuerat Vernandum Vernandium minorem et Nunium Vernandium Cognominios. Is Nunius Vernandius sub Rege Dionysio regni Thalassiarchus et magni fuit nominis: Joanna vero, Nunii mater ac Ægidii consobrina, ædiculam marmoreumque sepulcrum, in quo beatus Pater Ægidius post translationem conditus est, ædificavit, religionis et necessitudinis ergo. Id ideo commemoravi, Pyrrhe, ut tam cognominis nostri, quam illustris Athaidiorum familia, in quo hereditario jure Athaugiæ oppidi dominium derivatur, intelligant ad se beatum virum non parva necessitudine pertinere *c*.

b matre item nobili:

B

c ex studio Conimbricensi

2 Talibus ortus majoribus B. Ægidius, magistros cœpit frequentare a prima statim pueritia Conimbrigæ, in qua urbe, utpote ea tempestate Regum Lusitanorum sede, litterarum studia tunc vigebant. Suopte vero ingenio et instituto paterno philosophica studia sectatus est, præcipue autem medicinam; in qua brevi multum, etiam usque ad nominis famam, profecit. Id cum mirum et modum Regi, cui parentum causa familiariter notus erat, placuisset, cumque sibi Archiatrum *d* futurum jam proponeret, studia ejus liberaliter fovebat. Invenio Regis beneficio illum adhuc intra pubertatem, ecclesiarum Bracarensis, Conimbrigensis, ac Igedetanæ Canonicum esse factum, ecclesiæ item Divæ Virginis ac Martyris Irenes Scallabitanæ, Cherusciensis quoque ecclesiæ fuisse Rectorem *e*. Igitur cum ex studiis famæ dulcedinem, quam jam gustaverat, adamasset; decrevit ad celebrem Parisiorum Academiam proficisci, ut illic et litteris eruditior, et experientia plenior peritiorque in patriam rediret. Profectus itaque cum decenti comitatu, juxta generis atque fortunæ dignitatem, ex immodica famæ et nominis cupiditate cœpit animo cogitare, quonam pacto apud suum Regem, supra reliquos ejus ætatis doctos homines, inclaresceret. Nec per eum stabat, ut est in perversum pronior humana mens, quo minus id vel malis artibus efficeretur. Hæc secum versanti dæmon, libidinis ejus auctor ac stimulator, conspicabili forma, schemate viatoris, eodem pergentis apparuit. Atque eo comiter salutato, ortoque (uti mos est iter agentibus) familiari colloquio, dæmon audita profectionis ejus causa et desiderio (quod ipse tacitus succendebat) vehementer propositum illius collaudavit, sed tam longinquam et diuturnam peregrinationem non probabat; præsertim cum posset ad apicem naturalis philosophiæ et medicinæ artis, magno et viæ et temporis compendio, pervenire. Insuper occultas et pœne divinas artes, quas vani quidam homines, velut illicitas per ignorantiam odiose insectarentur,

d

C

e transiturus Parisios,

a jungente se ei per viam dæmone

pollicebatur illum consecuturum, quibus et morbos D depellere et rerum eventus præscire, ac mira super mortales omnes valeret operari. Non longe esse urbem Toletum, in qua illis artibus posset erudiri, modo dictis ejus obtemperaret. Intellexit Ægidius magicas sibi artes, a quibus illa tempestate in Hispaniis non abhorrebant homines, ab illo viæ comite perhiberi: et paululum quidem cogitabundus substitit, deinde autem pessime persuasus pessimo acquievit consilio. Quare omisso cœpto itinere, Toletum deflexit, seque magistris impiæ ac nequissimæ disciplinæ, loca subterranea atque ab hominum conspectu remota frequentantibus, juxta imperatas leges horrendo nefarioque sacramento addixit, seseque in animæ exitium devovit, chirographo sua manu de suo sanguine facto, in testimonium illis dato. Decurso septenni spatio, bene ad male agendum instructus, permissusque abire quo vellet, Parisiense iter, quod prius instituerat, est aggressus; et brevi, maximo totius Academiæ plausu, permissionem adeptus est, ut medicinæ artis Doctor, et vocaretur et esset. In arte autem exercenda cum partim naturalis philosophiæ exacta cognitione, partim propitiorum tunc dæmonum favore adjutus, felicissime operaretur, ac morborum crises facillime præveniret, omnes tam doctos quam indoctos in sui admirationem attraxit. Nec curationibus contentus, miracula ad nominis ostentationem edebat plurima, tum in rebus gravioribus, tum joco et ridiculi gratia: et quæcumque animo collibuissent, boni et æqui posthabita ratione, sibi permittebat.

persuadetur Magiam Toleti discere.

Parisiis medicinæ doctor creatus,

E

3 Interea appropinquavit tempus, quo Domino placuit, illud contumeliæ vas in vas honoris commutare. Contigit igitur adhuc Lutetiæ commoranti, vidisse spectrum hujusmodi. Erat quadam die in sua bibliotheca solus clausoque ostio: et ecce oblata est ei species viri armati, facti quantum videbatur ex lapide marmore, equo marmoreo insidentis, qui lanceam manu vibrans, hæc ad illum vultu terribili et minaci verba locutus est: Muta vitæ tuæ statum: Muta, inquam, tuæ vitæ statum. Et his dictis evanuit. Ille vero tunc quidem tristis et attonitus visa secum reputabat, et ex scelerum conscientia merito terrebatur: sed postea illecebris amœnioris vitæ et peccatorum vinculis irretitus, sese cœpit redarguere, quasi phantasmatum ludibria religione nimia vereretur. Obdúruit itaque, animumque in pristina vita sua confirmavit. Pauci intercesserunt dies, cum in bibliotheca legenti adfuit iterum armatus ile vir, simili apparatu, sed habitu oris longe terribiliori; et admisso in eum equo, Muta, Muta, Muta, inquit, vitæ tuæ statum, alioqui te interficiam. Tum vero stupefactus, Mutabo, inquit, Domine; et quæso mihi ignoscas, quod priori jussioni tuæ non maturius obedierim. Quem cum ferox ille eques demissus se gerentem vidisset, lanceæ mucrone illi pectus leviter supra cor pupugit, statimque discessit. At ille ita punctus, existimabat plagam in cor intimum descendisse. Quare flens et ejulans cœpit famulos inclamare, ac imperare, ut statim abitum adornarent; velle enim ab illa terra recedere, atque in patriam remeare. Accensoque igne copioso, libros magicæ superstitionis combussit, et compositis celeriter sarcinis clam discessit, recta magnis itineribus contendens in Lusitaniam. Dumque esset in via, ex mœstitia, in inedia et lassitudine quartanam febrem incurrit: propter quam tamen profectionis contentionem numquam intermisit, utpote corde saucius, et semetipsum fugiens, incertusque animi, quid sibi potissimum esset ad salutem agendum.

geminaque apparitione jussus mutare statum vitæ,

F

4 Interim Palentiam devenit, ubi tunc nuper admodum exorti Prædicatorii Ordinis Sacerdotes, juxta sanctissimi viri Dominici institutum, cœnobium

Prædicat. Ordinem Palentiæ amplectitur:

A bium ædificabant. Quos cum Ægidius vidisset in opere laborantes, cæmentariisque ac artificibus reliquis sedulo, absque ullo sanguinis, gradus et scientiæ supercilio, ministrare; optavit se illis jungere; et mane facto, Rectorem cœnobii convenit, petivitque anxie, ut ejus exciperet Confessionem. Cumque eatenus actæ vitæ labes, recensque propositum aperuisset, religiosus ille vir, lucri faciendi ejus cupidus, consuluit cœnobitas suos, placeretne illum recipi. Mox magno omnium gaudio, raso capite depositisque laicis indumentis, regulari Ordinis habitu est indutus, et veniens ad ostium cœnobii, famulis ex eo facto consternatis multumque plorantibus, valedixit, omni inter illos divisa supellectili. Ad hæc litteras ad patrem dedit, quibus ordine quæ sibi contigissent enarrabat. Ipse vero in carne sua pristinam indulgentiam puniens, totum se jejuniis et pœnitentiæ operibus dedit; ad tantam sui humiliationem demissionemque redactus, ut ad abjectissima quæque ministeria hilarior esse videretur, quam humanæ laudis et gloriæ prius fuerat appetentior. Victu utebatur parcissimo, partim sua sponte, partim quia tanta paupertate monachi premebantur, ut
B fere, crassiore pane et paucillo vino exceptis, nihil illis in prandio lautius apponeretur, quam cuilibet cocti cauliculi folium, aliquando exiguo unctum oleo, nonnunquam ex aqua tantum bulliente et sale maceratum potius quam conditum. Cingulo ferreo, quatuor diffracto internodiis, sub cilicino sago, super nudam carnem se incinxit, ita fibulato ne facile
f aperiri defibularive posset. Id donec vixit *f* omnino ignorato ac latens, post obitum, dum pollinciretur, compertum est. De quo suo dicemus loco. Peracta annua catechesi, quæ antequam initiaretur

inde Scallabim missus,

juxta canonicam sanctionem præcessura erat, cum vitæ institutum vovisset, rediit in patriam; et cœnobium Scallabitanum, regulari disciplina; et gravissimorum Patrum frequentia tunc celebre, ad habitandum elegit: quod quidem cœnobium, primis exorientis Ordinis initiis, vivo adhuc sanctissimo Patre
g Dominico, B. Dominicus Cubensis *g* ejus discipulus ac socius, ab eoque in Lusitaniam missus, non multis retro annis Regio favore construxerat, ubi et sepultus requiescit.

multum cruciatur propter chirographum datum dæmoni.

5 in hoc ergo Ægidius mira se afflixit asperitate: graviter autem illum angebat fœdus pactum cum dæmone, et chirographum infelix, quod suo sanguine scriptum illi dederat. Quare abundante lacrymarum fluvio Christum, ut sui misereretur, anxie
C deprecabatur; Dei tamen genitricem, utpote Prædicatorum Ordinis specialius patronam, peculiari et ardentissimo venerabatur affectu, in quam permagnam collocaverat fiduciam fore ut ejus meritis chirographum illud deleretur. Ideo excubitor assiduus in sacello comitiis quotidianis extructo, Capituli locus vocatur, in quo pendebat demissus a turri per foramen funis, quo cymbalum pulsatur, ante beatæ Virginis altare prostratus, totas fere noctes ducebat insomnes; cum tamen interim gravissimas dæmonum pateretur sycophantias, illum ad desperationis barathrum pertrahere molientium. Nam sicut ipse postmodum, cum ad tentationum tolerantiam juniores hortaretur, simplici animo ac familiariter referebat, varios diaboli insultus perpessus est,

qui sub variis formis eum tentat,

modo illi chaos et horribiles tenebras, modo in æternis ignibus ardentes cum corporibus animas ostendentis: aliquando se nequam hostis in maximæ amplissimæque testudinis speciem objiciebat, nonnunquam trucis sagittarii imagine formidolosis eum sagittis impetentis, jam jamque immissuro similis, ob oculos se ponebat: interdum vero, qui esset, confessus, probrosis vituperationibus ac maledictis illum proscindebat: ut asseveraret postea, malle se mil-
D lies capitalem subire sententiam, quam in spectrorum talium fœdam imaginem dæmonumque sævitiam iterum incurrere. Ad quorum improba territamenta, multimodasque illusiones et formas, quibus se illi conspicabiles objiciebant, exsternatus et ex præteritorum conscientia formidolosus Ægidius, querula anxietate impendio magis ad pientissimæ Dei Genitricis confugiebat asylum. Nam post septem fere a sua conversione annos, nocturna quadam pervigilatione afflictius et importunius oranti adfuerunt dæmones, clamoribus validis nihil illum agere subinde obstrepentes: meminisset, ut pessimo se inferis auctorarat facinore, meminisset Christi per inexpiabile scelus ejurati, meminisset religionis Christianæ pro nihilo habitæ; nullum jam quantævis pœnitentiæ relictum esse locum, frustra se afflictare, frustra precibus fatigare occlusum sibi omnino cœlum.

A. ANDR RESEND.

et coram imagine B. V. oranti

6 Hæc et his similia cum jactarent, quo de constantiæ gradu dejectus desperationis extremo scelere se afflictus animus impiaret; Ægidius ad Virginis statuam, quæ erat in ara, paulisper erectus; inter
E acerbissimos singultus, qua voce potuit, Pientissima, inquit, Regina, revera cum mea mecum scelera expendo, digna omnia meis factis, quæ objiciunt isti, egomet agnosco: sed cum omnipotentiæ, cum misericordiæ, cum placabilitatis filii tui, cum pietatis quoque tuæ recordor, non possum spem magnam non resumere, non possum meliora quam mereor non sperare. Ostende eos, Virgo clementissima, juxta filii tui sententiam, et mendaces esse et mendacii patres: et famulum tuum, maxima te cordis ac spiritus anxietate adorantem, ad hanc aram tuo signo venerandam confugientem, tuum cœleste numen afflictim implorantem, spe bona, et bona qua potes ope consolare. Quid multis immoramur? Inter superbe intonantium et comminantium voces, consternatus præ angustia et terrore supplex Ægidius, parum aberat quin animam efflaret. Ecce autem chirographum infelicis pacti ante altare Virginis apparuit, *h* demissum per supra memoratum foramen ab improperantibus, et vim sibi factam a beata Dei Genitrice conquerentibus. Non poterit non dico mea, quæ perexigua sane est, sed humana ulla eloquentia pro dignitate explicare lætitiam, lachrymas, gratiarum actiones, sanamque pro divinæ matris dulcedine insaniam, quibus Ægidius afficiebatur: cui nova oculis lux cœlitus oblata est, ut intelligeret, non displicere benignissimo Patri revertentis filii sobriam pœnitentiam. Multum tamen illi in beatam Virginem auctus est affectus, qui jam an- F
tea non posse crescere videbatur. In tantum ut si rebus sacris ἐρωμανίαν *i* adscribere licet, non alibi ea magis, quam in uno Ægidio esse deprehenderetur: illum totum divinæ Matris amor speciali cura custodiebat. Pro septennio enim illo, perseveranti urgentium tentationum patientia exantlato, altero septennio illibatæ Virginis gratia remuneratus adeo est, quod perpetuo a Deo lucem quamdam, in modum accensæ lampadis, ubique sibi adesse conspiciebat, quasi certum ac præsens adversus nefarias potestates munimentum; donec tandem, posita fœdorum spirituum formidine, non modo ad conspectum non terrebatur, sed illis ipse potius terrori erat.

cogitur Chirographum restituere. h

i

7 Tanto hoc onere, quo ratione maxima angebatur et premebatur Ægidius, per Christi gratiam et merita Genitricis ejus adempto, indies animo evadens quietior ac hilarior (non quod propterea pœnitentiæ rigorem intermiserit, aut se cupiditatibus efferri permiserit, imo eo se deinceps macerabat amplius, quo etiam jam confidentius) sed tamen animo factus hilarior, divina sacræ theologiæ studia est adorsus, tanta aviditate, ut dies noctesque, quantum

A. ANDR. RESEND *Reversus Lutetiam*

A quantum ab oratione vacabat, aliud nihil aut ageret aut meditaretur. Id quo ageret expeditius, Lutetiam iterum se contulit; atque a collegio Dominicalium Sacerdotum, recens quidem ibi structo, sed maximis ejus ætatis ingeniis florente, nonnihil superiore adjutus fama, et regia per litteras commendatione, benigne receptus est; et sanctæ memoriæ *k* Jordani, qui beato Dominico in regimine successerat, ob conspicuam vitæ sanctitatem factus carus. Familiariorem tamen contraxit amicitiam cum venerabili Umberto, qui etiam post eumdem Ordinem summa laude gubernavit. De sancta vero ejus tunc temporis conversatione cap. 2 quartæ partis, lib. qui dicitur, Vitæ Fratrum, nomine tamen ejus suppresso, hæc habentur. De quodam Fratre Hispano *l*, viro eximiæ sanctitatis et auctoritatis præclaræ, qui in seculo fuit in statu magno, narravit venerabilis Pater Magister Umbertus (qui ejus socius et valde familiaris fuit diu in Parisiensi conventu, et cum eodem in eadem camera infirmus) quod fuit tantarum virtutum, quod cum Fratres essent in scholis, ibat ipse ad cameras, et quas inveniebat deturpatas mundabat, et sordes infirmariæ efferebat: quæ apponebantur, quamvis contraria, et esset medicus, cum B gratiarum actione sumebat. Cum aliquis eo indigebat in aliquo, statim dimissis omnibus se totum ei prompto animo et læta facie exhibebat: et non tantum corporalia, sed etiam orationem et devotionem et similia, propter fraternam caritatem, dimittenda factis et verbis docebat. Neminem offendens, majoribus in omnibus acquiescens, semper aut orans, aut legens, aut docens, aut meditans, studium minus utile et pro modico reputans, licet esset magnæ litteraturæ. Vitas Patrum et Sanctorum audiebat et referebat libenter: festinare ad prædicationem et fructum circa alios, se neglecto, plurimum reprobat. Omnes sancta sua conversatione fortificans, ad amorem Ordinis, et sanctæ paupertatis, et vere obedientiæ animabat. Vix unquam tentati novitii ducebantur ad eum, quin multum consolati redirent. Infirmos autem ipse infirmus multum suis consolationibus recreabat, monens ut non curarent de medicinalibus; sed in fide Christi, quidquid apponeretur, lætanter acciperent; et optime proficeret illis. Quia (dicebat ille) plus potest gratia, quam natura; Christus, quam Galenus. Cum autem aliqui se fundebant per rumores vel secularia verba, tacens et aliquantulum sustinens, paulatim et insensibiliter C quasi immiscendo verba de Deo, curialissime eos transferebat ad salubriorem materiam: ita ut in ejus præsentia non possent verba otiosa durare. Vix notari poterat, quod semel in anno verbum diceret otiosum. De loco suo numquam recedebat pro aliqua recreatione vel alias, nisi pro causa necessitatis vel utili. Erat autem ita raptus in sanctis meditationibus et contemplatione, quod interdum Fratres, supervenientes ad visitandos infirmos, sedentes quoque etiam juxta se, non advertebat: et postquam rediret de alio seculo, assurgebat eis et recipiebat gaudenter, quasi de novo venirent.

k *fuit familiaris Umberto postea Magistro Ordinis,*

l

qui ejus sanctitatem multis describit,

8 Hæc in libro supradicto, ex parte conscripto, ex parte approbato a Magistro Umberto. Quo studiorum socio tanta ingenii dexteritate usus est, cooperante jam quoque specialiore in illo divina gratia ut parvo temporis curriculo a Cancellario Parisiensi ad Doctoris culmen fuerit promotus, et sacrarum Litterarum, Patrum Ordinis auctoritate, per Hispaniam Lector ordinatus. De hoc, quod in historia ejus inveneram, cum aliquantulum addubitassem; liber ille, quem Fratrum Vitas inscriptum supra meminimus, me confirmavit; cujus ista sunt verba lib. 4 tit. De virtute orationis: Hæc Frater Ægidius de Portugallia scripsit, vir simplex et rectus, et timens D Deum, in seculo magnus in artibus et physica, et in Theologia in Ordine Doctor. Et item in tit De diversis visionibus: Frater Ægidius Hispanus, qui fuit in seculo magnus in artibus et physica, et in Ordine in sacra Pagina Lector, qui Prior fuit Provincialis bis in Hispania, vir religiosus, pius et verax, socio suo, Fratri Umberto Magistro Ordinis, scripta misit hæc quæ sequuntur exempla. Ubi etiam advertendum iis est qui librum illum legunt, tam in his locis quos attuli, quam in aliis, ubi Ægidius testis in libro illo citatur, nonnulla miracula, quæ ipse Ægidius, suppresso auctoris nomine, commemorat, ab eodem ipso fuisse facta: quemadmodum patebit iis, qui ea, quæ nos scribimus, cum libro illo contulerint.

in libro de Vitis Fratrum.

9 Reversus post hæc in Lusitaniam, agendo, docendo et prædicando, talentum sibi creditum duplicare etiam supra virilem studuit. Invidebat tantis successibus antiquus ille animorum sicarius, tantoque id magis, quanto ampliorem severioremque olim in Ægidio exercuerat dominatum: quem tandem amisisse cum torqueretur, nihil non agebat, nihil insidiarum prætermittebat. Sed cum jam aperto marte, nequaquam proficeret adversus eum, qui spiritus virtute undequaque se communierat, occultioribus cuniculis experiebatur. E Erat igitur quodam tempore vir Dei in Conimbrigensi cœnobio, divinis litteris et verbi ministerio nec indiligentem nec infructuosam operam impendens. Id quoniam displicebat illi malo, virum Dei in secreto loco meditantem, ementita monachi cujusdam imagine, est adortus; et paulatim excandescens, opprobria et injurias procacissime in illum conjecit, beato Ægidio insolentiam eam admirante plurimum, eumque inhonestissime divexavit. Non evicit tamen nebulo sycophanta quod volebat. Nam Ægidius, nihil immodeste respondens, ab illo discessit; et petito religiosi Patris Fr. Dominici Pelagii Cœnobiarchæ colloquio, facultatem discedendi Scallabim instantissime postulabat; affirmans se amplius Conimbrigæ non mansurum, nisi ex obedientia compelleretur, nullam interim de illatis injuriis mentionem faciens. Admiratus cœnobii Præfectus postulati novitatem, et suspicans (quod erat) aliquid indigni ei accidisse, æque instanter causam, cur id tantopere vellet, percontabatur. Tum ille, Numquam, inquit majora opprobria nec graviorem vituperationem quisquam a quoquam audivit, quam ego modo a fratre quodam. Urgenti, sciscitantique, quisnam Frater ille esset; Ipse, ait, F est Fr. Julianus Gallus. Fecit illum eo vocari Præfectus, et coram adstanti; Prosterne te, inquit, Patri Ægidio, et veniam ab eo postula. Prostratus Julianus, vir admodum probus et modestus; Causam, inquit, scire vellem, et quam Pater Ægidius de me conquestionem habeat. Habet, inquit Præfectus, atrocissimis a te hodie injuriis impetitus. Per sanctum Dei filium, ait Julianus, ego hodie verbum, sive bonum sive malum, Patri Ægidio nullum feci, quem ante hanc horam non sum allocutus: et meliorem spero mihi mentem dabit Omnipotens, quam ut eo vesaniæ deveniam. Mirari itaque cœperunt, denique detectæ sunt mali dæmonis præstigiæ, satagentis et publicam utilitatem impedire, et in sancti viri animo spinosi odii adversus fratrem aculeum infigere. Sed mentita illi sua est iniquitas: nam et ampliori deinceps ipsum Julianum vir Dei caritate dilexit, et magnum docendi ac prædicandi laboribus addidit cumulum, ut bono illi fuerit modica illa et suo Fratri cassa illusio.

Inde reversus in Lusitaniam,

conviciis appetitur a dæmone

sub specie Fr Juliani apparente,

10 Ergo augescente indies sanctitatis ejus fama, bis totius Hispaniæ *m* (nondum enim in Provincias divisa erat cœnobiorum administratio) Rector Provincialis, non tam suffragiis in tabellam indicem collectis

et Hispaniæ Provincialis creatus, *m*

A collectis, renuntiatus est, quam viva omnium voce consensuque proclamatus. In quo magistratu seu potius ministerio, vix dici potest quantis se laboribus exercuerit, honore numquam ad superbiam abusus; sed indies se infra se magis dejiciens; etiam adultiore jam senio, quaqua Hispania est, pedibus ter faciens, nisi admodum raro vilis aselli insessione ex fatigatione nimia sublevaretur. Posteriorem tamen hujuscemodi magistratum, quem non multos post annos, quam priorem obierat, inire compulsus est, ut sibi ejurare liceret, in Comitiis generalibus ægre impetravit; verum per nimiam senectutem gerendo parem se non esse asseveranti permissum, uti eo se abdicaret. Inde tamen ad suos Scallabim se recipiens, requiem sepulcri fesso corpori, et animæ magnis laboribus functæ cœleste præmium, quando Deo placitum esset, lætus expectabat *n*.

secunda vice absolvi petit et impetrat.

n

ANNOTATA.

a *Cardosus distinctius notat annum* 1185 *et obiisse octogenarium.* Multis utilissimis, tam Theologiæ quam humaniorum litterarum flosculis, intextam B *hanc historiam a Resendio, scribit in sua Præfatione Sampayus. Fuerint illi non tantum judicio ejus, sed reipsa tales tunc temporis; nunc instituto nostro parum conveniunt. Quare satius esse duxi, eos omnes foras mittere, quod curioso lectori abunde satis esse possit, si præcipuorum vel leve indicium hic fiat. Sic in Prologo cum objecisset Pyrrhus, audivisse se, quod Ægidius magus fuerit; respondet Resendius, etiam magum fuisse* S. Cyprianum Carthaginensem Episcopum, *idque auctoritatibus Gregorii Nazianzeni et Prudentii conatur persuadere. De iis nos videbimus* 14 *Septembris. Interim ex hac persuasione* Passionem SS. Cypriani et Justinæ *in Syria, qui* 26 *ejusdem mensis coluntur, fabulam esse pronuntiat, ab iis excogitatam, qui verebantur ne magno Cypriano decederet aliquid auctoritatis, si ante conversionem Magus fuisse diceretur. Ostendemus nos suo tempore fabulam non esse, nec paucos externos, etsi antiquos, qui forte utrumque Cyprianum confuderint, idoneos esse testes, contra certiorum et propinquiorum auctorum fidem.*

b *Hac occasione perstringit auctor quosdam suæ gentis nobiles, qui turpe credebant, litteras scire.*

c *Athagidiorum Ægidio consanguineorum mentio inducit hic interloquentem Pyrrhum, ut meminerit de Cognominiis, qui maternum genus referant ad SS. Vin-* C *centium Sabinam et Christetam Martyres* 28 *Novembris; et ut improbet, velut sordida ac monachilia nomina,* Domnus, Domna: *quæ per contractionem usurpari ostendit auctor; Deos autem Deasque ab eorum ministris* Dominos, Dominasque *vocari, idque ex Græcis Latinisque Poetis probat, cumque tandem dixisset, eam prænominationem majori et quasi puriori nobilitati peculiarem, arguitur a Pyrrho suggerente, eam venalem haberi pecunia. Sed hoc Regibus videndum relinquens auctor, narrat de Rege Emanuele, quod divitem ex Judæis, incertum an Christianum, pecuniam pro eo titulo offerentem, rejecerit: causam prætexens, ne is ab omnibus appellaretur* Don Perro, *quod canem significat, et pro convitio Judæis impingitur.*

d *Addit Cardosus maximæ auctoritatis id officii fuisse, quod qui eo ornabantur in Actibus publicis subscriberent immediate post Episcopos, Abbates, et Magistros Ordinum militarium; eoque allegat instrumentum datum* 7 *Januarii* 1236 *cui sic subscribit,* Magister Ægidius, Physicus D. Regis: *quod facilius crediderim, quam probaverim, ad hunc Beatum esse referendum, quasi fuerit eo titulo usus et officio functus, post habitum Religionis susceptum.*

e *Pyrrhum hic, mirantem in unam personam etiam tunc tot collata beneficia, monet auctor ejus abusus* D *emendationem sperandam ab inchoatis Tridenti Synodalibus sessionibus: interim suggerit notum sibi Romæ quemdam Antonium Barbarum Lusitanum, qui supra triginta ecclesias possideret. Inde divertitur auctor ad explicandum, quomodo Ecclesia Igidetana ea sit, quæ nunc Gardiam translata cum Episcopo est, ex loco hodieque* Idania *dicto:* et Scallabin *fuisse docet, quæ nunc* Sanctarem: *indeque natum Joannem Episcopum Gerund. teste ejus Synchrono Isidoro in libro de Scriptoribus cap.* 31 *cujus scripta, uti et Aprigii Pacensis Episcopi, et S. Damasi Papæ, magno redempta optat nancisci Pyrrhus, quasi Damasus Vimaranensis fuerit ex Bracarensi Comarca, et Pacensis civitas sit Pax Julia, hodie Beja dicta in Lusitania.*

A. ANDR. RESEND

f *Vixisse autem in Ordine ait Cardosus an.* 44: *oportet ergo eum an.* 1265 *mortuum, ingressum esse ordinem an.* 1221.

g Fr. Dominicus Cubensis *in Hagiologio Lusitano, sed absque titulo* Beati, *ponitur ad* 30 *Januarii: laudatur in Vitis Fratrum. Infra num.* 46 *vocatus* Sanctus Pater

h *Addit Cardosus, in hujus rei memoriam diu servatum in Capitulo frustum funis, cum quo ad pedes Marianæ statuæ Chirographum descendit: et* 25 *Junii* E *accusat eorum negligentiam per quam illud periit. Ibidem ait, ejusdem rei memoriam, in ipsa Beati capella coloribus expressam ad parietem, ægre nunc cerni, illis propter loci humiditatem evanescentibus idem: eodem loco servari imaginem illam beatæ Virginis, ex veteri Capitulo huc traductam, et alte in loculo suo collocatam.*

i Ἐρωμαχίαν *quin scripserit Resendius minime dubito,* et amoris insaniam *intellexisse, Sampayo (qui sibi videbatur legere* ἐρωμαγίαν*) in margine notavit* arcanam scientiam *significari.*

k B. Jordanis *Vitam dedimus* 13 *Februarii, ante quam* § 3 *egimus de Vitis-fratrum, ejusdem auctoritate ab Humberto conscriptis.*

l *Addit Sampayo in margine:* Hanc historiam alteri Patri adscribit Seraphinus: *is forte quem* de Merodio *cognominat Antonius Senensis in Bibliotheca, aitque anno* 1577 *adhuc viventem* multas Sanctorum et Sanctarum Vitas Italice *scripsisse. Quod tamen expresse hic dicatur Frater iste fuisse Medicus, multum pro Ægidio facit.*

m *Prima quidem vice, inquit Cardosus,* post obitum Fr. Suerii Gomez, primi in Hispania Provincialis. *Michael Pius ait, rexisse eum Provinciam* F *an.* 1221, *quando obierit tacet. Hac autem prima vice successorem Ægidius habuit juxta Cardosum Fr. Petrum de Osca, quo cito moriente coactus ille sit regimen resumere.*

n *Hic finem primi libri faciens auctor, prælibat argumentum secundi: cui postridie intervenire facit Egnatium Moralem, attractum ob recens funus alumni ac discipuli sui D. Duartis, Bracarensis Episcopi designati ante duos dumtaxat menses a patre suo Joanne* 3 *Rege, qui eum ante matrimonium genuerat.*

CAPUT II.

B. Ægidii amor erga Deum extaticus, frequenti ac diuturno raptu testatus.

Hesterno sermone, cum Ægidii nostri acta pœne ab incunabulis, ut ita dicam, ad perfectum usque deduxissem, pollicitus sum conversationem et virtutes ejus particularius me hodie narraturum. Unde igitur aptius exordiar quam ab illius caritate maxima, qua erga Deum ita afficiebatur, ut sæpe ex vehementi supernorum desiderio languorem incurreret, nec a lecto per dies aliquot surgere valeret; nullam languoris causam habens aliam, nisi cupere dissolvi

B. Ægidius caritate flagrans

A Andr. Resend.

A dissolvi et esse cum Christo, cui solum jam vivere Christus erat et mori lucrum? Certe quoties aut se orationi daret, aut paulo attentius divina contemplaretur, frequentissimas patiebatur extases; nonnumquam a terra duobus cubitis elevatus, igneum illum spiritum et divino amore flagrantem animam, corporea mole prope jam nihil gravante : et cum vix post multarum horarum spatium a somno contemplationis evigilaret, dolebat sibi dulcem illam spiritus ebrietatem fuisse sublatam. *Extases crebras patitur.* Sive autem procumbens oraret, sive flexis et positis in terra genibus, sive erectus ac stans, sive expansis manibus, et denique quovis alio corporis statu habituque esset, eo cum rapiebatur, immobilis permanebat : nec tum erat ei vox, neque anhelitus, neque sensus ullus exterior. Tantum ubi ad humanitatis sensum, ex illa divinæ contemplationis dulcedine, redire animus cogebatur, crebra suspiria et gemitus etiam procul audiebantur, quasi ægre ferentis animæ ad corporeas functiones reverti : quo pacto dolet et conqueritur infans, si in summo lactis desiderio, a carissimæ nutricis uberibus avellatur. Et sicut ipse, B in contemplatione, suavitate maxima fruebatur, sic alios ad illam hortabatur ipsemet ; asserebatque contemplationem de supernis ubilibet nullo esse pacto deserendam ; sed quocumque in loco eam Deus menti inderet, Divinitati parendum. Secessum quidem magis idoneum, si commode habere possit, quærendum ; si non possit, cavendum, ne dum commodior locus quæritur, languescat ardor animum succedens; et amittatur dulcissimus ille fructus. Referam exempla nonnulla, ut dictu miranda, ita etiam auditu jucunda.

12 Venerabilis Pater Frater Petrus Oscensis, Rector provincialis Hispaniæ, cum visitandorum cœnobiorum causa Scallabim devenisset, et Fratribus mirabiles beati viri raptus narrantibus nequaquam crederet; contigit quadam solenni die, post peractum salutare Sacrificium, virum sanctum in odeo, hoc est chori loco, qui eo capacior quam prius construebatur, juxta consuetudinem suam solum remanere ; cumque stans rectus oraret, vehementi contemplationis vi absorptus et raptus est. *Ita raptus Scallabi,* Quod ubi aliquot ex monachis comperissent, festine adierunt Rectorem; et num vellet de eo quod non credebat certior fieri, interrogabant. Ille cum nihil se aliud malle respondisset, accurrit; et extendens aurem, ad os, et ad nares a sensibus alienati admovit. C Cumque neque anhelitum, neque respirationem ullam percepisset; malleo fabri lignarii, ibi inter reliqua fabrilia instrumenta relicto propter diei celebritatem, in tabulato juxta virum Dei sæpe iteratis ictibus ingentes sonos et strepitus fieri præcepit, attamen incassum. *nulla vi aut strepitu reduci ad se potuit :* Tum vero manibus illum contrectans, et huc atque illuc frequentur et vi magna impellens, et denique irrito conatu fatigatus, tandem in pias lacrymas prorumpens, Sinamus, inquit, illum sibi in suo excessu feliciter quiescentem. Suspendium utique felix elegit anima ejus, et partem optimam, quam ab eo auferri equidem periniquum esse censeo. Et abiit, eo adhuc in illa mentis a corpore jucundissima abstractione perdurante.

13 Alia quidem die, cum in cubiculo legendis beati Dionysii libris vacaret, quorum lectione supra modum afficiebatur, incidit in eum locum, ubi scriptor ille, ecstaticum et singularem, ad hæc dulcem et illuminatorium, divinum esse amorem commemorat. *idem accidit legenti librum S. Dionysii,* Ibi Ægidius paulisper immoratus, subito in voluptuosissimum mentis raptum abstractus est. Venit interea socius ejus et minister, frater Petrus Joannides, illumque a terra toto corpore elevatum supra mensam, in qua liber apertus erat, manibus ad Deum protensis, invenit : et ex pagina D aperti libri intellexit ecstasis occasionem. Cumque per vestium fimbrias trahens illum deponere niteretur, nec ullo modo valeret; egressus cubiculum, festinus cœpit quærere cœnobii Rectorem, Fr. Stephanum ; ut ei quæ viderat nuntiaret, ac tam miræ rei testem adhiberet. Et cum diutius quærendo moraretur, Fr. Petrum Crutium et Fr. Alphonsum Toletanum, sibi occurrentes, eo deduxit : sed virum Dei jam in sella iterum legentem repererunt *a*. Serio et ex animo doluit Frater iste Petrus, quod admirando illo spectaculo caruisset, suæque indignitati eam imfelicitatem imputabat : processu tamen temporis datus in socium sancto viro, simile quiddam videre meruit. Erat domicilio viri Dei contiguus hortulus, altis parietibus circumseptus, quem illi Rex (nam in magno apud illum honore et in magna habebatur reverentia) ædificari et plantari fecerat, ut vel relaxandi animi et quietius contemplandi causa illo Ægidius commearet. *et in horto ambulanti;* Ergo post vespertinam synaxim, quam receptus ecclesiarum usus Completorium appellat, prædictus Frater Petrus in templo post orationem paulisper remansit, et veniens ad cubiculum viri Dei, ipsum in hortulo sub dio ac in aere pendentem invenit, junctis ante faciem manibus et sursum erectis. E Quem ita conspicatus ac frustra anxius ne caderet, adiit concitum Fr. Marcum Martinium Cœnobii Suppræfectum , et relatis quæ viderat secum illum reduxit, ut deificati hominis speciem contemplaretur, simul ut juvaret sacrum illud sine sensibus corpus in lectulo collocare. Igitur uterque, ex utroque latere huc et illuc impellentes, ægre tandem movere potuerunt : quare nihildum sentientem, per pedes et caput quo valuerunt modo trahentes, ad lectulum deduxerunt , ac detractis calceis, cum Jesu dilecto quiescere siverunt.

14 Quoties dulcissimum Jesu nomen nominari ab aliis audiret aut nominaret ipse, quod solitus erat frequentissime, incredibile dictu est quam tota ejus anima liquefiebat. *item Jesu nomen audienti;* Ergo cum ex more visitaret locum ubi ægroti procurantur (monachi vocant infirmariam, nos valetudinarium, aut si vobis non displicet νοσοκομεῖον aut νοσοτροφεῖον Græce dicamus) percursis omnibus, tam ex arte medecinæ (consummatus enim erat medicus, ut priore sermone ostensum est) quam ex promptuario spiritali, aliis ægrotationem, aliis ægritudinem etiam levaret; assedit cuidam Fr. Martino Olissiponensi, quem ab exasperato morbo urgeri acrius animadvertit : atque inter consolatoria verba (nam singularem ei contulerat gratiam Deus, in affectis aut dolore aut mœrore animis ad tolerantiam et æquanimitatem excitandis) contigit ut ægrotus vehementia doloris, O Jesu! diceret gemebundus. Conversus ad illum Ægidius, Scisne, inquit, Frater, quam dulce nomen protuleris, Jesu, Jesu, Jesu? Et hæc dicens surrexit, ac stans baculum quem manu gestabat cubito supposuit. Tum Jesu nomen iterare non cessans, coram omnibus qui aderant in tantam mentis abstractionem est raptus, ut nec impulsiones, nec attractiones ullas vel minimum sentiret *b*. Erat in eodem Scallabitano cœnobio quidam Fr. Vincentius Olissiponensis, medicinæ artis peritissimus (Regius enim medicus fuerat) qui adduci nequaquam poterat, ut crederet hæc quæ de viro sanctissimo narrabantur. *et coram medico Regio* Manente illo igitur adhuc in eo mentis excessu, quem modo exposuimus, Vincentius festinanter eo est advocatus. Venit, vidit : et parum suis fidem oculis, baculum cui vir sanctus inniti videbatur, velociter illi substraxit, sperans subtracto illo, subito ruiturum : sed cum eodem corporis statu permansisse admiraretur, impellere cœpit hinc inde, et apprehensas nares convellere, nondum a felici somno evigilantis

A evigilantis. Inde arrepta acu manus beati viri crebro et vehementer pupugit, non probantibus qui aderant hujusmodi duritatem. At ille ex contumaci sævior effectus, accensam candelam adhibens, digitos adurebat nihil omnino sentienti. Tum demum post tam sævam experientiam, præfractus ille animus acquievit, et pœnitentia facti periculi durius multum se cœpit redarguere.

acus et candelam admovente.

15 Quodam tempore cum pergens Conimbrigam, devenisset Lerenam, quod oppidum æquis fere spatiis Scallabi distat et Conimbriga, divertit apud nobilem et religiosam matronam Pichenam nomine. Cumque ad solis occasum cubiculum ingressus, in sponda lecti sedens aliquantulum meditaretur; ecce derepente tam vehementer absorptus est, ut terra elevatus, nullo sustentante, penderet immobilis. Quod cernens socius ejus Frater Andreas Petreius Scallabitanus, harum insolens rerum, accita matrona et familiaribus domus, aliquot frustra impulsionibus et attractionibus illum nitebatur deponere: non enim modo moveri de loco non potuit, sed nec etiam vel leviter inclinari. Quod ubi innotuit viciniæ, tanta subito accurrit multitudo, ut cum B neque cubiculum neque januæ turbam caperent, tectum ipsum effractum detectumque sit a tam miræ rei videndæ studiosis. Atque eo sic ad multum jam noctis perdurante, qui spectatum advenerant, partim exorati, partim irrepente jam somno admoniti, domum quisque suam se receperunt. Postea vero quam ille evigilans a socio rescivit quid sibi contigisset, ingenuo magis quam necessario pudore, multum doluit se a vulgo deprehensum; et cavens ne vel minima subreperet humanæ laudis dulcedo, si exorta die videndi sui copiam faceret, statim de tertia vigilia, nocte adhuc concubia, discessit. Cauca urbs est citerioris Hispaniæ, quam posteriores pinguiori appellatione Conquam dixerunt: ad hanc cum beatus Pater Ægidius, tunc Rector Provincialis, exigente officio devenisset, et postridie in civitate verbum Dei proponeret prædicare; initio noctis, accepta ab hospite Petro Garcia candela ad studendum, cubiculum est ingressus; et paululum meditabundus, ut solent in proximo concionaturi, inventionis utique aut firmandæ memoriæ causa, obambulavit. Inde lecto acclinis, cum se lectioni dedisset, ex intentiori divinarum rerum meditatione præsensit animæ vim sensim ad Divinitatem contemplandam sibi evocari. Proterea ne a quoC quam videretur, protenso brachio candelam in pavimento sub lecto posuit, sed negligentius, cum stragula a fulcro pendentia ardentis lucernæ flamma pertingeret. Animadverterunt eam rem socii ejus Fr. Joannes Romus natione Callæcus, et Fr. Petrus Bellocius; ex reverentia tamen sancti viri eo appropinquare ausi non sunt. Quadruplex ibi contigit miraculum. Nam et ipse usque mane in suo raptu permansit, et tantumdem temporis arsit candela, vix alioqui duarum horarum spatio duratura; et cum tamdiu arsisset, nulla omnino facta est diminutio: ad hæc stragula, ex tam longo flammæ contactu, non modo non adusta, sed ne vaporata quidem comperta sunt.

Item Lerenæ multis spectatum accurrentibus:

et Caucæ,

non sine miraculo impediti ignis ne noceret,

16 In pago Ottilia, Conimbrigensis diœceseos, cum religionis causa ad templum perrexisset, et genibus ante aram flexis oraret, in subitum mentis excessum est absorptus. Aderat Domna Marina, matrona nobilissima, uxor Domni Consalvii Menendii Regii Cancellarii, ac ipsius sancti viri consobrini, ac quatuor ejus filii, viri militari disciplina non instrenui, et ex famulis ac stipatoribus plerique. Ingens omnes tenuit admiratio, et præstolabantur quonam res esset evasura. At ille tamdiu a sensibus alienatus perduravit, quoad Fr. Bartholomæus ejus socius accessit, et stringens ac trahens vi magna D ægre illum tandem excitavit, veritus ne longiore mora gravarentur qui aderant, cum pœne prandendi hora præterita ob reverentiam expectarent. Similem abstractionem passus est in Parthenone Arocensi, instituti Cisterciensis, præsenti toto monachorum cœtu, gaudentium et mirantium rem tam insolitam. Similem etiam Scallabi, cum aliquando Fr. Bartholomæum Petreum, Fr. Matthæum, Fr. Joannem Dominicum, Fr. Matthæum Gaudinum, qui ex seculari nobilitate convenerant, nonnullosque alios adhuc in religione et religiosa conversatione novitios doceret, ac de divinis instrueret (nam inter verba vehementi divinorum desiderio correptus, ad insolitam rei faciem attonitos diu moratus est) tandem post longam expectationem, obdormivisse rati, discesserunt. Si vero ut antea grossam Patrum nostrorum Minervam audire non graveris, ausculta. Frater quidam (refertur sic in libro Vitæfratrum dicto) qui socius ejus in vita fuerat, dixit Magistro Umberto, quod ipsum aliquando viderat in via sedentem, subito raptum in spiritu, non attendentem exteriora, et post redeuntum ad se cum multo gemitu, quasi dolens de eo quod ab illis supernis et internis illuminationibus abstrahebatur. E
Ipse etiam sanctus Pater, adhuc vivens, scripsit de Hispania eidem Magistro, quod erat quædam lux intrinseca, qua etiam in hac vita illuminatur corda Sanctorum; sicut exteriores oculi exteriore luce; et de hoc certus esset, quod non assereret sic, nisi fuisset expertus.

et Ottiliæ

A. ANDR. RESEND.

atque Arocæ:

alias item in via.

17 In cœnobio Scallabitano, antequam inter mortales esse desiisset, annis fere viginti, cum die quadam in odeo sive choro esset monachorum, et post sanctifici corporis Christi solenne sacrificium, familiarem illam in Deum spiritus attractionem instare præsentiret; quodam quasi impetu est egressus ut locum magis accommodum quæreret, in quo ab irruente in se divina vi, ex hominum conspectu secretius et sine interpellatoribus, occuparetur. Itaque cum sacrarum vestium et reliquæ templaris supellectilis reconditorium, sacristiam cœnobitæ vocant, adire instilisset, foresque invenisset occlusas; sedili januæ conjuncto incubuit, totus jam pœne absorptus. Erat e regione ostiolum, et in ejus foribus fenestella reticulata, ut ibi ab iis qui in templo essent, ædituus, ostiolo clauso, de iis quæ muneris sui essent, honestius posset conveniri. Accidit autem in eo ipso articulo Elviram Durandam, lectissimam et religiosam feminam, sive casu, sive ut aliquid æditui mandaret, sive divina id agente voluntate, ostiolo accedere, et per fenestellam quod beato viro contigerat conspicari. Quare religiosa curiositate mota, attentius inspectare cœpit, quonam res illa deveniret. Ecce autem columna splendidissimæ lucis in Ægidium descendit, quæ ita totum ejus corpus visibiliter penetrans collustravit, ut non aliter quam crystallum purissimum, solari perstrictum luce, radiaret. Perstitit mulier stupefacta, donec post duas ferme horas paulatim discessit lux, et evigilavit Ægidius magno emisso gemitu, sicut facere consueverat, quoties a somno contemplationis excitabatur: ac surgens ut abiret, cœpit tamquam cæcus palpare parietem: quod etiam illi semper eveniebat, longiusculo post divinas has ecstases spatio, veluti contingere solet iis qui ab splendidissima et perspicua solis luce tenebrosum locum aliquem ingrediuntur. Intellexit prudens femina, non frustra sibi quasi otiosæ spectatrici ostensum esse divini præmii arrhabonem illum: atque ideo, tametsi in castissimo viveret cœlibatu, spreto seculo, et mutato quod ætatis reliquum fuit in arctius vitæ institutum, vigiliis, inedia, et assidua carnis maceratione, reliquisque F

et in sacristia Scallabensi,

ubi etiam visus totus ignescere.

 caritatis

A. ANDR. RESEND.

A caritatis operibus Ægidium satagebat æmulari, aut si nimium hoc est, certe sectari conclusa in arcta cellula, juxta templum sanctæ Trinitati sacrum: quæ autem de illo sibi Deus ostendisset, non prius revelavit, quam ille humanitatem exuit. Tunc enim, jam non ad hominis gratiam, sed ad honorem talia per sibi dilectos operantis Dei, rem omnem coram multis testibus patefecit sanctissimo viro Bernardo, de quo longior merito sermo habendus esset, nisi nos ad alia narrationis ordo evocaret *c*.

ANNOTATA.

a *Hic prolixissima digressione agebatur, de libris* Dionysio Areopagitæ *adscriptis, et an hic fuerit Parisiorum Apostolus, cum SS. Rustico et Eleutherio passus: in qua re potissimum correctione sua utendum putavit Sampayo. Nos de istis videbimus* 9 *Octobris.*

b *Interfatus hoc loco Egnatius Italos quosdam Poetas perstringit, in quos Catalogum Poetarum scribens, his versibus luserat:*

Ite procul, quibus est odio venerabile Christi
Nomen, et in versu subformidatis Iesum
Ponere, mentiti causas peregrinaque verba.

B *Pyrrhus insuper Longolium ridet, qui contra Lutherum disputans, oratione excusa Romæ* Jesues, Jesuis, Jesui, Jesuem, Jesue *declinare maluerit, quam indeclinabile* Jesus *ex more Ecclesiæ usurpare.*

c *Quæ plura hic de* Bernardo *extorquet scriptori Egnatius, require ad diem* 8 *Maji, quo de ipso ejusque duobus discipulis egimus.*

CAPUT III.

Visiones Sanctorum et futurorum prædictiones.

Gravis hæc sarcina humani corporis, cum hereditario originis vitio in non paucis rebus aliis nobis multum incommodaverit, in hac certe cum primis nocet, quod quamdiu in tenebroso hoc carnis domicilio includitur et continetur anima, non modo mentis acies, offusa quadam caligine, deprimitur, verum corporeus ipse etiam obtutus a rebus divinioribus prohibetur. Etsi enim subobscure concipi ac intelligi aliquatenus Majestas illa potest, fragili tamen sensu conspici ullo modo non potest. Purgatoribus tamen mentibus, uti ampliorem sui notionem atque intelligentiam Deus semper indidit ac consignavit, ita et C iis qui excellenti animi virtute innocentiaque fuerunt præditi, quive abstinentia omni et continentia corpus adeo attenuarunt, ut omnino spiritus imperio regeretur, sæpe aliqua mortalibus oculis conspicua forma sese, alioqui invisibilis, non est dedignatus ostendere: sæpe iisdem inconcretas et incontrectabiles substantias, quas, sacrarum Scripturarum more, Angelos appellamus, videre, alloqui, et contrectare donatum est: cujus divini muneris incapacia sunt, largior cibus et crapula, et vitæ impuritas. Cum igitur noster Ægidius adhuc in corpore quasi extra corpus jam ageret, cœlestia frequenter illi objecta sunt visa, etiam vigilanti; et separatas illas a nostro conspectu mentes, ipsis corporeis oculis nonnumquam vidit. In cœnobio Olissiponensi, cum die quadam per meridianam quietem in lecto jacet supinus, sublatis in cœlum oculis Jesum servatorem nostrum, et illibatam Virginem ejus matrem sibi supereminentes conspexit: et subito tam ingenti affectus est gaudio, ut vir alioqui severitatis admirandæ, in effusum risum solveretur, ac subinde manus comploderet immenso jubilo. Denique protendens sursum manus, in has etiam voces gestibundus erupit, O mi Jesu! o dulcissime Jesu! o in ipso corde scribende ac gestande Jesu! O Maria piissima, piissimi Domini

In extasi videt Jesum et Mariam.

mei mater! o sanctissima Dei genitrix! o virgo glo- D riosissima, terræ cœlique regina! quas miser ergo homuncio vobis gratias agam? Hæc cum ita secum exultans replicaret defixis in tectum oculis, socius ejus Frater Petrus, qui seorsum cubabat, rei novitate pavefactus accurrit, et simplici animo quærens, Quid, inquit, rei est, Pater Ægidi, quod ita rides, plaudis, gestis, et loqueris? quidquamne vides? Et ille, Abi, Frater, et dormi: quid ad te? Sic increpitus recessit, nec ausus est amplius interrogare. Ex verbis tamen quæ audierat, pro comperto habuit id quod res erat, ob piissimi Jesu et superbenedictæ Virginis præsentiam, interno externoque illo gaudio exultasse.

19 Filiam habuit Rex Sancius, Sanciam *a* nomine, non minus ceteris virtutibus, quam devota Christo virginitate illustrem; cujus, etsi vitæ sanctitas et innocentia erat percelebris, ea tamen modestia ac prope animi demissione fuit, ut si quos religio et virtus commendaret, eos non tantum miro affectu coleret ut pios, diligeret ut patres, sed etiam susciperet ut a Christo missos, suspiceret et veneraretur ut Dominos. Talem se exhibuerat erga beatos illos, sanctissimi Patris Francisci discipulos, qui postea in Africa *b* Martyres effecti sunt, talem se E etiam Ægidio nostro præbebat, cui tantum semper honorem habuit, ut non modo venienti assurgeret, verum etiam positis genibus suppliciter illi procumberet, addens protinus. Bene precare mihi, Pater: benedic mihi, Pater: ora Deum pro me, Pater. Hæc posteaquam ad cœlestis Sponsi nuptias ex hac vita migravit, quasi cum Ægidio certare adhuc vellet beneficiis, leviter dormitanti, nec dum sopito; apparuit; et in amplexum descendit ad ipsius jam præsentiam vigilantis. Turbatus aliquantulum a principio est Ægidius; sed mox ut illam agnovit Ecquid, ait, o Sancia, rectene vales? Ego vero, inquit illa, Christi gratia et precationibus tuis, o amice, rectissime valeo. Pax tibi: et faciem illius osculata discessit. Tantam vim habuit virginalis congressus ille, et allocutio hæc feminæ jam factæ immortalis, ut motum omnem rebellantis carnis non jam in mente, unde etiam olim affectus is exulabat, sed ne vel leviter quidem in corpore, multo postea tempore senserit Ægidius: quemadmodum ipsemet secreto retulit Fr. Bartholomæo socio suo, viro religioso et fide digno, qui hoc post ejus obitum enarravit.

a

b Visitatus ab anima Sanciæ Reginæ

liberatur a stimulo carnis.

20 Olissipone in cœnobio Regularium Sacerdotum Divi Augustini, vixit illo tempore conspicuæ sanctitatis vir, Consalvus *c* Menendius: qui a pueritia F Deo dicatus, cum annos plurimos innocentissime vitam egisset, meritis exigentibus, Cœnobiarcha factus est. In qua administratione cum neque potentia neque pravis cupiditatibus ullis efferretur, more eorum qui honoribus ad voluptates et superbiam abutuntur; sed potius sese componens, ut indies melior sanctiorque evaderet, tandem post quadraginta annorum curriculum, quibus in sanctæ conversationis stadio desudaverat, ad palmam cœlestem vocatus est. In hora obitus ejus contigit, virum Dei Ægidium in cœnobio Scallabitano sacris altaribus operari. Et ecce in subitam mentis abstractionem raptus, vidit Consalvi a nobis modo memorati animam, terrena mole jam deposita fulgentissima luce radiantem, per immensi aeris hujus spatia Angelorum manibus sursum ferri. Quo viso mirum in modum voluptate affectus, posteaquam in illa raptu immoratus aliquandiu fuerat, rediit ad se; nec præ gaudii magnitudine risus poterat continere. Rector cœnobitarum, qui ad raptum ejus videndum ab æditu fuerat advocatus, cum et contra suavitatis suæ morem, et contra raptuum aliorum consuetudinem, post quos crebra semper suspiria et gemitus exaudiri

c Videt animam Consalvi Menendii in cœlum ferri.

A diri solere supra commemoravimus, eum mood risisse admiraretur; peracto Sacrificio illum non modo obnixe rogando, verum etiam ex auctoritate interrogando urgebat, ut causam intempestivi risus indicaret. Tum ille simplici animo retulit quod viderat; et notata hora compertum est, eadem virum illum Deo carum ex hac vita migrasse. Is qui ante nos sancti viri Vitam conscripsit, ait, se a Martino ecclesiæ Olisiponensis Archidiacono, viro doctissimo et in dictis ac factis optimæ spectatissimæque fidei, hoc audivisse, in frequenti Sacerdotum et multorum aliorum hominum corona, rem ita se habuisse confirmante.

Ab anima Dominici Comesii monetur

21 Cœnobium Scallabitanum, sicut antiquitate et conditoribus illustre est, ita sanctissimorum olim Patrum frequentia tam gloriari potuit, quam quod ubique terrarum maxime. Inter hos igitur, cum venerabili Patri Dominico Alfonsio, ipsius cœnobii Subpræfecto, post emeritum religiosæ militiæ cursum, extrema vitæ hora instaret, et ad illum monachi concurrissent, ac juxta morem litania perageretur; eam rem sanctus Pater Ægidius, et quod noctu derepente accidisset, et quod ipse longius separatum B haberet cubiculum, ignorabat. Ecce autem cubanti apparuit religiosissimus Pater Dominicus Comesius, ejusdem cœnobii olim Præfectus, jam defunctus, cujus etiamdum sancta et recens erat memoria; et apprehenso brachio viri Dei, clamoribus illum excitavit, atque ut ocius in νοσοτροφεῖον pergeret admonuit, Suppræfectum enim animam jam agere, et cunctis ibi Fratribus congregatis, eum solum abesse, quem ille potissimum adesse cupiebat. Corripuit se e strato Ægidius, et inclamato ministro, Matthææ, inquit, surge festinus, et eamus ad Subpræfectum, qui nos, statim moriturus, præstolatur. Et minister, bene ominare, Pater. Non moritur. Et ille, Bene, inquit, ominor, quoniam ad Christum migrat: et ut eo protinus properarem, hortatus est Fr. Dominicus Comesius, qui modo ad me venit. Euntes igitur ita invenerunt, ut in visione illi fuerat ostensum. Ubi itaque Ægidius, supremo dicto vale, Divorum pacem morienti Christiano more esset precatus, respondentibus qui aderant, Amen, ille animam exhalavit.

ut moribundo Suppriori assistat.

22 Usque eo gradum promoverat Ægidius, ut non modo divina hæc illi visa familiariter communicarentur, sed etiam horrendas formas ac imagines, quibus ei dæmones insultare nitebantur, quibusque diu C afflictus initio fuerat, jam omnino fiducia magna contemneret. Cum provinciam Hispaniam regeret, et a Cæsaraugusta (quod loci ad provincialem conventum agendum profectus erat) in Lusitaniam rediret cum socio itineris Fr. Andræa medico; dies aliquot in Zamorensi cœnobio substitit, partim officii, partim affectæ aliquantulum ex itinere valetudinis gratia. Ibi cum solus in valetudinario sederet, lectioni ac meditationi otium illud solitarium more suo impendens; surrexit subito, et arreptum utraque manu pallium, cœpit dextrorsum lævorsumque vehementer ventilando motare, tamquam importunas muscas linteo quopiam abigeret. Supervenit interea socius, et admirans cassum illum opinione sua laborem, eo quod locus a muscis vacuus omnino videbatur; Quid est, inquit, Pater, quod te ad istum modum fatigas? Et ille, non vides, ait, quam multi dæmones convenere, qui me gestibus derident, inhonestisque dictis impetunt? Ego vero eadem in illos maledicta retorquens, hinc abigere procaces et excludere vi satago. Hoc ita contigisse, idem Fr. Andreas postmodum constantissime cum referret, is qui ante nos hæc scriptis mandavit, se audivisse ab eo pro certo asseverat.

Dæmones ut muscas abigit.

23 Nec latuisse Ægidium nostrum multa, quæ quisque apud se tamquam maxime secreta et nullis D facta arbitris conservaret, inter sancti Fr. Bernardi miracula scriptum reperi. Certo præscivisse illum futura, vel ex præcognitis, adversus novitium quemdam dæmonis insidiis, quas referemus, cum de efficacia orationis paulo inferius agetur, vel exemplo quod modo subjiciam, probari potest. Non ignorare vos arbitror, Sancium *d* hoc nomine posteriorem, virum sane non malum, Regem fuisse non bonum: quod cum dico nequaquam tyrannum quempiam intelligatis (neque enim suopte ingenio talis erat) sed ab optimis regni auspiciis, non sine veneficii suspicione, in tantam animi pusillanimitatem socordiamque prolapsum, ut Palatinis quibusdam, quos ad potentiam plus justo nimiam evexerat, addictus, arbitrio eorum et libidine quasi ex præscripto cuncta gereret, nulla boni aut æqui habita ratione, nulla justitiæ administrandæ cura. Eo, posteaquam ad Lusitanæ reipublicæ conquestiones crebras Honorius III *e*, et post eum Gregorius IX *f*, et Innocentius IV summi Pontifices, admonendo nihil proficiebant; necesse fuit in Lugdunensi *g* Concilio, destinato adjutore *h* ac successore, lacerato et collabenti Regno consulere, sicut ex historiis nostris, et ex E rubrica illa de supplenda negligentia Prælatorum, cap. Grandi, in sexto, scire potuistis. In his cum a Legatis et Episcopis Ægidio esset imperatum, ut privatim prius, mox etiam publice in concionibus Pontificias litteras evulgaret; quidam Martinus Rool, ex iis qui adulationibus et prava consuetudo Regiæ facilitati illuserant, sæviter in virum sanctum, contumeliis jaciendis exarsit. Silentio et patientia impetum ad ulteriora progressuri fregit vir beatus: ac conversus ad Fr. Andream medicum, qui illi comes aderat, Crede, inquit, mihi Frater, homini huic teterrimus atque violentus instat exitus, quem propediem non effugiet. Nec longo post temporis intervallo, homo ille jussu Regis actus in patibulum, laqueo fractis cervicibus, interiit.

A. ANDR. RESEND. Spiritu prophetiæ donatus,

prædicit irrisoris sui mortem:

24 Diligentibus Deum, omnia in bonum cedere, testatur Paulus, iis videlicet qui secundum Dei ipsius propositum vocati sunt sancti : nam quos præscivit, inquit, et prædestinavit, conformes fieri imaginis filii sui : quos autem prædestinavit, hos et vocavit; et quos vocavit, hos et justificavit; et quos justificavit, hos et magnificavit. In genere locutus est Apostolus : sed si erga Ægidium nostrum Dei propositum dispensationemque animo attentiore pensitemus, non facile occurret, ubi pressius hoc liceat F intueri. Etenim cum cognoscat Dominus qui sunt ejus, præscivit Ægidium, magnum olim in ecclesia sua futurum, atque ita præscitum ad magna prædestinavit. Quod sine dubio Dei propositum, sicut vocationem præcedebat, ita demum eamdem vocationem sequi re ipsa etiam oportebat : at cum vocanti præsto affuisset vocati obedientia, non in longam moram est dilata justificatio. Porro justificatum quam magnificaverit amplissima justificantis largitas, elucebit opinor considerantibus, ut semper quasi ad manum Deum habuerit, posteaquam illi cœpit, ut ita dicam, familiarescere. Hinc illi ad postulata numquam fallens præsentia Numinis, et preces ad Deum, non dico jam exorari se sinentem, sed ad exorandum ultro invitantem nequaquam effectu cassæ. Sub Capitis primi finem adnotavimus, Ægidium sacrorum studiorum causa ad urbem Parisiorum Lutetiam denuo regressum, ubi eminentis scientiæ ac compertæ sanctitatis merito Doctoris titulum, quem tamen non ambibat, coactus est accipere; impositoque publice per Hispanias docendi munere, cum reversionem faceret, una cum socio pervenit ad Pictavorum fines. Cum autem a summo diluculo ad horam usque sextam iter facientes esurire cœpissent;

Ad Rom. 8. 29

et in gravi famis periculo,

A. ANDR. RESEND.

A sent; Ægidius, qui ob abstinentiæ consuetæ rigorem imbecilliori erat corpore, lassitudine magis quam inedia premebatur. Consulebat igitur ut ad vicinum vicum, quamquam parum frequentem, deflecterent, ubi ostiatim mendicato cibo paulum a fatigatione interquiescerent. Contra socius, quod et habitior et corpulentior esset, cum minus esset fessus magis autem esuriret, e re dicebat esse ulterius progredi ad pagum frequentiorem copiosioremque: nam ignobili illo viculo quid sperandum, quo præsenti necessitati utcumque consuleretur: tum si naturæ minus fieret satis, periculum fore, ne viæ non sufficerent vires. Ægidius, animo ne collabatur, admonet; potentem utique Deum in tam exiguo loco, etiam supra quam indigerent, suppeditare. Ille potentem sane fatebatur: non tamen ita consuevisse. Ne time, ait, carissime, hic nobis affatim suppeditabit Christus.

i a nobili juvene copiose refocillatus,

25 Dum inter se ita consultant, supervenit nobilis heroina, castri S. *i* Maxentii in Pictavensi territorio Domina, magno comitatu alio pergens. Quæ ex Prædicatoria familia, in quam religiose propensa erat, eos esse vestitu agnoscens, substitit; ac dicta officiose salute, cum Ægidio, quem ætas provectior et aspectus gravitas commendabat, aliquantisper confabulata, ex verborum pondere viri sanctitatem facile intellexit. Et conversa ad filium qui una veniebat, Petre fili, inquit, Dei servos hos, iter faciendo admodum defessos, ob Dei reverentiam et amorem mei procura: et venerabunda discessit. Adolescens vero, ad mandatum matris statim discedens, parato competenti meridiationis loco, deductos ad castrum convivio copioso refecit. Pastilla namque optima, piscibus bonis sarcita, quæ suæ matri erant parata, accepit; et vinum, et caseum, et ova, et panem quoque recentem, et alios pisces obtulit Fratribus abundanter; et non tantum famulos ministrare faciens, ipse etiam alacriter et stabat ad cyathos et cursitabat ad fercula, invitans et obsecrans, ut cum gaudio susciperent oblata, quandoquidem Christi essent pauperes, restaretque eis via difficilis ac laboriosa. Igitur laute refocillati, cum gratias egissent Deo, Oremus, inquit ad socium Ægidius, Dominum Deum et clementissimam Virginem, ut juvenem hunc qui tam effuse nobis ministravit, benignitate sua custodiant sibique faciant peculiarem. Inde positis genibus, ac dicto Hymno, Veni creator Spiritus, et Antiphona, Salve regina, cum accommodatis juxta morem orationibus, valedixerunt illi. Transacto post hæc triennio, vir Dei Ægidius, cum Provincialem cœnobiorum magistratum gereret, ex Hispania Lutetiam, ad Comitia *k* generalia Sacerdotum Prædicatoriæ institutionis, eo loci indicta, profectus est. In qua profectione cum ad Pictaviense cœnobium, devenisset, adolescens ille, jam monachum professus, cognito ex fama dissipata adventu ejus, accurrit; et præ gaudio lacrymans, præsente cœnobii Præfecto, accidit illi ad genua; atque, Nostine, inquit, me, Pater ac Patrone? Ad quem Ægidius: Non satis equidem, Frater, nisi quod faciem videor internoscere: sed ubinam tegentium viderim, memoria non teneo. Ecquid, ait adolescens, meministi Dominæ castri S. Maxentii et Petri filii ejus, pro quo flexis genibus orasti? Eccum me, et precibus tuis effectum credo, ut in sanctam hanc societatem fuerim cooptatus. Quibus auditis Ægidius summa alacritate illum ad pacis osculum admisit, cohortatusque est ad virtutum et religionis studium.

eumdem religiosum futurum præsagit.

B

C

k

26 Cum ex Officio cœnobium Barcinonense visitasset, et Majoricam, alteram ex Balearibus insulam, adire proponeret, navem conscendit cum socio et aliquot aliis, qui honoris et observantiæ causa se illi adjunxerant. Sublatis ergo anchoris cœperant vela facere, cum ex vectoribus quispiam clare sternutavit. Id sternutamentum navicularius et mercatores nonnulli qui una vehebantur, ceu inauspicatum *l* omen accipientes, navem ad littus flectere decreverunt. Tum vir Dei cœpit admonere omnes mirifica doctrina, tenerent cursum; nihil metuendum, ex eo quod sternuisset ille; somnia et auguria rem esse vanitatis plenissimam, adeoque ab iis qui Christum professi essent oportere esse animo alienam. Obtemperatum illi est: pudore tamen magis, quam voluntate. Jam se penitus in salum dederant; et ecce, diaboli, ut credo astutia, consurrexere venti, et mare ab imo commotum est, inusitato more aquarum montibus intumescens. Fœda igitur tempestate horsum illorsum jactati, cum saluti desperarent, ex mercatoribus unus, quem ceteris impudens insania promptumque ad facinus ingenium fecit audaciorem; iracundo ac insolenti vultu virum Dei ejusque socios probris incessere est adortus, nullis parcens verbis, quantumcumque inhonestis ac contumeliosis; se et ceteros multum redarguens, qui stulti cucullati unius sermonibus persuasi in præsens et inevitabile mortis periculum devenissent, nec credidissent sternutationibus, rei multis antea experimentis comprobatæ. Ergo stultitiæ dignas se pœnas dare: stultiores esse tamen nimiumque ignavos, qui in suæ mortis ante oculos positæ auctores neque vindicarent neque ad unum omnes illos monachos in mare projicerent. Vixque sacrilegas manus a scelere temperabat. Hæc Ægidius cum audisset, videretque informem undique tempestatem, expandens manus ad cœlum, Placetne, ait, tibi Domine, ut sævissima hac maris procella obruamur, et vincat malignus augurorum ostentator? Succurre, quæso, servis tuis, Domine Jesu, cujus potentissima est manus, sive in terra sive in mari, ad dandam in extrema desperatione salutem.

D

l Omine sinistro spreto navigans,

E

subortam tempestatem sedat:

27 Hæc ubi erectis sursum oculis, audientibus cunctis, verba protulit; repente a furore suo stetit mare, et silentibus ventis undæ resederunt. Ad tam miram rem attoniti qui in navi erant omnes, paulatim a metu respirantes, accurrerunt ad virum Dei, atque alii manum ad oscula ut porrigeret deprecabantur, alii vero fimbrias tetigisse pallii satis utique habebant; præter tamen omnes mercator ille prius insolens, pœnitentia facti ac pudore confusus, procubuit ad genua, interque singultus maximos veniam postulabat. Ignoscam tibi, inquit Ægidius, si et ipse iis qui adversum te peccaverunt, ignoveris; siquidem homo ille inexorabiles gerebat inimicitias cum cognato quodam suo, a quo percussus in capite graviter fuerat, ita ut vulnere sopitus manserit, et ossa nonnulla craniique particula confracta adempta illi in curatione essent: et licet Episcopus civitatis, primores civium, consanguinei ac fratres, hunc frequenter cognato placare laboraverint, nullis tamen cujuscumque precibus potuit exorari, sed sui ulciscendi tempus et occasionem odio capitali observabat. Ac nunc vitæ, quæ desperata paulo ante fuerat, restitutus, ad hæc tactus religione, et in peccati sibi ignoscendi spem sublatus, animi duritiam fregit, veteremque offensam cognato in sancti viri gratiam gratis remisit. Amplexus hominem est Ægidius, et tam illum, quam reliquos omnes, ut Dei erga se misericordiam collaudarent, hortabatur: tum deinde leni prosperoque flatu commodam insperato nacti tempestatem, Majoricam sunt delati.

F

et injuriam sibi factam condonans, cognosci et curat inveteratum odium.

28 Scallabi cum esset, quodam tempore socio utebatur Fr. Geraldo, viro bene litterato, qui postmodum sacræ Theologiæ Doctoris titulo, meritis exigentibus, est insignitus. Contigit ergo sero quodam, a Geraldo sui erudiendi causa sanctum Patrem familiarius interpellatum, ad multum jam noctis sermonem

A monem protraxisse. Domicilio tandem, quod longiuscule separatum, illi fuisse, jam diximus, cum juxta morem speculatum egrederetur, rectene essent omnia dormientibus monachis; tantus subito fragor terribilibus vocibus insonuit, ut Geraldus, qui illi prælucebat, terrore prope corruerit attonitus; et funale quod accensum gestabat, trementi e manu ceciderit. Ac ille, Ne pave, inquit : Ovili nostro insidias fecit rapax ille lupus : aliquem e cœnobio extrahere molitur quem devoret. Imperavit ergo, ut funale accenderet, ac sequeretur. Inter hæc Fr. Dominicus Alfonsus, cœnobii Suppræfectus, de quo paulo egimus prius, lamentans supervenit; indicavitque gemitibus multis atque singultibus, quemdam ex catechumenis sive novitiis, inter tenebras conscenso tecto aufugisse. Erat is indolis ingeniique admodum excellentis, et non exigua virtutis significatione in maximam spem omnium animos erexerat : cujus cœptis egregiis inimicus invidens, illum, sub professionis instantis diem, tam vehementi tentatione concussit, ut impulerit nocturno silentio per tegulas exire. Hæc cum Suppræfectus delamentaretur, Non me, inquit Ægidius, rugiens leo fefellit : sed cohibete B lacrymas (flebant enim qui una aderant) jam ego injusta præda ac spolio, quo frustra lætatur, latronem exuam. Statimque procumbens, suppliciter reditum Fratris a Deo institit cum fiducia postulare, nec nisi voti compos victorque destitit. Nam fugitivus, qui supra tecta evaserat, notatis prius ac animadversis effugii futuri locis, diu vertigine quadam circumerrans, ubi tandem ad desiliendum venit, ante desulturam mente reddita, cœpit quasi de scripto ante oculos posito ita hæc secum : Quo nunc proditor? Hoccine erat propter quod, cum te huc contulisti, S. Ægidii jacens ad genua, in suam ut te fidem reciperet, supplex adorasti? Hoccine propter quod divinum hominem, ad Deum pro te exorandum, toties solicitasti? Revertere ad patronum inconsulte cliens : sterne te patri, fili fugitive. Non ille tibi, etsi mereris, consuetæ pietatis occludet semitam. Et subita animi mutatione, qui trepidanter silentio abierat, deposito timore ejulatione magna rediit ad claustrum; atque ad beati viri domicilium properans, adhuc illum pro se in oratione prostratum reperit. Narratoque, fletu uberrimo, quod sibi accidisset, die sequenti volens ac libens sacræ servitutis voto se adstrinxit, nomenque dedit; et pristinæ, quam sustinebat, expectationi magnis indies incrementis ne- C quaquam defuit.

Divinitus intelligens novitium fugere,

mox rediturum promittit.

ANNOTATA.

a *Vitam* Sanciæ *ejusque sororis* Teresiæ, *quas vulgo* Sanctas Reginas *appellant, Cisterciensium institutum professas, anno* 1667 *Romæ scripsit edid itque Fr. Franciscus Macedo, ibidem pro Canonizatione earumdem tunc agens. Quo res nunc loco sit nescimus, alioquid agendum de* Sancia *fuisset* 11 *Aprilis : licebit id facere* 17 *Junii, quando obiit* Teresia. *Interim hic noto obiisse* Sanciam *an.* 1229.

b *Sunt hi* SS. Berardus, Otto, Petrus, Accursius, Adjutus, *anno* 1220 *apud Maurocchium passi, quorum Acta per Joannem Tisserandum in Lectiones contracta dedimus* 16 *Januarii : antiquiora scripta a Petro Infante Lusitaniæ, Matthæo Episcopo Olissiponensi, ac diffusiorem cum Miraculis Legendam a Tisserando citatam, cupidissime petimus nobis quæri et communicari, pro futuro hujus operis supplemento.*

c *Egimus* 18 *Februarii de S. Theotonio, fundatore monasterii sanctæ Crucis Conimbricæ an.* 1134 : *hinc, recepta anno* 1147 *Olisipona, deductam eo Coloniam istius instituti credimus. In hujus autem Conventus libro Obituario, ut vocant, ita scribitur,* VIII Kal. Martii D obiit D. Gundisalvus Menendi, Prior S. Vincentii *an.* 1249 : *quem ob ea quæ hic de illo narrantur in suum Hagiologium retulit Cardosus ad diem* 22 *Februarii.*

A. ANDR. RESEND.

d *Patri suo Alphonso II successit filius major natu* Sancius II, *an.* 1233 *annos natus* 26, *sed tenuissima corpus valetudine; cui curandæ intentus totus, et Reginæ Massiæ Lopezææ de Haro blanditiis obnoxius, alienæ libidini regnum relinquere præ socordia accusabatur.*

e *Obiit* Honorius III *an.* 1227, *nihil ergo hic negotii cum Sancio habuit.*

f Gregorium IX *scribit Vasconcellius Legatum misisse ad hoc Episcopum Sabinensem, qui dum in Lusitania fuerit promissam emendationem tenere Rex visus sit, eo regresso reversus etiam ipse ad ingenium. Gregorio successit* Innocentius IV *an.* 1243.

g Concilium Lugdunense *celebravit idem Innocentius an.* 1245.

h *Scilicet Alfonso III, Sancti fratre natu minore, quem Blanca amita Galliæ Regina conjunxerat cum Mathilda Bononiensi Comitissa, vidua Philippi Crispi, eodem quo vir suus Ludovicus III patre Philippo Augusto geniti.* E

i S. Maxentii Castrum, *pauculis leucis distans a portu quem vulgo* Porteau *vocant, e regione Insulæ Dei, opportuno ad transmittendum in Lusitaniam.*

k *Anno* 1241 *celebratum est Parisiis Capitulum* 21 *Ordinis, in eoque Generalis electus Joannes Teutonicus.*

l *Cœlius Rodiginus lib.* 4 *antiq. lection. cap.* 27 *a Timotheo Atheniensium Duce originem accersit superstitiosæ hujus observationis.*

CAPUT IV.

Miraculosæ sanationes, ad præsentis vel absentis invocationem impetratæ.

Antequam Olissipone cœnobium esset extructum, nonnulli qui prædicandi gratia ab Ægidio missi illuc erant, hospitio utebantur Domnæ Urrachæ, matronæ potentis, quæ propterea ædium partem alteram illis cesserat, quod et dives, et mater esset Fr. Dominici Martini, qui eidem religioni etiam nomen dederat. Fuit itaque Olissipone mulier honesto genere, F quæ annos undeviginti asperrimam spontanei sanguinis fluxionem patiebatur, contumaci morbo et omni curatione superiore. Convenit hæc Urracham, et multis precibus ab ea contendit commonefieri, quando vir Dei Ægidius venisset; eam se concepisse fiduciam, vestis modo ejus contactu staturum diutinum profluvium. Gestus mox fuit afflictæ : nuntiatoque advenisse sanctum virum, cum accurrisset, illi procidit ad pedes, atque imas vestes deosculabatur. Abigebat eam Ægidius, non quod mulierem despiceret, sed quod ex modestia impensam dignationem aversaretur. Verum excusantem factum, ad quod non tam temeritate quam desiderio et spe remedii facta esset audax, juverunt qui una aderant, obsecrantes ut probæ mulierculæ ac supplici opitulari ne gravaretur. Opituletur, inquit, illi Christus. Abi, filia, et juxta fidem tuam fiat tibi. Abiens mulier, ilico profluentem sanguinem sensit inhiberi, nec eo incommodo præter statam mensium legem ulterius est conflictata.

Liberat mulierem a fluxu sanguinis.

30 Matrona nobilis, Maria Antiocha nomine, cum per decennium sterilis mansisset, et (ut mulierum liberos desiderantium fert natura) medicamentis conceptioni conferentibus inani se opera diu fatigasset; tandem medicorum animadversa frustratione, sterilitatis remedia potius a Deo quærenda existimavit. Erat ei singularis religionis ac pietatis affectus erga

duabus sterilibus prolem impetrat,

A erga sanctissimum Patrem Dominicum, Prædicatorii instituti conditorem, nuperrime eo tempore inter Divos *a* relatum : erat et adversum nostrum hunc Ægidium similis, ac pœne par. Quare multis precibus ab eo contendit, ut sanctum Patrem Dominicum, ad opem diutinæ sterilitati ferendam, exoraret; et si utriusque meritis filium impetrasset, illum se D. Dominico sub ipsius Ægidii disciplina consecraturam. Nec frustrata spes est mulierem, nec fidem pollicitorum mulier. Concepit enim peperitque filium, cui nomen fecit Dominicum : quem is qui ante me gesta hæc conscripsit, testatur, in religiosa conversatione se vidisse adolescentem spectatæ indolis. Fama vero impetrati miraculo conceptus dissipata, occasionem cepere et aliæ infœcundæ similia postulandi. Redibant Hispali frater Stephanus Virducus, et frater Martinus Consalvius Olissiponenses : cumque Pharaum devenissent, oppidum agri Turdetani ad promontorium *b* Cunæum, atque ad Diodocum *c* Alfonsium castri Præfectum hospitio excepti diverterent; uxor ejus Mecia seorsum ductis ad colloquium narrabat, se a puellaribus annis Prædicatorum Ordinis perquam esse studiosam, propensamque ad
B bene de eis omnibus merendum; Ægidium tamen, cujus celebris tunc fama haberetur, nec de facie notum, neque unquam visum, miro animi affectu speciatim observare, quæque de illo relationibus audivisset admirari ac revereri. Tunc fieri certior valde cupere, numnam Maria Antiocha quædam filium ejus precibus obtinuisset. Id cum pro re comperta asseverarent, Utinam, ait, tantumdem apud illum preces meæ valeant, nam multos jam annos in infœcundo sum matrimonio, vereorque ne viro propterea odiosa sim, conjugi alioqui bono. Illi, bono ut esset animo cohortati, recesserunt, postulata se ejus ad Ægidium delaturos. Cum ita Olissiponem pervenissent, juxta promissum, beato viro et benignitatem hospitii, et honestæ domus orbitatem, et religiosæ matronæ in Prædicatorum Ordinem atque adeo in ipsum Ægidium animi propensionem exposuerunt. Motus ad misericordiam Ægidius, Eia, inquit, Oremus clementissimam Dei matrem Virginem, ut huic adsit familiæ, et mœstos conjuges concessa prole consoletur. Flexis igitur genibus ante Virginis aram, Fratres qui aderant omnes jussit, Salve Regina, decantare, subjungens ipse orationem. Nocte insecuta, sicut postmodum compertum est, concepit
C mulier; et cum filium peperisset, lustrali sancti baptismatis die Diodocum Ægidium appellavit, indito patris nomine, cognomine vero de nomine sancti viri, cujus illum orationibus concepisse nequaquam dubitabat.

A. ANDR. RESEND. *a* / *b* / *c*

31 Fuit viro Dei Ægidio frater, ætate junior, ecclesiæ Olissiponensis Decanus, cujus erat pagus Azoia in Scallabitano territorio, quo in gratiam fratris non raro ventitabat Ægidius, sacrarum concionum causa. Ergo cum ibi aliquando esset, et non solum in templo de rebus divinis et virtute dissereret, verum sub dio etiam quocumque loci ad se audiendum aliquos convenisse animadverteret; contigit ut gallus gallinaceus, proxime illum concionem habentem cucurrire non cessans, obstreperet obturbaretque : quem ut fugaret Ægidius scipione emisso, ictu certiore quam volebat, in capite percussum interfecit. Interfectum, de corona quidam procul ab aspectu removerunt, ne qua propter id tristitia vir sanctus afficeretur : sed ille peracta concione percontatus est, ubinam esset gallinaceus quem percussisset. Respondentibus esse mortuum, imperavit afferri; et ante pedes posito, cœpit se redarguere, O sancta Maria, profecto ego male feci, quod in alitem ratione vacuam sic excanduerim. Tunc cœlum suspiciens, paulisper intra se oranti similis, scipione jacentem gallum pulsavit dicens, Age surge jam modo, surge, et fungens solito D vocis officio, cantu creatorem tuum lauda. Surrexit continuo gallus, et complosis alis cantum replicans, perjucundum miranti turbæ spectaculum fuit. In libro qui Vitæ fratrum inscribitur, invenio cuidam innominato Fratri, hoc apud Majoricam contigisse, dum se ad concionem habendam pararet coram Sororibus, quæ habitum a beato Patre Dominico acceperant : sed cum ibi dicatur, hoc a Fr. Ægidio Hispano, viro sancto et vero, inter cetera fuisse scriptum; sæpe mecum dubitavi, an vitandæ gloriæ causa Ægidius, quod ipse fecerat, non nominato auctore scripserit, sicut alias consuevisse illum, priori volumine adnotavimus; an reipsa simile omnino alii Fratri contigerit Majoricæ. Nam hoc quod de Ægidio hic narravimus, apud Azoiam territorii Scallabitani pagum contigisse legitur, præsentibus Fratre Bernardo Morlanensi viro sancto, Fr. Bartholomæo Petreio, Fr. Dominico Siseriensi, Fr. Petro Crucio, Fr. Joanne de Marbilla, Fr. Joanne Turrio, qui post sancti viri obitum rem ita gestam asseverabant : quod etiam is qui ante nos hæc collegit, se audivisse testatur ab Hermensa muliere proba, ejus pagi incola, quæ mi- E raculo interfuerat.

gallum gallinaceum mortuum suscitat.

32 Medicum peritissimum fuisse Ægidium, dictum non semel est quare quotidie a diversis conveniebatur, confluentibus ad eum, cum propter peritiam et morum facilitatem gratuitamque curationem, tum propter sanctitatem ejus, a qua medicam prodire opem persuasissimum habebant. Die quadam igitur pariter venerunt ad illum duo homines, alter ex nimia continuaque oculorum destillatione tam gravi lippitudine, tam profligata visus acie, tam albuginosis, depilibus, languidisque orbibus magis quam luminibus, ut ab omnino cæco minimo minus distaret; alter inveterato nec uniusmodi morbo acri gibbere adeo incurvus, ut nullo pacto nec pectus erigere, nec caput ultra quam obstipum sursum movere, nec obtueri valeret. Utrumque miseratus vir Dei, paululum suppresso sermone constitit : deinde Fratri Joanni ostiario, Vade, ait, Frater, et affer olei pauxillum. Allatum brevi precatione signo Crucis sanctificavit Ægidius, illoque oculos prope intermortuos illevit, mirante Fratre Consalvo medico qui aderat, et curnam contra medicinæ placita medicus absolutus faceret, interrogante. Ad quem ille, Hoc, inquit, arti prævalet fides. Quid? An non etiam contra medicorum regulas Christus noster luto cæci oculos inunxit? an non mortifera venena ipsi fidentibus bibenda prædixit sine noxa? Oleo igitur huic, F ad sui nominis invocationem, medendi vim dignabitur conferre. Et fiducia magna intincto pollice, scapulas et pectus alterius Cruce signavit, sicut alterius pœne deploratos oculos : nec fidem fefellit eventus. Protinus enim ille in proceritatem erecto corpore, sibi redditus ac liber, cœlum suspexit; huic, importuna lacrymatione compressa reformatisque luminibus, clara videndi acies est restituta.

Oleo benedicto curat gibbosum et lippientem,

33 Conimbrigæ juvenis adhuc impubes Consalvus, nomine Joannes Pelagii, honesti civis filius, Sacerdotio divi Bartholomæi destinatus, importuno strumarum morbo tantum gutturis tumorem contraxerat, ut prodire in publicum sæpenumero illum puderet. Cui cum post diutinam et inanem curationem nihil superesset opis in medicis, nec modico sane conductis, persuasus a quopiam, deformitatem ætatis ejus miserante, et quid facere deberet edoctus, ad cœnobium venit. Quem Fr. Stephanus Besa deduxit ad Ægidium. Ille se peti animadvertens, Quid, inquit, bone adolescens, quæris? Cui puer procumbens ad pedes, ac ostendens pessime affectum locum, Ecce, ait, Domine, gravi hoc morbo premor, nec ulla est jam spes in medicis mihi reliqua : ad fidem humanitatemque

sanat strumosum,

A tatemque tuam supplex confugio : nam tuæ manus contactum, si tangere non dedignaberis, certum mihi fore remedium certo ego scio. Non se difficilem vir beatus ostendit, sed impresso adolescentis gutturi signaculo Crucis, jussit ut abiret. Paucissimis inde diebus strumæ, in putrem vomicam erumpentes, discussæ omnino sunt, et juvenis perfecte sanatus, cicatricibus solummodo in signum remanentibus. Atque ut a Conimbriga non discedamus, Maria Gaudina, Gaudini Pelagii junioris honesti hominis filia, gravissima diuturnaque detinebantur infirmitate, quæ omnem medicorum diligentiam eatenus eluserat, ad maciem extremam attenuato mulieris corpore. Ejus mater, Major Sueria, cum illam ad Ægidium deducere cogitasset, sed a familiaribus negotiis vacationem commodam opperiretur, ac ideo remissiore animo in longum rem protraheret ; correpta et ipsa vehementi corporis concussione et febri, tandem cum filia ad virum Dei venit, atque obnixius sanctæ manus impositionem deprecabatur. Promptus semper ad misericordiam Ægidius, dextra manu super earum capita Crucis signum effinxit, et utrique protinus integram restituit sanitatem.

matremque et filiam a febri.

34 Prandebat die quadam officii causa Ægidius B apud Martinum Consalvium Cancinum, consobrinum suum, equestris Ordinis de summa nobilitate virum. Qui tanti hospitis, maxime consanguinei, exhilaratus adventu, more hominum qui in splendidiore agunt fortuna, accersitis aliquam multis, ex piscaria copia, eo quod virum Dei a carnium esu ex instituto abstinere non ignorabat, convivium effusissime struendum curavit. Tracto longiuscule convictu, dum huc illuc covivator circumspicit, dum hortatur, dum poscit, bolum inconsideratius cum acutissima spina deglutivit, sed mox a faucibus versa in gutture spina vehementer hæsit. Quam cum neque trajicere neque rejicere valeret ullo modo, et protuberantibus oculis intercluso que spiritu, extrema spe vitæ stetisset ; omnes qui in illa epularum accubatione aderant, hujusmodi casu turbati, mœrebant. Ægidius vero protensa manu guttur ejus tetigit, ac pollice Crucis signum faciens, Age, inquit, in Christi nomine, tussi, Martine frater. Tussiit ægerrime, ut potuit ; et subito bolus cum spina rejectus est ; et homo, libere admissa anima, cruciatu omni solutus. Casu simili periclitatus est Fr. Vincentius, ille medicus, quem refractariolum ad credenda quæ de Ægidio constanti fama dicebantur, supra exposui- C mus. Nam tametsi acerbo illo ac sævo experimento viri Dei virtutem pro comperta satis habere debuisset ; tamen rusticiore quadam hæsitatione, nonnumquam narrantibus difficilem se præbebat, vir alioqui bonus. Contigit ergo tempestate quadam, cum in Conimbrigensi esset cœnobio, aliquot honestos cives, affectu religionis liberalius obsonatos, cum cœnobitis prandere ; quibus honoris causa accedebat Vincentius, utpote senescentis ætatis et litteraturæ meritis in numero primorum eo tempore habitus. Cujus similiter gutturi inter comedendum spina piscis dura et oblonga infixa est, adeo ut neque sæpius tussiendo, neque pocillando, quidquam proficeret : quin retro ad cœnationis parietem reclinans, caput præ anxietudine demutato colore exalbuit ; rogatusque ab hospitibus cur non comederet, non tam verbo quam signis, se non posse ac mirabiliter cruciari, respondit. Sed quoniam interdum, juxta Esaiæ vaticinium, sola vexatio dat intellectum ;
Is. 28, 19 subiit cogitare, quoties duritia sua parum fidei accommodasset narrantibus, quantam Deus gratiam Ægidio tribuisset ad gutturis affectiones sanandas. Igitur cum torqueri modo se merito suo judicaret, cœpit ita secum ; Succurre mihi, Christe, per servi tui Ægidii immortalia merita, ut ego mirabilem te in illo, victa denique obstinatione, deprædicem. Hæc D tantum precatus, levi tussi spinam sanguine cruentam ejecit, et prandio finito, ecquid sibi accidisset narrato, spinam cunctis ostensam in futuri temporis testimonium penes se diu servavit.

Spinas piscium gutturi inhærentes duobus eximit:

A. ANDR RESEND.

35 In pago Azoia, quem paulo superius Scallabitani esse territorii diximus, quidam plebeius homo, cum bubuli pulmenti jure se avidius sorbendo ingurgitaret ; fragmen ossis, non quidem altrinsecus, sed utrimque acutissimum, gulam totam occupavit ; adeo ut arteriam etiam, qua meat spiritus, oppido angustaverit. Id ubi multos jam dies perdurans fixius inhæreret, miser nec loqui poterat, nec alimenti quidpiam demittere : quin intumescente in gravem collectionem gutture, ac vix spiritu commeante, parum aberat quin omnino præfocatus interiret. Jumento igitur impositus, Scallabim deductus est a necessariis : qui ad januam cœnobii cum homine jam deplorato venientes, viri Dei colloquium cum lacrymis postulaverunt ; expositoque quod acciderat, orabant tanto malo remedium. Aderat viro Dei sanctus ille Fr. [Bernardus Vasco et Fr.] *d* Petrus Crucius, ipsius Patris Ægidii eo tempore socius, E Conversus tunc ad Bernardum vir sanctus, Quid, inquit, Frater, huic homini possumus facere, ut salvetur ? Et ille, Subveniat illi fides tua, Pater : nam ex medicinæ professione, quid illi aut opis aut spei supersit aliud, non equidem video. Nihilo tamen secius Ægidius buccellas aliquot panis dari jussit, ut si devoraret, etiam os una descenderet. Sed cum ea re adeo nihil proficeret, ut potius oppilato gutture ac spirandi tramite intercepto, majori noxa homo conflictaretur ; oleum poposcit, intinctoque pollice abscessum Crucis signo inunxit. Dein, Ducite istum, ait, intus ad sacrarium, et curate ut imponatur illi pallium sancti Patris Dominici : id enim pallium, quod monachi cappam vocant, Ægidius cum provinciam Hispaniam regeret, a sanctæ memoriæ Joanne, sancto viro qui miraculis corruscavit post mortem, natione Teutonico, generali Ordinis Magistro, dignationis et familiaris amicitiæ causa, dono Bononiæ datum, Scallabim deportarat, ubi et nunc reverenter asservatur. Ergo cœperant simul templum ingredi, cum homini tussicula oborta, tota illa collectio interius discussa est, atque inter erumpentis putoris nondum maturi redundantiam, ossis illud fragmen sanguine cruentatum rejecit. Quodque F magis admirari conveniat, coegit hominem Ægidius, ad divi Patris Dominici contingendum pallium accedere : quasi vero non ipsius meritis tam insperata salus obvenisset. Non dubito, quin admiratione dignum, ut revera est, vobis merito videatur, tanta floruisse apud Deum gratia et familiaritate mortalem quempiam, ut perlevi nonnumquam precatiuncula, maximas res longe supra naturam efficeret.

alteri os similiter hærens.

d

admota cuppa D. Dominici

36 Quanto autem illud mirabilius, Ægidio absente, necdum mortalitatem exuto, impetrasse alios quæ a Deo, Ægidio nominato, postulassent, aut aliquid etiam frivolum, modo tamen ejus fuisset, cum reverentia et fide postulatum, penes se haberent ! ceu vero aut alicui obærata teneretur Divinitas, ut humanis meritis reposci ad respondendum jure queat ; aut si merita ulla sunt, non ab ipso Deo id habeant quod probantur. Sancio Regi, de quo paulo ante retulimus, successit Alfonsus frater, accitus ex Belgis, ubi ducta uxore Bononiensem tenebat Comitatum ad Morinos et littus Gessoriacum, vir ingentis animi, et reipublicæ, quæ sub fratre pessum ibat, non modo fulciendæ, verum etiam erigendæ satis idoneus. Is tantum Ægidio deferebat, ut in familiari colloquio scipionem illi, quo ætate confecta membra sustentabat, dono petierit. Nam cum vehementer podagrosis esset pedibus, speravit abituram podagram,

Alfonsi Regis podagram levat :

A. ANDR. RESEND. *donato scipione suo:*

A gram, si sancti senis baculum gestitans, ægris pedibus gradi niteretur. Nec spe minus illi evenit: nam post aliquantulum temporis desiit omnino morbus. Rex tamen non jam necessitate, sed religione, scipione illo frequenter in domesticis ambulationibus utebatur. Quam ego potissimam causam fuisse crediderim, ut idem Rex, quinto post anno quam in patriam redierat, tertio quam regnabat, insigne cœnobium Olissiponense cœperit ædificare; cui decennio absoluto, et ea quæ ad Divinitatis cultum pertinerent, et illa quibus monachorum necessarius usus indigebat, ut tunc paupertatem professis satis superque erat, regia munificentia providit; de qua re exstat ibi in peristylio inscriptio hæc:

Strenuus Alfonsus, Rex quintus Portugalensis,
Illustris Dominus Comitatus Boloniensis,
Qui dilatavit regnum patris, et reparavit,
Ac exstirpavit pravos, hostes superavit:
Istius ecclesiæ jecit fundamina magnis
Sumptibus egregiæ, complevit quinque bis annis.
Annos millenos Domini deciesque vigenos
Ac quinquagenos minus uno collige plenos,
Cum Rex incipiens opus hoc produxit id esse,
B Annos tres faciens, ex quo Rex cœperat esse.

Vinum acidum suo sapori restituit,

37 Quodam tempore cum vir sanctus iret Conimbrigam, comite Fr. Bartholomæo Petreio, divertit ad Canonicorum S. *e* Augustini sodalitium, in pago quem vocant Colmenas: quem loci ejus Canonici cum magno honore atque hilaritate recipientes, inter ministrandum ignosci sibi postulabant, quod mutatum illi vinum propinabant. Accidisse enim sibi vini *f* annonam, nec de facili posse aliunde provideri. Gratias egit illorum studio Ægidius, præterque nihil opus: defecto cibo ac potione ventri suaviora conquiri, præcipuum esse horum condimentum ipsum desiderium et optimam hospitum voluntatem, operosiores epulas minime se morari nec ambitiosius sitire. Mansuetudo et facilitas viri Dei unum ex illis, vinariæ cellæ Præpositum, altiori religione tetigit: et captata occasione, cum nescio quid illum suere vidisset, tamquam aliud ageret, utendam acum sibi ut commodaret rogavit. Inde ingressus in cellam, ad capacissimam cupam, qua vinum omne erat conditum, quod spontaneo fervore corruptum paulatim etiam ab acore vappescebat: En, inquit, Christe omnipotens, in tuo nomine et famuli tui Fr. Ægidii acum hanc, quam manus ejus tractaverunt, in cupam injicio: per ejus te oro merita, ut vinum hoc C emendare clementia tua digneris, ne Sacerdotes famulique tui, in hoc loco tibi inservientes, penuria et incommodo annui curriculi afficiantur: et injecta acu abiit. Postridie cum in usum prompsisset vinum, gustu suavissimum est repertum. Tum rei novitatem admirantibus, protinus et quæ ipse fecisset, et quam ampliter et magnifice Christus pro Ægidio vicem hospitalis beneficii rependisset, palam exposuit.

et spinam gutturi eximit invocatus semel,

38 Fr. Michael Joannides Portuensis et Fr. Robertus, ad pagum Ansidium Canonicorum S. Augustini juxta Durium devenientes, hospitio accepti sunt, et humaniter procurati. Cumque honoris causa multi cum eis sederent ad mensam, et comederent piscem *g* alosam, quibus illic Durius abundat, quidam ex una comedentibus, suavitate piscis illectus (nam Durium Miniumque subeuntes alosæ, ceteris ceterorum amnium Hispaniæ tum magnitudine tum sapore jure præferuntur) cum avidiuscule ingurgitaret, spina durior in buccella semimansa gutturi ejus inhæsit. Quam cum rejicere tussiendo nequaquam posset, et ore toto rubuisset, ac emissitiis oculis præfocari videretur; turbatis hoc casu, qui aderant, Age, inquit Michael, nomina Frater, qua voce potes, Fratrem Ægidium, et illius meritis subveniet tibi Deus. Cumque, licet ægre, nominasset; rejecit D continuo cum buccella spinam, protinusque liberatus convivis amissam hilaritatem restituit. Crevit autem cunctis religio, et erga Ægidium absentem auctus est pietatis affectus. Duo sunt in Turdulis *h* vetustioribus oppida, quorum utrique Turres nomen est: differentiæ tamen causa, illud Turres veteres, hoc Novas appellant: ego libentius Græce Palæopyrgos ac Neopyrgos dicerem, si imponendorum oppidis nominum legislationem mihi permitteret aut litteratorum consensus, aut aliquando placabilis illitteratorum factio. Neopyrgis igitur, vel si hoc non impetro, Turribus novis agebat Pelagius quidam Martinus, qui exactoribus vectigalium Reginæ in eodem nomo *i* Præpositus erat. Nam per nomos distribui Præpositos hos, qui vectigalia vel ab exactoribus jam collecta vel a redemptoribus adhuc debita cogunt, si vos nescitis, ad vicinum hunc meum vos deducam: unde hæc ego nuper didici, cum oratum ad illum issem, ut mitius ageret, cum quibusdam *k* reliquatoribus, neve miseros omnibus fortunis nudaret. Qui mihi tunc titulos aliquot legis Regiæ, impositamque sibi necessitatem urgendi *l* mancipes qui relinquerentur ostendit, ac tam enucleate digessit E capita singula, ut ego quoque jam me arbitrer posse strenuum præstare vectigalibus cogendis Præfectum. Is ergo Pelagius Martinius monachis ad oppidum prædicationis gratia venientibus comiter ac perhumane præbebat hospitium. Discumbens igitur die quadam cum Fratre Michaele Martinio et alio quodam, osse piscis vehementer infixo maxime cœpit cruciari. Subjecerunt illi monachi hospites, ut Fr. Ægidium nominaret. Nominavit quo potuit modo, et subito cum Ægidii nomine tussiens, os cruentum rejecit, ac tertio quartoque sanguinem screavit.

iterum / *et tertio.*

39 Alacri portum *m*, Transtaganæ hujus provinciæ oppidum lanificio nobile, prædicationis gratia devenerunt Fr. Durandus Stephanius et Fr. Nunius, utebanturque hospitio Domni Andreæ, primi ecclesiæ Virginis Dei matris ibi *n* Sacerdotis. Cumque die quadam discubitum esset, apposito pisce hoc alosa, gulosorum castigatore; quidam de Sacerdotibus una accumbentibus, Dominicus Joannides, dum inconsideratius epulatur, noxam contraxit deerrante a gula in arteriam bolo cum spina duriuscula. Quam cum prius leviter, deinde toto nisu tussiendo, rejicere non valeret, et spiritus difficillime commearet; surgere coactus est, et sedens foris ad F ostium præ anxietate sudare cœpit et tremere, et ronchos magis quam clamores edere: pæne enim suffocabatur. Quem cum magna jam ex transeuntibus et vicinis corona cinxisset, fietque tumultus; convivæ turbati casu surrexerunt et convenerunt ad illum. Durandus itaque videns hominem in tanto vitæ discrimine, Eia, inquit, salutare Crucis signaculum fac super guttur, et nomina Fr. Ægidium, cui peculiarem Deus in gutturalibus his noxis gratiam contulit. Signavit pollice locum, et rauca inconditaque voce cum dicere cœptasset, Sancte Frater Ægidi succurre mihi, ad nomen ejus, cruentam atque recurvam in modum hami rejecit in manum ori appositam: quam cunctis ostendit, gratias agens Deo, et absentem extollens Ægidium, mirantibus qui illic aderant universis mortalem adhuc hominem: nam multis post hoc factum annis sanctus Pater supervixit, et absentem (in tanta apud Deum erat gratia) liberavit. Testes miraculi citantur iidem Durandus et Nunius, et Fr. Petrus Vernandius, cum socio Fr. Dominico, qui postridie ad oppidum devenerunt: et Frater Joannes Alacriportuensis, qui puer, quo tempore hoc contigit, præsens fuit.

ANNOTATA

A

ANNOTATA.

a Canonizatus *est* S. Dominicus *Gregorii Noni anno* 8, *Christi* 1235.

b Cunæum, *aliis* Sacrum promontorium, *vulgo* Capo di S. Maria, *ad quod est oppidum* Faro, Turdetani *autem fuerunt, quod nunc regnum* Algarbiæ.

c Diodocus *ab auctore, barbararum vocum fugitante, videtur accipi pro nomine* Didaci, *id est* Jacobi, *ex quadam affectatione Græcismi, quomodo etiam* Diadochum *scribere potuisset.*

d *Supplendum fuisse sensum, his quæ exciderant verbis restitutis, ex sequentibus colligo.*

e Joannes Teutonicus, IV *Magister generalis, obiit* 4 *Novembris, quando licebit inquirere an et qualem cultum in Ordine habeat.*

f *Quia passim vox* Annona *usum in re frumentaria habet, occasionem sumit Pyrrhus opponendi, quod ita in scholis didicerit a ludimagistro, explicante istud Davi Terentiani,* Tum annona cara est. *Objectioni autem satisfacit auctor phrasi Varronis et Columellæ, quorum hic* lactis, *iste* macelli annonam *dixit, aliaque etiam*
B
longius quæsita huc addit, ex ff ad l. Juliam de Annona. *Sed de verbo extra controversiam Latino, an de quacumque copia dici possit solicitus; melius ad suum illud* acidisse *reflexisset oculos et quæsivisset, an Latine dicatur* acideo *vel* acidesco, *ut inde formari possit præteritum* acidi : *a verbis enim in* eo *fieri quidem frequentativa in* esco,*et commune cum primitivis suis præteritum habere, notum est : et sic Ulpianus in* ff l. 1 de peric. et comm. rei vend. *dixit,* Si vinum venditum acuerit damnum erit emptoris : *similiter ab iisdem verbis in eo fiunt adjectiva in* idus, *ut ab* aceo, acidus; *sed hinc nova formatione verbum in* eo *aut* esco *deductum nemo quod sciam usurpavit; puta a* pallidus, pallideo, *aut* pallidesco. *Infra num.* 92 *legitur recte,* acuisset.

g Alosa, *Teutonicum vocabulum ac velut augmentativum ab* al *anguilla, etiam Gallis usurpatum piscis nomen. Græci post Aristotelem* Thrissas, *dixere, quas* Alosas *interpretatur Gaza : easdemque Plinius* Clupeas *vocasse putatur, quas Itali hodie* Chieppe *dicunt : sed has easdem esse cum illis* Alosis *seu* Thrissis, *negat a Pyrrho interpellatus auctor : quod* Clupeam *Plinius* pisciculum *vocet,* Alosas *autem apud Gallos cubiti magnitudinem interdum superare, et in Durio Minioque frequenter librarum pondus æquare notum sit. Addit deinde auctorem suum, barbare ante annos* 250 *scri-*
C
bentem, vocasse Sabalum : *quin et* sabogas *et* sabellas *dici minutius, spinosius, et insipidius quoddam ejusdem piscis genus, de eoque locutum putat Ausonium in Mosella cum dixit.*

Stridentesque focis obsonia plebis Alosas.

citantur etiam Paulus Jovius, Franciscus Massarius, Petrus Gilius, et Guilielmus Rondeletius, medici et docti et diligentes, longis editis commentariis *super hac quæstione.*

h Turduli *Ptolomæo et Melæ populi sunt Hispaniæ Bœticæ in regno Granatensi; Lusitani tamen, teste Vasconcello, eos ad se trahunt inter Mundam et Durium, ubi nunc* Beira *collocatur.*

i *Lusitania in* Comarcas *dividitur, pro qua voce, utpote barbara,* Nomos *dicere Resendius mavult; antiquitatem imitatus, cui in Nomos Ægyptus dividitur, sumpto a pascuis nomine : sic Germani regiones pascuosas præfixo fluviorum interluentium nomine, in* Govias *seu* Gavias *distribuunt* Ryngaw, Brisgaw, Argow, Turgow *etc.* Comarca *autem dicitur, addito præcipuæ alicujus civitatis seu Marcæ nomine, a qua circumjecta regio jus petit;* Comarca d'Aveiro, Comarca de Coimbra *etc : minus autem late patent hæc nomina quam diœceses, quæ singulæ plures Comarcas continent.*

k Reliquationem *dici invenies, l.* 44 ff de admin. tut. *id quod subductis rationibus deberi ac veluti relinqui invenitur : et qui sic manet in debito appellatur* reliquator, *unde Tertulliano* reliquatrix anima *lib. de anima cap.* 35. D

A. ANDR. RESEND.

l Manceps *a* manucapiendo, *dicitur emptor seu* redemptor *alicujus pecuniæ exigendæ, etiam apud Ciceronem pro Roscio Amer. et in* 3 *Verrina.*

m Port-alegre, *urbs hodie Episcopalis,* 30 *circiter leucis distans Olissipone ad confinia Castellæ; quod autem* Alacri-portum *vocet, quam* Amaiam *dixit Ptolomæus, Latinorum veterum exemplo se facere subjungit Resendius, qui* Sacri portum, Boni portum, Pulcriportum *dixere : sed qua ratione dicetur* portus *ea urbs, quæ neque mari neque fluvio saltem navigabili adjacet, in monte sita?* Portam *ergo dicere maluissem, si* Portalegra *displicuisset, quales scilicet inter montium angustias concipiuntur, pro transitu ex Lusitania in Castellam.*

n Archiepresbyterum *indicat, cum scilicet superiori primum seculo a Joanne III primus Episcopus ibi constitutus sit* Julianus Albius, *hac occasione a Resendio hic nominatus.*

CAPUT V.

E

Revelationes de Ægidii Sanctitate, ante et post pium ejus obitum.

Gloriam virtutis esse umbram, quæ etiam invitos comitetur, sententiosissimus auctor Annæus Seneca per translationem dixit, virtutemque nulli non et vivo et mortuo gratiam retulisse, qui modo se non exornarit ac pinxerit, sed bona fide secutus illam fuerit. Consonat sententia hæc divina Servatoris nostri philosophiæ : nam eos qui sine aliquo fuco, serio ac propter Deum, religionem et virtutem colunt, certissima indubitabilisque manet gloria; non modo ea quæ speratur a solo Deo, posteaquam in suum cœlum, unde illi initia, receptus fuerit animus; verum ea etiam, quam sancti viri tamquam virtutis præmium obtinent, videlicet exserente se suis studio et quasi prodigente fidelissimi remuneratoris largitate. Id erga Ægidium affatim præstitit Deus, cujus per universam Hispaniam eminens inclaruerat virtus, in Gallias quoque et Italiam nonnulla ex parte jam pervaserat, sed inter suos, hoc est inter monachos. Id non satis visum divinæ bonitati, nisi etiam exteris innotuisset. Romæ igitur tempestate illa, vir notæ sanctitatis agebat in secessu vitam, quod genus homines ἀναχωρήτας Græci appellant. Is cum aliquando ante crepusculum matutinum orationi et contemplationi vacaret, levi somno correptus, vidit apertos cœlos, et Servatorem nostrum Jesum stantem, illique adsistentem matrem Virginem, erectis manibus quasi adorantem; sub cujus dextro brachio videbat quemdam in habitu Prædicatorii instituti, mira luce fulgentem, qui brachium Virginis quasi suppositis manibus sustentaret, veluti cum Aaron et Hur Moysis orantis brachia sustentabant. Admirans anachoreta, quinam ille esset, qui in tanto honore haberetur, ut Virginis Dei matris brachium sustineret; responsum accepit istiusmodi ab eadem ipsa Virgine : Hic quem in tanta apud me familiaritate vides, Frater est Ægidius Lusitanus, ex Prædicatorum Sacerdotum Ordine, filii mei servus et mihi peculiaris : atque sicut ipse meum brachium sustinet, sic Prædicatorum Ordo per orationes ejus et merita sustentatur et augescit. Visum hoc ille secum reputans, desiderabat de Ægidio plenius edoceri. Quare cum aliquantos post dies esset coram Cardinale quodam et multis aliis gravibus personis, conspicatus Lusitanos aliquot qui aderant, quorum unus erat Magister Petrus

Deo Ægidium etiam procul glorificante,

in visu pio eremitæ offertur, ut D. Virginis orantis brachia sustentans,

F

A. Andr. Resend. prout Roma reversus quidam retulit qui audierat :

A Petrus Vincentius, Bracarensis ecclesiæ canonicus; rogabat ecquid Fratrem Ægidium Portugalensem ex Ordine Prædicatorum nossent : et respondentibus, optime nosse; formam illis, habitudinemque corporis, atque ætatem Ægidii graphice admodum depinxit. Aientibus, ita rem se habere, ille coram Cardinale et qui aderant omnibus, quod sibi ostensum fuerat, cum omnium admiratione retulit. Quod prædictus Magister Petrus, reversus postmodum in Lusitaniam, vivente etiamdum Ægidio, religiosis Patribus, videlicet Fr. Martino Martinio Præfecto cœnobii Conimbrigensis, Fr. Lupo sacræ Theologiæ Doctori, Fr. Bartholomæo Petreio, Fr. Ægidio Thomariensi, et Fr. Stephano Ratensi, ceterisque cœnobii ejusdem monachis, sacramento confirmans enarravit.

41 Inter animam ac corpus naturalem quamdam vehementemque adeo esse amicitiam, ut ægerrime alterum ab altera separetur, et philosophi docuerunt, et nos diutina ac pœne quotidiana experientia intelligimus. Magna tamen intercedit distantia, quod animæ quæ se voluptatibus corporeisque illecebris

et quantum mortem desideraret

B dediderunt, quasi mancipia corporibus obnoxiæ tenentur, neque ad futuræ longeque melioris vitæ spem eriguntur : bene vero constitutæ, quæque terrenis se labibus non manciparunt, sursum quasi ignis emicant, originis suæ memores. Accedit quod illæ, ex contractis sordibus et male actæ vitæ conscientia trepidæ, exire e corpore ad supplicium reformidant; istæ vero nullis pollutæ maculis, sed tutæ innocentia, ad divinum præmium debitum virtuti festinant. Eoque fit, ut quamdiu in corpore hoc agunt, non tam se in domicilio vivere, quam in vinculis et custodia existiment detineri. Ægidius ergo, ultra quam quod senio et laboribus ad vitæ satietatem devenerat, tædio peregrinationis hujus, dissolvi anhelabat, Christoque jam non per fidem et in ænigmate, sed clara et aperta visione conjungi : quam rem etiam ad servi sui gloriam ostendere mundo Deus voluit. Fuit Olisipone tempore illo matrona nobilis et dives, Stephana Bocharda, quæ defuncto viro quod reliquum ætatis fuit in viduitate, qualem describit Apostolus, perseverans, etiam usque ad sanctitatis opinionem creverat. Hæc respectu Dei, domi suæ in cellula separatim alebat quemdam cæcum, Stephanum nomine, non quidem mendicum ex iis qui ostiatim victum proclamant stentorea voce et firmis lateribus ut præconium

C facere videantur, sed modestia honestum; qui etsi corporeis oculis cæcus erat, mentem certe illuminatam habebat, ut qua sibi eundum esset ad Deum probe admodum cerneret. Is igitur Dei servus cum

alteri revelatur :

die quadam in oratione persisteret, visus est apertos videre cœlos, et lucidissimum ignis globum de terra ad cœlum impetu rapidissimo ascendentem : quem ubi ad summi cœli confinia propinquaret, quidam Angelus mantili candidissimo ventilans, ab ingressu repellebat, iterum atque iterum in terram deprimens. Admiranti quasi certamen subvolantis ignis et depellentis Angeli, eique prolixius oranti, ut quid sibi ea vellet visio doceretur, ita respondit ille Angelus : Globus hic igneus, quem vides, anima est Fr. Ægidii Lusitani, quæ tota divini amoris igne succensa, jugiter Deum contemplatur, et ad Deum properans terrenam molem deponere festinat. Ego autem missus sum, ut faciam anhelantem expectare tantisper, dum multas animas ille Deo lucretur, ampliori gloria ex ea mora coronandus. Hoc visum summa cum alacritate cæcus mox patronæ suæ Stephanæ retulit, et illa ei qui hanc ante nos historiam scripsit, ac simul Fr. Consalvo Martinio Scallabitano. Supervixit autem Ægidius post hoc integrum fere quinquennium.

42 Hoc quod modo retuli exemplo, indicatum est D fervens Ægidii desiderium remeandi ad cœlum fuisse suppressum, lucrandarum animarum gratia. Alterum modo referam, quo instantem ei exilii hujus terminum edito oraculo Deus significavit. Non procul *a* Alcobacia mons est, Ceira vulgo appellatus, a
et in monte fanum D. Martino sacrum. Solitariam inibi vitam agebat vir quidam admodum pius ac spectatæ innocentiæ, Martinus nomine. Is cum more suo ab humilibus his rebus abductum animum ad cœlestis vitæ contemplationem advocasset; in cogitationem Ægidii sanctitatis incidit, quam et per se ipse viderat, et plurimis esset argumentis expertus; et cum in ore omni esset populo, indies augescere audiebat. Nihilo tamen secius cum fieri adhuc certior optaret, divinum super ea re vel responsum vel indubitatum aliquod indicium expetebat. Igitur levi post orationem capto somno, aulam quamdam vitream luce inenarrabili coruscantem intrasse sibi videbatur, in cujus medio Patrem Ægidium in sella pulcherrima sedentem inveniebat. Ad cujus pedes cum lætus procubuisset, de interiori conclavi egregia forma adolescentem exeuntem conspexit : qui vene- E
rabundus totusque renidens, ubi ad Ægidium accessisset, ita illum est allocutus; Veni, Fr. Ægidi, veni, quia vocaris. Prosiluit a sella festinanter Ægidius, et viatorem *b* qui se accersiverat summe b
lætus comitabatur. Cumque propinquassent ad apertum conclavis ostium, apparuit aula, priore illa longe capacior, et admirabiliori varietate adornata. Tum juvenis, Intra, inquit, Fr. Ægidi. Quo intromisso, anachoreta, qui illuc usque fuerat pone secutus, totis viribus anhelus satagebat ingredi post Ægidium. At alter simili forma juvenis, qui quantum videbatur *c* Admissionalis fungebatur officio, repulit c
illum, dicens, Abi tu, et expecta : non enim modo introibis : et clauso interius ostio foris reliquit, non parum anxium de repulsa. Cum autem vocem doloris indicem tentaret emittere, excitatus a somno est, intellexitque virum Dei propediem ad patriam migraturum, et repositam summæ sanctitati summam gloriam adepturum. Atque ita reipsa contigit. Nam vix bimestri spatio postea completo, vita sanctus Pater excessit. Hæc probus ille vir ac innocens anachoreta sæpe, cum lacrymis gaudio intermixtis, viva voce referebat.

et tertio proximus ejus transitus.

43 Sed ego cum narrandi voluptate supra modum F
afficiar, vereor ne injurius sim beati viri vita diutius protrahenda, in qua ille commorari tam diu sane quam acerbum duxisset, nisi Dei nutum et arbitrium per patientiam expectaret. Quare cum sermonem hodiernum de iis quæ in vita gessit satis jam longum fecerim, commodius ad ejus de vita excessum, transeamus. Igitur quemadmodum sub prioris voluminis finem diximus, Scallabi privatam quietamque agens extremam senectutem, cum diem destinatum sibi operiretur, octogenario jam major, in morbum levem incidit : quo gratari sibi admodum cœpit, quandoquidem ex illo, ad perpetuam malisque omnibus carentem vitam se transiturum, intelligebat. Præcognita vero instantis obitus hora, in stratum se cilicinum deponi jussit, ac Christianæ pietatis ritu susceptis cum reverentia Sacramentis, mœrentes Fratres blandissime consolatus, omnibusque ad Dei cultum et veræ pietatis studium commonitis valedicens, manus extendit in cœlum, pronuntians, nihil labante voce, In manus tuas, Christe Deus, commendo spiritum meum. Inde compositis in modum Crucis collabentibus jam brachiis, sine ullo mortis sensu, quasi obdormisset, extremum vitæ spiritum edidit; ac, ut Christiane potius quam Ciceroniane loquar, vitam commutavit, anno a nato Servatore nostro MCCLXV *d*, anniversaria die qua ad cœlos d
ascendisse

Octogenarius morbo corripitur

anno 1265 et pie obit

A ascendisse Christum, religio Christiana commemorat. Cujus cadaver neque torvitate vel minima deforme, neque fœda quapiam proluvie maculatum, sed potius gratum naribus, nescio quid supra terrenum odorem spirans : pollinctores, magis consuetudine quam quia indigeret, cum abluere instititissent; cingulum illud ferreum, de quo in priore volumine egimus, repererunt : quod etiam nunc argento tectum adservatur, in magnoque est usu parturientibus, sive utero supra vestem applicatum, sive collo suspensum, sive manibus cum fiducia contactum. Humatus frequentissimo Scallabitanorum cujusque modi conventu, translatus postea est ad ædiculam et marmoreum cælatum monimentum, curante sua pecunia Joanna Nunii Vermandi Cognominii matre, femina illustri et ipsius beati viri consobrina, ut in principio prioris voluminis jam diximus.

cingulo ferrio adstrictus.

44 Illius e vita excessum piis aliquot hominibus, cum Scallabi tum etiam locorum intervallo non modico inde divisis, significationibus, et quidem minime ambiguis, Deus aperuit. In cœnobio Conimbrigensi Fr. Dominicus Mansillinus, vir integer et perspectæ multos jam annos probitatis, sub crepusculum illucescentis diei, quo sanctus vir curriculum vitæ
B confecit, cum ab oratione leviter obdormisset; videre sibi visus est templum cœnobii Scallabitani, aulæis bombycinis versicoloribus mire totum adornatum, stratumque tonsilibus tapetis varietate simili pavimentum : tum equum pulcherrimum sine fræno, sine ephippio, per mediam Scallabim incedentem, qui modo huc, modo illuc, alacritate summa lætisque hinnitibus sese obversans, populum demirantem spectandi gratia cunctum post se trahebat; donec egressus urbis portis, ac ad cœnobium quod juxta exterius pomœrium situm est, sequente populo deveniens in templum, uti dixi adornatum, se conderet. Hoc visum Mansillinus secum expendens, neque quid portenderet adhuc sciens, tacuit. At religiosus Pater Michael Suerius, eo tempore ejusdem Conimbrigensis cœnobii Præfectus, cum eademmet nocte circa matutinam synaxim quiesceret semisomnis, putabat se videre beatum virum Ægidium in prima odei sede, quæ Cœnobiarcharum est, consistentem, et ad matutinas laudes dulci admodum sono præcinentem, Deus in adjutorium meum intende. Ipse autem Præfectus, propter sancti viri auctoritatem, illi et loco et præcinendi officio cedere videbatur, electa ad sinistram ejus sede altera. Secum tamen
C tacitus ita cogitabat, Quidnam ego novæ rei video? Pater Ægidius, qui tam impense Prælatos consuevit honorare, me præsente meam sedem et præcinendi munus occupavit? Cumque ita miraretur, evigilavit; reputansque quod viderat, non levem illi visum hoc suspicionem movit, quasi prædictio revera esset, non autem insomnium. Quam rem cum postea ipsa eadem die Fratribus nonnihil anxius retulisset; Mirum, inquit; est, nisi Pater Ægidius aut migravit ad Dominum, aut cito est migraturus. Tunc ante dictus Mansillinus etiam quod ostensum sibi fuerat explicavit, sicque auctam suspicionem die exinde tertia confirmavit superveniens nuntius, qui sub lucem Dominicæ Adscensionis virum beatum e vita abiisse detulit.

Eodem tempore Conimbricæ duobus Patribus ea mors innotescit per visum :

44 Scallabi in parœcia divæ Virginis ac Martyris Irenes habitabat Joannes Stephanus, homo probus et inculpatis moribus. Hic eodem crepusculo, quo beatus Pater Ægidius de vita migravit, non gravi sopore pressus, videbatur sibi a templo Prædicatorum egredi, atque in exteriori sepulcreto, quod Christiana consuetudine cœmeterium appellamus, tres præclara forma adolescentes habere obviam, qui sceptra cubitalia manibus gestantes, Regios apparitores schemate imitabantur. Quorum inusitata forma et adventus novitate permotus, videbatur illos ad hunc D
modum interrogare, Cujusmodi estis homines ? Ad quem illi, Statores sumus Regis, qui nos huc misit, ut Fratrem hunc Ægidium mox illi sistamus, paulo post illum alterum accersituri. Ad quod responsum cum se circumflecteret homo, conspiciebat sanctum virum Ægidium, immensa luce præfulgentem, obviam illis procedere ; et Fratrem alterum, semi obtecta facie eo etiam prodire conantem. Conversus autem homo ad juvenes, Cujus, inquit, Regis statores vos esse perhibetis ? Et illi, Cœlestis scilicet ac sempiterni. Ad hæc homo, Fratrem hunc Ægidium nos sanctum inter nos hominem ac Deo carum semper existimavimus. Non sunt in toto terrarum ambitu, tres eo meliores, inquiunt. Idque te nosse volumus : qui ad hujus sepulcrum misericordiam implorarint, potentem esse eum experientur, apud Regem cœlorum orando, opem et auxilium ferre. His dictis, Ægidium excipientes, ad planitiem quamdam herbidam, floribusque odoratis undique virentem ac pictam cum devenissent ; homo qui sequebatur, cernebat innumeram multitudinem, in stolis tum candidis tum purpureis Ægidii adventui gratulatum venientem, turmam quoque copiosam virorum instituti Prædicatorii veste indu- E
torum, qui quodam more ceteris præire in occursum ejus festinabant. Quod cum homo ille admirabundus conspiceret, accedens ad tres adolescentes, Obsecro vos, divini statores, aiebat, quænam turmæ sunt istæ, quæ Fratri Ægidio tam lætæ occurrunt ? Et nuntii isti, Qui procedunt, Angeli sunt et ceteri Beati; turma vero illa præfestina, monachi sunt Prædicatores, ex quibus ipse multos ad id vitæ institutum disciplinamque deduxit : omnes autem hi honoris causa convenere, ut Fratrem Ægidium nobiscum Domino repræsentent. In hæc verba excitatus homo, dum lætus visum reputaret, audivit in cœnobio Prædicatorum tintinnabulum pulsari diutiuscule, ut solet in obitu monachorum. Tum ille vocata uxore, Eia, inquit, conjux, surgamus; Pater Ægidius modo defunctus est. Cui illa, Et tu unde id rescisti? Et ille visa narravit Ordine : Et ecce, inquit, tintinnabulum inibi pulsatur. Surrexerunt confestim, et ad cœnobium venientes, sancti viri exanimatum jam corpus in feretro collocatum in chori loco, quod Græca voce expeditius ᾠδεῖον supra diximus, invenerunt, et monachos circum affusos lacrymis psalmos decantantes. Justis autem funebribus de more confectis, homo religiosissimo seni, Fr. Joanni Pelagio, qui noxarum ipsius arcanam confes- F
sionem excipere erat solitus, rei hujus seriem exposuit : sancto etiam viro Fr. Bernardo, cujus in superioribus mentionem non semel fecimus, Menendo quoque Suerio D. Irenes Sacerdoti, et Elviræ Durandæ, quæ sancta femina intra septum se brevis cellulæ cohibebat, multisque aliis idem retulit. Qui hæc litteris ante me mandavit, testatur se eumdem Joannem Stephanium sæpe de his interrogasse, diversis tamen temporibus, an variaret, tentandi gratia; sed cum semper eadem diceret, eodemque modo, habitam illi fidem esse. Cumque paucos post dies obiisset religiosissimus senex Fr. Joannes Pelagius, a nobis modo memoratus, intellectum est, fuisse eum Fratrem illum alterum, quem cœlestes nuntii se paulo post Ægidium evocaturos significarant.

item pio viro Sanctirenæ,

A. ANDR. RESEND.

46 In superioribus diximus, sanctum virum socio fuisse nonnumquam usum Fr. Andrea Medico, viro docto et gravi. Hunc sicut mortalis vitæ et actionum habuerat testem, ita quoque adeptæ immortalitatis et gloriæ voluit spectatorem efficere. Nam die quadam leviter sopito, post matutinam synaxim, vultu pulcherrimo et splendenti admodum facie

Fratri socio,

A. ANDR RESEND.

A facie albissimisque vestibus apparuit, illumque renidens compellare videbatur. Ad quem Andreas, Ecquid, Pater Ægidi, nonne mortuus jam es? Et Ægidius, Ne erres, inquit : nequaquam enim mortuus sum, sed vivo : et nunc relicta Scallabi, vado ut per oppida et pagos circumquaque verbum Dei prædicem, quibus dictis abscessit. Intellexit Frater hisce verbis, non modo gloriæ viri Dei certiorem se fieri, verum admoneri etiam Officii quod forte lentius exequeretur. *ac mulieri devotæ.* Elviræ Pelagiæ viduæ, sanctæque conversationis mulieri, quæ habitabat Scallabi ad D. Nicolai, non dissimile superioribus visum contigit, statim post obitum sancti Patris Ægidii. In atrio cœnobii Scallabitani, e regione tumuli ejus, cernebat scalam latam atque erectam, et ab atrii *e* prothyro ad cœlorum usque altitudinem pertingentem, et in gradibus scalæ non longe a terra, duos Angelos mirabili pulchritudine præfulgentes : in imo autem scalæ pede videbat sanctum Patrem Ægidium, et S. Dominicum Cubensem, magni Patris Dominici discipulum et cœnobii Scallabitani conditorem, cujus priori volumine mentionem fecimus, qui ante Ægidium plusculos jam annos vita cesse- B rat, stantes multo auro purpuraque indutos ; audiebatque Angelos in hunc modum eos alloquentes ; Venite, Fratres, ascendite : vocat enim vos Dominus. Illi ita appellati, alter hinc, illinc alter, dextros pedes ad gradum terræ contiguum admoverunt: et apprehensa scala festinanter scanderunt, præeuntibus Angelis, in cœlumque recepti sunt. Hoc visum *f* proba illa vidua sæpe, cum summa sanctorum virorum veneratione jucundaque recordatione, referebat, sicut per Dei attestationem adjurata retulit, præsentibus sancto viro Fr. Bernardo, et Fr. Martino Petreio, et auctore historiæ hujus, multisque aliis fide dignis, *g* *g*

ANNOTATA.

a Alcobaza *celebre Benedictini Ordinis monasterium, duabus ab oceano leucis in Comurca Leiriensi, leucis autem 7 distans Santirena.*

b *Cicero de Senect.* A villa in Senatum accersebantur Senes, ex quo qui eos accersebant Viatores nominati sunt : *hi deinde proprie assistebant Tribunis plebis, ut Consulibus Lictores, ad nuntia deferenda parati.*

C c *Lampridius in Alexandro* Admissionales *dixisse primus invenitur eos, qui introducendis ad Imperatorem hominibus præerant.*

b *Anno* 1265. *Cyclo solis* 14 *lunæ* 12 *litt. Domin.* D. *Pascha* 5 *Aprilis, adeoque Ascensionis festum* 14 *Maji celebratum fuit.*

e Protothyron *Latine* Præliminare, *vulgo* Portale.

f *Addit Cardosus visionem hanc, una cum aliis quibusdam vitæ ejus miraculosæ successibus, pictam etiam nunc cerni in tabula altaris capellæ ejus, subinde innovata.*

g *Hic finis imponitur secundæ diei colloquio, et incitur tertium in villa futurum ad fontem : quo egressi Resendius, Phyrrhus atque Egnatius ad conferendum de miraculis, nolunt eos, qui* hac calamitosa tempestate, in Divorum cultum tepidiuscule affecti, miraculorum ab iis patratorum studiosi parum, *impendere se malunt* inculcandis Divi hujus aut illius peregrinationibus, sapienter dictis, fortiter factis, Apollonianum Philostratum imitati ; potius quam recensendis mirabilibus, quæ per illorum intercessionem operatur Deus. *Atque hic fatetur Resendius* obiter *a se* perstringi amicum *suum* Erasmum, *cujus tamen* manu scriptas *ad se* epistolas, ut jucundum hominis μνημόσυνον, *apud se servet; sed memor ejus quod a Pericle dictum ipsemet Erasmus habet in Chiliadibus*, Δεῖ με συμπράττειν τοῖς φίλοις, ἀλλὰ μέχρι βωμῶν. Amicis commodandum obtemperandumque, verum usque ad aras. D

CAPUT VI.

Miracula primo post obitum Ægidii anno patrata.

Superiori sermone multa, quæ noster Ægidius etiam vivens fuerat operatus, cum persecuti jam simus; ad illa nunc orationem conferamus, quæ post mortem sive ipse, sive pro eo et per eum Deus edidit. Ab ipsius Ægidii patria et cognatione initium capiamus. Apud *a* thermas Alaphoenses nobilis matrona, Domna Therasia Martinia, consobrina beati Ægidii, uxor Roderici Alfonsii Caponis cognomine, equestris Ordinis viri, domi suæ tamquam adoptatitium nutriebat Petrum puerum, filium Laurentii Alphonsii Caponis, leviri sui. *a Puer in thermis fervidis submersus,* Is puer, una cum altero puello suo consanguineo, cum infantilli simplicitate ad thermas appropinquasset, amboque ad crepidinem lacus balnearum satis profundi per gradus incautius luderent, ceciderunt in aquam. Petrus omnino submersus est : alter cum adhuc juxta gradus summa aqua fluitans nunc innataret, nunc mergeretur, a supervenientibus quibusdam semianimis extractus est, et pro mortuo domum ad suos delatus. E Suspensus itaque per pedes, haustam aquam paulatim emovebat : Petrus autem in imo submersus, horæ unius spatio delituit, donec puer ille alter et sensum et loquelam recuperavit, parvo accepto ex aquæ calore nocumento, quod ea in summo lacu ex aeris perflatu tepidior efficitur, et quod ante noxam sublatus est. Qui interrogatus ubi socium Petrum reliquisset, se ambos dixit, per gradus lacus cecidisse : quid de illo factum esset postea, se nescire. Cucurrit ad thermas famula quædam, et ex radiis solaribus perspicuam aquam inveniens, vidit Petrum in fundo jacentem. Ejulatibus ergo et muliebri vociferatione rediens examinata, quod erat, retulit. Accurrerunt multi ad lacum; et cum vehementem aquæ calorem vererentur (natura siquidem tam calida est, ut in ea et ova coquantur, et gallinæ anseresque sine ullo negotio plumis pinnisque nudentur) Sacerdos quidam nobilis, Domini Juliani filius, se exuens descendit per gradus, apprehensumque puerum extraxit non modo jam mortuum, verum facie et tota corporis cute denigratum ac lividum, et ferme semicoctum. F Hoc ubi Therasiæ nuntiatum est, clamosa lamentatione et ipsa devenit : vidensque mortuum puerum, quem tenerrime diligebat, super illum pro cubuit, tundens pectus, capillum vellens, radens unguibus genas, et præ dolore terram mordens. *invocato Ægidio reviviscit,* Cumque a circumstantibus, ne indecenter ageret, admoneretur, collegit sese; et flexis humi genibus, o Domine, inquit, Pater Frater Ægidi, si sanctus et Deo dilectus es, ut te certo esse credebamus, da mihi puerum hunc, quem pro filio educabam : credo enim et confido, modo velis, posse te mihi eum vivum restituere. Vix finierat, cum puer præter omnium spem cœpit hiare, et ore aquam rejicere : et post paulum, apertis oculis clare loquens, matrem suam appellavit et altricem. Admirationem et gaudium cunctorum, tacente me, conjicere potestis ipsi. At pater vivum videns puerum, Tibi pater sancte, inquit, Ægidi, et Ordini Prædicatorum, puerum hunc devoveo, ex meque emancipo, ut ubi per ætatem redditæ a te vitæ licuerit, religiosam servitutem serviat. *et Ordini offertur* Tradidit ergo filium litteratori : deinde Scallabim veniens, cum multis equestri loco viris, amicis et consanguineis, qui miraculi testes fuerant, ad sepulcrum S. Ægidii Præfecto cœnobii, Fr. Dominico

A nico Calarogitano, Divi Patris Dominici consanguineo, præsentibus cœnobitis puerum obtulit, et totam rei gestæ seriem exposuit. Fuerunt præterea tanti miraculi testes, Domnus Julianus, Sacerdotis prædicti pater, qui puerum defunctum in manibus tenuit; et Sacerdos idem, qui eum de lacu extraxerat; Domna quoque Therasia ante dicta, et Domna Maria Sarriana pueri mater, et universa circumquaque vicinia. Puer autem, quoad postea vixit, pallida ac decolore fuit facie, tametsi bene valeret; in signum credo iis qui non viderant, quasi pallore illo ac decoloratione gestum miraculum proclamaret.

Item alii mortui duo

48 Olisipone in parœcia D. Justæ puer nobilis cum graviter ægrotaret, sero quodam, morbo invalescente, spiritum exhalavit. Cujus obitum et avia, quæ illum ut summas delicias suas diligebat, et parentes ultra modum mœsti lamentabantur; et juxta cadaver pernoctantes, acerbo planctu diem expectabant, ut munus supremum dilecto persolverent. Interea tintinnabili pulsu, dato apud cœnobium Prædicatorum ad synaxim matutinam signo, circumstantium animos tetigit religio, subiitque recordatio cum fiducia meritorum sancti Patris Ægidii. A cœnobio igitur suppliciter accersiti qui sancti viri Reliquias B afferrent, has cum frigido cadaveri apposuissent, et orantes cum lacrymis aliquamdiu expectarent, resumpta subito anima redivivus surrexit puer; cui parentes et universa familia, pro expectatis jam solis funeralibus, soteria in Prædicatorum templo exorta die celebraverunt. Perhibuere miraculo testimonium tam ipsi quam turba vicinorum frequens, officii gratia ad eos congregata. A quibus cum rem ordine accepissent viri graves, Fr. Petrus Vernandius et Fr. Paschasius, eam ipsi Patrum Fratrumque congregationi retulerunt. Apud *b* Sthermocium, nobile ac urbi nostræ vicinum oppidum, juvenis quidam, cum valida infirmitate correptus et attenuatus morbo ingravescente defunctus esset; longoque spatio a parentibus comploratus, tandem pollinctoribus esset traditus, ut ablueretur, et funebria exequiæque pararentur; matrona nobilis Domna Anna, defuncti parentibus unici morte consternatis compatiens, ingressa eo est, afferens particulam quamdam corporis sancti Patris Ægidii, quam apud se veneratione summa, tamquam pretiosum thesaurum, custodiebat. Et accedens ad cadaver defuncti, religiose venerabunda Ægidium implorans, mortuo imposuit. Mira res. Surrexit continuo adolescens vivus ac valens, C et post expletam parentum paulo ante desolatorum lætitiam, fidemque factam ad miraculi stuporem concurrenti frequentiæ, iter Scallabim acceleravit cum suis, et sepulcho sancti Patris affusus, coram Fr. Alfonso, F. Joanne Suerio, Fr. Joanne S. Juliani, Fr. Martino æditeo, Fr. Joanne Scallabitano, aliisque non paucis, miram hanc anastasin enarravit. Ego, inquiebat, cum mortuus essem, adstare mihi venerabilem Patrem Ægidium in Prædicatorum habitu aspexi, qui meam a corpore separatam jam animam imperio ad me reduxit: et ecce vivo, meique Patroni in præsentia omnium vestrum magnitudinem effero, cui secundum Deum hanc me gratiam debere profiteor.

Ad funus ejus negligens accedere

49 Intelligitis, opinor, Ægidii nostri excellentem in suscitandis mortuis potestatem. Restant nunc illa, quæ minus stupenda vulgo putantur, quæ tamen eadem ipsa excellens vis et potestas divina, præter supraque naturam, operatur. Ipsa eadem die qua sanctus Pater carnis vinculis est laxatus, anniversario videlicet Dominicæ Ascensionis, cum cives omnes ad justa solvenda se ad cœnobitas contulissent; quidam Martinus Consalvius Quecha, qui ad portam urbis, Punico vocabulo Thamarmam dictam, habitabat, rei suæ familiaris negotio quodam sancti viri exequiis antelato, extra urbem perrexit; sed D subito invasit eum pestifer et acutus anginæ morbus, ac intolerabilis faucium ac pectoris dolor, cum nimia læsarum partium inflatione, in tantum ut intercluso et illiso spiritu pœne strangularetur. Ad istum modum sævo cruciatu ingravescente malo, tactus religione homo cœpit se redarguere, suoque ipsius merito quod patiebatur imputare, quod unus ex omnibus civibus ad funus divini hominis et veræ patriæ parentis ire neglexisset, et in publico civitatis luctu rei domesticæ, nec sane magnæ, curationem in crastinum saltem non distulisset. Vecordiam ergo et contemptum ipse suum incusans, junco quem forte reperit collum circumvinxit, votoque se obligavit, in hæc verba: Si Fr. Ægidius sanctus et Deo dilectus est, ipse me dignetur a præsente hoc mortis periculo liberare; et ego ceream faculam, ad istius junci longitudinem, ad sepulcrum ejus deferam, in redditæ mihi sanitatis testimonium. Finierat, et spiritum libere traxit, et guttur ac pectus sensim detumuere, parvoque temporis momento omnino morbus erupit: et qui malo victum se modo putabat, eo mirabiliter jam levatus, Deo et sancto viro Ægidio gratias agendo non satiabatur: veniensque ad tumulum postridie votum solvit, et historiæ nostræ scriptori, simulque Fr. Dominico Abonemario E et aliis, quod sibi acciderat, enarravit.

corripitur angina, et liberatur voto facto:

50 Eadem quoque die Scallabi ad D. Stephani sacellum hujuscemodi res contigit. Petrus puer, Michaelis Graini filius, tam gravi ictu fuerat paucis ante diebus in capite percussus, ut ei a chirurgo duodeviginti ossa calvariæque fragmenta extracta fuerint, et ipsius calvariæ ad suturas detegendas inspiciendasque variis locis incisa cutis. Procedente inde tempore, cum noxa jam in angusto esse desineret, puer ex sanescendi meliore spe factus negligens, inquietudine puerili minus et a motu et a manibus temperabat. Nam irritato malo incisisque venis, sanguis per nares in tanta fluebat abundantia, ut suppositis vicissim manibus, ad recipiendum indesinenter decurrentem, mater non sufficeret. Quæ in tanto vitæ filii discrimine tantaque sui ipsius consternatione posita, ex inopia consilii, ut est solers in angustiis humana mens, ad divinam petendam opem animum excitavit: et revocato in memoriam Ægidio, qui tumulatus ea die fuerat, mittebat qui summa velocitate saltem de tumulo terram afferret. Supervenit in hæc virgo quædam conversationis innocentissimæ, eximiæ simplicitatis, et fidei spectatæ, Dominica Martinia Thomariensis, quæ apud F pueri parentes hospitabatur, quæque eadem ipsa die beati viri sepulturæ interfuerat, et de ligneo feretro quo fuerat conditus, ramenta quæpiam pulvisculumque, non minimo tentantis idem turbæ negotio, asservarat. Quæ ubi hospitum anxietatem et in ædibus tumultum muliebrem animadvertit, illud quidquid erat matri pueri obtulit apponendum. Tum simul omnes ut aderant clamorem tollentes, Ægidium invocarunt, nequaquam frustra. Nam protinus ebullientis sanguinis fons exiccatus est, et puer præsentis mortis periculo liberatus statim convaluit: quem mater ad sepulcrum sistens, horum scriptori gestorum et cœnobitis aliis grata et pia narratione miraculum retulit.

eadem die sanguis et laso capitis naribus fluens,

admota sarcophagi assula sistitur:

51 Apud Alanokercam, aut si mavultis ut vocat vulgus, Alanquerium *c*, honesta quædam mulier, cum de jumento quo vehebatur decidisset, fractis lumbis magnam ac notabilem corporis debilitatem incurrerat; ut per integrum annum decumbens, per se de lecto surgere non valeret. Quam cum matrona quædam ex vicinia pietatis causa visitasset, eique consuluisset ut plena fide venerabilem Patrem Ægidium invocaret; persuasa mulier virum Dei affectu summo

mulier e lumbis sanatur,

A. ANDR RESEND.

A summo cœpit invocare, ac mox sese a sua infirmitate sensit penitus liberatam. Incolumis ergo facta, itinere diei unius Scallabin venit ad sepulcrum sancti viri; ibique quod sibi contigerat, Fr. Joanni Suerio et Fr. Velasco, uberrimo fletu miraque pietate exposuit; compluresque mulieres, quæ tunc in templo aderant, ad religiosas lacrymas excitavit. Eadem postea mulier, cum aliquando in altissimo solario sederet, minus caute in caput cecidit : sed cum ex beneficii prioris memoria frequentissime in ore Ægidii nomen haberet; cadens, Sancte, inquit, Pater Ægidi, serva me. Accurrerunt ad jacentem in terra homines aliquot, et quam ex tanto casu fractis cervicibus et sparso cerebro credebant se mortuam inventuros, vivam atque incolumem repererunt.

et ex alto lapsa servatur.

52 Ultra castrum Maruanum, quod situm est in monte Herminio, oppidum est Valentiæ *d*, quam vocant Alcantaræ : ibi in familia Joannis Petreii, viri nobilis, puella Mari [illegible], Mariæ Sueriæ Scallabitanæ consangui[illegible] gravissimo carbunculo, quem Græce an[illegible] malo acri et quod triduo se gravatos [illegible] si Plinio credimus. Is inter scapulas ort[illegible]

d

Sanantur duæ mulieres a carbunculo

B et inflammatione in cervicem et fauces serpens, [illegible]so spiritu, ad mortem usque afflictabat puellam, quæ tertium jam diem loquelam amiserat. Quod cernens patronus ejus, flexis humi genibus lacrymans, ita adoravit : Domine Pater Ægidi, concede, quæso, miseræ huic puellæ salutem, ne ex sævo hoc malo moriatur, et ego sepulcrum tuum cereis, in testimonium salutis per te datæ, colam. Emisso voto subito crepuit carbunculi pustula, et totum virulentum pus foras erupit. Exinanito ingenti affecti loci ventriculo, mox cœpit puella perfecte loqui, perlevi curatione perfectæ reddita sanitati. Qui hæc ante me condidit, testatur, se una cum Fr. Pelagio puellam vidisse, et tam ab ipsa quam ab amita Maria Sueria referentibus audivisse. Morbo simili correpta est Scallabi, in parœcia D. Bartholomæi, Justa Menendi Joannidæ uxor, exorto in collo anthrace horribili; qui sic occupatis quoquoversum partibus insano cruciatu mulierem vexabat, ut intra biduum moritura videretur. Quare accito Sacerdote, et facta in universum peccatorum Confessione, imminentem sibi mortem in horas singulas reformidabat. Vir autem ejus, dilectæ sibi conjugis periculo anxius, conscenso equo festinus ad sepulcrum sancti viri accessit, et procumbens humi cum lamentis opem uxori precabatur : inde pauxillum terræ de sepulcro acci-

C piens, domum revertitur, pulvisculumque in linteolo uxoris collo alligavit. Continuo vitium illud, quo interitum minabatur extincto penitus dolore, desiccatum est, et mulier desperatam salutem subito adepta. Nec illa distulit opitulatori gratias agere : nam venit statim ad monumentum cum oblationibus et candelis, et collatum ab Ægidio beneficium testata publice est.

53 Martinus Joannides Sacerdos ecclesiæ Boloniensis in *e* Portuensi diœcesi, incurrit sævissimum sacrorum ignium genus, quod a voracitate lupum appellat quorumdam medicorum vulgus, alii honorificentius D. Antonii ignem, ea forte re quod hic Divus huic malo peculiariter medeatur. Mihi videtur referendum ulcus hoc ad illud quod Græci θηρίωμα vocant a ferina sævitia, et etiam ἕρπητα ἐσθιώμενον, quoniam serpendo carnes ad ossa exedat, de quo diserte Celsus. Sacer ergo ignis ille ad vertebram sinistræ manus, cum brachium corripuisset, adeo carnem devorarat, ut nuda ossa relinqueret, manumque ab internodio jam separaret, et pæne abscissam in terram pendulam dejiceret. Cumque fœdum ulcus et malum indomitum ulterius serperet, a pastis musculis et lacertorum penitus ad ossa toris,

e

Sacerdos ab igne D. Antonii.

D decretum erat brachium per cubitum ferro truncare, ne serpens incessanter ignis in superiora cum totius corporis noxa transcenderet. Submonuerunt amici, ut Ægidii opem imploraret. Flexit homo genua cum gemitu et lacrymis, vovitque si a peste illa Ægidii meritis erueretur, sepulcrum ejus se visitaturum. Nec mora : post emissum votum ignis ille vorax, qui grassatus eatenus in carnem fuerat, extinctus est; et nova caro cœpit succrescere, ossaque brachii turpiter denudata vestiri, et per festinata momenta operiri. Venit ergo Scallabim, ut voverat, et procumbens ad tumulum sancti Patris, præsentibus religiosis viris, Fr. Bartholomæo Petreio, Fr. Michaele cui cognomen erat ex pago *f* Citofacta, Fr. Geraldo Portuensi, Fr. Petro Vitale, et Michaele Joannide, ecclesiæ beatæ Virginis ad Marvillam Sacerdote, serio rem exposuit, brachiumque tenera ac rubente etiam dum carne opertum ostendit. Adeat eo tempore in cœnobio Fr. Dominicus Calagoritanus, de quo paulo superius mentionem fecimus : is tunc Rector erat Provincialis, atque hæc litteris ad memoriam consignari fecit.

f

ANNOTATA.

E

a *Leucis 8 a Santirena, nec procul a mari, in Comarca Leiriensi, notatur in tabulis locus* as Caldas, *id est* Calidæ, *dictus : eum hic signari verosimile mihi est.*

b Stremotium, *vulgo* Estremoz, *S. Elisabethæ Portugalliæ Reginæ obitu nobilitatum oppidum,* 18 *circiter leucis Santirena distat in diœcesi Elvensi, ab Elvis autem Eboraque leucis dumtaxat* 8 *distat, ut dubium sit utram harum suam esse patriam dicat Resendius.*

c Alanquier *inter Santirenam et Olissiponam medium oppidum, suæ Comarcæ caput, Santirenæ tamen propius; nomen haud dubie suum, ut cetera inchoata ab articulo Arabico* al, *Arabibus ex Africa debet : quare ridiculum videtur etymon petere ab* Alanis, *qui huc non penetrarunt, et Teutonico* Kerk, *templum.*

d Valenza d'Alcantara *in Castella veteri, vix* 4 *leucis distat a Castro* Marvam *juxta Portalegram sito.* Mons *autem* Erminius *et populi* Erminii, *noti Dioni, aliis* Monte della strella *id est* Mons-stellæ *hic nominatur, qui inter Tagum et Anam protensus, Castellam novam a Lusitania disterminat : Mariana econtra montem eum locat inter Durium et Minium in diœcesi Brigantinia, ubi nunc nominantur* Serra de Momil *et* Serra de Pehordos. F

e Portus, *urbs ad Durii fauces, unde* Portugalliæ *nomen.*

f *Notat in margine Sampayo,* prope urbem Portuensem hunc pagum esse, *sed neque hic neque alius ex hactenus nominatis exprimitur in accuratissimis N. Samsonis Abbavillani Lusitaniæ tabulis anno* 1654; *ut perquam exigui viculi videantur æstimari, qui in hac Vita nominantur pagi.*

CAPUT VII.

Aliæ miraculosæ curationes variæ.

Anno fere transacto a beati viri excessu, Petro Suerio cuidam ex pago Taucio, qui a Scallabi distat viginti passuum millibus, natum est in nasi summitate acerrimum carcinoma, vitium quod medicinam respuit; unde medici nomen illi fecerunt, Noli me tangere. Recte id quidem, nam curationibus irritatur, ut diserte ait Celsus. Inflarat fœda pustula totam faciem, et circa locum recurvatis venis turpi aspredine deformem reddiderat. Adiit homo Scallabim, et divertit apud Stephanum Nonium et Domnam Gaudinam, in parœcia beatæ Virginis ad Marvillam.

Curatur immedicabile in naribus carcinoma,

A villam. Accitus eo Martinus, nobilis tunc chirurgus, subtilissimo scalpello eradicare adortus, usque adeo nihil profecit, ut agitando magis concitarit. Nam gravius facies intumuit, et correptis faucibus deficiente anima miserum suffocabat. Hospites afflictum miserati, portiunculam tunicæ sancti viri, quam ipsorum filia Maria Vincentia tamquam rem sacram apud se religiose adservabat, accipientes, super hominis faciem extenderunt : et ecce repente guttur ac facies detumuit, ægerque revaluit, et sequenti die, sexta videlicet feria, pedibus domum reversus est. Sed cum se sanum penitus a tam fœdo morbo in crastino sensisset, rediit perendie Scallabin, seque hospitibus admirantibus exultans ipse plene curatum exhibuit : cum quibus tumulum adiit liberatoris sui, cum cereis et amplissima gratiarum actione. Prædicti autem hospites Stephanus et conjux ejus, postea receptis ad hospitium suum Fr. Pelagio Penso et socio Fr. Petro Crucio, per ordinem illis retulerunt, obtentam Ægidii beneficio sanitatem : a quibus omnibus conditor historiæ nostræ se dicit accepisse.

admota parte tunicæ

55 Chirurgo huic Magistro Martino bono fuit experimento didicisse, ut prævaleat divinitatis imploratio humanæ opi, quantumlibet magnæ. Equitabat

B aliquando pari gradu cum altero, cujus equus natura inquietior fremitu et lascivia colloquium chirurgi interturbabat. Sessor lascivientem castigare cupiens, retraxit lupatorum habenas, et lateribus impressit calcaria paulo inconsultius. Nam stimulatus equus ferrato recens calce, pedem chirurgi ad talum prævalida impressione allisit. Ex qua cum vehementer pes intumuisset, et homo tam gravi dolore torqueretur, ut neque dormire neque saltem quiescere in lecto posset, et neque a se neque ab aliis sibi adhibitis medicamentis vel minima parte mitius doleret; spreto tandem artis remedio, ad Ægidii, quam Petro illi viderat profuisse, opem implorandum se convertit. Fecit se ergo amicorum manibus in sella portari, et sedens in terra pedem enormiter tumentem extendit, submissa voce auxilium expetens. Nec spe frustratus est : continuo siquidem cœpit pes detumescere, et dolor qui diu vexarat, conquievit. Interea cum multum populum, qui in templo erat, discurrere ad rem divinam tunc facientes animadvertisset; experiri et ipse voluit, an quoquomodo ad quodpiam ex altaribus accedere valeret. Sed surgere meticulose nitenti non modo pes cessit, verum penitus etiam tumore compresso et fugato dolore vertebraque correpta, per omnes aras currebat, gratias

Item pes ab equi calce tumens

C Deo ac sancto Patri sanus ac lætus agens, et miraculi præconium faciens magna voce.

56 Scallabi ad S. Antonium Therasia mulier, cum diutius febrem pateretur acutam, morbi intensa semper magnitudine et humorum noxiorum multitudine, qui ad guttur in apostematis modum collecti erant, pæne deplorata jacebat; adeo ut a medicis destituta, ea die crederetur sine ullo dubio moritura. Id etiam asseverabat Fr. Wilelmus, loci ejus non indoctus medicus, innuens circumstantibus ut circa eam agerent excubias, procul dubio in sequenti nocte decessuram. Quod audiens vicina quædam, quæ portiunculam pallii sancti viri penes se habebat, illam super deploratæ faciem mulieris posuit, statimque motante se muliere quasi afflictanter animam ageret, instare suprema ii qui aderant existimabant : sed ecce collectio illa ex affecto gutture resoluta est, et febris omnino abscessit; et quæ jamjam moritura diceba-tur, integram adepta est sanitatem. In eodem vico Maria Martinia quædam ex diuturna ægrotatione, rugitum aurium ac tinnitum vehementem incurrerat, usque eo ut multo jam tempore neque intelligeret, quæ sibi etiam a clamantibus in aurem dicebantur, neque somnum nisi ægerrime caperet, ha-

apostema in gutture,

aurium tinnitus,

bereturque pro omnino surda, et ex longo pervigilio macilenta, non diu victura crederetur. Faciebat huic rei fidem, quod ad illa duo mala tertium accesserat, noxius quidam appetitus comedendi terram : quo adeo vexabatur, ut nullius suggestione, increpatione ve deterreri posset, quin quotidie argillæ cretæque figularis quantitatem magnam comederet. Desperata igitur salus mulierem ad religionem accendit : venit ad sepulcrum sancti viri, et quanto potuit animi affectu in orationem se prostravit : statimque continua aurium tonitrua cessaverunt, et bene dormivit; et insana illa comedendæ terræ esuries in tantum sublata est, ut non modo ab ipsa deinceps abhorruerit, verum etiam recordatione nausearet, nec pati posset a quoquam mentionem argillæ ullo modo fieri. In eodem etiam vico Martinus Petreius, culcitrarius, homo pauper quidem, sed probus et spiritu in Deum mire intentus; cum tibiam haberet valde inflatam et dolore vehementi affectam, scipione subnixus, ut potuit, ad beati viri sepulcrum venit; et sparsa de tumulo terra per graviter affectam tibiam, subito sanatus recessit : et post aliquantum temporis gravatus acuto lateris ac capitis dolore, ad compertam jam sibi medicinam se contulit : nam fusa ad sancti Patris tumulum oratione; protinus domum incolumis ac lætus remeavit. E

D *A. ANDR. RESEND*

tibiæ, lateris et capitis dolor,

57 Scallabi in parœcia sancti Salvatoris Dominica Petreia, Silvestri Petreii scribæ uxor, orto in sinistra manu gravi apostemate supra dies quadraginta adeo cruciabatur, ut præ vi doloris quiescere nullo modo posset. Venit ad Ægidii monumentum, et spargens super manum ac brachium indidem terram, supplex cum lacrymis beatum virum orabat, ut qui non modo animorum sed etiam corporum in vita medicus fuerat, et multos ex medicinæ arte curaverat, multos verbo et oratione; modo, cum potentior apud Deum erat, sibi supplici suæ mederi dignaretur. Inter verba hæc disruptum est sponte sua gravissimum apostema, et surgens mulier excussit manum, et projecit frustum carunculæ putrefactæ, et carunculam alteram lumbrici longioris instar; statimque solidato apostematis loco sanata est.

apostema in manu

58 Martinus adolescentulus, horum Silvestri Petreii et Dominicæ Petreiæ filius, frequenter a diabolo arreptus misere vexabatur. Quem mater ad Patroni sepulcrum secum ducens, terram ex eo ad filii collum suspendit, materno affectu obsecrans, ut eadem pietate, qua se alias pessime affectam juverat, dignaretur miserum adolescentem a malo illo F horribili liberare. Portavit adolescens ligatum ad collum pulvisculum, et integrum jam annum ad horrenda mali genii vexatione immunis, amuletum pulvisculi gestare neglexit. Quod sentiens inimicus, atrocius eum aggressus tam sæviter affligebat, ut bis nonnumquam in die eum collideret ac laniaret. Comperiens mater, quod ad collum terram sepulcri minime gestaret, increpitans rogabat, ecquid de illa factum esset. Cumque ille per negligentiam se projecisse confessus esset; stimulata dolore mater ad tumulum rediit, et sumptum ex eo pulverem fiducia magna collo filii denuo alligavit, interminans ne abjiceret. Cavit sibi juvenis, et multos post annos a cacodæmonis vexatione liber et incolumis supervixit. Hoc ejus mater ad sanctum monimentum narravit, coram religiosis viris Fr. Dominico Pelagio cœnobii Suppræfecto, et Fr. Bartholomæo Petreio, et coram historiæ hujus scriptore, coram etiam Laurentio Dominico publico tabellione, et Lucia nobili matrona, et aliis.

Liberatur energumenus,

59 In parœcia S. Stephani, Maria Sueria, paupercula mulier, cum ab apparente sibi semel iterumque dæmone mirum in modum territa, ac nocturnis frequenter imaginibus ludificata, totum jam sexennium

A. ANDR. RESEND. et spectris diabolicis agitata.

A nium timorem cordis continuum pateretur, pœne incidit in amentiam; id agente cacodæmone, ut ad supremum scelus miseram traheret et pessime de vita statueret. Nam interdum vocari se ad laqueum suspendiumque cernebat, interdum omnia viscera ab ingresso intro hoste effundi sibi imaginabatur, nonnumquam cæsa alapis, etiam interdiu quasi impetentem fugeret domo foras exiliebat. Ex quibus in tantam formidinem animique consternationem devenerat, ut neque color ei, neque corporis bona quæpiam inesset habitudo, sed larvali pallore ac macie consumeretur. Itabat autem ad Fr. Andream, virum bonum ac medicum peritum, et frequenti et scrupulosa nimis exomologesi ad tædium hæc narrando illum obtundebat. Cui cum neque ipse, neque item Magister Dominicus ullis increpationibus prodessent, ut animum meliorem quietioremve reciperet; tandem consuluerunt ut sancti Patris Ægidii tumulum frequentaret. Quod cum illa diligenter faceret, biduo triduoque post obdormienti adstitit vir beatus, præclara facie habituque pulcherrimo; ac illa accedens, apprehensa vestimentorum ejus parte ima, capiti suo imponebat, dicens; Pater sancte, miserere mei, et B mali genii ludibria quæ patior a me dispelle. Ad quam Ægidius, Abi, inquiebat, et ad meum sepulcrum me quære: nam ibi me invenies. Surrexit mulier, et sumptis candelis venit ad monimentum, et cum lacrymis visum retulit, exque illa hora se penitus sensit a sævis his diaboli illusionibus liberatam. Contigit hoc nondum peracto mense, a transitu viri Dei.

60 In sancti Salvatoris parœcia, puella quædam annorum fere decem, Maria Dominica nomine, Mariæ Petreiæ filia, gravi et insperato quodam casu loquendi usum penitus amiserat; insuper irruentibus in eam doloribus vehementissimis, cum neque loquendo quid doleret explicare posset, neque saltem clamore et querelis dolorum sævitiam mitigare; tamquam furens atque insana corpus motans manibusque se complodens, ad mortem usque anxietatibus affligtabatur. Corripiunt puellam propinqui, et ad sepulcrum Ægidii properant, sequente utriusque sexus magna multitudine, puellæ nobilis vicem miserante. Tam acriter autem vexabatur, ut putaretur prius animam efflatura, quam ad sepulcrum perveniretur. Erat tunc æditus Fr. Joannes Petreius, homo simplicis et probatæ vitæ, ex eorum genere quos monachi Conversos appellant. Is tumultum adventantium cum vidisset, causa cognita Præfecto et C cœnobitis retulit, petens ut aliquis sacris initiatus mitteretur, qui Divi Patris Dominici pallium mutæ puellæ atque arreptitiæ simili imponeret. Cui Præfectus, idem historiæ hujus conditor; Vade tu, ait, Frater, et pallium ipsum reverenter impone. Cumque iret, puellam super Ægidii tumulum procumbentem invenit, turba comitante circumvallatam. Quare omisso pallio, pulvisculum ex ipso tumulo corripiens, illo puellæ faciem et caput manibus confricabat, partemque pulveris aqua dilutam bibendam porrexit. Quo facto penitus sublati sunt dolores, et rabies conquievit, et puella quæ diu obmutuerat, soluto linguæ vinculo, Patris Ægidii nomen iterare non cessabat, gaudentibus ac stupentibus qui aderant universis. Neque hoc in occulto factum, sed coram Fr. Dominico Pelagio Conimbrigensi, Fr. Joanne æditus, Fr. Joanne Alacriportuensi, et auctore hujus historiæ tunc cœnobii Præfecto, et supra quadraginta ex oppidi civibus, qui cum illa venerant, admirantibus triplex miraculum subito patratum, redditam videlicet loquelam, effugatam insanam rabiem, et continuo plenam insecutam sanitatem.

Succurritur mutæ arreptitiæ,

pulvisculo B. Ægidii sepulcri illi apposito.

61 In eadem sancti Salvatoris parœcia, Franciscus adolescens, Bartoletæ viduæ filius, fluxu sanguinis D vehementi oppressus est: nam totos septem dies indesinenter vomere et per nares multum sanguinem rejicere non cessans, ex abundanti profluvio moriturus credebatur. Subjecerunt matri Marina Stephani Salmanticensis uxor et alii quidam, ut juvenem ad tumulum viri Dei deferri curaret. Persuasa mulier, filium super tumulum protensum jacere aliquantisper fecit: ipsa vero procumbens, uberibus lacrymis supplex orabat Ægidium, ut moribundo adolescenti opitulari dignaretur. Inde acceptam de tumulo terrulam, in os sanguinem vomentis immisit cum fiducia. Protinus importune exundans fluor ille sanguinis coercitus ac siccatus est, et juvenis sanus effectus. Casu simili periclitatus est puer, Joannes nomine, Petri Suerii Renusini filius, nepos Martini Menendi et Dominicæ Petreiæ in parœcia D. Irenes habitantium, defluente per nares sanguine tanto impetu, ut si nares compescendi fluxus causa digitis comprimerentur, unda sanguinis in os conversa vehementius erumperet. Quem mater ad cœnobium Prædicatorum manu duxit, ut a Fratribus Andrea et Bernardo medicis consilium exquireret, qui duo, et una Fr. Martinus Petreius, nosterque auctor, E puerum, naribus et ore sanguinem rejectantem, ac toto trementem corpore, nec pedibus consistere valentem, cum vidissent; super ejus calamitate, ex sanguinis defluvio (ut apparebat) mox perituri, misericordia moti, dato medicinæ consilio, jusserunt ut domum properaret, quodque consuluerant, faceret. Nihilominus tamen, inquit Andreas, intra, bona mulier, templum, et Fr. Ægidium venerare, deque ejus sepulcro terram filii tui collo suspende; forte vestri miserebitur pueroque subveniet. Intravit, et invento æditus petiit ut terram ad filii collum ligaret. Quo facto, breviterque devenerata ac supplex discessit; ut quæ medici jusserant, maturaret. Vix processerant passus triginta, cum sanguinis ille rivus constitit, domumque sospes reductus puer est, qui exspes ac prope moribundus, tamquam efferretur, domo exierat. Mulier, Major Pelagia nomine, juxta eamdem sancti Salvatoris ecclesiam, cancrum habebat in ore, a quo neque a medicis cœnobii, qui bene docti et religiosi erant, neque ab aliis curari poterat. Quæ cum nocte quadam nimis affligeretur, tandem leviter sopita, videbatur sibi ad tumulum venire sancti Patris Ægidii, ac terrulam de sepulcro in affecto loco ponere, ac protinus oris cancro liberari. Quare evigilans visumque reputans, ad sepulcrum venit, et immisso in os pulvere, subito ab F immedicabili morbo sanata omnino est.

Juvantur moribundi duo ex fluxu sanguinis,

sanantur cancer,

62 Conimbrigæ quidam Dominicus Consalvius pictor, deformiter strumosus, secandum utrumque guttur Martino Garciæ chirurgo dederat; sed diuturna et irrita curatione, sanitatis delusa spe, mœrore ac pudore semiconfectus, publico abstinebat. Atque struma super strumam subinde oriente, et vomica super vomicam, perque aperta gutturis vulnera pure continuo dimanante, eo redactus erat, ut illum etiam vitæ jam tæderet. Erat ei amicus, Bartholomæus nomine: is cum illum die quadam officii gratia invisisset: Age, inquit, amice, quando humana ope nihil hactenus promovisti, ad divinam transfuge; signo Crucis tot locis rupto gutturi cum fiducia impresso, sanctum Patrem Ægidium invoca, cujus te meritis curatum iri non ambigas. Ad Ægidii mentionem erectus homo in spem, vovit, si ejus meritis curaretur, iturum se ad ejus sepulcrum quanta maxima posset religione. Voto emisso, eodem in loco et die sanitati restitutus est: et veniens ad sepulcrum beati viri cum quibusdam aliis, Fratri Joanni Petreio cœnobii Portuensis Præfecto, qui tunc Scallabi erat, aliisque multis cœnobitis beneficium,

incurabiles strumæ

A neficium, sibi per sancti Patris Ægidii merita subito ac insperato collatum, pio ac grato sermone patefecit.

morbus letalis,

63 Menendus Petreius, equestris vir Ordinis, gener Martini Dadæ Scallabitanæ arcis Præfecti, familiariter sancto viro cum adhuc in humanis esset, notus erat. Quem cum Menendus ut Sanctum pie coleret et veneraretur, quadam die conquestus in familiari colloquio apud illum est: En, inquit, Pater Ægidi, tu ad extremam senectutem devenisti, et naturæ ordine instat tibi curriculi hujus terminus, optatus tibi, mihi vitæque meæ forte incommodus. Bono te animo esse jubeo, excepit Ægidius: post meum enim hinc excessum, amplius me tibi commodaturum promitto, si quando precibus me pulsaveris. Igitur post mortem sancti Patris contigit Menendum ad mortem usque ægrotare; ad quem cum venisset Magister Vincentius medicus, ac de vita ejus desperasset, iis qui adstabant affirmabat, intra quinque proximos dies sine dubio moriturum. Quod audiens Menendus, tristis admodum effectus, pro mortuo ac deplorato propter medici auctoritatem omnino se habuit: et recordatus promissionis B sibi factæ, O Pater, inquit, Ægidi, ad te confugio: pollicitationi tuæ quæso fidem facias: neque enim tu falso promittebas, neque te ego, quæ a Deo voles, impetrare potentem esse dubito. Hac peracta precatione, vir beatus habitu splendenti sese illi ostendit, et vultu alacri similisque renidenti; Eccum me, inquit, Menende, ne pave: tecum Deus est, qui te sanum ex hac hora faciet. Discessit Ægidius, et æger qui tantum non animum agebat, se penitus curatum sensit: faciensque sibi gallinam parari comedit, et surrexit sanus ac valens: et veniens post hæc ad cœnobium, ampliter obsonatus pransus cum cœnobitis est, et summa pietate ista retulit. Apud Palæopyrgos, aut Veteres-turres, Turdulorum, ut ante diximus, vetustiorum oppidum, Julianus puer, Dominici Petreii filius, gravi morbo decumbens, cum octo transissent dies ex quo nihil non modo comederat, sed ne infusum glutire quidem posset; citra ambiguitatem cum ipsa jam morte colluctabatur. Anxia de filio mater, ad Patris Ægidii misericordiam, affectu vehementi et lacrymis, quantum materna pietate valuit, convertit se; vovens, si filium sibi restitueret jam deploratum, eum se ad ipsius sepulcrum adducturam. Emisso voto, puer ex C insperato de lecto prosiliens, sanus et incolumis ad matrem venit; ciboque postulato refectus, subito revaluit. Quem mater, inter stuporem et gaudium vix mentis compos, protinus ad Sancti sepulcrum misit: ipsa vero secuta est, assumpta secum Maria Martinia, Geraldi Suerii uxore; et omnia quæ contigerant, tam ipsi Mariæ quam multis cœnobii Sacerdotibus, per Ordinem exposuit.

gravis hernia.

64 Fisci Regii in Conimbrigensi nomo Suppræfectus, Dominicus Martinius, cum exigendi frumenti causa, quod in cellam dare aratores tenerentur, agros et areas circumiret; contigit ut die quadam, missis sociis et administris cum jumentis oneratis in cellam, solus ipse maneret. Interim ex collecto cellæ nomine frumento, in capaciorem aliquanto saccum medimnos duos, id est modios duodecim infert; ac solus connisus super grandem canterium imponere, magnitudine ponderis rupit utrimque ramices: ilibusque in scrotum impetu devolutis, vehementi dolore torquebatur, ac præpostero pudore se medicis ostendere in animum nequaquam induxit. Verum deducto distentoque indies ad enormem magnitudinem scroto, cum totos jam annos quindecim cum illo morbo conflictaretur, aliquando ilia majore vi descenderunt. Cumque ultra consuetum modum inguina propellerent, tortusque longe acrius, divinam opem hoc illo modo querulus imploraret, subiit mentem miraculorum sancti Patris Ægidii recordari: et quanta potuit animi demissione, O Pater, inquit, Ægidi, ostende erga me pietatem illam tuam, quæ numquam te invocantes destituit: consule verecundiæ meæ, subveni afflicto, medere misero, in tam diutinis doloribus constituto: ut auxilio clementiæ tuæ curatus, sepulcrum tuum lætus adeam, et collatum in me beneficium grata prædicatione prosequar. Respexit ad afflicti hominis preces Ægidius, et subita pendentia intestina in uterum se collegere, et inguinum rupturæ quasi modo firmo intantum consolidatæ sunt, ut nullum præteriti mali vestigium remanserit. Venit igitur Scallabim ad diem anniversarium, quo celebris beati Patris Ægidii agitur memoria, ejusque mira opera et virtutes populo prædicantur: quod fieri solet Dominica die, Ascensionis festum sequente, *a* quam diem tunc contigit D. Joanni Apostolo ad Latinam portam esse sacram: et accensis cereis candelis plusculis, orabat, Ægidio agens gratias. Quem cum vidisset Fr Dominicus Pelagius Conimbrigensis, cui communis patriæ causa, notus et familiaris erat, adventus causam interrogavit. Ille rem plane narravit, præsente historiæ hujus auctore, multisque aliis tam civibus quam ipsius cœnobii Sacerdotibus.

D A. ANDR. RESEND.

a

E

Admota Beati cappa liberatur obsessus.

65 Idem etiam retulit, quod Conimbrigæ non ita pridem acciderat Dominico Joannidæ, ejusdem Regii fisci publicanorumque Præfecto. Is beatum virum adhuc in hac vita peregrinantem et familiariter dilexerat, et conspicuæ sanctitatis gratia pio cultu fuerat semper reveritus, ejusque causa erga cœnobitas munificus ac liberalis. Impetraverat autem a viro Dei magnis precibus, ut pallium, quod cappam monachi vocant, novum dignaretur accipere; et quod gestabat, usu jam tritum, sibi dono daret: datumque tamquam rem sacram domi suæ adservabat. Post aliquot itaque annos a transitu sancti Patris, contigit quemdam Dominicum Petreium, vicinum ipsius Joannidæ, ab humani generis hoste correptum incessanter vexari. Quam vexationem cum oc culto Dei judicio diutius miser homo pateretur, die quadam atrocius et sævius incubante dæmone, Joannides misericordia motus, pallium istud super arreptum extendit; statimque nequam spiritus ab sævitia destitit, et cum fremitu et indignatione egressus est, nec amplius aggredi est ausus. Mansit itaque homo a sæva illa cacodæmonis tyrannide omnino liber Ægidii beneficio, in pallio, quod olim gestaverat, mirabilem virtutem suam exserentis. Utrumque hoc miraculum, a Dominico Martinio sic relatum, eadem die congregato ad audiendum populo cum publice pro concione esset narratum, tantus concursus ad sepulcrum viri Dei lætis acclamationibus est factus, ut aliis alios impellentibus, ipsa irruentium frequentia non paucas horas permanserit, et cancelli penitus effringerentur.

F

Gallus ad S. Jacobum peregrinus,

66 Raimundus Gallus ex oppido provinciæ Narbonensis, quod Montem-pulerium, vel Montem-pessulanum, receptiore hac tempestate nomine, vulgus etiam eruditorum appellat, cum alterum ex inguinibus indecora magnitudine ruptum haberet, peregrinationemque ad D. Jacobum adortus esset, Cæsaream *b* Augustam venit. Quo loci cum audisset chirurgos esse qui omni herniarum generi incisione mederentur; sanitatis desiderio bis sibi incidi inguen passus est. Nec sane incisio multum ei profuit: nam illinc Callæciam versus digresso, ex pedestris itineris fatigatione omentum in affectum inguen non modo descendit, vastiusque solito intumuit, sed alterum quoque tensione maxima protuberavit: quo malo et tarditatem incessus, et miseram incurrit valetudinem. Visitato igitur Apostoli conditorio, tandem

b

A. ANDR. RESEND.

ad sepulcrum Beati sanatur ab hernia,

A tandem in Lusitaniam venit, sperans Olisipone non defuturam navem, qua in patriam veheretur. Ingressus autem Scallabim, cum in *c* ptochodocheio a miserantibus de Ægidii potentia esset edoctus, sepulcrum ejus adiit, cœpitque ob illius reverentiam quotidie, dum perageretur Sacrificium, sexagies orationem Dominicam recitare. Sexta ergo die finito Sacro, cum ad sepulcrum oraret, subito se curatum sensit ac reperit; et lacrymans præ insperato gaudio, cucurrit ad fores cœnobii, ac Fr. Simeoni janitori retulit. Ille accivit eo Fr. Menendium Doctorem, Fr. Martinum Joannidem, Fr. Rodericum Vernandium, Fr. Joannem Martinium, et historiæ nostræ scriptorem: quibus homo rem palam exposuit, audientibus oppidanorum plerisque, qui ad lætos ejus clamores concurrerant. Postridie divinitus curatus rediit ad sepulcrum cum cereis: et quoniam die illa agebatur memoria Translationis *d* sancti Patris Dominici, habendaque erat ad populum frequentem concio, miraculum e suggesto ex ordine est narratum, adstante publice homine, quodque evenerat asseverante. *e*

item alius pauper,

67 Scallabi ad sancti Salvatoris, Pelagius Nonius carbonarius, vir quidem pauper, sed fidei bonæ et B inculpatæ vitæ, cum in alenda familiola ex continui laboris magnitudine intestina per inguen alterum prolapsa essent, eo tandem devenit, ut operari nullatenus posset, quo suam paupertatem sustentaret. Communicato autem cum uxore Maria Dominica consilio, decrevit vendere pauca ac frivola quæpiam tenuissimæ, quæ tantum supererat, supellectilis, et alio commigrare, ne consanguineos paupertatis opprobrio dehonestare inter notos videretur. Inter pudorem igitur imminentis mendicitatis et patriæ deserendæ propositum, animo fluctuanti exortum repente consilium est, ut ad sancti Patris Ægidii tumulum se conferret, a quo afflictis suis rebus opem posceret. Venit ergo, et accepto inde pulvere ruptum inguen respersit. Sequenti nocte apparuit ei nequaquam dormienti forma visibili Ægidius, et impresso vehementius in ruptum locum digito, intestina prolapsa sursum collegit, et in omentum intromisit. Violenta digiti impressione ictus homo, cœpit alta voce clamare, Hei mihi! hei! Frater Ægidi, interfecisti me! Et ille, ne pave, inquit: ecce sanus effectus es. Ad viri clamorem excitata uxor, rogabat, ecquid subito accidisset, quod sic lamentaretur. Percussit, inquit, modo mihi Fr. Ægidius læsum C inguen tanta vi, ut præ dolore continere clamorem nequiverim. Et his dictis conjecta manu locum attrectavit, et penitus consolidatis tunicis et abdominis membrana, omnino sanum se invenit. Idem homo cum postea die quadam sine calceis incederet, acutissimum os alterum ejus pedem intravit, fixumque nimis alte in vola adeo læsit, ut pes totus et tali cum tibia intumuerint, ut homo de lecto surgere sine cruciatu non valeret. Memorque de pulvere monimenti sancti Patris sibi alias provenisse medicinam, eo misit, et pulvere dolentes partes, Ægidii nomen invocans, sparsit; et subito sanatus surrexit, nec erubuit coram populo utrumque hoc erga se sancti viri beneficium in concione publica confiteri.

cui et pes læsus curatur.

ANNOTATA.

a *Festum S. Joannis ante Portam Latinam celebratur* 6 *Maji: ergo erat littera Dominicalis E, et Pascha eo anno celebratum fuerat* 13 *Aprilis: atqui a morte B. Ægidii usque ad annum* 1343 *bis tantum id contigit, scilicet anno* 1270, *Cyclo lunæ* 17 *solis* 19, *et* 1281 *Cyclo lunæ* 9 *solis* 2.

b *Passim* Cæsaraugusta *et* Zarragozza, *Regni Aragonici caput.*

c Πτωχοδοχεῖον, Pauperum receptaculum, hospitale. D

d Translatio S. Dominici *facta* 1233, *celebratur* 14 *Maji.*

e *Hic interfatus Pyrrhus, occasione Montis-Pessulani in hoc miraculo nominati et Medicorum studiis celebrati, refellit Vadianum, Melæ commentatorem, ubi ipsum esse putat* Volcarum Tectosagum Agatham, *quæ quatuor inde millibus distans hodieque superest, vulgo* Agde.

CAPUT VIII.

Reliqua libri tertii miracula.

Pueri a B. Petro Consalvio curati mater,

Alienum a meo instituto forte videatur, si alterius quam Ægidii mira opera huic narrationi interseram: sed ita, quæ dicam modo, paulo post dicendis connexa sunt, ut etiam dari mihi hanc veniam non necesse habeam postulare. Scallabi in sancti Salvatoris parœcia habitabat Maria Vernandia, pia probisque moribus mulier, oriunda ex oppido Callæciæ, quod priscis Artabrorum portus dicebatur, citeriora secula Pontemveterem *a* maluerunt. Erat ei filius, Dominicus nomine, tenerrime dilectus, cum quia E impubes, tum quia post viri decessum relictæ extra patriam ac suos erat unicus, quo uno viduitatem ac solitudinem consolabatur. Hujus pedem alterum pessimum id ignium sacrorum genus, de quo supra disseruimus et θηρίωμα vocari a Græcis diximus, in tantum exederat, ut corruptis nervorum compagibus duodeviginti ossa illi exciderint: et cum frustra medicorum artem adhibuisset, spe sanitatis in pejus indies ruente, spreta diu ludificante opera, divinitus medelam quærebat; et beatum virum, Fr. Petrum Gundisalvium *b* ex Prædicatorum Ordine, qui in summo Tudensis urbis templo sepultus est, cujusque in Callæcia nomen est celeberrimum, nec in Lusitania non celebre, in urbibus maxime maritimis, quotidiana comploratione precabatur, et tamquam a conterraneo popularitatis gratia petebat fidenter opem, ne filii pes omnino deperiret. Exaudivit illam Beatus ille, et paucis diebus citra medicamentorum operam, quibus delusa sæpe ac diutius fuerat, pedem puero conservavit, integrumque ac sanum reddidit. Cujus beneficii mulier grata non immemor, Ordinem Prædicatorum impense venerabatur, filii animum his moribus condocefaciens, atque ut Sacerdotes instituti ejus frequentaret hortabatur. Quod juvenis cum sedulo faceret, seseque paulatim dedisset, delectatus tanta significatione venerabilis Pater F Fr. Bartholomæus Silvensis Episcopus, eum secum duxit ad Turdetanos, per ea tempora nondum expulsis oppidatim Sarracenis pacatos, nec tam quotidiano, ut nunc, commercio frequentes. Ubi cum diutule mansisset, neque de eo quidquam mater sciret, angebatur suspicionibus, muliebri ac consueto matribus more.

de filio absente solicita,

eumque B. Ægidio commendans,

69 Die igitur quadam cum anxietatem mentis pati non posset, cucurrit ad sancti Patris Ægidii monimentum, et procumbens orabat, ut saltem per visum certiorem se facere dignaretur. Non sprevit maternam solicitudinem Ægidius, sed nocte insecuta hanc speciem obtulit mulieri. Intuebatur filium in navicula quadam, sine gubernaculo, sine velis, sine remis, cum multis aliis venientem; navicula tamen intus plena erat claritate maxima. Mater autem conterrita clamabat, Heu! fili mi, quonam pacto maris procellas evades? Et filius, Ne timeas, mea mater, nobiscum it Frater Ægidius: is nos ad portum deducet incolumes. Perveniebat itaque navicula ad quemdam amœnissimum portum, et undique pratis virentibus ac floreis circumdatum, in quem expositus

A positus filius recipiebatur. Nec multo post Olisiponem applicuit adolescens, unde Scallabim ad matrem venit. Pauci transierunt dies, et mater animo semper anxia pro filio, ad sancti Patris Ægidii sepulcrum flens orabat, primorem juvenis adolescentiam numini ejus commendans. Non dormienti igitur, sed plane vigilanti hujuscemodi objectum est visum. Finito diei hujus Sacrificio, sub Ægidii monimento videbat magnam subterraneam cameram, in modum sacelli factam, maxima luce splendentem, et in medio altare ad Sacrificium præparatum, ad quod accedens Frater quidam Sacerdos divinæ rei operam dabat, respondente illi et ministrante Fratre adolescente quodam, quem suum esse filium ipsa putabat, qui ad elevationem sanctificatæ Hostiæ cereolum de more accensum tenebat. Sacro autem peracto adventitiaque illa visione ablata, locus concamerationis, modo apertus, conclusus est, veluti cum liber complicatur. Ecce autem postridie, ad summum perendie, matre nec opinante, juvenis petito humiliter religionis habitu a cœnobitis receptus, utrumque visum non vanum fuisse declaravit.

gemino viso docetur initurum Ord. Prædicatorum :

B 70 Illo viso significavit Ægidius, curæ fuisse sibi juvenem a pia matre commendatum. Isto, quod modo referam, voluit declarare, quantum Dominico Juliano mercatori faverit, quantumque animæ ejus salutem procuraverit. Is erga sanctum virum adhuc viventem bene fuerat animatus, et ejus mortui memoriam venerabatur, sed lucri terreni pedicis obvinctus minorem animæ curam gerebat. Non diu igitur post viri beatissimi decessum, Domna Catharina, religiosi viri Fr. Petri Bernardii et Domnæ Mariæ Bernardiæ soror, quorum in sequentibus mentionem faciemus, hujuscemodi vidit imaginem. Intuebatur virum beatum in tunica linea talari candidissima, aurato balteo et serico paludamento superindutum, in manibusque ampullas olei sanctificati et chrismatis habentem; pueros item duos super Ordinis habitum amictos lineis albis, cereos accensos ante illum tenentes, et hinc et inde copiosam Fratrum Prædicatorum turbam : ad quos respiciens, Eamus, aiebat, ad Dominicum Julianum mercatorem ungendum. Cumque eo devenissent, peracta unctione, Ordinis habitu eum sanctus Pater induere videbatur. Unus alterve dies transierat, et mercator humanis sarcinis se exuens, ad cœnobium venit, sanctæ conversationis habitum humiliter postulavit, et cœnobiali militiæ nomen dedit.

idem de quodam mercatore simili visu revelat Ægidius.

C 71 Olisipone cum apud cœnobitas Prædicatores translationis sancti Patris Dominici memoria celebris ageretur; aurifex quidam a vicinis monitus ne ea die laboraret, potiusque una iret ad frequentem in cœnobio concionem, contempsit nec destitit ab operando. Cujus contemptum ultio est insecuta : nam carbonis igniti fragmentum de fornacula exiliens, in apertum oculum ad pupillam illi hæsit : in qua protinus vesica grandiuscula exorta est, et oculus eo usque ex adustione intumuit, ut jam neque genis integeretur neque nictaret, sed ex inflatione et vehementi dolore desilire e capite videretur. Non potuit se homo domi continere, sed clausa aurea officina appositaque super oculum manu, prodiit quasi insanus, nec satis animo constans quonam ibat, donec acerba illa vexatio versa est in religionem. Quare qui exierat dolore amens, quo quaque impetus illum ferebat; ad cœnobium recta se contulit, invenitque monachum e suggesto concionantem. Qui cum alia ex aliis intertexens etiam ad Ægidium sermonem deflecteret, et quædam adduxisset admiratione digna; homo audientibus qui circa erant, Si vera, inquit, sunt quæ monachus iste de Fr. Ægidio asseverat, meque Frater ipse Ægidius respiciat, oculumque ex tam acri

Olissiponensis aurifaber, ob neglectum cultum S. Dominici,

oculum, adustus,

D læsione restituat, conceptis verbis voveo, ut quam mox me sanarit, ita ad sepulchrum ejus pedibus ingrediar. Emisso voto cum domum se conferret, ademptum subito dolorem et solitas rediisse nictationes miratus, e speculo sanum omnino oculum, sine vesica, sine inflatione ulla, summo gaudio est contemplatus. Nec mora, antequam cibi quidquam gustaret, iter Scallabim arripuit, et ad sepulcrum accensis candelis prostratus, Ægidii in se clementiam potentiamque narravit. Miraculo testimonium perhibuere Fr. Alfonsus Zamorensis Olisiponensis, tunc cœnobii Subpræfectus, Fr. Pelagius Pensus, Fr. Stephanus Rodericius, et Fr. Joannes Joannides : qui hominem finita concione viderunt, et ut bono esset animo, bonam spem haberet, hortati sunt : scriptor etiam historiæ nostræ sanum eum se vidisse Scallabi ait, cum ad Ægidii tumulum gratias ageret.

A. ANDR. RESEND. B. Ægidio invocato sanatur :

72 Non solent Sancti, ac præcipue cum Deo regnantes illatas sibi a parum piis hominibus injurias humano more ulcisci. Quod si interdum noxios sequatur vindicta, hoc eo fit, ut flagello commoniti, intelligant suam ipsorum displicuisse Deo impietatem, et salubriter, nisi mentis deploratæ sint, resipiscant. Cuidam hoc evenit aulico, qui cum die solenni quadam in ecclesia esset, ubi sanctus vir Ægidius requiescit, videretque populum frequentem ad osculandum sepulcrum ejus concurrere, cœpit primum intra se hæsitare, esset ne Sanctus cui tanta illa reverentia impenderetur. Deinde, ut diabolo malorum concitatori mos est mentes a se leviter semel impulsas ad suprema scelera atque flagitia evehere, ex hæsitatione prorupit in blasphemiam, male compresso jam murmure, indignum honore illo sepultum fraterculum, et oscula figentes lapidi plane superstitiosos. Ista dum jactat, corpore quassatus collabitur : cumque oculorum etiam lumen ingens vertigo ademisset, homo sibi minime constabat, et neque ullo modo egredi, neque paulum saltem poterat loco progredi; sed sui omnino tum animi tum corporis impos, hærebat. Tandem perculit mentem religio, ut agnosceret unde sibi subita illa contigisset afflictio : mentemque paulatim recipiens, quod in aliis ex temeritate damnaverat, consilio saniore facere ipse tentavit. Et tremens ac titubans, ægre pedibus sustentatus, corrogabat qui se opera juvarent, quo ad sepulcrum accederet : ad quod procumbens, sanctitatem sepulti fatebatur, et dementiam suam palam profusis lacrymis redarguebat; orabatque liberari, ut qui virtutis detractor fuerat, potentiæ et clementiæ præco exinde fieret. Exauditus est, ac sanus et bene valens surrexit : ac deinceps quoties incidebat occasio, ut a simili caverent impietate ceteros hortabatur. E F

in hunc blasphemus graviter punitur.

73 Benedictum puellum, filium Domnæ Majoris Vimaranensis, quæ Scallabi extra pomœrium juxta templum sanctæ Trinitatis habitabat, spectantem in hippodromo, equus incitatus acrius infræno cursu ad alteram curriculi partem deflectens, propulit ac conculcavit, brachiumque elisum ad terram confregit. Chirurgorum ergo opera ossa quidem fracta coierunt et solidata utcumque sunt; sed ex gravi nervorum læsione manus ita stupuit, ut neque illam claudere, neque digitos complicare, aut aliquid illis capere quoquomodo posset. De qua re cum ex animo doleret mater, ad sepulcrum sancti viri supplex accedit, et captam indidem terrulam brachio filii alligavit. Mox eodemque momento perfectam sanitatem adeptus, manum ut libitum ei esset, nunc in pugnum supprimere, nunc explicare cœpit, digitosque vel contrahere vel extendere, omnimodoque brachii ac manus usum ex arbitrio recuperavit. Idem postea puer progressu temporis pernicioso dysenteriæ

Ad sepulcrum restituitur contracta manus,

A. ANDR. RESEND. *sanatur dysenteria et hydrops*

A dysenteriæ morbo cum diutius laboraret, sive ex multa quam bibebat aqua, sive qua alia causa, adeo intumuerat, ut venter ad levem tactum, non minus quam pulsum manu tympanum, [sonaret. Qua in afflictione eadem mater Ægidii recordata], cujus clementiam erga filium jam alias experta fuerat, super tumulum prostratum jacere aliquantisper fecit. Rediit inde domum, et ecce post paucas horas detumuit inflata pueri alvus, et dysenteria quæ jam inveteraverat, compressa emendataque omnino est, penitusque puer et colore et bona corporis habitudine revaluit. At mater, mulier nobilis et pia, accepti utriusque beneficii nequaquam immemor, ad sepulcrum rediit, sanumque filium et optima valetudine tam prius quam modo palam ostendit. Utriusque miraculi oculatum se testem noster auctor cum plerisque aliis fuisse confirmat.

Per Ægidii baculum curatur podagra,

74 Altero ante hunc sermone diximus Alfonsum Regem, beati Ægidii adhuc vivi baculo gravi podagra fuisse liberatum, ob idque domi apud se baculum retinuisse. Contigit ergo post sancti patris excessum, nobilem equitem Petrum Martinium, cognomento Pætarinum, Præfectum municipii *c* Auriensis, de B numero eorum qui Regi erant a consiliis, quique illi maxime gratus erat et peculiariter amicus, podagræ morbo laborare. Quem Rex cum vidisset pedes ægerrime trahentem, misertus ejus, Cape, ait, scipionem hunc Fr. Ægidii, forsan tibi proderit : mihi certe per istius gestationem dignatus est Dominus subvenire. Gestabat itaque Præfectus Ægidii baculum magno podagræ remedio. Interim apud idem Auriense municipium Dominicus Matthæus quidam, dum Dominica die tertio Nonas *d* Junii, lautius apparato prandio, carnes nimio plus avide semimansas pergeret deglutire, os in media gula transversum inhæsit, ita ut neque descendere, neque rejici posset, neque spiritum sineret meare. Vocatus eo est Stephanus Martinius, templi S Joannis inibi Sacerdos, ut Confessionem ejus exciperet, antequam spiritus omnino intercluderetur : sed ille nullo modo loqui potuit. Convenerunt ad subitum casum ex vicinis multi, et tumultus pervenit ad Domnam Stephanam, ipsius Præfecti Petri Martinii uxorem; quæ audita hominis angustia, scipionem illum a viro suo petiit, et gutturi prope jam suffocati apposuit : et continuo vehementer infixum os rejectum est, et homo penitus liberatus. Qui tamen crimina confiteri prius urgente necessitate nequiverat, ex religione postea statim C jam liber confessus est : et qui a mensa tristis surrexerat, ad mensam cum amicis rediit, de salute sua et exonerata conscientia lætus. Hoc sibi et Fr. Roderico Vernandio socio suo narratum scribit noster auctor ab eodem qui curatus ita fuit, et ab ipsius uxore, item a Præfecto municipii, et a Stephana ejus conjuge, a Sacerdote quoque qui Confessionem excepit, et a Joanne Vernandio Præfecti antedicti Sacrifico, a multisque aliis municipii ejusdem incolis, qui ad hominem illo tempore convenerant.

c

d

et os gutturi inhærens eximitur

alteri item accurrenti ad sepulcrum

75 Simile contigit, cum eadem matrona Stephana esset apud Rivum-majorem montanum vicum, ubi mirus est fons salsissimæ aquæ, ex quo salinæ fiunt non paucæ salis candissimi, et qui marino præfertur. Nam de clientibus et stipatoribus ejus unus, Joannes Martinus Auriensis municeps, cum carnes similiter comederet, et voracius lurcando (ut solet inter nobilium asseclas qui ita suæ parti recte consultum putant, si sua edacitate et ingluvie in communi mensa positaque paropside posteriores non ferant) os cum carne gulam occupavit, infixumque tenaciter gurgitem illum cruciabat miris modis, gestus nunc hos, nunc illos facientem. Ad quem cum venisset patrona; Equidem, ait, quidnam tibi remedii adhibeam, profecto non scio; sed festina quantum potes, ad Fr. Ægidii tumulum (non multis enim millibus D vicus is distat a Scallabi) ubi spero sanaberis. Qui cum iter festinus corripuisset, et ex celeritate ac dolore lassus tantisper desedisset, dum tantillum a fatigatione interquiesceret, obdormivit : brevi tamen experrectus, penitus se sanum invenit. Quod vero sibi acciderat postmodum grato animo referebat, sicut re ipsa conditori historiæ nostræ et socio ejus retulit, coram patronis suis Auriensi Præfecto et Stephana ejus uxore, et Joanne Vernandio ipsorum Sacrifico, ac plerisque castri ejus municipibus.

76 Juvenis quidam, Aprilis nomine, Vernandi Vernandii equestri loco viri cliens, apud *e* Thomarium in subitaneum parumque a medicis intellectum malum incidit. Nam apprehendit eum dirus cordis et viscerum dolor, et velut phreneticus rabidusque efferatus adeo est, ut a multis hominibus teneri non posset, quin se et adstantes juxta morsu laniaret. Tam repentini mali causam nescientibus, hanc tantum significationem dabat, arreptum se a nequam aliquo spiritu videri. Ne ergo in se neve in alios per rabiem sæviret, qui aderant brachia illius, manus, ac pedes sigillatim ad ligneas columnas alligarunt, E quin et caput per capillos ad terram vinculis presserunt, ne se morsibus discerperet. Cum ita plerasque horas detentus a furore et rabie non desisteret, supervenit Domnus Laurentius Thomariensis, Procurator Conventus Fratrum militiæ Templi, vir pius et eximiæ auctoritatis : hic pulverem de sancti Patris Ægidii tumulo, quem secum gestabat, super pectus arrepti posuit juxta carnem sed interula. Cujus pulveris tactu furens ille et a malo genio obsessus omnino quievit, et placida mitique voce, O Deus magne, inquit, ego sanus effectus sum. Et sermonem convertens ad Laurentium, Vel maximam quampiam in te virtutem, Laurenti, habes, vel maximæ virtutis aliquid manu sine ambiguo portas : tactu enim tuæ manus a sævo me tormento liberasti. Ad quem Laurentius præ gaudio lacrymans, Noli, fili, mihi virtutem quampiam, quam equidem non habeo tribuere : Deo et magno servo ejus Fr. Ægidio tuam te debere sanitatem cognosce. Ostendit in te Deus, quantis meritis polleat, cujus sepulcri pulvis, per me tibi applicatus, ab horribili te vexatione liberavit. Solutus ergo adolescens a vinculis quibus attinebatur, sedebat quietus. Cum eum rursus nequam hostis aggressus, tibiam genuque illius tam valide stringebat, ut parum abfuerit quin frangeret. Tum juvenis clamare cœpit ad Laurentium, Hic quæso, hic super tibiam sancti tumuli pulverem impone, ne F frangatur : id enim hostis molitur, apposito pulvere dolor ablatus est, et malignus spiritus effugatus. Verum post dies circiter quindecim, cum domum adolescens vellet ingredi, vidit intus dæmones ostium obsidentes, et ipsius ingressum expectantes : quare foris ante ostium vociferabatur, non audere se domum plenam dæmonibus ingredi. Accurrit vicinus Laurentius, et ad collum ejus terram ligavit; protinusque importunorum dæmonum turba evanuit, et juvenis deinceps liberatus est a territamentis istiusmodi.

e

cujus pulvere a dæmone vexatus liberatur,

etiam tertia vice

77 Altero ante hunc sermone Neopyrgis, Turdulorum oppido, habitasse diximus Pelagium Martinium vectigalibus cogendis Præfectum, qui monachos prædicationis causa eo venientes hospitio comiter excipiebat. Cum ergo esset ibi auctor hujus historiæ, una cum socio suo Fr. Roderico Vernandio, venit ad idem hospitium magno comitatu Petrus Joannides, Ataugiensis nobilis Christinæ vir, consanguineus Domnæ Joannæ ipsius oppidi Dominæ quam Ægidii fuisse consobrinam alibi non semel dictum a nobis est. Is habebat equum generosum, quem subortæ inter

Glandulæ equinæ curantur,

A inter maxillas imasque fauces majores glandulæ, synanches species veterinarii nostri olivas non pessime appellant, pœne præfocabant, ut neque comedere, neque bibere ullo modo posset. De cujus jam certa, ut apparebat, morte dolenti Domino suasit noster auctor, ut sancto Patri Ægidio supplicaret, facto visitandi sepulcri ejus voto. Quam mox votum suscepit, equus nullo fastidio hordeum cœpit comedere : et pota largiter aqua refocillatus, statim revaluit ; ita ut postridie sua pristina alacritate equitem ad votum solvendum vexerit.

infans qui annulum deglutiverat,

78 Scallabi in parœcia beatæ Virginis ad Marvillam, juxta domum Menendi Martinii viri nobilis, habitabant Dominicus Munio præco, et Maria Dominica ejus uxor. Erat eis filius infans duorum vixdum annorum, Geraldus nomine, qui positum negligentius annulum capiens, sublata ad os manu infantili more annulum deglutivit, quo intra gulæ arctum retento infans strangulabatur. Ad cujus ploratum et matris quiritationem cum congregata esset turba, ex vicinia supervenit Maria Sueria, honesta virgo, quæ candelas ad sepulcrum sancti Patris deferebat, ut gratias ageret pro sanitate puellæ ex familia sua. Hæc ut vidit tumultum et infantis angustiam, accessit, B et candelam explicans illa parvuli collum cinxit, sic adorans ; O Domine sancte, pie Pater Ægidi, en ego ad sepulcrum tuum pergo, ut hanc candelam accendam pro tuo in familiarem meam beneficio ; respice et modo, quæso, pietatem nostram et parvuli hujus innocentiam : subveni ejus necessitati, dilecti tui Servatoris nostri memor, qui infantibus divinas manus benignitate summa imponebat. Cum hæc dixisset, infantulus ab imo gutture annulum rejecit sanguine intinctum : quem parentes ad sancti Patris sepulcrum tulerunt una cum his feminis quæ adfuerant, Domna Gaudina, Maria Petreia, Maria Galdina, et Maria Sueria quam diximus ; quæ rem gestam narravit coram auctore historiæ hujus, et coram Fr. Stephano Pelagio et Fr. Joanne Dominico, ostenso palam infante et annulo adhuc sanguinolento.

angina,

79 Codimbrigæ Dominicus Petreius, cognominatus Colar, habebat gravem in gutture collectionem cum dolore vehementi : quem cum visitasset Frater Petrus Crucius, suasit ei, ut voveret se Scallabim iturum ad sancti viri monimentum. Vovit homo appetente vespera, statimque tumens collectio compressa est, sedato omni dolore : ac die sequenti C æger perfecte sanatus Fr. Petrum adiit, seque illi omnino curatum ostendit. Dionysius Infans, Alfonsi Lusitanorum Regis filius, Rex et ipse postmodum nulli suo tempore secundus, cum Olisipone cum parentibus suis esset, et piscem comederet, spina in illius gutture versata infixaque est. Qua cum vehementer affligeretur, totaque facie rubesceret ac mutaretur, suggesserunt ei ut Fr. Ægidium nominaret. Extemplo igitur cum Fr. Ægidii nomine spina rejecta est; et puer omni periculo liberatus. Hujus rei perhibuit testimonium Domna Joanna, illustris femina, quam initio dixi consobrinam fuisse sancti Patris Ægidii, et Reginam, Alfonsi III uxorem, solitam comitari. Fr. Ægidius Hermigius in Scallabitano cœnobio cum piscem comederet, et spina tenacissime intra guttur hæsisset, afflictus venit ad tumulum ; et procumbens super illum, ore terram contingens, oravit mente (nam verbis non poterat) et mox tussiens spinam sanguine infectam rejecit. Duo ex cœnobitis, Fr. Rodericus Vernandius et f Fr. Britius, cum apud Cornagam vicum juxta *f* Obidos pranderent in domo Joannis Munionis, cum ipso et Joanne cognomento Abbate, loci ipsius Sag cerdote ; spina piscis *g* auratæ, quibus Obidensis lacus abundat, gutturi Fr. Roderici validissime est

et spinæ gutturi hærentes.

impressa. Quam cum omni adhibita diligentia nullo D modo posset rejicere, et anxietatis vi æstuaret, facto super guttur Crucis signaculo, nomen sancti Patris, ut potuit, nominavit ; et tussiens, rejecta protinus spina, liberatus est *h*. h

A. ANDR. RESEND.

Sanguinis fluxu restricto,

80 Scallabi ad Marvillam Maria Dominica, Domni Stephani mercatoris divitis et honesti civis uxor, perpetuo quinquennio sanguinis fluxionem passa, a concipiendo destiterat. Quare ut consuetudo fert mulierum, maxime ætate florentium, dupliciter affligebatur : nam et morbus ipse per se periculi ac fastidii plenus erat, et privata conceptibus, parum se gratam viro propterea existimabat. Atque ita post multorum medicorum, tam laicorum quam cœnebitarum Dominicalium, videlicet Fr. Andreæ ac Fr. Bernardi irritam et inanem diligentiam, in desperationem sanitatis devenerat. Sabbato igitur quodam post Domini Ascensionem, cum immodica redundantia usque eo vexaretur, ut defectis ab exinanito sanguine viribus putaretur moritura ; mater quæ illi aderat, En, inquit, filia mea, cras anniversaria sancti Patris Ægidii agitur memoria, eamus ad tumulum ejus, et voto suscepto, illum deprecare, ut sanitatem tibi a Deo suis meritis obtineat. Perrexit E quo potuit modo, matri et ancillis innixa, et jacens ad tumulum cum lacrymis oravit, dicens : Audi me, sancte Dei, Fr. Ægidi : si me Deus tuis precibus ab hac misera et ignominiosa conditione liberarit, annuum tibi voveo jejunium, quod solo pane et aqua sola sine obsonio contenta, omni tempore vitæ meæ pridie anniversarii tui servabo, et quotidie ob tui nominis reverentiam ter Dominicam orationem dicam. Ubi se hoc voto obligavit, sine mora sanitas est insecuta : eadem namque die coercita, invicta prius exuberantia stetit ; et in crastinum siccato penitus redundanti humore ; ad concionem frequentis ad cœnobium populi læta venit. Ex qua die ne vestigium quidem amplius ejus morbi sensit : et quæ per quinquennium durante incommodo a generatione fuerat impedita, mox concipiens maritum prole nova lætum effecit. Ipsa vero fideliter implens quod voverat, transactum suum periculum, et acceptum ab Ægidio beneficium, summa animi gratitudine mixtis gaudio lacrymis, quoties incidisset occasio, prædicabat ; sicut noster auctor de ea sæpe se audivisse testatur.

matronæ cuidam fœcunditas redditur,

81 Anno vertente eadem mulier, lateris alterius resolutis nervis, incidit in paralysis alterum genus, quod ἡμιπλεξίαν dicunt, ut neque lateris ejus bra- F chium sustinere, nec tollere, neque ad os aut pectus posset admovere, nec aliquid operis illo facere. Expecta autem in se, quantum apud Ægidium humilis valuisset deprecatio, ad tumulum reversa est ; et opplorans etiam nunc medicinam precabatur : voto non casso redierat domum, et e vestigio insecuta sanitate, liberum et expeditum brachii modo inutilis usum recepit. Ad hunc modum sancto Patri facta jam familiaris mulier, ut aliquid imbecillioris valetudinis aut sibi aut suis suboriri præsentiret, statim ad protectorem et salutis suæ domusque columen confugiebat, lacrymis ad quidvis impetrandum efficacibus. Erat ei tredecim ferme annorum filius, Laurentius nomine, qui ex incurso morbo, diutino capitis dolore, aurium tinnitu sonituque continuo, in profundam inciderat surditatem ; ut omni audiendi sensu privatus, neque vociferationes, neque factos etiam ad aures clamores perciperet; quin oporteret illi, non secus atque muto, si quid ex usu esset, nutibus significare. Longo igitur tractu temporis non desinente vitio, innuit ei mater, ut cum aliis quibusdam pueris, quos mandatis instruxerat, ad sancti Patris moninentum pergeret. Perrexit, atque ut alios composito facientes aspexit, inflexis genibus

eadem hemiplexia curatur :

ejus filio auditus restituitur :

A. ANDR. RESEND

A bus et tumulo faciem et caput vulnerans confricabat, intro aurium intimarum foramina pulverem digitis mittens. Respexit matris facta sibi peculiaris fidem et pueri necessitatem beatus Pater; et pulvis qui alioqui naturali sua vi aurium impediret officium, contra naturam audiendi intermortuam facultatem aperuit, ut protinus acute quæcumque dicerentur, et sine ulla surditatis prioris significatione audiret.

i curatur periculosa inflammatio auris

82 Martinus Stephanius Vimaranensis *i* cum Scallabim devenisset, hospitio exceptus est Stephani Nonii cognati sui, in parœcia divæ virginis ad Maruillam habitantis. Is ex contusione quapiam in intima aure dextra apostema cum inflammatione passus erat: ex quo male curato inflammatio se ad faciem et cervicem gravius intendit, tanto dolore, ut neque dormire posset, neque interquiescere, quin potius febre ac vigilia in dementiam interitumque præcipitaretur. Domna Gaudina, consanguinei uxor, cujus alias hodierno hoc sermone mentionem fecimus, commota hospitis affinis periculo, suasit illi, ut ad cœnobium Prædicatorum pergens, facta diligenti criminum exomologesi, pulvisculo de B. Ægidii tumulo affecta loca respergeret, ausa polliceri B remedium id fore præsentaneum. Usus est mulieris probæ ac necessariæ consilio: nam detectis Sacerdoti conscientiæ labibus, prostratus ad tumulum, pulverem sparsit super inflammatam aurem. Et continuo tota illa collectio celeri derivatione se avertit in sinistram alam; statimque suppurata, levissime scalpello tacta erupit; unde profluente per triduum putri sanie, mollibus linamentis impositis, homo incolumis in patriam remeavit: prædictus autem Stephanus et ejus uxor Gaudina publice hoc multis et auctori nostro retulerunt.

et insanabilis hydropisis:

83 Martinus Dominicus Scallabitanus, ex vico S. Irenes, qui in Tago naviculariam faciebat, hydropis morbo contracto, curationibus irritis et rem familiarem et spem sanitatis amiserat: nam inedia et potus abstinentia diu maceratus, et novies circa pubem et supra talos incisa cute, pluribusque locis exulcerato ventre, opera Petri Martinii, et Mariæ Martiniæ, et Judæi cujusdam qui eo tempore hujusce rei peritissimus habebatur, usque adeo nihil profecerat, ut inveterante morbo pejus indies haberet, nec jam esset qui curandum hominem vellet suscipere, discutiendi intercutem aquam sublata in totum spe. At Martinus quidam Vernandius, vicinus ejus, C vir probus et qui ex humanitate illius vicem doleret, conventum eum hortabatur Ægidii sepulcrum adire, qui a quam multis varias ac pestiferas ægritudines depulisset. Recto vicini consilio acquievit quidem; sed cum dies non paucos procrastinando distulisset, iterum commonitus ac redargutus, quasi sua negligentia salutem ipse remoraretur, tandem paruit; et sumptis cereolis cum oblationibus ad tumulum venit, et quanta maxima potuit miseratione animique demissione precabatur benefici numinis auxilium. Cumque domum rediisset fessus (nam ægre pedibus incedebat) sedit paulisper, et obdormivit. Cui per somnium objecta est imago istiusmodi. Videbatur sibi versus *k* Gallicanam (pagi non multum distantis id nomen est) mœstus ire, et in itinere sanctum Patrem Ægidium, monacho alio quodam comitatum, obvium dari sibi. Quem ubi vidisset pulcherrimum et præclara veste indutum, accurrens illi se ad genua submittebat, dicens, O Domine Pater Fr. Ægidi, ego ad te ibam. Et Ægidius, En ego Scallabim vado, sed quidnam est, frater, quod me vis? Ibam ad te, Pater sancte, respondebat ille, quia hydropicus valde sum, ut vides, et maxime infirmus, ut pietate tua, qua te implorantibus præsto adesse soles, mihi, ab omnibus derelicto et tantum

D non deplorato, opem ferre digneris. Tum vir sanctus apertas protendens manus, intensum ejus ventrem tangebat, dicens, Abi a me sanus, nec de cetero medicis aut chirurgis quidquam largiaris. In hæc verba somno expergefactus, visum magno secum gaudio reputabat; et statim repentina alvi solutione correptus, crebro per triduum exiguis intermissionibus desidendo, intercutem humorem exinanivit; et tenuato ventre compressaque corporis inæqualitate, ex toto sanus effectus est, mirantibus qui eum noverant subitam post illud triduum tam mali habitus curationem. Hæc vero cum palam coram cœnobitis aliisque plurimis homo viva voce retulisset, ea Fr. Bernardus pro concione omni populo exposuit, Dominica die sequenti, festo Sanctorum *l* Cyrici et Julittæ.

spina infixa guttur liberatur.

84 Is qui ante me Ægidii nostri miracula scriptis mandavit, de se ipso hæc retulit. Cum prædicatonis causa Thomarii esset una cum socio Fr. Martino PetieParo, schalibus diebus in hospitio Fratrum militiæ Templi Hierosolymitani (ante illorum propudiosam *m* extinctionem) sederetque ad mensam cum aliis quibusdam qui dignationis gratia simul discubuerant, appositus illis est piscis ex religionis instituto. Quo cum vesceretur, et ad quæsita nonnullorum respondere vellet, buccellam incautius deglutivit, in qua erat spina robustior: quæ tanta vi gutturi est infixa, ut neque screatibus magnis et crebris, neque totis viribus provocata tussi expelli posset. Coactus igitur mensam deserere et foras egredi, manu per os ad tonsillas adacta, rejectionem procurabat: sed neque sic aliquid profecit. Ergo elevata dextra signum Crucis depingens, cœpit ita secum non bene prolatis verbis, Domine Pater Fr. Ægidi. Additurus erat, Adjuva me, et ab instantis mortis periculo libera; sed orationem medicina prævenit. Nam spina inter ipsa verba evanuit, nec satis illi compertum anne descenderit, non enim sensit: rejecta vero nequaquam est; comparuisset enim. Ante ad cœnobium metu mortis se recipere festinanter cogitabat; ad mensam rediit, et convivas modo mœstos exhilaravit, Deo gratias agens et sospitalem sibi collaudans Ægidium.

E

ANNOTATA.

a Portovedra ad *Lerissam fluviolum, distat ab urbe Tudensi leucis fere* 12 *in Boream.* Artabri *autem olim illud Galleciæ cornu tenuerunt, quod est inter Coruniam et Baionam nobiles portus, Compostellam hinc a meridie, inde a Borea respicientes*: Artabrum *et* Celticum promontorium *dixit Plinius, vulgo* Finisterræ. F

b B. Petrus Gonsalvius *colitur* 15 *Aprilis: ejus Vitam dedimus ex Sampayo, eadem in requirendis ejus antiquis miraculi fortuna usi, qua nunc in miraculis S. Ægidii: quod utraque æque negligenter fuerint custodita.*

c Auria, *vulgo* Orense *dici et ad Minium inter Tudiam et Lemos sitam esse, a Philippo Ferrario creditur: sed ex num.* 85 *apparebit eam ponendam esse inter Coninbricam et Thomarium, procul a Durio, nedum a Minio, nec nisi* 4 *aut* 5 *leucis a Santirena: proinde ipsam hic notatam eam potius dixerim esse, quæ in Samsonis tabula vocatur* Orem: *sed et hæc Tomario Leriam, non vero Conimbricam euntibus in via est.*

d *Ergo anno* 1268 *vel anno* 1274, *quibus littera Dominicalis fuit* G, *tertium Junii diem signans; siquidem contigit res Alfonso Rege vivente, qui obiit anno* 1278.

e Thomarium 8 *leucis Santirena distat proximæ huic ad Euroboream Comarcæ caput.*

f

A f Olidos *haud procul a mari, Santirenam ad Orientem habet, intervallo leucarum* 9.

g Aurata *piscis, a colore capitis flavo nomen habens, Hispanis* Doradilla.

h *Pergit ostendere Resendius misericordiæ divinæ esse, quod diversos diversis in locis Sanctos adversus varias infirmitates dederit: ita Lusitaniam S. Sebastiano debere, quod minus a peste inficiatur (cujus etiam invocatione obtentus sit Rex Sebastianus) et S. Blasium adversus faucium morbos invocari.*

i Vimaranum *sæpe jam nominatum, vulgo* Guimaranes *in diœcesi Bracarensi, a cujus metropoli solum* 3 *leucis distat: S. Damasi Papæ patria creditur a Lusitanis fuisse.*

k Gallicana, *an quod* 4 *leucis supra Santirenam in tabulis notatur* Goligaon?

l SS. Quiricus et Julitta *coluntur* 16 *Junii: si igitur proximis ab obitu Beati annis res contigit, contigisse debuit anno* 1269, *vel* 1275, *aut* 1280, *quibus fuit littera Dominicalis* F.

m *Resendii hæc est parenthesis de extincto* Ordine Templariorum *(quod anno* 1312 *factum) ut occasio detur Pyrrho Resendium interrogandi, quid sentiat de causa.* B *Hic vero non dubitat in Philippo Franciæ Rege accusare avaritiam, in Clemente V obnoxiam Regiæ cupiditati sententiam, ex culpis parum verosimilibus, adversus ordinem de Christiana republica ac nominatim Lusitania, optime meritum. Contra Pyrrhus, sustinere mavult Regem Pontificemque, secundum allegata et probata præsumendos processisse: quæ moderatio Sampayi esse videtur, hic enim, si uspiam, promissa ab hoc correctione opus fuisse crediderim. Rex tota ad præsentem historiam nihil faciens a nobis omittitur. Atque ita finitur Resendio liber tertius: qui deinde quartum orditur ab excusatione suæ per annos aliquot absentiæ, aliorumque supervenientium impedimentorum, quibus retardatus sit extremus hic labor; quem citra Dialogismi formam pertexere proponit* legentibus, siccam rerum ipsarum dignitatem, etiam præter amœniora orationis diverticula æstimaturis.

CAPUT IX.

Miracula libro quarto comprehensa ab auctore.

Apud Ceicem, Auriensis territorii pagum religioso Dei matris templo memorandum, ceterum C ignobilem, mulier Sanctia Sebastiana [nomine *a*].... filia, Joannis Martinii uxor, cum difficillimo partu laboraret, fœtu neque naturæ ritu in caput, neque saltem in pedes procedente, sed complicato corporis involucro exeundi viam intercludente; tertium jam diem cruciabatur, exhaustisque omnino viribus, miserum in modum clamoribus extremum ducebat spiritum. Denique obstetrice et vicinarum mulierum turba circumstrepente: eademmet hora illac itinerantes præteribant, a Conimbriga *b* Thomarium versus, Fr. Stephanus Virducus, Fr. Rodericus Vernandius, et Fr. Vincentius Portuensis: auditisque de via clamoribus et tumultu, interrogarunt, ecquid rei esset. Cumque mulieris miseræ grave periculum intellexissent, misericordia moti accesserunt, tantumque non vitam exhalantem repererunt. Tunc senior, Age, inquit, mulier, cum fiducia invoca Fr. Ægidium, ut tibi auxilietur. Cœpit illa ægerrime, sed crebro, dicere, Beate Fr. Ægidi, adjuva, quæso, me, visitandi sepulcri tui ream. Vix se voto obligaverat; Fratres, bono ut esset animo adhortantes, egressi sunt, et præ foribus eventum rei expectabant. En subito correxit se partus, et liberum fecit egressum. Quæ itaque jam triduum letaliter conflictabatur, momento illo infantem edidit masculum puerpera, et incolumis beneficiique memor quamdiu vixit, Prædicatores Fratres pie coluit, et illac transeuntes hospitio benigne suscipiebat. In eodem Ceicensi pago Maria Petreia, Petri Joannidæ uxor, in simili partus difficultate et periculo constituta, per tres continuos dies ac noctes perpetuis sine intermissione doloribus cruciata, ad momenta singula morti appropinquabat. Ad quam cum prædicta Sanctia, ut vicina et amica, devenisset; Utere, inquit, Maria, consilio meo: ego in simili periculo posita, sancti Fr. Ægidii implorata ope, et visitandi sepulcrum ejus suscepto voto, protinus a media jam morte liberata sum, et puellum illum meum peperi. Invoca igitur Fr. Ægidium, et sepulcrum ejus te vove adituram: et crede mihi, impetrabis. Mulier nihil morata, ita fecit. Moxque cunctis admirantibus filiolam peperit, et post paucos dies cum viro Scallabim ad sancti viri monimentum venit, filiolam in ulnis gestans, et cum cereolis accensis beato patri procidit venerabunda, omnia isthæc narrans coram Fr. Bernardo, et Fr. Petro Pelagio, auctore historiæ nostræ. Rursus eodem in loco Maria Menendia, Laurentii Matthæi uxor, cum in simili esset periculo, ad Sanctiæ prædictæ suggestionem Ægidii opem implorans, filium mox peperit. Tria quæ modo retuli, et duo alia, non modo ab iisdem mulieribus earumque viris, sed ab aliis etiam vicinis etiamque finitimis, se noster auctor testatur accepisse.

a — *Liberantur mulieres quinque periculose parturientes,* — *A. Andr. Resend. facto voto adeundi sepulcrum* — D — E

86 Secundo volumine adnotatum obiter a me est, etiam rerum frivolarum, modo Ægidii fuissent, cum fide contactum multis fuisse salutarem: in tertio quoque nonnulla de vestibus ac sepulcri terra commemoravi. Quæ latius modo prosequar, deque iis medelam variis ægritudinibus efficacem prodiisse narrabo. In pago Gallicano territorii Scallabitani mulier quædam nutriebat infantem, Gondisalvi Martinii equitis filium: qui gravi anginæ morbo correptus, ex vehementi gutturis inflammatione ac rubore neque comedere, neque bibere, neque mammam sugere omnino poterat. Nutrix, ut stultæ solent mulierculæ, anus garrulas ac superstitiosas circumibat: a quibus cum nihil opis reportaret, ac tristis et exanimata rediret; vidit transeuntem et circumcursantem Domna Maria, Dominici Joannidæ uxor; vocatamque intro ad se, primum redarguit, quod vanitatem anilium sortilegiorum quæsisset; deinde, Habeo, inquit, mulier, apud me panniculos ex vestibus Fr. Ægidii: oremus Dominum, ut per eum et F ejus merita infanti huic medeatur. Flexis itaque genibus Maria panniculum affecto gutturi imposuit: et statim persedit omnis inflatio, et fauces liberum traxere spiritum; puellusque, qui multos jam dies nec suxerat, nec comederat, nutricis papillas avidiuscule pressit, et datam pulticulam deglutivit, noxa omni liberatus. Ibidem pusio alter, quatuor circiter annorum, Dominici cujusdam filius, assiduo corporis tremore concutiebatur, et per momenta subito exterrebatur. Quem mater ad prædictam Domnam Mariam gestans, orabat ut sicut sancti Patris Ægidii pannum Consalvi Martinii filio imposuerat, ita suo huic infanti dignaretur imponere. Quod illa fecit libentissime: atque exinde malus ille tremoris terrorisque subitanei habitus ademptus puero est. Ejusdem Domnæ Mariæ ex filia Maria Dominica neptis, urinæ difficultate, στραγγουρία Græcis appellata, tenebatur vehementi cruciatu, per multos jam dies frustra micturiens. Duci eam fecit avia, miserum in modum vociferantem; et supinam extendens, super ventrem nudatum panniculum imposuit, operuitque indusio ac vestibus. Vix finierat, et puella omni sedato dolore lotium emisit facillime. Hoc ipsa Domna Maria, matrona proba et fide

Panniculo ex veste Beati tacto sanantur angina, tremor, stranguria.

A fide digna, auctori historiæ nostræ, ac Fratri Dominico Pelagio, multisque aliis retulit.

A. ANDR. RESEND

carbunculus,

87 Fr. Stephanus Menendius, Menendi Facundi Scallabitani filius, anniversaria Dominicæ Ascensionis die, qua sanctum virum decessisse superius enarravimus, particulam scapularis ejus sibi absciderat, et religiose servabat. Cumque mulieri cuidam in manu suborta esset ex carbunculorum furunculorumque generibus pessima et acris pustula, quam vulgus (avertendi credo ominis causa) benedictam vocat, cum tamen execrandam intelligat, et ex doloris vehementia tamquam amens egressa domum esset, subiit, ad sepulcrum sancti viri se conferre. Quam cum vidisset Frater Stephanus, particulam scapularis dolenti et male habitæ manui apposuit; ac protinus dolore, tumore, inflammatione fugientibus, pristinam sanitatem manus recuperavit. Conimbrigæ nobilis matrona, Domna Major Alfonsia, Petri cognomento Francisci uxor, cum uterum gestaret, in summa ventris cute gravissimam inflationem incurrit, sive tympanitem dicamus sive morbum similem, cum pessimo corporis totius habitu. Prægnanti autem medicinam adhibere cum nemo auderet, quod neque tutum videretur, mulier

tympanites,

B ex macie in tabem deveniebat. Quam cum Fr. Petrus Crucius visitasset, et illi sancti Patris Ægidii aliquot miracula recitasset; ea voto se obstrinxit, sive per se ipsam, si commode posset, sive per alium sepulcrum viri sancti adituram. Aderat Dominica Martinia, soror Fratris Juliani Galli, quæ panniculum ex tunica beati Patris, quem habebat, tumori imposuit. Triduo nondum elapso malum sanatum est, cui curando annus minime sufficere videbatur. Apud Codessariam oppidulum non ignotum, appellatum a cytisi proveniente sponte per agros copia, vir quidam enormi capitis, faciei, ac gutturis inflatione vexabatur, adeo ut illius oculi vix apparerent. Erat tunc in oppido vir nobilis, Domnus Martinus Alfonsius, qui cingulum et sudarium a sancto Patre dum viveret, loco muneris, magnis precibus impetrarat, et religioso affectu servabat. Is ubi cognovit de hominis sibi noti morbo, acciri eum jussit, et sudarium super faciem illi imposuit, Ægidium apprecatus. Nec mora, tota illa collectio, rupta sub mento cute, erupit; ex qua pus largissime effluere non destitit, donec caput, facies et guttur omnino coram omnibus qui aderant detumuere, impositisque linamentis levibus absque medicorum opera homo sanus evasit. Interfuere Judæi aliquot, loci

tumor capitis ac gutturis.

C incolæ, qui Domno Martino ista referente, coram Fr. Dominico de Siserico et auctore historiæ hujus, testimonium rei gestæ perhibuerant, non parum miraculo stupefacti.

Mulier B. Ægidio devota

88 Mariam Sueriam diximus alibi, a dæmonicis vexationibus animique terroribus, ab Ægidio illi apparente fuisse liberatam. Ergo ea tamquam recepta jam in clientelam sancti Patris, ex præterito beneficio illum colebat peculiariter, vigiliis et orationibus ceterisque pœnitentiæ operibus non parum intenta, et vicissim sancti viri peculiarem favorem visa promereri. Nam cum crepusculo quodam sub lucem oraret, vidit eum per aera venientem immensa circumdatum luce, et vestibus splendidissimis indutum, et una cum eo Suerium Virgarium, Suerii filium, religiosissimæ conversationis et magnarum eleemosynarum virum jam defunctum, qui vivens sanctum Patrem miro coluerat affectu. Prostravit se mulier, sic adorans, Ora pro me, Pater sancte, ut salva fiam. Ad quam ille, Bono animo esto, inquit, filia, bonamque de animæ tuæ salute spem concipito : peccaverunt et alii multi magis quam tu ac se sceleribus polluerunt, et tamen per reversionem ad Deum et salutaris pœnitentiæ studium Domini misericordiam sunt adepti. Hilaris vehementer D facta, studio pietatis in dies proficiebat, nusquam non Ægidii virtutem extollens : ac sumpta de illo fiducia, sepulcri ejus terram gestabat in sacculo, unde variis ægrotis pauxillum ad collum appendebat, et revera sanabantur. Primum adolescens mulier Saracena, serva Gundisalvi Solterii, in parœcia S. Stephani, cum ægrotasset graviter, et morbo invalescente indubitata mors expectaretur, Sueria terrulam illi ad collum circumligavit in Christi nomine et famuli ejus Fr. Ægidii : et ecce subito ab imminentis jam mortis hora Saracena restituta est sanitati, et cum cereis oblationibus venit ad monimentum. Deinde post dies aliquot in eadem Consalvi sive Gundisalvi domo tres simul contigit ægrotare, Joannem Francum, Petrum Vallatam, et duobus his longe pejus Callaicum adolescentem : quibus cum terram ad colla obligasset, integri facti, terram nihilominus usque ad confirmatam valetudinem collo gestabant. Callaicus, sive casu eam amiserit, sive temeritate gestare contempserit, recidit in febrim pœne continuam : et modo horrore mimio quassabatur crepitans dentibus, modo æstu coquebatur insano, prope contingentibus se sine intermissione accessionibus. Denuo ergo alligatam terram humiliter suscipiens, sanitatem obtinuit. Quo viso, Maria Dominica Gundisalvi uxor, matrona prudens, domesticorum sanatorum nomine cereos per Sueriam ad sepulcrum misit, et illi ut ista narraret imperavit.

pulvere sepulcri ejus sanat moribundam,

et tres una in domo ægros.

E

89 Mariæ Consalviæ, incolæ pagi cui nomen Villanova, territorio c Veremundensi, consanguineæ Fratris Geraldi Dominici, sacræ Theologiæ Doctoris et inter Prædicatorii instituti cœnobitas satis noti, ex abscessu quodam in facie fistula orta est : quæ cum altius per maxillam penetrasset, nec incisionibus ustionibusve cederet, eo devenit invictum curatioribus malum, ut circumquaque putrescentes carnes paulatim deciderent, et dentes fœde nudarent, qui tamen jam corrupti ac denigrati ad unum lababant : unde pus odoris tetri ac horribilis magna copia promanabat. Quin quoties linamenta, quæ ad tegendam exesam faciem superponebat, opus esset puris expellendi causa removere, fœtoris horrorem nec ipsa mulier ferre poterat. Cum itaque eatenus chirurgorum opera apud suos nihil profecisset, hac illac discurrens ad famam cujusque sibi indicati, Scallabim etiam venit; et cœnobitis Prædicatoribus medicinæ peritis, Fr. Andræ, Fr. Gundisalvo

c Eodem redintegratur facies

misere exesa cum dentibus.

F Calleco, ac Fr. Bernardo, coram multis calamitatem suam deplorans, si quid ex arte possent, ut opem ferrent deprecabatur. Sed malum longe erat superius, quam ut curationem reciperet, etiamsi dentes omnino corruptos et pœne jam inutiles evelli sibi pateretur. Anxiata sic mulier, et spe omni destituta, adiit religiosam virginem Mariam Dominicam, in cellula conclusam, cujus virtus ad famam venerat per ora vulgi, ut ejus se orationibus commendaret. Cui illa, Bona, inquit, mulier, ego te juvare non possum, sed ausculta mihi : vade ad sepulcrum Fr. Ægidii, et ut tui misereatur deprecare : confido enim Dei misericordiam per illius preces tibi non defuturam. Mulier ad sancti viri sepulcrum veniens cum lacrymis, faciem deformiter exesam sepulcro applicabat, indidem terram corrosis locis inspergens. Triduum, summum quatriduum, hoc fecerat; et dentibus confirmatis nova succrevit caro, implevitque deformem faciei lacunam; ac linamenta panniculosque, quibus fœditatem oris ab oculis mulier avertebat, rejecit, malis ad pristinum habitum exæquatis. Mira fidei vis! mira certe Ægidii potentia! cujus sepulcri terra malagmatibus atque unguentis omnibusque medicorum compositionibus felicius

A felicius efficaciusque operatur. Manserunt mulieri in summa cute leves cicatriculæ, quas in testimonium solebat ostendere, talemque eam se vidisse is, qui ante me ista prodidit, attestatur.

Sanatur item puella infirma ad mortem. d

90 Alias diximus Michaelis Graini filium, ea ipsa die qua sanctus Pater decessit, mirabiliter fuisse curatum : referam modo quod in ejusdem Michaelis domo postea contigit. Leirenæ *d* mulier quædam filiam, Marinam nomine, graviter infirmantem cum haberet; et illic medicus, qui puellæ pro necessitate opitularetur, non esset; Scallabim, utpote celebriorem locum et medicis peritis abundantem, cum puella venit; divertitque ad Michaelem, sive notitiæ causa, sive necessitudinis. Ibi cum esset puella, ex jumenti quo vecta erat jactatione ac naturæ fragilitate, increscente morbo, moritura credebatur. Tunc Michaelis uxor ad matrem; Audi, mea hospita, ego cum filium meum pessimo sanguinis profluvio morti vicinum haberem, admota sepulcri Fratris Ægidii terra, protinus stante sanguine incolumem recepi. Hanc apud me servo : impone filiæ tuæ collo, forsitan curabitur, sicut et meus filius. Quid oportet, ait mulier, puellæ collum terra ista
B onerari, aut quæ inde utilitas? Magna, inquit, si fide non destitueris: crede, inquam, mihi. Ad suggestionem itaque ejus terram collo suspendit : statimque nocte insecuta puella sudore maximo perfusa est, et febre abscedente se levatam infirmitate sensit; petiitque cibum et comedit, reliquumque noctis bene dormivit. Ubi diluxit, quæ mori incipiebat, cum se insperato sanitati restitutam experiretur, præ gaudii magnitudine lectum contempsit; et cum matre et hospita pedibus ad sepulcrum venit, gratias actura pro recepto beneficio.

uti et puer ex crudo apostemate jam moribundus:

91 Hepatico difficili morbo laborabat Scallabi Joannes Laurentii Dominici, procuratoris Prædicatorum ac Minorum Fratrum filius, ex quo subtercutem inutilis materiæ contraxerat collectionem, per quatuor jam menses tanta duritia, ut neque cataplasmate reprimeretur, neque molliretur fomentis, neque diuturnitate aliquod suppurationis signum daret. Non illi deerat medicorum diligentia; siquidem ex Prædicatoribus cœnobitis Frater Andreas, ex Minoribus Fr. Dominicus, uterque medendi artis bene peritus, quanta poterant solertia usi, de ejus tandem salute desperarunt, brevique moriturum asseverabant; consulebantque suprema ac funeralia parari, et a jamjam animam exhalaturo non discedi:
C neque enim ad lucem crastinam duraturum. Pater ejus Laurentius, animo consternatus, ad sepulcrum sancti Patris festinavit : atque inde sumpta terra, tumens illud durissimumque apostema respersit, Ægidium sæpe vocatum implorans, perfuso tamen religione animo et aliquantisper in spem erecto. Frustra homo non fuit vel momento brevissimo : nam qui loquelam jam amiserat, et oculos jam clausos concavosque habebat, quæ sunt indubitata mortis indicia, vociferari et ejulare cœpit, Hai! Hai! Hai! valde dolentis affectum replicans. Cui pater, Quid est, fili? quid pateris? Et puer, Venit, ait, modo ad me quidam ex Prædicatorum cœnobio, forma et habitu pulcherrimus, qui tangens manu dolentem mihi locum hunc, impresso fortiter digito eum perforavit, et novum mihi fecit dolorem. Intellexit rem pater, et inter metum et spem rei eventum expectabat. Et ecce tota illa intrinseca collectio resoluta est, et salutifera dejectione per inferiores partes exinanita atque profusa : puerque, præter omnium opinionem, ex diuturno atque enecante vitio, subito convaluit.

Vini corrupti cupæ duæ corriguntur,

92 Apud Scallabim in parœcia D. Bartholomæi, Joannes Solerius grandem vini corrupti cupam habebat, cujus pessimus sapor, color lutulentus, teter odor, et naribus erat admodum gravis. Dolebat homini jactura rei familiaris, alioqui perangustæ, quam illius vini pretio sublevare potuisset. Cumque jam effundere cogitaret, ne ex putoris virulentia etiam vasis damnum faceret; subiit illi, ut est ingeniosa necessitas, sancti viri auxilium implorare. Pergens itaque ad sepulcrum, hujuscemodi sancto Patri oratione conquerebatur; Ægidi sanctissime, quem ego apud Deum multum posse non dubito, respice, quæso, meam tenuitatem, et dignare vinum illud corruptum et omnino deperditum tua mihi pietate restituere; ut sit unde rei familiari, quæ valde est exigua, ex parte aliqua consulatur. Abiit deinde domum, et anxius solicitudine, cum vixdum horæ quievisset spatium, arrepto terebro cupam perforavit; ex qua prodiit vinum purum, meracum, defæcatum, gustu atque odore suavissimum. Admiratusque subitam mutationem, Ægidii beneficium prædicans, venale exposuit. Ad cujus tabernam propter famam concurrente turba, celerrime totum vendidit, magnamque inde sustulit pecuniam : ad significationem vero suæ gratitudinis rediit ad sepulcrum cum candelis, et ejusdem vini amphoram cœnobitis detulit. Ibidem quoque ad S. Nicolaum E
Andreas Petreius, cum haberet et ipse cupam ingentem vino plenam, et sponte ebulliens acuisset, cœpit etiam mucescere. Quod cum effundere in terram decrevisset, uxor ejus Maria Petreia, Petri Arii filia, tacta religione, viri sancti adiit sepulcrum, et cum lacrymis cœpit rogare, ut suæ paupertatis misereretur : paulo enim antea multarum rerum amissione manserant attenuati. Inde concepta fiducia terræ pugillum sumpsit de tumulo : eam terram linteolo colligatam dimisit in cupam : postridie accedens cum vinum integerrimum ac suavissimum invenisset, præconio quanti voluit indicavit, et lucrum fecit non exiguum. Propter hæc quæ de emendato vino retuli miracula, solenne Scallabi est quibus vinum immutatur, ad Ægidii nomen confugere. Et eo usque populi devenit affectus, ut in dextro humero effigiei ipsius lapideæ, quæ super sepulcri opertorium protensa est, lacunulam excavarint, quo importatum vinum effundentes, rursus inde sumptum in dolia acescentis aut alias fugientis et pereuntis vini transfundunt; exemplo ad alias jam civitates translato, ut fere idem faciant ad pictam imaginem, quod faciunt Scallabitani ad sepulcrum. Vino etiam illo, quod in lacunula semper manet, F
lippientes et albuginosos inungunt oculos, illo ulcera et varie corruptas corporis partes abluunt qui ista patiuntur : et pro sua quisque fide juvatur.

D A. ANDR. RESEND.

exemplo jam communi et variis utili.

93 In his Ægidii gestis comperio, fuisse Scallabi Domnam Mariam Bernardiam viduam, cujus alibi meminimus, sororem religiosi viri Fr. Petri Bernardii, quæ uxor fuerat Consalvi Menendii : nec certum habeo, fueritne hic Consalvus Menendius, magnus ille Cancellarius, sancti Patris Ægidii consobrinus, de quo num. 16 mentionem fecimus : sed ibi Consalvi ipsius uxor Domna Marina perhibetur, et in libr. Τῶν γενέσεων Petri Comitis, titulo 45. §. 4. Domna Marina Martinia Domni Martinii Barragani filia nominatur : hæc autem Domna Maria, cum Bernardia cognominetur, patrem habuisse Bernardum ostenditur. Aut ergo Consalvus hic Menendius alter a Cancellario illo fuit; aut si idem fuerit, hanc Domnam Mariam Bernardiam secundam fuisse uxorem oportebit. Sed fuerit, an non fuerit, non multum refert : certe et virum et uxorem illustrem, et illustri fuisse familia, ex personis hic nominatis liquido apparet. Hæc ergo nobilis vidua servum Saracenum habebat, tanta sectæ suæ Mahometicæ tenacitate addictum, ut de Christiana fide suscipienda frequenter verba facienti dominæ non modo

Pertinax Saracenus,

A. ANDR. RESEND. *B. Ægidii scapulari admoto,*

A modo non acquiesceret, verum etiam ad illius suggestionem aures digitis obturaret. Cumque tandem gravi esset morbo correptus et in sua persisteret contumacia, hera scapulare sancti viri, quod habebat, ad caput ægro apposuit, magna cum devotione dicens, Fiduciam habe de Fratris Ægidii sanctitate : nam vel ejus meritis et precibus Deus ab hoc te morbo liberabit; vel si ex eo moriturus es, baptismi fonte purgatus, hinc migrabis. Interea facto apud cœnobitas ad synaxim vespertinam signo, Bernardia eo se contulit, ut sacro visitato sepulcro, servi utramlibet salutem ab Ægidio postularet. Dum illic est, Saracenus cœpit magna voce dominam suam vocare, et summa instantia baptismum efflagitare. Præsto illi fuerunt Domnus Bernardus, Giraldus Suerius, Laurentius Menendius et Domna Catharina, ipsius Domnæ Mariæ fratres ; Domna quoque Gontina, et Orraca, et Gilia vicinæ. Ergo sine mora magna fide baptizatus, Christi etiam corpus miro affectu suscepit. Cumque illi extrema jam instarent, apparentes dæmones in desperationem illum inducebant : ad quorum terrores novus Christi servus signo Crucis se muniens, increpabat illos, a circumstantibus postulans ut se juvarent. Inter hæc vidit totam domum accensis cereis collucentem, et in medio Christum Servatorem nostrum ac superbenedictam Virginem ejus matrem, bonum animum habere jubentes : ad quorum adventum importuni mali genii recesserunt. Videbat etiam Consalvium Menendium herum suum, maritum Domnæ Mariæ jam defunctum, una cum filia Maria etiam defuncta, sibi adstare, utrumque pulcherrima forma et læta facie se vocantem. Aderat quoque in Prædicatorum habitu quidam splendissima luce coruscus, qui renidenti ore protendens ad illum manum, inquiebat, Veni, ne timeas. Quæ omnia cum dominæ et iis qui aderant mirabundus retulisset, intellexerunt Beatum adesse Ægidium ; et vestem, cum fide appositam, hominem eatenus devium ad illam gratiam perduxisse. Sic inter adhortantia ad spem impetratæ misericordiæ verba lætus requievit in pace. Qui affuerunt omnes in summa sæpe frequentia testificati palam sunt, a quibus ea noster auctor accepit.

baptismum suscipit,

B

et pulchro visu animatur ad mortem :

94 Domna Gontina, cujus paulo ante obiter mentionem fecimus, sancta et venerabilis mulier, quæ post viri obitum in perpetuæ castitatis proposito perseverans, vere viduam se bonorum operum exercitatione præstabat, diu calculi atroci malo vexata est; eoque magis quod naturale verendum detegi

C femina neque medicaturam patiebatur. Cum itaque ad mortem, ex urina multos jam dies non profluente, devenisset ; et collapso ejus utero adhiberi medelam nequaquam ferret; Domna Maria Bernardia, quam diximus, vicina ejus, scapulare sancti Patris super illam extendit, dicens iis qui ibi aderant, Forte dignabitur sanctus Pater Ægidius ab hoc malo eam liberare; sin autem e vita migraverit, proderit ei certe vestem illius hanc super se tenuisse. Ergo matronis aliquot una cum domesticis ibi pernoctantibus, et instantem decessus horam expectantibus, Bernardiæ, leviter dormienti sub matutinum crepusculum, hujuscemodi oblatum est visum. Scala ab eadem qua ægra cubabat domo pertingebat ad cœlum ; in imo ejus gradu posita illi videbatur Gontina, in superioribus vero sanctus Pater Ægidius fulgentissima luce radians, qui manu deorsum protensa Gontinam apprehensam sursum secum trahebat. Bernardia felicitati ejus cum verbis gratulari tentaret, excitata est, et visum iis qui aderant retulit, et Gontina halitum extremum efflavit placidissime. Eadem Domna Maria Bernardia, auris alterius oborta inflammatione, febrem patiebatur, dolore nimio ac vigilia cruciantem. Quare ad experientum in aliis remedium confugiens, cum isset cubitum, scapulare illud auri læsæ superposuit. Vix sopita, conspexit Fr. Ægidium ad se venientem, et ollam novam calida aqua plenam manu porrigentem atque dicentem, Appone aurem super ollam, et calidæ hujus aquæ suffitu atque vapore sine dubio curaberis. Inde accedens, ollam illi supponebat; protinusque ex aure erumpebat aquæ copia cum sanie : et re ipsa erupit sine mulieris sensu. Quæ statim præ gaudio visi expergefacta, penitus se sanam et bene audientem invenit.

alia item pia mulier,

D

et ex aure laborans panno eodem sanatur;

95 Virginum Cisterciensis instituti cœnobium est insigne in Oliveto extra muros Conimbrigæ, in loco ubi Fernandus Legionensis Rex, cum Conimbrigam obsideret, stativa castra totos septem menses habuerat *e;* memoriæ causa quantum areæ fixum Regis tentorium occupabat, sacratum fuit, atque ita ædes rotunda perseverat : ipsum Parthenonem Cellas Vimaranenses appellant : reddere modo nominis hujusce rationem, negotii est a meo instituto alieni. Huc sanctus Pater, cum esset Conimbrigæ, frequenter venire consueverat, ut sacras Christo ancillas ad cœlestium amorem prædicationibus animaret : erga quem illæ vicissim religioso ac pio affectu tenebantur, illumque maxima observabant reverentia dum viveret, et deinde mortui memoriam summe venerabantur. Accidit aliquando defectu imbrium ingens anni siccitas : quare adulta æstate, necessario magis tempore, puteus unde bibere solebant penitus exaruit, cogebanturque longiuscule aquatum mittere, summa difficultate propter aquæ penuriam, ac labore non mediocri. In qua angustia constitutæ, in ædem unde illas vir beatus exhortari erat solitus, pariter convenientes; Præfecta verba præeunte, ceteris attente audientibus annuentibusque, precatæ ita sunt ; Ægidi Pater sancte, tu nobis aquam salientem in vitam æternam abunde suppeditasti in mundo vivens ; tu etiam de cœlo, ubi nunc melius vivis, nos famulas tuas tuo devotas nomini respicere dignare, et aquam istam putealem, qua mortalis nostra infirmitas carere non potest, nobis etiam subministra, Pater. Flentibus cunctis et respondentibus, Amen, ac misericordiam acclamantibus, Præfecta ut surgerent imperavit, atque ad puteum secum omnes accederent. O sanctorum ex divina largitate potentiam! Puteus, cujus ne fundi quidem glarea, siccatis omnino venis, madebat; inventus est scatebris emicantibus prope redundare : neque solum post id aqua non defecit, sed etiam indigenti viciniæ suppeditabatur. Communi ergo consilio cero ream candelam, ad altitudinis putei mensuram facientes, per cœnobii ancillam quamdam Scallabim ad sepulcrum sancti viri miserunt. Post aliquod inde tempus servi Saraceni duo, ex iis qui cœnobii ejusdem ministerio serviebant, clam fugam arripuerunt, diuque per plura loca et a pluribus perquisiti non comparuere : cumque inveniendi eos omnino perfrixisset spes, Patronum suum religiosæ feminæ humiliter precabantur, uti dignaretur fugitivos valde sibi necessarios revocare. Non multi abiere postea dies, et Saraceni immutatis animis ad cœnobium sponte sua redierunt, fugæ veniam demisse obsecrantes. Lætatæ eorum reditu Christi ancillæ, quatuor cereos pedes per superius dictam famulam, frugi mulierem, Scallabim transmissos, ante sepulcrum beati viri suspendendos curaverunt.

e

Cella-Vimaranenses monachæ

E

in communi ariditate

aquam miraculo Beati impetrant,

F

et servos fugitivos recipiunt

96 Atque hæc sunt quæ in veterrimo illo libro, quem in principio dixi, a sæpe citato auctore scripta reperi : quibus visum est addere tria, quorum me divina bonitas spectatorem ac testem esse voluit : quæ in eodem quoque libro [ipso] quo contigerunt tempore, publici notarii fide, Lusitano idiotismo scripta continentur *f* : [quorum etiam testis mihi est Ven.

His in veteri MS inventis addit Resendius 3 a se visa,

f

A Ven. P. Franciscus Vargus Lemius] qui et ipse iis cum fierent interfuit, quem ego pridie quam commentatus illa sum, conveni. A quo explorare cum vellem, ecquid eorum, quæ ante annos sex et quadraginta nobis adolescentibus contigerant, meminisset; comperi apud eum non modo earum rerum memoriam non esse intermortuam, verum prope etiam novam atque recentem. Igitur vertente anno post

an. 1520:

Servatoris nostri natalem millesimo quingentesimo atque vigesimo, cum ego studiorum gratia a puero cœptam peregrinationem persequi constituissem, et Olisipone, ubi tum eram, in Galliam Belgicam navigationem expectans, pestilentiæ tabes cœpisset grassari; consilium mutare sum compulsus; ut videlicet Salmanticam annos aliquot me conferrem. Deveni ergo Scallabim, ubi cœnobitis præerat, non sine honoris præfatione mihi nominandus, venerabilis Pater Franciscus Vargus Lemius. Is cum specimen indolis non pessimæ datum a me eatenus non ignoraret, humanitate me retinere tentavit: sed hoc solum potuit efficere (quod autumnales pluviæ aliquanto immodicæ meam proficiscendi libidinem retardabant) apud se uti manerem ad exitum usque

B anni. Erant cœnobio Subpræfectus Fr. Thomas Matus, cujus etsi litteræ erant non multæ, conciones tamen gratæ ac maxime populares. Illic igitur die quadam ad quartum Idus Octobris, Præfecto absente, Matus Subpræfectus a prandio me invisit, et Fr. Rochum Lemium ac Fr. Cyprianum Celtiberum ex Cervaria *g* oppido Terragensi veteri municipio vicino [habens in comitatu, invitavit] ut una secum viserem fabros, in templi porticu lapides quadrantes, ad opus quoddam quod faciendum imperaverat Leonora regina, Caroli V soror, divi Emanuelis Lusitanorum Regis tertia uxor, Mariæ hujus Principis nostræ ac heroidis incomparabilis mater, ob facile ac felix puerperium quod habuerat, apposito sancti Patris ferreo cingulo, de quo alibi.

quo Eleonora Reg. invocato Beato feliciter peperit,

g

97 Dum ibi sumus ad angulum præ foribus templi, videmus hominem super stramenta cubantem, non quidem pannosum, sed brevi peregrini habitu indutum, et honesta vultus gravitate commendabilem. Aderat ei uxor et puella quæpiam. Quæsito a *h* quadratariis, quinam illi essent, responderunt, nihil se aliud scire, quam Castellanos esse, qui a duodecim retro diebus imbrium vi eo confugerant, quod ingredi in oppidum essent prohibiti, quasi Olisipone venirent, ubi, uti diximus, pestilentiæ lues

et Castellanus peregrinus,

h

C grassabatur. Homo cum intellexisset sermonem de de se haberi, uxore et puella juvantibus, surgere est connisus, altera corporis parte omnino sideratus: atque mulierum et scipionis ministerio, adhærens parietibus, ad nos perreptavit. Quem Suppræfectus animi miseratione excipiens, super lapidem sedere jussit innixum suis; rogavitque unde esset. Ille retracto ad aurem ore ægerrime verba proferens, respondit se ex Ursaonensi Bœticæ provinciæ esse oppido: domo exisse sanum ac bene valentem, et religionis causa S. Jacobi Apostoli visitato Compostellæ oraculo, cum Olisiponem nuper ante dies duodecim se conferret, ut navigio aliquo Gaditano in patriam rediret; ante diem pridie Kalendas Octobris, e regione cœnobii quod Virginis-virtutum vocant, apoplexia tactum atque afflatum, subito corruisse; intortam vi sideris fœde faciem oris, et partem [unius lateris] totam paralysi vehementer resolutam: ad mulierumque clamores atque lamenta accurrisse aliquot ex illa vicinia, et a cœnobio accitum qui peccatorum exomologesim, utcumque facere ipse potuisset, tamquam a protinus morituro exciperet. Inde asello, quo in itinere ad sarcinulas vehendas utebantur, impositum, rediisse Scallabim, nec permissum ingredi ad stabularium quempiam,

in reditu subita paralysi tactus,

D neque saltem ad πτωχοδοχεῖον divertere; imbrium cadentium vi ad locum illum, qui Christi pauperibus et egenis, ut ipse erat, sine repulsa pateret, etiam se confugisse. Commovit hominis oratio omnium qui aderant ad commiserationem animos, misitque Suppræfectus qui illi quod ederet afferrent: et cibo potuque refocillatum interrogat, num sancti Fr. Ægidii, qui illic sepultus esset, nomen apud suam gentem inaudisset. Neganti, Suppræfectus pauca narravit: denique persuasit, ut cum fide ad sepulcrum accederet. Ille incensus sanitatis desiderio, duci se postulavit.

A. ANDR. RESEND.

98 Vocato igitur æditu ut ecclesiam aperiret, inter manus et mulierum et eorum qui aderamus trahebatur; sed ita, ut bis oportuerit eum sedere et interquiescere, antequam sepulcro appropinquaremus. Ad quod cum deventum esset, toto procubuit corpore. Qui aderamus, flexis genibus Antiphonam, Confessor Domini, decantavimus; Suppræfecto Orationem prosecuto. Homo tum querimoniis quibus calamitatem suam deplorabat, tum lacrymis quibus Ægidii misericordiam deprecabatur, omnes permovit: nemo enim tam arido fuit ingenio, quin humanæ sorti illacrymaret. Quartam horæ unius E partem istiusmodi lamentationi impenderat, cum paulisper obticuit: et ecce subito membrorum omnium tremor illum invasit, cœpitque magnis vocibus et ejulatu clamare, Heu miserum me! uror, uror; succurrite pii Sacerdotes. Turbati qui aderamus, rogavimus, quid novæ rei illi accidisset. Tantus, inquit, ardor affectas has partes a talo incipiens corripuit, ut ignem urentem æque non putem. Et his dictis intortam vultus partem cœpit utrocumque libitum esset agere, et brachium, femur, totumque ad pedem imum crus, modo curvare, modo extendere, internodiis ac nervis officio libere respondentibus: denique vigor et status resolutis membris omnino rediit. Quod ille sentiens, exiliit clamans; Christo gratia, ego sanus effectus sum, o magne Ægidi! o potens! o mirabilis! Et ex nec opinata salute, quasi mente motus, præ lætitia currebat usque ad ecclesiæ ostium. Inde celeri cursu redibat ad monimentum, et complexibus ac osculis hærens protensæ statuæ, non cessabat iteratis vicibus ingeminare, O benedicte! o sancte! o mi sospitator! Rursum ad fores, rursum ad statuam, nequaquam illud omittens, O benedicte! o sancte! o mi sospitator! nobis admiratione stupentibus. Suppræfectus F autem imperavit æditu, ut tintinnabulum crebris nec usitatis ictibus compulsaret, ut solet fieri in rebus subitis, ad populum conciendum. Concurrit ergo multitudo suspicantium in cœnobio incendium esse subortum. Cumque hominis festinationem animadverterent, vocesque gratulatorias audirent, compellabant. Sed ille ad omnes surdus, soli cursuræ et statuæ complexibus intentus, nihil respondebat. Re tamen intellecta, eo quod notus jam esset ex dierum præteritorum ante fores templi cubatione, tantus sublatus est turbæ clamor et invicem loquentium strepitus, ut facere audientiam ad enarrandum neque elatis dextris possemus. At Suppræfectus de superiore loco magna voce clamans, ut vel sic audiretur, Dominica statim secutura populum ad concionem invitavit, postridie tamen adscito ad locum Capituli publico Apostolicæ Sedis Notario, productoque homine coram cœnobitis et iis qui testimonio dicendi gratia sunt vocati, videlicet ex quadratariis Alvaro Castrio, Georgio Vernandio, Petro Joannide, Georgio Joannide, aliisque numero circiter ad triginta, instrumentum conficiendum ad posteritatis memoriam curavit.

adductusque ad sepulcrum Beati,

subito sanitatem recepit:

99 Dominica insecuta cum frequens convenisset populus, et Suppræfectus pro concione rem gestam edocuisset,

A edocuisset, hominemque in edito loco unde posset conspici jussisset stare; denuo clamor ab omnibus qui aderant, sublatus est, et impetu irruptum ad sepulcrum. Ibi duo pulcherrima in omnium oculis edita miracula. Mulier mammam habebat cancro acerrimo corrosam ac putrem, fœtore gravi naribus intolerabilem: hæc accessit, et ex lacunula humeri statuæ, linteolum vino (quod ibi solere semper esse, supra memoravimus) madefaciens, superexpressit, linteumque expandit. Et subito, antequam se loco moveret, exesa mamma sanata est; in sponte decidentis cancri loco suppleta carne; et papilla, nutricandi officio pernecessaria, uberi restituta, pristinam formam recepit, rubore tantum novam sanitatem attestante. Altera mulier in ulnis filiolum gestabat, cujus sinistrum brachium fœdarat sacri ignis species quædam, infantibus familiaris; quam qui ex Judaismo apud nos medicinam sunt professi, Hursacrum appellavere, voce ex Hebræo et Latino sermone compacta. Morbus etsi non nimis est perniciosus, multum tamen fœditatis habet, propter pustularum invicem concretarum aspretudinem. Porrecta ergo mulier ad lacunulam manu, intincto linteo, nudatum infantis brachium contexit domum abitura. Sed cum aliquamdiu præ turba impediretur, arefactum calore linteum voluit iterum madefacere. Quod ubi tollere tentavit, tota illa pustularum series sponte secuta est in linteo, et brachiolum purgata omni noxa sanum relictum. Ad utriusque mulieris et admirantis turbæ acclamationes accurrimus: et quæ Suppræfecti erant partes Notario imperatum, ut superiori miraculo addenda ista curaret. Tria hæc, quorum spectator ipse fui, visum est ceu coronidem historiæ huic inserere, ne per oblivionem ad posteros non venirent, ut multa que propter assiduitatem et cœnobitarum negligentiam interciderunt. Nunc te, sancte Pater Ægidi, quanta animi demissione possum, oro, ut qua religione ac pietate in tuis recensendis virtutibus versatus sum, eadem tu me ad senectutis hujus extremum perducas: et si quid bene de te merui, bene, quemadmodum Christianum Sacerdotem decet, tandem ut moriar, te quæso, ut efficias.

A ANDR. RESEND quod miraculum dum publicatur,

mulier a cancro,

puer ab igne sacro sanantur.

D

ANNOTATA.

a *Jam aliquoties id contigit huic editioni, ut omissis quibusdam verbis hiaret sensus, per transcribentium; aut typothetarum incuriam. Hic nomen patris deesse intellige.*

b *Jam dixi* Auriense territorium *videri* Ourem: *inter Tomarium et Leiriam (non Conimbricam) sic positum ut rectam viam ab ortu in occasum tenenti vel contra relinquendum ipsum ad Meridiem sit, transeundus autem sit vicus qui in communi Atlantis Blaviani tabula vocatur* Ceiza, *a Samsone autem non exprimitur: atque ita evidentius probatur Conimbricam, pro Leiria, scriptam fuisse per memoriæ lapsum, cum in partem prorsus diversam tendat Conimbrica, respectu Tomerii ad Boream sita.*

c *Quodnam hoc* Veremundense territorium *non assequor:* Villas-novas *plures, sed diversis cognominibus, tabula Lusitaniæ repræsentat; puta* Villa-nova da mil fontes *ad mare in Commarca Bejensi,* d'Alvito *in Eborensi,* de Falcoa *in Lamegensi, et alibi forte alias.*

d Leirena *vulgo* Leiria *jam sæpius nominata, distat Santirena leucis* 8.

e *Capta* Conimbrica *fuit a Ferdinando I an.* 1040, *qua de re Mariana lib.* 9 *cap.* 2. *Quando autem Cisterciensis Ordinis moniales eo introductæ sint nusquam reperi, solum scio, primum istius Ordinis eo in regno cœnobium, S. Joannis de Tauraca, fundatum esse an.* 1132.

f *Hæc aut similia festinanti typothetæ excidisse, et ex sequentibus supplenda, res ipsa loquebatur. Eadem mox licentia iterum uti coactus paulo infra, verba a me addita his notis [ ] secrevi.*

g *Inter Barcelonam et Ilerdam Catalauniæ urbes ad rivum, Cerveram dictum,* Terraga *est, nec procul inde versus Barcelonam* Cervera *oppidum notatur in tabulis.*

h Quadratarius *est, quadrator lapidum, lapicida: voce ea usus Sidonius Apollinaris.*

DECIMA

DECIMA QUINTA MAJI.

SANCTI QUI IDIBUS MAJI COLUNTUR.

Sancti Torquati, S. Ctesiphontis, S. Secundi, S. Indaletii, S. Cecilii, S. Hesichii, S. Euphrasii, Episcoporum adventus in Hispaniam.
S. Chrysantus, S. Fortunatus, Presbyteri Papiæ in Italia.
S. Isidorus Martyr in insula Chio.
S. Petrus, S. Andreas, S. Paulus, S. Dionysia, Martyres Lampsaci in Hellesponto.
S. Heraclius, S. Paulinus, S. Benedimus, Martyres Athenis in Sicilia.
S. Dimidrianus, Episcopus Veronensis in Italia.
S. Cassius, S. Victorinus, S. Maximus, Item IV millia CCLXVI, Mart. Claromonte in Gallia.
S. Timotheus, Virgines VII, Martyr. Syrmii in Pannonia.
S. Alexander, S. Dignus, S. Chottia, seu Chotidia, Martyres.
S. Simplicius, Martyr in Sardinia.
S. Rosula, Martyr Filsina.
S. Præstabilis, S. Felix, S. Victor, S. Cyricus, S. Januarius, S. Herolus, S. Paulus, S. Minervus, S. Aquilinus, S. Heraclius, S. Dionysia, Martyres in Portu Romano.
S. Boninus, S. Saterius, S. Paulinus, Martyres Papiæ in Italia.
S. Januarius, S. Pelagia, Mart. Lamosinenses in Cilicia.
S. Eutitius Martyr apud Surianum in Hetruria.
S. Quirilla, S. Sophia, Virgines et Mart. Romæ adservatæ
S. Liberator, Martyr Beneventi depositus.
S. Achillius, Ep. Larrissen. in Thessalia.
S. Simeon, S. Isaacius, S. Bachtisoes, Martyres in Perside sub Sapore Rege.
SS. Reliquiarum festum Avenione, in ædibus Domini de Fargues.
S. Joannes, S. Stephanus Leu. S. Marianus, S. Dorus, S. Potitus, S. Prosper, S. Felix, S. Cervolus, S. Stephanus, Item alius, Beneventi in Italia.
S. Primael Sacerdos, Eremita in Britannia Armorica.
S. Domninus Diaconus, Placentiæ in Italia.
S. Florentius Episc., Campiliæ in Hetruria.
S. Hilarus, Abbas Galeatensis, in Italia.
S. Dympna Virgo, S. Gerebernus Sacerdos, Martyres Gelæ in Brabantia.
S. Hidelbertus vel Aribertus, Episcopus Dertonensis in Insubria.
S. Cæsarea Virgo Martyr in Calabria.
S. Ursus, Episcopus Fanensis, in Italia.
S. Brythunus, Feu Berethunus, Abbas Beverlaci, in Anglia
S. Rubertus Dux, S. Bertha mater ejus, Bingæ in diœcesi Moguntina.
S. Witesindus, Martyr Cordubæ in Hispania.
S. Nicolaus Mysticus, Patriarcha Constantinopolitanus.
B. Dorotheus Eremita, Lucæ in Italia.
S. Isidorus agricola, Madriti in Castell.
B. Maria, uxor S. Isidori, Tordelagunæ prope Madritum.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sancti Danielis, Diaconi et Martyris, Translatio Patavii *memoratur a Galesinio. Vitam ejus dedimus* III Januarii.
S. Severini Episc. Septempedani *olim hoc die agi depositio consuevit, ut patet ex Actis, quæ dedimus* VIII Januarii.
Remigii seu Remedii, Episcopi Rotomagensis, Translatio *celebratur in MS. Florario. At dies natalis est* XIX Januarii.
S. Sabinus, in Daletia, *indicatur in Martyrologio MS. Carmelitano. Plurimi hujus nominis sunt, ex his* S. Sabinus Episcopus in Apulia, S. Sabinus Ep. Neapoli et Lesinæ in Apulia, S. Sabinus Episcopus Atripaldæ in Italia (*quorum forte aliquis, nomine loci male exarato, hic est*) *relati autem a nobis sunt* IX Febr.
Alfredus Rex Northumbriæ, *quasi* factus monachus Mailrosensis, *ut* Sanctus *inscriptus est Menologio Bucelini.*

Bucelini. De eo egimus VI *Februarii ad Vitam SS. Kineburgæ et Kineswithæ, et* §. 4 *fabulam deteximus. Iterum id fecimus, quando ab aliis refertur, inter Prætermissos* XIV Martii.

S. Georgius Episcopus Mitylenæ *indicatur in Menologio Sirleti. Ast alii Græci solenni cultu celebrant eum die* VII Aprilis.

SS. Primianus et Firmianus Martyres *memorantur in Martyrologio pervetusto, charactere Longobardico exarato, et in bibliotheca Vaticana asservato, ac numero* 5949 *signato, quod fuit olim Ecclesiæ Beneventanæ, in quo horum nomina sub finem adscripta sunt, sed charactere etiam Longobardico. Videntur hi esse quorum corpora condita fuerunt Lesinæ in Apulia, et inde Neapolim translata, atque in Ecclesia Annuntiatæ deposita. De quibus egimus* XXVIII Aprilis. XXIX Aprilis.

B. Robertus 2 Abbas Claravallensis *hodie nominatur in Kalendario Cisterciensi, de quo satis dictum inter Prætermissos ad*

S. Marianus Martyr *memoratur in MS. Patriciano, a nobis reperto Neapoli apud Clericos Regulares. Plures istius nominis Martyres occurrunt: ita* Marianus *inter martyres Afros est* VI Maji. *et* Marinus *seu* Marianus Mart. Mediolani VI Maji.

S. Victor Martyr Mediolani *memoratur in quatuor apographis Martyrologii Hieronymiani et alio Reginæ Sueciæ. Verum quia dedimus præterito die* S. Victorem, *cum tribus Sociis, ibidem Martyrem (quo itidem die* Translatio S. Victoris Martyris *inscripta est Breviario Mediolanensi anni* 1539, *et relata a Galesinio, Molano, Ferrario) non audemus hunc ut diversum proferre. Videtur idem Senis coli ut Advocatus. Forsan hæc* translatio sex diebus post necem facta *ab aliis ad hunc diem memoratur, et sic ageretur de* S. Victore Mauro *Martyre Mediolanensi: cujus Acta dedimus* VIII Maji.

S. Epiphanius, Episcopus Constantiensis in Cypro, *refertur a Molano in prima editione Auctarii ad Usuardum et Canisio. Vitam illustravimus* XII Maji.

S. Pachomius, Abbas Tabennesiota, S. Theodorus Sanctificatus discipulus ejus, *celebratur in Menologio Sirleti, Pachomius etiam in Menæis: de utroque simul egimus, quando prior a Latinis colitur,* XIV Maji.

Harwaldus sive Harphardus Martyr *proponitur in MS. Florario, et a Greveno in Auctorio Usuardi. Vitam damus* XIV Maji.

B. Ægidius Poncella in Lusitania *indicatur a Ferrario in Catalogo generali. Est is* B. Ædigius Ordinis Prædicatorum : *cujus Acta dedimus* XIV Maji,

Apparitio Imaginis non manufactæ in Camulianis, facta temporibus Theodosii, *indicatur in dicto MS. Synaxario Constantinopolitanæ Ecclesiæ. Est* Camuliana *urbs Episcopalis Cappadociæ primæ sub Cæsarea Metropoli, etiam* Justiniana nova Camulianensium, *et* Justinianopolis Camulianorum *dicta. Fuisse autem hanc* Imaginem ex Camulianis Constantinopolim delatam anno 9 Imperii Justini II, *id est anno Christi* 574, *testatur Cedrenus. Et occasione hujus Translationis forsan solennitas Apparitionis hodie celebratur. De hac imagine plurima edidit Gretserus in Syntagmate de Imaginibus non manu factis cap.* 12 *et tribus sequentibus.*

Deiparæ Virginis Dominæ nostræ memoria in Pera, ad ambitum murorum *scilicet urbis Constantinopolitanæ, indicatur in MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ asservato in Collegio Parisiensi Societatis Jesu. Est autem* Pera *quasi suburbium Constantinopoleos, ubi degunt Latini et Catholici, inter quos resident et docent aliaque munia exercent Religiosi Societatis Jesu.*

SS. Athanasius et Theodorus, comites S. Jacobi, *adjunguntur a Maurolyco, Felicio, Galesinio, Ferrario.* SS. Torquato et aliis Episcopis, a SS. Petro et Paulo in Hispaniam missis. *Cur tamen hos duos illis in titulo non adjunxerimus, infra dicemus.*

Nicomachus, *quasi* Martyr Lampsaci sub Decio, cum SS. Petro, Andrea, Paulo et Dionysio *indicatur a Maurolyco : sed is inter tormenta defecit a fide, et sic misere mortuus est. Consule infra Acta dictorum Martyrum.*

SS. Dionysius et Christiana Martyres Lampsaceni *cum* SS. Petro, Andrea et Paulo *referuntur in Menologio Basilii Imperatoris, et in MSS. Menæis Mediolani et Taurini adservatis, sed solum* Dionysia Virgo Christiana *legi debet, uti infra in Actis dicimus.*

S. Odori *vel* Odorii Martyris *nomen legitur in Kalendario, quod præfigitur MS. Ordinario Ecclesiæ Ambianensis, seu potius Ceremoniali, compilato circa annum* 1197 *per Everardum de Roya Cantorem : et ex hujus MS. fide inseritur primo ejusdem Ecclesiæ impresso Breviario anni* 1485, *et aliis deinceps annorum* 1550 *et* 1654, *nec non Missalibus annorum* 1487, 1498 1506 *et* 1528, *ac denique libro Orationum in choro ejusdem ecclesiæ recitandarum, quem Adrianus d'Honencourt Decanus an.* 1500 *donavit, eodemque impresso annis* 1506 *et* 1528. *His tamen non obstantibus judicat D. Scellier, desuper interrogatus a D. du Cange (qui eruditissimus ipse, non voluisset consulere nisi virum, quem ipse crederet de talibus optime judicaturum) censuit librarium esse mendum ejus, qui Ordinarium istud describens, pro* Isidoro *vel* Isidorio, *omissis primis duabus litteris, scripserit* Odorium; *et ceteros postea, pro summa quæ MS. illi dabatur fide, traxerit in sequelam. Hoc autem confirmat tum ex MS. Martyrologio, quo Ecclesia illa utitur, exarato sub annum* 1280, *ubi solum fit mentio* S. Isidori, *iisdem quibus apud Adonem verbis; tum ex Kalendariis Breviariorum duorum membraneorum, sub medium seculi* XIV *conscriptorum ex usu Ambianensis Ecclesiæ, quorum unum præfert nomen Balduini Presbyteri, alterum pro* Isidori *habet* Isidoris : *utrumque autem convincit, tum necdum usu probatum fuisse errorem ejus, qui scripserat nomen* S. Odorii. *Est autem* S. Isidorus Martyr in Chio, *cujus Acta hic dantur.*

S. Magni *Martyris corpus, asservatur Romæ in Ecclesia B. Andreæ della Valle, e cœmeterio aliquo erutum, ejusque memoria celebratur.*

S. Marianus Martyr *inscriptus est Martyrologio MS. Patriciano, quod Neapoli apud Clericos Regulares adservatur. Plures hujus nominis Martyres occurrunt : num aliquis ex illis, an diversus statuendus, ex nudo nomine non liquet.*

S. Auctor *indicatur in Auctario Greveni ad Usuardum, forsan* Victor *hoc die relatus Martyr in Portu Romano. At Canisio dicitur Martyr* Pingniæ, *qui locus nobis ignotus.* Bingium in Germania *intelligit Ferrarius. Certiora expectamus.*

Raymundus Confessor et Eleemosynarius *indicatur in scriptis additionibus Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum, absque ulteriori notitia.*

B. Joannis, Episcopi Beneventani XXI, *corpus anno* 1119 *die* XV *Maji collocavit una cum aliis Sanctorum corporibus Landulfus Archiepiscopus, ut memorat Falco in Chronico Benevent,* qui *Joannes,* sicut titulus præmonstrabat triginta et tres annos in Episcopatu advixit. *Incertum ubi illud nunc sit : si aliquando inveniatur Legenda, quam sua memoria visam et deperditam testatur Vipera apud Ugellum, poterunt certiora de ejus sanctitate et cultu proferri.*

Columbanus *a Leslæo lib.* 4 *de Rebus gestis Scotorum, in Donaldo* 53 *Rege, indicatur cum variis aliis, qui* Scotiam vita sancte, exemplo sincere, et doctrina solide

solide illustrarunt. *Quod sufficiebat ut eum* Sanctum *et* Episcopum *suo Menologio inscriberet Camerarius; silet Dempsterus cum aliis.*

Chromanus, Presbyter et Confessor, in Mernia Scotiæ provincia, doctrina et miraculorum fama celebris, acerrimus Ecclesiasticorum propugnator rituum, et Paschatis Catholice celebrandi auctor, mortuus sub annum 944. *Ita Camerarius in Menologio Scotico : Dempsterus elevationem ejus ad* VIII *Aprilis retulit, ut ibi in Prætermissis dictum.*

Saranus, filius Arecharii de Inis mor, seu Insula magna, in regione de Hi macaille intra Hi-Liathain, *cum tot circumstantiis inscriptus est Martyrologio Tamlachtensi : de quo aliud ad hunc diem non reperitur. Nomen* Sarani *occurrit sæpius, sed num de uno eodemque agatur, nescimus.*

Dubliterius Abbas Findglassie *indicatur in Martyrologio Tamlachtensi : et a Colgano ad Vitam S. Albani* 16 *Martii, Annotato* 24, *ubi dictum monasterium asseritur esse in Lugenia et diœcesi Dublinensi.*

Vachonna Episcopus,
Columba filius Faelgussii,
Cainnechus de Arecuil,
Commanus filius Dimæ,
Columba de Inis-Locha-cre, seu de insula Lacus-Cre,
} *Memorantur in Martyrologio Tamlachtensi, de quibus, sub istis nominibus, nihil alibi hactenus legimus.*

Popula et Bamorora *ut* Martyres *referuntur in MS. Tamlactensi, alibi ignotæ.*

Adelgarius, Archiepiscopus Bremensis et Hamburgensis, mortuus anno 909 hisce Idibus Maji, *memoratur cum titulo* Sancti *a Wione, Menardo et Bucelino. Verum idem Bucelinus par.* 1 *Germaniæ sacræ enumerans Bremenses et Hamburgenses Episcopos, tres solum honorat titulo* Sancti, Willehadum, Anscharium et Rembertum. *De ultimis duobus egimus* III *et* IV *Februarii : ad quorum Acta frequens hujus Adelgarii mentio facta est, ut qui illis proxime successit. Agunt de eodem Albertus Stadensis, Adamus Bremensis, Albertus Krantzius, Ioannes Letnerus in Chronico Corbeiæ Saxonicæ, ubi Abbas fuit, aliique; sed absque omni mentione alicujus cultus sacri.*

VIDE APP. TOM VII MAJI NOT. 92 **

Richardus Anglus, ex instituto Benedictiono sub S. Bernardo Ordinem Cisterciensem amplexus, *ut* Beatus *refertur a Chrysostono Henriquez et Bucelino, omittitur a Chalemoto, qui alibi dictum Henriquez sequitur.*

Manardus, Abbas Duaci in Belgio, *ut* Sanctus *indicatur a Ferrario in Catalogo generali, additurque in Notis :* Ex Molano in Additionibus et Tabulis Ecclesiæ Duacensis. De eodem Molanus in Natalibus Belgii pluribus agit. *Hæc Ferrarius, nescio quo spiritu abreptus. Nam nullum vestigium est* Manardi *apud Molanum, imo ne quidem apud Raissium Duacensem, qui* Tabulas Ecclesiæ Duacensis *satis evolvit. Sane Ferrarius* Tabulas Ecclesiarum *subinde videtur ex sua conjectura proferre. Interim more suo Saussayus Ferrarii errores multiplicat, dum tale elogium excogitat :* Duaci depositio S. Manardi Abbatis, multarum animarum ad Christum pædagogi, Angelorumque in vitæ puritate studiosi imitatoris. *Silent de tali Abbate Martyrologi Benedictini et Cistercienses.*

Thomas Cantipratanus, ex Canonico Regulari in Cantiprato prope Cameracum, Ordinis Prædicatorum, et demum Episcopus Suffraganeus Episcopi Cameracencis, *hoc die mortuus est, ut* Veneralis *sanctitate relatus a Miræo in Faltis Belgicis, et Raissio in Auctario Molani ad Natales Sanctorum Belgii. Vitam ejus habemus ex codice MS. Rubeæ-Vallis, quam Hyacinthus Choquetius edidit in libro de Sanctis Belgii Ordinis Prædicatorum. Eamdem etiam conscripsit Georgius Colvenerius, et præfixit libris Apum ab eo compositis.*

VIDE UT SUPRA NOT. 93 **

Margarita, sanctimonialis Ordinis Cisterciensis, anno MDCXVIII in monasterio Dominarum in Parco piissime mortua, *cum titulo* Beatæ *refertur ab Henriquez, Bucelino et Arturo. Item, sed* venerabilis *appellata, a Raissio in Auctario ad Natales Belgii Molani. Prudenter omittitur a Chalemoto. Qui ultimus scripsit Saussayus Piis eam addidit.*

Jacobus, Novitius monasterii Viconiensis in Hannonia Ordinis Præmonstratensis, Angelicis moribus juvenis, *traditur hoc die obiisse, cujus corpus (cum a triennio post ejus obitum, ad novi templi fundamenta jacienda, terra ibidem effoderetur) incorruptum et integrum fuit repertum. Verum ubi postea fuerit sepultum plane latet. Ita Adrianus David in tractatu de dicto cœnobio Viconiensi, cap.* 18, *ubi* Jacobum *titulo* Beati *honorat, quod etiam fecerunt Raissius in Auctario ad Natales Sanctorum Belgii, Chrysostomus vander Sterre in Natalibus Sanctorum Ordinis Præmonstratensis, et alii hoc* XVII *seculo.*

Joannes de Hungaria et
Boguslaus, a Turcis occisi,
Antonius Tegrinus Spoleti anno 1313,
Bernardinus a Bibiena Lucæ anno 1490
Catharina Lopetia Tertiaria in diœc. Tolet.
} Minorum Ordinis, *inscripti Martyrologio Franciscano Arturi, et* Catharina *ejusdem Gynecæo, ubique attributo titulo* Beati.

Nicolaus, Ordinis Dominicanorum Apostolicus fidei Prædicator, ab Hæreticis in Tolosano agro excoriatus, *inter* Pios *refertur a Saussayo in Martyrologio Gallicano.*

Lucia Gonzales, tertii Ordinis S. Dominici, amore Christi in deserto degentis, relicta seculari conversatione, recessit ad antrum quoddam, abscondita ab oculis hominum, a Deo valde amata, ejusque gratia vicit diabolicas infestationes. *Ita Annus sanctus Ordinis Prædicatorum hoc die.*

B. Simon Anglicus civitate Burdegala, *inscriptus Florario Sanctorum. Hic est* Simon Stock, *Prior Generalis Ordinis Carmelitici : cujus Acta damus sequenti die* XVI Maji.

Rainaldus Abbas Cisterciensis quartus, *indicatur a Saussagi inter* Pios *et* beatæ memoriæ. *Ab aliis sequenti die* XVI Maji.

Orestes, Patriarcha Hierosolymorum Martyr, *refertur in MS. Florario Sanctorum. Sufficient quæ de eo dicentur in Catalogo Patriarcharum Hierosolymitanorum : a Theodoro Pauli refertur ad* XVII Maji.

S. Mancius Martyr Eboræ in Lusitania, *inscriptus est Martyrologio Romano. Verum colitur Eboræ, quando Acta examinata dantur,* XXI Maji.

B. Jacobus Philippus, Confessor Faventinus Ordinis Servorum, *a Philippo Ferrario ejusdem Ordinis Generali refertur, ut hodie mortuus et colendus, in Catalogo Sanctorum Italiæ : sed numeri errorem correxit in alio Sanctorum Catalogo generali, ad diem quo revera mortuus est et nos de eo agimus* XXV Maji.

Colmanus, filius Hua-Laigsi *seu* Mac-ua Laigse, *memoratur in MS. Tamlachtensi, item in MSS. Dungallensi, Mariani Gormani, et Maguir, apud Colganum ad lib.* 3 *Vitæ S. Columbæ Abbatis per Adamnanum notat.* 15. *Verum ab Adamnano cap.* 12 *appellatur* S. Columbanus Episcopus Mocu-Loigse, cujus animam S. Columba Abbas vidit ab Angelis ad cœlum evehi. *Quod latius ad Vitam dicti Columbæ poterit discuti* IX Junii.

SS. Vitus et alii Martyres Elwangæ *indicantur in Martyrologio Germanico Canisii. Silent de his Bruschius, Crusius, Bucelinus, ubi de hoc monasterio agunt. Arbitramur* S. Vitum *cum* Modesto et Crescentia *intelligi, et reponendum, loco* XV *Maji,* XV Junii.

S. Bernardus Episcopus, Ordinis Canonicorum Regularium,

gularium, *in Kalendario Breviarii anno* 1542 *excusi. Ut* Archidiaconus Augustæ Prætoriæ, *indicatur a Ferrario in Catalogo Gen. citatis Molano et Canisio item Saussayo in supplemento: sed hi sequenti die de eo agunt, et* Eremitam *appellant. At is mortuus est, quando ejus Acta erant danda, et colitur apud Canonicos Regulares* xv Junii.

S. Vigilius, Episcopus Tridentinus Martyr, *indicatur in MS. Florario et Viola Sanctorum Hagenoæ anno* 1508 *excusa. Ab aliis* xxvi Junii.

S. Sidronius, Martyr in territorio Senonico, *proponitur in MS. Carmelitano Coloniæ adservato, in Martyrologio Coloniæ et Lubecæ anno* 1490 *excuso, item a Græveno, Maurolyco, Canisio. Verum in Martyrol. Romano et aliis celebratur* xi Julii.

S. Rethicius, *aliis* Tredicius, Protecius *et* Præticius, *imo* Tetricius *et* Triticius *refertur in apographis Martyrologii Hieronymiani et aliis MSS. Colitur Officio* ix *Lectionum in Ecclesia Augustodunensi* xix *Julii.*

S. Memmius, Episcopus Catalaunensis in Gallia, quasi postea prædicasset in Lusitania, ibique Martyr obiisset, *refertur a Tamayo Salazar in Martyrologio Hispanico, imo et quasi idem esset cum* S. Mancio *Martyre, qui colitur* xxi *Maji, at* S. Memmius v Augusti.

S. Wigberti primi Præpositi Frideslariensis Translatio, *sub ritu Duplicis Majoris celebratur in ecclesia Frideslariensi : Natalis recolitur* xiii Augusti.

SS. Fortunati, Caii et Anthæ Martyrum translatio corporum Salernum, celebratur solenni Officio sub ritu duplici in Ecclesia Salernitana, *et memoratur a Ferrario in Catalogo generali : ast dies natalis cum Octava celebratur* xxviii Augusti.

Sanctorum xx Fratrum Martyrum Beneventi translatio *indicatur in manuscriptis Additionibus Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum. Natalis illorum dies est* i Septembris.

S. Sophia vidua et mater SS. Fidei, Spei et Caritatis, *inscripta est duobus fastis MSS. non antiquis, forsan occasione* S. Sophiæ Virginis, *de qua infra agimus. Vidua ipsa colitur* xxx Septemb.

S. Mannæ seu Mennæ Virginis Translatio apud Portum-Suavem in Tullensi diœcesi, facta anno mxvi, *refertur in Gynecæo sacro Arturi, Menologio Virginum Laherii et apud Ruer lib.* 1 *par.* 3 *Antiquitatum Vosagensium : dies ejus natalis celebratur* iii Octob.

S. Evasius, Episcopus et Martyr, *indicatur in antiquo Missali Ambrosiano anni* 1522 *et Breviario* 1539. *Est is Episcopus Astensis et Patronus Casalensis, coliturque* i Decembris.

S. Cæsar, ex lxx discipulis Christi Episcopus Dyrrachii, *indicatur in Catalogo generali Ferrarii ex Menologio Græcorum : quale hoc sit nescimus. Solet is citare Menologium Sirleti, in quo deest. Refertur die* xxix *Martii, sed tunc remisimus ad diem, quo et in dicto Menologio et Menæis celebratur cum aliis Christi discipulis* viii et ix Decembris.

DE ADVENTU IN HISPANIAM

G.H.

SS. TORQUATI, CTESIPHONTIS, SECUNDI, INDALETII, CÆCILII, HESICHII, EUPHRASII, EPISCOPORUM.

SECULO I

Adventus horum Episcoporum celebratur 1 Maji,

Maximum quod ullis regionibus divinitus præstari potest beneficium, censeri debet lumen orthodoxæ fidei Christianæ. Hinc merito initium conversionis et adventus Sanctorum, qui sacro eo lumine aliquas regiones illustrarunt, et Evangelica semina in populos sparserunt, celebratur a posteris in aliquam gratiarum actionem pro tanto dono olim accepto et hactenus conservato. Faciunt hoc Ecclesiæ Hispanicæ, quando mense Majo agunt festum septem virorum Apostolicorum, qui a SS. Petro et Paulo Apostolis in illud regnum missi, suo adventu gentiles ab idolorum superstitione ad veram Christi religionem traduxerunt. In Missali et Breviario secundum Regulam B. Isidori dicto Mozarabes, quod jussu Francisci Ximenes Archiepiscopi Toletani anno md et mdii excusum fuit, præscribitur ipsis Kalendis Maji festum* Torquati et sociorum ejus, Confessorum et Pontificum, ix Lectionum, *et ista recitatur Oratio :* Deus qui per beatissimos Pontifices tuos Torquatum, Secundum, Indaletium, Ctesiphontem, Cæcilium, Hesichium et Euphrasium, innumerum Hespericum populum ad te accersiri voluisti, præsta quæsumus, ut Ecclesia tua eisdem Rectoribus gubernetur, quos ei voluisti præesse Pastores. *Eadem oratio in Breviario Burgensi sub annum* mdii *impresso recitatur pro Commemoratione horum Sanctorum ad dictas Kalendas Maji, reliquum autem Officium fit de SS. Philippo et Jacobo Apostolis. In Missali mixto secundum Ordinem Ecclesiæ Toletanæ, quod anno* mdli *prodiit, recitanda Missa refertur ad Kalendas Maji adjuncta rubrica, qua indicatur* Responsoria et alia omnia ut in Natali plurimorum Confessorum *recitanda ; in Kalendario autem notatur* festum transferri, *ad diem scilicet non impeditum. In Festis propriis diœcesis Compostellanæ anno* mdxcvi *excusis, ad diem* v *Maji celebratur festum* S. Torquati et sociorum, *et recitatur Officium de Communi plurimorum Martyrum tempore Paschali.*

5 Maji,

2 *Celeberrimus porro eorumdem cultus præscribitur ad hunc diem* xv *Maji, cum tali elogio apud Usuardum.* Idibus Maji Natalis sanctorum Confessorum Torquati, Ctesiphontis, Secundi, Indaletii, Cæcilii, Esicii, Euphrasii : qui Romæ a sanctis Apostolis Episcopi ordinati, et ad prædicandum verbum Dei, ad Hispanias, tunc adhuc gentili errore implicatas, directi sunt. Cumque diversis urbibus evangelizassent, et innumeras multitudines Christi fidei subjugassent, Torquatus Acci, Ctesiphon Vergii, Secundus Abulæ, Indalecius Urci, Cæcilius Eliberi, Esicius Carcesi, Euphrasius Eliturgi quieverunt. *Hæc Usuardus et passim alii cum hodierno Martyrologio Romano : in quo sub initium, omissa voce* Natalis, *dicitur,* in Hispania SS. Torquati etc. *post verbum autem,* subjugassent *interponitur :* In ea provincia diversis locis quieverunt, Torquatus Acci etc. *Wandelbertus hoc versu eos indicat :*

et potissimum 15.

Pontifices septem Hesperiam simul Idibus ornant.

3 *De horum adventu in Hispaniam sequentia metra inveniuntur in dicto Breviario seu Missali secundum regulam S. Isidori : quæ utrum ipse S. Isidorus composuerit aut alius postmodum, non liquet : ipsa sic sonant :*

Roma ab Apostolis missi in Hispaniam,

Urbis Romuleæ jam toga candida,
Septem Pontificum destina, promicat :
Missos Hesperiæ, quos ab Apostolis
Adsignat fidei prisca relatio.

Hi

A Hi sunt perspicui luminis indices
Torquatus, Ctesiphon, atque Hesichius,
Hic Indaletius sive Secundius,
Juncti Euphrasio Cæcilioque sunt.
Hi Evangelica lampade præditi,
Lustrant Occiduæ partis arentia,
Quo sic Catholicis ignibus ardeant,
Ut cedant facibus furva nocentia.
Accis continuo proxima fit viris
Bis Senis stadiis qua procul insident,
Mittunt asseculas escua quærere,
Ut fessa dapibus membra reficerent.

ab Accitanis idololatris haud impune repulsi,

Illic discipuli idola Gentium,
Vanis inspiciunt ritibus excoli;
Quos dum contemni fletibus implorant,
Terrentur potius ausibus impiis.
Mox insana fremens turba satellitum,
In his cum fidei stigmata nosceret,
Ad pontem fluvii usque per ardua,
Incursu celeri hos agit in fugam.
Sed pons prævalido murice fortior,
In partes subito pronus resolvitur.
Justos ex manibus hostium eruens,
B Hostes flumineo gurgite subruens.

convertunt Lupariam, et alios plurimos:

Hæc prima fidei est via plebium,
Inter quos mulier sancta Luparia,
Sanctos aggrediens cernit et obsecrat,
Sanctorum monita pectore collocans.
Tum Christi famula attendens obsequio
Sanctorum, statuit condere fabricam,
Quo baptisterii unda patesceret,
Et culpas omnium gratia tergeret.
Illic sancta Dei femina tingitur,
Et vitæ lavacro tincta renascitur:
Plebs hic continuo pervolat ad fidem,
Et fit Catholico dogmate multiplex.
Post hæc Pontificum cara sodalitas,
Partitur properans septem in urbibus;
Ut divisa locis dogmata funderent,
Et sparsis populos ignibus urerent.

divisi per urbes varias plantant fidem Christi.

Post hos Hesperiæ finibus indita
Illuxit fidei gratia præcocis:
Hinc signis variis atque potentia
Virtutum homines credere provocat,
Ex hinc justitiæ fructibus incliti,
Vitam multiplici fœnore terminant,
Consepti tumulis urbibus in suis:
Sic sparso cineri una corona est.
Hinc te, turba potens unica, septies
C Oratu petimus pectoris abdito,
Ut vestris precibus sidus in ætheris
Portemur socii civibus Angelis.
Sit Trino Domino gloria, Unico
Patri cum Genito atque Paraclito,
Qui solus Dominus Trinus et Unus est,
Seclorum valide secula continens. Amen.

Eadem ex Adone confirmantur.

4 *Hactenus Hymnus ille: cui haud absimili elogio consonat Ado,* Natale sanctorum Confessorum Torquati, Ctesiphontis, Secundi, Indaletii, Cæcilii, Esicii, Euphrasii. Qui Romæ a sanctis Apostolis Episcopi ordinati, et ad prædicandum verbum Dei ad Hispanias, tunc adhuc gentili errore implicatas, directi sunt. Cumque ad civitatem Accitanam venissent, et propter laborem itineris modicum quiescentes, causa victus emendi discipulos in urbem misissent; mox paganorum multitudo, qui tunc forte diis suis festa celebrabant, eos usque ad fluvium persecuta est: in quo pons miræ magnitudinis et firmitatis extructus transeuntibus Sanctis, Dei nutu cum omni insequentium multitudine funditus corruit. Ad quod miraculum ceteri territi, et cujusdam magna Senatricis Lupariæ (quæ divinitus inspirata eos benigne suscipiens credidit) exemplum secuti, relictis idolis, Christo Domino crediderunt. Post hæc diversis urbibus evangelizantes, et innumeras multitudines Christi fidei subjugantes, Torquatus Accii, Ctesiphon Vergii, Secundus Abulæ, Indalecius Urci, Cæcilius Eliberi, Esitius Cartejæ, Euphrasius Eliturgi quieverunt. Extat usque hodie illustre miraculum ad commendationem pretiosæ mortis eorum. Nam eadem solennitate apud præfatam Accitanam urbem ad sepulcrum S. Torquati arbor olivæ divinitus florens, maturis fructibus onustatur. *Hæc Ado et post eum Notkerus, ac Petrus de Natalibus lib. 5 cap. 3, addens olearum istarum liquore ægritudines sanari. Tamayus-Salazar ex MS. Complutensi, litteris Gothicis exarato, hanc historiam latius deductam refert, quam lector apud eum poterit videre, cum vix aliquid adducat, quod non sincerius in relato jam Hymno et Adonis elogio reperiatur. Dedimus ad* XXX *diem Aprilis Translationem S. Indelatii, ad Pinnadense S. Joannis Baptistæ monasterium in Arragonia, factam anno* MLXXXIV. *Ex ejusdem monasterio Veteri Breviario transcripta (quantum ex fine colligitur) Apostolicæ missionis historia pro trium Lectionum Officio, et a nobis inventa est Romæ in quadam similium monumentorum collectione, quæ fuerat penes Cardinalem Sanseverinum, et tunc apud ejus nepotem D. Josephum Costa inveniebatur. Hanc, quia præ aliis similibus placet, dandam quoque censemus.*

D *AUCTORE G. H.*

et ex Brev. Pinnatensi.

E

Cultus singulorum variis diebus,

5 *Singuli porro, quos dixi, Sancti proprium diem venerationi suæ dicatum habent, ac fere uti Martyres coluntur hodie: itaque de singulis seorsim egimus aut adhuc acturi sumus proprio loco, quando scilicet nominantur in variis Fastis* S. Euphrasius XIV *Januarii,* S. Cæcilius *Kalendis Februarii,* S. Hesichius *Kalendis Martii,* S. Ctesiphon *Kalendis Aprilis,* S. Indaletius, *die* XXX *ejusdem Aprilis,* S. Secundus II *Maji. Unus qui restat* S. Torquatus *et reliquorum Antesignanus habetur, apud Accitanos permansit: quorum urbs adhuc Episcopalis est, vulgo* Guadix *dicta: colens in tota sua diœcesi ad diem* XIV *Junii* S. Torquatum Episcopum et Martyrem ut primarium Patronum, *sub ritu duplici primæ classis cum Octava. Interim in ecclesia Auriensi ejusque diœcesis, ac potissimum in monasterio Cellæ-novæ, colitur sub ritu duplici hoc* XV *Maji; eo quod S. Rudesindus S. Torquati ossa detulerit ad dictam Cellam-novam a se fundatam, uti ante hujus Vitam late deduximus ad Kalendas Martii. § 1 num. 6.*

F *S. Torquati corpus in Cella nova 1593 retectum,*

6 *Georgius Cardoso in Hagiologio Lusitano solum* Torquatum *retulit ipsis Kalendis Maji, quibus omnes ab aliis referri supra indicavimus, et de ejus Reliquiis in Annotatis sic loquitur:* Sepulcrum hujus sancti Confessoris Christi, mandante Philippo Prudente, ad supplicationem ecclesiæ Accitanæ, apertum fuit anno MDXCIII: inventumque est corpus involutum panno lineo perquam subtili et candido, filis sericeis rubris intexto, atque adeo novo, quasi ipsa hora istic ipsum sepelivissent. Caro in cineres resoluta defluxerat: sed cor restabat integrum atque aromatibus conditum; cranium vero obvolutum cruento sudario, inflecti vulneris retinebat fissuram, unde apparuit vero martyrio consummatus fuisse, idemque probare potest Brachium cum manu, sua adhuc carne, sed exucca tectum asservatumque in monasterio Vegiensi Ordinis Cisterciensis prope Carrianum: nam et hic spectatur plaga hians, inter quartum et quintum digitum: quam dicunt esse a lancea quæ vitam Sancto abstulit. In prædicta sepulcri apertione excepit Abbas alterius brachii cubitum, et ex duabus quibus componitur fistulis, alteram misit ad Regem pro Escuriacensi monasterio, alteram cum pollice donavit Cathedrali Accitanæ: Collegio quoque Societatis Jesu in eadem civitate os unum obtigit, aliud ecclesiæ Compostellanæ, aliud denique Auriensis:

Reliquiæ variis communicatæ.

A Auriensi: omnibusque in locis occasione dictarum Reliquiarum devotissime Sanctus hic colitur. Quod superfuit de ceteris totius corporis ossibus, pretiosæ argenteæ arcæ inclusum, magna cum pompa translatum fuit I Martii anno MDCI ad capellam majorem, collocatumque e regione corporis S. Rudesindi; ut in illa religiosa opulentaque ecclesia simul ambo velut Patroni honorentur.

AUCTORE G. H.

alterius Torquati corpus an. Guimariæ?

7 Guimaranensis Plebs, cui in suis Antiquitatibus suffragatur Canonicus Gaspar Estazo, sustinet ejusdem Sancti corpus in ecclesia asservari, quam oppidum istud sub ejus nomine habet, subjectam ecclesiæ Collegiatæ; ideoque Officium de eo ibi fit etiam XV Maji. Sed ad diem XXVI Februarii ostendimus, ipsum esse corpus alterius S. Torquati: cujus inventio ibidem loci, qui aliquando Canonicorum Regularium fuit, recurrat ad XIV Julii. *Hactenus Cardosus: qui si alios quoque sex menses sui Hagiologii perfecisset edidissetque, plura possemus de tali inventione dicere ad dictum Julii diem: nam is de quo egit in Februario die* XXVI, *ipse est de quo nos cum Tamayo egimus ejusdem mensis die* XXIV, Torquatus cognomento Felix, ex Archipresbytero Toletano Episco- B pus Iriensis, inde Portuensis et Bracarensis, fidei causa a Saracenis occisus anno DCCXXIV. *Hunc autem in rerum natura fuisse, nedum, præter ætatis istius morem, et secundum hujus temporis corruptelam, de Sede in Sedem commigrasse, non possumus credere solius pseudo-Juliani mendacissimo Chronico, etiam annos Christi numerante pro eo seculo, quo ejusmodi Chronologia ignota prorsus erat Hispanis, sua Æra et tunc et diu post contentis. Si id quod Guimariæ repertum est corpus, aliunde constiterit nobis revera esse alicujus* S. Torquati, *de eo, quis fuerit et quando vixerit, potius fatebimur nos ignorare, quam supposititio ejusmodi scriptori fidere quidpiam.*

An jungendi SS. Athanasius et Theodorus?

8 *Porro septem Episcopis prænominatis adjunguntur a Maurolyco*, Athanasius et Theodorus comites S. Jacobi, in Hispania relicti, juxta Magistri sepulcrum apud Compostellam tumulati. *Maurolycum secuti Felicius, Galesinius et Ferrarius. In Officiis propriis Ecclesiæ Compostellanæ diximus ad diem* V *Maji referri S. Torquatum et Socios, inter quos numerantur* SS. Theodorus et Athanasius, quorum corpora collocantur in Ecclesia Compostellana *At Tamayus Salazar dictum* S. Athanasium Episcopum Cæsaraugustanum *fuisse asserit, et coli Kalendis Novembris. Nos utrumque seponimus, saltem usque ad Acta* C *S. Jacobi Apostoli, ubi omnia simul accuratius examinanda erunt.*

ACTA

Ex antiquo Breviario Pinnatensi in Aragonia.

Roma ab Apostolis missi,

Post gloriosum Dominicæ Ascensionis triumphum, jam in Apostolis sancti Spiritus fervore regnante, tam ex Dei dispensatione, quam ex prædicandi præcepto, diversi diversa disposuerunt transmigrare loca. Ad peragendum autem tantæ salutis officium, obviis etiam ulnis Discipuli septuaginta sibi auxilio fuere, quorum septem perpetuo nomine digni, Indalesius, Torquatus, Secundus, Thesiphon, Cecilius, Hesichius, et Eufrasius, Romæ a sanctis Apostolis Episcopi ordinati, Beato Jacobo ad convertendas Hispanias destinato adhæserunt: quem parvo cum fructu ad cœlicas sedes recedentem, sibi divino nutu persuadentes, quod vivus nequierat, defunctum explere, Hispanias, superno gubernaculo comitante, detulerunt. Hinc tanti Magistri solatio destituti, debitis honore locoque sepulti, Hispania gentili errore idolorumque superstitione pollente (ne saltem hoc unum silentio prætermittamus) Accitanam Civi- D tatem adveniunt, qui non procul ab urbe quasi stadia duodecim fatigatis artubus resederunt, ut membris, quæ fuerant itineris prolixitate confecta, paulisper indulgerent; et se, quos longum iter attriverat, quiescendo reficerent, atque arrepto calle non lassi viriliter graderentur. Sed licet membris corporis, quibus gestabantur, viderentur attriti; erant tamen cœlesti auxilio et gratia spirituali firmati, decurrente sibimet testimonio, quod ait: Sancti qui sperant in Domino habebunt fortitudinem. Igitur cum, sicut comperimus, venerandi Antistites in loco, quem jam diximus, requiescere expetissent; ad Civitatem Accitanam, propter escarum indigentiam, sequipedes suos mittunt.

Accii idololatris punitis,

2 Agebatur ergo dies, quo Jovi et Mercurio vel Junoni rituosa gentilitas festa celebrarent, et oblita superno in solio Residentis, nocuis et mortuis imaginibus vanissimo cultu solennia celebrata persolverent. Tunc videlicet in prædictæ urbis mœnia venerabilium Senum discipuli ingredientes, viderunt infelicissimam turbam, deceptionis summæ laqueis irretitam, et perpetui barathri præcipitatione demersam, ut et per id, quod videbatur pollutis manibus perpetrare, crederet se posse salvari. Cumque E sanctorum Senum comites eorumdem hominum pestifera conventio adiisset, agnito in eis venerabili cultu religionis et piæ fidei habitu Sacerdotum, eos usque ad fluvium, in quo pons erat antiqua mole constructus, infandus hostis insequitur; ibique divino miraculo laborante, opus quod nulla ætate credi poterat dissolvendum, eodem momento comperitur mersum, et cum cruento populo in ipsius fluminis alveo seditio pagana submergitur.

convertunt Lupariam,

3 Tunc enim sanctis cantantibus, Equum et adscensorem projecit in mare, Dei famuli liberantur. Quem videns eventum pars maxima terrore vehementi comprimitur, inter quos fuit quædam Senatrix, rebus inclita, et inflammatione sancti Spiritus adornata, nomine Luparia: quæ ipsorum Sanctorum opinionem ut reperit, ad eos suos nuntios alacriter destinavit, per quos summis precibus postulavit, ut ad suam venirent præsentiam. Quos ubi primum mulier videre meruit, cujus interna pectoris superna jam dona ditaverant, unde sanctissimi Senes essent, audacter interrogat: et cum illi se esse a sanctis Apostolis missos, ad Dei regnum prædicandum et Evangelium, perquirenti feminæ faterentur; docentibus illis et dicentibus, Quia om- F nis qui credit in Christo mortem non videbit in æternum, sed vitam possidebit Angelorum; continuo sanctorum Patrum novella discipula credere acquievit, et donum sacri baptismatis postulavit; non tamen prius quam petiit quod Sancti eligerent ecclesiam fabricare. Quæ tali jussione percepta, tam diu operi curam exhibuit, quo usque omnem fabricam ad culmen perducerent. Cum autem jam perfectum opus existeret, et universa Sanctis placuissent; fontem ex more, in quo sanctæ devotionis femina salutaris lavacri unda profunderetur, construunt. Cujus sanctum sequentes exemplum cuncti populi, qui idolorum vacuam superstitionem colebant, veternosi criminis templum reliquerunt, et sanctorum Seniorum doctrinam avidis mentibus assequuntur. Ex tunc jam idolorum polluta sedes relinquitur, et ibi S. Joannis Baptistæ consecratum altare erigitur, et crescente fide Christi populus augmentatur.

et alios plurimos

In diversis locis prædicant fidem Christi

4 Deinde sancti non mente segregantur, nec fide: sed pro dispensanda Dei gratia per diversas urbes dividuntur et prædicant. Beatissimus noster Indaletius, Urci potissimum (ut interim alia et loca et sanctissima gesta, brevi hac periodo non patiente, pede sicco prætermittamus) toto evangelizavit pectore.

A ctore. Torquatus autem Accii, Cecilius Eliberi, Ctesiphon Vergii, Secundus Abulæ, Esitius Cartesæ, Euphrasius Eliturgi: in quibus urbibus commorantes, verbum vitæ non cessaverunt prædicare. Sicque factum est, ut dum famuli Dei cœlestia prædicant dona, magnus sanctæ Ecclesiæ fructus acquireretur: unde parvum post tempus (multis jam tandem populis ad Dominum conversis) laborum suorum dignissimos triumphos, gloriosis corporibus eisdem in B locis quiescentibus reportaverunt: et ut aliis alii, ita nobis, quantumvis indignis, nullisque nostris exigentibus meritis, suarum Reliquiarum veneranda præmia Indaletius Præsul Sanctissimus relinquere non dedignatus est. Ad cujus sacrosancta pignora, omnibus juste et qua decet devotione petentibus, omnipotentis Dei immensa beneficia, meritis ejusdem, inveniuntur et præstantur, per eum qui vivit et regnat in secula seculorum. Amen.

DE SS. CHRYSANTHO ET FORTUNATO

PRESBYTERIS PAPIÆ IN ITALIA.

G. H.

SEC. I

Presbyteri a S. Syro ordinati,

Urbis Papiensis *sive* Ticinensis *primus Episcopus fuit* S. Syrus, *ac præcipuus ejus Patronus, cujus Acta habemus illustria ex variis codicibus danda ad diem* IX *Decembris, eademque inveniuntur tomo* 2 *Mombritii, et ad* XII *Septembris a Surio edita. Ibi ista leguntur*: Diffundebatur Dei gratia in civitate Papiæ, et divulgata sancti B viri fama, ex diversis partibus multorum ad eum frequentia venit populorum: in qua felicissima urbe instituit Ecclesiaticos ordines, discipulosque suos Juventium et Pompeium Diaconos fecit, Chrysanthum vero virum illustrem et Fortunatum clarissimum Presbyteros ordinavit. *Eadem fere habet Petrus de Natalibus lib.* 1 *cap.* 30. *Ex his* Juventius, *tertius dein Episcopus Papiensis, colitur* VIII *Februarii, quando ejus Acta dedimus*; et S. Pompeius, *secundus Episcopus*, XIV *Decembris: at* SS. Chrysanthus et Fortunatus Presbyteri, *hoc* XV *Maji; quando etiam referantur a Ferrario in Generali Catalogo Sanctorum, item in Catalogo Sanctorum Italiæ, tam in Indice Topographico locorum Italiæ, quam in Indice Alphabetico Sanctorum. Citantur a Ferrario* Tabulæ Ecclesiæ S. Gervasii Papiæ, in qua eorum corpora habentur. *Quod ibi eorum corpora asserventur, in arca marmorea, una cum corporibus* SS. Bonini, Soterii et Paulini *Martyrum, affirmat lapis ex adverso positus, de quo infra ad trium istorum hoc pariter die colendorum nomina: simulque significat novissimam et communem omnibus quinque translationem factam esse* Kal Novembris MDCXXVI. *Stephanus Breventanus Papiensis lib.* 2 *Historiæ Papiensis cap.* 2 *Innocentius ab Ecclesia, lib.* 1 *Vitæ S. Syri Italice scriptæ cap.* 6; *et Joannes Baptista in Breviario de Vitis Sanctorum Episcoporum Papiensium, ubi de S. Syro, insuper arbitrantur,* hunc acceptis ab Hermagora Episcopo Aquileiensi discipulis atque sociis, Juventio, Pompeio, Chrysantho et Fortunato, Veronam et inde Ticinium venisse. *Verum, quidni* SS. Chrysanthum et Fortunatum *potius credamus Ticinenses fuisse, ibidemque in patria ad Christum conversos?*

relati 15 Maji,

sepulti in ecclesia S. Gervasii.

E

DE S. ISIDORO MARTYRE

D. P.

IN INSULA CHIO.

§. I. Acta scripta, cultus et Reliquiæ Constantinopoli, annus Martyrii.

AN. CCL

Acta antiquiora in Chio scripta,

Maris *Ægæi insulas celebris* Chios, *inter Samum ac Lesbum utrimque* P. M. XL *distans, ubi sanctus hic Martyr moriendo professus est Christianæ fidei veritatem, nostra ætate* C *dedit Romæ Leonem Allatium, virum de litteris et religione optime meritum; eoque tempore quo Vaticana Bibliotheca ex S. D. Alexandri VII voluntate lustranda nobis erat, in locum demortui Lucæ Holsteinii Bibliothecæ ejusdem factum Custodem. Hic, pro suo erga Patriæ Tutelarem Sanctum affectu, solicite nos monuit, ut in Codice* 866 *fol.* 307 *inveniendam historiam Passionis describi nobis curaremus: esse enim eum non tantum copiosiorem, sed etiam antiquiorem ea, quam Cardinalis Baronius ad annum* 153 *num.* 133 *laudavit ut* Sinceram, *quamque sub nomine Metraphrastis ediderunt Lipomanus et Surius. Quam id verum sit facile apparebit volenti ea, ut hic dabuntur Latine reddita, conferre cum hactenus editis: nostra hæc scilicet ipsa esse quæ fuerunt in insula Chio descripta alia vero Constantinopoli fuisse exornata, postquam illuc translata est Reliquiarum S. Isidori notabilis pars: qua de re sic in editis legitur, Gentiano Herveto interprete.*

ante translationem reliquiarum CP.

2 Post gloriosam vero et pretiosam dormitionem sancti martyris Christi Isidori, et inimicissimam interemptionem tyranni Decii, et transitum persecutionis adversus Christianos; magno desiderio sauciati Chii cives, in honorem et memoriam hujus Martyris, venerandas et pretiosas ædes excitaverunt in ejus nomine, et in iis deposuerunt ejus sanctas et venerandas reliquias. Sed divinæ quoque memoriæ Marcianus, qui fuit sanctus et beatus Œconomus et Presbyter, qui venerandum templum S. Irenes et S. Anastasiæ in hac regia civitate divine excitavit, cum in posterioribus temporibus in somnis responsum accepisset a sancto Martyre (ab eo enim visus fuit sanctus Martyr, præcipiens ei, ut excitaret templum in suo nomine) a somno excitatus S. Marcianus divina fuit captus cogitatione: et extruxit venerandam ædem, in nomine et ad gloriam sancti et gloriosi martyris Christi Isidori, prope S. Irenen, quæ spectat ad mare, quam etiam simul dedit ipsi ædi S. Irenes. Deposuit enim sanctus et magnus vir Marcianus, in veneranda et sancta ejus capsa, partem quamdam sanctarum ejus Reliquiarum, cum aromatibus et unguento sanctificato. Quamobrem ab eo tempore per multa miracula ostendit propriam virtutem et in eo loco præsentiam, dans unicuique divina gratia ea quæ sunt ei conducibilia. Quamobrem et fugavit spiritus immundos, et multos liberavit ab infirmitate et a malis incurabilibus: et eos, qui in mari navigabant, a tempestate et periculo conservavit illæsos et non passos naufragium. Propter

F

ad templum S. Irenes juxta mare,

A pter hæc ergo et multa alia, mittimus gloriam, honorem et adorationem Deo, qui per Martyrem largitur omnibus curationes et miracula, ad peccatorum redemptionem, ad purificationem animarum, et ad salutem corporum; gratia et clementia Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et potentia nunc et in secula seculorum. Amen.

AUCTORE D. P.

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 94 ** *ubi 14 Maji colitur insigni totius diei officio*

3 *Ex hinc celeberrimus fuit* S. Isidori *cultus Constantinopoli, unde etiam transivit ad Moscos aliosque Russiæ utriusque populos, sed die* XIV *Maji: quando et in Typico proponitur ejus solius nomen; et in Ephemeride metrica sic scribitur.*

Τῇ δὲ τετάρτῃ καὶ δεκάτῃ Ἰσίδωρος ἐλεύσθη.

Venit Isidorus decima quartaque colendus.

Totum autem diei istius Officium in Magnis Menæis de ipso est, atque insignis Canon; cujus singulæ strophæ, exceptis Theotociis, hujus Acrostichidis litteris, ex more plerorumque non antiquissimorum Canonum, signatus habetur, sed absque auctoris nomine.

Τὸν κλεινὸν Ἰσίδωρον ὑμνῶ προφρόνως.

Clarum Isidorum mente propensa cano.

Additur epitome Passionis ex Synaxario, quod ubique tale est. Isidorus Christi Martyr fuit sub Imperio B Decii ex urbe Alexandriæ. Cum vero Optionis munere in militia fungeretur, et in Insulam Chium profectus esset cum classe navium quibus Numerius præerat, apud hunc a Julio Centurione accusatus est esse Christianus: comprehensusque, et coram ipso adductus, et interrogatus an Christum profiteretur; Profiteor, inquit, eum esse creatorem cœli, terræ ac maris, verum Deum ac Dei filium, sine semine humano aut macula factum hominem pro hominum salute, et natum ex Maria Virgine. Quibus sermonibus ac doctrinis admirationem meruit audientium: multiplicibus tamen tormentis subjectus ac cruciatus fuit: ac tandem, probata fidei Christianæ constantia illis generose sustinendis, martyrii coronam excepit capite truncatus. *Quod mortis genus, in præmisso ante elogium disticho, sic exprimitur:*

et elogio.

Ἔσαινεν Ἰσίδωρον ἐλπὶς τοῦ στέφους,
Καὶ πρὸς τομὴν ἤπειγεν ἐξ ἧς τὸ στέφος.
Quæ spes coronæ movit Isidorum, impulit
Etiam ad secures, unde corona nascitur.

In sacello quod S. Marcianus circa an. 460 construxit.

3 *Porro* Marcianus *iste Sanctus, qui Martyri ecclesiam divino monitu excitavit, colitur* X *Januarii, quando Vitam ejus dedimus: ætatem vero ejus deduximus in Annotatis ad Vitam S. Gregorii Nazianzeni* IX *hu-* C *jus, cap.* 10 *litt.* n, *ostendentes, quomodo potuerit S. Anastasiæ ædes ab eo, dumtaxat Presbytero, necdum Œconomo, condita fuisse circa annum* CCCCXXV; *factus autem Imperante Marciano Augusto circa finem Imperii ejus, id est circa an.* CCCCLVII *Œconomus, in ea dignitate perseverasse ultra annum* CCCCLX. *Quæ omnia in post faciendo Januarii supplemento confirmabit Vita antiquior, a Sergio auctore coævo scripta, quam in Bibliothecæ Ducis Subaudiæ, priusquam ea deflagraret, a nobis repertam magnæ credimus fuisse felicitatis. In hac scilicet tum alia multa ejus, quæ hactenus sola extat, vitæ errata cognovimus; tum inter alia ubi num.* 14 *posterior ille auctor juxta versionem Herveti, in sermonem adducit* templum S. Irenes quod est ad mare positum; *et meminit* ejus, quod est illi continens, divini scilicet Theodori: *ibi habet Sergius,* οἶκον τῆς ἁγίας Εἰρήνης, τῆς πρὸς θάλασσαν, καὶ τὸ ἐν αὐτῇ σεβάσμιον μαρτύριον τοῦ ἁγίου Ἰσιδώρου, S. Irenem ad mare, et quod in ipsa est venerabile S. Isidori Martyrium. *Hinc corrigas licet posterioris Vitæ interpretationem (magis enim interpretis quam auctoris errorem esse crediderim) quo dicitur* ædificata ædes prope S. Irenam, *quæ fuit capella seu oratorium* intra eamdem.

4 *Quod autem voluerit quidem Marcianus alibi ædificare Martyri propriam ædem; sed reliquias ejus (quas interim in S. Irenes novo templo deposuerat) auferre* D *prohibitus, ipso in loco ædificarit oratorium, ita ex prædicto Sergio habetur.* Sic igitur affectus animo sanctus Sacerdos Marcianus erga ædificationem templorum et oratoriorum, satagebat etiam Reliquiis sancti Martyris Isidori, quas acceperat, dignam ædem exstruere, eique rei idoneum perquirebat locum; interim vero thecam, sacra pignora continentem, deposuit in eo quod tunc ab ipso construebatur S. Irenes templo. Cumque eam post aliquod tempus vellet alio transportare, nemini possibile fuit eam commovere, quod impedimentum divinitus accidisse postmodum patuit. Dicitur enim ex ipsiusmet Martyris facta sibi apparitione cognovisse Marcianus, quod isto loco vellet esse contentus. Perrexit ergo præfatum S. Irenes templum fabricare in honorem gloriosi Martyris Isidori, qui etiam multis miraculis suam eo in loco præsentiam manifestat, poscentibus omnibus per Christi gratiam congrua largiens, pessimorumque dæmonum nequitiam et morbum quemlibet curans, quin et periclitantibus in mari subveniens, animas denique et corpora eorum curans, qui ad sanctum suum oratorium confugiunt. E

ab ipso sancto apparente prohibitus ejus reliquias alio ferre:

5 *Hactenus Sergius, addens defunctum esse* Marcianum, *priusquam ædes S. Irenes dedicaretur: antea autem dixerat, quod mortuo Patriarcha Constantinopolitano S. Gennadio (qui divinitus jussus fuerat veterem S. Irenes ædem destruere, post ejus mortem ab alio splendidius resuscitandam) Marcianus, paulo ante factus Œconomus, nova ipso in loco confirmatus visione, ea de re egerit cum sanctissimo Archiepiscopo Anatolio. Sed conversa hic transcribentium vitio Patriarcharum nomina, magnam induxerunt confusionem in Historiam; quod animadvertens is qui S. Marciani Vitam postea scripsit, ut a nobis est edita; cum priori loco nominasset* Gennadium, *posteriori loco omissit nomen* Anatolii, *contentus* sanctissimum Archiepiscopum *sine nomine dixisse. Verum ex ætate Imperatoris Marciani, sub quo Œconomiam Magnæ ecclesiæ Marcianus, acceptavit, et hujus mortem mox secuto* Anatolii *Patriarchæ obitu, clarum fit, hunc esse cui facta sit revelatio;* Gennadium *vero ejus successorem ordinatum anno* CCCLVIII, *ædificationis novæ fuisse participem, cujus post Marciani Œconomi cito secutam mortem perficiendæ curam suscepit Verina Imperatrix, Leonis Magni uxor. Proinde dici potest S. Marcianus ipse circa annum* CCCCLX *obiise. Colitur autem* S. Irene V *Maji, ubi multa quidem ex S. Marciani utraque Vita dici potuissent de dicta illius ecclesia; sed istic non magno cum incommodo per oblivionem prætermissa, non videntur ad Appendicem referenda, cum possint in Januario legi.* F

idque non sub Anatolio,

sed sub Gennadio Patriarcha

6 *Interim ex hac tantæ vetustatis translatione; quæ priusquam fieret videtur in Chio ipsa scripta fuisse danda hic ex Vaticano Passionis historia; magnum huic auctoritatis pondus accedit; et hoc augent antiquissimi quidam Codices Latini, in quibus ipsa legitur ex Chiensi, non ex Constantinopolitano textu paraphrastice accepta. Primus fuit monasterii S. Cæciliæ, a Baronio in Notis ad Romanum Martyrologium laudatus hoc die, cujus ecgraphum in Vallicellana Bibliotheca reperimus hoc initio:* Eodem tempore quo Decius sævissimus Cæsar graviter insecutus est Christianos: *et præmittitur Prologus sic exordiens,* Regum mundi actus Heroumque odas. *Alter post Prologum ab his verbis cœptum,* Egregius Prædicator B. Paulus Apostolus, *ita inchoatur.* Sub Decio Imperatore quo tempore immanis persecutio Christianis facta est. *estque ea historia hic multo quam in priori contractior, et continetur in Codice Vaticano* 1195 *fol.* 233. *Utrobique vero circa finem sic legitur:* depositus est autem B. Isidorus pridie Idus Majas Gallo et Ulpiano Consulibus, *additque Vaticanum,* Sub Decio Imperatore. *Baronius,*

Passionis historia antea in Chio scripta,

assignat Consules Gallum et Ulpianum:

quia

A *quia in fastis* Ulpianum *non reperit, legit* Gallum et Volusianum, *sed ita notaretur annus* CCLII *proximus post cædem utriusque Decii, quorum nominibus annus præcedens* CCLI *insignitur.*

Ut autem nuper inventus est primus Consulatus Maximiani

7 *Magnam quidem lucem Historiæ adfuerunt Consulares fasti, et studiosos antiquitatis mirifice juvant, maxime postquam eos habemus jam illustratos correctosque ab Ægidio Bucherio nostro; occurrunt tamen nonnulla interdum, quæ difficilem habeant solutionem. Sic de primo Maximiani Consulatu multum varieque disputatum fuit. Victorius cum Diocletiani secundo eum in suis Fastis composuit; sed Diocletianum anno* CCLXXXV *una cum Aristobulo inivisse secundum suum Consulatum, constat: falli autem eos qui Aristobulum, eo quod Carino adhæsisset, exauctoratum, eique suffectum Maximianum primum hunc Consulatum habuisse dicunt, patet ex Compendio Romanæ historiæ, quod Sextus Aurelius Victor scripsit, et noster Andreas Schottus vulgavit; ubi dicitur, occiso Carino,* ceteris venia data, retentique hostium fere omnes per officio sua, ac maxime vir insignis Aristobulus Præfectus Prætorio: *non igitur ei abrogatus Consulatus, qui etiam permissus titulum tenere quem a Carino acceperat. Perplexitati huic tandem occurrit Medicæus nummus, nuper* B

anno 287

a P. Henrico Noris insigni Commentario illustratus, Consularis simul ac Triumphalis: cujus pars Antica IMPP. DIOCLETIANO. ET. MAXIMIANO. AUG. *inscripta, postica* IMPP. DIOCLETIANO III. ET MAXIMIANO. COSS. *Gessit autem Diocletianus an.* CCLXXXVII *suum hunc tertium consulatum; cum quo Maximiani secundum perperam conjungi, multis deinde argumentis idem*

et secundus ponendus an 288:

Noris convincit: successisse autem sequenti anno, non Marcum Aurelium Maximum II *cum* Pomponio Januario, *sed* Maximianum Herculium, *ex antiquis fastis tam Latinis quam Græcis* Maximianum II et Januarium *notantibus, clare habetur: idque confirmat nummus Panvinianus cui inscribitur* IMP. MAXIMIANUS. AUG. TR. P. II. COS. II. PP. *quia Tribunitiam potestatem adeptus Kal. Aprilis anni* CCLXXXVII, *ipso quo secundum Consulatum gessit anno, ab iisdem Kalendis cœpit annum istius Potestatis secundum numerare. Anno autem* CCXC Diocletianus IV et Maximianus Herculius III *sic fuere Consules, ut deinde nulla in eorum Magistratibus supputandis difficultas occurrat.*

ita, cum an. 252 Gallus II Cos. fuerit, cum Volusiano,

8 *Aveo intelligere quid vir iste in talibus eruditissimus, in iisque felicius quam in Theologicis dogmatis versatus (quamquam in his non ipse, sed alii ejus nomine larvati, saltasse extra chorum orthodoxiæ videantur) expecto, inquam, quid Henricus Noris, post quam hæc* C *legerit, de primo Galli Consulatu sit judicaturus. Quem enim in Catalogo antiquissimo Romanorum Pontificum, ubi agitur de Cornelio et Lucio, legimus* Galli et Volusiani *communem Consulatum, absque ullo numero; is in veteri apud Panvinium inscriptione sic notatur:* ACTUM PR. KAL. AUG. IMPP. DD. NN. GALL. AUG. II. ET VOLUSIANO AUG. COSS. *Quærendus igitur nobis restat Galli Consulatus* I, *quem non cum* Volusiano, *sed cum* Ulpiano *hic nominato gesserit. Mihi in præsentiarum nihil occurrit convenientius, quam ut dicatur* Gallus, *post Decios merito exitio sublatos, mense circiter Novembri, non solum Imperatoris assumpsisse titulum, sed etiam Consulis, adscito in Collegam* Ulpiano; *itaque factum, ut qui Deciorum abominabantur memoriam, annum* CCLI *signaverint nominibus* Galli et Ulpiani, *quamvis extrema solum anni parte Magistratu functorum: quod secutus is, qui scripturis* S. Isidori *Passionem primus materiam subministravit, eosdem Consules etiam ipse expresserit; addiderit tamen* sub Decio Imperatore, *ut hac etiamnum vivente et prius quam alii sufficerentur, res actu intelligeretur.*

videtur annus 25, primo ejus et Ulpiani Consulatui adscriptus

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 95

D

§ II. Sepultura S. Isidori: Translatio corporis Venetias.

VICTORE D. P.

Menæu *Græca ad* II *Decembris, brevia sed illustria proponunt S. Myropes in eadem Chio Christum confessæ Acta; quibus præmissum supra S. Isidori elogium fere verbotenus inseritur, ac deinde hæc de ejus sepultura adduntur:* Sancto autem in quamdam voraginem projecto ad escam volucrum, et custodibus ex mandato Ducis ad cadaver observandum positis, divino zelo stimulata S. Myrope, venit noctu cum ancillis suis; et sacrum corpus honorifice ungens, præclaro in loco posuit. *Narratur deinde quomodo eadem periculum, ab irato Numerio custodibus imminens, in se averterit, raptum a se corpus fatendo; eique post verbera raptationemque crudelem conjectæ in carcerem, media nocte inter choros Angelorum apparens* S. Isidorus, *eam ad gloriam cœlestem invitarit; quæ et continuo ibidem expirarit, suavissimo odore locum et custodes complens. Ac denique dicitur:* Hæc omnia sic nobis narravit is, qui tum excubabat, et singula vidit atque audivit, ideoque conversus ac baptizatus, etiam martyrii coronam suscepit. *Dubites an diversus ab* Ammonio, *de quo dicitur in ipsis S. Isidori actis, quod cum* ipsius Sancti socius *fuisset,* ejus corpus una cum aliis Fratribus sepelivit, ejusque consilio Hellespontum versus navigans, perfectam veri agonis coronam in Cyzicena civitate recepit. *Hæc autem cum Actis S. Myropes sic videntur posse conciliari, ut ipse* Ammonius *unus ex custodibus fuerit; qui digressis aut dormientibus sociis ad locum accedenti S. Myropæ, commoditatem præbuerit sepeliendi corporis, imo et adjutor pii operis fuerit.*

S. Myrope, adjuvante S. Ammonio, sepelivit corpus S. Isidori: E

non autem ab Ammonio sepultum,

10 *Paraphrasis a Lipomano edita* Ammonii *et* Myropes *circa Sanctum officia conjungit: sed infeliciter. Cum enim juxta vetera quædam Acta scripsisset de Ammonio:* Quidam autem Ammonius, qui erat ejus amicus, fodit in eo loco, et clanculo in eo posuit venerandum et sanctum ejus corpus, cum nemo auderet eum sepelire: sic enim jusserat iniquus Numerianus, eum non sepeliri, sed projici comedendum a volucribus cœli. *Deinde de S. Myrope hæc addit:* post aliquot autem dies, cum venisset ex Epheso veneranda et pia Myrope, propter imminentem Christianorum persecutionem, et accepisset de sancto Martyre Isidoro, quærebat locum, in quo projectæ fuerant venerandæ et sanctæ ejus reliquiæ. Quem cum cognovisset, noctu ad locum accedens, et manus suas orando ad cœlum extendens, fuit voti sui compos. Et cum invenisset venerandum et sanctum corpus Martyris, custoditum ab Angelis, et resplendens instar luminis; cum magno gaudio et lætitia apprehendens reliquias, eas unxit unguento. Et cum eas sindone munda involvisset generosa et præclara hæc mulier, cum suis ancillis eas exportavit, et tulit in domum suam, Deum laudans et glorificans. *Quam male hæc cohæreant quis non videt? Nam quod ipso in loco defodit Ammonius, qui potuit sub custodia jacuisse insepultum, donec veniret Myrope et illud in domum suam inferret? Præterea domum suam haud dubie intra urbem Myrope habuit, sepultus autem sanctus Martyr est ipso in loco in quo fuerat cæsus, atqu[illegible] extra urbem, et (ut ait utrumque MSS. Latinum)* intra cannetum: *qui locus, ut habent Græca, vocatur* Φάραγγος χάραξ, Fovea abyssi, *aut (ut MS. S. Cæciliæ)* Angustus vicus, hoc est puteus profundus et devius.

in domum suam transtulit.

11 *Petrus de Natalibus, lib.* 5 *cap.* 2, *Acta quædam* S. Isidori *habet, sed parum sincera: quippe quibus inseritur conversio Aphræ meretricis, et trium puellarum ejus atque matris, apud quas hospitatus Sanctus cum Amelio socio, post lucernam divinitus accensam, instructas*

[illegible] Petrum de [illegible] sincera.

A *instructas Phylloronio Presbytero tradiderit baptizandos, quasi hæc causa Martyrii fuerit. Colitur illa* V *Augusti, Augustæ Vindelicorum Patrona, ubi et conversa et passa creditur. Interim non absimile vero est, ex allatis Chio notitiis de S. Isidoro, tormentorum ab eo toleratorum genera, fusius quam vetera Græca ac Latina habeant, fuisse descripta a Petro, tacito quod illa referunt execto linguæ cruciatu; unde hic quoque fides eorum vacillaret, nisi Menæa tam* XIV *Maji quam* II *Decembris affirmarent,* post varia tormenta gladio adjudicatum *Sanctum fuisse. Petrus autem ea sic refert.* Numerianus Isidorum tenuit, et primo in quatuor lignis extensum, bovinis nervis crudis graviter cædi jussit : deinde in carcerem misit. Et cum Christum constanter confiteretur, inde eductus, pedibus equo alligatur, et per asperas et montanas crepidines distrahitur : moxque virtute divina in ipso loco, per quem tractus est, aculei et spinæ in arbores gummi mastiches defluentes conversæ sunt : et in testimonium ejus martyrii manant usque in præsens, nec valent in loco altero transplantari, quin continuo desiccantur aut gummi numquam emittunt. Deinde camino ignis immissus, cum inde illæsus B exisset, jussu Numeriani decollatus est. Corpus quoque ejus in puteo a paganis projectum, ab Amelio ejus comite et Myropa sancta matrona inde levatum, juxta eumdem puteum sepultum est. Sed et supra corpus et puteum processu temporis basilica a fidelibus constructa, puteum intra sui ambitum tenet, de cujus aqua omnes ægri potantes sanantur, ut dicit Ado.

AUCTORE D. P.

plura ejus tormenta describunt :

Est autem sepultus

12 *Quod scripsit Ado, accepit a S. Gregorio Turonensi : qui* de S. Isidoro sanctissimo Martyre *lib.* I *Miraculorum cap.* 102 *sic loquitur :* Isidorus Martyr in insula Chio quiescit (sic enim est nomen insulæ) puteum in basilica Sancti habens, in quo et fertur injectus : de cujus aqua energumeni febricitantesque vel reliqui infirmi sæpius potati, salvantur. Dicitur etiam ibi lumen, quasi cereus ardens, a fidelibus sæpe videri. Sed et ego vidi Presbyterum, qui se affirmabat hoc lumen de ore putei sæpius contemplatum fuisse. *Hinc primi Ado et Usuardus (nam genuinus Beda et Florus tacent) ad diem* XV *Maji, ex solo forsitan numeri errore, qui ad alios postea Latinos atque etiam ad Romanum Martyrologium transiit, ita scripserunt :* Apud insulam Chium natalis S. Isidori Martyris, in cujus basilica extat puteus, in quo et fertur injectus : de cujus aqua infirmi sæpius C potati salvantur. *De projectione in puteum nihil quidem habent acta seu Græca seu Latina : verosimile tamen esse puto quod sacrum corpus, post intentam aliquot dierum custodiam, ab excubitoribus ejus officii pertæsis, revera istic injectum fuerit; iisque vel ultro dilapsis vel astu submotis, venisse cum Myrope Ammonium, et cœlesti indicio aliquo vel lumine prodigioso indicatum (ut habet præcita Paraphrasis) inde extraxisse ac reverenter tumulasse. Cujus rei indicio ad Numerianum perlato, cum in custodes inquireretur, latente Ammonio, se manifestarit Myrope, et coronam promeruerit.*

ad puteum miraculis postea clarum,

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 96 **

13 *Ut ut est, mansit in prædicta Sancti ecclesia ipsius corpus (ea solum parte excepta, quæ Constantinopolim jam olim translata fuerat) usque ad sacri Belli et Calojoannis Imperatoris tempora. Cum enim a Venetis cæsa esset anno* MCXXII *Ægyptia Saracenorum Joppen obsidentium classis, et recepta sequenti mox anno Tyrus; eoque Christianorum res, Balduini Regis captivitate vehementer afflictæ, insigniter restitui cœpissent; felicibusque Venetorum successibus invidens Imperator Græcus, inferendo iis bello coegisset ad propria tutanda respicere. Tum scilicet redeuntibus illis, Dux eorum Dominicus Michael, post Rhodum expilatam,* Chium quoque pari affecit clade, ex ipsaque insula S. Isidori corpus sublatum Venetias deportandum curavit, quod in aurea D. Marci æde est conditum, eo D quidem sacello quod a Narsete ex hostium manubiis erectum supra ostendimus, *inquit Sabellicus Decadis* 1 *lib.* 6 *sub finem. Indicat is locum libri* 1, *ubi dixerat Narsetem, ob egregiam in bello Gothico operam a Venetis navatam,* duo in urbe adhuc nova fana suo nomine ex hostium manubiis erexisse : Theodoro Martyri unum, quod hoc tempore aurea D. Marci æde continetur; alterum, quod e regione ipsius ædis in summa area cernitur, Menæ et Geminiano sacrum. *Ejusdem translationis meminerunt et alii Venetæ Historiæ scriptores, ac nominatim Joannes Nicolaus Doglioni lib.* 2 *et Paulus Morosini lib.* 5, *uterque Italica lingua, primus anno* 1598, *secundus* 1637 *sua vulgans. Galesinius autem ad* XV *Aprilis, allegatis Venetæ urbis Annalibus (iis credo quos Sabellicus scripsit) sic habet :* Venetiis Translatio S. Isidori Martyris, cum e Chio insula ejus corpus ad eam urbem asportatum est. *Galesinium secutus Ferrarius in Catalogo generali, in notis eumdem aliosque allegat,* quibus, *inquit,* Tabulæ Ecclesiæ Venetæ consentiunt E hac die. *Verum non hac, sed sequenti die, Translationem recoli, testatur* Ordo recitandi divinum Officium, juxta ritum ecclesiæ Patriarchalis et diœcesis Venetiarum, *impressus anno* 1657; *et hujus usus antiquitatem dicto die confirmat MS. Usuardus apud Conventuales Chamberii in Sabaudia, ubi additur :* eodem die S. Isidori Martyris : *quod fere sic etiam legitur in nostro MS. Florario Sanctorum. In prædicto autem Ordine notatur pro ista die* Officium duplex : *et additur quod* corpus *est* in ecclesia Ducali S. Marci et fit solennis processio. *Diem tacens, sed rem ipsam affirmans Petrus de Natalibus, quam supra attigimus Passionis historiam sic concludit :* Tempore vero Dominici Michaelis Ducis Venetiarum, corpus hujus Martyris, inde a Venetis ad earum urbem translatum, quiescit in Ducali Basilica S. Marci.

tum sec. 12 translatus Venetias

ad ædem S. Marci

quæ translatio colitur non 15 sed 16 Aprilis,

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 97 **

14 *Qua auctoritate aut fide Sabellicus conditorem Sacelli Isidoriani fecerit Narcetem, ipse viderit. Ego cum rogassem R. P. Danielem Simonetti, ut me de singulis eo spectantibus accuratius informaret; ipse ex quodam opere impresso Italico de Mirabilibus Venetiarum, diviso in libros* 14, *descripsit sequentia, prout ea libro primo leguntur.* De hac capella separatim acturos nos, supra promisimus : nunc vero absoluta descriptione omnium interiorum partium hujus famosissimæ Basilicæ, omniumque altarium, fornicum, F arcuum, columnarum, pilarum, ipsarumque (quod operis molestissimi fuit) historiarum musivo expressarum, versuumque et epigrapharum circumcirca legendarum pœne infinitarum : post hæc, inquam, omnia sic descripta, congruum existimamus hoc loco describere quasdam istius capellæ partes. Jacet illa ad latus dextrum navis majoris in crucem procurrentis, et vocatur Capella S. Isidori Martyris; quia ejus corpus ibi jacet in pulcherrimo sepulcro marmoreo, cum parvulis figuris inibi desculptis, Martyrii seriem repræsentantibus, cumque ipsiusmet Sancti statunculo aliisque duobus SS. Marci et Joannis Baptistæ : supra ipsum vero jacet justæ magnitudinis statua, jam dictum S. Isidorum repræsentans. Auctorem capellæ indicat titulus supra sepulcrum positus, atque his verbis Latine conceptus : Corpus B. Isidori præsenti arca clauditur, Venetias delatum a Chio per D. Dominicum Michaelem, inclitum Venetiarum Ducem, anno Domini MCXXV : quod occulte in ecclesia S. Marci permansit usque ad inceptionem ædificationis hujus capellæ, suo nomine ædificatæ, inceptæ ducante D. Andrea Dandulo, inclito Venetiarum Duce, et tempore nobilium virorum DD. Marci Lauredano et Joannis Delphino, Procuratorum ecclesiæ S. Marci; et completæ

in proprii nominis sacello, et marmoreo tumulo,

sub an. 1335 absoluto

A completæ ducante D. Joanne Gradonico, inclito Venetiarum Duce, et tempore nobilium virorum DD. Marci Lauredano, Nicolai Lion, et Joannis Delphino Procuratorum ecclesiæ S. Marci, in MCCCLV, mense Julii die x. Sub fornice porro hujus capellæ cernitur varie partita depictaque Martyrialis agonis historia : ex altera modus translati Venetias corporis, quem et subjecta lemmata explicant : primum enim sic legitur : Cerbanus a Duce reprehenditur, quod corpus B. Isidori latenter subtractum absque ipsius conscientia ad navim detulerit, ipsumque in terram deduci mandavit. Videtur autem Cerbanus hic exprimi tamquam Calogerus Græcus, custos sacri illius depositi, qui fugere cum eo sit conatus. Sub proximo quadro hæc sunt verba : Jussu Ducis corpus B. Isidori Venetias conducendum. Deinde sic scribitur : Hic corpus S. Isidori ad ecclesiam S. Marci maxima cum reverentia portatur.

ubi picta historia translationis

Post Ducis Marini Faletri supplicium instituta illus processio.

15 *Hactenus ille : qui deinde lib.* 12 *agens de omnibus processionibus, quas variis temporibus ad varia loca Dux cum Senatu universo instituit ; et singularum causas explicans, de ea quæ ad S. Isidori capellam ducitur die* XVI *Aprilis, sic disserit :* Solennitas hæc a Senatu

B instituta est, quia tali die liberata fuit Respublica a periculosissima conspiratione Marini Faletri Ducis LIV anno MCCCLIV : qua de re Georgius Poeta Venetus sic canit :

Cur Isidori fiat solenne quotannis
En refero, usque adeo cur celebretur idem.
Privatas causas ulturus in urbe Marinus,
Faletro illustri sanguine progenitus,
Collectis aliquot navarchis prodere quosdam
Tractavit, majus jus sibi et arripere.
Re comperta, hi, tunc fuerat quibus ipsa potestas,
Comprensum juri supposuere Ducem.
Convictus demum, capite est percussus in aula,
Quo jusjurandum præstiteratque loco,
Jure igitur finem hunc pariterque hæc justa Marinus,
Proque ausu accepit, pro meritisque tulit.

Etenim in dicta processione ferunt Commendatores duodecim accensas faces ; repræsentantes hoc modo dicti Ducis exequias, absolutionem ipsius capellæ supranotatam uno anno prægressas.

pars Reliquiarum in Catalonia

16 *Antonius Vincentius Domeneccus historiæ generali Sanctorum Catalaniæ Vitam S. Isidori inseruit : quia* aliquas ejus reliquias magna cum veneratione

C asservat ecclesia parochialis Martorelli in Episcopatu Gerundensi : *non tamen addit quales, aut unde, aut quando advectas. Hinc Tamayus de Salazar in suo Martyrologio Hispanico diem* XV *his verbis concludit :* Apud Martorellum in Catalonia Hispaniæ depositio sacrorum pignorum S. Isidoris Martyris, qui agonem in Chio insula consummavit *: cujus pars pignorum Venetiis, pars Martorelli honorifice quiescunt. Deinde in annotationibus subjungitur Actorum epitome, ex Petro de Natalibus sumpta cum eodem quod supra notavi figmento de S. Aphra, per Isidorum conversa.*

B. Isidorus CP. sec. 6 nobis ignotus.

17 *Hujus porro Sancti militis occasione monitum lectorem velim, fuisse Constantinopoli, teste Codino in libro de Originibus,* Isidori ædes, *quas* Beatus Isidorus Eubuli frater condidit : *fuit autem (ut paulo ante apud eumdem Codinum legitur)* Eubulus Patricius tempore Justini Thracis, *id est senioris, post initium seculi* VI *: Quantum autem ex præfixo titulo ὁσίου colligitur,* Presbyterum *fuisse oportet hunc* Isidorum : *sed an cultus aliquando ut Sanctus fuerit, et quo die, cum nomen in nullis fastis reperiatur, incompertum est mihi. Et hæc causa est quare ipsius hic fecerim mentionem, si forte indicio facto, alicunde plenior notitia offeratur.*

ACTA

Ex MS. Græco Vaticano, collato cum duobus antiquis MSS. Latinis et paraphrasi edita per Lipomanum et Surium.

Vide Acta Græca

Anno primo quo imperare cœpit *a* Flavius Decius, cum ab eodem Imperatore, ut milites conscriberentur, decretum *b* emanasset, quædam in Chium navis appulit, ut dicta jam conscriptio istic quoque institueretur. Tunc igitur inter milites beatus etiam Isidorus est relatus ; qui bonum atque perfectum in Christo Jesu Domino nostro certatorem sese exhibuit. *c* Aliud deinde latum est decretum, ut quicumque Domino Jesu Christo famulabantur, et non Imperatorum mandatis, sed ejusdem Domini Jesu Christi præceptis audientes erant, secundum prædictiones Prophetarum, abnegata in Christum religione ac pietate, ad impios dæmonum errores admittendos cogerentur. Illo quoque tempore contigit ut ad Chium urbem recenter conscripti milites accederent, Duce quodam Numerio. Beatus igitur Isidorus, cum *d* Optionis munus et dignitatem sustineret, annonam suis omnibus ex æquo distribuebat ; omnemque mali dæmonis errorem aversabatur, nihili omnino faciens si quid contra quam æquum ac justum erat, fuisset imperatum. E militibus porro unus, qui centurionis munere potiebatur, magna, Caini ad instar, invidia amentiaque actus, S. Isidorum apud Numerium militiæ Præfectum accusare conatus est, ut a dignitate, qua inter commilitones eminebat, eum *e* dejiceret, rem aggressus eventu dubiam. E

a

b Decio Christianos persequente,

c

d

e

Julius Centurio

2 Centurio igitur ille, pessimi dæmonis amicus, et Judæ proditoris non absimilis, Julius nomine, a veritate excidens, et in mendacio confidens, omnisque malitiæ attingens apicem, Decii Imperatoris adversus Christianos operibus consensit, ita ut idola precibus et sacrificiis colere non erubesceret. Julius itaque Ducem militiæ *f* Numerium conveniens, hoc modo locutus est : Summe maximeque et præcipue Imperatoris nostri in bello Dux, hic inter nos versantur nonnulli, qui adversus Imperatoris mandata excipiunt, ejusque edictis obtemperare se posse negant, in non exiguum Prudentiæ tuæ præjudicium : vult quippe Imperator, ut nemo sit qui ejus edictis F non promptissime pareat. Numerius militiæ Præfectus dixit : Numquid tu, Juli, Centurionis apud nos locum obtines ? Age ergo et nobis indica, quæ est hæc adeo obscura et ingrata plane nostri compellatio ? Quis tandem ille, cui non exiguum jure merito supplicium venit irrogandum ? aut qua ratione cognoscere potuisti, esse aliquos qui Imperatoris nostri edictis adversari audeant ? eloquere ocius. Julius dixit : Quidam Isidorus, annonæ Præfectus, iniquus ille est, qui mandata Imperatoris exequi, et diis nostris sacrificare omnino recusat. Hanc igitur inverecundam hominis inobedientiam cum didiceris, tuæ potestatis erit efficere, ut edictis Imperatoris pareat : universi namque judicio tuo subjacent, atque hunc in finem dignitate illa et venerando honore præfulges. Numerius dixit : Cessante jam edicto, nullaque urgente necessitate, sub humanissimo Imperatore, quæ te invidia, quæ inimicitia, insane et veritatis inimice Juli, invasit ? cum peracta modo sit conscriptio militum, edicta Imperatoris executioni esse mandata nemo non videt. Cumque Isidorus militiam non recusaverit, omnes æquitatis leges implevit.

f

Isidorum Optionem apud Numerium, quod Christianus sit accusat,

et ut puniatur agit.

3 Julius dixit : Nequaquam, Domine mi, tuam istam potestatem decet, ut Imperatoris causam prodas

EX MS GRÆC.

A das. Etenim si militiæ edictis universi modo pareant, hoc solum superest ut deorum sacrificia jure tuo ac pro potestate ab omnibus exigas. Numerius dixit : Metus nobis est, ne, quæ nos docere cupis, vano solum sermone sint innixa. Sed age, et dictis tuis fidem adstrue. Ecquis Isidorus? Novimus sane quantum ille Deum colat, et quod hac in parte Imperatoris edicto audiens non sit. Julius dixit : Lege cautum est, ut quicumque persuaderi sibi non sinunt, suppliciis addicantur, et diis qui in Olympo sunt sacrificent, cum ab iis quoque suum Decius Imperator genus repetat. Numerius dixit : Non est quod amplius a diis expectet nostra dignitas, ita omni ex parte salutem sum adeptus ex quo iis sacrifico. Optimum profecto consilium nobis suggessisti, Juli. Isidorum, quem dicis, huc advoca. Tunc curriculo abiens Julius, cum aliis tribus ferocioris indolis militibus, Isidorum, rerum quæ agebantur ignarum, apprehendit, et dixit : deorum nostrorum vindex justitia hoc ut facerem jussit, ob profundam in qua versaris eorum ignorantiam, diis namque oportet sacrifices, eosque religiose colas : ita quippe jubet Imperator Decius. At beatus Christi Martyr Isidorus, gaudio plurimum

Quamobrem comprehensus Isidorus

B exultans, et Spiritus sancti gratia ad certamen comparatus, modeste ait ad Julium: Ita sane fiat: pergamus alacriter; nunc enim certaminis tempus advenit. Quapropter magna animi mei voluptate cum Belial congressurus in arenam descendo, Spiritu sancto plenus, gratiæ divinæ perfusus rore, nec non coronæ pulcherrimæ expectatione lætus, omnibus qui mecum sunt venturi absque hæsitatione ulla firmis ratiocinationibus præclarum ostensurus certamen ; ut Sanctorum suorum precibus permotus Deus, illum ex corde diligentibus vitam largiatur sempiternam, per Jesum Christum Dominum nostrum.

4 Isidorus interim a Julio et militibus comprehensus, ante Numerii Ducis militiæ tribunal fuit constitutus. Hunc simul atque Numerius est intuitus, Ecquod, ait, tibi nomen? Cui alter dixit : Isidorus. Ac Numerius : Tune ille es qui Imperatoris edictis parere abnuis, et diis te sacrificaturum negas? B. Isidorus dixit : Quæ enim esse potest virtus aut potestas imbecillium ejus Deorum, ut iis qui nullibi sunt sacrificem? Numerius dixit : O pertinacem mentis tuæ pessimæ duritiem : Quam duris et horridis contra deos vocibus es usus! jam nunc deorum ira ad audaciam tuam puniendam concitata parata-

et ad Numerii tribunal perductus fidem fatetur :

C que est. Timor est ne propter blasphema illa tua dicta nobis quoque dii supplicium inferant. B. Isidorus respondit : *g* Quidcumque dixeris, nihil mihi nocumenti afferet. Christus siquidem, qui omnia creavit, et cui humanum omne genus inservit, jam in promptu est, ut te Julium et Imperatorem tuum Decium dividat medios. Numerius dixit : Videamus enimvero Dei tui judicium, et qua ratione te protecturus sit, si diis nostris sacrificare deinceps abnueris. B. Isidorus dixit : Ego sane gloriosa victoria cœlestem jam nunc ex hostibus Filii Dei invisibilibus coronam adeptus mihi videor. Numerius dixit : Nulla te, Isidore, molestia suppliciis possum objicere. Sed nunc te mihi audientem præbe, et secundum Imperatoris nostri edicta, diis sacrifica, ut ne ira ejus contra te erumpat. B. Isidorus dixit : Minis tuis adhuc a me resistitur. Sic namque mihi minaris acsi animam meam occidere valeres. Sed in solum corpus, non etiam in animam meam, potestas tibi est concessa : sola autem anima vivit quidquid vivit. Ceterum quod lubitum tibi fuerit effice ; numquam enim me adduces ut interminabilis lætitiæ coronam socordia mea amittam ; illa siquidem vitæ mihi verissimæ est adinstar. Quidquid igitur, ut dixi, animo tuo est collibitum, contra me fac : neque enim Christum ex

g

Numerii minas

animo meo unquam aut mente dimittam, cui omnia in timore subjecta sunt. D

5 Numerius dixit : Sine tibi persuadeam, Isidore, et diis Sacrifica ; quo facto, nihil erit quod noxiæ tibi quidquam inferre possit. Ætatis tuæ robur ac pulchritudo commiseratione digna est; adolescens namque et grato admodum aspectu existis : nec genus tuum et dignitas, qua excellis, animo tuo excidant : quam omnibus sit jucunda insignis illa tua venustas, generis claritas et adolescentiæ vigor, tecum perpende, ut sic quasi e diis aliquem in honore ac veneratione te habeamus. B. Isidorus dixit : Ego diu noctuque misericordissimum Deum obsecro, ut ab omni errore quo tu, Numeri, laboras, quam longissime recedere universi possimus ; utque ad veritatis agnitionem pervenientes, Deum unum, rerum omnium Dominum, unanimiter colere discamus. Error siquidem, in quo versaris, mali omnis fons et principium esse convincitur. Numerius dixit : Ecquis ille tuus Deus sit, cupidus sum cognoscendi. Si namque eum cognovero, mox duræ omnis necessitatis vincula et carceres evasurum me autumo. Isidorus dixit : Audi me, Numeri, si, ut ais, discendi avidus es. Noster, hoc est, Christianorum Deus in E

et blanditias generose superat :

principio creavit cœlum, terram, ac maria et quidquid in iis est reperire. Hominem deinde ad propriam sui ipsius imaginem et similitudinem formavit, quem etiam rerum omnium a se creatarum dominum esse voluit; omnia quippe subjecit pedibus ejus, ipsumque in paradiso voluptatis collocavit. Verum diabolus, tantam homini felicitatem invidens, mulieris ac conjugis ejus opera usus, eumdem decepit : qui ubi divinam jussionem violare non est veritus, e paradiso voluptatis, cacodæmonis insidiis superatus, tandem ejectus fuit. Tunc Adam cognovit Evam uxorem suam, quæ geminos illi filios peperit, Cain et Abel, Cain porro erat agricola, Abel autem pastor ovium, probus ac justus. Huic quoque diabolus invidens, impium furorem et amarum zelum Caino immisit, atque in fratrem concitavit, qui et Caini manu deinde est occisus. Eodem prorsus modo te nunc diabolus per Julium impellebat, ut Dei unius legem non solum non attenderes, sed me quoque ad impium idolorum cultum traducere conareris; ut ejus quam jam olim amplexus sum fidei bravium amitterem. Verum is qui omnia moderatur Deus sua me virtute confirmat, ut impios vestros conatus effugiens, meritam ab ipso coronam reportem.

Fidei mysteria explicat :

6 Numerius dixit : Nequaquam verbis in tuas, F Isidore, partes me transferes. Tu quidem ista clamitans Dei tui placita cupis propalare, atque insanas fabulas antiquo sermone ornatas in medium adducis: sed, ut militem decet, illustris potius nostri Imperatoris decretis obtempera : quod si renuas, flagellis ac verberibus et gladii supplicio ex hac luce vitaque expellendum te scias : si vero verbis meis persuasus, Imperatoris voluntati parueris et diis immortalibus sacrificaveris, divitias a nobis ac majores etiam honores consequere, et (quod præcipuum est) ab ipsis nostris diis rerum omnium effectoribus plurimum amaberis. B. Isidorus dixit : Christum mundi totius Dominum cum timore veneror et adoro, ut ex impiis vestris manibus me eripiat. Quos enim deos esse existimatis, metalla sunt et lapides, opera manuum hominum, quibus tamen ipsi nullo unquam tempore auxilium afferre possunt. Numerius dixit : Age videamus Dei quem jactas potestatem. Nullus profecto est, quem dicis Jesum. Sane si existeret, tibi modo non deesset, atque e manibus meis eriperet. Isidorus dixit : Scelerate, impie, et blaspheme, Dei miserationem habes contemptui, ejus ignorans providentiam et futuri judicii inevitabilem ignem, quando omnium quæ impie egisti ratio a te erit reposcenda.

in idola et Tyrannum invehitur.

cruentæ

A Cruente ac veræ Divinitatis ignare, qui hominum potius quam Dei metu agis, quæcumque agis; nefarie et infelix, qui nihil spei bonæ habere potes cum insano illo Julio, per quem incorruptibilis Dei iram provocas, et mundum in perniciem præcipitas, demortuis hominibus sacrificia offerens, et in diis inanimis fiduciam collocans. Desiste ergo imposterum, nec amplius me interpella; nec minis tuis unquam me terrendum autuma. Fide namque in Christum omnia audeo, per quem ad sempiternam in cœlo vitam agendam evocor. Nihil autem opis in Julio Centurione tibi est futurum.

Lingua Martyri exscinditur. 7 Tunc Numerius, ira et indignatione plenus, dixit: Calumniari quidem tibi nunc est proclive, verum ego sceleratam istam linguam exscindi absque mora jubebo. Isidorus dixit: Si linguam meam exscindi jusseris, non tamen persuadebis ut ex impiis cibis quidquam degustem: Jesum Christum siquidem, sub Pontio Pilato cruci affixum, et a mortuis redivivum, et in cœlos receptum, adoro; neque aliter ut faciam persuadere unquam poteris. Tunc
h scelestus Numerius linguam ejus exscindi *h* præcepit. At B. Isidorus tyrannum irridens, supplicium
Numerio loquelam amittente, pertulit. Repente autem Numerius in terram pro-
B stratus, linguæ usum amisit; sic ut Numerii militiæ Ducis casum universi admirarentur, et complures in Dominum Jesum Christum crederent. Cumque hominem e terra sublevassent, linguæ usu privatum esse deprehenderunt. Tunc innuens ut pugillares adferrentur, hæc in iis scripsit: Hæc contra Isidorum lex est lata, ut, cum Imperatoris nostri edictis obtemperaturum sese neget, gladio caput amittat. Tum beatus Christi Martyr Isidorus, acceptis pugillaribus ac sententia perlecta, dixit: Gratias habeo, Domine Jesu Christe, quoniam haud procul a gratia tua absum: Psallo tibi, Domine, qui vita et spiritus meus es: psallo tibi, Domine, qui mens meæ mentis
i et vigor es *i*.

8 Lictores ergo apprehensum Isidorum ad supplicii locum perduxerunt; qui gaudio magno exultans velut agnus innocens ad occisionem pergebat: et
k sicut Abrahamus *k* Deo olim dona obtulit, ita et Isidorus morte pro Christo obita aliis se exemplum
l statuit. Ad locum ubi pervenit, quem Convallis *l* Fossam nuncuparunt, positis in terra genibus et signo Crucis omnibus corporis partibus impresso, dixit: Benedico te, Pater Domini mei Jesu Christi, quoniam tua hodie voluntate traditus sum, et ad vi-
C tæ meæ terminum, te ducente, perveni. Oro te, Domine Jesu Christe, Salvator optime, ut partem Sanctorum tuorum in vita æterna mihi ne deneges
m *m*. Hæc postquam precatus est, cervicem gladio
gladio percussus obit. subjecit, quo percussus vivere desiit. Ammonius *n*
n autem quidam, pius ac Deum timens, B. Isidori corpus sustulit, quod ubi diligenter curavit, et pariter cum aliis Fratribus monumentum reperit, magno deinde honore terræ mandavit. Multis porro Sanctus hic sanitatem, et quæ necessaria sunt ad vitam confert. Sed et ipse Ammonius, præclarum Isidori consilium imitatus (socius namque ei adhæserat)
o per Hellespontum *o* navigans, veri tandem certaminis coronam Cyzici est adeptus. Obiit beatissimus Martyr Isidorus pridie Idus Majas, sub militiæ Duce Numerio, Imperatore Decio, sed nobis imperante Domino nostro Jesu Christo, cui cum Patre et sancto Spiritu gloria et imperium in secula seculorum Amen.

ANNOTATA.

a *Cœpit Imperare* Decius *anno* 249, *incertum quam provecto; verosimile est tamen annum Imperii ejus primum præcipuam sequentis* 250 *partem implevisse. Quod autem hic dicatur* Flavius Decius, *non esse prænomen* D
scias, sed titulum, post tempora Constantini Magni EX MS. GRÆC.
(qui Flavius *erat) usurpari cœptum a Græcis scriptoribus, quomodo Latine scriberetur,* Illustris *vel* Pius: *qua de re pluribus alibi hoc mense. Atque hinc discimus non ante quartum seculum, et quidem satis adultum, hæc scripta fuisse.*

b *In MS. Latino Vatic.* jussio data est procurare naves de Alexandrina civitate, in quibus numera, *id est, Legiones,* ferri jussa sunt: *hinc paraphrastes apud Lipomanum et Synaxariorum auctor occasionem sumit scribendi, quod* Isidorus *erat* ex civitate magni nominis Alexandria.

c *Idem Paraphrastes encomium suum cum insigni S. Isidori elogio sic orditur:* Cum venerandam et divinam doctrinam Domini nostri Jesu Christi, iis datam qui ipso sunt digni, diligenter et utiliter esset secutus divinus et venerandus martyr Christi Isidorus, et se per divinas Scripturas et Christi mandata omni ex parte muniisset, animo fuit præclare stabilitus, spiritu confirmatus, corpore corroboratus: et fuit divina quadam motus æmulatione in eos, qui carnem ante ipsum exuerant, et martyrium pro Domino susceperant, adversus tentationes seipsum
exercens, afflictionesque et minas tyrannorum. Scie- E
bat enim, quod fuerat prædictum a divino ore Domini nostri et servatoris Jesu Christi magni Dei: nempe, quod qui diligit animam suam, perdet eam. Quocirca fidem tenens omnino immobilem, et conservans thesaurum fidei immobilem, acquirens sibi salutem et infractam portans confessionem, Deo ostendit cor integrum: eratque omnino a reprehensione alienus, justus, pius et in omnibus perfectus. Non erat enim in eo macula aut indecorum aliquid, aut instabile: non vitium, non malitia, nec quæ ex maligno sunt mala, ejus mentem reddiderunt improbam; sed moderate et pie cum honestate et temperantia suam vitam conservans, pure vivebat et citra reprehensionem.

d Option *in militia Romana dicebatur Præfectus annonæ, qualem in singulis Legionibus unum fuisse colliges ex Novella* 129, *ubi Justinianus jubet,* τοὺς ἑκάστου τάγματος ὀπτίωνας ἀποδέχεσθαι τὰ εἴδη δίχα τινὸς διαστροφῆς, καὶ ῥογεύειν τοῖς ἐξάρχοις καὶ τοῖς στρατιώταις τὰς ἐν εἴδει χορηγουμένας ἀννόνας. *Hinc MS. S. Cæciliæ de Isidoro,* in tantum eum dilexerunt Cæsares ut ei annonæ militum crederentur, omnesque qui sub ipso erant sicut bonus pater familias alebat: *et*
Vatic. MS. Isidorus locum Optionis tenens, habens F
potestatem Exarchi in annona militari.

e *Idem MS. Vatican.* Nitebatur ut locum et actionem, quam tenebat B. Isidorus, circumveniret, *additque MS. S. Cæciliæ:* non quia de militibus cura erat ei; sed quia, ut mercenarius, sub nomine pastoris cupiebat discerpere subjectos.

f *MS. Vatican.* Abiit ad Numerium Magistrum militum, et probam facienti militum suggessit: *ubi* Probæ *nomine intelligo lustrationem militarem: et sic infra in eodem MS. arguitur Julius a Numerio, quod odio in commilitonem aut invidia furens,* publicam accusationem faciat, ne proba militum secundum præceptum Imperatoris completa sit.

g *MS. S. Cæciliæ, in hisce colloquiis Ducis ac Martyris haud paulo aliter et paraphrastice pleraque reddit, quibus annotandis non est operæ pretium immorari. MS. quoque Vaticanum valde discrepat in verbis: substantia rei est eadem.*

h *Hoc de execta lingua (quale quid etiam Synaxaria indicant, ubi multiplicium tormentorum Martyri intentatorum meminerunt) neque in MS. Vaticano, neque in paraphrasi Lipomani habetur: sed utrobique iisdem quo ad sensum verbis dicitur:* Tunc Numerius, videns ejus scopum immutabilem ejusque constantiam et fortitudinem,

A fortitudinem, cum fuisset locutus et consultasset cum suis malis assessoribus, in eum tulit sententiam, sic dicens : Isidorum, qui non paruit legibus, et diis noluit sacrificare, jubent leges Decii Cæsaris ensi tradi .

i *MS. S. Cæciliæ longe prolixius hanc precationem extendit, ubi inter alia Deo gratias agens,* qui mihi, *inquit,* linguam indeficientem dedisti : *indicans, quod hic subintelligendum relinquitur, etiam sine lingua locutum Martyrem.*

k *MS. Vatic. habet,* Isaac.

l *MS. Utrumque Latinum addit ;* intra cannetum *fuisse hunc locum.*

m *Paraphrastes Lipomani huic orationi etiam : hæc jungit :* Quicumque te invocaverit solum verum Deum in nomine meo servi tui Isidori, sive in fame, sive in tentatione, sive in judicio, sive in periculo et afflictione hujus mundi, sive in mari, conservetur ab omni periculo remotus et pacificus : da autem ei quoque, Domine, bonam partem inter tuos electos, et fac cum eo divitem tuam misericordiam, liberans eum ab ea, qua circumdatur, afflictione et necessitate, D propter me, qui sacrificor sancto tuo et terribili nomini : quoniam tu es Deus solus, qui ab afflictione et necessitate redimis eos qui te invocant, et te decet gloria in secula seculorum. Amen. *Sed jam alias insinuavimus, hujusmodi deprecandi formulas antiquitatem non sapere, nec videri vere usurpatas a sanctis Martyribus fuisse.*

n *MS. Vaticanum :* Ammonius socius ipsius aperuit in loco ipso foveam, eique tradidit agnum, Christi voluntate coronatum : populus autem multus colligitur in eodem loco ad salvandum, ubi exuberant et coruscant miracula Dei per S. Isidorum Martyrem usque in hodiernum diem.

o *Ita MSS. Latina et Paraphrastes apud Lipomanum : ecgraphum nostrum Græcum videbatur solum habere* ἐν Ἕλλ.ς, τὸν τέλειον : *etc. quod correximus,* ἐν Ἑλλησπόντου, τέλειον.

o *Paraphrastes Lipomani, postquam de Ammonio jam relata posuit, addit de S. Myrope, quæ in Comm. prævio adduximus num.* 10.

B E

DE SS. PETRO, ANDREA, PAULO, ET DIONYSIA VIRGINE,

MARTYRIBUS LAMPSACI IN HELLESPONTO.

G.H.

SUB DECIO.

Acta dantur ex 5 MSS.

Illustria horum Sanctorum Martyrum Acta habuit Laurentius Surius, uti asserit, *ex antiquis MSS. codicibus, et stylum mutavit, nonnullis etiam redditis paraphrasticῶs. Nos eadem damus primitivo stylo ex quinque pervetustis codicibus MSS. scilicet Trevirensi monasterii S. Maximini, Bodecensi cœnobii Ordinis Regularium S. Augustini in diœcesi Westphaliæ Paderbornensi, Ultrajectino Ecclesiæ S. Salvatoris, alio nostro insigni codice, ac demum Parisiis accepimus* ex antiquo et fide digno MS. Jacobi Sirmondi, *uti hujus manu adscriptum erat. Fidem hisce Actis adstruunt antiqua Martyrologia ; atque inprimis pervetusta S. Hieronymi apographa referunt* passionem SS. Petri, Andreæ, Pauli et Dionysiæ Lampsaci, *sic ut* Lamosaci *etiam scribatur, et pro* Dionysiæ *in aliquo ecgrapho* Dionysii *perperam sit exaratum. Hinc colligimus ea Acta tunc in Ecclesia Latina innotuisse : ex quibus tempore Caroli Magni Florus, Ecclesiæ Lugdunensis Subdiaconus, formavit hoc elogium :*

Memoria in antiquis Martyrologiis :

C Apud Lampsacum passio SS. Petri, Pauli, Andreæ et Dionysiæ Virginis : quorum Petrus post diversa tormenta gladio est percussus ; Andreas et Paulus lapidibus obruti, Dionysia gladio amputata. *Secuti sunt Usuardus, Ado, Notkerus, et alii passim recentiores cum hodierno Martyrologio Romano · ipsorum autem Actorum præclarum compendium edidit Petrus de Natalibus lib.* 5 *cap.* 4. *Fuit* Lampsacus *urbs olim Episcopalis in Mysia minore ad Hellespontum ; in quo etiam tractu erat Troas, urbs similiter Episcopalis, ambæ sub Metropoli Cyzico. Proconsuli autem abituro Troadem oblati fuere* SS. Andreas et Paulus, *sed Lampsaci detenti et ibidem cum aliis sunt martyrio coronati. Alicujus* Andreæ Martyris *Reliquiæ sunt Bononiæ in ecclesia S. Mariæ Ægyptiæ, quæ est Scolæ piæ, uti Masinus indicat ad hunc diem : sed quis prudenter dixerit ejus esse qui Lampsaci Martyrium fecit ?*

et fastis Græcis, sed minus recte.

2 *Græci etiam de hisce Sanctis agunt* XV, XVI *et* XVIII *Maji : sed non videntur habuisse Acta satis sincera : atque inprimis loco* Dionysiæ Virginis *substituunt* Dionysium *et* Christinam, *forte quia* Dionysia *valde* Christiana *habita, et* Virgo Christiana *est dicta : et sic quæ* Dionysia *præstitit,* Christinæ *tribuuntur. Quia autem* Dionysia *fuit tradita impudicis lenonibus, hos Græci faciunt* Andream *et* Paulum, *quasi tunc a* Christina, *uti* Dionysiam *appellant, fuissent conversi. Verum illi ante ob Christi fidem erant comprehensi et carceri inclusi. Dein loco* Opitimi *sive* Optimi Proconsulis *obtruditur* Abidas Præses, *aliis* Dacnus, *et dicitur non* abiturus Troadem, *sed* Athenas ingressus. *Quæ minus placent, et apud Græcos legi possunt. In MSS. Menæis Divione apud Chiffletium in Collegio Societatis Jesu adservatis non fit mentio* Christinæ, *et solum* Dionysius *non* Dionysia *legitur. In Menæis excusis memorantur ad diem* XVIII *Maji, una cum* SS. Heraclio, Paulino et Benedimo Athenis passis, *uti mox ex illorum elogio constabit. Et ex talibus Actis videtur arrepta occasio dicendi* SS. Andream, et Paulum abductos fuisse Athenas ; *quod satis refutatur ex horum Martyrum sinceriori historia. In Synaxario Chiffletiano, ita legitur :* S. Petrus Lampsacenus, in trochleas conjectus, consummatur. *Græce* ἐν τροχαντῆρσι βληθεὶς. *Quid fuerit* τροχαντὴρ *veteri Græciæ nolo hic disputare : evidens enim videtur hic significari tormenti genus, quod admotis per crura ac brachia trochleis fiebat, sive ad corporis extensionem, seu potius ad ossium ipsorum corpore sic extenso confractionem : quod Acta mox danda haud satis apte sic exprimunt,* F jussit adolescentulum tendi in rotis, et ligna in circuitu posita, vinculis ferreis totum corpus confringi. *Additur deinde in Chiffletiano hoc distichon.*

Βληθεὶς ὁ Πέτρος ἐν τροχαντῆραν μέσον.
Ζωῆς παρῆκε τοὺς τροχοὺς τῆς ἀστάτου.
Medius rotatis trochleis jacens Petrus,
Numquam quietæ transiit vitæ rotas.

De Paulo *autem* Andrea *ac* Dionysio (*quamvis* Dionysia *intelligenda; et hæc gladio consummata sit*) *tamquam lapidatis, hoc recitatur :*

Τρεῖς συντρίβουσι πίστεως στέῤῥους λίθους
Παῦλον, Διονύσιον, Ἀνδρέαν λίθοις.
Lapides lapidibus tres terunt firmos fide,
Dionysium cum Petro et Andream simul.

ACTA MARTYRII

Ex quinque pervetustis MSS.

Apud *a* Lampsacum tempore *b* iniquo (quando certabant pro fide Christi milites Religionis Christianæ, *a b*

A stianæ, et omnis terra florebat de beatissimo sanguine Martyrum) in locis Lampsaci comprehensus quidam, Petrus nomine, valde quidem fortis in fide, animo pulcher, et speciosus corpore, et oblatus est Proconsuli. Proconsul dixit ad eum, Quis diceris? Respondit: Petrus. Cui Proconsul ait: Christianus es? Petrus respondit: Etiam, Christianus sum. Proconsul dixit: Habes ante oculos decreta invictissimorum Principum. Sacrifica ergo magnæ deæ Veneri. Petrus respondit: Miror, si persuades mihi, optime Proconsul, sacrificare impudicæ mulieri et sordidæ, quæ talia opera egit, ut confusio sit enarrare. Nam et vos turpia quæ gessit in impudiciis punitis. Et si vos impiam illam nominatis et publicam meretricem; quomodo me tam sordidam meretricem adorare, et sacrificare compellitis? Oportet ergo me magis Deo vivo et vero, Regi seculorum omnium Christo, sacrificium offerre orationis, deprecationis, compunctionis et laudis. Audiens hæc Proconsul, jussit eum adhuc ætate adolescentulum tendi in rotis, et [inter] ligna in circuitu posita, vinculis ferreis totum corpus ejus fecit constringi; ut contortus et confractus minutatim, ossa ejus comminuerentur. Quanto autem plus torquebatur famulus Dei, tanto B magis fortior apparebat. Constans ergo multum et deridens stultitiam Proconsulis, ad cœlum oculis porrectis dicebat: Tibi ago gratias, Domine Jesu Christe, qui mihi hanc tolerantiam dare dignatus es: da ergo fortitudinem, ut possim devincere nequissimum hostem. Tunc Proconsul videns tantam ejus perseverantiam, *c* ut nec in hac posset pœna superari, jussit eum gladio percuti.

S. Petrus Lampsaci comprehensus

detestatur Veneris cultum

crudeliter torquetur,

capite plectitur.

2 Eodem tempore *d*, eunte Proconsule ad Troadem civitatem cum multa ambitione, oblati sunt ei alii tres: Andreas, Paulus, et Nicomachus, *e* impatienter, cum strepitu et exclamatione. Proconsul ait Nicomacho: Quam religionem colis? Respondit: Ego Christianus sum. Proconsul dixit ad Andream et Paulum: Vos quid dicitis? Responderunt ei: Nos Christiani sumus. Proconsul Nicomacho dixit: Sacrifica diis secundum quod jussum est. Nicomachus respondit: Ut scis, Christianus non debet sacrificare dæmoniis. Itaque Proconsul jussit eum appendi et torqueri. Cumque nimium vexaretur, et jam prope esset ut redderet spiritum, exclamavit: Numquam, ait, fui Christianus, et paratus sum sacrificare. Statim fecit eum Proconsul deponi. Cum ergo sacrificasset, statim arreptus a dæmone, C et in terram allisus, dentibusque linguam suam comedens, emisit spiritum.

Ex aliis tribus Nicomachus a fide apostata misere perit.

3 Expectantibus autem turbis, quædam puella et virgo, nomine Dionysia, annos habens sexdecim, exclamavit, dicens: Miser et infelicissime homo, cur propter unius horæ spatium acquisisti perpetuam et inenarrabilem pœnam? Et cum hæc audisset Proconsul, jussit eam in medium pertrahi, et interrogavit eam, si esset Christiana. At illa respondit: Etiam, Christiana sum. Propter quod infelicem istum plango, quare momentaneam pœnam non toleravit, ut inveniret requiem perpetuam. Proconsul dixit: Hic nunc requiem, dum diis immolavit, invenit, et jussionibus Principum acquiescendo sacrificavit. Sed propter vestram vanam religionem, ne improperia sustinerer, magna Diana et Venus eum rapere dignatæ sunt. Tu igitur, volo, ut sacrifices, ne turpiter te illusam vivam incendam. Dionysia respondit: Deus meus major est quam tu, ideoque minas tuas non timeo, qui et dabit mihi de omnibus D quæ intuleris tolerantiam. Tunc Proconsul tradidit eam duobus juvenibus corrumpendam: Andream vero et Paulum jussit in custodiam recludi. Juvenes ergo acceptam castissimam Dei puellam duxerunt ad suum hospitium: cumque usque ad mediam noctem insisterent, ut ei vim turpitudinis inferrent, marcescebat cupiditatis eorum libido. Circa autem mediam noctem quidam splendidus juvenis apparuit eis, illuminans totam domum. Illi vero timore perculsi magno, ceciderunt ad pedes beatissimæ puellæ. At illa elevavit eos, dicens: Nolite timere: iste est enim tutor meus et custos, pro eo quod vobis a nequissimo Judice sum tradita. At illi rogabant, ut interveniret pro eis, ne quid eis male contingeret.

S. Dionysia constans in fide,

ex MSS. tradita lenonibus,

ab Angelo servatur:

4 Mane itaque facto, venit proclamans omnis turba ad Proconsulem, petentes sibi tradi Andream et Paulum. Inter quos Onesicrates et Macedon, Sacerdotes Dianæ, excitabant in seditionem populum. Cumque eos præcepisset adduci Proconsul, dixit eis: Andreas et Paule, sacræ Dianæ oportet vos sacrificare. Andreas et Paulus responderunt: Nos neque Dianam, neque alia dæmonia quæ colitis deos cognovimus, *f* nec aliquando nisi solum Deum coluimus. E Cum hæc audisset turba, orabant Proconsulem ut eos traderet eis extinguendos. Videns autem Proconsul, quod nequiret Sanctorum superare perseverantiam, flagellis cæsos populo tradidit lapidandos. Illi ergo eos acceptos trahebant extra civitatem ligatis pedibus, ut lapidarentur. Et cum lapidarentur, audivit hoc virgo Dei Dionysia.

SS. Andreas et Paulus postulati a populo,

lapidantur:

5 Clamans ergo et plorans, et de custodia se proripiens, cucurrit ad locum, jactavitque se super eos, dicens: Ut vobiscum possim vivere in cœlis, opto vobiscum hic mori in terris. Nuntiatur igitur Proconsuli, quod Dionysia, quæ fuerat juvenibus tradita deludenda, a quodam splendidissimo juvene fuisset servata: quodque de custodia fugiens jactaverit se supra corpora Andreæ et Pauli, cum ipsis lapidibus occidenda. Proconsul igitur jussit ut separaretur, et duceretur ut decollaretur: quod et factum est. Taliter igitur venerabiles Martyres hi, in uno agone certantes cum seculo et diabolo et Proconsule Opitimo, meruerunt victores effici Christo propitio. Petrus itaque diversis pœnis, Andreas et Paulus lapidibus, atque Dionysia gladio martyrizati sunt. Actum apud Lampsacum die Iduum Majarum, Decio Imperatore, *g* Opitimo Proconsule, præstante F Domino nostro Jesu Christo, cui est gloria, honor, et potestas.

S. Dionysia capite plectitur

ANNOTATA.

a *MSS. Bodec. et nostrum*, Lamosacum *MSS. Ultraject. et Trevir.* Lapsacum *MS. Sirm.* Lapsaum. *Græcis*, oriundus ex Lampsaco.

b *MSS. Trevir. et nostrum* iniquitatis, *MSS. Ultraject. et Bodec.* persecutionis.

c *MSS. Ultraj. et Trevir.* nec his eum deficere tormentis.

d *MS. Ult.* Præeunte, *Surius* Abeunte, oblati sunt Lampsaci et ibidem martyrio affecti.

e *MSS. eadem.* Nicomachus autem impatienter voce magna clamabat: Ego Christianus sum.

f *MS. Ultraj.* Neque aliquando coluimus alium Deum, nisi Dominum nostrum Jesum Christum.

g *MSS. Trevir. et nostrum* Optimo Proconsule.

DE SS. HERACLIO, PAULINO ET BENEDIMO

G. H.

MARTYRIBUS ATHENIS IN GRÆCIA.

XV MAJI

Horum athletarum martyrium describitur in Menelogio Basilii Porphyrogeniti Imperatoris hoc modo. Eadem die xv *Maji* certamen sancti Martyris Heraclii et sociorum. Martyres Christi Heraclius, Paulinus et Benedimus, urbis Athenarum cives Christiani, magna cum fiducia Christi nomen palam prædicabant : omnesque idolorum cultores adhortabantur, ut a vana idololatria recedentes baptizarentur in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Qua de causa comprehensi ab idololatris sunt, et Athenarum Præsidi traditi, et de more interrogati, Christum professi, docebant ipsum verum Deum esse ac Creatorem universi. At contra idola fallacia, hominum figmenta esse, ex lapidibus et lignis confecta, ac artis opera. Proinde cum hanc veritatem loquerentur, in iram excitarunt B Præsidem ; cujus jussu crudeliter cæsi sunt ac quovis alio tormento primum excruciati : postea vero cum suis discipulis in ingentem ignis fornacem projecti, martyrium consummarunt. *Hucusque dictum Menologium Basilii Imperatoris.*

2 *Aliud aliquanto brevius elogium continetur in MS. Synaxario, quo sæpissime utimur commodato Parisiis ex Collegio Societatis Jesu; quod est hujusmodi :* Eadem die xv Maji. Certamen sanctorum Martyrum Heraclii, Paulini et Benedimi. Hi erant Athenienses, et prædicabant verbum veritatis, et idolorum cultores adhortabantur, ut abstinerent a vano idolorum cultu. Comprehensi igitur, et Atheniensium Præsidi traditi, crudeliter cæduntur, et variis aliis tormentis cruciantur, ac tandem in fornacem abjecti, martyrium consummarunt. *Hæc ibi. In MSS. Menæis, Divione olim in Burgundia apud Petrum Franciscum Chiffletium adservatis, sub finem aliter nonnulla referuntur, dicunturque die* XVI *Maji* in caminum conjecti : *et* cum illæsi permanerent, capitibus gladio abscissis migrasse. *Dein de* S. Heraclio *illud adjungitur distichon.*

Εἷς ἆθλος Ἡρακλεῖε σὸς πρὸς τὸ ξίφος,
Ἄθλους καλύπτει τοὺς ὅλους Ἡρακλέους.
Unus per ensem tuus hic Heracli labor
Omnes labores Herculis obscuros facit.

Ejusdem certaminis Socii hoc deinde disticho simul laudantur.

Ὁρῶν, Βενεδῖμε, τὸν σὸν Παυλῖνον
Τμηθέντα, Συντμήθητί φησι Παυλῖνος.
Tuum minutum capite Paulinum intuens,
Benedime, Collum præbe, Paulinus ait. E

Quoad diem hic notatum consentiunt Synaxaria Mediolani et Taurini. P. Franciscus Combefisius Ordinis Prædicatorum Reformatorum Parisiis, ex domestica bibliotheca geminum nobis Synaxarium exhibuit : in quorum uno hi sancti Martyres adscribebantur diei XIV *: in altero diei* XVI. *Quædam cum excusis Menæis tenent diem* XVII; *et in his est Mazarinianum unum. Referuntur iidem in jam dictis Menæis Græcis etiam ad diem* XVIII *Maji, subjuncti in titulo Martyribus Lampsacenis, de quibus jam egimus; eaque ex causa censuimus in eorum quædam Acta Græca irrepsisse, quod* SS. Andreas, Paulus aliique Lampsaco Athenas abducti sint.

DE SANCTO DIMIDRIANO

G. H.

EPISCOPO VERONENSI IN ITALIA.

SEC. III

Cultus.

Inter XXXVI *Episcopos sanctos Veronenses, quos secundum consuetudinem Ecclesiæ, Cathedralis Officio duplici celebrari, indicat Tabula Sanctorum,* C *anno* MDXVIII *confecta. Hisce Idibus Maji* S. Dimidrianum *coli testatur etiam Franciscus Corna in libro quem pedestri et nativo sermone anno* MCCCCLXXXVII *scripsit. Ejus autem sacrum corpus ; cum aliis plurium Sanctorum Episcoporum Reliquiis asservari in ecclesia S. Stephani Protomartyris, nunc Parochiali, olim (ut passim creditur) Cathedrali, constat ex Tabula vetusta membranea in sacrario dictæ ecclesiæ appensa. Quibus expositis, addit illud Vitæ elogium Augustinus Valerius, ipsius Ecclesiæ Veronensis Episcopus.*

caritas erga suos :

2 Dimidrianus, Veronæ Episcopus, suis temporibus Episcopalium virtutum exemplar, est habitus virque plane divinus nominabatur, quia variis virtutum generibus hominibus numquam cessabat prodesse : cum magna caritate eximiam doctrinam conjunxit. Obiit Idibus Maji : corpus ejus sepultum est in basilica S. Stephani. *Hæc ibi. Ejus aliquæ Reliquiæ sunt apud sanctimoniales in monasterio sive ecclesia S. Mariæ Magdalenæ. Celebrat eumdem* S. F Dimidrianum *Ferrarius in Catalogo generali et alio Sanctorum Italiæ, at nihil apud scriptores hosce de tempore, quo floruerit, invenitur. Onuphrius Panvinus lib. 4 Antiquitatum Veronensium cap. 7 inter antiquos Episcopos censet* S. Dimidrianum, *quasi Seculo Christi tertio vixisse : ideoque septimum Episcopum eum numerant Ughellus in Episcopis Veronensibus, et Joannes Franciscus Tintus lib. 5 Nobilitatis Veronensis cap. 9, asserens,* Dimidrianum mortuum XV Maji anni Christi CCLXV, Sedis XXIX, ac sepultum in ecclesia S. Stephani. *Nicolaus Brautius Episcopus Sarsinæ, in Martyrologio Metrico, hoc cum disticho honorat :* *tempus Sedis.*

Dimidrianus opem cunctis Antistes amicam
Perpetuo gratus ferre paratus erat.

DE SS. CASSIO, VICTORINO, MAXIMO, ET SEX MILLIBUS, DUCENTIS, SEXAGINTA SEX G. H

MARTYRIBUS CLAROMONTE IN GALLIA.

CIRCA CCLXIV.

Sub Croco Rege Arvernium populante,

coronatur S. Cassius, et ab hoc conversus S. Victorinus.

Gregorius Turonensis lib. 1 *Historiæ Francorum cap.* 30 *et* 31 *de his Sanctis acturus ista præmittit :* Tricesimo septimo loco Valerianus et Gallienus Romanum Imperium adepti sunt, qui gravem contra Christianos persecutionem suo tempore commoverunt. Horum tempore et Chrocus ille Alamannorum Rex, commoto exercitu Gallias pervagavit... Veniens vero Arvernos delubrum illud, quod Gallica lingua Vasso Galatæ vocant, incendit, diruit atque divertit .. Juxta hanc urbem Liminius Antholianusque Martyres requiescunt. *Scilicet in illa Croci persecutione occisi, uti late diximus ad eorum diem natalem,* Antholiani *quidem* VI *Februarii,* Liminei *vero* XXIX *Martii. Quibus relatis progreditur Turonensis :* Ibi Cassius ac Victorinus, in B dilectione Christi fraterno affectu sociati, per effusionem cruoris proprii cœlorum regna pariter sunt adepti. Nam refert antiquitas, Victorinum servum fuisse ante dicti templi Sacerdotis. Qui dum plerumque vicum, quem Christianorum vocant, ad persequendos Christianos adit, Cassium reperit Christianum : cujus prædicationibus atque miraculis, motus, credidit Christo, relictisque fanaticis sordibus, ac baptismo consecratus, magnus in virtutum operatione enituit. Nec multo post per martyrium, ut diximus, in terris sociati, ad cœlestia pariter regna migraverunt. *Hæc S. Gregorius Turonensis.*

Eorum basilica,

corpora Claromonte.

2 *Huic S. Cassio basilicam a Christianis fuisse erectam ex eodem Turonensi colligimus, dum asserit lib.* 4 *cap.* 12, *a* Cautino, Episcopo *pessimo*, Anastasium Presbyterum ad basilicam S. Cassii Martyris, in crypta antiquissimaque, in sepulcro magno ex marmore Pario, viventem sepultum, *et miro modo liberatum. Quæ ex Turonensi descripta narrat etiam Aimoinus lib.* 2 *cap* 36. *Joannes Savaro, Præses et Præfectus Arverniæ, edidit de sanctis ecclesiis et monasteriis Claromontii tractatum auctore anonymo, quem arbitratur floruisse circa annum* DCCCCL, *in quo lib.* 1 *cap.* 9 *ista leguntur :* In ecclesia S. Cassii altare S. Petri ; C altare S. Juliani, ubi S. Cassius, et S. Victorinus, et S. Leogontia et S. Georgia quiescunt. *Acta* S. Georgiæ, *Virginis Deo devotæ, dedimus* XV *Februarii. Dies natalis* S. Leogontiæ *hactenus ignoratur, et ideo a Saussayo in Appendicem rejecta. Verum ab Arturo in Gynecæo sacro hoc die refertur, et in Tabula Illidiana* Virgo *dicitur.* Julianus *Martyr sub Diocletiano colitur* XXVIII *Augusti, de quo num hic agatur, tunc erit inquirendum. In Rituali libro S. Illidii a Savarone citato cap.* 5 *ista præcipiuntur :* Cum ad processiones pergimus, commendationem Sanctorum facimus, ante quorum ecclesias pertransimus. *Et sic in processione diei secundæ Rogationum* pergitur ad ecclesiam S. Boniti, facientes commendationem S. Joannis Baptistæ, S. Petri, S. Hilarii, S. Cassii, S. Christophori. *Acta porro* S. Boniti *Episcopi dedimus* XV *Januarii, S. Illidii etiam Episcopi daturi* VII *Julii.*

Memoria in Fastis,

etiam 6266 Martyrum,

3 *Martyrologium MS. Chamberiense in Sabaudia monasterii Conventualium, die* V *Maji hac phrasi hos Martyres recolit :* Arvernis SS. Cassii et Victorini. *At Kalendaria vetera et Martyrologium Claromontanum adjungunt Socios hoc modo :* Arvernis natalis SS. Cassii et Victorini Martyrum, cum aliis sex millibus ducentis sexaginta sex. *Molanus* Maximum *adjungit.* Apud Arvernum sanctorum Martyrum Cassii, Victorini, Maximi et Sociorum, quorum Actus scripsit S. Præjectus Episcopus. *Citato Molano iidem tres inscripti sunt hodierno Martyrologio Romano ; et allegato Gregorio Turonensi memorantur a Galesinio, sed nulla apud istum mentio fit* Maximi : *quem Saussayus in Martyrologio Gallicano ab aliis separat, eique duos adjungit hoc modo :* Claromonte Arvernorum Natalis SS. Cassii et Victorini, qui in Christi dilectione fraterno affectu sociati per effusionem cruoris proprii cœlorum regna pariter sunt adepti. Quibuscum Maximus, Anatholianus et Austremonius, aliique sex mille ducenti sexaginta tres (quorum nomina Deus scit) hac truculenta strage prostrati, præclara pro Christi fide et gloria concertatione, nec spiritu nec corpore sejuncti, occubuerunt. E Quorum memoranda trophæa B. Præjectus Episcopus litterarum monumentis consignavit. Sacra vero cadavera (partim in loco ubi nunc cernitur S. Cassii ecclesia, partim ubi postea constructa facta fuit S. Venerandi ædes) consepulta Deus mirificis gloriæ, qua beatos horum spiritus in cœlo coronavit, ornavit clarificavitque insigniis. *Hæc Saussayus.*

et S. Maximi,

cum elogio apud Saussayum

Martyrum adjunct orum corpora in ecclesia S. Venerandi.

4 *Verum ab his separamus* S. Antholianum *ad* VI *Februarii relatum, et* S. Austremonium *ad Kalendas Novembris referendum. At* S. Maximum, *Cassio et Victorino jam conjunctum in Fastis Ecclesiæ Romanæ, sic relinquimus, ut si ita videatur lectori, sociorum anonymorum numerus uno hoc nominato minor censeri possit. Meminit horum Auctor de Ecclesiis Claromontanis cap.* 10 *libri primi his verbis :* In ecclesia S. Venerandi, altare S. Juliani, et S. Basilicæ Antiochenæ, altare S. Quintini et S. Dionysii, altare S. Mariæ, ubi S. Venerandus, et S. Linguinus, et S. Nepotianus, et S. Avitus, et S. Clara, et alii sex millia ducenti in corpore quiescunt, quorum nomina Deus scit. *Hæc ibi, omisso minore numero* Sexaginta sex *adjunctorum. Gregorius Turonensis de Gloria Confessorum cap.* 35 *et* 36 *meminit Basilicæ et Venerandi,* Sunt ibi, *inquit,* illustrium meritorum viri, quorum nomina ignota incolis, scripta tamen, ut credimus F retinentur in cœlis. *Acta* S. Venerandi *dedimus* XVIII Januarii, *et* S. Juliani et Basilissæ Conjugum Martyrum, *quibus primum altare consecratum est, illustravimus ad diem* IX *Januarii. De* S. Linguino *egimus* XXIX *Martii, et utrum a* S. Liminio *distingui debeat dubitamus. At duo sancti Episcopi Claromontani fuerunt* Aviti, *quorum senior* XX *Septembris, junior* XXI *Januarii coluntur. Nomina* Nepotiani *et* Claræ *rejecit Saussayus in Appendicem, quod dies eorum natalis ignoretur.*

Acta a S. Præjecto conscripta non extant.

5 *Dedimus* XXV *Januarii duplicia Acta* S. Præjecti, Episcopi Claromontani et Martyris, *et in posterioribus num.* 9 *ista leguntur :* Passiones Martyrum Cassii, Victorini, Anatoliani et Astrebodii *(aliis* Austremonii) ac ceterorum Sanctorum, qui in eadem urbe sanguinem fuderunt pro Christo, glorioso elucubravit stylo. *Sed hactenus non potuimus ea Acta assequi : quam autem submisit nobis Petrus Franciscus Chiffletius noster* SS. Cassii et Victorini *Passionem, parvi profecto momenti est : cum enim in iis fiat mentio Caroli Calvi et Ludovici Regum Francorum, qui ducentis fere annis post cædem* S. Præjecti *vixerunt, non potuit eum scripisse Præjectus. Sunt autem in ea*

ex

AUCTORE G. H. *alia habemus, sed hic edi indigna,* *in his dicitur S. Cassius ab elephantiasi liberatus et Presbyter factus*

A *ex Gregorio Turonensi desumpta pleraque supra probata : alia ex Actis S. Desiderii Episcopi Lingonensis et Martyris, sub eodem Croco Rege occisi, transcripta sunt, quæ ad diem* XXIII *Maji elucidamus : alia denique leguntur adjuncta de primis Galliarum viris Apostolicis, tamquam hi missi essent a S. Petro, quos alii ad tertium Christi seculum referunt; idque occasione* S. Austremonii *ipsis additi, qui in hisce Actis dicitur* divertisse hospitandi gratia ad domum cujusdam viri, natalium splendore decorati, nomine Cassii. Erat autem hic vir elephantino morbo percussus cum suis fratribus in tantum, ut eorum vultus dehonestarent : ereptosque ab ipso languore B. Austremonius secum comitari præcepit... et B. Cassium Presbyterii dignitate decoravit, et secum usque ad urbem Arvernam perduxit : cui insuper curam Ecclesiæ suæ commisit, et quasi Vicarium et virtutum suarum heredem constituit. *Hæc ibi : quæ potuerunt vere contigisse, si* S. Austremonius *cum ceteris viris Apostolicis dicatur a S. Sixto II Papa in Gallias missus, sed de Presbyterio* S. Cassii, *aut etiam elephantino morbo nihil alibi legimus, Interim ex his Actis multa edidit Jacobus Branche de Sanctis Arverniæ. In monasterio Magni-loci, in diœcesi Claromontana Ordinis S. Benedicti, coli* SS. Cassium et Victorinum *Martyres die* XIX *Maji collegimus ex MS. Usuardo, aucto ad usum Candracensis Prioratus.* D

Cultus 19 Maji.

DE S. TIMOTHEO ET VII VIRGINIBUS

G. H.

MARTYRIBUS SIRMII IN PANNONIA.

X MAJI. *S. Timotheo adiunctæ 7 Virgines,* *ab aliis sejuncta*

B Sirmium, *Pannoniæ inferioris olim metropolis, sæpius a nobis memorata, plurimos Christo peperit Martyres : inter quos ad hunc diem occurrunt in antiquissimo Martyrologii Hieronymiani apographo Epternacensi indicati primo loco hi Sancti istis verbis :* Idibus Maji. Sirmio natalis Timothei et VII Virginum. *Quæ plane eadem leguntur in vetustis MSS. Richenoviensi sive Augiæ-divitis prope Constantiam in Suevia, Rhinoviensi in Helvetia, et in MS. Kalendario Trevirensi S. Maximini. Rabanus in Martyrologio ista habet :* In Sirmio natalis S. Timothei et VI Virginium. *Ubi numeralis notæ vitium irrepsit, quod facillime fieri sæpius in hoc Opere notavimus. Auctor Martyrologii, sub nomine Bedæ hactenus seorsim et inter opera excusi, ad diem sequentem* XVI *Maji ista habet : In* Sirmio natale Timothei et septem Virginum. *Quem Bedæ suppositilii locum citat et sequitur Galesinius.*

2 *Circa hos duo occurrunt controversa, primum quod in tribus Martyrologii Hieronymiani apochis, nec non in MSS. Romanis Reginæ Sueciæ et Cardinalis Barberini ita legatur.* Idibus Maji in Sirmia Timothei : et alibi VII Virginum. *Item quod in MSS. Corbeiensi* E *et Leodiensi S. Lamberti etiam solius* Timothei *fiat mentio; uti etiam, sed nulla apposita palæstra, in MSS. Aquisgranensi, Augustano S. Udalrici, Parisiensi Labbæi et alio monasterii S. Cyriaci. Sed in his ultimis plures Martyres junguntur ad sequentes classes spectantes. In prioribus est transpositio particulæ* alibi, *quæ in antiquissimo MS. Epternacensi ad sequentes pertinet Martyres, de quibus mox agemus. Alterum dubium est utrum de his Sanctis Virginibus actum non sit* IX *Aprilis, quando Usuardus ista habet :* In Sirmio septem Virginum Canonicarum, quæ dato simul pretio sanguinis, vitam mercatæ sunt æternam. *Verum Rabanus eodem die de illis agit, et iterum hoc die adjungit* septem Virgines Timotheo, *quod et nos absque ullo præjudicio facimus, donec aliquid certius ex aliis antiquis monumentis proferatur. In vetusto MS. Trevirensi S. Maximini legitur,* In Sirmia Victoris : *Sed suspicamur hiatum esse, et legendum,* In Sirmia Timothei, et in Portu Romano Victoris, *de quo infra agemus. In MS. Tamlactensi fit mentio* Timothei *et* septem Virginum, *sed hæ adjunguntur* S. Cotiæ, *quæ ad sequentum classem spectat.*

Aliæ Virgines Sirmienses necatæ 9 Aprilis.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

G. H.

C ALEXANDRO, DIGNO, CHOTTIA, SEU CHOTIDIA. F

XV MAJI.

A*ltera turma trium Martyrum in antiquo Martyrologii Hieronymiani apographo Epternacensi, post S. Timotheum et septem Virgines Sirmii passas, ita proponitur :* Et alibi Alexandri, Digni, Chottiæ. *Verum, ut supra monuimus, in aliis tribus apographis particula* alibi *ante septem Virgines collocatur : et in MS. Corbeiensi Parisiis excuso hoc modo :* In Sirmia Timothei, et alibi septem Virginum, Alexandri, Digni, Chottiæ. *In codice Lucensi loco* Chottiæ *est* Chotitiæ, *et in MS. Blumiano* Chotidiæ. *Verum de septem Virginibus supra cum S. Timotheo egimus.* S. Dignus *memoratur in MSS. Augustano S. Udalrici, et Parisiensi Labbæi, pro quo in MS. Aquisgranensi* Digna *habetur. In MS. Tamlactensi indicantur nomina* SS. Alexandri, Digni, et Cotiæ.

DE

DE SANCTO SIMPLICIO

MARTYRE IN SARDINIA.

G. H.

XV MAJI. *Presbyter habetur,*

Progredimur cum apographis Martyrologii Hieronymiani : in quibus ista leguntur : In Sardinia Simplicii : *at* Presbyteri *additur in antiquissimo Epternacensi : item in MSS. Richenoviensi in Suevia, Rhinoviensi in Helvetia, nec non in MS. Aquisgranensis Ecclesiæ, uti et apud Rabanum et Grevenum in Auctario Usuardi. Apud Notkerum,* In Sardinia Simplicii *dumtaxat legitur : neque plus invenitur in MS. Romano Cardinalis Barberini. Præterea absque palæstra inscriptum est nudum nomen* Simplicii *MSS. Martyrologiis Romano monasterii S. Cyriaci, Leodiensi Ecclesiæ S. Lamberti, Augustano S. Udalrici et Parisiensi Labbæi. At sequenti die* XVI *Maji, apud auctorem Martyrologii editi sub nomine Bedæ, ista leguntur :* In Sardinia natale
B Simplicii Presbyteri, *et citato Beda et codice MS. eadem habet Galesinius : ab eoque perperam junguntur* Diocletianus, Florentius et Rosula. *De hac infra agemus, de aliis duobus, Auximi in Piceno passis, egimus* XI *Maji.*

alius Præsul,

2 *Interim Jacobus Pinto, in Digressiuncula de Martyribus Sardiniæ inserta libro 3 de Christo Crucifixo titulo 4 loco 12, citatis Galesinio et Beda num. 23 ita scribit :* Sub iisdem Imperatoribus *Diocletiano et Maximiano* et Præside *Barbaro,* S. Simplicius Phausinæ Ecclesiæ Præsul (Turritanæ Metropolitanæ suffraganea est) pro fide Christi cum sociis Diocletiano, Florentio et Rosula varie tortus, et demum lancea transverberatus. *Baronius asserit,* se accepisse ejus martyrii Acta et sociorum, ex Sardinia insula Romam delata : *et omissis sociis, de* S. Simplicio *hoc elogium inseruit Martyrologio Romano :* Fausinæ in Sardinia S. Simplicii Episcopi et Martyris, qui Diocletiani tempore sub Barbaro Præside perfossus lancea, martyrium cosummavit.

et Episcopus :

elogium ex Ferrario.

3 *At Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, citatis.* Joanne Arca de sanctis Sardiniæ, et Dima Serpi in Chronico Sardiniæ lib. 3, *scilicet cap.* 16 *et sequentibus, hoc Actorum compendium proponit :* Simplicius Episcopus Phausaniæ (quæ civitas hodie Terra-nova in provincia Gallurensi in Sardinia nominatur) post SS. Gavini, Propti et Januarii passionem, ob fidem Christianam jussu Barbari Præsidis comprehensus, frustra ab ipso minis deterretur. Cumque deos dæmones esse et muta simulacra diceret ; ab ipso Præside lancea transfixus, semi- E
necis cadit : ac triduo, quo fideles ad supplicia fortiter pro Christo perferenda hortabatur, animam Deo reddidit Idibus Maji, circa annum salutis CCCIV. Cujus corpus a Christianis ibidem conditum fuit : ubi postea templum suo nomini excitatum est : ibique Episcopi Civitatis Sedes constituta. Illum Civitatenses Patronum suum maxime venerantur. *Hæc Ferrarius. Dionysius Bonfant lib. 12 Triumphi Sanctorum Sardiniæ cap. 24 addit, jam recenter* sub Didaco Passamaro, dictæ Ecclesiæ Episcopo, corpus illius inventum fuisse. *Utinam adjunxisset inscriptionem, ex qua, si ea antiqua foret, potuisset certo sciri, num* Episcopus, *an vero* Presbyter, *uti antiqui habent, sit habendus.*

Inventio nupera

DE SANCTA ROSULA

MARTYRE FILASIANA.

G. H.

XV MAJI.

An jungenda SS. Simplicio, Diocletiano et Florentio ?

Sancto Simplicio *subjungimus* S. Rosulam, *quod hæc ab aliquibus statuatur cum illo in Sardinia*
C *passa. Ita Jacobus Pinto in supra citata Digressiuncula de Martyribus Sardiniæ. Nixus is est auctoritate Galesinii, in suo Martyrologio ad diem* XVI *Maji ista scribentis:* In Sardinia Sanctorum Simplicii Presbyteri, Diocletiani, Florentii et Rosulæ. *Citatur a Galesinio et Pinto Martyrologium Bedæ, id scilicet quod sub nomine Bedæ excusum est : in quo ista leguntur :* In Sardinia natale Simplicii Presbyteri, et Sanctæ Rosulæ, et Sanctorum Diocletiani et Florentii. *Præterea allegantur gesta* S. Anthimi *apud Surium ad diem* XI *Maji, quæ nos integra et primigenio stylo damus. In his num. 6 describitur martyrium* SS. Sisinnii, Diocletiani et Florentii, *quos ostendimus* Auximi in Piceno passos. *Videntur autem Galesinius et Auctor Martyrologii sub nomine Bedæ suppositi, loco* Sisinnii *legisse nomen* Simplicii. *Dein apud hosce* Simplicius *dicitur* Presbyter, *quem Sardi* Episcopum *volunt fuisse.*

Dicitur Filasiæ passa

2 *Sed hisce amandatis, de* S. Rosula *inquirimus quid sentiendum B. Rabanus Archiepiscopus Moguntinus in suo Martyrologio ista habet ad hunc* XV *Maji* Idibus. In Sirmio natalis Timothei et VI Virginum, et in Sardinia natale Simplicii Presbyteri, et in ci- F
vitate Filasiana Rosulæ. *Ubi æque* Rosula *distinguitur a* Simplicio, *atque hic a* Timotheo. *Sed restat inquirendum de* civitate Filasia, *ubi ea sita fuerit : quia in Sardiniæ tabulis antiquis et hodiernis nullum ejus reperitur vestigium. Est* Filesia *ad Istrum fluvium in Walachia, quæ* Triphulum *antiquis, teste Lazio, fuisset. Quid se hoc derivativum censentur a* Phila, *quæ Stephano est urbs Macedoniæ ad Peneum fluvium ? Sunt et* Philæ *urbs Thebaidis secundæ Episcopalis. Est etiam* Filea *seu* Philea *promontorium Thraciæ in ora maris Euxini. Sunt alia hisce fere synonyma loca, ut difficile sit aliquid certi pronuntiare. Grevenus in Auctario Usuardi, palæstra omissa, refert* Rosulam *et* alias quatuor Virgines. *Grevenum sequitur Canisius, et hoc citato Arturus in Gynecæo sacro et Ferrario in Notis, arbitratus in Germania alicubi recoli. At quæ junguntur* quatuor Virgines, *ab aliis dicuntur* septem, Sirmii cum S. Timotheo passæ, *de quibus supra egimus.*

An 4 Virgines jungendæ ?

DE SANCTIS MARTYRIBUS

G. H.

PRÆSTABILI, FELICE, VICTORE, CYRICO, JANUARIO, HEROLO, PAULO, MINERVO, AQUILINO, HERACLIO, DIONYSIA,

IN PORTU ROMANO.

XV MAJI

Memoria in Fastis Hieronymianis,

Q*uatuor antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa nobis hos Sanctos Martyres proponunt, et quod antiquitate præcellit Epternacense his eos verbis indicat:* In Portu-Romano Præstabilis, Felicis, Victoris, Cyrici, Januari, Heroli, Pauli, Minervi, Aquilini, Heracli, Dionysiæ. *Quæ cum parva varietate referuntur in aliis tribus ejusdem Martyrologii apographis. Nam pro* Cyrici *in MS. Lucensi* Cyriaci *legitur, et in MS. Corbeiensi, Parisiis excuso, loco* Heroli *est* Heruli; *ita loco* Minervi B *est* Meneri *in dicto Lucensi et Blumiano: in quibus etiam est* Heracli, *et in Corbeiensi* Eracli, *pro quo est in Epternacensi* Heradi, *et in hoc solo additur* Dionysia. *Quæ, aut certe* Dionysius, *in aliis refertur inter Martyres Lampsacenos. Verum eam, ob antiquitatem codicis, sub hoc cautione etiam hisce Martyribus adjungi permittimus. Ex his varii in aliis antiquis fastis reperiuntur: et in Atrebatensi quidem Ecclesiæ Cathedralis et Tornacensi monasterii S. Martini ista leguntur:* In portu Romano natale SS. Præstabilis, Felicis, Januarii. *Quibus adduntur in MS. Vaticano S. Petri* Victor *et* Cyricus, *in Barberiniano* Gerulus *et* Cyrinus, *supra* Herolus *et* Cyricus: *qui* Cyricus *etiam invenitur in MS. Lætiensi. Sunt autem hæc Martyrologia ex quibus aliisque tribus dedimus genuinum Martyrologium Bedæ cum auctario Flori. Omissa martyrii palæstra referuntur nomina in MS. Tamlactensi,* Felicis, Victoris, Cyrici, Januarii, Pauli, Heroli, Aquilini, Minervi, Eradii, Dionysii, *In MSS. Augustano, S. Udalrici et Parisiensi Labbæi,* Præstabilis, Victoris, Felicis, Cyrici: *in MS. Aquisgranensi,* Præstabilis, Felicis: *qui ultimus est in Auctario Greveni ad Usuardum. Uti et* Auctor, *hic* Victor E *dictus. At* Cyriacus *est in MS. monasterii S. Cyriaci, nisi de eo tamquam de proprio Patrono agatur, quod non arbitramur. Illustravimus ad diem secundum Martii memoriam* SS. Pauli, Heraclii, Secundulæ *sive* Secundolæ, Januariæ, Luciosæ, Martyrum *in eodem* Portu Romano, *quos ab his diversos arbitramur: uti et alterum* Paulum *cum* Primitivo *seu* Primitiva *in eodem Portu coronatum die* XXIV *Februarii.*

et variis aliis.

Alii ibidem Martyres 2 Martii

et 24 Feb

D. P.

DE SS. BONINO, SATERIO ET PAULINO

MARTYRIBUS PAPIÆ IN INSUBRIA.

XV MAJI.

P*hilippus Ferrarius in Catalogo generali ad hunc* XV *Maji ista habet:* Papiæ SS. Bonini, Saterii et Paulini Martyrum. *In Notis addit,* Ex tabulis Ecclesiæ S. Gervasii Papiæ, *in* qua ipsorum corpora asservantur: cetera ignorari. *Est illa* ecclesia SS. Gervasio et Protasio sacra, vetustate magis et Sanctorum lipsanis, quam opulentia C ædificiique magnificentia celebris, Prioratus simul et Parochiæ dignitate ornata, ministrantibus in ea Patribus tertii Ordinis S. Francisci: *quemadmodum nobis scripsit anno* MDCLXXIX *Societatis nostræ ibidem Rector Scaramucia Vicecomes, addens quod tam horum Martyrum quam SS. Chrysanthi et Fortunati, quorum superius meminimus,* corpora servantur in arca marmorea, sinistro odæi muro post aram majorem imposita: quorum tumulo, exiguo ad apparentiam ornatu, sequens inscriptio affixa legitur,

D. O. M.

EX ADVERSO PILÆ HVIVS IN VASE LAPIDEO, IACENT CORPORA SANCTORVM CHRYSANTHI ET FORTVNATI PRESBYTERORVM. ITEM SANCTORVM BONINI, SOTERI ET PAVLINI MARTYRVM. KAL. NOV. CIↃ IↃCXXVI.

D.P.

DE SS. JANUARIO ET PELAGIA

MARTYRIBUS LAMOSINENSIBUS.

XV MAJI.

M*emoria horum Sanctorum extat in MSS. codicibus Martyrologii Trecensis pro Ecclesia S. Lupi, et alterius inde transcripti atque Coloniam Francofurto delati pro Ordine Carmelitano: in quibus ista leguntur ad hunc* XV *Maji;* In territorio Lamosinensi SS. Januárii et Pelagiæ. *Maurolycus Abbas Siculus in suo Martyrologio ista scribitur:* Item in agro Lamosanensi SS. Januarii et Pelagiæ. *Eadem habet Constantius Felicius in suo Kalendario sive Ephemeride historica, Urbini excusa. Ast ubi situm sit* territorium Lamosinense *aut* ager Lamosanensis, *non satis liquet. Stephanus Byzantinus de urbibus ista habet:* λάμος ποταμὸς Κιλικίας, καὶ ἡ παρ' αὐτὸν χώρα λαμουσία, τὸ ἐθνικὸν λαμούσιος. Lamus fluvius Ciliciæ, et regio circumquaque Lamusia, et gentile Lamusius. *An ergo pro* Lamusia, *etiam* Lamosia *dicta, et regio seu territorium* Lamosine, *judicent alii. Defluit* Lamus *in mare prope Pompeiopolim, indeque regio seu territorium* Lamotis *Ptolomæo dicitur: et tam* Lamus *quam* Pompeiopolis *fuerunt urbes Episcopales sub Seleucia, ibidem metropoli.*

DE

DE S. EUTITIO PRESBYTERO

D. P.

MARTYRE APUD SURIANUM IN HETRURIA.

XV MAJI

Cultus sacer,

Ferrarius *in Catalogo generali Sanctorum, ad hunc* XV *Maji refert* S. Eutitium, Presbyterum et Martyrem, apud Surianum in Hetruria: *et dein in Notis tradit,* Surianum esse oppidum minime obscurum, apud montem Ciminum, haud longe a finibus Faliscorum, inter Viterbium et Faliscum, *in mappis Geographicis* Soriano *dictum, quod* in spiritualibus Episcopo Hortano subesse, in temporalibus cum titulo Marchionatus spectare ad dominium Ducis Altaempsii *scribit Tullius Cima.* Ibi, *ut pergit Ferrarius,* constat coli S. Eutitium ex tabulis ecclesiæ Sorianensis, a qua, *inquit,* Acta accepimus. *Addit autem agi* de eo in passione SS. Gratiliani et Felicissimæ Virginis, ac SS. Valentini et Hilarii Martyrum Viterbiensium: *Item* extare in Hortana diœcesi ecclesiam S. Eutitio dicatam, quæ a finitimis populis solet in ejus die festo frequentari. *Idem Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ,* ex monumentis ecclesiæ Hortanæ et Soriani (ubi is præcipue uti Tutelaris colitur) *hoc Vitæ ejus compendium edidit.*

Actorum epitome ex Ferrario,

2 Eutitius, Presbyter Ferentii, Christianis clam in persecutione sub Claudio Imperatore ministrabat, multos ad Christum convertens, in quibus fuere Gratilianus et Felicissima. Ad quorum corpora visenda seu sepelienda cum divino admonitu Faleriam venisset, Gratiliani parentes adhuc Gentiles in Christiana fide erudivit, et aquis salutaribus expiavit. Inde instantis martyrii præmonitus, Ferentium revertitur: ubi accusatus quod contra Principum decretum Christum prædicaret, et Deos negligeret, Maximo Tribuno sistitur. Cui cum Eutitius, se deos, tamquam vana et muta simulacra, quæ oculos habent et non vident, contemnere respondisset; catenis constrictus in carcerem traditur. Postero die eductus (Dionysio Episcopo Ferentino, qui pro Eutitio intercesserat, fustibus cæso et extra urbem ejecto) primum blanditiis ac honorum et divitiarum promissis, ut deos coleret, a Maximo tentatur. Sed cum Christo omnium conditori renuntiare, deos autem, qui sunt hominum inventa et opera, adorare non posse, constanter responderet; verberibus affectus, in eculeo suspenditur, os lapidibus contunditur, ac demum extra urbem ductus capite truncatur. Cujus corpus a B. Dionysio Episcopo, a Clericis adjuto, noctu sepelitur in crypta: ex qua aqua infirmis sanitatem impertiens, usque in præsens scatere dicitur, et manna pluries colligi, præsertim in festo Paschatis, Pentecostes, Assumptionis, et hac die, quibus anni temporibus ad Eutitii ecclesiam (quæ in Hortana diœcesi constructa, haud mediocrem apud finitimos populos venerationem habet) processio fieri consuevit. Ejus Reliquiæ, in scypho lapideo inter rudera inventæ, ab Henrico Episcopo Hortano sub Alexandro VI Pontifice Maximo in arca marmorea decenter reconditæ, in ara ecclesiæ prædictæ religiose asservantur.

3 *Hactenus compendium Actorum apud Ferrarium: a quo indicatum* Ferentium *fuit urbs Hetruriæ olim Episcopalis, ex cujus antiquis ruinis paulatim crevit Viterbium, ut jam diximus die præcedenti* XIV *Maji ad Vitam S. Bonifacii, hujus vel alterius urbis Ferentinæ Episcopi. Dolemus autem de memorato Dionysio, Episcopo etiam Ferentino, non extare ulteriorem notitiam. Altera indicata urbs* Faleria, *ibidem Episcopalis fuit, sed etiam excisa et Sedes ejus Ecclesiæ Civitatis Castellanæ unita: in qua* S. Gratilianus Martyr, *uti in epitome Actorum* XII *Augusti apud Ferrarium legitur,* ad S. Eutitium Presbyterum veniens, ab eo est baptizatus: qui cum S. Felicissimam Virginem (quæ oculis capta Gratiliani oratione visum receperat) ad Christum cum matre illius vidua convertisset, utrumque Eutitius Presbyter baptizavit, ac dein fuga elapsus traditur. *Habemus integra Acta ex MSS. pluribus, etiam ejus loci ubi sunt corpora: et ubique* SS. Gratilianus et Felicissima *dicuntur passi* sub Claudio Imperatore, quarto anno Imperii ejus: *quod de primo hujus nominis Imperatore intellectum notaret annum Christinæ æræ* XLIV. *Sed hic persecutionem Christianis non indixit, solumque Judæos ab urbe expulit. Sin autem intelligas nominis istius secundum, habebis quidem persecutionis alicujus tempus cœptæ anno* CCLXIX, *sed annum Imperii quartum nullum invenies: quia tyrannus iste non multo plus quam biennio regnavit, peste extinctus anno* CCLXX, *et frater ejus atque successor declaratus Quintillus decimo septimo post die occisus est militibus, evectusque Aurelianus qui anno* CCLXXII, *novis edictis publicatis persecutionem resuscitavit, ejus morte rursus consopitam anno* CCLXXV. *Potuit Claudii istius et Aureliani persecutio gemina in unam fuisse confusa, eoque deceptus auctor Actorum,* Claudium *scripsisse ubi scribendus fuerat* Aurelianus. *Interim Claudium etiam nominat Legenda* S. Eutitii, *quam ex suorum majorum chirographis nobis sub fide publica transmisit Latinam, Theseus Pennatius a Soriano, publicus Dei gratia et Apostolica auctoritate Notarius, in Archivo Romanæ Curiæ descriptus, et Fori Episcopalis d. terræ Suriani in civilibus et criminalibus Cancellarius: additur autem memoria* SS. Valentini Presbyteri et Hilarii Diaconi, *tamquam simul cum* SS. Eutitio, Felicissima et Gratiliano *coronatorum. Atqui istorum Passio, danda die* III *Novembris, pro* Claudio *nominat* Maximianum, *qui non nisi decimo, sexto post Claudii mortem anno regnare cœpit. Si ergo his patientibus in vivis adhuc erat Eutitius, idem non alius, de quo hic agimus, non solum non est is sub Claudio, sed neque sub Aureliano coronatus. Notavit hoc Doctor Tullius Cima, is qui anno* MDCXLV *Soriani pro Duce Altaempsio Gubernator, prædictam Legendam ex Latina fecit Italicam et deinde anno* MDCLVIII *Roncilione in patria sua curavit excudendam: ubi Latinum contextum fere reddens verbotenus, loco* Claudii *substituit* Diocletianum et Maximianum *Imperatores: quod profecto longe convenientius est, quam duos pro uno Eutitios substituere, quorum alter in Actis SS. Gratiliani et Felicissimæ, alter in Passione SS. Valentini et Hilarii commemoretur.*

Baptizatis SS. Gratiliano et Felicissima,

sed verosimilius est quod sub Maximiano,

4 *Hæc porro cum narrasset quomodo Sanctos* Angelus Domini salvos de fluvio eduxit: *de S. Eutitio sic loquitur:* Et revertentes quæstionarii, subito nutu Dei et judicio, invasit eos ursus ferocissimus, et occidit ex eis amplius quam octo viros, et alii dilacerati fugerunt. Fugientes autem dicebant, quomodo hi servi Dei cultores veri erant Christi, sed credamus et nos in illum, in quem crediderunt et ipsi beati Martyres. Et venientes invenerunt B. Eutitium Presbyterum, perquirentes eum ubi esset absconditus, et miserunt se ad pedes ejus, dicentes: Pater bone animarum Christo credentium, libera nos per tuam sanctam doctrinam, et demonstra nobis fidem beatissimorum Martyrum Valentini et Hilarii, quos nos impie per imperium nequissimi

post SS. Valentinum et ...

A Demetrii necavimus in fluvio. At ille indixit eis jejunium triduanum, et die sancto Dominico baptizavit eos cum omnibus familiis suis. *Relato autem martyrio* SS. Valentini et Hilarii, *Demetrii Proconsulis jussu ipsis illato; ista adduntur.* Post multum vero tempus dolore ilii percussus est Demetrius Proconsul, qui æstuans atque anhelans cucurrit citius, et veniens ubi corpora sanctorum Martyrum requiescebant, et projiciens se in pavimento, cœpit clamare et dicere : Succurrite mihi servi Dei excelsi, et nolite me amplius torquere. Tunc Sancti dederunt ei soporem somni, et per visionem dixerunt ei : Fac venire ad te Eutitium Presbyterum, et ipse te saluti restituet : tantum monita illius serva, et noli jam amplius incredulus esse. Qui evigilans, statim misit milites suos ad montem, qui vocatur Aureus : et venientes invenerunt B. Eutitium orantem : qui dixerunt ei : Proconsul Demetrius rogat te, ut concite venias ad eum. Qui statim surrexit de pavimento, et Domino se commendans perrexit cum eis. Cum autem introisset ubi Proconsul semivivus jacebat, dixit : Lumen vitæ, quod est Christus, ipse te B sanet. Ille autem amplius torquebatur. Tunc dixit ei S. Eutitius : Audi me, Proconsul, et crede Christo creatori tuo et salvus eris. Tunc dicit ei Proconsul : Credo Christum Dei filium. Tunc benedicens aquam baptizavit eum dicens : Credis in Patrem et Filium et Spiritum sanctum? Tunc ille respondit, dicens : Credo Deum omnipotentem esse verum Salvatorem meum. Statim sanus factus est, ita ut dolorem illius jam amplius numquam sentiret. *Hæc ibi, ac dein ipsius Demetrii martyrium subjicitur.*

EX MS.

et Demetrium Proconsulem

5 *Insignis hujus Sancti memoria extat apud S. Gregorium lib. 3. Dialog. cap.* 38. Redemptus Ferentinæ civitatis Episcopus, vitæ venerabilis vir, qui ante hos fere annos septem *(id est ante annum* DC*)* ex hoc mundo migravit; sicut mihi adhuc in monasterio prope posito valde familiariter jungebatur, hoc quod Joannis Junioris prædecessoris mei tempore de mundi fine cognoverat, sicut longe lateque claruerat, a me requisitus mihi ipse narrabat. Aiebat namque quia quadam die, dum parochias suas ex more circuiret, pervenit ad ecclesiam B. Eutychii Martyris : advesperascente autem die stratum fieri sibi juxta sepulcrum Martyris voluit, atque ibi post laborem quievit. Cum nocte media ut asserebat, nec perfecte vigilare poterat, nec dormiebat; sed deC pressus ut solet somno, gravabatur quodam pondere vigilans animus. Atque ante eum idem beatus Martyr Eutychius adstitit dicens; Redempte, vigilas? Cui respondit : Vigilo. Qui ait : Finis venit universæ carnis. Finis venit universæ carnis. Finis venit universæ carnis. Post quam trinam vocem visio Martyris, cum omnipotentis Dei gratia, quæ mentis ejus oculis apparebat, evanuit. Tunc vir Dei surrexit, seque in orationis lamentum dedit. Mox enim illa terribilia in cœlum signa secuta sunt, ut hastæ atque acies igneæ ab Aquilonis parte viderentur. Mox effera Longobardorum gens, de vagina suæ habitationis educta, in nostram cervicem grassata est : atque humanum genus, quod in hac terra præ nimia multitudine, quasi spissæ segetis, more, surrexerat, succisum aruit. Nam depopulatæ urbes, eversa castra, concrematæ ecclesiæ, destructa sunt monasteria virorum ac feminarum, desolata ab hominibus prædia atque ab omni cultore destituta in solitudine vacat terra : nullus hanc possessor inhabitat, occupaverunt bestiæ loca quæ prius multitudo hominum tenebat. Et quid in aliis mundi partibus agatur ignoro. Nam in hac terra, in qua nos vivimus, finem suum mundus jam non nuntiat, sed ostendit.

Redempto Ep. apparens prædicit

clades a Longobardis inferendas.

6 *Hac occasione ac tempestate inter alios multos, quos Longobardi odio fidei Catholicæ occiderunt, etiam* S. Landum, *urbis Hortanæ Patronum fuisse martyrio coronatum, probabilius nobis videri diximus die* V *Maji et in Appendice ad eumdem diem refutabimus conjecturam eorum, qui litteras* P. E. S. *laterculo intra sepulcrum reperto inscriptas, sic legerunt* : Presbyter Eutitius sepelivit. *Illis ergo omissis optavimus petiimusque nobis mitti* Historiam Sancti, quæ *(sicut in sententia post ipsam proferenda dicitur)* in festo ejus a Sacerdotibus in Matutinis et aliis Horis Canonicis legebatur, *quando locum visitavit* Henricus Brunus Episcopus, Alexandri VI Secretarius, et corpus S. Eutitii intulit in templum, eidem Sancto dicatum, *teste Ughello. Non amplius quidem in ecclesia Surianensi reperitur prædicta Historia, eo quod exoleverit usus ipsam ad Matutinas recitandi : vix tamen dubitant Surianenses, quin MS. quod diximus a Theseo Pennatio inter majorum chirographa repertum, ipsum illud sit quod quærebatur : sic enim habet veteris illius ecgraphi titulus :* Martyrium S. Eutitii Ferentini extractum de Catalogo veteri, qui asservatur Viterbii in ecclesia Cathedrali S. Laurentii. *Tullius etiam Cima ait, illud ipsum in archivo Episcopali Hortæ inveniri registratum, quale an.* MDCXLIX *Soriani reperit, cum istic Gubernatorem ageret Italiceque reddendum transcribi faceret. Huic ergo contextui subjicimus prædictæ Translationis Instrumentum, cum nonnullis Corollariis de ecclesia ipsius Sancti ac salutifero liquore ibidem scaturiente, partim ex libello Italico jam nominati Tullii Cima, partim ex juratis depositionibus Surianensium ad me pariter transmissis, sub fide publica Notariorum ac Magistratuum Surianensium atque ipsius ecclesiæ Curatorum Presbyterorum quatuor.* D E

Datur Legenda ex MS cum Instrumento Translationis.

VITA

Ex MS. Ecclesiæ Viterbiensis.

Temporibus Claudii Augusti Cæsaris persecutio magna in Christianos orta est, ut omnes compellerentur ad sacrificandum idolis, thura diis incenderent, et qui sacrificare nollent diversa in eos tormenta præmium experirentur, et postea capite punirentur. In eodem *a* tempore B. Eutitius Presbyter, reversus fuerat in civitatem Ferentinam de Christi negotio, quod ei revelaverat Angelus, dum post paucos dies dixit Angelus Domini ad B. Eutitium, Surge et vade ad civitatem Faleritanam, ad sanctos Martyres Gratilianum et Felicissimam, ubi corpora eorum requiescunt in sarcophago novo, et celebra in eo loco vigilias cum hymnis, atque divina mysteria Corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi : et tunc revertere ad civitatem propriam Ferentinam : quia post paucos dies debes accipere coronam, et gaudebis cum omnibus sanctis Martyribus, qui cum Christo sunt regnaturi in perpetuum. F

a Post visitata corpora SS. Gratiliani et Felicissimæ

2 Tunc B. Eutitius Presbyter, quasi de somno evigilans, festinus perrexit ad sanctos Martyres, ubi sepulta sunt corpora eorum, et fecit ibi divina mysteria. Et venientes parentes B. Gratiliani miserunt se ad pedes B. Eutitii, dicentes, Gratias agimus tibi, Pater sancte, quia per tuam prædicationem lucratus est Dominus Deus noster Jesus Christus filium nostrum Gratilianum, et nos cum ipso insimul. Tunc B. Eutitius monuit eos de fide et doctrina Domini nostri Jesu Christi, et eadem hora discessit, et reversus est ad propriam civitatem Ferentinam. Tentus est B. Eutitius ab apparitoribus Maximi Tribuni, et offerentes eum militibus dixerunt : Ecce homo qui contempsit jussa Principum, et eorum decreta pro nihilo computat, deosque nostros blasphemat, et in suis ædibus confregit. Igitur cum audivissent

et illius parentes in fide confirmatos,

adductus ad Maximum Trib

A audivissent milites, perduxerunt eum ad Maximum, et narraverunt omnia per ordinem.

arguit vanitatem idolorum.

3 Tunc dixit ei Maximus Tribunus, Tune es Eutitius, seductor magorum? qui destruis jussa D. Claudii Principis, et deos gubernatores reipublicæ pro nihilo æstimas? Respondit B. Eutitius: Computavi et pro nihilo computo idola vana, surda et muta, quæ oculos habent et non vident, aures habent et non audiunt, nares habent et non odorant, os habent et non loquuntur, manus et non palpant, pedes et non moventur. Vos colitis figmenta hominum et Dominum meum Jesum Christum, qui omnia fecit, qui dignatus est plasmare nos de limo terræ, destruxistis et ignoratis. Nam omnia jussa vestra, et Principes vestri tales sunt, quasi uter vento repletus. Imperia et jussa a Domino meo Jesu Christo
Prov. 8. 15 sunt, qui universa regit atque gubernat. Nam ipse Dominus dicit: Per me Reges regnant, et tyranni obtinent terram. Audiens hæc Maximus Tribunus jussit eum catenatum in custodia publica mitti, et præcepit ut nullus introiret ad eum.

Dionysio Ep. fustigato et ejecto,

4 Altera autem die jussit Maximus impiissimus in prætorio tribunal præparari: et præcepit ante se adduci omne genus tormentorum. Ante tribunal Ju-
B dicis inventus est Dionysius Episcopus, qui præerat huic civitati. Hic ut cognovit quod comprehensus esset B. Eutitius Presbyter, obtulit se Maximo Tribuno dicens: Pietati tuæ suggere, sacratissime Tribune, servum Dei, qui orat pro te et pro republica, quare trucidas? Tunc jussit Maximus Dionysium Episcopum fustibus cædi, et foras civitatem emitti. Igitur Maximus tribunus interrogare cœpit B. Eutitum blandis sermonibus, cogitans mentem sanctam a bono proposito revocare, dicens B. Eutitio: Cognovisti quid sacratissimus noster Princeps Claudius per universa regna constituit? Respondit B. Eutitius Presbyter: Et vere cognovi, et scio. Jussa illius sunt sicut unius ex sceleratis hominibus, qui Creatorem suum non cognoscunt et non adorant: scilicet adorant deos ligneos et lapideos, marmoreos, gypseos, æneos, quorum imagines argenteæ vel aureæ sunt, factura manuum hominum: quæ si custoditi non sunt, fures eas evertunt et rapiunt,
Ps. 113. 8 nec adjuvare possunt stultissimos homines qui eos adorant: de quibus Psalmista dicit, similes illis fiant qui faciunt, et omnes qui confidunt in eis.

in sua perseverat confessione,

5 Dixit itaque B. Eutitius Maximo Tribuno, Maxime, inter imaginem et factorem ejus, quid est fortius, et quid est melius? Dixit ei Maximus: Ergo
C non debemus eos colere, quia manibus hominum sunt facti? Dixit ei B. Eutitius: Jam dixi illos homines fuisse miserrimos, qui tempus vitæ eorum male vixerunt, immunditiis, delectationibus et concupiscentiis mundi. Dixit ei Maximus: Ergo tu non adoras deos nostros, et jussa Principum contemnis? Blasphemasti eos, quos nos adoramus, et publice confun-
Matth. 10. 19 dis? Dixit ei B. Eutitius: Dominus noster Jesus Christus nobis præcepit dicens: Dum steteritis ante Reges et Præsides, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini. Non estis vos qui loquimini, sed spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. Dixit ei Maximus: Et vos, qui pro ejus amore tormentis variis traditis corpora vestra, qualem remunerationem habebitis? Respondit B. Eutitius et dixit: Illud quod
Matth. 16. 25. et 19. 29. ipse promisit, dicens, Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam in æternum. Et iterum Dominus dicit in Evangelio, Qui reliquerit patrem, aut matrem, aut filios, aut uxores, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet et vitam æternam possidebit.

6 Dixit ei Maximus Tribunus: Est præter istam alia vita? Dixit ad eum B. Eutitius: Est vita alia, quæ numquam finem habet, quam et promisit Do- D
minus diligentibus se. Tunc dicit Maximus Tribunus ad B. Eutitium: Pro salute Domini nostri invictissimi Principis Claudii, si non sacrificaris diis immortalibus, diversis tormentis te faciam interire: si autem sacrificaveris, intimabo doctrinam tuam Claudio, et multiplicaberis divitiis et facultatibus. Dicit ei S. Eutitius: Sacrificent eis qui desperaverunt de animabus suis: nam propitiabitur mihi Dominus meus Jesus Christus, pro quo pati non timeo. Sciatis autem, qui in isto judicio adstatis, quia nisi a deorum cultura cessaveritis, in æterno judicio damnabimini; ubi ignis non extinguetur, et vermis non morietur; ubi peccatores sine fine lugebunt, ubi diabolus est alligatus atque innodatus, ubi peccatores cruciabuntur in secula seculorum, ubi non ardent ligna neque stipula, sed peccatorum animæ. Ad hanc prædicationem multi crediderunt in Christo Domino. Tunc impiissimus Maximus jussit eum ante se fustibus cædi, dicens; Deos et deas noli deridere, et injurias Judicibus noli temerario ore garrire, ut a cultura eorum populus discedat.

Ex iis et tormenta sibi intentata contemnit;

E

Post eculeum capite plexus,

7 In ipsa hora præcepit iniquissimus Maximus levari in eculeo S. Eutitium: et dum torqueretur B. Eutitius dicebat: Domine Jesu Christe, adjuva servum tuum. Tunc jussit sacrilegus Maximus eum de eculeo deponi, et cum lapidibus os ejus contundi. S. Eutitius gaudebat et exultabat in Domino, viriliter agens. Cumque vidisset Maximus, quod per tormenta vincere non posset S. Eutitium; jussit adduci eum foras civitatem non longe ab urbe et capite truncari. Ductus autem foras, ut decollarent eum, dixit spiculatoribus: Paucas mihi inducias date, ut orem pro me ad Dominum meum Jesum Christum. Tunc B. Eutitius projiciens se in terram, oculis flentibus dixit: Deus omnipotens, pater Domini nostri Jesu Christi, accipe spiritum meum, et numera me inter sanctos Martyres, quia tempus est ut condat terra corpus meum. Precor te, Domine, ut omnes qui nomen meum invocaverint et ad te conversi fuerint, habeant partem nobiscum in æterna secula, et in isto seculo de quacumque tribulatione digne ad te clamaverint, petitiones suas impetrare mereantur, et nobis frui in futuro, quia tu es Deus, manes et regnas in secula seculorum. Amen. Tunc spiculator tenens gladium uno ictu percussit, et migravit ad Dominum sub die Iduum Maji, hoc est die decima quinta mensis Maji.

F

8 [Passio Sanctorum qui simul sunt coronati, Eutitius Presbyter, Valentinus Presbyter, Hilarius Diaconus, Gratilianus et S. Felicissima, et alii quos longum est enarrare.] b Hæc audiens B Dionysius b
Episcopus, ubi erat occulte propter persecutionem paganorum, abiit noctu cum Clericis suis ad corpus B. Eutitii, et levaverunt illud cum hymnis et orationibus, et posuerunt et prædiolo suo et crypta sua, milliaribus ab urbe Ferentina plus minum c quindecim; et jejunaverunt in eo loco, et manserunt et vigilarunt aliquos dies, gratias agendo Domino, qui in eodem loco multa mirabilia ostendit: cæci illuminantur, dæmones effugantur, et infirmi sanantur; ubi florent orationes nunc et semper et in secula seculorum d.

sepelitur in suo prædiolo.

9 Post multos annos pace data Ecclesiæ Dei, cœpit religio Christianorum crescere et augeri, et ecclesiam non modicam ibi constructam ex parte parietibus adornarunt, et ex parte cryptis amplissime perfoderunt, quasi specus, id est fossas sub terra, unde emanat aqua modica. De ipsa aqua qui non sunt bene sani bibunt; et per invocationem B. Eutitii saluti confestim restituuntur. In eadem vero crypta intra ecclesiam, ad dexteram partem contra Orientem

Ecclesia super sepulcrum struitur;

EX MS.

A Orientem posuerunt corpus B. Eutitii Presbyteri, et aliorum corpora Sanctorum cum ipso insimul: et ita corpus ejus candidis marmoreis tabulis affixerunt, ut quasi arca hinc atque illinc [videatur]. In ipso loco multa mirabilia ostendit Dominus usque in præsentem diem. Et juxta hoc corpus Eutitii, ut diximus, alia crypta est, quæ tendit in longitudinem plus minusque quam triginta pedes, ubi corpora Sanctorum in sacrophago requiescunt. Et quotidie inde modicæ aquæ guttatim currunt, quæ per intercessionem Sanctorum bibentibus auxilium præstant. In alia vero parte sinistra construxerunt altare B. Stephani Protomartyris atque Levitæ et aliorum Sanctorum et in gyrum altaris columellæ marmoreæ et capitella foliata quasi lilia, et insuper capita tabulæ marmoreæ quasi arcus ex omni magnitudine construxerunt. Per cunctam ecclesiam de loco in locum altaria construxerunt, ad honorem Sanctorum atque sanctarum Virginum Dei, quæ regnant cum Domino in perpetuum.

festo annuo colitur.

10 Gaudeamus omnes in Domino, Fratres carissimi, in honorem B. Eutitii, Presbyteri et Martyris, B cujus hodie festa celebrantur: qui mundum contempsit, et divitias vanas respuit: qui jussa Principum non timuit, eorum supplicia pro nihilo computavit: qui pro amore Dei certavit usque ad mortem, et multos ad fidem traxit, atque ad cœlestia regna perduxit: qui minas judicum non timuit, et terrenam gloriam non quæsivit; pro Christi amore animam suam posuit, et gladio evaginato ictu percussus est, et migravit ad Dominum, cujus potestas permanet in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Seu potius* in tempore ejusdem persecutionis, *mortuo jam* Claudio, *et* Aureliano *regnante; vel denique* tempore Maximiani, *si vera sunt Acta Sanctorum Valentini et Hilarii.*

b *Manifestum est hanc parenthesim, præter auctoris mentem hic esse intrusam: ideoque eam secrevimus per* [ ]

c *Ferrarius in Lexico Geographico ait Ferentinæ urbis etiam hodie nomen* Ferento *superesse, et solis* 5 p. m. *distare Viterbio, hinc vero Sorianum non nisi* 6 *vel* 7 p. m. *abest.*

d *Hic fortassis olim finiebantur qualiacumque Acta.*

C

TRANSLATIO S. EUTITII

Anno MCCCCXCV *facta et descripta.*

Corpus inter rudera ecclesiæ restaurandæ

In nomine Domini. Amen. Cum Populus et Universitas terræ Suriani civitatis Ortanæ nostræ diœcesis, tam et relatione majorum suorum, quam etiam ex vetusta ex antiquata consuetudine, ac etiam ex compluribus miraculis in compluribus personis factis et concessis a devotissimo S. Eutitio, quem Ecclesia canonizavit, eum pro peculiari Sancto et singulari Protectore apud divinam Clementiam colere ac devota mente et animi affectu maxime venerari consueverint; venerabilem ecclesiam, in eorum territorio extra muros Suriani situatam, sub nomine dicti Sancti, collapsam tamen vetustate, cupientes debitis honoribus resarcire, et juxta eorum facultates ædificiis exornare, liberantes et exsolventes se ab omni menda et gravamine conscientiæ; ad nos Henricum Brunum Episcopum civitatis Ortanæ et Castellanæ accesserunt, petentes dari sibi facultatem, præfatam ecclesiam debitis exornare ædificiis, ut ceremonias, devotiones, et eorum vota decentius persolvere possent. Cumque obtenta dicta licentia et facultate, complures ex præfato populo et universitate peculiari devotione ad præfatam venerabilem ecclesiam accesserint; et D illam evacuantes, quia ruinis repleta erat, effodiendo et evacuando partem præfatæ ecclesiæ, in qua et antiquiores et moderni homines dictæ terræ Suriani et etiam circumstantes oppidani eorum vota et ceremonias persolvebant præfato Sancto, arcam marmoream invenerint seu repererint, in qua Reliquiæ et ossa corrosa reperta sint. [Cumque etiam] Sacerdotes et litteratæ personæ dictæ terræ redditi certiores de inventione dictæ arcæ seu sepulcri, ex tabulis marmoreis confecti ad præfatam ven. ecclesiam cum historia dicti sancti accesserint, quæ singulis annis in festo d. Sancti Sacerdotibus in Matutinis et aliis Horis Canonicis legebatur; ac cognoscentes ex historia et ex arcæ seu sepulcri compositione et signis, illa fore ossa et venerabiles Reliquias d. Sancti, maxima cum devotione ac quibus poterant ceremoniis præfatas Reliquias venerati sint. Sed quia potuissent d. Populus et Universitas subjici reprehensioni et emendationi nostræ, qui Pastoralem curam de eorum animabus gerimus, per Reverendiss. D. Cardinalem de Ursinis Sanctiss. D. N. Alexandrum VI Romanum Pontificem consuli fecerunt, ut servatis solennitatibus E et diligenti indagine et perquisitione habita, super præfatis venerabilibus Reliquiis talis observetur modus, ut eo omnis mentis macula et defectus in venerandis Reliquiis abstergeretur.

in arca marmorea cum invenissent Surianenses

Alexander VI ab iis rogatus

12 Hinc est quod nos Henricus Episcopus prædictus, et S. D. N. Papæ et sacri Collegii Secretarius, et in hac parte per litteras ejusdem Sanctissimi Domini nostri in forma Brevis nobis directas, et per providos viros Petrum Pennacem, Cichum Ferracuti, Mag. Joannem Lombardum, et Sebastianum Jannotti, Officiales d. Communitatis præsentatas, Commissarius, cujus quidem Brevis tenor sequitur, et est talis. Alexander PP. VI. Venerabilis Frater. Salutem et Apostolicam benedictionem. Exponi nobis fecerunt Communitas et Homines terræ nostræ Suriani, tuæ diœcesis, quod ipsi olim repererunt in quodam pilo marmoreo, apud altare ecclesiæ S. Eutitii sito, plures et diversas Reliquias, quas licet ipsius Sancti fore arbitrentur, tamen illas publice ostendere, ac pro ipsius sancti Reliquiis affirmare non audent. Nos igitur eorum in hac parte supplicationibus inclinati, ac de præmissis certam notitiam non habentes, Fraternitati Tuæ, de qua in his et aliis specialem in Domino fiduciam obtinemus, per præsentes committimus et mandamus, ut ad d. ecclesiam te personaliter conferas, et de præmissis, F an illæ sint veræ Reliquiæ ipsius Sancti, diligenter inquiras; et si ita repereris, dictas Reliquias, infra vel post Missarum solennia, cum debita veneratione et reverentia, universo populo publices et ostendas, ac veras ipsius Sancti Reliquias esse declares, ac per universos Christi fideles venerari decernas. Non obstantibus Constitutionibus et Ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque. Datum Romæ apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die XIV Aprilis MCCCCLXVI, Pontificatus nostri anno IV.

committit ejus inspectionem Episcopo Hortano:

13 Viso imprimis tenore dicti Brevis, ac potestate et commissione nobis ipsius vigore per Apostolicam Sedem attributa et commissa, volentes ad executionem procedere; ad d. ecclesiam S. Eutitii nos personaliter contulimus, et diligenter ipsam et specum seu cryptam nostris oculis subjicientes, ac Historiam et Legendam d. Sancti legi facientes; visa et diligenter perscrutata d. ecclesia et crypta, visa et audita d. Historia sive Legenda ipsius S. Eutitii, visa arca sive sarcophago ex tabulis marmoreis facto, et Reliquiis in eo existentibus, et in eadem parte ecclesiæ invento, prout ipsa narrat Historia, visis dictis et attestationibus plurimorum testium fide dignorum, super hujusmodi negotio examinatorum, auditis plurimis

hic locum adit omnibusque examinatis,

A plurimis miraculis ibidem per summum Creatorem et Redemptorem nostrum intercessione d. Sancti factis et ostensis, visis demum omnibus ac singulis super ejuscemodi negotio opportunis; Christi, gloriosissimæ ac beatæ Mariæ Virginis matris, et S. Eutitii nominibus invocatis, sedentes pro tribunali in ipsa ecclesia præfati Sancti, dicimus, pronuntiamus et declaramus, d. Reliquias in ipsa ecclesia et d. sarcophago sive arca, fuisse et esse d. Sancti Eutitii, Presbyteri et Martyris, et eas devote venerari debere, prout decet Sanctorum Reliquias; ac præmissa omnia publice et palam prædicari et populis annuntiari. De quibus omnibus et singulis rogamus fieri publicum instrumentum per Dominos Ogerium de Gazinis de Canellis Aquensis Diœcesis, et Lucam Marzarium de Curtismilio Albensis diœcesis, Notarios publicos, et sigilli nostri impressione muniri in roboris firmitatem.

declarat esse verum corpus S. Eutitii

14 Lata, data et judicialiter facta fuit supra scripta pronuntiatio et declaratio, per præfatum Rev. D. Episcopum et Commissarium, sedentem ubi supra, ac descripta de mandato ipsius Reverendiss. Domini Commissarii in d. ecclesia per me Lucam Marzarium B Notarium publicum, præsentibus Vener. Dominis Presbyteris, Joanne Francisco Ser-Petri, Nicolao Antonii Franchini, Petro Paschalis Lipici, omnibus de loco Suriani ac maxima parte populi Surian, et aliis quam pluribus viris et mulieribus ex oppidis circumstantibus. Anno Dominicæ nativitatis MCCCCXCVI, Indictione XIV die XV mense Maji, Pontificatus S. D. N. Domini Alexandri divina providentia Papæ VI anno IV. † Ego Lucas Marzarius de Curtismilio Albensis diœcesis publicus sacri Imperii auctoritate Notarius, præmissis omnibus et singulis una cum prænominatis testibus rogatus interfui, et rogatus pariter cum præfato Ven. D. Ogerio Gazino Notario publico manu propria subscripsi, hicque me subscripsi cum appositione soliti mei signi Tabellionatus in fidem præmissorum † *Sequebatur similis subsignatio et signum alterius jam nominati Notarii. Transumptum vero exemplum anno* MDCLXXIX, XXX *Aprilis, cum originali*, existente in quadam capsula sive archivio scripturarum ecclesiæ gloriosissimi Martyris S. Eutitii, concordare, *attestatur* Andreas Guidi de Suriano Hortanæ Diœcesis, Dei gratia et Apostolica auctoritate Notarius, in Archivio Romano descriptus; *cui fidem legalitatis suæ faciunt* XXII *Maji* Priores Populi Terræque Suriani, *in suo Palatio Priorali, subscribente et Surianensis Communitatis sigillum affigente*, C Andrea Cellio Secretario.

per publicum instrumentum.

ANALECTA

De ecclesia S. Eutitii et manna ibidem scaturiente, et quarumdam Reliquiarum inventione.

Tullius Cima, post fidelem translationem Passionis S. Eutitii, de Latina in Italicam linguam, nulla facta mentione Actus Notarialis jam producti, quem crediderim in ejus manus numquam venisse, uti nec Ughello contigit eum videre; ipsum opusculum suum, sicuti in titulo proposuerat, concludit per ea quæ suo tempore eo in loco notabantur mirabilia. Ac primum a situ et positura sacrorum ossium incipiens, ait: In sinistro ecclesiæ latere est altare Sancti, et post ipsum locus concavus, duas portulas habens; quarum una ingressui, altera egressui servit. Locus iste ferrata crate versus altare ducta circumdatur, ubi asservantur reliquiæ S. Eutitii intra rotundam arcam, decenter fabricatam; cui similiter versus altare contigua est marmorea tabula, supradictæ crati etiam inclusa, et sequentibus insculpta litteris. *Reliquias S. Eutitii Martyris, inter rudera lapideo scypho repertas, jubente Alexandro VI Pontifice Max. Henricus Episcopus Hortinus, hic locandas curavit Idibus Maji* MCCCCXCVI. D

Corpus post altare

cum titulo:

EX MS.

16 In eadem ecclesiæ parte, in qua consistit altare, intervallo circiter octo passuum, conclave est reliquo ecclesiæ pavimento aliquanto depressius, quo solent soli Sacerdotes ingredi: ubi quadrata basis cernitur, quatuor circiter palmos alta, et supra eam Tiburtini lapidis tabula, ex qua, licet naturaliter arida, manna scaturit eo tempore quo in prædicto altari celebratur Missa: quantoque major est sacrificantium numerus tanto etiam copiosior liquor, adeo ut eo aliquando impleantur integra vascula; specialius die XV Maji, ipsius Sancti anniversario; quando præter ingentem accolarum et exterorum undique affluentium turbam, multi etiam Sacerdotes conveniunt, ut in ipso altari sacra peragant. Est autem manna istud ordinariæ aquæ simile quoad colorem; et per canaliculos quosdam circum petram factos derivatur in vas rotundum subtus positum, humaniterque distribuitur ipsum petentibus, ut eo contra varias infirmitates utantur: siquidem ad hoc magna valere efficacia compertum est. Sed et ex eo marmore, cui insculptam dixi epigraphen præmemoratam, dicuntur aliquando exsudasse guttæ grandiores et crebræ, E colore albo notabiles; quod et ego possum, ut testis de visu, affirmare.

in vicino sacrario lapis

manna sudans sub Missa.

17 Conclavi jam descripto contiguum est cœmeterium, ubi intra maceriam circumductam conspiciuntur plurima ossa in cumulum collecta: quæ utrum censeri possint Martyrum esse vel aliorum, lectori discernendum relinquitur. Cœmeterio porro adsita est cryptula, in cujus fundo extremus paries multis veluti sanguineis maculis rubere cernitur, ubi ex sola parte superiori continuo scaturiunt rubri coloris guttæ: quarum quæ causa sit ignoratur, eoque et major est spectantium admiratio. Sequitur deinde pumicosus tractus, versus minorem ecclesiæ portam, et in fine alia crypta, in cujus parte superiori notantur concavitates duæ, duos circiter palmos inter se dissitæ, et humanorum vestigiorum formam aliquam referentes. Sed quomodo eæ tali loco impressæ sint, difficulter concipitur: oporteret enim (si, quem admodum sibi persuadet vulgus, ab ipsius Sancti pedibus sint) altiorem multo fuisse terram in ipsa crypta, ut sic prono corpore inter orandum prostratus Eutitius, potuerit, elatis retro in altum pedibus, concamerationem attingere. F Ut ut est, ex illis solis seu vestigiis seu cavitatibus, et non ex alia ulla cryptulæ parte continuo stillant guttæ aqueæ, quæ aqua a supposito lapideo vase excepta, a sanis et infirmis devote sumitur, nec minus sapide, utpote levis et grata. Est autem compertum experientia: quod cum aliqui ea sive ad coquendum sive alium finem profanum uti vellent, prodigiosis signis castigata temeritas sit, nec non suppressione miraculosi fluxus ad menses continuos aliquot. Eo autem certius prædicta aqua creditur a natura non esse, quod ipsa crypta tota intra solidum tophum, natura sua aridissimum, excavata, perquam modicam in superficie terram sustineat.

item in crypta ex vestigiis quibusdam

stillant guttæ miraculosæ

18 Itaque ad augendum Sancti tot prodigiis clarescentis cultum, instituta est ab annis non ita multis Soriani Confraternitas sub ejus nomine: cui præcipui quique regionis istius sua dederunt nomina, et eamdem optimis legibus moderantur. Eoque non contenti, magnificam animi generositatem testantur, moliendo novam a fundamentis capacioremque ecclesiam; insigni, ut creditur, specie ornatuque nulli earum, quæ in hisce partibus spectantur, cessuram. *Hactenus Tullius ante annos ab hinc viginti duos, intra quos credibile est absolutam esse, quæ tunc primum inchoabatur, fabricam. Interim vixit Andreas Guidus,*

Confraternitas instituta.

A *Guidus, Notarius subscriptus ecgrapho Instrumenti præmissi de Translatione sacrorum ossium, cui haud diu post mortuo insigne testimonium probitatis eximiæ, hoc anno* MDCLXXX *sexto Idus Februarii, jurati scripserunt ecclesiæ Parochialis S. Nicolai Suriani Rectores Curati, Gregorius Callistus, Salvator Scotolonus, Bernardinus Miccius et Eutitius Paces.*

EX MS.

19 *Hic Andreas Guidus, filius qu. Avenerii, in epistola ad R. P. Bernardinum Coccovaginum Societatis nostræ Sacerdotem, directa Viterbium, prosequens informationem cœptam a Tullio, asseruit, quod* in d. ecclesia S. Eutitii ante ejus venerandas Reliquias semper ardeat lampas, sub cura pii cujusdam Eremitæ istic commorantis, eo quod cellæ et habitationes Conventus Suriano distent sesquimilliari circiter : quodque in eadem ecclesia ministrent semper Sacellani quatuor, obligati ad celebrandam ibi Missam ter in hebdomade ; præterquam quod alii multi Sacerdotes, maxime festivis diebus, eodem sacrificaturi accurrant, ad fovendam Surianensium, magna frequentia adesse solitorum, devotionem. Insuper Feria II Paschæ et simili feria Pentecostes, nec non die I et XV Maji solet dicta ecclesia ab immemorabili tempore processionaliter visitari a Clero atque B a Confraternitatibus quinque, ibidem Canonice erectis, intervenientibus cum Magistratu loci præcipuæ cujusque notæ personis.

cultus præsens,

20 Est autem imprimis notabile saxum Tiburtinum album, pilæ cuidam saxeæ impositum, elevatumque quatuor palmis a solo pavimenti. Hoc enim, licet alias aridissimum semper inveniatur, tamen sub Missæ sacrificio, dum fiebat consecratio Corporis et Sanguinis Domini, solebat sudare palam atque conspicue, ita ut concurrentes guttæ derivatæque in præparatos ad id canaliculos fluere non desinerent usque post Communionem Sacerdotis ; qua peracta cessabat stillare miraculosus humor, et ad primam siccitatem suam redibat lapis. Stitit quidem hic tam copiosus fluxus ab annis circiter viginti aut viginti quinque : sed ante triennium cœpit iterum modicum quid sudare prædicta petra, confidimusque redituram ad pristinam abundantiam. Interim solatur nos, quod illius vice copiosissime pergat sudare Marmor, erectum super altare et corpus sanctum, illud scilicet cui insculpta legitur memoria translationis factæ anno MCCCCXCVI ; cumque ante hos quinque dies, scilicet XV Maji anni MDCLXXIX, ibidem sacrificaret Illustriss. D. Altaemps, collectus in phialam humor eamdem implevit. Nec dissimilis, C minusque ad sanitatem conferendam efficax est alius, stillans ex fornice cryptulæ, quæ creditur S. Eutitio servivisse ad orationis ac pœnitentiæ exercitia obeunda.

fluxu Mannæ qui cessarat

nuper reddi cœptus,

21 *Hoc est ergo* Manna (*sic enim ejusmodi miraculosi fluores passim vocantur ab Italis*) *cujus miracula Brautius Episcopus in suo Martyrologio Poetico celebrat hujusmodi disticho :*

Fundit aquas tumulus certis et manna diebus
Martyris, ægrotis unde levamen adest.

ad morbos curandos,

De eodem missum ad nos instrumentum authenticum subscribitur manibus propriis decem testium, ex senioribus communitatis : qui omnes, tamquam rem oculis suis sæpe compertam, affirmant, eo quo dictum est modo e saxo scaturiisse manna tempore Canonis annis anterioribus; et ex Marmore, quod est in altari, adhuc scaturire; nec non aquam ex fornice cryptæ : cujus efficaciam probant multitudine votivorum anathematum ad aram affixorum; unus etiam expertum se dicit, cum febri quartana, et natis inde lienis obstructionibus gravaretur. Quin et hoc ipso anno MDCLXXX, *quo imprimimus quoque in lucem speramus emittere primos tomos Maji,* Fr. Augustinus a Melia, strictioris Ordinis observantiæ S. Francisci et ad præsens Guardianus S. Maria de Podio S. Mariæ Suriani die III Februarii affirmavit, et coram Notario Florigio Christophoro de Suriano testificatus est in verbo veritatis et tacto pectore more Sacerdotali *hæc sequentia.* Attestor me, anno MDCLXXIX mense Julio, collatum ad S. Eutitii Martyris hujus loci, cum meo socio, et una cum P. Mag. Hilarione a Suriano Ordinis Prædicatorum, Lectore Congregationis Oratorii in urbe, et cum duobus Patribus ejusdem Congregationis Oratorii : et post absolutionem Missarum ingressum, una cum Eremita solo illius loci in cellulam, in qua media sublime lapis erigitur ; ex eodem, quem prius et postea aridum inspexi, in conspectu tres guttas (ut nominant) manna salientes effluere aspexisse, una earum altius erumpente : quas admiratus gloriam sanctissimæ Trinitatis veneratus sum.... Insuper duo alii Fratres ejusdem nostri Ordinis dixerunt mihi alias postea inspexisse manna ex eodem lapide emanare.

D

cui attestatur Guardianus Recollectorum

22 *Postero autem die videlicet* IV *Februarii, coram eodem Notario sistens se* Ludimagister Surianensis R. D. Hieronymus Cherubinus, unus ex quatuor Capellanis Societatis S. Eutitii, *cujus diligentia in his omnibus præsto fuit,* tacto *similiter* pectore more Sacerdotali : Attestor, *inquit,* a me et D. Andrea Guido b. m. E quondam colloquentibus de manna S. Eutitii, P. Augustinum a Melia..... valde solertem in investigatione veri, et nimis incredulum perspectum fuisse super hoc miraculo, ex parte vulgi (ut aiebat) nimis creduli ; postea vero asserentem se idem manna et vidisse et tetigisse ; et a me ita loquentem auditum ; Quatenus instar Thomæ confirmatus fui, pro veritate hujus miraculi mortem subirem. *Idem autem eodem die alio instrumento, sed fide simili,* Attestor, *inquit,* post Idus Majas anno MDCLXXIX huc usque post Missæ absolutionem, in templo S. Eutitii in agro Surianensi, compluries me intulisse in cellulam, sub tecto ejusdem templi existentem seorsim ab altari et sepulcro Martyris aliquot passus : et sæpius nullas, modo unam, modo duas, modo tres, modo quatuor stillas mannæ, quibus lapis Tiburtinus, qui medius in eadem eminet, emanaverat, aspexisse : ac præcipue unam conficiente Sacra R. D. Octaviano Schiratto : et semel tantum lapidis sancto liquore perfusum, quantum palmæ dimidium operiret.

antea incredulus :

et Presbyter ludimagister loci

23 *Similiter et* Vincentius, Cherubinus, *æque Sacerdos in eodem Instrumento,* Attestor, *inquit,* fere eodem modo quo meus germanus suprascriptus : et F insuper semel tantum descripti lapidis sancto manna perfusum vidisse, quantum tegere queat tota palma, quo xylinum delibutum cum devotione reservo. Et die S. Stephani elapsi anni, absoluta Missa, præsente præ ceteris quadam muliere a S. Martino, et D. Catharina uxore D. Laurentii de Patritiis, reperisse in canali, in quem influit sepulcri Epitaphium, aliquantum mannæ ; quod missum in ampullam tradidi perferendum ad R. D. Dominicum de Patritiis, Ludimagistrum in S. Martino, ægrotantem Suriani : qui cum jam convaluerit, forsan virtute mannæ remeavit ad sua munia incolumis.

ejusque frater.

24 *Denique die* VIII *Februarii* Theseus Pennatius *Notarius præmemoratus, cum testibus* Flaminio Mancino *et* Vincentio Cherubino *Præsbyteris Surianensibus, requisitus* a Dominis Officialibus Confraternitatis S. Eutitii, personaliter accessit ad ejusdem D. Eutitii templum campestre territorii Suriani : Et egomet, *inquit,* vidi oculis meis intus illud quamdam petram lapidis Tiburtini vetustissimam, longitudinis quatuor palmorum circiter, et unius cum dimidio latitudinis circiter, existentem super quodam altari privato, in qua petra leguntur infrascriptæ litteræ, sculptæ cum signo Crucis a capite hoc modo et forma met sequente :

Tabulæ manna sudantis mensura

✝

A *et inscriptio.*

✠ STEPHANUS VATES TIBI MARTYR
EUTICHIS PECLÆ MARMORIS DEDI

Non habeo quod ulterius explicationis causa addam : solum noto, per hanc inscriptionem satis clare subverti vulgarem opinationem, qua dicitur iste lapis usum sacrificalis aræ præbuisse Sancto, cui diu post mortem oblatus sit : et huic judicio favere ipsius saxi mensuram, D *in latitudine sesquipalmarem dumtaxat, adeoque nequaquam sufficientem sustinendo sacrum Calicem atque Patenam, nisi forte saxum istud transversim imponebatur sacræ Mensæ.*

VIDE APP TOM. VII MAJI NOT. 98**

DE SS. QUIRILLA ET SOPHIA

VIRGINIBUS ET MARTYRIBUS ROMÆ ADSERVATIS.

G. H.

XV MAJI *Memoria S. S. Quirillæ,*

Philippus *Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum, qui non sunt in Martyrologio Romano, hunc diem* XV *Maji ita auspicatur* : Idibus Maji, Romæ S. Quirillæ Virginis et Martyris. *Et in Notis allegat illa se habere,* Ex tabulis Ecclesiæ S. Martini in Montibus, ubi ejus Reliquiæ asservantur. *Ferrarium secutus Arturus du Monstier, in Gynecæo sacro Virginum, eadem habet. Antonius Philippinus Ordinis Carmelitani Prior Conventus SS. Silvestri et* B *Martini in Montibus Romæ, de Antiquitate dictæ Ecclesiæ cap.* 16 *edidit aliquam Inscriptionem marmori insculptam, quam a ducentis circiter annis factam arbitrantur Romæ similium antiquitatum accurati observatores, in qua pag.* 77 *ista leguntur :* Temporibus Domni Sergii junioris Papæ recondita sunt in hoc sacro altari Corpora BB. Silvestri et Martini Pontificum.... cum quibus adhuc reposita fuerunt corpora BB. Sotheris, Paulinæ, Memiæ, Julianæ, Quirillæ, Theopistis ac Sophiæ Virginum et Martyrum. *Mentio etiam harum omnium est apud Octavium Panciroltum, in Thesauro abscondito Urbis Romæ regione* 2 *ecclesia* 41 *pag.* 226 ; *at loco* Sophiæ *scribitur* Sosiæ. *Interim in Auctario Greveni ad Usuardum et in Kalendario Breviarii MS. quod ad partes Rheni in usu fuit ad hunc* XV *Maji, celebratur memoria* S. Sophiæ, *additurque Virginis in Martyrologio Anglice a Richardo Witfordo scripto et Londini anno* MDXXVI *excuso. In MS. Kalendario Carmelitarum Conventus Mechlinienses, et in scriptis additionibus Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum, ad titulum* Virginis *apponitur* et Martyris. *Quare ut simul memoria utriusque servetur, eas simul hic proponimus, ad ulteriorem Romanorum inquisitionem, qua hæc possint probari aut improbari.* E *et S. Sophiæ*

2 *Memoria sacra* S. Quirilli Martyris, *sed cum duobus Sociis et Axiopoli in Bulgaria, celebratur* IX *Maji ; ut et* S. Sophiæ XXX *Septembris, sed viduæ et matris SS. Fidei, Spei et Caritatis Virginum : a quibus has Virgines et Martyres diversas arbitramur. Carolus Bartholomæus Piazza in Sanctuario Romano refert* S. Quirillam Virginem et Martyrem coli in ecclesia S. Martini in Montibus, ubi ejus servatur corpus. *At* S. Sophiæ Virginis *memoria inserta est Kalendario Breviarii Moguntini anno* 1495 *et* 1507 *excusi, atque Caminensis in Pomerania anno* 1521 *editi, ut videatur ad hasce Idus Majas pertinere.*

DE SANCTO LIBERATORE

EPISCOPO MARTYRE, BENEVENTI DEPOSITO.

G. H.

XV MAJI *Beneventi cultus,*

Marius *de Vipera, Archidiaconus Beneventanus, edidit* Neapoli anno MDCXXXV Catalogum Sanctorum, quos Ecclesia Beneventana duplici ac semiduplici celebrat ritu : C *inter quos est* S. Liberator, *qui ritu duplici colitur hoc* XV *Maji, et* ex archivio monasterii S. Sophiæ in MS. codice antiquo, ubi registrata extant nomina Sanctorum, quorum Corpora et Reliquiæ ibi asservantur, et ex inscriptione in marmore in eadem Ecclesia in pariete existente prope capellam Thesauri, *hoc de S. Liberator per compendium edidit.*

2 Liberator Episcopus Arianensis et Martyr, miraculorum multitudine admirandus multis locis, et præsertim Beneventi : ubi ejus Corpus condigno honore conditum in augusto templo S. Sophiæ. Ejus Acta temporum injuria exciderunt. Habet Beneventi basilicam ei dicatam extra civitatem magnæ devotionis, a qua tota illa regio dicta extat : ubi ejus festivitas magno accolarum concursu celebratur. Agitur dies festus ex devotione, civibus ab operibus servilibus cessantibus. *Hæc dictus Marius de Vipera.* *corpus, basilica,*

3 *Quia Acta ejus dicuntur injuria temporum excidisse, nonnulla dubia circa Episcopatum occurrunt. Extat Romæ in bibliotheca Vaticana pervetustum Martyrologium antiquo charactere Longobardico, numero* 5949 *signatum, quod olim pertinuit ad Ecclesiam Beneventanam S. Sophiæ : in quo celebratur ad hunc* XV *Maji memoria* S. Liberatoris Martyris, *nulla facta Episcopatus mentione. Eodem anno* MDCXXXV, *quo edidit citatum Catalogum Sanctorum Marius de Vipera, vulgavit etiam Fabius Barberius Arianensis Catalogum* F *Episcoporum Arianorum, cum singulorum rebus gestis, quorum primum nominat Meinardum, qui sedit circa annum* MLXX : *præponit tamen ista verba :* S. Liberator Martyr, fuit Episcopus Ariani ex relatione a Beneventanis. *Ferdinandus autem Ughellus tomo* 8 *Italiæ sacræ excuso anno* MDCLXII, *edidit ex Fabio Barberio aliisque scripturis Arianos Episcopos; nullaque facta* S. Liberatoris *mentione, primum statuit dictum Meinardum.* *martyrium.*

4 *David quoque Romæus imprimendum curavit anno* MDLXXVII *tractatum,* de Quinque Divis Custodibus ac Præsidibus urbis Surrenti, *cui subjunxit* Indicem Divorum, qui nati et humati sunt in Neapolitano regno, *in quo pagella* 409 *ista pauca habet :* In Pelignis Liberator Pont. *nulla martyrii facta mentione. Sunt Peligni populi in Aprutio, inter Sagrum et Aternum fluvios, quorum urbs præcipua est Sulmo, patria Ovidii; ab hac autem procul distat in Hirpinis* Arianum, *antiquis* Tuticum, Equus Tuticus, *et* Equus Magnus *dictum. Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, edito anno* MDCXIII, *primo loco ad hunc* XV *Maji agit* de S. Liberatore Episcopo et Martyre in Pelignis, *asseritque se* Acta ex variis locis, in quibus is colitur, curavisse pervestiganda, at nihil certi ad manus hactenus *Dictus Pont in Pelignis :*

A ctenus pervenisse. *Interim hoc elogium formavit :* S. Liberatoris, Episcopi et Martyris in Pelignis, frequens et celebris est memoria multis in locis, præsertim Sulmone, Beneventi, ubi ejus Reliquiæ habentur, et Manlianæ in Sabinis, ubi Tutelaris est et templum habet, ut accepimus. *Idem Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum anno* MDCXXV *excuso ad Idus Maji, In* Pelignis, *inquit,* S. Liberatoris Episcopi et Martyris. *Annotatque ita se scribere* ex Tabulis Ecclesiæ Beneventanæ, ubi ejus habentur Reliquiæ, et Ecclesiæ Manlianæ in Sabinis, ubi is uti Patronus loci coli fertur... Extat castrum cum cœnobio S. Liberatoris in diœcesi Teatina apud Bucchianicum oppidum. *Hæc ibi : nec plura de S. Liberatore obtinere hactenus potuimus. Scripsit ad nos Viterbio anno* MDCLXVIII *Eminentissimus Cardinalis Franciscus Maria Brancatius,* se satagere ut notitias aliquas de S. Liberatore colligeret, quas ubi in ordinem redegisset, ad nos voluit mittere. *Verum eas non contigit assequi. Ex omnibus jam relatis certissimo videtur dici posse,* S. Liberatorem fuisse Martyrem, ejusque sacras Reliquias esse Beneventi, *et valde probabile est fuisse* Episcopum. *Reliqua subjicimus judicio lectoris.* D

et patronus Manlianæ. *Castrum S. Liberatoris.*

DE SANCTO ACHILLIO

EPISCOPO LARISSENSI IN THESSALIA.

.. II.

CIRCA CCCXXX

Larissa *metropolis Thessaliæ, quæ ab ea* Provincia Larissena *etiam dicta fuit, inter antiquos Episcopos habuit* S. Achillium, *variis Græcorum fastis inscriptum ad diem* XV *Maji.* B *Menologium Basilii Porphyrogeniti Imperatoris hoc cum exornat elogio.* Achillius Thaumaturgus, floruit sub Imperio Constantini Magni. Fuit filius parentum Christianorum, ab his pietatem edoctus, et exterorum sapientium disciplina institutus, deinde etiam in divinæ Scripturæ meditatione diligenter excultus, nec non concinno sermone ac virtute debita exornatus, urbis Larissenæ fuit Archiepiscopus initiatus. Postea ob multa feliciter gesta, editaque miracula, illustre nomen adeptus, una cum divinis Patribus Concilio Nicæno adfuit contra Arium hæreticum. Cum vero propter orthodoxam doctrinam strenue dimicasset, atque hæreticos devicisset, omnium admirationem excitavit. Reversus postea Nicæa ad suam Sedem, cum multa patrasset miracula, magnaque et plurima ad Dei Sanctorumque gloriam templa excitasset, gaudio plenus migravit ad Dominum. *Hæc in Menologio Basilii Imperatoris. Aliud subjungo ex MS. Synaxario Græco Ecclesiæ Constantinopolitanæ, adservato Parisiis in Collegio Claromontano Societatis Jesu.*

Elogium ex Menolog. Basilii Imp.

aliud ex MS. Synaxario

2 Eadem die memoria S. P. N. Achillii Thaumaturgi, Metropolitæ Larissenæ urbis. Vixit hic ævo Constantini Magni, piis genitoribus natus et educatus : per quos pietatem eximiam cum disciplinis externis et cœlestem philosophiam edoctus, omnibus simul virtutibus animum excoluit. Tunc Archiepiscopus secundæ Thessaliæ apud Larissæos a totius E Græciæ populis renuntiatus est. Evocatus etiam ad magnam Synodum Nicænam, contra Arium ejusque asseclas decertavit, eosdemque anathemate damnavit. Reversus vero Larissam, plurima idolorum fana evertit, et dæmones ab hominum corporibus exegit : cumque plurimas sacras ædes a fundamentis exædificasset et omni cultu exornasset, ipse aliis plurimis miraculis editis in pace vitam suam exegit. *Hæc ibi, quæ fere eadem leguntur in Menæis excusis, et apud Maximum Cytherorum Episcopum, additurque eum in dicto* Nicæno Concilio cum aliis Patribus ad finem usque allaborasse. *Fuit illud habitum anno* CCCXXV, *ut videatur saltem ad annum usque* CCCXXX *vixisse. Ejusdem meminit Ferrarius in Catalogo generali. Elogio in Menæis excusis præmittitur distichon, affirmans famam miraculorum, et alludens ad nomen urbis* Λαρίσσα *et* Λαλεῖν loqui.

et Menæis.

Λαλεῖ Λάρισσα σὰς ἀριστείας ξένας,
Μνήμην ἔχουσα καὶ θανόντος σου, Πάτερ.
Loquitur Larissa mira virtutis tuæ,
Etiam sepultum te commemorans, Pater.

C

DE SS. SIMEONE, ISAACIO, BACHTISOE F

G.H.

MARTYRIBUS IN PERSIDE SUB SAPORE REGE.

SEC. IV

Nota *est crudelis persecutio Saporis Regis Persarum, adversus Christianos seculo Christi quarto excitata, et sæpius a nobis memorata : in qua hi Christi athletæ sanguinem suum effundendo, martyrio fuere coronati. Hi in Menologio Basilii Porphyrogeniti Imperatoris hoc exornantur elogio.* Simeon, Isaacius et Bachtisoes, Christi Martyres, fuerunt ex Persidos regione oriundi sub impio Sapore. Cum vero Christiani essent, comprehensi fuerunt a Persis, qui ignem adorabant; et Sapori traditi, jussi sunt Christum abnegare, et soli ignique sacrificare. Ast illi responderunt dicentes ; Christum non abnegamus, utpote verum Deum ac rerum omnium conditorem : solem vero atque ignem, scilicet opera manuum ejus, plane despicimus. Hoc responso iram Tyranni excitarunt : quapropter manibus pedibusque quatuor partibus devincti distractique, crudeliter fuerunt cæsi. Deinde in carcerem detrusi, nullum diebus septem acceperunt cibum. Post hæc e carcere educti, cum multiplices cruciatus constanter tolerassent, demum alacri animo sacris ac venerandis capitibus obtruncati, martyrium consummarunt. *Hactenus Menologium Basilii Imperatoris. Aliud elogium in MS. Synaxario Constantinopolitano, Parisiis in Collegio Societatis Jesu adservato, sic recitatur.* Certamen sanctorum Martyrum Bachtisoes, Isacii et Simeonis. Hi in Perside sub Sapore Rege fidem Christi profitentes, fuerunt comprehensi atque ad Præsidem deducti ; coram quo cum Christianos semet annuntiassent, multa et varia sustinuerunt tormenta. Cumque Præsidi nollent consentire, cum aliis discipulis suis in ignem conjecti, coronam martyrii obtinuerunt. *Hæc ibi, quæ fere eadem habentur in MSS. Menæis Mediolanensibus bibliothecæ Ambrosianæ, et Taurinensibus Ducis Sabaudiæ, et sequenti die in Menæis excusis, et MSS. Divionensibus Petri Francisci Chifletii, et in*

Elogium ex Menologio Basilii

ubi dicuntur capite plexi.

Aliud ex MS. Synaxario,

ubi dicuntur in ignem conjecti,

uti in aliis MSS.

A in his omnibus dicuntur in ignem conjecti. In postremis autem, Chiffletianis scilicet, idem supplicii genus, addito etiam disticho, sic inculcatur:

Πρὸς πῦρ ἔν συμπνέουσι, τρεῖς ὁμόφρονες,
Ἰσαάκιος, Συμεὼν τε καὶ Βαχθισόης.
Tres ignem ad unum mente conspirant pari
Isaacius, Symeonque cum Bachthisoes.

Interim in omnium antiquissimo Basilii Imperatoris Menologio iidem Martyres dicuntur capitibus plexi. *Cum autem ista verba quod cum* discipulis suis sint in D ignem conjecti, *etiam habeantur in martyrio SS. Heraclii, Paulini et Benedimi, suspicari quis posset ab his ad illos ea esse per socordiam librariorum temere translata. Si Acta horum aut istorum Martyrum integra extarent, prout videntur extitisse, huic scrupulo posset fieri satis. Jam suspendimus nostrum judicium, illudque liberum etiam lectori relinquimus.*

AUCTORE G. H.

FESTUM SS. RELIQUIARUM

AVENIONE IN ÆDIBUS DOMINI DE FARGUES.

D.P.

XV MAJI.

P*ontis Avenionensis fundator* S. Benedictus, *primam nobis occasionem dedit cognoscendi pietatem atque doctrinam nobilissimi viri D. Richardi Josephi de Cambis Domini de Fargues, cum is laborem suscepisset manu propria transcribendi omnia, quæ Sanctum istum spectant monumenta, in* B *nostro Aprili ad* XIV *diem edita. Idem deinde collectum a se commentariolum de Sanctis, quorum cultus in Avenionensi urbe præcipue viget, benignissime communicavit: in quo ad diem* XV *sic scribit.* Domesticum ædium mearum sacellum, cum Apostolicæ Sedis assensu erectum et a magno Vicario Archiepiscopatus Avenionensis consecratum, locupletatur multis Reliquiis, insignibus plerisque, variorum Sanctorum atque Sanctarum, pro majori parte Martyrum, mihi Romæ donatis: quarum ut festum ageretur die XV Maji prædictus magnus Vicarius sanxit, per Instrumentum publicum, cujus hic est tenor.

Vicarius Avenionensis

2 Ludovicus maria de Suarez, Presbyter, I. V. Doctor, Protonotarius Apostolicus, Præpositus sanctæ Ecclesiæ Metropolitanæ Avenionensis, Illustrissimi et Reverendissimi Domini, Fr. Dominici de Marinis, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopi Avenionensis, et S. D. N. Papæ Assistentis, Vicarius et Officialis generalis. Universis et singulis, ad quos præsentes nostræ litteræ pervenerint, fidem facimus et testamur, quod anno et die infrascriptis nobis exhibitæ et præsentatæ fuerunt a Perillustri et Nobili Domino de Fargues, cive Avenionensi, capsulæ quædam ligneæ, in quibus continentur Sanctorum Reliquiæ, quædam auctoritate Eminentiss. et Reverendiss. Cardinalis Vicarii S. D. N. Papæ, aliæ C Illustrissimorum et Reverendiss. Vicesgerentis, Sacrarii Apostolici Præfecti, et aliorum ad quos spectat approbatione confirmatæ; dictæque capsulæ erant decenter conclusæ, una cum sigillis prædictorum Cardinalis et Præsulum, ac illorum litteris debite signatis ac sigillatis.

corpus S. Eleodori Martyris

3 Quas quidem capsulas nos cum debitis, quantum in nobis fuit, honore et reverentia suscipientes, post exhibitum cultum, aperuimus: ac in una ipsarum invenimus corpus S. Eleodori Martyris, una cum instrumento authentico et publico, per Notarium signato, et sigillo Eminentiss. Cardinalis Ginetti Vicarii Papæ, sub Datum Romæ XV Novembris MDCLX, in quo fertur, quod anno MDCXLVIII die XXV Septembris, D. Alexander Argolus, Vices-gerens Eminentiss. Cardinalis Vicarii, dedit prædictum corpus D. Laurentio Jannoto Romano; deinde d. Jannotus dedit illud D. Guillelmo Leslæo Presbytero Scoto IV Aprilis MDCLX, et d. Leslæus Domino de Fargues, una cum eisdem facultatibus sibi concessis, die XV Novembris MDCLX.

et aliorum Martyrum Reliquias,

4 In alia capsula crus S. Maximæ M. cum ampulla vitrea cum sanguine ejusdem Sanctæ, cum litteris D. Ambrosii Landuccii, Episcopi Porphyriensis, Sacrarii Apostolici præfecti. In alia brachium S. Lielumi M. de ossibus Sanctorum Pontiani, Secundini, Gaudentii, Antonii, Laviniæ, et Silviæ MM. ex Cœmeterio Cyriacæ: et ab Eminentiss. Cardinali Martio Ginetto, Eminentiss. Cardinali Barberino dictæ Reliquiæ datæ sunt, ut patet ex litteris Februarii MDCLIV, et deinde ab eodem Emi- E nentiss. Barberino, D. Richardo Josepho de Cambis donatæ, ut nobis apparuit ex Instrumento publico donationis, debite a publico Notario subscripto et Eminentiss. Cardinalis Vicarii sigillo munito. In alia brachium S. Primitivi M. et partem coxendicis S. Hadriani M. ex cœmeterio Priscillæ, cum litteris D. Marci Oddi, Episcopi Hierapolitani Vicesgerentis, sub die XVI Junii MDCLVIII. In alia vero coxendicem et de ossibus S. Severi M. et de capite S. Constantiæ M. ex cœmeterio Priscillæ, cum litteris D. Marci Oddi prædicti sub die VIII Januarii MDCLIX. In duabus aliis invenimus brachium S. Anselmi M. brachium S. Victoriæ M. cum ampulla vitrea cum sanguine ejusdem; crus S. Faustinæ Virg. et Mart. Maxilla cum dentibus S. Januarii M. de ossibus S. Silverii M. clavicula pectoris S. Emerentianæ M. de costis S. Aureliæ M. duo digiti S. Licinii M. ampulla vitrea cum sanguine S. Romani M. de ossibus et præcordiis SS. Æmiliani et Socii ejus MM. ossa, cineres et dentes Plurimorum Martyrum ex cœmeteriis Cyriacæ et Priscillæ cum litteris D. Octaviani Carraffæ, Archiepiscopi Patracensis Vicesgerentis, et D. Ambrosii Landuccii Episcopi Porphyriensis Sacrarii Apostoli Præfecti XIX et XXX Junii MDCLXI. F

a variis Prælatis Romæ acceptas,

5 In alia capsula de ossibus SS. Severini et Justini MM. cum litteris Eminentiss. Card. Ginetti Vicarii Papæ III Novembris MDCLVIII. In alia de ossibus SS. Venantii, Zosimi, Valerii, Ivanalis MM. et S. Innocentiæ Virg. et Mart. ex cœmeterio Priscillæ a D. Ascanio Rivaldo Vicesgerente extracta, ut in Instrumento publico XXXI Maji MDCLVIII. Item in alia ossa S. Joachini, Teutonii et Elizæi MM. et partem capitis S. Hilariæ V. M. ex cœmeterio Saturnini, una cum litteris D. Ambrosii Landuccii præfati VIII Junii MDCLIX. In aliis duabus capsulis pars cruris et de ossibus S. Fortunati M. pars cruris S. Honorati M. pars brachii S Prosperi M. pars brachii et de ossibus S. Constantii M. crus S. Clementis M. pars crurum S. Fausti M. pars humeri S. Victorii M. pars humeri S. Felicis M. cum litteris D. Marci Gallii Episcopi Ariminensis, Vicesgerentis Eminentiss. Cardinalis Ginetti. Item in alia de ossibus combustis S. Victoriæ, et de cineribus corporum SS. Agnetis et Emerentianæ VV. MM. ex sacrario ecclesiæ S. Agnetis via Nomentana extra urbem Romam, ut constat ex litteris Cardinalis Antonii Barberini, Abbatis commendatarii ejusdem monasterii S. Agnetis XXX Maji MDCLVIII.

A AUCTORE D. P. *in domestico nobilis civis sacello*

6 Quibus sacris Reliquiis per nos diligenter visis et consideratis, nec non litteris authenticis concessionum earumdem recognitis legitime signatis et sigillatis, juxta facultatem nobis concessam in suprascriptis authenticis litteris, ad satisfaciendum devotioni ejusdem Domini de Fargues, easdem in suo domestico oratorio seu sacello, in quo auctoritate Apostolica Missæ celebratio concessa reperitur, a nobis visitato et benedicto, publicæ venerationi exponere annuimus: et quod in eo quilibet Sacerdos Secularis vel Regularis possit Missam celebrare in honorem dictorum sanctorum Martyrum, quorum Reliquiæ in d. oratorio seu sacello coluntur, de communi plurimorum Martyrum, et juxta Rubricas Missalis Romani qualibet die xv mensis Maji, quam diem in honorem illorum Sanctorum festum assignamus et concedimus: nec non quod qualibet die xii mensis Octobris celebretur Missa festiva de communi unius Martyris de S. Eleodoro M. in eodem oratorio seu sacello, juxta prædictas Rubricas Missalis Romani.

statuit simul festive honorandas 15 Maji

7 In quorum fidem præsentes litteras sigillo Illustriss. et Reverendiss. D. Archiepiscopi Avenionensis et subscriptione nostra munitas, per Archiepiscopatus Avenionensis Secretarium fieri mandavimus. Datum Avenione in Palatio Archiepiscopali, die xx mensis Januarii anno Incarnationis Dominicæ millesimo sexcentesimo sexagesimo nono. *Hoc Instrumento sic descripto Latine, addit iterum Gallice uti cœperat ipse Dominus de Fargues:* Brachium unum S. Eleodori M. dedi Virginibus Carmelitanis Avenione, et os unum coxendicis ab eodem sancto corpore sumptum ecclesiæ Patrum Societatis Jesu, et utrobique dicta die xii Octobris Officium et Missa de ipso celebratur. Conservantur etiam in eodem sacello aliæ reliquiæ variæ, S. Francisci de Sales, S. Benezetti, S. Petri Luzemburgii, et S. Veredemi Ep. Avenion. nec non Sanctorum plurium aliorum: quæ omnes una cum prædictis clauduntur sub altari Oratorii prædicti, ante quod altare noctu et interdiu fovetur lampas, perpetuo ardens ad Dei et Sanctorum prænominatorum honorem.

B *et S. Eliodori seorsim 12 Oct.*

D

8 *Egimus die* xvii *Aprilis de* S. Aniceto *Pontifice Romano et Martyre, narravimusque quomodo Joannes Angelus Dux ab Altaemps a Clemente VIII Pontifice Maximo acceperit ejus corpus, quod die* xxii *Octobris anni* mdciv *collocavit in sacello marmoreo, ad hoc per ipsum erecto intra Palatium suum. Meminimus etiam quod cum anno* mdclxi *Romæ essemus, ipso die Paschæ, tunc in* xvii *Aprilis cadentis, celebratum in eodem Palatio fuerit a populo Romano festum ejusdem S. Aniceti, frequenti totius civitatis concursu; nec enim nisi die illa promiscuæ plebi patet Sacellum istud. In his porro nihil magnopere mirabamur, cum tanti et Principis excellentia, et Pontificis notissima sanctitas, prærogativam istam mererentur, ut in privato hujusmodi sacello unus haberet tam sanctum pignus, alter publicum cultum semel saltem in anno obtineret. Nescimus quod alibi Romæ extet talis Privilegii exemplar: quod autem etiam privatis civibus, quibus pro suæ nobilitatis merito conceditur usus Sacelli domestici, aliquando indulgeretur ut ad Sanctorum, quas ibi conditas habent, Reliquias honorandas, annuo festo per Ordinarium instituto, suos concives invitarent, nullo hactenus compereramus exemplo. Tale igitur nunc invenientes, quod imitari possint ii omnes, qui in domesticis suis oratoriis magnam Sanctarum Reliquiarum copiam, singulari pietate ac diligentia collectam, et pulcherrimo ordine elegantibus in thecis dispositam habent (uti hic Antuerpiæ scimus habere aliquos) omnino duximus necessarium ipsum hic proponere, ad augendum Sanctorum venerationem hoc tempore, quo tam multi quotidie insurgunt novatores, qui Janseniano, ne dicam Calviniano spiritu pleni, acceptum a majoribus piæ devotionis fervorem conantur extinguere, quidquid eo spectat, frigido simulati zeli prætextu, suspectum faciendo, quasi per abusum popularem irrepserit in Ecclesiam, cum præjudicio supremi Numinis.*

exemplo pluries imitabili in casu simili.

E

DE SANCTIS BENEVENTANIS

JOANNE EPISCOPO, STEPHANO LEVITA. ITEM MARTIANO, DORO, POTITO, PROSPERO, FELICE, CERVOLO STEPHANO ET ALIO.

G. H. F

C xv Maji.

Eorum hodie obscura memoria:

Ferdinandus *Ughellus tomo 8 Italiæ sacræ describit Episcopos et Archiepiscopos Beneventanos, interque illos fuisse vicesimum primum asserit* Joannem, *quem titulo* Sancti *compellat colum.* 16, *uti et in Indice Chronico et in Indice Alphabetico. Eidem etiam titulum* Sancti *tribuit Marius de Vipera in Catalogo Sanctorum Ecclesiæ Beneventanæ, et in Chronologia Episcoporum et Archiepiscoporum Metropolitanæ Ecclesiæ Beneventanæ. Verum in Elencho Episcoporum præposito et in Indice Alphabetico Rerum memorabilium sub finem adjuncto, solum compellat* Beatum. *Egerat is in prima sui Catalogi parte de iis solum Sanctis,* quos Ecclesia Beneventana duplici ac semiduplici celebrat ritu: *in secunda autem inquit* Sequitur historia de aliis sanctis viris, qui nativam Beneventano e sanguine trahentes originem, patriam suam multis modis, ac præsertim vitæ sanctimonia illustrarunt: at quia eorum Acta propter multas frequentesque urbis nostræ ruinas periere, ideo nostra Beneventana Cathedralis ecclesia, nullum festum diem in eorum memoriam agit, utpote quæ adhuc usque certis historiarum fundamentis caruerit, sola nominum fama percrebrescente. Nunc autem nostra assidui laboris industria nonnulla in diversis librorum monumentis, etiam MSS. antiquitate corrosis reperta, in præsentem librum transcribenda curavimus. *Agit deinde, sub nota diei* xv *Maji, ad hoc ex occasione mox declaranda electi, de S. Joanne:* et extabat, *inquit,* etiam antiquitus legenda gestorum ejus, quæ ad hæc usque tempore visa et novissime inter hominum manus deperdita est. Ejus Reliquiæ vel certe bellorum injuria deletæ sunt, vel inter illas dicendum reperiri, quæ in nova Cathedrali sub incertis nominibus conservantur. *Hæc Marius et ex ipso Ughellus, Antonius Caracciolus inter antiquos Chronologos quatuor, a se Neapoli anno* mdcxxxvi *editos, dedit in lucem Falconem Beneventanum, Notarium et sacri Palatii scribam, ab Innocentio Papa II Judicem suæ patriæ renuntiatum. Hic edidit Chronicon sui temporis, quod ab anno* mcii *ad annum* mcxl *continet res potissimum Beneventi gestas: ac de Inventione* S. Joannis *et aliorum ista commemorat.*

sec. 12 scribit Falco.

2 Anno mcxix, et anno primo Pontificatus Domini Callisti secundi summi Pontificis et universalis Papæ,... xv die intrante mensis Maji, Beneventanus Archiepiscopus Landulphus, consilio salutis invento,

An. 1119, 15 Maji inventa Corpora:

A to, Corpora SS. Martiani, Dori, Potiti et Prosperi, Felicis, Cervoli atque Stephani, quæ prisco ex tempore non [....] honestæ tumbæ, qua jacuerant, coram omnibus propalavit. Corporibus namque illis taliter foras eductis, ex ossibus eorum duo in conspectu omnium civium Antistes præfatus poni magna cum reverentia, ut crederent, præcepit. Fama igitur per civitatem ventilata, concursus magnus factus est virorum ac mulierum, et cursu præcipiti, oblationibus ossa illa lacrymando osculabantur: quæ vero ossa Sanctorum indignus ego osculatus sum. Biduo autem postquam corpora illa Sanctorum foras educta sunt, prædictus Antistes Presbyteros omnes Civitatis ad Episcopium vocari præcepit, quatenus de tantorum Sanctorum laudibus agendis colloquerentur. Continuo consilio assumpto, dedit in mandatis, ut primum Presbyteri Portæ summæ ad Episcopium jubilando, cereis et lampadibus descenderent, et coram Sanctorum ossibus laudes Deo et eis decantarent. Secundo quidem Presbyteri Portæ-aureæ, tertio autem Portæ-ruffinæ, quarto Forenses, quinto Civitatis-novæ, postremo vero Civitatis totius Presbyteri et viri, quatenus una in honore Dei B et Sanctorum illorum aggregati, omnipotentis Dei misericordiam implorarent, ut eorum intercessionibus delictorum veniam consequerentur. Presbyteri autem Pastoris jussa audientes, sicuti imperaverat, executi sunt: et laudibus innumeris ordinatim ad Sanctorum corpora descendebant. Virorum autem et mulierum et pauperum canentium turbam, quæ præcedebat et sequebatur, cereis in altum positis et accensis, Lector, si cerneres, de tanto gaudio ultra humanum modum exultares; et ex cordis profundo lacrymas rivo irriguo produceres. Processionem enim insolitam cerneres, et quod a multis annorum spatiis inauditum est, Beneventana civitas ob Sanctorum honorem amoremque modo operata est. Regem quidem testor cœlorum, quod si lingua triplicatos ederet sonos, et vox incessabili plectro promeretur, tanti gaudii pondus et tantarum laudum densitatem nullo modo exarare valerem. Quis unquam civium tempore isto viventium, sic prorsus civitatem lætari, poterit recordari? Credo vero sub beati Apostoli Bartholomæi Patroni civitatis adventum ita prorsus gaudio magno civitatem impletam fuisse.

ad quæ honoranda 17 Maji Clerus successive descendit

maximo cum tripudio civitatis,

3 Nam, ut Beneventanorum memoria per duas generationes allevaretur, Abbates omnes Ecclesiarum, studio magno, lignorum machinationes, mirabili constructas artificio, composuerunt. Civitatis C autem novæ Presbyteri, ut studiosiores præ omnibus viderentur, lignorum machinam quamdam, circumquaque cereis lampadibusque immensis obductam, ad Sanctorum corpora perduxere. Infra eam vero juvenes cum tympanis et cum citharis tinnientibus vidimus insultantes. Campanas namque et tintinnabula multa intra struem illam videbamus. Sacerdotes denique in albis vestiti, cum vexillis et multo cereorum comitatu, coram Sanctorum ossibus decantabant. Novissime autem Archisius Archidiaconus talem tantamque per singulas civitatis partes partiumque angulos lætitiam insolitam fieri aspiciens, consilio accepto, mirabilem quamdam lignorum structuram pro Ecclesiæ S. Laurentii honore, quam regebat, et totius civitatis præcepit componi. Illic artifices multos, Lector, si adesses, conspiceres, ibi studii manus operantes videres: sub quorum vero industria ad naviculæ instar facta est. Qua demum peracta, super illam magni ponderis campanam et multa alia metallorum genera vociferantia et cereos multos accensos imponi præcepit. Hominem etiam lyrizantem et tubas stridentes ad astra ibi associavit: et circa illam cornua crepitantia, tympana mirabiliter percussa, citharæ variique generis modulationes tripudiabant. O qualem, Lector, aspiceres exultationem, quale gaudium per totius civitatis partes cerneres, si interesses: quod revera putares crederesque potius aliam vitam aliamque speciem cordis, oculi, et corporis imitari. Talibus igitur et tantis modulationibus patratis, ut Archidiaconi gloria attolleretur, boves ad illam structuram injunxit, et junctis bobus usque ad S. Andreæ ecclesiam perduxere. Deinde pro densitate ædificiorum, quæ super plateas inerat, usque ad Episcopium boves illam trahere nequiverunt. Continuo ad manus virorum multorum machina ipsa sic ponderata ad Sanctorum Corpora perducta est: et ea perducta Archidiaconus ipse cum Clericorum comitatu in albis vestito coram ossibus Sanctorum vigilias cantaverunt: quibus finitis unusquisque ad propria reversi sumus.

et festivarum machinarum apparatu:

D *EX CHR. FALCON.*

4 In crastinum autem prædictus Antistes, die videlicet decimo [octavo] stante mentis Maji cum Episcopo Frequentino et de Monte-Marano et Arianensi Corpora Sanctorum collocavit, inter quos corpus associavit Beati Joannis XXI Beneventani Archiepiscopi (qui triginta et tres annos, sicut titulus testabatur, in Episcopatu advixit) item corpus Stephani Levitæ et alterius Sancti, cujus nomen ignorabatur. Corpus quidem ipsius Joannis Episcopi, et Stephani Levitæ, et alterius Sancti, ante prædictorum inventionem Sanctorum Martiani et ejus sociorum, inventum est juxta altare, in quo ipsi requiescebant. Ad quorum vero venerabilem Dedicationem Archipræsul ipse quartam partem peccatorum omnibus, qui ad Sanctorum visitationem convenerant, condonavit. Donavit id quoque omnibus aliis, qui usque ad Octavum diem Apostolorum Petri et Pauli venturum ad Dedicationem hanc convenerint. Item sub excommunicationis vinculis posuit contra omnes male facientes illis qui ad tantorum Sanctorum convenissent Dedicationem. Hoc anno Landulphus Beneventanus Archiepiscopus obiit quarta die intrante mensis Augusti, et Roffridus electus est, qui erat tunc Archipresbyter. *Hactenus Falco: cujus ecgraphum istic ubi [....] notavimus una alterave linea omissa mutilum fuisse videtur: quod nisi foret, accuratius sciretur locus unde educta Sancta corpora fuerunt.*

collocanturque 18 Maji cum aliis 3 corporibus: E

eaque visitantibus Indulgentiæ datur.

6 *Sedes Episcopales, in fine memoratæ, scilicet* Frequentina, Montis-Marani *et* Ariana, *omnes quidem sub metropoli Beneventana sunt, de illarumque Episcopis agit Ughellus tomo* 8 *Italiæ: at quia Catalogi non satis exacte Episcopos referunt; quo hi tres, qui adfuerunt, compellati nomine sint, non possumus certo pronuntiare. De* SS. Martiano, Doro, Potito, Prospero, Felicia, Cervolo *et* Stephano *inquirere cupientibus quando vixerint, quomodo et quo die mortem obierint, desunt hactenus monumenta. Marius de Vipera in Catalogi parte secunda (ubi de Sanctis agit, quorum Beneventana Ecclesia festum non celebrat) refert* S. Stephanum Martyrem Beneventanum *ad diem* XIX *Septembris, nixus auctoritate Topographiæ Martyrum sub nomine Primi Cabilunensis Episcopi Martyrologio Maurolyci subjunctæ, in qua ista leguntur:* Beneventum Italiæ civitas. *Hic* Januarius Episcopus, Festus, Stephanus et Desiderius sub Diocletiano Martyres. *Verum qui hic* Stephanus *dicitur, apud Adonem, Notkerum aliosque et in Martyrologio Romano* Sosius *appellatur. Sed esto etiam aliquis* Stephanus, *cujus in nullis Actis fit mentio, cum Januario Episcopo passus fuisset; unde probaret Marius unum eumdemque censendum esse, qui hic cum* Martiano *aliisque recensetur?*

F

Incertum an Stephanus cum S. Januario, aut potius cum S. Martiano sit coronatus.

4 *Apparet nobis satis probabile, hos septem martyrio saltem fuisse coronatos, quod tamen judicio aliorum relinquimus.*

EX CHR. FALCON.

A *linquimus. At qui* Stephanus Levita *dicitur, et cujus Corpus cum corpore* S. Joannis Episcopi *fuit inventum, videtur hujus etiam Ecclesiæ Beneventanæ fuisse Diaconus. Referimus omnes ad hunc* xv *Maji, quo corpora* S. Martiani *et Sociorum fuerunt inventa.* Arbitratur *autem Marius,* Joannem Episcopum floruisse circa annum ccccxxx, *cui tunc subrogatum aut* Dorum II; *et* Dorum primum fuisse xv Episcopum circa ann. ccxx, ejusque natalem celebrari xx Novembris, *uti* S. Martiani Episcopi xiv Julii. *Quid si alii etiam fuerint Episcopi ex undecim illis, qui ante S. Januarium sederunt, et quorum nomina hactenus latent? Id Beneventanis inquirendum proponimus.* D

an forte Episcopi Beneventani.

DE S. PRIMAELE SACERDOTE

G. H.

EREMITA IN BRITANNIA ARMORICA.

XV MAJI

Corisopitum *urbs est Galliæ Episcopalis in parte occidentali Britanniæ Armoricæ, quæ* Cornubia *dicitur, unde et urbs ipsa* Cornuvallia *sæpe vocatur, aut etiam* Quimpercorentinum, *a* S. Corentino *illius Episcopo quem Cathedralis Ecclesia una cum Deipara Virgine agnoscit Patronum. Dies hujus natalis est* xii *Decembris: in cujus Vita, ex antiquo Breviario nobis transmissa, nonnulla spectant ad* S. Primaelem, *de quo hic agimus, et sunt ejusmodi.*

Acta ex Vita S. Corentini.

B 2 Cum S. Corentinus causa visitandi perrexisset ad Presbyterum, eremitam justum et religiosum, nomine Primael, multo colloquio et collatione facta cum eo de moribus sanctis et religione Catholicæ fidei, mansit ibi cum sancto Sacerdote, et accipientes simul cibum caritatis, cum gratiarum actione laudabant et benedicebant Dominum, qui eos illo die conjunxerat, et noctem sequentem in divinis laudibus, psalmis, hymnis et canticis spiritualibus diligenter impendebant. Mane autem facto, illucente aurora, homo Dei Corentinus Missam Dei, sicut consueverat, voluit celebrare. Hospes autem eremita, sibi necessaria ad altare parare satagens, currebat ad aquam. Et cum ille claudus esset, et aqua multum remota, de necessitate multam moram faciebat. Unde vir Dei multum admirans, et in ejus occursum exiens, vidit claudum cum multo labore et fatigatione aquam deferentem, et sibi pie, sicut par erat, compassus est. Levatis igitur oculis corporis et cordis ad Deum, desiderio magno et suppliciter et devote precabatur, ut Christianissimo claudo, propter nimiam aquæ distantiam nimis fatigato, pius Deus et misericors fontem proximiorem misericorditer indulgeret. Nec mora: tam pius Deus pro Sancti desiderio pie satisfacit. Nam sub baculo cui innitebatur vidit fontem clarissimum erumpere et emanare, illius emanante gratia, quæ præparaverat aquam de petra in deserto. Quod ut vidit claudus et cognovit, quantum attonitus fuerit, quanta mentis lætitia et hilaritate gratias egerit Deo, vel calamo imprimere vel lingua exprimere non possem. E

Utriusque pium colloquium

Ob aquam cum labore procul quærendam,

precibus fons elicitur.

3 *Hæc ibi: quæ eadem Albertus le Grand in suo tractatu de Sanctis Britanniæ Armoricæ in Vita S. Corentini retulit: et in Indice alphabetico sub finem libri asserit, hunc diem* xv *Maji venerationi S. Primaelis assignatum. In Proprio Sanctorum insignis Ecclesiæ Corisopitensis anno* mdcxlii *excuso, eadem in compendium contracta in Lectionibus de S. Corentino recitari solitis continentur, et præscribitur festum S. Primaelis Confessoris, sub ritu semiduplici in Ecclesia Cerisopitensi celebrandum ad hunc diem* xv *Maji: at reliqua fiunt de Communi Confessoris non Pontificis. Oratio* Adesto. *In secundo Nocturno Lectiones* Deridetur justi simplicitas. *In tertio Nocturno Homilia in Evangelium* Sint lumbi.

Cultus sacer.

4 *Congressus horum Sanctorum contigit, cum S. Corentinus tantum esset Sacerdos, postea a S. Martino Episcopo Turonensi Episcopus consecratus, ut vel hinc de tempore, quo S. Primael floruit notitia aliqua haberi possit, scilicet ad seculum Christi quartum ejus ætatem spectare.*

C

DE SANCTO DOMNINO

F

G. H.

DIACONO PLACENTIÆ IN ITALIA.

AN. CDLIII.

Placentia, *nobilis Galliæ Cisalpinæ apud Padum fluvium, urbs Episcopalis et plurimos veneratur Sanctos indigenas, e quibus retulimus* Sabinum Episcopum xvii *Januarii,* Gelasium iv *Februarii,* Victorem vi *Martii, ad eorumque Acta exposuimus varia, quæ scitu opportuna hoc loco paucis attingimus, ad enodandas res gestas* S. Domnini, *qui sub ritu semiduplici præsenti* xv *Maji per totam diœcesim colitur, sed ita ut omnia legantur de Communi Confessorum non Pontificum, Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, ex monumentis Ecclesiæ S. Sabini seu Savini, aliquod tale vitæ encomium edidit.*

Cultus sacer,

2 Domninus Placentiæ, sub S. Mauro Episcopo ejusdem civitatis, floruit: a quo ordinatus Diaconus, una cum SS. Victore et Gelasio, verbi prædicatione aliisque piis operibus, maxime vero circa divinum cultum laborans, operam dedit. Divinis officiis et animarum saluti præcipue intentus erat. Sed et seipsum jejuniis, vigiliis et orationibus assiduis exercens, dignam Deo et acceptabilem hostiam offerebat. Cum vero in divinis exercitationibus plurimum proficeret, famaque sanctitatis ejus in dies magis percrebesceret; dilectus Deo hinc in æternam vitam translatus est Idibus Maji, in Moxiis a S. Mauro sepultus: statimque post mortem omnibus cœpit esse venerationi. Corpus ejus postea ab Everardo Episcopo in S. Savini basilicam, cum aliorum Sanctorum corporibus, translatum est, et anno Domini mccccLxxxi a Fabricio loco decentiori repositum. *Hæc Ferrarius, qui eumdem etiam celebrat in Catalogo generali.*

Elogium vitæ,

3 *De loco* Moxiarum, *vulgo* le Mosie, *egimus ad Vitam S. Victoris* vi *Martii; diximusque, a lacunis humili palustrique loco frequentibus ita appellatum, ac tribus ab urbe passuum millibus dissitum, qua parte ager Placentinus Orientem Nurumque fluvium respicit. Hoc in loco* ecclesiam Moxiarum ad honorem duodecim Apostolorum ædificatam, et a beatissimo Sabino consecratam fuisse, *inquit apud Ughellum, tomo 2 Italiæ sacræ in Episcopis Placentinis, Ruffinus*

sepultura in Moxiis,

monachus

A *monachus cœnobii S. Savini, in libello de ædificatione et restauratione monasterii sui, circa annum* MCCLIII *conscripto. At S. Savino ibidem sepulto, cœpit ecclesia* S. Savini *dici. In illa ergo ecclesia* S. Domninum *aliosque sepelivit S. Maurus Episcopus, S. Savini successor : de qua sepultura apud dictum Ruffinum leguntur hæc verba, ex antiquo vel saxo vel pergameno excepta :* Ego Maurus ultimus Episcopus, de Lotherio regno et propter Angelicam visionem veni ad propriam civitatem, et sepelivi corpus S. Sabini Episcopi XVI Kalendas Februarii : istud altare ego consecravi in suum honorem et S. Antonini Martyris. Pridie Nonas Februarii S. Gelasium sepelivi. Pridie Nonas Martii sepelivi corpus S. Victoris Diaconi. Idibus Maji recondivi corpus S. Domnini. X Kalendas Januarii migravit de hoc seculo S. Victoria. Post obitum eorum vixit Maurus Episcopus annos sex, Idibus Septembris migravit. Ego Abbas Effrem sepelivi corpus ejus juxta corpus S. Sabini in sinistram partem, et scripsi manu mea et condivi hic. *Et paulo superius...* Fuit in alia cuba juxta Orientem sepulcrum SS. Victoris, Domnini Diaconi et Gelasii infantis. *Hæc Ruffinus. At* Gelasius *alibi* puer *dicitur, qui videtur aliis prædicantibus aut sacra peragentibus ministrasse.* D AUCTORE G. H.

4 S. Maurus *memoratus traditur a Petro Maria Campi lib.* 5 *historiæ Placentinæ, eumque secuto Ughello, excessisse vivis anno* CCCCXLIX, *et minimum sex annis post obitum* S. Domnini, *qui apud eumdem Campi refertur ad ann.* CCCCXLIII. *Quia vero, teste eodem Ruffino apud Ughellum, dicta* Ecclesia Moxiarum *sive* S. Savini *anno nongentesimo secundo ab Hungaris combusta fuit, nova ecclesia* S. Savini *addito monasterio prope civitatem ab Everardo Episcopo constructa est, in eamque ossa* S. Domnini *aliorumque Sanctorum an.* DCCCCXXXIII *translata ; ac demum a Fabricio Marliano Episcopo Placentino, anno* MCCCCLXXXI, *ut supra dictum, loco decentiori reposita.*

obitus anno 443,

Translatio 1 an. 933,

2 an 1481

B

DE S. FLORENTIO EPISCOPO

CAMPILIÆ IN HETRURIA.

E

D. P.

CIRCA AN. DL.

Notitiam hujus Sancti petentibus

De SS. Florentio et Vindemiale, *Episcopis Afris et Confessoribus, quorum corpora ex Corsica Tarvisium transtulit Titianus Episcopus, agentibus nobis ad diem* II *Maji, oblata fortuito notitia est hujus Sancti Episcopi, qui* Campiliæ *colitur, loco ad diœcesim Massæ Populoniæ pertinente, sub Pisanæ reipublicæ olim, nunc Magni Ducis Hetruriæ Dominatu. Distinctiorem porro notitiam petentibus nobis a R. P. Sebastiano de Comitibus, eo qui antehac Fastos Senenses vulgavit, ipsoque in id intento; opportune accidit Senis adesse ipsum Massæ Episcopum, Illustriss. ac Reverendiss. D. Nicolaum de Aciaria, Senensem Patritium : qui gratanter acceptans oblatam de Sanctis bene merendi occasionem, scribi jussit ad Campiliensis ecclesiæ Parochum, adm. R. D. Laurentium Donati, ut si quæ monumenta forsitan ibidem asservarentur de ipso Sancto loci Patrono, transcribenda curaret.*

responsum olim Natalem 18 Decembris,

C

2 *Respondit ille, vel majorum incuria, vel injuria temporum factum esse, ut nihil nunc scriptum reperiatur : videri tamen majorem aliquam et distinctiorem Sancti notitiam penes Campilienses olim fuisse, quandoquidem in eorum statutis notatum inveniatur, feriatum habendum in populo diem* XVIII *Decembris, ut qui sit* natalis S. Florentii Episcopi. *Tali autem observantia nunc abolita celebriorem quotannis cultum recurrere* XV *Maji, tamquam festo Translationis : quando sacrum corpus cum pompa processionali defertur ad ecclesiam S. Joannis extra oppidum Campiliense, ab ecclesia in oppido Parochiali ; ubi cum magno honore asservari consuevit, habetque altare proprium, cum vetusta imagine sua, in habitu Episcopali. Solent autem ad processionem illam Campilienses procedere armati, propter contentionem quæ ipsis olim de prædicto corpore cum vicinis Plumbinensibus fuit; cui terminandæ credunt adhibitum fuisse medium, in simili casu sæpe alias usurpatum, ut scilicet indomiti juvenci plaustro juncti impositum plaustro pignus sacrum auferre sinerentur, et quo illi vexissent istic deponeretur; pervexisse autem ad prædictam S. Joannis ecclesiam, unde ipsum deinde ad se Campilienses receperint.*

nunc Translationem 15 Maji coli,

in quo nihil mutandum censuit Alexander Pp VII

3 *Narrabat Episcopus, decessorem suum Illustriss. ac Reverendiss. Bandinum Accarisium, æque Senensem Patritium, cum esset ad limina Apostolorum progressus, duxisse officii sui admonere Alexandrum VII Pontificem tunc Maximum, quod Sanctus iste in sua diœcesi coleretur absque authentica ulla certaque notitia; rogareque quid sibi agendum censeret : et respondisse Pontificem sapientissimum hæc præcise verba :* Relinque mundum ut invenisti. *Noverat nempe Urbanum VIII, Pontificem item Maximum, in Decreto anni* MDCXXV, *quo modum statuebat abusibus, qui irrepere cœperant* in colendis quibusdam, cum sanctitatis aut martyrii fama vel opinione defunctis, qui neque Canonizationis neque Beatificationis honore insigniti essent ab Apostolica Sede; *noverat, inquam Urbanum expresse declarasse, quod per id præjudicare nollet neque intenderet in aliquo iis,* qui aut per communem ecclesiæ consensum, vel immemorabilem temporis cursum, aut per Patrum virorumque sanctorum scripta, vel longissimi temporis scientia ac tolerantia præfatæ Sedis vel Ordinarii, celebrantur. *Qualis cum esset Campigliæ* S. Florentius, *superfluum erat dubitare, quid de eo esset faciendum imposterum, propter solum scriptarum notitiarum defectum.*

4 *Licet interim dubitare et quærere, quis ille* S. Florentius *fuerit. Aiunt Campilienses, uti eorum Parochus prælaudatus scribit, ex insula Corsica miraculose advectum corpus, in marmorea arca, in qua nunc requiescit, appulisse ad littus Hetruscum inter Plumbinum et Campiliam, indeque natam contentionem, eo quem supra exposuimus modo terminatam. Verum ejusmodi opinio, atque hinc nata traditio, tunc fortassis primum orta est, cum vulgatus est Petri Equilini Sanctorum Catalogus, ex eoque innotuit Sanctus ille* Florentius, *cujus cum S. Vindemiale Tarvisium devecti supra fecimus mentionem. Certo usitatius nihil est quam ob nominis identitatem confundi personas : nec apparet quomodo de sic allato corpore sciri potuerit locus unde fuerit advectum. Cum præter nudum cujusque nomen, titulumque Episcopi, addito ut summum die obitus, nihil solitum fuerit inscribi laterculis plumbeis, marmoreis aut figlinis, quos Sanctorum Episcoporum corporibus contumulari mos erat, quemadmodum apparebit in S. Lucifero Episcopo Calaritano* XX *Maji : in ipsa autem arca nihil sculptum conspicitur, unde appareat ex Corsica adnatasse.*

F

Credunt nunc incolæ allatum ex Corsica,

quod parum verosimile est :

5 *Quare placet valde prædicti Parochi conjectura, non obstante suorum Campiliensium traditione, censentis, fieri posse, ut hic sit Sanctus iste* Florentius, *de quo in Vita S. Cerbonii Populoniensis Episcopi, ad* X *Octobris danda, sic legitur.* Pervenit B. Cerbonius in Populoniensem

potius dixerim fuisse Episcopum Populoniæ in Vita S Cerbonii laudatum.

A niensem civitatem, in qua erat ecclesia Beatæ Dei genitricis Mariæ, ubi erat venerabilis Florentius Episcopus ejusdem civitatis, orans Dominum die ac nocte cum omni devotione. Venerabilis autem Florentius Episcopus, ut vidit B. Cerbonium gavisus est gaudio magno, et suscepit eum cum omni amore et honore, commorantes insimul usque dum viveret Episcopus, servientes Domino cum omni alacritate et simplicitate cordis.... Contigit autem illis diebus ut B. Florentius dormitionem acciperet in Domino, cujus animam B. Cerbonius ab Angelis ad cœlum vidit deferri. *Hactenus Vita illa ex Codice Vaticano* 6453 *descripta : et eadem fere leguntur in membraneo Passionali Cardinalis Barberini.*

AUCTORE D. P.

7 *Floruit* S. Cerbonius *tempore Regis Totilæ et Vigilii Papæ post medium seculi* VI, *ita ut mors decessoris* Florentii *referri possit ad annum circiter* DLVI : *et corpus quidem ejus, in Elba insula, quo propter Longobardos fugerat, mortui, clam de mandato ejus perlatum est Populoniam, ad sepulcrum quod sibi pararat, in eoque tumulatum* (*uti refert S. Gregorius lib.* 3 *Dialog, capite* 11) *non tamen ibi diu mansit : sed intra pauca secula, deserta et destructa funditus Populonia, translatum fuit Massam, ad ædem insignem sub ejus nomine ibidem dedicatam; corpore* S. Florentii *sub ruinis* B *Populoniæ remanente. Hoc vero si fuit postea divino aliquo indicio revelatum, inventumque eo loco ubi olim urbs steterat, medio inter Campiliam et Plumbinum; nihil pronius fuit quam ut de ejus possessione certarent inter se loci utriusque incolæ; et siquidem alluente mari detectus tumulus primum fuit (uti potuit contigisse) potuit etiam persuaderi hominibus, apud quos nulla veterum Populoniæ Episcoporum ante Cerbonium memoria supererat, trans mare advectam miraculose arcam; et quærentibus unde, occurrere Corsica, ubi celebre erat* S. Florentii *alicujus nomen, deperdita pridem notitia corporis, ob Saracenorum incursiones latentis vel ablati : maxime postquam in Petro de Natalibus apparuit etiam* S. Florentius (*licet ab utroque jam dicto verosimiliter distinctus*) *ex Africa ejectus, qui in Corsica cum S. Vindemiale vixit.* D

qui obiit circa an. 550

et inter Populoniæ ruinas sepultus delituit,

8 *Neque mirum videri debet, quod dixerim, primorum Populoniæ Episcoporum memoriam cum ipsa Populonia periisse, adeo ut nec de* Florentio *quidem, in Vita S. Cerbonii memorato, Campilienses cogitarent. Etenim ipsa illa Vita Massanis, corpus S. Cerbonii habentibus diu nota non fuit, ut ostendit Ferdinandus Ughellus, dum tom.* 3 *Italiæ sacræ de Massæ-Populoniæ Episcopis ita loquitur :* Adhuc, ut multum investigaverim, haud sum assecatus, quis ejus diœcesis primus Episcopus fuerit, quisve illic primum Evangelium prædicarit. Constat enim ante S. Cerbonium, qui vixit anno DLXXIII, nullum omnino occurrere, qui in Populoniæ Massæque Sede floruerit. *Hoc sane non accidisset, si prædicta S. Cerbonii Vita tunc fuisset in manibus. Latebat illa scilicet in aliarum ecclesiarum transcripta Legendariis : quomodo latuit* E *Vita S. Appiani, Papiæ ad Cœlum aureum monachi, data a nobis* IV *Martii ex MS. Cardin. Barberini : dum interim, qui corpus ibidem possident et colunt nunc Augustiniani, tam Canonici quam Eremitæ, existimarunt, alicujus ex Africa Episcopi id esse, quod cum S. Augustini corpore ex Sardinia fuerit allatum a Luitprando Rege.*

ignoratus a posteris

æque ac ipsa illa Vita.

D. P.

DE SANCTO HILARO

ABBATE GALEATENSI IN ITALIA.

ANNO DLVIII

Galeata *pagus ad radices montis Apennini, in Æmiliæ nunc Romanulæ finibus, haud procul ab hodierno Dominio Florentino, ad fluvium* Bidentem, *seu* Bethensem, *aut* Uticensem, *Livio* Utentem *dictum, qui inde defluit ad oppidulum* Civitellam, *ac* Meldulam *oppidum, ac postea supra Æmiliam viam ac Forum-Livii, quod non attingit,* Ronco *appellatus, Ravennam alluit, ac dein in mare Adriaticum delabitur. Debet autem* Galeata *suam ori-* C *ginem* S. Hilaro, *sive ut passim scribitur* Hillaro, *vel etiam* Hyllaro *et* Illaro, *de quo hic agimus, et a quo ibidem aliquod cœnobium erectum est, postmodum in Abbatiam opulentissimam conversum : ita ut Ecclesiæ parochiales sex et triginta ei subjectæ fuerint; et Abbas plurium pagorum, ac totius fere vallis Dominus.*

Galeata cœnobium a S. Hilaro constructum,

2 *Ibi* Anscausus Episcopus Foropopiliensis, *in cujus territorio ipsum monasterium situm est,* cum maxima honoris humilitate gravissime *dicitur* suscepisse Stephanum *Papam II, cum anno* DCCLIII Franciæ properaret regionem, ad redimendam Italiæ Provinciam simul et Ravennatium Exarchatum de manibus gentium *Longobardarum, eique* affluenter itineris subsidia tribuisse : *qui quod concupierat consecutus per Francos,* vicissitudinem propensi beneficii eidem Anscauso Episcopo irrogans, prædictum monasterium diebus vitæ suæ fruendum illi concesserit : *quod frater ejus atque successor Paulus confirmavit. Eo deinde mortuo* agnoscens prædictum venerabile monasterium juris sanctæ Ravennatis Ecclesiæ a diuturnis existere temporibus, ideoque perpendens contra omnem rationem esse, ut ipse venerabilis locus a sancta Ravennate Ecclesia abstrahatur; ea quæ pridem pro ejus subtractione promulgata fuerant, incongrue atque irrationabiliter, omnia irrita et invalida esse statuerit. *Quam certo hæc dicantur nescio: quamvis enim Rubeus librum quintum Historiarum Ravennatum exordiatur a fragmento Bullæ, desuper a Paulo I editæ, in favorem ecclesiæ et Archiepiscopi Ravennatis; minime tamen securos nos facit de rei veritate, dum ipsemet ait Privilegium hoc signari, tamquam* datum Nonis Febr. Imp. Domno Piiss. Augusto Constantino, a Deo Coronato magno Imp. an. XL et F pacis (*imo P. C. id est post Consulatum*) ejus anno XX; sed et Leone, majore Imperatoris ejus filio, anno VII, Indict. XII. *Ut enim taceam quam incongruum sit Copronymi, hæretici excommunicati, Imperio signari Pontificis Romani Bullas; prædicti omnes numeri annorum cadunt in annum Christianæ æræ* DCCLIX; *cum* Paulum *constet anno* DCCLVII *vita functum esse. Ipsa tamen fictio, si fictio est, annorum saltem* DCCC *antiquitate subnixa, facile probat veterem loci celebritatem, et nonnullam super eo inter Foropopulienses proximo, et longius remotos Ravennates controversiam, appellationemque* Sancti *tributam* Hilaro *ab immemorabili tempore. Pro adstruendo autem potiori Ravennatium jure facit, quod monasterium ipsum primam suam dotem primasque possessiones acceperit ab* Olybrio, *viro inter Ravennates perquam potente, ibidem cum filiis monachatum professo, ea verosimiliter conditione, ut Ravennati Archiepiscopo locus ipse immediate subjiceretur : quod et Rex Theodoricus eidem loco singulariter potuit constituisse. Ravennatium ergo potiori juri inhærens* Hermenfredus Abbas Galeatensis, an. DCCCCXCVII designatus, obsequium Ravennæ fidemque sacramento solemni juravit; *et* anno MCCLI, in porticu cœnobii D. Hilari Galeatensis, Prior, Præfectus, et Monachi Procuratorem

a Stephano concessum Episcopo Populiensi,

ejusque Archiepiscopo diu subjectum fuit,

a Paulo I Ravennati Ecclesiæ restitutum.

A Procuratorem fecerunt Palmarium Monachum, qui electum a Conventu eorum Abbatem Rainerium, Ugonis Carpingi Comitis filium, confirmari a Philippo Archiepiscopo Ravennate peteret. *Iterum* anno MCCCXXIV Arduinus, D. Hilari Galeatensis Abbas, more majorum, genibus innixus, contracto Evangeliorum libro, Aimerico Archiepiscopo solemne obsequium præstitit. *Eodem modo* an. MCCCXXXIV designatus cœnobii D. Hilari Galeatensis Abbas Alexander, confirmari petiit: *uti ea aliaque apud Rubeum traduntur*.

Acta ex MSS.

3 *Acta* S. Hilari *ex tribus illustribus codicibus MSS. damus: horum prima ipsi Romæ curavimus ex MS. Vaticano num.* 3044 *signato describi: alia ibidem nobis donavit Ferdinandus Ughellus, cui videntur ex ipso monasterio Galeatensi submissa: ultima descripsit nobis Joannes Gamansius, ex MS. Bodecensis cœnobii. Posteriora duo stylo nonnihil politiori decurrunt: primum nativam simplicitatem servat. Hoc igitur potissimum sequimur; aliis utimur ad supplendos ejus defectus vel illustranda obscura quædam loca. Auctor sub finem se* B *ibidem* monachum *asserit*, et quæ vidit et auribus percepit Deo teste se fideliter conscripsisse. *Rubeus* Paulum S. Hilarii discipulum *nominat, et illustre compendium suæ historiæ inseruit, postmodum cum Surii Vitis Sanctorum recusum. Petrus de Natalibus aliquam ex dictis Actis epitome contraxit, uti etiam Silvanus Razzius tomo* 1 *de sanctis Hetruscis, et Philippus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ ad hunc* XV *Maji, quo obiit: ad quem diem in antiquo MS. Martyrologio Reginæ Sueciæ, sub nomine Usuardi, celebratur memoria* S. Hilarii monachi et eremitæ. *Et iterum Ferrarius de eodem agit in Catalogo generali, citatis monumentis Ecclesiæ Galeatensis et Breviario Vallumbrosano: quibus consonat quoad diem Rubeus. Alii* S. Hilarum *referunt die* XIII *Maji, secuti Petrum de Natalibus, apud quem legitur* obiisse III Idus Maji, *et hi sunt Grevenus, Maurolycus, Galesinius, Canisius, Surius, aliique. Secutus est autem Petrus Vitæ Historiam, evidenter a transcribentibus corruptam, eo loco ubi Paulus scripserat post mortem ab Angelo prænuntiatam die tertio, ipsis Idibus Maji Sanctum hinc emigrasse*.

Auctore Paulo ejus discipulo.

Memoria in Fastis 15

et 13 Maji;

4 *Natus est*, S. Hilarus *anno* CCCCLXXVI, *ut qui* Consulibus Dinamio et Sifidio, *an.* CCCCLXXXVIII, *egerit annum ætatis duodecimum. Cum autem attigerit annum ætatis octogesimum secundum, consequens est quod in Domino obdormiverit anno* DLVIII; *et ad conditam pri-* C *dem a se ecclesiam cœperit discipulos aggregare circa annum Christi* CCCCXCVII, *utpote tunc agens ætatis suæ annum* XXI. *Quam porro sibi tunc præscripserit regulam, non constat. Wion, Dorganius, Menardus, Bucelinus illum fastis Benedictinis adscripserunt; sed omiserunt Lucas d'Achery et Joannes Mabillon in Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti: et merito. Fuit enim* S. Hilarus *aliquot annis senior S. Benedicto, et ante monasticam vitam amplexus, quam ille Ordinem suum auspicaretur. Certe si pauca illa Regulæ ab eodem observatæ ac traditæ capita, quorum meminit Vita, consideres; nihil dubitabis, quin hæc eidem et discipulis ejus fuerit singularis ac propria, neque scripto sed usu constituta: cui proinde Regula Benedictina facillime successerit, cum ea cœpit per Italiam vulgari, quod vix ante Casinensis monasterii restaurationem sub S. Petronace factum fuisse videtur*.

tempus vitæ et mortis,

et ordo monasticus.

5 *Collapsa postmodum, ut sunt humanæ res omnes, disciplina fuit, adeo ut in quadam Faventinæ civitatis Chronica, circa initium seculi præsentis in lucem eruta, linguaque vulgari tradita a Gregorio Zacculo, notatum inveniatur, teste Raizzio, quod ab anno* MCLXIII *usque ad* MCCXII *Abbas S. Hilari, tamquam secularis aliquis Princeps, sæpius induxerit in Romandiolam equitum ac peditum turmas eques ipse, incursiones faciendo modo in agros Faventinorum, modo pro his in adversariorum* D *terras. In Commendam denique, ut appellant, Abbatia decidit, sub eaque servitute per annos sexaginta gemuit, usque ad annum* MCCCCLXXXVIII, *quando Camaldulensibus tradita est. Mutationem hanc secuta est innovatio loci: quæ ut collatis undique subsidiis pecuniariis procederet felicius, ipse* S. Hilarus *effecit, productus in lucem et solenni translatione delatus ad aram principem, per Petrum Delfinum, Ordinis Camaldulensis Generalem. Hac de re inter ejus epistolas impressas Venetiis anno* MDXXIV *arte et studio Bernardini Benalii, extat in ordine nonagesima sexta, ad Franciscum Picolhomineum Card. Senensem, ab avunculo Pio II creatum S. R. E. Archidiaconum, deinde Pontificem maximum anno* MDIII *Pium III: quam manu sua nobis transcripsit Illustrissimus idemque Eruditissimus Antonius Magliabechius beneficio tanto pluris æstimando, quod rarissima inveniantur exemplaria, adeo ut ægre post diuturnam inquisitionem unum petenti Alexandro VII sit inventum. Fuit autem Petrus ab anno ætatis suæ* XXXIII, *Christi* MCCCCLXVII, *Generalis, usque ad ætatis suæ annum* LXXXI, *Christi* MDXXV: *quando sanctissime obiit Venetiis, in monasterio S. Michaelis de Murano* XVII *Januarii: Vitam vero ejus, ex epistolis collectam, legere est apud Silvanum Razzium, in alio de Beatis Camaldulensibus opere pag.* 149 *et seq.* E

AUCTORE D. P.

Translatio ad Camaldulense monasterium,

a Petro Delphino Ord. Gen descripta.

VITA

Auctore Paulo Discipulo Sancti.

Ex tribus veteribus MSS.

CAPUT I.

S. Hilari anachoresis, monasterium conditum in eoque receptus cum suis Olybrius Ravennas.

Temporibus quibus civitas Romana a Consulibus gubernabatur *a* Dynamio et Sifidio, fuit quidam puerulus, nomine Hilarus apud provinciam Tusciam *b*, et ab infantia sua timens Deum et recedens ab omni malo: qui dum apud suos parentes secrete Christiana regula uteretur, pervenerunt ad manus ejus beatissimi Pauli Apostoli *c* epistolæ, quibus die noctuque utebatur. Deinde dum hæc in corde ejus volverentur, qualiter a suis parentibus recederet, et ad Dei pervenire *d* posset culturam; divino instigante Spiritu, dum in ecclesia ad orationem ambulasset, audivit lectionem sancti Evangelii ubi dicit Dominus discipulis; Si quis vult pro me venire, et non odit patrem suum et matrem, et reliqua simul quæ possidet, et animam suam, non potest meus esse discipulus; et interrogavit quemdam senem quid hoc esset. Respondens senex dixit illi, Tu cum sis annorum *e* duodecim, jugiter quid hoc scrutari desideras? Ad hæc puer respondit, Pater, loquitur Dominus in sanctis Evangeliis, Sinite parvulos, et nolite eos prohibere venire ad me. Audiens hoc senex, *f* quod non esset dubius Angelum Dei adfuisse, dixit ei; Fili, secundum voluntatem tuam fiat tibi sicut vis, et exposuit ei omnia quæ *g* oportebat de regno Dei.

a

b Lectione Scripturæ sacræ,

c

F

d

Luc. 14, 26,

e et verbis Evangelii excitatus, Mat. 10, 13

f

2 Quo audito puer gaudio magno repletus, dixit: Domine Jesu Christe, qui es Dux castitatis, redemptor peccantium, protector innocentium, adjutor in tribulationibus, quem cœli cœlorum vix capiunt, qui es lux omnium indeficiens; te invoco, te deprecor, ut digneris Angelum tuum Sanctum destinare in itinere meo, qui vias meas dirigat per tuam sanctam virtutem, ut non possit inimicus amovere puerum tuum, qui pro nominis *h* tui desiderio in hoc collocatus loco, solitariam institutionem desidero amplecti

g petit dirigi iter suum:

h

A PAULO DISCIP.

ab Angelo confortatus,

A cti, ut possim præceptum verbi tui adimplere, qui vivis et regnas, nunc et semper, et per omnia secula seculorum. Amen. Et dum completa esset oratio, apparuit ei Angelus Domini, et confortans animum ejus, dixit : Confortare, viriliter age : omnia enim complet Deus voluntatis tuæ desideria : et ecce ego datus sum tibi custos, ut quæcumque facere volueris, prospera sint in manu tua. Eodem quoque tempore exiens a partibus Tusciæ, Æmiliæ se partibus collocavit : ubi ab Angelo demonstratum locum habitationis ejus in montibus et in desertis, qualiter ejus fuerat dilectio, prompte adeptus est.

discedit in Æmiliam

et sibi eremitorium struit :

3 Locus autem ille qui ab Angelo fuerat demonstratus ita erat dispositus. Mons erat superius, et sub eodem fluvius Bethesse *i* decurrens plus minus miliario uno, ubi ei Dominus tantam gratiam donare dignatus est, ut infra tres annos in eodem monte ecclesia fabricaretur ; et sub eadem ecclesia sibi speluncam construens, ibi die noctuque laudes referebat. Cumque in eodem loco in *k* eremis collocatus fuisset, gratia Dei confisus, præcepit ibidem Dominus ei labore manuum suarum victum præbere quotidianum.

ubi proditus a dæmone Olybrium obsidente,

4 At ubi in vigesimum annum ætatis suæ pervenit, cœpit regulam monasterii solicite observare. *l* B Erat quidam vir nomine Olybrius, potentissimus, et nobili ex genere, qui habitans in urbe Ravenna dæmonio arreptus est : et cœpit ex ore ejus clamare dæmon et dicere, nisi videro puerum Hilarum non exeam de homine isto. Tunc flens familia vel conjux ejus interrogaverunt eum dicentes : Cujus formæ est vir, aut ubi eum invenire possumus? Quibus dæmon dixit : In montibus et in deserto loco manet : ipseque mons super Betentem fluvium est constitutus, in quo monte sibi ecclesiam collocavit, in quo vero loco die noctuque in Dei laudibus perseverat : annorum est circiter viginti et duorum, brevis vero staturæ, modicaque sibi barba nascitur, et comitantur cum illo Angeli Dei. Quo audito omnis pariter familia, una cum suo Domino et Domina, in eumdem locum, ubi sanctus vir orationibus utebatur, pervenire festinabant, secunda die, hora nona Dum autem ad unius jactum lapidis ad eumdem propinquassent locum, cœpit dæmon, timens et tremens gemensque rapidissimo cursu ad Dei hominem properare. Cumque ante *m* regias pervenisset ecclesiæ, non eum permisit Angelus Domini ingredi, usque dum Dei famulus orationis suæ regulam adimpleret : completo C autem vespertino carmine, sic eum absolvit ut ingrederetur.

ipsum ad se accedentem,

liberat,

5 Ingressus autem, tota illa nocte in vigiliis et oratione perduravit : clamabat vero dæmon dicens, absolve me, beatissime Hilare, et noli flagellis ardentibus cruciare. Ad hæc B. Hilarus ita respondit : Obmutesce, maledicte et immundissime spiritus; exi ab eo. Et vera accepta sanitate, cœpit B. Hilarus gratias agere Deo, dicens : Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe, qui me jubes servum tuum effugare immundissimum spiritum : sed tu, bone et benedicte pater, si tua jussione hunc effugasti immundum spiritum, jube aperire oculos cordis ejus, ut cognoscat te solum esse creatorem suum, et relinquat idola vana et surda, et nullum alium adoret præter te, Domine. Et dum finita esset oratio, advolvit se ad pedes ejus Olybrius, una cum conjuge sua et filiis duobus, rogantes eum ut firmam in eis regulam Christianitatis institueret. Quod videns B. Hilarus, gaudio magno repletus, cogitare cœpit qualiter eos ad baptismati gratiam aggregare posset. Unde factum est ut Domino prosperante exinde transiret quidam Presbyter, nomine Julianus, qui ab Aritio *n* in urbe Ravenna ambulabat. Qui dum ibidem devenisset, fecit eum *o* baptismo renovari : et collecta omni familia una cum suo Domino, plus minus animæ quam D nonaginta, omnes baptizati sunt. Tertia vero die conjux Olybrii, Eustasia nomine, migravit ad Dominum.

et cum uxore filiis ac familia baptizari facit,

qui cum filiis monachus factus,

6 Sed quid multa? Opus eorum et fidem narrare non est necesse : nam Olybrius, una cum filiis suis *p* Jobio et Eunomio, in regula monasterii perduraverunt usque ad transitum suum ; familiam vero et omnem pecuniam, quam habere potuerant, ab urbe Ravenna secum detulerunt, et in manibus ejus tradiderunt. Et quia non longe ab ipso monasterio, plus minus quasi duarum sagittarum jactus, quamvis in desertis, ejusdem Olybrii erat possessio; ibi ipsos famulos suos injecit ad laborandum. Unde factum est, Domini gratia opitulante, ut ipsa loca, quæ in eremis fuerant deserta, infra decem annorum spatia, omnia culturarentur : et tantam opem ibi Dominus quotidianis diebus impendere dignatus est, ut pauperibus *r* et viduis erogarent. Cumque per eum Dominus multas virtutes faceret (nam et cæcis visum reddebat, et omnem morbum in Christi nomine curabat) [convenerunt illuc plurimi, tam pro animæ quam pro corporis sanitate impetranda : et qui cum fidei integritate, de quacumque necessitate postulasset, gaudens et alacer impetrata optione revertebatur. E Hanc quoque Regulam B. Hilarus Fratribus instituit, ut a mane usque ad horam nonam terræ operibus, in privatis diebus, se jejunantes occuparent : refectione autem facta ab hora nona vespertinis laudibus Deo studiosissime usque ad noctem deservirent, a media vero nocte usque ad mane in Dei laudibus perstarent ;] usque dum ei Angelus appareret *t* dum veram regulam in ipso loco constituisset.

fundos suos ei largitur,

et servat Regulam ab eo institutam.

ANNOTATA.

a *Est is annus Æræ vulgaris* 488, *cum Italiæ a Barbaris occupata apud Græcos imperaret Zeno.*

b *Addit MS. Vaticanum* Urbe Romana, *fortassis* Reatina.

c *Ibidem* B. P. A. prædicationis epistolæ.

d *MS. Bodecense,* Et ad Dei cultum se studiosius atque perfectius adaptaret : *et sic passim phrasis utriusque MS. differt : uti et MS. Ughellani.*

e *Idem MS. Bodec.* Cum sic adhuc puer vix tredecim annorum, quid hoc scrutari desideras, quod vix perfecti pauci adimplere poterunt? F

f *Idem,* Audiens hoc senex, gavisus de ejus fidei ardore, dixit :

g *Idem* , Quæ habebat interrogare de regno Dei.

h *Idem,* Pro nomine tuo desiderantem ab hominibus sequestrari.

i *Deest nomen in MS. Bodec. MS. Ughelli* Bidens *dicitur;* Bedese *autem in tabulis, qui Forolivium transiens Ravennam fertur, ejusque latus Australe alluit. Rubeus locum describit :* Passibus mille juxta vicum Galigatam, Ravennatis diœcesis, in præcelso atque edito monte, sub quo Vitis amnis defluit, ab incolis (ut nos, quo tempore ibidem fuimus, accepimus) Bidens appellatus.

k *Ecgraphum nostrum Vatic.* heremnis, *forsan* ærumnis, *Brevius hæc MS. Bodec.*

l *Idem MS.* Vigesimo igitur ætatis suæ anno, cum jam omnem regulam eremiticæ conversationis solicite observaret, vir quidam *etc.*

m *MS. Ughelli* ad valvas. *Ast* Regiæ, *phrasi Italica dicuntur* fores, *vulgo* Reggi.

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 99 **

n *Ita etiam MS. Ughelli. In MS. Bodec. nulla fit mentio* Arelii *: est autem, urbs Tusciæ Episcopalis inter quam et* Ravennam *medius jacet Vicus* Galeata 30 p. m *utrimque distans, seu itinere horarum* 10, *quod justum*

A *justum bidui iter est homini, uxorem filiosque ducenti et familiam capitum* 90.

o *MS. Bodec.* At ille continuo consecrato fonte baptizavit eos cum omni clientela numero LXXXX.

p *Ibidem* Junius *pro* Jolio. *Rubeus etiam* Junium *vocat.*

q *MS. Vaticanum* Passio, *utique scriptoris mendo: MS. Ughelli* prædium.

r *MS. Bodec.* Tantamque copiam Dominus illi loco contulit, ut pauperibus et peregrinis et omnibus inhabitantibus victus et vestitus abundanter ibi subministraretur.

s *Hæc sumpta ex MSS. Ughelli et Bodecensi : nam Vaticanum hic misere truncatum est, et regulam primam sic proponit,* Ut animæ ab hora nona ad vespertinas laudes usque prudentissime studio lectionis augebantur, et media autem nocte similiter a Dei laudibus non cessabat.

t *Addit. Bodec.* Qui quotidie eum confortabat, et quid agendum Fratribus esset annuntiabat.

CAPUT II.

B

Theodorici Regis furor contra Sanctum repressus : hujus in regimine virtutes et obitus.

a b c *Jussu Theodorici R. capiendus.* d

In tempore illo *a* veniens Rex Theodoricus, ut sibi sub ipso monte super Betentem fluvium palatium *b* constitueret ; et dum multas angarias *c* populis propinquantibus imposuisset constituendo palatium, quidam ex populis, pestiferi homines, nuntiaverunt ei dicentes ; *d* quidam vir, nomine Hilarus, sibi aggregata multitudine de familiaribus suis, nullum præceptum suæ Excellentiæ obedire conatur; sed neque in operibus publicis, neque in quibuslibet suis jussionibus obaudit : *e* et, si jubes, turbam ex militibus destinemus, quæ eum una cum familiaribus deprehensum ad tuam perducat Clementiam : Quo audito Rex Theodoricus iratus est valde, et missa apparitione [cum] *f* quaterdecennioribus militum, suis aspectibus eum jussit adsisti. Et ambulantes milites dum in ejus possessiunculam introire voluissent, ad ejus familiam deprædandam, dum descenderent ad ipsam vallem, videns eos B. Hilarus illuc descendere, ingressus ad orationem, ita Domino se prosternens dixit : Domine Jesu Christe, qui dignatus es mihi Angelum tuum sanctum prospere destinare in hunc locum, qui et mihi hoc habitaculum demonstravit, tibi committo causam tuam, qui judex es omnium : esto in hac hora præsens, ut non gratuletur inimicus, qui vult servos tuos contristare. Et oratione facta continuo in aliam exerrantes viam, per biduum in montibus vagabantur.

e · f *missos ad id milites orando avertit ;*

8 Audito hoc Rex Theodoricus, ira magna repletus, rapidissimo cursu in equum ascendit : et in ipso furore dum voluisset ad hominem Dei properare, antequam ad *g* Cortinam ipsius monasterii ingrederetur, plus minus quasi unius jactus lapidis, ingemuit equus in semetipsum et nolebat ire. Rex autem percutiebat eum ; unde non dubium est, quod Angelicum vultum contremisceret equus. *h* Cumque equum sæpius percuteret suum, rapidissimo furore equus eum in eumdem locum dejecit ; unde nec Rex nec equus se movere potuit. Videns ergo Rex Theodoricus hoc signum, intellexit, quia non bonum opus facere destinaverat : misitque ad eos duos milites, rogans eum ut veniret, et absolveret eum. Quo audito famulus Dei, gaudio magno repletus, ad ejus mandatum lætus perrexit. Et ut vidit Rex eum venientem ad se, cucurrit et advolvit se ad pedes ejus, dicens : Peccavi, cogitans adversum te malum consilium, per exhortationem malorum hominum ; sed peto te ut ores pro me ad Dominum omnipotentem, ut indulgeat mihi peccatum hoc quod cogitavi. Tunc beatus Hilarus apprehendit manum ejus, et erexit eum et duxit ad speluncam suam, et oratione facta fecerunt caritatem. Ab eodem namque die multum veneravit locum illum Rex, sed et multas pecunias seu possessiones ibi donavit, multo quam habuerat.

ipsumque Regem progredi vetitum g h *supplicem habet.*

D *A PAULO DISCI. EX MS*

Sed quid multa nobis est de ejus venerabili vita narrare? quamque in regula monasterii die noctuque impiger exercebatur [quam studiosus in hospitalitate, quam cautus et solicitus in Dei servitute, quam discretus in laborum operatione, quam providus extiterit in correctione]. Omnis ordinatio ecclesiæ, in ipso aggregata monasterio, sub ejus regimine disponebatur; et ita præcepit unicuique, ut invicem sibi pedes lavarent, sive quamlibet causam obsequii invicem facerent. Ipse autem, non quasi patris-familiæ potestatem exercens, sed revera quasi unus ex congregatione Fratrum, similem angariam exercebat. Nullus autem ex congregatione sine ejus jussione aliquid operabatur : omnem humilitatem in alterutrum exercentes, nulla inter eos erat dissensio. Tempore autem, quo quis ad poma colligenda missus fuerat ex Fratribus, talem habebat expositam Regulam, ut usque dum ei præsentaret benedicenda, *i* non exinde contingeret gustando : collecta autem is, qui missus fuerat, dum ad medium adducebat, velato canistro incomesta erant : benedictione facta omnes pariter comedebant, sub velamine injicientes manum, nullus autem prospiciebat quis quantumlibet ad comedendum apprehenderet.

Inter suos exactam servat disciplinam, *et sobriam victus rationem :* E

9 Unus autem ex Fratribus, Glycerius *k* nomine, dum transiret per vineam tempore quo debet uva ad maturitatem venire, et adhuc non contigerat; unam vidit uvam speciosam inter reliquas et maturitate compertam : factumque est subito in eum desiderium exinde gustandi : sed dum Cursum *l* suum secundum consuetudinem faceret, recordatus abiit ad B. Hilarum, dicens : Venit in animo meo gustare uvam, eo quod speciosa et nova primitiarum tempore esset. Suspiciens ergo B. Hilarus dixit : Vade, et impleas desiderium carnis tuæ; Deus enim prosperabitur, et non te derelinquet. Abiit ergo Glycerius tollere uvam, et ex ipsa uva factus est serpens immanis. Cucurrit vero citius et nuntiavit ei hoc factum. Quo audito famulus Dei citius properavit ad serpentem, nemini loquens. Et dum venisset et vidisset serpentem [stantem] in cauda sua, nemine *m* dubitante cognovit quod immundus esset spiritus : et jactavit se et apprehendit eum, et cœpit eum trahere [post se]. Ut autem eum misit in ecclesiam dum Cursum diei adimpleret, cœpit ex ore serpentis clamare dæmon et dicere : O ardentissime ignis, quid me per Hilarum incendis! O furor insanabilis mihi! Vel unius horæ spatium requiem inveniam. Quare regni mei potestas per te vim patitur? Quod cogito adversus te non invenio : [vadam ergo] et huc ulterius non revertar. Ad hæc B. Hilarus dixit dæmoni : Impero tibi, maledicte, per virtutem Domini nostri Jesu Christi, ut dicas mihi si tu injecisti desiderium eidem gustandi uvam. Cui dæmon respondit, Si potuissem facere ut exinde gustaret, amovere eum habui a tuo servitio. Tunc B. Hilarus oratione facta [jussit serpenti ut creparet, et] crepuit serpens, et in pulvere redactus est, ita ut exierit ab eo fumus pice nigrior : videntibus autem omnibus demersit se in deserta loca, *n* [ut amplius neminem de Fratribus in tali concupiscentia tentaret.

k *sub botri specie delectum dæmonem* l *in ecclesiam pertrahit,* m F *suasque fraudes fateri cogit* n

10 Innumerabilia et forsan incredibilia possent dici de hoc sanctissimo Patre : sed quia dubiis mentibus non facile suggeritur credere quod sibi impossibile videtur] : hæc quæ vidimus, et de ore ejus audivimus

A audivimus annuntiamus vobis, ut concordia Fratrum ab eo instituta, et constantia fidei quam longe proficiat *o*. Hanc quoque ab initio vitæ suæ consuetudinem Regulæ dereliquit, ut si quis se ad eum coadunaret ad servitium Domini exercendum, omnia quæ habere poterat ad manus ejus adferebat, et erant illis omnia communia; ita ut neque datum neque acceptum cujuslibet rei sine ejus jussione ausus esset tractare.

Jubet omnia in commune conferri:

11 Expletis autem diebus vitæ suæ, id est annis octoginta duobus *p*, apparuit ei Angelus Domini *q* quarto idus Majas, dicens : Confortare [et viriliter age, confortans] congregationem tuam et tibi aggregatam multitudinem, quia post triduum ad te veniam, assumens te de hoc seculo. Audiens hoc B. Hilarus, gaudio magno repletus, aggregans multitudinem Fratrum dixit : Filii carissimi, constantes estote : servate quæ præcepta sunt vobis : ne quis in laqueum diaboli incidat. Quid plura? per totam diem non cessavit loqui, admonens unumquemque eorum. Alia vero die abiit non longe ab ecclesia fere stadia *r* centum, et præparari sibi locellum jussit, non mirifice factum : fecit autem qualiter ejus placuit voluntati. B Post hæc autem nihil aliud gessit, nisi in eodem loco die ac nocte laudes Domino canebat. Mane autem *s* die tertia, [quæ erat dies] Iduum Majarum, quasi soporatus a somno, migravit a seculo. Cujus quidem corpus cum magna veneratione conditum aromatibus sepelivimus. Ego quidem *t* minimus omnium Fratrum hæc, quæ vidi et audivi, Deo teste, scripsi, ad laudem Domini nostri Jesu Christi, cum quo vivit et regnat Deus per infinita secula seculorum. Amen.

et an. æt. 82 ab Angelo doctus diem obitus sui,

moritur 15 Maji.

ANNOTATA.

a *Videtur indicari annus circiter* 508, Theodorici *in Italia regnantis annus* 16.

b *Addit Rubeus : quod ex hinc magis* cœpit frequentari Hilari cœnobium : ex quo Hilarus id fructus collegit, quod familiares Regis, viros nobiles, Christi ab se legem ac præcepta edoctos, monachos fecit, indiesque faciebat.

c *Addit idem putare aliquos, quod ab Apennini radicibus illuc aquam deduxerit Theodoricus. Unde Joannes Antonius Magini in tabula Romandiolæ, ad Bidentem fluvium, sic scribit,* Bedese, o Ronco, gia fiume del acquedotto.

C d *MS. Bodec.* Ecce hic in primo (*forte* proximo) habitat... qui... omnem eremum usurpative possidet.

e *Addit Rubeus*, multos ex familiaribus alienare ad seque adducere, et aliquorum suspicionem esse, per eum modum collecta egregiorum et præclare audacium satis magna manu (ut solent hujusmodi initia ab imprudentibus plerumque contemni) nonnullos ex ipsis, repentino facto impetu, Regni illius tranquillitatem ac pacem perturbaturos.

f *MS. Ughelli :* misso apparitore de senioribus : *Ego nihil mutare præsumo :* Apparitio *enim recte dicitur pro* apparitoribus, *sicut* legatio *pro* legatis : *mallem tamen pro* quater-decennionibus *legere* quatuor decennionibus, *ut* decennio *dicatur sicut* ternio, *significeturque missos esse milites quadraginta.*

g *Ita etiam MS. Ughelli* Cortinam, quam vocant. *MS. Bodec.* Ad cardinem. *Italis etiam hodie* Cortina *dicitur rectum muri spatium, inter turres seu propugnacula decurrens, et urbium mœnia faciens. Quidni hoc loco sic appelletur maceria monasterio circumducta?*

h *Addit idem MS.* Sicut quondam asina, dum contra voluntatem Dei Balaam pergere vellet.

i *MS. Ughelli*, quibus imprimeret salutarem Crucis figuram. *Addit Bodec. unde etiam verba* [] *inclusa sumpsimus*, Omnes enim novi fructus benedictione D sanctificabantur, antequam comederentur.

k *MS. Ughelli et Vat.* Clicerius, *Bodec.* Cliterius.

l Cursus *id est, Horæ Canonicæ pensum. MS. Ughelli* Convocatis postea juxta consuetudinem Fratribus, ille recordatus est Regulæ.

m *Idem MS.* Nihil sibi a quoquam metuentem.

n *Quæ hic inclusimus* [], *sicuti et superius verba quædam ex MS. Bodecensi sunt. Vaticanum dumtaxat habebat,* Longum est quidem ejus venerabilem vitam enarrare : hæc vero quæ etc.

o *Vicissim desunt in MS. Bodec. reliqua hujus §. quæ quoad substantiam leguntur etiam in MS. Ughelli.*

p *Addit Rubeus*, cum Olybrium Ravennatem in cœlum præmisisset, vita sancte acta multisque miraculis editis clarissimus. *Hinc Surius titulum fecit,* Vita SS. Hilari et Olybrii Confessorum Ravennatum.

q *MS. Bodec.* Tertio Iduum Majarum.

r *MS. Bodec. prætermittit spatium definire. MS. Ughelli*, Centum circiter passus.

s *MS. Ughelli simpliciter* die tertia, *omissis ceteris. MSS. Bodec. et Vatic.* tertia Iduum Majarum, E *quæ cum sint disjungenda, juxta id quod præcessit, addidi parenthesim; et sic etiam verba disjungenda intelligens Rubeus in secunda operis auctioris editione Sixto V dicata an.* 1589, *et Venetiis absoluta anno* 1603, *posuit* Idibus Maji : *cum in priori, anni* 1571, *quam secutus est Surius, scripsisset,* tertio Idus Maji.

t Pauli *scriptoris nomen in titulo MS. sui debuit invenisse Rubius.*

DE TRANSLATIONE S. HILARI

Epistola Petri Delfini Generalis Camaldulensis ad Franciscum Picolhomineum Card. Senensem, Ordinis Protectorem.

Quoniam Religionis successibus gaudes, Domine Colendissime, referam tuæ Amplitudini, quæ per hos dies in Cœnobio quodam nostri Ordinis contigerunt. Abbatia Sancti Hilari, in valle Galeatæ sita, et a Civitella Ecclesiæ oppidulo mille fere distans passibus, per annos sexaginta Commendatariis subdita fuit. In ea servitute laboranti, ac desolatæ sicut in vastitate hostili, adeo ut haud ignobilis templi tectum corruerit, et domus tota veluti incendio conflagrata ruinas congesserit; illuxit tandem Oriens ex alto, recordatusque est Dominus misericordiæ F suæ. Liberata enim primum ante annos circiter septem de manu filiorum alienorum, et restituta Ordini, hoc demum novissime ditata est munere.

Monasterio a Commendatariis ad Camaldulenses translato,

13 Tertia decima mensis præteriti die, cum per multum temporis perseverasset apud incolas regionis illius opinio, et fama crevisset, jacere in ejusdem Abbatiæ templo corpus Beatissimi Hilari, Abbatis et Confessoris, apposuit manus loci ipsius Abbas cum aliis tribus, ad perquirendas Sancti hujus reliquias. Et quod pro miraculo habitum est, duarum aut trium horarum spatio perfecerunt opus, quod alias vix decem potuissent facere uno die. Effossa denique atque egesta multa humo, invenerunt lapidem grandem super alium lapidem, utrumque marmoreum, utrumque gravissimum. Sublatis deinceps atque amotis lapidibus, apparuit continuo capsula plumbea, in qua hæ incisæ erant literæ. HIC EST CORPUS BEATISSIMI HILARI CONFESSORIS. Aperta capsula invenerunt caput et ossa, partim integra, partim confracta. Juxta vero capsulam erat vas testaceum, pulvere plenum. Vulgari continuo cœpit factum per finitima rura, oppida, urbes, et undique virorum ac mulierum incredibilis multitudo confluere. Accersitus

an 1495 13 Aprilis refoditur corpus :

A tus ego compluribus et nuntiis et litteris oppidi Galeatani Magistratus, quos Antianos vocant : et rogatus ab eis, ut eo me cum festinatione proriperem, tum ad honorandas sacratissimas Reliquias, tum ad consulendum, quid facto opus esset super illarum custodia, feci satis petentibus. Fuit tamen præcursor noster Joannes Eremita, quem eo ad primum statim nuntium cum socio destinavi.

a Generalis Delfinus Galeatam excurrens, b

14 Haud multo post cum aliis super alias epistolis requirerer, superatis Alpibus *a* eo me cum pluribus contuli. Apparuit ex occursu oppidanorum et Magistratus Prætorisque fuisse omnibus optatissimum atque expectatissimum adventum nostrum. Mansimus ibidem per dies quatuor. Occurrente *b* Dominico die, rogatus ab eis, ut Missarum solemnia in eodem templo celebrarem, et beatissimi Confessoris corpus venientibus ostenderem, quemadmodum ipso die futurum divulgari pluribus ante diebus per universam regionem illam mandaverant, implevi illorum vota. Mirabilis sane Deus in Sanctis suis. Vidimus vicinos colles a sinistro vallis latere (siquidem in eminentiori et conspicuo loco Abbatia sita est) innumerabili hominum concursu opertos, ita ut ultra quindecim millia ea die convenisse creditum sit. Oblationes quoque haud tenues, tum pecuniarum tum cereorum et funalium ab adventantibus factæ sunt, peracta prius per jugum montis frequenti ac celebri supplicatione. Tandem sub altari tribunalis primarii Reliquias, ubi repertæ fuerant, cum capsula reposuimus; præpositis quatuor civibus rei ædificatoriæ, ad contegendum templum, et exornandum præcipue locum, quo decentius beata ossa conservarentur. Jam materia cœpta est convehi, et locatum Architecto opus. Speratur hac occasione, futuram facile destituti atque inhabitati loci reformationem.

ipsum sub altari reponit solenniter,

B

itaque initium datur restaurando templo,

15 Sub Altare Dei clamasse beatum Confessorem credo, ut ex illius ruinis tandem erueretur, et ex longa oblivione atque solitudine, memoriæ ac celebritati restitueretur. Pupugit certe cor tam præclari monasterii desolatio, quod totius illius vallis caput est, et jurisdictionem habet magnam nimis. Ad fletum excitavit, venustissimi templi, ac solerti ingenio multaque impensa fabrefacti collapsum tectum. *c* Cogitavi mecum sæpius, quid pariant commendata Curialibus, incuria laborantibus, beneficia, dicens intra me : Profecto si liceret Summis Pontificibus, propriis hæc luminibus intueri, numquam passuros illos arbitror, ut committerentur dilaniandæ lupis

C oves. Fiunt tamen ista quotidie in maximum cultus divini dedecus, et sacrorum Ordinum, sub regulari vita degentium, ruinam atque interitum.

16 Verum ut eo redeam, unde digressus sum, quarto post die, quo illuc ieramus, inde profecti, quinto demum ad Fontem-bonum incolumes redivimus, perpetuo licet comitante nos imbre, ac desuper effuso vehementissime ac ruente. Neque tamen propterea pœnituit nos itineris, in honorem Dei et Confessoris ejus potissimum assumpti; relicto præsertim nostri et sociorum apud populum illum desiderio, qui cupiunt quam maxime, ut locus ille nostris ac nostrorum regulariter viventium manibus gubernetur. Sed de hoc si oportuerit, alias latius. Satis modo sit, quod ad significandam inventionem sacri corporis, divinitus revelatam hoc novissimo tempore, pluribus forte usus sum, quam scribenti ad occupatissimum Dominum par fuerit. Hoc agit major quam pro meritis de tua erga me humanitate fiducia, cujus inter ceteros, quos ego expertus sum Prælatos et magnos viros, facile obtines principatum. Vale Domine mi colendissime. Ex Fonte-bono, die XX Maji MCCCCLXXXXVI. *d* D

A Paulo descr. ex ms. et Generalis reversus Camaldulum, scribit Cardinali.

ANNOTATA.

a Alpes *vocantur ab Italis quicumque montes : itaque Apenninum hic intellige, spatio* 15 *milliarium interjectum inter* Galeatam *et Camaldulense* Boni fontis, *ubi Generalis tunc erat, monasterium, atque eremum eidem adjunctam.* E

b *Anno* 1496 *Bissextili litteris Dominicalibus C B dies* 13 *Maji in feriam* III *cecidit, unde sequeretur, ne ad unum quidem diem cunctatum fuisse Generalem, antequam se loco moveret; cum autem contrarium supponat illa nuntiorum missorum frequentia, cogimur credere, annum accipi more Hetrusco, a* 24 *Martii præcedentis nostri anni initium, sic ut nobis is adhuc fuerit annus* 1495, *quando littera Dominicali A,* 13 *Aprilis fuit Feria* VI *et sic potuit Generalis cunctatus fuisse diebus quatuor : Dominica autem translationis celebrata fuerit* 23 *Aprilis.*

c *Parum est in remotis ab hominum frequentia monasteriis hæc facta et fieri, vidimus ipsi an.* 1660 23 *Octobris, nec sine gemitu vidimus, in celeberrima Veronensi civitate, elegantissimam S. Zenonis Basilicam amplo adjunctam monasterio, vitium trabe re perstillante tecto, et ubi* 30 *Religiosi ante annos non adeo multos erat numerare, vix novem residuos; quibus ægre victus sufficeret, nedum ad sarta tecta curanda et novum sacris altaribus ornatum comparandum sumptus necessarius; cum interim nobilis aliquis Venetus, commendatam sibi habens Abbatiam istam, diceretur ex monasterii proventibus annue percipere supra duodecim millia ducatorum.* F

d *In dubio utrum Hetrusco more an communi æstimetur annus, succurrit dies inventi corporis* 13 *Aprilis, et mora usque ad translationem interposita, facitque credere annum nobis tunc adhuc fuisse* 1495, *ut jam dictum.*

DE SS. DYMPNA VIRGINE ET GEREBERNO SACERDOTE

G. H.

MARTYRIBUS GELÆ IN BRABANTIA.

SEC. VII

Gela cultu S. Dympnæ celebris,

Gela, *populosum Brabantiæ est municipium, duabus ab Herentalio oppido leucis dissitum, de quo agens Joannes Baptista Grammayus in Antiquitatibus Antuerpiæ, huic obnoxium fuisse scribit cap.* 10, *asseritque* vocabulo municipii locum Henricum Ducem Brabantiæ *(cujus nomine Duces tres vixerunt seculo Christi* XIII) dignatum fuisse, et libertates vitio temporum oblitteratas aut oblitas renovasse Cæsarem Carolum V. *Accrevit hic locus cultu et miraculis* S. Dympnæ Virginis ac Martyris, *de qua jam agimus, in Baronatum beneficio Ducum Brabantiæ elevatus, attributo territorio aliquot pagorum.* Dominorum *ejus, inquit Grammayus,* stirpes tres se reperisse, Bertholdicam ex Mechliniensibus Dominis natam, Hornanam et Merodæam, quæ hodieque rerum potitur. Ita nimirum Catharina Bertholdia, Henrici et Beatricis Wesemaliæ filia, nupta Hornano Parwysii Domino, Dominium secum traxit : cujus abnepote Henrico sine liberis defuncto, heres Elisabetha soror, Joanni Rotzelario, Domino in Vorsselaer

in Baronatum erecta,

A selaer, Rethi et Lichtert (qui pagi exinde Baronibus accesserunt) Gelam attulit. Horum denique nepotibus vita functis sine prole, devoluta est hereditas ad Merodios, ex Aleide Hornana Henrici supradicti sorore procreatos. *Hæc Grammayus. Harum familiarium schemata genealogica fere eadem deducit Miræus lib.* 1 *Donationum Belgicarum cap.* 128. *Est autem ibidem, teste Grammayo,* celebre xenodochium B. Elisabethæ, per Henricum Bertholdum fundatum, extantibus litteris Guilielmi Episcopi Cameracensis, anno MCCLXXXVI mense Aprili factum approbantis. Erant primitus Fratres in communi vita, dein ad normam tertiæ regulæ Franciscanæ, denique substitutæ Augustiniani instituti Virgines Mechlinia evocatæ. Juxta Ecclesiam visitur locus, ubi impius pater et naturam impudicitia sepultam calcans, feralem gladium in filiæ S. Dymnpnæ cervicem vibravit. Ex adverso hujus, titulo, sepultura, Reliquiis S. Dymnæ clara ecclesia, magnifica et ampla. in qua Joannes Merodius Baro collegium Vicariale ad peragendum rem divinam fundavit, probante litteris anni MDXXXVII Paulo III Pontifice : quod auctoritatem faciente anno MDLXII Maximiliano a Bergis Cameracensi Episcopo, B Henricus successor in Baronatu mutavit in Capitulum Canonicale. Et cum phrenetici, obsessi etiam, et aliis affecti aut afflicti languoribus, ad opem D. Dympnæ recurrentes, apem sæpissime experiantur; eorum hospitio et curæ deseruit contiguum templo xenodochium, largiter a Joanne prædicto et prædecessoribus dotatum. Ne etiam domestici cum paupertate luctantes suffragiis destituantur, Joannes Baro ad annum MCCCCXCVII vita functus, et hic ante Deiparæ aram sepultus, septingentorum annuatim et ultra florenorum eleemosynam reliquit, erogandam tam Gelæ quam Westerloæ. *Hæc aliaque Grammayus.*

AUCTORE G. H.

ibi xenodochium

et ecclesia Sanctæ,

nunc collegiata.

2 *Vitam* S. Dympnæ *scripsit* Petrus Canonicus Regularis S. Autberti Cameracensis, jussione, *ut inquit in Prologo ad Miracula* coactus Guidonis Episcopi Cameracensis. *Est hic aut* Guido de Collemedio, *Guilielmi Episcopi, de quo egimus, successor ab anno* MCCXCVI, *vita functus anno* MCCCII, *cujus Diagolus MS. de Sacramentis extare dicitur, aut* Guiardus, *alias* Guido, de Lauduno, *qui præfuit ab anno* MCCXXXVIII *ad an.* MCCXLVII. *Usus hic auctor est Vita, olim vulgari idiomate scripta ; quam in eloquium Latinum vertit, et ut apparet ex Historia Miraculorum, satis accurate scriptis a se repertis adhæsit; dum ibidem fatetur* se neque in manifestis neque abditis monumentis reperire C potuisse, quo anno *aut* a quo Episcopo Cameracensi *corpus in novam thecam translatum fuerit. Vitam hanc, numquam hactenus integre editam, damus ex MS. codice Ecclesiæ Gelensis, cujus duo prima capita habuimus etiam ex MS. Rubeæ-Vallis prope Bruxellas. Eamdem nacti sumus, sed contractam, ex MS. Ultrajectino Ecclesiæ S. Salvatoris, Extat etiam* Legenda S. Dympnæ Virginis et Martyris, *ante ducentos circiter annos impressa, ac dein anno* MCCCCXCVI *recusa, quam Laurentius Surius, stylo nonnihil aliquot locis elimato, suis tomis de Vitis Sanctorum inseruit : sed fuerunt hæc omnia ex prioribus Actis in compendium redacta : ex quibus interim Lippeloüs, Hunæus et alii suas epitomas confecerunt.*

Vita Auctore Petro Canonico Cameracensi,

datur ex MS.

3 *Harum aliquam, aut ex his Italice translatam narrationem, nactus* Joannes Meagh Corkagiensis Hibernus *Neapoli, quo se voluntarius a patria exul, post Galliam Hispaniam atque Italiam peragratas contulerat, circa annum* MDCXXX, *melioris vitæ initium et sanguinis pro Christo aliquando fundendi spem ex eadem hausit. Rem ut gesta est narrat P. Matthias Tannerus, in libro Pragæ ad annum* 1675 *excuso, cui titulus* Societas Jesu usque ad sanguinis et vitæ profusionem militans in Europa, Asia, Africa et America, contra D Gentiles, Mahometanos, Judæos, Hæreticos, Impios, pro Deo, Fide, Ecclesia, Pietate. *In hoc, inquam libro, quo continentur* Vita et mors eorum, qui ex Societate Jesu, in causa fidei propugnatæ, violenta morte toto orbe sublati sunt, *post narratam desolationem collegii nostri Guttenbergensis anno* MDCXXXIX, *propter impendens eidem a Suecis vicinam Pragam obsidentibus excidium, ita de Joanne narratur.* Neapoli aliquamdiu velut securo in portu dum vivit, eodem quo Societatis Jesu primus parens eventu, in librum incidit gesta Sanctorum explicantem : quem priusquam evolveret, elevata in Deum mente ardenter petiit, ut ejusmodi Sancti Vita, fortuito volumen aperturo, obveniret, cujus exempla vivendo a se potissimum exprimi ordinasset. Sed cum explicanti librum Vita S. Dympnæ Martyris obvenisset; ratus Virginis puellæ vitam minime suæ imitationi appositam, aliam identidem nova indagine sortiri parabat : sed arcano semper impulsu retractus, nihilominus eamdem, quamvis renitens, legere pergebat. In cujus decursu deprehendens, qualiter virgo regia incestuosam parentis erga se libidinem, spontanea ab regno exul effugisset, et martyrium pro fide ac virginitate subiisset ; cogitare cœpit, Quid si me, ab eodem regno hæresim fugientem, velit E Deus insuper peccatorum occasiones, ulteriore in quampiam religionem fuga, devitare? quid si deinde, eodem quandoque redire jubens martyrio dignetur coronare?

Hujus lectione motus Joannes Meagh

Societatem Jesu expetit

4 *Hactenus Tannerus : qui porro recensens inopinatos casus alios, quibus ad ineundam Societatem impulsus est; et quomodo in eam admissus ac Sacerdotio initiatus, missus in Bohemiam sit, dum maturesceret missionis Hibernicæ sibi a Generali destinatæ occasio: exponit denique, quomodo accepto in Hiberniam redeundi mandato, profectionem etiam fuga maturare ex prænominato collegio Mars Suecicus compulerit : in qua fuga vix unum milliare promoverat cum sociis, cum repente ab insidentibus silvam hæreticis ruricolis invasus, ceteris elabentibus, ipse* Litanias Lauretanas cum socio recitans, primo statim vulnere, plumbea sclopi glande pectus trajectus, occubuit ; *et mortem quam in Hibernia quæsitum ibat, in Bohemia reperit cum Martino Ignatio, et quodam Wenceslao Trnoska, nostræ itidem Societatis religiosis laicis, die* XXXI *Maji : suntque Martyrii titulo eo securius donandi, quod ex secularibus, qui plurimi fugæ comites erant aut duces, violatus nemo, nemo molestia ulla affectus sit, sed suis cum rebus salvis dimissi pacifice omnes. desæviente in solos Societatis* F *homines hæreticorum rabie, et in Reliquias sacras, quarum magnum thesaurum ferebant, tutiori loco deponendum.*

et in Bohemia Martyr obit.

5 *Quo tempore martyrium* S. Dympna *subierit non indicant Acta antiqua. In MS. Ultrajectino traditur* caput ejus amputatum III Kalendas Junii, id est XXX die Maji, *quod etiam in Legenda excusa et apud Surium legitur ; quo die in MS. Florario Sanctorum ejus* translatio *celebratur. Verum in dicta Legenda dicitur* Corporis venerandæ Virginis translatio facta decima quinta die Maji, in qua festum ejus celebratur. *Ad quam diem ista leguntur in antiquo Martyrologio Ecclesiæ S. Gudilæ Bruxellensi :* Apud Ghele villam Brabantiæ natale beatorum Martyrum Gereberni Presbyteri, et Dympnæ filiæ Regis Hiberniæ. Qui a Rege patre Virginis persecuti, simul pro Christo cæsis capitibus occubuerunt. Quorum Gerebernus ad Troiam Renensem, quæ Xanthis dicitur, translatus est. Corpus vero S. Dympnæ Virginis apud præfatam villam Ghele, multis miraculis coruscando, quiescit. *Hæc ibi, quibus similia sed fere pauciora leguntur in MS. Florario, in Martyrologio Coloniæ et Lubecæ anno* MCCCCXC *excuso, in additionibus Greveni ad Usuardum, et de sola* Dympna *in additionibus*

Memoria in fastis sacris,

A *nibus Molani, apud Canisium etiam et Galesinium cum hodierno Martyrologio Romano. Majora elogia habent Molanus in Natalibus Belgii, Miræus in Fastis, Saussayus in Martyrologio Gallicano, et passim alii. Celebratur ejusdem festum cum officio Ecclesiastico in antiquo Breviario Antuerpiensi cum hac Oratione.* Amator pudicitiæ Deus, supplicationibus nostris tribue, ut beatæ Dympnæ Virginis et Martyris tuæ, cujus annuæ solennitatis memoriam recensemus, ejus apud et meritis et intercessionibus adjuvemur. *Eadem in citata Legenda legitur, cum alia de S. Gereberno, quæ est secunda in Breviario de uno Martyre non Pontifice.*

et Breviariis.

6 *In additionibus ad Grevenum factis a Carthusia Bruxellensi assignatur ad diem* XXVII *Octobris*, Translatio S. Dympnæ Virginis in Ghele; *et ad diem* XX *Julii*, Translatio S. Gerenbrani Sacerdotis, socii S. Dympnæ, in Sanctis supra Rhenum. *At supra laudatus Gramayus ista habet :* Gelæ in ecclesia S. Dympnæ asservatur caput S. Herberni Sacerdotis, corpore Sonsbecam translato. Asservatur etiam triplici conclusum feretro corpus B. Dympnæ, a Metsio Antistite visitatum, reperto supra pectus Virginis B lapide cum inscripto nomine. *Hæc ibi. Theodorus Rhay in Animabus illustribus Juliæ, Cliviæ et vicinarum provinciarum, ad hunc* XV *Maji ista scribit :* Sonsbeca pervetusta Cliviæ urbs, non principe sed suburbano ejus in templo, patrocinium habet S. Gerberni Martyris, quem incolæ et accolæ more majorum constanti præcipuoque honorant. *Hæc ille, Interim infra in Vita num.* 6 *dicitur* Gerebernus apud Zantem oppidum juxta Rhenum in magna veneratione haberi, *et in Historia miraculorum dicuntur* incolæ dicti loci Zanten, cum Beati pignoribus Gereberni aufugisse; cumque prope Castrum Zantes accederent, moniti oppidani cum luminaribus... ad ecclesiam deportarunt. *Sunt autem* Santena *et* Sonsbeca *plane vicina loca : ex quibus* Santena antiqua *solet compellari, et est ex capitalibus Cliviæ urbibus, quæ ad Comitia vocantur, inque iis suffragium habent. At* Sonsbeca, *ut scribit Molanus ex monumentis Santensibus,* non civitas sed pagus esse solebat de eorum parochia, quæ a Theodorico Comite Clivensi propriam obtinuit ecclesiam. *Porro* Theodoricum anno MCCCXX concessisse Sonsbecanis privilegia de immunitate a teloniis ac libertate electionis Magistratus sui, *tradit Teschenmacher in Annalibus Cliviæ pag.* 173. *Potuerunt ergo Santenses una cum Sonsbecanis* C *sacrum corpus abstulisse, quod postmodum hisce donarunt; ubi hoc tempore illud asservari cum Gramayo et Theodoro Rhay asserunt Molanus, Miræus, et Merianus in Topographia Westphaliæ, observantque* per errorem vulgi non Gerebernum sed Bernardum nunc vocari : et annulis sacratis (qui contra chiragram et febres a fidelibus gestari solent) non Gereberni, sed Bernardi nomen impressum legi; *scilicet cum* Sint Gebern *et contractius* Sint-Bern *diceretur, imperite* nomen Bernardi *assumptum fuisse. Solent autem* sacræ Reliquiæ, cum frequentissimo populi concursu, Dominica post festum S. Margaritæ, circumferri.

Translatio utriusque,

Corpus S. Gereberni Sonsbecæ servatur.

7 *Quo autem seculo aut seculi anno martyrium hisce illatum sit, auctor Vitæ silentio altissimo premit. In antiqua Legenda excusa dicuntur* decollati circa annum Domini sexingentesimum, *sed divinandum, num* septingentesimus *an vero* sexcentesimus annus *sit intelligendus. Saussayus in Martyrologio Gallicano conjicit* interemptos, Carolo Martello res Gallicas administrante : *quod foret aliquamdiu post annum septingentesimum. In Vita rythmo vernaculo excusa assignatur* tempus Pippini Ducis, *et* annus sexcentesimus, *post quem ille potissimum præfuit Major Domus Clotharii II, Dogoberti et S. Sigeberti Regum, ab anno circiter* DCXX, *usque ad annum* DCXL, *quo mortuus* D *est* XXI *Februarii, ad quem diem Acta ejus dedimus : et hæc tempora seculi septimi nobis maxime placent; cum loca Gelæ vicina, imo et Antuerpia, cœpta tunc fuerunt fidei lumine illustrari.*

Videntur seculo 7 coronati,

8 *Sed difficultas exoritur major in patre,* Pagano Rege, *et quidem* Hiberniæ *ut Acta habent, aut saltem* Britanniæ, *uti appellatur in MS. Ultrajectino.* Hibernia *enim tota tunc* Christiana *erat, et fidei lumine collustrata, eodem Gallias, Germanias, Belgicamque illuminabat. Ipsa Acta Sanctorum Hiberniæ, quæ hactenus edidimus, amplissimum hujus rei testimonium perhibent. At* Britannia, *jam ante maxima ex parte ab Anglis et Saxonibus occupat, ingemuit sub Regibus Paganis septem aut pluribus : ex quibus S. Ethelbertus Rex Cantii fidem Christianam suscepit sub finem seculi sexti, mortuus anno* DCXVI : *eoque tempore reliqui Reges adhuc Pagani erant. Nam Orientales Saxones, qui sub Seberto Rege accesserant ad religionem Christianam, post ejus mortem ad idola pristina fuerant reversi. Erant ergo tunc Pagani, Reges Australium Saxonum, Occidentalium Saxonum, Orientalium Saxonum, Orientalium Anglorum, Mer-* E *ciorum, Nordan-humbrorum. Quare (si discussis omnibus detur locus aliquis conjecturæ) arbitramur patrem* S. Dympnæ *fuisse aliquem ex dictorum Saxonum Regibus : qui cum postea, eo quod tota Heptarchia ad unicum Anglorum regnum esset devoluta, essent Belgis ignoti, nullos agnoscentibus Saxones nisi Germaniæ populos; videntur iidem oculos conjecisse in Hibernos tunc magis notos, quos nesciebant anterioribus seculis fidem Christianam fuisse amplexos. Conjecturæ nostræ favet nomen* S. Gereberni, *quod filios colligentem antiqua lingua Saxonica significat, et ita dicuntur* Gerwinus, Gerlacus, Gertrudis, *nota inter Belgii Sanctos nomina;* Osbernus *scriptor, et alii similes. Accedit et illud conjecturæ nostræ favens argumentum, quod eadem fere lingua esset apud istos Anglo-Saxones, quæ vigebat Antuerpiæ, Gelæ et vicinis regionibus, ut vel ideo ad has partes peregrinati Sancti fuerint : ubi forte* S. Gerebernus, *aut in Gallia, fide Christiana imbutus, et Sacerdotio initiatus, voluerit hosce Anglo-Saxones, apud quos potuit natus fuisse, fidem Catholicam docere.*

num sub patre pagano Rege Hiberniæ

aut potius Anglo-Saxoniæ?

9 *His ita deductis reperio apud Florentium Wigorniensem (qui circa annum* MCXX *floruit) ad annum* DCCCCXXXVII *ista legi,* Hiberniensium multarum insularum Regem Paganum Anlafum, a socero suo, Rege Scotorum Constantino, incitatum, ostium F Humbri fluminis valida cum classe ingressum fuisse. *Quæ eadem habent Dunelmensis et Westmonasteriensis, qui* Hiberniensium multarumque insularum Regem Paganum Anlafum *appellant : at Joanni Bromton dicitur* Aulaf Paganus Rex Hiberniæ multarumque insularum. *Hic* Anlavus *cum in dicto bello* septem Duces suos amisisset, mœstus Dublinam petiit suamque terram appetiit, *uti ista referuntur apud Chronologum Anglo-Saxonem, qui asserit* Anlavum Regem ab Edmundo Rege in baptismo susceptum *anno* DCCCCXLII, *aut sequenti, uti supra indicati auctores tradunt. Erat* Anlavus *hic ex Norwegis Regibus oriundus, filius Sitrici Regis primi Dublinensium. Hinc jam dubitatio aliqua exoritur, num circa annum sexcentesimum et seculo septimo simili modo aliqui ex Danis Norwegisve Pagani Reges Hiberniam occuparint. Joannes Colganus in Notis ad sextam Vitam S. Patricii num.* 68 *affirmat,* nullum auctorem bonæ fidei vel notæ, domesticum vel externum meminisse Danos, Norwegos, Nortmannos pedem fixisse in Hibernia ante annum DCCCXXXVIII. *Fuerat autem* anno DCCCXII classis Danorum Hiberniam aggressa, sed prælio superata fugit. *Quæ si vera sunt, manet inconcussum, quod supra diximus, totam scilicet Hiberniam fuisse fide*

an vero ex Danis Hiberniam invadentibus?

A *fide Christiana illustratam, cum viverent* SS. Dympna et Gerebernus; *nec potest pater Sanctæ Rex Hiberniæ fuisse, nisi illa multo junior fortasse fuerit, quam passim creditur.*

EX MSS.

10 *Reverendus Dominus Joannes Ludolphus van Craywinckel, in municipio Gela educatus, et studiis humanioribus excultus, dein Canonicus Ordinis Præmonstratensis in celebri Abbatia Tungerloensi, ac modo Pastor in pago Œleghemo, edidit idiomate Brabantico Vitam* S. Dympnæ *anno* MDCLVIII, *in eaque cap.* XIII *scribit,* corpus S. Dympnæ anno MDCXXIII die XXVII Septembris a Nicolao Zoesio Episcopo Silvæducensi visitatum fuisse, et iterum ab hujus successore Michaele Ophovio XXIX Septembris anno MDCXXVII, præsentibus Henrico vanden Leemputte Licentiato sacræ Theologiæ et Ludovico Smeyers Licentiato utriusque Juris, Canonicis Ecclesiæ Cathedralis Silvæducensis, et Dominis Canonicis Ecclesiæ S. Dympnæ et Scabinis municipii Gelensis: quando sacra ossa, desumpta ex capsa lignea, et singula inspecta, in novam ac pretiosam capsam fuerunt translata, et tribus clavibus obsignata, quæ apud Capitulum Canonicorum, Ædiles seu Magistros fabricæ Ecclesiæ, et apud Scabinos adservantur. Et

Corpus S. Dympnæ visitatum anno 1623

et translatum in novam capsam anno 1627.

B præter hanc S. Dympnæ ecclesiam Cathedralem, altera illi dicata est in valetudinario seu nosocomio, eo ipso loco ubi S. Dympna capite plexa martyrio creditur coronata. Tertia vero ad ejus honorem constructa est in medio campo versus Mollum vicinum, quo in loco corpus S. Dympnæ, ne a Santensibus auferretur, immobile constitisse ex pia traditione habetur. *Idem Canonicus Craywinckel procuravit nobis monumenta Ecclesiæ S. Dympnæ in duobus codicibus conscripta; ex quibus didicimus die* XXX *Maji cum Officio solenni coli festum decollationis* S. Dympnæ. *At præcipua solennitas est hoc* XV *Maji, ob sacri corporis elevationem et translationem, quo die ob Indulgentias a Summis Pontificibus dari solitas numerantur ad sexcentos, septingentos, octingentos aut etiam plures, qui tum Sacramentis Pœnitentiæ et sacræ Eucharistiæ expiantur et reficiuntur. Tertia ibidem festivitas celebratur feria tertia Pentecostes cum publica processione, in qua sacræ hujus Martyris ac Virginis Reliquiæ, ut sæpius per annum, circumferuntur. Plures etiam Romani Pontifices, ibidem a malignis spiritibus et dæmonibus vexatos intercessione S. Dympnæ liberari, testati in suis*

Templa 3 illi dicata.

Varia festa,

C *Bullis sunt; atque inter illos Joannes XXII, Joannes XXIII, et Eugenius IV, annis respective* MCCCXXX, MCCCCXII *et* MCCCCXXXI. *Quæ aliaque miracula, quod passim nota essent, olim quidem non fuerunt descripta; ast hoc seculo quo ab hæreticis ea solent negari, accuratius fuerunt annotata ea quæ infra damus ex dictis codicibus Gela acceptis, ita ut ad ea singuli testes propria manu nomina sua passim notarint. Ne autem eædem formulæ fastidium generarent, a numero* XV *omissis nominibus sola miracula indicantur: quibus aliqua ex libro Craywinckel adduntur. Denique approbante Urbano VIII Pontifice Maximo instituta est Confraternitas* B. Dympnæ, *cui inscripti circiter ad quatuor millia.*

miracula adduntur ex originalibus scriptis.

VITA

Auctore Petro Canonico S. Auberti
Ex codicibus MSS.

PROLOGUS.

Suave redolentis memoriæ viro venerabili, in Christoque carissimo, Domino Stephano de Brava, Personæ de Gela, Petrus Canonicus sancti Autberti Cameracensis, salutem in Sion et gloriam in Jerusalem. Semel aut secundo vel tertio flagitatus a vobis, ac si non esset Propheta in Israel, ut ad ædificationem Virginum et generationis venturæ devotionem augendam, Matris vestræ, videlicet S. Dympnæ Virginis et Martyris, passionis historiam, quæ per eorum desidiam, qui tunc erant, nondum sacræ litterarum memoriæ commendata, sub modio silentii latuerat nimis diu; de vulgari eloquio in Latinum redigerem idioma; crebro mecum deliberans acquiescere formidavi. Arbitrabar quippe satis esse præsumptuosum et indecens, si de sacræ Scripturæ mysteriis eniteretur disserere brutus homo: et ad ea, quæ dum legit vix intelligit, de facili corrumperet exaranda, nisi ejus insipientiam supportaret benignitas auditorum, et illius inflammaret ingenium ignis ille, qui disciplinæ fictum effugiens, Apostolorum pectora invisibiliter penetravit. Unde quia caritas suffert omnia, nec inflatur; et, Prophetæ testimonio Samuelis, esse legi obedientiam quam victimam meliorem; ne quod vobis libuerit in hac parte videar recusare, præsens opus aggredior, assimilatus simiæ, quæ fortuitu gestus humanos effigiare videtur, et bestia semper manet; dum sic ego dissuetus in talibus, quasi noscar quid humanum sapere vel discretum attingere, non desisto ingenio bestiali, quod alii forte possent competentiori titulo, decorare. Mihi tamen spem adauget et diffidentiam procul pellit, quod in lege veteri ad Dei tabernaculum decorandum, inter potentum ac divitum plurima donaria, pauperes etiam pilos caprarum obtulisse leguntur, pro conficiendis velaminibus cilicinis, quorum instar ut adversus æreas potestates mentes audientium muniam et informem, pauper offero quod habeo, non ut mihi, quod non mereor adscribam præconium; sed ei qui, ut nati nomen ediceret, os aperuit Zachariæ: quia quanto per Deum ab homine gesta meliora et mirabiliora narrantur, tanto amplius non homo, sed Dominus, qui virtutem suam in populis notam facit, mirabilior prædicatur. Cum ergo vilescere faciat sicut scitis materiam nobilem sermo vilis; dilectionem vestram deprecor obnixius, quatenus opus istud venerabilis Patris nostri Guidonis Cameracensium Pontificis aspectui præsentetis: ut in eo quodcumque perspexerit incompositum sive rude, quod forsitan auditori possit facere ridiculum, aut legenti, diligenter eliminet; sicque sarmentis sterilibus amputatis, uberius fructum ferat: ne dum per publicos aspectus transierit, temerarius appaream et insulsus.

Vita ex vulgari lingua in Latinum versa

D

1 Reg. 15 22

E Exodi 31,

censuræ Gudonis Camerac. Episc. offertur.

F

CAPUT I.

A patre ad incestas nuptias postulata Virgo cum Gereberno fugit in Brabantiam et Gelæ moratur.

Post resurrectionis et ascensionis Domini completa mysteria, sicut ante prædixerat per Prophetas, cum in toto terrarum orbe jam per Apostolos diffusa proficeret religio Christiana, quidam fuit in a Hibernia Rex Gentilis: qui licet timore Dei contempto superstitiosis ac vanis idolorum cultibus deserviret, tamen opum gloria et militiæ secularis vigore potenti ceteros antecellens, omnibus gloriosior apparebat. Erat autem ei uxor, ex illustri orta progenie, quam Rex ipse vehementi diligebat affectu, quoniam juxta carnis humanæ putredinem tantæ erat pulchritudinis, ut illius faciei et corporis speciositas æmulanda ad se mentes et oculos alliceret inspectorum. Hi vero mundo carne filiam genuerant venusti decoris, matri valde consimilem, meritis et nomine Dympnam, ut ex sui nominis præsagio postmodum digna Deo succederet profutura. Nam cum in domo patris educata nobiliter annos pueritiæ transegisset, non, ut talis ætas assolet et exposcit regalis magnificentiæ celsitudo, chorearum assultus seu joculatorias cantilenas aut secum adstantium strepitus puellarum

Parentibus gentilibus nata, a

clam baptizatur;

A larum affectans, mundi hujus assecuta est lasciviam; immo sacri percipiens occulte virtutem baptismatis, se suavi totam subdidit jugo Christi mente simul et habitu, cupiens ipsi soli pietatis diffusa visceribus in perpetuum applicari.

ei matre mortua,

3 Matre ejus interea, Regina videlicet, corporis in ægritudinem decidente, postque debitum mortis, quod cavere nemo valet mortalium, persolvente; Rex pro ea supervacuis doloribus intabescens, quantum ejus amoris æstuaret incendio, velut Abraham Sara mortua, seu Job olim repentina morte filiorum audita, miserabiliter vi dolorum expressit. Lapsu tandem ex temporis, tanta Regis anxietudine delinita, ne Reginæ penitus in se mortem deleret oblivio, per singulas regni sui provincias et eidem contiguas nationes mitti jussit legatos, qui virginem adolescentulam, genere spectabilem et decore jam defunctæ conjugi similem, tanto Regi matrimonialiter conjungendam, diligentius inquirerent, et inventam secum cum gaudio eam adducere festinarent. Accersiti ergo Milites, moribus et eloquentia compti jussum iter arripiunt; patriasque peragrantes et urbes solerti indagine, ut edocti de Regis proposito B quam plurium contemplantur nobilium facies puellarum: velut erga regiam majestatem, si conceptæ legationis imperium adimplerent, ampliorem de cetero gratiam et honorem communiter obtenturi. Cumque diu moras innectendo regiones plurimas circumissent, et affecti tædio quod optabant minime comperissent, omni spe solatii regiæ voluntatis explendæ sublata, retroflectentes habenas redierunt ad Regem: ingressique palatium, salutato eo hujuscemodi locutionibus consimilem affatum promulgarunt: O Rex excellentissime, quod tua dudum jussit imperialis majestas, longius exulati reperire nequivimus: sed si placet, ecce nostro celeriter obsecunda consultui, et filiam tuam Dympnam, amabilem et decoram valde, adeoque matri consimilem suæ, ut in ejus imagine reviviscere mortua videatur, jube tibi quam citius nuptiarum felici commercio copulari. Quid plura? Detestabile vix hoc verbum finierant turpitudinis incentores, cum mox hostis invidus ac totius pudicitiæ persecutor, qui in Loth ut filias cognosceret, et in Ammon prævaluit ut sororem suam Thamar vi opprimeret, Regis mentem execrabilis impudicitiæ facibus inflammavit; quatenus sic per Regem, quod per se non poterat, ad culturam idololatriæ Virginem revocaret; et templum Dei violando per patrem, in filiam, quam exo- C sam habebat, incestuosæ libidinis immunditiam exerceret. Ex tunc siquidem Rex puellæ vehementius inardescens amoribus, cœpit ei leniter blandiendo votum suum detegere, vestes, gazas in dotis ascriptionem, et opes innumeras, seu quodcumque visu delectabile posset ejus oculis arridere, se daturum promittens, si se ei connubii vicibus alternatis nuptiali fœdere copularet. Quod dum Virgo venerabilis, quæ se totam Agni Dei transtulerat in amplexus, patris stuprum execrabile comperisset, mente simul et spiritu consternata, numquam eum in sponsum admittere se respondit: quoniam hoc non erat justitiæ neque legis, immo potius abominationis et horroris, si incestus infami commercio patris thorum macularet filia. At vero Rex nefandissimus e contrario, sicut mos est conditionis humanæ, quæ semper de facili nititur in vetitum, eamdem solito vigilantius attingere conabatur; asserens nisu toto, quod si vellet aut non, sibi eam maturius oporteret acquiescere supplicanti.

et consilio aulicorum nefario

in uxorem a proprio patre expetitur,

et ad consensum urgetur:

4 Dum igitur ambo simul sic verborum altercatione contenderent, neque ulla contradicendi ratio prævaleret, sed in pejus Virgo patris lenocinium erga ipsam cerneret desævire; novam stropham comperiens (veluti quondam Judith, quæ rogata ab D Holoferne ne vereretur eidem consentire, per triduum impetravit nocte foras eundi licentiam, quidquid in oculis ejus bonum esset facturam se dolosa pactione promittens) quadraginta dierum petiit inducias ad cautelam, interim ornamenta seu etiam cetera quæ spectabant ad decentiam puellarum sibi dari deposcens, ac si tandem apparatu regio mundius accurata, patri vellet gratiosior apparere. Rex autem hæc audiens, juxta quod credula res amor est, exultat ulterius; omnique ferocitatis et insaniæ spiritu in mansuetudinem mox converso, petitioni Virginis obsecundat; dieque induciarum indicta, tam puellis quam filiæ omnium rerum affluentiam prætendendo, præcipue quidquid cultus muliebris decet usum, ex regiæ liberalitatis auctoritate impertiri jubet, licet ipsa regni sui dimidium petivisset: liquido cunctis per hoc insinuans, quod totius ambiguitatis detersa caligine, mentem sanctam suis sponte luxuriosis affectibus crederet inclinandam. Virgo autem venerabilis, quæ teneros ætatis suæ annos maturitate morum excedens, professione pu- E doris singulari complacuerat Sponso suo, ob rem nullam aliam hoc egerat, præter quod aliquantulum ira Regis et indignatione sopita, vitio libidinis æstuantem a concepta iniquitate ejus posset animum refrænare. Nam singula temporum per momenta cor ad cœlum suspendens, patriam derelinquere cogitabat; metuens ne Rex ipse, inverecundius quam decebat stimulis agitatus luxuriæ; quæ pueritiam subvertit, juventutem denigrat, inquietat et obruit emortuam senectutem: contra eam ut fortis armatus insurgeret, ac vi florem destrueret castitatis. Cum Job ergo prudens quisque cum oculis fœdus ponat, ut nec cogitet de virgine, circumspectusque videat quantum scelus periculumque turpis amor, atque quanta de libidine malignitas, et de voluptate crudelitas oriatur.

A. PETRO EX MSS. impetrat moram 40 dierum:

et fugam præoptat:

5 Interea senex quidam et Sacerdos venerabilis, in Christoque conversationis eximiæ, Gerebernus nomine, illo igne succensus, quem mittere venit Christus in terram, tunc temporis in Hibernia sub absconsa chlamyde servum Christi gerebat absconditum, adeo ut nonnulli Gentilium ad eum confluerent, latenterque ab eo baptizati, eum sua consulerent de salute, donec evacuato quod ex parte gerebant viderent ad oculum, quod nunc per speculum in ænigmatibus loquebatur. Erat enim amantissimus servus ille Domini, cibo parcus, castimonia præditus, sincerus eloquio, doctrina sanus, consilio perspicax, vigiliis et orationibus ardentissime deditus, F ac si novus semper quondam ut Samuel accederet ad Domini servitutem: afflictorum et pauperum immemor numquam erat, et quicumque de criminum conscientia turbati veniebant ad eum, prout singulis opus erat consilium adhibens, tamquam per magni consilii Angelum confortati redibant. Tantis ergo gratiarum insignibus adornatum Dei virum, Virgo sancta sibi proximum fore desiderans, eum ad se accersiri jussit; et juxta quod utilius geruntur negotia, quæ prudentum plus aguntur consilio quam propriæ arbitrio voluntatis; a prudente requirens consilium, cordis sui reseravit arcanum; inferens cum mœrore, qualiter pater suus Rex, ardore succensus libidinis, eam super oleum demollitis sermonibus hortaretur, ut a statu recederet castitatis, eique consentiendo corruptionis horrendæ decideret in abyssum. Quod cum servus Domini, qui se purum et mundum a puero servaverat in hoc mundo, utpote castitatis amator, penitus agnovisset; miserando puellæ condolens eventui, consolabatur eam: inquiens ut cor suum jactaret in Domino, nec a bono cessaret agendi proposito; quin potius eligeret pro servanda

S. Gerebernum Sacerdotem consulit:

A. PETRO EX MSS.

A servanda virginitate diræ mortis subjacere periculo, quam decocta pruina luxuriæ, blandimentis aut terroribus Regis diu cupitis amplexibus animum inclinaret. Sciebat enim vir sanctus, ex quo fidei disciplinis instructa fuerat, et occulte baptismi gratiam ab eo perceperat, statum ejus; ut quod ætate teneriori mundi hujus delicias et ornatus per ipsius consilium fastidiret, actu simul et habitu ei semper se ornari desiderans, cujus forma præ filiis hominum speciosa ante ejus oculos versabatur. Unde tactus anxietudine cordis, ei non immerito condolebat, metuens ac formidans, ut scriptum est, Qui stat, videat ne cadat, ne puella venerabilis, inter notos et amicos posita, qui in aula regia voluptatum deliciis affluebant, fragilitate sexus mundanaque lascivia jugiter blandiente, aliquo miserabili casu seu terrore decepta facilius flecteretur: quia sæpe decipitur qui nimium credit sibi. Præcipitium itaque tam immane, quod corpori et animæ Virginibus imminebat, qualiter præcaveret, tacita secum mente deliberans propensius cogitabat; sciens quod si forte omnino vitari non possent, minus tamen jacula lædunt, quæ de longe venientia prævidentur. Ideoque ne faceret B mora damnum, hoc ipsius consilium unum erat et persuasio uniformis, ut citius sibi fuga consuleret, et ad partes secederet alienas: sicque pauper spiritu pauperem Christum, sequens, insaniæ locum daret, quod et Jacob fecerat in Esau fratre suo, et in Saul inimicorum pertinacissimo S. David, et monitus in somnis ab Angelo Joseph justus cum fugeret ab Herode.

1 Cor. 10, 12

cui fugam suadenti assentitur:

6 Noctes multas igitur transigens absque somno Virgo beatissima, vices cœpit temporum opportunas diligentius explorare: quibus locum patriam dimittendi reperiens, viri Dei salubre consilium effectui manciparet. Inde ubi successit ad libitum ejus hora perficiendi commodius quod optabat, clandestinæ peregrinationis et exulationis accitis comitibus, familiarissimo suo, Sancto videlicet Gereberno (qui apud *b* Zanten oppidum juxta Rhenum, Canonicis secularibus nunc ibidem famulantibus in magna veneratione habetur) et joculatore patris sui cum uxore illius, quatenus sub joculatorum effigie proficisci secretius una possent, propositum iter cœpit. Sicque sperans se cum suis alterius Pharaonis duritiam inflexibilem penitus evasisse, usque ad mare properans, mox cum illo amicabili comitatu, turbulentum transfretatura per æquor, ultro classem conscendit ad littora præparatam. Mirus ardor animi virginei C circa Christum et incredibilis audacia puellaris, quæ dimota femineæ fragilitatis et ætatis formidine, non timebat longos terræ vel æquoris interjectus, nec procellis fluctuum verebatur in deterius agitari; spem in Deum jaciens et cor totum, qui ventis et mari imperans eductos de Ægypto filios Israel sicco fecit transire vestigio mare rubrum. Vere ejus fortis ut mors dilectio, quæ non solum obliviscendo populum suum et domum patris sui, regnum mundi et ornatum seculi contemnebat, sed parata etiam ad omnia toleranda pro Domino, solo nativitatis suæ cum amicis et notis nationes barbaras præferebat. Remigantibus autem illis inter maris scopulos atque fluctus, et quibusdam ex eis ob amorem patriæ et amicorum affectum ad portum cernentibus, hæc aversos oculos tenebat a littore, ne videndo quæ aliquis meditari numquam potest animi sine motu, manum mittens ad aratrum, inutilem sulcum faceret, uxoris Loth non immemor, quæ dum exiret a Sodoma retro respiciens, mox in salis statuam est conversa.

b cum eo aliisque comitibus

ultra mari navigat:

7 Sulcabatur interim æquor navi festinis impulsibus, et eidem omnis pigra velocitas habebatur, ac ventorum incussio tarda erat, donec auris prosperantibus apud locum qui Antuerpia dicitur applicuerunt. Exeuntesque de navi, et intrantes hospitium, D ibi moram aliquamdiu peregerunt, loci hujus ab incolis diligentius sciscitantes, quisnam eis locus esset utilior ad manendum: quo remoto gentium a tumultu Christo possent devotius famulari. Ferre quidem vulgus sane non poterat nec strepitus seculares mens in Christo devota, quæ nil aliud præter Christum desiderans gloriam fugiendo, sic volebat se servare innocuam ab hoc mundo, quod nonnumquam civium inter turmas posita, vitam suam levi saltem famine macularet. Cœptum iter iterum repetentes, et viarum ac nemorum dilatatam per solitudinem gradientes, transeundo de gente in gentem, et de regno ad populum alterum, sub celeritate ad villam, cui Ghele est nomen olim impositum ab antiquis, venerunt: receptique hospitio, artus longo ex itinere fatiscentes quieti dederunt. Inter hæc enim Deus Omnipotens, qui Abrahæ domus servum Eliezer seniorem in domini fratris domum itinere recto duxit, ambulantium in innocentia cordis sui misertus, illorum per devia semitarum et saltuum inaquosa prosperum iter fecit. Nam diei alterius mane facto surgentes, vagabunda indagatione situm loci circuire cœperunt. Compertoque oratorio, in *c* B. Martini E Pontificis veneranda memoria dedicato, non longe ab eo sepositum sibi locum utilem et quietum ad ducendam vitam solitariam acceptarunt, ut quandoque per contemplationis dulcedinem sursum rapti, ad eorum cor pœnitens in solitudine Dominus loqueretur. Excolebatur autem tunc temporis locus ille raro inhabitatore tantummodo quindecim hospitiis, vepriumque densitate refertus fere per sex millia dilatando arborum nemorosa magnitudine præstans erat. Providente siquidem Inspectoris superni clementia, locum simul a spinarum aculeis et novicis arboribus emundantes, prope dictam basilicam (in qua fidelis inter Deum et populum mediator existens vir sanctus, hostias placabiles et acceptas sæpius immolavit) parvum quidem, sed congruum satis suæ religionis *d* habitaculum construxerunt.

Antuerpiam appellit:

et inde Ghelam:

c prope oratorium S. Martini habitaculum figit,

8 Ad perfectum itaque pro modulo mansione peracta, jejuniis et orationibus ac nocturnis vigiliarum excubiis insudantes, de contemptu seculi et animarum salute, de pœnis gehennalibus et gaudio retributionis æternæ unanimiter conferebant: et ad ea facilius obtinenda, cunctis in se mitigatis affectibus carnalium voluptatum, bonis semper operibus vigilantius incumbebant: non quæ sapit ad oculum aut carnale quid redolet, amicitiam sectabantur, sed in Christi vera dilectione fundamento virginitatis lo- F cato, internos fructus dignos pœnitentiæ agebant. Quidquid pertinens ad perfectioris statum vitæ sacræ esset Virgini persuasum a venerabili Sacerdote, sollicitius adimplebat; acsi aure corporea solers illud ex ore Dominico recepisset. Mysterii dignitate igitur et excellentiæ separata, eam partem optimam eligentem videres, tamquam Evangelicam tunc sororem Mariam sacris Christi pedibus inhærere: senem vero beatissimum, summa cordis et corporis castitate vernantem, ut pudicum ac dilectum præ ceteris a Domino Evangelistam Joannem, cui Christus moriturus in cruce Matrem Virginem commendavit, castis sacræ Virginis obsequiis humiliter ministrare.

d ibi omni virtutum perfectioni incumbit.

ANNOTATA.

a *MS. Ultrajectinum,* Britannia. *Molanus locum regni silet. Cetera supra discussimus.*

b *Imo apud* Sonsbecam, *haud procul Sanctis in Clivia colitur, ut etiam supra dictum.*

c *Colitur* S. Martinus II *Novembris, cujus veneratio per Belgicas regiones fuit proximis ab obitu seculis valde*

A *de promota, quod potuit per istas partes fieri per Episcopos Tungrenses et Trajectenses satis vicinos, quidni etiam tempore B. Pippini Ducis a S. Amando tunc Episcopo Apostolico, qui ante Turonibus apud S. Martinum aliquamdiu substiterat? Hoc autem* S. Martini oratorium *fuisse* Capremonti, *vulgo* Kiuremont, *loco vicino scribit Gramayus, ibique* ostendi sacram ædem S. Martino restitutam, *ubi* lanificum textrinæ esse solebant magno numero, et solennis pannorum mercatura.

d *Idem Gramayus asserit* locum, ubi beatum illud par cellulam struxit, et trimestre totum vigiliis et orationibus vacans, vitam egit Angelicam, ostendi in pago Zammalia, ab arenis nuncupata, quasi Zandt-mail. *Eadem habent Molanus, Haræus, Miræus.*

CAPUT II.

Quæsita a patre tandemque inventa frustra iterum solicitatur.

Pascebatur interim Rex concupiscentia cordis sui, B fœdusque detestabile intra suæ mentis arcanum cum immani voluptate componens, libidinosos affectus conabatur explere; cum subito verbum durum et asperum de recessu Virginis memorandæ diffusum per curiam, Regis usque pervolavit ad aures. Quod audiens indicibili punctus cordis amaritudine Rex turbatur: ac de tantis rumoribus securior inde factus (ut Rex David cooperto capite lamentans pro Absolon, atque dicens: Absolon fili mi, fili mi, quis mihi det ut ego moriar pro te?) sacram Christi Virginem, quid de ea acciderit ignorans, gemebundis clamoribus lamentatur. Utriusque conditionis et sexus milites et matronæ, cum puellis præcipue quæ ab infantia gesserant curam ejus, et omnibus quos amoris pariter et naturæ tangebat affectio, suspirantes per palatium obstupescunt: ac tam diri vulneris novitate et hoc ipso compassionis seu mutuæ dilectionis mucrone vehementer transfixæ, lacrymosis hanc vocibus prosequuntur. Pietas etenim affluens visceribus apparebat omnibus gratiosa, et idcirco innata benignitas, qua tam morum quam generis nobilitate pollebat, singulorum ad se alliciens corda, ad dolorem et gemitum miserabilius excitabat. Congregatis autem magnificentiæ militaris magistratibus et tribunis, ut dolorem Regis delinirent, noluit eos audire; C immo scissis vestibus graviorem irrupit in gemitum, acsi filiam suam Dympnam fera pessima devorasset. Amor enim illicitus, qui montium fundamenta comburit, et eorum vehementius urit mentes quos omnino procumbere sentit sibi, de impossibilitate non admittit solatium, neque ex difficultate unquam remedium capit. Recordabatur quippe, et sæpius ante mentis oculos reducebat, quemadmodum vultus ejus elegantia, et aspectus simplicitas, morumque compositio moderata vulnerabat cor ejus: et idcirco stimulis impudicæ dilectionis præventus, irremediabilius urgebatur.

Intellecto discessu turbatur pater,

10 Continuis itaque lamentorum gemitibus dolori satisfaciens vis amoris, ad investigandum de filia sua per diversas gentium nationes mitti jubet legatos, qui de vita vel morte illius ipsi Regi aliquid reportarent. Quid longius immoror? Præparantur nuntii et expensæ: suscipitur labor itineris, ne regiis videantur jussionibus contraire. Ad quod opus similiter exequendum et Rex ipse, militari ambitione vallatus, dictum iter arripuit, equitando per civitatum regiones et oppida seu montium solitudines saltuosas, et quoniam via terræ non extendebatur ulterius, de cetero subeundam disposuit viam maris. Littus tandem accelerans Rex, cum suo multiplici comitatu classem rebus necessariis oneratam conscendit. D Totis nautæ viribus cum remorum gubernaculis incedentes portum linquunt, pandunt vela, altum volant per pelagus; sicque mira sub celeritate cæruleas tremuli remigando per æquoris undas, usque ad castrum, Antuerpiam nominant, freta legunt. Depositis tandem suis ad terram trieribus, præmonitus Rex a nautis egreditur: subsequitur celsitudo militaris dignitatis, equitaturas ascendunt, fit concursus populi tumultuans, ut moris est, cernere cupientis Regem ipsum ad hospitium festinantem. Sed amanti quia semel quæsisse non sufficit, quod delectat, protelatione crescentem intentionem quærendi multiplicat in deterius æstuans vis amoris.

filiam quærit,

et mare transiens Antuerpiam appellit:

A. PETRO EX MSS.

11 Inter spem igitur et timorem positus attingendi ad ea quæ sæpius meditabatur animo sitienti, per loci illius circumjacentes provincias rursus plures prioribus nuntios ire monet, summum sibi solatium indicans et levamen, si prosperos de Virginis reductione rumores audiret. Consuetum siquidem est amori, ut se semper existimet quod diligit invenire: quia sicut relatu poetico didicimus, spes est quæ nutrit amantem, et ratione caret, ignorat judicium, modum nescit, timet quod amat, nec amat quod metuit, duplicitatem fugit, nam diu non sustinet, E odit detractionem, expellit mœstitiam, concordiam fœderat, nec aliud cogitare præter illud quod desiderat unquam potest. Proficiscentibus ergo nuntiis ex Regis imperio per loca inhabitabilia et deserta, quidam forte illorum ad villam rurensem, cui *a* Westerlo olim nomen imposuit antiquorum editio, pervenerunt, ibique recepti hospitio totam noctem gaudiosam duxerunt, veluti jam eorum animus in hac parte præscius futurorum, quodam motu exteriori de complendo susceptæ legationis suæ negotio palam cunctis aliquid eructaret. Ut autem diei subsequentis aurora resplenduit, profecturi milites surrexerunt; vocatosque clientulos qui paratas sepellectili computarent expensas, ut cum regia liberalitate pro impensis beneficiis de pecunia quam secum attulerant hospiti satisfacerent, monuerunt. Quam receptam cum clarius intuitus fuisset hospes ille, statim eis retulit quod habebat nummos illis valde consimiles, quorum formam ac pretium et descriptionem imaginis penitus ignorabat. Ad hæc quippe legati, jam præsago spiritu quodammodo suum iter expediri aliquantulum suspicantes, a quo talem pecuniam recepisset, diligenter cum eo F pertractare cœperunt. Hospes vero, nescius qua de causa hoc quærerent, modum eis exposuit qualiter Virgo quædam alienigena, de Hiberniæ partibus adveniens, moraretur in loco deserto, interjectu unius miliarii ab eis seposito, quæ mittebat crebro sibi pro emendis victualibus tales nummos. Quibus rursum indagantibus qualis esset facie et statura, insuper quos et quales haberet coadjutores in suo comitatu; mox intulit, quod aspectu et corpore valde pulchra, tantummodo Sacerdotis cujusdam venerabilis senectute, ita morum ut dierum numero computata, et joculatoris unius uxorem habentis consortio frueretur; adjiciens ad extremum, quod si locum exposcerent, eam possent ad oculum experiri. Vix hæc verba finierat, cum ductore itineris accersito, qui per locum horroris et vastæ solitudinis equitantes præcederet, ad habitaculum memorandæ Virginis properarunt. Quod cum summa calliditate solicitius explorassent, et Virginem a remotis inter ceteros agnovissent, comprobantes aspectu quod auditu didicerant, Antuerpiam redierunt, tunc ipsorum reditum præstolanti Regi visa pariter et audita cum gaudio relaturi.

per nuntios

a Westerloæ hospitio exceptos,

ex pecunia simili ab ipsa et hisce oblata,

in notitiam loci ejus venit:

12 Quid gestaret interius Rex in corde, certo satis judicio vultus supplex, frequens meditatio, facies

A. PETRO EX MSS.

A facies macilenta, et vigiliarum assiduitas exterius indicabant : æstus enim suos amor occultare non novit, et omnino si didicit, tamen vinci subito longus tepor assolet præ calore. Sic affecto igitur, ut res ipsa signis evidentibus denotabat, intercurrentium nuntiorum assertione veraci nuntiatur, illos esse pro foribus, quos antea juramento constrictos pro filia inquirenda per loca regionis illius præceperat destinandos. Necdum enim reddiderat Rex responsum, cum nuntii coram Rege protinus introducti, eo satis ut decuit honorifice salutato, sibi dari silentium postularunt : cursu quippe celeri fama volans jam in parte rem gestam auditui insinuaverat aulicorum : unde cuncti præ gaudio perstrepentes, alter alterum excitabant ad lætitiam et tumultum. Manu tamen indicto silentio loquendi facultas a Rege conceditur ; sicque labor itineris onerosus Virginisque repertio memorandæ coram omnibus a legatis per ordinem explicatur. Æstimare quis posset quanto Regis tunc animus æstuaret tripudio, cum filiam, quam obiisse crediderat, vivam esse cognosceret et illæsam. His auditis Rex et omnes qui aderant admirari cœperunt, reviviscente Regis spiritu, ut audivit quod viveret Virgo sancta.

lætus filiam adit :

B Mox cum suis iter dictum arripuit, quod ad locum ducebat, quo cum suo venerabili comitatu Virgo beatissima morabatur. Perseveravit solers ut quæreret, et idcirco contigit, ut quod diu toto corde concupierat, inveniret : desideria enim nequaquam protelatione decrescunt, immo, teste Gregorio, potius augmentantur ; quæ si forte dilatione deficiunt, desideria non fuerunt. Ad habitaculum itaque Virginis perveniens furiosus vir Belial, vidensque Christi ancillam, salutavit eam : aspectuque famelico decoris virginei claritatem intuitus, veluti mox amoris jaculo sauciatus, corde totus infremuit, interioremque mentis habitum extra vultus rubore perfusus satis certa significatione monstravit. Decor namque Virginis æmulandus ejus mentem et oculos, in ejus pulchritudinem faciei defixos, tam amoris quam profanæ dilectionis sitibunda refectione pascebat. Meditabatur tamen et in armariolo sui cordis sæpe revolvebat, quod si mentem et animum Virginis ad consensum connubii munere vel promisso inclinare non posset, recusanti terrores et mortem ad ultimum nefandissimus intonaret. Libidinosa quippe mens honestam persequitur : propterea quomodo puniat honestam et casta violenta meditatione scrutatur, quam Rex David, oculorum concupiscentia depravatus, exercuit in Uria, dum pro ejus conjuge Betsabee per principem militiæ suæ Joab homicidium perpetravit.

connubium ejus optat :

C

13 Rex etenim contemplata facie puellari, quæ decoris similitudinem expresserat sponsæ suæ, cum oculos ab ea paululum avertisset, impudici pectoris igne tactus, hanc affari cœpit valde dulciter hunc in modum : O filia mea Dympna, amor meus, desiderium et dulcedo, quæ te movit necessitas aut voluntas, ut regiæ dignitatis honore contempto, extraneis et ignotis gentibus terram nativitatis tuæ mendicando postferres ? Quæ tam docta vel tam lenis persuasio te seduxit, ut filialis dilectionis oblita, patrem Regem dimitteres, istique seni decrepito Sacerdoti tamquam filia adhæreres, et ipsius in omnibus obtemperares mandatis ? Ut quid regni gubernaculum habitura post patrem, aulam regiam abjecisti, ut domum inhabitares consitam ramusculis et etiam fœdi luti vilitate difformem ? Nostro ergo celeriter acquiesce consilio, et nobiscum ad patriam, quam pueriliter dimisisti, sapienter revertere. Quoniam si paternis affectibus denegatum assensum præbueris, diademate regio laureata, super omnes principes matronas et virgines regni mei principatum tenebis : inter deas insuper tibi templum de insigni marmore fabricari præcipiam, et in eo ex auro et lapidibus pretiosis ad tuam effigiem erigi sceptiferæ imaginis statuam, ab omnibus adorandam. Hanc si servus aut liber vel persona cujuscumque conditionis aut sexus adorare neglexerit, nec eidem debitæ venerationis servitutem impenderit, prout nostra sanctio concinnabit et statuet, sufficienter indictam pro illata injuria recipiet ultionem. D

blandimentis pellicere nititur :

14 Ad hæc statim cum vellet objicere Virgo sancta, Dei servus altissimi beatissimus Gerebernus, responsionem Virginis anticipans in spiritu et virtute Heliæ, qui Achab et Jesabel de coitu nefandissimo reprehendit, in ignominiosum Regem, sicut verum pudicitiæ, decuit amatorem, protinus insurrexit : vultuque simul et voce asperæ increpationis sermones contorquens, in hæc verba prorupit : O Rex sceleratissime, totius immanitatis auctor, atque cunctis virtutibus inimice, libidinis commentator ; cur incassum laboras evertere puritatis a via tam beatæ Virginis mentem sanctam ? Cur infelix et vecors, Deo caram et Angelis virginitatem infestas, quæ honorem et gloriam ætatibus accommodat universis ? In infantibus enim florens et pueris, innocentiam sanctam nutrit ; in adolescentibus et juvenibus cavens lapsum, extinguere nititur motus carnis ; in provectis et senibus honestatem conservans sanctitatem acquirit. Ob hoc quippe Virginem precor, hortor, et moneo, ut hanc servet, diligat, et sequatur, et in ea semper, donec supervenerit mortis hora, constantissima perseveret. Thesaurus est siquidem in honestis utilis virginitas, quem qui semel amiserit recuperare de cetero non valebit. Ne sis ergo opprobrium et dedecus inter Reges, et ne crimen inferas majestati : non præsumas ulterius talem loqui sermonem, quem nefas est et abominatio cogitare, non pudicis et mundis tantummodo, sed etiam luxuriosis et fornicatoribus. Securus sum enim et certus, quod filiæ tuæ Dympnæ mens fidelis et pura, cui pro Deo penitus jam viluit quidquid mundus suggerit voluptatis, nec asperitate minarum terrebitur, nec promissis aut muneribus acquiescet. Et hoc ei succensus ardore libidinis forsitan suadere desisteres, si Phinees zelo ductus justitiæ gladium formidasses, quo arrepto Legis sanctæ prævaricatores iniquos, turpitudinis facibus sævientes, post eos in lupanar ingressus, simul ambos perfodit *b*.

S. Gerebernus causam Virginis propugnat.

E

F

ANNOTATA.

a Westerloa *insignis pagus, supra indicatæ Zammaliæ vicinus, ab aliquot seculis spectans ad familiam Merodiam, a qua Philippus anno* 1626 *a Philippo IV Rege Catholico primus Westerloæ renuntiatus est Marchio. Consule quæ diximus* 3 *Maji, ad Vitam S. Aufridi Episcopi Ultrajectini, qui Ecclesiis Ultrajectinis Westerloam et vicina aliqua loca tradiderat, quæ ibidem sita dicuntur* infra Comitatum Rien, *tunc latius distentum, et olim Episcopo Cameracensi cum urbe Antuerpiensi subjectum.*

b *Additur in Legenda excusa :* Monuit insuper S. Gerebernus Virginem sanctam, ut numquam Regi consentiret, ne æterni Regis sponsi sui, cujus dulcedinem prægustaverat, indignationem incurreret.

CAPUT III.

Sanctorum Gereberni et Dympnæ Martyrium et sepultura.

Hac itaque salubri monitione completa, mox tyrannus execrabilis, vehementi furore commotus, in Domini Sacerdotem exarsit : accitosque infrunitæ severitatis

Gerebernus reus mortis proclamatur

A severitatis ministros consuluit, ut monerent quid agendum super hoc existimarent: quod per senis illius consilium Dympna ejus filia impudicis suis monitis obedire renueret, adeo quod nec metu nec rei alicujus blandimento poterat emolliri. At illi consiliatores iniqui, participes et consortes illorum, qui in Domini passione consilium inierunt ut eum occiderent, virum sanctum morte dignum clamantes, tamquam reum et maleficum ac beatæ Virginis subversorem, apud Regem pariter accusabant. Nitebatur etenim non sub modio positam, sed ardentem super candelabrum extinguere virginitatis lucernam; per hunc forte modum Christi ancillæ propositum, interempto comite, facilius arbitrantes ad consensum conjugii revocandum. Quod consilium quamvis esset detestabile, Rex profanus acceptans, mox præcepit Dei servum altissimi B. Gerebernum, illicita prohibentem conjugia, a ministris detestabilibus decollari.

et decollari jubetur:

16 Quem confestim tumidis fulgurando sermonibus adeuntes accusatores iniqui, una tamquam leonum catuli rugientes ut rapiant, super eum dentibus infrendentes, antea quæstionem atrocem propositam in hunc modum expectanti gladium deprompserunt: B Inveterate dierum, cujus conditionis aut generis, et unde est in te tanta præsumptuosæ temeritatis audacia, quod Dominum nostrum Regem non vereris inanium verborum ambagibus attentare? Non sufficit, impudice, tibi solum, quod filiam suam Dympnam a consensu conjugii revocans, tecum ad hanc provinciam adduxisti, nisi convitiorum injuriis eum rursus ad iracundiam provocas et furorem? Decetne tuam, infelix, canitiem, ut priusquam propria dereliqueris, aliena contagia reprehendas? Numquid Rex immerito intabescit doloribus, cui amorem conceptum in animo suggestione fallaci non permittis effectui mancipari? Lites ergo simul tuis cum verborum ambagibus amodo sopiantur, cum melius tibi prosit ut decretis regalibus obtemperes, quam rebellis et contumax, ac sapiens indiscrete, tam provectæ ætatis sustineas detrimentum. Quod audiens cultor Dei, qui nec mori timuit, nec vivere recusabat; animatus divinæ virtutis constantia, objicientibus hæc respondit: Gens absque consilio et sine prudentia, si hos lingua frustra implicat aliena, quos propria conscientia non accusat; cur me stupri scelera prohibentem, tamquam reum et maleficum criminosis objectionibus attentatis? Numquid per vos C membra plane cognoscitur, quam mala in capite vestro Rege potentia dominetur? Si quis enim viderit alterum vitiosum, nonne idem summopere monendus est ut vitia derelinquat? Et si sæpe commonitus vitia non relinquit, nonne debet tamquam publicanus et ethnicus in tempore devitari? Ferro quidem asperæ monitionis abscindenda sunt membra, quæ fomenta medicinæ non capiunt, antequam pars cetera corrumpatur: delictumque feriri convenit asperius, cui celer satisfactio non succedit.

objecta sibi convitia

modeste diluit:

17 Ad hæc verba dementiores effecti ministri nequitiæ, Dei viro talia proferenti protinus subjunxerunt: Usquequo in te tanta latebit impostura mali? quid adhuc, insensate, non desinit lingua tua stultitiam personare? Ignoras tu, miserrime, quod Potentum interest subditorum suorum refrænare superbiam, et illius audaciam cujus adhuc crudelitas redundat in Regem ultione debita castigare. Stude ergo quam citius filiæ Regis mentem, quam hucusque ab amore paterno subtraxisti, ad consensum conjugii revocare: aut te noscas in præsentia reum, si ei hoc suadere neglexeris, capitali sententia puniendum: quia cum unius excessus diligenter corrigitur, delinquendi ceteris via mala facilius obseratur. Quibus senex reverendissimus, non mucrone accinctus, sed ardore fidei glorioso, respondit: Absit a me, D filii tenebrarum, ut puellam, quam pro posse debeo instruere ad virtutes, informem ad vitia; et cui suggerere teneor perseverantiam castitatis, incentivum suadeam libidinis et incestus. Honestatis siquidem propositum nequaquam est persuasione pestifera dirimendum, sed paterno subsidio potius sustentandum, ne in fide dum quis fidit alterius, ab eo sit in aliquo supplantandus: et quo fructum religionis majorem recipere se æstimat, ibi debet cum fiducia ampliori quilibet seminare. Licet mihi promiseritis omnium exquisita genera tormentorum, Christi tamen vera dilectio, quæ filiali numquam ejus dividitur a timore, legem talem indixit amantibus, ut amici in Deo ad invicem pro fidei confessione injuriarum incommoda patiantur. Nam a Christi corpore se dissolvit et separat, qui permittit ab impiis opprimi Christianos, ac pro posse suo hostes fidei Christianæ viriliter non expugnat.

jussus S. Dympnæ conjugium suadere,

A. PETRO EX MSS.

constanter abnuit:

19 Viri autem sanguinum et dolosi, his auditis, tamquam Regiæ benevolentiæ captatores, mox in Christi Sacerdotem electum unanimiter irruerunt; manusque violentas jacientes in eum, lacessitum injuriis peremerunt. Sicque martyr Domini gloriosus, de tyranno triumphum accipiens, vitæ cursum capitis memoranda plexione complevit. Quod et factum E legimus de Joanne Baptista, dum Herodes sanguinem ejus pium in poculum crudelitatis absorbens, propter Herodiadem, quam tulerat fratri suo Philippo uxorem, caput ejus sanctissimum amputari præcepit. Licet ergo Christi præco Joannes major homine, par Angelis, pudicitiæ titulus, beatissimum Gerebernum antecedat sanctitate et meritis; æqua tamen comparatio de duorum certamine recitatur. Hic quem manus Domini matris in visceribus consecravit, Joannes prædicans et baptizans, Christi viam in eremo præparabat: iste Christi Sacerdos probatissimus, ante mundi constitutionem prædestinatus ad vitam, in solitudine confluentes ad se populos, verbi vitæ semina partiendo, ad pœnitentiam incitabat. Verus ille Nazarenus Christi, tantum pilis camelorum indutus, vinum et siceram numquam bibit, nec immundum suæ matris ab utero manducavit; magister sanctitatis Sacerdos hic non tantum ab immundis et illicitis se abstinens, carnem suam siti, fame, cilicio maceravit. Judicis ille præco Joannes, legis vespera, gratiæ matutinum, Herodem facibus F libidinis æstuantem monitis non accusatione pulsavit, volens eum corrigere non perire: iste cultor Domini Gerebernus, forma justitiæ, castitatis exemplum, stupri nefas detestans, istum Regem incredulum de incestus commercio reprehendit, non odio sed amore. Ambo quippe continentes et justi ac deserti cultores, defensores utpote castitatis, Regum iram et odium incurrerunt, atque tandem pro pudoris justitia detestabilium ministrorum gladiis occumbentes, in hoc pares, capitum pœna pari, Deo sanctas animas reddiderunt. Hi sunt viri misericordiæ, quorum justitiæ oblivionem non acceperunt: quosque vita sanctissima venerabilem duxit ad mortem, et gloriosus occasus fecit esse perennes.

capite plexus,

J. Baptistæ comparatur.

20 Furore Rex quem vindicta minuerat paululum temperato, sponsam Christi venerabilem, S. Dympnam suis jussit obtutibus celeriter præsentari. Tristem enim animum intus celans super patris inflexibili pravitate, plena ejus facies gratiarum rosei decoris amœnitate perfusa, cunctis tota desiderabilis apparebat. Cujus dulci serenitate percussus infelix tyrannus, inflammante cor ejus illicitæ dilectionis igniculo, prætendendo blanditias sic affari Virginem est exorsus: O filia mea Dympna, cur pateris patrem tuum diu tantis augeri doloribus? misereri cur renuis, et abhorres illum, quem allicit amor tuus et cruciat

S. Dympna patri petenti connubium,

A. PETRO EX MSS.

A cruciat indefesse? Tantummodo consentire, carissima, mihi velis, et quod opum et gloriæ mundus habet, vere tibi polliceor me daturum. Insuper et celebre nomen tuum inter deas sacratissimas, per totius regni mei confinium, cujus mecum dominaberis, præcipiam numerari. Cui Virgo devotissima, quæ potius eligebat affligi pro Domino, quam temporalis peccati habere jucunditatem, suadenti talia cum indignatione respondit: Cur, infelix tyranne, promissis fallacibus a pudoris proposito subvertere me conaris? Putas, miser, quod a stabilitate propositi resiliam appetitu gloriæ secularis, corpusque meum polluendo, Christum meum amatorem offendam? In me ergo ne credas esse animi feminei levitatem: tuæ signum gloriæ mentis pede conculco, et Domini mei Jesu Christi promissiones illas, quæ affectus superant universos, jam ex totis visceribus concupisco. Dea cerni respuo, et honorem imaginis vilipendo. Talem mihi nec præsumas ulterius suadere sermonem, cum satis sit facilius cuilibet retinere quod habet, quam cum idem amiserit revocare.

constanter, resistit:

21 Tunc Rex ferus, animo libidini deditus atque cultor præcipuus idolorum, quanto magis fidem B Christianitatis in ea fervere cognovit, tanto magis homine inimico superseminante zizania, contra eam totis viribus insurrexit, et inquit: Ne frivolis de cetero, malitiosa, nos fatigos: statim exple quod opto, vel paternæ dedignationis incurres offensam; sicut ille detestabilis Doctor tuus, qui rebellis et contumax erga nostræ jussionis decreta male vitam hanc capitis detruncatione finivit. Flori igitur tuæ consulæ juventutis, in exemplum hunc habens, et deorum nostrorum altaribus sacrificans, thus impone; aut secura consistas quod confusioni perpetuæ donaberis, sicque tuæ perditionis exemplo Regum omnes filiæ paternis imperiis adversari amodo formidabunt. Cui minas intonanti taliter et ruinam, recolendæ memoriæ Virgo sancta respondit: Qua de causa, tyranne detestabilis, jugulasti Domini Sacerdotem electum, in quo nullum facinus reperisti? Numquid cuncta cernentis arbitraris effugere judicalem sententiam? Deos deasque tuas ut figmentum detestor, et Domino Jesu Christo, cujus amore langueo, tota me devotione committo. Ille sponsus meus, et gloria mea, salus, desiderium et dulcedo, nihil aliud desidero præter ipsum: mihi solus ille sufficit, in quem sacer ille Angelorum exercitus prospicere concupiscit. Cum igitur juris ordo videatur expetere, quod C aliquis non exemplis sed legibus debeat judicari, in me quamvis exerce tyrannidem: pœnas omnes, quas inferre poteris, læta mente parata sum pro Domino sustinere; illos quippe non debet separare dissimilitudo mortis nec locorum distantia, quos viventes univit per omnia vera fides et in Christo locata fideliter identitas animorum.

pro fide Christi parata mori:

22 Amens quidem in responso Virginis Rex effectus: nec deceptionis suæ dedecus ultra ferens, sic locutam, ut dictum est, ad deorum suorum vindicandas injurias, eam jussit celeriter decollari. Sed cum nullus eorum qui aderant in Regis collegio tam immane præceptum adimplere præsumeret, Rex antiquæ nobilitatis, quæ superbos debellare et parcere humilibus consuevit, oblitus, pietatem regiam atrocissima crudelitate commaculans, super eam irruit pro lictore. Verebantur enim omnes, quadam cordis pietate commoti, tam enorme sceleris molimentum sui Regis in filiam exercere: ne, dum tantam jussionem explessent, qua frendebat indignatione pacata, iram ejus incurrerent pœnitentis post factum. Quod perpendens infidelis tyrannus, quo accinctus fuerat pugione funesto, sacrum caput Virginis gloriosæ, divini respectus implorantis misericordiam, amputavit: sicque simul Rex cum suo detestabili comitatu remeans ad propria, carnes servorum D Christi, S. Dympnæ videlicet et beatissimi Gereberni, escas terræ bestiis atque cœli volatilibus dereliquit. O patrem sceleratissimum et crudelem, sine ullo paternæ pietatis affectu! qui nefando libidinis exagitatus ardore, sub prætextu judicialis sententiæ, per vindictam temperatis doloribus laudem quærit; atque ipso sceleris molimine semetipsum æstimans pium esse, inhumandis eorumdem corporibus humanitatis officium denegavit. Grata Deo et Angelis hæc vere societas beatorum Martyrum, qui sicut in Christo se dilexerunt in omni vita sua, ita quoque et in morte non sunt separati; immo Christi calicem passionis bibentes, pro munere meritorum in cœlestibus jam cum eo perpetua jucunditate lætantur. Cumque dies per aliquot disponente Divina clementia beatorum Martyrum corpuscula, a feris intacta et avibus, super nudam humum diu inhumata jacerent, a quibusdam habitantibus juxta locum super sanctos Martyres, quorum mortem in conspectu Domini gloriosam sciebant, pietatis diffusis visceribus terraneo sunt sub specu minus digne sepulta, quod tunc erat consuetudinis mortuorum corpora sepelire.

a proprio patre occiditur:

Corpora utriusque inhumata,

sepeliuntur sub specu:

23 Multa vero post annorum curricula, pro stupenda ostentatione signorum, quæ a Christo propter eos operabantur ibidem quibuscumque languorum generibus occupatis; ne posita lateret diutius lucerna sub modio, utriusque generis et ætatis tam Cleri quam populi multitudine congregata, quidam Deum timentes, et qui locum didicerant sepulturæ, cæsa ferro Sanctorum corpuscula quæsierunt. Res mira et totius admirationis stupore vehementi dignissima, nec ab ullo mortalium auditione vel respectu alias comprehensa! Cum arreptis fossoriis fodientes, rastris humum exterius ejecissent; Angelicis manibus præparati nive candidiores et excisi de petra duo apparuerunt sarcophagi, digne satis candori virgineo congruentes, cum non essent in patria tota illa nisi petræ tantummodo fuligine nigriores. Mirum in modum extractos sine difficultate aliqua mox de terra sarcophagos, cum stupore et extasi circumquaque lucidius intuentes, nullum in eis vincturæ vel fracturæ vestigium repererunt: immo sanos et integros ac Sanctorum pignora continentes, sicut solent in ingenti lapide calculi contineri. Ad hæc quippe tunc præsentes qui aderant in gaudium et mœrorem conversi, se vidisse inauditum a seculo mirabantur: sed ut magis stuperent attoniti de hoc facto, lacrymantes pariter et lætantes in Domino, conferebant inter se ad invicem, qualiter sine ulla dissipatione seu lapidum læsione poni potuissent interius Reliquiæ pretiosæ. Quod cernentes ad oculum, discutiendo diutius, rationis humanæ nullatenus ingenio factum esse, potestati divinæ quæ ubi vult indeficiens operatur, tam evidens attribuere miraculum; actiones gratiarum communiter cum gaudio referentes Domino nostro Jesu Christo, qui vivit et regnat per omnia secula seculorum. Amen.

E

eadem elevaturi, reperiunt candidis sarcophagis inclusa.

F

PROLOGUS AD MIRACULA.

Multo cum sit utilius, dictatoris cujuslibet ad honorem, nullum opus injunctum suscipere, quam a cœpto postea cum dedecoris verecundia turpiter resilire; prosequi dignum satis existimo quod incepi; ne si opus hoc viderint imperfectum invidus et susurro, mihi statim incipiant illudere conclamantes, Ecce hic est qui posito fundamento ædificare incepit nec potuit consummare. Unde etsi hominis imitandæ conversationis et vitæ patris nostri, Guidonis videlicet Cameracensium Pontificis jussione coactus, S. Dympnæ Virginis et Martyris gloriosæ passionis historiam litterarum memoriæ commendavi; multo magis

A magis devotionis affectu præventus, ejusdem miracula usque ad finem complendo, ne processu temporis elabantur, ex debito rationis compellor in posteros propagare. Legis quidem veteris in præcepto cauda olim hostiæ in sacrificio jubebatur offerri, et talarem tunicam Joseph sanctum legimus habuisse, quarum nobis mysterio designatur, sicut Sanctus exponit Gregorius, opus bonum usque ad consummationem actionis debite perducendum. Pauca ergo de pluribus cum scribere decernamus, primo tamen sciendum est, quod et vitæ laudabilis atque bonæ conversationis opinio non in demonstratione signorum, sed in sanctis ac bonis operibus est quærenda: quia multi sunt in mundo, qui non operantur virtutes, nec ab eis crebro illas operantibus merito sunt discordes. Cæruleas enim Petrus turbulenti æquoris super undas siccis quondam pedibus ambulavit; et in mari, per eidem martyrio et doctrina præcipuus, naufragium Paulus tulit. Sed quoniam generatio prava signum quærit, recitare debemus, non

Ex plurimis pauca seliguntur.

ut decet aut exigit multitudo signorum, quam novimus antiquorum relationis ex serie tamquam esse, ut vix possent capacitate voluminis comprehendi; imo quantum donaverit summus ille gratiarum omnium

B Distributor, qui disertas infantum linguas facit, et Balaam asinæ os ad loquendum mirabiliter dilatavit. Egregium namque constat et utile, sicut scitis Sanctorum certamina codicibus inserere: quibus Dei laus diffusa sic omnibus innotescat et latius diffundatur, ut in sua mirabiles majestate glorificent Jesum Christum, et ad cultum vivendi in melius Christiani fideles communiter excitentur. Hac de causa præsens opus aggredior, veritus ne detractores mordacis invidiæ, cujus olim Siculi non invenere tyranni majus tormentum, lippientes oculos vertant in me, si edoctus ab homine refero quod non vidi, cum Marcus et Lucas, cujus laus est in Evangelio, non aspetu didicerint, sed auditu Evangelium quod scripserunt. In his ergo solicite describendis rei magis veritatem, quam narrationem simplicitate sermonis ordinare intendens, studiosos deprecor auditores, ut si rusticitate loquendi, vel Donati vel Prisciani transgressione regularum, qui non cognovi litteraturam, deliqui in aliquo, insipientiæ meæ parcant: quoniam eorum in regulis non instructus ad plenum, nec coloris rhetorici facetias nec ornatum eloquentiæ didici Tullianæ.

C

HISTORIA MIRACULORUM.

Ob miracula ad furtum excitati Zantenses,

Traditis sepulturæ divinitus, ut dictum est, Sanctorum corporibus, S. Dympnæ Virginis videlicet et beatissimi Gereberni; miracula, quæ per eos Dominus operari mirifice dignabatur, longe lateque diffusa, tunc temporis plurimorum auditui personabant. Quisquis enim ad locum in quo sancti Martyres quiescebant, cum fidei puritate precator accederet, salutarem obtinens petitionis suæ effectum, mox ab omni læsione corporis sanabatur. Igitur cum apud Zanten, oppidum super Rheni fluvium collocatum, tot virtutum crebrius fama volans undique perveniret; dicti loci incolæ quidam, motu pietatis, communi consilio decreverunt sanctos Dei Martyres expetere; statuentes invicem, quod si possent, vi vel furto sacras secum eorum Reliquias deportarent. Nimis quippe se credebant felices, si tam sacris mererentur ditari pignoribus, quæ terrarum populi ex diversis regionibus venerantes habebant reverentiæ et amori. Conglobatis itaque quam plurimis, qui potentes viribus, acriores animis habebantur, exultantes ad castrum rurense, cui Ghele nomen est, cum summa festinatione venerunt: factaque oratione sub peregrinationis prætextu, situm loci sagaciter explorantes, per dies aliquot coram sacris pignoribus excubarunt. Nacto tandem tempore competenti, in quo possent securius votum suum effectui mancipare; illis forte qui tunc sacras Reliquias observabant intentis aliorsum, pretiosa corpora cum locellis lapideis imponentes quadrigæ, cito gradu cum ingenti lætitia recesserunt. Quo comperto, incolæ dicti loci, ut dementes effecti, mox ad arma concurrunt; accensisque animis fugientes e tergo viriliter insequuntur Sed ut sonitum immensæ multitudinis qui fugerant audierunt, exterriti Martyrum gestatores, rem videntes illis esse pro anima, duos illos sarcophagos quos sumpserant, de quadriga quam citius sustulerunt: eosque deponentes in terram, unum solum redegerunt in frusta, sanumque et integrum alterum relinquentes, in quo erant pignora S. Dympnæ, cum Beati pignoribus Gereberni celeriter aufugerunt. Cumque Zantes prope castrum accederent, tam ex via quam ex metu prosequentium fatigati steterunt, oppidanis dicti loci prosperitatem sui adventus per nuntium intimantes. Qui confestim eis simul obviam exierunt, acceptisque luminaribus cereorum, thuribulis ac Cruce, cum ingenti multitudine populi corpus sanctum, exultantes in Domino, cum hymnis et Canticis spiritualibus ad ecclesiam deportarunt, ibidemque honorifice collocantes ad propria redierunt.

A PETRO EX MSS. sarcophagos auferunt, et dimissa S. Dympna, cum corpore S Gereberni fugiunt.

3 Tunc Currenses de Ghele, qui secuti eos fuerant, accedentes ad locum quo jacebant Reliquiæ pretiosæ, fracto vase beatissimi Gereberni, S. Dympnæ locellum lapideum absque ullo læsionis vestigio repererunt. Quem cum vellent gaudentes ad propriam ecclesiam reportare, corpus stetit immobile quasi lapis, nec permisit ulterius sese moveri, acsi fixum radicitus teneretur in terra. Stupent omnes, universi mirantur, adjicientesque equos omnes nihil proficere valuerunt, super hac re quid facerent ignorantes. Erat autem anus quædam in villa eadem, quæ cum esset nocte quadam levi somno depressa, vox amœna insonuit ei dicens: Die crastina surges mane, adjungesque quadrigæ vitulum hunc quem habes in stabulo, imperabisque filio tuo ut reducat Virginis Dympnæ corpus, quod illi laborantes in vanum removere non possunt. Cumque expergefacta esset mulier, et super his quæ audierat miraretur; mane facto surrexit: vocatoque filio præfatæ visionis eventum, D quam in somnis didicerat, per ordinem enarravit, jubens ei ut citius a Domino intellecta expleret. Quod cum puer audisset, matrem suam delirare credens, ut sileret amodo de re ista instantissime precabatur: asserens quod si vellet hoc facere, ambo simul in populo derisui haberentur. Cui nolens obtemperare mater ejus, statim fecit quadrigæ virtulum novellum, nuper cornua producentem et ungulas, applicari; sicque viam aggrediens, quæ ducebat ad locum quo rurenses attoniti circa corpus adstabant, pervenit. Sequebantur eam majores et parvuli, eam tamquam idiotam et stultam communiter reputantes, deridendoque eam mirantes tantæ rei exitum expectabant. Quid plura? Perveniens tandem ad locum, quo tam suis de viribus quam equorum diffisi vigore, solam Dei clementiam invocabant; salutatis cum gaudio, quam in visu noctis audierat, visionem exposuit; supplicando, quatenus bigæ suæ impositum corpus venerabile debitæ venerationis ad locum celeriter reportarent. Ridebant nonnulli, atque eam super hac re habentes derisui delirare credebant, donec victi precibus reluctantis, sine ullo gravamine corpus beatissimum sustulerunt: demissumque quadrigæ, cum ingenti lætitia et debito venerationis obsequio, ad propriam ecclesiam reduxerunt

Corpus S Dympnæ immobile prius, quadrigæ a vitulo tractæ impositum,

A PETRO EX MSS.

ad ecclesiam reportatur:

A reduxerunt. Videntes animal nulli aptum oneri seu labori, cum maxima levitate pondus ingens portare sequentesque mirari, et hoc suis pro culparum sceleribus accidisse fatentes, laudes Deo pariter referebant, qui contemptibilia elegit ut fortia confundantur.

et post novam ecclesiam erectam,

4 Ampliata tandem ejus basilica, quæ ad instar exigui parva erat tugurii, structuræque majoris ac decentioris pulchritudine decorata, dictæ villæ majores natu, nobiliores et ditiores, congregati in unum, corpus sanctum in vas auri novum transferre concorditer decreverunt. Indecens quippe erat ut Martyris sanctæ corpus, quod tantis refulgens virtutibus latere non poterat, in vase lapideo diu clausum jaceret; et quod adhuc ad multorum salutem vivebat, in locello lapideo diutius clauderetur. Dispositis tandem suis sumptibus in argento et auro et lapidibus pretiosis, secundum propitiatorium vas ex auro mundissimo fabricari fecerunt, quo beatæ Virginis Reliquias decentius reconderent pretiosas. Quo peracto decenter ad Cameracensem qui tunc erat Præsulem accedentes, de Virginis recolenda translatione tractarunt : ab eodem Præsule certa

in capsam auream ab Episcopo Cameracensi transfertur:

B die indicta, qua hoc possent usque ad finem explere. Incidente tandem die et hora, qua hoc fieri oportebat, Præsul ipse venerabilis, Pontificalibus insignitus, coram cunctis Abbatibus et Clericis ac personis nobilibus utriusque generis et ætatis, cum immenso vulgi ignobilis comitatu, S. Dympnæ corpus honorifice de locello sublatum lapideo, in novum vas aureum translocavit. Sic Moyses legislator serpentem æneum erexit in palo, ut qui erant ab ignitis percussi serpentibus in eum respicerent et a suis languoribus sanarentur. Quando autem hoc gestum sit, seu nomina personarum quæ elevationi Virginis gloriosæ interfuerunt, commendare non debui memoriæ litterarum; quia ea non potui manifestis aut abditis in voluminibus reperire : tamen scio, sicut in præsentia apparet, quod cum vi frangeretur vas saxeum, nimio candore refulgens et integrum absque ulla junctura; inventa est in eo jacens Virgo venerabilis Martyr Christi. Quam cum vellet extrahere cum ingenti timore et reverentia Præsul loci præfatus, supra pectus Virginis est repertus later rubeus *a*, in quo erat hoc scriptum : Hic jacet sancta Virgo et Martyr Dympna. Sane quidem in marmore candido congruebat honori virgineo testimonium

C castitatis, et in latere rubicundo indicium passionis, quia et per candorem Virginitas, et per ruborem Martyrium designatur.

in processione,

5 Iterum quædam occurrit necessitas, ut Martyris sanctæ corpus, in locello aureo decentissime collocatum, incolæ dicti loci, cum ingenti lætitia et populi concione, extra suam basilicam deportarent. Quod cum esset longius efferendum, quidam homo fide fluctuans et indoctus, in hæc verba diffidentiæ linguam, membrum modicum et magna exaltans, in hæc verba coram cunctis laxavit : O quam stulti omnes estis, qui feretrum hoc geritis, et utrum sit in eo an non S. Dympnæ corpus honorificum ignoratis. Ad hanc vocem dubitationis, bajuli similiter diffidentes, corpusque reverendissimum ab humeris deponentes, steterunt. Sed cum tandem illud vellent ad humeros relevare, corpus sacrum gloriosæ Martyris statim stetit immobile quasi lapis, acsi terræ infixum radici teneretur : quod cum totis viribus conarentur erigere, manu licet addita fortiori, fatigari poterant non moveri. Cumque diu laborarent in vanum, unus ex eis mox subjunxit inquiens, quod pro suæ dubitationis culpa tanta sui itineris dispendia tolerabant. Quid plura? Ad hæc verba piæ incusationis singuli continuo ad arma orationis concurrunt, et ad terram cum humilitate prostrati,

ob diffidentiam unius immobile,

oratione facta movetur:

ut se removere permittat, humiliter gloriosam Virginem deprecantur. Suis tandem completis orationibus eriguntur, manus ponunt ad feretrum : et quod prius removere non poterant cum labore, quemcumque voluerunt in locum sine ullo ponderis gravamine portaverunt. Rei cujus gratia cunctis patet, quantum sit frequentanda oratio fidei, quæ salvat infirmum, per quam et Elizeus a Rege Syriæ destinatos currus et equos cum robore exercitus, ut ad Regem adducerent virum Dei, cæcitate percussit.

6 Consuevit vir quidam, tector lignorum basilicæ S. Dympnæ Virginis, in sabatorum diebus de suarum manuum laboribus impendere famulatum : vetustate consumptam aut pluvia tecturam basilicæ sæpius reparabat : in ceteris omnibus, quæ necessaria videbantur et meliorationis egebant, valde semper solicitus erat. Gratis enim et ex ingenua devotione, non conductus præmii quantitate sive spe remunerationis alicujus temporalis, Virgini gloriosæ tam devotum impendebat obsequium erga Deum, tantummodo suæ salvationis per Martyris sanctæ preces retributionem expectans. Die vero una sabbati, cum ipse ascendisset in altum, ad opus E sæpe dictæ basilicæ obsequium præstaturus, inopinato casu contigit, ut ferreo instrumento, quod secum habebat, pollicem amputaret. Sed cum pars abscissa ab alto in terram corrueret, invocato nomine S. Dympnæ Virginis, particulam cæsam sumens mutilato pollici coaptavit, sicque statim pristinam sanitatem recepit : nam ita sanus et integer apparuit, ut in eo nullum læsionis vestigium remaneret.

pollex casu abscissus restituitur:

7 Quidam erat *b* carpentator, Henricus nomine, cognomento Suagher, qui Martyri gloriosæ sedulum in opere suo servitium exhibebat. Hic a quodam domino suo capitur, trahitur, et injuste carcerali custodiæ mancipatur, catenaque crudeli in muro defixa collum ejus ab eo crudeliter catenatur. Omni ergo humano præsidio destitutus, ut liberaretur per eam, sæpe cœpit S. Dympnam cum lacrymis et devotis intercessionibus invocare. Et ecce, perseverante illo in oratione nimiumque mœrente, gloriosa Virgo Dympna mirifice consolans eum apparuit, et confracta catena ostioque reserato liberum exire præcepit, ac sic illum de manibus sui domini potenter eripuit. Hoc potitus beneficio Henricus, Deo suæque gloriosæ Martyri et liberatrici suæ B. Dympnæ laudum præconia alacri mente persolvit.

b solvitur captivus,

8 Mulier autem quædam justo Conditoris nostri F judicio tradita est maligno humani generis hosti, ad vexandum potius in tempore, ne suppliciis destinaretur æternis. Gavisus itaque inimicus, sese improbis motibus et horridis miserabilis feminæ possessorem ostentans, terrificare accedentes, voces emittere cum stridore minaci crebrius satagebat. Tum sui, animo consternati, in communi decernunt, mulierem, pessimo dæmone plenam, spe credula beatissimæ Dympnæ ad mausoleum ocius devehendam. Quid multis immoror? Cum enim illam coram beato Martyris corpore, cum multis fletibus patrocinium implorantes, deposuissent; subito divina virtute, suffragantibus meritis sacræ Virginis ac Martyris, mundatam ac sanatam ad propria cum gaudio reduxerunt.

energumena liberatur,

9 Operæ pretium est silentio non supprimere magnalia Dei, quæ palam in populo intercedente B. Dympna patrata sunt in quadam sanctimoniali, quam bina vice sacer ignis horribili plaga pervaserat. Est morbus hic tabificus, sub extenta livente cute carnem ab ossibus separans et consumens; et mora temporis augmenta doloris capiens et ardoris, per singula momenta cogit miseros mori; sed desiderantibus mortem non advenit, donec depastis artubus

sanatur ignis sacer,

A artubus ignis ille celer et pestifer invadat membra vitalia. Hæc igitur sanctimonialis femina, de qua loquor, istiusmodi molestia coangustata, igne hoc dicto sacro, quod est execrabili, in quadam sui corporis parte fuerat quasi decocta. Spem tamen maximam in sancta Martyre Dympna constituens, sepulcrum ejus adiit, et mox sanitatis gaudia reportavit, restincto quidem igne divina gratia. Postquam ad domum rediit, post tempus aliquod tantus calor in prius ægra parte pervasit, ut se iterum præfato succensam igne devorante timeret. Rursus itaque ad curatricis suæ auxilium supplici mente recurrit: quæ cum obnixis precibus iterato diutius insisteret ploratui, plenæ sanitatis antidoto est curata. Non multo autem tempore post miraculum tam jucundum, puer quidam igne infernali accensus esse dicebatur: habet enim ignis ille apud archiatros plura nomina: dicitur quippe ignis sacer, ignis Persicus, et ignis infernalis; et est qui c ester dicitur Græco eloquio; verius tamen dixerit, qui hæc præscripta, genera illius ignis appellaverit: ester vero, si pervasi corpus circumcinxerit, statim occidit. Puer autem de quo facere mentionem cœpimus, tali succensus igne, perlatus est ad corpus B. Dympnæ, B ubi Presbyter sub hoc diei articulo verbum salutis populo prædicavit. Videntes autem boni homines miseriam infantis, fusis ab eis precibus, interpellante B. Dympna, ignis pestifer extinctus est, et parvulus pleniter est sanatus.

duo pueri a dæmone obsessi liberantur:

10 Pauci quidem videntur attendere, quod divina præcipit pagina parentibus, suis parvulis curam impendere solicitam, ne in principio prave inconvenienterque educati, postmodum multorum criminum fascibus opprimantur. Non sic autem Sara venerabilis, Abrahæ conjunx patriarchæ, negligens fuisse probatur, dum videret Ismaelem filium Agar ludentem cum suo filio dilecto et unico Isaac, sed justa et a Deo laudata severitate expulit hunc a domo. Eapropter curent summopere parentes principiis obsistere malis liberorum, ne postquam fuerint multis criminibus irretiti gravissima incommoda patiantur. Duo etenim pueri, quorum unus fuerat dæmoniacus, ludebant pariter, ludo non solatioso vel recreabili, quia unus alteri deridendo potum dedit, et eamdem infirmitatem recepit, hoc est similiter ut consors ejus a maligno spiritu est possessus. Post hunc itaque execrabilem ludum subsecutum est parentum miserabile lamentum: unde ex intimis C suorum præcordiorum affectibus currunt ad beatissimæ Dympnæ Virginis oratorium, ab ipsa benignissima patrocinium implorantes. Sed quando negaret opem miseris, quæ veraci cum beato poterit Job profari eloquio: Ab infantia mecum crevit miseratio? (Job 31, 18) Mox ergo ab sponso suo omnipotente Christo impetravit, quatenus malignus ille et nequam spiritus daret gloriam Deo viro et vero, confestim a puero fugiendo. Nec mirum si Christus eam exaudit, quæ ipsum dum hic viveret vehementissime amavit: pro cujus amore non solum sanguinem fudit, sed et omnia tormentorum genera erat sustinere paratissima. Ecce jam plura signa narrata sunt: sed adhuc restat unum, ceteris majus, quod subjungo.

alius submersus resuscitatur.

11 Quidam interea parvulus, incaute cursitans, ex improviso in aquam corruit, et submersus est. Quo comperto parentes pueri, cum gravi luctu suum filium ab aquis extrahentes, inconsolabili dolore affecti fuissent, nisi maximam in beata Martyre Dympna fiduciam habuissent. Orant ergo clementissimam Virginem, ut solita pietate defuncto puero vitæ beneficium impetraret. Hoc autem illi, hoc ipsum multitudo astans fletibus et singultuosis suspiriis flagitabat. Quid plura? Non sunt utique fraudati a desiderio suo, sed preces sacræ Virginis D infantem a funere redivivum parentibus incolumem reddiderunt. Hæc autem paucula de multitudine signorum, quæ Dominus Deus noster per sanctissimam Dympnam operari dignatus est, prout potuimus, decerpsimus, ad honorem ipsius, qui Sanctos suos non solum glorificat in cœlestibus, sed etiam in præsenti nequam seculo honorificare non cessat: cui cum Deo Patre et Spiritu sancto sit laus, honor et potestas. Per infinita seculorum secula Amen.

ANNOTATA.

a Pagani *non hic pro gentilibus, sed pro rusticis pagi habitatoribus sumuntur.*

b Carpentator: *in titulo* Carpentarius: *dividebatur autem hæc historia in capita* 11, *quorum titulos superfluum fuerit attexere.*

c Αἰστηρ *Græce,* torris, titio.

MIRACULA RECENTIORA

Ex Codicibus Ecclesiæ Gelensis Latine translata.

Ex MSS. Instr.

E

CAPUT I.

Sanati ab anno MDCIV *ad* MDCXLI.

Omnibus et singulis præsentes visuris salutem. Nos Prætor et Judices (vulgo Drossardus et Scabini) municipii Gelensis certissima veritate declaramus, quod hodie coram nobis comparuerit Tilmannus Bernarts, alias Craens, civis Masecanus, qui coram nobis solenni juramento, elevatis digitis, sine ulla simulatione, inductione, vel persuasione, sed ex vero et ad futuram rei memoriam declaravit et affirmavit, sicut declarat et affirmat his præsentibus, quod ipse declarans cum filio suo Jacobo Bernarts, annorum circiter quatuordecim existente, ex devotione tertio Junii anno millesimo sexcentesimo quarto jam labente, venerit ad hoc municipium Gelense, et in valetudinarium S. Dympnæ, eo quod filius prædictus esset plane mutus, claudus, surdus, et caligantibus oculis. Ipse autem hac spe nitebatur, fore ut Deus omnipotens intercessione S. Dympnæ, immaculatæ Virginis et Martyris, filium suum liberaret. Quos F morbos seu naturæ vitia prædictus declarans, affirmabat filio obvenisse paulo ante festum S. Martini, anno millesimo sexcentesimo tertio præterito, nesciens qua occasione. Suspicio autem erat maleficæ feminæ manu filium fuisse attactum: quod tamen pro certo affirmare non audebat. Quare se contulit ad prædictum valetudinarium S. Dympnæ tertio Junii, curans observari diætam et victus rationem secundum formulam prædictæ immaculatæ Virginis et Martyris et Patronæ S. Dympnæ. Et octavo die observationis dictæ diætæ, scilicet decima Junii sequente, prædictus filius circa prandium, gratia et beneficio Dei, liberatus est ab omnibus suis morbis, ut non amplius esset mutus, surdus, claudus, aut caligantibus oculis; et ab eo tempore ita perfecte recuperavit loquelam, gressum, auditum, visum, acsi numquam aliquo vitio aut morbo laborasset. Quæ omnia prædictus declarans ita esse affirmavit et deposuit sine fraude ac dolo.

Mutus, surdus, caligantibus oculis 7 mensibus,

sanatur 10 Junii anno 1604,

2 His ita relatis nos Drossardus et Scabini municipii Gelensis suprascripti declaramus, quod die octava Junii anno millesimo sexcentesimo quarto prædictum adolescentem miserrime affectum viderimus, inter complures miseros peregrinos deportari in sede in templum S. Dympnæ, ante feretrum et reverendum

EX MSS. INSTR.

A reverendum corpus prædictæ Virginis et Martyris et Patronæ S. Dympnæ. Insuper declaramus nos vidisse decima Junii insequente magnum illud miraculum, prædicto adolescenti præstitum: et eadem die eum allocuti sumus, et vidimus eum liberatum, eo modo quo supra per supra-scriptum Tilmannum declarantem in his declaratum et affirmatum fuit. In quem finem Dominus Vice-Decanus, et alii Domini de Capitulo curarunt pulsari campanas, et generalem postea processionem instituerunt. In veritatis testimonium eorum, quæ prædicta sunt, nos Drossardus et Scabini municipii Gelensis commune sigillum nostri municipii hic impressimus, et hæc curavimus subsignari manu nostri jurati Secretarii, die XII Junii anno MDCIV.

Erat signatum Cauwers

Locus † *sigilli in viridi cera.*

In nomine Domini nostri Jesu Christi Amen. Omnibus et singulis has visuris aut audituris salutem. Notum sit quod coram nobis Decano et Dominis de Capitulo S. Dympnæ, et in præsentia Domini Cor-B nelii van Couwegom Drossardi municipii et territorii Gelensis, et coram me Notario et testibus infra nominatis comparuerit Jacobus Wouters, natus in oppido Gochio, et domicilio usus circa Rheno-Berkam. Qui sub solenni juramento, in hunc finem in manus prædicti Drossardi facto, declaravit veracissimum esse, quod circiter annos septem continuos fuerit a malignis spiritibus obsessus: et interea ut ab iis liberaretur varia loca obierit, ac nominatim fuerit Rheno-Berkæ exorcismis diversorum Sacerdotum adjuratus; dein Zantis a quodam Societatis Jesu Presbytero, Patre Bommart appellato, inter exorcismos fuerit a duobus malignis spiritibus liberatus, qui in suo discessu ex deponentis ore dentem, et ex fenestra quadram vitream abstulerunt. Postea in monasterio Mariæbomio, exorcizante quodam Domino Michaele, discessit alius malignus Spiritus; uti et alius, cum energumenus suas preces funderet in Ecclesia Aspricollensi. Postmodum se ab aliis adhuc malignis spiritibus obsideri experiens, in urbem Gelriam ductus est; ubi Sacerdotibus nonnullis exorcizantibus ereptus est ab infestatione sex malignorum spirituum, qui abeuntes secum deportarunt sex globulos rosarii, non tamen confracto aut dissoluto funiculo. Alii vero residui spiritus clare indicabant se loco non moturos, nisi Gelam C ad S. Dympnam abducerentur. Quare ipse energumenus carruca devectus ad valetudinarium S. Dympnæ, ibidem aliquot diebus mansit. Cumque solitæ diætæ servarentur, et adhiberentur solennes exorcismi; tandem nono die migravit malignus spiritus, extrahens et secum deferens dentem aliquem angularem. Substitit vir ille circiter diebus quatuordecim in dicto valetudinario, absque ulla motione alicujus maligni spiritus, aut sensu alicujus vexationis, sed cum gratia Dei et intercessione Virginis et Martyris S. Dympnæ plene ab omni molestia ereptus. In hujus rei testimonium comparuerunt Henricus Kerckhofs et Amandus Meus, ædiles ecclesiæ S. Dympnæ, item Judocus Mertens, Anna vande Wyer et Maria Breugelmans, administrantes dicti valetudinarii in rebus medicinalibus; et simul declararunt, et sub solenni juramento affirmarunt, verum esse, quod ipsi viderunt dictum Jacobum Wouters in carruca advehi vinctum, tali in constitutione, ut visu horribilis appareret, et a quatuor aut quinque viris vix potuerit detineri: et vi illata infra reliquias Virginis et Martyris S. Dympnæ raptari et detineri debuerit. At postquam adhibitæ fuerunt in hunc finem usitatæ solennitates, fuisse dictum Jacobum Wouters a maligno spiritu liberatum; et omni mo- D lestiæ metu relevatum, libero usu sensuum et ingenii, quantum exterius apparet, frui et gaudere. Quoniam vero in re hac jam recenter facta divinum est testimonium veritatis præbere, dicti comparentes consenserunt mihi Notario, de hac testificatione actum publicum conficere. Actum in Ecclesia S. Dympnæ hac XIX Decembris anni MDCXIX, præsentibus prædictis Dominis et testibus, ac me Notario juridice stipulante.

A pluribus dæmonibus obsessus, ab iis successive locis variis:

Gelæ ab ultimo liberatur anno 1619,

Quod attestor Ooms.

Item prædictus Jacobus Wouters, hodie VIII Junii anni MDCXX rursus comparuit in ecclesia S. Dympnæ, et in gratiarum actionem prædictæ liberationis ab omni malignorum spirituum vexatione, visitavit Reliquias prædictas, et liberale donarium obtulit in præsentia D. Arnoldi Bloem Coadjutoris, ædilium ecclesiæ et multorum aliorum, et me ut Notario ad id requisito.

Quod attestor Ooms.

3 In nomine Domini nostri Jesu Christi Amen. E Tenore hujus præsentis publici instrumenti notum sit omnibus et singulis, quod hodie VIII Junii anni MDCXX coram me Notario, in Conciliis admisso, ac simul Notario Capellæ S. Dympnæ, in municipio Gela habitante, et coram testibus infra nominandis, comparuerit honesta puella Petronella vander Haghen, aliis prædictis satis cognita, ætate circiter annorum XXI, nata et hactenus morata Antverpiæ; et declararit et sub solenni juramento in manus meas Notarii præstito affirmarit, verissimum esse, quod tribus annis continenter fuerit a maligno spiritu obsessa, ac miserrime torta et vexata, ideoque contulerit se in municipium Gelam, ad visitandas Virginis et Martyris S. Dympnæ Reliquias. Quo in loco cum aliquamdiu resideret, et quotidie dictas Reliquias visitaret, asserit se insigni cum miraculo ab omni dicti maligni spiritus infestatione liberatam paulo post festum Pentecostes præterito anno MDCXIX, neque ab illo tempore ullum signum obsessionis sensisse, plene et integre ex his miseriis ereptam: in cujus rei testimonium et actionem gratiarum se iterum venisse ad dictas Reliquias visitandas et honorandas. Quo etiam tempore comparuerunt Amandus Meus ædilis S. Dympnæ, Arnoldus Goos, Joannes Jansen et Joannes Gilis prope dictam ecclesiam habitantes, et loco juramenti, quod præstare semper parati erant, affirmarunt sub sua viri- F lis veritatis attestatione, sibi dictam Petronellam multis et variis vicibus visam, miserrime obsessam et a maligno spiritu vexatam, eamdemque paulo post festum Pentecostes dicto anno MDCXIX liberatam. Quia vero divinum et dignum est veritatem attestari, dicti comparentes consenserunt mihi Notario, ut juridicum instrumentum conficeretur. Actum die et anno supra indicato, præsentibus Reverendo Domino Arnoldo Bloem Coadjutore Decani, et Bartholomæo vanden Nieuwenhuisen et multis aliis in choro S. Dympnæ prædictæ Ecclesiæ.

puella Antuerpiensis obsessa 3 annis,

liberatur an. 1619,

Quod attestor W. Ooms Notarius.

4 Jussu Joannis van Hove Drossardi, et Joannis Smolderen Scabini, comparuit Paulus Vercuilen, filius Huberti, ætate circiter annorum triginta, residens in parochia Houtenisse, in territorio et jurisdictione urbis Hustalnæ in Flandria, ad instantiam et requisitum Joannis Aerts et Matthæi Lanen Ædilium Ecclesiæ S. Dympnæ, in hoc municipio Gela: declaravitque et sub solenni juramento affimavit, uti hisce declarat et affirmat, verissimum esse, quod anno MDCXXIV circa festum S. Marci correptus fuerit tanta

alius post 2 annos an 1626.

A tanta epilepsia, furore et vexatione maligni spiritus, ut continenter debuerit firmis et fortibus vinculis in manibus et pedibus ligari; et quod his non obstantibus tantum fortitudinis et violentiæ adhibuerit, ut subinde ipsa vincula et compedes confregerit, coactus nimio furore, insania et persecutione maligni spiritus, ostendendo etiamnum vestigia in manibus et brachiis, quæ sibi nimia violentia intulerat. Tandem elapsis tribus mensibus, ad instantiam Pastoris suæ parœciæ et amicorum suorum, adductus est in municipium Gelam, ut ibi gratia et auxilio Dei et intercessione Virginis et Martyris S. Dympnæ posset ab hisce miseriis eripi. Cumque plus minus tribus hebdomadibus ibidem permansisset, atque intra illud tempus tantas vexationes et persecutiones, tantas dementationes et furores maligni spiritus passus fuisset, ut assereret, in verbis non posse exprimi; tandem tanto malo relaxatus est et liberatus, et in integrum sibi restitutus, ita ut nullas malorum reliquias aut vel minimam vexationem amplius senserit: sed declarat se plenum quinque sensuum et memoriæ usum obtinere, uti hæc nostris quoque
B Scabinis videbantur apparere. Paratus ipse præterea est, ubi et quoties requisitus fuerit, ac necessitas foret, hanc suam declarationem sub juramento declarare, coram quibuscumque Dominis et in quocumque tribunali, consentiens etiam ut de his conficiatur instrumentum publicum. Actum XXII Maji anno MDCXXVI.

5 Ego Joannes Boem, habitans in pago Waterloos, confiteor me anno MDCXXXVII ecclesiam S Dympnæ in municipio Gela, cum essem sensibus ac mente debilitatus, visitasse, opera amicorum meorum inductum: et cum ibidem devotas meas preces oblatassem, ac sacra Communione in eadem ecclesia essem refectus, me intercessione sanctæ Virginis et Martyris adjutum fuisse, et in signum veritatis illud meo nomine et signatura confirmavi, in præsentia Walteri van Wyer Locum-tenentis hujus municipii, et Wilhelmi van Namen, ut testium ad illud vocatorum et imploratorum, hoc XXV Maji MDCXXXVIII. Joannes Boem. Et ego Michael Boem, frater Joannis Boem prædicti, in virtute meæ virilis veritatis loco juramenti, assevero idem verissimum esse, addita signatura manus meæ etc.

sensibus destitutus anno 1637,

6 Coram Amando van Tungerloo et Nicolao Meer, ædilibus ecclesiæ S. Dympnæ, comparuit XXVI Maji anno MDCXXXVIII Dympna van Opstal vidua, habi-
C tans in Dominio Ulimmereno, et ad honorem Dei et sanctæ Virginis et Martyris declaravit, se ultra triennium circa festum Pentecostes debilitatam fuisse in mente et cerebro, et opera mariti sui adductam fuisse ad ecclesiam S. Dympnæ: et post ordinarias ejusdem ecclesiæ ceremonias adhibitas, in valetudinario ibidem depositam, fuisse per intercessionem dictæ Virginis sanatam, et mentis ac sensuum suorum debitum usum recuperasse et hactenus semper conservasse. Quia vero divinum et æquum est dare veritati testimonium, maxime cum illud exigitur, dicta Dympna declarat hoc ita veraciter contigisse, parata semper, si illud rogetur, juramento confirmare, et in signum veritatis propria sua manu subscripsit, in præsentia Wilhelmi Kerckhofs et Martini van Noort, ut testibus ad id deputatis et rogatis. Actum ut supra: et subscriptum erat Dympna van Opstal, et Wilhelmus Kerckhofs ut testis, et Martinus van Noort ut testis, et me præsente. G. Verbraeken.

26 Maji an. 1638

7 Coram me Notario publico et testibus infra indicatis comparuit Maria Peeters, ætatis circiter triginta sex annorum, habitans in pago Sem territorii Silvæducensis cum marito suo Joanne van Passel et patre suo Francisco Peters: quæ ad instantiam Arnoldi van Tungerloo et Nicolai Meer, Ædilium ecclesiæ S. Dympnæ, declaravit certissimum esse, quod ipsamet attacta fuerit epilepsia, furore et privatione sensuum, ita ut manus ejus fuerint funibus constrictæ: quodque his non obstantibus, per intercessionem Virginis et Martyris S. Dympnæ, ab hac epilepsia fuerint sanata, postquam in hoc municipio Gela, in ædibus Joannis van Passel incolæ prædicti municipii, duodecim diebus fuisset, usa interea omnibus ceremoniis in hunc finem solitis adhiberi. Affirmat denique una cum suo marito prædicto Joanne van Passel, id ita vere contigisse, paratam se esse semper coram quibuscumque Dominis et tribunalibus attestari, si illud rogata esset. Actum XXVI Maji anno MDCXXXVIII, præsentibus Waltero vande Wyer Locum-tenente, et Amando Lans ut testibus, ad id rogatis et me Notario infra indicato.

mulieres duæ,

D *EX MSS. INSTR.*

Maria Peeters
Signum † Francisci Peeters
Joannes van Passel
Walterus vande Wyer
Amandus Lans
G. Verbraecken E
Ita fateor Cauwegom.

8 Ego Gerardus Petrus Reynders van Nunnen, hodie XXVI Maji anno MDCXL profiteor, me ex valetudinario S. Dympnæ exivisse plene sanum et perfecte mente et sensibus utentem, qui ad illud valetudinarium pridie festi S. Dympnæ advectus fui, tanto tunc furore, epilepsia et privatione sensuum correptus, ut debuerim arcte in manibus et pedibus ligari: sed benignitate Dei et meritis Virginis et Martyris Dympnæ ab his miseriis ereptus. Quia vero divinum est testimonium præbere veritati, affirmo id ita contigisse, paratus semper cum juramento assecurare: et in confirmationem veritatis subsignavi die et anno jam indicatis, præsentibus ut testibus Reynero Peeters et Lamberto van Dungen: et tertio declaro hanc epilepsiam fuisse ejusmodi.

item vir anno 1640 26 Maji

Signum † Gerardi Rynders
Signum † Reineri Peeters fratris
Lambertus vanden Dungen.

Eadem dictus Gerardus Reynders confirmavit anno MDCXLVI, tunc reversus ob beneficium acceptum gratias acturus, præsentibus D. Cauwegom Decano, Patre Henrico Remmens et aliis.

9 Anno MDCXL die XXVI, Maji Maria Geerts comparendo declaravit in verbo veritatis, se ab ultimo F omnium Sanctorum festo vexatam fuisse morbo, subinde mentem cerebrumque lædente, subinde cordis dolorem afferente, alias brachia aut etiam totum corpus cruciatibus afficiente, ac tandem circa medium Quadragesimæ in talem dementiam incidisse, ut manus pedesque debuerint arctis vinculis constringi, ac pluribus diebus subjecta fuerit chirurgi curationi: et sic in amentia persistens, Bergizomio vincta ipsa Dominica Lætare in valetudinarium S. Dympnæ anno MDCXL advecta venit: ibique intra paucos dies, omni amentia depulsa, plenam mentis suæ intellectusque sanitatem adepta, sic intercessione Virginis et Martyris S. Dympnæ compos sui ac bene sana est reversa Bergizomium: asserens a gubernatore Roel, van Ost dicto, se destinatam Gelam; parata semper hæc omnia juramento confirmare, ac modo subscriptione aliqua id verissimum esse significare, coram testibus Lamberto van Dungen et Wilhelmo van Namen.

et mulier.

Signum † Mariæ Geerts
Lambertus van Dungen
Signum † Wilhemi van Namen.

Eadem Maria Geerts gratias actura, in ecclesiam S. Dympnæ et ad hujus Reliquias honorandas reversa

A versa est anno MDCXLII in diebus Pentecostalibus, et anno sequenti die XXIV Maji ipso Pentecostes festo ac declaravit se plena sanitate fruitam.

EX MSS INSTR.

Quod attestor Cauwegom.

item dementes die Pentecostes,

10 Andreas van Erum, ex pago Solderem, fuit in hoc valetudinario diebus viginti magna amentia captus, et dein XXIII Maji anno MDCXL plenam sanitatem assecutus. In veritatis hujus testimonium subnotarunt ipso die Pentecostes dicto anno MDCXL hoc signo † Reinerus van Millo, Andreas van Norim.

P. Vercuylen attestor.

et 18 Septembris :

Elizabetha Hubrechts, Beringana, debilis et mentis delirio capta, bis catenis vincta jacuit in valetudinario novem diebus, talem ex se exhalans fœtorem, ut vix ullus ibidem potuerit consistere. Hæc anno MDCXL, die XVIII Septembris egressa est, satis commodam assecuta sanitatem. Cujus rei veritatem testati sunt hoc signo † Elizabetha Hubrechts, Joannes Gordansen, Anna vande Wyer hoc signo †, B Wilhelmus van Namen.

alia 31 Maji an. 1641.

11 Cornelia Jansen, uxor Antonii Adriansen, ex pago Osterhouto ab urbe Bredana duabus leucis dissito, circa festum Ascensionis Christi an. MDCXLI mane circa horam octavam correpta est tam vehementi dementia et furore, ut debuerit vinculis constringi in manibus et pedibus : et ita afflicta, est a marito suo, et Cornelio fratre mariti, Joanna Jansens sorore, et Nicolao Ludimagistro Osterhoutano in curru aducta in municipium Gelam, et XX Maji in valetudinarium S. Dympnæ inducta ; ubi post consuetas ceremonias adhibitas ita convaluit, ut die XXXI Maji e valetudinario decesserit plane sana, et ab omni dementia libera. Cujus rei veritatem testati sunt V Junii hoc signo † Cornelia Jansen, et Lambertus van Durgenen. Eadem Cornelia anno MDCXLIII die XV Maji gratias actura, est Gelam reversa, optata valetudine fruens, teste Couwegom.

CAPUT. II

Curati ab anno MDCXLI, *ad* MDCXLVI.

Coram Canonicis et Scabinis,

Omnibus et singulis has visuris aut audituris salutem. Nos Domini Arnoldus Bloem, Nicolaus Segers, Ludovicus van Couwegom, Gerardus Gossens, C Petrus Vercuylen, Willebrordus Vertessen, Petrus van Dungen, et Jacobus Verschuiren, respective Decanus et Canonici collegiatæ Ecclesiæ S. Dympnæ in hoc municipio Gela, item Drossardus Couwegom, Joannes van Hove, Joannes Vennekens, Gerardus Goos, Petrus van Broeck-hoven, Joannes Lauwen, et Wilhelmus Bertels Scabini dicti municipii Gelæ, hisce significamus et pro sincera veritate certum esse asserimus, quomodo XII Maji Dominica ante festum Pentecostes huc advectus fuerit ex pago Zeelando, in districtu Ravenstenio sito, quidam, Joannes Christiaens nomine, ætatis circiter LVII annorum, in manibus et pedibus imo et omnibus membris tanta miseria oppletus, ut nec incedere, nec stare, neque semet ullo modo movere potuerit, sed toto corpore incurvatus et immobilis debuerit jacere; ac præterea prorsus mutus ne quidem ullum verbum effari potuerit, imo instar pueruli apparuerit omni plane judicio ac modo agendi destitutus. Secundum antiquam ergo consuetudinem, uti cum aliis ejusmodi solitum est fieri, in valetudinario collocatur, spe pristinam obtinendi sanitatem, gratia et indulgentia Dei atque intercessione S. Dympnæ Virginis et Martyris ac Patronæ hujus ecclesiæ.

comparuit 12 Maji paralyticus, mutus et amens,

Cum ibidem decumberet durante duplici ut vocant, D novena, seu dierum octodecim continuatis precibus, subinde ab aliis. cum incedere nequiret, ad Reliquias S. Dympnæ delatus est, nempe in festo S. Dympnæ et in solennitate Pentecostali : atque intra illud tempus malum claudicationis valde diminutum est, et decessit ad ædes Gerardi Steffers, haud procul a dicta ecclesia dissitas. Quæ ejus claudicatio paulatim ita cœpit desinere, ut quotidie pedes accesserit ad dictam S. Dympnæ ecclesiam, ut ibidem pia cum devotione suas Deo preces offerret. Tandem hoc die secunda Julii, in festo Visitationis beatissimæ Virginis Mariæ, prædictus Joannes Christiaens circa horam undecimam cum in eadem ecclesia sacrificio Missæ interfuisset, subito, qui hactenus mutus fuerat, loquelam prorsus perfectam recuperavit. Quo miraculo cognito omnes mox campanæ pulsatæ sonuerunt, et cantica gratiarum Deo in dicta ecclesia recitata fuerunt, ob gratiam et misericordiam huic misero homini concessam. Deinde in accursu quorumcumque hominum in dicta ecclesia publice auditus et visus est loqui, et ad quascumque propositiones accurate respondere. Tunc clara voce est con- E fessus, quod a quatuor circiter annis, ob duas suas filias peste extinctas, mœrore quodam correptus, inciderit in difficilem morbum ; ex eoque claudicationem attraxerit non solum in pedibus, sed etiam in reliquis membris quamdam paralysim; adeo ut ab illo tempore neque incedere, neque pedibus consistere potuerit : cui malo a tribus annis cum dimidio accessit impedimentum linguæ ; quo accrescente prorsus redditus est mutus, et circa initium Octobris seu festum S. Bavonis explebitur quadriennium, quod nullum potuerit eloqui verbum. Accessit per intervalla temporum quædam amentia et perturbatio cerebri. Adhibita interea fuerunt omnia remedia, tam humana per medicos et chirurgos, quam spiritualia per varios exorcismos a viris religiosis factos, ut prædictis morbis levamen apponeretur. Varias in eumdem finem susceperat peregrinationes, et visitarat loca miraculis Deiparæ Virginis celebria, qualia sunt Duffelæ, Gemerti, Stiphouti et alibi ; sed asserebat se nusquam aliquid medelæ expertum, nisi solum in municipio Gela et ecclesia S. Dympnæ : quo consilio et judicio Guardiani Velpensis erat advectus : ubi, ut supra relatum est, hoc die beneficio omnipotentis Dei sanatus est post auditam Missam solennem, et aliam subsecutam, a prædicto Domino Ludovico van Couwegom celebratam : cui ab altari descendenti occurrens hisce similia verba dixit : Bona dies, Do- F mine Ludovice, concede mihi facultatem osculandi sacram crucem summi altaris. Quod dictus D. Ludovicus magna cum admiratione intelligens, adduxit illum ad illud altare, et præbuit illi sacram Crucem osculandam : ac dein perrexit prompte omnia eloqui.

qui claudicatione paulatim liber,

2 Julii loquelam recepit,

ante fere a 4 annis mutus :

13 Comparuerunt adhuc eodem die Anna vanden Wyer (cui omnis cura peregrinorum et ægrotorum ad nosocomium delatorum commissa erat) Gerardus Steffers et Maria Meus ejus uxor : qui quasi uno ore confirmarunt, et cum solenni juramento affirmarunt, verissimum esse, quod prædictus Joannes Christians fuerit per dies octodecim in nosocomio, eique adhibiti exorcismi solennesque ceremoniæ solitæ ; imo quod eo venerit mutus, claudus et corpore incurvatus, et caput tenens tam sedendo quam jacendo inclinatum ad crura ; adeoque coacti fuerint eum portare in ecclesiam, et ante et infra capsam Reliquiarum S. Dympnæ Virginis et Martyris et Patronæ nostræ. Adjunxerunt, eumdem ad octo dies decubuisse, clausis et ne vel semel apertis oculis, neque ullo signo ostendisse aliquid a se desiderari ; denique quod instar innocentis pueri visus illis fuerit

id confirmarunt tres testes,

A rit absque aliqua mentis interioris capacitate. Affirmarunt etiam, intra octodecim prædictos dies, paulatim vitium claudicandi fuisse diminutum, et prædicta Maria Meus adfuit hodie in ecclesia, et magna cum admiratione audivit prima verba a prædicto Joanne pronuntiari, alloquente memoratum Dominum Ludovicum van Couwegom : quod idem et alii tunc præsentes testati sunt, et hæc absque fraude et dolo. Quare ad certam hujus rei notitiam nos Decanus et Canonici prædicti Capituli, et nos Drossardus et Scabini supra memorati, curavimus nostra singulorum sigilla apponi, et per juratum Secretarium subsignari hoc II Julii anno MDCXLI : et erat subscriptum Van Gerven, et appensa duo sigilla, alterum Capituli, et alterum Communitatis Gelensis. Ego Joannes Christians, ætatis circiter quinquaginta septem annorum, hactenus residens in pago Seelant ditionis Ravesteniæ, hoc die secundo Julii, anno MDCXLI, in festo Visitationis B. Mariæ, profiteor in ecclesia S. Dympnæ sub juramento, me liberatum esse ab omni mutitione et amentia, quibus vitiis correptus fui a triennio et medio aut quadriennio circiter : et affirmo omnia esse vera, sicut habetur in B attestatione facta, tam apud Scabinos pagi nostri quam apud Drossardum et Scabinos municipii Gelæ, paratus idem omni tempore sub juramento declarare : et subsignavit Joannes Christians, et testes Joannes Aerts, Henricus Raeymaecker et Lambertus van Dungen : ea subscripsit Couwegom.

et Canonici ac Scabini appositis sigillis,

uti et ipse, plane sanatus,

14 Nos simul regentes pagi Seelant in ditione Ravestenia, sub foro judiciario loci Udem, atque imprimis D. Joannes van Gemert Pastor in Seelant, Jacobus Rutten Nuntius judicialis, Arnoldus Aerts, et Joannes Joannis Aerts scabini, Henricus Lienverts et Nicolaus Dircx Consules, Joannes Wilms et Petrus Dircx Ædiles, Joannes Driess et Joannes Diercx Eleemosynarii, cum omni submissione indicamus omnibus hanc attestationem lecturis aut audituris, et sub juramento sub acceptatione nostri officii præstito declaramus, quod Joannes Christians, antequam in suas miserias inciderat, fuerit vir bonus, pius, probus et Catholicus, boni nominis et famæ, a bonis, honestis et Catholicis parentibus oriundus in hoc nostro pago, in quo etiamnum multos bonos, honestos et Catholicos amicos habet : cum quibus unanimiter declaramus; quod dictus Joannes Christians inciderit in gravem morbum, eoque afflictus fuerit medio anno, atque ab C eo tempore perstiterit in misero statu, imo continuo in deterius lapsus per quatuor elapsos annos, ab initio scilicet morbi huc usque. Quamobrem variis frustra adhibitis remediis, consuluimus Patrem Guardianum Velleppensem prope urbem Graviam, persuadentem ut prædictum Joannem Christians adduceremus in municipium Gelam, ad probos honestosque ibidem degentes viros : quos humillime rogamus, ut dignentur opitulari huic misero homini, ut debito modo conservetur et honestam obtineat sustentationem, et addicimus plenam omnium expensarum solutionem, confisi ut ibidem recuperet sanitatem. In certum veritatis testimonium nos Scabini locorum Udem, Zeelant et Boekel, apposuimus nostri officii sigillum. Actum x Maji anno MDCXLI. Idem Joannes Christians, pridie Pentecostes anno MDCXLII, gratias acturus, testante Couwegom Decano, rursus visitavit ecclesiam S. Dympnæ bona fruens valetudine, qua semper post relictum morbum est fruitus : uti postmodum XIV Augusti anno MDCL iterum accessit, recognoscens beneficium sanitatis hic acceptæ.

quod idem ab ejus conterraneis affirmatur.

15 Anno MDCXLII juvenis Adrianus Adriani, natus in pago Gilsen, Rosendalia huc advectus, cum tribus circiter hebdomadibus ibidem per amentiam D decubuisset, sanus ex nosocomio egressus est XXVIII Junii, ante Sacramentis Confessionis et Communionis munitus. Ita testatur Couwegom Decanus. Eodem anno Franciscus Fransen, filius Joannis, ex pago Blardoh prope Endoviam, ob amentiam vinctus est advectus, et vi quadam per circuitum ecclesiæ raptus : qui cum ultra dies viginti in valetudinario substitisset, sibi et suæ menti restitutus, post Confessionem factam et sacram Synaxim sumptam, a patre suo admodum læto reductus est VII Julii. Subscriptum a Couwegom Decano, Lamberto van Dungen, Jacobo Verschuiren, Anna vanden Wyer, atque ab ipsomet sanato Francisco, ejusque patre et fratre. Eodem anno Hubertus Matthæi, alias Tiewens, Ludimagister Sonhoviæ, ætatis annorum quatuor et viginti, per quasdam vexationes lapsus in phrenesin, vinculis constrictus et carrucæ impositus, a fratre suo Joanne et sororio Petro Tys et vicino Joanne Leis Gelam abductus est, et in valetudinario depositus : unde post duodedim dies recuperata valetudine et mentis suæ compos, facta peccatorum confessione et venerabili Eucharistia sumpta, XII Julii domum reversus est. Cujus rei testes fuerunt prædictus Hubertus sanatus, Joannes E ejus frater, Ægidius Bommens Consul Sonhoviensis, et alii tres Gelenses supra nominati cum Couwegom.

Sanantur alii an. 1642

EX MSS. INSTR. 18 Junii,

7 Julii,

et 12 Julii,

16 Anno MDCXLIII die x Martii, Joanna Segers, uxor Joannis Vergouts, ætatis annorum XXXI, domicilium habens in pago Deuren, correpta est delirio, absque mentis suæ ullo usu, atque hac de causa ab amicis ducta est Antuerpiam, ut ibidem a suo morbo liberaretur, sed frustra. Imposita ergo currui in eoque vincta, Gelam advecta est plane demens; et posita in valetudinario, intra novem dies paulatim a sua insania est liberata, idque uti confidebat intercessione S. Dympnæ Virginis et Martyris. Fassa itaque est coram Dominis Canonicis XIV Aprilis, se ab omni malo sanatam, ac mentis suæ usum tam perfectum habere atque unquam habuit : ac post debitas gratias actas, et factam peccatorum confessionem sumptamque sacram Eucharistiam, subsignavit cum Decano Couwegom, et octo aliis. Eodem anno Petrus de Roey, ætatis circiter XXXVII annorum, degens in pago Uremde, circa festum Purificationis beatæ Virginis Mariæ correptus est magna phrenesi, vexationibusque et angustiis pectoris, adeo ut nec diebus nec noctibus quiescere potuerit. Quo malo accrescente debuit ligari, et in carruca vinctus advehi ad S. Dympnam : ubi diebus F novem in valetudinario positus, post omnes ceremonias adhibitas, die XVI Aprilis sanitatem pristinam adeptus, comparuit coram Dominis Decano et Canonicis, et aliis viris honestis : et omnia fassus, subscripsit cum Adriano van Bauwel et Jacobo Jansen, qui illum Gelam advexerant. Subsignarunt etiam Couwegom Decanus et alii septem.

anno 1643 14 Aprilis,

et 16 Aprilis,

17 Cornelia Snellarts, uxor Livini Simons civis Antuerpiensis, emota mente insana, ac compedibus constricta, Gelam est avecta, ac primum in ædes Joannis van Passel, deinde ad nosocomium S. Dympnæ, ubi novem diebus : ac dein iterum apud Joannem van Passel substitit circiter tribus mensibus. Quo tempore mira quædam et stulta peregit, tripudiando, saltando et similibus nugis exercendis, idque æque in ecclesia et platea quam domi, absque ulla discretione aut respectu rationabili. Sed postea coacta fuit observare pias ac devotas ceremonias, in dicta ecclesia et valetudinario adhiberi solitas a similibus mente cerebroque perturbatis : et quæ fuit singularis Dei gratia, recuperavit mentis sensuumque plenam sanitatem : atque post factam peccatorum confessionem et sumptam sacram Eucharistiam, comparuit coram Drossardo van Cauwegom, et

anno 1645 7 Februarii,

A et coram Reverendo Domino Decano et aliis Canonicis ecclesiæ collegiatæ S. Dympnæ, et aliis: qui omnes subsignarunt cum Notario publico van Hove, die VII Februarii anno MDCXLV.

Ex MSS. instr.

18 Anna Claes, Beghina Mechliniensis, decubuit ob apostema, sub sinistro brachio instar pugni excrescens. Initio species pestis credebatur, sed malum post tres menses devolutum ad ubera, ibi ad octo aut novem annos perstitit, diminutum tamen aliquantulum, cœpit a tribus Medicis ac variis chirurgis species cancri haberi. Accessit a duobus circiter annis cum dimidio tumor, et quædam membrorum fere omnium dissolutio, nisi quod manuum usus permaneret: et tunc in sede permanens portabatur. Interim ad sex circiter hebdomadas per se repens, usum pedum aliquem habuit: et tunc diversi medici et chirurgi judicabant aliquod maleficium aut diabolicam obsessionem subesse: ac propterea adhibiti sunt exorcismi, quando subinde aciculas et similes reculas evomuit, ac variis linguis locuta est. Tum vero eam ut certo obsessam, lecto imponi curavit Dominus Pastor, et cum carrura Gelam devehi: quo venit anno MDCXLV in Cœna Domini clauda, et tunc B a tribus hebdomadis muta; sed mentis compos, quæ lingua non poterat exprimere, scripto indicabat: atque ita præterito tempore ad novem circiter hebdomadas fuerat muta. Ducta in nosocomio, gesticulationibus et insulsis clamoribus se ostentabat, cum omnium admiratione, quasi vere esset obsessa. Tandem ita clauda et muta cœpit tertia feria Paschali loqui et incedere: et cum parvo adjumento, ob nimiam imbecillitatem, circumcirca capsam Reliquiarum, in media ecclesia expositam, processit: et sic paulatim a suis miseriis libera, tamquam prorsus recuperata sanitate, cum admiratione omnium locuta est, incessitque valens ad omnia. Quæ ita contigisse coram Dominis Decano et Canonicis declararunt ipsa Anna Claes, ejusque soror Elisabetha Claes, quæ toto morbi tempore ejus curam habuerat, et subsignarunt cum Decano Cauwegom Canonici Hildevunt et van Dungen, et alii sex testes.

credita obsessa, sanatur anno 1645,

19 Margareta Ulemminx Mechliniensis, ætatis annorum XIV aut XV, anno MDCXLVI in festo Pentecostes incidit in morbum, ex quo fiebat muta, cæca et clauda: atque ex judicio Medicorum, pleuritidem esse opinantium, detractus est ex venis ejus sanguis. Verum morbo ingravescente, ac dolore ex uno in aliud membrum migrante, maleficium aliquod sub-C esse suspicio fuit: ideoque per integrum mensem bis quotidie Patres Capucini precibus sacris eam decumbentem exorcizarunt. Qui iidem tandem, perdurante morbo opinati maleficium aut diabolicam obsessionem subesse, suaserunt ut ad S. Dympnam aveheretur. Venit proinde Gelam XV Junii, jacens in carruca, non absque varia gesticulatione, sæpe intumescens, ac subinde verbum eloquens: et sic fere muta et clauda, in ædibus D. Decani Cauwegom circa horam decimam matutinam deposita in sedili, post recitatas a Decano paucas preces et benedictionem acceptam, sponte sua surrexit, et ad ecclesiam S. Dympnæ perrexit: ibique post peractum per mediam horam exorcismum, omni morbo depulso sanitatem recepit, atque duodecim diebus mansit, quotidie in piis exercitiis occupata, ac sua manu subscripsit una cum Catharina Gommarts, cujus curæ erat commendata. Subsignarunt Cauwegom Decanus et tres alii.

anno 1646 15 Junii,

20 Maria Fransen, in pago Son nata, ætatis circiter annorum quatuordecim, correpta phrenesi, et mentis privatione aliisque vexationibus per tres hebdomadas, ab amicis in carruca advecta est Gelam, sed ita impos mentis, ut nesciret qua ratione aut per quos eo fuerit adducta. Ibi ab amicis circum ecclesiam S. Dympnæ ducta est: ac paulatim decre- D scente morbo in ipsa ecclesia devotas suas preces Deo obtulit, et sic pristinam sanitatem recepit, id testata coram Domino Decano et aliis, die XXVII Junii anno MDCXLVI, una cum Joanne Artsen Verberct ejus cognato, et Joanne Mertens, qui illam advexerant: et subsignarunt Cauwegom Decanus, duo Canonici et nonnulli alii.

item dementes 27 Junii.

CAPUT III.

Miracula patrata ab anno MDCLII *ad annum* MDCLXVIII.

Viverus Adriansen, ex pago Drungen ætatis annorum XLII, correptus intolerabili phrenesi ac furore, avectus Gelam et in valetudinario constitutus, post novem dierum exorcismos recuperavit plenam mentis corporisque valetudinem: ac dein decima die, post factam peccatorum confessionem ac sumptam sacram Eucharistiam, XXV Maji anno MDCLII lætus domum est reversus, cum id propria manu signasset cum duobus testibus. Eodem anno pridie Pentecostes advectus est Gelam ex pago Lommel, Gisbertus Joannes Muys, tali phrenesi correptus, ut vinculis debuerit constringi, et vi illata os aperiri ut ablutio infunderetur. Cumque undecim diebus decubuisset in nosocomio, obtinuit pristinam sanitatem; et magna cum lætitia, Laus Deo, domum est reversus, quod ita esse testis subscripsit Decanus Vercuylen. E

Anno 1652 25 Maji et aliquanto post phrenetici duo sanantur,

22 Franciscus Huiberts ex pago Gerven, XXVI circiter annos natus, ex morbo mutus, claudus et amens, in carruca delatus ad S. Dympnam, et in sede a tribus viris tertio circum ecclesiam portatus, ac dein in valetudinario positus, et novem diebus solitis exorcizatus est ceremoniis, a die quinta Augusti anno MDCLII: cumque necdum convalesceret, delatus ad ædes Gasparis Verdonck in Decanatu, et inde sæpius ad ecclesiam ductus, ut solitæ ceremoniæ adhiberentur. Tandem cum ibidem tribus circiter mensibus perstitisset, die X Decembris subito mentis et membrorum nactus est sanitatem, cum admiratione omnium præsentium, et sequentibus diebus in eadem sanitate corroboratus. In rei veritatem subsignarunt XX Decembris ipse Franciscus Huiberts, Petrus Vercuylen Decanus, memoratus Gaspar Verdonck et alii duo.

et amens 12 Decembris.

23 Clara vander Aelst, sanctimonialis Bruxellis F in monasterio S. Elisabethæ in monte Sion, ætatis circiter viginti quatuor annorum, correpta est incognito morbo, ex aliquo maleficio exorto, eoque ita perturbata ut de nocte non potuerit somnum capere, ac de die comedere aut bibere aut consistere in ecclesia, solita sæpe pati aliquam pectoris præfocationem, qua resupina dejiciebatur in terram. Qua passione per triennium perdurante, et variis Medicorum consultationibus factis, etiam exorcismis diversorum Sacerdotum adhibitis, sed frustra; cum judicaretur aliquo maleficio morbum advenisse, venit Gelam ad S. Dympnam, ut ejus intercessione ac variis in eum finem oblatis Missæ sacrificiis et exorcismis factis, pristinam recuperaret sanitatem. Sed postea tam indecenter cœpit gesticulari, ut crederetur a malignis spiritibus obsessa: et sic per quinque consistens hebdomadas, ab omnibus plane molestiis ac vexationibus diabolicis immunis, ac pristinam assecuta sanitatem; Bruxellas reversa est XIII Januarii anno MDCLIII, prius testata rem ordine gestam: cui subscripsit Vercuylen Decanus.

Anno 1653 ex maleficio ægra,

24 Elisabetha Betens, in municipio Rosendalio nata, ætatis annorum XXIV, per quatuor circiter menses ægrota amiserat usum intellectus et memoriæ,

amentes alii mensibus Septembris,

riæ, ideoque Gelam abducta decubuerat novem diebus in nosocomio S. Dympnæ : ubi post abhibitas a Domino Decano Gaspare Claes solitas ceremonias, per intercessionem S. Dympnæ ab omnibus malis erepta, receperat usum intellectus et memoriæ : et rejectis compedibus libera, anno MDCLIII die XXII Septembris, post confessionem et sacram Eucharistiam sumptam, reversa est in patriam. Cujus morbi et sanitatis receptæ testes fuerunt Franciscus Raymakers et Elisabetha Verhoeven, in quorum ædibus fuerat hospitata, uti etiam ipsamet Elisabetha Betens et alii quinque.

Aprilis.

25 Adrianus Luiten, in pago Nederwyck natus, venit Gelam XIV Aprilis anno MDCLIII, correptus magno furore et insania, ut vix in lecto contineri potuerit, cupiens continuo aufugere, idemque nec dormire neque edere aut bibere valebat. Cumque inter tot lamentationes et lacrymas ibidem fuisset diebus decem, intercessione S. Dympnæ quietem assecutus est et integram sanitatem. Cui rei subscripserunt hujus juvenis pater Petrus Luiten et Decanus Petrus Vercuylen. Simili morbo correpta venit Gelam XIV Septembris dicti anni MDCLIII. Helena Smits, nata in Selim ultra Diesthemium : quæ cum
B
x aut XII diebus fuisset in nosocomio S. Dympnæ, intercessione S. Dympnæ sanata et Sacramento pœnitentiæ expiata ac sacra communione refecta, læta Deo gratias agens domum reversa est : id attestante dicto Vercuylen Decano. Eodem anno die VIII Octobris, ex pago Meerbeeck prope Mechliniam, in curru catenis ferreis vinctus Gelam advectus est, intolerabili insania ac furore correptus, Ludovicus Verryl, annos XLVI natus, qui ejulationem summam ac lamentationem ad commiserationem omnium edebat. Hic e curru delatus in ædes Amandi Broekhoven et
Octobris,
igni appositus, post unam horam quietis omni insania depulsa recepit pristinam sanitatem, quod bonitati divinæ et intercessioni S. Dympnæ attributum est. Interim persitit novem diebus, eique omnes ceremoniæ adhibitæ, post quas aliasque pias exercitationes Sacramento pœnitentiæ expiatus, ac sacra Eucharistia percepta, adscriptus est Confraternitati S. Dympnæ, et subsignavit XVII Octobris cum Domino Vercuylen Decano et aliis. Maria Wils, circiter XXX
Novembris,
annos nata, in urbe Diesthemio, instar pueruli ad quamdam innocentiam et amentiam redacta, nequibat orare aut dormire : quæ ad S. Dympnam adducta, post solitas integro mense adhibitas ceremonias,
C
recuperavit perfectum mentis ac memoriæ usum, atque cum pleno judicio confessa peccata et sacra Communione refecta, post debitam gratiarum actionem reversa est Diesthemium, attestata beneficium cum suo marito Matthæo van Rappel, et Decano Vercuylen x Novembris anno MDCLIII. Helena Briers, XXVIII circiter annos nata, Wesemaliæ correpta horribili phrenesi ac prorsus extra omnem rationis usum
et Decembris
posita, manibus et pedibus vincta, Gelam III Decembris anno MDCLIII advecta, perstitit in nosocomio S. Dympnæ : quæ post solitas ceremonias XVIII diebus adhibitas, ab omni phrenesi liberata, integram obtinuit sanitatem : Sacramentorumque pœnitentiæ et sacræ Eucharistiæ particeps facta, subscripsit, et testes adhibiti Decanus Vercuylen et alii.

Alii anno 1657.

26 Pereina Peters, phrenesi correpta, neque ullum rationis usum prodens, ligata manibus et pedibus, ex pago Sundert prope Bredam in carruca Gelam ad S. Dympnam advecta est XVIII Junii anno MDCLVIII, et deposita in ædibus Joannis Brugelmans. Quæ post adhibitos per XIV dies exorcismos et Ecclesiastica remedia, ab omni phrenesi liberata, cum aliis viris Catholicis Ecclesias visitavit : id attestantibus Vercuylen Decano, Adriana de Wocker ejus marito, Joanne Peters qui eam advexerat, et aliis duobus. Simili modo Cornelius Andries, phreneticus D
et furibundus, neque ullum rectæ rationis verbum *Ex MS [illegible]*
eloquens, ex pago Wilaer xx Maji anno MDCLIX ligatis manibus et pedibus advectus est Gelam, et ad nosocomium S. Dympnæ : cujus intercessione, post solitos exorcismos et remedia dierum novem, ab omnibus mentis malis liber, pristinam recuperavit sanitatem, confessusque communicavit, et Sacerdoti Missam celebranti inservivit : in conspectu plurimorum hominum, et Deo gratias referentium. Quod subscripsit ipsemet Cornelius Andries, cum D. Vercuylen Decano et duobus aliis.

Alii anno 1659 sub finem Maji.

27 Barbara Mangelers, uxor Joannis Balens, ætatis circiter triginta et octo annorum, Bruxellis aliquot mensibus vixit insana absque ullo mentis, intellectus, atque memoriæ usu ; ac dein ferreis catenis vincta, in ædibus Francisci Raymakers sub signo Angeli, in municipio Gela persitit, per quinque circiter hebdomadas, in eadem amentia, ut vix potuerit dormire, semper inquieta, et in omnibus actionibus prodens dictam amentiam. Præterea novem diebus decubuit in nosocomio S. Dympnæ : cujus intercessione et Dei benignitate recuperavit mentis, memoriæ, ac sensuum interiorum plenum usum : et E
post confessionem peccatorum sæpe sacram Eucharistiam sumpsit, tribus hebdomadis ita sana Gelæ morata. Quæ omnia coram Notario, die XVII Julii anno MDCLIX, testata est et subscripsit ipsa Barbara Mangelers, ejusque mater Barbara Stevens, quæ illi semper adstiterat. Idem testati sunt sub juramento Franciscus Raymakers ejusque uxor Elisabetha Verhoeven, in quorum ædibus dictæ Barbaræ substiterant ; et Anna vander Wyer, sub cujus cura in nosocomio novem diebus ægra fuerat et convaluerat. Idem post duos alios attestatus Thomas van Bylen Notarius.

17 Julii

28 Ad majorem Dei et S. Dympnæ gloriam, per hoc publicum instrumentum cunctis pateat, quod anno MDCLIX die XV Septembris comparuerit, coram me infrascripto Notario et testibus infra nominatis, Reverendus admodum Dominus Martinus Doye Presbyter, oriundus ex oppido Athensi regionis Hannoniæ, qui sub fide Sacerdotali declaravit, ab hinc tribus circiter mensibus se non fuisse mentis, sensus et intellectus compotem, et sic a tribus mensibus recuperandæ sanitatis ergo Gelam ad Reliquias S. Dympnæ adductum : atque divina affulgente clementia, et intercessione Divæ Virginis et Patronæ F
S. Dympnæ, se pristinam recuperasse sanitatem mentis et intellectus : ita ut (laus Deo) ego infrascriptus duobus mensibus continuis quotidie chorum S. Dympnæ frequentaverim, divinum Officium ibidem decantaverim, sæpissime Eucharistiam sumpserim, confessus fuerim etc. In quorum omnium fidem prædictus Dominus Martinus Doye subsignavit coram Reverendis Dominis Petro van Dungen et Judoco Coenen, et Joanne Leysen hospite pro illo tempore prædicti Domini comparentis. Post quorum subscriptionem idem attestatur Thomas van Bylen Notarius, qui hoc instrumentum dictis verbis Latine fecit.

et mense Septembri.

29 Maria Lambrechts innupta puella in pago Dunken, jam sæpius memorata phrenesi correpta, propias vestes, et quæcumque attingebat, lacerabat et corrumpebat. Quæ ligatis manibus et pedibus adducta in valetudinarium S. Dympnæ, post solitas ceremonias adhibitas novem diebus, pristinam recepit sanitatem ; confessaque cum debita reverentia, Eucharistiam sumpsit. In rei veritatem subscripserunt VI Junii anno MDCLX ipsamet Maria Lambrechts, cum fratre suo, et Decano Vercuylen aliisque. Eodem modo a simili insania post solitos exorcismos liberatus est juvenis Wilhelmus Segers, ex pago

anno 1660 6 Junii

anno 1661 20 Aprilis,

Puets

A Puets Gelam advectus, ac post tres quatuorve dementiæ menses recepit pristinum mentis usum, et sacramentis Pœnitentiæ et sacræ Eucharistiæ sumptis, subscripsit xx Aprilis anno MDCLXI, idemque testati sunt Decanus Vercuylen et duo alii. Jacobus Haeghmans, triginta annos natus, Beveræ in Wasia ditione, correptus aliquot mensibus magna insania ac furore, vestes et indusia aliasque res laceraverat et corruperat, atque ideo ferreis catenis ligatus Gelam ad patrocinium S. Dympnæ fuerat advectus. Ubi post solitas a Domino Decano adhibitas ceremonias, pristinam recuperavit sanitatem, et plenum intellectus, memoriæ et reliquorum sensuum usum: sacramentisque Pœnitentiæ et sacræ Eucharistiæ expiatus et refectus, subscripsit IX Januarii anno MDCLXII. Idem attestati Petrus van Gestel ejusque uxor Beatrix vanden Wouwer, in quorum ædibus Gelæ constiterat, et duo alii, cum Thoma van Bylen Notario.

EX MS. INSTR. anno 1662 9 Januarii,

30 Franciscus van Binnenbeeck in oppido Lira natus, ætatis annorum quinque et viginti, mente captus, et memoria intellectuque privatus per octo menses, Gelam ad implorandam S. Dympnæ intercessionem adductus est mense Junio anno MDCLXIII ad nosocomium: et post solitas eidem per novem dies adhibitas ceremonias, translatus est circa festum Nativitatis S. Joannis Baptistæ ad ædes Wilhelmi Wuyts, ubi ferreis catenis vinctus, in sua stultitia perstitit usque ad mensem Januarium anni MDCLXIV: quo plenam recepit sanitatem, mentis compos factus, uti sub juramento coram Notario declaravit et subscripsit XXI Januarii. Idem testati sunt Wilhelmus Wuyts memoratus, Anna vande Wyer curatrix nosocomii et alii duo testes, cum Thoma van Bylen Notario. Catharina Heuvelmans Beghina Disthemiensis, ætatis annorum circiter octo et viginti, correpta sæpius indicata amentia, a duabus Beghinis Anna van Gestel et Maria Shertogem, die V Octobris anno MDLXIV, Gelam adducta est ad ædes Lamberti van Dungen: et cum aliquando ecclesiam, ut sacrificio Missæ aut aliis divinis officiis interesset, fuisset ingressa; suis ineptiis omnia perturbabat, ut amplius extra domum egredi non permitteretur. Deposita postea in nosocomio S. Dympnæ, post solitos exorcismos recuperavit pristinam mentis quietem et sanitatem. Quod XIII Decembris testata est et subscripsit dicta Catharina Heuvelmans. Idem testati subscripserunt Gaspar Claes Decanus, qui ceremonias peregerat, Joannes Godtussen et Walterus Ooms Canonici, Lambertus van Dungen ejusque uxor Anna Verdonck, in quorum ædibus fuerat hospitatus, ac demum conclusit Thomas van Bylen Notarius.

anno 1664 21 Januarii B *et 22 Decembris.* C

31 Clara Maes, Virgo devota Antuerpiæ, ætatis circiter annorum quinque et quadraginta, amens et furibunda Gelam ad S. Dympnæ patrocinum adducta, et in nosocomio deposita, post adhibitas a Domino Decano solitas ceremonias per octo dies, pristinam sanitatem recepit: quod elapsis dein circiter tribus hebdomadis attestata est XXII Septembris anno MDCLXV et sua manu subscripsit, uti etiam Walterus Buyens et Walterus Ooms Canonici, et alii tres cum Marcello Notario, Petrus Praet, Moerbeci natus, annorum circiter XXXV ætatis, inciderat in tantum delirium, ut debuerit vinculis et compedibus constringi. Qui hospitatus est apud Petrum van Passel, et in nosocomio S. Dympnæ: ubi post adhibitas a Domino Decano solitus ceremonias, recuperavit pristinam sanitatem, aptus cui Ecclesiæ Sacramenta administrarentur. Quæ vera esse declaravit coram Notario et testibus XXVI Julii anno MDCLXVI, et subscripsit ipsemet Petrus Praet, uti etiam Petrus van Passel ejusque uxor Adriana Franken, in quorum ædibus fuerat moratus, alii duo testes, ac tandem Loovens Notarius D

Anno 1665 22 Septembris, anno 1666 26 Julii,

32 Similis amentiæ morbo vexatus Joannes van Scheurwegen, natus in pago Deuren prope Antuerpiam, ab amicis suis ultimo die Maji anno MDCLXVII delatus Gelam, et in nosocomio S. Dympnæ depositus, post solitos impensos exorcismos, ad diem decimum tertium a suo adventu, ab omni amentiæ vitio liber recuperavit pristinam sanitatem. Quod scripto attestati sunt tam Joannes van Scheurwegen, quam Adriana Gerinx, alias Vrancxs curatrix nosocomii, aliique testes, et confirmavit Notarius Loovens. Simili amentia correpta Maria Magdalena Cecili, Thenensis innupta, annorum circiter triginta quatuor, post novem dies exorcismorum, et alios decem aut quatuordecim, sana et incolumis ab omni phrenesi cum magna pietate sacramentis Pœnitentiæ et sacræ Eucharistiæ confortata, ac parata semper juramento confirmare, subsignavit III Augusti anno MDCLXVII, cum Decano Gaspare Claes et aliis duobus. Item simili amentia et cerebri abalienatione comprehensa Anna de Truch, ex pago Egher oriunda, est deposita in nosocomio S. Dympnæ, et consuetis per novem dies ceremoniis a Domino Plebano probata. Quæ tandem post tres circiter menses omni amentia depulsa, in plenam sanitatem restituta, sæpius pleno cum judicio sacram Eucharistiam sumpsit: parataque omni tempore sub juramento hæc confirmare, subscripsit XXX Novembris anno MDCLXVII, quæ post tres testes testatus est Loovens Notarius.

anno 1667 mense Junio, et 3 Augusti, E *et 30 Novembris,*

33 Jacobus Ramont, oriundus ex pago Lokera, ætatis circiter unius et viginti annorum, integro anno correptus magno delirio et quodam furore, compedibus aliisque catenis constrictus, Gelæ hospitatus est in ædibus Petri van Passel ultra duos menses, et in valetudinario S. Dympnæ ordinariis ceremoniis per novem dies exorcizatus a Domino Decano, obtinuit pristinam valetudinem, ac mentis suæ compos sacram Eucharistiam sumpsit. Quæ omnia coram Notario et testibus confessus, subscripsit XX Junii anno MDCLXVIII, uti etiam præstiterunt Petrus van Passel, ejusque uxor Adriana Franken, in quorum ædibus fuerat hospitatus, ac post tres testes subsignavit Loovens Notarius.

anno 1668 20 Junii.

CAPUT IV.

Miracula varia sanitatum: ex libro Craywinckel Latine reddita. F

Quidam peregrinus ex tractu Mosano adductus est XXI Junii anno MDCXIV Gelam in ecclesiam S. Dympnæ, vexatione malignorum spirituum adeo perturbatus, ut vix a quatuor viris potuerit contineri aut adduci, sæpe instar canis latrans: qui in nosocomio positus, nono exorcismorum die mane circa horam nonam, cum a Decano esset accepturus potum ablutionis, sæpius clamans, Hic est ultimus meus dies, ultima mea hora, debeo exire, debeo exire, cum magno fragore et dissolutis ultro catenis, liberatus est præsente Decano, Joanne Aerts Ædili, Maria et Anna vande Wyer curatricibus nosocomii. Anna Oyen, uxor Joannis Lemmens, degens in territorio Diesthemiensi in loco Caggevinne sub pago Schaffen, fuit subito anno MDCXXIV magna amentia correpta, et credita a malignis spiritibus obsessa, continue dicens corvum nigrum a se videri, excreans in faciem cujuscumque, et similes nugas exercens. Ea in curru, adjunctis septem aut octo custodibus, avecta est Gelam, ubi ad cœmeterium S. Dympnæ cœpit insania ejus augeri et magis apparere: et cum saltando, vociferando et tumultuando exultaret, nec cohiberi aliter

Liberati energumeni anno 1614 et 1624,

A aliter posset quam virgarum percussione; tunc abscissis capillis, et vi infra capsam Reliquiarum pertracta, exorcismisque purgata, restituta est pristinæ sanitati, et in patriam reversa. Cujus rei testimonium dederunt Scabini loci Caggevinne XI Martii anno MDCXXVIII apposito sigillo et subscribente Buycx Secretario: quod ipsum originale testimonium habet Joannes Ludolphus van Craywinckel.

35 Henricus van Brynen, ex pagi Maerhese in territorio Silvaducensi oriundus, ætatis XXXVI annorum, correptus est magna dementia mense Februario anno MDCXIX, ac ferreis catenis ligatus in manibus ac pedibus, avectus fuit Gelam ad S. Dympnam: cujus intercessione, post exorcismos IX dierum, recuperavit pristinam mentis, memoriæ ac sensuum sanitatem: quod subsignavit IX Maji anno MDCXXII, coram Arnoldo Bloem Decano Ecclesiæ S. Dympnæ, Jacobo van Hove et Waltero van de Wyer Scabinis, Joanne Wentelberhs et Amando Meus Ædilibus, qui omnes subscripserunt, uti et Mars Notarius. Quidam juvenis, annos circiter quinque et triginta natus per duos aut tres annos continuos laboravit morbo cardiaco, et quadam per omnia membra contractione: qui expositus exorcismis ejecit uncos acicularum, fragmenta vitrorum, partes sericorum et capillorum ac similia, ac tandem sanatus est mense Octobri anno MDCXXXIV. Quo etiam anno die XXIII Novembris ex nosocomio S. Dympnæ egressus est sanus Antonius Ulemminx, qui Pera eo venerat magna insania correptus: uti etiam contigit XXXI Martii anno MDCXXXV Matthæo de Kempis, custodi Ecclesiæ Rumpstanæ.

phreneticus anno 1622,

anno 1624 energumenus,

B

2 dementes

36 Andreas Wendrix ex Heysto-monte, etiam ob insaniam exorcismis novem diebus subjectus, obtinuit sanitatem V Maji eodem anno MDCXXXV. At postea IX Maji venit Gelam ex pago Schoonbroeck Joannes de Volder, testatus se ab octo aut novem annis elapsis, ob amentiam et furorem catenis constrictum, decubuisse in nosocomio S. Dympnæ, ibidemque recuperasse suam sanitatem, qua hactenus fruitus erat. Quædam femina religiosa per multos annos ægra, post varia adhibita remedia venit Gelam; ibique, post ejectas varias sordes ac fæces, octavo die sanata est XIX Maji anno MDCXXXVI. Quædam mulier Turnhoutana, medio anno ægra, vix somnum capiens ac prorsus debilis, venit Gelam; ac post triduum varia sputa evomuit, paulo autem post nacta pristinam valetudinem, pedes domum est reversa, mense Martio anno MDCXXXVII: ac dein quotannis in festo S. Dympnæ gratias actura revertebatur. Iisdem temporibus vir quidam ex Hova S. Laurentii prope Antuerpiam, intolerabili insania vexatus, aliquamdiu alligatus ad quercum ante ecclesiam S. Dympnæ, deductus est ad nosocomium, ubi intra novem dies exorcismorum sanitatem recepit. Quidam pharmacopola Antuerpiensis, ob insaniam nudus instar bestiæ jacuit Gelæ in stramine colligatus, quod quæcumque attingeret lacerasset: at sanatus anno MDCXXXIX paulo post Pentecosten, et pristinam sanitatem adeptus, domum reversus est. Eodem tempore sanitatem recepit quædam vidua, quæ ex pago Poel Gelam venerat, ibique integro anno am..ns perstiterat. Eodem modo Adriana Michiels, ex minori (ut vocant) Brabantia Gelam venerat; atque post sex hebdomadas propemodum sanata, inde Kalendis Januarii anni MDCXL discessit.

alii anno 1635,

1636,

C

1637,

D

EX MSS INSTR. an 1639,

an. 1640,

37 Quædam sanctimonialis Lovaniensis a malignis spiritibus vehementer vexata, anno MDCXXXVI venit in nosocomium S. Dympnæ die VII Octobris: quæ intra paucos dies evomuit multas aciculas ac clavos, et fasciculos crinium cum sanguine conglutinatos: et sic, etsi non integre sanata, melius cœpit habere. Quidam conjugatus ex ipso municipio Gela, post longum morbum ac maleficii præsumptionem, accessit ad ecclesiam S. Dympnæ: atque post secundum diem exorcismorum cœpit concuti magno terrore, clamare, vociferari, tumultuari, ac repetere sæpius ista verba: Vir hic ad me spectat, non exibo. Ipsis Kalendis Julii anni MDCXXXVI multas sordes evomuit, ac tertia Julii post ejectas fœdas ac sulphureas fæces, plenam recepit sanitatem: sed post novem aut decem menses in aliquem, sed non tam difficilem, morbum est relapsus. *Hæc ex libro excuso. Sequentia ex scriptis codicibus Ecclesiæ Gelensis.*

E

38 Adriana Peeters van Roosendael, quæ hic omnino insana et turbata cerebro per novem dies jacuit in cubiculo ægrotorum, inde egressa est totaliter sanata et compos mentis, et habiliter communicavit XXX Januarii anno MDCL. Quod attestor Cauwegom Decanus [*qui his verbis hæc Latine scripsit pagina* 68.] Eodem anno XXXI Januarii Gisbertus Gerts van Buel, post nonum diem sanus ex nosocomio discessit. Anno MDCLI VII Junii ingressa est nosocomium Michaelina Dessel, ex Wavera Mariæ, phrenesi intolerabili ac furore correpta; quæ post dies novem ex nosocomio abducta est ad ædes Adriani van Dael, ac post tres hebdomadas perfecte sanata. Joanna Wilboorts, eodem anno XX Julii, ex Hierenbeka Gelam ob insaniam abducta, in rheda funibus constricta, et septemdecim diebus in ædibus Wilhelmi Huybs morata, recessit plenam sanitatem adepta. Mencia Thys, virgo devota, phrenesi correpta, Antuerpia Gelam ad nosocomium S. Dympnæ venit XIV Octobris dicto anno MDCLI, quæ intra novem dies ad pristinam sanitatem reducta, post peractam peccatorum confessionem ac sacram communionem perceptam, reversa est Antuerpiam.

dementes sanati anno 1650,

1651.

F

DE S. HIDELBERTO SEU ARIBERTO

EPISCOPO DERTONÆ IN INSUBRIA.

D. P.

SEC. VIII AUT X

Inter cetera humanitatis officia, quibus nos anno MDCLXII ex *Italia discedentes dignatus est prosequi Illustriss. ac Reverendiss. D. Carolus Septala, Dertonensis Episcopus, fuit quod per Rev. adm. D. Joannem Baptistam Chapuis, Canonicum Theologum Cathedralis suæ, instruendos nos curaverit de omnibus ac singulis suæ diœcesis Sanctis*, de quibus in Dertonensi Ecclesia vel fiebat alias vel etiamnum fit Officium: *præter quos* sunt et alii permulti, in Episcoporum catalogo ex antiquioribus inter Sanctos adscripti, de quorum natali die non bene constat: nam inter Episcopos Dertonenses septemdecim Sancti numerantur: quos eodem ordine, quo in Episcopalis Palatii aula depicti cernuntur, ad calcem dicti Commentarioli refert prænominatus Canonicus, *describitque* ad verbum, quæ de illis habet tabella Episcoporum Dertonensis ecclesiæ, apposita in Synodo anni MDCLIX *Ibi autem post elogium* S. Martiani, *qui creditur primus fuisse Episcopus, et sub Trajano Martyr obiisse (uti ad ejus natalem* VI *Martii dictum est) et ante* S. Ammonium, *qui centum fere annis post Martianum creditur floruisse, et colitur* XIX *Januarii, de*

Inter 17 Episcopos Sanctos

A *de aliquo ipsorum medio hæc leguntur, tamquam de secundo Episcopo Dertonensi.*

AUCTORE D. P.

proponitur S. Hidelbertus:

2 S. Hidelbertus, non nisi octo post Divi Martiani palmam annos a populo et Clero electus est, vir omnium Pastoralium virtutum laude, atque imprimis propugnandæ fidei studio celeberrimus. Induta infula nihil habuit in optatis magis, quam, disjectis impuræ superstitionis tenebris, Christianæ religionis lucem, non modo in sibi subjecta provincia, sed etiam apud finitimos populos diffundere. Tum multam in eo defixit solicitudinem, ut disciplina ecclesiastica vel lapsa resurgeret vel obsoleta refloresceret : quare ipse præibat : et qua exemplorum vi, qua concionum ardore, persecutionum quam plurimarum superata tempestate, rem Christianam mirifice propagabat. Illibatum virginitatis florem perpetuo servavit : misericordia in pauperes emicuit, quos omnibus caritatis officiis complectebatur. Postquam Ecclesiam suam quinque supra viginti annos administravit, magno omnium dolore ultimum diem clausit : communibusque suffragiis Sanctus vocatus est die xv Maji, ex Kalendario Dertonensis cœnobii S. Francisci.

cujus Reliquiæ translatæ anno 1554

3 *Horum epitomen septennio ante, tomo 4 Italiæ* B *sacræ, dederat Ferdinandus Ughellus in Episcopis Dertonensibus; in hoc solum varians, quod pro* xv *Maji ponat* v, *addens, quod* Reliquiæ venerantur, in Cathedralem novam ecclesiam e veteri translatæ. *Factum id anno* MDLIV *ab Episcopo et Cardinali Uberto Gambara, postquam vetus ecclesia, quæ supra collem in centro civitatis sese attollebat, conversa in munitissimam arcem fuit : aliaque, in civitatis aliter conformatæ nunc quoque posita centro, magnificentior assurrexit. Hujus autem Translationis, S. Marciano et aliis pluribus communis, dies recolitur* XVII *Julii, ejusque etiam Ughellus in Prologo meminit : sed tam hic quam ibi* Aribertum *nominat, et quidem in Prologo enumerans translata* SS. Episcoporum corpora, Marciani, Innocentii et Ariberti, *satis ostendit, eis, a quibus descripta illa translatio fuit, necdum venisse in mentem, ut proximum a S. Marciano collocarent, quem nominabant post S. Innocentium, de quo ut circa annum* CCCL *mortuo egimus* XVII *Aprilis.*

17 Julii.

Ejus ætas incerta,

4 *Se quoque de tanta, quanta præfertur,* Ariberti, *seu* Hidelberti *ætate admodum dubium hærere, satis ostendit Ughellus, de Episcopo* XLV *sic scribens :* Eribertus an forte idem sit cum Giberto, aliis relinquo. *Nusquam* Gibertum *aut antea nominarat aut postea nominat : ut videatur omnino de eo agere, quem alii* C *dicebant* Hidelbertum ; *nec magis accurate nomen istud* D *scribere, quam scripsit* Eripertum *pro* Ariberto. *Interim indicat disputatum suo tempore de illis fuisse. Ego asserentibus ita consentire velim, ut simul sustineam nullum alterutrius nominis inter antiquos fuisse : cum id manifeste Longobardicum sit, nec nisi ineptissime possit seculo* II *tribui. Censeo præterea eos qui inter* SS. Marcianum et Ammonium *interjecere* Hidelbertum, *id faciendi causam alium non habuisse, quam quod diversimode scripto nomine, diversas personas indicari crederent; quorum unus cum satis certum locum ac tempus teneret in serie non interrupta post S. Ammonium, visum est consequens ante hunc sedisse illum alterum.*

et seculo 2 male attributa :

potius referenda ad secul. 10

5 *De* Eriperto *autem, sive (uti scribendum puto)* Ariberto *sic loquitur Ughellus :* Hunc habent tabulæ sæpe citatæ floruisse anno DCCCCLXXXIV, sedisseque in hac ecclesia annis VIII menses V, et veluti Sanctum olim in hac Ecclesia veneratum die 10 mensis Martii : de quo nulla extat memoria alia, neque de illo agit Ferrarius in Catalogo. *At neque de altero : solum in Topographia Sanctorum sub nomine Dertonæ, ab eo ponitur* 16 Mar. (*verosimiliter loco* 15 Mai. *simili errore typothetarum, quo apud Ughellum* 10 *pro* E 16) Eribertus Ep. *Hunc autem eumdem a se haberi cum* Hidelberto *significat Canonicus prælaudatus, dum, nulla facta* Eriberti *mentione, scribit, quod* de Hidelberto mentionem facit Ferrarius in Topographia, eumque vocat Aribertum.

aut sec. 8.

6 *Cum igitur unicum dumtaxat Longobardici nominis Sanctum Episcopum, et unicum sub tali nomine quomodocumque scripto venerentur corpus; dicamus unicum illum fuisse, et floruisse seculo* X *ad finem vergente : nisi dicere malis, hunc omnino non esse adnumerandum Sanctis, sed alium ejusdem aut similis nominis, qui tempore Caroli Magni floruerit, ex Longobardis ortus, et post Tonderum secundus aut tertius ex eadem gente Episcopus fuerit, cum eatenus Latini nominis omnes adeoque et sanguinis censeantur ; minus recte forsan dictus* Robertus, *cui annus Christi* DCCXCIX *et Sedis anni* IX *adscribuntur. Ex hac autem conjectura, in eo quod primum dedimus elogio, potissimum expungendum foret* Marciani *nomen, et persecutionum toleratarum mentio; et credi possent virtutes reliquæ eo meliori fundamento, nec omnino levi auctore explicatæ, quo longius removebitur a primis seculis : de quibus tam distincta cognitio, sine Vita scripta, præsumi non debet haberi potuisse.*

F

D. P.

DE S. CÆSAREA VIRGINE

PROPE CASTRUM IN CALABRIA.

S. Dympnæ similis,

Sanctæ hujus Virginis cultus, quam certo renovatur omni anno in festo Ascensionis Domini, tam incerto vagatur die, cum ipsum festum mobile sit; ita tamen ut fere semper cadat in Majum, raro in Junium, in Aprilem vix semel singulis seculis. Historia autem ejusdem maximam habet cum S. Dympnæ historia similitudinem, quantum quidem ad patrem attinet incesto filiæ amore flagrantem; eo tamen detestabiliorem, quo fœdius est inter Christianos concipi potuisse crimen, quod inter Gentiles natura abhorreat. Itaque, incertus de tempore quo Cæsarea vixit, eam ipsi S. Dympnæ subjungo hoc eodem die. De cultu cultusque loco certos nos reddit Antonius Galateus, eruditus Medicus Hermolao Barbaro familiaris, et (uti nobis scripsit Beatillus noster) anno MCCCCXLIV *natus, mortuus* MDXVII. *Quod ideo tam expresse hic addo, ut sicubi inveniat historiam, in qua S. Cæsarea nata dicatur anno Christi* MCCCCL, *prorsus incredibile id esse intelligas ; illum, qui eodem tempore vixit, Galateum audiens de ipsa loquentem, absque ullo temporis tam propinqui indicio; sed uti solemus loqui de Sanctis antiquis. Locus, juxta quem S. Cæsarea præcipuum nunc cultum habet, appellatur* Castrum *in extrema Italiæ ora, distans Hydrunte sex passuum millia. Galatei de hoc illaque, in libello de situ Iapygiæ, verba hæc sunt, secundum editionem Basileensem anni* 1558 *pag.* 44.

colitur in festo Ascensionis

prope Castrum,

2 Inde Castrum est oppidum Epscopale, quod ad secundum lapidem templum habet alterum Divæ Cæsareæ : juxta est fons calidarum aquarum, quas ad complures morbos utiles esse experientia docet. Fons in antro est, quod non alium habens aditum quam e rupibus mari imminentibus, pensilibus tabulis

A bulis et jactis pontibus aditur, nec nisi semel singulis annis Majo mense. In hoc latuisse Divam Cæsaream incolæ autumant, dum furorem patris fugeret. Nec desunt qui testantur se ibi vidisse Divam lampada ferentem. Adiri antrum non nisi placido mari potest. Orta repente tempestate perterrita mater filium ibi reliquisse perhibetur, quem Divam ipsam per annum aluisse fama est. In hanc noster Hymnus extat Sapphico et Adonico carmine, cujus hoc est principium : Diva in extrema latitans latebra etc. *Hæc ille : qui idem, pag.* 38, *dixerat, quod* inter Tarentum et Callipolim vicus est in littore Neritono, qui a Diva Cæsarea nomen accepit, a Callipolitanis, ut aiunt, deletus.

ubi illius antrum et in eo fons salubris :

3 *Vetustiori huic testimonio finem addet recentius aliud, ab ipsomet Castrensi Episcopo, de his rebus interrogato, missum anno* MDCLXXVI *ad Lupiensis nostri Collegii tunc Rectorem Vincentium Galeota, in hæc verba :* Ab urbe Castro tribus circiter P. M. si terra viam teneas, sesqui milliari si per mare, spelunca est, quam ingreditur mare, intraque eam fons grandis, aqua marina plenus, et sulphur admixtum habens. Ad eam a die Jovis sancto usque ad festum B Ascensionis concurrit populus, ex religione erga S. Cæsaream : et scabiosi atque leprosi lavantur in dicto fonte, multique sanantur. In ipsa autem Ascensionis die celebratur festum illius Sanctæ in ecclesia ipsi dicata, viginti passibus a dicta spelunca. Quæ quidem ecclesia olim grandis fuit, nunc autem diruta jacet, et in una ejus ala solum nunc superest sacellum unicum, ad quod frequentior concursus est in prædicta solennitate, idque non tantum ex vicinis locis, sed etiam ex aliis diœcesibus. Accedit autem tunc eodem et Capitulum Castrense, et nundinæ ibidem celebrantur, et Capitaneus Paranzanus eodem cum tota sua cohorte venit, sumptum necessarium præbente Communitate Cerfinianensi, qui vicus est diœcesis Castrensis. In vico etiam Luconianensi, diœcesis Uxentinensis, sacellum est S. Cæsareæ sacrum : et in territorio Scoranensi diœcesis Hydruntinæ, feudum nunc desolatum, P. M. X distans Castro cui nomen Franca-villa.

ad quem peregrinatio salubris,

a Castrensi urbe instituitur.

Sacellum Luconiani,

4 *Hæc loci vicinitas verosimile mihi facit, ipsam esse potius S. Cæsareæ patriam, quam multo remotiorem* Franca-villam *aliam, diœcesis Uriensis : quæ tamen sua majori celebritate evicisse videtur, ut præ obscurioris jam famæ loco credatur nascentem Sanctam excepisse prima ; etiam domum ostentans conversam in* C *sacellum, quæ eidem paterna fuerit. Et huic opinioni consonat Vitæ auctor, fugam Sanctæ describens, et loca intermedia signans. Equidem non negaverim ea, quæ talibus in locis dicuntur exstare, vestigia Sanctæ : sed utrum hæc sint a fugiente relicta, an aliis occasionibus impressa, puto ambigi posse: nihil enim de tota re satis antiquum, imo nec verosimiliter satis excogitatum extat. Vitam tamen habemus aliquam, hoc vel superiori seculo concinnatam Italice a quodam dicti loci Archipresbytero, qualem ex schedis P. Antonii Beatilli e Societate nostra Latinam damus. Huic adjunxerat ille, in annotatiunculis suis, convenire omnino narrationem cum ea, quam se puerum audisse a majoribus dicebat quidam gravis senio et doctus e Societate nostra Pater Aletii, natali sibi in Hydruntino territorio urbe, addebatque sola traditione creditur ibi mortuam et sepultam esse Sanctam. Sed si Sanctam et patrem ejus, uti dicitur in fine, postquam ex hujus manibus elapsa est illa, nemo vidit unquam, non video, unde tam distincta personarum et actionum notitia manare in vulgus, ac tandem scripto tradi potuerit; nisi ex ore Benigni Eremitæ, qui virginem nascituram prædixit, et de periculo ejus divinitus admonitus eidem dedit fugiendi consilium. Sed nec hic scire potuit, quæ post ejus discessum clam acta sunt inter patrem et filiam, si non ea quoque divinitus didicit : et tunc magis mirum foret de illius morte et sepulturæ* D *loco ac modo non aliquid pariter edoctum fuisse. Hinc fit ut verear, ne hoc solum certa retinuerit traditio, quod ad illud antrum, pandente forsitan mari viam, ingressa Cæsarea, eluso insequentis patris furore, vitam ibi egerit Deo quam hominibus notior : ceteras vero circumstantias ex verosimili addiderit humana inventio, ipsaque fortassis nomina parentum atque eremitæ similis libertas excogitarit. Judicium penes lectorum sit, ego sub hujusmodi cautela depositum reddo, quale mihi commissum est, nihil ei ex me detractum vel additum volens : solumque, ad justificandam dubitationem meam, subjungens breviorem narrationem de eadem Sancta, a Castrensi Episcopo missam : quæ tanto plus videtur habere similitudinis, quanto magis abstinet ab iis explicandis, quæ an humanitus sciri potuerint jure maximo ambigimus.*

et Francavillæ.

Vita ex Italico qualis.

EX MS. ITALICO

VITA

Ex MS. Italico vetustiori.

Nata est S. Cæsarea Virgo honestis juxta ac opulentis parentibus, Francavillæ *a* oppido extremæ Italiæ, qua inter Ionium et Adriaticum se porrigens mare, ab Hydrunte, principe Salentinorum, urbe, Terra modo Hydruntina appellatur. Pater Aloysius *b*, mater vero Lucretia nuncupata, cum decennium totum in infœcundo simul thoro posuissent, ut prole bearentur, effuse in egenos liberales vota sua crebra et ardenti prece cum Deo et Cœlitibus communicabant. A quibus non obscuro auditi indicio, prolis certo potiundæ firmam primum spem præconcepere. Sanctæ quippe vitæ Eremita quispiam, Josephus *c* Benignus dictus, e proxima sua solitudine, ut fit, in oppidum interdum commeans, Lucretiam bono animo esse jussit; et (quod ipse, utpote sacratum Deiparæ oratorium inhabitans, totus in ea colenda esset) spem non vulgarem in patrocinio misericordissimæ Dei matris ponere. Confirmata autem hujusmodi hortatu pientissima mulier, crebrius multo ferventiusque quam erat solita, magnæ cœli Reginæ eum in finem supplex fiebat. Cumque die quodam sabbatino certiore voti spe cum precibus lacrymas commisceret ; ingrediens ad eam hoc ritu supplicantem præfatus Eremita : Tandem Lucretia, inquit, felicem te dico, quia auditæ sunt cœlo preces tuæ : filiam paries, et illo vocabis nomine, quod pro tempore et e vestigio animus suggeret. Illa vero, ad inexpectatam viri vocem et faustissima nuntia grati, lætique animi testimonium datura, sustollens in cœlum manus osculum terræ fixit: remque cum gaudio narrans marito ac vicinis contestata, palam fecit, prolem, quam sive marem sive feminam esset paritura, Deiparæ se Virgini sacraturam. Statuit ad hæc susceptam in ejus honorem jejunii sabbatini consuetudinem retinere, et manere in officio liberalitatis hactenus exercitæ in egenos.

E

a

Nascitur Francavillæ in Calabria,

b

c

ex sterili Matre patrocinio Deiparæ impetrata,

F

2 Exacto igitur a conceptu solenni puerperis tempore, cum gravissimos inter dolores parturiret Lucretia, repetens animo ea quæ prædicentem antea Benignum audierat : Feminam, subito inquit, pariam, et volo ut Cæsarea appelletur. Repenteque soluta omni dolore, talem qualem dixerat partum felicissime enixa est. Sancta itaque Cæsarea, nata sub noctis medium, *d* octava Decembris die, posteaquam rite abluta fuisset lavacro Baptismatis, nutrici cuidam Catharinæ Felici, piæ et amanti Deum feminæ, ut educaretur tradita, ætatem annis, et propensionem in virtutis cultum non obscuris ad exemplum matris indiciis auxit. Litteras deinde, cum per ætatem earum capacem licebat, parentis cura apud probum quemdam eruditumque Francavillani oppidi

et pie educata nubere recusat :

d

A di Sacerdotem didicit : et anno ætatis decimo quinto postulata a quibusdam ad connubium, ut ab hujusmodi vinculo immunis esset, ætatis non satis maturæ inferiores annos et postulantem se ad castiora sponsum Christum prætexuit : rogataque qui postulari se sponsam a Christo sciret, id dictare sibi animum respondit.

ultimis a moriente matre de colenda Deipara acceptis monitis,

3 Aderat interim ultima matri Lucretiæ dies, et suscipiendum æternitatis iter, ad quod munita Sacramentis se paraverat : quare vocatam ad se filiam ultimis instructura monitis : Per dolores, inquit, quos pariens te pertuli, rogo, Deiparam Virginem semper ut matrem cole, et sabbatinum quot septimanis jejunium illi sacra. Utrumque S. Cæsarea utriusque matris amore facturam se recepit. Maritum præterea Lucretia monuit, ut, si animus esset alterius se matrimonii vinculo adstringere, conjugem legeret, in qua non formam sed probitatem spectans similem haberet sui. Accito postremum Benigno unice commendavit Cæsaream, rogavitque ut fusis pro ea ad Deum continuis precibus habere in sua tutela vellet. Aloysius interim defuncta post hæc matre, cum reputaret secum, et fato aliquo unicam filiam
B sibi posse eripi, et tunc,si prolem ea non reliquisset, deesse quem ex familia opulentiæ suæ heredem scriberet, acrius S. Cæsaream ad matrimonium ineundum stimulare cœpit. Illa vero parenti sæpe sic importuno, non alios sibi amores aut sponsum quam Christum placere, dixit : et vitans hominum consortia, domesticam solitudinem adamabat. Effundebat multa de opibus in pauperes, colebat Deiparam psalmorum recitatione continua, ante imaginem ejus quam domi habebat Virginis sacras laudes exaggerare solita : passo pro se Christo diem veneris quot septimanis jejunio sacrabat : et tunc repetendo pia commentatione, quos ille pro genere nostro cruciatus tulerat, reponebat iisdem lacrymas ex oculis, et ex diverberato corpore profusum sanguinem.

illam et Christum stato jejunio et corporis afflictione veneratur :

patris lascivum erga se animum ab Eremita divinitus edocta,

4 Aloysius autem, cum secundarum cupiditate nuptiarum arderet, et tales facile se reperturum diffideret, quales moriens Lucretia commendaverat : animum incesta incensum libidine ad amores propriæ sobolis adjecit : illos ultroneo consensu si non impetraret, etiam vi expressurus. Quare mandavit, ut more æqualium puellarum ornaret sese, tumque sub vesperum se sisteret sibi, quasi quædam sua jussa, propter morem non ingrata, acceptura. Parere cœperat prompta semper ad nutum patris filia, nihil
C in eo tam detestandi sceleris suspicata : sed Deus, qui probos servat in periculis, misso ad Benignum e cœlis Angelo quantocius ut adiret virginem jussit, explicaretque, quantum, si maneret in paterna domo, eripiendæ a patre pudicitiæ periculum adiret. Advolat itaque extemplo ad virginis ille ædes, eamque in conclavi offendens animum sacra cujuspiam libri lectione pascentem, ita affatur : Cæsarea, missus e cœlo nuntius parentis tui nil in te boni molientis animum mihi patefecit : insidiatur lascivus pudicitiæ tuæ : nec tuta esse potes quamdiu hosce intra parietes manes : aliam celeri fuga sedem pete, et in ea salutem colloca : certo in ejus, qui hæc me dicere jubet, custodia es futura. Sancta ad hæc Cæsarea, Gratiam quidem, inquit, habeo et Deo et tibi, Benigne, quod periculum in quo ignara versor indicatis : sed sola et ignota quem ad locum contendam? Ad eum, inquit ille, ad quem cœlum te diriget : aude modo, et ductore ac protectore Deo ibis. Hæc dicenti parens supervenit, et ille (ne quidquam eorum propter quæ venerat proderet) quasi petendæ stipis causa adfuisset, utrique bene precatus, causatusque inclinationem diei in vesperum, ad eremum se recepit.

amorem ejus repudiat :

5 Aloysius deinde obseratis ædibus accersens ad D
se Cæsaream, et lascivos defigens in ejus ornatu formaque oculos, animo etiam defunctam in ea conjugem figurans, incestum animum in hujusmodi verba explicavit : Carissima filia, quamquam, si pateris, suaviore mihi deinceps nomine sponsa dicenda potius, paternum erga te amorem cum maritali commutavi : animus est in thorum Lucretiæ matris tuæ clam omnibus te deducere, et arcano mihi, ut paucis dicam omnia, conjugio copulare : tu imposterum me Aloysium tuum et sponsum dicito, ego vero sponsæ te et conjugis loco habebo : age, dum fieri potest, communes nobis utriusque nostrum amores faciamus. Cæsarea intrepido ad hæc responso, Itane vero, miserande, inquit, pater, ad tantum te flagitium abjicis? non vides, vel sola designans illud cogitatione, quantum apud severum Deum supplicium tibi statuas? Ut saturitatem invenias infamis libidinis, ea in filia quærenda est? Vide cujus et quam castæ auribus hæc ingeras : filia tua est, et ea quæ non committet unquam ut tam infami contaminata scelere Deum in se irritet : proinde in meliora animum flecte, et cogita qui flagitio hujusmodi ignes apud inferos ardeant. Suspirantem post hæc Cæsaream E
ac plorantem pater minis terruit : Nihil, inquit, me istæ lacrymæ tuæ movent : amori ejus qui tantum te amat, amores reponere debes ; et nisi facis, vim confestim quod possum paro.

et fuga arrepta,

6 Animum vero hic colligens Cæsarea, de fuga serio cogitare cœpit : eamque ut securam faceret, simulato in parentis postulata consensu, Vade, inquit, in cubile igitur ac thorum tuum, pater ; ibique me opperire, donec moræ aliquantum in abluendis pedibus pono. Hic ut parentem falleret, duas propere columbas, colligatis non arcte alis, in pelvim aqua repletam conjecit ; quas strepitu plausuque alarum ut quasi lavantem se exprimerent, patri fucum facturas credebat, interea dum omnia ad fugam compararet : sed allapsus brevi ad aures ejus suppositítius sonus, cum iratum e strato excivisset, Cæsarea interim, deducto dextre ab ostio domus repagulo, per tenebras fuga se proripuit. Quam ille posteaquam frustra vestigasset in domo, ratus tandem ad propinquos quopiam profugisse, singulorum ædes circumcursavit ; et nec ibi quidem quam quærebat reperiens, regressus domum gladium arripuit ; eoque, ubi ubi deprehendisset, fugitivæ necem comminatus, in dæmonem incidit humana specie civem Francavillanum ementitum. Hic percunctanti, num F
puellam quampiam, quæ esset filia sua, habentem hac iter et quicum vidisset? Vidisse se ait, et a nobili quopiam, ut apparebat, proco deductam, ultra perrexisse ; quem et dicentem audisset ; Age Cæsarea, invito etiam patre ire quo cœpimus pergamus. Pater graviore ad hæc incensus ira, cum inde non multum progressus in cursu ad assequendos fugitivos esset, ex altero obvio similiter dæmone sciscitatus quod e primo, prope ab ea quam quæreret abesse se intellexit ; diu enim non esse, quod festinans isthac antegressa fuerit : si maturaret aliquantulum, certo assecuturum esse.

ab insequente occidenda,

7 Gradum igitur accelerans ille, non multo post fugientem in conspectu habuit : et apud promontorium Castri, quæ arx in Hydruntino littore mari imminet, magna ac minaci clamans voce properantem ultra resistere jussit. Cæsarea autem e cum quam mox in patris irati se manibus futuram videret, nec ullo in homine collocatum periculi præsidium haberet, vota ac preces ad Deum convertit : a quo confestim in specie armati juvenis submissus Angelus adfuit. Ex cujus repentino conspectu cum timorem ipsa augeret : Bono, inquit ille, animo esto, Cæsarea : quem vides Angelus tuus tutelaris est ; armatus

monstratum ab Angelo Custode specum in mari subit :

A armatus veni, ut arma a te irati patris arceam: propere in eum, qui copioso intus lumine isthic collucet, rupis te hiatum abde: tutum ibi a gemino periculo et pudicitiæ et vitæ perfugium habes. Sed enim actis Deo ac Deiparæ Virgini gratiis convolantem eo adhuc persequebatur pater: et cum districto gladio, quod opportunam jam ad ictum putaret, ferire vellet; densa repente circumfusus nube, filiam ex oculis amisit. Quæ et eo ex tempore quo specum ab Angelo monstratam subiit, numquam deinceps, quemadmodum et pater, in hominum conspectum venit. Unde transmissa exinde ad posteros fide, persuasum habuere accolæ, parentem absorptum aquis, in quas fervore persequendi filiam se intulerat, animam infelicem inferis transscripsisse: sanctam vero Cæsaream ibidem secreto sepultam ab eo qui illuc traduxerat Angelo. Eo autem tempore, et mense Majo, et festo Ascensionis Domini, quo memorata f acciderunt, locus colendæ Virginis causa a frequenti accolarum turba aditur. Et narrant aliqui, sub idem tempus ardentem in specu lampadem videri ab adeuntibus, eodem locum quo primum lumine collustrantem. Memoriæ proditum etiam,

ubi mortua et anno accolarum concursu culta.

B quamdam mulierem, cum eo per retrogressi maris fundum petendæ salutis causa filium intulisset, circumcinctam subito affluentibus rursum aquis, eo deserto ut se servaret fugam capessivisse, puerumque vertente tandem anno salvum ibidem et incolumem reperisse. Multa in territorio Hydruntino S. Cæsareæ oratoria dicata visuntur, varii eam in tutelarem Divam adscivere; in quibus præ ceteris ii qui Luconianum incolunt.

desertum in aqua puerum toto anno in vivis conservat.

ANNOTATA.

a *Nomen hoc* Francavilla *ei loco haud vetustum esse fatebitur, qui intelligit ante Normannorum dominatum meram linguam Græcam tota illa in regione usurpatam fuisse.*

b Aloysii *nomen retineo ut inveni, licet, ex Francico* Lovys *formatum, esse sciam ævi longe recentioris, quam sit nomen* Ludovici: *quod ipsum tamen ante nonum seculum vix audivit Italia. Suspicio autem aliquando mihi suboritur, quod ex lingua Græca,* Alysii *nomen, quo animi impotentia mœrorque significatur, antiquitus aptatum sit ignoti forsan nominis viro, Cæsareæ patri.*

C c *Neque hæc geminatio nominis et quidem ex Latina lingua, justam in illa regione antiquitatem sapit: eoque est suspecta magis, quod rursum infra nutricem Sanctæ video Catharinam Felicem dici.*

d *Unde hæc tam certa diei et horæ determinatio?*

e *Dubitat Beatillus, satisne apte per tantum loci intervallum (quod bidui esse ait) dicatur fugientem filiam, quasi uno cursu, secutus pater. Quid si per oppida vicina aliquanti temporis spatio frustra quæsitam tandem intellexerit Castri esse? ibique rursum ab ejus manibus oculisque elapsam fuerit ille secutus: ut intra oppidum specumque acta sint, quæ velut Francavilla venienti dicuntur accidisse? si tamen non est gratis excogitatus ille duorum dæmonum, fugitivam indicantium, occursus.*

f *Etiam de hoc dubito, magisque suspicor, tali die aut recedenti maris aqua divinitus manifestatum locum, aut alterius rei ibidem gestæ recoli anniversarium.*

ALIA BREVIOR VITA

Ex MS. Italico recentiori.

In campis Salentinis, quorum caput atque metropolis antiquissima civitas Lupiensis, Franca-villa est: in qua humiliter nata S. Cæsarea, vitam egit sub educatione inhumani patris, tamquam inter spinas rosa vel lilium convallium. Impudico enim amore æstuans, nec ullis pudicissimæ Virginis hortamentis abduci valens ab incesto proposito, quod a volente non potuit, voluit extorquere ab invita. Fugit ergo paterna ex domo, per campos tantum non volare visa, donec ad maris littus veniretur, cui ex eo tempore a Gallipolitanis datum S. Cæsareæ nomen, a quibus tamen destructus fuit vicus, quem accolæ struxerant, ipsius maris fertilitate, sinuumque et insularum amœnitate delectati. Hinc represso cursu triginta passuum millia terrestris itineris versus alterum maris littus emensa, Vitilianum pervenit, diœcesis Castrensis oppidum, cui ad passus triginta mons adjacet, qui transituræ viam aperuit, unius carri capacem, usque in latus alterum, spatio integri milliaris. Hanc illa ingrediens, et ad agendas Deo gratias genua ipso ingressu flectens, eorum vestigia saxo impressit, et ad latus totam corporis sui imaginem modice excavatam, idque tribus ubi successive oravit locis. Denique D

EX MS. ITALICO Francavilla ad littus Gallipolitanum

inde ad Castrense fugiens,

E per apertam rursus planitiem alia duo milliaria decurrens, cum ultra quo tenderet non haberet præter mare, ipsas in undas sese conjecit: a quibus terræ reddita, refugium invenit intra montem, ultro sese ei pandentem, cujus ingressum mox occupavit clausitque bituminosus fumus. Neque sic tamen satis tutam se credens Cæsarea a patris pertinaciter insequentis furore; postulavit cœlum, ut in scelestum animadverteret prius, quam illuc perveniret: quod et obtinuit. Medio enim adhuc milliari distans, sese præcipitavit in mare amens, eo loco ubi hodieque turbidæ sulfureæque fumigant aquæ, necandis potius quam curandis corporibus aptæ. Antrum in quod se abdidit Cæsarea sub eo est monte, quem Saracenum nominant, habens altitudinis ac latitudinis palmos circiter viginti. Illuc ad passus viginti se mare insinuat, deinde altius elevatur solum, protegens locum, qui ibi est exiguus, nec nisi triginta palmos in circuitu habens, scatensque sulfureis quidem, non tamen graveolentibus, sed (quod mireris) suavem odorem aspirantibus aquis, ad omne morborum genus salutaribus. Tantum autem interius retrocedit antrum ut finis non videatur, sed credatur usque Franca-villam pertingere. Divulgata mox fuit heroica Cæsareæ Virginis pro servanda castitate constantia: ideoque locus ipse, tantæ rei

saxoso monti ultroque aperto corporis sui imprimit lineamenta,

et antrum ingressa,

F conscius, visitari cœpit tamquam sanctus ex tota Iapygia, conterraneis ejus in montem ascendentibus, et lacrymabili voce Cæsaream inclamantibus; quæ videre sibi visæ sunt lumen ab antro procedens, eoque conspecto interna consolatione repleri. Nec mora, erecta in vicino ecclesia est, ubi supra majus altare etiam nunc videtur expressa effigies Sanctæ, ad illius imitationem, quam monti impressam videri diximus. Curam ejus ecclesiæ religiosi quidam aliquamdiu habuerunt; sed coacti tandem sunt eam dimittere, propter frequentes Turcarum incursiones. Interim a multis et sæpius visa est S. Cæsarea, ex antro versus ecclesiam procedere, tamquam orandi causa, duobus stipata hinc inde speciosis juvenibus, accensam facem præferentibus. Corporis ejus nulla habetur notitia; mortua tamen creditur ipso quo ad cœlos Redemptor ascendit die, quando solenniter recolitur ipsius memoria.

exinde prodire cum luce ad vicinam ecclesiam cernitur.

DE

DE SANCTO URSO,

G. H.

EPISCOPO FANENSI IN ITALIA.

SEC. VII

Cultus 15 Maji

Ecclesia Fanensis solenni ritu colit quatuor urbis suæ Episcopos ejusque Protectores: e quibus fuit S. Eusebius, *de quo egimus die* XVIII *Aprilis, ubi plurima de ipsius urbis situ et præstitis nobis istic beneficiis retulimus, quæ ibidem legi possunt. Alter e Protectoribus est* S. Ursus, *cujus natalis incidit in hunc* XV *Maji. De eo Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ ista scribit:* Ursus Episcopus Fanensis hac die Fani celebratur, cujus corpus una cum corpore S. Eusebii, ejusdem urbis Episcopi, in eadem arca marmorea, in propria ara et sacello majoris Ecclesiæ, requiescit. *Idem Ferrarius in Catalogo generali,* Fano Fortunæ, *inquit,* S. Ursi, ejusdem urbis Episcopi et Protectoris: *annotatque* Acta in quodam codice MS. contineri,
B potius ex communibus quam ex propriis contexta. *Ughellus tomo* 1 *Italiæ Sacræ in Fanensibus Episcopis, eum* sextum *dictæ* urbis Episcopum *numerat. Verum, inquit,* haud satis constat an ante vel post S. Fortunatum floruerit, quamvis in tabulis ejusdem Ecclesiæ vixisse dicatur anno DCXXV. *Interim cum Ughello post* S. Fortunatum *collocat* S. Ursum *Vincentius Nolfi, in Vitis quatuor Sanctorum Episcoporum et Protectorum Fanensium, anno* MDCXLI *excusis, de S. Urso pauca hæc ex sola majorum traditione proferens.*

Vitæ compendium,

2 Natus S. Ursus Romæ, habuit parentes Patricios, quorum majores creduntur Magistratum gessisse, et dignitate Consulari honorati. Verum ipse spreto mundano fastu, servitio divino animum applicuit, atque ab Honorio primo Pontifice Romano, anno Christi sexcentesimo vigesimo quinto, tempore Heraclii Imperatoris, fuit electus Episcopus Ecclesiæ Fanensis: in qua dignitate laboravit strenue, ut si quæ forent antiquæ idololatriæ vestigia eliminaret, et inde enatam superstitionem, qua pietas omnis religiosa violatur, penitus exstirparet. Quamdiu autem vixerit, et Pastor verus suum gregem in sanctitate vitæ et operibus miraculosis paverit,
C ignoratur: credi tamen de eo videtur, quod de
Gen. 25 8, Abrahamo sacra Scriptura asserit, plenum scilicet dierum et meritorum ex hac valle lacrymarum ad cœleste gaudium decessisse, die decimo quinto Maji.

3 *Postmodum* anno millesimo centesimo decimo tertio, *uti Acta S. Fortunati habent,* cum plebs Fanensis perquireret, ubi hujus sui Pontificis ossa quiescerent; placuit tandem, ut pyramidem illam confringerent; in qua sacrum corpus cum locello suo contineri majorum ordinatione didicerant. Igitur pyramis evertitur, saxea arca detegitur, detecta aperitur venerabilis ille thesaurus, qui quærebatur, intus aspicitur: et quoniam caritas Electorum sancta semper societate congaudet, quia nec singularis caritas esse potest, alii duo cum ipso reperti sunt, quorum sacra nomina supposita scripta declarant, dum alterum Eusebium, alterum Ursum vocari denuntiant. Et merito tres illi Pontifices uno mausolæo clauduntur, qui eadem fide Trinitatis et Unitatis instructi, eadem dignitate Pontificali sublimes, ejusdem Fanensis Ecclesiæ sacri Rectores, ad eamdem felicitatis gloriam perpetuam pariter pervenerunt. Sed detectis venerandis Reliquiis, cerneres nivis candorem in ossibus, ut jam in illis resurrectionis glorificatio præsignaretur: odoris quoque fragrantia tanta manabat, ut myrrhæ et balsami et omnium unguentorum odoramenta incomparabili suavitate transcenderet. *Hæc Ughellus ex S. Fortunati Episcopi Vita, a Joanne Nonantulano scripta, sed ea integra danda est ad natalem ejus diem* VIII *Junii. De cultu* S. Ursi, *ejusque contemptum divinitus secuta pœna, ista addit Vincentius Nolfi.*

Corpus an. 1113 inventum.

E

4 Rusticus quidam in territorio Fanensi, cum in die S. Ursi natali esset ab omni opere servili abstinendum, aut instinctu avaritiæ aut defectu debitæ pietatis, ausus fuit in agro haud procul ab urbe aratro laborare. Contigit autem ut sub meridiem ab aliquo viro magis pio admoneretur benignis verbis, non convenire huic festo istud tunc opus servile peragi, posse aliquod illi aut ejus familiæ imminere infortunium. Quæ aliave hujus verba risu excepit rusticus, dicendo, isti Urso se Canem oppositurum, nam isto nomine vulgo appellabatur. Vix finierat blasphema verba, quando boves cum aratro in pro- F
fundissimam voraginem delapsi perierunt. Ipsa vorago etiamnum Fossa S. Ursi appellatur.

Blasphemus festum violans punitur.

DE S. BRITHUNO SEU BERETHUNO

G. H.

ABBATE BEVERLACENSI IN ANGLIA.

AN. DCC XXXIII.

Beverlacense *in parte Orientali Ducatus Eboracensis* monasterium *S. Joannes Archiepiscopus Eboracensis construxit, inde Beverlacensis dictus, uti latius ad hujus Vitam* VII *Maji dictum est. Primus ibidem Abbas constitutus fuit* S. Brithunus, *de quo adhuc vivo S. Beda lib.* 5 *Hist. Eccles. gentis Anglorum cap.* 2 *dedit hoc testimonium.* De Joanne plura virtutum miracula, qui eum noverunt, dicere solent, et maxime reverendissimus ac veracissimus Berethun, Diaconus quondam ejus, nunc autem Abbas monasterii, quod vocatur Indera-voda, id est Silva Deirorum; *in qua scilicet ipsum monasterium Beverlacense situm est. Vitam S. Joannis dedimus, a Folcardo Ecclesiæ sanctæ Trinitatis Cantuariæ monacho seculo* XI *scriptam, in qua dicitur* S. Joannes, relicto Pontificatu Eboracensi, cum consilio S. Brithuni Abbatis sui, Beverlacum petiisse, et ibi diu in Dei servitute persistens, Nonis Maji vitam feliciter finivisse, et sic ad cœlestia regna conscendens, sepultus esse in porticu S. Joannis Evangelistæ in monasterio suo, anno ab Incarnatione Domini septingentesimo vicesimo primo. *Et hoc est secundum testimonium, in quo* Sancti *titulo honoratur* Brithunus. *Tertium suggerit Joannis Tinmuthensis apud Capgravium in Legenda Sanctorum*

Diaconus S. Joannis Beverlacensis,

eum sepelit:

A *Sanctorum Angliæ, in qua illustre vitæ ejus compendium habetur sub hoc titulo,* De S. Brithuno Abbate et Confessore.

Abbas clarus virtutibus,

2 Venerabilis Christi Confessor Brithunus, ex progenie Anglorum originem ducens, Diaconus S. Joannis Beverlacensis Episcopi diu permansit : quem pro vitæ sanctitate et laudabili morum conversatione præ ceteris familiariorem et carum semper habuit, et in monasterio Deirwode, id est silvæ Deirorum (quod modo Beverlacus appellatur, ab eodem S. Joanne a fundamentis constructum) Abbatem constituit. Sanctus enim Joannes, senectute gravatus, dimisso Episcopatu, in suo monasterio præfato, Abbatis venerabilis Brithuni consilio, quatuor annis in Angelica conversatione degens, vitam finivit. Quo ad cœlos translato, venerabilis Brithuuus Abbas omni tempore vitæ suæ, velut bonus alumnus, Magistri imitator effectus, in omni vitæ puritate, vigiliis, jejuniis, orationibus, ceterisque bonis operibus usque ad vitæ finem perseveravit. Erat enim virtutum amator, vitiorum persecutor, mundi hujus contemptor, cœlestis regni desiderator, gregis sibi commissi custos fidelis et instructor : justitiæ et pietatis B executor indefessus, eleemosynarum largitioni et hospitalitati deditus : et in quibus Deo placere novit, sedulo ministrare et operam dare curavit. Cumque in omnibus operibus bonis usque ad decrepitam ætatem Deo serviens, sanctissimam vitam suam laudabili fine complevisset; Idibus Maji relicto seculo cœlestia conscendit, et in suo monasterio cum magno honore sepulturam accepit. Processu vero temporis, clarescentibus ejus meritis et crebris miraculorum signis, de consensu Cleri et populi corpus ejus sanctum de terra translatum est : cujus Reliquiæ juxta feretrum Magistri sui et instructoris, S. Joannis Episcopi, ad altare suum in ecclesia Beverlaci duobus feretris divisæ reconduntur. D

AUCTORE D. P. mortuus 15 Maji, miracula patrat :

fastis sacris inscriptus,

3 *Hactenus compendium Vitæ : ex quo et cultus et natalis scitur* XV *Maji, quo die cum illustri ex hisce Actis elogio festum ejus indicatur a Richardo Witfordo, in Martyrologio Anglice Londini sub annum* MDXXVI *excuso. Eodem die refertur ab Eduardo Maihew, in Trophæis Anglicanis Ordinis Benedictini : item ab Hugone Menardo et Gabriele Bucelino in fastis suis Benedictinis, Wilsono in Martyrologio Anglicano secundæ editionis, et Michaele Alfordo in Annalibus Ecclesiæ Anglicanæ ad annum* 721 *num.* 8. *In Monastici Anglicani tomo* 1 *pag.* 170 *ista traduntur :* Obiit Brithunus primus Abbas Beverlacensis Idibus Maji, anno Domini DCCXXXIII, et sepultus juxta S. Joannem. *Et columna* 2 Anno Domini MLXXXVIII, combusta fuit ecclesia E S. Joannis, in sequenti nocte post festum Matthæi Apostoli. Translata sunt eodem tempore ossa S. Brithuni, Abbatis Beverlaci. *Aliqua a* S. Brithuno *misericordiæ opera præstita Druchwaldo Presbytero, narrantur in Vita S. Joannis num.* 18, *quæ ibidem legi possunt.*

transfertur anno 1088.

DE SANCTO RUPERTO

DUCE BINGÆ IN DIOECESI MOGUNTINA,

ET B. BERTHA EJUS MATRE.

G. H.

SEC. IX

A S. Ruperto varii Ruperti appellati.

Bingium, *seu* Binga, *olim etiam* Pingia *dicta, oppidum Germaniæ ad Rhenum, ubi is Navam fluvium excipit, quatuor leucis infra Moguntiam, cujus urbis Metropolitano Capitulo a ducentis propemodum annis paret. Hujus loca vicina a Nava fluvio* Nachgouve *seu* pagus Navensis *dictus, cum locis subjectis late describitur a Marquardo Frehero par.* 2 *Originum Palatinarum cap.* 11. *Ejus ditionis* Dux *olim post suos parentes fuit* S. Rupertus, *aliquibus* Robertus, C *seu* Ropertus *dictus : a quo, inquit Freherus,* Ruperti ceu gentilitii cujusdam Divi prænomen multis Palatinorum (decem enim Ruperti in hac familia numerantur) præ aliis complacuit. *Et vivit etiamnum* Rupertus, *frater Comitis Palatini Rheni. Hujus Sancti vitam* ex vera visione *edocta, uti in Prologo loquitur, descripsit S. Hildegardis Abbatissa, quæ, uti scribit Trithemius in Chronico Spanheimensi ad annum* MCXLVIII, in monte S. Disibodi constituta, divinitus admonita, cum decem et octo sanctis Virginibus ad Bingas transivit, et monasterium in monte trans Naham fluvium, juxta sepulcrum S. Ruperti Ducis et Confessoris ædificavit. *atque ut idem Trithemius in Chronico Hirsaugiensi ad annum* MCL *addit,* cœnobium pro sacris Virginibus construxit in eo loco, ubi S. Rupertus Dux, cum matre sua, Bertha nomine, sancta femina, temporibus Ludovici primi Imperatoris, castellum et mansionem habuit. *Idem Trithemius libro de Scriptoribus Ecclesiasticis enumerat opera a S. Hildegarde conscripta, interque illa Vitam* S. Ruperti Confessoris, *hoc exordio,* Nam ut in vera visione, *sed defuerunt illi tres quatuorve lineæ præcedentes.*

Vita scripta a S. Hildegarde,

2 *Eam Vitam ex MS. codice bibliothecæ Moguntinæ Societatis Jesu edidit Joannes Busæus, ejusdem Societatis, una cum Epistolis Hincmari Archiepiscopi Remensis et Constitutionibus Caroli Magni, Moguntiæ an.* MDCII. *Eamdem Vitam recudit Nicolaus Serrarius, lib.* 2 *Rerum Moguntiacarum cap.* 25. *Eamdem nostro more illustratam hic damus. Colitur* S. Hildegardis XXVII *Septembris, Martyrologio Romano inscripta : ejus autem Visiones habemus, quales in Bingensi ejus monasterio vidimus ipsimet propria ejus manu scriptas et tribus libris distinctas, Parisiis anno* MDXIII *excusas et* F *Coloniæ anno* MDCXXVIII *recusas : a quibus merito abest Prophetia sub ejus nomine olim conficta contra Ordines mendicantes Prædicatorum atque Minorum, ac Societati nostræ calumniosius nuper aptata, de qua egimus ad Vitam S. Thomæ Aquinatis* VII *Martii in Notis ad Caput* IV. *Ejusdem* S. Ruperti *Vitam, sed contractam, invenimus in MS. Ultrajectino Ecclesiæ S. Salvatoris, et in MS. cœnobii Rubeæ-vallis Canonicorum Regularium prope Bruxellas : quam et Germanice transtulit Jacobus Kobelius, Secretarius urbis Oppenhemii; eamque, dicatam Adelheidæ Abbatissæ* monasterii in S. Ruperti monte, *edidit Oppenhemii anno* MDXXIV, *præclaris imaginibus ornatum.*

edita a Busæo et Serrario

Compendia in MSS. et Germanice edita

Memoria in Fastis,

3 *Sacra memoria* S. Ruperti Confessoris, Comitis Palatini, *ad hunc* XV *Maji inscripta est dictis verbis in MS. Florario Sanctorum. At* Ropertus Dux Palatinus Rheni et Confessor, *appellatur a Greveno Cartusiano Coloniensi in Auctario Usuardi, excuso sub nota anni* MDXV *et* MDXXI, *et a Canisio in Martyrologio Germanico, atque a Molano in additionibus ad Usuardum, a quo additur* apud Bingam. *Ferrarius in Catalogo generali,* Bingii, *inquit,* in Germania superiore S. Roberti Comitis. *Ita etiam* Robertum *appellat Saussayus in*

A *in Martyrologio Gallicano, qui ex Vita longum encomium addit. Gelenius in Fastis Agrippinis inter alia scribit ista :* In antiquo Bingio... requiescit S. Rupertus, Dux Lotharingiæ et Comes Palatinus, ex cujus Reliquiis Coloniam an. MDCXXXII translatis, articulus ex manu, in sacello S. Margaritæ, beneficia recuperatæ sanitatis febricitantibus impendit. *Videntur tunc Reliquiæ* S. Hildegardis *æque ac* S. Ruperti *ob bella Suecica Coloniam translatæ. Nam anno* MDCXXIV *solennis Coloniæ processio ad lucrandum Jubilæum in die Pentecostes habita est, in qua præter Reliquias Ecclesiarum Coloniensium circumlata fuerunt* S. Hildegardis *cor adhuc integrum et lingua, item caput* S. Ruperti Ducis, *adhuc carne undique fere vestitum, ut tum Antuerpiam scripsit Franciscus vander Veken. Nos anno* MDCLX *fuimus in ipso* S. Hildegardis *monasterio, et inter Reliquias ejus cor adhuc integrum sumus venerati.*

AUCTORE G. H. Reliquiæ Coloniæ,

4 *Laudatus supra Serrarius cap.* 36 *asserit,* S. Ruperti Reliquias in eodem adhuc Virginum monasterio visas *cum scriberet anno* MDCIV, *et addit;* Corpus quamvis dissolutum, pelle tamen adhuc pœne obtectum est, præsertim pedes, quorum unum argenteus B continet ibidem calceus ; alterum ex altero qui remanet calceo abstulisse alioque misisse dicitur Cardinalis Albertus, *qui fuit Archiepiscopus Moguntinus ab anno* MDXIV *ad annum* MDXLV. *Verum olim cum ad illud monasterium S. Bernardus venisset, tum, ut scribit Trithemius in Chronico Hirsaugiensi ad an.* MCXCVIII, Dedit S. Hildegardis viro Dei postulanti particulam Reliquiarum S. Ruperti Ducis Bingionum et Confessoris; pro quibus et ipse postea nonnulla Sanctorum capita ei remisit. Facta sunt hæc in monte S. Ruperti in præsentia Meginhardi Comitis de Spanheim, sub cujus ditione temporali præfatum cœnobium constructum est... Aderant ibi cum eo Comite præsentes Cuno Abbas S. Disibodi, et Bernhelmus primus Abbas in Spanheim, cum multis aliis Clericis, monachis et secularibus. Ibi tunc Bernhelmus Abbas præfatus, per medium S. Bernardi, ad instantiam sui et Comitis Meginhardi, dextrum crus a genu infra usque ad pedem exclusive de corpore S. Ruperti Ducis, integrum cum cute et carnibus, a B. Hildegarde et tota ejus congregatione sanctarum Virginum obtinuit, et cum magna reverentia et honore ad suum monasterium Spanheimense introduxit : quod usque in hodiernum diem integrum habemus. *Hæc Trithemius, qui eadem aliquanto contractius refert in* C *Chronico Spanheimensi, sed ad annum* MCL.

potissimum in monasterio Bingensi

aliquæ datæ S. Bernardo,

aliæ Spanheimium delatæ,

5 *Hujus Sancti recitatur officium Ecclesiasticum sub ritu duplici Monachii in collegio Societatis Jesu, ob sacras ejusdem Reliquias, quæ ibidem asservantur, scilicet* spina dorsi sive ejusdem magna pars unciarum undecim, item aliud os 13 unciarum. *Alia ibidem lectio habet :* De spina dorsi, os cum carne undecim unciarum. *Ita ad nos scripsit* V *Junii anno* MDCLXXIV *Simon Mair, Societatis Jesu Sacerdos et Monachii tunc Præfectus Ecclesiæ, at postea successor ejus Maximus Ponzen ad nos misit testimonium authenticum de variis hujus Sancti obtentis Reliquiis, et aliis* S. Hildegardis, *imo et* Berthæ *matris ejus, et* S. Satyriæ *Virginis et Martyris in Bavariam translatis; ex quibus Societati Monachiensi datæ fuerunt ante indicatæ Reliquiæ. Ipsum testimonium post ipsam Vitam integrum damus. In his omnibus agnoscimus singulare beneficium admodum Reverendi Patris Christophori Scorrer, qui nos Romæ tum Assistens Germaniæ et Vicarius Generalis omni cum humanitate fovit, et studia nostra promovit tam ibi quam in Bavaria et Germania superiore, quam et Provincialis et Visitator rexit, uti et aliquoties Collegium Monachiense.*

aliæ Monachii in Ecclesia Societatis Jesu.

6 *Videtur hic addenda memoriæ* Berthæ *matris* S. Ruperti, *quod infra in Vita, eodem modo sicut* Robertus *appellatur* Beatus, *ita et* Bertha *semper vocatur* Beata, *quæ est in filii sui sepulcro deposita et simul* Reliquiæ ipsius et B. Ruperti requiescunt *et infra in Instrumento æque* Sanctæ *titulo honoratur atque filius, et* duo ossa de S. Bertha matre *sunt cum aliorum Reliquiis translata :* Sanctam *feminam appellat Trithemius : et in Vita Germanica filii, æque ac ipse cum radiis depicta est jam ab an.* MDXXIV. *Demum Arthurus du Monstier in Gynecæo sacro hoc etiam die* S. Bertham *cum debito encomio celebrat.* D

Sanctitas B. Berthæ matris.

VITA

a S. Hildegarde Abbatissa scripta.

CAPUT I.

B. Berthæ conjugium et viduitas S. Ruperti : pia pueritia : affectus erga pauperes.

Beatum Robertum Deus in infantia totum sua gratia perfudit, et ad bonum finem perduxit; qui clarus genere et divitiis seculi, per liberalitatem benedictionis Dei, carus Deo extitit. E *a* Nam, ut in vera visione video, beatus Patronus noster Robertus, patre suo orbatus, cum matre sua in hoc loco vivens, et operibus bonis insudans, ac Deo in castitate, humilitate et sanctitate serviens, cum caducis et temporalibus æterna præmia mercatus est. Sicut enim vivens lumen in vera visione mihi ostendit et me docuit, sic de ipso loquar. Ubicumque opinio veræ sanctitatis fuit, ibi sanctitas stare et permanere diu potuit : ubicumque autem vera sanctitas non fuit, ibi mendacium durare diu non potuit. In Beato autem Roberto vera sanctitas fuit, quemadmodum Divina majestas aperte ostendit, cum me, quasdam sorores mecum, ad locum Reliquiarum ejus per magnum miraculum magnarum visionum transtulit, ut omnibus cernentibus et scire volentibus aperte appareat.

a Ex revelatione Vita scripta,

in monte S. Ruperti,

2 Pater ergo matris B. Roberti de *b* Lotharingia oriundus ibidem Princeps extitit, et magnam latitudinem prædiorum ac divitiarum, in regione nativitatis suæ et in aliis circumquaque positis regionibus, et circa fluenta Rheni in Pingis habens, magnus ac nominatus inter Principes seculi habebatur. Qui vere Catholicus existens, in temporibus Imperatoris Magni Caroli claruit; puellamque, matrem videlicet beatæ Berthæ, ex longinquis regionibus in magnis divitiis ortam, sibi in matrimonium conjunxit. F Ex qua dum filiam, matrem scilicet B. Roberti, habuisset ; ipsam adultam pagano et tyranno cuidam, nobili tamen et Duci secundum seculi dignitatem, Roboldo dicto, cum adhuc pagani et Christiani propter rudimentum veræ fidei simul habitarent, gloria conjugii solenniter associavit ; et prædia sua, quæ circa Rhenum in Pingis habebat, eidem filiæ suæ in dotem contulit ; quatenus ob elegantiam generis sui, et ob amplitudinem prædiorum suorum, idem Roboldus ad Christianum nomen cogi posset : quod tamen nihil profuit. Qui dum cum ea per aliquod tempus laudabiliter vixisset, postea; honestos mores ipsius videns, graviter tulit ; ac se alienis mulieribus conjungens, non illam tamen more conjugi deseruit, sed tyrannidem incredulæ mentis gerens, baptismum non amavit. Unde beata mulier hæc valde cruciabatur in corde suo, Deo vovens, ut si ab illo liberaretur, thalamo alterius viri non associaretur : et ob hoc etiam suspiriis, lacrymis, orationibus ac eleemosynis sacrificium laudis Deo offerens dicebat : O ! o ! quando liberabor de occupatione seculi hujus, quæ animæ meæ et corpori meo amarus carcer est? De benevolentia autem B. Berthæ

b

mater Bertha

cum Bingensis dominii dote,

nupta Roboldo, pagano et adultero,

A thæ magis, quam de sanctitate ejus loquamur, ut gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis sit. Nam ipsa tandem filium concepit et peperit, et si dicere liceret, pannis illum, ut beata Dei Genitrix Maria filium suum, involvit. Cujus pater, plurima gloria seculi, ut præfatum est, pollens, in monte illo, qui Lubun dicitur, castrum valde munitum habuit, et per totam provinciam illam, fere usque ad Moguntiam civitatem, Ducatum tenuit. Cumque beatus infans Robertus trium annorum esset, pater ejus in magnis præliis contra Christianos dimicans, occisus coram Deo et hominibus interiit, et B. Bertha uxor ipsius vidua remansit.

ei parit S. Robertum.

Marito cæso vidua,

3 Quæ se a vinculo mariti et a solicitudine seculi solutam videns, præfatum castrum deseruit, et ad alium locum, scilicet super Naham situm (in quo nunc Reliquiæ ipsius et B. Roberti requiescunt) se contulit, ibique ecclesiam ædificavit. Pretiositatem quoque et claritatem vestimentorum abjecit, nec ulterius dignitatem generis sui et divitiarum suarum attendit: sed vili vestitu et grosso velut sacco induta, ac cingulo cincta, deinceps in continentia viduitatis, ut diu optaverat, Deo devota serviebat. B Multos quoque perfectos et alios quosdam bonos homines ad se collegit, ac in prædicto loco permansit; ibique vigiliis et jejuniis se macerans, orationibus etiam et eleemosynis Deo quotidie ministrans, filium suum bono exemplo in sanctitate munivit: quoniam timebat, quod per cognatos et amicos suos ad voluptatem seculi moveretur: et, ne hoc fieret, die noctuque illum Deo commendabat. Sed tamen plurimi Tyranni, tam Christum colentes quam idolis servientes, eam interim infestabant, et tam elegantiam generis et corporis ipsius amplectentes, quam divitiis et prædiis ejus inhiantes, eam sibi matrimonio conjungi affectabant. Ipsa vero omnes uno animo et una voluntate a se repellebat, et soli Deo placere studebat, et filium suum magis ad gloriam Dei quam ad honorem seculi educare laborabat. In quo dum bonas virtutes bona spe cœlestis vitæ exurgere videret, animumque illius magis ad æterna quam ad caduca innixum attenderet; de plurimis donis sancti Spiritus gaudebat, quæ in ipso videbat.

in ecclesia a se structa pie vivens,

nuptias secundas respuit.

4 Quoniam idem B. Robertus, cum infans et lac sugens esset, mores malitiæ infantis, plorando seu irascendo, non habuit: et a lacte abstractus in pueritia sua, in moribus suis, velut homo qui diligentissima intentione ad Deum anhelaret, fuit: quapro- C pter pater suus eum odio habens, ipsum stultum et fatuum fieri multotiens affirmaverat, dum vivebat. Sed qui Deum bona et recta fide colebant, puerum hunc in pueritia sua tam benevolum existentem cernentes, valde amabant, et beatum futurum, quamvis per ignorantiam, veraciter tamen dicebant. Spiritus sanctus enim, qui Jacob Patriarcham in utero matris suæ gratia sua perfuderat, infantem istum etiam inspiravit: quia Deus miracula sua sæpius in iis etiam facit, qui præ mollitia venarum ac medullarum plenam scientiam nondum habent c.... In plena etenim benedictione fructuosæ terræ, scilicet benevolentiæ, Deus Jacob antequam nasceretur diligebat, et in eadem inspiratione B. Robertum in infantia ipsius visitavit. Deus namque prævidit, quod sensibilis terra hujus pueri ad Deum anhelare desideraret; et quia hoc, lac adhuc sugens, in moribus suis [ostendere] incipiebat; omnes qui eum videbant, ipsum valde diligebant; quoniam ubicumque benevolentia in homine est, ad amorem illius desideria hominum accenduntur, velut ros super granum ad viriditatem illius cadit. Itaque d cum puer Robertus septem annorum esset, litteras discere desiderabat; quibus eum mater sua instrui faciebat: sed tamen Clericum esse nolebat, sed in loco patris sui Ducem provinciæ suæ ac defensorem Ecclesiarum D eum esse disponebat. Ipse autem gratia Spiritus sancti misericors super pauperes erat, quod ministerium ac sustentatio benevolentiæ est, quemadmodum viscera homini servientes eum continent. Nam et secundum mores puerorum, ubicumque pauperes puerulos invenit, eos matri suæ obtulit, dicens: Mater, ecce filii tui. Quod factum illa benigne suscipiens, ei respondit: Fili mi, fratres tui sunt. Qui cum competenter et honeste nutriretur, ætate et sapientia coram Deo et hominibus proficiens, ad juvenilem ætatem, in sanctis moribus ac virtutibus educatus, pervenit; unctus oleo sanctitatis, ut David, oleo lætitiæ præ consortibus suis: atque gloriam totius mundi toto nisu mentis suæ sprevit, quamvis eam corporaliter coram hominibus habere videretur. In bonis namque moribus sancte vivebat, et ecclesiam piis orationibus assidue frequentabat; et quæ in sacris voluminibus docebatur, bonæ memoriæ pio studio commendabat.

B. Robertus ab infantia sanctus,

c

d septennis litteras discit:

A. S. HILDEGARD

In bonis moribus adolescit,

Psal. 44. 8.

7 Cumque ad duodecimum ætatis suæ annum pervenisset, mater sua ad ipsum dixit: Fili mi, quoniam plurimas facultates et divitias habemus, e oraculum in honorem Dei, et salutem animarum nostrarum faciamus. Cui ille respondit: Non mater mea, sed prius quod Evangelium habet intendamus: f et Propheta dicit: Frange esurienti panem tuum, et egenos vagosque induc in domum tuam. Et iterum: Cum videris nudum, operi eum, et carnem tuam ne despexeris. Quod mater ipsius audiens, quam plurimum gaudebat, quia filius ejus tam sanum consilium ipsi dederat. Nam per Spiritum sanctum bona et sancta desideria in animo illius juvenis, sicut balsamum, sudabant: et quomodo hæc quæ locutus fuerat fieri possent, secum silenter tractabat, et sic obdormiebat. Unde per admonitionem Spiritus sancti quemdam senem in somnis vidit, qui pulchram faciem habens, quosdam puerulos in lympida aqua lavit, quos postea in quoddam pomarium, omni genere florum et arborum amœnissimum, et odore cunctorum aromatum plenum, inducens, candidissima veste induit. At B. Robertus, amœnitate ejusdem loci allectus, ad senem dixit: Hic manere volo. Cui senex respondit. Hic modo non permanebis, quoniam fructuosam scalam in cœlum tibi parabis, ubi socius Angelorum eris. Quapropter, quod de pauperibus disposuisti, perficere non negligas, quatenus per victum et vestitum illorum cibo vitæ pascaris; ac veste, qua Adam per E inobedientiam exutus est, induaris; seculoque peregrinus mente factus, optimam partem tibi eligas. Sed postquam beatus puer Robertus evigilavit, hæc quæ in somnis viderat, matri suæ narravit. Unde illa multum gavisa, ad Dominum genua sua flectens, orabat dicens: O Domine Deus meus, desiderium meum in filio meo implebis. Et deinde tam mater quam idem filius ejus, juxta ripam defluentium aquarum quædam habitacula domorum ædificantes, inibi pauperes et nudos conservabant: quibus etiam victum et vestitum per duos fideles et sanctos viros subministrabant: quorum alter Wigbertus dictus, eis in Sacerdotio serviebat; alter vero quidam ministerialium ipsorum existens, indoctus erat. Ipse quoque B. Robertus, teneræ ætatis et nobilitatis suæ propter amorem Christi oblitus, pedes pauperum multotiens lavit, cibum et potum ipsis apposuit, ac lectos sæpius eis stravit, et sic usque ad quintum decimum ætatis suæ annum Deo fideliter servivit.

e

f

Isaiæ 58. 7.

duodennis suadet pauperes alendos:

idque, visione divina roboratus,

matre lætante, implet.

ANNOTATA.

a *Hinc incipit Trithemius Vitam.*

A. S. HILDEGARD.

A b *Nomen* Lotharingiæ *postea natum, ac initio dictum* Regnum-Lotharii, *vulgo* Lother-rijck. *Post cujus* Lotharii *Regis obitum, anno* 870, *divisio regni ejus facta est inter Carolum Calvum et Ludovicum Regem patruos ejus, et huic tunc accesserunt Binga et vicina loca.*

c *Hinc digressio longa inserta, tamquam minus necessaria, a Busæo omissa est et a Kobelio Germanice edita.*

d *Hinc incipiunt MSS. compendia Ultrajectinum et Rubeæ-Vallis.*

e Oraculum *pro* Oratorio *sumi, sæpius annotavimus.*

f *Ita MSS. et perperam apud Busæum et Serrarium legitur :* dicit enim Christus : *est autem hic locum Isaiæ* 58.

CAPUT II.

Peregrinatio Romana. Deliberatio de statu vitæ.

Et quoniam in pompa seculi per multas divitias et familiam pollebat, quibus se ad seculum trahi videbat; apud se tandem tractare cœpit, quomodo B. Alexius patrem et matrem, domum ac divitias seculi peregrinatus reliquit; et se illum in hoc imitari omnino elegit, quatenus Deo tanto liberius servire in quiete posset. Quod mater ipsius quibusdam indiciis in eo sentiens; quamvis eam hoc celaret, ipsi cum lacrymis dicebat : Fili, doloris maternorum viscerum recordare, et gemitus matris tuæ viduæ attende, et familiam tuam in te solum confidentem aspice, et ne nobis intolerabilem miseriam inferas prævide : nam de facultatibus nostris pauperibus et egenis ac omnibus indigentibus, secundum quod tibi placuerit, erogare poteris. Et quid tibi melius et utilius est, quam Deo sic servire? Hæc matre sua multis lacrymis multisque gemitibus loquente, in corde suo beatus hic juvenis valde turbatus est. Eodem quoque tempore quidam nobiles, tam de extraneis quam de consanguineis suis, ad eum veniebant dicentes : Tu qui tantum honorem Ducatus tantasque divitias seculi habes, cur te tam contemptibilem facis? His aliisque similibus verbis eum quotidie lacerabant, tentantes, si ipsum a bono proposito et a bona via sua avertere possent. Quod ille cernens, matri suæ dicebat : Ecce per suggestionem diaboli, qui proposito et vitæ meæ invidet, irretitus seculo implicabor, et post vias patris mei, quamvis nolens, ibo : nam peregrinationem ob hoc desiderabam, ut soli Deo tanto liberius servire possem. Quo audito mater ipsius, quæ totam spem suam in Deo posuerat, præ timore angustiata et gravata, metuebat, ne filius suus per nobilitatem generis sui illectus seculo implicaretur : malensque herede carere, quam filium suum secularibus implicamentis irretitum diabolo servire, ipsi, quantum præ dolore potuit, aiebat : Fili, quoniam video te, per multa consilia turbatum, inconvenienter ad seculum trahi; fac quod vis, et peregrinationem, quam diu optasti, aggredere; et ille cui dictum est, Tu solus peregrinus es in Hierusalem, in itinere tuo sit, teque incolumem mihi ad gloriam nominis sui remittat. At ille ex voluntate matris suæ peregrinationem arripuit, atque ad limina sanctorum Apostolorum Petri et Pauli cum quibusdam hominibus suis profectus est. Quem cum homines regionis illius viderent, super eo admirati sunt, ad invicem dicentes : Vere hic homo nobilis est : facies enim ejus clara apparens in benevolentia lucebat, quoniam gratia Spiritus sancti ipsum perfuderat : unde et omnes, qui eum intuebantur, in amplexione caritatis ipsum diligebant. Nam sicut stella absque nube clarescit et clara est, sic etiam in facie hominis benevolentia conspicitur, quia idem homo in bona consuetudine Spiritus sancti est. Et cum B. Robertus se Deo meritisque Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli quotidie commendaret, per aliquod tempus ibidem moratus est.

[B] Anno 15 recedere volens, dissuadente primum matre [C] dein permittente, Luc. 24 peregrinatur Romam : [D]

7 Eo autem ibi moras faciente, a quibusdam religiosis viris ejusdem regionis interrogabatur, cujus conversationis aut desiderii foret : quibus ipse omnia, quæ in corde suo habebat, aperuit. At illi consilium ei dabant, ut Evangelium hoc attenderet, ubi scriptum est : Vade, et vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et veni sequere me : quoniam peregrinatio ipsi bona et utilis esset, ne divitiæ nobilitatis eum ad perditionem traherent. Qui consilio eorum se subdidit, et se ita facturum in animo deliberavit. Ad matrem suam denique reversus, in prædio suo, quod latissimum fuit, villas et ecclesias in quibus locis non erant, ædificari fecit, et hominibus suis ea distribuit; quatenus inibi manentes, et matri suæ, quamdiu viverent, ministrarent, ac cunctis supervenientibus et in necessitate laborantibus in adjutorio subvenirent. Ipse vero Ducatum, matrem, familiam, et possessiones suas, et omnia quæ habebat, relinquere, et pro Christi nomine peregrinus fieri cogitabat. *a* Possessio autem prædiorum ejus, quam hereditario jure tam a patre, quam a matre et a ceteris progenitoribus suis possederat, a loco illo, ubi Reliquiæ ipsius conditæ sunt; videlicet ubi Naha fluvius Rheno influit, sursum per ripam Rheni usque ad *b* Selsam fluvium se extendebat; et deinde ad alia duo flumina, quorum primum Wiza, secundum Apffla dicitur, transibat; et illic ultra Naham fluviolum Elram dictum, qui ibidem medius trium fluviorum ejusdem vocabuli est, ascendebat; et ab hinc ad *c* Simeram amnem dirigebatur, et inde per sylvam Sane, ubi amnis, qui Heienbach vocatur, Rheno se infundit, recurvabatur.

deliberat de statu vitæ : Matth. 19. 21 ecclesias ædificat : [E] a b dimissisque possessionibus c

8 Habitatio autem, tam B. Roberti quam matris ipsius, eodem tempore, propter suavitatem defluentium aquarum, in ipso loco erat, ubi Reliquiæ eorum nunc conditæ sunt. Civitas vero ipsorum, ibidem sita et fortissimis ædificiis munita, per totam adjacentem planitiem usque ad radicem vicini montis et usque ad ripam Rheni tendebatur. Sed ex altera parte Nahæ fluvii vicus erat, in qua habitacula famulorum et piscatorum eorum, et stabula equorum ipsorum, ac horrea, ubi frumentum eorum condebatur, et torcularia, ubi vinum ipsorum exprimebatur, fuerunt. In ipsis quoque locis major celebritas et major copia divitiarum et omnium secularium dignitatum illo tempore pollebat, quam in aliis civitatibus ejusdem regionis vigeret : quoniam ibi concursus et transitus multorum hominum diversarum provinciarum assidue frequentabatur.

in monte, habitat ; ubi Bingium olim celebre: [F]

9 Denique cum B. Robertus juvenilem ætatem attigisset, scilicet cum jam fere viginti annorum esset, multi propinquorum et ministrorum ejus ipsum, quamvis renitentem, ad voluptatem seculi trahebant. Quos ipse, quia totus in Dei amore ardebat, a se piis et convenientibus verbis repellebat, quia Deus, qui omnia tam futura quam præterita et præsentia novit, aliud in eo præviderat. Nam dum idem Beatus, velut arbor fructuum plena, tam pinguis et elegantis naturæ esset, ut mens ipsius per generositatem et divitias seculi in contrarietatem bonorum facile perverti, et in sanctitate arescere posset (quemadmodum in quibusdam hominibus sæpe accidit, qui bona opera inceperunt, in quibus postmodum aruerunt) Deus ipsum ad se tulit. *d* Denique mater beati juvenis hujus Roberti, cum in viduitatis continentia

an. æt. 20 frustra invitatur ad seculi delicias : d

A nentia Deo bonis et sanctis operibus devote serviret, somnium divina revelatione vidit, costam scilicet de latere suo cecidisse; unde multum perterrita, crebros gemitus et crebra suspiria cordis sui pertulit, sicut et postmodum non multo tempore transacto patuit. Nam filius ejus B. Robertus, cum in intentione devotionis quam Deo voverat esset, quatenus eam compleret, magnis febribus infirmari cœpit.

matre per visionem præmonita,

10 In qua infirmitate senex, quem dudum in somnis viderat, ei apparuit, dicens; Ego antiquus dierum, qui Danieli in visu noctis apparui, sum, et nunc etiam me tibi manifesto, teque ad gloriam infinitæ beatitudinis voco: quoniam per pomerium, quod tibi olim in visu demonstravi, bona et sancta opera, quæ modo complesti, veraciter præmonstravi. Qui ut de somno evigilavit, tristitia et timore perterritus, quia libenter complesset quod Deo in desideriis suis voverat, matri suæ, quæ viderat, indicavit. Sed illa protinus maximo mœrore percussa, quantos gemitus quantosque luctus his auditis ediderit, a quolibet simile passo animadverti potest. Itaque cum beatus iste per triginta dies in præfata infirmitate laborasset, vicesimo ætatis suæ anno Deus eum, in bona confessione et in Dei timore, de hac vita tulit:

ad æternam gloriam evocatur,

B ne si ad perfectam ætatem perveniret, post vias patris sui incederet; quia qui omnia novit, sic illi expedire præscivit. Deus enim illum prævenit, et ipsum in innocentia fulgentem de hac vita subtraxit. In oratorio autem, quod ipse et mater sua super Naham fluvium in supradicto prædio, suo construxerant, cum maximo concursu populorum totius regionis sepultus est: aliis quidem super eum flentibus, quoniam immaturus de præsenti vita sublatus est; aliis vero super eum gaudentibus, quia per miracula, quæ Deus ibidem per eum fecit, tota regio illa, velut dies per solem, illuminata est. Per octo namque annos Deus plurima signa et miracula, per merita hujus dilecti sui, in prædicto loco in infirmis, in claudis, et in captivis fecit; ita ut quicumque in tribulationibus vexabantur, ad sepulcrum ejus venientes, per gratiam Dei liberati sint.

et sepultus, claret miraculis.

11 Beata autem Bertha, vidua Dei electa, post felicem obitum filii sui, sanctam vitam in magna contritione cordis sui deinceps duxit; et omnia quæ habuit ad sepulcrum filii sui pro servitio Dei obtulit: et cuncta necessaria congregationi Fratrum, qui ibidem Deo in divinis serviebant, ex his pleniter subministravit. Nam post finem filii sui in omni bonitate jejuniorum, eleemosynarum, et orationum fere

Mater post vitam sancte actam,

C per viginti quinque annos vivens, multos labores pro Dei amore pie et juste consummavit; et deinde corporali infirmitate correpta, spiritum, quem semper in cœlestibus desideriis infixerat, Deo reddidit; et in pace, in sepulcro filii sui, in præfato prædio suo honorifice sepulta est.

et consepelitur.

12 Qua defuncta prædictus locus in honore sanctitatis, et in pace quietis usque ad tyrannidem Nortmannorum perstitit. Quibusdam etenim annis post felicem transitum Beatæ hujus Berthæ transactis, gens Nortmannorum, a finibus suis egressa, plurimas civitates circa fluenta Rheni divino judicio devastavit: *e* Treverim quoque destruxit, et sic grassando ad *f* civitatem Roboldi patris scilicet B. Roberti, ubi Naha fluvius Rheno commiscetur, de quo supra dictum est, perveniens, hanc etiam ruina et incendio ad nihilum redegit. Quo facto, cum nefarii homines isti tandem repercussi, feritatem suam deposuissent, et ad terras suas redirent; incolæ præfati loci, qui superstites remanserant, et qui per diversa latibula dispersi fuerant, revertentes, et civitatem suam dirutam cernentes, ex altera parte Nahæ fluvii, propter munimen decurrentium fluminum et adjacentium montium, alia habitacula

e f Binga a Nortmannis vastata

sibi ædificabant: et omnia quæ in lignis et lapidibus, in ejectis fundamentis atque in aliis utensilibus, a prædicto destructo loco deferre poterant, ad alteram ripam Nahæ ad illic habitandum deportabant. Et sic prior locus, qui dudum frequentia populorum, celsitudine ædificiorum, amplitudine divitiarum pollebat, desolatus est, atque per subsequentia tempora ad majorem desolationem perductus. Unde et omnia prædia, quæ B. Robertus hereditario jure possederat, per extraneos et diversos homines in contrarietatem dissipationis distracta sunt, et nihil ex iis inconvulsum permansit, excepta ecclesia, in qua idem Dei electus, ut supra dictum est, una cum matre sua requievit, quæ et usque ad tempora nostra duravit: sic etiam, quod eam oculis nostris perspeximus, cum ad eumdem locum Dei monstratione pervenissemus: et exceptis quibusdam paucis vinetis ad eamdem ecclesiam pertinentibus, quæ a Domino *g* Hermanno Hildesheimensi Episcopo, et fratre ipsius nobili viro, Bernardo dicto, per nos pretio comparavimus. D

A. S. HILDEGARD.

reædificatur in alio loco.

g

E

ANNOTATA.

a *Hunc locum totum a se descriptum edidit Freherus in Originibus Palatinis par.* 2 *cap.* 11 *: at quod expectamus, ipsa loca et maxime fluvii ubi sint siti, non indicavit.*

b *Habelius in Vita Germanica* Selsam *fluvium statuit ad Ingelheminm oppidum, scilicet* Sursum *ad Rhenum; nec procul inde fluvioli* Wiza *et* Apffla *statuuntur, vulgo* Sels, Wiiss, Apffel *dicti.*

c Simera *urbs Ducatus titulo celebris est ad amnem Simeram, qui in Navim defluit et hinc termini Ducatus S. Ruperti videntur assignandi.*

d *Altera hic interjecta digressio fuerat.*

e Trevirensis *urbis excidium contigit anno* 882 *et sequenti.*

f Binga *hic appellatur* civitas Roboldi, *patris S. Ruperti.*

g Hermannus *præfuit Ecclesiæ Hildesheimensi ab an.* 1160 *usque ad an.* 1174, *quo redux e Palæstina obiit in Italia. At* S. Hildegardis *vixit usque ad annum* 1177.

TESTIMONIUM AUTHENTICUM

De aliquibus Reliquiis translatis.

F

Nos Joannes Svicardus a Cronbeg, insignis Metropolitanæ Ecclesiæ Moguntinæ Scholasticus, ac S. Albani Præpositus, Reverendissimi ac Illustrissimi in Christo Patris ac Domini, D. Wolfgangi sanctæ Sedis Moguntinæ Archiepiscopi, S. R. Imperii per Germaniam Archicancellarii, Principis Electoris, Vicarius Generalis in spiritualibus, et ad infra scripta ab eodem specialiter deputatus Commissarius, universis et singulis, ad quos hæ nostræ pervenerint, post debita nostra promptaque officia et obsequia, notum facimus et esse cupimus, qualiter Reverendissimi ac Serenissimi Domini et Principes, D. Philippus D. G. Episcopus Ratisponensis et Ferdinandus Præpositus Argentoratensis, Palatini Rheni Comites, ac utriusque Bavariæ Duces, post absolutam in hac nostra Metropolitana urbe et ecclesia, juxta statuta et consuetudinem ipsius, non sine præclaro virtutum et Religionis exemplo, residentiam, cum hinc a nobis ad sacra limina Apostolorum recedere statuerunt, pro ea qua sunt erga Deum Deique sanctos, quorum memoria in benedictione est, ardenti pietate et affectione petiverint, ut priusquam ab ecclesia et diœcesi nostra discederent, sacra loca et monasteria religiosa veneratione

visitare,

EX MSS.

A visitare, ac de sacris eorum Reliquiis nonnihil secum ferre et asportare gratioso consensu Celsitudinis suæ liceret. Quorum laudabili zelo et pietati Celsitudo sua gratificari cupiens, nobis speciali mandato commisit, ut piis votis eorum satisfacientes, petitionem quamprimum effectui mandaremus. Quod pro debito obedientiæ nostræ obsequio exequentes, accersito ad nos Reverendo viro Vito Mileto, sacræ Theologiæ Doctore ad S. Mauritium hoc loco Præposito, eum cum litteris et mandatis Vicariatus et Commissariatus nomine, una cum Reverendo et eximio viro ac Domino Quirino Leonino, ejusdem sacræ Theologiæ Licentiato, Cathedralis Ecclesiæ Ratisponensis Canonico, Serenissimorum Principum Theologo et moderatore, ad ecclesias et circumjacentia loca sacra amandavimus, iisdemque plenariam potestatem fecimus, sacras eorum Reliquias in archiviis et reliquiariis debita eum reverentia inquirendi, aperiendi, examinandi, ac de iisdem quantum discretioni et religioni congrueret, in timore Domini ad nos referendi. Qui commissum sibi munus, sedulo exequentes, prævia diligenti inspectione et informatione, has ad nos ex Abbatia Virginum montis S. B Roberti, vulgariter Rupersberg, Ordinis S. Benedicti, juxta oppidum Bingam, Reliquias attulerunt, scilicet duas costas de S. Ruperto, filio quondam Roboaldi Comitis Palatini Rheni, ex Berta Austrasiæ et Lotharingiæ Ducissa, adhuc carnosas : item alia tria ossa oblonga ejusdem : item de spina dorsi adhuc carnosa : item dentem ex ejusdem capite, de mento superiori sub oculo dextro : item ossa tria de S. Hildegarde, ibidem quondam Abbatissa, Virgine nobilissima et religiosissima, quæ spiritu prophetico plena, conscripsit opus epistolarum pulcherrimum de suis visionibus sive revelationibus, tempore D. Bernardi et Eugenii Papæ tertii, quos libros illius Eugenius quartus approbavit et confirmavit; ejus natalis celebratur XVII Septembris. Item de eadem costulam unam ac de spina ejusdem : item ossa duo de S. Bertha matre S. Ruperti, Austrasiæ et Lotharingiæ Ducissa : item guttur cum alia particula de S. Satyria Virgine et Martyre. Quas quidem sacras Reliquias nos debita eis reverentia accipientes et exosculantes, accepto prius a Dominis Subcommissariis solenni juramento, quod eas in locis debitis, archiviis et reliquiariis, pro veris, certis et indubitatis sacris Reliquiis, ab antiquo et ultra hominum C memoriam ab omnibus vere Christianis orthodoxe Catholicis semper et ubique reverenter habitas et cultas, ac de iisdem non raro ante hac ab Archiepiscopis Monguntinis summis Regibus et Principibus communicari ac transmitti solitas, bona fide deprehenderint et compererint : ita quod de earum fide et veritate nemo vere Christianus ambigere possit D aut debeat. Ea qua decebat reverentia animique demissione, nomine et ex parte Reverendissimi et Illustrissimi Domini nostri Archiepiscopi et Principis Electoris Moguntini, Serenissimis Principibus, sub ipsa sanctæ Missæ celebratione, cum multis aliis huic instrumento non insertis Reliquiis, præsentibus ad hoc specialiter requisitis Notario et testibus infra scriptis, in Dei nomine, ad ipsius et omnium Sanctorum suorum gloriam tradidimus : Deum Patrem Domini nostri Jesu Christi, cum quo omnes sancti feliciter vivunt et regnant, humiliter et ex animo precantes, ut hoc qualecumque servitutis nostræ obsequium illis ad gloriam et honorem, Serenitatibus vero ipsorum nobisque omnibus eorum intercessione ad salutem proficiat æternam. Amen. In quorum omnium et singulorum fidem præsentes hasce fieri, propriaque manu subscribere, ac sigillis Vicariatus nostri et ipsius Abbatissæ et Conventus memorati monasterii communiri voluimus. Acta sunt hæc in Metropolitana civitate Moguntia, in Sacello curiæ Serenissimorum Principum, sub anno nativitatis Christi millesimo quingentesimo nonageno secundo, die vero X mensis Augusti, Pontificatus S. D. E N. D. D. Clementis octavi anno primo, præsentibus ibidem Rev. Nobilib. Magnif. et eximiis viris ac Dominis, D. Adolpho Wolffg dicto Metternich, Canonico Spirensi et Præposito S. Andreæ Wormatiæ, dictorum Principum Aulæ præfecto; D. Ætherio Hoffmant S. Theol. Doct. Collegiatarum Ecclesiarum D. Virginis ad gradus et S. Petri extra muros Moguntinenses respective Decano et Cantore, almæ Universitis Moguntinæ pro tempore Rectore; D. Balthasaro Bafer ab Holobus, dd. Principum Cubiculario; D. Joan, Hagero Bavaro, dd. Principum Capellano, ad præmissa specialiter requisitis et vocatis. Quæ omnia et singula, in jam dicto loco et die, circa horam septimam antemeridianam, sacro prius Missæ officio, ipsis reliquiis super altare positis, devote habito, per tunc D. Rev. Archiepiscopi Moguntini deputatos Commissarios supra memoratos, una ibidem adhuc existentes, tactis primo per ipsos Sanctis Dei Evangeliis, ad tenorem datarum litterarum, vere et legitime dicta, acta, gesta, tradita fuisse, ego Georgius Molitoris, publicus Notarius, Reverendorumque Dominorum Capituli summæ ædis sacræ Monguntinæ Secretarius, juratus, una cum testibus supra scriptis, mecum ad hoc specialiter de novo rogatis, in veritatis testimonium evidentissimum, hac meæ manus subscriptione propria ac signeto Notariatus ad marginem solito apposito, coram universis et singulis attestor.

† locus sigillorum †

G.H.

DE SANCTO WITESINDO,

MARTYRE CORDUBÆ IN HISPANIA.

ANNO DCCCLV

Historia martyrii,

Sanctus Martyr Eulogius, sub Maurorum tyrannide coronatus, scripsit Memoriale Sanctorum, qui in eadem persecutione Christi fidem aut confessionis constantia aut sanguinis etiam effusione confirmarunt, ac lib. 3 *cap.* 13 *describit* martyrium SS. Amatoris, Petri et Ludovici, *quos peremptos asserit* II Kalendas Majas Æra DCCCXCIII, *is est annus Christi* DCCCLV, *ut diximus ad eorum Acta* XXX *Aprilis. Dein cap.* 14 *ista subjungit :* Ea tempestate Witesindus quidam, vir ætate jam plenus, ex provincia Egabrensi, qui nescio ob quam persecutionem dudum fidei sanctæ lapsum incurrerat ; dum ad exercitium nuper indepti cultus adhortaretur, abnegat se hujusmodi sacrilegio manere infectum : et quod vel carnis infirmitate, vir circumventione diaboli scelus admiserat, constanti animo ejuravit ac reprobavit. Illo momento cum talia fateretur, sub celeri indignatione peremptus est Æra qua supra,

A pra, *scilicet* DCCCXCIII, *sive anno Christi* DCCCLV. *Verum quia dies martyrii non indicatur, Ferrarius in Catalogo generali eum retulit cum præcedentibus tribus Martyribus ad diem etiam* XXX *Aprilis his verbis* : Cordubæ in Hispania S. Witesindi Martyris, Ægabrensis : *et addit* ex tabulis suæ Ecclesiæ : nam in Tabulis generalibus Ecclesiæ Cordubensis hac die agitur de S. Amatore imo et sociis. *Hæc Ferrarius, ut videatur indicare* tabulas Ecclesiæ Ægabrensis. *Addit dein a Marietta assignari natalem ad* diem X ejusdem mensis Aprilis. *Agit hic de eo lib.* 2 *de Sanctis Hispaniæ cap.* 92, *et expresse sub finem asserit*, ab Eulogio non indicari mensem neque diem, ut passim alibi factum. *Martinus de Roa libro de Sanctis Cordubensibus, eumque secutus Tamayus Salazar ad hunc* XV *Maji referunt* S. Witesindum Martyrem, asserentes a Romanis hunc diem ejus festo relictum D esse, instante Joanne del Pino, Presbytero piissimo et devotione erga Sanctos suos conspicuo. Pro isto aliisque Sanctis, quorum quia nomina deerant Romano Martyrologio cultum intermissum esse dolebat, exhibente auctoritatem antiquorum Breviariorum, quorum unum, *inquit Roa scribens anno* MDCXV, penes me est, centum et viginti quatuor annis antiquius. *Ambrosius Morales, in Commentario ad hanc Vitam, asserit* Ægabrum priscum, idipsum quod nunc Cabra est, oppidum fuisse, et Episcopum olim habuisse, et nunc Comitatus nomen et titulum præbere : distare a Corduba milliaribus sex et triginta, *sive (ut ait Marietta)* circiter duodecim leucis. *Inde ergo oriundus* S. Witesindus, *Cordubæ martyrii palmam est adeptus.*

memoria in fastis 30 Aprilis

† 15 Maji.

AUCTORE G. H.

DE S. NICOLAO MYSTICO

G. H.

PATRIARCHA CONSTANTINOPOLITANO.

B

ANNO DCCCCXXV

Memoria in MSS. fastis Græcorum.

Leonis *Sapientis seu Philosophi Imperatoris Constantinopolitani* Mysticus *fuerat* S. Nicolaus, *id est, non solum secretioris ejus consilii Senator, sed ipsius Senatus oculus seu Præses; et ab hoc excellenti Magistratu translatus est ad Patriarchatum Constantinopolitanum, ac tandem plenus dierum ac meritorum migravit ad Christum, hoc* XV *Maji : ad quem diem*, sancti, *sive* τοῦ ἐν ἁγίοις, Patriarchæ Constantinopolitani Nicolai depositio *inscripta est pervetusto Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ, quod est Collegii Claromontani Societatis Jesu Parisiis. Ejusdem* Patriarchæ Nicolai sacra memoria *ad eumdem diem celebratur in Menæis MSS. Mediolanensibus bibliothecæ Ambrosianæ, signatis littera O et num.* 148, *et in unis Menæis Ducis Sabaudiæ: in alteris vero refertur ad diem sequentem* XVI *Maji, uti etiam in Parisiensibus Cardinalis Mazarini. At pridie sive ad diem* XIV *Maji, in MSS. Divionensibus Petri Francisci Chiffletii, dicitur* S. Nicolaus Patriarcha Constantinopolitanus in pace quievisse, *adjungiturque hoc distichon.*

Ὁ Νικόλαος ἐκλιπὼν σκίαν βίου,
Πρὸς ἄσκιον μετῆλθε φωτὸς χωρίον.
Umbram relinquens Nicolaus seculi,
Translatus est in nescium umbrarum locum.

C

Creatus Patriarcha anno 895.

2 *Inter uxores, quas Leo Sapiens successive duxit, prima S. Theophano, quæ a Græcis refertur ad diem* XVI *Decembris, quarta Zoe fuit, quam in illa dignitate vixisse annum unum et menses octo, scribit Leo Grammaticus in Chronographia, hanc Zoen materteram suam appellans, adeo ut certior haberi nequeat auctor notitiæ de* S. Nicolao *postulatæ. Mortuo ergo S. Antonio Caulea Patriarcha, cujus Acta illustravimus ad diem* XII *Februarii,* in ejus locum Nicolaus Imperatoris Mysticus provectus est *anno* DCCCXCV, quem creditum sapientia alios et prudentia anteire *ait Cedrenus : quæ vero deinde contigerunt, ita narrat Leo Grammaticus pag.* 481. Tauromenium Siciliæ civitas ab Afris capta est, socordia aut verius proditione Eustathii classis Drungarii, et Caramali, nec non Michaelis Characti, ibidem repertorum, quamplurimis Romanorum ea in clade cæsis. Reversi in urbem ab Imperatore et Patriarcha reprehensi, et a Michaele Characto proditionis convicti, morte condemnati sunt : Patriarcha vero Nicolao apud Imperatorem interpellante, mors condonata : verberibusque solummodo subjecti, bonis eorum publicatis, inter monachos detrusi sunt. *Et pag.* 483, E Zoe, *inquit*, quarta conjuge Constantinum filium Leo suscepit, qui festo Luminum a Nicolao Patriarcha in magna Ecclesia, suscipientibus puerum e fonte Alexandro Imperatore, Samona Patricio et Proceribus cunctis, baptizatus est..... Eamdem vero Zoen declaravit Augustam Imperator, quem ea propter Ecclesiæ liminibus Patriarcha prohibuit : ut exinde pariter dextera Ecclesiæ parte, via consueta penitus relicta, ad Mitatoricium usque pertransiret. Samonas deinde Accubitor provectus est, quod ad omne facinus et pravitatem Imperatori manum præberet auxiliarem, et adversus Ecclesiam cœperunt meditari. Vocatum quippe ad se Nicolaum, Patriarcham die primo Februarii, precibus instabant, ut in Ecclesiam reciperentur. Ut vero flectere non potuerunt, a convivio publico, ad quod vocatus fuerat, ejectum et per Bucoleontem ductum, lintrique impositum, in Hieriam trajecerunt : e qua pedes ad * Galacrenos usque nive multa delibutus pervenit. In ejus locum Euthymius Syncellus vir gravis et temperatissimus suffectus est, quem dicunt divina revelatione id muneris suscepisse. Volebat enim Imperator hæresim et legem ponere, qua viro tres quatuorve uxores ducere liceret, pluribus doctissimis viris ad id opem conferentibus. *Hæc Leo agens de uxoribus successive ducendis, et consentit Cedrenus, cujus interpres perperam interposuit* simul *tres quatuorve uxores ut ducere liceret. De illa olim prohibitione lata consule Matthæi monachi quæstiones matrimoniales, libro* 8 *tomi primi Juris Græco-Romani, et quæ Cardinalis Baronius Annalibus inseruit ad annum nongentesimum primum, ubi allegat* promulgatam ab Imperatore hoc Leone constitutionem, qua prohibuit tertium matrimonium, ut illud contrahentes pœna per sacros Canones statuta plecterentur. Interim ille idem, qui hæc sanxit, post tertiam uxorem defunctam, adhuc quartam accepit. Cujus rei causa Nicolao Patriarcha ab Ecclesia ejectus est, omnesque illæ turbæ sunt subsecutæ in ejus ejectione et Euthymii subrogatione, cum schismate divisa illa Ecclesia, Nicolao alii, alii vero Euthymio inhærerent. At quomodo se habuerit quadrigamia ista Leonis Imperatoris in conjugum successione, ex Præambulis Constantini Porphyrogeniti ad edictum unionis ex libro 2 Novellarum Juris Orientalis *describit, ibidemque videri potest tomo* 1 *pag.* 105. *Sed potius ad restituendum in Sedem* S. Nicolaum *properemus: quo nos manuducens tradit Leo Grammaticus ita scribendo.*

Duobus reis vitam impetrat :

E

baptizat Constantinum filium Leonis Imp.

mittitur in exilium,

* Galacrenorum monasterium a se conditum. Cedrenus

quod obstaret quarto conjugio Imperatoris.

F

3 Cum Leo Imperator gravi morbo jactatus, successorem suum fratrem Alexandrum designasset,

AUCTORE G. H. *Leone mortuo ab Alexandro cum Constantino imperante, restituitur Sedi.*

A set, essetque obtestatus ut Constantinum filium suum protegeret; diem extremum obiit undecimo die Maji: *quem etiam diem obitus assignat Cedrenus.* Mensem Majum *solum indicat Zonaras: at Curopalates Scilizza ait* XI Junii mensis decessisse e vita. *Annus is erat nongentesimus undecimus.* Tum, *inquit Leo Grammaticus,* imperavit Alexander una cum Constantino Leonis filio annum unum dies viginti novem: missoque ad Nicolaum ad Galacrenas nuntio, Euthymium Patriarcham deposuit, et Nicolaum secundo restituit. Habuit autem Alexander ad Magnauram Silentium, et concilium celebravit, atque Euthymium ab Agatho advocavit: eumdemque cum Nicolao Patriarcha sedere jusso, judicii assessores ejus depositioni vacabant attentius, cum dedecore venerandi et per omnia mirandi viri colendam barbam vellicantes, aliaque opprobria et injurias inferentes: quas quiete et mansuete honorabilis et sacer vir tolerabat. Ex quibus ad Agathi ædes vita functus, in proprio monasterio juxta Psamathium depositus est.... Alexander Imperator mori se prævidens, Nicolao Patriarcha, et Stephano Magistro, et Joanne Magistro Elada, et Joanne Rectore, et

Cum aliis Constantini Imperatoris Procurator constituitur,

B Euthymio, et Basilitze, et Gabrielopulo Procuratoribus institutis, Constantino Leonis filio reliquit Imperium.... Eo itaque Palatii potestatem adepto, Nicolaus Patriarcha rebus communibus providebat, curamque gerebat quotidianorum regni negotiorum....

4 Mense porro Augusto Simeon Bulgariæ Princeps, adversus Romanos comparato exercitu, cum multitudine gravi Constantinopolim appulit; et vallo a Blachernis ad portam Chrysem vocatam circumducto, Urbem obsedit: alisque spei suæ in sublime elatus, subacturum omnino nullo labore promittebat. Probatis autem in adversum mœnium munimentis, Urbisque, ex populi copia et machinis, securitate ac præsidio conspecto, spe deceptus, in locum Hebdomum dictum pacis oblaturus fœdera reversus est. Procuratoribus pacem oblatam libenter excipientibus, Simeon Theodorum Magistrum de illa tractaturum misit. Nicolaus autem Patriarcha, Stephanus et Joannes Magister, Imperatore secum ducto, Blachernas usque profecti, filios Simeonis geminos induxerunt in Urbem, qui in Palatiis una cum Imperatore convivati sunt. Nicolao vero Patriarchæ ad Simeonem accedenti, ipse Simeon caput inflexit. Patriarcha igitur super eum orationem fu-

a Simeone Principe Bulgariæ reverenter excipitur,

C surus, Stemmatis vice proprium capitis tegumentum ejus imposuit capiti. Donis itaque immensis et quam maximis excepti Simeon et ejus filii in patriam reversi sunt, ad invicem discordes ob præfatæ pacis conditiones....

5 Constantinus Imperator revocatam a matre et ad se translatam Imperii potestatem omnem declaravit, et Nicolaum Patriarcham, Stephanumque Magistrum in Palatio sibi adesse mandavit.... Imperator et Patriarcha Joannem Garidam ad se vocatum Scholarum Domesticum esse jusserunt, veriti ne Phocas in rebellionem deficeret.... Nicetas autem Patricius, Romani consocer, in Palatium profectus, Nicolaum Patriarcham inde dejecit.... Sacrorum autem jejuniorum quinta hebdomade, mense Aprili, Helenæ Romani filiæ contractus nuptialis arrha a Constantino Imperatore traditur, et tertia Paschatis feria, Galileæ dicta, benedicitur, et cum ea nuptialibus corollis redimitur a Nicolao Patriarcha: et tunc Romanus Imperatoris pater declaratur, et Romani vice Christophorus ejus filius Hetæriarches instituitur.... Quarto vero supra vicesimum Septembris mensis, Cæsaris dignitate; Decembris autem mensis decimo septimo Christi Domini Proparentum festo, Imperii diademate a Constantino

degit in Palatio.

adest nuptiis Constantini.

Romanum Lecapenum Imperatorem coronat:

Imperatore et Nicolao Patriarcha Romanus ornatur: D Sanctorum deinde Luminum die Theodoram uxorem coronat. Mox Maji mensis die decimo septimo Indictione * quinta Christophorus Romani filius Imperator renuntiatur, et ejusdem mensis vicesimo sanctæ Pentecostes die festo a Constantino redimitur: istique duo soli ejusdem diei processu solenni per urbem progressi sunt. Porro Julio mense Indictione * VIII, die Dominica, totius Ecclesiæ a Romano inita est concordia, cunctis Metropolitis et Clericis, qui a Nicolai et Euthymii partibus divisis steterant animis, in consensionem redeuntibus....

* imo nona

* lege X

6 Septembri vero mense Indictione * II, Simeon Bulgariæ Princeps, copiis omnibus eductis adversus Constantinopolim, expeditionem parat. Inde Thraciam et Macedoniam depopulatur, incendia ubique spargit, evertit omnia, et ad arbores usque exscindit. Ad Blachernas præterea devectus, Nicolaum Patriarcham et Procerum quosdam, ut de pace conferrent, ad se mitti postulavit. Datis igitur ex parte utraque obsidibus convenerunt, prius quidem Nicolaus Patriarcha, deinde Michael Patricius Stypiotes, et Joannes Mysticus, qui ab Imperatore secundas tenebat. Et hi quidem cum Simeone de pace tractatum habebant: Simeon autem retro eos amandavit: ipsum vero Imperatorem videre expetiit, a multis de ejus prudentia, fortitudine et solertia certior factus.... Imperator una cum Patriarcha Nicolao ad Blachernas et sanctum loculum progressus, ad preces manus extendit: deinde pronus in terram cadens, sacrum lacrymis pavimentum irrigavit; Deiparam a labe immunem obtestatus, ut inflexum et rigidum superbi Simeonis emolliret cor, et quæ sunt pacis inspiraret: sacroque scriniolo, quo veneranda sanctæ Deiparæ vestis reposita est, aperto, illam inde sublatam, ex fide qua in immaculatam Dei Genitricem pollebat, velut galeam capiti circumponens Imperator, firmissimis armis monitus, classi viæ comite, clypeis, et armis adornata, ad præfixum locum cum Simeone tractaturus accessit.... Simeon equo desiliens ad Imperatorem accessit, dataque invicem salute, pacis tractatum moverunt.... Simeon Imperatoris moderationem et sermones cum verecundia miratus, pacem componi annuit. Cum igitur sibi invicem valedixissent, a se mutuo disjuncti sunt...

* lege XI

rursus Bulgarorum Principem adit,

E

deinde ducto ad eumdem Imperatore

pacem conciliat.

7 Decembris autem mensis die vicesimo quinto, filios suos Stephanum et Constantinum Romanus Imperii corona cinxit: sed et Theophylactum filium F Clericum totondit Patriarcha, et Subdiaconum ordinavit, tamdemque Syncellum promovit, cum prius ad sanctum Ingressum cum Subdiaconis adlectus processisset.... Mensis vero Maji die decimo quinto Indictione * III mortem obiit Nicolaus Patriarcha, post secundam renuntiationem throno potitus annos tredecim: ejusque corpus in Galacrenarum monasterio ab eo condito depositum est.

Moritur 15 Maji

* lege XIII

8 *Hactenus Leo Grammaticus, auctor coævus et oculatus testis in sua Chronographia, quam Indictionibus perperam definitis interturbavit incuriosus aliquis amanuensis. Nam sicut antea pag.* 497 *lin.* 7 *legebatur* Indictio decima nona *cum sola* nona *esset collocanda, ita in jam transcriptis eadem* nona Indictio *perperam vocatur* quinta, *anno scilicet* DCCCCXXI, *quo Christophorus Romani Lecapeni filius* die XX Maji festo Pentecostes *est Imperator coronatus. Eo scilicet anno Cyclo Lunæ* 10 *Solis* 6 *littera Dominicali* G *Pascha celebratum fuit ipsis Kalendis Aprilis, et festum Pentecostes dicto* XX *Maji. Eodem errore dein* Indictio octava *pro* decima, secunda *pro* undecima, *et* tertia *pro* decima tertia *notatur, atque ita apud Continuatorem* IX Indictionem *legi observat in Notis Combefis. Mortuus ergo est S. Nicolaus* XV *Maji anni* DCCCCXXV. *Restitutus autem in Sede ab Alexandro Imperatore, anno* DCCCCXI

anno 925.

aut

A *aut initio sequentis. Nam is solum anno uno et diebus viginti novem regnavit : atque ita hac secunda vice Ecclesiæ præfuit* S. Nicolaus *annis tredecim. Appellatus est idem* Nicolaus Priscus, *seu ejus nominis primus, respectu eorum qui postea successerunt, fueruntque* Nicolaus Chrysoberges *sub Basilio Romani Leucapeni filio post annum* DCCCCLXXX; *et* Nicolaus Grammaticus, *sub Alexio Comneno seniore seculo* XII : *extat autem tomo* 1 *Juris Græco-Romani lib.* 4 *inter Sententias Synodales Constitutio sub titulo* Nicolai Prisci, *quod litteræ Patriarchales gratis concedantur petentibus eas, uti ibidem pag.* 249 *legi potest.* D

AUCTORE G. H.

DE BEATO DOROTHEO

G. H.

EREMITA LUCÆ IN ITALIA.

XV MAJI

Franciscus Maria Florentinius, nobilis Lucensis, a quo habemus Martyrologium S. Hieronymi erudite illustratum, sequentia nobis de hoc beato Eremita communicavit. Idibus Maji in Comitatu Lucensi in Vico Cardoso, longe ab urbe Lucensi XVIII millia passuum, depositio B. Dorothei Eremitæ: quem in quadam valle, proxima sacello ejusdem nomini dicato, diu ab humana consuetudine sejunctum, vigiliis, orationibus atque contemplationibus intentum, immaculatam vitam duxisse ex antiqua traditione perhibent. Addunt locum, quem incolebat pius Eremita, adeo aquis caruisse, ut necesse illi foret supplices ad Deum preces fundere, ut de opportuno latice providere tuguriolum suum dignaretur. Plenus erat fide, baculum quo nitebatur in terram defixit, et somno captus, dum expergiscitur, baculum in arborem frondibus ramisque scatentem excrevisse vidit : ad cujus radices fontem enatum admiratur perennis vividæque aquæ. Perstat adhuc fons, et plures, beati Eremitæ meritis, ex eo bibentes, a Deo sanitatis gratiam adipiscuntur. Fama est oppidi Burgensis incolas pluries observasse supra locum sepulturæ beati Viri nocturnos splendores, et hinc ansam accepisse, ut sanctum corpus furtim surriperent, sed improvisa cæcitate perculsos abstinuisse. Celebratur quotannis ex antiquissimo instituto festum; et brachium thecæ argenteæ impositum quotannis sacra pompa ex parochiali ecclesia ad B. Dorothei sacellum defertur, Episcopo Lucensi probante. *Hæc Florentinius : quæ pleraque etiam habet Franciottus de Sanctis Lucensibus pag.* 507 *et sequenti. Additque* imaginem antiquam ejus in altari conspici, et in hoc aliquas ejus Reliquias ab Alexandro Guidiccionio seniore Episcopo Lucensi repertas, ac Missas frequenter de eo celebrari.

Sacello erecto honoratur — *ad cujus viventis preces baculus fronduerat* — *et fons in arido scaturierat.* — *Nocturni splendores post mortem.* — *Processio annua.*

DE S. ISIDORO AGRICOLA

D. P.

MADRITI IN CASTELLA.

CIRCA MCXXX.

Brevem habuit nec nisi viginti novem mensium Pontificatum Gregorius Papa XV, sed multis rebus in communem Ecclesiæ utilitatem et magnam Catholici nominis commendationem sub eo gestis memorabilem. In his fuit quinque clarissimorum Sanctorum anno MDCXXII *uno eodemque die* XII *Martii celebrata canonizatio, quando hanc communem omnibus Orationem primus cantavit Pontifex :* Deus qui glorificantes te glorificas et in Sanctorum tuorum honoribus honoraris; concede propitius ut qui Sanctorum Isidori, Ignatii, Francisci, Theresiæ et Philippi gloriosa merita colimus, eorum apud te patrocinia sentiamus. *Ex his* Ignatius de Loyola, Fundator Societatis Jesu, *colitur* XXXI *Julii;* Theresia Virgo, Fratrum ac Sororum Ordinis Carmelitarum arctioris observantiæ reformatrix ac magistra, XV *Octobris;* Franciscus Xaverius, e Societate Jesu Indiarum ac Japoniæ Apostolus, III *Decembris ; hoc autem mense Majo die* XXVI, Philippus Nereus, Congregationis Oratorii Fundator ; *et præsenti die* XV Isidorus Agricola Madritensis : *de cujus veneratione atque cultu quidquid præfari possemus, longe distinctius copiosiusque continetur in iis, quæ dictam canonizationem prægressa narrabimus, post antiquiora Acta, quæ recenti adhuc plurium miraculorum memoria conscribi jussit quidam Joannes Diaconus paulo post annum* MCCLXI, *et insigni appendice auxit anno* MCCLXXV *vel paulo post.*

2 *Eorum vetustissimum exemplar nunc servatur, cum ipso Sancti incorrupto corpore, intra eamdem pretiosissimam arcam : sed exemplar authenticum, transsumptum a Notariis publicis anno* MDXCV, *obtinuit Excellentissimus D. Gaspar Ibanez de Segovia et Peralta Marchio de Mondejar atque Agropoli, ad jus gradus eminentioris Magnatum Hispaniæ, quos Grandes appellant, anno* MDCLXXVIII *provectus; a quo damus submissum ecgraphum, illustramus Annotationibus : et subjungimus primum Analecta ex Jacobo Bleda, Ordinis Prædicatorum viro erudito, et magnæ etiam in Palatio auctoritatis, Vitam et miracula S. Isidori duobus libris Hispanice complexo; deinde recentiora miracula, quæ idem Jacobus Bleda ex Processibus authenticis collecta similiter Hispanice dedit, ex eodem Latine reddita proferimus. Scripsit opus suum Bleda et imprimendum dedit post decretum, sed necdum celebratam Canonizationem ; ad ejusque calcem secundam uberiorem editionem promittit, tractaturus in ea haud dubie de festivis triumphis, Romæ atque Madriti Sancto jam canonizato exhibitis; sed ea non videtur prodiisse in lucem. Nos certe tale nihil adhuc vidimus, uti neque de miraculis canonizationem secutis quidpiam; quæ tamen, aucto jam S. Isidori honore, multa ac magna credibile est accidisse, non tantum Madriti, sed per Hispaniam universam. Si autem petita per litteras aliquando nansciscamur, haud paulo amplior fortassis existet materia pro supplemento, quam quæ hic proprio loco proponitur.*

3 *Ante Bledam, qui Joannis Diaconi contextum operi suo verbotenus inseruit Hispanice redditum; eumdem anno* MDLX *Hispanice ediderat Joannes Hurtadus de Mendoza, Dominus de Fresno Torote ; et circa idem tempus ipsum puriori Latinitate donaverat Petrus de Quintana Curatus Latanzonensis, anno* MDXCIV *vita functus. His succedens Mag. Alphonsus de Villegas, Sacelli Mozarabici S. Marci in ecclesia Toletana Capellanus, idem qui collegit opus Flos-Sanctorum*

Canonizatio 12 Martii 1622 peracta. — *Acta scripta anno 1275,* — *quorum authenticum exemplar anni 1595 exhibemus,* — *cum Analectis et miraculis recentioribus ex Jac. Bleda* — *Eadem Acta ab aliis Latine et Hispan. edita :*

AUCTORE D. P.

A *Sanctorum nuncupatum, anno* MDXCII *imprimi fecit traductionem novam Joannis Diaconi : quam mox anno* MDXCIX *Hispanicis versiculis illigavit Lopez de Vega Carpio ; contextum vero Latinum, omissis miraculis, Martyrologio Hispanico inseruit Joannes Tamayus de Salazar. Præterea Melchior Ramirez de Leon, Protonotarius Apostolicus, ex Processibus Romam adductis aliquam vitæ et miraculorum historiam collegit Italice circa tempus canonizationis prædictæ ; quam Germanice redditam a Mag. Petro Albertal Presbytero, habemus excusam Dilingæ anno* MDCXXIX. *Hi sunt qui prænotatum argumentum speciali tractarunt opere : ceteros qui idem delibaverunt, longa serie adnotat Jacobus Bleda lib.* 1 *cap.* 2. *Accesserunt autem postea plures quorum nomina colligere tædiosum foret. Omittendus tamen non est Lucius Marinæus Siculus, ceteris antiquior, qui Carolo V Commentarios suos de rebus Hispanicis anno* MDXVII *dedicavit, et lib.* 2 *agens de Madritensi civitate;* Habet etiamnunc, *inquit*, alumnum, virum sanctissimum, nomine Isidorum, qui fuit agricola vir sanctissimus, pro cujus meritis et operibus Deus multa miracula in vita ejus et post mortem bonis hominibus ostendit : quæ nos in magno volumine legimus, *eo scilicet* B *quod ad S. Andreæ haberi diximus, sub nomine Joannis Diaconi.*

alia Italice et Germanice.

4 *Ad diem cultus quod attinet, is ut fixus esset mense Majo Paulus V decrevit anno* MDCXIX, *cum antea celebraretur annua translati primum corporis memoria Dominica* Quasi modo *sive* in Albis, *uti constat ex ordinationibus Confraternitatum, in honorem illius congregatarum. Sic in iis quas anno* MDLVII *confirmavit Cardinalis Silicæus Archiepiscopus Toletanus, statuitur secundo loco,* ut festum S. Isidori, quod occurrit in Dominica Quasi modo, quando corpus ejus fuit elevatum de terra, celebret Capitulum cum Confratribus, qui tunc fuerint in ecclesia S. Andreæ, aut alia quacumque ecclesia vel monasterio, ubi talis devotio constituta erit : *in aliis autem, quas Cardinalis Quiroga approbavit anno* MDLXXXVI, *dicitur nono loco,* Ordinamus ut Dominica Quasi-modo singulis annis fiat solennissimum festum, cum Vesperis et Missa cantata, sicut moris est, in ecclesia S. Andreæ, eo quod tali die extractum de terra fuerit corpus S. Isidori. *Id autem sic esse servatum ab initio, persuadet articulus cujusdam consultationis Capituli et Cleri Madritensis, habitæ anno* MCCCCXXXVIII, *circa festivitates immaculatæ Conceptionis, S. Sebastiani et S. Isidori,* ut melius observentur festa dictorum gloriosorum Sanctorum, augeaturque fidelium devotio; *additurque ea sic esse ordinata,* die XX C Aprilis anno post Christi nativitatem MCCCCXXXVIII, cum Madriti in ecclesia S. Andreæ convenissent intra capellam, in qua sepultum est corpus S. Isidori, ad ejus festum celebrandum. *Dicto enim anno, Cyclo solis* 19 *lunæ* 14 *littera Dominicali E, Pascha celebratum fuit* XIII *Aprilis, adeoque Dominica prædicta ejusdem mensis die* XX.

Qui nunc, 15 Maji,

olim Dominica in Albis colebatur,

festo primæ Translationis.

5 *Porro cum ex prædictis omnibus Ordinationibus nulla ullius alterius festivitatis Sancto celebrandæ notitia habeatur, mirum est quid sibi velint hæc, a prælaudato Marchione ex quibusdem Confratrum ordinationibus desumpta verba nobisque transmissa :* E los Majordomos, que escribano este anno en que estamos del Segnor de 1487 annos, que empezo por el de Segnor San Isidro, que es a 30 dias del mes de Noviembre del anno 1487 annos, otorgamos e conocemos. *Hæc enim verba Latine reddita hunc sensum formant,* Majores-domus qui scribuntur hoc anno, in quo sumus, Domini MCCCCLXXXVII, qui inchoatur per diem Domini S. Isidori, qui est XXX dies mensis Novembris anni MCCCCLXXXVII, indulgemus et cognoscimus. *Ego nisi meras tenebras nihil hic video. Ut enim annus dicatur inchoari a* XX *Novembris (videntur enim in istis verbis anni initium et festum S. Isidori tali die componi) supponi debet inchoari annus ecclesiastico more cum Domi-* D *nica* I *Adventus. Atqui hæc ut in* XXX *Novembris cadat, requirit litteram Dominicalem E, talis autem primum fuit anno* MCCCCLXXXVIII, *quando Adventus incipiens* XXX *Novemb. inchoasset ecclesiasticum annum* MCCCCLXXXIX. *Sicut igitur is qui dictas ordinationes aliquando transcripsit, erravit ponendo numeralem cyfram 7 pro 9, sic videtur omisisse quædam verba, aliorum vero ordinem et sensum turbasse : qui fortassis hic fuit :* E los Majordomos, que escribano este anno en que estamos del Segnor de 1489 annos, que empezo a 30 dias del mes de Noviembre, por el dia del Segnor San Isidro, que es a [26 de April] del anno 1489 annos, otorgamos e conocemos. *Sic enim hic foret sensus :* Et Majores-domus (*ita autem appellabantur Confraternitatis dictæ Rectores*) qui scribuntur hoc, in quo sumus, anno Domini MCCCCLXXXIX, inchoato a die XXX Novembris; pro festo S. Isidori, quod est [XXVI Aprilis] anni MCCCCLXXXIX, concedimus et cognoscimus etc. *Sicut enim in Consultatione anni* MCCCCLXXXVIII *notabatur festum S. Isidori incidisse* XX *Aprilis, sic pro anno* MCCCCLXXXIX, *qui habiturus erat Pascha die* XXIX E *Aprilis, notandum erat festum* XXVI *ejusdem mensis. Si autem etiam in Novembri festum aliud celebratum aliquando fuisset, credibile est distinctiorem ejus usus memoriam apud posteros fuisse relinquendam.*

Locus, quo videtur 30 Novembris festum eius dici,

haud dubie depravatus,

6 *Interim Hieronymus Roman de Higuera (qui ut aliquando cognosceretur primus auctor fictorque fabularum sub nominibus Dextri, Maximi, Luitprandi, Juliani et Auli Hali hoc seculo productarum, permisit Deus plura MSS. illius venire in manus eruditorum virorum, quemque sola læsæ mentis præsumptio excusare potest a manifestissima alias impostura) Hieronymus, inquam, de Higuera in suis ad Julianum annotationibus hactenus ineditis, Hispanice de S. Isidoro sic loquitur,* Vitam ejus scripsit stylo simplici et parum limato Joannes Diaconus ecclesiæ S. Andreæ, circa annum MCCLXV tempore Regis Alfonsi Sapientis : et quamvis non dicat quo tempore floruerit iste Sanctus, certo tamen colligitur ex Juliano Archipresbytero S. Justæ, quod vivebat et mortuus est, quando Archiepiscopus Toletanus erat Visitanus, anno DCCCCLXIII : et ultimo die Novembris celebratur ejus festivitas. *Verba MSS. Hispanica misit nobis prælaudatus Marchio, Chimericarum Hieronymi inventionum solertissimus indagator; de cujus fide sibi suspecta ne dubitare possint qui illo nomine ipsi adversantur, opportune tale quidpiam a se lectum testatur Didacus Bleda, lib.* 1 *cap.* 28 ; *ubi nimium credulus* F *Higueræ sic ait :* Julianus Archipresbyter S. Justæ Toleti, qui eodem circiter tempore (*quo scilicet Joannes Diaconus scribebat*) scripsit suam Recollectionem, loquens de S. Isidoro, et quod Joannes Diaconus S. Mariæ Madritensis ejus vitam scripserit, dicit quod celebrabatur ejus festum ultima die Novembris, sicut refert P. Hieronymus de la Higuera. *Eadem allegat ex Higuera Hieronymus Quintana, Historiæ Madritensis lib.* 2 *cap.* 28 : sed res, *inquit*, mihi valde suspecta est, quia Julianus fuit Sancto contemporaneus : et siquidem eidem supervixit, ad diem tamen translationis quadraginta annis post obitum factam, quando primum coli Isidorus cœpit, non potuit pertigisse.

translatus est ad Juliani fictitii recollectiones,

7 *Videamus autem in hoc exemplo, quam verum sit quod eruditissimus Marchio in suo discursu Historico pro Patronatu S. Fructuosi brevius, prolixius deinde prima parte Dissertationum ecclesiasticorum Dissert.* 3 *cap.* 4, *demonstrat, Higueram fictiones suas ita compilasse, ut prius quam eæ post auctoris mortem publici juris fierent per prælum, plurimum in iis successive mutaverit, addiderit, detraxerit, prout schedas suas cum variis frustatim communicando, eorum sententias vel objectiones probabat aut improbabat. Extrema enim et*

quas deinde auctori placuit Chronicon dici,

jam

A *jam perfecta MSS. sub nomine Juliani Petri, ad Bibliothecam Comitis de Olivares perlata fuerunt, tamquam rarissimi pretii cimelium, indeque anno* 1628 *Parisiis excusa habemus (quam editionem vidisse Bleda non* potuit) *ea vero sic habent in Chronico n.* 512 *ad an.* DCCCCLXXIII. Hoc anno moritur Mageriti, quod a quibusdam falso dicitur Mantua Carpetanorum, Isidorus Agricola, vir pius et charitate fervens, 28 Novembris, vivens mortuusque miraculis multis celeberrimus, et in tota Hispania clarus. *Scilicet quod in scriptis quæ Bleda vidit* Recollectionis *titulum ferebat, postea visum Higueræ fuit* Chronicon *appellare: quia* variorum Carminum Collectio *appellandum erat figmentum aliud, impressum ante Chronicon.* Mageritum *pro* Majorito, *credi potest Parisiensium typothetarum errori vel autographi imperfectioni tribui potius debere quam auctori, sicut etiam quod dies* 28 *pro* 30 *irrepserit. Quod* Joannes, *qui in uno MS. dicebatur* Diaconus S. Andreæ, *in alio appellatur* Diaconus S. Mariæ Madritensis, *nescio quam causam habuerit: nisi notam jam multis auctoris fatuitatem. Cur autem ejusdem nulla jam in impressis fiat mentio, clare video. Constitutum Higueræ erat finire Chronicon sui Pseudo-Juliani cum Imperatoria (si Superis placet) coronatione*

cui nunc inserta mentio S. Isidori ut an. 973 mortui,

B *Alfonsi, scilicet* VIII *filii Urracæ, peracta Anastasii Papæ auctoritate, cujus nominis quartus et ultimus vix sesqui anno sedit, defunctus in fine anni* MCLIV, *quo tempore valde senem concipi volebat Julianum suum, ut qui ab Alfonso VI, per similem fictionis licentiam Imperatore etiam coronato, Romam se missum comminiscitur, anno* MLXXXVI, *cum Bernardo Archiepiscopo Toletano Hispaniarum Patriarcha, et ex ore Papæ tunc audivisse,* quod semper ab Apostolicis temporibus fuerat Toletanus Archiepiscopus Patriarcha.

8 *His autem positis, expungi debuit Joannis Diaconi nomen et memoria, quem ex ipso miraculorum ab eo descriptorum textu constabat sub an.* MCCLXXV *scripsisse; ut in eo quod Marchio allegat MS. Higueræ censeri debeat pro* 1275 *irrepsisse* 1265 *per memoriale auctoris vel transcribentis sphalma. Satis etiam prudenter pro fatuo cavit Higuera, ne in morte S. Isidori meminisset* Archiepiscopi Visitani: *quippe qui in ultimum reformato Chronico confictam a se prius Toletanorum Archiepiscoporum Chronologiam pariter reformans, Visitanum e vivis exemerat anno* DCCCCXLV. *Confictam dixi, quia ab anno* DCCXV, per annos trecentos sexaginta novem in Maurorum potestate *Toletum* fuit, *teste Mariana; et anno primum* MLXXXVI *post receptam*

sed expuncto nomine Joannis Diaconi,

et Visitani Archiepisc.

C *a Christianis urbem secundo,* tentata est spes deligendi novi Præsulis, quod in tanta rerum perturbatione tantisque tenebris aliquot ætatibus intermissum erat; *uti scribit idem Mariana lib. 9 cap. 17. Quotquot igitur ab Urbano, sub quo urbs capta fuerat, ad Bernardum, eadem recepta ordinatum, nominantur Episcopi apud Tamajum de Salazar ad diem* XXV *Octobris, toti antiquitati ignoti numero triginta duo, ex Higueræ somniantis cerebro profluxerunt, interque illos supra nominatus* Visitanus: *æque ac tot Hispaniæ* Imperatores, *qui* more Romanorum seu Germanorum Imperatorum, *triplici donabantur corona, prima* ferrea Toleti, *secunda* argentea Legione in templo S. Isidori Hispaniarum Actoris; *tertia* aurea Compostellæ in ecclesia S. Jacobi. *O quam merito huic Pseudo-Juliani Chronico applicari potest, quod ab ore Tamayi veritas expressit de alio similis figmenti opere, ad* 3 *Aprilis:* videmus in hisce Juliani Adversariis tot glossematum ineptias quod ferrum potius quam illa deglutire compellemur. *Interim paucis rejectis, ceteris implet Martyrologium suum, et multos etiam hodie sequaces habet: quibus cum insano insanire permissis, dico, nulla verisimilitudine mortuum Sanctum fingi anno* DCCCCLXXIII; *unde nec inventus est quispiam, qui in hoc Pseudo-Julianum sequeretur, etsi diem* XXX *Novembris ab eo sumptum, non esse rejiciendum putaverint aliqui.*

D

AUCTORE D. P.

9 *Inter cetera porro quæ Toleto capto, Maurisque eo casu perculsis, sub Christianorum ditionem adjuncta fuerunt oppida, idem Mariana* Madritum *numerat, certiora multo ad contexendam Historiam monumenta nactus, quam quæ ab Higueræ sectatoribus obtruduntur figmenta. Hinc de ætate S. Isidori, qui pacata in solidum re Christiana floruit, peti potest verosimilius argumentum. Cum enim ex Joanne Diacono constet, mortui sanctitatem primum miraculis illustrari cœptum quadragesimo a morte anno; idemque Joannes de miraculis istis dicat,* multa quidem diversis temporibus ac diversis modis in pluribus personis *esse ostensa sed* quæ per culpam negligentiæ non sunt scripta: *satis intelligere datur, quod ab obitu Sancti viri usque ad Æram* MCCLXX, *seu Christi annum* MCCXXXII *(quando gestum primum eorum miraculorum, quæ ut suis temporibus patrata scribi jussit idem Joannes) ægre potuerint fluxisse integra duo secula, nec tamen multo minus quam seculum unum requiratur. Proinde non longe videtur aberraturus a vero, qui Sanctum diceret fuisse refossum, eo quo ab aliis mortuus statuitur anno* MCLXX, *adeoque e vivis excessisse circa annum Christi* MCXXX.

Videtur autem obiisse Sanctus

circa annum 1130, Translatus circa 1170

E

Nam Relatio Cardinalis de Monte, quæ annis quadraginta serius eam mortem collocat coram Gregorio XV, ex judicio eorum qui causam informarunt; minus verosimilem sequitur opinionem existimantium ipsam sancti Translationem ætate Joannis Diaconi ferme contigisse: quod sane ex ejus scriptis non colligitur. Quin potius ex 13 *primis numeris, quibus Vita et translatio continetur, apparet, cum talia accepisse ex sola majorum traditione, non autem ex ore seniorum, qui ipsi vel Sanctum viventem cognoverint vel saltem Translationi defuncti interfuerint: alioqui non minori accuratione in istis erat notaturus Æram, quam notavit in miraculis pæne singulis. Quis enim credat veram temporis notitiam intra annos viginti, qui a Translatione ad primum miraculum fluxissent, adeo ab hominum memoria deleri potuisse, ut scriptor temporum notandorum minime negligens, discere nulla ratione potuerit, quo præcise anno facta fuerit Translatio: atque hinc ad definiendum proprium annum mortis ascendere? Quanto etiam longius a Joannis ætate removeris annum jam dictæ mortis, tanto minus miraberis verum ejus diem fuisse datum oblivioni, nec a Joanne cognosci aut scribi potuisse: qui nec ipsum diem Translationis gloriosæ indagando reperit; de quo ad nos aliud nihil jam superest, quam conjectura quod fuerit Dominica* Quasi modo, *quandoquidem ea solitum fuerit annuum S. Isidori festum instaurari, ut supra vidimus.*

Dominica in Albis

F

10 *Joannes de Marietta, lib. 6 de Sanctis Hispaniæ ad initium Capitis* 26, *notat in Margine diem* IV *Aprilis; et in hoc sequacem mox habuit Ferrarium in Catalogo generali Sanctorum. Sed quid in eo sequi potuerit Marietta non video. Non certe annum quo scribebat, qui fuit* MDXCII: *ab anno enim* MDXL *usque ad annum* MDCLV *numquam contigit Dominicam istam cadere in* IV *Aprilis. Multo minus divinaverim quomodo Fr. Joannes Ortiz, in suo Flos-Sanctorum scribere potuerit, quod sermonem de Sancto istic positum prædicaverit* I *Aprilis anni* MDLXXI: *isto enim anno Pascha celebratum fuit die* XXIX *Martii, adeoque Dominica* Quasi-modo *convenit in diem* V, *non* I *Aprilis. Postquam vero die* XV *Maji coli hunc Sanctum, etiam prius quam canonizaretur, indulsit Pontifex Paulus V, et hunc diem festivum agit universa Hispania, nequeo concipere, quæ causa induxerit Romani Martyrologii recognitores sub Urbano VIII anno* MDCXXX, *ut ad* X *Maji hæc legenda præscriberent,* Madriti S. Isidori Agricolæ, quem Miraculis clarum Gregorius XV, una cum Sanctis Ignatio, Francisco, Teresia et Philippo in Sanctorum numerum retulit. *Madriti certe*

Cui alii quartam

et 1 Aprilis

aut etiam 10 Maji notarint, non apparet

A *certe colitur hic Sanctus æque ac in tota Hispania die* AUCTORE D. P. *xv, uti constat ex ordine divinum Officium recitandi, quotannis imprimi solito, qualem habemus Madriti impressum pro an.* 1647 *et Hispali pro anno* 1656. *Colitur autem festum ejus Hispali et Madriti ut* duplex Majus, cum Octava, *et præscribitur* in Martyrologio primo loco *ponendum nomen. Interim qui Romæ semel irrepsit error, continuatus est in nova editione anni* MDCLXXIV, *jussu Clementis X curata : quod satis fuerit hic monuisse eos ad quos ista res pertinet.*

ACTA

Auctore Joanne Diacono ex MS.

FIDES AUTHENTICA

De stylo, vetustate, et forma Codicis originalis.

De vita et miraculis B. Isidori, Mantuani Carpentani, opus Joannis Diaconi, quod retro a vetustis temporibus reconditum asservatur in Sacrario *a* celebris Parochiæ Divi Andreæ ejusdem oppidi, exaratum antiquissimis *b* characteribus. Auctor vixit circa annos MCCXXXII et MCCLXXV, qui testatur de his rebus, quibus vel ipse interfuit, vel ab illis qui interfuerunt se audivisse *c* commemorat. Stylus simplex, candidus, purus, et qui veritatem ipsam præsefert. Rerum series antiquissimis traditionibus hujus oppidi Madritensis, aliorum scriptorum testimoniis, inscriptionibus et vetustis imaginibus, in quibus hujus sanctissimi viri gesta et miracula exprimuntur, mirifice respondet. Ecclesiasticos hymnos et cantica, quibus sanctus vir ea tempestate celebrabatur, continet. Quæ omnia ipseque rerum progressus insignem auctoris pietatem et indubitatam fidem aperte ostendunt, et quod ejus historiæ lux veritatis assistit. Ego Antonius Vazquez Romay, Protonotarius Apostolicus, et vicem gerens proprii Parochi Doctoris Hieronymi Lupi Lassi in Parochia Divi Andreæ, attestor, et omnibus fidem facio, vera esse quæ superius continentur : in cujus rei fidem me subscripsi, et signo proprio munivi, manuque propria atque meo sigillo roboravi.

B *Auctor plurium rerum testis de visu,* *ac fide dignissimus.*

2 Ad hæc ego ipse attestor, dictum antiquissimum *d* Librum manuscriptum, cum proprio cantu, virgulis et punctis regulatis, ad cultus divini usum et proprietatem, in laudibus Domini et Divi Isidori decantandis, his propriis hymnis in hoc pergamineo quaternione cum ipsa vetustate asservatum, magnaque custodia in archivo ipsius ecclesiæ occlusum, sic ibi esse conscriptum viginti et octo foliis, at vero paginis quiquaginta et duobus, et aliis duobus foliis quæ supersunt una facie. Duæ aliæ paginæ conscribuntur alia forma, littera, et manu differentibus, tempore et occasione cujusdam visitationis corporis ipsius Sancti, et alterius ejusdem processionis in hac villa. Quæ omnia tamquam veridica ab omnibus recipiuntur. Hujus beati viri miros actus et historiam appetentibus, ipsique Codici, ut veritatem continenti, fides adhibetur *e*. Liber ipse originalis (ut apparet in suis litteris, capitalibus et majusculis) tam in discursu ipsius historiæ, quam punctuatione ipsorum Ecclesiasticorum hymnorum, per sexaginta et septem distinctiones distenditur, prima facie mediocres paginæ alia manu, littera, et forma, ab ipso originali libro distincta, *f* conscribuntur. Quæ omnia coopertorio pergamineo antiquissimo, ipsamet folia sarcita, consutaque videntur, ad modum Codicis, conclusi quadam cordula coriique funiculo, con un boton (ut vulgo dicitur) prout sequitur.

Codex perquam antiquus : C

D

ANNOTATA.

a *Nunc autem ipsum servari in ipsamet capsa, in qua S. Isidori corpus sub novem clavibus custoditur, scripsit nobis Marchio Agropolitanus.*

b Doctor Alphonsus de Villegas; *inquit Bleda cap.* I, existimavit quod historia Joannis Diaconi, quæ hodie ostenditur in ecclesia S. Andreæ, sit translata: adeoque fieri posse ut prætermissæ inter transferendum sint quædam res valde notabiles quæ ibi non inveniuntur, puta miraculum fluvii sicco pede transiti a benedicta ejus uxore, annus nativitatis ac mortis, nec non contracti matrimonii, et filius ex eo natus. *Sed profecto, si de translatione ex vernacula lingua in Latinam agitur, non est credibile Joannem alia lingua quam Latina scripsisse, eo tempore quo nullus adhuc usus erat vernaculæ linguæ ad ejusmodi scripturas. Si quæstio est de sola transcriptione, gratis assereretur non integre fuisse transcripta omnia ; cum mirum non sit ea quæ requirit ipse fuisse præterita.*

c *Intelligendum hoc de miraculis, intra annos jam dictos patratis : de Vita enim et translatione Sancti sola traditio scribenti præluxit.* E

d *Magnam ejus antiquitatem probat ultimum miraculum, Æra* MCCCXIII *id est anno* 1275 *patratum; post quod alio charactere mox sequitur actus Hispanice scriptus anno* 1421. *Quia tamen omnia miracula Capitis 4, descripta post Hymnos, longe succinctius exponuntur, quam miracula prioribus Capitibus notata ; dubium est, an ea alterius auctoris non sint, qui Joannis Diaconi opus una cum Hymnis describi jusserit et addiderit appendicem istam annorum quatuor ; ultimum enim miraculum ante hymnos accidit anno* 1271.

e *Addit Notarius initium et finem libri, uti a nobis edetur: initium quoque et finem duorum actuum ad calcem libri additorum.*

f *Dubito an sensus satis sincerus sit : mirum enim foret si tam accuratus Notarius omiserit observare, quot paginæ in principio ita discrepent a reliquo contextu : nec satis apparet, quid hic appelletur* prima facies.

CAPUT I.

Vita sancta, et miraculis probata; eleemosynæ viventis.

Apud *a* Majoritum memoria Beati Isidori, Jesu Christi Domini nostri gloriosissimi Confessoris, qui cum esset simplex agricola, Deo devotus et hominibus amabilis videbatur, et non negligens imo diligens sanctarum Scripturarum imitator existens, non temporalia spiritualibus, sed spiritualia temporalibus præponebat. Omni namque die, ut relatu bonorum virorum didicimus, summo mane, agriculturam postponens, sanctarum Dei ecclesiarum oraturus quam plurima limina visitabat: et mirum in modum per magnam diei partem orationibus insistens, sua per exercitia operam dantibus conviciis, ultimus sed impiger opus attractans debitum, adjuvante Domino aliorum opem superabat, commemorans illud quod ait Apostolus; Laborate manibus vestris, ut inde possitis egenorum inopiam sublevare : et alibi *b*, Semper operis aliquid facito, ut te diabolus inveniat occupatum. In tantum enim gratia caritatis succensus amore flagrabat divino, ut non solum hominibus, quamvis dives non esset, tamquam nihil habens et omnia possidens, sed fame et frigore laborantibus avibus (prout poterat) alimenta exponebat. Unde accidit quadam die hiemis tempore, terra nivibus cooperta, cum ad molendinum iret triticum moliturus, quodam se concomittante *c* filiolo

F *Frequens in oratione ac templis* *et strenue laborans,* Eph. 4, 28 *etiam esurientes columbas pascit,*

A filiolo, et columbarum congeriem inspiciens ramis arborum consedentem; et easdem aves intelligens diu famis periculo cruciatas, motus misericordia circa illas, pedibus et manibus terram verrens, eodem de tritico, quod suæ necessitati paraverat, eisdem avibus apposuit abundanter. Quod videns ejus quidam consocius, moleste ferens, Beatum Isidorum irridendo, quasi stultum pro amissione tritici reputavit. Venientes autem ad molendinum nulla in ejus sacco tritici diminutio est inventa; imo quod mirum est, in tantum farina concrevit, ut amborum sarcinulas, quæ prius erant quasi dimidiæ, abundantius impleverit.

tritico per miraculum aucto

4 Secundum ergo et præcipuum inter cetera, quod per virum Dei Isidorum dignata est operari divina providentia, dignum non est ullatenus omittendum. Cum enim divinæ judicio providentiæ, juxta illud quod dictum est primo parenti humani generis: In labore manuum et sudore vultus pane tuo vesceris, in semetipso juste rectificavit, non aliter vitam ducens, quoniam de labore manuum suarum victum quærere prælegit. Unde factus obediens in primo parente Dominicæ jussioni, cujusdam Majoritensi de plebe Militis factus est sub mercede annua humilis inquilinus. Igitur cum sub hoc statu, in rure villæ proximo positus, vitam cum labore duceret uxoratus; reddebat Deo quæ Dei erant, et fraterna proximis quæ debebat. Quidam vero ex ruris convicinalibus suggesserunt de eo Militi cujus hereditatem sub mercede notoria laborabat, eum taliter accusantes: Venerande Domine, nos taliter vere esse vestri noti et subditi profitemur, quo [quæ] videmus et agnoscimus in vestram derogationem cedere, ad vestri profectum nolumus reticere. Sciatis pro certo quod Dominus *d* ille Isidorus, quem in rure vestro ad vestra operanda prædia sub mercede annua elegistis, debito agriculturæ relicto opere, summo surgens diluculo, ex peregrinationis proposito vadit omnes Majoritenses Ecclesias sub orationis titulo visitandas. Unde quia diei progressu redit serotinus ad laborem, fere debitum laboris dimidium non adimplet. Unde ad hoc non habeatis nos de cetero malevolos aut exosos, ex quo palam suggessimus quod rat utile, et vestra domui profuturum.

Gen 3, 19

B

Apud Dominum suum accusatus sero venire ad laborem,

d

5 His auditis, miles conturbatus est animo: ac altera die pergens commotus ira, quia verum esse cognovit quod ei suggestum fuerat, ad beatum virum perveniens, ipsum insolenter subsannavit. Beatus C vero Isidorus, in Christi patentia jam edoctus, verba modeste respondit hujusmodi: O carissime venerande, cujus sub patrocinio sum statutus, pando vobis fideliter, quod a Regum Rege, et Sanctorum grege, et eorum servitio, nec volo nec valeo ullatenus separari: at si pro laboris mei tarditatis initio timetis in messium fructibus ubertatem debitam minerari, juxta judicium vicinorum minorationem adinventam de meo placet vobis in integrum restituere. Unde probitatem vestram deprecor, ut in eo quod mei juxta Domini famulatum satisfacio, et vestræ utilitati non derogo, nequaquam graviter perferatis. His auditis verbis, probus Miles modeste, cum ejus recommendatione gratiæ, tamen aliquantulum dubius de auditis, domum propriam repedavit. Sed quia vir Dei Isidorus domum suam super firmam petram ædificaverat, cunctis curarum seu minarum incursibus inconcussus ab usu consuetudinis, quam circa Dei ecclesias orando assidue frequentabat, instanter non destitit ulterius exercere, toto corde ac toto animo verbum Dei memoriter reminiscens: Primum quærite verbum Dei, et vobis necessaria non deerunt. At vero prædictus Miles, cujus jussioni suberat, recogitans experiri factum viri Dei, quadam die surgens summo mane, ac pergens in via infra quamdam speluncam se contexit, ut oculorum suorum propria visione factum cerneret viri Dei. Qui cum Dei famulum tardius redire a peregrinatione solita respexisset, et imputaret quasi negligenter manum apponeret ad aratrum, aspexit et indoluit. Unde commotus animo incepit abire, ut cum eo super hoc acrius disceptaret.

offert de suo resarsire damnum:

ab eoque deprehensus,

D

A. JOAN. DIACONO EX MS.

6 Sed quia secundum verbum propheticum, Quis cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit? in via pergente prædicto milite irritato corde contra Dei famulum, divina potentia disponente, vidit subito in eodem agro sub agriculturæ officio duo juga boum, absque suo proprio, juxta virum Dei coarantia atque colore albentia, prompte ac firmiter laborare. Qua visione commonitus et admirans, viæ a progressu substitit, stupens valde, et admirando recogitans quid hoc esset. Verumtamen jam prænoscens quod nullum habebat vir Dei humanum adjutorium, coactus credidit, laboranti viro Dei divinum adjutorium non deesse. Gaudens ergo et admirans, dum approximavit ut cognosceret, et ut approximando perquireret quid hoc esset; vertens oculos ad momentum in partem aliam, et reducens in agri sui cultum, alium non respexit nisi solum Dei virum Isidorum laborantem. Super quo prodigio, corde varia recogitante, tandem ad sensus prudentiam rediens, verbo salutationis exhibito, interrogavit Miles satis modeste virum Dei Isidorum, in hunc modum: Rogo te, carissime, per Deum, cui fideliter famularis, ut mihi promere non desistas, in agricultura tua, qui tibi extiterunt paulo ante comites adjutores? Ego enim tecum vidi quosdam alios te juvantes et insimul laborantes, sed a meo conspectu subito in ictu oculi sunt elapsi. Tunc vir Dei justus, bene sibi conscius, simpliciter sic respondit: Ante conspectum Dei, cui pro posse meo servio, vobis pando fideliter, quod in hac agricultura, nec vocavi nec vidi aliquos adjutores, nisi solum Deum; quem invoco et adimploro, et semper habeo adjutorem. Tunc Miles ille compunctus corde super his quæ viderat, ac cœlitus illustratus, cognovit, divinam gratiam circa Dei famulum inhærere. Unde in recessu novissima dixit ei: Quidquid mihi dictum est ab adulatoribus vel susurronibus vilipendo, amodo enim quidquid in hoc *e* rure possideo sub potestate tua constituo, ac etiam quæcumque facienda sunt libere tuo arbitrio derelinquo; ac deinde vale facto domum suam rediens, quod sibi contigerat multis concivibus propalavit. Unde inter cetera hoc miraculum usque in hodiernum diem multorum arctius memoriæ est impressum. Item accidit quodam die festo in æstatis tempore, quod vir Dei juxta suum morem post horam nonæ adivit ecclesiam S. Mariæ Magdalenæ, cum devotione fundendi preces ad Dominum: qua in oratione cum devotus persisteret, supervenerunt pueri eidem celerius nuntiantes rumorem hujusmodi: Surgite, pater Isidore, et accurratis quam citius, quia ecce lupus rapidus insectatur talem vestram bestiolam, et fatigat, antequam ei mortis inferat læsionem. Tunc vero vir Dei respondit illis: Ite in pace, filii, fiat voluntas Domini. Oratione vero finita, exiens videre, quod ei casu nuntiato acciderat; invenit lupum feralem mortuum, et juxta eum, suum sine læsione animal liberatum: quocirca divinitus consolatus statim recurrit ad ecclesiam S. Mariæ Magdalenæ, ad Domino gratias referendas, qui sua misericordia salvat homines et jumenta.

Is. 40, 13

videtur Angelis adjutoribus uti:

E

e

F

eodem orante necatur lupus.

7 Item quia, prout viri justi Tobiæ acceperat documentum, admonentis suum filium, et dicentis, Si multum tibi fuerit, abundanter tribue, si vero exiguum, libenter impertiri stude, veræ misericordiæ semper visceribus affluens, numquam juxta posse ab eleemosyna desistebat. Unde accidit quadam die Sabbathi,

Tob. 4, 9

Eleemosynam dare volentis jussu,

A JOAN. DIACONO EX MS.

A bathi, quod cum de coquinæ suæ ferculo, juxta sui modum, aliquibus indigentibus piam eleemosynam jam fecisset; supervenit subito quædam persona miserabilis, petens ab eo quidquam eleemosynæ sibi dari. Sed quia nihil tenebat præ manibus, ductus nimia pietate, dixit uxori simpliciter: Rogo te per Deum, uxor carissima, ut si quid pulmentarii superest, huic eleemosynam impertiaris pauperi. Ipse vero, conscia nihil superfuisse residui, perrexit ut ei ostenderet, coquinæ urnam esse vacuam. Sed nutu Dei piissimo volente satisfacere pii servi desiderio, invenit eamdem urnam refertam pulmentario. Quod cum ipsa vidisset, subito istud tale mirabile, facta stupida, subticuit ad momentum: sed exhilarata ex tam evidenti miraculo, beneficii divini conscia, gratanter et abunde indigenti cibaria ministravit, idque viro suo intimare timuit, sciens eum inanem gloriam respuisse. Sed quia spiritu Dei ferventes in his quæ Dei sunt linguam non decet compescere, non voluit, quia non decuit, vicinis et aliis personis idoneis, prout Dominus ostentaverat, enarrare. Et hoc, prout a fidelibus nobis narratum est testibus, dignum duximus adscribendum.

vacua olla invenitur plena,

B 8 Item divina providentia disponente profecto contigit, quod (prout est in diversis terrarum partibus assuetum) Confrater existeret, et in cujusdam numero Confratriæ: et cum die statuta omnes statuerent commune prandium celebrare, vir Dei vocatus Isidorus, ut erat solitus, devota oratione adeundo ecclesias moram facit diutinam, unde finito convivio supervenit; tamen quosdam pauperes, quos invenerat ad januam domus celebrati convivii eleemosynam expectantes, secum misericordiæ introduxit. Quod videntes ex ejus Confratribus quidam verbum hujusmodi intulerunt: Vir Dei bone, mirabile est de vobis, quod pauperes istos vobiscum mittitis, cum non supersit quidquam residui, nisi solum vobis portio reservata. Quod vir Dei verbum ferens cum patientia, sic respondit: Ex parte Dei quod nobis datum fuerit inter nos pariter partiemur. Tunc servitores mensæ adeuntes urnam, ut sibi afferrent particulam reservatam, eamdem refertam pulmentario carnium plenarie repererunt. Quod cum viderent subito factum prodigium, mirabiliter stupefacti, ad momentum temporis siluerunt; et reservantes præconium tempori opportuno, cum hilaritate et gaudio, tam viro Dei quam pauperibus introductis, ad sufficientiam optata fercula ministrarunt In tantum etiam fercula suffecerunt, quod aliis pauperibus de residuo porrexerunt; impleta prophetia quæ fideliter canit, inquirentes Dominum non deficient omni bono. Finito vero convivio, vir Dei levatis ad cœlum manibus, nomen Domini benedixit, commemorationem pro benefactoribus non omitens: ac deinde discumbentibus vale fasciens, ad B. Mariæ Magdalenæ vicinam ecclesiam properarit, offerre Domino cum summa devotione copiosas gratias, cujus donum jam sibi præparaverat, in suis necessitatibus opporuno tempore misericorditer subvenisse. Omnes illi qui domi affuerant, tam Confratres quam alii servitores, patratum miraculum factum tam subito evidentissime cognoscentes, compuncti corde, et collaudantes nomen Domini, virum Dei verum Dei esse famulum crediderunt. Unde viri Dei vero firmati miraculo, non solum per rura sed etiam per villam, multis viris multisque feminis, quod acciderat fideliter enarrarunt; ut multi testes, multi Dei fierent laudatores, qui suscitat egenum de pulvere, et de fimo elevat pauperem, ut sedeat cum principibus, et solium gloriæ teneat. Quod in isto vero Dei famulo, non solum spiritualiter, sed etiam corporaliter esse cognoscimus adimpletum; cujus corpusculum gloriosum in ecclesia S. Andreæ Apostoli,

iterumque pauperibus ad convivium ductis cibus suppeditatur.

C Ps. 33, 11

D inter principes gloriosos Apostolos collocatum hodie requiescit, pulchram humanæ gloriæ sedem tenens; et in cœlis sede remuneratus gloriæ, cum sanctis omnibus perpetuo gloriatur.

ANNOTATA.

a Majoritum *vulgo* Madrid, *nomen antiquioribus incognitum. Sunt qui a Mauris inditum velint et* locum ventosum *eo notari; alii, quia non procul inde videtur fuisse* Mantua Carpetanorum, *id quoque nomen hoc seculo usurpant; eadem de Ocno Mantus filio fabulantes, quæ Mantuam in Italia; cum prudentius diceretur traductos sub Romanis colonos, a veteri in Italia patria hoc novæ sedi nomen dedisse in Hispania.*

b *Fortasse auctor scripserit* et alius *: non enim Apostoli verba hæc sunt, sed alicujus ex antiquis monachis.*

c *Nomen credo filii, ut mox infra uxoris, desideravit Villegas supra citatus.*

d *Per ironiam sive sarcasmum titulus hic ei ab invidis dari videtur, pro quo Tamayus posuit* Colonus. *Sunt tamen in transumpto Notariali multa scriptionis vitia, quæ mihi fas esse velim subinde corrigere, uti supra* nos taliter vere esse *scripsi, ubi in ecgrapho notro et Tamayi erat* verum. E

e *Bleda cap.* 19 Omnes dicunt, *inquit,* quod prædium istud fuerit locus qui dicitur Caramanchel inferius. *Opiniatoni huic favet, quod teste eodem Bleda cap.* 25, *proximum ei adsitum sit* eremitorium S. Mariæ Magdalenæ, *de quo mox.*

CAPUT II.

Mors, elevatio, miracula secuta.

Hic itaque cum bonis polleret moribus, legitime conjugem habens et filium, domus suæ bonus dispositor, ut oportet, laudabilem vitam ducens, laudabiliorem exitum largiente Domino, meruit obtinere. Cum vero tempus accidit quod Dominus Jesus Christus, justus judex, ejus labores assiduos remunerare piissime decrevisset, decidit in lectulum; et cum sibi jam persentisceret vitæ præsentis diem novissimum imminere, sumpto Viatico, contestando bona sua temporalia, licet brevia, admonendo familiam suam in Domino, ut decebat, percussoque pectore, complosis manibus, compressis oculis, Factori suo, Redemptori suo, cui se totum voverat, consignatus, cum talento munere duplicato, humilem in Christo spiritum exhalavit, suorum mercedem laborum in terra viventium F a Christo Domino perenniter suscepturus. Cui viro pulcherrime adaptatur illud quod in libro Sapientiæ, de justi viri persona, laude egregia hujusmodi prænotatur: Justum deduxit Dominus per vias rectas, et ostendit illi regnum Dei, et dedit illi scientiam Sanctorum; honestavit illum in laboribus, et complevit labores illius. Sepultus est autem in a Cœmeterio B. Andreæ Apostoli, a cujus ecclesia, tempore peregrinationis assiduæ ac suæ orationis a villa ultimo ad suum laborem progrediens, recedebat. Ubi corpus ejus per multa tempora jacuit, id est, quadraginta annos, quasi a nullo hominum visitatum: et ita latuit per tantum tempus, quod in tempore pluviarum, rivulus aquæ superfluens, irrumpens terræ faciem, sepulturæ foveam introiret. Sed Dominus miserator, qui custos est electorum suorum die ac nocte, dicens in Evangelio, Capillus de vestro capite non peribit; non est passus, servi sui fidelis capillum nec membrum aliquod deperire.

Pie mortuus,

Sap. 10, 9

a post humilem annorum 40 sepulturam,

Luc. 21, 18

10 Divina miseratione tunc contigit, quod cuidam suo compatri prædictæ ecclesiæ commoranti nocte apparuit, admonens et indicens, ut indicaret parochialibus viris illius ecclesiæ, corpus suum a prædicta

et geminam de corpore elevando visionem,

A prædicta sepultura debere, jubente Domino, elevari; et in ecclesia B. Andreæ prædicti Apostoli honorifice collocari. Ille vero suus compater, humilitatis ejus tempora reminiscens, ac bonæ fidei existens, dubius renuit admonitionem quam viderat propalare; qua de causa percussus fuit in infirmitate usque in diem translationis ejus. Disponente vero Domino secundo apparuit cuidam matronæ bonæ fidei, noctu per visionem admonens, ut dictum est, debere a populo in prædictam ecclesiam se transferri. Quod cum bonæ fidei prædicta matrona populo indicaret, quia ejus vitam justam et honestam quidam agnoverant seu quidam audierant, omnes unanimiter sepulturam viri Dei diligentius effoderunt. Quem cum invenirent integrum et illæsum, ac ejus velamina sana et integra, suavem incensi odorem habentia, *incorruptus refoditur,* magnifico Domino, qui facit mirabilia magna solus, grates copiosissimas cum magno gaudio et gratiarum laudibus retulerunt, quia dignatus est sui fidelis humilitatem relevari, ac sui electi thesaurum cum suis electis Principibus sociari. Unde tam probi Milites quam omnes alii congaudentes, unanimiter *et in ecclesiam transfertur,* beati viri corpus in ecclesia prædicti Apostoli, juxta beatorum Apostolorum altaria, in novo mauseolo B debita honorificentia collocarunt: per quem cooperante Domino, multa miracula, quæ per culpam negligentiæ non sunt scripta, diversis temporibus ac diversis modis, in personis pluribus sunt ostensa; ex quibus nostris temporibus, juxta modum debitum, quæ fideliter invenire potuimus, consequenter scribere jussi sumus.

11 Unde revera non est licitum præterire, quod *campanis ultrosonantibus:* divinæ dignationi complacuit miraculose fieri. Nam in elevatione Sancti corporis, ad S. Andreæ ecclesiam deferendi, dignatus est Dominus tale prodigium declarare. Cuncta enim cymbala illius ecclesiæ, absque manu hominis, et absque ullius artis adminiculo per se mota, usque ad depositionem corporis in sepulcro, pariter sonuerunt, ac si fuissent per manus hominum agitata. Propter quod illius temporis tam præsentes quam posteri, divinum prodigium agnoscentes, viro Dei sanctitatis titulum, *b* absque Pastorali *b* auctoritate fide tenus manciparunt; unde tam siquidem a viris, quam a feminis est generaliter Sanctus Isidorus vocitatus: impleta Ecl. 45, 4 Scriptura, quæ laudabiliter in ecclesia recitatur, In fide et lenitate ipsius sanctum fecit illum, et elegit eum ex omni carne, et magnificavit illum in conspectu Regum Dominus Deus noster. Sed nec est C etiam omittendum, quod quidam pauperes contracti *multisque sanatis,* ac cæci, via publica mendicantes, villam de prope consedentes, audito rumore tanti prodigii, fide tenus congaudentes, ad sepulturæ foveam convenerunt: de qua fideliter assumentes pulverem, et per membra propria confrictantes, divina misericordia ad suum fidelem famulum declarandum [donum] sanitatis receperunt.

12 Item sub æra MCCLXX regnante Rege Domino *c* *c* Ferrando, cum pro defectu pluviæ messes periculosa ariditas mense Madii perurgeret, et de consilio communi, tam Cleri quam populi, virum Dei a tumulo extraxissent, et ante altare B. Andreæ Apostoli in lectum honorifice collocassent, ad divinæ bonitatis clementia terris pluviam infudisset; in hora repositionis ejusdem in tumulum plures Cle*An. 1232 corpore ad pluviam petendam exposito,* ricorum circumderunt lectum, glebam sancti corporis contemplantes: ex quibus quidam Sacerdotalis Clericus et honestus, ecclesiæ S. Mariæ Portionarius, Petrus Garsiæ nomine vocitatus, succidit capillos de Capite sancti viri, ut in ecclesia Beatæ *auferens capillos,* Virginis cum reliquiis reservarentur. Unde Beati viri corpore, expleto Divino officio, in tumulum jam reducto, quia dies erat jejunii, videlicet sextæ Feriæ, horaque cœnandi lege præterierat; prædictus D Clericus, capillos deferens, rediit domum suam; et *A. Joan. Diacono ex MS.* eosdem posuit in fenestra, proponens in animo ut post cœnam vel die alia ad ecclesiam reportaret. Cumque ejusdem honesta matertera, in cujus domo erat ei conversatio, eum cogeret, ut ad mensam discumberet, et manus jam cœpisset abluere, invasit eum subito cordis trepidatio, mentis anxietas, cerebri perturbatio. Sed quia litteratus erat et disceretus, revolvens in animo, admirans qua de causa hæc ei tam repentina occasio provenisset, cœlitus illustratus recognovit, quod pro retentis domi reliquiis, et nec in hora qua decuit jejunus, eas ad ecclesiam deportare renuit, sibi hoc periculum evenisse. Unde arguens semetipsum, jam ablutis manibus et detersis, surrexit celeriter: et assumptis capillorum reliquiis, cum reverentia et timore con- *eos cogitur portare ad ecclesiam.* festim ad ecclesiam Beatæ Virginis reportavit, et easdem super altare in arcella decentissima collocavit, honorifice conservandas. Quo facto, prædictus Clericus alacer factus, et plenarie confortatus, rediens domum suam et congaudens de patrato prodigio, cum sua familia alacriter sumpsit cibum. Ego quidem Joannes qualiscumque Diaconus, et plures E alii, prout ex ejus ore audivimus, præsenti schedula sermone simplici est narratum.

13 Cumque in prædicto Mauseolo corpus Beatissimi Isidori per multum temporis quievisset, contigit quod ad prima die Madii usque ad B. Gregorii *d* festivitatem, aut propter exigentiam, aut merito- *d* riis peccatorum nostrorum gravaminibus, Deus, qui est creaturarum omnium procurator universalis, *Magnæ siccitatis remedium,* congruentem pluviam terris infundere denegabat, in tantum quod plures coloni semen frumenti terris spargere non sunt ausi; sed homines illius loci, secundum quod est consuetudinis, propter fructus temporales et temporis opportunitatem Deum deprecantes, ad ecclesiam B. Andreæ, in honorem beatissimi Isidori et ejusdem Apostoli, fere per spatium mensis unius, cum inquietatione nimia jugiter veniebant: ruricolæ et aliorum locorum *e* commar- *e* canei, futuri temporis caristiam metuentes, multa *post apparitionem Sancti,* loca Sanctorum incessanter visitabant; de rebus suis, quas sibi Dominus contulerat, pauperibus erogantes. Factum est itaque cum venissent ad ecclesiam B. Andreæ, in qua supradictum corpus venerabiliter requiescit, eodem tempore quidam de Minorum Fratrum Ordine, cui totaliter fides est adhibenda, famulum Dei supradictum, dum in le- F ctulo suo nocte dormiret, provisione divina vidit visibiliter alloquentem: Omnes, carissimi, Deum non prætermittatis deprecari, qui dat escam omni carni, et ipse fecit nos, et non ipsi nos, quia sua vobis ineffabili misericordia præstabit pluviam congruentem. Et hujusmodi visio, sicut bonus ille Frater viderat, fuit in propatulo divulgata, et in rei *impetratur an. 1252,* veritatis executionem fuit nihilominus emergens. Nam post quindecim dierum spatium, de thesauro suo, secundum quod B. Isidorus Fratri Minori prædixerat, dignatus est pluere copiose. Unde per B. Isidorum istud evenisse universi præsumentes, ad sepulcrum, de quo illius corpus extraxerant, venerabiliter reportarunt, sub Æra millesima ducentesima nonagesima.

14 Divina igitur providentia disponente, accidit quodam in veris tempore, ob meritorum nequitiam *iterumque alia vice exposito corpore.* humanorum, messes necessitate pluviæ ac siccitatis articulo perurgeri. Unde tam clerus quam populus in hoc arbitrium convenerunt, ut a sepulcro extraherent sanctum virum Isidorum, et ante altare B. Andreæ Apostoli coram Crucifixo in lecto digne reponerent, et vigilando, psallendo, exorando, luminaria ministrando, die ac noctu insisterent, ut ejus

A. JOAN DIACONO EX MS.

A ejus meritis et precibus, Dominus dignaretur pluviam terris infundere, ac humanæ necessitatis periculo subvenire; quod divinæ miserationis gratia Beati viri meritis fuit largiter adimpletum; propter quod postea satis pluries idem fieri contigit, et non fuerunt a suo desiderio defraudati.

In Sanctum blasphemus,

15 Item regnante Rege Domino Ferdinando, cujus corpus apud Hispalim requiescit, accidit, quemdam virum ex ejus Curia ad colligendam exactionem Regiam, quæ vulgariter dicitur Martiniega, in tempore hyemis, sub mense Decembri, Majoritum certissime advenisse : et ut dicamus ad ampliorem rei certitudinem hospitatus fuit in suburbio, juxta ecclesiam B. Martini, in Petri Carrantone domibus. Cui cum nuntiatum esset forte fortuitu, post noctis crepusculum et post cœnam sedenti cum hospitibus juxta ignem, de bonitate et miraculis hujus sancti; valde indigne tulit, verba contemptiva proferens in hunc modum : Ego bene crederem, quod qui esset filius Principis vel alicujus Magnatis posset fieri vere Sanctus, sed virum laboritii seu ruricolam, non credo ullatenus fore Sanctum. Consequenter, prout hora noctis exigebat, omnes in suis lectulis cubue-B runt. Post dimidiam vero noctem, dum omnes alii placide quievissent, ille quidem nec quiescere potuit, nec oculis dormitavit. Et cum se videret occasione præventum, corde perturbatum, et mente anxium, dolore vexatum; compunctus corde cognovit se pererrasse in verbis contumeliæ contra Sanctum. Unde contortus dolore animi non cessavit ulterius proclamare, et hospites ac servulos frequenter vocibus excitare, proclamando hujusmodi : Vos hospites carissimi, o vos mei servuli, precor vos, consurgite, et mihi afflicto celeriter subvenite; ex quo enim accubui, totam noctem insomnis pertuli, perturbor animo, et corpore non quiesco : Non enim dubito mihi hanc perturbationem alias evenisse, nisi eo quod dixerim verba insipientiæ contra sanctum famulum virum Dei. Unde vos omnes, ut amicos, deprecor, ut accensis luminaribus, hospite nostro fideli præduce, me ducatis ad tumulum viri Dei. Quod cum audissent omnes assistentes, familia corde compuncta, et ejus afflictioni compassa, accensis luminibus summo diluculo et eum associantibus, duxerunt eum Beati viri cum magna reverentia ad sepulcrum. Ille vero, prout decuit, ingemiscens et condolens de contemptu suæ insipientiæ, persensit sibi recuperasse veniam a Sancto et corporis sanitatem; unde continuo, Missarum auditis obsequiis, C et suæ oblationis datis munusculis, recessit ad propria confortatus, promittens de cetero Isidorum ubique verum Dei esse famulum promulgare.

in somnis territus,

pœnitens accedit sepulcrum :

cæcus illuminatur :

16 Prætermittendum vero non est, quod una nocte vigiliarum, divina miseratione, ad Beati viri dignam excellentiam, patratum fuit ibi miraculum. Quidam enim cæcus, nomine Benedictus, dum prout mos est, quidam orationis, quidam dormitionis forte circa corpus sanctum custodiendum persisterent; nocte media, dum orationi prope sancti viri lectum prædictus cæcus insisteret, divina gratia miserante, illuminatus subito proclamavit : O vos omnes qui adestis surgite, et videte quam operatus est virtutum Dominus per hujus Sancti sui gratiam penes me : ecce qui cæcus fueram, jam gaudens video, et hujus Sancti gratiam, in nomine Jesu Christi, cui fideliter deservivit, glorifico, benedico in æternum.

Maurus votum implere negligens

17 Idem reticendum non est quod mirabiliter accidit. In ipsa enim temporalis pestis maxima siccitate, cum tam fideles, quam infideles pluviis petendis orando persisterent, et manus Domini dare pluviam prolongarent; quidam Maurus, Garsias nomine, tunc temporis, coram Mauris quibusdam et pluribus Christianis, votum vovit coram cunctis taliter : Ego promitto Deo et fidei Christianæ, quod D si Dominus in hoc siccitatis articulo, pro quo S. Isidorum ad impetrandam pluviam Christiani de suo mauseolo extraxerunt, dignatus fuerit pluviam impertiri, non tardabo fieri Christianus; quod si non fecero ante dies octo, mortem pessimam non evadam. Sed cum [Deus] in ipso tempestatis articulo per Sancti sui merita dignatus fuisset pluviam infundere abundanter, et vir sanctus clausus fuisset in tumulo; prædictus miser Garsias spernens implere quod voverat, ante finem dierum octo in nocte, quemdam cursum perficiens ad fluvium, morte pessima est consumptus, gladiatorum ictibus interemptus.

morte punitur.

Juvenis paralyticus,

18 Item bonæ memoriæ regnante Rege Domino Ferdinando, contigit cuidam adolescenti de suburbio Majoriti, Dominico Petri vocato, quod cum rediret ad suburbium de submontanis partibus cum suis comitibus, privatus fuit in via subito membrorum officio ad momentum, in tantum etiam quod se movere de loco penitus non valeret. Quod cum annuntiarent consocii ejusdem domesticis, progenitores ejus impositum animali in domum propriam reduxerunt. Cum vero nullo cataplasmate, nullo unguento, nullo balneamine, nullo medicamine, per E decursum longi temporis laborantes parentes ejus eidem cernerent in aliquo se prodesse, devoverunt eum ad sancti viri tumulum deportandum, ut ibi de salute, vel morte ejus divina clementia definiret. Nocte igitur insecuta, sanctus Dei famulus in somnis allocutus fuit adolescentulum in hæc verba : Fili Dominice, ego Isidorus, qualiscumque Dei servulus, te admoneo, ut in Christi nomine tali unguento te ungi facias, et pro certo crede quod recipies sanitatem. Quod cum facto mane adolescens suis revelaret progenitoribus, illi quidem divinum oraculum acceptantes, corpus ejus cum insinuato unguento diligentissime confoverunt; mirumque in modum, post primam et unicam unctionem, prædictus adolescens in cunctis membris integram redhibuit sanitatem. Qui cum viderent circa suum filium divinæ clementiæ factum prodigium, cum eodem gaudentes, præparatis luminaribus ac oblationibus pro posse, ad Dei viri tumulum pervenerunt; et ibi votiva munuscula offerentes, Regi Regum copiosas gratias persolverunt, qui talem possidet famulum, qui cum sit in cœlestibus de suo præmio jam securus, in terris non desinit subvenire laborantum languoribus miserorum.

apparente sibi Sancto sanatur.

ANNOTATA. F

a Tam prope ecclesiam, *inquit Bleda cap.* 28, ut quantumcumque parum illa augeretur, ipsum locum complexura esset : quemadmodum nunc est ad ejus ingressum : ubi cernitur ferrea crate circumductum sepulcrum, ac supra illud erecta tumba, atque ad parietem pictura, repræsentans Sanctum radioso cinctum diademate, in actu arantis, Angelos item in recessu arantes cum juvencis, et hujusmodi titulo : Cum hic cœmeterium esset, sepultus jacuit per annos quadraginta S. Isidorus, qui modo jacet ad dexteram altaris majoris. Tabulam autem, tumbam, et crates faciendas ornandasque curavit Didacus de Salas Barbadillus. Idem scilicet, qui cum esset admodum devotus S. Isidoro, impetravit a Gregorio Papa indulgentiam obtinendam Dominica Quasimodo, fuitque Procurator ad exhibitionem testium in ordine ad canonizationem.

b *Ita etiam Tamayus : quare probari non potest quod cap.* 30 *Bleda vertit*, non absque auctoritate Prælati : *contrarium enim et solo consensu populi coli cœptum ut Sanctum indicat particula* fide tenus, *id est*, bona fide *quam Prælatorum sese non opponentium tolerantia confirmavit.*

A *confirmavit. Frustra igitur hic sibi fingit Archiepiscopum Toletanum miracula S. Isidori auditis testibus comprobasse, atque ad Pontificem Romanum misisse, quæ fuerit illius temporis canonizatio.*

c *Est hic* S. Ferdinandus, *cujus Acta dedimus* XXX *Maji: regnavit enim ab anno* 1216 *ad* 1252.

d *Eam* S. Gregorii festivitatem *intellige; non quæ in die obitus,* 12 *Martii, nunc celebratur; sed quæ olim notior in die ordinationis,* 3 *Septembris.*

e Commarca *quid sit, explicuimus ad vitam B. Ægidii Ord. Prædicat. die præcedenti.*

CAPUT III.

Alia S. Isidori miracula.

Sub æra millesima tricentesima tertia, mense Julii, regnante Rege Alfonso *a*, Dominus similiter dignatus est aliud miraculum super quemdam puerum revelare per eumdem benedictum Isidorum. Quidam vir erat cum uxore filiolum habens, cujus oculi ægritudine tanta erant obsessi, ut rubicundi fierent, sicut ignis; qui puer fere positus erat in quadriennio, et propter illam ægritudinem videre non poterat: ita quod eum videntes, cæcum penitus asserebant. Tandem parentes ejus, a bonis hominibus suggesti, votum fecerunt, ut eum ad sepulcrum felicis Isidori per noctis vigilias novem sine intermissione deportarent, attendentes quod Deus illius pueri misereretur, sicut aliis pluribus per istum benedictum Isidorum misertus jam fuerat, qui diversis oppressi fuerant languoribus. Contigit itaque quod mater eum detulit quadam die juxta votum ad sepulcrum, in quo venerabile corpus sepultum est: ibique dum preces effunderent, quidam Clericus vultum ipsius pueri contingere cœpit cum sudario, in quo beatissimum corpus insepultum fuerat involutum. Et puerulus ille misericordia divina clamare cœpit, asserens se videre: et mater ejus præ nimio gaudio, respondere cœpit perquirendo, dicens: Quis te curavit, fili mi? Puer respondens dixit: Beatus Isidorus. Et puer sanatus est ex illa hora, ita quod pedes redivit sine ductore aliquo domum suam, quamvis ad ecclesiam prius venire non poterat nisi ab aliquo duceretur. Hoc autem miraculum dignatus est Dominus per servum suum facere, et cunctis ibi adstantibus visibiliter demonstrare.

a *An.* 1265 *puer cæcutiens* B *ad contactum sudarii illuminatur.*

20 Item in suburbio Majoriti contigit quod quædam honesta mulier, appellata *b* Acenia, ægritudinem oculorum patiens, per ducatum suæ ancillæ pervenit ad sancti viri tumulum; cum magna devotione a vero Dei famulo petens sanitatis auxilium, contra ægritudinem oculorum, sibi misericorditer exhiberi. Quod cum tanta devotione ac fide petiit, quod oratione finita lumen suis oculis plene sensit restitui; unde quæ cum ducatu venit, sospes et incolumis sine ducatu alicujus in domum suam cum gaudio remeavit. Verum post decursum temporis, virum ejus Joannem contigit membrorum privatum officio gravissime infirmari. Et quia nullo humano medicamine ipsum poterat sublevare, compuncta corde ad cor suum rediens, salutem oculorum, quam per sanctum Dei tam subito receperat reminiscens, confisa toto corde in Domino et Sancti sui grata clementia, papyro *c* mensa est membra ejus, quam cera investiens, prout decuit, adornavit. Eadem itaque die serotina post festum S. Barnabæ Apostoli, die tertia *d*, ipsum locatum super animal cum adjutorio sex hominum, hincque et inde in circuitu sustentantes, fecit ad Beati viri tumulum deportari. Ubi tam prædicta femina quam amici ejus, per noctem illam vigilias, accensis candelis, solicite excubabant. Ipsa vero femina, quæ majore fide ac ardore fidei cunctis aliis præpollebat, deprecata fuit Dominum, ut noctem illam insomnem duceret, ut de Dei et sancti viri clementia viso miraculo congauderet: quod quidem [quia] cum devota fide petiit, quod cupivit obtinere promeruit. Nam noctis hora media, vidit virum suum manus et brachia complicare, utpote sanitate receptа, et salubriter commovere, continuoque flexis genibus ad sepulcrum assurgere, et amplectendo tumulum cum summa devotione Sancti vestigia osculari. Quod cum aspiceret uxor ejus, admirans [id] tam subito Dei miraculo evenisse, præ nimio cordis gaudio excitare voluit dormientes: quod vir ejus rogatu prohibuit, ne ante matutinalem horam alicui nullatenus nuntiaretur. Matutinali vero tempore, cunctis videntibus ipsum erectum, ac super pedes suos firmiter gradientem, veri testes facti sunt de miraculo jam patrato. Unde tam Matutinarum quam Missarum Divino Officio celebrato, tam ipse, quam uxor et amici ejus, stupentes et congaudentes, et nomen Domini in ejus famulo collaudantes, ad sua hospitia repedarunt. Verumtamen qui eum viderant præcedenti die super animal deportari, et sequenti die recuperata sanitate regredi, admirantes Dei magnalia per sancti viri gratiam humanis miseriis exhiberi, famam sanctitatis in Christo Domino extulerunt.

b C *Curatur item mulier cæca,* *c* *d* D *A. Joan. Diacono ex MS.* E

21 Item regnante Rege summæ laudis Domino Alfonso, sub Æra millesima tricentesima quarta, tale quid memorandum accidit, quod quia divinæ laudi congruit, dignum non fuit illud silentio præterire. Quidam enim probus Presbyter Majoritensis Capituli, Dominicus Dominici nuncupatus, ex assumpto esu anguillæ noxio, incurrit languorem gravissimum oculorum. Sed quia tunc temporis tenebatur cujusdam Confratriæ tam secularibus Clericis quam Fratrum Minorum consortio, sub certo diei termino, commune convivium præparare; præ languore oculorum idem explere nequiens, rogatu ejusdem ad illud præparandum aliis substitutis, approximato die convivii solicitus fuit ad Clericos Confratres accedere, ne eum redarguerent de contemptu. Qui quia sub adventu alterius præcedentis ad eos perveniens, invenit eos ante fores ecclesiæ S. Andreæ residentes: qui ostensa omnibus suæ necessitatis occasione prævalida, ipsis ibidem residentibus, ipse intravit ecclesiam oraturus. Qui cum accessisset ad tumulum viri Dei, suæ infirmitati auxilium petiturus, cœpit divolvere vultum suum per sepulcrum lapideum, in quo corpus sanctum integrum requiescit; et ut Presbyter prædictus nobis postea enarravit, subito tam suave persensit refrigerium, a summo capitis usque ad pedum vestigium, quod cognovit sibi Dei clementiam subvenisse. Qui relevatus animo, ac suis pedibus elevatus, aperta capsa lignea, et accepto panniculo, qui de veste funerea viri Dei rescissus fuerat, suis eumdem oculis imponere procuravit. Qui divina gratia ad plenum subito illustratus, confortatus animo et lætus de viso miraculo, festinavit post Confratres currere, qui jam recesserant, Deique beneficium nuntiare: qui eos invenit in domo Fratrum Minorum, antequam ad mensas discumberent, congregatos. Qui cum viderent eum ad locum alacriter accedentem, gavisi sunt gaudio magno valde, quia cognoverunt eum sanum intuitum reportare; qui sumentes pariter cibum cum gaudio, nuntiavit eis de divino beneficio. Qui omnes præcordiabantur, superno Regi gloriæ copiosas laudum gratias persolventes, qui per dignum sui famulum suis indignis famulis non dedignatur digna mirabilia sanitatum misericorditer dispensare.

An. 1256 *Presbyter oculis infirmus,* F *tactu Sancti sepulcro,*

22 Item in sequenti anno, post Æram superius prænotatam, in S. Andreæ ecclesia, ubi sancti viri corpus Isidori venerabiliter conservatur, tale quidem ostentum

An. 1257 *sacrista S. Andreæ*

A *A Joan. Diacono ex Ms* ostentum contigit, revera curiosius intuendum. Quidam enim Sacrista supradictæ ecclesiæ, Blasius nuncupatus, cum in hiemali tempore noctu sopori deditus obdormisset, quidam puer nigerrimus aspectu horribili in somnis apparuit coram eo, qui apprehendit dextræ manus ejus indicem, et in tantum cœpit eum adstringere, quod ipse vehementius torquebatur. Tunc vero divina misericordia vidit e regione tumuli viri Dei virum sub monastico *e* habitu venientem, et coram altare Andreæ inclinato capite transeuntem, et accedens stetit intuens, defixo intuitu in aspectum prædicti phantasmatis. *liberatur a diabolico phantasmate :* Quod cum ipse malignus puer sic se intueri deprehenderet, indice dimisso, timore perterritus, quasi puer timidus sese recolligens, cœpit fugiendo retrocedere festinanter usque in fundum ecclesiæ : exinde nusquam comparuit evanescens. Tunc vero prædictus Sacrista expergefactus in lectulo, stetit trepidus et admirans, in eo quod sibi contigerat stupefactus. Tandem circa se Dei beneficium recognoscens, præcordiales Deo dedit gratias, quia per sanctum suum famulum, ipsum a tentatore pessimo et ab hostili periculo dignatus est paterna clementia liberare.

B 23 *an. 1269 sanatur angina :* Item sub Æra MCCCVII, quidam Miles Domini Frederici, Guadalfararæ indigena, Petrus Dominicus nominatus, incurrit inflationem gutturis, et nullo poterat medicinæ remedio sublevari. Sed cum jussione Domini Frederici iter coactus ageret, per Majoritum transiens, audivit famam de sudario viri Dei, quod per contactum ipsius multi liberarentur ab infirmitatibus suis. Quod cum gaudio recipiens, tota mentis devotione promptus adiit, et accessit ad S. Isidori sepulcrum, petens sudarium viri Dei. Quod cum inflato gutturi superappositum tenuisset, sub ictu oculi persensit se ab inflammatione gutturis liberatum. Quocirca divinæ clementiæ agens gratias, promisit, ubicumque adesset, famam sanctitatis viri Dei publice dilatare ; quod, prout ipse nobis retulit, in præsenti schedula nos curavimus annotari.

24 Item sub Æra MCCCVIII. Quidam vir probus, Joannes Dominici nuncupatus, urbis Cordubensis *an. 1270 bis captivus apud Saracenos, f* incola et vicinus, cum in progressu militari contra Saracenos cum aliis Christianis pugnaturus in frontariam *f* processisset ; peccatis exigentibus, ab infidelibus circumventi, et virtute hostium superati, in captivitate comprehensi acriter inciderunt. Prædictus vero Joannes Dominici, pro pœnis in quibus C acriter laborabat, assidue toto corde Dominum precabatur, ut eum de manu hostium per aliquem Sanctum suum misericorditer liberaret. Quem, cum Dominus magna misericordia respexisset, nocturno tempore misit ad eum sanctum virum Isidorum, reconditum Majoriti, verba hujusmodi proferentem : Age Deo gratias, qui te misericorditer exaudivit. Missus sum ad te, ut de manu hostium liberem se. Et statim solutum a vinculis eduxit eum usque in locum, quo securius abire potuit : et sic per Dei famulum liberatus, gaudens ad domum propriam repedavit. Super quod prodigium promissionem faciens, quod cum oblatione ad viri Dei tumulum perveniret, suis familiaribus detractantibus, et etiam quod contigerat non credentibus, promissionem quam fecerat Sancto minime adimplevit. Non vero post multum decursum temporis in captivitatem iterum est deductus. *bis miraculose liberatur.* Qui culpam suam graviter recognoscens, flendo et ejulando instanter a Deo petiit, ut sua misericordia eum a potestate hostium, ut primitus dignanter fecerat, secundo per suum sanctum famulum liberaret : quod mirum in modum eodem modo divina clementia est impletum. Qui sub tanto prodigio liberatus domum suam rediens, consanguineis et amicis et multis aliis, quod miraculose contigerat, enarravit ; superadjiciens etiam, quod est mirabile dictu, D dispositionem vultus viri Dei ; ac ejusdem staturæ mensuram, quem numquam viderat nec de eo quidnam audierat, enarravit ; ac deinde tota promptitudine, suis necessariis præparatis, cum cereis et oblationibus iter aggrediens, pervenit alacer Majoritum, cum desiderio maximo sancti viri Dei tumulum visitaturus. Ubi votum suum cum cereis et oblationibus præcordialiter adimplendo, divinis Officiis celebratis, ac divinæ clementiæ et ejus famulo gratiis copiosis gratanter exhibitis, gaudens et incolumis ad propria remeavit ; et prout vir prædictus nobis quod sibi contigerat enarravit, et ad multorum notitiam, sic dignum duximus inscribendum.

25 Item sub Æra MCCCIX, quædam muliercula, *An. 1271 sterilis fœcundatur :* Maria nomine nuncupata, et rure quod dicitur Leganes, situm in termino Majoriti, quæ per decennium cum viro suo extiterat legitime conjugata, nullam prolem se doluit suscepisse ; propter tamen famam viri Dei, quem audierat multis multipliciter subvenire, concitata, plena devotione animi pervenit ad tumulum viri Dei; ubi observans vigilias, confidenter petiit a divina clementia per ejus fidelem famulum prolem misericorditer sibi dari : Quod E divina clementia sub eodem anno quod confidenter petierat impetravit. Quæ cum suscepta prole post brevitatem temporis ad præsentiam sancti viri Dei rediit, copiosas grates cum oblatione lampadis, Deo, et ejus famulo totis visceribus redditura ; quod totum sic ipsa publice promulgavit, sicut in præsenti schedula est notatum.

26 Item sub Æra MCCCIX, regnante illustrissimo Rege Domino Alfonso, ad innovandam sancti viri *et puer cæcus* memoriam, divina gratia operante, tale fuit miraculum ante festum Sanctorum omnium die tertia satis publice declaratum. Quemdam enim puerum, cui nomen Dominicus, ætate pueritiæ jam provectum, hora meridiana, die veneris, repentino eventu contigit excæcari. Qui cum tutori suo atque domesticis se panderet voce timida nihil videre ; improperabant eum, quod cum haberet præclaros oculos, se fingeret non videre. Quidam vero ejus consocius, cæcitati ejusdem testimonium dabat, dicens, quia cum extra villam ambo pergerent ad negotium ex mandato sui tutoris in vallum murorum, præcipitium incurrisset, nisi ejusdem ipse consocius eum manibus retraxisset, et quia ducatu ejus domum redierat nihil videns. Attamen quia oculos habebat claros, et incolumis videbatur, quod non videret ei nullatenus fides dabatur. Eodem vero puero de suæ ne- F cessitatis periculo conquerente, multarum rerum argumentis adhibitis, causa experientiæ an videret, deprehenderunt veraciter eum penitus nihil videre. Tunc noti et domestici, præcipue genitrix ac germana, ex occasione tam subita doloris jaculo sauciati, lacrymabiliter condolentes, stabant stupefacti, quid agerent nescientes. Sed quia ut scriptum est, ubi vult Spiritus Dei spirat, prædictus puer Dominicus, sub instanti periculo talem sermonem dicitur *Joa. 3, 8* protulisse : Pro Domino ducatis me ad S. Isidorum, ut me sanet. Quod verbum qui aderant audientes, et quasi emissum cœlitus acceptantes, per ducatum *admoto Sancti sudario illuminatur.* manum ipsius continuo ad sancti viri Dei tumulum deduxerunt; ibique flexis genibus dolore fideli sancti viri subsidium implorantes, petierunt de sudario viri Dei, quod in capsula reservatur, ejusdem pueri excæcatos oculos contrectari, cujus contactu solitum habebatur, multis oculorum languoribus subveniri. Quo facto igitur, sub momenti paululo, prædictus puer suis manibus proprios oculos quasi tergens, voce libera proclamavit : Gratias Deo et S. Isidoro, pro certo jam video, et circumstantes aspicio, et agnosco. Ad cujus sermonem omnes qui aderant

A rant admirantes, interrogaverunt de opertorio, quod de sancti viri tumulo dependebat, quid esset, aut cujusmodi coloris visui appareret. Ad quod puer protinus sic respondit : Cendatum *g* est subrubeum, colore vario virgulatum. Qui etiam super hoc hæsitantes plenarie an videret, diversarum rerum experientias proponentes, cognoverunt penitus naturalem visum ipsum plenarie recepisse. Tunc omnes Deo et Sancto ejus gratias referentes, ipsumque puerum Dei famulo commendantes, cum gaudio bonæ spei consolati ad propria redierunt. Cujus rei fama multorum auribus divulgata, tam Clerus quam populus, patratum prodigium circa puerum agnoscentes, gratiosa Dei munera devotis laudibus extollebant, qui admirabili providentia per annos et tempora incessanter mirificat Sanctos suos. *h*

ANNOTATA.

a Alfonsus X *successit in Regnum anno* 1252, *et tenuit illud usque ad* 1284.

b *Bledæ dicitur* Ovenia.

B c *Ellychnium scilicet, ad conficiendas candelas : quod non intelligens Bleda vertit*, accepit chartam eique ceram involvit : *est autem proprie* papyrus *arundinum medulla, quam et in funem ad cereorum confectionem torqueri posse constat, cum sicca fuerit, uti eadem explicata antiquis præbebat usum chartæ. Sic die sequenti post vitam S. Germerii, offertur quidam curandus Sancto*, facta ad sui mensuram papyro.

d *Id est die* 14 *Junii : colitur enim* S. Barnabas *die* II.

e *Bleda pag.* 322 : In majori arca, in qua jacuit corpus priusquam transferretur in arcam argenteam, picta erat antiquo opere imago Dominæ nostræ, puerum Jesum inter brachia tenentis ; ad cujus pedes genuflexus S. Isidorus cum scapulari, et prope eum mulier, cochlear manu tenens, juxtaque posita olla: *quo videtur exprimi, quod Sanctus fuerit alicujus religiosi Ordinis Tertiarius : et sic idem infra num.* 61 *dicitur apparuisse ægro a se curando, specie viri in* habitu monastico.

f Frontaria, *Francis* Frontiere, *dicuntur confinia provinciarum. Hinc* confrontari, *adsitum esse, sumpta ab hominibus metaphora ; qui dum in mutuum conspectum adducuntur, dicuntur* confrontari.

g Cendatum, *Italis* Zendado, *quod auctores Vocabularii della Crusca interpretantur subtilem pan-* C *num.*

h *Sequebantur Hymni, de quibus in fide authentica : sed hos satis est apud Bledam et Tamayum impressos haberi.*

TRIPLEX APPENDIX. *a*

Miracula seculo XIV *descripta.*

Blasphemus paralysi punitur.

Quidam Clericus, Ferrandus Martini nomine, de fide B. Isidori hæsitabat, et diffidendo dicebat : Præcipitemus B. Isidori corpus, et ipsum celeriter comburamus : et si integer remanserit, et aliqua combustionis læsio in ipso non comparuerit, pro rato tenebimus, quod per ipsum Deus mirabilia operatur. Cum autem semel B. Isidori gloriam garriendo impugnaret, addidit super peccata sua blasphemiam detestandam ; atque non distulit ira Dei condignum inferre supplicium. Nam cum jam facta fuisset ejus oratio in peccatum, protinus ægrotavit, ac paralyticus est effectus, usque ad obitum finis sui.

Sanantur cæcus,

28 Vir quidam nomine Stephanus, præ nimia angustia doloris oculorum cæcus effectus fuerat, et ipsius consanguinei ad manus ipsum trahentes, duxerunt ad B. Isidori *b* catacumbam, et ipsius D meritis lumen sibi est virtute mirabile pristinum restitutum.

A. JOAN. DIACONO EX MS.

paralytica,

29 Mulier quædam, nomine Sancia, de dextro brachio per menses quatuor paralytica fuit facta. Et pergens ad B. Isidori tumulum, mox ut illum manu dextra tetigit, sana et incolumis est effecta. Altera mulier de suburbio Majoriti, Martina nomine, per tres hebdomadas lumen amiserat oculorum ; et iens ad sepulcrum B. Isidori, oculos aperuit, et restituta est mirabiliter sanitati.

cæca.

Liberatur morti adjudicatus,

30 Vir quidam, Petrus Garsiæ nomine, de *c* moneta fuit crudeliter accusatus, et a Rege Castellano per spatium decem mensium fuit captus, et quod non a morte evaderet fuit sententia judicata. Clamabat autem Petrus Garsiæ prædictus : B. Isidore, succurre mihi : Pater Isidore, adjuva me, et ab hoc mortis periculo digneris me liberare. Et in nocte apparuit ei B. Isidorus dicens sibi : Petre Garsia, noli timere, quia non prævalebunt adversum te inimici, nam die crastina eris a vinculis absolutus. Et sic beati Patris merita a mortis eum faucibus liberarunt, luctumque in gaudium commutarunt. E

carnes pauperibus distribuendæ multiplicantur.

31 Vir alius Major domus in B. Isidori Confratria, cum ipsum ex jussione Confratum sedecim pauperes reficere opporteret, secundum ritum patriæ [eosque] præhabitis victualibus saturaret ; accidit quod in lebete quodam residuum carnium superasset. Intromiserunt [autem] servitores duos pauperes, quos cum frusto carnium cibaverunt ; ac postmodum lebetem impletum carnibus repererunt, quibus totidem pauperes saturarunt. Qui cum viderent subito factum prodigium, fuerunt omnes qui aderant mirabiliter stupefacti. Cumque ad momentum temporis siluissent, reservantes præconium tempori opportuno, cum hilaritate et gaudio, tam viri quam pauperes Dominum laudaverunt : nam in tantum fercula suffecerunt, quod etiam pauperibus absentibus de residuo porrexerunt.

Curantur paralytica,

32 Cum quædam mulier per paralyticorum ægritudinem vexaretur, ipsam ad tumbam B. Isidori deduxerunt, et ibidem assecuta est quod voluit, et obtinuit quod cupivit. Vir quidam, Laurentius nomine, paralyticus tempore magno fuit ; qui ad sepulcrum B. Isidori est deductus. Nocte igitur insecuta apparuit ei Beatus Isidorus, indutus albis vestibus ipsumque allocutus est in hæc verba : Fili Laurenti, ego Isidorus, qualiscumque Dei servulus, te admoneo, ut in Christi nomine, tali unguento te ungi facias, et pro certo crede quod recipies sanitatem. Cumque facto mane prædictus vir suis circumstantibus ea quæ sibi acciderant revelaret corpus ejus cum insinuato unguento diligentissime confoverunt : et suæ oblationis datis munusculis, recessit ad propria confortatus *d*. Vir quidam Bartholomæus nomine, per septem hebdomadas fuit cæcus, et beati Patris suffragio postulato, est ei pristina sanitas restituta. Vir alius, nomine Nunius, propter nimiam ægritudinem oculorum longo tempore cæcus fuit, et ad beati Patris Isidori catacumbam salubriter terminavit.

et paralyticus, F *ac cæci duo.*

Peccati mortalis reus a dæmone liberatur ut confiteatur.

33 Vir quidam, nomine Petrus, dum jaceret in lectulo suo, et se sopori dedisset, apparuit ei diabolus in figura horribili et inepta : et apprehensa manu ipsius, prædictum virum posuit super collum, et ipsum volebat mergere putei in profundum. Et apparens sibi B. Isidorus, extendit brachium suum, talia verba movens : Non habebis in isto homine potestatem, quia ego ipsius sum fidejussor. Respondit sibi diabolus : Quomodo tu eris ejus fidejussor, cum sit in peccato mortali? B. Isidorus adjecit : Quia mihi diu servivit, cum Christi adjutorio ipsum de tuis eripere

A JOAN DIACONO EX MS.

A eripere manibus potens ero. Et confestim ab eorum est oculis sequestratus. Dixitque B. Isidorus illi viro : Meis nunc cito monitis acquiesce, confitere peccata tua, veræ pœnitentiæ dolore contritus, nec in te remaneat quidquam quod veridica confessione non pandas. Mane autem facto confessus est vir : et sic fuit a dæmone liberatus.

Cæco illuminato,

34 Mira res. Vir quidam, Ferrandus Dominici nomine oculorum nomen ex toto amiserat, cæcus quidem effectus, suis promerentibus culpis, quas pœnitentiali non studuit confessione purgare. Cum per ducatum suorum consanguineorum duceretur ad B. Isidori catacumbam, ibidem petens sanitatis auxilium contra ægritudinem oculorum, tanta devotione, ac fide petiit, quod oratione finita, suis oculis sensit lumen restitui ; et sic incolumis sine ducatu alicujus in domum suam cum gaudio remeavit, et ut beati Patris honorem debitum exhiberet, fecit prandium pauperibus erogare, et quidquid vini et farinæ pro necessitate acceperant totum integraliter repererunt. Filius cujusdam Militis a nativitate cæcus, meritis B. Isidori lumen accepit optatum.

pauperum annona succrescit.

B 35 Vir quidam de suburbio Majoriti, dum [laboraret] in vinea sua, currendo illam ecclesiam plusquam millesies circuivit. Mane autem facto inventus a Milite qui promissum rustici requirere proponebat a B. Isidoro [reprehensus] de malo proposito, ab eodem veniam postulavit, promittens sibi quod ei in perpetuum deserviret. *e* Vir quidam, dum in extremis laboraret, vidit se multis dæmoniorum agminibus circumseptum, eo quod erat mortali vinculo irretitus. Cum B. Isidorum sicut sæpe fecerat in adjutorium invocasset, apparuit sibi B. Isidorus, qui dæmones effugavit, et ei confitendi spatium a Domino impetravit.

Sancto devotus periculo eripitur,

e

alter a dæmonibus liberatur,

36 Vir quidam, Petrus Fortunii nomine, maximam infirmitatem in oculo patiebatur : qui cum a medentibus foret penitus desperatus, ad auxilium B. Isidori tota se mente convertit ; et non defuit ille indefessus miserorum adjutor precibus supplicantis : nam oculum quasi amissum, mirabili virtute in locum suum pristinumque vigorem restituit, et lucis optatæ radiis illustravit. Vir alius, Garsias Petri nomine, ivit ad ecclesiam B. Isidori ad tenendum vigiliam ; quo sopito, lampades sunt extinctæ : qui statim evigilans ivit ad quærendum lumen extra ecclesiam : et reversus contigit ut nuto divino lampadem, quæ erat coram sepulcro B. Isidori, incensam cœlitus reperiret.

cæcutiens curatur.

Lampas divinitus accenditur :

C 37 Vir quidam *f*, Eximinus Petri nomine, quasi cæcus fuerat effectus, et ipsum ad ecclesiam B. Isidori deduxerunt, et meritis ipsius B. Isidori lumen accepit optatum. Vir quidam, Joannes Petri nomine, maximus pavor ipsum arripuit, ita quod non poterat acquiescere in nocte nec in die : et promisit tenere vigilias tres noctes coram sepulcro B. Isidori, et postulans beati viri virtutem, quam officiantem audierat ad effugiendas aereas potestates, humiliter exoravit : et ad sepulcrum pii Patris accedens prædictus, somnus eum arripuit ; quo excitato, mirifice liberatus fuit.

f illuminatur cæcus ;

juvatur nocturnos terrores patiens ;

38 Mulier quædam, nomine Sol, cum cæca magno tempore extitisset, crevit in oculis ejus caro superflua, motum et usum impediens palpebrarum : et promisit tenere vigilias per novem noctes ante sepulcrum B. Isidori. Quæ cum promissum adimplesset, oculos aperuit, clare vidit, devotissime adoravit, in ipsa vero adoratione voce magna proclamans : Gratias, inquit, ago Deo et B. Isidoro, quia lumen oculorum meorum mihi est cœlitus restitutum : et reversa est in domum suam cum gaudio spiritus, et lumine oculorum. Altera mulier præ nimio dolore capitis visum amiserat oculorum, ita quod

sanantur cacæ dux,

nocte et die erat nimium inquieta : et appropinquans tumbæ B. Isidori, ipsam est suppliciter amplexata : et subito miro modo sanam se sentit, ac devotissime adoravit. D

39 Filius cujusdam bonæ mulieris, Joannes nomine, duobus annis de quartana fuerat infirmatus ; cumque naturæ succumbente virtute omnis deficeret artis industria, invocato B. Isidori nomine, confestim sanus effectus est, et salubriter terminavit. Quidam juvenis, Garsias nomine, febricitavit per annum, et ad sepulcrum B. Isidori accedens, meritis ipsius protinus est curatus. Quædam mulier de Escalona, Jordana nomine, subita angustia oculos fere ex toto amiserat : nam passionis acerbitas sic de loco suo propulit oculos, quod a medentibus fuerat penitus desperata : et petens B. Isidori auxilium, mirabili virtute confestim est liberata, et lucis optatæ radiis illustrata.

febrem patientes,

40 Vir quidam, nomine Gundisalvus, maximum dolorem in capite passus fuit, quia præ dolore capitis lumen amiserat oculorum. Vadam, inquit, ad sepulcrum B. Isidori ibidem tenere vigiliam : qua peracta, statim sanus et incolumis est effectus. Vir alius, Dominicus Petri nomine, quartanam per annos plurimos fuit passus, et promisit ire ad S. Isidorum : et completo promisso, statim est peroptime liberatus. Vir quidam, Dominicus nomine, fuit per decem et octo menses nimium infirmatus : et ad sepulcrum B. Isidori veniens, postratus ibidem, morbi plenam consecutus est sanitatem. Vir quidam, Michael Petri nomine, patiebatur maximum dolorem in oculis, ita quod cæcus penitus videbatur et quod iret ad sepulcrum Beati Isidori a consanguineis est hortatus. Qui respondens inquit : Veniat ad me B. Isidorus : et confestim ægritudo sibi crevit. Statim pœnituit se verba talia protulisse : et accedens ad sepulcrum B. Isidori sensit se ipsius meritis liberatum. E

oculis dolentes,

41 Filius cujusdam boni hominis, cum diu paralyticus remansisset, ad B. Isidori mauseolum a parentibus est deductus, et ibidem plenam consecutus est sanitatem. Filia cujusdam bonæ mulieris, Flos nomine, fuit taliter ægrotata, quod muta ab hominibus videbatur : et invocato beati viri nomine restituta est ad sanitatem. Quidam Frater de Ordine Fratrum Minorum, in dentibus et molaribus dolorem maximum passus fuit, ita quod non poterat quiescere nec dormire. Et veniens ad tumulum B. Isidori salubriter terminavit. F

paralyticus,

muta,

dentibus dolens.

42 Inter cetera, quæ de sancto viro Isidoro nota miracula scripta sunt, prætereundum nullatenus dignum est istud divinæ dignationis miraculum, quod universo populo Majoriti, tam Clericis quam Laicis, gentique non modicæ, ex diversis partibus ad postulandam pluviam aggregatæ, sub æra millesima ac tricentesima tertiaque decima, in mense Martio, regnante Rege Domino Alfonso, fuit divina misericordia mirabiliter declaratum. Cum igitur sub descripto tempore per totam regionem longe lateque universum populum victualis alimoniæ ac panis inopia coarctaret, et mendicos ac pauperes famis oppressio profligaret, terræque jactatis seminibus de cœlo pluvia abnegaretur ; diversi populi circumquaque, vexillo Crucis in antea deportato, per diversa sanctuaria cantatim incedentes, cum lacrymis ac suspirio de cœlo pluviam postulabant. Sub hoc igitur instanti calamitatis articulo Majoriti populus universus, tam Capitulum Clericorum, quam Concilium Laicorum, ac etiam Religiosorum collegium, in hoc singulare consilium unanimiter convenerunt, ut sancti viri glebam Isidori a suo sepulcro extraherent, et per eum pluviam de cœlo postularent. Quo facto viri Religiosi Fratres de Minorum Ordine, glebam

An. 1275 in magna siccitate,

delato corpore ad ecclesiam B. Mariæ,

A glebam sancti viri lecto imposito in suis humeris deportantes usque in Basilicam Beatæ Virginis, quæ a villa quasi duobus milliaribus est remota, cum Clero et universo populo processionaliter magna cum honorificentia deduxerunt, ibique plebem maximam ex Illescarum *g* partibus advenisse, Beatæ Virginis *h* imaginem deferentes honorifice, repererunt de cœlo pluviam expectantem. Celebratis igitur divinis Officiis prout decet, et prædicationis divino obsequio adimpleto, pendente adhuc de cœlo pluvia, nec ad terras dignata descendere; populorum maxima multitudo quæ aderat, simul in lacrymis ac in clamorem et gemitum profluebant, obstupescentes nimium, quod per eum qui dum viveret Basilicam Beatæ Virginis labore assiduo visitarat, necdum Dominus dare pluviam dignaretur. Dicente vero prædicatore; Extrahatur piscis a suo quietis loculo, et prosternatur ante mare Virgineum, et sic fiat quod Deus decreverit approbari. Tunc confestim ad cœlum Religiosorum manibus ante conspectum Virginis elevato sancti viri corpusculo, universis præcordialiter in lacrymas et gemitum, et clamorem erumpentibus complacuit divinæ clementiæ repente ex cœlo pluviam inundantem infundere, et totam regionem abundantius irrigare. Quo divino beneficio omnes qui aderant confortati, Deo et Beatæ Virgini simulque S. Isidoro copiosas gratias cum magno gaudio referebant. Corpusque sancti viri ad tumulum suum reportantes, omnes cum magna lætitia ad propria sunt reversi: qui in anno, divina gratia miserante, per cuncta regionis loca incolæ non fuerunt a messione messium defraudati.

g

h

palamque ostenso,

pluvia impetratur.

An. 1421 corpus extrahitur a loco suo.

43 Dominica, intrante die quarta Maji anno MCCCCXXI, ipsa die in ecclesiam S. Andreæ convenerunt primo D. Archidiaconus Madritensis Martinus Sanchez dictæ ecclesiæ beneficiatus, et Didacus Guitierres Curatus S. Jacobi, et Alfonsus Martinez Clericus Caniliensis, et Alfonsus Ruiz, et Antonius Ruiz frater ejus Clerici, et Franciscus Fernandez Major domus D. Archiepicopi, et Matthæus Sanchez Curatus S. Petri, et Fr. Joannes Guerra Prior S. Dominici. Laici præterea qui ibidem adfuerunt sunt hi sequentes: primo Sancius Garciæ de Bosmediano, et Antonius Sanchez scriba, et Lupus Sanchez Regii hospitii curator, *i* et Petrus de Bargas, et Ruizius Vasquez Regii hospitii curator, et Guiterius Fernandez de Gudiel, et Petrus Gonzalez filius quondam Didaci Sanchez Cano, et Joannes Logrono, cum Gonzalvo Diaz de Useda, dictæ urbis civibus. Extractumque fuit corpus S. Isidori: et viderunt ipsum omnes prænominati. Repositum est autem sanctum corpus in locum priorem, præsentibus imprimis Archidiacono Madritensi, qui cum prænominatis Clericis fecit Officium: et ego Joannes Alvarez, tamquam Curator d. Ecclesiæ ibidem præsens, ad perpetuam rei memoriam descripsi nomina eorum qui dictæ actioni interfuerunt, mihique miserunt liberales eleemonsynas pro fabrica ipsius ecclesiæ. In quorum fidem ipsi huic quaterno, scripto anno et die ut supra, nomen meum apposuit *k*.

i

C

k

Joannes Alvarez, istius ecclesiæ Curatus.

44 Sabbato, vigesimo septimo die Mensis Aprilis, anno Domini millesimo quatuorcentesimo vigesimo sexto, universus populus Majoriti, tam Religiosi quam Clerici, et etiam seculares tam marium quam feminarum, corpus sanctissimi Confessoris Isidori, in sua clausum theca, propter terræ ariditatem de suo mauseolo extraxerunt. Et tunc solenni processione ad B. Mariæ ecclesiam del Almudena, et etiam ad S. Dominici Dominarum Cœnobium, scilicet extra muros jam dictæ villæ, deportaverunt. Et sic populus antedictus ad S. Andreæ ecclesiam reversus, corpus supradicti Isidori ut primitus, sic clausum remansit. D Et Deo, meritis sui sanctissimi Confessoris [placato], cœlum dedit pluviam, et terra suum uberrimum fructum: et post celebrationem [Missæ] et solennem sermonem, omnes ad sua cum gaudio remearunt; claves ipsius Arcæ commendantes, primam Capitulo Clericorum, secundam Didaco de Bargas, tertiam Fernando de Bargas, quartam Roderico Martini Cordubensi, quintam Martino Sancii Clerico. *l*

iterumque pro pluvia an. 1426

A. JOAN. DIACONO EX MS.

l

Martinus Præsbyter indignus.

FIDES AUTHENTICA.

Hinc est, quod Ego præfatus Antonius Vazquez Romay, Vicerector et Protonotarius Apostolicus, qui supradicta omnia, et quæ in hujusmodi fidei instrumento continentur, vidi, legi, tenui, palpavi, et diligenter inspexi, recognovi, examinavi, et intellexi, ac etiam numeravi, et cuncta ipsius folia et paginas rubricavi, fidem indubiam facio, et omnibus his visuris pariter et audituris, testor (factis ad hac prius per me diligentissimis examinationibus, inquisitionibus, et diligentiis necessariis, prout qualitas negotii requirebat) ea omnia vera esse, et viribus subsistere. E Unde ad instantiam et requisitionem religiosi viri Patris Fratris Dominici de Mendoza, Theologi Prædicatoris, Ordinis Fratrum Prædicatorum, Filii insignis Conventus Beatæ Mariæ de Atocha extra muros hujus oppidi, in monasterio S. Thomæ ejusdem oppidi ad præsens Conventualis, et in ipsius sancti viri Canonizationis negotio Commissarii deputati, dictum præinsertum librum, et omnia et singula in eo contenta, sicut præmittitur visa et notata, correcta et collationata, tamquam veritatem et fidem indubiam continentia, meis propriis manu et signo subscripsi, et sigillavi, et roboravi in his triginta foliis, in toto et in parte scriptis, cum infra-scriptorum Notariorum testium assistentia, præsentia, et interventione, eorumque signis et subscriptionibus; nec non Dominorum, Doctoris Hieronymi Lupi Lassi, Rectoris dictæ Parochialis ac hujus oppidi olim Visitatoris; et Michaelis Suarez, ejusdem ecclesiæ beneficiati, et judicis Capituli Clericorum, in eadem ecclesia præfati libri Custodum et Archivistarum; et Licentiato Petro Tello de Rueda Diacono, pro testibus: qui etiam ea supradicta omnia sic fieri F viderunt. Nec non etiam DD. Antonio de Lima Parochialis S. Genesii hujus Oppidi Rectore, Rolando Winchelio Regis Capellanis, et Alfonso de la Serna Notario, qui se etiam subscripserunt pro testibus. Actum Madriti intus dictam ecclesiam S. Andreæ, die vigesima sexta Septembris, MDXCV.

De veritate transcripti exempli,

Doctor Antonius de Lima.
Doctor Rolandus Winchelius,
Alfonsus de la Serna Notarius.

In testimonium veritatis, Antonius Vazquez Romay, Protonotarius Apostolicus.

46 Nos infrascripti, Notarii publici Apostolici, fidem indubiam facimus et testamur, quatenus [is qui] supradictum instrumentum suis propriis manu, signo, subscriptione, et sigillo signavit, subscripsit, et sigillavit, est talis Vicerector Parochialis ecclesiæ S. Andreæ hujus Oppidi Madriti, ubi corpus B. Isidori est constitutum; et publicus, fidelis, et authenticus [Proto-Notarius Apostolicus] qualem se assserit, ejusque instrumentis publicis per eum ut supra signatis, subscriptis et sigillatis, adhibita fuit et est et adhibetur plena et indubitata fides, in judicio et extra; et sigillum et signum in dicto instrumento impressa, sunt ejusdem Protonotariatus Apostolici Officii consueta, et signari et sigillari solita, quia sic vidimus multipliciter, et supradictum instrumentum

et legalitate attestantis,

A. JOAN. DIACONO EX MS.

A mentum per eum signari et sigillari in dicta ecclesia Parochiali, coram nobis et testibus infrascriptis. In cujus rei testimonium, de instantia et requisitione R. P. F. Dominici de Mendoza, Ordinis Prædicatorum Presbyteri professi et Theologi Prædicatoris, et in hujusmodi negotio Canonizationis ejusdem Sancti Commissarii deputati, etc. Actum Madriti, Toletanæ Diœcesis in dicta ecclesia Parochiali Divi Andreæ, ubi asservatur corpus ipsius B. Isidori Agricolæ, Christi Domini Confessoris. Actum Madriti intus dictam ecclesiam sancti Andreæ, die vigesima sexta Septembris, MDXCV.

In testimonium veritatis, Alphonsus de la Serna.

In testimonium veritatis, Joannes a Segura Manrique Notarius.

In testimonium veritatis, Petrus Blanco Zapata Notarius.

Concordat cum originali quod restitutum est archivio ecclesiæ S. Andreæ,

Franciscus Hortiz Notarius. *m*

ANNOTATA.

B

a *Hujus Appendicis pars prior et præcipua valde antiqua est, ab eo (ut diximus) addita, qui post an.* 1275, *quo ultimum miraculum hic narratum contigit, librum ipsum scribendum curavit, prius quam Æræ numerandæ usus apud Hispanos dimitteretur. Aliæ duæ partes ætatem suam ipsæ præferunt, diversa manu ipsi libro adscriptæ an.* 1421 *et an.* 1426.

b Ad Catacumbas *appellabatur locus, in quo corpora SS. Petri et Pauli primum composita jacuerunt, ac deinde S. Sebastianus sepultus fuit. Baronius ad* 20 *Januarii in notis existimat ex Græco et Latino contractam vocem, quasi* κατὰ tumbas. *Sunt autem* Catacumbæ *in cœmeterio Callisti via Appia, de quibus videndus Aringhus Romæ subterraneæ lib.* 3 *cap.* 12.

c *Bleda vertit* de monedero, *id est, tamquam* monetarius; *intelligens (ut mihi videtur) adulteratæ monetæ crimen.*

d *Simile et iisdem pæne verbis num.* 18 *legitur supra, de juvene Dominico Petri.*

e *Hoc miraculum omisit Bleda, quod deficientibus aliquot vocibus, quas supplere curavimus, sensum non agnosceret.*

f *Bledæ* Maximinus.

g Ylesca, *inter Madritum et Toletum, huic quam illi vicinius.*

C

h *Eam scilicet, ut explicat Bleda, quam* B. Virginem de Atoxa *vulgo nominant, creduntque ab Antiochia missam a S. Petro in Hispaniam : nominis rationem verosimiliorem aliis investigandam relinquo. Videatur Guilielmi Gumppenbergii Atlas Marianus Imagine* 243.

i *Hispanice* Aposentador, *Francis* Fourier.

k *Hactenus Actus hic, totus Hispanice originaliter scriptus.*

l Harum clavium unam, *inquit Bleda pag.* 247, semper habuit et habet Rectoratus Madritensis : nunc autem in more positum est, ut eam teneat senior Rector. *ita ille an.* 1622

m *Hæc ultima attestatio scripta originaliter est idiomate Hispano.*

ANALECTA

Ex Hispanico Fr. Jacobi Bleda.

Sitienti hero fontem elicit e petra

Dicitur quod cum die quadam S. Isidorum visitaret Dominus suus, Joannes de Vargas, magnoque pressus æstu vehementer sitiret; quæsierit ex eo num vicinam istic haberet aquam : ille vero extento digito locum designans, Istic, inquit, est fons. Accurrens autem eo Joannes, cum petram undique siccam conspiceret, seque delusum quereretur; accepto Isidorus stimulo, quo inter arandum utebatur, quique cum ejus corpore nunc servatur, eo petram percussit, dicens : Hic haberemus aquam, quando vellet Deus. Quæ mox dulcis omnino sapidaque prosiliit; quantumque profuit ad extingendæ sitis usum, tantum valuit ad confirmandam, quam Dominus de suo Isidoro ex alias visis hauserat opinionem. Est autem locus, ubi miraculum hoc contigit, extra urbem Madritensem, trans fluvium inter duos pontes, qui Toletum et Segoviam ducunt; ubi ad perpetuam rei memoriam Imperatrix Isabella, Caroli V uxor et Philippi II mater, eremitorium construxit supra ipsum fontem, qui hodieque S. Isidori dicitur, neque ullius quantævis siccitatis tempore unquam exaruit, præterquam anno MDLXXV, cum haustam inde aquam venalem proponere cœpere quidem e fæce Maurica, eadem etiam ad sacrilegos suos et superstitiosos baptismos abutentes. Quod cum vetitum iis a Magistratibus est, rediit ad locum priorem aqua, et hodiedum durat pluribus salutaris.

D *nunc ægris salutarem,*

E

simile quid creditur in Caraquiz fecisse,

48 Dicitur etiam alios variis in locis fontes excitasse aut puteos fecisse Sanctus. Puta in Longares, ad vallem Salutis; Valpermini, ad Rupem-corvi Uzetensis territorii; et subtus locum Caraquis dictum, ubi, aqua similiter in potum sumpta, plurimæ curantur infirmitates. Fateor autem quoad hunc ultimum fontem, eodem fere modo quo prior excitatus dicitur, de terra productum, quod gemina tam sibi similia miracula legens, de alterutrius veritate et auctore dubitaverim. Sed considerans multitudinem testium, quibus in legitimis processibus pro canonizatione formatis incolarum utriusque loci traditio nititur, juxta quam uterque fons S. Isidoro tribuitur; nolui ultra ambigere, ne quod Moysi accidit, fieret mihi aqua contradictionis alterutra. Madriti etiam in platea majori, ubi olim campus fuit, et anno MDXCVII domum habebat Jacobus Venasque, viva in petra fontem fecit S. Isidorus seu puteum : qui etiam ipse, inde cum devotione ac fide bibentibus, salutaris est. Item in platea Toletana, quæ etiam campus olim fuit, ubi similis virtutis puteum creditur Sanctus fecisse, qui deinde fuit ædibus familiæ Veræ inclusus : ubi etiam est cavea, quam fabricasse idem Sanctus creditur : quin et in eadem platea puteus est alius in domo Mariæ et Isabellæ Falconiarum, cujus aqua hirudinum morsus sanat. Multi autem cum vellent domi suæ puteum fodere, nec aquam cavando invenirent, mox ut S. Isidorum invocaverunt, dulcem et salubrem contraque morbos utilem repererunt. *Hæc pluribus Bleda cap.* 34, *qui suis his ultimis verbis modeste videtur insinuare, quod existimet illos tam varios fontes ac puteos, qui S. Isidoro per vulgi traditionem attribuuntur, non tam viventis labore effossos aut oratione elicitos, quam ad mortui invocationem repertos plerosque fuisse. De miraculis autem in vita per Sanctum patratis idem Bleda hæc interserit textui Joannis Diaconi, ante miraculum Æra* MCCLXX *patratum.*

et putei alibi ab eodem effossi.

F

Ejusdem heri equum mortuum et filium resuscitat.

49 Cum Domino S. Isidori mortuus esset equus suus, quo uti consueverat agros suos inspecturus, idque retulisset Sancto : hic accedens ad locum, in quo cadaver jacebat; ipsum brevi oratione restituit vitæ. Et hoc miraculum cernebatur pictum in ejus eremitorio, priusquam destrueretur. Præsumitur autem pictum quoque fuisse, una cum miraculis aliis pluribus, in ea parte arcæ, cujus latus propter loci humiditatem ante nonnullos annos totum defiguratum apparuit. Interim ipsum fidem suam habet a testibus, de antiqua traditione deponentibus in processu; sicut et aliud, quo dicitur Sanctus ejusdem Domini

A Domini sui filiam unicam Mariam, ex gravi infirmitate defunctam, reduxisse ad vitam precibus suis, ac reddidisse parentibus, multum de ea jactura dolentibus.

50 *Rodericus Ximenus Archiepiscopus Toletanus, qui ab anno* MCCVIII *usque ad* MCCXLV *Primatum Hispaniæ tenuit, et anno* MCCXII *præsens interfuit illustri isti ac prodigiosæ victoriæ, quam ad angustias, quæ vulgo* las navas de Losa *appellantur, die* XVI *Julii retulit exercitus Christianorum de Mauris; lib.* 8 *de rebus Hispaniæ cap.* 7 *describit occupatum pridie certaminis montem* et castrum Ferral, sub quo sunt quædam voragines, et in rupe anfractus et scopulorum præcipitia juxta Losam : et tanta est ibi, *inquit*, angustia transitus, ut etiam expeditos impediat difficultas. *Narrat deinde quomodo disceptantibus de modo ad hostium castra pertingendi Alphonso Castellæ, Petro Arragoniæ, et Sancio Navarræ Regibus;* cum consilium nobilis Aldephonsi prævaluisset *de ipsarummet angustiarum transitu tentando, ne circumeundo montem præberent ignaris speciem fugientium;* Deus omnipotens, qui negotium speciali cura dirigebat, misit quemdam hominem plebeium, satis despicabilem et habitu et

Pastorem qui viam monstravit ad victoriam:

B persona, qui olim in montanis illis pecora paverat, et cuniculorum et leporum ibidem captioni institerat. Is ostendit viam satis facilem, omnino possibilem, per declivum lateris montis ejusdem : nec oporteret ab aspectu hostium custodiri : et ipsis videntibus nec impedire valentibus venire ad locum pugnæ congruum poteramus, *inquit Rodericus : et cap.* 8 *idem argumentum sic prosequitur,* Sed quia in tanto discrimine tali personæ vix credi poterat, duo Principes præcesserunt; ut si invenirent esse vera quæ pastor dixerat, montem quemdam, in summitate sui planitiem habentem, occuparent. Et dante Domino sic evenit, ut ille tamquam Dei nuntius, qui infirma mundi eligit, verax inveniretur.

51 *Hæc eo, qui interfuit quique anno dumtaxat* MCCXLIII *suam historiam absolvisse se scribit, sic narrante, nec ullam S. Isidori mentionem faciente, tacente deinde Joanne Diacono; difficile est creditu, ipsummet Regem Alphonsum paulo post istam Victoriam (annis enim duobus solum supervixit) inspicientem corpus S. Isidori, agnovisse vultum, atque dixisse;* Vere hic ille Sanctus est, qui mihi in forma pastoris apparens, monstravit viam et duxit ad victoriam : ideoque faciendam curasse ejus imaginem, quam argento coopertam posuit super altare, intra sacellum proximum tumbæ, in qua jacebat ejus sanctum corpus, supra

Rex Alfonsus dicitur agnovisse S. Isidorum.

C tres leones inauratos sculptos de petra. *Ita tamen scripsisse in Annalibus Doctorem Carvajalium de Galiendo, Caroli V Consiliarium, et Doctorem Alfonsum de Villegas, asserit Bleda cap.* 28 : *atque idipsum velut ex traditione confirmare multos testes, in processu per Dominicum de Mendoza formato, respondentes ad interrogationem* LXXVIII ; *quin imo Alphonsum de Villegas in confirmationem hujus rei addere, quod* S. Ferdinandus Rex, Alphonsi prædicti nepos ex filia Berengaria, cum ad persuasionem prælaudati Archiepiscopi Roderici Cathedralem Toletanam restaurasset; inter alias statuas, duas jussit fieri ex albo lapide singulas, ad mensuram hominis; posuitque in choro majori ad latus Evangelii, intra columnam quæ claudit sepulcra dicti Regis Alphonsi, aliorumque Regum ibidem tumulatorum : quarum statuarum una simillima est aliis S. Isidori statuis, quæ Madriti visuntur; tamquam satis certus fuerit Ferdinandus, ipsum esse qui prædicto Regi viam ostendit ad victoriam. *Similia dicuntur habere Hieronymus Quintana in Historia Madritensi, et Joannes Martinus Carilius in suis Annalibus : quorum omnium assertio utrum aliud habeat fundamentum, quam statuas S. Isidoro a Regibus Alfonso et Ferdinando erectas, et piam Castellanorum præsumptionem de suo Sancto, haud facile definivero.* D

Idque etiam Ferdinandus Rex approbasse

EX HISP. J. BLEDÆ

52 *Certius credere possumus Jacobo Bledæ, affirmanti cap.* 31, ab antiquissimis temporibus inveniri ecclesias S. Isidoro dicatas, ejusque sepulcrum a Superioribus sæpe fuisse visitatum. *Nam* præter eremitorium, *inquit*, quod Imperatrix Isabella supra fontem S. Isidori struendum curavit, juxta fluvium Manzanarem, e regione Conventus S. Francisci : aliud templum valde antiquum extat in vico de Caraquiz, eo loco ubi istic habitavisse creditur, in territorio Uzetensi, juxta fluvium Xamara. Aliud templum visitur in roboreto Gargantensi, oppidi Buytragensis sub Archiepiscopo Toletano, fontem habens baptismalem, unde intelligitur aliquando parochiale fuisse : et in omnibus S. Isidoro erecta sunt altaria cum imaginibus radiatis ipsius. Celebrantur etiam ejus festa, fiuntque stationes temporibus Litaniarum publicarum. In loco dicto Bernardos, sub jurisdictione civitatis Segoviensis, eremitorium ejusdem nominis aliud est, aliud in civitate Toletana, aliud denique invenitur in Campo-Commendatoris sub Episcopatu Legionensi. In loco autem Gargantensi etiam confraternitas est S. Isidori, cui alterique Dominæ nostræ de Pratis eodem in loco, pro lege fuit jam inde ab annis centum, convenire ad Vesperas in profesto Nativitatis Marianæ mense Septembri, pariterque procedere ad campum S. Isidori, ibique mactare vaccam inter pauperes distribuendam. Vetustissima autem Confraternitas hujus nominis est in ecclesia S. Andreæ Madritensis, quam Confraternitati sanctissimi Sacramenti, utraque appellatione conjuncta, univit Episcopus Novariensis Nuntius Apostolicus, anno MDXXXVII.

Erecta eidem jam olim sacella

et confraternitates institutæ :

E

53 Corpus quoque S. Isidori, tamquam vere Sancti, ad publicas necessitates produci solere, constat ex Instrumentis anni MCCCCXXI et XXVI supra prolatis. Constat etiam ex perpetuo usu, ejusdem Sancti honori tres quotannis processiones institui, cum maxima solennitate populique concursu : primam mense Majo, quæ ducitur ab ecclesia S. Andreæ ad eremitorium Sancti, quod esse supra ejus fontem miraculosum, jam bis diximus; et huic; imaginem Sancti radiatam portanti, obviam procedit Confraternitas Sancti, quæ est in Caramanchel. Secunda fit in Octava Sanctissimi Sacramenti; in qua, ab dicta ecclesia ad prænominatum eremitorium procedente, similiter defertur imago Sancti ante thecam sanctissimi Sacramenti. Tertia celebratur in festo Assumptionis Dominæ nostræ, cum eadem imagine ab eademque ecclesia, versus Dominam nostram de Atocha. Denique certissimum est, in omnibus quæ pro impetranda pluvia instituuntur processionibus, imaginem Sancti circumferri. F

annua Madriti processio triplex.

54 Anno MDIV die XXI Junii ipsius Sancti corpus visitavit Baccalaureus Joannes de Centenera, Archipresbyter Maquedæ, Canonicus Vicensis et Visitator generalis in Archidiaconatibus Madritensi et Guadalaxara, pro Illustriss. D. Fr. Francisco Ximenez Archiepiscopo Toletano : invenitque illud servari intra capellam ad cornu Evangelii, in prægrandi tumba, quam vulgo S. Isidori appellant. Erat tumba in circuitu picta, sic ut exprimerentur multa Sancti prædicti miracula : et tenebatur clausa quatuor clavibus, quas tunc tenebant Curatus loci, D. Maria uxor D. Joannis Luxau, Joannes de Vargas, et Joannes Ruiz de Tapia, Rectores verosimiliter Madritenses : intra arcam vero illam erat alia minor, sub una clavi, quam custodiebat Honoratus vir Garcias Alvarez, Beneficiatus in ipsa ecclesia : et huic arcæ includebatur corpus sanctum, serico subtili albo involutum, et coopertum tela quadam colorata. Ipsum vero integrum est in carne et ossibus, præterquam

Visitatio corporis incorrupti an. 1504,

cujus sectum brachium auferri non potuit.

Ex Hisp. J. Bledæ

terquam quod rescissum a cubito brachium dexterum, eidem vinculo quodam adstringatur. Dicitur autem sectionis hujus auctor fuisse Domina Joanna, uxor Henrici Regis II aut IV, idque eo fine ut illud transferret alio; sed propositum exequi nequivisse. Est porro corporis statura procera : et cratis grandis ac vetus prætenditur ostio capellæ, cujus geminam clavem Clerici servant.

Argentum e statua ad alios usus distractum,

55 Ex veteri etiam Inventario MS. possessionum et bonorum ecclesiæ S. Andreæ habetur, quod imago lignea, quam ibi collocavit Rex Alphonsus, cooperta fuerit laminis argenteis inauratis. Has vero laminas fuisse anno MDX die XXV Aprilis sublatas, ex consilio quorumdam parochianorum S. Andreæ, ut pro earum pretio fieret tabula majoris altaris, constat ex eodem Visitationum libro : inveniturque Actus anni MDXLI, quo apparet, Franciscum Sanchez, Curatum istius ecclesiæ, argentario cuidam fabro Madritensi, Gregorio Malvenda, vendidisse triginta marcas argenti, ab imagine jam dicta sumpti, æstimatione mille ducentorum ac decem maravedisiorum in singulas marcas. Ac denique in alio instrumento anni MDLIII exoneratur Franciscus Sanchez, Clericus Curatus, a summa nongentorum octodecim maravedisiorum, quos videbatur expendisse in restaurando fonte S. Isidori, ipsi ecclesiæ adjuncto.

Aliæ visitationes anno 1567,

56 Anno MDLXVII die XIX Julii iterum inspectum fuit corpus S. Isidori, a D. Gomezio Tello de Giron, auctoritate Apostolica Gubernatoris Ecclesiæ Toletanæ in spiritualibus ac temporalibus : apertaque est tumba quatuor clavium, et arca unius. Hæc arca cooperiebatur panno aureis sericeisque figuris variegato, vestita autem erat corio colorato claviculis inauratis fixo; aperta vero exhibuit sanctum corpus, serico albo tamquam sindoni involutum, alterique exteriori tegmini ex lino crassiori. Quibus revolutis, apparuit integrum quoad caput (in cujus ore adhuc aliquot dentes numerabantur) mandibulas, collum, pectus, brachia, manus, digitos, ungues, tibias atque pedes; seorsim autem in phylacterio quodam sericeo clausa erat pars digiti e dextera manu. Quibus omnibus consideratis, emundata fuit arca, in ipsamque repositum sanctum corpus, et suis quinque clavibus obseratum.

anno 1595 27 Martii,

57 *Hactenus ex Cap. 31. Capite autem 33 idem argumentum prosequens Bleda, ita loquitur* : Qui de prædictis visitationibus fidem facit Antonius Vasquez Romay, Protonotarius Apostolicus et Vices gerens Curati S. Andreæ, anno MDXCIV; idem anno MDXCV testatur, quod Joannes Franciscus Aldobrandinus, nepos Clementis Papæ VIII, Exercitus Ecclesiastici Generalis, et tunc in ædibus Apostolici Nuntii juxta ecclesiam S. Andreæ hospitatus, ex parte Magistratus Madritensis, per D. Joannem Hurtado de Mendosa Dominum Freznii de Torote, et D. Ludovicum de Toledo et Mendoza Dominum Villæ-francæ, rogatus fuit ad inspiciendum corpus S. Isidori accedere; quatenus negotium Canonizationis, quod instrui cœperat, sua commendatione efficacius posset apud patruum promovere. Annuit ille, non se prius discessurum Madrito promittens, quam illo officio defungens suæ propriæ erga Sanctum devotioni fecisset satis. Itaque die XXVII Martii postridie Paschatis, post secundam horam postmeridianam ante Vesperas, cum nobili ac numeroso comitatu, accessit ad sacellum Sancti; sanctoque spectaculo fruitus est, cum magna sua suorumque ædificatione; qui quanto plures erant numero et auctoritate majores, tanto certius testari possent, cum Romam revertissent, quam integrum quamque suaveolens esset S. Isidori corpus.

et 22 Aprilis,

58 Eodem anno MDXCV die XXII Aprilis, idem sanctum corpus visitavit Franciscus de Morejon, Canonicus Toletanus, pro Alberto Cardinali Sanctæ Crucis Archiepiscopo Toletano electo; et inveniens, quod tumba clauderetur unica dumtaxat sera, alteraque pensili seu catenaria; voluit ut quinque deinceps seræ essent, quarum claves variis personis commendavit. Philippus etiam II Hispaniarum Rex corpus sanctum inspexerat, prius quam anno MDCXIII primas super Canonizationis negotio litteras ad Clementem VIII daret. Denique anno MDCXIII die VII Martii, ad comprobandam miraculosam sancti corporis integritatem et suaveolentiam, illud auctoritate Apostolica inspexerunt Illustriss. ac Reverendiss. D. Bernardus de Rojas, S. R. E. tit. S. Anastasiæ Presbyter Cardinalis, Archiepiscopus Toletanus; Reverendiss. D. Fr. Franciscus de Sosa, Episcopus Canariensis, ex Concilio generalis Inquisitionis; D. Joannes de Hoces, Protonotarius Apostolicus, Canonicus Ecclesiæ Cartaginensis; Judices remissoriales et Commissarii Roma ad hunc finem designati, coram Francisco de Salsedo Notario Apostolico, suæ Sanctitatis Nuntio D. Antonio Cajetano, et Duce Infantadi ac plurimis aliis : præsentibus etiam regiæ urbis Madritensis Rectoribus Didaco de Urbina, Laurentio Lopes de Castilio, et Joanne Gonzalez de Almunia.

anno 1593 et 1613.

Pro transferendo in novum sacellum corpore

59 *Relatas his ultimis tribus numeris sacri corporis inspectiones præcesserat Translatio ejusdem in novum* Sacellum, *quod* Episcopi *nuncupant : de qua Translatione acturus Bleda, expendit* facultatem ad hoc a Leone Papa X concessam Licentiato Francisco de Vargas, Caroli Regis Consiliario ac Thesaurario, referenti, quod considerans se Madriti natum, loco totius Hispaniæ celeberrimo propter Regum ibidem residentiam ordinariam; quodque eadem urbs erga S. Isidorum sit devotissima; desiderabat ei fabricare sacellum proprium, in eoque facere magnificum ac sumptuosum sepulcrum pro ejus corpore, quod eatenus in ecclesia S. Andreæ loco minus ornato inveniebatur. Hoc autem sacellum conditurum se ad latus ipsius parochiæ, dotaturumque libris, calicibus, ornamentis, et omni reliquo ad divinum Officium apparatu, pro Sacellano majori aliisque sex minoribus, servato sibi suisque jure Patronatus. Quod cum prædicto Licentiato annuisset Leo Papa, per Breve in ecclesiæ archivio inveniendum *(obiit autem Leo anno* MDXXI*)* probassetque sacellum ab illo fabricandum, intra quod tanto cum honore collocari deberet sacrum corpus, appellari sacellum S. Isidori; executioni mandata sunt quæ pie cogitaverat Vargas : ab eoque et heredibus ejus constructum est sacellum, intra quod conclusa fuit vetus capella. Sed quia parietem pertundentes istic, ubi fuerat porta, per quam in capellam intrabatur, grandiorem expanderunt arcum; graves hinc diuturnæque lites extiterunt, Curato et parochianis S. Andreæ causantibus, ea ratione impediendos sese in suis Officiis per Sacellanos, qui in capella Sancti instituebantur. Resque eo processit, ut per Andream de la Cadena, Placentinum Canonicum Judicem Episcopalem, lata in Curatum et parochianos fuerit excommunicationis sententia : a qua appellantes ad Concilium Regium, violente obtinuerunt ut provisionaliter absolverentur, anno MDXLIV die VIII Junii.

facultatem dat Leo X :

unde lites subortæ

anno 1544 componuntur :

60 Rebus autem huc usque progressis, tandem I Novembris ejusdem anni inita ratio concordiæ est, inter D. Joannem de Tavera Presbyterum Cardinalem Archiepiscopum Toletanum ex una, et D. Guiterium de Carvajal Episcopum Placentinum ejusque fratrem Didacum de Vargas, ambos heredes Licentiati Francisci de Vargas, ex altera parte, his conditionibus; ut Episcopus Placentinus renuntiaret cuicumque juri Patronatus aut Beneficii in ecclesia S. Andreæ, seque obligaret ad claudendum arcum in pariete factum lapideo aut lateritio opere, ita ut sibi

A sibi mutuo non officiant Clerici utrimque ministrantes in suis officiis; et nihilominus ipso in pariete relinqueretur alius arcus, modice elevatus a solo pavimenti, et arcæ sancti corporis commensus; ita ut sub eo posita illa, etiam ab iis qui in ecclesia S. Andreæ forent, conspici posset et adorari. Hujus concordiæ instrumentum cum Episcopo Placentino signandum offerretur, non probavit adjectam de minori arcu conditionem, haud satis consentientem cum ea qua cautum oportebat, ne quid Clerici alterutri sese impedirent; maxime quia jam providerat locum alium intra sacellum, in quo longe decentius arca collocaretur, videlicet juxta altare ad latus Evangelii: atque sub hac moderatione signavit etiam ipse die XXII Novembris, et anno mox sequenti MDXLV a Paulo Papa III confirmationem obtinuit eorum quæ patri concesserat Leo. Vulgus tamen in usu sibi sumpsit, ut quod S. Isidori sacellum dici pater voluerat, passim sacellum Episcopi nominaretur, eo quod hic illius perficiendi ornandique præcipuam sibi curam sumpsisset.

et an. 1545 approbante Paulo 3,

61 Corpus igitur, quod ab annis viginti quatuor, aut viginti sex (ut volunt alii), interim dum fabricatur sacellum et de modo ac jure Sanctum in eo collocandi disceptatur, e priori sublatum loco, alibi servatum fuerat; non sine jactura multarum circa miracula notitiarum: denique in præparatum ab Episcopo monumentum illatum fuit, intra ligneas suas arcas, quomodo repertum est anno MDLXI ut supra dictum est num. 56 Vehementer autem erravit Mag. Joannes Lopez del Hoyo, cum dixit Translationem hanc factam esse sub Catholicis Regibus Ferdinando et Isabella: nec minus Fr. Joannes Guitierez, Ordinis Prædicatorum in sexta Lectione, asserens eam factam sub Rege Philippo II; cum ad Imperatoris Caroli V tempora ea certo pertineat, uti ex Actis prædictis liquet. Mansit autem res in eo statu usque an annum MDCXX. Tum scilicet, occasione canonizationis pro qua instantissime agebatur Romæ, argentarii Madritenses fecerunt sancto corpori pretiosissimam urnam, cui ad sedecim ducatorum millia impensa sunt pro argenti aurique materia: quod nisi illi operam gratis contulissent, non fuisset triginta ducatorum millibus persolutum pretium. In hanc igitur translatum fuit illud, communi corruptibilitati naturæ humanæ ereptum spolium, de quo Marineus Siculus ita loquitur: Vidi ego S. Isidori corpus; estque adeo integrum, ut credi possit a duobus aut tribus dumtaxat mensibus vita privatum: quodque magis admiror, cum in omni cadavere primum corrumpatur extremitas narium et oculorum albugo; utraque in eo adeo est illibata, ut mihi occurrerit locus iste Scripturæ, Capillus de capite vestro non peribit. *Hactenus Bleda.*

transfertur corpus in novum monumentum: B

et an. 1620 in arcam argenteam.

C

Luc. 21, 18

62 *Floruit autem scripsitque Marineus sub Carolo V, cui obtulit de rebus Hispaniæ libros* XXII *usque ad annum* MDXVII *perductos: sed in his tale nihil reperio, ut oporteat eum alibi ejus rei meminisse: nisi forte editio Francofurtensis anni* 1603 *in tomis Hispaniæ illustratæ plurimis locis est mutilata. Et hoc suspicari me facit Bleda, initio cap.* 34 *in Margine citans ex editione anni* 1539, *lib.* 2 *fol.* 13 *pag.* 1 *de Provincia Lusitaniæ, quasi ibi loquatur de fonte per S. Isidorum excitato, cum in Francofurtensi editione sumpta ex prima Alcalensi anni* 1530 *vel secunda an.* 1533, *sub isto libro et titulo inveniatur quidem cum laude nominatus Sanctus, sed de fonte verbum nullum. Ipse quidem, præmature abrumpens filum libri* 22, in quo de viris Hispaniæ illustribus, non solum præteritis, sed etiam tunc viventibus, numerose scripserat; *satis habet Imperatores in Hispania natos enumerasse, ceteros judicio Principum suorum supprimens, ne minor sibi ex commemoratis gratia, quam ex præteritis nasceretur invidia. Sed vix est credibile istic eum egisse de Sanctis, qui de his ex professo agit lib.* 5, *omisso tamen Isidoro, de quo jam egerat in lib.* 2. *Nisi forte, postquam ille Principibus suis obtulit operis istius exemplar, juxta quod facta est Alcalensis ac dein Francofurtensis editio, post modum multa adjecit supplevitque, et ex tali MS. processerit editio anni* 1539, *qua de re ab eruditis Hispanis doceri cupimus.*

D EX PROCESSIBUS.

MIRACULA RECENTIORA

Ex Processibus collecta a Jacobo Bleda.

CAPUT I.

Post quædam miracula, gloriam sancti testantia, complures infirmi curati enumerantur.

Hic primo lectorem pium monitum velim, quod (quia materia miraculorum tam delicata est, ut in ea nihil sibi indulgere scriptor verax possit) in iis quæ scripsi hactenus et deinceps scripturus sum, presse secutus sim et sequi decreverim originalia documenta, nullum verbum addens aut tollens. Quod si ex Latino oportuerit aliquid Hispanice dare, malui verbum verbo reddere, quam styli causa mutare quidpiam. Itaque referam hic S. Isidori miracula verbotenus, prout ea reperi in Processibus. *Sic ille: Nobis autem coactis eadem ex Hispanico rursum facere Latina, non libuit esse tam scrupulosis: cur enim originario contextu destituti vellemus phrasi non primogenia mordicus adhærere cum infinito legentium tædio, ex multiplicatione verborum duplo vel triplo plurium quam opus sit, nihil causæ fuit. Sed ad Bledam redeamus, qui facta iterum mentione Processuum sic progreditur:* Cum Catholicus Rex Philippus II ad suum Romæ oratorem Ducem de Sesa scripsisset anno MDXCIII die XXV Martii, Civitas et Magistratus Madritensis eodem anno VI Aprilis fecit potestatem agendi de ipsa causa Ferdinando Mendez de Ocampo, et P. Fr. Dominico de Mendoza, et Didaco de Salas Barbadillo: cui postremo Majores-domus et Officiales Confraternitatis Sanctissimi Sacramenti, in ecclesiis SS. Petri et Andreæ, fecerunt potestatem, per se suosque substitutos tractandi negotium illud cum Rege suisque Consiliariis et Papa Sixto V. Hic ergo, daturus initium rei agendæ, hujusmodi supplicationem obtulit Archiepiscopo Toletano, D. Gaspari de Quiroga Cardinali, Hispaniarum Primati et Inquisitori generali, cujus hæc erat summa.

Lib 2 c. 5

E

Cap. 6 *Ad agendam canonizationis causam electus Procurator anno* 1593

2 Illustrissime Domine, civitas hæc Madritensis, priusquam se sistat conspectui S. D. N. Clementis Papæ VIII, eum in finem ut hic permittat agi de canonizatione B. Isidori, cujus corpus honoratur in ecclesia S. Andreæ; Dominationi Tuæ supplicat, mandes Vicario tuo generali, apud hanc Curiam residenti, aut alicui Visitatorum suorum, ut recipiant informationem de vita, fama et miraculis dicti servi Dei: ejusque sic receptæ unum alterumve exemplar ad finem prædictum nobis consignent, Madriti XIII Aprilis MDXCIII. Hanc supplicationem Archiepiscopo obtulit Vicarius ipse Madritensis, Doctor Neroni Abbas major ecclesiæ Alcale de Henarez; ab eoque accepit in mandatis, suscipere desideratam informationem, et examinare testes ex parte civitatis producendos. Primi autem producti ad hanc informationem fuerunt a d. Didaco de Salas Barbadillo, civitatis Syndico, die II Augusti, Mag. Fr. Didacus de Alderete, Prior Conventus S. Thomæ Madritensis Ordinis Prædicatorum; et die XI, P. Fr. Dominicus de Mendoza ejusdem Ordinis. Postea vero præsentati sunt alii atque alii testes de vita et virtutibus Sancti,

impetrat a Toletano Archiep. de informationibus curandis mandatum,

a quo producti testes, de corporis integritate,

Ex processibus

A Sancti, asserentes se adfuisse visitationi ipsius corporis; illudque invenisse integrum tamque suaviter olens, ut quorumvis aromatum fragrantia delectabilius afficeret nares odor iste miraculosus.

de Angelis ad sepulcrum visis,

3 Primus deinde auditus die XXIV Augusti, fuit Franciscus Barragan, Capellanus-Mayor in sacello S. Joanni Lateranensis per Episcopum Placentinum fundato. Hic juratus deposuit, audivisse se dici a Joannes Ximenex Clerico, nepote Francisci Sanchez quondam Curato S. Andreæ, quod cubitum secedens, ad sacristiam d. ecclesiæ S. Andreæ, ubi lectum habebat stratum, viderit Angelos evolare ex sacello antiquo, ubi erat sanctum corpus; atque accipere lampadem ante illud ardentem, et circum ecclesiam ferre, ita ut celeri illo motu neque extingueretur lumen neque oleum effunderetur: mane autem ad eamdem inspiciendam veniens, salvo intus oleo ardentem reperit. Agebat Franciscus, cum examinaretur, annum ætatis octogesimum quartum; et depositioni suæ addidit, quod in Breviario Toletano antiquo, cujus exemplar obtinuerat, diceretur S. Isidorus fuisse pastor ille, qui Alphonsi Regis exercitum deduxit; et breviarium illud fuisse in usu B totius Archiepiscopatus Toletani.

de Officio proprio olim usitato,

4 Gregorius deinde Barragan, civis et indigena Madritensis, annorum LXXXIII dixit, quod Hymni, qui descripti habentur in libro, olim cani solerent; et quod ipsemet, cum esset Sacrista in ecclesia S. Andreæ, ipsos una cum Curato cecinerit. Item quod deficiente pluvia sæpius extrahi viderit corpus Sancti, sequente mox effectu optato: quodque ab annis circiter quinquaginta ibidem Sacristanus, quibusdam diebus per hebdomadem et præcipue Sabbatinis, inveniens extinctas lampades, ante venerabile Sacramentum et corpus Sancti ardentes; easdem paulo post ardere viderit, nemine lumen admovente. Maria Hurtado, famula quondam Archipresbyteri, retulit quod Dominum suum dicentem audiverit, solitos Sacristanos S. Andreæ affirmare; quod lampas, ante corpus Sancti exposita, frequenter extincta, maneret per noctem, et mane semper inveniretur ardere. Item quod audiverit quemdam ejus ecclesiæ Sacristanum, tempore Domini sui præfati, Sebastianum nomine, affirmantem perceptos a se aliquando in dicta ecclesia cœlestes cantus. Omnes autem pariter affirmant, verum esse de pluvia, ad extractionem corporis sequi continuo solita, deque suavi illius fragrantia. Similiter et cetera quæ porro describentur miracula, habentur ex dictis juratorum testium per Notarios Apostolicos descriptis, quæ nolui reducere ad ordinem materiarum, ut legentes magis oblectet argumentorum varietas.

lampadibus cœlitus accensis,

C

Cap. 7 apostemate incurabili repente sanato;

5 Donna Catharina de Garnica, vidua qu. Francisci de Arguello civis Madritensis, dixit, quod filiæ suæ bimulæ advenerit magnum apostema in gutture circa maxillam sinistram, cui frustra multi chirurgi fecerant medicinam: quodque Doctor Torres, medicus et chirurgus suæ Majestatis, jusserit in diem sequentem paratum haberi foculum cum prunis ar dentibus, eo quod putrefacta esset maxilla puellæ, ideoque revellenda. Itaque anxia mater properavit cum filia ad ecclesiam S. Andreæ, puellam S. Isidoro commendans, ac rogans ut eam sanare vellet. Cumque postridie foculum apparasset, et in eo ferramenta sua candefecisset chirurgus; depositis ad curationem a plaga pannis, inventa est illa persanata atque consolidata; adeo ut præter exiguum emplastrum nihil illi apponendum chirurgus censuerit, cum admiratione intelligens ex matre, quomodo parvula S. Isidoro oblata, curataque ab eodem esset. Matthæus Ordognez, civis Madritensis annorum LX, dixit, quod audiverit quemdam Salmanticensem patria, habitatione Madritensem, qui affirmavit multis se infirmitatibus, tam febrium quam accidentium D aliorum afflictum, semper invenisse præsens remedium in eremitorio S. Isidori, bibendo de ejus fonte: accidisse autem semel, ut cum ibi esset, veniret eodem quædam mulier clauda in asino, cum furcillis axillaribus: quæ in terram descendens, cum de eadem aqua bibisset, suasque tibias lavisset, sana recessit relictis in loco furcillis.

de clauda erecta,

Mauro pertinaci, cui Sanctus sortito obtigerat,

6 Didacus Martines de Luxan Mauricus, famulus Francisci Martinez qui est scriba Senatus Madritensis, dixit quod cum famularetur priori quondam Domino suo Licentiato Benedicto de Luxan civi Madritensi, hujus germana et quædam mulieres aliæ, sortitentes inter se Sanctorum nomina, quæsierint ex illo; num et ipse vellet in partem venire sortitionis. Quibus, irridendo eas, dixit: facerent ut vellent, nihil se talia curare. Scripserunt ergo etiam illius nomen, et miscuerunt ceteris; cumque sortito illi obtigisset S. Isidorus, suam ei schedam servandam dederunt. Servavit Maurus, certus, ut sibi videbatur, numquam a superstitione avita ad Christianam religionem converti, quamvis multum ad hoc sollicitaretur a domesticis, ipsoque Domino suo, promittente quod eum donaret libertate: quibus semper respondebat, Malle se Maurum vivere et servire E æternum, quam Christianum frui libertate. Interim decidit in lectum infirmus ejus dominus, misitque hoc suum mancipium cum urna ad fontem S. Isidori, ad hauriendam inde aquam; ubi reperiens quemdam amicum suum, eidem multa magnalia S. Isidori narranti, suadentique ut fieret Christianus, respondit Ista omnia pro Christianis bona fuerint, mihi nequaquam, qui nolo id esse. Nocte autem proxima, cum extincta candela cubitum concedens altum dormiret; somniavit audire se voces dicentium, Ameth, vocat te Dominus tuus; videbaturque sibi per capillos trahi exigique de lecto. In hoc terrore expergiscens, invenit cubiculum plenum lumine; accurrensque ad candelam et eam extinctam cernens, perrexit ad atrium, ut videret num eum vocarent domestici. Neminem vero audiens, redivit ad lectum. Iterum ergo dormiens, rursus eamdem vocem audivit, dicentem sibi: Ameth, esto Christianus: quia S. Isidorus, ex cujus fonte aquam attulisti, hoc tibi mandat. Videbatur etiam ipsi, quod subsideret lectus, quodque vis aliqua nitebatur eum inde extrahere. Rursumque expergefactus eamdem in cubiculo claritatem conspexit; ac neminem cernens, prodiit visurus num forte illuxisset: et plenam adhuc noctem esse deprehendens, magnoque timore perculsus, denuo decubuit; sed frustra. Cœpit ergo intelligere Deum velle ut fieret Christianus, idque se debere meritis S. Isidori. Proinde mutatam sibi esse mentem significavit Domino suo: quo curante instructus ac baptizatus, factus est Christianus, nihil inde jam commodi sperans aut volens.

post geminam admonitionem

converso ad fidem,

F

febribus curatis;

7 Didacus Ramirez, civis Madritensis, dixit, quod ipse annorum quinquaginta et Dionysius de Hispania Clericus et Curatus S. Joannis Madritensis, patiebantur febrim tertianam; iveruntque ad eremitorium, et biberunt de fonte quem Sanctus elicuit; neque ullum deinde accessum illius senserunt. Petrus Ortiz, civis et natus Madriti, ostiarius cameræ suæ Majestatis, dixit, quod variis vicibus febres tertianas aut continuas patiens, quoties S. Isidorum visitabat, sanus ab ejus redibat sacello. Insuper quod ante annos tres, podagra eum in modum afflictus, ut moveri de lecto non posset, aut pedibus suis ullatenus insistere totis sex mensibus; iisdem decursis ex animo sese devovit Sancto, surgensque ambulavit cum scipione ad eremitorium illius; indeque vehementer relevatus domum rediit, ac brevi ab omni morbo liberatum se sensit. Joannes Martinez

item de podagra,

A Martinez de Figueroa, dixit, quod cum paralysi *paralysi,* teneretur, pater ejus ipsum curavit adscribendum Fraternitati S. Isidori, dixitque; Eia, fili, confide in Deo et S. Isidoro, te brevi sanandum, jam enim Confrater illius es. Nec plura: cum vestes petiit infirmus, surrexit, et sanus ivit ad visitandum corpus sui novi Patroni. *apostemate,* Idem dixit, quod Didacus de Villalobos Notarius, ex interno apostemate graviter infirmus, jamque a medicis derelictus, commendavit se Sancto; atque post largum meri puris vomitum sanus extitit. Idem addidit sanari infirmos, super quos ponitur linteum, cui fuit involutum corpus Sancti, idque se conspexisse in Joanne Gomez socero suo. Matthæus autem Lopez chirurgus attestatus est, quod sanatio Didaci de Villalobos miraculosa fuerit. Et ipse Didacus denique comparuit testis LXIII addens, extremis Sacramentis munitum se ad mortem fuisse.

dolore gutturis et capitis, 8 Lucia Martinez ex Valdemorillo, civis Madritensis, dixit quod febres patiens, cum magno dolore capitis et gutturis, valdeque infirma, jussit sibi ex fonte Sancti adferri aquam: qua hausta melius sibi esse senserit, ac brevi prorsus convaluerit absque alio ullo remedio. B Addit quod gravi quadam tentatione oppressa, ab eadem fuerit liberata, mox atque ante sanctum corpus spiritualem hanc suam necessitatem Deo commendavit. *pleuritide,* Joannes Aguine, tonsor et chirurgus, civis Madritensis, dixit, quod Didacus Ordonnez capistrarius, in foro d. civitatis, ex dolore lateris infirmabatur ad mortem, depositus a medicis: supra cujus lectum, S. Isidoro se commendantis, cum expansum fuisset linteum ejus sepulcrale, intra octavum diem sanus surrexit, ipso instanti melius habere visus. Maria Petri Garciæ Vergara, uxor Garciæ Machado portarii Madritensis, ex febribus ad mortem ægra, post tertium quo se Sancto commendavit diem, integre convaluit. *febribus,* Petrus Carannazor civis Madritensis, eadem ex causa extrema Unctione munitus, sanitatem hausit una cum aqua de d. fonte petita. Don Alfonsus de Mendoza, Dominus de Cubas et Grignon periculosa tertiana laborans, eadem aqua sumpta convaluit. *genuum cruciatu,* Ludovicus de Medina sartor, civis Segobiensis, uno in genu gravissimum dolorem patiens, cui nullum remedium inveniebant medici; ad d. fontem venit eques; indeque potatus postquam se Sancto commendavisset, sanus ac pedes domo revertit, quasi nihil unquam mali passus.

claudicatione, 9 Petrus de Cuenza, civis Madritensis, dixit C quod anno MDXXXV veniens cum patre ac matre ad forum, quod a Porta-solis nomen habet, vidit juxta hospitale pauperem quemdam, qui duabus furcillis innixus ægre se poterat commovere. Post paucos autem dies iterum illac transiens, vidit eumdem magna populi turba cinctum, exilientem dicentemque, se meritis S. Isidori sanatum, in ejus eremitorio furcellas suas dimisisse. *pestilentia,* Joannes Hurtado, pistor Madritensis, febribus valde attenuatus (quanto enim plus curæ ei adhibebant medici, tanto pejus sibi esse experiebatur) allatam sibi Sancti aquam bibit, multumque mox sudavit et sanus fuit. Franciscus de Leyva, faber ferrarius, civis Madritensis, pestifera tactus febri, in ipso ejus æstu surrexit, et ut potuit ad eremitorium Sancti abiit, oravit, bibit, et absque febri sanus revertit. *difficili puerperio,* Ludovica Lopez, uxor Joannis Martinez de Figueroa, difficili laborans puerperio, nec liberari valens, mox ut appositum super eam est linteum sæpe dictum, vivum fœtum sana edidit. *morbo venereo,* Blasius de Amor textor, civis Madritensis, venereo morbo sic affectus, ut (quoniam aliud remedium non supererat) præscindenda genitalia censerentur; ivit et ipse, ut melius potuit, ad d. eremitorium, commendavitque se Sancto: et male affectas partes identidem aqua illa abluens, tamdiu id fecit, donec sensit omnem ardorem dissipatum, posssetque domum sanus reverti. D

Ex processibus febribus, 10 Mariana Osoria, vidua Petri Lopez, civis Madritensis, filium habebat bimulum gravi febri laborantem, cui per duos menses adhibita medicorum remedia nihil profuerant. Tulit ergo eum ad ecclesiam S. Andreæ ante corpus S. Isidori, eidem obtulit, meliusque habere incipientem domum retulit, ubi convaluit intra unum diem. Francisca de la Paz vidua, uxor qu. Petri Fuentes, civis Madritensis, aliique multi ex hisce provinciis, dixerunt, quod mox atque se commendarunt S. Isidoro, a suis infirmitatibus sospites fuerint. *claudicatione.* Catharina de Peralta, uxor Joannis Recas, civis Madritensis, pestifera fere et pustulis infirmata atque deposita a medicis, bibens de fonte Sancti, servavit vitam. Eidem tantus dolor advenit in una coxendicum, ut inde claudicanti oportuerit auferre filium quem lactabat; cum autem vovisset adire eremitorium Sancti, die postero sana eodem ambulavit. D. Francisca de Calrera, civis Madritensis, toto biennio cum febribus quartanis conflictata, cum novies visitasset ejus corpus in ecclesia S. Andreæ, in fine illius observantiæ libera ab iis fuit. E *pectoris dolore* Hieronymus Lezcanus studiosus, tanto pectoris dolore gravatus, ut nec diu nec noctu somnum caperet; dum ecclesiam S. Andreæ transiens illuc esset ingressus, seque S. Isidoro commendasset; paulo post ab ore ejecit ossiculum, avellana nuce majus, et nihil deinde amplius doloris sensit. Mariana Calba, oppidi Pegna-fiel civis, duplici laborans tertiana, petiit adferri sibi de aqua d. fontis, et cum eadem sanitatem bibit.

CAPUT II

Febres aliique morbi, usu aquæ ex fonte S. Isidori acceptæ sanati.

Usu fontis S. Isidori sanantur Francisca Vasquez, uxor Alfonsi Davila pictoris, continuis laborans febribus plusquam duos annos, nihilque adjuta ab iis qui curandam sumpserant medicis; decrevit ad fontem Sancti remedium quærere. Ergo jumento imposita (nec enim per se illuc ire potuisset) ibique orans, bibit ex aqua, et bibendo abstersit febrim; indeque revertit cum magna cibi appetentia, qua carebat antea. Maria Lopez de la Cruz, uxor Alfonsi Sanchez de la Cruz, vector sarcinarum Madriti, præteritis annis tertianis laborans, ipso in frigore abiit ad eremitorium S. Isidori, bibit F *febres variæ,* de fonte, et sana domum rediit. Idemque vidit accidisse mariti sui fratri Martino Sanchez; ipsique suo marito, quem peregre iturum et tertiana impeditum commendavit Sancto, et sanum dimisit. Item Marianæ de la Rosa, viduæ Licentiati Rojas medici, tertianas per tres menses ferenti, cui se commendanti S. Isidoro, allata fuit phiala aquæ de fonte ejus: hanc vero ubi exhausit, exhaustas pariter febrium vires sensit. Maria Suarez vidua, uxor quondam Bartholomæi Cortezado, dixit, quod pater suus anno MDL absque baculo incedere nequibat, quia claudicabat percussus a mula: sed tibiam lavanti ad fontem Sancti ibique oranti, absque alio remedio sanari vulnus filia vidit: *dolor pectoris,* et ipsa deinde cum gravem ad pectus pateretur dolorem, ex infirmitate quam bilem recoctam appellabant, mox ut sese ex animo commendavit Sancto, levamen accepit.

12 Catharina de Lerma, Deo devota, Beatam Hispani dicunt, duplici laborans tertiana, bis per diem recrudescente, sanitatem a S. Isidoro petiit: qui ei quodam die apparuit lecto assistens, nec amplius rediit paroxysmus, et exinde plene convaluit. *tertiana,* Maria de Azevedo, uxor Petri de Quiros ostiarii aulici, dixit, quod Hieronyma de Escobar, adeo infirmata

EX PROCESSIBUS

A firmata a febribus ut de vita medici actum dicerent, ubi bibit de aqua. d. fontis intra horam unam convaluit : idemque uno post anno similiter ægrotanti eidem usuvenit. Isabella de Zuniga, uxor Joannis Ordognez de Montesdoca, dixit, quod ante octodecim annos passa est duplicem tertianam admodum vehementem, atque ut potuit pedes accessit ad eremitorium Sancti, et aqua sumpta convaluit. Idemque, ut testis de visu, asserit accidisse matri suæ Franciscæ de Zuniga; affirmante hoc ipsum illius sorore virgine, Mariana de Zuniga. D. Isabella Tellez vidua, uxor qu. Licentiati Moralis, dixit, quod cum quidam suus nepos, Ludovicus Cornejo nuncupatus, gravi laboraret tertiana, pro ejus salute oratura ipsa accesserit ad ecclesiam S. Andreæ, viditque supra arcam sancti corporis ingentem splendorem : quando autem domum rediit, nepotem suum sanum reperit. Addidit autem virum quemdam ex Alcozer, ipsi notum, dum quartana laborans commendabat se Sancto cujus corpus spectandum extabat, convaluisse ut ipsemet vidit attestatus est.

obstructio alvi et vesicæ,

13 Joannes Perez capistrarius, dixit, quod cum lateris dolore tantam patiens totius corporis restri-
B ctionem, ut per quatuor dies nec urinam reddere nec alvum exonerare potuerit, fecit se deportari ad eremitorium et fontem S. Isidori : ex quo ut bibit, statim se sensit utrimque resolvi, et sanus domum rediit. Joannes Garcia Sutor, eadem ratione dixit se liberatum a tertiana, quam numquam passus est post sumptam aquam illam. Isabella Garcia, vidua Francisci Perez bibliopolæ, eadem aqua abegit quartanam, quæ decem mensibus, ipsam exercuerat. Isabella de Herrura, linei panni textrix, dixit, quod quodam totius corporis frigore torpens, cum febribus et dolore capitis ac tibiarum vehementi totis sex mensibus, pota et lota ad eumdem fontem absque alia medicina sanitatem recuperavit : et hoc attestando confirmavit pater ejus Arnaldus Gimbao gallinarius, D. Ludovica de Ayala, vidua Laurentii Maldonado et filia Joannis del Monte, civis Madritensis dixit, quod dextero ex latere dolorem colicum patienti sibi adeo intumuit venter, ut respirare vix posset. Commendans ergo se Sancto votum vovit adeundi eremitorium et alia quædam faciendi, quo sese mox exolvens in comitatu D. Joannæ de Briviesca, ipsius cognatæ, lavit ipsius fontis aqua pedem unum, ita male affectum ut omnis jam sensus expers esset, deinde ex eadem devote bibit : et quæ per octo men-
C ses infirma fuerat ac pœne muta, sequenti die clara et distincta voce asseruit, pedem se habere sanum.

dolor capitis et tibiarum,

ventris et pedis,

14 Andreas de Urbina, famulus Admirantii Castellæ, dixit, quod cum ipse et uxor sua tertianis febribus laborantes lecto detinerentur, commendarunt se S. Isidoro, petieruntque aquam de fonte, ac biberunt : quo facto recessit ab eis febris et tertio post die surrexerunt sani : quod etiam asseruit uxor, Francisca Ruyz. Joannes Sanchez de Torquemada, Clericus, Promotor fiscalis in Curia Audientiæ Episcopalis Madriti, testatus est advenisse sibi dolorem in coxendice sinistra per modum ischiadis, ita ut baculo uti deberet ad gradiendum. In hoc autem statu perrexit ad eremitorium Sancti, dictaque ibidem Missa, sine baculo recessit, tam sanus totus acsi nihil omnino passus fuisset. Maria de Aguirre virgo deposuit, quod sibi febribus valde periculosis laboranti allata fuerit aqua sæpedicta : qua post preces ad eumdem factas sumpta, vehementi sudore cœpit diffluere, simulque a febri liberari. Idem autem asseruit alias deinde evenisse sibi, quando similiter ægrotabat. D. Ludovica Mendez, vidua Andreæ de Esquivel, suæ Majestatis famuli, simili potu et sudore orationem secuto, liberatam se dixit tertiana febri. Francisco del Castillo, uxor Petri de la Tor-

isciatica,

dysuria,

re, Janitoris aulici, affirmavit quod triduo toto im- D
pedita urinam reddere, eamdem aquam sumens emiserit grandem calculum, moxque sanam se senserit. Affirmavit etiam quod eadem infirmitate iterum laborans iverit ad ecclesiam S. Andreæ, seque S. Isidoro commendarit, ac domum sana redierit, duos denique filios suos eodem delatos, a febribus esse liberatos.

15 D. Maria Vaca de Ocampo, uzor Andreæ de Parres, dixit, quod filiolam, sedecim menses natam et gravissima febri æstuantem, obtulerit Sancto, jusseritque ad ejus sepulcrum deferri per novem dies, itaque convaluerit; seipsam quoque graviter tribulatam, molestia omni liberatam esse, post preces Sancto oblatas. Maria Gonzalez, vidua Garciæ Rodriguez, febri et pustulis pestilentibus ac periculosis laborans, ex urbana Sancti aqua sumpsisse et valuisse, professa est. Iterum vero cum ei una tibiarum doleret, ivisse ad eremitorium ejusdem, lavisse, et sanam se revertisse domum. Anna Maria de Mendez ex eodem fonte aquam petiit, depulitque febrem tertianam, post emissum sudorem. D. Maria Pereyra, uxor Floriani de Lugo, Imperialis Majestatis famuli, sanguinis fluxum patiens per annos tres non sine periculo, visitavit corpus S. Isidori quod E
expositum prostabat; atque eidem se commendans, ejecit concretam sanguinis molem, sanaque recessit. Francisca Gonzalez, vidua Joannis Palermo, febribus infirmata, potavit de fonte S. Isidori; magnaque cum devotione se eidem commendans, sanitatem recepit : quod idem accidere vidit Joanni Garciæ, pileario, domi suæ noctes solito ducere.

pestilens febris,

fluxus sanguinis,

16 D. Maria de Montalvo, vidua Gasparis Perez de Horosco, dixit, quod febribus continuis, tertianis et quartanis sex mensibus laborans, simili haustu sanata sit. Franciscus quoque Martinez de Bel, Bibliopola, cui uxor sua Maria de Leon attestabatur, affirmavit quadriennio se passum vehementem febrem, a qua sit liberatus hausta ex fonte aqua, post vacuatum vomitu stomachum. Eleonora Hernandez Francos, ante annos quadraginta ferens duplicem tertianam, eademque incrementa sumente, derelicta a medicis, et cibi potusque expers aliquamdiu; petivit ferri sibi aquam de fonte; quæ sumpta morbum sustulit. Isabella de Quintana, uxor Didaci Moreni agricolæ, marito suo, febri ac vomitu laboranti per mensem usque ad desperationem medicorum, eamdem aquam attulit : qui se commendans Sancto ac bibens, prævio sudore liberatum se utroque malo F
sensit. Eorumdem vero filius parvulus, delatus a matre ad oratorium Sancti ac fonte lotus, post similem sudorem dictus est febrim evasisse.

diversæ febres,

17 Franciscus Orisalva, ante annos viginti obvenisse sibi dicit apostema circa hepar, cum febribus et grandi dolore lateris; quare eidem jam desperato a medicis paratum erat linteamen funereum. Hoc autem in statu commendavit sese, ut ait, S. Isidoro, ac mox habere cœpit melius : altera vero die jussit deportari se ad illius eremitorium, ibique oravit; et hausta de fonte aqua, iterum melius se habere sensit; denique dum reportaretur, ipsa in via multam bilem evomuit, et subito convaluit. Eamdem fere se passum professus est Michael Perez mercator, et ejusdem aquæ potu ereptum periculo, ante annos sedecim. Periculosam quoque infirmitatem et gravem admodum patiebatur Alphonsus Nugnez de Valdivia, Regius minister, valdeque sublevatum se sentiens simili haustu; sumere eamdem aquam perrexit, donec integre convaluit. Scriba etiam Regis, Joannes Alphonsus de Segura, eadem ratione febres depulit periculosas a filia sua Bernardina, et famula Anna, quæ etiam ipsa dominis suis testis accessit. Idemque beneficium per dictam aquam accepit Antonius

apostema letale,

A nius de Landabur sutor, prævio tamen frigore et sudore.

stillatio octiduana sanguinis per nares,

18 Franciscus de Santander, scriba Regius et in Audientia Apostolici Nuntii Notarius, dixit, quod cum filiolus suus quadrimus febrim gravem patiens, sanguinem quoque per nares emitteret, die quodam inventus sit frigidus instar mortui. Videns ergo uxorem suam linteamina ad corpus involvendum parare; ipse nolens morientem puerum videre, abiit ad S. Andreæ, ibique ex animo rogavit S. Isidorum ut filio salutem impetraret a Deo. Hoc autem agenti adveniat alius filius, nuntians fraterculum suum melius habere ac loqui et cibum postulare: continuataque exinde convalescentia est usque ad plenam sanitatem. Idem miraculum postea tempore Alberti Archiducis Austriæ et Episcopi Toletani narravit multo distinctius Francisci uxor D. Menica Coello, factum id asserens anno MDXCIV mense Augusto, postquam puer, cui Alphonso nomen, fluxum illum sanguineum octo diebus passus erat, frustra curam suam esse, professo Doctore medico Petro Lopez: puerum autem, orante patre et Sacrum pro eo dicendum curante, sibi redditum quæsivisse ubinam
B esset pater suus, et tortulam in spiræ modum coctam postulavisse. Agnito deinde beneficio, quovis sabbatho oblatum a se fuisse lecythum olei, ad fovendam lampadem ante sepulcrum S. Isidori. Rem autem ab omnibus habitam esse pro evidenti miraculo, et puerum usque nunc sanum vivere ac valere, nulla unquam infirmitate tentatum. Accessere contestes Maria de Mena, famula D. Menicæ; et D. Maria de Sant-Ander, uxor Antonii Gonzalez Notarii Apostolici et soror Francisci de Sant-Ander.

duplices tertianæ,

19 Joannes Lopez mercator dixit, quod cum duplici tertiana quinque mensibus conflictatus, adiverit una cum matre sua eremitorium S. Isidori quod est in urbe: illudque genibus flexis subiens, illi se commendarit; atque aquam de fonte hauriens, liberatus omnino sit. Postea vero cum Toleti existens ad mortis articulum esset deductus, fuerit, allata sibi aqua eadem, sanatus. Joannes Martinez Isla argentarius, civis Madritensis, febribus continuis laborans, eodem in eremitorio idem beneficium accepit, secuto post aquæ haustum vomitu. Eadem aqua ad se allata in ipso tertianæ febris paroxysmo, sanatus fuit Gregorius de Usategui, Rector hujus civitatis. Eodem modo a duplici tertiana sanatam se, cum gravida esset, testata est D. Prudentia Sestique, uxor Joannis Sanchez de Mator, satellitis Cameræ Regiæ. De
C marito autem suo Augustino de Santillana, suæ Majestatis scriba, juravit uxor Maria de Espinosa, quod gravi laborans febri, et Sancto se commendans, atque bibens aquam, sudare cœperit ac convaluerit: quodque post similem commendationem et sudorem, curatus quoque sit filius eorum, synonymus patri. Dictis autem testis accessit Isabella de Santillana, uxor Antonii Equete, cantoris capellæ Regiæ, addens eodem modo a tertiana liberatum maritum suum.

tumor faciei,

20 Isabella Ruyz, uxor Petri Fernandez, ad vitæ terminum adducta per febrim, eodem potu sanata est a periculosa febri et vultus inflatione. Idem in se filiisque varie ægris expertam se dixit Catalina Lopez de Moya, vulgo Commater Granatensis nuncupata. Item Ludovicus Morales mercator, quarto die postquam febricitans aquam sumpserat et Sancto se commendarat: nec non Maria Martinez, uxor Michaelis

erysipelas,

de Montalto sartoris, quæ non solum febribus sed etiam erysipelate pustulisque pestilentibus laborabat, ipso quo biberat die libera a febri; et exinde absque alia medicina paulatim convalescens. Et ita subito etiam se convaluisse a febri, quam tribus mensibus passa erat, asseruit D. Anna Guerra, civis Madritensis, vidua Joannis Ariæ Oforii. Itemque Grego- D
ria de Santander, vidua Petri Lopez, scribæ redituum hujus urbis, cum quadam vice obstructionibus, alia febribus laboraret. Imo sexies septiesve eadem aqua febrim se diluisse ante annos viginti, affirmavit Bartholomæus de Lorenzana, tractandorum armorum magister.

ex processibus.

febres plures

21 Maria de Madrito, uxor Joannis Baptistæ, consuendis thoracibus se sustentantis, in ipso febrili æstu accessit ad eremitorium Sancti semel iterumque; et utraque vice morbum depulit sumpta de fonte aqua. Eadem aqua binis quoque vicibus salutaris fuit Joannæ Garcia, uxori Antonii de Calsada, struendis ex argilla parietibus victum quærentis, et utriusque filio bimulo. Magdalenæ quoque Hernandez, viduæ Bartholomæi Garciæ de Cuenza quinies aut sexies. Antonio autem Leyton Lusitano, præter febres etiam erysipelate laboranti, saluti fuit, quod eques accesserit ad eremitorium in ripa fluminis positum; ibique audita Missa biberit ex fonte: ex tunc enim sapere ei cibus cœpit, atque convaluit: uti et Dominus ejus Ferdinandus Martinez, cum esset in Escuriaco tertiana correptus, et aquam sibi ex eodem fonte allatam bibisset. Idemque asseveravit E
conservus illius Gaspar de Olivera, etiam Lusitanus: et se quoque simili haustu sanatum a febri, quæ ei mensibus duobus durarat. Tertius denique ex eodem famulitio Emanuel Martinez, febri caruit, statim ac aqua sumpta sudavit. Cum vero Beatrici Palacios, uxori Joannis Mangado, Majoris-domus officium gerentis apud uxorem Justitiarii majoris Aragoniæ, ad febrilia frigora accessisset dolor capitis, ipsaque se commendasset S. Isidoro, atque allatam sibi lodicem, in qua corpus ejus fuerat aliquando involutum, explicari supra lectum suum jussisset; sana continuo facta est: idemque accidit ejus filiæ, quatuor aut quinque annos natæ.

mortiferæ,

22 Maria Martinez, uxor Francisci de Carrion, cum non haberet qui filiæ suæ Justæ, in febris remedium postulanti aquam de fonte S. Isidori, cui devotissima erat, ipsam adferret; communem aquam, de vase acceptam, puellæ obtulit, fingens esse qualem petebat. Et hæc quoque profuit ægrotanti; mox enim ac sumpta cum fide fuit, febris cessavit. Agnes Lopez, uxor Alfonsi de Soria, scribæ Regii, ante annos sedecim, post trium mensium continuam febrim deposita a medicis, ægre mediam vitæ horam promittentibus, post haustam cum devotione aquam, frigusque febrile atque sudorem secutum, prorsus sana extitit: asseruitque, eamdem contra febres valuisse priori marito suo, Alphonso de Salamanca; F
et filiæ suæ Petronillæ, cum febri artheticam patienti mense integro. Mariscallus Ludovicus Nunnez Prado-Mexia, Rector civitatis Salmanticensis, cum febribus laborans et somni expers irasceretur cuidam famulæ suæ, quæ effuderat poculum aquæ, inde allatæ unde bibebat Majestas sua; puella aliam in poculo attulit, priori multu meliorem esse asserens, quia sumpta erat ex fonte S. Isidori, contra febres salubri. Bibit ergo Ludovicus, Sancto se commendans; ac mox phlegmate copioso ejecto, sanus fuit. Attestantur autem huic miraculo, oculata fide nixæ, ancillæ illius duæ; Maria de Holos, ipsa quæ infirmo ministrabat et aquam attulit; atque Catharina Garcia vidua, quæ præsens fuit.

et diuturnæ.

23 Joannes de Hispania, sartor biduo consequenter ad eremitorium Sancti adiens et aquam ibi scaturientem bibens, secundo die rediit sine febri quam eo attulerat. De eadem aqua sumens Catharina Gonzalez, uxor Petri de Sant-juste, ipso quo bibebat momento liberam se sensit a febribus, quibus plusquam anno laboraverat, multis remediis nequidquam tentatis ad sanitatem recuperandam. Idem a se cum optato

EX PROCESSIBUS.

A optato successu factum in pluribus qui sibi obvenerunt morbis, testata est D. Constantia Delgadillo, uxor Joannis Delgadillo, civis Madritensis. In loco qui Olias discitur, febribus et erysipelate sextum jam mensem laborabat D. Didacus de Luna Ponce de Leon, quando sub mediam noctem allata ei et oblata est de aqua sæpedicta : qua sumpta mox levius habuit, dormivitque, et experrectus sanum se reperit. Absens similiter ab urbe et in loco Xetafe dicto decumbebat æger D. Antonius Alvarez de Toledo y Luna ; quando Sancto sese commendavit, et aquam similiter allatam bibit, addito voto de visitando illius eremitorio ; et mox alleviatum se gavisus est. Idem beneficium eadem celeritate, post ejusdem aquæ potum, bis sese adeptum juravit etiam Gonzalvus Pereyra Berettus Eques Lusitanus : et Joanna Guitierez, uxor Francisci de Tordelaguna, duplici tertiana se laborasse, atque in ipso paroxysmo adiisse eremitorium, bibisse, et Sanatam esse asseruit.

CAPUT III.

Ejusdem argumenti, ex primo Processu sumpti, prosecutio.

B Catharina de Moralez, uxor Ferdinandi Gomez, affirmavit excepisse se hospitem Cæsaraugustanum quemdam, valde infirmum ex febri ; qui cum se ex ea moriturum intelligeret, petiit sibi monstrari eremitorium et fontem S. Isidori. Cum autem inde reverteretur, quæsivisse se, qualis rediret ; eumque respondisse, quod sanus, post fusas preces et haustam aquam. Eodem potu et simili prece a febri continua, quæ nullis remediis eatenus dispelli potuerat, liberatam se dixit Catharina Alfonsa Lusitana, uxor Francisci Perez. Anni sunt quadraginta quod Isabella Rodriguez, vidua Joannis Mendez mercatoris, febri et ventris tumore enormi laboravit totis quinque annis ; et tandem vovit se tribus Dominicis diebus adituram eremitorium Sancti : dixit autem prima Dominica redeuntem se melius habuisse, secunda autem omni plane febri et alio quocumque malo caruisse. Matthæus Garcias, tibialium factor, civis Madritensis, tertio quoque die vomebat sanguinem, febri laborans plus quam per tres menses. Videns ergo se periclitari de vita et multa de miraculis S. Isidori audiens, huic se devote commendavit, et melius habuit, ita ut potuerit adire ecclesiam S. Andreæ : neque deinceps aut sanguinem vomuit aut febrim passus est. Michael Garcias, Clericus ex Vallecas, fassus est, quod plus quam sesqui anno in crure enormiter tumido tres grandes plagas circumferens, frustraque chirurgorum manus expertus, etiam Regii ; ad eremitorium accesserit, biberit, laverit, moxque habere melius cœperit, et intra dies quindecim absque alia curatione sanus extiterit. C

Aqua ex fonte Sancti sumpta similiter curantur febres variæ,

vomitus sanguineus,

exulceratio cruris,

25 Ex eadem aqua sibi allata, ante annos viginti septem, bibisse se gravi febri laborantem, dixit Alphonsus de Puebla, caupo, et mox sanum fuisse : cui attestabatur etiam uxor sua Agueda Sanchez. Idem eodem in casu usu venit Francisco Martinez, sacristæ ecclesiæ S. Martini, qui secundo post sumptam aquam die sanus e lecto surrexit. Matthæus autem de Lucronio tonsor, purgativæ pro febribus pellendis potioni superaddens aquam de fonte Sancti, eidem se commendavit. Postquam autem vi potionis coarctatus copiose sudavisset, febrim reducem numquam sensit : uti nec Julianus Lazano, pannorum lineorum textor, febrim ultra tres menses passus, et ad eremitorium fontemque Sancti, qua melius potuit ratione progressus : neque Capitaneus Alfonsus Lara de Corduba, civis Madritensis, qui tertianam patiens, aquam inde sibi ferri jusserat.

iterum febres,

Tertiana quoque laborabant Joannes de Pegnafiel scriba Regius, uxor ejus Maria Solis, et filia Marianna de S. Dominico, nec medico sibi opus esse crediderunt, sed aqua de fonte ; atque intra triduum convaluerunt. Ita testatæ sunt mater et filia. Similiter sibi evenisse, ante annos non plures quam octo, professus est Hieronymus Hernandez agricola : pater autem ejusdem nominis bis febri laborasse, bis curatum se dixit, adeundo eremitorium et de fonte bibendo. D

26 Bartholomæus de Uregna, ostiarius ejus loci, quem a numeranda pecunia Regia Contadoriam majorem nominant, uxorem suam Catharinam de Vega continuis febribus et sanguinis fluxu laborasse dixit ; judicantibus autem medicis ex ea infirmitate morituram, recurrisse illam per preces ad notum S. Isidori patrocinium : moxque soporatam, mane facto caruisse febri ; et sanguinis fluxu intra quatriduum cessante, de lecto sanam surrexisse. At faber quidam lignarius, Alphonsus Moreno dictus, ut liberaretur a tertiana, quam tulerat mensibus omnino tribus, libum ad eremitorium Sancti detulit, fonti intinxit atque comedit, et sanus rediit. Dolorem lateris intolerabilem ante annos viginti passam se asseruit Maria de Vaste, vidua Licentiati Espinosæ civis Madritensis : de quo curando cum desperassent medici, petiisse se de fonte aquam, bibisse, et sanitatem consecutam esse. Addidit etiam de suo consanguineo Petro de Vaste, quod fœde ruptus, ita ut intestina descendentia extra ventrem prorumperent, ad eremitorium Sancti iverit, aqua laverit locum herniæ ; et restitutis mox succinctisque intestinis sanus redierit. E

fluxus sanguinis,

dolor lateris,

gravis hernia,

27 Narravit Franciscus Mugnoz, quod ad puteum existentem in domo avi sui in platea Toletana, quem ipse S. Isidorus fodisse dicebatur, accesserint viri de trans Guadalaxaram, atque aquam hauserint ; quam cum eorum alter bibisset, cui hirudo per os ingressa adhærebat faucibus ; inclinavit se supra hydriam, quam eadem aqua impleverant ; ac paulo post egressa est hirudo, quartam ulnæ partem longa ac tumida. Dicebant autem venisse se motos fama, qua dicebantur hirudines ea aqua curari. Addebat alter, tribus mensibus febrim quartanam passum se, nec prius liberatum, quam in Sancti eremitorio audita Missa Christi corpus, ac deinde aquam ex fonte sumpsisset. Sic etiam Alfonsus Ramos, apparitor Confraternitatis sanctissimi Sacramenti in ecclesia S. Justæ Madriti, febrim semel se diluisse dixit in eodem eremitorio ; alias vero simplici aquæ inde allatæ haustu, attestante sibi uxore Gabriela de S. Maria. Neque alio remedio aliove labore opus contra febres fuit Joanni Guitierrez, famulo Roderici de Parras, fabri lignarii ac cœmentarii, id attestantis ; ac septenni hujus filio atque Licentiato Ribero, in cujus domo ipse testis vivebat ante annos quindecim. F

hirudo faucibus inhærens,

diversæ febres,

28 Christophorus de Arce, tonsor Celsitudinis suæ Cardinalis et Archiducis Alberti, affirmavit annos transiisse viginti, quod pestilentibus maculis toto corpore erumpentibus, cum morti jam proximus crederetur, allata aqua de fonte S. Isidori potatus a matre, eidemque Sancto commendatus, sudare cœpit et mox convaluit. Post hunc Marianna de Rojas, uxor Alphonsi Sanchez, tonsoris atque chirurgi, deposuit, quod maritus suus, pleuritide laborans ad desperationem medicorum, mox ut male affecto lateri applicita est S. Isidori imago, cui devotissimus erat, dormire cœperit, experrectus autem dixerit sanum se esse : quod etiam confirmavit Hieronyma de Rojas, deponentis germana. Febrim deinde quartanam duplicem, qua septem mensibus laboraverat, ante annos viginti quatuor, evanuisse sib

etiam pestilens,

aliæque cum pleuritide :

A sibi dixit Ludovica Lopez, uxor Rochi de S. Maria fabri lignarii, cum in eremitorio Sancti de aqua bibisset: uti et Antonius de Salazar sartor, solo ejusdem aquæ haustu, quia vi febrium ad extremum vitæ jam deductus periculum, progredi illuc non poterat: idque verum esse etiam affirmavit ejus uxor Joanna Lopez de Salazar. Simili modo a vehementi febre sanatam se dixit Marianna de Noriega, uxor Antonii de Caceres cultellarii.

et proximo mortis periculo:

29 Anna Maria Ruyz, uxor Gonzalvi Fernandez, de Vialo, scribæ Regii, cum abortum passa, duplici laboraret tertiana et morti appropinquaret, servata in vivis est et sanata, postquam ei devote imposuerunt linteum, cui S. Isidori corpus fuerat involutum. Isabella Hernandez, uxor Petri de Reynaltes argentarii, affirmavit quod cum gener suus Alphonsus Gallo, maculosa peste et letargo laborans, extrema esset unctione munitus, voverit quod ipsum deferri curaret ad eremitorium Sancti; et sensui mox restitutum monuerit ut ei se commendaret: quod ille libenter faciens, aquam de ejusdem fonte poposcerit; sed cum adesset nemo quem eo mitteret, ipsa testis paulo post communem aquam ei porB rexit, simulans illam esse: hanc vero cum æger devote bibisset, melius habuit, atque intra quatriduum ex integro sanus surrexit; quemadmodum etiam matri suæ contestis adducta Joanna de Reynaltes, ægri conjux, cum juramento affirmavit. Ipsa autem mater iterum in processu anni MDXCVII reproducta, rem eamdem affirmavit, expressius dicens contigisse septimo morbi die, et ægrum septimo item post gustatam aquam salutiferam die surrexisse de lecto: causam denique simulandi sibi fuisse, quod hyems esset, et propter frigus solito majus lutumque copiosum, nollet tam procul ipsa excurrere. Talis porro aquæ haustu, et lintei prædicti applicatione, sanatam se ipsoque die surrexisse de lecto, in quo quartanæ febres eam novem mensibus tenuerant, desperantibus de curatione medicis, asseruit Apollonia de Saravia, uxor Petri de Maragnon: et hoc quidem cum adhuc frigeret. In ipso vero febrili æstu eamdem aquam gustando, Maria de Resa, uxor Petri Sanchez de Valverde, sanatam se dixit. Solius autem applicatione lintei sanitatem a febri recepissse se testatus est Blasius Mugnoz tonsor, sed prægresso sanitatem sudore.

item aliæ diuturnæ,

30 Anna de Medina, vidua Joannis de Moxica, C ex famulitio Marchionis de Augnon, deposuit, quod suus pater Petrus de Medina, post quartanam febrim decem mensibus toleratam, contulerit se ad sæpe dictum eremitorium, biberitque, et sanus exinde redierit. Antonia de Berbie Biscayna, uxor quondam Bartholomæi Blanchi cerarii, affirmavit, quod ab annis viginti octo laborans febri et tibias tumidas habens, allatam de fonte aquam bibit, sudare cœpit et convaluit. Eadem aqua potans filium, febri laborantem toto uno anno, Catharina de Vega, uxor Bartholomæi de Pina pædotribæ, sanum eum retulit ex eremitorio ubi id fecerat: simileque beneficium simili haustui ante annos quatuordecim acceptum refert Agnes de Moxica, uxor Martini Ochoa de Urbina, famuli Regii. At D. Mariæ de Castro, ut a febri et maculosa peste liberaretur, satis fuit S. Isidorum invocasse, uti testata est ejus consobrina D. Maria de Montoya, uxor Doctoris Belisæ. Joannæ vero Dominguez, filiæ Joannis Dominguez argentarii, præter febrem graves ex renibus dolores patienti, visum fuit aquam petere; et voti ac sanitatis mox compos facta est. Idem fecit Ferdinandus Carnero de S. Joanne, apparitor hospitalis quod hac in urbe nomen habet a Passione, cum de lecto surgens ad eremitorium traxisset febri calentia membra; et convaluit.

aut pleuritidi conjunctæ,

31 Augustinus de Santillana dixit, se tertiana D laborantem, et stomacho tam debilem, ut ægre tertio aut quarto quoque die cibum caperet; aquam S. Isidori pie sumendo convaluisse, æque ac uxorem suam, ad extrema deductam. Idem de se febrim patienti dixit Christophorus de Yepez serarius, attestante uxore ejus Isabella de Cardenas. Gravius autem periclitum se asseruit Ferdinandus de Mena sutor, accedente ad febres pleuritide et morti proximum, cum idem remedium sibi poposcit secuto effectu: quod verum esse jurata quoque affirmavit uxor ejus Catharina de la Haya. D. Isabella de Vargas, uxor Alphonsi Lopez de Guevara, hæmorrhoidum fluxu tam molesto laborabat, ut diceret se nec sedere nec ambulare potuisse; ivisse nihilominus ad ecclesiam S. Andreæ, indeque sanitatem orando retulisse. Addidit autem quod filius suus, ex febri moriens, sanatus sit applicito linteo supradicto. Aquam vero ex fonte allatam sibi ac patri suo Petro Dias depulisse febrem, juravit Joannes Diaz sutor. Idem evenisse sibi, cum Toleti ægrotaret febri, testatus est Domicellus Alfonsus Quintana de Villasante, civis Valentinus; atque etiam antea cum ad febrim accessisset letargus, judicio medicorum E mortalis, sed quarto post aquam sumptam die. Addidit autem et de filio suo Christophoro, quod die quinto, post fusas in eremitorio Sancti preces, sanatus fuerit a duplici tumore, inguina occupante. Eodem in loco, sumpta de fonte aqua, sanatus a colicis doloribus et cibi inappetentia fuit Licentiatus Benedictus Flores de S. Vincentio, Clericus et civis Salmanticensis. Et similem haustum subsequente sudore, febris recessit a Joanne Suarez de Canales.

EX PROCESSIBUS. *fluxus sanguinis,* *letargus,* *colica,*

32 Fr. Joannes Garcias de Jesus, Administrator Collegii et domus Dominæ nostræ Lauretanæ, vidisse asseruit multos infirmos, a medicis depositos, qui sanati sint allata sumptaque aqua ex fonte S. Isidori, ac nominatim Franciscum Martinez Sacristam in S. Sebastiani. Antonius Grixote agricola, cum febri accessit ad eremitorium Sancti; atque, ut ait, hausta aqua dormivit, et sanus surrexit. Eodem deportari se petiit Clara Gonzalez, uxor Joannis Camacho, febribus, letargo et frequenti vomitu menses jam duos debilitata: ibique post aquæ salutaris potum, solito copiosiorem vomitum passa est: sed sana domum reversa. Simplex vero illius aquæ haustus suffecit Gregorio Hernandez, uti testata est F filia ejus Joanna, uxor Francisci de Valladolid ensium fabricandorum magistri: addiditque seipsam maculosa peste ac pleuritide morituram, servatam in vivis imposito sibi linteo, quod olim S. Isidori corpus involverat: alias vero se convaluisse a tertiana, curato in ejus honorem sacrificio Missæ. Atque hæc est ultima testium, in supra laudato processu præsentatorum per Didacum Salas Barbadillo, audiente eos Joanne Guitiarre Notario et Francisco Vargas.

vomitus frequens,

33 Joanna de Zayas, uxor Dominici Martin sutoris, dixit, quod letargo sibi accedente ad febrim, sacro Oleo inuncta fuerit, quando maritus suus aquam de fonte Sancti petitam propinavit, qua sumpta convaluit. Similiter ad febrem pestis maculosa accesserat Alphonso Sanchez de Escobar, cantori capellæ Episcopi Placentini Madriti, et tendebat ad mortem æger; quando allatum sibi linteum supradictum pie deosculatus est priusquam sibi injiceretur, ac paulatim sanatus sine alio medicamine. Ludovico quoque Fernandez argentario febrim auxerat gravis pleuritis: sed aquæ Isidorianæ haustum secuto vomitu sanus permansit: id autem ante annos viginti factum esse dixit. Cum vero Andreas Maldonatus chirothecarius non potuisset a febri molesta

item letargus, *pleuritis:*

A molesta et gravi cohiberi, quo minus de lecto surgeret, atque ad eremitorium Sancti accederet ut melius poterat; expertum etiam ipsum se dixit, quam salutaris aqua ibidem scaturiat. Idem testata est ejus uxor Eleonara Gomez, addens, eadem aqua simili successu se usam contra ischiadem qua laborabat, et eadem lavando coxam quæ sibi emortua erat brevi multo melius se habuisse, et intra dies quinque sanam surrexisse. Oculorum aciem impeditam habens Alfonsus de Carabias, invocato Sancto ipsam recepisse se dixit, atque in gratiarum actionem par oculorum argenteorum obtulisse. Neque pluribus opus fuit Mariæ Martel uxori Francisci Rosales argentarii, ut a colico dolore liberaretur.

EX PROCESSIBUS. *ischias,* *oculorum caligo,*

34 Petrus Hernandez Tabernarius ad eremitorium abiisse se ait, et consueto ibidem haustu effugasse a se gravem tertianam. Idem fecit Petrus de Vargas civis Madritensis, nec solum a febri, sed etiam ab arthritide, qua laborabat, liberum intra quinque dies se sensit. Eodem maritum suum Franciscum Faxardo, famulum Marchionis de Algava, quartana laborantem, deportari curavit uxor ejus Agnes Rodriguez; et oblata ei aqua sanum recepit.
B Tertiana autem febris fuit toto trimestri tolerata, quam ibidem simili remedio dimisisse se dixit Lucia de Paz, uxor quondam Alexii de Cabildes. Idemque de sua tertiana, sed duplici, affirmavit Peti-Joannes Vergel argentarius, civis Madritensis; ejusque uxor Maria de Santander, cui pestis maculosa mortem minabatur: nec non Franciscus de Quiros sutor, febrim passus. D. Andreas de Alabes, Inquisitor civitatis et Archiepiscopatus Toletani, dixit, quod cum somno ac quiete privatum se doleret, propter capitis ingentem cruciatum per sex septemve menses productum; attulerint sibi linteum, involvendo corpori sacro quondam adhibitum: moxque cessaverit cruciatus, et dormire cœperit. Eidem corpori quondam admotus pileolus nocturnus, cum esset applicitus febrienti D. Joannæ de la Paz, sanitatem dedit; uti testabatur ejus filia D. Maria de Figueredo; de seipsa addens, quod aliquando infirmata, petierit sibi ferri aquam ex fonte S. Isidori, et sic receperit sanitatem.

arthritis, *dolor capitis,*

35 Idem experta est Anna de Aguilar, post tres menses quibus febrim patiebatur, cum aliis remediis frustra tentatis ipsam Sancto commmendasset, ac de fonte ejus bibere fecisset mater ejus Isabella Ruiz,
C uxor Alfonsi de Aguilar, ostiarii Aulæ: et uxori suæ hoc deponenti attestans maritus, de se fassus est, quod a pleuritide adductus in mortis discrimen, medicis desperantibus, sanatus sit, eamdem aquam bibens. Quod etiam faciens ante annos sedecim D. Maria de Padilla, uxor Capitanei Francisci Duarte, cui ad maculosam pestem letargus æque periculosus accesserat, etsi similiter de vita ejus actum medici dicerent, sanata tamen est. D. Maria de Espinosa uxor Bartholomæi Rincon narravit, quod soror sua D. Maria de Ocampo ischiadem patiens, mense post morbi initium sexto commendarit se Sancto; eumque in somnis videre sibi visa, integerrime convaluit. Nec plures quam tres annos transisse dixit Maria de Avila, in Getafensi oppido nata, uxor Joannis de Moles sculptoris, quod in ipso febris gravissimæ ardore adiens eremitorium Sancti, sanitatem bibit. Imo Mariscallus Joannes Nugnez de Prado, civis et Rector Salmanticensis, quindecim dumtaxat dies esse dixit, quod indidem petitam aquam jejunus bibit, et soporatus est; surgens autem gavisus, quod a gravissima febri se liberum inveniret. Idem ante annos quinque acciderat Joannæ de Trivigno, uxori Martini de Lozoya, quamvis tres qui eam curabant medici affirmassent, non victuram ultra quatuor horas: sumpta enim aqua erupit toto corpore sudor, et febris cum infirmitate evanuit. Sic D
etiam ante biennium Maria Lopez, uxor Didaci Lopez de Nuesto, Getafæ nata, quam febri letargus junctus usque ad portas mortis deduxerat.

pleuritis, *letargus,* *ischias,*

36 Isabella Hernandez, vidua Michaelis Sanchez, affirmavit, se quidem ante quatuor, filium vero suum Petrum Sanchez ante duos annos, a tertiana convaluisse, ipso quo aquam Sancti biberunt die. Gravior infirmitas fuit D. Mariæ de Nava, relictæ qu. Doctoris Ferriol. Cum enim ischiade septimum mensem laborans, nullam quietis partem caperet: medicorum cura adeo nihil profecerat, ut etiam sanguinem per os emitteret diebus quadraginta. Attulerunt ergo ad eam vetus corporis Sancti involucrum lineum, ac supra eam posuerunt: quæ se quoque Sancto commendavit, et erumpente mox sudore cœpit melius habere, et tertio die surrexit incolumis. Huic miraculo attestati sunt pater ac mater infirmæ; atque hæc ipsa illud rite deposuit XII Decembris anni MDXCVI, coram Doctore Dominico de Mandieta, Vicario Madritensi pro Illustrissimo D. Cardinali de Quiroga Archiepiscopo Toletano, hujusque ad informationes de Sancto recipiendas Commissario, attestante rursum matre Maria de Godoy, E
quæ prima in eodem Processu ad testificandum reproducta est, una cum filia Maria de Nava prænominata.

tertianæ, *ischias cum sanguinis vomitu,*

37 Petrus Sanchez pilearius dixit, quod ante biennium febrem per menses tres patiens, nec levamen morbi a cura medicorum accipiens, aquam de fonte Sancti petierit, et postridie sanus surrexerit. Idem fecit Francisca Diaz, vidua Francisci de Tapaia scutiferi pedestris suæ Majestatis, postquam vidisset corpus S. Isidori: idemque beneficium experta est, quamvis quotidie duplicem paroxysmum pateretur. Quod etiam sibi accidisse eodemque remedio se curatam asseruit Pastora de Truxilla, uxor Joannis Garciæ capistrarii. De simili liberatione a febri, quam tribus mensibus passa erat, simili modo obtenta, gratulabatur etiam sibi Anna Sanchez, relicta qu. Laurentii Lopez: et Maria Alvarez, uxor Gregorii Rodriguez lebetarii, cum ad Sancti eremitorium pari de causa accessisset. Sed et Sebastianus de Arenas capistrarius, ante duos annos, epota illa aqua dispulit febrim, trimestri toto toleratam: et Joannes Lopez vitriarius periculosiorem febrim, licet octo solum diebus durasset, bis eadem ratione abegit, semel triennio, et iterum sesquianno prius quam F
testis produceretur. Huic attestans frater, ut qui rem viderat, Stephanus Sanchez, de seipso dixit, quod post decimum quintum similis morbi diem accedens ad eremitorium Sancti, in ipso febrili æstu biberit, et sanus redierit.

febres variæ,

38 Salvator Faxardo, tractandorum armorum magister, confessus est, quod ante annos octodecim a periculosa tertiana, quæ novem omnino mensibus duraverat, fuerit liberatus usu Isidorianæ aquæ: et quod alias invocato eodem Sancto crepuerit apostema, cui aperiendo ferrum parabat chirurgus, eo quod fauces illi præcluderet. Similiter dictæ sæpius aquæ gustu febrim sibi ablatam arte annum, dixit Catharina Diaz, filia Petri Diaz sutoris. Eodem autem quo eamdem bibit die, liberatam sese ante tres annos a febri per bimestre tolerata, affirmavit Isabella de Labios, vidua Petri Blas agricolæ. Ea autem, qua post mensem unum infirmitatis simili modo liberatam a triennio se juravit, tertiana fuit. Quartana vero quam a quatuor annis binis mensibus passus Petrus Fernandez Desmalo, in pecorario foro mercator: qui in ipso paroxysmo progressus ad eremitorium Sancti, bibit de fonte ejus, atque sanatus est. Anna Ruiz, uxor Didaci de Aviles scribæ Regii, ante triennium solicita pro duodenni filiola

apostema in faucibus, *epilepsia,*

A filiola sibi cognomine, quæ stuporem (non insuetum puerili ætati malum) et epilepsiam bis quotidie patiebatur; rogavit ut portaretur ad S. Isidorum Madriti. Portata est autem ad ejus eremitorium, finitaque devotione novemdiali, indidem relata est prorsus sana.

inflatio corporis,

39 Alphonsus Sanchez sartor asseruit, quod ante menses quatuordecim febri ac vomitu septem diebus correptus, convaluerit mox ut gustata Sancti aqua coopertus est panno ejusdem funerali: quodque uxor sua, Maria Lopez, utrique depositioni contestis assistens, paucos post dies correpta morbo totum corpus inflante, cum is durasset quinque mensibus, delata fuerit a multis hominibus ad ecclesiam S. Andreæ supra gradus altaris; unde mox sana descendens, domum hilariter regressa est. Prædictam aquam in eremitorio Sancti non solum bibit febricitans Michael Nieto, pecorarii fori mercator; sed eadem etiam tibias tumentes lavit: et utroque malo liber rediit. Eodem iverunt et simili potu sanatæ sunt a febribus ante annos quatuor Francisca de Montenegro, uxor Joannis Fernandez agricolæ, ejusque cognata Anna de Guita. Indidem etiam petitam a se aquam, ante annos quadraginta quinque,

profluvium sanguinis,

B bibisse se dixit Maria Aguada, uxor Alvari Pizarro, ex custodia corporis Regii, cum sibi ex febribus et sanguinis fluxu morienti paratus jam esset funebris sindon, et convaluisse. Maria vero de la Paz, uxor Matthæi de Buenvezino stratoris platearum, dixit, non ipsam, quam febriens ante annos quatuordecim petierat S. Isidori aquam, sed communem aliam per simulationem domesticorum esse oblatam, eumdem tamen effectum secutum.

dolor capitis,

40 Joanna Perez, vidua Benedicti Martinez agricolæ, triginta annos elapsos ait, quod molestam plurium dierum febrim depulerit aqua sæpe dicta: et idem beneficium obtigisse marito quondam suo; sed et ingentem capitis cruciatum se quasi abstersisse ad capsam sacri corporis custodem in S. Andreæ, mox atque eidem frontem affricavit. Prædictam porro aquam in ipso Sancti eremitorio degustans Franciscus Gomez, rhedarum fabricator, graves febres depulit ante annos quatuordecim. Eodemque filium sibi cognominem adduxit Toleto, ante dies viginti, Didacus del Prado, luteorum parietum structor, successuque optimo febrienti dedit potandam aquam, cujus in seipso fuerat ante annos viginti sex virtutem expertus, contra quartanam tribus mensi-

febres diversæ,

C bus toleratam: uti et Nicolaus Garcia sutor, cum idem quod ipse fecisset; et Isabella de Leon, uxor Joannis Matthæi cœmentarii pluries in pluribus suis infirmitatibus; et contra tertianam ante annos sex Catharina de Palacios, vidua Didaci de Palacios; Francisca de la Cruz, filia Matthæi Hernandez sartoris, decimum quintum diem febri tentata, ante annos tres; Anna Gonzalev, uxor Francisci Lopez coqui Ducis Gandiæ, ante annum duplices tertianas passa menses duos; ejusque maritus ante annos duos in febrim lapsus.

diarrhæa,

41 Ante annum præterea dictam aquam bibenti Mariæ de Hita, uxori Marci Carrero ferratoris, stetit importunus alvi fluxus, et febris cessavit: uti et dolor ac tumor gutturis Ludovicæ Gonzales, uxori qu. Petri Lozano tapetiorum textoris, caput et guttur ante menses tres applicanti ad arcam in S. Andreæ. Aquam vero de fonte bibens Anna, vidua Joannis Rodriguez cauponis, depulit continuam per multos dies febrim. Eadem de causa ad eremitorium Sancti se conferebat Didacus Lopez pannorum lineorum textor: sed lassatus in via substitit, seque e vestigio commendans Sancto melius habuit, plenam adeptus sanitatem prius quam domus suæ limen attingeret. Quo exemplo mota uxor ejus Maria Her-

angina,

nandez, quartum jam annum cum tertiana febri conflictans, eodem properavit, et aqua gustata convaluit. Sicuti etiam ante annos quatuordecim Didacus de la Fuente, chirothecarius et odoramentarius Regius, postquam plusquam sexaginta diebus continua febri et sanguinis per nares stillatione laborasset: et ante annum Francisca Ruiz, vidua Ludovici Guitierrez quintum decimum diem febrim patiens. Antonius de Lerma argenti faber dixit, quod mense Julio anni MDXCVI maculosa peste ad desperationem medicorum contactus, commendavit se S. Isidoro gustataque de fonte ejus aqua, tectus sepulcrali ejusdem linteo, convaluerit; factum confirmante virgine filia Anna Xuarez, fide oculata.

D *ex processibus*

stillatio sanguinis,

42 Penultimi testes fuerunt coriarii tres, quorum primus Joannes Guitierrez affirmavit tibiam sibi vehementer intumuisse, erumpente per tres plagas pure: quod cum mensem totum tolerasset, ivit ad eremitorium Sancti amicis quibusdam comitantibus; et post fusas preces ibi tibiam lavit, quæ detumescere cœpit: idem autem facienti die abinde octava tumor ac plagæ omnes evanuerunt. Secundo, cui Joannes del Agua nomen, cuique febris continua per tres menses durarat ante quinquennium, alia medicina non porfuit, quam aqua in Sancti eremitorio gustata: uti neque tertio, Joanni Nieto ante sexennium, tertianam sex mensibus patienti; cui attestans mater sua Anna Garcia, idem in eodem loco expertam se professa est: et ultima testis Maria de Paredes, Dominici Lopez etiam coriarii uxor ante annos tres. Atque hac omnia in depositionibus ducentorum ac quatuor juratorum testium fuse diducta habentur: sed brevitatis causa in compendium contracta sunt juxta fidem originalium in ecclesia S. Andreæ asservatorum, una cum hac ipsa epitome. Nunc ad alias informationes transire vellem, receptas a P. Fr. Dominico de Mendoza anno MDXCVI, ex mandato Apostolici Nuntii Camilli Cajetani, Patriarchæ Alexandrini, juxta commissionem XXI Februarii anni ejusdem expeditam: sed labore tædium pariturо supersedeo, recitaturus alias, quæ receptæ sunt jussu Serenissimi Archiducis Alberti Cardinalis, annis MDXCVII et XCVIII.

tibiæ tumidæ exulceratio

E

Omittuntur depositiones an. 1596 exceptæ

CAPUT IV.

Miracula in secundo Processu excepta, ante annum 1598.

F

Die VII Decembris MDXCVII D. Leonora de Godoy, uxor Didaci de Mayuelo civis Madritensis, juridice interrogata, et præmisso juramento coram Doctore Dominico de Mandieta, Canonico Uxamensi, urbis Madritensis ejusque territorii pro Serenissimo Archiduce Alberto Cardinali et Archiepiscopo Toletano, Vicario generali, ac ejusdem suæ Celsitudinis itemque Garziæ de Loaysa Administratoris illius Archiepiscopatus Commissario ad excipiendas attestationes et informationes, quas Madritenses cives de vita, gloria, sanctitate et miraculis B. Isidori, Patroni sui, deponere voluerint, ut ejusdem Sancti Canonizatio a sua Sanctitate in Romana Curia obtineri possit; nec non coram Licentiato Velasquez, Notario Apostolico, testata est, quod, cum ipsa et liberi ejus Ludovica de Godoy, Didacus Mayuelo, et Clara, Bilbai versarentur, mense Junio anni proxime elapsi MDXCVI; pustularum genere (quod a peste haud parum asserebant differre, quodque in ea regione admodum grassabatur) plus quam per duos menses vexati, ad illud vitæ suæ periculum devenerant, ut qui illos curabant medici, spem sanitatis adferendæ omnem deponerent. Domina quoque Leonora ejusque filia D. Ludovica sacro jam fuerant oleo

Exeunte an. 1597 auditi testes,

quorum prior deponit de pestiferis pustulis,

EX PROCESSIBUS

A leo perunctæ; qua de re litteræ Bilbao erant datæ Madritum ad D. Ludovicam de Godoy, D. Leonoræ matrem, ut curam suorum susciperet. Hæc igitur frustum panni, e S. Isidori lecto abscissi, litteris inclusum ad ægras destinat, mandans ut pectori illud suo imponant, utque Sancto sese Isidoro plurimum commendent, hoc modo absque dubitatione sanandas. Bilbaum deinde ipsa D. Ludovica est profecta, ubi filiam suam D. Leonoram hujusque liberos, ac suam præsertim neptem D. Ludovicam supra modum ægrotantes reperit. Ludovica namque in mortis agone constituta, non verbum profari, non sensus ullius indicium dare poterat. Quo in statu ut sua eam avia conspexit, S. Isidori reliquiam sibi dari postulans, eamdem D. Ludovicæ neptis suæ pectori imposuit, ac S. Isidorum pro nepte sua impense obsecravit, ut vitam ac sanitatem ei a Deo obtinere vellet. Ecce autem derepente sibi reddita est infirma, et a circumstantibus potionem sibi amygdalinam præberi petiit. Cumque omnes subitam mutationem vehementer admirarentur, avia, ecquis eam sanasset, sciscitata est, Cui infirma: Sanctus, inquit, Isidorus. Mater porro ejus D. Leonora affirmavit, ægram minime fuisse consciam quando sacra

adnota particula ex lecto Sancti,

B ei Reliquia fuit admota, et nullam ante de S. Isidoro habuisse cognitionem: jussit autem ut aliis quoque ægrotis eadem Reliquia admoveretur; sed ne dimittere illam ipsa cogeretur, in quatuor eam partes dividere placuit, ac suam cuique admovere. Quo facto, absque ulla medicinæ humanæ ope, omnes sibi restituti, duorum non amplius dierum spatio perfectam sanitatem sunt adepti, ac plane incolumes in publicum prodiere. Res ea magnum apud omnes stuporem, et miraculi, ut vere fuit, rationem habuit. Ipsa etiam D. Leonora miraculum agnovit, et ex quo tempore Reliquia illa fuit adhibita, nullum amplius in domo ac familia sua ægrotum habuit, cum tamen is per eam regionem morbus grassaretur, quo cuncti facile corripiebantur et extinguebantur non pauci. Certum quoque habet eadem D. Leonora, humanis illis medicaminibus morbum eum durari non potuisse, atque adeo iis non amplius utendum sibi statuerat; nihil autem esse verius quam S. Isidori ope se suosque convaluisse, quod pariter testata est D. Ludovica de Godoy ejus mater.

toti uni familiæ curatis.

44 Andreas de Cuellar, civis Madritensis, affirmavit de cognomine sibi filio, quod annum ætatis

C quartum vel quintum agenti advenerit scabies tam copiosa, ut leprosus videretur. Adhibebantur ei medicinæ et unctiones variæ, toto tamen verno tempore duravit malum. Cum ergo de miraculis S. Isidori multum audivisset, tulit filium ad eremitorium ac fontem Sancti: et nudatum supposuit tubo ejusdem fontis, atque aqua, frigida licet, studiose ac morose lavit. Neque pluribus opus fuit: quia intra biduum puer convaluit, tale nihil deinceps passus. Postea cum alius quadriennis filiolus nomine Franciscus, post apertam sibi propter graves febres venam erysipelate sic esset inflammatus, ut malum per brachium se diffundens usque ad guttur sinistrum omne latus infectum iret, nec dubitaretur moriturus puer, mox atque illud ad cor pervenisset; pater ejus, sumpta ex prioris filii curatione experientia fretus, vovit quod hunc infirmum si servaretur in vivis adscribendum curaret Confratribus S. Isidori, atque per dies novem ferendum ad ejusdem ecclesiam, ubi quotidie Missam juberet celebrare. Tum lecto ægrotantis instravit funebre Sancti linteum: et continuo stetit erysipelatis progressus, atque intra septimum diem convaluit puer, nulla interim adhibita medicina, linteo prædicto dumtaxat supra se retento.

Alii, quod aquam Sancti curata sit scabies,

et linteo sepulcrali erysipelas,

45 D. Isabella Duran, uxor Joannis Baptistæ del Monte y Heredia, civis Madritensis, asseruit, quod filiæ suæ D. Ludovicæ de Ayala, nocte quadam circa decimam obvenerit ingens dolor colicus cum tumore ventris, ita ut mori se crederet adempta respirandi facultate: verum cum sese commendasset patrocinio S. Isidori, intra horæ quadrantem cessavit tumor omnis, cum eoque periculum quod timebatur. Eadem addidit, quod præterito vere anni MDXCVI D. Joanna de Virbiesca, uxor filii sui Ludovici del Monte y Heredia, maculosa peste et erysipelate sit correpta, ita ut de vita servanda desperarent medici, et in Aulam pro luctu apparando nuntius sit directus: jacebat enim expers loquelæ, ore distorta totoque latere dextro præmortua. Talem cum Madritum reportarent; lateri prædicto vita rediit, non tamen pedi quare devexerunt eam ad fontem Sancti, unde cum ad eremitorii ædiculam regrederetur, interrogata qualiter pes suus haberet, quem prius ut insensibilem trahebat post se, sanum esse dixit ad Dei laudem; nec fuit qui dubitaret, quin evidentibus miraculis hoc quoque esset adscribendum. D

sola autem invocatione dolor colicus.

Aqua eadem curatur hemiplexia,

46 D. Major de Espinosa deposuit quod anno MDXCIV, famulæ cuidam suæ Catharinæ Hernandez post puerperium intumuerit tibiarum una, plagamque aperuerit palmo integro commensuratam: quam post irritum duorum chirurgorum conatum, incurabilem esse pronuntiavit Doctor Quixar, chirurgus etiam ipse, affirmans omnino resecandam usque ad genu tibiam, si arceri mortem intra breve tempus adfuturam vellent. Cum ergo die quadam solito vehementiorum cruciatum sentiret Catharina, ad ecclesiam S. Andreæ se contulit, ubi S. Isidori corpus omnibus inspiciendum prostabat. Sed cum densior turba propiorem accessum non permitteret infirmæ ac valde claudicanti; rogavit quemdam Clericum, ut quod ei porrigebat corallinum sertum sacro corpori admoveret, et admotum redderet sibi. Quo facto Catharina sertum illud circumduxit plagæ, et mox cessavit dolor, quem grandem antea fuisse clamore questuque testabatur. Rediit autem domum nulla parte claudicans; obductaque intra dies quatuor plaga est, retento supra eam solo serto, cui tot remedia nihil antea profuerant ad curationem. Ideoque non dubitavit prænominatus Doctor Quixar casum miraculo attribuere. Ipsa porro D. Major de Espinosa de se dixit, quod anno MDXC lecto affixa menses septem totos ischiadico morbo, ita ut ægre se pateretur moveri propter doloris vehementiam, medicinis nihil proficientibus, commendaverit se Sancto; eodemque momento cessarit dolor, atque intra decimum quintum diem de lecto surrexerit robusta ac sana. Item quod anno MDXCII, anginam patiens cum apostemate gutturali, deposita fuerit a Doctore medico Hernandez: qui marito suo Bartholomæo Rincon dicebat, nullo opus esse medicamine, vix enim fieri absque miraculo posse ut usque ad meridiem viveret infirma: Cum ergo jam velut mortuam deploraret familia, ipsa se suo Sancto commendavit, et rupto ejectoque per os apostemate, evanuit angina; adeo ut sardas muria conditas quas petierat, sapide comederit et postero die sana surrexerit. E

serto corpori admoto exulceratio tibiæ,

commendatione simplici ischias, F

et apostema in gutture:

47 D. Maria Vaca de Ocampo dixit, quod anno MDXCIII infantulæ cuidam, ignotis parentibus natæ, Michaelæ nomine, quam domi suæ alebat, post oculi unius dolores et stomachi cruditatem gravis advenerit febris, ita ut medici de ea curanda spem nullam facerent. Ipsa ergo, quæ vitam puellæ vehementer cupiebat salvam, cum lacrymis eam commendavit S. Isidoro, vovens quod novem diebus continuis deferendam curaret ad Sanctum ejus corpus: et subito in se rediit ægra, multoque melius habere cœpit, ac prius quam nonus dies adesset ex toto convaluit.

voto adeundi corporis servatur moribunda,

Julius

A Julius de Pertegal, suæ Majestatis frænarius, dixit, quod anno MDLXXXVIII habuit filium, uno solum mense natum: quem eo adduxerat febris, ut sextum septimumve jam diem lac nullum sumens, a medico haberetur desperatus. Quo autem die hanc ille sententiam de infante tulit, reipsa mortuus est inter brachia ipsius testis; qui mortuum in sinum matris projecit, et unicum eum habens plorare cœpit ac S. Isidoro supplicare pro vita eidem reddenda. Puer autem aperiens oculos plorare cœpit, seque commovit, et intra tres horas sanus fuit; omnibus certum id miraculum fuisse æstimantibus, in quibus etiam Catharina de Villanueva, uxor ipsius testis et infantis mater.

et mortuus reviviscit:

48 Licentiatus Joannes Martinez de Aldama, Pastor in parochia sanctæ Crucis Madriti, dixit, quod anno MDXCII gravi correptus infirmitate, maculosa scilicet peste atque letargo per dies sexaginta, remediis omnibus nihil proficientibus, derelictus sit a duobus Regiis medicis, Doctore Ognate et Doctore Mercado, dicentibus ægre victurum ad quatuor horas. Aderant ea ipsa hora piæ aliquot matronæ, quæ se fatebantur insignia per S. Isidorum obtinuisse beneficia, hortabanturque infirmum, ut etiam ipse B ad eumdem recurreret. Ergo ultra solitas suas erga illum devotiones promisit novemdiale sacrificium in ejus eremitorium offerendum si convalesceret. Tum istæ obtulerunt ei pocillum aquæ indidem petitæ: unde cum modicum delibasset, prius quam bis Credo recitaretur, satis recepit virium, ut de lecto surgens omnem malorum humorum congeriem per secessum egereret. Factus deinde robustior votum solvit, notatque eo mense, qui Martius erat, vulgarem Madriti morbum eum fuisse; ideoque medicos, de ejus qualitate nihil dubitantes, præcepisse ne quis ad ægrum ingrederetur præter infirmarium, atque ut cubiculi pavimentum frequenti conspargeretur aceto, et aliæ consuetæ pestis tempore cautelæ adhiberentur.

epidemico malo correptus sanatur,

promissa novena et aqua sumpta,

49 Antonius Diaz de Navarrete, Logotheta sive (ut Hispani appellant) Contador in Regio Financiarum concilio, et Rector perpetuus Madritensis, dixit, quod die V Novembris anni MDXCV eodem pestilenti morbo fuerit contactus, atque post longæ infirmitatis tempus ad extrema deductus, receptis extremis Sacramentis, et medicis vitam ejus desperantibus. Condito ergo testamento legavit ad sumptus pro S. Isidori canonizatione faciendos, ducatos duos: et uxor sua Anna de Reynoso multis cum lacrymis ab C eodem petebat viri salutem. Hoc facto recessit febris, et ipse intra quatuor aut quinque dies surrexit de lecto. Non multis autem diebus post supervenit ei tertiana, ad mortem quoque eumdem urgens: quod animadvertens ipse testis, nec immemor percepti antea beneficii, jussit duos prædictos ducatos continuo persolvi, seque iterum Sancto commendavit, nec alia medicina opus ultra fuit. D. Ludovica de Vargas Morisote, uxor Alphonsi Lopez de Guevara, dixit quod utriusque filius Joseph, anno MDXCIV, tam gravi febri fuerit correptus, ut septimo morbi die moriturus crederetur, sensibus destitutus clausis jam oculis. Hunc ergo cum veluti mortuum lamentaretur, supervenit pater ejus Franciscus de Vargas, et S. Isidori linteum funebre attulit, explicuitque supra puerum; qui mox oculos aperiens manifesta dedit receptæ sanitatis indicia. Ipsa hæmorrhoides patiens tam molestas, ut movere se præ cruciatu vix posset, dixit se visitasse corpus Sanctum, ab eoque incolumem revertisse.

item legato testamentario condito,

et admoto linteo moribundus unus,

50 Blasius Mugnoz barbitonsor, anno MDXCI jacebat correptus gravissima febri, qua omnes eum moriturum credebant, eo quod diu antea bene sanus et corpore multum obeso fuisset. Ipse ergo, ex internis doloribus et inquietudine, quam morbus pariebat, monitus saluti suæ consulere, Sacramenta petiit et D accepit: deinde letales jam paroxismos patienti injecerunt domestici sui linteum sæpedictum, voveruntque quod sanitati redditum inducerent ad visitandum Sancti eremitorium. Quo facto intra quadrantem horæ cessavit febris, et ipse molestia omni liber surrexit e lecto, ac votum pro se factum implevit. Ludovicus Gonsalez, Hispanicæ Regii corporis custodiæ adscriptus, dixit, quod an. MDXCV continuas duorum mensium febres patientem, atque per dies viginti nec unam quidem buccellam trajicere valentem, cum in angustiis maximis versaretur, visitaverit amicus quidam suus, suaseritque ut petitam ex fonte S. Isidori aquam devote biberet. Hoc autem facto, prius quam manu deponeret poculum, sensisse se liberum, ac mox de lecto surrexisse, comedisse, et valuisse.

alterque

ex processibus

Rursum aqua gustata sanatur febris continua,

51 Isabella Ruiz, uxor Alphonsi de Aguillar portarii Madritensis, dixit quod anno MDXCVI filia sua Anna totis tribus mensibus gravi febre conflictata, nequidquam curam omnem adhibenti medico, ac tandem ad extremum deducta discrimen Sacramentis fuerit munita ad mortem. Quæ cum in horas expectaretur biduo jam toto, agonem tam difficilem patientis miserta mater, vovit quod eam, si salvaretur, esset ductura ad eremitorium S. Isidori, ibidem pervigilaturam. Quia autem de ejusdem Sancti E miraculis multa audierat, atque de fonte quem istic eduxerat de rupe; ut vidit quod infirma oculos prius obscuratos et loquelam amissam recepisset, ipso quo eam Sancto devoverat momento; porrexit ei aquam inde allatam. Placuit autem Deo ut ea gustata famem sentiens, sapide comederet; ac die proximo de lecto surgeret: quod naturæ viribus adscribi non potuisse affirmavit medicus, ad hoc solum reversus ut intelligeret an jam mortua esset. Addidit eadem testis, quod eodem fere tempore maritus suus gravi lateris dolore correptus, accedente letali febri fuerit derelictus a medicis et velut certa morte inunctus sacro Oleo. Ipsa vero memor gratiæ a S. Isidoro recens impetratæ, eidem scyphum aquæ prædictæ porrexit: qui mox atque gustavit, Benedictus, inquit, sit Deus, quoniam dolore omni solutum me sentio: et sanus de lecto surrexit

et puella animam agens,

ejusque pater

52 Maria de Paz, uxor Francisci Perez, qui opificio est malleator auri; cum die quodam lignea in arca quidpiam scrutaretur, excidit illius sustentaculum; brachiumque ejus dexterum intra arcæ latus F atque operimentum ea violentia comprehensum fuit, ut ab humeri junctura dimoveretur, cum intolerabili cruciatu. In hoc quiritantem ejulantemque visitans soror: Accipe, inquit, germana, hoc ligni frustulum, quod est de arca, in qua jacuit corpus S. Isidori; eique te commenda. Fecit illa quod monebat soror; et mox atque assulam sacram membro dolenti applicuit, tantum in eo ardorem sensit, ut comburi videretur. Sed intra quadrantem horæ cessavit dolor, et brachium moveri ut ante cœpit. Addidit etiam quod anno MDLXXIV D. Isabella Tellez, vidua Licentiati Martel, soror sua, postquam septem annis fuisset tam surda, ut nec campanarum quidem sonum perciperet; cum venerabile corpus S. Isidori per octiduum prostaret spectabile, ipsa quotidie mane illuc accessit, ferens oleum pro lampadibus ejus, proque auditu recuperando supplicans. Septimo autem die expleto, vidit ipsa testis quæ comitata sororem erat, quod hæc inter orandum magno cum strepitu moveret caput, seque componeret ad Missam audiendam: qua ad Evangelium perducta cum surrexissent ambæ, dixit D. Isabella videri sibi quod audiret nolam tunc forte sonantem. Finito autem Sacro redierunt domum; et quæ surda tanto tempore non potuerat ullis remediis juvari, omnia quæ sibi dicebantur audiebat,

Frustillo arcæ S. Isidori brachium, contusum,

et surda ad corpus orans curantur:

A audiebat, magna cum admiratione ipsius testis alteriusque sororis Gabrielæ Ortiz.

Ex processibus

53 Anna Maria Ruiz, uxor Gonzalvi Fernandez de Viala scribæ Regii, dixit, quod in Pentecoste anni MDXCV, post abortum duplici laborans tertiana, quatuor mensibus ægrotaverit; tandemque eo redacta fuerit, ut qui eam curabat Doctor San-Pedro, intra horam diceret morituram. Habebat autem maxillarum etiam unam dislocatam, sic ut nihil posset ore recipere, quod ad sustendandam qualemcumque vitam offerebatur. Quæsitum est ergo sacrum Viaticum, in cujus comitatu adveniens ignotus quispiam, cum plorantes domesticos et funebria parantes cerneret. Quin, inquit, S. Isidori linteum sepulcrale requiritis? Quod cum attulisset maritus, infirmæque ac pœne mortuæ, interim dum extrema Unctio expectabatur, instravisset, melius mox habens illa, Domini, inquit, videre ut hoc sit testimonium, quod S. Isidorus mihi contulerit sanitatem: quam reapse intra paucos dies integram adepta, surrexit de lecto.

moribunda admoto linteo S. Isidori,

54 Petronilla de Vendo, uxor Valeriani Confalconer, gemmarii suæ Majestatis, dixit quod anno B MDXCVII, mensibus Majo et Junio, duplici laborarit tertiana; sic ut quotidianis incrementis corroborante se morbo, paroxysmi mutuo se comprehenderent. Cumque in eo statu fuisset sesquimense, neque cibum jam amplius ullum admitteret, præter sorbitiunculas calidas; qui frustra eam curaverat Doctor San-Pedro, dixit filiæ ejus Annæ, nullum sibi amplius superesse remedium, sed expectandum opus Dei ultimum circa illam. Afflixit ea denuntiatio universam familiam, ipsique ægræ spem vitæ ademit. Advenit interim vicina quædam ejus Francisca Lopez, jubens de fonte S. Isidori aquam peti, per quam ipsa quoque ab infirmitate convaluerat. Nec mora, bibitur allata aqua, invocatur Sanctus, etiam a filia infirmæ Missam in eremitorio ejus curandam vovente; et febris quæ summo in gradu erat resedit, una hora citius quam solebat, nec amplius rediit; ipsa vero infirma cibum petiit comeditque, et intra biduum triduumve incolumis surrexit. Insuper dixit, quod, cum prædictæ illius filiæ ipso eodem anno, in die quo Expectatio partus virginei solenniter colitur, gravis dolor lateris anhelitum quietemque impediret, secuta eum febri et diebus continuis octo incrementum sumente, sic ut nec comedere quidquam posset ægra; recurrit utraque ad jam expertum suffragium S. Isidori, alteramque Missam C in ejus honorem in S. Andreæ curandam voverunt: et ipso instanti cessavit dolor et febris omnis.

alia haustu aquæ ex fonte ejus,

et pleuritica Missas 2 vovens.

55 Francisca Lopez, uxor Christophori de Leon, civis Madritensis, dixit, quod anno MDLXXX continua laborans febri per menses duos, cum purgativam potionem sumpsisset, eamdem rejecit nihil operari valentem. Qua re offensus levir suus Michael Giron, magna cum arrogantia imperavit ut de lecto surgeret: ac mox inflatus ipsi testi est vultus instar ampullæ vinariæ, tanto cum cruciatu quantum vix poterat explicare. Cum ipso die sederet ad solem magna cum febri, adveniens quidam numquam ei visus, atque tam male habentem intuitus, monuit ut se commendans S. Isidoro iret trans flumen ad ejus fontem, indeque devote biberet. Cui illa præ sanitatis desiderio sine mora obediens, arrepto pallio festina abiit, et prius quam veniret ad fontem videns rivulum ab eo manantem, implevit situlam, atque bibit; deinde ad fontem procedens ibique orans, magno frigore corripitur: quo ad mediam horam durante, iterum iterumque bibit quantum potuit. Cumque cessaset bibere, cessavit etiam frigus, et subiit desiderium cibi, cujus per octo jam dies ne buccellam quidem unicam sumere potuerat, D quin subeunte fastidio linqueretur animo et velut mortua reperiretur. Videns ergo redire appetitum, cessare frigora, detumescere faciem, continuis tribus diebus perseveravit illuc ire, orare, et bibere, post quos malo omni libera mansit. Dixit etiam sæpe sibi accidere, ut vix ante undecimam horam modico foco admovens ollam cum obsonio; et præ timore mariti, vehementer succensuri si hora prandii ipsum non inveniret paratum, convertens se ad S. Isidorum ac dicens, Domine mi, S. Isidore, fac ut mihi hæc olla percoquatur cito; suo semper potiatur voto, inveniatque cibos tam bene coctos ac si quatuor horis super foco fuissent: et hoc ipsum testatæ etiam sunt duæ mulieres ante atque post illam.

Eadem aqua utens mulier ægra,

sanatur,

solita Sanctum pro coquendis cito cibis orare.

CAPUT V.

Alia anno 1598 notata, in eodem secundo Processu.

Petrus Martinez, civis Madritensis, anno MDXCVIII Kalendis Januarii comparens, dixit, quod ante triennium filius suus Franciscus febrim continuam passus, atque recuperata sanitate relapsus in aliam E valde lentam, toto octiduo tam male ex eadem habuerit, ut jamjam moriturum existimans pater (utpote cui oculi jam fracti erant et obscurati) neque ei spectaculo interesse sustinens, dixerit uxori suæ Isabellæ de Santander, quæ plorans quærebat lintea puero sepeliendo, ire se ad quemdam consanguineum suum, ubi de morte ejus nuntium expectaret. Mansit ergo ibi toto vespere; sub noctem vero domum reversus invenit filium omnino sanum: qui interroganti quomodo se haberet, lætus respondit, Belle, quoniam S. Isidorus me sanavit. Interrogata deinde mulier quid accidisset, respondit, quod puer, mox ac pater domo egressus erat, instare cœperit ut quam citissime sibi daretur de fonte S. Isidori, hunc enim mandare, ut inde biberet: quod ipsa continuo fecerit; et viderit eum, epota aqua sibi oblata, convaluisse. Hæc autem omnia tanto magis admiratus est pater, quod puer, non major quadrienni, necdum videbatur scire potuisse, quis esset S. Isidoris; eoque sanitatem tam subitam certiori miraculo adscripsit.

Admonitus a Sancto puer moribundus,

sanatur haustu aquæ ejus,

57 Joannes Hieronymus, civis Madritensis, dixit, quod anno MDLXXXIX uxor sua Beatrix Paloma, continua febri noctu diuque vexata, cum eadem sit conflictata a mense Junio usque in Augustum; eo- F que redacta, ut per totos quindecim dies nihil cibi admitteret, et extra spem vitæ prorogandæ eam poneret medicus Doctor Torres. Ergo post extrema Sacramenta præbita, cum letales paroxysmos ei accedere, atque oculus frangi videret Joannes, duos de Societate Jesu accersivit, qui assisterent moribundæ, prius quam isti advenissent loquela destitutæ ac gelidæ. Cumque D. Joanna de Guevara, quæ infirmam curabat, vehementer tristaretur ejus morte, cœpit invocare pro ea S. Isidorum, atque ex aqua de fonte ejus petita duos fere scyphos per os infudit: quo facto mansit illa ut mortua, atque ut talem cooperuerunt totam, accensis velut ad cadaver candelis duabus, ac deplorare cœperunt domestici sui. Post unam deinde horam elevavit brachia, sustulit linteum, discooperuit vultum, quem habebat vivide coloratum ut sana; cognovit circumstantes, quorum neminem antea visa erat cognoscere, et omnes in admirationem traxit. Qui cum de tam evidenti miraculo gratias Deo sanctoque referrent, præsertim Patres Societatis, loqui incipiens, de eadem aqua poposcit atque comedit; et intra tres aut quatuor dies sana surrexit. Dixit insuper idem testis Joannes Hieronymus, quod anno MDXCIV filius suus

item moribunda mater

et filius,

A suus Martinus de Morales, mense Majo toto ac medio sequenti febrim continuam patiens, cum denique a prædicto Doctore Torres relictus esset pro desperato, mater ejus Beatrix recordata beneficii quod ipsa receperat, de eadem aqua adferri poculum jussit et filio propinavit. Qui ea sumpta continuo in lectum recidit atque obriguit, matre eum ut mortuum plorante ac supra corpus ponente imaginem S. Isidori, quem pro ejus salute continuo invocabat: quo facto melius habuit adolescens.

puellaque morti proxima,

58 Isabella Rodriguez, uxor Didaci de Abeo Villadrando argentifabri, dixit, quod anno MDXCVI filia sua Maria correpta fuerit maculosa peste, a qua intra dies quindecim ad extrema deductam cum videret mater, vovit Missam si salvaretur in ecclesia S. Andreæ curandam; quodque ipsam deductura esset ad eremitorium Sancti, ibi oraturam et pervigilaturam: quæ continuo melius habuit surrexitque de lecto. Verum febribus necdum ex toto cessantibus, cum die quadam gravior incumberet paroxysmus; duxit eam mater sua, in comitatu plurium suarum amicarum et consanguinearum ad ecclesiam S. Andreæ, curatoque ibidem sacrificio Missæ, pariter transierunt flumen versus eremitorium Sancti;
B ubi aqua istic effluente potata puella, a febribus libera rediit domum, cum magna gratulatione omnium, quæ comitatæ infirmam, suas ad S. Isidorum preces pro ea conjunxerant. Alfonsus Hernandez, modica quam habebat substantiola consumpta in curanda quartana, ultra tredecim hebdomades durante, vovit novemdiales in eremitorio prædicto preces fundendas; atque ex eo momento usque ad diem decimum quintum febri caruit. Qua deinde violentius recurrente, memor factus est voti sine causa dilati; atque ob id se puniri conjectans, ad eremitorium prorepsit ut potuit; fusaque ibidem oratione largiter bibit ex fonte, et simul febrile frigus cum quo venerat diluit; neque æstum subsequi solitum aut tunc aut deinceps amplius sensit, persanatus totus.

nec non relapsus in quartanam voto neglecto:

et incurabiliter obstructa alvum,

59 Catharina de Santander, vidua Joannis Tellez civis Madritensis, dixit, quod Gregoria de Santander neptis sua, quam habebat domi novennem circiter aut decennem, in gravem concidit infirmitatem, ex qua remanserunt ei obstructiones tam pertinaces, ut totis quatuor annis curari nequiverint. Itaque ipsa ejus amita recurrens ad devotionem erga S. Isidorum, tamquam ad ultimum remedium, porrexit nepti suæ haustum aquæ illius: neque mora
C tanta intercessit, qua bis Apostolicum symbolum recitaretur, quin malis humoribus per secessum ejectis, relevaretur ægra et sana inveniretur. Idem se fecisse dixit anno MDXCVII mense Aprili vel Majo, eumdemque effectum expertam esse in persona Joannæ Vasquez, quæ erat uxor Michaelis Perno famuli suæ Majestatis, et intra quatuor menses, quibus passa erat duplicem tertianam, redacta est ad mortis articulum, susceptis omnibus Sacramentis. Verum cum quadraginta dies distulisset implere votum quo S. Isidoro se obligarat, ad eamque reviseret prænominata testis, reperit eam relapsam, nec dubitantem quin hæc esset suæ cunctationis pœna. Cœpit ergo novemdialem quam voverat devotionem, et primo quo cœpit die convaluit, atque omnia prædicta suo testimonio confirmavit, nonnihil tamen varians circa materiam voti. Dicit enim se ad exhortationem Catharinæ legasse testamento duodecim Regales nomine eleemosynæ, neque meminit novenæ aut cunctationis ullius; sed redeuntibus iterum febribus se vovisse asserit Missam dicendam in eremitorio, atque unius noctis ibidem pervigilium: quod et compleverit, mox atque sumpta iterum aqua febres cessasse animadvertit.

et recidiva in duplicem tertianam,

D *ex processibus atque ex erysipelate moriens puella:*

60 Anna de Reynaltes virgo, filia Petri de Reynaltes, affirmavit, quod anno MDXCVI, erysipelate caput occupante, tumefacta sit adeo vultu, ore ac gutture, ut curantibus se medicis admirationi esset, et quarto morbi die etiam desperationi, propter æstum febris longe maximum: jamque sine motu jacenti funebria pararentur. Sic constitutæ visum est quod sibi afferretur aqua de fonte S. Isidori; atque ut melius inter angustias letales potuit, levavit se tamquam bibitura; sed frustra: merum enim phantasma id erat. Hoc ipso tamen admonita ægra quid suæ conduceret sanitati, magna fiducia cœpit postero die urgere ut sibi jam dicta aqua adferretur. Qua summos inter æstus epota, convaluit subito cibumque poposcit, narrans omnibus, quod ad Missam et pervigilium in ejus eremitorio se obligans, et aquam sumens, esset sanata.

Lusitanus agens animam,

61 Anna Maria Martel, uxor Roderici de Lazarte argentarii, dixit, quod anno MDXCVII mense Julio domi suæ hospitatus Joannes Lopez Lusitanus, graviter fuerit infirmatus, et de consilio medicorum, vitam ejus desperatam habentium, munitus extremis. Qui deinde condito testamento decem ducatos E
legavit pro Canonizatione S. Isidori. Cumque noctem habuisset gravi paroxysmo inquietissimam, jam non aliud quam mors expectabatur: sed mane a revisentibus inventus hilaris totus, dixit sibi opus non esse medicis, quia erat a meliori curatus. Percunctanti autem Annæ-Mariæ, a quo? respondit, ipsa nocte adfuisse sibi turbam puerorum, cumque iis virum quemdam in habitu monastico: se vero existimantem, quod adessent petituri stipendium pro Missis quas dicendas curaverat, jussisse ipsum numerari: sed respondisse S. Isidorum: Non propter istam eleemosynam venimus, sed ut visitemus te: quia ego sum S. Isidorus. Atque ex eo tempore sanus fuit, ita ut vehementer miraretur medicus, juberetque gratias agere Sancto, qui eum de maximo periculo eripuisset. Hæc deposuit superius nominata Anna-Maria Martel VIII Januarii MDXCVIII, coram Doctore Dominico de Mandieta Vicario generali, et duobus Notariis, assistentibus Licentiato Velasquez et Petro de Herla. Eademque omnia coram iisdem testificata est Francisca Martel, uxor Joannis de la Cerda argentifabri civis Madritensis, habitans in vico argentariorum in propriis ædibus, ipso die et anno.

apparente ei Sancto, sanatur.

F

Sanatur post febrim 5 mensium morti proximus hausta aqua,

62 D. Francisca de Quadros, uxor Martini Alvarez de Acosta, civis Madritensis, dixit, quod anno MDXCIV, cum ipsa recenter ad Aulam venisset, marito suo obvenerit febris per quinque menses continua, nullum fere intervallum relinquentibus paroxysmis. Quare depositum a medicis et extremis munitum jam tum velut mortuum plorabat, incipiebatque res suas componere reditura Malacam, unde erat oriunda. Hoc in statu inveniens eam vicinarum una, nomine Eugenia, intellecta doloris causa, bono animo esse jussit, et petitam ex fonte S. Isidori aquam morienti offerre. Dictum, factum; et infirmus, adjuvante uxore utcumque caput a lecto sublevans, bonum sumpsit haustum, simul vigiliam in Sancto eremitorio et Missam curandam vovens; et mox cessante febre surgere de lecto potuisset, nisi debilitas nimia obstitisset, quæ tamen intra tres dies sublata etiam ipsa est.

et tibiis tumefacta visitato corpore,

63 Maria Lopez, uxor Alphonsi Sanchez civis Madritensis, dixit quod mense Junio anni MDXCIV lapsa sit in morbum, corpus tumefacientem ac singulariter tibias, idque tam enormiter ut neque consistere pedibus posset, nedum gressus formare. Cum autem post sex menses non modo imminutum nihil sed auctum potius esset malum; contigit ut corpus S. Isidori monstrandum esset nepoti Pontificis Cle-

EX PROCESSIBUS.

A mentis VIII.: qua occasione D. Petrus Ponce de Leon invitavit infirmam ad spectandum venerabile illud corpus. Illo ergo curante et duabus personis sustentantibus, deducta est ante aram in qua stabat aperta arca: moxque ut a spectaculo pio recesserat nepos Pontificis, iisdem adjuvantibus subiit gradus ducentes ad altare prædictum: neque contenta ei se commendasse petendo sanitatem, etiam unum ejus pedem et stimulum, quo inter arandum utebatur Sanctus, reverenter contrectavit manu; moxque per eosdem gradus descendens multum sese sensit sublevatam; et residente paulatim tumore brevi convaluit, petiitque adscribi Confraternitati ipsius Sancti, in eleemosynam numerans triginta regales. Eadem dixit, quod anno MDXCV, mense Majo, febri continua occupatus maritus suus, nihilque cibi sumere valens per dies quindecim, quod non statim revomeret: fuerit administratus extremis, quia timebat medicus ne subito moreretur. Tristis ergo, tum pro mariti periculo, tum quod se in extera regione et liberis gravatam videret, notum S. Isidori suffragium petiit, Missas ei duas dicendas vovit, linteumque sæpe dictum super ægrum extendit, et

et linteo ejusdem instrato moribundus,

B aquam de fonte bibendam porrexit. Mox autem cessavere febres ac vomitus: cibum petiit æger, eodemque die sanus surrexit. Rem hanc cum ipsa testis narrasset Josepho cuidam famulo D. Camilli Cajetani Apostolici Nuntii, atque is negasset Isidorum, qui necdum solenni canonismo erat approbatus ut Sanctus, posse auctorem credi sanitatis marito collatæ; idem sequenti die confessus est, quod sibi visus esset in lecto suffocari a Sancto apparente; ideoque mox vovisse duas Missas curandas, petitaque verborum priorum venia, confessum sacramentaliter ad sacram accessisse Communionem, atque deinceps Sancto fore devotissimum.

64 D. Maria de Montalvo, ex Alcala de Henarez oriunda, sed Madriti habitans, uxor quondam Gasparis Perez de Orosco, dixit quod anno MDXCII continua cœperit febre laborare, quæ commutata in duplicem tertianam ipsam ad mortis discrimen adduxit, ac denique degeneravit in quartanam, unde prorsus emaciata fuit, post mensem sextum infirmitatis, frustra multimodis curatæ, vix ossibus hærens. Tandem convertit se ad invocandum Sanctum; ipsaque hora qua redituram febrim expectabat, cujus indicia dabant algores prævii, ivit ad ejus eremitorium; ibique ex fonte tantum bibit, ut si alterius generis aqua fuisset, tantum non fuerit disrumpenda: et ex

aqua autem sumpta febribus emaciata mulier,

C hoc sana omnino mansit. Dixit insuper quod anno MDXCIV mense Julio tantos in tibiis passa sit dolores, ut neque consistere pedibus neque quiescere in lecto posset. Ita afflictam miserata mater sua, ad S. Andreæ abiit, supplicatura pro filia; quæ interim subito liberata ab omni cruciatu, redeunti paulo post matri gratulabunda occurrit, et quid sibi accidisset congaudenti narravit.

postea in tibiis curata,

65 Vincentius de Vezerra, civis Madritensis, dixit, quod anno MDXCVIII circa festum Deiparæ Assumptæ, contraxerit pestem maculosam cum lateris dolore conjunctam: unde eum moriturum dixerunt duo medici, post quindecim dies curationi frustra insumptos: imo monuerunt ne sibi crastinum polliceretur, sed animæ suæ quam primum consuleret. Interim allata est potio medica, quæ magis gravavit ægrum: quare se jamjam mori existimans, dum uxor sua cubiculo egreditur, sorbitiunculam calidam paratura, surrexit de lecto arripuitque poculum plenum aqua de fonte S. Isidori, et bibit quantum potuit, revertitque ad lectum liber ab angustiis mortalibus ipsaque febri et lateris dolore. Quæ omnia intelligens medicus, ad infirmum visendum postero die regressus, manifesto miraculo facta ju-

et vir a medicis depositus,

dicavit. Dixit idem, quod anno MDXCVII mense Augusto, filia tua Anna, intra decimum et undecimum ætatis annum constituta, lentam et continuam febrim incurrit, qua incrementum quotidianum sumente vocatus decima die medicus Doctor Hernandez; Nunc, inquit, vobis advocandus eram, dum scilicet mortua puella est. Videns ergo mater abiisse medicum, nulla re præscripta, velut in re desperatissima; properavit ad ecclesiam S. Andreæ, cum lecytho olei, ante S. Isidorum arsuri; unde post fusas cum lacrymis preces intra dimidiam horam regressa domum, filiam reperit sanam et hilarem. D

ejusque filia.

66 Joannes de Almagro civis Madritensis affirmavit, quod anno MDXCI pestilenti correptus febri, et letalibus maculis totus conspersus, cum duodecimo morbi die susceptis Sacramentis se comparasset ad mortem, ex judicio medicorum jam proximam; ardenter se commendavit S. Isidoro, miraculorum ejus recordatus; et sumpto aquæ illius cantharo, simul hanc simul et perfectam bibit sanitatem, quam etiam demonstrabat appetitus cibi, desueto pridem stomacho redditus. Gratia Pizarro civis Madritensis dixit, quod anno MDXCIII circa Natalem Domini, maritus suus Christophorus Rios tertianas incurrit, tres quatuorve paroxysmos uno eodemque die adferentes. Quare Doctor Leon, celebris in Aula medicus, toto quatriduo quo cum visit, reperiens ægrum, nullius medicinæ sumendæ capacem, in pejus vergere, alterum sibi nihilo inferiorem Doctorem Sepulveda secum adduxit: et ambo pariter monuerunt, ut continuo provideret saluti animæ, quando jam corpori spes nulla supererat. Hac denuntiatione perculsus ille, petiit adferri sibi linteum sepulcrale S. Isidori, atque post sacrum Viaticum sumptum supra se explicari: quo facto convaluit totus; et rediens sub vesperam Doctor Leon, remque omnem intelligens, non videbatur exsatiari posse deosculando sacro linteo, et omnibus suis membris devote applicando.

item alius; nec non tertius admoto linteo.

67 Ludovicus Garcia, Madrito oriundus, deposuit, quod circa Pentecosten anni MDXCIII egressus sit cum patre suo Luca, ad inspiciendum prædium quoddam Monacharum Franciscanarum a Conceptione nuncupatarum, in districtu Aravacensi; quodque pater suus delapsus ex mulo cui insidebat tam infeliciter fuerit, ut crederet ei intra corpus ruptum fellis folliculum, aut gravem aliam læsionem obvenisse. Corpus igitur transversim impositum jumento, F revexit Madritum. Quod videns Maria de Viana uxor Lucæ, atque ex medico accersito intelligens plane letalem esse casum, ipsum testem, filium scilicet suum, misit haustum aquam ex fonte S. Isidori: quam maritus, jamjam ut videbatur expiraturus, bibens, liberum sese mox a febri et suffocante pectus dolore sensit, ac sanus fuit absque alio remedio. Addidit porro, eodem successu eamdem aquam sumptam esse a matre sua, graviter ægra et jam conclamata: ideoque omnes de familia sua singulis in morbis remedium ex fonte prædicto petere, nec voto frustrari.

Curantur eodem potu lapsus letalis,

et morbus desperatus:

68 Joannes de Cabezon, civis Madritensis, dixit, quod circa festum S. Petri anno MDXCIV continua fuerit correptus febri, cui post octo dies accesserit vomitus tam frequens, ut nihil omnino cibi retineret stomachus: unde post secundum ægritudinis mensem derelictus a medicis, et extremis munitus, petiit linteum S. Isidori adferri; eoque sibi injecto convaluit, ipso die (nisi debilitas aliud suasisset) de lecto surrecturus. Filia porro ejusdem testis Balthasara nomine, anno MDXCVI quartanis febribus sic emaciata, ut sceleto similis videretur, quæ vegeta et obesa fuerat; vovit S. Isidoro trinoctium in ejus eremitorio

alius item admoto linteo, et ad fontem pertinax quartana,

A eremitorio pervigilandum et Missam ibidem curandam : atque ita jumento imposita (nec enim aliter potuisset) cum pluribus eam ne caderet fulcientibus, venit ad fontem, et copiose bibit, ac sane rediit. Isabella Garcia, vidua Francisci Perez bibliopolæ Madritensis, ex ejus morte tantum concepit mœrorem anno MDXCIII, ut quartanam incurreret, quæ hecticam eam fecit, ventremque tam vehementer inflavit ut crepatura videretur. Hoc in statu cum biennium perseveraret, nihil proficientibus remediis applicitis, seque octo liberorum turba oneratam viderat ac pauperem, curavit ut ipsa quoque (quamvis neque pedibus consistere neque comedere quidpiam posset amplius) jumento imposita deveheretur ad fontem prædictum : unde cum devote bibisset seque composuisset ad noctem ibi pervigilem agendam ; gavisa est febrem, cujus is dies erat, non advenisse ; post tertiam autem vigiliarum votivarum noctem detumuit venter, et dolor omnis sublatus ei est. Hæc postquam testata esset Isabella de se, addidit, quod aliquando suam istam curationem narrans cuidam Equiti Valentino, ex eodem audierit, ipsum quoque a S. Isidoro liberatum fuisse a B gravi infirmitate, qua Valentiæ multis annis laboraverat.

item paralysis invocato Sancto,

69 Isabella Soriano, uxor Matthæi Duran civis Madritensis, confessa est, quod anno MDXCVII mense Majo dextero crure debilitata, sic ut illud totis octo diebus neque extendere neque reducere posset, suasu matris suæ Mariæ Benedictæ, S. Isidoro se commendavit ; et mox mitigato malo, priusquam clauderetur dies ex toto sana fuit. Dixit ergo mater quod hæc gratia deberet accepta referri S. Isidoro : sed negavit filia, quod is nondum esset canonizatus. Nec impune. Nam intra primum a recepta sanitate mensem rediit prior paralysis, non jam in crus unum sed in dimidium corpus totum a cingulo deorsum, ita ut totis tribus septimanis absque alieno auxilio nec stare, nec sedere, nec corpus aliquo posset movere. Non dubitans autem quin hæc esset suæ incredulitatis pœna, veniam poposcit, vovitque duas Missas in Sancti honorem curandas et corpus ejusdem a se visitandum : moxque salutem integram consecuta est. Quemadmodum sua etiam mater, quando cruciatum grandem patiebatur in brachio dextero, qui ad humerum et pectus sese extendens, quietem ei omnem et movendi brachii potestatem abstulerat toto uno mense.

et arthritis

70 Petrus Ortiz, suæ Majestatis famulus, retulit, C quod anno MDLXXXIX lecto decubuerit cum gravissimis arthritidis doloribus, quæ sextum jam mensem privatum tenebant usu membrorum atque quiete, noctu diuque sæviente cruciatu, quo cogebatur etiam clamores edere. Denique remediis aliis frustra tentatis, cum ferre diutius tormentum istud nequiret, cœpit exclamare, S. Isidore, salva me : et mox aliquantulum relevatus, arripuit baculum, seque ut potuit traxit ad eremitorium Sancti, ubi hausta aqua omnem reliquum cruciatum abstulit. Alias anno MDXCVIII mense Januario, sanguinis fluxu tam copioso laborans, ut globos ejus concretos emitteret pugni instar grandes, et veluti per canalem diffluere omnis videretur ; cum ejus curam dimisissent Doctor Valle et alius nihilo minus expertus Medicus ; seque moriturum brevi crederet, quia intra unam diem noctemque vigesies fuerat compulsus ad sedem, sanguine mirabiliter exundante ; ipse præsente Notario Vicarii Mandietæ, qui prioris miraculi depositionem excepturus assidebat lecto, commendavit se iterum S. Isidoro, magna cum devotione dicens, Benedicte Sancte, quandoquidem hic in tuo obsequio occupor, mihique in necessitatibus meis semper præsto fuisti ; rogo ut me liberes hoc sanguineo fluxu. Ipsoque momento stetit sanguis, et sanum sese ex toto factum D gavisus est Petrus.

ac sanguinis fluxus.

EX PROCESSIBUS Juvantur arthriticus alius,

71 Petrus de Vargas, civis Madritensis, dixit, quod anno MDLXXXIX et XC molestissima arthritide per menses quatuor ægrotaverit, non sine febribus : quibus malis cum multa frustra essent adhibita remedia, recordatus miraculorum S. Isidori, adferri de fonte ejus aquam jussit ; atque insciis medicis (hi enim abstinere omnino a potu jusserant) ex eo bibit, seque mox liberum fuisse testatus est. Ejusdem aquæ efficaciam expertura D. Joanna de Briviesca, uxor D. Ludovici del Monte y Ayala, civis Madritensis, ad curationem cruris pedisque, in quibus pridem præmortuis nullum sensum reducere potuerant diu frustra applicata remedia ; accessit ad eremitorium, socru sua et quadam cognata comitantibus. Ibi infirmæ crus ac pedem cum devote lavisset prædicta cognata, mox eis sensus ac vita rediit, ita ut absque consilio cujusquam domum expedita redierit Joanna. Alfonsus Martinez de Cos, civis Madritensis, dixit, audivisse se ex suo patre, quod E ejus mater, avia sua, post viginti duo annos in sterili matrimonii peractos, recurrens ad S. Isidorum, post aliquot Missas in ejus honorem curatas oblationemque olei seu candelarum, fœtum conceperit atque pepererit perquam feliciter, sicut optaverat. Addidit etiam quod filius suus Joannes de Cos, equum, quem die S. Joannis conscenderat spatiaturus ad ripam fluminis, calcarium uno imprudenter impacto se læserit, ut sanguis sisti nulla ratione posset ; remedium autem repererit in eremitorio S. Isidori, celeriter eo accurrens, et plagam aqua ibidem fluente lavans. Denique affirmavit familiare jam esse domi suæ, ut quoties aliquis in morbum incidit, aqua eadem petatur ac devote bibatur ; secuto ut plurimum effectu optato.

crure manca,

conjux sterilis,

equus læsus,

72 Marcus de Burdaria, civis Madritensis, dixit, quod uxor sua Casilda de Prado, anno MDLXXV abortum passa, manibus ac tibiis contracta fuerit, sic ut neque has dimovere ab invicem posset ad gradiendum consistendumve, neque illas aperire totis novem mensibus. Post quos cum Doctor Almazan incurabilem videri dixisset, eamque deseruisset ; quarto ab inde die necdum elapso sanam illam repererit testis ipse, tum necdum cum ea matrimonio junctus. Cui ad tam citam convalescentiam obstupescenti relatum est, jussisse Casildam adferri de fonte S. Isidori, eoque gustato horam integram copiose sudasse, atque exinde liberatam esse infirmitate qua- F cumque antea tenebatur. Franciscus de Quiros, civis Madritensis, multis diebus profluvio sanguinis febribusque afflictus totusque emaciatus, cum se mori videret, vocari ad se medicum jussit ; quod citius facere paupertas vetabat ; hic autem eo viso respondit, nullum amplius esse medelæ aut spei locum. Ergo vovit S. Isidoro, quod, si eo intercedente salutem consequeretur, noctem unam vigilaret in ejus eremitorio. Vix votum pronuntiaverat, quin sese melius habere sentiens surgere voluerit ; et, uxore sua Margarita de Flores debilem mariti gressum fulciendo juvante, processit ad prædictum eremitorium : ubi mox atque de fonte bibit, libum ei intinctum, quod uxor sua clam eo attulerat, comedere potuit ; qui per multos dies nec unam quidem buccellam admiserat : rediens autem sub noctem tantum habuit virium, ut solus absque scipione aut alio adjutorio ambularet.

tibiis manibusque contracta,

fluxu sanguinis ad extremum deductus

vi febrium delirans.

73 Gregorius Guerrerus, Clericus Cameræ D. Camilli Cajetani Apostolici Nuntii, dixit, quod anno MDXCVIII tertia die Martii incurrit febres, quæ lecto affixum usu etiam rationis privarunt, sic ut nihil dicere sapienter posset, sed insulse atque insane multa. Apparuerunt deinde in ejus corpore pestilentes

EX HISP. J. BLEDÆ

A lentes maculæ, quorum indicio cognovit medicus valde periculosum esse morbum. Octavo autem die quod eo in statu fuerat, nihil comedere valens, jussit de aqua S. Isidori ferri a quodam suo germano fratre : qua plenum scyphum manu tenens, bis Pater et Ave recitavit, vovitque duas Missas curandas, et duos regales ad canonizationem ejus conferendos : quo facto bibit, et liber continuo fuit ab omni infirmitate. Didacus Bravo civis Madritensis dixit, quod, cum esset Sacrista in ecclesia S. Andreæ, ad eamdem se receperat azylum quærens quidam Antonius Benedictus, oriundus Valentia : qui uno in inguine graviter ruptus, cum diros pateretur cruciatus, sæpe audiebatur a Doctore Joanne de Molina, Imperatricis Capellano, erumpere in ejulatus et clamores. Tandem vero, cum herniæ ipsius locum unxisset oleo de lampade S. Isidori accepto, cœpit clamare : Venite, Domini, ad conspiciendum miraculum, quia hernia incurabili laborantem sanavit iste Sanctus. Atque ex eo tempore, quamvis adhuc multis diebus ibidem in azylo manserit, numquam amplius ejulantem quiritantemve audivit Doctor prænominatus, in eadem ecclesia pro suo Sacristæ majoris munere B dormiens.

et graviter herniosus.

SUPREMUS HONOR

S. Isidoro ab Ecclesia impensus.

CAPUT I.

Solennis Beatificatio S. Isidori: Philippus III delato ad se corpore sanatus : festum 15 Maji solennissime peractum.

Ubi tanta miraculorum copia, gemino Processu legitime testata, Romam perlata fuit, *inquit Bleda lib.* 2, *Tract.* 2, *cap.* 10 ; denuo ex parte Philippi III Hispaniarum Regis institum pro canonizatione est, per Oratores Regios; causaque ad Rotæ Auditores Dominos Peniam, Littam, et Justum delata. Quia autem non consuevit Apostolica Sedes procedere ex Actis, per solam Ordinariorum potestatem confectis; ideo, quamvis per dictorum Auditorum Relationem Paulo V Pontifici satis constaret de generali fama sanctitatis, virtutum, cultusque beato viro constanter ad ejus sepulcrum exhibiti ; idem Pontifex, mortuis interea Litta et Justo, substituit C Dominos Lancellottum, et Alphonsum Manzanedum de Quignones, Rotæ Auditores, qui una cum prænominato Pegna curarent Processus, Auctoritate Apostolica formandos. Hi autem delegaverunt pro se tres Judices in partibus, Illustriss. scilicet Cardinalem Bernardum de Rojas y Sandoval Archiepiscopum Toletanum, D. Fr. Franciscum de Sosa Episcopum Canariensem, et D. Joannem Hozes Thesaurarium atque Canonicum Carthaginensem, ut simul omnes vel duo eorum formarent Processus in specie, cum facultate compulsandi alios processus scripturasque authenticas eodem spectantes.

Auctoritate Apostolica

2 Fecerunt illi, quod sibi mandatum fuerat, et Romam miserunt duos prægrandes Processus ; quorum unus Remissorialis complectitur depositiones ducentorum sexaginta quinque testium, alter Compulsorialis, Processus omnes quos Informativos appellant, cum aliis multis scripturis bullisque et brevibus Pontificum Romanorum : ad quos conficiendos operam et præsentiam suam etiam contulerant Didacus de Urbina, qui tempore ipsius Canonizationis fuit Rectorum Madritensium Senior; et Joannes Gonzales de Almunia, qui annis circiter quadraginta in hac causa laboravit. Curatum autem mox Romæ est, ut dicti Processus ex Castellana lingua transferrentur in Latinam. Interim vero mortuus est D Pegna, et Lancellottus ad Cardinalatum evectus ; iisque substituti Auditores D. Sacratus et D. Coccinus. Rex autem et civitas Madritensis, post maturam deliberationem, totius causæ specialem curam demandaverunt D. Didaco de Barrionuevo, Equiti habitus S. Jacobi, Rectori perpetuo et Vexillifero Madritensi, multam in ejus diligentia collocantes fiduciam, quod ipse per B. Isidori merita sanatum se agnosceret a podagra, quæ ad tempus debilem et claudum tenuerat. Hic Romam appulsus, substituit sibi Doctorem Melchiorem Ramirez de Leon, Protonotarium Apostolicum et Canonicum Cathedralis Segoviensis : atque hujus auxilio rem eo adduxit, ut Processus omnes, tam Ordinaria quam Apostolica auctoritate formati, validi esse et in forma probanti judicarentur ab Auditoribus Rotæ ; quorum consensui cum Sacra Rituum Congregatio subscripsisset, idque referente Cardinali Lancellotto, expeditum fuit Breve Beatificationis ad canonizationem præambulæ.

novis factis Processibus,

iisque in Rota receptis ac probatis,

3 *Nusquam ipsum Latine reperio, non tamen difficile fuerit ex Hispanica versione, quæ Capite præcedenti apud Bledam est, ad priorem linguam reducere sensum. Est ergo ejus hic fere tenor :* Paulus Papa E V ad perpetuam rei memoriam. Constituti a Domino in cathedra Principis Apostolorum, quamvis indigni, libenter condescendimus et opportunis favoribus prosequimur supplicationes pias fidelium, quibus Dominus virtutum honorificatur in servis suis. Cum igitur ex parte carissimi nostri in Christo filii Philippi Hispaniarum Regis Catholici, et dilectorum filiorum Cleri ac Populi civitatis Madritensis, diœcesis Toletanæ, nuper propositum nobis sit, quod servus Dei Isidorus Agricola et Patronus dictæ civitatis, fuerit illustratus a Domino multis et magnis donis virtutum, gratiarum et miraculorum : quapropter Rex Philippus Clerusque et Populus supradicti humiliter nobis supplicari fecerint, ut donec ab hac Apostolica Sede obtineant speratæ canonizationis honorem pro dicto Isidoro Agricola, propter excellentiam meritorum ejus, possit dictus Isidorus nuncupari Beatus, de eoque Officium ac Missa recitari. Ideo, re prius per venerabiles Fratres nostros S. R. E. Cardinales pro sacris Ritibus deputatos cognita quibus commissa fuerat examinanda, de consilio dictorum Cardinalium prædictis supplicationibus inclinati, auctoritate Apostolica et tenore præsen- F tium in perpetuum concedimus et indulgemus, ut dictus Isidorus Agricola possit vocari Beatus, de eoque tamquam Beatificato ad diem decimam quintam Maji (quo die celebrabitur festum suæ Translationis) possit recitari Officium et Missa celebrari respective in Regnis Hispaniæ, Portugalliæ et Alagarbiæ, nec non in Indiis tam Orientalibus quam Occidentalibus : in civitate autem Madritensi prædicta sola sub ritu duplici et tamquam de Patrono, secundum Rubricas Breviarii et Missalis Romani de communi Confessorum non Pontificum : et ut possit libere ac licite poni in Martyrologio, quando recudetur denuo auctoritate Sedis Apostolicæ, non obstantibus constitutionibus et ordinationibus Apostolicis aut quibuscumque contrariis. Datum Romæ ad S. Mariam Majorem, sub annulo Piscatoris, XIV mensis Junii, MDCXIX, Pontificatus nostri XV.

Cardinalis S. Susannæ. †

expeditur Breve Beatificationis,

et conceditur Missa atque officium pro 15 Maji

4 Hujusmodi Brevi Madritum perlato, incensa totius civitatis sunt studia, ut primum quod proximo anno celebrandum esset ex Apostolica auctoritate festum, quam solennissime ageretur. Dum autem in diei statutæ expectatione volvuntur menses, Olisipona rediens Rex Philippus, cum XII die Novembris pervenisset in Casarubios del monte (*uti narrat Bleda cap.* 8

Anno 1619 Rege in Casarubiis infirmato,

A *cap.* 8) ibidem infirmari cœpit; et ex judicio medicorum, periculosum esse morbum censentium, coactus subsistere. Perculit ea fama civitatem Madritensem, quæ pro salute Regis supplicabunda, solenni processione instituta, ad Regium Discalceatorum monasterium traduxit sanctam imaginem Dominæ nostræ de Atocha Feria VI die XV Novembris. Sabbato autem die XVI ex Casarubiis venit Franciscus de Villacis, Corrector Madritensis, tristissimi nuntii bajulus, atque significans aggravari infirmitatem, et medicos de Regis salute ambigere. Exceptus hujusmodi nuntius fuit cum ea amoris dolorisque expressione, cujus capaces erant fidelissimorum subditorum animi; ubique singultus, ubique lamenta audiebantur per plateas: civitas autem, ad instantiam Correctoris prædicti in consilio præsidentis, et totam hanc rem studiosissime dirigentis ac promoventis, in hac necessitate extrema censuit recurrendum esse ad Sanctorum suorum Patronorum auxilium: et re collata cum Illustriss. D. Ferdinando de Azebedo Consilii Castellæ Præside, constitutum fuit, ut continuo efferretur sacrum B. Isidori corpus, et eum processione generali deduceretur ad B Regale monasterium ab Incarnatione dictum; Dominis Præsidibus et Consiliis singulis Ordinibusque Religiosis eamdem comitantibus et cereos ardentes gestantibus, magna cum devotione et lacrymis.

decernit civitas corpus S. Isidori exponendum,

5 Igitur Mag. Alfonsus Franco, Curatus ecclesiæ S. Andreæ, ubi collocatum erat sanctum corpus, sacerdotaliter indutus, Missam fecit de glorioso Sancto, primam quæ post ejus Beatificationem celebrata fuit: interim vero supervenit veredarius, sollicitudinem mœstitiamque communem aggravans, nuntiansque novo paroxysmo fuisse Regem extra sensuum usum dimotum ad tempus. Quare visum fuit omnibus ipsum sanctum corpus deferendum esse Casarubios, et lecticæ celeriter ad id paratæ imposita capsa, vestita serico rubeo, operta fuit pallio texturæ aureæ: comitantibusque equestri pompa ac tedas præferentibus Religiosis S. Augustini cum choro musicorum suorum, toto autem Capitulo Clericali urbisque Magistratu in rhedis, processit ex urbe sub tertiam vespertinam; atque sub decimam horam nocturnam perlatum est usque ad eremitorium S. Sebastiani, unius sagittæ jactu distans ab oppido; ut sequenti mox die cum processione solenni portaretur ad Palatium, ita rem disponente Majestate sua, quæ cum adventu Sancti magnum se C ostendit percepisse solatium; quippe quæ melius habere cœperat ab undecima matutina, ipso scilicet articulo temporis quo Madriti fuerat inchoata processio.

imo deferendum ad ægrum:

qui melius mox habere incipiens.

6 Dominica sequenti XVII Novembris, circa tertiam postmeridianam, ordinata fuit solennis processio, toto Clero vicinorum oppidorum atque pagorum veniente cum crucibus et luminibus: fuitque ad ejus diei actum pluviali indutus Doctor Andreas Arest, Canonicus doctoralis ecclesiæ Toletanæ et Vicarius generalis Madriti. Clavos arcæ deferebant Don Franciscus de Villacis Corrector Madritensis, et Mag. Franco Curatus ecclesiæ S. Andreæ. Ipsam arcam portabant sex Capitulares e Clero Madritensi, Licentiatus Joannes Fernandez, Licentiatus Arze, Licentiatus Serrano, Doctor Joannes de la Pegna, Don Martinus de Morales, et Licentiatus Zaballos. Ad ingressum corporis Sancti in oppidum, inclinatus ad quamdam fenestram Serenissimus Princeps D. Philippus (qui nunc feliciter regnat) ipsum præstolabatur, adstantibus sibi Illustriss. Cardinali Zapata et aliquot Magnatibus Castellæ, inter quos erant Excellentissimi Duces de Uzeda, Dux de Enfantado, Dux de Sesa, Don Petrus de Toleto Marchio de Villa franca, Dux Pastranæ, Admirantius Castellæ, Dux Seæ, Comes Benaventi, Marchio Veladæ, aliique D complures Magnates Equitesque; qui omnes sacrum corpus comitati sunt usque ad Palatium.

arcam ad se solenni pompa delatam,

EX HISP. 3 BLEDÆ

7 Ingredientibus in suæ Majestatis cubiculum, paratus et serico rubro contectus ante ejus lectum stabat thorus, in eoque collocata est arca, assistentibus ad regii lecti caput Serenissimis Principibus, Principissa Hispaniæ, et Serenissima Infanta D. Maria. Doctor autem Aresti provolutus in genua, arcam, tribus velamentis insignia civitatis Madritensis auro intexta præferentibus, opertam reseravit: versus quam sua Majestas oravit, petiitque exhiberi sibi stimulum Sancti: quem veneratus atque deosculatus est una cum Serenissimis Principibus filiis suis. Tum Doctor Aresti solvit tæniam, ex qua ad Sancti collum pendebat bursula coloris succinei auro ornata, in qua erant digitus atque tres dentes Sancti; quam sibi porrectam osculata Majestas sua, supra pectus magna cum veneratione posuit; jussitque ut ipsa arca in conclave exterius transferretur, ubi venerari etiam illam posset gynæceum regium et nobilitas cetera. Gratias autem sermone benigno ac gravi agebat Rex Clero et Magistratui Madritensi, pro cura et amore, quo tam sanctam Reliquiam ad E se deferendam curarant, admissis ad manus osculum Mag. Franco Abbate Cleri, et D. Francisco de Villarecis Correctore Madritensi. His ita peractis continuata processio est ad ecclesiam parochialem S. Mariæ Palatio vicinam, cantatumque solenniter ibidem est Salve, ante imaginem Dominæ nostræ a Gratia nuncupatæ, quæ est Patrum Augustinianorum imago, ab his pariter allata: additaque fuit Collecta de Sancto: et Illustriss. Cardinalis Zapata, suam omnibus benedictionem impertiens, sub horam octavam vespertinam cunctos dimisit, eo quod notabiliter melius habere se Regem, notum esset.

excipit cum magna reverentia,

ex eaque sumptam Reliquiam pectori admovet.

8 Sequenti die lunæ mandavit civitas Madritensis ut ad corpus sanctum institueretur solennis novena, cantandis quotidie Missis per Mag. Francum Cleri, Abbatem et Curatum ecclesiæ S. Andreæ. Qua devotione expleta, cum sua Majestas libera jam esset a febri, petita licentia est referendi corpus sanctum ad suam esclesiam. Annuit Rex: cumque secunda noctis hora omnes essent in equis et arca in lectica, venit Eugenius Marban, Adjutor cameræ suæ Majestatis, dicens; rediisse febrem Regi, eumque mandare ne discederent, eo quod ipsemet vellet sacri corporis F reditum comitari. Relatum est ergo corpus S. Isidori ad ecclesiam loci parochialem, continuatæque ad illud preces per totum illud triduum quo febres durarunt. Tum vero ingrediens Princeps ad suam Majestatem dixit: Satis est, Domine: dicunt enim quod donec reddideris suam Reliquiam Sancto, convalescere non poteris. Cui Rex: Aliud non habeo vobis dicere, quam quod ex eo momento quo ipsam mihi imposui dimisit me febris; neque regressa est, usque dum existimans ea me impediri, posui eam ad latus cervicalis; et continuo insiluit in me febris, duravitque donec, sepositæ Reliquiæ memor, eamdem resumpsi: ex quo liber a febri, proposui Reliquiam non dimittere. His peractis et Rege magis magisque convalescente, visum medicis est quod itineri faciendo par esse posset. Media igitur priusquam in viam se daret hora præcessit Casarubiis, eadem qua venerat pompa, sacrum corpus, circa undecimam matutinam, die Mercurii, IV Decembris: et noctem transegit in Alcorcon, Rege in Mostoles quiescente; egressique in occursum inquilini pagorum per viam cum processionibus, choreis, et luminaribus sacram arcam deduxerunt.

Peracta ibidem ad corpus novena,

et post alios tres dies sanato Rege,

Madritum relata arca,

9 Die Jovis sequenti V Decembris, egressa a civitate Madritensi est processionalis pompa plus quam bis mille hominum in equis, cum facibus ardentibus

EX HISP. J. BLEDÆ nobili Processione excipitur,

A bus. processitque per unam leucam per campos, effusa ad spectaculum multitudine obtectos: quo factum ut ultima hæc leuca, a duodecima meridiana ad septimam nocturnam duraverit ferentibus sacrum corpus; diutius etiam duratura, nisi subsequens in sua lectica Rex, metu nocturni aeris, accelerari ingressum in urbem suasisset. Prospiciebam ego venientem eminus pompam ex una fenestrarum Palatii; vidique ingredientem in monasterium Incarnationis, ubi nocte illa et sequenti die mansit sacrum corpus supra altare, ad latus Evangelii. Sabbatho autem, id est VII Decembris, instituit civitas generalem Processionem, in qua Concilia omnia et Religiosi Conventus cum ardentibus cereis comparuerunt, referentes ad ecclesiam suam venerabile depositum, multasque Deo gratias agentes, qui per sancti sui Confessoris intercessionem certo credebatur salutem optimo Regi præstitisse: qui sane perquam reverenter erga illum se gesserat. Cum enim, antequam ad suam Majestatem transportaretur arca, quæsivisset a Rege Dux del Infantado, velletne sibi adduci S. Isidorum; respondit humiliter; Numquid non satis foret, si stimulum B ejus ad me deferrent? Cum autem eum in conspectu suo habuit, non fuit ausus petere ut ipsum evolverent ac sibi monstrarent; sed prædicto stimulo viso osculatoque, acquievit; memor eorum quæ legerat in libro D. Sancii Davila Episcopi Jacensis de veneratione Reliquiarum, sibi dedicato sub annum MDCX.

et tum alia generali refertur ad S. Andreæ.

10 Post hæc, dum expectatur integra Regis convalescentia (*sicut prosequitur Bleda cap.* 9) quam numquam est consecutus, dilata celebrandæ Beatificationis solennitas fuit, usque in diem XV Maji, recolendæ annuatim Translationi ejus a Paulo V definitum. In quem præparavit civitas magno cum sumptu varios arcus et currus triumphales, choreasque et ignes artificiosos. Omnibus autem plene jam instructis, et Rege ex Aranjez cum filiis Principibus Madritum devecto, vigilia festi seu feria V choreis data fuit. Ipsa autem die XV Maji videre erat toto ante meridiem tempore occupatos Ordines Religiosos, ut suum quisque altare quam splendidissime adornaret. Ex his primi Franciscani peregrinorum in modum formavere suum, ad Crucem, positam in Foro avenario, ea specie ut aliud non esse totum videretur quam floridum reliquiarium. Mox inde juxta Conventum Franciscanarum, a Conceptione dictarum, in altero Fori ejusdem capite, ad C plateam Toletanam collocaverant arcum grandem, supra quem inter cornucopiæ locati Angeli extollebant in cœlum S. Isidorum. Inde Hospitale Passionis, et S. Æmilianus, atque Latina habebant altare perquam opulentum intra pyramidem octogonam atque excelsam. Patres Societatis Jesu, in eadem platea Toletana, erexerant obeliscum totum inargentatum, cum admirabilis venustatis et pretii altari. Paulo ulterius, versus Forum majus eadem in platea, aram suam statuerunt Patres de Mercede, intra turrim sublimem ac speciosam: atque haud procul inde alium arcum excitaverat civitas, supra columnas historiatas, in eoque spectabantur Sancti Pontifices Damasus et Melchiades, quos Madritenses apud se natos fuisse credunt, complectentes S. Isidorum. Tum in ipso majori Foro Ordinis Prædicatorum Religiosi statuerunt altare inæstimabilis pretii, monilibus aureisque et argenteis vasis instructum. Via porro Argentaria ad portam Guadalaxaræ construxerant Patres Trinitarii altare, gemmis, smaragdis et adamantibus refulgens. Patres quoque Augustiniani altare posuerunt juxta fontem, indeque varios fecerant fontes exilire odorati ex vino et aqua liquoris. Et hic tertium arcum erexerat civitas, opere

Anno sequenti et 15 Maji,

per urbem, multo arcuum et altarium apparatu instructam,

Romano cum statuis S. Isidori et famulæ Dei uxoris D ejus. Descendentibus ad angiportum earum ædium in quibus habitabat Cardinalis de Rojas y Sandoval, ad angulum ipsarum, effinxerant Carmelitani Patres Carmelum suum, in eoque multos sanctos Patriarchas. Denique altare suum adornarunt Minimi SS. Isidoro et Francisco de Paula, juxta parochiam S. Petri.

11 Rex ad ecclesiam S. Andreæ se contulerat: auditaque ibi Missa et concione epulum præbebat in ædibus Admirantii Castiliæ, qui tunc erat Comes de la Puebla y Benavides, vicinis ecclesiæ; unde post quartam vespertinam egressa processio est omnium statuum ordinumque, pulcherrime digesta; quam sequebatur in sua argentea arca sacrum corpus, elatum humeris Sacerdotum, et pone in habitu Officiantis Episcopus Dragonensis nomine Estebric natione Majoricensis. Pompæ autem progredienti, et ad singula altaria per viam subsistenti, applaudebant chori musicorum, choreæ tripudiantium, tibiarum, tubarum, ac tympanorum symphoniæ, cum admiratione totius Curiæ, in varias figuras concentusque partitæ. Postquam ad ædes Admirantii progressa est, descendit Majestas sua, cum Principibus E atque Infantibus Patronum subsequens, usque ad ecclesiam S. Andreæ; itaque finita processione cœperunt accendi luminaria, ardere ignes triumphales artificio vario et admirabili, tonare fistulæ, mortariola et tormenta majora: ac tandem in Foro majori fartum nitrio pulvere castrum, fabricæ sumptuosæ ac stupendæ, paulatim in ignes et aerem abiit. Tantaque fuit largitas sumptuum in hanc rem factorum, ut octo illis quibus festivitas continuabatur diebus, pulveris absumpti pretium ad quatuor millia ducatorum fuerit æstimatum: nec minor per dies singulos octavæ fuit officiorum ecclesiasticorum magificentia, quotidie solennis Missa cum musica mane, post meridiem Vesperæ ac Completorium, atque inter hæc oratio elegans, a famosissimis concionatoribus habita, e quibus tres dedit Prædicatorum Ordo.

circumlatum corpus,

Rex cum filiis sequitur,

et per octiduum protrahitur festum.

12 Ceterum Regis valetudo numquam plene confirmata, et ad hoc solum prorogata vita, ut S. Isidoro testimonium daret gratiæ apud Deum efficacis, decimo post hæc mense eo pervenit, ut de ea iterum diffidentes medici, juberent de obeunda Christiana morte cogitare pientissimum et pridem paratissimum Regem. Qui tamen, ne deficientibus humanis, F neglexisse superhumana videretur remedia; voluit adferri sibi Reliquias Sancti. Quibus die XXX Martii ante meridiem allatis, magnaque cum devotione acceptis, primum gratias egit Sancto pro sanitate sibi apud Casarubios decumbenti collata: deinde ignosci sibi postulavit, quod eam non ita impendisset quemadmodum nunc optabat; deque sua in regendis commissis sibi populis nimia indulgentia, nata ex caritate qua metuebat cuiquam esse molestus: denique vovit eidem erecturum se magnificentissimum sacellum et regia majestate omnino dignum, si ejus intercessione iterum consequeretur valetudinem, rebus utcumque agendis idoneam. Verum quia Deus hic ei laborum sustinendorum terminum et initium percipiendorum præmiorum statuerat; noluit Sanctus sese denuo interponere, sed festinavit etiam ipse ad suam societatem recipere eum, a quo fuerat tam gloriose honoratus in terris. Obiit igitur Rex Catholicus Philippus III die Mercurii XXXI Martii anno MDCXXI sub nonam matutinam: et filio suo Philippo IV morte sua vacuum thronum reliquit.

Postea Rex pius pie moritur

An 1621 31 Martii.

CAPUT

A

CAPUT II.

Prima relatio pro Canonizatione, coram Gregorio XV *habita.*

Mortuo Paulo V,

Interim Didacus de Barroviento, novis Philippi III adhortationibus stimulatus, post valetudinem Casarubiis utcumque recuperatam; tantum institit apud Pontificem, ut progressurus ad Canonizationem, denuo omnia examinari jusserit. Quem in finem sacra Congregatio nominavit Dominum de Torres Protonotarium; et in Promotorem fidei ac Fiscalem hujus causæ, qui omnibus propositionibus præsens adesset, Joannem Baptistam Spada Advocatum Consistorialem, cui pro singulis deputationibus dabatur in scripto Dubium proponendum, signatum manu Cardinalis Muti, substituti in locum defuncti Cardinalis Lancellotti. Ad cujus relationum cum habita fuisset Congregatio una, decessit e vivis Paulus V, eique suffectus est Gregorius XV anno MDCXXI, VIII Februarii. Hic novis novi Regis Philippi IV supplicationibus inclinatus, progredi Congregationem Rituum in negotio jussit, quæ Relationem Auditorum Rotæ novo subjecit examini, et judicavit secure procedi a sua Sanctitate posse ad canonizationem S. Isidori. Itaque Consistorium secretum celebratum est coram Pontifice die lunæ XIX Januarii an. MDCXXII, ad quod Franciscus Maria Episcopus Portuensis S. R. E. Cardinalis a Monte in hunc modum peroravit.

coram Gregorio XV,

B

Relator Cardinalis de Monte

14 Relaturus, Beatissime Pater, coram hoc Sacro Senatu, jussu Sanctitatis Vestræ, quo statu sit causa Canonizationis Beati Isidori Agricolæ de Matrito, quam ab hac sancta Sede Piissimus juxta ac Potentissimus Hispaniarum Rex obnixe postulat; eam omnem in tres partes distribuam. Primo loco dicam, cur suscepta sit, et quæ ad hanc usque diem in ea Apostolica auctoritate gesta sint: secundo, quæ fuerit vitæ sanctitas et excellentia virtutum, quibus B. Isidorus inclaruit: tertio illustriora quædam miracula, quæ Deus per illum operatus est: ut his consideratis, Sanctitas Vestra quid in re tanti ponderis deinceps agendum sit, prudenter et legitime constituere possit.

trifariam divisa relatione, de B. Isidoro,

semper apud Hispanos culto,

15 Floruit Isidorus Matriti, quod nunc Regum Hispanorum sedes est, circa annum Domini centesimum et quinquagesimum supra millesimum. Inde ad hæc usque tempora nomen ejus, tamquam hominis vitæ sanctitate et miraculorum gloria illustris, uno omnium Hispanorum ore celebratum est. Post annum vero millesimum ducentesimum decimum, occasione, quam dicam, Isidoro ejusmodi honores habiti sunt, cujusmodi in Ecclesia Catholica solis Beatis et Sanctis tribuuntur. Ille Sancti nomine passim vocatus est, in ejus honorem oblata munera, dicata festa, processiones et supplicationes decretæ, celebratæ Missæ, dicti hymni, recitata Officia, habitæ conciones, erectæ capellæ, institutæ confraternitates, concessæ Indulgentiæ, imagines cum diademate pictæ, et cum aliis imaginibus Sanctorum circumportatæ, sepulcrum donariis pretiosis et luminariis ornatum, et demum in publicis necessitatibus ejus imploratum subsidium, tamquam hominis vere beati et sancti. Fama vitæ innocenter actæ, et miraculorum frequentia, cum eximia ista veneratione conjunctæ, Philippo Tertio Hispaniarum Regi, cui pietate et religione nihil unquam fuit antiquius, de legitima beati viri Canonizatione spem injecerunt. Quare misso Romam processu, auctoritate ordinaria formato, de vita et miraculis Isidori Paulum V fel. record. enixe rogavit, ut eum canonico ritu inter Sanctos referret.

C

D

Ex Hisp. S. Bledæ post legitime formatos probatosque Processus,

16 Paulus precibus benigne auditis, injunxit tribus antiquioribus Auditoribus Rotæ, ut conjunctim procedendo, acta omnia et probationes reciperent, et tandem referrent quid ipsi sentirent. Fuerunt hi ab initio Franciscus Penia tunc Rotæ Decanus, Horatius Lancellotus et Alphonsus Manzanedo. Verum post Penia defuncto, et Lancellotto ad Cardinalatum assumpto, in eorum locum Franciscus tunc Archiepiscopus Damascenus, nunc Cardinalis Sacratus, et Joannes Baptista Coccinus Decanus, subrogati sunt. Auditores, re pro dignitate considerata, censuerunt, ultra processum auctoritate ordinaria formatum, alterum Apostolica auctoritate formari debere. Et Pontifice jubente dederunt litteras compulsoriales et remissoriales, cum articulis et interrogatoriis pro parte Fiscalis, ad bonæ mem. Reverendiss. Bernardum de Rojas et Sandoval S. R. E. Cardinalem Archiepiscopum Toletanum, ad D. Franciscum de Sosa Episcopum Canariensem, et ad D. Joannem de Hores Thesaurarium et Canonicum Cathedralis Ecclesiæ Carthaginensis. Hi juribus compulsatis et examinatis testibus, absoluto juridico processu, eum de mense Julii anni MDCXIII Romam miserunt ad Auditores: quibus Paulus in mandatis dedit, ut ad ulteriora in causa procederent, quid ipsis videretur ad Sanctitatem suam mox relaturi. Illi causa serio, et frequentur discussa, tam processus quam probationes legitimas censuerunt. Retuleruntque, sanctitatem et miracula beati viri copiose justificata fuisse, eumque tuto posse inter Sanctos referri. Sed Paulus Mense Martio MDCXVIII eorum relationem misit ad sacram Rituum Congregationem, nosque de tota hac causa iterum cognoscere jussit. Nos autem, Beatissime Pater, frequenter congregati, quo par erat studio ac diligentia, Auditorum assertiones et assertionum pondera examinavimus, tandemque in eorum sententiam omnes unanimes ivimus. Fide vero probationum et legalitate processuum constituta, dico jam, quid ex eis constiterit nobis, de origine, vitæ ratione, et sanctitate morum hujus beati viri.

E

17 Natus est Isidorus in oppido Matriti Toletanæ Diœcesis, ex parentibus humilibus quidem, sed catholicis et piis. Ab eis in timore Dei egregie enutritus, usque ab ineunte ætate pietatem, caritatem, patientiam, humilitatem, abstinentiam, virtutesque ceteras virili quadam gravitate colere cœpit. Adultior factus, sibi et familiæ labore, et industria victum quæsiturus, ceteris artibus neglectis, agriculturæ se dedit, quod humilior, laboriosior, et tutior aliis omnibus videretur. Hanc toto vitæ suæ tempore ita exercuit, ut nulla unquam die ejus causa ullum minimum pietatis et religionis officium prætermitteret, ex iis quæ semel susceperat. Numquam ad aratrum accessit, nisi visitatis ecclesiis, Missa audita, precibusque ad Deum et Beatam Virginem ex imo pectore fusis. Quas gratissimas fuisse sibi frequenter quidem declaravit Deus, sed maxime occasione quam dico. Civem quemdam Isidorus delegerat sibi, cui laboraret: apud quem a vicinis accusatus est, quod exercitiis spiritualibus occupatus, quotidie justo serius opera capesseret. Homo vehementer iratus, ad agrum iter arripit, Isidorum de fraudata opera severe castigaturus. Sed eo ubi venit, agrum suum triplici jugo boum arari vidit, quorum duo regebant juvenes duo albis vestiti, tertium servus Dei medius inter illos: qui hero appropinquante evanuerunt. Atque ita demum intellexit, quod ei sæpe dixerat Isidorus, non perire sibi tempus, quo Domino suo vir devotus serviret. Rursus, cum in ecclesia B. Magdalenæ orationi vacaret, nuntiatum ei est a nonnullis, ejus asinam esse jam in faucibus lupi, neque evadere posse nisi subveniret: quibus vir bonus imperturbatus respondit; Ite in

exponit pietatem et constantiam in Dei cultu,

F

EX HISP. J. BLED E.

A in pace, filii, fiat voluntas Domini. Ceterum oratione finita egressus ab ecclesia, asinam incolumem reperit, et lupum apud eam in terra mortuum, Deo pro gratissimis precibus vicariam operam illi rependente.

caritatem erga proximo,

18 Proximos, egenos præsertim, dilexit semper sicut semetipsum : et pauper ipse ac inops aliquid detrahebat quotidie usibus suis, ut quotidie haberet unde pauperibus et egentioribus subveniret. Deus vero ejus caritate adeo oblectabatur, ut aliquando vocare maluerit ea quæ non sunt, tamquam ea quæ sunt, quam ut servo suo deesset quod largiretur. Semel enim, postquam parata omnia pauperibus distribuerat, alius quidam mendicus supervenit eleemosynam petens. Isidorus tristis, quod pauper jejunus abiturus esset, uxorem videre jussit, num aliquid superfuisset in olla. Ea negante, iterum rogavit ut scrutaretur : quæ dum marito obtemperat, vas, quod vacuum reliquerat, mirabiliter pulmento plenum reperit : quo pauper abunde obsonatus est. Neque intra fines humanæ naturæ continebat se caritas Isidori, sed porrigebatur etiam ad ratione carentia. Summa hieme, dum nivibus et glacie omnia
B rigerent, ferebat triticum ad molendinum : quando visis columbis, quæ arboribus insidebant, misericordia motus, quod nive escam prohibente non haberent quo vescerentur; nive terram detersit, ibique tantum tritici sparsit, quantum columbis satis esse putavit. Factum displicuit socio Isidori, et ideo illum acriter corripuit : sed non displicuit Deo, qui virtute sua triticum, quod superfuerat, adeo auxit, ut postquam ad molendinum venere, nihil sacco extractum videretur. Injuriis major, inoffensum, quamvis offensus, erga proximum semper animum gessit. Quare nihil commotus in eos, qui de fraudata pietatis causa hero debita opera illum insimulaverant; judicio et arbitrio ipsorum paratum se ad satisfaciendum hero, pacate et amice respondit.

fiduciam in Deum,

19 Vix explicari potest, quanta fuerit fiducia ejus in Deum, quæ in altissima fide fundata, efficiebat ut de Divina benignitate nihil unquam, difficile licet et arduum, non speraret. Suppeditat quidem vita beati viri innumera hujus virtutis exempla : sed ex eis unum tantum vel alterum seligemus. Festo quodam raptus dulcedine orationis, cui in ecclesia se dederat, ad socios, qui pium de more convivium agebant, non descendit nisi eo finito;
C neque solus, sed pauperum grege stipatus, qui eum tamquam patrem sequebantur. Prandentibus nihil penitus superfuerat, præter unam ejus portionem, quam ministri societatis seorsim servaverant. Quare ubi socii eum viderunt, turbati et tristes quod eam multitudinem famelicorum secum adduxisset, dixerunt ei quidnam superesset, et quid esset hoc inter tantos. Sed servus Dei, qui jactabat cogitatum suum non in urnam, sed in Deum, eos bono animo esse jussit; asserens, quicquid in nomine Domini eis datum fuisset, id inter omnes distributum iri. Quo audito, ministri accesserunt ad vas, in quo portionem solam Isidori reliquerant; illudque pulmento redundare viderunt tanta cum affluentia, ut non modo præsentium fames large et copiose depelli potuerit, sed absentium etiam esuriei pars aliqua reservari. Castitatem conjugalem perpetuo coluit. Jejunia Ecclesiastica, quamvis laboribus fractus, numquam violavit. Morti proximus, præeunte pœnitentia et humili confessione peccatorum, sacramentum Eucharistiæ summa cum devotione suscepit : et postquam domesticos ad pietatem et caritatem quanta potuit efficacia cohortatus est, vitæ sanctitate et miraculis clarus, obdormivit in Domino, anno ab ejus Nativitate millesimo

et piam ejus mortem,

centesimo septuagesimo. Hæc fuit vita, Beatissime D Pater, hi mores Isidori. Venio nunc ad miracula.

Narrat miraculum excitati dum viveret fontis,

20 Media æstate, quando arescunt omnia, herus Isidori venit ad agrum, quem servus Dei arabat; et sitibundus quæsivit, quonam loco invenire posset aquam, qua sitim levaret. Isidorus manu locum signavit : sed herus eo profectus, aquam non invenit : quare ad eum reversus, graviter conqueri cœpit, quasi delusus fuisset. Isidorus, Eamus, inquit. Et cum illo perrexit ad vicinum montem, in quo nullum aquæ vestigium apparebat, sed undequaque sicca et arida omnia; et stimulo, quem gestabat, percussa terra, repente et loco percusso fons vivus manavit. Durat vero mirabilis ille fons ad hanc usque diem, fluxitque perpetuo, nullis unquam cœli ardoribus exsiccatus : immo ad ejus aquæ potum ægri undique confluunt, innumeris allecti miraculis, quæ ad intercessionem B. Isidori assidue per aquas illas operatur Deus. Non desunt alia miracula, quæ vivens fecit. Sed ego ea prætereo; tum quod satis multa sunt, quæ dixi, dum referrem vitæ sanctitatem; tum quod æquum non puto prolixiori narratione rei minus necessariæ Sanctitatem Vestram fatigare. Ad illa itaque transeo, quæ mortem beati viri secuta sunt, et sunt certiora testimonia sanctitatis. Post obitum Servi Dei, corpus ejus in cœmeterio ecclesiæ S. Andreæ humi sepultum fuit, ubi totis quadraginta annis jacuit expositum omnibus injuriis cœli, et pluviarum præsertim, quæ per scrobem quasi in cloacam in sepulturam ejus confluebant. Quadragesimo autem anno elapso, amico quodam primum, sed frustra; dein matrona quadam pia in visu monita, ut corpus suum a populo, e cœmeterio in ecclesiam translatum, honeste tumularetur; solennis ejus translatio facta est. Effossum repererunt integrum et incorruptum, involutum velaminibus integris itidem et incorruptis, odore quodam suavissimo fragrans, omnibus aromatum odoribus longe dissimili. Honorifice translatum nova et decenti sepultura condiderunt; ex qua de anno MDCXIII, qui fuit quadringentesimus quinquagesimus primus ab ejus excessu, mandato Delegatorum extractum, eadem integritate et fragrantia repertum fuit.

incorruptionem defuncti per annos 40,

ac deinceps usque ad 1613.

Miracula ex posterioribus pauca,

21 Translationem sacri corporis Deus innumeris miraculis cumulavit. Multi enim cæci, surdi, claudi, aliique aliis ægritudinibus laborantes, adhibito pulvere sepulturæ, statim convaluerunt : et campanæ ac cymbala omnium ecclesiarum Matriti, quamdiu processio translationis duravit, tamdiu, nemine pulsante, sonarunt. Catharina de Villasancta, continuis febribus et ventris profluvio laborans, adeo graviter periclitabatur, ut medici de ejus salute penitus desperarent : sed invocato Isidoro, et aqua fontis ejus epota, statim reddita est sanitati. Catharina Fernandez, letali ulcere in crure contracto, extremis cruciabatur doloribus : aliisque medicamentis frustra tentatis, sola sectione cruris vitam tueri posse videbatur. Admotis tamen ulceri coralliis quibusdam, quibus tactum fuerat corpus beati viri, et ejus intercessione implorata, statim abscedit dolor; et spatio tridui, nullo alio adhibito medicamento, penitus convalescit. Quadam die in ecclesia S. Andreæ ostendebatur corpus beati viri, a cujus intercessione pluvia sperabatur; aderatque inter ceteros cæcus quidam, nomine Benedictus : qui repente media multitudine prosiluit, videre se clamans, et benedicens Deum, qui meritis B. Isidori visum ei reddidisset. Alphonsus Gallo, febri pestilentiali et stupore mentis correptus, desperata a medicis salute, sola invocatione Isidori et aquæ potu, quam pie a matre deceptus fontis ejus esse credebat, momentos sanatur. Thesaurarius Confraternitatis

A ternitatis, quæ Matriti in honorem B. Isidori erecta est, solenni quodam die, cum eduliis et vino, quæ viginti pauperibus vix sufficere poterant, Isidoro invocato, tercentos ferme pauperes explet, et multa colligit quæ saturis supersunt. Hilarius Cimbron, post vomitum et dysenteriam, trium mensium febri mali moris correptus, de corporis salute penitus desperat: sed dum recepto sacramento extremæ Unctionis, viam universæ carnis ingressurus putatur, solo poculo aquæ fontis Isidori ad integram sanitatem revocatur.

Item alia quædam,

22 Balthassara Ortiz prægnans, tres ejus filii, et una ancilla, oppressi ingenti muri ruina, omnes graviter et enormiter læsi sunt; sed B. Isidoro commendati, omnes etiam ad unum liberati fuere. Et ad miraculi cumulum Balthassara post sex menses peperit filium vivum, qui habebat tres rimas, vulnerum instar, in capite, et singularum hiatus digiti magnitudine. Puer, Didacus nomine, herniosus a nativitate, post vota Deo in honorem Isidori a matre nuncupata et reddita, absque alio medicamento sanatus est. Visitaverant animæ duodeviginti eremitorium B. Isidori, vectæ curru quem duæ mulæ trahebant. Dum vero discederent, currus B tanto impetu ferri cœpit deorsum, ut nulla ratione retineri potuerit, donec impegit in rupem, quæ imminet flumini, et inde spectantibus horrendam speciem præcipitii præbet. Ibi una ex mulabus in terram collapsa, altera in aere supra flumen pendula, currus soli præcipitio hærens, pueri et feminæ ejulantes, viri de suo et totius familiæ extremo periculo soliciti, miserabilem aspectum omnibus exhibebant. Sed Isidorus imploratus adfuit, fecitque ut currus saxis illis præruptis hæreret, donec omnes incolumes desilirent; et funibus præcisis mula in præcipitium dejecta, cetera servarentur. Morbus in Hispania dictus Garotillo, cum tribus carbunculis Hadriani adolescentuli guttur invaserat; et interclusa, nedum cibo et potui, sed etiam spiritui via, ad extremum vitæ discrimen eum redegerat; quando ipse Isidori memor, conversus ad ejus imaginem, vitam et salutem exoravit. Nec frustra: nam somno repente sopitus, certior redditus est ab Isidoro, quod ex ea ægritudine convalesceret; statimque melius habere se cœpit, et paulo post integram sanitatem recuperavit. Puer quatuor annorum, Alphonsus nomine, febri continua et dysenteria laborans, calore destitutus et moribundus, Isidoro a C patre commendatur; et eodem momento, utroque morbo depulso, sanatur. Augustinus della Fuente, Advocatus Matriti, acuto morbo in extremo vitæ periculo constitutus, omni humana ope desperata, ad Isidori aquam et suffragia conversus, precibus absolutis et poculo exhausto, fit sanus. Miracula ista, Beatissime Pater, omnia sufficienter et legitime in Actis probata sunt: et sunt apertissima testimonia Dei omnipotentis, qui ad fidem faciendam de Isidori servi sui sanctitate, quasi testis specialiter invocatus et rogatus, accessit.

quæ cum sint omnia rite probata,

23 Habet jam Sanctitas Vestra de processibus, de vita, et miraculis Isidori ea omnia, quæ per tres assiduos annos in sacra Rituum Congregatione discussa sunt; et quibus inducti sumus ad censendum, posse Sanctitatem Vestram, si ei placuerit, canonico et legitimo ritu hunc servum Dei inter Sanctos referre. Hoc ut fieret, pro ingenita sibi pietate et in beatum virum devotione, diu vehementerque expetivit, optavit, precatus est Philippus Tertius, Hispaniarum Rex vere Catholicus. Postquam vero ille a terrestri Regno ad cœleste translatus est, Philippus Quartus ejus filius, pietatis non minus quam majestatis paternæ heres, hoc ipsum non desiderat tantum, sed poscit et flagitat: neque solus ipse, sed cum eo Rectores et Universitas D Matriti, immo Hispania tota, ad sacros pedes Sanctitatis Vestræ humiliter provoluta.

addit supplicationem Philippi 4.

EX HISP. J. BLEDÆ

CAPUT III.

Postremi Actus in Curia, eosque secuta Canonizatio. Collegium S. Isidori Romæ.

Secundum Consistorium super hac causa habitum, idque publicum, celebratum fuit vigesima septima Februarii ejusdem anni MDCXXII; in quo D. Faustus Caffarelli, Advocatus Consistorialis in Curia Romana et utriusque Signaturæ Referendarius, habuit gravem et elegantem orationem Latinam, super vita et miraculis S. Isidori; quam conclusit de genibus, Regis et civitatis Madritensis nomine supplicans. Huic suæ Sanctitatis nomine respondit D. Joannes Campioli, Secretarius Brevium ad Principes, gratam esse supplicationem: sed quoniam maximi momenti res agebatur, mature considerandam: ideo hortari Pontificem præsentes omnes Cardinales atque Prælatos, ut jejuniis, eleemosynis et orationibus divinum adjutorium implorarent. E Denique ultimum Consistorium semipublicum, cui triginta duo Cardinales, triginta et unus Patriarchæ, Archiepiscopi et Episcopi, cum aliquot Protonotariis participantibus, collegium Auditorum Rotæ, Magister sacri Palatii, Secretarii et Procurator fiscalis interfuerunt, celebratum est decimaquarta Februarii: ubi Sanctitas sua gravem ac piam habuit de proposito negotio orationem. Post hanc itum ad suffragia est quæ omnia consentanea fuerunt: quapropter Pontifex decretum condidit, cujus exemplar unum aut plura scribi sibi petiit D. Venturelli Procurator Fiscalis: ac denique celebrandæ Canonizationi decretæ designavit diem XII Martii, S. Gregorio Papæ sacrum, proxime instantem.

Absolvitur causa per Consist. publicum

et semipublicum,

25 *Hactenus Bleda, in designando die publici Consistorii manifeste lapsus memoria, nisi potius in mense erratum sit et* Februarius *scriptus pro* Januario: *hujus enim mensis die* XXVII *celebrari potuit actus penultimus præcedens ultimum* XIV *Februarii celebratum. Idem Bleda, sub finem libri addens syllogen Tractatuum et Capitulorum sui operis, videtur secundam ejus editionem promittere; quam si aliquando fecisset existimo non solum accessurum fuisse ibidem promissum copiosiorem indicem rerum memorabilium, sed etiam insigne auctarium solennitatum, quibus Hispana Natio, tum Romæ quam Madriti, Sanctum jam canonizatum honoravit.* F *Nunc vero prætereunda mihi omnia sub silentio sunt, quia de istis vel nihil impressum est Romæ atque Madriti, vel nihil ad manus venit eorum, quos rogavi ut talia diligenter quærerent. Facili tamen conjectura quilibet apud sese constituet, quod quæ in Beatificatione gesta supra cap. 1 descripsimus, sumptu, splendore, ac majestate longe inferiora fuerint iis quæ infra et post Canonazitionem sunt Acta: et utcumque poterunt æstimari ex iis, quæ de aliis quatuor Sanctis, tunc pariter canonizatis, Ignatio de Loyola, Francisco Xaverio, Philippo Nerio, Theresa de Jesu, suo tempore referentur. Absolvit autem libri sui impressionem Bleda, ipso quo Canonizatio celebrata est anno: et mensis Junii die* X, *Senatui urbis Madritensis; die vero* XIII, *Regi Philippo IV obtulit; estque hoc ultimum operum ejus, recensitorum in Bibliotheca Hispana, Romæ nuper edita ab illustrissimo nobisque amicissimo viro D. Nicolao Antonio, Hispalensi I. C. Ordinis S. Jacobi Equite, patriæ Ecclesiæ Canonico, Regiorum negotiorum in Urbe et Romana Curia Procuratore generali.*

Qua solennitate excepta canonizatio sit

aliunde debet æstimari;

26 *Quamdiu postea vixerit Bleda incompertum mihi est; crediderim non diu superfuisse, eaque de causa non potuisse pergere in cœpto opere. Quid autem Canonizationis*

defectus Bullæ de eadem.

EX HISP. J. BLEDÆ

A *tionis ipsius auctor Gregorius XV? Ipso quo eam celebraverat die, de S. Theresa Bullam expedivit: an etiam de S. Isidoro vel tunc vel postea, incompertum mihi est: certe in Bullario non comparet ejusmodi Constitutio: eas vero quas de SS. Ignatio, Francisco et Philippo præparavat, expedire non potuit, morte præventus VIII Julii anno* MDCXXIII, *eisque complementum ultimum addidit successor ejus Urbanus VIII, subscribens ipsum quo creatus est diem* VI *Augusti. Atque hinc patet Ordinibus omnibus, ad quos Sancti isti spectabant, maximæ curæ fuisse, ne qua formalitas deesset Canonizationi, tanto molimine procuratæ. Cessasse vero Madritensem civitatem, quin saltem aliorum sequeretur exemplum, non tantum mirum, sed pœne incredibile nobis videtur. Ut ut sit, quia communis omnibus prima solennitas fuit, idem fere circa finem est tenor earum Constitutionum, quæ de quatuor Sanctorum jam dictorum canonizatione extant: quare ex Theresana Bulla, ejus quæ de S. Isidoro vel edita est vel edi debuerat, hanc clausulam accipe, mutato nomine ipsi applicatam.*

27 Peractis omnibus, quæ ex sacris constitutionibus ac Romanæ Ecclesiæ consuetudine peragenda erant, IV Idus Martii in sacrosancta Principis Apostolorum basilica, cum venerabilibus Fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus, nec non Patriarchis, Archiepiscopis et Episcopis, Romanæque Curiæ prælatis, Officialibus et familiaribus nostris, Clero seculari ac Regulari, ac maxima populi frequentia, convenimus; ubi repetitis pro Canonizationis Decreto petitionibus nomine carissimi in Christo filii nostri Philippi Regis Catholici... decantatis sacris precibus et litaniis, ac Spiritus sancti gratia humiliter implorata; ad honorem sanctæ et individuæ Trinitatis, et fidei Catholicæ exaltationem, auctoritate omnipotentis Dei, Patris, et Filii, et Spiritus sancti, beatorum Apostolorum ac nostra, de venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, Patriarcharum, Archiepiscoporum et Episcoporum in Romana Curia præsentium consilio ac unanimi consensu, bonæ memoriæ Isidorum Agricolam, de cujus vitæ sanctitate, fidei sinceritate, et miraculorum excellentia plene constabat et constat, Sanctum esse definivimus, ac Sanctorum Confessorum catalogo adscribendum decrevimus, prout præsentium tenore definimus, decernimus et adscribimus; illumque universos Christi fideles, tamquam vere Sanctum, honorare et venerari mandavimus et mandamus; statuentes ut ab universali Ecclesia in ejus honorem ecclesiæ et altaria, in quibus sacrificia Deo offerantur, ædificari et consecrari; et singulis annis die decima quinta Maji, ejus officium ut de Sancto Confessore, ad præscriptum Romani Breviarii celebrari possit: eademque auctoritate omnibus Christi fidelibus, vere pœnitentibus et confessis, qui annis singulis eodem festo die ad sepulcrum, in quo corpus ejus requiescit, visitandum accesserint, unum annum et unam Quadragenam; iis vero qui in ejusdem festi Octava, quadraginta dies, de injunctis eis seu quomodolibet debitis pœnitentiis, misericorditer in Domino relaxamus. Postremo gratiis Deo actis, quod Ecclesiam suam insigni hoc novoque luminari illustrare dignatus esset, decantata in S. Isidori honorem solenni Sanctorum Confessorum Oratione, ad altare Principis Apostolorum Missam celebravimus, cum ejusdem Sancti Confessoris Commemoratione: omnibusquo Christi fidelibus tunc præsentibus plenam omnium peccatorum suorum indulgentiam concessimus.

B *suppletur per clausulam Bullæ de S. Theresa.*

C

28 *Quænam juxta hanc constitutionem S. Isidoro ædificatæ sint ecclesiæ per Hispaniam (neque enim extra eam multum se illius cultus extendit) quæ altaria consecrata, indicare nemo nobis curavit. De urbe Roma apud Octavium Pancirolium in Regione 3 ecclesia* 18 *quæ* S. Isidori *dicitur, lego quod* post canonizationem ejus venerunt ex Hispania, quidam Fratres Franciscani Reformati, qui istam ecclesiam cum monasterio dedicaverunt. *Idque confirmatur ex Constitutione Urbani VIII, edita tomo* 4 *Bullarii pag.* 235, super bono regimine Fratrum reformatorum strictioris observantiæ Ordinis S. Francisci et pro feliciori ejusdem regiminis progressu, *quæ incipit* Romanus Pontifex *data* VIII *Martii* MDCXXIV; *ubi* §, 4 *jubetur* Hospitium S. Isidori de Urbe, pro Provinciis reformatorum Discalceatorum Hispaniæ, Ministro generali subjici, qui pro sua prudentia Religiosis ex illa provincia ad Romanam Curiam venientibus prospicere valeat, reservatis omnibus juribus ecclesiæ, fundatori seu constructori quomodolibet competentibus, quatenus adsint et competant. *Generalis tunc erat Fr. Beniguus a Genua, cui primum Annalium suorum tomum Lucas Waddinghus dedicavit anno* MDCXXV, *ad S. Petrum in monte aureo opus cœptum promovens. Quod quanti faceret demonstrare volens Benigni successor, Fr. Bernardinus a Senis, eidem Waddingo atque Hibernicæ nationi concessit prædictum locum; non jam hospitii, sed habitationis perpetuæ titulo habendum; quemadmodum Lucas ipse jam eo translatus profitetur in Dedicatoria Tomi secundi, anno* MDCXXVIII *exinde data; ubi hoc,* tamquam ceterorum, *ab eo in se profectorum beneficiorum* coronidem, omnium maximum ac postremum *laudans;* Non mihi solum, *inquit,* verum et meis in universum conterraneis in me benefactum vis, dum Collegium hoc nostrum S. Isidori, in illorum usum (summo ipsorum bono, et magno, uti spero, Religionis splendori) mihi contulisti.

D *Hospitium sub nomine Sancti Romæ fundatum,*

pro Provincia Recollectorum Hispaniæ,

E

a Ministro Gener. conceditur Waddingo,

29 *Quod autem deinde promittit futurum, ut videat Generalis, se* non indignis benefecisse; neque inutilibus servis aut pigris, sed solertibus operariis, qui fructum suum dabunt in tempore suo, agrum hunc locasse; *id reipsa præstiterunt ac præstare pergunt Fratres ex Hibernica natione, prout Urbs tota testari poterit. Sed nihil æque locum inquilinosque illustrat, et orbi universo celebres reddit, quam quod præstantissimum Annalium opus inde prodierit; ac porro perget prodire in lucem, curante Fr. Francisco Haroldo Limericensi, qui Waddinghi, anno* MDCLVII, *cum non minori sanctitatis opinione quam eruditionis laude, mortui, vices subiens; interim dum tomus Annalium nonus aliique expectant præli commoditatem priorum octo tomorum Epitomen præstantissimum utilissimamque vulgavit; eique cum auctoris effigie Vitam præfixit, ubi totam Collegii Isidoriani historiam inveniet lector fuse deductam, a cap.* 48 *ad* 58.

Annalium Franciscanorum scriptori,

F

30 *Summa universæ narrationis his titulis constringitur:* Quid ante factum invenerit *Lucas*; qua id occasione, quo pacto ad ipsum devenerit; quid *idem* in area comparanda et claudenda præstiterit, quid in ædificio templi, in construendis ornandisque sacellis, in accommodando priori hospitio, in ædificio secundi claustri, in ornamento et supellectili sacrarii, in instruenda et conservanda bibliotheca, in archivio scripturarum: quibus *denique* sumptibus et præcipuis benefactoribus, hæc omnia egerit. *Explicatur postea per alia duodecim capita,* quam *fuerit* felix Lucæ gubernium, quam prudens et suave, quam indifferens in vocandis junioribus, quam æquum et prudens in distribuendis Collegii muniis, quam providum in procurandis rebus necessariis; quale in exercitiis litterarum, in studio pietatis, in observantia silentii, et circa morum disciplinam; quis illi correctionis modus, quomodo suos verbo pascebat, informabat exemplo; quos *denique* fructus Collegium *istud* hactenus tulerit.

qui locum insigniter evolvit et auxit

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 100''

DE

DE BEATA MARIA

UXORE S. ISIDORI AGRICOLÆ

TORDELAGUNÆ IN CASTELLA.

D. P.

CIRCA ANNUM MCXL.

Cum *S. Isidorus* bonis polleret moribus, legitime conjugem habens et filium, domus suæ bonus dispositor ut oportet, *inquit supra num.* 10 *Joannes Diaconus*, laudabilem vitam ducens, laudabiliorem exitum, largiente Domino, meruit obtinere. *Hinc colligunt auctores conjugem et filium sancto viro supervixisse. De filio postea nihil uspiam legitur. De uxore constabit ex infra dicendis, fuisse quidem viro suo moribus ac virtute similem, dissimili tamen progressu auctam inter homines utriusque venerationem. Nam incorrupti corporis stupendum miraculum, jam inde a quadragesimo post obitum viri sancti anno hominum oculis subjectum, in urbe Regia adeoque regni totius celeberrimo loco, illustriorem Isidorum fecit; uxorem ejus diu occultavit ignobilitas loci campestris, circa quem egit ultimos vitæ annos, et in quo tumulata delituit usque ad annum* MDXCVI. *Tunc scilicet requisitum et inventum est corpus; quod tamen jam olim fuisse translatum, tamquam Sanctæ aut Beatæ, demonstrabat caput, jam pridem a reliquis separatum ossibus, et ad publicam venerationem super altari expositum, in eodem ubi beata mulier primum sepulta fuerat eremitorio S. Mariæ, cis fluvium Xaramam. Olim illud ad jus Templariorum pertinuisse creditur; anno autem* MDXI *traditum fuit Fratribus Franciscanis, a Fr. Francisco Ximenez de Cisneros S. R. E. Cardinali et Archiepiscopo Toletano. Capitis illius cum magna esset per circumjectos pagos veneratio, factum ait Bleda, ut quod simpliciter dicebatur* Eremitorium S. Mariæ, *cœperit appellari* S. Mariæ de la Cabeza, *id est*, a Capite. *Hinc porro natam opinionem existimo, per quam nunc creditur uxori S. Isidori non solum fuisse nomen* Mariæ *(quod mihi sane dubium esse videtur, magis autem dubitabile facit Anna de Rojas num.* 16 *testis de miraculis audita, et usque ad id tempus rata* Sanctam Toribiam *appellari, fortassis ex antiqua, sed jam fere evanida majorum traditione) sed etiam cognomen* de la Cabeza, *quod nequaquam consonat illius ævi simplicitati, plebeiis hominibus necdum cognomina dare solitæ, quibus tunc soli nobiles, idque usu post annum Christum millesimum inducto, distinguebantur. Festum quidem ipsius celebrabatur annue et etiam nunc celebratur in dicto eremitorio die* VIII *Septembris, quando mortuam fuisse volunt, qui sane dies convenit insigni ejus in excolendo Deiparæ sacello diligentiæ: sed Ecclesia, si ad ejus solennem Canonizationem, pro qua habentur instituti Processus; aliquando progrediatur, alium haud dubie diem ejus cultui assignabit. Sunt autem tam conjuncta ipsius et viri sui virtutum, miraculorum, et cultus antiqui monumenta, ut quos Deus feliciter conjunxit in terris, difficile sit historiæ ordine separare in libris. Hac igitur venia postulata, et sub cautela, quod nomen* Mariæ *fortassis inventitium sit, de ea ex Jacobi Bledæ, Processus modo dictos secuti, Hispanico contextu, impresso post tractatum de S. Isidoro de illa hic annectimus tria sequentia capita. Quoniam autem sacrum beatæ mulieris caput atque ossa sunt translata ad ecclesiam Fratrum Minorum ejus loci, ad quem eremitorium ipsum pertinet, vulgo dicti* Tordelaguna; *huic potissime adscribimus ejus cultum, etsi late per vicina oppida sparsum; et nomen retinemus quale Castellani usurpant, etsi id Latine potuisset verti* Turris-lacunæ.

Corpus occultum usque ad an 1596.

B

Caput ab antiquo in veneratione fuit:

C

festum 8 Sept. agitur.

CAPUT I.

Processus in genere circa Sanctitatem et cultum veterem B. Mariæ.

Agi *pro canonizatione solenni cœpit apud Romanam Curiam eodem fere tempore, quo pro causa S. Isidori, perurgenda exarserunt Hispanorum ac præsertim Madritensium studia. Itaque anno* MDCXV Franciscus Sacratus, Archiepiscopus Damascenus, unus ex sacræ Rotæ Auditoribus et Locum-tenens, Joannes Baptista Coccinus Decanus, et Alphonsus Mançanedo de Quignones Rotæ Auditores, et a S. D. N. Paulo Papa V super canonizatione bonæ memoriæ Mariæ della Cabeza, dum in humanis ageret uxoris servi Dei Isidori Agricolæ, oppidi Madriti, Judices Commissarii specialiter deputati; Illustriss. et Reverendiss. D. Bernardo de Rojas et Sandoval S. R. E. Presbytero Cardinali, Archiepiscopo Toletano, Generali Inquisitori Hispaniarum, et Illustriss. et Reverendiss. D. Camillo Cajetano S. R. E. ejusque sanctæ Sedis Apostolicæ in Regnis Hispaniarum Nuntio cum facultatibus Legati a latere, ac Joanni de Avillaneda Episcopo Sidoniensi, Archiepiscopatus Toletani Suffraganeo, Judicibus executoribus ad id infra deputatis, *relato tenore libelli supplicis, Papæ oblati pro impetranda commissione ad infrascripta, et a Papa subsignati per verbum,* Placet, *in litteris suis Remissorialibus; exponunt, quomodo coram eis* comparuerunt D. Petrus Colida, Serenissimæ et Catholicæ Majestatis in Curia Agens, et adm. R. D. Joannes de Matute, Canonicus Ecclesiæ Cathedralis Granatensis, Venerabilis Confraternitatis B. Mariæ Virginis, fundatæ in ecclesia eremitorii nuncupati de la Cabeza, in oppido de Tordelaguna, ejusdem Toletanæ diœcesis, ac incolarum ejusdem oppidi Procuratoris; et eo nomine exposuerunt.

Commissarii Pontificii

E

Judicibus a sancta Sede deputatis

F

3 I. quod fuit, erat, et superstes extitit in hoc mundo, in oppido Madriti Diœcesis Toletanæ Maria de la Cabeza, dum in humanis esset legitima uxor servi Dei Isidori Agricolæ, dicti oppidi et diœcesis, nata ex honestis, Christianis et Catholicis parentibus: et a dictis suis progenitoribus secundum ritum sanctæ Matris Ecclesiæ in sacro fonte baptismatis præsentata, baptizata extitit; et de his fuit et est publica vox et fama. II. quod fuit et est publica vox et fama, generalis ac universalis et communis opinio, quod d. Maria de la Cabeza vixit ac fuit et visa fuit vitam ducere cum morum puritate, vitæ sanctitate, et eminenti perfectione fidei Catholicæ, et talium virtutum, quod universaliter et communiter fuit, erat, et est tenta et reputata pro Sancta. III. quod post ejus obitum universaliter crevit et sparsa fuit generalis fama, publica vox ac communis et universalis opinio sanctitatis d. Mariæ, taliter quod inter populos et Clerum d. oppidi et civitatis et extra, illa fuit, erat et est habita, et habetur in magna veneratione et devotione; ac communiter et universaliter habita, tenta et reputata fuit, et habetur, tenetur ac reputatur pro Sancta; venerando illius imagines et reliquias, ac visitando ejus sepulchrum

exponunt capita de quibus sumenda informatio,

EX PROCESSIBUS

eorumque rogatu

A sepulcrum, tamquam sepulcrum Sanctæ, et de his faciendo publicas demonstrationes, cum orationibus, votorum affixionibus, et aliis piis et debitis actionibus. IV, quod fuit, erat et est publica vox et fama, universalis et communis opinio, non solum d. sanctitatis, sed etiam multorum et diversorum miraculorum, quæ omnipotens Deus Dominus noster sibi complacuit per intercessionem d. servæ suæ in diversis occasionibus seu occurrentiis operari. Unde ne tantæ Dei servæ memoria pereat, Procuratores præfati super præmissis inquisitionem in genere ordinari atque committi, et ad hoc Judices deputari et subdelegari, litterasque desuper opportunas et necessarias decerni et concedi, instanter postularent.

an. 1615 excepti testes, post responsa præliminaria,

4 *Quod cum prænominati Auditores fecissent: deputassentque tres supra nominatos per litteras Remissoriales*, sub anno a nativitate D. N. Jesu Christi MDCXV Indict. XIII die Veneris III mensis Julii, Pontificatus S. D. N. Pauli Papæ V anno ejus XI; *cumque deputati Judices commissionem recepissent, Procuratoresque a dictis oppido et Sodalitate legitime constitutos recepissent, ac testes citassent*; Madriti die Mercurii B XXX Septembris anno MDCXV, in horis audientiæ assignatis, in ædibus et Palatio Archiepiscopali, *coram d. Cardinali Archiepiscopo ejusque Suffraganeo*, comparuit personaliter D. Don Alphonsus de Corduba, Marchio de Celada, ac Miles habitus de Calatrava, et Commendator de Castellannes, et Œconomus seu Major-domus Regis Domini nostri, ætatis XL annorum, testis citatus et productus per Don Martinum de Lazcano et Mondragon, Procuratorem hujus causæ, nomine oppidi et sodalitatis de Tordelaguna, nec non Capituli Confraternitatis B. Virginis Mariæ et S. Mariæ de la Cabeza dicti oppidi. *Qui ante omnia* monitus de gravitate perjurii, signanter in causis Canonizationis Sanctorum; interrogatus de nomine, cognomine, patria, ætate, genitoribus et qualitate; *interrogatus etiam* a quanto tempore confessus est et communicavit, et ubinam et quando ultima vice: *item* an sit vel fuerit unquam excommunicatus, quo tempore, per quorum mandata et qua de causa; *denique* an fuerit instructus et inductus ut deponat, et an aliquomodo habeat interesse in præsenti causa; *postquam respondisset ad singula*; deventum est ad articulos insertos in Remissoria; *et ille pæne iisdem quibus interrogatio concepta est verbis, respondit ad omnia*, ex auditu et fama; *quoniam* C a duobus annis et citra habuit et habet notitiam prædictæ famulæ Dei, et hujusmodi tempore pendente audivit, *ut supra*.

ad singula capita affirmative respondent,

juxta MS. Processum in genere,

5 *Simili modo quoad præliminaria et articulos singulos, nihil in specie explicando, in genere deposuerunt sequentes testes, nec operæ pretium fuit ex longissimo hoc Processu cujusquam verba transcribere: satis est ipsum haberi apud eos quorum interest. Exemplar porro authenticum, a nobis inventum Romæ anno* MDCLX *apud P. Procuratorem Generalem Societatis nostræ, in quadam collectione Informationum, Processuum et Relationum circa Canonizationes, quarum causæ in Romana Rota vertebantur sub Paulo V Gregorio XV et Urbano VIII, nomina et conditiones testium ita refert.*

unde hic proponuntur collecta nomina testium auditorum 30 Sept.

XXX Septembris.

II Testis don Hieronymus Funes y Mugnoz, Miles habitus S. Jacobi, et Nobilis a mensa suæ Majestatis, Dominus Baroniæ de Ayndar in regno Valentiæ, et de Consilio suæ Majestatis, et ejus supremo Consilio Italiæ; Conservator generalis ipsius patrimonii Regii in regnis et statibus Italiæ, et Nobilis a cubiculo Sereniss. Principum Sabaudiæ, ætatis annorum XL, ex notitia habita a viginti annis et supra, quibus residet in curia suæ Majestatis.

III Don Emanuel Manrique de Lara, annorum XL, Miles habitus S. Jacobi et Commendator de Bienvenida, Nobilis ab ore suæ Majestatis, ex notitia a decem annis et citra. D

IV Hieronymus Felix Arias, annorum XL, vivens ex facultatibus suis: prout audivit, a quo gaudet usu rationis.

V Franciscus Testa, ann. XLI, Scriba de numero et congregatione oppidi Madriti, deponens a quo habet usum rationis.

II Octobris. VI Licenciatus Petrus de Arce, Presbyter, annorum L, Rector et Curatus ecclesiæ Parochialis S. Joannis Madriti; a viginti annis, a quibus residet Madriti. 2 Octobris.

VII Licentiatus Garsias de Prado, Presbyter ætatis ann. LXV, Beneficiatus ecclesiæ S. Salvatoris Madriti, a viginti annis et citra, quibus habuit magis particularem notitiam d. Servæ Dei.

VIII Gabriel de Rojas, ann. LV, Scriba Madritensis, ab annis XX et citra.

IX Don Petrus de Espinosa, ann. XLIV, Miles habitus de Calatrava et Nobilis domus suæ Majestatis, a viginti annis et citra.

X Joannes Garsia, Sacristanus ecclesiæ Parochialis S. Andreæ Madriti, ann. LVI, a XXX annis et citra quibus residet Madriti. E

XI Franciscus Suarez, ann. LXVIII, Scriba Madritensis, a XL annis.

XII Bartholomæus Martinez de la Quadra, ann. XLIX, Ludimagister, a XXVIII annis et supra, quibus residet Madriti.

XIII Licentiatus Don Joannes de Salzedo, ann. XXXIII, Advocatus in consilio Curiæ, et Alcaldus Confraternitatis status nobilium oppidi de Tordelaguna, a quo fruitur usu rationis.

XIV Doctor Paulus de Moncada, Clericus Presbyter, ann. XLIV, Rector et Curatus proprius ecclesiæ Parochialis S. Petri Madriti, ab annis X a quibus residet.

V Octobris. XV Doctor Antonius de Lima, Clericus et Presbyter, ann. LVI, Capellanus suæ Majestatis, Rector et Curatus proprius ecclesiæ parochialis S. Genesii Madriti, a quo usu rationis fruitur. 5 Octobris.

XVI Don Franciscus de Vargas, ann. XLII, Miles habitus S. Jacobi, a quo fruitur usu rationis.

VII Octobris. XVII Maria Alvarez, naturalis regni Portugalliæ, nata ultra centum et octo annos, vidua qu. Angeli de Barbaroto, a XL annis quibus residet Madriti. 7 Octobris.

XVIII Reverendiss. Pater Mag. Fr. Franciscus de Ribera, ann. XLVI. Generalis totius Ordinis B. Mariæ de Mercede, ab annis circiter XX. F

XIX P. Mag. Fr. Alphonsus Ramon, Religiosus Sacerdos Professus et Prædicator generalis Ord. B. Mariæ de Mercede, Historicus generalis d. Ordinis, ann. L, ab annis XXIV.

XX. Joannes Preciado, ann. LXX, agricola, a XL annis.

XXI Don Joannes de Lujan, ann. XXXVIII, Capitaneus de numero eorum, qui assistunt in Curia circa personam suæ Majestatis, vivens de suis reditibus et stipendiis, a XXX annis.

XXII Georgius de Lima, ann. LXV, Miles habitus Christi, ab annis L et amplius.

XXIII Petrus Blanco, ann. XLVI, agricola, a quo fruitur usu rationis.

XXIV Licentiatus Martinus de Villaruel, Presbyter, ann. LXXII, Rector et Curatus proprius ecclesiæ parochialis S. Jacobi Madriti, a plusquam XL annis.

IX Octobris. XXV P. F. Joannes Florido, ann. XLIV, Religiosus Sacerdos professus Ordinis S. Francisci, ab annis plusquam XVI. 9 Octobris.

XXVI Licenciatus Aphonsus de Ojo, Presbyter ann. LX, Capellanus in ecclesia parochiali de Tordelaguna

A laguna, a quo erat ætatis VIII vel X annorum.

XXVII Licentiatus Bernardus Guittierrez, Capellanus in ecclesia S. Sebastiani de Salamanca, ann. XL, a plus quam XXVIII annis.

XXVIII P. Fr. Joannes de Si, ann. XLVIII, Religiosus Sacerdos professus Ordinis S. Dominici, qui fuit Supprior d. Ordinis in Conventibus Conchensi et de Gallisteo, a plus quam XXX annis.

12 Octob XII Octobris. XXIX P. Fr. Andreas de Ocagna, ann. LI, Religiosus Sacerdos professus Discalceatus Ord S. Francisci, Guardianus conventus S. Ægidii de Ocagna, qui fuit Provincialis provinciæ S. Josephi, a multis annis, de quorum numero præcise non recordatur.

XXX P. Fr. Franciscus de Mosa, XLIV ann. Religiosus Sacerdos professus Ord. S. Francisci, Commissarius Curiæ et Procurator Generalis d. Ordinis, qui fuit Lector Artium et in Theologia, et Guardianus conventuum de Pirito et Cifuentes, ab annis XXX.

XXXI Licentiatus Vincentius de Ayala y Salazar, ann. LIV, Clericus Presbyter et Curatus proprius ecclesiæ Parochialis B. Mariæ oppidi de Yta diœcesis Toletanæ, Visitator in isto Archiepiscopatu, et in Episcopatibus Segobiensi, Conchensi et Abulensi, a plus quam XVI annis et ultra.

B

XXXII Mag. Vincentius Espinel, ann. LXVII, Capellanus suæ Majestatis in Hospitali regio S. Barbaræ civitatis de Ronda, et Capellanus D. Episcopi Placentini, a plus quam XL annis.

XXXIII P. Fr Joannes de Solana, ann. XLVII, Sacerdos Religiosus professus Ord. S. Francisci, ab annis plus quam XX.

XXXIV Joannes Franciscus de Cabrera, ann. LXV, Clericus Presbyter et Curatus proprius ecclesiæ parochialis S. Sebastiani Madriti, a quo usu rationis fruitur.

XXXV Alphonsus de Gongora ann. XCVII, de tertio habitu S. Francisci, a plus quam LX annis.

XXXVI Licentiatus Garsigallo, Clericus Presbyter ann. LXX, ab annis XL.

XXXVII Gabriel Bernardus de Quiros, ann. XXXVI, Clericus Minorum Ordinum et Capellanus suæ Majestatis, a quo fruitur usu rationis.

et 14 Oct. XIV Octobris. XXXVIII P. Mag. Fr. Raphael Diaz, ann. XLIX, Religiosus Professus Sacerdos Ord. Sanctis. Trinitatis, et Consultor sancti Officii Inquisitionis, Magister in sacra Theologia, qui fuit Provincialis provinciæ Castellanæ, et Reformator ac Visitator generalis provinciæ Andalusiæ, a quo fruitur usu rationis.

C

XXXIX Andreas de Urosa, plus quam LX ann. Ædilis Madriti, a quo ipsius memoria permittit.

XL P. Fr. Petrus de Cuebas, ann. LX, religiosus Sacerdos professus Ord. S. Francisci, Vicarius de choro Conventus de Tordelaguna, qui fuit Vicarius Conventuum de la Oliva et de Pinto : et resedit in Tordelaguna per spatium plus quam XX annorum.

Omnium depositiones signantur mittendæ Romam.

6 *Post quos omnes auditos, nec plus quam in articulis proponitur exponentes; die* XVI *Octobris, Procurator petiit a Dominis Judicibus copiam authenticam, quæ transmitteretur ad Curiam: quam illi transumptari mandarunt, transumptatamque collationari uti transumptatam et collationatam attestantur Franciscus Ortiz de Salcedo et Hilarius Zimbron Notarii, die* XXIX *Octobris, subscribentibus Dominis Judicibus, et Processum clausum sigillatumque mandantibus consignari in manus portitoris ad Curiam Romanam. Quæ omnia in Romano ecgrapho implent folia septuaginta. His autem eo perlatis, et (uti ex consequentibus apparet) approbatis: earum auctoritate conditus est Processus in specie anno* MDCXVI, *cujus indicia multa extabant in præcitata Collectione, nusquam tamen exemplar ipsum: quod ne*

Anno 1616 formatus Processus in specie,

magnopere desideremus, fecit Jacobi Bleda singularis diligentia, qua suo operi de S. Isidoro subjunxit tractatulum e Processibus excerptum, de Vira et miraculis famulæ Dei Mariæ de la Cabeza, *his eum denique verbis concludens*: Ultimus testis in hisce informationibus fuit P. Fr. Didacus Garcia de Belvis, comparens IX Decembris feria VI anni MDCXVI, coram D. Octavio, Cajetano, Archiepiscopo Capuano, Legato Apostolico et Collectore generali per regna Hispanarium; præsente Doctore D. Joanne de Avellaneda Manrique, Episcopo Sidoniensi, Judicibus remissorialibus. Idem deinde iterum prodiit anno MDCXVII, XXIX Maji, coram Apostolico Nuntio D. Martino de Lascano et Mondragon, et prædicto Episcopo Sidoniensi, quem constat post omnes testes auditos obiisse; et secundum illius, tamquam in hac causa Procuratoris, supplicationem, Processus ipse transcriptus, comprobatus et collationatus fuit, ex mandato prædicti D. Nuntii, atque per Apostolicos Notarios signatus. D

et conclusus 1617.

CAPUT II.

De vita, virtutibus, corporis elevatione et cultu. E

De loco natali hujus famulæ Dei multum variant opiniones, aliis dicentibus quod fuerit ex oppido Caraquiz, aliis Madritensem facientibus. Quidam etiam patriam ei fuisse dicunt oppidum Tordelagunæ, nonnulli Uzedam, Talamancam, Buytragum aut Canillejas : multi etiam Conveniensi oppido hanc laudem vindicant, propterea quod in ea reperiatur Cabezarum familia. Has autem omnes opiniones refert Fr. Dominicus de Mendoza, qui ex commissione Camilli Cajetani Apostolici Nuntii et Garciæ de Loaysa Gubernatoris Toletani pro Archiepiscopo Alberto, Regibus Catholicis Philippo II et III eorumque Consilio approbantibus, ea omnia loca tamquam Judex obivit, ad colligendas informationes circa vitam et miracula horum sanctissimorum conjugum : quos Madriti matrimonio junctos, ubi unus Joanni de Vargas locabat operam, alia honesta in familia ancillabatur, communior opinio habet. Hic autem eis natus esse putatur filius, de quo narrant, quod in puteum lapsus fuerit puer ac suffocatus : cumque rediens ab agro pater ex mœsta uxore rem intellexisset, simul cum ea genua flectens, divinumque auxilium postulans impetrarit, ut succrescens usque ad os putei superficies aquæ, infantem vivum ac sanum restituerit parentibus. Visitur autem hoc miraculum pictum Madriti in ecclesia S. Mariæ, et puteus ipse monstratur in ædibus D. Joannis de Luxan Equitis Madritensis, ex stirpe Joannis de Vargas prognati, juxta ecclesiam S. Andreæ, in platea dicta Moreria antiqua, id est vicus Maurorum.

incertum ubi nata,

Madriti autem S. Isidoro nupta

resuscitare sibi videt submersum filiolum;

8 In informationibus remissorialibus in ordine ad canonizationem hujus famulæ Dei, multi testes, non sine fundamento, affirmarunt, ipsam fuisse viro suo sociam in devotione erga Dominam nostram de Atocha, itemque in stationibus quas ante laborem obibat summo mane, visitando cœleste hoc sanctuarium aliaque ex ordine per circuitum eremitoria, desinendo denique apud Dominam nostram de Almudena, quæ est imago antiquæ devotionis in majori ecclesia Madritensi, aliasque ecclesias urbis et parochias obeundo. Sicut autem constat S. Isidorum tenuisse eumdem vitæ tenorem, cum in Tordelaguna et Caraquiz morabatur, obeundo ecclesias et eremitoria circumjecta : ita idem fecisse Dei famulam, maxime cum in Caraquiz solitaria degebat, tanto certius præsumi potest, quanto expressior memoria est in iisdem locis, quarta leucæ parte aut dimidia aut etiam integra leuca semotis. Eamdemque consuetudinem

ecclesias cum marito visitat,

ac deinde sola habitans locis variis,

A suetudinem dicitur tenuisse, cum viveret apud Dominam nostram de Belvis, quod est eremitorium in ripa Xaramæ districtus Covennensis, una leuca distans ab oppido isto, et una similiter ab oppido Parcacuellos, cui adjacet eremitorium Dominæ nostræ de Castello : item cum degeret apud Dominam nostram de Pegnahora oppidi Humanes. Nam etiam in his omnibus locis illius memoria viget.

ex processibus

videt etiam orantes cum viro Angelos,

9 Eamdem participem et consciam fuisse plurium quæ circa Sanctum Deus operabatur mirabilium, verosimile ex eo fit, quod eo loco ubi inter alia Sancti miracula, circum veterem ejus tumbam depicta, exprimitur ipse terram arans inter pariter secum arantes Angelos, juxta Dominum ejus, iis visis admirabundum, picta cernitur ejus uxor, corbem manu una, altera lagenam vini portans; quasi ad significandum, quod ipsa marito jentaculum ferens, eadem fuerit visione Angelorum dignata. Quod autem Madrito migrarint Sancti conjuges, ad prædium Caraquis nuncupatum districtus Uzetensis, sub Vicariatu Alcalæ de Henarez, et ibi aliquanto tempore fuerint commorati, imo et fundulum aliquem et domunculam possederint; constat ex perpetua ipsius loci traditione. Monstrantur enim adhuc agelli, B quos uxorio forsan jure possedit Sanctus, et quos hæc post ejus ac filii mortem dilecto sibi B. Mariæ eremitorio donavit; ædesque conversæ in ecclesiam sub invocatione S. Isidori, ubi Missa sæpe pro agricolis dicitur. Hic narrant, alteri Domino servientem Isidorum, cum ille superveniens, et hinc triticum inde paleas in acervum secretas cernens, de frugum paucitate quereretur, dixisse; Nihil istud te angat, plus daturus est Dominus; sumptaque vanno iterum ventilasse paleas, et collecto ex iis rursum haud modico grano, rogavisse Dominum, ut quod supererat sibi largiretur. Hoc vero annuente, quia nihil credebat relictum super, tertio excrevisse triticum copiosius quam prius. Addunt et de fonte quem sitibundo Domino elicuerit Sanctus, deque equo quem eidem resuscitaverit : sed horum miraculorum ut vera substantia sit, confusam tamen potius dixero circunstantiam loci, quam ea geminavero. Ut enim Madriti certa superest notitia Domini quem ibi habuit, nulla alicujus possessionis; sic in Caraquiz hæc distincte monstratur, Domini nomen ignoratur : unde judices alterum solum habuisse Madriti, sicut illam dumtaxat habuit in Caraquiz.

et fruges multiplicatas miraculo.

Calumniam passa apud virum

sicco pede fluvium transit :

10 Illic autem commorantibus illis, cum Maria C morem sibi fecisset frequentius etiam sine viro adeundi eremitorium Deiparæ Virginis, quod ex adverso loci est ad alteram Xaramæ ripam; eoque deferendi quotidie oleum ac ignem in titione, pro lampade quam ibidem fovebat : hanc suam occasionem rati malevoli, accusarunt eam apud maritum, quasi prætextu devotionis velaret incestam consuetudinem, quam habebat cum pastoribus in rupe de Ariaz, ad ripam fluvii vaccas observantibus : imo etiam ipse dæmon, assumpta unius illorum persona, eamdem accusationem conatus fuit confirmare. Dicunt autem in Informationibus Remissorialibus testium aliqui, ex antiquissima traditione haberi, quod S. Isidorus eamdem volens observare, abdiderit sese aliquo in loco circa flumen, unde videre illam sed vicissim videri non posset : vidisse vero quod illa inveniens flumen ex prægressis pluviis adeo turgidum ut vado jam transiri non posset, injecto super eam mantello, cruce sese et aquas signans, sicco pede illud trajecerit, tamquam si per solum æqualiter stratum graderetur : quo miraculo motus Isidorus ei ad genua acciderit, de ejus innocentia plene certificatus.

quod sæpe alias

11 Neque tantum hac vice id factum aiunt, sed quoties contingebat casu aliquo invadabiles aut turbidiores solito esse aquas, quæ propter incurrentem D istic loci Lozoiam aliquando sic insolescunt, ut etiam navigiolis, quæ tamen ibi nulla, possent periculosæ videri; dicunt, inquam, toties eadem ratione transiisse Dei famulam, lecythum olei manu una ferentem et altera titionem ignitum, qui non extinguebatur : idque a multis notatum sæpius, fidem fecit de longe aliis pluribus vicibus, quibus et Deo tantummodo consciis id factum sit. Quod autem accidisse dixerunt aliqui, cum viro cohabitaret in Caraquiz, occasione calumniæ ei apud illum intentatæ; id accidisse dicunt alii, cum non solum thoro (quod fortassis jam inde a primo et unico partu factum) sed etiam habitatione sejuncti essent, viro ex ejus consensu Madritum digresso; inducuntque Dominum Isidori Joannem Vargam, quærentem ex Sancto, eccur fleret? Hoc autem sua peccata prætexente, intulisse, aliud se opinari, scilicet sinistrum aliquid de uxore nuntiatum; iret igitur eamque inviseret. Quocirca illum ivisse : cumque ad citeriorem Xaramæ ripam appropinquaret, venisse ex alia parte Mariam : invocatoque Deo, ad probandam viro innocentiam suam, sicco pede transivisse flumen, quamvis turgidum : cum eoque ad E Deiparæ sacellum ivisse, ad gratias pariter Deo agendas. *Hactenus Bleda, qui propter istam circumstantiarum diversitatem, quoad tempus et ripam, bis accusatam, bis probatam mulierem fuisse asserit : melius forsitan idem hic dicturus, quod supra de miraculis a S. Isidoro in favorem Domini sui patratis (in quorum circumstantiis simili modo variabant testes) non obstante illa varietate, dixerat; videri quoad substantiam miraculum simplex. Sed sicut prænotata accusatio facilius cadere poterat in sejunctam a viro, ita commodius posteriori ejus statui attribuetur miraculum*, cujus probatio ex antiquitate non alia habetur, quam simplex, sed receptissima apud omnes traditio; confirmata per imagines, quibus casus iste exprimebatur, pictas primo in veteri arca sancti corporis et nunc in nova; item in altari eremitorii S. Isidori in Caraquiz, et apud Dominam nostram de Atocha atque Madriti, nec non apud Reges Philipum II ac III, atque alios plures.

et ex simili causa iterum factum aiunt,

sed non satis probant :

mortuo viro in Caraquiz habitat :

12 Ceterum morituro Sancto adstitisse piam uxorem, eique extremum ministrasse, credibile facit Joannes Diaconus, cum ait, sumpto Viatico admonuisse familiam ut decebat : Quænam enim hic familia potius, quam uxor et filius intelligeretur? F Eadem ergo etiam defuncti sepulturam curaverit, indeque in Caraquiz redierit urbani fugitans strepitus, et dilectum sibi eremitorium curatura. Quanto autem supervixerit tempore, non liquet. Defuncta vero sepulta fuit in sacristia sæpe dicti eremitorii, eo loco, unde multi identidem terram petunt, ad mira curationum opera ejus meritis efficacem : idque ipsum persuadet quadratum saxum, supra duas marmoreas columnas positum, quo sepulcrum olim fuisse contectum, credibile est. Sed cum locus ille solitarius esset, metuentibus Caraquiziis ne forte thesaurus hic suus furtim auferretur, refossi corporis ossa transtulerunt, et absconderunt sub ipsis sacræ ædiculæ fundamentis; excepto Capite, quod sub pluribus clavibus super altari collocaverunt, tamquam Patronæ ipsius loci, et contra capitis dolores Advocatæ. Atque hoc in statu delituerunt illa, usque ad annum MDXCVI : quando Conventus Matris Dei in Tordelaguna Ordinis Franciscani, ex consensu et mandato Principum Cleri ac Populi, considerata Reliquia capitis, imaginibusque radiatis et aliis antiqui cultus argumentis, ejus ossa, tamquam veteri ritu canonizatæ, perquirenda commisit conductis in eam rem fossoribus.

corpus ejus ibidem absconditur:

13 Cœperunt hi laborare circa antiquum sepulcrum

A crum, coram Fr. Dominico de Mendoza, judice ad hanc rem deputato et præcipuo ejus consilii auctore, die x Martii: sed quia durior terra erat, quam ut profunde satis perrumpi posset, iis quæ fuerant allata instrumentis; oportuit in alium diem differre opus. Igitur sequentem noctem inquietam et anxiam ducenti Francisco de las Cuevas Vergara Notario, super lectum suum in Tordelaguna, dolentique Judicem frustratum fuisse desiderio suo; apparuit Dei famula, eo in habitu atque figura qua illam repræsentat tabula majoris altaris sæpe dicti eremitorii: docuitque corpus suum reperiendum in Sacristia ejusdem eremitorii, istic ubi ante annos plures quam quadringentos sepultum et oblivioni datum erat. Tertio igitur post die, xiii Martii et Feria iv post tertiam Dominicam Quadragesimæ, processit opus, assistentibus Fr. Bernardo de Frezneda Guardiano Franciscanorum Tordelagunensium aliisque Religiosis, cum Prætoribus ac Præfectis vicinorum locorum et magna utriusque sexus multitudine: qui omnes, statim ac reseratum sepulcrum fuit, tam ex ipso quam ex inventis inibi ossibus perceperunt cœlestem prorsus odorem, qui etiamnunc in illis perseverat.

quod anno 1596 requisitum ex ipsius revelatione invenitur,

B 14 Repertis, ut dictum est, ossibus, cumque iis mandibula quoque inventa, quæ capiti deerat, advocati continuo sunt chirurgi ac medici, ex mandato Apostolici Judicis, singula consideraturi, an vere unius ejusdemque corporis essent omnia. Hi vero admirati sunt candorem eburneum, succulentiamque indicem medullarum intus reservatarum: eaque inter se aptantes, atque imprimis maxillam applicantes capiti, quod pridem ut dictum est servabatur in altari, pronuntiarunt in iis dubitandum esse nihil. Accidit autem ad certiorem veritatis hujus comprobationem, ut octavo post die in Conventum prædictum veniret religiosus quidam, Fr. Ludovicus de Oviedo nuncupatus: cui cum P. Fr. Franciscus Tollemosa, postea dictus Fr. Franciscus de Ribas, retulisset, qua diligentia fuissent quæsita, inventa, et approbata ossa famulæ Dei; ostendendo unum ex iis, et quam succulentum adhuc esset; eumque monendo, ut reverentiam illi haberet; negavit ipse credere posse, quod hæc esset vera famulæ Dei reliquia, sed alterius recentius mortui videri. Non diu autem relictus fuit in hoc errore: nocte enim sequenti apparuit ipsi evigilanti persona quædam, ipsa ut præsumere licet B. Maria, quæ ad ejus lectum accedens, fronti ejus ictum satis validum impegit, dicens: Istæ sunt Reliquiæ famulæ Dei Mariæ. Credidit ergo ipsas esse, et ut tales ab omnibus habitæ sunt. Præcipuus tamen honor defertur sancto capiti, quob ab immemorabili tempore exhibetur per Sacerdotes fidelibus illud deosculari volentibus, non sine multiplici relatarum gratiarum fructu, et cum scientia ac tolerantia Prælatorum.

et probatum convenire cum capite

nova visione certius redditur,

C

15 Hunc in finem, quovis anno in die S. Marci, ex Valdepliegos venit pompa processionalis; eodemque die vicus de Caraquiz eleemosynam præbet panis, vini, et casei omnibus accipere volentibus, tam divitibus quam pauperibus: ita enin legato testamentario constitutum a majoribus fuit, in honorem famulæ Dei Mariæ. Urgente desiderio pluviæ, ex variis sæpe locis ducuntur processiones ad sæpe dictum eremitorium, cum optato effectu. Unde etiam aliquando usque in Tordelaguna detulerunt in processione generali sacrum Caput omnes vicinorum in circuitu pagorum incolæ, postquam multis mensibus non pluisset; neque tantum copiosus tunc imber humectavit terram, sed etiam quotquot in Tordelaguna jacebant infirmi, sanati fuerunt. Quare, et præsertim quia dictum eremitorium solitarium ac sine custodibus est, impetratum fuit ab Apostolico Nuntio et Illustriss. D. Cardinali Trejo, Protectore pro sua Majestate, ut tam caput quam ossa transferre liceret ad conventum Matris Dei in Tordelaguna: idque executioni mandatum fuit anno MDCXV a Mag. Alfonso Franco Curato S. Andreæ, coram Notario Lazaro Sanchez Mense Octobri. Perdurat nihilominus Eremitorio honor antiquus, ubi ad sepulcrum famulæ Dei nihilo minus quam Tordelagunæ ad ejus Reliquias visuntur anathemata copiosa tabulæque votivæ ab iis appensæ, qui vel ad simplicem invocationem famulæ Dei gratias optatas sunt consecuti, vel sumpto de loco sepulturæ pulvere votorum compotes extiterunt.

et annuis peregrinationibus cultum

Tordelagunam transfertur an. 1615.

D *ex processibus*

16 Antiquitatem cultus, ab eodem fere tempore quo coli S. Isidorus cœpit, judicio unius e testibus probat sepulcrum honorificum, Mariæ olim erectum, cum columnis marmoreis, quas lilia incisa ornant. Capsa autem Caput sacrum continens, eo solebat stare loco super altare, ubi alias poneretur custodia venerabilis Sacramenti. Illam faciendam locaverat Cardinalis Franciscus Ximenez Toletanus Episcopus, et ex parte interiori valvularum eam claudentium pingi sanctos ipsos conjuges cum epigraphe, S. ISIDORUS DE MADRITO, S. MARIA DE LA CABEZA. Simili modo invenire est eorumdem imagines, radianti ornatas diademate, in capella Dominæ nostræ de Atocha, in parochia S. Andreæ in eremitorio S. Isidori, in aula Consilii publici, et in ædibus quas olim Apostolici Nuntii nunc autem habitant hæredes Joannis de Vargas, ubi ex devotione D. Catharinæ de Luxan, ante eas perpetuo alitur ardens lampas. Tales etiam ipsi Reges Philippus II et III miserunt Pontificibus Clementi VIII et Paulo V, cum illorum canonizationem petierunt: et pluribus aliis in ecclesiis atque eremitoriis similes conspiciuntur. Quin etiam tempore Sixti Papæ IV, Cardinales Alanus Sabinensis, Philippus Portuensis, et Angelus Prænestium Episcopi, Franciscus item tituli S. Eustachii, et Baptista tituli S. Mariæ in Porticu, magnas Indulgentias concesserunt eremitorio S. Mariæ de la Cabeza, solo intuitu hujus famulæ Dei: quemadmodum etiam fecit Rodericus de Borja Valentinus, Legatus a Latere in Regnis Hispaniæ, postea Alexander Papa VI: quæ bullæ adhuc Tordelagunæ in conventu Franciscanorum servantur.

uti et caput semper in ara elevatum,

E

cum bullis indulgentiarum olim datarum.

F 17 In eodem eremitorio ab immemorabili tempore erecta Confraternitas fuit hominum utriusque sexus, cujus constitutiones et regulæ, accurate hactenus ab inscriptis observatæ, servantur in archivio: et singulis annis in die viii Septembris, qua in terris nata Deipara et eisdem denata creditur famula Dei Maria, solebant hujus festum ibidem celebrare Confratres, jam inde ab initio institutionis suæ: totaque vicinia eodem devotissime tunc accurrit. Reges etiam Catholici in suis privilegiis honorificam ejusdem fecerunt mentionem, nominatim Ferdinandus et Isabella, multa istic dona offerentes, et imagines pingi jubentes. Notum est autem quod Serenissima Imperatrix Maria, intuitu ejusdem famulæ Dei, miserit pretiosum vestitum pro Deiparæ Virginis ac Filii ejus imaginibus: et in conventu Statuum Leonis atque Castellæ decreta fuerunt duo millia ducatorum, in ejus canonizationem expendenda. Duces quoque del Infantado D. Joannes Hurtado de Mendoza et D. Anna de Mendoza, instruxerunt grandiorem arcam, intra quam continetur eburnea arcula cum corpore ipsius Beatæ: addideruntque ei ex serico rubeo pallium speciosum cum frangiis aureis. Similiter D. Agnes de Bobadilla, Comitissa de Chinchon, pallium aliud sericeum floridi operis et coloris varii; et D. Ferdinandus de Mendoza, Ducis prænominati frater arculam eburneam

et Confraternitate.

ex processibus

A neam donavit haud parvi pretii cum sera, clave, atque cardinibus inauratis : oppidum vero Tordelagunæ sub initium beneficiorum per Dei famulam receptorum curavit eremitorium ejus restaurari, sicut hodie visitur. Denique prædicta arcula conservatur intra arcam prægrandem ex nuce, cujus armatura omnis inaurata est; claves autem septem, quarum una servatur penes Cardinalem de Trejo, altera apud Ducem del Infantado, tertia et quarta sunt in potestate Provincialis et Guardiani Franciscanorum, quinta et sexta sub arbitrio Justitiæ et Magistratus in Tordelaguna, Abbatisque et Capituli Clericalis ejusdem oppidi; septima denique habetur in manu Garciæ de Salzedo, Equitis habitus S. Jacobi et Præfecti Confraternitatis Domnæ nostræ et benedictæ Mariæ de la Cabeza.

CAPUT III.

Gratiæ miraculosæ, attributæ intercessioni uxoris S Isidori.

Ex 80 miraculis excerpta continent.

Placuit porro Deo, per intercessionem hujus famulæ suæ, plus quam octoginta miracula facere, plurimos infirmos sanando; alios, quia ejus sepul- B crum visitaverant; alios, quia pulverem de eo devote sumpserant; alios denique, quia eidem se simpliciter commendarant; ex quibus nonnulla referam magis authentica, et in Apostolicis informationibus approbata.

quomodo curati, dolens capite,

19 Anno MDXCVII D. Joanna de Castro Comitissa de Pugno en rostro, per dies complures Madriti laborans dolore oculorum et capitis, accessit aliquando ad conventum S. Thomæ, et caput suum immisit capsæ, in qua aliquando repositum fuerat caput Beatæ; confidens eo facto sanitatem se consecuturam; neque spe sua frustrata est, et suavem insuper odorem intra eamdem capsam percepit. Catharina del Olmo, uxor Andreæ Pascual, commorantis in oppido territorii Segoviensis dicto Navalafuente, anno MDXCVI laborabat in partu fœtus præmortui, cujus solum brachium unum prodibat. Sic periclitanti a media nocte ad diem usque sequentem, tempore Sacri solennis ad eam venit Maria Fernandez, adferens Reliquiam aliquam de sepultura Mariæ : quam ubi ventri parturientis imposuit, cessarunt dolores; et citra difficultatem prodiit cadaver, quod mortem matri credebatur allaturum. Francis- C cus Salzedo, natus in loco diœcesis Toletanæ, Pesadillæ dicto, apostema sub axilla adeo molestum patiebatur, ut socii sui necesse habuerint jumento imponere, motus omnis impotem, cupientem tamen ad eremitorium B. Mariæ accedere. Delatus autem eo, non sine fatigatione magna, apostema illud unxit oleo lampadis ibidem ardentis, sociis inspectantibus et exhorrescentibus ad tumorem tam lividum. Hoc facto cœpit dormire tam profunde, ut illi mortuum eum crederent; ac denique magno trahentium et vellicantium nisu experrectus; inveniunt crepuisse vomicam, atque evanuisse, nullo relicto mali prioris vestigio : cœpitque exultabundus discurrere, omnibusque narrare, quam cito fuerit persanatus.

puerpera periclitans,

apostemate laborans.

Item dolor cruris,

20 Maria de Calderon, uxor Lucæ de Barrio, in ejusdem diœcesis loco, Porquerisæ appellato, commorantis; gravem per duos annos dolorem in uno crurum patiebatur; quo singulis mensibus recurrente, per dies quatuor aut quinque continuos sic cruciabatur, ut non nisi ægerrime et cum tormento intolerabili posset sese movere loco. Ischiadem inveteratam esse judicabant medici, nullum quod efficax foret remedium invenientes. Quodam ergo die dirius solito afflicta, ad eremitorium S. Mariæ deferri se jussit, moxque ut crus infirmum supra lapidem sepulcralem posuit, persanatam sese D sensit. Catharina Garcia, vidua Joannis Martinez ex Tordelaguna, guttur adeo male affectum et interne exulceratum plaga non una habebat diebus aliquot, ut neque comedere, nec nisi ægre spiritum ducere valens penitusque deficiens, derelinqueretur a medicis ut cito moritura. Quod illa animadvertens, nec in humanis spem ultra inveniens, ad divina se convertit remedia, et Reliquiam quamdam Sanctæ gutturi applicuit : et exinde solidari cœperunt plagæ, atque intra paucos dies integerrime convaluit citra aliam medicinam. Maria de Prudenas ex Tordelaguna, anno MDXCVI per mensem Augustum duplici quartana laborans atque ad articulum mortis deducta; per diem novem continuos aliquantum terræ sepulcralis aqua maceratæ sumpsit, et febribus dispulsis convaluit.

exulceratio gutturis.

duplex quartana,

21 Gaspar Vasquez Pernia ex Manzaneres, convalescens a tertiana qua totis binis mensibus laborarat, Buytragum ivit, ibique in febrim vehementissimam relapsus est, non sine mortis præsenti periculo, eo quod inefficacia essent omnia consilia medicorum. Hoc in discrimine constitutum videns mater sua Francisca Pernia, modicum sepulcralis terræ, serico panniculo insuit atque ex filii collo E suspendit : qui postero die inventus est carere febri, neque hac imposterum ægrotavit. Salvatoris Guitierrez de Haro, Notario et Scribæ redituum ex decimis loci Buytragensis provenientium, filia erat Francisca, cui continuæ febres cum angina præfocante mortem proximam minabantur. Huic aliud remedium non inveniens mater, ipsius testis uxor, filiam S. Mariæ commendatam ad ejus eremitorium detulit, et curavit ut capiti ejus admoveretur Reliquia ex capite Sanctæ : moxque cessavit dolor, et febris nunquam reditura evanuit. Rochus de Heredia, ex loco dicto Talamanca, Confraternitati ipsius beatæ Dei famulæ inscriptus, ad idem eremitorium aliquando abiit, ut interesset festivitati quam Confratres ibidem quotannis celebrabant die octavo Septembris, Nativitate Virginis Deiparæ cunctis Christianis noto : sed fluvium Xarama, qui vado transiri solet, plus solito tumidum rapidumque inveniens, dubitavit an transitum tentare expediret. Vincente tamen cupiditate festi, consueto transitus loco ingressus aquam, sensit mulam qua vehebatur torrentis illius impetu abripi, neque effugere se posse quo minus mergeretur. Ergo clausis oculis intra se reductus, invocavit eam, quæ sicco pede F toties istac transierat; eosdemque oculos mox aperiens, in altera ripa sese invenit consistere, nulla corporis parte madefacta.

et febris continua,

juvatur submergendus.

22 Ludovicus Sanz, ipsius eremitorii incola, quotidie dolore capitis cui obnoxius erat cruciabatur; quare morem sibi fecerat intrandi in sacristiam, seque recreandi odore, qui e sepulcro suavissimus spirabat, hoc certum mali remedium esse expertus pridem. Franciscam Martin, ex Canencia, per duos menses quartana laborantem miseratus frater suus Alfonsus Martin, pauxillum terræ de sepulcro sumptæ dedit sorori; quæ eamdem aqua maceratam bibens, in perpetuum liberata a febri est. Didacus del Castillo ex Tordelaguna, febri et capitis dolore continuo noctes diesque cruciabatur, jam inde ab ætatis anno decimo usque ad decimum sextum. Soliciti ergo propter morbi diuturnitatem parentes, suadent filio ut sese ex animo commendet Sanctæ, eumque ad illius sepulturam ducunt : ubi mox atque capite suo attigit caput S. Mariæ, liberatus a febri et dolore est. Catalina de Jesu, Deo devota (Beatam Hispani nominant) everso subter se curru quo vehebatur, ex pondere arcarum sibi incumbentium male affecta mansit toto corpore, cruribus præsertim pedibusque

Curantur dolor capitis,

et febres,

contractio membrorum,

A pedibusque contractis; quæ S. Isidoro ejusque uxori Mariæ se commendans, recuperavit usum membrorum expeditum.

23 Anno MDCXII ad finem tendente, Catharina Perez, uxor Nicolai Martinez, lineorum pannorum lotoris, latere male affecto decumbebat lecto: neque famosi duo medici, quorum unus erat Doctor Alvarado, totidem mensibus eam curare conati quidquam profecerant, etsi venam ei octies noviesque jusserint aperiri et plurima remedia applicarint. Ergo dimiserunt eam, diætam quamdam in victu servandam præcipientes, aliud nihil, quia videbatur in horas moritura. Sic destitutam chirurgus quidam curandam suscepit, deprehenditque non esse pleuritim, sed tumorem apostematicum; quem lanceola aperuit, multamque eduxit saniem, interim dum infirma Dei famulæ se commendabat: quare miraculo curationem adscripsit chirurgus, cui non ausim suffragari; rem tamen ut accepi, sic retuli. Licentiatus Alfonsus de Hoyo, Vicarius Parochi in Tordelaguna, in sua juventute patiens molestum conflictum cogitationum, non tam mundarum quam suus ordo statusque exigebant, magna cum devotione ad eremitorium venit, dictaque ibidem Missa sumpsit de sepultura Sanctæ, supplicans ut animæ suæ quies, cogitationibus mundities optata redderetur: quod continuo impetrans per ejus intercessionem, grandi miraculo tam subitam in se mutationem attribuit.

apostema in latere,

cogitationes immundæ,

B

24 Pater Fr. Joannes de Arias in monasterio Matris Dei, Ordinis S. Francisci, Tordelagunæ, febri continua et gravi morbo in vitæ discrimen adductus, ac sacro Viatico mature munitus, cum ex illius loci medico Doctore Escobar intellexisset certe se moriturum; spem omnem in B. Maria reposuit; suamque erga illam officia, quibus ossa ejus de terra levarat et sepulcrum fornice desuper ducto ornarat, affectuose commemorans; addidit, quod si revalesceret, præhabita Prælatorum sui Ordinis licentia, in ejus eremitorio vitam deinceps duceret solitariam more Tertiariorum sui Ordinis. Hoc voto nuncupato, perfusus insolita mentis lætitia, etiam corpori sensit multo esse melius: atque intra triduum surrexit de lecto, mensibus tribus post inventionem sacri corporis. Fama autem hujus inventionis cum in oppidum Buytragum deferretur, pervenit ad aures Didaci de Cortavilla y Sanabria, pharmocopœi Madritensis, istic cum patre suo Philippo ad artis suæ exercitium commorantis, ætatis anno vigesimo tertio, et febri C gravissima laborantis. Hæc vero cum timeretur convertenda in pestem maculosam, commendavit se precibus illius Sanctæ, cujus Reliquias se visitaturum, et oblatione aliqua honoraturum vovit. Vesper erat cum hoc ageretur: et mox levius se habere, haud parvo cum animi solatio, sensit; postridie vero incolumis et sanus, cum parentum medicorumque admiratione, surrexit de lecto.

febris mortalis,

25 D. Gregoria de Ismendi, uxor Francisci Rodriguez de Salsedo, Procuratoris Consiliorum Regiorum et civis Madritensis, paulo ante quam Madrito Vallisoletum transiret Curia, id est sub annum MDXCIX, tribus continuis diebus tantos molarium cruciatus patiebatur, ut a statu mentis dimovendam se crederet. Tandem remedii et consilii inops (nam plura in vanum tentarat) acceptam aliunde Sanctæ Reliquiam genæ suæ admovit, salutationem Angelicam recitans: et momento temporis liberata a malo, nullam quietis partem relinquente, immunis deinde ab eodem mansit per annos octodecim; ideoque non dubitavit, quin tam subita et certa curatio, superioris ordinis quam naturalis esset. Catharinæ de Baroana maritus Joannes de Escalona chirurgus, ex nato sibi dextro in genu carbunculo, biennium totum decubuerat æger anno MDCVIII, aliis chirurgis medicisque nequidquam tentantibus eum curare, D cum magna rei familiaris jactura, plus quam bis mille ducatorum impendio exhaustæ. Tandem Doctor Roman genu ipsum aperuit, usque ad juncturam tibiæ: sed nec hoc profuit. Considerans ergo uxor pia laborum ac sumptuum magnitudinem, prostravit se in genua ante eas, quas domi habebat Sanctorum imagines, Sanctam Dei famulam nominatim implorans, ut una cum S. Isidoro opitulari dignetur marito sic afflicto. Cumque id sæpius non sine devotis lacrymis faceret, anno post sectionem prædictam transacto, eidem supplicationi de more insistens; audivit vocem dicentem sibi, Assurge mulier, quia cito sanabitur maritus tuus. Sciebat illa, neque ex sua neque ex vicina domo quapiam ad aures suas allabi potuisse vocem hujuscemodi; proinde certo persuasa ipsam esse de cœlo, hilaris ascendit ad mariti cubiculum; et animo bono esse, ac fiduciam, ex Sanctorum Isidori atque Mariæ meritis, concipere jussit; nihil revelans de voce quam audierat: ille vero melius habere incipiens, priusquam annus ab ea die ductus effluerit, sanus omnino factus est.

cruciatus dentium,

carbunculus in inguine,

EX PROCESSIBUS

26 Anna de Rojas, multum devota Dei famulæ præfatæ, maritum habebat Franciscum Sanchez tonsorem Madritensem, perquam pie affectum S. Isidoro. Hic cum anno MDXCVII continua febri laborans, extremisque munitus sacramentis jaceret a medicis derelictus; accidit ut in ipso quo mors expectabatur articulo, domum ejus transiret aliquis ex iis, qui circumferentes imaginem S. Isidori solent eleemosynas colligere, illius honori impendendas; cuique eam infirmus quotidie dare solebat ex voto, ex eo scilicet tempore, quo haustu salutaris aquæ ipsius tertianam pertinacem molestamque diluerat. Hominem ergo advocat Anna, imaginem petit defertque marito, monens ut beneficii prioris memor nunc quoque concepta erga Sanctum fiducia imaginem ejus lateri dolenti imponeret; moxque egressa cubiculo est, lacrymas ultra continere non valens. Tum vero recordata mœroris et afflictionis quam habuit Sancta, unicum filium suum submersum inveniens; cœpit per eum ipsum dolorem supplicare, ut quæ hujus consors jam esset in periculo mariti, fieret etiam in ejus recuperata salute particeps gaudii, quod ex prædicti filii resuscitatione hauserat; identidem invocans S. Toribiam, hoc enim ipsi nomen esse tunc arbitrabatur, itaque appellare eam solebat. Hinc ad maritum visendum reversa, placide reperit dormientem, sub imagine imposita illi lateri, unde procedens dolor omnem quiescendi facultatem abstulerat infirmo, remedio unctionum et cataplasmatum nullo valente eam reducere. Experrectus autem ille sanum atque incolumem sese reperit. Miraculo id factum comprobavit Vicarius Madritensis, et utrique Sancto conjugi videtur posse attribui sanitas, tam insperata tamque solida; ut qui antea solebat quotannis ægrotare mortaliter usque ad desperationem medicorum, exinde semper recte valuerit.

E *febris tertiana,*

continua ad mortis discrimen,

F

27 Modicum de sepulcro Sancte devote acceperat D. Francisca de Medina, per eamque geminum beneficium retulit. Nam eadem pectori admota sedavit dolorem cardiacum gravem, qui neque quiescere neque respirare citra difficultatem sinebat; deinde cum colica passione tanta torqueretur, ut extra mortis periculum se non esse crederet; ipsam terram parti dolenti applicans, intra quadrantem horæ liberatam se gavisa est. Nicolaus de Medrano, suæ Majestatis minister, Madritum reversus ab itinere Valentino, ex nuptiis Regiis celebratis an. MDXCIX, gravim paralysis morbum incurrit, qui os distorsit et auditum sustulit, febri continua comitatus. Ad hunc P. Fr. Dominicus de Mendoza capsam attulit, in

dolor pectoris,

colica passio,

paralysis,

EX PROCESSIBUS.

A in qua caput servæ Dei fuerat custoditum; et infirmus eidem caput brachiumque devote inseruit, osque et auditum sibi restitutum ipso momento testatus est, commode loquens ut antea: brachium etiam cœpit attollere, ac denique morbo omni liberari. Didacus de Ledesma vexillifer, ex Cervera de Aguilar diœcesis Calagurritanæ, stipendia merens sub Comite de Lemos, anno MDCXVI initio Octobris maculosa peste contactus simul et erysipelate, cum ad priora mala etiam accessisset angina, septimo morbi die munitus extremis est, ita jubente Doctore Cespedes. Septiduo vero post, ex consilio P. Fr. Dominici præd cti, sancto beatorum conjugum pari se commendavit; et eodem die non mediocriter relevatus, totus intra quinque dies convaluit.

erysipelas et angina:

28 Præter jam dictos testis alius narravit, quomodo mulier quædam ex Lozoya, quam pannos lavantem abstulerat suffocandam solito impetuosior fluvius (quem Xaramam fuisse credo) invocata Dei famula fuerit a mortis periculo liberata. Deinde Fr. Thomas de Peralta, Ordinis Prædicatorum, dixit; cum se quodam meridiano tempore aggravatum plus solito sentiret catarrho, qui sibi Confessario monacharum S. Catharinæ Senensis ex laboriosis Hebdomadæ sanctæ functionibus remanserat; et accedente ad prius malum febre, privatum cibi potusque appetitu ac debilem valde, vim sibi intulit ut comederet aliquid. Sed brevi post colicos dolores tantos habuit, ut nullam in lecto vel extra requiem inveniens, propter pressuram Confessionem peteret, velut jam jam moriturus. Hac occasione in cellam ejus ingressus alius Frater quidam, monuit ut S. Mariæ se commendaret: quo facto mox surrexit sanus, gratias magnas Sanctæ referens: nam eosdem dolores antea sæpe passus, pluribus diebus sustinuerat, qui nunc vix ad horam duraverant. D

juvatur mergenda,

aliusque variis morbis laborans.

DIE

DIE DECIMA SEXTA MAJI.

SANCTI QUI XVI KALENDAS MAJI COLUNTUR.

Sanctus Peregrinus Episcopus Martyr Autissiodori in Gallia.

S. Peregrinus, S. Herculanus, — Martyres Anconæ in Piceno.

S. Flavianus, S. Valentinus, — Martyres in Aprutio.

S. Damianus, S. Aquilinus, — Martyres in Isauria.

S. Victorinus, S. Heraclius, S. Paulinus, S. Menserimus, seu Maneremus, S. Diocletianus, seu Dijudicianus, — Martyres.

S. Mengenes, S. Gaianus, S. Iduinus, — Martyres Ephesi in Asia.

S. Vincentius. S. Niderunus, S. Herelus, S. Menerus, S. Paulus, S. Paulus alter, S. Aquilus, seu Aquilinus, S. Moxorgus, — Martyres Cortonæ in Hetruria.

S. Gaius, S. Felix, S. Gennadius, — Martyres Uzali in Africa.

S. Papylinus, Martyr apud Græcos.

S Fortis, Episcopus et Martyr, Burdegalæ in Aquitania.

S. Victorinus, Martyr in territorio Bituricensi.

S. Abdiesus Episcopus, Sancti Presbyteri XVI, Sancti Diaconi IX, Sancti monachi VI, Sanctæ Virgines VII, S. Abdas Episcopus, Sancti Presbyteri, Sancti Diaconi, Sanctæ Virgines, XXVIII — Martyres in Perside.

S. Eupuria, Virgo Cajetæ in Latio.

S. Hilarius Episc. Papiensis in Italia.

S. Rosius seu Rossius Episcopus Afer Confessor, in diœcesi Campaniæ Suessana.

S. Maxima, Virgo, Callidiani in Foro-juliensi Provinciæ diœcesi.

S. Carentocus, seu Cernatus, Abbas in Wallia et Hibernia.

S. Neadius Thaumaturgus, apud Græcos.

S. Fidolus Presbyter, Abbas Trecis in Campania Gallicana.

S. Germerius, Episcopus Tolosanus in Gallia.

S. Emanus Presb. S. Maurilius, S. Almarus, — Martyres in agro Carnotensi.

S. Brendanus seu Brandanus, Abbas Cluainfertensis in Hibernia.

S. Domnolus, Episcopus Cenomanensis in Gallia.

S. Honoratus, Episcopus Ambianensis in Gallia.

Sancti Quadraginta quatuor, monachi Sabaitæ, Martyres in Palæstina.

S. Regnobertus Episc. S. Zeno Diaconus, — Bajocæ in Normannia.

S. Alnobertus, sive Aunobertus, Episcopus Sagiensis in Normannia.

S. Petrus Martyr Constantinopoli in Blachernis.

S. Adamus, Abbas Firmii in Piceno.

S. Franconæus, monachus in diœcesi Nivernensi in Gallia.

S. Gentius Solitarius, Bausseti in Carpentoractensi Galliæ diœcesi.

S. Ubaldus, Episcopus Eugubinus in Umbria.

B. Simon Stock, Ordinis Carmelitarum Prior Generalis, Burdegalæ in Aquitania.

B. Franciscus Senensis Ord. Servorum B. Mariæ, Senis in Hetruria.

B. Joannes Nepomucenus, Canonicus Presbyter, Martyr, Pragæ et Nepomuci in Bohemia.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Candida, Virgo Martyr in Hispania, *ab Higuera ad hunc diem refertur, de qua nihil aliud occurrit præter illa, quæ inter Prætermissos diximus* XV Martii.

S. Alexander, Episcopus Hierosolymorum, *refertur in MSS. Menæis Ambrosianis et aliis, uti et Menæis excusis. Acta dedimus* XVIII Martii.

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 102 — S. Winebaudi Abbatis *aliqua memoria Translationis refertur a Nicolao des Guerrois de sanctis Trecensibus, et in aliquo MS. Chamberiensi. Vitam ejus dedimus* VI Aprilis.

S. Georgius, Episcopus Mitylenæ, *refertur in MS. Græco Synaxario et aliis MSS. Nos Acta ejus dedimus* VII Aprilis.

Tricius, Episcopus Antissiodorensis et Confessor, *memoratur in Martyrologio Coloniæ et Lubecæ an.* 1490 *excuso, item apud Grevenum et Canisium, et in MS. Carmelitano quod Coloniæ adservatur. Fuit* S. Tetricus Episcopus Antissiodorensis, *sed* Martyr, *cujus Acta dedimus* XII Aprilis.

At Tricius, Episcopus et Confessor in Scotia, *refertur in MS. Florario Sanctorum. Henricus Fitz-Simon*

Simon inter Sanctos Hibernos collocat ad hunc diem Tricium, *et citat Martyrologium Anglicanum : verum in nulla ejus editione reperitur nomen* Tricii. *Deest etiam in Martyrologio Hibernico Tamlactensi.*

S. Turibius, Episcopus Legione in Hispania, *refertur a Ferrario, citatis Tabulis Ecclesiæ Legionensis. Verum quia nullus inter Episcopos Legionenses traditur extitisse* Turibius, *videtur ibidem coli* S. Turibius Episcopus Asturicensis, *relatus* XVI Aprilis.

VIDE UT SUPRA NOT 103" SS. Columbani, Eustasii et Waldeberti translatio sive elevatio *celebratur Luxovii, ex quibus colitur* Columbanus XXI Novembris, *Nos Vitam* S. Eustasii *illustravimus ad diem* XXIX Martii *et* S. Waldeberti III *Abbatis ad diem* II Maji.

SS. Concordius Diaconus, Jovinianus Subdiaconus, et Alexander, *aliis* Januarius Lector, *referuntur a Galesinio, Canisio, Ferrario. De his agimus infra in Actis* S. Peregrini Martyris et Episcopi Antissiodorensis, *cui Socii fuerunt adjuncti. At pro* Concordio *legitur* Corcodemus, *et scorsim colitur* IV Maji.

Uti S. Jovinianus, *a* Joviano *non satis distinctus* V Maji.

Alexander, *loco* Joviani *in Actis* S. Peregrini *relatus, memoratur in Actis S. Germani Autissiodorensis* XXXI Julii.

SS. Florentius et Diocletianus, Martyres Auximi in Piceno, *memorantur in variis MSS. et apud Galesinium et Bedam supposititium, uti indicamus ante illorum Acta* XI Maji.

Poemenia, mater S. Alexandri Martyris *ut* Sancta *indicatur in Gynæceo sacro Arturi. Ejus Acta continentur in Vita S. Alexandri filii* XIII Maji.

B. Magdalena, Virgo Ordinis S. Augustini, Novocomi in monasterio S. Andreæ Brunati, *tamquam hodie mortua vel deposita, refertur in Novocomensi Martyrologio : sed eam moniales suæ, post translatum ad ecclesiam S. Juliani corpus, colunt, quando de ea egimus*, XIII Maji.

B. Ægidius Lusitanus, Ordinis Prædicatorum, *refertur in Martyrol. Hisp. Tamayi Salazar. Vitam dedimus* XIV Maji.

SS. Petrus, Andreas, Paulus et Dionysius Martyres *memorantur in MS. Casinensi, Item* Andreas et Paulus *in Catalogo generali Ferrarii et Menologio Græcorum. Pro* Dionysio *aliis est* Dionysia, *et simul eorum Acta dedimus* XV Maji.

S. Timotheus et septem Virgines, in Sirmio passi, *proferuntur in Martyrologio sub nomine Bedæ excuso, et apud Galesinium. Nos de iis egimus die præcedenti* XV Maji.

SS. Cassius et Victorinus Martyres apud Arvernos *celebrantur in MS. Martyrol. Carmelitano Coloniæ adservato, et apud Maurolycum, apud alios pridie* XV Maji.

SS. Simeon, Isaacius, et Bachtesoes, Martyres in Perside sub Sapore Rege, *referuntur in Menæis Græcis. Acta dedimus* XV Maji.

S. Simplicius Presbyter, Martyr in Sardinia, *indicatur in Martyrologio sub nomine Bedæ excuso et a Galesinio. De eo egimus* XV Maji.

VIDE UT SUPRA NOT 104" S. Rosula Martyr *inscripta est Martyrologio Galesinii et alteri sub nomine Bedæ. De eo etiam egimus* XV Maji.

S. Peregrinus, Episcopus Martyr Interamnæ, *apud Ferrarium, Ughellum et Jacobillum : sed alia nulla ejus extante vetustiori notitia, ac ne corporis quidem parte ulla ; omnino putamus. Italicæ* Interamnæ *perperam attribui, id quod de* Interamno *Gallico legebatur in actis* S. Peregrini Episcopi et Martyris Antissiodorensis, *a quo diem hunc auspicamur.*

S. Theobaldus, Episcopus Eugubinus, *indicatur in MS. Florario et apud Grevenum. Est is* S. Ubaldus, *de quo hoc die agimus.*

S. Adalbertus sive Anobertus Episcopus Suessionensis, *refertur in Fastis monasterii S. Medardi Suessionensis. Dubium nobis est num sit* S. Aunobertus Episcopus Sagiensis, *uti infra ad hujus Vitam dicimus.*

Ecclesiæ S. Mariæ Majoris dedicatio in Hierosolymis, *indicatur in Martyrologio parvo, sed valde antiquo Trevirensi monasterii S. Maximini, quod propter antiquitatem indicare voluimus.*

Moyses et Clemens Confessores, Episcopi Trevirenses, *indicantur in adjunctis notis Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum. Apud Browerum lib. 2 Annalium Trevirensium traditur* Clemens *creatus circa an.* 173, *eique successisse circa an.* 190 Moyses. *Ceterum de eorum Veneratione Ecclesiastica nihil suggeritur.*

Fidmanius et Fidgus seu Fidgusius, fratres germani, *referuntur a Colgano in Appendice ad Vitam S. Colmani 3 Februarii cap. 2. et dicuntur ambo coli hoc 16 Maji, prior* Ratheniæ, *alter in* Gloscarn. *Prior in MS. Tamlachtensi appellatur* Fidmunius o Suabaici, *abnepos Suanaci habitus dicto cap. 2, ubi eorum majores per 8 generationes deducuntur ad Fiachrium filium Regis Hiberniæ.*

Maclasrius, Abbas Benchorensis in Ultonia, *indicatur in MS. Tamlachtensi et apud Colganum, notatione 24 ad Vitam S. Mochuæ 30 die Martii, citatis 4 Magistris asserentibus* anno 645 obiisse. Carnechus de Tulen *profertur in dicto MS Tamlachtensi, ejusque creditur mentio fieri 27 Martii in Vita S. Corbmaci cap. 17 apud Colganum, qui addit* tempore S. Patricii floruisse, et coli in ecclesia Tulensi in Media.

Ernanus filius Aidi *in dicto MS. Tamlachtensi adjungitur. Colganus 6 Januarii ad Vitam S. Dimani Episcopi asserit hunc* floruisse in Ultonia circa annum 660 et obiisse 16 Maji : et referri in fastis Hibernicis.

Fintanus de Cluain-Cruaich *refertur in MS. Tamlachtensi, et a Colgano 17 Januarii in Appendice ad Vitam S. Finiani Abbatis de Cluain-Ednach cap. I : ubi 24 Sanctos Fintanos enumerat.*

Duthractus de Lieth-druim, Findchadus Episcopus, Mochamalius, } *indicantur in dicto MS. Tamlachtensi, de quibus nihil certi alibi reperimus.*

Benthus Confessor *indicatur in dicto Menologio Camerarii, de quo alibi nihil legimus.*

SS. Fridolus et Peregrinus *referuntur in Catalogo Sanctorum Hiberniæ a Fitz-Simone edito : sed videntur perperam ex Sanctis Gallicanis assumpti : inter quos hoc die coluntur* S. Fidolus, *hic* Fridolus, Presbyter et Abbas Trecensis ; *et* S. Peregrinus, Episcopus Antissiodorensis Martyr.

Dubliterius, Abbas Finglassiæ in regione Muscraige in Momonia, *refertur in MS. Tamlachtensi et aliis, apud Colganum 16 Martii in Notis ad Vitam S. Abbatis num. 24.*

Aurianus, Victoria, Basilla et alii XII } *inscripti sunt Martyrologiis Tamlachtensi in Hibernia, quod indicamus ad ulteriorem notitiam.*

Isidorus, Episcopus Trechas, *indicatur cum titulo* Sancti *a Maurolyco : sed apud Trecenses non fuit Episcopus, uti etiam observavit Ferrarius.*

Eusebii, Pamiani, et Vincentis in vico Bagico *memoria adscripta ad Grevenum a Carthusia Bruxellensi. Quæ addamus, necdum legimus.*

Wilhelmus, Episcopus Malmesburiensis in Anglia, *cum titulo* Beati *adscriptus Greveno adservato in Carthusia Bruxellensi.* Malmesburium, *non civitas, sed*

sed monasterium est : an in eo aliquis Episcopus Sanctus obierit, inquirant Angli. Nobis non liquet.

Domni Nicolai Papæ tertii sanctæ memoriæ, translatio corporis in monumento novo, *inscripta est MS. Martyrologio S. Petri in Vaticano.*

Eustachius Abbas de Hemmerode, Visitator cœnobii Heisterbachensis, Ordinis Cisterciensis, *memoratur a Cæsario lib.* 7 *cap.* 20. *et* 21, *et proinde cum titulo* Beati *indicatur ab Henriquez, Chalemoto, Bucelino.*

Everardus ex Archidiacono Lingonensi ad Ordinem S. Dominici assumptus, in eo mortuus anno 1221, *refertur in Anno sancto Ordinis Prædicatorum et* Beatus Pater *appellatur. Res ejus gestas ad dictum cap.* 9 *deducit Malvenda. Adfuit morienti B Jordanus* 2 *Generalis in cujus Vita* 13 *Februarii num.* 91 *verbis hujus læta ejus mors describitur.*

Gonsalvus a Turcis occisus,
Joannes Focaldus in Gallia an. 1472,
Pacificus in Piceno an. 1559,
Angela a Verveto Cæsaraugustæ sec. 16, *Ordinis Minorum relati cum titulo* Beati *in Martyrologio Franciscano Arturi, et* Angela *etiam in ejus Gynecæo. De* Pacifico *agens Gonzaga part.* 2 *in conventu S. Martini Roccæ contratæ qui est* 20 *Provinciæ Marchiæ, refert concursum populorum toto quo inhumatus stetit biduo ad ejus venerationem,* quibus *inquit* ejus beatitudo certissima est : *nunc autem qualiscumque certitudo ita e populorum eorumdem animis evanuit, ut qui jam est ibidem Guardianus in hæc verba responderit, interrogatus anno* 1678. Hoc quidem in Conventu est sepultus, verum quo loco omnino ignoratur : hujus indagandi causa diligentiam adhibui non vulgarem, sed rescire nihil potui : nulla ejus narrantur miracula, nulla superest in vulgo veneratio, a quo nec nominatur quidem. *Intellige ergo, lector, quam merito non fidamus Arturo, nihil distinguere solito, et sæpe vix ab uno auctore cum aliquo virtutis elogio nominatos* Beatitatis *titulo liberaliter solito insignire, die a se definito.*

S. Possidonius *colitur ut Patronus Mirandulæ et per Rhegiensem diœcesim, et memoratur a Ferrario in utroque Catalogo. Verum, quia idem fertur fuisse discipulus S. Augustini et Episcopus Calamensis, eumdem, uti colunt Canonici Regulares Lateranenses et Eremitæ Augustiniani, referemus* XVII Maji.

SS. Justus Episcopus et Clemens Fratres Volaterræ vitam sanctam perfecto termino concluserunt. *Ita MS. Florentinum Senatoris Strozzii. Alii eos celebrant.* V Junii.

S. Bernardus, eremita in monte-Jovis *memoratur a Greveno et Molano in Auctario Usuardi, item a Canisio, Wione, Dorganio, Menardo, Bucelino, Henriquez, Ferrario, Saussayo in supplemento. At mortuus est, quando ejus varia Acta erunt danda* XV Junii.

Margarita Virgo, inserta additionibus Carthusiæ Bruxellensis MSS. ad Usuardum : eadem forte quæ dicitur S. Bernardo desponsata, sed Gratianopoli sanctimonialis facta, *cum titulo,* Beatæ *inscripta est Gynæceo sacro Arturi du Monstier. Acta ejus inserta sunt Vitæ dicti Bernardi* XV Junii.

S. Gundulphus Martyr colitur Cracoviæ in Polonia, *additur esse, qui* Episcopus in pago Bituricensi *in Martyrol. Romano, sed* XVII Junii.

S. Albani Martyris in Britannia translatio *indicatur in Martyrol. Anglicano : dies natalis est* XXII Junii.

S. Exuperius, Episcopus Bajocensis, *indicatur in Martyrologio Leodii anno* MDCXXIV *Gallice excuso. Dies natalis est* I Augusti.

S. Peregrinus, Regis filius, inauditorum miraculorum opifex, in Apennino inter Lucam et Mutinam a LXIV Flaminiæ aut Æmiliæ Episcopis elevatus, *inscriptus est Menologio Scotico Dempsteri. Verum teste Ferrario in propria Ecclesia colitur* I Augusti.

B. Albertus, monachus Vallumbrosanus in Italia, *cum titulo* Beati *indicatur a Wione, et hunc secutis Dorganio, Menardo, Ferrario, Bucelino. Eudosius Locatellus lib.* 2. *Historiæ Vallumbrosanæ eum laudat, asseritque inter Beatos haberi, quorum scilicet dies natalis ignotus in Ordine, quemadmodum scripto particulari sumus edocti. Nos vero in Vallumbrosano monasterio existentes anno* 1662, *vidimus altare, in quod plures hujusmodi Beatorum Reliquiæ, ex loco ubi prius jacuerant elevatæ, anno* 1604 *translatæ sunt, de quibus ibidem accepimus processum authenticum, et in hoc etiam* B. Albertus *nominatur. Itaque de his omnibus decrevimus agendum nobis esse, ipso quo dicta Translatio facta est die* I Augusti.

S. Peregrini corpus *in ecclesia Vaticana, quia nuper credi cœpit esse* Antissiodorensis Episcopi et Martyris, *a Carolo Magno allatum Romam ad S. Leonem Papam III, ideo ibidem hodie colitur cum officio de Martyre Pontifice : sed quia* Oratorium S. Peregrini *ante Leonis hujus tempora Romæ fuit, omnino credo ex Romanis Martyribus unum esse, ac verosimiliter eum, cujus ibidem gloriosa passio inscribitur Martyrologiis ad diem, quando ejus et sociorum Acta dabimus* XV Augusti.

S. Rusticulæ seu Martiæ Abbatissæ Translatio *indicatur in MS. Adone Reginæ Sueciæ. Natalis ejus celebratur* XVI Augusti.

SS. Theognius, Agapius et Pistus Martyres *indicantur in MS. Synaxario Græco : et iterum ibidem atque in aliis Menæis cum Martyrologio Romano* XXI Augusti.

Duodecim Fratrum Martyrum Translatio *memoratur in MS. Antuerpiensi S. Michaelis. Videntur intelligi* XII *Fratres Beneventi passi, quorum dies natalis est* I Septembris.

S. Aygulphi Abbatis Lerinensis et Sociorum monachorum Martyrum translatio, ab Amarutuma insula ad Lerinum, *celebratur in antiquis MSS. Breviariis Lerinensibus apud Vincentium Baralim, Menardum et Saussayum. Dies natalis est* III Sept.

S. Zacharias Propheta, undecimus inter Minores, *refertur in MS. Synaxario Græco. Colitur a Latinis* VI Septembris.

S. Euphemiæ celebritas ad Navale portus Constantinopoli ob sanctam virtutem, *seu miracula, indicatur in MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ et Menæis. Meminit trium Ecclesiarum Constantinopoli ad honorem* S. Euphemiæ *erectarum Georgius Codinus de Originibus Constantinopolitanis, de quibus agi poterit ad diem ejus natalem* XVI Septembris.

S. Gerardus Morisenus, Episcopus ac monachus, martyrizatus in Ungaria, *refertur in MS. Kalendario Benedictino. Colitur* XXIV Septembris.

Terentii, Episcopi civitatis Metensis, Translatio corporis, *inscripta est MSS. Breviario nostro, Martyrologio Montis-Sancti, et Florario, item Auctario Greveni. Dies natalis est* XXVIII Septembris.

Odranus Sacerdos *indicatur in MS. Tamlachtensi. Videtur esse* cognomento Sapiens, filius Maccrathæ, Abbas de Leitter-Odhrain in Muscragia, *apud Colganum* 8 *Martii in Appendice ad Vitam S. Senani cap.* 3, *ubi asserit potissimum coli* II Octobris

Poncia Virgo, et post matrem suam Petronillam Abbatissa sanctimonialium de Alba-petra, in Arvernia, *cum titulo* Beatæ *indicatur a Chrysostomo Vander Sterre in Natalibus Sanctorum Ordinis Præmonstratensis, et Arturo du Monstier in Gynecæo sacro. At Joannes le Paige conjungit Vitam genitoris Gilberti, fundatoris cœnobii Novem-fontium,*

nunc

nunc ab eo S. Gilberti, dicti, et Petronillæ uxoris et Ponciæ filiæ, et illius exemplo Saussayus in Martyrol. Gallic. ad diem III Octobris.

SS. Placidi et sociorum ejus Martyrum Ordinis S. Benedicti translatio, ex veteri ecclesia in novum Sacellum Messanæ, anno 1588 facta, *indicatur ab Octavio Cajetano, Ferrario, Menardo, Bucelino, uti et* S. Flavia ejus soror *in Menologio Virginum Lahierii. Dies eorum natalis celebratur* V Octobris.

S. Marsus Presbyter Confessor, *socius S. Peregrini Episcopi et Martyris in fide Autissiodori prædicanda, ibique mortuus* VIII *Junii, per ignorantiam diei hoc, quo S. Peregrinus colitur, memoratur a Galesinio, Ferrario et Canisio. Saussayus maluit eorum catalogo inserere, quorum dies nescitur. Colitur ipse Essendiæ in Westphalia, quo corpus translatum,* VI Octobris.

S. Clara, Virgo et Martyr ex Ursulanis, colitur in cœnobio B. Mariæ de Gaudio juxta Compendium, ubi sacra ossa coruscant miraculis: item in Parco Dominarum colitur in feriis Pentecostes, quo caput ejus priori cœnobio translatum est. *Ita Chalemotus in Serie Sanctorum Cisterciensis Ordinis. De Ursulanis omnibus statuimus agendum esse* XXI Octobris.

Aquilinus Episcopus Coloniæ Agrippinæ, qui B. Ursulam sepelivit, *cum titulo* beatæ memoriæ *indicatur a Greveno et Canisio. Gelenius* Beatum *appellat,* ejusque commemorationem hodie fieri *ait* propter S. Aquilinum Martyrem in Isauria. *De eo agendum erit ad Vitam S. Ursulæ* XXI Octobris.

S. Moderamus, Episcopus Redonensis, *inscriptus est Kalendario Breviarii Dolensis, excusi anno* 1519. *Hinc Ferrarius in Catalogo Generali, Menardus et Bucelinus in Menologiis Benedictinis, Saussayus in Supplemento Martyrologii Gallicani, eumdem hodie retulerunt. Colitur autem ipse in sua ecclesia Redonensi* XXII Octobris.

S. Judas Apostolus, frater S. Jacobi Apostoli, *inscriptus est MS. Synaxario Græco: de quo agendum erit* XXVIII Octobris.

S. Remigius, Episcopus Lugdunensis, *indicatur in Catalogo generali Ferrarii. Verum mortuus est die, quo colitur,* XXVIII Octobris.

Boetius, cujus nomen erat Bregbesachus filius Bronii, *indicatur in MS. Tamlachtensi. Videtur esse qui lib.* 1 *Vitæ* 5 *S. Columbæ Abbatis, auctore Magno o Donello, vocatur* Beotius filius Bronaig, *et dicitur a Colgano coli* VII Decembris.

Raynaldus, Abbas quartus Archimonasterii Cistercii, *refertur ab Henriquez, Chalemoto et Bucelino. At Manrique ad an* 1151 *num.* 3 *asserit obiisse et inscriptum esse Martyrologio Cisterciensi ad diem* XVI Decembris.

S. Theodorus monachus, discipulus S. Pachomii in Ægypto, *memoratur a Græcis in Menæis excusis et manu exaratis De eo occasione Magistri egimus* XIV *Mart. Ast in Martyrologio Romano commemoratur die* XXVIII Decembris.

G.H.

DE S. PEREGRINO MARTYRE,

EPISCOPO AUTISSIODORENSI IN GALLIA.

SEC. III

Autissiodorum *urbs Galliæ Episcopalis ad Icaunam flumen, in hodierno Burgundiæ Ducatu, vulgo* Auxerre, *olim* Autricus *dicta est, unde et* mons Autricus *urbi adjacens variis ejus Episcopis sepulturam præbuit. Primus eorum fuisse creditur et habetur* S. Peregrinus, *a S. Sixto Papa eo missus, qui annuntiatum a se Christi Evangelium sanguine fuso Martyr confirmavit.* Cultus sacer: *Ejus sacram memoriam celebrant ad hunc* XVI *Maji, omnia passim Martyrologia Latina, etiam antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa his fere verbis:* In Autissiodorensi, vico
C Baiaco, passio S. Peregrini, Episcopi primi civitatis ipsius. *Quæ fere eadem leguntur apud Rabanum, Adonem, Notkerum, et in MSS. Atrebatensi, Tornacensi et Lætiensi, et sunt forsan Flori in additamentis Bedæ. Usuardus ista habet:* Apud Autissiodorum B. Peregrini Martyris et Episcopi primi civitatis ipsius, qui capitali sententia mulctatus, coronam meruit sempiternam. *Eadem leguntur in hodierno Martyrologio Romano, interpositis hisce, quod* a B. Sixto Papa in Gallias cum aliis Clericis missus prædicationis munus explerit. *Omittimus alia ex Actis desumpta elogia, ex quibus longiora sunt in quodam antiquo MS. Reginæ Sueciæ, quod videtur apud Fuldenses aut alicubi ad Rhenum esse conscriptum: item in MS. Adone Ecclesiæ Morinorum et Leodiensi monasterii S. Laurentii: nec non apud Saussayum in Martyrologio Gallicano. In Ecclesia autem Carnotensi colitur hoc die* S. Emanus Martyr *cum* Commemoratione S. Peregrini Episcopi et Martyris. *Wandelbertus vero, per aliquem forsan errorem, ad* XVII *Maji sive* XVI *Kalendas Junii, eumdem inscripsit Metrico suo Martyrologio.*

Acta dantur ex MSS.

2 *Acta Vitæ et Passionis* S. Peregrini *habuimus in quamplurimis vetustis et optimæ notæ codicibus MSS. scilicet Audomaropolitano, Aroasiensi et Trevirensi S. Maximini: ex Bellovacensi etiam a Petro Floveto submissa: et in duplici Reginæ Sueciæ e codicibus signatis numero* 13 *et* 569, *item in illustri quodam Legendario nostro. Eadem denique ex Compendiensi codice submisit anno* MDCLXVI *Ludovicus Nicqueus Cœlestinus Suessionensis: omnia autem contulimus cum iis quæ edidit Philippus Labbe tomo* 1 *Novæ bibliothecæ pag.* 526 *et sequentibus. Eadem sed contracta sunt in pervetustis Breviariis Ecclesiæ Autissiodorensis, nobis donata a Petro le Venier Pœnitentiario Ecclesiæ ejusdem, cujus benevolentiam ipsi Autissiodori anno* MDCLXII *experti fuimus, ejusque illustrem bibliothecam admirati.* ex Breviario Autissiodorensi, *Aliud*
F *nos Vitæ compendium, a Petro Calo confectum, descripsimus Romæ: quod plane idem extat apud Vincentium Bellovacensem lib.* 10 *Speculi historialis cap.* 75, *et paucis mutatis in MS. Ultrajectino Ecclesiæ S. Salvatoris. At ipsum magis contractum habet Petrus de Natalibus lib.* 5, *cap.* 5, *ex quibus aliqua de Translatione corporis ejus damus. Extat Historia Episcoporum Autissiodorensium a memorato Philippo Labbe eruta, et in eadem Nova bibliotheca excusa: quæ* de S. Peregrino *ita incipit:* S. Peregrinum B. Sixti, Apostolicæ Sedis Primatis, intercessionibus simul et meritis consecratum Episcopum, textus Passionis ipsius scire cupientibus fideliter edocet. *Subjunguntur deinde varia de persecutionibus Christianorum in Galliis, ac potissimum quas passi sunt Autissiodori sub Aureliano Imperatore SS. Priscus ejusque socii, quorum Acta martyrii damus infra* XXVI *hujus mensis Maji. Ac tandem compendium Vitæ et passionis* S. Peregrini *subnectitur.* Vitæ compendia.

3 *Tempus hujus missionis ac martyrii diversum assignatur. Ac primo supra relatus Vincentius Bellovacensis, indicato cap.* 75 *libri* 10, *simul collocat in titulo* Passionem S. Sixti Papæ I et Peregrini Autissiodorensis, *et in textu addit* Hadrianum Cæsarem, *cujus in reliquis apographis non fit mentio. Dedimus ad diem* Missus juxta nonnullos a Sixto I

VI

A vi *Aprilis Acta S. Sixti I Papæ, diximusque eum obiisse Martyrem sub Hadriano Imperatore, anno Imperii* ix, *Christi* cxxvi. *Bellovacensem more suo secutus est Antoninus in Chronico par.* 1 *tit.* 7 *cap.* 5, *et utrumque Baronius ad annum* 142 *num.* 12. *Franciscus Bosquetus lib.* 2 *Historiarum Ecclesiæ Gallicanæ cap.* 1 *asserit* dici, a Sixto primo in Gallias missos Peregrinum, qui sedit Autissiodori; Genulphum, qui Cadurcis: at hunc tribui Sixto II, fortassis etiam et illum oportere. *Certe antiquissima Acta ex MS. S. Maximini* S. Peregrinum *missum tradunt* temporibus Valeriani et Gallieni, *sub quibus præfuit Ecclesiæ S. Sixtus Papa II ab anno* ccLv, *usque ad* vi *Augusti anni* ccLviii, *uti diximus in nostro Commentario de primis Pontificibus Romanis ante tomum* 1 *Actorum mensis Aprilis. Eodem modo Historia Episcoporum Autissiodorensium sub finem elogii adjungit, ista esse gesta* Imperatoribus Gallieno et Valeriano, Æmiliano et Basso Consulibus, *id est anno* ccLix, *quo Valerianus captus et abductus a pluribus dicitur. Arbitramur autem* S. Peregrinum *dicto anno non occubuisse Martyrem, sed Autissiodori cœpisse Christum annuntiare, et superfuisse ad tempora Claudii vel Aureliani,*

at potius a Sixto II Papa:

venit Autissiodorum circa an. 259,

B *qui sub isto cum plena potestate in Galliis exercitum duxit, ac postea Imperator eodem fuit profectus, sub quo et Probus aliique plurimi sunt Autissiodori martyrio coronati. Alius prædictæ missionis S. Sixto II tribuendæ auctor est Robertus, aut, quocumque nomine appelletur, monachus cœnobii S. Mariani apud Autissiodorum, in sua Chronologia Parisiis anno* mdcix *excusa, qui pag.* 43 *ista tradit:* Romæ Stephano martyrium passo, Sixtus, *scilicet secundus*, in Pontificatum succedit. Hic B. Peregrinum civem Romanum ordinavit Episcopum. *Omitto cetera, quæ, inquit,* Historia passionis ejus evidenter declarat. *En duo testes domestici, qui illud ex antiquis Ecclesiæ Autissiodorensis monumentis censendi sunt hausisse cum ipsis Actis, quæ ab illis describuntur. Joannes Monchiacenus Demochares, eumque secutus Joannes Chenu in Catalogis Episcoporum Autissiodorensium, dum aliam videntur tenere sententiam, hanc ultimam stabiliunt.* S. Peregrinus, *inquiunt*, civis Romanus, a Sixto Papa ad Gallias missus, sub Alexandro Imperatore Martyr. *Quis enim alius iste* Alexander *quam Mammææ filius, qui unicus isto nomine inter antiquos Imperatores fuit, assumptus anno* ccxxiii, *id est post obitum Sixti I annis nonaginta septem, et antequam Sixtus II crearetur Papa, annis triginta duobus? Quid ergo? Viam*

forsan sub Alexandro non Imperatore,

C *ostendunt supra citata Acta S. Prisci Martyris, in quibus dicitur* Aurelianus Imperator, ferocitatis suæ comites per omnem Galliam transmisisse, et pagus Autissiodorensis in sortem impiissimi Alexandri, sacri lateris Protectoris obvenisse. *Hunc ergo* Alexandrum, *non* Imperatorem, *sed* Protectorem Imperatoris, *pro Aureliano Imperatore, cujus jussa exequebatur, nominatum alicubi Demochares invenerit, pariterque confirmata quæ assignamus tempora martyrii.*

sed Protectore lateris Aureliani Imperat.

4 *Citati ante Demochares et Chenu testantur,* corpus S. Peregrini Episcopi Autissiodorensis asservari in monasterio S. Dionysii prope Parisios. *Addit Chenu* festum translationis celebrari xi Kalendas Septembris. *Ad quem diem ista leguntur in MS. Martyrologio Bruxellensi Ecclesiæ S. Gudilæ:* Translatio corporum SS. Hilarii Episcopi et Confessoris, Innocentii Martyris, et S. Peregrini Episcopi et Martyris in Basilica S. Dionysii. *Jacobus Brulius in Theatro Antiquitatum Parisiensium pag.* 1107 *meminit horum* sacrorum corporum, *asseritque* S. Peregrinum esse Episcopum Autissiodorensem. *Saussayus in Martyrologio Gallicano ad hunc* xvi *Maji post explicatum martyrium S. Peregrini, ista addit:* Cujus corpus feris expositum, cum diu mansisset intactum, Angelico monitu a quodam rustico Christiano pro modulo

Corpus translatum ad monasterium S. Dionysii

D curatum est, deinde Autissiodorum, postquam procellam in auram Deus convertit, summo honore delatum. Tandem regali præcepto, ut sacrarium Galliæ præcipuum sua oppigneratione ditaret, ad inclitum S. Dionysii monasterium transvectum fuit: ubi cum ipso Galliarum Apostolo et sociis quiescens, condecenti decore asservatur, perennique fruitur suis debita meritis veneratione: *Hæc ibi. Verum paulo aliter refertur hæc translatio a Petro Calo, Vincentio Bellovacensi et in MS. Ultrajectino: ex quibus ista subjungimus, licet in iis appareat aliqua temporum confusio.*

AUCTORE G. H.

5 Cum ergo ita feris expositus remansisset, ipsa nocte apparuit Angelus Domini quidam rustico Christiano ejusdem villæ, dicens: Surge et junctis curriculo duobus quos habes bobus, accipe corpus servi mei Peregrini, quod illic jacet; et apud Autissiodorum, unde Episcopus fuit, defer. Cumque ille viam se nescire dixisset: Vade, inquit, et ego conducam te. Sic fecit, et sic nutu Dei a media nocte usque ad auroram ambulavit. Summo autem mane iter agentibus obvians, quærebat, si bene Autissiodorum tenderet: et illi mirantes responderunt quod

non sine miraculo.

E Autissiodorum relinquens, jam ad S. Dionysium prope Parisios propinquasset. Ad hoc ille vehementer admirans processit, divinam expectans voluntatem. Eadem hora vox in dormitorio monachorum S. Dionysii insonuit, dicens: Surgite et occurrite servo meo Peregrino, Autissiodorensi Episcopo, qui venit: et statim sponte concrepantibus signis ecclesiæ monachi excitati occurrentes S. Peregrino, eum solenniter exceperunt, et audito rei eventu, ipsum in capsa argentea posuerunt. *San-Dionysianum monasterium primus fundavit Rex Dagobertus post annum* dcxxviii; *nec credibile est tamdiu inhumatum jacuisse sanctum Martyrem: potuit tandem clam sepultus ad usque septimum seculum delituisse, vel etiam multo diutius, donec ejus ossa auferre jussus est rusticus prædictus: potuit in ipso sepulturæ loco, corpori de terra pacatis rebus elevato erectum fuisse sacellum, in eoque suum habuisse cultum; quo evanescente, dignatus sit Deus ex loco desolato transferendum curare sacrum pignus. Quod cum adhuc apud S. Dionysium servetur, nulla verisimilitudine cœptum est Romæ ante annos pauciores quam centum credi, corpus* S. Peregrini *Martyris, quod in ecclesia Vaticana habetur, Autissiodorensis Episcopi esse, a Carolo Magno donum ex*

Idem cum Romano Martyre confusus

F *Francia allatum Leoni III, cujus Pontificatu oportet ut ibidem multo antiquius fuerit oratorium S. Peregrini, quod sacris muneribus ab eo auctum Anastasius testatur. Verosimilius pars insignis Reliquiarum* S. Peregrini, *ex Galliis a Carolo IV Imperatore allata Pragam anno* mccclxxiii, *dicitur in Diario Pragensis ecclesiæ.*

6 *Ceterum quia* S. Peregrinus, *zelo fidei succensus,* vicinum Autissiodoro locum adiit, cultu et templis idolorum celebrem, qui Interamnus *dicebatur, hodie fortassis dictus* les Iles, *id est,* Insulæ; *Interamnensibus in Umbria data videtur occasio, eum sibi vindicandi, eumdemque cum Romano Martyre faciendi, quod testatur Philippus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, post elogium Anconitanorum Martyrum S. Peregrini et sociorum, de quibus infra: sic enim scribit:* Hac die Ecclesia Interamnensis S. Peregrinum, Presbyterum Romanum et Martyrem retulit, quem a S. Sixto Papa in Galliam missum ad prædicandum, in itinere Interamnæ prædicasse, oratoriaque construxisse ac cœmeteria; Romamque, postquam Gallos in fide confirmasset, reversum, via Appia martyrio coronatum, et apud S. Petrum sepultum fuisse asserit. *Similiter in Catalogo generali Sanctorum, qui in Romano Martyrologio non sunt, cum scripsisset;* Interamnæ S. Peregrini Presbyteri et Martyris,

et Interamnæ in Umbria perperam attribuitur.

subdit

EX MSS.

A *subdit in Notis, eum se accipere* ex tabulis Ecclesiæ Interamnensis, *deinde inquit:* Passus est Romæ sub Hadriano, ut habent monumenta Ecclesiæ prædictæ ad nos transmissa, licet Acta in aliquibus cum Actis S. Peregrini Episcopi Autissiodorensis confundantur. *Nihil nos causæ habemus cur* S. Peregrinum, *Romæ cum sociis passum* XXV *Augusti, alium faciamus ab eo quem ibidem oratorium antiquitus habuisse, nunc perperam cum Autissiodorensi confundi, jam diximus. Interamnensibus autem nullum alicujus Peregrini aut corpus aut vestigium habentibus, non est cur Sanctos synonymos eodem die multiplicemus: nam nec in titulo* Presbyteri *sibi constant. Siquidem Ughellus, vetus quoddam Kalendarium Interamnense allegans,* Episcopum *facit, et quidem* primum *illius urbis* circa annum CXXXVIII; *quo scilicet e vita excessit Hadrianus Imperator, cui tempori Bellovacensis eumque secuti S. Antoninus et Baronius attribuerunt* Peregrinum Autissiodorensem, *eo quod decepti ambiguitate Pontificatus, sub quo in Gallias missus Sanctus,* Sixtum primum *acceperint pro* secundo. *Asserit quidem Ughellus, quod* ejus mentio fit in Actibus S. Sixti primi Pontificis Romani: *sed tales Actus nusquam reperimus; et si* B *reperiremus, pro commentitiis rejiceremus: quandoquidem tota antiquitas de illo aliud nihil noverit, quam ex Catalogis Pontificalibus dedimus die* VI *Aprilis.*

An socius S. Marsus?

7 *Est in Westphalia celeberrima nobilium Virginum Abbatia* Essendia, quæ triumphat hodie Reliquiis S. Marsi, ab Ottone istius nominis tertio Imperatore isto loco donatis. Cui religiosissimo Imperatori solenne fuit Divorum multorum ossa e tenebris in lucem magnifica pompa transferre, prout et Marsi hujus lipsana urnæ ex auro, tum subtilitate operis varietateque, tum gemmarum splendore visendæ, pie inseruit. *Ita est Tabulis Essendiensibus Theodorus Rhay in Animabus illustribus Juliæ, Cliviæ, Montium etc. Testantur autem Joannes Velden de Sanctis Westphaliæ, et Gelenius in Fastis Agrippinensibus, hunc* Marsum socium S. Peregrini *haberi, quem hoc die referunt Galesinius, Canisius et Ferrarius, At Saussayus pag.* 1240 *eum Catalogo inseruit Sanctorum, quorum diem ignoravit, addens cum* S. Peregrino *ad hunc diem collocandum. Nobis nulla apparet causa eosdem hic conjungendi, hoc ipsum tamen indicatum voluimus.*

VITA

Ex variis MSS. codicibus.

C Tempore illo *a*, cum se pestifera barbarorum rabies longe lateque profudisset, et Principum sententiæ editæ Christianos ita compellerent, quatenus aut diis sacrificia debita impense solverent, aut omnino *b* ultio in eos decreta percurreret. Cumque tam acerba promulgata esset sententia, paucissimi viri reperiebantur, qui se Christianos esse faterentur. Sed cum hæc discriminosa *c* in Gallias irrupisset vesania, statimque latenter a fidelissimis Christianis ad aures Sixti Papæ urbis Romæ nuntiaretur, poscentes ut talem virum dirigeret, qui jam fidei extinctam lucernam suis deberet illuminare eloquiis, et barbarorum infidelitatem opitulante divino auxilio compesceret. Tunc memoratus vir Sixtus Papa, summæ sanctitatis perspicuus, magnum et præclarum Dei servum Peregrinum, civem quippe Romanum, ordinavit Episcopum, Marsum vero Presbyterum, *d* Corcodemum Archidiaconum, Levitam esse constituit, et Jovianum onere Subdiaconi mancipavit *e*. Jovinianum etiam Lectorem, cum esset per omnia eloquens, atque in divinis Scripturis egregie eruditus, eis comitem collocavit. Qui postea Autrici, loco qui tunc temporis necdum murorum munitione cingebatur, a persecutoribus *f* interemptus, martyrium consummavit. Hos etenim summi Dei cultor beatissimus Papa Sixtus urbis Romæ, cum omni fiducia usque ad portum marinum perducens, verbum Domini specialius præcipiebat usque ad mortem fiducialiter prædicare; ut quos auctor mali germinis venenosa pullulante doctrina lolii sui amaritudine perdere festinaret, antidoto divini poculi recreatos ad salutem pristinam revocarent. D

a

b In magna persecutione

c

a Sixto II Papa creatus Episcopus:

d

e cum sociis missus in Gallias,

f

2 Tunc vero ab ipsis cluens ad Deum oratio funditur, ad opus cœptum felix famulans blanda lympha insequitur, optatumque ad portum *g* celeriter pervenitur. Sed cum solo jam firma vestigia cœpissent incedere, Lugdunum usque perducti celare se nullatenus potuerunt: maximeque verentes ne ad prædestinatum locum eis accedendi non tribueretur facultas, et inibi eorum adventatio non potuisset celari: quia acerbissima ubique sæviebat barbarorum interminata atque continuata Christianorum damnatio: rogatique a fidelibus fratribus ut a loco discederent, ad Autricum divina admonitione intrepidi usque pervenerunt; ubi nobilium ingens E tunc, vanas deorum culturas observans, constipata resederat turba. Athletæ quippe Dei, cupientes pro Christi nomine sese cruoris sui unda perfundi, jugiter Christi nomen prædicabant. Sciscitantibus vero paganis, Christianos se esse testati sunt, et ob prædicationem verbi divini sese inibi advenisse. Tunc vero beatissimi Sacerdotes, prædicatione fulgentes, pro virtutum assiduitate, quas per ipsos divina exercebat potentia, quidquid ipsius loci fuit Primorum, ad Christianitatis gratiam convolarunt. Mox et S. Peregrinus Episcopus, novum eis impertiens dogma, parvo ambitu ecclesiam construens, Christi nomini consecravit: cujus coruscante eloquio, maxima populi multitudo ad baptismum confluebat.

g Lugdunum

et inde Antissiodorum pervenit:

et plurimis conversis,

ecclesiam construit:

3 Cumque inibi restincta fuisset omnis cultura deorum, in territorio ipsius civitatis, ad locum qui *h* Interamnus dicitur, quondam Eolercus Jovis, Apollinis, vel multorum nefariorum portenta consecraverat. Inter quos vero fanum Eolerci, quem proprie Jovis nomine dedicaverat, summis præcipue titulis pagani ambiebant, quia fanum ipsum magnopere constructum fulgebat. Sed cum ex more ad ipsius festa agmina populi convenissent, hæc summus Antistes audiens, zelo divino permotus, Autrico cunctum fratrum relinquens officium, ut ipsi cœptum opus ab illo plenius confirmarent; ipse tamen cum festinatione maxima Interamnum perrexit, et paganorum ardenter medium se immergens agminibus, cœpit Dominum Jesum Christum alta voce fortiter prædicare. Sed hæc ipso talia prædicante, vulgus iracundiæ stimulis concitatum, dixit pro tribunali: Cum universus sexus indiscrete secundum Principum sanctionem deorum ceremonias reverenter exsolvat, superveniens nunc quidam tonso capite, et jam jam senio provectus, maximum generavit errorem in populo, novum volens instituere dogma. Nam si vestræ Serenitatis præceptioni videtur, ipsum vobis facio præsentari, ne interjecto spatio, populi parte adjuncta, dissensio fiat in plebe. Cumque fuisset S. Peregrinus Judici præsentatus, venenosa ac rabida suspiratione concepta, dixit ad eum: Quia in te, ut audio, tantæ contumaciæ fomes exarsit, ut magnorum deorum culturis ausu tuæ sermocinationis fastus ingerantur blasphemiæ, quærimus ex te, cujus loci civis sis, cujusque generis stirpe descendas, vulgo præsente edicito. S. Peregrinus dixit: Nulla mihi patria nisi Christus, nec nomen aliud quam Christianus. Verum etiam, etsi indignum, Episcopum ac servum Christi me esse profiteor, ob cujus nomen Gentibus nuntiandum huc usque adveni.

h

Interamnum abit,

Christum annuntians capitur:

i Judice rogatus,

idem profitetur:

A 4 Tunc Præses dixit ad eum. Ut religionis nostræ mos est, aut dignam famulationem diis solve, aut certe magnis te cruciabo tormentis. Ipso quoque reluctante et de divinis Scripturis ipsos vel deos eorum damnante, jussit eum Proconsul, *i* Baugiaco loco, ubi tunc temporis custodia obscurissima habebatur, vinctum retrudi in carcerem, et multis injuriis cruciari. Ipse vero inter tam acerba supplicia non desinebat Dominum Jesum Christum militibus prædicare. Ad cujus igitur prædicationem duplex causa multitudinem populi convertebat, quia virtutibus et eloquio refulgebat. Sed cum jam eum multis diebus squalidi carceris sibi vendicasset injuria, nec tamen summæ sanctitatis virum capitalis punisset sententia, Cæsari in ipsa tenebrosa reservatur custodia.

i carceri inclusus

multos convertit:

5 Post aliquot vero dies ibidem adveniens Cæsar, contestatur eum publice coram universa multitudine, cur tam fuisset solicitus, ut mœrorem animi vultus mutatio testaretur. Proconsul respondit ei: Secundum vestram præceptionem universa deorum opitulatione consistunt. Sed nunc quidam, Peregrinus nomine, normam novam populis impertiri cupit, B magnorum deorum execrans ceremonias: hostem se diis maximis publicavit, Christianum se incunctanter affirmans: quem etiam retrusum, et in obscurissimo carcere deputatum, vestræ clementiæ reservavi. Cumque ad imperium Imperatoris, officio percurrente, eductus vir Dei de carcere, fuisset Cæsari præsentatus; ait ad eum: Multa mihi de te nefaria nuntiantur: verum etiam et contra sanctionem nostram et contra deorum nostrorum venerandam culturam agendi te conamen appetere, utrum falsa, an vera sint, edicito. S. Peregrinus Episcopus respondit: Si ea quæ a me prædicantur vestri duritia cordis susciperet, non vana nec superflua viderentur: quia qui Christum Dei filium Deique virtutem, universæque creaturæ Dominum esse testatur, contra jus fasque nefarius judicatur.

Ad Imperatorem ductus,

Christi fidem profitetur:

6 Cumque hæc et his similia vir Dei prosequeretur, ait ei tyrannus: Vultus tui dignitas prohibet, ut in te non secundum tuam perversam nescio quam doctrinam clementia nostra desæviat. Sed si te ab hac vana assumptione volueris revocare, et diis nostris sacrificare, magnis nobiscum pollebis honoribus. S. Peregrinus respondit: Honores vestri perditiones sunt, munera autem vestra gehenna perpetua. Ego tamen Jesum Christum Dei Filium Redemptorem omnium invoco, et usque ad mortem C prædicare non trepido. Nam dii vestri simulacra muta, ex auri argentique metallis constructa, quæ et voce carent, nec gressibus pollent, dæmonia sunt et ex patre diabolo processerunt: cum quibus D etiam vos, si conversi ad Dominum Jesum non fueritis, et baptismi unda perfusi, igni æterno et perpetuis cruciatibus deputabimini. Nos vero, etsi temporalia a vobis illata patimur supplicia, securi sumus de sempiterni Regis promissis.

munera oblata contemnit:

ex MS. æterna supplicia inculcat:

7 Hæc S. Peregrino Episcopo proloquente, Cæsar magno repletus furore, dixit: Non solum iste diis nostris sacrificare resistit, verum etiam et nobis verborum suorum venenata sibilatione multas incussit injurias: propterea rebellis atque decrepitus justissime trucidetur. Prolata sententia, a militibus pugnis atque calcibus cæsus, de præsentia tyranni abstractus, carnificibus deputatur. Sic Sanctus Dei Peregrinus Episcopus inter lictorum manus gravissimo torquetur exitio: sed cum fere jam omnes artus defecissent in pœna, et viderent carnifices se in eum nihil proficere; abstracto a pestifero milite gladio, capite est punitus: et exinde postea a Christianis latenter furatus, propter furentium paganorum barbarorum rabiem, dicitur fuisse sepultus. Martyrizatus est autem beatissimus Peregrinus Episcopus sub die decimo septimo Kalendarum Junii, præstante Domino nostro Jesu Christo, cui est E gloria, imperium, et potestas in secula seculorum. Amen.

variis tormentis afflictus

capite plectitur,

16 Maji.

ANNOTATA.

a *MS. S. Maximini* Temporibus Valeriani et Gallieni. *MS. Petri de Calo* Xisti temporibus.

b *Labbe*, ultione in ejus decreta, *MS. S. Maximi* ultro sententia in eis.

c *MS. Aroasiense* in Galliis irrepsisset.

d *Acta* S. Corcodemi *dedimus* 4 *Maji. Hic aliquibus* Concordius *dicitur*.

e *Hæc in multis MSS. contracta sunt, nec satis* Jovianus *et* Jovinianus *sunt distincti, uti etiam liquet ex hujus Actis ad* 5 *Maji datis: imo in MS. S. Maximiani loco secundi ponebatur* Alexander, *qui adjungitur in Actis S. Germani Episcopi Autissiodorensis* 31 *Julii, ubi* duo fratres Subdiaconi Alexander et Jovianus *et* Jovinianus Lector *conjunguntur. Imo in aliis* Januarius *substituitur*.

f *Varia MSS.* inter impios.

g *Auctor Historiæ Episcoporum Autissiodorensium* Massiliam *interpretatur*.

h *An locus nunc* les Isles *dictus? Addit Bellovacensis*, quæ tunc civitas erat, sed modo castelli nomen F retinuit. *Eadem habet Petrus Calo*.

i *Idem*, Vico Baugiano qui vulgo Boi dicitur.

DE SS. PEREGRINO, HERCULANO ET FLAVIANO

MARTYRIBUS ANCONÆ IN PICENO.

SUB DIOCLETIANO

Peregrino, *Autissiodorensi Episcopo et Martyri, alium subjungimus* Peregrinum, *sed Anconæ in Piceno, sub Diocletiano cum sociis passum. Hos Ferrarius in Catalogo generali ad præsentem* XVI *Maji ita refert*: Anconæ sanctorum Martyrum Peregrini, Herculani et Flaviani, *ibique annotat eos se habere* ex tabulis Ecclesiæ Anconitanæ. Passi sunt sub Diocletiano, uti Acta eorum (quorum exemplum accepimus) denuntiant. Corpora in Ecclesia S. Peregrino dicata, condita sunt. *Idem in Catalogo Sanctorum Italiæ asserit, hanc* Ecclesiam esse parochialem et perantiquam: *sed hoc esse desiit, postquam anno* MDCL *tradita est Carmelitis Discalceatis. Acta et miracula, ex archivio Ecclesiæ Anconitanæ* *descripta, misit nobis anno* MDCXLIX *Henricus Lindanus, Societatis nostræ Presbyter, tunc Pœnitentiarius Lauretti, uti postmodum Romæ ad S. Petrum; qui inde in Belgium suum reversus aliquamdiu laboravit in missione Hollandica, dein in Dania reductioni hæreticorum Hafniæ immortuus. In hisce Actis non attingitur martyrium SS. Herculani et Flaviani, sed eorum simul et S. Peregrini inventa dicuntur corpora, ac dein ad intercessionem eorum patrata miracula. Ea autem inventio, uti dicitur in Appendice, spectat ad annum* MCCXXIV. *Actorum Compendium, quod dictus Ferrarius asserit se proferre* ex monumentis Ecclesiæ Anconitanæ ad se transmissis, *est hujusmodi*.

Cultus et Ecclesia.

Acta ex MS. Anconitano

2 Peregrinus Diaconus Anconitanus, in loco Roseliano

A seliano natus, Diocletiano et Maximiano Imperatoribus, multos prædicando ex Judæis et Gentilibus convertit ad Christum. Sed apud Anolinum Proconsulem accusatus, ad eum perductus, cum ille fidem in Christum prædicasset, et Deorum cultum improbaret, illis usus verbis: Simulacra Gentium argentum et aurum, opera manuum hominum, et quæ sequuntur; post longam de diis et Christo disceptationem, in craticula ferrea igne subjecto jubetur extendi oleoque perfundi. Verum Peregrinus Deum illis verbis precatus, Igne me examinasti et non est inventa in me iniquitas: et illis, Libera me a pressura flammæ quæ circumdedit me; incendium illud nulla læsione percepta superavit. Quapropter Anolinus, ubi non semel, frustra tamen, ad deorum cultum Peregrinum hortatus esset, Imperatorum edicta veritus, si vivere permisisset, in illum capitis sententiam dixit. Cum quo Herculanus et Flavianus, qui a Peregrino conversi, in confessione fidei fortes persistebant, capitis abscissione palmam martyrii adepti sunt. Eorum corpora a Christianis tumulata, nunc in Ecclesia S. Peregrino dicata requiescunt.

Compendium ex Ferrario. — *Psal. 113. 4* — *Psal. 16. 3* — *Eccli. 51, 6*

3 *Hæc Ferrarius satis copiose, ut ex tali specimine intelligatur eam historiam, cui tam copiose inseruntur* B *verba Scripturæ, velut a Sancto usurpata, diu post Martyrium ejus esse conscriptam, non sine ornatu rhetorico. Fuerunt anno Christi* CCXCV *sub Diocletiano et Maximiano* Consules Romani Nummius Tuscus et Annius Cornelius Anulinus. *Et sicut in Galliis et Hispaniis fuerunt ab his Imperatoribus Rictiovarus et Dacianus constituti generales persecutores Christianorum, ita etiam videtur in Italia et Africa præfuisse persecutioni Christianorum* Anolinus *sive* Anulinus. *Ita Veronæ capite cæsi* SS. Firmus et Rusticus sub Cornelio Annulino, Venetiæ et Istriæ Consulari. *Ita* Proconsul Africæ Anolinus *præfuit martyrio* Abitinorum Carthagine *passorum: uti eu latius deduximus* XXIII *Martii ad Vitam S, Proculi Episcopi Veronensis numero* VI. *Verum si unus idemque* Anolinus *ubique non adfuerit, potuerunt plures ex eadem familia assumpti fuisse. Nam hanc late extentam fuisse docet Baronius in suis Annotationibus ad* XXVIII *Julii littera D.*

Anolinus persecutor.

4 *Ferdinandus Ughellus tomo* 1 *Italiæ sacræ, in Præfatione ad Anconitanos Episcopos columna* 370, *ista habet:* Ancona ditata est spiritualibus bonis. Etenim in ea ad munimen salutis plura Sanctorum Martyrum corpora conquiescunt, qui sub furente gentilitate animam profuderunt et sanguinem: ut C Sancti Peregrinus, Heraclius ac Flavianus, qui Diocletiano ac Maximiano, non tam imperantibus, quam in Christianum populum debacchantibus, gloriose martyrii metam decurrerunt. Quorum passio XVI die mensis Maji habetur celebris. *Julianus Saracenus parte* 2 *Notitiæ Anconitanæ lib.* 2 *ad annum* CCXC, *agit de martyrio* S. Peregrini, *asseritque Vitam hujus Græce descriptam, inclusam esse arcæ, in qua detinetur sacrum ipsius corpus, ejusque apographum asservari in archivio Patrum Minorum Conventualium Anconæ in antiquo Codice pergameno: unde ipsam cum optaremus nancisci, spem consequendi voti nobis fecit R. P. Christophorus Segnerus Societatis nostræ Rector Anconæ, mox ubi idoneum scriptorem repererit. Addit Saracenus inde extractum compendium, in quo* Rosolianum *locus nativitatis collocatur in* Græcia, *ubi libenter intelligam* Magnam Græciam *id est* Calabriam, *in qua quod hodie* Roglianum *vocatur* IX *P. M. a Consentia in meridiem intelligi commodo hoc loco potest: aut etiam* Rossanum, *urbs hodieque Archiepiscopalis, vicina mari per quod Anconam ascenditur, Veneticum sinum vulgo nuncupant,* Ruscianum *antiquis etiam dictum. Addit præterea Saracenus, Anconitanos, ob urbem intercessione horum Martyrum a peste liberatam, anno* MCCCCLVI *instituisse solennem supplicationem, cum oblatione cerei,* D *eamque fuisse postmodum continuatum, ac solennius anno* MDLXXXVI.

Patrocinium contra pestem.

ACTA MARTYRII

Ex MS. codice Anconitanæ Ecclesiæ.

Sub Diocletiano Imperatore, et Anolino Proconsule, in civitate Dorica, martyrizatus est quidam nomine Peregrinus, Diaconus ac Levita Christi, de loco Rosoliano. Cumque B. Peregrinus Levita Christi evangelicum sermonem in barbara natione fideliter prædicaret, et quamplures de Judæorum perfidia ac gentilitatis errore interveniente Spiritus sancti gratia quantocius ad Christianam festinarent et converterentur fidem (ex quibus et plures jam ad triumphales palmas et coronam martyrii pervenisse ostenduntur) indicatur de eo Anolino Proconsuli: qui statim B. Peregrinum fecit a suis satellitibus comprehendi, et accludi in carcere. Deinde dum sederet pro tribunali Anolinus, ante illius præsentiam oblatus est B. Peregrinus, et cœpit dicere ei Proconsul: Audivimus de te, quod seducis populum gentis nostræ, convertendo eum ad legem Christianitatis; ex quo et ipse existi rebellis legibus Diocletiani Imperatoris, et non consentis jussionibus ejus. E B. Peregrinus respondens ait: Lex Dei omnipotentis et Filii ejus omnino resistit legibus vestris. Quam Christi fidem et ego prosequens, pro nihilo existimo omnem principatum et gloriam vestram: sicut scriptum est in libro Psalmorum: Lex Dei ejus in corde ipsius, et non supplantabuntur gressus ejus, et eorum sequentia. Vidi impium exaltatum et elevatum super cedros Libani: transivi, et ecce non erat, nec inventus est locus ejus. Quod autem verum sit quod dico, tu ipse Proconsul considera. Ubi sunt Imperatores, ubi sunt Reges, et Principes terræ, qui ante te fuerunt? Certe quasi undæ transierunt, velut somnium evanuerunt: nunc quæruntur et non sunt.

Conversis plurimis, — *sistitur Anolino:* — *Ps. 36. 31*

2 Anolinus Proconsul dixit: In præsentia nostra consistis, et hæc præsumis nefaria loqui, quanto magis absens locutus es male de nobis? B. Peregrinus respondit ei, et dixit: Audi Proconsul, quod loquitur Dominus meus Deus: Cum steteritis ante Reges ac Præsides, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini, non enim vos estis qui loquimini sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis: ubique enim lex Dei nostri damnat maleficia vestra, et manifestat crudeles proditiones universis cultoribus F idolorum, quemadmodum Propheta dicit; Simulacra gentium, argentum et aurum: figuntur autem in parietibus ne cadant; quod si ceciderint, se ipsa adjuvare non poterunt: et tamen dicitis, isti sunt dii nostri: similes ergo fiant qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis, quoniam in odium Dei vivi, et deceptiones animarum facta sunt atque errorem. Anolinus dixit: In qua ergo legis prædicatione habes fiduciam, ut contradicas nobis? Levita Christi B. Peregrinus respondit: In lege Evangeliorum, in prædicatione Apostolorum, et in auctoritate Jesu Christi Domini nostri, qui non sacrificantibus, indoctis autem sibi pure servientibus juxta Christianorum ritum, repromisit vitam æternam, quam præparavit diligentibus se ab origine mundi: et hoc est quod sanctum Evangelium justis protestatur dicens: Venite Benedicti Patris mei. Anolinus dixit, Puto te haud nescire, Peregrine, quod quicumque in hac præsumptione perseverant, jubentur carnes eorum diversis pœnis lacerari, et mala morte finiri, et ex hac vita exterminari. Levita Christi S. Peregrinus sine trepidatione respondit: Ego Diocletianum Imperatorem, et te, atque omnes Principes ejus in hoc superabo

Math. 10 contemnit idololatriam, — *Ps. 113. 4* — *et Christum profitetur:*

A superabo, si hujus temporis tormenta toleravero. *tormenta spernit:* Inde perseverante me usque ad mortem, manifeste cernet mundus, in omnibus te superatum esse, et me in virtute Domini mei triumphare. Magister namque Dominus noster Jesus Christus hoc mandavit nobis : Non qui inceperit, sed qui perseveraverit, salvus erit. Et Apostolus ejus ad hoc nos hortatur, fiducialiter dicens; Non sunt condignæ passiones hujus temporis. *Rom. 8, 18*

3 Anolinus inquit : Satis multa te verba facere permisimus, jam te ulterius procedere nolumus, sed ordinate nobis respondere. Unde huc advenisti, ut proderes dignitatem tuam? S. Peregrinus respondit: In Rosolanico loco habitavi, priusquam ad Anconitanam Urbem venirem. *venit Anconam:* Ubi ego sentivi bene proficere dignitatem meam, inter supplicia et pœnas tuas. Nam ut scias quod non relinquo coronam, quam præparavit mihi Dominus, ideo non requiro hujus seculi dignitatem : quoniam illam desidero habere in cœlis, quam promisit mihi in illum diem justus Judex. Verum quia sanctum Evangelium jubet, ut si vere divites esse volumus, veras divitias, id est cœlestes, amemus : propterea dereliqui, quæ peritura sunt, ex quibus acquiritur vita æterna, et B exaltationis gaudia sine fine inveniuntur mansura. Anolinus dixit : Hæc sunt verba, quibus jam plures seduxisti, et in damnationem suppliciorum, sicut et te ipsum, misisti. B. Levita respondit : Seductio nostra vita æterna est, et gloria triumphalis. Unde qui cupit habere cœlestem et perpetuam dignitatem, credat fiducialiter Jesu Christo Domino nostro, qui de cœlo venit et clarificavit in se omnem veritatem. *Joan. 15 15.* Hæc namque locutus est discipulis suis : Jam non dicam vos servos, sed amicos. Exarsit tunc Anolinus : qui ideo manus et pedes ejus exungulari præcepit, *varie torquetur:* ardentique lampade latera ejus succendi. Beatus autem in his pœnis gaudens, se proficere dicebat, atque Anolino dixit, ut sibi crudeliora inferret tormenta si quæ essent. Deinde conversus ad Orientem deprecatus est Dominum Jesum Christum ut eum ab illis pœnis liberaret, ne elatio illius filii diaboli eum vinceret Quæ quia Proconsulem confundebant, cœpit eum hortari, ut jam tandem ad ejus voluntatem accederet, ni vellet mala morte finiri. Cui sanctus Peregrinus respondit : Oportet me resistere voluntati tuæ, et voluntati Jesu Christi fidele officium exhibere.

4 Quibus auditis, Anolinus iterum in squalidum ac tenebrosum carcerem detrudi jubet, ac tam diu- C tissime fame ac siti eum affligi præcepit, donec de *fame vexatus iterum torquetur.* hoc mundo exterminaretur. Cumque B. Peregrinus tam acriter inclusus Deum jugiter oraret, ut se constantem usque ad mortem servaret: iratus Proconsul iterum extrahi jussit et fustibus cædi, atque ferreis pectinibus ejus carnes lacerari, eum interim hortans his verbis : Peregrine, dic tantum quod Diocletiani legibus et jussionibus non resistis, et dimittemus te, alioquin perditionis et mortis interitus tibi paratur. Beatus respondit, Christum Jesum in passione se imitari velle, qui sibi inde vitam æternam præparari sciebat : illis autem eo majora præparat tormenta, quo sunt potentiores. Audiens hæc Anolinus eum eculeo suspendi, torqueri, atque lacerari mandavit, dicens : Quare stulte in infidelitate perseveras? Esto obediens Diocletiani præceptis, et faciemus te de ipso eculeo deponi, non enim aliter manus nostras effugere poteris. Cumque B. Peregrinus hæc omnia constantissime sustineret, de eculeo depositum denuo detrudi jussit in carcerem, et non post multum temporis in foro Anconitano eum statuit. Ubi cum ejus constantiam Anolinus ferre non posset, Beatum in craticula extendi præcepit, et substerni carbones accensos; ac oleum superfundi, ut totum ejus corpus assaretur. Sed orante sancto Peregrino, D ignis voracitas extincta, atque illæsus remansit. *et capite plectitur.* Cumque adhortationibus Anolini renueret, damnatus est gladio; quod B. Peregrino summum attulit gaudium, cum diceret se jam cupere dissolvi, et esse cum Christo : quamobrem XVII Kalendas Junii gladio est percussus, atque feliciter migravit ad Dominum.

5 Corpora BB. Peregrini, Herculani, et Fabiani, qui Anconæ Ecclesiam ad honorem Salvatoris nostri *Curantur febres,* construxerant, a quibusdam Sacerdotibus Ugone et Philippo, fabrisque murariis qui ecclesiam vetustate consumptam reficiebant, inventa sunt. Fuit vir quidam, nomine Joannes, qui dum continua febri laboraret, vovit Deo et SS. Peregrino, Herculano, et Fabiano, quod cum corpus in feretro jaceret exanime a medicis derelictum, ad prædictos Sanctos ferretur. Dormitare [autem] cœpit, ac inde experrectus non solum loqui poterat, sed quod ad domum per se redire valeret, constanter perhibebat. Mulier quædam prædives magnis tenebatur febribus, cujus vir ad sanctorum Peregrini, Herculani et Fabiani corpora eam asportavit : quibus supplices preces effundentibus, mulier veluti in extasim rapta, audivit : Scias te meritis sanctorum Peregrini, Herculani, et Fabiani liberatam. Ab illa itaque hora de infirmitate *phrænesis,* convaluit. E Quædam mulier filiam febricitantem habebat, quæ cum in frenesim incidisset contra adstantes omnes insana verba proferebat. Accurrit genitrix ad Sanctorum corpora, ac circa eorum tumulum dormitavit, audiens, Revertere in domum tuam, ecce quod concupisti dudum obtines; filia tua salva facta est. Atque ad propria rediens, natam incolumem reperit. Quidam vir per quinquennium claudus extitit, *contractio,* ac taliter manibus contractis, ut nec ambulare, nec quidquam manibus agere posset. Cum autem prædictorum Sanctorum famam audisset, domesticorum manibus ad eorum tumulum fuit allatus : cujus corpus, brevi supplicatione peracta, illico restitutum est sanitati. Mulier quædam podagricum morbum incurrerat, ad quem morbum sanandum omnia in *podagra,* medicis consumpserat, ac domesticorum manibus ambulare cogebatur : cum vero Deum deprecaretur, ut prædictorum Sanctorum meritis eam liberaret, totius corporis valetudinem pristinam recepit. Quidam puerulus dysenteriam patiebatur, teterrimum *dysenteria,* sanguinem per secessum emittens : qua prægravatus infirmitate, fere diebus novem sine cibo et dormitatione vitam duxit. Tandem a parentibus ad Sanctorum corpora delatus, somnum cœpit, ac in ipso F somno clamabat : Famule Dei, Peregrine, adjuva me cum sociis tuis. Et exinde vigilans cibum sumpsit, atque inde in totum fuit liberatus.

6 Cujusdam Patricii colonus, cum ex fonte *energumeni.* aquam biberet, dæmon in eum ingressus est, ac eum vaxare statim incœpit : sed ductus ad Sanctorum Peregrini, Herculani, et Fabiani monumentum, dæmon terribilibus cœpit clamare vocibus : Peregrine, Herculane, et Fabiane, cur me vestris orationibus incenditis? atque statim eo relicto, numquam de cetero eum vexare præsumpsit. Similiter cum alius a pistrino recederet, diabolus lupi specie apparuit, insidias illi præparans plurimas. Cum autem ad puteum pervenisset, simul cum aqua dæmonem ipsum potavit. Cumque ad domum sui Domini pervenisset, Dominus S. Peregrini ac sociorum ejus meritis confisus, ad eorum cryptam eum adduxit. Ubi conatus est clamare, turpiaque verba proferre. Deus autem omnipotens, per Sanctos suos Peregrinum, Herculanum, atque Fabianum, eum ab illo corpore expulit, nec ultra dæmon hominem vexare potuit.

APPENDIX

A

APPENDIX D. P.

De inventione et translationibus Sanctorum corporum.

Annus 500 Passioni eorum male adscriptus,

Post longum a Sanctorum Martyrio temporis spatium, amissa eorum memoria, Salvatoris templum ruinam minabatur: prudentia vero Sacerdotum Ugonis et Philippi ipsum refieri denuo curavit. Cumque ipsa Basilica funditus destrueretur renovationis causa, inventa est tumba dictorum Martyrum, et in latere hæc incisa verba: Anno Domini D. in ecclesia ista requiescunt corpora sanctorum Peregrini, Erculani atque Fabiani. *Ita epitome legendæ, cum mox infra citandis documentis submissa nobis ab humanissimo Saraceno* IX *Aprilis anno* MDCLXXVII, *quem is vitæ suæ* LXXVII *numerabat et ultimum habuit, haud diu post Romæ, ubi morabatur, mortuus. Auctor epitome istius, quocumque vixerit tempore, haud dubie perperam extendit litteras* A. D. D. (*quæ solæ repræsentantur in lapide mox exhibendo*) *neque enim Æra annorum Domini, primum a Dionysio Exiguo seculo* VI *ad medium* B *vergente excogitata, ante seculum* VIII *adduci in usum publicorum monumentorum cœpit, uti plenius alibi demonstramus, et viri eruditi passim norunt. Quid ergo? Inter varias annorum notandorum rationes, ante dictum Dionysium et diu post usurpatas, ex usitatioribus, apud Græcos præsertim, una fuit, quam* Æram Diocletiani *sive* Æram Martyrum *appellabant, ductam a die* XXIX *Augusti ejus anni, quo Numerianus Imperator occisus fuit a socero suo Apro, et Diocletianus interempto sua manu Apro dictus est ab exercitu Imperator, id est anno vulgaris Æræ* CCLXXXIV.

videtur juxta æram Diocletiani numerari,

et notari an. Chr. 784 quo composita sint corpora in unam arcam:

14 *Secundum hunc calculum, qui Coptis, Abyssinis et aliis per Africam populis Christianis adhuc in usu est, Annus Diocletiani quingentesimus, quem antiquitus signatum in arca putamus, inchoaretur exeunte Augusto anni secundum nos* DCCLXXXIV, *quando adhuc Æra Diocletiana usos esse Anconitanos, eo est credibilius quo recentior tunc nec ubique recepta erat Christiana Æra, in scripturis publicis primum usurpari cœpta a Longobardis, in quorum mores transire voluisse Anconitanos eo minus dicendum est, quod jugum eorum, sub quo annis* XXI *gemuerant* (*alii* XLVI *numerant*) *excussissent ab anno* DCCLXIII, *quando se Romanæ Ecclesiæ tradiderunt; quæ nec ipsa adhuc Christianæ Æræ usum acceptaverat. Itaque prædicta Sanctorum compositio in unam illam arcam præcessit inventionem, a Presbyteris Ugone et Philippo factam, plus quam* D *quatuor seculis. Nam Joannes Picchi Tancredi in epistola, super his rebus missa ad Saracenum prædictum, tunc adhuc Canonicum, dicit penes se esse* historiam antiquam civitatis Anconæ, extractam ex vetustioribus scripturis quæ inter Sanctorum Reliquias asservabantur, diligentia Magnificorum Dominorum D. Francisci Scalamonti, D. Jacobi Gualtrucci, et D. Jacobi Marchetti Operariorum S. Cyriaci anno MDL, *in qua dicitur, quod* fabrica ecclesiæ S. Salvatoris, Kalendis Aprilis inchoata, anno MCCXIII; propter discordias inter Presbyteros Operariosque subortas, imperfecta hæserit usque ad II Maji anni MCCXXIV *quando Sanctorum corpora, sub initium ædificationis inventa, primum sub altari suo condita sunt.*

deinde in ecclesia S. Salvatoris,

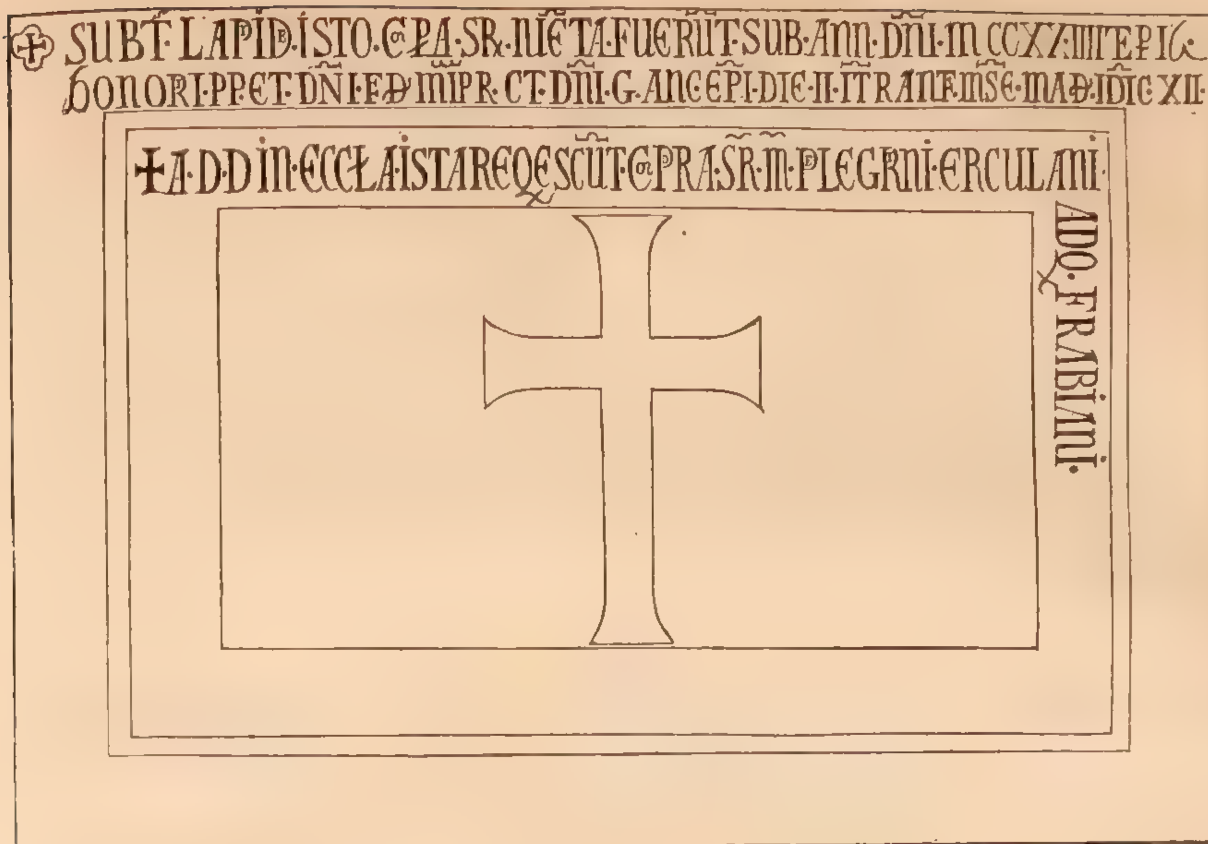
an. 1213 restaurari cœpta,

15 *Extant adhuc utriusque asserti fundamenta, lapidibus incisa, prius quidem in arcu portæ majoris ecclesiæ S. Peregrini hisce verbis* Anno MCCXIII, Indictione XII, die prima Aprilis intrante, D. Innocentio summum Pontificatum sustinente, Ottone Imperium tenente, Ugone et Philippo Presbyteris et Petro cum Dominico Operario ex... *cetera legi amplius non possunt, per conjecturam tamen haud inverisimilem dicere possemus, indicatum voluisse auctores quod* ex fundamentis *struere cœperint novam istam ecclesiam. Sed* E *corrigendus hic est transcribentis error, qui annum Indictionis reperiens notatum* XII *(more illius ævi, quo usitata non erat antiqua litteræ V forma) putavit esse* XII. *Cum autem Indictio* XV *non conveniat in annum* MCCXIII, *sed immediate præcedentem, apparet Anconitanos æque ac Tuscos eo tempore solitos fuisse annorum suorum initium ducere ab Incarnationis festo, communis anni initium, quod nunc habemus Kalendis Januarii, prævenientes novem mensibus. Erat igitur annus tam Pontificatus quam Imperii decimus quintus: nam Innocentio III Januarius, Otthoni IV initium Martius dedit, uno eodemque anno* MCXCVIII.

sub lapide altaris sunt inventa.

16 *Alterius asserti testis est lapis, cujus hic formam et figuram vides: mensuram tribus pedibus Romanis in latitudinem, duobus in altitudinem definiri scripsit, interrogatus anno* MDCLXXIX, *R. P. Christophorus Segnerus Anconitani Collegii Rector: qui etiam de ipsa litterarum forma consultus, essetne talis qualem repræsentabat ectypum, an autem (sicut Saracenus et alii appellant) Gothica; respondit omnino esse talem, id est Latinam, sed degenerantem; nec alio sensu dici Gothicam posse, quam quo passim Gothicum ab Italis nuncupatur, quidquid aliquatenus barbariem sapit.*

Similes

Similes huic lapides in vetustis Italicis ecclesiis fortassis haud paucos reperire esset, siquis examinare vellet altaria : unum inveni apud Seraphinum Esquirrum in Sanctuario Sardiniæ pag. 490 : *estque omnino ea forma ac mensura, quæ veterum altarium : solum enim tres pedes Romanos in longum, duos in altum continet. Quare nihil dubito, quin etiam hæc marmorea tabula post educta, quæ subtus latuerant Sanctorum corpora, fuerit conformata ad usum altaris ipsis dedicandi, idque non parvo tempore operuerit (convenit enim supradicta mensura ætati illi, qua minus longæ erant, quam nunc struantur aræ) postea autem cum visum esset quædam innovare in prædicta ecclesia, ac nominatim majorem ejus portam, cujus meminimus, muro claudere; inter alia etiam destructum sit prædictum altare, ejusque tabula adhibita ad ornandam frontem jam clausæ portæ, sicut hodie cernitur.* an 1224, *Cum autem prior atque celebrior ecclesiæ innovatio fieret, et corpora sub isto lapide inventa sunt; videtur hic adhuc purus fuisse saltem a litteris, Cruce ut summum,* C *solaque cruce et lineis insculptus : intra quas deinde una eademque manu incisus sit duplex titulus; primum, intra lineas interiores, ipse idem qui olim fuerat in latere veteris arcæ expressus, quem sic ad longum lego :* † Anno Diocletiani quingentesimo, in ecclesia ista requiescunt corpora sanctorum Martyrum Pelegrini, Erculani, atque Frabiani. *Exteriori autem et ampliori limbo inserta est notitia inventionis, sic exprimenda.* † Subtus lapide isto corpora Sanctorum inventa fuerunt, sub anno Domini MCCXXIV, temporibus Honorii Papæ, et Domini Federici Imperatoris, et Domini G. Anconitani Episcopi, die secundo intrante mense Madii, Indictione duodecima.

17 *In hujus explicatione scripturæ, peritum chronologum necessario offendet numerus Indictionis. Si enim (uti ex titulo portæ, tunc cum poneretur sculpto, recte colligitur) Anconitani prævertebant novem mensibus anni nunc communis initium; consequens est mense Majo, quo inventio contigit, anno secundum ipsos* MCCXXIV, *nobis solum numerandum esse annum* seu potius 1223, MCCXXIII ; *atque adeo Indictionem fuisse non* XII, *sed* XI *dumtaxat : et nisi velimus credere, quod non est verosimile, stylum mutasse Anconitanos ipso illo decennio, quod inter jacta fundamenta ecclesiæ et inventionem sanctorum corporum intercessit; dicendum erit sciolum quempiam* XV *aut* XVI *seculi (quando fortassis primum obstructa est porta, et destructo veteri altari translatus huc lapis) addidisse Indictionis numero unitatem, quæ ei secundum usum sui ac nostri temporis deesse videbatur. Quod ad Episcopum Anconitanum attinet, cujus nomen per solam initialem litteram G. pro more seculi reperitur notatum; similiter notatur in Confirmatione numeri duodenarii Canonicorum, facta Anagniæ a Gregorio Papa IX* Idibus Julii Pontificatus anno XII, *qui fuit Christi* MCCXXXIX *Priore et Capitulo Anconitano postulantibus, in hunc modum :* Nos vestris postulationibus grato concurrentes assensu, duodenarium Canonicorum numerum, te fili Priore commutato, quod bonæ memoriæ G. Anconitanus Episcopus in ecclesia vestra statuit, confirmamus. *Atque ex hoc recte monet Joannes Picchi Tancredi corrigendum Ughellum, qui institutionem illam, factam anno* MCCXXVI, *tribuit* Rufino Lupato, *ex Ordine Minorum Anconitano Episcopo, cujus ultra annum* MCCXXII *non inveniebat memoriam, eique immediate facit succedere Joannem* F *Bonum, anno* MCCXLIII ; *cum ex duobus istis documentis appareat, inter utrumque mediasse hunc Episcopum G. puta Guilielmum, Gregorium, Georgium aut Gerardum. Mirumque est quod Saracenus, jam citatam Joannis Picchi epistolam in manibus habens, in eumdem cum Ughello errorem impegerit, parte 4 Notitiarum Anconitarum pag.* 533.

.pore G. Episcopi, iale præteriti in Catalogis,

18 *Porro a tempore elevati primum lapidis, prædicta Sanctorum corpora requieverunt intra lapideam arcam, forma ac mensura similem ei, in qua S. Dasii Martyris corpus Dorostoro allatum majores deposuerant. Formam exhibebimus æri incisam* XX *Novembris, quando colitur a Græcis, etiam Romano Martyrologio inscriptus, sed per errorem dictus Episcopus, cum Græci Militem faciant, qui commilitones suos impediverit, ne ex tironibus unum Saturno sacrificarent, eaque de causa occisus sit. Duæ autem arcæ istæ marmoreæ sunt, et satis pulchræ ; visebanturque olim sub loculis ad id excavatis intra duas primas pilas, tholum seu cupulam ecclesiæ sustinentes : sic ut respicerent sese invicem et portam majorem, ut ait Saracenus ; anno autem* MDCL *ad ejusdem ecclesiæ cryptam seu confessionem translatæ fuerunt a Patribus Carmelitis Discalceatis ; iterum alio transferendæ*

et posita intra marmoream arcam

cum arca S. Dasii variè translatæ.

A *Auctore D. P. eorumdem statuæ fictiles.* *transferendæ cum dicti Patres, quibus ecclesia S. Peregrini concessa est, suum de fabricanda nova consilium impleverint. In eadem ecclesia conspiciebantur olim etiam tres statuæ ex argilla coctæ pictæque, Alba ac Tunicellis indutæ omnes, tamquam Diaconi: quos esse Sanctos* Peregrinum, Herculanum et Flavianum *passim creditur: has vero, una cum veteri tabula, S. Dasium ut juvenem militem repræsentante, abstulit D. Christophorus Fiorani, ultimus Curatus ecclesiæ S. Peregrini, cum inde transferretur parochiæ titulus ad ecclesiam vicinam S. Philippi Nerii.*

Arcæ inscriptio male formata. 19 *Arcæ inscriptio, iisdem quibus superiores characteribus, atque adeo circa annum* MCCXXIV *efformata, hæc est:* † Peregrini et Flaviani sanctorum Martyrum corpora, qui XII Kalendas Junii anno a Christo nato quingentesimo passi sunt, cum Sanctorum Innocentium Reliquiis hunc translata †. *Auctores hujus inscriptionis dupliciter haud dubie decepti fuerunt: primo quod annum, in veteris arcæ latere repertum, crediderint esse annum Martyrii, cum esset intelligendus annus translationis; secundo quod* A. D *interpretati sint* Annum Domini. *Tertii erroris eos accusat Joannes Picchi Tancredi quod per supinam negligentiam omiserint nomen* Erculani. *An hæc accusatio vera sit, tunc demum scietur, cum ipsa arca aperietur, et trium corporum membra exhibebit: quod si duo solum inveniantur, licebit conjectare, unum ex tribus reservatum fuisse ad altare aliquod instruendum, et ea de causa nomen unum omissum. Ab hac conjectura non longe abit Saracenus, pag.* 60 *asserens,* S. Herculani *corpus forsitan fuisse positum intra arcam S. Dasii: quæ conjectura an verosimilis sit pari modo deberet ejusdem arcæ reseratione probari, considerando utrum plus quam unius corporis ossa intus lateant. Nobis satis est, et venerationem Sanctorum antiquam, et multiplicem corporum intra ejusdem ecclesiæ spatium translationem exposuisse.* D *cur absque nomine S. Herculani?*

D. P.

B E

DE SS. VALENTINO ET DAMIANO

MARTYRIBUS IN APRUTIO.

XVI MAJI

Notitia inserta Ferrarii, non catalogo, *Cum Philippus Ferrarius anno* MDCXIII *in lucem dedisset suum Catalogum Sanctorum Italiæ, et hic ejus labor magno ubique plausu celebraretur, facile ei fuit, alium Sanctorum in Romano Martyrologio non expressorum Catalogum molienti, de pluribus non tantum exteris, sed etiam Italicis Sanctis notitiam antea desideratam consequi; ipsasque eorumdem Legendas, ad quas in Annotationibus sæpe appellaret, quemadmodum ex illius editione facta anno* MDCXXV *luculenter apparet. Non ita tamen potuit omnia ad opus tale necessaria vel utilia consequi, quin multa eum latere pergerent, quædam etiam afferrentur serius, quam ut eorum posset suo loco meminisse. Ergo in Indice alphabetico Sanctorum ad calcem secundi Catalogi,* *seq catalogi indici pro 16 Maji,* *invenies aliquos nominatos, qui in ipso contextu non reperiuntur, cum pleniori autem notitia inserendi fuissent secundæ ejusdem Catalogi editioni, si ad eam auctor processisset. Sic in jam dicto indice notantur præter alios,* Valentinus Episcopus Tarracinensis et Damianus Diaconus, Martyres Petræ in Aprutio XVI Maji, *nomina quidem et gradum singulorum in ecclesia, titulumque Martyrii ac loci appellationem eam, quam Legenda exprimit, nobis consignans; non tamen eum diem, quo ibidem passi leguntur seu verius finguntur; sed quo eos coli monitus fuerat, ut credere libet. Ignoravit autem veteri appellationi* Petræ, *successisse nomen* S. Valentini: *cum quo ipsum locum notatum invenies in hodierni Aprutii tabulis, ad Piscariam flumen inter Sulmonam et Theate, pari fere utrimque* IX *aut* XI *milliarium intervallo.* C

deinde Appendici Ughelli, 2 *Ea notitia, extra locum suum sic proposita a Ferrario, mirum non est si Ferdinandum Ughellum fugerit, anno* MDCXLIV *tomum* 1 *Italiæ sacræ, in eoque Terracinenses Episcopos edere parantem; donec aliunde admonitus quid in Indice haberetur, ipseque Legendam Sanctorum jam nominatorum assecutus Romæ, tomo* V *ejusdem operis, quem anno* MDCLIII *vulgavit, subjecit Appendicem ad tres priores tomos; monuitque ad primi tomi columnam* 200 *inserere Episcopis Terracinensibus* Avitum et S. Valentinum, *qui* defuncto Avito Episcopus electus, et in monte Soracte a S. Silvestro Papa consecratus, verbo et exemplo sibi commissam *cum indicio cultus in proprii nominis oppido,* ecclesiam strenue rexit ad Juliani Apostatæ usque tempora, sub quo una cum Ditamiano (*Damianum scribere voluit*) Diacono suo nobilem tulit palmam Martyrii: cujus lipsana sacra in oppido S. Valentini nuncupato in diœcesi Theatina venerantur, ubi et ejus MS. extat Vita characteribus Longobardis scripta, cujus exemplar, *inquit,* vidimus in bibliotheca Vallicellana, inter monumenta Cardinalis Baronii De eo etiam mentionem habet Ferrarius in Catalogo die XVI Maji. *Vidimus et nos dictum exemplar, singulari Patrum Oratorii benevolentia facultatem adepti lustrandi omnia, et quidquid visum esset transcribendi: sed prius quam ipsum videremus habebamus aliud nobis transcriptum Neapoli, ex monumentis olim collectis ab Antonio Caracciolo Presbytero Regulari, et asservatis in Bibliotheca Theatinorum, ut vocant S. Pauli.* *Vide App. tom. VII Maji not. 105**

ubi Legenda in 9 Lectiones distributa: 3 *Est illa Vita in novem Lectiones distributa ad usum Officii ecclesiastici, quarum postremas duas, utpote solas ex certiori scriptas notitia, lubet hic dare; de ceteris postea judicaturi commodius. Habentur eæ sub novo hoc titulo,* Inventio et translatio seu miracula sanctorum Martyrum Valentini et Damiani: *stylus tamen ita prorsus est idem, ut dubitari nequeat quin unus priorum et harum sit auctor. Lectio igitur* VIII *est talis.* Postquam divina ordinatione, gloriosissima F *unde scimus corpora sub Longobardis agnita,* corpora sanctorum Martyrum Valentini et Damiani a fidelibus collecta fuere, et ut illis temporibus necessitas incumbebat, decenter sunt tradita sepulturæ; inculta et absque veneratione mansere usque ad tempora Longobardorum, quando tota Italia conversa, omnes homines illius Provinciæ baptismo Christi sunt consecrati. Illis denique temporibus tanta pace tota Italia lustrabatur, ut omnes cives habitarent in propriis possessionibus. Eo tempore Civitas Zappina erat destructa, et in viculis redacta et in omnibus illis viculis non erant oratoria præter oratorium S. Salvatoris, quod situm erat super flumen Piscariæ, ubi confluebant omnes habitatores illius Provinciæ ad audiendum verbum Dei, et ibi tumulabantur omnes eorum defuncti. Accidit autem ut homines, non longe ab ecclesia illa manentes, deferrent quemdam rusticum defunctum, ut in eodem loco traderent sepulturæ. Cum autem ire cœpissent, ingens pluvia mixta grandine ita eos occupavit, ut non valerent ultra procedere. Cumque essent in articulo mortis positi, ut nec domum reverti, neque ad ecclesiam pergere possent; jussu et voluntate Dei, subtus quamdam ilicem devenere; ubi diu multumque sedentes, pluviæ magis ac magis crescebant

A crescebant. Consilium inter se agentes cœperunt fodere subtus arborem illam, ut ibi mortuum sepelirent. Cumque non multum foderent, invenerunt tumulum, ubi corpora sanctorum Martyrum Valentini et Damiani quiescebant, et invenerunt ibi Epitaphium supra pectora eorum. Sacerdos autem quidam, qui corpus defuncti ducabat ad ecclesiam, legit titulum, in quo erat scriptum : Hic requiescunt corpora sanctorum Martyrum Valentini et Damiani. Videntes autem hæc mirati sunt, et cœperunt Deum rogare, dicentes : Domine Jesu Christe, Deus verus de Deo vero ; si hæc quæ vidimus corpora Sanctorum sunt, resurgat hic mortuus, ut nomen tuum sanctum glorificetur in seculum. Cumque astantes respondissent, Amen ; statim surrexit defunctus, et magna serenitas cœli facta est ; illi ergo homines, cum vidissent tanta miracula, stupuerunt atque glorificaverunt Deum, et sanctos Martyres Valentinum et Damianum. Denique aliqui ex illis custodiebant corpora Sanctorum, alii vero euntes per vicos et Castella divulgaverunt omnia quæ viderant. Tunc omnes populi regionis illius simul congregati construxerunt supra sepulcrum sanctorum Martyrum parvum oratorium, et clauserunt diligenter eorum B sepulcrum. Deinde cœperunt homines construere parva oratoriuncula in circuitu ejusdem oratorii, et ibi habitavere in eodem loco.

resuscitato ad ea mortuo,

et oratorium super ea constructum.

4 *Gens* Longobardorum, *tota fere Italia dominans, conversa ad fidem Christi est seculo* VII; *et duobus seculis eam tenuit cum titulo Regni : quo deinde per Carolum Magnum extincto, non sunt extincti Principatus quos iidem Longobardi tenebant in Regno, quod nunc uno nomine Neapolitanum dicitur, donec eo potirentur Saraceni ex Africa advecti in Siciliam atque Calabriam anno* DCCCXXVII, *et intra annos* XV *omnia occupantes usque ad Romanæ urbis portas. Hos deinde, partim Græci, partim Normanni expulerunt : et hi quidem, pulsis etiam Græcis, Apuliam, Aprutium, Campaniam subjicientes sibi, novo Principatui dederunt principium post annum* MXL, *initio quidem graves Ecclesiæ, postea tamen utilissimi, rebus non tantum in Europa, sed etiam in Asia fortiter ac feliciter gestis. Sub his, quartam quintamve generationem in Italia jam numerantibus, seculo* XII *aut etiam* XIII *facta est sacrorum translatio mox referenda; ex quo colligas auctorem vitæ qui de hac Translatione scribit, tamquam de re per solam majorum traditionem accepta, referendum esse ad seculum saltem* XIV. *Nec est quod pro majori dictæ Legendæ antiquitate adstruenda quemquam moveat Character* C *Longobardus quo scriptam haberi testatur Ughellus : viguit enim hujus characteris usus in toto Neapolitano Regno usque ad cœptam impressionem, imo in omnibus Romanæ Curiæ scripturis etiam hodie obtinet, licet levigata haud parum forma. Nemo igitur miretur si judicemus, quod auctor tam parum instructus de veritate in iis quæ Vitam ac martyrium dictorum Sanctorum spectant, sua vel aliena commentu legenda illis tradidit, qui malebant noviter excogitatam, quam nullam omnino, Patronorum suorum historiam legere : cui quam merito non adhibetur fides, tam immerito negaretur memoriæ recentiori inventionis translationisque jam dictæ. Hanc igitur accipe ex Lectione* IX.

seculo 7 aut 8:

et seculo 12 aut 13

5 Manserunt autem corpora Sanctorum Martyrum ut supra ad tempora Normandorum : quando Trogisius egregius miles, unus ex maximis Patriciis Normandiæ, Castrum Petræ et alia plurima castella sortite et conquisite tenebat. Hic Trogisius transferre fecit corpora sanctorum Martyrum Valentini et Damiani, de loco in quo manebant, in Oratorium, quod situm erat in Castro Petræ ; ubi virtutes innumeras Deus quotidie monstrare dignatur. Mortuo itaque Trogisio, et Roberto ejus filio, et alio Trogisio filio Roberti, Riccardus filius ejusdem Roberti, præclaræ indolis adolescens, ex jure et D consuetudine Normandorum, dignus heres successit majori. Qui cum esset juvenis, tanta audacia, nobilitate, prudentia, et bonitate splendebat, quod per totam Italiam ab omnibus honorabatur. Hujus temporibus erat quidam homo in villa, quæ dicitur Licenosum, nomine Atro, qui per quadraginta annos a dæmonio vexatus fuerat : ipse denique Dæmon, qui supradictum hominem possidebat, multa præstigia et innumeras divinationes per eumdem hominem exercebat. Nam sæpius faciebat se vinciri, et a multis ligaminibus non tenebatur : positus in carruca, a centum hominibus non trahebatur. Cum volebat, ecclesiam introibat ; et quando volebat, a multis se trahi non permittebat. Hic sæpissime ductus fuit ad limina Apostolorum Petri et Pauli et aliorum Martyrum Christi : sed a nullo horum potuit liberari. Accidit autem, ut quadam die prædictus dæmoniacus sponte veniret ad oratorium, in quo sancti Martyres tumulati erant, stipatus turbis virorum ac mulierum. Cumque ingressi fuissent ecclesiam, ubi sancti Martyres Valentinus et Damianus quiescebant, cœpit dæmon clamare et dicere Valentine, tu me ejicis : Valentine, tu me ejicis. Ad hanc vocem Sacerdotes, qui aderant, orationibus et E obtestationibus cœperunt insistere. Tunc dæmon, acerrime quam solebat, cœpit vexare eum : et elisus in terram, evomens volutabatur. Deinde tanto fætore ecclesia est repleta, ut cunctus populus putaret se interire. Cumque Clerici, Te Deum laudamus cantare cœpissent, tantus odor ex tumulo sanctorum Martyrum processit, ut omnes qui aderant putarent se in Paradiso Dei manere. Ille vero reversus in domum suam, diebus omnibus quibus vixit, Deum et sanctos Martyres ejus Valentinum et Damianum glorificavit.

sub Normannis translata ad Castrum Petræ,

AUCTORE D P.

ubi energumenus annis 40,

feliciter liberatus.

6 *Hæc sunt quæ de Martyribus istis certiora putamus haberi et credi posse. Cum enim eorum corpora sine honore dicantur latuisse usque ad tempora Longobardorum, quod satis declarat eorumdem inventio, non sub ruderibus alicujus ecclesiæ, vel intra locum servantem habitationis humanæ vestigia, sed sub opaca arbore : cumque præter nuda nomina cum titulo* Martyrum *nihil in eorum arca legerit Sacerdos inventioni præsens ; nec præsumi possit, tam fabulosam, ut mox dicam, Passionem antiquiori tempore scriptam extitisse, quando adhuc corpora sine cultu latebant ; consequens est, ut, quod supra monui, existimentur cetera quoque gratis* F *conficta, etsi alias in iis sint nonnulla quæ veresimilitudinem habere possent, si antiquiori meliorique fundamento niterentur. Tale est totius Legendæ principium, asserens quod Constantini Magni tempore Terracinæ in Campania floruerit par nobile Christianorum conjugum* Clarus *et* Flavia, *ex quibus nati successive sint* Valentinus, Fabricius *atque* Florentia*; quorum hæc marito nobili tradita sit, illorum unus post mortem parentum familiaris rei curam susceperit, alter isque primogenitus sacris studiis totum se impendens, ab* Avito *Episcopo ordinatus, eidem successit anno* CCCXXIV, *quo in* Soracte *monte latuisse dicitur* S. Silvester Papa *: idem deinde jam Episcopus a* Procla vidua *paupere, eleemosynam petente,* infantem Damianum *educandum susceperit, adultumque et optime instructum, fecerit atque habuerit* Diaconum suum, *usque ad tempus Juliani Apostatæ, id est ad ann.* CCCLXI. *Quibus si solum adderetur, quod Juliano gentilismum restituente, ab idololatris, etiam in Italia attollentibus cornua, vel ab idolorum Sacerdotibus occisi tumultuarie Sancti, vel etiam ab aliquo Imperialium Præfectorum prætextu alio quam religionis morti traditi narrarentur, eaque sic scripta antiquitus, dicerentur fuisse conservata in ecclesiis, eorum corpora memoriamque servantibus, potuissent videri certo cognita.*

Cetera omnia conficta videntur

initio quidem cum aliqua veri specie,

in progressu vero cum evidenti impostura.

7

AUCTORE D. P.

uti factum in Passione S. Cyriaci,

A 7 *Verum iis, qui fingere non verentur, tam solet deesse veræ historiæ notitia, cujus imitatione saltem verosimilia dicant; quam adesse audacia, qua præsumunt sine contradictione suscipiendum quidquid fuerint commenti. Ergo facile produnt ipsi sese ea miscendo, quæ si examinentur nec speciem quidem verisimilitudinis habent. Vide sis quæ de S. Cyriaci fabulosa sub Juliano eodem passione Hierosolymis, diximus* IV *Maji; eademque huc applicans intellige, similem esse Valentini et SS. Damiani passionem, atque inde disce æstimare cetera. Describitur ergo hic Julianus tyrannus, plane qualis Diocletianus fuit, edicta mittere per totum Imperium, quibus morte affici jubeantur quotquot idolis sacrificare recusarint, atque ad ea exequenda Duces, Præfectos, Tribunos, Comites quaquaversum dimittere : ex quibus Campaniam jussus obtinere Ausidianus, et Terracinam adveniens, delatum ab Ursacio et Irenæo* Valentinum, *fidemque confessum ac frustra cæsum, dissolutis inter verberandum brachiis ministrorum, una cum* Damiano *factum arguente conjecerit in carcerem; unde solutis vinculis educti ab Angelo et aliis civitatibus jussi prædicare, post triduum venerint in Comitatum Valvensem et civitatem Corfinium, ubi Irenen hæmorrhoissam viduam sanarit Valentinus, et quatuor hominum millia converterit : ideoque a Pontificibus idolorum cum Diacono suo cæsus, raptatus, ac semivivus extra civitatem relictus, rursumque ab Angelo sanatus, transierit usque ad fluvium Piscariæ in loco qui dicitur Pons-marmoreus, et sanato ibidem paralytico, ante solis occasum venerit in magnam civitatem Zappinam, trans Ortam flumen, inter Piscariam atque Cavinum fluvios, idololatricam totam : ubi cum cœpisset prædicare, a Demetrio Proconsule accersitus, filium ejus mortuum suscitarit; eoque cum familia capitum quadringentorum, et duobus millibus eorum qui miraculum spectarant, baptizatis, ædificatis ecclesiis, ordinato Clero, tentus iterum cum suo Diacono a templorum Pontificibus, fuerit extra urbem in vicina silva, prope magnam petram decollatus, inhumatusque relictus,* XVI *Kalendas Martii temporibus Juliani Imperatoris.* B D

persecutionem Juliani fingendo aliam quam fuit

eamque referendo ad 14 Februarii,

8 *Vidit Ferrarius a* S. Valentino *Presbytero Romano sumptum Passionis diem* XIV *Februarii, uti passim aliis Sanctis Valentinis factum : ideoque nullam ejus diei, licet in Legenda expressi, habendam sibi rationem putavit; vidit forsitan alia multa, ob quæ dicturus fuisset, si Catalogo Sanctorum Italiæ cum ampliori elogio hosce Aprutinos Martyres potuisset inserere, eorum Vitam multa egere correctione, sicut de aliis nonnullis dixit. Certe antiquos ac novos Geographos consulens, non dubitasset quin* Zappina *civitas, eaque magna et Proconsulem habens, merum ac putum figmentum sit. Ughellus de* Zappina *prudenter tacuit, sciens fieri non posse, ut talis tantaque urbs, tam vicina Romæ, si vere in rerum natura fuisset, Plinii aliorumque notitiam effugerit; natales, Episcopatum, ætatem Valentini, ac decessorem Avitum retulit. Sed cum ex eodem fonte processerint hæc, et ista evidentissime sint falsa, non major unis quam alteris haberi fides potest : ideoque de* Avito *et* Valentino *non debuisset nisi sub correctione meminisse in Appendice; et Terracinenses judicio nostro facient bene, si contenti* Savino, *quem pro anno* CCCXIII *in Romana Synodo sub Melchiade suggerit Optatus Milevitanus; et* Felice, *Damasi Papæ coævo atque in hujus vita memorato; antiquiores omnes Episcopos suos sibi ignotos esse fateantur, neque catalogos eorum augeri patiantur* Avito *ac* Valentino, *ut coævis S. Silvestri.* E

et civitati Zappinæ adscribendum.

DE SS. AQUILINO ET VICTORIANO

G.H.

MARTYRIBUS IN ISAURIA.

XVI MAJI

Memoria in antiquis fastis

Isauria, *Asiæ regio, pars Galatiæ australis est, Pisidiæ finitima, ubi et* Isaura *urbs* Isauropolis *in Conciliis dicta : nam* Ilvarius *Constantinopolitano primo, et* Athius *Chalcedonensi interfuerunt* Episcopi Isauropolitani. *In hac* Isauria, *seu regione, seu forte etiam urbe, floruerunt hi duo Martyres : a quibus tria Martyrologii Hieronymiani apographa hunc diem ita auspicantur :* XVII Kalendas Junii in Isauria C Aquilini, Victoriani; *quæ eadem passim in omnibus Martyrologiis excusis et manu exaratis habentur, cum hodierno Martyrologio Romano. Usuardus ista scribit, etiam primo loco :* In Isauria provincia natale SS. Aquilini et Victoriani, quorum gesta habentur. *Eadem leguntur apud Adonem et alios : et apud Petrum de Natalibus sub finem libri* XI, *ubi Sanctos enumerat, quorum gesta nequivit nancisci; interim num.* 141 *ista tradit :* Aquilinus et Victorianus Martyres, quorum gesta habentur, in Syria, *imo* Isauria, provincia passi sunt XVII Kalendas Junii. *Simili modo atque hic pro* Isauria, *scribitur* Syria, *ita etiam alibi* Isauria, Esaurea *et* Cæsarea *legitur. Uti etiam pro* Victoriano, Victorinus, Victurinus *et* Victoriana *reperitur. Sejunguntur in antiquissimo MS. Epternacensi per vulgarem particulam* alibi *tres Martyres, de quibus mox agemus : qui, omissa dicta particula* alibi, *in aliis apographis Martyrologii Hieronymiani his duobus adjunguntur, et unus alterve in aliis Fastis, uti mox patebit. In MS. Tamlactensi indicantur* Aquilinus et Victorinus; *uti etiam in Gellonensi tomo* 13 *spicilegii ab Acherio edito. In MS. Florario ad diem* XVI *Martii, referuntur* SS. Aquilinus et Victorianus Martyres, *quos tunc ad hunc diem rejecimus. Sunt etiam hi duo* Martyres Aquilinus et Victorianus *ad diem sequentem* XVII *Maji, inscripti antiquo Martyrologio Casinensi charactere Longobardico exarato. Item ad diem* XIV *Junii in antiquo Kalendario ante librum S. Isidori de Officiis Ecclesiasticis, asservatum Romæ apud Patres Congregationis Oratorii. Acta vero ab Usuardo et hunc citantibus aliis citata, nusquam hactenus comparuerunt.* F

etiam 17 Maji et 14 Junii.

DE

DE SANCTIS MARTYRIBUS

HERACLIO, PAULINO, MENSERIMO SEU MANEREMO, ITEM DIOCLETIANO, SEU DIJUDICIANO.

G.H.

XVI MAJI

Secundo loco memorantur hi sancti Martyres in antiquis apographis Martyrologii Hieronymiani, et in Epternacensi ita proferuntur : Et alibi Heradi, Paulini, Menserimi. *In aliis apographis deficit particula* et alibi, *et loco* Heradi *scribitur*, Heraclii, Heracli Heracri, *uti loco* Menserimi, *est* Maneremi, Manerimi, Minermi. *Ex his* Eraclius *sive* Heraclius *et* Paulinus *referuntur in MSS. Aquisgranensi ecclesiæ primariæ, Parisiensi Labbæi, item a Greveno in Auctario Usuardi, Galesinio et Canisio, et solus* Paulinus *in MS. Coloniensi S. Mariæ ad Gradus. In MS. Tamlactensi scribuntur hæc nomina*, Heradi, Paulini, Menserini. *Dedimus die præcedenti ex Synaxariis Græcorum Athenis in Sicilia passos* Heraclium, Paulinum, et Benedimum, *diximusque in exemplis quæ Parisiis P. Combefisius, Divione P. Chiffletius nobis exhibuit, etiam ad hunc* XVI *Maji eos referri : proinde vehemens mihi suspicio nascitur, ne* Benedimi *nomen librariorum errore conversum sit in* Menserimum *vel* Maneremum ; *aut contra. Magna certe affinitas est inter vetusta* μ *et* ν, *qua littera loco* β *sæpius utuntur Græci, quia pronuntiantes* B *in* V *convertunt sicut etiam Hispani faciunt. Ex tali tamen suspicione nolo quidquam mutare. In MS. Gellonensi sive S. Guilielmi de deserto, ab Acherio tomo 3 Spicilegii edito, referuntur nomina* Eraclii, Paulini, Diocletiani. *Iidem referuntur in MS. Augustano S. Udalrici, sed* Dioclitiani *scribitur. In MS. S. Galli* Diodeciani : *in MS. Labbeano et alio vetusto apud Acherium*, Dijudiciani *et* Dijudeciani, *et præponuntur nomina* Eraclii, Paulini. E

DE SS. MENGENE, GAIANO, JOVINO

MARTYRIBUS EPHESI IN ASIA.

GH.

XVI MAJI

Tres urbis Ephesinæ Martyres referunt quatuor *Martyrologii Hieronymiani apographa : item Notkerus cum MS. Trevirensi S. Maximini et alio Reginæ Sueciæ ab Holstenio laudato, cum aliqua tamen varietate. Nam pro* Epheso *legitur in MS. Epternacensi* Efera, *et pro* Mengenis, *in codice Reginæ Sueciæ est* Mingenis, *apud Notkerum* Miogenis. *Loco* Gaiani *est in MSS. Corbeiensi Parisiis excuso et Blumiano* Gaioni, *et in Lucensi* Guioni : *in iisdem quoque tribus est* Juvini, *aliis* Jovini. *In alio Corbeiensi necdum excuso celebratur memoria*, in civitate Epheso Mengenis et Gaioni. *In MSS. Richenoviensi et Rhinoviensi* Gaiani et Jovini in Epheso. *In MS. Augustano S. Udalrici et Gellonensi est nomen* Mengeni Martyris, *pro quo in MS. Parisiensi Labbæi legitur* Megethi. *In MS. Tamlactensi sunt nomina* Gaiani, *et* Joveni. *Iterum* XIV *Junii referuntur* SS. Miggenes, Gallianus, Juvinus Martyres in Epheso, *uti ibidem dicetur.*

DE SS. VINCENTIO, NIDERUNO, HERELO, MENIRO, PAULO, ITEM PAULO, AQUILINO, MONORGO, GAIO,

G.H.

F

MARTYRIBUS CORTONÆ IN HETRURIA.

XVI MAJI

Progredimur cum antiquis Martyrologii Hieronymiani apographis, in quorum antiquissimo Epternacensi ista leguntur :* Civitate Cortuna, Vincenti, Nideruni, Herceli, Meneri, Pauli, item Pauli, Aquilini, Minorgi. *In Codice Lucensi ordine aliquantum mutato sic habetur :* In civitate Cortona, Vincenti, Nideruni, Hereli, Pauli, Meneri, Aquili, item Pauli, Monorgi. *Quæ plane eadem sunt in MS. Blumiano : et fere in MS. Corbeiensi Parisiis excuso : sed* civitas, Corthosa *appellatur, scribiturque* Vincentii *et* Mineri, *et sub finem additur* Gaii. *Qui horum Martyrum est Dux et Antesignanus memoratur absque palæstra in MSS. Aquisgranensi et Labbæano et Gellonensi, item in Auctario Greveni ad Usuardum. Notkerus ista habet :* In civitate Cortina Vincentii et aliorum. *In MS. Tamlactensi sunt nomina*, Vincentii, Niderni, Herilii, Minerii, Pauli, Aquilini, Minorgi. *Palæstra* Cortona (*pro qua etiam* Cortuna, Cortina *et* Corthosa *legitur*) *videtur esse, quæ antiquis notissima Hetruriæ urbs, etiamnum Episcopali Sede ornata, in dominio Magni Ducis, in confiniis agri Perusini ac ditionis Pontificiæ consistit, haud procul a Thrasymeno lacu, Romana olim clade famoso.*

DE SS. FELICE ET GENNADIO

G.H.

MARTYRIBUS UZALI IN AFRICA.

XVI MAJI.

Uzalis, *sive* Uzala, *urbs Provinciæ Proconsularis in Africa, Episcopalis, mediterranea, celebravit olim duos Martyres, ad hunc* XVI *Maji sic relatos in Tabulis hodiernis Martyrologii Romani :* Uzali in Africa sanctorum Martyrum Felicis et Gennadii. *Ad quos Baronius ista annotat :* Meminit horum sanctorum Martyrum auctor commentarii de Miraculis S. Stephani Protomartyris, qui Evodii Uzalensis nomine inscribitur lib. 1 cap. 2. *Eorum ibi nuda memoria sic inscritur :* Alia autem Virgo sacra ad locum antiquorum Martyrum, in suburbio civitatis constitutorum, qui Felix et Gennadius nuncupantur, videbatur sibi iter facere per somnium, non ea via, qua de civitate pergi assolet, compendiosa aliquantulum, devia, et flexuosa... Unde etiam stella ad locum supradictorum Martyrum ab his, qui tunc in agro fuerant, occurrisse fertur. Igitur post quadraginta ferme dies, ex quo ista revelata sunt, in loco memoratorum Martyrum nostrorum, susceptis Reliquiis S. Stephani ad civitatem regredi cœpimus, *etc. Diem hodierni cultus, si in aliquo veteri scripto invenisset Baronius, non omisisset credo id annotare. Existimo igitur, quod, indecorum ratus tam certo testimonio notos Martyres per ignorantiam certæ diei latere, hunc ipsis pro sua auctoritate assignavit, factum approbante Ecclesia, cum id recepit.*

B E

DE SANCTO PAPYLINO

D.P.

MARTYRE APUD GRÆCOS.

Hunc sanctum Martyrem suggerunt nobis MSS. Græca Menæa, quæ Divione in Collegio Societatis Jesu apud Petrum Franciscum Chifletium invenimus : in quibus ista leguntur : Eadem die S. Papylinus, qui gladio percussus, martyrio vitam finivit. *Et adduntur hi versus*

Ὁ Παπυλῖνος τρῶσιν εὑρὼν ἐκ ξίφους,
Πάππους πλάνης ἔπαυσε καὶ θέρος ἅμα.
Dum Papylinus vulnus ex gladio invenit,
Papos erroris et simul messem enecat.

Sunt autem Papi *sive* Pappi, *ad quos hic alluditur, lanugines illæ, quæ deciduis carduorum foliis succedentes, et vento deinde raptæ, mala semina late spargunt, unde* ἐκπαπποῦσθαι, in pappos abire. *Apte igitur, sumpta ex nomine* Papyli *occasione, sanctus Martyr dicitur ipso in semine extinxisse spem nocivæ messis, id est erroris gentilitii, vilibus et volaticis ejusmodi* papis *sive (ut diminutive loquar)* papylis *jure merito comparandi.*

D. P.

DE S. FORTE EPISCOPO ET MARTYRE

BURDEGALÆ IN AQUITANIA.

XXI MAJI. C

Cultus sacer :

In MS. Martyrologio Ecclesiæ Burdegalensis sub nomine Usuardi, quod Divione apud Petrum Franciscum Chifletium reperimus, ista ad hunc diem leguntur : Burdegalæ S. Fortis, Episcopi et Martyris. *Quæ plane eadem habet Ferrarius in Catalogo generali,* Ex tabulis, *ut inquit in Notis,* Ecclesiæ Burdegalensis, nuper nobis transmissis : in quibus tamen nihil de tempore, quo vixit, aut sub quo Principe passus est, legitur. *Nec mirum, quia de primis hujus Ecclesiæ Episcopis nihil certi constat ; usque ad initium seculi* IV, *quo* Orientalis Episcopus, *et* Flavius Diaconus *ejus de* civitate Burdegalensi *interfuit Concilio* I *Arelatensi anno* CCCXIV *; a quo rursus hiatus annorum circiter quadraginta usque ad S. Delphinum, qui colitur* XXIV *Decembris, et anno* CCCLXXXI *interfuit Concilio Cæsaraugustano, Saussayus in supplemento Martyrologii Gallicani ad hunc* XVI *Maji,* Burdegalæ, *inquit,* natalis S. Fortis Episcopi et Martyris, ibidem sacris anniversariis hac die honorati. *In Festis vero propriis Ecclesiæ Burdegalensis præscribitur de eo Officium Ecclesiasticum sub ritu duplici, uti ex Kalendario nobis submisso constat.*

tempus incertum,

2 *Habemus Ecclesiam Metropolitanam ac Primatialem S. Andreæ Burdegalensis, ab Hieronymo Lopez ejusdem Canonico Theologali anno* MDCLXVIII *illustratam, atque octennio post ab eodem nobis benigne donatam* F *qui parte* 2, *cap.* 4, *nulla facta uspiam mentione* S. Fortis *(propterea credo, quod certum ejus tempus nullum nosset) primum Episcopum nominat* Orientalem, *post quem si successisset* S. Fortis, *posset credi sub Constantio Ariano Martyrium pertulisse eo tempore, quo is Arelate subsistens, vim faciebat convocatis e tota Gallia Episcopis, ut contra S. Athanasium subscriberent, ab Octobri anni* CCCLIII *usque ad ver sequentis anni : et sic utcumque impleretur hiatus prædictus. Potuit etiam ante Orientalem fuisse, et sub Ethnicorum Imperatorum aliquo fecisse martyrium · præsumi enim debet quod* Burdegala, *uti juxta Romani Imperii divisionem fuit* Aquitaniæ secundæ *caput, et Præsidis Provinciæ sedes, sic et metropolis aliarum in eadem Provincia sedium fuit, etiam sub Gentilibus. Et ipsa quidem a S. Martiale fidem sibi annuntiatam gloriatur, an seculo* I *et tempore Apostolorum, an vero sub Decio, huc non spectat definere : quod autem in epistolis, eidem Sancto suppositis, primus ab eo constitutus Episcopus nominatur* Sigebertus, *id Lurbæo in Chronica occasionem videtur dedisse* Gilbertum, *corrupto nomine, primum statuendi in ordine Episcoporum, et Lurbæum secutis Chenu, Roberto, San-Marthanis ; quorum hi videntes, fieri vix posse, ut* Gilberti, *æque ac* Sigeberti,

æque ac primus Burdegalæ Episcopus,

VIDE APP TOM. VII MAJI NOT. 106

A ti, *Francicum nomen, tanto prius ante Francorum adventum Burdegalæ fuerit usurpatum*, primum fortasse, *inquiunt, fuisse* dignitate sanctitatis, non ordine temporis.

3 *Sed de hac ejus sanctitate nullo ex capite nobis constat; cum neque memoria ejus inveniatur in Fastis Burdegalensibus, neque ullum vel sepulcri vel reliquiarum vestigium, atque, ut dixi, ex fictitio Martialis Sigeberto natus, in historiam videatur irrepsisse. Suppositas autem S. Martiali eas esse, quæ circumferuntur, epistolas, nemo debitabit, qui consideraverit allegari in iis Scripturæ textus secundum Hieronymi versionem; quodque in ipsa de qua hic agi possit ad Burdegalenses Epistola, de mysterio sanctissimæ Trinitatis distinctissime locutus, ita de Spiritu sancto disserat;* Spiritus Dei, qui vos sanctificavit credentes in ipsum, qui Filium naturalem et sibi secundum æternitatem coæqualem per omnia resuscitavit tertia die a mortuis, non est genitus sicut Verbum : quia et ipse Spiritus, in divina æqualitate gloriosus, processit ineffabiliter ab eo qui genuit et qui genitus est : itaque Spiritus D Domini non genitus, non factus, non creatus, sed procedens est a Patre et Verbo. *Noruntveteris Theologiæ periti, quam ætatem hæc sapiant : quare nec mirabuntur eum, qui ausus est sic loquentem initio Ecclesiæ Martialem inducere, etiam de Sigeberto potuisse sic scribere :* Quem vobis constitui Dei jussu, justum est a vobis conservari : ipse enim Sigebertus, qui ante consulebat dæmonia servus creaturæ; nunc in fide D. N. Jesu Christi perfectus, soli Creatori serviens, pro stercore reputat ipsa dæmonia, quibus ante serviebat. *Hausit hæc fabulator iste, ex nihilo meliori S. Martialis Vita, sub S. Aureliani nomine protrusa, in qua dicitur* Sigebertus, summus gentilium templorum Sacerdos et Pontifex apud Burdegalenses, *per nocturnam dæmonum inter se querelam, de fide a Martiali prædicanda præmonitus, idola confregisse et evertisse templa, excepto templo Dei ignoti : qui ibidem etiam* Burdegalensium Princeps *appellatur, et uxor ejus* Benedicta.

qui male fingitur Sigebertus dictus,

a SS. Martiali, et Aureliano.

B

DE SANCTO VICTORINO

MARTYRE IN TERRITORIO BITURICENSI.

E

G.H.

XVI MAJI.

Masciacum vel Massayum, Ordinis S. Benedicti diœcesis Bituricensis in Archipresbyteratu Graciaci, *monasterium fuisse* S. Martino dicatum a Carolo Magno, *tradunt Sammarthani tomo 4 Galliæ Christianæ pag.* 626. *Philippus Labbe in Hagiologio Franco-Galliæ, ex antiquo Martyrologio Abbatiæ S. Laurentii Bituricensis excerpto, ista scribit :* In territorio Bituricensi, monasterio Masciaco, S. Victorini Martyris. *In Martyrologio Carmelitano MS. quod Coloniæ adservatur, item in eodem Coloniæ et Lubecæ excuso anno* MCCCCXC, *nec non apud Grevenum in Auctario Usuardi anno* MDXV *et* MDXXI *impresso, et in Germanico Canisii ista leguntur :* In territorio Bituricensi, monasterio Madiaco, Beati, *seu* Sancti Victorini Martyris. *Ast, monasterio omisso, reliqua habentur in MS. Florario Sanctorum, apud Ferrarium in Catalogo generali, et Saussayum in Supplemento Martyrologii Gallicani. Hæc porro sunt omnia quæ de S Victorino in dictis octo Martyrologiis habentur : reliqua latent. Ferrarius in Notis* putat eum esse, qui Arvernis cum Cassio et Maximo, die præcedenti, in Martyrologio Romano refertur. *Verum* corpus S. Victorini Martyris Claromontani *asservatum fuisse ibidem in Ecclesia* S. Cassii, *ostendimus* XV *Maji ad horum Acta. Quare malumus hæc ad ulteriorem inquisitionem seorsim proponere. Erit forsan qui tempus et genus martyrii, aut certe occasionem venerationis in dicto monasterio indicabit.*

DE S. ABDIESU EPISCOPO,

C

PRESBYTERIS XVI, DIACONIS IX, MONACHIS VI, VIRGINIBUS VII,

ITEM ABDA EPISCOPO,

F

G.H.

PRESBYTERIS, DIACONIS, VIRGINIBUS XXVIII,

MARTYRIBUS IN PERSIDE.

CIRCA CCCL

Encomium ex MS. Synaxario,

Accuratissimum horum Martyrum encomium habetur in perantiquo Synaxario MS. Græco Ecclesiæ Constantinopolitanæ, spectante ad Collegium Claromontanum Societatis Jesu Parisiis, et Latine expressum ita sonat : Eadem die XVI *Maji*, certamen sanctorum Martyrum Abdæ et Abdiesu Episcoporum, et sedecim Presbyterorum, novem Diaconorum, et sex monachorum et septem Virginum, ex patria Chaschara. S. Abdiesus Episcopus constitutus in urbe Persidos Beth-Chaschar, a proprio patrueli circumventus fuit et denuntiatus Regi Persarum. Comprehensus est ergo atque ad hunc deductus, cum aliis novem et triginta Christianis. Interrogatus a Rege Christum confessus est : ac cum dictis sociis triginta novem ablegatus ad Arseth Regis fratrem, ut ab ipso tormentis subjiceretur. Ubi advenit, hunc sermonibus divinis prudenter redarguens, stupore affecit. Quocirca funibus devinctus, ac inter ligna coarctatus est, atque ossa ejus confracta. Ita et alii Sancti fuerunt tam vehementi violentia compressi, ut ex eorum ossibus sonus crepitusque prodiret. Quo tormento septies de die fuerunt afflicti : dein quasi mortui in carcerem projecti, nullo omnino jussu tyranni cibo concesso : accepto tamen pane et aqua, per aliquam mulierem per fenestram porrecto, Deum glorificaverunt. Posthæc comprehensus etiam Abdas Episcopus, cum viginti et octo, Presbyteris, et Diaconis, et Virginibus sanctis feminis, in eumdem carcerem detrusus est. Unde extracti, gravibus verberibus cæsi sunt, et ora

A ora eorum lapidibus contusa; ac postea capita abscissa. Post aliquot dies eductus Sanctus Abdiesus cum suis, et ipse capite plexus est. *Hactenus illud MS. Synaxarium.*

et aliis Menologiis et Menæis.

2 *Eadem, hinc inde contracta, leguntur in Menologio Græco Basilii Porphyrogeniti Imperatoris : in quo dicuntur* viginti octo cum Abda Episcopo in carcerem intrusi, atque a S. Abdiesu Episcopo instructi. *Cum Synaxario plane eadem, sed ad* XV *Maji, leguntur in MSS. Menæis Mediolanensibus bibliothecæ Ambrosianæ signatis littera O et numero* 148, *et duplicibus Taurinensibus Ducis Sabaudiæ, in quorum primis referebantur etiam ad* XV *Maji, in aliis ad hunc* XVI, *uti etiam in Menæis MSS. Divione apud Petrum Franciscum Chifletium repertis. In Menæis excusis et apud Maximum Cytherorum Episcopum tenue compendium habetur. Egimus nos ad diem* XXII *Aprilis de variis Martyribus Persis, et dedimus Acta martyrii ex Historia Ecclesiastica Sozomeni lib.* 2, *cap.* 10 *et tribus sequentibus, ubi num.* 5 *inter varios Episcopos referuntur* Abdas et Abdiesus cum infinita multitudine Presbyterorum, Diaconorum, monachorum et sanctarum Virginum : *nec dubitamus quin hi, a nobis ad hunc diem* B *relati, ibidem recenseantur, et sint simul sub Sapore Rege Persarum interfecti. Verum cum habeant hunc et præcedentem diem suæ memoriæ sacratum, judicavimus eorum Acta, prout habuimus, hic referenda.*

Eorum mentio apud Sozomenum et 22 Aprilis :

3 *Chiffletianum porro quod dixi MS. præ ceteris ad singulorum laudes attentum, more suo post jam relatum encomium hæc disticha subjicit :*

Ἄμφω πρὸ τῶν σῶν Ἀβδᾶ Μάρτυς ὀμμάτων,
Τομεὺς κεφαλῆς καὶ βραβεὺς θείου στεφους.
Ambo præ oculis, Martyr Abda, sunt tuis
Dator coronæ cœlicæ et capitis sector.
Ἐκδοὺς ἑαυτὸν Ἀβδιήσους τῷ ξίφει,
Ὁρᾷν Ἰησοῦν ἀξιώθη τὸν μέγαν.
Gladio Abdiesus dum seipsum tradidit,
Videre Jesum redditus dignus fuit.
Τοὺς ἱερεῖς σου Σῶτερ ἔκτεινε ξίφος,
Τὴν ἱεράν σου μὴ προσδόντας ἀξίαν.
Gladius necavit Christe Sacerdotes tuos,
Qui dignitatem non prodiderunt tuam.
Τοὺς τρισσάκις τρεῖς Λευίτας τετμημένους,
Στέφει Θεὸς δίς, ὡς ἀθλῆται λέβητας.
Ter tres Levitas capite multatos Deus
Bis coronavit, uti lebetas athletæ.

Ubi te meminisse oportet athleticorum præmiorum, in D *quibus passim nominantur* lebetes. *Sic Æneas apud Virgilium lib.* 5 *nautico certamine victoribus*

Tertia dona facit geminos ex ære lebetes.

Ut autem ipsa munera coronata proponebantur, iisque athletæ victores coronam geminabant, insuper imponendo suam ; sic indicatur Deus, qui pro novem Levitis, Levitica corona jam antea insignibus, certaverat, eisdem ut relatis a se certaminis gloriosi præmiis imposuisse coronam alteram. Universim autem inter xenia numerabantur lebetes, *sic abituro Telemacho Menelaus Odyss. ό offert*

Ἠέ τινα τριπόδων εὐχάλκων ἠὲ λεβήτων.

et apud Ovidium leges,

Viginti magnos operoso ex ære lebetes.

Denique ad numeros septem Virginum et sex monachorum, hoc disticho luditur.

Εἰ Παρθένων δέδωκεν ἑπτάδα ξίφει,
Πῶς οὐ παρέξει κᾂν μονὴ τὴν ἑξάδα;
Si cella septem Virgines gladio dedit,
Senarium an non poterit et numerum dare ?

Est autem in voce lusus, quæ oxytona μονὴ cellam, monasterium ; *paroxytona* μόνη unica, simplex *est.*

imperfecta memoria apud Sirletum et Baronium.

4 *In Menologio Sirleti ista leguntur :* Sanctorum Martyrum Audesii (*imo* Abdiesu) Episcopi, Presbyterorum sexdecim, Diaconorum novem, Virginum E septem ex patria Charcar; *omissis sex monachis. Quo Menologio citato ista leguntur in hodierno Martyrologio Romano :* In Perside sanctorum Martyrum Audæ Episcopi, septem Presbyterorum, novem Diaconorum et septem Virginum, qui sub Isdegarde Rege variis tormentorum generibus cruciati, gloriosum martyrium compleverunt. *Hæc ibi. Verum* S. Abdiesu Episcopi, *non* Audæ *seu potius* Abdæ *erant socii, et quidem* Presbyteri sedecim, Diaconi novem, monachi sex, Virgines septem, *qui simul cum* S. Abdiesu *erant triginta novem supra relati.* S. Abdas *vero Episcopus habebat socios viginti et octo, ex Presbyteris, Diaconis et Virginibus, qui omnes capite plexi sunt. Alius ab hoc est* S. Abdas Episcopus in Perside, *multo junior et sub Isdegarde Rege passus, de quo egimus inter Prætermissos ad diem* XXXI *Martii, ob auctoritatem Baronii tunc opinantis unum eumdemque esse, quod re tota melius discussa retractamus ; et in Supplemento Martii de illo et* Benjamino *aliisque tunc martyrium passis erit agendum.*

C G. H. F

DE SANCTA EUPURIA

VIRGINE CAJETÆ IN LATIO.

XVI AUT XVII MAJI

Cultus sacer 17 aut potius 16 Maji.

Ferdinandus *Ughellus tomo* 1 *Italiæ sacræ enumeraturus Episcopos Caietanos, præmittit notitiam Sanctorum, quorum sacra corpora in æde Cathedrali requiescunt, uti nos latius diximus die* VII *Maji ad Acta* S. Innocentii *Episcopi Africani, cujus sacra pignora ibidem asservantur, quando etiam de situ Cajetanæ urbis egimus. Inter dictos Sanctos est in titulo proposita* Eupuria, *Ughello* Exuperia Virgo et Martyr *dicta : qui dein addit,* horum Sanctorum festum a Cajetanis quotannis solenni ritu frequentari : *sed quis singulis sit dies natalis, non adscribit. Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ refert ad diem* XVII *Maji,* S. Eupuriam Virginem et Martyrem Cajetæ. *At postea idem in Catalogo generali, quasi semet ipse corrigeret, ad hunc* XVI *Maji ita scribit :* Cajetæ in Latio S. Eupuriæ Virginis et Martyris : *citatque in Notis* Tabulas Ecclesiæ Cajetanæ quæ corpus habet. *Eamdem cum Ferrario ad hunc* XVI *Maji, inseruit Gynecæo sacro Arturus du Moustier : quod et nos, cum nihil certi sciamus, sequimur.*

Historia miraculorum datur ex MS.

2 *Miracula ad ejus sepulcrum patrata dicuntur plurima : ex quibus aliqua scribit Ferrarius se* vidisse in quodam MS. codice Julii Antonii Sanctorii Cardinalis S. Severinæ : *quæ nos reperimus Romæ in Bibliotheca Patrum Congregationis Oratorii in codice MS. littera* H *signato, et inde descripta hic damus, vix dubitantes quin juxta prologum plurima tam nova quam vetera pariter collecta fuerint, quorum pars maxima adhuc desideretur, et fortassis adhuc alicubi lateat. Auctor vixit circa annum* DCCCC, *ut qui contractum, tempore Joannis Patricii et Boni Episcopi meritis* S. Eupuriæ *sanatum, testetur se* reperisse adhuc in vita superstitem. *At* Bonus Episcopus Cajetanæ Ecclesiæ, *anno jam dicto,* una cum Docibile, Joannis Patricii jam defuncti filio Patricio, B. Erasmi Martyris requisivit exuvias ; inventas autem terra profundius occuluit,

A occuluit, et desuper adversus meridiani climatis aspectum in honorem Martyris altare construxit, cum summus Pontifex et universalis Papa Joannes sanctæ Romanæ et Apostolicæ præesset Ecclesiæ, triginta annos postquam ab Agarenorum exercitu destructæ fuissent Formiæ, et Cajetani cives corpus S. Erasmi intra urbis suæ mœnia transtulissent, et in adyto sanctæ ac Gloriosæ Dei Genitricis ac Virginis Mariæ recondidissent *uti legimus in MSS. Actis S. Erasmi, ad diem* II *Junii elucidandis.* Formiæ *autem traduntur* anno DCCCXL a Saracenis eversæ concidisse. *At qui supra citatur* Joannes Papa, *fuit ejus nominis octavus, seditque ab anno* DCCCLXXII *usque ad annum* DCCCLXXXII. *Qui præterea indicatur* Docibilis Joannis Patricii filius, *infra curavit* contractum per servos suos collocari ante tumulum sive altare B. Eupuriæ Virginis. *Hæc de tempore quo miracula contigerunt. Ipse autem auctor historiæ miraculorum ingenue fatetur ignorari,* ex quo loco aut patria hæc Virgo oriunda fuit, aut quo modo Cajetam venerit, item quam vitam duxerit, et qualiter ex hac vita decesserit : *et quod mirum, numquam* Martyrem *appellat ; cum tamen* Martyrem *vocent Ferrarius et Ughellus, et* B *forte sic colant Cajetani.*

HISTORIA MIRACULORUM

Ex MS. Vallicellensi Romæ.

Secretum Regis celare bonum est, opera autem Dei narrare et confiteri honorificum est : et ideo cum Ps. 80, 11 adjutorio summi opificis Dei, qui dixit, Aperi es tuum, et ego adimplebo illud, et fratrum ac civium oratione adjutus, qui hæc quæ dicenda sunt summopere hortati sunt ut scriberentur ; Miracula, quæ Dominus ad laudem sui nominis et B. Eupuriæ Virginis, usque nunc ostendere dignatus est, prout certius scire possumus et ipse jusserit, scribere tentamus. Non quod idoneus sim et doctus ad hoc opus agendum ; sed quia multorum miraculorum relatio, quasi mihi vim inferat, et, si tacere voluero, minime permittat. Sunt enim præclara, et jucunda miracula, quæ quotidie divulgantur a populo, ita ut mens hominis audientis reficiatur, acsi oculis ea quæ dicuntur sedule perspiciantur. Non enim in his dubitari quemquam necesse est, quæ a pluribus referuntur. Horum enim miraculorum uterque sexus testimonium reddit, quia utrisque Dominus pariter revelavit. Qua enim ex patria, vel ex quo loco, hæc C Virgo oriunda fuit, aut quomodo huc advenerit, quam vitam duxerit, qualiter ex hac vita discesserit, nullus reperitur ex civibus, qui hæc aliquo modo scire se dixerit : sed quotidiana et antiquiora miracula procul dubio ostendunt, quantæ sanctitatis eminentia prædita, quantæque bonitatis fuerit insigniis decorata. Itaque miracula, quæ per eam Dominus in hac urbe Cajetana ostendere dignatus est, prout fidelium narratione didici, multorum ædificationibus profutura, scribere curabo ; tam ea quæ quotidie ab hominibus divulgantur et recentiora sunt, quam ea quæ (ut dictum est) ab honestioribus viris audire potui et scire, eaque ut Dominus dederit verbis simplicioribus explicabo. Denique, ut ad notiora et omni populo nostris temporibus cognita recurramus, quod ad tumulum ejus, temporibus D. Joannis Patricii, miraculum actum sit, subsequentium memoria retinendum mandamus.

Acta non reperiuntur.

Miracula referuntur.

2 Fuit in hac prædicta civitate vir quidam, nomine Martinus, Britanica gente progenitus : quem ego adhuc in vita superstitem reperi, et hæc quæ dicturus sum multorum hominum relatione cognovi. Hic prædictus vir, gravi molestia percussus est, ita ut genu pectori, crura vero femoribus, et calcanea natibus ejus jungerentur. Qui cum senos, ut ferunt, D jam in tantis doloribus annos explesset, et nullum remedium alicujus medicamenti perciperet ; Tandem, ut credimus, Divina inspirante clementia, cœpit quotidiana prece Dominum deposcere, ut tantis semper ejus doloribus, tantisque infirmitatibus mederi dignaretur. Huic conjux cum filia aderat, et obsequio, quo poterant, sedule ministrabant : et quidquid ex eleemosynis poterant accipere, quæ ægro videbantur utilia, sine dilatione conferebant. Decumbebat vero æger in inferioribus ædibus palatii, ubi infra scripti Patricii filius habitabat. Ibi ergo ei beata Maria Virgo, Sanctusque Joannes Baptista, et Beatus Petrus Apostolus apparuere, uti nomina sua per ordinem retulerunt : et ne aliquo modo formidare debeat, placida admonitione monetur. Tantus igitur splendor eadem hora emicuit, tantaque fragrantia odoris emanavit, ut multis, qui in ejusdem palatii domibus morabantur, et claritas visa sit oculis, et naribus fragrantia tanti odoris respersa. Vere ibi nulla potuit esse nox, ubi tales advenire dignantur lucernæ. Qui cum miram claritatem, tamque fulgidos vultus aspiceret ; repente viribus destitutus, contremuit et expavit. Cui B. Petrus, ut est placido vultu, annuit ne timeret, eique præcepit dicens : E Mitte, et accersito Patricii filium, dicitoque ei, ut mittat tecum duos servos suos Scerarium, et Firmiperum, ut te suis manibus, ad ecclesiam hujus beatissimæ Matris Dei ducant : in qua usque ad sextam feriam, quæ est ante Pascha, manebis, expectans a Domino infirmitatis tuæ copiam evadendi, et hac die scito pro certo optatam tibi a Domino sanitatem condonari. Qui lætus de eadem visione, mane expergefactus, evigilans præcepit conjugi, ut prædicti Patricii filium, nomine Docibilem, sibi sub celeritate vocaret. Quo veniente cœpit ei rei visionem per ordinem enarrare. Tunc memoratus Dux ludens, ita respondit : Existimo, Martine, quod plus solito hesterno die vino sopitus es, pro quo tibi hujuscemodi apparere visa sunt somnia. Ad hæc ille : Noli, mi dulcissime Domine, tantis jam peractis in doloribus annis, ludicris, ut solitus es, verbis me deludere. Sed, ut a Sanctis Domini jussum est, instantissime perfice visionem. Erat autem omnibus audientibus hæc, incredibilis visio. In initio autem Quadragesimæ hæc quæ retulimus, acta sunt. Tunc compunctus lacrymis et precibus Dux, accersitis memoratis superius servulis, jussit eum ad memoratam ecclesiam duci, et ibi diligentissime collocari. Qui in eadem ecclesia, ante tumulum seu altare B. Eupuriæ Virginis, qualiter sanitati sit redditus, subsequens sermo declarabit.

Contractus toto corpore,

visione cœlesti monitus,

defertur ante altare S. Eupuriæ Virginis.

3 Cumque dies sacratissimæ Quadragesimæ transigerentur, et dies Dominicæ Passionis, in quo salus ægro promissa fuerat, immineret ; vere pius per omnia Dominus eo die salutem debili promisit et reddidit, quo omni mundo salutem veram invexit. Nocte igitur, qua promissus illucescebat dies, adest Beata Virgo Maria, cum his cum quibus prius apparuerat, id est, beatissimo Joanne Baptista et Apostolo Petro, non per somnia, sed manifesta visione. Cumque vigilanti lectulo astitissent, unus dextera manu apprehensa, alius sinistra, super pedes consistere præceperunt, bis terque dicentes : Surge. Quod eo se non valere dicente, subito a terra in altum sublevatum signo sanctæ Crucis, quæ memoratæ Virginis tumulo astabat, insertis utriusque manus digitis suspenderunt. Sic omnis nodositas et contractio corporis mox soluta est, et sanitas omnibus membris est restituta. Nam, ut ipse postea referre pluribus consueverat, plurimæ Sanctorum turbæ ab ipso visæ sunt et auditæ, ut cum illi brachia ejus suspenderent, alii pedes a connexione membrorum divellerent, et

et nova apparitione facta,

sanus redditur in cruce,

A et deorsum attraherent. Suspenso itaque hoc modo dixerunt ei: Modo venturus est Donatus Presbyter, quia jam hora divini Officii imminet, eique dicito, ut Bono Episcopo convocato, et Sasso Presbytero, ab hac te suspensione deponant, et tanti miraculi testes existant. Quo dicto visum est eidem ecclesiæ tectum aperiri, et tanta claritate elucere, ut diem vincere videretur lux illa, quæ in tenebris radiarat; et cum eadem luce beata Virgo Maria, cum suis Sanctis comitibus, cœlo recepta est. Nec parumper mora processerat, et ecce prædictus Donatus Archipresbyter ad refocillandas lucernas convenit, eumque Cruci, uti dictum est, insertis digitis hærentem reperit: tantique rei ordinem miratus, expavit. A quo cum didicisset, ad Episcopum concitus properavit; eique tanti miraculi stupenda facta narravit. Qui mox convocantes Sassum Presbyterum, eum, ut jussum fuerat, a crucis suspendio abstulerunt. Quem diligentius perquirentes, in his quæ acciderant Deo gratias retulerunt, quod tam præclaram solennitatis festivitatem, tam lucifluo miraculo dignatus sit decorare. Sed hujus miraculi libet nobis qualitatem vel quantitatem discutere, Fratres carissimi: neque B enim fas est, ut indiscussa remaneant, quæ tali sunt admiratione ostensa. Quid enim necesse fuit Domino in ligno crucis infirmum hominem suspendi, et tali modo curare, qui plurimos hujus similes dissimili medicamento curare consuevit, et quotidie curat? nisi quia infirmitatem in mentis acie ex his quos vocari jusserat præviderat, et ut dubietatis vulnera ab eorum cordibus removeret; monstrans quomodo vere salus totius mundi, per Incarnationis Christi mysterium et per Passionis ejus gratiam donata sit, ac Crucis vexillum quam gloriose a fidelibus debeat honorari ostendit.

EX MS

ab eaque per Ep. Bonum deponitur,

4 Contigit eodem die etiam memorabile miraculum accidisse, nam cum ab omni populo utriusque sexus, tam civium quam extraneorum, qui tunc aderant, magnus concursus ad hoc spectaculum fieret; quædam mulier quæ proximo ecclesiæ loco manebat, nomine Jannia, in lini opere pectinando anxie laborabat: et dum opus instantissime perficere cuperet, cum ceteris, ut debuit, ad ecclesiæ limina hæc visura non cucurrit; mox eam ultio divina percussit. Nam ignis lino injectus manus ejus ita cremavit, ut vix post longum tempus medelam sanitatis, etiam vix multis lacrymis impetrasset. Nimiis enim convitiis a populo affligebatur, eo quod talia facere non timeret, quæ nulla alia eo die facere præsumpsisset: C dicebantque ei quam plurimi, Miserrima omnium feminarum, quare sic stulte egisti, et non cum ceteris ad hoc mirificum et præclarum spectaculum, devota, ut decuit, properasti?

non accurrens ad hoc miraculum punitur manu combusta:

5 Alio quoque tempore, quid ad sepulcrum beatæ Virginis Eupuriæ actum sit indicabo. Quædam mulier, nomine Bona, nimio dæmonio vexabatur, ita ut vix a pluribus teneretur: visumque est viro et parentibus suis, ut ad tumulum memoratæ Virginis duceretur. Hæc dum diu vexaretur, a propinquis ad D ecclesiam deducta, ibique ante altare B. Eupuriæ catenis religata est. Quæ per aliquot menses ibidem ita permansit, sic enim nimio dæmonio vexabatur, ut nullus ad eam ausus esset accedere. Tandem sui ad Episcopum, qui tunc aderat, accesserunt, summopere postulantes, ut pro ea supra altare beatæ Virginis Domino sacrificium offerre dignaretur; quatenus per ejusdem sacrificii oblationem, et per B. Eupuriæ merita, a tali peste misera liberaretur. Pro qua cum ab Episcopo et a Presbyteris sacrificium Domino offerretur, et oratio pro salute ejus quotidie in eadem basilica effunderetur; tandem misertus Dominus creaturæ suæ, ut ostenderet quanti meriti esset hæc Virgo, ad ejus tumulum hæc ægra deducta fuerat, sanitati eam pristinæ restituit, ita ut nullum deinceps hujusmodi pateretur incommodum.

liberatur dæmoniaca ad altare S. Eupuriæ,

6 Sanctimoniales mihi feminæ retulerunt, quod quædam mulier in Campaniæ partibus habitans, incredibili dæmonio quotidie vexabatur; quæ audiens famam B. Eupuriæ Virginis, quod multi per eam dæmoniaci et infirmi variis languoribus curarentur, cum viro suo veniens, cœperunt eamdem Virginem lacrymis affluentibus interpellare, ut de crudeli ini- E mici potestate eam orando eriperet. Nam dici nefas est, quam crudeliter noctu diuque cruciabatur: et quam inepta et inutilia ac ludicra verba per os ejus diabolus fatebatur, non nobis congruum videtur edicere. Asserunt denique hæc audientes, quod nunquam tam turpiter et crudeliter dæmonio repletum aliquando vexari conspexerint. Hæc cum hic aliquandiu commorata esset, et sæpius, ut dictum est, crudeliter vexaretur; per ecclesias huc illuc anxia discurrebat, ut antiqui hostis liberaretur potestate. Quæ cum nullum sanitatis remedium accepisset, tandem ad sepulcrum memoratæ Virginis ducta est: ubi cum aliquantisper oratum esset, a dæmonio liberata est: ac Deo et B. Eupuriæ Virgini gratias referens, ad solum proprium repedavit.

alia ad sepulcrum ejus

7 Nostris modo temporibus hoc miraculum contigisse omnibus manifestum est, nam in die Natalis ejus aqua maris, in tantam dulcedinem versa est, ut videretur de purissimo fonte, aut de clarissimo fluminis amne levata. Claruit vero hujusmodi signum hoc modo. Cum plurimi ex civitate Cajeta negotiandi causa navigassent, contigit eo die, dum quidam pauper ex accolis ejusdem civitatis, ad abluendam faciem mare introisset, ita dulce et suave repertum est, ac si (ut dictum est) de fonte aut de fluminis amne eadem hora levaretur. Quod audientes quidam ex F nostris subito occurrerunt, et hujus rei veritatem agnoscentes mirati sunt, et ad hauriendum singuli cucurrerunt. Tunc pars maxima civitatis convenit ad hoc videndum miraculum, quod videntes admirati sunt, ac gratias Deo et B. Eupuriæ dederunt. *Reliqua desiderantur.*

Die natalis ejus aqua maris dulcis fit.

G. H.

DE SANCTO HILARIO

EPISCOPO PAPIENSI IN ITALIA.

ANNO CCCLXXVI

F*erdinandus Ughellus tomo primæ Italiæ sacræ Papienses Episcopos proponit: inter quos recenset* XVII S. Hilarium, *et hæc de eo refert:* S. Hilarius ad eamdem Sedem adlectus est anno CCCLVIII, decessitque CCCLXXVI die XVI Maji, cujus Reliquiæ honorifice adservantur in Ecclesia S. Michaelis Majoris. Hic contra Arianos saluberrimam Synodum celebravit. Hujus meminit tantum Bossius in sua diptycha: nullus autem præterea scriptor, nec Martyrologium quidem Romanum. *Ita Ughellus. Postmodum Joannes Baptista de Gasparis edidit Breviarium Sanctorum Episcoporum Ticinensis Ecclesiæ, quod ipse nobis anno* MDCLXII *Papiæ existentibus donavit. Hic in indice subjungit Catalogum Ticinensis Ecclesiæ Episcoporum*

A *Episcoporum de quibus non celebratur divinum Officium, atque ibidem ista scribit:* S. Hilarius Episcopus XVIII. xvi Maji ab anno CCCLVIII ad annum CCCLXXVI. Corpus in S. Michaelis. *Nec plura de eo hactenus potuimus* D *nancisci.*

DE S. ROSIO SEU ROSSIO

EPISCOPO AFRO CONFESSORE,

C. H.

IN DIŒCESI CAMPANIÆ SUESSANA.

sec. v

Ex Sede sua Episcopali abstractus,

Illustris fuit corona Confessorum duodecim, qui sub persecutione Wandalorum in Africa ob fidem Catholicam varie afflicti et vetustæ novi impositi, ad Campaniæ littora pervenerunt et Christianam religionem variis in locis dispersi, diversisque Ecclesiis præfecti, mirifice propagarunt: uti de illis in Martyrologio Romano legitur ad Kalendas Septembris, quo die S. Priscus *unus ex illis colitur Capuæ, atque nomina* B *aliorum recensentur; inter quos est* Rossius, *de quo hic agitur. Est etiam* S. Castrensis *ex illo duodenario numero, cujus Acta ex variis MSS. dedimus* xi *Februarii, quorum duo priora capita ad totam illam gloriosam turmam spectant: et cum ibidem legi possint inde solum pauca repetimus.*

num. 3 2 Factum est ut catervatim ex unaquaque provincia Sanctos Dei vinctos adduci præciperent. Sed cum ingenti multitudine etiam sancti viri, moribus et vitæ honestate præfulgentes, etiamque summi Sacerdotii honore præditi, intererant, putantes se cum martyrii triumpho vitam consequi sempiternam. Ex quibus præcipue rutilabant meritis et moribus et sensus decore, Rossius, Priscus, Tammarus, et ab indole Sanctus enitens Castrensis. Quos sævi ac nefandissimi satellites in arcta custodia retruserunt, separatimque ab alterutro altero separarunt... [Deinde] Crudelissimi satellites Sanctos in unum congregari fecerunt locum, et alios virgis, alios alapis, alios cum lapidibus cædebant. Sed Sancti Dei, alacri mente in superni Regis amore permanentes, nec suspirium quidem emittere videbantur... Nec multo post Sanctos Dei in imo carceris retrudi fecerunt. Eadem nocte apparuit illis Angelus Domini, et splendor Domini circumfulsit omnes, qui erant in cubi- C culo carceris dixitque illis: Ecce Dominus noster Jesus Christus misit me ad vos, ut meis alloquiis corroborentur corda et corpora vestra, et antequam vos sævissimi persecutores in vasti æquoris profundum demergere tentent; omnes sciatis, quia Rex æternus unicuique vestrum præparatum habet locum, in quo et vos ipsi in Christo quiescatis, et multitudinem in illis partibus commorantium populorum ab omni errore absolvatis. Ad hæc Sancti unanimiter dixerunt: Sit laus in altissimis Deo, suamque nobis superna pietas adimpleat voluntatem. Hoc tantum nobis conferat Divina majestas, ut quos ab uno solo pro nominis sui gloria transferre dignatur, infra unius patriæ terminos sua pietate concedat, ut nostra corpora sepeliantur. Quibus Angelus placido ore respondit: Pro certo scire vos volo, quia quidquid postulabitis, secundum vestrum votum adimplebitur. Quo dicto Angelus ab eorum oculis discessit: lux vero per totam noctem exuberavit in carcere, et Sancti per totam noctem hymnis et laudibus exultaverunt. Altera vero die infanda caterva iniquorum, cum pugionibus et virgis super Sanctos irruentes, putabant se eos suo terrore inflectere. Sed Sancti Dei, fidenter expectantes promissionem Angelicam, pro nihilo minas eorum ducebant.....

cum aliis vinctus,

num. 4 *varie cæsus,*

num. 5 *in carcere ab Angelo confortatur:*

num. 6 *non terretur minis objectis,*

3 Tunc unus, in quem corporaliter habitare sathanam creditum est... Hos, inquit, si ignis cremaverit, pulvis qui ex eis remansit iterum maculat; sin ferrum extinxerit cruor eorum in quocumque rure ceciderit, inficiet... sint in pastum marinis belluis; feratur vetustissima navis, in qua..... vix per pauciora spatia æquoris ambulantes, a pelagi absorbeantur faucibus... Cumque multarum abjecissent navium copiam, indicio visa est una vetustior, quæ per multorum annorum curricula solummodo ab avium stercoribus putrefacta marcuerat. Hanc unanimiter complexantes, cum læto animo ad cras maris perducere festinant, proclamantes: Hæc navis Christicolas transportabit ad alias oras. Cumque eam in æquore projecissent, simulantes se nomina Sanctorum segregatim cum honore digno vocare, ita exorsi sunt: Ingrediatur prius huc reverenda canitie et sanctitate præditus Rossius, post hunc fœcundæ sobolis proles Secundinus, tertius qui jura Christi in populo audacter consparsit Heraclius: juxta eum fas est, ut Benignus et Priscus resideant, Elpidius nec non ad lateris ultimam sedeat partem. Ad intra dehinc alterius partis detineat locum Marcus, et Augustinus: Canion et Vindonius pariter cum eis recumbent. Signifer præceptor Castrensis puppis possideat arcem, ab indole qui flatibus imperavit iniquis. Tammarum fas est proram gubernare benigne..... Tunc virtus superni Regis hoc suæ præbuit virtutis indicium, ut ii, qui Sanctos Dei devinctos ad pelagum usque deduxerant; nequaquam suarum navium mutarent remigia, donec ipsi cum suis viderent luminibus, qualiter Christus Deus noster suis in mari præberet vias et in aquis semitas. Sicque gaudentes et exultantes, atque Christo Regi seculorum grates referentes, pervenerunt in Campana littora, cum mensis Majus dies decem compleret a Kalendis.

num. 8 *in cariosam navim primus immissus,*

E

num. 9

num. 10 *cum aliis ad littora Campaniæ appellit.*

F

4 *Hactenus Auctor ille antiquus, qui dein* S. Castrensis *labores, miracula et obitum prosequitur. Utinam de* S. Rossii, *ubique primo, laboribus et obitu aliqua extarent monumenta. Diem ejus natalem esse hunc* XVI *Maji addiscimus primo ex pervetusto Martyrologio Ecclesiæ Beneventanæ, quod translatum Romam ad bibliothecam Vaticanam ibidem numero* 5949 *signatum asservatur: in eo enim ad hunc* xvi *Maji primo loco conscripta leguntur hæc verba:* Beneventi natale S. Rossii Episcopi in S. Sophia. *Porro, uti Ughellus in Beneventanis Archiepiscopis col.* 8 *scribit,* Arechis Dux et primus Princeps illud ingens Sophiæ templum Regiæ pietatis insigne monumentum, a fundamentis extruxit ac magnificentissime dotavit; in quod postea innumera propemodum Sanctorum corpora et ossa, hinc inde per diversas Italiæ mundique partes perquisita, transtulit, *quod circa annum* DC, *tempore Gregorii Magni factum est. Quidni et tunc sacra ossa* S. Rossii *translata fuerint ad dictam S. Sophiæ ecclesiam, et primariam obtinuerit venerationem hoc* XVI *Maji: ad quem diem etiam* S. Rosii *cultus indicatur in MS.*

Dies natalis 16 Maji Beneventi,

an ob Reliquias istic servatas?

A *MS. Kalendario, apud Antonium Caracciolum Clericum Regularem Neapoli adservato, uti testatur Michael monachus in Sanctuario Capuano in Notis ad Acta S. Prisci Episcopi pag.* 68. *Pagina autem præcedenti addit,* S Rosii fuisse Ecclesiam in diœcesi Suessana, apparere in Bulla confirmationis Benedicti Episcopi Suessani, data ab Athenulfo Archiepiscopo Capuano anno MXXXII, *Quam bullam deinde edidit in eodem Sanctuario a pagina* 381, *et ex eo Ughellus tomo* 6 *Italiæ sacræ in Benedicto Suessano Episcopo a columna* 675. *Ibi Suessanæ diœcesis Ecclesiæ sigillatim designantur, et inter alias Ecclesias nominatur* Ecclesia S. Rosii. *Est autem* Suessa *Campaniæ Felicis urbs antiqua, versus Tyrrhenum mare et partes antiqui Latii. Et quia petierant ut sua* corpora infra unius patriæ terminos sepelirentur, *nobis valde verisimile videtur,* S. Rosium, *qui senex appulerat in Campaniam, in hac diœcesi Suessana et provincia Capuana reliquum vitæ absolvisse, et ibidem sepultum, ubi Ecclesia ejus nomini fuit dicata : at sacrum corpus aut ejus ossa fuisse deinde Beneventum translata. In adscriptis Greveno additionibus a Carthusia Bruxellensi, etiam ad hanc* XVI *Maji refertur* S. Rosius Episcopus et Confessor in Samnio, *et videtur intelligi* Beneventum, *Samnio adscribi solitum.* D

Ejus Ecclesia in diœcesi Suessana :

an ibidem sepultus ?

VIDE APP TOM. VII MAJI NOT. 107 ** D. P.

DE S. MAXIMA VIRGINE

CALLIDIANI IN FOROJULIENSI PROVINCIÆ DIOECESI.

XVI MAJI

Nomen in fastis sacris.

B Usuardus *in suo Martyrologio de hac sancta Virgine sic loquitur :* In pago Foro-Juliensi S. Maximæ Virginis, quæ multis clara virtutibus, in pace quievit. *Ado locum ita exprimit* et in pago Foro-Juliensi, vico qui vocatur Calidianus, S. Maximæ Virginis, quæ multis clara virtutibus, in pace quievit. *Eadem habet Notkerus, et Adone citato hæc amplificat Petrus de Natalibus lib.* 5 *cap.* 7 *his verbis :* Maxima Virgo in pago Forliviensi (*imo* Foro-Juliensi) vico Callidiano, virginitatis lilio florescens, multisque et insignibus clara virtutibus, in pace quievit decimo septimo Kalendas Junii. *Genuinum Martyrologium Bedæ vacat, at quod illi est suppositum, omissis locis, reliqua ex Adone profert. Denique Usuardum et Adonem passim sequuntur alii in Martyrologiis manu exaratis et excusis cum hodierno Martyrologio Romano. Porro antiquorum istorum Martyrologorum fide, et ipsa Reliquiarum Callidiani asservatarum celebritate mota Foro-Juliensis Ecclesia, ab omni retro memoria festum* S. Maximæ *hac die agit per totam diœcesin, quod probant antiquissimæ Litaniæ MSS. in numero Virginum* S. Maximam *invocantes : et Foro-Juliense vetus Breviarium, excusum anno* MDXXIX, *ubi in Kalendario. additur nomini Crux rubra, in signum quod festum debeat celebrari ritu duplici cum tribus Lectionibus, qui in maximis quoque festis ei Ecclesiæ summus est numerus : sed omnia fiunt de Communi. Quæ vero paucis ab hinc annis excusa sunt ejusdem diœcesis Officia propria, hanc de ipsa Orationem continent :* Intercessio quæsumus, Domine, S. Maximæ Virginis ab omnibus nos peccatis emundet; et quia ejus festa dignis obsequiis celebramus, ejus intercessionibus adjuvemur. *Nicolaus Brautius Episcopus Sarsinæ et Comes Bobii, in Martyrologio Poetico hoc illam exornat disticho :* C

Veneratio publica in diœcesi Foro-Juliensi,

Eximio sponsi, purique pudoris amore,
Præ reliquis, sponso Maxima Virgo placet.

2 *Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ addit eam* magnam apud Foro-Julienses et Aquileienses totamque ejus diœcesim obtinere venerationem, *sed dolet se* Acta propria hujus Virginis, si quæ extent, incuria eorum, a quibus ea expectaverat, nondum vidisse. *Nil mirum : dum enim* Foro-Juliensibus *jungit* Aquilejenses, *ad quos per meram vanamque conjecturam* S. Maximæ *cultum extendit ; satis ostendit in æquivoco laborare se, et pro Foro-Juliensi diœcesi in Provincia Galliæ, ad sinum Grimaldicum sub Archiepiscopatu Aquensi, intelligere Foro-Juliensem Italiæ Septemtrionalis tractum, inter Istriam et Tervisinum territorium, ad sinum Hadriaticum, vulgo* Frioul ; *ubi, post diligentem per se perque amicos conquisitionem, neque* Callidianum vicum *neque* S. Maximam *notam esse asseruit, rescribens mihi vir patriarum antiquitatum studiosissimus, Carnioliæ inferioris Archidiaconus, D. Joannes Ludovicus Schonleben. Gallicanum* Foro-Julium, *vulgo* Frejus, *nomen a capitali sua obtinet, de qua sic loquitur Tacitus lib.* 3 *Histor.* Forum-Julium, inter Olbim et Antipolim conditum, cujus regio Argentio flumine irrigatur, in planitie fœcundissima Saliorum Maritimorum. *Hinc quatuor vel quinque leucis in Septemtrionem eundo, Trans Benconem fluviolum, juxta Faventiam,* Callidianus vicus *est, vulgo* Callian : *ex altera vero parte trans Argentium flumen duo inveniuntur vici,* S. Maximæ *titulo ac patrocinio noti ; quorum qui propius distat, versus Africum situs est ad sinum Grimaldicum, in promontorio S. Vincentii, atque ex adverso respicit vicum S. Torpetis vulgo S. Tropes dictum, ubi hodieque in ipso pœne littore turritum quoddam propugnaculum est, sub eoque vestigia cellarum in quadrum ductarum, cavearumque et tumbarum velut monasterii alicujus : qui vero longius versus Occidentem, mediterraneus est habetque ecclesiam eidem Sanctæ dicatam ab annis sexcentis aut septingentis, quantum ex vetustate structuræ colligitur ; de qua ecclesia D. Henricus de Suarez, ex suis ad universalem historiam ecclesiasticam observationibus MSS. suggerit,* quod sita *est* juxta castrum de Canneto, estque Prioratus, subjacens Abbatiæ S. Andreæ secus Avenionem ; ejusdemque ecclesiæ meminit Gelasius Papa II in Bulla data Petro Abbati dicti monasterii, confirmante omnia ejus beneficia et possessiones, Arausicæ. Idibus Decembris anno Pontificatus primo (*fuit hic* MXCIX *a* XXI *Januarii inchoatus, uti alibi demonstrabimus*) ab annis autem circiter quadringentis unita fuit Præbendæ Archidiaconi Foro Juliensis, cum opulentis in Gassinensi districtu decimis. E F

non Italica,

3 *Ex istis ergo locis aut ex ipso Vico Callidiano oportuisset Vitam* S. Maximæ *petere, quod intelligo jam fecisse multos, sed frustra ; adeo ut, si qua fuit unquam, omnino periisse judicanda sit. Interim constat de cultu antiquissimo et possessione sacri corporis, cujus ossa omnia anno* MDCXLIII, *ipso ejus die festo, jubente Petro Camelino Diœcesano, ex veteri in novam splendidissimamque arcam translata fuere, una cum pariter asservatis muliebris operis instrumentis, acubus, forficulis, aliisque tam puris a ferrugine nitidisque, velut si primum e fabri manibus prodiissent. His accedit membrana vetus, continens Bullam Indulgentiarum, a decem Cardinalibus anno* MDXIX *datarum* ecclesiæ S. Mariæ de Calliano, *cum insigni memoria* Reliquiarum S. Maximæ. *Hujus bullæ ecgraphum in charta, Aquensis Curiæ sigillo notata, publici Notarii Bellissen manu*

sed Gallica, ubi corpus habetur,

et Bulla 10 *Cardinalium,*

A *manu authentice subscriptum, anno* MDCLXXV *die* XXVII *Novembris fieri petiit D. Franciscus de Vitalis, Prior Calliani; fortassis ad persuasionem D. Josephi Antelmii, Canonici et Officialis Foro-Juliensis, cujus beneficio ipsum accepimus una cum prædicto veteri breviario, per manus nostri P. Caroli Faber Avenione commorantis et nostra causa satagentis apud omnes, quos novit aliquid posse conferre ad Sanctorum gloriam in hoc opere illustrandam. Est autem ipsa Bulla hujusmodi.*

Callianensi ecclesiæ

4 Nicolaus Albanensis et Franciscus Prenestinus, Episcopi; Antonius titulo S. Praxedis, Petrus titulo S. Eusebii, Adrianus titulo S. Sabinæ, Scaramutia titulo S. Cyriaci in Thermis, et Aloisius titulo S. Clementis Presbyteri, Ludovicus S. Mariæ in Cosmedin, Marcus S. Mariæ in Vialata, et Amaneus S. Nicolai in Carcere Tulliano Diaconi, miseratione divina sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, universis et singulis Christi fidelibus, præsentes litteras inspecturis, salutem in Domino sempiternam. Quanto frequentius fidelium mentes ad opera caritatis inducimus, tanto salubrius animarum suarum saluti consulimus. Cupientes igitur ut ecclesia parochialis, forsan Prioratus, nuncupata B. Mariæ de Calliano, Foro-Juliensis diœcesis, ad quam (ut accepimus) dilectus nobis in Christo Venerabilis vir Bartholomæus Delphin, Præcentor ecclesiæ Aquensis, et dictæ ecclesiæ parochialis Prior seu Rector, aut illius fructuum et redditumm perpetuus administrator, singularem gerit devotionem, congruis frequentetur honoribus, et a Christi fidelibus jugiter veneretur, ac in suis structuris et ædificiis debite reparetur, conservetur et manu teneatur, nec non libris, calicibus, luminaribus, ornamentis ecclesiasiasticis, et rebus aliis divino cultui inibi necessariis, decenter muniatur; utque Christi fideles inibi eo libentius devotionis causa confluant ad eamdem, et ad reparationem, conservationem, manutentionem, ac munitionem hujusmodi manus promptius porrigant adjutrices, quo exinde ibidem dono cœlestis gratiæ uberius senserint se refectos; nos Cardinales præfati, videlicet quilibet nostrum per se, supplicationibus dicti Bartholomæi, nobis super hoc humiliter porrectis, inclinati, de omnipotentis Dei misericordia ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus et singulis Christi fidelibus utriusque sexus, vere pœnitentibus et confessis, qui dictam ecclesiam in singulis, videlicet S. Maximæ (de cujus Reliquiis ipsa ecclesia, ut asseritur, decorata existit) Nativitatis S. Joannis Baptistæ, et Assumptionis B. Mariæ Virginis, ac Nativitatis Domini nostri Jesu Christi, nec non S. Honorati festivitatibus et diebus, a primis Vesperis usque ad secundas Vesperas inclusive, devote visitaverint, annuatim, et ad præmissa manus porrexerint adjutrices, pro singulis festivitatibus et diebus prædictis quibus id fecerint, centum dies de injunctis eis pœnitentiis nunc in Domino relaxamus, præsentibus perpetuis futuris temporibus duraturis: in quorum fidem litteras nostras hujusmodi fieri, nostrorumque sigillorum jussimus appensione muniri. Datum Romæ in domibus nostris, anno a nativitate Domini millesimo quingentesimo decimo nono, die vero septima mensis Januarii, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri, Domini Leonis Divina providentia Papæ decimi, anno sexto.

in festo S. Maximæ aliisque, dantium Indulgentias an. 1519

Jo. Balteri

Quinam illi?

5 *Qui primus hic nominatur* Nicolaus Albanensis, *ex Fliscorum Genuensium familia ab Alexandro VI primum creatus* Presbyter Cardinalis tituli S. Priscæ, *deinde factus* Archiepiscopus Ravennas *anno* MDXVI; *a Sammarthanis in Gallia Christiana inter Forojulienses Episcopos quinquagesimus octavus censetur, appellaturque* perpetuus Administrator Ecclesiarum Forojuliensis et Tolonensis *anno* MDX *nominatus,* nec non Præpositaræ Piniacensis. *Ad hunc ergo, tamquam ad Ordinarium suum recurrit Bartholomæus Calliani Prior, ejusque favore obtinuit, ut ceteri suo quoque nomine augerent desideratas Indulgentias: propterea primus hic signat ante* Franciscum Soderinum, *eadem cum ipso creatione factum Cardinalem, ex Albanensis autem ecclesiæ postremo inter Cardinalitias ecclesias gradu, ad sublimiorem* Prænestinam *evectum anno* MDXVI, *postea etiam Ostiensem Episcopum.* Antonius de Monte S. Sabini, *ex creatione Julii II Presbyter Card. tit. S. Vitalis, ad titulum* S. Praxedis *a Leone X translatus est, tunc Sipontinus Archiepiscopus, postea Cardinalitiorum Episcopatuum quinque titulis, id est omnibus præter Ostiensem, successive auctus.* Petrus de Accoltis, *ex eadem Julii II creatione, titulum* S. Eusebii *nactus, quamvis dignitatum fugiens Anconitano Episcopatui resignasset; plurium tamen ecclesiarum titulos in Hispania, Gallia, Belgio, Italia, ac denique Archiepiscopatum Ravennatensem coactus est accipere, exinde in Ordine Cardinalium Episcoporum ad Albanensem, Prænestinum et Sabinensem thronum evectus.* Hadrianus Gouffier *Gallus, ante annos quatuor a* E *Leone X nuncupatus Cardinalis titulo S. Petri ac Marcellini, recenter ad titulum S. Sabinæ transierat.* Scaramuccia Trivultius *Mediolanensis, eadem creatione donatus Purpura, mansit semper in eo quem primum accepit* S. Cyriaci *titulo. Idem fecit* Aloysius de Rubeis *Florentinus, ex eadem Leonis X creatione. Quin et* Ludovicus ab Arragonia, *Ferdinandi I Regis Arragoniæ filius, licet jam inde ab anno* MCCCCXCVII *sub Alexandro VI Diaconiam* S. Mariæ in Cosmedin *adeptus, altius ascendere numquam curavit: de collega ejus* Marcus Cornelius *Venetus, cum huc usque perstitisset in ordine Diaconali, titulo* S. Mariæ in Vialata, *ad Presbyteralem postea transgressus, obtinuit titulum S. Marci, ac denique Episcopus Albanensis et Prænestinus dictus est. Præfatorum duorum collega etiam fuit hic ultimus nominatus* Amaneus de Alebreto, *Joannis Navarræorum Regis frater, et in primo titulo* S. Nicolai in Carcere *perstitit etiam ipse.*

Ipsa S. Maxima,

6 *Porro inter Dies, quibus Indulgentia addicitur, primo loco exprimitur* S. Maximæ *festivitas, tamquam loci Patronæ primariæ, ultimo* S. Honorati, *Episcopi scilicet Arelatensis qui colitur* XVI *Januarii, tamquam Patroni secundarii, et priusquam assumeretur patrocinium* S. Maximæ *forsitan aliquando primarii, ante scilicet quam crebrescentibus ad corpus et cultum* S. Maximæ *miraculis, sub hujus nominis appellatione celebrari ecclesia cœpisset (uti frequentius contigisse notamus) vel etiam amplior esset extructa ac denuo consecrata. Incerta porro hæret conjectura, utrum in vico Callidiano vixerit atque obierit Sancta; an vero in littoreo, quem supra diximus, sui nominis loco conversatæ ac defunctæ corpus translatum eo sit; monasterio, quod istic extiterat, destructo ac desolato, ad primas forsitan Sarracenorum oris illis factas incursiones seculo Christi* VII. *Ludov. du Four Societatis nostræ insignis hoc ævo in Collegio Avenionensi Theologus (quem mireris in Bibliotheca scriptorum nostrorum, etiam post novissimam Sotuelli recognitionem, præteritum) in Vita S. Leontii Foro-juliensis Episcopi ac Martyris, agens de Episcopali ejus Sede cap. 5 sub finem ita loquitur:* Pœne exciderat S. Maxima Virgo.... nisi illam mihi Pontificis Maximi vocabulum in memoriam revocasset. Eam apud Foro-julienses natam educatamque fuisse dubitare mihi suaderet virginum modestia, quæ natali contenta solo domus aut cubiculi solitudinem quærit, et vagas peregrinationes fugit, tamquam plenas periculis et subdolas pudicitiæ insidiatrices; nisi S. Torpetis sororem faceret omnium

soror S. Torpetis vulgo credita;

A omnium animis infixa, et a prisco ævo ad nos usque transmissa traditio; quam abjicere non lubet. *Colitur* S. Torpes, *Martyr insignis sub Nerone, die sequenti; et corpus ejus naviculæ impositum dicitur Angelico ductu ad* Portum Sinus *appulisse, et a Celerina Senatrice exceptum tumulatumque, insignibus claruisse miraculis. Ubi* Sinum *antonomatisce sumi pro* Sinu Provinciæ, *sicut ipsa regio* Provinciæ *nomine velut proprio appellatur, contendunt Galli, contra Hispanos, hanc sibi a* S. Torpetis *exceptione laudem arrogantes. Qua in contentione veritatem stare penes Gallos licet verosimile sit; non ideo tamen verosimilis fit ejusmodi germanitas, nulli auctoritati innixa, sed contemni meretur velut figmentum levis vulgi, semper proni ad disparatissima quæque combinanda, occasione vicini aut conjuncti cultus.*

a nonnullis male confunditur cum Maxima Afra,

7 *Simili levitate Eremitæ quidam Augustiniani earumdem partium, facta sibi nuper potestate colendi inter sui Ordinis Sanctos* Maximam Virginem, *Wandali cujusdam in Africa ancillam, confessionis gloria sub Geinserico Rege illustrem, de quo Victor lib.* 1. *ait quod* a tyranno dimissa, mater multarum B Virginum Dei, sibi etiam nequaquam ignota *fuerit: nuper, inquam, Augustiniani Eremitæ quidam præsumpserunt in sola nominis similitudine fundare conjecturam, quod quia Hunnericus, Geinserici filius,* univer-monasteria virorum ac puellarum sanctarum Gentilibus, id est Mauris, cum habitatoribus donari præcepit (*sicut lib.* 5 *ejudem Victoris dicitur) fugerit* Maxima *ista in Galliam cum Virginibus sibi subditis, ibique diem* XVI *Maji suo obitu consecrarit. Sed nescio an id mereatur inter conjecturas utcumque tolerabiles numerari. Non quia alius ei dies, scilicet* XVI *Octobris, ab Usuardo et Adone atque aliis eos secutis assignatur (hoc enim mero casu factum est, occasione Martyrum* CCLXX *in Africa diu ante passorum tali die, juxta Martyrologiorum omnium vetustissimas tabulas, quæ S. Hieronymo adscribuntur) sed quia nulla est apparentia, quod Victor de fuga* Maximæ *in Gallias quidquam inaudierit, quam longe verosimilius est pedem numquam extulissse ex Africa, mortuo autem sub exitum anni* CCCCLXXXIV *Hunnerico et persecutione cessante, sacrarum Virginum dispersionem collegisse in aliquo desolatorum ipsiusmet Africæ monasteriorum, idque innotuisse Victori, anno post Hunnerici mortem et pacem Catholicis redditam tertio, scribenti historiam suam Constantinopoli, uti vult ejus illustrator Chiffletius, et quidquid in Africa ageretur studiose requirenti ab* C *ultro citroque commeantibus.*

et pejus dicitur fuisse soror S. Augustini.

8 *Porro si parum tolerabili conjectura dicitur, in Galliis obiisse et cultum meruisse hanc* Maximam; *multo minus tolerabilis erit ineptior alia, qua nonnulli eorumdem Eremitarum (sicuti mihi scribitur) asserunt, eam quæ Calliani colitur, fuisse S. Augustini sororem. Quia hoc ne de illa quidem potest præsumi, quam sic laudat Victor, ut videatur dicere, quod cum Italica præda post Romam anno* CCCCLV *captam, venerit in manus cujusdam Wandali, idque ætate admodum tenera: utpote quæ adhuc erat* puella *et* corpore decora *quando cum juvene Martiniano sibi desponso ejusque duobus fratribus fugit ab eo, cujus* universæ domui dominabatur *velut œconoma: hoc enim plurium annorum fidelem servitutem supponit, intra quos tantam dominorum suorum inierit gratiam. Adeo ut ejus necdum tricenariæ fuga ad monasterium et hanc secuta præclara confessio, non videatur accidisse ante annum* CCCCLXX; *cum S. Augustinus anno* CCCCXXX, *quando obiit, ætatis suæ annum* LXXVI *egerit, matri Monicæ, anno* CCCLXXXIX *mortuæ, totis quadraginta annis superstes. Atque hic finem statueram facere, cum ecce adfertur Foro Julio epistola supralaudati D Josephi Antelmii, ibidem in ecclesia Cathedrali Canonici, multa explicans, quæ ego in pauciora contraxeram; multa etiam addens, ad genus* S. Maximæ *et locum* D *habitationis ejus facientia, quæ necdum cognoveram, quæque jam refutatas inanissimas conjecturas magis evertunt: quare ipsam verbotenus ac fere integram apponendam hic censui: addito Actu seu Processu verbali de novissima Translatione Reliquiarum, quem idem ex Gallico Latinum fieri jussit, suaque subscriptione et sigillo tamquam Officialis generalis roboravit ut authenticum,* III *Nonas Januarii anni hujus* MDCLXXX.

EPISTOLA D. J. ANTELMII

De cultu et patria S. Maximæ.

Meditanti mihi ad Paternitatem vestram scribere, Pater admodum Reverende, advenere mihi R. P. Fabri Litteræ, quibus mihi illud idem consilii datum erat, ex occasione earum quas ex parte vestra accepi nuper, quibus *S. Maximæ Virginis* gesta actaque omnia, quæ in hacce provincia reperiuntur, communicari postulabatur; quandoquidem ea in præsentiarum prælo paratis. Sero quidem recepi præfati R. Patris litteras: quippe quæ sub medium Aprilis Avenione datæ, Nonis Junii tantum mihi redditæ fuerunt; E unde et moram meam excusandum confido, quod forte non tam festinanter, quam res exposcebat, responsum super hoc meum habueritis. Ne autem major fiat procrastinatio, colligo nunc, glomeratimque hic insero, quas in adversariis meis de sancta Maxima annotationes seposueram. Interim partium vestrarum erit hæc omnia ad libram exquisiti judicii quo polles componere; cui sane et quod sentio subdere, et quod definiet tenere semper gloriabor. Itaque de *S. Maxima Foro-Juliensi* difficultas solum movetur ex simili urbium patronymico. Quod enim sit apud Carnos civitas hoc nomine decorata, et Martyrologia omnia S. Maximam apud Forum-Julii coli absque alia expressiore designatione tradant; jure ambigi videtur, an hæc civitas sit Forum-Julii in Phocensi nostra Provincia, an Forum-Julii in Italia. Et posito quod utrobique venerationem S. Maxima obtineat; spectato dumtaxat hodierno rerum statu, nil certi in aliam magis, quam alteram partem colligere forte dabitur: sed si ulterius inquisitio fiat, et altior investigetur antiquitas, pro nobis omnia militare huc usque videbuntur.

Æquivocatio ex nomine Foro-Julii,

10 Etenim, ut primo sistam in verbis Adonis, F quibus alia Martyrologia utuntur; cum ille præter *Forum-Julii*, vicum proximum, *qui dicitur Calidianus*, designet, ubi S. Maxima quiescit et colitur; demonstrandus esset, in Italia et in vicinia Foro-Juliensis civitatis hujusce nominis vicus, *Calidianus* nuncupatus; quamdiu enim apud eos desiderabitur, hoc supra eam momento pollebunt nostri, quod illum ipsum in diœcesi Foro-Juliensi, nec longe ab urbe, indigitent. Sane nondum in Foro-Juliensi tractu Italiæ *Calidianum* observavi, et nisi me fallunt oculi, in exactissima tabula geographica Antonii Magini non vidi *Calidianum* in diœcesi Aquileiensi seu Udinensi: quod tamen præcipuum est in re de qua agitur. Sed etsi fuerit ibidem *Vicus Calidianus*, ejus tamen antiquitatem famamque non ostendent illi, qualem nos ab annis ferme septingentis comprobabimus. Videlicet erat *Calidianum*, seu *Calidianus vicus* ineunte XI seculo, magni nominis, Principatusque titulo decoratus: Principesque Calidiani inter Proceres Magnatesque Provinciæ eminebant. Nam Guillelmus I Provinciæ Comes eorum affinitatem ambivit, filiamque suam Emmagardam Hugoni Principi matrimonio conjunxit, terrasque multas in dotem assignavit, de quibus iidem conjuges pia donatione, aliquam portionem concesserunt monasterio

tollitur addito Vico Calidiano,

ante annos 700 Principes suos habente,

A nasterio Lerinensi circa annum currentis seculi XI trigesimum, cujus quidem donationis fragmentum habetur in Chronologia Lerinensi p. 2 pag. 152, fusius expressum penes Historicos Provinciæ. Illi successit Fulco Dodo, cujus frequens extat memoria sub nomine supremi *Domini Principisque Calliani*, sub finem ejusdem seculi. Ejusdem Principatus nomen per consequentia deinde secula florentissimum fuit, hodieque est : tractus enim ille Calidianensis audit penes nos vocaturque *le Callianez*, sub quo multa insigniaque oppida conscribuntur.

præter quem, alium nescierunt Ado,

11 Hinc colligi satis datur, quod, si *Calidiani Principatus* fuit tantæ celebritatis circa decimum seculum ; Ado, qui floruit sub finem noni et hæc tempora attigit, quibus in ore famæ erant *Principes Calidiani*, non alium locum et vicum intelligere potuit, quam in Provincia erat, dum *Maximam* in *vico Calidiano* diem obiisse primus scripsit. Quod si ille sanctam Virginem in Italia mortalitatem explesse rescivisset, in ejusdem nominis oppido (cum eumdem fugere non potuisset in Phocensi Provincia, Viennensi in qua degebat Ado proxima, aliud celebre castrum hoc nomine censeri) alia designatione B rem expressisset, neque exurrexisset imposterum æquivocatio, planiusque fuisset dicere : *Apud Forum-Julii in Italia S. Maximæ* etc. Rursum Petrus de Natalibus, Patria Venetus, Equilinus Episcopus, qui res patriæ suæ ignorare non poterat, Adonem ad verbum secutus est : unde, si tunc, hoc est circa an. MCCCCLXX quo floruit, duo ejusce nominis oppida cognovisset, haud dubie aliter locutus esset. Quod sane illum necessario scivisse fatendum est, si (quod mihi ex V. Cl. Henrico de Suares nobili cive Avenionensi, antiquitatis patriæ scientissimo, asseveravit R. P. Faber) Petrus ille Venetus, librum suum de Vitis Sanctorum Avenione elucubravit. Sic enim neque illi quæ patriæ suæ, in qua Episcopatum Esculanensem, seu Equilinum, Venetæ Metropoli subditum, obtinebat ; neque quæ Provinciæ, in qua scribebat, singularia erant, ignota esse poterant : quod ergo indistincte *Calidianum vicum* designaverit, argumento est ; non alium ab eo qui est in Provincia nostra, intellexisse.

et Petrus de Natal.

12 His autem plusculum immoror Rev. Pater, quod etiam nostrarum traditio sit, *S. Maximam* obiisse in Castro seu vico ad mare sinus Sambracitani, ab ejus nomine huc usque nuncupato ; inde autem ob piraticarum incursionum metum a Principibus Calidiani tractui illi dominantibus extractas C fuisse, et in Calidianum castrum translatas. Hinc Calidiani Toparchæ ipsam *S. Maximam* ex sua prosapia genitam volunt. Nam qui hodie ex hac stirpe ortum ducere gloriantur, quique re vera præterito seculo hac Dynastia potiebantur (sunt autem quos *a Grassa* nuncupamus, Gallice *de la maison de Grasse*, illustris sane et probatæ antiquitatis ab an. scilicet MC, ut videre est penes historicos Provinciæ) tamquam continuata majorum ad posteros traditione, *S. Maximam* ex communi stipite ortum duxisse constanter tenent. Tamque alte illud gentis ejus animis insidebat, ut, cum ex bellorum ingruentium occasione beatæ Virginis morticina in urbem translata fuissent ; Ludovicus de Grassa, magnus Provinciæ Senescallus et Vicegubernator, circa an. MDXVII Forum-julii manu militari, cum sex millibus peditum aut equitum (quæ erant copiæ Provinciæ quibus præerat) ingressus fuerit, vique extractum sanctum Corpus in *Vicum Calidianum* reportaverit ; hac unica de causa tam incensus, quod ipsa ex sua prosapia oriunda, ejusdemque esset Tutelaris. In cujus sententiæ præsidium, vidi ego in capsula reliquiarum sanctæ Virginis, quæ jubente Illustriss. Antistite Antonio Benedicto de Clermont aperta

et quem nunc obtinens familia de Grasse,

S. Maximam ut suam Gentilem colit.

fuit anno elapso, quamdam arculam, in qua reposita D erat quædam supellectilis ejus pars : quæ capsula extus insignita est scuto gentis de Grassa, quod constat duobus canteriis coccineis in campo aureo, et insignibus civitatis Forojulii, quæ sunt crux argentea in campo rubeo, cum assuto scuti capite tribus Franciæ liliis decorato. Observabam insuper nuper divertens in castro de Cabris Diœceseos Grassensis seu Antipolitanæ, cujus dominium possidet Dominus J. de Grassa, pictam imaginem *S. Maximæ* antiquissimam, manu una palmam, altera sigillum cum insignibus familiæ de Grassa exhibentis. Atque hæc imago servatur in aula domus ejusdem Toparchæ. Quæ quidem etsi hujus Gentis fidem haud usquequaque comprobent ; illud saltem evincunt, *S. Maximam*, non uti exteram, sed tamquam popularem et conterraneam a multis retro seculis cognitam fuisse ; illudque pro certo haberi debet, Principes Calidiani seu eorum posteros, aut qui ex iis jus in hunc vicum obtinuerunt, *S. Maximam* quæ ibidem decessisse tradebatur, in Patronum ac Tutelarem suscepisse.

EX MS.

13 Ceterum quam sit in urbe et diœcesi sanctæ Virginis cultus perantiquus, paucis nunc libet expendere. Et primo adverto ejus memoriam haberi E in chartulariis Capituli, in quodam instrumento permutationis inter Præpositum Forojuliensem et Abbatem Lirinensem habito, quo præfatus Abbas anno MCCXXXII, de consensu Monachorum, cedit Capitulo Forojuliensi quæcumque habet Lirinense monasterium in *tenemento Forojulii, Pojeti, Rocabrunæ et S. Maximæ, et castri de Miramarsi*, quæ singula territoria circa sinum Forojuliensem seu Sambracitanum interjacent ; ut nulla suspicio esse possit, tenementum *S. Maximæ* hic expressum, aliud esse ab hac parochia ad littus maris, quæ ab ea nuncupatur vulgo S. *Maxime*. Dum audit Rev. Vestra territorium illud S. Maximæ a Lirinensibus occupatum tum fuisse, forte hac cogitatione mecum pulsabitur, illud ex iis terris fuisse, quas *Hugo Calidiani Princeps* monasterio Lerinensi dederat ante annos ferme ducentos. Sane, ut dixi, constans traditio est tractum illum ad Calidiani Principes olim attinuisse indeque oppido firmaretur, *S. Maximæ* ibidem quiescentis sacrum corpus jure ab iisdem Dominis in alium locum, ab infestationibus maritimis securum reportatum esse. Sed quidquid de ea conjectura fuerit, illud constat, sanctæ Virginis nomen et memoriam XIII seculo in diœcesi nostra viguisse ex F chartulariis nostris et Lirinensibus. Atque his etiam antiquiora suppetunt monimenta. Nam ad Occidentem, vigesimo ab urbe milliario, extat vetustissima Basilica, cum magnis ædificiorum ruderibus, ubi monasterium fuisse constanter traditur, sub *S. Maximæ* invocatione, latifundiis maximi proventus circumpositis dotata ; unde appendix Sacerdotii seu Prioratus Ecclesiæ parochialis de Caneto conflatur, e qua, utique pinguissima, certum frumenti canonem quotannis Archidiacono Forojuliensi tenetur exsolvere Rector parochiæ. Porro sacellum illud, nimia vetustate pœne collapsum, ante annos septingentos constructum facile judicabit, quisquis viderit : quæ omnia his etiam temporibus antiquiorem sanctæ Virginis cultum in nostra regione satis produnt.

Hujus antiqua memoria in chartulariis,

pervetustis ruderibus,

14 Quod superest, in Ecclesia Forojuliensi ejusdem veneratio non est recentior. Viderit jam Rev. V. in Breviario nostro, cujus exemplar R. P. Fabro eidem mittendum tradideram, *S. Maximæ* festivitatem ad XVII Kalend. Junii assignari sub ritu semiduplici, qui dies ab indicto Martyrologio Romano et aliis non discrepat. Observaverit etiam ejusdem invocationem in Litaniis Breviario præfato insertis

Ex MS et Litaniis.

A insertis; sed antiquissimas nactus sum nuper in Archivo Capituli, in codice MS. membraneo optimæ notæ, qui inscribitur (sed recentiori manu) directorium Ecclesiæ Forojuliensis, quod in eo ordinentur Officia majoris solennitatis. Quamquam autem codex ille canæ antiquitatis videatur, et ante annos quingentos scriptus; Litaniæ tamen illis in alia membrana assutæ majorem antiquitatem exhibent: nam majusculo charactere, eoque in multis præ vetustate obliterato, conscriptæ sunt. In his veneranda *S. Maximæ* memoria hoc ordine legitur. *S. Maria Magdalena, S. Perpetua, S. Felicitas, S. Agatha, S. Agnes, S. Lucia, S. Cæcilia, S. Scholastica*, S. MAXIMA, *S. Tecla, S. Christina, S. Margarita, S. Catharina, S. Fidis, omnes SS. Virgines, omnes SS. Viduæ et Continentes.* Ita præfatæ Litaniæ: quæ ex alio capite mihi etiam perantiquæ videntur, quod neque in sanctis Martyribus aut Confessoribus ibi invocatis enuntientur ulli, qui post x seculum floruerint, uti et de sanctis Virginibus observari potest. Etenim *S. Francisci* nomen subjectum fuit, adeoque et ad marginem alia manu scriptum novissime. *S. Maximæ* itaque memoria florescens ultro perhibetur in Ecclesia Forojuliensi circa decimum seculum: B atque vel ex eo solo, nisi constaret ex Usuardo et Adone, satis colligi posset, eam obiisse longe ante invasionem Saracenorum in Provinciam, hoc est ante annum DCCCXC, quo ad sinum Sambracitanum arcem illam, latrociniis nominatissimam, a Fraxineto dictam, ædificarunt: imo et ante id tempus, si hic decessit, alio translatum esse corpus illius.

Vitæ acta nulla nunc inveniuntur:

15 Porro cum infaustis istis temporibus Ecclesia Foro-Juliensis omnia documenta sua amiserit in conflagratione civitatis, quæ a Saracenis ferro et igne ita est vastata, ut *ad nihilum redacta dicatur, solo Episcopatus nomine in ea remanente* (quæ sunt verba authentici rubei in archivo Episcopali servati, et penes Antonium de Ruffy Sammartanosque, ni fallor inserti) mirum non est si beatæ Virginis Acta in ejus chartulariis desiderentur. Inquisivi ea diligenter Calidiani in cursu visitationis D. Episcopi; in cujus comitatu, Officialis Foro-Juliensis partes sustinens, aderam. Sed neque in capsula, in qua asservantur ejus Reliquiæ, quam sedulitate maxima per integram horam volutavi; neque inter documenta prioris Ecclesiæ parochialis, quæ mihi ultro communicata sunt, quidquam de gestis ejus nactus sum, præter autographum Bullæ, cujus Rev. Vestræ C jam copiam feceram. Audio penes eam transumptum ejus diplomatis multa auctoritate valere, et jure quidem: nam (quod etiam observare conveniens est) qui prior inter decem Cardinales, indulgentiam concedentes, nominatur Nicolaus Albanensis, is erat Nicolaus de Flisco Foro-Juliensis Episcopus, qui Ecclesiam illam, cujus fuerat Præpositus et Vicarius Generalis sub Urbano fratre aut Patruo, regebat ab an. MCCCCXCV, vigilantissimique Pastoris partes exequebatur; quique adeo res suæ diœceseos, quam sæpius lustraverat, apprime norat. Unde cum Cardinalis creatus, cum aliis Collegis, Indulgentias concedit an. MDXIX, pro *parochiali Ecclesia de Calliano*, quæ *S. Maximæ reliquiis decorata* dicitur, rem ille exponit, quam per se ipsum sciebat: et si tunc de eo dubitatum esset, haud quaquam gratiam illam impertiisset vir religiosissimus, doctrina, pietate, et rerum peritia ab omnibus historicis commendatus.

quod Abbatissa fuerit non constat:

16 Sunt qui asserant *S. Maximam*, in sinu Sambracitano ubi extat vicus et ecclesia sub ejus invocatione, rexisse per multos annos Virginum cœtum, ostensis ob id cœnobii amplioris ruderibus, in villa cujusdam rustícani, ubi observata sunt nuper cujusdam dormitorii cellarumque vestigia, quæ non nisi D communem vitam degentium habitacula esse potuerunt: in quam sententiam ecclesiæ Parochus, satis diligens rerum harum investigator sic concedit, ut pro ea tamquam pro ara et focis militet, meque ad eam scriptionis alicujus monumentis firmandam sæpius invitet. Sed etsi de cœnobio, ibi olim fundato, ei aliisque consentiam: non tamen mihi huc usque probatum fuit, ibi beatam Virginem præfuisse, idque potius Virginum quam Virorum Asceterium extitisse. Quapropter in editione Codicis proprii Sanctorum Ecclesiæ Foro-Juliensis, cui elucubrando ab Episcopo et Clero Præpositus fueram, malui *S. Maximæ* intacta vitæ Acta relinquere, et ad commune Virginum, Officium ejus assignare, quam hæc aliaque incerta prorsus vulgare. Obtinui tamen, ut sub ritu duplici celebraretur, dum Antistiti, ejus reliquiarum aperienti capsulam, auctor fui, ut ex ea insignem quamdam earum partem in Cathedrali deponendam erueret; quod et fecit. Habemus itaque nunc unam de costis ejus, cum aliis sacrorum ejus ossium particulis. Ceterum præter præfatam Ecclesiam parochialem de Callidiano; et alteram parochialem *S. Maximæ*, in vico ab ejus nuncupatione, ad maris littus; basilicamque et sacerdotium *S. Maximæ de Caneto*, vulgo *le Canet*; non invenio in Provincia pagos aut ecclesias ab ea denominatas. E Nam qui in tabula Chorographica Provinciæ vicus, juxta Forcalqueriense oppidum, *S. Maxime* inscribitur, de *S. Maximo Episcopo* debet intelligi, et ita intelligitur. In diœcesanarum autem Ecclesiarum chartulariis, quæ in cursu Visitationis sedulo examinavi, *S. Maximæ* memoriam adverti in pervetusto Kalendario Ecclesiæ Collegiatæ Barjolicensis, vulgo Barjols (ubi S. Marcelli Diensis Episcopi corpus quiescebat) fundatæ per Rayambaldum Arelatensem Episcopum an. MLXI, ubi ejus festivitas assignatur etiam ad XVII Kalend. Junii.

hodiernus cultus ejus in Foro-Juliensi Cathedrali,

et Barjolicensi Collegiata:

17 Hæc sunt omnino, quæ hactenus inter legendum occurrerunt, Pater eruditissime: hisque qua litterarum, qua ædificiorum monumentis *S. Maximam* nostram agnoscimus; et uti gentilem nobilis stirps de Grassa, nos uti popularem invocamus, ex constantissima et supra omnem memoriam traditione. Nescio an probatiora habeant Itali, qui eam pariter suam faciunt. Sane in nullos incidi, qui aliqua auctoritate factum probarent: ipseque Ferdi- F nandus Ughellus, qui hoc seculo Italiam sacram descripsit, cujusque opus ut vetera Ecclesiarum monumenta, quæcumque extant, investigaret, satis postulabat, dum de civitate Foro-Juliensi et Collegio Canonicorum ibi constituto satis prolixe loquitur, ait quidem, eam illustratam fuisse morte *S. Maximæ*, at nonnisi Romani Martyrologii verbis sententiam firmat: quod sane arguit Ecclesiam illam meliorem hoc titulum non habere. Sed factum forte est, ut R. V. quæ undique gentium vetera documenta in rem suam conducentia inquirit, de *S. Maxima* quædam ab Foro-Juliensibus Italis communicata (si quæ tamen habent) nacta fuerit, quod sane percuperem; ut utraque audita parte, judicaret inter nos et illos, et contradictorie, ut aiunt, definiret, ne deinceps in hanc quam feret sententiam audeat quispiam insurgere, movereque limites, quos ipsa posuerit: quod sane me haudquaquam molitum ire, ob eam scientiam, perspicacitatem, aliasque insignes animi dotes, historiam sacram tractantem decentes, quibus eam Venerabilemque Magistrum, studii, laboris et gloriæ ducem, eminere scio, et initio testatus sum, et finem faciens iterum testor. Nolumus, ut pie suo more dixit Augustinus libro de vera religione cap. 55, *ut sit nobis religio in phantasmatibus nostris: melius est enim qualecumque verum, quam*

contra hæc nihil Itali proferunt.

A *quam omne quidquid pro arbitrio fingi potest : melior est vera stipula, quam lux inani cogitatione, pro suspicantis voluntate, formata.* Præstet Deus O. M. ut opus immensum, arduum et intentatum, ad majorem ejus nominis gloriam tanta vestra laude, tanta Christianæ Reipublicæ utilitate susceptum, et ad umbilicum dimidiatum, absolvere possit : renovet ut aquila juventutem ejus, faciatque illi cum iis partem, quorum gloriam tanta cura et felicitate promovet. Ego interim, ingentium exemplorum parvulus imitator, quam nactus sum Spartam adornare satagam ; hoc est, recensionem Sanctorum Ecclesiæ et diœceseos Foro-Juliensis, vestri gratia inceptam, pro modulo meo perficere festinabo ; quo me magis semper ad obsequia omnia erga Paternitatem Vestram, quam impense colo, paratissimum esse noscatis. Foro-Julii v Id. Junii A. D. MDCLXXIX.

TRANSLATIO

Facta anno MDCXLIII, *et authentico instrumento signata*

B *Vicarius Foro-Juliensis* Nos Andreas Leget, Presbyter, in sacra Theologia Licentiatus, Vicarius perpetuus Ecclesiæ Cathedralis civitatis Foro-Juliensis, Commissarius delegatus a Reverendo in Christo Patre D. D. Petro de Camellin, Episcopo et Domino Foro-Juliensi, notum facimus ex potestate nobis facta per decretum datum hoc præsenti an. MDCXLIII et XIX Februarii, hac subscriptione communitum Petrus Episcopus Foro-Juliensis, et infra Benoist Graphiarius ; ad instantiam et requisitionem Consulum seu Syndicorum oppidi Calidiani, e civitate Foro-Juliensi ad præfatum oppidum concessisse, die XV Maji ejusdem anni ; et postridie, hoc est XVI ejusdem mensis *16 Maji* in quam recurrit dies festus Sanctæ Maximæ, requirentibus iisdem Syndicis ad ecclesiam Parochialem nos contulisse ; ubi post sacrosanctum Missæ sacrificium, ibidem a nobis celebratum, in præsentia D. D. Antonii Tardieu Presbyteri Parochi seu Prioris, Joannis Guerin, Petri Digne Barjamonensis Presbyterorum, ecclesiæ Parochiali famulantium, Henrici Aubanelli Presbyteri Calidianensis, Frederici de Villanova Presbyteri et Prioris oppidi de Cipieres ; cum ibidem etiam astantes essent Alexander et Claudius de Villanova fratres Equites Ordinis sancti Joannis Hierosolymitani, Domicella Francisca de Villanova, Domina de Turretis juxta Vin-
C tium Nerusiorum, nec non castri Calidiani : Domicella Francisca de Villanova, Domina de Broves et Calidiani. Domicella Claudia de Grassa, Domina de *coram multis testibus,* Clumans et Calidiani ; Petrus Castillon, I. V D. Judex præsentis oppidi ; Joannes Bellissen, Regius Tabellio, Antonii quondam filius, Locum-tenens seu Projudex ; Petrus Bouge, Syndicus ; Paulus Castillon et Antonius Issaurat, Assessores ; Antonius Baudouin, olim exceptor Regius ; Jacobus Leget, Petrus Felix, et Andreas Senequier, prædiorum Æstimatores, Consiliique ordinarii Assessores ; Joannes Canety, Notarius Regius ; Joannes Bellissen, Chirurgus ; item Joannes Bellissen, Notarius Regius præfati Joannis filius ; Henricus Bellissen, carminator ; Andreas et Antonius Spitalier, Fratres ; Antonius Merle, Joannes Baudouin, Joannes Bouge faber serarius, Petrus et Henricus Bellisson fratres, aliique ex præcipuis oppidanis ; aperuimus armarium, ferreis cancellis munitum, in sacello Sanctæ Maximæ.

19 In quo cum invenissemus capsulam obseratam, et ad majus altare detulissemus, assuetis ceremoniis rite observatis ; præfatam capsulam reseravimus, in qua ossa et sacras Sanctæ Maximæ reliquias mox memorandas reperimus. D *ex MSS. aperta arca S. Maximæ* Et primo pyxidulam figuræ rotundæ, in qua invenimus linteamen quoddam album satis amplum, in cujus pyxidulæ ambitu depicta sunt quasi insignia, Aquila, Draco, Leo, Cervus et Lepusculus : Item aliam pyxidem ligneam, in qua erat sudarium album, cum costula, seu ossuaria quadam particula : aliud linteolum cum tæniolis, ex rubeo, viridi, croceoque coloribus : quoddam exiguum textile, gossipio sericum acu concinnatum : item cistulam, in qua reperta est quædam chartula scripta, quam legere *recognoscit et enumerat singula intus posita,* non potuimus, cum quadam ossis particula, bombycino multitio involuta : quæ quidem cistula suo operculo munita est, in cujus meditullio depictus est flos lilii, insuperque insignia civitatis Foro-Juliensis, quæ duos Canterios exhibent, et insignia oppidi Calidiani. Quæ lintea, sudaria, tæniolas, ossa seu reliquias in memoratis pyxidibus deprehensa in iisdem inclusimus, ut antea asservanda. Et continuo in eadem capsula reliqua Sanctæ Maximæ ossa, seu sacræ reliquiæ, conspicuæ nobis fuere : videlicet E ossa duarum tibiarum, totidem coxarum, item spina dorsi integra, duæ scapulæ, costa unica, calvaria, pluresque capitis particulæ, quarum aliquæ ex parte contusæ, aliæ quibusdam dentibus adhærescunt, quorum omnium enumeratio a nobis facta, ad CCL ossa processit, haud quaquam in eo computo ossibus supra expressis comprehensis.

20 Atque sacræ illæ Reliquiæ, circumsistentis *eaque transfert in novam capsulam* populi conspectui expositæ, inclusæ mox fuere cum duabus designatis pyxidibus in nova capsula, Universitatis sumptibus elaborata ; hancque recentem capsulam, a nobis præclusam et crystallino vitro in antica parte exornatam, in eodem armario sacelli ejusdem sanctæ Virginis reverenter deposuimus. Porro clavem qua capsula ipsa occluditur præfato Petro Bouge Syndico concredidimus : ex duabus autem, armario ferreis cancellis obducto appositis, altera præmemorato D. Tardieu Parocho, altera eidem Petro Bouge commissa est, quatenus eas debite servarent. Et paulo post in generali processione, fieri solita ob festi Sanctæ Maximæ celebritatem, eadem capsula solenni pompa debitisque honore et reverentia delata est, et posthac in armario assueto locata, clavesque a Parocho et Syndico F *condito de re tota instrumento.* prænominatis receptæ sunt. In quorum omnium pleniorem fidem, nos Vicarius et Commissarius cum D. D. Parocho, Presbyteris, Dominis, Dominabus, Judice, Syndico, aliisque superius expressis e primoribus Calidiani, acta hæc seu processum verbalem subscripsimus, Balthazarisque Baudouin Tabellionis Regii Calidianensis subscriptione muniri curavimus. *Sequuntur deinde subscriptiones singulorum, pro quibus sit attestatio interpretis his verbis concepta :* Ego Josephus Vairas Presbyter, in seminario Episcopali Foro-Juliensi sub titulo S. Leontii sacræ Theologiæ Lector, testor, me ex commissione et mandato. R. D. Officialis Generalis Foro-Juliensis Acta Translationis S. Maximæ Virginis, in Archivo Ecclesiasticarum insinuationum asservata, ex Gallico in Latinum ad verbum sincere reddidisse : Foro-Julii decima die Dec. an. MDCLXXIX.

D.P.

DE S. CARENTOCO SEU CERNATHO

EPISC. ABBATE IN WALLIA ET HIBERNIA.

SEC. V.

Vita a Dugdalo eruta ex MS. Cottoniano

In Wallia, *olim* Britannia secunda, *aut* Cambria *dicta, Austrum versus, ad mare Britannicum provincia est,* Ceretica *quondam, nunc fere* Cardiganensis Comitatus *nuncupata, uti pluribus exposuimus ad Kalendas Martii ante Vitam S. Davidis Episcopus Menevensis, ex regio ibidem stemmate prognati : ex quo etiam, sed aliquanto citius, ibidem exortus est* S. Carentocus ; *Hibernis, cum apud eos postea sanctitate vigeret,* Cernathus. *Hujus vitam ex Cottonianæ Bibliothecæ MSS. codicibus eruit, nobisque describendam curavit, optimus eruditissimusque senex* Wilhelmus Dugdale Warwicensis, *supremus per Angliam Rex, ut vocant, Armorum, bene de patria sua meritus editione Antiquitatum Warwicensium, et monumentorum Paulinæ apud Londinenses ecclesiæ, aliorumque hujus generis librorum, sed imprimis grandium* B *tomorum, sub titulo Monastici Anglicani ; cujus vel solum frontispicium consideranti apparebit, quam bene de Catholica religione, licet ipse necdum Catholicus, sentiat. Nempe supra caput SS. Gregorii atque Augustini, Apostolorum Angliæ, hinc* Prisca Fides et Pietas *ponitur, cognoscenda* ex fructibus ; *inde* Antiquitas, caput inter nubila *tollens,* lucem *ex vetustis codicibus accipit ; subtus vero hinc supplex ante aram Rex pius,* Deo et Ecclesiæ *monasteria dotat extruitque; inde Rex impius, ore superbo intonans, Sic* volo, *spoliatorumque ac desolatorum jussu suo cœnobiorum ruinas minaci sceptro stans ostentat : uter autem omnibus placere magis debeat, declarat sumptum ex Ovidii Metamorphosi lemma.*

——— Non omnia grandior ætas,
Quæ fugiamus, habet.

Idem cum initio tomi primi de prima monachorum institutione *egisset, antiquitatem instituti sanctitatemque commendans* ex Veterum sententia, *eidem deinde tomo* operæ pretium censuit subjungere, quid de monasteriorum subversione censuerint Neoterici etiam C Reformati, *ut ii scilicet appellari volunt.*

2 *Hic ergo Dugdalus, accepta operis nostri notitia propositoque laudato, in summa sua utilissimisque studiis occupata ætate, primum quæ noverat nobis utilia prolixo indicavit catalogo ; deinde quæ ex eo deesse Musæo nostro significavimus describi curavit, atque inter alias Sanctorum variorum Vitas, etiam S. Carentoci, ipsam illam quam Joannes Tinnemuthensis contractius aliquantulo transcripserat, et Joannes Capgravius emiserat in lucem, unde eam accepit recuditque noster Michael Alfordus in Annalibus Ecclesiæ Britannicæ ad annum* 480 *num.* 7. *Eamdemque Cambdenus in suo Britanniæ Apparatu et Usserius cap.* 17 *de Britannicarum Ecclesiarum primordiis pag.* 847, *allegant : nec parum ei videntur tribuere, quamvis non ignorarint, ipsam ut ceteras fere Wallensium et Hiberniensium Sanctorum Vitas, scriptam esse a longe posterioris ævi auctore, ex popularium traditione, non exiguam fabulositatis speciem addere solita rebus etiam verissimis, insulso prorsus modo et circumstantiis plane fatuis eas vestiendo. Hinc fit ut istiusmodi Vitas non aliter operi nostro inseramus, quam ut legendas magna cum indulgentia erga simplicissimas gentes, et tamdiu solum tolerandas, quamdiu certiora et lectu digniora monumenta desunt, ex quibus aliqua Sanctorum illorum hauriatur notitia ; cum ad hoc saltem serviant, ut publicam eorum in populo venerationem antiquam, superinductis hæreseon nebulis obscuratam, faciant iterum splendere apud posteros, deque loco ac tempore, quibus vixerunt ac obierunt, subinde curiosum piumque lectorem edoceant.*

contracta extat apud Capgravium :

qua ratione hic ea ponatur.

3 *Sic ipso in principio Vitæ hujus dicitur* Omnibus hominibus in Deo credentibus veneranda solennitas, quando assumptus est in cœlum B. Carentocus : *in fine autem quod* perrexit in Hiberniam insulam (*ex Ceretica scilicet patria sua*) et sepultus est XVII Kalendas Junii : *quem etiam cultus ejus diem assignat Martyrologium Sarisburiense apud Colganum, in Appendice ad Acta S. Patricii cap.* 4 *num.* 8, *addens hujus* nepotem ex sorore Darerca fuisse, *quod non facile nobis persuaserit, attento utriusque natalium loco longe invicem dissito, et generis conditione nimium dispari. Richardus Witfordus in Martyrologio Anglice excuso sub annum* MDXXV; Carantacum *quoque ad diem* XVI *Maji refert ; ut mirum sit quod Joannes Wilsonus in priori Martyrologii Anglicani editione omiserit* S. E Carentocum, *in posteriori rejecerit ad sequentem* XVII *Maji. Ad ætatem ejus quod attinet, dicitur in Vita quod* in istis temporibus, (*quibus scilicet S. Carentocus comitatus est S. Patricium in Hiberniam*) Scotti superaverunt Britanniam triginta annis ante nativitatem S. David, *quam cum censuerimus referendam in annum* CCCCXLV *consequens foret, dictum Sanctorum ingressum in Insulam pertinere ad annum* CCCCXIII *Sed hoc parum nos movet, qui in Appendice ad Vitam S. Patricii* XVII *Martii* § 4, *ostendimus fidendum non esse isti* XXX *annorum spatio, quo in signanda Sanctorum suorum Chronologia tam frequenter utuntur Hiberni, gratis cum assumere in multis convicti. Ivit quidem isto anno secundum nos in Hiberniam Patricius, sed solus ; et barbaris ad ejus prædicationem obturantibus aures, rediit unde venerat, majori potestate opus sibi esse existimans, quam ante annum* CCCCXXXIII *non obtinuit. Itaque Usserius ista huc refert. Sed neque tunc plures quam novem socios in Hiberniam duxit S. Patricius. Cum igitur dicatur de ipso et Carentoco in hujus Vita, quod* multi Clerici ambulabant cum illis, *ita ut oportuerit ambos ab invicem separari ; ad illum* F *potius, quo S. David natus est, annum Carentoci ingressum in Hiberniam distulero : quia tunc, uti in Chronotaxi Patricianæ historiæ dixi, ab excursione Romana rediens Patricius, prædicavit in Britannia Occidentali, monasteria ordinavit, sociosque in Hibernicam messem auxiliares complures secum traxit.*

Cultus 16 Maji.

Transiit in Hiberniam cum S Patricio non an. 413

aut 433

sed 445.

4 *Notandum est porro, quod qui vitam hanc in formam sermonis, sicut eam habemus, pro festivitate Sancti redegit, exordium ejus totum abstulit, et proprium quoddam brevius composuit. Idem tamen, aut ii qui Codicem Cottonianum descripserunt, vetustius exordium, ne periret, posuerunt ad calcem : quod minime sibi sequendum ratus Tinnemuthensis, ipsum denuo loco suo restituit, sed prudenter omisit generationum seriem, per gradus viginti ductam usque ad Belum filium* Annæ, quam dicunt esse consobrinam Mariæ Virginis. *Nos Tinnemuthensis exemplum ita sequemur, ut neque posterius exordium omittamus, neque expungamus quidpiam, quo manifestior fiat nostræ censuræ sinceritas; meliusque discernat lector, quid et quatenus credibile sit : qui saltem animi oblectandi causa videbit specimen ingeniorum Hibernicorum et Wallensium in comminiscendis genealogiis ; quas hodieque poetæ illorum tanto cum supercilio decantant, ac si mera oracula funderent, circumducentes auribus credulum vulgus et marsupia emungentes eorum, quibus suave est a tot seculis*

Fabulosa ejus genealogia.

A *seculis repetitos majores suos recenseri, grandia nihiloque veriora familiæ suæ probra audituri ab iisdem, si manum contraxerint largitricem.*

VITA

Multæ fabulositatis suspecta.

Ex MS. Bibliothecæ Cottonianæ Londini, sub effigie Vespasiani A 14. Fol. 90.

EXORDIUM ANTIQUIUS.

Avi Cunedæ genealogia fabulosa a

Quodam tempore fuit vir nomine Keredic. Rex erat hic vir, et habuit multos filios: quorum unus erat Carentocus nomine, filius Keredic, Mak Cuneda, Mak Ethern, Mak Patern, Pes *a* Ludant, Mak Tacit, Mak Kein, Mak Guorchem, Mak Doli, Mak Gurdoli, Mak Donni, Mak Guordonni, Mak Amguoloie, Mak Amguerit, Mak Omnid, Mak Dubunn, Mak Britguenin, Mak Eugen, Mak Aballath, Mak Canabeth, Mak Beli, et Anna mater ejus, quam dicunt esse Consobrinam Mariæ Virginis. Cuneda igitur filios habuit: Tipipann primogenitus, B qui mortuus fuit in regione *b* Mann Gudodin, et non venit huc pater suus Cuneda et fratres sui: sed Meriann filius ejus divisit possessiones patris sui inter fratres suos. Secundus Ismael, tertius Kumann, quartus Dunann, quintus Keredic, sextus Abalach, septimus Emmann, octavus Dogmaile, nonus Etern. Hic est terminus eorum, a flumine quod vocatur *c* Donbyr duin, usque ad aliud flumen quod vocatur Guonn: et tenuerunt plurimas regiones in occidentali Brittania. Keredic autem tenuit Kereditiam, et ab illo nuncupata est. Et postquam tenuerat, venerunt *d* Scotti, et pugnaverunt cum eis, et occupaverunt omnes regiones. Keredic autem senex erat. Et dixerunt ei seniores, Senex es, Domine, tu non potes dimicare, oportet vos unum odinare Regem de filiis tuis. Quis est senior? [Dixit eis] Karentoc. Dixerunt: Oportet illum esse Regem. Karentoc autem plus diligebat Regem cœlestem terreno regno, et Domini sui voluntatem quam humanum favorem: et ille postquam audivit, fugam iniit, ne invenirent eum. Prius autem emit meliorem *e* baculum cum sacculo a quodam paupere, et venit in locum qui dicitur Guerit-Carantanc, et mansit ibi per aliquod tempus, et voluit illic orare Deum. Et quando ibi C esset et cum operari voluisset, venit Columba, traxit omne quod cadebat de baculo quotidie. Et ille dixit; Domine, quo trahit? Atque pepigit in mente: Vadam, et videbo quo trahit hoc. Et surrexit, quo ibat, per silvam, per saltum. Venit Columba, descendit in loco ubi est ecclesia hodie, et dimisit illic. Et ille vidit et dixit: Hic oportet me esse, quia Deus voluit: et mansit per aliquod spatium, ubi devotas Deo persolvit gratias.

(*b et filii:* — *d Horum unus Keredik pater Carentoci,* — *qui regno dimisso vixit in deserto.*)

EXORDIUM POSTERIUS.

Veneranda est hujus diei solennitas, omnibus hominibus in Deo credentibus, quando assumptus est in cœlum B. Carentocus, Ceretici filius: qui ex Christo vicinis parentibus altus est, secundum dignitatem seculi: nam facile est generationem illius deducere ad Mariam matrem Domini, quo nemo inter Reges Britonum altior habetur. Sed ad regna terrena tendere noluit.

HISTORIA VITÆ.

Ab annis pueritiæ habuit innocentiam, et postea abiit in speluncam Edilo, legitque lectiones Canonicas de nova et veteri Lege. Deinde perrexit ad D Hiberniam insulam, Patricio antecedente. Isti autem convenerunt unatim, et *f* collati fuerunt unatim, ut dicitur, Ecce quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum. Consilium autem fecerunt inter se quomodo agerent: et dixerunt ut separarentur unus ad sinistram, et alter ad dexteram; quia multi Clerici ambulabant cum illis *g*..... Et perrexit Carentocus ad dexteram partem, *h* Patricius autem ad sinistram, et dixerunt ut convenirent una vice in anno. In istis temporibus *i* Scotti superaverunt Britanniam; nomina Ducum quorum, *k* Briscus, Thubaius, Machleves, Auxatus triginta annis ante nativitatem S. David filii *l* Sant. Bene Carentocus susceptus est in Hibernia: non est enim difficile Deo ducere servos suos. Angelus Domini comitabatur secum in figura columbæ: et mutavit nomen ejus in lingua eorum Cernath: et exaltatæ sunt ecclesiæ et civitates sub nomine ejus in regione *m* Legen. Et quocumque isset, virtutes et prodigia faciebat innumerabilia. Ex nutu Dei sanavit multa hominum millia, variis doloribus impleta, cæcos, E claudos, lunaticos, atque his similia: quem Deus summis sedibus ditavit et mercedibus, regnaturum felicibus cœlorum cum principibus.

(*D Ex MS.* — *f Ps. 132, 1. et cum S. Patricio transiens in Hiberniam* — *claret miraculis,*)

4 Beati Cernachi opera *n* leguntur in Hibernia per totam patriam, sicut leguntur in Roma B. Petri Apostoli prodigia perfectaque vita. Æquatur Apostolis, ut legitur; Ite, docete omnes gentes: Et gratia quæ data est Apostolis, in illo impleta est. Quæcumque solveritis supra terram, erunt soluta et in cœlis, et quæcumque alligaveritis supra terram erunt alligata et in cœlis. Talis itaque est timendus et adorandus, qui potens est in excelso throno ex bono opere, et potens salvare corpora in terris, ab omnibus languoribus. Fortis fuit et fidelis, in pace ministrabilis: mirum namque in modum consimilis fuit Angelis; sub præsentia solis fortis miles, mirabilis, spiritalis, summus Abbas, longanimis præceptor fidelitatis, justa nuntians omnibus justis, præco regni cœlestis. Vixit per annos multos: incredulis peccatorum crimina demisit, ut mererentur omnes sedere in summo poli, gratias Deo referens: precesque per dies singulos atque noctes immuneras fundebat, ferventissimas, sanctas, atque saluberrimas. Hic est [Deo] carus Cernacus: adjutus quippe cœlitus ac ditatus divinitus magnis Dei muneribus, cujus nullus interitus pie fecit hominibus. Invenit vero gratiam, la- F bore magno quæsitam, piam atque purissimam, signatam per parabolam lucernæ lucidissimæ; cum Pastor Ecclesiæ candelabra aurea mirifice continebat Ecclesiastica. O Pastorem levissimum! O *o* Episcopum, sanctum ac pudicissimum, Petri opera sequentem in Sede Apostolica, Paulumque in doctrina, deducentes multas regiones ad fidem. Sic Carentocus deduxit Regiones Hibernensium, irretitos retibus *p* magorum, eorum Regibus honoratus

(*et Apostolica virtute.* — *Ad conversionem Hibernorum,*)

5 Et postea *q* venit iterum ad suam propriam Regionem Kerediciam, ad suam speluncam cum Clericis multis: et ibi multas virtutes fecit, quas enumerare aliquis non potest. Et dedit illi Christus altare honorificabile de excelso, cujus nemo intelligebat colorem. Et postea ad Sabrinam *r* amnem venit ut navigaret, et misit altare *s* in mare, quod et præcedebat, ubi Deus volebat illum venire. In istis temporibus Cato *t* et Arthur regnabant in ista patria, habitantes in Diudraithov: et venit Arthur circuiens ut inveniret serpentem, validissimum, ingentem, terribililem, qui vastaverat duodecim partes agri *v* Carrum. Et venit Carentocus et salutavit Arthurum: qui gaudens accepit benedictionem ab illo. Et interrogavit Carentocus Arthurum, utrum audisset, ubi applicuisset altare suum. Et Arthur respondit: Si

(*q in Britanniam reversus,* — *v dicitur serpentem noxium ægris*)

A Si habuero pretium, nuntiabo tibi. Et ille dixit, Quod pretium postulas? Ille respondit : Ut deducas serpentem qui prope est tibi, et videamus si servus Dei es. Tunc B. Carentocus perrexit et oravit ad Dominum. Et ilico venit serpens cum sonitu magno, quasi vitulus ad matrem currens; inclinavitque caput suum ante servum Dei, quasi servus obediens Domino suo, humilis corde et lenis oculis. Et misit stolam suam circa collum ejus, et deduxit illum quasi agnum, nec exaltavit pennas neque ungulas : et erat collum ipsius, quasi collum tauri septem annorum. Quod vix poterat stola circumdari. Deinde perrexerunt una ad arcem, et salutaverunt *x* Catonem. Et bene suscepti sunt ab eo. Et duxit illum serpentem in media aula, et cibavit illum coram populo, et conati sunt occidere illum. Non reliquit eum occidi, quia dixit quod ex verbo Dei venisset ut deleret peccatores, qui in Carrum erant, et ut ostenderet virtutem Dei per illum. Et postea perrexit extra portam arcis, et Carentocus dissolvit illum, et imperavit illi, ut discedens nemini noceret, nec reverteretur amplius. Et exivit, hæsitque, sicut auto dixit ordinatio Dei. Et accepit altare, quod cogitaverat Arthur in mensam facere, sed quidquid apponebatur super illam, jactabatur in longinquo. Et postulavit Rex ab illo, ut reciperet Carrum in sempiterno graphio *y* : et postea ædificavit ecclesiam ibi.

EX MS — *ad seque vocatum x* — *abegisse verbo,* — *y*

6 Postea venit vox illi de cœlo, ut mitteret altare in mare. Deinde misit Cato Arthurum, ut interrogaret de altari; et nuntiatum est illis, quod in ostium Guellit appulerat, et dixit Rex : Item date illi duodecim partes agri, ubi altare inventum esset. Postea venit Carentocus, et ædificavit ibi ecclesiam et vocata est Civitas *aa* Carrov. Venit autem vox illi de cœlo et dixit, ut in exilium pergeret et relinqueret familiam suam. Hic innumeri sepulti sunt ista civitate, nec nomina illorum nominantur, et ille solus perrexit ad Hiberniam insulam, et sepultus est XVII Kal. Junii in civitate sua præclara et optima præ omnibus civitatibus suis, quæ vocatur civitas *bb* Chernacli. Et migravit in pace : et pacem reliquit, et pacem invenit, ut legitur; Beati pacifici, quia filii Dei vocabuntur. Et iterum Propheta dicit : Pretiosa in conspectu Domini, mors Sanctorum ejus. Memor fuit quod carnalis hujus mundi substantia fragilis est : omnia, quamvis modo sint pulchra, tamen corruptibilia. Zabulo valde extitit contrarius, multos homines lucratus. O vere vita beata! O Dei donorum digna! O vere vir beate! in quo dolus non fuit, neminem judicans, neminem contemnens, nulli malum pro malo reddens. Sæpe flebat pro blasphemantibus, qui manet sine macula, cum gaudio et gloria, inter Angelorum agmina, in secula seculorum. Amen.

aa — *ac denique mortuus in Hibernia.* — *bb*

ANNOTATA.

a Mak *Hibernis filium notat, eodemque in sensu videtur hic usurpari vox Græca* παῖς : *Apographum nostrum videtur* Mab *scribere; et apud Usserium pag.* 467 *Arthurus rex vocatur* Mab Uther, *id est* filius Utheri, *fortasse juxta Wallicam dialectum.*

b Mannia *insula inter Angliam et Hiberniam.*

c *An Tyvy fluvius* Creticam *a Penbrochia et Carmardunensi Comitatu dividens?* Quon *autem hic appellatus, vix dubito quin sit fluvius,* Conwy *hodie dictus, ad cujus ostium civitas* Aberconwy. *Ita a Meridie in Septemtrionem extenderetur dictio filiorum Conanæ, ad* 100 *eoque amplius milliaria Anglicana, horarias autem leucas circiter* 18 : *omnium vero Australior Ceretica, ex adverso Wexfordiensis in Hibernia comitatus sita est.*

d *Ii scilicet qui ex Hibernia transeuntes in Britanniam, eam quæ trans murum Romanum erat, Pictisque juncti, totam Occiduam Insulæ partem, quæ Hiberniam respicit, infestarunt armis, et Cereticam usque potuerunt suas excursiones extendisse : quod fortasse acciderit circa an.* 420, *quando juvenis Carentocus.* D

e *Quid si* melotem et baculum *legas. Ecgraphum nostrum pro* sacculo *habebat* Sarculum : *sed cum Capgravius* peram *scribat, putavi corrigendum id fuisse.*

f *An* Collatus *hic dicitur, quasi* conglutinatus, *a Francisco Coller?*

g *Delevi sensum bonum turbantia hæc verba,* Vel unusquisque pariter, præter quod requireret sanitatem.

h *Ex Anglia in Hiberniam transeuntibus dextera pars Boream, sinistra Austrum spectat.*

i *Si tempora intelligas quibus SS. Patricius et Carentocus in Hiberniam transiverunt, non possunt illa S. Davidis nativitatem præcessisse : si vero universum tempus quo vixit Carentocus, etiam prius quam mundo valediceret, omnia possunt subsistere.*

k *Cambdenus in Apparatu, ubi de Scotis agit, hac Vita citata, primum ex Ducibus* Brichum, *ultimum vocat* Auspacum. E

l *Alii* Xanthum *vocant, patrem S. Davidis.*

m Legen, *passim* Lagenia, *Walliæ objecta.*

n *Videtur hic indicari, viventis aut mortui miracula pleniori scripto Hibernico, quod intercidit, explicata fuisse.*

o *Hoc loco moti* Episcopum *diximus scilicet Apostolicum ad gentilium conversionem ordinatum absque certa Sede, quales multos S. Patricius consecravit, si Vita ejus nos non fallat : et fere Abbates omnes primi in Hibernia videntur Episcopali charactere fuisse ornati, saltem pro sui monasterii subditis.*

p *De hisce Magis multa leges in Vita S. Patricii.*

q *Alfordus ad an.* 489 *num.* 7 *dicit, quod* Carentocus per annos triginta fidem seminavit in Hibernia : *et citat verba Capgravii, quibus aliud non dicitur, quam quod* triginta annis ante nativitatem S. David Carentocus in Hibernia conversari cœpit.

r Sabrina, *vulgo* Severne, *regiones ad Ortum Walliæ confines perfluens, et inter Monumuthensem et Glocestriensem Comitatus mare subiens.*

s *Adeo multi Hibernici et Wallici Sancti laudantur a miraculis, in altari aquis supernatante patratis, ut non possit non esse suspecta res ista.*

t *De* Catone *alibi nihil legi :* Arthurus, *scriptoribus omnibus decantatissimus Rex Britonum, quo tempore regnare cœperit prorsus ambiguum est; mortem ejus in annum* 542 *plerique conferunt, et juvenem an.* 493 *ad montem Badonicum pugnasse volunt : quare Alfordus censet initium regni ejus ad annum* 508 *posse differri. Oportet ergo Arthurum alium inveniant Britones, qui potuerit Carentoco redeunte regnasse in aliqua parte Walliæ. Quoniam autem supra attigimus familiarem genti in confingendis genealogis fatuitatem, vide etiam apud Alfordum ad an.* 508 *num.* 8 *quomodo dicatur quod Arthurus* originem traxit per matrem a nobili illo decurione Joseph ab Arimathia, qui Dominum sepelivit : *scribunt enim, quod* Helanis nepos Joseph genuit Josue, Josue genuit Aminadab, Aminadab genuit Castellors, Castellors genuit Mavael, Mavael genuit Lambord filium, qui genuit Igernam, ex qua Rex Uterpendracon genuit nobilem et famosum Regem Arthurum. F

v *Skinnerus in postrema sui Etymologici parte allegat Cambdenum. in Paralipomenis pag.* 116 *dicentem, quod* Car *Britonibus* Paludem *vel* Alnetum *significet :* Car *alioqui passim* Urbs *vertitur in propriis locorum nominibus.*

x *Videtur ergo Arthuri istius pater fuisse* Caro; *si vere hi duo aliquando regnarint : ideo paulo inferius, ubi ecgraphum perperam habebat,* mitit Catonem Arturum

A turum, correctionem quam Dujdallus adhibuerat nomini postremo, transtuli ad nomen prius et scripsi Cato.

y Graphia intelligo, Instrumenta publica, seu notarialia ut nunc dicimus.

z Guellit ostium, an ubi nunc dicitur Kid-wellye in Carmardunensi Comitatu? inter ostia Tobii et Logorii fluviorum, hundredam Kidweliensem terminantium?

aa Carew civitas, in comitatu Devoniæ ponitur a Skinnero; sed videtur hic alia ejusdem nominis in Wallia notari.

bb Velim ex Hibernis discere, an ejusmodi civitas apud eos nota sit. Colganus in Appendice post Vitam S. Kierani 5 Martii cap. 4 ex duobus Carnechis, quos fasti Hibernici nominant, eum qui colitur 16 Maji, et tempore S. Patricii vixit, dicit in ecclesia Tulenensi in Media venerationem suam habere, et alibi vocat Episcopum Tubenensem: deinde ex Kalendario Casselensi addit, Britannum origine, in S. Baitheni insula sepultum esse. Alfordus vero in Indice Sanctorum, ab eodem dictum asserit vicum Caranton, in Somersetensi agro. D

DE SANCTO NEADIO

G.H.

THAUMATURGO APUD GRÆCOS.

XVI MAJI

In celeberrimo MS. Synaxario Græco Ecclesiæ Constantinopolitanæ, quod spectat ad collegium Claromontanum Societatis Jesu Parisiis, paucis his verbis memoratur hic Sanctus ad XVI Maji. B Et memoria sancti Patris nostri Neadii. Quæ eadem reperimus Parisiis in MSS. Menæis Patrum Prædicatorum Congregationis S. Ludovici, uti etiam in MSS. Menæis in bibliotheca Cardinalis Mazarini adservatis, et in his cognominatur Thaumaturgus. Nec plura hactenus de eo potuimus eruere.

E

DE S. FIDOLO PRESBYTERO

ABBATE TRECIS IN CAMPANIA GALLICANA.

G. H.

CIRCA AN. DXL.

Memoria in Fastis 16 Maji

Illustris est in antiquis Ecclesiarum fastis ad diem XVI Maji memoria S. Fidoli, Presbyteri et Abbatis, apud Tricassinam seu Trecensem Campaniæ Gallicanæ civitatem: ac primo antiquis Martyrologii Hieronymiani apographis adjunctum est, post S. Peregrinum Episcopum Autissiodorensem, nomen dicti S. Fidoli: scilicet in MS. codice Epternacensi, ante mille fere annos exarato juxta vetustius exemplum a S. Willebrordo in Anglia repertum: item in MS. codice Blumiano, qui olim ad monasterium Weissenburgense in diœcesi Spirensi pertinuit: denique in MS. Lucensi per Florentinium illustrato, et in MS. Corbeiensi Parisiis excuso: in hoc scribitur Passio S. Fidoli, in aliis melius Depositio aut Natalis. Eodem modo nomen passim Martyrologiis plerisque MSS. insertum est, uti etiam excusis Fastis Rabani, Usuardi, Notkeri et alio- C rum recentiorum cum hodierno Martyrologio Romano. In nonnullis, errore amanuensium aut lapsu memoriæ, dicitur Episcopus, qui solum Presbyter et Abbas fuit.

Acta vetustiora ex MSS.

2 Acta S. Fidoli habemus duplicia: horum alia valde antiqua sunt et ante dicta Martyrologia exarata: eaque ex quatuor vetustis codicibus MSS. damus, scilicet Canonicorum Regularium cœnobii Aroasiensis in Artesia, urbis Suessionensis a Ludovico Nicque Canonico Præmonstratensi submisso, monasterii Longiponti in eadem urbe a D. Muldraco descripto, et alio illustri Legendario nostro. Eadem Acta edidit in Promptuario sacrarum Antiquitatum diœcesis Tricassinæ Nicolaus Camuzatus, sed omisso miraculo, quod numero 9 datur, de vino benedictione S. Fidoli servato, ne efflueret, epistomio sublato: præterea videtur hinc inde stylus nonnihil correctus.

Acta posteriora ab imperito exornata:

Alia Acta sunt aliquot seculis elapsis conscripta, ab homine non satis gnaro antiquitatis, qui priora Acta dilatavit verbis potius quam illustribus gestis. Hinc narratis miraculis, addit num. 15 reliqua per temporis illius Scriptorum negligentiam fuisse prætermissa. Non desunt etiam menda, quæ confirmat ex Gestis

captus S. Fidolus non sub Theodorico R. Burgundionum,

Francorum: in quibus Theoderici Regis Burgundionum, ab avia Brunechilde, incitati, bellum contra Chlotharium II Regem narratur cap. 37, et continuo captivitatem S. Fidoli ad dicta tempora retulit: sed mox suam inscitiam manifestavit, dum S. Cemelianum, S. Lupi successorem, asserit tunc fuisse Episcopum Trecensem; qui fere integro seculo citius floruit, et interfuit Concilio Aurelianensi, anno Christi DVIII aut sequenti habito. Auctor prioris Vitæ, quæ videtur ante dicti Theoderici Regis Burgundionum tempora fuisse scripta, solum sub Theoderico Rege captivum abductum tradit, quod anno DVII factum fuisse, in bello Chlodovæi contra Alaricum Regem Visegothorum, arbitramur. Tunc enim, ut scribit Gregorius Turonensis lib. 2 Historiæ Francorum cap. 37, occiso Alarico maximus Arvernorum populus et primi ex Senatoribus corruerunt, et Chlodovæus filium suum ad Arvernos direxit: qui abiens urbes illas a finibus Gothorum usque Burgundionum terminum patris sui ditionibus subjugavit. Tunc ergo S. Fidolus, nobilis juvenis et in Clericum ordinatus, ex patria Arvernorum deductus, a S. Aventino Abbate Trecis redemptus, in ejus monasterio primo monachus, tum Præpositus; dein illo in solitudinem secedente, Abbas ad obitum usque vixit, sed quamdiu superfuerit nescitur. In Actis nihil de ejus senectute indicatur, ut videamur posse obitui ejus annum Christi circiter DXL assignare. Acta S. Aventini illustravimus ad diem IV Februarii, et de situ monasterii multa discussimus, varia ex Vitis S. Fidoli proferentes in medium. Dacherius et Mabillon tomo 1 Sanctorum Ordinis S. Benedicti asserunt pag. 198, se gesta S. Aventini consulto prætermisisse, ne externis historiis paginas onerent. At S. Fidoli Acta posteriora proferunt, ex scrupulo forsan postea oborto: nec in Indice prævio saltem apponunt asteriscum, quo designent eum sibi non videri genuinum S. Benedicti alumnum. Nos ea Acta, ad Vitam S. Aventini promisimus quidem danda ex tribus codicibus MSS. quæ scilicet nobis miserunt Andreas du Chesne, inde aliqua edens tomo primo Scriptorum historiæ Francorum pag. 552, et Petrus Franciscus Chiffletius Societatis nostræ, quæque ante ex Gallia acceperamus. Sed cum ea etiam Philippus Labbe tomo 2 novæ bibliothecæ MSS. librorum ex lectionibus veteris Breviarii Ecclesiastici vulgaverit; nolumus jam bis excusa, nec valde probanda iterum recudere: satisque putamus esse, si in notis

sed filio Chlodovæi I R. Fr.

F

illa Acta ex variis MSS. dantur

A *notis aliqua exinde referamus. Inter illustriora Trecensium monasteria est Cella S. Petri Trecensis, seu cœnobium S. Petri de Cella in suburbio, centum circiter annis post obitum* S. Fidoli *constructum, de quo egimus* VIII *Januarii ad Vitam S. Frodoberti primi Abbatis* VIII *Januarii. In hoc cœnobio asservari corpus* S. Fidoli, *docet nos Nicolaus des Guerrois, et confirmat Saussayus in Martyrologio Gallicano, qui elogium S. Fidoli concludit his verbis :* Sacra ejus spolia in Cellensi monasterio ad muros urbis Tricassinæ pridem condita, illic etiamnum in sacrario asservantur, ceu pignora opitulationis et beatæ immortalitatis semina. *Meminit etiam Camuzatus pag.* 345. *In Registro beneficiorum diœcesis Trecensis anno* MDCXII *ibidem excuso, inter Parochias Decanatus Trecensis est aliqua* S. Fidolo *dicata et sub ejus nomine nota, cujus beneficium præsentat Prior de Canisiaco Ordinis S. Benedicti in diœcesi Catalaunensi. Mentio similiter ejusdem fit in generali Registro beneficiorum Archiepiscopatus Senonensis et diœceseon Trecensis, Autissiodorensis et Nivernensis, Parisiis anno* MDCXLVIII *excuso. Est et alia* S. Fidoli *parochia in Lingonensi diœcesi, vulgo* S. Fidol d'Estineis *: cujus Patronus est Abbas monasterii S. Joannis. Ferrarius in Catalogo generali, citato Breviario* B *Trecensi, eumdem* S. Fidolum *celebrat ad diem* XV *Junii : cujus cultus causam fatemur nobis esse ignotam ; nec miraremur si Ferrarium, alibi sæpe non curiosissimum hic quoque memoria sua fefellisset, ut pro* XVI Maji *scriberet* XV Junii.

Corpus in Cellensi monasterio

Parochiæ S. Fidoli.

VITA

Ex IV *codicibus MSS. et Promptuario Camuzati.*

Exhortatio ad imitationem.

Dilectissimi Fratres, gaudete in Domino, et spiritali jucunditate lætamini, qui ad solennia sanctissimi Patris, scilicet Fidoli, convenistis. Ex intimo enim cordis affectu clementiam Domini nostri Jesu Christi collaudate, qui nos per hujus sanctissimi Sacerdotis prædicationem perducere dignatus est ad agnitionem sui nominis. Sequamur unanimiter tam sancti Doctoris vestigia, quatenus sequendo mereamur conscendere cœlestia regna : qui tantam in istud miserrimum seculum noscitur sine dubio gratiam acquisisse, ut prophetico spiritu futura pro vitæ sanctitate mereretur conspicere. Non simus tanti Patris degeneris filii, sed sanctitatem vitæ illius morum nobilitate imitemur.

C *Apud Arvernos nobiliter natus*

2 Hunc, unde oriundus fuit, perquirere debemus. Fuit enim ex Arvernis, urbis incola, nobilique genere, qui quondam a Theodorico Rege, sceptra Francorum dispensante, juvenis adhuc captivus ductus fuit ad privatam sedem, alieno imperio servire coactus. Tamen patriæ præelectus a Deo, ad dominandum sibi in Trecassina urbe, prædestinatione Domini ad ipsum manifestum est pervenisse. Jamque in adolescentia constitutus, et Clericatus officio *a* susceptus, lacrymabiliter coactus, parentes dereliquit invitus. Ibi eum divina pietas præmissa redemptione consistere voluit; ubi se, confitendo Domino, admirandis virtutibus publicaret. Eodem itaque tempore, memorabilis vir Aventunus Abbas eo in loco cum fuis Fratribus, in congregatione sancta, divinis cultibus in monasterio assidue consistebat. Denique spiritualis in visu ei admonitio prænuntiabat, ut captivulum Fidolum, a regione sua exulem, ad se venientem, redimendum exciperet, et in communi consortio pari collegio retineret. Vir autem ille, dum sæpius de visione pertractaret, cernit post paullulum ante ostium captivulos præterire. Interrogat si haberent captivum, qui vocaretur Fidolus *b*. Illi aiunt, Domine Abba, non renuimus; si vis redimere sortitum Ecclesiæ. Qui misericordia motus, duodecim tribuens aureos, et cupiditati satisfecit prædonum, et captivato succurrit solatio. Quem in sinu gratiæ vir egregius amantissime connexum, æternæ vinculo caritatis suscipiens, spiritualem filium effecit de captivulo; et non ut servum, sed jam veraciter diligebat ut Dominum.

a et in Clerum assumptus Trecas adducitur,

a S. Aventino Ab. redimitur,

b

D

cunctisque probatur :

3 Hic cum libertate subditus, ac sanctissimi inhærens Patroni vestigiis, tantam divinitus devotæ compunctionis gratiam promeruit, ut quidquid sibi in cella Fratrum fuisset injunctum, illico ab eo expleretur. Tantus ad excolendam obortam devotionem extitit, ut sermones seniorum per omnia et in omnibus obediens adimpleret. Ita humilitate divina officia peragebat devotus ac firmus in melius, ut Præpositi locum susciperet, et Fratres suos jure ordinario gubernaret. Eodem itaque tempore, Aventino Abbate ipsius cellulæ *c* discedente, fraterna conspiratione beatissimum Fidolum assensu monachorum omnes unanimes in loco eodem elegerunt Abbatem. Qui ut suscepit primæ ordinationis aditum, ipse sibi imposuit humilitatis jugum. Semper indeficiens et clementissimus Fidolus confessor, pœnitendi existens exemplum, cellulæ reclusione inibi prostratus, mentem pariter et corporis cilicii indumento membra aptavit. Non solum exasperavit cutem exterius, sed potius animam intrinsecus confortavit. Trium edacitate panum agens tempus quadragesimum, victualia sibi censuit; poculi haustum mixtum cinere, [velut] aquæ purissimæ defæcatum, in sitim ori proprio deputavit. Crescebat in jejuniis diurnis jugiter *d* tanta cibi parcitas, ut et Cœnæ Domini tempore panis integer tertius omnino superaret.

creatus Præpositus

c ac deinde et Abbas vitam rigidissime instituit,

E

d

2 cæcos illuminat,

4 Laudabilis fama circa Domini famulum vulgabatur in plebe, quod in timore Domini perfectæ caritatis vir beatissimus semper haberet effectum. Ad testimonium igitur tanti viri, inspirante Domino, ex ejus mirabilibus edicamus per ordinem. Duo cæci, oculorum cæcitate constricti, cum ad sanctum Abbatem aliena manu detracti potius, quam privato pede perducti fuissent; manu sancta in nomine Redemptoris imposita, ut Crucis signaculum ab eo meruerunt suscipere, cruor squammeos aspergens oculos cœpit defluere, [sicque] *e* ad salutem reducti, luminis visi sunt gratiam recepisse, qui olim oculorum tenebras possederunt defessi. Quidam parvulus, Octavianus nomine, ab origine debilitate detentus ambulandi, ita pedum officio destitutus penitus extiterat, ut terræ solum privata planta nullo vestigio designaret. Quem parentes, reparandorum cupidine artuum claudorum, manibus propriis evectum, ad Sacerdotis pedes deposuerunt ab eo sanandum. Vir itaque misericors in suo grabato *f* recepit puerulum : jamque nocte tertia in oratione erat pervigilans, colligationisque vinculum pius Dominus per ipsius intercessionem absolvit : tantamque gratiam largitus est ei Dominus, ut qui fuerat membris compeditus, summæ incolumitati fuisset protinus restitutus.

e

F

sanat puerum pedibus debilem, f

g item furibundum :

5 Homo quidam, adversi spiritus rabida specie commotus *g*, semetipsum dentibus propriis lacerabat, ita ut nullus hominum ad eum pro suscepta rabie auderet ingredi : quia quasi rabula mordax ceteros non desinebat lacerare. Quemque turba hominum superare non valebat, acies diversæ quater cincto vinculo retinebant, ligaminibusque diversis retentabant teterrimum. Frendebat dentibus, nec quidquam nocivis morsibus viantibus prævalebat. Cumque in beatissimi viri conspectu esset perductus, humanæ vocis vocabulo cœpit nuncupare venerabilem Fidolum *h*. Tunc ille triduani jejunii abstinentiam firmissima devotione excepit, ut ne diutius miser afflictus longiori periculo subjaceret. Recluditur

h

A ditur ab eo in cellula, unde advenerat laudes universas exolvens, divinæ Trinitati exultans regreditur. Quidam denique laborem perpessus, sonipedem illius subtraxit ex cellula. Qui etiam tribus diebus in itinere constitutus, totidemque noctibus, Arciacas *i* castrum transire volens, per orationis ambitum cursim remeat retrorsum. Denique reus aditum nullum quiescendi potuit experiri, quem oratio devinxerat Sacerdotis. Die etenim tertia, recognita demum cellula, quem non invenerat multitudo hominum, suo Domino qui fuerat furatus, equum præsentavit ablatum. Porro velut jam clavis confixus, sedebat astrictus, nec descensum habere probrosus poterat, nisi vir sanctus præcepisset. Equum protinus ascensore improbo liberavit benignus, et tremebundum a febribus usquequaque justus Dominus sanavit elisum.

equi sui raptorem sistit *i*

et liberat a febre,

6 Addendum est aliud laudibus, atque miris virtutibus adscribendum. Homo quidam, Fredulus nomine, cujus filium vir sanctus e lavacro fontis sacri baptismatis gratia spiritualis fidei susceperat, præmissa postulatione, ut domum ipsius visitaret unici, obtinuit caritas. In cujus nomine fide integra lagenam meri vini uberius servaverat plenam: B benedictionibus venerabilis compatris petiit, ut manus sancta dedicaret vasculum suo nomini deputatum. Oratione superimposita viri conjux interim detraxit ligni stipitem, et veniente eminus decidit humi duciculum. Sed divino nutu restitit unda falerni conclusa. Tum mulier ait: Quæso, Domine, et obsecro, ut galidam vini liquore abstracto, unde pariter hauriamus, tua inclita pietas, repleri jubeat. Quo dicto illa ad officium recursitat *k*: mustum, quod signaculo Crucis restiterat ante clausum admirabilem jucunditatem convivis exhibuit atque invitatis omnibus. Longo etiam exinde tempore universis venientibus fuit poculum præparatum, unde singulis larga potione vicinalibus diffusa semper in cumulo crescebat expensa. O illa singularis et infinita largitas, ut in usu bibendi humanitas non exinaniret! Cuidam itaque mulieri, interveniente peccato evenit lues, qua contracta visum perdiderat et auditum. Et cum misera tanta oppressione se sentiret damnatam, et incessabilibus lacrymarum imbribus lamentaretur, vel quid ageret ignoraret, stupefactæ matris et parentelæ studio ad sanctum Abbatem deducta, mox alma manu imposita *l*, continuo tenebras evasit inclusas, et claris oculis meruit cerC nere cœlestem lucernam, simulque foramen aurium et integrum recepit auditum: [illa vero] gemina cum ingenti gaudio sospitate recepta, ad propria remeavit. Debemus etiam promere labiis eminentissimum virtutis indicium.

servat vinum ne effluat, *k* *aut minuatur:* *cæcam et surdam sanat,* *l*

7 Quidam denique sævissimus vir, intumetiva ordinatione procacissimus, humana elatione superbus, quemdam juvenem, furti sceleris culpa damnabilem et obnoxium, retinebat in vinculis retrusum: cujus genitor condolens, lamentando cursu celeri ad Dei servum venit, et cum lacrymis et singultibus suggestionem intulit in oratione indefessi. Vir sanctus ut audivit adminiculum supplicantem, Æmilianum nomine, cum baculo, cum quo in oratione jugiter decumbebat, ad prædictum Judicem cum summa supplicatione direxit *m*. Quapropter impius iracundiæ furore succensus, contempsit baculum et monachi consortium sprevit; cui etiam videndi aditum denegabat. Unde magis in reum, magisque universa tormenta cruciatibus peragebat. In eculeo namque permolesto prius tortum, militibus jubet patibulo suspendere eum et interire; etiam usque in diem tertium, ut nec exanime corpus ad humandum aliquis auderet deponere, præcepit. Ille autem, qui secundum præceptum tyranni post diem tertium pendebat in ligno, videbatur quasi juvante S. D Fidolo suis plantis ejus scapulis, stetisse suppositis sustentatus, ut nec teneritas colli ipsius, nec faucium qualitas molestiam internecionis, nec corpus ipsius pendendo sentiret mortis dispendium. Proinde genitor adepta deponendæ prolis licentia, ut lamentabiliter corpusculum depositum quasi orbatus redderet terræ funeratum; ille cum ligamina percussit, exilit homo mortifer, cœpit gressibus gaudens perambulare tellurem, et quem mortuum sperabant, viventem repererunt: ac ceteris ille testatus est interrogantibus, se assistere liberum, quia consors Apostolorum ejus pedibus defixerat juvamentum. O judex improbe, opus manifestum mirare. Cui denegaveras indulgere noxam, misericordiam potuit obtinere, quam ruinosa infirmitas distulit exhibere: et qui impietatem incurrit tuam, meruit esse resolutus ad veniam. Quam præclarum quoque per eum cœlestis dextera ostendit miraculum, quamque pretiosum occultare non debemus silentio.

reum precibus non valens liberare, *m*

ex MSS. suspensum servat incolumem.

8 Furiosus quidam servus, intercedente casu injuriam suo Domino intulit. Qui iracundum pro admisso scelere Dominum pertimescens, fugibundus Sanctissimi monasterium expetiit, utque misericorE diam inveniret suppliciter postulavit. Quapropter vir sanctus humili et enixa postulatione compatrem suum obsecravit, ut excusatus profugus ad pristinæ servitutis jugum rediret. Cui fallax ingenii præstigium et prava calliditas serpentino ore famulatur, *n* promittitque se nullum maligno supplicium adhibere. Quem post reditum acerbissimis vinculis colligatum, in *o* castro Tornotero, mancipavit in carcere obscurissimo. Deinde, quem nihil latuit cœlesti dono, miles Christi beatis auribus factum rei meruit audire. Cujus rei magnitudine mœstus, propria cellula in oratione persistens devotus, ut pius Dominus sibi illatam injuriam vindicaret exorator obtinuit. At ille persentiens ostium patefactum ergastuli, subito mente liber et corpore omnium vinculorum exuto ligamine, cellulam viri sancti expetens, innuit se liberum, quem et rursus non credebat condemnandum. Et qui veniam vernaculo denegaverat, incidit in tribulationem majorem, ut magis quam ille, qui jam evaserat, existeret criminosus, ardoribus circumseptus. O virum nefarium! Ubi erat imperfecta caritas, venit repentina et superior calamitas *p*, ut nec panis nec poculi esum accipere F potuisset cœlesti pœna damnatus, nisi ad sanctum Abbatem super plaustrum veniret cæsus, qui fallaci mente modum caritatis excesserat. Longum est autem de singulis suis benevolis actibus disputare, sed nos præparemus tales in hac vita, ut præclarus Abbas et pius prædicator, scilicet Fidolus, gaudentes nos atque lætantes de sua corona, piis meritis dignetur adjuvare apud Dominum, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

Servum simulate receptum in gratiam. *n* *o*

sed postea carceri inclusum liberat, *p*

et simulatori domino immissam pœnam deprecatur.

ANNOTATA.

a *Vita altera Trecis, sub Aventino Abbate, ad Clericatum promovet Fidolum, jam monachis adjunctum.*

b *Eadem ipsum* tam ex revelatione divina quam ex speciali quadam gratia, quæ fulgebat in facie, *agnitum ab Aventino in barbarorum occursum progresso et supplici prece postulatum scribit, ex ingenio suo narrationem faciens augustiorem, quod in historia merito displicet.*

c *MSS.* decedente: *sed corrigo,* discedente: *constat enim ex ipsius Vita eum in sua anachoresi obiisse; ideoque verosimilius est viventi adhuc suffectum esse S. Fidolum.*

d *Sensus in MSS. turbatus aut depravatus verborum aliquot omissione, deletis paucis visus est posse restitui: alioqui*

EX MSS.

A *alioqui scripta hæc erant* crescebat in jejuniis diurnis jugiter cibus, tantum in sua refectione calidus : tanta parcitas ut.

e *Vita altera addit*, post duarum horarum plus minusve spatium, *lucem recepisse*.

f *Eadem*, super cilicium, quo cubare consueverat.

g *Eadem*, ob scelerum immanitatem a dæmonio pervasum, *asserit*.

h *Item addit*, precabatur, ne vas suum, quod peccatis exigentibus Dei nutu invaserat, sibi præriperet, cum vel suos vel ipsum nihil unquam læsisset *et cetera huic initio conformia subjunguntur, cum exhortatione ad vitæ emendationem a Sancto datam, quam energumenus liberatus reipsa præstiterit*.

i *Ibidem*, Arceias, sic nominatum antiquitus ob mœnium celsa fastigia, ibidem constructa olim, nunc destructa : *videtur autem indicari oppidum ad Albim, hodie* Arcis *dictum, et solum* 6 *leucis distans Trecis*.

k *Vita altera rem multum variat, quasi vasculum id solum fuisset lagena, qua casu inversa, duciculum excideret : unde et tacet cetera de muliere petente, ut qui miraculo stiterat vinum ne effluereret, nunc illud jubeat fluere ad implendam ex eo* galidam, *quo nomine*

B *lagenam intelligo : si tamen ipsum bene scriptum*.

l *Eadem* : Ægram propius accedere jubens, cum super illius oculos signum salutiferæ Crucis expressisset, aurium quoque foramina digitos infigendo rimatur. Vix autem horæ unius spatium intercesserat, cum etc.

m *Eadem addit* : cui etiam itineris comites, ejusdem congregationis Fratres quosdam sociat : *ac deinde in plurali de monachis vice Sancti supplicantibus loquitur*.

n *MS. Longipontanum succinctius* : cui fallax promittit se etc.

o *Altera Vita* : Tornodorense oppidum petiit. *Est autem id solis* 8 *aut* 9 *leucis dissitum Trecis, vulgo* Tonnere *ad fluviolum Armantionem*.

p *Mortuus aliquis hic videtur significari : at Vita altera* cum casu inter ejus domum ignis excitatis ventorum flabris vires percepisset, ut jam nec aquis nec D alicujus posset virtute sopiri ; ita quæ illius erant universa consumpsit, ut omnium rerum factus inops, illis quoque qui ejus prius poterant invidere successibus, miserabilis appareret, ac propriæ calamitatis ad virum Dei non jam falsus imo verus nuntius existeret. *Neque ultra quidquam de solatio apud Sanctum invento*.

q *Ibidem de sancta ejus morte, cujus nulla hic mentio, talis additur clausula* : Ceterum si quis, omissis exterioribus, puræ mentis oculum ad interiora convertat, quod majoris plane admirationis ac stuporis plenum sit, in vita illius reperiret; constantiam scilicet animi contra carnis oblectamenta, crebras de antiquo serpente victorias, resurgentes stimulos repressos æquanimitate, invidiam et odium vicisse caritate. Sciens quippe non sibi cum carne et sanguine esse pugnam, sed adversus principatus et potestates et rectores tenebrarum harum, contra spiritales nequitias in cœlestibus, semper propheticum illud ore versavit ; Dixi nunc cœpi, hæc mutatio dexteræ excelsi. Persentiens autem sibi diem supremum appropinquare, quos prius erudierat, Pater alloquitur, ut quæ docuerat suis pro viribus adimplerent, E post præsentis vitæ cursum cum illo præmia digna percepturi, superno lumine sine fine gauderent.... Deinde languore correptus, jamque sibi imminentem vitæ terminum cernens orationum tempus omne dedit instantiæ, Deum rogans, quod si errores suos digne non deflevit, Deus solita bonitate remitteret, ac clemens sibi condonaret. Superveniente itaque septimo decimo Kalendarum Juniarum die, felix anima terrenam linquens habitationem, Angelorum comitata cœtibus, Creatoris sui præsentiæ sistitur, ubi nullo fine claudenda requie hucusque perfruitur. Illic nacta sui mercedem læta laboris, nos sibi concessi socios assistat honoris, largiente ipsius misericordia, qui vivit et regnat per omnia secula seculorum. Amen.

ornatus virtutibus,

Psal. 76, 11

et pie moritur 1 Maji

VIDE APP. TOM. VII MAJI D.P.

DE SANCTO GERMERIO

EPISCOPO TOLOSÆ IN GALLIA.

CIRCA DLX.

Tolosæ recens captæ a Francis,

C Francorum *Regum post receptum baptismum in propagando imperio felicissimus Chlodovæus, anno Regni sui* XXV, *Christi* DVII, *cæsis Vocladensi prælio Gotthis, tota eos Aquitania a Ligeri ad Rhodanum usque expulit, capta etiam sub veris sequentis initium* Tolosa, *eorumdem urbe regia in Gallia Narbonensi, una cum Regis Alarici thesauris, sicut S. Gregorius Turonensis describit : reliquam adhuc provinciam tenentibus Gotthis, donec hanc quoque Francis cederet Rex Theodatus post mortem Chlodovæi. Interim excesserat e vivis Heraclianus, anno* DVI *Concilio Agathensi subscriptus : quare nulla habita Episcoporum Provincialium, Gotthis adhuc parentium, ratione, ex vicina Bituricensi Provincia proximiores Episcopi in* Arisitam *urbem convenerunt, et in defuncti locum consecraverunt* Germerium, *Tolosatibus prudem notum ac carum, et tunc ex Sanctonici agri oppido quodam, ubi Diaconali in ordine ministrabat, illuc ad sese divinitus directum ; vivente adhuc Chlodovæo, nec procul inde castra palatiumque habente, dum exterminandis Gotthis invigilat : quemadmodum ex vita colligitur, quam repertam inter Odonis Gissæi schedas olim nobis Tolosa misit Petrus Possinus, nunc Romæ Annales Societatis dignissime prosequens*.

Episcopus consecratus,

2 *Qui eam Vitam seculo* X *vel* XI *transcripsit, et sui temporis miraculo auxit, de proprio apposuisse videtur quod* Pretiosus, Sanctissimi Confessoris Germerii vitam vel Actus longe post scripsisse perhibetur. F *Non enim longe post vixisse potuit, qui Episcopo suo, ad octogesimum circiter ætatis annum superstiti, comes jam inde ab adolescentia fuit. Tricenarius enim erat Germerius, cum ordinaretur ; et triginta sex annis vixerat in Episcopatu, quando bonorum omnium jactura probatus fuit ; et his post multos annos recuperatis, aliis adhuc septem annis vixit : ut annos minimum quinquaginta debuerit in eo gradu stetisse. Nihil est sane quod cogat ante annum* DLX *mortuum credere ; quandoquidem primus, qui post eum ecclesiam Tolosanam rexisse noscitur, fuerit* Magnulfus, *per missum suum Matisconensi Synodo subscriptus anno* DLXXXV, *nerdum in ordinem Metropoliticarum Sedium restituta Tolosa, sed Aquitanis Episcopatibus adhuc succensa. Ceterum quisquis vitæ auctor fuit, antiquus fuit et satis accuratus : sed qui eum postea miraculis auctam transcripsit circa annum* MCCXLV *in libro, hanc ætatem præferente, quem vidit allegatque Guilielmus Catel in Historia Occitaniæ pag.* 836, *quemque Bernardus Guidonis, Lodevensis Episcopus anno* MCCCXXXI *defunctus transcripsit paucis verbis mutatis ; pessime transcripsit nomina locorum propria, totumque historiam conturbavit*.

non ante an 560 obiit

Vita antiqua seculo 13 et 14 transcripta.

3 *Nam urbem, in qua Episcopus ordinatus est Sanctus, vocavit* Parisitanam ; *quod auctori novarum de S. Germerio lectionum, ac deinde Carolo Cointio imposuit,*

A *suit, ut crederent* Parisiis *rem esse actam; idque eo facilius, quod constaret Chlodovæum sub vitæ suæ finem regni Sedem constituisse* Parisiis. *De* Arisita, *Episcopali ad confinia Galliæ Narbonensis Sede, cujus Episcopos nonnullos proposuimus* 1 *Februarii ante Vitam S. Sigeberti Regis num.* 24, *cogitavit nemo; quia ejus nec vestigia ulla nec memoria supererant. Deinde ex* Incolismis, *obscurius scriptis, fecit librarius* Jerosolymas, *Sanctumque ipsum* Jerosolymis *natum esse iisdem auctoribus persuasit, non attendentibus ad ejus nomen. Francicam originem manifeste ostentans. Similiter pro* Bituricensi Archiepiscopo, *scriptum est nomen* Astaricensis, *toti Christianitati ignotum. Quæ omnes differentiæ ortum videntur habuisse, ex majuscularum initialium obscuritate. An autem* Yconium, *in Santonico, ubi cum Diaconi titulo Sanctus præfuit, non debeat scribi* Yonsium, *vehementer dubito: vix tamen ambigo quin ipsum sit illud, quod composito nomine nunc appellatur* Yonssack. *His autem sic correctis clara fore videntur omnia, neque facile invenies in tota* S. Germerii *legenda quidpiam, quod fidem ejus et antiquitatem reddat suspectam. Restat igitur solum ut de cultu quæramus, quem olim ille habuit hodieque habet.*

non sine mendis topographicis.

B 4 *MS. Martyrologium monasterii S. Sabini de Levitania in agro Tarbiensi, ad hunc* XVI *Aprilis, hæc habet:* In vico, qui dicitur Dux, territorio Tolosensi S. Geremaris. *Bernardus Guidonis in MS. Pragensi, cujus habemus ecgraphum, exhibens Legendam veterem, in paucis quoad solum ordinem et phrases nonnullas mutatam, sic concludit:* Fertur autem corpus ejus quiescere in quadam ecclesia prope Murellum, quamvis ejus sepulcrum ibidem minime ostendatur. *Catellus* Muretum *vocat: idque Chronographicæ tabulæ collocant quinque leucis supra* hodiernam Tolosam, *media autem fere via, sed Mureto propius,* Tolosam veterem. *Est autem* Muretum *sive* Murellum *ad confluentes Longæ et Garumnæ. Interim habet S. Germerius (uti in supplemento Gallicani Martyrologii scribit Saussayus)* Prioralem ecclesiam sui nominis (*scilicet in* loco Ducum, *Bernardi Guidonis tempore* Roviniacum *dicto*) *a monasterio* Lesatensi pendentem: e qua jam multis annis (*nempe ante tria aut quatuor secula*) translatus fuit ad ecclesiam Parochialem S. Jacobi, intra præsignatum oppidum de Mureto primariam. *Cultum vero idem Sanctus habet per totam Tolosanam diœcesim, in qua Officio ecclesiastico colitur, uti invenitur in Propriis illius Ecclesiæ, jussu Caroli de Montchal Archiepiscopi recusis anno* 1647, *cum*

Nomen in Fastis,

corpus Mureti,

illuc ex proprii nominis ecclesia allatum

Officium per diœcesin.

C *Lectionibus vitæ epitomen continentibus, sed quoad locum nativitatis et ordinationis, juxta jam dicta corrigendis: fortassis etiam in hoc quod dicunt, præter S. Germerii* Sociorum *quoque* (Dulcidii *scilicet et* Pretiosi) reliquias religiose coli: *hoc enim acceptum videtur ex conjectura Saussayi, sub annum* 1637 *primum prodita, absque ullius antiquioris auctoris vel recentioris fidei testimonio. Si quis tamen distinctius docuerit revera haberi, et uti Sanctorum coli Reliquias eorum, etiam ipsis libenter locum inter Sanctos dabimus.*

VITA

Ex veteri MS. Tolosano

Temporibus gloriosissimi Chlodovæi *a* Principis, puer *b* Germerius tanta suorum, utpote religiosorum, est a principio enutritus cura, ut infra trium annorum et duorum spatia mensium, omnem divinarum arripuisse feratur notitiam scripturarum. Perficiebatur enim in illo a puero solidum fundamentum, super quod nemo aliud potest ponere præter quod positum est, quod est Christus Jesus: et augebatur in eo septiformis sancti Spiritus gratia, ut tam a Deo quam ab omnibus diligeretur hominibus. Cumque jam ad juvenilem venisset ætatem, Dei amore præventus, patriam parentesque relinquens, transito *c* mari Tolosanis partibus venit, adepturus Domino centuplam remunerationem, cum illis qui pro Christo sua omnia reliquerunt; junctis secum duobus juvenibus Clericis, quorum unus Placidius *d* alius Pretiosus vocabatur: ex quibus unum Sanctus a sacris fontibus assumpsit, alium suæ rei creditorem *e* præfecit: [quorum unus Pretiosus sanctissimi Confessoris Germerii vitam vel actus longe post scripsisse perhibetur *f*.]

a
b
Sub Rege Chlodovæo.

D
EX MS
c
Tolosæ probatus,
d
e
f

2 Cumque beatus vir in urbe Tolosana bonis polleret moribus, ut bonæ indolis juvenis ab omnibus amabatur, ita ut summa cum caritate, quæ necessaria erant in victu et vestitu præberent. Sanctus ille de omnibus quæ sibi offerebantur tertiam partem pauperibus erogabat, duabus secum retentis; gratias Deo et omnibus sibi bona impertientibus referre gestiens. Cum vero ad legitimam pervenisset ætatem, a Domino *g* Gregorio, quondam sanctissimo Præsule, apud Santonicam civitatem Subdiaconatus adscitus est ad ministerium: postea vero paucis adhuc transactis temporibus, in Presbyteratu *h* Yconio a Provinciali Episcopo *i* Diaconus est ordinatus, perseverans jugiter in Dei servitio, vigiliis, jejuniis eleemosynis et orationibus semper intentus, et omnium virtutum flore ornatus. In tantum autem ei erat familiaris caritatis virtus, ut plerumque prædictis sodalibus Dulcidio et Pretioso *k* admonendo dicere satageret: Filioli mei et Fratres, oportet nos sollicitudinem indigorum habere, et ea quæ nobis Dominus largitus est pauperibus distribuere; quoniam sic scriptum est, Beatius est magis dare quam accipere. Multa autem Deus in ordine Diaconi, postea disserenda, per eum operatus est miracula.

in Santonico Diaconus ordinatus,
g
h
i
E
k

3 Post trium autem annorum tempus Diaconatus, apparuit ei Angelus Domini, in oratione cubanti, sole splendidior. Cumque ille, more humano, timore concuteretur; Ne timeas, inquit: sed scito te mox iter accipere debere *l* Arisitanum: ibi enim Sacerdotii honorem assumpturus es, et ab Episcopo Tornoaldo Episcopalem benedictionem assumpturus. Tunc sanctus Dei in oratione genua figens, dixit: Domine Jesu Christe, Rex gloriæ et virtutum, exaudi orationem servi tui, quia in te est spes mea et cogitatus meus: reple os meum melle tuæ dulcedinis et laudis, quia tu es Dominus invisibilis, magni consilii, sedes super Cherubim, mundum gubernas, et regnas in secula seculorum. Amen. Et cum complesset orationem domo disposita, procuratori habere curam pauperum mandans, jussa exequens Angelica, iter aggreditur Arisitanum; secum ducens suæ fidei fautores Clericos, Dulcidium videlicet et Pretiosum. Qui cum iter caperent, ubicumque locus divertendi provenisset, sive in civitatibus vel etiam in silvis, ibi manebant, absque ulla dæmonum sive phantasmatum perturbatione. Sicque peragrantes ad civitatem, venerunt ad ecclesiam ubi Sedes Episcopalis erat: ibique tres invenerunt Episcopos, Domnum videlicet Tornoaldum et Gregorium et *m* Hermoaldum.

ac post triennium Arisitam directus ab Angelo,
l
m

4 Videntes autem eum gavisi sunt gaudio magno, et figentes genua glorificaverunt Dominum, dicentes: Magnificare nos oportet Dominum et exaltare nomen ejus in invicem. At ille prohibebat dicens; Non oportet tantæ personæ viros homini tam invalido se subjicere. Responderunt itaque Pontifices atque dixerunt: Nos, Domine Pater, oportet te venerari: quia magnus es apud Dominum et electus, et post *n* S. Saturninum eris Episcopus, ut permaneas et gubernet te Pater tuus excelsus usque in finem. Locus autem ille in illius ingressu repletus fuit odore suavissimo: dederuntque ei juxta morem introeuntium benedictionem. Tunc Dei servus apprehensa

consecratur Episcopus Tolosanus
n

A hensa coma (hic enim erat mos antiquus) obtulit se sancto altario et ejusdem ecclesiæ Reliquiis, præsentibus iisdem Episcopis : et eadem nocte mansit in civitate. Sequenti ergo die intrantes in Ecclesiam, eum ut oraret invitabant : et protinus post orationem protulerunt binas stolas et Pontificalia indumenta, cum annulo et virga. Tunc Pontifices eum consecraverunt Episcopum. Consecratus est autem beatus Confessor Sacerdotio et Pontificali dignitate ab Reverendissimo Tornoaldo secundum edictum Angelicum, præsentibus Gregorio et Hermoaldo Coepiscopis. Tunc gratias Deo reddiderunt, quod tantum Episcopum concessisset. Sanctus autem Germerius obtulit Missam in honorem sanctissimæ et individuæ Trinitatis, distribuens omnibus Eucharisticam portionem, cum gratiarum actione. Peracta autem Missa accepit eum Tornoaldus Episcopus honorifice in domum suam, et comederunt, Deo semper gratias agentes pro beneficiis collatis : rogabant enim eum prædicti omnes Pontifices, ut ante discessum cum eis manere dignaretur : quod et fecit.

ab Episcopo Tornoaldo :

5 Peractis autem sacrarum eulogiarum diebus
B revertebatur cum Episcopali benedictione in partes Tolosanas, ubi domum et facultates reliquerat. Factum est autem ut cum transiret per Francorum *o* regiam, fama illius perveniret usque ad palatium Regis Chlodovæi. Et misit Rex quæsitores ut eum solicite quærerent, et si invenirent eum honorifice ad se ducerent. Factum est autem ut, dum pertransiret civitatem, nuntiaretur ei, quod Rex eum vellet videre. Ivit itaque ad Regem et salutavit illum humiliter. Videns autem eum Rex gavisus est, quod dignus fuisset tantum videre Sacerdotem, de quo talia audiverat : erat autem annorum triginta cum Sacerdotio est initiatus. Interrogavit autem Rex : Quis es tu ? unde ? et quod nomen habes ? Tunc respondit : Germerius a baptismo vocor, natus in civitate *p* Incolesmis, in territorium Tolosanum ad discendas litteras in pueritia missus, in Sanctonica civitate Subdiaconus factus, in termino Yconio Diaconus ordinatus, et in civitate Arisitana Episcopali munere inunctus, quamvis indignus : tamen in Deo confido. Tunc respondit Rex, omnis qui se exaltat, humiliabitur ; et qui se humiliat, exaltabitur. Bonus es tu, et Spiritus Dei loquitur in te.

o invitatus a Rege,

6 Invitavit autem illum ut accumberent mensæ. Et benedictis omnibus cibis a S. Germerio assede-
C runt mensæ : et dum accumberent dedit Regi et Principibus eulogias : et quamvis ejusdem generis essent cujus alii cibi : tamen hæ cœlestibus escis credebantur esse confectæ eulogiæ. Et gratias egerunt Deo et Regi quod servum Dei vocasset : et confirmati *q* in fide, et a Sancto signati confitebantur ei peccata. Dicebat ergo credentibus : Filioli, agite pœnitentiam et quæ Deo promisistis, facere curate, no pereatis in extremo judicio. Et cognovit Rex quod Sanctus esset, et rogavit eum ut pro anima sua oraret ; et dixit : Pete quod vis ex meis facultatibus, et servi mei ambulent tecum. Dixit autem S. Germerius ; Nihil peto, Domine Rex, de tuis facultatibus ; sed tantum ut mihi dones in territorio Tolosano quantum mea obumbrare potest chlamys cum Domino nostro B. Saturnino, ut sub ala ipsius meum requiescat corpusculum : ipsum enim post Dominum cœlestem habere desidero adjutorem et defensorem in Tolosano Comitatu. Et ait illi Rex : Habeto potestatem in circum loci qui dicitur Dux *r* per sex millia, et in sepulturam mortuorum quantum in die septem paria boum arare consueverunt.

etiam ad mensam,

donatur magno fundo,

7 Mansit autem cum Rege viginti diebus : et dedit illi Rex magnam summam, auri et argenti quingentos siclos, et cruces aureas et calices argenteos cum patenis, et tres virgas fabricatas argento et auro, D et tres coronas inauratas et totidem pallia per aras ex bysso. De possessionibus autem concessis chirographum fieri jussit, quem annulo suo et Optimatum suorum signavit : et ut liberum ab omni hominum jure indivulsumque maneret, ei contradidit. Dixitque Rex circumstantibus : Quod me videritis facere, facite. Et accessit, et commendavit se capillo *s* capitis sui S. Germerio ; et similiter omnes fecere. Et osculatus est eum Rex et valedixit. Beatus autem Germerius iter nuper arreptum aggreditur, data Regi benedictione : comitabatur vero eum multitudo populi quo minus quatuor *t* millia, cum gaudio magno. Tum Sanctus cum lacrymis dixit eis, Pax vobiscum : Fratres, et perseverate in fide quam cœpistis, et revertimini ad ædes vestras et Dominus sit semper vobiscum ; et reversi sunt cum gaudio.

et pretiosis muneribus.

8 At S. Germerius migravit in Tolosanas partes, et opus sui officii ministrando intravit in civitatem. Cognovit autem illum populus, et sequebatur eum per omnes ecclesiarum orationes. Venit autem ad S. Saturnini ecclesiam, omnia illa quæ curæ [suæ commissa] erant circumiens loca : et reversus est in domum suam, in qua omnia dimiserat : et vene- E runt famuli dicentes : Jam diu nos dereliquisti, sed amodo te nobiscum manere optavimus : at ille gaudens renuntiavit illis utcumque de bonis quæ secum attulerat. Dulcidius vero et Pretiosus ostenderunt ei omnes thesauros et supellectilem quam eis crediderat, et agnita iterum retulerunt in thesauris suis. Gaudebat autem plebs audito adventu S. Germerii, et ipse annuntians verba salutis eos ad Confessionem incitabat, et omnes ægrotos illico sanabat. Et pergens in possessionem Ducorum, quam ipsi Rex donarat, evertit statuas idolorum quas ibi invenit, et ædificavit ecclesiam in honorem sancti Martyris Saturnini, cum tribus altaribus et consecravit eam. In cultu autem Dedicationis accensa sunt trecenta triginta luminaria cereorum vel candelarum : et Deus ea nocte multa fecit miracula per Sanctum suum Germerium, in claudis, cæcis et paralyticis, et præcipue septem leprosis : et fama illius crescebat in civitate Tolosana.

Tolosæ receptus

struit ecclesiam S Saturnini·

9 Gaudebant autem parentes ejus, quod Deus dignatus est sibi dare talem filium : et cum ad senectam pervenissent, solicitudine ingenti premebantur et preces fundebant pro filio. Cumque turbarentur, apparuit eis Angelus Domini, sospitatis filii sui confidentiam promittens : illi autem gavisi, egerunt Deo F gratia pro filio et Angeli collocutione. Oravit autem Domnus Germerius et dixit : Domine Deus salutis meæ, obsecro te per clementiam tuam ut confirmes me tuo Spiritu principali : libera me de sanguinibus etc. Postea cum esset in loco Ducorum ibi struxit monasterium, et consecravit altare in honorem S. Martini Confessoris et Pontificis. Omnes itaque servos cunctamque familiam de aliis ad se collegit locis *u*, et omnia quæ de aliis acquisierat locis in Ducorum reposuit tabernis : et constituit super domum suam viros eleemosynas facientes. Ut autem ad prætermissa redeamus, cum adhuc Diaconus esset, multa per eum Deus fecit miracula : per orationem enim illius Deus uberrimum fontem manare fecit, et laurum siccam virescere : pro sua etiam simplicitate duos leprosos sanavit, a tribus hominibus signo Crucis dæmones ejecit, et in nomine Domini accensam domum extinxit.

ejus promotio parentibus revelatur.

Miraculis ante Episcopatum clarus,

10 Ipse autem Pontifex vixit jejunando, orando, eleemosynas dando per triginta sex annos, habens multos servos et ancillas. Diabolus vero, eum tentare volens, pestem in greges misit : et factum est ut unica nocte omnes perirent. Venerunt autem pastores cum lacrymis ut nuntiarent : ille autem lætus

in eo probatur peste, greges et familiam extinguente,

A ait illis : Ploratisne peccata? aut de quibus fletis? Anne ignoratis, quod nos non sumus jam de mundo, et qui vitam habet, mortem non est gustaturus? Non ergo nos oportet seculares habere divitias: quia qui odit seculum, diligit Dominum : quia ipse dixit: Nolite diligere mundum neque ea quæ in mundo sunt : talis enim tentatio ex diabolo est, et hæc pro peccatis nostris periere: quia Dominus dedit, Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum. Et iterum plaga ista effecit ut omnes servi et ancillæ extinguerentur : et Sanctus contristatus est super mortuos usque ad animam. Tunc dixit Pretioso et Dulcidio : Fratres, petamus ecclesiam S. Polycarpi *x* Presbyteri, et oremus Deum constanter, ut ostendat clementiam suam. Et intrans ecclesiam induit cilicium, et conspersit se cinere; et perseveravit per triduum nec manducans nec bibens, cum fletu et lacrymis in oratione, gemens et tremens, Deumque obsecrans, ut se a tribulatione superventa liberaret; et ut requiem daret defunctis, Sacrificium obtulit. Et cum oraret, apparuit ei Angelus, dicens: Scias tuos deductos in Paradisum. Et gratias egit Deo, quod eum dignatus esset consolari, dicens : Rogo ut me adscribas cum Sanctis tuis. Discipuli autem sui dicebant illi lacrymabundi : Magister, cur non comedis, et tantum te affligis? Afferemus tibi escas. Responditque, Nec esurio nec sitio : propter enim diabolum tentatorem oportet nos perseverare in orationibus et in jejuniis : et Deus conteret illum sub pedibus nostris, et omnia nobis prospere succedent. Et reddita sunt illi omnia, quæ amiserat, cum fœnore post multos *y* annos : et post septem annos sanctissime occubuit. *Hic videntur desiderari plura miracula post mortem.*

et denuo locupletatus pie moritur.

B

11 Accidit autem et nostris temporibus, scilicet cum Miles, nomine Godefridus, Muratiensi *aa* castro egressus, negotii Magnatorum causa Bituricensem *bb* devenisset Comitatum, ob famam ejusdem anxium : qui ab Archiepiscopo honorifice est exceptus. Sequenti ergo nocte, cum se sopori dedisset et vigilaret, mutus est effectus. Et cum interrogaretur; quomodo id factum fuisset, aut quid sibi visum fuisset : signis se nescire respondebat. Quod cum scivissent Sodales, Dei viro *cc* prædicto retulerunt : hic autem tantam virtutem habebat sanandi, ut plurimos signo Crucis sanitati restitueret. Quod cum ei nuntiatum esset, talari textus chlamyde, et separatus a frequentia populi, deductus est : affligebatur enim a circumstantibus, ita ut si loqui vellet eminentiora et tutiora loca peteret. Accedens igitur junxit se Militi, eum totis viribus ad loquendum compellens : et ut vidit nihil prodesse, signum Crucis opposuit, sanctificationis illum aqua aspergens, æstimans eum obsidentes obmutescere fraude. Cumque adhuc nihil prodesse se cerneret, intellexit hanc non sui meriti esse virtutem : dixitque adstantibus, non illum mereri sanitatem, asserens eum esse totius flagitii principem. Vade, inquit, et te Patrono *dd* præsenta alteri, et ibi sanaberis : conviatores autem ipsius hæc audientes reversi sunt ad propria.

Miles subito mutus effectus,

C

12 Audientes autem hæc castrenses ipsius, et omnes affines terræ illius Domini ac Principes, actutum cum fletu obviam ei fuerunt : et interrogantibus cunctis manu pro voce respondebat. Cumque ad sui mensuram facta esset *ee* papyrus, profectus est ad S. Germerium : ibique nocte illa persistens in vigiliis et obsecratione, non manducans nec bibens, a præcedenti die Veneris, qua vocem amiserat, usque ad subsequentem Mercurii, qua cœpit loqui. Illucescente autem die Clerici præsentes novenaria sacrificia pro eo obtulerunt : et cum perfusus fuisset aqua exorcismi, quam Clerici confecerant; cum paululum requiesceret, cœpit S. Germerii precibus lingua loqui et Dominum magnificare. Accedens autem ad beatissimam glebam, oblatam summa cum reverentia stolam collo circumferens, genu flexo ait : Domine, memetipsum tibi, ante tuum altare et corpus S. Germerii, offero culpabilem : miserere mei. Et ipse cum duobus circumstantibus, tribus vicibus profectus est ad altaria : præterea cibum sibi afferri rogavit : et appositus est ei panis et vas plenum aqua, manducavit, cum a quinque diebus non manducasset : et reversus est in patrium solum, applaudentibus cunctis ob tale factum. De supellectile vero duobus hospitalariis singula largitus est lectorum tegmina : supradicto etiam B. Germerii [corpori] opere sutorio et mirifico cortinas magni pretii contulit. Deinde vero monachi *ff* et loci procuratores omnia pulsare signa cœperunt, in laudem prorumpentes Dei, qui talia per servum suum Germerium operari dignatus est miracula.

ee adducitur ad sepulcrum ejus,

D

EX MS.

et loquelam recipit.

ANNOTATA.

a Chlodovæus I *regnavit ab anno* 480 *usque ad* 509, *baptizatus a S. Remigio an.* 496.

b *Nomen ipsum, alterutro saltem parente, Francum fuisse comprobat.*

E

c *Mare hic vocari intelligo Garumnæ fauces, a Dordonii ostio usque ad Oceanum integram et mox geminam leucam patens, quod trajecisse potuit Sanctus, tutius a Burgundionum incursionibus iter habiturus Tolosam, per Novempopulaniam fluvio tutam, quam per Aquitaniam primam illis obnoxiam.*

d *Saussayus, nullo quod sciam exemplo,* Dulcidium et Placidium *vocat, et* sub titulo Sanctitatis conditos, *ait in supplemento ad* XVI *Maji: quod alibi nusquam asseritur.*

e Creditor *hic dici videtur pro* Curator : *sicuti abacus, in quo suppellex mensaria exponitur, vocatur* credentia.

f *Hæc verba* [] *includo, quia existimo non esse primi auctoris, sed ejus qui postea miracula addidit.*

g *Imperfectus valde in principio est Santonensium Episcoporum Catalogus, ut nihil mirum sit in eo* Gregorium *hunc desiderari. Le Cointe ante Petrum collocat, anno* DVIII *Concilio* I *Aurelianensi subscriptum.*

h *MS.* Præsulatus : *sed infelicem fuisse in similibus conjectorem eum qui codicem Tolosanum scripsit, pluribus constabit exemplis.* Yconium *autem (forte scribendum* Yonsium) *omnino dici credo oppidum,* Yonssac *vulgo dictum, ad Singonam fluvium, sex leucis supra Santonas. Infra,* Terminus (*fortasse* Territorium) Yconium *dicitur.* F

i *MS.* A Provincialibus Episcopis : *quod non placet.*

k *Hos ubique comitatos, mox indicatur.*

l *MS. perperam* Parisitanum.

m Tornoaldum *Episcopum Arisitanum fuisse, nemo jam dubitaverit* (Conicaldum *vocat Bernardus Guidonis*) Gregorium *non possum Santonicum supra memoratum credere, cum hic ad Aquitaniam secundam spectarit Burdegalensi Metropolitano subjectus, Arisita vero pertineat ad Aquitaniam primam sub Archiepiscopo Bituricensi, qui tunc erat Tetradius : cujus vices supplerunt hi Episcopi Tolosæ viciniores. Quid si eorum unus* Albigensis *fuerit, inter Sabinum anno* 506 *et Ambrosium anno* 549 *notos? alter* Aginnensis, *inter Dulcidium anno* 405 *et Bebianum* 550 *præsidentes? vel Cadurcensis, inter Boetium anno* 506 *et Sustratium anno* 531 *reperiendos, in subscriptionibus conciliorum Agathensis et Aurelianensis* 2? *De* Rutenensi *Sede non puto cogitandum : quia eam videtur tunc tenuisse* S. Quintianus.

n *Colitur* S. Saturninus, *primum Tolosatium Episcopus,* 29 *Novembris : apparet autem hic eum nominari*

nari

A *nari, sicut etiam nunc diceretur aliquis Romæ ordinari* post S. Petrum.

o *Ita legere malim quam* regnum. *Credibile est autem Chlodovæum tunc habuisse Palatium suum cis Garumnæ et Tarni confluentes, ubi pellendis Gallia Narbonensi Gothis, qui eam adhuc totam tenebant præter Tolosam, præsentior intenderet : puta ubi nunc est* Mossiacum *oppidum, aut alio vicino loco, per quem Arisita Tolosam eunti erat transeundum.*

p *MSS. ineptissime* Jerosolymis.

q *Erant siquidem Franci, præsertim nobiles, majori parte adhuc neophyti.*

r *Bernardus Guidonis ; in* loco Ducum, qui nunc Roviniaco dicitur : *Catellus* Rovimatum *jam appellari ait.*

s *Ita quod vanitatis superstitiosæ erat, ad venerationem Episcopi vertit pietas Regis, ea ratione profitendo se filium ejus spiritualem : cujus rei exempla etiam alia suggerit Francorum historia.*

t *Non* hominum, *sed* passuum, *seu* quatuor milliaria *Italica.*

u *Fortassis etiam parentibus mortuis, relictam sibi ab eis hereditatem, illuc transtulisse significatur.*

B x *Saussayus in Supplemento meminit ad* 26 *Februarii* monasterii S. Polycarpi in agro Narbonensi, *quod existimat esse* Episcopi Martyris *: ego potius hic nominati* Presbyteri *esse crediderim, cujus memoria obscurata nunc sit, et cultus cum alterius, tota ecclesia noti, paulatim confusus : unde nec dies ejus nunc sciatur. Nisi forte est* Polycarpus Presbyter Romanus, 23 *Februarii, notus ex Actis S. Sebastiani, cujus Reliquiæ uti in Altum-villare diœcesis Remensis monasterium illatæ, cultum ejus istic stabiliverunt ; sic pars alia corporis, in Narbonensem delata provinciam, eumdem Tolosatibus aliisque reddiderit venerabilem.*

y *Hos annos præsumere libet septem fuisse, ut calamitatis tempori respondeat tempus restitutæ felicitatis, atque ita Episcopus fuerit totis* 50 *annis.* D

aa Mauratum *in Arvernia superiori, ad Alagnonem fluviolum,* 30 *minimum leucis Tolosa distat*

bb *Ecgraphum nostrum corrupte* Astaracensem *: utinam autem hic nominaretur, sic enim sciretur tempus vitæ transcriptæ et appendicis additæ, quam totam Bernardus Guidonis omisit.*

cc *Si de Archiepiscopo sermo est, habuit Metropolis illa* S. Agiulfum *sive* Aigulfum, *anno* 820 *et* 835 *notum ex publicis Actis et* 11 *Junii colendum ;* S. Rodulfum, *antea Floriacensum Abbatem, anno* 841 *clarum et* 866 *mortuum cujus festum* 21 *Julii agitur : ac denique* S. Guilielmum, *anno* 1199 *ordinatum et* 1209 *Vita functum die* 10 *Januarii, quando Vitam ipsius illustravimus. Si autem est alius ex iis quos civitas ista habuit atque inter sanctos colit, totum Martyrologium Saussayi percurrens, nullius invenio aptum tempus, nisi forte* Mariani *Junioris Eremitæ Spinolai* 19 *Augusti,* Silvini *Confessoris* 23 *Septembris,* Opinionis *Presbyteri* 12 *Octobris, ætas, ignota nobis, aliquem eorum hic intelligi patiatur : quod discendi magis quam docendi causa propositum volui, ut pleniorem eorum notitiam suggerere dignetur aliquis. Hoc autem postremo modo, evidentius foret deesse aliqua, in quibus talis Dei servus fuerit nominatim designatus.* E

dd *Ecgraphum nostrum* proprio præsenta altari : *sed patet tota serie alterius provinciæ hominem fuisse, et aliud patrocinium quærere jussum, ad corpus S. Germerii adductum esse.*

ee *Sic in Miraculis S. Isidori Agricolæ, die præcedenti num.* 20 *litt.* c, *Madritensis suburbii mulier, an.* 1265 *viro suo paralytico opem sancti implorans.* Papyro mensa est membra ejus, quam cera investiens adornavit, *candelam scilicet ex ea faciens.*

ff *Hinc intelliges, ibi tunc monasterium fuisse.*

DE S. EMANO PRESBYTERO,

MAURILIO ET ALMARO,

MARTYRIBUS IN AGRO CARNOTENSI IN GALLIA.

SEC. VI

Cultus 16 *Maji*

C Carnutum *sive* Carnotum, *antiquis* Autricum, *Galliæ urbs Episcopalis ad fluvium Audurum et caput Belsiæ, celebrat hoc* XVI *Maji festum S. Emani Martyris officio Ecclesiastico tam in urbe quam reliquo diœcesi sub ritu semiduplici, et tres lectiones quæ in secundo Nocturno ad Matutinum præscribuntur recitandæ, sunt desumptæ ex antiqua ejus* Vita. *Hanc damus ex duplici MS. Codice, cujus alterum* Vindocinensem *appellat Andreas du Chesne, multiplici sua eruditione clarus, qui eam inde descriptam nobis submisit ; alterum Rotomago accepimus a P. Frederico Floueto, ex MS. D. Bigotii Senatoris Rotomagensis descriptam. Auctor in Prologo optans* laudare Dominum in S. Emano, illius gesta nec non et passionem recolendo, *asserit se ita id facere velle,* ut nihil de supradicti Sancti actibus contineat pagina, quod non aut proprio visui monstratum, aut videntium ore sit insinuatum. *Quod licet præcipue de rebus et miraculis, apud Carnotenses patratis, intelligatur ; verum tamen esse non potest, nisi ab alio auctore additum fateamur numerum ultimum, ubi dicitur,* post multa denique annorum curricula translatum corpus B. Emani in civitatem Carnotum. *Hic enim loquendi modus supponit scriptorem, ab ætate ipsius Sancti longius remotum. Hoc autem posito, quod multo posterior alius hæc Acta transcripserit interpolaveritque, nihil miraberis Pontificis Romani nomen, sub quo S. Emanus Romæ studuit, quemque primus auctor nominare neglexerat, per exorbitantem enormiter conjecturam suppletum num.* 2, *designando* B. Leonem, *quo nomine primus seculo quinto sedit, secundus autem seculo septimo : cum interim num.* 6 *tunc cum in Galliam transiit Sanctus, dicatur* Theodebertus regnum Francorum administrasse, *et num.* 4 *ac* 10 *indicetur* Nectarius Episcopus Augustodunensis, *qui cum* Theodeberto Rege *floruit sexto Christi seculo. Horum interim mentione omissa, in Breviario Carnotensi anno* MDCXXXIII *excuso tantum memoratur* Leo Pontifex Maximus. *Ipsæ Lectiones hæ sunt.* F

Vita ex MSS

et miracula auctore coævo,

Tempus Vitæ dubium.

Epitome ex Breviario Carnotensi.

2 Emanus, Cappadox genere, optimarum artium studiis, quibus a puero incubuerat, egregie eruditus est. Cum autem ex voto et pia cupiditate, Romam, ad invisenda beatorum Apostolorum Petri et Pauli monumenta, venisset ; Leo Pontifex Maximus, doctrinæ et religionis nomine, eum benignissime excepit : sed et studia ejus fovens, magna ex parte felicissimam indolem sua liberalitate provexit, ut Ecclesiasticæ functioni, cui natus esse videbatur, par esse posset. Romæ sacrarum litterarum facilius adipiscendarum gratia septennio moratus, summa sui spe ac expectatione omnes implevit. Inde Mediolanum et Augustodunum religiosa devotione contendit, ut sacras Martyrum Nazarii et Symphoriani memorias veneraretur. Inter alia autem multa, quæ præclare Ædui

A Ædui ab eo gesta sunt, hoc maxime dignum haberi potest, quod pro foribus templi excubantem claudum sanitati pristinæ restitui suis precibus impetrarit. Porro cum maxime posset in doctrina sana exhortari, et contradicentes arguere, divinitus in somnis admonitus est, ut ad disseminandum Dei verbum Carnotum proficisceretur. Huc itaque, vocationis suæ haud immemor, absque mora properat, ad quævis adeunda pericula paratus, pro crediti sibi gregis tuenda salute: quin et ad mortem ipsam, si qua id postularet necessitas, subeundam. At dum mira vitæ sanctimonia ac morum integritate in omnem ministerii sui curam insudaret, a fidei persecutoribus, in remota quadam agri Carnotensis solitudine, una cum sociis Maurilio et Almaro misere cæsus est, decimo septimo Kalendas Junii. *Hæc ibi. Qui tres simul celebrantur in MS. sub nomine Usuardi, et MS. Florario Sanctorum, et a Greveno in Auctario Usuardi.*

Qui socii in cæde fuerint?

3 *Saussayus in Martyrologio Gallicano ad hunc diem* XVI *Maji, omissis* sociis Maurilio et Almaro, *assignat unicum, et appellat* Peregrinum, *cujus in Actis nulla fit mentio. Sed num* Emanum *appellarint* Peregrinum, *quia ex Cappadocia advenerat? an potius inde erratum,* B *quia eodem die apud Carnotenses præscribitur* Commemoratio S. Peregrini Episcopi et Martyris, *sed* Autissiodorensis. *de quo hoc die egimus? Præterea apud Saussayum nulla fit mentio* S. Leonis Papæ, *imo neque* Nectarii Episcopi *aut* Theodeberti Regis. *Quod nos, re tota considerata, opinamur dici oportere, est; quod scriptor coævus idemque Gallicus et Carnotensis, debuerit scire sub quo præcise Rege, et a quo Episcopo in Galliam adductus Sanctus fuerit; atque etiam ejus nomen scripto suo inserere; non item nomen Romani Pontificis, qui ante tot annos sederit; ejus autem interpolatos supponendo nomen* Leonis, *ut celeberrimi Pontificis, locum corruperit: et sic venisset in Gallias seculo sexto, sub* Theodeberto Rege; *et* Augustoduni *fuerit, cum ibidem* S. Nectarius Ecclesiæ *præesset. In MS. Martyrologio veteri, sub finem sic habetur ad* XI *Kalendas Junii:* Ipsa die in pago Carnotino prope Cellam Islarem, nativitas S. Emani Martyris. *Ita adscriptum ad Vitam MS. Rotomagensem, sed forte legendum ad* XVII Kalendas Junii, *uti ubique in Vita habetur.*

An seculo 6 floruerit?

VITA

Auctore coævo ex codicibus MSS.

C

PROLOGUS.

Laudis divinæ frequentationem magnæ et saluberrimæ religionis esse indicat in Psalmis toties repetita ipsius laudis exhortatio. Inter cujus laudis multiplicitatem non modica illa constat laudatio, qua Dominum Deum in Sanctis ejus laudare jubemur. In eis utique, de quibus alibi legitur, mirabilis Deus in Sanctis suis. Tale igitur præceptum habentes, optemus Dominum laudare in sancto Martyre suo Emano; illius scilicet gesta, nec non et passionem, quam cum SS. Maurilio, et Almaro passus est, recolendo narrantes, et narrando recolentes. Ecce enim etsi nimis exiles atque imperiti hujus scripturæ auctores computamur, non tamen dedignatur Dominus laudes, quæ ob Sanctorum suorum devotionem ei exhibentur. Nam si priscis temporibus gratuitæ oblectationi erant tragœdiæ et comœdiæ, quas harum auctores multa fabulositate prosequebantur, non dubium quin Redemptori nostro et fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ in gestis Sanctorum, quæ veridico stylo produntur, complaceant. Adeo enim hæc quæ narranda sunt veritatis simplicitate nitescunt, ut nihil de supradicti Sancti actibus contineat pagina, quod non aut proprio visui monstratum, aut videntium ore sit insinuatum. Unde si hæc silentii carcere tenerentur; D vererer utique ne servi illius, talentum sub modio recondentis, discrimini subjacerem. Aggrediar itaque Deo auctore promissi operis thema: et ne prolixitatis superfluitate legentium simul et audientium animos offendam, succinctus in eo narrator haberi elaborabo.

Laus Sanctorum in Deum redundat.

Ex MSS. ...

CAPUT I.

Patria Cappadocia. Acta Romæ, Mediolani, Augustoduni. Miracula.

Igitur B. Emanus Martyr, Cappadociæ regionis extitit oriundus. Qui videlicet a primis infantiæ rudimentis, spiritualibus extitit eruditus doctrinis. De hinc in annis pueritiæ positus, bonis cœpit Deo complacere moribus. Quidquid enim salubre auditu percipere poterat, tenaci potius memoriæ commendabat. Cumque jam in majori proveheretur ætate, totis virium præcordiis cœpit magis ac magis ad cœlestia anhelare. Denique cum jam adolescentiæ flores subiret, divino admonitus oraculo, ut alter Abraham terram nativitatis suæ relinquens, Romam advenit; scilicet ut B. Petri et Pauli Apostolorum aliorumque ibi Sanctorum limina orando visitaret, et ut E exemplis emolumentum vitæ suæ inibi caperet. Qui ibi tunc temporis *a* Apostolicali Cathedræ præsidebat, prædictum adolescentem benignissime suscepit, et divino cultui aptum intelligens, litteralibus eum studiis tradidit: quorum doctrina plenissime educatus, in tantum subito earum culmen enituit, ut penitus pro hoc exercitio Romanæ plebi laudabilis haberetur. Et quia potissime Spiritus sancti gratia repletus, spiritaliter agendo studiisque litteralibus discendo inserviebat; septenum annorum circulum sub hoc studio cum eodem Apostolico peregit.

In Cappadocia natus.

a Romæ curante Papa,

studet septennio.

3 Auditis vero virtutum signis, quæ Dominus per *b* B. Nazarium tunc temporis apud Mediolanum operabatur, sancto accensus desiderio, festinato disposuit illuc proficisci. Accedens denique ad præfatum Papam, innotuit ei causam sui desiderii. Venerabilis vero Apostolicus his auditis, gratias Deo reddidit, qui ejus hæc inspiravit cordi. Itineris quoque commeatu ei concesso monuit, ut semper quæ Dei sunt studiose perageret: denique accepta benedictione, ut diximus, et ab eodem Pontifice religiosissime valefactus, Mediolanensem urbem adiit: atque in ecclesia, qua Sancti corpus Nazarii requiescit, duobus annis perstitit.

b

Mediolani moratur biennio, F

4 Interim autem dum inibi cohabitaret, superna visione commonetur, ut ad Augustodunensem Galliarum urbem, *c* S. Symphoriani suffragium imploraturus, accelerando disponeret itinerari: nam et ibidem tunc temporis per B. Symphorianum omnipotens Deus plurima miraculorum prodigia exercebat. Qua scilicet vir Dei commonitus visione, festinabat quantocius divinis obsequi mandatis. Tandem itaque eo iter accelerare cupientem omnium Consolator, auxilium consolationis ei providit; quia semper adest sperantibus in se, cunctis in se credentibus quæ justa sunt pie subministrans. Eodem itaque tempore venerandus *d* Nectarius, ejusdem civitatis Episcopus, S. Nazarium eodem voto causa orationis adiens, invenit ibi virum Dei Emanum: quem de ejus nativitate aut unde duxisset originem percunctans, placido ejus alloquio didicit, eum de Cappadocia provincia natum: atque interrogationi interrogationem subjungens, inquirit ab eo quo pergeret. Cui vir Dei Emanus respondit: Nocturna visione commonitus sum, ut in Gallias ad S. Symphorianum Martyrem eam orare: cujus sacrum Corpus foris murum Æduæ civitatis humatum quiescit.

c monitu divino Augustodunum iturus,

d ... comitatu

A cit. Subjunxit ei B. Nectarius, dicens : Ego, quamvis indignus, Episcopus sum loci illius : sed si tuæ voluntatis spes est, gradiamur simul, eroque socius tui itineris. Factus itaque vir Dei Emanus comes itineris Episcopi, pervenit ad limina S. Symphoriani, uti imperatum erat illi.

ex MSS. *eo venit:*

5 Ut autem jam demonstraretur mundo virtus sanctitatis, quæ latebat in B. Emano, in crastino venit ad limina S. Symphoriani claudus quidam mendicans. Expleto itaque vir Dei Emanus pro quo venerat orationum mysterio, exiens ab ecclesia vidit eumdem claudum : cujus imbecillitati compassus, mox ad ecclesiam revertitur, et oratione ipsa die cum nocte occupatur. Altera vero die rediens, et apprehensa manu ejus, invocato nomine Domini, continuo ejus membrorum valetudini sanitatem diu optatam impetravit.

claudum oratione sanat.

6 Elapsis autem ibidem aliquot annis a tempore peregrinationis suæ, nocte quadam cum se sopori dedisset superna visio eum affatur, ut partes Galliarum aggrediens, Carnotum, Neustriæ urbem, prædicandi verbi Dei gratia intrepidus adiret : nam eadem tunc temporis urbs non solum cunctis operibus, verum etiam et viris illustribus pollebat valde. Tunc mature vir Dei consurgens, non post multum temporis mœnia præfatæ urbis Christo annuente ingreditur. Ibi autem verbum Dei civibus prædicans, per biennium cohabitavit, multosque ad fidem Christi convertit. Ea denique tempestate præcellentissimus Rex *e* Theodebertus regnum Francorum strenue administrabat : qui non solum in causis civilibus, verum etiam in Ecclesiasticis disponendis valde studiosus erat. Hujus ergo incliti Regis tempore, hic vir beatissimus Gallias Domino ducente pervenit. Sed his prætermissis ad nostræ revertamur ordinem historiæ enarrandum.

Carnotum venit : B

7 Dum autem in prædicta urbe Carnoto moraretur, revelatio quorumdam Christi Martyrum, ipsis se revelantibus, ei apparuit, quorum passionis textus talis extitisse fertur. Quidam namque venerabilis Diaconus, suæ causa necessitatis, cum suo Clerico devenit ad vicum, qui vocatur Celsiacus : perfectisque omnibus pro quibus illuc venerat, factum est, cum exinde regrederetur, ut super ripam fluminis, cui vocabulum est *f* Audura, se repausare, et equos suos herbæ pabulo aliquantisper refocillare, diverteret. Accidit vero ut in eodem loco a quibusdam latronibus cum socio suo interficeretur, et in ipsam aquam projiceretur. Post paucos denique dies apparuerunt per visum viro Dei Emano, dicentes, Veni serve Christi, leva corpuscula nostra de aqua, quia ibi piscium cibus sumus; sed et lupi nos penitus devorandos inde extrahere conantur. Significantes ergo ei locum, continuo disparuerunt. Diluculo igitur vir Dei Emanus consurgens, venit ad fluvium in quo projecti fuerant. Fusa ergo pro eis oratione, corpuscula eorum de aqua protulit, et ad urbem devecta foris murum civitatis condigne sepelivit.

f viso admonitus corpora Martyrum sepelit, C

8 Post hæc cum in ipsa civitate orationibus et vigiliis assiduaretur, per visum apparuit ei B. *g* Andochius Martyr, dicens : Benedicte vereque a Deo dilecte Emane, quia in numero Sanctorum jam a Deo scriptus es, veni, et ostendam tibi gloriam Martyrum Dei, ac tormenta inferorum quibus cruciantur impii. Denique eum secum assumens, ostendit ei omnia quæ spoponderat : et petenti ab eo quis esset, innotuit ei nomen suum, et nomina fratrum suorum, secum *h* pariter martyrio consecratorum. Ex qua visione vir Dei in Christo roboratus, cœpit admodum cunctis virtutibus excellere.

g eorumque gloriam intuetur : *h*

9 Cum vero adhuc ipsius loci incola haberetur vir beatissimus, contigit ut euntes pastores illustris viri Bladisti ad greges suos signandos, furta circummanentibus hominibus intenderent : qui capti et in ligaminibus positi, verberibusque diu affecti, tandem ducebantur ad mortem. Audiens autem B. Emanus ocius ad ipsos liberandos affuit, volens pro ipsis tradere se morti. Tunc judex hæc audiens, misericordiæ visceribus tactus, ipsos vinculis relaxavit, et vitam pro eo habere illos permisit.

D *fures occidendos liberat :*

10 Cœpit interea vir sanctus jejuniis et eleemosynis et ceteris bonorum operum exhibitionibus Deo præcipue inservire : et cum siti frequentius flagraret, sal pro aqua sibi ministrabat, dicens : Accipe os insatiabile, hoc sit tibi pro dulcedine aquæ : nam et vigiliis sic attenuabat corpus, ut insomnis existeret quamplurimis noctibus. Caritatis namque gratia repletus egenis prout poterat necessaria ministrabat. Orationi vero, lectioni et meditationi ac divinis colloquiis erat jugiter, et omnimodis intentus. Quodam igitur tempore ob festivitatem S. Symphoriani Augustodunensem rursus expetens urbem, ac inibi in orationibus pernoctans, ut meritum sanctitatis ejus quoquo locorum divulgaretur; cœpit per energumenos proprio nomine manifestari. Cognito autem hoc Nectarius Episcopus, iracundia simul et livore inimici succensus, jussit eum in loco, ubi nulla lux erat, includi. Quo vir Dei ingressus, pavimenti immunditias vestimento verrere cœpit; et hoc facto positis genibus orabat ad Dominum. Inter orandum vero odor suavitatis locum illum replevit, et lumen splendidum circumfulsit : cujus indicii magnificentiam occultari Divinitas non passa, ei divino nutu obserata protinus patuere carceris ostia. Veniens autem Eufronius Archidiaconus, reclusit ea tertio diligenter : sed recedente eo, statim sunt patefacta. Tunc venerabilis Episcopus, cum ei nuntiatum fuisset, gratias agens Deo, virum sanctum deinceps in magna laude habere cœpit : et prostratus pedibus ejus veniam precabatur. Deinde egresso eo cœpit illi suggerere, ut honorem Clericatus acciperet : moxque acquiescens consilio ejus, percepta benedictione caput sibi tonderi in Clericali honore fecit.

in siti sal pro aqua sumit : E *ab Augustodunensi carcere liberatus,* *ordinatur Clericus*

ANNOTATA.

a *MSS.* Ibique tunc temporis B. Leo Apost. cath. præerat, qui : *quod, omisso nomine Leonis ut perperam intruso, sic mutavimus, ut nihil coævo auctore indignum lector offenderet.*

F

b *Colitur* S. Nazarius 28 *Julii.*

c S. Symphoriani *dies natalis est* 22 *Augusti.*

d S. Nectarius Ep. Augustidunensis *interfuit Concilio Aureliani* 5, *Christi anno* 547, *colitur* 13 *Septembris.*

e Theodebertus, *apud Austrasios regnavit ab anno* 533 *usque ad an.* 548.

f Audura, *Gallice* Eure, *habet ad dextram ripam vicum* Cullen, *deinde ad sinistram* Curuam-villam, *Gallis* Courville; *postea* Carnotum *alluit.*

g S. Andochius Presbyter, *cum* Thyrso Diacono et Felice, *martyrio coronatus* Augustoduni, *colitur* 24 *Septembri : qui hic videtur apparuisse tamquam Martyrum Gallicanorum Primipilus, utpote a S. Polycarpo directus in Galliam.*

h Pariter *non tempore, sed gloria : puto enim etiam indicata nomina duorum istorum, quorum causa hæc ostensa fuerunt : quæ tamen ad posterorum notitiam non venerunt, deficientibus an eorum sepulturam miraculis, quibus ut Sancti colendi probarentur.*

CAPUT

A

CAPUT II.

Sacerdotium. Miracula in agro Carnotino. Martyrium.

Itaque intempestæ noctis silentio cum se sopori dedisset, videt sanctum ac venerabilem Vercellensium Episcopum, nomine *a* Eusebium, cum adolescentulo quodam in albis vestibus astantem, et dicentem sibi. Surge, benedicte Emane, redi ad urbem Carnotum, indeque ad locum ipsius pagi qui vocatur *b* Sibernia, et ostendam tibi ubi ecclesiam in nomine Domini construere debeas : nam de reliquo ibidem commoraturus, verbum Dei illis in partibus te oportet prædicare : felici namque temporalis vitæ cursu expleto, felicius gloriosum martyrium inibi suscipies pro nomine Christi. Tunc vir Dei Emanus eum interrogavit : Domine, quod est nomen tuum, qui mihi talia prosequeris? Qui respondens : Ego sum, ait, famulus Christi Eusebius, Vercellensium quondam Episcopus, sicque ab eo eadem hora abscessit visio. Evigilans itaque vir Dei a somno, immensas omnium Creatori pro ostensa sibi visione gratias reddidit, et iter suæ progressionis mox acceleravit. Cumque reverteretur ab Augustodunensi oppido, ut ad locum sibi monstratum veniret, Aurelianensem civitatem ingressus est, ac tunc temporis ejusdem Sedis Episcopi aspectibus se præsentavit; quem benignissime suscipiens omnis humanitatis gratia erga eum usus est. Cognoscens itaque eum sapientia et Spiritu sancto repletum, ad ordines Ecclesiasticos promovit, sed et ordine Sacerdotii sublimavit.

a
A S. Eusebio apparente monitus de reditu ad Carnotenses : b

B

Aurelio ordinatur Sacerdos :

12 Denique inde progressus, pervenit ad urbem Carnotum. Tunc et ad locum qui ei revelatus fuerat perveniens, ædificavit ecclesiam, ac inibi deinceps verbum Dei prædicans cohabitavit. Per idem tempus contigit ut invitaretur ad domum prædicti viri, nomine Bladisti; cumque exinde regressus proprias ædes introiret, dimisit equum suum illic, ut noctu herbæ pabulo reficeretur, faciens super eum signum Crucis. Prosecutus est autem eum unus ex parasitis jam dicti viri, nomine Abbo, iniquæ cupiditatis face succensus. Furtim namque subducto eodem equo, cum tota nocte sedens super eum incederet, et viam suam recte se tenere suspicaretur, mane in eodem loco inventus est unde illum subtraxerat. Qui admiratione simul et terrore concussus, valde in hoc pœnitens, de equo descendere conabatur, ut eum relinquens aufugeret. Quod non valens omnimodis, accidit ut veniens B. Emanus iterum vexillum Crucis super eum faceret, obsecrans ipsum hominem ut sibi retineret equum. Qui noluit, sed magis veniam postulans impetravit. Cumque abscedere vellet, dedit ei vir sanctus unde calceamenta pararet, ne vacuus ab eo rediret. Præterea idem vir Dei paucas ovium pecudes nutriebat, ob lactis copiam pro pauperum sustentamine. Nocte igitur quadam latrunculi ovile illius ingressi sunt. Arreptos denique ab ipso ovili arietes, dum eos vellent levare a terra, videbatur eis quod canes ferrent : sicque vacui exinde abeuntes, eos timore nimio divinitus percussi reliquerunt. Qui et ipsi in crastino pedibus ejus provoluti, ac reatum suum confitentes, venia consecuta recesserunt gaudentes.

ecclesiam construit :

C

ablatum equum et pecudes recuperans miraculo, furibus ignoscit:

13 Erat denique in Toringia quidam prædives, habens filium unicum, qui a nativitate sua auditu et visu caruerat, facultatesque plurimas medicis dare disposuerat, ut filius suus sanitatem consequeretur. Audiens autem famam B. Emani, misit ei filium suum, quem retentum diutissime pro eo divinæ majestatis clementiam exoravit. Quarto vero die orationibus suis salute impetrata, vir Dei ad patrem remisit.

sanat cæcum et surdum :

D

EX MSS.

14 Succedente deinde tempore Urbitius quidam adolescens, dum cum aliis coætaneis in ludo exerceretur, accidit ut improvise ab uno eorum necaretur, sicque jocus puerilis versus est ei in casum mortis. Quem homicidam parentes illius qui mortuus fuerat apprehendentes, perductum in civitatem Carnotum retruserunt in carcerem. Comperto autem vir Dei quantocius adveniens, obnixe cœpit rogare ut ei vita concederetur; nam de mortis illius examine jam tractabatur, Genitrix autem ipsius mortui cum viro Dei adierat urbem, perindeque eam vir Dei precatus fuerat super vita illius qui carcere detinebatur, nec eam ad preces suas flectere poterat. Veniens autem vir sanctus ad carcerem, ubi orationem fudit, protinus comminuta sunt ligna a pedibus ejus qui tenebatur, et ceciderunt catenæ de manibus ejus. Quod videntes qui indignati fuerant, permiserunt eum incontaminatum abire. Eodem vero die præfata genitrix ipsius mortui, quæ noluerat sanctum virum audire, arrepta est a dæmonio. Cognati autem ejus et amici, ad pedes Sancti prostrati, postulabant, ut pro ea Dominum invocaret : qui saluti hominum magis prodesse quam obesse desiderans, fusa oratione eam restituit sanitati. Accedens autem vir Dei ad prædicti corpus defuncti, atque invocato nomine Christi, eum matri continuo viventem reddidit, sicque trino miraculo salutis actor effectus mirabilis, et homicidam a crimine puerumque a morte, et mulierem a dæmone liberavit.

incarceratum liberat :

E

energumenam sanat :

mortuum resuscitat :

15 Factum est autem insequenti tempore, ut Laudo quidam vir honoratus, filiam cujusdam viri, quam Christo sacrari devoverat, in nefanda conjunctione sibi sociare vellet. Erat vero idem homo cum multis resistens ei, ne tam grave scelus committeret, et ne filiam ejus nefarie opprimeret. Qui noluit consiliis ejus acquiescere, sed hoc graviter ferens, eum occasionibus repertis posuit in carcerem cum aliis numero quadraginta. Tum deinde quadam re exigente, circumseptus militum agmine venit, ad locum qui vocatur Spinogilus : et petentibus de eo parentibus ipsius qui tenebatur, astitit ei sanctus Dei Emanus, et tenens frænum equi illius, rogabat ut vinctum cum ceteris de carcere laxaret, ac ne filiam ejus nefande concupisceret, exorabat. Ille vero abdicato quod audiebat, cum ab eo loco quasi stadiis quindecim recessisset, subito timore magno percellitur, et magna velocitate cum duobus tantum pueris ad virum Dei reversus, atque ejus vestigiis provolutus, veniam poposcit. Hominem itaque quem in carcere detinebat, omnesque qui cum eo erant relaxavit; insuper et nefandæ concupiscentiæ malum dereliquit.

alios incarceratos liberat :

F

16 Quidam denique vir, nomine Orfactius, manens prope fluvium Auduræ, graviter a dæmonio vexabatur : ita denique insania ferebatur, ut nec stare quidem juxta eum quilibet præsumeret, ac sibimet etiam dentibus labia laceraret. Audita autem fama venerabilis viri, et virtutibus quas Domino cooperante faciebat, ab amicis et cognatis ad eum adducitur. Vir autem Domini solita pietate motus, illico ad orationis pro eo confugit auxilium : meritis ergo ipsius intervenientibus sanus ad propria reversus est. Mulier vero quædam ex genere Francorum habebat in domo propinquum adolescentem, quem valde diligebat, sed a dæmonio arreptum gravissime dolebat : qui quadam die domo egressus, nullo se comitante, abiit in silvam, subiensque in arborem, casso se quærentes labore decepit. Revelatum est autem B. Emano ubi puer ille in arbore consistebat. Accedens igitur ad locum, eumque exinde descendere cogens, sanum Dominæ suæ reddidit.

sanat furibundum,

et alium juvenem :

A didit. Moris siquidem erat viro Dei, ut in quemcumque virtutem sanationis exerceret, præciperet illi, ne cui auctorem eum suæ sospitatis proderet. Hoc enim, utpote humilitatis amicus, dicebat, sed ejus sancta opera prorsus reticeri non poterant.

EX MS

17 Denique plurima prætermissa sunt a nobis miracula, quæ vivens in corpore Deo actore patravit : sed quia jam sermo a nobis de ipso habitus præteriit, nunc ad ejus gloriosum passionis certamen convertamus stylum. Cum igitur omnipotens Deus ipsius sancti viri labores cœlesti mercede decrevisset remunerare, quadam die idem vir Dei, cum suis sociis *c* Maurilio et Almaro deambulabat, per ipsa opaca solitudinis, suæ cellulæ contigua loca. Erat autem illic in locis abditis latronum turba commorans non modica, ejusdem sancti viri studiis et prædicationi semper infesta, qui et sperabant eum plurimas penes se habere pecunias. Qui speculatius agnita ejus profectione, ei continuo occurrunt armati. Tunc vir Domini eos eminus appropinquare considerans, eis constanter obviam processit. Cœpit autem eos miti affatu hortari ut desisterent a malis, et viam apprehenderent Christi. Cumque ejus salutaribus doctrinis nequaquam acquiescerent, iracun- B diæ facibus ut jam diu conceperant, succensi, eum repente cum prædictis sociis pro fide religionis peremerunt : sicque sanctus athleta Christi ob Dei fidem vel prædicationem innocenter cum prædictis sociis passus, gloriosum sumpsit martyrium septima decima die Kalendarum Juniarum, quorum sanctæ animæ ab Angelis in cœlo evectæ, et inter sacra beatorum Martyrum consortia sunt susceptæ. Sepulti sunt autem præfati Martyres a viris religiosis ibidem in vicina Islaris-Cellæ, ubi usque in præsentem diem meritis eorum omnipotens Deus plurimas virtutes operatur, ad laudem nominis sui *d*.

c admonens latrones de emendatione vitæ

cum 2 sociis occiditur 16 Maji.

d

18 Post multa denique annorum curricula translatum est corpus B. Emani in civitatem Carnotum, ubi ab urbis ejusdem Christicolis in maxima veneratione habetur *e*. Tanto enim eum pro nobis apud

e

Deum intervenire speramus, quanto hic magis pio D amore, ut sanctissimum Martyrem decet, ejus merita veneranda complectimur, ad laudem et gloriam nominis Domini nostri Jesu Christi. Palmam itaque victoriæ gloriosam ob sanctos labores vitæ et passionis consecutus a Domino, vivit nunc in cœlesti regno cum Rege Regum Christo, cui est cum Deo Patre, e Spiritu sancto æqualis honor, æqualis gloria, et æquale imperium, et ante secula, et in æternum, et ultra.

transfertur Carnotum.

Martyris Emani Carnotis in urbe sepulti :
Passio Cara Deo feliciter est recitata.

ANNOTATA.

a *Colitur* S. Eusebius *Episcopus Vercellensis* 15 *Decembris.*

b *Ita MS. Rotomagense, at MS. Vindocin.* Hibernia *Saussayo* Illiriensis *pagus vulgo* Illiers : *sed hoc infra* Islaris-cella *dicitur.*

c *Saussayus horum loco jungit ei* S. Peregrinum, *quod supra rejecimus.*

d *Hic videtur finitus textus auctoris antiqui, si is vere (ut præfert titulus) coævus fuit; reliqua vero posterius addita, ab eodem qui et versus composuit, quorum initio omissorum satis est specimen in fine relinqui.* E

e *Sebastianus Rolliardus in Historia Carnotensi pag.* 152 *ait, modo* requiescere in Ecclesia collegiata S. Mauritii Martyris suburbana, in capsa aliqua una cum corporibus sociorum. *Item esse jam ibi* Prioratum quemdam S. Emani dependentem ab Abbatia Bonæ-vallis, ubi primo ceperat habitare : *et pag.* 146, *inter* ecclesias et capellas urbis Carnotensis non parochiales aliquam constituit S. Emani. *Similia scripsit nobis Ambianis R. P.* Emardus le Caron, *de sui nominis Patrono, quem alii etiam* Aymarum *scribunt, solicitus : cui responsum, non dubitare nos, quin sub varia scriptione sit idem qui* Almarus; *sicuti* Almaricus Aymericus *et* Emericus.

DE S. BRENDANO SEU BRANDANO

H

ABBATE CLUAINFERTENSI IN HIBERNIA.

C

CAPUT I.

F

Ortus, educatio, institutio : monasteria constructa : S. Furseus instructus.

ANNO DLXXVII

Duo Sancti Abbates Brendani,

Floruerunt in *Hibernia, duo ejusdem nominis* Brendani, *sive* Brandani, *eodem Christi seculo sexto. Horum alter monasterii* Birrensis Fundator et Abbas *in Momonia, colitur* XXIX *Novembris; alter* Fundator *et* Abbas Cluain-fertensis *monasterii, de quo hic agimus, celebrem venerationem habet hoc* XVI *Maji. Ambos simul adfuisse* S. Kierano Episcopo Sagiriensi, *traditur in hujus Vita, ad diem* V *Martii a nobis illustrata, num.* 16. *In Vita* S. Niennidhii XVIII *Januarii cap.* 7 : *et* S. Finniani *Abbatis Cluain-Eairdensis* XXIII *Februarii a Colgano edita num.* 19. *Inter horum discipulos recensentur* duo Brandani, scilicet Brandanus filius Finlogho, *de quo jam agimus,* et Brandanus Biorra *seu Birrensis,* qui Propheta in Scholis illis et etiam Sanctorum Hiberniensium habebatur. *Mortuus est S. Finnianus* XII *Decembris, circa annum* DLXIII. *At* Brendanus Birrensis *dicitur Usserio* diem extremum clausisse anno DLXXI, *et* S. Brendanus Cluain-fertensis anno DLXXVII, *alius anno præcedenti. Hinc difficultas exoritur ut singulis propria acta assignentur.* S. Finnianus, Abbas Surdensis, a Brendano seculares et divinas litteras edoctus *traditur in hujus Vita, a nobis edita* XVI *Martii, sed quis fuerit* Brendanus, *ignoratur. In prima Vita S. Columbæ Abbatis Hiensis apud Colganum, et a Joanne Mabillone seculo* I *Benedictino tributa Commineo Albo auctori antiquo, circa annum* DCLXVIII *vita functo, num.* 7 *ista leguntur :* Quodam itidem die S. Columba summo mane suum advocat ministrum Diermitium, inquiens ita : Sacræ Eucharistiæ ministeria celeriter præparentur : hodie enim B. Brendani natalis est dies. Inquirenti ministro, cur talia præciperet, cum nullus a Scotia nuntius de ejus obitu præcessisset; tandem ait Sanctus : Obsequere jussioni meæ : hac enim præterita nocte vidi subito apertum cœlum, Angelorumque choros S. Brendani animæ descendere obvios, quorum luminosa claritate totus eadem hora illustratus est mundus. *Hæc ibi, quæ in Constantiensi apud Normannos Breviario, quod habemus* MDCIX *excusum, et in Menologio Bucelini, et*

ambo discipuli S. Finniani.

S. Brendani Birrensis anima visa in cælum ferri

a

A *a Mabillone in Indice Prætermissorum, applicantur* S. Brandano qui colitur XVI *Maji. Verum et Adamnanus Abbas Hiensis, qui postea sed eodem seculo Vitam ejusdem S. Columbæ Abbatis libris tribus composuit, libro* 3 *cap.* 11 *in titulo asserit, esse* S. Brendanum fundatorem istius monasterii, quod Scotice Birra nuncupatur. *Idem postea de S. Brandano Cluain-fertensi adhuc vivo agit, ut infra dicetur. At Birrano Abbate ad* XXIX *Novembris transmisso, quæ ad Cluainfertensem pertinent, prosequemur.*

2 *In Vita quarta S. Patricii apud Colganum num.* 79, S. Patricius plenus spiritu prophetiæ, prophetavit de Sanctis, qui in illis regionibus post ejus obitum forent, et nomina eorum et tempora in quibus nascituri essent revelavit, sicut..... de S. Brendano qui CXX anno post beati viri obitum oriundus fuit. *Quæ in Vita tripartita ejusdem lib.* 3 *cap.* 47 *ita narrantur :* Existens in regione Luachariæ, prædixit magnum illum monachorum Patriarcham et Occidentis sidus in Occidentali parte Mumoniæ oriundum, magnum nempe Brendanum de stirpe Hua-Alta, definiens quod nasceretur CXX anno, quod impletum est. *Illustravimus Acta S. Patricii ad diem* XVII *Martii et in Appendice* § 4 *egimus de similibus* B *Prophetiis, sed de veritate ambigui, quod sæpe ab uno Sancto ad alios videantur translatæ, et majori ex parte ad annos* XXX *vel* LX *restringantur. Retulimus autem obitum S. Patricii ad annum Christi* CCCCLX, *cui si addantur solum anni* XX, *nativitas* S. Brandani *non male attribueretur anno* CCCCLXXX : *et cum in Annalibus cœnobii Inisfallensis, apud Waræum de Scriptoribus Hiberniæ, dicatur vixisse annos* XCVII, *ad supra indicatum annum* DLXXVII *obitus ejus recte referretur. Fuit autem* S. Brendanus, *ut Acta ejus antiquiora habent*, filius Finlochæ Senatoris Alti (*aliis*, nepotis Athil) de genere Eugenii ex Fragnili *(aliis* Stagnili) regione Momoniensium ortus.

An ortus S. Brendani a S. Patricio prædictus?

3 *Scripsit aliquam S. Brandani Vitam Augustinus Magraidin, Canonicus Augustinianus cœnobii Insulæ omnium Sanctorum, anno* MCCCCV *vita functus : qui de educatione ejus apud Colganum* XVI *Januarii in Appendice ad Vitam S. Idæ sive Itæ cap.* 3 *ista refert :* Nutritus pius puer Brendanus est uno anno in domo parentum suorum : finitoque anno venit sanctus Episcopus Ercus post S. Brandanum, et duxit eum secum, ut aleretur apud sanctissimam Virginem Itam in suo claro monasterio, quondam dicto Cluainchreduil, modo vero Kill ite, id est Cella-Itæ, juxta C radices montis Luachra, in regione Hua Conaill Gabhra habitantem ; et S. Ita cum gaudio magno suscepit sanctum infantem, et nutrivit eum quinque annis, diligebatque valde. Et videns gloriosa Virgo Ita eum jucundo frequenter animo, interrogabat eum dicens : O sancte infans, quid lætificat te, Sancte? Parvulus dicebat puerili loquela : Quia te video mihi loqui et alias tibi similes sanctas Virgines, istæ semper me lætificant, tenentes me in manibus suis. Dicebat ei Sancta : Sit de te, fili mi, gaudium in cœlo. Post jam quinque annos venit supra dictus sanctus Episcopus Ercus, et perduxit S. Brendanum secum ad legendum : et erat S. Ita tristis de absentia sui alumni. *Hæc ibi. At quæ deinde fecisset, ex eodem Augustino Magraidin refert Colganus* XI *Februarii ad Vitam S. Hierlatii sive Larlathei Episcopi, ubi cap.* 3 *ista recensentur :* Puer bonæ indolis Brendanus, flagrans amore Scripturarum, ac divinorum gliscens videre exempla Sanctorum, optata Magistri venia cogitavit, primo ut sanctum Episcopum Erlatheum visitaret, ac postea sanctos viros terræ. Sed antequam ad S. Erlatheum venisset, ad sanctam suam nutricem, nomine Itam perrexit, ut benedictionem ejus hereditate possideret : quæ ait ei : Vade, inquit, et Sanctorum regulas, qui eas opere compleverunt, addisce. Noli enim discere a Virginibus, ne scandalum incurras ab hominibus. Sancta igitur Ita, Spiritu sancto revelante, alumnum præmonuit ; quod quidam laicus occurreret ei, qui inter Sanctos Dei computandus foret. Cumque Brandanus in viam suam pergeret, ecce, ut prædixit sancta sua nutrix, obviam habuit quemdam virum in itinere, qui Colmanus filius Lenini vocabatur : cui S. Brandanus ait : Age homo pœnitentiam, quia Deus vocavit te ad salutem, et eris ut columba innocens in conspectu Dei : et ideo vocavit eum Colmanum, quasi columbæ manum, propter operis innocentiam.... Post hæc S. Brandanus ad S. Erlatheum Episcopum, in Connacia tunc commorantem, cum hoc sancto, viro commorans ; doctrinæ salutaris pocula sitibunde hauriens permansit. Cœpit autem et ipse inter cetera dona Dei Spiritu prophetico pollere. Aliquando namque, Spiritu revelante sancto, Pontifici Jarlatheo locum sepulturæ prædixit sic : Non hic resurges, Pater, sed alibi erit resurrectio tua. Cui senior ait : O sancte puer, quare multa arcana Dei in te abscondis? Scio enim quod Spiritum sanctum habes, et multa potentia in te latet. Tu ad me venisti ut addisceres, et ex hoc nunc meus Magister eris : accipe ergo me monachum, et discipulum tibi de cetero : dic ergo locum resurrectionis meæ. Cui Brandanus ait : Versus Orientem proficiscere, et ubi rotæ currus tui ruptæ fuerint, ibi oratorium construe et mane, illic quoque multi resurgent tecum in gloria. Ascendit Pontifex sanctus currum, et iter aggrediens non longe a cella sua fractæ sunt duæ rotæ currus, et ibi constructum est monasterium, cui nomen Tuaini-da-gualund. *Hæc ibi : quibus similia addit Colganus ex MS. Kilkeniensi, in quo appellatur non* puer *sed* juvenis, *et sub finem ista adjunguntur :* Sanctus autem Brandanus, cum oratione et benedictione S. Jarlathæ Pontificis, discessit ad alium locum. *Arbitratur Colganus* S. Brendanum tunc redivisse ad priorem suum Magistrum Ercum Episcopum, *quem ait anno* DXII *obiisse. Potuit etiam adivisse* SS. Nennidhium *et* Finnianum ; *quorum cum altero Brandano fuisse eum discipulum supra indicavimus.*

a S. Ida educatur :

institutus ab Episcopis Erco

et S. Hierlatio seu Jarlatheo,

D

eique adducit Colmanum filium Lenini

et ipsi locum sepulturæ prædicit : E

4 *Invisit sæpius suam nutricem* S. Idam *sive* Itam, *de qua supra egimus ; in cujus Vita a nobis ad* XV *Januarii edita ista num.* 21 *indicantur.* Interrogans S. Brandanus quodam tempore B. Itam de tribus operibus, quæ Deo magis placent, et de tribus quæ satis displicent ; ancilla Christi sic respondit : Vera credulitas corde puro in Deum, simplex vita cum religione, largitas cum caritate, hæc tria satis Deo placent. Os autem detestans homines, affectusque malorum in corde, tenax confidentia in divitiis, hæc tria satis Deo displicent. S. Brandanus et omnes qui ibi erant, talem sententiam audientes, glorificaverunt Deum in famula sua. *Præterea curavit S. Ida per* S. Brandanum *ad se adduci duas sanctimoniales, in peccatum carnis lapsas ; quæ dein dignam pœnitentiam agentes, vitam in sanctitate peregerunt : uti indicatur num.* 15 *et* 33.

Deo magis placentia discit a S. Ida : F

5 *In Vita MS.* S. Brandani *apud Jacobum Usserium, de Britannicarum Ecclesiarum primordiis pag.* 910, *dicitur* Brendanus Findlogæ filius multa monasteria et cellas per diversas regiones Hiberniæ fundavisse : in quibus tria millia monachorum, ut perhibetur a senioribus, sub illo erant. *De cujus Regula ita in ipsius Vita legi testatur idem Usserius pag.* 919. Scripsit S. Brendanus regulam ab Angelo [dictatam], secundum quam ordinavit vitam suam, et illa usque hodie manet apud successores S. Brendani. *Et addi cupit pag.* 1050. Neque alia est illa lex Kiarani et Brendani, cujus amplificatum usum ad annum DCCXLIII in Annalibus Ultoniensibus observavimus.

fundit monasteria,

regulam [illegible] ex ore Angeli :

AUCTORE G. H.

A vimus. *Postea ut dicitur in Vita ex MS. Hibernico apud nos servata,* Brandanus portans secum sanctam regulam, ex ore Angeli scriptam, reversus ad Episcopum Ercum, recepit ab eo sacros Ordines. Post hæc vero populus magnus congregatus est ad eum, relinquens mundum et sua, et trium millium fere monachorum pater fuit, vir miræ abstinentiæ et virtutibus clarus. *Idque, ut additur in Lectionibus Breviarii Aberdonensis,* revolutis a Christo nato triginta duobus et quingentis annis. *Præcipuum ab eo fundatum monasterium fuit* Cluain-ferta, *a Wareo* Clonferta *dicta, postmodum in Sedem Episcopalem erecta sub Archiepiscopo Tuamensi, sita in Connacia regione et Comitatu Gallivensi ad Sineum fluvium, qui paulo supra recipit Sukicum fluvium : distat* XXVIII *milliaribus Anglicis a Galliva in ortum, et novem ab Arlona.*

condit Cluainfertam :

6 *Colitur* S. Furseus XVI *Januarii : in cujus Vita secundo, a nobis illustrata, hæc traduntur cap.* 3. Erat, Phyltano *(aliis* Fintano) apud Esbrem insulam patruus, nomine Brendanus, Antistes venerandus, gemina scientia morumque honestate in Dei servitio B egregius, qui in insula, quæ Cluainferta vocatur, monasterium construxerat : in quo cum religiosis ibidem degentibus monachis ipse idem plurimum lectioni et orationibus vacabat. Ad hunc nepos suus Phyltanus cum uxore et familia sua properans, quæ sibi in juventute sua contigerant, multo singultu interrumpente verba enarravit, angustiarumque suarum remedium necessitatumque subventum humillimis precibus exoravit. Quorum passionibus venerabilis Pontifex compatiens, in cella hospitum, quæ idonea habebatur, illos recepit : multisque ferculis et deliciosis cibis illos, licet communes escæ suffecissent, refocillavit. Sequenti vero nocte dum defessa membra soporis quiete recreassent, tanta lux de cœlo supra domum, qua pausabant, enituit, ut procurator ejusdem hospitii contemplans claritatem, si et igneum calorem sensisset, totum habitaculum comburi putasset. Perterritus nempe et quasi in exstasi mentis positus surgit, et concito cursu anhelans Episcopum adivit : quem solita vigilia noctis flectendo genua orantem reperit, remque quam viderat trementibus labiis seriatim intulit. Intelligens vir Deo plenus cœlestem custodiam esse cum hospitibus susceptis, convocatis sub silentio religiosioribus Monachis et Clericis, ad hospitium properavit : adveniensque claritatem quidem per totum vidit, sed C nihil ignei caloris igneæve læsionis sensit. Introiens autem Præsul reverenter dormientes reperit, gaudensque et lætus, facto circumquaque sanctæ Crucis signo eis benedixit, ac deinceps pedetentim ad monasterium rediit, assuetisque orationibus ut Deo devotus incubuit... Dum hæc agebantur completis mensibus suis Gelgehes peperit, beatumque partum venerabili Episcopo in nomine sanctæ et individuæ Trinitatis obtulit baptizandum. Sanctus quidem Pontifex, quoniam jam in eo per revelationem charismata Spiritus sancti infusa cognoverat, indicto triduano jejunio, cum omni Clero et populo suo puerum diligenter suscepit, atque sacrosancti baptismatis fonte renatum, nomine Furseum (quod ex virtutibus in nostra locutione de Scotica lingua interpretatur) vocavit. Quem non solum divitiis carnalibus deinceps coaluit, verum etiam divinarum doctrinarum facillimo factu applicatum paginis ad plenum erudivit, nihilominusque monasticis eruditionibus instituit. *Hæc ibi, et cap. 4. num.* 20. *dicitur* S. Furseus, accepta licentia a beato Præsule Brandano, ad insulam Rathmath transiisse. *Mabillon supra laudatus seculo 2 Benedictino habet priorem Vitam S. Fursei, ex nostro Januario aliisque MSS. recusam et hujus Vitæ, ex qua jam citata decerpsimus, encomiasten facit* Arnulphum, Latiniacensis monasterii, a S. Furseo constructi, Abbatem creatum circa annum MLXVI. D *In quo illud displicet quod* S. Brendanum Episcopum *appellet, qui solum* Presbyter *erat et* Abbas. *Colganus in suis ad hanc Vitam notis non arbitratur* S. Brendanum *patruum fuisse* Phyltani *sive* Fintani, *parentis S. Fursei. Præterea locum* Esbrem insulæ *mallet legi* insulam Erbsen sive Orbsen, *quæ est in* Occidentali Connaciæ regione, in qua ædem sacram a S. Brendano constructam fuisse *asserit tradi in Vita ejus Hibernica. Reliqua arbitrio lectoris relinquimus.*

Excipit parentes S. Fursei.

Luce cœlesti intelligit hunc a Deo electum :

natum baptizat.

et postea instituit.

CAPUT II.

Illustria apud alios Sanctos gesta. Fabulosa Acta rejecta. Cultus sacer. Miracula.

Adamnanus *libro* 3. *Vitæ S. Columbæ Abbatis, cum cap.* 11 *egisset de obitu* S. Brendani Birrani, ut *supra diximus, cap.* 17 *meminit* S. Brendani Cluainfertensis, *aliorumque sanctorum Abbatum, ei singulari amicitia junctorum, his verbis :* Alio in tempore quatuor ad Sanctum visitandum Columbam monasteriorum sancti fundatores de * Scotia transmeantes, in * E Himba eam invenerunt insula; quorum illustrium vocabula, Comgellus Mocu Aridi, Cainnechus Mocu Dalon, Brendanus Mocu-Alti, Cormac nepos Liethain. Hi uno eodemque consensu elegerunt, ut sanctus Columba coram ipsis in Ecclesia sacra Eucharistiæ consecraret mysteria. Qui eorum obsecundans jussioni, simul cum eis, die Dominica ex more, post Evangelii lectionem ecclesiam ingreditur : ibidemque dum Missarum solennia celebrarentur, S. Brendanus Mocu Alti, sicut post Comgello et Cainnecho intimavit, quemdam criniosum igneum globum et valde luminosum de vestitu S. Columbæ, ante altare stantis et sacram oblationem consecrantis, tam diu ardentem et instar alicujus columnæ sursum ascendentem vidit, donec eadem perficerentur sacrosancta mysteria. *Hæc Adamnanus. Quæ etiam in secunda Vita dicti S. Columbæ, apud Colganum supra indicato Commineo tributa, num.* 12 *traduntur; uti et lib.* 2 *Vitæ quintæ cap.* 106, *quam Latine edidit Colganus, Hibernice a Magno Odonello Tirconallensi anno* MDXXXII *conscriptam; in qua* Brendanus Abbas Cluainfertensis *nominatur, cujus avus dicitur* Altas *appellatus. Alii itineris socii sunt* S. Comgallus, Abbas et fundator monasterii Benchorensis in Ultonia, *anno* DCI *vita functus, cujus varia Acta illustramus ad diem* X *Maji ;* S. Cainnechus *seu* Kanicus, Abbas Ossoriensis et Patronus Kilkeniæ, *colitur* XI *Octobris ;* F et Cormacus Abbas Durmagensis, XXI Junii.

* al. Hibernia.
* al. Hiensi.

Invisens S. Columbam Abbatem,

videt igneum globum in ejus capite

8 *Illustravimus ad diem* VIII *Martii Acta* S. Senani Abbatis Inis-Cathensis, *in quibus num.* 20 *ista leguntur :* Dum ibi ageret, appellit navis, monachos advehens peregrinos. In ea namque navi deferebantur quinquaginta monachi, patria Romani : quos vel arctioris vitæ vel Scripturarum peritiæ, tunc in Hibernia multum florentis, desiderium eo traxerat, ut ibi vivant sub magisterio quorumdam sanctorum Patrum, quos vitæ sanctitate et monasticæ disciplinæ rigore intellexerant esse conspicuos. Erant autem in quinque turmas, quorum quælibet decem comprehendebat, divisi : quarum unam ad S. Finnianum, aliam ad S. Senanum, tertiam ad S. Brendanum, quartam ad Barreum, quintam ad Kieranum trahebat vocatio. Inter eos autem decretum extitit quamdiu in mari persisterent, ut singulæ turmæ sui Patroni nitentes protectione, per singulos dies navis et circa eam agendorum subeant curam. *Hæc ibi, quæ in Notis cum aliquo scrupulo examinantur. Iterum num.* 41 *ista traduntur :* Cum quadam diu S. Brendanus et S. Kieranus ad S. Senanum venirent, ut eum, tamquam annis et dignitate superiorem (erat enim Episcopus

Excipit monachos Romanos :

A Episcopus, ipsi vero Presbyteri) in Patrem spiritualem et Confessarium valerent accipere; contigit eoquum nihil habere, unde vel hospites vel domesticos Fratres reficeret. Quod cum intelligeret Nectanus Kenn-shoda Princeps de Y figinte, suo mandat œconomo, ut omnem, quem pro mensa regia habebat, cibi et potus apparatum, ex tempore deferat ad S. Senanum aliosque famulos Dei in Inis-cataig. Jussa exequitur œconomus, et Princeps ipse mox subsequitur ad insulæ portum, ibique S. Senano famulisque Christi sua suæque posteritatis obsequia et clientalem offert et consecrat, et ab eis humiliter petitam, largam reportat benedictionem. *Hæc ibi et in Vita ejusdem carmine conscripta num. 27. habentur, dicunturque* advenisse Angelico admoniti oraculo, *et a Colgano dictus* Brendanus *censetur* Abbas Cluain-fertensis, *de quo hic agimus.*

Invisit S. Senanum,

9 *Colitur* XIV *Maji* S. Carthacus cognomento Mochudda Episcopus et Abbas Lismoriensis *in Momonia, cujus ortus dicitur in secunda Vita ab Angelo S. Brendano prædictus his verbis:* Item S. Carthagus prophetatus est ab Angelo S. Brendano, qui invenit terram repromissionis sanctorum, dicente ei: Veniet ad te citius Frater mirabilis, qui gentem tuam hic et in futuro juvabit, et regionem Kiarragh divident homines, et nomen ejus erit Carthagus inter vos, et multi solennitate ejus gaudebunt. Ipse siquidem magnam congregationem de multis gentibus ad Dominum in die judicii colliget, et prima ejus civitas Rageleu dicetur, posita in medio Hiberniæ in regione Midiæ, in plebe scilicet Ferakeelt nuncupata, et erit clara: at clarior secunda et major, et magnum principatum tenebit: quæ vocabitur Liosmor. *Hæc ibi, una cum nostris annotatis.*

Prædicit varia de S. Carthaco. B

10 *Multa intricata sunt in Actis* S. Maclovii, *sive* Machuris, Episcopi Alethensis urbis *in Britannia Armorica, quæ nunc ab ipso* Macloviopolis, *vulgo* Sint Malo *dicitur: Horum Actorum aliqua edita sunt tomo primo Actorum Sanctorum Ordinis Benedictini pag.* 217. *ubi num.* 1 *dicitur,* dum a pueritia litteratoriæ traderetur disciplinæ sub Brendano, eo tempore viro sanctitate et scientia famosissimo, et superiores industria et inferiores se humilitate superabat. *Alia ejus Acta exstant* XV *Novembris apud Surium auctore Sigeberto Gemblacensi, qui cap.* 6 *varia ingerit de* insula maris, in qua cives cœli ferebantur habitare: *et quæ supra in vita S. Carthaci,* Terra repromissionis Sanctorum *appellatur: Tunc inquit Sigebertus,* eum Magistri sui et Abbatis Brendani exemplum animabat, cujus tota intentio ad felicem insulam quærendam non minus flagrabat: quippe qui hujus novæ peregrinationis incentor existebat et auctor, ut scriptura Vitæ ejus demonstrat: quam si quis desiderat legere, quid de ea æstimare debeat, sapientium ediscat judicio. *Quod idem de institutione dicendum de S. Gurvallo, S. Maclovii in Episcopatu successore: cujus aliqua Acta erunt danda die* VI *Junii.*

S Maclovium instituit aliquis Brendanus,

C

a Sigeberto habitus Cluain-fertensis:

11 *Sunt et tertia Acta ejusdem S. Maclovii edita a Joanne a Bosco, in Bibliotheca Floriacensi, in qua capite* 1 *dicitur,* in valle Carruana elegantissimum et nobilissimum monasterium situm, cui Brendanus, religiosus Confessor Christi, Abbas præerat: in quo nocte vigiliæ sancti Paschæ mater filium suum edidit: quem Brendanus deinde baptizans de sacro fonte levavit, ac postea ceu spiritualem filium spiritaliter deinceps educandum accepit: fideliterque a prima ætate, quousque posset loqui et litteras discendo cognoscere et intelligere, enutrivit... Videns beatus Magister ejus, quod jam litteras posset discere, scripsit ei in tabula elementa. *Dein tribus capitibus narratur, quomodo S. Machutus, ab unda maris illæsus oratione S. Brendani fuerit servatus. Postea cap.* 5 *indicatur utriusque navigatio his verbis:* Insulam, in illis partibus famosissimam, in Oceano videlicet positam, vocabulo Imam, cum Magistro et sociis disposuit navigando adire. Dicebatur autem non minimam Paradisiacarum habere similitudinem deliciarum. Parata itaque nave cum omnibus tantæ navigationi opportunis et necessariis, confidentes omnino et sperantes in Domino Jesu Christo, cui æternaliter ut Unigenito Dei Patris et venti et mare obediunt, proficiscentes nonaginta et quinque circiter numero Fratres, cum una spatiosa navi committunt se pelago. Ubi hac illacque diu navigando vagantes cum jam prolixo tempore, licet sine discrimine vel jactura aut exitio alicujus suorum, navigio lassati, quam quærebant insulam invenire nequirent; peragratis Orcadibus ceterisque Aquilonensibus insulis ad patriam redeunt. *Mox capite* 6. Machutus ordinatus Episcopus, ad prædictam insulam, multorum ore laudabilem, in qua fama ferebatur cœlicos cives inhabitare, cum sacro quondam suo Magistro Brendano aliisque sacris æque viris, agressus est navigare In qua navigatione pluribus in mari manentes vel permanentes annis, ad septennium usque perveniunt: sicque factum est, ut vicissim annali recursu annos interpolante, septies sanctum Pascha contingeret eis in mari celebrare; *et nescio qua relatione de gigante resuscitato et cete marino, immista, caput* 7 *sic concluditur:* Sic hymnis et canticis spiritualibus laudantes Dominum, prospero satis cursu ad nativam tellurem atque avitas sedes incolumes repatriaverunt; comitante se illo, qui ait discipulis, suis, Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi omnibus diebus.

D

AUCTORE G. H. Eumque in alia Vita dicitur habuisse comitem septennalis navigationis,

E

12 *Habes famosissimæ navigationis specimen, ex Actis S. Maclovii sumptum, circa quod primo dubitari posset, num* Brendanus, *in primis Actis relatus, non videatur aliquis Armoricus, et plane diversus a S. Brendano Hiberno, licet a Sigeberto alioque anonymo scriptore per homonymiam deceptis, quæ de hujus septennali navigatione vulgo spargebantur, eidem sint attributa. Dein quæret merito aliquis, quomodo secundum Sigeberti monitum* sit judicio ediscendum sapientium, quid debeat æstimari de scriptura Vitæ S. Brendani. *Hanc duplicem habemus ex antiquis codicibus MSS. pluribus collectam, sed, cum Vincentio Bellovacensi libro* 21 *Speculi historialis cap.* 81, eam peregrinationis historiam, propter apocrypha quædam deliramenta, quæ in ea videntur contineri, penitus ab opere isto resecamus. *Eadem verba ex Vincentio repetit Molanus in suis Notis ad* XVI *Maji Jacobus Waræus Hibernus de scriptoribus Hibernis pag.* 12, *asserit,* in Vita S. Brendani multa tradi vana fictaque vel apocrypha deliramenta, præsertim de septennali ejus navigatione ad insulas prius incognitas. *Jacobus Usserius Hibernus etiam fatetur* de septennali ejus navigatione prodigiosas ferri fabulas. *Interim Colganus conatur adstruere hanc septennalem navigationem, et ad diem* XXII *Martii celebrat* Egressionem familiæ S. Brendani ad hanc navigationem, *et late ex variis deducit initium navigationis, prout lector ibidem videre potest. Præterea innititur testimonio antiquæ Vitæ S. Abbani Abbatis de Magharnuide, quam arbitratur ante nongentos annos compositam, in qua ad* XVI *Martii ab eo edita num.* 43 *ista traduntur:* Alio tempore, postquam reversus est S. Brandanus de navigio suo quærendo terram repromissionis, volens eum interrogare de mirandis rebus, quas vidit in Oceano, adivit eum. Sanctus autem Brandanus, jubente sibi Angelo Dei, in occursum B. Abbani cum magno gaudio venit: Sanctusque Abbanus interrogavit eum omnia quæ voluit. Et S. Brandanus cuncta mirabilia, quæ inventa sunt in Oceano, ei diligenter narravit: et per

cujus historia ut fabulis referta omittitur.

F

A AUCTORE G. H. per aliquot dies una in divinis colloquiis et Angelicis visitationibus permanserunt, et fraternitatem inter se et alios Sanctos et inter pastores suos semper firmiter firmaverunt. Benedicentes autem Deum, et orantes pro seipsis, et osculantes se invicem unusquisque eorum in osculo pacis, ad sua remeavit. *Hæc ibi, quæ potuerunt vera esse : Nam teste Ecclesiastico,* (cap. 43, 26) qui navigant mare, enarrant pericula ejus : *quid ni etiam, si qua mirabilia conspexerint? sed non potuerunt* apocrypha deliramenta *a S. Brendano narrari, quæ initio forsan per aliquam licentiam poeticam fuerunt adaucta, ac postea historice deducta. Ita rejecimus quæ Actis S. Davidis Archiepiscopi Meneviensis intrusa erant, quasi* S. Barrius *insidens equo mare transivisset, eique super marinum cetum occurrisset* S. Brendanus. *Potuerunt navigia eorum habuisse insignia equi et ceti, indeque sumpta occasio hujus fabulæ. Plura in ista relatione displicentia in Notis ad caput 4 Vitæ dicti Davidis* I *Martii indicavimus.*

Obitus. 13 *Usserius pag.* 955 *ait* S. Brendano fuisse sororem, Brigam, in monasterio Enachduin dicto, in provincia Connachtorum in plebe Huabruin, *ibique*
B S. Brendanum xvii Kalendas Junii spiritum emisisse, et in civitate sua Cluain-ferta sepultum, *atque ita* indicari ab inedito Vitæ ipsius scriptore. *Quibus*
Cultus sacer. *similia apud Waræum leguntur. Ejus venerationi post modum sacrata fuit Cluain fertana Ecclesia Cathedralis, unde ejus Episcopi, dicti fuerunt* Comorbani, *id est successores,* S. Brendani, *de qua voce egimus in Appendice ad Vitam S. Patricii* §. 2 *num.* 16, *quod hujus successores etiam* Comorbani S. Patricii *fuerint appellati. Ejus sacra memoria celebratur in fastis Hibernicis, Scoticis, Anglicanis, et passim aliis, Florario MS. Appendice Adonis, Martyrologio Coloniæ et Lubecæ anno* MCCCCXC *excuso, item in Auctario Greveni et Molani ad Usuardum, et apud Canisium, Galesinium, atque cum hisce omnibus in hodierno Martyrologio Romano. Celebratur officio Ecclesiastico sub ritu semiduplici in tota diœcesi Constantiensi apud Normannos : in cujus Breviarii Lectione ista leguntur :* Vigiliis ac jejuniis corpus macerabat, maximamque temporis partem in oratione consumebat In Scotia multos sub regulari disciplina regebat ; quos ad fidem et pietatem hortatus, multis clarus miraculis, migravit in cœlum. *Quæ aliquantum amplificata leguntur apud Saussayum, eum dictæ Constantiæ tribuenti.*

C 14 *Joannes Trithemius, lib.* 3 *de Viris illustribus Ordinis S. Benedicti cap.* 31 S. Brendanum *suo Ordini adscripsit his verbis :* Brendanus Abbas, natus in Hibernia ex parentibus generosis, vir sanctissimæ conversationis, qui exacerbatus a Britannis, eis maledictis, transivit ad Gallias ; ubi ad normam Benedicti cum suis comitibus cœpit militare, et multis clarere miraculis. Hic multos insignes fertur habuisse discipulos. Ejus festum xiv Kalendas Januarii colitur Claruit anno Domini DLXX. *Hæc Trithemius, non absque mendis, ut alia multa : neque enim de exacerbatione illi facta et transitu ad Gallias aliquid solidum uspiam extat. Saussayus ad* XI *Januarii, ea cuidem* Beandano Abbati *adscribit. Interim ad dictum* XIX *Novembris, exemplo Trithemii, refertur in quodam MS. Kalendario Benedictino,* Brandanus Abbas in Scotra, de quo mira leguntur : *et in Menologio Scotico Dempsteri* Brandanus Abbas, qui a Mooch invitatus Septemtrionis insulas circuivit et pietate imbuit. *Eumdem citato Trithemio celebrant ad hunc* XVI *Maji Wion, et hujus exemplo Dorganius, Menardus, et cum longissimo encomio Bucelinus : sed quorum aliqua spectant ad* S. Brendanum Birranum, *ut supra monuimus. Usserius eos, qui propriam regulam suis monachis in Hibernia præscripserunt, enumerat Columbam Abbatem Hiensem, Comgallum Benchorensem, Carthacum Lismorensem, Albeum Imelacensem, et S. Brendanum Cluain-fertensem, qui ex ore Angeli regulam suis præscripsit : videat igitur lector, utrum verosimile sit aut hanc dimisisse, aut Benedictinam ei superinduxisse*

D an Benedictinis adscribendus?

E

Miracula, 15 *Joannes Capgravius in Legenda Angliæ ista sub finem Vitæ S. Brendani habet :* Oblatus est S. Brendano in via quidam mutus ex utero matris suæ, et benedicente eo linguam ejus, statim liberatus est mutus : *et tam in dicta Legenda, quam in MS. Hibernico de ejus Vita traditur,* eo orante, juvenis mortuus, cum ad sepulcrum traheretur, resurrexisse. *Nec dubium quin pluribus clarus miraculis vitam egerit, eisque a morte fulserit ; sed dolendum ea prodigiosis septennalis navigationis fabulis immista obscurari. Ad diem* XIV *Junii, celebratur memoria ejus in MS.* (memoria 14 et 24 Junii) *Usuardo, in Alsatia aut ad Rhenum aucto, his verbis :* Eodem die natale B. Brandani Abbatis, mirabilissimi peregrini super mare. Hic natione Scotus erat. *Quo itidem die refertur a Greveno, Maurolyco, Wione, Ferrario, et in Martyrologio Anglicano Wilsoni, et Scotico Dempsteri. Item* XXIV *Junii, in quodam Kalendario MS. Benedictino, et* Episcopus *habetur,* cujus mira peregrinatio legitur.

F

DE SANCTO DOMNOLO

EPISCOPO CENOMANENSI IN GALLIA.

D. P.

§. 1 Vita scripta. Cultus sacer. Reliquiæ.

ANNO DLXXXI

Inter *Episcopos Cenomanenses in Gallia nonus habetur* S. Domnolus, *sive* Donnolus ; *cujus* fortia facta et præclara trophæa, quæ novit sua ætate perpetrata, *scripto reliquit auctor Vitæ,* qui cum eo in hac vitæ mortalis peregrinatione plurimum se conversatum esse *testatur in Prologo, additque num.* 10 *se* cæcum ejus meritis illuminatum sæpius vidisse, atque ab illo plura alia viri sancti miracula didicisse; *et sub finem asserit,* energumenum ad sepulcrum ejus sanatum, multis annis sanum secum permansisse, *imo* tres cæcos se adspectante luce redintegrata incolumes abiisse, et multos alios morbis afflictos se conspiciente venisse, eosque beati viri meritis sanos inde recedere vidisse. *Fuit autem is ex præcipuis Ecclesiæ Cathedralis Presbyteris, unde* Ecclesiæ nostræ *bona restituta, et villas indicat num.* 11, 15 *et* 18 : *ipsamque Vitam vulgavit sub auspiciis* S. Hadoindi Episcopi Cenomanensis, *inter quem et* S. Domnolum *fuerunt Badegisilus et Bertigramnus. Vitam S. Hadoindi dedimus in Addendis ad* XX *diem Januarii cum ejus testamento, in quo num.* 3 basilicæ S. Vincentii, quam Domnolus sanctæ recordationis Episcopus suo labore construxit, donat Pratellum, juris sui villulam, *ut vel inde ejus erga S. Domnolum affectus queat agnosci.* Vitæ stylum nonnihil se emendasse *ait Surius, quam inde damus nostro modo illustratam et distinctam, quia primogenio stylo hactenus non potuit apud Cenomanos inveniri, magna licet adhibita diligentia. Hisce adjungimus aliam breviorem Vitam, ex vetusto codice monasterii Anisolani nobis a Joanne Dardez procuratam, et a Guilielmo Quirini transmissam, utroque nostræ Societatis Sacerdote et studiorum nostrorum amantissimo.*

Vita a coævo et oculato teste et Sacerdote Cenomanensi scripta,

a Surio edita.

Alia vita brevior cum testamento ex MSS.

A *amantissimo. Hæc Vita post priorem, cujus meminit, scripta est eo potissimum, ut possessiones collatæ monasterio S. Vincentii accuratius explicarentur: cui subjungimus Testamentum S. Domnoli, per modum obtestationis circa illud monasterium factæ Clero ecclesiæ suæ, cujus Testamenti alterum exemplar pridem habebamus, alterum ex MS. R. P. Ludovici Jacob a S. Carolo, Ordinis Carmelitani Sacerdote, ipsi Parisiis descripsimus.*

Mortuus est 1 Decemb.

2 *Mortuum esse* S. Domnolum *Kalendis Decembris indicant Acta, ad quem diem illius festum anniversaria celebritate recolitur a Cenomanensibus, et Saussayus in Martyrologio Gallicano ista scribit:* Cenomanis depositio S. Domnoli, Episcopi illius urbis et Confessoris, cujus elogia expressa sunt die ejus Ordinationis, decima sexta scilicet Maji: qua die ibidem celebriori cultu ejus est illustris memoria. *Idem Saussayus ad* XVI *Maji, post longum encomium ista habet:* Abiit quidem vir divinus ad Superos Kalendis Decembris, quo die et in sacris Cenomanensis Ecclesiæ tabulis memoria ejus fulget, proprio cultu consignatæ. Verum Romana omnium mater Ecclesiarum hodie sacram ejus coronam veneratur, tanti Antistitis Ordi-
B nationem *etc. Verum nulla* ordinationis *mentio fit in Martyrologio Romano, aut apud Molanum, Galesinium Canisium et alios, sed nuda memoria proponitur hoc* XVI *Maji*, apud Cenomanos S. Domnoli Episcopi. *Nos quod et Surius fecit, ejus Vitam ad hunc diem damus. Joannes Bondonnetus, monasterii S. Vincentii a S. Domnolo constructi religiosus, in Vitis Episcoporum Cenomanensium Gallice a se editis, et Notis ad Vitam S. Domnoli asserit, a suis coli S. Domnolum* XXII *Octobris, veneratione ad hunc diem translata, quod primus dies Decembris, impediretur passim cum tempore Adventus: ob quam causam potuit ab aliis eadem veneratio translata fuisse ad hunc* XVI *Maji: aut certe ob aliquam corporis translationem, aut elevationem.*

colitur 16 Maji, et 22 Octobris.

Corpus translatum in capsam novam an. 1124,

3 Elevatum autem esse corpus S. Domnoli, anno MCXXIV, et translatum in capsam argenteam inauratam ab Hildeberto Episcopo Cenomanensi, præsentibus Fulcone Comite Andegavensi et magna nobilium multitudine, *testatur Bondonnetus pag.* 241, *qui deinde duas alias Translationes per legitima testimonia probat: quorum prius est tale:* Ego Simon Hayenouve, Clericus Andegavensis diœcesis, in Decretis Licentiatus, Apostolica auctoritate Notarius, fidem facio et contestor, Fratrem Benedictum Boulanger, Abbatem hujus monasterii S. Vincentii, transtulisse
C ex vetustissima capsa in hanc novam corpus S. Domnoli, Confessoris et Episcopi Cenomanensis et præcipui fundatoris ejusdem monasterii, vigesima quinta mensis Januarii, anno Domini millesimo quingentesimo trigesimo quinto, præsentibus ibidem venerabilibus viris, Fratro Nicolao Pivert Abbate S. Martini Sagiensis, Patre Bremondo de Ponte Priore claustrali hujus monasterii, et totius conventus Fratribus, et aliis quam plurimis tum Clericis tum secularibus, teste sigillo meo manuali hic apposito. *Hæc ibi. At posterius testimonium est ejusmodi.* Et ego Raphael Marie, in legibus Licentiatus, Notarius Apostolicus et Regius, Cenomanis commorans, attestor venerabilem Patrem, Fratrem Jacobum Badocheau, Abbatem hujus monasterii S. Vincentii, Missæ sacrificio solenniter celebrato, idem corpus S. Domnoli, propter tumultus bellicos ex hac nova capsa alio translatum, in eadem denuo restaurata recondidisse decima nona Januarii, anno Domini millesimo sexcentesimo, præsentibus ibidem totius conventus Fratribus, et discretis viris, Roberto Oven Anglo, et Nicolao Noel Picardo, Presbyteris et Canonicis Cenomanensibus, et aliis quamplurimis Cenomanis commorantibus, teste sigillo meo manuali hic apposito et prædictorum. Sic signatum, Badocheau Abbas. R. Oven, N. Noel, Marie Notarius. D
Hæc ibi.

iterum an. 1535, et repositum an. 1600,

*AUCTORE D. P. VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 109***

An corpus aut reliquiæ sint in ecclesia Chaumensi?

4 *Est supra Parisios inter Sequanam et Matronam provincia Bria sive Brionia, et in ea oppidum* Chaume *seu* Chomes, *in cujus* Ecclesia *circa annum* MDXXX inventum fuisse corpus S. Dosmi *(Gallice* Dosme), ejusque caput ibidem quiescere, ac multis clarere miraculis, ac dici, fuisse Episcopum Cenomanensem, *testatur Nicolaus Gillis in Annalibus Gallicis in Francisco primo Rege Francorum fol.* 553 *editionis Parisiensis* 1617. *Antonius Corvaserius in sua Episcoporum Cenomanensium Historia, arbitratur dictum corpus* S. Dosmi esse S. Domnoli, quod nullum alterius nomen magis conveniat. *Verum cum eodem tempore corpus* S. Domnoli *fuerit in ecclesia monasterii S. Vincentii Cenomanensis, et is Gallice non* Dosme, *sed* Domnole *appelletur, videtur potius* S. Dosmus *alius a* S. Domnolo *statuendus, sive is Martyr sive Confessor habeatur. Fatetur Bondonnetus non adesse Cenomanis caput, imo nec omnia ossa* S. Domnoli: *sed nec inde sequitur quæ desiderantur ossa, deportata fuisse ad oppidum Chaumense et istic conficere corpus. Verum hanc utrique patri controversiam decidendam relinquimus: et expectamus ut Chaumenses sua, si qua habent, documenta* E *proferant atque communicent aliquid lucis fortassis a nobis acceptura.*

§ II. Tempus Sedis et obitus. Peracta circa obitum S. Leonardi Vendoperensis.

Insertum historiæ Gregorii Turonensis, elogium S. Domnoli,

Habemus Historiam Francorum Gregorii Episcopi Turonensis, olim a Rosweido nostro collatam cum MS. vetustissimo codice monasterii S. Trudonis in Hasbania, in quo plurima desunt, quæ passim in excusis exemplaribus leguntur, sed forsan a posteris inserta, uti alii ex MSS. codicibus Corbeiensi et Metensi indicarunt. In his MSS. desunt illa, quæ de S. Domnolo in excusa historia sic leguntur lib. 6 *cap.* 9. Domnolus vero Cenomannorum Episcopus ægrotare cœpit. Tempore enim Chlothari Regis apud Parisios ad basilicam S. Laurentii gregi monasteriali præfuerat. Sed quoniam Childeberto seniore vivente, semper Chlothario Regis fidelis extitit, et nuntios ipsius ad speculandum missos crebrius occulebat, præstolabatur Rex locum, in quo Pontificatus honorem acciperet. Migrante autem Avennionensis civitatis Pontifice istum illuc dare deliberaverat. Sed B. Domnolus hæc audiens, ad basilicam S. Martini Antistitis, quo tunc Chlotharius Rex ad orationem venerat, accessit: et F
nocte tota in vigiliis excubans, per priores, qui aderant, Regi, suggestionem intulit, ut non quasi captivus ab ejus elongaretur aspectu, nec permitterent simplicitatem suam inter Senatores sophisticos ac Judices philosophicos fatigari. Ad hæc Rex annuens, migrante Innocentio Cenomanorum Episcopo, ipsum Ecclesiæ illi Episcopum destinavit. Jam assumpto Episcopatu, talem se tantumque præbuit, ut in summæ sanctitatis culmen evectus, debili usum gressuum, cæco restitueret visum. Qui post viginti duos Episcopatus annos, dum se cerneret morbo regio calculoque gravissime fatigari, Theodulphum Abbatem in locum suum præelegit. Cujus assensus Rex præbuit voluntatem. Sed non multum post tempus mutata sententia, in Badegesilum domus Regiæ Majorem transfertur electio. Qui tonsuratus, gradus quos Clerici sortiuntur ascendens, post quadraginta dies migrante Sacerdote successit.

in aliquibus reprobatum,

6 *Hæc omnia desunt in prædictis MSS. et videntur postmodum inserta, et in multis refelluntur ex textu Vitæ* S. Domnoli, *ab auctore coævo et teste oculato scriptæ; imo et ex Vita breviori, diu postea exarata: in quibus* S. Domnolus alienigena *habetur, ac Roma peregrinatus in Gallias jam tunc Episcopus, assumptusque ad*

AUCTORE D. P.

A *ad regimen Ecclesiæ Cenomanorum. Fabulosa ergo videntur quæ de* Domnolo Abbate S. Laurentii *dicuntur, ac forsan ab aliquo alio Domnolo gesta ad hunc Cenomanensem perperam transferuntur; idque eo facilius quo notior erat amicitia, quæ inter S. Domnolum et S. Germanum Episcopum Parisiensem intercessit. Quid? quod ibi S. Domnolus statuatur alicujus proditionis reus, qui nuntios Chlotharii Regis ad speculandum missos crebrius occulebat? Hujusmodi sane culpa viro tam sancto non videtur recte tribui. Accedit quod auctor vitæ dicat*, jampridem *defunctum fuisse* B. Innocentium *cum Cenomanos venit* Domnolus, *necdum alio in ejus locum subrogato. Imo Bondonnetus aliique scriptores Cenomanenses, allegatis vetustis chartulariis dicunt, ex iis haberi* Scienfredum *quemdam : qui mortuo Innocentio Sedem invaserit, seu potius Ecclesiæ jura ac bona, quippe qui numquam se ordinandum curaverit; unde factum sit ut in Concilio Aurelianensi* V *anno Childeberti* XXXVIII *Christi* DXLVII, *vicinis omnibus Episcopis comparentibus per se aut missos suos, solus defuerit Cenomanensis; quem inde colligunt tunc nullum fuisse. Optarem produci chartularia illa, ex quibus* Scienfredus *iste cognoscitur : nam ex publicis illis, si genuina sunt,* B *instrumentis longe certius definiri poterit cujusque Episcopi tempus, quam ex incerta posterorum conjectura : qui ut longa annorum spatia paucis Episcopis implerent, quos scilicet solos noverant, pluribus forte oblivione deletis, longa illis spatia annorum assignavere.*

uti et in Regesto Cenomanensi,

7 *Sic in* Regesto Pontificalis Ecclesiæ Cenomanensis. *MS. usque ad annum Domini* MCCLV, *habentur* Gesta Domni Innocentis, Cenomanicæ urbis Episcopi, qui fuit temporibus Anastasii Imperatoris, et Chlodovæi primi Francorum Regis Christiani, et Childeberti filii ejus, *diciturque quod* Sedit in prædicta Sede annos XLV, menses X dies XXV, et fecit in ipsa ordinationes quinquaginta; Presbyteros enim consecravit CCCXVIII, et Levitas atque alios ministros quantum necesse fuit. *Deinde sequuntur* Gesta Domni Domnoli, Cenomanicæ urbis Episcopi, qui fuit temporibus ultimis Childeberti et Clotharii atque primo tempore Chilperici filii ipsius Clotharii, qui fuerunt Reges Francorum, *et dicitur quod* Sedit in prædicta Sede annos XLVI menses XI dies XXIV, et fecit ordinationes LXXV, Presbyteros CCCLX, Diaconos CCL, et reliquos ministros sufficienter. *Similiter in addendis ad* XX *Januarii exhibuimus* Gesta Domni Haduindi, Cenomanicæ urbis Episcopi, qui fuit ultimo tempore Chlotharii filii Chilperici et tempore Dagoberti filii Clotharii, et primo tempore Chlodovæi filii ejusdem Dagoberti : C *circa finem autem asseritur, quod* Sedit in prædicta Sede annos XXX menses XI dies XXIII. *Operæ pretium esset illud Regestum integrum dari in lucem, tum propter plura singulorum Episcoporum gestis subjuncta instrumenta, Cenomanensis historiæ fundamenta et principia forsan vehementer illustratura, nec non reliquæ Gallicanæ historiæ magnum subsidium allatura; tum ad commodius judicandum de singulis : nonnulla enim certo adulterata sunt aut omnino fictitia. Interim præsumere licet, quo stylo cœptum est, eodem perductum esse Regestum illud usque ad* Domnum Gaufridum de Lauduno, *cum quo desinit. Hoc autem posito, consequens etiam foret totum esse compositum sub ejus successore* Domno Guihelmo Roland, *seculo* XIII, *juxta eam, quæ tunc habebatur satis vitiosa, Francorum Regum Chronologiam; et numeros annorum, mensium, dierum, cuique Episcopatui attributorum; qui ut posterioribus seculis certi fuerint, non est credibile eos æque certos fuisse sex vel octo prioribus : imo pro primis saltem gratis esse definitos, non solum censeo ego, sed et Bondonnetus, et verosimiliter alii apud Cenomanos eruditi viri.*

ubi annis fere 47 dicitur sedisse,

8 *In Domnolo certe id clarum est, cui anni fere* XLVII *tribuuntur ab* ultimis temporibus Childeberti, D *qui obiit anno regni* XLIX *Christi* DLVIII, *usque* prima tempora Chilperici, *qui cœpit anno Christi* DLXI. *Interim anno* Childeberti Regis XXX *habita est Synodus Aurelianensis* IV, *cui* Innocentius in Christi nomine Episcopus civitatis Cenomanicæ consensit et subscripsit, *adeo ut hic fortassis non ante annum* DXLVI *excesserit e vivis. Cujus locum si aliquam multis annis tenuit numquam ordinatus Scienfredus, poterunt initia Domnoli, potius quam finis, referri ad prima tempora Chilperici : pro quo tamen rectius scriberetur nomen fratris Chariberti, Parisiense Regnum, sub quo Cenomani erant, post Chlotharii patris mortem obtinentis, sicut regnum Suessionense obtinebat Chilpericus. Poterit etiam sic verum esse, quod Gregorii Turonensis Interpolator, auctor non quidem fidelissimus, sed tamen pluribus seculis antiquior Regesto, de Domnolo scripsit,* post viginti duos Episcopatus annos *successorem postulasse et impetrasse. Certe prima ejus notitia anno Christi* DLXVII *invenitur in Synodo Turonensi* II, *cui* XV Kalendas Decembris, *Chariberto annum sextum regnante,* subscripsit Domnolus, peccator Episcopus Ecclesiæ Cenomanensis. *Obtulerat huic Synodo epi-* E *stolam S. Radegundis Reginæ, qua petiit tutelam et stabilitatem institutæ a se Congregationis, quam confirmarunt* S. Domnolus *aliique Episcopi decreto suo, quod extat apud Gregorium Turonensem lib. 9 Histor. Francorum cap. 39. Inter Episcopos, qui tunc interfuerunt dicto Concilio Turonensi fuit Felix Episcopus Nannetensis, ad quem extat poema Fortunati Episcopi Pictaviensis lib. 3, num. 6, de Dedicatione Ecclesiæ suæ, cui S. Domnolum interfuisse hoc versu meminit.*

cum initio Chilperici finitis,

Domnolus hic fulget meritis, Matacharius inde,
Jure Sacerdotii cultor uterque Dei.

Chariberto Rege Parisiorum mortuo sub annum DLXX, *Cenomani fuerunt sub regimine Chilperici fratris ejus Regis Suessionum, cujus regni anno* XI, *pridie Nonas Martii, id est anno* DLXXII, *Instrumentum pro monasterio SS. Vincentii et Laurentii, quod infra datur, signatum est ab ipso Domnolo, et a S. Germano Episcopo Parisiensi, sub annum* DLXXVI *vita functo. Ab hoc autem Instrumento diversum videtur id, quod citatur in Vita breviori num. 4, ut factum pro eodem monasterio : quia memoratus Bondonnetus pag. 268 asserit hoc esse signatum* Nonis Septembris, *anno* XX *Chilperici, id est Christi* DLXXXI. *Hoc ergo anno si mortuum dicamus* S. Domnolum (*nam successor Badigisilus interfuit Concilio* II *Matisconensi anno* DLXXXV *et juxta Gregorii interpolati cap. 39, lib. 8,* quinto expleto ingrediebatur sextum sui Episcopatus, *anno* XI *Childeberti Austrasiorum Regis, Chr.* DLXXXVII) *Episcopatus Domnoli non tantum initia Chilperici attigerit, sed totum fere illius tam apud Suessiones quam Parisios regnum æquaverit; nec tamen plus multo quam annis* XXII *sederit, incipiens anno Christi* DLIX, *et mortuus* DLXXXI *die* I *Decembris.*

In actis S. Mauri Ab. B rtigramno successisse

9 *Alia rebus* S. Domnoli *obscuritas offunditur ex Vita S. Mauri, quam sub nomine Fausti coævi habemus, dedimusque ad* XV *Januarii. Ibi enim num. 16* a Beatissimo Bertigramno, Cenomannicæ urbis Episcopo, *narratur legatio missa ad S. Benedictum, pro suorum colonia postulanda : qui S. Maurum discipulum cum sociis quatuor direxerit in Galliam : sed hi (ut dicitur num. 33) intelligentes Aurelii*s B. Bertigramnum Episcopum jam migrasse ad Dominum, aliumque in loco ejus jam substitutum Pontificem; *ac deinde num. 35, quod locus* Rupiacus, sibi ad construendum monasterium a B. Bertigramno provisus, non admodum aptus erat regulari religioni... quodque Domnolus Episcopus, nihil de hac re, *quam suus decessor exorsus erat*, facere vellet, *respondens*, se propriis magis quam alienis velle insistere cœptis, ne supra

A supra alienum ædificare videretur fundamentum; *hæc, in quam intelligens S. Maurus cum sociis, oblatum in ditione Andegavensi locum acceptarit, et Glannofoliense monasterium fundarit. Interim constat* Bertigramnum *non præcessisse, sed successisse* Majolo, *post Baudigisili quinquennem tyrannidem, et anno* DLXXXIX *rescripsisse Guntramno Regi in causa monacharum Pictaviensium, inter octo Episcopos ultimum, velut omnium juniorem. Nemo est igitur inter modernos scriptores, qui vitium non agnoscat obrepsisse aut Odoni Abbati Glannofoliensi, Vitam S. Mauri,* salva fide dictorum ac miraculorum inibi repertorum, corrigere satagentis *anno* DCCCLXVIII, *aut hujus ipsius interpolatori : sed omnes fere in hoc conveniunt, ut pro* Bertigramno, Innocentium; *pro* Domnolo, Scienfridum *invasorem censeant esse substituendum : eo quod sibi certo persuadeant, vivente etiamnum S. Benedicto deductam esse istam discipulorum ejus coloniam, illum autem nos ostendimus obiisse anno* DCXLIII.

cum dicitur Domnolus,

10 *Ego vero dum considero, toties inculcatum Bertigramni nomen, rursum repeti in prologo ad historiam translationis S. Mauri,* quem, *inquit Odo, scribens Almodo Cenomanicæ Ecclesiæ Archidiacono,* a Pontifice sanctæ Sedis, cui Deo auctore deservis, Beato B scilicet Bertichramno, nostris, ut nostis, adscitum gaudemus provinciis. *Hæc, inquam, dum considero, vehementer impellor, non ut* Bertegramni *nomen retinendum, atque ab ejus successore* S. Chadoindo *rejectum S. Maurum censeam (sic enim missio illa usque ad annum fere* DCXVIII *esset differenda, destructo ante annos ferme triginta Casinensi cœnobio, quando Maurus S. Benedicti discipulus debuisset fuisse centenario proximus) sed potius, ut prolixum illud de S. Mauro scriptum (quod velati ex quaterniunculis a Fausto coævo scriptis circa S. Benedictum ejusque discipulos, ab Odone Glannofoliense acceptum expolitumque obtruditur) merum esse sequentis ævi figmentum opiner, ei simile, quod de martyrio S. Placidi et sociorum, sub nomine Gordiani eorumdem ministri, habetur, cui quid solidæ veritatis subsit, inter tot mendaciorum monstra nequeat vel per conjecturam prudentem definiri. Nisi forte placet suspicari, paulo ante Cassinensis monasterii factam a Longobardis destructionem, id est ante annum* DLXXXIX, *a S. Bertegramno quidem exoratum* Bonitum, *non* Benedictum *Abbatem, suo condiscipulo Mauro, jam ætate gravi, primam trans alpes Coloniam deducendam commisisse : Maurum vero intellecta, non morte Episcopi, sed turbis in Episcopatu suscitatis a decessoris defuncti* C *vidua, ipsam forte Rupiaci possessionem ad se trahente, istic substitisse, ubi commodior tranquilliorque offerebatur locus novo instituti sui monasterio condendo. Istarum certe controversiarum testis est lib.* 8 *cap.* 39 *Gregorius Turonensis, saltem interpolatus, et sufficere illæ potuerunt disturbando primo Bertigramni consilio, quod Chadoindus successor, satis pacatum Pontificatum habens, executioni mandarit,* in vico Aurion, a Rupiaco villa dependente, monasterium construens, et agmina monachorum, regulariter inibi Deo servientium, nobiliter instituens. *Sed hæc plene discutienda erunt, in nova atque in duplum augenda, quam posteri curabunt, editione Januarii, multa reformatione egentis, ut sunt imperfecta rerum omnium principia.*

Acta ipsa potius arguuntur esse supposititia,

quam probetur ante S. Domnolum venisse in Gallias Maurum.

11 *Ut autem ad* S. Domnolum *ab importuna, quam longe tæ fabulæ extorserunt, digressione revertamur; præclarum testimonium eidem datur in vita S. Leonardi Anachoretæ, qui in ejus diœcesi sub SS. Innocentio et ipso Domnolo Episcopis floruit, et colitur* XV *Octobris : quod inde excerptum hic damus, et est ejusmodi*. Erat S. Leonardus Deo amabilis et hominibus dilectus. Solitus namque erat S. Domnolus, Episcopus Cenomanensis, cujus et monachus erat, eum dirigere ad S. Germanum Parisiorum Episcopum, qui ambobus dilectus et credulus erat..... Obiit autem prædictus S. Leonardus sub Chilperico Francorum Rege Idibus Octo- D bris, in pace, plenus dierum, in senectute bona, et sepultus est in supra dicta cellula sua a S. Domnolo ante dicto Episcopo. Nam pridie antequam obiisset dictus S. Leonardus, venit vox divina ad Domnolum ante dictum Episcopum, præcipiens ei, ut iret Deo suis sanctissimis precibus animam commendare supra dicti Confessoris : quia de seculo crastina die eum migrare, et cum Sanctis et electis Dei animam collocari oportebat. Qui statim cum suis ministris, hoc quod ei jussum divinitus fuerat perficere non tardavit. Nam et antedictus S. Leonardus, prænoscens divinitus sancti Pontificis adventum, præcepit Fratribus ut ad ejus ingressum se præpararent, et digne, ut seniorem Domini Pontificem decebat, eum susciperent, et omnia necessaria administrarent. Indicavit etiam Fratribus se ipsa die, postquam præfatus Pontifex suam Deo commendasset animam, de seculo exiturum. Adveniente quoque suo Episcopo, ejusque animam commendante, mox Domino suam sanctam animam reddidit. Quo defuncto dum sancta ejus membra portabantur ad tumulum, cæci tangentes E ejus vehiculum, visum receperunt pristinum. Sepulto autem eo, per electionem eorum monachorum, S. Domnolus unum ex ipsis sibi constituit et ordinavit Abbatem : qui usque in hodiernum diem eamdem sub sancta religione, disponente et ordinante Episcopo, gubernat et regit cellulam. *Hæc ibi. Quæ etiam, sed contracta, habet Bernardus Guidonis Episcopus Lodovensis tomo* 2 *de Vitis Sanctorum. Locus olim* Vendopera *vulgo* Vendeuvre *dictus, nunc a S. Leonardo nomen habet, situs ad Sartam fluvium in Decanatu Fresnensi versus confinia Normanniæ.*

De obitu S. Leonardi, divinitus monitus Domnolus,

auctore D. post sepulturæ officium,

successorem ei constituit

VITA

Auctore Presbytero Cenomanensi coævo.

PROLOGUS.

Sanctæ et individuæ Trinitatis freti auxilio, omniumque Sanctorum precibus fulti, tum etiam præcedentium Patrum incitati studiis, denique reverendissimi Præsulis nostri Haduini hortatu confirmati, beatissimi Patroni nostri Domnoli, Cenomanicæ urbis Episcopi, vitam illustrem, multorum utilitati F profuturam, ipso nobis opitulante, scribendam suscipimus. Non enim sumus nescii, veteribus id studio fuisse, ut suæ ætatis egregios viros scriptorum suorum monimentis ad posterorum notitiam transmitterent, eorum præclare dicta et facta aut litteris consignarent, aut picturis exprimenda, aut æri insculpenda, vel marmoris spectato opere repræsentanda curarent. Putabant enim se operæ pretium facturos, si qua in iis, vel aliis utilia, vel cognitione digna, vel ad imitationem præclara viderentur, ea sua industria et labore posteris innotescerent : ut ita neque suo seculo alieni a studio religionis et pietatis, neque erga posteritatem parum officiosi censerentur. Quod si vero hoc plerique ex illis non modo in Sanctos, sed etiam in quosdam alios ipsis caros homines declararunt: quanto magis nos sagaciter et accurate Sanctorum res gestas investigare, atque ad aliorum quoque notitiam proferre debemus, ut eorum provocati exemplis, doctrinaque informati, ad ea nos semper intendamus, quæ sunt grata et accepta Deo? Cavendum certe nobis est, ne militum Christi fortia facta et præclara trophæa, et præsertim, quibus nostra ætate insignes et illustres fuere, silentii carcere premamus : sed potius, quantum ille dederit, qui est auctor omnis boni, qui ora mutorum aperit et linguas infantium disertas facit, quæ

Sanctorum gesta ad utilitatem posterorum scripta,

AUCTORE COÆVO

A quæ possint successoribus nostris esse usui, ea vel mediocri stylo conscribamus. Etsi autem nos ejusmodi operi impares esse non ignoramus (quippe quibus est ingenii, eloquentiæ et eruditionis angusta supellex) attamen satius fore arbitrati sumus, vel exiliter dicere ea pauca quæ novimus, quam cum servo pigro et desidioso, pro retenta Domini pecunia, in damnationis discrimen adduci. Quæ igitur ab illis egregie perpetrata sunt, nos licet indigni, saltem utcumque commemoremus. Neque enim id facimus nostra temeritate adducti, sed, ut jam ante dictum est, voluntate et mandato venerandi Pontificis nostri Haduini : qui nos beatissimi Domnoli Episcopi vitam jussit vel rudi exarare stylo. Cujus, tamquam urbis nostræ Antistitis, jussioni libenter morem gerentes, ejus fulti precibus, ad scribendum nos accingimus; suppliciter invocantes beatissimi Domnoli habitatorem Spiritum sanctum, ut qui illi gratiam largitus est miracula et admirandas patrandi virtutes, nobis copiam tribuat et facultatem eas enarrandi, ad laudem et gloriam suam et fidelium ædificationem : ut facta eximii Patroni nostri, si tamen id fieri potest, dictis exæquemus, qui cum eo in hac vitæ mortalis peregrinatione plurimum B conversati sumus : quamquam sane tantæ ejus virtutes sunt, ut eum pro dignitate laudare humana, fragilitas nequaquam possit. Cum sit autem aliud, teste Divo Hieronymo, laucis communibus laudare defunctum; et aliud, defuncti proprias narrare virtutes; nos hoc opusculum ad bonorum exemplum ab illo tempore auspicabimur. quo nos glorioso adventu suo illustrare, nobiscumque manere ex Dei providentia jussus est.

In Vita S. Hilarionis.

CAPUT I.

Iter Romanum. Episcopatus Cenomanensis. Monasteria constructa.

Itaque beatissimus Domnolus, urbi Cenomanicæ a Deo destinatus Epicopus, virtutum omnium floribus redimitus, in alia regione ex generosis parentibus, quod ejus probi mores et nobilis conversatio testabantur, est procreatus. Ut enim ex radice fructus proficiscitur, ita ex fructus sapore radicis natura intelligitur : et quemadmodum fructus arboris, etiamsi procul asportetur, non tamen amittit suavitatem, quam ex radice accepit; sic etiam hic sacratissimus vir, undecumque sive quibuscumque ex partibus ad C nos advenerit, sanctæ nobilitatis suæ dulcedinem nos celare non potuit. Etsi vero apud nos in Episcopum consecratus non fuit, ad nos tamen in multorum salutem divinitus est transmissus. Nam ad imitationem Abrahæ patriarchæ, cui a Deo dictum est : Egredere de terra tua, et de cognatione tua, et de domo patris tui, et veni in terram, quam monstravero tibi; jam ordinatus alibi Episcopus, relicta patria et parentibus, cunctisque rebus quas possidere videbatur, Romam profectus est, limina beatissimorum Apostolorum orationis gratia visitaturus. Ubi cum animi sui devotioni fecisset satis, post longa itineris emensa spatia, Domino gubernante, ad Cenomanos appulit : quos propter obitum sui Pontificis magno offendit animi mœrore affectos. Jam pridem enim B. *a* Innocens ad Dominum migrarat, et laboris sui erat præmia consecutus : in ejus vero locum necdum alius subrogatus fuit. Cum igitur hunc virum sanctissimum conspexissent; eumque jam Episcopum ordinatum didicissent, tam Proceres et Principes, quam Clerus universus et populus, non solum urbanus sed etiam ruricola, divino id instinctu agente, uno ore eademque animi sententia obnixe eum deprecabantur, vellet ipsos ipsorumque civitatem

Episcopus alibi ordinatus, Gen 12

it Romam inde ad Cenomanos :

a

a quibus assumptus

et patriam non invitus gubernandam suscipere. D Quamvis autem in ea re valde se difficilem præberet, ad extremum tamen aliud agere non potuit, quam quod populus Deo inspirante postulavit.

3 *b* Suscepit igitur, sed sane invitus et compulsus, Episcopi ministerium cum multa humilitate : Dominoque cooperante, toto vitæ suæ tempore, non parum illis quibus præerat contulit. Denique qualem se quantumque illic præstiterit, ejus vitæ finis declaravit, in quo laus omnis tuto canitur. Erat vero hoc ejus nobilitatis insigne, quod Christo die ac nocte alacri et jucundo animo gratam exhibebat servitutem. Neque tamen vel a generis nobilitate, vel ab operum sanctitate gloriolæ et laudis fumos captabat : sed præclara de se præbens virtutum exempla, intra se suos thesauros deposuit; et Dominum mundo corde complectens, pompam omnem mundi hujus toto pectore contempsit. In conversatione erat humilitate conspicuus, caritatis dulcedine fervens, castitatis splendore illustris, jejuniorum pinguedini deditus : disciplinæ vero cœlesti adeo se totum addixit, ut Pontificale ministerium pro dignitate, et quidem pie et devote, sit executus. Porro autem socia caritate ac mutua benevolentia conjunctus fuit *c* Germano, sanctissimo Parisiorum Antistiti : quem et E creberrime invisere consuevit, et ab illo itidem non raro visitatus est. Cumque se invicem divinis inflammarent adhortationibus, subjectis populis tam verbis, quam exemplis haud vulgariter profuere. Non enim immemores erant illius Dominicæ sententiæ, Quod si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re, quamcumque petierint, fiet illis a patre meo; itemque illius, Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.

b

omni virtute

munus susceptum implet :

c

amicus S. Germani Ep. Parisiensis. Matt. 18

4 Extruxit autem sanctæ Ecclesiæ amator devotissimus monasterium quoddam, in suburbio civitatis suæ, tum ut ejus urbis esset munimentum, tum ut posset Domino animas lucrifacere : idque in honorem sanctorum Martyrum *d* Vincentii et Laurentii consecravit, ipsi autem consecrationi adesse voluit memoratum Germanum Episcopum, ut amborum solenni dedicatione ad majorem populus devotionem incitaretur. In ejus vero consecratione de rebus Ecclesiæ suæ multa testamento ei legavit atque confirmavit, permittente et favente Chilperico Francorum Rege ejusque Principibus, multis etiam id ei suggerentibus Episcopis, imprimis autem S. Germano; Clero quoque populoque, ut id faceret, adhortante, quemadmodum in ejus *e* Actis annotatum F est : subscripsit autem sua manu et approbavit beatus Germanus, pluresque alii *f* Episcopi. Porro in eodem ecclesia caput B. Vincentii Martyris, et magnam craticulæ partem, in qua S. Laurentius assatus est, honorifice reposuit : monachos etiam sub cura et moderatione Leusi Abbatis, quem ipse præfecit, ad Regulæ præscriptum illic degere, Dominoque servire voluit. Tanto autem amore beatissimum Germanum Episcopum complectebatur, ut in ea ipsa SS. Vincentii et Laurentii Martyrum ecclesia, sepulturæ locum ei præpararit : ubi tamen postea, ob certas quasdam causas, non S. Germanus, sed ipsemet digne humatus est.

d

Construit monasterium SS. Vincentii et Laurentii,

e

f

5 Cumque religionis monasticæ propositum mirifice complecteretur, in ea cellula, in qua S. Julianus, primus Cenomanorum Episcopus, corpore *g* requiescit, juxta monasterium *h* Victorii, quod situm est ad flumen Sartam, monasticum institutum, quod jam pridem illic florere cœperat, mirifice augmentavit, adeo ut quinquaginta fere monachos illic regulariter degere voluerit, eaque quæ ad victum pertinent, tam illorum quam peregrinorum et adventantium, magnifice suppeditarit. Aliud quoque monasteriolum et xenodochium

dotat aliud S. Juliani,

g

h

A nodochium ultra Sartam flumen, in honorem beatissimæ matris Dei et Virginis Mariæ, sapienter ædificavit, atque suæ Ecclesiæ rebus dotavit; accurate constituens, ut illic pauperes et peregrini egentesque omnes, qui intra urbem propter ejus jugem custodiam admitti non possent, reciperentur. Porro monachos vigintiquatuor illic ad Regulæ monasticæ præscriptum vivere voluit, qui et perpetim servirent Deo, et adventantes pauperes recrearent, atque hospites comiter et congruenter acciperent. Iis autem monachis quemdam e suis probatissimæ vitæ virum, *i* Paduinum nomine, ecclesiæ beatorum Vincentii et Laurentii per id tempus Præpositum, Abbatem præfecit: locumque ipsum et sibi et successoribus suis subditum esse debere decrevit, adhibita etiam adjuratione et detestatione, ut hospitale ejus urbis perpetuis temporibus in Pontificum ditione esset.

condit xenodochium S. Mariæ,

6 Quanta autem apud vos degens vir sanctus corpus suum abstinentia affecerit, quam se perpetuis confecerit vigiliis, quam in præstandis eleemosynis liberalis et profusus fuerit, solus ille ad plenum novit, cui cognita sunt omnia: nec puto quemdam mortalium facile omnia explorare et indagare potuisse, quandoquidem ejusmodi ille clam potius quam palam faciebat. Et ut paucis multa expediamus, qualis quantusque fuerit, quæ et quanta gesserit, non potest mortalis lingua explicare, quod supra hominem fuerit, quidquid fere gestum ab eo. Macerabat se et vigiliis et continua inedia, adeo ut etiam fortissimi juvenes ejus parsimoniam ferre non possent. Ita corpus suum redigebat in spiritus servitutem, adeoque illud mortificabat, ut posset illud Apostolicum non immerito illi accommodari: Vivo autem jam non ego, vivit vero in me Christus. Cum equitaret in itinere, semper de Deo aut loquebatur, aut canebat. *k* Cursum vero suum (id est, pensum precum Canonicarum) per horas legitimas persolvens, reliquo diei tempore, quando opportunum videbatur, studium psallendi divina eloquia, aut lectitandi, aut in preces incumbendi non omittebat. Ad mensam ipso accedente, mox aderat lector, recitans divina eloquia: ut inter epulas, quibus caro fovebatur, spiritualibus alimoniis potius convivæ explerentur. Nullum omnino sibi tempus præterlabi sinebat, quo non aut prodesset aliis, aut ad suos profectus aliquid adjiceret. Quod si quis ejus facta curiosius inquisierit, innumera magnarum virtutum miracula inveniet, e quibus nos vel pauca promemus.

studet mortificationi. Gal. 2. orationi lectioni B

C

ANNOTATA.

a S. Innocens *sive* Innocentius *colitur* 19 *Junii.*

b *S. Domnolus suscepit Episcopatum, cum* jampridem, *ut supra dictum, Sedes vacasset.*

c *Vitam S. Germani Parisiorum Episcopi damus* 28 *Maji.*

d *Appellatur etiamnum* Monasterium S. Vincentii Martyris, *cujus Acta dedimus* 22 *Januarii, et* § 2 *de Reliquiis S. Vincentii varia controversa proposuimus.*

e *Ea infra damus cum Episcoporum subscriptionibus.*

f *Infra in testamento memoratur* Audoveus, *aliis etiam* Audoinus *Episcopus Andegavensis.*

g S. Julianus *anno* 1201 *inde translatus est ad Ecclesiam Cathedralem: et quæ ante, ut infra dicitur, erat dicata sub nomine S. Mariæ ac SS. Gervasii et Protasii, ab eo tempore mansit* S. Juliano *sacra. Hujus Vitam dedimus ad diem* 27 *Januarii.*

h S. Victurius *dicitur in Vita sequenti. Est sextus Cenomanensis Episcopus, et colitur* 1 *Septembris.*

i *Sub nomine* S. Paduini, *vulgo* S. Pavini, *est parochia in diœcesi Cenomanensi, ubi colitur* 15 *Novembris. Vita aliqua ejus extat inter Acta Sanctorum Ordinis Benedictini seculi primi.* D

AUCTORE COÆVO.

k Cursus, *ut hic explicationis causa additur, passim pro divinis Officiis aut horis Canonicis sumitur. Ita memoratur S. Germanus solitus* Cursum nudo capite dicere, *uti in ejus Vita Fortunatus.*

CAPUT II.

Varia miracula in vita patrata.

Quodam die Dominico, cum peracto Officio solenni ad mensam pransurus ex more accederet, illatamque aquam minister in ejus manus infunderet, et lotis manibus malluvium absportaret; cæcus quidam Siagrius nomine, ei venit obviam, et aquam quæ de manibus Pontificis defluxerat, sibi dari petiit, ea suos oculos abluturus. Minister id parvipendens, dedit ei aquam, ut petierat. Ea cæcus suos perfudit oculos, et in Christi nomine, meritis S. Domnoli mox restituto visu, lætus abscessit. Quem quidem cæcum sæpius ego vidi, multique e sociis nostris, atque ab illo tum istud tum plura alia sancti viri miracula didici. Perlata est autem hujus rei fama ad multorum aures, et invito Pontifice longe lateque diffusa: erat enim sanctissimus ille senex singulari præditus animi munditia et humilitate. Nec dubium, quin apud omnipotentis Dei singularem misericordiam multum valeat humani cordis puritas et simplicitas, convenienter illi sententiæ Salvatoris; Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.

Cæcus aqua ablutarum manuum visum recipit. E *Matth. 5*

8 Vir quidam nobilis, genere et opibus prædives regiusque Consiliarius, in villam Ecclesiæ, cui vir Dei præerat, Tridentem vocabulo, sitam in *a* Condita Diablentica, obstinato animo invasit, eam sibi vendicans. Crebro autem illum admonuit vir sanctus, ut a suis maleficiis resipisceret, et ad meliorem frugem se reciperet. Videns autem se nihil hac ratione proficere, ad precandum Dominum se contulit, ut res, pro expiandis peccatis olim a fidelibus Ecclesiæ donatas, ipsi restitueret. Interim sacrilegus rerum Deo dicatarum occupator, divina ultione in eum animadvertente, febre corripitur, eademque continenter laborat. Sed neque sic tamen res male usurpatas reddere voluit, ut ejus pœna fieret cumulatior. Cum autem ea febre dire afflictaretur, lecto decumbens, visus est sibi quadam nocte videre Matrem Domini (cui res ab ipso usurpatæ, unaque beatis Martyribus Gervasio et Protasio dicatæ erant) ferreo malleo ipsum in fronte percutientem. Mox igitur multo terrore correptus, ad S. Domnolum misit, qui eum rogarent, ut res ipsi ablatas cum fœnore reciperet: nec tamen potuit sanitati restitui, donec S. Domnolus ad eum veniret. Ubi autem ille advenit, omnia in duplum restituit Ecclesiæ ministris, et post dies paucos meritis e precibus beati viri salus ei reddita est: sed vulneris, ejus fronti malleo impressi, quoad vixit, vestigia permansere. Quod idcirco factum est, ut ille suo exemplo a simili facinore alios absterreret. Quas autem res ille duplicatas tum sancto viro restituit, eas Ecclesia nostra hactenus possidet.

Ecclesiæ bona rapiens et a Deipara castigatus, F *duplum reddens sanatur.*

9 Quodam Quadragesimæ tempore in cellam *b* Anisolæ monasterii vir sanctus sese abdiderat, Domino in silentio et solitudine vacaturus. Ecce autem Francus quidam, nobilis genere, Regi valde familiaris, quamdam ejus ecclesiæ villam, Bonallam nomine, in pago Stadinse sitam ad se rapuit. Ubi Paschalis solennitas præteriit, eam iniquitatem vir Dei moleste ferens, dolensque se vivente suam Ecclesiam nudari facultatibus suis, duos Diaconos misit ad Francum illum sacrilegum et mire jam obstinatum: sed Diaconi nullum ab eo, quale vellent, retulere responsum.

AUCTORE COÆVO

A sum. Tum vero sanctus vir, corde compunctus, animo intrepidus, eo se contulit, ut res suæ fidei creditas recuperaret, fretus auxilio præpotentis Dei. Cum igitur die quodam Francus ille solennes celebraret epulas in villa per sacrilegium ablata, haberetque apud se parentes et amicos, nuntiatum est ei præ foribus adesse sanctum Episcopum, resque ipsi a Domino commendatas repetere. Id ut audivit ille, valde animo commotus, jussit eum a tota villa prorsus excludi et ejici. At Episcopus non recalcitrans, quemadmodum Apostolus monet, dedit locum iræ : sed ita ultio divina in sacrilegum excitata est.

Villam ecclesiæ repetens

Rom. 18.

10 Cum enim nocte illa juxta morem sanctus Episcopus in oratione persisteret, sacrilegum virum invasit febris, quæ infelicem animam altero mane extorsit ab illo : sicque miserrime excedens e vita, absque luctu et sine precibus in bivio sepultus est. Et quidem dignus erat tali morte, qui sanctum virum ausus fuit contristare, et oblationes fidelium resque Deo dicatas sibi vendicare. Factum est hoc meritis beati Antistitis, ut ceteri ab hujusmodi maleficio absterreantur, ne similia ipsis accidant. Cum sic autem ille periisset, multis ecclesiis re ipsarum restitutæ sunt, quas tyranni jam pridem per temeritatem invaserant. Nam timore perculsi, non fuerunt ausi retinere illas : atque ita unius horrenda damnatio multis profuit ad resipiscentiam, reddiditque pœnitentia emendatos. Sic nimirum omnipotens Deus per fidelem servum suum suas restauravit ecclesias, multique servi Dei ingentes Domino laudes et grates egere, jucundis vocibus cantantes : Adjutor et protector factus est nobis Dominus in salutem.

raptore punito,

eam recipit : B

11 Puerulus quidam Rainarius nomine, a parentibus oblatus est sancto viro. Is puer et cæcus et surdus et mutus et claudus erat. Unxit autem eum vir Dei oleo benedicto, et Crucis signo eum communivit, et totus revaluit. Clericus quidam c Oximensis, Eleutherius nomine, videns tot admiranda fieri a sancto viro, obtulit ei filium suum, quem diuturna febris vehementer afflictabat. Misericordia motus vir Dei aquam jussit adferri. Allatam, cum prius Christi nomen invocasset, et eam Cruce consignasset, puero bibendam obtulit. Bibit ille, et Christo propitio, meritis Episcopi continuo sanus effectus est. Vir quidam Andegavensis, Stritius nomine, in maxilla mire cruciabatur ex pustula magna. Occurrit sancto Episcopo, petiit tanto malo medicinam : saliva sua pustulam tetigit vir sanctus, et homo curatus est. Quodam die in villa nostræ Ecclesiæ, quam Baladonem vocant, sancto Episcopo Pontificale exequenti ministerium, Magnatius quidam oblatus est, qui die Dominico intra ipsius villæ fines ab opere se non abstinens, Deo ulciscente, luminibus orbatus fuerat. Vir sanctus sacrosanctam invocans Trinitatem, expresso signo Crucis, cæcitatem depulit, visum reformavit, monuitque hominem, ne quidquam ejusmodi deinceps admitteret.

c varie infirmos

et cæsos sanat, C

12 Exiit quandoque vir beatus extra urbem nostram, audivitque damnatorum voces e carcere. Misit itaque ministrum suum ad custodem carceris, qui ei diceret, ut vinctos illos absolutos pateretur abire. Respondit custos, non se id ausum esse, ne ipse cogeretur in illorum locum succedere. Tum vir Dei cum lacrymis rogavit Dominum pro illis : et ecce die tertio sua sponte patescit carcer, exeuntque qui illic detinebantur, et ad nostram ecclesiam sese conferunt. Clericus quidam, Ragnoinus nomine, venit ad sanctum Pontificem, rogans ut Sacerdotio initiaretur. Percontatus est autem ex illo vir sanctus, num caste viveret, et a feminis se servaret incontaminatum. Illo constanter respondente, se hactenus impolluto corpore Domino serviisse, vir beatus ei et locum, et tempus, et mulierem, libidinis D ejus sociam, indicavit. Cernens Clericus, se latere hominem Dei non posse, propria convictus conscientia, ad pedes ejus procidit, et culpam suam confessus est. Id ubi ad aliorum notitiam pervenit, multi sacris initiandi ab ejus se conspectu subduxere : maleque sibi conscii, non fuere ausi sacros Ordines ab illo petere, certo persuasum habentes, non eum latere etiam secreta cordium.

vinctos liberat.

Clerici peccata occulta novit :

13 Est villa Ecclesiæ nostræ, quam Crisiacum vocant, in ea cum esset vir Dei, adducti sunt ad eum duo dæmoniaci, rogabantque eum parentes eorum, ut suis precibus illos sanaret. Sciscitabatur autem ex eis sanctus Antistes, cur id ipsis accidisset; et per eorum ora respondebant immundi spiritus, se torqueri ab ipso, nec posse coram eo celare præstigias suas : rogabant autem eum, ut si ipsos inde vellet ejicere, saltem sineret migrare in porcos. Permisit hoc vir santus, et Crucis signo edito, profligavit illos, ita ut omnes adstantes laudarent Dominum, mirabilem in Sanctis suis. Sunt vero etiam multi alii, a dæmonibus obsessi, ab eo liberati. Hac autem miraculorum assiduitate fama ejus ubique divulgabatur, et jam quadam die reverlenti ab expeditis quibusdam negotiis, quæ ad populi, ipsius curæ commissi, utilitatem pertinerent, multa plebs ei occurrit, adducens ægros et male affectos, diversisque languoribus laborantes, qui omnes ab eo incolumes recessere. E

liberat energumenos.

ANNOTATA.

a Condita Diablentica, *videtur esse ditio Cenomanis contigua, Perticensis Comitatus, versus Nogentum-Rotrudis : et ex voce* Condita, *pro regiuncula, mansisse Francis nomen* Condé, *etiam hodie pluribus in Gallia locis commune.*

b Anisola *sive* Aninsula *celebre monasterium, a S. Carilefo tempore Childeberti Regis constructum, in inferiore Cenomanensi agro apud Vindocinensem urbem, ut diximus Kalendis Martii ad Vitam S. Siviardi Abbatis Anisolensis, latius dicturi ad Vitam S. Carilefi* I *Julii. Videtur is mortuus ante adventum S. Mauri in Gallias, ut vel hinc præsumi possit, quod eidem regula, quam Anisoluni servabant, sua monasteria subjecerit S. Domnolus.*

c Oximum *oppidum Normanniæ sub jurisdictione Alenconiensi, vulgo* Hiesmes *dictum.*

F

CAPUT III.

Virtutes S. Domnoli. Obitus, sepultura, miracula.

Etsi autem celebre esset nomen ejus et sublimis gradus honoris, attamen major erat et insignior virtus ejus. Serviebat sine offensione ei, qui prope est omnibus invocantibus eum in veritate, et qui voluntatem timentium se facit, et deprecationem eorum exaudit. Poteram quidem plura ejus commemorare miracula, sed multa prætermisi, ne lectori fastidium parerem. Magna autem in eo virtus inerat, et multa verborum vis ex ejus ore promebatur. Cum populis verbum Domini annuntiaret, vix quisquam tam ferreo versabatur pectore, quem ejus conciones ad lachrymas non moverent. Mirabantur auditores spirituales sermones ejus, qui plerumque adeo humanum captum excedebant, ut ab Angelo proferri viderentur. In Episcopatus functione ita se gessit, ut celebres majores suos ipse celebriori vivendi ratione etiam illustrarit : nec tamen vel ex generis splendore, vel Pontificia dignitate ejus animum ulla inflavit elatio; spiritu pauper prius moribus egit Pontificem, quam

Efficax in concionibus.

dignus Episcopatu,

A quam ad Pontificis gradum esset evectus. Collatus honor tantus eum meritis conspicuum non fecit, sed invenit, virtute instructus erat antequam esset Sacerdos. Sacerdotio virtus pariter sua accepit incrementa. Tota ejus in Pontificatu vita talis fuit, quæ Pontificis officium et verbo et exemplo præstaret: nec culpa vacare putavit, judicioque divino obnoxium se fore timuit, si qui sibi uni antea privatus vixisset, jam Episcopus non viveret universis. Inde adeo factum est, ut ipse semper aliquid adjiceret ad virtutes suas, et Dominus ad coronam. Cantans itaque Canticum graduum, in eam curam intentus fuit, ne ad illam supernam civitatem solus ascenderet, sed socios eo secum permultos adduceret. Atque in hac via servus Dei simpliciter prudens et severiter lenis, doctrinam vita, mores comitate ac mansuetudine, zelum legis scientia commendavit. Unde factum est, ut illum populi favor et gratia Principum, sermones vero illius non mediocris consecuta sit auctoritas.

studet lucro animarum,

15 Inter hæc autem ille humilis et sibi constans permanebat, adversus ea omnia pervigil et circumspectus, quæ suffurari solent animi bene compositi puritatem. Eodem vultu et immoto pectore inter prospera B et adversa perdurabat. Cum Apostolo castigabat corpus suum, jejuniis et multifaria illud afflictione persequens, unde et confirmari spiritus assuesceret, et caro carnis oblivisci. Addebat his etiam sacras vigilias, quarum perpetui fuere comites et alti gemitus et fœcundarum gratia lacrymarum. Atque id genus studiis potiorem noctis partem attribuens, in spiritu humilitatis et animo contrito pinguissimum Deo cremabat holocaustum. Si quid interdiu minus fecisset, quam par esse putaret, idque negotiis secularibus impeditus, noctu supplebat. Nox secretis precibus et divinæ contemplationi accommodatior, ad litandas ejuscemodi hostias viro Dei optatam adferebat opportunitatem et copiam: diem autem vel sacra concio vel publica sibi vendicabat utilitas, ita tamen ut et noctes et dies in ejus expenderet obsequiis, qui et noctes et dies condidit.

1 Cor 9

noctu plurimum orat:

16 Nihil ejus in actionibus cernebatur, quod ad Deum non pertineret: nihil in sermonibus ejus otiosum percipiebatur. Ad altare raro sine lacrymis, ad mensam numquam sine lectore, numquam sine convivis pauperibus accessit. Periculose corpus pasci arbitrabatur, nisi pariter et Christum in ejus mem-C bris pasceret, et ipse intus verbo Dei pasceretur. Qualis vero putandus est fuisse erga proximos, qui suarum injuriarum immemor, etiam inimicorum injuriis dolebat? Quem ille unquam aut facto aut verbo læderet, qui etiam læsus ultro ignovit, nec iratus solem vidit occumbentem? Quid illa anima mansuetius, quæ nulli obesse, omnibus prodesse cupiens, caritatis et pacis erat domicilium? Multa animi devotione opera benignitatis et misericordiæ prosequebatur, studebatque adesse desolatis, egentes alere, vestire nudos, et si re ipsa non posset, prompta animi benevolentia omnibus ferre opem. Conversans nonnumquam cum iis, qui gloriantur in malitia, et sermones Domini projiciunt retrorsum, Christi bonus odor permansit; unus idemque perseverans, sive cum eis, ut ad meliorem se frugem reciperent, blandiretur, sive cum obstinatos severius objurgaret. Omnia ex caritate faciebat discipulus caritatis. Nihil illi cum perversorum vitiis rei erat, præter odium et castigationem vitiorum: quæ et animo insectatus est, et Pontificali auctoritate correxit. Bonos et observatores mandatorum Dei sancto et sincero complectebatur affectu, mutuisque exhortationibus et profuit et profecit.

erga proximum misericors,

et discretus,

17 Germano Parisiensi sanctissimo Episcopo, ut jam ante dictum est, valde familiaris fuit, crebroque et invisebatur ab illo, et ipse illum visitabat. In D eorum colloquiis et actionibus nihil versabatur, nisi quod ad animarum ipsis commissarum salutem pertineret. Invicem se Christi milites armabant, non ignorantes adversarium nostrum diabolum circuire et quærere quem devoret: cui resistebant fortes in fide, veriti non se habituros Pontificum merita, si de principe tenebrarum, de quo jam ipsi triumpharant, etiam alii per ipsos non triumpharent. Itaque viri illi misericordiæ solicite eo connitebantur, ut quotidianas infestinationes et insidias maligni hostis eliderent. Atque in hoc uterque totus erat, ut sive cum Martha sedulo ministrarent, sive cum Maria sederent ad pedes Jesu, regnum diaboli imminuerent, et Dei civitatem augerent. Quam etiam ob causam B. Domnolus, ex ejusdem S. Germani consilio, in civitatis suæ suburbio monasterium construxit: in quo et illi, quos tempestas hujus maris magni et spatiosi jactaverat, monasticæ tranquillitatis portum adepti, respirarent; et ipse certis temporibus solicitudinis, quæ ex ministerio suscepto incumbebat, laborem, sanctæ contemplationis otio et refrigerio relevaret. Et, ut supra quoque diximus, ei monasterio de Ecclesiæ suæ possessionibus quasdam donavit, nihil se fecisse existimans, nisi illis, E quibus domum orationis construxerat, etiam vitæ degendæ res necessarias assignaret.

S. Germani familiaris

AUCTORE LOANO

18 Porro autem militiæ certamine jam peracto, et impendente resolutionis ejus tempore, cœpit vir pius morbo laborare, nec tamen os ejus morbi vis a laudando Deo potuit cohibere. Convocans autem discipulos suos, diem et horam obitus sui illis prædixit imminere: docuitque eos, quemadmodum antiqui hostis insidias caverent, et a malo se abstinentes, bonis operibus inhærerent. Deinde ipsis Kalendis Decembris in senectute bona vir beatissimus in pace quievit, humatusque est a discipulis suis in ecclesia beatorum Martyrum Vincentii et Laurentii, ubi longe ante sepulcrum B. Germano ipse condiderat. Eo in loco meritis et precibus ejus multi morbidi gratiam sanitatis obtinent. Nam tertio die translationis ejus, ad sepulcrum ejus energumenus quidam, qui seipsum discerpebat, adductus est; et post triduum curatus, domum cum parentibus sospes abscessit; multisque annis nobiscum sanus permanens, Dei se devotum studuit exhibere cultorem. F Deinde mense Februario, die sabbati, cujusdam nostræ ecclesiæ famuli uxor, quartana febre divexata, ad ejus monumentum veniens, ut in somno admonita erat, oransque illic cum luminaribus et triduo excubans, meritis beati viri salutem impetravit. Quarto etiam die cæci tres ad ejus tumulum nobis adspectantibus venere, atque inde luce redintegrata incolumes abiere. Multos alios diversis afflictos morbis ad ejus sepulcrum venire conspeximus, eosdemque beati viri meritis sanos inde recedere vidimus. Nimis autem prolixi erimus, si audita et visa omnia referre velimus: possunt ea, quæ diximus, ad fidem faciendam fidelibus sufficere.

moritur 1 Decembris,

et miraculis claret,

19 Et nunc obsecramus eumdem beatissimum Patronum nostrum S. Domnolum, ut pro superioris vitæ peccatis nostris Dei clementiam velit exorare, gratiamque nobis ab illo impetrare, ut deinceps a malis nos abstineamus: ut sacrosanctæ Trinitati reconciliati, etsi ejus gloriæ participes esse non meremur, saltem peccatorum remissionem adepti, ab impiorum consortio separemur: præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et glorificatur Deus per infinita secula seculorum. Amen.

Auctor invocat eum

ALIA

A

ALIA VITA

Ex MS. Ansolensi

Alienigena licet,

Vir illustris Dominus Domnolus, Cenomanicæ civitatis Episcopus, natione alienigena nobilibusque ex parentibus ortus, successorque B. Innocentis, ejusdem urbis Præsulis; qui propter amorem Dei patriam atque omnem possessionem suam relinquens, profectus est Romam, limina beatorum Apostolorum causa orationis visitaturus. Inde quoque remeavit usque ad Cenomanicam civitatem, et in eam Domino ducente pervenit. Ipsa ergo civitate et populo ipsius parochiæ indigente Pontifice, et aliquo tempore absque ipso vacante, prædictum Dominum Domnolum, jam Pontificem ordinatum, gratulanter in Pontificatus ordinem Domino disponente susceperunt: et Principes ejusdem règionis, atque Sacerdotes sive Clerici vel nobiles omnes ipsius parochiæ, eum deprecati sunt, ut ipsam ad regendam susciperet civitatem, et Clerum et cunctum populum Episcopali ordinatione ac regimine ordinaret ac regeret, et Domino multipliciter lucraretur: qui et hoc invitus, et a Clero vel populo coactus, licet nobilis, humilitate tamen suscepit officium; et non modicum ab omnibus cuncto tempore vitæ suæ Pontificatus adminiculum.

constituitur Episcopus Cenomanensis,

B

2 Hic in loco, in quo B. Julianus, primus jam dictæ urbis Episcopus, corpore requiescens, juxta monasterium scilicet S. Victurii prope fluvium Sartæ, monachorum normam, quæ dudum florere cœperat mirifice amplificavit, et ferme quinquaginta monachos ibi regulares degere constituit, pleneque eis victualia in omnibus necessitatibus eorum, sive peregrinorum atque adventantium Fratrum, adimplens docte supplevit, et eos regulariter vivere docuit. Antedictus namque beatus Domnolus Pontifex, monasteriolum in honorem SS. Vincentii et Laurentii Martyrum Christi juxta urbem constituit, et ad effectum usque perduxit. Ad dedicationem quippe ipsius monasterioli ecclesiæ B. Germanum, Parisiensis civitatis insignem Episcopum, vocavit: et cum ejus consensu et deprecatione Cleri ipsius civitatis et populi illius urbis ac parochiæ, et cum consensu eorum, de rebus S. Mariæ et sanctorum Martyrum Gervasii et Protasii, matris ejusdem civitatis ecclesiæ, jam dictum monasterium, quod suo opere et labore a fundamento ædificavit, dotavit: et villas Episcopii ad eamdem ecclesiam, quam in eodem monasterio una cum B. Germano, prædictæ Parisiensis civitatis insigni Episcopo, et in honorem sanctorum Martyrum Vincentii et Laurentii Kalendis Novembris dedicaverat, dedit: et in eo caput B. Vincentii et magnam partem craticulæ, super quam S. Laurentius assatus est, honorifice collocavit. Per chartam vero sua munera, ut dictum est, consentiente universo Clero vel populo, et Domino Germano assensum præbente, villas S. Mariæ ac SS. Gervasii et Protasii, ad eamdem tradidit ecclesiam. Subscribente autem Domino Germano ipsum testamentum, suisque Sacerdotibus et Clericis ejusdem civitatis et parochiæ ipsius non paucis, sicut in eodem hactenus testamento continetur, dedit villam S. Mariæ et Sanctorum Gervasii et Protasii, Tritionem cum omni integritate, quam dudum Habundantius et Mallaricus Liaconus per prædicti Episcopi Domini Domnoli beneficium tenebant; et villam Fraxinidi, quam Aper Sacerdos cum ejus beneficio habebat; et Bucces villulam sui episcopii, cum omnibus ad se pertinentibus, quam Eutherius Presbyter per beneficium prædicti Domini Domnoli habebat: pari modo et pratum super fluvium Sartæ una cum campo juxta posito, quem Habundantius a Domino Domnolo jure beneficiario adipisci meruit; et alias villas quæ in prædicto testamento insertæ esse noscuntur insigniter, ad præscriptam tradidit ecclesiam. Multi etiam nobiles, tam in præsenti quam et in sequente tempore, eorum hæreditates ad prædictam ecclesiam SS. Vincentii et Laurentii legaverunt. Ipsum autem monasterium subditum, cum omnibus ad id pertinentibus, jam dictus Dominus Domnolus suæ Sedis ecclesiæ subjugavit, et suis successoribus ecclesiastico in ordine pacifice ad regendum et gubernandum dimisit, atque perennibus temporibus ad matrem civitatis ecclesiam, et Pontificibus ibidem atque Clericis Deo degentibus habere, futuris constituit temporibus.

dotat S Juliani,

et construit monasterium SS. Vincentii et Laurentii:

C

ecclesiam dedicat,

tribuit varias possessiones,

D

subdit Episcopis Cenomanensibus:

3 Sæpe dictus scilicet Dominus Domnolus Episcopus cellulam super fluvium Sartæ, et xenodochium in honorem S. Mariæ mirabiliter ac sapienter operatus est: et eam ex rebus prædictæ matris civitatis ecclesiæ dotavit, et receptiones pauperum adventantium sive omnium indigentium, qui in ipsa civitate talem, propter custodiam civitatis, non poterant habere receptionem, sicut in illo loco, ibi prædictum fecit xenodochium: ibi enim monachos viginti quatuor sub regula degentes constituit, ut et ibi pauperes recrearent, et omnes hospites condigne et amabiliter susciperent, et ipsi sancte ac regulariter viverent. In eodem xenodochio prædicto monachum suum probatissimum, Dominum scilicet Paduinum, qui tunc Præpositus de S. Vincentio erat, Abbatem constituit: et sibi seu omnibus successoribus suis perpetualiter inibi xenodochium mirabiliter ornavit. In Hospitali, ejusdem urbis Pontificibus futuris semper temporibus et sub conjurationis detestatione, hospitalitatem esse instituit; et sequentibus temporibus ecclesiæ suæ Sedis, cum omnibus ad se pertinentibus, subjugatum esse instituit.

xenodochium cum monasterio erigit:

E

et præficit Abbatem S Paduinum:

4 Ipsius quoque Domini Domnoli Episcopi tempore, cellulam, una cum sua ecclesia, quæ est constituta in honore S. Martini, in eorum proprio constituerunt infra civitatem, juxta matrem videlicet ecclesiam ipsius civitatis, Eulatius Presbyter et Godomara Deo sacrata; et prædictam cellulam S. Martini hereditaverunt de villulis in Morniaco et Villula-vasta ac Popiliaco, Ciaco quoque et Veratiaco ac Muliaco, una cum aliis villis, et de rebus suis legaliter dotaverunt; et postea cum omnibus ad se pertinentibus ad matrem ipsius civitatis ecclesiam per eorum chartulas legaliter formiterque ei ipsi Domino Domnolo Episcopo tradiderunt. Præfatus igitur Dominus Domnolus Episcopus emit insuper partem villæ, ex thesauro ecclesiæ sibi commissæ: alia vero pars de suo episcopio erat, cui vocabulum est Canon, quam et per licentiam Canonicorum suorum monachis, in ecclesia S. Vincentii et S. Laurentii (quam ipse a novo fundavit) regulariter degentibus, per suum strumentum dedit. Nam ut sub potestate ipsius urbis Episcopi, tam ipsi monachi quam et ipsæ res (in eorum tamen usu disponente Episcopo) futuris persisterent temporibus, contradidit, sicut adhuc in ipso strumento traditionis inveniri potest.

cellulam et ecclesiam S. Martini accipit,

F

de ea aliisque disponit:

5 Hic sedit in prædicta Sede annos XLVI, menses XI, dies XXIV: et fecit ordinationes LXXV, Presbyteros CCCLX, Diaconos CCL, et reliquos Ministros sufficienter. Cujus in vita multas ejus meritis Dominus virtutes ostendit, sicut in ejus Vita liquet: et post ejus obitum innumerabiles in loco sepulturæ ejus, id est in dicta S. Vincentii ecclesia, virtutes operatus est. Obiit enim prædictus B. Domnolus in

claret miraculis in vita et post mortem,

A in pace plenus dierum, Kalendis Decembris : qui cum Christo vivit in æternum, et cum Sanctis regnat in gloria : cum quo et nos auxiliante Domino humiliter supplicantes, vivere mereamur, per infinita secula seculorum. Amen.

mortuus I Decembris.

TESTAMENTUM.

Venerabili Ecclesiæ Cenomanicæ Clero Domnolus Episcopus. Congruum nobis fuit, ut votum desiderabile in Caritatis vestræ notitiam poneremus : quia si consensus vester desiderium cordis nostri et decreta annuerit, credimus nullius ullo unquam tempore contrarietate a nobis pariter firmata posse convelli. Cum ergo pro salute populi vel custodia civitatis Reliquias sanctorum Martyrum Vincentii et Laurentii, intercedente præsumptione, ausi fuerimus deferre; sicut cum Dei adjutorio vel vestro eisdem locum dignitatis ereximus in culmine, ita petimus ut vestro pariter ditetur et munere. Et si sensus vester nobis contulerit caritatem hanc, paginola donationis, quam Aunulfum Diaconum perticere unanimiter rogavimus conscribendam, vestro B quæsumus ut firmetur robore : ut [quidquid nos] per hanc paginolam donationis constat delegasse, nuncupata basilica habeat, teneat, possideat, [nec] quicumque loci hujus dignitatem perceperit, jure hereditario perpetualiter sibimet vindicet possidendum. Si ullo unquam tempore, aut Pontifex civitatis, aut quælibet persona, a nobis donata vel tradita de dominatione basilicæ hujus abstrahere voluerit, incurrat maledictionem pro benedictione, et D. N. D Jesu Christi et S. Mariæ semper Virginis, et Sanctorum Apostolorum, vel omnium Sanctorum Martyrum, Confessorum atque Virginum incurrat offensam; et voluntas nostra perpetim, auxiliante Domino, capiat firmitatem. Hoc ergo inserendum rogavi, ut qui voluntati meæ obvius esse voluerit, maledictionem illam incurrat, quam Propheta in Psalmo centesimo octavo Judæ cantavit; et præsens pagina maneat inconvulsa, quam pro rei firmitate manu propria subscripsi, et Dominis et Fratribus meis muniendam rogavi. Actum in Cenomanica civitate, anno XI regni Domni nostri Chilperici Regis, pridie Nonas Martii.

EX MS.

Domnolus Episcopus subscripsit.
Germanus Episcopus rogante Clero subscripsit.
Andoveus Andegavorum Episcopus rogante Domnolo Episcopo subscripsit.
Leodulfus Presbyter subscripsit.
Aunulfus Presbyter subscripsit.
Leodericus Presbyter subscripsit.
Dinanius Presbyter subscripsit.
Drantius Presbyter subscripsit.
Injuriosus Presbyter subscripsit. E
Meterius Presbyter subscripsit.
Cennius Diaconus subscripsit.
Romolus Diaconus subscripsit.
Datdeus Diaconus subscripsit.
Sennonetus Diaconus subscripsit.
Noso Diaconus subscripsit.

DE SANCTO HONORATO

G. H.

EPISCOPO AMBIANENSI IN GALLIA.

CIRCA AN. DC

Officium Ecclesiasticum,

Celebris est memoria S. Honorati *in antiquis Breviariis Ecclesiæ Ambianensis, quæ habemus excusa anno* MDL *et* MDLIV : *ubi ad hunc* XVI *Maji præscribitur summa cum solennitate festum ejus per integram Octavam celebrandum. Asservatur ibidem sacrum ejus corpus, in ecclesia olim SS. Petro et Paulo dicata, quæ nunc dicitur S. Firmini Confessoris, in urbem translatum sub primos incursus Normannorum. Nam mortuus est in vico Comitatus Pontivi,* Porto *dicto, ubi et natus fuerat : unde hi versus pro prima Antiphona ad Vesperas recitantur in citato Breviario.*

Corpus Ambiani,

Quem genuit Portus, secessit ubi fuit ortus,
Is suus est hortus, isti est occasus et ortus.

sepultura prima Porti.

Ignatius Josephus de Jesu Maria, Carmelita Discalceatus lib. 1 *Historiæ Ecclesiasticæ Abbavillanæ cap.* 52 *asserit, in dicto loco olim fuisse castrum, in quo natus fuisset* S. Honoratus, *e Comitibus Pontivensibus (ut creditur) oriundus, si tamen ille Comitatus ab istis temporibus fuerit institutus. Ibidem addidit retro post summum altare etiamnum ostendi ejus sepulturam, olim multis miraculis illustrem : ubi ait S. Austrobertum, cum adhuc junior ex devotione eo venisset, sumpsisse resolutionem se Deo consecrandi. Dedimus ejus Vitam* X *Februarii, in cujus capite primo traditur in Portensi ad Somonam fluvium cœnobio vitam monasticam auspicata fuisse. Guilielmus de Mascon, Episcopus Ambianensis, anno* MCCCI *fundavit apud Abbavillanos Cœnobium Carthusianum, in honorem S. Honorati e suis decessoribus Episcopi Ambianensis, eisque donavit sacrum* S. Honorati *Patroni Ecclesiæ caput : quod argenteo capiti inclusum etiamnum istic summa cum veneratione asservatur. Celeberrimum etiam est Parisiis nomen* S. Honorati, *a quo longissima platea suum nomen sortitur, ob ecclesiam huic Sancto dicatam, et anno* MCCIV *a Renoldo Cherey ejusque conjuge Sibylla constructam : de qua late agit Jacobus Brulius in Theatro antiquitatum Parisiensium lib.* 3 *pag.* 801 *et sequentibus.*

Cœnobium Abbavillæ.

Ecclesia Parisiis.

2 *Acta integra MSS. vitæ et miraculorum* S. Honorati *extant tum Parisiis in dicta S. Honorati ecclesia, quorum meminit præfatus Brulius; tum Abbavillæ in dicta Carthusia, quibus adscripta erant ista verba :* F Iste liber est de domo S. Honorati Ordinis Carthusiensis, juxta Abbatisvillam, in Pontivo Ambianensis diœcesis. *Est libellus octo foliorum in pergameno conscriptus, quem a R. P. Francisco Fuzelerio Priore acceptum, eique postea redditum, curavit pro nobis describi R. D. Joannes de S. Martino Congregationis Foliensis, Parisiis anno* MDCLXII *vita functus, qui et aliud MS. sed non integræ vitæ ex MS. Ambianensi submiserat. Extat maxima ejus pars in citato Breviario Ambianensis Ecclesiæ, et Gallice a Renato Benedicto edita. Aliquod compendium habent Vincentius Bellovacensis lib.* 16 *Speculi historialis cap.* 90, *Petrus de Natalibus lib.* 2 *Catalogi cap.* 87, *ac prius relatum est in MS. Ultrajectino S. Salvatoris. Sunt etiam ex dictis Actis encomia descripta in variis Martyrologiis, potissimum in MSS. ecclesiæ Morinorum et monasterii S. Laurentii apud Leodienses, et a Saussayo in Martyrologio Gallicano. Est etiam ejus memoria in hodierno Martyrologio Romano, uti apud Grevenum, Maurolycum, Molanum, Ghinium et alios. Idem memoratur a variis ad diem* XVI *Januarii, adjunctus S. Honorato Archiepiscopo Arelatensi : quo etiam die colitur Fundis in Italia* S. Honoratus Abbas.

Acta MSS.

horum compendia :

memoria etiam 16 Januarii.

3 *Tempus vitæ et obitus S. Honorati valde controvertitur, nec satis videmur posse fidere dictis Actis, quod appareat*

AUCTORE G. H. *Fuit Episcopus tempore Mauritii Imp.*

A *appareat, ea conscripta primum esse seculo Christi* XI *aut* XII, *quando contigerunt miracula, quæ præcipuam Actorum partem constituunt. Serius etiam scripta est Appendix post num.* 13, *utpote in cujus fine commendatur precibus aliorum* matrona Sibylla, *quæ* Parisiis anno MCCIV ecclesiam S. Honorati construxit. *Interim præsumere licet etiam initium ex antiquioribus Ecclesiæ monumentis acceptum fuisse ab auctore, qui Characteres temporum non prorsus inepte addiderit ex suo ingenio. Primo is indicat imperium Mauritii Imperatoris, qui regnavit a* XIII *die Augusti anni* DLXXXII *usque ad* XXVII *Novembris anni* DCII, *quo jussu Phocæ successoris est occisus Additur* a Mauritio thesaurum collatum Childeberto Regi Francorum, *scilicet Austrasiorum, ut Gregorius Turonensis explicat lib.* 6 *Historiæ Francorum cap.* 42 quinquaginta millia solidorum, ut Longobardos de Italia expelleret. *Demus hoc imperite additum (Ambianenses enim non fuerunt sub Regibus Austrasiis, sed in regno Suessionensi Chilperici, et dein Clotharii filii ejus) nihil tamen contra Chronologiam peccaverit auctor, commemorans amicitiam Mauritii Imperatoris cum dicto Childeberto, qui regnavit a die* XXV *Decembris an.* DLXXV *usque ad annum* DXCVI. *Ast si credidit, uti videtur credidisse, hunc eumdem Childebertum appetiisse Reliquias SS. Fusciani, Victorici et Gentiani Martyrum, a S. Honorato translatas, ab iisque auferendis miraculo prohibitus, donasse Clericis Ambianensibus vicum Megium, in hoc vix potest excusari; mallemque dicere, modo constaret eam donationem esse alicujus Childeberti, tertium hujus nominis notari, qui ab anno* DCXCVIII *ad* DCCXI *regnavit ; et quod uno seculo post inventa sacra corpora contigit, judicarem perperam huc esse collatum. Secundo indicatur Pontificatus* Pelagii II, qui beatissimum Gregorium habuit successorem. *Sedit autem hic Papa a die* X *circiter Novembris anni* DLXXXVII *usque ad Februarium anni* DXL, *et successit S. Gregorius Magnus. Tertio horum temporibus dicitur* S. Honoratus Ecclesiam Ambianensem rexisse, *et* annus sexcentesimus *præfigitur, quo potuit adhuc superfuisse.*

Childeberti Austrasiorum:

et Pelagii Papæ 2,

ad annum saltem 600

4 *Quomodo* beati Confessoris Firmini successor *dicatur ibidem, suas habet difficultates; de quibus accuratius agi posset Kalendis Septembris, die hujus natali. Joannes Monchiacenus Demochares, hos primos assignat Ecclesiæ Ambianensis Episcopos*, S. Firminum Martyrem, Eulogium, Firminum Confessorem, S. Honoratum, *et ita etiam hujus Sedis* quartum Episcopum numerari S. Honoratum *asserit Baronius in* C *Notis ad Martyrologium. Verum non est præsumendum, quod auctor intenderit significare successionem immediatam : quare nihil obest quo minus inter utrumque intercesserint plures, non nominati in Catalogis antiquioribus. Etenim ejusmodi Catalogi videntur magna ex parte desumpti e Litaniis et Martyrologiis Ecclesiæ Ambianensis, in quibus notati erant Episcopi, qui sanctitate floruerant, ceteris omissis, quorum memoria injuria bellorum aut negligentia majorum videtur intercidisse. Horum autem aliqui, ab aliis postea in notitiam revocati, ita indicantur ;* Leodardus, Audoenus, Elibius, et Beatus, *qui interfuit Concilio Aurelianensi* V, *anno* DXLVII *habito. Memoratur ex vetustissimo Martyrologio Ecclesiæ Ambianensis* Deodatus Episcopus, *sed quando præfuerit, ignoratur. Successit tempore supra indicato* S. Honoratus, *eique subrogatur* S. Salvius, *ut Acta hujus testantur,* XI *Januarii a nobis illustrat; tum* Bercundus, *qui postremis Chlotharii II temporibus præfuisse dicitur in Actis S. Walerici Abbatis, Kalendis Aprilis. Hæc, omnibus inter se collatis, videntur nobis magis verosimilia : si quis certiora monumenta proposuerit, libenter sequemur.*

non successit immediate S. Firmino Confessori,

5 *Masinus in Bononia perlustrata tradit ad hunc* XVI *Maji,* in ecclesia S. Stephani asservari aliquas Reliquias S. Honorati Episcopi. *Sed optaremus videre documenta, quibus probari videatur, quod ex Reliquiæ sint hujus Episcopi Ambianensis. Centulensis in Gallia monasterii Cœnobitæ, a S. Richario communius nuncupati, nec multo plus quam decem leucis dissiti ab Ambianis, certius possessionem suam demonstrant : nam in ejus monasterii Chronico, quod Acheriani Spicilegii tomo* 4 *inseritur, legitur ad annum* DCCCLXV *lib.* 3, *cap.* 12, *quod* eo anno, quo Hludovicus Pius Imperator regna filiis contulit, Odulfus, Custos ecclesiæ S. Richarii, petiit Venerabilem Hilmeradum Ambianorum Præsulem, ut sibi, ad honorem Dei et ob amorem Fratrum suorum, aliquam portionem Reliquiarum donaret : quod ei, divina gratia illustratus, animo cessit libenti, atque diem qua pro eis mitteret statuit. Prædictus vero Custos discipulum Samuelem Presbyterum Ambianis misit, qui perceptas ab Episcopo Reliquias Idus Julii Centulo deportavit. Videlicet ex Casula S. Firmini, quam habuit indutus cum interficeretur pro Christo; et de ossibus poplitum beatorum Martyrum Fusciani, Victorici atque Gentiani ; nec non et partem anterioris digiti famosissimi Honorati Confessoris Christi. Tunc religiosissimi Fratres, obviam e monasterio procedentes et terra tenus adorantes, exceperunt E illas cum ingenti gaudio ac summo honore ; et in capsa, qua S. Richarii caput beatum servabatur, reposuerunt. *Hactenus vel Chronici inchoator* Domnus Saxowalus, *vel ejusdem* post plures annos *continuator* Fr. Arnulfus, monasterii B. Richarii humilis monachus, *complens opus istud* humanitatis filii Dei anno MLXXXVIII. *De ipso autem monasterio siquis velit plura apud nos legere, consulat prædicti S. Richarii Vitam ad* XXVI *Aprilis.*

D *an aliquæ reliquiæ Bononiæ?*

Digitus Centula

VITA

Ex variis MSS. et Breviario Ambianensi.

Anno Incarnati Verbi sexcentesimo, *a* tempore Pelagii Papæ, qui beatissimum Gregorium habuit successorem, Romanorum Imperator Mauritius, Phocæ Cæsaris prædecessor, Christianissimum Regem Francorum Childebertum recepit in gratiam, ita ut ei thesauros conferret non modicos, ut ad defensandum Imperium fieret Mauritii coadjutor. Quorum felicissimis temporibus, beati Confessoris Firmini successor, Ambianensium Ecclesiam regebat sanctissimus Honoratus. Qui cum se totum pietatis operibus et divino cultui mancipasset : jejuniis et vigiliis carnem domans, corpus servire faciebat F spiritui promptiori; ac seipsum divinis affligens obsequiis, caritatis flamma placabile Deo sacrificium concremabat. Hanc autem sibi gratam fuisse hostiam, postmodum Christus ostendit.

a

Abstinentiæ et pietati deditus.

2 Quadam enim die, cum vir Dei tractaret in altari *b* Dominici Corporis Sacramentum, videre meruit palmam Domini consecrantis. Illud etiam gloriosis ejus meritis haud dubium est accrevisse : quod ejus temporibus pretiosa beatorum Martyrum Fusciani, Victorici, atque Gentiani corpora, plusquam *c* trecentis annis occulta, Fidelibus divina revelatio patefecit. Lupicinus enim Presbyter Ambianus, in somnis ab Angelo commonitus, ut corpora illa a loco abdito eruere festinaret; pergens ad locum et mandatis satagens, inventis pignoribus alta voce gaudium protestans, modulatus est Antiphonam, quam a quinto milliario urbis meruit audire beatissimus Honoratus. Patefacto igitur miraculo, cum ad locum Clerus et populus convenissent; Childeberti nuntii cum de mandato regio inventos thesauros ad Regem intenderent absportare, obstitit eorum conatibus divina potentia, ita ut sacras glebas nullatenus movere valuerit vis humana. Quo audito

b

c

corpora SS. Fusciani, Victorici et Gentiani inventa transfert :

A audito Rex compunctus, ibidem Martyres fecit honorifice sepeliri. Nec non et ornamenta serica multa Ambianensi Ecclesiæ contulit : et vicum Megium Clericis, ibidem beatos Martyres honorantibus, assignavit.

moritur in vico Porto,

3 His et aliis insignibus clarus Antistes, consummato vitæ cursu, tendens ad æternitatis bravium, dum suam visitaret parœciam, pago Pontivensi qui dicitur Portus, depositam carnis sarcinam commendavit. Qui locus diu in honore habitus, demum exigentibus inhabitantium culpis, barbarorum incendiis expositus est et rapinis. Cautum est autem sacris Reliquiis : nam ossa beati Confessoris ad Ambianensem ecclesiam inde allata sunt, et Sedi propriæ commendata. Multa autem, ante transitum ejus et post, admiranda per ipsum operatus est Deus : quæ per incuriam et simplicitatem tunc degentium non sunt litterarum apicibus annotata. Ceterum evolutis multis annorum curriculis, ut laudem et gloriam Confessoris sui Dominus dilataret in terris : nova ejus meritis increbuere miracula, quæ devotis auditoribus pium est aperire.

transfertur Ambianis.

B

l

Pluvia impetratur :

4 Anno itaque incarnati Verbi circiter millesimo sexagesimo, *d* Philippo Francorum regimen procurante, et venerabili Guidone Ambianensium Antistite, exigentibus hominum culpis, nostram et alias regni Provincias, non modicus solis fervor invasit. Arbores cum satis flamma depopulans, spem fructuum compulit defraudare. Suspiravit igitur plebs ad divinum desolata suffragium, ubi desistebat humanum. Destinavit Ambianensis Ecclesia corpus B. Honorati circa urbis claustra deferri. Sed dum ad ecclesiam B. Mariæ Virginis populus conveniret, paralyticus quidam illuc se traxit, infirma podiis membra sustentans : et dum honorifice sacrum corpus deferretur a Clero et populo, præeuntem turbam paralyticus utcumque secutus est Sed cum usque ad ecclesiam B. Martini se totis nisibus evexisset, ibi se fessum destituit, et sanctas Reliquias sola mente consequitur : unde quod pie obsecraverat, digna meruit impetrare. Nam relictis podiis sanus consurgens, turbam cursu citato consequitur : cui quod in se factum est prædicans, cum reliquis omnibus laudem Domino clamavit. Sed quod præcipua votorum causa extiterat, nimborum copia terræ sitim compescuit, unde geminata lætitia popu'us exultavit in Domino.

paralyticus sanatur :

C

2 captivi ter vinculis soluti liberantur :

5 Eodem die novi hujus fama solennis, duos carceri mancipatos, quid factum esset instruxit. Illi B. Honoratum inclamant, per ipsum a Domino misericordiam postulantes. Soluta sunt vincula, rupta sunt claustra : sed parantes effugere, ab ancilla domus præventi sunt, quæ firmans ostium, et ad ecclesiam festinans, factum suo Domino nuntiavit : qui domum reversus, solutos non tantum vinculis astrinxit, sed ira permotus flagris afflixit. Eo tamen ad ecclesiam repedante, soluti iterum egressum quærebant; sed ancilla, perfidiæ agitata stimulis, solutos præveniens, fugam eorum obseratis foribus impedivit. O mulierem nequam et fatuam, quæ sic homini fidelem se finxit, ut Deo se faceret infidelem! Placere magis voluit, quam prodesse : fidem Domino suo simulare noverat, fugam captorum dissimulare non novit . sed Dominum suum de ecclesia ad scelus revocans, factum ostendit. Qui pœnas acriores captis infligens, vinculis fortioribus alligavit. Tyranne vecors et pervicax, quid plus gentilis perfidia perpetrasset? An manifestum Dei miraculum frustra impedire conaris? Si vincla multiplices, si compingas repagula, si turres circa ipsos ædifices; nihil potentiam retardabit divinam : istos vinclis alligas, te peccatis. Solutos autem jam tertio, quarto ligaverat cerebrosus. Quo patefacto [dare eos] ecclesiæ compulsus est, non tamen ut vinctos dimitteret, sed ut ecclesiæ satisfaceret pro delicto. D

EX MS.

sanantur muta et surda,

6 Eodem tempore mulier surda et muta, a parentibus ad Ambianensium urbem delata, B. Honorati meritis a Domino quod efflagitabat accepit. Decrevit autem pater exultans, ut filia sua S. Honorati fieret ancilla, Prælatorum illius ecclesiæ jugo submissa. O mulier superba! Jugum servitutis indignans, et reversa ad propria, geminæ donum gratiæ, quod per B. Honoratum adepta fuerat, quantocius amisit. O nimis superbam mulierem, quæ servitutem effugit, quam sexus sui conditio nequibat effugere. Non hominis vult esse ancilla, sed criminis. Effugit jugum B. Honorati, sed se subjicit jugo peccati. Nescit temeraria, quod sic servire regnare est. Sed semper propitiari promptus est Deus, qui et nos de peccatis compellit conteri, et misericorditer contritis occurrit. Nam præfata mulier, ad Dei reversa clementiam, jugo unde prius se superba excusserat, humiliter se subjecit : et amissos sensus recuperans, quamdiu vixit obtinuit.

7 In territorio Ambianensi Sacerdos, crura contractus, Missarum solennia se non posse exequi tristabatur : sed crebris S. Honorati compulsus est miraculis ut illuc se transferre disponeret. Per alveum igitur amnis in navicula ad urbem usque delatus, per B. Honoratum adeptus est sanitatem, basesque consolidatas terræ affigens, repedavit lætus ad propria. E

et contractus :

f

pellis combusta restituitur :

8 *f* Puer, postea, Teruannensium factus Episcopus, dum negligentia nutricis aqua calida superfusus, pelle combusta pateret exanimis; spe terreni consilii destitutus est. Sed a parentibus, cœlestem implorans medicinam, in quadam ecclesia ante altare situs, Missam, in qua facta est B. Honorati memoria solennis, audivit : et nondum celebratione finita, cutis nova corpus operuit : mansere tamen quædam cicatricum vestigia quæ fidem miraculo conservarent. Ea vero postea factus Episcopus, pia intentione sæpius ostendebat, ut ad Dei laudem et B. Honorati populos invitaret honorem

cæca illuminatur :

9 Mulier quædam, a navitate cæca, in Ambianensi ecclesia nocturnam agens vigiliam, B. Honorato preces et vota fundebat : et dum faustum exequeretur obsequium, audivit vocem hominis se B. Honoratum esse dicentis : monebat autem mulierem, ut oculos altaris panno detergeret. Mane autem facto ad altare se duci præcipiens, quod persuasum illi fuerat adimplevit : et confestim visu recepto, magnifice Domino grates exhibuit. F

energumenus liberatur :

10 Pastor quidam, pecudes agens per pascua, correptus a dæmonio, se in fluvium Sommonæ præcipitare tendebat : sed a pastoribus prohibitus est et detentus. Qui domum reversus, morsuque obvios impetens, compertus est insanire. Quem parentes ejus vinclis correptum in Ambianensem ducentes ecclesiam, pro ipso B. Honorati nomen inclamant : per cujus merita solutus a dæmonio, gratias Deo resipiscens exhibuit.

sanantur contracta,

11 Campanarum classicum, in præfati miraculi gaudio factum, audivit quædam paupercula, quæ a renibus infra membrorum officio destituta, in ecclesiam se ferri præcepit. Quæ pretiosi corporis thecam deosculans et complectens, Sanctum miseranda voce nomen inclamavit. Quæ misericordiam consecuta, ad altare proprio nisu se ferens, B. Honorati se fecit ancillam. Tantus dolor in inferioribus membris quemdam invaserat, ut cum se proprio nisu ferre nequiret, se ferri jusserit in locum, ubi mulierem quamdam visum recepisse notaverat. Inde se sanum ad altare direxit : et se servum B. Honorati lætus effecit. Intravit urbem quidam tam horrendi morbi genere deformis, ut qui locum hospitii sibi

et contractus,

A sibi concederet nusquam inveniret. Sed pro foribus ecclesiæ sibi lectum sternens, inde se paulo post sanus erexit.

horrendo morbo afflictus,

12 Multa præterea sunt per B. Honoratum apud nos miracula perpetrata, quorum quædam breviori stylo recensenda esse decrevimus, ne sermo prolixior infirmos aggravet auditores. Surdus quidam, B. Honorati deposcens clementiam, recepit auditum. Mulier, distorto pede [veniens] recto recessit. Altera, dorsum incurva, domum reversa est recta. Puella muta, licet non surda, sermonis usum se recepisse gavisa est. Mulier quædam, unius oculi luce privata, experta est Sancti clementiam. Faber quidam, officio pedum privatus accesserat, cui optatum successit suffragium.

varii alii.

13 Nec prætereundum esse censemus illud insigne miraculum, cui simile nondum apud nos est auditum. Nam dum ab ecclesia vicina, in honorem Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli fundata, in Sedem propriam quodam die solenni referretur; præfatæ ecclesiæ imago, Jesum Crucifixum exprimens, se toto corpore inclinavit in partem, qua corpus sanctissimum ferebatur. Hoc multorum tam B Cleri quam populi attestatus est aspectus : qui una vocibus elevatis, ad Dominum gratias contulerunt. Ad tantum igitur intercessorem dirigatur nostra devotio, cujus sanctitatis extitit tanta probatio; cujus honor non solum ab homine vel Angelo prædicatur, sed ab insensibili comprobatur. Hic compatiens ovibus et carnem affligens, crucem cum Domino sustulit, ut ejus verus esset discipulus, quod Crucifixi species approbavit. Pontificalis honorem Cathedræ sic moderatus est Honoratus in terris, ut rem sui nominis consequeretur in cœlis. O virum tali dignum officio, cujus mentem nec prospera fecere sublimem, nec adversa depressam! Ejus fama non mendicavit dignitatis suffragium : cum propriis virtutibus percelebris extitisset. Non enim ipsum dignitas, sed sanctitas; non honor, sed virtus, Honoratum fecerunt. Extitit doctrina præpotens, signis mirabilis, virtutibus pollens, sapientia præditus, res Ecclesiæ sibi commissas feliciter administravit. Beatus sui temporis censemus oviculas, quæ tantum gavisæ sunt habere Pastorem : beatam dicimus Ambianensem Ecclesiam, quæ tanti viri conservat reliquias, sibi Domino præstante commissas. Tantum igitur vigilantissime thesaurum custodiat, tantum veneretur depositum, per quod in C cœli curia potentissimum adepta est advocatum : ad quem unanimiter vota tendamus, ut meritis ejus evecti, stratam cœli arduam peragamus, ut cum eo divinæ majestatis gloriam contemplemur æternam, præstante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

Inclinatione imaginis Crucifixi honoratur

Adhortatio ad venerationem Sancti

ANNOTATA.

a *Hi temporum characteres jam sunt explicati.*

b *Vita S. Salvii successoris* XI *Januarii num* 7. Dum corpus Domini sacraret in terris, manum illius meruit videre in cœlis. *Historia inventionis S. Firmini Mart.* 25 *Septembris*, Palmam Domini Salvatoris suis oculis visibiliter vidit, et pro ejus brachio manus Domini in suis conspectibus globo igneo cœlitus in sacrosancto altario sacrificium consecravit. *Alia ejusdem inventionis historia.* Sacrificium manu Salvatoris consecratum accipiens, atque summa cum devotione sumens, ab omni inquinamento carnis ac spiritus postmodum mansit illæsus.

c *Coluntur hi Martyres* XI *Decembris, in persecutione Diocletiani occisi.*

d *Henrico I mortuo* 4 *Augusti, anni* 1060 *hic indicati, successit Philippus I mortuus* 29 *Junii anni* 1108. D

e *Tria sequentia miracula desunt in MS. Ambianensi.*

f *Sequentia usque ad numerum* 13 *desunt in citato Breviario Ambianensi. Quid si autem memoratus hic puer, fuerit S. Joannes anno* 1099 *consecratus, et usque ad* 1130 *superstes, cujus vitam dedimus* 27 *Januarii? Ante eum ab anno* 1084 *sedit quidam Gerardus; Joannem vero secutus est Milo usque ad* 1158.

APPENDIX.

Multis authenticis et fidelibus testimoniis, quæ vestris in auribus reiterata sunt, Fratres carissimi, manifeste perpendere potestis, quantus sit gloriosus iste Confessor Domini B. Honoratus : cujus hodie patres nostri annuntiaverunt nobis opera, quæ operatus est in diebus eorum et in diebus antiquis. Ob hoc igitur merito tripudians et exultans mater Ecclesia, laudat, benedicit, et glorificat Dominum, qui in Sanctis suis gloriosus est. Ad augmentum etiam jucunditatis et lætitiæ, hoc præ- E cipue nobis accessit, quod cum segnius irritent animos demissa per aurem quam quæ sunt oculis subjecta fidelibus; et novis assidue miraculis, quæ sub oculis nostris fiunt, pius et misericors Dominus devotionem nostram excitare non cessat; ut de præteritis fidem faciant præsentia, dum ad patrocinium beatissimi Confessoris frequenter ægri veniunt et sanantur. Cum multa igitur sint nostri temporis miracula, de quibus multa nobis suppetunt testimonia, non possunt ad plenum nostra breviori pagina comprehendi. Unde et multa prætermittens, duo quædam beati Confessoris miracula, quæ nuper nobis præsentibus et cernentibus facta sunt, scribere dignum duximus, ut præsentes audiant et videant, non scripto tantum, sed et digito monstrante in fide roborati; et ad utilitatem sequentium cognoscat generatio altera, quod vere magnus est Dominus, et magna virtus ejus.

Excitatur lector ut miracula spectata intelligat.

15 Noverint igitur præsentes et futuri, quod nuper quidam puer, cujusdam pauperis mulieris filius, apud nos natus pariter et nutritus, et notus ab infantia, et a genibus infra paralysi miserabiliter dissolutus, cum quotidie ad ecclesiam nostram, ad solatium paupertatis suæ eleemosynam rogaturus ab introeuntibus, veniret; ut scabellulis serpens tibiarum simul et pedum non tantum usum sed etiam sensum penitus perdidisset; et quidem hoc certo didicissemus experimento, quod cum in summa hieme per pavimentum ecclesiæ prædicta membra dissoluta et nuda tamquam mortua post se traheret, nullam frigoris sentiret molestiam : et ipsis nobis præsentibus et videntibus, meritis et intercessionibus beatissimi Confessoris, Honorati, divina mirabiliter affuit misericordia. In die etenim magno festivitatis prædicti Confessoris, qua nos, cum multa Cleri pariter et populi frequentia, corpus sanctissimi Confessoris circa claustrum nostrum deferre consuevimus, redeuntibus nobis ad ecclesiam, cum jam Clerus in chorum se recepisset Missarum celebraturus solennia; et theca beatissimi Confessoris in medio ecclesiæ super tabulam posita, Sacerdotum assistentium devotis servaretur obsequiis; et plebs, ibidem in honore Domini et beati Confessoris collecta, orationes suas diutius funderet et vota solveret repromissa; puer prædictus ad thecam beati prædicti Confessoris accedens, et intuens in eos qui eam observabant, tamquam aliquid accepturus ab eis; sensit intra se divinæ virtutis occultum miraculum, quod foris omnibus manifestum est in opere. Præsente enim matre sua et orationibus insistente, clamare F

Puer paralyticus

in festo S. Honorati,

ad tumbam subito sanatur :

A clamare cœpit puer, quod videbatur ei se sursum trahi: sed parum intelligens, nondum cognoscebat quæ sibi virtus divina præparasset. Cui mater in Domino confortata, respondit: Confide, fili, surge, apprehende thecam beati Confessoris. Credo enim quod ipso opitulante salvaberis. Ad quæ verba surrexit puer, et pedum pariter ac tibiarum recuperata virtute, in laudem Dei pariter conclamantes, et ecclesiæ pulsantes classicum; nos qui in choro eramus prius stupore suspenderunt horribili, ut post visu mirabili referunt. Cum enim nos clamoribus excitati populorum, quid accidisset quæreremus, et turbis irruentibus audiremus quid factum fuerat, vix fidem nobis adhibentibus, prædictus puer oblatus est sanus et incolumis. Unde nos omnes pariter et singuli oculorum testimonio fide roborata, in laudem Dei et beati Confessoris ora solventes lætabunda, benediximus et laudavimus et glorificavimus Deum cœli, qui est salus omnium: et ad nutum voluntatis suæ disponit omnia, et sanat contritos corde, et alligat contritiones eorum.

alia plane contracta sanatur:

16 Continuo autem divina misericordia circa nos suam multiplicante gratiam, in hospitali vicino ecclesiæ nostræ, quod fidelium devotio ibidem præparavit, ut pauperes et debiles et infirmos ibidem recipiat, et alat eos in fame; contigit aliud miraculum. B Nam mulier quædam in infirmitate jacens, cum ita viribus corporis esset destituta, quod nec sedere nec stare posset, solo usu manuum sibi a Domino reservato, Fratribus quorum ministerio sustentabatur, quam poterat beneficii rependebat vicissitudinem. Colum enim et fusum tenens, horis quibus operari licebat, quod stans nec sedens facere poterat, jacens operabatur, debitum hospitali pia devotione rependens obsequium. Hæc igitur in die prædictæ solennitatis, cum cessante manuum officio in lecto infirmitatis suæ precibus jaceret intenta; audivit ecclesiam tumultuantem, et classicum. Et cum quæsisset quod factum fuerat, in Domino confortata viribus corporis sibi restitutis a Domino, sine humano auxilio, a lecto surgens ægritudinis, cucurrit ad ecclesiam: et thecam beatissimi Confessoris tenens incolumis, Deo pariter et ipsi reddens gratias, nobis videntibus et collaudantibus Dominum, ad solatium paupertatis suæ fidelium assistentium receptis beneficiis, quia pro paupertate et infirmitate sua prius ei providere non poterat, Dei liberata virtute, et eleemosynis fidelium fulcita, ad hospitium remeavit. *b* Hæc igitur dilectissimi recolentes miracula beatissimi Confessoris, vos commendantes precibus, vos, inquam, præcipue qui in diœcesi ejus commorantes, præ ceteris omnibus devotum ei debetis obsequium, monemus et obsecramus in Domino, et in remissionem peccatorum vestrorum vobis injungimus, ut venerabilis matronæ Sibyllæ, quæ in civitate Parisiensi nuper in honore prædicti Confessoris Honorati, honorabilem construxit ecclesiam, in orationibus vestris memoriam habeatis: ut cum ipsa mercedem recipiatis a Domino in tempore retributionis. Amen. *c*

D *EX MS*

petuntur preces pro Sibylla fundatrice ecclesiæ S. Honorati Parisus

ANNOTATA.

a *Appendix hæc deest in MS. et Breviario Ambianensi.*

b *Sequentia ex MS. Parisiensi S. Honorati referuntur apud Brulium: probantque scriptam esse hanc Appendicem ante annum quo Sibylla obiit* 1204.

c *Annectebatur sermo de S. Honorato in MS. Abbavillano, sed in charta conscriptus, quem omittendum censuimus.*

E

DE SANCTIS XLIV MONACHIS

EX LAURA S. SABÆ, MARTYRIBUS IN PALÆSTINA.

D. P.

ANNO DCXIV

Inter monasticas palæstras eremi Palæstiniæ eminuit Laura S. Sabæ Abbatis, *de qua pluribus egimus* XX *Martii, ad Acta Martyrum viginti, ibidem anno* DCCXCVII *a Saracenis occisorum; quæ* C *a Stephano monacho Sabaita præclare descripta, ad dictum diem edidimus Latine et Græce. Diu ante hæc tempora alii ibidem fuerunt Monachi martyrio sublati: quorum meminit auctor coævus, qui cum illis in eadem Laura vixit, Antiochus monachus, cujus opera extant Græco-Latina tomo* 1 *bibliothecæ veterum Patrum Parisiis anno* MDCXXIV *excusæ. Hic in Epistola præposita* ad Eustachium Præpositum monasterii Atalinæ civitatis Ancyræ in Galatia, rogatus de horum monachorum vita et nece, duxit brevibus aperire, quæ ad illos attinent; *eaque ita describit.*

Martyrium scriptum ab Antiocho monacho coævo

Viri omnes virtute eximii

2 De laudabili autem vita eorum in præsentiarum agere id temporis non postulat, nec mea lingua illa posset facile percurrere. Illud tantum dicam, quod homines erant revera divini (si homines tantum illos oportet dicere potius quam Angelos) cum in exercitatione spirituali et monastica vita et laboribus, quos pro pietate sustulerunt, a juventute sua insenuerint: senes quidem venerandi et canos capillos habebant, sed mente magis præstabant et humilitate, honesti, modesti, veridici, irreprehensibiles, casti, pii, ab omni turpitudine et pravitate alieni, omnibus bonis ornati et divino repleti amore. Aliqui eorum hic ab annis quinquaquinta et sexaginta supervixerant, neque unquam e Laura egressi fuerant. Nonnulli etiam neque ad ecclesiam processerant, nec civitatem amplius viderant, ex quo vitam monasticam fuerant amplexi. Tantis F etiam virtutibus emicabant, ut viderentur terrestres Angeli et cœlestes homines. Quapropter hunc finem sunt adepti et victoriæ præmium consecuti.

3 Cum Ismaelitæ ad nostram Lauram accessissent, una septimana antequam sancta civitas fuisset occupata; et universa sacra vasa ecclesiæ diripuissent, plerique Patres quam primum aufugerunt. Remanserunt autem in Laura, qui fortiores fuerant Christi servi, sacrum illum locum destituere nullo pacto volentes. Barbari vero cum illos comprehendissent, multos dies inhumane tractarunt et tormentis afflixerunt, pecunias hoc pacto sese inventuros putantes, apud quos nihil hujus seculi reperiebatur; simul autem atque intellexerunt, sua se tandem spe ac proposito excidisse, in efferatissimam versi rabiem, ad unum membratim beatos illos conciderunt. Qui et lætitia incredibili perfusi, ac proinde alacri vultu renidentes, omni cum actione gratiarum animas reddiderunt Domino: quippe qui non ita pridem in votis habuerant resolvi et cum Christo esse. Corpora vero plusquam tragice cæsa, cum non paucos dies in humum disjecta, sine sepulturæ beneficio jacuissent, ab Arabia illo usque properavimus. Et quidem eximius Abbas Nicomedes, spectaculum illud miserabile cæsorum Patrum contemplatus, deliquio animi concidit, atque illinc relatus

in irruptione Saracenorum,

membratim conciduntur:

A latus mortuus prope est. Modestus præterea, et

AUCTORE D. P. honeste sepeliuntur :

ipse sanctissimus, adventum nostrum cum antevertisset, et Sanctorum illorum lustrasset prius habitacula omnia, itidem angore animi contractus, multis se proluit lacrymis: ac sanctas, quæ eatenus resederant Reliquias circumplexus, in Patrum superiorum deposuit conditoriis. Is ad hæc, ubi solennem

Isai 57

persolvit et ex more consuetum Canonem, illud mox oraculum Isaiæ exerta voce deprompsit: Viri justi tolluntur et nemo recogitat. A facie iniquitatis sub-

Sap. 3

latus est justus. Erit in pace sepulcrum ejus. Et, spes illorum immortalitate plena. In paucis vexati, in multis bene disponentur: quia Deus tentavit illos, et invenit illos dignos se, et quasi holocausti hostiam accepit eos, et in tempore visitationis ipsorum splendescent ac refulgebunt. Et hæc de Sanctis illis cum edisseruisset, unumquemque nostrum adhortari cœpit, ne quo emigraremus, loci illius nostri desertores... Nos proinde humiles et abjecti gratia primum Dei, deinde seria admodum et accurata diligentia præmemorati sanctissimi Modesti, sedentariam hanc exigimus vitam in liberiori et tranquilliori otio, pro his etiamnum quæ paulo con-

B

tigere prius actiones gratiarum persolventes et glorificantes Deum, qui et mortificat et vivificat... Numerus sanctorum Patrum, quos tyrannica sustulit

numerus 44:

impressio, est quadraginta quatuor. Horum memoria Majo mense celebratur, decima quinta mensis die.

4 *Hactenus Antiochus. Græci in MS. Synaxario et aliis Menæis celebrant, non die* XV, *sed hoc* XVI *Maji,*

coluntur 16 Maji,

certamen monachorum in monasterio S. Sabæ occisorum. *Qua eadem leguntur in Menologio Sirleti, quo citato ista in hodierno Martyrologio Romano leguntur ad hunc* XVI *Maji :* In Palæstina passio sanctorum monachorum, a Saracenis in Laura S. Sabæ interfectorum. *Ubi Baronius arbitratur in Notis, supra apud Antiochum,* errore vel typographi vel librarii legi celebrari memoriam die XV Maji. *Fuisse hos* XLIV *monachos occisos una hebdomada, antequam civitas sancta fuerat occupata, supra relatum est, et clarius indicat civitatis cladem Antiochus homilia* 107 *de Compunctione, ubi ista scribit :* Nos igitur debemus

occisi an. 614.

lacrymas profundere amaritudinis plenas, primum quidem quod civitas sancta Jerusalem incendio conflagrarit: Crux quoque sancta Christi Dei nostri in Persidem transmigrarit: in eorum item gratiam qui tot occisi bellis perierunt, nobis enim erant concor-

C

porei, et eadem nobiscum insigniebantur fide. *Quæ contigerunt anno* DCXIV *Indictione* II, *Imperii Heraclii IV, uti indicatur in Chronico Alexandrino auctoris coævi : ad quem annum tota hæc Antiochi relatio est inserta Annalibus Baronii, sed tam ibidem quam in aliis editionibus omnia habentur ex interpretatione Godefridi Tilmanni Carthusiani, ubi nescimus quomodo de enormi illorum ætate sint hæc verba intrusa :* Nonnulli ipsorum centum excesserunt annos et quinquaginta sex, inquieta et monastica vita cum peregisset : *cum Græce sit legatur :* Τινὲς αὐτῶν ὑπερβεβηκότες ἀπὸ πεντήκοντα καὶ ἑξήκοντα ἐτῶν μὴ ἐξερχόμενοι παντοίως τῆς Λαύρας. Aliquis eorum ab annis quinquaginta aut sexaginta (*scilicet in Laura*) supervixerant : neque unquam e Laura egressi fuerant. Nonnulli etiam neque ad ecclesiam processerant, *scilicet aliquam publicam, contenti domestico Lauræ oratorio,* nec civitatem, *scilicet Hierosolymam,* amplius viderant.

5 *Qui nominatam initio Sabaitarum viginti passionem descripsit Stephanus num.* 81 *S. Sabæ, Lauræ istius conditori, gratulatur alumnos tales ; cumque dixisset,* D

eorum memoria in Actis 20. MM. Sabaitarum,

quod insolitum *ei* non sit discipulos instruere ad agonem et martyrio idoneos exhibere : Testor, *inquit* memoranda Persicæ irruptionis tempora, quando etiam intercepta sancta Christi civitas est, venerabiliaque et adoranda illa loca atque templa incendio deflagrarunt. Tunc enim ex alumnorum tuorum numero non pauciores quadraginta adduxisti ad Christum, Martyribus sociandos ; in quos irruentes, ignis mithræque insani cultores Persæ, uno in lapide simul omnes conciderunt ; malentes etiam ipsos in propria Laura mori, quam a facie inimicorum abscurrere, ab eaque exulando vitam redimere fuga. *Ostendebatur scilicet adhuc* lapis *iste, ut dubitare nequeamus quin hanc de eo circumstantiam, ab Eustachio prætermissam, ex certa suorum traditione addiderit Stephanus : atque ita in illis renovatum est exemplum cædis, ab Abimelech olim patratæ in Ephra, Judicum* IX, *qui* occidit fratres suos, filios Jerobaal, septuaginta viros super lapidem unum.

6 *Franciscus Quaresmius elucidationis Terræ-sanctæ lib.* 6 *cap.* 9 *peregr.* 3 *ipsam Antiochi monachi episto-*

et apud Quaresmium sed numero confuso :

lam exhibet, Datalenæ *monasterium appellans, quod* Aralinæ *scriptum invenimus; de præsenti autem ipsius lauræ statu loquens, inter alia sic habet :* Ibidem in E cubiculo vel capella, omnino tamen clausa vel murata, jacere corpora sexcentorum monachorum, ab infidelibus pro Christi fide interfectorum, narraverunt mihi habitantes monachi, quando sanctum locum invisi. Addideruntque, jussu ipsorum Patriarchæ locum sanctum fuisse omnino clausum ne sacra illa pignora auferrentur et in alias partes portarentur. *Ita ille ; quem vereor, ne vel sua fefellerit memoria, vel ipsi res suas nimium augentes monachi, sicque ex sexaginta (quod scilicet simul rotundo numero sumpti fuerunt, qui a Persis quadraginta et ab Arabibus viginti occisi erant) factos esse* sexcentos : *quos unicum* cubiculum vel capella *non potuisset per tumbas seu sepulcra digestos, in iisque spectabiles continere : sic enim collocatos fuisse, indicat cura claudendi ipsam capellam, post tot secula primum adhibita.*

7 *Philippus Ferrarius, in Catalogo sanctorum qui in Romano Martyrologio non sunt, ad* XXII *Aprilis me-*

magis autem apud Ferrarium ac Galesinium.

moriam ponit Hierosolymis sanctorum triginta monachorum, Martyrum, sub Chosroa Rege ; *allegans in notis* Menologium Græcorum : *et Galesinium corrigit, qui eosdem a Græcis eodem die acceperit, sed pro* triginta, *scripserit* triginta mille Martyres. *Nos isto die nec unum nec alterum numerum invenimus in ullis* F *Græcorum Menæis et synaxariis, quamvis Mediolani et Venetiis viderimus omnia, quæ Ferrarius vidisse potuit, si vidit aliqua : vereor enim ne eadem levitate citarit Menologium, quo citat Galesinium, qui in notis ad istum diem dicit se illa* XXX millia *habere, non ex* tabulis Græcis, *quas eodem die pro S. Nearcho Martyre allegat ; sed* ex MS. Cod. et Annalibus Burchardi Dominicani. *Claruit hic scriptor, aliis* Brocardus *dictus, circa annum* MCCLX ; *et præter descriptionem Terræ-sanctæ, quam optaremus invenire, scripsit Annales de rebus Friderici Imperatoris in Terra-sancta, quibus æque caremus. Suspendimus igitur nostram de istis judicium ; quamvis in silentio vetustiorum merito vereamur, ne, si eum numerum revera Burchardus habuit quem Galesinius exprimit, idem ipsi acciderit quod Quaresmio : nam quod ad Codicem MS. attinet, fidem exiguam apud nos habet, propter Galesinii in Codicibus citandis accurationem exiguam.*

DE

DE SANCTIS CONFESSORIBUS

RAGNOBERTO EPISCOPO ET ZENONE DIACONO,

D. P.

BAJOCIS IN NORMANNIA.

SEC. VII

Bajocæ *seu* Bajocum, *Episcopalis urbs est in Normannia inferiori, cui circumjecta regio* le Bessin *vulgo dicitur, populi olim* Bajocasses *vel* Biducasses *fuerunt appellati. Hæc inter alios Episcopum habuit* S. Ragnobertum, *aliis* Ragnebertum, Regnobertum *et* Renobertum ; *cujus et* S. Zenonis *ejus Diaconi corpora, quomodo* IX *seculo æræ Christianæ, post ternam ipsorum Sanctorum apparitionem, Bajocis abstulerit, et ad quamdam S. Victoris ecclesiam transtulerit. Hervæus quispiam, descripsit gravi nec barbaro stylo sub annum* DCCCLXVIII *aliquis, qui præsens interfuit saltem secundæ translationi, ex dicta S. Victoris ecclesia ad novam S. Salvatoris circa annum* B DCCCLI, *et num.* 9 *narrat miraculum energumeni liberati velut a se visum. Hanc historiam damus ex MS. Belfortii, collato cum duobus pervetustis Codicibus S. Vincentii Vergeiensis in Burgundia (quo Normannorum metu translatum denique est corpus S. Ragnoberti, si non et Zenonis) et Autissiodorensi, per Petrum Franciscum Chiffletium communicatis. Non explicatur in ea historia, utpote in re tunc nota, ubi locorum esset ea S.* Victoris *ecclesia : sed spectata itineris ratione, qua Bajocis Nogerolas prope Lexovium primo die, tertio autem deventum est ad proprium ipsius Hervæi fundum, indicio etiam vicinorum ut nobis videtur locorum, nunc* Belleville *et* Frober-ville *dictorum, putamus significari ecclesiam S. Victoris in Caletibus, media inter Rotomagum et Dieppam via, quatuor utrimque Gallicis leucis distantem, quæ Clericalis eo tempore fuit, seculo autem* XI *fere medio, a nobili quodam Clerico donata est monachis S. Audoeni cum titulo Prioratus, et anno* MLXXIV *erecta in Abbatiam, ad hoc usque seculum permanentem.*

Acta Translationis geminæ a teste oculato descripta :

2 *Interfuit Synodo Remensi sub Sonnatio, circa annum Christi* DCXXX, Ragnebertus Bajocensis : *quem esse ipsum de quo agimus* S. Ragnobertum *nemo credo dubitaret, nisi in pluribus MSS. extarent libelli duo, ex fabulosissima quadam illius legenda et translationum* C *historia conflati, quorum prior legendæ illius auctorem ita fingit præfari,* Ego Lupus, quamvis indignus Bajocensis Ecclesiæ tertius a S. Exuperio, secundus a B. Ragnoberto Episcopus, vitam S. Exuperii vel actus B. Ragnoberti magistri mei, qui me Diaconum ordinavit, breviter tractavi : et quamvis sapienter non potuerim, aliquam tamen partem, quam indignus oculis meis vidi et auribus audivi, exponere non neglexi. *Posterior libellus finitur cum tali auctoris, æque falso prætensi, clausula, in MSS. duobus præcitatis et eo quod Acherius inseruit tomo* 12 *spicilegii* : Ego Joseph, peccator Sacerdos, omniumque servorum Christi ultimus, quondam autem Aquitanorum Regis Cancellarius, nunc inclyti Regis Hludovici liberalium litterarum etsi immeritus præceptor, atque ejusdem sacri Palatii Cancellariorum ministerio functus ; olim studiis litterarum Turonis sub eruditione Amalrici Turonensis Archiepiscopi eruditus cum Paulo Rotomagensi Archiepiscopo......... (cujus ego Joseph peccator Sacerdos, quando ad hoc scribendum provocatus stylum admovi, utrique hi prælibati Episcopi uno quoque mense præsenti caruere vita) non ut debui hæc scribere curavi, cum nec idoneus venustatis eloquentiæ fuerim, sed rusticitatis insipientiæ errore perfusus. Unde provolutus ad cunctorum fidelium pedes jacens, humiliter postulo ne meis sermonibus indignemini.

legenda sub nomine S. Lupi conficta

ab eodem forte qui acta Translationis interpolavit ;

3 *Regnum Aquitaniæ tenuerat* Pipinus *Ludovici Pii secundus, usque ad annum* DCCCXXXVIII, *relicto successore filio etiam* Pipino, *quem patruus suus Carolus Calvus regno ac libertate privavit anno* DCCCLII, *cum filius suus* Ludovicus Balbus *annum ætatis ageret* IX ; *ipsum autem Aquitaniæ regnum dedit alteri filio suo* Carolo, *atque hoc mortuo anno* DCCCLV *in prædictum filium* Ludovicum, *annos jam natum* XXIII, *idem regnum transtulit : et denique anno* DCCCLXXVII *vita functus, habuit eum Francicæ monarchiæ heredem : huic vero successerunt filii sui* Ludovicus *et* Carlomannus *anno* DCCCLXXIX : *quorum prior sesqui annum dumtaxat regnavit, annos minimum natus* XVI *cum moreretur anno* DCCCLXXXI. *Itaque hujus cum scriberet præceptorem se fingendo hic prætensus Joseph, videtur sese auctorem facere Translationis prænotatæ. Sed prodit imposturam diversitas styli, quo Translatio illa vere descripta est, et quo insulsa hæc lacinia aliaque nonnulla iisdem adjuncta ; econtra vero cum iis quæ S. Lupo imputantur earumdem laciniarum phrasis sic convenit, ut cogamur unius scriptoris fætum agnoscere. Ineptum quoque ingenium ejus prodit tam alieno loco inserta mentio,* Amalrici ac Pauli *Archiepiscoporum, quasi eodem mense defunctorum ; quod ut verum esse sub tali testimonio crederetur (obierunt enim ambo anno* DCCCLIV *aut* V*) sensum tamen totum turbat parenthesis, nihil ad rem faciens. Quam autem indignum fuisset viro tali, sub S. Lupi nomine aut fingere quidquam, aut ab aliis confictum recipere ut verosimile ?*

et se Ludovici 3 Francorum R. Præceptorem et Cancellarium mentitus,

ex ineptis laciniis satis agnoscitur

4 *Habemus ipsius B. Lupi Acta,* XXV *Novembris danda (utinam integra !) ex MSS. Carthusiæ Confluentinæ et Coloniensis hoc principio :* B. Ruffinianus, tertius a B. Exuperio Bajocensis Episcopus, S. Lupum Bajocasinæ urbis territorio oriundum, quem baptizatum studiis liberalibus mancipaverat, cum ad ordinem Diaconatus promoveret ; quidam cum eo ordinationis Leviticæ gratiam suscipiens, nomine Stephanus, excelsa voce cœpit præconari, dicens ; Domine Ruffiniane, hunc quem consecras Diaconum, tuum cognoscas fore successorem. Beato igitur Ruffiniano ab hac luce subtracto, totius populi et Cleri voluntas Pontificali honore B. Lupum fore dignissimum asseverat : inter quos Silvestro Rotomagensi Archiepiscopo nocte senex quidam apparuit, dicens ; Virum illustrem Lupum, quem sibi Deus elegit, absque dilatione gregi Dei Pastorem constitue. *Hinc nobis certo constare potest de S. Lupi ætate ; cum Chronicon Rotomagense, initio seculi* XIII *scriptum et a Philippo Labbe editum,* Silvestri *Episcopatum referat ad annum* CCCXXXIV, *idque omnes recipiant et confirmet series Præsulum Rotomagensium, dum inter* Silvestrum *et* Germanum, *qui anno* CCCLXI *Concilio Turonensi interfuit, solus* Malsonus *nominatur. Eodem faciunt, quas ex S. Amandi monasterio accepimus lectiones, una cum S. Lupi reliquiis eo delatas, ita incipiendo :* Fuit igitur, tempore quo Ægidius Rex Romanus regnabat in Galliis, vir admirandæ sanctitatis Lupus. *Atqui Ægidium, Romanæ militiæ Ducem, Franci fugato Childerico Merovæi filio susceperunt anno* CCCCLVIII, *nec ante* CCCCLXIII *exulem suum revocarunt ; ut cum prænotata Silvestri ætate, cui* Sedis

Legenda autem illa est recentioribus S. Lupi Actis contraria,

qui seculo 5 floruit

AUCTORE D. P. in ordine Epp. Bajocen. tertius.

A *Sedis anni* VIII *vel* XIII *assignantur, optime conveniat tempus, quo Lupus jam Episcopus floruisse dicitur. Qui cum appellatur* tertius a S. Exuperio, *ita ut ipse* S. Exuperius *intelligatur primus, secundus* Rufinianus, *tertius* Lupus, *habetur Bajocassini Episcopatus initium ad quarti seculi finem referibile; quando etiam Abranticensis, Constantiensis, Lexoviensis, et Sagiensis in eadem regione Ecclesiæ primos suos Episcopos videntur accepisse, et Rotomagensis antiquior in Metropolitanam erecta. Majorem certe singularum antiquitatem nemo adstruit, neque nomina cujusquam qui prius sederit adferuntur.*

interimque fingitur sec. 2 ordinatus S. Ragnoberto successor,

5 *Sed quam bene hæc omnia inter se conveniunt, tam iis adversantur figmenta, sub nomine præfati Lupi proposita; in quibus dicitur,* S. Exuperius, *S. Clementis Papæ discipulus, ab eodem cum aliis (qui tamen melius forte ad Decii Imperatoris tempora a Gregorio Turonensi referantur) in Gallias missus advenisse Bajocas, ibique inter primos conversum a se baptizatumque* Ragnobertum, *provexisse per omnes sacrorum Ordinum gradus usque ad Sacerdotium, una cum Zenone, cui Archidiaconatus munus injunxerit.* Ragnobertus *vero supra defuncti* Exuperii *corpus in monte construxerit* B *ecclesiam, deinde a* S. Saturnino Tolosano Episcopo *divinitus monito consecratus Bajocensis Episcopus in Brivensi vico, quo eum Angelus in* Saturnini *occursum direxerat: unde regressus, in monte* Phas, *uno milliario ab urbe, ubi populus Evangelium suscipere detrectabat, construxerit oratorium S. Joannis, et intellexerit pervicaces illos non a se, sed a suo discipulo* Lupo *convertendos: deinde parvam in civitate ecclesiam a S. Exuperio structam destruens, majorem basilicam excitarit, aliamque in nomen S. Stephani; quibus longo post tempore partem ex rebus propriis sub testamento chartarum confirmarit; ac denique Dei jussu discipulum suum* Lupum *ordinarit* Diaconum, *eumque commendarit populo, futurum ei* post se spiritualem patrem, *tertioque ab inde die obierit* XVII *Kal.* Junii, *annos Episcopatus* XC, *vitæ* CXX *numerans, sepultus in Basilica S. Exuperii.*

excluso S. Ruffiniano S. Exuperii successore

6 *Quis non videat,* S. Ruffinianum *hoc pacto excludi a numero Bajocensium Episcoporum, sancto autem* Ragnoberto *vix trecentos annos Episcopatus suffecturos, ut ordinatus a S. Clementis discipulo, ordinasse Diaconum* S. Lupum, *post se immediate successurum? Ex usu præterea primorum istorum seculorum, quibus vixisset et scripsisset Lupus, nequaquam fuit,* Sacerdotes *vocare alios quam Episcopos; hic tamen sic etiam vocantur Presbyteri; et quidem in hunc gradum ordinato* C Zenoni *dicitur* injunctum Archidiaconatus Officium, *quod antiquitas solis competebat Diaconis. Adde quod nomen* Ragnoberti *seu* Renoberti *Francicum sit, nec verosimiliter ante Francorum in Galliam adventum seculo* V *in Gallia auditum. Ut mirum sit scriptores Francos, qui Episcopatuum Catalogos texuere, absque cunctatione recepisse hunc ordinem, quo sibi successesserint* Exuperius, Renobertus, Ruffinianus, Lupus; *et a Sammarthanis erroris argui eos, qui* S. Renobertum *a* Ragnoberto, *Sonnatii Remensis coævo, non distinguunt. Tam firma scilicet præjudicia faciunt scripta, sub auctoris magni nomine grandem præseferentia auctoritatem, donec accuratius examinentur: quod a nobis fieri si grave quibusdam est, sciant longe gravius eruditis viris esse ecclesiasticam historiam accipere implexam nodis insolubilibus, quamdiu personatis illis scriptoribus non detrahitur larva, seculorum aliquot patientia nitens et favore urbium ac populorum, sua suarumque ecclesiarum principia quam antiquissima dici gaudentium et credi cupientium.*

et geminato sine causa Ragnoberto: qui vere sec. 7 vixit.

Ejus miracula ignota.

7 *Miracula et vivum et mortuum patravisse S. Ragnobertum, quorum merito sepulturam in ecclesia et cultum publicum obtinuerit, nullus dubito: sed nihil eorum scripturæ fuisse traditum etiam existimo. Quare, quod adhuc Ostiarius dicatur septem energumenos liberasse ab immundis spiritibus, invocato ejus nomine* qui D ipsos de Maria Magdalena exire præcepit; *et a Brivensi vico rediens consecratus Episcopus, misso baculo sanasse paralyticum; ac primo in urbem Bajocensem ingressu, sanguinis fluxu laborantem mulierem multosque infirmos et energumenos, id non magni censeo faciendum. Nec pluris fecerim elogium, quod Saussayus Martyrologio Gallicano his verbis intexuit,* Bajocis S. Renoberti Episcopi et Confessoris, qui S. Exuperii exceptivus e sacro lavacro filius, heres etiam ob præstantis sanctimoniæ dotes Pontificatus fieri promeruit; divinique muneris executione multorum animos ad pie agendum inflammavit, denique vitæ religiosæ actæ insignis nobilis, post multa pietatis opera quievit in Domino: *hoc enim de omni sancto Episcopo dici potest. Magis proprium est, quod addit:* sacra ejus spolia in Exuperii templo condita, postea irruentibus in Neustriam Danis, Oringeium, in Vesontionis Sequanorum Metropolis finibus, translata, diem XIV Octobris ipsa translatione insignem illic reddiderunt. *Sed nec hæc sine errore sunt: quod enim* Oringeium *vocat,* Quingeium est, *et pro* XIV *die notandus fuerat* XXIV.

translatio in Burgundiam 24. non 14 Oct. colitur,

8 *Idem nihilo accuratior in Supplemento ad 2 diem* E *Septembris, ita scribit:* Bajocis translatio S. Renoberti Episcopi et Confessoris, nec non Zenonis ejus ministri: quorum corpora, in monte condita et divinitus revelata, Walfugus Episcopus humo defossa ad ecclesiam S. Victoris transvexit, apparatuque condigno reposuit veneranda. *Procul a* Bajocis *fuit* ecclesia S. Victoris, *in quam illata sunt sacra illa ossa, tertio postquam fuerant refossa die* V Kalendas Januarii, *uti colligitur ex Actis: posterior vero Translatio, ab ecclesia S. Victoris ad novum* S. Salvatoris, *celebrari dicitur, et revera in MSS. aliquibus Martyrologiis notatur* VIII Kalendas Aprilis: *et huic cum* Freculfo *Lexoviensi, et* Ansegaudo *Abrincatensi,* Baltfridus Bajocensis *præsentiam et operam suam commodavit:* Walfugum *autem Episcopum nulla Gallicanorum Episcopatuum diptycha noverunt. Grevenus in suis ad Usuardum additionibus et ex hoc in Germanico Martyrologio Canisius, ad* XXIII Aprilis *referunt memoriam* Renoberti Episcopi Bajocensis, qui vita et miraculis clarus, XL annis in Episcopatu expletis, quievit in Domino. *Ita forte reperiebatur in aliquo veteri ad Normannicæ cujusdam ecclesiæ aut ipsius Bajocensis usum scripto et aucto Usuardi exemplari. Quidni autem hic verus Natalis fuerit? dies autem hic* XVI *Maji assumptus a Bajocensibus sit, et a fabulatore jam confutato tamquam Natalis descriptus; qui forte fuit primæ translationis dies, ex veteri foris sepulcro ad Cathedralem Bajocensem, aut alicujus intra eamdem Cathedralem elevationis; quando in iisdem Greveni et Molani additionibus legitur primo loco, ipso die agenda commemoratio* B. Renoberti, Episcopi et Confessoris, magnæ sanctitatis viri.

prior ad ecclesiam S. Victoris non 2 Septembr. sed 28 Decemb contigit: altera in S. Salvatoris 28 Martii, natalis forte 23 Aprilis, elevatio 16 Maji. F

VIDE APP. TOM. VII MAII NOT. 110**

TRANSLATIO CORPORUM

Bajocis ad ecclesias S. Victoris et S. Salvatoris

Auctore coævo ex MSS.

CAPUT I.

Translatio prior, a Sanctis ter apparentibus Hervæo mandata, et ab eodem facta.

Anno Dominicæ Incarnationis octingentesimo quadragesimo septimo, Indictione decima, Domino *a* Sergio Papa præsidente, Balfrido *b* Bajocensem Ecclesiam regente, apparuit cum S. Zenone Archidiacono Beatissimus Ragnobertus cuidam venerabili

viro

A viro, nomine Hervæo, blandisque eum in visione alloquitur sermonibus dicens: Surge vir Dei, vade ad Bajocas civitatem, et ascende locum qui vocatur Mons-Ecclesiæ, ubi quondam sepeliebantur Episcopi civitatis: invenies ibi basilicam, in honorem Dei et Exuperii, primi ejusdem urbis Episcopi, constructam, sed jam ornatibus suis nudatam, derelictam ac solitariam, et in qua nullum persolvitur divinum officium, unde etiam casus sui ruinam prætendit. In ea beatorum Confessorum Ragnoberti Pontificis, et ministri ejus Zenonis corpora inculte requiescunt, sine ulla dignitatis aut honoris reverentia. Ideoque præcipio in nomine Domini nostri Jesu Christi, et inde eos summa cum religione effossos perduci facias ad propria tui honoris loca; custosque eorum omni tempore factus, provideas ad ipsos humandos loca nitoribus tantis digna, in quibus honorifice permanere valeant. Quibus dictis, mox evanuerunt. Ille autem consurgens, reducta visione quam viderat ad memoriam, consternatus animo, admirabilem exhorruit visum, credens se phantasmatica illusione delusum: ideoque nulli indicavit, sed penitus oblivioni tradidit. Considerans namque multorum criminum ponB deribus se subditum; ac seculi negotiis involutum, nullo modo se credebat visionibus cœlestibus perfrui; nec audere Sanctorum corpora de sepulcris levare, seu ad propria loca asportare. Verum peracto quodam spatio temporis, iterum isdem vir venerabilis adfuit; eumdemque Hervæum, lateri sinistro incumbentem, dextero in latere percussit; increpans eum dure, quod prætermisisset jussionem visionis, quam ei Dominus per servos suos dignatus fuerat revelare. Qui ita correptus, tribus postea mensibus febris cruciamento vexatus est. Hæc autem secunda visio, octavo Kalendas Julii ei ostensa est: quam ipse nihilominus, veluti priorem, penitus ob suæ fragilitatis considerationem incredibiliter solvit.

Sanctus se et Zenonem transferri mandans apparet Hervæo,

iterumque cum immissione febris,

2 Adveniente autem Nativitatis Domini nostri Jesu Christi solennissima nocte, post pullorum cantum venerunt ad præfatum Hervæum duo viri, quorum unus indutus Episcopalibus vestibus videbatur; planetæ autem, quibus desuper utebantur, croceo rutilabant aspectu: quibus etiam in ipsius corporis translatione eum vidimus obvolutum, hodieque in sepulcro cum ipso corpore permanere confirmamus *c*. [Sanctus autem Zenon, qui cum Beato aderat Ragnoberto, obtectus vestibus præalbis Diaconi videbatur, quæ in translatione sui corporis nusquam comparuerunt.] Erat vero isdem venerabilis, terribiC lis aspectu, sublimis statura, compta capitis cæsarie, canicie resplendens, rubicunda facie ac modico candore suffusa. Qui ante eum adstans, terribilibus eum verbis alloquitur, dicens: Ego sum Ragnobertus cum Zenone socio meo: tertio ad te missi sumus jussu Dei omnipotentis, qui ostendit tibi per nos secretum misericordiæ suæ. Sed tu inobediens et contumax, nullo modo parere voluisti; et quia hæc quæ tibi nuntiavimus parvipendens, non tantum oblivioni tradidisti, sed nec attendis quidem tibi cœlitus secretorum arcana revelari, spernens legationis nostræ imperium mente pertractare; ecce complebitur super te, quod Dominus voce Prophetæ loquitur dicens; Qui noluit benedictionem, elongabitur ab eo, et induet maledictionem sicut vestimentum. Scias autem, quoniam ab isto die, nisi præceptorum jussa perficere conatus fueris, propter quod inobediens tanto tempore extitisti, languore plurimo consumeris ac tale tui corporis lues detrimentum, ut præter sanctum Job, nullus hominum ad vitam rediens tantas sui corporis pœnas exsolverit: ac per hoc castigaberis, ne amplius divinis persuasionibus admonitus sic incredibilia donorum cœlestium secreta arbitreris: quod si adhuc etiam elatissimo contu-

c

et tertio extrema minando

Ps 108, 18

maciæ animo differre tentaveris, ac Dei omnipotentis D jussa implere recusaveris: morbo elephantino tactus, lepra etiam toto corpore percussus, sanie ulcerum per minutissimas corporis metas scaturiente, ita percutieris, ut vix quilibet amicorum putentis corporis sufferre valeat cicatrices: ac tali perfunctus funere, in inferno sepultus eris. Ut hæc autem mente pertractes, utrum agendi tibi a Domino concedatur potestas, aut ut accepisti efficaciter implere possis, quindecim dierum tibi spatium tribuitur. Age nunc vir Dei, recordare sermonis mei, et illatam tibi cœlitus visionem mente pertracta: et quia duo tibi oblata videntur, quæ potius sunt sanitatis tuæ remedia exequenda ne negligas statuere; quoniam judicio divino aut pœnas præsentis vitæ percipies, aut futuras æternaliter persolves.

A COÆVO EX MSS.

3 His dictis ab aspectu viri discesserunt. At subito perterritus, evigilans, de strato quo jacebat surrexit, et quæ viderat ratione mentis cum terrore penetravit: et ad ecclesiam, ad quam vespere venerat ob Nativitatem Domini nostri Jesu Christi celebrandam, convolavit: ac peracto in Dei laudibus festivæ noctis officio, etiam diurnum sacratissimi diei ministerium audiendo persolvit. Itaque eodem Nativitatis Dominicæ die ad eamdem civitatem territus perrexit; cupiens Balfrido Bajocensis urbis Episcopo patefacere revelata. Sed cum eum ibi non reperisset, quam celerrime *d* Lindis civitatem rediit: ibique Freculfo ejusdem civitatis venerabili Episcopo invento, omnia quæ viderat, indicavit. Præsul autem hæc audiens ad hæc perficienda eum corroborare studuit, dicens: Si quæ asseris, tibi vere nuntiata sunt, age, vir Dei, quantocius, ut perficias quod tibi a Domino injunctum est: Dominus enim, qui tibi hæc jussit revelari, erit in comitatu tuo, ipsumque habebis fortissimum tui operis adjutorem; et diriget pacis suæ Angelum tecum, qui te custodiat, et per viam salutis gressus tuos incedere faciat, ut juxta imperium Domini omnia satagere queas. Sin autem phantasiæ illusione quadam more somniantium caperis, et hoc conatus fueris temerarius agere; procul dubio præsentis vitæ periculum, animæque et rerum tuarum damnum incurres atque pœnas patieris æternas.

Ille perterritus

E

d consulto Freculfo Episc. Luxoviensi,

4 Ita instructus Religiosissimi Præsulis Freculfi consilio Hervæus, assumptis secum duobus venerabilibus Presbyteris, Guinemaro scilicet et Harduino, festine Bajocas civitatem, ubi Sanctorum quiescebant corpora, perrexit: tamen clam eamdem urbem, propter Britonum insidias, qui eo tempore F eamdem terram occupaverant et multa clade regionem deprimebant, ingressus est. Ingressus autem Hervæus ejusdem civitatis ecclesiam, Domini auxilium deprecabatur. Advesperascente siquidem die, ut signum ad Completorii sonuit officium, intravit cum Sacerdotibus ecclesiam, in qua erant Sanctorum corpora Confessorum: et cœperunt fodere sepulcrum Beati Episcopi Ragnoberti: et inde devote cum divini muneris protectione, gaudio magno repleti, collegerunt præfati Sacerdotes ossa B. Ragnoberti Pontificis: elevantesque de sepulcro cum tota devotionis reverentia, astrinxerunt cum pallio et in novo vase posuerunt. Post hæc ad Zenonis, ejus quondam discipuli, sepulcrum devenerunt: quo manus injicientes, tulerunt eum de tumulo, quo jacebat, et in alio vase concluserunt. Illucescente denique die, Sanctorum corpora cum hymnis et laudibus divinis deportantes, civitate exierunt: fuit autem eo die circa omnem regionem tam densa aeris nebula, ut vix alterutrum conspicere possent, quod ad viæ subsidium plurimum profuit. Eodem die Balfridus, ipsius civitatis Episcopus, crimine nefando fuerat apud gloriosum Regem Carolum accusatus:

et acceptis 2 Sacerdotibus,

sacra corpora refodit

et Zenonis corpus levat

A. COÆVO EX MSS

A cusatus : et ob id, quia ad sanctam synodum ab eo congregatam convolaverat, defuit civitati, et in synodo officium, a quo depositus *e* fuerat, recuperavit, et etiam donis adornatus plurimis remeavit.

f ac primum Nogerolas, inde in basilicam S. Victoris defert.

5 Interea pergentes præfati viri cum Sanctorum corporibus vespere facto divertunt ad quietem, in villa quæ vocatur *f* Nogerolas; et ibidem nocte illa quiescentes, in divinis laudibus noctem pervigilem duxerunt. Mane autem facto levantes humeris Sanctorum corpora, iter, quod Domino admonente inceperant, carpere cœperunt. Venit autem in occursum eorum plurima turba populi, et circumquaque religiosi Sacerdotes Dei : et dum secundo die pergerent jam cum multa turba, accidit ut pervenirent in locum, ubi quidam scelerati hominem nocte interemerant : ac dum sepulturæ corpus ejus daretur ob eleemosynam ; cœpit Hervæus denuntiare populo, ut pro ejus anima Dei misericordiam implorarent. Factum est ut etiam cæca quædam ibi veniret a nativitate, nomine *g* Hedewigga, et lumen, quo semper caruerat, recepit, et ibi Domino miserante ante Sanctorum exsequias sanitatem promeruit : quod quinto *h* Idus Januarii actum est. Crescere autem eorum lumina (etsi soleant illo tempore dies nimiis imbribus abundare) numquam destiterunt : sed continuo et inextinguibilia permanserunt. Levantes autem eorum corpora de loco quo substiterant, pervenerunt in Basilicam, in honore B. *i* Victoris dicatam, quæ in proprio [genitricis videlicet] ipsius Hervæi est constructa : ibique deposuerunt ea super aram. Aurora siquidem diei surgente, dum Sanctorum fama in regione crebresceret, venit quidam homo manum habens aridam, quæ nulli usui erat apta, quam etiam ad os suum nullo modo ducere poterat, et sanatus est. Octavo denique die quædam femina, Savenildis nomine, ad sepulchra Sanctorum quatriduanis febribus vexata convolavit, et a qua tenebatur infirmitate curata est. Multi vero febribus correpti, ex vicinis circumquaque regionibus ad præfatorum corpora Sanctorum cum devotionis suæ votis advenientes, petitionis suæ effectum meruerunt, ac incolumes ad sua propria redierunt. Diversis autem infirmitatibus, variisque languoribus cruciati, vota sua deferentes advenerunt, et Domino adjuvante in eodem loco curati sunt *k*.

g Sanantur cæcitas, h

i arida manus,

febres et alii morbi.

k

ANNOTATA.

a *Vereor ne ab interpolatore adjecta sit* Sergii Papæ *mentio : si tamen visio contigit sub anni* 847 *initium, potuit eodem adhuc vivente contigisse. MMS. Vergeiense et Autissiodorense notant annum* 846 : *sed hic cum indictione* 10 *non convenit, nisi a mense Septembri : et tunc inter primam visionem et secundam*, 8 *Kal. Julii factam, potuisset præcise medius annus effluxisse; sicut effluxit a secunda ad tertiam factam* 8 *Kal. Januarii. Eadem MSS. licentius interpolata, sic habent.* Anno VII Regnante Karolo Rege *(est hic annus, a Junio incipiendus, utrique dictorum annorum* 846 *et* 847 *communis)* filio scilicet Hludovici Imperatoris, Sergio Romanæ Ecclesiæ gubernante Apostolatus honorem, quo sub tempore capta est ecclesia B. Petri Apostolorum Principis : *quod postremum absolute falsum est, nescio unde acceptum ; nihil enim tale in* Sergio II, *do quo hic agitur, Anastasius.*

b Balfridus *seu* Waltfridus *interfuit Concilio Parisiensi anno* 846, *dein aliis, a Normannis occisus anno* 858.

c *Inclusa deerant in MS. Belfortii; alibi extra locum suum scripta inveniebantur.*

d Id est Lexovii, *inquit ad marginem Acherius.* Lexovium *autem (ubi* Freculphus *Episcopus erat, et unde etiam ipse ad dictum Parisiense Concilium venit, usque in annum* 853 *superstes)* Lindas *quandoque dictum, alibi non invenio : vix tamen audeo hic librarium mendum suspicari.*

e *MSS. præcitata duo*, Officium quo corruerat, quia ab eo suspensus erat : *potestque id factum credi in Concilio Parisiensi anni* 846 *juxta Sirmondum : in quo similiter suspensus fuit Ebbo Rhemensis. Alii anno* 847 *id factum statuunt, quos sequitur Labbe in nova Conciliorum editione.*

f Nogerolæ, *vulgo* Norolles, *unius leucæ spatio distant Lexovio, Bajocis autem totis decem leucis, ut admodum festinasse oporteat vectores, qui tantum iter intra unum diem cum sanctis corporibus confecerunt.*

g *Alias* Bedenigga.

h *Fortasis legendum* v. Kalend. Januarii, *ut tertius ab evectione Sanctorum corporum dies intelligatur, sicut supra secundus, et mox infra octavus in ipso requietionis loco, constructis jam sepulcris et corporibus intus positis.*

i *Quæ autem ubique hic dicitur ecclesia* S. Victorii *infra pari Codicum consensu* S. Victoris *dicitur : quod sequitur Saussayus, et nos putamus præferendum : Verba autem* [ ] *inclusa ex* 2. *MSS. addimus.*

k *Sequebatur longa digressio de miraculis gestisque Sanctorum cum fructu legendis ; quam plane intrusam esse apparet. Satis est eam legi posse apud Acherium*

CAPUT II.

Alia apparitio S. Ragnoberti et corporis translatio ad ecclesiam S. Salvatoris. Varia miracula.

Sub eodem tempore cæcus quidam Cenomanicæ urbis erat, nomine Hildegarius, qui per soporem noctis admonitus est, ut pergeret ad Sanctorum corpora, ob luminis sui recuperationem. Qui mox manibus cujusdam famuli sustentatus, ad eorumque; monumenta perductus, Domini gratia, luminis officium, quo diu caruerat, sanus effectus, recepit. Nec illud prætereundum est, quod paralytica quædam, nomine Gisildis, per annos quinque corpore dissoluto jacebat, nec ullum membrum ad sui actus officium habere poterat : quæ dum manibus famulæ suæ allata esset, ante Sanctorum corpora prostrata requievit. Cui beatissimus Ragnobertus Pontifex, et Zenon ejus Socius apparuerunt in excessu mentis, et dixerunt ei : Surge, vade ad Hervæum, ac dic ei, ut construat ecclesiam in honore sancti Salvatoris, in loco mundo et incontaminato, quoniam nullo modo vult Deus, ut in hoc loco quiescamus *a*. Præfata itaque femina, dum monita audivit, respondit ; Quæ sum ego, ut dum hæc nuntiavero credi debeam ? nullo modo de hoc credenda sum. Cui B. Ragnobertus Confessor, ait : Fac sicut tibi impero, et faciam in te credulitatis signum, per quod omnino dictis credetur tuis. Surge in nomine Domini nostri Jesu Christi, et sis ab hac qua teneris infirmitate soluta.

Cæcus illuminatur,

sanantur paralytica.

a cujus admonitu.

ad ecclesiam S. Salvatoris,

7 Illa autem de stratu suo sana consurgens, nuntiavit Hervæo quæ viderat et audierat, et quæ imperata illi fuerant. Hæc vir religiosus Hervæus audiens, cœpit mente tractare, quo loco et unde, quibusque ex sumptibus ecclesiam in honore sancti Salvatoris fundaret. Reperit siquidem locum Domino admonente ad hoc dignissimum, et propriis de sumptibus, non ut voluit, sed ut potuit, ecclesiam in honore Dei et Domini nostri Jesu Christi fundavit : et ex suæ paupertatis abundantia culminibus erexit, variisque speciebus adornavit, totumque opus Deo juvante ad perfectum usque perduxit. Jamque advenerat ejusdem ecclesiæ dedicationis tempus,

A tempus, et beatorum corporum dies translationis, ubi aderant venerabiles et meritis præclari Præsules, scilicet Freculphus Lexoviensis Episcopus, nec non et Baltfridus Bajocensis Antistes [atque Abrincatensis Ecclesiæ Ansegaudus *b* Pontifex] qui vocati ab Hervæo, decimo Kalendas Aprilis suis cum parochiis advenerunt, et ad divini Numinis laudes celebrandas monuerunt, et cum eis totius noctis vigilias congruis officiis solenniter consummaverunt. Aurora igitur diei surgente, induunt se vestibus sacris cum multitudine Sacerdotum Pontifices, ad transferenda Sanctorum corpora: et locum mundissimum ubi eos deponerent, præparaverunt, quo totius provinciæ populus et universus ordo Clericalis ad diem festum confluxerat. Cumque universi exspectarent tantæ solennitatis lætitiam; præfati Præsules B. Victoris ecclesiam, ubi Sanctorum corpora erant, intraverunt. Elevantes autem eorum corpora, cum hymnis et divinis laudibus ad noviter ædificatam domum deportaverunt: in qua Deo omnipotenti tres aræ constructæ erant, quarum in medio locus ad Sanctorum corpora sepelienda aptus videbatur: et ibi in dextro pariete Beatus Confessor et Episcopus Ragnobertus sepelitur, Sanctus B Zenon ad sinistrum humo conditur, et ibi usque ad hodiernum diem venerantur.

23 Martii portantur, b

8 Antequam a præfatis Præsulibus ibi portarentur, per sanctificationis gratiam domus interius et exterius consecratur, et ibidem tria altaria consecrantur, quorum primum Freculphus Lexoviensis Episcopus in honorem Domini nostri Jesu Christi benedixit: medium autem Baltfridus Bajocensis Ecclesiæ Antistes in honorem S. Ragnoberti fundavit. Tertium vero Pontifex Abrincatensis Ansegaudus in honorem sanctæ Genitricis Virginis Mariæ et S. Joannis Baptistæ constituit. His ita completis sepeliuntur corpora Sanctorum: unum quodque loco proprio cum laudibus et Deo dignis honoribus componentes: fit gaudium totius patriæ, ac exultatium resonant laudes et usque hodie perpes permanet lætitia. Quantus Monachorum aderat ordo! Canicorum quam plurima turba! Videlicet ex vicinis provinciis ibi confluxerat omnis multitudo populi, et usque dum sepulturæ traditi sunt cum hymnis et laudibus, specialiter exultando, prosequuntur cum hymnis et canticis sive quantiscumque exultationibus. Quid autem gaudii illo die actum est, silendum nullo modo videtur. Pluvia enim totam illam regionem instar fluviorum irrigaverat, sed in C loco, quo populus ad festivitatem celebrandam convenerat, nihil omnino pluit. Miro modo, aliunde venientibus imber nocuerat: ibidem vero festum agentibus nequaquam obfuerat. Sicque Sacerdotes, Sanctorum corpora absque pluviarum impetu sepelientes, ad propria cum gaudio reversi sunt.

3 altaribus per totidem Episcopos consecratis,

nulla pluvia impediente.

9 Præterea quæ omnipotens Deus, eodem translationis Sanctorum ecclesiæque dedicationis die, per servorum suorum merita operari dignatus est, futuris temporibus ad multorum profectum memoriæ commendandum est. Muta quædam, Hildeburgis nomine, a nativitate, eo die locuta est. Quia enim novæ translationis, novæ ecclesiæ consecrationis dies illuxerat, novo illum Dominus miraculorum signo illustrare voluit. Aliud vero vidimus eodem die miraculum, quod recitandum est. Quædam femina, Bertruda nomine, quæ a dæmonio vexabatur, ibi eodem die liberata est. Prætera cæca quædam, ad Sanctorum corporum loca, ubi prius ante translationem requieverant, residens, misericordiæ Domini postulans dona, ipso festivitatis die illuminata est. His itaque tribus Domini signis dies ista cernitur illustrata: et quoniam tria intus sunt ædificata altaria, trium miraculorum ibidem effecta sunt signa: siquidem celebratur hæc festivitas *c* VIII Kalendas D Aprilis. Quidam Hermericus nomine, cæcus ab ipso matris utero adveniens, visum, quo semper caruerat, ibi recepit, et in pristinam meruit reformari sanitatem: sicque luminis sui recepta claritate, gaudens ad propria remeavit. Cum autem repletus gaudio, via qua venerat laudans Deum revertitur, obviavit cuidam Sacerdoti equo sedenti, nomine *d* Gulsuido, illeque dixit ei: Unde venis, et quo vadis? Nonne tu ille es, qui dudum amisso lumine cum ductore per plana viarum incedebas? Cui ille: Ego sum, qni numquam aspectum cœli, præter hodie, videre merui; sed semper aliorum manibus, vias per quas iter habui perrexi. Ad quæ Sarerdos: Cujus tibi videtur merito hoc factum esse, ut amissum lumen reciperes? Qui respondit: Sanctorum Confessorum Ragnoberti et Zenonis merito liberatus sum. Tunc Sacerdos irridens, virga, quam manu gestabat, crus percutiens, inquit: Ita enimvero, egit, ut jactas, Dominus per hos servos suos miraculum; veluti ego modo frangam crus meum. Et dum percussit, hoc dicens, crus suum; continuo ictum dolor prosequitur, et ad terram ex equo decidens, crure facto apparuit. Quo indicio manifestatur et cæcum E liberatum esse per Sanctorum merita, et propter incredulitatem Sacerdotis, crus esse confractum. Pervenit autem sermo in omnem regionem illam, et nusquam erat locus, quo nomen Domini non inveniretur, et Sanctorum nomina et merita venerando memorarentur.

Sanantur muta, energumena, cæca,

A. COÆVO EX MSS.

c cæcus, d

cui non credens crure fracto punitur:

10 Fuit autem ex *e* Baliola villa femina quædam orta, quæ fluxum sanguinis patiebatur multo tempore. Hæc ad Sanctorum corpora sua vota detulit veniens, ab hacque liberata est ibi infirmitate, et sanitate recepta ad propria reversa est. Sed quia procedunt plurima signorum miracula, quæ Dominus per servos suos operatus est, quique etiam ad hunc eos locum deferri præcepit, et multa subsequuntur in eodem loco facta, dignum judicavimus ex plurimis pauca inserere. Quis enim enumerare valeat quanti infirmi quotidie ibidem, Domino annuente, a variis languoribus curantur? Nullus æger est, qui ibi suæ ægritudinis causa veniens, ibi non mereatur exaudiri atque curari. Quocirca hinc inde diversis vexati infirmitatibus venientes, Domino nostro Jesu Christo propitio, sanari merentur. Unde manifeste colligitur, quod dum exterius visibiliter sanantur, interius pro omnipotentis Dei pietatem a multis peccatorum nexibus solvuntur, sublevantur F delicta, abluuntur crimina. et diversa peccaminum genera, sancti Spiritus gratia illustrante, medentur. Diversis languentibus, ad eumdem sanctum locum ob sanitatis gratiam confluentibus, venit etiam quidam cæcus ex villa præfata Baliola, nomine Odricus: et dum ad Beatorum Confessorum corpora pervenit, facta oratione, luminis sui claritatem recipere meruit: et qui cæcus fuerat veniens, videns gaudio repletus reversus est. Ejus etiam filia, claritate sui [luminis] carens, quam quondam habere non potuit, in die festivitatis eorum, Domino miserante, habere meruit: et velut pater, recepto suæ claritatis visu, inde exultanter ad propria remeavit. Venit præterea clauda quædam, Regnoara nomine, aliorum manibus deportata ad curationis locum, ibique membrorum suorum debilium recepit sanitatem et propriis gressibus absque alterius suffragio, Domino gubernante, ad sua reversa est.

e

plurimi ægri curantur,

cæcus ejusque filia cæca,

et alia clauda.

ANNOTATA.

a *Hic interpolator comminiscitur, transferri voluisse Sanctos, quia locum horruerint, sepultura promiscui vulgi, in quo etiam damnati quidam, pollutum: quod totum*

A. COÆVO EX MSS.

A *totum expungere maluimus, auctoris primi verbis importune admixtum.*

b Ansegaudus Abrincatinæ urbis Episcopus *cum Baltfrido Bajocensis et Heirardo Lexoviensis Ecclesiarum Episcopis interfuit Concilio Suessionensi* 2, *an.* 853. *Mortuus ergo tunc erat Freculfus, anno* 852 *adhuc subscriptus privilegio monasterii S. Remigii in Synodo Senonensi. Quid si a Carisiacensi in Picardia conventu revertentes prædicti Antistites an.* 849; *et per Rotomagensem diœcesim, istic ubi ecclesiam novam ædificabat Hervæus, transeuntes; ab eodem invitati sint ad translationem proximo anno faciendam, quando novus aliquis conventus eos in partes istas vocaret? Verba hic* [ ] *inclusa habent MSS.* 2 *præcitata; et addenda esse patet ex mox referenda enumeratione consecratorum a singulis Episcopis altarium.*

c *Ita die* 25 *Martii refertur memoria S. Ragnoberti in nonnullis MSS. et apud Ferrarium, sed tamquam tali die Vergiaci in Burgundia excepti, quod hinc refellitur.*

d *Alias* Gulfuido.

e *Crediderim esse* Belle-ville, *vix tribus horis distans a S. Victore ad Occidentem.*

B

CAPUT III.

Reliqua Sanctorum miracula.

Hervæus variis morbis cruciatur,

Illud etiam inserere placuit, quod Beatus Confessor Hervæo inobedienti suis monitis prædixit. Tertio namque suæ visionis ordine, objurgando prædixit, eum multa adversa passurum, eo quod suis monitis non crediderit, et jussa Domini incredulus non impleverit, sed oblivioni cuncta tradiderit, et Sanctorum præcepta non attenderit : ideoque impletur sermo Sanctorum licet sero. Venit enim super Hervæum plaga dictu intolerabilis, tribulatio cordis membrorum omnium dissolutio, in tantum ut per decem et octo menses continuus cordis et corporis sequeretur dolor : jamque pœne carne defectus, ut vix, nisi Domino sustentante, vivere in tanta corporis debilitate quis valeat et ad modicum cruciamenta tolerare, quæ dici nec possunt, nec etiam credi. Denique refrigerium neque die, sed neque nocte corporis sensit : cibus et potus tantummodo aqua fuit : qui nec in partem alteram declinare poterat, nec manum ad os ducere : sicque talibus consumptus cruciamentis, per præfatum diutissime tempus vexatus est. Sed cum jam tempus misericordiæ Domini immineret, ut ex tanto dolore quolibet modo reciperet suffragium, recordatur præconcessam sibimet licentiam a Domino nostro Jesu Christo Sanctorum meritis conferri. Ad Sanctorum igitur sepulcrum delatus est : ibique Domino favente, sanitatis auxilium meruit et incolumitatis suæ sanitatem. Denique uxor illius, Milesendis nomine, bonæ religionis femina, a febribus vexata triduanis, locum sanctum adiens, curatur atque a sua vexatione medetur. Dæmoniaci quamplurimi ibidem adducti, per eorum merita quotidie curantur. A dentium autem doloribus, ad sancti Zenonis sepulcrum plurimi venientes, et vota persolventes liberantur : quibuscumque enim variis excruciati tormentorum doloribus, ante Beatorum Confessorum tumulos veniam postulantes, animarum corporumque sanitates accipere merentur.

C

sanatur illius uxor febricitans,

et alii ægri.

12 Enimvero scribere non pudet quid de incauta rapinarum præsumptione cuidam misero contigit, quantæque miseriarum clades eum subsecutæ fuerunt, et cum quo mortis suæ tormento vitam miserabiliter amisit, dignam ultionis suæ pœnam incurrens. Erat quidam miser, crudelitatem rapinarum more bestiarum exercens, unus tyrannorum ex sociis cujusdam infelicissimi Martini; qui secundum D suæ consuetudinis voluntatem sanctum locum impudenter aggrediens, manipulos segetum quoscumque astringens ligamine, cœpit capere ac de eodem sancto loco superbe rapere. Quem cum quidam servorum Dei, Gotardus nomine, cella egrediens, ita agentem cerneret : blandis eum verbis alloquitur dicens : Cur, Frater, locum sanctum tam irreverenter intrasti? et quare spicarum congeriem, de quibus loci hujus Fratres vivere debent, tecum niteris asportare? Ille vero ad cumulandum suæ votum malitiæ, plenus immundo spiritu, inquit : Etsi Ragnobertus spicarum foret manipulus, utique equo meo eum ad comedendum dedissem. Hæc audiens Frater Gotardus, cellulam festinus rediit : et clauso ostio, Domini misericordiam implorare cœpit, atque Sanctorum merita memorari. Tunc præfatus vir cum segetis gerbis *a* ad villam, Promerendum *b* nomine perrexit : ubi dum quamdam domum intraret, equo manipulos ad comedendum dedit, et homini cujus domus erat, indicavit quo loco gerbas invenerat, et qualiter vi acceperat, quæque verba cum famulo Dei locutus fuerat : Cui homo inquit, Contra animam tuam, miser fecisse pœniteat : vade, reverte ad sanctum locum, et reporta quæ præsumptive huc detulisti, ac pœnitentia ductus humilia te in conspectu Dei ac Sanctorum suorum, ne veniat super te furor Dei, et indignatio, et consumptus a dæmonio intereas. At ille respondens ait, nequaquam, per salutem meam, ita faciam : sed si idem Sanctus gerba fuisset, utique meo caballo ad comedendum tribuerem. Ipso itaque loquente, cecidit equus et mortuus est. Tunc correptus a dæmonio miser, misit digitos in oculo suo, et evulso illo, ait : Accipe S. Ragnoberte oculum mihi sublatum pro gerbis tuis. Similiter etiam eruens alium, ait : Accipe et istum in meæ crudelitatis miseriam pro manipulis tuis : rediit autem ad linguam, et dentibus propriis incisam ab ore manu detraxit. Sicque trium gaudiorum proprii corporis lege sublata, trium gerbarum vindictam persolvit. Postremo miserabiliter sui capitis capillos rapiendo mortuus est. *c*

Furatus manipulos segetum et in S. Ragnobertum blasphemus,

a b

E

in furorem raptus et se lanians moritur,

c

13 Addendum præterea videtur adhuc miraculum, in quodam scelerato factum, qui ob suæ præsumptionis execrabilia facta dignum ultionis adeptus est meritum. Etenim servus quidam fratris Hervæi, cui nomen erat Modingus, et nomen Domini sui Crelion, stimulatus a diabolo, accessit audacter ad quamdam domum segetibus plenam, latrocinii causa : et quia ostii clavem non invenit, pede ter aut quater percussit, atque in tres partes ostium domus fregit. Exinde trium modiorum *d* marsupium plenum fraude sustulit. Cui operi die tertio pœnæ vindicta mors subsecuta est : nam corpus ejus in tribus partibus est divisum, et quia ostium domus in tres partes divisit, tres etiam annonæ modias furtive portavit, trium patrium sectione corpus illius truncatum est, et sic tali morte dignus vitam finivit.

perfractis foribus, furatus 3 *modios frumenti,* F

d

scissus in 3 *partes perit :*

14 Carolus denique Rex Franciæ, Aquitaniæ, Neustriæ gloriosissimus, dolore dentium tactus, vota ad Beatorum Confessorum [sepulcrum] misit, et statim remedia adeptus est, cujus nobilissima conjux Ermentrudis *e* venerabilis Regina ob munificentiæ suæ pietatisque meritum, petiit præfati Regis munificentiam, ut aliquid proprium largiri dignaretur sanctis Confessoribus : cujus petitioni sanctæ annuit, ac suæ proprietatis donum, ob suæ venerabilissimæ conjugis meritum, beatis Confessoribus largitus est : atque per auctoritatis suæ præceptum ibidem res cum omni integritate quasdam in beneficio habere, et perpetuo habendas tenendasque confirmavit. Fuit autem isdem magnificus Rex Carolus circa loca divino cultui mancipata devotissimus, ut nullus

Carolus Calvus dolore dentium liberatus e

possessiones tradit.

prædecessorum

A prædecessorum suorum, Imperatorum videlicet atque parentum aut Regum fuerit, qui tantis munificentiarum suarum rebus exornando ecclesiis contulerit: quapropter villam quæ vocatur Veteres-domus *f* veniens, venit ad eum ibi Britonum *g* Hilispogius Princeps, cum filio præfati nobilissimi Regis, Ludovico *h* nomine : ibique Hilispogius, consilio cum Francorum nobilissimis habito, Ludovico Regis filio Neustriæ *i* regnum dedit, et in hac regni parte eum regnare constituit. Et in eodem placito Carolus Rex, ob suæ nobilissimæ conjugis Ermentrudis devotionem, Beatis Confessoribus, veluti aliis Sanctorum locis, de suo largitus est, ad Dei servorum et famularum stipendia, unde largiente Domino cum aliis quibuslibet rebus, quas ibidem alii Deum timentes contulerunt, viverent ejusdem ecclesiæ Fratres. Maxima autem Reginarum Ermentrudis non solum ad hoc agendum Regem provocavit, sed etiam pallium ad Beatorum corpora Confessorum misit, dicens : Ex rebus impetratis, meorum peccaminum veniam et vitam æternam adipisci merear, et pallio misso infatigabilem mei dolorem non sentire præsentialiter quæro; quod ita fidei ipsius comperimus B fuisse concessum : quia hæc etiam in primo gloriosi Regis Ludovici *k* anno scilicet filii magni Regis Caroli et Ermentrudis nobilissimæ conjugis ejus, gloriosæque Reginæ, pro amore Dei Patris Omnipotentis et beata Confessorum Regnoberti Pontificis, sociique Zenonis veneratione contulerunt : præstante Domino nostro Jesu Christo, cui honor et gloria in secula seculorum, Amen.

ANNOTATA.

a Gerbæ, *Francis* manipulus spicarum *est*.

b *Ea videtur esse, quæ in tabulis notatur* Froberville *seu* Froberti-villa, 6 *leucis distans a S. Victore in Occidentem : ideo non* Promerendum *sed* Froberti domum, *vel* Froberti-ædem *suspicor ab auctore scriptum primitus fuisse.*

c *Hic rursum interpolator sensum turbarat, digrediens ad æternam sacrilegorum damnationem inculcandum. Sequebatur deinde in MS. Belfortii curatio* Melisendis, *sed juxta MSS. Vergeiense et Autissiodor. Hervæi uxor illa fuit, non sacrilegi hujus.*

d Marsupium *hic pro sacco frumentario accipitur : quia communi fortassis Normanni utuntur nomine; sicuti etiam Belgarum aliqui* Buyl *seu* Buydel *promiscue* C *accipiunt, etiam pro crumena.*

e Ermentrudis, *uxor Caroli Calvi, nupta an.* 834, *mortua* 869.

f Veteres-domus, *vulgo* Vieux-maisons, *juxta Petri du Val Alphabetum Francicum, est oppidum in Brionia, proxima Parisiis ad Euro-Africum ditione.*

g Hibispogius, *apud Chesneum tomo* 2 *Francicorum pag.* 386 Herispogius, *filius Nomengii Britonis, bellum gessit pro parte : et huic anno* 862 *mortuo succedens, occisus est ipse anno* 866, *uti in Annalibus Metensibus legitur : venit autem ad Carolum anno* 863, *eique cessit loca, quæ detinebat in Comitatu Andegavensi, ut scribit Argentræus lib.* 2 *cap.* 22.

h *Est hic* Ludovicus Balbus, *postea a patre suo* D *constitutus Rex Aquitaniæ an.* 867.

i *Hinc colligas* Britones *eo modo jus prætendisse in Neustriam, quo deinde Normanni, in eamdem cedente Carolo Crasso admissi, prætendebant sibi deberi Britanniam, tamquam provincias jure connexas.*

k *De initio ejus in regno jam dicto id intelligo : patri enim solum successit anno* 878.

APPENDIX.

De Reliquiis S. Ragnoberti translatis in Burgundiam.

Illustre in Vesontionensi Burgundiæ Archiepiscopatu est cœnobium Balma, a S. Euticio Abbate, cujus Acta dedimus XIII *Januarii, seculo* IX *fundatum. Ab hoc cœnobio dependet* Prioratus S. Ragnoberti, *prope Quingeium oppidum, ita dictum quod corpus S. Ragnoberti eo delatum, hactenus super altare in capsa lapidea servetur. Dies huic translationi sacer est* XXIV *Octobris, et inscriptus antiquo Breviario MS. Bisuntino, et alii anno* MDXC *excuso, sed in hoc præscribuntur omnia de Com-* E *muni Confessoris et Pontificis. Ast in monasterio Balmensi et Prioratu S. Ragnoberti sunt lectiones propriæ, quarum ultima de hac translatione hujusmodi :* Prætérlapsis deinceps aliquot annis, cum Nortmanni per eas regiones grassari pergerent, sanctorum Corporum custodes ac bajuli in Burgundiam perfugium habuerunt, et B. Regnoberti sacrorum ossium pars insignis in Bisuntinam diœcesim illata, religioso apud Quingeium monasteriolo, ad Balmensem Abbatiam ab antiquis temporibus spectanti, nomen dedit: ubi sanctus Episcopus, non humanis tantum sanandis animis atque corporibus, sed etiam depellendis pecudum morbis se benignissimum præstat. Celebris est etiam S. Regnoberti memoria tum in Vergiacensi S. Viventii monasterio, tum etiam in oppido Varziaco Episcopatus Autissiodorensis: quas in ecclesias distributa, ac fortasse Zenonis Archidiaconi reliquiis permixta, Regnoberti Episcopi ossa in veneratione sunt. *Hæc ibi. Colitur autem* Vergiaci XXVI *Martii et* XII *Augusti: at Varziaci* XXI *Augusti. Ferrarius in Catalogo generali* S. Ragnobertum *arbitratus est fuisse Episcopum Bisuntinum, quod ista in diœcesi colatur. De S. Viventio Presbytero in Pictaviensi ditione, ejusque corporis translatione in Burgundiam anno* 886, *non* 868, *facta egimus* XIII *Januarii, quo etiam tempore has S. Ragnoberti reliquias in Burgundiam fuisse translatas arbitramur. In Ecclesia Cathedrali Bajocensi Casula sacra, qua utebatur in sanctissimo Missæ sacrificio, cum summa veneratione* F *servatur, et interdum in supplicationibus publicis pro necessitatibus occurrentibus non sine beneficiis cœlitus datis circumfertur, uti nobis testis oculatus Jacobus de Machault Societatis nostræ Sacerdos scripsit Parisiis, addens in sacello nostro aliqua lipsana sacra ejus asservari.* S. Zenonis *diem Bajocis aut alibi proprium nusquam comperi: quare suo eum magistro in titulo junximus cum quo commune habuit et vitæ tempus, et cultus atque translationis modum.*

Prioratus S. Ragnoberti

in eo cultus et Reliquiæ,

uti in aliis locis Burgundiæ

translatæ circa an. 886.

Casula ejus Bajocis.

DE S. ALNOBERTO SIVE AUNOBERTO

G. H.

EPISCOPO SAGIENSI IN NORMANNIA.

SEC. VII.

Sagiensis *seu* Saiensis urbs, *antiquis* Vagoritum *dicta*, Sessuorum caput, *vulgo* Seez *in Normannia sita, versus Cenomannicam provinciam, et Ecclesia Cathedrali exornata, inter suos Episcopos habuit* S. Alnobertum, *sive* Aunobertum: *qui interfuit Concilio Rotomagensi, anno* DCXCII *habito sub S. Ansberto Archiepiscopo, ut* IX *Februarii, in hujus Vita capite* VI *indicatur. Et hæc nota temporis, quo vixit, unica habetur: at quotus ejus Ecclesiæ censendus sit Episcopus, nescitur: cum Catalogi a Joanne Chenu, Claudio Roberto et Sammarthanis excusi non careant suis vitiis, dum Milehardum, quem hi longe ante S. Aunobertum collocant, post eum sedisse ostendimus ad Vitam S. Cerenici Diaconi, ad diem* VII *Maji illustratam.*

Tempus Sedis:

B 2 *Habemus Breviarium, ad usum insignis Ecclesiæ Sagiensis circa annum* MDLXXXII *a Ludovico Hucheto recognitum, in quo præscribitur, festum* S. Alnoberti, Episcopi Sagiensis et Confessoris, *celebrandum ad diem* XVI *Maji, Officio Ecclesiastico novem ut vocant Lectionum; et ista præscribitur Oratio:* Deus qui hodiernam diem B. Alnoberti Confessoris tui atque Pontificis sacro transitu consecrasti, concede quæsumus, in ostensis per ejus instituta gressibus pergere, ut ejusdem in regione viventium mereamur gaudiis admisceri. *Eodem die eumdem celebrant Grevenus et Molanus, in suis Additionibus ad Usuardum, his verbis:* Civitate Sagiensi, B. Alnoberti, ejusdem urbis Episcopi et Confessoris. *Secuti dein sunt Canisius in Martyrologio Germanico, Ferrarius in Catalogo generali et Saussayus in Martyrologio Gallicano, qui hoc eum elogio exornat:* Ipso die Sagii S. Alnoberti, Episcopi itidem et Confessoris, admirandæ virtutis: qui sanctitatis et doctrinæ charismatibus refulgens, Concilio Rotomagensi sub S. Ansberto hujus metropolis Antistite adfuit; piorumque laborum æstu ac sudore decoctus, compos quietis æternæ in aula cœlesti effectus est. *Hæc Saussayus: qui iterum ad diem* XV *Junii, similem laudationis formulam profert, asseritque eo die ejus in Episcopum* Ordinationem *celebrari; multiplicans errorem Galesinii, qui eum, quem celebrare ad diem* XVII *Kalendas Junii debebat, retulit ad diem* XVII *Kalendas Julii, nulla facta Ordinationis mentione. Galesinium sequitur Ferrarius, allegans* tabulas Ecclesiæ Sagiensis. *Verum in his, ut supra ostendimus, solum celebratur ejus memoria hoc* XVI *Maji sive* XVII *Kalendas Junii. Hippolytus Urayet, monachus Corbeiensis, misit ad nos Fastos Sanctorum monasterii S. Medardi Suessionensis, in quibus ad hunc* XVI *Maji ista leguntur:* S. Adalberti sive Aldoberti, Aldeberti, Anoberti, Episcopi Suessione, ante Episcopatum et post abdicationem Episcopatus fuit Abbas S. Stephani de Cociaco; *apud Sammarthanos* Episcopus Suessionensis est XXIV Adalbertus, *de quo præter nudum nomen nihil illi sciverunt. Claudius Dormaius, in Historia Suessionensi anno* MDCLXIII *excusa, nihil etiam de ipso scivit, nisi quod successerit Warimberto, et successorem habuerit S. Gaudinum, de quo egimus* XI *Februarii, et diximus circa annum* DCXX *decessisse, ante quem sub initium dicti seculi sedit* Adelbertus. *Sed mirum esset cum celebrari ad hunc diem, idque ignorari a Dormaio, qui omnia ibidem reperta discussit. Hinc dubium nobis obortum, num ille sit* Aunobertus, Episcopus Sagiensis, *de quo reliqua sint intelligenda.* E

cultus sacer 16 Maji.

C

an etiam 15 Junii.

3 *His pauculis collectis parare cœpi Acta S. Evermundi (qui dicitur per errorem a* S. Alnoberto *Abbas consecratus) edenda ad diem* X *Junii, ubi hic exornatur sequentibus titulis.* Erat, *inquit auctor*, Alnobertus, totus in confessione Domini fundatus, lingua facundus, aspectu Angelicus, vultu decorus, morum honestate præclarus, sapientia præditus, castitate nitidus, hilaris in adversitatibus, in prosperitate timidus, in victu quotidiano nimiæ parcitati deditus, justitia insignis, fidei, spei et caritatis adornatus gemmis, meritis sanctarum virtutum percelebris. *Hic ergo vir tantus, ubi* famam beati viri Evermundi audivit, per Archidiaconum suum Fortunatum obtulit ei orationes et munera cum Episcopali benedictione. *At* reversus Archidiaconus, cum magna exultatione *quæ viderat, indicavit.* Episcopus autem laudes et gratias Domino referens, ad eum quantocius in eremum perrexit, atque inter sacra colloquia venerabili Patri Evermundo hanc miserrimam vitam coram Fratribus ita laudare cœpit: Beati estis, Fratres, qui huic seculo illuditis, et vitæ isti, quæ sub hora inducitur, et sub momento excluditur, abrenuntiatis. Ad illam igitur festinate vitam, cui nullus unquam evenit finis, nullus datur omnino successus..... Sic iste beatus Præsul, spiritualibus epulis repletis Fratribus, S. Evermundum secum duxit ad ecclesiam Beatorum Gervasii et Protasii, et ei curam Pastoralis officii commisit, eumque Abbatem consecravit, in loco qui Mons-majoris dicitur. F *Hæc ibi, quæ ex Actis* S. Alnoberti, *modo deperditis, arbitramur descripta: optantes ut ea aliquando inveniantur, inserenda operis nostri Supplemento.*

Virtutes ejus.

Consecrat S. Evermundum Ab.

DE S. PETRO MARTYRE

D. P.

CONSTANTINOPOLI IN BLACHERNIS.

XVI MAJI

Georgius Codinus de originibus Constantinopolitanis pag. 48, Blachernæ, *inquit*, dictæ sunt quasi βλάχνα, quod locus silicibus esset consitus; vel quasi λακέρνα, quod locus esset lacunosus et abundaret aquis; vel ob Blachi cujusdam cædem. *Ibidem*, magnam, *inquit idem*, ecclesiam Blachernarum Marcianus et Pulcheria ædificarunt, variisque et pretiosis marmoribus exornarunt: *atque ex hinc celebris esse locus cœpit, factus deinde celebrior, quando illic deposita fuit ἡ ἁγία σόρος* Sancta arca, *continens vestem, seu panniculum de veste Deiparæ Virginis. Factum hoc sub Leone Sapiente et Gennadio Patriarcha; ejusque ibi depositæ festum solennissimum agebatur Constantinopoli* II *Julii, Dedicationis vero memoria die ultima ejusdem mensis. Loco huic in MS. Synaxario, quod apud Petrum Franciscum Chiffletium nostrum Divione reperimus, tribuitur hoc die* Petrus nervis boum cæsus, *hisce verbis,* ὁ ἐν Βλαχέρναις Πέτρος,

Loci celebritas ex veste D. V.

ubi taureis cæsus Petrus,

A τρος, βουνεύροις τυπτόμενος, τελειοῦται. *et additur distichon:*

"Ἄσειστος ὄντως πίστεως Πέτρος πέτρα,
Πρὸς ὃν τὰ νεῦρα πάπυροι· τὸ τοῦ Λόγου.
Immota certe Petrus est fidei petra,
Cui pro papyro nervus: hoc Verbi est opus.

Significatur autem non pluris Petrum fecisse taureas, quam levem papyrum, qua nihil delicatius fragiliusque, utpote Ægyptiarum arundinum medulla. Refert de Constantino Copronymo Theophanes, quod anno Imperii sui XXI Andream venerabilem monachum, Calybitem dictum, ad Blachernas habitantem, διὰ υγσ-ίγων, verberibus contusum, in S. Mamantis Circo interfecit, quia ejus impietatem arguebat, Valentem Juniorem et Julianum eum vocans. Ejus autem corpus in maris fluentum projici jusserat, sed Andreæ sorores eum efferentes in Leucadii emporio sepulturæ mandarunt. *Anno deinde Imperii* XXVII comprehendit Petrum venerabilem Styliten, non obtemperantem ejus dogmatibus, colligatisque pedibus raptatum per mediam urbem, jussit viventem in Pelagia projici. *Duos hos in unam personam conflavisse,* B *atque ab uno quidem habitationis locum et genus mortis, ab altero nomen accepisse potuit. Nihil etiam repugnat ab utroque diversum alium,* Petrum *nomine,* in Blachernis *vel habitantem vel sepultum, taureis concisum sub eodem Imperatore, obiisse. Sub hoc certe rem* D *actam potius intelligam, quam ut in dicto Synaxario credam agi de eo* Petro, *cujus sub Michaele S. Theodoræ filio meminit Leo Grammaticus, his verbis:* Michael equorum stabulum, marmoribus adornatum et aquarum copia irriguum, instruxit. Eo perfecto Petrus quidam, quem Pauperem-magistrum vocabant, vir ingeniosus et dicax, erat in urbe. Hunc advocans Michael induxit in stabulum, ostendens ei ineptum domus instructæ ornatum; tamquam ab eo laudari volens, dicensque perpetuam se nominis famam sperare ob ejusmodi operis constructionem. Ipse vero Imperatori respondit, Justinianus magnam ecclesiam, auro et marmoribus pretiosis eam ornans, ædificavit; et nulla nunc ejus memoria superest: tu vero, o Imperator, sterquilinium fabricans et brutorum receptaculum, dicis propterea te futurum memorabilem? Tunc speratæ ab eo laudis fructu frustratus Michael iratusque, Pauperem-magistrum verberatum raptatumque a se expulit. *Hæc Leo, ideo non credendus de eo agere, quem Synaxarion commemorat, quod Petrus iste neque fidei causa eam in-* E *juriam pertulerit, neque alias a virtute laudetur; sed* λόγιος καὶ σκωπτικὸς *appelletur; et ipso cognomine* Πτωχομαγίστρου *satis distingui videatur ab altero,* ὁ ἐν Βλαχέρναις *dicto.*

sicut et Andreas,

forte sub Copronymo,

AUCTORE G. H.

nam qui sub Michaele, non fuit Sanctus

DE SANCTO ADAMO

ORDINIS S. BENEDICTI

ABBATE FIRMII IN PICENO.

G.H.

VIDE APP. TOM VII MAJI NOT. 111**

CIRCA MCCIX

Firmum *seu* Firmium *urbs Piceni, post Anconam primaria, celebrat hoc die* XVI *Maji festum* S. Adami Abbatis sub ritu duplici, *ob* sacrum ejus corpus, quod in Ecclesia Metropolitana conditum esse *testatur Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ; sed dolet sibi* hujus sancti Abbatis Acta videre non contigisse, neque si extent scire potuisse. *Idem Ferrarius in Catalogo generali postmodum edito, addit* S. Adamum fuisse Abbatem cœnobii S. Sabini, quod tempore S. Gregorii Papæ extitit, ut ex epistola LXXI et LXXII libri VII apparet. *In priore, Papa mandat* Passino Episcopo Firmano, ut conse- C cret oratorium S. Sabini juxta muros civitatis Firmanæ. *In posteriore vero mandat* Chrysantho Episcopo Spoletano, *ut* sanctuaria B. Sabini Martyris concedat Valeriano Notario Ecclesiæ Firmanæ, quatenus in sancti hujus Martyris nomine constructum oratorium possit solenniter consecrari. *Hinc colligimus, si monasterium, quod ibidem constructum fuit, debuerit destrui, sacrum* S. Adami *corpus fuisse ad Ecclesiam Metropolitanam delatum; sed periisse notitiam vitæ ac miraculorum una cum loco prioris sepulturæ et cultus.*

Notitia monasterii ejus ex S. Gregorio,

2 *Hac occasione prædictus Ferrarius addit, quo* ibidem, *Firmi,* apud Minores B. Adami, egregii quondam concionatoris et miraculis corusci, extat memoria: de quo proditum est, illum aliquando ad viam, per loca devia aberrantem, habitu a lupo apprehensum reductum fuisse: aliquando etiam hirundines, inter concionandum obstrepentes, facto illis præcepto ut tacerent, a clamore compescuisse; floruisse autem circa ann. salutis nostræ MCCLXXXVII. *Ita illi* ex Chronica Minorum lib. 5, part. 2. *Eadem de eodem, sed phrasi varia, narrant Rodulfus Tossinianus fol.* 257 *agens de Custodia Firmana, et Lucas Waddingus ad an.* 1234 *num.* 11, *pluraque alia adjungit miracula ex Mariano: sed in Addendis ad tomum.* I, *subjunctis tomo* VII, *agnoscit, ea spectare ad alium* Adamum, *cognomento* Rufum, *qui in Barolitano Conventu requiescit. De neutrius ecclesiastico cultu quidquam nobis constat: diem tamen, quo prioris* Adami- F *Ferrarius meminit, ex occasione* S. Adami Abbatis, *arripuit Arturus in suo Martyrologio Franciscano, tam quam illius Natalem: quod satis est indicasse.*

Alius Firmi apud Franciscanos.

DE S. FRANCOVÆO MONACHO

IN NIVERNENSI GALLIÆ DIOECESI.

VITA

Ex MSS. antiquis ecclesiæ Nivernensis.

XVI *Maji*

Beatus Francovæus, natione Gallus, ex quodam pago comitatus Nivernensis, cui ab eo cognomen inditum est, ortus et procreatus est. Qui cum a tenera ætate optimis moribus, actibus, et disciplinis parentum diligentia instructus ac imbutus esset, brevi admirabiles instituti, animique liberalis sui fructus edidit. Siquidem in vigiliis, jejuniis, orationibus frequens fuit, ut omnibus admirationi esset. At in eleemosynis pauperibus largiendis ardentior extitit, ita ut nec parentis vasis argenteis ad pauperum sublevandam miseriam parceret. Qui cum apud se cogitaret, impossibile esse in maximis hujus vitæ deliciis tranquillam ac felicem vitam agere, omnia secularia desideria abjiciens, monasticam vitam elegit. Non immerito igitur Francovæi nomen sortitus est, siquidem ab omnibus vitiis et desideriis humanis francus ac liber, solam virtutem ac pietatem amplexatus est, quæ res homines francos ac liberos efficit. Qui ut eam vivendi rationem prorsus a voluptatibus alienam facilius assequeretur, cœnobium, non longe a natali solo remotum, in honorem D. Martini erectum, sibi, ut cum Fratribus religiose viveret, elegit. Quorum collegio admissus se totum religioni ac pietati devovit; et cum tanto ardore, ut omnes Fratres suos assiduis jejuniis et orationibus superaret. Unde non mediocris invidia, hostis humani generis astutia, inter quosdam Fratres disseminata, in illum exarsit, ut tantam vitæ sanctitatem, quam imitari non valebant, invidiæ veneno delerent et extinguerent. Cum igitur vices obedientiæ adimplere conaretur, quidam invidi ac malevoli Fratres, omnia instrumenta pistoriæ officinæ necessaria, ut contumeliam pateretur, occultarunt ac surripuerunt. Sed aliter quam sperabant contigit: nam non mente corruens, sed in Domino firmiter confidens, munivit se signo Crucis, seque accinxit operi, ita ut absque ullis instrumentis panes confecerit, atque ad alendos Fratres hora solita exhiberit. Verum cum quorumdam improborum hominum malitia et improbitate illius cœnobium dirutum ac funditus eversum flammisque devoratum fuisset; ob tantas calamitates non animum abjiciens et dimittens, se cum fratre Antonio in locum solitarium recepit; ubi diu herbis, radicibus, et eleemosynis contentus vixit. At in extrema senectute natale solum repetere decrevit: sed in itinere defecerant vires, et cum Antonius ejus frater non haberet quo eum vehere posset, duo tauri indomiti, colla jugo ultro submittentes, in patriam reduxerunt; ubi animam multis miraculis claram Dei reddidit.

Pie educatus, deditus abstinentiæ, orationi, eleemosynis, B *cœnobium intrat:* *Sublatis instrumentis panem pinsit.* C *in eremo degit,* *in patria moritur.* E

ANNOTATA

Petri le Venier Pœnitentiarii Autissiodorensis.

Hanc vitam ex MSS. codicibus Ecclesiæ Nivernensis descriptam misit D. Cotignon, addiditque dicti S. Francovæi Officium celebrari in eadem Ecclesia XVI Maji: et Patronum coli in pago sui nominis, duobus a S. Salvio (S. Saulge) leucis. Locus in quem se recepit adhuc nomen retinet: sed cœnobii nullum est vestigium, distatque a S. Francovæo uno milliari. Combusto vero cœnobio, quonam gentium se receperit, ignotum. Omnia silvis et dumis obsita. Nullum est temporis, quo vixit, vestigium: non parentum, non familiæ nomen, non Episcopi aut Regis aut Comitis Nivernensis mentio. In memoria tamen æterna erit Justus.

Hæc dictus Petrus de Venier, cultus Sanctorum procurator diligentissimus, quem ipsi Antissiodori novimus, admirati illustrem ejus in antiquitate historica scientiam. In Directorio Ecclesiæ Nivernensis, pro anno MDCXXXVII *excuso, præscribitur Officium de* S. Francovæo Confessore, *cum commemoratione S. Honorati Episcopi, de quo jam hoc die egimus. In ecgrapho nobis misso constanter* Franconeus *scribebatur, sed impressis potius standum putamus.* F

D. P.

DE S. GENTIO SOLITARIO

BAUSSETI IN CARPENTORACTENSI GALLIÆ DIOECESI.

XVI *Maji*

Vindascini Comitatus in Provincia caput et civitas Episcopalis Carpentoracte, *sub Archiepiscopo Avenionensi, inter postremos tempore, meritis primos Antistites* Alexandrum Bichium *Senensem numerat, qui ad hanc Cathedram promotus anno* MDCXXX, *tertio post anno factus est Cardinalis, cum Nuntium in Gallia Apostolicum ageret. Hic diœcesim suam lustrans, inveniensque ad horæ quadrantem juxta* Baussetum *(quæ parochia est haud longe ab urbe, non minus in temporalibus quam spiritualibus subjecta Episcopo) eremitorium sacellum, in quo* S. Gentius *honorifice tumulatus editiori tumba requiescebat; censuit ad Dei gloriam majoremque Sancti venerationem profuturum, si sacra ejus ossa, exempta de sepulcro, transferrentur in feretrum arcamque ornatiorem, quæ et processionaliter circumferri posset, et in ipsa parochiali loci ecclesia tutius utiliusque servari. Quo anno id factum sit non significavit nobis, qui sequentia de cultu* S. Gentii *nos docuit, rogatus a Domino des Fargues et P. Carolo Fabro, Montiliensis Vicarius D. Veyzon: a quo si ipsum quoque Instrumentum prædictæ Translationis accepissemus, id tanto exhiberemus libentius, quanto minus instructi ab alia quacumque notitia antiqua, quæ quidem scripto tradita memoriæ sit.*

Ab Episcopo facta Translatio corporis:

2 *Ex iis autem quæ nos Vicarius iste docuit, aliud non*

A *in parochiam in qua Patronus colitur,* *non scimus, quam* S. Gentium *Patronum* Bausseti *haberi, et annuo festo de præcepto honorari die* XVI *Maji, cum Missa et Officio de Confessore non Pontifice : idem autem festum ex devotione agi* Montiliis, *Sancti patrio oppido, cujus Communitas antiquissimam in publicis registris memoriam servat Processionis, ad eremitorium et capellam* S. Gentii *duci solitæ die prænominato : quod hodieque servatur, non sine impendio summæ notabilis, eam in rem publicitus erogari solitæ. Oppidum istud vulgo* Monteulx *dicitur, Carpentoracte versus occasum vix amplius sesquileuca distans in sua parochiali ecclesia, itemque in sacello muris contiguo S. Gentii expositam tabulam veneratur, ubi pingitur* *ut et Montiliis et Insulis.* *Sanctus ore juvenili quo viginti circiter annorum ætatem referat, et in habitu Tertiarii Franciscani : quomodo etiam effingitur statua, processionaliter circumferri solita. Atque hæc verosimiliter causa est, cur Religiosi Franciscani oppidi Insulensis, quod quatuor circiter leucis Carpentoracte in meridiem distat, in sua ecclesia* S. Gentio *altare erexerint, ut mirum sit quod non etiam curaverint eum inscribendum secundæ saltem editioni Martyrologii Franciscani.*

3 *Quo tempore* S. Gentius *vixerit, ignoratur : et* B *Sancti fons miraculosus* *quæ popularis traditio de eo memoriter retinet, pauca sunt : videlicet quod in sua illa solitudine, quam dicitur pæne a puero incoluisse, nec aquam nec vinum habens, quibus consanguineos se invisentes quadam die refocillaret utrumque fecit effluere ex rupe, impressis in eam digitis: hodieque monstratur fons jugiter manans, istius (ut fertur) miraculi monumentum perenne. Quæ autem inde fluit aqua, habetur salutaris contra febres, ideoque ad eam hauriendam undique accurritur. Cum vero Insulensis quidam caupo non ita pridem eodem accessisset, curiosus potius quam religiosus, et impura nescio quæ verba capisset lasciviens effutire; cessavit fluxus sancti liquoris. Hoc ille ut vidit, et simul suam culpam agnovit, festinavit delictum expiare per Confessionem, apud* D AUCTORE D. P. *unum ex Franciscanis ibi forte præsentibus faciendam: miratique sunt omnes qui aderant, restitutam subito fonti aquam, cujus beneficio plurimi sanari se oblatione frequenti votivorum anathematum testantur.*

4 *Inter viventis miracula celeberrimum vulgo est, quo dicitur aratro suo junxisse lupum, quia vaccarum* *Dicitur lupo ad aratrum usus,* *unam, quibus ad agelli sui culturam Gentius utebatur, devoraverat. Hoc cum credere cunctaretur Vindascini Castri et territorii nunc Dominus, mox atque domum rediit febri correptum se sensit ; nec prius ea liberatus fuit, quam invocato Sancto fidem miraculo isti se habere professus est. Simili traditione tenetur, natum fuisse Sanctum, parentibus fortunæ tenuis, sed piis : accidisse autem, cum puer prope Baussetum solitarius ageret, ut Montilienses gravi siccitate laborarent, ejusque a patria absentiam crediderint causam incommodi esse, cujus remedium frustra per publicas preces petierant. Ergo coactos a civibus parentes eum requirere : hi autem* *et siccitatem Montiliis depulisse·* *dum reducerent filium, ultroque sonantibus oppidi campanis in occursum essent pueri omnes egressi; non tulisse honorem, quem sibi videbat parari, sanctum puerum ; quin et retro fuisse abiturum, nisi brachio prehensum prohibuisset mater. Tum vero pluviam mox esse* E *impetratam. Hujusmodi etiam beneficium a suis nuper obtentum testatur Baussetensis Presbyter secundarius D. Goudon, postquam supplicabundam ea de causa plebem ad capellam Sancti deduxisset. Atque hæc ex epistola gemina prædicti Vicarii Montiliensis, data circa initium anni* MDCLXXIV. *Plura et distinctiora si colligantur aliquando, partim ex publicis illis scripturis, in quibus fit mentio supplicationis antiquitus institui solitæ cum expressione anni ; partim ex recentiori notitia miraculorum et gratiarum, ad Sancti tam parum noti invocationem impetratarum ; commendabimus ea posteris, in hujus mensis Supplemento laboraturis.*

VIDE AD S. UBALDUM APP. TOM. VII MAJI NOT. 112** D. P

DE SANCTO UBALDO,

EX PRIORE CANONICORUM REGULARIUM

EPISCOPO EUGUBINO IN UMBRIA.

ANNO MCLX.

C *Mons Eugubio imminens nuncupatus S. Ubaldi:* Eugubium, *urbs Umbriæ antiqua, et jam inde a primis pacis Christianæ temporibus inter Episcopales nota, Romanæ Sedi fuit semper immediate subjecta in spiritualibus ; in temporalibus vero eamdem cum ceteris Italiæ urbibus passa fortunam, ac demum Ducatui Urbinati adjuncta, cum eodem revoluta est ad Apostolicæ Sedis dominium, Roboreorum Ducum linea mascula deficiente. Ea, ut nunc est post veteres ruinas instaurata, ad montis cujusdam ab Apennino procedentis radices jacet,* Inginium *dictum antiquitus volunt : quem nostra ætas a sesqui seculo et amplius* S. Ubaldi *montem sacratiori appellat vocabulo, postquam scilicet is locus insigni Canonicorum Regularium Congregationis Lateranensis monasterio est ornatus, tempore Julii X et Leonis X Pontificum Romanorum. Aucto enim religionis cultu, aucta etiam est veneratio Sancti, ante plura secula eo translati, ex ea quam combustam restauraverat Prior, et Episcopus deinde locupletaverat, Canonica simul et Cathedrali ecclesia, Sanctorum Mariani atque Jacobi nominibus et corporibus sacra.*

2 *Vitam ejus mox ab obitu scripsit, et Frederico* *hujus Vita a Tebaldo successore scripta* *Imperatori ejus appellationis primo Mediolanum obsidenti misit,* Tebaldus *successor, præfatus id se facere,* quantum ex relatione fidelium, qui veraciter noverant, addiscere potuit : de miraculis post mortem... ea tantum scribere, quæ vel propriis oculis videre, vel eorum relatione in quibus patrata sunt potuit agnoscere. *Eam Vitam hic damus, a Vincentio Ar-* F *manni, viro eruditissimo et patriarum antiquitatum studiosissimo, nobis communicatam, prout a vetustissimo* Codice originali, in Cancellaria Episcopali Eugubii *datur ut est missa Frederico Imp.* exhibito ac producto, extracta et transumptata fuit, per Comitem Gabrielem de Gabrielibus Patritium Eugubinum, a publico et generali Consilio et Civitatis Eugubii cum mandato Procuræ electum anno MDXCIII, ad hæc et alia spectantia ad eumdem Sanctum produci et exhiberi, extrahi et transumptari faciendum. *Creditur hæc secundis curis expolita paululum ab ipsomet Tebaldo et nonnullis additionibus aucta, cum esset mittenda Imperatori, quem prologus epilogusque appellat cum titulis* Majestatis *et* Serenitatis. *Sine talibus titulis eadem Vita scripta ad ipsos S. Mariani Canonicos, tamquam ad* Fratres, *solo utitur titulo* Caritatis vestræ. *Et hoc modo haberi eam in libro* Re- *Eadem ut primum scripta pro Canonicis, bis impressa.* formationum annorum MCCCXXVI usque MCCCXXVII existente in Cancellaria Palatii d. civitatis, *testatus est* Octavius Castelloctus Notarius publicus, *fidem faciens anno* MDCXXII, *quod* aliis negotiis impeditus ipsam per alium sibi fidum exemplari fecit, et facta collatione concordare invenit : *itaque eam Perusii imprimendam sequenti mox anno curavit* Carolus Oliverius Vicentinus, Civis Eugubinus, Canon. Regul. Lateran. et in ejusdem urbis S. Ubaldi ecclesia Præpositus.

A positus. *Sed in hac editione non optima fide actum esse deprehendens prælaudatus Vincentius Armanni, operæ pretium duxit eamdem, cum ipso originali sub arbitrio Cancellarii denuo collatam emendatamque, in epistola ad Magnam Etruriæ Ducissam Victoriam, inserere* 3 *parti Epistolarum suarum : cui quod in altera posteriori vita accessit satis habuimus his signis* [ ] *indicare.*

Eadem in MSS Belgicis sub nomine S. Theobaldi,

3 *Eamdem Vitam, sed absque Prologo, et nomine* Ubaldi *in* Theobaldum *mutato, inveneramus in MS. Carthusianorum Leodiensium ; et prius quam prædicta accepissemus, aptaveramus prælo, collatam cum MS. Ultrajetino S. Salvatoris ; in quo præter mutationem nominis, addebatur in fine nota temporis hujusmodi :* Floruit autem S. Theobaldus anno Domini MCCX, cujus Translatio est prima die Julii. *Hoc postremum de alio, vere* Theobaldo *dicto, perque Galliam ac Belgium propter Reliquias varie distributas celeberrimo, de quo agemus mense Junii, verificari sciens Surius, anno* MDLXXIV *Sanctorum Vitis recudendis inserturus hunc quoque vitam (sed mutato nonnihil stylo restitutoque* Ubaldi *nomine, sicuti docebat eum nescio quæ aut ubi facta impressio) diem quidem Translationis omisit, annum tamen*

B *quo floruerit ex MS. illo suo retinuit. Verum primos*

et anno 1210 pro 1160

anni sic notandi auctores non credo aliud scripsisse quam MCLX ; *ubi deinde socors aliquis librarius* C *pro* L *transscribens, aliis pluribus dedit exerrandi occasionem. De hoc enim dubitari non sinit historia et successio Eugubinorum Episcoporum, itemque ætas tam Honorii Papæ II, sub quo Perusinum Episcopatum recusavit Ubaldus, Eugubinum haud diu post coactus admittere ; quam Friderici Imperatoris, ad quem missa Vita. Idem confirmant marginales Additiones adscriptæ alteri vetustissimo vitæ exemplari, unde aliquam miraculorum appendicem damus, in quibus expresse dicitur, quod* migravit venerabilis Pastor Episcopus Ubaldus... anno Domini millesimo centesimo sexagesimo, anno Episcopatus sui trigesimo primo. *Et hoc optime convenit cum charactere expresso per Tebaldum num.* 21, *ubi ait, quod* sequenti nocte, quam sancti Pentecostes dies Dominicus præcesserat, migravit ad Dominum, *id est die* XVI Maji, *quem ab omni retro memoria Eugubini observant, ut Sancti sui Protectoris natalem ; ejusdem Translationem* XI *Septembris soliti celebrare. Nam anno* MCLX, *et alio nullo per omnes proximos* LXXVIII *annos, celebratum est Pascha* XXVII *Martii, et Pentecoste* XV *Maji, Cyclo lunæ* II *solis* XXII, *litteris Dominicalibus* CB.

quo Ubaldus obiit 16 Maji.

C 4 *Quæ Vitæ compendia habeantur apud Petrum de Natalibus aliosque, nihil attinet commemorare : recentiores hujus ac superioris seculi scriptores recensebimus post Vitam in* Gloria postuma, *ibidem etiam daturi miracula, accipienda ab Oliverio prælaudato et Michaele Angelo Eugenio, qui ambo Italice scripserunt edideruntque vitam, alter Perusii anno* MDCXVI, *alter Romæ* MDCXXVIII *sæpius a nobis in Annotatis nominandi. Ambo autem adscribunt Sanctum Congregationi* Canonicorum Regularium Lateranensium, *seculi Stephanum Cremonensem uno seculo anteriorem, a quo scriptam et editam Latine vitam frustra optavit adipisci Surius, æque ac nos. Sed magis optassemus videre et obtinere, id quod dicitur Stephanus habuisse,* Hieronymi Jordani Prioris Tifernatensis opusculum, quod de ejusdem S. Ubaldi vita, eodem pœne vivente conscripsit. *Ab hoc sane nullam fieri mentionem Lateranensium tanto sum securus magis, quanto certior S. Mariani Eugubinos Canonicos, seculi* XII *initio nihil minus quam Canonice viventes, deinde a S. Ubaldo adductos esse ut susciperent* Apostolicæ institutionis Regulam, *qualem suis* in ecclesia B. Mariæ in Portu *Ravennate Fratribus, præscripserat Petrus de Honestis, et Paschalis II approbaverat anno* MCXV ; *quamque iidem S. Mariani Canonici professi tenuerunt usque*

Ab Italicæ Vitæ auctoribus allegatur Jordanus coævus :

qui certe non adscripsit Sanctum Canonicis Reg. Later.

ad annum MDXV, *quando Leo X ipsos ab ejus observatione* D *absolvit. Hi enim uti nunc non sunt, ita nec tunc, nec unquam antea, ulli Regulari plurium monasteriorum Societati fuerunt devincti ; sed vixerunt uni Priori a se electo subditi, absque ullo ad alium Superiorem Regularem respectu, tam ante quam post reformationem susceptam, ab eoque (si necesse esset) ad solum Romanum appellabant Pontificem, prout ex eorum archivo, publicisque ab anno* MXXIX *usque ad secularitatem inductam, instrumentis, demonstrare paratus est Vincentius Armanni.*

5 *Verum quidem est, quod idem ipse qui Portuensem Regulam approbavit Paschalis, etiam Lateranenses suos Canonicos studuerit reformare, secundum formam Luca acceptam ab iis Clericis, qui jam inde ab initio seculi undecimi ad S. Pantaleonis cœperant communem vitam ducere ; deinde ad S. Frigidiani transeuntes, suavi Canonicæ conversationis odore etiam Romanam Curiam afflarant. Verum* Lateranenses *illi sic reformati, nullum formabant Ordinem, id est Congregationem plurium ab uno communi capite pendentium monasteriorum : sed ut ipsi sui erant juris et independentes a Lucensibus, a quibus tamen Priorem et socios aliquot causa instructionis commodatos acceperant : sic et* Eugubini *in nullo pendebant a* Portuensibus, *licet ab eis* E *vitæ formam mutati : et utrique nihil commune habebant cum* Lateranensibus *atque* Lucensibus, *præter propositum vitæ in communi et ex communi ducendæ, juxta ecclesiasticos Canones et Regulam Sanctorum Patrum, usu potius quam scripto comprehensam : unde fiebat ut varii varias Constitutiones sibi conderent, Quidam etiam Regulam a S. Augustino, pro Sanctimonialibus scriptam et viris qualitercumque aptatam, cœperunt profiteri : quæ Regula, auctoris potius nomine quam sufficientia sua commendata, denique facta est communis omnibus Canonicam vitam Regulariter ducentibus, ex eo maxime tempore, quo disciplina ecclesiarum Canonicalium denuo collabascens, institutione Congregationum Regularium cœpit ad perpetuitatem certius stabiliri.*

cum quibus Eugubini et Portuenses non uniebantur,

sed sui juris singulæ Canonicæ erant.

6 *Et harum quidem Congregationem præcipua inter plures nunc est ea, quæ primum* Frisionaria *vel* Frigdionaria *dicta, a colle hujus nominis tribus ab urbe Lucensi milliaribus, ubi originem sumpsit circa annum* MCCCC ; *et Lateranum introducta, obtinuit titulum* Lateranensis *anno* MCCCCXLVI. *Pro qua cum D. Hippolyto, ipsius Congregationis Procuratori ac Syndico et Præposito S. Ubaldi, probandum esset anno* MDXIII, quod accesserit expressus consensus Capituli et Canonicorum Eugubinorum ad imponendum et locandum F novum Ordinem in d. ecclesia S. Ubaldi ; *produxit Instrumentum, in publica forma rogatum a Matthæo Bartholomæi de Ponto, quo continebatur,* quod Canonici Eugubini et Capitulum ipsorum consenserunt et licentiam concesserunt, ut in loco S. Ubaldi ponatur novus Ordo et nova Religio. *Quidquid igitur vel Lateranenses in supplici ad Julium II libello, pro obtinendo loco isto, et in alio ad Paulum V, pro S. Ubaldo in Breviarii Kalendarium referendo dixerunt ; aut ex ipsis in sua brevia transtulerunt prædicti Pontifices ; id nullam efficaciam habet ad probandum, quod Ordini Canonicorum Regularium Lateranensium adscribendus sit S. Ubaldus, licet vero* Canonicus Regularis *fuerit ante Episcopatum ; fortassis etiam Regulam* S. Augustini *professus, quod solum et summum in Romano Breviario nunc legitur, omissa prudenter voce* Lateranensis. *De Regula Augustiniana legi potest Nicolaus Desnos, Prior Conventualis Magister et Administrator generalis Majoris Domus Dei Pruvinensis Ordinis Canonicorum Regularium D. Augustini, in libro Parisiis impresso* 1674 *qui titulus* Canonicus Secularis et Regularis, *ubi lib.* 3 *cap.* 22 *quærit* An D. Augustinus Regulam Clericis præscripserit, *prout affirmat et*

Congregatio Lateran cœpta an. 1400.

obtinuit an 1513 ejus ecclesiam, et ipsum sibi

A *et totis nervis probare nititur Gabriel Pennottus lib.* 1 *cap.* 18; *concludit autem Nicolaus ita feminis scriptam esse, ut viris ægre aptari potuerit, omnino autem insufficiens fuerit, præsertim Clericis : deinde docet,* quo tempore et quo auctore epistola 109, Sanctimonialibus exarata, in Regulam Clericorum emerserit. *In his autem sic Pennottum redarguit, ut hic vel maxime videatur intelligi velle (quod de eo dixit in epistola ad Lectorem, quodque non illi tantum, sed aliis etiam pluribus Eremiticorum præsertim Ordinum historicis ab Elia, Augustino, Hieronymo originem suam repetentibus congruit)* in plerisque maximi momenti scituque necessariis siluisse; et in difficilioribus nimis probando, aliquando parum vel nil probasse.

ac Regulæ S. Augustini arrogavit.

7 *Ex altera epistola D. Vincentii Armanni ad D. Carolum Curtari Advocatum Consistorialem, quo mediante etiam Opera illius liberaliter nobis donata diriguntur in Belgium, intelligitur, sub hodierno Innocentii XI Pontificatu agi per Serenissimam Ducissam Victoriam, Ferdinandi Magni Ducis viduam, Cosmi III feliciter nunc regnantis et Francisci Mariæ nunc Cardinalis Medicæi matrem, ut Officium* S. Ubaldi *ab universo Clero celebretur ubique ritu Duplici. Idem negotium dicitur ab eodem jam pridem agi cœpisse sub Clemente Papa VIII anno* MDXCIII, *procurante ex publico mandato Comite Gabriele de Gabrielibus (qua scilicet occasione transcriptum fuit exemplum Vitæ quod sequimur) interque alia MSS. illius Comitis, apud ejus nepotes Michaelem-Hieronymum et Raphaelem asservata reperiri informationem, oblatam Cardinalibus sacræ Congregationi Rituum præsidentibus, ubi inter alia legitur, quod* ex historia vitæ per B. Tebaldum compositæ fuit antiquitus compositum et ordinatum Officium proprium S. Ubaldi pro die Festo et per Octavam atque pro Feria III, acceptis inde Lectionibus viginti septem aliisque sacri Officii partibus : quemadmodum videre est in antiquissimo Breviario manuscripto in membranis, quod in Cathedrali ecclesia servatur. *Cujus Officii usus cur fuerit ante Concilii Tridentini Decreta abrogatus, vehementer miror.*

Agitur pro obtinendo Officio Duplici,

B

quod olim fiebat cum 27 lectionibus de Vita.

8 *R. D. Offredus, olim monasterii S. Petri de Eugubio Abbas, in Præfatione ad Annales (ut credo) Urbis Eugubinæ, teste eodem Vincentio Armanni in præcitata epistola,* Multis, *inquit,* sanctissimisque Episcopis illustratur hæc civitas, quos summam divinamque Clementiam pro populo olim sibi credito assiduis precibus orare, procul dubio credimus. Ex his fuerunt, beatæ memoriæ Joannes Laudensis, olim B. Petri Damiani discipulus, Stephanus, Ubal-
C dus, Raphael Salutius, et piæ memoriæ Villanus, omnes Deo dante in hunc usque diem signis et miraculis præclari. *Adolescentem* Ubaldum *a S. Secundi ecclesia ad suam S. Mariani reduxit* Joannes, *et colitur die* VII *Septembris; cujus translationem factam anno* MDCXLVIII *habemus Italice descriptam et impressam a Vincentio Armanni : Vitam vero compositam a Joanne Cardinali, eodem scilicet qui Episcopum faciendum curarat, ab Ughello laudatam, apud Jacobillum a nobis visam, optamus nancisci; licet habeamus aliquod ejus compendium, conscriptum ab Anonymo Monacho sanctæ Crucis fontis-Avellanæ, cum hac ab alio addita nota :* Temporibus istius B. Joannis Episcopi Eugubini, B. Ubaldus juvenculus erat et virgo purissimus, et litteras ecclesiasticas bene didicit, prius in Canonica SS. Mariani et Jacobi, et postea in ecclesia S. Secundi. *De* Raphaele Salutio *nil nisi nomen Ughellus reperit, nedum vitæ aut cultus monumenta aliqua. De* B. Villano *egimus* VII *Maji fere ex Jacobillo, quibus addi posset hæc quoque nota, prædictæ Vitæ S. Joannis adjecta his verbis,* Circa annum Domini MCCXXX, VII [Maji] S. Villanus fuit Episcopus, in latere montis subter arces constituto.

Mentio ejus post Vitam S. Joannis Ep. decessoris :

inter successores Beati duo :

9 *Sed ante omnes istos fuerat commemorandus* Rodulphus, *a S. Petro Damiano Epistola* 19 *ad Alexan- D drum Papam II tantopere laudatus statim a morte, quam obiisse dicitur* XXVI *Junii* MLXX *: ubi corrigendus Ughellus, laudem a S. Petro Damiano attributam* Rodulpho, *errore calami tranferens ad ejus decessorem Theobaldum seu Tedaldum. Porro* ex iis, quæ ab *eodem* Petro Damiano, eremi sanctæ Crucis perpetuo cultore, scripta et notata reperiuntur, *colligit D. Maurus Joannis de Soperchio, Vicarius monasterii S. Petri Eugubini, in memoriis MSS. a Vincentio Armanni in epistola ad Carolum Cartari allegatis, quod* inter sanctissimos complures Episcopos civitatis Eugebinæ, Decentius, Gaudiosus, Fortunius et Deodatus summa doctrina et religione floruerunt, de quibus B. Hieronymus quandoque meminerit. *Nos hæc nomina apud SS. Hieronymum et Petrum Damiani necdum reperimus, nec reperisse videtur Ughellus, nisi forte solius Fortunii apud Petrum. Idem vero Ughellus, in ordine Episcoporum Eugubinorum, locum* VII *dat* Decentio; *cujus tempore, scilicet anno* CCCCXVI *quia pœne desolata fuit civitas Eugubina, præsumit ipse ejus alibi pauperem vitam ducentis inopiam a S. Hieronymo indicari, in quadam Epistola, hisce verbis :* Ubicumque fuerit Episcopus, sive Romæ, sive Eugubii, sive Constantinopoli, sive Regii, sive Alexandriæ, ejusdem est Sacerdotii. *Locus deinde* XIV, XV, XVI *datur* Gaudioso, Fortunio, Deodato, *ut notis anno* E DXC, DCIII *et* DCLXXX, *sed sicuti Ughellus nemini istorum tribuit titulum* Sancti, *sic nec alicui puto cultum publicum Eugubii obtigisse.*

AUCTORE D. P. Rudolphus prædecessor laudatur a Petro Damiano ut Sanctus,

an etiam alii?

VITA

Per Tebaldum Episcopum successorem.

Ex MS. Cancellariæ Episcopalis.

EPISTOLA DEDICATORIA.

Federico Romanorum Imperatori Tebaldus, contra votum et meritum Eugubinæ Ecclesiæ Electus, cœlestis Regni Diadema perpetuum. Vitam scripturus et miracula viri Dei Ubaldi, quidquid memoria de eo dignum veraciter addiscere potui, Vobis fideliter destinare decrevi : cui tantam gratiam Divinæ bonitatis clementia contulit, ut ejus et suavissimo alloquio perfrui, et sacris merueritis benedictionibus roborari : cujus etiam pietas divinitus edocta, sanctitatem ejus et reverentia obsequii et oblatione F protestata est muneris. Nondum viderat eum vestra Majestas coruscantem miraculis, et tamen devotissime venerata est ejus gloriam Sanctitatis. Unde gloriari Vos in Domino, et exultantius convenit gaudere, quia divini muneris fuit gratia, quod eum, qui tantis modo fulget mirabilibus vivifice mortuus, Sanctum meruisti intelligere mortaliter vivum. De cujus ego ortu, et vita, nec non et obitu, tantum scribere decrevi, quantum ex relatione fidelium, qui veraciter noverant, addiscere potui. Nam de miraculis ejus, quæ post vitalem ejus mortem propter eum Dominus fecit, ea tantum scribere volui, quæ vel propriis oculis videre, vel eorum relatione in quibus patrata sunt potui agnoscere. Pauca vero de illis etiam, istis et probis viris referentibus, in longinquis et remotis partibus veraciter facta fuisse percepi. Fideliter igitur vestra Serenitas credat, quidquid præsens scriptura de B. Ubaldo Gloriæ vestræ commendat.

CAPUT

A

CAPUT I.

Vita S. Ubaldi ante Episcopatum.

Beatus itaque Ubaldus, Eugubina Civitate progenitus, nobilis quidem genere, *a* sed nobilior effulsit integritate vitæ. Cum esset infantulus, et adhuc in cunis vagiret, patre orbatus, traditus est Deo per quemdam suum patruum, religiosum videlicet virum, nomine *b* Ubaldum. Traditus est autem nutriendus sub disciplina Ecclesiastici Ordinis, et oblatus est Priori ecclesiæ sanctorum Martyrum Mariani *c* et Jacobi. Qui cum jam factus esset docilis, litterarum studiis traditur : et in eadem ecclesia *d* divinas litteras studiose docetur. Sed cum jam ad intelligibilis ætatis tempus venisset, et illius ecclesiæ Clericos inordinate vivere, nulliusque religionis regulam servare videret, ad ecclesiam S. *e* Secundi se contulit, ibique per aliquantum temporis honestissime vixit. Tardius quippe venturæ maturitas senectutis, honestate jam gravem reddebat ætatem adolescentiæ.

A pueritia Clero adscriptus,

B

recusat uxorem ducere.

2 Videns autem Beatæ memoriæ Joannes *f* Grammaticus, prædictæ Civitatis Episcopus, religiosæ conversationis adolescentem, ad ecclesiam suam eum studuit revocare : et gravitate ejus paterno amore congaudens, sæpe illum secum faciebat manere. Cui quadam die quidam amicorum suorum secretius loquenti, carnalis affectu amicitiæ *g* motus, talia verba dixit : En hereditatem parentum tuorum consanguinei tui retinent ; et tu nullum inde lucrum, nullumque servitium habes. Duc uxorem, quæ nobilitatem tuam deceat, et recuperatam viriliter possidebis hereditatem tuam. Ad quem vir Dei Ubaldus taliter respondit, dicens : Absit ut quam semel Domino consecravi virginitatem meam amittam, et integritatis meæ munditiam muliebri luxuria polluam. Quantum autem ad hereditatem meam spectat, portio mea in terra viventium, et pars hereditatis meæ est Deus meus.

Prior in Cathedrali factus.

3 Cum autem Dei famulus adolescentiæ annos seniliter transisset, et morum illum gravitas omnibus commendaret, in prædicta ecclesia sanctorum Martyrum Mariani et Jacobi Prior efficitur, et Prælationis Ecclesiasticæ dignitate communi omnium voto honorifice sublimatur. Et quidem suscepti Prioratus dignitas satis erat honorabilis; sed, qui suscepti fuerant ad regendum Clerici, omni honore et reverentia erant indigni. Nam in prædicta ecclesia nulla tunc temporis Ordinis observantia, nulla prorsus religionis colebatur memoria. Mercede annua erat conductus, qui campanas pulsaret in hora Officiorum : et quia Clericorum unusquisque in domo propria epulabatur et dormiebat, tota fere observantia ecclesiastici cultus custodiebatur in pulsu nolarum. Claustrum patebat omnibus, viris scilicet ac mulieribus, nec ullo ibi tempore porta claudebatur. Quisque habebat pellicem suam, et relicta disciplina ecclesiastici Ordinis, turpitudini et luxuriæ serviebat muliebri.

C

depravatos Canonicorum mores

4 Quid igitur vir Domini faceret? unde consilium, unde adjutorium speraret? Videbat ecclesiæ suæ navim ita confractam, et tempestuosis procellis undique quassatam. Quatiebatur Deo devotus animus, fluctuans in medio tempestatum ; quia in medio perversorum hominum frater erat draconum et socius struthionum. Sed Dominus, qui verbum evangelizantibus dat virtutem multam, Priori suo Ubaldo evidenter largitus est opem suam. Nam primum de omnibus illis Clericis tres sibi cum adjutorio Domini adjunxit, quos benignis suasionibus servando Ordini secum arctius copulavit : cum quibus quantum poterat regulariter vivere, et claustrum, et mensam, et dormitorium, et chorum studebat canonice tenere.

corrigere satagit :

D

5 Postmodum vero ad ecclesiam B. Mariæ in Portu *h* perrexit, ubi satis honeste Apostolicæ servabatur regula institutionis, et splendor in omnibus fulgebat totius sanctitatis. Ibi ergo tribus mensibus sub disciplina Fratrum illorum regulariter vixit : quatenus discipulus veritatis factus, sine errore postea doceret, quod primum visu et auditu veraciter didicisset. Scriptam itaque Canonici Ordinis regulam rediens attulit *i* [et in ipso suo regressu, licet itinere fatigatus, numquam jejunium solvit. Cum autem in quodam nemore cum socio dormitasset, exinde surgens codicem Regulæ oblivione dimisit, et solicitus pro libri amissione, vel saltem devastatione, propter imbrem maximum, qui ceciderat, rediit. Librum reperit ubi dimiserat juxta viam, nec raptum ab homine, nec a pluvia madefactum] eamque Regulam Fratribus omnibus proponens, divino comitatus adjutorio servandam injunxit. Factumque, ut ex illo jam tempore cuncti reglariter viverent, et Canonicum Ordinem omnes devote custodirent.

et Portuensium regulam per trimestre expertus,

suos juxta eam reformat.

E

Canonicam combustam

6 His ita compositis, civitas Eugubina ex maxima parte comburitur et terribili Dei judicio venerabilis Ubaldi Canonica funditus *k* concrematur. Cujus damni dolore acriter mœstificatus, Priorem eremi *l* Fontis-Avellanæ Petrum Ariminensem adiit, cujus vita in Dei servitio admodum habebatur mirifica, et præconium sanctitatis longe lateque clarius coruscabat. Huic ergo simpliciter innotuit, quia et Prioratum deserere, et locum mutare vellet. A quo benigna increpatione correptus, et rationabili exhortatione commonitus, didicit virum Dei, sicut aurum in fornace in tentationibus probari, et coronam non nisi legitime certantibus posse largiri, graveque nimis se peccatum perpetrare, si creditos sibi Fratres in tali adversitate relinqueret. Credidit homo Dei Ubaldus tanti viri exhortationibus; et festina cum alacritate rediens, cœpit et combustam ecclesiam, Deo se in omnibus adjuvante, reficere, et amissarum rerum damnum solatiantibus amicis et vicinis viriliter reparare. Atque ita in brevi tempore divinitus adjutus, non solum omne damnum ecclesiæ combustæ restituit; sed etiam in prædiis et possessionibus, ceterisque humanæ vitæ necessariis, eam tantum augmentavit, ut incendium illud, non detrimentum intulisse, sed emolumentum potius et religionis et substantiæ probatum sit præstitisse.

feliciter restaurat.

F

ANNOTATA.

a *Dabimus infra monumenta, ex quibus probatur ad* Baldasinam *familiam spectare Sanctum : ibi autem Pater ejus non vocatur*, Rorardus, *uti Oliverius et post eum Jacobillus scribunt; sed* Roualdus : *unde vero idem Oliverius acceperit* Julianam, *Sancti matrem, ex familia* Baldescorum Perusinorum, *non reperio.*

b *MS. Leodiense* Walericum *appellat, MS. Ultraject.* Theobaldum : *utrumque hinc corrigas : nec enim dubitamus quin Eugubinis MSS. potior sit fides habenda. Oliverius putat eumdem etiam fuisse Sancti patrinum, atque ideo suum ei nomen posuisse.*

c SS. Marianus et Jacobus, *Martyres Afri Patroni ecclesiæ Cathedralis, de quibus egimus* 30 *Aprilis.*

d *Oliverius ad* S. Secundi *collocatum ait, inde traductum* Fanum *studiorum causa; ubi singulare ediderit modestiæ exemplum, dum in transitu cujusdam Reginæ oculos pallio velavit, ne ipsam comitesque videret. Eugenius rem pluribus exaggerat amplificatque, et Imperatricem Bertham nominat, Henrici IV uxorem, quæ Romam ibat in occursum mariti, ibidem a Clemente Antipapa coronanda cum illo. Annum hæc indicarent* 1084

Incerta quædam de S. Ubaldi pueritia.

A 1084 : *quando in ejusdem Eugenii calculo (qui putat Sanctum fuisse natum anno* 1074) *decennis solum fuisset Ubaldus. Et ipse quidem Fanensis commorationis aliam quam studiorum causam comminiscitur, eo quod nec Universitas unquam fuerit Fani (sicut supponere videtur Oliverius) nec graviorum disciplinarum capax pueri ætas. Mihi vero ut persuadeatur, alibi quam Eugubii eruditum fuisse Sanctum, antiquiori opus est teste, quam sit Stephanus Cremonensis, circa annum dumtaxat* 1519 *scribens. Quare nec magnam apud me fidem habet, quod iidem Oliverius et Eugenius ex eodem Stephano narrant de* fonte, *quem sitienti inter Eugubium et Perusium matri, duodecimo milliario, in loco Vallis Ingenii dicto, excitarit puer : de quo ignorare malim, cur* S. Ubaldi *servet memoriam, quam divinare cum Eugenio, agnoscente nihil esse verisimilitudinis in eo quod cum matre puer fecisset itinere, siquidem hic adhuc infans fuerit, cum illa obiit, ut videtur ex eodem Stephano deduci.*

ejus fons in via Perusina,

e S. Secundus, *Martyr Ameriensis, Eugubium translatus, colitur* I *Junii. Ibi, inquit apud Eugenium Vandinus in Vita MS. monstrabatur diu cellula, in qua vixit, nunc per ædificationem majoris absidis occupata : erat etiam in horto nux annosa, quæ S. Ubaldi nuncupabatur, credebaturque ejus manu plantata : idemque ait Eugenius se audivisse a senioribus, qui meminerint excusam fuisse circa annum* 1590. *Et in hanc Ecclesiam sub Innocentio* 2 *fuerunt introducti Canonici Regulares an.* 1142, *utique adnitente et juvante S. Ubaldo jam pridem Episcopo.*

cella et arbor ad S. Secundi. B

f S. Joannes Grammaticus *cognominatus, a Paschale* II *ordinatus anno* 1105, *uno solum anno et paucis mensibus præfuit, mortuus* 1106 *die* 7 *Septembris, quo colitur. Sub hoc cum adhuc* Adolescentem Ubaldum *appellari hic video, et alibi* juvenculum; *cogor credere, nequaquam natum esse ipsum anno (ut vult Eugenius)* 1076, *sed decennio aut duodennio serius. Non etiam crediderim Oliverio, facienti ipsum Vicarium Episcopalem.*

g *Contra tam expressam Tebaldi sententiam Eugenius sentit, solicitationem hanc simulatam fuisse dumtaxat, ad sumendum de Sancto experimentum, an revera sic renuntiasset mundo, ut esset Professioni religiosæ faciendæ, et post hoc Ordinibus sacris suscipiendis idoneus.*

h Ecclesia S. Mariæ in Portu *seu* Portuensis *fuit in agro Ravennate, ubi vixit Petrus de Honestis, et collectis ibi a se Clericis seu Canonicis Regularibus Constitutiones scripsit, quas Paschalis* II *approbavit an.* 1115. *Consule Pennottum parte* 2, *cap.* 47, *et quæ ad diem* 23 *Februarii ante Vitam S. Petri Damiani deduxit Henschenius. Obiit vero Petrus iste an.* 1119. *Uterque autem Petrus ab Eugenio confunditur, idemque facere videtur Oliverius, cum ait, quod S. Ubaldus tertio probationis mense inter ejus manus fecerit vota Religionis, in quo redarguitur ab Eugenio, volente quod jam pridem ea emiserit. Idem Oliverius gravius et majori jure redarguitur a Vincentio Armanni, quod textum præsumpserit alterare, sicut fecit primum num.* 3, *pro dignitate* Prælationis ecclesiasticæ, *quam consecutus erat Sanctus, in ecclesia SS. Mariani et Jacobi Prior effectus, supponens* Prælationis regularis *appellationem : deinde hoc loco, ubi simpliciter legitur* ecclesia S. Mariæ in Portu, *scribens* Ecclesia S. Mariæ in Portu Ravennas Can. Reg. Later. *quæ est insignis falsificatio; præ qua excusari possit, quod infra, ubi dicitur* Regulam Fratribus omnibus proponens, *pro* Fratribus, *scripserit* Canonicis. *Interim constat Canonicos Regulares Congregationis S. Mariæ de Frisionaria, quæ posteadicta est Lateranensis, primum sub Martino Papa V accepisse monasterium S. Mariæ in Portu, prout scribit Hieronymus Fabri parte* 1 *memoriarum Ravennatium.*

C

i *Quæ sequuntur, uti et cetera deinceps* [ ] *includenda, in Priori Vitæ hujus contextu non habentur : sed creduntur ab auctore addita in ejus recognitione. Ceterum liber ipse Regulæ seu Constitutionum numquam in lucem datus est, quod sciam, dignus profecto qui in Bibliotheca Sanctorum Patrum aut alia simili collectione locum habeat, ipse per se forsitan plus lucis allaturus obsuris Canonicæ hujus reformationis initiis, quam quæ Pennottus disputat contra alios nonnullos, haud immerito dubitantes, an S. Augustini Regula a Portuensibus, atque adeo ab Eugenio eorum exemplo informatis, fuerit recepta et observata.* D

A. TEBAL. SUCCESS EX MS.

k *Eremus Fontis-Avellanæ distat Eugubio P. M.* 14 *ubi post* S. Petrum Damianum, *anno* 1072 *mortuum,* Joannes Grammaticus *prædictus fuit Prior, et hoc ad Eugubinum Episcopatum vocato,* Petrus *hic* Ariminensis.

l *Oliverius, nullo indicato auctore, addit Ubaldum facto Crucis signo restinxisse incendium, et hinc cœptum haberi a suis Sanctum; quod merito Eugenius reprobat.*

CAPUT II.

Perusino Episcopatu recusato ad Eugubinum coactus Ubaldus, miraculis clarescit. E

Interea beatæ memoriæ Perusinus *a* Episcopus humanum debitum solvit, et vir Dei Ubaldus eligitur ad Episcopatum a Perusinis. Sed cujus erat propositum cœlestem in omnibus sequi magistrum, sicut ille terrenum vitaverat in terris accipere regnum, ita iste Perusinum suscipere devitavit Episcopatum. Nam sicut beatus Evangelista dicit : Postquam de quinque panibus et duobus piscibus satiavit Dominus quinque millia hominum, cum cognovisset, quia venturi essent ut raperent eum et facerent Regem, iterum solus aufugit in montem. Hoc itaque fugiendi honoris exemplum bonus discipulus imitatus, cum cognovisset, quod Perusini de se disposuerant; occulte aufugit, et in eremo, quæ *b* Inter-ambas partes dicitur, per aliquantum temporis se occultavit. Postea inde recedens clam Eugubium rediit, et inde quatuor Clericis assumptis, pedester cum ipsis, sine alicujus vecturæ adminiculo, ad Romanum Pontificem ivit. Cui cum se humiliter repræsentasset, votum animi sui simpliciter innotuit; et quantum potuit per se et per suos amicos Cardinales eum suppliciter oravit, ut eum ad Episcopatum benignus Papa non cogeret, immo potius ab electione facta de ipso Apostolica auctoritate absolveret. Annuit itaque sanctæ memoriæ Honorius Papa *c* tam devotis petitionibus ejus, et nolens contristare, secundum Apostolum, quem in ipso videbat habitare Spiritum sanctum, suscepit preces, exaudivit votum, et complevit desiderium. Reservatus itaque vir Dei Ubaldus divina ordinatione ad Episcopatum Civibus suis, gaudens et exultans Eugubium rediit.

a Perusinis eum Episcopum postulantibus,

Joan. 6

b

excusat se Romæ apud Honorium 2

F

c Eph. 4, 30

8 Post hæc beatæ memoriæ Stephanus Episcopus *d* migravit ad Dominum, et Eugubium, viri scilicet Dei Ubaldi civitas, Episcopali cura viduatur. Cum autem non esset consensus Clericis civitatis eligendi Antistitem, Dei famulus cum aliquantis Romam perrexit, ut scilicet de Romana Ecclesia eligerent, quem sibi Romanus Pontifex Episcopum consecraret. Sed qui lapidem, quem reprobaverunt *e* ædificantes, esse fecit in caput anguli; famulum suum Ubaldum, a civibus quidem suis reprobatum, sed a se cognitore meritorum electum, constituit Pastorem super populum suum. Nam cum prædictus Dei famulus una cum Clericis suis peteret, quos Papa nulla ratione concedere acquievisset; ipse per se Papa divinitus edoctus.

a Eugubinis autem in electione dissentientibus,

e

A. TEBAL. SUCCESS. EX MS.

ab eodem nominatus et ordinatus.

A eductus Ubaldum nominavit, et ut ipsum sibi Episcopum eligerent, qui aderant, Eugubinis Clericis præcepit. Igitur tam honorabiliter electus, et honorabilius postea ab eodem Romano Pontifice *f* consecratus, Eugubium rediit, et cathedram Episcopalem regendam feliciter per secula suscepit.

raris prælucet virtutibus,

9 Jam vero consecrato Episcopo, sicut creverat dignitas honoris, ita crevit virtus mansuetudinis, et omnis bonitas. Nam supra modum humanæ conversationis mansuetus erat et humilis, simplex, benignus, et affabilis. Mortificatio corporis, tolerantia laboris, atque contemptus seculi, plusquam credi possit inerat ei. Nam de patientia ejus quid dicam? cum semper eam inseparabiliter amplexatus fuerit supra mensuram humanam. Verba ejus pauca, sed semper sapientiæ sale condita. Victus parcus, sed discretus, et ideo inani gloria vacuus. Nam cum de omni genere ciborum licet parcissime sumeret, et cenodoxiam familiarem abstinentibus vitaret, pane sicco et arido magis utebatur, quo et corpusculum reficeret, et deliciosis epulis non serviret. Vestitus ejus tenuiter modicus, et magis nutriens, quam expellens frigus: ita humiliter ac temperare abjectus, ut nec pretio carus, nec omnino vilitate foret despe- B ctus. Jam vero de lectuli sui abjectione quid referam? Ubi cum pauca palea, modico sacculo, et vili satis ac valde parvo utebatur operimento. Quando vero asperitas eum frigoris coercebat, jaciebat super se caligas et femoralia. De frequentia vero orationis ejus silere potius quam pauca dicere decrevimus, quoniam in omni tempore omnis locus erat ei oratorium. Et quia patientem eum supra mensuram humanam diximus, justum est ut unum de multis patientiæ illius exemplum ponamus.

Injuriose protrusus in liquidum calcem,

10 Quadam die, dum murus civitatis ædificaretur, et in ipso muro quoddam ædificium cæmentarii facerent, quod vineæ *g* Episcopii, quæ muro subtus jacebat, nimis injuriosum detrimentum afferret; prohibuit, et ne vineæ suæ injuriam *h* facerent humiliter interdixit. Cujus interdictum is, qui operi præerat pertinaciter recusavit: et eum cum injuria impellens, in liquidum cæmentum, quod paratum erat, dejecit. De quo totus infectus cum surrexisset, humiliter siluit: et cum summa patientia, quasi nil passus fuisset ad episcopatum rediit. Sed cives, injuriam Episcopi non ferentes, ei qui injuriam fecerat, non solum domum destruere, et omnia quæ habebat minabantur auferre, sed etiam ipsum vole- C bant extra civitatem longius propulsare. Episcopus autem tumultum populi benigne compescuit, et quasi eum acrius punire vellet, ad suum imperium vindictam reservavit. Ducitur itaque reus ante Episcopum, et interrogatus si ejus vellet observare mandatum, promittit se homo facturum quidquid Episcopus in eum præciperet, etiam si in eum pœnam mortis dictare vellet. Episcopus autem protestatur eum nullo modo suam servaturum sententiam, quam tantum duram in illum promere disponebat. Sed homo cum devotione multa et obtestatione horrenda promittebat se facturum, quidquid Dei vir vellet dictare in ipsum. Stupentibus itaque plurimis, et quid Episcopus præcipere cogitaret expectantibus, Beatus Ubaldus de sede sua surrexit; et ei, qui se in terram dejecerat, approximans; Da, inquit, mihi osculum, fili, et Dominus Omnipotens remittat hoc et omnia tua peccata tibi *i*.

reum subducit vindictæ populari,

et pro pœna osculum petit.

11 Seditio dura quadam *k* die orta fuerat in platea civitatis, et civibus acriter inter se pugnantibus, hinc inde multi vulnerati perimebantur. Quod cum audisset B. Ubaldus, nimium doluit; et ad locum pugnæ velociter currens, anxius pervenit. Sed cum nulla ratione bellum sedare potuisset, in medias acies concertantium cursu rapidissimo proruit, et D inter pugnantium gladios et lapidum grandines, quasi mortaliter vulneratus, se subito in terram dejecit. Existimante autem populo illum esse mortuum, omnia statim arma projiciunt, crines evellunt, et ad tanti patris, ut putabatur, tam tremendum funus viri et mulieres pariter currunt. Ascendit clamor plangentium ad æthera, et unusquisque se reum mortis ejus, se clamat homicidam. Ut autem vir Domini hac arte bellum illud persensit esse sedatum, leniter surgens, nutu manus annuit, et quia nullius dolorem vulneris pateretur indicavit. Atque ita factum est, ut dum Episcopus se tradit morti pro populo, et populus viveret, et Episcopus non periret.

seditiosos pio astu placat,

12 Hic cum apud Fontem-Avellanæ causa quietis frequenter secederet, et ex consuetudine quotidie Missam cantaret, et loci Sacristam *l*, ex eo quod sibi ad id valde habilis esset, multum diligeret; contigit, semel dum ivisset, Fratrem illum infirmari usque ad mortem. Cui cum alii dicerent: Domine, ecce quem amas infirmatur, ait ad illos: Ubi jacet? At illi dixerunt ei: Domine, veni, vide. Cumque ad eum venisset, et salutasset ex more; ait ad eum vir beatus: Licet, Frater carissime, nimium infirmaris, tamen, si tibi placet, facito nobis dari librum E et vestes, et cetera quæ habemus ad Missam necesse. Cumque postulata percepisset, et inter sacra pro ægroto Dominum postulasset, eadem hora Monachus, qui moriebatur, factus est sanissimus, nec expectavit Episcopum in lectulo.

moribundum sanat,

13 Equitabat cum quibusdam B. Ubaldus quadam die ad plebem *m* S. Crescentini: et cum appropinquasset plebi, quidam cæcus occurrit ei; qui ex responsione præcedentium virum Dei cognoscens, cum magnis obtestationibus clamando cœpit rogare, ut sibi manum osculandam dignaretur porrigere. Quam mox, ut cæcus oris osculo contigit, lumen, quod per quadriennium amiserat, recepit. Quo Dei famulus cognito, ei terribiliter interdixit, ne dum ipse adviveret, quod in se factum fuerat aliis intimaret. Sed non potuit manere occultum, quod ad gloriam servi sui Deus voluit esse manifestum: nam ipse, qui cæcus fuerat, multis innotuit, et dum Sanctus viveret multis manifestavit. Ad ecclesiam S. Orphiti *n* consecrandum B. Ubaldus cum aliis Episcopis advenerat, ad quam cum multitudine populi quædam paralytica in carrucula fuerat adducta. Cumque vir Dei, sicut moris est, infulatus coram ea transiret; illa divinitus edocta vestimenta ejus apprehendit, et ei dum fidenter innititur, de carrucula F sane surrexit.

cæcum illuminat,

curat paralyticam:

14 Cuidam cæco responsum est in somnis, ut iret ad Ubaldum Episcopum Eugubii, quoniam ab ipso esset lumen recepturus. Narravit cæcus mane somnium his, qui convenerant ad Missam: et confortatus ab omnibus ne sit piger ad obediendum, venire cœpit ad civitatem Eugubii. Veniens autem divertit ad quamdam cerasum, in qua duo viri ascenderant, qui ejusdem arboris poma legebant. Quos cum vidisset puer, qui eum trahebat ad manum, innotuit ei, et hortatus est ad petendum. Rogavit itaque cæcus eos, qui stabant in arbore, ut sibi pro amore Dei de cerasis darent. Illi respondentes dixerunt: Ascende ad nos, et collige tibi, sicut et nos colligimus. Ad quorum responsum cæcus vehementer erubuit, et corde trahens suspirium, ut sui misereretur rogavit Dei virum Ubaldum. Mirabile verbum! Statim aperti sunt oculi sui: et cum undique circumspiceret, cœpit undique clare videre. Videns autem homines in arbore, dixit: Comedite vos de his cerasi pomis, quia ego gratia refectus sum divinæ propitiationis. Gaudens itaque et exultans cœpit currere ante puerum, cujus prius trahebatur ad manum:

alius cæcus, pro visu recipiendo ad eum missus

illuminatur in via.

A num : et qui per decennium lumen cœli, non viderat, per invocationem nominis B. Ubaldi omnia clare videbat. Venit Eugebium et omnia narravit viro Dei Ubaldo : quod Dei famulus ægre nimium accepit, et increpans eum monuit, ut non suis meritis, sed tantum Divinæ adscriberet bonitati. Extorsit itaque ab eo multis obtestationibus, ut nemini unquam hoc præsumeret referre, quamdiu in hac communi vita ipse cum hominibus viveret. Cum ergo prædictus Dei famulus migrasset ad Dominum, manifeste qui cæcus fuerat omnibus innotuit, quomodo per B. Ubaldum eum Dominus illuminavit.

15 Illis temporibus undecim civitates potentes, cum tota virtute sua convenerunt in unum, et Eugebium venientes castra prope muros posuerunt. *Hostium numerosum exercitum* Tantusque erat populus hostium, ut vix unus de Eugubinis numeraretur ad quadraginta de illis. Ante aliquantos dies vir Dei Ubaldus cum Processione magna triduo civitatem circumiverat, et pro salute populi devotissime omnipotentem Deum deprecatus fuerat. Cum ergo dies pugnæ venisset, Sanctus Dei populum suum prudenti exhortatione commonuit, et ad sperandum indubitanter de cœlo victoriam constanter animavit. B Et isti quidem, Episcopi sui benedictionibus muniti, pergunt ad bellum : Episcopus autem claustri sui ascendit tectum, locum scilicet excelsum, unde videret populum suum. Sed qui Moyse orante Amalecitas coram Israel prostravit, ipse Ubaldo deprecante coram Eugubinis omnes adversarios in fugam convertit. *oratione sua in fugam avertit,* Nam primo congressu pugnæ omnes terga vertunt, fugiunt, arma projiciunt [et dum se salvare cupiunt, omnia sua relinquentes pro nihilo ducunt. Qui enim castra Sennacherib per Angelum suum percussit, et una nocte centum octuaginta quinque millia, Regis Ezechiæ precibus, interemit; ipse virtute suæ potentiæ innumerabilem illum populum famuli sui oratione perterruit; et qui ante per trecentos armatos Gedeonis inæstimabilem persecutus est Madianitarum multitudinem, ipse cum paucis armatis Ubaldi Eugubinorum fugavit hostes. Et quod non minus mirandum est, ita timor Domini invasit omnes, ut in domibus suis reversi tremerent, et præ pavore nimio in cubilibus suis se occultarent.]

16 Cujusdam Presbyteri, Azonis nomine, de civitate Eugubina, digitus manus nimis intumuerat, et inde etiam totam manum tantum dolebat, quod *curat digitum pessime affectum,* nec quiescere, nec dormire ullatenus poterat. Huic C ergo per visionem vir Dei Ubaldus apparuit, et faciens signum Crucis super digitum, Presbyterum liberavit. Expergefactus autem Presbyter, cum in veritate cognovisset se sanum factum; benedixit Deum et Dei virum venerabilem Ubaldum. Veniens igitur, ipsi Dei famulo omnia quæ acciderant sibi narrans, et de collata sibi sanitate reverenter ei gratias referens; vir Dei eum acriter corripuit, et non sine quadam indignatione animi, ut ultra talia non diceret, interminando mandavit.

17 Gloriosus Romanorum Imperator Federicus, *reconciliat urbi Fred. Imperat.* cum ad Theutonicas partes Roma rediret, ab inimicis civitatis ductus, venit Eugubium. Conabantur autem Eugubinorum hostes victoriosi animum Imperatoris, ad subversionem civitatis et perditionem civium, precibus et muneribus flectere. Sed Deus omnipotens, qui sub tanti Patris solicitudine Eugubinos custodiebat, non permisit animum mansuetissimi Imperatoris destitui clementia pietatis. Nam pro salute populi sui eunti dedit Deus gratiam B. Ubaldo in conspectu serenissimi Imperatoris, vel potius Imperatori dedit Deus gratiam in conspectu B. Ubaldi, ut eum Sanctum intelligeret, reverenter susciperet, honorifice tractaret, et quæ vir Dei postulasset libenter annueret *o*. Cui etiam munificus Imperator scutellam argenteam *p* cum multis aliis D muneribus obtulit; et ejus genibus inclinatus, illius se orationibus suppliciter commendavit, atque humiliter postulatam benedictionis gratiam obtinuit. *A TEBAL. SUCCESS. EX MS.* Cumque postmodum Eugubinorum obsides custodiæ sancti Episcopi bonus Imperator reddere voluisset, et Episcopus quieti suæ providens recipere noluisset; parvulum nepotem suum, filium scilicet nepotis sui, humiliter petiit, et absolute recepit.]

18 Hic autem Sanctus Dei, ut dignus esset cœlo purgatus omni rubigine, dure nimis sæpissime flagellatus est in mundo; *variis morbis exercetur.* bis enim fracturam passus est cruris, et semel rupturam armi dextri. *q* Multas etiam alias graves frequenter passus est infirmitates, sed nemo unquam eum in suis doloribus murmurantem audivit, vel aliquod indicium murmuris ex ejus ore percepit. Gloriabatur quippe cum Paulo in infirmitatibus suis, et tunc fortior et devotior erat in mente, quando durius flagellabatur in corpore.

ANNOTATA.

a Januarius *appellatur ab Ughello et Jacobillo, sexto* E *sui Episcopatus anno, Christi* 1126, *vita functus.*

b *Apud Eugenium et Armannium* Inter ambas pares.

c Honorius II, *exeunte anno* 1124 *creatus, obiit in Februario anni* 1130.

d Stephanus *Episc. Eugubinus dicitur obiisse anno* 1128 *apud Ughellum : idque fere necesse est, si Sanctus obiit anno* 1160, *Episcopatus sui anno* 31, *ut infra dicetur.*

e *Hinc forsitan sumpsit Eugenius, ipsum Ubaldum fuisse unum ex iis, circa quos discordabat electio : sed eo casu non existimo Sanctum, Prælaturæ fugientissimum, Romam fuisse profecturum. Oliverius contentionem fuisse ait inter Clerum et Populum : sed opponit Eugenius, quod jam inde ab anno* 1106 *per Paschalem* II *jus suffragii Populo ablatum fuerit, multoque expressius per quamdam conventionem anni* 1119 *inter Calistum* II *et Henricum Juniorem Imperatorem.*

f *Idem Oliverius, citato quodam Trullo Hispano, notat annum* 1145, *annis scilicet* 15 *post mortem Honorii, quod mirum est latuisse Oliverium. Eugenius assignat annum* 1130 *et diem* 15 *Martii, sabbatum ante Dominicam Passionis : sed animadvertens Honorium obiisse mense Februarii, agnoscit erratum videri in* F *mense. Præcedens annus Pascha habuit* 14 *Aprilis, litteram Dominicalem* F, *proinde* 15 *Martii fuit Feria* 6 *ante Dominicam* 3 *Quadragesimæ : in Dominica autem fieri consecrationes Episcopales, notum est.*

g *Oliverius et Eugenius putant hanc esse ipsam eamdem vineam, cujus dominium per liberalem donationem adm. R. D. Julii de Benis, nobilis Eugubini et Præpositi Fanensis, anno* 1607 *obtigit monasterio S. Ubaldi, ad portam hodie S. Angeli dictam.*

h *Injuriam in hoc fuisse iidem volunt, quod ea parte fieret meatus, defluentes ex summo monte aquas in vineam muro subjectam effundens.*

i *Alias injurias simili patientia toleratas addit Oliverius, puta quod consistentem in porta ecclesiæ, ostiarius tam violenter impulerit, ut impacta in ostium fronte copiosus sanguis manarit : quod silentio premi Sanctus voluerit. Item quod extra Portam, Faucis dictam, quæ in Marchiam ducit, occurrens equiti cuidam armato, eique dignitatis causa de via cedere recusans, tam grandi alapa percussus ab eo in maxilla fuerit, ut vultu in rupem impacto vestigium faciei suæ eidem impresserit, quod etiamnum visatur et religiose colatur. Utrumque fabulosum videtur Eugenio, æque ac alia narrata ab Oliverio; videlicet, quod propter fastus secularis neglectum fuerit contemptui habitus a civibus.* 2 Cor. 12 *Alia patientiæ exempla incerta*

A. TEBAL. SUCCESS. EX MS.

A *civibus, et* Idolum baptizatum *aliquando appellatus: item quod recusans ad eorum arbitrium aliquos vulgo exosos excommunicare, desertus ab omnibus, non habuerit qui sibi jam ad Missam parato ministraret, negata a cunctis obedientia, et sic coactus fuerit depositis vestibus sacrificalibus domum redire.*

k *Eugenius a Gibellinis ortam seditionem putat, eo quod civitas parti Guelfæ id est Pontificiæ addicta, ceteros a muneribus publicis excluderet: sed ea nomina et factiones sequenti seculo potissimum invaluerunt.*

l *Idem Eugenius appellat* Fr. Editium; *an forte quia alicubi* Ædituus *scriptus pro* Sacrista?

m S. Crescentinus *seu* Crescentianus *Martyr, Patronus Urbini, passus Tiferni, in cujus agro ecclesiam habet, in via quæ ad lacum Trasimenum seu Perusium ducit, colitur 1 Junii. Eugenius appellat* S. Crescentinum Cantianensem, sub jurisdictione urbis Eugubinæ.

n *Idem asserit hanc* S. Orphiti *ecclesiam fuisse in ipso loco S. Crescentini: et refutat eos qui miraculum ibi factum referunt ad dedicationem ecclesiæ S. Benedicti, haud procul a suburbio S. Luciæ, ubi olim Olivetani monachi nunc Clarissæ resident. Passus hic etiam est Tiferni, et colitur* 10 *Septembris.*

B o *In Marginibus cujusdam Codicis MS. ubi habebatur Vita S. Ubaldi aliquanto contractior, hæc antiquitus annotata leguntur.* Imperator Fredericus, nepos Conradi Imperatoris præteriti, a Domino Hadriano Papa coronatus fuit Romæ, et rediens Spoletum obsedit, cœpit eam et destruxit, quia ei rebellaverat (*facta hæc anno* 1155) et tunc hostes Eugubinorum procurabant ut destrueret similiter Eugubium, cum arcibus in summo montis per appendicias montis ædificatum..... quia Marchiones, Comites et Milites, qui per circuitum in castellulis morabantur, et planitiem et convalles divisas inter se possidebant, timebant ne civitas crescens in pristinum dominium, sicut antiqua, reformaretur et a populis repleretur, et propter hoc ipsis auferretur potentia et districtus quos tenebant; ideo cum Eugubinis discordabant, et sic hostes Eugubinorum Imperatorem Fredericum ad disperdendum Eugubium concitabant. Sed Eugubini id prævidentes, Imperatori obsides transmiserunt, de fidelitate et subjectione ipsorum certum facientes. Demum Fredericus, supplantato Spoleto per Ducatum transiens, Terras alias subjiciendo, appropinquavit Eugubium: et cum in plano juxta S. Benedictum esset pauperculum, vallis et sepibus circumdatum, ad petitionem S. Ubaldi, Fredericus Imperator Eugubinos recepit in gratiam, et bonis eos C munivit privilegiis, nec in aliquo læsit, sed sicut pater cum filiis stetit.

Status Eugubii sub Frederico I tenuis.

p *Oliverius addit* calicem et lipsanothecam, multis Sanctorum Reliquiis instructam: *pro quibus Eugenius ponit,* argenteum Imperialis capellæ instrumentum, ad usum combustæ olim ecclesiæ et nuper restauratæ (*licet incendium istud acciderit ante annos* 20) et digitum S. Joannis Baptistæ: *quem alii tamen a Carolo Magno civitati donatum asserunt.*

q *Hæc ei intra ultimum vitæ biennium accidisse ait Oliverius, additque* abscessum in manu dextera, unde continuo manabat sanguis, dicere solito, juste hanc sibi obvenisse plagam: quia cum primum audivit se Episcopum proclamari, posita super altari manu protestatus est, numquam se consensurum electioni. Item exulcerationem totius corporis, per minutissimas pustulas, adeo gravem, ut quinies de die mutandum ei indusium fuerit, neque sedere posset nisi pedibus alteri sedi impositis: *quod exaggerans Eugenius, negat somnum capere potuisse nisi corpore pendulo inter duas sedes, quarum una humeros, altera tibias sustinebat.*

CAPUT III. D

Mors S. Ubaldi et eam secuta miracula.

Postquam B. Ubaldus ad senilem ætatem graviter pervenisset, et omnipotens Deus prærogativam ejus patientiæ et ceterarum virtutum opera ejus remunerare decrevisset; ut in Regni cœlestis diademate margarita de terra sumpta clarius fulgeret, per biennium fere gravi eum infirmitatis molestia corripuit: et quidquid per suscepti regiminis negligentiam humanitus admisit, quidquid per remissæ mansuetudinis dissolutionem minus discrete pepercit, quidquid denique quocumque modo de terreno pulvere macularum contraxit, et intus caminus decoxit amaritudinis, et foris abluit aqua paternæ percussionis. Misericordia quippe Domini, sicut scriptum est, in statera; et ex adverso, Potus datur in lacrymis in mensura: quatenus nec misericordiæ libra meritum irremuneratum relinquere, nec pœnæ vindicta reatus debeat limitem præterire. Dum autem appropinquasset depositionis suæ tempus, debile ejus corpusculum totis destituebatur viribus *a*: unde factum est, ut decimo die ante migrationis suæ horam, ab ecclesia S. Laurentii *b* Martyris deportaretur ad Episcopatum suum. E

Post biennalem morbum

Ps. 79, 6

domum relatus ab ecclesia, a b

21 Adveniente autem *c* Sabbato, quo sacri Pentecostes vigiliæ celebrantur, divino Spiritu ducti cives cum mulieribus ad Episcopatum veniunt, candelas accendunt, et tanti Patris gloriosum exitum summa cum devotione præstolantur. Per totum ergo diem Sabbati et sanctum diem Dominicum, reverentissime frequentatur, colitur, et custoditur. Beatum se credit, qui ejus manus vel pedes potest osculari. Orationibus ejus omnes se suppliciter commendant: et quicumque se in eum peccasse reminiscitur, summa cum humilitate rogat, ut sibi remittere dignetur. Sequenti autem nocte, quam sancti Pentecostes dies Dominicus præcesserat, migravit ad Dominum. Delatusque in ecclesiam Beatorum Martyrum Mariani et Jacobi honorifice colitur, et celebratur. Currunt populi, non solum de vicinis villis et castris, sed etiam de longinquis urbibus: conveniunt etiam Episcopi *d* et clerici, Abbates, et monachi, omnis ætas utriusque sexus accurrit. Et quia vivus ab omnibus habitus fuerat Sanctus, mortuus non immerito ab omnibus adoratur. Mittunt interea boni cives legatum ad Contadinos suos, cum quibus guerram habebant; et eos, ut ad tanti Patris obsequium securi veniant, vocant: remittunt sibi vicissim culpas: et præcipue nobilibus Contadinis, omnes, quas per guerram contraxerant, offensas ignoscunt *e*. F

c

moritur nocte post Pentecosten,

d

fit concursus ad corpus

e

21 Sed quam gloriose tam sancta anima suscepta fuisset in cœlo, manifestum factum est per corpus, quod mortuum jacebat in feretro; et quidquid in carne vivens meruerat, per exanimata Dominus dignatus est ostendere membra. Cœpit enim divinis coruscare miraculis, qui pannis involutus jacebat humanis; et cœlestium mirabilium ostentare virtutem, qui terreni corporis videbatur amisisse fortitudinem. Nam quædam mulier Calliensis, nomine Maria, per multum temporis ex uno latere fuerat contracta. Hæc ad lectulum, in quo Sanctus jacebat accessit, et plenam fidem mente concipiendo, languori suo misericordiam postulavit. Forte adhuc manui S. Ubaldi *f* manuale defuerat, quod utique, quando Pontificalibus vestimentis fuerat indutus, per oblivionem remanserat: cujus cum camerarius ejus recordatus fuisset, velociter currit, et manuale in manum S. Ubaldi, sicut moris est Sacerdotis, immisit. Mirabile dictu! Mox ut Sanctus, quod de Pontificalibus vestimentis sibi defuerat, accepit, et infirmitatibus

expositum in templo.

f

Sanatur contracta

A infirmitatibus sanitatem reddere, et ex obsessis corporibus dæmones cœpit effugare. Nam prædicta mulier statim Sanctum tetigit, et omnis illa contractio recessit: surrexitque illico sana, et quæ antea consueverat incedere curva, coram omnibus stare cœpit erecta. [Discurrebat ubique velociter, quæ antea vix leviter poterat ambulare; laudes in commune Domino referuntur, campanæ pulsantur, et B. Ubaldus eo gloriosius Sanctus prædicatur, quo ejus sanctitas evidentibus signis manifestius ostenditur.

23 Hoc primum post depositionem ejus miraculorum signum sunt alia multa signa secuta; et sicut evidenter agnoscitur, quotidie sequuntur.] Nam per quatuor dies, quibus inhumatus jacuit, cæcis visum, surdis auditum, et claudis reddidit gressum: mutos etiam fecit loqui, dæmones effugavit, et alios plures diversis languoribus laborantes sanitati restituit. Mariæ quippe de *g* Castillione de Sytria visum: et Martino, qui de sui Episcopatus dominio fuerat, reddidit auditum. Cuidam Puero de *h* Certaldo, qui fuerat claudus, gressum; et Mariæ de Boibo, loquendi restituit officium. Cuidam etiam mulieri de suo comitatu manum per vicennium contractam restituit. Quemdam Majolum de Plebe *i* S. Paterniani de tumore coxæ liberavit. Liberavit a dæmonibus Imyzam de vico Fenocleti, et aliam feminam de Colle S. Donati.

et alii plurimi.

24 In castro etiam, quod Collis de Arbore dicitur *k*, quod videlicet castrum est in comitatu Perusino, jam septennis erat quædam infantula, quæ aurium et linguæ a nativitate officio carebat, pedum quoque ita destituta erat viribus, ut nec de loco ad locum pergere, nec in loco posset per se suis pedibus stare. Hujus itaque mater, cum audivisset mirabilia, quæ per B. Ubaldum fiebant; oravit devotissime Dominum, ut ea in sua filia experiri mereretur. Vocantur interea mulieres, quæ habitabant in prædicto castello, ut portent arenas et lapides ad ædificandum murum. Cum ergo mater præfatæ infantulæ invitaretur a commatre, ut secum iret; conquesta est lacrymabiliter, quia non haberet, cui miseram filiam suam custodiendam relinqueret. Verum quia vox præconis sub banni *l* comminatione urgebat, cum injunctum non posset prætermittere servitium, commendavit filiam attentius sancto viro Dei, dicens: Meorum pignus viscerum commendo tuæ custodiæ, illudque tuæ defensioni servandum dimitto: et, si vera sunt, quæ de te dicuntur, modo in se filia mea ad tui nominis gloriam experiatur. Dixit, et abiit, et injunctum sibi servitium pro tempore persolvit. Cum autem ab opere domum rediret, invenit filiam sum salvam, et incolumem: nam et loquebatur, et audiebat, et propriis pedibus, quod numquam fecerat, ambulabat: ad telam quippe matris accesserat, et quasi texere volens, ad eam sedebat; regressamque matrem ei gratulando respexit, et interroganti quid ageret, voce clara, rectoque sermone respondit. Quod mater, ut percepit, magno clamore Deo gratias retulit, et convocatis amicis et vicinis, non minus de sanitate filiæ, quam illa mulier evangelica gavisa est de inventione dragmæ. Operatus est etiam multas alias virtutes et miracula, antequam poneretur in sepulcro: et quasi medicus de cœlo missus medebatur omnibus infirmitatibus. *m*

alibi autem puella, aurium, linguæ ac pedum usu privata,

sancto commendata a matre

25 Quarto autem die mediante B. Ubaldus ponitur in tumba, et per venerabilium manus Episcoporum, qui convenerant, terræ redditur quod fuerat de terra; sed ut prophetia sancti Viri de eo, quem post ipsum essent electuri, cito compleretur; eadem hora, immo eodem momento, quo Sanctus ponitur in tumba, qui eligendus erat, adveniens ingreditur ecclesiam: atque ita omnium voluntas prophetiæ sancti viri famulatur, ut nullus prorsus, qui aliud sentiret, inveniretur. Et cum pauci essent, qui scirent quid Sanctus prædixerat: omnes omnino, qui aderant illud dicunt, illud affirmant. Sæpius quippe sanctus Ubaldus dicere consueverat, et sciscitantibus se aliquantis non præcipiendo, sed prophetando dicebat; Quia ille reget *n* Eugubinam ecclesiam. Sicque factum est, ut dum ille, quem Sanctus prædixerat, sine mora eligitur; etiam prophetiæ spiritu S. Ubaldus claruisse videatur. Fecerunt sibi interea consuetudinem boni cives, ut per totum fere annum omni die cum candelis accensis ad S. Ubaldum venirent: veniebant autem cum processione omnes pariter cantantes, viri et mulieres: et qui per se non poterant venire, adducebantur etiam infantes. Resonabat Eugubina civitas voce canentium, et coruscabat a splendore luminis candelarum. Nox vertebatur in diem, et totius noctis fugabantur a lumine tenebræ: et quod de Jerusalem per Tobiam prophetatum legitur, Quia per omnes vicos ejus Alleluia cantabitur, videbatur tunc completum in Eugubio, cujus per omnes plateas et vicos laudes Domino reddebantur. Per omnium ora S. Ubaldus canitur, per omnium voces S. Ubaldus prædicatur; et quasi non sit aliud nomen quod nominari debeat, ita S. Ubaldum, S. Ubaldum omnes frequentant.

Impletur ejus prophetia in electione successoris:

D A. TEBAL. SUCCESS. EX MS.

et civibus annum totum festivum agentibus,

Tob. 13. 22

E

26 Totus ille annus *o* fit Eugubinis jubilæus, totus plenus lætitia et gaudio: fit annus ille gratus omnium bonorum ubertate, fit dulcis et amabilis concordia et pace. Quo enim Priori Fontis-Avellanæ ante fuerat intimatum, hoc totum completum est in Depositionis ejus anno. Nam cum idem Prior, qui post ipsum electus est, esset Æsii, *p* quinta decima nocte ante migrationem sancti viri, hoc sæpissime verbum cœpit in ejus ore, tam dormientis quam vigilantis, frequentari: Orietur in diebus ejus justitia, et abundantia pacis. Quod cum duobus Fratribus suis Fontis-Avellanæ mane retulisset, responsum est ab eis, quia in partibus illis ipse pacem faceret. Sed, sicut postea evidentissime claruit, de diebus B. Ubaldi, et Eugubina civitate, tunc significatum fuit; in cujus depositionis diebus, et abundantia pacis est orta, et justitia quæ deberetur pauperibus nata: de qua scilicet justitia Propheta dicit, Dispersit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in seculum seculi. Nam in illo die et anno reformata est inter civitatem et comitatum pacis concordia, et guerra quæ per multum temporis inter eos fuerat ad integrum est sedata. Misericordia etiam in pauperes tam large fiebat, ut contra consuetudinem non haberent necesse inopes rogando postulare; sed magis ipsi rogabantur ut dignarentur accipere. [Peregrini autem ad hospitandum, non solum invitabantur, sed etiam trahebantur]. Dulce satis spectaculum erat videre ducentos et tercentos, interdum quadringentos pauperes in ecclesia comedere, et omnibus quæ necessaria erant affluenter abundare. Afferebantur eleemosynæ de omni genere ciborum, et quæcumque necessaria erant sanis et infirmis afferebantur copiose de villis et castellis. De Eugubinis civibus non est necesse aliquid dicere, quomodo pro Sancti sui amore parati erant omnia dare. Tunc ergo cœpit devotum illud pauperum obsequium, quod Eugubini caritatem vocant: tunc in veritate cœpit pacis et justitiæ pollere abundantia.

pax atque justitia renovatur,

Ps. 111, 9.

F

cum caritate erga pauperes et peregrinos.

27 Sed jam ad enarranda cetera S. Ubaldi miracula veniamus, et quam strictius possumus ea breviando numeremus. Ut autem fides certior adhibeatur, quorumdam liberatorum, et loca, unde fuerunt, et nomina ponimus. Positus itaque B. Ubaldus in sacræ suæ dormitionis thoro, quasi potentissimus Princeps adepto principatu, expellere cœpit dæmonum multitudinem, et omnes morbos omniaque

Sepulto Sancto,

A TEBAL. SUCCESS. EX MS. *liberantur varii energumeni,* q

A que genera fugare infirmitatum. Liberavit quippe quamdam puellam, nomine Bonam, de Castro S. Victorini a tribus dæmonibus vexatam; et Bertam similiter de comitatu q Camerini, a pessimo dæmone obsessam. [Clarium quoque, et Flandulam de Castro Castaneæ, et aliam mulierem de Reggio nomine Mariam, atque quamdam puellam de Anxiano filiam Adalmarii. Salvavit etiam Aduleitam de Fossato, et Bertam de Sigillo. Bonam quoque feminam de Fabriano, et Mariam, et Messaram duas puellas de Postiniano. Berta quoque de Trunca, cum a dæmone vexaretur, audivit ab ipso dæmone, quem patiebatur, quod si inciperet iter ad S. Ubaldum Episcopum, in medio itinere liberaretur. Credidit mulier dictis dæmonis, et cœpit venire ad muros S. Ubaldi. Et quamvis diabolus sit semper mendax, et pater mendacii, in isto tamen ad gloriam hujus Sancti verax fuit: nam sicut dixerat, in medio itinere mulierem sanam dimisit, et ipsa mulier ad B. Ubaldum sanissima, referens Deo gratias, venit.

et ferocior unus in festo Jo. Bapt.

28 In festivitate quoque B. Joannis Baptistæ populus innumerabilis convenerat ad ecclesiam S. Ubaldi; ad quem scilicet populum cum Electus sermonem B faceret inter solennia Missarum, quædam Dæmoniaca venit ad ecclesiam, sed nulla ratione is, qui eam vexabat, intrare permittebat. Clamor populi attollitur, pro salute illius devote Domino preces offeruntur; sed clamor dæmonis vincebat, et superabat omnes clamores plebis. Tandem a multitudine juvenum comprehenditur, trahiturque, et usque ad S. Ubaldi corpus, licet violenter perducitur. Quo mox ut pervenit, sine mora evomit, et sanissima reddita, ad locum, ubi prædictus Electus prædicabat, perrexit. Visa est ergo ab omni populo referens Deo gratias, quæ antea visa fuerat horrendas dicere blasphemias. Sunt ergo sexdecim, quos liberavit Dominus ad vocationem nominis Sancti Ubaldi.

sanantur diversi infirmi:

29 Alios etiam, quos salvavit de diversis infirmitatibus, quanta possumus brevitate perstringere tentabimus. Erexit Bonum, hominem de vico sancti Petri in Scorceto languore guttæ et crurium, et puerum Joannem de Forosempronio omnibus viribus coxarum et crurum destitutum. Reddidit loquelam Benedicto puero de vico Palcadi, quam numquam habuerat; et Basilio de Laureto, qui eam per triduum amittere solitus erat: qui etiam cum esset C paralyticus, integræ est sanitati restitutus. Gaschiliæ quoque amenti et mutæ mentem reddidit, et officium linguæ. Paulum de Colle Nucis a febre, et Mariam de Comitatu Castellano ab ingenti tremore liberavit. Reddidit visum Meldo de Sorbolongo, et cuidam mulieri, quæ vocabatur Burgha de Castello. Duobus quoque Peregrinis Geraldo et Jordano oculorum lumen restituit, quorum scilicet Geraldus penitus lucem amiserat; Jordanus vero cum uno tantum oculo parum videbat. Salvavit Pisarinum de Camerino de ulcere, quod per viginti quinque annos passus fuerat; et quamdam mulierem similiter de comitatu Calliensi, cui nomen erat Altemilia; Martinus quoque de Plano Ravennæ, cum pateretur fistulam duo capita habentem, venire cœpit Eugubium rogaturus pro infirmitate sua S. Ubaldum. Sed dum adhuc esset in via, voluit, sicut consueverat, mutare fistulam suam; solvens autem lentiolum r ita sanam eam reperit, ut nec aliquod signum r appareret cicatricis. Similiter Himelda de Fossato, cum gravem fistulam pateretur in mamilla, veniens ad sepulcrum S. Ubaldi, cum ibi vellet curare fistulam, reperit illam sanam. Eodem modo Stephanus de Plebe Bunginiani ab eodem ulcere est sanatus ante sepulcrum S. Ubaldi. Non dissimiliter Avolina Fanensis salva facta est de ulcere alterius generis D ad tumulum S. Ubaldi.

et mulier serpentem in ventre ferens,

30 [Quædam etiam mulier, nomine Teuza, diu terribilem serpentem in ventre portaverat, cujus cruciatum tam durum patiebatur, ut horis singulis ad mortem duci videretur. Hæc auditis mirabilibus sancti viri prostravit se in terram, et Dominum oravit, fudit preces, et vovit votum, ut Dominus eam liberare dignaretur per servum suum Ubaldum. Sed ut mox de terra surrexit, serpentem cum sanguine evomit; atque ita incolumis facta venit ad Sanctum Dei, votum et gratias redditura. Salvavit Mariam de Pregio, ita per paralysim trementem, ut a nescientibus dæmonium putaretur habere. De eodem morbo Joannem Bonelli de Montelanciani sanavit.] Bertrama de Cortona habebat nares vermibus plenas, quorum cruciatu miserabili dum laboraret, nec per diem nec per noctem poterat dormire; mox autem ut fecit votum B. Ubaldo, vermes cœperunt quiescere. Liberata autem illa cœpit Deo gratias agere, et B. Ubaldo, cujus evaserat meritis, libera a vermium cruciatu. [Multa etiam alia miracula, tam in vita quam post mortem, fecit, pluresque homines utriusque sexus ab infirmitatibus liberavit; cæcos illuminavit, et ab oculorum infirmitatibus visum deperditum restituit: contractos membris et claudos E erexit, paralyticos, membrorum impotentia sanavit]. Pauca autem præ multitudine gestorum vestræ proposui Serenitati de his, quæ mirabiliter operatus est Deus meritis Confessoris sui Ubaldi; rogans attentius, ut si minus eleganter sunt proposita, meæ parvitati veniam non negetis, illi soli gratias agentes, qui mirabilis est in Sanctis suis, et per omnia secula seculorum vivit et regnat. Amen.

et agri omnis generis.

ANNOTATA.

a *Oliverius ait, ipso Paschali festo, id est 27 Martii, invitatum ad Missam populo dicendam, quamvis graviter decumberet, surrexisse et de cœlesti beatitudine atque inferni pœnis addidisse sermonem, quem extrema benedictione concluserit. Eugenius, more suo aliquid addens, præmittit planctus populi consternati ad nuntium de extremo sui Pastoris discrimine, quem ille solatus sit promittendo Missam et sermonem tali die faciendum, quod sicut prædixerat ita præstiterit, viribus miraculo tantisper recuperatis.*

b S. Laurentii ecclesia *hodie Eugubii nulla est. Eugenius scribit, fuisse ipso quo imprimebat tempore destructam, stetisse autem in quarterio S. Martini dicto, qui locus olim extra civitatem erat. Addit ex Vandino Sanctum illuc se recepisse, post Missam Paschalem in Cathedrali celebratam, et totis* 40 *diebus in camera, quam ibi habebat propriam, se parasse ad mortem. Oliverius longius abiit a mente Tebaldi quando scripsit, Sanctum post Missam in festo Ascensionis dictam, eo se contulisse, et ibi transegisse decem ultimos vitæ dies.* F

c *Pentecoste celebratum eo anno fuit* 15 *Maji: ex quo recte sequitur mors obitu in nocte diem* 16 *inchoante. De quo obitu in jam ante citatis Marginalibus Notis sic legitur:* Migravit autem venerabilis Pastor Ubaldus, Sanctus Dei electus, et Sacerdos dignus, anno Domini millesimo centesimo sexagesimo, anno Episcopatus sui trigesimo primo. *Alia autem Vita locum hunc de morte Sancti prolixius extendit, ut sequitur:* Sequenti autem nocte..... B. Ubaldus, in manus Domini devotissime commendans animam suam, in pace migravit ad Dominum; et anima illa sanctissima, in æterna claritate assumpta a Christo et beatis spiritibus et sanctis omnibus æternaliter gloriatur: sacrumque corpus ejus in ecclesia beatorum Martyrum

A rum Mariani et Jacobi cum multa solennitate et reverentia collocatur.

d *Oliverius indicat* Episcopos *sepulturæ præsentes*, Perusinum, Calliensem et Tifernensem: *fuerunt autem secundum Ughellum, Perusinus* Rodulphus, *anno* 1154 *electus; Calliensis* Rogerius, *cui sibi præ aliis familiari dicitur apparuisse Sanctus, rogasseque ut suo funeri interesse vellet; Tifernensis* Petrus.

e *Supradictæ Notæ Marginales:* Post sacrum obitum B. Ubaldi Communitas et Milites et Nobiles Contadini ad pacem et concordiam cum Civibus redierunt. *In alia autem Vita sic legitur:* Mittunt legatos ad Contadinos suos, cum quibus guerram habuerant: eos ad tanti Patris obsequium vocant, et ut secum veniant eos certificant. Remittunt sibi vicissim Eugubini culpas suas; et præcipue Contadinis suis nobilibus et aliis omnes quas contraxerant offensas ignoscunt, et ad mutuam pacem redeunt.

f Manipulum *etiam* Manuale *ac* Manualem *dixit antiquitas, ex primo ejus usu, quo sudarii vel orarii vicem præbebat e manu pendulum: itaque in veteri Romano Ceremoniali MS. legit Cangius*, Habendo Stolam in humero et Manuale in brachio, sicut Diaconus.
B

g *Milliario* 15 *ad Euroboream in Piceno notant tabulæ* Abbatiam de Sitria, *haud procul a monasterio Fontis-Avellanæ, ubi etiam hoc* Castilione *fuisse existimo, sic dictum ad distinctionem alterius prope Callium* a Sicardis *cognominati, alteriusque duplo longius remoti et simpliciter dicti* Castiglione.

h Certaldum, *patria B. Jacobi Camaldulensis,* 13 *Aprilis commemorati, Hetruriæ oppidum, distat Eugubio P. M.* 100 *et amplius.*

i S. Paterniani *vulgo* S. Patrignano, *uti Eugenius appellat. Est hic Sanctus Patronus et Episcopus Fanensis, coliturque* 12 *Julii: Vicus autem hic est in confiniis Perusini Comitatus cis Tiberim.*

k *In Tabulis* Terre di Colle d'Albero, *Perusio duplo propius quam Eugubio.*

l Bannus *hic sumi videtur pro mulcta, per* bannum, *id est publicam proclamationem, indicta iis qui deessent officio: affinia alia significata vide apud Cangium.*

m *Oliverius cap.* 13 *addit* Mulierem ex Acia quinquennio cæcam, ac subito illuminatam attactu sacri corporis; itemque Eugubinam, annis viginti manus unius privatam.

Sucessor S. Tebaldus ante Bonactum.

n *Supple, ex mente Oliverii et Eugenii, ipsiusque ut videtur Tebaldi,* qui cum corpus meum in sepulcro locabitur ecclesiam improvisus intrabit. *Quis autem hic?* Tebaldum, *Vitæ auctorem intelligit Oliverius; et hoc, si non alia, suadere posset vel ipsa nomen suum reticentis modestia. Eugenius nihilominus successorem immediatum vult fuisse* Bonactum, *Priorem Fontis-Avellanæ: nititurque conventione quadam Frederici Imperatoris signata* 10 *Novembris* 1163, *intra primum ab obitu Sancti biennium; Eugenium sequitur Ughellus, sed* Bonactum *dicit fuisse Abbatem monasterii S. Benedicti prope Eugubium: errat autem uterque cum Sanctum scribunt obiisse, Eugenius anno* 1161, *Ughellus anno* 1162. *Porro Vincentius Armanni, in sua ad Horatium Petrozzium epistola parte* 3 *variarum pag.* 468 *evincit ex instrumento Cathedralis Eugubinæ, scripto per Petrum Notarium mense Novembri anni* 1160, Tebaldum *tunc* Electum *appellantis, hujus, non vero* Bonacti *brevem adeo fuisse Episcopatum: notatque jam tum, id est quinto post obitum mense, scribi id factum* ad honorem sancti Ubaldi. *Nihil certe scripsit Tebaldus, quod non videatur eodem quo Sanctus obiit anno gestum: neque convenit ut vir adeo religiosus tam honorifice appellaverit Fridericum ejusque laudarit pietatem, post annum* 1163, *quando jam palam constabat iniquitas schismatis, quod viribus omnibus tuebatur Imperator, in favorem Octaviani contra electionem canonicam Alexandri factam anno* 1159 *mense Septembri. Itaque quod* D *Ughellus dicit obiisse* Theobaldum, *sanctis operibus* clarum, 20 Februarii 1171, *eatenus correctum velim, ut substituatur* 1161; *et sic Episcopatus ejus solum fuerit octimestris dicique deberet paulo ante mortem Vitam sui decessoris scripsisse. Quod autem Ughellus ejus favori datum vult Canonicis Privilegium ab Alexandro III. notatum anno* 1170 *tertio Kal. Novembris, gratis asserit, et solum ex supposito, quia in toto illo privilegio nullus omnino Episcopus nominatur. Interim nota Tebaldum, sexto post Electionem mense et deinde cum Vitam scriberet necdum fuisse consecratum,* Bonactum *vero fortassis mense etiam* 18 *adhuc vocari* Electum: *quia scilicet occasione schismatis suspensæ hærebant Consecrationes Episcopales in Italia, maxime ubi Fredericus dominabatur.*
C

A. TEBAL. SUCCESS. EX MS.

o Totum *ergo* annum *intelligo eum quo obiit Sanctus* 1160, *licet ejus solum superessent menses septem.*

p Æsium *vulgo, inter Eugubium et Anconam Episcopalis civitas, sed Anconæ multo propior ad Æsim flumen*

q *Camerinum urbs Episcopalis ad radices Apennini in Piceno* 25 *p. m. circiter Eugubio distat. Sed non putamus operæ pretium cetera loca hic indicata operosius perquirere.* E

r Lentiolum *pro* linteo, *vulgo* Lenzuolo.

APPENDIX.

In *alio vetustissimo manuscripto, in quo inter plures alias de Vitis Sanctorum Historias habetur eadem S. Ubaldi Vita, sed absque præfatione illa Tebaldi electi, ac etiam interdum stylo suo immutato, illius sub fine hæc de eodem Sancto miracula, recenti eo tempore manuaddita fuerunt, quæ ideo hic etiam seorsum descripta sunt, et referuntur quoque per Stephanum Cremonensem Can. Later. tamquam desumpta a Jordano Præposito Tiphernatis ecclesiæ, qui fuit coætaneus S. Ubaldi, et ejus res gestas, et miracula scripsit.*

Curantur infirmi varii,

31 Petrus Sacerdos de Camerino, et Maria de Urbe-veteri a S. Ubaldo de caduca passione liberati sunt. Prior S. Erasmi, qui decies in diem cadebat, statim ut in lectulo recubuit, in quo B. Ubaldus infirmus jacuit, sanus surrexit. Gualdinus de Clancano, et Laurentius de Pinna S. Marini, per Beatum Ubaldum amissum receperunt auditum. Cum nos reverteremur Equites tempore valde nocivo et aspero, invenimus duos pedites velociter abeuntes: quos F cum interrogaremus, quo sic festinanter irent? dixerunt nobis, Deus et B. Ubaldus mirabilia operatus est: nam uni nostrum auditum reddidit et loquelam: de ventre alterius excussit sagittam, per tres annos ab ipso portatam: et imus cito in patriam nostram Senensem, ut illic prædicemus ista beneficia, quæ recepimus. *a*

liberantur captivi sex,

32 Sex quoque viri a diversis prædonibus, diversis locis et temporibus, capti, fortiter custodiebantur: et neque per pecuniam, neque per securitatem aliquam, quam præstare possent, de vinculis exire volebant. Et isti facientes votum Deo cœli et B. Ubaldo, quod si eos liberaret, ejus servi et devoti semper existerent; Beatus vero Christi Confessor Ubaldus, in sequenti nocte eis per visum apparuit, et educens eos de carceribus, cum catenis et vinculis, per silvas et loca invia, usque ad locum sui sepulcri secure et absque errore perduxit. Unus vocabatur Albericus, alter Saxo Calliensis, tertius Tribitus de Monte Episcopi, quartus Baroncellus de Castellione Aretino, quintus Ubertus de Monticello, sextus Marcorellus de Plebe sancti Stephani de Verona.

33 Quædam navis in mare, dum a tempestate periclitaretur,

A periclitaretur, omnes stridendo confuse clamabant, et unus eorum dixit, Eia, sancte Ubalde, adjuva morientes. Et ad hanc vocem conversi sunt omnes dicentes. B. Ubalde, adjuva morientes. Et ecce gloria Domini; statimque apparuit imago Pontificis, dicens eis : Quid turbati estis modicæ fidei? ecce vocatus veni; ecce pietas Domini vos liberavit. Statimque mare quievit, et qui loquebatur, non apparuit. Tunc ad votum universi concurrunt : tunc ad arborem navis appenditur marsupium, et magna fit oblatio fidelium.

A. TEBAL- SUCCESS. EX MS. et periclitantes a naufragio:

34 Cumque per mundum longe lateque B. Ubaldi fama in brevi nimium crebuisset, citra et ultra mare, triginta quinque viri, qui omnia sua reliquerant, et propter Deum Hierosolymam perrexerant, apud *b* Rovasiam quondam Christianorum nostris vero peccatis exigentibus pessimorum..... captivi tenebantur a Saracenis. Et audientes miracula, quæ Deus per B. Ubaldum faciebat, cum lacrymis ad Deum preces fuderunt, quatenus sicut per Moysem servum suum eduxit filios Israel de Ægypto, sic per sanctum Confessorem suum Ubaldum de jugo Saracenorum durissimo erueret eos. Quid multa? Illi cito in cœlesti palatio auditi et exauditi fuerunt; statimque. S. B Ubaldus a Domino missus, in habitu Pontificis descendit de cœlo, splendens sicut Angelus; illuminavit carcerem tenebrosum, paventesque consolabatur, dicens : Pax vobiscum : Ego sum Ubaldus, Eugubinus Episcopus, quem invocastis. Et statim confracta sibi sunt omnia vincula eorum, exemitque eos de custodia : sicque absque impedimento et maria transierunt, et ad propria tecta remearunt. Ex quibus unum nos vidimus, et miraculum hoc ab ipso devote recitatum conscripsimus. Quidam Sacerdos Religiosus de Gualdo Nucerinæ Diœcesis, cum diu febribus teneretur, invocato devote Beato Ubaldo, statim liberatus fuit : et ibi, et alibi plurima signa fecit.

Item 35 peregrini a servitute Saracenorum.

Febres curantur.

ANNOTATA.

a *Oliverius ait, tam hoc miraculum de sagitta, quam aliud num.* 30 *relatum de vipera, pictum videri in claustro S. Ubaldi.*

b *Idem pro* Rovasia *scribit* Vovatiam : *neutrum, ut puto, recte. Nec enim hujusmodi appellationis vestigium ullum reperio in Terra Sancta vel alibi. Si certior notitia veræ lectionis suppeteret, fortassis ea nos induceret in cognitionem temporis que scripta hæc sint. Dum tamen* Saracenorum *potius quam* Turcorum *appellatio-* C *nem vides, etiam intelligis perquam antiquam esse hanc appendicem, quod etiam persuadet ipsa phrasis qua dicitur factum esse miraculum*, cum B. Ubaldi fama in brevi nimium crebuisset. *Itaque omnia hic posui, tamquam Translationem corporis et Canonizationem prægressa.*

GLORIA POSTUMA

Ex variis monumentis collecta.

CAPUT I.

Canonizatio et translatio S. Ubaldi.

Tebaldo, *siculi supra dictum est, post* S. Ubaldum *electo, et forsan numquam consecrato Episcopo, suffectus* Bonactus, Ecclesiæ Eugubinæ Electus *intitulatur in Privilegio Frederici, quod in archivio publico servari ait Armannus; datum Laudi* VI *Idus Novembris anno* MCLXIII. *Hunc accusat Ughellus, argumento forsan ex privilegio istuc dumtaxat sumpto*, partes noxiosissimas Ænobarbi fovisse. *Sed contrarium potius probari possit ex Privilegio Lucii Papæ III, apud eumdem Ughellum, anno* MCLXXXI *confirmantis Priori et Canonicis* D *S. Mariani* libertates et immunitates a bonæ mem. B. Eugubino Episcopo *ipsis* concessas. *Interim quo is probetur diu post annum* MCLXIII *vixisse, nihil facile reperies; quandoquidem Eugenium, qui Tebaldo priorem fecerat, refutare volens Armannius, non invenerit de eo aliud ullum monumentum, quam modo indicavimus. Quia tamen usque ad annum* MCLXXI *nullius alterius Episcopi nomen reperitur; tempus vitæ, quod* Tebaldo *perperam Ughellus dederat, libenter huic* Bonatto *relinquemus : sub quo* Jordanus Præpositus Tifernatis ecclesiæ, qui fuit coætaneus S. Ubaldi : res ejus gestas et miracula scripserit. *Hæc habuisse dicitur* Stephanus Cremonensis, *seculi* XVI *initio idem argumentum tractans; nunc autem videntur interiisse, cum in titulo Appendicis ea solum allegentur ex fide Stephani Jordanum citantis; et diligentiam Armanii, omnia scrutati ut ea nobis communicaret, effugere potuerint.*

S. Ubaldo Tebaldus,

huic Bonactus,

2 *Qui postea Eugubinis præsedit Episcopus* Offredus *seu* Offreduccius, *Abbas antea S. Petri Eugubii et Ordinis Benedictini, anno* MCLXXI *nominatur; et decretis Concilii Lateranensis anno* MCLXXIX *celebrati subscripsisse dicitur ab Ughello, quod mallem ex ipsis subscriptionibus, quæ latent hactenus, probatum legere, quam ita simpliciter assertum. Multo magis optaremus inveniri* Annales, *quos idem Ughellus ab eo scriptos dicit*, E multaque in illis ad Eugubinam Ecclesiam pertinentia. *Habuit* Offredus *successorum* Bentivolum, *anno* MCLXXXVIII *ordinatum, ut vult Ughellus. Hoc ergo annum secundum vel tertium in Cathedra illa numerante, et* moriente Frederico *(obiit autem hic anno* MCXC *die* X *Junii)* Henricus filius ejus Imperium suscipiens Eugubinos tenebat, et ipsi sub eo concordes obediebant ei. Sed cum arces duæ in summitate montis, quæ pro Imperatore tenebantur, a quibusdam Eugubinis fractæ fuissent, et plurima inde accepta; Imperator hoc audiens, conturbatus fuit : et Eugubini perterriti miserunt ad eum legatos misericordiam postulantes : et Imperator indulsit eis benigne et pie, et privilegia optima eis contulit, et districtum et comitatum eis determinavit. *Ita marginales notæ ad Codicem de Vita S. Ubaldi : ipsum vero Imperatorium Diploma extat apud Ughellum*, anno Domini MCXCI Indictione IX datum ante Neapolim, *quam sub ferventi dierum canicularium æstu obsidebat Henricus, ita scribens*; Cives Eugubinos ab annuo Imperiali absolventes, omnes offensas, quas contra nos vel nostros commisere nuntios, eis sincere dimittimus, et nominatim fractam arcis Eugubini montis et res ab eis inde ablatas : et concedimus eis montem supra civitatem, positum undique cum suis appendiciis, ad F ædificendam novam civitatem, quam et informare et reformare suo eis liceat arbitrio. *Tam felicem negotii adeo perplexi exitum videntur Eugubini adscripsisse patrocinio sui Sancti Patroni : utque ut ei se vicissim gratos ostenderent, egerunt pro ejus canonizatione apud Cœlestinum Papam III, et pergerunt quod cupiebant, hujusmodi Brevi mox impetrato.*

Bonacto Offredus

et Bentivolus succedunt :

qui post solutum gravi metu civitatem

3 Cœlestinus Episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Bentivolo Episcopo et dilectis filiis B. Priori, Clero et populo Eugubino, salutem et Apostolicam benedictionem. Benedictus Deus in donis suis et sanctus in omnibus operibus suis, qui secundum multitudinem miserationum suarum illis, qui natura fuerant filii iræ, spiritum adoptionis, in quo clamamus Abba Pater, indulget, et homines ex lutea materia constitutos in consortium Angelorum et gloriam sua pietate assumit. Sicut factum est temporibus nostris de sanctæ recordationis Ubaldo Pontifice vestro. Qui cum pius et justus, dum in carne viveret, haberetur; post transitum a vicinis et longe positis, propter miracula quæ per merita ejus operatus est Deus, Sanctus meruit æstimari. Impletum est in

S. Ubaldum miraculis clarum

A in ipso, quod Propheta dixit in Psalmo: Pro patribus tuis nati sunt tibi filii, constitues eos Principes super omnem terram: memores erunt nominis tui Domine. Tu autem, Frater Episcope, apud Sedem Apostolicam constitutus, opportune et importune, in humilitate qua decuit institisti, ut memoriam prædicti Pontificis canonizare, et ipsum adscribere Sanctorum Catalogo auctoritate Apostolica deberemus, consideratione habita ad religiosam vitam ipsius, et ad multa miracula, quæ per eum, postquam migravit a seculo, Omnipotens dignatus est operari. Nos vero opus istud intuentes, sensum et intelligentias nostras excedere (quia potius est divini judicii quam humani, cum ipse solus plene noverit qui sunt ejus) suspendimus desiderium tuum aliquamdiu, ut nobis et Fratribus nostris, quid potius agendum esset, Spiritus sancti gratia revelaret. Tua igitur tandem supplicatione inducti, et multorum Episcoporum et aliorum testimoniis inclinati, non de propriis meritis, sed de misericordia Creatoris potissimum confidentes, de communi Fratrum consilio acquievimus votis vestris, et canonizantes prædictum Sanctum auctoritate beatorum Apostolorum Petri et Pauli, qua fungimur licet immeriti, decrevimus, ut festum transitus ipsius, B sicut beatissimi Confessoris, apud vos perpetuo habeatur. Quapropter Universitatem vestram monemus et exhortamur in Domino, quatenus non in vacuum gratiam istam recipiatis, sed exemplo beati viri renovemini spiritu mentis vestræ, et in reverentia Dei et prædicti Sancti et omnium aliorum ferventiores solito existatis; et festum ejus septimo decimo Kalendas Junii hilariter annis singulis celebrantes, solicite operemini, quod vestra circa divinum cultum devotio profecisse merito videatur, et alii de facto vestro exemplum profectus assumant, et ipse vestris motus precibus, pro totius Ecclesiæ statu apud omnipotentem Dominum intercedat. Datum Laterani quarto Nonas Martii, Pontificatus nostri anno primo.

Ps. 44

petiit canonizari a Cœlestino 3

et impetrat,

ut festum ejus annue agatur,

4 *Inierat Pontificatum Cœlestinus anno* MCXCI XII *Aprilis, proinde sequens annus* MCXCII *jam erat in cursu, quando expedita illa Bulla fuit:* Bentivolus *autem non diu superfuit, siquidem successor ejus* Marcus, *teste Ughello, una cum aliis duodecim Episcopis, interfuit consecrationi ecclesiæ monasterii Fontis-Avellanæ, ubi antea monachus fuerat anno* MCXCIII. *Brevi tamen illo, quod inter Canonizationem Sancti et mortem Bentivoli intercessit spatio debuisset Translatio corporis facta* C *fuisse, si vere eo vivente facta est, uti scribunt Oliverius et Eugenius, nescio quo errore notantes annum* MCXCIV. *Iidem causam Translationis assignant multo minus verosimilem, cum aiunt, condita nova civitate et a clivo montis in planitiem deducta, conditam etiam esse novam Cathedralem, pro ea quæ altius in monte steterat; et consequenter ex una in alteram transferendas fuisse Sanctorum Reliquias, juxta facultatem, jam inde a tempore Clementis III obtentam per Breve anni circiter* MCLXXXVIII. *Existimat autem Eugenius, etiam a tempore ipsius Ubaldi cœptam fuisse novorum murorum fabricam, talique occasione accidisse quod refertur in vita num.* 10, *Verum contra est, quod Henricus Imperator Eugubini montis appendicias anno* MCXCI *civibus concedens*, ad ædificandam novam civitatem, *manifeste supponat, tunc primum ea de re sumptum fuisse consilium. Ut autem statim cœperit manus admovere operi, non potuit intra unum alterumve annum res tanta absolvi, quanta est fabricatio eorum qui hodieque cernuntur murorum: prius autem quam hi essent absoluti, non est credibile cogitatum fuisse de fabricandis ædibus novis, præsertim publicis. Quare omnino existimo, insignem quæ modo cernitur SS. Mariani et Jacobi basilicam, non esse opus illius adhuc turbatissimi ævi; et Breve allegatum ab Eugenio, non esse Clementis III, sed IV, qui anno* MCCLXIV *die* V *Februarii coronatus, ferme quadriennio Pontificatum gessit, eumque victo per Carolum Andegavensem Manfredo Siciliæ tyranno pacatum satis, et urbibus ad S. Petri patrimonium spectantibus felicem: atque ita a die dati per Henricum privilegii, usque ad consummationem novæ civitatis et ipsius denique Basilicæ, fluxissent anni ut minimum* LXXIV. *Res tota certius posset difiniri, si Eugenius pro anno Christi, qui scriptus non erat, ab ipsoque per conjecturam definitur, notasset annum Pontificatus et Indictionis, quam Clemens III, quando coronabatur* VI *Januarii anno* MCLXXXVIII, *numerabat* sextam; *Clemens vero IV*, decimam quartam: *ex hujus enim cum anno Pontificatus convenientia haberetur decisio.*

an. 1192.

Si paulo post Translatio contigit,

neque post absolutionem novæ Cathedralis,

D

EX VARIIS.

5 *Difficultati circa causam Translationis et tempus, qualiter ab Oliverio et Eugenio traduntur, accedit alia circa modum. Oliverius enim sic narrationem instituit, quasi inter quatuor regiones urbis nata fuisset contentio super corpore S. Ubaldi, ad quam earum transferri deberet; quam diremplurus Bentivolus Episcopus juvencos duos adhuc indomitos jungi carro jusserit: hos vero in summum montis Eugubini verticem illud traxisse, ducente nemine, in capellam seu oratorium S. Gervasio sacrum. Eugenius vero negat regiones tunc adhuc fuisse distinctas, proinde contentionem istam pro figmento habet; mavultque prodigio aliquo, puta immobilitate sacri* E *corporis, declarasse Sanctum, quod nollet in novam Cathedralem transvehi, ideoque consilium istud de juvencis Episcopo placuisse: addit autem, non capellam, sed parochiam fuisse SS. Gervasio et Protasio dicatam, ad quam corpus animalia traxerint. Verum Vincentius Armanni, diutissime diligentissimeque in perscrutandis patriis antiquitatibus versatus, per epistolam* III *Octobris nuper elapsi ad me datam, significat, de ejusmodi miraculosa translatione nihil uspiam a se repertum quod Oliverii ætatem superet; ipsamque eo magis suspectam sibi esse de falsitate, quod in præmemoratis vetustissimi MS. vetustis æque additionibus marginalibus, hæc quoque legatur:* Procedenti tempore, cum discordia inter Dominum Papam Innocentium et Henricum Imperatorem, filium Frederici primi, exorta esset, et persecutio Hæresiarcharum contra ecclesiam, Arces Eugubinæ, in montis cacumine sitæ, pro Imperatore tenebantur: sed operatione et studio fidelium cæsi et expulsi sunt milites Imperiales, et Ecclesiastici intromissi. Qua de causa timentes Eugubini Clerici et Laici indignationem Imperatoris, ne contra eos veniret, corpus B. Ubaldi, civium Defensoris, e Canonica auferentes ad montis supercilium portaverunt juxta arcem, et ibi novam ecclesiam reverenter con- F diderunt, ubi requiescit usquæ in præsens tempus Monachi et Canonici S. Petri et S. Secundi, in montem confugientes, in pauperculis habitaculis degebant. Ibi stabant Monachi S. Petri, ubi ecclesia S. Angeli est: et Canonici S. Secundi erant, ubi est planum Areolæ. *Cur autem non etiam abstulerunt corpora SS. Mariani et Jacobi? Credo quia sub altari firmiter clausa et murata non ita facile auferri poterant, quam quæ palam stabat ad venerationem exposita incorrupti corporis arca.*

neque propter miraculum, facta est in montem,

sed verosimilius propter metum Henrici Imp.

6 *In iisdem Additionibus etiam dicitur, quod uti Fredericus primus et filius ejus Henricus Eugubinis optima privilegia contulerunt, ita* hoc idem fecit Otto Imperator, et Fredericus secundus Imperator similiter: *nec aliquid ultra additur: quare verosimile sit quod circa annum* MCCC *scriptæ sint Additiones istæ, et quidem non sine aliqua confusione; dum pro Cœlestino III, qui Henricum prædictum anno* MCXCV *excommunicavit, cum eoque graves difficultates habuit, nominatur Innocentius III, non nisi tribus post Henrici mortem mensibus factus Pontifex* VIII *Januarii anno* MCXCVIII. *Causa eos confundendi fuisse videtur, quod idem Innocentius sui Pontificatus initio, sicut in Vita ejus legitur, Spoletano*

sub Cœlestino Papa 3.

EX VARIIS. A *letano Ducatu, qui ab Imperatorio Præfecto Conrado detinebatur potitus, interim dum Philippus Sueviæ et Ottho Saxoniæ Duces per schisma electi Reges inter se decertant*, recuperavit etiam Perusium, Eugubium, Tudertum et Civitatem Castelli cum comitatibus suis, recepto juramento fidelitatis a civibus, baronibus et capitaneis. *Sed hoc non impedit quominus Imperalium jugum jam ante excutere conati sint Eugubini occupatis arcibus; novæ autem suæ urbi diffisi, et adventu Henrici cum exercitu in Italiam anno* MCXCVI *territi, ad tutiora se receperint una cum corpore S. Ubaldi ex Canonica sublato.* *an. 1196 11 Sept.* *Neque huic causæ repugnat traditio Eugubinorum de juvencis, veteri et sæpe usitato exemplo ad eam rem adhibitis; quos non ducere sed sequi Eugubini voluerint, ubi substitissent animalia sacrum pignus deposituri. Et talis rei monumentum sit quæ in porticu ecclesiæ, nunc S. Ubaldi ecclesia dictæ, pendet catena, velut olim carro protrahendo nexa; et gemina ulmus, ante fores enata (ut fertur) ex stimulis bubulcorum, solo fixis, cum de carro auferenda esset arca. Ut ut est, Translationis festum annue agunt Eugubini die* XI *Septembris, quando illuc a Clero religioso ac seculari populoque ducitur solennis Processio.*

B 7 *In Theatro civitatum et Admirandorum Italiæ, per Joannem Blau Amstelodami edito fol.* 97, *spectatur Eugubium, delineatum eleganti manu Ignatii Cassettæ, et Vincentii Armanni stylo descriptum, eo situ quem hodie obtinet, in modum trianguli: cujus basis se extendit ad radices montis, sic ut civitas jaceat ferme tota in plano, et sola pars superior, in qua est SS. Mariani et Jacobi Basilica cum palatio Ducali et Episcopio, ex monte leniter declivi pendeat; et ultra palatium atque ecclesiam, quod superest spatium usque ad muros, in conum reductos, nec unam quidem domum habeat, sed hortos ac vineas. Murorum autem pinnatorum, et quadratarum per æqualia fere intervalla turrium eadem ubique forma, ætatem plus quam quadringentorum annorum referens, satis indicat, hunc esse illum ipsum situm, quem cœpit habere civitas nova sub Henrico filio Friderici.* *Situs hodiernus urbis verosimile facit,* *Quanto autem eum magis considero, tanto minus apparet mihi verosimile, quod Oliverius Eugeniusque supponunt, minorem scilicet civitatem, quæ tempore S. Ubaldi conflagravit, adeo alte subductam fuisse in monte, ut mutandus fuerit situs ecclesiæ Cathedralis; potiusque dixerim, totum id quod hodiedum ex monte pendet fuisse non minimam partem veteris Eugubii, ideo tantum inclusum novo, quia continebat Canonicam atque Episcopium.* *ea contineri partem urbis antiquæ.* C *Si enim producta deorsum civitate, placuisset novam alibi Canonicam novumque Episcopium condere; non id fecissent in extremo novæ civitatis angulo, sed urbe media, quo facilis undique fuisset accessus: ad hæc superessent vestigia vel saltem memoriæ aliquæ prioris ecclesiæ atque palatii, in loco extra muros prædictos editiori, quale tamen nihil indicatur a quoquam; sed contrarium potius.*

8 *Sane dum* monachi S. Petri *sursum fugientes dicuntur stetisse*, ubi ecclesia S. Angeli est, *quæ tamen vix abest* 300 *passibus a muro et porta in montis cacumen ducente, satis intelligitur quod ea ecclesia ut nunc, ita et tunc fuerit extra ac supra civitatem: quodque adeo ambitus veteris Eugubii, ex clivo pendentis, fuerit fere idem ex parte montis, ac nunc est, scilicet a ripa fluvii Caminiani, qua itur in Picenum, usque ad torrentem Cavorelli, seu viam quæ ducit Noceram: quidquid autem infra illos terminos longe lateque per planitiem, regioni jam definitæ subjectam, extenditur, accesserit civitati, sub Henrico VI dilatatæ.* *neque mutata urbe etiam esse mutatam Cathedralem.* *Quid? quod e regione Episcopii, ad primum asscensum clivi versus hodiernam Cathedralem ducentis, est ecclesia modica* S. Nicolai, *primi ut dicitur titularis Patroni, priusquam corpora SS. Mariani atque Jacobi translata Eugubium, occasionem darent mutandæ appellationis. Cum igitur horum amplissimam, ut nunc est, Basilicam video, supra Episcopium laxiori in area locatam:* D *subit cogitare, ecclesiam illam S. Nicolai esse ipsissimam illam Canonicam, quam funditus incensam S. Ubaldus restauravit adhuc Prior; quæque primam suam nomenclaturam receperit, postquam aucta jam plurimum civitatis fortuna, placuit civibus augustiorem longe Basilicam in vicino, sed vacuo supra Episcopium loco collocare; ad quam demum circa annum* MCCLXVI *absolutam, facta sit translatio Sanctorum Martyrum; non autem S. Ubaldi; quia hic jam olim fuerat subvectus in montem, ex eo quem supra diximus armati Henrici Imperatoris metu, post ejus præsidium ex arcibus dejectum, civitate nova necdum munita. Atque hæc discendi potius quam docendi causa proposita velim examini D. Vincentii Armanni aliorumque eruditorum Eugubii virorum.*

CAPUT II.

Corpus cum ecclesia Canonicis Lateranensibus commissum. An digiti articulus ablatus in Germaniam.

Quomodocumque delatum ex civitate in montem sit corpus S. Ubaldi, *credibile est locum depositionis hujus* E *jam antea Deo sacrum fuisse, idque (sicut Eugubinorum traditio habet) sub invocatione Sanctorum Martyrum Gervasii atque Protasii; quibus autem documentis probari possit, quod ait Eugenius, jam tum Parochialem ibi ecclesiam extitisse, libenter discam.* *Ecclesia S. Eusebii in monte, sub cura Presbyteri unius,* *Interim ut verosimilius credam, exiguum dumtaxat oratorium eatenus fuisse* juxta arcem: *donec* Eugubini, *pro sua erga sanctum suum Patronum religione, qui haud dubie evidentibus indiciis ostenderit istic se velle manere et coli,* novam ibi ecclesiam reverenter condiderunt, ubi requiescit usque in præsens tempus, *ut inquit auctor MSS. Additionum, ante annos forsan plures quam trecentos. Si autem istius ecclesiæ Presbytero hoc quoque honoris datum est, ut Parochi jure ac potestate gauderet; datum id ei est ad eorum qui arcem incolebant præsidiariorum commoditatem. Is vero suberat Priori et Canonicis Cathedralis ecclesiæ, atque hoc in statu res permansit usque ad annum* MDXII, *quando ejus in melius commutandæ subnata occasio est, quam lubet ex Italico Oliverii et Eugenii Latine explicatum dare.*

10 Ægrotabat graviter gloriosæ memoriæ Pontifex Julius II, eoque increverat morbus, ut die quadam multis horis habitus pro mortuo fuerit. *sanato ad illius invocationem Julio 2,* Aderat ægrotanti nepos Franciscus Maria della Rovere Urbinatium Dux, aderat Francisci mater et F conjux: qui tali casu, ut par erat, afflicti, nihil præsentius invenere quam vota ad Deum, quibus pollicerentur, quod, si per intercessionem S. Ubaldi, familiæ suæ Patroni singularis, vitam servaret Pontifex, in ejus ecclesiam Eugubii inducerentur Canonici Regulares Congregationis Lateranensis, cum obligatione addendi dotem, justo eorum numero competentem. *traditur Canonicis Reg. Lat.* Audiit tunc pia vota Deus: et jam pœne deposito usque in alterius anni Februarium produxit vitam. Tum Julius, ratum habens suorum votum, decretum edidit, per quod Lateranensibus, sibi commendatis a Nepote suo, tradi jussit Oratorium S. Gervasii (*sic enim appellari in ipso Brevi, ait Oliverius*) una cum corpore S. Ubaldi ibidem asservato. Opus erat in Capitulum Canonicorum S. Mariani, penes quos instituendi in montano oratorio Presbyteri jus eatenus fuerat, hoc ipsum cederent Lateranensibus: quare Eugubium missus est Angelus Calliensis Notarius et Cancellarius Ducalis: qui requisitum consensum obtinuit die XV Novembris ejusdem anni MDXII; instrumento desuper confecto, cui subscripserunt D. Carolus Gabrielius *an. 1513* Prior, et Canonici undecim. Itaque anno MDXIII die

IV

A iv Januarii, de mandato Ducis Eugubium veniens D. Antonius Urbani, Canonicus Urbinas, in possessionem loci ingressus est, eo fine ut ipsum traderet D. Hippolyto Canonico Regulari Lateranensi, illuc venturo cum quinque sociis ; hi autem fuerunt Evangelista Brisselensis, Augustinus Ariminensis, Marcus Cremonensis, Augustinus Spoletanus, et Titus Ferrariensis : prout patet ex instrumento Notarii Eugubini Joannis Francisci qu. Petri Abbati.

cui additur monasterium :

11 Præter ecclesiam seu oratorium aliud ibi tunc non erat quam exigua domuncula, uti unius Presbyteri usibus sufficiens, sic angusta religiosis pluribus. Addidit igitur Eugubina civitas liberali dono circumjectum montis spatium ; Leo autem X, Julio suflectus, expedivit Breve, quo instructi corrogarent eleemosynas quantas possent, pro monasterii fabrica et ampliatione ecclesiæ. His autem pro amore S. Ubaldi affatim collectis, cum titulo Præpositurae surrexit monasterium ; et ecclesia in eam quæ modo cernitur formam est reducta : quibus denique accessit claustrum, ornatum picturis, Sancti vitam pro majori parte repræsentantibus : exindeque obtinuit ut mons ipse mons S. Ubaldi diceretur. Hæc tamen non ita fieri potuerunt, quin pro conser- B vatione ipsius loci decertandum Lateranensibus fuerit. Etenim Canonici S. Mariani, cum anno MDXIV, intercessione Francisci Mariæ Ducis prænominati, a Leone X absoluti a Regula, Seculares fierent et dicerentur : neque satis æquis oculis conspicerent Lateranensium incrementa in monte, rebellionem Urbinatium contra Ducem suam esse occasionem rati, anno MDXVI eo insolentiæ progressi sunt, ut vi in illos facta, arreptos brachiis de loco expulerint. Commovit ea res populum Eugubinum, apud quem honor et cultus sui Patroni per Lateranenses insigniter reflorescens, gratiam maximam his conciliaverat. Quapropter convocato generali Consilio, sine mora et summa consensione suffragiorum decretum est, Lateranenses in ea possessione restituendos ac manu tenendos esse : populusque egressus turmatim in montem, contra Canonicos qui monasterium occupatum concluserant, instabat et urgebat ut sibi portæ aperirentur, et Patres expulsi reciperentur. Illis autem nequaquam cedere volentibus, inita tandem aliqua ratio concordiæ est, ut monasterium atque ecclesia relinquerentur custodiæ duorum Canonicorum, Lateranensis unius alteriusque Secularis, donec a superiori potestate discerneretur, cujus in ea causa jus potissimum foret. C Itum ergo est ad Urbinatis Ducatus Gubernatorem Episcopum Verulanum, Urbini, unde Dux abscesserat, residentem : qui re cognita Commissarium cum militari præsidio mittens Eugubium, jussit ut Lateranensibus sua redderetur possessio : sicuti et factum est.

quod an. 1516 invadentes Canonici Eugubini,

jure compescuntur.

Eo missus Stephanus Cremonen.

12 *Narrantur hæc eadem in Lycæo Lateranensi, quod duobus tomis digestum anno* MDCXLIX *Romanis typis vulgavit Celsus Rosinus, prædictæ Congregationis apud Cæsenam Abbas, nosterque cum istac Romam tenderemus humanissimus hospes. Narrantur autem occasione Stephani Cremonensis, cujus vita et elogium lib.* 16 *extenditur, et post ea quæ retulimus sic continuatur :* Inter hæc et circa ea tempora, inter præcipuos operarios, qui a Lateranensium annuis Synodis de proprio cœtu conscripti fuere, ad eam coloniam pro viribus provehendam et illustrandam, atque majorem Dei in D. Ubaldo gloriam prolatandam, Stephanus Serva Cremonensis extitit. Hic jam confirmatus disciplina, jamque fortis robore, ac per satis multos annos in sua vocatione utiliter militans inter triarios, facta dogmati Lateranensi Canonicæ accessione, in ea assignari postulavit. Quippe præcipua in D. Ubaldum devotionis propensione affectus, tamquam jubar Ordinis splendidissimum ; jam- D que interne se propelli sentiens, tam ad sanctissima ejus veneranda pignora, quæ ibi et integra et palpabilia et ferme vegetantia asservatur, quam ad ibi aliquid ei præstandum peculiaris obsequii, omnem movit lapidem, ut novellos inter accolas enumeraretur. Locum plurimi comprecabantur, quos nec montis asperitas nec accessus recessusque hiemales æstivique difficiles, nec rei familiaris egestas, nec emendicatus ex parte victus, nec arcta pro ritu Canonico habitatio deterreret. Ibi totus se dedit laborioso, jugi, maximeque arduo exorcizandi energumenos exercitio, validæ efficacisque caritatis pleno, per quod et Ubaldi sanctissimi intercessio proficua apud Deum elucescebat, et Ordinis Canonici utilis disciplina spiritusque pinguedo commendabatur. Multitudo autem languentium et infirmorum cujuslibet generis eo magis confluebat, quo majore sustinebantur ardore caritatis et virentiore spe atque fiducia : quæ inde accipiebant progressus et incrementa, quod perennes cernerentur restitutæ sanitates, et quoad animum melius semper se habentes redirent universi ad propria.

et variis

magno vir spiritu,

13 Ipse statim ab inchoato opere eminere super alios collaborantes cœpit Canonicos, quia pro ea E gerenda omnino provincia præ omnibus factus videbatur. Ætas, doctrina, hilaritas, solertia, firmitas virium, sobrietas, visque compassiva quam miserationem dicunt, ac zelus animarum explicabantur catervatim unitæ in viro. Quin et paucorum mensium exercitatione acquisita experientia super dæmonum artibus, versutia, fallacia, technis eum ceteris quodammodo præambulum constituebat præceptorem, qui constantia vere Sacerdotali et imperio tutæ fiduciæ pleno, totam adversantium potestatem rebelliumque spirituum perrumperet obstinationem. Alia loco facta facies est annorum sex spatio ab accessu, dum pro unico seculari Presbytero, ab alieno nutu pendente, tot strenui decertant pro Dei Divique gloria. Ii quidem in moderandis Præpositurae guberniique habenis, illi in promovendis fabricis et constructione, isti in curandis solandisque miserrime afflictis, desolatis atque vexatis ; omnes demum in unum conspirantes sacrificiis, oratione, jejunio, disciplina atque sacræ synaxis sacræque homologesis ministerio. Et licet adversis pluribus impeterentur, non expugnabantur tamen : sed velut aurum in camino depurabantur ; addebatque vires ipsa tribulatio et apud populos confluentes experimento probabatur quanta religio esset, quæ tales operarios sancte efformabat.

et experientia ad dæmonum exorcismos,

locum insigniter promovet :

F

14 Ipse Stephanus, auctus undique talentis et animo, primum gratias annotare, et mira, quæ indies ad sanctissimi Patris Ubaldi intercessionem ibi fiebant, in commentarios redigere cœpit. Deinceps ad augendam magis ac magis inter fideles devotionem atque spem, Vitæ illius conscribendæ manum admovit. Exerebat vires mira cordis teneritudo in Divum et in illi devotos, ut scilicet honorificaretur Deus in gloria istius, et in istius glorificatione illi bona pariter et animæ et corporis indipiscerentur. Diligens assiduaque pervestigatio in ejus manus dedit opusculum, quod de ejusdem beatissimi Patris vita, eodem pene superstite, conscripserat Hieronymus Jordanus, Prior Cathedralis Tifernatis cujus præambula luce præ ceteris securius incessit. Ut autem latius prodesse valeret, qui debitor sapientibus et insipientibus esse cum Apostolo profitebatur, Latine et Italice scripsit. Vices enim miseratus eorum, qui Transalpini sive ex Gallia sive ex Germania accedebant, longam dimensi peregrinationem, sanitate restituta repedantes in patriam, sed ob idiomatis exteri ignorantiam nequirent liberatoris benefactorisque

Vitam et miracula S. Ubaldi scribit

secutus Jordanum Sancto coævum.

A benefactorisque proprii celebrare actus ac merita vitæ, ea una Latinæ linguæ præscriptione illis opportune subvenisse bonum habuit et exitus approbavit. Scripsit ergo Stephanus Vitam, Gratias et Miracula sanctissimi Patris Ubaldi Episcopi Latine et Italice, quæ cusa fuit Parmæ MDXIX.

EX VARIIS

15 *Nos primo quidem idem Hieronymi Jordani opusculum optaremus consequi sincerum ac purum: tum quid aliunde acceptum addiderit Stephanus ex utriusque scripti collatione discernere; sed nec hactenus quidem ipsius Stephani lucubrationem potuimus adipisci, cogimurque ex Oliverio Eugenioque discere, quæ illi, Jordano nusquam in margine nominato (utpote eo æque ac nos destituti) sub Stephani nomine ediderunt. Interim omnino credimus solius Stephani esse quod ex nescio qua nominum personarumque confusione, sub ejus auctoritate, narratur miraculum, velut ad feretrum S. Ubaldi, adhuc palam in ecclesia prostantis, gestum.* Accessit ad ipsum, *inquit Oliverius*, famulorum unus, natione Theutonicus, dixitque: Tu mihi, Domine, adhuc vivens promisisti tantum dare, quantum sufficeret vitæ honeste tolerandæ: nunc autem et te perdo patronum dilectissimum; neque recipio quidquam, quo senectutem meam sustentem. Hæc coram omni populo lacrymabundus cum diceret; ecce tibi, o rem miram! qui jacebat mortuus, manum sinistram dexteræ admovens, simul ab ea chirothecam abstulit, simul dexteri pollicis articulum unum, deditque famulo, solam chirothecam se accipere existimanti, et vel ea sola satis læto. Hanc ergo secum in patriam abstulit, ad castrum Pineti dictum Basileensis diœcesis: cui cum appropinquaret, cœperunt movente nemine pulsari campanæ omnes, stupente ad prodigii novitatem populo, nec ejus causam intelligente. Postera die chirothecam Sancti explicuit famulus, repertumque in ea articulum digiti demiratus, ostendit primoribus ipsius castelli, et quanta fuisset Patroni sui demortui sanctitas declaravit. Satis hoc fuit piis hominibus ut collatis ad fabricam eleemosynis nobile templum sub ipsius Sancti nomine conderent, instituerentque Canonicorum Collegium, cujus primus Præpositus esset idem, qui sanctam Reliquiam attulerat, haud ægre sustentandus eleemosynis, propter miraculorum frequentiam ibidem affluentibus.

A Stephano sumpta narratio de articulo digiti,

in Germaniam translato,

16 *Hæc si eo modo quo ipsa reddidit Oliverius, etiam scripsit Stephanus, fateamur necesse est, majori eum credulitate quam prudentia fuisse in scribendo versatum: quippe cui ipsum sanctum corpus in promptu habenti,* C *numquam incidit explorare, an revera eidem deesset digitus, qui dicebatur in Germaniam ablatus, cum interim quotannis, ut infra apparebit, moris fuerit sacrum corpus repurgare a pulvere coram Confalonerio et Consulibus, novisque vestibus illud induere. Hæc autem indagandæ veritatis negligentia multo portentosior facta est annis post scriptam a Stephano Vitam viginti quinque, quando receptum fuit, quod sequitur et in Cancellaria Communitatis Eugubinæ servatur, testimonium, publica fide signatum hoc tenore.* Universis etc. pateat evidenter. Anno Domini MDXLIV, die vero V Aprilis pervenere ad civitatem Eugubii venerabiles DD. Joannes Udalricus et Theobaldus Sessus Cantor, Canonici ecclesiæ Collegiatæ S. Theobaldi oppidi Tannensis, Basileensis diœcesis, causa, ut asseruerunt, videndi visitandique ecclesiam et sanctissimum corpus S. Ubaldi, affirmantes se [venisse] dumtaxat ad d. effectum, quia in d. oppido reconditur particula digiti, prælibati gloriosissimi Numinis: sub cujus devotione maximum templum constructum apparet, et successive oppidum ob infinita miracula fuit fabricatum, nomine Tannensis (ad quam ecclesiam omnes convicini et etiam de longe infinitæ personæ utriusque sexus confluunt, porrigentes ma- D nus adjutrices) et meritis seu precibus tanti Numinis, sub reverentia et devotione digiti, gratias immortales obtineri affirmarunt, claudos et cæcos sanando, et etiam mortuos suscitando, et a quibuscumque languoribus liberando. *Est autem* Tannense oppidum, *a pinis vulgo* Dann *vocatum, ideoque ab Oliverio et Eugenio etiam* Pinetum *dictum in Sundgovia Alsatiæ, Basilea distans circiter sex leucis.*

anno 1544 confirmata ab inde venientibus:

17 *Fierine potuit, ut his tam certa (quemadmodum videbatur) fide relatis, neminis animum pulsaret pia curiositas, nullo labore explenda, quando iterum denudaretur sacer iste thesaurus? maxime cum ipsius miraculi novitas non modo nihil detrahere deberet æstimationi illius, propter deficientem articulum; sed addere plurimum, propter cultum Sancti tam procul tantaque cum celebritate diffusum? Tandem tamen, post actos a recepto testimonio prædicto annos quinquaginta, factum est aliquid; atque ad perpetuam rei memoriam, vulgatique jam erroris confutationem, manu Marcantonii Timotelli signatum est instrumentum, quod Eugenius ex eodem publicarum scripturarum tabulario transcriptum his verbis exhibet:* In Dei nomine. Amen. Anno Domini nostri Jesu Christi MDXCIII, Indictione VI, tempore Pontificatus sanctissimi in Christo P. et D. Clementis, divina providentia Papæ VIII, in ecclesia E Divi Protectoris nostri Ubaldi, extra civitatem Eugubii. Cum vox quædam emissa diu fuerit, et per aures multorum evolaverit, tam in hac civitate Eugubii quam extra eam, quod Reliquiis seu Corpori beatissimi gloriosissimique Protectoris nostri Ubaldi, quod reconditur in monte ab eodem Divo nuncupato, deficeret digitus unus manus dexteræ. Hinc est quod Perillustres Domini Confalonerius et Consules, translati ad ecclesiam præfati D. Ubaldi, ad purgandum dictum corpus, juxta consuetudinem vetustissimam eorumdem Dominorum, divino Spiritu moti, tam ad majorem dictarum sanctarum Reliquiarum conservationem et purgationem, quam ad majorem dilucidationem veritatis, decreverunt de hac re certiores se reddere. Et ad dictum effectum ea qua decuit reverentia corpore translato in angulo d. ecclesiæ, repositoque super una tabula lignea, cooperta candido linteamine, ad majorem commoditatem hoc pium opus exercere debentium; et assistentibus ibidem Perill. D. Annibale de Benis Confalonerio, et D. Jo. Francisco de Leonardis, D. Antonio Milli Regis, D. Spera Traversa Consulibus, ac Illustri D. Comite Gabriele de Gabrielibus, et adm. Rev. D. Constantio Barzio; fuit per manus R. D. Dionysii Vicentini Canonici Regularis Lateranensis, sub quorum custodia degit, et per manus R. D. Antonii F Mariæ Vespasiani Capellani eorumdem Perillstr. DD. Confalonerii et Consulum, omni adhibita diligentia d. Corpus a pulvere mundatum, et ad effectum prædictum fuerunt de ejusdem benedictis manibus extractæ chirothecæ, visaque manus et digiti, qui fuerunt tam a supradictis Dominis ibidem assistentibus, quam a me Notario et Cancellario infrascripto, diligenter inspecti et numerati. Et fuit d. Corpus inventum intactum in cunctis suis partibus, nullo carens digito, articulo, nec alio membro: quin imo, quod mirandum est, adhuc adsunt omnes ungues distincti et clari, ac si d. beatissimus Pater adhuc viveret. Et adhuc durat nævus unus sub maxilla dextera prope guttur: qui nunc ita dignoscitur, ac si paucis abhinc diebus mortuus esset. Et sic postea aptatum Corpus fuit repositum in loco suo, et gratiæ redditæ Deo Opt. Max. de tanto munere.

anno 1593

post examen publice factum,

comperta est falsa:

18 *Quanto hæc operosius solenniusque sunt acta, tanto videntur debuisse efficaciora esse ad penitus abolendam, si qua supererat, opinionem deficientis in sacro corpore articuli: et tamen is quem dixi Carolus Oliverius*

et tamen anno 1616 adhuc credita ab Oliverio.

A *rius Vincentinus, anno* MDCXVI *ad S. Ubaldi Exorcista, adeoque solis viginti annis post rem gestam, Perusinis typis vulgavit jam sæpe citatam S. Ubaldi Italicam Vitam, Confalonerio et Consulibus Eugubinis dedicatam, eique cap.* 13 *inseruit de famulo Theutonico, qua supra ex Stephano ipsomet Latine reddidi. Adeo difficulter excedunt animis præjudicatæ opinationes, quas semel communitas aliqua, nedum natio vel religio integra, suscepit ut veras et a majoribus traditas. Quod si forte in ea prudentior quispiam, contrariæ veritatis luce perstrictus, minus pervicaciter agere velit; torquet se tamen partem in omnem, ut cum totum non possit, partem aliquam fictionis teneat. Sic alter Ubaldinæ vitæ scriptor Eugenius, videns nequaquam fieri posse, ut in funere S. Ubaldi factum fuerit quod narratur miraculum, præsumit in successore ac Vitæ scriptore* Tebaldo, *qui etiam ipse obierit cum opinione sanctitatis, factum id esse. Præsumptioni autem isti favet, quod præfati ex Germania Canonici,* ecclesiam *suam* Collegiatam *titulo* S. Teobaldi *appellent; eoque faciant manifestum,* SS. Ubaldi et Tebaldi *ut nomina, sic et personas confundi.*

Eugenius putavit posse de successore eum intelligi.

B 19 *Sed nescivit Eugenius, præter* Tebaldum Electum Eugubinum (*vix enim ausim* Episcopum *dicere, qui an fuerit aliquando consecratus nescio*) *nullo vel apud Eugubinos ipsos cultu spectabilem, alium esse* S. Theobaldum Eremitam Presbyterum, *ut in Commentario prævio dixi, qui colitur* XXX *Junii: ubi ostendemus, quomodo is etiam alicubi pingatur et colatur ut Episcopus, quia fuit cum aviæ suæ avunculo,* Theobaldo Episcopo Viennensi, *vel cum* Ubaldo Episcopo Eugubino *confusus; alibi simpliciter ut* Confessor non Pontifex, *pictus in habitu* Eremitæ. *Hic vero Sanctus, uti ex Vita tunc danda constabit, oriundus* territorio Senonensi, castro Pruvino educatus, *varieque peregrinatus, demum in Italia prope Vicentiam Venetæ ditionis urbem vixit et obiit, jam Sacerdos ordinatus anno* MLXVI. Cujus ossa (*ut in Breviario Ambianensi legitur*) in Galliam translata, multam multis in locis venerationem invenerunt, *in diœcesibus scilicet Parisiensi, Remensi, Tullensi, Metensi, Trevirensi, Leodiensi, Æduensi ac Divionensi: per quas Reliquiæ ejus distributæ sunt: quidni etiam Basileensi in Germania? Cultum enim ejus propagatum esse usque Viennam Austriæ demonstrabimus ad dictam diem* XXX *Junii; ibidem etiam acturi de variis aliis ejusdem nominis Sanctis, non satis distinctis ab invicem; nihil interim dubitantes, quin ille cujus Venetiis jam inde ab anno*

nesciens a Germanis confundi SS. Ubaldum et Theobaldum

C MCLXXI *extat parochia, per primarum litterarum aphæresim Italis usitatissimam dicta* di San Boldo, *non* Ubaldi *Eugubini sit, sed* Theobaldi *Vicentini.*

CAPUT III.

Caroli Oliverii in S. Ubaldi cultu promovendo felix industria.

Lateranensis Lycæi auctor Celsus Rosinus lib. 3 *agens* de Carolo Oliverio, *postquam per tria alia Congregationis suæ monasteria eumdem deduxit, denique ad Eugubinum S. Ubaldi perveniens, breviter id describit,* et ad hujusmodi, *inquit,* ædes translatus Carolus, concepit ipsis primis diebus devotionem venerationemque illam erga Divum Præsulem, qua postmodo tantopere floruit, quaque tutatus et adjutus est ad tot egregia omnia præstanda et absolvenda. Perpetes erant vigiliæ ad sacrum tumulum, juges precationes pro vitæ morumque directione ad majorem Dei gloriam obtinenda. Una cum Sacerdotali dignitate induitur animi fortitudine atque præstantia in exorcismorum exercitio, cum alioqui delicatiore corporis temperamento a natura factus esset. Hinc paulatim cum praxi excrevit adeo capacitas, spiritus, intelligentia, ut ardua penitus ars fiat undique obvia animo, D salutem tot languentium anhelanti. Vix credibile est quæ pertulerit, quæ præstiterit, quot laborum myriadas lubens volens obviarit, obierit, perdius in ejurationibus et exorcismis, pernox in vigiliis et oratione. Rebellem contumaciam perditissimorum hostium, nequissimorumque spirituum obstinatos conatus obsepiebat, retundebat, confringebat, constantia majore et animo plusquam ferreo vel adamantino. Octo decemve horas continuas operi sacro plusquam sæpissime dabat, inter sudores et ærumnosas concertationes, orationibus, lectione, jussionibus, aliisque ex arte urgens adversarium.

Ad Eugubinum monasterium missus Carolus Oliverius,

ex ital. et in officio exorcistæ assiduus,

21 Ex universo prope dixerim orbe Christiano, certe ex omni undique Italia ad sacra exciti intercessione Ubaldi, cujus precibus Deus liberationem concedere maxime suevit: et perpauci ac forte nulli sunt, qui non aut incolumes ex integro, aut melius valde habentes retrocedant. Ille vero impense in Sanctum devotus, totusque in illius cultu ac devotione augenda, lapidem omnem movebat, ut Christiana vereque Sacerdotali et Canonica caritate omnibus subveniret. Hinc aquæ, hinc olei speciales benedictiones, hinc ex lampade ante sacrum corpus ardente perenniter alterius olei distributi mirabiles effectus E et gratiæ, juxta exigentium pietatem ac devotionem. Atque ideo post annos aliquot notus ita factus est, ut in admirationem tot laborum inque amorem laborantis et in præcipuam existimationem confluerent catervatim populi. Ubique vocatus, ubique permeabat. Qui enim ligaturis, facturis, incantationibus, fascinationibus, maleficiis tenebantur, nec tamen Eugubium petere ex aliqua ratione valebant, præsentissimam opem in eo adinveniebant. Umbrorum Picenorumque imprimis oram omnem lustrabat postulatus, Insubres ipsos aliquando comprecatores habuit, et in eis Proceres ac Regulos, quorum et nos humiles epistolas efficacioraque officia aliquando novimus, quibus tamen ille parum accommodavit operæ, aliter forte intus movente aliterque disponente Deo. Quare ab his similibusque aliis inculpatæ vitæ morumque integritatis [experimentis] moti Eugubienses, illum ex Senatus-consulto Civem Patriciumque elegerunt et crearunt, omnique Civitatis jure liberaliter ac ultronee donarunt. Quin et Congregatio, in tot bonorum operum præmium, promovente maxime et procurante Seraphino Merlino et Hieronymo Onophrio Definitoribus, ipsum ejus monasterii Præpositura decoravit, alacriter ferentibus Provinciæ Patribus, notam virtutem adhuc in externo homine F munerari, etsi id esset absque exemplo, si præsentem gubernationis formam in Religione invectam attendamus.

felix atque industrius,

civitate donatur ac Prælatura:

22 Ab collatis Prælaturæ insignibus sibi auctos sensit stimulos ad æmulanda adhuc meliora charismata, atque incitatius currendum stadium incliti operis. Ea propter nihil remittens assueti instituti, alliciebat conciliabatque, qua Sacramentorum administratione, qua familiaribus piisque allocutionibus ac salutaribus monitis et cohortatione, quotquot devotio et pietas socios dabat miseris ab diabolica rabie vexatis. Elisabellam Brancaleonam de Ansideis, lectissimam feminam et Perusinarum matronarum decus, præcipuam sacri templi canoniæque adjutricem imprimis habuit, beneficiorum collatorum nomine præ ceteris commendatam. Hujus in Deum inque D. Ubaldum pietas eximia singularisque devotio, externo signorum testimonio comprobata, æternum posteris cordi esse debet ad preces ex animi gratitudine rependendas. Hæc filium, flore ætatis conspicuum et virtutibus viro patricio dignis inclitum, sed maleficio exitiose vexatum, comitata; cum ita disponente Deo, illum ibi ad meliorem vitam evocatum tumulavit

ab Elisabella Brancaleona adjutus

A tumulavit; id concepit in D. Ubaldum pietatis inque Carolum animi propensi, ut et per annos plures ad sacram ædem se dederit peregrinam, et sequestrem in pias exercitationes ac meditationes, sacrariumque pretiosa supellectile ditarit, domumque amplam hospitam Perusii Patribus apertam jusserit. Hujus adjutrice manu animatus Carolus, sanctissimi Ubaldi vitam ac miracula, et Baculum dæmonum, composita evulgavit. Qua in se satis liquido constitit, caritatem operari omnia. Siquidem vir bonus et innocens non ea litterarum supellectile instructus erat, e qua promi posse tale quidpiam crederetur, cum vix superficialiter libasset aliquid doctrinarum Philosophicarum, cetera vero pertæsus, tamquam inflantia et arida spiritui, reliquisset.

EX ITAL. edit vitam et miracula S. Ubaldi,

23 *Hactenus de Carolo Rosinus : qui deinde in enumeratione scriptorum ejus, post librum* de Vita et Miraculis D. Ubaldi, ad Vexilliferum et Consules Eugubinos *anno* MDCXXIII *recusum* Eugubii apud Marcum Antonium de Triangolis; *addit* Gratias ab eodem D. Ubaldo illius intercessionem supplicantibus factas, libro uno, ad Alexandrum de Monte Episcopum Eugubinum, *qui, mortuo fortassis jam tum Carolo, Romæ decessit anno* MDCXXVIII XVIII *Julii, quatuor mensibus post editam Romæ, typis Pauli Massotti, alteram Italicam Vitam a Michaele Angelo Eugenio Eugubino, et dedicatam Francisco Mariæ, hujus nominis secundo, Urbinatium Duci sexto et ultimo : qui Eugenius, præter alios nobis notos et supra nominatos auctores, laudat* Vitas S. Ubaldi, editas a D. Comite Francisco Falcuccio prosa, et Joanne Andrea Palatio versu Latino, aliamque MS. a Fr. Francisco Vandini Eugubino, *atque ex omnibus collecta miracula, ordine satis commodo per decem et octo Capita digerit, postquam antiquiora miracula in Actis relata num.* 22 *strictim, ut referuntur, percurrisset in ipsa Vita cap.* 24. *Cujus ordinem sequentes, quando alia quæ optaremus antiquiora scripta et edita miracula non submittuntur, Latine loquentem ex Italico Eugenium inducemus, incipiendo a libri pagina* 98, *cap.* 2.

item gratias ab eo receptas,

B

quod etiam facit Michael Angelus Eugenius

CAPUT IV.

Varia variis beneficia præstita præsertim energumenis liberatis.

Moris erat ut pridie festi S. Ubaldi, corpus ejus, per omnia sua membra flexile, demptis veteribus indumentis, vestiretur novis. Id cum aliquando facturi essent Presbyteri, quibus ante inductos, Canonicos Regulares cura ea commissa erat, atque eum in finem alterum brachiorum sublevare vellent, rigidum illud omnino invenerunt. Attonitis ad hæc singulis, unus eorum, qui actioni huic dabant operam, conscius sibi delicti alicujus, quo corpus animamque inquinans, amiserat puritatem ejusmodi ministerio congruam, abiit e loco : et mox aliis tractabile corpus fuit. Modus autem iste exolevit, postquam id agendo quadam vice læsum nonnihil est latus dexterum : ex illo enim tempore immota perseverat, quam tunc induxerunt sacro corpori, ex subtilissima sindone cerata vestis, totum cooperiens præter faciem, manus atque pedes : nec aliud annue jam mutatur, quam planeta et mitra cum flore qui ori inseritur, et xylino quod gutturi superponitur, et ad multas infirmitates curandas utiliter postea adhibetur. Ita Stephanus Cremonensis.

C

Sacerdos impurus nequit movere sanctum Corpus.

25 Parentina mulier, inquit Stephanus (Placentinam facit D. Carolus) cui nomen D. Palma Mag. Antonii, filiolarum duarum grandiusculæ uni minusculam alteram servandam commiserat : quarum ista sororculam ulnis sublevans, adeo infeliciter rem aggressa est, ut verso retro capite lapsa pumila in saxum impegerit subitoque obierit. Superveniens casui tam funesto mater, Sanctum invocavit Ubaldum : et mox moveri cœpit quæ videbatur extincta, ac sana apparuit. Alia mater cubitum concedens, tam parum provide infantem filiolum sibi collocarat ad latus, ut dormiens eum oppresserit, evigilansque omnino mortuum et toto corpore lividum invenerit : qui tamen, teste D. Stephano, ad votum afflictæ matris vitam vigoremque recuperavit.

Resuscitatur parvula lapsa

D

et infans a matre dormiente oppressus,

26 Anno MDXVII Foroliviensis quædam mulier Assisium ducebat filiam energumenam : quæ cum Eugubio transiens uno solum milliari abes et ab ecclesia S. Ubaldi, obvium habuit quemdam in habitu Franciscano, interrogantem quo filiam duceret. Cumque respondisset, Assisium; respondit ille, Assisii non liberantur energumeni : ducito eam ad S. Ubaldum, ibi liberabitur : ostensaque digito via, disparuit. Obedivit illa, et mox ut ingressa ecclesiam est, puellam vidit liberatam : nec dubitavit, ut scribunt Stephanus Carolusque, quin ipse S. Franciscus apparuerit, atque honorem istum S. Ubaldo cesserit. Iidem referunt Nurciæ fuisse sanctimonialem, quam dæmones tres insidentes adeo crudeliter vexabant, ut aliquando raptam in aera ad triginta et plures cubitos præcipitarent, aliquando etiam immitterent in fontem monasterii submergendam. Ad varia Sanctorum loca frustra eam conduxerant propinqui sui, cum denique de S. Ubaldo perlata ad eos fama est. Ad hunc ducendos se cum intelligerent dæmones, nequidquam obnixi, quod dicerent eo nullum majorem hostem se habere, nihil aliud profecerunt, quam ut certos ire magis obfirmarent in proposito; cujus hic successus fuit, ut prius quam finibus Nurciensibus exirent, liberatam se misella senserit : perducta tamen est ad S. Ubaldum, ubi plene constitit de ejus liberatione, postquam applicata essent omnia, per quæ solet peti certitudo.

liberatur energumena Assisium destinata,

E

et monacha Nurciensis.

27 Filius cujusdam nobilis matronæ de Montone, oppido versus Tifernum sito, stomacho et pectore male habebat opera dæmonis insidentis, et liberatus fuit : sicut et a putidis ulceribus eorumdem operatione inveteratis Joannes Antonius, inquilinus territorii Cantianensis sub Eugubinæ civitatis potestate; idque anno MDXIX. Ex ipso Cantianensi oppido nata Paula, plerumque furere videbatur, insessa a ter mille dæmonibus : qui adhibitis sub invocatione S. Ubaldi exorcismis excesserunt omnes, excepto uno, quem ad exercendam mulieris virtutem relinqui placuit Domino unicum quidem solum ferebat Marina Martini de S. Juliana comitatus Perusini : sed nec Romæ quidem potuerat liberari : liberata autem est ad S. Ubaldum. Simili hospite liberata est Primavera ex Burgo sancti Sepulcri, votum Deo ac Sancto nuncupans. Pasqualinus ex Comitatu Eugubino adductus est ut exorcizaretur, itaque dimitteretur a doloribus toto corpore tantis, ut nec leviter quidem tangi se pateretur; exorcizatus autem, intra unum diem liber fuit. Indidem natus Stephanus, a pari totius corporis cruciatu et scrofulis sanatus est. Impudica mulier, incurabilis cancri coxam exedentis cruciatu compuncta ad pœnitentiam prioris vitæ, mox atque adducta fuit ad S. Ubaldum, cognovit mali causam esse dæmones, quibus tradita erat; iisque expulsis mox sana apparuit.

Sanantur inducti a dæmone obsidente morbis variis.

F

28 Tredecim millia dæmoniorum pati dicebatur energumena quædam Eugubina, cum dolore capitis tam acerbo, ut quovis die minimum ternas defectiones pateretur, mortuæ simillima, donec intercessione S. Ubaldi mundata fuit. Anno MDXIX quinque anni fluxerant, quod frustra medicos fatigaverat mulier Perusina, ignota cunctis infirmitate laborans : sed cum esset ad S. Ubaldum adducta et exorcizata, unus ex

Aliæ item ignotæ passiones ex simili causa

A ex quinque diabolis eam obsidentibus clamare cœpit, Cæsi sumus, cæsi sumus : et intra horam omnes excesserunt. Eodem adducta novennis puella, tamquam energumena, a pluribus spiritibus, post exorcismos admotos, dimissa est, uno solo remanente, qui identidem a collo ad pectus sursum ac deorsum commeans adjurantium se Sacerdotum operam ludere videbatur. Unus ergo eorum suspicatus occultum in puella latere peccatum, interrogavit parentes ejus, eoque deprehenso confessam sacramentaliter liberam dimisit. Sed cum ad idem peccatum revertisset misella, reversus ad illam etiam dæmon est : qui cum fuisset iterum simili modo ejectus, serio monita parvula est cautius ut ageret, itaque dimissa. Simili impedimento deprehensus est teneri Sanctes Andreæ ne quidquam proficerent exorcismi : cum autem gravissimum quod gerebat delictum confessione facta expiasset, subito immunem se sensit ab ignota trium annorum infirmitate, propter quam accesserat ad S. Ubaldum, alia omnia remedia frustra expertus. Sic et civis quidam Eugubinus, solitus ad biduum triduumve in furias agi, deprehensus est ideo dæmonibus traditus, quia enormia B quædam crimina occultabat : mox autem atque menti suæ redditus, ea est confessus, sana deinceps mente permansit.

et puella novennis,

ac viri duo non rite confessi.

29 Bernardinus Bassettus de Caresto, Eugubini territorii castro, quinque mensibus infirmus ita manebat ut nec cibum, nec potum, nec somnum vel quietem capere ullam posset : persuasus autem a D. Stephano, eodem qui hoc et prægressa ac plura sequentia scripsit, ut ad S. Ubaldum transferri se curaret exorcizandum, consilio paruit : et manifestata mali causa, pulsis cito dæmonibus, omnia deinceps facere potuit, quæ sustentandæ naturæ sunt necessaria. Ibidem exorcismis sacris procurata Oliva de Villa nova, patefactis dæmonibus intra horam est liberata, et simul doloribus, quos toto corpore passa incurabiles erat, jam ab annis decem. Idem, iisdem Stephano et Carolo testibus, Joanninæ Bettonæ contigit. De Elisabeta Andreæ ex oppido S. Constantii diœcesis Urbinatis dicitur, quod quater centenis millibus diabolorum insessa, et ad S. Ubaldum adducta, intra quatriduum fuerit liberata. Ibidem post exorcismos consuetos et copiosi sanguinis vomitum similibus hospitibus liberatus fuit Gratiosus de familia Castalda, contractus membra, nec remedio ullo eatenus curabilis. Tribus quoque millibus dæmoniorum insessa credebatur Elisabetha Ro C sati tribus continuis mensibus, exorcizataque ut est, subito liberam sese experta fuit. Matrona quædam Perusina, domo nobilis, ex voto adduxit obsessam filiam : et moræ impatiens non poterat consistere intra ecclesiam. Cum tamen tertium rediret, ipso articulo temporis, quo Sacerdos ad aram Gloria in excelsis intonabat; cœpit ex ore puellæ clamare dæmon, Cæsi sumus : et adhibito mox exorcismo recessit, liberam puellam relinquens. At vero ut a septem spiritibus principalibus, multos jam annos Sanctimonialem quamdam Venetam occupantibus, hæc liberaretur, duodecim dierum adjurationibus opus fuit.

Item energumeni alii,

Occasione hujusmodi obsessionis,

30 Joannes Christophorus, filius Mag. Joannis Antonii Tinti, peregrino plane morbo teneri visus, diligentiam et industriam medicorum pluribus exercebat annis fructu nullo; cum identidem, nulla apparente ex causa, verteretur in fugam, ac deinde concideret medio in cursu, similis mortuo. Tandem suspicantibus id quod erat amicis, deductus ad S. Ubaldum, liberatus fuit decimo quinto die. Ipso liberationis articulo prandium sumebat pater Cremonæ (an Cremonensis ipsi tacent scriptores) sensitque portam pulsari a paupere, Dei ac S. Ubaldi nomine eleemosynam poscente. Huic cum panem jussisset dari, mox recordatus filii ad S. Ubaldum ducti, voluit eumdem pauperem habere convivam : sed a redeuntibus ad portam requisitus, ita nusquam apparuit, ut postea comperta liberatione herilis filii, eodem peracta tempore, non dubitaverint, quin ipse Sanctus voluerit, hoc esse signum beneficii, tunc familiæ isti a se collati. Puella quædam Parmensis, quam esse energumenam constabat, post votum a patre suo nuncupatum S. Ubaldo statim libera apparuit. Francisca vero Bernardini dalla Cerasa ex Mondavia, pluribus insessa dæmoniis, opus habuit ad curationem diebus quindecim. D EX ITAL.

Sanctus in forma pauperis eleemosynam petiisse visus est,

31 Mulier, cujus nomen subticuit D. Stephanus, ut rem totam distinctius liberiusque narraret, annis multis obnoxia fuerat tribus dæmoniis, quorum immunditiis ægre resistebat : sed erat perquam devota Deiparæ, quam sabbatino jejunio solebat honorare, præter stata jejunii quadragesimalis et adventualis tempora, et hanc ob causam impediebantur dæmones eam occidere, quemadmodum facere nitebantur. Hoc in statu peccatricem animam miserata Mater misericordiæ, eidem omni nocte apparebat, dicens : Vade, filia, ad S. Ubaldum, et confitere Patribus E peccatum istud, quod nosti præ verecundia numquam a te explicatum fuisse. Appropinquante autem Paschate addebat eadem : Quæso, filia, noli cum tanta spurcitie recipere corpus filii mei, magis enim expediret tibi sic pollutæ ferrum ignitum ore accipere. His mota illa ad ecclesiam S. Ubaldi accessit, confessaque est quidem, sed non integre. Desiit ergo ad mensem integrum apparere ei indignata Deipara : quia tamen devotum jejunium continuabat mulier, rursum ei apparuit, reprehendens ipsam de non integre facta confessione, et addens : Scito, filia, quod nisi ego et S. Ubaldus te servaremus, jam pridem fuisses a dæmonibus suffocata. Hoc vero ut cognosceret certius, accidit ut occasione lavandæ supellectilis lineæ vehementer impelleretur a dæmonibus, ut filiolum suum quemdam injiceret caldariæ bullientis lixivii : sed simul audiebat ad aurem loquentis sibi Deiparæ vocem, atque a tanto scelere absterrentis tam efficaciter, ut denique portari se ad S. Ubaldum jusserit, riteque confessa plene fuerit liberata.

et Deipara devotam sibi peccatricem,

ad integre confitendum inducit,

quæ deinde apud S. Ubaldum liberatur.

32 Anno MDXCVI mense Majo multus advenit energumenorum numerus, ex quibus brevi ad viginti duos mundati fuerunt. Quin et in ipso ad ecclesiam S. Ubaldi itinere liberatam se sensit Andreana de Frontone, territorii Eugubini loco, postquam con F territa spectris vocibusque horrendis Sancto se commendasset. Judicatum est tamen adhibendos ei exorcismos, ne forte dæmon se occultasset ad tempus : et certam esse illius liberationem constitit. Martius Govidone Fulginas, diu alium nullum capiebat cibum, Sacerdotum manibus porrectum : sed ad S. Ubaldi sepulcrum cito fuit ab ignota qua tenebatur infirmitate liberatus. Simile quid accidit cuidam annorum tredecim adolescentulo, multum fatigato : et Livio Eugubino Sancti patrocinium invocanti. Ferocius multo agitabatur decennis puer alius, Christophorus nuncupatus : quem homines plures valentes cohibere nequibant, quo minus elapsus e manibus discerperet sibi vestes, nudus per plateas discursaret, terram ibi in sepulcrum effoderet, obvios quosque correptis armis terreret, seque præcipitare niteretur, aut in luto instar porci volutare. Sed ad S Ubaldi sepulcrum vim passi dæmones, egredi tandem compulsi sunt. Visum a dæmonibus sublatum, applicitis sub invocatione S. Ubaldi adjurationibus, recepit D. Petrus Perusinus : simili modo Cassandra Fabrianensis adjuta fuit, ut ne ultra a dæmoniis impediretur Sacrum Missæ sacrificium audire, peccata fateri, Christi corpus suscipere.

An. 1596 alii plures liberati,

33

A

EX ITAL. atque in his matrona illustris

33 Claudat hoc argumentum Illustriss. D. Lucertia Bufalini, quæ non contenta scriptis a Comite Frederico Falcuccio, voluit distinctius a me explicari factam sibi gratiam. Suo ergo ore narravit mihi, quod cum experiendorum exorcismorum causa ad S. Ubaldi subsisteret, die quadam inobservata omnibus descendit de cubiculo, et pedibus versus civitatem perrexit per montis declivium ad eum fontem, qui sub appellatione S. Ubaldi modicus ibi scaturit. Tum pedes denudans et aquam ingressa, maximum refrigerium solatiumque non minimum sentiens, crassam quamdam materiam instar fungi evomuit. Interim supervenere domestici, clam digressam requirentes, reduxeruntque ad S. Ubaldum, ubi adhibitis mox exorcismis patuit multo levius ægra esse. Non tamen his fuit plene liberata, sed in vigilia gloriosissimi istius Sancti anno MDXCVI ante sacram arcam constituta, ut sibi et puellis aliquot suis, eodem laborantibus incommodo, medelam impetraret, consecuta est integrum suæ orationis effectum. Narrat autem quod tempore adjurationum sibi adhibitarum, toties levius semper habuerit, quoties ungebatur oleo de ardente ante sacrum corpus lampade sumpto, semper enim ad vomitum mota nescio quale atramentum emittebat ex ore. Cumque eadem ex causa aliquando puellarum unam misisset, prædictum oleum a Sacrista accepturam in lance ad id parata; ivit illa redivitque ad Dominam suam, cum oleo: sed mox ut coram adstitit, elapsa de manibus scutella est, et inversa in terram venit. Saxeum erat pavimentum, scutella figlina, fluidum oleum: et tamen non solum illa rupta non est, sed nec dispersum oleum; quod sublatum a terra mox usum sui liquoris præstitit, nihil differentem ab eo quem naturaliter habet.

virtutem etiam experta olei de lampade sumpti.

B

CAPUT V.

Gravissimis vitæ periculis eruti et a variis morbis curati, invocato S. Ubaldo.

Servati, unus ter suspensus,

Marinus Mariotti Rosellini, de Pilonico juris Perusini castro, cum esset captivus, tertio per gulam suspensus fuit, totidemque vicibus liberatus a morte, invocato D. Ubaldi auxilio: ac denique solutus a vinculis, liberatori suo in testimonium attulit statunculum cereum. Agnellus Brugnori, ex oppido Cornabeti Eugubinæ diœcesis, labi videns quam succidebat arborem, effugere ruinam sibi imminentem voluit nec potuit, ejusque ramos excepit inter tibias suas; sed offensus non est, eo quod S. Ubaldum in ipso discriminis articulo invocarat. Joannes Herculani Eugubinus, terram sub arbore quadam culturæ causa excavans, rupta facilius quam credebat arboris illius radice, dum lapsum declinaturus corpus impetu retro agit, decidit ex monte S. Ubaldini, ubi res agebatur, in præcipitium: sed invocans Sanctum teneri sibi pedem unum sensit, itaque periculum extremum evasit; quod alteri nemini potuit acceptum referre, nemine circa apparente, quam S. Ubaldo quem cadens invocaverat. Simili modo Joannes Marchellus, pellio Eugubinus, dum operis sui causa esset in torrente ad montis pedem fluente, subito ex copia pridianarum pluviarum collectus ingens aquæ vortex de supernis affuit: contra quem frustra sibi in aliqua montis rupe prominenti refugium quæsivit. Nam cum hac ipsa raptus impetu furentis elementi, periclitabatur de vita, donec S. Ubaldum invocans senem conspexit, qui per capillos arreptum in ripa salvum stitit.

alii sub ruina arboris,

C

in præcipitio,

et torrente periclitantes,

35 Anno MDXIV mulier quædam Cæsenæ, lavandis pannis, aquam caldariæ posuerat supra ignem, et in eadem jam bullientem casu lapsus est parvulus ejus filius: cui cum succurrere melius non posset, invocavit Sanctum, et ad caldariam accedens foras eum extraxit usquequaque illæsum. In quadam concursione militari, teli ferrum humero miles exceperat ita alte infixum, ut telum illud nulla arte extrahere valerent chirurgi: sed quod illi nequibant, propria ipse manu fecit, mox ut Sancto se commendavit facto voto. Sebastianus Boldrini, de Serra S. Abundii in territorio Eugubino, noctu deprehensus domi suæ a quodam suo inimico, cui satellitii Pergulani Præfectus adjutor venerat; nesciens qua parte eorum evaderet manus, per caminum domus subiit versus tectum: et invocato Sancto, sensit se capillis attractum educi per angustias illas, itaque evasit. Mulier quædam, Simona Eugubina nomine, dum Mariotto Oste famulans aquam de puteo esset haustura, rupto quod rotulam sustinebat ferro, diciduus funis collum ejus implicuit: et quia gravis ac longus erat, implicitam secum trahebat in puteum. Sed assistens ibi quidam vestem cadentis apprehendit, retentamque interrogans quomodo haberet, audivit quod illa vitam salvam acceptam referret Deiparæ virgini sanctoque Ubaldo, quibus se commendaverat, quique visi fuerant manum mento supposuisse. Sed hoc dicto obmutuit, mutaque mansit diebus viginti quatuor. Interim transire illac contigit D. Stephanum qui hæc scripsit, auditoque casu per consuetos exorcismos a dæmone extorsit confessionem facti, quod scilicet ipse ferrum rupisset, ut misellam deturbaret in altissimum istum puteum: quodque jam exire compelleretur per merita S. Ubaldi.

puer in caldariam lapsus,

D

telum infixum gerens,

occidendus ab inimico,

præcipitanda in puteum,

E

36 Penon Lombardus Perusii susceperat puteum vacuandum, et in eumdem minus provide introspiciens corruerat: sed damno nullo, quia cadens voverat se S. Ubaldo. Idem ibidem fabrili intendens operi, ruentem supra se maceriam exceperat; cumque de sepeliendo cadavere soliciti socii rudera amoliuntur, quibus contritum esse totum non dubitabant, præter omnium spem eduxerunt vivum atque incolumem. Idem denique Fabriani, in quadam seditione militari captus, cum pecuniam poscenti militi dare nullam in lytrum posset, jussus est caput amputandum præbere: quod ille sic faciens ut simul S. Ubaldo se commendaret, occulta vi impeditum se sensit miles furiosus, rogavitque quem demum ille Sanctum in suam advocasset tutelam; intelligens vero quod S. Ubaldum, Eugubii patronum; non modo a noxa inferenda abstinuit, sed manu arreptum eduxit in agrum, ne quid simile forsan alius quispiam in eum tentaret.

vir quidam ex periculo triplici,

F

37 Bernardinus Mengacci civis Eugubinus, cum suis mercibus alio commeans, incidit in latrones duos: quorum alter arreptum allisumque in terram jam fecerat desperare de vita, nisi, eo S. Ubaldum invocante, alius latro socium hostiliter aggressus sic implicuisset luctando, ut interim Bernardino spatium relictum fuerit fugiendi. Nihilo levius periculum evasit Ferrariensis quidam miles, insequentibus eum plus quam quiquaginta equitibus levis armaturæ. Cum enim ad ripam Padi sistere fugam cogeretur, desiliit ex equo, seque metu et armis gravem sub invocatione nominis Ubaldini commisit natatui; et rapidum illum spatiosumque fluvium permeans, feliciter adversam ripam tenuit, hostibus spe sua frustratis. Anno MDLXXXIV Bernardinus d'Agelle Tifernas, graviter vexatus a dæmoniis, bis ab iis in profundum puteum, semel in vallem Ubaldino monti subjectam est præcipitatus: semper tamen sine noxa, quia (sicuti reducentibus se consanguineis narrabat) opem tulerant periclitanti sanctissima Virgo Pontifexque Ubaldus. Denique vita servata est puero, in bullientem caldariam lapso; Canonico

lapsus in latrones,

alius solus in hostes 50

et alii varie periclitati

A nonico ecclesiæ Ubaldinæ, multa nive suffocando; fabro cœmentario, sub muri ruinis deprehenso; alteri ab ingenti quercu oppresso; attestantibus omnia prædicta Stephano et Carolo, miraculorum Ubaldinorum scriptoribus, quorum etiam sunt sequentes curationes.

curati cæci ac muti,

38 Bartholomæa del Franchetto Eugubina, novem annis visu privata, eumdem voto facto ad S. Ubaldum recuperavit. Lullus ex comitatu Perusino sex filios habebat cæcos mutos ac surdos, quibus omnibus simili voto sensuum usum impetravit. Lucas de Schieggia, castello juris Eugubini, a mensibus quinque mutus, cum ad S. Ubaldum venisset, intra horæ spatium recuperavit loquelam: sed reversus in domum suam, iterum eadem caruit, idque eunti et redeunti usque ad sextam vicem contigit: tunc enim ardentiori affectu S. Ubaldum exoravit, ut a maligni hostis potestate absolveretur, non loquendi tantum sed etiam excreandi facultatem impedientis, ut hominem suffocaret: et quod petiit impetravit, liber deinceps ab omni molestia. Mulier Tifernensis, decem diebus muta: et Hieronymus Philippi de Brufa et alia mulier de Crocicchio, quæ B sunt gemina Perusini comitatus castella, invocato S. Ubaldo similiter loquelam receperunt. Denique Octavius Marchini, sclopetarius Romæ vicinus, ecclesiæ Canonicorum Regularium a Pace cognominatæ, ad solum contactum chirothecæ unius, quæ S. Ubaldi fuerat, visum, loquelam et sanitatem recuperavit.

item claudi

39 Narrat D. Stephanus, quod anno MDXIX Eugubio Parmam proficiscens, circa Cantianum occurrit cuidam Joanni Antonio misere claudicanti, qui cum de malo suo interrogatus quale esset, a medicis formicam appellari dixisset; Non ita est, inquit Pater, sed dæmones te affligunt, vade ad S. Ubaldum, et sanaberis. Ita uterque in viam suam abiit. Biennio autem post, cum Stephanus Eugubium rediisset, advenit eodem dictus Joannes Antonius, exorcismos expetens: quibus inchoatis, ab octodecim plagis quæ patebant in ejus crure tantus emanavit fœtor, ut quamvis ea de causa ad liberiorem aerem prodiisset cum energumeno suo exorcista, nequiret tamen sacras adjurationes præ nausea percurrere, nisi obversis in aliam partem humeris: interim vero gravius quam antea patiebatur infirmus, qui tamen intra mensem unum absque alio medicamine convaluit ibi meritis S. Ubaldi. Eodem anno in festo S. Joannis C Bapt. ex Marchia Anconitana advenit claudus alius, qui absque adjutorio nequibat ambulare: nec diu in ecclesia mansit Sanctum invocans, quin impetrarit speratum beneficium. Similiter Perusinus quidam, volaticos cruciatus grandes in uno brachiorum patiens, post exorcismos orans in ecclesia, quantum uni Missæ audiendæ sufficeret, plane consanatus fuit. Matrona quoque Perusina, dolore capitis tremoreque et palpitatione cordis ac stomacho laborabat, ita ut nullam corporis sui partem tangi pateretur absque gravi molestia, cui curandæ sexennio integræ nihil non adhibuerat medicaminis: sed adhibitis exorcismis intra horæ spatium tota convaluit: sicut et alia ejus civis, quæ simili laborans malo, et intelligens quid alteri accidisset, eumdem experta est medicum, et idem reperit beneficium.

et capite ac stomacho dolentes,

40 Anastasia de Firminiano, Urbinatis territorii castro, præter cordis stomachique dolores tantum frigus patiebatur in pedibus, ut conglaciati viderentur. Hæc mox ac venit ad S. Ubaldum statim liberata est duplici priori malo: sed quindecim diebus opus habuit ut liberaretur a dæmoniis pedes insidentibus, qui vix demum multo cum labore expulsi cesserunt cumque stridoribus horrendis. Simile in simili casu beneficium obtigit vigesimo deprecationis die Bernardinæ Joannis qu. Laurentii de S. Angelo Urbinatis diœcesis. Puer quidam Eugubii, grandi laborans hernia, anxiam habebat matrem: quæ vespere quodam cubitum eum componens, conversa ad S. Ubaldi ecclesiam, petiit ut filio suo succurreret. Eadem vero nocte apparuit Sanctus, jubens ut parvulum portaret ad suum sepulcrum: quod illa postero mane factura, sanatum reperit: ivit tamen quo justa erat, ut gratiam puero factam gratulabunda enarraret, et eleemosynam suæ tenuitati competentem pro eodem offerret. Eodem incommodo liberatos se ad invocationem Sancti sunt professi Joannes Benedictus Manfredini, et Barnabæus Pasquini de Gezolo.

hernios:

EX ITAL.

graviter infirmi apparente eis Sancto,

41 Fr. Silvester de Callio Ordinis S. Mariæ de Scopeto, in canonica S. Secundi Eugubini graviter infirmatus, S. Ubaldum invocavit: qui eadem nocte ipsi apparens, Quia tam ferventer, inquit, invocas me, ecce me præsentem, quid vis ut faciam tibi? Visus est ille sibi exiliisse de lecto, ac genibus flexis petiisse sanitatem: tumque ipsius Sancti manu duci per monasterium, sigillatimque ad refectorium, ubi esurialem cœnulam degustaverit, pruna et uvas, reductusque ad lectum in eo postera die sanum se invenerit: quare primo mane ad S. Ubaldum venit, E ibique votivo sacrificio debitas pro sanitate recuperata gratiarum reddidit actiones. Mariottus Antonii Cellini de Castano, Assisiensis diœcesis, quartanis febribus adductus ad mortem, monitusque ab adstantibus ut ad Ubaldum converteretur, quod ore non poterat fecit affectu: statimque apparuit ei Sanctus, dixitque debere eum subvenire mulieri cuidam valde egenti, atque disparuit. Eodem tempore recepit linguæ usum infirmus, jussamque advocari mulierem, quæ Blasina nuncupabatur, interrogavit de suarum rerum statu: quam vere egentem comperiens, pro modulo suo juvit, statimque convaluit. Pisauriensis etiam civis, cui multi de sua familia obierant, et jam uxor filiusque graviter ægrotabant, in notitiam S. Ubaldi adductus a circumstantibus, ipsi commendavit se suosque, et omnes mox convaluerunt.

item phrenetici.

42 Maria Altimaris de Caorle, et Magdalena Gasparini Urbinas a capitis, cordis et stomachi doloribus meruerunt liberari per S. Ubaldum. Gravius periclitabatur Elisabetha Mariani Ser-Jacobi-Antonii Eugubini, phrenetica et a duodecim diebus nullo cibo refecta, unde deposita a medicis, dicebatur postridie moritura: sed ad ecclesiam S. Ubaldi F delata et exorcismis procurata, convaluit. Toto corpore cruciabatur, quandoque etiam de statu mentis dejiciebatur Petrus Baptistæ ex comitatu Fulginate: sed ad S. Ubaldum accedens, et exorcismos super se fieri petens, pulsis dæmonibus liber rediit. Blasia de Tarenzo male effectum caput applicans reverenter arcæ illi, in qua jacet sacrum S. Ubaldi corpus, dolorem a se repulit. Intra horam etiam, qua ibidem fuit Marinus Angelus de Camerino liberatus est a phrenesi sæpius recurrere solita: quod et Paulo de Sanctis Eugubino accidit: et rusticus quidam Insulæ Costacciari solutus fuit atrocissimo cruciatu brachii: et nobilis cujusdam Perusinæ filia, a cingulo ad pedes contracta, corporis accepit rectitudinem. Alia nobilis Cremonensis, melancholico humore prægravata, mente debilis et phrenetica apparebat; voto autem ad S. Ubaldum facto a consanguineis, exorcizata fuit, magnoque molimine expulsi dæmones liberam dimisere. Plurimi etiam epilepsia laborantes, ejusdem meritis curati sunt: ex quibus nominantur Marcus Ferrarii Parmensis, et Aloysius de Quintavalle Comitatus Eugubini.

43 Scrophulas patiebatur cum dolore totius corporis

Ex Ital. varie ægrotantes,

A poris Sebastianus, ex eodem Eugubino Comitatu; sed ad S. Ubaldi ecclesiam veniens fuit intra diem sanatus. Sic et Franciscus Fanensis convaluit ab ischiade, et ab acerbissima febre Clara, filia D. Antonii Marioni Eugubini. Francisca autem Fabrianensis gravem excussit melancholiam, super lectum S. Ubaldi incumbens. Angela Sutriensis facto voto visitandi corporis sancti, quo tempore passim dysenteria vulgabatur, immunis a publica lue evasit: et matrona quædam professa est, quod attactu coronæ precatoriæ, quæ sacro corpori admota fuerat, liberata sit a sævissimo dolore aurium; Franciscus autem Simonis Perusinus a febri tertiana; ac denique matrona nobilis Perusina a gravi dæmonum infestatione; sicut narrant sæpius nominati Domini Stephanus et Carolus.

orphana in fossam a tutore injecta,

44 Sub Pontificatu Alexandri VI puella decennis, magnarum facultatum hæres, orphana fuerat derelicta sub tutela cujusdam sui cognati germani: qui occasionem hanc suam esse ratus, ad ingentes opes levi periculo comparandas, eductam ad vineas innocentulam, eo loco ubi subterranea via antiquitus ducta variis per intervalla patebat spiraculis, in B eorum unum præcipitavit, jacto desuper grandi saxo, quo opprimeretur. Ad lapidis cadentis strepitum excitata illa, sanctum invocavit Ubaldum ac deinceps vocem compressit nihil læsa: viditque accedentem ad se grandævum senem, cujus solius præsentia abigebantur serpentes aliaque animalia venenata, ad ipsam appropinquantia: atque ita totis novem diebus ibi mansit, nullo utens cibo. Interim contigit venatores Dominæ Ducissæ Urbinatis Elisabetæ illac transire, et audire voces lamentantis puellæ: qui ad spiraculi ostium accedentes, atque ex puella quod factum fuerat intelligentes, Dominæ suæ retulerunt rem totam: hæc vero mox certos homines misit, qui misellam educerent. Ergo qui missi erant, utrique extremitati funis, ad id parati, aptaverunt par equestrium stapedum, dimiseruntque in cryptam, eo modo ut positis intra stapedes pedibus, manibus funem apprehendens, haud difficulter extrahi posset. Sed longo extenuata jejunio debilior erat, quam ut ipsa se regere ac juvare posset. Opus ergo habuit adjutorio senis custodis sui, qui plantis aptaret stapedes, manibus funem, sublevatumque a terra tali componeret situ, quo opus erat ut extrahi posset. Quo facto oblata Ducissæ est, quæ bene curatam brevi- C que restitutam sibi, caram deinceps habuit; nihil dubitans, quin senex, a puella visus, fuerit S. Ubaldus quem invocarat. Ita uterque scriptor præfatus.

nono die salva educitur:

capti a Turcis 100 viri,

45 Petrus Antonius Frederici de Marcatello Ducatus Urbinatis, cum aliis quadringentis in mari captus a Turcis, atque ad remum applicitus erat: cumque inclementius ipse ac socii haberentur, cœperunt quique invocare Sanctos quibus specialius afficiebantur, et Petrus Antonius potissime implorabat auxilium Lauretanæ Virginis, S. Ubaldi, et S. Francisci. Fluxerant a voto nuncupato tres dies, cum Petrus Antonius, tædio victus, Ah S. Ubalde, inquit, quomodo fieri potest ut non juves me, qui tibi tam devotus semper vixi? Aurora surgebat cum hæc diceret: moxque sopiri sibi visus conspexit tres Sanctos a se appellatos, qui etiam ceteris omnibus pariter apparuere, dicentes sibi, Surgite et abite liberi. Tunc simul omnibus catena de pedibus excidit, ipsique constrictos somno Turcos partim provolverunt in mare, partim redegerunt in potestatem, suaque vice remigare jussis ad reditum in Italiam usi sunt. In agro degebat Antonius Joannis de Castello Sigelli; cum subito ingruens procella vehemens imbrem tonitruaque effudit cum fulmine, quod in ipsum cadens, vestes omnes ex uno latere

et fulmine ictus.

usque ad calceum absumpsit, personæ vero ipsius D noxam nullam intulit: quia invocaverat S. Ubaldum: et hoc etiam contigit filiæ Antonii de Cisterna.

CAPUT VI.

Auxilium obsessis, captivis, puerperis præbitum a S. Ubaldo. Injurii puniti.

Defensum ab hostibus Eugubium,

Urbis Eugubinæ protectorem strenuum semper se demonstravit S. Ubaldus, ac sigillatim anno MDXVII, cum omnia circum concuterentur bello, cædibus, atque rapinis, civitas et territorium Eugubinum commune aliis evaserunt discrimen. Dictum exemplis magis specificis confirmo. Urbinatem Ducatum occupare volens Dux Valentinus, proposuerat Eugubinos vastare. Misit ergo ad eum finem multo cum milite ex Tribunis unum, D. Michaelettem: qui cum jam solum septem milliaribus distaret Eugubio, vocem a tergo inclamantem audivit, retrocedere minaciter jubentis. Idque testificatus est, jussus causam reddere non impleti mandati: nec divinari potest, cujus alterius vox ea fuerit, quam S. Ubaldi. E

tribus vicibus,

Alias Capitaneus quidam, cum exercitu positus in campo circa Mondolfum, oppidum vicinum Sneogalliæ Ducatus Urbinatis, decreverat expugnato loco prædicto transire Eugubium ad eumdem finem. Quod consilium cum quibusdam familiarioribus indicasset; Per salutem, inquit unus, tuam, ne feceris: nimis enim robustum defensorem civitas illa habet in monte sibi imminente. Risit alter objectum sibi inanem, ut credebat, terrorem, perstititque in consilio: sed eodem mane velitatum egressus, grave vulnus in tabernaculum retulit, quod vel invitum coegit dimittere expeditionem propositam. Braccius de Montone, fretus præparata ab amicis suis Eugubinis proditione, urbem subactum ibat; resque eo processerat, ut eo jam intra mœnia recepto fugam plerique civium in montem caperent. Hi cum ad medium montem venissent, istuc ubi fons Lavelli scaturit, apparuit eis S. Ubaldus, mandans ut reverterentur in urbem, futurum enim ut recederet Braccius, simulque versus eam formavit manu signum Crucis. Illi ergo revertentes viderunt cum impetu fugientes Braccianos, acsi innumerabilis exercitus urgeret; itaque impletum est ipsius Braccii vaticinium, quo dixerat ingrediens, suam esse urbem, F nisi montanus ille Senex prohiberet.

Civitella,

47 Anno MDLVII, cum victor Carolus VIII Rex Franciæ Italiam percursaret, Neapolitanum regnum a parte Aprutina ingressurus, sistere coactus fuit ad Civitellam, cujus incolæ aliquamdiu sustinuerunt vim Francorum, et iteratos eorum assultus. Sed abundante obsidentium numero lassati, nec non inopia victus ad extrema redacti, constituerunt generose erumpere et ultimas vires experiri: quod ut facerent animo magis Christiane præparato, placuit quærere cujusnam Sancti dies postridie occurreret, cujus tutelæ se commendarent. Inventus est diei isti S. Ubaldus præsidere. Et cives quidem se ipsi commiserunt, postero autem mane viderunt exercitum, jussu Regis alio properantis abductum a mœniis, seque solutos periculo. Bastia Perusini agri castellum est, cujus propugnatores cum se animosius defendissent contra Hispanos, cæsis etiam aliquot ipsorum Capitaneis, seque omnes propterea trucidandos metuerent, invocaverunt S. Ubaldum, et condonata eis vita fuit. Valentini Ducis tempore obsidebatur castellum Montecchii Nucerinæ diœcesis, metuentesque incolæ, ne per vim locus caperetur, decreverunt muliebris sexus turbam omnem emittendam foras. Egressæ illæ obviarunt equestri cuidam

Bastia,

Montecchium,

A cuidam turmæ, quam ducebat Petri Corazzæ filius: qui eis visis versus illas ferebatur laxatis habenis, impetu incursurus, nisi ipsæ animadverso periculo S. Ubaldum invocassent. Quo facto non potuerunt equi ipsorum ultro agi calcaribus, sed retroacti coegerunt sessores suos agnoscere, quanta esset S. Ubaldi virtus, alioque deflectere, lætantibus ad tam insperatam liberationem mulieribus.

Puniuntur injurii in corpus ejus,

48 Venit aliquando ad ecclesiam S. Ubaldi homo, aut parum credulus, aut nimium curiosus, qui sanctum corpus virga contigit, addiditque blasphemans; Nihil hoc corpus differre videtur, a quovis alio corpore mortuo. Sed non diu dilata ultio divina est; vix enim ad montis pedem pervenerat, cum subito tremore correptus in terram corruit et expiravit. Stabant ante ecclesiam eamdem ulmi duæ, quas fama est natas ex stimulis eorum qui boves minabant, sursum trahentes in carro sacrum depositum.

in arbores ante ecclesiam stantes,

Cum autem Ducatus Urbini esset sub regimine Illustrissimi Domini Ducis Guidonis, et ad custodiam montis Ubaldini locati præsidiarii ducenti; unus ex iis, patria Calliensis, lanceas duas manu tenens, modo unam modo alteram in dictas arbores vibrabat. Vidit hoc superveniens D. Bernardinus dalla
B Branca, tunc ecclesiæ Custos, hominemque admonuit ut cessaret a percutiendis arboribus, istic ad memoriam S. Ubaldi stantibus. Monitorem importunum proterve contempsit miles, iterumque unam lancearum evibravit: sed maximo mox dolore constrictus brachia, eoque in momenta singula crescente, intra horæ spatium expiravit miser, nullo edito pœnitentiæ signo. Hæc D. Stephanus, qui et sequentia pleraque scripsit.

in Sanctum ipsum,

49 Apud Joannem Baldinacci Eugubinum hospes degebat Bononiensis quidam Huic cum Baldinaccius laudaret ex occasione S. Ubaldum: Merito, inquit Bononiensis, eum laudas, poterat enim esse coquus S. Petronii. Verum tantus subito cruciatus in eum irruit, ut mori se crederet; monitusque a Sancto contumeliose habito indulgentiam petere, se conjecit in genua, statimque levatus est. Quidam Eugubinus civis, Gualdensem rusticum videns arantem cum bobus, monuit tali die, qui S. Ubaldo sacer esset, cessandum ab opere. Ille vero contemptim respondit, nihil juris esse S. Ubaldo trans flumen. Neque vero Gualdenses ad eamdem, ad quam Eugubini, observantiam obligantur. Vindicatus tamen contemptus fuit eadem nocte, per mortem unius e bobus illis.

et festum violantes.

C Simili die Pergulana mulier sata mundabat ab inutilibus herbis, similiterque respondit, non habere Sanctum quod curet ultra montes: et ipsa nocte, subita morte extincta fuit. Propter ejusmodi etiam responsum mulier quædam Montonensis, panem quem tali die immiserat furno, indidem extraxit nigrum atque fœtentem instar putridæ carnis, ita ut nec animantia quidem bruta gustare eum voluerint. Perusino cuidam, ad venationem egredienti, cum diceretur, ut in festo S. Ubaldi prius Missam audiret: Quid mihi, inquit, cum S. Ribaldo: et ad primum jactum crepuit ei sclopus suus, manumque abstulit.

Aversæ tempestates

50 Cuidam Eugubini territorii loco vehemens imminebat imber diraque tempestas, quam mulier una paupercula formidans, ad S. Ubaldi ecclesiam se convertit dicens: O S. Ubalde ab agello meo procellam hanc averte: et ego facta messe quartam modii partem ad tuum altare offeram. Auditas preces manifestavit eventus: cum enim omnia circumquaque pessum dedisset exortus turbo pluvialis, solus ille agellus indemnis mansit, præbuitque devotæ illi unde suum promissum solveret. Territorii Perusini villa, cui nomen Bosco, annua grandine jam pluries attrita, cum vidisset toties amissam spem futuræ messis, afflicti incolæ, voverunt quotannis D Missas aliquot ad S. Ubaldi honorem curandas, exindeque nil tale passi sunt. Sebastianus Boldrini de Serra S. Abundii, propter metum inimicorum quos ibi habebat, ad territorium Senogalliense amandaverat pascenda animalia sua: sed iisdem inimicis agentibus persuasum est illius urbis magistratui, ut dicta animalia, prætextu quodam colorato, addicerentur fisco. Quod intelligens Sebastianus ac vehementer dolens, flexis ad terram genibus, opem S. Ubaldi poposcit; ipsaque nocte animalia illa, ducente nemine, ad herile stabulum redierunt.

EX ITAL. redditæ pecudes abactæ;

restinctum incendium;

51 Franciscus Ceorgii, territorii Eugubini colonus, animadverso transitu militum metuque hinc concepto, fugerat in vicinos montes; unde vidit milites ingredi in domum suam, iisque digressis attolli ingentem ab ea fumum. Versus itaque ad ecclesiam S. Ubaldi, hunc oravit, ut sui misericordia tangeretur: et domum rediit, invenitque paleam quidem, qua lectus instratus erat, lecticamque combustam; reliquæ tamen domui, quæ exceptis muris tota fere ligneis constabat tabulis, flammam pepercisse. Petrus-Antonius et Fridericus Pisaurienses fratres captivi tenebrantur in Rupe Pisaurensi, divisi cubiculis unus supra alterum; quando unus interrogavit alterum, quomodo se haberet. Hoc
E vero respondente, quod male: Fac, inquit prior, sicut ego feci votum S. Ubaldo: ecce enim hoc facienti rupta sunt vincula. Nec mora rupta sunt etiam alteri exemplum secuto, et ambo liberi evaserunt. Barnabas quidam, ex castello S. Peregrini, quod est ditionis ecclesiasticæ, ibidem detinebatur captivus, ligatis manibus pedibusque: invocato autem S. Ubaldo solutum se reperit, fugamque arripuit. Fugienti autem apparuit subito vir in habitu Canonici Regularis: qui interroganti nihil respondit, sed adeo celeriter ambulando præcessit, ut alter subsequi ægre posset; cum vero in tutum locum jam pervenisset Barnabas, disparuit homo iste; creditusque est ipse fuisse Sanctus qui fuerat invocatus.

liberantur 3 captivi solutis vinculis,

item alii 2

52 Baldantonius Evangelistæ Eugubinus, Pergulæ captus et Pisaurum adductus, periclitabatur de capite, solvere nequiens lytrum quod jubebatur intra triduum repræsentare, alioqui vita mulctandus. Hoc in metu Sanctum invocavit Ubaldum, caputque inseruit ferreæ cuidam crati, ac denique etiam corpus totum per eam traxit, desiliitque adjutus a sene quodam, ibidem apparente viamque et modum evadendi monstrante. Franciscus Petri Andreæ, F eodem quo prior loco captus abductusque Senogalliam, quatuor continuis noctibus soluta sibi vincula reperit. Sancto invocato. Sed fugam capiens, semperque retractus, denique et lancea in guttur percussus fuit, sine damno tamen. Quinta denique nocte ardentius Sanctum invocans, iterum solutus redivit in patriam, obstante nemine. Alii viginti sex tenebantur Pisauri omnes in cippo et catenis cum justa custodia, post primum autem somnum inventi sunt soluti, iterumque religati arctius quam ante. Sed cum etiam hac vice soluta vincula custodes viderent, noluerunt ea amplius adstringere, sed solicitius detinuere donec adesset lytrum quod pacti fuerant: qui hoc titulo gratias egerunt Sancto quem invocaverant. Matthæus Mag. Francisci Mantuani, Camerini vinctus, rogavit Sanctum, ut siquidem ipse propter peccata sua esset indignus misericordia, respiceret tamen uxorem ac filiam: et hoc dicenti subiit animum explorare portam carceris sui: quæ cum ultro aperiretur, se foras proripuit et Eugubium rediit. Thomas Jacobi Forosemproniensis, accusatus de cæde socii cujusdam sui, Pergulæ attinebatur in carcere, ubi tertio subjectus est

et 26.

item alius,

et innocens a cæde sibi imputata.

A est quæstioni, cum invocato Sancto non sensisset torturam. Quadam ergo nocte innocentiam suam et magnam erga ipsum devotionem S. Ubaldo exponens, auxilium postulabat: quando ei apparuit Sanctus et manu apprehensum edixit ex carcere: ille vero conspiciens solo indusio se tectum, petiit ut sibi liceret redire vestesque sumere. Redivit autem, sed carcerem firmiter clausum reperit. Tum demum quid ageretur sentiens (nam priora quasi per somnium agi videbantur) rediit ubi dimiserat Sanctum, eique se devote inclinavit: hic autem disparuit, et liberum plane Thomam reliquit. Atque hæc omnia narravit Stephanus, et Carolus confirmavit.

EX ITAL.

53 Joannina Joannini de Murano Venetiis periclitabatur in partu, anxiumque vehementer habebat maritum: quem cum una vicinarum hortaretur, ut votum S. Ubaldo pro uxore faceret, audivit intus loquentem sibi dicentemque, Condona tuo inimico quod peccavit in te, si gratiam postulas. Paruit Joanninus, et mulier peperit: sicut etiam fecit Silvestrina Jacobi Baldassini Eugubii, ad primum conspectum imaginis Ubaldinæ. Erat forte Nurciæ Antonius Mantuanus, cum intellexit mulierem B quamdam in puerperio periclitari quintum jam diem: misit ergo ei frustillum de petra veteris arcæ S. Ubaldi, ad cujus contactum statim fœtus in lucem prodiit. Quo tempore adhuc sub custodia secularis alicujus Sacerdotis corpus sanctum erat, accidit eorum uni ut arcam aperiens, in gratiam quorumdam hospitum, vacuam inveniret, forsan quia illi indigni erant aspectu rei tam sanctæ. Turbatus eo successu Sacerdos, et Eugubinorum indignationem metuens, descendebat versus civitatem: jamque ad duo millia passuum processerat, quando obviam ei factus senex quispiam, intellecta mœroris causa, solari eum cœpit, persuasitque redire unde venerat, iterumque inspicere arcam. Ivit ergo, et in arca corpus sicut antea reperiens, vix dubitavit quin senex suus consolator, ipse S. Ubaldus fuerit.

juvantur parturientes,

Indigni nequeunt corpus videre,

54 Angelus Gambocci Eugubinus, morti appropinquans, vocari jussit liberos suos, quibus commendavit cultum beatissimæ Virginis et S. Ubaldi; asseruitque, quod quia eorum ecclesiam omni Dominica visitaverat, eosdem habuerit visibiliter assistentes sibi in extrema contra dæmones lucta, et eos valenter superaverit. Anno MDCXV puella quædam ex Valle-Topina, ad S. Ubaldum ducta accessit; eo quod marito desponsa, usque tunc impediretur a C dæmonio eidem cohabitare: quatuor autem diebus, quibus apud S. Ubaldum mansit, absque ullo impedimento cum eodem manere, loqui, et versari potuit. Postrema hæc D. Stephani sunt, quibus ex D. Carolo adde, quod infinita fere miracula scribi possent, si enumerarentur ea quæ fiunt mediante oleo, sumpto ex lampade, ante sanctum corpus ardente: constat enim ejus usu varios fuisse liberatos a scrofulis, capitis, auriumve dolore, et infirmitatibus aliis Neque vero de his dubitari sinit ingens multitudo eorum qui prædictum oleum pie postulant, pro eoque exhibendo non modice fatigant custodes: quos nemo sane tali de causa inquietaret, nisi docuisset experientia, multum efficaciæ oleo isti esse divinitus inditum.

aliæ necessitates curantur,

etiam oleo lampadis.

CAPUT VII.

De familia Baldassina, ex qua S. Ubaldus creditur prodiisse.

In *hoc nostro opere, quo explicantur Sanctorum virtutes, non solemus agere de cujusque genere atque majoribus, nisi quatenus apud Actorum scriptores antiquos id reperimus annotatum; eo quod experientia comperimus, nihil esse incertum magis pluribusque salebris implicatum, quam studium quo præsentis seculi inanis curiositas plerorumque scriptorum præsertim in Italia exercet diligentiam, ut familias, quas laudatas cupiunt, quam antiquissimas faciant, et si fieri possit etiam cum Romanis vetustioribus connectant, eisque varios Sanctos antiquos innectant. Non potui tamen Eugubinorum eruditissimo Vincentio Armanni negare, quo minus de ea familia hic agerem, quæ S. Ubaldum protulisse creditur, per ipsius Sancti Aviam Prudentiam, filiam Armanni de Armannis, connexa familiæ Armanniorum. Et sane non adeo antiqua res est, ut verosimilitudinem notitiæ hactenus in publicis scriptis servatæ excedat. Convenit etiam servare memoriam nobilissimæ familiæ, apud Eugubinos jam ferme extinctæ. Ultimus fortasse Baldassinus de Baldassinis Canonicus Cydomensis in Creta vulgo Caneæ in Candia, anno* MDCLXX *podagra chiragraque affictus et lecto affixus, Francisco Thomassini de Costacciaro Presbytero Eugubino, pro se scribenti die* XXIX *Octobris, coram Horatio Marioni et Horatio Rafaelli Canonicis et Comitibus Francisco Maria Gabrielli atque Antonio Rinaldo della Branca, tamquam testibus ad id vocatis, dictavit signavitque donationem chartarum, ad familiam suam pertinentium atque apud se residuarum, in favorem prædicti Vincentii Armanni quem confidebat eas optime servaturum: utpote qui totus antiquariæ investigationis studio deditus, licet jam pridem oculis captus, ejusmodi cimeliis optime uti novit, ad res patrias illustrandas instructus plus quam mille codicibus manuscriptis.*

D *Ex residuis istius familiæ monumentis,*

Vincentio Armanni donatis an. 1670,

56 *Hic ergo Vincentius, totam quæ de Baldassina familia potuit colligi notitiam, sub hac Epitome nobis misit.* Quam plurimis de Aula Serenissimi Francisci Mariæ de Ruvere sexti Ducis Urbini, ac Principis inter omnes alios sui ævi procul dubio eruditissimi et sapientissimi, notum est.......... quod multa laudabiliter loquebatur de nobilitate Baldassinæ familiæ, qua illa fruebatur priscis temporibus. Nos autem nullum alium stipitem invenimus antiquiorem BALDASSINO, viro nobili ac strenuo, degente vitam Eugubii anno DCCCCLX, ut probabilissimum est, ab ætate PACIS sui filii, qui erat maritatus anno MII. Ejus uxor fuit PRUDENTIA, filia ARMANNI de Armannis Comitis Agelli, qui dedit ei pro dote mille septingentos florenos in bonis Comitatus Castri Agelli prædicti, ut constat ex Instrumento per rogitum Leonis Fornarii Notarii et Judicis Imperialis de anno MII. PACI viro suo præfato peperit PRUDENTIA duos filios, ROVALDUM et UBALDUM. ROVALDUS genuit D. UBALDUM Episcopum Eugubinum et SPERANDIAM, mulierem pariter pientissimam. Ex filiis et descendentibus UBALDI factæ sunt quam plures stirpes sub nomine BALDASSINORUM; quæ in nostra civitate aut extinctæ aut amissæ sunt, forsan alio profectæ; sicut accidit illi quæ in Alemannia floruisse et adhuc florere dicitur, sub eodem cognomento BALDASSINORUM: nam ibi sumpsit initium a BALDASSINO de Eugubio, qui militavit in castris Federici Ænobarbi anno MCLXII, et ab ipso Imperatore honoribus ditatus fuit. Post longum temporis cursum, videlicet anno MCCCC, JOANNES, de eadem posteritate supradicti RUVALDI-UBALDI, petens Senogalliam, plantavit in illa civitate suam familiam, quæ opibus et nobilitate pollet sub ipsomet BALDASSINORUM cognomento. Familiæ tam grandis et tam vetustæ, in patria parvulæ vix reliquiæ supersunt de latere LUCÆ, qui a suis descendentibus LUCA DEI RICORDI nuncupatus est, propter documenta quæ filiis reliquit anno MCCCCII. Hanc progeniem potentissimi Comites de Monte-feretro, postquam Eugubium lapsum fuit in eorum ditionem; deinde Principes successores, hoc est Duces de Ruvere, et ipsum Publicum Eugubinum

collecta epitome

E

F *docet sancti avum et aviam, patrem et patruum*

et posteros ex hoc natos,

A num privilegiis atque benevolentia amplexi sunt, in honorem D. Ubaldi.

57 *Ut vero appareat quibus compendiosa hæc relatio nitatur fundamentis, placet ipsa* Ricorda, *id est Memorialia prædicti Lucæ hic subjungere, qualia ex originalibus, ipsius propria manu antiquitus scripta reperit, in spissa charta atramento jam rufo atque evanescenti, et in formam probantem redegit, postridie indicatæ superius donationis Hippolytus Ronconi, Notarius publicus et Cancellarius Communitatis Eugubinæ: quæ ex simplicissimo vulgari Italico Latine reddita sic sonant:*

juxta Recorda Lucæ Baldassini de an. 1041.

Die vi Julii mccccı. Ego (*Lucas Pacis Baldassini*) commemoro filiis meis (*Paci et aliis*) qualiter Baldassinus fuit avus Baldi sancti. Vixit ille anno mii; et filium habuit Pacem natum anno mxx. Pax habuit filios Rovaldum et Baldum. Ex Rovaldi nati sunt Baldus Sanctus et Sperandia. Ex Baldo (*S. Ubaldi patruo*) processit anno mlxxx Baldassinus, qui genuit Baldum et Andream; Baldum anno mcviii, Andream anno mcx. Baldus genuit Giobelardinum anno mcxxxvi; Andreas Theodorum anno mcxxxix. Giobelardinus genuit Pacem et Baldassinum, Pacem anno mclx, B Baldassinum anno mclxii; et hic in bello secutus est Fredericum Barbarossam *etc. Omissis aliis sequuntur infrascripta.* Viterius vobis dico quod D. Prudentia, nata ex Armanno Armanni, fuit avia Baldi sancti, et habuit dotem mille sexcentorum florenorum in fundis sitis intra territorium Agelli, sicut liquet ex instrumento rogato a Ser-Leone Fornari circa annum millesimum: et sic intellexi ex avo meo, hic autem a suis progenitoribus.

reperta an. 1608.

58 *Hactenus verba Lucæ, quæ una cum vetustis e quibus decerpta sunt exemplaribus Vincentio Armanni tradens Baldassinus de Baldassinis sic testatur:* Fidem facio prædictas scripturas fuisse a me quamdiu vixi in patria et Francisco Baldassini patre meo solicite custoditas, tamquam certas et veraces: earumque etiam meminit prædictus pater meus in quodam suo memoriali libro sic scribens. Lucas progenitor noster reliquit memorias aliquas circa familiam nostram: quas cum invenissem penes avum meum, nec commode possem eas ipse legere, legendas exhibui Comiti Joanni Bapt. Cantalmaggio: qui mihi dixit eas concernere antiquitatem familiæ nostræ, et esse pulchras diligenterque servandas. Etiam pater Lucæ manu sua ibidem scripserat nescio quid de antiquitate suorum majorum, quod non puto magni momenti fore, postquam ego per Dei auxilium C sustuli omnem difficultatem. Conservate tamen, filii, diligenter easdem chartas, ne pereant, sed tenete eas conjunctas, quandoquidem placuit Deo ut felici casu invenirentur: quod si invenissem pendente lite, quam habui cum Falcuccio, non emersissent mihi ex ea tanta incommoda et dispendia. Laudetur Deus in donis suis, hac die x Augusti mdcviii.

quibus consonat Diurnum MS.

59 *Triennio post hæc sic dictata et tradita, sanitati suæ redditus prænominatus Canonicus Baldassinus Francisci de Baldassinis, produxit die* xx *Maji anni* mdclxiii *quinternum, ut ipse loquitur, antiquum, sive ut nominat Notarius Cæsar Triangolus, authenticum exemplar ejus rogatus,* Diurnum de rebus domesticis de familia de Baldassinis, *ubi inter alia legebatur vulgari Italicæ lingua.* Quantum possum volo omnia deducere clare. vidi enim cuncta pessum ire, neque æstimari memorias antenatorum nostrorum, quas illi multas ac pulchras reliquerunt. Verumtamen dico, quod Theodorus, qui natus est anno mcxxxix, scriptum reliquit in suis memorialibus, quod Pax uxorem duxit Prudentiam, natam ex Armanno Armandi, filio Alfonsi Armanni; Alfonsus fuit unus ex generosioribus militibus quos habuit nostra civitas Eugubii, servivitque Principibus multis in

ex memoriis scriptis seculo 12

D supremis functionibus: majorque nonagenario ambulabat, corpore instar cannæ erecto, portabatque gladium, et comedebat perquam modice, vixit autem centum et quinque annis, mensibusque et diebus aliquot; et funus ejus tota civitas comitata est. Prudentia autem fuit ex formosioribus puellis totius Umbriæ, multum requisita a magnatibus, quia pater ejus perquam dives erat. Illa vero solum habuit fratrem unicum, qui ab omnibus diligebatur, et amicitiam ejus unusquisque ambiebat, propterea quod esset bonus gladio, nobilis valde et opulentissimus; duxit autem uxorem, nobilem Perusinam ex familia Raneriorum; totoque octiduo hospitatus est Carpiani, quod erat castellum familiæ Baldassinæ, emptum a nostris antenatis, qui tunc possidebant alia loca non longe Carpiano. Atque hoc est totum quod scriptum reliquit Theodorus in libro, qui habebat operculum ligneum, pelle male habita obductum.

ex Ital.

de familia Armanniorum,

et seculo 13

60 Baldassinus, qui vixit anno mccxxxvii, scriptum reliquit, quod Baldassinus, qui ivit ad bellum cum viginti quinque juvenibus voluntariis in E Germaniam ad servitium Federici Imperatoris dicti Barbarossæ, cum armis et equis impendio proprio, fuit ruina nostræ familiæ, propter immodicas expensas quas fecit per suam ambitionem, cujus nullum alium fructum retulit, quam quod fuerit socius Imperatori in bello, sitque declaratus Comes Imperii, atque acceperit feudum unum etc. *et omissis aliis quæ sequuntur, auctor Diurni ipsum hoc modo concludit.* Scripsi in principio hujus libri quantum satis est, legite ea sæpe et scribite etiam ipsi ea quæ contingent temporibus vestris. Ego senex sum et vidi aliqua, quæ mihi non parum displicuerunt: sigillatim quod mater mea, unum librorum horum habebat in angulo camini ad faciendas assaturas. Ah! considerate quam male perierint antiquæ scripturæ: nam meo tempore erant tres libri, quorum unus spectabat domum, alter continebat memorialia, relicta a Baldo Giobelardino, Baldassino, Andrea, Theodoro et aliis senioribus nostris; tertius habebat inscripta omnia instrumenta et conventiones ad familiam spectantes, cum nominibus Notariorum, sicuti videbitis jam inde ab anno dcccxxxii, quia ea ibi scripsit Andreas, qui natus est anno mcx, et prosecutus fuit scriptionem (sicut videbitis) ultra annum mcxxxii; et dicit ea sic se invenisse. Res sunt F pulchræ, quas non debetis in risum vertere, quia tempus consumit et perdit omnia.

post multas similes amissas reliquis.

61 *Talia necdum erant reperta, quando Franciscus Baldassini cum Falcuccio, uti dicit, lite contendit super veritate suæ familiæ, ab eodem unde natus S. Ubaldus fuit stipite descendentis; itaque agendum ei testimoniis fuit a voce communi traditioneque petitis, unde inter Acta dicti Processus etiam exhibitum est hujusmodi documentum.* Die v Aprilis mdcvi per nos præsentes et infrascriptos fit plena et indubitata fides, qualiter omni tempore vitæ nostræ audivimus semper et vulgo dici, per publicam vocem et famam, quod gloriosus S. Ubaldus fuit civis nostræ civitatis Eugubii, et ex familia Baldassinorum: neque recordamur quod unquam audiverimus dici contrarium, scilicet quod Sanctus fuerit de alia civitate aut familia. Et hoc ipsum semper audivimus, habemusque per traditionem nostrorum seniorum: a quibus etiam audivimus, quod hoc habuerint ipsi successive a majoribus suis. De qua publicissima voce et fama plenissime informati, ad instantiam devotarum personarum, approbantes quidquid supra scriptum est, propria manu subscripsimus huic chartæ; quam volumus omni loco ac tempore valere pro publica et authentica fide, tamquam si scripta esset manu Notarii. Et in fide veritatis.

Huc accedit traditio Eugubinorum 100 testibus firmata.

A 62 Ego Ludovicus Ludovici facio fidem, nomine D. Antonii Rogai, soceri mei annorum octoginta, affirmantis quantum supra, eo quod ipse propter morbum inhabilis sit ad scribendum, mihique commisit hanc fidem faciendam.

EX ITAL.

63 Ego Bartholomæus Biscazanti, annorum sexaginta sex incirca, affirmo quantum supra. *Atque in hunc modum subscribunt alii usque ad centum : ipsi vero chartæ, in judicio exhibitæ* die XXVII Julii anno MDCXXVII, *subscribit* Pinolus Notarius.

et processus contra eum qui Ubaldinos substituerat.

64 *Extat etiamnum apud Vincentium Armanni processus totus : qui si viginti annis duravit, quemadmodum videtur colligi ex tam disparatis annis scriptæ et exhibitæ attestationis prædictæ, apparet difficilem litem fuisse; neque prorsus decisam, cum scriberet Vitam S. Ubaldi Eugenius, qui propterea non sit ausus definire quidpiam; excusans se, quod nullus antiquorum scriptorum nomen familiæ certæ expresserit. Interim notatis in margine nominibus Comitis Falcuccii et D. Caroli, satis indicat hos esse, quorum alius* Ubaldinæ, *alius* Baldassinæ *familiæ sanctum adscripserit; quod fortassis prædictæ liti occasionem primam dedit. Interim agnoscit Eugenius, pro* Baldassinis *publicam vocem ac famam et traditionem populi Eugubini stare :* B *de* Ubaldinis *vero ait constare per auctorem, qui hujus familiæ historiam accuratissime scripsit, quod ii tempore* S. Ubaldi *necdum sese extenderant extra Civitatem et Dominium Florentinum : quodque eorum possessiones in valle Mugelli, adeo regaliter ostentatæ tempore Frederici II, necdum se extenderint trans Apenninum usque ad mare Hadriaticum propagatæ, quando illi transierunt Eugubium, ipsamque pro patria habere elegerunt, ubi ab aliquot seculis usque in præsens sustinent honoratiora quæque munia.* D

65 *Quod attinet ad* Sperandiam, S. Ubaldi sororem, *ea ab auctore Diurni vocatur* Sancta : *sed omnino existimo, factum id esse occasione nominis communis cum* S. Sperandia Eugubina, *nata, ut ait Jacobillus, circa annum* MCCXVI *ex familia Sperandiorum : cujus festum agitur Cinguli in Piceno in monasterio Benedictinarum Virginum, ab ipsa dicto* S. Sperandiæ, *Dominica prima Septembris, licet obierit die* XI *istius mensis : ad quem diem de ea agemus copiose satis, utpote a manuscriptis impressisque documentis de ejus vita et cultu optime instructi. Soror autem* S. Ubaldi, *longe ipsa senior, matrimonio juncta fuisse videtur; ex ejusque filio processisse* parvulus *Sancti* Nepos, filius nepotis sui, *quem solum ex omnibus Eugubinorum obsidibus* humiliter petiit *a Frederico* et absolute recepit, *ut dicitur in Vita num.* 17. *Sed ea progenies pridem extincta videtur fuisse, quandoquidem Eugubinarum familiarum nulla hodie prætendat se ab Sorore sancti Protectoris descendere. De* Baldo, *ejusdem Sancti subpatrueli, qui dicitur natus anno* MCVIII *in eodem Diario, legitur quod fuerit* appellatus Pater Patriæ, vir plane eximius; *et de hujus Baldi filio* Giobelardino, *quod* Carpiani Dominium præsenti pecunia emit, vitæ vir optimæ, generosus ad locuples : *denique de Giobelardini filio* Baldassino, *quod* socium belli habuit Horatium Baldi Armannii, consanguineum vel affinem suum, annorum XIX adolescentem, vultu pulchrum, virtute cultum, animo generosum. E

Soror Sancti Sperandia

diversa a juniore hujus nominis Sancta.

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 119** D. P.

DE BEATO SIMONE STOK

ORDINIS CARMELITARUM PRIORE GENERALI

BURDEGALÆ IN AQUITANIA.

ANNO MCCLXV.

Cultus in Martyrologio

et Breviario Ordinis.

Communis *Martyrologii Supplementum, pro usu Carmelitani Ordinis excusum in membrana ante finem seculi* XV, *ad diem* XVII Kalendas Junii *hæc jubet addere :* Civitate Burdegala B. Simonis Stok Anglici, Deiferæ Virgini Mariæ singulariter devoti, ac miraculorum coruscatione gloriosi : *quæ verba etiam leguntur in Additionibus Molani ad* C *Usuardum, excusis anno* MDLXXXXIII. *Prius autem quam Supplementum istud imprimeretur, imo prius quam ars typographica ipsa in usum reciperetur, compositum fuit Burdegalæ Officium proprium, cujus anno* MCCCCXXXV *descriptum exemplar ibidem servari, per authenticas litteras edoctum se scribit Lezana. Impressum id deinde id eadem civitate fuit anno* MDLXXX, *et nuper anno* MDCLXXII *insertum Ordinis totius Breviario, plane sicut ipsum antea suæ Vineæ Carmelitanæ inseruerat R. P. Daniel a Virgine Maria num* 878, *ubi, vel in Breviario legi poterit. Interim certum est, Officium de Communi Confessoris non Pontificis, et quidem duplex, in usu fuisse saltem ab anno* MDLIV. *Nam in Kalendario Breviarii Romæ excusi sic habetur, teste Lezana, qui hanc ex eo Orationem recitat :* Deus, qui nobis Sanctum dedisti Simonem Rectorem et Patrem; quem, dum viveret, Filio tuo et ejus gloriosissimæ Matri, puro corde et sincera devotione, servire voluisti; tuam imploramus clementiam, ut cujus gaudemus meritis, tranquilla prosperitate in tua jugiter laude lætemur, ejusque instruamur exemplis.

Vita scripta Gallice a Rolando Bouchier an. 1513

2 Vitam scripserunt, *inquit anno* MDLVII *Joannes Balæus Centuria 4 num. 7 de scriptoribus Angliæ,* Monaldus Rosarius Vasco, Rolandus Bouchier Hannonius, et Nicolaus Harlemensis Battavus, viri suis temporibus, *id est in confinio seculi* XV *et* XVI, eruditi. *Et his solus Rolandus ad manus nostras venit, in Carmelo Valencenensi, ubi is anno* MDXIII *prædictam Vitam scripsit loci Prior, Latine redditam per R. P. Philippum a Visitatione, ejusdem Carmeli ante hos decem annos Suppriorem, qui et petiit ut eamdem his nostris Sanctorum Actis insererem. Facerem id equidem* F *libentissime, si, quod per ipsum fortassis mihi licet, per alios ejusdem Ordinis æque liceret, addere Annotationes aliquas more nostro, quibus indicentur errata et dubia secernantur. Præterea abstinet nos ab eo consilio.* Petrus Swaningthonus, B. Simonis individuus comes, et Actorum ejus scriptor, qui primus Burdigalæ, B. Simone vita functo, publicus fuit Theologiæ Professor, *sicuti lego apud Theophilum Raynaudum nostrum in Scapulari Partheno-Carmelico p.* 2 *qu.* 1 *cap.* 1. *Ea enim Acta* in tablino Burdegalensis monasterii *asservari asserit Joannes Cheronius pag.* 165 *Vindiciarum privilegiati Scapularis, ex eisque producit Visionem B. Simonis, Joanni Launoyo suspectam. Cur enim post tantas circa visionis istius veritatem contentiones, adhuc supprimitur Vita illa, subtrahiturque judicio et examini publico, etiam in hac novissima et amplissima Speculi Carmelitici editione, monumentis tota Europa conquisitis aucta? Sane præ Vita Bellorosiana S. Angeli, jam quater quiniesve recusa, inseri novo speculo merebatur.*

alia auct Swaningthono coævo ex tare Burdegalæ dicitur,

3 *Nihil ei præjudicatum volo, sed neque me obligatum puto, vel credere auctori adhuc latenti, vel loco scriptoris coævi producere alterum, totis duobus seculis posteriorem. Sufficiat ergo pars elogii ex præcitato Joanne*

hæc dum expectatur

A *Joanne Grosso Clave 3 Viridarii, quæ est de Sanctis quibusdam Ordinis.* Undecimus fuit S. Simon Stok natione Anglicus, sextus generalis Ordinis. Qui ante adventum Fratrum Carmelitarum ad Angliam spiritu prophetico illos expectavit, in trunco concavo ducens vitam solitariam, et ideo a trunco, qui vulgari Anglico Stok vocatur, Simon Stok vulgariter nuncupatur. Postquam vero per suum ministrum intellexit, quod Domini videlicet Vesci et Grey, Barones, Fratres aliquos de monte Carmeli ad Angliam duxissent, et illos in conventibus Alnewici et Aylesfordiæ religiose fundassent, prædictam vitam solitariam remisit, et sacrum Ordinem Carmelitarum, quem diu divina revelatione expectavit, ibi cum magna devotione intravit. Processu vero temporis in quodam Capitulo generali, in Provincia Anglica celebrato, miraculose in Generalem Ordinis sui fuit electus, quem religiose et sancte rexit. Quo tempore S. Ludovicus Rex Franciæ, ratione miraculi sibi per Virginem gloriosam Mariam in mari juxta montem Carmeli ostensi, Fratres de monte ipso duxit in Franciam..... Iste Sanctus in vita sua multis claruit miraculis, de quibus aliqua in medium proB feramus. Quadam namque die Missam celebrare proposuit, credens omnia requisita habere; cumque ad Calicis ministrationem pervenisset, vino destitutus, aquam, ad instar D. N. Jesu Christi, in vinum convertit, cum qua Missam celebravit inceptam. Jugiter denique ab esu carnium abstinens, quodam tempore cibum in domo germani sui sumebat : cui frater in prandio piscem coctum præsentavit : qui ad jussionem viri Dei in aquam projectus, mox natavit illæsus..... Sanctus iste Simon centesimo ætatis suæ anno, dum in Provincia Vasconiæ visitavit, xvi mensis Maji, in conventu Burdegaliæ ab hac luce migravit, ubi ejus corpus multis clarens miraculis requiescit : et ideo a quibusdam dicitur S. Simon Stok de Vasconia, a quibusdam nominatur S. Simon Stok de Burdegalia : sed S. Simon Stok de Anglia, ubi suam traxit originem, rectius dicitur et nuncupatur. *Hactenus Grossus in MS. Francofurtensi.*

datur elogium ex Grosso.

4 *Est* Alnewicum *in Northumbria, Anglicanarum provinciarum ad Boream ultima, sicut e converso Australium omnium prima est Cantia, in eaque* Aylesfordia : *de utraque autem fundatione habemus apud Lezanam antiquos hosce versus, pingui minerva descri-* C *ptos : quibus tamen quoad tempus magis fidimus, quam Palæonydoro aut aliis, perturbatissimam (ut alibi vidimus) Chronologiam instituentibus.*

Ingressus S. Simon Ordinem an. 1240

Anno milleno duceteno quadrageno,
Olim Carmelitæ capiunt ad tempora vitæ,
Carinis * cessi primis, in Borea loca Vesci.
Richard in claustro Grey primo fixit in Austro.
Quæ loca concessi Carmelitis ego Vesci,
Perci fundavit : Deus huic sibi nos sociavit.

* *al.* Concessi.

Verosimile est carmina hæc, vel ab ipsomet Joanne Vesci vel saltem ipsius jussu composita, sumpta esse ex marmorea aliqua tabula, exposita, more antiquarum fundationum, supra portam Alnewicensis conventus; unde D *constaret, fundum a* Vesciis *donatum fuisse, domum constructam a* Perciis, *quæ etiam ipsa est nobilis familia in Northumbria. Tempus autem optime convenit cum anno decretæ cœptæque transmigrationis, qui fuit* MCCXXXVIII. *Neque fidem superat quod* B. Simon, *sanctitatis fama celeberrimus in Angliæ et annos forte natus* LXXXV *quando ingressus est Ordinem, tantam gratiam ei conciliaverit apud Anglos, ut festinatis incrementis auctus conventus Aylesfordiensis idoneus fuerit, qui præ aliis nobis fundationibus exciperet anno* MCCXLV *Alanum Priorem, e Syria in Europam advectum ad certius cognoscendas ordinandasque res Ordinis, tam feliciter cœpti propagari. Itaque celebratum est ibi primum in Cismarinis partibus Capitulum : in quo judicatum fuit expedire, ut hic, ubi major jam erat et sperabatur cito futurus maximus numerus Religiosorum, per conventus provinciasque plures divivendorum, esset totius Ordinis commune Caput; pro quo in Oriente satis foret Vicarius, qui ibi foveret ac solaretur Reliquias seniorum et generosiorum, volentium in Terra-sancta perseverare. Inter hos autem esse volens Alanus ipse, Prioratu cessit, et pro eo suffragiis communibus electus est* Simon. E

AUCTORE D. P.

eodem brevi aucto fit Prior anno 1145.

5 *Vellem nunc Acta* Simonis *in Generalatu, præstantiaque in vita atque post mortem miracula colligere, et de Reliquiis etiam quæ nonnullis in locis esse dicuntur disserere : sed consultius mihi multo esse videtur, omnia ista servare posteris, supplementum Maji facturis, postquam illi nacti fuerint integram Swavinghtoni narrationem. Interim videantur Speculi Carmelitani pars 4 ad hunc* XVI *Maji, atque inter Notata prævia ad Vitam* § 6, *et Appendix ad eamdem Vitam; ex qua noto quod anno* MDCXLV *in itinere Romano ad Capitulum sui Ordinis R. P. Jacobus Emans, S. Theologiæ Doctor Coloniensis,* Bolzanum *divertens (oppidum id Tiroli est, vulgo* Bolzen) *vidit audivitque et per epistolam post reditum Colonia datam sic testatus est :* Ibi in ecclesia Patrum Prædicatorum sacellum est, S. Simoni Stok dicatum, et in eo altare pulcherrimum ipsius S. Simonis, constructum circa annum Christi MDCXXVI, ex voto per quemdam nobilem Gaudentium Botsch zu Zwingenberg, Archiducis Leopoldi felicis memoriæ Marescalcum Tirolensem, eo fine, ut mediante intercessione B. V. Mariæ de monte Carmeli et S. Simonis, impetrare posset heredem. Contigit autem ut erecto jam altari Deus votum illius exaudiret, eidemque heredem filiam concederet. F Et ecce hora qua conjux prædicti Nobilis concepit, contigit ut noctu campanula ejusdem sacelli in campanili, quod idem sacellum S. Simonis speciale habet, ultro pulsaretur. Mortuo autem eodem Nobili, eadem hora obitus, tabula seu imago S. Simonis ex altari in terram decidit : estque hoc valde apud PP. Prædicatores ejusdem loci celebre, peperitque eidem sacello magnam inter homines devotionem, quæ etiamnum ibidem perseverat : semper enim sunt in eodem sacello frequentes homines, S. Simoni supplicantes.

ejus cultus Bolzani in Tiroli.

DE

D. P. VIDE AD. S. FRANCISCUM APP TOM. VII MAJI NOT. 114**

DE B. FRANCISCO SENENSI

ORDINIS SERVORUM B. MARIÆ

SENIS IN HETRURIA.

AN. MCCCXXV.

Sena vetus, civitas Virginis (*hoc enim titulo dræ aliis cunctis Hetruriæ gloriatur*) *quotquot cœlo Divos intulit, intulit autem plurimos, partim jam memoratos, partim memorandos deinceps in hoc Opere; totidem mundo magistros dedit insignis erga sanctissimam Dei matrem amoris. Inter hos non postremum locum deberi* B. Francisco *huic, Ordinis Servorum ejus Presbytero, vel a morte declaratum est lilio illo, quod ex ore defuncti efflorescens, sui admirationem auxit, foliis singulis* AVE MARIA *legendum offerens. Vitam ex Chronico Servorum Michaelis Pocciantii Florentini in suos ejusdem Ordinis Annales transcribens Archangelus Gianius Cent.* 1 *lib.* 7 *cap.* 10, *eam hac Annotatione conclusit anno* MDCXVII; Gesta B. Francisci ab annis fere ducentis conscripsere plures, e vetustis monumentis Senensium Notariorum : omnia tamen pressius collegit circa annum MCCCCL Fr. Paulus Atavantes ad Pium II, et Nicolaus Borghesius, a quibus postea Pocciantius in Chronico. *Nec multum ab his discrepat Possevinus noster in Apparatu, ubi agens de Nicolao Burgensio, Equite et Senatore Senensi* (*de quo nos pluribus* XXX *Aprilis in Analectis de S. Catharina Senensi*) *cum inter ejus scripta numerat* Vitam B. Francisci, quam Paulus Florentinius Theologus Ordinis Servorum dicavit Pio II : *ita tamen ut secundum Possevinum una eademque sit Vita, quam Nicolaus conscripsit et Paulus dicavit.*

De hoc B. Mariæ cultore insigni

B

Instrumenta antiqua frustra quæsita :

2 *Ut ut est, laboravimus multum per R. P. Sebastianum de Comitibus, nostri nunc Collegii Rectorum Senis, tunc, id est, anno* MDCLXIII *ibidem concionatorem, ut vel Vitam istam, vel veterum Notarialium instrumentorum quidquam nancisceremur : sed frustra : quamvis Reverendissimus Pater Generalis Servorum Vincentius Luchesinus, pro suo affectu in nostram Societatem, in qua tres fratres germanos habebat, totum excuti jussisset archivium ; omnia enim authentica Romam ablata dicebantur, in ordine ad promovendum canonizationis negotium. Dubimus ergo Vitam ex Pocciantio, qui uno post duos prædictos seculo scripsit, et edidit Chronicon suum anno* MDLXVI; *in Annotata relaturi, si quid in Gianio aliisque post editis libris eo spectans reperiatur. Dabimus deinde depositiones testium ex Italico Latinas, ex Processu qui* anno MDCXXII, *ut præfertur, institutus fuit* in Curia Archiepiscopali Senensi, ad instantiam R. R. Patrum FF. Joannis Maria de Savinis et Philippi Monte-Boni Senensium, vice ac nomine Prioris et Confratrum S. Mariæ Servorum Senensis civitatis, agentibus Illustrissimi Baliæ Collegii deputatis Illustriss et Excellentiss. D. Federigo de Forteguerris, et Illustriss. Don Octavio de Silvestris, duobus ex Illustrissimo illo Collegio, et Illustriss. ac Excellentiss. Don Virgilio de Vecchis, a secretis Legum et Patritio Senensi; prout de eorum deputatione constare dixerunt ex decreto ejusdem Illustriss. Collegii, sub die XV mensis Julii anno MDCXXII, in libro Deliberationum fol. 30, manu Excellentis D. Venturæ de Burghesiis, ejusdem Collegii Cancellarii.

datur Vita ex Chronico Ordinis

C

et Processus formatus an. 1622.

3 *Cum autem testes citati, et coram prædictis personaliter constituti, cœperint audiri ipso, quem diximus, anno* MDCXXII *die* XXII *Octobris; ultimus vero eorum comparuisse legatur die* VII *Februarii ejusdem anni* MDCXXII; *cujus depositionem die Februarii ejusdem* XI *secuta est inspectio sacri corporis, facta per Illustriss. D. Vicarium Generalem Judicem in causa delegatum : patet evidenter apud Senenses usque ad prædictum annum et ultra perdurasse* (*quin et hodiedum perdurare audio*) *Stylum illum Notarialem, quem sæpe notavimus in variis Sanctorum ac Beatorum Episcoporum Vitis, publicisque Instrumentis eo spectantibus; morem scilicet præveniendi novem mensibus initium anni communis seu Romani ; eumque auspicandi* XXV *Martii, ipsius scilicet Dominicæ Incarnationis festo. Ex hoc porro consequens est, quod, cum* B. Franciscus *dicitur obiisse* Senis anno MCCCXXVI, in Vigilia *aut* Festo Ascensionis Christi; *annus adhuc numerari debeat more communi* MCCCXXV : *qui cum Pascha suum celebraverit die* VII *Aprilis, Ascensionem debuit celebravisse* XVI *Maji : adeo ut hic dies* B. Francisco *natalis fuerit, aut saltem dies hunc præcedens. Vigiliam notant Pocciantius et Gianius, vetustiorum* (*ut præsumere licet*) *auctorum exemplo. Diem ipsam delegati Procuratores in Processu. Differentiæ hujus causam esse existimo, vel ecclesiasticum usum, quo festum quodlibet in ordine ad Chorum inchoari censetur a Primis Vesperis ; vel mutatam in Italia tota rationem numerandi horas : quæ cum olim vel a media nocte vel ab aurora initium sumerent, nunc apud Italos inchoantur a solis occasu : ita ut quæ nobis Belgis, horas nocturnas diurnasque bifariam dividentibus, esset die* XV *Maji hora post meridiem* X, *ea sit Italis solis occasum respicientibus hora* II *diei* XVI.

Ex stylo Notariali colligitur,

quod obierit Beatus an. 1325

E

15 Maji,

4 *His tamen non obstantibus refero hic eum ad* XVI, *tum quia videri adhuc poterit cuipiam, auctorem ex quo Pocciantius scripsit, quod* die illo sacro adveniente ad cœlestia regna transivit *Franciscus* (*sive is Nicolaus Burgesius fuerit seu antiquior alius*) *significatum voluisse, quod sub auroram ipsius festi Beatus obierit : tum quia hoc die de ipso nos acturos promisimus inter Prætermissos die ultimo Aprilis, adeoque non prorsus integrum nunc nobis id sit. Poterunt posteri, Majum recogniturі, diem mutare si voluerint, et sequi anni Mariani conditorem, de quo infra; modo non mutent mensem, sequendo Ferrarium, qui diem definiens ex* XXIII *Martii, quo Pascha anni communis* MCCCXXVI *celebratum est, delegit ultimum diem Aprilis. Ceterum non in hoc solo peccavit Ferrarius, quod animum non adverterit ad specialem anni Senensis rationem ; sed in altero etiam articulo circa cultum, cum dixit, quod* corpus a Senensibus quotannis invisitur die XXX Aprilis, tota civitate confluente. *Qui enim* B. Francisco *exhibetur Senis publicus cultus, absque ullo ad cursum mensis respectu, mobilium festorum habita dumtaxat ratione, differtur in Dominicam infra octavam, quocumque mense aut mensis die hæc celebretur : et tunc arca lignea, affabre facta, sic ut parte anteriori sublata conspiciendum per crystallos interpositas præbeatur corpus, ab altari, supra quod ipsam vidimus anno* MDCLXI *die* XI *Octobris, transfertur ad medium templum infra ornatissimum conopœum super temporarium ibi erectum altare, ad quod toto illo die sacra, sed de Dominica fiunt. Porro si Philippus Ferrarius circa diem cultus ita exorbitet, scribens de sui ipsius Ordinis* (*cujus postea Prior Generalis fuit*) *Beato satis illustri ; quis nos poterit arrogantiæ insimulare, quod in aliis multis, sive cum* Sancti *aut* Beati *titulum alicui primus tribuit*

non 1326, ult. Aprilis ;

F

cultus Dominica post Ascensionem.

A *tribuit, sive cum diem mensemve commutat, sequendum ipsum nobis non putemus; sed laudata Collectoris laboriosi sedulitate, scriptoris aliquanto accuratioris diligentiam in eo requiramus.*

5 *Cetera argumenta, quibus legitimus et antiquus* B. Francisci *cultus probari potest, ex Depositionibus Testium patebunt. Unum hic nobis dicendum restat, quod ipse Processus (qui in ecgrapho nostro, charactere minutiori exarato, vix implet quinque folia chartæ) majori descriptus littera impleat justum Codicem, quem transcribendum singulari cum benevolentiæ testificatione commodavit Excellentiss. Marchio Patritius de Patritiis, causam speratæ canonizationis velut acceptam a patre avisque hereditatem amplexus, eo forsitan studiosius, quod Academici Senenses, quos Inthronatos appellant, cœperint ante hos paucos annos in dubium revocare, utrum* B. Franciscus, *quem vulgo* Tarlatum *cognominant, satis certo et securo* Patritiæ *genti, inter Senenses familias prænobili, adscribatur; unde et Joannes Baptista Ferrarius, eorumdem Academicorum unus, in Fastis Senensibus, quorum bonam partem composuit, abstinet familiæ* Patritiæ *titulo, vulgari* Tarlati *cognomine contentus. Nos litem Senensibus definiendam relinquimus, solumque cognomen a patria sumptum, ex* B *more priscæ ætatis et Ordinis ipsius, mundanæ nobilitatis insignia respuentis, illi hic apponimus: notamus tamen* Tarlati *cognomen a vulgo arripi potuisse, quia corpus non ita integrum est, quin locis nonnullis appareat* Tarlatum, *id est*, Cariosum.

familia an Patricia?

VITA

Ex Chronico Servorum Michaelis Florentini ad annum Christi 1326, *Religionis* 94.

Sancte mortuus,

Hac tempestate B. Franciscus, e Senarum civitate, Arrighi Reynaldæque filius, ac sanctissimæ et immaculatæ Virginis peroptimus servus, in Vigilia Ascensionis Domini nostri (quemadmodum ipsemet prædixerat) humana relinquens cœlestia petit, et in æterna collocatur requie: ejus vero gloriosum corpus, in quo anima sancta, dum hanc vitam duxerat, fuerat recondita, in quadam lignea arca, tamquam pretiosa gemma, servandum reponitur, et decreto Antistitis *a* Senarum super altare *b* majus collocari præcipitur. Nec mirum profecto. Inter natos namque mulierum Senensium, interque omnes Fratres Servorum, suis diebus major semper extitit. Major C equidem in jejuniis, in disciplinis, in orationibus, et in correptionibus: major in explicando verba Domini, in aperiendo sacra Dei mysteria, in liberando oppressos nedum ab impiorum manibus, sed etiam a dæmonum vexationibus et a diversarum infirmitatum languoribus; juste ac pie, quoad se, carnem domando; quoad proximum, unicuique quod suum est tribuendo; et quoad Deum, cultu interiori atque exteriori ipsum adorando: in reliquis vero parvus, humilis et abjectus, vermem et non hominem seipsum existimans, velut Dominus Nicolaus, Eques auratus, civis Senensis annotavit.

a b

ubi vixerat,

2 Quod prorsus ita se res habeat facile patebit, si quæ hujus sancti viri præcesserunt laudabilem vitam, si quæ eam sunt concomitata ac subsecuta ad memoriam revocabuntur. Nam Raynalda ejus mater, antequam talem virum mundo edidisset, se lilium parere per nocturnam quietem, ex ipsiusque radice complura alia oriri, et velut coronam contextam Deiparæ Virginis sacro capiti imponere, in somnis vidisse affirmat proprio viro. Rursus inter dormiendum videbatur videre Episcopum, Pontificalibus ornamentis ad rem divinam celebrandam insignitum, quem hæc verba sibi dixisse testata est: Ne timeas, edes lilium, quod mundi fluctuantis fæces incontaminatum præteribit; et his dictis pastorali virga gravidum uterum tangens, vivificæ Crucis signaculo signavit, et evanuit. Quæ, omnia conferens in corde suo, ut altera Anna Prophetissa, de templo non discedebat; sed jejuniis et obsecrationibus serviens Deo, ipsum exorabat, ut, quæ sibi in somnis ostenderat, re efficere dignaretur. Quod tandem factum est: nam, ut aliqui asserunt, anno millesimo ducentesimo septuagesimo tertio sacrum lilium edidit mundo, ac filium suum genuit mater ista felix, qui statim sacro baptismate ablutus, præter naturam lætari, oculosque cum ingenti gaudio ad Virginis imaginem conjicere cœpit.

et sicut matri de eo gravidæ ostensum erat,

EX CHRON. SERVORUM

3 Puerilem deinde ætatem attingens, tanto divini cultus desiderio inflammatur, quod ecclesiam Dei sibi domum ac peculiare habitaculum existimarit; ex qua novissimus discedebat, et primus ingrediebatur. Media nocte ad Deum laudandum surgebat, quingenties Virginem salutando. Sacra vero Dei eloquia, ut audiret, cuncta postponebat. Dum vero a quodam Patre Ambrosio concionatore sanctissimo Ordinis Servorum *c*, illius sententiæ utilitas proponeretur, quæ dicit: Mereberis Deum, si homines effugeris; confestim decrevit, ut alter Joannes Baptista, solitariam ducere vitam, ac in aliquo asperrimo loco corpus spiritui subjugare. Quod executioni utique mandasset, ni ejus pientissima mater ad memoriam revocasset divinum præceptum de parentum dilectione. Quod quidem præceptum pro viribus adimplevit, usque ad annum ætatis suæ vigesimum secundum *d*; quo tempore, cum ejus mater catholice migrasset ad Dominum; probus vir iste, non immemor verborum, quæ concionando explicaverat Servita *e* declamator, ea executioni mandare destinat. Cui talia cogitanti Beata Virgo intus prædicit, inter suos Servos annumerasse. Quæ percipiens optimus Virginis servus, ipsius Servos adiit, cunctisque narratis humanissime ad Ordinem suscipitur, et maximam de se expectationem excitat. Virgineo namque habitu indutus *f* sic orationibus, sic jejuniis insistere, sic psalmos Davidicos laudesque Virginis decantare, sic tandem quæ non solum ad cœnobitas, verum etiam ad eremitas in eremis viventes attinent, cœpit exercere; quod non novissimus, sed antiquissimus Frater videretur. Immo universi admirantes vitam adeo gloriosam, eam imitari tamquam exemplar propositum conabantur: omnesque nervos intendebant saltem a longe sectari vestigia illius; qui hanc vitam sic laudabiliter in ingressu Religionis cœptam, in progressu et in egressu dierum suorum constanter et perseveranter insecutus est. Lectulus enim floridus, in quo ipsius corpus nedum flagellis, sed etiam vivis lapidibus afflictum quiescebat, erat arida terra: indumentum, quo carnem cooperiebat, frigoribus et jejuniis expositam, erat cilicium: thalamus denique, in quo habitabat, quædam extitit caverna, quæ adhuc in monte consistit, supra quem est ædificatum monasterium Servorum de Senis.

pietati deditus fuit a puero.

c

vitamque solitariam cogitavit,

d

e

sed monitu B. V. junctus est Servis,

f

iisque exemplar factus

F

arctiori pœnitentia,

4 Sed quid dicendum de ipsius sapientissimis responsis? Si quæ ex corde exeunt, indicant, quid sit homo; ipsius responsa, quæ ex intimo cordis habitaculo eructabat, facile ejus indicabunt probitatem. Sæpe etenim dicere solitus erat, Cupio dissolvi et esse cum Christo: addens; Mihi vivere damnum est, et mori lucrum. Addebat quin etiam, nec orandum, nec Deo preces sine lacrymis esse fundendas: affirmabat præterea, Servo Dei curæ esse debere, illa verba evangelica: Estote parati. Interrogatus a quodam Confratre, cur tanta jucunditate ad sacrificandum accederet; Ignoscat tibi Deus, respondit vir ineffabilis, qui ita fixos oculos in me intendisti; sacrificantem namque accuratius intueri, nefas est; nec

Rerum divinarum desiderio

EX CHRON. SERVORUM.

A nec itidem licet sacrificanti cernere quemvis alium: Moysis enim facies filiis Israel non permittebatur intueri. Percontatus ab alio, an in celebrando aliquid arcani videret, dixit: Secretum meum mihi; qui enim palam portat in via, prædones facit. Cum sæpissime publice et ex tempore ad populum concionaretur, a quibusdam fuit rogatus, quonam pacto sibi fideret, non prius præmeditatis his, quæ ad reformandam vitam pertinebant; quibus dixisse fertur, Benedictus Dominus dat sapientiam ex ore illius et gloriam *g*. Quod utique verum esse deinde compertum est: duæ namque virgines, eo concionante, globum igneum vidisse affirmarunt super ipsius caput: qui licet apud omnes in maximo haberetur pretio, fuerunt tamen, ut moris est, quidam Judæ discipuli, de eo detrahentes, nimiam mulierum consuetudinem objicientes. Quo cognito Virginem humiliter deprecatur, ut hujuscemodi hominum offensam de medio tollere dignaretur. Nec frustra id precatus est. nam dum matutinis Officiis interesset, obsurduit illico: qua de causa quempiam ad se verba facturum, cum non admitteret, excusabatur. Quod Fratres ac cives cum ægre ferrent, vellentque medicos adhibere; ille omnino renuit, ac vehementer Deum laudavit; a quo semper veniam petebat, si aliquam tantum verbo offendisset; atque ipsum pro cunctis exorare non desistebat; præcipue tamen pro pauperibus, quorum nonnullis sibi occurrentibus nudis, imitatus optimum Patrem suum Philippum, aliquando propria indumenta largitus est; et multoties ab infirmitatibus, quibus detinebantur, curavit; velut etiam animorum infensa reconciliare studuit, et adeo id efficere conatus adhibuit, quod ab omnibus uno ore Pacialis cognominaretur, *h* quin immo Dei miraculum.

prædicandi fervore,

g

surditatis tolerantia,

B

caritate erga proximum.

h

5 Nec id immerito; nam sicut admirabilis fuit ipsius nativitas, ita admirabilis vita, simulque pretiosa mors: ad quam cum appropinquaret, factum est divino Dei consilio disponente, quod egressus e civitate *i* ad prædicandum ex consuetudine Evangelium, velut omnibus naturæ viribus destitutus, procidens in terram caderet. Cui repente fit obviam mulier incognita, eique rosarum manipulum offert; quem libentissimo animo suscipiens, surgit; simulque cum socio, sic ab eadem muliere præmonitus, revertitur: factaque oratione, apud B. Mariæ Virginis effigiem rosas suspendit. Delatus inde a Fratribus in locum infirmis deputatum, alta mente reponens mysteria, nullum loquitur verbum. Interrogatus vero quomodo se haberet, non respondens, miram quamdam in facie ostendebat lætitiam. Quam lætitiam denique verbis bonis, Psalmisque Davidicis, quos pœnitentiales vocant, conjunxit; ipsosque ingenti omnium admiratione cœpit decantare. Quibus absolutis, quædam præcepta salutaria cunctis amicis et Fratribus reliquit, Christoque Jesu totis viribus deserviendum esse ostendit, cui servire est regnare in cœlo. Ad cujus portum cum se migraturum cognosceret, propterea eodem die, qui Ascensionem Domini nostri præcedit, percunctatus quid ageret, respondit: Scis, fili mi, quia Dominus noster cras est ascensurus in cœlum? Scio, inquit, Pater. Tum ille: credisne Salvatorem nostrum benignissimum velle me in tam fœtido vase longius commoraturum? Sed subticente, subdit: Spero nempe pro largitate divina ex hoc tenebroso corporis carcere brevi egressurum. Quod utique factum est: die illo namque sacro adveniente, concomitantibus Angelicis spiritibus ad cœlestia regna transivit. Cujus sancti viri obitu divulgato, illico frequentissima hominum multitudo confluit, ut videat atque tangat gloriosum corpus; quo tacto plurimi infirmi sanitate donantur, sicut annotarunt publici notarii. Quæ etiam mirabilia diligenter descripsit Dominus Nicolaus Burgensis, e Senarum civitate Eques aureatus illustris.

i

Oblato per B. V. Rosarum manipulo revocatur a deliquio,

C

comparat se ad piam mortem,

qua defunctus incipit clarere miraculis:

D

6 Horum autem primum: Andreas civis Senensis, in sanctum Dei amicum linguam suam exacuens, ac illi honorem præbentes illudens, statim repentino opprimitur dolore, a quo cum humanis remediis minime posset liberari, propter verba iniqua id sibi accidisse demum cognovit. Ob id pœnitentia ductus, votum vovit, se scilicet, ad sacras beati viri reliquias nudis pedibus perrecturum, dummodo pristinæ restituatur sanitati. Quo facto illico incolumis e lecto surgit, publiceque votum solvens, universo populo admirante, laudes B. Francisco decantat. Secundum: Bartholomæus quidam et ipse de hujus Sancti miraculis detrahebat; cujus rei luens pœnas, brachium dexterum, quod contra sanctum virum ridiculose movere solitus erat, instar lapidis immobile redditur: quapropter temeritatem suam agnoscens, ad sacrum tumulum accurrit, veniam petit, lacrymas fundit, delictum fatetur, et denique ab infirmitate liberari meretur. Tertium: Puer quidam juxta fontem aquæ ludens, incaute cadit et obruitur: quem parens amarissime lugens sic mortuum, ad sacrum tumulum B. Francisci defert, humiliterque voto suscepto, commendat filium: quem ad vitam revocatum summa cum lætitia intuetur, et laudes tanti operis ubique prædicat.

in quibus et pœna obtrectatoribus ejus inflicta,

et vita puero merso reddita,

E

7 B. P. Franciscus inter Sanctos relatus, omni fere miraculorum genere claret: nam corpore contractos, surdos, cæcos, a malignis spiritibus detentos, comitiali morbo laborantes, liberavit. Sic testatur Illustris Eques in laudem tanti viri: cujus cineres sacri adhuc miraculis clarent, et apud Senenses in ecclesia Servorum in lignea arca super majus altare servantur: hujus autem festum ingenti lætitia a Senensibus adhuc celebratur. Ferunt nonnulli ex nostris majoribus, et ita ab antiquioribus accepisse confirmant, lilium ex ipsius ore prodiisse confestim *k* quod migravit ad Christum: quod quidem lilium invictissimi Regis Galliæ nuntios, a Senensium Republica a Patribusque illius monasterii multis precibus obtinuisse fatentur. Quod credere a veritate non videtur alienum: lilium enim parere se vidisse testata est mater hujus optimi Patris, qui in vetustissimis picturis et præsertim in ara veteri D. A. cum lilio depictus conspicitur. Ille tamen, qui cuncta novit antequam fiant, nobis aperiat, et nos ejus meritis ubi sunt lilia convallium perducat. Hujus percelebris Patris Vitam adhuc in lucem edidit R. P. M. Paulus Florentinus, ad Pium II Pontificem Maximum, velut ex suo Dialogo *l* colligitur, in quo habetur, quod in salutiferis ejus ad populum prædicationibus, ab *m* Angelorum manibus ante ejus oculos codicem apertum teneri visum est: qui omnia, uti scripta erant, summa cum caritate et virtute efferebat. Addit præterea innumerabilia ab eo ægrotantium genera curata fuisse, atque quatuor exanimes pueros ad clariorem lucem reduxisse.

et morbi plures curati,

k

lilium venique natum ex ore mortui:

F

l

m

8 *Hactenus in Chronico Michael, cujus ultimos duos articulos reservans Gianius ad* miracula B. Francisci post mortem, *sub novo titulo explicanda, ipsam Vitam finit his verbis:* Ejus corpus in lignea arca honorifice fuit conditum super altare B. Virginis *n*, in sacello quod apud sacrarium a læva majoris altaris situm est: ubi adhuc post ter centum annos tanta integritate incorruptibiliter servatum visitur, ut omnibus maximæ semper admirationi venerationique fuerit: eo præsertim die [Dominico post festum] *o* Ascensionis Domini, quo illuc Senatus et populus ingenti frequentia quotannis ad ejus festum celebrandum confluit. Ejus vero imaginem veluti devoti viri, abrasa barba et extenuato corpore, habentis in altera manu liliorum fasciculum, in altera vero librum apertum

nec non incorruptio corporis:

n

o

A apertum super pectus cum his verbis, Venite filii audite me, timorem Domini docebo vos, figuravit antiquitas. Quemadmodum pervetusta illius adhuc indicant exemplata apographa *p*. *Hic finiens, miracula exorditur Gianius a libro præmemorato*, in cujus, *inquit*, quolibet folio aureis litteris legebatur AVE MARIA, *tum cetera supra relatis verbis absolvit ; ac subdit :* Illud autem lilium quam maxime venerantur Galli, tamquam Lutetiæ Parisiorum monumentum insigne, usque ad hæc nostra tempora patet *(annum scilicet* MDCXVIII *quo editi Annales)* cum olim multi ex ipsis, Italiam peragrantes Senasque transeuntes, sæpe postulaverint, Ubi est corpus, ubi est corpus B. Francisci Ordinis Servorum Divæ Mariæ? etc. Quare licet conjicere quam hujus beati viri fama in regionibus illis esset tunc promulgata, nec non et asserere quoque quidquid de lilio hactenus dictum est : de quo non inconsulto M. Gaspar *q* Venetus Poeta, Triumpho 6, cap. 6 de beatifica visione vernaculo trimetro testatur, quod ita in Latinum conversum fuit.

p

honorque etiam apud Gallos.

q

Obvius in terra mihi fit, qui candida circum
Lilia purpureo projicit ore suo :
B Et niveæ frondes ex auro verba tenebant,
Tu Regina poli sanctaque Mater, AVE.

ANNOTATA.

a *In epitome subscripta imagini, de qua infra, dicitur* annis quadraginta jacuisse in cœmeterio : *quo posito tunc Archiepiscopus fuisset* Azolinus de Malavoltis, *anno* 1351 *consecratus, et quadriennio post declaratus pro Carolo IV Imp. Vicarius ejus generalis in Etruria, mortuus vero anno* 1370. *Quo autem Beatus obiit anno usque ad* 1350 *Sedem illam tenuit* Donus-Dei filius Rotlandi de Malavoltis, *ex eadem scilicet familia ex qua natus* Raynaldus Uguccionis de Malavoltis *eamdem tenuerat ab an.* 1282 *ad* 1307 : *sicuti etiam Azolini successor* Jacobus Ægidii de Malavoltis, *unius tantum anni Episcopus.*

b *Sic auctor anno* 1567 *Florentiæ urbe vicina scribens : quare non ausim dubitare, quin ibi adhuc corpus fuerit anno illo.*

c *Gianius :* Ambrosio Sansedonio Senensi Ordinis S. Dominici. *Dedimus Vitam hujus Sancti* 20 *Martii : qui obiit anno* 1287, *quando Franciscus ex supra posito nativitatis calculo agebat annum ætatis* 14 ; *sed cum nihil obsit quo minus alius Ambrosius, ex ipso Servorum* C *Ordine, circa idem tempus concionandi fervore claruerit, nihil præsumo mutare.*

d *Addit idem, citato libro* 4 *cap.* 15 *suorum Annalium :* Interim ut religiosam [potius] quam secularem vitam ad honorem Dei genitricis duceret, occasionem nactus B. Philippi, qui tunc Senis agebat, per ejus manus, anno ætatis duodecimo tertii Ordinis habitum suscipit, atque ob id inter ejus discipulos connumerari meruit. Eumdem vero tertii Ordinis habitum domi, usque ad annum, ut dictum est, vigesimum secundum detulit.

e *Idem hic iterum*, Dominicanus.

f *Supradicta Epitome ait, habitum sumpsisse* per manus B. Lotaringi Stufa Florentini an. 1296. *Fuit hic B. Philippi Vicarius usque ad an.* 1285, *quando eo mortuo factus est Generalis et obiit Florentiæ anno* 1300, 10 *Julii*, ob vitæ innocentiam in Album duodecim Beatorum Ordinis relatus, *uti legitur initio libri* 5 *Annalium Gianii. Speramus nos de ejus publico aliquo cultu specialius edocendos, ut res ab eo præclare gestas possimus operi huic inserere.*

g *Dicitur etiam in eadem Epitome, quod* propter magnam scientiam suam a Superioribus missus est ad Concilium Viennense *generale, celebratum anno* 1311, una cum B. Bonaventura Senensi et doctissimo Henrico Magno, discipulo alterius Henrici, cui D Doctoris solennis cognomentum adhæsit, omnesque ex Ordine Servorum fuerunt. *Est posterior* Henricus de Gandavo, *ab Honorio IV factus Archidiaconus Tornacensis, de quo Gianius lib.* 3 *cap.* 5 ; *de altero vero ejus discipulo meminit lib.* 7 *cap.* 15. *Sed nusquam de* Bonaventura, *uti neque Fasti Senenses, licet hic et* Beatus *et* Senensis *vocetur.*

EX CHR SERVOR

h *Addit iterum Gianius.* In cujus rei testimonium potuit Senensis quidam jure de eo hoc carmen hexastichon proferre.

Astra tenet, quoniam pacem dilexit, et illam
Servari monitis sanxit in urbe suis.
Dulcibus eloquiis placidam suadere quietem
Civibus et patriæ, sedula cura fuit.
Pacifer is quoque : nam sedavit scandala terræ,
Exulibus patrios restituitque lares.

i *Testis ex infra nominandis secundus ait*, iter Aretium *fuisse, vicinam urbem.*

k *Epitome præcitata ait, id primum apparuisse anno post sepulturam* 40 : *sed vereor ne epitomes auctor elevationem corporis alicubi inveniens tali anno notatam, ipsam cum tempore nati lilii confuderit.*

l *Auctor noster in Catalogo Scriptorum Florentinorum, edito Florentiæ sub nota anni* 1589 *pag.* 141, E *insigni elogio Paulum ornat, nec non Thesaurum Concionatorum excusum Mediolani an.* 1479, *atque aliud simile opus sub titulo Paulinæ;* Præterea Sermones de Sanctis et Dialogum prænotatum, de Origine Ordinis Servorum ad Petrum Cosmi filium; cujus archetypon asservatur in Bibliotheca Medicæa et incipit, Efflagitasti ex me sæpe numero, *tum reliqua ejus recenset opera, in quibus et Vita B. Joachini ad Christophorum Generalem, a nobis edita* 16 *Aprilis, et laudata hic Vita B. Francisci; ac denique obiisse, ait, octogenarium anno* 1499.

m *Epitomes auctor testes allegat de visu* Beatas Bartholomæam de Vacariis et Solitiam Palmeriam, aliasque virgines discipulas ejus atque Ordinis Servitarum, *Prior obiit an.* 1348 19 *Maji, quando de ea agemus ; de altera necdum potui aliquid invenire.*

n *Translati ad hoc altare ex majori corporis nullam in sequenti processu fieri mentionem, imo nec ab ipso Gianio, satis nequeo mirari : cum intra annum* 1567 *et* 1618 *quibus uterque auctor libros suos edidit, res debeat contigisse.*

o *Voces has inter imprimendum omissas fuisse, auctore vel alias occupato vel minus attento, nemo dubitabit, qui observarerit nominem esse, qui mutati festi meminerit in Processu, qui tamen solis quatuor annis post editos Gianii Annales est formatus.* F

p *His similem esse credo eam, quæ in serico tenui impressa, ex quodam Sanctimonialium cœnobio, dum in hujus Beati monumenta inquirerem anno* 1647, *delata est ad Collegium nostrum, cum Titulo, Epitome Vitæ, et Dedicatoria, Italice omnia. Titulus erat,* Vera effigies B. Francisci Patritii. Servitæ, Nobilis Senensis. *Epitome habebat singularia quædam, quæ in his Annotationibus cuncta exhibuimus. Dedicatoria dirigebatur ad* Illustriss. D. Joannem Patritium Senensem, *cum familiæ Patritiæ perbrevi encomio, sub nomine* Joannis Florinii.

q *Hactenus ignotus nobis auctor iste est, multo minus scimus an, ubi, quot, et quando impressi ejus Triumphi sint.*

DEPOSITIONES

A

DEPOSITIONES TESTIUM

Super vita et miraculis B Francisci ante annos circiter LX auditorum.

Ex MS. Exc. Comitis Patritii de Patritiis.

CAPUT I.

Articuli propositi Testibus in judicio oblatis, et horum nomina.

Deputati ex Collegio Baliæ Senensis

Pro *parte Illustrissimi Collegii Baliæ Senensis, Triumviri, quos in præfatione nominavimus, secundum* Memoriale nomine et Vice Prioris et Confratrum S. Mariæ Servorum hujus Senensis civitatis oblatum anno Domini MDCXXII die vero XXVII Septembris..... editis nominibus exposuerunt, quod beata memoria Fr. Francisci de Patriciis, nobilis Senensis, Ordinis Servitarum, dum in humanis ageret, vir pietate conspicuus Christianisque virtutibus admirabiliter ornatus, multa signa sanctitatis exhibebat, et anno MCCCXXVI, die Ascensionis Domini, ab hac vita migravit. Cujus corpus ecclesiasticæ sepulturæ in ecclesia ejusdem Ordinis Servitarum, in civitate Senarum, traditum fuit, et decenter et honorifice asservatur et quiescit; et tam in dicta civitate quam in locis convicinis, fama sanctitatis et operatione miraculorum vigere cœpit.

B

intendunt probare,

2 Et quia homines ad venerationem in ipsum Dei servum indies sponte feruntur, illiusque sanctitatis fama magis ac magis indies cum operatione miraculorum crescit et augetur; ideo his enarratis, materna lingua loquendo, pro testium faciliori intelligentia, articulant, ponunt, et probare intendunt.

opinionem communem de sanctitate B Francisci,

I Quod gloriosus Pater Franciscus Patritius*, a tempore suæ mortis usque in præsentem diem, habitus sit et reputatus, quemadmodum habetur et reputatur, ab omnibus fidelibus Christianis, præsertim in statibus Serenissimi Magni Ducis Hetruriæ, vir religiosissimus, purissimus, castissimus; magnæque abstinentiæ, humilitatis et obedientiæ, ardentissimæ caritatis erga Deum et proximos, sanctissimis moribus rarisque dotatus virtutibus, Dei ac beatissimæ Virginis Mariæ servus integerrimus; ideoque solitus sit soleatque, tam in vita quam post mortem, invocari a Christi fidelibus, in eorum necessitatibus angustiis atque infirmitatibus, credendo certumque tenendo, quod cum Deo et Sanctis regnet in æterna beatitudine : atque id totum fuisse et esse publicum et notorium.

C

nixam miraculis,

II Item quod, tam in vita quam post mortem illius, Deus, per merita hujus fidelis servi sui et beatissimæ Virginis, mediante intercessione ejus, dignatus sit operari multa miracula ad testificandam sanctitatem ejus.

incorruptione corporis,

III Quod antiquis temporibus et omnem hominum memoriam excedentibus corpus gloriosi Fr. Francisci prædicti expositum et conservatum fuit in ecclesia parochiali Sanctorum Clementis et Michaelis Archangeli Servorum Senis, supra altare B. Mariæ a Populo dictæ, in capsa lignea : quæ nostris temporibus reperta fuit, multis in eadem pictis miraculis et gestis prædicti Sancti, ad manifestandam posteris sanctitatem ejus.

picturis vetustis,

IV Quod non solum in dicta ecclesia, sed etiam in aliis diversis ecclesiis ac locis publicis, inveniantur multæ picturæ antiquissimæ, memoriam seniorum transcendentes, referentes imaginem d. Patris, ea forma qua solent pingi imagines Sanctorum, cum radiis circum caput et titulo BEATI.

V Quod ad sepulcrum ejus, a tempore mortis suæ usque ad præsens, fuerit semper magnus concursus populi, non solum e civitate sed etiam e locis partibusque vicinis Italiæ, propter famam miraculorum et sanctitatis, quæ de ipso se longe lateque diffuderat.

D

concursu ad sepulcrum,

VI Quod in die ipsius festo semper maximus fuerit et etiam nunc sit concursus fidelium : et tunc de ejus miraculis laudibusque soleat haberi sermo ad populum.

festo annuo,

VII Quod eodem die similis concursus sit ad speluncam, in quam Beatus pœnitentiæ causa solebat se recipere.

veneratione speluncæ,

VIII Quod corpus ejus servetur et videatur usque hodie incorruptum in d. ecclesia Servorum Senis.

corporis,

IX Quod tam prædictum corpus quam imagines ejus, quæ variis in locis depictæ visuntur, magna in reverentia habeantur a fidelibus, solitis ante has et illud inclinare caput, genua flectere, lampades cereosque accendere, affigere tabellas votivas ex argento aliave materia, in agnitionem receptarum a Beato gratiarum.

imaginum,

X Quod tanta sit ac fuerit semper populi devotio erga hunc sanctum Patrem, ut multi qui variis gravibusque et periculosis morbis tenentur, ad ipsum sese convertant, ejusque intercessionem implorent, jubendo sibi adferri flores, sacri corporis tactu consecratos : qui supra infirmos positi, per Dei omnipotentis gratiam, operati sunt quotidieque operantur plurium sanitatem.

ægrorum in ipsum fiducia,

E

XI Quod olim erecta ei fuerit Sodalitas hominum secularium : quodque sub ejusdem patrocinio hodie militet Sodalitas sanctissimæ Trinitatis, ab ipso erecta sub nomine Sodalitatis minoris beatissimæ Virginis.

sodalitii tutela,

XII Quod anno MDCXIX corpus præd. beati Patris solenni pompa fuerit processionaliter circumlatum, cum maximo populi undique accurrentis comitatu, numeroque cerearum facularum, et interventu plurium confraternitatum secularium, prælatis earumdem labaris, et grandi multitudine religiosorum omnis professionis atque habitus : idque post consultationem desuper habitam in Palatio Archiepiscopali, in qua, nemine penitus discrepante, confessum in eam rem est.

processione cum corpore,

XIII Quod in Lectionibus propriis de B. Peregrino Foroliviensi summus Pontifex dictum Patrem expresse appellet BEATUM : eumque in cœlis regnare approbet, quando dicit, quod B. Franciscus Senensis venerit assumpturus animam B. Peregrini, eamque ducturus in paradisum.

et titulo Beati.

F

3 Hæc sunt interrogatoria, *ab eo ubi* notavimus loco, Italico idiomate concepta, et testibus proponenda : quibus subditur, ut* primo moneatur serio quilibet testis de gravitate *juramenti præstandi* etc. interrogetur de nomine, cognomine, patria, etc : *deinde* fit fides quod exhibita et producta fuere suprascripta præparatoria et interrogatoria etc : *ac denique describuntur* quædam dicta et attestationes testium nonnullæ, examinatæ coram Illustriss. et Reverenss. D. Fabio Sergardio Patritio Senensi etc. *hoc ordine.*

Ad quæsita interrogati

I Anno Domini MDCXXII, die vero XXII mensis Octobris Illustriss. ac Reverendiss. P. Alexander Vasolius, Auditor Serenissimi Magni Hetruriæ Ducis primus Testis inductus, productus, allegatus, nominatus, monitus, juratus, tacto pectore more Sacerdotali etc. *cujus hæ sunt responsiones ad præparatoria, materna, qua ceteri quoque omnes locuti sunt,* lingua. Non habui notitiam aliquam d. Patris nisi ab eo tempore, quo Florentiæ legi Vitam scriptam a P. Mag. Michaele Florentino : postea vero variis occasionibus fui et mansi Senis, et nupera quidem vice anno integro, quando multa audivi de iis quæ tractabantur circa sanctitatem d. Patris.

Testes decem 28 Octob.

II

A ii Pater Illustriss. ac Reverendiss. Don Fabius Piccolomineus, Episcopus Massanus etc. *cujus* hæ sunt responsiones ad Præparatoria; Non habere eum notitiam personalem d. Patris, utpote a tot annis mortui : sed bene reliquiarum corporis sui, ex quo illud integrum vidit.... circa personam *vero* ipsius Reverendissimi Testimonii, dixit, esse Episcopus, sæpe celebrare, et ætatis annorum liv.

29 Nov. iii Die xxix Novembris mdcxxii Reverendiss. Mag. Benedictus de Ventanis Ordinis Prædicatorum *etc, cujus* hæ sunt responsiones ad præparatoria. Habeo notitiam P. Fr. Francisci Ordinis Servorum, propter festum quod ei quotannis agitur in civitate Senensi, Dominica infra Octavam Ascensionis, et sæpius vidi incorruptum ejus corpus.... Circa personam *vero* ipsius Testis, dixit esse ætatis annorum xl et celebrare quotidie.

6 Dec iv Die vi Decembris mdcxxii Illustriss. et Excellentiss. D. Mutius qu. D. Ascanii de Britionibus, Patricius Senensis, alius Testis *dixit* : Habeo notitiam d. Beati, quia legi ejus Vitam, corpus incorruptum vidi *etc.* et de omnibus quæ deposui est publica vox et fama apud eos qui ista noverunt.

B v Die iv Januarii anno mdcxxii, Illustriss. D. Archangelus, qu. D. Antonii Mariæ de Archangelis.

1 et 13 Januarii. vi Die xiii Januarii mdcxxii Cosmus qu. Angeli de Carratellis Cusanus Senensis alius testis, juratus etc.... Circa personam ipsius Testis dixit, Ago ætatis annum quinquagesimum, confessus et communicatus, possidensque in bonis mille scuta et amplius.

vii Die xvii Januarii mdcxxii, admodum Magnificus et Excellentiss. D. Angelus Cardus Senensis, Artium et Medicinæ Doctor.

17, 21 et 28 ejusdem, viii Die xxi Januarii Reverendiss. et Eximius P. Fr. Mag. ex Comitibus Alcii, Ordinis Minorum S. Francisci....

ix Die xxviii Januarii mdcxxii Illustriss. et Excellentiss. D. Antonius qu. D. Alexandri de Ugulinis, Patricius Senensis.

ac 7 Febr. 1622. x Die vii Februarii mdcxxii Rev. P. Fr. Camillus de Baldis, Senensis, Ordinis S. Mariæ Servorum Bacalaureus in sacra Theologia et Philosophiæ Lector....

Horum responsa qualia? 4 His testibus fuerunt proposita interrogatoria supra relata ; non sigillatim (sicut ea commoditatis majoris causa distinxi in articulos xiii) sed una continua serie : quo factum, ut depositiones eorumdem C non respondeant accurate articulis singulis; sed iis verbis eoque ordine sint conceptæ, ut quisque meminerat se vidisse, audivisse, vel legisse; multæ etiam, quoad plures articulos, circa quos nihil particulare dicendum occurrebat, videantur esse defectuosæ. Nos, quidquid speciale ac notatu dignum *cur ultimum detur integre?* unusquisque deposuit collecturi in unum, censuimus ad longum præmittendam depositionem Testis ultimi; quia de vita Francisci et viventis miraculis ceteris instructior ac præparatus magis accessit, unde non pauca alia aut aliter distinctiusque narravit quam Pocciantius, ita ut Vita per Paulum Burghesium scripta, quam idem Testis ut a se lectam allegat, multo fuisse copiosior videatur ; præterea quia diligentius collegit cetera, de quibus suo tempore existentibus aut gestis poterat testari, post accuratam observationem et curiosam plurium interrogationem. Ita ergo locutus Italice scribitur.

D

CAPUT II.

Ultimi testimonii pars prior de virtutibus B. Francisci.

Scio quod corpus B. Francisci Patritii sepultum sit supra altare S. Mariæ de Populo, in nostra ecclesia Servorum Senis. Scio quod d. corpus fecerit multa miracula, sicut infra dicam. Scio quod processionaliter circumlatum fuit per d. Senensem civitatem. Scio quod d. Pater debuerit fuisse in variis locis Italiæ, puta Mediolani, Comi, Papiæ, Placentiæ, Parmæ, Bononiæ, Mutinæ, Regii, Florentiæ, Lucæ, et in aliis locis in quibus sum conversatus; Ex his autem quæ dixi et aliis quæ dicturus sum probare intendo, quod fuerit magnus Dei servus. Quod autem fuerit etiam singularis cultor B. Mariæ Virginis, clare patet ex vita ejus, diffuse scripta et in variis Italiæ locis impressa, in qua dicitur, quod Regina Angelorum atque cœlorum, Patrona et Protectrix Ordinis nostri, eum per seipsam miserit ad Religionem Servorum, sæpenumero filium appellarit, sæpe cum eo familiariter tamquam amicus amico locuta sit ; eumque confirmarit adjuveritque in suis necessitatibus, visitaverit in morbo, eique animam agenti paradisium a filio impetrarit, ipsum illuc invitans, et magna Angelorum Sanctorumque et Sanctarum multitudine nec non Filio suo comitata gloriosam ejus animam in cœlum deduxerit : quodque ipse quemadmodum in vita sua cumulatissimus fuit gratiis ac meritis; sic etiam visus fuerit in conspectu Dei, vestitus clarissimo lumine gloriæ solis splendorem superante, coronatusque ditissima et fulgentissima corona ipsiusmet Virginis beatissimæ manibus, quemadmodum suo loco dicemus ex auctoribus qui de illo scripserunt, videlicet Paulo Atavanto, Nicolao Burghesio Equite, P. Dominico Guilielmo, P. Abbate Don Silvano Razzi, Matthioli, Bernardino Florini, et Reverendiss. Philippo Generali Servorum ; deque his omnibus est publica vox et fama. *Post indicia Sanctitatis ejus in genere,* E *et singularis affectus erga V. M.*

6 Ut autem in particulari dicam aliquid de virtutibus gloriosi servi Dei in articulo contentis, dico verissimum esse quod fuit homo religiosissimus, pientissimus, castissimus : quia numquam maculavit neque coinquinavit animam aut corpus suum ullo peccato carnali, floremque virginitatis servavit illibatum, et virgo pudicus ac sanctus est assumptus in cœlum, quia talis fuit promissus mundo, prædictusque devotæ matri a S. Petro Apostolo, sicut alibi dicemus. Quamvis autem verosimile sit, multis eum tentationibus et gravibus carnis stimulis solicitatum fuisse ad hujusmodi peccata, confirmatus tamen adjutusque efficaci gratia Servatoris, vicit ac superavit immunditiam omnem, eo quod nec minimo quidem impuro delicto voluerit consentire. Verissimum est etiam quod fuerit vir summæ abstinentiæ, intelligens hinc peti efficacissima remedia contra tentationes inimici. Hinc etiam in ætate tenera, licet nobilis et dives, consuetudinem sibi fecit duos in hebdomade dies, scilicet Mercurii Sabbatique, solo pane et aqua transigere in honorem B. Virginis : factus autem Religiosus adjunxit jejunium simile diebus Veneris in honorem et memoriam Passionis, quemadmodum Regula nostra præscribit ; tempora vero Adventus Dominici et Quadragesimæ, præterquam in die Dominica, transigebat pane et aqua contentus, quandoque etiam solis leguminibus. A carne et vino longissime fuit, solitus corpus suum appellare asellum, cui tantum præcise dandum esset, quantum sufficeret ad onus ferendum. *probatur ejus illibata virginitas,* F *jejunium frequens,*

7 Per eamdem abstinentiæ virtutem, decurtabat somni tempora, eumdem abhorrens ut nocentissimum *pœnitentiæ rigor,*

A mum letargum: quin etiam integras sæpe noctes insomnis pervigilabat in studiis sacris, meditationibus, contemplationibus, orationibusque: sin autem volebat mediante tantillo somno partem aliquam quietis corpori dare, vigilem nihilominus mentem ad Dominum cor ejus servabat. Verberabat et flagellabat sæpe corpus suum, fugiebatque otium veluti vitium virtutibus cunctis contrarium. Lectus ejus non alius fuit quam nuda humus: et hujus rei fidem facit spelunca seu caverna sita sub conventu nostro, in qua dum vixit numquam conspectæ sunt culcitræ aut plumæ, seu cervicalia; non animalium pelles, non stramen, fœnum aut paleæ. Pro cervicali vero erant ei petræ duræ, ad eorum confusionem, quibus non sufficiunt sumptuosa palatia plumeique ac molles lecti. Pro tapetibus erant, cruces, contexta e funiculis flagella, sanguinis per muros sparsi notæ, quem e sua jugiter afflicta carne eliciebat. Pro famulis ac famulabus virtutes: societas nulla præterquam Christi, Deiparæ, Angeli, Sanctique et Sanctæ. Abstinentiam quoque exercuit in vestitu, non alia cappa, tunica aut scapulari utens quam ex rudi omnino panno: sub quibus induebatur longo asperoque cilicio, quod cingebat fune nihilo delicatiori. B Sæpius autem ad domandam carnem, et ne haberet occasionem superbe efferendi cor suum, propter miracula, quæ per eum Deus operabatur et propter laudes, quibus ornabatur ab hominibus, volutabat sese inter spinas urticasque et rubos. Denique ab omni re noxia abstinentissimus fuit.

EX PROCESSU MS.

8 Excelluit in eodem Dei servo humilitas. Quamvis enim esset quoad seculum nobili stirpe editus, et in religione, propter virtutes singulares et rara gratiæ ornamenta, cunctis in pretio; non ideo tamen seipsum magni facere, nedum laudare notatus est unquam: ex animo solitus affirmare præ omnibus vilem, insipientem, incompositum et peccatorem se esse: eum vero solum dici debere nobilem ac sapientem, qui ex virtute vitam duceret. Numquam passus est se præferri aliis, quamvis id ei deberetur titulo Sacerdotii: ideoque ad tria consueta religionis vota, scilicet obedientiæ, paupertatis et castitatis, adjunxit quartum humilitatis: quia non legitur quod unquam voluerit admittere qualemcumque dignitatem vel prælaturam, non Prioratus, non Provincialatus, non ipsum denique Generalatum: sed quidquid mundo huic magnum videtur contemnens, suspirabat ad cœlestia: soloque in Deo felicitatem suam omnem ad finem ultimum collocatum habens, vixit C Sacerdotali contentus dignitate; in quam suscipiendam consenserat, propter singulare gaudium animi, quo afficiebatur, Domino suo quotidie mane offerens sacrificium Missæ. Humillimum quoque se esse probavit in plurimis, quæ etiam ad longinquas regiones instituit, itineribus. Sive enim prædicandi causa sive aliorum negotiorum occasione progrediebatur extra civitatem, non lecticas aut currus equosve assumebat, sed pedibus ambulans cum scipione in manu, eleemosynam victumque et hospitium in loco ac tempore mendicabat, quemadmodum Apostoli et primi nostri Ordinis Patres faciebant. Humillimum denique se probavit in eo, quod, cum tantas gratias tantosque favores divinitus reciperet, nihil unquam eorum voluit manifestare; urgentibus instantibusque ut aliquorum se participes faceret, solitus respondere, Secretum meum mihi. Interroganti autem aliquando socio, unde esset illud mentis jubilum, quod vultu præ se ferebat sacrificans, noluit causam indicare.

humilitas,

9 Humilitati tantæ accessit virtutum omnium regina caritas erga Deum et Proximum: amabat enim Deum supra omnia, neque potest verbis explicari, quantum communem amandi modum amor iste excesserit; simul autem et veneraretur et timeret toto D cordis affectu. Atque idcirco nonnulli ex senioribus nostris gloriosum Patrem pingendum curaverunt emaciato vultu, lilium manu una ferentem, altera librum apertum cum hisce ex scriptura verbis, VENITE, FILII, AD ME, TIMOREM DOMINI DOCEBO VOS. Et revera omnis vita ejus continuus amoris timorisque divini excessus dici poterat. Cum enim nullo non die Missæ sacrificium celebraret, quotidie multa cum effusione lacrymarum et antea orare Deum, et postea gratias solebat agere: quin et alios docere, ne unquam sine lacrymis divinæ Majestati se sisterent precaturi. Eumdem amoris excessum prodebant suspiria, crebro cum hisce vocibus prorumpentia, Cupio dissolvi et esse cum Christo: quia nihil aliud optabat tantopere hic verus Dei servus, quam Domino suo uniri, et arctius arctiusque conjungi.

caritas erga Deum

10 Tanta etiam caritate ferebatur erga proximum; ut noctu diuque cogitaret, qua potissimum ratione subvenire posset ejus necessitatibus, præsertim iis quæ ad animam pertinent. Ergo instruere errantes, docere ignorantes, peccantes corrigere non desistebat; cunctis compatiendo, pro cunctis fundendo orationes, spiritu, zelo et dilectione plenas, maxime inter concionandum, ut quotquot eum audiebant, a E prioribus vitiis compuncti recederent. Ut autem de hac quoque virtute aliquid in particulari explicem, dico in auctoribus Vitæ legi, quod, cum aliud nihil suppeteret pauperibus erogandum, proprias vestes suas eisdem largiretur. Ex eadem caritate continue ministrabat infirmis: ex caritate non fatigabatur itineribus quaqua versum faciendis, publice privatimque concionabundus ad vitia extirpanda virtutesque Christianæ professioni congruas inserendas: ex caritate denique intendebat pacificandis inter se civibus hujus civitatis incolis, quos si dissidere comperisset in aliquo, mox instar muri firmissimi sese interponebat partibus: et in hac tanta apud cives valebat auctoritate atque gratia, ut inimicitias capitales extinguendo, et negotia intricatissima explicando, Pacialis cognomentum sit adeptus, aut eo antonomastice appellaretur.

et proximum,

11 Ejus præterea oratio non fervida dumtaxat, sed fere continua erat, eidem multam temporis partem impendere soliti, cum esset adhuc secularis, frequentando ecclesias; ad quas divinaque in eis Officia audienda veniebat primus, exibat ultimus. Quamvis autem tunc esset omnino tener ac delicatus, post modicam tamen quietem indultam corpori, F media nocte surgebat de strato, conversaque ad Deum mente, prostratus ante aliquam Deiparæ effigiem quot noctibus recitabat quingenties Ave Maria. Studiosissimus quoque fuit audiendarum exhortationum sacrarum, neque ullo unquam titulo sese sinebat impediri quo minus cunctis interesset. Hoc vero illius studium Deus mercede congrua frustari noluit. Cum enim aliquando concionaretur Ambrosius Sansedonius Ordinis Prædicatorum, eumque explicantem audivisset hæc verba, Mereberis si homines effugias; continuo moveri se sensit ad statum vitæ religiosæ amplectendum, dimissa seculari; firmiterque decrevit ad perfectionem quam posset maximam conniti. Factus vero Religiosus, tanto cernebatur fervore orare, ut admirationi esset omnibus: quia anima ejus perpetuo adhærescebat Deo: cumque Missam celebrabat, tantum præse ferebat animi jubilum, ut cuncti obstupescerent tantum precandi ardorem, quo et sancta Cruce mediantibus multa fecit miracula, et multas divinitus obtinuit gratias, sicut infra dicemus; multos quoque peccatores convertit, nihil denique a Deo petiit quod non impetravit. Hujus tam efficacis orationis exemplum aliquando patuit. Orabat divinam Majestatem Franciscus, ut sese dignaretur liberare

orationum ejus fervor,

et efficacia,

A liberare a linguis calumniosis eorum, qui contra eum murmurabant, quasi plus æquo propensiorem ad externam cum viris feminisque conversationem. Ecce autem media nocte precationi tali insistens obsurduit, adeo ut nec vocem ullam nec sonum quantumcumque perciperet. Volentibus autem civibus eum curandum tradere, noluit assentiri; sciens hunc esse effectum, non naturalis alicujus causæ, sed prædestinationis suæ.

paupertas 12 Fuit etiam Franciscus pauperrimus spiritu, tam in seculo quam in religione; nihil unquam habere volens quod dicere posset suum: non pecunias, quia has numquam admisit, ne quidem pro itineribus longinquis, quæ conficiebat pedibus mendicato victitans: non vestimenta, quia hæc sæpe pauperibus largiebatur: non denique proprium locum in choro aut refectorio, omnium infimum semper deligens. Imo neque invenitur neque legitur de eo, quod in Conventu, cui attributus erat, cameram haberet seu cellam; contentus ea spelunca, de qua supra diximus et dicemus inferius: quam anteferebat quantumcumque sumptuoso palatio; in qua, ut inquiebat, B non erant adulatores, murmuratores, calumniatores *et obedientia.* aut alii homines scelesti; sed quies, pax, silentium, visiones et revelationes sanctæ, colloquia cum Deo, Deipara, Angelis, Cœlitibusque, omne denique bonum spirituale. Præterea devotæ Deo obedientiæ observator accuratissimus fuit servus Dei Franciscus: quandocumque enim loquebatur Superior aut mandabat quidpiam, ad minimum ejus signum promptus, subito manum applicabat operi demonstrato, aut pedem movebat versus locum indicatum: si autem imperaretur ut concionaretur ex tempore, non dicebat, imparatum se non posse ad pulpitum scandere; sed jubentis mandato fretus, progrediebatur ad dicendum, omnibus religiosis in exemplum obedientiæ proponendus.

CAPUT III.

Ejusdem testimonii pars posterior de insignibus sanctitatis ejus.

Scientia sacra, Nec defuerunt servo Dei Francisco gratiæ gratis datæ. Nam primo cum bene litteratus et sacris profanisque disciplinis perquam luculenter esset instructus, manifestavit scientiæ donum sibi inesse, quando inter Patres Concilii Viennensis assedit sub C Clemente V, quemadmodum videre est in Annalibus Ordinis, et in epitome vitæ impressa sub ejus gloriosa imagine, cujus exempla publicis in foris extant fidelium plebi venalia. Item quando in lucem emisit opera quædam sub titulo Sermonum, quemadmodum mihi refert P. Gregorius de Sastia, vir venerabilis ac fide dignus, qui asserit prædicta opera in nostra bibliotheca reverenter asservari. Insuper eloquio et prædicandi verbi divini gratia valuit, utpote concionator eximius, et ut talis auditus in variis Italiæ *auctoritas magna,* locis, maxime in diœcesi Senensi, in qua nec civitas nec oppidum est, ubi non supersit memoria utilissimarum ejus concionum. Magnam deinde nobilitatem ejus in seculo probat familiæ Patritiæ splendor, ex qua processit: auctoritatem singularem apud omnes Italiæ Principes potissimum Senenses declarant, quæ tractavit dexterrime, publici Status negotia. Hinc ad Clementem V missus est cum socio R. P. Bernardo de S. Nuccio orator pro Clero et diœcesi Senensi, quemadmodum docemur per instrumentum in membrana scriptum, quod cum aliis nonnullis magni momenti instrumentis in archivio Conventus nostri asservatur. Invitatus etiam fuit a Cane, Principe Veronensi famoso, ad fundandos iis in partibus sui instituti conventus. Pro certo denique et explorato habetur, quod fundaverit conventum S. D Mariæ de Scala. Ex quibus omnibus liquido appa- *ex processu ms.* ret, verissimum esse quidquid articulo primo asseritur.

14 Plurima fuere miracula, quæ propter hujus *miracula nativitatem prægressa,* sui servi merita operatus est Dominus, in Sanctis suis gloriosus, ante nativitatem ejus scilicet et post eamdem, tum in vita ac morte atque post mortem. Et quidem ante nativitatem futura pueli sanctitas matri ejus manifestata fuit per varias visiones, in quarum una somniavit ipsa, se intra ecclesiam parturire candidissimum lilium, unde multa alia lilia nascebantur, quæ simul omnia formare videbantur speciosam coronam, ad coronandam Dei matrem; ita auctores omnes. Alias in medio noctis silentio, apparens ei S. Petrus in majestate et gloria ac Pontificaliter vestitus, ceteris a choro exesse jussis, dare ei visus est benedictionem Papalem, atque prædicere, quod paritura esset lilium, quod omnes hujus mundi fœces feliciter transiens, nulla sui parte inquinaretur; quemadmodum postea reapse patuit. In nativi- *et secuta,* tate porro ejus mysterio plenum esse creditum fuit, E quod post baptismum sacrum puero collatum, constitutus ante effigiem beatissimæ Virginis, secundum morem hujus civitatis eidem Virgini devotissimæ, quamvis omni adhuc rationis usu rerumque sensibilium notitia privatus, pro vagitu quem alios pueros dare natura docuit, gestire lætitia et imagini plaudere cœperit, in signum futuræ suæ erga Dominam nostram sanctissimam devotionis; quemadmodum Vitæ auctores scribunt, ac nominatim D. Eques Nicolaus Borgesius.

15 Vitam quoque ejus variis signis et miraculis *apparitiones Deiparæ,* exornavit Deus, sicut ordine dicemus. Ac primo multas habuit apparitiones Beatæ Virginis Mariæ, diffuse narratas a Scriptoribus Vitæ, ac nominatim, quod ei adhuc adolescentulo seculari videndam sese offerens, in mercedem repetitarum sibi toties laudum, numero servorum suorum adscriptum eum significavit; proinde dimisso mundo religiosum statum amplecteretur. Hoc autem cum ad conventum accedens narravisset, receptus ad habitum fuit a Beato nostro Philippo, tunc Ordinis Generali. Alias cum Dei famulus ad populum verba faceret, volens declarare Deus quantus tunc esset Francisci zelus, fecit apparere linguas igneas flammulasque, quæ circum et supra caput ejus volitabant, uti prædicti auctores referunt, et variis in locis pictum cernitur. Alias cum similiter prædicaret verbum Dei, visi sunt F Angeli atque Cherubini circumsistere, et Evangeliorum librum apertum ante eum tenere. Fuit cum gloriosus P. Franciscus, in itinere constitutus atque oppido lassus, ab avaro quodam divite pro Dei amore posceret aliquid, nec obtineret saltem commoda ver- *injuriosus in Beatum punitus,* ba, atque in pace juberetur abire; sed multa cum maledicentia convitiisque repelleretur. Quod impunitum non mansit, viro enim beato vixdum digresso, præter anni tempestatem et naturæ cursum subita tempestas incubuit loco isti, fulminibus tonitruisque formidabilis, omnemque maledici homini substantiam dissipavit; sicut auctores ac nominatim Eques Borghesius narrant.

16 Quoties Dei servus egrediebatur, sicut faciebat sæpe, ad infirmos variisque morbis laborantes visitandos, postquam eos hortatus ad patientiam salutaribus monitis instruxisset, plenus fide multos eorum sanabat facto super eos Crucis signo; quem- *pauperes Cruce aut Vestium attactu sanati,* admodum testabantur tam ipsi qui fuerant curati infirmi, quam qui eisdem præsentes aderant ad solatium vel ministerium. Multoties etiam illud accidit mirabile, quod cum pauperibus eleemosynam petentibus, sui Magistri exemplo, vestes proprias esset largitus, solo earum contactu iidem pauperes curarentur

EX PROCESSU MS.

rentur ab infirmitatibus suis. Harum aliarumque gratiarum, Francisco divinitus concessarum cum longe lateque per omnem circa regionem diffunderetur fama; mirum est quantum ea virorum ac mulierum numerum excitarit, ad illum devote frequentandum. Sed grave illi erat toties et tam continue interturbari: itaque miraculosam a Deo obtinuit surditatem, uti jam superius dictum est, per quam deinceps quieto vivere licuit soli Deo ac sibi.

mors ei a Deipara prænuntiata,

17 Pergebat nihilominus ad prædicandum Dei verbum pro more egredi e civitate. Quadam ergo die idem faciens, et ipsa in via præ debilitate ac lassitudine deliquium patiens, gloriosam Virginem Mariam candidissima indutam stola conspicuam habuit, quæ rosarum fasciculum illi offerens deficientemque consolans, Regredere, inquit, famule mi Francisce, appropinquat enim tempus, quo ad cœlestem paradisum hinc transeas. Surrexit autem mox ille, atque in civitatem regressus cum socio et ingressus ecclesiam, ante beatissimæ Virginis imaginem se prostravit: actisque pro recepto beneficio gratiis ipsum rosarum fasciculum appendit ad imaginem jam dictam, et in suam se cavernam recepit
B mortem expectaturus. Infirmatus autem prædixit se ad meliorem vitam transiturum in festo Ascensionis Dominicæ, sicuti revera accidit anno MCCCXXVI. Denique in proximæ mortis articulo rursus ei Deipara Virgo apparuit, filio suo unigenito comitata, dixitque: Francisce, serve mi carissime, quid retribuam tibi pro fideli quem mihi exhibuisti famulatu, proque amore quo me semper es prosecutus? Respondit autem Jesus Christus vice Francisci: Convenit mater, ut qui te amavit, veniat æternum regnaturus nobiscum in cœlesti patria. Dein ambo in has voces proruperunt: Veni, veni, fidelis serve, in patriam cœlestem nobiscum: atque hic subito disparuit visio, et gloriosa servi Dei anima in Paradisum translata est. Ipsa autem qua vir beatus expiravit hora, nobilis ac sancta quædam Senensis matrona, conspexit eum sole splendidiorem ante conspectum sanctissimæ Trinitatis adduci, capitique ejus pretiosissimam coronam a Deipara imponi, in signum evidens quod qui in hac vita minime vulgari gratia meritisque nituerat, in cœlis quoque non ordinario gloriæ lumine ornaretur. Dum vero supra terram corpus stetit, ad ejus venerationem populus propemodum infinitus accurrit: et per universum Comitatum infirmi multi sanati sunt, variaque mi-
C racula alia acciderunt, quæ publicorum Notariorum manu excepta firmataque fuere. Natum quoque ex defuncti ore candidissimum lilium, singulis in foliis scriptum habens aureis litteris AVE MARIA.

beatitudine ejusdem revelata,

et secuta miracula:

18 Deo Sanctum suum sic exornante, fuit nobilis quidam Senensis, nomine Andreas, qui miraculis tantis incredulus, imo ipsum etiam Franciscum blasphemans, acutissimos subito cruciatus persensit, quibus eum ad mortem urgentibus, et medicis de vita ejus longius producenda desperantibus, pœnitere miserum cœpit de omnibus, quæ contra Dei servum imprudenter effutierat: seque eidem ex animo commendans, promisit quod de publico sui peccati scandalo publicam esset subiturus pœnitentiam. Cessavit illico ad hoc votum cruciatus, seque de strato attollens Andreas, complicatis brachiis in formam Crucis, ad ipsius beati viri sacrophagum accessit, miraculum in se factum narravit omnibus; seque devotum B. Francisco professus, vitam deinde sanctam atque exemplarem duxit, prout testatur Eques Borghesius. Alius, nomine Bartholomæus, Francisci nomen solitus in risum convertere et miraculis per ejus intercessionem factis detrahere, atque in signum vilipendii brachium elevatum in aere inconcinne circumagere; dum hoc die quadam agit petulantius, brachium sibi in modum petræ D
cœpit obrigescere. Suum ergo delictum agnoscens, ipsum publice accusando per viam, venit ad ejus sanctas Reliquias visitandas. Quo cum pervenisset, et plangere amare cœpisset, novo miraculo gratulatus est restitutum brachio suo motum: exindeque devotus Deo ac famulo ipsius Francisco vitam cum pietate egit.

vindicta de blasphemantibus sumpta,

mortui suscitati,

19 Accidit præterea puerum ludere circa fontem, in eumque infeliciter cadere atque submergi, nemine qui auxilium ferre posset ibidem præsente. Extractum deinde cadaver atque ut tale cognitum ab omnibus, a patre ac matre deploratum, tandemque ad B. Francisci Reliquias delatum est: quod mox anima recepta surrexit, et redivivus puer in pedes erectus domum ambulavit absque offendiculo, teste Borghesio. Denique dicitur ab auctoribus, quatuor mortuos, per Francisci merita, rediisse ad vitam: sanitatem vero recepisse mancos, claudos, atque attractos, restitutos esse lumini cæcos, mundatos energumenos, curatos elephantiacos; auctorem vero ista sic referentium unus inquit, Franciscus, relatus inter Beatos omni fere miraculorum genere cla- E
ruit.

imagines ut Beati,

Corporis veneratio,

20 Vidi ego hujus Beati effigiem in variis hujus civitatis locis, scilicet in Cathedrali Senensi, in ecclesia S. Joannis sub Cathedrali, in Palatio Illustrissimæ Dominationis, in Porta Romana, atque alibi; Florentiæ item, Bononiæ ac Mediolani. Neque intra Italiam fama servi Dei jam dicti se continet, ad remotas etiam provincias diffunditur, neque externorum quispiam appellit Senas, quin veniat adoratum istud corpus sacrum; et ego per meipsum sæpe illud monstravi transmontanis plurimis, Hispanis, Francis, Imperialibus. Neque multi abierunt menses, quod Senas appulerunt Patres Jesuitæ duo e partibus remotissimis, cum eisque Japon unus, qui simul omnes revertebantur in Indias, et præclarum istud pignus demirati sunt. Vidi etiam ad ipsum venerandum venire varios multosque Prælatos Ecclesiæ sanctæ, Cardinales, Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, multosque Principes temporales: puta Eminentissimos Cardinales Estensem, Bichium, Medicæum; Illustrissimos insuper Camillum Archiepiscopum Senensem et Archiepiscopum Petruccium, Illustrissimos quoque Archiepiscopum Pisanum cum Apostolico per Hetruriam Nuntio, denique ex seculari Ordine Serenissimos aliquot Principes et Principissas. Verissimum præterea est, quod corpus sit F
incorruptum, manum dextram caputque in aere paululum elevatum tenens: quod lampades et cerei luceant ante imagines Beati, et quod sepulcrum votivis quaqua versum tabellis coronatum sit.

sanitas invocantibus reddita.

21 Est etiam certissimum quod Cosmus Ensiarius, calculo gravatus, sanitatem recuperaverit: quod denique Pater quidam Franciscanus e Minoribus Conventualibus, corpore contractus, cum intellexisset corpus B. Francisci processionaliter circumferri, ei sese ex corde commendaverit, et sospes factus sit: atque hoc accidit anno MDCXIX. Laurentius Merciatus, calculum patiens, misit indusium corpori sancto admovendum, et convaluit anno MDCXXII, Bartholomæus Joannis Dominici Panduoci, annorum sex puerulus, veniens cum matre ad honorandas præd. Reliquias, e scalis cecidit; sed matre Franciscum invocante, noxam nullam tulit. Franciscus Tercarinus, ex Ordine S. Francisci, maligna febri et cruciatu capitis ingenti laborans, votum fecit glorioso Patri, et voti compos factus est: quod idem facto voto accidit Christophoro Guasti aromatario, infirmo ad mortem depositoque a medicis propter pestilentis morbi gravitatem, quam erumpentes toto corpore pustulæ nigricantes prodebant

A prodebant. Atque de his omnibus publica vox et fama testatur. Catharina uxor Cosmi ensiarii, ad earum contactum rosarum, quæ corpori sancto applicitæ fuerant, a gravissima ægritudine liberata est. Dominus quidam, ex nobilissima familia Reccafuori, dentium acerbo dolore solutus est, ad similis rosæ tactum. Quidquid vero dictum est supra, tamquam verum exposuit Fr. Camillus Baldi.

CAPUT IV.

Analecta ex aliorum testium depositionibus : inspectio corporis : Romani Consultoris judicium.

Curatur apostema,

Ordiamur a miraculis post mortem : quorum præcipuum unum, paucissimis verbis jam indicatum in fine capitis superioris, Catharinæ prædictæ maritus Cosmus, velut testis oculatus, in ordine sextus, sic enarravit, ut aliud nihilo minus evidens in propria persona gestum prolixius attexuerit. Scio quod Catharina filia Leonardi Calefati, uxor mea, recepit gratiam miraculosam. Cum enim apostema pateretur in humero, eique admoveri jussisset rosam, attactu sacri corporis sanctificatam ; intra paucissimos dies convaluit, beneficiique obtenti testem tabellam fieri curavit. B Ego vero ipse haud paulo majorem mirabilioremque gratiam retuli, hac quam narrabo ratione. Ab annis circiter duodecim cœpi doloribus nephriticis torqueri calculisque in vesica concrescentibus, quorum identidem egerebam aliquos, non sine summo cruciatu : atque in eo statu permansi usque ad annum MDXVIII ; quando, incrudescentes gravius graviusque dolores ferre ultra non sustinens, lecto decumbere fui coactus. Tunc vocatus in auxilium medicus (fuit is Hieronymus Pinellus Neapolitanus, a curandis infirmitatibus singularibus celebris) censuit nullum malo meo remedium inveniri posse, eo quod grandior jam lapis resideret in fundo, nec posset sursum revocari medicinis ullis : addit quod mihi præparaturus esset aquam, cujus beneficio coerceretur prægravantis molis incrementum, atque ita ad menses saltem aliquot protraheretur mihi vita. Ego vero considerans tantam substantiæ partem, in medicorum ac medicamentorum pretium hactenus insumptam, nihil profuisse, ne novas facere expensas cogerer, ipsam aquam sumere recusavi.

et intolerabilis dolor calculi,

23 Sic constitutus cum in officina mea essem, C die XII Maji vesperi, seu potius ad horam Vesperarum ante diem Dominicam *(ubi notanda venit curialis anni ac popularis differentia : quem enim ex usu vulgi, is qui loquitur, testis appellat annum* MDCXVIII, *quo scilicet anno dies* XII *Maji cadebat in sabbatum ; eum Curia, novem mensibus prævertere annum Romanum solita, vocassset annum* MDCXIX) accessit ad me Magister Guerrinus Chioccioletti, sartor, annorum sexaginta ; et, Volumus, inquit, ambulare ad Dominam nostram in Porta Romana ? Annui ego : atque ita pedetentim cœpimus simul ambo progredi, et ego quidem applicitam semper inguini manum tenens, propter magnos quos patiebar dolores calculi. Appropinquantibus autem nobis ad ecclesiam Servorum : Quid si ingrediamur, inquit ille, lucraturi Indulgentias hic propositas ratione Quadraginta-horarum, quarum etiam causa expositum prostat corpus B. Francisci Patritii ? Etiam ad hoc me paratum obtuli, dummodo graderemur quam lentissime, alias curaturum me ut eo ducerer. Venimus ergo, tardiori, ut volebam passu, ad ecclesiam Servorum, et dixi : Volo me huic Sancto commendare : atque intro ingressus sumpsi Indulgentiam coram Sanctissimo, deinde accessi ad capsam in qua erat corpus d. Beati, eidem supplicans, ut pro me intercederet apud Sanctissimam Trinitatem, quatenus sequenti D mane me dignaretur sanare ; non pauci enim eo tempore moriebantur ex doloribus calculi. Ita completa devotione mea domum revertimus quisque nostram, media in via digressi ab invicem.

post visitatum corpus,

EX PROCESSU SS.

emissis cum urina calculis :

24 Hora erat cœnæ cum redii domum : unde post modicam cœnam denuo sum egressus in forum ad spectandos qui ibi fiebant ludos, ex persuasione uxoris meæ, optantis ut ea ratione dispellerem melancholicos humores et dolorum quos patiebar oblivviscerer. Verum hi passi non sunt longas istic me moras ducere ; sed brevi intervallo remensus viam, sub tertiam noctis horam jussi ut familia mea cubitum se reciperet, dum ego decumbere non valens præ cruciatus magnitudine obambulo per cubiculum usque ad horam quartam. Tunc, concedente id Deo, urinam mihi cieri sentiens, matula sumpta eamdem reddidi absque gravi molestia. Audiit hoc uxor, et simul sonitum calculi urinam sequentis ; atque illico dixit ; Eia, sanatus es, marite mi. Non senseram ego propter dolorem (qui etsi non maximus, non tamen nullus erat) descendisse calculum ; igitur, quomodo id tam fidenter asserveraret, interrogavi. Ipsa vero, Inspice, inquit, matulam, jam enim calculum E emisisti ; quod ita esse cum manu injecta deprehendissem, gratias egi Deo et Sancto ; positisque vestibus in lectum me recepi, et commodissime dormire cœpi. Orto deinde die ipsum calculum ad ecclesiam Servorum detuli, advocatisque Sacristano et Priore narravi gratiam mihi factam qualem petieram, atque ipsum calculum eis exhibui : qui postquam me fecissent lucrari Indulgentiam, votivam tabellam meo jussu curatam appenderunt ad aram, in qua expositum stabat corpus. Post duos vero dies, iterum ejeci duos minusculos lapillos, ab eaque hora usque modo nullum amplius sensi dolorem : et plane existimo persanatum me esse, nec ullum observo ciborum delectum.

honorantur imagines,

25 *Testis* V *inter alia dixit, quod* in ecclesia Servorum Florentiæ, cui ab Annuntiata nomen, seu potius in ipsius ecclesiæ claustro, depicta cernuntur varia B. Francisci miracula, manu Andreæ del Sarto aliorumque præstantissimorum pictorum, *Testis* III *ejusdem* imaginem chartæ impressam *a se* visam *affirmat. Testis vero* VI, ad servandam beneficii sibi collati memoriam, imaginem ejus sibi depingi fecit in charta duriore, ac venerationis ergo domi eam asservare se *dixit. Nunc quod ad reliquum* F *B. Francisci cultum attinet, Processionalis illa circumlatio anni* MDCXIX *a Teste* V *his verbis describitur.* Scio quod ab hinc tribus vel quatuor annis in octava Paschatis publice circumlatum fuit corpus a quatuor Sodalitatibus, deputatis pro evectione alicujus spectabilis Reliquiæ in processione generali, Dominica in Albis circumduci solita. Fuit autem a Theologis aliquibus mota difficultas, dicentibus, specialiori superioris potestatis indulto ad id opus fore, eo quod præd. corpus non esset Reliquia approbata ex præscripto Concilii Tridentini Sess. 25. Post longam autem concertationem definitum est ab omnibus hujus civitatis Theologis, legitimam esse Reliquiam, in qua deferenda scrupulus nullus ponendus esset. *Testis autem* IV *dixerat, videri* miraculosum *fuisse* consensum, *innixum argumento certissimo, quod,* cum tempore Pii V missi Visitatores Apostolici severissimi, invenerint præd. corpus supra altare, in quo celebratur Missa, nihil circa ipsum innovandum censuerint, sed ipsum sic manere permiserint, quamvis in ecclesiis Senensibus multa reformaverint circa corpora super terram elevata. *De Visitatione ista, facta circa an.* MDLXX, *egimus* XIII *Martii in fine, ubi de B. Erico Peregrino, Perusii defuncto ; in cujus corpore severitatis suæ exemplum statuit Visitator, jubens illud*

corpus in processione delatum,

supra altare servari permissum,

A *illud ab altari majori ecclesiæ ad sacristiam deferri, donec de origine et fundamento talis cultus certius constaret, prout decennio post constitit formato Processu.*

Ex processu ms.

26 *Est ergo circumlatum B. Francisci corpus,* sub novo Baldachino, *uti dixit Testis* IV, succollantibus D. Mutio Pecci, D. Ludovico Accarigi, D. Assone Equite Melitensi, D. Pompilio Pepucci Equite, D. Fr. Calisto Borghesio Equite Melitensi. Quocumque autem die ipsum corpus exponitur populo spectandum, ingens est concursus cupientium corollas suas precatorias admovere eidem, aut ab aliis admovendas curare; nec non desiderantium flores intra arcam repositos. *Neque plebeii tantum illud avide spectant, sed etiam spectatissimi in dignitate seculari et ecclesiastica viri. Sic* memini, *inquit Testis* VIII, ipsum anno MDCXIII visitatum fuisse venerationis ergo ab Eminentiss. Cardinali de Pondeo cum magna devotione. *Idem in depositione Testis* II *scribitur* Cardinalis de Podio. *Utrobique erratum a librariis vel notariis credo, nullus enim toto Pontificatu Pauli V, ab anno* MDCV *ad* MDCXXI, *invenitur istius nominis Cardinalis. Nec tamen de veritate testimonii duplicis, ex oculata fide dati, dubitare licet. Nihil ergo*

nec solum a plebe

sed et a Cardinali quodam,

B *verosimilius mihi esset, quam quod hic intelligatur* Petrus Gondius *(vulgo* de Gondy) Lingonum et Parisiorum Episcopus, *si probare possem, quod is anno ætatis* LXXXI *(quatuor enim annis octogenario major fuit, quando Parisiis obiit anno* MDCXVI*) potuerit volueritque sustinere labores itinerum ultro citroque ex Gallia in Italiam. Nunc aliud effugium nullum superest, si neminem ex Cardinalibus hujus seculi prætermisere Ciacconii continuatores, quam ad Petri nepotem* Henricum Gondium, *qui anno* MDCVIII, *cedente patruo factus Episcopus Parisiensis, potuit ob aliqua regni Francisci negotia transiisse Senis anno* MDCXIII *prænominato, et hic per prolepsim appellari* Cardinalis, *licet hoc tantum sit factus quinquennio post.*

27 *Idem Testis* VIII, *B. Francisci corpus simili devotione* visitatum *asserit* ab Hetruriæ Ducibus, nominatim a Cosmo II gloriosæ memoriæ, et D. Justina de Medicis, atque a Sereniss. Principe Condæo: qui etiam eleemosynam reliquit. Et his aliisque Magnatibus ipsum conspiciendum extra ordinem concessum fuit. *Testis vero* II; Scio, *inquit*, quod d. corpus ultimo inspectum fuerit a D. Archiepiscopo Pisano (*fuerit hic* Julianus de Medicis, *anno* MDCXX *in defuncti Francisci Bonciannii locum suffectus*) coram Ascanio Vasolio, fratre meo. *Quo autem in statu ipsi*

aliisque Principibus viris,

C *illud viderint, intelligetur ex sequenti, quo Processus clauditur, Latino instrumento.* Anno MDCXXII die XI Februarii Illustriss. et Reverendiss. D. Vicarius, Judex delegatus, accessit post prandium, una cum me Notario et Cancellario infrascripto, ad ecclesiam Conventus et Fratrum S. Mariæ Servorum civitatis Senarum; et perventus ante altare majus, genuflexus adoravit sanctissimum Eucharistiæ instrumentum: factaque brevi oratione visitavit altare, sub titulo S. Mariæ del Popolo nuncupatum, situm in brachio sinistro d. ecclesiæ, prope ostium sacristiæ meridiem versus: supra quod vidit adesse capsam, in forma sepulcri, lignei nucei auro ornatam; in qua vidit asservari corpus d. B. Francisci de Patritiis, totum integrum, cum manibus elevatis, et præcipue sinistra, in qualibet ejus parte cum pelle et carne exsiccata undique circumdatum; excepto capite, in parte sinistra; ubi gena reperitur non undique obducta pelle, sed aliquibus foraminibus vitiata, uti etiam reperitur eadem pars in fine costarum et in summa cervice: occipitium vero detectum in modum coronæ Episcopalis. Reperitur etiam in parte dextera et in situ mamillæ foramen peramplum, oblongum per longitudinem unius digiti; et sine genitalibus. Apparet aliquantum os apertum, dentes

ultimoque a Vicario Archiepiscopali,

aperta capsa,

anteriores demonstrans. Manus et pedes habet cum D unguibus: pars vero posterior remanet penitus illæsa, et undique carne pelleque obducta. Et d. corpus compositum respicitur, ut devotionem et admirationem pariter pariat.

28 In anteriori parte capsæ prædictæ depicta inspiciuntur tria miracula: scilicet Angelus, ostendens librum apertum d. B. Francisco prædicanti; nec non etiam flamma in capite ejusdem Patris prædicantis; et apparitio beatæ Virginis extra civitatem Senarum, quæ d. B. Francisco, qui in itinere defecerat, apparuit, et sensus illius revocavit. Reperitur etiam supra et in medio d. capsæ tabella depicta, in qua respicitur corpus Beati jacens vestitum in feretro, et ex ejus ore lilium surgens, undique septum circumstantibus, corpus præd. venerantibus, variis sericeis ornatum cum luminibus, hinc inde assistentibus Fratribus ejusdem Ordinis cum superpelliceis inductis, coronas et flores pro populis petentibus tangentibus etc. Actum Senis in ecclesia prædicta, coram D. Augustino de Bronzis Presbytero Volaterrano, etc. *Huic tam accuratæ descriptioni addi potest ex depositione Testis* I, *quod* arca interior E muniatur crystallis transparentibus, per quas corpus conspicitur: *et ex verbis Testis* V, *quod sacellum, in quo est altare S. Mariæ prædictum, sit* familiæ Lutorum. *Magis etiam notabile est, quod Testis* III *appellet* B. Franciscum Tarlatum, *et* sic ab universa civitate appellari *dicat; cum ceteri omnes* Patritium *cognominent, præter* VIII, *qui nominat* Franciscum Patritium et Tarlatum. *Denique* de lilio *supra memorato Testis* IX *asseruit,* dictum *sibi* a quibusdam Francis, quod singulis annis in die festo B. Francisci revirescat, velut si tunc primum sit decerptum ex agro: die autem transacto denuo siccum fiat. *Movit me conferentem hæc verba cum textu Vitæ num. 7 ubi ipsum lilium dicitur Regi Galliæ, per suos nuntios id petenti, donatum, ut pia curiositate juberem quæri, an ipsum adhuc supersit Parisiis in Capella, ut vocant, Sancta, ubi ejusmodi sacra cimelia cum Spinea Domini nostri Corona servantur. Qui autem hanc curam in se suscepit P. Ludovicus Jobert Societatis nostræ, eo libentius hoc faciens, quo majori studio ab annis plus quam viginti collegit Annum Marianum in eoque jam ad prælum fere parato de vita B. Francisci agit: hic inquam in verba respondit* XXVIII *Julii* MDCLXXIX. Illustriss. Dominis Thesaurarius Capellæ sanctæ, qui fuit olim Episcopus Constantiensis in Normannia, consultus de lilio, quod e tumulo B. Francisci Senensis prodiit, negavit ullam ejus rei haberi memoriam: deinde copiam fecit totius thesauri vivendi, in quo nihil simile est. *Alibi quæri debebit veritatis istius, si qua supersit confirmatio.* F

in qua etiam picta miracula aliqua:

item alia de appellatione Tarlati,

et lilio in Franciam delato

29 *Hoc processu sic formato Romamque misso, in Rota recepto et Auditorum alicui commendato, familiaris Theologus ab eo consultus, anno* MDCXXVII *die* XVI *Aprilis, responsum dedit: quod in magna ejusmodi rerum collectione, servata apud Procuratorem Generalem Societatis nostræ reperi fol.* 320. Illustrissime et Reverendiss. Domine, ex processu formato via ordinaria coram Illustriss. D. Archiepiscopo Senensi, circa sanctitatem vitæ et certitudinem miraculorum servi Dei Francisci Patritii, Ordinis Servorum B. V. Mariæ infrascripta concluduntur.

Consultor Rotæ Rom.

censet constare

I Quod ipse servus Dei Fr. Franciscus Patritius, nobilis Senensis, Rainalda et Henrico parentibus defunctis, ingressus fuit religionem Servorum anno MCCXCVI, discessitque ab hac vita MCCCXXVI. Qui servus Dei fuit omni genere virtutum insignitus, religiosissimus, et suæ Regulæ zelantissimus observator: et pro tali semper ab omnibus Christi fidelibus præcipue in Hetruria habitus et tentus est: et ita fuit et est: ac proinde in necessitatibus omnes ad ejus

de opinione sanctitatis,

A ejus intercessionem recursum habuerunt et habent, prout super his et illius sanctitate deponunt Testes decem nominati.

vitæ austeritate, II In præmissæ sanctitatis comprobationem accedit asperrima pœnitentia, quam semper fecit quocumque permanserit, affligens corpus suum continuis disciplinis et abstinentia escæ ac potus; sed præcipue in spelunca subterranea, quæ subtus monasterium est posita: ubi continuis orationibus ac meditationibus vacabat Deo diu noctuque, sine lecto aut alia commoditate, sed super nudam terram quandoque præ lassitudine jacebat: ac ideo semper fuit in maxima veneratione apud omnem populum talis spelunca, et in die festo ejus magno populi concursu visitatur et veneratur: et hæc omnes præcitati Testes deponunt ac probant.

veneratione sepulcri, III Frequentia populi ad ejus sepulcrum: non enim solum in ejus die festo, quod celebratur Dominica infra Octavam Ascensionis, visitatur et veneratur a concivibus Senensibus, convicinis populis et sæpe a Prælatis et Principibus: sed continuo anni cursu fideles ad ejus intercessionem recurrunt et obtinent gratias: cujus rei fidem faciunt vota cerea, tabellæ, lampades accensæ ante ejus corpus, et alia quæ B servi Dei indicant sanctitatem: unde Testes supra allegati probant devotionem universalem populi erga servum Dei Franciscum.

animæ beatitudine, IV Corroboratur eadem servi Dei Sanctitas ex Lectionibus B. Peregrini Ordinis Servorum approbatis a Paulo V fel. record. in quibus legitur, animam B. Philippi et B. Francisci Senensis elevasse in cœlum animam B. Peregrini. Ac proinde corpus ejus, quod usque in præsentem diem incorruptum videtur, solenniter fuit magno populi accursu ac devotione processionaliter per civitatem delatum anno MDXIX; ac ejus imagines ab immemorabili videntur pluribus locis depictæ cum splendoribus: et Testes qui supra omnes deponunt ac probant, servum Dei vocari Beatum, ac se vidisse processionem et corpus incorruptum.

miraculis in vita V Inter multa miracula quæ Deus operatus est in vita hujus servi sui, duo tantum brevitatis gratia proponuntur: quorum primum est, quod dum concionabatur, Angeli serviebant ei tenentes librum Evangeliorum; et in capite ejus apparebat flamma ignis. Alterum est, quod cum quadam die esset in via et præ lassitudine deficeret, occurrit illi beata Virgo confortans cum fasciculo rosarum. Sic depo- C nunt Testis I, II et X. Post mortem ex ejus ore exivit lilium candidissimum; in cujus quolibet folio erant descripta hæc verba Ave Maria. Sic probant Testis II, IV, V et X. Ad vitam revocavit quatuor mortuos: sic præcipue Testis II, VII, IX et X.

VI Anno MDCXVIII Cosmus de Cartellis Senensis, D cum per plures annos passus fuisset infirmitatem lapidis, et non invenisset remedium aliquod; casu quodam die deambulans cum socio pervenit ad ecclesiam Servorum, ubi videns corpus servi Dei Francisci expositum, dixit socio, Volo me huic Beato commendare; prout fecit toto corde, pro impetratione sanitatis, quæ paulo post secuta est: vix enim redeundo ingressus fuit domum suam, quod mingendo emisit lapidem. Catharina ejus uxor, gravissimum dolorem apostematis in humero patiebatur: tacta nihilominus in parte a rosa, quæ olim tetigerat corpus servi Dei Francisci, liberata fuit a tali infirmitate. Super quibus deponit idem Cosmus hanc veritatem, et comprobant etiam Testis V, VI, VII, VIII, IX, X. *ex processu MS atque post mortem,*

VII Quare videtur, sufficientia esse argumenta ad obtinendas Remissoriales, pro examinandis testibus formiter auctoritate Apostolica; tum quia ex illis constat de diligenti informatione et inquisitione super fama et universali opinione ac devotione populorum in illum: tum quia contenta quæ in facto narrantur probari in d. processu, quatenus auctoritate Apostolica formiter et concludenter probentur E videntur talia, quæ sufficiant nedum ad beatificationem, sed etiam ad solennem canonizationem; postquam ex illis concludi videtur, constare de fide et excellentia vitæ et sanctitatis cum operatione miraculorum ex ejus intercessione, quæ ad Canonizationem sufficere post cap. Venerab. firmat Innocentius in cap. I de Reliquiis et veneratione Sanctorum, ibique communiter omnes Canonistæ. *adeoque dandas Remissoriales ad ulteriorem Processum,*

30 *Remissoriales illas obtentas, ac novum Processum formatum fuisse, non habeo unde definiam. Cum enim super ea re consuluissem Illustrissimum Bernardinum Casalium, sacræ Rituum Congregationis Secretarium, pro sua singulari humanitate affectuque erga opus hoc ultra pollicitum quidquid ex illius Congregationis tabulario placeret petere, anno* MDCLXXIX *die* X *Augusti in hæc verba respondit:* Cum ex litteris datis die XIV Julii proxime præteriti cognoverim optare Reverentiam vestram a me informationem super statu causæ canonizationis B. Francisci Patritii Senensis, Ordinis Servorum B. Mariæ; et an post præsentationem processuum, auctoritate Ordinaria usque de anno MDCXXVII, alii auctoritate Apostolica exhibiti fuerint in sacra Rituum Congregatione; ego, meo muneri satisfacturus, nihil aliud possum res- F pondere, quam quod in Actis hujus sacræ Congregationis nullus reperiatur Processus præd. Beati, de quo per annos XVIII, quibus fui Secretarius, ulla habeatur notitia, nec unquam Patres Servitæ pro reassumptione hujus causæ institerunt. *quod hactenus intermissum est.*

DE B. JOANNE NEPOMUCENO

ECCLESIÆ METROPOL. PRAGENSIS S. VITI CANONICO

D.P.

PRESB. MARTYRE PRAGÆ ET NEPOMUCI IN BOHEMIA.

AN MCCCLXXXIII

Martyris S. Stanislao comparandi miracula Glorioso martyrio, quo S. Stanislaus *Cracoviensis Episcopus anno* MLXXIX *de Regis Boleslai crudelitate triumphavit, tria post secula haud valde absimile vidit Bohemia. sub Wenceslai IV cruento regimine. Causa quidem ac genus mortis utrique dispar fuit; nam iste ob increpitam pro Episcopali sua obligatione Regis libidinem, ipsius manibus concisus obiit; Joannes ob servatum Confessionis pœnitentialis secretum, Imperatoris jussu in flumen præcipitatus interiit; similis tamen utriusque constantia fuit, multisque a Deo confirmata miraculis; quæ si æquali felicitate fuissent conservata in scriptis, et pari assiduitate continuata, similis fortassis* Joanni *honor qui* Stanislao *ab universa deferretur Ecclesia. Sed ingruentes mox Bohemiæ a furiosis hæreticis calamitates, et Catholicæ rei subversio, quarum haud vanus vates Joannes fuisse fertur paulo ante mortem, huic Canonizationis solennis gloriam, posteris miraculorum ad sepulcrum patratorum notitiam continuationemque abstulerunt: quo factum ut qui Vitam ejus atque virtutes anno* MDCLXX *colligere conatus* *sub hæreticis periere*

AUCTORE D. P.

A *conatus fuit,* ex veteribus MSS. ac libris editis *Bohuslaus Balbinus, jam pridem laudatus a nobis cum de S. Adalberto Pragensi Episcopo ac Martyre ageremus* XXIII *Aprilis, non æque copiosam materiam inveniret, ac reperit Longinus, describendis sancti sui Patroni magnalibus intentus. Quod tamen ille nobis communicavit, cum fœnore aliquo volentes reddere; compositioni, quamvis adeo novæ, nostra tamen annotata, seu potius paralipomena ex aliis collecta, non gravabimur addere.*

Mors ejus 2 et 4 Maji male adscripta,

2 *Annum mortis eumdem omnes statuunt,* millesimum scilicet trecentesimum octuagesimum tertium *Æræ vulgaris. De die quid certi statuamus non occurrit. Wenceslaus Hagecius in Chronico Bohemiæ,* postridie S. Sigismundi, *id est, die* II *Maji, ad Cæsarem vocatum, ait, sanctum hunc Presbyterum, atque ad revelandam Reginæ confessionem frustra solicitatum, in flumen jussum præcipitari: et Hagecium secutus est Crugerius noster, in sacris Memoriis Bohemiæ, Joannes Nadazi in libello quem sub annum* MDCLXIV *Pragæ vulgavit, vocavitque Annum Joannis, propterea quod omnium hujus nominis Sanctorum aut fama sanctitatis insignium memorias per anni dies digestas contineat, citatis* Bohemiæ monumentis, IV *diei Joannem adscribens,* hoc die *vocatum ad prodendum Sacramenti arcanum asserit. Albertus Chanowski in Vestigio Bohemiæ piæ, et Georgius Ferus in Fama postuma B. Joannis, ambo Societatis nostræ Sacerdotes; nec non Pragensis ecclesiæ Præpositus Georgius Bartholdus Pontanus in Bohemia pia, et Decanus Thomas Joannes Pessina in Phosphoro; ac denique Balbinus prælaudatus in Epitome rerum Bohemicarum, septimo post missam ad nos vitam anno edita, altum de die siluerunt, omnes Dubravii Olomucensis Episcopi exemplum secuti.* B

alii de eo tacent,

Causa silendi potissima fuit, quod cum vetustissima quædam illius ipsius ævi MSS. (quæ se vidisse Balbino scripsit Joannes Diauhowesky seu de Longavilla, Ecclesiæ Pragensis Præpositus et Episcopi Suffraganeus) doceant B. Joannem *de ponte præcipitatum mersumque fuisse* in pervigilio Ascensionis Domini, *quod anno* MCCCLXXXIII *convenit cum* XXIX *Aprilis; cumque ex alia parte ecclesiæ Pragensis Codices MSS. (sicut eidem Balbino asseruit prædictus Decanus Pragensis, nunc et Samandriensis Episcopus)* Joannis Nepomuceni memoriam *esse moneant die* S. Ubaldi XVI Maji, *difficile fuerit explicatu, quomodo hæc inter se possent conciliari, maxime cum alii supra nominati ad initium Maji mortem istam referrent. Monitus de hac difficultate Balbinus, qui ad Paschales calculos non advertens animum, cum* pervigilio Ascensionis diem XVI Maji *conjunxerat in vita ad nos missa; consultis, quos dixi, Præposito et Decano, et auditis quæ pro sua uterque sententia allegabat monumentis; in eam statim mecum ivit sententiam, non aliter conciliari posse utraque, quam statuendo circa initium quidem Maji, martyrium Joannis accidisse, sepulturam vero honorificam in æde S. Viti, vel saltem anniversariam ejus memoriam, non nisi mensi ad dimidium provecto esse adscribendam: cui assertionis sufficiens fundamentum præbet historia, qua discimus eductum e fluvio corpus aliquanto tempore quievisse in angulo ecclesiæ sanctæ Crucis.* C

contigit in Vigilia Ascensionis:

sed festum agitur Dominica post:

3 *Recolitur interim jam dictum Martyrium Nepomuceni, in patria ipsius sancti, proxima post Ascensionem Dominica,* concione de Joannis virtutibus ad populum habita, et omni alio usitato Sanctis cultu, solis Missis exceptis, quæ fiunt de sanctissima Trinitate, *uti ad nos scripsit Balbinus: cur autem id fiat Dominica post festum, non autem in Pervigilio, rationem hanc aliis in litteris ita reddit:* In archidiœcesi Pragensi vicinisque ecclesiis perpetua servatur consuetudine, ut quoties Sanctus aliquis colitur in choro, non in foro (si is populo notus ac carus est) festum transferatur in Dominicam proximam, in eaque a Parochis ducatur supplicantium pompa ad illius tumulum, altare, imaginem vel reliquias. Id fit hodieque cum S. Norberto, qui cum festum fori apud nos non habeat, proxima sequenti Dominica ad sacrum ejus corpus populus Pragensis cum supplicatione accurrit. Idem fit cum S. Iwano Eremita, cujus Natalis cum proxime S. Joannis Baptistæ dies celebretur, Dominica proxima totius Pragæ supplicatio ad S. Iwani eremum, tribus a Praga milliaribus dissitam, nostris Patribus comitantibus adornatur. Idem fiebat S. Josepho, antequam Augustissimus Cæsar Leopoldus jussisset ejus festum etiam in foro agi: idem innumeris exemplis possum adstruere. Et sic Nepomuci in S. Joannis patria, quo millia hominum quotannis ad ejus honorem confluunt, supplicatio peragitur Dominica post Ascensionem Domini: hac videlicet communi omnibus causa, ut populus et opificum turbæ, servilibus alias operibus impediendæ, vacuum et liberum tempus habeant illum Sanctum colendi. Quod igitur honor iste exhibeatur Joanni cum respectu, non ad diem XVI Maji, sed ad festum Ascensionis; certum mihi signum videtur, circa ipsum festum, atque adeo circa initium Maji martyrium ejus esse peractum; licet Canonici S. Viti illius Anniversarium adscripserint diei XVI, sive quia tali die apud ipsos est tumulatus, sive propter frequentiam festorum, juxta Kalendarium proprium ecclesiæ Pragensis jam inde a XXIX Aprilis, quæ infra Octavam S. Adalberti cadit, usque ad medium Majum occurrentium. Nam et in libris antiquisssimi Distributionum Ecclesiæ Pragensis (quod hisce oculis notavi sæpius) plurimorum memoriæ et anniversaria alio notantur die, quam quo obiisse eos aliunde constat; propter concursum vel majoris alicujus festi, vel alterius vetustioris anniversarii eo die agendi. D E

sicut alia plura chori non fori,

et anniversaria die non impedito.

Occasione erroris circa 2 Maji,

4 *Hactenus Balbinus, qui tamen Hagecii et Crugerii auctoritate movetur, ne die* XXIX *Aprilis, submersum esse Sanctum indubitanter asseveret. Ego vero parum ea moveor: video enim Hagecium, quem simpliciter secutus Crugerius est, decipi potuisse, quia crediderit modico temporis intervallo post auditam Reginæ confessionem de ea revelanda solicitatum Joannem, propter secreti tenacitatem incontinenti fuisse sublatum e vivis; ipsam vero Confessionem præsumpsit ei factam esse in die Ascensionis Dominicæ, quandoquidem Nepomuceni cives festum agendum assumpserint proxima post eam Dominica. Isti autem hypothesi repugnant omnia, quæ de iterata bis terve solicitatione, non sine plurium dierum interpolatione, deducit Balbinus. Illa autem ego sic ordinaverim, ut primum insultum passus sit Joannes paulo ante vel post festum Paschatis, eo anno celebrati* XXII *Martii, occasione Confessionis juxta legem fidelium Christianorum tunc factæ: deinde cum alia occasione captus esset conjectusque in carcerem, mox vero adhibitus mensæ atque iterum iterumque solicitatus, tandem etiam torturæ subjectus fuerit; sed promissis, minis, tormentisque superior abire permissus. Quamvis enim ad mandandas suorum cædes præceps ferretur tyrannus, in Joanne tamen diu cunctatum persuadet curiositatis importunæ vehementia, etiam post iteratas repulsas reprimens impetum iracundiæ, per spem eiiciendi aliquando secreti. Interim Joannes, videns effræne desiderium Regis non ibi staturum, et mortem sibi ea de causa expectandam, Dominica* III *id est* XII *Aprilis dicturus ad populum, thema sibi ex Evangelio sumpserit,* Modicum videbitis me, *et* Jam non multa loquar vobiscum: *quo in sermone vicinam sibi mortem, regno imminentia ob hæresi mala prænuntians, valedixerit auditoribus et Concanonicis suis: ex eo porro die res suas domi composuerit, deinde exierit ab urbe ad Vetero-Boleslaviensem Divam, agonem suum Deo per otium commendaturus; denique* XXIX *Aprilis Pragam redierit ipso Ascensionis pervigilio. Hunc ergo* F

distinguendis recte temporibus sublata.

dicitur mortuus 9 Aprilis,

conspicatus

A *conspicatus Rex, neque dubitans quin adesset ad Reginæ Confessionem tali die audiendum, jusserit eum adduci, persuasurus quacumque ratione ut illam se revelaturum polliceretur, firmum autem in proposito tenendi secreti mergi mandaverit ipsa illa nocte.*

5 Hinc ergo Nepomucenis manaverit consuetudo Dominica post Ascensionem celebrandi festum: Canonici vero S. Viti in proximum non impeditum diem transtulerint memoriam translati ad se depositique corporis, id est diem XVI *Maji: si fortasse post diem a morte tertium (quod scribit Dubravius) factum id est. Sin autem toto dimidio Majo (quod est verosimilius) in æde sanctæ Crucis abjectum humatumque corpus quievit, donec cœlesti odore proderet, quo ipsum honore dignum haberet, Deus, et magnificum in Cathedrali tumulum deproperassent Canonici, Regis absentia et pœnitentia qualicumque animati; certior etiam habebitur ratio, ob quam diei* XVI *Maji, adscripta memoria ista fuerit. Nobis, quibus moris non est Sanctorum in cœlo natales, licet certo ex historia notos, præferre diebus cultus eorum in terris; neque integrum sequi mobilium festorum vagum per quinque hebdomadas discursum; hodie de* S. Joanne *elegimus agere: quia anniversaria illa apud Canonicos* B *Pragenses memoria, licet nullo peculiari cultu decorata, quamcumque demum causam habuerit; nonnullam honoris speciem in ecclesia habet, et fixum aliquid suggerit quod teneamus, maxime excuso jam Aprili, quo potuissemus de illo egisse, diei aptioris defectu.*

anniversarium habere 16 Maji.

VITA

Auctore Bohuslao Balbino S. J

Ex manuscriptis typoque impressis collecta.

PROLOGUS.

Nullum unquam tam infelix, tam bonis inimicum, ac tanta sterilitate damnatum Christianæ reipublicæ seculum illuxit, in quo nasci et crescere pietas et virtus non possent: imo quæ deteriora fuere tempora, eadem feraciora fuere sanctitatis: adversa enim virtutem non opprimunt, sed faciunt, et factam corroborant. Quod vel in Bohemia nostra Wenceslai, Caroli IV degeneris filii, Regis ac Cæsaris Imperium satis ostendit: qui cum Princeps esset ignavissimus, idemque in luto sanguine macerato (quod ei et in baptismo, et postea dum infans coronatur, ominose contigisse scribit Paulus Zidets in Chronico Bohemiæ M. S.) sederet, id est libidinose et crudeliter regnaret; tamen in tanta universi regni a capite suo corruptela, Ecclesia Bohemica, et præcipue Pragensis Metropolitana, tam insigni numero virorum, summa generis claritate, doctrina, rebus fortiter pro Ecclesiæ immunitate gestis, vitæ innocentia ac sanctimonia, ceterisque magnorum Sacerdotum virtutibus eo tempore abundavit, ut non ferrea, vel lutea; sed aurea et gemea Ecclesiæ tempora rediisse viderentur. De his illustribus Pragensis Ecclesiæ viris in historia Metropolitanæ Pragensis Ecclesiæ egimus: nunc B. Joannis Nepomucensis vel Nepomuceni vitam et mortem felicissimam brevi compendio complectar, idque in arcani Confessionis Sacramenti (cui ille vitam suam impendit) honorem et gloriam. Ac nihil ego quidem dubitem, tanti Martyris Vitam pridem conscriptam in antiquitate fuisse: at hæresis, quæ B. Joannis mortem paulo post excepit, iisdem flammis, quibus templa et cœnobia omnia apud nos considerunt, corrupisse videtur. Quæ igitur de beato Martyre adferemus, in manuscriptis plurimis ea ætate viventium hominum (quorum mihi suppetit copia) tum in typo expressis codicibus reperta, et in unum summa fide et religione collecta, non tam diligentiæ cuicui meæ, quam felicitati, quod inventa D sint, adscribantur.

In summa temporum corruptela

non defuere Bohemis viri sancti.

CAPUT I.

Pueritia B. Joannis, Sacerdotium et cetera munia.

Natus est B. Joannes Nepomucensis in Bohemiæ oppido Nepomuk, vel (ut veteres appellabant) Pomuk, in Pilsnensi regione, Praga distans Bavariam versus magnis decem milliaribus. Oppidum Nepomuk argenti fodinis quondam nobile, tum religionis antiquæ vestigiis, nec minus Monte, qui oppido incumbit, et Viridis dicitur, celebratum est; quod nimirum in eo Monte (ut ex Annalibus Bohemicis *a* constat) S. Adalbertus Pragensis Episcopus, a Roma ad Bohemos gentiles suos rediens, multis annis negatam Bohemiæ pluviam, sanctissimæ Crucis signo, cum bonis precationibus in campos late jacentes efformato, statim cœlo deduxerit *b*; ac primum b hunc montem, totam deinde reliquam Bohemiam gratissimo surgentium herbarum virore recrearit; unde etiam Pomok vel Pomuk, ab immadescendo, E loco nomen datum existimo. Quo anno B. Joannes editus in lucem sit, scire non possumus, ex ætate reliqua suspicamur, inter annum MCCCXX et XXX ortum esse. Parentes, oppidani et mediæ fortunæ fuerunt, pietate magis quam genere et opibus illustres. Pietatis hoc indicium est, quod ætate jam senecta, cum prole omni carerent, precibus et votis fusis ad Dei Matrem (quæ in statua sua sub Viridi-monte in Cœnobio Cisterciensium, non ita procul Nepomuko, religiose a populo colebatur) impetrarint filium; cui, ut affectus erga Mariam Dei Matrem ipso nomine admoneretur, Joannis imposuere nomen. At non uno beneficio contenta Virgo Mater, quæ nuper ex utero sterili Joannem eduxerat, et prope creaverat, eadem recreavit: nam cum puellus Joannes in gravissimum incidisset morbum, voto ad ejusdem Divæ Virginis simulacrum a parentibus edito, et promissis in ætatem reliquam pro filio obsequiis, protinus surrexit incolumis.

Natus Nepomuci in Bohemia,

ex sterili diu matrimonio post votum D. V. factum,

3 Sed ante id quoque servi sui sanctimoniam et cœlestem vitam cœlesti indicio comprobaverat Deus: nascente enim Nepomuci Joanne, serenissimæ quædam flammæ, cœlo visæ descendere, amabili et innocenti luce, gratissimo civitati spectaculo, totam domum, in qua Joannes nascebatur, circumfuderant. Hoc flammarum augurium sanctissimis quibusdam F viris in ortu concessum, B. Joannes noster tota reliqua vita; ardentissimis ad populum sermonibus, et ignitis ad Deum precibus approbavit: eædemque flammæ cœlestes etiam mortuum sunt comitatæ, et mersum in fluminis alveo prodiderunt. Sed in historia præverti non decet. Puer Joannes, ut primum scholis admotus est, formulam divino Sacrificio ministrandi exacte perdidicit; eaque in usum deducta, nullo postea impellente, quotidie cum prima aurora ex oppido ad Cisterciense cœnobium decurrere, omnibus ex ordine quotquot sacra facerent Sacerdotibus ad aram ministrare, consuetudinem sibi fecit; tanta tamque pertinaci pietate, ut jam velut domesticus et Sacrificiorum stabilis administer inter altaria versaretur. Quo, parvo quidem in speciem, sed non plane futili ad extremum argumento, magnum aliquid se jam tum in puero Joanne videre prudentes credebant.

non sine indiciis futuræ sanctitatis:

puer ad ministerium Missæ assiduus,

4 Erat ei, cum dulci et rosea quadam ac pudibunda pietate, acre, vividum et igneum quoddam ingenium; cui ut parentes crescendi darent copiam, Zatecium ad celebres ea tempestate Latinitatis scholas miserunt. Hic prima Latinæ grammaticæ elementa,

paulo post litteris humanioribus excolitur Zateci,

A. BOH. BALBINO

A menta, ac reliquas annis sequentibus humaniores disciplinas, egregio profectu et rara ingenii commendatione percepit. Præcipue juveni ad bonas spes genito eloquentiæ studium placebat, ad quam eum natura ipsa conformarat et finxerat; plerumque enim genio cujusque impellente id in studiis nostris sequimur, quod nos assequi posse confidimus: sine spe captare profectum, irritus labor est. Cum jam Zatecii (urbs est Bohemiæ celebris) nihil restaret discendum; ad altiores scientias, neque linguam tantum, sed pectus ipsum excolendum, Pragam Joannes contendit. Paulo ante tempora Universitatem studiorum Pragæ excitarat *c* Carolus IV Imperator et Bohemiæ Rex: et conquisitis ex omnibus litteratis Urbibus, Parisiis, Bononia, Padua Magistris, omnis doctrinæ divinæ et humanæ Scholas aperuerat. Ad eos igitur sese Joannes noster applicuit, ac primum Philosophiæ *d* Magister inter primos, tum Theologiæ ac sacrorum Canonum et Decretorum creatus est Doctor. Theologiam ad Ecclesiam Collegiatam S. Apollinaris in Nova-Urbe Pragensi (ubi ea frequentissime docebatur: nam ex vicina Wissehradensi Ecclesia *e* Clerici omnes huc itabant) audivisse constat, sub optimis Magistris; ceteras scientias in quibus Collegiis perceperit, incertum est.

deinde severioribus Pragæ dat operam:

B

ad Sacerdotium integro mense præparatus,

5 Jam pridem ex quo dare litteris operam cœperat Joannes, ad Sacerdotium et animarum obsequia vocari se senserat: ardentius, cum jam prope metam esset, ad id etiam ferebatur. Quamvis vero studiis litterarum pietatem et virtutem semper conjunxerit; tamen cum existimaret, quo quis magis ab animi cultu comparatus ad suscipiendos Sacerdotum Ordines accesserit, eo postea felicius in animarum salute versari; integrum mensem ab omnibus profanis negotiis vacuum, Sacerdotio præmisit: quem mensem totum in affligendo corpore, repurganda conscientia, impetrandis cœlestibus ad tantum tamque divinum munus auxiliis, piisque commentationibus et consiliis in futurum, traduxit. Ex hac solitudine egressus, et sacris initiatus Ordinibus, cum nullas ad populum phaleras et mulsa dicta, ut ait Comicus, sed Spiritu divino animata verba et cœlestia sensa, velut hastas amentatas, aut potius ipsos currus falcatos in subjectam concionem ex alto immitteret, et regnaret in animis; ex auditorum commendatione, motu, lacrymis, et magis emendatione vitæ, magnam sibi paravit auctoritatem, et brevi præstantis Ecclesiastæ nomen apud Pragenses est adeptus. Itaque approbatione omnium Joanni in basilica Beatissimæ Virginis ante Lætam-curiam (vulgo Teinam vocant) in antiqua urbe Pragensi, primario urbis loco, concionandi munus imponitur. Difficile esse potuisset, auditores jam pridem maximis et disertissimis viris assuetos tenere dicendo. Succedebatur Conrado de Stiekna, quem unum ætatis suæ eloquentissimum Pragenses fuisse crediderant: succedebatur *f* Joanni Milicio, non ita pridem extincto, quo dicente, una omnes matronæ Pragenses vestium luxum abjecerant, meretrices pœnitentes magno numero cœnobiis sese incluserant, lupanaria cives ipsi dejecerant. Tamen Joannes noster omnem illam populi exspectationem implevit, et desideria superiorum concionatorum extinxit, prudentissima modestia semper abstinens a contentioso dicendi genere, et invidiosis in Ordines Mendicantes invectivis, quod magnis illis quos modo nominaveram Ecclesiasticis, ut tum erant tempora, grave apud multos odium, Romæ accusationes, ac prope exitium legimus attulisse.

magno cum plausu ac fructu concionari incipit,

C

et Canonicus factus

6 Jam B. Joannis labor, doctrina, virtus, et parta tot meritis apud omnes auctoritas altiorem merebantur gradum. Itaque Joannis Archiepiscopi commendatione, de communi sententia, in Canonicorum Collegium sanctæ metropolitanæ Ecclesiæ Pragensis adlegitur; simulque ei in eadem S. Viti Ecclesia ante Cæsarem concionandi defertur provincia. Primum illum honorem diu recusavit B. Joannes, diuque cum beati viri modestia pugnatum est; cum vero se eo loco indignum diceret, omnium tamen vocibus superatus est, clamantium, Tanto melior! et digniorem esse, qui non ut ceteri honores quæreret, sed ab honoribus quæreretur. Commpluribus igitur annis in Ecclesia S. Viti Bohemici Ecclesiasticæ munus B. Joannes jam Canonicus obiit: eamque non modo Rex et Aula universa, sed iidem, qui olim in Tein concionantem audierant, sequebantur. Præcipuum concionum argumentum pœnitentia scelerum fuit; tum adversus licentiam nobilium et Aulæ, adversus ebrietatem quæ tum invaluerat, adversus luxum ad ceteros corruptissimi illius seculi mores contentio, et pœnarum cœlitus infligendarum repræsentatio. Nondum Wenceslaus Imperator ad imum malorum devenerat. Itaque viri doctrina, sapientia, et interioribus litteris captus, et eloquentia victus, audito Joanne multa faciebat. D

etiam coram Cæsare,

recusatis Episcopatu

E

7 Tradunt veteres memoriæ, cum forte per id tempus Sedes Episcopalis Litomisshi in Bohemia vacaret, Joannem a Rege ad eam Cathedram ante omnes fuisse destinatum: at is multis in speciem probabilibus causis allatis, Cæsarem ab ea cogitatione dimovit. Præpositi exemptæ Ecclesiæ Wissehradensis dignitas eo tempore in regno par erat dignitatibus primis: Princeps regni *g* Cancellarius, primus post Archiepiscopum regni Primatem, Præpositus Ecclesiæ illius (quæ ingenua uni Romano Pontifici immediate subjecta est) habebatur: adde opum ingentem vim, nam annui proventus ad octoginta florenorum Hungaricorum millie ascendebant *h*: summa profecto præstans, quæ, nondum apertis navigatione Indiis, alterum tantum hodie conficeret. Hæc ipsa dignitas Præpositi a Wenceslao Rege ac Cæsare B. Joanni oblata est, sed et hanc repudiavit, quod abstrahi a lucris animarum et a sacris concionibus, quibus inflammabat omnes, gravissimum duceret. Sed Eleemosynarii munus (dignitas est in Aulis Regum usitata et gratiosa) a Rege et Regina magno honore et comitate verborum oblatum, ne omnia aspernari videretur, et honorum contemptio in superbiam verteretur, accepit: eoque in munere ita sese probavit, ut ejus dexteritatem et solertiam et integritatem aulici, misericordiam pauperes, prudentiam et in distribuendo justitiam commendarent omnes.

et Præpositura,

Eleemosynarii Regii munus suscipit:

F

in Confessarium a Regina et monialibus S. Georgii assumitur:

8 Crescebat in dies viri sancti auctoritas: itaque Imperatrix, Joanna *i* nomine, Alberti Bavariæ Ducis et Hollandiæ Comitis filia, matrona candore animi, morum innocentia, pietate ac ceteris Reginarum virtutibus spectatissima, quæ B. Joannis sacra dictione mirum in modum tenebatur, et validissime ad omnem virtutem incitari se sentiebat, hunc sibi conscientiæ suæ arbitrum, hunc vitæ magistrum, hunc patrem delegit. Valuit ad plures exemplum. Religiosæ Virgines in Parthenone sacro ad D. Georgium in Arce Pragensi, et ipsæ B. Joanne ducente et docente ad summum religiosæ perfectionis apicem; non tam passibus, quam volatibus ferebantur. Veteres quædam memoriæ addunt: B. Joannem Metropolitanæ Ecclesiæ Decanum electum esse hoc tempore. At cum inscriptio sepulcri hoc titulo careat, et meliores codices non subscribant, credibile est errorem subesse *k*. Id certius: in B. Joanne sanctam Pragensem ecclesiam oraculum quoddam doctrinæ, atque, ut sic loquar, sententiarum magistrum habuisse. Tanta enim erat de viri virtute et sapientia apud omnes existimatio, ut quidquid B. Joannes consultus statuisset, id partes velut æquitatis

A tis plenum probarent, ac sine contradictione sequerentur. Atque ejus rei veteres quidam codices faciunt fidem, ubi in causis difficillimis, quæ per sententias judicium diu finiri non poterant, Joannes Nepomucenus senior (nam alter Joannes Pomuk Decretorum Doctor, Canonicus Wissehradensis et Archidiœceseos Vicarius Generalis, primum post B. Joannis mortem florere cœpit, post annum MCCCXCVI) noster, inquam, B. Joannes arbiter, atque ut illi loquuntur, laudator eligitur : idque Beatum virum fiducia doctrinæ et pacis amore sæpius suscepisse, ac libere pronuntiasse, ex sententiis ipsis, quæ recitantur, cognoscimus.

multas lites ut arbiter componit.

ANNOTATA.

a *Citabantur in margine* Hagecius in Annalibus Bohemiæ, Dubravius in Historia Bohemica, Pontanus in Bohemia pia.

b S. Adalberti *Acta duplicia, a Balbino suppeditata, dedimus* 23 *Aprilis, in quibus hac de re nihil; quod tamen traditioni isti non multum derogat : quia plura alia valde nobilia in Actis omissa demonstrantur; primus autem Adalberti ad dimissum Episcopatum reditus,* B *ad quem hoc miraculum spectaret, accidit anno* 994.

c *Allegatur* Archivium Universitatis Carolinæ.

d Acta Decani Philosophicæ facultatis in Universitate Pragensi MSS.

e Regula Wissehradensis Ecclesiæ MS.

f *De utroque in Epitome Rerum Bohemicarum lib.* 4 *acturum se indicat auctor; et* ibi *inquit,* leges defensionem Joannis Milicii, contra Spondanum et Raynaldum.

g *Allegatur,* Summa Cancellariæ Caroli IV MS.

h Zidek in libro MS. instructionum ad Regem Georgium.

i Weleslavinus in Genealogia Ducum et Regum Bohemiæ. *Nadazi pro* Joanna *appellat* Elizabetham : *an forte in Slavica lingua vicina hæc sunt nomina? sicut in eadem sunt* Zoffka *et* Offka *id est* Sophia *et* Euphemia, *teste Balbino in Epitome pag.* 433, *quod hic dicit quibusdam dedisse occasionem variandi nomen secundæ uxoris, quam post Joannam Wenceslaus duxit.*

k *Crugerius* ad omnes Sanctos in Collegiata Decanum *facit.*

CAPUT II.

C B. Joannis ob servatum Confessionis arcanum frustra torti ac demum in flumen mersi exequiæ.

Interea Wenceslaus Cæsar (ut lubrica omnis nequitia est, et in descensum et casum præceps) quotidie seipso evadebat deterior. Reginam Joannam, quam præsentem oderat et ferre non poterat, eamdem absentem misere deperibat. Pravum de se, et præpostera educatione corruptum Wenceslai ingenium (ut fert multorum opinio) philtris quibusdam magicis efferaverant, et prorsus insanum ex pravo fecerant, scelerum regiorum administri. Non est hic locus licentiosam illam, cruentamque et maculis fœde notatam regis Vitam describendi : Annales eorum temporum *a* consulantur. Annus agebatur post Christum natum MCCCLXXXIII : Regina, Wenceslai quotidianis sceleribus offensa, cum nullum amplius et rebus humanis solatium caperet, neque per mariti suspiciosos oculos capere posset; crudelitatem ejus perhorrescens (maxime quod etiam mensam dapesque regias, cædibus procerum et sanguine respergere pro deliciis et bellariis habebat) quod tutissimum videbatur, omnem mundi amorem abjicere, unique se Deo totam (quantum vita conjugalis sineret) donaret constituit. Nulla res ita animum divino amore semel occupatum Deo adstringit, quam gravis, diuturna, et quam tuo capiti continenter impendere videas calamitas. Itaque Regina sacrum tribunal adire frequentius, cum lacrymis minimas, quasque labeculas aperire, affligtare sese, egenorum curam suscipere, iisque dum liceret, ministrare, Deum assidue cogitare, precari, ut meliorem Conjugi mentem daret, diu noctuque orare.

A Regina, sæpius confiteri solita,

D *A. BOH. BALBINO*

10 Quod Wenceslao, si saperet, placere debuerat, id vertit in odium; incessit deinde libidinosum et ex libidine furiosum Regem cupido, si quo pacto rescire posset, quid Regina ad Sacerdotem expiandum afferret, quas præcipue noxas haberet, quid de marito unquam cogitaret, an quem alium amaret, aliaque hujusmodi, quæ sibi stulta tyrannis, amore accensa, et suspicionibus cincta, potest et solet confingere. Sed hæc ab ipsa Regina interrogando exprimere frustraneum erat. Vocat B. Joannem, quem unum omnibus Reginæ consiliis intimum esse sciebat. Post multas verborum ambages, quasi aliud ageret, mentione Reginæ injecta, paulatim ad Confessionem sacram delabitur; uxorum eam esse conditionem et subjectionem, ut earum omnia maritis nota esse oporteat, maxime in familiis Regum ac Cæsarum; opes deinde, honores et quidquid felicitatis unquam Joannes exspectare posset verbo regio pollicetur, si induceret in animum, vel pauca quæ Joanni Regina in sacro Pœnitentiæ tribunali aliquando aperuisset, uni sibi concredere; id vero sibi pro omni, in tot Regiis Cæsareisque curis, solatio fore. Exhorruit ad sceleratas preces vir beatus, et gravi liberaque oratione quantum crimen posceretur ostenderet; damnaret proinde curiositatem suam Rex, et quod fieri non posset, desiderare omitteret. Commovit objurgatio sancta sulphuratum, ut ita dicam, Principem: repressit tamen sese, cum cogitaret, sæpe qui in primo assultu et hostium conatu fortes sese probarint, ad secundum, et tertium mollescere ac vinci; primam hanc admotam esse machinam, quæ si non processerit, fortiorem se admoturum, quæ etiam nolenti victoriam facile extorqueat.

auditas noxas revelare rogatus,

E *generose scelus renuit :*

11 Nec diu abfuit, quod ægrum animum exulceraret magis. Forte cocus regius caponem male assum ad mensam Regis miserat *b*. Ea res improvisa in tantam egit rabiem Wenceslaum, ut naturæ humanæ et omnis humanitatis oblitus, cocum protinus alligatum verubus, flammis admoveri jusserit. Perculsi barbara crudelitate aulici omnes horrebant, pallebant, sese mutuo intuebantur : videbant, si quid paululum titubassent eadem sibi supplicia constituta : sed nemo erat, qui crudelitati Regiæ intercederet. Unus B. Joannes, qui tum versabatur in aula, et silere et loqui in tempore doctus, postulato et impetrato ad Cæsarem aditu, verbis primum mollibus negotium tractare; cumque apud iratum et impotentem Principem nihil valerent, gravioribus sententiis facti atrocitatem explicare cœpit. Paucissima protulerat : confestim irritabilis et crudelissimus Princeps satellites inclamat, nullaque Sacerdotalis Ordinis reverentia, nullo etiam ad seipsum et majestatem regiam respectu, Joannem rapi, et in ultimos carceres trudi jubet. Ibi aliquot dies squallore et horrore loci, tristissimisque tenebris, tum fama et siti prope enectus exegit; in Deo solo acquiescens, eoque lætus, quod pro ejus honore et amore dignus esset habitus et carceres et contumeliam pati. Non ignorabat B. Joannes, quo Regis ira spectaret : nam etiam carceris custos monuerat, unam esse salutis viam, si Cæsari morem gereret, et ad ejus se voluntatem accommodaret. At Beatus Martyr contra obfirmarat animum, et millies discerpi ac mori quam verbum ex Confessione sacra efferre decreverat.

b et pro coquo assari jusso intercedens,

F

rapitur in carcerem.

A. BOH. BALBINO

A 12 Pauculi intercesserant dies, cum ecce honoratus vir ex aulicis a Rege missus apparet, nuntiat; Regem eorum pœnitere, quæ in Joannem illiberalius admisisset; proinde Cæsari petenti donaret injurias, oblivisceretur quæ gesta sint, ac liber abiret; sed ut firmior esset receptus ad gratiam, cras ad mensam Regis ne gravaretur accedere. *Iterum sollicitatus a Rege,* Venit Joannes, summaque honoris significatione mensæ Regis adhibetur. Remotis mensis et arbitris, Cæsar iterum cur ad se accersiri jusserit, aperit: quiescere se non posse, aperiat tandem quæ Regina in sacra exomologesi in aurem dixerit ex ordine omnia; miscet blanditias, pollicetur silentium; modo dignitates et præmia offert, modo carnificinas omnes minatur: nolit iram prius experiri quam gratiam. B. Joannes excelso animo honores perinde ac minas contemnere, Confessarii munus explicare, silentii sacrosanctam legem extollere, pœnas temporales et sempiternas iis qui secretum non tenuerint paratas exaggerare; denique Regem monere, abstineret captandis, quæ uni Deo cognoscenda servantur; sine sacrilegio talia tentari non posse; in ceteris omnibus Regis imperia adorare se, unum hoc deprecari, quod si mille mortes subeundæ essent non faceret. B *torquetur in catasta admotis facibus,* Rex iracundia ardens, sine mora carnificem (quem semper habebat ad manum, et patrinum per delicias appellabat) cum sociis adesse jubet: a quibus in carcerem tractus crudelissime in catasta jussu Regis extenditur, et facibus admotis torquetur. Adfuisse supplicio Cæsarem (etsi id a nemine traditum legerim) cetera ejus vita probabilem conjecturam facit; quod ejusmodi spectaculis oblectari et oculos pascere solitum accepimus, tum etiam quod sine dubio speraret in tormentis auditurum se tandem, quæ numquam ante Joannes in publicum efferre voluisset. At vir Beatus et Christi Martyr, abstracta quantum licuit a suppliciis præsentibus mente, sacra Jesu et Mariæ nomina ingeminans, nullum aliud verbum prolocutus, dolores omnes suos, vitam et mortem Domino commendabat. *sed frustra:* Nihil sibi diligentiæ ad summam diritatem reliquum fecere cruenti carnifices, præsertim Cæsaris urgente præsentia: omnis tamen illa carnificina intra B. Joannis patientiam fuit. Denique cum proficerent nihil, Cæsare ipso abeunte, fessi et victi desistunt, ac de catasta depositum deserunt. Veteres codices cœlesti consolatione recreatum Joannem tradunt: at qualis ea consolatio fuerit, an interna quædam ad C animum divinitus illapsa, an etiam externa, ex Sanctorum Angelorum colloquio, aliove cœlesti aspectu (ut sæpe aliis viris sanctis evenisse in eorum gestis legimus) non explicuerunt.

13 Posthæc Imperator, sive ne qua res emanaret veritus, sive Imperatrice agente, quæ fortassis beatum virum attineri inaudierat, quem ipsa patris loco habebat; *dimissus e carcere* Joannem dimittit. Joannes, quasi nihil injuriæ passus, omnes illos dolores et cruciatus silentio concoxit, nulli suorum aperiens: et curatis quæ tormenta fecerant vulneribus, processit in publicum; tum vetera sua munia, majori quam unquam ante spiritus ardore cœpit repetere, eo pacto sese comparans ad mortem, quam vel cœlesti admonitu, vel ex ipsa importunissima Wenceslai *et conciones resumens,* Regis natura et humani cruoris avidissima iracundia, paulo post inferendam sibi dubitare non poterat. Ad stationem itaque suam reversus, cum ad concionem in ecclesia S. Viti diceret; verba illi Christi, Modicum videbitis me *d*, et, jam non multa loquar vobiscum identidem repetens, vultu læto et facili, mortem sibi, pro Christi et Ecclesiæ legibus oppetendam, diserte prædixit: tum cœlestibus oraculis patefacta semel via, spiritu prophetico plenus, lacrymis ubertim fluentibus, futurum Bohemiæ statum, et venturas brevi calamitates cœpit describere: D *mortem sibi regno instantia mala prænuntiat:* hæresin ab inferis suscitandam, cui sacra et profana perinde essent, nullumque facerent discrimen; ecclesias omnes et cœnobia per Bohemiam arsura, quædam etiam dejicienda manibus; sacros et religiosos viros omnibus tormentis excruciatos perituros; denique exitium universæ Religionis instare. Pœne incredibilis res visa, felicem eo temporis Ecclesiæ Bohemicæ statum, et opibus et potentia summa florentem Religionem cogitantibus. Extrema oratione vale omnibus dixit, ac præcipue a Prælatis et Canonicis Ecclesiæ Pragensis humillimis verbis veniam poscens, et se vitamque suam ac vitia multis accusans finivit, magno luctu, et in re tam nova et tot vaticiniis, cum admiratione omnium auditorum.

14 Paucis post diebus B. Joannes, Boleslaviam *e*, ad antiquissimam totius Bohemiæ Divinæ Matris effigiem, a Sanctis Slavicæ Gentis Apostolis *f* Cyrillo et Methodio Christianis traditam et commendatam, quæ eo loci religiosissime colitur, iter suscipit. *post visitatam B. Virginem Boleslaviæ* Hic quam liquido pietatis et amoris sensu cœli Reginam (cui a prima ætate consecraverat sese, et in qua spes omnes suas habebat repositas) orarit, E ut sibi paulo post morituro adesset, ut Filium propitium redderet, quisque ex Joannis in Dei Matrem veteri amore, ex periculi ingruentis magnitudine, ex vicinæ mortis horrore, vel de se conjecturam facere potest. Pragam vespertinis horis revertentem Boleslavia Joannem, Wenceslaus Cæsar, tum forte ut erat otiosus Princeps, e fenestra prospectans observat; recurrunt extemplo furioso Principi omnes illæ tristes de Regina Joanna Conjuge imagines, dolet acceptæ toties a B. Joanne repulsæ, neque jam animum regere poterat. Ergo non hominem, sed malum dæmonem spirans, mittit continuo qui Joannem accersant: neque multis, ut in præcipiti ira, verbis est usus: *iterum sollicitanti Regi parere nolens,* Audi, inquit, Sacerdos, moriendum tibi est: nisi e vestigio jam hic conjugis meæ Confessionem, et quidquid unquam illa tibi confitens dixit, ex ordine exponas: actum est, peristi. Juro Deum, aquam potabis: mersionem in *fluvio mergitur:* flumine ea voce Cæsar volebat intelligi. B. Joannes, indignum ratus ea de re toties obtundi, non verbis, sed toto capite et severo vultu sacrilegium aversatus est. Vix signum dederat Imperator, jam sanctissimum virum validissimi satellites circumsistunt, Rege vociferante; atque inter manus in aliud cubile sublimem deportant. Vetusti codices significant silentium supplicio quæsitum, et vitatum esse populum, ne quis arbiter interveniret. F Nocte igitur ad Pontem, qui Pragensi flumini Moldavæ impositus urbes duas Majorem et Minorem conjungit, deducitur; tum manibus et pedibus *g* victis (quod diserte expensum legitur) in subjectum flumen ex ponte dejicitur in pervigilio *h* Ascensionis Domini anno MCCCLXXXIII.

15 Mortem quam occultissimam esse Cæsar voluerat, cœlestia statim pondidere miracula. Ignes et flammæ, quæ olim B. Joannem nascentem significaverant, mortuum cinxerunt; totus continuo Moldava fluvius reluxit. Videre erat innumera, et miri candoris, lumina innoxie toto fluvio innatare, commodum enim id temporis excreverat flumen, et latius atque altius fluctus attollebantur corpus vero *et nocturnis flammis indicatum corpus* B. Martyris, secundo flumine lentissime descendens, numerosiores et exporrectæ magis comitabantur faces, inde aliæ aliæque sequebantur, quasi pompam funeris deducerent. Effusa ad spectaculum Pragensis civitas quid factum esset, aut quid fieret cogitabat. Reginam quoque Joannam, ex arce Regia despectantem, et omnis rei hactenus ignaram, tam novum spectaculum attraxit. Cursu illa ad Cæsarem maritum contendit, miracula luminum ostendit, et innocenti

A innocenti simplicitate, quæ istud sibi ostentum velit, interrogat. Percussit illico animum sceleris conscientia, et viso cœlesti miraculo velut fulgure ictus proripuit ex conspectu sese, ac seu timore seu dolore, vero aut ficto, triduum publico abstinuisse dicitur, neminem nisi necessarium admittens. Tota illa *i* nocte circum corpus beati Martyris luxerant flammæ, sed dies quid factum esset ostendit : jacebat in arena corpus exanime, suo in habitu, vultu placido ac renidenti, decentissime compositum. Statim tota urbe spargitur rumor, neque diu cædis auctor latere poterat, cum plura ejus crudelitatis Cæsar edidisset exempla : adhæc conscii, carnifices, aulici, satellites nesciebant tacere. Tandem ad Canonicos Metropolitanæ Pragensis Ecclesiæ atrocis rei fama pervenit. Ii protinus adornata supplicatione, sanctum Fratris sui corpus ex flumine summo honore levantes, ad proximam ecclesiam sanctæ Crucis, Religiosorum *k* quos vocant de Pœnitentia, tantisper deposuerunt, dum gloriosius sepulcrum in ecclesia Metropolitana pararetur *l*. Hæc Canonicorum pietas, cum insigni animi fortitudine conjuncta (quis B enim cruenti et tam irritabilis Principis iram non pertimesceret, aut suspectam habere non posset?) sine præmio non fuit. Cum enim loculum in ecclesia S. Viti effodiunt, thesaurum divitem, et multa auri argentique talenta ac rerum ceterarum pretia defossa reperiunt; quasi sanctus vir, pro tumulo et sepulcri honore, hanc ecclesiæ et Canonicis deputasset mercedem.

i

a Canonicis defertur in ædem S. Crucis,

k

l

16 At inferius in sanctæ Crucis ecclesia innumera hominum vis ad sacrum corpus videndum affluxit, primusque ille cultus beati Martyris a populo fuit : constantiam et fortitudinem deprædicare, pedes manusque certatim osculari, ejus sese precibus commendare, sacrum corpus reverenter contingere nullum faciebant finem, præsertim cum ipsa Ascensionis Domini *m* dies, a laboribus vacua, majus otium et facultatem præberet. Non ita se in familiares tenebras abdiderat Imperator, ut quæ circa corpus fierent, ignoraret. Itaque (ut sunt omnium, qui tyrannicos habent animos, suspiciosa et violenta consilia) ad religiosos illos viros sanctæ Crucis, satellites cum mandatis dimittit : nova re abstinerent, tumultum non concitarent, arcerent turbam, et Joannis Nepomucensis corpus procul e conspectu in angulum aliquem abjicerent. Factum, quod Rex imperarat, solicite : sed majore B. Joannis gloria : siquidem clausum corpus tantam ex sese cœlestis C odoris fragrantiam effundebat, ut occultari non posset, magnoque iterum hominum concursu locus celebraretur *n*. Jam parata erant funeri ducendo omnia, Canonici, Clerusque universus, comitante innumera populi multitudine, campanis tota urbe personantibus, supplicatione instruunt, et beati viri corpus ex sanctæ Crucis ecclesia (tanto intervallo!) ad arcem S. Wenceslai in ecclesiam Metropolitanam deportant. Obsequendum populo petenti fuit, rursusque aperta funerali arca ad venerationem ostensus est. Ægros plurimos contactu sacri corporis curatos vetera manuscripta testantur. Tandem, ut aliquando finis fieret, humatus est cum lacrymis *o*. Pauperes præcipue, quorum erat pater, planxerunt : grandis lapis superjectus; inscriptio serius apposita, quam hodieque legimus ; Honorabilis Dominus Magister Joannes Nepomucenus, hujus ecclesiæ Canonicus, Reginæ Confessarius, quia sacrosancti Confessionis sigilli custos usque ad mortem fuit, a Wenceslao IV, Bohemiæ Rege, Caroli IV filio, tormentis tentatus, ex Ponte in Muldavam præcipitatus, miraculis clarus, hic jacet sepultus, A. D. MCCCLXXXIII. Hactenus inscriptio. At Regina Joanna, posteaquam de morte B. Joannis, quem habebat pro Patre, triste nuntium accepit ; eamque mortem sua causa a cru- D deli conjuge illatam animadvertit ; cum præterea nullam ex tot et tantis malis evadendi viam cerneret, in gravem animi ægritudinem lapsa, carpi paulatim cœpit, et quarto abhinc anno, nulla edita ex se prole, contabuit, mortua anno MCCCLXXXVII, die I Januarii, ut contra Hagecium ostendit Lupacius *p*.

ubi frequentatum a populo,

m

n

in præparatum ad S. Viti sepulcrum infertur,

o

postea additur epitaphium.

A BOH. BALBINO

p

ANNOTATA.

a *Allegantur* Paulus Sidek in MS. ad Regem Georgium et Chronicon magnum Belgicum.

b *Rursus* M. Emondus in magno Chronico Belgico apud Marquardum Freherum.

c *Ita passim* Catasta *pro eculeo usurpatur in Actis Martyrum et apud scriptores Christianos ; esto aliam ea vox significationem habuerit apud antiquiores Latinos, de qua videndus Vossius in Etymologico.*

d *Verba sunt, uti notabatur in margine, desumpta* ex Evangelio Dominicæ 3 post Pascha, *et verosimile faciunt, ideo ea sumpta esse in orationis argumentum, quia supra istud Evangelicum dicebatur.*

e Boleslavia *vulgo* Bunczel *duplex censetur,* Vetus ac Nova ; *una ad Gizeræ in Albim influentis ostium,* E *altera communiter* Boleslaw *dicta, duplo quam prior, remotior Praga, id est octo milliariis Germanicis communibus. Priorem tamen seu* Veterem *intelligi hoc loco apparet ex Epitome rerum Bohemicarum Balbini, qui libro* 3 *cap.* 11 *de inventione Virginis Boleslaviensis agit, atque a Suecis cum vicino Brindisio ita destructam, ait,* Veteroboleslaviam, *ut jam vix pagi nomen habere mereatur. Videri de eadem miraculosa imagine etiam potest Atlas Marianus Gumpenbergii nostri num.* 73, *pag.* 179.

f *De his actum a nobis* 9 *Martii.*

g *Crugerius dicit,* Culeo insultum, *additque, eo loco pontis præcipitatum,* ubi nunc Crux stat lignea.

h *Quantum aberraturus esset a vero qui Vigiliam Adscensionis componeret cum* 16 Maji, *vel hinc intelliges ; quia ab anno* 1355 *usque ad* 1414 *numquam accidit hic concursus ; anno autem* 1383 *dictum Pervigilium celebratum est* 29 *Aprilis.*

i Illa et sequenti nocte *id factum scribit Hagecius* : *Dubravius vero Episc. Olomucensis addit, quod* fluvius ita derepente sit arefactus, ut corpus nudaret submersi, in statuque illo triduum permanserit, donec sepeliretur. *Dubravii verba Germanice expressit Martinus Boregh Uratislaviensis, in Chronica Bohemiæ anno* 1587 *impressa Wittenbergæ. Joannes Tanner, in Vita P. Alberti Chanowski, ex testimonio Pauli Sidek S. Th. Doctoris, testis oculati, asserit idem etiam distinctius his verbis*: Fluvius Moldava cursum stitit, adeo ut siccis vestigiis totus ejus alveus posset perambulari : et Imperatrix ad fenestram precibus intenta, ternis noctibus continuis, lumen eo loci quo mersus fuerat superstagnantis aquæ reliquias aspexit : quæsitum proinde mandato ejus est, quid illic sub aqua lateret, repertumque venerabile illud corpus. *His tamen non obstantibus, Balbinus ad hujus Vitæ calcem.* Notandum est, *inquit,* Dubravium scribere, quod cum B. Joannes in fluvium abjectus esset, hic quasi indignatus fluere cessarit, et aqua minui cœperit, sic ut vado transiri posset. Certum est id non accidisse in morte B. Joannis, sed annis decem post, videlicet anno MCCCXCIII ; cum idem Wenceslaus Imperator Joannem Suffraganeum Archiepiscopi Pragensis mergi jussit, ut ex MSS. codicibus hominum eo tempore viventium et hoc fieri videntium apertissime constat. Utrumque autem fuit miraculo proximum ; fluvium in morte B. Joannis Nepomuceni excrescere et tumescere insolitis fluctibus, atque iterum in morte alterius Joannis Suffraganei (quem Joannkonem veteres memoriæ appellant) subito

A. BOH. BALBINO

A bito decrescere et quasi amitti. At bonus Dubravius duos Joannes in unum confudisse videtur, uti ostendimus in nostra Epitome rerum Bohemicarum lib. 4, cap. 1. *Joannkonis mors attingitur in Phosphoro pag. 586, et dicitur peracta* XIX *Aprilis ; ad quem diem totam historiam illam accurate descripsit Crugerius, et secutas Wenceslaum pœnas exponit, qui bis captus et Imperio quoque exutus, demum furibundus expiravit, regnum Hussitis vastandum relinquens.*

k *De his egimus 4 Maji, ad Vitam B. Michaelis Gielnovii ex eodem Ordine, in veste candida rubram supra scapulare Crucem præferente. Est autem hæc ecclesia longe infra pontem post flexum fluminis; unde colligas impetu aquarum ablatum corpus illic hæsisse, ubi illud inveniri disposuerat Deus.*

l *Ceteri scriptores, compendio usi, temporariæ hujus depositionis non meminerunt.*

m *Aut, si tribus diebus in flumine corpus latuit, Dominica ipsam consequens, eademque tunc sanctæ Crucis festum, per se illuc invitans frequentiam, utpote titulare loci.*

n *Addit Hagecius*, Rex iis cognitis in Zebrack se recepit : *quod est oppidum Praga distans* 6 *circiter mill. Germ.*

B o *Addit idem*, Ante altare Beatissimæ Virginis Mariæ.

p In Kalendario historico, *ut notatur in margine. Hagecius annum sequentem posuerat. Crugerius in sacris memoriis regni Bohemiæ ad Kalendas Januarii hanc mortem tacitus præteriit : forte quia apud Crantzium legerat, Reginam sibi ipsi mortem conscivisse, quod impuram mariti vitam ferre amplius non posset : sed nihil tale scribentibus antiquis, merito Balbinus censet, hoc ad ceteras fabulosas Crantzii narrationes addi debere.*

CAPUT III.

De veneratione et cultu, qui Joanni, velut Beato et Martyri, ab omni memoria tribuitur.

Joannis inter Patronos Bohemiæ æstimati, tumulus

Non erit abs re forsitan, priusquam ad miracula B. Joannis percensenda veniamus, pauca quædam de publico ejus apud nos cultu præmittere. Sciendum in primis est, etsi B. Joannis memoria nullo neque sacrificio neque divino Officio honoretur in templis (quod sine sanctæ Sedis Auctoritate fieri non solet) reliqua tamen omnia, quibus Divorum nomina consecrantur,
C ad sacrum ejus tumulum adhiberi. Itaque quoties ad salutandos sanctos Bohemiæ Patronos, Vitum, Wenceslaum, Sigismundum, Adalbertum, eorumque tumulos in Metropolitana ecclesia honorandos, Proceres, Nobiles, Sacerdotes, Prælati, Canonici, Religiosi, Matronæ, verbo, minimi maximique conveniunt, B. Joannis tumulum numquam omitti videas, Hic provoluti in genua supplicant, preces ad eum fundunt, ejus opem implorant. Suspensa est ad tumulum tabella, Latino, Bohemico, et Germanico idiomate, in qua Oratio majusculis litteris ad B. Joannem Nepomucenum descripta est : eam recitare populus consuevit. Pendent hinc inde cerea lumina, et varia anathemata ; tum B. Joannis imago radiata. Tumulus cratibus ferreis duplici ordine præmunitur : laminis depictis, in quibus Joannis nomen legitur, additur vox Martyris et Beati : lampas ab omni memoria tumulo imminet, ardetque : alias faces cereas fere quotidiana piorum hominum devotio accendit : earum quædam humani corporis magnitudinem æquant : his facibus consumptis, novæ aliæ liberaliter apponuntur, ab iis præsertim, qui se ad B. Joannis tumulum cœleste aliquod beneficium accepisse lætantur. Serenissimus Leopoldus, Austriæ Archidux, candelabrum perelegans (de quo postea

etiam a Cæsaribus visitur :

sermo recurret) huic Divo statuit, et in eo B. Joannis effigiem æream cum ceteris Bohemiæ Patronis affabre fieri fecit. Reges ac Principes nostri B. Joannem coluere semper : Ferdinandus I Imperator, quoties Pragensem adiret ecclesiam, ante hunc tumulum genua ponebat ; idem actitasse pium Principem Ferdinandum II atque etiam III multi meminerunt. Hic postremus, *a* Cardinale Archiepiscopo Pragensi Ernesto II in consilium vocato, sæpius de publico B. Joannis cultu, deque ejus ab Apostolica Sede petendo canonismo (ut vocant) egisse narratur : sed piam optimi Cæsaris mentem primum bella, deinde mors abrupit. D a

pingitur passim cum radiis, palma et titulo Beati.

18 Jam vero imagines B. Joannis æri incisæ habentur in manibus : in his et Beati titulus Joanni apponitur, et capitis apex ardens cœlesti lumine ac circumfusis radiis spectatur. Neque honores isti nuper inventi, novique dici possunt : sed jam ab ipsa statim morte, et ab omni memoria hodie viventium hominum, et ab omnibus impensi. In sacrario ecclesiæ Metropolitanæ Pragensis ara quædam est : super eam (ut fieri solet) depictæ in pariete antiqua manu Sanctorum Bohemiæ Patronorum, Viti, Wenceslai, Adalberti, ac ceterorum visuntur imagines : E pictura (quod appositi indicant numeri annorum, et pingendi ipsa ratio seculis nostris ignota) centum et octoginta annos superat antiquitate. Has ergo inter imagines Divorum Joannes Nepomucenus palmam sustinet manibus, radiato capite undique illustris. Neve dubitare possis, quem cogitarit artifex, et quem Canonici depingi jusserint, trabalibus litteris titulus legitur ; S. Joannes Nepomucenus. Paucis passibus a B. Joannis tumulo in ecclesia Metropolitana Pragensi capella seu sacrarium est, pretiosis imaginibus ab arte, et mausoleo Berkarum *b* Baronum Bohemiæ antiquorum spectabile : in eo Sacrario, sub marmore porphyretico alte educto, conditus jacet Joannes Wlassimius, secundus ab Ernesto I *c* Archiepiscopus Pragensis. In capellæ altari venustissimo certis diebus Sacra faciunt Sacerdotes : altaris titulus, manu propria Gaspari Arsenii, sacræ Theologiæ Doctoris et ecclesiæ Metropolitanæ Decani scriptus, hæc habet : Anno MDCXXI, XXVI Julii per Illustrissimum et Reverendissimum DD. Joannem ejus nominis tertium. Archiepiscopum Pragensem, consecratum est altare in capella e regione sepulcri B. Joannis de Nepomuk, Confessarii, in honorem Visitationis Beatissimæ Mariæ Virginis, ac sanctarum Virginum et Martyrum Luciæ et *d* Ottiliæ, nec non S. Clementis Papæ et Martyris, et B. Joannis Nepomuceni, in quo inclusæ sunt istæ Reliquiæ etc. Hanc tabellam Arsenii a se descriptam, nuper mihi dedit in manum Reverendissimus D. Thomas Joannes de Czechorod Metropolitanæ ejusdem Ecclesiæ Decanus, Archidiœceseos Pragensis Officialis etc. vir officio, libris editis *e*, aliisque meritis clarus, eumque titulum in hanc historiam jussit imponi. b c F d e

Altare sub ejus nomine consecratur an. 1621

A scriptoribus appellatur Martyr,

19 Jam et scriptorum nostrorum omnium, in asserendo B. Joannis martyrio et sanctimonia, consentit auctoritas. Videatur Dubravius Olomucensis Episcopus, Hagecius Ecclesiæ Collegiatæ Boleslaviensis Præpositus, pluresque alii. Simon Fagellus, ecclesiæ Collegiatæ omnium Sanctorum in castro Pragensi Decanus, qui ante centum et quod excurrit annos de sanctis Bohemiæ Patronis Hymnos scripsit *f* typisque vulgavit, Hymnum unum cum titulo ad B. Joannem Nepomucenum concinnavit, versu pro ætate illa non plane invenusto. Georgius Bartholdus Pontanus *g*, Metropolitanæ Pragensis Ecclesiæ Præpositus, Joannem Nepomucenum Beatum Martyrem appellat. Eamdem appellationem tribuunt ceteri superiorum ætatum, atque etiam hujus nostræ scriptores ; ut venerabilis Pater Albertus Chanowsky, *h*, vir f g h

A vir Apostolicus (qualem Vita ejus nuper ab amicissimo viro R. P. Joanne Tanner edita satis ostendit) tum Georgius Ferus *i* ejusdem Societatis, pluresque alii.

i

20 Pridem narraveram B. Joannem Nepomuci in Bohemia ortum esse. Ex ea igitur domo, in qua Joannes primum vitæ lucem aspexit, oppidanorum pietas sacellum B. Joannis honori statim ab ejus morte exstruxit : traduntque veteres memoriæ, neminem in ea domo nocturnam quietem capere potuisse, omnesque insomniis fatigatos semper coactos abscedere, donec ea in Sacrarium versa fuisset. Nostra ætate Illustrissimus Baro Franciscus de Sternberg, Nepomuci Dominus, R. P. Georgio Fero incitante, sacellum hoc, vetustate paulatim concidens, totum dirui jussit : novamque et formosam ecclesiam B. Joannis Nepomucensis honori magnis sumptibus exstruxit. Benedici ecclesiam illam Ernestus Archiepiscopus Pragensis et Cardinalis per alios voluit, cum ipsemet per invaletudinem adesse et consecrare non posset. In summa novi hujusce templi ara B. Joannis imago radiata conspicitur, atque in veneratione habetur. Per hanc recens exstructi

domus natalis in sacellum vertitur,

ubi nunc nova ejus ecclesia,

B templi causam idem R. P. Georgius Ferus anno MDCXLI libellum edidit, quem Famam postumam B. Joannis Nepomuceni inscripsit : in quo venustis imaginibus, summo pictore Carolo Screta Bohemo operam commodante, vitam et mortem B. Joannis brevissimis titulis triplici idiomate Latino, Bohemico et Germanico comprehendit. Aditur B. Joannis ecclesia multis supplicationibus : parochi a multis passuum millibus ad certam diem ab operibus vacuam, Dominicis inter Pascha et Pentecosten, populum adducunt : idque agitur a tempore immemorabili. Sacra de B. Joanne non leguntur quidem, sed de sanctissima Trinitate : concio tamen ad populum de B. Joannis virtutibus habetur. Appensa visuntur ad ejus aram anathemata plurima, fatenturque diversi ejus se meritis varia beneficia cœlitus impetrasse. Pro comperto est, si campi siccitate laborent, supplicatione una alterave ad hanc ecclesiam publice ducta, pluviam impetrari celeriter. Cantio quædam pervetusta de B. Joanne per hanc viciniam circumfertur, quam plebs rustica modulatur libenter, B. Joanni pecudes suas et jumenta cetera commendare solita, opemque sentire. In peste, quæ Bohemiam anno MDCXLIX pervagata gravissime afflixit, omnes qui sese Nepomuci B. Joanni commendarant, periculo sunt erepti.

cultu Joannis et miraculis celebris,

C 21 Pragæ quoque B. Joannis tumulus, ut ante dixeram, in summo habetur honore : et quamvis imperiti quidam et in religione nimium cauti timidique, ipsius religionis prætextu, in B. Joannis veneratione obturbare aliquid tentarint ; populus tamen ceterique omnes de constantia justæ pietatis dimoveri non potuit, rediitque semper sua B. Joanni gloria, quidquid unus et alter timidi conarentur. De ejusmodi vetusta religione et cultu Beatorum antiquo, optime dixit vir eruditissimus, et in gestis Divorum describendis et illustrandis diligentissimus, rerumque istarum peritissimus, Godefridus Henschenius : Venerationi Divorum, inquit, a tempore memoriam unius seculi excedente, Urbanus VIII, Pont. Max. nihil voluit derogatum, quo minus perpetua deinceps esset. Jam B. Joannis cultu ab iniquitate probato, ad miracula, ad ejus sacrum tumulum patrata, faciamus gradum : simul illud patebit, quam merito tantus eidem a populo cultus habeatur.

æque ac tumulus Pragæ.

ANNOTATA.

a Ernestus Adalbertus ab Harrach, *Cardinalis Creatus ab Urbano VIII an.* 1623, *Ferdinandi II anno* 5 : *huic autem* 20 *anno Imperii morienti Ferdinandus III successit an.* 1637, *supervixitque Ernestus usque ad* 1667. D

A. BOH. BALBINO

b *Berkanæ familiæ origines, merita, laudes pluribus locis explicat Balbinus in tribus primis suæ Epitomes libris.*

c Ernestus I *obiit anno* 1364, 30 *Junii. Insignes sanctissimi viri memorias collegit Crugerius ad istum diem : ejus Mariale a Collegio nostro Pragensi editum est anno* 1661, *eique præponitur Vita ex veteri MS. fideliter descripta.*

d SS. Lucia et Ottilia *coluntur simul* 13 *Decembris.*

e *His accessit* Phosphorus septicornis, sive Pragensis ecclesiæ majestas et gloria, *tertio post hanc Vitam conscriptam anno editus, nobisque ab ipsomet dono missus; uti et* Mars Moravicus *ab eodem jam Episcopo Samandriensi vulgatus an.* 1677. *Ipse vero, pro sua singulari humanitate, non desinit, quotiescumque rogatur, submittere notitias de Sanctis, quorum Reliquiis dives est Pragensis ecclesia, ex archivio sua manu descriptas.*

f Simonis Fagelli *meminit Gesnerus in Bibliotheca; ejusque Opuscula (inter quæ Hymnorum liber* I) *ait esse excusa Lipsiæ an.* 1538. E

g *Ex serie Decanorum, ab anno* 1090 *usque ad præsens tempus deducta in prælaudato Phosphoro pag.* 608, *intelligitur Georgium Decanatum gessisse usque ad an.* 1594, *quando ad Præpositi dignitatem ascendit : scripsit autem* Bohemiam piam.

h *Obiit* Albertus *hic* 16 *Aprilis an* 1645, *cujus breve Elogium vide sis in nova Bibliotheca Scriptorum Societatis nostræ per Nathanaelem Sotuellum. Scripsit is* Vestigium Bohemiæ piæ (*quod hic allegabatur in margine*) *idque idem qui Vitæ auctor Tannerus notis suis illustratum vulgavit an.* 1659 : *annis autem ante mortem viginti ediderat Bohemice* Vitas Christi, Beatæ Virginis, et Sanctorum in menses 12 digestorum, *inchoatas prius a P. Jacobo Boscovio.*

i *In eadem Bibliotheca enumerantur plurima* Feri *opera et opuscula (quorum pars bona de Vitis Sanctorum variorum) Bohemice edita primum, aut ex Latino reddita : in quibus ea, quæ hic citatur in margine,* Fama postuma B. Joannis Nepomuceni, *sub simplici vitarum in* 12 *vulgatarum titulo, indicatur.*

CAPUT IV.

F

Mira quædam ad B. Joannis tumulum patrata, et beneficia cœlestia omnis generis.

Tot ac tanta B. Joannis interventu beneficia cœlitus impetrata fuisse tradunt manuscriptæ memoriæ, ut ex iis justum librum majores nostri confecerint, qui in sacrario Pragensis ecclesiæ servabatur. Citat eum librum *a* Wolfgangus Chanowsky de Longavilla, ecclesiæ Metropolitanæ Canonicus, vir illustris, qui anno MDLXXXIII moriens, ejus Beati amore, non procul ab ejus sacro tumulo, ut conderetur, impetravit. Scribit is, in illo miraculorum libro, B. Joannem Nepomucenum Thaumaturgum Bohemiæ appellari : cæcum ad ejus tumulum recepisse visum, alios præsentissimam opem sensisse, alios in vitæ mortisque confinio stantes, quosdam etiam ad supplicia mortis Judicum sententiis damnatos, beati viri, quem invocabant, auxilio, mirabiliter evasisse mortem. Addit, plura se non describere, quod liber sit obvius, quem tamen una mecum ecclesiæ Ministri omnes invenire non possumus, et subtractum ex oculis, ob hæresim nuper regnantem, dolemus.

a Periit liber olim de miraculis scriptus.

23 Illud permirum, neque minus certum et pervulgatum : quicumque B. Joannis tumulum *b* calcarint,

A rint, præsertim si contempserint, eos ipsa die infamiam incurrere, et vitare non posse; id omnium Catholicorum Pragensium nostræ et superioris ætatis consensu, atque exemplis plurimis constat. Anno MDLXXXVIII, cum Radzivilus Princeps, Regis et Polonæ Reipublicæ nomine, Legationem apud Rudolfum II Cæsarem obiret, accesserat Pragam Magnificus D. Christophorus Sluska Palatinus Vendensis (Catholicus ne an hæreticus a Theophilo Cristecco, Collegii S. J. ad S. Clementem Rectore id temporis, cujus chirographum eodem anno conscriptum habeo, non traditur) sed vir hic dignitate clarus, Metropolitanam Pragensem ecclesiam aliquando ingressus, aliis ecclesiæ monumentis curiose lustratis, ad sepulcrum B. Joannis adducitur. Narrat Palatino qui ducebat Canonicus, mirabilem hunc esse tumulum; nam si quis calcasset, eo die pœnam non effugere. Risit Palatinus, et confestim pede tumulum pressit; gloriosum existimans (ut ingenia sunt) quæ ceteri timerent, calcare. At ecce e vestigio, quasi percuti frontem et turbari mentem sentit; turbationemque persentiscens templo egreditur. Equum et currum Domino adduxerant famuli (numeroso enim satellitio vir inter suos admodum potens cingebatur) equum primo nominat: sistitur. At ecce, quasi intemperiis ageretur, a dextra equi parte tentat adscensum: ascendit denique et evadit in equum. Equus neque hortatu ullo neque stimulo moveri se loco passus est. Ergo descendere equo cogitur, currumque conscendit: sed nulla iterum vi, quidquid agerent aurigæ, vel passum promovere poterant. Tandem pudore confusus Palatinus, spectante et vidente Cæsaris aula ex Arce, toto illo et impedito itinere pedibus confecto, multum admirans, et quid actum esset secum versans, ad hospitium in urbe reversus est.

A. Boll. Balbino A. 1588 tumulum contemptim calcans Palatinus,

equo et curru uti nequiens, pedester redire cogitur,

24 In Vita venerabilis et Apostolici viri Alberti Chanowsky Societatis Jesu aliud exemplum legitur, quod verbis ipsius nostri scriptoris audire placebit. Dum Pragæ Albertus Grammaticæ daret operam, essetque annorum quatuordecim, pater ejus Joannes Chanowsky Pragam advenit, cumque eo Sanctorum ac præcipue Bohemiæ Patronorum Corpora venerationis ergo visitavit. Accidit vero, ut etiam ad B. Joannis Nepomuceni monumentum venirent: ubi referente patre didicit, quantæ locus esset venerationis, quantæ martyris illius honor Deo curæ, quam certa eorum pœna qui terram illam proterve conculcare auderent: adeo ut virgini cuidam sacrum illud sepulcrum pede protervo calcare impudenter ausæ, dum maximam inter populi frequentiam per pontem Pragensem domum rediret, exorto repente vehementi vento, quasi quodam turbine involuta vestis seu toga, in altum sit ab imo elevata cum incredibili virginis pudore c. Ad hæc cogitare cœpi (juvat P. Albertum hæc de se scribentem audire) facile id contingere potuisse feminæ, sed viro aut puero qua ratione aliquid simile contingere posset? Quare experiundi gratia, cum eo tempore adhuc clathra circa sepulcrum Sancti essent rara et demissa, pedem eo data opera imposui, ita ut sepulcrum calcarem. Accidit autem, cum ad antiquam urbem per parvum pontem rediremus, ambulando sequebar parentem: et ecce incidi in latentem quamdam foveam usque ad genua, quæ Pragæ solent esse in plateis hieme ex congesta glacie et nivibus; et fere illic calceum reliqui, atque irridente me omni populo, pudore insigni fui suffusus. Et veniens ad pontem Pragensem, prope imaginem Crucifixi, illic recidi, et in luto circumquaque in pallio meo obvolutus fui; et quasi tum interius hanc vocem audivi: In hoc loco ille Sanctus de ponte in aquam fuit præcipitatus et submersus. Summo autem pudore affectus fui, mirantibus et ridentibus hominibus, quid D et cur et quomodo hoc mihi accidisset. Hæc venerabilis Pater Albertus Chanowsky manu propria.

idem tentans puella magno pudore afficitur,

et ipse gemino,

25 Alia eaque longe gravior pœna secuta est Calvinianum hominem, Wenceslaum Wilhelmum de Raupowa Baronem, rebellionis quæ in Bohemia ab exteris fere hominibus Comite Turriano et Hohenloo, item Felsio aliisque novis Bohemis incolis, fœdo incepto, ac fœdiore exitu mota est, haud postremum incentorem. Hic cum aliquando in ecclesia Metropolitana S. Viti, velut in profana domo, cum sociis otiosus inambularet anno MDCXIX, in B. Joannis tumulum forte incidit. Recurrit homini vetus de eo sepulcro traditio; quare multum Catholicorum stultitiam, ut putabat, demirans et deridens, qui rebus tam vanis tenerentur; tumulum B. Joannis calcat, et quasi nihil egisset, cetera idololatriæ Catholicæ, ut ipsi appellant, monimenta perlustrat, neque multo post templo egreditur. In ipso templi limine famulus anhelans cum tristi nuntio accurrit ad Dominum; filium, quem Raupowa habebat unicum, hoc momento inopinate exspirasse. Nimirum eodem temporis articulo Deus contemptum servi sui B. Joannis morte unici filii vindicavit. Discite justitiam moniti et non temnere Divos. Atque utinam hunc finem vindictæ, divina habuisset ira! Constat inter omnes, post annos plurimos Raupowam hæreticum actum in rabiem, dum homines stricto ferro E insectatur, misere Litomericii periisse. De hac Raupowæ scelerata temeritate, ne dicam magis, deque pœna irrogata, est inter manus meas Testificatio legitime confecta, annulo familiæ illustrissimæ signata, chirographo firmata, quam Illustrissimus Comes Zdenko Wratislaw de Mitrovicz, Vilemovii, Zerotinii Dominus, et Slanensis districtus Præfectus, anno MDCXLVIII confecit: qui et familiariter Raupowam novisse, et hæc omnia sibi constare per animi sui conscientiam testatur.

Baro Calvinianus

morte unigeniti punitur,

et misere perit:

26 Venio nunc ad narrandum exemplum, quo tristius ad B. Joannis tumulum accidit nullum. Ac nescio sane quid illud esse oporteat, quod tanto semper odio in B. Joannis memoriam et sepulcrum hæretici ferantur. In illo, de quo modo dixeram, hæreticorum in Bohemia regno, post annum MDCXVIII, cum Calviniani Pragensis ecclesiæ Metropolitanæ dimidium, partem scilicet posteriorem d, occupassent, suaque profana et umbratili Cœna contaminassent; habebant illi sine dubio præ oculis F sanctorum Patronorum Viti, Sigismundi, et aliorum Divorum corpora, ac ferebant placide; unius tantum B. Joannis Nepomuceni humilem tumulum videre non sustinebant. Neque modo crates circa tumulum evellere, sed ipsum beati Martyris corpus (facinus profecto etiam in quocumque humano corpore indignum!) exhumare et in communem locum abjicere statuerunt. Sed B. Joannes locum egregie tutatus est. Mittuntur ad certam diem valentissimi et confidentissimi satellites, quibus id datum erat negotii. Vix sacrilegium tentarant, et crates ferreas ligonibus convellere cœperant; cum ecce duo, quasi e cœlo percussi, repente in terram concidunt: alter omnino exanimis numquam vitam recepit; alter operi præfectus, Anglus homo, ephebórum Friderici Palatini (qui sese Regem Bohemiæ ferebat) præceptor, semivivus ac ægre spirans e templo inter manus elatus, paulo post et ipse miseram animam efflavit: ceteri periculo et damno suorum admoniti, una tantum sepulcri parte cratibus dejectis, opus imperfectum reliquere. Res est tragica, sed eorum testificationibus firmata qui adfuere: quos inter vivit hodieque senex, campanis in ecclesia S. Viti præfectus, rei gestæ olim spectator: historiaque hæc tota ante B. Joannis Nepomuceni sepulcrum, tessellato

alii demoliri crates aggressi ut corpus exhumarent,

dira morte plectuntur,

A lato opere pereleganter in ligno expressa, cum admiratione peregrinorum spectatur. Recenset hoc etiam triste miraculum Germanicus liber, cui titulus est Veridici, Augustæ anno MDCXXX typis editus pag. 89 et seqq. ac primum Angli illius Calviniani, sepulcro insultantis sacrilegas voces, tum cœlestem ultionem humi alliso corpore, demum eadem nocte inter horrificas vociferationes ac ejulatus, quasi ab igne aliquo ureretur, infelicissimam mortem multis verbis describit *e*. Adjicitur in eodem libro; paulo ante decretoriam in Albo-monte pugnam, qua hæreticorum res conciderunt, cum anno MDCXX nocte quadam hæretici satellites, in eadem ecclesia, in Christi Crucifixi statuis aliisque Divorum imaginibus dejiciendis strenue laborarent; a Catholico pioque homine, qui tum aderat et dolenter quæ gerebantur spectabat, visos tres viros humana forma augustiores e sepulcris prodire : primum cultu Regio, alterum Episcopali habitu conspicuum, tertium sacro quidem in habitu, sed ignoto. Hos convenisse una, ac stantes, quasi de futuro rerum statu capita conferrent, postea amissos ex oculis; nihil dubitari a Catholicis S. Wenceslaum Regem, et S. Adalbertum Episcopum primos duos fuisse, tertium omnes B suspicari B. Joannem Nepomucenum, quem tantopere odissent hæretici, quemque exhumare etiam voluissent. Ita liber ille. In re tam recenti fides sit penes *f* auctorem : ad tumulum B. Joannis redeamus.

e et apparent Sancti quasi de ultione consultantes :

27 Ob hanc igitur causam, et sæva in calcantes exempla edita, cum jam pridem ferrei clathri ad unius fere ulnæ altitudinem prætenti essent, Canonici novis aliis cratibus sepulcrum cinxerunt : qui clathri facile tres ulnas altitudine æquant, ut nisi ægerrime vix esse cuiquam improbo et injurio liceat. Porro Calviniani, tam male a B. Joanne accepti, quamdiu Pragensi ecclesia sunt usi, tumulum ipsum totum, præstigias in eo latere vociferantes, asseribus et tabulis quibusdam clausere, ne ullo modo adiri, imo ne spectari posset. Obturbare illos, dum ad cœnam in templo sederent, B. Joannes videbatur; et velut mortualis umbra, nimium odiosus et non vocatus, intervenire conviviis. Jam vero hanc ipsam ecclesiæ Metropolitanæ profanationem, et stantem in loco sancto abominationem ex sacro suo tumulo B. Joannes significavit. Siquidem imminente illa ab hæreticis calamitate, sæpius nocte gemitus et lacrymosæ quædam voces ab imo templi audiebantur : Custodes autem templi, studiose gemitus illos secuti, C animadverterunt non semel, ex B. Joannis tumulo exire. Nimirum dolebat beato viro (quantum Beati dolere possunt) dilectam Pragensem ecclesiam tot brevi sacrilegiis profanandam, quæ numquam ante, ex quo a S. Wenceslao fundata erat, ne quidem Hussii aut postea Rokyczanæ temporibus, hæreticorum impuris sacris profanata fuisset. Sed plures sacri illius tumuli prærogativæ possent adferri : nam aliis quoque temporibus ecclesiæ S. Viti excubitores, ad indicandam fortasse beati viri sanctimoniam et in cœlo gloriam, amabili quadam luce sepulchrum illud cingi, et radiis coruscare viderunt. Neque id mirum : pro thesauro est Pragensi ecclesiæ B. Joannes, ubi vero thesauri lateant, aiunt ignes emergere.

ceteri exemplis territi locum tegunt,

unde antea mœsti gemitus erupe-rant.

28 Præcipuus B. Joannes Nepomucenus Patronus et Tutator eorum habetur, quibus infamiæ periculum aliquod imminet, quique ne admissum scelus factumve emanet in publicum, pertimescunt : occurrit enim mirabiliter periculis, et factum abscondit. Exempla in eam rem publica dare nec possum, nec audeo : quia ut silerem, atque etiam nescirem, ipse Beatus Joannes, qui texit, effecit : sed res est inter omnes contestata : solentque eos, qui afflicti, quo se vertant nesciunt, ad Beati sepulcrum mittere, ut D timores suos exponant et commendent. Hujus festinati et toties perspecti auxilii argumento, edita typis pridem Oratio est, quæ sub B. Joannis effigie legitur hisce verbis concepta : Præsta quæsumus, omnipotens Deus, precibus nostris, quas in B. Joannis Confessoris veneratione deferimus, pium benignus auditum; ut ejus meritis et intercessione suffulti, ab infamia et confusione temporali liberati, ante mortem reatus nostros sincera Confessione expiare, salutari pœnitentia delere, et portum æternæ salutis contingere feliciter valeamus. Per D. N. Jesum Christum filium tuum. Iis quoque fert opem B. Joannes, qui exitiali verecundia crimina sua in sacro tribunali aperire reformidant : nam ad ejus tumulum supplicantes, audaciam quamdam ad proferenda omnia addi sibi senserunt, idque aperto Sacerdotibus sunt testati. Anathemata ad B. Joannis tumulum plurima olim pependisse meminerunt senes : hæresis Calviniana anno MDCXIX laceravit omnia, aut flammis corrupit. Nostra memoria matres aliquot, ad partum gravissime laborantes; alii hydrope, alii febribus diuturnis crudelissime vexati, fusis ad E B. Joannem precibus, convaluere, ut anathemata hodierna testantur. Quibusdam ipsa fides et in B. Joannem amor opem attulisse videtur : nam cum alia deessent, pulverem, ex ejus lapide sepulcrali modice abrasum, ad varios morbos valuisse senserunt.

Patrocinatur Beatus infamiam publicam metuentibus,

f A Boh. Balbino S. I.

et ad confessionem pudibundus,

honoratur votivis anathematis:

29 Matrona Illustris (quam nominare nihil attinet) cum aliquando de Sanctis in Metropolitana ecclesia conditis mentio fieret, et nescio quæ ex domesticis puellis B. Joannem Nepomucenum inter eos numerasset; illa supercilio sublato, Quem tu, inquit, Joannem nominas? nihil de illo Roma scit : colitur ille a rudibus perperam, neque forsitan hanc venerationem meretur : nam si Sanctus esset, pridem eum Pontifices in Divorum numerum retulissent. Post aliquot dies cum eadem matrona, nihil jam de B. Joanne cogitans, oraret in templo; reperit in libello precum Beati effigiem capite radiato in habitu Canonicorum venustissimam, quam ante numquam viderat. Paulo post cum domi in scriniolo suo aliud quærit, alia item ejusdem Beati effigies quasi sponte venit in manum. Ea res improvisa ita tenerum matronæ animum vulneravit, ut confestim in lacrymas soluta, B. Joannem Nepomucensem inclamarit. Dieque altero ad ecclesiam Metropolitanam profecta, Confessione peccatorum præmissa, divinam Eucharistiam sumpsit; et sepulchro beati Martyris F advoluta, audaciæ veniam postulavit. Nec omittenda est religiosi cujusdam viri temeritas, divinitus ut videtur castigata. Hic in disceptatione cum socio sui Ordinis inita, negabat rite fieri, quod B. Joannes a populo coleretur; addebatque cum stomacho, male agere eos, qui cum facile impedire possent, cultum hominis tam ignoti tolerarent. Nondum abierat dies, en tibi gravem ægritudinem : nulla data causa tremore artuum insolito concutitur; ac ne mali originem ignoraret, simul ultro succurrit cogitatio B. Joannem de se vindictam sumere. Neque aliud fuit : nam neque tremor neque dolor posuit, donec æger B. Joannem voto honorasset, ac veniam postulasset. Rem vero, ut secum gesta erat, ipse religiosus vir ad perpetuam memoriam scripto consignavit. Ardet ad B. Joannis tumulum suspensa lampas, ut ante dixi. Ex ea lampade Servus-capellæ (ita templi Custodem appellant) oleum omne effuderat, oleique loco aquam puram infuderat, ut socium suum (cui commissa et nutrienda lampas erat) vexaret. Accedit rerum omnium ignarus socius, alter videlicet Æditimus, priore illo procul observante, et benignam sibi socii irridendi materiam oblatam gaudente.

cultum ejus improbantes miraculo corriguntur.

Aqua lampadi infusa ardet :

 Accenditur

A Accenditur lampas, aqua sine omni elementorum pugna exardescit, lampas nitidissime lucet. Territus rei novitate ocularis ille Servus, fatetur quid egisset: uterque agnoscit miraculum: plures ecclesiæ Ministri advocantur: rem ita se habere deprehendunt, Deum in servo suo B. Joanne glorificantes.

A. BOH. BALBINO

30 Stat super B. Joannis Tumulum candelabrum ex orichalco ingens, cujus pedem artificiosissimis statuis puerorum undique ludentium, aliisque imaginibus æreis distinctum, inter cetera spolia, excisa urbe Mediolanensi a Friderico Barbarossa Cæsare, Wladislaus Bohemiæ Rex belli ejus socius, ante annos facile quingentos; quod ex Salomonis templo fuisse diceretur, Pragam attulerat, et ecclesiæ S. Viti donarat. *g* Eum pedem, adjecta nova mole, jam ab annis centum octaginta, antiquitas in candelabri formam eleganter aptavit, et sepulchro B. Joannis imposuit; quod in manuscriptis templi codicibus non aliter, quam Candelabrum B. Joannis appellatur. Id candelabrum nostra memoria ornandum sibi sumpsit Serenissimus Archidux Leopoldus, Ferdinandi III Cæsaris frater, et statuas omnium Sanctorum Bohemiæ Patronorum, suo quemque in
B habitu (quos inter B. Joannes noster spectatur) itidem ex orichalco apponi jussit, superne in orbem quasi in corona stantium gratiosissimo spectaculo efficias a bonis artificibus, ut erat Princeps artium ejusmodi amantissimus et æstimator peritissimus. Hoc opus novum, cum sacrilegis oculis quidam fuissent intuiti, et aurum esse crederent; cupiditate victi, defractam B. Joannis statuam, quæ ceteris videbatur formosior, rapuere. Magnam illis sacrilegium attulit curam, quippe diu noctuque laniabatur intemperiis mens, ut nec somnum nec quietem ullam capere possent. Adacti igitur a monitore et tortore assiduo, quem habebant intus, retulere statuam: et ad tumulum B. Joannis, mox ad sacrum Pœnitentiæ tribunal advoluti, rem omnem Sacerdotibus aperuere.

ex candelabro ipsi dicato statunculam furati,

coguntur eam restituere.

31 Hactenus de B. Joannis Nepomuceni Vita et Miraculis concinnata Narratio. Porro ne quem sua laude defraudem, præcipuam mihi materiam suppeditavit Perillustris et Reverendissimus Dominus Joannes Ignatius Dlauhowesky de Longavilla, Protonotarius Apostolicus, sanctæ Metropolitanæ Pragensis, nec non exemptæ Wissehradensis, et Collegiatæ Veteroboleslaviensis ecclesiarum Canonicus: cujus verbis, ex ejus ad me litteris, hanc
C narrationem concludam: Mitto, quæ de B. Joanne Nepomuceno invenire potui; eaque ex variis fidissimis et indubiis manuscriptis collecta, sub fide Sacerdotali communico: faxit Deus, ut quem honoramus in terris, ejus consortio perfruamur in cœlis. Amen.

Cujus opera ad hæc compilanda usus auctor?

ORATIO AD B. JOANNEM NEPOMUC.

Quam tribus linguis, Bohemice, Germanice et Latine scriptam, et in tabellis ante ejus tumulum appensam, populus pie recitare consuevit, ad verbum descripta.

B. Joannes, Martyr ac Patrone, Nepomuci in regno Bohemiæ oriunde, templi S. Viti in arce Pragensi Canonice; eo quod ad instantiam Wenceslai IV regis, ulcisci se de conjuge, sæpe illum de vita corrigenda monente, volentis, ante et post torturam, Confessionem Augustæ propalare recusasti, in flumen Muldavam ex Ponte præcipitatus, a luminibus, noctu supra flumen ubi corpus tuum jacuit apparentibus, certissimis tuæ innocentiæ et sanctitatis testibus ostensus, solenniter ab universo Clero ac populo ad Cathedrale templum deportatus fuisti; ubi usque hodie, qui tuum sepulcrum exhonorat, vulgi infamiam effugere non solet. Tu enim ad- D
mirandam, inauditam, ac sempiternam memoriam secreti exomologeseos tuendi post te reliquisti. Per hæc tua merita et dona divinitus tibi concessa, precamur suppliciter ac fiducialiter, apud omnipotentem Deum eam impetra nobis gratiam, ut ira ejus conquiescat, peccatorum pœnas, uti pestem, bellum, famem, aliasque tam corporis quam animæ plagas clementer avertat; et ut nos ante obitum confiteri, pro peccatis satisfacere, omne periculum et seculi dedecus, hominumque scandalum effugere, Deo placere et adhærere, vitam laudabiliter concludere, et ad vitam æternam pervenire possimus. Per Jesum Christum Dominum ac Salvatorem Nostrum. Amen.

ANNOTATA.

a *In Margine citatur* MS. Wolfgangi Dlauhoveskii.

b *Hagecius,* Crucem incisam in lapide sepulcrali; *Phosphori vero auctor ait pag.* 585 tot exemplis, recentioribus juxta ac vetustis, ostendere se id posse, E
ut facile justum volumen conficerent.

c *Testis hujus rei in margine laudatur Hagecius, qui nihil tale eo loco ubi B. Joannis martyrium narrat; an autem alibi simile quid habeat, non vacat scrutari, satis est Crugerium audire, de muliere idem ausa (nisi eadem etiam sit) similiterque punita, sic loquentem:* Ubi, *inquit,* ex arce descendit, atque per pontem Pragam veterem redibat, turbata divinitus phantasia quasi naufragium pateretur, opem undique subvenientium implorabat: quoque facilius evaderet periculum, vestem propriam supra caput elevabat; unde propudiose, quæ natura et pudor celanda jusserant, cum aspicientium exprobratione evulgabat. Neque ante intemperiæ cessaverunt, quam Crucem, locum olim supplicii Nepomuceni, transgrederetur.

d *Plenam occupationis hujus historiam, eamque prægressa et secuta prodigia, ac pœnas ab auctoribus tot sacrilegiorum diversimodi sumptas, legere qui volet, habet Phosphorum, a pag.* 634 *ad* 673 *ista prosequentem, potissimum ex MSS. Arsenii Decani, de quibus pag.* 664 *ita loquitur:* Est mihi præ manibus chirographum præmemorati Decani et Officialis, viri undequaque clarissimi et fidei integræ, in quo scribit hæc omnia se habere a testibus oculatis, cum per se tum per alios diligenter examinatis, præsenti- F
bus Brosio Præposito, Macario et Cotwa Canonicis, Adolpho item Emerico I. V. Licentiato et Consistorii Archiepiscopalis Secretario Notarioque publico Apostolico et Cæsareo, ac Joanne Anticola tum quoque Universitatis Pragensis Notario: qui Notarialis officii sui causa adhoc specialiter vocati fuerant. Qui testes mirabilia ista se vidisse et audivisse testati sunt, idque etiam jurejurando confirmarunt. *Deinde post explicatum modum, quo, præ aliis scriptorum monumentis, servati sunt libri Erectionum, grandia volumina quatuordecim; facti auctorem laudat* Joannem Hrdy, qui, *tunc ecclesiæ S. Viti minister,* Cursor postea Archiepiscopalis Consistorii fuit, et primos ætatis suæ annos ut plurimum apud Prælatos ecclesiæ Metropolitanæ, potissimum Decanos Arsenium et Macarium, in servitiis traduxit, ante annos solum quinque defunctus est, *inquit auctor Phosphori anno* 1673 *editi,* ideoque multa ex his, quæ jam recensuimus memoria ipse tenebat, eaque sic omnino accidisse, non semel referendo, mihi per conscientiam testabatur. *Hunc vero locum ad longum hic transcribere placuit, quo certior fides constet mirabilibus iis, quæ, quia B. Joannem singularius spectant, ex eodem Phosphoro consequenter hic proferimus.*

Arsenii Decani MSS. quantæ fidei,

In iis quæ circa tumulum contigere narrandis

e

A e *Prolixiorem hanc narrationem, non ex illo Germanico libro, nec dum nobis viso, sed ex Phosphori auctore, Arsenii prædicti MSS. allegante pag. 649, hic dare placet. Sic ergo is prosequitur, post narratam vindictam sumptam de Sculteti nepote, S. Viti sepulcrum violare aggresso, ejusque sociis duobus :* Vix sacrilegus iste fuerat exportatus, ecce tibi epheborum Palatini Præfectus, aliud in templo aggressurus facinus, cursorem ad Scultetum mittit, intromitti in templum flagitans : moxque ei aperta est meridionalis, qua palatium Regium ascenditur et quam ille voluit, porta. Erat hic natione Anglus, homo ab infantia hæresibus innutritus, et ut Calviniani dogmatis tenacissimus, in Catholicorum sacris infensissimus : qui pridie deambulans in templo cum Berberstorffio, cum ad B. Joannis Nepomuceni sepulcrum, duplicibus ferreis cratibus, et primis quidem altioribus affabreque elaboratis circumdatum, venisset; et sciscitatus quisnam isto in loco requiesceret, ab eodem Berberstorffio intellexisset, Papistam quemdam templi hujus Canonicum istic sepultum esse, et haberi locum a Catholicis pro sacrosancto, credique ab iis firmiter, siquis tumulum hunc calcare præsumat, eum ipsa die infamiam aliquam incurrere neque pœnam vitare posse; quam maxime indignari, atque ore blasphemo multis probris et convitiis sanctum Martyrem proscindere cœpit; Catholicorum credulitatem deridens, atque id sæpius cum stomacho repetens : Debetne Papista iste tantum hic occupare locum? et quasi Rex aut Princeps esset, tam operose septum habere sepulcrum? Dicebat quoque se mirari plurimum, quod illi, quibus expurgandi ab idololatria Papistica templi negotium jussu Regis fuerat commissum, ejectis et toto templo eliminatis aliis Catholicorum superstitionibus et commentis, hoc tam diu intactum relinquant; et tamquam sibi hoc insigne facinus superstes deberetur, illud quam primum et consulto aggredi constituit. Die itaque sequenti, cum in prandio, lautius quam alias epulatus, vino usque ad temulentiam pœne se ingurgitasset, una cum Berberstoffio et aliis familiarioribus (quo majores forsitan, ad patrandum tantum facinus indueret spiritus) in templum, uti diximus, venit, satellitio perditissimorum quorumque stipatus : rectaque ad sepulcrum B. Joannis contendens, ubi illud accessit, cancellos primo pedibus impetiit; deinde ad circumstantes conversus, Debemus, inquit, prius sepes istas disjicere, si volumus hic
C saltare. Inter alios, quos ad hoc facinus conduxerant, erant duo fabri serarii, ignari qua causa vocarentur, juberenturque adesse cum malleis. Jussi itaque ut decuterent crates, unus ex illis, Hussita licet, religioni sibi duxit tale quidquam tentare; fama agens publica ferri, tumulum hunc esse mirabilem, ideoque nolle se id experiri gravi aliquo, quod mox sequatur, malo suo; sed velle potius domum redire ad laborem, a quo importune abstractus esset : hocque dicto e turba ceterorum illico sese proripuit, et cum indignatione abscessit. Alter vero, Saxo natione et religione Lutheranus, ad audendum quidquid juberetur promptior, sine ulla tergiversatione dicto paruit; et ab altero quodam, qui cum fuste adstabat, adjutus, unam cancellorum partem iteratis mallei ictibus decussit, tanto facilius quod jam antea esset nonnihil concussa, haud dubie sub præterita imaginum atque altarium strage. Quo facto Anglus, præsentis nequitiæ caput, non expectans ut reliquum etiam deturbaretur, fieretque hoc modo tumulus undique pervius; sed quasi jam de concepto facinore triumphans risuque gestiens, et in Catholicos diversa probra jactans, trangresso ab ea parte altero, sed rudiori ac demissiori sepimento, tumulum Beati audacissime insiliit. At vix terram passu attigit, repente corruit; et ita quidem ut de tumulo, quem calcare præsumpserat, foras summa vi ejectus videretur. Sic igitur divinitus, ut credi par est, prostratus; et toto corpore, ipso etiam blasphemo ore, humo allisus; terribili ejulatu clamabat, ita ut perhorridum de se spectaculum omnibus qui aderant exhiberet : aliud tamen ab eo nihil percipi potuit, nisi quod sibi arderent pedes. Paulo post vero surgere volens et iterum corruens, elevata ac intelligibili voce; Jam, inquit, totus ardeo, jam totus comburor. Sed neque Saxoni cratium decussori patratum facinus impune stetit : qui eodem puncto temporis factus fere exanimis, toto corpore tremuit, ac veluti gelu obriguit; nec amplius consistere valens, gravi quoque casu pronus in terram concidit. Quo viso ceteri, maximo horrore perfusi et attonitis similes, veritique ne simili corriperentur plaga, celerrime diffugere omnes : diuque nullus infelices istos homines, tam prodigiose ad tumulum Beati prostratos, accedere ausus fuit. Re tandem ubique per arcem divulgata, audaciores aliqui e satellitio Palatini accurrerunt, et Anglum festine levatum extulerunt : qui eadem die sub vesperam, sine intermissione ejulans, et interdum etiam blasphemans, seque a teterrimis E umbris nescio quo trahi et abstrahi horrenda voce inclamans, intorto ore et oculis flammarum instar lucentibus, expiravit. Alter, modicum sibi redditus culpamque agnoscens suam, et magnis vocibus Dei misericordiam inclamans, pristinæ valetudini sensim restitui visus est; ita ut pedibus iterum valens, licet tremebundis adhuc, ad manus educi potuerit. An deinde religioni Catholicæ, hoc miraculo motus, accesserit (siquidem opifices hujusmodi, quasi volatici, fortunam ubicumque invenerint amant) mihi non constat : cautiorem tamen imposterum fuisse, et de sacris Catholicorum meliora sensisse, dubium non est. *Hactenus auctor Phosphori: qui mox domestici scriptoris Arsenii dicta, externorum quoque testimoniis succinctius eadem attingentibus confirmat,* imprimis Carafæ Nuntii Apostolici in Commentariis de Germania restaurata parte I; et Joannis Adlzreitter de Tetenweir, secretioris consilii quondam apud Maximilianum Bavariæ Ducem ac Electorem Cancellarii parte 3 Annalium lib. 5, §. 71 : *ac denique* Joannis Tanneri in Vita P. Alberti Chanowski. *Postmodum cum narrasset, quomodo Sculteti uxor ignem ex frustis confractarum imaginum luculentius accendens, sibi amen-* F *tiam, domui propriæ conflagrationem induxisset: sic prosequitur :* die sequenti, quo Christi Dei atque hominis nativitatem Ecclesia Catholica annua devotione recolit, novo iterum exemplo divina ultio injuriam, B. Joanni Martyri illatam, insigniter castigatam ostendit. Cum enim post peractam more Calvinistico cœnam, Magistra (ut communiter vocant) aulæ uxoris Palatini; femina effrons et Catholico nomini usque ad insignem linguæ petulantiam infesta, stans in templo infra regium oratorium (Palatino jam cum uxore et aulæ suæ familiaribus in regiam reverso) a circumstantibus studiose perquisiisset, an non hic ille tumulus esset, sepulcrum beati Martyris manu ostendens, apud quem ante biduum casus tam miserabilis cum epheborum Præfecto accidit; cognitoque hunc ipsum esse, in multas execrationes et maledicta, quæ proximas columnas rumpere potuissent, impudentissimo ore prorupisset, id semel atque iterum repetens (horret calamus scribere) nihil melius esse quam ut magus iste effodiatur et comburatur : ecce subito ventus ingens atque ita vehemens fuit exortus, ut ab his qui aderant ruiturum templum crederetur. Hinc perterrefacti omnes, qua data porta, prorumpebant ex templo, ipsa ante alios mulier sibi metuens : quæ tamen pœnam, quam

Anglus Calvinista

post blasphemias contra Beati tumulum,

et ipsius crates dejectas,

eumdem calcans miraculose excutitur :

D *A. BOH. BALBINO*

punitoque etiam sacrilegii ministro,

desperabundus obit uri sibi visus:

eumdem tumulum calcare ausa mulier similis

ab ingruente turbine

A quam justo Deo vindice promeruerat, vitare non potuit. Jam portæ proxima fuit egredi festinans, cum idem ventus in turbinem versus, in eam, veluti destinatum sibi scopum, validissimo cum impetu irruit; deprehensamque in limine templi vi magna prostravit; et quod amplius erat et incredibili cum ipsius dedecore, elevata veste, non tantum exteriori sed etiam interula, nudam a tergo palam spectandam exhibuit. Tametsi vero ancillæ pedissequæ, sine mora accurrentes, eam obtegere summo studio, et (ut aiunt) manibus pedibusque contenderint; frustraneus tamen omnis labor fuit, vestibus ita firmiter capiti undique versum involuto adhærentibus, ut nulla humana vi aut industria deponi potuerint. Sic igitur denudata, et ab ancillis non sine magno labore de terra sublevata, domum ducta fuit pedetentim ad regium palatium, ubi primo cessante turbine vestis demitti et loco suo restitui potuit. Movit tandem res hæc Palatinum, ut totum illum ambitum, qui est circa sanctuarium et D. Viti tumulum, ne deinceps cuique promiscue pateret eo accessus, ab utraque parte, hinc a porta templi sub oratorio regio, illinc a D. Annæ sacello, mox die B sequenti lignis et asseribus sepiri claudique jusserit.

A. BOH. BALBINO

In ipsa templi porta nudatur turpiter.

f *Hoc quoque ex Arsenii Decani manuscriptis, in Phosphoro pag.* 668 *sic narratur certius et distinctius.* Die VIII Novembris, singulari divini Numinis ope celebris illa ad Pragæ mœnia in Albo monte victoria obtenta est, qua Religionis causa tamquam optima triumphavit; et quam in templo D. Viti hoc ostensum, veluti prodromus quidam, noctu antecessit. Cum enim post undecimam horam noctis templum ingenti lumine effulsisset, ita ut ardere intus omnia crederentur; facile res hæc impulit milites, qui ad portam meridiei obversam excubabant, ut per rimam ejusdem portæ, quam aliquot diebus ante de industria latius exsciderant, introspicerent, experturi quid ibi fieret. Et viderunt primum tres viros, unum, regio in habitu et supra humanam statura augustiore; coronam capite auro et lapidibus undique fulgidam, sceptrum sinistra manu gestantem; alterum, senem quemdam longa talari veste, et supra Sacerdotali (ut vocant) superpellicco et stola indutum, sinistra librum tenentem; tertium, juvenem, facie pulcherrimum, Angelo magis quam C homini similem, chlamyde purpurea ornatum; in medio templi e diametro portæ, ad gradus quibus ad altare summum ascenditur, stantes: et paulo post alios tres; unum regio quoque more vestitum, et corona, minori tamen, conspicuum; alterum in Pontificali apparatu; tertium cataphractum totum, hastam præaltam et superne instar radii solis fulgidam dextra tenentem, primis tribus accedentes, D unaque stantes, et, quasi de præsenti statu consilia conferrent, mutuo colloquentes. Qui visionem hanc spectabant, quinque erant: tres milites, et quidam nomine Joannes de Blumenstein cum famulo, casu illac sub id tempus noctis transiens: qui deinde tanto horrore subito correpti sunt, ut finem rei præstolari nullo modo potuerint; sed, sicut nimio metu perterritis accidere solet, quo quis poterat diffugerint. Creditum est Divorum, qui in eadem ecclesia pie quiescunt, manes fuisse: S. Wenceslai, qui viri cataphracti (sic enim passim pingitur) S. Adalberti, qui Pontificis; S. Viti, qui juvenis purpura induti; S. Sigismundi, qui Regis; et B. Joannis Nepomuceni, qui Sacerdotis, superpellicio et stola induti personam, referebant. Et quia duo apparuerunt cultu Regio conspicui; unus ex iis habitus est pro Carolo IV, ibidem gloriose quoque tumulato, et a Deo non paucis miraculis nec non revelationibus in vita post mortem vero incorruptione sui corporis diuturna clarificato, ejusdemque ecclesiæ amatore quondam summo et benefactore omnium maximo. *Obierat autem hic Carolus anno* 1378 *die* 29 *Novembris, extatque* E Vita ejus MS. per Benessium de Weismil. Can. Pragensem coævum *(qui et Chronicon Pragense reliquit) sæpius citata in Phosphoro, cujus Vitæ exemplar nancisci optamus.*

Nocte Palatini cladem præcedente

visi convenire in templo

SS. Wenceslaus, Adalbertus, Sigismundus, Joannes et Carolus IV.

g *De* Candelabro *quando aut quomodo Mediolanum sit advectum, nihil reperio: Wenceslaum, adhuc Bohemiæ Ducem constat, occupato triumphali arcu seu turri, præcipuo urbis munimento, promeritum an.* 1158 *ut e Duce Rex diceretur: qui deinde pacis mediator optatus, eadem conclusa reversurus in patriam (sicuti in monumentis Ambrosianæ Basilicæ pag.* 719 *et* 755 *ostendit Puricellus) non vero post renovatum anno* 1160 *bellum et urbem captam (uti credidit Dubravius Hist. Bohem. lib.* 22) *ex D. Ambrosii templo* Candelabrum affabre factum, quod Salomonis fuisse fertur, largitione Mediolanensium, cum decies præterea mille nummis aureis Pragam ad ædem S. Viti asportavit. *Hæc sunt ipsa Dubravii verba, in quibus dum* largitioni Mediolanensium *donum imputat, ipsemet ostendit ea a se relata tempore non suo; cum ejusmodi largitio civitati pacatæ, non vi captæ spoliatæque conveniat. Meminit ejusdem Candelabri, Mediolano Pragam advecti, Æneas* F *Silvius, Laurentianæ basilicæ Mediolani aliquando Præpositus, in Historia Bohem. cap.* 22 *ad an.* 1158; *et Joannes Nauclerus* 2 *Volum. Chronographiæ, Generatione* 39 *versus finem, teste prædicto Puricello pag.* 757.

APPENDIX

APPENDIX

SIVE ADDENDA AUT EMENDANDA

AD TERTIUM TOMUM MAJI.

AD DIEM XII.

Pag. 4 col. 2 post lin. 15 addatur.

NOT. 1 B. Nonius Alvarez Pereira, ex Comestabili Lusitaniæ magnoque Principe, humilis Donatus in Ordine B. Mariæ Virg. de monte Carmeli, *ad hunc diem, quo obiit anno 1432, refertur a R. P. Daniele in parte 4 Speculi Carmelitani, cum Vita, ex Lusitano Hagiologio Georgii Cardosi desumpta. Sed quia æque hic atque alii scriptores Hispani et Lusitani, ipsique Carmelitani abstinebant a titulo* Beati, *non valde curiose quæsivimus, num idem Georgius referret aliquid, unde posset huic, quem* Sanctum Comitem *vulgus nominat, competere locus in hoc opere. Nunc autem viso Speculo, dignum quidem judicamus : sed quia allegatur* de ejus vita ac rebus gestis vetus et integrum Chronicon, octoginta capitibus absolutum, bis idiomate vernaculo Portugalliæ, semel Hispanice cusum (*ut ait Cardosus*) *sive* (*ut appellat P. Daniel*) liber miraculorum, qui in archivio cœnobii Olisipponensis manu scriptus servatur ; *expectamus donec vel excusum vel transcriptum accipiamus, quod per angustias temporis modo non licuit curare ; idque eo meliori jure, quod omnis, qui eidem anniversarie defertur cultus, spectet ad diem, quo et in Acie bene ordinata differtur,* I Novembris.

NOT. 2 *Pag. 6 col. 2 post num. 8 adde : Gonsalvus Davila tomo 1 Theatri sui Ecclesiastici, ubi de Ecclesia Oxomensi pag. 41, enumerans Reliquias Cathedralis istius, nominat* Caput S. Domitillæ Virg. et Mart. et Capita SS. Nerei et Achillei Martyrum, *de quibus libenter plura discemus.*

DE S. PANCRATIO M.

NOT. 3 *Pag. 19 post num. 8 hæc adde.* In Collegiata et Parochiali ecclesia Dominæ nostræ de Principali Avenione, celebratur festum S. Pancratii Officio duplici, cum Indulgentia plenaria concursuque civitatis ingenti, occasione Confraternitatis ibi sub nominis istius titulo institutæ, conservantisque duos ejusdem Sancti digitos, frequentium miraculorum operatione ibidem clarescentium nobiles. Simile festum in eadem civitate celebratur in ecclesia S. Agricoli, æque Collegiata et Parochiali, occasione brachii S. Pancratii, quod quidam illius ecclesiæ Canonicus ab annis non multis Roma attulit, ibidemque honorandum collocavit : sed ipsum esse de corpore ejus, qui hodie coronatus est, quis possit cum fundamento asseverare? Celebris denique in S. Pancratii honorem undequaque instituitur peregrinatio, etiam decem leucis procul habitantium fidelium, ad locum dimidia leuca sejunctum a civitate Insulensi in Comitatu Vindascino, tribus autem leucis Avenione. Est enim ibi capella ipsi Sancto dicata, in qua singulis annis miracula propemodum infinita patrantur, in ægris, qui illuc undique afferuntur, præsertim membro aliquo manci vel debiles, sanique revertuntur : unde fit ut non solum ex agris frequentes illuc ducantur processiones, sed etiam ex ipsa Insulensi civitate, quæ idem festum quotannis celebrat, procedens Capitulum Canonicorum ad eamdem capellam, quamvis media, ut dixi leuca, distantem, egrediatur ad cantandum ibi solenne Sacrum. *Ita D. Josephus Richardus de Cambis, Dominus de Fargues in Commentariolo MS. suo de Sanctis, Avenione et in diœcesi Avenionensi specialiter coli solitis.*

DE S. EPIPHANIO EP.

Pag. 44 in fine Capitis 4 adde.

Joannes Baptista Cottelerius, Societatis Sorbonicæ Theologus, cœpit hisce annis utilissimo labore colligere varie dispersa in Bibliothecarum MSS. Græcis Ecclesiæ Græcæ monumenta, eaque Latinitati donare, ac notis illustrare. Horum primus Tomus editus Parisiis an. 1677 a pag. 368 exhibet quemdam librum, de exercitatione seu disciplina monastica beatorum Patrum : *quem ipse, sumpto ex re nomine,* Apophthegmata *vocavit. Pagina autem 426 inchoantur puncta* XVII, *attributa* S. Epiphanio *Cypri Episcopo. Varias ea virtutes commendant ; eleemosynam ultima tria : extremum specimini omnium sumendo satis erit* XVII. Homo ab homine vel ob paupertatem, vel ob usum abundantiæ fœnus accipiens et reddens, gratias quidem habet, verum pudore affectus reddit clam. Dominus vero Deus e contrario ; clam mutuo accipiens, coram Angelis, Archangelis et justis hominibus, retribuit.

Apophthegmata S. Epiphanii.

DE S. GERMANO PATR. CP.

Pag. 154 post num. 5 adde.

NOT. 5 *Plura scire desiderans scripsi ad Claromontani nostri in Arvernia Collegii Rectorem (erat is R. P. Joannes Courboulez) per quem ex ipso loco hoc responsi accepi.* Horum duorum Sanctorum Reliquias indistinctas habemus in armario, intra parietem ecclesiæ excavato, juxta aram principem ad cornu Evangelii ; scilicet præcipua quæque corporum ossa, id est crania, maxillas, fistulas tibiarum ac brachiorum, eaque mensuræ solito longioris. Estque ad eosdem Sanctos devotio populi perquam magna, crebris in quacumque necessitate successibus miraculosis probata ; unde eos etiam habemus pro loci nostri Patronis, qui honor ante S. Antonio Abbati deferebatur. Quin et triduum totum, a die VI Julii inchoandum, habemus eorum honori solenniter dedicatum, instituta ipso primo die processione sub mediam noctem, eadem qua prima translatio facta creditur hora, cum magno numero facularum ardentium, et Presbyterorum etiam ex vicinia convenientium, quorum numerum auget insignis Confraternitas, in æde Divæ Monserratensis erecta. Processio ab una extremitate oppidi transit ad extimos fines suburbii, ubi est sacellum Virgini Consolatrici sacrum, excipiturque a civibus ad stata intervalla militariter distributis. Postera die, simili ordine, eadem instauratur processio

Una cum ossibus Remedii Vapincen.

Processio cum iisdem 7 Julii.

A cessio; in qua Presbyteri duo Sacerdotaliter vestiti ipsam sacram sanctorum ossium capsam, argenteis bracteis eleganter ornatam, humeris deferunt. *addit Recto prædictus, velut testis de visu, duo ex prædictis ossibus esse spectabilia præ ceteris, utpote longitudinis ut minimum sesquipedalis et candoris eximii : de modo vero Translationis eodem factæ hoc solum ibi scriptum inveniri, ex traditione ut apparet, et a tempore non valde antiquo.*

Reliquiæ S. Germani,

Dominus Deus, cujus admirabile nomen est in omni terra, sibi complacuit in urbe Borrensi, eique sacra Sanctorum Germani et Remedii præsidia providit. Cum enim civitas Constantinopolis, ingentium facinorum atrocitate et longi schismatis impietate, divinam vindictam provocaret; eidem Domino, in cujus conspectu pretiosa est mors Sanctorum ejus, placuit ut de profana urbe Sanctorum lipsana et cœlestes Reliquiarum thesauri in regionem sanctiorem transferrentur.* Igitur de urbe, brevi a Turcis diripienda, deque Judæa universa, nutu divino, multa Sanctorum corpora in Franciam traducta sunt. Post recuperatam enim a Francis singulari fortitudine et generosi sanguinis impendio Terram sanctam, quam Dominus Jesus sua præsentia et sanguine olim consecrarat; cum etiam de suis Principibus Balduinum Imperatorem Constantinopoli constituissent, quasi digna suæ militiæ stipendia et præmia, Deo volente, Sanctorum Reliquias elegerunt, et tam dignis exuviis onusti, triumphantes in patriam gloriose sunt reversi; et demum tam præclaris suæ pietatis et beatitudinis servorum Dei trophæis plurima loca selecta exornarunt.* Divus Germanus, Constantinopolis olim Patriarcha Sanctissimus sacrarum Imaginum defensor egregius, beatissimæ Deiparæ cultor præcipuus, dum in Galliam traducitur, nobilis viri pietate studioque laudabili, ipsi sancto Patriarchæ divino consilio Divus Remedius, olim Wapingi in Delfinatu Præsul eximiæ sanctitatis, in transitu comes adjungitur. Cumque veneranda tam Sanctorum Antistitum ossa, per Bortensem urbem trajicerentur (benedictio Deo cœli et Sanctis ejus) ecclesia Bortensis Basilicæ præ ceteris in sacrarium SS. Germani et Remedii et domicilium delecta est in sempiternum.* Pernoctaverat apud Bortenses ductor Reliquiarum BB. Germani et Remedii, et jam prima luce ultra pontem ad aliquot stadia sacrum onus traduxerat; ecce, fausto Bortensibus prodigio, hærere jumentum Reliquiis onustum. Hic ductor urget, sed vano conatu : quis enim divinæ resistat voluntati? Exoneratur jumentum, inque saxo, præsente ad miraculi famam nobilitate, Reliquiarum arca deponitur. Nihilo tamen secius in eodem immoto vestigio hæret animal. Denique ductori, precibus Numen solicitanti, divinæ revelationis lucet radius, Deum scilicet velle ut in templo Bortensi, ritu Christiano, colendæ Sanctorum Germani et Remedii Reliquiæ deponantur.* Mœstus hic quidem et solicitus impense Reliquiarum jactura ductor, se tamen divinæ voluntatis indicio consolans, mittit ex illis qui monasterii Bortensis Priorem moneat prodigii. Prior accurrit : et præsentis miraculi specie obstupescens, Deum in suis Sanctis mirabilem adorat : abitque protinus in templum, cum pompa Christianæ supplicationis et magno devoti populi clerique comitatu rediturus, ut Reliquiæ cum cantibus et dignis honoribus deferantur*. Reversus igitur ad Reliquias Prior, cum magno Christianorum cœtu, quem fama late dissipata exciverat, post preces sanctum Reliquiarum onus de saxo facillime sublevat; jumentum autem, paulo ante immobile, priorem repente ingrediendi facultatem recipit, ipso mirante lætoque ductore. Religiosa vero pompa pioque triumpho elatæ BB. Germani et Remedii Reliquiæ, ad maximum altare deponuntur : et precibus, votis, muneribusque oblatis cultæ, plurima vicissim refundunt in suos cultores beneficia : crebrisque constat miraculis, quod hæc domus Dei est, et porta cœli. Atque deinceps hujus Translationis memoria semper anniversaria solennitate celebrata est.

post captam a Latinis Constantinopolim,

B

translatæ in Franciam,

C

immobiles hærent prope Bortum,

D

ubi et miraculis clarent.

*Hæc qui misit, oppidi Bortensis Curatus, D. Joannes Noellas, indicavit etiam in sex lectiones fuisse partita, quas** distinximus : ipsasque et totum reliquum officium proprium, quod olim forte in usu fuerit, haberi significaret apud quemdam Bortensem Presbyterum, una cum enumeratione multorum miraculorum, prout omnia simul conscribenda curavit R. P. Martin, ex Societate Jesu, in Collegio Aureliacensi tunc degens. Quæ miracula, novis haud dubie accessionibus augenda, si aliquando nanciscamur, libenter dabimus in supplemento.* S. Remedius *colitur* III *Februarii, ex solis fere Martyrologiis notus, æque ac Coepiscopus ejus* S. Tigrides, *de quibus plura discere cuperemus. Interim Bortensibus considerandum relinquo, utrum prægrandia illa duo ossa habeant proportionem cum aliis, nec forte sint alicujus tertii innominati Sancti.*

Ex his descripta quæ sunt petuntur.

AD DIEM XIII.

E

DE S. JOANNE SILENTIARIO.

Pag. 231 *col.* 1 *in fine* adde.

Quod ad collationem Latinæ versionis cum Græco contextu attinet : fuerat ea cœpta, ut vides ex initio Notatorum ad Caput 1. *Sed infortunio quodam evanuit ecgraphum, neque comparuit hactenus : quamvis autem aliud Roma petitum esset, contigit prius absolvi impressionem Latinæ versionis, quam illud afferretur, ergo correctionem ex collatione promissam hic accipe.* NOT. 6

Pag. 232 *num.* 4 *lin.* 6 *a fine.* Gerocomio, *adde,* quod sub B. Eudocia fuit constructum. *Et in Annot.* 1 adde. *De ædificiis autem Eudociæ in Palæstina, in Vita S. Euthymii* 20 *Januarii legitur, quod* quam plurima templa Deo, gerontocomiaque et ptochotrophia tot construxit, quot nec facile quidem numerari possunt. NOT. 7

Pag. 234 *num.* 13 *lin.* 6 postquam capta fuerat Amine, *lege,* Amida *et Annot.* e *sic muta.* Amida *metropolis Mesopotamiæ, quam a situs opportunitate et indissolubili murorum firmitate laudat Theophanes, reddita fuerat Imperatoris Anastasii copiis, Persidem infestantibus, a Cabade Persarum Rege pacis obtinendæ causa an.* 506, *et hactenus Christianis remanserat. Veterem errorem, quo Zinus legerat* Amine, *etiam notavit et correxit Baronius, ad an.* 509 *num.* 7. NOT. 8

F

Pag. 234 *col.* 2 *num.* 17 in imis ambonis subselliis, *lege,* in Narthece, *vel* in atrio, *trifariam enim dividuntur Græcorum templa, qua de re atque in primis de* Narthece (*quæ* Protemplum *Latine dici posset*) *videndum insigne opus Leonis Allatiis* de templis Græcorum recentioribus et Narthece ecclesiæ veteris, *curante Bartoldo Nihusio, sicut et alia plura Allatiana, impressum Amsterdami an.* 1645, *octennio scilicet ante impressa* Συμμικτά. *In* Narthece *autem collocabantur corpora defunctorum, interim dum pro iis officium funebre absolvebatur in templo, antequam efferrentur tumulanda ad cœmeterium. Atque istud ad hunc locum facit.* NOT. 9

Pag. 236 *post hæc verba,* sciat eas quoque fuisse opus orationis B. Sabæ, *sequentia sic redde :* Qui ibi et terram profundam invenerat, et abundantiam pluvialium ex torrente aquarum. Sane cum cœpissent multi secundum torrentem plantare arbores, ubi profundior terra erat, easque tota hieme sedulo rigassent, vix ad unum annum potuerunt plantatas conservare. *Quod autem in Græco dicitur* ὀμβρομιαίων NOT. 10

A ὀμβρομιαίων ὑδάτων, *nescio an non melius legeretur* ὀμβρίμων : *nam* ὀμβρομίαιον *nusquam legi.*

NOT. 11 *Num.* 28 *Corrige totam chronotaxim, secundum textus Græci veritatem, quæ ad numerum annorum* 104 *vere nos ducit. Sic ergo lege :* vigesimo octavo suæ ætatis anno Episcopus ordinatus, sicut supra dixi, absolvit in Episcopatu annos novem : deinde in laura mansit prima vice annis duodecim, quorum sex impendit ministerio Fratrum, sex vero quieti silentii : mansit deinde in eremo Ruba annis sex, ac denique vixit reclusus in cella, in qua usque hodie quiescit, annis juvante Deo quadraginta septem. *Annos sex in Ruba vel non invenit, vel inobservatos præteriit Zinus aut quisquis descripsit Græca, quæ ille secutus est : quare ut ad annos* 104 *perveniat ipse, annos* 28 *ante Episcopatum extendit ad* 38; *et primæ in laura commorationis annos* 12 *contrahit ad annos* 9.

AD DIEM XIV.

NOT. 12 **P***ag.* 264 *col.* 1 *lin. ult.* post, *Mediolani passis hoc die :* adde : *et sic in libro, qui Cómes dicitur a Baluzio,* B *editus denuo post Capitularia, notatur,* II Idus Maji Natale S. Cyriaci Martyris et CCCCIV, qui cum eo passi sunt Mediolani.

DE S. PONTIO M.

NOT 13 **P***ag.* 272 *col.* 1 *lin.* 24 post *Hæc Sirmundus,* adde : *ipsa, quæ olim civitas fuit* Cemelion *Plinio, et in Notitia veteri* Cemela *ac* Cemelanensium civitas *dicitur, itemque* Cemeneleum *et* Cimeneleo, *quo nomine utitur Petrus Jofredus in sua Nicæa, in qua et Episcoporum* Cemelio-Niciensium, *et Abbatum* Monasterii S. Pontii *successionem texit. Ferrarius in Lexico addit, vulgo* Cimies *dici.*

NOT. 13 *Col.* 2 *lin. antepenult.* post *ad nos transmisso,* adde. *Stephanus Baluzius in notis ad eadem S. Pontii Acta, tom.* 2 *Miscellaneorum edita ex duplici Codice Bibliothecæ Colbertinæ, indicat Puteanum MS. hodie extare in Bibliotheca Regia, miraturque Salmasium, qui hoc ipso MS. usus in suo Trebellio Pollione pag.* 276, *auctorem facit* Eutropium, *cujus nulla ibi mentio. Nos Miscellanea ista serius nacti, hic porro ex eis notabimus aliqua : uti etiam ex Nicæa Petri Jofredi prælaudati; quam licet pridem haberemus, ab ipso auctore nobis* C *missam, serius tamen quam oportuisset ejus sumus recordati. Hic vero auctor etiam habuit eadem vetustissima Acta ex MSS. ecclesiæ S. Pontii Lantuscæ, ab Honorato Martelli S. Pontii Abbate ad se missa, ex quibus novam ipse vitam novo stylo composuit.*

NOT. 14. *Tumulus S. Pontii :* *Pag.* 273 *Lin.* 9 *post* XXIII *Maji,* adde, *Jofredus* S. Syagrium *appellat, et in Annotationibus ad Vitam S. Pontii pag.* 82 *asserit, quod* tumulus S. Pontii extat in media ecclesia, in modum cryptæ efformatus, in quo præter sacra ejus ossa, creduntur etiam SS. Syagrii et Anselmi lipsana tumulata. *Hunc vero* Anselmum *putat ipse, ex Lerinensi Abbate, ad* XVIII *Maji recolendo, factum Episcopum Cimeliensem. De tumulo autem jam dicto ait,* marmoreum *esse, supraque hujus modi inscriptionem.* DOMINO. KAROLO. REGE. FRANCORUM. ET. LANGOBARDORUM. PATRICIUS. ROMANORUM. DOMINO. SANCTO. PONTIO. MARTYRI. TEMPORIBUS. IMPERAT..... ADVOCATUS EP. IS..... INSTAURAV..... reliqua, *inquit,* æque male castigata ac barbaricis signata notis, recto sensu divinare non licuit. *Ait etiam, in dicto* S. Pontii *monasterio haberi totum ejus Officium, ex quo antiquitatis gratia excerpitur.*

ANTIPHONA AD MAGNIFICAT. D

Vetus de eo officium **O** Martyr insignis, Beatissime Ponti, qui prædicatione divina Romanorum Principes, ad veritatis perduxisti viam, et tyrannorum superato tormento, felici victoria laureatus exultas in gloria ; nostra precamur tua intercessione lava facinora, quo tecum valeamus in æternum decantare Alleluia.

AD BENEDICTUS

Athleta Martyr Pontius, bellator invictissimus,
Dira ferens supplicia transvectus est in gloria.
Ense truncato capite, renitens diademate,
Olim consultor patriæ, jamjam senator gloriæ :
Lava nostra peccamina optata prece sedula,
Quo tecum laudes perpetes canamus inter Cœlites.

ORATIO IN DIE FESTO.

Deus, qui nobis venerabilem Martyris tui B. Pontii passionem annua concedis celebritate venerari ; quæsumus, ut sicut ille, constanter pro nominis tui confessione agonizaando, æternæ beatitudinis gloriam percipere meruit, ita ejus patrociniis ad immortalem triumphum mereamur pervenire. Per Dominum etc. E

ALIA PER ANNUM.

Propitiare quæsumus, Domine, nobis famulis tuis, per hujus sancti Martyris tui Pontii et aliorum Sanctorum tuorum, qui requiescunt in præsenti ecclesia, merita gloriosa, ut eorum pia intescessione ab omnibus protegamur adversis. Per Dominum etc.

Pag. 274 *col.* 1 *post lin.* 4 adde. *Jofredus;* Ad littora Colobreriæ in Provincia delatum *esse caput* NOT. 15 *ait,* unde successu temporis ad monasterium S. Victoris Massiliense translatum fertur. *Littora Colobreriæ ubi sint nescio :* Colobrious *oppidum Provinciæ est, sed mediterraneum in confinio Delphinatus. De istis ergo aliisque similibus certiora et distinctiora monumenta requirimus. Nunc variantes Colbertini codicis lectiones, quæ quidem notatu digniores videntur, breviter accipe.*

Num. 2 *lin.* 21 in prope positam domum *Baluz.* in propriam domum.

Num. 3 *lin.* 17 inquiens, *lege,* inquirens.

Num. 5 *lin.* 22 ut hi qui in domo nostra sunt. F *Bal.* quod ii.

Num. 6 *lin.* 3 erat enim annorum viginti, *Colbertinus Codex unus et Jofredus,* duodeviginti : *quod autem* in Curiam perductus *dicitur, idem Jofredus amplificat et immutat dicens, quod ibi fuit,* ea qua pater Romanæ Præfecturæ dignitate insignitus, *sed hoc Acta non habent de alterutro, nec de filio omnino est credibile.*

Lin. 8 diversa plebs : *ita omnia MSS. excepto uno, unde Baluzus legit,* Romana plebs.

Num. 7 *lin.* 6 Ipse est millesimus annus. *Bal.* expleto millesimo anno.

Num. 8 *lin.* 13 *post* expulsus est, *addit Colbert. unus* a Jano.... hospitio est receptus.

Pag. 277 *col.* 1 *post Annot.* d adde. *Nobiscum hic facit Baluzius, neque putat animadversione dignum esse, quod punctum hoc desit in Mombritio, utpote mutilata solum Acta repræsentanti.*

Ibid. col 2 *num.* 10 *lin.* 11 Cimelia, *Baluzio* Cymela *est.*

Lin. 28 piorum Principum, *eidem* priorum Principum.

Ibid. num. 11 *lin.* 18 Diis ceremoniari. *Notat Baluzius ex Passione S. Cypriani eamdem omnino phrasim, quam*

A *quam et S. Augustinus transcripsit, explicat autem alia ejusdem Passionis vetus lectio*, Diis sacrificare

Pag. 277 *num.* 12 *lin.* 3 lardum, *Jofredus et Baluzius* cardum, *MS. S. Maximini* Carduos : *et hos ferreos cruciatui faciendo idoneos novimus :* lardum *autem sive arvinam porcinam æque ac picem liquefactam vel resinam Martyrum capitibus aut membris infundi.*

Num. 13 *lin.* 9 cum taureis nervis. *Bal.* et nervicis, *sic lib. Judicum* 16, 7 nervicei funes *nominantur, ex nervis animalium texti, sicut* Taureæ *ex cruda tauri pelle scinduntur. Jofredus videtur in suo MS. legisse* cum tauris, *quando dicit quod ursi in sanctum immissi sint,* quasi tauris suppetias allaturi : *quod sensum nullum facit, scuticis autem incitari ad cursum et rabiem feras, notum est.*

Col. 2 *lin.* 15 elusit : *plura MSS.* elusit.

Pag. 278 *Num.* 15 *lin.* 6 *a fine* in saxo quod rivulo imminet decollate. *Jofredus legit,* quod multum eminet, *deinde hæc addit.* Est id saxum imminens (ut diserte habet Vincentius Belluacen.) Pauloni, inferius decurrenti ex superiori parte monasterii, extra antiqua urbis Cemenelensis mœnia, eoque loci forsitan extremo damnati supplicio pœnas daturi ducebantur. B Ibi visuntur antiqui sacelli, eidem Pontio Martyri dicati vestigia : e cujus regione aliud sacellum temporis incuria lapsum, Divo Aygulfo Martyri et Abbati Lerinensi quondam sacrum conspicitur.

DE S. PACHOMIO AB.

NOT. 16 *Pag.* 289 *col.* 1 post, *ipso in loco Presbyter ;* dele sequentia, et hæc substitue. *Libellum ejus, Marco et Liviæ Centurioni dedicatum, impressumque Genuæ anno* MDCLXV, *misit ad nos R. P. Joannes Stephanus Fliscus, Genuensis Collegii superioribus his annis Rector : ubi hæc ad calcem relata, quæ Latine reddo.* Post longa temporum spatia, Deo, cui venti et mare obediunt, ordinante, navis quædam tempestate jactata pessimeque habita applicuit ad Portum-Veneris; vel potius ejusdem jam confractæ trabs grandior, quæ hodieque supra Fontem Baptismalem servatur, ad gratam beneficii ea mediante accepti memoriam testandam, licet ætate marcida et cariosa. Excavatus in trabe loculus continebat insignes Reliquias, pluribus fasciis involutas partim, partim eburneis veteris operis et variarum formarum pyxidibus inclusas, bene multas, distinctas quasque nominibus suis in pergameno descriptis, quæ pio furto subtractæ manibus infidelium, civitatem Cæsaream obtinentium, C destinabantur in Italiam : quarum hunc catalogum accepi ex Registro Eminentissimi Domini Stephani S. R. E. Cardinalis Durratii, Archiepiscopi nostri, anno MDCXLIV die II Novembris diœcesim lustrantis.

Intra fragmen navis allatum Casarea

Imprimis tres partes palmares de vero ligno Dominicæ Crucis, quarum una, cruci auræ inclusa, ex inscriptione intelligebatur fuisse ea, quam Constantinus Magnus secum deferre solebat ad prælia : aliæ duæ crucibus claudebantur argenteis, devotaque imagine Crucifixi ac variis gemmis et unionibus ornabantur.

Corpus integrum S. Pachomii Abbatis, in capsa argentea satis grandi compositum, excepto capite.

cum variis Reliquiis,

Maxilla cum tribus dentibus, in capsa argentea minori, sed pulchra, quæ notabatur esse de corpore S. Simeonis justi senis.

Pars notabilis de capite S. Proto martyris Stephani, in busto argenteo.

Digitus S. Andreæ Apostoli, intra manum argenteam.

Quinque capsellæ eburneæ, operis musivi in triginta loculos varii artificii formæque argento interlucente distinctæ, in quibus continebantur Reliquiæ sequentes.

De Spongia Dominica pars nonnulla. D

Deus unus S. Joannis Baptistæ.

Ossa integra unum ex humero S. Petri, alterum S. Bernardi, tertium S. Laurentii : ex costis S. Luciæ et Catharinæ Virginum Martyrum partes notabiles; os item integrum et supra mensuram communem grande S. Christophori Martyris.

Partes notabiles ex corporibus SS. Petri, Pauli, Bartholomæi et Jacobi Apostolorum. Item SS. Martyrum Dionysii Areopagitæ, Sebastiani, Januarii, Restituti, Marcellini, Luciani, Lauriani, Boni Presbyteri Romani, Crumatii, Theophili, et unius ex quatuor Fratribus Minoribus, martyrizatis in India, atque aliorum.

De sanctis Confessoribus Hieronymo, Nicolao Episcopo, Eusebio, Gaudentio, Episcopo, Benedicto, Francisco, et aliis.

De sanctis Virginibus Clara, Martina, Barbara, Elisabetha Candida, Christina, undecim Millibus, de sanguine S. Margaretæ et lacte quod vice sanguinis ex collo S. Catharinæ profluxit.

Hactenus notitia illa, explicans quo in statu et quales hodiedum sint Reliquiæ in Portu Veneris ; sed nihil distinguens inter eas, quæ cum corpore S. *Pachomii sunt advectæ, et alias aliunde acceptas plures,* E *quas vel ex ipsis nominibus intelligimus de transmarinis partibus non advenisse. Est etiam inter eas capsula Reliquiarum, anno* MDL *Hierosolymis ablatarum a Ferrando de Lamoratis, uno ex majoribus Juliani; qui deinde addit :* Eductæ ex concava trabe Reliquiæ, aliquanto tempore asservatæ fuerunt in arca ferrea, firmiter clausa, quoad littoribus nostris pax serena fulsit, victricibus Genuensium armis acquisita; ædificataque est capella marmorea, quæ hodie admirationi est advenis accolisque, ad cœlestem istum thesaurum honorandum devote accurrentibus, non sine fructu multiplicium gratiarum a Sanctis relatarum. *Hactenus Julianus, nullum ut facile videre est antiquum scriptum nactus, unde distinctior notitia haberetur de tempore et modo, quo trabs prædicta illuc appulit, nisi quam tradita per manus incolarum memoria conservabat.*

quibus sacellum marmoreum extructum.

Pag. 319 *col.* 1 quam servitutem miseram possumus appellare; *in ecgrapho Græco scriptum erat* δουλίαν *pro* δολίαν, *quo correcto, corrigenda est etiam interpretatio hoc modo,* quæ fraudulenta est. NOT. 17

Pag. 337 *num.* 15 *lin.* 23 Quadraginta : *Græce* μ', *mallem tamen* Octoginta *(ut respondeat numeurs ei, quem respondens Pachomius exprimit) vel pag. sequ. col.* 2 *lin.* 4 *pro* Octoginta. *Græce* π', *legi* quadraginta. NOT. 18 F

Pag. 338 *num.* 17 *lin* 31 Intellexit quippe ista quæ descripsimus *etc. mallem conformius ad Græcum textum sic legi.* Et ista quidem solum erunt figura eorum, quorum hæc scribentes jam videmus initia, quomodo scilicet futurum sit, ut qui mali sunt promoveantur ad Fratrum regimen, et imperiti disciplinæ obtineant potestatem in monasteriis et pro prælatione decertent, ac deteriores persequantur bonos, ita ut hi nequeant fidenter consistere in cœnobio, divinaque (ut sic loquar) vertantur in humana. NOT. 19

Pag. 339 *Annot.* b *adde : supplevimus tamen ex MS. Florentino loca duo,* [ ] *diverso charactere inclusa. Quoad Græcum hujus versionis contextum, consequens erat, ut is ex eodem MS. Romano daretur, idque factum voluimus : sed intercurrente mora temporis, defluxit memoria curandæ mutationis, et Florentinum ecgraphum prosecutus est typotheta : quare hic necessarium ducimus Romani contextus, quem Latina versio exprimit, diversam a Florentino lectionem hic consequenter subjungere.* NOT. 20

Pag. 56* *col* 2 *lin.* 14 *post* ἐθήκατε *adde.* Ὁ δὲ Παχούμιος NOT. 21

A χούμιος ταῦτα ἀκούσας ἀπέβλεψεν εἰς τὸν νεανίσκον καὶ εἶπεν.

lin. **20**, *post* οὐκ ἐκλείψει, *sic progredere :* ἀλλ' ἕως συντελείας τοῦ αἰῶνος τούτου διατηρηθήσεται ἐπὶ τῆς γῆς· πλὴν οἱ μέλλοντες ὀλίγοι σώζεσθαι ἐν τοῖς ἐσχάτοις καιροῖς ἀπὸ τῆς πολλῆς ὁμίχλης ὑπὲρ τοὺς ἄκρως νῦν τὴν ἀρετὴν ἐξασκοῦντας εὑρεθήσονται· διότι οἱ νῦν ἔχοντές σε ὡς φωστῆρα πρὸ ὀφθαλμῶν αὐτῶν εὐχερῶς τὴν ἀρετὴν κατορθοῦν δύνανται· οἱ δὲ μεταγενέστεροι ἐν αὐχμηρεῖ τινι εὑρεσκόμενοι καιρῷ, ἐν τῷ μηδένα καθηγεῖσθαι αὐτῶν τῶν ἐπὶ τὸ φῶς τῆς ἀληθείας ὁδηγούντων, δυσχέρειαν οὐ μικρὰν πρὸς τὴν τοῦ καλοῦ ἐργασίαν ἕξουσιν. Ἐὰν οὖν οἱ τοιοῦτοι, προαιρέσει οἰκείᾳ ἀποπηδήσαντες τοῦ γνώφου τῆς δικαιοσύνης ἀγαπήσωσιν, καὶ τούτῳ ἐμβιωτεύσωσιν, ἀμὴν λέγω σοι, μετὰ τῶν πάνυ ἄκρως νῦν τὴν κατὰ τὴν ἀρετὴν πολιτείαν μετερχόμενοι στήσονται, ὁμοίως τούτοις τοὺς αἰωνίου ζωῆς ἀξιούμενοι, καὶ τῶν οὐρανίων ἀπολάυοντες ἀγαθῶν. Καὶ ταῦτα εἰπὼν εὐθέως ἀνήλυθεν εἰς τὸν οὐρανὸν, ἀνεωχθέντος αὐτοῦ αὐτῷ, καὶ τοῦ ἀέρος φωτισθέντος φωτὶ, οὗ τὴν δόξαν ἀδύνατον ἀνθρωπικῶς ἐκφρασθῆναι λόγῳ. Θαυμάζοντος δὲ τοῦ γέροντος ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἀποκαλυφθεῖσιν αὐτῷ, οὔπω τε τῆς τῶν φανερωθέντων αὐτῷ καταπλήξεως ἀπαλλαγέντος, ἀνέστησαν οἱ Ἀδελφοὶ τάς νυκτερινὰς λειτουργίας ἐπιτελέσοντες· οἷς B συμπαραμείνας ὁ Μακάριος μεχρὶ τέρατος τῶν εἰθισμένων αὐτοῖς λειτουργιῶν· ἑωρακώς τε μετὰ ταῦτα καθεσθέντας αὐτοὺς, καὶ ἐκδεχομένους παρ' αὐτοῦ διδασκαλίας λόγον, ἀνόιξας τὸ στόμα αὐτοῦ λέγει αὐτοῖς.

Ἀδελφοί μου, ἕως ἂν ἔχωμεν τὴν πνοὴν ἡμῶν ἐν ταῖς ῥισὶν, ἀγονισώμεθα ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ἡμῶν, ἵνα ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς ἀνάγκης μὴ εὑρεθῶμεν μεταμελώμενοι ἀνώνητα· ἐργασώμεθα προθύμως τὴν ἀρετὴν ἀγαπητοὶ, φύγωμεν ἀπὸ παντὸς εἴδους ἁμαρτίας, καὶ πάσῃ δυνάμει τὸ ἀγαθὸν διώξωμεν, ὅπως τῶν ἐπαγγελθέντων τοῖς ἁγίοις ἀγαθῶν καταξιωθῶμεν. D

Pag. **342** *col.* **1** *post alia Annotata, adde cum respectu ad num.* **29** *et nonem* Jonæ. Jonas *hic, ex Lipomano innotuit Baronio, dignusque est visus, cui (nullius veteris scripturæ exemplo præeune) locum daret in hodierno Romano, diem ad id legens* XI *Februarii, ubi de ipso egimus.* NOT. 22

DE S. APRUNCULO.

P*ag.* **369** *col.* **2** *post num.* **5** *adde*

Gregorius Turonensis lib. **2** *cap.* **36** *successorem ejus designat* S. Eufrasium Episcopum, qui quondam Aprunculo Divionensi successerat. *Et clarius utriusque Episcopi tempus Sedis ita indicat lib.* **3** *cap.* **2**. Apud Arvernos, post obitum B. Aprunculi, S. Eufrasius duodecimus Episcopus habetur. Hic quatuor annos post Chlodovei obitum vixit, vicesimo quinto Episcopatus sui anno transiens. *Ostendimus alibi Chlodoveum vita functum esse* XXVII *Novembris anni* DIX : *unde inferimus* S. Aprunculum *ad æternam vitam migrasse circa annum* CCCCLXXXVIII *aut sequentem. In tractatu de Sanctis Ecclesiis et monasteriis Claromontii, ab auctore Anonymo circa annum* DCCCCL *scripto, et a Joanne Savarone edito lib.* I *cap.* **13** *de sepultura ejusdem sancti ista traduntur* : In ecclesia S. Stephani, altare S. Stephani, ubi S. Namacius, et S. Quintianus, et S. Aprunculus, et S. Felix, et alia Sanctorum corpora, quorum nomina nescimus, quiescunt.

NOT. 23 *Tempus Sedis.*

Corpus sub altari. E

GRÆCA TOMI TERTII

ΔΙΗΓΗΣΙΣ ΕΥΣΕΒΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΒΙΟΝ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΑ ΘΑΥΜΑΤΑ

VIDE PAG. 26

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ Π. Η. ΦΙΛΙΠΠΟΥ

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΟΔΙΩΚΤΟΥ.

Ex MS. Codice Bibliothecæ Vaticanæ* XII *Maji.

CAPUT I

Parentibus divitibus et Christianis

Κατὰ τοὺς καιροὺς Ἀρκαδίου τοῦ Βασιλέως, ἐγένετό τις ἀνὴρ ὀνόματι Θεοδόσιος ἐν τῇ τῶν Θρακῶν ἐπαρχίᾳ, γένους μὲν τυγχάνων ἐκ τῆς τῶν Σύρων διαλέκτου· λαβὼν δὲ γυναῖκα ἐδαίσιμόν τινα, καλουμένην Αὐγίαν, ὁρωμένην τε καὶ αὐτὴν ἐκ τῆς τῶν Ῥωμαίων μεγαλοπόλεως. Ἦσαν δὲ ἐν εὐπορίᾳ πολλῇ, ἔν τε ὑπηρεσίᾳ οἴκου, καὶ εἰς τὰ λοιπὰ αὐτῶν ἅπαντα B κτήματα· ἦσαν δὲ φοβούμενοι τὸν Θεὸν, καὶ φυλάσσοντες τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἐν πᾶσιν.

post filios tres submersos,

2 Ὑπῆρχον δὲ αὐτοῖς υἱοὶ τρεῖς, οἵ τινες τὰ προσόντα αὐτοῖς χρήματα ἐδιοίκουν ἐν ἀγορασίᾳ κτηνῶν παντοίων, ἔν τε Γαλατίᾳ, Καππαδοκίᾳ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἀσίᾳ, καὶ τὸν ἅπαντα χρόνον διατελοῦντες ἐν τῇ πραγματείᾳ. Τῇ ἡμέρᾳ τῆς ὑψώσεως τοῦ τιμίου σταυροῦ οὖν εἰσήρχοντο, μετὰ καὶ τῆς προσούσης αὐτῆς ἀγορᾶς, ἐν τῇ πόλει Κωνσταντίνου, ὡς ὄντων ἐκεῖσε καὶ τῶν αὐτῶν γονέων, ἐπιτελοῦντες ἅμα τὴν ἑορτήν. Ἐν μιᾷ δὲ τοῦ ἔτους μηνὶ Σεπτεμβρίῳ συγκαταλαμβανούσης τῆς ἑορτῆς τοῦ τιμίου ξύλου τοῦ σταυροῦ, ἐρχομένων αὐτῶν ἐπὶ τὸν ποταμὸν τὸν καλούμενον Σάγαριν, τοῦ διαπεράσαι τὰ τῆς πράσεως αὐτῶν θρέμματα, αἰφνηδίως κατελθὼν ῥευματώδης ὁ ποταμὸς σφόδρα, ἀφήρπασεν αὐτοὺς ἅμα τῶν θραμμάτων. Ἀπαγγελθὲν δὲ τὸ συμβεβηκὸς αὐτοῖς τῷ πατρὶ αὐτῶν καὶ τῇ μητρὶ, ἐλυπήθησαν λίαν, καὶ ηὐχαρίστησαν τῷ Θεῷ κατὰ τὸν μεγαλόψυχον Ἰὼβ, λέγοντες οὕτως, Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος. Τῆς δὲ λύπης τὸ κέντρον δεξαμένη ἡ μήτηρ αὐτῶν, ἀνυπομόνητος ἦν νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἐσκέπτετο δὲ καὶ λαθρέως τοῦ ἑαυτῆς ἀνδρὸς ἀποδράσαι, καὶ ἐπανακάμψαι ἐπὶ τὰ γονικὰ αὐτῆς ὥρια, ἤγουν εἰς τὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπαρχίας. Ὁ δὲ αὐτῆς ἀνὴρ Θεοδόσιος οὐκ ἐπαύετο, νυκτὸς καὶ ἡμέρας συνάξεις περὶ αὐτῶν ποιῶν, καὶ εὐποιίας πλείστας.

C

nasciturus matri prædicitur:

3 Ἰδὼν οὖν ὁ Κτίστης καὶ Δημιουργὸς τὸν θερμὸν αὐτοῦ πρὸς Θεὸν πόθον, παραμυθεῖται νυκτὸς κατ᾽ ὄναρ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ Αὐγίαν, ὡς ἐν σχήματι γηραλαίου ἀνδρὸς γενομένου, καὶ λέγοντος αὐτῇ· Ἵνα τί οὕτως ἀμεταθέτως κόπτεσαι περὶ τῶν τέκνων σου; ἢ οὐκ ἐπίστασαι ὅτι ὁ ἐπὶ νεκρῷ ἀσυγκρίτως πενθῶν, τὸν Θεὸν παροργίζεται; Καὶ πάλιν λέγει οὕτως, ὅτι Εἰ προσῆλθες Κυρίῳ δουλεύειν, ἑτοίμασον τὴν καρδίαν σου εἰς πειρασμόν· Καὶ πάλιν γέγραπται, Εἰ ποιεῖς ἀγαθὸν, δέχου καὶ τὸν εἰς τοῦτον πειρασμὸν, ὃν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος, καὶ παιδεύει. Ἰδοὺ οὖν περίελε τὴν θρηνώδη σου στολὴν, καὶ διαναστᾶτα, ἄλειψόν σου τὴν κεφαλὴν ἐν ἐλέῳ, καὶ ἐν ἱλαρώτητι καρδίας σου νῆψαί σου τὴν ὄψιν, καὶ περιβαλοῦ τὰ στόλιά σου τὰ ἐν Ἐκκλησίᾳ, καὶ φύρασον τρεῖς ἄρτους ἀπὸ σεμηδάλεως, καὶ πρόσφερε τῷ Θεῷ τὰ δῶρά σου ἐν χαρμονῇ, καὶ σύνελθε τῷ ἀνδρί σου, καὶ παραμύθυσον αὐτὸν, καὶ ἰδοὺ ἔστωσάν σοι τὰ δῶρα εἰς ὁλοκάρπωσιν θυμιάματος. Καὶ ἀναστᾶσα ἡ ἀληθῶς ἐπηυγασμένη τῷ θείῳ Πνεύματι, πεποίηκεν οὕτως, καὶ περιῆλεν τὸν χειτόνα αὐτῆς τὸν θρηνώδη, καὶ ἐνεδύσατο τὰ στόλια ἑαυτῆς τὰ ἐν Ἐκκλησίᾳ. καὶ ἤλειψεν τὴν ἑαυτῆς κεφαλὴν, καὶ ἐνίψατο τὴν ἑαυτῆς ὄψιν, καὶ ἐφύρασεν τρεῖς ἄρτους ἀπὸ σεμηδάλεως, καὶ προσέφερεν τὰ δῶρα αὐτῆς τῷ Θεῷ, ἅμα τῷ ἑαυτῆς ἀνδρὶ λέγουσα οὕτως· Ζῇ Κύριος, ἀπὸ τοῦ παρόντος οὐκ ἔσται ἐν ἐμοὶ θλίψις περὶ τῶν τελευτηκότων μου τέκνων· ἀλλ᾽ ἐσώμεθα, Κύριέ μου Θεοδόσιε, ὡς ἐν τῇ νεαρᾷ ἡλικίᾳ ἡμῶν, λατρεύοντες τῷ Κυρίῳ, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ διατηροῦντες πλείονος· καὶ δυνατός ἐστιν ὁ Θεὸς δωρήσασθαι ἡμῖν πρὸς παραμυθίαν ἓν τέκνον ἀντὶ τῶν τελευτησάντων ἡμῶν τριῶν τέκνων· ἔν τινι καταλύψωμεν τὸ διατηρεῖν ἀντὶ ἡμῶν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, καὶ ποιεῖν τὰ θελήματα αὐτοῦ, τοῦτο γάρ ἐστι E πληρεῖν τοὺς φοβουμένους αὐτόν.

21 annum agens fit Diaconus:

4 Καὶ ἡνίκα ἔγνω πάλιν Θεοδόσιος τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, ἡ συλλαβοῦσα ἔτεκεν ἄῤῥεν, καὶ ἐπωνόμασεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Φίλιππον. Τοῦ δὲ παιδὸς ἀπογαλακτισθέντος καὶ γενομένου ἑπταετοῦς χρόνου, προέκοπτεν ἐν τῇ διατριβῇ, ἔν τε παιδείᾳ καὶ σοφίᾳ καὶ γνώσει. Ἦν δὲ τὸ παιδίον συνετὸν σφόδρα, καὶ ἀποκείρασα αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἐκλήρωσεν αὐτὸν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Καὶ δὴ γεγονότος αὐτοῦ εἴκοσι καὶ ἑνὸς χρόνου, κληροδοτεῖ αὐτὸν Διάκονον· ἦν δὲ τῇ ἡσυχίᾳ καὶ τῇ γνώσει προκόπτων, ἄγρυπνος διαυγάζων νύκτα τὴν ὅλην ἐν τῇ Συριακῇ διαλέκτῳ, ἀδιαλύπτως τῇ ἐκκλησιαστικῇ παιδευόμενος ἐπιστήμῃ. Πολλαχῶς δὲ ἔλεγεν αὐτῷ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, Τέκνον ἐμὸν γλυκύτατον, εἰ ἦν σοι δυνατὸν ἀπελθεῖν ἐπὶ Ῥώμην, ἔνθα ἅπαν μου τὸ συγγενές ἐστιν, ἵν᾽ ἔχει ἰδέσθαι τοὺς ἐκεῖσε ναοὺς μεγίστους, καὶ καταστάσεις ἱερέων, καὶ μοναστῶν σύνταξιν, σύνεσιν ἀσκητῶν, ἐγκράτειαν καὶ ἀγρυπνείαν καὶ διάθεσιν λαϊκῶν, ἐν φόβῳ προσερχομένους τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ φρικτῶς παρισταμένους τῷ βήματι τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας, ὡς ἐπὶ βήματος Θεοῦ, οὕτως συγκλίνοντας τὰς ἑαυτῶν κεφαλὰς κάτω. Ἐκεῖσε οὐκ ἔστιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μωμιτόν τινα εἰσελθεῖν, ἢ ψιθυρισμοῦ τινος ἢ γέλωτος ἅψασθαι· ἀλλὰ πάντας ἐν συνέσει καὶ φόβῳ Θεοῦ παρισταμένους, ὡς προείρηκα, ὡς αὐτῷ τῷ βήματι τῷ φρικτῷ τοῦ Θεοῦ παρισταμένους.

edoctus a matre pietatem Romanorum,

F

ejusque coram videndæ motus desiderio,

5 Ὁ δὲ θείῳ ἔρωτι πυρωθεὶς, ἐτιτρόσκετο αὐτοῦ ἡ καρδία, καὶ ὅλος ἐν ὅλοις εἵλκετο πόθῳ πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ πάλιν συνεστέλλετο φόβῳ διὰ τὸ μὴ λυπῆσαι τοὺς ἑαυτοῦ γονεῖς, εἶχον γὰρ αὐτὸν παραμυθίαν πολλὴν ἀντὶ τῶν τελευτησάντων τριῶν τέκνων. Ὁ δὲ καθήμενος πολλάκις μετὰ τῶν ἑαυτοῦ γονέων, σχετικῶς ἔλεγεν, Εἴθέ με ἀπελθεῖν ἐν Ῥώμῃ, καὶ ἰδέσθαι τὴν σύνταξιν Πέτρου τοῦ ἀποστολικοῦ Πατριάρχου, καὶ ἀξιωθῆναι τῆς αὐτοῦ θείας μεταδώσεως, καὶ εἰ δυνατὸν παραυτὰ τελευτῆσαι. Ἦν δὲ ὁ Φίλιππος ἐν ἀθυμίᾳ πολλῇ περὶ τούτου, καὶ ἀποστέλλει τῷ πατρὶ αὐτοῦ τινας ἐκ τῶν γειτνιαζόντων αὐτῷ φίλων, παράκλησιν ποιούμενος τοῦ ἀποσταλῆναι παρ᾽ αὐτοῦ ἐν Ῥώμῃ· καὶ εἴθ᾽ οὕτως, μετὰ τὸ ἀξιωθῆναι αὐτὸν τῆς ἀποστολικῆς προσκυνήσεως καὶ συντάξεως, αὐτίκα ἐπανακάμπτειν εἰς τοὺς ἑαυτοῦ γονεῖς. Ὁ δὲ Θεοδόσιος, ἰδὼν τὸν πρὸς Θεὸν ἀμετάθετον πόθον τοῦ παιδὸς, κρατήσας αὐτὸν τῆς χειρὸς, καὶ εὐξάμενος αὐτῷ τῇ Συριακῇ διαλέκτῳ, βλέπων κατὰ ἀνατολὰς, ἐφθέγξατο οὕτως· Ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραὰμ, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακὼβ, εἰς τὰς ἁγίας σου χεῖρας παρατίθημι τὸν δοῦλόν σου, ὡς βούλει αὐτὸς ὡς ἀγαθὸς μελέτω σοι περὶ τούτου. Καὶ ἀσπασάμενος αὐτὸν, ἀπέστειλεν αὐτὸν λαθρέως τῆς αὐτοῦ μητρὸς, μὴ θαρρήσας αὐτῇ τι περὶ τούτου.

dimittitur a patre:

tempestate jactatur:

6 Ὁ δὲ τῇ βουλῇ τοῦ Θεοῦ ἀποπλεύσας, φθάνει τὰ μέρη Ἰταλίας· καὶ ἐπανιστᾶται αὐτοῖς κλύδων τρικυμίας θαλάσσης. Καὶ στὰς ὁ Φίλιππος, λέγει· Κύριε ὁ Θεὸς,

εἰς

AUCTORE EUSEBIO EX MS.

A εἰς τὰς ἁγίας σου χεῖράς με παρέδωκεν ὁ ἐμὸς γεννήτωρ, μὴ συναπολέσῃς με τῷ ἀνυποστάτῳ ὕδατι τούτῳ, καθὼς, καὶ οἱ ἀδελφοί μου ἐτελεύτησαν ἐν τῷ ὕδατι τοῦ χειμάῤῥου· ἀλλὰ, εἰ καὶ θέλημα σόν ἐστιν, πρῶτον τύχω τῆς ἐπιθυμίας μου, καὶ εἶθ᾽ οὕτως γενέσθω ὡς σὺ κελεύεις· καὶ μὴ διὰ τὰς ἁμαρτίας τελευτήσωσιν οἱ σύν μοι ἄνδρες ἐν τῷ πλοίῳ τὸν ἀριθμὸν ὡσεὶ τρεῖς καὶ δέκα. Καὶ παραυτίκα πάντες ἐτράπησαν ὡς ἐν ὕπνῳ, καὶ ἐπιφαίνεται αὐτοῖς ὁ Ἀπόστολος ὡς ἐν σχήματι τοῦ Πάπα, λέγων τῷ ναυκλήρῳ, Θωμᾷ· Σπεῦσον, ναύκληρε, καταλαβεῖν τὴν Ῥώμην, φέρων μετά σου καὶ Φίλιππον τὸν Διάκονον, ἐπειδὴ χρείαν αὐτοῦ ποιοῦμαι. Καὶ παραυτὰ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη, καὶ διεσώθημεν πάντες τῇ πρεσβείᾳ τοῦ Ἀποστόλου.

apparente S. Petro Romam pervectus

7 Καὶ δὴ μεθ᾽ ἡμέρας τρεῖς καταλαβόντων ἡμῶν τὴν Ῥώμην ἡμέρᾳ Κυριακῇ, ἐξελθὼν Φίλιππος ἅμα Εὐσεβίῳ τῷ μοναχῷ, ἔρχονται ὁμοθυμαδὸν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Καὶ στάντων ἀμφοτέρων ἐπὶ τὰ εὐώνυμα τοῦ ναοῦ, ἔνθα τὸ τέμπλον τῆς Ἐκκλησίας ἐστὶν, αὖθις κατὰ θείαν οἰκονομίαν ἀποκαλύπτεται τῷ Πάπᾳ· καὶ ἀποστείλας ἕνα τῶν Διακόνων, λέγει αὐτῷ, Ἄπελθε ἐπὶ τὰ εὐώνυμα τοῦ ναοῦ, καὶ εὑρήσεις Διάκονον φοροῦντα φελόνιον σὺν ἑτέρῳ μοναχῷ, κάλεσον αὐτὸν λέγων, Σύνελθε ἡμῖν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ συλλειτούργησον. Ὁ δὲ τὸ διαταχθὲν αὐτῷ πληρώσας, κρατήσας αὐτὸν τῆς χειρὸς, ἤγαγεν αὐτὸν πρὸ τοῦ ἄμβωνος· οὐκ ἦν δὲ ἐπιστάμενος τῇ ῥωμαϊκῇ διαλέκτῳ λέξαι ῥῆμα, ἀλλ᾽ Εὐσέβιος ὁ μοναχὸς τὰ διαλεγόμενα αὐτῷ καθερμήνευεν τῇ Συριακῇ διαλέκτῳ, ἦν γὰρ ἐπιστάμενος καὶ Συρίκα· Ὁ δὲ δηλοῖ τῷ Πάπᾳ διὰ τοῦ Διακόνου, Συγχώρησιν ποίησον Δέσποτα τῷ δούλῳ σου, ἐπεὶ οὐκ ἐπίσταμαι τῇ Ῥωμαΐδι γλώττῃ λέξαι ῥῆμα ἓν καὶ μόνον. Ὁ δὲ Πάπας τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐκτείνας, καὶ κατασφραγίσας αὐτὸν, λέγει· Ἐπὶ τῷ ὀνόματι Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἄνοιξον τὸ στόμα σου, καὶ φθέγγου ἐν τῇ διακονίᾳ σου λόγους Ῥωμαϊκούς. Ὁ δὲ τὸ στόμα ἀνοίξας, τὸ τὴν γλῶσσαν κινῆσαι τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ, παραυτὰ ηὑρέθη λέγων· Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν, καὶ τὰ ἀκόλουθα τῆς θείας λειτουργίας, τὰ πρὸς τὴν διακονίαν γινόμενα.

a Pontifice ad legendum accersitur:

B

ab eoque benedictus legit, etsi ignarus linguæ:

8 Ποιήσας δὲ ἐν τοῖς ἐκεῖσε μῆνας τρεῖς, καὶ ἡμέρας δέκα δύο, ἦν ἐν ἀθυμίᾳ, ὅτι ἐν τῇ διακονίᾳ τῆς Ἐκκλησίας ῥήμασι Ῥωμαϊκοῖς φθέγγεται, καὶ τὰ πρὸς ἕτερόν τι πρᾶγμα φθέγξασθαι ῥῆμα οὐκ ἐξισχύει. Βουλὴν οὖν καθ᾽ ἑαυτὸν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ποιούμενος τοῦ προελθεῖν τοῖς ποσὶν τοῦ Πάπα, αἴτησιν παρ᾽ αὐτοῦ γενέσθαι τοῦ ὁλοκλήρως τὴν γλῶτταν αὐτοῦ τρανωθῆναι, τοῦ διαλέγεσθαι τῇ Ῥωμαϊκῇ διαλέκτῳ. Γνοὺς δ᾽ εὐθέως ὁ Πάπας τὸ μελετώμενον, λέγει αὐτῷ, Εἴσελθε ἐν τῇ ἀναγνώσει. Ὁ δὲ ἄφωνος διέμεινεν, μηδαμῶς τῇ συλλογῇ τῆς γνώσεως συστρόφας ποιήσασθαι Ῥωμαϊκῇ διαλέκτῳ δυνάμενος. Ὁ δὲ Πάπας λέγει αὐτῷ, λάλησον καὶ αὐτὸς Διάκονε Φίλιππε, ὡς καὶ ἡμεῖς λαλοῦμεν. Καὶ παραυτὰ πῦρ ἐξελθὸν ἐκ τῆς γλώττης τοῦ Πατριάρχου, ἥψατό μου a τῶν χειλέων, καὶ ἐφάνην τοῖς πᾶσιν συντυγχάνων Ῥωμαϊκοῖς ῥήμασιν. Ὁ δὲ λαβὼν αὐτὸν, χειροτονεῖ αὐτὸν Πρεσβύτερον, ἐπιδεδωκὼς αὐτῷ καὶ τόμον ἐπιγεγραμμένον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ λέγων, Ὅρον b Ἀποστολικὸν παράλαβε σήμερον, καὶ ἐν τῷ ἐκπορεύεσθαί σε ἐν τῇ ὑποστροφῇ σου πρὸς τὰ νοτιέα μέρη τῆς Σικελῶν ἐπαρχίας ἐν τοῖς ὅροις τοῖς ἐκεῖσε, τόπος ἐπίκειται, οὗ τὸ ὄνομα ἐπικαλεῖται Ἀργύριον, ἐν ᾧ πνευμάτων ἀκαθάρτων τοπικὴ μετάβασις γέγονεν, ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς πόλεως, ἐπεισελθόντος τοῦ Ναβουχοδονόσωρ ἐν τῇ πόλει, καὶ καταῤῥαξάντων τὰς πύλας τοῦ ναοῦ, εὕρωσαν αὐτοὺς ἐν σκεύεσιν χαλκοῖς ἀποκεκλεισμένους· ὑπολαβόντες δὲ ὅτι χρήματά εἰσιν, ἤνοιξαν αὐτοὺς, καὶ παραυτίκα ἐξέδρασαν ἐκ τῶν ἐκεῖσε, καὶ κατοικοῦσιν ἐν στρογλαῖς πετρῶν ἐν προειρημένῳ τόπῳ τοῦ Ἀργυρίου, ἄντικρυς τοῦ ὄρους τοῦ ἐπιλεγομένου Αἴτνη, ἔνθα τὸ πῦρ τὴν αἰτμαίαν ἐκπέμπει, καὶ τὴν διάρυτον φλόγαν, ἐν ᾗ μέλλη ὁ σατανᾶς κληρονόμος γενέσθαι σὺν τοῖς αὐτόθι οἰκοῦσιν πνεύμασιν, καὶ σὺν πάσῃ αὐτοῦ στρατιᾷ τε καὶ δυνάμει· c τὸν δὲ ὅρον τὸν ἐπιγεγραμμένον ἐν τῷ τόμῳ τῷ ἐν τῇ χειρί σου κατέχων, ὃν γέγραφαι δυνάμει τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐγὼ αὐτὸς αὐτοδακτύλως, ἕως ἂν εἰς τέλος ἀφανιεῖς πάντας ἕως ἑνὸς, ἀσυγχωρίτως ἔχεις τοῦ ἀπανακάμψαι πρὸς τοὺς σοὺς γονεῖς. Τῇ δὲ Ἀποστολικῇ διατάξει προθύμως τὸ διατεταγμένον ὅρος δεξάμενος ὁ Φίλιππος, καὶ συνταξάμενος τῷ Πάπᾳ, καὶ ποιήσας εὐχὴν, παραυτὰ συμπαραλαβὼν Εὐσέβιον τὸν μοναχὸν μεθ᾽ ἑαυτοῦ, εἰσῆλθε κελεύσει Θεοῦ ἐν πλοίῳ· καὶ ἀποπλεύσαντες κατέλαβον τὸ Ῥήγιον d τῆς Καλαβρίας, ἐνταπεινώσει πολλῇ ἑαυτοὺς διατηροῦντες· καὶ τῇ βουλῇ τοῦ Θεοῦ καταλαμβάνει τὰ μέρη Μεσίνης, καὶ πεζοπορῶν φθάνει ἅμα τῷ μοναχῷ εἰς τὸν ἐπιτετραμμένον αὐτῷ τόπον τοῦ Ἀργυρίου.

eamque linguam assecutus

C

a

Sacerdos creatur:

b

c

D

et accepto libro exorcismorum

d

Agyrium venit.

CAPUT II

9 Καὶ καθήσας ἐν σπηλαίῳ τινὶ, ἔνθα τὸ τρίστυλόν ἐστιν καὶ βαθμοὶ τρεῖς, λεξάμενοι ἐκ λίθων τελείων· ἐν ὥπερ κατὰ συνήθειαν καθεζόμενος, καὶ τὰς ἰάσεις ἐπιτελῶν ἡμέρας β΄, ἀνέρχεται ἐπὶ ὄρους ὑψιλοῦ ἄντικρυς τοῦ προειρημένου ὄρους τῆς Αἴτνης, ἔνθα εἰσὶν τὰ κτήματα Ἀργύρου e τοῦ Τοπάρχου· καὶ ποιήσας τὴν εὐχὴν, ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ, προσηύξατο πρὸς τὸν ἀποστείλαντα αὐτὸν, καὶ Πέτρον τὸν Ἀπόστολον, λέγων· Ἐπίφανον, Κύριε, ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου, καὶ ἐξαφανιοῦνται τὰ τῶν δαιμόνων στίφη. Καὶ κατασφραγίσας τῷ τόμῳ, τῷ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, ἐφάνη τῷ μοναχῷ ἡ χορεία τῶν δαιμόνων δίκην λίθων τελείων, ὡς ἐξ ὄρους ὑψιλοῦ κυλινδουμένη. Καὶ ἐκφεύγοντες, ἔκραζον θρηνώδη φωνὴν, λέγοντες· Οὐαὶ ἡμῖν, ὅτι ἡ χεὶρ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου πάλιν συνέφθασεν ἡμᾶς ἐν τοῖς ὧδε φάραγξιν. Ἄλλοι ἔλεγον, Ὅτι πάλιν ἀποδιωκώμεθα ἔνθεν, ὡς ἐπὶ τῇ ἐπάρσει Σίμωνος τοῦ μάγου ἀποδιώχθημεν ὑπὸ Παύλου, καὶ πάλιν διωκώμεθα ἄρτι ὑπὸ Πέτρου διὰ τοῦ Πρεσβυτέρου Φιλίππου.

e

Expellit dæmones e monte

F

10 Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν ποιήσαντος αὐτοῦ f ἐκτενῆ εὐχὴν περὶ τῆς ταχίας ἀπολυτρώσεως καὶ σωτηρίας τῶν ψυχῶν τῶν ἀνθρώπων, τῶν ἐκ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων πασχόντων· ἦλθέν τις κόρη, πλουσίου ἀνδρὸς θυγάτηρ καὶ φοβουμένου τὸν Κύριον, σφόδρα βασανιζομένη ὑπὸ ἀκαθάρτου πνεύματος. Αὖθις οὖν ἐκτείνας τὴν χεῖρα ὁ μακάριος Φίλιππος, καὶ ἀψαμένης αὐτῆς τῆς χειρὸς, λέγει τῷ δαίμονι· Ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ Πέτρου τοῦ Ἀποστόλου, ἔξελθε, καὶ ἀναχώρησον εἰς τὸν ἡτοιμασμένον σοι τόπον. Τὸ δὲ πνεῦμα, βοῆσαν φωνῇ μεγάλῃ, εἶπεν· Μὰ τὸν ὕψιστον, Φίλιππε, καὶ Πέτρον τὸν Ἀπόστολον, ἀπὸ μὲν τῆς κόρης ἐξέρχομαι, ἀπὸ δὲ τοῦ τόπου τούτου οὐκ ἐξέρχομαί ποτε, ἀλλὰ σὺν σοὶ οἰκῶ ἐνθάδε ἕως τῆς ἐσχάτης ἡμέρας. Καὶ παραυτίκα πεσοῦσα ἡ κόρη εἰς τὸ ἔδαφος πρὸ ποδῶν τοῦ Ἱερέως Φιλίππου, ὑγιὴς γέγονε, καὶ ἀπίει εὐχαριστοῦσα τῷ Θεῷ. Ἦν γὰρ ὄχλος πολὺς τῶν πασχόντων ἐκ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων, τὸν ἀριθμὸν ὡσεὶ τετρακόσιοι, οἵ τινες χάριτι τῆς ὑπερφώτου Τριάδος καὶ πρεσβίαις τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Φιλίππου ὑγιεῖς γεγόνασιν, εὐχαριστοῦντες τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ, τῷ διὰ τῶν δούλων αὐτοῦ ποιοῦντι μεγάλα θαυμάσια,

f

et ex corporibus multorum:

F

11 Ὡς δὲ ἦν εἰωθὸς τοῖς ἐκεῖσε ὄχλοις, πρὶν τῆς τοῦ ἁγίου ἐλεύσεως, τῷ φόβῳ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων οἱ ἄνθρωποι φερόμενοι, καὶ δῶρα αὐτοῖς παρέχειν ἠνίχοντο, οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἐν τάφοις καταχρυβόντες τὰς ἑαυτῶν ὑποστάσεις ἐξηφάνιζον. Μετασχηματιζόμενοι γὰρ οἱ δαίμονες εἰς ὁμοιώσεις ἀνθρώπων, ὡς ὅτι πατὴρ τελευτήσας ἐζήτει υἱὸν παρασχεῖν αὐτῷ ἐκ τῆς προσιούσης αὐτῷ ὑποστάσεως, λέγοντες, Δότε καὶ ἡμῖν, τεκνία, ἐκ τῶν παρόντων ἡμῖν ἀγαθῶν, ἵνα ἔχωμεν πρὸς ἀπόλαυσιν· ᾧ δὴ καὶ πλανόμενοι οἱ ἄνθρωποι διεκολύοντο ἀπὸ τοῦ ποιεῖν ἀγαθὸν εἰς τοὺς δεομένους, εἴς τε τοὺς γυμνητεύοντας, καὶ πενομένους. Ὁ δ᾽ αὐτὸς ἀξιοθαύμαστος ἀνὴρ ᾠκοδόμει καὶ σεπτὰς ἐκκλησίας ἐπ᾽ ὀνόματι τοῦ Ἀποστόλου ἐν διαφόροις τόποις.

superstitionem abolet:

12 Πάλιν δὲ ἐν μιᾷ ἐξερχομένου τοῦ Ἁγίου τοῦ κατελθεῖν ἐπὶ τὰ βορινὰ μέρη τοῦ τόπου εὐχῆς χάριν, προσέρχεται αὐτῷ ἄνθρωπος σὺν τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, κοπτόμενοι κοπετὸν σφοδρὸν, καὶ λέγουσιν τῷ δικαίῳ· Ἐλέησον ἡμᾶς, Ἅγιε τοῦ Θεοῦ, ὅτι ὁ υἱὸς ἡμῶν ὁ μονογενὴς, ἐλθὼν ἐπὶ τὸ ἀρύσασθαι ὕδωρ ὑπὸ τὴν πηγὴν τὴν καλουμένην μαμονιαίαν, γευσάμενος παρ᾽ αὐτῆς, παραχρῆμα ἐξέψυξεν,

mortuum suscitat:

A ἐξέψυξεν. Ὁ δὲ κατασχίσας τὴν κεφαλὴν, δρομαίως ἀπέρχεται ἐπὶ τὴν πηγὴν, καὶ θεωρεῖ τὸν νεανίσκον νεκρὸν κείμενον, καὶ κρατήσας αὐτοῦ τῆς χειρὸς, λέγει τοῖς γονεῦσιν αὐτοῦ· Τίς καλεῖται ὁ υἱὸς ὑμῶν; Οἱ δὲ εἶπον, Ἰωάννης. Ὁ δὲ κατασφραγίσας αὐτὸν τῷ τόμῳ τῷ Ἀποστολικῷ, καλεῖ αὐτὸν τρίτον, Ἰωάννης, Ἰωάννης, Ἰωάννης, ἐπὶ τῷ ὀνόματι τι τοῦ Θεοῦ ἀνάστα. Καὶ εὐθέως ὁ νεανίσκος ἀνέστη ὡς ἐξ ὕπνου, καὶ παρέδωκεν αὐτὸν τῇ μητρὶ αὐτοῦ λέγων, Ἄπελθε, δόξαν ἀνάπεμψον Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν, τῷ διὰ τὸν δοῦλον αὐτοῦ ποιοῦντι θαυμάσια. Κύριος θανατοῖ καὶ ζωογονεῖ. Σὺ δὲ πνεῦμα ἀκάθαρτον, τὸ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ ἰλώμενον εἶναι, εἰ εἶναι θέλεις ἐνταῦθα, τινὰ βλάβην τοῖς ἀνθρώποις μὴ πρόσβαλλε· εἰ δὲ ἀμφισβιτεῖς τῇ ἀδικίᾳ προσμένειν κατὰ τὴν σὴν αἴτησιν καὶ Θεοῦ συγχώρησιν, ἔστω σοι παρ' ἐμοῦ καὶ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου τὸ ἐπιτίμιον τοῦτο, τοῦ εἶναί σε δεδεμένον
g χειρίσι g σιδηραῖς ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ Γαβριὴλ τοῦ ἀρχιστρατήγου τῶν δυνάμεων, καὶ πεπαιδημένος ἔσει ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, τοῦ οἰκεῖν ἐνταῦθα κατὰ τὴν σὴν αἴτησιν καὶ Θεοῦ συγχώρησιν.

13 Καθημένου δὲ αὐτοῦ, καὶ πρὸ χειρῶν τὸ Εὐαγγέλιον ἔχοντος, προφθάνει γηραλαῖός τις ὀνόματι Ἀθανάσιος, δαχθεὶς ὑπὸ ἐχίδνης, καὶ σχεδὸν ὅλου τοῦ σώματος αὐτοῦ
B τετρωσκομένου, καὶ εἰς ἄκραν ἀπώλειαν ἥξαντος, πίπτει κυλινδούμενος τοῖς ποσὶν τοῦ Ἁγίου ὀδυρούμενος· ἦν γὰρ φιλάργυρος, καὶ δωροδέκτης, καὶ προσωπολύπτης ὁ αὐτὸς Ἀθανάσιος· καὶ ὁ πάντα πρὸς τὸ συμφέρον ποιῶν, παρεχώρησεν τοῦτον δαχθῆναι ὑπὸ τοῦ θηρὸς, ἵνα πρὸς διόρθωσιν φθάσῃ. Εἶτα τούτου συνεχομένου, λέγει αὐτῷ ὁ Ἅγιος· Τί ἐστιν τὸ συμβάν σοι πρεσβύτα; Ὁ δὲ δείκνυσιν αὐτῷ τὸν μώλοπα, οὗ ἦν δαχθεὶς ὑπὸ τοῦ θηρὸς τῆς ἐχίδνης. Ὁ δὲ δοῦλος τοῦ Θεοῦ κρατῶν αὐτὸν λέγει, Εἰ ὑγιὴς γένῃ, ἀφίστασαι ἀπὸ τῶν πονηρῶν σου; Ὁ δὲ μεθ' ὅρκου ἔφη, Ὅτι διὰ τῶν εὐχῶν σου, δέσποτα, εἰ ὑγείας τύχω, ἀφίσταμαι ἀπὸ τῆς σήμερον ἀπὸ πάντων τῶν πονηρῶν μου πράξεων. Ὁ δὲ πτύσας εἰς τὸ ἔδαφος, καὶ τῷ πτυελῷ τὸν χοῦν συμμίξας ἤλιψεν αὐτοῦ τὸν μώλοπα, καὶ παραυτὰ ὑγιὴς γέγονεν.

ictum a vipera sanat :

14 Γυνὴ δέ τις, ἔμβρυον ἔχουσα ἐν τῇ γαστρὶ αὐτῆς νεκρὸν, ἐπὶ ἡμέρας τεσσάρας μὴ δυναμένη τεκεῖν, εὔχετο ἀπολέσθαι. Παραπορευόμενος δὲ πρὸς τῆς πύλης αὐτῆς ὁ ὅσιος πατὴρ ἡμῶν Φίλιππος, λέγει, Τί ἐστιν ἡ ὀδύνη τῆς κόρης; Οἱ δὲ ἔφησαν πρὸς αὐτόν· Ὅτι νεκρόν ἐστι τὸ ἔμβρυον αὐτῆς βρέφος, καὶ οὐ δύναται τεκεῖν. Ὁ δὲ ταῖς δυσὶν αὐτοῦ χερσὶν λαβὼν ὕδωρ, καὶ βαλὼν ἐν ποτηρίῳ, ἐκέλευσεν αὐτὴν πιεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου καὶ Φιλίππου τοῦ Ἀποστολικοῦ Πρεσβυτέρου, καὶ αὐτίκα ἐξέπεσεν τὸ βρέφος ὁλωσχερῶς σεσιμμένον, καὶ ἐσώθη ἡ κόρη.

parturientem liberat :

C 15 Πάλιν ἐπέρχεται αὐτῷ ποιμὴν ἐν μεσημβρίᾳ λέγων, Ἐλέησόν με δέσποτα, ὅτι μίσθιός εἰμι τινος πλουσίου, καὶ διανέμω αὐτοῦ τὰ θρέμματα, καὶ ἤλθησαν θῆρες δύο ἄγριοι, καὶ ἀναλίσκουσιν αὐτὰ ἀγρίως, καὶ ὑπάρχει ὁ κύριος αὐτῶν ἀσυμπαθὴς, καὶ οὐ συγχωρεῖ μοι ἐξ αὐτῶν ἓν καὶ μόνον· καὶ τί ποιῆσαι ἦν διαπράξασθαι οὐκ ἐπίσταμαι. Ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ θεράπων, λαβὼν χοῦν ἐκ τῆς γῆς καὶ τῷ τόμῳ εὐλογήσας αὐτὸν, παρήγγειλεν τῷ ποιμένι λέγων, Ἔκχυσον αὐτὸν ἐπὶ τὸ διόρυγμα τῶν θρεμμάτων, καὶ ἐλθόντων τῶν θηρίων, λέγε, Ὁ ἁμαρτωλὸς Φίλιππος ὁ Πρεσβύτερος, ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἐπιτάττει ὑμῖν οὕτως, Ἀπόστητε ἀπὸ τῆς σήμερον ἀπὸ τῶν θρεμμάτων. Καὶ ἐποίησεν ὁ ποιμὴν ὡς προσετάγει αὐτῷ, καὶ ἀπεσοβίσθησαν οἱ δεινότατοι θῆρες τῇ πρεσβείᾳ τοῦ ἁγίου Ἱερέως Φιλίππου.

pecora a feris tuta reddit :

16 Ἦν δέ τις γυνὴ, ὀκτὼ ἔτη ῥύσιν αἵματος ἔχουσα ἀδιάστατον, ἥτις πάντα τὰ ἑαυτῆς κατεδαπάνησεν εἰς τοὺς ἰατροὺς ὑγείας ἕνεκα, τὸ ζητούμενον οὐκ ἤνυσεν. Ὡς δὲ ἤκουσεν περὶ τοῦ ἁγίου καὶ τρισολβίου πατρὸς ἡμῶν Φιλίππου, ἔρχεται ἔτι αὐτοῦ λειτουργοῦντος, καὶ ἵσταται πύρρωθεν ὀλίγον ἔνθα ἦν, τὴν κατάθεσιν ποιούμενος τῶν θείων μυστηρίων· καὶ μετὰ τὸ νίψασθαι αὐτὸν, παρακαλεῖ τὸν ὑποδιάκονον αὐτοῦ δοῦναι αὐτῇ τὸ ἀπόπλυμα τῶν τιμίων αὐτοῦ χειρῶν, ἢ καὶ προσενέγκασα σουδάριον λινοῦν πρὸς τὸ ἐκμάξαι τὰς ἁγίας αὐτοῦ χεῖρας ἐν αὐτῷ,

curat mulierem a fluxu sanguinis,

D καὶ μετὰ τὸ νίψασθαι τὸν ἀληθῶς φωστῆρα καὶ τομώτατον ἰατρὸν, λαβὼν ὁ ὑποδιάκονος, δέδωκεν τῇ γυναικὶ τὸ ἀπόνιμμα τῶν τιμίων αὐτοῦ χειρῶν. Ἡ δὲ πίστει δεξαμένη, καὶ μεταλαβοῦσα ἐξ αὐτοῦ τῇ βουλῇ τοῦ Θεοῦ, παραχρῆμα ἰάθη. Καὶ τὸ σουδάριον ἔνθα ἐξέμαξεν τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἄρασα ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς, εὑρίσκει γυναῖκα νόσῳ χαλεπῇ περιπεσοῦσαν, καὶ ἐν κλίνῃ κατακειμένην ἔτη τρία, καὶ ὑπὸ ἑτέρων χειρῶν διαστρεφομένην ἔνθεν καὶ ἔνθεν. Ἡ δὲ τὸ σουδάριον θεῖσασα, ἐν ᾧ τῶν ἁγίων αὐτοῦ χειρῶν τὴν ἔμμαξιν ἐποιήσατο, λέγει· Ἐπὶ τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Ἱερέως Φιλίππου, δι' οὗ ἴασιν εἴληφα, καὶ σὺ νῦν ἀνάστα ἐκ τῆς κλίνης σου, καὶ βάδιζε ποσὶν οἰκείοις ἐπὶ τὸν σεπτὸν αὐτοῦ ναόν. Ἡ δὲ τῷ σουδαρίῳ τὸ ὅλον αὐτῆς σῶμα κατατύψασα, παραυτὰ ἰάθη· καὶ ἀναστᾶσα προσέφερεν δόξαν καὶ εὐχαριστίαν τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ, τῷ διὰ τῶν δούλων αὐτοῦ τοῖς νοσοῦσιν τὰς ἰάσεις παρέχοντι.

AUCTORE EUSEBIO EX MS.

et aliam a gravi infirmitate,

17 Ἀνὴρ δέ τις ἔχων θυγάτριον, ὑπὸ τῆς χαλεπωτάτης κατεχόμενον νόσου, τῆς λεγομένης Ἐλεφαντίας, καὶ σχεδὸν παντὸς τοῦ σώματος αὐτῆς καταφανίζεσθαι ἐπιγομένου, προσέρχεται τοῖς ποσὶν τοῦ τιμίου Ἱερέως Φιλίππου κυλινδούμενος, καὶ μετὰ κλαυθμοῦ λέγων, Ἱερώτατε Πάτερ, δεῖξον στοργὴν ἀντιλήψεως, καὶ διὰ σοῦ ἰαθήτω E
ἡ σὴ παιδίσκη, ὅτι ὁ αὐτῆς h μεμηνίας ἐᾶσαι αὐτὴν βούλεται, διὰ τὴν περιέχουσαν αὐτὴν χαλεπὴν νόσον· πλεῖστα γὰρ κατηνάλωσα εἰς τοὺς ἰατροὺς ἰάσεως χάριν, καὶ τοῦ ζητουμένου οὐκ ἔτυχον· ἀλλὰ δέομαί σου, ἰαθήτω ἡ σὴ παιδίσκη διὰ τῆς ἐνθέου σου μεσιτείας. Ὁ δὲ κελεύει τῷ Διακόνῳ διακομισθῆναι αὐτῷ τὸν προτιθέμενον τῆς Ἐκκλησίας i ἀέρα, καὶ ἐν αὐτῷ κατακαλυφθῆναι τὴν κόρην ὡσεὶ ὥραν μίαν· καὶ ποιήσας ἐπ' αὐτὴν εὐχὴν, αὐτῇ τῇ ὥρᾳ πέφυκεν ἡ κόρη στίλβουσα χρυσίου ἐκλαμπρότερον, καὶ ἀπίει εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς χαίρουσα, καὶ δοξάζουσα τὸν Θεὸν, τὸν διὰ τῶν δούλων αὐτοῦ ποιοῦντα μεγάλα θαυμάσια.

aliam ab elephantico morbo,

h

i

18 Πάλιν δὲ τῆς ἑορτασίμου ἡμέρας τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου ἐπιτελουμένης ὑπὸ τοῦ ὁσίου ἱερέως Φιλίππου, καταλαμβάνει ἀνήρ τις ὀνόματι Λεόντιος, ἔχων σηπεδῶνα μώλοπος ὑπὸ τὸ ἑαυτοῦ σκέλος, καὶ ἐφηνιδίως ἔκραζεν φωνῇ μεγάλῃ λέγων, Δοῦλε τοῦ Θεοῦ, ὁ τοῖς πᾶσιν δωρεὰν τὰς ἰατρίας παρέχων, κέλευσον κἀμὲ τὸν δοῦλόν σου ἰαθῆναι τὸ μέγα τοῦτον τραῦμα, ἐπειδὴ μίσθιος ὤν, καὶ ἐκ τῶν χειρῶν μου διηνεκῶς διατρεφόμενος, τραυματισθεὶς δὲ νῦν, ἄπρακτος διαμένω, καὶ ἐν τῷ μὴ δύνασθαί με μισθοῦσθαι, ὡς ἀδύνατος, λιμῷ διαφθήρομαι, καὶ ἱκετεύω σε ἰαθῆναί με διὰ τοῦ Κυρίου. Ὁ δὲ ἀπονιψάμενος τὰς χεῖρας αὐτοῦ τὰς τιμίας, διατάττει τῷ Διακόνῳ λέγων, Ἄπελθε ἐπὶ τὴν μέσην πύλην τῆς ἐκκλησίας, καὶ F
τὸν περικείμενον ἐν αὐτῇ χοῦν φυράσας σὺν τῷ ὕδατι τούτῳ, ποίησον ἔμπλαστρον τῷ πηλῷ, καὶ κατάθες τῷ τραύματι τοῦ ποδὸς αὐτοῦ λέγων, Διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ ἰαθήτω τὸ τραῦμα. Καὶ σοὶ δὲ λέγω, ἐὰν ὑπό τινος ἐρωτώμενος ἔσῃ, τίς ὁ τὴν ἴασίν σοι παρασχὼν, λέγε, Ὅτι διὰ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ καὶ μεσιτείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἰάθην, καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀπεκατέστη ὁ ἄνθρωπος ὑγιὴς τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι, καὶ μεσιτείᾳ τοῦ ἁγίου Ἱερέως Φιλίππου, ὡς ἐκ γαστρὸς μητρὸς αὐτοῦ.

curat ulcus putridum :

19 Μίσθιος δέ τις ἐπιγυμνάζων ὑποζύγιον, ἄγριον πάνυ καὶ σοβαρὸν, k ἤ τις λαξὶ καὶ δάγμασιν τοῦτον ὅλον συντετλημμένον ἐποίει. Παραπορευόμενος δὲ ἡμέρας ἱκανὰς, καὶ τοῦτο εἰς ἡμερότητα ἐνέγκαι μὴ δυνάμενος, εἰς νοῦν ἐλθὼν περὶ τῶν θαυμασίων τῶν γινομένων ὑπὸ τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Φιλίππου, λέγει ἐν ἑαυτῷ· Εἴη τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου εὐλογημένον, αὔριον αἴρω τὸ ἄτακτον ὑποζύγιον τοῦτο, καὶ ὑπὸ χεῖράς μου φέρω εἰς Φίλιππον τὸν Ἱερέα, τὸν καὶ δαιμόνων φυγαδευτὴν, ὅπως ἐπιτρέψει αὐτῷ λόγῳ ἡμεροῦσθαι. Καὶ τῇ ἐπαύριον τοῦτο φέρων ἥκει, ὑπὸ χεῖρας ἔχων τὸ ἄτακτον ὑποζύγιον, καὶ λέγει τῷ Ἁγίῳ, Ἐλέησόν με ὁ τῶν νοσούντων θεραπευτὴς, ἴδε τὴν ταπείνωσίν μου καὶ τὸν κόπον μου, τὸν ὑπὸ τοῦ ἀγρίου ζώου τούτου γινόμενον, ὅτι οὐκ ὑποφέρω τὰ ὑπ' αὐτοῦ μοι κακὰ γινόμενα ἡμέραν ἐξ ἡμέρας. Καὶ ὑπομηδειάσας ὁ ὅσιος φωστὴρ, καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ σφραγίσας

k

ferum jumentum reddit mansuetum :

AUCTORE EUSEBIO EX MS.

A σφραγίσας τὸ ζῶον, λέγει αὐτῷ, Ὑποτάγηθι τῷ κυρίῳ σου, καὶ κατάκλινον αὐτῷ τὸν ἄκαμπῆ σου αὐχένα, μηκέτι δάγμασιν ἢ λαξὶν αὐτὸν προσκρούων, ἀλλ᾽ ἔσω ἀπὸ τοῦ νῦν ὡς ἀρνίον προβάτων ἐν πάσῃ ὑποταγῇ. Καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, τῇ κελεύσει τοῦ τιμίου Ἱερέως Φιλίππου, γέγονεν τὸ ὑποζύγιον πρόβατος ἡμερώτερον, καὶ ἀπίει ὁ ἄνθρωπος χαίρων καὶ δοξάζων τὸν Θεὸν, τὸν μέγιστα θαυμάσια ἐπιτελοῦντα διὰ τοῦ ὁσίου Ἱερέως Φιλίππου.

cæco reddit visum :

20 Λάρναξ δὲ συγγειτνιάζων ἦν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου, καὶ κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ κατοίκει ἐν αὐτῷ πνεῦμα ἀκάθαρτον, ἥτις περὶ ὥραν ἕκτην τὰς ὄψεις πυροῦσθαι, μᾶλλον δὲ εἰπεῖν τυφλοῦσθαι, τῶν παραπορευομένων ἀνδρῶν ἐν αὐτῷ ἐποίει. Τινὸς δέ ποτε κατεχομένου ὑπὸ χαλεπῆς νόσου, φθάνει ἐπὶ τὸν λάρνακα πρὸς τὸ ἀναψύξαι ἐπὶ ὥραν μίαν, καὶ εὐθέως ἐπυρώθη τὰς ὄψεις. Τοῦ δὲ φωνῇ βοήσαντος, Ποῦ ἐστιν Φίλιππος, ὁ τὰς ἰάσεις παρέχων· πυνθανόμενος τοὺς τὴν ὁδὸν ἐκείνην παραπορευομένους, ἔλεγεν, Ἐλεήσατέ με, καὶ ἀπαγάγετέ με εἰς τὴν πύλην τοῦ ναοῦ τοῦ τιμίου Ἱερέως Φιλίππου. Καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐνέγκαντες αὐτὸν χειραγωγούμενον ὑπὸ τὴν πύλην τοῦ ναοῦ, ἐβόα λέγων· Ἅγιε τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ πολλῶν σταδίων ἐλήλυθα πρός σε ἰάσεως ἕνεκα, καὶ ἐπυρώθην τοὺς ὀφθαλμούς μου, ἐν τῷ λάρνακι τῷ γειτνιάζοντι τῷ τιμίῳ σου

B ναῷ καθεσθεὶς περὶ ὥραν ἕκτην. Ὁ δὲ Ἅγιος θυμοῦ πλησθεὶς εἶπεν, Σοὶ λέγω πνεῦμα ἀκάθαρτον, τὸ τὰς ὄψεις τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀνθρώπων ποιοῦν πυροῦσθαι, ἔσῃ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τῆς συντελείας τυφλὸς μὴ ὀπτάζον κατοικὸν ἔνδον τῆς λάρνακος, ἔξωθεν δὲ μὴ ἔχον ἐξουσίαν προσπελάζειν ἕως ἀνθρώπου καὶ κτήνους. Καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀπηλλάγη ὁ ἄνθρωπος τοῦ ζόφου τῆς πυρώσεως, λαβὼν ἅμα καὶ τὴν ἴασιν τῆς νόσου· καὶ ἀπίει χαίρων καὶ δοξάζων τὸν Θεὸν, τὸν λυτρούμενον τοὺς δούλους αὐτοῦ ἀπὸ πάσης νόσου, καὶ πάσης μαλακίας.

curat morsum feræ rabidæ :

21 Ἄνθρωπος δέ τις τοῦ τῷ κατεχομένῳ χωρίῳ τοῦ τοπάρχου ἦν, γενόμενος λυσσίδηκτος, καὶ ἐπιτάττει ὁ ἱερὸς Φίλιππος, ἐνέγκαντας χόρτον ἐκ γέας τοῦτον συγκαῦσαι, καὶ ὕδατι ἐκπέμψαι εἰς τὰς πληγωθείσας αὐτοῦ τραυματίας· καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ὑγιὴς γέγονεν ὁ ἄνθρωπος τῇ βουλῇ τοῦ Θεοῦ καὶ μεσιτείᾳ τοῦ τιμίου Ἱερέως Φιλίππου.

viros 12 injuste vinctos

22 Τινὲς δὲ τῆς τῶν Ἀκρακανθινῶν χώρας ἄνδρες, τὸν ἀριθμὸν δύο καὶ δέκα, πλοκῇ ἀδίκῳ περιπεσόντες, ὡς διαβληθέντες τῷ Ἡγεμόνι παρὰ τοῦ αὐτῶν Ἄρχοντος, ὡς τὸν Ἡγεμόνα φατριάσαντες, ἤγοντο δέσμιοι τοῦ ἀπολέσθαι ἀδίκως. Τούτων δὲ παραπορευομένων ἐπὶ τὴν τῶν Κατανέων πόλιν, παρεκάλεσαν τοὺς ἀπάγοντας αὐτοὺς στρατιώτας, δόσαντες αὐτοῖς χρυσίον, ὅπως γένηται ἡ διάβασις αὐτῶν διὰ τοῦ ἁγίου Ἱερέως Φιλίππου, ὥστε διὰ

et morti tradendos

C προσευχῆς αὐτοῦ εὐμενῆ αὐτοῖς τὸν Ἡγεμόνα γενέσθαι· ὃ καὶ γέγονεν. Φθασάντων δὲ αὐτῶν ἐπὶ τὸν τίμιον αὐτοῦ ναὸν, ἐβόησαν φωνῇ μεγάλῃ ὀδυνηρὰ λέγοντες, Ἐλέησον ἡμᾶς Ἅγιε τοῦ Θεοῦ, τοὺς ἀδίκως σφαγῇ κατακρινομένους, ὅτι ἀδίκως ἐστὶν ἡ καθ᾽ ἡμῶν ἐπιφερομένη τῷ Ἄρχοντι γραφὴ, ἣν ἀποκομίζουσιν οἱ στρατιῶται. Ὁ δὲ τὸν ὀλολυγμὸν τῶν ἀνδρῶν ἐπισπλαγχνισθεὶς, λέγει τοῖς στρατιώταις, Ἐνέγκατε τοὺς ἄνδρας ἐνταῦθα, ὡς πυνθάνεσθαι παρ᾽ αὐτῶν βουλόμενος τῷ ποίῳ τρόπῳ ἀπάγονται δέσμιοι. Οἱ δὲ ἔφησαν τῷ Ἁγίῳ, ὅτι παραδέδωκεν ἡμῖν αὐτοὺς ὁ Ἄρχων, γράψας καὶ ἐπιστολὴν κατ᾽ αὐτῶν, ὅπως τῇ κεφαλικῇ τιμωρίᾳ αὐτοὺς ἀπολέσῃ, δείξαντες αὐτῷ

scripto suo curat liberari :

καὶ τὴν πεμφθεῖσαν μολύβδῳ βεβουλλομένην ἐπιστολήν. Ὁ δὲ Ἅγιος τοῦ Θεοῦ ἔφη, Ἔστω ὁ χάρτης οὕτως ὁ ἐπιγεγραμμένος, τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ δυνάμει, ἔνδον οὕτως· Οὗτοι οἱ ἄνδρες, οἱ ἀδίκως καταδικασθῆναι βουλόμενοι, ὡς ζήλῳ φερομένου τοῦ αὐτῶν Ἄρχοντος κατ᾽ αὐτῶν· ἀλλ᾽ ἔλεος γένηται αὐτοῖς ὦ Ἡγεμὼν, μὴ πλῆξε τούτους, μάστιξιν ἢ ξίφει τούτους παραδιδοὺς, ἀλλὰ ἐλευθερωθήτωσαν οἱ ἄνδρες ἐκ τῆς ἀδίκου πλοκῆς, καὶ πορεύεσθαι αὐτοὺς εἰς τὰ οἰκεῖα χαίροντας. Εἶτα καταλαβόντες οἱ ἄνδρες τὸν τόπον ἔνθα ἦν ὁ Ἡγεμὼν, καὶ δεξάμενος τὴν ἐπιστολὴν, καὶ ἀναγνοὺς εἶπεν· Ἀπολυθήτωσαν οἱ δέσμιοι, ὅτι ἄδικόν τι οὐ διεπράξαντο, οὔτε κατὰ τῆς ἡμετέρας ἡγεμονίας πονηρὰ ἐβουλεύσαντο· ἀλλὰ μᾶλλον ὡς καὶ κόπον ἄδικον ὑπομεμενηκότας, δοθήτωσαν αὐτοῖς D βρώματα, καὶ παλινδρομήτωσαν εἰς τὰ οἰκεῖα χαίροντες. Δόξαν δὲ ἀναπέμψαντες Κυρίῳ τῷ Θεῷ οἱ δεσμῶται, τὸ πρὶν τῷ διὰ τοῦ δούλου αὐτοῦ καὶ τιμίου Ἱερέως Φιλίππου ἐλευθερώσαντι αὐτοὺς ἐκ τῆς ἀδίκου πλοκῆς, ἀπίησαν καὶ αὐτοὶ εἰς τὰ ἴδια χαίροντες.

illorum accusatorem, dein energumenum, liberat et emendat :

23 Ὁ δὲ τούτους ἀδίκως ἐξαποστείλας, ἰδὼν αὐτοὺς, καὶ καταχολέσας παραχρῆμα, κατέσχεν αὐτὸν δαίμων πικρότατος. Τότε λέγουσιν αὐτῷ οἱ ἄνδρες, ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος, Ἄπελθε πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ τιμίου Ἱερέως Φιλίππου, δι᾽ οὗ καὶ ἡμεῖς τῆς ἀδίκου σφαγῆς ἠλευθερώθημεν, καὶ σὺ δι᾽ αὐτοῦ λυτροῦσαι τοῦ ἀκαθάρτου πνεύματος. Ὁ δὲ ἄνθρωπος ἔρχεται δρομέως ἐπὶ τὸν σεπτὸν αὐτὸν ναὸν, καὶ λέγει, Ἐλέησόν με δοῦλε τοῦ Θεοῦ Φίλιππε, καὶ ἐκδιωχθήτω ἀπ᾽ ἐμοῦ διὰ τῆς σῆς ἱκεσίας τὸ περιέχον με ἀκάθαρτον πνεῦμα. Ὁ δὲ λέγει, Οὐκ εἶ ἄξιος ἰάσεως, ἕνεκεν τῶν ὑπό σου ἀδίκως παρὰ βραχὺ φονεύεσθαι ἐπιγομένων ἀνδρῶν. Ὁ δὲ Ἅγιος ἐπὶ πολὺ ὀχλούμενος ὑπὸ τοῦ πάσχοντος, δείξας σπλάγχνα ἐλέους, λέγει τῷ πνεύματι· Ἔξελθε καὶ ἀναχώρησον ἀπ᾽ αὐτοῦ, τῇ δυνάμει τοῦ ἐν σταυρῷ παγέντος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Καὶ πεσὼν ἐπὶ τὸ ἔδαφος παραχρῆμα ἰάθη, λαβὼν παρὰ τοῦ Ἁγίου ἐντολὴν, μὴ διασυκοφαντῆσαι ποτέ τινα ἕνεκεν δώρων. Καὶ ἀπίει καὶ αὐτὸς δοξάζων τὸν φιλάνθρωπον καὶ E φιλοικτίρμονα Θεὸν, τὸν ποιοῦντα μεγάλα καὶ ἐξαίσια τέρατα διὰ τοῦ δούλου αὐτοῦ Φιλίππου.

item monialem.

24 Πνευματικὸν δὲ γύναιον ἦν, ἡγουμενίαν διέπουσα τῆς εὐαγοῦς μονῆς τοῦ σεπτοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Σεργίου καὶ Βάκχου, ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου δεινῶς πάσχουσα· καὶ προσέρχεται τῷ Ἁγίῳ, λιτὴν αὐτοῦ ἐπιτελοῦντος· καὶ ἐφνίδιον δραξαμένη τὸν ποδῆρα τοῦ φελονίου αὐτοῦ, δάκνει ἐπὶ τοῦ στόματος αὐτῆς· καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ γέγονεν, τῇ τοῦ Θεοῦ κελεύσει, ὑγιὴς, καὶ ἀπίει εἰς τὴν μονὴν αὐτῆς, ἐπαγγέλλουσα τὰς δυναστείας Κυρίου, τὰς γινομένας διὰ τοῦ δούλου αὐτοῦ Φιλίππου.

Furatum pecuniam sociorum mire detegit et emendat :

25 Τρεῖς δέ τινες ἄνδρες, ἐκ χώρας τῆς λεγομένης Λυδίας, ἔρχονται ἐπὶ τὰ μέρη τῆς Σικελῶν ἐπαρχίας, μετὰ χρυσίου ἱκανοῦ τοῦ πορίσασθαι σῖτον ὡς λιτρῶν λβ΄. Καὶ ὑποβάλλει ὁ σατανᾶς ἑνὶ ἐξ αὐτῶν τοῦ λάθρα συλῆσαι καὶ κατακρύψαι τὸ χρυσίον ὃ εἶχον ἐν κοινώτητι. Τῶν δὲ θορυβηθέντων, ὡς τὸ χρυσίον ἀπολωλεκότων, ἀκηκοότες περὶ τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Φιλίππου, παραγίνονται σπουδέως πρὸς αὐτὸν, καὶ μετὰ κλαυθμοῦ λέγουσιν αὐτῷ· Ἐλέησον ἡμᾶς, δοῦλε Κυρίου, ὅτι χρυσίον ἐν κοινώτητι πραγματείας ἔχοντες οἱ τρεῖς οἱ ἐλεεινοὶ ἐσυλήθη, καὶ τί τὸ εἰπεῖν, ἢ τί διαπράξασθαι οὐ γινώσκομεν. Τότε ὁ Ἅγιος, ἀνοίξας τὸ προφητικὸν αὐτοῦ ὡς ἀληθῶς στόμα, ἔφη, Ἐκτείνατε τὰς χεῖρας ὑμῶν ἐπὶ τὸν πηλὸν τοῦ ἐδάφους, ἔνθα F ἕστηκε καὶ δράξασθε αὐτόν. Τῶν δὲ συντόμως τὸν πηλὸν δραξαμένων, λέγει αὐτοῖς πάλιν, Ἐκ δευτέρου ἐκτείνατε τὰς χεῖρας ὑμῶν. Τῶν δὲ δύο ἐκτεινάντων τὰς χεῖρας, ἐφάνησαν ὡς ἀπονενιμμέναι ὕδατι καθαρῷ· τοῦ δὲ τὰ σύλα ποιήσαντος, καταξυρανθεὶς ὁ πηλὸς, κατέσχεν αὐτοῦ τοὺς δακτύλους, μὴ ἀφεὶς ἀπλοῦσθαι. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἅγιος, Ἄπελθε, δὸς τὸ χρυσίον τοῖς ἑταίροις σου, καὶ ἔστω ἡ χείρ σου ὑγιὴς ἀπὸ τοῦ νῦν. Τοῦ δὲ βοήσαντος, λέγει τῷ δούλῳ Κυρίου, Ἰαθήτω μου ἡ χείρ, κἀγώ εἰμι ὁ τὸ χρυσίον ἀποκρύψας. Καὶ παραχρῆμα ἰάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ, καὶ ἀπέδωκεν τοῖς ἑταίροις τὸ χρυσίον· καὶ ἀπίησαν καὶ αὐτοὶ, δόξαν καὶ αἶνον ἀναπέμποντες Κυρίῳ τῷ Θεῷ, τῷ ποιοῦντι μεγάλα θαυμάσια διὰ τοῦ δούλου αὐτοῦ Φιλίππου.

dæmones expellit suo adventu et precibus :

26 Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν, ἐλθόντος τοῦ ἁγίου καὶ τιμίου Ἱερέως Φιλίππου σὺν Εὐσεβίῳ τῷ μοναχῷ ἐν τῷ σεπτῷ ναῷ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου εὐχῆς ἕνεκα, καὶ τάξαντος τὸν νοῦν πρὸς τὴν νυκτερινὴν εὐχὴν περὶ ὥραν ἕκτην τῆς νυκτὸς, ἀκουτίζεται φωνὴ πνεύματος ἀκαθάρτου λέγοντος, Κάτω πιδήσατε, κάτω πιδήσατε, φύγετε, ὁ Φίλιππος ὁ διώκτης ἡμῶν ἔρχεται ἐπὶ τοῦ ὄρους, καὶ πάραυτα πῦρ ἡμᾶς ἐξαναλίσκει. Ἦν δὲ ἡ βοὴ τοῦ πνεύματος τοῦ ἰλαμένου κατοικεῖν ἐν τῷ τόπῳ, καὶ ἐβόα τοῖς ἑταίροις αὐτοῦ πνεύμασιν· ἦσαν γὰρ καταντήσαντες ἐκ χώρας μακρᾶς. Τότε λέγει Εὐσέβιος πρὸς Φίλιππον τὸν τίμιον

A τίμιον Ἱερέα, Πάτερ τιμιώτατε, τί ἐστιν ἡ βοὴ αὕτη; Ὁ δὲ λέγει, ὅτι πνευμάτων ἀκαθάρτων τοπικὴ μετάβασις γέγονεν ἐνταῦθα ἀπὸ χώρας μακρᾶς, καὶ στῶμεν ἑδραῖοι ἐν προσευχῇ, ὅπως ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν ἐπιτιμήσῃ αὐτοῖς, μᾶλλον δὲ ἀποδιώξῃ ἐκ τῶν ἐντεῦθεν. Καὶ ἐξέφνης εὐχομένων αὐτῶν, πῦρ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ ὡσεὶ χειμάρρου ἕλκοντος, καὶ ἐξεδίωξεν αὐτοὺς ἐκ τοῦ τόπου ἐκείνου· ᾗ γὰρ ὥρᾳ ἐγένετο ἡ βοὴ τοῦ πνεύματος, ἢ ἐν νυκτὶ ἢ ἐν μεσημβρίᾳ εἰς τὸν τόπον τὸν καλούμενον Κατωπιδοῦντες, ἐφνιδίως πτώματι δαίμονος λίθος κυλινδούμενος κατήρχετο, καὶ ἀπέκτενεν ἤτε ἄνδρα, ἤτε παῖδα, ἤτε κτῆνος τὸ οἱονοῦν· ἀπὸ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης τῇ δυνάμει τοῦ ἐσταυρωμένου Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν διαμεμένηκεν ὁ τόπος ὁ καλούμενος Κατωπιδοῦντες, ἀτρότους καὶ ὑγιεῖς πάντας διαβιβάζων ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, καὶ παντοῖα κτήνη διὰ τῶν εὐχῶν τοῦ τιμίου πατρὸς ἡμῶν Φιλίππου, τοῦ τὰς θαυματουργίας ἐπιτελοῦντος.

laudatus ob Eusebio

27 Τότε λέγει αὐτῷ Εὐσέβιος ὁ μοναχός, Ἀληθῶς, Φίλιππε, μιμητὴς ἀνεδείχθης τοῦ σε ἱερατεύσαντος Πέτρου, τοῦ τὴν ποίμνην Χριστοῦ ποιμαίνειν καταπεπιστευμένου, τοῦ ποιμαίνειν ἄνδρας ὡς πρόβατα, καὶ παῖδας ὡς ἀρνία· ὁμοίως καὶ σὺ διαφυλάττεις τὴν ποίμνην σου ἀπὸ θηρῶν ἀγρίων καὶ πικροτάτων λύκων, ἤγουν τῶν ἀκαθάρτων
B πνευμάτων, λυτρούμενος πάντας πάσης κηλίδος, τῇ σοφίᾳ σου αὐτῶν προνοούμενος, καί γε ἱερώτατε χρεωστεῖ σοι πᾶν τὸ τῶν ἑσπερίων γένος τὴν σὴν θήκην ἐκ τειχέων χρυσέων ἀναπλάσαι, καὶ τὰς τοῦ σεπτοῦ ναοῦ σου ἐδαφικὰς ἀσίμῳ καταστρῶσαι, αὖθίς τε λιτὰς προσευχῶν ἑκάστης σοι προσάγειν· οὐδὲν γάρ ἐστιν τὴν ὑψέλιον πᾶσαν γεραίρουσάν σοι ἀμοιβὰς ἀξίους προσάγειν, καὶ τὰς πρὸς Θεὸν ἑκάστης πρὸς ἡμᾶς γινομένας· πρεσβευτικὰς τε καὶ μεγάλας ἀντιλήψεις. Τότε ὁ Φίλιππος ἔφη τῷ Εὐσεβίῳ· Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον, ἀδελφέ, τῷ ἐλεοῦντι δωρεὰν καὶ σώζοντι τὸν κόσμον ὅλον, ὅτι ἡμεῖς πάνυ ἁμαρτωλοὶ τυγχάνοντες, οὐδενὸς ἔργου ἀγαθοῦ ἰσόδοξον τῆς αὐτοῦ δόξης παρ' ἡμῶν ἐστιν εἰσαγόμενον, ἢ ἰσότιμον τῶν αὐτοῦ ἀγαθῶν τῶν εἰς ἡμᾶς ἀγομένων ἡμέραν ἐξ ἡμέρας.

omnia Deo tribuit:

28 Ἄνθρωπος δέ τις ἐν εὐπορίᾳ πολλῇ τυγχάνων, ἐκ τῆς τῶν Πανουρμητῶν πόλεως, καὶ ἐν ἀτεκνίᾳ ὤν, ἐν ἀθυμίᾳ πολλῇ ὑπῆρχεν. Ἀκηκοὼς οὖν περὶ τῶν θαυμασίων καὶ τεραστίων τῶν ὑπὸ τοῦ τιμίου Ἱερέως Φιλίππου γινομένων, καταλαμβάνει τὸν τόπον τὸν καλούμενον Ἀργύριον, καὶ θεωρεῖ μήκοθεν τὸν Ἅγιον, καθεζόμενον εἰς τὰ προπύλαια τοῦ ναοῦ, καὶ λέγει τοῖς ὑπηρέταις αὐτοῦ· Ἴδε ἀληθὴς φωστήρ, ὃν ἰδεῖν ἐπόθουν, ὃν καὶ καθ' ὄναρ ἴδον καλοῦντά με, καὶ χαρμονικῶς προτρεπόμενον, Ἐλθὲ πρὸς ἡμᾶς· ἴδε αὐτός ἐστιν. Ἐὰν δὲ ἐκ θελήματος Θεοῦ ἐστιν ἡ ὅρασες, ἣν ἴδον, ἀφεὶς τὴν καθέδραν ἡμῶν στα-
C θέντων καλέσαι ἡμᾶς ἔχει λόγῳ ἰδίῳ, ὅτι ἔλθατε ἐν τῷ ναῷ εὐχῆς ἕνεκα, καὶ χαρμονικῶς ἐπερωτήσει λέγον, Πόθεν παραγεγόνατε, ἀδελφοί; καὶ τίς ἡ αἰτία, δι' ἣν ἤλθατε ἐνταῦθα; Ὁ δὲ θεοφάντωρ ἀληθῶς Φίλιππος, ὡς ἐκ θείας ἀποκαλύψεως, αὖθις ἀναστὰς τοῦ δίφρου ἔνθα ἐκαθέζετο, λέγει Εὐσεβίῳ τῷ μοναχῷ, Κάλεσον χαρμονικῶς τοὺς ἀπὸ μήκοθεν πόθῳ πρὸς ἡμᾶς ἐληλυθότας. Καὶ εὐθέως ᾤχετο Εὐσέβιος, προτρεπόμενος αὐτοὺς χαρμονικῶς καὶ λέγων, καλῶς ἤλθατε, καλῶς ἤλθατε, οἱ ἐκ μήκοθεν· καλεῖ ὑμᾶς ὁ πατὴρ ἡμῶν Φίλιππος ὁ Πρεσβύτερος, ὃν ποθοῦντες ἥκατε ἀπὸ μακρόθεν. Τότε ὁ ἄνθρωπος χαρᾶς πλησθεὶς μεγίστης, εὐχαριστείαν τῷ Θεῷ προσήγαγεν τῷ σωτῆρι τῶν ὅλων, ὅτι ὃν ἐζήτει, εὕρηκεν, καὶ τοῦ ζητουμένου τετύχηκεν. Τοῦ δὲ κελεύσαντος αὐτὸν τοῦ ποιῆσαι εὐχὴν αὐτῷ, εἶτι καὶ δῶρα πολλὰ προσήγαγεν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ· ῥίπτει οὖν ἑαυτὸν εἰς τοὺς πόδας τοῦ τιμίου Ἱερέως Φιλίππου καὶ λέγει, Πάτερ, σὺ ἐκ θείας ἐλλάμψεως οἶδας τὴν αἰτίαν, δι' ἣν παραγέγονα. Ὁ δὲ Ἅγιος λέγει, Ναί, ὄντως ἐπίσταμαι· ἀλλ' ὑπόστρεψον εἰς τὸν οἶκόν σου καὶ τοῦ ζητουμένου τυγχάνεις κατὰ τὴν πίστιν σου.

Panormitani civis occulto voto

satisfacit;

ejusque uxori apparens, addicit filium,

29 Καὶ ὑποστρέψας ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν ἴδιον οἶκον, εὗρεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ χαίρουσαν, καὶ εὐφραινομένην, ὅτι ἀπεκαλύφθη αὐτῇ νυκτὸς ὁ Πρεσβύτερος Φίλιππος λέγων, ὅτι ἰδοὺ ἐπανιόντος τοῦ ἀνδρός σου, λήψῃ ἐν γαστρὶ

D ἐκ σπέρματος αὐτοῦ, καὶ τέξασα υἱόν, καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Φίλιππον, καὶ ἡ εὐλογία Κυρίου ἔστω μεθ' ὑμῶν. Ἀκούσας δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς τὸ θαῦμα, τὸ ὡς ἀληθῶς φοβερὸν, ἐξέστη, καὶ ἐν ἑαυτῷ εἶπεν· Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεός, ὁ ποιῶν θαυμάσια, ὁ καὶ τοῖς μήκοθεν οὖσιν ὡς ἐν ῥοπῇ μιᾷ ἐγγυτάτην ποιῶν σου τὴν ἀντίληψιν, διὰ τοῦ τιμίου Ἱερέως Φιλίππου εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους σε ἐν ἀληθείᾳ. Διηγήσατο δὲ τῇ γυναικὶ ὁ ἄνθρωπος τὸ πῶς τὸ ἐνθύμιον αὐτοῦ προέγνωσεν, καὶ τὸ πῶς Εὐσέβιον τὸν μοναχὸν χαρμονικῶς προτρεπόμενον ἴδεν, καὶ τὸ πῶς τὴν αἰτίαν τοῦ ζητουμένου ἐπιθυμήματος ἔγνω. Καὶ ἰδοὺ τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ἔγνω ὁ ἄνθρωπος τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσχεν ἐν γαστρί, καὶ ἔτεκεν ἄρρεν υἱόν, καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Φίλιππον. Καὶ δὴ γεγονότος τοῦ παιδὸς αὐτοῦ, ὡς ἡ ἐτῶν η', προσφέρει αὐτὸν τῷ ὁσίῳ ἱεράρχῃ Φιλίππῳ, καὶ λέγει, Ἰδού, πάτερ, ὁ πόνος τῶν εὐχῶν σου. Ὁ δὲ χαρμονικῶς λαβόμενος αὐτοῦ τῆς χειρός, προσφέρει αὐτὸν τῷ ναῷ, καὶ εὐλογεῖ, καὶ λέγει αὐτῷ, Ἄπελθε τέκνον ἐπὶ τὰ γονικά σου ὅρια, καὶ ἀνοικοδόμησον ναὸν Κυρίῳ, καὶ ἔσται ἡ εὐλογία αὐτοῦ μετά σου. Καὶ ἐν τῷ ὑποστρέψαι τὸν παῖδα ἅμα τῷ πατρὶ αὐτοῦ συντόμως τελεσιουργήσαντος, ἀποκληροῖ αὐτὸν Διάκονον ὑπὸ τοῦ Ἐπι-
E σκόπου Πανόρμου, δοὺς αὐτῷ ὁ ὅσιος πατὴρ ἡμῶν Φίλιππος ἐντολήν, τοῦ πάσας τὰς ἡμέρας αὐτοῦ μὴ φροντίζειν χρυσίου ἢ ἀργυρίου, εἰ μὴ πάντα τὰ προσόντα αὐτῷ καὶ ἐσόμενα πράγματα διοικεῖν εὐσεβῶς εἰς τοὺς πένητας. Καὶ ἐποίησεν οὕτως· καὶ ἔδωκεν δόξαν καὶ εὐχαριστείαν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος σὺν τῷ υἱῷ αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ, παρέχοντες πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῖς ἀσμένως τοῖς δεομένοις.

AUCTORE EUSEBIO EX MS.

qui ejus jussu octennis offertur Deo,

30 Λαβόντος δὲ τοῦ παιδὸς Φιλίππου παρὰ τοῦ τιμίου Πρεσβυτέρου Φιλίππου ἕνα ἐκ τῶν τιμίων αὐτοῦ χειτόνων, καὶ ἕνα σουδάριον, καὶ τὸ ζωμάτιον, ᾧ ἦν διεζωμένος τὴν ἁγίαν αὐτοῦ ὀσφὺν πρὸς ὑπόμνημα ἑαυτοῦ. Ἀπερχομένου οὖν αὐτοῦ ἐν τῇ ὁδῷ εὑρίσκει ἄνθρωπον, ὑπὸ τοῦ δράκοντος καταξηρανθέντα, εἰκολώτερον εἰπεῖν κατεξηραμμένον. Καὶ θέλων τὰς θαυματουργίας πληροφορεῖσθαι ὁ παῖς τοῦ Ἁγίου, λύσας τὴν ζώνην, ἣν εἰλήφει παρὰ τοῦ Ἁγίου, διαζώσας τὸν ξηρὸν κείμενον ἄνδρα, λέγει αὐτῷ, Ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ ἁγίου Φιλίππου ἀνάστηθι, βάδιζε ὑγιής, καὶ ἀσινής. Καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀνέστη ὁ ἄνθρωπος ὑγιὴς ὡς τὸ πρίν, καὶ ἐδόξασεν καὶ αὐτὸς τὸν Θεόν, καὶ ὁ Διάκονος Φίλιππος ἐξίστη ἐπὶ τῷ γεγονότι, ὅτι οὐ σωματεμψύχους τὰς νόσους ἰᾶται, ἀλλά γε καὶ τὰ ἄμφια αὐτοῦ φυγαδεύει τὰς νόσους. Ἀκούσαντες δὲ οἱ τῆς Πανορμητῶν πόλεως, ὅτι χειτῶνες τοῦ Ἁγίου ἀποκομίζονται διὰ Φιλίππου τοῦ νέου, Διακόνου ἐν τῇ Πανορμητῶν πόλει, καὶ ὅτι ἰάσεις ἐπιτελλοῦνται δι' αὐτῶν, ἐχάρησαν χαρὰν ἀνεκλάλητον λέγοντες· Εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὅτι ἐμνήσθη ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ἀναξίων ὁ ἱερώτατος
F Φίλιππος, τοὺς τιμίους αὐτοῦ χειτῶνας πρὸς λύτρον ἰάσεως ἡμῶν ἐξαποστείλας. Καὶ τί αὐτῷ ἡμεῖς ἀνταμοιβὰς ἀξίους προσάξωμεν; λιτὰς καὶ δεήσεις ἱκετηρίους πρὸς Κύριον; ἀλλ' ἡ αὐτοῦ εὐχή, ἡ ὑπὲρ πάντων ἡμῶν γινομένη πρὸς Κύριον, τῆς ἡμῶν ὑπερπεριττεύει δωρεᾶς, χρυσίου, ἢ λίθου τιμίου, καὶ σαπφείρου τιμιωτέρα. Καὶ ἦν ἰδεῖν τὸν ὄχλον διαλεγόμενον οὐδὲν ἄλλο, εἰ μὴ μόνον δόξα τῷ Θεῷ, τῷ δοξάζοντι τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν· καὶ ἐγένετο χαρμονὴ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ὡς αὐτὸν τὸν Θεὸν νομίζειν ὑποδέξασθαι τοὺς ἐκεῖσε οἰκοῦντας.

et accepta Sancti zona

aridum sanat,

gaudentibus Panormitanis,

31 Αἰφνίδιον δέ τις Ἀββᾶς, ὑπὸ ἀκαθάρτου δαίμονος πάσχων, ἐλθόντος τοῦ Φιλίππου τοῦ παρελθεῖν τὴν πρώτην πύλην τῆς πόλεως, ἔκραξεν, Καλῶς ἐλήλυθας Φίλιππε, ὁ νέος διάκων, φέρων μετά σου καὶ ἐν ἀμφίοις Φίλιππον τὸν Πρεσβύτερον· ἐγὼ γὰρ τῇ ὥρᾳ ταύτῃ σπουδαίως βαδίζω πρὸς αὐτόν, ἵνα ῥυσθῶ τῆς ταλανίσεως τοῦ κατέχοντός με ἀκαθάρτου πνεύματος. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Διάκονος, Ἄπελθε τάχιστα παλινδρόμει πρὸς τὸν ἐμὸν κύριόν τε καὶ δεσπότην, τὸν ὅσιον πατέρα καὶ Πρεσβύτερον Φίλιππον, καὶ δι' αὐτοῦ ἰαθήσῃ, ὃ καὶ γέγονεν. Ἐλθόντος δὲ τοῦ Ἀββᾶ, εὗρεν τὸν Φίλιππον ἐν Κυρίῳ προβεβηκῶτα.

et energumenum liberat:

32 Μετὰ δὲ τὸν θεάρεστον αὐτοῦ βίον, καὶ τὰ ἅπαντα αὐτοῦ θαύματα πρὸ ἡμερῶν μ' τῆς αὐτοῦ κοιμήσεως ἐπιφαίνεται

AUCTORE EUSEBIO EX MS. præscribit sepulturam sibi et Eusebio faciendam,

A ἐπιφαίνεται ἑνὶ τῶν μεγιστάνων τῆς χώρας, ὀνόματι Βελισαρίῳ· καὶ παραλαβὼν τοὺς παῖδας αὐτοῦ, ἔρχεται ἐπὶ τὸν τόπον, τὸν καλούμενον Ἀργύριον, καὶ δείκνυσι αὐτῷ καθ' ὄναρ σταυρωτυπίαν ἐκκλησιαστικῆς κτίσεως. Κτίσας δὲ καὶ θήκας δύο, τὴν μὲν ἀνωτάτην Εὐσεβίῳ τῷ μοναχῷ, τῷ συγγραψαμένῳ τὸν βίον αὐτοῦ καὶ τὰ θαύματα· τὴν δὲ κατωτάτην, τοῖς ἑαυτοῦ ἁγίοις λειψάνοις· κτίζει ὁ αὐτὸς Βελίσαριος καὶ τὸν αὐτοῦ σεπτὸν ναόν. Πρὸ γὰρ μ' ἡμερῶν τῆς αὐτοῦ κοιμήσεως, ἐπιτελεῖ καὶ ἐπιτάφιον τεσσαρακοστὴν τῆς ἁγίας αὐτοῦ μνήμης, καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν θείων μυστηρίων ἀναπεσὼν ὁ ἅΟσιος ἐν τῇ αὐτοῦ ἁγίᾳ σορῷ, ἀνοίξας τὸ θεόφθογγον αὐτοῦ στόμα, ἔφη· Αὕτη ἡ κατάπαυσίς μου εἰς αἰῶνα αἰῶνος. Κύριε εἰς χεῖράς σου παρατίθημι τὸ πνεῦμά μου· ὁ γὰρ εἰς σε εἰλικρινῶς πιστεύων κἂν ἀποθάνει ζήσεται.

ac pie mortuus

33 Αὐτίκα δὲ Εὐσέβιος ὁ μοναχὸς, μετὰ πάσης ἐπιστήμης συγγραψάμενος ἀκριβῶς πάντα τὰ ὅσια αὐτοῦ πράγματα, διὰ τὸν φόβον Ὀρβιανοῦ τοῦ τοπάρχου ἀποδράσας, ᾤχετο ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, καὶ παραδέδωκεν αὐτὰ Ἀπολιναρίῳ τῷ ἁγιωτάτῳ Πατριάρχῃ, τῷ συνθρόνῳ Μάρκου τοῦ Ἀποστόλου, ἀνελλιπῶς τὸν ὅσιον αὐτοῦ βίον, καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ γενόμενα θαύματα διὰ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἵνα δὲ φανῇ καὶ μετὰ θάνατον ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων, πηγὰς ἐκβλύζων ἰαμάτων, καταλαμβάνει τὴν

claret miraculis.

B αὐτοῦ σεπτὴν θήκην Εὐλάλιος ὁ μοναχὸς, ὁ ἐκ τῆς τῶν Πανορμητῶν πόλεως ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου δεινῶς βασανιζόμενος, καὶ εἰσελθὼν ἐν τῷ ναῷ εἶπεν· Ἐμὲ δεῖ κυλινδοῦσθαι ἐν τῇ σορῷ ἕως οὗ τύχω ἰάσεως. Καὶ παραυτὰ ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ ὁ Ἅγιος ἐκφαντικῶς σὺν τῷ τυμῳ, καὶ κατασφραγίσας αὐτὸν, παραχρῆμα ὑγιὴς γέγονεν, χάριτι τῆς ὑπερφώτου καὶ ὑπερουσίου Τριάδος. Ἀκοῆς δὲ γενομένης περὶ τῶν ἀμέτρων αὐτοῦ θαυμάτων, συνήρχετο ὄχλος πολὺς τῶν πασχόντων ἐν τῇ σορῷ. Φθάνει δὲ τῇ τέσσαρις καὶ δεκάτῃ ἡμέρᾳ τῆς αὐτοῦ τελειώσεως, ἀνήρ τις τοὔνομα Εὐτρόπιος, οὗτινος τὸ ἥμισυ μέρος τοῦ σώματος ἦν ξηρόν. Καὶ στὰς ἐπὶ τὴν σορὸν, καὶ προστρίψας ἑαυτὸν αὖθις, ὑγιὴς γέγονεν. Τοῖς δὲ προσερχομένοις τῇ ἁγίᾳ αὐτοῦ σορῷ, φόβῳ τε καὶ πόθῳ, λυτροῦται πάντας ἐκ πειρασμῶν καὶ κινδύνων, καὶ πνευμάτων ἀκαθάρτων, καὶ διαβολῆς πονηρᾶς, καὶ ἐμφιλίου πολέμου, ἀπὸ ποικίλων νοσημάτων, καὶ ἀφορίας χωρῶν, καὶ κινδύνου ποταμοῦ καὶ θαλάσσης, καὶ ἐκ θυμοῦ Θεοῦ καὶ ἀρχόντων, τοὺς ἐκτελοῦντας τὴν αὐτοῦ ἐτήσιον μνήμην ἐν πίστει καὶ φόβῳ.

34 Ζήσας δὲ τὸν ἅπαντα χρόνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐπὶ ἔτη ξγ' κεκοίμηται ἐν εἰρήνῃ. Τελεῖται δὲ ἡ αὐτοῦ ἐτήσιος μνήμη τῆς ἁγίας κοιμήσεως μηνὶ Μαΐῳ ιβ', διὰ τῆς χά- D ριτος τοῦ παναγίου Πνεύματος, μεθ' οὗ δόξαν τῷ Πατρὶ ἀναπέμψωμεν, καὶ τῷ μονογενεῖ Υἱῷ καὶ Λόγῳ αὐτοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ANNOTATA.

a *Qua ratione ipse Philippus, in prima persona de se loquens, hæc dicat, non capio : deest fortascis hoc aut simile quid* [et sicut ipse postea narravit] tetigit mea labia : *est enim talis syntaxis satis usitata Græcis, ubi Latini periodum continuarent in tertia persona, dicerentque* tetigit ipsi labia.

b ἅΟρος, *cum variæ significationis sit, hic accipitur pro brevi tractatu seu compendio, vel Evangeliorum (ut æstimat Cajetanus) vel exorcismorum, ut ego puto.*

c *In MS. erat,* τῷ δὲ ὅρῳ τῷ ἐπιγεγραμμένῳ ἐν τῷ τόπῳ τὸ ἐν τῇ χειρί σου κατέχων ᾧ γέγραψαι, *quæ ad rectam syntaxim reducere malui.*

d *MS.* Τὸ ῥήγκον, *quod Latine legeretur* Rengum, *quasi* Regnum. *Sed merito Sirmundus, pro librario sphalmate id accipiens, vertit* Regium : *neque enim* Calabriæ Regnum *dixit unquam aliquis ; et hæc provincia Regno Neapolitano sive Siculo longe serius accessit, quam ista sunt scripta.* E

e *Sirmundus* Argyrii, *quasi appellative dicatur* Toparcha Argyrii : *sed MS, potius videtur* Argyrum *proprio nomine dicere, loci Dominum.*

f *MS. simpliciter, sed mutile* ἐκτενὴν, *quasi ab* ἐκτενὸς, *quod non dicitur, sed* ἐκτενὴς *prolixus, et quasi subintelligendo* εὐχὴν, *quod explicite scribendum censui.*

g *MS.* κηρίαις, *quod a* κῆρος cera *ductum, nihil significaret :* χειρίδες *autem* manicæ *sunt : et sæpe in MSS. confunduntur* κ *et* χ, ει *et* η.

h Μεμνίας, *quod Sirmundo vertitur* maritum, *alibi legisse non memini : forte idem valet quod* μνηστὴρ sponsus, *ex eadem communi radice* μνάομαι memini.

i *De voce* ἀὴρ velum *sacrum significante, eumdemque fere usum habente quem apud nos velum calicis, vide Meursium in Glossario : et erat forte in usu Græcorum ut cærulei sive aerii coloris esset. Ut ut sit vulgo usitatum est,* Cœlum *nominare expansum superne velum, aliamve rem similem.*

k ἥ τις *feminei generis dumtaxat prænomen est, in hac autem Vita pro quovis genere usurpatur.*

C F

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ

ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΥ

VIDE PAG. 160

ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΣΑΜΕΝΟΥ ΤΗΝ ΣΕΒΑΣΜΙΑΝ ΜΟΝΗΝ

ΤΗΣ ΚΟΣΗΝΙΤΡΗΣ.

Ex MS. Bibliothecæ Florentinæ S. Laurentii, Pluteo 59 *Codice* 19 *fol.* 414 *sub finem.*

Etsi Sanctorum vitas scribere utilissimum sit,

Μέγιστον εἰς ἀρετῆς παράκλησιν βίος ὁσίων καὶ φιλοθέων ἀνδρῶν, γραφῇ τε καὶ διηγήσει διδόμενος. Καὶ γὰρ ζήλου τι κέντρον ἐνίησι ταῖς τῶν ἀκροωμένων ψυχαῖς, καὶ πρὸς τοὺς ἴσους ἀγῶνας διαθερμαίνει τε καὶ διανιστᾷ, οὐ μὴν δὲ, ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ περὶ τὴν ἡμετέραν φύσιν φιλάνθρωπόν τε ὁμοῦ καὶ εὐεργετικὸν, καὶ ὅσον ἦν τὸ πρὸς αὐτὸν φίλτρον τοῖς ἁγίοις δῆλον καθίστησιν. Ὑφ' οὗ κατεχόμενοι, ὑπερεῖδον μὲν κόσμου, καὶ πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ, πλούτου, λέγω, δόξης, τιμῆς, περιουσίας, συγγενείας, φιλτάτων, αὐτῆς σαρκός· ὅλον δὲ τὸν νοῦν τῷ πρώτῳ Νοῒ προσκολλῶντες ἔζων μὲν ἐκείνῳ, ἔζαν δὲ αὐτοῖς ἐσταυρωμένοι τῷ κόσμῳ, καὶ ἐνθένδε πρὶν ἀποβιῶναι μεθιστάμενοι. Τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις ἥτε πολιτεία, καὶ ὁ κατὰ Θεὸν βίος μίκρον γνώρισμα πᾶσι καὶ διάδημα, τοῖς τε γράμματα μεμαθηκόσι, καὶ τοῖς διελθοῦσι τε καὶ διερχομένοις τὰ τοῖς εὐσεβεστέροις εἰς αὐτοὺς πονηθέντα θεῖα συγγράμματα, τοῖς δὲ μανθανοῦσι παρὰ τῶν εἰδότων.

nemo tamen fuit qui id faceret circa S. Germanum:

2 Τοῦ δέ γε θαυμασίου τούτου καὶ μεγάλου Πατρὸς μεγάλα μὲν ὄντα τὰ κατορθώματα, ἀγνοούμενα δὲ τοῖς πολλοῖς μέχρι τοῦ νῦν, τῷ μηδέπω φθάσαι τινὰ τῶν λογίων ἀνδρῶν ταῦτα γραφῇ παραδοῦναι, τὴν ἐμὴν εὐτέλειαν εἰς τοῦτο παρακαλεῖ, ἀνδρὸς καὶ πολλαῖς ἁμαρτίαις ἀποτροφοῦ, καὶ μὴ δυναμένου πρὸς τοιούτους ἀγῶνας ἀποδύεσθαι τῷ περιόντι τῆς μαθίας. Ὡς γὰρ ὑπ' ἀνδρῶν τιμίων

quare rogatus et jussus auctor.

A τιμίων ἐμοί γε τὰ ὑπομνήματα εἰς τὴν ἐμὴν αὐτοῦ ἀποβλέπων ἀγροικίαν τε καὶ τὴν πρὸς ταῦτα ἀπειρίαν, τὸ μὲν πρῶτον τ' οὐκ εἰδόσι παρεδεχόμην τὰς τῶν ἀνδρῶν εἰσηγήσεις. Ἐπειθ' ὡς παντοῖοί μοι προσέκειντο πείθοντες, βιαζόμενοι, καὶ ὥσπερ ἄλλο τι χρέος τοὺς λόγους ἀπαραιτήτως εἰσπράττοντες, ἅμα δὲ καὶ ταῖς εὐχαῖς ὑποθαῤῥύνοντες τοῦ Ὁσίου· εἶξά γε τοῖς λόγοις τούτων, καὶ ἐμαυτὸν εἰ καὶ τολμηρὸν εἰς τουτονὶ τὸν ἀγῶνα κατεῖκα ταῖς τοῦ Ὁσίου τε καὶ τῶν Ἱερῶν θαῤῥήσας εὐχαῖς.

hoc ipsum præsumit exemplo mercatorum lucra sectantium

3 Καὶ γὰρ ἄτοπον εἶναι ἐλογιζόμην, εἰ ἔμποροι μὲν καὶ θαλάσσης κατατολμῶσι, μακρὰ διαπερῶντες πελάγη, καὶ ὅσοι κατὰ γῆν ποιοῦνται τὰ συναλλάγματα ἄλγους, καὶ θάλπους, καὶ κρύους, καὶ τῶν ἄλλων ὅσαπερ ἐπάγειν οὐ μικροὺς εἴωθε τοὺς κινδύνους, καὶ ταῦτα, δήλου τοῦ πράγματος ὄντος, πρὸς ἓν μόνον βλέποντες τὸ κέρδος, καὶ ταῖς ἐλπίσι τούτου παρ' οὐδὲν ποιούμενοι τὰ δεινά· ἐγὼ δ' οὔτε πελάγη διαπλέειν μέλλων μακρά, οὔθ' ὑπὲρ νέφη καὶ νιφόεντα διαβαίνειν ὄρη πράγματι δυσχειρεῖν, πολλὴν ἐμοὶ τὴν ὄνησιν προξενήσοντι φανείην βραδύς τε καὶ αἴκαμπτος τοιούτων ἀνδρῶν παραινέσεσι μὴ πειθόμενος. Ἦπου δικαίως ἄν μοι πᾶς τις μέμφοιτο καὶ πολλὴν διεγκαλοίη τὴν ἄνοιαν, οὐ συνορῶντι τὴν ἐκ τῆς παρακοῆς

fretus intercessione Sancti,

B ζημίαν. Ταῦτα οὖν μοι στρέφοντι κατὰ νοῦν, καὶ στεῤῥοῖς ὅπλοις ἐμαυτόν, ταῖς τε τοῦ εὐφημουμένου Ὁσίου, καὶ ταῖς τῶν σεβασμίων ἀνδρῶν εὐχαῖς καθοπλίζοντι, θάρσος οἷον ἐπῆλθεν, ὑφ' οὗπερ τονώμενος, ὅτι μὲν πορρωτάτω διεωσάμην τὴν δειλίαν, μετὰ χρηστῶν δὲ τῶν ἐλπίδων ἐπὶ ταύτην τὴν ὑπόθεσιν καταβέβηκα.

qui cujas fuerit ignoratur :

4 Ἀλλὰ τί πάθω; ἐνταῦθα γὰρ τοῦ λόγου γινόμενος, οὐκ οἶδα ὅθεν ποιήσομαι τὴν ἀρχήν· οὐδέπω γὰρ ἄχρι καὶ εἰς δεῦρο δῆλά τινι κατέστη τίς ἡ ἐγενναμένη τὸν ἄνδρα, οὔθ' οἱ γεγεννηκότες τίνες αὐτόν. Ὡς οὖν οὔσης ἀδήλου τῆς κάτω, εἰκός ἐστι τῆς ἄνω γοῦν πατρίδος ἐπιμνησθῆναι τῷ Ἁγίῳ, ἐκείνης γὰρ καὶ οὗτος πολίτης ἦν καὶ ὁ Πατριάρχης Ἀβραάμ, τὴν οὐράνιόν φημι Ἱερουσαλήμ, ἐν ᾗ πάντες οἱ Ἅγιοι τὸ πολίτευμα κεκτημένοι, πάροικοί τε ἦσαν καὶ παρεπίδημοι ἐν τῇ γῇ, ἐφ' ἧς διατρίβοντες, οὐχ ὡς σάρκες, οὕτω διέζων ἀγγελικὴν μᾶλλον ἢ ἀνθρωπίνην μετερχόμενοι πολιτείαν. Τούτων εἷς καὶ ὁ θαυμάσιος Γερμανὸς ὤν, τὸν βίον ἐζηλωκώς, καὶ τὰς ἀρετὰς πάντων ἀπομαξάμενος, τύπος κατέστη καὶ κανὼν ἀσκητικοῦ βίου τοῖς μετ' αὐτὸν ἀκριβής.

solum scitur quod cæli civis

et peregrinus in Palæstina,

5 Τῇ Παλαιστίνῃ γὰρ ἐπιδεδημηκώς, οὔπω τὸν ἔφηβον παραλλάξας, καὶ θεατὴς ὁμοῦ καὶ προσκυνητὴς τῶν αὐτόθι γενόμενος ἱερῶν τόπων, ἀφικνεῖται καὶ παρὰ τὴν τοῦ Προδρόμου μονὴν ἐκείνην, ἣν παραῤῥέει μὲν Ἰορδάνης ὁ ἐν ποταμοῖς ἁγιώτατος, ἄρδει δὲ ἐς ἀεὶ πιαίνων τε ὁμοῦ

C καὶ ἁγιασμοῦ τι μέρος μεταδιδούς. Εἰς τοῦτο τοίνυν ἀφιγμένος τὸ φροντιστήριον, καὶ τὴν ἀκριβῆ καὶ ἰσάγγελον πολιτείαν τῶν ἐνασκουμένων ἐκεῖσε θεασάμενος μοναχῶν, φράζει μὲν ἐῤῥῶσθαι κόσμον καὶ τὰ ἐν κόσμῳ, ὅλος δὲ τῶν εἰρημένων τῆς καταστάσεως γεγονώς, πρόσεισι τῷ καθηγουμένῳ, καὶ θερμοῖς τοῖς δάκρυσιν ἐξαιτεῖται, εἷς καὶ αὐτὸς τῶν ὁμιλητῶν ἐκείνῳ γενέσθαι. Ὁ δὲ τίμιος ἐκεῖνος Πατὴρ διάπειραν τῆς τοῦ νέου προθέσεως ἐθέλων λαβεῖν, καί, Δυνήσῃ, φησίν, ὦ τέκνον, τοιαύταις σκληραγωγίαις, οἵας ὁρᾷς τοὺς ἐνταῦθα μοναχοὺς σύμπαντας ἔχοντας σεαυτὸν ὑποβαλεῖν. Ὅμως πρῶτον ἡμῖν λέγε· Πόθεν τε ὥρμησαι, καὶ τίνων ἔφυς γονέων; Καὶ τί τὸ αἴτιον τῆς ἀνὰ τὴν Παλαιστίνην διατριβῆς σου. Καὶ τότε εἰ ταῖς πρὸς ἡμᾶς σου ἀποκρίσεσιν ἄξιόν σε κρινοῦμεν τὰ τῶν μοναχῶν ὑπελθεῖν, θᾶττον ἢ λόγος ἕνα τῆς ἐνταῦθα ποιήσομεν ἀδελφότητος. Ὁ δὲ μακάριος Γερμανός, ὥσπερ ἑρμαίου τινὸς τοῦ λόγου δραξάμενος, καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἐνεγκούσης αὐτὸν εὐθὺς ἀπαγγέλλει, καὶ τοὺς γεγεννηκότας τινάς, καὶ ὅτι ποτὲ πρὸς αὐτῶν γενομένῳ καὶ τὰ ἐκεῖθεν ἀναλογιζωμένῳ δικαιωτήρια, οὐ μὴν δέ, ἀλλὰ καὶ ὅσους ἱδρῶτας οἱ Ἅγιοι καταβαλλόμενοι οἷα κομίσονται τὰ τούτων ἔπαθλα· Ταῦτα οὖν ἐπὶ νοῦν στρέφοντι ἐξαίφνης ἐπάταξε τὴν καρδίαν ἔρως οἷος ἀκάθεκτος τοῦ δραμεῖν μὲν πρῶτον εἰς τοὺς ἐνταῦθα τόπους, καὶ τῆς ἐκ τούτων ὠφελείας ἀπολαῦσαι, ἔπειτα δὲ καὶ ἑνὶ τῶν ὧδε φροντιστηρίων ἑαυτὸν δοῦναι. Τοῦτο, Πάτερ ὅσιε, τῆς ἐνθάδε καταγωγῆς μοι τὸ αἴτιον· ἀλλὰ μὴ μέλλε, ποίει, δὸς τάχος ὅπερ τὴν σὴν ὁσιότητα λιπαροῦμεν. D

ibi in monasterio ad Jordanem recipi petiit

EX MS. FLORENT.

a *et impetravit :*

6 Εἴξας οὖν τοῖς τούτου λόγοις ὁ ἱερὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ... a τοὺς ὑπ' αὐτοῦ μοναχοὺς ἀθροίζει· καὶ εἴσω τοῦ νεὼ σὺν ἐκείνοις γενόμενος, ἐπᾴδει τῷ Γερμανῷ τὰς συνήθεις εὐχάς· εἶτα καὶ τὴν τρίχα κείρας, καὶ τὸ μοναδικὸν ἀμφιέσας σχῆμα ἕνα ποιεῖται τῆς ἀδελφότητος. Ἐπεὶ δ' ὁ Μακάριος οὗτος εἰς ἔργον ἐκβεβηκότα τὰ τοῦ πόθου τεθέατο, καὶ τῶν μοναχῶν εἷς καὶ αὐτὸς ἐγένετο, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν οἵαν καὶ ὅσην ἐπεδείκνυτο τὴν σπουδήν, ἐπὶ τῷ καθυποτάξαι μὲν τῷ κρείττονι τὸ φρόνημα τῆς σαρκός, νεκρῶσαι δὲ πάντα τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ὥς φασι Παῦλος, καὶ παρελθεῖν ἅπαντας τοὺς ἐκεῖσε μείζοσι τοῖς ἀσκητικοῖς ἀγωνίσμασι. Καὶ μέντοι δὴ καὶ ὑπερέβαλετο νηστείαις οἵαις ἑαυτὸν δεδωκώς, προσευχαῖς τε ἑπτάκις τῆς ἡμέρας αἰνῶν τὸν Θεόν, κατὰ τὸν Δαβὶδ τὸν θεοπάτορα, ἀγρυπνίᾳ, χαμευνίᾳ, κλίσει γονάτων, καὶ τοῖς ἄλλοις, δι' ὧν ἐν τῷ ὀλίγῳ τὸ κράτος κατὰ πάντων ἠνέγκατο τῶν ἐκεῖ. Ὃ δέ τι μέγα πνευματικῆς ἦρε δόξης τὸν Γερμανόν, καὶ ὡς ὑπὲρ ἄνθρωπον βιοτεύοντι προσέχειν αὐτῷ ἐποίει τοὺς μοναχούς, ἡ ὑψοποιὸς ἦν ταπείνωσις, καὶ τὸ πρὸς πάντας εὐήκοον καὶ διακονικόν· σποδὸν γὰρ ἑαυτὸν καὶ σκώληκα ἡγούμενός τε καὶ ὀνομάζων, τοῖς ἄλλοις πᾶσιν ὡς πολλῷ μείζωσί τε καὶ κρείττουσιν ἢ αὐτὸς προσεῖχεν. Οὕτως ἡ καθαρὰ καὶ ἄληπτος ἐκείνη ψυχὴ τὸ τοῦ βίου εὐτελὲς ἠσπάζετο καὶ ἀπέριττον.

strenueque se exercens

et humilitati præcipue studens

E

egregie profecit

7 Ἔλεγε γὰρ πάντοτε πρὸς ἑαυτόν· Τῶν ἱερῶν τούτων ἀνδρῶν πολὺν ἤδη χρόνον κατὰ τὸ φροντιστήριον τόδε δεδουλευκότων Θεῷ, καὶ πολλὰ τρόπαια κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἀναστησαμένων, ἐγὼ ὁ ταπεινὸς πολλοῖς χρόνοις ὕστερον κατόπιν τούτων ἐληλυθώς, πότε τὸν ἴσον αὐτοῖς ἀγῶνα δραμοῦμαι; Διὰ τοῦτο ὑπὲρ δύναμιν ἀγωνιζόμενος, ἦν σπεύδων ἑαυτὸν ἐξισοῦν τοῖς προειληφόσι τῷ συντονωτέρῳ τε καὶ σπουδαιοτέρῳ τῆς ἀρετῆς. Τοιοῦτόν ἐστιν φύσις σπουδαία καὶ πρὸς τὰ καλὰ ἐναγώνιος. Ἄνεσιν γὰρ ἡγεῖται καὶ τρυφὴν πολλοῖς ἱδρῶσι κενοῦσαι τὴν σάρκα· καὶ ῥᾷον ἴδοι τις ἂν τὸν τρυφῶντα καὶ σπαταλῶντα ἀηδῶς πρὸς ταῦτ' ἔχοντα, ἢ τὸν σπουδαῖον ἀπαγορεύοντα. Ὅταν γὰρ ἅπαξ τρωθῇ τῷ πνευματικῷ ἔρωτι, ὁσημέραι τῷ καλῷ τούτῳ πυρὶ διαθερμαινομένης αὐτῷ τῆς καρδίας, ὅλος ἀκάθεκτός ἐστι καὶ πρὸς τὰ καλὰ ἀεικίνητος, παρὰ φαῦλον μὲν πάντα τὰ τῇδε τιθέμενος· ὅλην δὲ τὴν ἔφεσιν πρὸς τὸ τῶν ὀρεκτῶν ἔσχατον ἀνατείνων, ὁ φανταζόμενος νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἔξω πάσης ὑλικῆς γίνεται προσπαθείας, τὸν νοῦν ἐκεῖσε ἔχων, ὅπου θείαις αὐγαῖς καταλλαμπόμενος ἀῤῥαβῶνα, οἷον κομίζεται, καὶ πρὸ τῆς τοῦ σώματος ἐκδημίας, τῆς θεώσεως (ἣν ἆθλον τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἐλπίζομεν) τῷ φωτὶ τὸν νοῦν καταλάμπεσθαι. F
Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως· ἡμεῖς δὲ ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν.

ad summam perfectionem.

CAP. II

Jussus in Europa ædificare templum Deiparæ

8 Οὕτω μὲν οὖν τῷ μακαρίῳ Γερμανῷ περὶ τὴν εἰρημένην ἀσκοῦντι μάνδραν, καὶ καλὰς ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ διατιθεμένῳ, καὶ τελεωτέρας ἤδη καταστάσεως ἁπτομένῳ (τριακοστὸν γὰρ ἦν γενονὼς ἔτος) θεία τις ὄψις ἐπιστᾶσα, ἀπαναστῆναι μὲν αὐτὸν ἐκεῖθεν, πρὸς δὲ τὰ τῆς Εὐρώπης ἀπελθεῖν μέρη διακελεύεται, κἀκεῖ νεὼν ἐξ αὐτῶν κρηπίδων ἀνεγείραντα, παρά τινι τῶν ἀνὰ τὴν Μακεδονίαν ὀρέων, ἀποτάξαι τοῦτον τῇ Θεομήτορι. Καὶ οὕτω μὲν ἡ ὄψις. Αὐτὸς δ' οἰηθεὶς μὴ θείαν εἶναι τὴν αὐτήν, ἀλλὰ πεπλασμένην ὑπὸ τοῦ πονηροῦ, καθὼς εἴωθεν αὐτὸς ποιεῖν, εἰς ἄγγελον φωτὸς μετασχηματίζων ἑαυτόν, σκότος ὤν, ἠμέλει τοῦ ἐπιτάγματος.

et iterato visu increpitus de mora

9 Ἀμέλει τοι καὶ αὖθις ἐπιφανεῖσα οἷάπερ καὶ πρότερον· καὶ πρόσθεν γὰρ ὁ θαυμάσιος ἄνδρα τινὰ κατὰ τοὺς ὕπνους ὁρᾶν ἐδόκει, λευκήν τε στολὴν ἠμφιεσμένον, καὶ τὸ εἶδος ἐξαστράπτοντα· καὶ τὸ δεύτερον ὁμοίως ἑώρα. Ἐπιφανεῖσα οὖν καὶ αὖθις ἡ ὄψις ὀνειδίζει τε αὐτῷ τὴν παρακοήν, καὶ χαλεπαίνοντι ἐοικυῖα καί τινας πληγὰς ἐπιτίθησιν b..... λέγουσα· Οὐ καλά σοι τῆς παρακοῆς ἐποιήσω τὰ ἐπιτίμια; Ὁ δέ· Καὶ ποῦ γῆς, φησὶ τῷ φαινομένῳ, τυγχάνει ὁ τόπος ὃν λέγεις; καὶ πῶς ἐκεῖσε ἀφίξομαι ἀγνοῶν τὴν πρὸς ἐκεῖνον φέρουσαν, ἐπιμήκη τε οὖσαν b

EX MS. FLORENT.

A οὖσαν ἐπὶ πολὺ, καὶ μόλις, ὡς ἀκούω τῶν ἐκεῖθεν ἀφιγνουμένων, ἀνυομένην ὅλῳ ἐνιαυτῷ; Πρὸς δὲ τούτοις καὶ πόθεν ἔσται μοι πόρος ἀναλωμάτων, ἐπὶ τῷ ἔργῳ μηδενὸς ὀβολοῦ εὐποροῦντι; Καὶ ὅς· Μὴ πολυπραγμόνει, μὴ δὲ ἀμφίβαλλε· πίστευε δὲ, ἔφη, καὶ πάντα σοι ῥᾴω γενήσεται. Ὁ γὰρ Θεὸς κἂν τοῖς ἀπόροις πόρον οἶδεν εὑρίσκειν, τοῖς ἐμφύτοις αὐτῷ σοφίᾳ τε καὶ δυνάμει. Εἰ βούλει δὲ καὶ τὸ ὄνομα γνῶναι τοῦ τόπου· παρὰ τὸ ἄστυ, ᾧ Χριστόπολις ὄνομα, ἀφιγμένος, ἐκεῖθέν τε ὁρμηθεὶς εὐθὺ τοῦ ὄρους, οὗ δεῖ σε τὸν νεὼν ἀνεγεῖραι, πορεύσῃ. Ἀλλ᾽ ἄνυε πράττων· εὖγέ τε, καὶ μὴ διάτριβε. *ac viam eo ducturam edoctus.*

10 Ὁ μὲν οὖν Ὅσιος, τῷ παραδόξῳ διασεισθεὶς τοῦ θεάματος, παραχρῆμά τε διϋπνίζεται, καὶ ὅλος ὑπότρομος ὢν, καὶ ὥσπερ δριμείαις τισὶν ἀλγηδόσι κεντούμενος, τῷ τε εἴδει τοῦ ὀφθέντος, καὶ ταῖς μάστιξιν αἷς ὁ φανεὶς αὐτοῦ καθίκετο, ἣ τάχους εἶχε, παρὰ τὸν τῆς μονῆς ἄπεισι Προεστῶτα, καὶ τὰ τοῦ ὁράματος θαύματα σὺν αἰδοῖ ἀπαγγέλλει. *de consilio sui Abbatis* Ὁ δὲ (δεινὸς γὰρ ἦν οὐ μόνον τὸ λυσιτελὲς συλλογίσασθαι, ἀλλὰ καὶ, διακρίσεως χάρισμα κεκτημένος, τὰς ἐν τούτοις λύειν ἀμηχανίας) συμβάλλει τὴν ὄψιν θείαν τε εἶναι, καὶ τὸν Γερμανὸν ὡς ἄξιον ταύτης ἀξιωθῆναι, ἔνθεν τοι καὶ τὴν ἔξοδον αὐτῷ συγχωρεῖ, εὐχαῖς πρότερον ἐφοδιάσας, καὶ ταῖς χρηστοτέραις τῶν
B ἐλπίδων. Ὁ δὲ Μακάριος αὐτῷ τε τῷ Προεστῶτι συνταξάμενος, καὶ τοῖς ὑπ᾽ αὐτὸν μοναχοῖς, ἔξεισιν ὑπὸ ταῖς ἁπάντων ὄψεσι τῆς μονῆς, δεινὰ μὲν ποιουμένων τὴν ἔξοδον αὐτοῦ, καὶ πασχόντων οἷα εἰκὸς ἐπὶ χωρισμῷ τοιούτου συναγωνιστοῦ *iter ingreditur.* (Καὶ γὰρ ἴστε πάντες οἷα πάσχουσιν, οὐ μόνον ὅσοι συμπαθεστέρας ἔτυχον ὄντες φύσεως, ἀλλὰ καὶ τῶν ὠμοτέρων..... c πλεῖστοι ἐπὶ χωρισμῷ τοιούτων συνήθων) τῷ φόβῳ δὲ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῷ μεγίστῳ τοῦ ἀξιώματος, οὗπερ ὁ σοφὸς ἔτυχε Γερμανὸς, οὐκ ἀπ᾽ ἀνθρώπων, οὐδὲ δι᾽ ἀνθρώπων, θειοτέρας δ᾽ ὄψεως ἀληθεὶς εἰς ὅπερ ἐκλήθη, ἐπαναγόντων ἑαυτοὺς πρὸς τὸ εὔθυμον.

c

11 Ἐξελθὼν οὖν ὁ Ὅσιος ἐκεῖθεν, περιήλγει μὲν καὶ αὐτὸς οὐ μικρῶς τὴν καρδίαν· πῶς γὰρ οὔ; συγγνώμων διαζευγνύμενος οὕτως ἀγαθῶν, οἷς πολὺν συνδιαιτάμενος χρόνον, ἐπὶ τὴν πνευματικὴν προέκοπτεν ἡλικίαν· τῷ τοῦ Θεοῦ δὲ προστάγματι πειθαρχῶν, καὶ ταῖς ἐλπίσι τῶν μελλόντων παρακαλούμενος, χαίρων ἥπτετο τῆς πρὸς τὰ Εὐρωπαῖα μέρη φερούσης. *Cumque Christopolim appulisset,* Ἣν καὶ διανύσας μακράτε διαπερῶν πελάγη, καὶ ὅπου μὴ διαπλεῖν ἐξῆν, πεζῇ τὴν πορείαν ποιούμενος, τοῖς ἰδίοις αὐτοῦ χρώμενος εἰς τοῦτο ποσὶ, φθάνει τὴν Χριστόπολιν, πόνῳ τε καὶ προθυμίᾳ ἀπολῇ μετὰ χρονικοῦ διαστήματος τῇ ὁδοιπορίᾳ συμμετρουμένου, Θεοῦ κατευθύνοντος τὰ κατὰ τὸν Δαβὶδ αὐτοῦ διαβήματα. Πυθόμενος δὲ καὶ μαθὼν παρά τινος τῶν ἐπι-
C χωρίων τὸ τῆς πόλεως ὄνομα, ἔγνω τοῦτ᾽ εἶναι τὸ ἄστυ, οὗ παρὰ τῆς ὄψεως ἐμάνθανεν ἐλαύνειν εὐθύ. Τοῦτο τοίνυν μαθὼν διηπορεῖτο, τί ἂν διαπράξειε, καὶ ποίαν ὁδὸν ἐντεῦθεν ὁρμηθεὶς τράποιτο. *novo visu instructus de loco,* Ὡς δὲ ταῦτα κατὰ νοῦν ἔστρεφε, καὶ ὅποι τράποιτο τοῖς ὅλοις ἀμήχανος ἦν, ἐφίσταται πάλιν αὐτῷ καθ᾽ ὕπνους ἡ θεία ὄψις ἐκείνη, καὶ λύει τὴν ἀμηχανίαν αὐτῷ, εἰποῦσα, παρὰ τὸ τῆς Πωπολίας ἀντικρὺ πορεύεσθαι ὄρος, κἀκεῖ γενόμενον ἐπὶ τὴν οἰκοδομὴν τρέπεσθαι τοῦ νεώ.

12 Τούτων τοίνυν ἀκούσας ὁ Πατὴρ, ἔξεισι μάλ᾽ αὐτίκα τῆς Χριστουπόλεως ἅμ᾽ ἡμέρᾳ, καὶ διὰ Φιλίππων περιπατήσας, παρά τι ὄρος ἀφικνεῖται, ἀντικρὺ μὲν τῆς Πωπολίας, ὡς ὁ φανεὶς καθυπέδειξε, κατὰ τὰς ἐκβολὰς δὲ τοῦ Πάνακος κείμενον, πλεῖν ἢ πεντήκοντα σταδίους ἀπέχον πολιχνίου τινὸς, ᾧ ὄνομα Δράμα. *prope oppidum Drama* Ὁ δὴ καὶ νομίσας μὴ ἕτερον εἶναι, ἢ αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ ζητούμενον ὑπ᾽ αὐτοῦ, περιέρχεται διερευνῶν, εἴ που τόπον ἐπιτήδειον εὑρεῖν τινα δυνηθείη εἰς οἰκοδομὴν φροντιστηρίου. Περιελθὼν τοίνυν καὶ διασκοπήσας ἅπαν τὸ ὄρος ἐς τὰ μάλιστα, ἄντρῳ τινὶ αὐτοφόρῳ περιτυγχάνει. Οὗπερ εἴσω γενόμενος, καὶ τὴν κρίσιν τοῦ πράγματος ὄψεσιν αὐταῖς ἐπιτρέψας, τοιοῦτον εἶναι κρίνει οἷον δὲ καὶ ἐζήτει. Ἔνθεν τοι καὶ ἀρξάμενος, ὅλοις τρισὶν ἔτεσιν καὶ μεσὶν ἐξ ἀπαρτίζει τὸ ἔργον, ἔνδον τοῦ ἄνθρου νεὼν δαμάμενος, καὶ τῇ Παναγνῷ Μητρὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου τοῦτον ἀφιερώσας, *oratorium intra antrum exstruit:* ὡς ἔοικε γὰρ, μονώτατός τε ὢν, καὶ μηδένα ἔχων τὸν συνεφαπτόμενον αὐτῷ τοῦ ἔργου, πρόσετι τούτοις δὲ καὶ ἄπορος ἔχων ἀναλωμάτων, αὐτοχειρίᾳ τὰ τῆς οἰκοδομῆς ἐργαζόμενος, ἐπὶ τοσούτοις ἔτεσιν πέρας ἐδεδώκατο ἔργῳ. D

13 Ἐπεὶ δὲ ταῦτα κατὰ νοῦν εἶχε τῷ Ἁγίῳ, καὶ ὁ λόγος ἡδονῆς ἀνάπλεος καθειστάκει, ἅτε κατὰ τὸ δοκοῦν Θεῷ εἰς ἔργον ἐκβεβηκότος τοῦ ἐγχειρήματος, ὃ παρὰ τῆς ὄψεως ἐπετάττετο· εἰς δευτέρους αὖθις ἀγῶνας, πρὶν καὶ καταθέσθαι, καταβαίνειν ἀναγωνίζεται παρὰ προσδοκίαν. *deinde aliud alibi jussus fabricare,* Ὁ γὰρ φανεὶς αὐτῷ Ἄγγελος κατά τε τὴν Παλαιστίνην καὶ ἅπαξ καὶ δεύτερον, καὶ περὶ τὴν Χριστοῦ πόλιν διαπορουμένῳ ποίαν ὁδὸν τράποιτο, ὁ αὐτὸς κἂν ταῦτά γε ἐπιφαίνεται, μὴ τὸ ὄρος εἶναι, λέγων αὐτῷ, εἰς ὃ ἐπετάττετο ἀπελθεῖν, καὶ τὸν νεὼν ἀναγεῖραι· ἀλλ᾽ ἕτερον, ᾧ Ματικία ὄνομα, πρὸς ὃ δὴ καὶ προσεύεσθαι διὰ ταχέων, καὶ νεὼν ἐκεῖ μείζω τε καὶ πολυλέστερον πάσῃ σπουδῇ τοῦ προτέρου καθιδρύειν. Τί οὖν ὁ Πατήρ; ἆρα ἰλιγγίασε πρὸς τὸ ἐπίταγμα; καὶ εἰς τὰ ὀπίσω ἔγνωκε πορευθῆναι, καταβεβλημένος ὑπὸ τῶν προτέρων πόνων; καὶ δεόμενος ἀναπαύσεώς τινος, ἵνα συλλέξῃ σθένος· Οὐ μὲν οὖν· ἀλλ᾽ εἰδὼς τῶν πολλῶν ἀγώνων τὸ μέτρον καὶ πολλῶν στεφάνων, μᾶλλον δὲ καὶ πολλαπλασίων παραίτιον ὄν, ἀσμένως ἐδέχετο τὰ ἐντάγματα..... d καὶ σὺν προθυμίᾳ πολλῇ πρὸς τὸ εἰρημένον ὄρος ἐχώρει. d E

14 Ἀφιγμένος οὖν παρά τινα κώμην, ἥτις ἐπιχωρίως Τζερνίστα καλεῖται, παρά τινι ξενίζεται τῶν ἐκεῖ ἀνδρί, θεοφιλεῖ τε καὶ περὶ πλείστου ποιουμένῳ τὸ διαναπαύειν τοὺς ξένους. *quæsitum locum et inventum* Παρὰ τῇ ἐκείνου τοίνυν καταλύσας οἰκίᾳ καὶ ξενίας προσηκούσης ἐπιτυχὼν, πυνθάνεται καὶ περὶ τοῦ ὄρους. Ὁ δέ· Διαναπαύου, φησί, τίμιε Πάτερ (ἑσπέρα γὰρ ἦν) καὶ αὔριον ἐγώ σοι μέχρι τοῦ ζητουμένου καθηγήσομαι ὄρους. Πείθεται τῷ οἰκοδεσπότῃ ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, καὶ τὴν νύκτα ἐκείνην διαναπαύσας ἑαυτὸν ἐκεῖ, ἅμ᾽ ἡμέρᾳ ἡγουμένου τοῦ δηλωθέντος ἀνδρὸς παρὰ τὸ ὄρος ἔρχεται. Ὡς δ᾽ ἐγένοντο ἅμφω ἐκεῖ, ὁ μὲν ἀνὴρ ὑπέστρεφεν οἴκαδε, ὁ δὲ Ὅσιος περιελθὼν πανταχόσε τὸ ὄρος, καὶ ἀκριβέστατα περιαθρήσας παρ᾽ ὅλαις τρισὶν ἡμέραις, εἰς τὴν δηλωθεῖσαν καὶ αὐτὸς ἐπάνεισι κώμην. Καὶ καταλύσας αὖθις παρὰ τῇ οἰκίᾳ τοῦ καὶ πρότερον ξενίσαντος αὐτὸν, πελεκύν τε καὶ δίκελλαν τὸν ἀγρότην αἰτεῖται, ὡς ἂν τῷ μὲν μέρος τι τῆς ὕλης ἔχων διακόπτειν εἰς δίοδον, τῇδε διασκάπτειν ἔνθα τοὺς θεμελίους ἔμελλε τοῦ νεὼ καταβάλλεσθαι. Λαβὼν οὖν τὰ σιδήρια, καὶ τάχους εἶχεν, ἐπὶ τὸ ὄρος αὖθις ὑπέστρεφεν.

15 Ἦν δὲ δύσβατον εἰς τὰ μάλιστα, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, καὶ παντελῶς ἄβατον, ὕλῃ μυρίᾳ συνηρεφές, καὶ θηρσὶ μόνοις ἀγρίοις εἰς δίαιταν ἐπιτήδειον. *manibus suis emundat:* Τί οὖν εἰκὸς ἦν F πάσχειν ἄνδρα, πρὸς τοσούτων πόνων γέμον ἐπίταγμα, ξένον τε ὄντα καὶ πένητα, καὶ μηδένα ἔχοντα τὸν συνεφαπτόμενον αὐτῷ τοῦ ἔργου πλὴν Θεοῦ; οὐκ ἀποροῦντα στρέφεσθαι εἰς τοὐπίσω, καὶ συγγνώμην αἰτεῖν τὸν προστάττοντα, καὶ τῆς ἀδυναμίας, καὶ τῆς ἀπορίας; οὐκ ἀπὸ προσώπου φεύγοντα τοῦ Θεοῦ, ὥσπερ ὁ παλαίποτε Ἰωνᾶς, ἀποπλεῖν εἰς νήσους μακράς, ὡς ἦν ἄλλος τις καὶ τῶν δυνατωτέρων καὶ τῶν εὐπορωτέρων τὸ ἔργον τοῦτ᾽ ἀναδέξηται; ἀλλὰ καίπερ τοσούτου καὶ τοιούτου ἐπιτάγματος ὄντος ὅμως αὐτὸς οὐκ e ἐνέδησεν ἐκ ἀνεβάλλετο, *dumque non obstante rei difficultate* οὐδ᾽ εἶπεν· Ἔχε με παρειστήμενον διὰ τὸ καὶ τό· ἀσθενής εἰμι, καὶ οὐκ εὐπορῶ· χρημάτων πολλῶν f..... δεῖται τὸ ἔργον. e f Οὐδὲν τοιοῦτον οὔτε εἶπεν οὔτ᾽ ἐνενόησεν· ἀλλ᾽ εἰδὼς ὅτι πάντα τῷ πιστεύοντι δυνατὰ ἔργου εἴχετο, τήν τε ὕλην τέμνων, καὶ δίοδον ἐργαζόμενος Ἐπὶ πολλαῖς τοίνυν τῷ ἔργῳ τούτῳ μετατεινόμενος ταῖς ἡμέραις, ἐξεκαθάρισε τὴν ὁδὸν πόνῳ πολλῷ, καὶ τὸν τόπον ἔφθασεν, εἰς ὃν ἔδη τὸ φροντιστήριον δομηθῆναι. Ὡς δ᾽ ἐνταῦθ᾽ ἐγένετο, ἐπεχείρησε σκάπτειν, ἐφ᾽ ᾧ τοὺς θεμελίους καταβαλέσθαι.

16 Καὶ πρὶν ἢ ἐπιπολὺ τὸ τῆς γῆς ἐπίπεδον ἀναῤῥηνύειν (θαυμάσια τὰ ἔργα σου, Κύριε) ὁρᾷ θεῖον ἐκτύπωμα σταυρικὸν, ὃν ταῖς χερσὶν ἀνελόμενος περιεπτύσσετό τε ὁμοῦ καὶ κατησπάζετο τῷ στόματι προσεγγίσας· *fodit terram locandis fundamentis* Σταυρὲ, λέγων, πανσεβάσμιε τοῦ Χριστοῦ· σταυρὲ Βασιλέων τὸ κρατέωμα, Χριστιανῶν τῶν ἁπάντων τὸ καύχημα, καὶ ἀντίληψις

A ἀντίληψις ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ, ἐνίσχυσον τὴν ἐμὴν πρὸς τὸ παρὸν ἔργον ἀναξιότητα, καὶ δὸς τῇ δυνάμει σου τῇ μεγάλῃ πόρον, δι' οὗ ἠδυνησόμεθα εἰς πέρας τὰ τοῦ ἐγχειρήματος ἀγαγεῖν. Ὁρᾷς γὰρ τὴν ἐμὴν αὐτοῦ ἀσθένειαν, ὅση μόνῳ τῷ φόβῳ καὶ τῷ πόθῳ τοῦ ἔν σοι ὑψωθέντος, θαρροῦντός τε καὶ τοῖς ὑπὲρ δύναμιν ἐπιχειροῦντος· ἀλλά μοι νῦν τὴν σὴν, εἰ καὶ ἄλλοτέ ποτε, βοήθειαν ἐπιχορήγησον, ἐπικαλουμένῳ πόρον ἐν ἀμηχάνοις εὑρίσκειν. Ταῦθ' ἡδονῇ καὶ δάκρυσι συμμίκτως, ἐπευξάμενος, πάλιν ἤρξατο σκάπτειν, καὶ πάλιν ἕτερον βλέπει σταυρόν. Συνομοίᾳ δὲ καὶ τοῦτον ἀνελόμενος εὐλαβείᾳ, οὐκ εἶχεν ὅτι καὶ γένοιτο ὑπὸ περιχαρίας, καλὰς ἀρχὰς καὶ προοίμια τῶν προκειμένων τὴν φανέρωσιν τούτων τιθέμενος.

duas Cruces invenit;

17 Ἀμέλει τοι καὶ οὐ διημάρτανε τῶν ἐλπίδων. Μεγάλα γὰρ τὰ ἐξ ἐκείνου θαύματα καθ' ἑκάστην διὰ τούτων ἐπετελεῖτο. Τυφλοὶ γὰρ προσερχόμενοι τὸ ὁρᾷν ἀπελάμβανον, χωλοὶ τὸ ἅλλεσθαι, κωφοὶ τὸ λαλεῖν ὁμοῦ καὶ ἀκούειν, λέπροι ἐκαθαίροντο, δαιμονῶντες ἐσωφρονίζοντο, θᾶττον ἢ λόγος τῶν πνευμάτων ἀπελαυνομένων τῶν ἀκαθάρτων· ἑνὶ λόγῳ, ὅσα δι' ἑαυτοῦ τὰς ἐπὶ γῆς μετὰ σαρκὸς διατριβὰς ποιούμενος ὁ Σωτὴρ, καὶ ἀνθρώποις συναναστρεφόμενος, τοσαῦτα καὶ διὰ τούτων ἐποίει θαύματα, ὁ καὶ τότε καὶ νῦν ὁμοίως τῆς τῶν ἀνθρώπων κηδόμενος φύσεως, καὶ τὴν σωτηρίαν ἡμῖν πραγματευόμενος, ὁ πλούσιος ἐν ἐλέει, καὶ τοὺς αὐτὸν δοξάζοντας, ἀντιδοξάζων, καὶ μεγίσταις δωρεαῖς ἀμειβόμενος. Τοιούτων τοίνυν παραδόξων πραγμάτων ἐνεργουμένων, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ὅσον συνέρρει πλῆθος τῶν ὑπὸ παντοίων νοσημάτων δαπανωμένων. Οὐδεὶς γὰρ ἦν ὁ ὑπὸ τοῦ νοσήματος κατεχόμενος, ὃς ἐπεὶ προσέλθοι τοῖς σεβασμίοις σταυροῖς, οὐκ εὐθέως τὸ λυποῦν ἀποτινασσόμενος τὴν προτέραν ὑγίειαν ἀπελάμβανεν. Οὕτω ταχὺς ἐπὶ τοὺς αἰῶνας ἐπεῖδε τοῦ μεγάλου Πατρὸς ἡμῶν ὁ τῶν θαυμασίων Θεὸς, καὶ παρακλείσει πολλῇ παρεκάλεσεν αὐτὸν, πρός τε τὰ ἑξῆς τονώσας καὶ προθυμίαν παρασχὼν παρὰ πολὺ μείζονα τῆς προτέρας.

B *magnus incipit fieri concursus.*

CAP. II

18 Ἐντεῦθεν καὶ μετρίων εὐπορίσας ἀναλωμάτων, πρός τε τὸ ἔργον προθυμότερος ἦν, καὶ αὐτίκα τοὺς οἰκοδομήσαντας τὸν νεὼν ἐκάλει τεχνίτας. Οἱ δὲ ἀφιγμένοι οὐ πρότερον ἐνεχείρησαν κτίζειν, ἢ περὶ μισθοῦ ποιήσασθαί τινα ὁμολογίαν. Ἐπεὶ δὲ συνέθησαν τῷ Πατρὶ μισθὸν τούτοις ὑπεσχημένῳ τῆς τέχνης καὶ τῶν πόνων, ἑκατὸν δοῦναι χρυσίνους, ἢ δυνάμεως εἶχον ἔργου ἥπτοντο. Περιμετρήσαντες γὰρ αὐτίκα τὸν τόπον εἶθ' ὑπορύξαντες τοὺς θεμελίους ἐπήγνυντο, ἀφ' οἷς ἀρξάμενοι κτίζειν Θεοῦ συναιρουμένου, νεὼν ἐδείμαντο διαφερόντως διαπρεπέστατον, ὃς δὴ καὶ ἐς δεῦρο σωζόμενος, πάσαις ὄψεσι θαῦμα μέγα κινεῖ· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ χοροὶ μοναζόντων ἐν αὐτῷ τοὺς ἱεροὺς ᾄδοντες ὕμνους, καὶ προσευχόμενοι ἱλεοῦνται μὲν ἑαυτοῖς, ἱλεοῦνται δὲ ἡμῖν τοῖς εὐχῶν δεομένοις τὸ θεῖον, μηδέσιν ἄλλοις, Θεῷ τε καὶ ἑαυτοῖς συγγινόμενοι, οἷς ἔργον τὸ ὁπόσαι ὧραι τὰ μεγαλεῖα τοῦ κτίσαντος ἀνυμνεῖν, καὶ ταῖς θείαις ἐπεντρυφᾷν θεωρίαις, τὸ ἡγεμονικὸν καθαιρομένοις καὶ φωτιζομένοις καὶ τελειουμένοις, οἷς μέλον τὸ ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι, καὶ τὴν βασιλείαν μόνον ἐπιζητεῖν τὴν οὐράνιον, μηδενὸς ἄλλου τῶν γηΐνων λόγον ποιουμένοις· ὧν τοῖς ἱδρῶσι καὶ τοῖς ἀσκητικοῖς ἀγωνίσμασι, Θεὸς τὴν ἐρημίαν ταύτην πολιτείαν εἰργάσατο πνευματικὴν, στεῖραν τε οὖσαν πρώην καὶ ἄγονον, νῦν δὲ εὐθηνουμένην πολλοῖς τοῖς πνευματικοῖς χαρίσμασιν.

Conductis operis exstruitur templum,

C *deinde adunantur monachi:*

19 Ὢ τοῦ θαύματος! ἡ θηρίοις δίαιτα, νῦν ἱερῶν ἀνδρῶν καταγώγιον· ἡ ἄβατος, βάσιμος πᾶσι τοῖς διψῶσι τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν· ἡ ξηρὰ καὶ ἄνυδρος πρώην γῆ, νῦν ποταμοὺς ὅλους ἀναβλύζει πνευματικῶν διδαγμάτων. Ὡς μεγάλη σοι, Χριστὲ, ἡ φιλανθρωπία! ὡς ἀνυπέρβλητος ἡ εὐσπλαγχνία! ὡς ἀνείκειστος ὁ ἔλεος ὑφ' ὧ παρακαλούμενος, οὐ μόνον τοὺς οὐρανοὺς κλίνεις καὶ καταβὰς τὴν ἡμετέραν προσλαμβάνεις ἀτρέπτως καὶ ἀσυγχύτως φύσιν ἐκ τῆς παναγίου σου καὶ Παρθένου Μητρὸς, καὶ ἀνθρώποις συναναστρεφόμενος, καὶ τελώναις συνεσθίων, καὶ ἁμαρτωλοῖς, πᾶσαν μὲν νόσον καὶ μαλακίαν θεραπεύεις, ἰώμενος τὰ συντρίμματα τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ἀνακτίζων καὶ ἀναχωρεύων τὸν παλαιὸν ἡμῶν ἄνθρωπον τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης. Καὶ νῦν δὲ πολιτείαν προσάγεις διὰ τοῦ Εὐαγγελίου σου τοῖς ἀνθρώποις, καὶ τέλος πάσχεις δι' ἐμὲ τὸν κατάκριτον ὁ ἀπαθὴς τῇ θεότητι, ὀνειδισμοὺς ὑπομείνας, καὶ κολαφισμοὺς καὶ ῥαπίσματα, καὶ φραγγελίῳ μαστίζῃ, καὶ στέφανον ἐξ ἀκανθῶν περιτίθεσαι, ὑπὸ στρατιωτῶν ἀτάκτων... ὡς βασιλεὺς δῆθεν προσκυνούμενος, ὁ πάσης κτίσεως τῷ ὄντι Βασιλεὺς ὁρατῆς τε καὶ νοουμένης, καὶ σταυρὸν καταδέχῃ καὶ θάπτῃ. Οὐ ταῦτα μόνον διὰ τὴν ἐμὴν ἁμαρτίαν ὁ ἀναμάρτητος παθεῖν καταδέχῃ, ἵνα ἐγὼ σωθῶ καὶ τοῦ παλαίου πτώματος ἀνακληθῶ, ὥς φησιν ὁ θεορρήμων Γρηγόριος, ἀλλὰ καὶ μέχρι τοῦ νῦν παντοίας ὁδοὺς οὐ παύῃ τέμνων μοι σωτηρίας, διὰ τῶν Ἀποστόλων, διὰ τῶν Μαρτύρων, διὰ τῶν Ἀσκητῶν, ὁδηγοὺς ἡμῖν τούτους προβαλλόμενος τῶν καλλίστων, ὡς ἂν κατ' ἴχνος ἑπόμενοι τούτοις τῶν ἐπηγγελμένων τοῖς ἀγαπῶσι καὶ ἐκζητοῦσι τὸ σὸν ἅγιον ὄνομα, καταξιωθῶμεν καὶ ἡμεῖς.

qua in re mirabiliter elucet potentia Christi,

D EX MS. FLORENT. *pro salute hominum dira quæque perpessi,*

20 Τοῦ θείου δὲ νεὼ πέρας εἰληφότος καὶ τῇ Παρθένῳ Μαριὰμ ἀφιερωθέντος, τοὺς ὑπεσχημένους οἱ τεχνῖται μισθοὺς τὸν Ἅγιον εἰσεπράττοντο. Ὁ δὲ μὴ ἔχων ἀποδοῦναι τούτους ἀνελλιπεῖς, μᾶλλον δὲ πολλοστημόριον τῶν ὅλων ἀποδιδοὺς (δέκα γὰρ μόνων χρυσίνων κύριος ἐτύγχανεν ὤν, καὶ πλέον ἢ τούτους οὐκ εἶχεν ἄλλο τι ἀποδιδόναι) ἀνάπτει τὸν θυμὸν τοῖς ἀνθρώποις καθ' ἑαυτοῦ. Οἳ δὴ καὶ πολλαῖς αὐτὸν πρότερον ὕβρεσι πλύναντες, ἀπατεῶνά τε καλοῦντες, καὶ τὰ τῶν μοναχῶν ὑποκρινόμενον, οὐκ ὄντα ταῖς ἀληθείαις τοιοῦτον (Τοιοῦτον γάρ ἐστι φύσις φιλόχρυσος, οὐκ οἶδεν αἰδεῖσθαι τὰ εὐλαβείας ἄξια· πάντα δεύτερα τίθεται τὰ τοῖς ἄλλοις τιμώμενα, πρὸς τὸ τυχεῖν μόνον τῆς ὕλης ἧς ἥπτηται) ἔπειτα καὶ σχοινίοις συνδοῦσιν οὐκ ἄκοντα, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης αἰτήσαντα τοῦτο, ἢ τόγε ἀληθέστερον εἰπεῖν, τῷ προειδέναι τὸ ἀποβησόμενον· καὶ γὰρ ἀκούσαντες οἷον εἰλήφει τέλος τὸ πρᾶγμα εἴσεσθαι, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας τὸ εὐμήχανον, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν τοῦ Ἀνδρὸς πίστιν τε καὶ βεβαίαν ἐλπίδα.

Promissam mercedem nequiens exhibere Germanus

E *vincitur a fabris*

21 Ἐπειδὴ γὰρ οἱ σκληροὶ καὶ ἀνελεήμονες ἐκεῖνοι τὸν Ὅσιον περιαγκωνίσαντες ὡς ἐπ' αἰσχροῖς εἷλκον ἐσφαλμένα, οὔτε τὸν Θεὸν φοβούμενοι, καὶ τὴν ἱερὰν οὐ φρίσσοντες ὄψιν ἐκείνην, τὴν εὐθὺ τοῦ ἄστεος, ᾧ ὄνομα Δράμα, ἐστέλλοντο, ἐλπίζοντες ἐκεῖ τοὺς μισθοὺς ἀποληψεσθαι, ἰδόντος τινὸς τῶν φιλοχρίστων τὸν Ὅσιον, καὶ τῆς συμφορᾶς αὐτὸν κατοικτείραντος, καὶ δι' ὃν εἶχεν τὸ χρυσὸν καταβεβληκότος ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἐπὶ ταύτης οὖν τῆς ἐλπίδος ὀχούμενοι, ἀπὸ τοῦ ὄρους κατήεσαν, ἕλκοντες καὶ τὸν Ὅσιον περιηγκωνισμένον. Ὡς δὲ κάτω ποῦ περὶ τοὺς προπόδας τοῦ ὄρους ἐγένοντο, ἔνθα καὶ πεδιὰς ἐδόκει τις εἶναι ἐξ ἁπαλῆς τε πόας καὶ πολλὴ σφόδρα πηγὴ ἀνεδίδοτο, καὶ δένδρα εἰς ὕψος τε μετεωριζόμενα, καὶ πυκνοῖς τοῖς κλάδοις κομῶντα, ἱκανὴν καὶ ἐπιτηδείαν σκιὰν εἰς ἀναψυχὴν τοῖς ἐθέλουσιν ἐνεποίει τῶν ὁδοιπορούντων ὑπ' ἐκείνους διαναπαύεσθαι, ὁρῶσιν ἄνδρας τινὰς τῶν ἐν ἀξιώμασι, καθὼς εἰκάζειν ἐδίδου ἥτε περὶ αὐτοὺς θεραπεία, καὶ τὸ τῶν ὑποζυγίων καὶ τῆς ἄλλης ἀποσκευῆς πλῆθος, ὑπὸ τοῖς δένδρεσι καθημένους, καὶ τὸν ἐκ τοῦ ἡλίου πολὺν φλογμὸν (θέρος γὰρ ἦν) ἀναψύχοντας. Οἳ δὲ ἦσαν δύο τινὲς ἐν τέλει, ὧν τῷ μὲν Νεόφυτος, θατέρῳ δὲ Νικόλαος ὄνομα, ἐκ τῆς Κωνσταντίνου παρὰ τοῦ τηνικαῦτα τῶν Ῥωμαίων κρατοῦντος, πρέσβεις πρὸς τῆς Τριβαλὸν ἀποσταλέντες.

et ad urbem raptatur:

F *quod Imperiales legati duo conspicati,*

22 Καὶ τότε ἐπανιόντες κἀκεῖ διαναπαυόμενοι, οὐ κατὰ τύχην, μᾶλλον ἢ προνοίας θείας οἰκονομίαν, ὡς ἄν τόν τε Ὅσιον τοῦ δεινοῦ λυτρώσαιντο πειρασμοῦ, καὶ αὐτοὶ τὴν πρὸς σωτηρίαν φέρουσαν ὁδηγηθῶσιν ὁδόν. Ἐπειδὴ γὰρ πλησίον αὐτῶν τοὺς τὸν Ὅσιον ἕλκοντας εἶδον γεγενημένους, καὶ αὐτὸν ἑπόμενον σὺν πολλῇ ταπεινοφροσύνῃ, ἐπιβαλλόντες τὰς ὄψεις τῷ Ὁσίῳ περιεργότερον, καὶ κατανοήσαντες αὐτὸν, τά τε εἶδον ἀγγελικὸν, καὶ ἀγγελικώτερον τὴν διάνοιαν (ἀπὸ γὰρ τῆς ἔξωθεν καταστάσεως συμβάλλειν εἶχον καὶ τὸν ἔνδοθεν πλοῦτον τῆς ψυχῆς αὐτοῦ) ἐξανέστησάν τε παραχρῆμα, καὶ τραχυτέρους πρὸς τοὺς ἕλκοντας ἐχρήσαντο ῥήμασιν. Ὅπου

inhumanos illos reprehendunt,

EX MS. FLORENT.

A Ὅπου χάριν, λέγοντες, κάκιστοι πάντων ἀνδρῶν, τὸν θεοειδῆ τοῦτον ἄνθρωπον περιαγκωνίσαντες ἕλκετε, οὔτε τὸν Θεὸν φοβούμενοι, καὶ μηδένα τῆς κοινῆς ἡμῶν φύσεως οἶκτον ποιούμενοι, ἣ τὴν πρὸς ἀλλήλους νομοθετεῖ συμπάθειαν; Οὐχ ὅσον τάχος ἀνήσετε τὸν Ἅγιον τῶν δεσμῶν, καὶ τὸ αἴτιον ἐρεῖται τῆς συμφορᾶς; Τρόμος ἐπὶ τούτοις καὶ φρίκη τοὺς ὑβριστάς τε ἅμα καὶ κολαστὰς τοῦ Ὁσίου λαμβάνει, καὶ τὸν μὲν ὑποτρεμούσαις χερσὶν τῶν δεσμῶν παρευθὺς ἀνιεῖσιν, καὶ τὸ αἴτιον εἰπόντες, οὔτε ἐπηνύθησαν, καὶ τοὺς ἑκατὸν ὁμῶς ἀπολαμβάνουσι χρύσους παρὰ τῶν ἐπιφανῶν ἐκείνων ἀνδρῶν, οἶκτον λαβόντων τῆς ἀλήπτου ψυχῆς ἐκείνης. Εἴδετε τὴν σοφὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ· πῶς καὶ ἐν τοῖς ἀπόροις πόρον οἶδεν εὑρίσκειν, καὶ τὸ τοῦ Ὁσίου εὔελπι καὶ προορατικόν. τοῦτο γὰρ οἶμαι καὶ προβλέπων, χαίρων εἵλετο τὰ δεσμά.

23 Ἀλλ' ἐπειδή γε οἱ μὲν τεχνῖται τούς τε μισθοὺς ἀπειληφότες, καὶ συγγνώμης τυχόντες ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις παρὰ τοῦ Ὁσίου, οἴκαδε ἐπανήεσαν, αὐτὸς δὲ ὑπελιμπάνετο μετὰ τῶν δηλωθέντων ἐνδόξων ἀνδρῶν, τί χρὴ λέγειν ἅγε αὐτοῖς διείλεκται, καὶ μεθ' ὅσης τῆς ἱλαρότητος; Τί δὲ ἄλλογε; ἢ Θεοῦ φωνάς, δι' ὧν τοσοῦτον ἐξήρτησε τῆς αὐτοῦ γλώττης ἐκείνους, ὥστε καὶ παραιτεῖσθαι τὸν μοναστὴν ὑπέρχεσθαι τότε βίον, καὶ μηδαμῶς ἐπανιέναι πρὸς τὸν

et monachi fiunt sub S. Germano :

B Κρατοῦντα, οὕτως ἡττήθησαν τῆς πνευματικῆς σειρῆνος τῶν λόγων τοῦ ἀνδρός. Ὅθεν καὶ τότε μὲν δεξιὰν ἐμβαλλόντες τῷ Ἁγίῳ τῆς πρὸς τὴν εὐδαίμονα πόλιν ἀπαγούσης ἥπτοντο, εἰς ἣν καὶ διασωθέντες, καὶ τὰ τῆς πρεσβείας τετελεκότες, μεγάλαις ἐτίμων δωρεαῖς. Εἶτα μικρόν τινα χρόνον διατρίψαντες ἐκεῖ, καὶ τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἐνδιαθέμενοι, τῶν τε προσόντων αὐτοῖς τὰ μὲν τοῖς πένησι διανείμαντες, τὰ δ' ἀποχαρισάμενοι τοῖς οἰκεταῖς, τὰ πλείω δὲ καὶ λαβόντες μεθ' ἑαυτῶν χαίροντες ὑπέστρεψαν πρὸς τὸν Ὅσιον· οὓς καὶ λίαν ἀσμένως ὑποδεξάμενος, κείρει μὲν αὐτοῖς παραχρῆμα τὴν τρίχα, καὶ τὸ μονοδικὸν ἀμφιέσας σχῆμα, τοῖς εὐασκουμένοις ἐγκαταλέγει τῇ μάνδρᾳ μοναχοῖς.

24 Εἶτα περὶ οἰκοδομάς τε κελλίων καὶ ἐνεφυτεύσεις ἀμπελώνων καὶ παραδείσων ἀπασχολήσας ἑαυτόν, ἐντὸς ὀλίγου πάντα ταῦτα εἰς πέρας ἤγαγε. Μετὰ δὲ ταῦτα πανταχοῦσε τῆς φήμης διατρεχούσης, καὶ τὰ περὶ τοῦ Ἀνδρὸς, καὶ τῆς ὑπ' αὐτὸν μονῆς διαφανῆ καθιστώσης, καθ' ἑκάστην, ὡς εἰπεῖν, τὴν ἡμέραν ηὔξανέ τε καὶ ἐπὶ μεῖζον προέκοπτεν ἥ τε μονή, καὶ τὰ περὶ αὐτήν, πολλῶν ἀποτασσομένων τῷ κόσμῳ, καὶ τὰς ὑπάρξεις αὐτῶν πιπρασκόντων, καὶ παρὰ τοὺς πόδας φερόντων καὶ τιθεμένων τοῦ Ὁσίου. Εἶχε μὲν οὕτω ταῦτα, καὶ πέρας ἐλάμβανε τὰ κατὰ τὴν μονὴν τῷ Ὁσίῳ χρηστόν. Ἔδει δὲ ἐκδημίας ἢ ἐπανόδου πρὸς Θεὸν αὐτῷ, καὶ τοῦ λαβέσθαι τῶν ἐλπιζομένων, διὰ καὶ ἐκακοπάθει.

qui monasterio constituto

atque indies auctiori

C 25 Παρῆν ἡ τῆς ἐκδημίας ἡμέρα, καὶ ὅσα τῆς ἐκδημίας· ᾔσθ' ὅθεν ἀποκαλυφθείσης αὐτῷ, ἐπισυνάγει τοὺς ὑπ' αὐτὸν μοναχοὺς, ὅσον τάχους, κἀπὶ τῆς κλίνης ἀνακαθίσας (νοσῶν γὰρ ἦν, καὶ τὰ τελευτεῖα πνέων) τοῖσδε πρὸς αὐτοὺς ἐχρήσατο ῥήμασιν· Ἐγὼ μέν, ὦ Τέκνα, δοκοῦν τῷ Θεῷ ἤδη τοῦ βίου μεθίσταμαι, καὶ χαίρω πρὸς τὸν ποθούμενον ἀναλύων· οἶδα γὰρ συνεσόμενος αὐτῷ, καὶ τῆς ἀπεράντου βασιλείας αὐτοῦ μεθέξων, ὑπὲρ ἧς τοὺς μυρίους ἀνέτλην πόνους καὶ πειρασμοὺς (ὧν καὶ ὑμεῖς μάρτυρες) ἐξ οὗ τὴν μονὴν ταύτην συνεστησάμην, ἐς τήνδε τὴν πολιὰν πρὸς τοὺς ὁρατοὺς καὶ ἀοράτους καθ' ἑκάστην ἐχθροὺς ἀντιπαραταττόμενος. Ὑμεῖς δὲ εἰθενεύετε ἐν ἑαυτοῖς, καὶ πρὸς πάντας, εἰ δυνατόν· ἐν τούτῳ γὰρ γνώσονται πάντες, ὅτι ἐστὲ μιμηταὶ τοῦ πρᾴου καὶ εἰρηνικοῦ Χριστοῦ, ἐὰν εἰρηνεύητε πρὸς ἀλλήλους. Ἅπαξ ἠρνήσασθε τὸν κόσμον, καὶ μηδὲν ἔστω παρ' ὑμῖνπερ φίλαυλον. Τὴν ἀκτημοσύνην ἀσπάζετε· ἀφαρπάζει τῆς ὕλης τὸν ἀσκητήν, καὶ συνάπτει Θεῷ. Τοῖς πρεσβυτέροις οἱ νεώτεροι ὑπεξίστασθε, καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῶν νεωτέρων ἀνέχεσθε, ἔστιν ὅπου πταιόντων, ὅπερ ἀπεύχομαι. Προσεχέτω ἕκαστος ἑαυτῷ, καὶ μεμνήσθω τῆς ἐσχάτης ἡμέρας, τοῦ μὲν ὄπισθεν ἐπιλανθανόμενος, ἐπιτεινόμενος δὲ τοῖς ἔμπροσθεν, εἴπερ ἐραστὴς ὄντως ἐστὶ τῶν ἀκηράτων ἀγαθῶν. Πάντες αὐξάνετε ἐν γνώσει καὶ χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς καὶ καταρτήσειεν ὑμᾶς εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν, καὶ ἀκεραίους τῷ μεγάλῳ βήματι παραστήσει ἐν αὐτοῦ. D

moriturus ipse extremum alloquitur suos.

26 Ταῦτα καὶ ἔτι πλείω τούτων, ἤδη πρὸς ταῖς ἐσχάταις ἀναπνόαις ὤν, καὶ τῷ πλείστῳ μέρει... E

Reliqua deerant in mutilo Codice.

ANNOTATA.

Vitæ hujus contextus, cum ex una parte valde verbosus, ex altera transcribentium vitio haud parum sit perturbatus; visum est hinc inde nonnulla, nihil ad sensus integritatem facientia, et ad hunc non nisi per conjecturariam correctionem adducenda, expungere, atque huc referre ut sunt in MS.

a *Additur in textu,* μᾶλλόν τε αὐτίκα διὰ τῶν τεταγμένων πρὸς ταῦτα.

b *Item,* ἡμῖν ἂν εἰς αὖθις ἀναβαλλομένῳ καὶ καταῤῥαθυμοῦντι

c *Item* ἐσθότε.

d *Item* ἔδει γὰρ ὅτι εἰ καὶ μὴ τοιούτοις ἀγῶσι μὲν οὖν (*forte* ἀγωνισαμένην) εἶχε τὴν σάρκα, ὁμοίοις ἂν ταύτην ἐδάμαζεν οἷς καὶ πρώτου· διὰ τοιοῦτο καὶ ταὐτὸ τοὺς ἀσκητικοὺς ἀγῶνας ἀναπληροῦν ἡγούμενος, σὺν προθυμίᾳ *etc.*

e *Ecgraphum nostrum* οὐκ ἐνεδοίασεν, οὐκ ἀνελάβετο.

f *Additur* σχανῶν, *quod non capio.*

g *Item* ἐμπειροινούμενος καὶ ὡς *etc.* F

ΑΘΛΗΣΙΣ

ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

VIDE PAG. 187

ΓΛΥΚΕΡΙΑΣ.

Ex Codice XXVII *Palatino Bibliothecæ Vaticanæ fol.* 19.

XIII MAJI.

CAPUT I

Sub Antonino Imperatore superstitioni dedito,

Ἔτους πρώτου τοῦ βασιλεύοντος Ἀντωνίνου, ἡγεμονεύοντος δὲ Σαβίνου τῆς Εὐρώπης, ἦν συμφωνία πολλὴ τῶν Χριστιανῶν τοῦ ὄντων ἐν τῇ Τραϊανουπόλει· ἐφ' ἑκάστης δὲ ἡμέρας συναθροισμὸν ἐποίουν, καὶ μετὰ πολλοῦ πόνου καὶ πόθου τὸν Θεὸν ἐδυσώπουν, εἰρήνην αἰτούμενοι· ἦσαν γὰρ ὀλιγοστοί, οἱ τὸν Θεὸν φοβούμενοι. Ἀντωνῖνος δὲ ὁ Βασιλεὺς ἦν θύων παντὶ εἰδώλῳ, ὧν ἔλλην, τοῖς ψευδωνύμοις κληθεῖσι θεοῖς· χρηματικωτέρως δὲ ἔθυε τῷ Διΐ, καὶ συντυχίαν τὴν ἐκ πλάνης ἐδόκει ποιεῖσθαι συνεχῶς. Μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν σκέψιν ποιεῖται ἐν τῷ ναῷ τοῦ Διὸς μετὰ τῶν μιαρῶν ἱερέων, καὶ εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν καὶ ἐπαρχίαν ἐξαπέστειλεν, ὥστε πάντα ἄνθρωπον προσερχόμενον θύειν τοῖς θεοῖς, ἐξαιρέτως δὲ τῷ Διΐ. a Γενομένης δὲ τῆς σκέψεως ταύτης, ἐμφόβως δογματίσας ἐπέστειλε κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν ὑποτάξας οὕτως, ὅτι τὸν μὴ βουλόμενον θύειν τοῖς θεοῖς ἀπολέσθαι δεινῶς προστάττω. Προερχόμενον δὲ τοῦτο τὸ κακὸν δόγμα, ἐπιφερόμενον ἦλθεν καὶ ἐπὶ τῆς Εὐρώπης.

a crudele edictum promulgatur

A Εὐρώπης. Δεξάμενός τε ὁ Ἡγεμὼν, πρώτην κενὴν θυσίαν ἐπεστέλει ἐν τῷ ναῷ ἐν Μαξιμιανουπόλει, ἐπιδεικνύων τὸν τοῦ Βασιλέως νόμον, μηδένα δὲ ἀναγκάσας. Τῇ δὲ ἕωθεν ὁδεύσας, ἔρχεται ἐν τῇ Τραϊανουπόλει· ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἐκεῖ ἐπιδείξας τὸν νόμον τοῦ Βασιλέως, εἰσῆλθεν ἐν τῷ ναῷ τοῦ Διὸς θυσίαν ἐπιτελεῖν, καὶ ἐπιδείξας τὸν νόμον, ἐξέθετο γράμματα οὕτως ἐν τίτλῳ· Κράτιστος Σαβῖνος ὁ λαμπρότατος Ἡγεμὼν, πᾶσι τοῖς δήμοις καὶ χώραις λαμπραῖς χαίρειν. Σύμψηφοι γενόμενοι ἐν ἑνὶ φρονήματι, ἐν τρισὶν ἡμέραις ἁγνίσαντες πάντες ἑαυτοὺς, ἀναλαμπάδα κρατοῦντες, εἰσέλθωμεν ἐν τῷ ναῷ τοῦ Διὸς, γενεθλιάζοντες τῷ Βασιλεῖ, καὶ ἀποδῶμεν θυσίαν τῷ μεγάλῳ Διΐ· ὃς δὲ μὴ πεισθῇ, καὶ λαμπάδα κρατῶν θύσει, δειναῖς κολάσεσι τιμωρούμενος ἀποθανεῖται.

Trajanopoli a Sabino Præside,

2 Πάντες δὲ ἐπὶ τῆς πόλεως εὐχόμενοι, εἰρήνην ᾐτοῦντο. Γλυκερία δέ τις Ῥωμαία b, θυγάτηρ Μακαρίου τρισυπάτου οὖσα, ἐπὶ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐφ' ἑκάστης ἡμέρας καὶ ὥρας εἰσερχομένη ἐπὶ τοῦ δωματίου, ὅπου συνηθροίζοντο οἱ Χριστιανοὶ, ἥγνιζεν ἑαυτὴν τῷ Θεῷ καὶ τῷ Χριστῷ αὐτοῦ, λέγουσα τοῖς πᾶσιν οὕτως. Ἀδελφοὶ, ἀδελφαὶ, τεκνία καὶ πατέρες, καὶ ὅσαι τὸν ὅρον μητρὸς ἔχετε, ἀκριβῶς [ὁρᾶτε] c ποίου Βασιλέως τὸν χαρακτῆρα B ἔχομεν, καὶ ποίῳ τύπῳ ἐν τῷ μετώπῳ ἐσφραγίσθημεν, καὶ ποίου νομίσματος τὴν ἐπιγραφὴν παρειλήφαμεν. Γινώσκοντες οὖν, σπεύσωμεν διὰ τοῦ δεσποτικοῦ νομίσματος σῶοι εὑρεθῆναι παρὰ τῷ αἰωνίῳ Βασιλεῖ, ἔχοντες τὸν χαρακτῆρα ἄσπιλον. Οἱ δὲ εἶπαν, Εὐχόμεθα τυχεῖν τούτων ἁπάντων. Ἡ δὲ πάλιν λέγει, Ὑμῶν αἱ εὐχαὶ πρῶται ἱερουργηθῶσι τῷ Θεῷ.

b *S. Glyceria Christianos animat :*

c

3 Πληρωθεισῶν δὲ τῶν τριῶν ἡμερῶν, πάντες ἔτρεχον μετὰ λαμπάδων μαινόμενοι· ἐξῆλθεν δὲ καὶ ἡ ἁγία Γλυκερία, ἐπιγράψας ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῆς τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ μέσον τοῦ προσώπου πρὸς φωτισμὸν τῆς ψυχῆς, καὶ δραμοῦσα ἔστη, καὶ εἶπεν· Λαμπρότατε Ἡγεμὼν, δείξω σοι τὴν ἀρχὴν τῆς θυσίας τοῦ Θεοῦ, ἐπεὶ πρώτη εἰμὶ καὶ πατρὸς Τρισυπάτου d Ῥώμης. Ὁ δὲ Ἡγεμὼν λέγει· Καὶ ποῦ ἐστιν ἡ λαμπάς σου, δι' ἧς ὑποδείξεις μοι; Γλυκερία εἶπεν, Ἡ ἐπὶ τοῦ μετώπου γραφεῖσα, ἥ τις καὶ ἄσβεστος οὖσα, φωτίζει τὰς εἰλικρινεῖς θυσίας ἡμῶν, καὶ προσκομίζει τῷ αἰωνίῳ Βασιλεῖ. Μὴ νοήσας e δὲ ὁ Ἡγεμὼν λέγει αὐτῇ· Πρόσελθε οὖν καὶ θῦσον. Ἡ δὲ ἁγία Γλυκερία εἶπεν· Ὁ αἰώνιος Βασιλεὺς καὶ Θεὸς λαμπάδων καπνιζουσῶν χρείαν οὐκ ἔχει· ἀλλὰ κέλευσον σβεσθῆναι αὐτὰς ἵνα ἄχραντος ἡ θυσία μου γένηται. Ἐκέλευσεν οὖν ὁ Ἡγεμὼν, καὶ ἐσβέσθησαν αἱ λαμπάδες· σβεσθησῶν δὲ αὐτῶν, ἀνεζωσμένη ἡ ἁγία Γλυκερία τὴν τῆς σωφροσύνης στηθοδεσμίδα, ἀνέτεινε τὸ ὄμμα εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ σείσασα τὴν χεῖρα τῷ ὄχλῳ λέγει· C Βλέπετε τὴν ἐπὶ τοῦ μετώπου μου γραφεῖσαν φωτινὴν λαμπάδα; καὶ εἰποῦσα ταῦτα, ἔδειξε τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ, καὶ εἶπεν· Ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ διὰ τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ σου δοξαζόμενος ὑπὸ τῶν δούλων σου, ὁ ἐμφανίσας τοῖς ὁσίοις σου παισὶ, καὶ ῥυσάμενος αὐτοὺς ἐκ τῆς καμίνου, ὁ κλείσας τὰ στόματα τῶν λεόντων καὶ νικηφόρον ἀναδείξας τὸν δοῦλόν σου Δανιὴλ, ὁ τὸν Βὴλ καταστρέψας καὶ τὸν δράκοντα ἀποκτείνας καὶ τὴν δαιμονικὴν εἰκόνα συνθλάσας, Ἰησοῦ Χριστὲ, ὁ ἄμωμος ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ἐλθὲ καὶ ἐπὶ ἐμοῦ τῆς ταπεινῆς, καὶ σύντριψον τὸν ἐν τέχνῃ ἀνθρώπων ἀνασταθέντα δαίμονα καὶ διασκόρπισον τὴν κενὴν αὐτῶν θυσίαν. Καὶ εὐθέως ἐγένετο βροντὴ μεγάλη, καὶ ἔπεσεν ὁ Ζεὺς, καὶ συνετρίβη, ἦν γὰρ λίθινος.

mira animi fortitudine Præsidem alloquitur :

d

e

precibus statuam Jovis comminuit :

4 Θυμομαχῶν δὲ ὁ Ἡγεμὼν καὶ πάντες οἱ μιαροὶ ἱερεῖς, ἐκέλευσαν αὐτὴν λιθαζομένην ἀποθανεῖν. Τὰ δὲ πλήθη τῶν ἀνόμων κατελθόντα ἀπὸ τῆς πείρας, ἔρριπτον λίθους ἐπ' αὐτήν· οἱ δὲ λίθοι, ὡς ἐν ἀποθήκῃ ἀποκείμενοι, οὕτως ἐτήρουν αὐτὴν μὴ δ' ὅλως ἁπτόμενοι αὐτῆς. Μὴ νοοῦντες οὖν τὴν εὐεργεσίαν τοῦ Θεοῦ, ἔλεγον ὅτι φαρμακός g ἐστὶ, καὶ διὰ τοῦτο οὐχ ἅπτονται αὐτῆς οἱ λίθοι. Γλυκερία εἶπεν· Καλῶς λέγετε ὅτι φαρμακός εἰμι· τὰ γὰρ Χριστοῦ φάρμακα, σωτήρια ὄντα, ἐνεργοῦντα ἐν ἐμοὶ, νικῶσιν ὑμῶν τὴν πλάνην, καὶ ἡ παρ' αὐτοῦ βοήθεια διασκεδάζει τοὺς αἰκισμοὺς ὑμῶν. Τότε λέγει ὁ Ἡγεμὼν, D Ἕως αὔριον ἐπὶ τῆς εἱρκτῆς μενέτω, καὶ ἐν ἀσφαλείᾳ γένηται, μήπως ταῖς μαγείαις ἐκφυγοῦσα, εἴπῃ βοήθειαν ἔχειν παρὰ τῷ Θεῷ αὐτῆς, καὶ πλανήσῃ πολλούς. Γλυκερία εἶπεν. Ἀνόητε καὶ τετυφλωμένε καὶ πολλῆς ἀκαθαρσίας μεστὲ, οὐ νοεῖς ὅτι δέδεμαι ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ, καὶ προσήλωμαι τῷ νόμῳ αὐτοῦ, καὶ οὐ δύναμαι λυθῆναι; αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ δεσμὸς αὐτοῦ, διαλύων καὶ διαῤῥήσσων δεσμοὺς ὑπερηφάνων, καὶ βουλὰς ἀνθεστηκότων διασκεδάζων. Καὶ ταῦτα εἰποῦσα, ἀπῆλθεν ἐπὶ τὴν φυλακήν. Ἀπελθούσης δὲ αὐτῆς, Φιλοκράτης Πρεσβύτερος ἦλθε πρὸς αὐτὴν, καὶ λέγει αὐτῷ ἡ Ἁγία. Σφράγισόν με τῷ σημείῳ τοῦ Χριστοῦ, καὶ κατακόσμησόν με ἀπὸ τοῦ κειμηλίου τοῦ τὸ μύρον τῆς ἀληθείας ἔχοντος, καὶ παράθου με τῷ Βασιλεῖ, ᾧ σὺ στρατεύῃ, οὗ καὶ τὸ ἅρμα φορεῖς, ἵνα σφραγισθεῖσα αὐτῷ νικήσω τὴν τοῦ μισοκάλου κακίαν. Φιλοκράτης Πρεσβύτερος εἶπεν, Τὸ σημεῖον τοῦ Χριστοῦ τελειώσει σου τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ τὸ κειμήλιον τοῦ μύρου τοῦ Χριστοῦ τὸν πόθον σου πληρώσει. Καὶ εἰπὼν ταῦτα, ἐξῆλθεν καταλείψας αὐτὴν ἐν εἰρήνῃ.

lapidatur, sed non tangitur :

g

EX MS. VATICAN.

carceri inclusa a Philocrate Presbytero confortatur :

5 Πρωΐας δὲ γενομένης θυμομαχῶν ὁ Ἡγεμὼν, προέρχεται ἐπὶ τὴν βασιλικὴν, ἵνα τιμωρήσηται τὴν ἁγίαν Γλυκερίαν. Κελεύει δὲ αὐτὴν ἐλθοῦσαν ἐρωτηθῆναι ἐὰν θέλῃ θῦσαι, ἐὰν δὲ μὴ πεισθείη, προστάξει αὐτὴν ἀποθανεῖν. E Ἡ δὲ ἦλθεν, καὶ ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ Ἡγεμόνος φαιδρὸν ἔχουσα πρόσωπον· Εἶπεν δὲ ὁ Ἡγεμὼν πρὸς αὐτήν· Γλυκερία, εἰπέ μοι, εἰ ἐπείσθης θῦσαι τῷ μεγάλῳ Θεῷ Διΐ, ᾧ καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ θύει; Γλυκερία εἶπεν· Καὶ πῶς θύσω αὐτῷ, ὅτι συνετρίβη, καὶ λεπτὸς ἐγένετο, καὶ ἑαυτῷ οὐκ ἐβοήθησε; τούτῳ κελεύεις με θυσίαν τελεῖν; Ἔχω τὴν γνῶσιν τοῦ μεγάλου Θεοῦ, τοῦ ἐπὶ τῶν οὐρανῶν καθεζομένου, ὃς ἀντέχεταί μου, καὶ τὴν μιαρὰν ὑμῶν δύναμιν καταλύει, τούτῳ με δεῖ θυσίαν θυσιάσασαν εὐπρόσδεκτον τελειωθῆναι. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἡγεμὼν εἶπεν· Θῦσον πρὸ τοῦ σε τιμωρηθῆναι· Γλυκερία εἶπεν· Τιμωρηθῆναι ἔχω παρὰ τοῦ Θεοῦ μου, ἐάν σου ἀκούσω. Ὁ δὲ Ἡγεμὼν λέγει αὐτῇ· Τί οὖν, αἱρῇσαι τὸ ἀποθανεῖν; Γλυκερία εἶπεν· Σπεύδω διὰ τῶν πόνων τοῦ σώματος τὰ τῆς ψυχῆς μου τραύματα ἰάσασθαι·

reducta respondet Præsidi :

6 Ὁ δὲ Ἡγεμὼν κελεύει αὐτὴν κρεμασθῆναι ἐκ τῶν τριχῶν, καὶ ξεομένην ἀποθανεῖν. Ἡ δὲ κρεμασθεῖσα εἶπεν· Δόξα σοι, ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὅτι ἔδειξας τῷ ἀναισθήτῳ Ἡγεμόνι, ὅτι οὐκ ἔχει ἴδια βασανιστήρια, ἀλλὰ τῆς δοθείσης μοι περιβολῆς ὑπὸ τῆς σῆς ἀγαθότητος ἐλεγχόμενος ὑπ' ἐμοῦ τιμωρεῖταί με· αἱ γὰρ τρίχες αἱ δοθεῖσαί μοι εἰς κάλυμμα τοῦ σώματος καὶ εἰς δόξαν τὴν τὴν παρὰ σοῦ τοῦ βοηθοῦ μου, ἃς ἀντὶ περιβολαίου μοι δέδωκας, αὗται βοηθοῦσί μοι κατὰ τοῦ μισοκάλου Ἡγεμόνος· Καὶ ταῦτα αὐτῆς εἰπούσης, ἐκέλευσεν αὐτὴν ξέεσθαι. F Ξεομένης δὲ αὐτῆς, ἔφη ἡ Ἁγία· Ἀνόσιε καὶ πάσης ῥᾳδιουργίας ὑπηρέτα, οὐδέν εἰσιν αἱ βάσανοί σου, οὐ γὰρ αἰσθάνομαι· ἔχω γὰρ τὸν πάντων δεσπότην Θεὸν, τὸν διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ σώσαντά με. Εὐτρεπίζου οὖν ἐν μειζοτέραις τιμωρίαις, αὗται γὰρ οὐδέν εἰσιν. Ταῦτα δὲ αὐτῆς εἰπούσης, ἠτόνησαν οἱ ὑπηρέται.

crinibus suspensa laniatur,

sed non sentit tormenta.

7 Ἑωρακὼς δὲ ὁ Ἡγεμὼν ὅτι ἡ ἁγία Γλυκερία νικᾷ αὐτὸν, ἐκέλευσεν αὐτὴν καθαιρεθεῖσαν θλασθῆναι αὐτῆς τὴν ὄψιν. Γλυκερία εἶπεν, Τὸ φῶς μου ὁ Θεὸς, καὶ ἡ ὑπόστασίς μου ὁ Χριστὸς, ὁ διὰ τῆς σῆς ἀγαθότητος στερεῶν τοὺς λογισμοὺς τῆς δούλης σου, λαμπρυνόν μου τὸ πρόσωπον πρὸς ὑποδοχὴν τῶν αἰκισμῶν... h καὶ νεύρωσόν με ἐν τῇ ὑπομονῇ· σὺ γὰρ εἶ ὁ Θεὸς, ὁ διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸν θησαυρὸν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπιφέρων ἐπὶ πάντας τοὺς τὸ ὄνομά σου ἀνεξάρνητον ὁμολογοῦντας· ὁ πᾶσι τοῖς Ἁγίοις σου βοηθήσας, δι' ὧν τὴν πρός σε γνῶσιν ἐνηγκαλισάμην, ἐπάκουσον ὁ Θεὸς τῆς δούλης σου, ὅτι διὰ τὸ ὄνομά σου σπεύδω ῥυσθῆναι ἐκ τῆς παγίδος τοῦ διαβόλου, καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ὄφεως. Καὶ ταῦτα εἰποῦσα ὑπὸ τῶν ὑπηρετῶν ἐτύπτετο. Ὀφθεὶς δὲ Ἄγγελος παρέλυσεν αὐτοὺς, καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί. Ὁ δὲ Ἡγεμὼν λέγει αὐτῇ· Εἰπέ μοι, διατί οὐ πείθῃ τῷ Βασιλεῖ; Γλυκερία εἶπεν· Ποίῳ βασιλεῖ; Ὁ Ἡγεμὼν λέγει, Τῷ Αὐτοκράτορι, τῷ προστάξαντι τὸν νόμον τοῦτον.

Tunduntur oculi ejus :

h

inter verbera ab Angelo protegitur :

Γλυκερία

EX MS. VATICAN.

A Γλυκερία εἶπεν, Ἐγὼ τῷ παντοκράτορι Θεῷ πείθομαι, καὶ τὸν νόμον αὐτοῦ φυλάσσω. Ὁ Ἡγεμὼν λέγει, Πείσθητι, καὶ θῦσον. Γλυκερία εἶπεν, Ἐγὼ οὐ θύω τὴν ὑπό σου κελευομένην θυσίαν, κενὴ γάρ ἐστιν· ἀλλὰ θύω θυσίαν τῷ Θεῷ ἣν αὐτὸς ἐπιζητεῖ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ, ἣν ὁ πατὴρ Ἀβραὰμ θύσας προσεκόμισεν Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, καὶ εὐπρόσδεκτος ἐγένετο παρὰ τῷ ἀληθινῷ Θεῷ, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ χάριν πολλῶν ἐθνῶν πατέρα γενέσθαι. Ὁ Ἡγεμὼν λέγει, Πείσθητι καὶ θῦσον, μὴ πλανωμένη ὡς γυνὴ δεινῶς ἀποθάνης. Γλυκερία εἶπεν, Ὁ ἀγωνοθέτης Χριστὸς ἐν τῷ πνευματικῷ σταδίῳ οὐ μόνον ἄνδρας ἀθλοῦντας, ἀλλὰ καὶ γυναῖκας ἀγωνιστομένας κατὰ τοῦ πατρός σου τοῦ διαβόλου λαμπρῶς στεφανοῖ, κοινὸν γὰρ τὸ στάδιον τῆς ἀληθείας ἐπὶ τῶν τρεχόντων.

reducta in carcerem

8 Ἐκέλευσε δὲ ὁ Ἡγεμὼν ἀπελθεῖν αὐτὴν εἰς τὴν φυλακὴν, παραγγείλας μηδενὶ αὐτῇ βρῶμα δοῦναι. Ἀπῆλθεν δὲ χαίρουσα καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν φυλακὴν δοξάζουσα τὸν Θεόν. Ὁ δὲ ἐπὶ τῆς φυλακῆς μετὰ πολλοῦ φόβου ἠσφαλίσατο αὐτήν· ὑμνολόγει δὲ τὸν Θεὸν λέγουσα, Εὐλογητὸς εἶ Κύριε ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, ὁ γνωριζόμενος διὰ τῶν Ἁγίων, τῶν τὰς ἐντολάς σου φυλασσόντων, ὁ ἐμφανίσας τῷ ἁγίῳ σου Πέτρῳ ἀπερχομένῳ ἐπὶ τὴν Ῥώμην, καὶ ἐλέγξας τὸν ἀντικείμενον Σίμωνα τὸν
B μάγον δι᾽ αὐτοῦ, ὁ προσταθεὶς τῷ μεγάλῳ Δαυὶδ καὶ τὸν Γολιὰθ τὸν ὑπεναντίον αὐτοῦ ὑποστρώσας ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, ὁ σεμνὸς καὶ καθαρὸς Θεὸς, ἐπάκουσόν μου, καὶ σύνελθε τῇ δούλῃ σου, καὶ ῥῦσαί με ἀπὸ τοῦ μισοκάλου Ἡγεμόνος· Ἡμερῶν δὲ τριῶν διελθουσῶν, εἶπεν ὁ Ἡγεμὼν τῷ Πρίγκιπι, δεξάμενος τὸν δάκτυλον τοῦτον, ἀπελθὼν σφράγισον τὴν φυλακὴν, ὅπου ἐστὶν ἡ μάγος ἐκείνη. Ὁ δὲ Πρίγκιψ ἦλθεν, καὶ εὗρεν αὐτὴν ἐν ἀσφαλείᾳ πολλῇ ὑμνοῦσαν τὸν Θεόν. Ἐλθὼν οὖν ἐσφράγισε τὴν φυλακὴν, εἶπε τηρεῖσθαι καὶ τὰ ἔξω· Οὔσης δὲ αὐτῆς ἔσω, καὶ ὑμνούσης τὸν Θεὸν, ἔφερον αὐτῇ τροφὴν Ἄγγελοι. Ὁ δὲ Ἡγεμὼν μέλλων ἐπὶ τὴν Ἡρακλείαν ἐξιέναι, ἀπῄει διὰ τῆς φυλακῆς θεάσασθαι αὐτὴν, ὅπως ἀκολουθήσῃ αὐτῷ. Θεασάμενος δὲ τὴν σφραγῖδα ἐπικειμένην, ὑπέλαβεν αὐτὴν τεθνηκέναι· ἦσαν γὰρ ἡμέραι πολλαί. Ὁ δὲ ἀνοίξας, θεωρεῖ αὐτὴν λυθεῖσαν, καὶ πίνακα παρακείμενον, ἐν ᾧ ἦσαν ἄρτοι, καὶ γάλα, καὶ ὕδωρ ἐπὶ κρατῆρος. Ἔκθαμβος δὲ γενόμενος, ἐξάγει αὐτὴν, μὴ νοήσας ὅτι ὁ Θεός ἐστιν ὁ τρέφων αὐτὴν, καὶ ἤρξατο εὐχομένη λέγειν· Δέσποτα Θεὲ, ὁ χορηγὸς τῆς ἀληθείας, ὁ τὴν οἰκονομίαν τὴν σὴν χαρισάμενος τῷ λαῷ σου, καὶ τῷ Δανιὴλ δι᾽ Ἀγγέλου τροφὴν παρασχὼν, ὁ τῷ ἁγίῳ Ἠλίᾳ πετεινὸν ἐν τῷ χειμάρρῳ τὸ ἄριστον ἀποστείλας, ὁ τοὺς πλανηθέντας ἐπιστρέψας, καὶ τοὺς τυφλοὺς φωταγωγήσας, ἐμνημόνευσας καὶ ἐμοῦ ὁ Θεὸς τῆς ταπεινῆς, καὶ ἔδωκάς μοι οἰκονομίαν ἐκ τῶν ἀσύλων σου θησαυρῶν.

hoc obsignato

cibatur ab Angelis.

CAPUT II

Heracleæ a Christianis honorifice excipitur :

C 9 Εἰπούσης δὲ αὐτῆς ταῦτα, ἀπῆλθεν ἐπὶ τῆς Ἡρακλείας εἰς τὸν ναὸν τοῦ Διὸς, καὶ ἐθυσίαζεν. Ἤκουσαν δὲ οἱ Χριστιανοὶ περὶ τῆς ἀθληφόρου, καὶ ἀπαντῶσιν αὐτῇ πάντες μετὰ τοῦ ὁσίου Ἐπισκόπου Δομετίου ὡς ἀπὸ μιλίων τριῶν· καὶ εὐχὴν ποιεῖ ὁ Ἐπίσκοπος λέγων οὕτως· Λαμπτὴρ ἄσβεστε, ἥλιε δικαιοσύνης Χριστὲ, τὸ φῶς τῶν ἐσκοτισμένων, ὁδηγὸς τῶν πεπλανημένων, ὁ συνοδεύσας τῷ Μωϋσῇ, καὶ τὸν Φαραὼ καταποντίσας, σύνοδος γενοῦ τῇ δούλῃ σου ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τῇ εἰς σε. Καὶ εἰπόντος ταῦτα τοῦ Ἐπισκόπου εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν ἡ ἁγία Μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Γλυκερία. Τῇ δὲ ἑξῆς κελεύει ὁ Ἡγεμὼν εἰσαχθῆναι τὴν Ἁγίαν, καὶ μὴ πειθομένην πυρὶ ἀναλωθῆναι. Ἡ δὲ εἰσήχθη, καὶ λέγει πρὸς αὐτὴν ὁ Ἡγεμών· Γλυκερία, τί ἐσκέψω; Γλυκερία εἶπεν, Ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται, μὴ ἐκπειράσῃς Κύριον τὸν Θεόν σου, καὶ ἔστω σοι τὸ ναὶ, ναὶ, καὶ τὸ οὒ, οὔ· εἶπον γάρ σοι ὅτι συνεταξάμην τῷ Θεῷ μου, καὶ ἀπεταξάμην τῷ διαβόλῳ, ᾧ σὺ δουλεύεις· πῶς οὖν συνταξαμένη τῷ Χριστῷ, δύναμαι πάλιν ἀποτάξασθαι αὐτῷ, καὶ τυχεῖν ἀντὶ ζωῆς θανάτου; Ὃ οὖν θέλεις, ποίει· ἐγὼ γὰρ ἕτοιμός εἰμι τῶν προσκαίρων καταφρονεῖν, ἵνα τῶν ἐπουρανίων τύχω·

signo Crucis se muniens,

10 Ὁ δὲ Ἡγεμὼν κελεύει αὐτὴν βληθῆναι ἐν καμίνῳ. Ἐκκαείσης δὲ τῆς καμίνου, ἡ Ἁγία ποιήσασα τὸν τύπον τοῦ σταυροῦ, ἐσφράγισεν ἑαυτὴν, καὶ εἶπεν· Κύριε

D παντοκράτωρ εὐλογῶ σε, καὶ τὸ ὄνομά σου δοξάζω, ὅτι τὴν σήμερον ἡμέραν καὶ ὥραν ταύτην, αἰωνίαν ἀγαλλίασιν ἐμοὶ ἐδωρήσω τῇ δούλῃ σου· ἔγραψάς μου τὴν ὁμολογίαν ἐνώπιον Ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων· πλήρωσον τὴν τῆς ψυχῆς μου ἐπιθυμίαν, καὶ δεῖξον τῷ ἀθέῳ καὶ ἀνόμῳ Ἡγεμόνι, ὅτι σὺ εἶ ὁ ἀντεχόμενός μου. Καὶ ταῦτα εἰποῦσα, ἐβλήθη ἐν τῇ καμίνῳ. Εὐθέως δὲ δρόσος ἀπὸ οὐρανοῦ κατῆλθεν, καὶ ἔσβεσε τὴν φλόγα τοῦ πυρὸς, καὶ ἦν ὡς ἀμνὸς ἄμωμος ἐν τῇ καμίνῳ ἡ Ἁγία, ᾄδουσα καὶ ψάλλουσα τὴν ᾠδὴν ταύτην· Ἅγιος εἶ ὁ Θεὸς, ὁ τῇ θεότητί σου καταπέμψας ἐπὶ τὴν ταπεινὴν δούλην σου Γλυκερίαν ἐξ οὐρανοῦ βοήθειαν, ἵνα γνῶσιν πάντες ὅτι σοι ὑποτέτακται τὰ πάντα, καὶ τῷ σῷ θελήματι αἱ ἀκτῖνες τῆς φλογὸς ταύτης, μὴ φέρουσαι τὴν σὴν φοβερὰν κέλευσιν, φυγοῦσαι φλογίζουσι τὴν τοῦ ἀνόμου καὶ ἀσεβεστάτου γνώμην. Καὶ ταῦτα εἰποῦσα, ἐξῆλθεν τῆς καμίνου ἄσπιλος. Πάλιν δὲ ἐπηρώτησεν αὐτὴν ὁ Ἡγεμὼν λέγων· Τίνι θαῤῥοῦσα οὐ θύεις; Γλυκερία εἶπεν, Τῷ Θεῷ καὶ τῷ Χριστῷ αὐτοῦ. Ὁ Ἡγεμὼν λέγει, Μὴ διὰ λόγων τεχνάζου καὶ ἀπάτα τοὺς πάντας. Γλυκερία εἶπεν· Ἐγὼ οὐ τεχνάζομαι διὰ λόγων, ἀλλὰ δι᾽ ἔργων ἀγαθῶν καὶ λόγων πιστοποιῶ τοὺς πάντας.

jactatur in fornacem, qua divinitus extincta,

E 11 Ὁ δὲ Ἡγεμὼν ἐκέλευσε δοροτομηθῆναι αὐτὴν ἀπὸ κεφαλῆς ἕως τοῦ μετώπου. Οἱ δὲ ἔδησαν αὐτὴν ποσὶ καὶ χερσὶ, καὶ καθὰ ἐκέλευσεν, ἐποίουν. Ἡ δὲ ἁγία Γλυκερία δοροτομουμένη εἶπεν· Κύριε ὁ Θεὸς, ὁ τὸ φῶς λάμψας, καὶ τὴν δικαιοσύνην ἀνθήσας, διὰ τοῦ αἰκισμοῦ τούτου ὑπόδειξον τῷ μιαρῷ Ἡγεμόνι Σαβίνῳ, ὅτι πᾶς ὁ ἔχων εἰς σε τὴν ἐλπίδα σπουδάζει διὰ μειζόνων αἰκισμῶν τὸν στέφανον τῆς ὁμολογίας σου παρά σου κομίσασθαι· διὸ εὐχαριστῶ σοι, ὅτι διὰ τοῦ δέρματος τῆς σαρκὸς ταύτης ἀπεκάλυψας τὰ ἐν ἐμοὶ πάντα, ἵνα φωτισθεῖσα εἴπω, Ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ νόμου σου. Μὴ φέρων δὲ τὴν ὕβριν ὁ Ἡγεμὼν, ἐκέλευσεν πάλιν ἐπὶ τὴν εἱρκτὴν ἀπελθεῖν, εἰπών· Ἵνα ἕως αὔριον συνδεθῇ χερσὶ καὶ ποσὶ καὶ λίθοις ὀξέσιν ὑποστρωθείη, ὅπως κινουμένη κακήγκάλως ἀπόληται· ἐπίησαν οὖν οἱ ὑπηρέται τὰ κελευόμενα αὐτοῖς, καὶ ἔθηκαν αὐτὴν οὕτως· μέσης δὲ νυκτὸς Ἄγγελος Κυρίου ἐλθὼν, ἔλυσεν αὐτὴν ἀπὸ τῶν δεσμῶν, καὶ τὸ ἄσχημον τοῦ προσώπου κατέστησεν ὑγιὲς, μηδὲν ἐλλεῖπον τῷ ποιήματι τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῆς.

detrahitur ei pellis capitis :

sed in carcere ab Angelo restituitur :

12 Πρωΐας δὲ γενομένης, προῆλθεν ὁ Ἡγεμὼν, καὶ ἐκέλευσεν ἀχθῆναι τὴν ἁγίαν Γλυκερίαν· Ἀνοίξας δὲ ὁ Καπικλάριος, εἶδεν αὐτὴν λυθεῖσαν· καὶ μὴ ἐπιγνοὺς αὐτὴν, ἤμελλεν ἑαυτὸν ἀναιρεῖν. Ἡ δὲ εἶπεν αὐτῷ· Παῦσαι καὶ φεῖσαι σεαυτοῦ· ἐγὼ γάρ εἰμι ἡ ζητουμένη· Ὁ δὲ ἔντρομος γενόμενος λέγει· Ἐλέησόν με ὅπως μὴ ἀποθάνω, καὶ πιστεύω τῷ βοηθοῦντί σοι Θεῷ. Ἡ δὲ εἶπεν αὐτῷ· Ἀκολούθεις οὖν τῷ τὴν σωτηρίαν χαριζομένῳ F Χριστῷ. Ὁ δὲ ἐξήγαγεν αὐτὴν, καὶ περιθέμενος τὰ δεσμὰ αὐτῆς, ἠκολούθει. Ὁ δὲ Ἡγεμὼν λέγει· Τί ἐποίησας οὕτως Λαοδίκιε; ποῦ ἐστιν ἡ παρατεθεῖσά σοι ἐπὶ τῶν δεσμῶν; Λαοδίκιος εἶπεν, Αὕτη ἐστιν ἡ παρεστῶσα τῷ βήματί σου, ἥτις τῇ νυκτὶ ταύτῃ διὰ χειρὸς Ἀγγέλου τὸ ἐπίσημον καὶ λαμπρὸν τοῦ προσώπου τῷ τοῦ Θεοῦ φωτὶ ἀνεδέξατο, λυθεῖσα ὑπ᾽ αὐτοῦ· ἧς τὰ δεσμὰ ἀνεδεξάμην, ἑωρακὼς τοῦ Θεοῦ τὰ θαυμάσια· πιστεύω δὲ, καὶ συμμέτοχός εἰμι τοῦ θανάτου αὐτῆς. Ὁ δὲ Ἡγεμὼν λέγει· Οὗτος ἀποκεφαλισθήτω, καὶ εἴδωμεν εἰ βοηθήσῃ αὐτῷ ὁ Χριστός. Ὁ δὲ μέλλων ἀποκεφαλίζεσθαι λέγει· Ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν συγκαταρίθμησόν με τῇ δούλῃ σου Γλυκερίᾳ. Γλυκερία εἶπεν, Ὁ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου, καὶ ἐλευθερώσας τὸν ἐζωγρημένον ἄνθρωπον, ἐλευθέρωσον καὶ τὸν δοῦλόν σου Λαοδίκιον, καὶ τελείωσον αὐτὸν ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τοῦ Χριστοῦ σου, καὶ πρόσδεξαι μετ᾽ εἰρήνης τὸ πνεῦμα αὐτοῦ. Ἀκούσας δὲ Λαοδίκιος, εἶπεν, Ἀμήν· καὶ εἰπὼν τὸ Ἀμὴν, ἀπεκεφαλίσθη· καὶ ἤρθη τὸ σῶμα αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν.

Laodicius custos credit in Christum,

et capite plectitur.

13 Ὁ δὲ Ἡγεμὼν λέγει τῇ ἁγίᾳ Γλυκερίᾳ· Οἶδας, Γλυκερία, ὅτι πατρὸς τρισυπάτου εἶ Ῥώμης, καὶ τῆς αὐτῆς μητρὸς θυγάτηρ ὑπάρχεις; εἰπὲ οὖν ἡμῖν τίς ἐστιν ὁ βοη-

θῶν

A θῶν σοι; Γλυκερία εἶπεν, Χριστὸς ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου, καὶ Θεὸς πάσης παρακλήσεως, ὁ τὸ ἄριστόν μοι ἀποστείλας ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ νῦν λύσας τὰ δεσμά μου, καὶ τὸν κόσμον τῷ προσώπῳ μου περιθεὶς, αὐτός ἐστιν ὁ βοηθῶν μοι. Ὁ δὲ Ἡγεμὼν ἀκούσας ταῦτα, ἐκέλευσεν αὐτὴν θηριομαχῆσαι. Ἡ δὲ ὡς ἐπὶ εὐφροσύνην ἀπῆλθεν χαίρουσα. Καθεσθέντος δὲ τοῦ Ἡγεμόνος εἰσῆλθεν ἡ Ἁγία, εὐσχημος καὶ φαιδρὰ, καὶ ἔστη ἐν μέσῳ τοῦ σταδίου, προσδεχομένη τὸν Χριστὸν τὸν ἴδιον βοηθόν. Οὕτως δὲ οὔσης τῆς ἁγίας Γλυκερίας, ἀνακομήσας ὁ βηνάτωρ ἐπαίδει τὸ k πτερὸν, καὶ ἐξέρχεται λέαινα παμμεγέθης βρυχωμένη, καὶ δραμοῦσα ἐκυλίετο ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῆς, λήχουσα τὰ ἴχνη τῶν ποδῶν αὐτῆς. Ἡ δὲ εἰς οὐρανὸν ἀτενίσασα τὸ ὄμμα, εἶπεν· Εὐχαριστῶ σοι ὁ Θεὸς τῶν πατέρων, ὁ Θεὸς τῶν οἰκτιρμῶν, ὁ τὰ ἄγρια ζῶα ἡμερώσας πρὸς τὴν γνῶσιν τῆς θεότητός σου, ὁ τὰ δυσχερῆ εἰς εὐχερῆ μοι κατευοδώσας, ὁ τὴν ἄνυδρον εἰς πλῆθος ὑδάτων ποιήσας· εἰσάκουσόν μου ὁ Θεὸς, καὶ ἀπόδος τῷ κακοτέχνῳ Ἡγεμόνι κατὰ τὴν βούλησιν αὐτοῦ, καὶ δός μοι εὐχαριστήσασάν σοι καὶ φυλάξασαν τὰς ἐντολάς σου, στεφάνου σεμνοῦ ἐπιτυχεῖν μετὰ τῶν ἁγίων πατέρων. Καὶ ταῦτα εἰπούσης, φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐγένετο λέγουσα, Εἰσήκουσα τῆς προσευχῆς σου, εἰσέρχου μετ' εἰρήνης, ἀνεῴγασί

S. Glyceria feris objecta

pro voto suo unius feræ morsu suffocatur

B σοι αἱ πύλαι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ἀπελύθη δὲ αὐτῇ λέαινα ἑτέρα, ἥ τις ἐξελθοῦσα, ἔδακεν αὐτὴν, μώλωπα οὐκ ποιήσασα αὐτῇ· καὶ οὕτως ἐτελειώθη ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τῆς ἀληθείας ἡ ἀθλοφόρος Γλυκερία, δηχθεῖσα ὑπὸ τῆς λεαίνης· καὶ ἐπῆρε τὰ πτερὰ ὁ θηριοτρόφος, καὶ εἰσέρχονται τὰ ζῶα κατηφῆ ἐν ταῖς γαλεάγραις. Ὁ δὲ Ἡγεμὼν, αὐτῇ τῇ ὥρᾳ εἰς ὕδρωπα τραπεὶς καὶ δεόμενος πάντων, ἐπὶ τοῦ ἀμφόδου πανδήμως ῥαντιζόμενος ἀπέθανε.

14 Τελειωθείσης δὲ τῆς μακαρίας Γλυκερίας ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τοῦ μαρτυρίου, ἔλαβε τὸ σῶμα αὐτῆς Δομέτιος ὁ Ἐπίσκοπος, καὶ ἔθηκεν ἐν τόπῳ σεμνῷ πλησίον τῆς πόλεως· ἧς τὴν μνήμην τελοῦμεν εὐσεβῶς μηνὶ ὀγδόῳ, ὅστις ἐστὶ κατὰ Ῥωμαίους μὴν Μάϊος ιγ'· εὐχόμενοι καὶ ἡμεῖς κοινωνοὶ αὐτῆς γενέσθαι μετὰ δόξης· Ἐμαρτύρισε δὲ ἡ ἁγία Γλυκερία ἅμα Λαωδικίῳ ἐπὶ βασιλέως Ἀντωνίνου, ἡγεμονεύοντος Σαβίνου· καθ' ἡμᾶς δὲ βασιλεύοντος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ πρέπει ἡ δόξα τῷ Πατρὶ σὺν ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. D

et colitur 13 Maji.

EX MS VATICAN.

ANNOTATA.

a *Sequentes lineas Sirletus ita legit et vertit.* Ac quicumque diis ipsis sacrificia offerre *nollet, is acerba morte interfici deberet.*

b *Addit Sirletus* femina, *cum Græci in Canone Virginem celebrent: quod propterea sæpius a nobis expunctum in Latino est*

c *Et hoc et alia nonnulla verba, in MS. Palatini ecgrapho nostro deficientia, in Latina Sirleti versione reperies.*

d *Proconsulem dicere debuit aut voluit, eumque ab urbe Roma missum.*

e *Aliter Sirletus, sed minus apte.* Tum Præses dixit, Age, lampadem sumens Jovi sacrifica.

f *Idem interjicit:* Cum sancta illa femina Glyceria hujusmodi ad Deum preces emisisset.

g *Idem reperit* φαρμακεύτρια *quod synonymum est: utrumque vero nomen etiam in bonam partem accipitur, in quo sensu illud approbat Sancta.* E

h *Expungo hæc sensum nullum facientia verba* εὐτηκτά σου τῶν ἐπαγομένων. *Sirletus ea per conjecturam aut ex meliori textu sic vertit.* Ad injurias, quæ propter divinitatis tuæ confessionem mihi afferuntur, excipiendas.

i Πρίσκιψ *Sirleto* Prætor. *Meursius in Glossario in hac et S. Mocii Passione* Præfectum carceris *putat notari: sed cum Suidas dicat* Πρίγκιψ ὁ ἔξαρχος τῆς τάξεως, *videtur melius hic intelligi Tribunus cohortis Prætoriæ, qui Proconsuli semper præsto erat: infra certe* custos carceris *non* Πρίγκιψ, *sed usitata alibi voce* Καπικλάριος *dicitur.*

k Πτερὸν *proprie alam aut pinnam significat, hic vero pro pinnato ostiolo sumitur, qualia in caveis ferarum attolli ac dimitti moris est.*

l *In ecgrapho nostro deerat negatio, quam ex Sirleti versione restituendam censui.*

ΑΘΛΗΣΙΣ

VIDE PAG. 192

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΡΩΜΑΙΟΥ.

C F

Ex Codice XXVII *Palatino Bibliothecæ Vaticanæ. fol. 24.*

XIII MAJI

CAPUT I

Ἐπὶ τῶν καιρῶν Μαξιμιανοῦ τοῦ δυσσεβεστάτου, ἦν διωγμὸς πολὺς κατὰ τῶν Χριστιανῶν κατὰ πᾶσαν χώραν. Ἑκατόνταρχος δέ τις, φίλος ὑπάρχων τῶν δαιμόνων, κατὰ τὴν κέλευσιν τοῦ Αὐτοκράτορος Μαξιμιανοῦ, ᾠκοδόμησεν ναὸν τῷ Διὶ ἔξωθεν τῆς πόλεως Ῥώμης ὡς ἀπὸ σταδίου ἑνός. Πρόσταγμα δὲ ἔθετο ὁ δόλιος Μαξιμιανὸς, πάντας τοὺς εὑρισκομένους Χριστιανοὺς ἀναγκάζειν θύειν τοῖς θεοῖς, καὶ ἐκέλευσεν πάντας εὑρεθῆναι εἰς τὸν ἐγκαινισμὸν τοῦ ναοῦ· προσέταξε δὲ κήρυκας βληθῆναι κατὰ πᾶσαν πόλιν κηρύσσοντας καὶ λέγοντας· Ἀκούσατε ἄνδρες τῆς πόλεως καὶ φίλοι τῶν θεῶν, αὔριον δεῖ ὑμᾶς εὑρεθῆναι πάντας μετὰ τοῦ Βασιλέως εἰς τὸν ναὸν τοῦ Διός. Ἀκούσαντες οὖν πάντες τῆς φωνῆς τῶν κηρύκων καὶ τῆς σάλπιγγος βοώσης, ἡτοιμάζοντο πάντες εὑρεθῆναι μετὰ τοῦ Βασιλέως εἰς τὸν ναὸν τοῦ Διός· Πολλοὶ οὖν τῶν ἐχόντων πραγματείας, λαβόντες ἑαυτῶν τὰ ἔργα παρεγένοντο, πρὸς τὰ καὶ ταῦτα μὲν πωλῆσαι, ἅμα δὲ καὶ προσκυνῆσαι τῷ Διΐ. Ἀνὴρ δέ τις πλούσιος σφόδρα, ὀνόματι Τιβεριανὸς, ἔχων στρατιώτας ἐφ' ἑαυτὸν ἀπὸ Φήλικος τοῦ Κόμιτος, ἐκάλεσε πάντας τοὺς στρατιώτας ἑαυτοῦ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. Ἀκούσατε ἀδελφοί, οἴδατε ὑμεῖς, ὅτι πρόσταγμα ἔθετο ὁ Βασιλεὺς, ὥστε πάντας ἀνθρώπους εὑρεθῆναι αὔριον εἰς τὸν ναὸν σὺν τῷ Βασιλεῖ· ἑτοιμάσατε οὖν ἑαυτοὺς καὶ ὑμᾶς παραγενέσθαι σὺν ἐμοὶ εἰς τὸν ναόν. Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος πρὸς αὐτοὺς, ἐμηνύθη αὐτοῖς ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἐξῆλθεν ἐπὶ τὸν ναόν. Τότε μετὰ σπουδῆς ἐξῆλθον σὺν τῷ Κόμιτι πάντες ἐπὶ τῷ ναῷ ἔμπροσθεν τοῦ Βασιλέως.

In persecutione Maximiani

ad dedicationem templi Jovis evocatus,

2 Εἷς δὲ ἐκ τῶν στρατιωτῶν ὀνόματι Ἀλέξανδρος, ἐκ παιδόθεν εὐσεβὴς καὶ φοβούμενος τὸν Θεὸν, ἀπεκρίθη καὶ εἶπεν πρὸς τὸν Κόμιτα, Εἰ τῷ Θεῷ τῷ ἐπουρανίῳ εἶπας πορευθῆναι ἡμᾶς, καὶ προσκυνῆσαι, καλῶς εἶπας· οὓς γὰρ ὑμεῖς λέγετε θεοὺς εἶναι, δαίμονές εἰσι, καὶ οὐ θεοί. Ἀπεκρίθη Τιβεριανὸς, καὶ εἶπεν, Τῷ ἑνὶ Θεῷ εἶπον τῷ Διΐ, ἄλλοι γὰρ πολλοί εἰσιν, οὓς σέβεται ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡμεῖς. Ἀπεκρίθη Ἀλέξανδρος, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ὃν ὠνόμασας Θεὸν τὸν Δία, καὶ τοὺς λοιποὺς, οὐ μόνον εἰσὶ δαίμονες, ἀλλὰ καὶ πλάνοι· πλανῶσι γὰρ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτοῖς, εἰς ἀπώλειαν φέροντες, καθὼς καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ λέγετε, ὅτι οἱ θεοὶ ὑμῶν ποτε ἐπιθύμησαν γυναῖκα, ἣν εὑρόντες, σὺν ἀέρι τὴν θάλασσαν ἐμίαναν ἐν τῇ πλάνῃ αὐτῶν. Τίς ἐξ ὑμῶν εἶδε Θεὸν ἀκάθαρτα ἔργα ποιοῦντα;

Alexander miles Christianus renuit ire:

Jovis impuritatem objicit.

Οὐ

EX MS VATICAN.

A Οὐ μόνον οὖν, καθὼς εἶπον, πλάνοι εἰσίν, ἀλλὰ καὶ δαίμονες. Ὁ δὲ Θεὸς ὁ ἡμέτερος ἀόρατός ἐστιν, ὅστις ἐποίησεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ οὐ χρείαν ἔχει τοιούτων θυσιῶν, οἵων ὑμεῖς προσφέρετε τοῖς ἀκαθάρτοις δαίμοσιν, ἀλλὰ ζητεῖ θυσίαν καθαρὰν ἀναίμακτον. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Τιβεριανὸς, ἀπεκρίθη, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Μὴ μώριζε καθυβρίζων τοὺς πάντων εὐεργέτας θεοὺς, μή πως μαθὼν ὁ Αὐτοκράτωρ, ἀγανακτήσῃ κατ' ἐμοῦ, ὡς ἀνεχομένου σου.

delatus apud Imperatorem

3 Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἔσπευδε σὺν τῷ Βασιλεῖ εὑρεθῆναι εἰς τὸν ναόν· ἡ γὰρ ὥρα λοιπὸν ἦν, ἐν ᾗ ὤφειλε τὰς θυσίας ὁ Βασιλεὺς ἀναφέρειν τοῖς θεοῖς. Μνησθεὶς οὖν τῶν ῥημάτων τούτων ὁ Τιβεριανὸς, προσελθὼν, εἶπεν ταῦτα τῷ Μαξιμιανῷ, ὅτι τοὺς στρατιώτας, οὓς παρέδωκέ μοι τὸ κράτος σου, πάντας εὗρον πειθαρχοῦντας τῷ προστάγ- D ματι ἡμῶν· εἷς δὲ ἐκ τῶν στρατιωτῶν οὐ μόνον ἀντεῖπέ μοι, ἀλλὰ καὶ ἐνύβρισε τοὺς θεοὺς, λέγων ὅτι οὓς σέβεται θεοὺς ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡμεῖς, δαίμονές εἰσιν ἀκάθαρτοι· καὶ οὐκ οἶδεν ὅτι πάντες οἱ ἀντιλέγοντες τῷ κράτει ἡμῶν, διὰ τῆς χειρός μου ἀναιροῦνται. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Μαξιμιανὸς, ὠργίσθη κατ' αὐτοῦ σφόδρα, καὶ εἶπεν πρὸς Τιβεριανὸν, Καὶ ποῦ ἐστι, περὶ οὗ ταῦτα λέγεις; φέρε μοι αὐτὸν ὧδε, ἵνα γνῶ τί λέγει. Ἀπεκρίθη Τιβεριανὸς, τοσοῦτον κατεφρόνησε τοῦ πράγματός σου, Βασιλεῦ, καὶ ἐμοῦ, ὥστε μήτε ἐνταῦθα παραγενέσθαι. Τότε ἐκέλευσεν ὁ Μαξιμιανὸς τρισὶ στρατιώταις ἀπελθοῦσι, σιδηρώσαντας ἀγάγειν. *Cætera desiderantur.*

jubetur vinctus adduci.

VIDE PAG. 230

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΑΓ. ΙΩΑΝΝΟΥ

ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΙ ΗΣΥΧΑΣΤΟΥ ΤΗΣ ΛΑΥΡΑΣ ΤΟΥ ΑΒΒΑ ΣΑΒΑ.

Ex MS. Codice Bibliothecæ Vaticanæ.

XIII MAJI

CAPUT I

Natus Nicopoli illustribus et Christianis parentibus,

B Πρῶτον προτίθημι τῷ λόγῳ τὸν Ἀββᾶν Ἰωάννην τὸν τῆς λαύρας τοῦ μακαρίου Σάβα ἡσυχαστὴν· ὡς καὶ τῷ χρόνῳ καὶ τῇ τοῦ βίου λαμπρότητι τῶν ἄλλων ἁπάντων προτερεύοντα. Οὗτος τοίνυν ὁ πεφωτισμένος πατὴρ ἡμῶν Ἰωάννης ὁρμᾶται μὲν ἐκ τῆς κατὰ Ἀρμενίαν Νικοπόλεως· γονέων γενονὼς Ἐγκρατίου καὶ Εὐφημίας ὀνομαζομένων, πλούτῳ δὲ καὶ περιφανείᾳ γένους κομώντων, καὶ ἐν πολλαῖς ἀρχαῖς πολιτικαῖς διαπρεψάντων, ἔν τε στρατηγίαις καὶ δημαγωγίαις καὶ δυναστείαις ἐν βασιλείοις αὐλαῖς· περὶ ὧν πλεῖστα προβάλλονται διηγήματά τε καὶ κατορθώματα οἵ τε Βυζαντίων παῖδες καὶ Ἀρμενίων· ἅπερ ἵνα μὴ ἐκ προοιμίων κόρον τῷ διηγήματι ἐμποιήσω, ἑκὼν ὑπερβήσομαι· ἐκεῖνα μόνα περὶ αὐτοῦ διηγούμενος, καὶ πᾶσι σχεδὸν πρόδηλα τοῖς αὐτὸν ἐπισταμένοις. Τοίγαροῦν ἐγεννήθη ὡς αὐτός μοι διηγήσατο, κατὰ τὴν ὀγδόην τοῦ Ἰαννουαρίου μηνὸς, τῆς ἑβδόμης Ἰνδικτίωνος, τῷ τετάρτῳ ἔτει τῆς Μαρκιανοῦ τοῦ θεοφιλοῦς βασιλείας· καὶ Χριστιανῶν ὄντων τῶν γεγεννηκότων, Χριστιανικῶς ἀνήγετο σὺν τοῖς ἑαυτοῦ ἀδελφοῖς.

fit monachus anno 18 ætatis :

2 Χρόνου δέ τινος διελθόντος καὶ τῶν γονέων ἐν Χριστῷ τελειωθέντων, καὶ τῆς γονικῆς οὐσίας διανεμηθείσης· ὁ θεοφόρος οὗτος ἀνὴρ τῷ Θεῷ ἑαυτὸν ἀφιέρωσεν· καὶ ᾠκοδόμησεν ἐν αὐτῇ τῇ Νικοπόλει ἐκκλησίαν αὐτῆς πανυμνήτου θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας· καὶ ἀπετάξατο C τὰς τοῦ βίου πράγμασιν· τῷ ὀκτωκαιδεκάτῳ τῆς ἑαυτοῦ ἡλικίας χρόνῳ; καὶ προσλαβόμενος δέκα ἀδελφοὺς θέλοντας σωθῆναι· κοινόβιον αὐτόθι συνεστήσατο· ἐν παντὶ δὲ τῷ τῆς ἑαυτοῦ νεότητος χρόνῳ, πολλὴν ἐτίθετο σπουδὴν γαστρός τε κρατεῖν, καὶ τύφου περιφρονεῖν· γινώσκων ὅτι ὁ μὲν τῆς γαστρὸς κόρος οὔτε ἀγρυπνεῖν οἶδεν, οὔτε σωφρονεῖν· καὶ ὁ τύφος ἠρεμεῖν οὐκ ἀνέχεται· ἡ δὲ ἄσκησις ἄνευ εὐγρηγορήσεως καὶ ἁγνείας καὶ ταπεινοφροσύνης κατορθωθῆναι οὐ δύναται. Οὕτως αὐτὸς μὲν ἐν νεαζούσῃ ἡλικίᾳ ἠγωνίζετο καὶ τὸν νοῦν ἀμετεώριστον φυλάττειν, καὶ τὸν λόγον ἀκατάγνωστον ἠρτυμένον τῷ θείῳ ἅλατι· τοὺς δὲ ὑπ' αὐτὸν λόγῳ καὶ ἔργῳ πρὸς τὴν πολιτείαν τῆς ἀσκήσεως μετερύθμιζεν· μήτε καταφορτίζων αὐτοὺς τῷ τοῦ κανόνος ζυγῷ νεοπαγεῖς ὄντας, μήτε μὴν ἀπόνους αὐτοὺς μένειν συγχωρῶν καὶ ἀγυμνάστους· ἀλλὰ κατὰ βραχὺ ἄγων αὐτοὺς καὶ θείοις ἀρδεύων νάμασι, καρποφορεῖν ἀξίως τῆς κλήσεως παρέσκευαζεν.

subditos instruit :

Ordinatus Episcopus

3 Τοῦ μέντοι εἰκοστοῦ ὀγδόου τῆς αὐτοῦ ἡλικίας χρόνου εἰσεληλυθότος· καὶ τῆς ἐν αὐτῷ ἀπαστραπτούσης· ὁ τῆς σεβαστίας μητροπολίτης, ὑπό τε τῆς περὶ αὐτοῦ φήμης δυσωπηθεὶς, καὶ ὑπὸ τῶν τῆς Κολονίας λεγομένης πόλεως παραβληθεὶς οἰκητόρων· ὡς ἐπὶ ἄλλῳ πράγματι τοῦτον μεταπεμψάμενος, ἤδη τὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν βαθμῶν ἀκολουθίαν διεξελθόντα, χειροτονεῖ Ἐπίσκοπον τῆς εἰρημένης πόλεως, τοῦ αὐτῆς Ἐπισκόπου τελευτήσαντος· καὶ οὕτως τὴν ἀρχιερωσύνην ἀκουσίως δεξάμενος, E τὸν κανόνα τῆς μοναρχικῆς πολιτείας οὐκ ἐνήλλαξεν· ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ Ἐπισκοπείῳ ὡς ἐν μοναστηρίῳ ἠγωνίζετο· κεχρημένος μάλιστα τῇ ἀλουσίᾳ εὐλαβούμενος οὐ μόνον παρ' ἑτέρου ὁραθῆναι· ἀλλὰ μὴν καὶ αὐτὸν γυμνὸν θεωρεῖν· ἐνθυμούμενος τὴν τοῦ Ἀδὰμ γύμνωσιν καὶ τὰ ἐν ἐκείνῳ τῷ μέρει γεγραμμένα καὶ ὑπετίθετο μίαν εἶναι τῶν μεγίστων ἀρετῶν τὸ κεχρῆσθαι τῇ ἀλουσίᾳ καὶ ἁπλῶς. εἰπεῖν πᾶσι τρόποις ἐποιεῖτο σπουδὴν· εὐαρεστῆσαι τῷ Θεῷ ἔν τε νηστείαις καὶ προσευχαῖς καὶ ἁγνότητι σώματος καὶ καρδίας καθαρότητι λογισμοὺς ἀεὶ καθαίρων, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον καὶ τὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ.

servat pristinum rigorem,

Οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Περγάμιος, παρ' ἑκατέρῳ Βασιλεῖ Ζήνωνι καὶ Ἀναστασίῳ εὐδοκιμήσας καὶ ἀρχὰς πλείστας διανύσας, ὑπὸ τῆς αὐτοῦ ἀρετῆς φωτιζόμενος, πολλὴν ἐτίθετο σπουδὴν εὐαρεστεῖν τῷ Θεῷ. Ἀλλὰ μὲν καὶ ὁ ἀδελφιδοῦς αὐτοῦ Θεόδωρος, ὁ ἐνδοξότατος αντιγραφεὺς, την τούτου τοῦ ἐν αρεταῖς γηράσαντος θείου αὐτοῦ ἀκοὴν δεχόμενος, καὶ τὴν ψυχὴν διὰ τῆς ἀκοῆς φωτιζόμενος, μεγάλως εὐηρέστει τῷ Θεῷ μετὰ παντὸς τοῦ οἴκου αὐτοῦ. Ὅστις Θεόδωρος παρὰ πᾶσιν νῦν τῇ Συγκλήτῳ βουλῇ, καὶ τῷ εὐσεβεστάτῳ ἡμῶν Βασιλεῖ Ἰουστινιανῷ, ἐπί τε σύνεσι, καὶ σεμνότητι βίου, καὶ ὀρθῇ πίστει, καὶ συμπαθείᾳ, καὶ ἐλεημοσύνῃ θαυμάζεται. Καὶ ταῦτα μὲν ὕστερον· ἐγὼ δὲ ἐπὶ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ F χρόνου ἐπανέρχομαι.

fratri et nepoti seculari exemplo suo utilis.

4 Τούτου τοίνυν τοῦ θεσπεσίου Ἰωάννου ἐννέα χρόνους ἐν τῇ ἐπισκοπῇ διατελέσαντος, συνέβη τὸν ἄνδρα τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Μαρίας, Πασίνικον καλούμενον, τὴν τῶν Ἀρμενίων διέπειν ἀρχήν· ὅστις ἐξ ἐνεργείας σατανικῆς ἐπεχείρει ζημιοῦν, καὶ ταράσσειν τὴν τούτῳ ἐγχειρισθεῖσαν Ἐκκλησίαν· τοῖς μὲν οἰκονομοῦσιν αὐτὴν μὴ συγχωρῶν τὴν δέουσαν ποιεῖσθαι φροντίδα τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων· τοὺς δὲ τοῖς αὐτῆς ὅροις προσφεύγοντας μετὰ βίας ἀποσπῶν, καὶ τὴν τῶν ὅρων λύων ἀσυλίαν· καὶ πλειστάκις παρακαλούμενος καὶ διὰ τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ νουθετούμενος, χειρότερος ἀνεδείκνυτο, Μαρίας τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ ἤδη τελευτησάσης. Ἐντεῦθεν οὖν θλίψει δεινοτάτῃ περιπεσὼν ὁ δίκαιος, ἀναγκάζεται ἐπὶ Κωνσταντινούπολιν ἀνελθεῖν. Καὶ δὴ γεγονὼς αὐτόθι, καὶ τὰ συμφέροντα τῇ αὐτοῦ Ἐκκλησίᾳ διανύσας, περὶ τὸ τέλος τῆς Βασιλείας Ζήνωνος, Εὐφημίου τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως ὑπεραγωνισαμένου αὐτοῦ, θεάρεστον βούλεται βουλὴν, ἐπὶ τὴν ἁγίαν πόλιν ἀναχωρῆσαι, καὶ καθ' ἑαυτὸν ἡσυχάσαι ἀπὸ τῶν τοῦ βίου πραγμάτων. Καὶ ἀπολύσας τοὺς σὺν αὐτῷ Πρεσβυτέρους τε καὶ Κληρικοὺς μετὰ τῶν ἀνυσθέντων θείων κελεύσεων, καὶ λαθὼν ἅπαντας, καὶ μονότατος ἐπιβὰς πλοίῳ, ἦλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ καταμένει ἐν τῷ πρώτῳ τῆς ἁγίας πόλεως γηροκομείῳ, τῷ ὑπὸ τῆς μακαρίας Εὐδοκίας γεγονότι, ἐν ᾧ γηροκομείῳ

Ob vexationes sororii,

vadit Constantinopolim

dein Hierosolymam.

A ροκομείῳ εὐκτήριόν ἐστι τοῦ ἁγίου μάρτυρος Γεωργίου· Καὶ γεγονὼς ἐν αὐτῷ, καὶ κοσμικὴν ὄχλησιν αὐτόθι θεασάμενος, ἐλυπήθη κατὰ διάνοιαν, καὶ παρεκάλει τὸν Θεὸν μετὰ δακρύων ὁδηγηθῆναι εἰς τόπον εὐάρεστόν τε καὶ ἥσυχον, καὶ πρὸς τὸ σωθῆναι.

Secedit ad Lauram S. Sabæ :

5 Ἐπιτήδειον ὡς οὖν ἐν τῷ εἰρημένῳ γηροκομείῳ διέμεινεν ὁ τίμιος Πατὴρ ἡμῶν Ἰωάννης, ταῖς πρὸς Θεὸν δεήσεσι διανυκτερεύων ἐπὶ χρόνον ἱκανὸν ἐν μιᾷ νυκτί, ἀνανεσὼν μόνος εἰς τὸ τοῦ γηροκομείου μέσαυλον καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβλέψας, θεωρεῖ ἄφνω ἀστέρα φωτός, σταυροῦ τύπον ἔχοντα, ἐρχόμενον πρὸς αὐτόν· καὶ ἀκούει φωνῆς λεγούσης ἐκ τοῦ φωτὸς ἐκείνου, Εἰ θέλεις σωθῆναι, ἀκολούθει τῷ φωτὶ τούτῳ. Καὶ πιστεύσας ἐξῆλθεν εὐθέως, καὶ τῷ φωτὶ ἐκείνῳ ἠκολούθει. Καὶ τοῦ φωτὸς ὁδηγοῦντος, ἦλθεν εἰς τὴν μεγίστην λαύραν τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Σάβα, Σαλουστίου τοῦ τηνικαῦτα ἱεραρχοῦντος τῆς Ἱεροσολυμιτῶν ἐκκλησίας, ἐπὶ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης Ἰνδικτιῶνος, τῷ τριακοστῷ ὀγδόῳ τῆς αὐτοῦ ἡλικίας χρόνῳ· ἐν ᾧ χρόνῳ ἡ μὲν θεόκτιστος ἐκκλησία τῆς μεγίστης ἐνεκαινίσθη λαύρας. Ὁ δὲ Ἀναστάσιος τὴν Βασίλειαν, Ζήνωνος τελευτήσαντος, διεδέξατο, καθὼς τῆς αὐτοῦ ἀκήκοα διηγουμένης γλώσσης· γεγονὼς τοίνυν εἰς τὴν μεγίστην λαύραν, εὗρε τὸν μακαρίτην Σάβαν, συνοδίαν ἑκατὸν πεντήκοντα ἀναχωρητῶν ποιησάμενον, ἐν πολλῇ δὲ τῶν σωματικῶν πτωχίᾳ διαB γόντων, τοῖς δὲ πνευματικοῖς πλουτούντων χαρίσμασιν.

traditur œconomo,

Ὁ μὲν οὖν μακαρίτης Σάβας τοῦτον δεξάμενος, παραδίδωσι τῷ οἰκονόμῳ τῆς λαύρας, ὡς ἕνα τῶν ἀρχαρίων ἐπιτάσσεσθαι διακονήν, ἀγνοῶν τὸν ἐν αὐτῷ θησαυρόν. Μὴ θαυμαζέτω δέ τις, ἀπεκρύβη τῷ σεβασμίῳ γέροντι Σάβᾳ ὁ θησαυρὸς τῶν Ἰωάννου κατορθωμάτων· ἀλλὰ μᾶλλον λογιζέσθω ὁ τοιοῦτος, ὅτι ὅτ' ἂν βούλεται ὁ Θεὸς ἀποκαλύψαι τοῖς Ἁγίοις αὐτοῦ, προφῆταί εἰσιν· ὅτ' ἂν δὲ ἀποκρύψαι θελήσῃ, καθ' ὁμοιότητα πάντων ὁρῶσι. Καὶ μαρτυρεῖ τῷ λόγῳ ὁ προφήτης Ἐλισσαῖος, λέγων περὶ τῆς Σουναμίτιδος, ὅτι κατώδυνός ἐστιν ἡ ψυχὴ αὐτῆς, καὶ Κύριος ἀπέκρυψεν ἀπ' ἐμοῦ. Ὁ δέ γε θεσπέσιος Ἰωάννης πᾶσαν ἐπλήρου ὑπακοήν, τῷ τε οἰκονόμῳ καὶ τοῖς λοιποῖς Πατράσι μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ προθυμίας

viliora ministeria obit :

ὑπηρετῶν, ὕδωρ ἐκ τοῦ χειμάῤῥου ἀναφέρων, μαγειρεύων τοῖς οἰκοδόμοις, καὶ ὑπουργῶν αὐτοῖς ἔν τε λίθοις καὶ ταῖς λοιπαῖς τῆς οἰκοδομίας ὑπουργίαις, ἡνίκα τὸ λαύρας ξενοδοχεῖον ἐκτίζετο.

6 Τῷ μέν τοι δευτέρῳ τῆς αὐτοῦ ἐν τῇ λαύρᾳ παρουσίας χρόνῳ, τοῦ καστελίου καθαρισθέντος ἐκ τῆς τῶν δαιμόνων οἰκήσεως, ὡς ἤδη μοι εἴρηται εἰς τὸν περὶ τοῦ ἐν ἁγίοις Σάβα βίον, πολλὰ μετὰ τοῦ Πατρὸς ἡμῶν Σάβα κεκοπίακεν αὐτόθι σὺν ἄλλοις τισίν, ὡς αὐτός μοι διηγήσατο· ἡνίκα καὶ ὁ ἐν ἁγίοις Ἀββᾶς Μαρκιανός, κατὰ C θείαν ἀποκάλυψιν, ἀπέστειλεν αὐτοῖς τροφὰς πεινῶσι καὶ μηδενὸς πρὸς τροφὴν ἐπιτηδείων εὐποροῦσιν. Τοῦ δὲ καιροῦ τῆς ἀλλαγῆς τῶν διακονικῶν φθάσαντος, ἐπὶ τῆς πρώτης Ἰνδικτιῶνος, ὁ προβληθεὶς οἰκονόμος τοῦτον τὸν μέγαν φωστῆρα ξενοδόχον προβάλλεται καὶ μάγειρον· Καὶ ταύτην μετὰ προθυμίας καὶ χαρᾶς τὴν διακονίαν δεξάμενος, πάντας τοὺς Πατέρας ταῖς ὑπουργείαις ἐθεράπευσεν, δουλεύων ἑκάστῳ μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ ἐπιεικείας. Καὶ ταύτην αὐτοῦ ἐκτελοῦντος τὴν διακονίαν, συνέβη κτίζεσθαι τὸ κατὰ βοῤῥᾶν ἔξω τῆς λαύρας κοινόβιον, πρὸς τὸ ἐκεῖσε τοὺς ἀποτασσομένους τῷ βίῳ τὴν μοναχικὴν πρότερον εἰς αὐτὸ παιδεύεσθαι ἀκρίβειαν, εἶθ' οὕτως εἰς τὴν λαύραν οἰκεῖν τὸν κοινοβιακὸν κανόνα ἀκριβῶς διδαχθέντας, τοῦ μακαρίου Σάβα διαβεβαιουμένου καὶ λέγοντος, ὅτι ὥσπερ ἄνθος προηγεῖται καρποφορίας, οὕτως ὁ κοινοβιακὸς βίος τοῦ ἀναχωρητικοῦ προηγεῖται. Τούτου τοίνυν κτιζομένου τοῦ κοινοβίου,

inservit extruentibus cœnobium :

ἠναγκάζετο ὁ δίκαιος οὗτος ἀνήρ, ξενοδόχος τυγχάνων, πρὸς ταῖς ἄλλαις τοῦ ξενοδοχείου ὑπουργίαις, μαγειρεύειν τοῖς τεχνίταις, καὶ δεύτερον ἀχθοφορεῖν, καὶ βαστάζειν τά τε ἑψητὰ καὶ τὰ λοιπὰ ἀναλώματα, καὶ τοῖς κοπιῶσιν ἀποκομίζειν, ὡς ἐπὶ δέκα σταδίοις ἀπέχοντα τοῦ ξενοδοχείου.

7 Τοῦ δὲ ἐνιαυτοῦ τῆς τοιαύτης πληρωθείσης διακονίας, καὶ πάντων τῶν πατέρων οἰκοδομηθέντων εἴς τε τὴν αὐτοῦ κατάστασιν καὶ σεμνότητα καὶ πνευματικὴν σύνεσιν, δίδωσιν αὐτῷ ὁ Πατὴρ ἡμῶν Σάβας κελλίον πρὸς τὸ ἡσυχάσαι. D

EX MS. VATICAN.

dein cum triennio vixisset inclusus,

Ὁ μὲν οὖν τιμιώτατος Ἰωάννης τὸ κελλίον λαβών, καὶ ἐπιτραπεὶς ἡσυχάσαι, ἔμεινε τρεῖς χρόνους, τὰς πέντε τῆς ἑβδομάδος ἡμέρας μήτε φαινόμενος ἀνθρώπῳ τῷ παράπαν, μήτε τινὸς μεταλαμβάνων· τῷ μέντοι σαββάτῳ καὶ τῇ κυριακῇ πρὸ πάντων εἰσήρχετο εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πάντων ἐξήρχετο ὕστερος, ἐμβριθὸς καὶ μετὰ φόβου καὶ πάσης εὐλαβείας ἱστάμενος τὸν τῆς ψαλμῳδίας κανόνα, κατὰ τὸ ἐν ψαλμοῖς εἰρημένον, Δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ, καὶ ἀγαλλιᾶσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ. Τοσαύτη δὲ αὐτῷ προσῆν κατάνυξις, ὥστε δακρύειν αὐτὸν σφοδρῶς ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀναιμάκτου θυσίας, καὶ μὴ ἰσχύειν ἑαυτοῦ κρατῆσαι, εἰς τὸ τοὺς ὁρῶντας πατέρας τὴν τῶν δακρύων χάριν ἐκπλήττεσθαι, καὶ δοξάζειν τὸν τῶν ἀγαθῶν δοτῆρα Θεόν.

creatur œconomus :

Τοῦ τοίνυν τριετοῦς χρόνου πληρωθέντος ἐγχειρίζεται τὴν τῆς λαύρας οἰκονομίαν· καὶ συνεργεῖ αὐτῷ ὁ Θεὸς ἐν πᾶσι, καὶ εὐλογήθη ἡ λαύρα, καὶ ἐπληθύνθη ἡ συνοδία ἐπὶ τῆς διακονίας αὐτοῦ.

8 Πληρώσαντα δὲ τὴν διακονίαν ἠβουλήθη ὁ μακάριος Σάβας χειροτονῆσαι αὐτόν, ὡς ἐνάρετον καὶ τέλειον μοναχόν· καὶ λαβὼν αὐτὸν εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν ἐπὶ τῆς ἕκτης Ἰνδικτιῶνος, προσήγαγε τῷ μακαρίτῃ Ἡλίᾳ τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ, καὶ τὰς αὐτοῦ ἀρετὰς διηγησάμενος παE ρεκάλει χειροτονηθῆναι αὐτὸν Πρεσβύτερον. Καὶ ὁ μὲν Ἀρχιεπίσκοπος, τὰ κατ' αὐτὸν ἀκούσας, προέρχεται εἰς τὸ ἅγιον Κρανίον, βουλόμενος αὐτὸν ἰδίαις χερσὶν χειροτονῆσαι. Ὁ δὲ μέγας οὗτος Πατήρ, κρατηθεὶς πρὸς τὸ μὴ δύνασθαι ἐκφυγεῖν, μετὰ τῆς προσούσης αὐτῷ συνέσεως, εἶπε τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ· Τίμιε Πάτερ, ἐπειδή τινά μοι ἕπεσθαι παρακαλῶ κατ' ἰδίαν τοῖς μακαριωτάτοις ὑμῖν ἀναθέσθαι, καὶ εἰ νομίσητέ με ἄξιον εἶναι, δέχομαι τὴν χειροτονίαν. Καὶ λαβὼν αὐτὸν ἐπὶ τὴν ἄνοδον τοῦ ἁγίου

indicat Patriarchæ se Episcopum esse :

Γολγοθᾶ κατ' ἰδίαν, λέγει· Φεῖσαι τῆς ζωῆς μου, δέομαι τῆς σῆς ἁγιότητος, καὶ μηδενὶ τὸ μυστήριον ἐξαγγείλῃς, ἵνα μὴ τῆς χώρας ταύτης ὑποχωρήσω. Τοῦ δὲ πληροφορήσαντος αὐτόν, λέγει· Ἐγώ, Πάτερ, τῆσδε τῆς πόλεως Ἐπίσκοπος κεχειροτόνημαι, ἀλλὰ διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν μου ἐμάκρυνα φυγαδεύων καὶ ηὐλίσθην ἐν τῇ ἐρήμῳ, προσδεχόμενος τὴν τοῦ Θεοῦ ἐπισκοπήν· δίκαιον δὲ ἡγησάμην ὡς ἔτι εἰμὶ ἐν τῇ ἰσχύει τοῦ σώματος διακονῆσαι καὶ δουλεῦσαι τοῖς Πατράσιν, ἵνα ὅταν ἀτονήσω ἀκατάκριτος ἔσομαι ὑπὸ ἄλλων διακονούμενος. Καὶ ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἀρχιεπίσκοπος καὶ θαυμάσας, καλεῖ τὸν μακάριον Σάβαν, καὶ λέγει· Τινά μοι ἐθάῤῥησε, καὶ ἀδύνατον χειροτονηθῆναι αὐτόν· ἀλλὰ ἀπὸ τῆς σήμερον ἡσυχάσει μηδενὸς ἐνοχλοῦντος αὐτῷ. Καὶ ὁ μὲν Ἀρχιεπίσκοπος, ταῦτα μόνον εἰρηκώς, ἀπέλυσεν αὐτούς.

9 Ὁ μακαρίτης Σάβας λυπηθεὶς κατὰ διάνοιαν, ἀνεF χώρησεν ὡς ἀπὸ τριάκοντα σταδίων τῆς μεγίστης αὐτοῦ λαύρας, ἐκ δυσμῶν τοῦ καστελλίου, εἰς σπήλαιον, ἔνθα μετὰ ταῦτα κοινόβιον συνεστήσατο· καὶ ῥίψας ἑαυτὸν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἔλεγε μετὰ δακρύων· Ἱνατί, Κύριε, τοσοῦτόν με ὑπερίδες, ὥστε με ἀπατηθῆναι καὶ νομίσαι ἄξιον εἶναι Ἱερωσύνης τὸν Ἰωάννην; Καὶ νῦν, δέσποτα Κύριε, φανέρωσόν μοι τὰ κατ' αὐτὸν (ὅτι περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου) εἰ τὸ σκεῦος τὸ ὑπ' ἐμοῦ νομισθὲν ἡγιασμένον τε καὶ εὔχρηστον, καὶ τῆς τοῦ θείου μύρου ἀποδοχῆς ἄξιον, ἄχρηστον ἐνώπιον τῆς σῆς μεγαλωσύνης καθέστηκεν.

quod et oranti S. Sabæ revelatur.

Ἐν τούτοις καὶ τοῖς τοιούτοις μετὰ δακρύων λόγοις διανυκτερεύοντι τῷ Ἀββᾷ Σάβᾳ, ἀγγελική τις μορφὴ φαίνεται, λέγουσα· Οὐκ ἄχρηστον, ἀλλ' ἐκλογῆς σκεῦος ὁ Ἰωάννης ἐστίν· Ἐπίσκοπος δὲ ἤδη χειροτονηθείς, Πρεσβύτερος γενέσθαι νῦν οὐ δύναται. Καὶ ἕως μὲν τούτου ἡ ὀπτασία· ὁ δὲ Πατὴρ ἡμῶν Σάβας ἐν συνηθείᾳ ὢν θεοφανείας τε καὶ ἀγγελικῆς ὀπτασίας, οὐκ ἐδειλίασεν· ἀλλὰ περιχαρὴς γενόμενος, ἦλθεν εἰς τὴν κέλλαν τοῦ θείου Ἰωάννου, καὶ περιπτυξάμενος αὐτὸν ἔλεγεν· Ὦ πάτερ Ἰωάννη, σὺ μὲν τὴν ἐπί σε τοῦ Θεοῦ δωρεὰν ἀπέκρυψας ἀπ' ἐμοῦ, ὁ δὲ Κύριος ἐφανέρωσέ μοι. Καὶ ὁ μὲν θεσπέσιος Ἰωάννης εἶπε· Περίλυπός εἰμι, πάτερ· οὐ γὰρ ἐβουλόμην τινὰ τοῦτο γινώσκειν τὸ μυστήριον· καὶ νῦν οὐ μὴ δυνήσομαι εἰς τὴν χώραν ταύτην οἰκῆσαι. Ὁ δὲ

EX MS. VATICAN.

A δὲ γέρων ὑπέσχετο διὰ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, μηδενὶ τὸ σύνολον τοῦτο ἀναγγεῖλαι.

Post 4 annos silentii

10 Καὶ ἀπὸ τότε ἡσύχαζεν εἰς τὸ κελλίον, μήτε εἰς τὴν ἐκκλησίαν προερχόμενος, μήτε τινὶ τὸ σύνολον συντυγχάνων, παρεκτὸς τοῦ διακονοῦντος αὐτῷ ἐπὶ τέσσαρας χρόνους, πλὴν τῆς ἡμέρας τοῦ ἐγκαινισμοῦ τοῦ γεγονότος ἐν τῇ λαύρᾳ ἐπὶ τῆς ἐννάτης Ἰνδικτιῶνος τοῦ σεβασμίου οἴκου τῆς παναγίας θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας· τότε γὰρ μόνον τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἡλίαν εἰς τὸν ἐγκαινισμὸν παραγεγονότα, ἠναγκάσθη ἐξελθεῖν καὶ ἀσπάσασθαι. Ὅστις ὁ Πατριάρχης συντυχὼν αὐτῷ, καὶ ἐρασθεὶς τῆς αὐτοῦ πνευματικῆς συνέσεως καὶ γλυκείας ἐντεύξεως, ἐν τιμῇ εἶχεν αὐτὸν πάντα τὸν τῆς Ἱεραρχίας αὐτοῦ χρόνον.

CAPUT II

vivit in deserto Rubæ an. 9.

11 Τοῦ δὲ τετραετοῦς χρόνου πληρωθέντος, καὶ τοῦ μακαρίου Σάβα τῆς λαύρας ὑποχωρήσαντος ἐπὶ τὰ μέρη τῆς Σκυθοπόλεως, διὰ τὴν ἀκαταστασίαν τῶν εἰς ὕστερον τὴν νέαν λαύραν οἰκησάντων, ὁ τιμιώτατος οὗτος Ἰωάννης, φεύγων τὸ τῆς ἀταξίας συνέδριον, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν ἔρημον τοῦ Ῥουβᾶ, τῷ πεντηκοστῷ τῆς αὐτοῦ ἡλικίας χρόνῳ, ἐπὶ τῆς ἑνδεκάτης Ἰνδικτιῶνος· ἡσύχασε δὲ ἐκεῖ χρόνους ἕξ, [χωρὶς] πάσης ἀνθρωπίνης συναναστροφῆς, ὁμιλεῖν τῷ Θεῷ ἐπιποθῶν ἐν ἡσυχίᾳ, καὶ τὸ τῆς διανοίας B ὀπτικὸν τῇ μακρᾷ φιλοσοφίᾳ ἐκκαθάραι, πρὸς τῷ ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτρίζεσθαι, πᾶσαν τὴν σπουδὴν ποιούμενος ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν προκόπτειν τῇ τῶν κρειττόνων ἐπιθυμίᾳ. Δι' ἡμερῶν δὲ δύο ἢ τριῶν τῇ φυσικῇ τοῦ σώματος χρείᾳ συγκαταβαίνων, ἐξήρχετο τοῦ σπηλαίου, καὶ περιῄει τὴν ἔρημον, συλλογῆς ἕνεκα τῶν αὐτομάτως φυομένων μελαγρίων, ἐξ ὧν οἱ κατὰ τὴν ἔρημον τρέφονται ἀναχωρηταί.

Inter colligenda ad victum melagria aberrans

Καὶ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, ἐν ἀρχῇ τῆς αὐτόθι διαγωγῆς, πρὶν ἐν πείρᾳ τῆς αὐτῆς γένηται ἐρήμου, ἐξελθὼν ἐπὶ τὴν εἰρημένην συλλογὴν καὶ πλανηθεὶς, εἰς ἀνοδίας κρημνοὺς περιέπεσεν· καὶ μὴ εὑρὼν διὰ ποίας ἀνακάμψει εἰς τὸ σπήλαιον ὁδοῦ, μήτε μὴν ἰσχύων βαδίσαι, ἔπεσεν ὀλιγοψυχήσας. Καὶ ἰδοὺ ἄφνω, τῇ ἐπισκοπῇ τῆς θείας δυνάμεως, μετάρσιος γεγονὼς κατὰ τὸν προφήτην Ἀββακοὺμ, εὑρέθη εἰς τὸ ἴδιον σπήλαιον.

divinitus restituitur speluncæ suæ.

Τοῦ δὲ χρόνου προβαίνοντος, ἐν πείρᾳ τῆς πανερήμου ἐκείνης γεγονὼς, καὶ τὸν τόπον καταμαθὼν, ὅθεν μετάρσιος ἀπηνέχθη, εὗρε τὸ διάστημα μιλίων πέντε.

12 Ἀδελφός τις ἐλθὼν εἰς τὸν Ῥούβαμ, ἔμεινε παρ' αὐτῷ, χρόνον ὀλίγον τὸν ἀναχωρητικὸν βίον σὺν αὐτῷ μετερχόμενος· ὅστις ἀδελφὸς, κόρον λαβὼν τῆς τοιαύτης φιλοσοφίας, λέγει τῷ γέροντι, Ἤδη τῆς Πασχαλίας ἑορτῆς ἐγγιζούσης, ἀνέλθωμεν δὴ εἰς τὴν λαύραν, Πάτερ, καὶ τὴν τοῦ Πάσχα ἑορτὴν μετὰ τῶν Πατέρων ἐπιτελέσωμεν· ὅτι οὐδὲν ἐνταῦθα βρώσιμον ἔχωμεν πλὴν τῶν μελαγρίων C τούτων.

Confidens providentiæ divinæ,

Ὁ δὲ θεσπέσιος Ἰωάννης οὐκ ἐβούλετο ἀνελθεῖν, ἐκεῖσε τοῦ Πατρὸς ἡμῶν Σάβα μὴ ὄντος, ἀλλὰ τῆς λαύρας ὡς εἴρηται ὑποχωρήσαντος· τὸν μέντοι κατεπειγόμενον ἀδελφὸν ἐλθεῖν, ἐνουθέτει λέγων· Ἡσυχάσωμεν, ἀδελφὲ, καὶ πιστεύσωμεν ὅτι ὁ ἐν ἐρήμῳ ἑξακοσίας χιλιάδας διαθρέψας ἐπὶ τεσσαράκοντα χρόνους, αὐτὸς καὶ ἡμᾶς οὐ μόνον τοῖς ἀναγκαίοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς περιττοῖς διαθρέψειεν· αὐτὸς γὰρ εἴρηκεν· Οὐ μή σε ἀνῶ, οὐδ' οὐ μή σε ἐγκαταλείπω. Καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ φησί· Μὴ μεριμνήσητε λέγοντες, Τί φάγωμεν, ἢ τί πίωμεν, ἢ τί περιβαλώμεθα; οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος, ὅτι χρῄζετε τούτων ἁπάντων· πλὴν ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ πρῶτον καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν· ὑπόμεινον τοίνυν, τέκνον, καὶ τὴν στενὴν ὁδὸν τῆς πλατείας προτίμησον· ἡ μὲν γὰρ ἐνταῦθα ἄνεσις τὴν αἰώνιον τίκτει τιμωρίαν, ἡ δὲ παροῦσα κακοπάθεια τὴν τῶν ἀγαθῶν ἑτοιμάζει ἀπόλαυσιν. Τούτοις καὶ τοῖς τοιούτοις λόγοις μὴ πεισθεὶς ὁ ἀδελφὸς, ἀνεχώρησε, καὶ τὴν ἐπὶ τὴν λαύραν ὁδὸν διήνυσεν.

cibos abundanter accipit.

Αὐτοῦ δὲ [ἀποχωρήσαντος, ἦλθεν] ἄνθρωπός τις, ἄγνωστος παντελῶς, πρὸς τὸν γέροντα ἔχων ὄνον πολλῶν ἀγαθῶν πεφορτομένον· εἶχε δὲ ὁ φόρτος ἄρτους καθαροὺς, καὶ θερμοὺς, οἶνον καὶ ἔλαιον καὶ νεαρὰ τυρία καὶ ᾠὰ καὶ στάμνον μέλιτος, καὶ ἀποφορτώσας ἀπῆλθεν. Καὶ ὁ μὲν τιμιώτατος Πατὴρ ἡμῶν Ἰωάννης, ἐπὶ τῇ τοῦ Θεοῦ ἐπισκοπῇ ἠγαλλιάσατο D τῷ πνεύματι· ὁ δὲ ὑποχωρήσας ἀδελφὸς τὴν ὁδὸν πλανηθεὶς καὶ ἱκανῶς, ὑπέστρεψεν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, πεινῶν καὶ ἐκλελυμένος, καὶ τὸν τῆς οἰκίας παρακοῆς ἀπολαύσας καρπὸν, καὶ εὑρὼν τοσαῦτα ἀγαθὰ ἐν τῷ σπηλαίῳ. Καὶ τῆς ἑαυτοῦ ἀπιστίας καὶ ἀπειθείας καταγνοὺς, προσέπεσε μετὰ αἰσχύνης τῷ γέροντι, συγχώρησιν λαβεῖν ἀξιῶν· ὁ δὲ γέρων συναλγήσας τῇ ἀνθρωπίᾳ ἀσθενείᾳ, καὶ τῷ ἀδελφῷ συμπαθήσας, ἀνέστησεν αὐτὸν, καὶ ἐνουθέτει λέγων· Γίνωσκε ἀκριβῶς, ὅτι δύναται ὁ Θεὸς ἑτοιμάσαι τράπεζαν ἐν ἐρήμῳ.

Saracenica incursione

13 Κατ' αὐτὸν δὲ τὸν χρόνον Ἀλαμούνδαρος ὁ Σικίκης, βασιλέως ἀξίωμα τῶν ὑπὸ Πέρσας τελούντων Σαρακηνῶν εἰληφὼς, ἀπῆλθε τῇ τε Ἀραβίᾳ καὶ Παλαιστίνῃ μετὰ πολλοῦ τοῦ κατὰ Ῥωμαίων θυμοῦ, πάντα ληϊζόμενος, καὶ κατὰ πολλὰς μυριάδας ἀνδραποδίζων, καὶ πολλὰ ἀθέμιτα διαπραττόμενος, μετὰ τὴν Ἀμίδης ἅλωσιν. Τοῦ τε πλήθους τῶν βαρβάρων, κατὰ τὴν ἔρημον ταύτην διασπαρέντος, καὶ τῶν φυλαρχεῖν τε καὶ φυλάττειν τὴν ἔρημον τεταγμένων μηνυσάντων τὴν τῶν βαρβάρων ἔφοδον εἰς τὰ μοναστήρια ἀσφαλίζεσθαι· οἱ τῆς μεγίστης λαύρας Πατέρες ἐδήλωσαν τῷ τιμιωτάτῳ Πατρὶ, τῆς μὲν ἐν τῷ Ῥουβᾷ διαγωγῆς ἀποστῆναι, εἰς δὲ τὴν λαύραν ἀνελθεῖν, καὶ ἐν τῷ ἰδίῳ ἡσυχάσαι κελλίῳ. E Καὶ ὁ μὲν θεσπέσιος Ἰωάννης, τῆς θείας γλυκύτητος διὰ τῆς ἡσυχίας ἀπογευσάμενος, ταύτης ἀσπασίως εἴχετο, καὶ ἀποστῆναι οὐκ ἠνέσχετο, λογισάμενος ἐν ἑαυτῷ καὶ τὰ τοιαῦτα λέγων· Εἰ οὐ φροντίζει μου ὁ Θεὸς, τί καὶ ζῶ; Καὶ οὕτως τὸν Ὕψιστον θέμενος καταφυγὴν ἑαυτοῦ, ἔμεινεν ἀκατάπληκτος·

non movetur, ut redeat ad Lauram:

ὁ δὲ Θεὸς, ὁ πάντοτε τῶν ἑαυτοῦ κηδόμενος δούλων, τοῖς μὲν ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐνετείλατο κατὰ τὴν γραφὴν τὸν ὅσιον αὐτοῦ διαφυλάξαι. Πληροφορῆσαι δὲ αὐτὸν μικρὸν δειλιάσαντα βουλόμενος, φύλακα αἰσθητὸν ἀπέστειλε λέοντα παμμεγεθέστατόν τε καὶ φοβερώτατον, φυλάττοντα αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτὸς, ἐκ τῆς τῶν ἀλιτηρίων βαρβάρων ἐπιβουλῆς. Ἀμέλει γοῦν τῇ πρώτῃ νυκτὶ θεασάμενος τὸν λέοντα παρακοιμώμενον, μικρὸν ἐδειλίασεν ὥς αὐτός μοι διηγήσατο· ὡς δὲ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἀκολουθοῦντα καὶ ἀναπόσπαστον ὄντα, καὶ τοὺς βαρβάρους ἀμυνόμενον τὸν λέοντα θεασάμενος· τὰς εὐχαριστηρίους ᾠδὰς ἀνέπεμπε τῷ Θεῷ, τῷ μὴ ἀφιέντι τὴν ῥάβδον τῶν ἁμαρτωλῶν ἐπὶ τὸν κλῆρον τῶν δικαίων.

Leonem ad custodiam accipit.

14 Ὁ μὲν οὖν μακαρίτης πατὴρ ἡμῶν Σάβας, ἐλθὼν ἀπὸ Νικοπόλεως, καὶ τὴν νέαν συστησάμενος λαύραν, καὶ εἰς τὴν τοῦ σπηλαίου οἰκοδομὴν ἐλθὼν, ὡς ἐν τῷ δευτέρῳ εἴρηται λόγῳ· καὶ ὑπόμνησιν λαβὼν τῆς πρὸς αὐτόν ποτε γενομένης ὀπτασίας περὶ τοῦ ὁσίου Ἰωάννου, ἀπῆλθε πρὸς αὐτὸν εἰς τὸν Ῥουβᾶν, καὶ λέγει αὐτῷ. Ἰδοὺ, ἐφύλαξέν σε ὁ Θεὸς ἐκ τῆς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομῆς, καὶ ἐπληροφόρησέν σε, αἰσθητόν σοι φύλακα ἀποστείλας· ἀνάστα καὶ σὺ, ποίησον τὸ ἀνθρώπινον, καὶ φεῦγε ὥσπερ οἱ πατέρες, ἵνα μὴ λογισθῇ σοι τῦφος. F Καὶ πολλαῖς ἑτέραις πρὸς αὐτὸν χρησάμενος παραινέσεσιν, ἀνήγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν μεγίστην λαύραν, ἐπὶ τῆς δευτέρας Ἰνδικτιῶνος· καὶ καθεῖρξεν αὐτὸν εἰς κελλίον, πεντηκοστὸν ἕκτον χρόνον τῆς ἡλικίας ἄγοντα, μηδενὸς ἑτέρου τῆς συνοδίας γινώσκοντος, ὅτι Ἐπίσκοπός ἐστιν.

A S. Saba reductus ætatis anno 56.

Χρόνου δὲ συχνοῦ διελθόντος, ᾠκονόμησεν ὁ Θεὸς φανερωθῆναι τὸν κεκρυμμένον Ἰωάννου θησαυρὸν, τρόπῳ τοιῷδε.

ab Etherio Archiepiscopo divinitus visitur,

15 Ἀνήρ τις ἐκ μὲν τῆς Ἀσιανῶν ὁρμώμενος χώρας, Αἰθέρις δὲ καλούμενος, [τῇ τάξει Ἀρχιεπίσκοπος ὢν] κατ' ταύτης ἀξίως πολιτευόμενος ἐλθὼν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ τοὺς σεβασμίους προσκυνήσας τόπους σὺν τῷ ζωοποιῷ τοῦ σταυροῦ ξύλῳ, καὶ πολλὰ χρήματα διανείμας πτωχοῖς τε καὶ μοναστηρίοις, ἐξῆλθε τῆς ἁγίας πόλεως ἐπειγόμενος τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα καταλαβεῖν. Καὶ ἐπιβὰς πλοίῳ, καὶ μικρόν τι τοῦ πελάγους ἐκπλεύσας, ὑπό τινος ἀνταναμίας ὑπέστρεψε μετὰ πολλοῦ κινδύνου εἰς Ἀσκάλωνα. Καὶ βουληθέντι αὐτῷ πάλαι μετὰ δύο ἡμέρας ἐκπλεῦσαι, ἐπιφαίνεται κατόναρ Ἄγγελος κυρίου λέγων· Ἀνένδεκτόν σοι ἐστὶ πλεῦσαι· εἰς μὴ ὑποστρέψας ἐν τῇ ἁγίᾳ πόλει ἀπήλθοις εἰς τὴν λαύραν τοῦ Ἀββᾶ Σάβα, καὶ συντύχῃς τῷ Ἀββᾷ Ἰωάννῃ τῷ ἡσυχαστῇ, ἀνδρὶ δικαίῳ καὶ ἐναρέτῳ

eique fassus se Episcopum esse innotescit anno 79.

A ἐναρέτῳ Ἐπισκόπῳ ὄντι, καὶ πλούτῳ κομῶντι πνευματικῷ, καὶ διὰ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον καὶ πόθον πάντων τῶν τοῦ βίου καταφρονήσαντι, καὶ τῇ ἑκουσίῳ ἀκτημοσύνῃ καὶ ἀσκήσει ταπεινώσαντι ἑαυτόν. Τότε τοίνυν Αἰθέριος ἀναστὰς ἀπὸ τοῦ ὕπνου, καὶ τὴν ὀπτασίαν διακρίνας, σπουδῇ πάσῃ διερωτῶν, ἦλθεν εἰς τὴν λαύραν τοῦ Ἀββᾶ Σάβα καὶ τὴν ὀπτασίαν τοῖς πατράσιν ἀπαγγείλας, ἀνέβη πρὸς τὸν ἡσυχαστήν· καὶ ἀσπασάμενος αὐτῷ, καὶ μείνας παρ' αὐτῷ δύο ἡμέρας, καὶ εἰς πλάτος ἐλθὼν συντυχίας, ὁρκίζει αὐτὸν τὰ καθ' ἑαυτὸν ἀνυποστόλως διηγήσασθαι καὶ ἐξειπεῖν· καὶ οὕτω βιασθεὶς ἀπήγγειλε τὸ γένος, καὶ τὴν πατρίδα, καὶ τὴν ἱερωσύνην. Καὶ ταῦτα γνοὺς ὁ Αἰθέριος, καὶ ὑπερθαυμάσας εἶπεν, Ἀληθῶς καὶ νῦν λίθοι ἅγιοι κυλιόντες ἐν τῇ γῇ. Καὶ οὕτως συνταξάμενος τῷ δικαίῳ, ἀπῆλθε πρὸς τὸν μακαρίτην Σάβαν, καὶ ἐξηγήσατο αὐτῷ τε καὶ τοῖς πατράσι πάντα τὰ κατὰ τὸν θεσπέσιον Ἰωάννην· καὶ ἀπὸ τότε ἐγνώσθη τοῖς πατράσι τότε γένος Ἰωάννου καὶ ἡ Ἐπισκοπή, τῷ ἑβδομηκοστῷ τῆς τοῦ ὁσίου τοῦ Ἰωάννου ἡλικίας χρόνῳ, εἰκοστῷ τετάρτῳ δὲ τῆς αὐτοῦ ἐν τῷ κελλίῳ καθείρξεως.

Ob mortem S. Sabæ tristis

16 Ὁ ἐν ἁγίοις πατὴρ ἡμῶν Σάβας ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ τῷ αὐτῷ ἐκοιμήθη καὶ ὕπνωσε, μηνὶ Δεκεμβρίῳ, πέμπτῃ τῆς δεκάτης Ἰνδικτιόνος· τότε δὲ ἐλυπήθη ὁ τιμιώτατος οὗτος B μαργαρίτης Ἰωάννης κατὰ διάνοιαν, ὅτι μὴ ἐξῆλθε τοῦ κελλίου, καὶ ἐπέστη τῇ τελειώσει τοῦ ἁγίου πατρός. Αὐτῷ τοίνυν ἐν τοιαύτῃ γεγονότι ἀθυμίᾳ καὶ τὴν τοῦ πατρὸς στέρησιν δάκρυσι θρηνοῦντι, ἐπιφαίνεται καθ' ὕπνους ὁ πατὴρ ἡμῶν Σάβας λέγων· Μὴ λυπηθῇς, πάτερ Ἰωάννη, περὶ τῆς ἐμῆς τελευτῆς· εἰ γὰρ καὶ ἐχωρίσθην σου τῇ σαρκί, ἀλλὰ τῷ πνεύματι σύν σοι εἰμί. Αὐτοῦ δὲ λέγοντος, ὅτι παρακάλεσον τὸν δεσπότην ἵνα κἀμὲ προσλάβηται, λέγει ὁ μακαρίτης Σάβας, Τοῦτο νῦν οὐκ ἔστι δυνατὸν γενέσθαι· πειρασμὸς γὰρ σφοδρὸς ἐπέρχεσθαι μέλλει τῇ λαύρᾳ· καὶ βούλεταί σε ὁ Θεὸς εἶναι ἐν τῇ σαρκὶ εἰς παραμυθίαν καὶ στηριγμὸν τῶν ὑπὲρ τῆς πίστεως ἀνδριζομένων τε καὶ ἀγωνιζομένων. Ταῦτα ἰδὼν καὶ ἀκούσας ὁ θεσπέσιος Ἰωάννης, περιχαρὴς μὲν γεγονώς, τὴν περὶ τοῦ πατρὸς ἀθυμίαν ἀποτιναξάμενος, πλὴν ἐμερίμνα περὶ τοῦ μηνυθέντος πειρασμοῦ.

recreatur ejus apparitione.

Videt animam morientis assumi ab Angelis.

17 Ἐπιθυμίαν δὲ εἰσεδέξατο ἰδεῖν πῶς χωρίζεται ψυχὴ ἀπὸ τοῦ σώματος· καὶ ἐνύσῳ περὶ τούτου τὸν Θεὸν παρεκάλει, ἡρπάγη τῇ διανοίᾳ εἰς τὴν ἁγίαν Βηθλέεμ· καὶ ὁρᾷ ἐν τῷ νάρθηκι τῆς αὐτόθι σεβασμίας ἐκκλησίας ἄνδρα ξένον ἅγιον ἀνακείμενον, καὶ τελειούμενον, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὸ Ἀγγέλων παραλαμβανομένην· καὶ μετὰ θείας τινὸς ὑμνῳδίας καὶ εὐωδίας εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀναφερομένην. Καὶ ἐζήτει αὐταῖς ὄψεσιν ἰδεῖν εἰ οὕτως ἔχει· καὶ ἀναστὰς αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἁγίαν C Βηθλεέμ· καὶ εὗρεν ὅτι κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν ἐξεδήμησεν ὁ ἄνθρωπος· καὶ ἀσπασάμενος τὸ ἅγιον αὐτοῦ λείψανον, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ νάρθηκι κηδεύσας, κάθετο αὐτὸ ἐν θήκαις ὁσίαις, καὶ οὕτως ὑπέστρεψεν εἰς τὴν κέλλαν αὐτοῦ.

Apparens discipulos servat a leone:

18 Τούτου τοῦ πεφωτισμένου γέροντος οἱ μαθηταὶ Θεόδωρος καὶ Ἰωάννης διηγήσαντό μοι λέγοντες, ὅτι μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ἐν ἁγίοις Σάβα, ἀπέστειλεν ἡμᾶς ὁ γέρων εἰς ἀπόκρισιν ἐπὶ Λιβιάδα· καὶ ἐν τῇ ὁδῷ μετὰ τὸ περάσαι τὸν Ἰορδάνην· συνήντησαν ἡμῖν τινες λέγοντες· Ὁρᾶτε ὅτι ὁ λέων ἔμπροσθεν ὑμῶν ἐστιν. Ἡμεῖς δὲ ἐλογισάμεθα ὅτι δυνατός ἐστιν ὁ Θεὸς διὰ τῶν εὐχῶν τοῦ ἀββᾶ ἡμῶν φυλάξαι ἡμᾶς· μὴ γὰρ τῷ θελήματι ἡμῶν τὴν ἐντολὴν ταύτην πληροῦμεν. Ταῦτα λογισάμενοι περιεπατοῦμεν· καὶ ἰδοὺ ὁ λέων ἔρχεται εἰς συνάντησιν ἡμῶν, καὶ ἐφοβήθημεν σφόδρα καὶ ἰσχὺς οὐχ ὑπελήφθη ἡμῖν· καὶ παρευθὺ θεωροῦμεν τὸν γέροντα ἀνὰ μέσον ἀμφοτέρων ἡμῶν ἀναφαίνοντα καὶ θαῤῥεῖν κελεύοντα. Τότε ὁ λέων, ὡς ὑπὸ μάστιγος ἐλαυνόμενος, ἀνεχώρησε φεύγων ἀφ' ἡμῶν· καὶ ἡμεῖς ἀβλαβῶς ὁδεύσαντες ἤλθομεν πρὸς τὸν γέροντα, ὅστις προλαβὼν ἡμᾶς λέγει· Ἴδετε πῶς εὑρέθην μεθ' ὑμῶν ἐν τῇ ἀνάγκῃ· ἀλλά γε καὶ ἐνταῦθα πολλὰ ἐδεήθην τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ ὑμῶν· καὶ ἰδοὺ ἐποίησεν ἔλεος.

solo pane cineribus mixto vescitur

19 Καὶ τοῦτο δὲ εἷς τῶν μαθητῶν μοι λέγων· Ὅτι πολλὰ ἔτη ἐποίησε τροφὴν μόνον ἄρτου λαμβάνων, καὶ τούτῳ τὴν τοῦ θυμιατηρίου σποδὸν κατέμιγεν· εἶθ' οὕτω ἤσθιεν· κα- D τέλαβον δὲ αὐτὸν τοῦτο ποιοῦντα τρόπῳ τοιούτῳ. Ἔλαθεν ἅπαξ δοῦναι τὸ κατώχιον τῶν θυριδίου αὐτοῦ· καὶ θελήσας ἐγὼ τὸ εὐκράτιον δοῦναι αὐτῷ, ἀψάμενος τῆς θυρίδος, ἤνοιγη· καὶ εὑρίσκω αὐτὸν τὸ θυμιατήριον εἰς τὸ καυχίον ἐκκενοῦντα. Τοῦ δὲ ἐπὶ τούτου πάνυ λυπηθέντος, καταστεῖλαι θέλων τὴν λύπην εἶπον· Οὐχὶ σὺ μόνος τοῦτο ποιεῖς, πάτερ· ἀλλὰ καὶ οἱ πλεῖστοι τῆς λαύρας αὐτῆς, πληροῦντες τὴν γραφὴν τὴν λέγουσαν, ὅτι σποδὸν ὡσεὶ ἄρτον ἔφαγον· καὶ μόλις τούτοις ἠδυνήθην τοῖς λόγοις μεταβάλαι τὸν γέροντα.

Ex MS. V TIC. M.

CAPUT III

Cyrillo scriptori suadet habitationem in monasterio S. Euthymii;

20 Τῷ ἐνενηκοστῷ τῆς τοῦ ὁσίου τούτου γέροντος ἡλικίας χρόνῳ, κατὰ τὸν Νοέμβριον μῆνα τῆς ἕκτης Ἰνδικτιόνος, ἐξερχόμενος ἐκ τῆς Σκυθοπολιτῶν μητροπόλεως, ὡς ἤδη μοι εἴρηται ἐν τῷ περὶ Εὐθυμίου τοῦ ἁγίου λόγῳ, ἐντολὰς λαβὼν παρὰ τῆς ἐμῆς φιλοχρίστου μητρός, μηδὲν τῶν εἰς ψυχὴν συντεινόντων διαπράξασθαι χωρὶς γνώμης καὶ ἐπιτροπῆς τούτου τοῦ θεσπεσίου Ἰωάννου, λέγουσά μοι, Μή ποτε τῇ τῶν Ὠριγενιαστῶν πλάνῃ συναπαχθείς, ἐκπέσῃς ἐκ προοιμίων τοῦ ἰδίου στηριγμοῦ. Ἐλθὼν τοίνυν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ τὸν ἐγκαινισμὸν τῆς νέας Ἐκκλησίας τῆς πανυμνήτου Θεοτόκου καὶ ἀεὶ παρθένου Μαρίας ἐπιτελέσας, ἦλθον εἰς τὴν λαύραν τοῦ μακαρίου Σάβα, καὶ παρέβαλον τῷ θεσπεσίῳ τούτῳ γέροντι, τὰ E καθ' ἐμαυτὸν αὐτῷ ἀνατιθέμενος, καὶ βουλὴν θεάρεστον παρ' αὐτοῦ λαβεῖν ἀξιῶν, καὶ ἀκούσας παρ' αὐτοῦ· Ὅτι εἰ βούλει σωθῆναι, τὴν μονὴν τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου οἴκησον. Ἐγὼ δὲ ὡς νέος καὶ μάταιος ὡς περιφρονήσας τῆς αὐτοῦ ἐντολῆς, κατῆλθον εἰς τὸν Ἰορδάνην, βουλόμενος εἰς ἓν τῶν αὐτόθι μοναστηρίων οἰκῆσαι. Καὶ οὐ μόνον οὐ κατευοδώθην, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἓξ μῆνας ἐν τῇ λαύρᾳ τοῦ Καλαμῶνος ἠσθένησα ἀσθενείᾳ μεγάλῃ· ὡς δὲ ἐν πολλῇ λύπῃ, καὶ ἀδημονίᾳ γεγονότι μοι διὰ τὴν ξενιτείαν καὶ τὴν ἀῤῥωστίαν, καὶ διὰ τὸ μὴ εἶναί με ὑποζυγὸν συνηθείας, φαίνεταί μοι καθ' ὕπνους ὁ πεφωτισμένος οὗτος γέρων, οὑτωσεὶ λέγων· Παρακούσας μου τῆς ἐντολῆς, ἱκανῶς ἐπαιδεύθης· ἀλλὰ νῦν ἀναστάς, εἴσελθε εἰς τὴν Ἱεριχῶ, καὶ εὑρίσκεις γερόντιόν τινα μοναχὸν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς μονῆς τοῦ ἀββᾶ Εὐθυμίου, ἀκολούθησον αὐτῷ καὶ σώσῃ. Καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τοῦ ὕπνου, καὶ παραυτίκα ἐνδυναμωθείς, καὶ τῶν ἀχράντων μυστηρίων μεταλαβὼν καὶ γευσάμενος, ἀνέβην πεζῇ εἰς τὴν Ἱεριχῶ, ὥστε θαυμάζειν τοὺς πατέρας ἐπὶ τῇ τοσαύτῃ ἀθρόᾳ μεταβολῇ· καὶ οὕτως ἀνελθών, ἔμεινα εἰς τὴν τοῦ ἐν ἁγίοις Εὐθυμίου μονὴν μηνὶ Ἰουλίῳ τῆς ἕκτης Ἰνδικτιόνος, καὶ ἀπὸ τότε συνεχῶς ἀπηρχόμην πρὸς αὐτόν, πάντα τὰ κατ' ἐμαυτὸν ἀντιθέμενος. Πλὴν καὶ ἀπὸ Σκυθοπόλεως εἶχον γνῶσιν πρὸς τοὺς αὐτοῦ μαθητάς, παραβάλλοντας τῷ ἡμετέρῳ οἴκῳ ὡς ἰδίῳ αὐτῶν ξενοδοχείῳ, καὶ παρὰ τῶν ἐμῶν γονέων λαμβάνοντας εὐλογίαν τινὰ ἐνιαύσιον, τῷ F τε κοινῷ τῆς λαύρας τῷ θεσπεσίῳ πατρί, πάνυ γὰρ προέκειντο αὐτῷ τε καὶ τοῖς τῆς λαύρας πατράσιν· ἀφ' οὗπερ τῆς παρουσίας τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Σάβα ὁ οἶκος ἡμῶν ἠξιώθη· ὅθεν καὶ ἡ ἐμὴ μήτηρ τὰς εἰρημένας ἔδωκέν μοι ἀπολυομένῳ ἐντολάς. Διὸ κἀγὼ παῤῥησιαστικώτερον ἀπιὼν καὶ ἀπολαύων τῆς αὐτοῦ νουθεσίας καὶ εὐχῆς, μάλιστα νῦν προτραπεὶς παρ' αὐτοῦ ἐάσαι τὴν τῆς νέας λαύρας οἴκησιν, καὶ τὴν μεγίστην οἰκῆσαι λαύραν, ὅπερ καὶ πεποίηκα τοῦ Θεοῦ εὐδοκοῦντος. Καὶ τοῦτο μὲν ὕστερον.

aegro non obedienti apparet et emendat:

sinit vivere in nova Laura:

precibus liberat tentatum.

21 Πρὸ δὲ χρόνου τινὸς ἱκανοῦ παρέβαλον τούτῳ τῷ ἁγίῳ γέροντι, βαρηθεὶς ὑπὸ λογισμοῦ τινος σατανικοῦ, καὶ τοῦτο ἀναθέμενος αὐτῷ, καὶ εὐχὴν λαβὼν παρ' αὐτοῦ, αὐτίκα ἀνέσεως ἔτυχον. Ἐμοῦ δὲ τῇ αὐτοῦ θυρίδι παρακαθημένου, καὶ τῆς θείας αὐτοῦ ἀπολαύοντος διδασκαλίας, Γεώργιός τις ἤγαγε τὸν υἱὸν αὐτοῦ δαιμονῶντα πρὸς αὐτόν, καὶ τοῦτον ῥίψας ἔμπροσθεν τῆς θυρίδος αὐτοῦ ἀπῆλθεν. Τοῦ δὲ παιδίου κειμένου καὶ κλαίοντος, ὁ γέρων γνοὺς ὅτι πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει, ἐσπλαγχνίσθη καὶ ποιήσας εὐχὴν ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ ἀλείψας αὐτὸν ἐλαίῳ τοῦ ἁγίου σταυροῦ, ἀποκατέστησεν αὐτὸ ὑγιῆ· τοῦ γὰρ πονηροῦ αὐτίκα ὑποχωρήσαντος πνεύματος, ἐκαθαρίσθη τὸ παιδίον ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.

et energumenum oleo sanctæ Crucis,

22 Ὁ Ἀββᾶς Εὐστάθιος, ὁ τὴν τοῦ μακαρίτου Σάβα τὴν ἡγεμονίαν πρὸ ὀλίγων τούτων ἡμερῶν διαδεξάμενος,

Ii Σέργιος

EX MS VATICAN.

et vexatum spiritu blasphemiæ.

A Σεργίου τελευτήσαντος, ἀνὴρ τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι, καὶ συνέσει διαπρέπων πνευματικῇ, καὶ ὀρθοῖς δόγμασι, καὶ σωφροσύνῃ βίου, διηγήσατό μοι λέγων, Ὅτι ἐπολεμήθην ποτὲ ὑπὸ τοῦ τῆς βλασφημίας δαίμονος δεινῶς, καὶ ἀπελθὼν πρὸς τὸν Ἀββᾶν Ἰωάννην τὸν ἡσυχαστὴν, ἀνεθέμην τε αὐτῷ τοὺς λογισμοὺς, καὶ παρεκάλουν εὐχὴν παρ' αὐτοῦ λαβεῖν. Ὁ δὲ γέρων ἀναστὰς, ἐποίησέν μοι εὐχὴν, καὶ λέγει μοι, Εὐλογητὸς Κύριος, τέκνον, ὅτι οὐ μὴ προσεγγίσει σοι ἔτι ὁ τῆς βλασφημίας ἐχθρός· καὶ οὕτω γέγονε κατὰ τὸν λόγον τοῦ γέροντος· καὶ ἀπὸ τότε οὐκ ἔτι αἰσθόμην τοῦ πονηροῦ ἐκείνου καὶ βλασφήμου λογισμοῦ.

23 Γυνή τις, Καππαδόκισσα μὲν τῷ γένει, Βασιλίνα δὲ τῇ κλήσει, Διάκονος οὖσα τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, ἦλθεν εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἔχουσά τινα μεθ' ἑαυτῆς ἀνεψίον, μειζοτέρου τάξιν ἐπέχοντα, ὅστις ἄλλα εὐλαβὴς μὲν ὑπῆρχεν, τῇ δὲ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ οὐκ ἐκοινώνει, τὴν Σευήρου ἑτεροδοξίαν εἰσδεξάμενος. Ἡ μὲν οὖν Διάκονος πολλὴν ἐποιεῖτο σπουδὴν τὴν ἐκείνου μεταθῆναι γνῶσιν, καὶ ἑνῶσαι τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ· διὸ καὶ ἕκαστον δίκαιον ἄνδρα παρεκάλει εὐχὴν ποιῆσαι ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἥ τις γυνὴ ἀκούσασα περὶ τῆς τοῦ θεσπεσίου τούτου Ἰωάννου χάριτος, ἐπεπόθει μὲν προσκυνῆσαι αὐτόν·

Hominem adductum novit hæreticum

B μαθοῦσα δὲ ὅτι ἀνένδεκτόν ἐστιν κατέρχεσθαι γυναῖκα εἰς τὴν λαύραν, μεταστειλαμένη Θεόδωρον τὸν αὐτοῦ μαθητὴν, αδυσώπει λαβεῖν τοῦτον, καὶ τῷ ἁγίῳ ἀπενέγκαι γέροντι· πιστεύουσα τοι διὰ τῆς αὐτοῦ εὐχῆς μεταβάλλει ὁ Θεὸς τὴν καρδίαν αὐτοῦ, καὶ ἀξιοῦται κοινωνῆσαι τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ὅν τινα λαβὼν ὁ μαθητὴς Θεόδωρος, κατῆλθεν πρὸς τὸν γέροντα, καὶ κρούσας εἰς τὸ θυρίδιον κατὰ τὸ ἔθος, καὶ τοῦ γέροντος μέλλοντος ἀνοίγειν, ἔβαλον μετάνοιαν ἀμφότεροι· καὶ τοῦ μαθητοῦ εἰπόντος, Εὐλόγησον ἡμᾶς πάτερ, ἀνοίξας ὁ γέρων, λέγει πρὸς τὸν μαθητὴν, Σὲ μὲν εὐλογῶ, οὗτος δὲ ἀνευλόγητός ἐστιν. Τοῦ δὲ

convertit et benedicit :

μαθητοῦ λέγοντος, Μὴ οὕτως πατέρ· ἀπεκρίθη ὁ γέρων. Ὄντως οὐκ εὐλογῶ αὐτὸν, ἕως οὗ ἀποστῇ τοῦ φρονήματος τῶν ἀποσχιστῶν, καὶ τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ καθομολογήσει κοινωνῆσαι. Ταῦτα ἀκούσας ἐκεῖνος, ἐξεπλάγη ἐπὶ τῷ τοῦ γέροντος διορατικῷ χαρίσματι, καὶ τῷ θαύματι ἀλλοιωθεὶς, συνέθετο μετὰ πληροφορίας κοινωνῆσαι τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ· Τότε ὁ γέρων εὐλογήσας αὐτὸν, καὶ ἀναστήσας, μετέδωκεν αὐτῷ πρῶτος τῶν ἀχράντων μυστηρίων, πᾶσαν διψυχίαν ἐκ τῆς ἑαυτοῦ ἀποσμήξαντι καρδίας.

24 Τοῦτο μαθοῦσα ἡ Βασιλίνα, εἰς πλείονα πόθον ἦλθεν τοῦ θεάσασθαι αὐταῖς ὄψεσι τὸν ἅγιον γέροντα, καὶ ἐλογίσατο μεταμφιάσασθαι ἀνδρικὸν σχῆμα, καὶ πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν λαύραν κατελθεῖν, καὶ τὰ καθ' ἑαυτὴν ἀναθέσθαι αὐτῷ.
C Καὶ τούτου ὑπὸ ἀγγελικῆς ὀπτασίας δηλωθέντος αὐτῷ, δηλοῖ αὐτῇ λέγων· Γίνωσκε ὅτι κἂν ἔλθῃς, οὐ θεωρεῖς με· μὴ οὖν σκυλῇς, ἀλλὰ μᾶλλον ὑπόμεινον,

apparens in somnis ad petita respondet :

καὶ ὅπου δ' ἂν διάγῃς, ἐπίσταμαί σοι καθ' ὕπνους, καὶ ἀκούσω παρά σου, καὶ ὅσα δ' ἂν ἐμβαλῇ μοι ὁ Θεὸς, ἐπαγγελῶ σοι. Ταῦτα ἐκείνη ἀκούσασα, καὶ πιστεύσασα, δέχεται ἐναργῶς τὴν ὀπτασίαν· καὶ ἰδοὺ φαίνεται αὐτῇ ὁ ἅγιος γέρων καθ' ὕπνους λέγων· Ἰδοὺ ὁ Θεὸς ἀπέσταλκέν με πρὸς σε, ἀπάγγειλόν μοι εἴ τι βούλῃ. Ἡ δὲ τὰ καθ' ἑαυτὴν εἰποῦσα, τὴν πρόσφορον ἀπόκρισιν ἔλαβεν, καὶ ἀπέστη εὐχαριστοῦσα τῷ Θεῷ· καὶ ἐλθόντι τῷ μαθητῇ τοῦ γέροντος, τότε σχῆμα καὶ τὸν χαρακτῆρα ἀπήγγειλεν. Ταῦτα δὲ ἐγὼ παρ' αὐτῆς ἐκείνης τῆς Διακόνου Βασιλίνης ἀκήκοα.

25 Ὁ τόπος, ἐν ᾧ ἐγκέκλεισται ὁ ἅγιος οὗτος γέρων, κρημνὸν ἔχει κατὰ δυσμὰς ὑψηλότατον, τοίχου τόπον ἀποπληροῦντα, καθ' οὗ ἡ στέγη τοῦ κελλίου ἐπεστήρικται·

caricam inserit petræ

ἡ δὲ τοῦ κρημνοῦ πέτρα τοσοῦτον ξηροτάτη λίαν ὑπάρχει καὶ ἄνικμος, ὥστε μηδ' ὅλως νοτίαν ἐμποιεῖν τῷ κελλίῳ. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν λαβὼν ὁ ἅγιος οὗτος γέρων σπέρμα ἑνὸς σχαδίου, λέγει τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς Θεοδώρῳ καὶ Ἰωάννῃ, Ἀκούσατέ μου τέκνα, ἐὰν ἡ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία χαρίσηται τῷ σπέρματι τούτῳ, καὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ δύναμιν πρὸς τὸ καρπογονῆσαι, γινώσκετε ὅτι δωρεὰν χαρίζεταί μοι τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν ὁ Θεός· καὶ τοῦτο εἰπὼν, προσέπλασε τῇ ἀρρήκτῳ ἐκείνῃ πέτρᾳ τὴν σχάδαν. Ὁ δὲ τὴν ῥάβδον Ἀαρὼν ξηρὰν οὖσαν ἐξανθῆσαι ἐπινεύσας Θεὸς, αὐτὸς καὶ τὴν ἄρρηκτον ταύτην καὶ ξηροτάτην πέτραν βλαστῆσαι ἐκέλευσε πρὸς τὸ δεῖξαι ταῖς μετέπειτα γενεαῖς, ὁποίας ὁ δοῦλος αὐτοῦ τετύχηκε χάριτος.

accipit ficus inde productos,

Καὶ ἰδὼν ὁ ἅγιος γέρων τὸν βλαστὸν, ηὐχαρίστει τῷ Θεῷ μετὰ δακρύων· ὅστις βλαστὸς κατὰ μικρὸν εἰς ὕψος ἐγειρόμενος, ἔφθασεν τὴν στέγην, ἣν καὶ ἀπεστέγασαν, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν τῷ χρόνῳ ἰδοὺ τρία σῦκα ἐκαρποφόρησεν· ἅπερ λαβὼν ὁ γέρων, καὶ μετὰ δακρύων καταφιλήσας, ἔφαγεν, εὐχαριστῶν τῷ πληροφορήσαντι αὐτὸν Θεῷ, διδοὺς καὶ τοῖς μαθηταῖς πρὸς μικρόν· καὶ ἰδοὺ τὸ δένδρον βοᾷ τῇ ἀρετῇ τοῦ γέροντος μαρτυροῦν· ἀφ' οὗ δὲ τὰ σῦκα ἔφαγεν ὁ θεοφόρος οὗτος γέρων, ἑτοιμάζετο πρὸς τὴν ἔξοδον.

26 Ἐπειδὴ δὲ λοιπὸν εἰς βαθὺ γῆρας ἔλασεν ὁ Ἅγιος, ἠνέωξεν ὁ μαθητὴς αὐτοῦ τὸν τόπον, πρὸς τὸ διακονεῖν αὐτῷ. Ἐγὼ τοίνυν εἰσελθὼν πρὸς αὐτὸν, καὶ τὸ φοβερὸν τοῦ βλαστοῦ θαῦμα θεασάμενος, κατενόουν ἐπιμελῶς πῶς ἐριζώθη, καὶ τὴν ῥαγάδα ἔσχεν ἡ πέτρα, καὶ εὑρεῖν οὐκ ἠδυνήθην, ὥστε με ἐκπλαγέντα εἰπεῖν, Ὢ βάθος πλούτου, καὶ σοφίας, καὶ γνώσεως Θεοῦ, ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ· ἴσασιν γὰρ

cum stupore scriptoris omnia perscrutantis :

E καὶ οἱ πολὺν χρόνον τῆς λαύρας τοῦ μακαρίου Σάβα πεῖραν ἔχοντες, ὅτιπερ οὔτε ἐν ἀέρι καὶ κήπῳ συκὴ γίνεται, ἢ ἕτερον δένδρον διὰ τὴν πολλὴν θερμότητα καὶ ξηρότητα τῶν ἀέρων τῆς λαύρας. Εἰδέ τις προφέρει τὰ δένδρα τοῦ μικροῦ τῆς λαύρας κοινοβίου τὰ παρὰ τὴν ὁδὸν ὄντα, γινωσκέτω ὅτι ἐκεῖνα εὐχῆς ἔργον γεγένηνται τοῦ μακαρίου Σάβα, βάθος τε γῆς εὑρηκότος, καὶ εὐπορίαν τῶν τοῦ χειμάρρου ὀμβρομιαίων ὑδάτων, καὶ τῶν τοῦ αὐτοῦ μικροῦ κοινοβίου πατέρων, μέχρι τοῦ νῦν ἐκ τοῦ ὕδατος τοῦ χειμάρρου ὅλον τὸν χειμῶνα αὐτὰ ποτιζόντων· ἀμέλει τοι πολλῶν ἐπιχειρησάντων παρὰ τοῦ χειμάρρου φυτεῦσαι ἔνθα βάθος γῆς ἦν, καὶ ὅλον τὸν χειμῶνα ποτιζόντων, μόλις ἐπὶ ἐνιαυτὸν ἴσχυσαν κρατῆσαι τὰ φυτὰ, διὰ τὴν, ὡς εἴρηται, πολλὴν τῶν ἀέρων ξηρότητα, καὶ τὸ σφοδρὸν τῶν καυμάτων.

multa patitur pro fidei defensione

27 Καὶ ταῦτα μὲν τὰ ὀλίγα ἀναλεξάμενος, γραφῇ παραδέδωκα, παραλείψας διηγήσασθαι τοὺς περὶ τῆς πίστεως αὐτοῦ ἀγῶνας, ὅσους ἐδείξατο κατὰ τῶν Ὠριγένους καὶ Θεοδώρου τοῦ Μοψουεστίας δογμάτων τε καὶ ὑπασπιστῶν, καὶ τοὺς διωγμοὺς, οὓς ὑπήνεγκεν κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον, ὑπὲρ τῶν ἀποστολικῶν δογμάτων. Ἀλλὰ τὰ τούτου ἀνδραγαθήματα ἄλλοις συγγραφεῦσι παραχωρῶ διηγήσασθαι· εὖ γὰρ οἶδ' ὅτι πολλοῖς, ὡς εἰκὸς, μετὰ τὴν αὐτοῦ ἀποβίωσιν σπουδασταῖον γενήσεται ἀναγράψασθαι, τούς τε ἀγῶνας καὶ διωγμοὺς, καὶ κινδύνους οὓς ὑπέμεινεν ὑπὲρ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, καὶ τὰς νίκας, καὶ τὰς ἐνδόξους αὐτοῦ πολιτείας, ὡς εἰπεῖν κατὰ πᾶσαν τὴν καθ' ἡμᾶς πολιτείαν, διὰ τὸν βίον καὶ τὰς ἀπαστραπτούσας αὐτοῦ ἀρετὰς, περιφήμου καὶ περιβοήτου γεγονότος.

Vegetus vivebat anno ætatis 104

28 Ὡς δὲ ἤκουσα τῆς ἁγίας αὐτοῦ γλώττης διηγουμένης, τῷ εἰκοστῷ ὀγδόῳ τῆς ἑαυτοῦ ἡλικίας χρόνῳ, Ἐπίσκοπος ἐχειροτονήθη, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴρηται· καὶ ἐποίησεν ἐν τῇ Ἐπισκοπῇ ἔτη ἐννέα, καὶ ἔμειναν εἰς τὴν λαύραν τὸ πρότερον ἔτη δώδεκα, ἐξ ὧν διηκόνησεν ἔτη ἕξ, καὶ ἡσύχασεν ἔτη ἕξ, καὶ ἔμεινεν εἰς τὸν Ῥουβὰν ἔτη ἕξ, καὶ ἐν τῷ κελλίῳ καθειργμένος, ἐν ᾧ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἡσυχάζει, ἐπλήρωσεν σὺν Θεῷ τεσσαράκοντα ἑπτὰ χρόνους· καὶ ἰδοὺ ἔφθασεν τὸν ἑκατοστὸν τέταρτον τῆς ἑαυτοῦ ἡλικίας χρόνον, καί ἐστιν λίαν πρεσβύτης καὶ φαιδρὸς τῷ προσώπῳ, καὶ τῇ ψυχῇ προθυμότατος, καὶ χάριτος θείας ἐμπεπλησμένος. Εὐχόμεθα δὲ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ, ἵνα ὁ Θεὸς ἔτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον δυναμώσει αὐτὸν, καὶ τὸν δρόμον αὐτοῦ ἐν εἰρήνῃ τελειώσῃ, αὐχοῖς αὐτοῦ ἐλεήσῃ καὶ ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἁμαρτωλοὺς τοὺς συγγραψαμένους, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. Ἐτελειώθη δὲ ὁ ἅγιος οὗτος γέρων Ἰωάννης καὶ Ἐπίσκοπος μηνὶ Δεκεμβρίῳ ἑβδόμῃ, βασιλεύοντος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

MAPTYPION

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ

VIDE PAG. 279

ΒΟΝΙΦΑΤΙΟΥ.

Auctore Simeone Metaphraste,

Ex MS. Medicæo Regis Christianissimi.

M. II XIV

prologus.

Καὶ τὰ τῶν ἄλλων τοῦ Χριστοῦ Μαρτύρων ἆθλα, πολύ τε καὶ μέγα τοῖς σπουδαίοις τὸ κέρδος περιποιεῖ· τῆς τε γὰρ κοινῆς φύσεως ὑπερφυῆ καὶ μέγιστα κατορθώματα παριστᾷ, καὶ τὸν μὲν Χριστὸν νικῶντα, τὸν ἐχθρὸν δὲ νικώμενόν τε καὶ προφανῶς αἰσχυνόμενον· πρὸς τούτοις, τοὺς μὲν ἀσεβεῖς περιφανέστατα διελέγχει, τοὺς εὐσεβεῖς δὲ μᾶλλον ἐπιρωννύει, καὶ πρὸς τὴν πνευματικὴν ἅμιλλαν τοὺς θερμοτέρους διερεθίζει. Καὶ ταῦτα μὲν ἐπ' ἐκείνων, ἐφ' ὧν καὶ ὁ λοιπὸς βίος τῷ Μάρτυρι σύμφωνος, καὶ ἐκ παίδων ἡ τῆς ἀρετῆς ἄσκησις σύντροφος. Εἰ δέ τις ἢ τὸν βίον τὴν μὲν ἀρχὴν ἐρρᾳθυμηκὼς, μετὰ ταῦτα δὲ τοσοῦτον ἐκλάμψας τοῖς ἀγαθοῖς, ὡς ἀθρόον καὶ μαρτυρίου στέφανον ὑφαρπάσαι, ποίαν ἀπολείπει τοῦτο χάριτος τοῖς εὐσεβέσιν ὑπερβολήν; ἐπεὶ καὶ φύσει τὸ παρελπίδα χρηστὸν, πολὺ τοῦ συνήθους ἐπιτερπέστερον. Εἰς τοῦτο δὲ καὶ ἡ τοῦ ἀπολωλότος προβάτου δηλαδὴ εὕρεσις τῷ Δεσπότῃ φέρει. Τοιοῦτον οὖν καὶ Βονιφάτιον ἔγνωμεν, τὸν περιώνυμον τοῦ Χριστοῦ ἀθλητήν· οὗπερ ἄρα καὶ ἄξιον μὴ τὴν ἄθλησιν παριδεῖν, ἀλλὰ μνήμῃ ὡς οἷόν τε καὶ γραφῇ παραδοῦναι. Ἔχει δὲ οὕτως.

Aglais mulieris nobilis et opulentæ

2 Ἦν τις ἐν Ῥώμῃ γυνὴ, Ἀγλαῒς τοὔνομα, ὀνόματι δὲ τούτῳ καὶ τἆλλα συνῳδὰ ἠκολούθει. γένος τε καὶ ὥρα καὶ πλοῦτος, ἐφ' οἷς ἀγλαΐζεσθαι ταύτην ἐπιεικῶς ἦν. Γένος μὲν γὰρ τῶν εὐπατριδῶν, καὶ τῶν ἀνθυπάτου λαχόντων τιμῆς· ὥρα δὲ σὺν νεότητι, καθ' ἣν ἂν πρὸς ἔρωτας θερμοτέρως σχοίη γυνή· πλοῦτος δὲ βαθὺς καὶ καταχρήσασθαι ἱκανὸς πᾶσι τούτοις ἐπιγενόμενον· καὶ τὸ αὐτεξούσιον τὸ τῆς ἐπιθυμίας πῦρ ἰσχυρῶς ἐφῆπτε, καὶ πρὸς ἀτόπους αὐτὴν ἔρωτας παρεκάλει. Οὕτω τοιγαροῦν Ἀγλαῒς πλουτοῦσα, καὶ ἀγαθοῖς τῆς γῆς θάλλουσα, διὰ ταῦτά τε καὶ ἐρώτων ἀκρατῶς ἔχουσα, τινὶ τῶν ἐπιτρόπων αὐτῆς εἴτουν φροντιστῇ τῶν κτημάτων (ὁ καλὸς οὗτος ἦν Βονιφάτιος, οὐκ ἀγχινοίᾳ μόνῃ καὶ τῇ πρὸς αὐτὴν εὐνοίᾳ, πολλῷ δὲ καὶ ὡραιότητι τῶν ἄλλων κρατῶν) μίξεσιν οὐ καλαῖς ἐχρῆτο· οὐ γὰρ αἰσχύνομαι ταῦτα λέγων, *procurator Bonifacius* ὡς καὶ μετ' ὀλίγον δεῖξαι θείαν ὄντως καὶ θαυμασίαν μεταβολήν. Ἄλλως τε δὲ καὶ οἴνου μὲν ἐρώτων τὸ καταρχὰς ἧττον ἦν· οὐ μὴν τἆλλα τοιοῦτος· ἀλλὰ καὶ χρημάτων ὑπερόπτης κομιδῇ μεγαλοψυχώτατος, καὶ δεομένοις ταῦτα διανεῖμαι φιλοτιμότατος, καὶ φιλοξενίαν εἴπερ τις ἄλλος φιλοφρονέστατος. Ὁπότε γοῦν ἴδοι τινὰς τῶν ὁδοιπορούντων, ἢ καύσωνι καὶ δίψει τηκομένους, ἢ χιόνι καὶ ψύχει προσπηγνυμένους, ἢ ἄλλως ἐκ τῆς ὁδοιπορίας βαρυνομένους, αὐτὸς ἐπισπεύδων ἱλαρῶς ὑπήντα, καὶ τοῦ μόχθου διαναπαύσασθαι παρεκάλει, καὶ εἴξαντας εἰς τὴν οἰκίαν εἰσαγαγὼν ἐξένιζε φιλοφρόνως, καὶ λόγοις ἅμα καὶ ἔργοις πᾶν ὅπερ εἶχεν ἀηδὲν διέλυε. Ταῦτα καὶ πρὸ τοῦ μαρτυρίου ἐκόσμει τὸν Βονιφάτιον· καὶ οὐχ ἁπλῶς ἐκεῖνον ἀπὸ τῶν ἄλλων δοκιμαστέον, ἀλλὰ συναπτέον πάντως καὶ τὰ βελτίονα. Βονιφάτιος γὰρ τὸ μὲν ἡδονῇ, τὸ πλεῖον δὲ καὶ τῇ ἀρετῇ νέμων, καὶ τὰ κάλλιστα τῆς ἀρετῆς εἴδη πρὸς ἀκρίβειαν ἠσκηκὼς, τὸ μὴ τέλειος εἶναι παρὰ μόνου τοῦ μὴ σωφρονεῖν ἐκωλύετο.

multis deditus,

sed valde hospitalis.

ob vehemens desiderium Reliquiarum in Aglaide,

3 Πλὴν οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ· καὶ ὁ σπίλος οὗτος καθάπερ ὅλῳ καθαρῷ καὶ περικαλλεῖ σώματι ἐκκαθαίρεται· καὶ ἡ ἐκ τοῦ πάθους αἰσχύνη μείζονι πολλῷ δόξῃ περικαλύπτεται. Οὐ γὰρ ἠνέσχετο Κύριος ψυχὴν οὕτω περιδεῖν τὰ πάντα καλὰ, ἑνὸς πάθους αἴσχει διὰ τέλους μολύνεσθαι· ἀλλ' εὐδόκησε πάντως θειοτέρων λόγων οἰκονομία, καὶ μαρτυρικῷ αἵματι ἁλουργὲς αὐτῇ καὶ βασιλικὸν χρῶμα περιβαλεῖν. Ὅπως δὲ τοῦτο διῳκονόμηται, καὶ οἵα τῷ μαρτυρίῳ καταβέβληται ἡ κρηπὶς, ἕτοιμος διδάσκειν ὁ λόγος. Ἤκμαζε μὲν καὶ ἔτι ὁ κατὰ Χριστιανῶν διωγμὸς, καὶ ὁ εἰδωλικὸς ἐκεῖνος καὶ βαθὺς κατὰ πάσης ὁμοῦ τῆς ἑῴας ἐπεκράτει ζόφος· ὑπέρχεται δὲ τὴν ἐκείνου δέσποιναν σωτήριος λογισμὸς, καὶ τὴν καρδίαν αὐτῆς διατρέχει δριμύς τις ἔρως καὶ ἄμαχος λειψάνων μαρτυρικῶν. Ἐπεὶ δὲ οὐδένα Βονιφατίου μᾶλλον ἡγεῖτο πιστότερον, ἢ τοιούτοις ὑπουργεῖν ἐμμελέστερον, τοῦτον δὴ καὶ κοινωνὸν, ὥσπερ τοῦ σαρκικοῦ καὶ ἀτίμου, οὕτως ἄρα καὶ τοῦ ἐπαινετοῦ τε μακαρίου ποιεῖται ἔρωτος. Καὶ ἰδιαζόντως ἀπολαβοῦσα, Οἶδας, φησὶν, ἀδελφὲ, οἵαις συνεχράνθημεν ἁμαρτίαις, μηδέν τι μέλλον ἡμῖν, ὅτι Θεῷ παραστήσεσθαι προσδοκῶμεν καὶ χαλεπὰς τούτων ὑπoσχεῖν τὰς κολάσεις· πλὴν ἀλλ' ἐπυθόμην τινος τῶν εὐσεβεστέρων, ὡς εἴ τις τοὺς διὰ Χριστὸν παθόντας καὶ μαρτυρήσαντας διὰ τιμῆς μετέλθοι καὶ θεραπείας, πολλή τις αὐτοῦ ἐκεῖθεν καὶ λαμπρὰ περιμένει ἀντίδοσις, καὶ τῆς αὐτῆς ἐκείνοις ἀπολαύσει μακαριότητος. E Πολλοὶ δὲ καὶ νῦν, ὥς φασιν, ἐν τῇ Ἀσίᾳ ὑπὸ Χριστοῦ τὸν καλὸν ἀγῶνα διαγωνίζονται· σὺ δὲ (καὶ γὰρ ἥκει καιρὸς, ὅπως περὶ ἡμᾶς ἔχει τὸν ἐμὸν φανήσεσθαι Βονιφάτιον) πρὸς ταῦτά μοι καθυπούργησον, καὶ σπουδῇ τῇ πάσῃ παραγενόμενος, τῶν ἁγίων τούτων λειψάνων ἀγαγεῖν ἐπείχθητι, ὡς ἂν ἐντίμως αὐτὰ καταθέμενοι, καὶ ἱεροὺς ἐπιδημησάμενοι οἴκους, φύλακάς τε αὐτοὺς καὶ σωτῆρας διαπαντὸς ἔχοιμεν. Ταῦτα πρὸς αὐτὸν εἰρηκυῖα, ἐπεὶ πρὸς ἐκεῖνα ἔλεγε καὶ πρόθυμον τὴν ὑπηρεσίαν, χρυσίον ἐγχειρίζει συχνόν· οὐ δὲ γὰρ ἐξῆν λείψανόν τι Μάρτυρος προῖκα λαβεῖν, ἀλλὰ τὸ πολὺ τῶν Χριστιανῶν περὶ αὐτὰ φίλτρον πορισμοῦ τοῖς ἀσεβέσι πρόφασις ἦν, καὶ πολλοῦ πρὸς ἐκείνους αὐτὰ παρέχειν ἐποίει. Τούτου οὖν ἕνεκα, συχνὸν τὸ χρυσίον, καὶ ἵνα καὶ πένησιν εἰς διανομὴν ἀρκέσῃ. Συνεκπέμπει δὲ καὶ ἱππεῖς δώδεκα, μύρα τε καὶ σινδόνας καὶ τἆλλα ὅσα προσῆκον εἰς τιμὴν τοῖς Ἁγίοις. Ἀλλὰ προσεκτέον· ἐνταῦθα γὰρ ἥκομεν ἔνθα καὶ τὸ τοῦ διηγήματος χαριέστατον.

cum multo auro ab ea missus,

4 Ὡς ἤδη πορείας ἔμελλεν ὁ Βονιφάτιος ἅπτεσθαι, εὐθὺς, ὥσπερ ὑπὸ γραμμῆς τὴν ἑαυτοῦ νίκην καὶ τὸν στέφανον προσημαίνων, Εἰ δέπως ἔφη, ὦ δέσποινα, ταύτης μὲν διαμαρτεῖν τῆς ἐγχειρήσεως, δεύτερος δὲ ὅ φασι πλοῦς τὸ ἐμόν σοι σῶμα προσανεχθείη, ἆρα σοι ἂν τοῦτο μέτριον εἴη τοῦ σκοποῦ παραμύθιον, καὶ τιμῆς ἄξιον παρά σου νομισθείη; Καὶ ταῦτα μὲν ἴσως ἐκεῖνος παίζων πρὸς τὴν δέσποιναν ἢ σπουδάζων· ὁ δὲ Θεὸς τὸ μέλλον ὥσπερ διὰ τῆς ἐκείνου προηγόρευσε γλώττης. F Ἡ μέντοι Ἀγλαΐς· Οὐ καιρὸς, ἔφη, Βονιφάτιε, παιδιᾶς οὐ δὲ λόγων τοιούτων, ὧν ἀποσχόμενον εὐλαβῶς ἔχειν προτρέπομαι καὶ κοσμίως, ἐπεὶ καὶ τοιούτοις ὑπηρετεῖν μέλλεις, ὧν ἡμᾶς μὴ ὅτι ψαύειν, ἀλλὰ καὶ βλέπειν τοὺς ἀναξίους πάντολμον καὶ θρασύ. Τούτοις ἀρκούντως ἐπιτιμήσασα καὶ ἐντρέψασα, καὶ ὥσπερ ἀντὶ παιδιᾶς ἀκαίρου εἰς φόβον εὔλογον τὴν ἐκείνου ψυχὴν καταστήσασα, εἶτα καὶ ὁ Θεὸς, ἐπειποῦσα, ὁ δι' ἡμᾶς μορφὴν δούλου λαβὼν καὶ τὸ ἑαυτοῦ αἷμα ἐκχέας, αὐτὸς παρίδοι τὰ παραπτώματά μου καὶ ἀποστελεῖ τὸν ἄγγελον αὐτοῦ ἔμπροσθέν σου, καὶ καθευθυνεῖ τὰ διαβήματά σου πρὸς τούτοις· καὶ δεξιὰν αὐτῷ τὴν ἐπάνοδον εὐξαμένη ἐξέπεμψε. Τὸν δὲ Βονιφάτιον ὤνησαν μὲν οὐ μετρίως καὶ οἱ τῆς δεσποίνης λόγοι, καὶ πρὸς τὰ θεῖά τε καὶ σεβάσμια περιδεῆ κατέστησαν, ὅθεν οὔτε κρεῶν ἥπτετο κατὰ τὴν πορείαν, οὔτε μὴν οἴνῳ [illegible] καὶ λογισμὸς, ὥσπερ παιδαγωγὸς ἀγαθὸς, ὅτιπερ οἷα δράσας, οἷα μέλλω χερσὶν ἀνάγνοις

joco prædicit suum Martyrium:

et accepta illius apprecatione.

EX MS. R. FRANC.

assiduis precibus et jejuniis vacat in itinere.

A ἀνάγνοις μετακομίζειν. Καὶ τῷ δέει τούτῳ ἠρέματι τῆς πρὸς τὸ σῶμα προσπαθείας κατωλιγώρει, καὶ ἑαυτῷ προσέχειν ἐπείθετο· φόβος μὲν γὰρ πατὴρ προσοχῆς· ἡ δὲ γαλήνης μήτηρ καὶ καταστάσεως, αὕτη δὲ τὴν συναίσθησιν, ὥσπερ ἐν ἀταράχῳ τινὶ καὶ καθαρῷ ὕδατι, τὰ αὐτῆς αἴσχη διαβλέπειν ποιεῖ· καὶ οὕτως ἀρχαὶ καὶ ῥίζαι τῆς μετανοίας φύονται, ἣ δὴ τότε καὶ Βονιφάτιον καλῶς συνειλήφει, καὶ ἤδη πρὸς βίου ἀκρίβειαν ἀπονεύων φανερὸς ἦν, τῆς μὲν παχυτέρας ταύτης καὶ περιττῆς τροφῆς, ὥσπερ ἔφημεν, ἀπεχόμενος, εὐχῆς δὲ ἀδιαλείπτου καὶ νηστείας κατὰ τὴν πορείαν ἐχόμενος.

Tarsi adspicit horrendos Martyrum cruciatus:

5 Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐπιβὰς τῆς Ἀσίας κατὰ τὴν ὑμνουμένην τῆς Κιλικίας Ταρσὸν ἐγένετο, ἔνθα δὴ καὶ οἱ Μάρτυρες ἠγωνίζοντο, τοῖς μὲν ἄλλοις ἐφῆκε διαναπαύσασθαι, αὐτούς τε καὶ ἵππους ἔν τινι τῶν ἐκεῖθεν ξενισθέντας, αὐτὸς δὲ μηδὲ τῆς ὁδοῦ τὴν κόνιν ἐκτιναξάμενος, ὡς εἶχε ποδῶν ἐχώρει τοὺς ποθουμένους Μάρτυρας ἱστορῆσαι. Καὶ παριὼν εἰς τὸ στάδιον, ὁρᾷ τοῦ μὲν δήμου πολύ τι πλῆθος συνειλεγμένον κατὰ θέαν τῶν πραττομένων, βασάνοις δὲ τοὺς Ἁγίους ποικίλαις ἐκδιδομένους, καὶ ἓν μὲν ἐγκαλουμένους ἅπαντας τὴν εὐσέβειαν, οὐ ταῖς αὐταῖς δὲ τιμωρίαις ὑπαγομένους, ἀλλὰ τοσαύταις, ὡς σχεδὸν μηδένα τὴν ἴσην κατακρίνεσθαι τῷ ἑτέρῳ, καί τοι καὶ πνεύματι B συμφώνους· καὶ στόματι, οὐδὲν ἧττον τὰ αὐτὰ φθεγγομένους. Ὁ μὲν γὰρ ἤρτητο ἐπὶ κεφαλήν, κάτωθεν δὲ αὐτοῦ πῦρ ὑπέστρωτο· ὁ δὲ ξύλοις τέσσαρσι διατέτατο· ἄλλος ἐπρίζετο, ἄλλος ξεόντων χερσὶν ἐλεπτύνετο· καὶ τοῦ μὲν ὄψεις, τοῦ δὲ χειρὸς ἐξεκόπτοντο· καὶ τῶν μὲν διὰ τοῦ τραχήλου πάσσαλος ἐλαθεὶς τῇ γῇ προσεπήγνυτο, τῷ δὲ χειρὸς μὲν ὄπισθειν περιήγοντο, ποδὸς δὲ πονηρῶς ἀντανεκλῶντο, καὶ ἀμφοτέρων οὕτω δεσμηθέντων, ῥάβδοις αὐτὸς τὰ ὀστᾶ συνετρίβετο· ἄλλον, ὢ τῆς πολλῆς μανίας τῶν ἀσεβῶν! καὶ χεῖρας ἦν ἰδεῖν ἅμα καὶ πόδας ἀφαιρεθέντα, καὶ δίκην σφαίρας ἐπὶ γῆς κυλιόμενον. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα πάσχοντες οἱ γενναῖοι, καθάπερ οὐ βίαιόν τι καὶ λυπηρὸν ὑφιστάμενοι, ἀλλ' οἱονεὶ τὰ σώματα καινιζόμενοι, καί τινα πρὸς τὸ κρεῖττον ἀλλοίωσιν ὑπομένοντες, ὥσπερ ἄρα καὶ ἦν οὕτως ἔχαιρον, τῆς θείας ἄντικρυς ἐπιβοηθούσης αὐτοῖς δυνάμεως καὶ πρὸς τὸν ἀγῶνα ἐνισχυούσης· οὐ γὰρ ἄλλως δυνατὸν ἦν ἀνθρωπίαν φύσιν ταῦτα διενεγκεῖν, καὶ τότε σὺν ἡδονῇ, μὴ τῆς ἄνωθεν χειρὸς συνεφαπτομένης. Ταῦτα καὶ Βονιφάτιος ὁρῶν, καὶ οὐχ ἁπλῶς ὁρῶν, ἀλλ' ἐπιμελῶς ἕκαστα καὶ φιλοπόνως ἐξακριβούμενος, καὶ τοῦτο μὲν ἐκπληττόμενος τῆς καρτερίας τοὺς Μάρτυρας, τοῦτο δὲ καὶ τῶν ἴσων αὐτοῖς στεφάνων ἀξιωθῆναι γλιχόμενος, ὅλος ἔνθους γενόμενος, πρὸς τὸ θέατρον καταβαίνει, καὶ τοῖς πᾶσι ἑαυτὸν ἐπίδηλον παρασχών, εἴκοσι τοὺς Μάρτυρας ὄντας πάντας καθ' ἕνα περιβάλλει C καὶ περιπτύσσεται· εἶτα καὶ εἰς ἐπήκοον πάντων μεγάλῃ φωνῇ, Μέγας ὁ τῶν Χριστιανῶν Θεός, μέγας ὁ τοῖς ἀθληταῖς συμμαχῶν, ἐξεβόησεν. Οὕτως εἰπών, τῶν Μαρτύρων αὖθις γεγηθὼς εἴχετο, παρεκατέξετο, ποθεινὸς τοὺς πόδας περιεπτύσσετο, οἷς δὲ μὴ πόδες τὰ λειπόμενα μέλη τοῦ σώματος κατησπάζετο, μακαρίζων, ἐπιθαρρύνων, δεόμενος· μακαρίζων μὲν τῆς ἀνδρείας καὶ ὧν προπεπόνθεισαν, ἐπιθαρρύνων δὲ καὶ πρὸς ἃ παθεῖν ἔμελλον, ὅτι τε βραχὺ τὸ λειπόμενον, καὶ πόνων ἀπαλλαγὴ μετ' ὀλίγον καὶ εὐφροσύνη αἰώνιος· ὑπὲρ ἑαυτοῦ δὲ δεόμενος, ὥς τε καὶ κοινωνὸς αὐτοῖς τῶν ἀγώνων καὶ συμμέτοχος τῶν παρὰ Χριστοῦ γενέσθαι στεφάνων.

optat inter Martyres suscipi,

6 Ἐπεὶ δὲ ταῦτα μαθεῖν οὐχ οἷόν τε ἦν, ἅτε καὶ τῆς φωνῆς ἐπὶ μεῖζον ἀρθείσης, ὁ Ἄρχων ὀξύτερον ἀτενίσας διὰ τοῦ πλήθους, καὶ τὸν Βονιφάτιον θεασάμενος· Τίς οὗτος, εἶπεν, οὕτως ἀμελῶς καὶ ἡμῶν καὶ τῶν μεγάλων ἔχει θεῶν; Αὐτὸς τοιγαροῦν ἐκεῖνος, αὐτὸς ἐγγύτερος παραστὰς λεγέτω. Ἐπεὶ δὲ καὶ παρέστη, ἐρωτηθείς, Εἰμὶ μέν, ἔφη, Χριστιανός, τῇ δὲ τοῦ ἐμοῦ δεσπότου δυνάμει θαρρῶν τῶν ὁμοδούλων τοὺς μὲν πιστοὺς φιλῶ, σοῦ δὲ καὶ τῶν σῶν, ὡς ἀγνωμόνων ὑπερφρονῶ. Καὶ ὁ Ἄρχων, Ταῦτα μὲν λέγειν τόγε νῦν, ἔα· λέγε δὲ τήν τε κλῆσιν τὴν σὴν καὶ τὸ ἐπιτήδευμα. Ὁ δὲ Βονιφάτιος· Ὄνομα μὲν ἐμοὶ τὸ πρῶτον καὶ ὃ μᾶλλον χαίρω καλούμενος, Χριστιανός· εἰ δὲ καὶ τὸ ἐκ γονέων τοῦτο βούλει μαθεῖν, Βονιφάτιος. Καὶ ὁ Ἄρχων, ἔτι τοῦ Ἁγίου λέγοντος ἐκκόψας, D Ἄγε δὴ, οὖν, ἔφη, Βονιφάτιε πριν ἢ τῶν σαρκῶν σου καὶ τῶν ὀστῶν ἅψομαι, πείθου ποιεῖν τὰ κεκελευμένα, καὶ προσελθὼν θῦε τοῖς εὐμένεσι θεοῖς· τοῦτο γάρ σοι πολλὰ προξενήσει τὰ ἀγαθά, φιλίαν θεῶν, ἀπαλλαγὴν χαλεπῶν, καὶ περιοχὴν πλούτου καὶ μεγίστων τιμῶν. Πρὸς ταῦτα ὁ Μάρτυς, Οὐ δὲ ἀποκρίνασθαί σοί, φησι, δίκαιον· πλὴν ἀλλὰ τοῦτό γε ὃ καὶ πολλάκις ἔφην, ἐρῶ, Χριστιανὸς ἐγώ· τοῦτο μόνον παρ' ἡμῶν ἄκουε· αὐτὸς δὲ, εἰ μὴ ἀνέχῃ, ὅτι βούλει, τῷ σώματι χρῶ.

coram Judice profitetur fidem.

CAPUT II

Crudelissime cæditur.

7 Ἐπὶ τούτοις χαλεπήνας ὁ Ἄρχων, ἐπὶ κεφαλὴν αὐτὸν κρεμασθῆναι κελεύει, καὶ ἰσχυρῶς μὲν ξέεσθαι· τὴν βάσανον δὲ παρατείνεσθαι, ἄχρι διαφανῆ τὰ ὀστᾶ γένηται. Καὶ ταῦτα μὲν ὥσπερ ἐκεῖνος ἐκέλευε οὕτω δὴ καὶ πρὸς τάχος τοῖς δημίοις ἐπράττετο· ὁ δὲ Χριστοῦ Μάρτυς καθάπερ οὐ τὸ διασπᾶσθαι τὰς σάρκας, ἀλλὰ τῷ διαιρεῖσθαι τῶν Ἁγίων μᾶλλον ἀλγῶν, τοὺς ὀφθαλμοὺς μὲν ἤρειδεν ἐπ' ἐκείνους, αὐτήν τε τὴν ὄψιν ποθῶν, καὶ ἅμα ὡς πρὸς καλὸν παράδειγμα βλέπων τοὺς ἐκείνων διὰ Χριστὸν ἄθλους. Ὡς οὖν εἶδεν αὐτὸν ὁ Ἄρχων οὐδὲν ἀπὸ τῆς βασάνου ταύτης ὑφέντα τοῦ παρόντος σκοποῦ, μικρὸν ἀνεθῆναι κελεύει, καὶ πάλιν ὥσπερ ἐκ διαλείμματος προσβάλλων τῷ Μάρτυρι, καὶ τοιόνδε τρόπον ἀποπειρᾶσθαι αὐτοῦ βουλόμενος, Γενέσθω σοι, φησίν, ὦ Βονιφάτιε, τὰ παθήματα ταῦτα, μαθήματα πρὸς τὸ βέλτιον, καὶ πεῖραν E τῶν ἀνεικέστων τούτων λαβὼν ὀδυνῶν, ὀψὲ γοῦν, ἄθλιε, σεαυτὸν οἰκτείρας, τῶν μενουσῶν σε κολάσεων πρόσελθε θύσων. Ὁ δὲ Ἅγιος· Ἐμὲ θύειν ἐπιτάττων, ἀσύνετε, οἴει δυνατοῖς ὅλως ἐπιχειρεῖν· Ἐγὼ θεοῖς προσελεύσομαι, ὧ μόνη τούτου προσηγορία μὴ δ' ἀκοαῖς φορητή;

cruciatur acutis calamis sub unguibus manuum,

8 Θυμὸς πάλιν τὸν Ἄρχοντα κατέσχεν οὐκ ἀνεκτός, καὶ κάλαμοι ὀξυνθέντος εὐθὺς κατὰ τῶν ὀνύχων αὐτῷ ἐνεπείροντο. Οἶδ' ὅτι πεπόνθατε καὶ πρὸς μόνην τὴν ἀκοήν· ἐσχάτως γὰρ ἡ βάσανος χαλεπή. Ἀλλ' ὁ Μάρτυς εἰς οὐράνον ἀτενῶς ἀναβλέψας, καὶ ὥσπερ ὅλην ἐκεῖ μετὰ τῆς διανοίας θεὶς καὶ τὴν αἴσθησιν οὐ δὲ βραχὺ γοῦν ἀφρόντιζε τῆς ὀδύνης· ἀλλ' εὐκόλως αὐτὸς ἔφερε μᾶλλον, ἢ ὁ Ἄρχων προσέταττεν· ὡς οὖν καὶ αὕτη τῷ δυσσεβεῖ διακενῆς ἡ βάσανος ἐξηλέγχετο, ἑτέραν αὖθις πικρὰν τιμωρίαν ἐξ ὠμότητός τε καὶ πονηρίας ἐπινοεῖ, καὶ κελεύει τὸ στόμα διανοιγέντι τῷ Μάρτυρι μόλυβδον αὐτῷ ἐγχεθῆναι σφόδρα· διακαέντα. Ἐπεὶ οὖν ἔγνω τοῦτο ὁ ἀθλητής, καὶ χεῖρας ἅμα· καὶ τὴν ψυχὴν πρὸς τὸν Θεὸν ὑψώσας, Δέσποτά μου, ἔφησεν, Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ κρείττονά με τῶν ἤδη προλαβουσῶν δείξας τιμωριῶν, καὶ νῦν παράστηθί μοι, μόνη ἐμοὶ παράκλησις, κουφίζων με τῆς ὀδύνης, καὶ εἰς τὴν κατὰ τοῦ σατανᾶ καὶ τοῦ Ἄρχοντος τοῦδε νίκην μοι φάνηθι συναιρόμενος· σοῦ γὰρ ἕνεκεν καὶ τῆς σῆς δόξης, ὡς οἶδας, ὑπεραθλῶ. Ταῦτα ἔλεγε· καὶ τῶν Ἁγίων ἅμα ἐδεῖτο, εὐχαῖς αὐτῷ συνεπιλήψεσθαι πρὸς τὴν ἄθλησιν. F Οἱ μὲν οὖν αὐτῷ τήν τε νίκην καὶ τὸ τοῦ μαρτυρίου τέλος ἐπεύχοντο. Γίνεται δὲ καὶ τότε τῆς τοῦ Χριστοῦ δυνάμεως ἔργον ἀξιοθαύμαστον. Ἐπεὶ γὰρ ἤδη καὶ ἡ βάσανος εὐπρεπὴς ἦν, καὶ ὁ Βονιφάτιος ὥσπερ τις παλαιστὴς γενναῖος εἱστήκει περιμένων τὸν ἀνταγωνιστήν, οἱ ἄλλοι δὲ Μάρτυρες, ὡς ἂν οὐκ ἀγωνισταὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπὶ τούτῳ δρωμένων θερμοὶ θεαταί, καὶ μᾶλλον ἢ ἐκεῖνος ἀγωνιῶντος, τὴν νίκην, ὥσπερ ἔφημεν, συνεπηύχοντο. Τότε δὴ τὸ συνειλεγμένον πλῆθος, καὶ ἄλλως καὶ τῶν προλαβόντων κατὰ μικρόν, τοῦτο μὲν πρὸς τοὺς Μάρτυρας πιαινόμενον, τοῦτο δὲ καὶ πρὸς τὸ λίαν ὠμὸν τοῦ Ἄρχοντος δυσχεραῖνον, καὶ δι' ἄμφω ταῦτα τὴν ἐπὶ τοῖς δεινοῖς τῶν Ἁγίων οὐχ ὅσον ὑπομονὴν ἀλλὰ καὶ ἡδονὴν ἐκπληττόμενον, καὶ οὕτω πρὸς τὴν εἰς Χριστὸν ἤδη χειραγωγούμενοι πίστιν, αἴρουσιν μὲν ἄφνω πάντες βοὴν συμμιγῆ, μιᾷ δὲ ἀνακράζουσι γνώμῃ τε καὶ φωνῇ, Μέγας ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν· μέγας εἶ, Χριστὲ βασιλεῦ, πάντες εἰς σὲ πιστεύομεν. Ταῦτα πάντες τε ἀνέκραγον, καὶ ἅμα τὸν μὲν ἐκεῖσε βωμὸν κατέστρεφον, τὸν δὲ Ἄρχοντα λίθοις ἔβαλλον· ὃς καὶ κατάφοβος καὶ περιδεὴς περὶ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς γεγονώς, καὶ ὥσπερ ὅσον οὔπω κινδυνεύων ἀπολωλέναι φυγῇ μόνῃ πιστεύει τὴν σωτηρίαν, ἐπ' αἰσχύνῃ λύσας τὸ θέατρον.

plumbo fervente in os fuso.

Plurimis ad Christum conversis

et Præside fugiente

A 9 Ταῦτα δὲ, ἄλλον μὲν θηριώδη τινὰ καὶ ἀτίθασσον πλὴν ἰάσιμον, τὴν ὀργὴν ἐπίσχον ἂν, καὶ τὸ αὐτὰ τοῖς ἄλλοις φρονῆσαι, καὶ τῷ Χριστῷ προσελθεῖν παρασκεύασεν· ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸν μιαρὸν ἐκεῖνον· ἀλλὰ τοσοῦτον ἀπέσχεν αὐτὸς ἀπονοηθῆναί τι τοῦ φόβου καὶ τῆς παραδόξου ταύτης τοῦ πλήθους συμπνοίας, ὅσον ἔγωγε καὶ φιλονεικότερος καταστῆναι, καὶ σπουδάζειν, ὥστε καὶ τὰς ὀργῆς αὐτὸν εἰς τοῦτο προαξυνούσης, τὴν ἧτταν ἀναμαχέσασθαι. Ἕωθεν οὖν τοῦ βήματος προκαθίσας, καὶ ὑπ' ὄψιν αὐτῷ παραστήσας τὸν Μάρτυρα, τήν τε εὐσέβειαν ὠνείδιζε τὴν ἐκείνου, καὶ τὸ ἐσταυρῶσθαι τὸν Δεσπότην ἡμῶν ἐχλεύαζεν· Ἐπεὶ δὲ ταῦτα μὴ φέρων ὁ Μάρτυς πικροτέραις ὕβρεσι διετέλει τὸν δικαστὴν ἀμειβόμενος δίκην, ὑπεῖχε ἁπλῶν ῥημάτων ἀληθῶν καὶ δικαίων. Καὶ λέβης εὐθέως, πίσσης τε ἀναπλησθεὶς καὶ λάβρως ὑποκαείς, τὸν ἀθλητὴν ὑπεδέχετο. Ἀλλὰ καὶ τούτου δὴ γενομένου, Θεὸς ἄνωθεν οὐχ ἠμέλει τὰ συνήθη θαυματουργῶν. Ἄγγελος γὰρ ἐξ οὐρανοῦ κατελθὼν, τὸ μὲν ἐκείνου σῶμα, ὥσπερ καὶ τὰ τῶν τριῶν παίδων, ἐφύλαττεν ἀπαθές· κύκλῳ δὲ ἡ φλὸξ ἐξαπίνης περιχυθεῖσα, καί τινας τῶν παρεστώτων ἀπίστων διελάβουσα, τὰ αὐτὰ τοῖς ἐν Βαβυλῶνι πάλαι διέθηκε.

missus in ferventem picem non læditur :

10 Τότε ὁ δυσσεβὴς τὴν μὲν τοῦ Χριστοῦ δύναμιν B φοβηθεὶς, μηδὲν δὲ μηδὲ οὕτω τῆς ἀσεβείας ἀνεὶς, ἀλλ' ὥσπερ ἐπαισχυνόμενος τὸ καὶ αὐτὸς ἐκεῖνος μεταβαλέσθαι, ἢ τὸν Ἅγιον ἐν ζῶσιν ὁρᾶν ἔτι τὴν τῶν ἐκείνου θεῶν ἀσθένειαν διελέγχοντα, θάνατον αὐτοῦ κατακρίνει, οὕτως εἰπών· Βονιφάτιον, Βασιλέων μὲν ἀπειθήσαντα νόμοις, ἡμετέροις δὲ λόγοις οὐδαμῶς εἴξαντα, καὶ μὴ δὲ θῦσαι τοῖς εὐμενέσι θεοῖς θελήσαντα ἀλλὰ τῷ ἐσταυρωμένῳ μᾶλλον ὡς Θεῷ προσανέχοντα, ξίφει τὴν κεφαλὴν ἐκτμηθῆναι κελεύω. Καὶ οὕτως αὐτὸν οἱ δορυφόροι παραλαβόντες, τοῦ δικαστικοῦ ἐξάγουσι βήματος. Ὁ δὲ καλλίνικος τοῦ Χριστοῦ Μάρτυς ἔχαιρε μὲν οἷον οὐκ ἐπὶ τελευτήν· ἀλλ' ἐπὶ ζωὴν μᾶλλον ὥσπερ ἄγων καὶ ἦν πορευόμενος. Βραχὺ δὲ αὐτῷ ἐνδοῦναι τοὺς ἀπάγοντας αἰτησάμενος, στὰς πρὸς ἀνατολὰς ηὔχετο· Κύριέ μου, λέγων· καὶ Θεὲ, ταχὺ προκαταλαβέτωσάν με οἱ οἰκτιρμοί σου, καὶ παράστηθί μοι καὶ νῦν βοηθὸς, ἵνα μηδὲν μοι ὁ πονηρὸς ἐμποδὼν γένηται, διὰ τὰς ἐν ἀγνωσύνῃ προγεγενημένας μοι ἁμαρτίας· ἀλλὰ προσδέξαι με τὴν ψυχὴν ἐν εἰρήνῃ, καὶ τοῖς ὑπὸ σοῦ τὸ αἷμα ἐκχέασι καὶ μέχρι τέλους τὴν πίστιν [illegible] συγκλίθητί μοι· ῥῦσαι δὲ καί τι τῷ αἵματί σου περιποιηθὲν ποίμνιον, τὸν σὸν λαὸν μου Χριστὲ τὸν περιούσιον, δυσσεβείας πάσης καὶ πλάνης ἑλληνικῆς, ὅτι εὐλογητὸς εἶ καὶ μένων εἰς τοὺς αἰῶνας. Ταῦτα ηὔξατο, καὶ τὴν εὐχὴν τὸ ξίφος εὐθὺς διεδέξατο· καὶ τὴν σεπτὴν ἐτέμνετο κεφαλήν. Θαυματουργεῖ δέ τι κἀν τούτῳ Θεὸς, καὶ αἷμα ὁμοῦ καὶ γάλα C τῆς τομῆς ῥυῆναι ποιεῖ, ὡς τὸ μὲν τῆς φύσεως εἶναι, τὸ τῆς εὐσεβοῦς πίστεως. Καὶ οὕτως τὸ θαῦμα μέγα φανὲν εἰς ἔκπληξιν μεῖζον ἂν εἰς ὠφέλειαν, ἄνδρας τῶν ἀπίστων πεντήκοντα καὶ πεντακοσίους b τῷ Χριστῷ πεῖσαν ἀκολουθεῖν, καὶ τὴν εἰδωλικὴν πλάνην μισαχθέντας ἀπολιπεῖν.

accepta sententia mortis

et facta oratione

capite plectitur :

et 550 in Christum credunt

11 Τοιοῦτο Βονιφατίῳ τῆς ζωῆς τὸ πέρας· οὕτως τὸ εἰκῆ καὶ ἄλλως ἐπελθὸν καὶ προρρηθὲν ὑπ' αὐτοῦ τέλος εἰλήφει. Οἱ δὲ πρὸς ζήτησιν ἐκείνῳ τῶν λειψάνων συνεκπεμφθέντες, ταῦτα μὲν ἀγνοοῦντες, περιεργούμενοι δὲ ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν, ἐπεὶ ζητοῦντες αὐτὸν οὐχ' εὕρισκον, οἰόμενοι ταῖς οὐ καλαῖς αὐτὸν συνήθως χαρίζεσθαι ἡδοναῖς, ὅπου ἐκεῖνος ἄρτι, πρὸς ἑαυτοὺς ἔλεγον, ἢ πάντως γυναιξὶ σύνεστιν, ἢ καὶ προσεδρεύει ποτοῖς ὡς τὰ πολλά. Ταῦτα ἔγωγε στρέφοντος, ὥσπερ ἔσχατον αὐτοὶ διεσάφησαν, συναντῶσί τινι τῶν πολιτῶν τοῦ τότε κομενταρησίου τυγχάνοντι ἀδελφῷ, καὶ τοῦδε διαπυνθάνονται, εἴ τινα ἴδοι [ξένον Ῥωμαῖον] c Ξένον μέν τινα, ἔφασκε, τὴν χθὲς ἐν τῷ σταδίῳ τὸν μαρτυρικὸν ἀγῶνα διαγωνίσασθαι, καὶ ξίφει τελειωθῆναι· μηδὲν δὲ μηδέπω ἀκριβῶς εἰδέναι, εἰ καὶ οὗτος αὐτὸς ὁ ζητούμενος. Ἀλλ' εἴπατέ μοι, φησίν, ὁ ποῖος τίς ἐστι καὶ τὴν ὄψιν, καί τινα δ' τὰ παράσημα τῆς μορφῆς. Ὡς δὲ ἐκεῖνοι λόγῳ τὸν ἄνδρα ζωγράφουν, ὅτι τὸ μὲν σῶμα αὐτῷ βραχὺ, ξανθὴ δὲ ἡ θρὶξ καὶ τἄλλα ὅσα χαρακτηρίσαι Βονιφάτιον ἱκανά. Οὗτος ἐκεῖνος, ἔφη, ὃν ὑμεῖς D ζητεῖτε, αὐτὸς ἐστι, καὶ ἄλλος οὐδείς. Οἱ δὲ τὴν μὲν ἀρχὴν διηπίστουν, καὶ ἠπατῆσθαι τὸν ἄνδρα ᾤοντο. Σὺ δὲ Βονιφάτιον ἀγνοεῖς, λέγοντες, καὶ οἷος ὁ βίος αὐτῷ, πρὸς ἡδονὰς μᾶλλον καὶ ἀνέσεις ἔχων, καὶ ἐκ διαμέτρου τῷ μαρτυρικῷ βίῳ ὑπεναντίως κείμενος· Ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος μηδὲν εἶναι τὸ ἐμποδὼν ἔλεγεν ἐπὶ τὸ στάδιον παρελθεῖν, καὶ τῷ σώματι αὐτῷ προστυχεῖν, εἰξάντες ἐκεῖνοι παραγίνονται μὲν εἰς τὸν τόπον, τοῦ ἀνδρὸς αὐτοῖς ἡγουμένου, εἶτα καὶ τὸν νεκρὸν ὑποδείξαντος· τὰς ὄψεις ἐκεῖνοι τῷ σώματι προσβαλόντες τῆς κεφαλῆς ἄνευ κειμένῳ, ὅσον ἦν ἀπὸ τούτου μόνου τὸν Βονιφάτιον ἀνεγίνωσκον· εἶτα καὶ τὴν κεφαλὴν εὑρόντες χωρίς που κειμένην, καὶ τῷ αὐτῆς συνάψαντες σώματι, αὐτὸν ἐκεῖνον εἶναι πιστεύσαντες θάμβει συνείχοντο, καὶ δέει τὴν ψυχὴν συνεστέλλοντο· καὶ γὰρ ἐδεδοίκεσαν, μή τι καὶ μνησθῇ αὐτοῖς, ὧν εἰς διάνοιαν αὐτοῦ κατηγόρουν, ἀπὸ μόνου τοῦ προλαβόντος αὐτὸν κρίνοντες, καὶ μὴ εἰδότες οἵῳ προοιμίῳ βίου, οἷον τέλος ἐπέθηκε χαριέστατον. Ἀλλ' ὅσον οὔπω καὶ τὸν φόβον ὁ μάρτυς ἐξεῖλε, λίαν πρᾳονῶν αὐτοῖς καὶ φιλανθρώπως προσενεχθείς· ὡς γὰρ ἡ κεφαλὴ συνήφθη τῷ σώματι (σὺ εἶ πάντως κύριος Χριστὲ βασιλεῦ, ὁ δοξάζων τοὺς σε δοξάζοντας!) διανοίγει μὲν ἠρέμα τοὺς ὀφθαλμούς, ἀτενίζει δὲ πρὸς αὐτοὺς E φιλικόν τι καὶ ἥμερον, ὡσπερεὶ φθεγγομένῃ τῷ σχήματι, καὶ δηλοῦσα, ὅτι καὶ λίαν εὐμενῶς τὰ πρὸς αὐτοὺς ἔχει, καὶ οὐδὲν ὧν ἄρα καὶ ἐξύβρισαν εἰς καρδίαν μνησικακεῖ. Οἱ δὲ πάνυ πικρὸν ἀνακλαύσαντες, καὶ δάκρυα θερμὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἀποστάξαντες, Μὴ μνησθεὶς ἡμῶν ἔφησαν, δοῦλε Κυρίου, ἀνομιῶν, μηδ' ὧν γε ἡμεῖς εἰς σε τὴν θείαν ὄντως παῖ ἱερὰν κεφαλὴν ἀφρόνως πεπαρῳνήκαμεν. Οὕτως ἵλεω τοῦ Ἁγίου τυχόντες, καὶ τὸ λείψανον αὐτοῦ, τὸ σῶμά τέ φημι καὶ τὴν κεφαλὴν, χρυσίων ὅλων πεντακοσίοις ἐξωνησάμενοι, μύροις εὐωδιάσαντες, καὶ λευκαῖς ὀθόνεσι περιβαλόντες καὶ φιλοτίμῳ θήκῃ ἐνθέμενοι τὴν ἐν Ῥώμῃ ὁπόθεν ἀνεχώρουν· μηδὲν αὐτοῖς οὕτως προσῆκον νομίσαντες, ἀλλ' ἢ Μάρτυρος κομίζειν λείψανον, ἐκείνου δὲ ἔχοντες ἤδη τοῦ πάνυ γνωρίμου, καὶ ὡς γνησίως αὐτοῖς ἀσπάζεται καὶ πιστὰ δίδωσιν ἐντεῦθεν μαρτυρία τῆς ἄνωθεν προστασίας.

adducti ad corpus ejus, mirantur

veniam impetrant intuitu ejus,

oblatis 500 aureis deferunt corpus Romam,

12 Ἐν ᾧ δὲ οὗτοι τὴν οἴκαδε ἐπορεύοντο, καὶ ὄψις θεία τῇ Ἀγλαΐδι ἐπιφοιτᾷ, ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ λέγων, Δέξαι τὸν ποτὲ μὲν δοῦλον ὑπάρχοντα σὸν, νῦν δὲ ἡμέτερον ἀδελφὸν καὶ συλλειτουργόν. Δέξαι τὸν πρὶν μὲν οἰκέτην, νῦν δὲ σου δεσπότην· καὶ τίμησον εὐλαβῶς, οἷα δὴ τῆς σῆς μὲν ψυχῆς σωτῆρα, φύλακα δὲ τῆς ζωῆς. Ἡ δὲ διαναστᾶσα σύντρομος, καί τινας τῶν ἐπισήμων τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κλήρου παραλαβοῦσα, καὶ σὺν πολλῇ τιμῇ τῷ μαρτυρικῷ αὐτοῦ σώματι ὑπαντήσασα, δέχεται μὲν τοῦτο καὶ κατατίθησιν ἄγαν σεμνῶς τε καὶ φιλοτίμως, σταδίοις F πεντήκοντα τῆς Ῥώμης ἀπέχον· οἶκον δὲ αὐτῷ διανίστησιν ἱερὸν, τῇ τε ὕλῃ καὶ τῷ κάλλει λαμπρὸν, καὶ τοιοῦτον οἷον ἔδει πάντως ψυχῆς τοιαύτης σῶμα δέχεσθαι, ἵνα μὴ τὸ πνεῦμα μόνον σκηνὴν ἔχῃ τὴν οὐράνιον, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα δὴ τὸ ἐκείνου οἰκίας ἀπολαύῃ τῆς προσηκούσης· ἐν ᾗ καὶ εἰς ἔτι πολλὰ τῶν παραδόξων ἐπιτελεῖται, καὶ δαίμονες μὲν ἀδήλως φυγαδεύονται, νόσοι δὲ ἀοράτοις νεύμασιν ἀπελαύνονται, οἱ δὲ οἱ καὶ τὰς ψυχὰς ὑγιῶς ἔχοντες τῇ πίστει βελτίους γίνονται.

ab Aglaide præmonita et aliis reverenter exceptum.

dein miraculis clarum

13 Καὶ ἡ μακαρία δὲ Ἀγλαΐς ἄνωθεν αὐτῆς τὴν ψυχὴν ὑποτυποῦντος τοῦ Μάρτυρος, πάντα τὰ προσόντα ἀποδομένη καὶ διελοῦσα πτωχοῖς, οὕτω τοῦ λοιποῦ διεβίου καλῶς τε καὶ φιλαρέτως, οὐ σώφρονα μόνον καὶ παρθενικὸν βίον ἀσπασαμένη, ἀλλὰ καὶ τραχυλάτην ἄσκησιν ἑλομένη κατὰ τῆς προλαβούσης φαυλότητος, ὡς καὶ χάριτος θαυμάτων ἀξιωθῆναι, καὶ δαίμονας οὓς ὑποσκελίζοντας εἶχε πρότερον ἐξ ἀνθρώπων ἐλαύνειν. Ὁ δὲ ἀσκητικὸς αὐτῇ βίος πεντεκαίδεκα ἔτη, οὕτω τὸν καλὸν ὑπνώσασα ὕπνον τῷ Μάρτυρι προσετέθη. Τοιοῦτον Ἀγλαΐδι καὶ Βονιφατίῳ πέρας ἀπήντησεν, οὕτω δὴ καὶ αὐτοὶ τὴν καλὴν ἀλλοίωσιν ἠλλοιώθησαν, πάθεσι μὲν σαρκικοῖς ἀνθρωπίνως δουλεύσαντες, πάθη δὲ ὑπὲρ ἄνθρωπον διὰ Χριστὸν ὑπομείναντες, καὶ κατὰ παθῶν ἀτίμων νεανικῶς ἀνδρισάμενοι,

Aglais sanctam vitam sectatur,

Comites itineris ignari cædis inquirunt eum :

EX MS. FLORENC.

A ὁρισάμενοι, εἰς δόξαν Πατρὸς, Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, ᾧ πρέπει τιμὴ καὶ προσκύνησις, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ANNOTATA.

a Εὐγχίνοια Ingenii solertia *Herveto vertitur, nobis alibi necdum lecta vox et barbariem prima sui parte spirans.* D

b *Hunc numerum unde acceperit Metaphrastes nescio, Latina solum indefinite dicunt quod* multi.

c *Deerant hæc ecgrapho nostro, ex Latina versione suppleta.*

VIDE PAG. 295

ΒΙΟΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΧΟΥΜΙΟΥ.

Ex vetustissimo MS. Bibliothecæ Florentinæ S. Laurentii, Vaticano Romæ, et Ambrosiano Mediolani.

Factam Abrahamo promissionem præstitit Deus Gen. 22

Ὁ Λόγος, ταῦτα πάντα κτίσαντος Θεοῦ ἀλήθεια, ὁ γενόμενος πρὸς τὸν πατέρα ἡμῶν Ἀβραὰμ ἐπὶ τῷ τέλει τῆς πρὸς αὐτὸν εὐαρεστήσεως, ἤτοι ὁλοκαρπώσεως τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ αὐτοῦ, λέγοντος τοῦ Κυρίου· Εἰ μὴ εὐλογῶν εὐλογήσω σε καὶ πληθύνων B πληθυνῶ σε ὡσεὶ τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει· Καὶ πάλιν, Ὅτι ἐν τῷ σπέρματί σου εὐλογηθήσονται ἐν σοὶ πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς. Οὗτος γὰρ μετὰ Μωϋσέα, τὸν θεράποντα αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἄλλους Προφήτας λαλῶν, φανεὶς ἄνθρωπος καὶ σπέρμα Ἀβραὰμ, τὴν ἐπαγγελίαν τῆς εὐλογίας εἰς πάντα τὰ ἔθνη ἐπλήρωσεν, τοῖς Μαθηταῖς λέγων· Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καὶ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν τοῦ Εὐαγγελίου αὐξομένου, ἐκ συγχωρήσεως Θεοῦ, μετὰ δοκιμῆς πίστεως αὐτοῦ, Βασιλεῖς ἕλληνες κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἐκίνησαν μέγαν πανταχοῦ διωγμόν. Καὶ πολλῶν Μαρτύρων διὰ πολλῶν καὶ ποικίλων βασάνων ἕως θανάτου στεφανωθέντων, σὺν Πέτρῳ τῷ Ἀλεξανδρείας Ἀρχιεπισκόπῳ, ὑπερηύξανεν καὶ ἐκραταιοῦτο ἡ πίστις τοῦ Χριστοῦ ἐν πάσῃ χώρᾳ καὶ νήσῳ κατὰ τὰς Ἐκκλησίας. Ἐκεῖθεν καὶ μοναστήρια ἤρξαντο γενέσθαι, καὶ ἀσκητῶν τόποι ἁγνείᾳ καὶ ἀποταξίᾳ ἡτοιμάσαντο.... Ἐπειδὴ τῶν Μαρτύρων.......... ὑπομονὴν ἰδόντες οἱ πάλαι ἐξ ἑλλήνων γεγονότες μοναχοὶ, ἤρξαντο ἀνανεῶσαι τὸν βίον, περὶ ὧν ἐλέχθη. Ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι, ἐπ' ἐρημίας πλανώμενοι, καὶ ὄρεσι, καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς. Καὶ οὕτως ἑαυτοὺς ἀνήγων σκληροτέρᾳ ἀσκήσει καὶ εὐλαβείᾳ πρεπούσῃ, οὐ μόνον νυκτὸς καὶ ἡμέρας τὸν σταυρωθέντα Χριστὸν ἐν ὀφθαλμοῖς ἔχειν, ἀλλὰ καὶ οὓς C ἑωράκασιν τοσοῦτον ἀγωνισαμένους Μάρτυρας. Τοῦ γὰρ ἀσκητικωτάτου καὶ ἀληθῶς ἐναρέτου Πατρὸς ἡμῶν Ἀντωνίου τοιοῦτος ἦν ὁ βίος, ὡς ὁ τοῦ μεγάλου Ἠλίου, καὶ Ἐλισσαίου, καὶ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, καθὼς καὶ ἐγγράφως μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ, μετὰ τὴν τελευτὴν, ὁ ἁγιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθανάσιος, καὶ τὴν αὐτὴν διαγωγὴν ὁμοῦ δηλώσας τοῦ ἁγίου πατρὸς Ἀμοῦν, ἀρχιμονάζοντος ἐν τῷ ὄρει τῆς Νιτρίας Ἀδελφῶν, καὶ τοῦ σὺν αὐτῷ Θεοδώρου. Οἴδαμεν δὲ ὅτι ἐπειδὴ ἐν χείλεσι τοῦ εὐλογημένου, καὶ πάντας εὐλογοῦντος, ἐξεχύθη ἡ χάρις· Ἐπεσκέψατο γὰρ τὴν γῆν καὶ ἐμέθυσεν αὐτὴν, ἀντὶ λύπης καὶ στεναγμῶν. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς πᾶσαν χώραν ἐγένοντο Πατέρες θαυμαστοὶ τῶν μοναζόντων ὡς καὶ προειρήκαμεν, ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζώντων. Ἐν δὲ τῇ Αἰγύπτῳ καὶ Θηβαΐδι μήπω γενομένων πολλῶν, μετὰ τὸν διωγμὸν Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ ἡ μετάνοια τῶν ἐθνῶν πληθυνομένη ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, τῶν Ἐπισκόπων ὁδηγούντων αὐτοὺς πρὸς τὸν Θεὸν κατὰ τὴν τῶν Ἀποστόλων διδαχὴν, σφόδρα ἐκαρποφόρει. Καὶ τις ἀνὴρ ὀνόματι Παχούμιος, καὶ αὐτὸς ἑλλήνων γονέων ὑπάρχων ἐν Θηβαΐδι, ἐλέους σφόδρα τυχὼν, ἐγένετο Χριστιανὸς, καὶ προκόψας ἐγένετο τέλειος Μοναχός. Ἀναγκαῖον δὲ καὶ τούτου τὸν βίον ἐκ παιδόθεν διηγήσασθαι εἰς δόξαν Θεοῦ, τοῦ πανταχόθεν πάντας καλοῦντος εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς.

Matth. 28 vocatis ad fidem gentibus

quæ per ipsas persecutiones magis crescens

ad Hebr. 11

solitudines implevit hominibus sanctissimis

Psalm. 64.

post Diocletiani præsertim et Maximiani tyrannidem.

CAPUT I.

2 Καὶ ἐγένετο συμπαραγενέσθαι σὺν τοῖς γονεῦσιν τὸν Παῖδα εἰς εἰδωλεῖον, τοῖς ἐν τῷ ποταμῷ φαντάσμασιν δαιμονίων θυσιάζειν· καὶ τοῦτον ἰδὼν ὁ ἐπὶ τῆς θυσίας ἱερεὺς, ἐποίησεν τοῦ τόπου ἐκδιωχθῆναι, καὶ ἐν μανίᾳ οὕτως κράζων· Τὸν ἐχθρὸν τῶν θεῶν ἐντεῦθεν ἀποδέξατε. Καὶ ἀκούσαντες οἱ γονεῖς αὐτοῦ ἐλυπήθησαν σφόδρα περὶ αὐτοῦ, ὡς ἐχθροῦ ὄντος τῶν λεγομένων καὶ μὴ ὄντων θεῶν, μᾶλλον ὅτι καὶ ἄλλοτε τοῦ οἴνου τῶν ἐκεῖ σπενδῶν ἐπότισαν αὐτὸν, καὶ εὐθὺς ἐξήρασεν ὁ Παῖς ὃ πέπωκεν. Καὶ μετὰ τὸ γένεσθαι αὐτὸν μονάζοντα, ἐξηγούμενος περὶ τῶν παιδικῶν αὐτοῦ, ἐδήλωσεν καὶ τούτου τὴν γνῶσιν τοῖς περὶ αὐτὸν μοναχοῖς λέγων· Οὐ μὴ νομίσητε, ὅτι ἐκ προγνώσεως ὀσμὴν ἀγαθῶν γινώσκοντες δαίμονες ἐποίησάν με τότε διωχθῆναι, ὡς μέλλοντός μου μετὰ ταῦτα τῇ πίστει τῆς ἀληθείας ἐλεηθῆναι, ἀλλ' ὁρῶντές με καὶ τότε τὰ κακὰ μισοῦντα (Ὁ γὰρ Θεὸς ἐποίησεν τὸν ἄνθρωπον εὐθῆ) διὰ τοῦτο στοχασάμενοι, μὴ ἄρα μετὰ ταῦτα ὁ παῖς ἔσται θεοσεβὴς, τῇ ἐνεργείᾳ ἐδίωξάν με οἱ ὑπηρέται αὐτῶν. Καὶ μετὰ τὸν διωγμὸν ἐβασίλευσεν ὁ μέγας Κωνσταντῖνος a, ἀπαρχὴ τῶν Χριστιανῶν Βασιλέων Ῥωμαϊκῶν καὶ πρός τινα Τύραννον πολεμῶν ἐκέλευσεν λοιπὸν πολλοὺς τίρωνας συναναλαβεῖν, καὶ αὐτὸς δὲ Παχούμιος συνελήφθη, περὶ τὰ εἴκοσι ἔτη ὤν. Καὶ καταπλεόντων τῶν τιρώνων, οἱ κρατοῦντες αὐτοὺς στρατιῶται ὥρμησαν εἰς πόλιν τῶν Θηβαίων, καὶ ἐκεῖ ἐνέκλεισαν αὐτούς· Καὶ ὀψὲ. ... b ἐλεήμονες Χριστιανοὶ ἤνεγκαν αὐτοῖς φαγεῖν, πιεῖν, καὶ ἄλλας χρείας, καθ' ὅτι ἦσαν ἐν θλίψει. Ὁ δὲ νεανίας ἐρωτῶν περὶ τούτου, ἤκουσεν Χριστιανοὺς, καὶ πρὸς ξένους, καὶ πρὸς πάντας ἐλεήμονας εἶναι. Καὶ δεύτερον πυνθάνεται, Τί ἂν εἴη Χριστιανοί; καὶ λέγουσιν αὐτῷ· Ἄνθρωποί εἰσι τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ φοροῦντες, F τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ πᾶν ἀγαθὸν πᾶσι ποιοῦντες, ἐλπίζοντες ἐπ' αὐτὸν τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους.

Hos inter Pachomius adhuc puer dæmoni est formidabilis E

qui militiæ adscriptus,

a

b

3 Καὶ ἀκούσας τὴν τηλικαύτην χάριν ἐπυρώθη ἡ καρδία αὐτοῦ φόβῳ Θεοῦ καὶ χαρᾷ. Κατ' ἰδίαν τε ἐν τῇ φυλακῇ ἀναχωρήσας ἐξέτεινεν τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν εὔχεσθαι, καὶ εἰπεῖν· Ὦ Θεὸς, ὁ ποιητὴς οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ἐὰν ἐπιβλέπων ἐπιβλέψῃς ἐπὶ τὴν ταπείνωσίν μου, ἀνθ' ὧν ἀγνοῶ σε, τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν, καὶ ἀπὸ ταύτης τῆς θλίψεως ἀπολύσῃς με, λατρεύσω τῷ θελήματί σου πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου, καὶ πάντας τοὺς ἀνθρώπους ἀγαπῶν δουλεύσω αὐτοῖς, κατὰ τὴν ἐντολήν σου. Καὶ ταῦτα εὐξάμενος ἔπλευσεν μετ' αὐτῶν, καὶ ἐν πόλεσι πολλάκις ὀχλούμενος ὑπὸ τῶν συνόντων αὐτῷ, κοσμικῶν ἡδονῶν ἕνεκεν καὶ εἰς ἄλλας ἀταξίας, τούτους ἀπεστρέφετο, μνήμῃ τῆς πρὸς αὐτὸν γινομένης χάριτος Θεοῦ· ἐφίλει γὰρ τὴν ἁγνείαν σφόδρα καὶ ἐκ παιδόθεν. Καὶ ἐκ κελεύσεως βασιλικῆς γενομένης (Ἐνίκησε γὰρ τοὺς ὑπεναντίους ὁ Κωνσταντῖνος) ἀπελύθησαν οἱ τίρωνες. Αὐτὸς ὁρμήσας εἰς τὴν ἄνω Θηβαΐδα, ἦλθεν εἰς ἐκκλησίαν κώμης καλουμένης Χηνοβοσκία, καὶ κατηχηθεὶς ἐβαπτίσθη. Τῇ δὲ νυκτὶ, ᾗ κατηξιώθη τοῦ μυστηρίου, ἐνύπνιον ἴδεν, καὶ ἔβλεπεν ἑαυτὸν οὐρανόθεν καταδροσιζόμενον, καὶ τῆς δρόσου συναχθείσης ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα, καὶ γενομένης εἰς στερεὸν μέλι, καὶ ἐπὶ γῆν πεσόντος τοῦ μέλιτος,

Christianorum caritate allicitur ad fidem

et baptizatur

cœlesti visione incitatus

A μέλιτος, ἤκουσέν τινος λέγοντος αὐτῷ· Τὸ γινόμενον σύνες, ἔσται γάρ σοι μετὰ ταῦτα.

4 Καὶ λοιπὸν κινούμενος τῇ εἰς Θεὸν ἀγάπῃ ἐζήτησεν μοναχὸς γενέσθαι. Καὶ δηλωθέντος αὐτῷ ἀναχωρητοῦ τινος, Παλαίμονος ὀνόματι, παρεγένετο πρὸς αὐτὸν, ἀναχωρεῖν σὺν αὐτῷ. Καὶ φθάσας ἔκρουσεν τὴν θύραν. Καὶ παρακύψας ἄνωθεν ὁ γέρων, λέγει· Τί θέλεις; ἦν γὰρ ἀπότομος τῷ λόγῳ. Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ· Ἐρωτῶ σε, Πάτερ, ποίησόν με μοναχόν. Καὶ λέγει αὐτῷ· Οὐ δύνασαι· οὐ γὰρ ἁπλῶς ἐστιν τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Θεοῦ, καθ' ὅτι πόλλοι ἦλθον, καὶ οὐχ' ὑπέμειναν. Λέγει αὐτῷ Παχούμιος· Πείρασόν με ἐν τούτῳ, καὶ ἴδε. Πάλιν εἶπεν πρὸς αὐτὸν ὁ γέρων· Πρῶτον σεαυτὸν δοκίμασον πρὸς καιρὸν, καὶ ἢ καὶ ὧδε· ἐγὼ γὰρ σκληρὰν ἄσκησιν ἔχω. Τῷ μὲν θέρει νηστεύω καθ' ἡμέραν, τῷ δὲ χειμῶνι διὰ δύο τρέφομαι, καὶ οὐδὲν ἐσθίω χάριτι Θεοῦ εἰ μὴ ἄρτον καὶ ἅλας· ἐλαίου δὲ καὶ οἴνου συνήθειαν οὐκ ἔχω, καὶ ἀγρυπνῶ, ὡς ἐδιδάχθην, ἀεὶ μὲν τὸ ἥμισυ τῆς νυκτὸς εἰς εὐχὴν καὶ μελέτην λογίων Θεοῦ, καὶ πολλάκις ὅλην τὴν νύκτα. Καὶ ἀκούσας ταῦτα τοῦ γέροντος ὁ Νεανίας, μᾶλλον τῷ πνεύματι ἐδυναμώθη πρὸς πάντα πόνον σὺν αὐτῷ ὑπομένειν. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν· Πιστεύω τῇ τοῦ Θεοῦ B βοηθείᾳ καὶ ταῖς εὐχαῖς σου, ὅτι ὑπομένω πάντα ὅσα εἴρηκάς μοι. Τότε ἀνοίξας τὴν θύραν εἰσήνεγκεν αὐτὸν, καὶ ἐνέδυσεν αὐτὸν τὸ σχῆμα τῶν μοναχῶν. Καὶ ἦσαν ἀμφότεροι ἀσκούμενοι, καὶ σχολάζοντες εἰς προσευχάς· τὸ δὲ ἔργον ἦν αὐτοῖς νήθειν καὶ ὑφαίνειν σάκκους τριχίνους. Ἐργαζόμενοι δὲ ἔκαμνον, οὐκ ἕνεκεν ἑαυτῶν, ἀλλὰ τῶν πτωχῶν μνημονεύοντες, κατὰ τὸν Ἀπόστολον. Ἀγρυπνῶν δὲ ὁ γέρων, ἐὰν ἴδεν ὅτι ἐβάρει αὐτοὺς ὁ ὕπνος, ἐξήρχοντο ἀμφότεροι εἰς τὴν ἄμμον τοῦ ὄρους, καὶ οὕτως σπυριδίοις μετέφερον ἄμμον ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, καταπονοῦντες τὸ σῶμα εἰς νῆψιν εὐχῶν, λέγοντος τοῦ γέροντος· Νῆφε Παχούμιε, μὴ πειράσῃ σε ὁ Σατανᾶς, καὶ βλαβῇς. Καὶ βλέπων τὴν εἰς πάντα ὑπακοὴν αὐτοῦ, καὶ τὴν προκοπὴν τῆς ὑπομονῆς, χάριν τῆς σωτηρίας αὐτοῦ, ἠγαλλιάσατο ὁ γέρων. Τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῆς χαρᾶς μετὰ τὸ Πάσχα λέγει αὐτῷ· Ἐπειδὴ τῶν Χριστιανῶν ἑορτή ἐστιν σήμερον, ἀναστὰς ἑτοίμασον ἡμῖν ἀριστῆσαι. Καὶ ἑτοιμάζων ἔβαλεν ἔλαιον εἰς τὸ ἅλας τὸ τετριμμένον. Οὕτω γὰρ ἐσθίειν αὐτοῖς προείρηται, ἐσθ' ὅτε καὶ λαψάνιον χωρὶς ἐλαίου καὶ ὄξους, μίσγουσι δὲ πολλάκις σποδὸν τῷ ἅλατι. Καὶ λοιπὸν καλεῖ αὐτὸν ἵνα φάγωσιν. Καὶ προσεγγίσας τοῖς παρακειμένοις, ὁρᾷ ἔλαιον ἐν τῷ ἅλατι· καὶ τύψας εἰς τὸ πρόσωπον ἑαυτοῦ, ἤρξατο κλαίειν λέγων· Ὁ Κύριος ἐσταυρῶται, κἀγὼ ἔλαιον ἐσθίω; Καὶ αὐτοῦ παρακαλοῦντος αὐτὸν μετὰ φόβου, μόγις ἠνέσχετο, ἐκλεύσ' ἔντος οὗ εἶχεν τὸ ἐμβάφιον, καθεσθῆναι φαγεῖν ὡς συνήθεια ἦν αὐτοῖς. Οὕτως δὲ ἦν Παλαίμων ὁ Ἅγιος, τὸν σταυρὸν φέρων ἀεὶ, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Σωτῆρος, ἀκολουθῶν αὐτῷ μετὰ ταπεινῆς καρδίας.

et a Palæmone admissus, exercitiis monasticis vacare incipit.

Palæmonis frugalitas et abstinentia

5 Μιᾷ δὲ ἀγρυπνούντων αὐτῶν, πυρκαϊὰ ἔμπροσθεν ἦν. Ἀναστὰς δὲ ἄλλος ἀδελφὸς, ὅστις τότε παρεγένετο μεῖναι παρ' αὐτοῖς, λέγει τῷ γέροντι· Ἐκεῖνος ὁ ἔχων πίστιν ἐν ὑμῖν σταθήτω ἐπὶ τῶν ἀνθράκων τούτων, καὶ εὔξηται τὴν τοῦ Εὐαγγελίου εὐχήν. Καὶ γνοὺς ὁ γέρων ὑπερηφανείας εἶναι τὸν λόγον, ἐπετίμησεν αὐτῷ λέγων· Παῦσαι ταῦτα λαλῶν· πλανᾷ γάρ· Καὶ μὴ αἰσθανόμενος ὃ ἔλεγεν, ἐπέθηκεν τὸν πόδα αὐτοῦ τοῖς ἄνθραξι, λέγων αὐτὴν τὴν προσευχήν. Καὶ καταβὰς, ἴδεν, ἐνεργείᾳ δαιμόνων ἐκ θείας συγχωρήσεως, ὅτι τοὺς πόδας οὐκ ἐβλάβη, καὶ πλέον ἐπήρθη τῇ καρδίᾳ, κατὰ τὸ γεγραμμένον· Πρὸς τοὺς σκολιοὺς σκολιὰς ὁδοὺς ἀποστέλλει ὁ Θεός· καὶ οὕτως ἀποχωρισθεὶς αὐτῶν, κατ' ἰδίαν μακρὰν ἦν ἀναχωρῶν. Καὶ ἰδὼν ὁ ἐν τούτῳ ἐξαπατήσας αὐτὸν δαίμων ὑποχείριον τοῦτον εἶναι, σχηματισθεὶς γυναικείαν μορφὴν, ὡραίαν, καὶ κεκαλλωπισμένην, ἦλθεν κρούων τὴν θύραν ὅπου ἦν· καὶ αὐτῷ ἀνοίξαντι λέγει, Ὅτι ἐπειδὴ ὀχλοῦμαι ὑπὸ δανειστῶν, διωκόντων με εἰς ἀπόδοσιν μὴ ἔχουσαν, δέομαί σου ὑπόδεξαί με εἰς τὴν μονὴν ἕως παρέλθωσιν. Ὁ δὲ τῇ πωρώσει τοῦ συνειδότος μὴ διακρίνας τὸ τί ἂν εἴη τοῦτο, ὑπεδέξατο αὐτήν. Καὶ τοῦ δαίμονος εἰς ἐπιθυμίαν κακὴν τοξεύοντος αὐτὸν, ἔκλινεν ἐκεῖνος ἁμαρτῆσαι· καὶ τούτου χάριν προσελθόντα κατέρραξεν D αὐτὸν ἐν ἐκστάσει ὁ δαίμων, καὶ ἦν ὡς νεκρὸς ἐπὶ γῆς. Καὶ μεθ' ἡμέρας εἰς συναίσθησιν ἐλθὼν ὀλίγην, ἦλθεν πρὸς αὐτοὺς κλαίων, καὶ τρέμων ἔλεγεν· Ἐγὼ τῆς ἐμαυτοῦ ἀπωλείας ὁ αἴτιος· πολλὰ γάρ με ἐνουθέτησας, καὶ οὐκ ἤκουσα. Ὅμως βοηθήσατέ μοι τῷ ἐλεεινῷ· κινδυνεύω γὰρ ὑπὸ τοῦ δαίμονος ἀναιρεθῆναι. Καὶ ἔτι τούτου λαλοῦντος, καὶ αὐτῶν δι' αὐτοῦ κλαιόντων, ἐξαίφνης κινηθεὶς ὑπὸ τοῦ δαίμονος ὁμοίως ἐξεπήδησεν, καὶ τρέχων ἐπὶ τοῦ ὄρους μέγα διάστημα κατήντησεν εἰς πόλιν καλουμένην Πάνος, καὶ οὕτως μετὰ χρόνον ἐκστατικὸν ὄντα ἔρριψεν αὐτὸν εἰς τὸν ὑποκαυστῆρα τοῦ βαλανείου, καὶ ἐκάη.

quem monachus arrogans monentem audire nolens

a dæmone misere decipitur,

et infeliciter perit.

6 Μᾶλλον δὲ εἰς φόβον προκοπεὶς βλέπων ταῦτα ὁ Παχούμιος, προσετίθει πάσῃ φυλακῇ τηρεῖν τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ὡς γέγραπται· ὥστε τὸν ἀγαθὸν γέροντα θαυμάσαι αὐτὸν, ὅτι οὐ μόνον τὴν φανερὰν σύντονον ἄσκησιν ὑπέμεινεν προθύμως, ἀλλὰ καὶ τὸ συνειδὸς ἐσπούδασεν πρὸς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ τέλεον καθαρῆσαι, προσδόκων τὴν μείζονα ἐν οὐρανοῖς ἐλπίδα. Καὶ ἀρχόμενος ἀναγινώσκειν ἢ μελετᾶν τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ ἀπὸ στήθους, οὐκ ἁπλῶς ἢ ὡς οἱ πολλοὶ, ἀλλὰ καθ' ἕκαστον, ἐξενοίζετο τὰ πάντα ἐν ἑαυτῷ κατέχειν, ταπεινοφροσύνῃ, καὶ πραΰτητι, καὶ ἀληθείᾳ, ὡς λέγει ὁ Κύριος; Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ. Ταῦτα δὲ ἔγνωμεν παρὰ τῶν ἀρχαίων Πατρῶν, συναναστραφέντων E αὐτῷ χρόνον ἱκανόν· ἐξηγεῖτο γὰρ αὐτοῖς καὶ ταῦτα πολλάκις μετὰ τὰ εἰρημένα τῶν θείων γραφῶν, οὐκ ἂν δὲ δυνήμεθα ὧν ἠκούσαμεν τὸ πλεῖστον γράψαι, ἀλλ' ἀπὸ μέρους. Περὶ δὲ τὸ ὄρος ἐκεῖνο ἔρημος ἦν ἀκανθῶν πλήρης· καὶ πεμπόμενος πολλάκις ξύλα ἀναλέξαι ἢ κομίζειν, ἀνυπόδετος πρὸς χρόνον τοὺς πόδας αὐτοῦ, δεινῶς ἐπόνει ἀπὸ σκολόπων ἐν αὐτοῖς πισσομένων, καὶ ὑπέμεινεν μνημονεύων τῶν ἥλων, τῶν γειρῶν, καὶ τῶν ποδῶν τοῦ Σωτῆρος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Ἔθος δὲ ἦν αὐτῷ, μᾶλλον δὲ ἐν ἐρήμῳ, σταθῆναι εἰς εὐχὴν, δεόμενος τῷ Θεῷ ῥύσασθαι ἑαυτὸν καὶ πάντας ἀπὸ τῆς δολιότητος τοῦ ἐχθροῦ· καὶ οὕτω θεοφιλὴς ἦν σφόδρα.

Hinc Pachomius ad virtutis studium magis excitatus

Prov. 4, 23

corpori excruciando studet.

et perpetuo orationi intendit

7 Καὶ ὁδεύων ποτὲ τὴν ἔρημον ἐκείνην ἀπὸ διαστήματος ἱκανοῦ, ἦλθεν ἐπὶ κώμην τινὰ, ἔρημον οὖσαν, Ταβεννῆσιν λεγομένην, καὶ τῷ σκοπῷ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης ηὔξατο, καὶ τῇ δεήσει χρονίσαντα φωνὴ πρὸς αὐτὸν ἔρχεται (οὔπω μέντοι γε ὅραμα ἴδεν ἕως ἄρτι) λέγουσα πρὸς αὐτόν· Παράμεινον ὧδε, καὶ ποίησον μοναστήριον· ἐλεύσονται γὰρ πολλοὶ πρός σε γενέσθαι μοναχοί. Καὶ ταῦτα ἀκούσας, καὶ διακρίνας τῇ καθαριότητι τοῦ νοὸς, κατὰ τὰς γραφὰς, τὴν φωνὴν εἶναι ἁγίαν, ὑπέστρεψεν πρὸς τὸν Πατέρα αὐτοῦ, καὶ διηγήσατο αὐτῷ τοῦτο. Καὶ πολλὰ πείθοντος d αὐτὸν, περίλυπον ὄντα χάριν τούτου, γνήσιον γὰρ τέκνον εἶχεν αὐτόν. Ἀμφότεροι οὖν ὥδευσαν ἐκεῖ, καὶ οἰκοδομήσαντες οἰκίσκον ἤτοι μονὴν μικρὰν, λέγει αὐτῷ ὁ ἅγιος Γέρων· Ἐπειδὴ πιστεύω παρὰ τοῦ Θεοῦ εἶναί σοι τοῦτο, τοιγαροῦν διαθήκην μεταξὺ ποιησόμεθα, ὥστε μὴ διαχωρίσεσθαι ἀπ' ἀλλήλων μετὰ τὸν χρόνον τοῦτον, ὅπως ἑαυτοὺς ἐπισκεψώμεθα, σὺ ἅπαξ, κἀγὼ, ἅπαξ. Καὶ οὕτως ἐποίησαν, ὅσας ἡμέρας ἐποίησε ζῶν ὁ ἀληθῶς ἀθλητὴς τοῦ Χριστοῦ Παλαίμων.

Divino monitu ipse et Palæmon in Tabennam secedunt

8 Καὶ μετὰ ταῦτα ἔπασχεν τὸν σπλῆνα ἀπὸ τῶν ὑπὲρ δύναμιν ἀσκήσεων ὁ ἅγιος Παλαίμων, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἦν ἀσθενὲς ὅλον. Ἤσθιεν γὰρ πολλάκις μὴ πίνων ὕδωρ, καὶ ἄλλοτε πίνων οὐκ ἤσθιεν. Καὶ συμβουλευθεὶς ὑπὸ ἀδελφῶν καὶ ἰατροῦ ἐπιμελεῖσθαι ἑαυτοῦ, ὅπως θεραπευθῇ, πεισθεὶς ἔφαγεν τὰ τῇ νόσῳ ἀνήκοντα πρὸς ἡμέρας. Καὶ γνοὺς ὅτι μᾶλλον ὁ πόνος ἐνμένει, κατέλειψεν ἐκεῖνα τὰ βρώματα λέγων· Εἰ οἱ μάρτυρες τοῦ Χριστοῦ τὰ μέλη κατακοπτόμενοι, ἀποκεφαλιζόμενοι, κατακαιόμενοι τῇ εἰς Θεὸν πίστει ἕως θανάτου ἐκαρτέρουν, κἀγὼ ἐλαχίστῳ πόνῳ δειλιῶ καὶ ἐνδοῦναι ὀφείλω; Καίτοι γε πεισθεὶς φαγεῖν τὰ δοκοῦντα ἀναπαύειν βρώματα, οὐδὲν ὤνησα· ἐπιστρέψας τοιγαροῦν ἐπὶ τὴν ἰσχυρὰν ἄσκησιν, ἐν ᾗ ἐστιν πᾶσα ἀνάπαυσις, ἰαθήσομαι· οὐ γὰρ κατὰ ἄνθρωπον, ἀλλὰ κατὰ Θεὸν ταύτην ποιῶ. Οὕτως

Palæmonis ægrotantis patientia et obedientia:

Ex MSS quem paulo post mortuum Pachomius sepelit.

Οὕτως δὲ ἀνδρείως ἀσκώμενος μετὰ μῆνα ἐνόσησεν, καὶ αὐτὸν ἐπισκεπτόμενος ἦν ἀπὸ Ταβεννήσεως Παχούμιος, καὶ παρακαθήμενος ἔθαλπεν τὸν πατέρα ἀξίως ἕως αὐτὸν ἐπεσκέψατο ὁ Θεός. Καὶ θάψας αὐτὸν ὑπέστρεψεν ὁ πατὴρ Παχούμιος εἰς τὸν ἴδιον τόπον τῆς ἀσκήσεως.

CAPUT II

Joannes, Pachomii frater fit monachus et Fratris dis cipulus,

9 Καὶ ἀκούσας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ κατὰ σάρκα, ὀνόματι Ἰωάννης, ἦλθεν πρὸς αὐτόν. Καὶ ἰδὼν αὐτόν, λίαν ἐχάρη· Οὐ γὰρ πρὸς τοὺς ἰδίους πώποτε παρεγένετο, ἀφ' οὗ ἀπολυθεὶς ἀνῆλθεν. Κἀκεῖνος τὸν αὐτὸν βίον ἑλόμενος, ἔμεινεν σὺν αὐτῷ· καὶ ἦσαν ἀμφότεροι μηδὲν ἔχοντες, εἰ μὴ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ· εἴ τι γὰρ ἐκ τῶν ἔργων ἐντῶντο τὸ περισσὸν τοῖς δεομένοις ἐδίδουν, καὶ ἑαυτοῖς τὸ πρὸς τὸ ζῆν ὑπελείμπανον. Καὶ τῷ ἐνδύματι δὲ ἦσαν λίαν πτωχοί, ὥστε μὴ ταχέως ἔχειν ἄλλον λεβιτῶνα φορέσαι, ἕως e πλύνωσιν, ὃν ἐφόρουν. Ὁ δὲ πατὴρ ἡμῶν Παχούμιος ἐνεδιδύσκετο πολλάκις τρίχινον ἱμάτιον εἰς ταπείνωσιν τῆς σαρκός· ἐποίησεν δὲ οὕτως πολὺν χρόνον· Ὅτ' ἂν δὲ ἤθελεν ὕπνῳ ἀναπαῦσαι τὸ σῶμα, μετὰ τὸ καμεῖν τῇ εἰς εὐχὴν ἀγρυπνίᾳ, ἦν καθήμενος ἐπί τινος ἐν μέσῳ, μὴ κλίνων τὸν νῶτον αὐτοῦ πρὸς τὸν τεῖχον, ὡς ἐπὶ ιε' ἔτη. Καὶ πολλοὶ τῶν ἀρχαίων Πατρῶν ἀκούσαντες, μᾶλλον δὲ ὁρῶντες, ἐπείρασαν καὶ αὐτοὶ τὰ αὐτὰ καὶ τὰ ὅμοια τὴν σάρκα ταπεινῶσαι εἰς αὔξησιν σωτηρίας τῶν ψυχῶν αὐτῶν· καὶ ἠγωνίσαντο σφόδρα πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· καὶ μετὰ ταῦτα ἐποίησαν ἑαυτοῖς καθίσματα· Ἕκαστος γὰρ αὐτῶν ἠσκεῖτο κατὰ δύναμιν αὐτῷ μετὰ πίστεως.

ut somnum capere solitus fuerit Pachomius

Monasterii septa explicare aggreditur.

10 Μνημονεύων δὲ αὐτὸς τῆς τότε ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ, ἤρξατο οἰκοδομεῖν σὺν τῷ ἀδελφῷ πλατύτερον τὸ μοναστήριον, ὥστε ὑποδέξασθαι τοὺς προσερχομένους τῷ βίῳ τούτῳ. Καὶ ἔτι οἰκοδομούντων αὐτῶν, ὁ μὲν τὸν σκοπὸν τοῦτον ἔχων ἐπλάτυνεν· ὁ δὲ ἀναχωρήσεως ἰδικῶς ἔχων τὴν ἔννοιαν, ἐστένου τὸν τόπον. Καὶ ἀγανακτήσας ἅπαξ Ἰωάννης, μειζότερος ὢν κατὰ σάρκα, εἶπεν αὐτῷ· Παῦσαι, πέρπερος ὤν. Καὶ ἀκούσας παρεκινήθη ὡς ἐπὶ ἀγαθῷ· Οὐ μέν τοι ἀντεῖπεν αὐτῷ οὐδὲν, ἀλλ' ἐγκρατὴς τῆς καρδίας τυγχάνων, τῇ ἐπιούσῃ νυκτὶ καταβὰς εἰς κατάγεον, μακρὰν ἤρξατο ὀδυνόμενος κλαίειν, καὶ εὐχόμενος ἔλεγεν· Ὁ Θεός, ἔτι τὸ φρόνημα τῆς σαρκός ἐστιν ἐν ἐμοί· ἔτι κατὰ σάρκα ζῶ. Οὐαί μοι! μέλλω γὰρ ἀποθνήσκειν, ὡς γέγραπται· τοσαύτην ἄσκησιν καὶ ἐπιμασίαν καρδίας ἔχων πάλιν θυμῷ ἁρπάζομαι, κἂν ἐπὶ ἀγαθῷ. Ἐλέησόν με, μὴ ἀπόλωμαι, Κύριε· Ἐὰν γὰρ εὕρῃ ἐν ἐμοὶ μέρος ὁ ἐχθρὸς ὅσον, ἐὰν μή με στηρίξῃς, ἔσομαι ὑποχείριος αὐτῷ. Ἐὰν γὰρ πάντα τὸν νόμον σου τηρήσῃ τις, πταίσει δὲ ἐν ἑνί, γέγονε πάντων ἔνοχος. Πιστεύω δὲ ὅτι ἐὰν οἱ πολλοί σου οἰκτιρμοὶ βοηθήσουσίν μοι, διδαχθήσομαι λοιπὸν τὴν τῶν Ἁγίων ὁδὸν πορεύεσθαι, τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτεινομένων· αὐτοὶ γάρ, ὡς δεῖ, κατήσχυναν τὸν ἐχθρόν, παρά σου βοηθούμενοι. Καὶ πῶς διδάξω, Κύριε, οὓς καλεῖς σὺν ἐμοὶ τοῦτον ἑλέσθαι τὸν βίον, μὴ πρῶτον αὐτὸς νικήσας;

Eam ob rem a Fratre reprehensus indignationem cohibet,

et coram Deo se humiliat

Jac. 2, 10

11 Καὶ ταῦτα εὐξάμενος διέμεινεν ὅλην τὴν νύκτα, τὰ αὐτὰ μετὰ κλαυθμοῦ λέγων, ἕως οὗ διέφαυσεν ἡ ἡμέρα· καὶ ἀπὸ τῶν ἱδρώτων (θέρος γὰρ ἦν, καὶ ὁ τόπος κατάθερμος) τὰ ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ γέγονεν ὡς πηλός. Ἔθος δὲ καὶ τοῦτο εἶχεν ἐκτείνας εἰς εὐχὴν τὰς χεῖρας αὐτοῦ, μὴ ταχέως ἑλκύσαι αὐτὰς ὀλίγον πρὸς ἑαυτὸν εἰς ἀνάπαυσιν, ἀλλὰ τῇ ἐκτάσει, ὡς ἐπὶ σταυροῦ, κατεπόνει εἰς νῆψιν εὐχῶν τὸ σῶμα. Πολλοὺς δὲ πειρασμοὺς τῶν δαιμόνων ὑπέμεινεν, μαθὼν ἐκ τῶν θείων γραφῶν, καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου. Τὸ μὲν κατὰ μέρος f τοῦ ἀγῶνος τῶν Ἁγίων ἐγγράφως οὐκ ἐδηλώθη, συντόμῳ δὲ λόγῳ ἐχρήσαντο αἱ θεῖαι γραφαὶ πρὸς τὴν αἰώνιον ζωὴν ὑποδεικνύμεναι. Τῷ γὰρ πατρὶ ἡμῶν Ἀβραὰμ νόμος ἦν τοιοῦτος, λόγῳ ἑνὶ τετελειωμένος, τό, Εὐαρέστει ἐνώπιόν μου, καὶ γίνου ἄμεμπτος. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡμεῖς, ὡς νήπιοι, πατέρων ἡμῖν κλώντων τὸν ἄρτον χρείαν ἔχομεν, ὡς γέγραπται, ἅμα ποτίσαι ὑμᾶς τὸ ὕδωρ τὸ πιστόν· ὅθεν ἃ ἠκούσαμεν καὶ ἔγνωμεν, αὐτὰ καὶ οἱ Πατέρες ἡμῶν διηγήσαντο ἡμῖν, οὐκ ἀναγκαῖον κρύψαι αὐτὰ ἀπὸ γενεᾶς ἑτέρας. Οἴδαμεν γάρ, καθὼς ἐδιδάχθημεν, ταῦτα τοῦ ψαλμοῦ εἶναι σημεῖα καὶ δυνάμεις Θεοῦ, ἐπὶ Μωύσεως γενόμενα καὶ τῶν μετ' αὐτόν. Ἐξ αὐτῆς δὲ ὅμως τῆς

Dæmonum tentationes sustinet.

Gen. 77, 1

Psal. 77, 43

D

ἐκείνων ὠφελείας καὶ ἡμεῖς τούτους νῦν Πατέρας ἐπέγνωμεν τέκνα καὶ μιμητὰς ὄντας ἐκείνων, καὶ ἵνα γνωσθῇ ἡμῖν καὶ τῇ ἐπερχομένῃ γενεᾷ ἕως αἰῶνος, ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον, ὁ αὐτὸς εἰς τοὺς αἰῶνας.

12 Τὸ δὲ πειρασθῆναι αὐτὸν ποικίλους πειρασμούς, οὓς ὑπέμεινεν, οὕτως ἦν ἐκ συγχωρήσεως θείας, καὶ δοκιμῆς αὐτοῦ, καὶ ἑτέρων ὠφελείας ἕνεκεν. Ἀναχωρῶν γὰρ πρὸ τοῦ γενέσθαι τὸ κοινόβιον, ἦν σχολάζων λίαν σὺν τοῖς ἄλλοις μακαρισμοῖς καθαρὸς τῇ καρδίᾳ εὑρεθῆναι· καὶ ἀγωνιζόμενος, οὐ συνεχώρει τῇ καρδίᾳ ῥυπαρὸν λογισμὸν ἐγκαθέξεσθαι ἐν αὐτῇ. Ἐμελέτα γὰρ ἀεὶ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν μνήμην τῶν κρίσεων, καὶ τὰς βασάνους τοῦ πυρὸς τοῦ αἰωνίου, καὶ ἦν ἡ καρδία αὐτοῦ νήφουσα τοσοῦτον, ὡς θύρα χαλκῆ ἠσφαλισμένη κατὰ λῃστῶν. Βλέπων δὲ αὐτὸν ὁ Κύριος σφόδρα φροντίζοντα φοβεῖσθαι αὐτόν, ἐχαρίσατο αὐτῷ τὸ αἴτημα τῶν πατέρων αὐτοῦ, λεγόντων δι' ἑνὸς πρὸς αὐτόν, Γενηθήτω ἡ καρδία μου ἄμωμος ἐν τοῖς δικαιώμασί σου, ὅπως ἂν μὴ αἰσχυνθῶ. Οἱ δὲ δαίμονες ὁρῶντες ἐφθόρουν αὐτῷ, καταβαλεῖν ἐθέλοντες, καὶ τῷ φαίνεσθαι ἤρξαντο ἀντικεῖσθαι αὐτῷ. Ἐνίοτε γὰρ εὐχομένου αὐτοῦ, καὶ μέλλοντος κλῖναι γόνατα, ἐποίουν τὰ ἔμπροσθεν αὐτοῦ ὡς λάκκον τῇ φαντασίᾳ, ἵνα τῷ φόβῳ μὴ κλίνῃ γόνατα. Καὶ αὐτὸς τῶν πειραζόντων τὰς τέχνας συνιδὼν μετὰ πίστεως ἐγονυπετεῖ, καταισχύνων αὐτούς, καὶ τὸν Θεὸν εὐλογῶν. Καὶ ἄλλοτε ἐλθόντες ἔμπροσθεν αὐτοῦ, ἔνθεν καὶ ἔνθεν, ὡς ἐπὶ ἄρχοντος, ἐπορεύοντο λέγοντες ἀλλήλοις· Δότε τόπον ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ· καὶ τῇ εἰς τὸν Κύριον ἐλπίδι κατεγέλα αὐτῶν, ὡς ἀχρείων,

Mentis puritatem singulariter amat.

Psal. 118, 80

Quibus eum terriculamentis et præstigiis aggressi sunt dæmones.

E

13 Καὶ ἐπιχείρουν συνσεῖσαι τὸ ἀσκητήριον αὐτοῦ φοβερίζοντες, ὡς μέλλον ἐπ' αὐτὸν πεσεῖν. Καὶ ἐμελέτα κατ' αὐτῶν τὸν ψαλμόν· Ὁ Θεὸς ἡμῶν καταφυγὴ καὶ δύναμις, βοηθὸς ἐν θλίψεσι, ταῖς εὑρούσαις ἡμᾶς σφόδρα· διὰ τοῦτο οὐ φοβηθησόμεθα ἐν τῷ ταράσσεσθαι τὴν γῆν. Καὶ ἄλλοτε καθημένου αὐτοῦ ἐργάζεσθαι, ἦλθεν πειρᾶσαι αὐτὸν ἄλλως, καὶ τύπον ἀλέκτωρος λαβών, ἐφώνησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. Καὶ πάλιν εἰς μέσον φέρουσι φύλλον δένδρου, καὶ σχοινία παχέα, καὶ g δένουσιν αὐτὸ μετὰ ἀσφαλείας, ἔνθεν καὶ ἔνθεν στήκοντες, ὥσπερ ἵνα σύρουσιν λίθον μέγαν, ἀλλήλοις προσφωνοῦντες, ὅπως γελάσῃ ἐν ἐκλύσει καρδίας, καὶ κυριεύσουσιν αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς ἰδὼν ἀνεστέναξε κατ' αὐτῶν· καὶ μὴ προσέχοντος αὐτοῦ ἀνεχώρησαν. Καὶ καθημένου αὐτοῦ φαγεῖν, ἤρχοντο σχήματι γυμνῶν γυναικῶν συγκαθεσθῆναι αὐτῷ φαγεῖν· Καὶ οὕτως καμμύοντος αὐτοῦ τὸν ὀφθαλμὸν τῆς διανοίας αὐτοῦ, ἠφανίζοντο οἱ ἐχθροί, μηδὲν κατ' αὐτοῦ ἀνοίοντες. Ὁ γὰρ Κύριος συνετήρει αὐτόν, ὁ λέγων πᾶσι τοῖς εὐθέσι· Μὴ φοβοῦ· μετά σου γάρ εἰμι. Καὶ ἄλλα πολλὰ πειραζόμενος σκληρά, ὥστε εἰς τὸ σῶμα δαρῆναι καὶ ἀλγεῖν αὐτὸν ἀμέτρως ἀπὸ ὀψὲ ἕως πρωΐ, καὶ οὐδαμοῦ παραμυθίας οὔσης, εἰ μὴ μόνον ἡ μνήμη τοῦ παιδεύοντος Θεοῦ. Καὶ ἐπὶ τούτοις αὐτοῦ θλιβομένου, καὶ καρτεροῦντος, ἦλθέν τις αὐτοῦ ἐπισκέψασθαι μονάζων ἀρχαῖος, ὀνόματι Ἱερακαπόλλων. Καὶ ἀνασπασάμενος αὐτὸν ἤρξατο τὰ καθ' ἑαυτὸν ἀνατίθεσθαι, καὶ λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος· Ἀνδρίζου· ἔγνω ὁ διάβολος ὅτι ἐάν σε ὀλιγωρίᾳ καταλάβῃ, καὶ ἡμᾶς, τούς σε ἔχοντας σκοπόν, ὑποχειρίους ἕξει· ὅθεν ὑπόμεινον, ἵνα μὴ ἐκζητηθῇ τὸ αἷμα ἡμῶν παρά σου ἡττηθέντος. Καὶ ἀκούσας ἐνεδυναμώθη μᾶλλον καὶ ηὔξαντο μὴ διαχωρισθῆναι ἀπ' ἀλλήλων εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ μετὰ καιρὸν ἐκεῖνος ὁ ἐλθὼν ἐτελεύτησεν καλῶς ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ὡς ὁ Κύριος οἶδεν.

Psal. 45, 2

Gen. 26, 24

F

Ab Hieracapolline monacho solatium accipit,

eumque deinde mortuum effert

14 Καὶ πρὸ τοῦ αὐτὸν τὴν τελείαν γνῶσιν ἔχειν, παρὰ Κυρίου τοιαύτην ἐδόκει τελείαν πίστιν ἔχειν τὸ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων φανερῶς, καὶ διαμεῖναι τὸν Νεῖλον ἐν ὕδασιν, καὶ θηρία ἀφόβως καὶ τολμηρῶς, καὶ μὴ βλάπτεσθαι ὑπ' αὐτῶν· ἐπειδὴ ἐν εὐθύτητι καρδίας ἁγνῆς, καὶ οὔπω ἐν τελειότητι τῆς γνώσεως ἐποίει ταῦτά ποτε. Ἐτηρεῖτο πάλιν ὑπὸ τοῦ Κυρίου, προβλέποντος αὐτὸν διδάξαι ταῦτα, καθὼς δεῖ ποιῆσαι· Μωϋσῆς γὰρ βλέπων τὴν ἰδίαν ῥάβδον εἰς δράκοντα μεταβληθεῖσαν ἐφοβήθη ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ, μήπω προστάξαντος αὐτῷ τοῦ Κυρίου ἐπιλαβέσθαι αὐτοῦ· καὶ πάλιν δράκων ῥάβδος

Gratiis multis a Deo donatur,

ἐν

A ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ ἦν. Πρὸ τοῦ γὰρ αὐτὸν ἐξουσίαν δοῦναι τοῖς Ἁγίοις, τὰ φοβερὰ ἐστιν, καὶ τὰ ἀδύνατα ἀδύνατα τοῖς ἀνθρώποις. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς γνοὺς ἐπένθει τὴν ἄγνοιαν ἑαυτοῦ, καὶ εὐχόμενος ἔλεγεν· Κύριε, ὁ ὁδηγὸς τῶν τυφλῶν, εὐχαριστῶ σοι ὅτι καὶ ἐν τούτῳ οὐ παρίδες με πλανηθῆναι, συγκαταβαίνων μου τῇ ἀγνοίᾳ, ἕως με διδάξῃς τὸ τέλειον θέλημά σου. Καὶ ἐπειδὴ πολὺν χρόνον ἐποίησεν πρὸς τοὺς δαίμονας πυκτεύων, ὡς τῆς ἀληθείας ἀθλητής, καθάπερ ἁγιώτατος Ἀντώνιος, δι' ἣν αἰτίαν παρὰ Κυρίου ᾐτήσατο ἀπ' αὐτοῦ τὸν ὕπνον ἀποστῆναι, πρὸς τὸ αὐτὸν νύκτα καὶ ἡμέραν ἄγρυπνον ὄντα κατατροπώσασθαι τοὺς ὑπεναντίους, ὡς γεγράπται, Καὶ οὐκ ἀποστραφήσομαι ἕως ἂν ἐκλείπωσιν· Ἀδύνατοι γάρ εἰσιν πρὸς τὴν πίστιν τοῦ Κυρίου. Καὶ παρ' αὐτοῦ ἐχαρίσθη τὸ αἴτημα αὐτῷ χρόνον ἱκανόν· καὶ ἦν ὡς ὁρῶν τὸν ἀόρατον Θεὸν τῇ καθαρότητι τῆς καρδίας ὡς ἐν ἐσόπτρῳ.

Jussusque per Angelum proximorum vacare saluti.

15 Καὶ μετὰ ταῦτα ἐν νήσῳ μετὰ Ἀδελφῶν, θροία κοπτόντων εἰς ψιαθίους, καὶ αὐτοῦ ἀγρυπνοῦντος, κατ' ἰδίαν εὔχεσθαι τὸ θέλημα τὸ τέλειον τοῦ Θεοῦ διδαχθῆναι, ὤφθη αὐτῷ Ἄγγελος παρὰ Κυρίου, ὡς καὶ τῷ Μανωὲ, καὶ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ ὤφθη περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Σαμψών, λέγων· Τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐστιν, τὸ διακονεῖν τῷ B γένει τῶν ἀνθρώπων ἀποκαταλλάσσειν αὐτοὺς αὐτῷ. Καὶ τρὶς τοῦτο εἰπών, ἀπῆλθεν.

plurimos discipulos suscipit et instruit

16 Καὶ διαλογιζόμενος, καὶ περὶ τῆς τότε φωνῆς, τῆς πρὸς αὐτὸν γενομένης, καὶ πληροφορηθεὶς ἤρξατο ὑποδέχεσθαι τοὺς παρ' αὐτὸν ἐρχομένους. Καὶ οὕτως μετὰ δοκιμῆς ἀξίας αὐτῶν τε καὶ τῶν γονέων, ἐνεδίδυσκεν αὐτοὺς τῶν Μοναχῶν τὸ σχῆμα, προβιβάσας αὐτοὺς τὸν βίον κατὰ μέρος· Πρῶτον μὲν ἵνα παντὶ τῷ κόσμῳ ἀποτάξονται, καὶ τοῖς ἰδίοις, καὶ ἑαυτοῖς, καὶ οὕτως διδάσκοντι τῷ Σωτῆρι ἀκολουθεῖν αὐτῷ· ταῦτα γάρ ἐστι τὸ βαστάζειν τὸν σταυρόν. Καὶ αὐτοὶ διδασκόμενοι καλῶς ὑπ' αὐτοῦ, κατὰ τὰς γραφάς, ἐκαρποφόρουν ἀξίως τῆς κλήσεως· (Ephes. 4 1.) καὶ βλέποντες αὐτὸν κάμνοντα, οὐ μόνον ταῖς τοῦ σώματος κακουχίαις, ἀλλὰ σχεδὸν καὶ πᾶσαν φροντίδα τῆς μονῆς ἔχοντα, ὑπερεθαύμαζον. Ἡτοίμαζεν γὰρ αὐτοῖς τὴν τράπεζαν κατὰ τὴν ὥραν τοῦ φαγεῖν, ὁμοίως καὶ λάχανα σπείρων ἐπότιζεν, καὶ τῷ κρούοντι τῇ θύρᾳ ἀπελογεῖτο, καὶ ἐάν τις αὐτῶν ἀσθενὴς εἴη, αὐτὸς ἐσπούδαζεν καὶ νυκτὸς ὑπηρέτειν αὐτῷ. Οὔπω γὰρ ἤδη οἱ νεόφυτοι ἀδελφοὶ ἔφθασαν εἰς διάθεσιν τοιαύτην δουλεύειν ἀλλήλοις, ἀλλὰ ἀμερίμνους παντελῶς κατέστησεν αὐτούς, λέγων· ἐφ' ᾧ ἐκλήθητε, Ἀδελφοί, ἀγωνίσασθαι τυχεῖν αὐτοῦ, ψαλμοὺς μελετᾶν, καὶ τὰ ἀπὸ τῶν ἄλλων βιβλίων μαθήματα, ἐξαιρέτως δὲ τὸ Εὐαγγέλιον· κἀγὼ δουλεύων τῷ Θεῷ καὶ ὑμῖν, κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, ἀναπαύομαι.

exemplo præsertim suo discipulis utilissimus:

C 17 Τὸ δὲ ὄνομα τοῦ πρώτου ἦν Ψεντάησις, καὶ Σούρους, καὶ Ψόεις. Καὶ οὕτως λαλῶν αὐτοῖς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ὠφέλει αὐτούς, εἰς ζῆλον ἔργων ἀγαθῶν ἄγων. Ἑώρων δὲ αὐτοῦ, καὶ σιωπῶντος, τὴν πρᾶξιν λόγον οὖσαν, καὶ ἐθαύμαζον, καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους· Ἐνομίζομεν πάντας τοὺς ἁγίους οὕτως πεποιεῖσθαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτῶν, ἁγίους καὶ ἀτρέπτους, καὶ μὴ αὐτεξουσίους· καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς μὴ δυναμένους ζῆν, διὰ τὸ οὕτως ἐκτεῖσθαι αὐτούς. Ἄρτι δὲ βλέπομεν τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ φανερῶς ἐπὶ τοῦ Πατρὸς ἡμῶν τούτου, ὅτι ἐκ ἑλλήνων γονέων τοσοῦτον θεοσεβὴς γέγονεν, καὶ πάσας τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ δεδύμενός ἐστιν. Οὐκ οὖν καὶ ἡμεῖς, καὶ πάντες δυνάμεθα ἀκολουθεῖν αὐτῷ, ἀνθ' ὧν ἀκολουθεῖ τοῖς ἁγίοις; ἄρα τὸ γεγραμμένον τοῦτό ἐστιν· (Mat. 11,28) Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. Συναποθάνωμεν, συζήσωμεν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ, ὅτι ὀρθῶς ὁδηγεῖ ἡμᾶς πρὸς τὸν Θεόν. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ· Διὰ τί μόνος κάμνει, Πάτερ, ὅλα τὰ ἔργα τῆς μονῆς; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Τίς ζεύγνυσι κτῆνος αὐτοῦ εἰς μηχανήν, καὶ παραβλέπει αὐτὸ κάμνειν ἕως πέσῃ; καὶ αὐτὸς δὲ ὁ οἰκτίρμων Κύριος, ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν πτωχείαν μου, στηρίξαι ὑμᾶς, ἢ ἄλλους φέρει δυναμένους ἀντιλαβέσθαι μου περὶ τὴν μέριμναν τῆς μονῆς. Κοινόβιον γὰρ ἦν αὐτοῖς· καὶ οὕτως ἐκανόνισεν αὐτοῖς, τύπον ἀπρόσκοπον καὶ παραδώσεις ὠφελήμους τῶν ψυχῶν

quibus certam vivendi regulam præscribit.

D (EX MSS.) συντάξας ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν, τὸ ἔνδυμα αὐτῶν εὐμέτρως, τὴν τροφὴν ἐξ ἰσότητι, καὶ τὸ κοιμηθῆναι αὐτῶν εὐσχημόνως.

CAPUT III

18 Καὶ οὕτως, τοῦ Θεοῦ καλοῦντος καὶ αὐξάνοντος, ἦλθον καὶ ἄλλοι ἀσκῆσαι σὺν αὐτῷ, Πεκύσιος, Κορνήλιος, Παῦλος, καὶ Παχούμιος ἄλλος, καὶ Ἰωάννης, ἀκούοντες τὴν φήμην τῆς ὑγιαινούσης πίστεως αὐτοῦ. Καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἦλθεν Θεόδωρός τις παιδίον ὡς ἐτῶν ιδ', καὶ ἐγένετο γνήσιον τέκνον καθ' ὁμοιότητα αὐτοῦ. Καὶ ἔταξεν τοὺς δυναμένους αὐτῶν πρῶτον ἐπὶ τὰς φανερὰς μερίμνας τοῦ μοναστηρίου. Καὶ ἐπληθύνθησαν οἱ Ἀδελφοὶ ἕως ρ' ὀνομάτων. Καὶ ὅτ' ἂν χρείαν ἦν προσφορᾶς, μετεκαλεῖτο Πρεσβύτερόν τινα τῶν ἔγγιστα ἐκκλησιῶν, καὶ οὕτως ἐποίει αὐτοῖς τὴν ἑορτήν. Οὐ γὰρ ἦν ἐν αὐτοῖς τις γενόμενος ἐν καταστάσει κλήρου ἐκκλησιαστικοῦ, αὐτοῦ λογιζομένου καὶ πολλάκις λαλοῦντος αὐτοῖς, ἀγαθὸν εἶναι μὴ αἰτεῖν ἀρχὴν καὶ δόξαν, ἐν κοινοβίῳ μᾶλλον, ἵνα μὴ τούτου ἕνεκεν ἀφορμὴ, ἔρις, καὶ φθόνος, καὶ ζῆλος γένηται ἐν μέσῳ Μοναχῶν πολλῶν, καὶ λοιπὸν σχίσματα. Ὃν τρόπον γὰρ σπινθὴρ πυρός, ὡς ἐλάχιστος κατὰ τὴν ἀρχὴν ἐὰν βληθῇ εἰς ἀλωνίαν, μὴ τάχιον σβεσθῇ, ἀπόλλυσι τοῦ ἐνιαυτοῦ τοὺς πόνους· οὕτως ἀρχὴ λογισμοῦ φιλαρχίας ὁ κλῆρος. Ὑποτάσσεσθαι δὲ μᾶλλον ἐπιεικῶς τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ καλόν, καὶ ὃν εὕρομεν κατὰ καιρὸν ὑπὸ τῶν πατέρων ἡμῶν τῶν Ἐπισκόπων κατασταθέντα, ἔχειν αὐτὸν λειτουργὸν τῆς ἱερατείας ταύτης. Οὐ γὰρ καὶ τότε πᾶς ὁ λαὸς λευῖται ἦσαν. Κἂν δέ τις τῶν ἀλλαχοῦ Μοναχῶν κατασταθῇ ἐν Κλήρῳ, πάλιν οὐκ ἐξουθενοῦμεν αὐτόν, ὡς φίλαρχον (μὴ γένοιτο) μάλιστα ὡς ἀκούσιον λογιζόμεθα αὐτὸν πατέρι ὑπήκοον, καὶ μιμητὴν τῶν ἁγίων, ἐὰν μόνον ἄμεμπτος τελέσει τὴν λειτουργίαν. Καί τινα ὁμοίως ἐν μέμψει, ὡς ἄνθρωπον, γενόμενον, οὐ κρίνομεν αὐτόν· καὶ γὰρ Θεός, κριτὴς ὤν, ὑφ' ἑαυτὸν ἔχει τοὺς κατὰ καιρὸν κριτάς, τοὺς διαδόχους τῶν Ἀποστόλων, δυναμένους τῷ πνεύματι κρῖναι δικαίαν κρίσιν· ἡμεῖς δὲ οἱ μέτριοι, συμπαθεῖς, καὶ οἰκτείρμονες ἀλλήλοις γενέσθαι ὠφείλομεν. Τίς Κληρικὸς πρὸς αὐτὸν βουλόμενος γενέσθαι μοναχός, τῇ μὲν τάξει νομίμως ὑποτάσσετο, τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ· καὶ κατὰ τοὺς κανόνας τῆς συστάσεως τῶν Ἀδελφῶν ἐγίνετο ἑκουσίως ὡς πάντες κακεῖνος.

Ambitionis iisdem occasionem eripit:

E *erga Presbyteros reverentiam commendat:*

19 Βλέπων δὲ γέροντας ἢ ἀσθενεῖς τῷ σώματι ἢ παιδία, οἰκτείρμων ἐκήδετο τῶν ψυχῶν αὐτῶν κατὰ πάντα· καὶ ἐπὶ τῶν προκοπτόντων ταῖς ἀρεταῖς, καὶ τῇ πίστει αὐξανομένων ἔχαιρεν· ζηλωταὶ γὰρ ἦσαν τοῦ ἀγαθοῦ σφόδρα. Τινὰς δὲ ἔταξεν ἀντιλαμβάνεσθαι αὐτοῦ εἰς περιποίησιν ψυχῶν· ὃν μὲν Οἰκονόμον πάσης τῆς χρείας τῆς σωματικῆς τῆς μονῆς, καὶ δεύτερον ὑπ' αὐτὸν σύνεργον· καὶ ἔταξεν οἰκιακὸν καθ' ἑκάστην οἰκίαν, καὶ δεύτερον αὐτοῦ F εἰς συνεργείαν. Ἡ δὲ πρώτη οἰκία τῶν μικρῶν οἰκονόμων ἐστίν, ἡ ἑτοιμάσουσα τράπεζαν αὐτοῖς καὶ ἑψῆσαι ἑψέματα κατ' αὐτοὺς (λοιπὸν γὰρ πλῆθος διαφόρων Ἀδελφῶν ἦν) ἐὰν δέ τις θέλει πάλιν ἐγκρατεύσασθαι, ἐποίει προθύμως καὶ ἀκωλύτως τὴν ἐγκράτειαν. Καὶ μετὰ τοῦτο ἔταξεν ἄλλην οἰκίαν οἰκονόμων, ὅπως πάντας τοὺς νοσοῦντας Ἀδελφοὺς ἀναπαύσωσιν ἐπιμελεῖ ἀγρυπνίᾳ κατὰ τοὺς κανόνας αὐτῶν· καὶ ἐπ' αὐτοῖς οἰκιακὸν δεύτερον κατὰ τὸ αὐτό. Πρὸς δὲ ταῖς θύραις εὐλαβεῖς, ἐστομμένους b, φιλοξένους ἔταξεν, ὅπως ὑποδέχωνται τοὺς παραβάλλοντας πρὸς τὸ ἄξιον ἑκάστου· καὶ τοὺς μέλλοντας γενέσθαι Μοναχοὺς ἔχωσι παρ' ἑαυτοῖς, νουθετοῦντες αὐτοὺς τὰ τῆς σωτηρίας, ἕως αὐτοὺς ἐνδύσει τὸ σχῆμα. Ὁμοίως καὶ ἄλλους πιστοὺς καὶ τῇ θεοσεβείᾳ κοσμίους ὥρισεν, διὰ τὸ ἔργον τῶν Ἀδελφῶν καὶ τὰς χρείας ἀγοράσαι καὶ πωλῆσαι. Ἐκτὸς δὲ αὐτῆς τῆς διακονίας, οἰκιακῶν ἑκάστος οἰκιῶν τριῶν ἔχουσι τὴν φροντίδα ταύτην, ὥστε κατὰ τρεῖς ἑβδομάδας ἀλλάξαι τοὺς ὑπηρετοῦντας τοῖς Ἀδελφοῖς καὶ ἄλλο τάγμα εἰς τοῦτο τάξαι. Οὗτοι δὲ ἵνα ἐργάσωνται τὸ ἔργον τῶν χειρῶν, ὃ ἐὰν τάξηται αὐτοῖς ὁ οἰκιακός, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ μεγάλου Οἰκονόμου ἤτοι τοῦ Πατρὸς τῆς μονῆς. Καὶ ἄλλαι οἰκίαι ἐτάχθησαν ὑπ' αὐτοὺς σὺν τοῖς οἰκιακοῖς αὐτῶν καὶ δευτέροις, ἐργάσασθαι τέχνας καὶ τὸ ἔργον τῶν ψιαθίων, καὶ ἑτοίμους

varios sibi in administratione adjutores deligit.

b

EX MSS.

εἰς πᾶσαν ὑπακοὴν εἶναι, μὴ ἔχειν δὲ θέλημα καρδίας ἐν οὐδενί, ἵνα καρποφορήσωσιν τῷ Θεῷ. Ἀπόντος δὲ τοῦ Πατρὸς τῆς μονῆς, ὁ Δεύτερος ἱκανός ἐστιν πρὸς πᾶσαν διαταγὴν ἕως ἔλθῃ, χωρὶς πάσης ὑψηλοφροσύνης καὶ καυχήσεως, ἀλλὰ ταπεινοφροσύνῃ καὶ πραΰτητι εἰς οἰκοδομὴν τῶν Ἀδελφῶν, οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ οἰκιακοῦ καὶ δευτέρου οἰκίας. Κατηχήσεις δὲ τρεῖς ἵνα ὁ οἰκονόμος τῆς μονῆς ποιῇ· κατὰ Σάββατον μίαν, καὶ τῇ Κυριακῇ δύο, καὶ οἱ οἰκιακοὶ τὰς δύο νηστείας.

catechesin curat, praesertim pauperum,

20 Καὶ τοῦτο ἐσπούδασεν ὁ μέγας Πατὴρ ἡμῶν Παχούμιος, ἐκκλησίαν οἰκοδομῆσαι ἐν τῇ ἐρήμῳ κώμῃ, τοῖς περὶ τὸν τόπον ποιμέσι μετρίοις οὖσι, ὅπως συναχθῶσιν ἐν τῇ Κυριακῇ καὶ τῷ Σαββάτῳ, ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ ἐποίησεν, ἀλλὰ γνώμῃ Σαραπίωνος, τοῦ τῆς Τεντύρων ἐκκλησίας Ἐπισκόπου. Καὶ οὕτος ἦν ἀναγινώσκων αὐτοῖς κατὰ τὴν ὥραν τῆς συνάξεως, ἀπερχόμενος ἐκεῖ μετὰ τῶν Ἀδελφῶν διὰ τὸ μὴ εἶναι Ἀναγνώστην. Καὶ ἀνήλισκεν εἰς τὰς χρείας αὐτῆς, καὶ τοῖς παραβάλλουσι ξένοις, ἕως κατεστάθη τις Πρεσβύτερος ἐκεῖ. Καὶ τότε δὲ ἀναγινώσκων αὐτοῖς αὐτὸς ὁποίαν εἶχεν τήν τε ἐπιστήμην, καὶ τὴν εὐλάβειαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τηρῶν ὡς πρέπει, καὶ τὴν διάνοιαν σὺν τῷ στόματι. Καὶ βλέποντες οἱ κοσμικοὶ ἄνθρωπον τοῦ
B Θεοῦ ἐν μέσῳ αὐτῶν, μᾶλλον προθυμίαν ἔσχων Χριστιανοὶ καὶ πιστοὶ γενέσθαι· πολὺ γὰρ οἰκτείρμων καὶ φιλόψυχος ἦν, καὶ πολλάκις βλέπων τοὺς ἀνθρώπους μὴ ἐπιγινώσκοντας τὸν ποιήσαντα αὐτοὺς Θεόν, κατ' ἰδίαν ἔκλαιεν ἱκανῶς, ἐπιθυμῶν, εἰ δυνατὸν εἴη, σῶσαι πάντας.

Presbyteratum declinat

Ὁ δὲ ἁγιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ἀλεξανδρείας Ἀθανάσιος ὢν κατὰ τὸν καιρὸν ἀρχόμενος τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ εἰς τὴν ἄνω Θηβαΐδα ἕως Σιήνης βουλόμενος ἀπελθεῖν, τὰς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ στηρίζων. Καὶ διαπλέοντος αὐτοῦ τὴν Ταβεννῆσιν, συνεξῆλθεν τοῖς Ἀδελφοῖς ἐν ἀγαλλιάσει ἔμπροσθεν αὐτοῦ μετὰ ψαλμῶν (Ἦν γὰρ πολὺς ὄχλος περὶ αὐτὸν) δοξάζοντες τὸν Θεὸν ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. Καὶ ἐπειδὴ ὁ προειρημένος Ἐπίσκοπος τῆς Τεντύρων προητήσατο τὸν Πάπαν Ἀθανάσιον λέγων· Ἔχω Πατέρα μοναζόντων ἐν τῷ τόπῳ μου καὶ Θεοῦ ἄνθρωπον ὄντα· θέλω ἵνα καταστήσεις αὐτὸν ἐπὶ πάντων τῶν Μοναχῶν τῆς ἐνορίας μου Πατέρα καὶ Πρεσβύτερον. Διὰ τοῦτο ἀκούσας ἐκρύβη τὸν Πάπαν ἐν τοῖς Ἀδελφοῖς ἕως παρῆλθεν. Ὅμως δὲ ἀτενίσας ἐπέγνω αὐτὸν ἐν τῷ πλοίῳ ἅγιον δοῦλον τοῦ Θεοῦ· μάλιστα ἀκούων τοὺς ποικίλους πειρασμούς, οὓς ὑπέμεινεν κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὴν
i ὀρθὴν αὐτοῦ πίστιν, ἧς ἕνεκεν καὶ μετὰ ταῦτα ἔπασχεν. i

Haereticos et maxime Origenem detestatur.

21 Τὸν Ὠριγένην δὲ ὡς βλάσφημον καὶ ἀποστάτην σφόδρα ἐμίσει καὶ ἐβδελύσσετο, ὃς πρὸ Ἀρείου καὶ Μελετίου, ὑπὸ Ἡρακλᾶ τοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας Ἀρχιεπισκόπου, τῆς Ἐκκλησίας ἐρίφη· οὗτος γὰρ ἐν τοῖς ἰδίοις
C συντάγμασιν τὰ δοκοῦντα πιθανὰ τοῖς τῆς θείας γραφῆς ὀρθοῖς λόγοις, ὥσπερ τινὰ δηλητήρια φάρμακα, συνάψας εἰς ἀπώλειαν τῶν ἁπλουστέρων, πολλὰς βίβλους συνεφόρησεν, καὶ καθάπερ οἱ ἰατροὶ τὰ πικρότατα φάρμακα μέλιτι ἀνακιρνῶντες, οὕτως τὴν κακοσίτην προσφέρουσιν· τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ αὐτὸς συσκιάσας τὴν ἑαυτοῦ πλάνην τοῖς ἀσθενεστέροις μετέδωκεν. Τοῖς γοῦν ἀδελφοῖς σφόδρα ἐνετείλατο μὴ μόνον μὴ ἀναγνῶναι τὰ Ὠριγένους λήμματα, ἀλλὰ γὰρ μήτε ἑτέρων ἀναγινωσκόντων τολμᾶν ἀκούειν. Ὅθεν λέγεται βιβλίον αὐτοῦ ποτε εὑρηκέναι, καὶ παραχρῆμα εἰς ὕδωρ ἐμβαλεῖν, οὕτως φήσαντα, Εἰ μὴ ἴδειν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ γεγραμμένον ἐν αὐτῷ, ἄρα ἂν ἔκαυσα τὰς βλασφημίας καὶ φλυαρίας αὐτοῦ. Οὕτως ἦν, τῶν μὲν καλῶν ἐραστὴς καὶ ζηλωτής, ἀποστρεφόμενος δὲ τοὺς τῆς ἀληθείας ἐχθρούς, καὶ χαίρων ἀεί, καὶ εὐφραινόμενος ἐπὶ τῇ τῶν ὀρθοδόξων πίστει καὶ προκοπῇ· καὶ γὰρ αὐτὸν τὸν σωτῆρα ἐν τῷ θρόνῳ τῆς Ἐκκλησίας δι' αὐτῶν ὁρᾶν ἐδόκει. Εἴ ποτε δέ τινος ἐν οἱῳδήποτε λόγῳ ἢ πράγματι καταλαλοῦντας αὐτῶν ἐπήκουεν, οὐ μόνον οὐκ ἠνέσχετο, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἀπηλλοτριοῦτο ἀπ' αὐτῶν, ὡς ἀπὸ ὄφεων· συνεχῶς ἐπᾴδων αὐτοῖς τὰ τοῦ ψαλμῳδοῦ καὶ λέγων, Τὸν καταλαλοῦντα λάθρα τὸν πλησίον αὐτοῦ, τοῦτον ἐξεδίωκον· οὐδεὶς γάρ φησιν ἀγαθὸς προφέρει τι πονηρὸν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, μάλιστα κατὰ Πατέρων

Detractores pessime odit.

ἁγίων· ἀναμιμνήσκων τούτους ἀεὶ ἐκ πολλῶν μὲν καὶ D
ἄλλων γραφῶν τὴν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῷ τοιούτῳ ἀγανάκτησιν, ἐξαιρέτως δὲ ἐκ τῆς καταλαλιᾶς τῆς κατὰ Μωσέως παρὰ τῆς Μαριὰμ γενομένης, καὶ ἣν εὐθὺς καὶ ὠφέλιμος πᾶσιν τοῖς ἐντυγχάνουσιν.

Erga consanguineos affectum exuit

22 Ἀκούσασα δὲ καὶ ἡ κατὰ σάρκα αὐτοῦ ἀδελφὴ τὴν οὕτως εἰς ἄγαν ἐνάρετον πολιτείαν αὐτοῦ, καὶ ἐπιθυμοῦσα τὸν ἴδιον ἀδελφὸν θεάσασθαι, ἦλθεν ἐν τῷ μοναστηρίῳ. Γνοὺς δὲ αὐτῆς τὴν παρουσίαν, ἀπέστειλεν τὸν τὴν θύραν τοῦ μοναστηρίου κεχειρισμένον ἀδελφὸν εἰπεῖν πρὸς αὐτήν, Ἰδοὺ ἤκουσας περὶ ἐμοῦ ὅτι ζῶ· ἄπελθε οὖν· καὶ μὴ λυπηθῇς ὅτι οὐχ ὁρῶ σε· εἰ δὲ βούλῃ καὶ σὺ τοῦτόν μου ζηλῶσαι τὸν βίον πρὸς τὸ εὑρεῖν ἡμᾶς ἔλεος παρὰ Κυρίου, μελλίον οἰκοδομήσουσιν οἱ ἀδελφοὶ πρὸς τὸ δύνασθαί σε καθ' ἑαυτὴν ἡσυχάζειν· ἴσως δὲ καλέσει Κύριος καὶ ἄλλας σύν σοι, καὶ σωθήσονται κἀκεῖναι διά σου· οὐδεμίαν γάρ φησιν ἄλλην ἄνεσιν ἔχει ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς, πλὴν τοῦτο, ποιεῖν τὸ ἀγαθόν, καὶ εὐαρεστεῖν τῷ Θεῷ. Ταύτην τὴν ἀπόκρισιν δεξαμένη ἐδάκρυσε, καὶ κατανυγεῖσα ἔδωκεν τὴν καρδίαν αὐτῆς πρὸς τὸ σωθῆναι. Μαθὼν δὲ ὁ Παχούμιος τὴν προθυμίαν αὐτῆς, δοξάσας τὸν Θεόν, διετάξατο τοῖς εὐλαβεστέροις τῶν ἀδελφῶν ποιῆσαι αὐτῆς ἀπὸ διαστήματος τῆς μονῆς μικρὸν ἀσκητήριον. Ταύτης δὲ κατὰ Θεὸν ἀγωνιζομένης, συνῆλθον καὶ ἄλλαι, καὶ πληθυνομένων αὐτῶν, μήτηρ ὑπῆρχεν αὐτῶν, διδάσκουσα ταύτας, καὶ δεικνύσα αὐταῖς πάσας τὰς πρὸς σωτηρίαν ὁδούς. Πέτρον δέ τινα εὐλαβῆ καὶ σφόδρα πρεσβύτην τῇ ἡλικίᾳ ἐπέταξεν εἰς τὸ ἐπισκέπτεσθαι αὐτάς· ἦν γὰρ σὺν τῇ ἀπαθείᾳ καὶ ὁ λόγος τοῦ ἀνδρὸς ἅλατι ἠρτυμένος, λίαν δὲ σεμνοὶ σὺν τῇ διανοίᾳ καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ ὑπῆρχον αὐτῷ· πολλάκις γοῦν ἱστάμενος, ὁμίλει ταῖς ἀδελφαῖς τὰ πρὸς σωτηρίαν ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν· καὶ κανόνας δὲ γράψας ὁ Παχούμιος, ἀπέστειλεν αὐταῖς, ὅπως κατὰ τοὺς αὐτοὺς στοιχειωθεῖσαι τῆς κατὰ Θεὸν ἔχωνται πολιτείας. Εἰ δέ τις τῶν ἀδελφῶν, ἔχων ἰδίαν αὐτοῦ ἐν τῷ ἀσκητηρίῳ, ἦλθεν ἐπισκέψασθαι αὐτήν, συναπέστειλεν τούτῳ ἕνα τῶν γηραλέων καὶ πνευματικῶν ἀδελφῶν· καὶ οὕτως πρότερον τῇ Ἡγουμένῃ, ἔπειτα παρούσης αὐτῆς, καὶ τῶν προεχουσῶν τῆς ἀδελφότητος συνετύγχανεν τῇ γνωρίμῃ ὁ ἀδελφὸς μετὰ πολλῆς τῆς εὐλαβείας, οὔτε κομίζων τι αὐτῇ, οὔτε λαμβάνων τι παρ' αὐτῆς· οὔτε γὰρ εἶχον ἴδιόν τι, ἀλλ' ἤρκει ἀμφοτέρους ἡ μνήμη μόνη καὶ ἐλπὶς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. Εἰ δέ ποτε καὶ οἰκοδομῆς ἕνεκα ἢ ἄλλης χρείας ἐχρῄζον τῶν ἀδελφῶν, ἐπιστήμονά τινα καὶ εὐλαβῆ μεταξὺ καὶ ἄλλων ὁμοίως ἔπεμπεν ἐπὶ τούτῳ, καὶ τῇ ὥρᾳ ἐσθίειν ἀνέκαμπτον ἐν τῇ μονῇ, μὴ δὲ μιᾶς σύνολον τροφῆς ἢ ποτοῦ ἐκεῖσε μεταλαμβάνοντες. Καὶ τελευτούμενης δὲ ἀδελφῆς, συνάγονται μέχρι νῦν οἱ ἀδελφοὶ κατά τινα ὡρισμένον τόπον, καὶ οὕτως ψαλλόντων αὐτῶν, αἱ λοιπαὶ κατὰ τὸ ἕτερον μέρος, ἐνταφιάσασαι ταύτην καλῶς, τιθέασιν ἐν τῷ μέσῳ· εἶθ' οὕτως λαμβάνοντες οἱ ἀδελφοὶ μετὰ σεμνῆς ψαλμῳδίας, θάπτουσιν αὐτὴν ἐν τῷ ὄρει μετ' εὐλαβείας πολλῆς καὶ φόβου Θεοῦ, ὡς προσῆκεν δούλοις Χριστοῦ.

Soror ejus fit monacha,

E *cui cum multae se adjungerent,*

Visitatorem

et regulas tradit

Cautela in visitationibus monacharum.

23 Ταύτης τῆς διαγωγῆς πανταχοῦ τε καὶ πανταχοῦ διαβοωμένης, καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἁγίου Παχουμίου πρὸς ἅπαντας φθάνοντος, πολλοὶ μὲν ἐδόξαζον τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ· οὐκ ὀλίγοι δὲ πάλιν κατεφρόνουν τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων, καὶ τῷ μονήρει προσίεσαν βίῳ· ἐν οἷς καὶ Θεόδωρός τις, ὡς ἐτῶν δεκατεσσάρων, Χριστιανῶν γονέων ὑπάρχων καὶ λίαν περιφανῶν· Οὗτος γὰρ ἑορτῆς οὔσης ἑνδεκάτῃ τοῦ Τυβῆ μενός, θεασάμενος τὴν ἑαυτοῦ οἰκίαν θαυμαστὴν καὶ μεγάλην οὖσαν, καὶ ἐν τοῖς τοῦ κόσμου πράγμασιν εὐθυνουμένην, κατηνύγει τῇ καρδίᾳ θείᾳ χάριτι, καί φησι πρὸς ἑαυτόν· Τί ὠφελοῦμαι ἢ κερδαίνω ὁ ἄθλιος ἐγώ, εἰ ἀπολαύσας τῶν προσκαίρων καὶ ἡδέων τοῦ παρόντος βίου, τῶν αἰωνίων ἀπιτύχω; οὐδεὶς γὰρ ἐν ἀπολαύσει τούτων γενόμενος, τῆς αἰωνίου δόξης μετασχεῖν ἠδυνήθη. Καὶ στενάξας ἐπὶ τούτοις, εἰσῆλθεν εἴς τι τῆς οἰκίας μέρος ἀπόκρυφον, καὶ πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον μετὰ δακρύων ἔλεγεν· Κύριε ὁ τῶν κρυπτῶν γνώστης, σὺ γινώσκεις ὅτι οὐδὲν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τῆς σῆς ἀγάπης προετίμησα, διὸ ἱκετεύω σε δέσποτα ὁδήγησόν με πρὸς

Theodorus nobilis adolescens.

spretis deliciis et domo paterna,

A πρὸς τὸ σὸν θέλημα, καὶ φώτισόν μου τὴν ψυχὴν, ἵνα διὰ παντὸς αἰνῶ καὶ δοξάζω σε. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, ἐπέστη αὐτῷ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἀτενίσασα, ὁρᾷ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ δακρύοντας, καί φησι πρὸς αὐτόν· Τί σε ἐλύπησε τέκνον καὶ ἐχωρίσθης ἀφ' ἡμῶν, καὶ ὀδυνώμενοι ἐζητοῦμεν σε; Ὁ δὲ ἔφη πρὸς αὐτήν· Ἄπελθε μῆτερ καὶ μεταλάβε τῆς τροφῆς· ἐγὼ γὰρ νῦν ἐσθίειν οὐ βούλομαι. Καὶ οὕτως ἐν τῇ διατριβῇ τυγχάνων ἐνήστευεν ἕως ὀψὲ καὶ τὰς δύο δὲ πολλάκις, ἐγκρατευόμενος τῶν πολιτελῶν βρωμάτων καὶ τῶν τροφῶν, ὡς Μοναχὸς, ἐπὶ ἔτη δύο. Καὶ μετὰ ταῦτα συνεχωρήθη ἐξελθὼν εἰς μονὴν ἀναχωρεῖν σὺν τοῖς ἐκεῖσε Μοναχοῖς εὐλαβέσιν οὖσι περὶ τὸν Λατοπολίτην νομόν· ἦν δὲ τότε ὡς δεκατεσσάρων ἐτῶν.

inter monachos vitam agit :

24 Καθημένων δέ ποτε τῶν Μοναχῶν ἑσπέρας, ὡς ἔθος, λαλεῖν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἤκουσέ τινος ἐξηγουμένου περὶ τῆς Σκηνῆς, τά τε Ἅγια καὶ τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων ἑρμηνεύοντος, καὶ τὴν λύσιν ἐπὶ τῶν δύο λαῶν μεταφέροντος. Ὁ πρῶτος γάρ φησι λαὸς, ἡ ἔξω σκηνή ἐστιν, ἧς ἡ λατρεία διὰ θυσιῶν ζώων ἦν, καὶ ἄρτων φανερῶν, καὶ τῆς λυχνίας, καὶ λύχνων, καὶ ἄλλων τιμῶν· ἡ δὲ κλῆσις τῶν ἐθνῶν ἐστιν τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων, ἤκουν τὸ πλήρωμα τοῦ νόμου. Πάντα δὲ τὰ ἐν αὐτοῖς, τῆς ἑτέρας σκηνῆς ἐστιν ἐνδοξότερα· ἀντὶ γὰρ θυσίας ζώων Θυμιατήριον ἔχει θυμιαμάτων, καὶ ἀντὶ Τραπέζης τὴν Κιβωτὸν τῆς διαθήκης, τοὺς πνευματικοὺς ἄρτους ἔχουσαν, τό τε βίβλιον τοῦ νόμου, καὶ ὅσα ἐστὶν ἐκεῖ, καὶ ἀντὶ τοῦ φωτὸς τῆς λυχνίας τὸ ἱλαστήριον, ὅπου ὀπτάνεται ὁ Θεὸς, πῦρ ὢν καταναλίσκων, τοῦτ' ἔστιν, ὁ Θεὸς, λόγος τῇ ἐνανθρωπήσει ὃς ἱλασμὸς ἐγένετο ἡμῖν ἐν σαρκὶ ὀφθείς. Καὶ μετὰ τὴν λύσιν ταύτην, λέγει ὁ Ἀδελφός· Τὸ ῥητὸν τοῦτο ἤκουσα, καὶ τὴν λύσιν παρὰ τοῦ Ἁγίου ἀνθρώπου, τοῦ Πατρὸς ἡμῶν Παχουμίου, τοῦ συνάξαντος ἐν Ταβεννῇ πολλοὺς Ἀδελφοὺς, προκόπτοντας ἐν Χριστῷ, καὶ πιστεύω ὅτι συγχωρήσει τινὰ τῶν ἁμαρτημάτων μου ὁ Κύριος, ὅτι ἐμνήσθην δικαίου κατὰ τὴν ὥραν ταύτην. Ταῦτα ἀκούσας ὁ παῖς Θεόδωρος ἐγένετο τῇ καρδίᾳ ὡς πῦρ, καὶ εὐχόμενος ἔλεγε· Κύριε εἰ ἔστιν Ἅγιος ἐπὶ τῆς γῆς, καταξίωσόν με αὐτὸν ἰδεῖν, καὶ μαθητεύσασθαι αὐτῷ ὅπως δι' αὐτοῦ σώσῃς τὴν ψυχήν μου. Καὶ οὕτω τὸ πλεῖστον τῆς νυκτὸς ἐποίησεν εὐχόμενος τὰ τοιαῦτα.

ubi de Pachmio accepta fama,

25 Λοιπὸν δὲ μεθ' ἡμέρας ἀνῆλθε Πεκύσιος, εὐλαβὴς καὶ αὐτὸς γέρων, χρείας τινὸς ἕνεκα τῶν Ἀδελφῶν. Ἠξίωσεν οὖν αὐτὸν ὁ Θεόδωρος ἀναγαγεῖν αὐτὸν εἰς τὴν μονὴν πρὸς τὸν μέγαν Παχούμιον, καὶ ἠνέχθη. Φθάσας δὲ τῷ Κυρίῳ προσεκύνησε λέγων· Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε, ὅτι ἐπήκουσας τοῦ αἰτήματός μου. Καὶ συντυγχάνων τῷ Πατρὶ ἡμῶν Παχουμίῳ, ἤρξατο κλαίειν πρὸς ταῖς θύραις
C Καὶ λέγει αὐτῷ· Μὴ κλαῖε· Ἐγὼ ὑπηρέτης εἰμὶ τοῦ Πατρός σου· ἔλεγε δὲ τὸν Θεόν. Καὶ μετὰ τὸ εἰσαχθῆναι εἰς τὴν μονὴν, ἀκούων καὶ βλέπων Ἀδελφοὺς πορευομένους ὀρθῶς, ἐζήλωσεν ἐν καλῷ, καὶ προκόπτων ἀνεπαύετο καὶ ἐνεδυναμοῦτο ταῖς ἐντολαῖς, διδασκόμενος παρὰ Παχουμίου, τὴν τῶν Ἁγίων μίμησιν ἔχοντος. Καὶ ἦν φρόνιμος ὁ Παῖς, διατηρῶν ἑαυτῷ τὰ τρία ταῦτα, καθαρότητα καρδίας, καὶ λόγου ἔμμετρον ἔχοντα χάριν, καὶ ὑπακοὴν ἀδιάκριτον ἕως θανάτου. Ἐν δὲ ἀσκήσει καὶ ἀγρυπνίαις ἄλλων οὐκ ἦν τινος ἐλαττούμενος, ἀλλ' ἀγωνιζόμενος τὰ μείζονα χαρίσματα κτήσασθαι, ὥστε παρακλήτορα εἶναι πολλῶν λυπουμένων, καὶ διορθωτὴν τῶν ὑπὲρ ἡλικίαν αὐτοῦ· τὸ γὰρ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ. Ὁρῶν δὲ αὐτοῦ τὴν διαπρέπουσαν αὔξησιν ὁ Πατὴρ ἡμῶν Παχούμιος, ἔλεγε ἐν τῇ καρδίᾳ, μέλλειν αὐτῷ ψυχὰς ἐμπιστεύεσθαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ μετ' αὐτόν.

duce quodam Pecusio ad illum pergit,

Atque sub eo monachus.

Joan. 3, 8

26 Ἀκούσασα δὲ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἦλθεν, ἐπιστολὰς ἔχουσα Ἐπισκόπων, κελευόντων ἀποδοθῆναι αὐτῇ τὸν Παῖδα. Καὶ εἰς τὸ μοναστήριον τῶν Παρθένων προσμένουσα, ἔπεμψε τὰς ἐπιστολὰς, ἵνα καὶ ἴδῃ αὐτόν. Ἐκάλεσεν οὖν αὐτὸν ὁ Πατήρ· Ἤκουσα ὅτι παρεγένετο ἡ μήτηρ σου διά σε, καὶ ἐπιστολὰς ἤνεγκεν Ἐπισκόπων· Διὰ τὰς ἐπιστολὰς οὖν ἄπελθε· ἀπάντησον αὐτῇ, καὶ πεῖσον αὐτήν. Λέγει αὐτῷ ὁ Παῖς· Εἰπέ μοι, ὅτι ἐὰν ἀπέλθω ἰδεῖν αὐτὴν ὡς μητέρα μετὰ τοσαύτην γνῶσιν, οὐ μέμψεταί με ὁ Κύριος ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως; ἀντὶ γὰρ τοῦ ἀνδρίζεσθαι με μᾶλλον εἰς κατόρθωσιν ἑτέρων, πρόσκομμα τίθημι τοσούτῳ πλήθει. Οἱ υἱοὶ Λευὶ τοὺς ἑαυτῶν γονεῖς καὶ ἀδελφοὺς ἀπέκτειναν, ὅπως εὐαρεστήσωσι τῷ Κυρίῳ, καὶ μὴ κινδυνεύσωσι τῇ ὀργῇ. Κἀγὼ οὐκ ἔχω μητέρα, οὐδέ τι τοῦ κόσμου, παρέρχεται γάρ. Λέγει αὐτῷ Παχούμιος· Εἰ σὺ ἀγαπᾷς τὸν Θεὸν ὑπὲρ μητέρα, ἐγὼ κωλύω; ἢ μᾶλλον προτρέπομαί σε; Ὁ φιλῶν γὰρ πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. Τοῦτο τελειότης ἐστίν. Ἀκούσαντες δὲ πάντως οἱ Πατέρες ἡμῶν οἱ Ἐπίσκοποι, οὐ λυπηθήσονται περὶ τούτου, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπὶ τῇ προκοπῇ σου χαρήσονται. Οὐκ ἔστι μέντοι ἁμαρτία τῷ τυγχάνοντι τοῖς ἰδίοις, ὡς μὴ ἰδίοις, ἀλλ' ὡς μέλη Χριστοῦ ἀγαπῶντι αὐτοὺς, καθ' ὁμοιότητα πάντων τῶν πιστῶν· ἡ γὰρ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν. Καὶ οὕτως μὴ θελήσαντος τοῦ Παιδὸς ὀφθῆναι αὐτῇ, ἡ μήτηρ ὑπεραγαπῶσα αὐτὸν οὐκ ἠθουλήθη πρὸς τὰ ἴδια ἀνακάμψαι, ἀλλ' ἔμεινε παρὰ ταῖς παρθενευούσαις, ἐν ἑαυτῇ λέγουσα. Ὅτι οὐ μόνον ὄψομαι αὐτὸν ἅπαξ ἐν τοῖς Ἀδελφοῖς, ἀλλὰ κἀγὼ κερδανῶ τὴν ψυχήν μου.

Matrem videre abnuit,

D *EX MSS.*

Mat. 10, 37

Joan. 6, 64

Quæ in virginum monasterio monacha efficitur.

27 Πρὸ τοῦ τὸ κοινόβιον εἰς πλῆθος ἐπιδοῦναι, ἦσάν τινες παρὰ τῷ Πατέρι ἡμῶν Παχουμίῳ σαρκικὸν τὸ φρόνημα ἔχοντες, καθ' ὅτι οὐ πάντες τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ φέρουσιν. Πολλὰ οὖν οὗτος νουθετήσας αὐτοὺς, μὴ ἀκούοντας τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν πορεύεσθαι, ἀλλὰ λυποῦντας αὐτόν, ἀπελθὼν μακρὰν, ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον, καὶ ηὔξατο λέγων· Ὁ Θεὸς, ὁ ἐντειλάμενος τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν ἀγαπᾷν· ἐπιβλέψας οὖν ἐπὶ τὰς ψυχὰς ταύτας, ἐλέησον καὶ κατάνυξον αὐτὰς φοβεῖσθαί σε, καὶ γνῶναι τί ἐστι βίος Μοναχῶν, ὅπως ἔχωσι τὴν πρός σε ἐλπίδα, ὡς οἱ ἄλλοι Ἀδελφοί. Καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν εἶδεν ὅτι οὐ θέλουσι στοιχῆσαι αὐτῷ, ἀλλὰ διαμενοῦσι ἀντιλέγοντες. Παρέδωκεν οὖν αὐτοῖς κανόνα τῆς τε συνάξεως καὶ τῶν ἄλλων τύπων κατὰ ἀνάγκην. Καὶ γνῶντες ὅτι οὐ συγχωρεῖ αὐτοῖς κατὰ τὸ θέλημα αὐτῶν πορεύεσθαι, ἀνεχώρησαν καταπτύξαντες. Καὶ οὕτω τῇ τούτων ἀναχωρήσει ηὐξάνοντο οἱ λοιποὶ, ὃν τρόπον αὐξάνει σῖτος τῶν ζιζανιῶν ἐκριζωθέντων. Ἐπειδὴ ὅσα εἶχον εἰς ἐλεημοσύνας ἐδίδουν, ἐγένετό ποτε ὑστερεῖσθαι αὐτοὺς ἄρτων. Καὶ τοῦ θείου Παχουμίου βουλομένου πέμψαι τρία στρώματα, ἅπερ τις ἤνεγκε τῶν Μοναχῶν, ἀποτασσόμενος πρὸς τὸ ἀγοράσαι σῖτον, αὐτῇ τῇ νυκτὶ ὄρθρου κρούει τις τὴν θύραν. Καὶ εἰσελθόντος, ἐπυνθάνετο αὐτὸν ὁ Πατὴρ τί ἂν θέλοι; Ὁ δὲ λέγει αὐτῷ, Σῖτον ἐπαγγειλάμενος εἰς τὰ μετ' ἄλλα ὑπὲρ τῆς σωτηρίας μου, συνεβιβάσθην ἐν ὕπνοις ἡμῖν μᾶλλον ἐνεγκεῖν αὐτὸν χρήσουσιν ὡς ἀνθρώποις Θεοῦ. Καὶ ἀπεκρίθη αὐτῷ Παχούμιος· Τοῦ μὲν σίτου χρεία ἐστὶν ἡμῖν· ἀλλὰ δὸς προθεσμίαν πρὸς τὴν ἀπόδοσιν αὐτοῦ. Τῆς δὲ μεταφορᾶς τοῦ σίτου γενομένης ἀπὸ τοῦ πλοίου, ἐθαύμασεν οἱ Ἀδελφοὶ τὴν ἐξαιφνὴς ἀντίληψιν τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ δούλου αὐτοῦ.

CAPUT IV
E
Pro immorigeris quibusdam monachis orat Pachomius,

sed hi disciplinam ejus deserunt.

Pachomius frumento prodigiose juvatur,

28 Ἦν δέ τις Ὁμολογητὴς μετὰ τοὺς Μάρτυρας, Διονύσιος ὄνομα, ἀνὴρ εὐλαβὴς, οἰκόνομος μὲν τῆς ἐκκλησίας Τεντύρων, φίλος δὲ Παχουμίου εἰς τὰ μάλιστα. Οὗτος ἀκούσας αὐτὸν μὴ συγχωροῦντα τοῖς ἀλλαχόθεν Μοναχοῖς εἰς τὴν μονὴν ἔσω μετὰ τῶν Ἀδελφῶν συνδιάγειν ὅτε προσβάλλουσιν, ἀλλ' ἐν τόπῳ τινὶ κατ' ἰδίαν πρὸς ταῖς θύραις, ἐλυπήθη καθ' ἃ φίλος. Καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλθὼν εἰς Ταβέννησιν, ἤρξατο μέμφεσθαι αὐτὸν περὶ τούτου. Ὁ δὲ Παχούμιος ἀπελογήσατο μετὰ πολλῆς μακροθυμίας· Οἶδεν ὁ Θεὸς τὴν πρόθεσίν μου, καὶ ἡ πατρική σου ἁγιωσύνη οὐκ ἀγνοεῖ, ὅτι οὐδέποτε ἠθέλησα θλῖψαι ψυχὴν ἁπλῶς. Καὶ πῶς ἂν ἐπιλαθοίμην τοῦ Κυρίου λέγοντος· Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τῶν πιστευόντων εἰς ἐμὲ, ἐμοὶ ἐποιήσατε. Πῶς δ' ἂν; οὕτως ἀλόγως ἀπεχώρησα τοὺς Ἀδελφούς μου, ὡς ἐξουθενῶν αὐτούς; μὴ γένοιτο. Ἀλλ' ἐπειδὴ πολλάκις [illegible] Μοναχοί [illegible] τιμὴν μᾶλλον τὸν παραβαλλόντων [illegible] Πατέρων καὶ Ἀδελφῶν, τῇ μὲν ὥρᾳ τῆς συνάξεως συνέρχεσθαι μετ' ἡμῶν, μετὰ δὲ τὴν εὐχὴν εἰς πρέποντα καὶ ἥσυχον τόπον ὄντας ἐσθίειν, καὶ ἀναπαύεσθαι, ἐμοῦ ὑπηρετουμένου αὐτοῖς,

F
A Presbytero quodam, quod peregrinos seorsim exciperet reprehensus
Mat. 25, 40

[illegible]

EX MSS. Hæmorrhoissam sanat.

A τοῖς, καθ' ὡς ὑπηρέτησεν ὁ Ἀβραὰμ τῷ Κυρίῳ ὑπὸ τὴν δρῦν κατ' ἰδίαν. Καὶ ταῦτα ἀκούσας ὁ Πρεσβύτερος Διονύσιος ἐπείσθη, γινώσκων αὐτὸν πάντα ποιεῖν κατὰ Θεόν. Ἦν τις γυνὴ τῶν ἐκεῖ πολιτευομένων τινὸς αἱμοῤῥοῦσα. Καὶ ἀκούσασα περὶ τοῦ μεγάλου Παχουμίου, ἠξίωσε τὸν προειρημένον Διονύσιον, ὡς φίλον αὐτοῦ, μεταπέμψασθαι τοῦτον, ὥστε συλλαλῆσαι περὶ ἀναγκαίου τινός. Μεταπεμφθεὶς οὖν ὁ Μέγας, ἐκάθητο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὁμιλῶν αὐτῷ. Κἀκείνη πιστεύσασα τῷ ἐνανθρωπήσαντι Θεῷ, καὶ εἰπόντι τοῖς Μαθηταῖς, Ὁ ὑμᾶς δεχόμενος, ἐμὲ δέχεται· προσελθοῦσα ἥψατο τοῦ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ κουκουλίου, καὶ ἰάθη παραχρῆμα.

Mat. 10, 40

29 Μετὰ τοῦτο μοναστηρίου τινὸς πλησιάζοντος ἐκεῖσε, οὗ ὁ Πατὴρ εἶχεν ἔθος παραβάλλειν τῷ ἁγίῳ Πατρί, ἦν τις Ἀδελφὸς ἐκεῖ τάξιν οἰκονομίας αἰτούμενος. Λογισάμενος οὖν ὁ Πατὴρ τῆς μονῆς ταύτης μὴ ἄξιον εἶναι τὸν Ἀδελφὸν τοῦ αἰτήματος, καὶ μὴ δυνάμενος αὐτὸν πεῖσαι, λέγει αὐτῷ ἐμμεθόδως· Ὡς ὁ πατὴρ ἡμῶν Παχούμιος παρήγγειλε μὴ ποιῆσαι τοῦτο, καλῶς εἰδὼς ὅτι μήπω ἄξιος εἶ, οὗ λέγεις, αἰτήματος. Ἀκούσας δὲ ἐκεῖνος ἔσυρεν αὐτὸν μετὰ θυμοῦ λέγων· Δεῦρο, ἄγομεν πρὸς αὐτόν, καὶ συστήσει κατ' ἐμοῦ τὸ λεγόμενον. Ὁ δὲ μετὰ φόβου καὶ λύπης ἠκολούθησεν αὐτῷ, ἀπορούμενος οἷον ἄρα τέλος B ἐπισυμβαίη τῇ ὑποθέσει. Καὶ φθάσαντες ἐκεῖ εὑρήκασιν αὐτὸν οἰκοδομοῦντα τεῖχος τῇ μονῇ μετὰ τῶν Ἀδελφῶν. Πλησιάσας οὖν ἐκεῖνος, μετὰ θυμοῦ μεγάλου λέγει πρὸς τὸν Παχούμιον· Κατάβηθι, ψεῦστα, καὶ παράστησον κατ' ἐμοῦ τὴν ἁμαρτίαν. Καὶ αὐτοῦ σιωπῶντος, ἔτι πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν· Ἐνεφράγη τὸ στόμα σου μηδὲν εἰς ἀπολογίαν εὑρών; τίς δὲ σε ἀναγκάζει ψεύσασθαι, μᾶλλον ὅτι λέγεις σεαυτὸν διορατικόν, πεπωρωμένος ὢν τῇ ὁράσει; Καὶ αὐτοῦ ταῦτα λαλήσαντος λοιπὸν ἀποκρίνεται ὁ Μέγας, μηδὲν ἐγνωκὼς ὧν ἔλεγεν ἐκεῖνος. Ἥμαρτόν σοι, συγχώρησόν μοι. Οὐδέποτε σὺ ἐπλημμέλησας; Ὁ δὲ ἀκούσας ἡσύχασεν ἀπὸ τῆς χολῆς. Καὶ καταβὰς ὁ Γέρων ἀπὸ τοῦ ἔργου, ζητεῖ τὸν Πατέρα τῆς μονῆς ἐκείνης. Καὶ εὑρὼν αὐτὸν κλαίοντα καὶ συντετριμμένον τῇ καρδίᾳ, λέγει αὐτῷ. Τί ἐστι τὸ πρᾶγμα τοῦτο; Ἀποκρίνεται λέγων. Ἠτεῖτο ἡμᾶς οὗτος διακονίαν ὑπὲρ τὴν ἑαυτοῦ ἀξίαν· κἀγὼ γνούς, ὅτι οὐ δύναμαι παραιτήσασθαι αὐτόν, ὡς οὐκ ἀκούοντά μου, ὠνόμασά σε ὅπως ἡσυχάσῃ. Οἴδαμεν γὰρ ὅτι παρὰ Κυρίου ἐδόθη σοι χάρισμα τοῦ μὴ ταχέως λαθεῖν σε δολιότητα. Καὶ ἰδοὺ ὁ ἄφρων οὗτος προσέθετο μᾶλλον τοῖς ἰδίοις κακοῖς λοιδορήσασθαι δίκαιον ἄνδρα. Καὶ λέγει αὐτῷ Παχούμιος· Οὐκ ἦλθες ἐξαιτάσαι με τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ; Ἄκουσόν μου, Δὸς αὐτῷ τὸ αἴτημα αὐτοῦ, ὅπως, διὰ τούτου, τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐκσπάσωμεν ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ· συμβαίνει γὰρ καὶ κακὸν ἄνδρα εὐεργετούμενον εἰς C αἴσθησίν τινα τοῦ ἀγαθοῦ ἐλθεῖν· Αὕτη δέ ἐστιν ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, τὸ συμπάσχειν ἀλλήλοις. Καὶ οὕτω μετὰ τὸ τυχεῖν οὐκ ἤθελεν ἐκεῖνος, ἀλλ' ἔκαμψεν εὐθέως μετὰ νήψεως σφόδρα, καὶ περιπτυσσόμενος τὸν μέγαν Παχούμιον. ἐξομολογήσατο λέγων· Ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, λίαν ὑψωθεὶς ὑπὲρ ἃ ἠκούσαμεν. Εἴδομεν γάρ σου τὴν νίκην ἐν τῷ ἀγαθῷ, ὅτι ἐμοῦ ἐφείσω τοῦ ἄφρονος καὶ ἁμαρτωλοῦ· εἴ τε γὰρ μὴ ἐμακροθύμησας ἀληθῶς, ἀλλ' εἶπες τί κατ' ἐμοῦ, ἐγενόμην ἂν ἀποστάτης τοῦ μοναχικοῦ βίου, καὶ ἀλλότριος τοῦ Θεοῦ. Εὐλογητὸς εἶ, ὅτι διά σου ἡ σωή μου.

Monachum multa falso exprobrantem patienter tolerat,

beneficiis demulcet,

et ab apostasia servat.

30 Ἐλθών τις εἰς τὴν μονὴν ἠξίωσε τὸν Μέγαν ἰάσασθαι τὴν θυγατέρα αὐτοῦ δαιμονιζομένην. Καὶ ἀκούσας, ἐπειδὴ οὐκ ἦν αὐτῷ γυναιξὶν ὁμιλεῖν, ἔπεμψε διὰ τὸν θυρωρὸν πρὸς ταῖς θύραις λέγων· Ἓν τῶν ἱματίων αὐτῆς πεπλυμένον, ἀπόστειλον ὧδε. Ἐνεχθέντι οὖν ἐπιβλέψας αὐτῷ ὅπως εὔξηται, εἶπεν· Οὐκ ἔστιν αὐτῆς τὸ ἱμάτιον. Καὶ αὐτοῦ διαβεβαιωσαμένου πρὸς αὐτόν, αὐτῆς εἶναι, πέμπει καὶ φάσιν αὐτῷ λέγων· Αὐτῆς μέν ἐστιν, ἀλλ' οὐ τηρεῖ τὴν ἁγνείαν αὐτῆς παρθενεύουσα h τυγχάνουσα. Ἐπιβλέψας γὰρ αὐτῷ, συνῆκα μὴ εἶναι ταύτην ἁγνήν. Διὸ εἴρηκα· Αὐτῆς οὐκ ἔστιν. Ὁμολογήσῃ οὖν φυλάσσειν ἑαυτὴν εἰς τὰ μετὰ ταῦτα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἀκούοντός σου, καὶ τότε οἰκτειρήσας ἰάσεται αὐτὴν ὁ Κύριος. Καὶ οὕτως ἀνακρίναντος αὐτὴν τοῦ πατρὸς αὐτῆς μετὰ θυμοῦ καὶ λύπης, ὡμολόγησεν τὸ ἁμάρτημα καὶ μετὰ ὅρκου D ἐπηγγείλατο μηκέτι πράττειν κακόν. Τότε ἀπέστειλεν αὐτῇ ἔλαι εὐχῆς, καὶ ἤλειψεν αὐτὴν ἐν πίστει, καὶ ἰάθη. Ἄλλος δέ τις τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἤνεγκεν, σκληρὸν δαίμονα ἔχοντα, παρακαλῶν ὅπως ἰάσηται αὐτόν. Καὶ λαβὼν ἄρτον παρ' αὐτοῦ ὁ πρὸς ταῖς θύραις, ὅπως ψωμίσῃ αὐτὸν κατὰ τὴν παραγγελίαν αὐτοῦ πεινάσαντος τοῦ πάσχοντος, ἤνεγκεν αὐτῷ ὁ πατὴρ τὸν ἄρτον· κἀκεῖνος οὐχ ἥψατο αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἄλλων ἔφαγεν. Καὶ λοιπὸν ἄλλοτε ἀνοίξας φοινίκια καὶ τυρία χλωρά, μικρὰ κλάσματα ἄρτου ἔβαλεν ἔσω τοῦ αὐτοῖς ὅπως μὴ γινώσκων φάγῃ αὐτά. Καὶ ἀρξάμενος πάλιν ἐσθίειν, ἤνοιξεν καὶ ἐξέβαλεν τὰ κλάσματα, καὶ ἀπ' αὐτῶν οὐκ ἔφαγε. Καὶ οὕτως ἀφῆκεν αὐτὸν δύο ἡμέρας ἄτροφον, ἕως ἀτονήσῃ· καὶ ποιήσας ἀθήραν ἐν ᾗ ἦν μεμιγμένος ὁ ἄρτος, ἐψώμισεν αὐτὸν ἀλείψας ἐλαίῳ ἁγίῳ. Καὶ εὐθὺς ἀναπαυσάμενος ὕπνωσεν. Καὶ ἐλθὼν ὁ πατὴρ αὐτοῦ εἰς τὴν μονὴν αἰνῶν τὸν Θεὸν ἀπήγγειλεν αὐτῷ περὶ τῆς ἰάσεως τοῦ παιδός. Καὶ ἄλλα πολλὰ ἰάματα δι' αὐτοῦ ἐποίησεν ὁ Κύριος, ὁ οἰκονομῶν ἀεὶ διὰ τῶν Ἁγίων αὐτοῦ τῶν ψυχῶν τὴν σωτηρίαν, καὶ ἐν τοῖς κοσμικοῖς, καὶ ἐν τοῖς Ἀδελφοῖς. E Ἐὰν δὲ πάλιν, εὐχομένου αὐτοῦ περὶ ὑγείας τινός, μὴ δῷ ὁ Κύριος τὸ αἴτημα, οὐκ ἐξενίζετο, οὐ δὲ ἐλύπετο, ὡς μὴ εἰσακουσθείς, εἰδὼς τὸν σκοπὸν τῶν Ἁγίων. Καὶ αὐτὸς εὐχόμενος ἔλεγεν τό· Γενηθήτω τὸ θέλημά σου, καὶ μὴ τὸ ἐμόν. Ἐδίδασκεν γὰρ ἡμᾶς ἐν τοῦτο ὁ μετὰ Πατρὸς ὢν εἰς πάντα, ὅτι οὕτως ὀφείλει εἶναι.

Occultum puellæ peccatum cognoscit

h quam, uti et adolescentem quemdam oleo et pane benedicto a dæmone liberat.

Magna indifferentia utitur in oratione.

31 Ἐὰν δέ τις ἀγινώσκων τοὺς ἑκάστοτε λόγους τῆς προσευχῆς αὐτοῦ ἀκούων εἴπῃ, Πόθεν ἡμῖν τοῖς συγγραψαμένοις τούτων ἡ γνῶσις περιῆλθε; μνημονεύσῃ πρῶτον μέν, ὅτι εἰρημένον ἐστίν, ὅτι παρὰ πατέρων ἀρχαίων ἠκούσαμεν ταῦτα, μετὰ ἀκριβείας ἐξετάσαντες· καὶ αὐτὸς ὁ Ἅγιος, καθήμενος ἐξηγήσασθαί τι τῶν ἀνηκόντων ἐστὶ δ' ὅτι καὶ ἕως τοῦ λογισμοῦ αὐτοῦ ἐφανέρου αὐτοῖς, καὶ τὸ πῶς δεῖ εὔξασθαι περὶ ἑκάστου αἰτήματος, ἀφθόρως διδάσκων πάντας τὴν πίστιν ἔχειν εἰς τὸν Κύριον, καὶ τὴν ἐλπίδα, καὶ τὴν ἀγάπην ἔχειν μετὰ ἀληθείας εἰς τὸν πλησίον h. Ἔλεγεν δὲ καὶ ταύτην τὴν διδαχὴν ὅτι μετὰ τὰ ἰάματα τὰ φανερὰ τῶν σωμάτων εἰσὶ καὶ πνευματικὰ ἰάματα. Ἀνὴρ γὰρ τυφλὸς τῇ διανοίᾳ, φησίν, ἀνθ' ὧν οὐ βλέπει τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν εἰδωλολατρείαν, εἰ μετὰ ταῦτα τῇ εἰς τὸν Κύριον πίστει ὁδηγηθεὶς ἀναβλέψει ἐπιγνῶναι τὸν ἀληθινὸν μόνον Θεόν, ἆρα τοῦτο οὐκ ἔστιν ἴασις καὶ σωτηρία; Καὶ ἄλλος μόγγος ὢν τῷ ψεύδει μὴ λαλῶν ἀλήθειαν, εἰ συμβιβασθεὶς εἴη ὑπὸ ἀνθρώπων Θεοῦ λαλεῖν τὰ δίκαια, ἆρα καὶ οὗτος οὐκ ἐθεραπεύθη τῷ πνεύματι; Ἄλλος δὲ τῇ ἀργίᾳ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ τὰς χεῖρας βεβλαμμένος, ἐὰν τὸ ἔλεος γένηται αὐτῷ, καὶ παυσάμενος τῆς ἀργίας ἐργάσηται τὸ ἀγαθόν, ἆρα καὶ τοῦτο οὐκ ἔστιν θεραπεία; Καὶ ἕτερος πόρνος τυγχάνων τις ὢν ἢ ὑπερήφανος, ἐὰν μετανοήσῃ φόβῳ Θεοῦ διά τινος δούλου αὐτοῦ, καὶ τοῦτο οὐκ ἔστιν σημεῖον; F

Docet conversiones peccatorum habendas in miraculis h

32 Ἠρώτησέν με ποτέ τις τῶν Ἀδελφῶν λέγων· Εἶπε ἡμῖν ὁράματα ὧν βλέπεις· Κἀγὼ ἔλεγον αὐτῷ· Τὰ μὲν ὁράματα βλέπειν ὁ κατ' ἐμὲ ἁμαρτωλὸς οὐκ αἰτεῖται τὸν Θεὸν ἰδεῖν· παρὰ τὸ θέλημα γὰρ αὐτοῦ ἐστιν, καὶ πλάνη· Θέλοντος δὲ τοῦ Θεοῦ, ἐν παντὶ γινομένῳ, ἕως ἐξεγείρῃ νεκρόν, οὐ βλάπτεται δοῦλος Θεοῦ ὑπερηφανείᾳ ἢ καυχήσει, ὃ ποτε γὰρ οὐκ εἶχεν, οὐκ ἂν εἶδεν ἁπλῶς· ὅτι ἡ πρόνοια κυβερνᾷ τὰ πάντα. Ἄκουσον δὲ ὅμως περὶ μεγάλου ὁράματος. Ἄνθρωπον ἐὰν ἴδῃς ἁγνὸν καὶ ταπεινόφρονα, ὅραμα μέγα ἐστίν. Ὁράματος γὰρ τοιούτου τί μεῖζόν ἐστιν, τῶν ἀόρατον Θεὸν ἐν ὁρατῷ ἀνθρώπῳ ναῷ αὐτοῦ καταξιωθῆναι ἰδεῖν; Ὁμοίως δὲ καὶ μέγα νοήσωμεν τῶν Ἁγίων τὸ διορατικὸν τῶν ψυχῶν τὰ ἐνθυμήματα ὁρᾶν, ὡς ἐπὶ Ἐλισσαίου κατὰ Γιεζῆ. Ὅτ' ἂν γὰρ ὁ ἐν αὐτοῖς Κύριος, ὁ τὰ πάντα ἐρευνῶν, ἀποκαλύπτει αὐτοῖς, διορατικοί εἰσιν· καὶ μὴ ἀποκαλύπτοντος, ὡς πάντες ἄνθρωποί εἰσιν· μέντοι γε ἀδιάληπτον ἕτερον διορατικὸν ἔχουσιν τὸν Κύριον ὁρᾶν, ὅπερ τις αὐτῶν δηλῶν ἡμῖν ἔλεγεν· Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντός. Καὶ οὐ κρίνεταί τις ὡς μὴ ὁρῶν τὰ κρύπτα· κρίνεται δὲ ἐὰν τὴν ὁμοίωσιν ἔχει τῶν ἐν τῷ ψαλμῷ ὑπὸ τοῦ πνεύματος καταρινομένων, λέγοντος αὐτοῦ· Οὐ προέθεντο τὸν Θεὸν ἐνώπιον αὐτῶν.

virtutes solidas revelationibus

et occultorum cognitioni anteponendas

Psal. 15, 8

Psal. 53, 8

Adolescentiam virtuti aptissimam diligenter esse excolendam.

A αὐτῶν. Τοῦτον δὲ τὸν βαθμὸν τοῖς παιδίοις μᾶλλον εὔκολόν ἐστιν ἔχειν, ὅπως ἀπὸ πρώτης ἡλικίας ἀκούοντες στοιχειωθῶσι τῇ, τοῦ Θεοῦ μνήμῃ καὶ ζηλώσουσιν εἰς τὰ ἔμπροσθεν ἐκτείνεσθαι, ἕως οὗ καταντήσωσι εἰς τελειότητα, ὡς Σαμουὴλ ἐν τῷ ναῷ. Καθαρὰ γὰρ γῆ ἑτοίμη ἄμπελον φύτευθῆναι κατὰ μέρος· ἡ δὲ χέρσος διὰ πολλῶν μόγις καθαρίζεται, ἵνα φυτευθῇ σπόρον ἀγαθόν. Οἴδαμεν δὲ ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ καθαρὰ γῆ ἀμελουμένη, ὡς γέγραπται, χερσωθήσεται, κἂν φυτευθεῖσα ἦν καλὸν σπέρμα, οὕτως καὶ ἐπὶ τῆς χέρσου τὸ καθαρὸν ἐν ἐπιμελείᾳ σπουδῇ ἀξία γίνεται. Τηρήσωμεν οὖν τὰ παιδία ὡς θέλει ὁ Θεός, ὅπως ὁ φυλάσσων, ὡς γέγραπται, τὰ νήπια, διαφυλάξῃ καὶ τὴν ἡμῶν ψυχὴν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ· ᾧ γὰρ μέτρῳ φησὶν μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν. Μηδεὶς δὲ τολμήσει ψυχὴν βλάψαι, κἂν λογισμῷ, ἵνα μὴ ἐξορύξῃ κόρην ὀφθαλμοῦ βλέποντος τὸν Θεὸν τὸν δίκαιον κριτήν. Τὸ δὲ πῶς τὰ παιδία φυλάξωμεν οὐ χρεῖα πολλῶν εἰπεῖν. Εἷς λόγος ἱκανός ἐστιν πρὸς τοῦτο· Ἄνθρωπος γὰρ φόβῳ Θεοῦ καὶ ἀληθείᾳ καθαρίζων τὴν συνείδησιν ἑαυτοῦ ἕως τέλους, οὗτος δύναται φυλάξαι μετὰ τοῦ Κυρίου· χρείαν γὰρ ἔχει αὐτοῦ.

Psal. 114, 6

Theodori obedientiam exercet Pachomius.

33 Θεόδωρος δέ, περὶ οὗ ἐλαλοῦμεν ἔμπροσθεν, νεώτερος ὤν, ἑκὼν ἀνετρέφετο γνησίοις λόγοις Θεοῦ, καὶ ἐνεδυναμοῦτο τῷ πνεύματι, σκοπῶν ἐν πᾶσι τὸν ὁδηγοῦντα B αὐτὸν Πατέρα Παχούμιον ἄμεμπτον ὄντα. Καὶ ἦν ὑπήκοος αὐτῷ, ὡς τῷ Θεῷ. Καὶ ἐὰν ἐγένετο διατάσσοντα αὐτῷ ποιῆσαί τι τοῦ ἀλλάξαι, ἄλλοτε ἐκ λήθης ἢ μεταμελείας τεταγμένον καὶ μεμφόμενον αὐτὸν λέγειν, Διὰ τί τοῦτο ἐποίησας; οὐκ ἐξενίζετο ὁ παῖς ἢ ἐδικαιολογεῖτο εἰς σύστασιν τοῦ ἰδίου λόγου, ἀλλ' ἐσιώπα, καὶ ἐπίστευεν αὐτῷ λέγοντι μέμψιν, ἐν ἑαυτῷ λέγων· Ἄνθρωπος Θεοῦ οὐκ ἀλλάσσει τὸν λόγον αὐτοῦ, ἀλλ' ἴσως ἐμοῦ μὴ ὄντος ὀρθοῦ, κατὰ τὸ θέλημά μου ἔταξέν με, ὡς ἐν ἐκστάσει ὢν ἁγίου Πνεύματος. Ἐπεὶ εἰ μὴ οὕτως εἶχεν, πῶς μετὰ τὴν διαταγὴν ἐκείνην μέμφεταί με; Εὑρίσκω γὰρ ὅμοιον ἐν Ἱερεμίᾳ, μεμφομένου τοῦ Κυρίου τὸν λαὸν τῶν θυσιῶν, μὴ ποιοῦντα αὐτὰς ἐν ἀληθείᾳ· Ὅτι οὐκ ἐνετειλάμην ταῦτα τοῖς πατράσι ὑμῶν· καίτοι γε ἐνετείλατο διὰ Μωυσέως. Ὅθεν ὠφείλω κἀγὼ κλαίειν, ἕως ἂν ὁ Κύριος κατευθύναι μου τὴν καρδίαν ἀξίως τὴν πρὸς τοὺς ἁγίους αὐτοῦ ὑπακοήν. Καί ποτε τῶν Ἀδελφῶν ἐν νήσῳ ὄντων θερίσαι θρύα, μετ' αὐτῶν ἦν Θεόδωρος, ἑτοιμάζων τὰς τραπέζας. Ὀψὲ δὲ ἐν μιᾷ ἦλθεν ὁ Πατὴρ ἡμῶν Παχούμιος ἀπὸ τοῦ ἔργου νοσῶν. Καὶ κατακειμένῳ αὐτῷ, καὶ ῥιγῶντι ἐπέβαλεν αὐτῷ στῶμα τρίχινον ὁ Θεόδωρος. Καὶ ἰδὼν οὐκ ἠθέλησεν, λέγων· Ἆρον αὐτό, καὶ βάλε ἐπάνου μου ψιάθιον, καθὼς πάντες οἱ Ἀδελφοί. Καὶ δράκα φοινίκων ἐξέτεινεν αὐτῷ ὅπως λάβῃ· καὶ μὴ λαβών, μετὰ δακρύων λέγει· Ἐπειδὴ ἡμεῖς ἔχωμεν τῶν Ἀδελφῶν τὸν κάματον καὶ τὰς χρείας οἰκονομῆσαι, διὰ τοῦτο ἐξουσιά-C ζομεν ἑαυτοῖς ἀναλίσκειν; Καὶ ποῦ ἐστιν ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ; Ἆρα διῆλθες ὅλας τὰς καλύβας τῶν Ἀδελφῶν ταύτην τὴν ὥραν, καὶ ἠρεύνησας μὴ εἶναί τινας αὐτῶν ἀσθενοῦντας; καὶ ἕως τούτων γὰρ κριτὴς ὁ Θεός. Ἐδοκίμαζεν δὲ τῇ διακρίσει τοῦ πνεύματος καὶ τὰς κράσεις διαφόρας τῶν νόσων ὁποίας εἶναι, καθ' ὅτι οἱ δαίμονες ἐν παντὶ ἐπιχειροῦσιν ἐμποδίζειν τοὺς πιστούς.

Hujus exigua de se ipso, et magna de Fratribus cura ac solicitudo; quam insigni exemplo declarat.

34 Καί ποτε δὲ ἐν τῇ μονῇ κατέλαβεν αὐτὸν ὁ πυρετός, καὶ ἦν ἀνακείμενος ἄτροφος ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ τὴν δευτέραν· ἐλθὼν δὲ εἰς τρίτην μὴ φαγών, ἦν ἐγειρόμενος κατ' ὀλίγων εἰς εὐχήν, τὸν Θεὸν ἐπιποθῶν, καὶ ἐκουφίσθη τῆς νόσου. Καὶ κρούσαντος τοῦ Οἰκονόμου τῇ ὥρᾳ τοῦ φαγεῖν ὡς ἔθος ἦν, περιζωσάμενος τὴν σφῦν αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὴν τράπεζαν τῶν ὑγιαινόντων Ἀδελφῶν φαγεῖν, αἰσθανόμενος τὴν νόσον μὴ φυσικὴν εἶναι, καὶ εὐχαρίστει τῷ Κυρίῳ τῷ ἐνδυναμώσαντι αὐτόν. Καὶ οὕτως ἐὰν εἶδεν ἄλλον ὁμοίως ἔχοντα διωρθοῦτο αὐτὸν μὴ ἐμπέζεσθαι ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν. Καί ποτε πάλιν κἂν ἅγιος ἦν, ἀλλ' ἀσθενὲς τὸ σῶμα, καὶ αὐτὸς ἦν φέρων τὴν ἀσθενείαν, ὅτι δοκιμαστὴς ὁ Θεὸς τῶν δούλων αὐτοῦ ποικίλως. Ἕτερος δὲ Ἀδελφὸς κακωθεὶς εἰς θάνατον, εἰς ἕτερον κελλίον ἦν ἐγγὺς κατακείμενος. Καὶ αἰτήσαντος αὐτοῦ τὸν Πατέρα τῆς μονῆς μικρὸν κρέας τραφῆναι (ἦν γὰρ τὸ σῶμα ἔχων ὀστοοῦν) μόνον τῷ χρόνῳ τῆς κακώσεως, καὶ D ἀποτυχὼν τῆς αἰτήσεως λέγει τινὶ Ἀδελφῷ· Κρατῶν με ἀπάγαγε πρὸς τὸν Πατέρα ἡμῶν Παχούμιον. Καὶ πλησιάσας ἔρριψεν ἐπὶ πρόσωπον ἑαυτόν, λέγων τὴν αἰτίαν. Κατανοήσας οὖν ὁ Μέγας αὐτὸν ἄξιον εἶναι τοῦ αἰτήματος ἀνεστέναξεν· καὶ τῇ ὥρᾳ τοῦ φαγεῖν τοὺς Ἀδελφοὺς καὶ αὐτῷ ἠνέχθη, καθὼς πᾶσιν, τό τι ἂν φάγοι. Ὁ δὲ Πατὴρ ἡμῶν μηδὲν φαγὼν λέγει· Προσωπολῆπται, ποῦ τὸ γεγραμμένον, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν; οὐχ ὁρᾶτε τοῦτον νεκρὸν ὄντα; διά τι ὅλως πρὸ τοῦ αἰτῆσαι αὐτὸν οὐκ ἐφροντίστατε αὐτοῦ ἀξίως; καὶ ζητήσαντος αὐτοῦ τὸ αἴτημα διά τι παρεβλέψατε αὐτόν; Ἀλλ' ἐρεῖτε, ὅτι, ἐπειδὴ μὴ ὄντος ἔθους τροφῆς τοιαύτης, ὑπερίδαμεν αὐτόν. Οὐκ ἔστιν οὖν διαφορὰ νόσου; οὐ πάντα καθαρὰ τοῖς καθαροῖς; κἂν οὐκ ἠδυνήθητε διακρίναι, ὅτι καλὸν τοῦτο διὰ γνώμης ὑμῶν, διά τι οὐκ ἐζηλώσατέ μοι; Καὶ ταῦτα λέγων ἐδάκρυσεν· ἀεὶ γὰρ σημεῖον αἰσθήσεως δάκρυα. Κἂν ἤ τις αἰσθανόμενος μὴ δακρύων ἐν καιρῷ καθ' ὅτις συμμαίνει, ἀλλ' ἔστιν καὶ ἔσω τὸ δακρύειν. Καὶ ἀκούσαντες ταῦτα ἐσπούδασαν ἀγοράσαντες τὸ εἶδος, ψωμῆσαι αὐτὸν καὶ παραμυθεῖν τὸν κάμνοντα. Ἔπειτα καὶ αὐτὸς ἔφαγε λάχανον ἑψητόν, ὡς ἔθος πᾶσιν.

ex MS.

Monachos in Prou deducit et monasterium ibidem ordinat.

35 Ἰδὼν δέ, Ἀδελφῶν πολλῶν γενομένων, τὴν μονὴν στενοχωρουμένην, μετήγαγέν τινας ἐξ αὐτῶν εἰς ἄλλην E κώμην ἔρημον, λεγομένην Πρόου, καὶ οὕτως σὺν αὐτοῖς ἐπλάτυνεν τὴν μονὴν οἰκοδομῶν, m σκοπῶν πολλῶν εἶναι τὴν κλῆσιν παρὰ Κυρίου. Καὶ ἔταξεν Οἰκονόμον σὺν Δευτέροις ἄλλοις ἐκεῖ οἰκονομῆσαι τοὺς Ἀδελφούς, καὶ Οἰκιακούς, καὶ Δευτέρους, κατὰ τοὺς θεσμοὺς τῆς πρώτης μονῆς Ταβεννήσεως. Καὶ ἔγραψεν αὐτοῖς εἰς μνήμην, ἵνα μή τις βλάψῃ τὸν πλησίον, ἀλλ' ἕκαστος τῷ ὅρῳ αὐτοῦ στοιχήσει. Καλὴ γὰρ ἡ τάξις. Ὁ μὲν τέλειος, καὶ ἐν ἀταξίᾳ πρόσκοπός ἐστιν, ὡς γέγραπται· Καὶ ἐν ἡμέραις λιμοῦ χορτασθήσονται. Καὶ ἐπεσκέπτετο νύκτα καὶ ἡμέρας τὰς δύο μονὰς ὡς δοῦλος τοῦ Ποιμένος τοῦ καλοῦ. Καὶ μετὰ ταῦτα πληθυνθέντων τῶν Ἀδελφῶν καὶ ἐν τῇ μονῇ, τῇ λεγομένῃ Πρόου, μετὰ χρόνον ἦλθέν τις γηραιὸς Ἀσκητής, Πατὴρ ἄλλου μοναστηρίου Ἀδελφῶν ἀρχαίων, ὀνόματι Ἐπώνυμος, καὶ ἠξίωσεν αὐτόν, ὅπως δέξηται τὴν μονὴν αὐτοῦ λογισθῆναι τῷ κοινοβίῳ τῶν Ἀδελφῶν. Ἡ δὲ μονὴ λέγεται Χηνοβοσκίων. Καὶ οὕτως λαβὼν καὶ ἄλλους Ἀδελφούς, ἤνεγκεν αὐτοὺς ἐκεῖ, καὶ εὐξάμενος ἐν τῷ τόπῳ, παρέδωκεν αὐτοῖς τῷ Θεῷ μεῖναι ἐκεῖ μετὰ τῶν ἄλλων, τὸ πρῶτον ὄντων Ἀδελφῶν, ὅπως τοῖς αὐτοῖς κανῶσι στοιχήσουσιν. Καὶ ἐκεῖ ὁμοίως Οἰκονόμον καὶ Δεύτερον τῆς μονῆς, καὶ οἰκιακούς, καὶ δευτέρους οἰκιῶν ἔταξεν. Καὶ εἰς τετάρτην μετὰ ταῦτα, λεγομένην Μόνχωσιν, μονὴν πάλιν ποτὲ οὖσαν, ἤγαγεν τοὺς Ἀδελφοὺς ἐκεῖσε κατὰ τὸν ὅρον τῆς κοινωνίας, ἀξιωθεὶς ὑπὸ F τῶν μεγάλων τῆς μονῆς ἐκείνης, καὶ τοὺς θεσμοὺς παρέδωκεν αὐτοῖς. Ἦν δὲ ἐκεῖ ἀρχαῖός τις καὶ ἅγιος μονάζων, ὀνόματι Ἰωάννης, τέλειος ἀσκητής. Οὕτως ἐπεσκέπτετο τοὺς Ἀδελφοὺς μετὰ πολλῆς σπουδῆς· καὶ λαβὼν δυνατοὺς τῷ πνεύματι Ἀδελφοὺς καθ' ἑκάστην μονήν, ἔταξεν εἰς κυβέρνησιν τῶν Ἀδελφῶν, ὡς ἐπὶ τῆς παρουσίας αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ. Καί ποτε πλέων εἰς αὐτὴν τὴν Μόνχωσιν ἐν πλοιαρίῳ μετὰ ἄλλων δύο Ἀδελφῶν, ὀψὲ τῇ ὥρᾳ τοῦ γεύσασθαι, ἡτοίμασαν. Καὶ καθημένων αὐτῶν φαγεῖν, ἰδὼν ὅτι πολλὰ τὰ παρακείμενα τῇ τραπέζῃ βρώματα, τυρία, συκίδια, ἐλαίας, καὶ ἕτερα πολλά, ἤρξατο ἄρτον μόνον ἐσθίειν. Αὐτοὶ δὲ ἀδιακρίτως ὅσα ἐστὶν ἐπέβαλον χεῖρας· Καὶ προσέχων τις εἶδεν αὐτὸν δακρύοντα· καὶ μετὰ τὸ ἐγερθῆναι, ἐξετασθείς, τό τί ἂν εἴη τοῦτο, λέγει οὐδέν. Καὶ ἀξιωθεὶς δεύτερον, εἶπεν· Δι' ὑμᾶς λυπούμεν, φησι, μὴ ἐγκρατεῖς ὄντας. Ὀφείλει γὰρ ὁ τὰ ἄνω φρονῶν ἐγκρατεύεσθαι ἀξίως, καὶ μὴ ἔχειν θέλημα βρωμάτων. Οὐ μέντοι ἁμαρτία ἐστὶν τὸ φαγεῖν, μάλιστα τὰ εὐτελῆ; Ἀλλὰ καλὸν τὸ μὴ ἐξουσιάσασθαι ὑπό τινος, κατὰ τὸν Ἀπόστολον. Ἐγὼ δὲ ἁμαρτωλὸς τυγχάνων, καὶ εὑρὼν καλοὺς τοὺς ἄρτους, ἠρκέσθην αὐτοῖς μόνοις· καὶ ἄλλοτε πάλιν ὡς ὁ Κύριος δίδωσιν ἐσθίω. Καὶ ἀκούσαντες ταῦτα ἐζήλωσαν αὐτοὶ ἐγκρατεῖς τῶν βρωμάτων γενέσθαι.

m

Psal. 36, 19

Aliorum etiam monasteriorum curam suscipit.

Temperantiæ in cibo et potu studium apud monachos promovet.

36

A

Ex MSS

Ad eosdem de studio orationis,

Psal. 59, 14

36 Καὶ καθημένου δὲ αὐτοῦ πολλάκις ἐξηγήσασθαι τοῖς Ἀδελφοῖς ὠφέλει αὐτούς. Πρῶτον μὲν ἀπέμπτους εἶναι ἐν τῷ εἰδέναι, καὶ μὴ ἀγνοεῖν τὴν πανουργίαν τῶν ἐχθρῶν· ἀντίκεισθαι δὲ αὐτῶν τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου. Ἐν τῷ γὰρ Θεῷ, φησιν, ποιήσομεν δύναμιν. Καὶ λοιπὸν τὰ λόγια τῶν θείων γραφῶν ἡρμένευεν αὐτοῖς, μάλιστα τὰ μὴ εὐνόητα καὶ βαθέα, καὶ περὶ τῆς Ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου, καὶ Σταυροῦ, καὶ Ἀναστάσεως, οὕτως λέγων· Περὶ τοῦ γενέσθαι ἄνθρωπον τὸν Θεὸν Λόγον, ἀρκεῖεν μὲν τῇ παλαιᾷ, ἐν πολλῶν ταῦτο λέγοντος αὐτοῦ ἐν Ἠσαΐα, Ἔρχομαι συναγαγεῖν πάντα τὰ ἔθνη. Καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, Ὅτι ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. Περὶ δὲ τοῦ Σταυροῦ ὁ κριὸς, ὁ κατεχόμενος τῶν κεράτων ἐν φυτῷ Σαβὲκ ξύλῳ ὄντι, καὶ εἰς ὁλοκάρπωσιν ἀνενεχθεὶς ἀντὶ Ἰσαὰκ, ἱκανῶς, μάλιστα Ἀβραὰμ, λέγοντος περὶ αὐτοῦ, Ὅτι ὤφθη Κύριος ἐν τῷ ὄρει, σημαίνων τὸν σταυρὸν τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· Καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ μαρτυρεῖ ἡ κτίσις ἐπὶ τοῦ σταυροῦ διὰ τὰς δυνάμεις, ὅτι πάντων ἐστὶ Δεσπότης ὁ σταυρωθεὶς Χριστὸς Ἰησοῦς. Καὶ περὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ σώματος αὐτὸς λέγει, διὰ τοῦ Ἠσαΐου, μετὰ τὸν θάνατον, ὅτι καὶ βούλεται ὁ Κύριος καθαρίσαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς πληγῆς, τοῦτ᾽ ἔστιν ἀναστῆσαι αὐτὸν, ἀναίτιον ὄντα τοῦ θανάτου,

de Incarnatione,

Is 66, 18

Joan. 1, 14

de Morte

B

ὑπὲρ ἡμῶν γὰρ ἀπέθανεν· καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ Θωμᾶς ψηλαφῶν τὴν σταυρωθεῖσαν καὶ ἀναστᾶσαν σάρκα, ἐν ᾗ Λόγος, ὡς ἐν ναῷ, λέγει, Ὁ Κύριός μου, καὶ ὁ Θεός μου! πιστός ἐστιν Μάρτυς καὶ οὗτος. Περὶ δὲ τῆς πάντων Ἀναστάσεως, ἐπειδὴ ὡς ἡμεῖς ἐστιν τὸ σταυρωθὲν σῶμα τοῦ Κυρίου, ὡς ἀνέστη, οὕτως καὶ ἡμεῖς ἀναστησόμεθα· καὶ ἤδη ἀνέστημεν, αὐτοῦ ἀναστάντος. Ὁ γὰρ Θεὸς λογὸς ἀνέστη· ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς, ὅτι αὐτὸς μᾶλλον ἀνέστησεν ἡμᾶς σὺν τῷ αὐτῷ σώματι. Ταῦτα δὲ λεγομένου κἀφ᾽ ἑαυτῶν, ἀλλὰ παρ᾽ αὐτοῦ ἀκούσαντες· Ἐλεύσεται ὥρα, λέγοντες, ἐν ᾗ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσωσι τῆς φωνῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἐκπορεύσονται. Καὶ περὶ Ἀναστάσεως λαλῶν Παῦλός τινα εἴρηκεν, ἅπερ χρείαν ἔχομεν μετ᾽ ἐπιγνώσεως ἀληθινῆς νοεῖν, ἀλλ᾽ ἀρκεῖ εἷς λόγος αὐτοῦ· Εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται.

et Resurrectione Domini

Is. 30, 26

Joan 20, 28

de resurrectione nostra corporali

Joan. 5, 29

Cor 15. 32

et spirituali sermones instituit :

Joan. 11, 25

Ps 118, 175

37 Πιστεύσαντες δὲ περὶ τῆς μελλούσης Ἀναστάσεως, Ἀδελφοί, ὀφείλομεν καὶ τὴν πνευματικὴν ἀνάστασιν εἰδέναι, τοῦ αὐτοῦ Κυρίου εἰπόντος· Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ κἂν ἀποθάνῃ ζήσεται. Καὶ γὰρ ἀληθὴς ὁ λόγος τοῦ Κυρίου· Πᾶς ἁμαρτωλὸς πιστεύων καὶ ποιῶν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ζήσεται, ὡς λέγει Δαβίδ· Ζήσεται ἡ ψυχή μου, καὶ αἰνέσει σε. Ἀσφαλισόμεθα οὖν, Ἀδελφοί, καὶ ἐν τούτῳ, πῶς ὁ Κύριος ἐντελλόμενος, ποτὲ μὲν διὰ τῆς πράξεως λοιδορούμενος· Δαιμόνιον ἔχεις· οὐκ ἀντελοιδόρει, ποτὲ

C

δὲ διελέγχων λόγῳ τοὺς Φαρισαίους καὶ Γραμματεῖς ἔλεγεν τὸ Οὐαὶ ὑμῖν, καὶ τυφλοὺς ὁδηγοὺς, καὶ τάφους κεκονιασμένους τούτους ἐκάλει, καὶ τὰ ὅμοια. Ὥσπερ τις βόθρον βλέπων, καὶ κρατεῖ τυφλοὺς, μὴ περιπατοῦντες πέσωσιν εἰς αὐτὸν βαθὺν, εἰς θάνατον ὄντα· οὕτως ὁ Κύριος ἀπεκάλυψεν τὴν κακὴν πρᾶξιν αὐτῶν τοῖς πιστεύουσιν, ἵνα μὴ ὁμοιωθέντες αὐτοῖς συναποθάνωσιν. Περὶ δὲ τοῦ λοιδορουμένου αὐτὸν μὴ ἀντιλοιδορεῖν, ἐδίδασκεν ἡμᾶς μὴ ἀνταποδοῦναι καὶ ἀρετῆς ὑπομονήν. Ὅταν δὲ εἶπε Πέτρῳ· Ὕπαγε, Σατανᾶ, οὐκ αὐτὸν ἔλεγεν, ἀλλὰ τὸν Σατανᾶν, τὸν ὑποβάλλοντα τὰ τῶν ἀνθρώπων φρονεῖν καὶ λέγειν. Καὶ οὕτως μετὰ τούτους τοὺς λόγους ἀναστὰς ὁ Πατὴρ ἡμῶν Παχούμιος ηὔξατο μετὰ τῶν Ἀδελφῶν, τοῦ ἀεὶ μνημονεύειν τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ εἰς σωτηρίαν· καὶ οὕτως ἀνεχώρησεν ἕκαστος εἰς τὴν ἑαυτοῦ οἰκίαν, μελετῶντες τὰ λελεγμένα ἀπὸ στήθους. Καὶ μετὰ τὸ ποιῆσαι αὐτοὺς τὰς ἐξευχὰς, ἐκάθηντο συλλαλεῖν καὶ ἀναμιμνήσκεσθαι τὸ καθ᾽ ἕκαστον τῶν εἰρημένων. Ἀδύνατον δέ ἐστιν φθέγξασθαί τινα ῥῆμα ἀργὸν τοῦ κόσμου· ἀλλ᾽ ἢ τὰ ἐκμνηθήματα ἤρετο λύσιν, ἢ περὶ κατορθώματος κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Mat 16, 23

de quibus monachi deinde inter sese conferunt.

38 Καὶ οὐδεὶς οὐδὲν ἐποίει ἐν τῇ οἰκίᾳ χωρὶς τῶν ἐχόντων ταύτην τὴν φροντίδα· οὐδὲ ἕως εἰς κελλίον εἰσελθεῖν πρὸς ἀδελφόν· καὶ ὅλα τὰ περισσεύοντα ἱμάτια ἐν ἑκάστῃ οἰκίᾳ ὁ Οἰκιακὸς ἢ ὁ Δεύτερος ἔχει αὐτὰ ἐν κελ-

Horum uti et monasteriorum administratio.

D

λίῳ κεκλεισμένῳ, ἕως χρήζουσιν αὐτῶν πλυνεῖν καὶ φορεῖν αὐτούς. Καὶ τὰ βιβλία ἐν θυριδίῳ κείμενα ὑπὸ τὴν φροντίδα πάλιν τοῖν δύοιν ἦσαν. Οὐδὲν δὲ ἀργύριον ἔχουσιν μήτι γε χρυσίον· καί τινες αὐτῶν ἐτελεύτησαν μὴ εἰδότες ποτὲ τοιαῦτα, εἰ μὴ μόνοι οἱ τῆς διακονίας πιστοί· κἀκεῖνοι εἰσελθόντες εἰς τὴν μονὴν, οὐδὲν μετὰ χεῖρας ἀφείωσιν πρὸς μίαν ἡμέραν· ἀλλ᾽ ἐδίδουν τῷ Οἰκονόμου, ἕως πάλιν εἰ συμβῇ ἐκβῶσιν. Καὶ πᾶσα ἡ τοιαύτη κυβέρνησις ἐν τῷ βιβλίῳ γέγραπται κατὰ μέρος τῶν Οἰκονόμων. Αὐτὸς δὲ ὁ Πατὴρ ἡμῶν ἐν σκαφιδίῳ πλέων εἰς τὰς μονὰς, πάλιν ὀψίας γενομένης, εἶπεν αὐτοῖς· Θέλετε ἀγρυπνήσωμεν τὴν νύκτα ταύτην; Αὐτῶν δὲ εἰπόντων· Ναί· λέγει αὐτοῖς· Τρεῖς τύπους ἐδιδάχθην ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Παλαίμωνος εὔχεσθαι· ἢ εὐξώμεθα ἕως μεσονυκτίου, καὶ λοιπὸν κοιμηθῶμεν ἕως πρωΐ· ἢ ὑπνώσωμεν ἕως μεσονυκτίου, καὶ εὐξώμεθα ἕως πρωΐ, ἢ ἀπ᾽ ἄρτι κοιμηθῶμεν ὀλίγον, καὶ οὕτως ἕως πρωΐ. Καὶ αὐτῶν ἐκλεξαμένων τοῦτο, ἔμεινεν ισάζων νηφαλαίως τὰ ὥρας τοῦ ὕπνου καὶ τῆς εὐχῆς, πεῖραν ἔχων τοῦ ἀγρυπνεῖν. Καὶ ὀλιγωρίσας ὁ εἷς αὐτῶν ἀπῆλθεν τοῦ κοιμηθῆναι· ὁ δὲ ἄλλος ἔμεινεν ἕως πρωΐ, καὶ τοὶ πρὸς ὄρθρον ἐκάλεσεν ἐκεῖνον τοῦ ποιῆσαι τὴν σύναξιν, καὶ μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ ἄλλος εἰς τὸν σηκὸν, καὶ ἐκοιμήθη καὶ αὐτὸς μετὰ τοῦ κοιμηθέντος τὴν νύκτα· καὶ ἤλασεν κώπας ἕως τῆς μονῆς πολὺ τὸ διάστημα. E

Pachomius noctes integras vigilando transigit.

39 Καὶ Κορνήλιος ὁ προειρημένος τῆς Οἰκονόμος ἐκείνης μονῆς ἀκούσας δὲ, συνεκάλεσεν τοὺς Ἀδελφοὺς, καὶ ἐξῆλθεν εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ. καὶ ἰδόντες ἠσπάσαντο αὐτὸν, καὶ τοὺς Ἀδελφούς· Εἷς δέ τις αὐτῶν εἰσπορευόμενος ἠρωτήθη ἠρέμα ἀπὸ Κορνηλίου· Τί ποιεῖ ὁ Πατὴρ ἡμῶν τὰς ἡμέρας ταύτας. Καὶ λέγει αὐτῷ, ὅτι ὅλην τὴν νύκτα ταύτην ἐπαίδευσεν ἡμᾶς. Καὶ εἰπόντος ὅλον τὸ γενόμενον, λέγει ὁ Κορνήλιος· Ὢ ἀσθένεια! ἀφῆκας ἄτονον γέροντα νικῆσαί σε, ὄντα νεανίσκον; Καὶ τοῦτο λαλοῦντος αὐτοῦ ἤκουσεν ὁ Ἀββᾶς Παχούμιος, καὶ ἐσίγησεν, ὡς μὴ ἀκούσας. Καὶ ὀψὲ περὶ τὴν πυρκαΐαν λέγει Κορνηλίῳ· Θέλεις ποιήσωμεν εὐχήν; Τοῦ δὲ εἰπόντος, Ὡς θέλεις, ἀναστάντων εὔξασθαι ἐχρόνησεν εὐχόμενος. Καὶ οὕτως ἕλκοντος αὐτοῦ τὴν εὐχὴν Κορνήλιον δοκιμάζετο· καὶ γνῶντες ἐκεῖνοι ἐκ τῆς πείρας τῆς νυκτὸς τῆς ἐν τῷ πλοίῳ, ἐξέβησαν τοῦ τόπου, καὶ ἀλλαχοῦ ἀπελθόντες ἐκοιμήθησαν· ὁ δὲ Κορνήλιος ὑπέμεινεν μετ᾽ αὐτοῦ. Καὶ ὅτι ἔκρουσαν εἰς τὴν σύναξιν πρωΐ, λέγει αὐτῷ ὁ Κορνήλιος· Τί ἐποίησά σοι, Πάτερ; οὐ δὲ ἐγευσάμην ὕδωρ ὀψὲ φαγών. Καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀφεὶς γέροντα ἄνθρωπον νικῆσαί σε εἰς εὐχὴν, Κορνήλιε; Τότε γνοὺς ὅτι ἤκουσεν ὀψὲ, ὅτι εἴρηκεν τῷ Ἀδελφῷ τοῦτο, λέγει αὐτῷ· Ἥμαρτον, συγχώρησόν μοι ὅτι οὐκ ὀρθῶς ἐλάλησα· τὸ γὰρ ἓν σοὶ πνεῦμα ἅγιόν ἐστι καὶ δύναμις Θεοῦ. Καὶ παρερχόμενος τάφους ποτὲ, ἤκουσεν κλαιώντων τινῶν, καὶ λέγει Θεοδώρῳ, σὺν αὐτῷ πορευομένῳ· Οὗτοι κλαίουσιν νεκροὺς, οὓς οὐ δύνανται ἀναστῆσαι· ἡμεῖς δὲ κλαύσωμεν πρῶτον ἑαυτοὺς, ἔπειτα τὸν πλησίον, ἴσως ἐκ τοῦ κλαίειν μετὰ κλαιόντων ἐξεγερεῖ αὐτοὺς ὁ Κύριος· Ἔγειρε ὁ καθεύδων, φησὶν, καὶ ἀνάστα ἐκ νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ Χριστός. Καὶ πολλάκις ἀκούοντες τὸ κλαίειν αὐτῶν μὴ ξενισθῶμεν, καθ᾽ ὅτι τῶν Ἁγίων πάντων, ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ κλαυθμῶνος ὄντων, ὡς τοῦ Ἰωσὴφ περὶ τῶν Ἀδελφῶν αὐτοῦ κλαίοντος εἰς σωτηρίαν, καὶ οὐχ ἅπαξ καὶ Ἱερεμίου τὴν αἰχμαλωσίαν, οὕτως καὶ οὗτοι κλαίουσιν ἀεὶ, τέκνα αὐτῶν τυγχάνοντες.

Cornelium monet humilius de se ut sentiat,

F

et Theodorum de vera plangendi ratione edocet.

Ephes. 5, 14

40 Ἐδίδασκεν δὲ τοὺς Ἀδελφοὺς πάλιν μὴ προσέχειν ὡραιότητι καὶ κάλλει τοῦ αἰῶνος τούτου, οὔτε βρώματος καλοῦ, ἢ ἐνδύματος, ἢ κελλίου, ἢ βιβλίου πειθανοῦ ἔξωθεν. Τὸ γὰρ κάλλος τοῦ πιστοῦ, φησιν, αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ εἰσιν, ὡς ἐν τῷ ψαλμῷ λέγει· Κύριε, ἐν τῷ θελήματί σου παράσχου τῷ κάλλει μου δύναμιν. Ὁ γὰρ Ἰωσὴφ κἂν ὡραῖος ἦν τῷ εἴδει σφόδρα, καὶ μετῆλθεν εἰς βασιλείαν Αἰγύπτου· ἀλλ᾽ οὐ προσεῖχεν τούτοις ἀπολλυμένοις οὖσιν, ἁγνείαν ἔχων εἰς ὡραιότητα, καὶ βασιλείαν τὴν φρόνησιν· Ἕτεροι δὲ ἐν τούτοις ἔχοντες τὴν τέρψιν ἀπώλοντο θανάτῳ πονηρῷ, ὃν τρόπον Ἀμμὼν καὶ Ἀβεσαλώμ. Καὶ ἐσθίοντος αὐτοῦ μίαν, ὅτε ἦν ἀρρωστῶν, ἠνέχθη αὐτῷ

De seculi vanitate disserit.

Psal. 29, 8

Temperantiae,

γὰρ

A γὰρ ἔλαιον πεποιημένον. Καὶ ἰδὼν ἐμνήσθη τοῦ ποτε ἅλατος μετὰ σποδοῦ· καὶ λέγει τῷ ἐνέγκαντι αὐτῷ· Φέρε μοι ξέστην ὕδατος. Καὶ ἐνεχθέντος, κατέχεεν αὐτὸ ἕως τὸ πᾶν ἔλαιον ἐκκενωθῇ. Καὶ λοιπὸν δίδωσι Θεοδώρῳ τὸν ξέστην λέγων· Ἐπίδος ἐπὶ τὰς χεῖράς μου ὕδωρ· νίψομαι. Καὶ νιπτόμενος ἔβαλεν τὸ ὕδωρ ἐπὶ τοὺς πόδας Θεοδώρου, ὡς καὶ αὐτοὺς νίπτων. Καὶ λέγει αὐτῷ· Τί τοῦτο ποιεῖς, Πάτερ, ὡς καὶ τῷ n φαγείῳ; Ἀπεκρίθη αὐτῷ· Τὸ φαγεῖον, ἵνα μὴ ἔχω ἡδονὴν ἐν τῷ φαγεῖν· καὶ νιπτόμενος τὰς χεῖρας ἐπέχεον ὕδωρ, ὡς νίπτων τοὺς πόδας σου, ἵνα μὴ κριθῶ τῇ συνειδήσει, ὅτι δουλεύεις μοι ἀντὶ τοῦ ἐμὲ πᾶσιν δουλεύειν. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐλθόντος Ἀδελφοῦ Θεοδώρου γενέσθαι Μοναχοῦ, Παφνουτίου τῷ ὀνόματι, οὐκ ἠθέλησεν χρήσασθαι πρὸς αὐτὸν ὡς ἀδελφὸν Θεόδωρος (ἐξεδύσατο γὰρ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον ἤδη) καὶ ἐκείνου κλαίοντος διὰ τοῦτο, εἶπεν Θεοδώρῳ ὁ Ἀββᾶς Παχούμιος· Καλή ἐστιν ἡ συγκατάβασις μετὰ τῶν τοιούτων κατὰ τὴν ἀρχὴν, ὡς νεοφύτου δένδρου ἡ πολλὴ φιλοκαλία καὶ τὸ ποτίζειν ἕως ῥιζωθῇ τῇ πίστει. Καὶ ἀκούσας Θεόδωρος ἐποίησεν οὕτως.

humilitatis,

n

et discretionis exempla edit

41 Καὶ ἦν τις Ἀδελφὸς ἐν τῇ μονῇ περίλυπος διὰ τὸ ἐλέγχεσθαι αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ, διὰ τῆς σωτηρίας χάριν. Καὶ γνοὺς ὁ Θεόδωρος ὅτι ἐξενίσθη τῇ καρδίᾳ ἐκεῖνος ἐξελθεῖν τῶν ἀδελφῶν ἕνεκεν τούτου, φρόνιμος τυγχάνων

B καὶ σοφὸς, λέγει αὐτῷ· Γινώσκεις ἆρα ὅτι ὁ λόγος τοῦ γέροντος τούτου ἀπότομός ἐστιν παρὰ τὸ μέτρον, καὶ οὐκ οἶδα εἰ δύναμαι μεῖναι ὧδε. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἀδελφὸς, ἀπέθετο τὸ βάρος αὐτοῦ ἐπ' αὐτῷ λέγων· Καὶ σὺ τοῦτο πάσχεις; Καὶ λέγει αὐτῷ· Ἐγὼ μᾶλλον. Ἀλλὰ γενώμεθα παραμυθούμενοι ἀλλήλους, ἕως πειράσωμεν [αὐτὸν ἔτι ἅλλα ἅπαξ, ἐὰν μὲ χρηστὸς γένηται πρὸς ἡμᾶς, μένωμεν· ἐὰν δὲ μὴ, ὑπάγωμεν] πώποτε ἀναχωρεῖν ἑαυτοῖς μετὰ ἀναπαύσεως. Καὶ ταῦτα ἀκούσας ἐνίσχυσεν ἀπὸ ἀσθενείας. Καὶ ἀπελθόντος Θεοδώρου λάθρα ἐκείνου πρὸς τὸν πατέρα ἡμῶν Παχούμιον, καὶ τὴν ὑπόθεσιν εἰπόντος, λέγει αὐτῷ· Καλῶς. Ἀλλὰ, φέρε μοι αὐτὸν ὧδε, ὡς ἵνα μέμψηθέ με περὶ τούτου· καὶ ἐν ᾧ δίδωσιν ὁ Θεὸς πείθω αὐτόν. Καὶ οὕτως ἐλθόντων αὐτῶν, καὶ τοῦ Θεωδόρου ὡς ἐλέγχοντος αὐτὸν, ἀπεκρίθη αὐτοῖς· Συγχωρήσατέ μοι· ἥμαρτον. Οὐκ ὀφείλετε, ὡς τέκνα, φέρειν τὸν Πατέρα ὑμῶν; Καὶ ἀρξαμένου πάλιν Θεοδώρου ὡς ἐλέγχειν αὐτὸν, νεύει αὐτῷ ὁ Ἀδελφὸς παῦσαι· Καλῶς ἔχει· ἐγὼ γὰρ παρεκλήθη σφόδρα. Καὶ οὕτως ὠφέλησεν τὸν Ἀδελφὸν μετὰ παρουργίας ἀγαθῆς.

CAP. VI.

Theodorus cum tentato se quoque tentatum simulans.

Fratrem servat

42 Βλέπων δὲ αὐτὸν ὁ Πατὴρ ἡμῶν Παχούμιος, σοφὸν ὄντα καὶ ὑπήκοον τῇ ἀληθείᾳ, ἔπεμψεν αὐτὸν μετὰ ἄλλου Ἀδελφοῦ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, αἰτοῦντος αὐτοῦ τοῦ ἐπισκέψασθαι τοὺς ἰδίους. Καὶ μετὰ τὸ εἰσελθεῖν ἐκεῖ τῇ ὥρα τοῦ φαγεῖν, οἱ γονεῖς αὐτοῦ ἡτοίμασαν

C αὐτοῖς φαγεῖν εἰς ἥσυχον τόπον τῆς οἰκίας. Καὶ λέγει ἐκεῖνος Θεοδώρῳ· Ἐγείρου, ἀπέλθωμεν φαγεῖν (οὐκ ἦν δὲ ἔθος ἐν κοσμικῇ οἰκίᾳ φαγεῖν) καὶ γνοὺς ὅτι ἐὰν μὴ συγκαταβῇ αὐτῷ, οὐκ ἔτι ἔρχεται εἰς τοὺς Ἀδελφοὺς (ἔμελλεν γὰρ φαγεῖν, κἂν μὴ Θεόδωρος θέλει) καὶ οὕτως ἐγεύσατο ὀλίγον, σφαξόμενος τῇ διανοίᾳ. Καὶ λοιπὸν ἀνακαμψάντων αὐτῶν εἰς τὸ μοναστήριον, ἀπήγγειλεν Θεόδωρος τῷ Ἀββᾷ Παχουμίῳ τὸ γενόμενον. Καὶ οὐκ ἐμέμψατο αὐτὸν, γινώσκων ὅτι μὴ θέλων ἐποίησεν τοῦτο. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐλάλησεν ἀρχαίῳ Ἀδελφῷ περὶ τοῦ εἰρημένου ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ. Εἴ τις ἔρχεται πρός με, καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὰ ἑξῆς, ὅτι πῶς ὑπολαμβάνεις τοῦτο; Καὶ λέγει αὐτῷ· Ὅτι ἡ γραφὴ ὕψωσεν τοὺς λόγους ἵνα φθάσωμεν εἰς μέρος. Ἐπεὶ πῶς μισήσωμεν τοὺς γονεῖς; Τοῦτο δὲ ἔλεγεν ἐπειδὴ πολλάκις ἐπεσκέπτετο τοὺς ἰδίους, καὶ μὴ δυνάμενος ἀποστῆναι τοῦ φρονήματος τῆς σαρκός. Μετὰ τὴν τοσαύτην διδαχὴν λοιπὸν ἀποκρίνεται αὐτῷ Θεόδωρος πανούργως ἀληθῶς· Αὕτη ὑμῶν ἡ πίστις Ταβεννησιῶται; Ἀπέρχομαι ἔνθεν· οὐ μένω. Καλῶς ἦμην, ὅπου ἤμην ποτέ. Οἱ γὰρ ἐκεῖ πατέρες οὐδέποτε ἠρνήσαντο τὸ Εὐαγγέλιον. Καὶ σχήματι ἀνεχώρησεν πώποτε πρὸς ὀλίγον κρύπτεσθαι· Κἀκείνου ἐλθόντος πρὸς τὸν ἀββᾶν Παχούμιον, καὶ σημαίναντος αὐτῷ ἀπεκρίθη αὐτῷ Παχούμιος·

et alium præter Regulam apud ejus parentes pransus,

Luc 14, 26

ac deinde se in eo scandalizatum fingens

Οὐκ οἶδας ὅτι νεόφυτός ἐστιν; ταχέως σπούδασον ζητῆσαι αὐτόν. Ἐὰν γὰρ ἀπέλθῃ ἔνθεν, διὰ τοῦτο φήμη καλὴ οὐ γενήσεται καθ' ὑμῶν. Καὶ οὕτως εὑρόντος αὐτὸν, καὶ πολλὰ παρακαλοῦντος, εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεόδωρος· Εἰ θέλεις ἵνα μείνω, καὶ ἴδω ὅτι ἀληθές ἐστιν ὁ λέγεις, ἐξωμολόγησεν ἐνώπιον Κυρίου καὶ τῶν Ἀδελφῶν, ὅτι στοιχεῖς τῷ Εὐαγγελίῳ. Καὶ ἐποίησεν τοῦτο, καὶ οὐκ ἔτι ἀπῆλθεν πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτοῦ ἀπὸ τότε. D

43 Ἦν δέ τις ἀσκητὴς Ἀδελφὸς οὐ κατὰ Θεὸν δὲ καὶ τοῦτον ὁρῶν πολλάκις ὁ Παχούμιος, κατ' ἰδίαν παραλαμβάνει αὐτὸν, καὶ λέγει αὐτῷ· Ἀδελφὲ, εἰ ὁ Κύριος λέγει, ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιήσω τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με· καὶ σὺ ἄκουσον τοῦ λέγοντος τοῦτο δι' ἐμοῦ, ἐπειδὴ ὁρῶ σε φθονούμενον ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἀπολέσαι ὅλον τὸν κάματόν σου. Διὸ τέως ὅτε κρούουσιν ἡμέρας εἰς τὸ φαγεῖν τοῖς Ἀδελφοῖς, μὴ μείνῃς ἕως ὀψὲ, ἀλλ' ἀπελθὼν φάγε, ὡς πέντε κλάσματα, καὶ τὸ διδόμενον αὐτοῖς ἑψητὸν γεῦσαι· καὶ μὴ πάλιν χορτασθεὶς, διὰ τὴν κυβέρνησιν τοῦ σώματος εὔτονος ὤν. Καὶ ἐκτὸς τῶν συνάξεων τῶν Ἀδελφῶν μὴ πολὺ εὔξῃ, ἕως ἂν κυριεύσῃς τοῦ δαίμονος τῆς καυχήσεως, ὅτι ἐπιβουλεύει σοι. Καὶ ἀκούσας ἐκεῖνος πρὸς μὲν τὸ παρὸν ἐπείσθη, ὕστερον δὲ πάλιν ἠκολούθησεν τῇ πλάνῃ, λέγων ἐν ἑαυτῷ· Ποῦ γέγραπται· Μὴ νηστεύῃς, μὴ εὔξῃ; καὶ οὕτως ἀπειθοῦντος αὐτοῦ, καὶ μέλλοντος δαιμονισθῆναι, καλεῖ Θεόδωρον ὁ Ἀββᾶς Παχούμιος, καὶ λέγει αὐτῷ· Οἶδας ὅτι σφόδρα λυποῦμαι διὰ τὸν Ἀδελφὸν, ὅτι οὐκ ἀκούει μου. Ἀπελθὼν οὖν ἐπίσκεψαι αὐτὸν, καὶ γνῶθι τί ποιεῖ. Καὶ ἀπελθὼν εὗρεν αὐτὸν συνεχῶς εὐχόμενον· καὶ ἀνακάμψας ἐδήλωσεν αὐτῷ. Καὶ πάλιν λέγει· Ὕπαγε, κώλυσον αὐτὸν εὔχεσθαι· Ὅτε δὲ κωλύεις αὐτὸν, εὐθὺς ἔχει ἐν αὐτῷ φαίνεσθαι ὁ δαίμων· καὶ ἐὰν ἴδῃς, τήρησον αὐτὸν ἕως ἔλθω. Καὶ κρατηθεὶς ἐκεῖνος τοῦ μὴ εὔξασθαι, πρὸς Θεόδωρον ἔκραξε λέγων· Ἀσεβὲς, κωλύεις με εὔξασθαι; Καὶ αὐτοῦ καθημένου τηρεῖν αὐτὸν, ἀνέστη ἔχων ξύλον μέγα, θέλων δοῦναι κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ. Καὶ φυλάσσων ἑαυτὸν ἐπετίμησεν αὐτῷ ἐν ὀνόματι Κυρίου, καὶ ἐπαύσατο. Καὶ λοιπὸν ὁ δαιμονιζόμενός φησιν· Θέλεις γνῶναι ὅτι καὶ οἱ μεθ' ἡδονῆς ψάλλοντες, ἐξ ἐμῆς ἐνεργείας ψάλλουσιν, πρόσεχε ᾧ νῦν ἀκούεις ψάλλοντι, καὶ ἔχει εἰπεῖν τὴν αὐτὴν λέξιν ἐννάκις. Ἦν δὲ ψάλλων τις εἰς κελλίον τὴν ἀρχὴν τῆς ᾠδῆς Μωϋσέως· Ἄισωμεν τῷ Κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται. Καὶ τότε δοκιμάσας Θεόδωρος, καὶ οὕτως ἀκούσας, ἐθαύμαζεν καὶ ἐφοβήθη, λογισάμενος διὰ ποίας ἆρα νήψεως ἐκφύγῃ τὰς ποικιλίας τῶν δαιμόνων ὁ ἄνθρωπος. Καὶ εὐχομένου πολλάκις τοῦ Ἀββᾶ Παχουμίου περὶ τοῦ κάμνοντος, ὁ οἰκτίρμων Κύριος ἴασατο αὐτὸν, καὶ οὕτως ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν σωφρονισθεὶς ἐφύλαξεν ἑαυτόν.

Joan 3

Eidem Pachomius ostendit jejunandi et orandi pertinaciam

E

esse a dæmone

Exodi. 15, 1

44 Καὶ ἐν μονῇ τινι λάκκος ἦν καθαρίζεσθαι χρείαν ἔχων. Καὶ λαβὼν Ἀδελφοὺς κατέβη καθαρίσαι αὐτόν. Γέρων δέ τις χρονίσας κοσμικὸς, ἐλθὼν γενέσθαι μοναχὸς, ἰδὼν αὐτὸν καταβάντα μετὰ τῶν Ἀδελφῶν εἰς τὸν λάκκον, μὴ ἐπιγνοὺς τῶν εἰς πάντα πιστῶν τὴν ἀνδρείαν, ἤρξατο γογγύζειν λέγων· Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἀνελεήμων ἐστὶν, λάβων κάτω εἰς λάκκον τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, νυκτὸς ἀποθανεῖν. Καὶ τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ εἶδεν ἐν ὕπνοις ἑαυτὸν ἐπάνω τοῦ λάκκου, καὶ τοὺς κάτω ἐργαζομένους. Καὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν παρηλλαγμένον ἄνθρωπον ἐν δόξῃ, λέγοντα αὐτοῖς· Λάβετε πνεῦμα ὑπακοῆς καὶ δυνάμεως. Καὶ πρὸς αὐτὸν λέγοντα· Καὶ σὺ ἀξίως λάβε πνεῦμα ἀπιστίας. Καὶ ταραχθεὶς τῷ ἐνυπνίῳ νυκτὸς, ἦλθεν ἐν μέσῳ τῶν Ἀδελφῶν ἐν τῇ συνάξει ἐπὶ πρόσωπον πεσὼν, καὶ ἐξομολογούμενος ταῦτα. F

senex Pachomio obmurmurans, divinitus emendatur.

45 Καὶ ὄντων τῶν Ἀδελφῶν σὺν αὐτῷ ἄλλοτε, θρύα κοπτόντων, καὶ μίαν τὴν μεταφορὰν αὐτῶν ποιούντων εἰς τὸ λοιπὸν, ἐξαίφνης ἐν ἐκστάσει γέγονεν, καὶ ὁρᾷ τοὺς Ἀδελφοὺς, τινὰς μὲν περιερχομένους κύκλῳ πυριφλογίζοντι εἰς αὐτοὺς, καὶ ὑπερβῆναι μὴ δυναμένους, καὶ ἄλλους ἐπάνω ἀκανθίνων ξύλων ἀνυποδέτους, καὶ ἀπὸ σκολόπων ἐμπεπηγμένους, καὶ μὴ ἔχοντας ποῦ ἐκβῆναι, καὶ ἑτέρους ἐπὶ μέσου κρημνοῦ ὑψηλοῦ ἑστηκότας, μήτε ἀνιέναι δυναμένους, μήτε βαλεῖν ἑαυτοὺς εἰς ποταμὸν, καὶ τῶν

Extasis et visio S. Pachomii:

Ex MSS o

A τῶν ο κορκοδείλων τηρούντων αὐτοὺς, καὶ ἀλλομένων κάτωθεν. Καὶ ἔτι στήκοντος αὐτοῦ καὶ θεομένου, διαβαίνοντες ὁρᾶσιν αὐτὸν οἱ Ἀδελφοὶ, καὶ τὰ φορτία ἀποῤῥίψαντες παρέστησαν αὐτῷ εἰς εὐχὴν, καὶ μετὰ πολλὴν ὥραν εἰς ἑαυτὸν ἀνελθὼν, κελεύει ψωμίζειν τοὺς Ἀδελφούς· ὀψὲ γὰρ ἦν ἤδη. Καὶ μετὰ τοῦτο εἶπεν συναχθῆναι αὐτοὺς πρὸς αὐτὸν, καὶ λοιπὸν λέγοντος αὐτοῦ τὸ ὅραμα ἔκλαιον πάντες μετὰ φόβου πολλοῦ. Καὶ ἐρωτηθεὶς, τί ἂν εἴη τοῦτο; λέγει· Ὡς αἰσθάνομαι, ὅτι μετὰ τὴν τελευτήν μου ἔσται τοῦτο τοῖς Ἀδελφοῖς, ὥστε μὴ εὑρεῖν αὐτούς τινα τὸν δυνάμενον ὡς δεῖ ἀπὸ τῶν θλίψεων παραμυθεῖσθαι ἐν Κυρίῳ·

qui impatientiæ spiritum egregie superat,

46 Ἀδελφὸς δέ τις ἀναχωρήτης ἦλθεν εἰδεῖν αὐτὸν, καὶ αὐτῶν καθημένων ὁμιλεῖν τὰ δέοντα, λέγει Θεοδώρῳ· Ἑτοίμασον ἵνα φάγει ὁ Ἀδελφός. Καὶ ἐλθὼν ἔξω ἐκάθισεν, νομίζων ὅτι ἔλεγεν αὐτῷ· Ἄφες, λαλήσω τῷ ἀδελφῷ. Καὶ αὐτοῦ μὴ ἑτοιμάσαντος, λέγει ἄλλῳ Οἰκονόμῳ διαβαίνοντι· κἀκεῖνος ἀνεχώρησεν, μὴ γνοὺς τί ἐστιν ὃ λέγει. Καὶ νηφαλαῖος ὢν ἐν τῷ πνεύματι, συνεὶς τοῦτο πειρασμὸν εἶναι, ἐγερθεὶς ἡτοίμασεν τῷ Ἀδελφῷ, καὶ συμφαγὼν ἀπέλυσεν αὐτόν. Ἐκαλέσας δὲ Θεόδωρον, λέγει αὐτῷ. Ὁ πατήρ σου κατὰ σάρκα ἐάν τί σοι εἴποι, παραβλέπεις αὐτόν; Διὰ τί οὐκ ἡτοίμασας τῷ Ἀδελφῷ;

et Fratres contra dæmonem armat,

B Καὶ λέγει αὐτῷ Θεόδωρος· Ἐνόμιζον, Πάτερ, ὅτι ἔλεγές μοι. Ἔξελθε, λαλήσω τῷ ἀνθρώπῳ. Καὶ τὸν ἄλλον καλέσας, κἀκείνου τὸ αὐτὸ εἰπόντος, ἀνεστέναξεν λέγων· Πνεῦμα πονηρὸν ἠμπόδισεν τοῦτο, ὅπως λυπηθῶμεν. Ἀλλ᾽ εὐλογητὸς Κύριος, ὁ τὴν μακροθυμίαν καὶ τὴν σύνεσιν διδούς. Καὶ ὑμεῖς μάθετε ἀπὸ τοῦ γενομένου τὸ μακροθυμεῖν· πολλάκις γὰρ ἤκουσα τῶν πονηρῶν πνευμάτων λαλούντων τὰ ποικίλα αὐτῶν τὰ κατὰ τῶν ἀνθρώπων· Οὕτως ὁ μὲν λέγει· Πρὸς ἄνθρωπον σκληρόν εἰμι, καὶ ὅτ᾽ ἂν ὑποβάλλω αὐτῷ λογισμὸν εὐθὺς στήκει εἰς εὐχὴν, καὶ καιόμενος ἐξέρχομαι. Καὶ ἄλλος δαίμων λέγει· Τίνα ἔχω εὐπειθῆ, καὶ εἴ τι συμβουλεύω αὐτῷ, ἀκούει μου, καὶ ποιεῖ· καὶ σφόδρα ἀγαπῶ αὐτόν. Τοιγαροῦν τηρήσατε ἑαυτοὺς πάντοτε, καὶ σφραγίζεσθε τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ, καὶ κατ᾽ αὐτῶν πολιτευόμενοι οὐ δυνήσονται πρὸς ὑμᾶς.

Absentia intuetur.

47 Καὶ ἐξηγουμένου αὐτοῦ πάλιν τοῖς Ἀδελφοῖς τὰ συμφέροντα, παραχρῆμα κατεσχέθη ἡ καρδία αὐτοῦ μὴ λαλεῖν. Καὶ συνιὲς τῷ πνεύματι, τίνος ἕνεκεν γέγονεν τοῦτο, ἐκάλεσεν τὸν Οἰκονόμον τῆς μονῆς, καὶ ἠρέμα λέγει αὐτῷ· Ἀπελθὼν εἰς τὸ δὲ τὸ κελλίον, μάθε τίς ἐστιν ὁ καταφρονῶν τῆς ἰδίας ψυχῆς· καὶ σὺ Μάρτυς γενοῦ πῶς ἐβλάβη οὗτος, πρῶτον μὲν ὅτι οὐκ ἦλθεν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἵνα δυναμωθῇ κατὰ τοῦ θλίβοντος αὐτὸν, καὶ ἕλκοντος αὐτόν· δεύτερον δὲ ὅτι κἂν οὐκ ἦλθεν ἀκοῦ-

C σαι, διὰ τί οὐκ εὔχεται ἐκεῖ, ἀλλὰ καθεύδει; Οὐκ οἶδα εἰ οὗτος γίνεται μοναχός. Καὶ οὕτως ἐξῆλθεν ἐκ τῶν ἀδελφῶν πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτοῦ, μὴ παραδοὺς αὐτὸν ἑαυτὸν βαστάξαι τὸν σταυρὸν κατὰ δύναμιν· Καὶ ἤρξατο αὐτοῖς παραβολὴν λέγειν· Οἰκία ἐμ ἢ ρ´ τόποι εἰσὶν ἢ κελλία, ἐὰν ἀγοράσῃ ἀλλότριος ἓν κελλίον παρὰ τοῦ οἰκο-

Fraudes cacodæmonis detegit,

δεσπότου, μὴ κωλύεται εἰς τὸ ἴδιον, κἂν ᾖ ἐσώτερον, εἰσελθεῖν; οὕτως ὁ πιστὸς, ἐὰν ᾖ ἔχων πάντας τοὺς καρποὺς τοῦ πνεύματος, καὶ τῇ ἀμελείᾳ καὶ τῇ ἐπιβουλῇ τοῦ ἐχθροῦ ἀλλοτριωθῇ ἑνὸς αὐτῶν, οὐκ ἔσται εὐσθενὴς ἐκείνου τοῦ καρποῦ πρὸς τὸν ἐχθρόν. Ἴσως δὲ ἐὰν μὴ νήψει, νικᾷ αὐτὸν καὶ ἐν ἄλλῳ, καὶ οὕτως κυριεύει τοῦ ἀνθρώπου ὅλου, μὴ ἔχοντος μηδὲν ἀγαθόν. Ἐὰν δὲ πάλιν ἑαυτὸν συσφίγξει, οὐ μόνον κτήσεται τὸν ἕνα καρπὸν, οὗ ποτε ἀπηλλοτριώθη, ἀλλὰ καὶ προκόψει σφόδρα, οὐ γὰρ ἓν μέτρον ἐστὶ τῆς θεοσεβείας, ἀλλὰ πολλά. Εἰσὶν γὰρ πλούσιοι ἄρχοντες τῷ πνεύματι, Καί εἰσιν ὡς δεκάδαρχοι, πεντηκόνταρχοι, ἑκατόνταρχοι, χιλίαρχοι, καὶ βασιλεῖς τέλειοι, ὥσπερ Ἀβραὰμ ἐλέχθη βασιλεὺς παρὰ Θεοῦ· Οὐ μόνον γὰρ ἦν αὐτὸς βασιλεὺς ἁπλῶς, ἀλλ᾽ ὅτι ὁ βασιλεὺς

p τῶν βασιλευόντων ἐν αὐτῷ ἦν, ὡς ἐπὶ θρόνου, καθήμενος p.

a cujus deceptione Fratrem liberat,

48 Καὶ παρ᾽ Ἐπισκόπου ποτε ἄνθρωπος ἀπεστάλη πρὸς αὐτὸν, ἐν αἰτίᾳ κλοπῆς, ὥστε παρ᾽ αὐτοῦ κριθῆναι· καὶ αὐτὸς ἦν μονάζων, τρίχινον φορῶν ἱμάτιον. Καὶ γέρων τις τῶν Ἀδελφῶν ἄκακος καὶ καλὸς σφόδρα, Μαῦος D λεγόμενος, τῶν ἀρχαίων οἰκιακῶν, τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ ὡς ἀσθενῶν καὶ λυπούμενος οὐκ ἀπῆλθεν ἔξω μετὰ τῶν Ἀδελφῶν θερίσαι θρυία· ἡ δὲ λύπη αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀψὲ κατηχήσεως. Ἦν ἀκούοντος τοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ λέγοντος λόγους ἀσφαλείας πολλῆς πρὸς τὴν σωτηρίαν, αὐτὸς ξενιζόμενος ταῦτα, καὶ ἀγνοῶν τῶν ἐχθρῶν τὴν πανουργίαν κατὰ τῶν ψυχῶν, ἔλεγεν οὕτως, Ἰδὼν ἑαυτὸν ἐστηριγμένον, ὅτι τί οὖν τοσαύτας ἀσφαλείας παραδίδωσιν ἡμῖν ὁ γέρων; μέλλομεν ἄρα καθ᾽ ὥραν πίπτειν· διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν λυπούμενος ἐκοιμᾶτο ἔσω εἰς τὰς καλύβας. Ἰδὼν τοιγαροῦν ἐκεῖνον παθόντα ὁ Θεόδωρος λέγει τῷ οἰκονόμῳ· Φρόντισον τοῦ ἀνθρώπου ἕως οὗ ἔλθῃ ὁ Πατὴρ ἡμῶν ἔσω· βλέπω γὰρ αὐτὸν μέγαν καὶ εὐλαβῆ. Καὶ ἐλθόντος Παχουμίου ἔσω μετὰ τῶν Ἀδελφῶν, ἀπήντησεν αὐτῷ ἐκεῖνος καὶ ἄλλοι σὺν αὐτῷ. Καὶ τῇ διακρίσει τοῦ πνεύματος διωρθώσατο αὐτὸν, μετὰ τὴν ὁλολογίαν τοῦ σφάλματος, λέγων τὸ γεγραμμένον, Πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες· ἀλλ᾽ εὐξώμεθα τῷ ἐλεήμονι Θεῷ, καὶ ἰάσεται ἡμᾶς, καὶ τηρήσωμεν ἑαυτοὺς ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν. Καὶ ἀκούων ὁ γέρων Μαῦος ταῦτα, ἐθαύμαζεν τὴν διάκρισιν αὐτοῦ τῷ πνεύματι, καὶ ὡς ὀψὲ ἐλάλει q ἐπείσθη, καὶ ἐδόξασεν τὸν Θεόν.

Jac. 3, 2

q

seniorum quorumdam superbiam castigat.

49 Καὶ μεθ᾽ ἡμέρας τινὰς καλεῖ Θεόδωρον ὁ Παχούμιος καὶ λέγει αὐτῷ, Ὅτε ἐξέρχονται τῆς τραπέζης οἱ Ἀδελφοὶ ὀψὲ, παράδος τὴν διακονίαν ἄλλῳ, καὶ δεῦρο ὅπου συναγόμεθα εἰς κατήχησιν κατὰ τὴν Κυριακήν. E Ἐλθόντι δὲ εἰς κατήχησιν αὐτῷ, λέγει αὐτῷ· Μέσων τῶν Ἀδελφῶν στῆκε ὧδε, καὶ λάλησον ἡμῖν τὸν λόγον τοῦ Κυρίου κατὰ τὸ ἔθος, ἀντ᾽ ἐμοῦ. Καὶ ὑπακούσας ἐκεῖνος καίπερ θέλων ἔστη. Καὶ ἤρξατο λαλεῖν ἃ ὁ Κύριος ἔδωκεν αὐτῷ. Ἑστώτων δὲ πάντων, καὶ αὐτῷ τοῦ Ἀββᾶ Παχουμίου συνεστῶτος καὶ ἀκούοντος ὡς ἑνὸς αὐτῶν, ἀγανακτήσαντες τινες ἐν ὑπερηφανίᾳ ἀνέκαμψαν πρὸς τὰς σκηνὰς αὐτῶν, τοῦ μὴ ἀκούειν. Ἦν δὲ ὁ Θεόδωρος τῇ μὲν ἀνθρωπίνῃ ἡλικίᾳ νεώτερος. Μετὰ δὲ τὴν κατήχησιν καὶ τὴν εὐχὴν ἐκαθέσθη ὡς ἔθος αὐτῷ, καὶ ἤρξατο λαλεῖν ταῦτα Παχούμιος· Ἠκούσατε τὰ εἰρημένα, τίνος ἐστίν; μὴ τοῦ λαλοῦντος, ἢ τοῦ Κυρίου; Οἱ δὲ ἀγανακτήσαντες τίνι λογισμῷ ἐποίησαν τοῦτο; ὅτι νεώτερός ἐστιν; Εὑρίσκομεν παιδίον, καὶ περὶ αὐτοῦ λέγοντος τοῦ Κυρίου· Ὃς ἐὰν δέξηται τοιοῦτον παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου ἐμὲ δέχεται. Μὴ ἐγὼ οὐκ ἤμην στήκων καὶ ἀκούων, ὡς εἷς ἐξ ὑμῶν; Λέγω δὲ ὑμῖν, οὐ σχήματι, ἀλλ᾽ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἤκουον, ὡς ὁ δίψων ὕδωρ. Καὶ γὰρ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, ὡς γέγραπται· ταλαίπωροι δὲ οἱ ἀνακάμψαντες ὡς ἑαυτοὺς ἀπαλλοτριοῦντες τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐὰν μὴ μετανοήσωσιν ἀπὸ ταύτης F τῆς ὑπερηφανίας δύσκολόν αὐτοῖς τὸ ζῆν· Ἐγγὺς γὰρ Κύριος τοῖς συντετριμμένοις τὴν καρδίαν, καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι σώσει.

Mat. 18, 5

Tim. 4, 9

Tabennensi monasterio Theodorum præficit:

50 Μετὰ ταῦτα ἔταξεν αὐτὸν εἰς Ταβεννῆσιν Οἰκονόμον τῆς μονῆς, καταλαβόμενος αὐτὸν ἱκανὸν εἶναι τῷ πνεύματι (Ἦν δὲ ὡς λ´ ἐτῶν) αὐτὸς δὲ ὁ Ἀββᾶς Παχούμιος ἔμεινεν ἐν τῇ μεγάλῃ μονῇ, Προύου λεγομένῃ, ὅπου ἦν ἡ οἰκονομία πάντων τῶν μοναστηρίων. Θεόδωρος δὲ ταχθεὶς ἐκεῖ, ὡς μὴ ταχθεὶς ἦν, καθ᾽ ὅτι οὐκ εἶχεν θέλημα ἴδιον. Ἐπύρωσεν γὰρ αὐτὸν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐστήριξεν τὰ ἄνω φρονεῖν· πᾶσαν δὲ τὴν σπουδὴν εἶχεν τὸν Θεὸν ἀγαπᾶν ἐν ὅλῃ καρδίᾳ, κατὰ τὴν ἐντολήν. Καὶ προκόπτων ὠφέλει τοὺς Ἀδελφούς· εἶχε γὰρ καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ σχάριν σφόδρα. Καὶ Κορνήλιος, καὶ Ψενταήσιος, καὶ Ψοῆς, καὶ Πεκύσσιος, καὶ Παχούμιος ἄλλος, καὶ Παῦλος, καὶ Ἰωάννης, καὶ Παφνούτιος, καὶ ἄλλοι πολλοὶ, οὓς καθ᾽ ἕκαστον ὀνομάσαι περισσὸν, οὗτοι πάντες δυνατοὶ τῷ πνεύματι ἦσαν, καὶ ἀληθῶς ἀθληταὶ τοῦ Χριστοῦ. Καὶ τούτων οὖν ἑκάστων τὸν βίον εἰδὼς ὁ μέγας Παχούμιος ὄρθον ὄντα ἔταξεν τὸ πλεῖστον αὐτῶν εἰς τὰς μονὰς Ἡγουμένους καὶ Πατέρας· Ὅσοι δὲ μετ᾽ αὐτοὺς ἐν δευτέρᾳ τάξει τυγχάνοντες ἠγάπησαν τὸν Θεὸν, ἀφ᾽ ὧν εἷς ἐστι καὶ Ἀββᾶς Τιθοῆς, γενόμενος τῶν παρθένων Πατὴρ, ἅγιος, καὶ τοῖς οἰκτιρμοῖς τοῦ Θεοῦ ὡς στέαρ πεπιαμμένος καὶ χρηστὸς, ὡς καὶ προειρήκαμεν τὸν Πατέρα Ἰωάννην.

et alios ex discipulis præstantiores et alibi.

A Ἰωάννην. Τίνες δὲ τούτου οὐ μόνον ἀσκηταὶ ἦσαν, μήτε ὑγιαίνοντες γευσάμενοι οἴνου, μήτε ἐν τῇ νόσῳ, ὡς ἑβδομηκονταετεῖς μοναχοί, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι οὐ συνεχώρησαν τοιαύτοις ἀξιοῦσιν, ὅπως ἀνενέγκωσιν αὐτούς, τῇ νόσῳ ὀχλουμένους, ἀπὸ τοῦ καθισματίου αὐτῶν θῆναι ἐπὶ κραβάττου τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου, πρὸς τὸ δυνηθῆναι κἂν καλῶς ἐνταφιασθῆναι αὐτούς, ἀλλ᾽ ἔμενον, καὶ ἐν αὐτῷ συγκεκομμένοι ἀπέθανον τῷ καθισματίῳ. Εἰ μὴ δὲ ὅτι πολύς ἐστιν ὁ λόγος, ἐπεὶ οὐκ ἦν βλαβερὸν καὶ αὐτῶν μνημονεῦσαι. Ἦν δέ τις Πετρώνιος ὀνόματι ὃς οὐ μόνον ἀφ᾽ οὗ ἐξέβη τῆς οἰκίας τῶν γονέων οὐχ ὑπέστρεψεν ἐκεῖ, ἕως οὗ παρέθετο τὴν ψυχὴν τῷ Κυρίῳ, ἀλλὰ καὶ ζῶν ἔπεισεν πάντας τοὺς τῆς οἰκείας αὐτοῦ πατέρα, ἀδελφούς, ἀδελφάς, καὶ συγγενεῖς, καὶ δούλους ἀποτάξασθαι τῷ βίῳ, καὶ προσελθεῖν εἰς τοὺς Ἀδελφούς. Καὶ ἐλθόντες ἐκοιμήθησαν καλῶς, καὶ ὅσα εἶχεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, Ψενεδοὺς λεγόμενος (οὐκ οἴδαμεν πῶς κἀκεῖνον ἐπαινέσωμεν) πάντα μετ᾽ αὐτοῦ ἐχόμενον ἤνεγκεν βόας πρόβατα, καὶ σκεύη παντοῖα, καὶ ἐχαρίσατο αὐτὰ εἰς τὰ κοινόβιον διὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Παχουμίου· καὶ μονὴν αὐτῷ, Θηβεῦ λεγομένην, ἔδωκεν· Ἐτάχθησαν οὖν καὶ ἐκεῖ οἱ Ἀδελφοὶ κατὰ τὸν θεσμὸν τῶν ἄλλων μονῶν, καὶ πρὸ ταύτης τῆς μονῆς τάξιν γὰρ ἔχουσιν.

Petronius cum omnibus suis adjungitur Ordini.

CAP. VII

A Panopolitano Episcopo invitatus Pachomius, in ejus diœcesi monasteria erigit.

B 51 Ἐπίσκοπός τις δὲ τῆς πόλεως Πάνος, Ἀρεῖος μὲν λεγόμενος, ὀρθόδοξος δὲ τῇ πίστει, καὶ ἀσκητής, καὶ ὑπηρέτης Χριστοῦ, ὀσμησάμενος τὴν εὐωδίαν τῆς κοινωνίας τῶν Ἀδελφῶν, μετεπέμψατο πρὸς ἑαυτὸν τὸν Ἀββᾶν Παχούμιον, καὶ ἠξίωσεν αὐτὸν διὰ λόγων Θεοῦ ποιῆσαι περὶ τὴν πόλιν αὐτοῦ μοναστήρια. Καὶ ἐλθόντος αὐτοῦ μετὰ τῶν Ἀδελφῶν, ἔδωκεν αὐτοῖς τόπον, καὶ οὕτως ᾠκοδόμησεν τὸν φραγμόν. Καὶ τινες τὴν οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ ἀγνοοῦντες, ἤρχοντο τῷ φθόνῳ, καὶ ὑπέστρεφον νυκτὸς τὸ οἰκοδομούμενον· ἀλλὰ τῇ μακροθυμίᾳ τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν παρὰ Κυρίου συμβιβασθέντες r, δι᾽ ἀγγέλου ἑστηκότος, καὶ ὡς δακτύλῳ τὸ τεῖχος περιχαράσσοντος ἐν πυρί, ᾠκοδομήθη τὸ μοναστήριον καὶ ἔταξεν ἐκεῖ ὁ Πατὴρ ἡμῶν τινα Οἰκονόμον, Σαμουὴλ λεγόμενον, ἄνθρωπον s ἱλαρὸν τῷ πνεύματι καὶ ἐγκρατῆ, καὶ ἄλλους σὺν αὐτῷ ἱκανούς, καθ᾽ ὧδε ἔγγυς πόλεως ἦσαν· καὶ αὐτὸς παράμενεν αὐτοῖς χρόνον τινά, ἕως ἑδραιωθῶσιν. Φιλόσοφος δέ τις τῆς πόλεως ταύτης ἦλθεν εἰς τὸ μοναστήριον δοκιμάσαι αὐτούς, ὁποῖοί τινες εἶεν, καὶ λέγει· Καλέσατέ μοι τὸν Πατέρα ὑμῶν ὅπως λαλήσω αὐτῷ. Καὶ ἀκούσας Παχούμιος ἔπεμψεν πρὸς αὐτὸν Κορνήλιον ἀπολογήσασθαι αὐτῷ· καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Φιλόσοφος· Φημίζεσθε ὡς Μοναχοί, καὶ συνετοί, καὶ σοφὰ λαλοῦντες. Ἐλαίας ποτέ τις φέρων ἀλλαχόθεν ἐν τῇ Πάνος πιπράσκει, ὡς τῆς πόλεως τὸ εἶδος πλέον ἐχούσης. Ἀπεκρίθη αὐτῷ Κορνήλιος λέγων· Ἠκούσθη δέ ποτε, ὅτι αἱ ἐλαῖαι τῆς Πάνος ποιοῦσιν ἔλαιον, οὐκ ἁλίζονται δέ. Ἡμεῖς ἐσμεν τὸ ἅλας, καὶ ἤλθομεν τοῦ ἁλίσαι ὑμᾶς. Καὶ ἀκούσας ὑπέστρεψεν, καὶ ἀπήγγειλεν τοῖς φιλοσόφοις· Καὶ ἄλλος λέγει ἕως τούτου ἐστὶν τὸ ζήτημά σου πρὸς αὐτούς; Ἐγὼ ἀπελθὼν δοκιμάζω αὐτοὺς ἀπὸ τῶν γραφῶν, εἰ νοοῦσιν· καὶ ἀπελθόντος, πρὸς αὐτὸν καλεῖ Θεόδωρον ὁ Ἀββᾶς Παχούμιος, καὶ πέμπει ἐκείνῳ ἐλθόντι. Καὶ ὡς ἔρηκεν ἡμῖν τοῦτο Θεόδωρος, ὅτι πεμπόμενος ἔξω ἐφοβούμην πῶς ἀπολογήσομαι φιλοσόφῳ· Κορνήλιος γὰρ σοφός ἐστιν πλέον ἐμοῦ. Τότε δ᾽ οὖν ἠρώτησε ὁ φιλόσοφος δυσερμήνευτον ζήτημα ἄλλο δυσεύρετον λέγων· Τίς ὁ μὴ γεννηθεὶς ἀπέθανεν; καὶ τίς γεννηθεὶς οὐκ ἀπέθανεν; καὶ τίς ἀποθανὼν οὐκ ἐπώζεσεν; Καὶ εἰπόντος τοῦ Θεοδώρου, τὸν μὲν ἀποθανόντα μὴ γεννηθέντα τὸν Ἀδάμ, καὶ τὸν μὴ ἀποθανόντα γεννηθέντα τὸν Ἐνώχ, καὶ τὴν γυναῖκα τοῦ Λὼθ μὴ ἐπώζεσαν στήλην ἅλος οὖσαν, ἀποδεξάμενος ἐκεῖνος ἀνεχώρησεν. Ἦν δὲ ἐν ταύτῃ τῇ μονῇ ἐκείνῃ ἅγιός τις καὶ δυνατὸς τῷ πνεύματι καὶ τῷ σώματι ὡς Ἰὼβ ἐπειράσθη, Ταλμᾶς λεγόμενος, πεπορωμένος δὲ τῇ ἀσκήσει καὶ τῇ ἀγρυπνίᾳ ἀνένδοτος ἕως θανάτου.

Ejus discipuli Philosophos confundunt.

C

52 Ἔλαβεν δὲ καὶ ἄλλα μοναστήρια ὁ Πατὴρ ἡμῶν Παχούμιος καὶ πρὸ τούτου τὸ λεγόμενον Τασῆ, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ αὐτὸ τῆς Πάνος t, καὶ Τηβεῦε καὶ Τισμηναί,

D καὶ μετὰ χρόνον τὸ ἄλλο τὸ λεγόμενον Πιχνοῦμ ἄνω περὶ Λαττῶν. Ταῦτα ἐποίησεν ὁ μακάριος Παχούμιος, καὶ ᾤκησαν ἐκεῖ οἱ Ἀδελφοὶ ὁμοίως ταχθέντων πατέρων αὐτοῖς· καὶ χρείας σωματικὰς ἔδωκεν αὐτοῖς· ἦν γὰρ μεγάλη ἡ μονὴ ἡ Παβαῦ, ὅπου ὁ Οἰκονόμος ἔχει πᾶσαν χρείαν κατὰ τοὺς Μοναχούς. Καὶ οὕτως κατὰ καιρὸν διοικεῖ αὐτοὺς τῇ προνοίᾳ τοῦ Θεοῦ Οἰκονόμος, καὶ τὸ ἔργον αὐτῶν λαμβάνων· καὶ δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ παρεγίνοντο εἰς τὴν μεγάλην μονὴν οἱ τασσόμενοι, ὅπου ἦν ὁ Πατὴρ ἡμῶν Παχούμιος τῷ τε Πάσχα καὶ τῷ Μεσώρῃ μηνί· καὶ ἐποίουν τὸ Πάσχα μετ᾽ ἀλλήλων, ἑορτάζοντες λόγοις τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀγάπῃ· καὶ τῷ Μεσώρῃ μηνὶ ἔθος ἦν πάλιν ἐλθεῖν αὐτούς, τοὺς λόγους τῶν ἔργων αὐτῶν ἀποδοῦναι τῷ μεγάλῳ Οἰκονόμῳ, κατὰ μέρος γράφοντες αὐτούς. Καὶ εἴ τινα διαταγὴν ὁ Πατὴρ ἑκάστης μονῆς ἤθελει, ἔλεγεν αὐτῷ, καὶ ἔτασσεν οἰκιακὸν ἢ ἄλλον. Μάλιστα δὲ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἐφρόντιζεν πρὸ πάντων περιέρχεσθαι τὰς μονάς, καὶ στηρίζειν τοὺς ὀχλουμένους ὑπὸ λογισμῶν ποικίλων. Ἐδίδασκεν δὲ γὰρ αὐτοὺς ἀνθίστασθαι τούτοις καὶ νικᾶν τῇ τοῦ Θεοῦ μνήμῃ, καὶ ἔτασσεν αὐτοῖς πᾶν ὠφέλιμον τῶν ψυχῶν.

Monasteria Pachomius regit et ordinat.

53 Ἦν δέ τις ἀθλητὴς ἄλλος καὶ ἀνταγωνιστὴς μέχρις αἵματος πρὸς τὴν ἁμαρτίαν, Τιθοὴς λεγόμενος, Οἰκιακὸς τῶν ἐν Παβαῦ οἰκονόμων ταχθέντων ἀναπαῦσαι τοὺς Ἀδελφοὺς κακουμένους. Καὶ μίαν ἑτοιμάζοντος αὐτοῦ τὰ πρὸς ἀνάπαυσιν τῶν ἀρρώστων, ἦλθεν πνεῦμα πονηρὸν πειράσαι αὐτὸν τῇ ἀπάτῃ τῆς ἁμαρτίας, ἐν τῷ φαγεῖν αὐτὸν πρῶτον ἐκ τῶν βρωμάτων ἃ τοῖς νοσοῦσι εὐτρέπιστο. Ἀλλὰ γὰρ οὐ κατίσχυσεν αὐτοῦ ὁ πειράζων, ὅτι διὰ τοῦ ἀγῶνος μᾶλλον δοκιμάζονται οἱ πιστοὶ εἰς δόξαν Θεοῦ. Οὐ μόνον οὖν ἐκείνων οὐκ ἀπεγεύσατο, ἀλλ᾽ οὐ δὲ ὀψὲ ἀπῆλθε εἰς τὴν τράπεζαν φαγεῖν, καὶ βουλόμενος καὶ τὴν αὔριον συνάψαι νηστεύων ἔστη εὔξασθαι, καὶ λέγει κλαίων· Κύριε, οὐ μόνον νηστεύειν ἕως κτήσομαι τὴν σὴν ἀγάπην ἑτοιμός εἰμι, ἀλλ᾽ ἀληθῶς ἐὰν καταλάβῃ με μαρτύριον, καὶ καύσωσί με, οὐκ ἐγκαταλείψω τὴν σωφροσύνην, τὸ καύχημα πάντων τῶν Ἁγίων· ἀλλὰ δεομαί σου, τελείωσόν με ἐν τῷ φόβῳ σου. Καὶ οὕτως καθαρὸς ὢν καὶ γνήσιος μονάζων ἐτελεύτησεν·

E

In quorum uno monachus quidam egregie seipsum vincit.

54 Καὶ ἐγένετό ποτε, τῶν Βαρβάρων πολεμούντων, εὑρέθη μοναχὸς τῶν ἀλλαχοῦ, καὶ αἰχμαλωτίσθη. Καὶ τινες αὐτῶν μέλλοντες φαγεῖν λέγουσιν αὐτῷ· Ἔγειρε ὑπηρέτησον ἡμῖν, καὶ οἶνον σπεῖσον πρῶτον τοῖς θεοῖς πρὶν πίομεν. Καὶ μὴ θελήσαντος αὐτοῦ, ἤγγισαν τοῦ σφάξαι αὐτόν, καὶ φοβηθεὶς ἔσπεισεν. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐκφυγὼν αὐτούς, ἦλθεν εἰς τὴν μονὴν πρὸς αὐτὸν τὸν Ἀββᾶν Παχούμιον, καὶ ἀπαγγέλλει αὐτῷ τὸ πρᾶγμα· ὅδε ὁ δυνηθεὶς εἶπεν αὐτῷ· Ὁποῖος ἠνέχθη σοι στέφανος, καὶ οὐκ ἔλαβες αὐτόν; Διὰ τί οὐκ ἀπέθανες ἀνδρείως ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντος; Πλὴν ἐζημιώθης σφόδρα. Ἀλλ᾽ ἵνα μὴ τέλειον ἀπελπίσῃς σεαυτοῦ· ὁ γὰρ Κύριος βούλεται τὴν μετάνοιαν ἡμῶν ἢ τὸν θάνατον. Πένθησον ὅσον δύνῃ, οὐ μόνον πνεύματι συντετριμμένῳ καὶ τεταπεινωμένῳ, ἀλλὰ καὶ σώματος πόνῳ, ὅπως τὸ γεγραμμένον ἐπί σου πληρωθῇ· Ἴδε τὴν ταπείνωσίν μου καὶ τὸν κόπον μου, καὶ ἄφες πάσας τὰς ἁμαρτίας μου. Καὶ οὕτως ἀνεχώρησεν τῇ ἐλπίδι χαίρων u.

Fratrum unus in idololatriam lapsus emendatur a Pachomio,

F

Psal. 24, 18

55 Τοῦ Πατρὸς ἡμῶν Παχουμίου ὑφαίνοντος ψιάθιον μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐν Ταβεννήσει, ἦλθεν παιδίον τὴν λειτουργίαν τῆς ἑβδομάδος ποιοῦν ἐν τῇ μονῇ· καὶ ἰδὼν αὐτὸν ὑφαίνοντα, λέγει αὐτῷ· Οὐχ οὕτως, πάτερ, μὴ στρέφε τὸ λῶμα οὕτως· ἐπειδὴ ὁ Ἀββᾶς Θεόδωρος παρέδωκεν ἡμῖν ἄλλον τύπον ὑφαίνειν. Καὶ εὐθὺς ἀναστὰς λέγει αὐτῷ· Ναί, δίδαξόν με τὸν τύπον. Καὶ μετὰ τὸ διδάξαι αὐτὸν ἐκαθέσθη ἐργάσασθαι μετὰ χαρᾶς. Καὶ ἐν τούτῳ καταλαβὼν τὸ πνεῦμα τῆς ὑπερηφανίας, εἰ γὰρ ἦν τῆς σαρκὸς τὸ φρόνημα ἔχων οὐκ ἐμέλετο αὐτῷ, ἀλλὰ [ἔγνω ὁ πατὴρ ἡμῶν,] καὶ ἐπετίμα τῷ παιδίῳ ὡς παρὰ τὰ μέτρα λαλήσαντι. Καὶ ἄλλοτε πάλιν ὑφαίνοντι ψιάθιον ὤφθη αὐτῷ δαίμων φαντάζων, καὶ λέγων ἑαυτὸν εἶναι τὸν Χριστὸν (οὐ μέντοι γε ἐξουσίαν ἔχουσιν οὐ μόνον τὸ ὀφθῆναί τινι, ἀλλ᾽ οὐδὲ λογισμὸν κακὸν ὑποβαλεῖν ἄνευ τοῦ συγχωροῦντος Θεοῦ) καὶ ἐπειδὴ εἶχεν ὁ Ἅγιος τὴν διάκρισιν τοῦ πνεύματος, v ὥστε

optimo spirituum discretore

EX MSS.

A ὥστε διακρίνειν τὰ πονηρὰ πνεύματα ἀπὸ τῶν ἁγίων, ὡς γέγραπται, εὐθὺς ἐλογίσατο τοῦτο, ὅτι τῇ ὀπτασίᾳ τῶν ἁγίων τοῦ θεωροῦντος τὴν ὀπτασίαν οἱ πονηροὶ λογισμοὶ ἐκλείπουσιν τέλεον, καὶ οὐδὲν σκοποῦσιν εἰ μὴ τὴν ἁγιότητα τοῦ φαινομένου· ἀλλ' ἰδοὺ ἐγὼ βλέπων τοῦτο, φρονῶ καὶ λογίζομαι τὰ ἀνθρώπινα· δῆλον οὖν ὅτι ψεύδεται, οὐκ ἔστιν τῶν ἁγίων. Καὶ ἰδὼν ταῦτα αὐτὸν ἐνθυμούμενον ὁ δαίμων, ἤρξατο περιαιρεῖν τοὺς λογισμοὺς ἀπ' αὐτοῦ· ὁ δὲ ἀναστὰς τῇ πίστει τοῦ Χριστοῦ, ἐξέτεινεν τὴν χεῖρα αὐτοῦ, ὡς ἵνα κρατήσει αὐτόν, ἅμα ἐμφυσῶν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἐξέλειπεν.

56 Καὶ εἶχεν Θεόδωρος τοιαύτην συνήθειαν ἐλθεῖν καθ' ἡμέραν τὰ πρὸς ὀψὲ εἰς Παβαῦ, μετὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐν Ταβεννήσει, ὅπως ἀκούσας τὰ λεγόμενα λόγια τῶν γραφῶν παρὰ τοῦ Ἀββᾶ Παχουμίου, ἀνακάμψει διηγήσασθαι αὐτὰ τοῖς ἀδελφοῖς ἐν Ταβεννήσει πρὶν κοιμηθῶσιν. Καὶ τοῦτο ἐποίησεν ἐπὶ πολὺν χρόνον. Καὶ ἐγένετο ἐλθόντα αὐτὸν ἅπαξ μὴ εὗρεν αὐτόν. Καὶ ἀνέβη εἰς τὸ δῶμα τῆς συνάξεως μελετῆσαι τὰ ἐκμαθήματα αὐτοῦ ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν. Καὶ μελετῶντος αὐτοῦ ἐσείσθη ὁ τόπος ὅπου ἦν. Καὶ διαλογιζόμενος τί ἂν εἴη τοῦτο, κατέβη εἰς τὴν σύναξιν εὔξασθαι· καὶ εἰσελθὼν οὐκ ἠδυνήθη μεῖναι ἀπὸ τοῦ φόβου τοῦ ὄντος ἐκεῖ, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἔφριξεν. Καὶ ἔτι περισσεύοντος κατ' αὐτοῦ τοῦ φόβου, ἐξεπήδησεν ἔξω B τῆς θύρας, καὶ οὐκ οἶδα τί ἦν. Καὶ μετὰ τὴν σύναξιν πρωὶ εὕρηκεν τὸν Ἀββᾶν Παχούμιον ἐξηγούμενον ἀρχαίοις Πατράσιν κατ' ἰδίαν οὕτως, ὅτι παρ' ὀλίγον ἀπέδωκα τὴν ψυχήν μου. Νυκτὸς γὰρ ἐν τῇ συνάξει εὐχόμενος εὐχήν, ἴδον φοβερᾶς ὀπτασίας τινάς, καὶ τῷ πολλῷ φόβῳ ἐγεννήθη ὡς μὴ ὤν, καὶ ἐδεήθην τῷ Κυρίῳ ἵνα διαμείνῃ ἐν ἐμοὶ καὶ ἐν τοῖς ἀδελφοῖς ὁ φόβος οὗτος ἕως τέλους, μνησθεὶς τῶν περὶ Μωυσέα πατέρων ὑπὸ τὸ ὄρος Σινᾶ, ὅτε ἦν τὸ πῦρ, καὶ τὰ ἄλλα φοβερά. Καὶ ἔτι μου ὄντος ἐν τῇ ἀνάγκῃ, ἦλθέν τις ἔσω τολμηρός, καὶ ἔτυχεν ἐλέους ταχὺ ἐξελθών. Καὶ ἀπεκρίθη Θεόδωρος, καὶ εἶπεν· Ἐγώ εἰμι· μὴ εὑρίσκων γάρ σε ὀψὲ ἐπὶ τοῦ δώματος, ἐμελέτων. Καὶ αὐτοῦ σαλευομένου κατέβην εὔξασθαι, καὶ μὴ δυνηθείς, ἔξω ἔφυγον· Καὶ ἐθαύμαζον οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ, καὶ μάλιστα ὅτι τοῦ Κυρίου θέλοντος, ἐὰν ἴδῃ τι τῶν κρυπτῶν, οὐκ ἐδήλου αὐτοῖς, εἰ μὴ τὰ φθάνοντα εἰς πίστιν καὶ οἰκοδομήν. Οἱ γὰρ ἅγιοι ἀεὶ ὡς ἐν οὐρανῷ εἰσιν τῇ μνήμῃ.

nec solito sua secreta narrare aliis, nisi causa utilitatis alicujus.

57 Καὶ ἐπειδὴ ἦν παραδεδωκὼς παραδόσεις εἰς σύστασιν τῆς κοινωνίας, ἐν Ταβεννήσει ποτέ, ἐν τῷ ἀρτοκοπείῳ ἐλάλησάν τινες, φυρῶντες καὶ ἐργάζοντες, τῇ ὥρᾳ τοῦ μὴ λαλεῖν, ἀλλὰ μελετᾶν κατὰ τὴν ὀφείλουσαν ἐντολὴν αὐτοῦ. Καὶ μακρὰν ὢν Παχούμιος συνῆκεν τὸ πνεῦμα ὅτι παρέβησαν τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ. Καλεῖ οὖν Θεόδωρον (αὐτὸς γὰρ ἦν τότε Πατὴρ τῆς μονῆς) καὶ λέγει αὐτῷ· C Ἀπέλθων εὐκαίρως ἐρεύνησον, καὶ ἴδε εἰ ὡμίλησάν τινες ὀψὲ ἐν τῷ ἀρτοκοπείῳ παρὰ τὴν ἐντολήν. Καὶ ἀνακρίνας πολλοὺς εὗρεν, καὶ ἀπήγγειλεν αὐτῷ. Καὶ εἶπεν ὁ Ἀββᾶς Παχούμιος· Ὅτι νομίζουσιν ἐκεῖνοι ἀνθρώπινα εἶναι ταῦτα τὰ παράγγελματα κἂν περὶ ἐλαχίστου δοθῇ μέγα ἐστίν. Ἑπτὰ ἡμέρας σιωπῶντες τοσοῦτον πλῆθος τὴν Ἱεριχὼ κυκλώσαντες ὑπήκουσαν τῇ ἐντολῇ· καὶ ὅτε πάλιν ἔλαβεν ἐντολὴν τοῦ κράζειν, πάλιν ὑπακούσαντες ἐπλήρωσαν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦ ἀνθρώπου ἐντειλαμένου αὐτοῖς. Ὁμοίως καὶ οὗτοι τηρείτωσαν ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν ἃ παρέλαβον καὶ συγχωρηθήσεται αὐτοῖς τὸ γενόμενον. Εἰ μὴ δὲ ἦν ὠφέλημος ψυχῶν ἡ ἐντολὴ ἐκείνη, οὐκ ἂν παρηγγείλαμεν περὶ αὐτῆς.

Idem silentii legem accurate servari præcipit.

58 Ἐζήτησαν αὐτὸν μίαν Θεόδωρος διὰ πάθος τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ· καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ· Νομίζεις ὅτι συμβαίνει τινὶ τοιοῦτόν τι πάθος ἄνευ τοῦ Θεοῦ; διὸ βάσταζε, καὶ ὅτε θέλει ἰάσεταί σε· εἰ δὲ τέως δοκιμάζει σε, εὑρέθητι εὐχαριστῶν αὐτῷ, ὡς ὁ τέλειος Ἰώβ. Ὑπομένων γὰρ πάντα τὰ ἐπελθόντα αὐτῷ, εὐλογεῖ τὸν Κύριον λέγων· Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον· καὶ γὰρ ὁ σταυροφόρος, κἂν μὴ ᾖ πάσχων τι, ἀρκεῖ αὐτῷ ὁ σταυρὸς καὶ ἡ ἄσκησις. Καὶ δύναται δὲ κατακείμενός τις ἀγωνίζεσθαι ὑπὲρ ὑγιαίνοντα καρτερίᾳ ψυχῆς καὶ μακροθυμίᾳ, καὶ διπλοῦν ἔχει τὸν στέφανον ὁ τοιοῦτος. Καλὸν

Theodorum male habentem solatur,

οὖν τὸν πάσχοντα ποιῆσαι ὡς δέκα ἔτη σιωπῇ ὑπομένοντα D πάθος, καὶ μὴ λέγειν· Καὶ ταῦτα ἀκούσας ἐνίσχυσεν. Εἶπεν δὲ αὐτὸν πολλάκις περιέρχεσθαι τὰς μονὰς ἐπισκεπτόμενον, καὶ ἐλάλησεν ἐν μέσῳ αὐτῶν ἤδη λέγων· Ὅτι ἐγὼ καὶ Θεόδωρος τὴν αὐτὴν λειτουργίαν τῷ Θεῷ λειτουργοῦμεν, καὶ ἔχει τὴν ἐξουσίαν καὶ [αὐτὸς διατάξαι ὡς πατήρ. Καὶ ἐρχομένου ποτὲ αὐτοῦ εἰς τὰς μονὰς οἱ Ἀδελφοὶ ὁρῶντες αὐτὸν ἠγαλλιῶντο τῷ πνεύματι. Εἶχεν γὰρ παρὰ Κυρίου ὡς προείπαμεν χάριν πολλὴν ὁ μὲν Πατὴρ ἡμῶν Παχούμιος· εἰ καὶ τέλειος κατὰ πάντα ἦν, ἀλλὰ φοβερὸς καὶ πενθήρης, ἀεὶ μνημονεύων τῶν ἐν βασάνοις ψυχῶν, ὡς περὶ τοῦ Πλουσίου ἠκούσαμεν. Καὶ πολλάκις μετὰ τὸ διψῆσαι αὐτὸν ἐν καύματι σφόδρα, λαβὼν ξεστὴν ὕδατος πινεῖν, οὐκ ἔπινεν ἕως χορτασθῇ. Καί ποτε εἰς μονὴν Θεοδώρου ἀλλὰ μικρὸν ἀπεγεύετο τούτου ἀπόντος, ἤνεγκαν αὐτῷ Ἀδελφόν, λέγοντες αὐτὸν κλέψαντά τι, ὡς ἵν' ἀναβάλῃ αὐτὸν ἔξω. Οὐκ ἦν δὲ αὐτός, ἀλλὰ ἄλλος ἀνυπονόητος, καὶ ὡς παρὰ ἀνθρώποις πιστός· Οὗτος δὲ ὑποπτεύθη, ἐπειδὴ ὀλίγον χυδαῖος ἦν. Καὶ ὁρῶν ὁ κλέψας ὅτι οὐ νεύει, παραλαβὼν Θεόδωρον κατ' ἰδίαν, λέγει αὐτῷ· Ἐγώ εἰμι ὁ τοῦτο ποιήσας. Ἀποκρίνεται αὐτῷ λέγων· Ὅτι ἐπειδὴ ἐποίησας ἐν πλημμέλημα, ἐξείληψας δὲ αὐτὸ ἐν τῷ καθαρίσαι ἡμῖν τὸν ἀναίτιον. Καὶ λοιπὸν καλεῖ τὸν ἄλλον, καὶ λέγει E αὐτῷ· Ἔγνων ὅτι οὐ σὺ ἐποίησας τοῦτο, ἀλλὰ κἂν ἔθλιψάν σε οἱ Ἀδελφοί, μὴ ὄντα ὑπεύθυνον αὐτοῦ, ἀλλὰ χρεωστεῖς τῷ Κυρίῳ ἐν ἄλλοις· διὸ εὐχαρίστει αὐτῷ, φοβούμενος αὐτόν. Καὶ λέγει τοῖς Ἀδελφοῖς περὶ τούτου· Οὐκ ἠνέγκατέ μοι τὸ κρίμα τοῦτο· κἀγὼ ἔγνω ὅτι θέλημα Κυρίου ἐστὶν συγχωρεῖν αὐτῷ, καὶ μηκέτι μνημονεύειν, πάντες γὰρ ἐλέους χρείαν ἔχομεν.

Fratres præsentia sua recreare solitum.

59 Καὶ ἀκούσας ποτὲ ἐν τῷ ἀέρι φωνὴν ψαλλόντων τινῶν μέλος τερπνὸν λίαν καὶ εὐαίσθητον, ἐξετάζει τὸν Ἀββᾶν Παχούμιον· Ἀκούεις Ἀββᾶ; λέγει αὐτῷ· Ναί. Τί ἐστίν; φησιν. Ἀποκρίνεται λέγων Συνέβη τινὰ ψυχὴν καλὴν αἱρομένην εἰς τὸν οὐρανὸν παρελθεῖν ἡμᾶς ἀπάνωθεν, καὶ ἐχαρίσθη ἡμῖν τοῦ ἀκοῦσαι τέως τῶν ψαλλόντων καὶ αἰνούντων τὸν Θεὸν ἔμπροσθεν αὐτοῦ. Καὶ ἄλλοτε πάλιν ἀμφοτέρων καθημένων περὶ Ἀδελφὸν ὀχλούμενον ἀποθανεῖν, ὤφθη αὐτοῖς παρὰ Κυρίου ὁ τρόπος τῆς ἐξόδου τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος, καὶ οὐκ εἰρήκασιν ταῦτα ἑκόντες οὐδενὶ ἕως ἔζωσαν (μυστήρια γάρ ἐστιν) ἀλλ' οἱ συνόντες μεγάλοι Ἀδελφοὶ ᾐσθήνθησαν αὐτούς, ὡς ἀτενίζοντας πῶς μετὰ θαύματος τοὺς παρόντας Ἁγίους τινάς, τῇ ὥρᾳ ὅτε ἀπέδωκεν τὴν ψυχὴν ὁ ἀσθενούμενος. Ἐνίοτε δὲ καὶ μέρος ὧν βλέπουσιν, κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου, ἐξηγοῦντο, προβλέποντες τὴν μέλλουσαν ὠφέλειαν. Ἐδίδασκεν γὰρ ὁ Ἀββᾶς Παχούμιος μὴ ἀνέχεσθαι ὅλως τοιούτου λογισμοῦ, ὥστε θέλειν τι τῶν ἀοράτων ἰδεῖν· καὶ γὰρ τὰ ἀόρατα πλήρη θαύματος, εἰς φόβον τῷ ἐρευνῶντι καὶ ἀκούοντι. F

Cœlesti cantu recreatur ipse et Pachomius:

utriusque in arcanis cognoscendis prærogativa

60 Καὶ ἀκούσας ἄλλος τις, Θεόδωρος ὀνόματι, τῆς ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας ἀναγνώστης καὶ [ἀσκητής, περὶ τοῦ Ἀββᾶ Παχουμίου καὶ τῶν ἀδελφῶν, ἐμβὰς εἰς πλοῖον ἦλθεν ἄνω εἰς Θηβαΐδα· καὶ ἦν καὶ αὐτὸς εὐλαβὴς καὶ ὑπήκοος ὡς ἓν τῶν προβάτων τοῦ Κυρίου. Καὶ οὗτος ὑποδεξάμενος αὐτόν, ἐποίησεν εἶναι ἐν οἰκίᾳ παρά τινι ἀρχαίῳ Ἀδελφῷ, εἰδότι τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς παραμυθίαν, ἕως μάθῃ ἀκοῦσαι καὶ τὴν Θηβαϊκήν, καὶ ἦν προκόπτων ἐν ἀσκήσεσιν ὑπὲρ δύναμιν· περὶ δὲ ὀρθοδοξίας φανερός ἐστιν, καθ' ὅτι ἐγγὺς ἦν τῆς ἁλλομένης πηγῆς εἰς ζωὴν αἰώνιον, ποτιζόμενος εἰς καρποφορίαν· λέγομεν δὲ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον, οὐ μόνον τὸν τότε ἁγιώτατον Ἀθανάσιον (ἀλλ' οὐ καθήμενος ἀεὶ ἐπὶ τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου, οὐκ αὐτὸς κάθηται) ἀλλ' ὁ λέγων, ἐπὶ δύο καὶ ἐπὶ τριῶν συνηγμένων ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, ἐν μέσῳ αὐτῶν εἶναι, ὁ Χριστὸς ὁ Ἰησοῦς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ὁ τῆς Ἐκκλησίας θεμέλιος, καὶ θεμελιώσας αὐτήν, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος. Κἀκεῖνον ὑπομείνοντα τὸν βίον καλῶς ἠγάπησεν αὐτὸν ὁ Ἀββᾶς Παχούμιος, καὶ ἐσπούδασεν ἑλληνιστὴν μαθεῖν χάριτι Θεοῦ ἵνα εὕρῃ τὸ πῶς παραμυθῆναι αὐτὸν πολλάκις. Καὶ λοιπὸν ἔταξεν αὐτὸν Οἰκιακὸν τῶν μετ' αὐτὸν ἐλθόντων Ἀλεξανδρέων καὶ ξενικῶν· καὶ

CAP. VIII.

Theodorum Alexandrinum suis adscribit Pachomius,

eumque Græcis et externis præficit,

ἦν

A ἦν ἡ οἰκία αὐτοῦ εὐλαβείας πλήρης. Καὶ πολλὰ ἐποίησεν μετ' αὐτοῦ ὁ ἅγιος Παχούμιος, συμβιβάζων τὸ πῶς ἀνθρώπους κυβερνῆσαι, λέγων, μέγαν ἐστίν, Ἐὰν ἴδῃς τινὰ τῆς οἰκίας ἀμελοῦντα σωτηρίας, μακροθυμῶν νουθέτησον αὐτὸν καθ' ἰδίαν· Ἐὰν ἅπαξ ἀγανακτήσει, ἄφες, ἕως ὁ Θεὸς κατανύξει αὐτόν· ὥσπερ τις σκόλοπα θέλων ἐξενέγκειν ἀπὸ ποδός τινος, καὶ ὀρύσσοντος αὐτοῦ κἂν αἱμορῥοήσῃ καὶ ὀδυνηθῇ, μᾶλλον ἀφέεται, καὶ ἐμπλαστρίου μαλακτικοῦ ἐπιβληθέντος αὐτῷ ἢ ἑτέρου ὁμοίου, μετ' ἡμέρας αὐτομάτως ἐξέρχεται καὶ εὐκόλως. Μᾶλλον γὰρ ὀργιζόμενός τις, καὶ ὑπό τινος μὴ ἀντιλέγοντος, κερδαίνει πλέον τῇ μακροθυμίᾳ μετὰ ταῦτα, τοῦ διδάσκοντος κατὰ τὸν νόμον. Ἐὰν δὲ ᾖ σφάλμα μέγα, δήλωσον ἡμῖν, καὶ ὡς θέλει ὁ ἐλεήμων Κύριος ποιοῦμεν. Ὁμοίως δὲ φρόντιζε τῶν ἀσθενῶν ὡς ἑαυτοῦ, καὶ γίνου ἐγκρατευόμενος, καὶ τὸν σταυρὸν φέρων πλέον αὐτῶν, ὡς τάξιν ἔχων Πατρός· καὶ τοὺς κανόνας τῶν Ἀδελφῶν τήρησον πρῶτος, ἵνα καὶ αὐτοὶ τηρήσουσιν· καὶ εἴ τι ἕτερον μετὰ ταῦτα θέλων διακρῖναι, μὴ εἴδῃς χάριτι Θεοῦ, δήλωσόν μοι, καὶ ὁμοῦ γυμνάζοντες εὑρήσωμεν ἑκάστου τῶν ζητουμένων τὴν ἀκρίβειαν. Καὶ οὕτως ἑρμηνεύων ἦν Θεόδωρος ὅτε ἐξηγεῖτο τοῖς Ἀδελφοῖς Παχούμιος διὰ τοὺς μὴ ἀκούοντας αἰγυπτιστή, καὶ ἐποίησεν ιγ' ἔτη Οἰκιακὸς πρὸ τοῦ τελευτῆσαι τὸν μακάριον Παχούμιον. Καὶ τῆς οἰκίας ἀπὸ μὲν

dans ei præcepta regendi;

B Ἀλεξανδρέων πρωτότοκοι καρποφορίαι οἶδε εἰσιν, Αὐσόνιος ὁ Μέγας, καὶ Αὐσόνιος καὶ παιδίον Νεὼν ὀνόματι, καὶ Ῥωμαίων Θεωφόρος, Φίρμος, καὶ Ῥώμυλλος, καὶ Δομνῖνος Ἀρμένιος, καὶ οἱ λοιποὶ ἅγιοι. Καί τινες κατέλαβον τὸν Μέγαν ἐν σώματι, καὶ ἄλλοι οὐ κατέλαβον.

61 Καὶ ἀπῆλθέν ποτε ὁ Πατὴρ ἡμῶν εἰς Ταβεννῆσιν ἕνεκα ἀναγκαίου πράγματος ψυχῆς· καὶ ἀσπασάμενος τοὺς Ἀδελφοὺς ἐκαθέσθη, ὡς ἔθος αὐτοῦ, ἐξηγήσασθαι τοῖς Ἀδελφοῖς πᾶσαν ἀσφάλειαν σωτηρίας κατὰ τῶν ἀντικειμένων, οὐ μόνον τῆς ἁγνείας τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ περὶ λογισμῶν διαφόρων, φιλαρχίας, ὀκνηρίας, ἢ μίσους πρὸς τὸν ἀδελφόν, ἢ φιλαργυρίας λέγων· Ὥσπερ τὸ πῦρ καθαρίζει πάντα ἰόν, καὶ κατασκευάζει τὰ εἴδη, οὕτως ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ ἀναλίσκει πᾶν κακὸν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ κατασκευάζει αὐτὸν σκεῦος εἰς τιμὴν εὔχρηστον, ἡγιασμένον, εὐάρετον τῷ Θεῷ, καὶ ἕτοιμον εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. Ἡ δὲ τῆς βλασφημίας ὑποβολὴ τῶν ἐχθρῶν ἐὰν εὕρῃ τινὰ μὴ νηφάλαιον, κἂν ᾖ ἀγαπῶν Θεόν, ἐὰν μὴ νίψῃ ὡς δεῖ, ἢ ἐξετάσῃ τινὰ ἐπιστήμονα, καὶ μάθῃ τὸ πῶς νικῆσαι αὐτὴν δολίαν οὖσαν, τοῦτον ἀπολέσει. Καὶ πολλοὶ ἐθανάθωσαν ἑαυτούς, ὁ μὲν ἐπάνωθεν πέτρας ἑαυτὸν ῥίψας ὡς ἐκστατικός, καὶ ἄλλος μαχαίρᾳ ἀπέπτυξεν τὴν κοιλίαν αὐτοῦ καὶ ἀπέθανεν, καὶ ἄλλοι ἄλλως· μέγα γὰρ κακὸν τὸ μὴ ἀναγγεῖλαι τοῦτο ταχέως τῷ

Aliis vero timorem Dei inculcans,

et quomodo blasphemiæ spiritus vincendus ostendens.

C ἔχοντι τὴν γνῶσιν, πρὸ τοῦ χρονῆσαι τὸ πάθος. Αὕτη δὲ ἡ θεραπεία, ἣν ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ Κύριος διακρίσει πνεύματος, ὅτι ὅτε τὸν πλησίον μου ἐλύπουν λόγῳ, συνετρίβετο μου ἡ καρδία, λόγῳ Θεοῦ ἐλεγχόμενος, καὶ ἐὰν μὴ ταχέως πείσω αὐτὸν οὐκ ἀναπαύομαι. Πῶς, ὦ δαίμονες ἀκάθαρτοι, λογίζομαι σὺν ὑμῖν, τοῖς ἀποστάταις, βλασφημίαν εἰς τὸν ποιήσαντά με Θεόν; Ὅμως δὲ τὴν κἂν διαῤῥαγῆτε ὑποβάλλοντες ταῦτα, οὐκ ἥττωμαι· οὐ γὰρ ἐμὰ ταῦτά ἐστιν, ἀλλ' ὑμῶν τῶν μελλόντων κολασθῆναι ἀσβέστῳ πυρὶ εἰς αἰῶνα αἰῶνος. Ἐγὼ δὲ οὐ παύομαι εὐλογῶν καὶ ὑμνῶν καὶ εὐχαριστῶν τῷ ποιήσαντί με μὴ ὄντα, καὶ ὑμᾶς καταρώμενος· ἐπικατάρατοι γάρ ἐστε ἀπὸ Κυρίου. Καὶ οὕτως μετὰ πίστεως λέγων ἐκλείπει τοῦτο ὡσεὶ καπνός. Περὶ δὲ τῆς αἰτίας, δι' ἣς ἦλθεν σήμερον πρὸς ὑμᾶς τὸ ζητούμενον εὑρέθη ἐν ὀστρακίνῳ κάδῳ, ὡς αἴνιγμα λαλῶν περὶ σφάλματος ψυχῆς ἄλλου· λαλοῦντος γὰρ Ἀββᾶ Παχουμίου, ἦν τις Ἀδελφός, Ἠλίας λεγόμενος, ἁπλοῦς τῇ καρδίᾳ, καὶ πρὸ ὥρας ἀναλέξας π' σῦκα, ἔκρυψεν ποῦ ταῦτα ἐν ὀστρακίνῳ κάδῳ, ὅπως νηστείαν φάγῃ αὐτά. Καὶ ἀκούσας περὶ τοῦ κάδου εὐθὺς ἀπῆλθεν, καὶ ἤνεγκεν τὸν κάδον ἐκεῖνον, καὶ λέγει αὐτῷ εἰς μέσον τῶν Ἀδελφῶν· Λέγω σοι, Ἀββᾶ, εἰ μὴ ταῦτα οὐκ ἤκηκα. Καὶ ἐθαύμασεν καὶ αὐτὸς καὶ οἱ Ἀδελφοί· οὐ γὰρ περὶ αὐτοῦ ἐλάλει· Καὶ λοιπὸν λέγει αὐτοῖς· Ἴδετε οὖν ὅτι οὐχ' ὅτε ἡμεῖς θέλωμέν τι εἰδέναι τῶν κρυπτῶν διὰ σωτηρίαν βλέπωμεν, ἀλλ' ὅτε ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ βούλεται.

D Λέγω γὰρ περὶ τοῦ ἐλαχίστου τούτου, ὅτι οὐκ εἶδον, ὅτε ἤκουσα παρά τινος· ἀλλ' ὁ Κύριος θέλων τὸν Ἀδελφὸν τοῦτον μηκέτι κυριευθῆναι ὑπὸ βρωμάτων, ἔδειξεν ἡμῖν τὴν διόρθωσιν. Καὶ σπουδάζων ἀνακάμψαι εἰς Παβαῦ ἀναστὰς μετὰ τῶν Ἀδελφῶν ηὔξατο, καὶ ἀπῆλθεν μὴ γευσάμενος.

Ex MSS.

62 Ταῦτα δὲ γράφομεν ἡμεῖς, οὐ μέν γε, ὡς προείρηται, κατελάβομεν αὐτὸν ἐν τῷ σώματι, ἀλλὰ τοὺς μετ' αὐτὸν εἴδομεν χρόνου τοιούτους ὄντας, οἵτινες τὸ κατὰ μέρος τούτων διηγήσαντο ἡμῖν εἰδότες αὐτὰ ἀκριβῶς. Ἐὰν δὲ εἴπῃ τις· Διὰ τί οὐκ ἔγραψαν ἐκεῖνοι τὸν βίον αὐτοῦ· λέγωμεν καὶ ἡμεῖς, ὅτι οὐκ ἠκούσαμεν αὐτῶν λεγόντων πολλάκις περὶ τοῦ γράψαι, καίτοι γε τοιούτων συνετῶν ὄντων, ὡς ὁ Πατὴρ αὐτῶν· ἀλλὰ τάχα οὔπω καιρὸς ἦν. Ὅτε δὲ ἴδομεν, ὅτι χρεία ἐστίν, ἵνα μὴ τέλεον ἐπιλαθώμεθα ὧν ἠκούσαμεν περὶ τοῦ τελείου μονάζοντος Πατρὸς ἡμῶν, μετὰ τοὺς ἁγίους πάντας ἐγράψαμεν ὀλίγα ἐκ πολλῶν· οὐχ ἵνα ἐπαινέσωμεν αὐτόν· οὐ γὰρ βούλεται τῶν ἀνθρώπων ἔπαινον· ἐκεῖ γάρ ἐστιν μετὰ τῶν πατρῶν αὐτοῦ, ὅπου ὁ ἔπαινος ὁ ἀληθινός. Καὶ γὰρ περιὼν ἐν σώματι, ὡς ἠκούσαμεν, προσευχόμενος πολλάκις οὐκ ἄξιον ἑαυτὸν ἡγεῖτο πρεσβεῦσαι κἂν ὑπὲρ ἑαυτοῦ· καὶ οὕτως πρεσβευτὰς ἐλάμβανεν τοὺς Ἁγίους λέγων· Οἱ ἄξιοι τοῦ Θεοῦ, δεήθητε ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ

Auctor a coævis audita scribit.

E ἁμαρτωλοῦ. Οὐ γὰρ εἷς ἦν τῶν Προφητῶν, ἢ τῶν Πατριαρχῶν, ἢ τῶν Ἀποστόλων, ἀλλὰ τέκνον αὐτῶν ἐστιν γνήσιον, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ τοιοῦτοι κατὰ τόπον εἰσίν· τὸ γὰρ αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκαθάρισεν πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ ἀντὶ ἀκάνθων καὶ τριβόλων ἐπλήθυνεν τοῦ πλουτῆσαι αὐτὴν τῆς θείας γνώσεως αὐτοῦ.

63 Καὶ ἐπειδὴ ἐλάλει αὐτοῖς πολλάκις τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ὁ Ἀββᾶς Παχούμιος, τίνες ἀκούοντες ὑπεραγαπῶντες αὐτόν, ἔγραψαν πολλὰ περὶ αὐτοῦ νοήματα τῶν γραφῶν· ὥστε καὶ εἴ ποτε ὅραμα εἶδεν ἢ ὀπτασίαν, τοῦ Κυρίου βουλομένου, κατ' ἰδίαν τοῖς μεγάλοις εἴρηκεν, εἰς πίστιν καὶ ὠφέλειαν τῶν ἀκουόντων. Ἀεὶ γὰρ ὁ Θεὸς τοὺς ἰδίους δούλους δοξάσει, ὡς καὶ λαλεῖ τῷ Μωϋσῇ λέγων· Ἵνα πιστεύσωσίν σοι εἰς τὸν αἰῶνα. Ἡμεῖς δὲ μαθόντες κατὰ τὸν καιρόν, ὅτι οὐ πάντων ἐστὶν τὸ πιστεύειν, μάλιστα μονάζοντι, καίτοι γε τῶν Ἁγίων τὴν ὁδὸν ἐπορεύετο, ὡς γέγραπται, Μίμηταί μου γένεσθε (ἀκώλυτος γὰρ ἡ ὁδὸς πᾶσιν) διὰ τοῦτο συνεκεράσαμεν ταῦτα γράφοντες, πρὸς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς φέρειν ἀζημίως τῶν λεγομένων τὸ κέρδος, καὶ γνῶμεν ἀσφαλῶς, ὅτι καὶ νῦν λέγει ὁ Θεός· Τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω. Οἴδαμεν ὅτι εἷς ψαλμὸς ἀρκεῖ ἡμῖν· μάλιστα ὁ αὐτὸς λέγων Κύριος· Ἐγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. Ἀλλὰ καὶ νῦν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ πολλαὶ αἱ τάξεις τῶν Πατρῶν· πρῶτον Ἐπίσκοποι, ἔπειτα Πρεσβύτεροι, Διάκονοι, καὶ ἄλλοι καθεξῆς, καὶ μονάζοντες πάλιν· καὶ μακάριοι πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον. Καὶ ἑκάστου τελείου ὁ βίος ἐὰν μὴ γραφῇ παρὰ ἀνθρώποις, μᾶλλον ἐγράφη παρὰ Κυρίου. Καὶ ἄρτι δὲ γράφοντες, οὐχ ὡς γραφήν, ἀλλ' ὡς μνήμην τινα ἐγράψαμεν, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων ἐπισκόπων καὶ πατρῶν ἐπιστολαὶ ἐγράφησαν εἰς ὠφέλειαν, ὡς ὁ βίος τοῦ μακαρίου Ἀντωνίου πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ξένῃ Μοναχοὺς καὶ Ἀδελφοὺς αἰτοῦντας τοῦτο τὸν ἁγιώτατον πατέρα Ἀθανάσιον. Καὶ οὗτος γὰρ παραλαβὼν μονάζοντας εἰδότας τὰ κατ' αὐτὸν ἀκριβῶς ἔγραψεν, οὐ παρομοιάζοντες δὲ αὐτοὺς τῷ ἁγιωτάτῳ ἔχοντι καὶ τὴν τάξιν τὴν μεγάλην ὄντες ἁμαρτωλοί· ἀλλ' ὡς παῖδες ἐπιθυμοῦντες τῶν ἀναθρεψάντων ἡμᾶς Πατρῶν μνημονεύειν ἐσπουδάσαμεν. Καὶ ἔτι δὲ ζῶν ὁ Πατὴρ ὑπαγορεύσει ἰδίᾳ ἐποίησεν γραφῆναι οὐ μόνον περὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ κοινοβίου λόγους καὶ θεσμούς, ἀλλὰ καὶ πολλὰς ἐπιστολὰς πρὸς τοὺς Πατέρας τῶν μοναστηρίων, καὶ ἐν αὐταῖς ὀνόματα γραμμάτων οἷον ἀπὸ Α ἕως Ω, σημαίνων τινὰ ἐν γλώσσῃ κρυπτῇ τοῦ πνεύματος ἐκείνοις νοοῦσιν, ἕνεκεν κυβερνήσεως ψυχῶν, ὅτε οὐ σχολὴν εἶχεν πρὸς αὐτοὺς παραγενέσθαι. Καὶ αὐτοὶ τὰ τοιαῦτα ἀντέγραφον αὐτῷ πνευματικοὶ ὄντες· ἵνα οὕτως ὁδηγῶν αὐτοὺς κατὰ μέρος, γράμμασι νοουμένοις καὶ γλώσσῃ, εἰς τελειότητα ἀγάγῃ τούτους,

quædam etiam ab iis scripta notata colligit.

1 Cor. 4, 16

Mat. 11, 28

F

Exemplo S. Athanasii scribentis vitam S. Antonii:

usus etiam ipsius Pachomii epistolis mysticis.

A τους, τοῦ ἀξιωθῆναι, y βιβλίον γενέσθαι γραμμάτων πνευματικῶν.

EX MSS. y

Monachos murmuratores jejunio suo emendat Pachomius :

64 Ἦσαν δὲ δεκὰ Ἀδελφοὶ ἀρχαῖοι ἐν Παβαῦ τῇ μονῇ· καὶ οὗτοι μὲν τῷ σώματι ἅγνοι, ἀλλ' ἐγόγγυζον πολλάκις, καὶ μετὰ πίστεως οὐκ ἤκουον αὐτοῦ. Καὶ ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ μακρόθυμος καὶ ἀγαπῶν τὰς ψυχάς ἐστιν, μάλιστα εἰς ἃς ἐκοπίασεν, νουθετῶν καὶ παρακαλῶν χρόνον, οὐκ ἠθέλησεν παραβλέπειν αὐτούς, ἀλλ' ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ αὐτῶν πενθεῖν πρὸς Κύριον, ταπεινῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ νηστείᾳ, τὰς ἓξ ἡμέρας ποιῶν ἄτροφος καὶ ἀγρυπνῶν πρὸς μ' ἡμέρας, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐγένετο λεπτὸν σφόδρα καὶ ἄτονον· Καὶ μετὰ ταῦτα ὁ Κύριος ἤκουσεν αὐτοῦ, ἐν τῷ λαβεῖν ἕκαστον αὐτῶν αἴσθησιν τοῦ ἰαθῆναι ἀπὸ τοῦ σφάλματος αὐτοῦ κατὰ δύναμιν, καὶ οὕτως ἐκοιμήθησαν. Καὶ ἦν τις Ἀδελφὸς, δυνατὸς τῷ πνεύματι, ζηλῶν τὴν ὑπομονὴν αὐτοῦ· καὶ αὐτόν ποτε εὐχόμενον ἔδηξεν σκόρπιος εἰς τὸν πόδα· καὶ οὗτος ἐπιθεὶς τὸν δεδηγμένον πόδα ἐπὶ τὸν σκόρπιον ηὔξατο λέγων· Εἰ ὁ Θεὸς οὐκ ἰάσεταί με, τίς με ἰάσεται; καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν δοκιμάζομενου αὐτοῦ ὑπομένειν, ἤρχετο ἡ ὀδύνη τοῦ ἰοῦ βασανίζουσα τὴν καρδίαν αὐτοῦ, καὶ παρ' ὀλίγον ἦν δεδωκὼς τὸ πνεῦμα· καὶ οὕτος καρτερῶν βίᾳ ἐνίκησεν τὴν βάσανον ἕως τῆς ὥρας τῆς συνάξεως.

a scorpio morsus Frater, ejus tolerantiam imitatur.

B

Visio circa hæreses et veram fidem eidem objecta.

65 Καὶ ἔλεγεν μίαν αὐτὸς ὁ Ἀββᾶς Παχούμιος τοῖς Ἀδελφοῖς τοῦτο· ὡς ὅραμα δέ ἐστιν. Ἴδον ποτὲ μέγαν τόπον, ἔχοντα στύλους πολλοὺς ἐν αὐτῷ, καὶ πολλοὺς ἀνθρώπους ἐν τῷ τόπῳ μὴ βλέποντας ποῦ ἀπέλθωσιν, καὶ τίνας αὐτῶν κυκλεύοντας τοὺς στύλους· νομίζοντας ὅτι ἤνοισαν πολλὴν ὁδὸν, ὅπως ἔλθωσιν εἰς τὸ φῶς, καὶ φωνὴ πανταχόθεν· Ἰδοὺ, τὸ φῶς ὧδέ ἐστιν· καὶ ἀνέκαμψεν ὡς ἵνα εὕρωσιν αὐτό. Καὶ φωνῆς πάλιν γενομένης, πάλιν ἀνακάμπτουσιν, καὶ πολλὴ ταλαιπορίᾳ ἦν ἐκεῖ. Καὶ ὕστερον λύχνον ὁρῶ προπορευόμενόν τινων πολλῶν· τέσσαρες δὲ αὐτῶν ἔβλεπον αὐτὸν, καὶ πάντες ἀκολουθοῦντες αὐτοῖς ἕκαστος κρατῶν τὸν ὦμον τοῦ πλησίου, μὴ πλανηθῇ τῷ σκότει· καὶ ἐάν τις ἀπολύσῃ τὸν ἔμπροσθεν, σὺν τοῖς ἀκολουθοῦσιν ἐπλανᾶτο. Καὶ ἐπιγνούς τινας δύο ἀπολύσαντας τὸ μὴ κρατεῖν, ἔκραζον αὐτοῖς· Κρατήσατε, μὴ αὐτοὺς ἀπολέσητε καὶ ἄλλους. Καὶ τοῦ λύχνου ὁδηγοῦντος, ἀνέβησαν οἱ ἀκολουθήσαντες διὰ θυρίδος εἰς τὸ φῶς τοῦτο. Ἰδὼν ταῦτα, εἴρηκέν τισιν παρὰ μέρος, καὶ μετὰ ταῦτα παρ' αὐτῶν ἠκούσαμεν μετὰ χρόνον πολὺν καὶ τὴν σύγκρισιν. Οὕτως ὁ κόσμος οὗτος σκοτινός ἐστιν, διὰ τὴν πλάνην ἑκάστης αἱρέσεως δοκούσης ἔχειν τὴν εὐθεῖαν ὁδόν· ὁ δὲ λύχνος ἐστὶν ἡ πίστις τοῦ Κυρίου, ἡ σώζουσα τοὺς πιστεύοντας ὀρθῶς, καὶ ἀπάγουσα εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Ἀπέθανέν τίς ποτε ἐν τῇ μονῇ· καὶ μετὰ τοῦ κηδευθῆναι οὐκ ἀφῆκεν τοὺς Ἀδελφοὺς ψάλλειν εἰς τὸ ὄρος ἔμπροσθεν αὐτοῦ κατὰ τὸ ἔθος· ἀλλ' οὐδὲ προσφορὰ ἐγένετο ὑπὲρ αὐτοῦ. Τὸ δὲ ἔνδυμα αὐτοῦ συνάξας εἰς μέσον τῆς μονῆς ἔκαυσεν, φοβερίζων πάντας μὴ καταφρονεῖν τῆς ζωῆς αὐτῶν. Πῶς δὲ ἠνέσχετο αὐτῷ ἕως οὗ ἀπέθανεν, οὐκ οἴδαμεν· τοῦτο δὲ οἴδαμεν, ὅτι οἱ ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ οὐδὲν βλασβερὸν ποιοῦσιν. Τὸ γὰρ ἀπότομον αὐτῶν καὶ ἡ χρηστότης μεμετρημένα ἐστὶ γνώσεως Θεοῦ.

Mortuus justis funebribus privatus.

C

Silvani a Sancto admoniti seria emendatio,

66 Ἦν δέ τις Σιλβάνος λεγόμενος παιδίον, ᾧ ἐνετείλατο ἐντολὰς ὁ Πατὴρ ἡμῶν Παχούμιος πρὸ τοῦ εἰσαγαγεῖν αὐτὸν εἰς τὴν μονήν. Καὶ μετὰ ταῦτα ἀμελοῦντος αὐτοῦ, καὶ πολλὰ γελῶντος, ἐκάλεσεν αὐτὸν λέγων· Πῶς ἐνετειλάμην σε τότε; οὐκ οἶδας ὅτι μέγα ἐστὶν μόναχον γενέσθαι; καὶ προείρηκά σοι πρὸς ταῖς θύραις· Βλέπε σεαυτὸν μὴ ἄρα οὐ δύνασαι μοναχὸς γενέσθαι. Καὶ ὁμολογήσας ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· Ὅτι γίνομαι. Καὶ νῦν διά τι οὐ προσέχεις σεαυτῷ, εἰ ἀληθῶς ποθεῖς τὴν αἰώνιον ζωὴν, ἀλλ' ἀπέλυσας τὴν καρδίαν σου; Ὅμως ἐπειδὴ οὔπω θέλεις εἰς φόβον τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ ἔχειν· ἐγείρου, ὕπαγε πρὸς τοὺς γονεῖς σου· μηκέτι μείνῃς ὧδε. Καὶ ἀκούσας ὁ παῖς ταῦτα ἔκλαυσεν σφόδρα, μὴ θέλων ἀνακάμψαι εἰς τὰ κοσμικὰ, καὶ ὁμολόγησεν μετὰ πολλῆς παρακλήσεως γενέσθαι ὡς δεῖ μοναχός· καὶ λοιπὸν μακροθυμήσας ἐπ' αὐτὸν, ἐκάλεσεν μέγαν μονάζοντα, Ψενάμωνα λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ, μὴ παρόντος τοῦ παιδός· Οἴδαμεν ὅτι ἐπίασας τῇ ἀσκήσει ἱκανὸν χρόνον. Ἀλλὰ διὰ τὸν Θεὸν παραλαβὼν τοῦτον τὸν παῖδα σύμπασχε αὐτῷ κατὰ πάντα, ἕως σωθῇ· οἶδας γὰρ ὅτι ἐγὼ ἀσχολοῦμαι περὶ πολλὰ τῶν Ἀδελφῶν. D

et sub cura Psenamonis profectus singularis,

67 Καὶ ἦσαν οὕτως ἐργαζόμενοι ψιαθία, καὶ τὴν νηστείαν καὶ τὰς εὐχὰς πληροῦντες ὡς πρέπει. Ὁ δὲ παῖς λαβὼν ἐντολὰς ὑποκοῦσαι αὐτῷ, ἤκουεν κατὰ πάντα, καὶ ἕως φύλλου λαχάνου οὐκ ἤσθιεν, ἐὰν μὴ ἐξετάσει αὐτόν· καὶ οὗτος ἦν ταπεινόφρων μέγας καὶ πραῦς, οὐκ ἀνοίγων τὸ στόμα, καὶ οὐ ταχέως ἦρεν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ πρός τινα, καὶ ἠσκεῖτο ἱκανῶς. Καθ' ἑαυτὸν δὲ εἰς ἀγρυπνίαν προσεῖχεν ὥστε μετὰ τὸ κορεσθῆναι δεήσεων καὶ κάμνειν, ἐκάθητο ἐν μέσῳ τοῦ κελλίου αὐτοῦ πλέκων τὴν νύκτα, καὶ οὕτως εἶχεν τοῦ ὕπνου τὴν χρείαν. Ἵνα μὴδε πολλὰ εἴπομεν, ἐγένετο ἄνθρωπος ζῶν. Καὶ μίαν καθημένων τῶν Ἀδελφῶν, ἤρξατο ὁ Ἀββᾶς Παχούμιος λαλεῖν, ὅτι ἔστιν ἄνθρωπος ἐν ἡμῖν, ἀφ' οὗ γέγονα μοναχὸς, οὐκ ἴδον τοιοῦτον· καὶ ὥσπερ ἔριον λευκὸν βαφὲν πορφύραν τιμίαν, καὶ οὐκ ἔτι ἡ βαφὴ ἐξαλείφεται, οὕτως ἡ ψυχὴ ἐκείνη τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ἐβάφη. Καὶ ἐὰν μετὰ τοῦ ἀκοῦσαι τοιαύτην μαρτυρίαν νοήσει ὅτι περὶ αὐτοῦ ἔστιν ὁ λόγος οὐ χαρήσεται, καὶ ψεγόμενος, οὐ λυπηθήσεται, ἀλλ' αὐτός ἐστιν ἀμετάβλητος. Καὶ ἀποκρίνεται Θεόδωρος, καὶ λέγει αὐτῷ· Πάτερ, δεῖξον ἡμῖν αὐτὸν, μείζων ἐστὶν Πετρονίου E καὶ Κορνηλίου. Καὶ λέγει αὐτῷ· Τί ἄλλους ὀνομάζεις; καί σου αὐτοῦ μείζων ἐστίν. Κατὰ μὲν τὸν χρόνον, καὶ ἄσκησιν, καὶ τὴν γνῶσιν πατέρος αὐτοῦ ἔστε· κατὰ δὲ τὴν βαθεῖαν αὐτοῦ ταπεινωφροσύνην καὶ τὸ καθαρὸν τοῦ συνειδότος, μέγας ἐστίν. Ὑμεῖς γὰρ δήσαντες τὸ πολεμοῦν ὑμᾶς θηρίον, ὑπεστήκατε παρὰ τοῖς ποσὶν ὑμῶν· ἐὰν δὲ ἀμελήσητε, ἄνωθεν λυθὲν ἐπανίσταται ὑμῖν· Σιλβᾶνος δὲ ἔσφαξεν αὐτόν. Καὶ ποιήσας οὕτως ἑπτὰ ἔτη ἐκοιμήθη, καὶ ἐχάρει ἐπ' αὐτῷ σφόδρα. Καὶ ὅσον ἐζήλουν ἀλλήλων τὰ καθορθώματα, τοσοῦτον καὶ προέκοπτον, μάλιστα ὁρῶντες ἔμπροσθεν αὐτῶν δυνατὸν τῷ πνεύματι, ἐν ᾧ ὁ Χριστός.

Pachomii insigni testimonio declaratus.

CAP. IX.

Imperandi spiritu tentatus Theodorus

68 Καὶ Θεόδωρος, ὡς προειρήκαμεν, ταχθεὶς ἦν παρακλήτωρ ψυχῶν τῶν Ἀδελφῶν μετ' αὐτόν. Καὶ μετὰ ἑπτὰ ἔτη ἐγένετο αὐτῷ ἀγὼν μέγας παρὰ Κυρίου εἰς δοκιμήν. Καὶ ἀρχαῖοι Πατέρες καὶ κεφαλαὶ τῶν μονῶν συναχθέντες ἐπ' αὐτὸν, τοῦ Ἀββᾶ Παχουμίου κακουμένου, εἶπον· Μή ποτε ἐξαίφνης ὁ Κύριος ἐπισκέπτεται τὸν Πατέρα ἡμῶν, καὶ ταλαίπωροι γενηθείημεν. Ἐπειδὴ οὖν οὐδεὶς ἡμῶν ἐπίσταται πᾶσαν τὴν ἀναστροφὴν αὐτοῦ ὡς σὺ, πεισθεὶς ὁμολόγησον ἡμῖν, ὅτι ἐὰν τοῦτο γένηται, οὐ παραβλέψῃ ἡμᾶς μὴ σταθῆναι διάδοχος αὐτοῦ, ἵνα μὴ σκορπισθῶσιν οἱ Ἀδελφοί. Καὶ αὐτὸς μετὰ τὰ πολλὰ παραιτήσασθαι περὶ τοῦτο, καὶ μὴ συνχωρεῖσθαι παρ' αὐτῶν, ἔδωκεν αὐτοῖς λόγον. Καὶ λοιπὸν ὡς ἤκουσεν τοῦτο ὁ Ἀββᾶς Παχούμιος, οὐκ ἤρεσεν αὐτῷ· καὶ καλέσας F πάντας τοὺς Ἡγουμένους τῶν μοναστηρίων Σούρουν, Ψενθάην, Παφνούτιον, Κορνήλιον, καὶ αὐτὸν τὸν Θεόδωρον, λέγει αὐτοῖς· Εἴπῃ ἕκαστος ὑμῶν τὸ στέρημα· ἐγὼ δὲ τὸ ἐμὸν πρῶτος λέγω. Ἀμελῶ τῶν Ἀλελφῶν ἐπισκέψασθαι καὶ παραμυθήσασθαι αὐτοὺς, ὅτι ἔξω εἰμὶ εἰς τὴν νῆσον ἡμέρας, ἐργαζόμενος τὸν ἀγρὸν διὰ τὴν τροφὴν τῶν Ἀδελφῶν· λίμος γὰρ ἦν τότε. Καὶ σὺ, Θεόδωρε, εἶπε τὸ σόν. Καὶ λέγει· Ἐποίησα ἔτη ζ' ὑπό σου πεμπόμενος εἰς τὰς μονὰς ἐπισκέψασθαι, καὶ διατάσσειν πάντα ὡς σὺ, καὶ οὐδέποτε ἀνέβη τοῦτο ἐπὶ τὴν καρδίαν μου, ὅτι μετ' αὐτὸν τῇ τάξει ἐγώ εἰμι· νῦν ὀχλοῦμεν τούτῳ τῷ λογισμῷ, καὶ οὐκ ἠδυνήθην οὔπω νικῆσαι αὐτόν. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἀββᾶς Παχούμιος· Καλῶς. Οὐκ ἔτι ἔχεις ἐξουσίαν οὐδενός· ἀναχώρησον σεαυτὸν πώποτε, καὶ δεήθητι τῷ Κυρίῳ, ὅπως συγχωρήσει σοι. Καὶ οὕτως ἀνέστη λυπούμενος σφόδρα, καὶ ἀπῆλθεν εἰς κελλίον ἥσυχον πενθεῖν ἑαυτὸν μετὰ κλαυθμοῦ καὶ ὀδύνης πολλῆς, φοβούμενος μήπως ὁ Θεὸς ἀπορέψῃ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἐλύπησεν τὸν δοῦλον αὐτοῦ, ἐπειδὴ εἶχεν αὐτὸν λέλειον καὶ ἀήττητον.

a Pachomio corripitur

et pœnitentiam agit biennio :

69 Καὶ ἐποίησεν δύο ἔτη ἐν τῇ ἐπιτίμιᾳ, τῶν μεγάλων ἀδελφῶν παραμυθουμένων αὐτὸν πολλάκις, ἐπειδὴ παρ' αὐτοῖς οὐκ ἦν ἁμάρτημα τὸ γενόμενον, ἀλλὰ μόνον φρονεῖν, ὅτι μετ' αὐτῷ ἐγώ εἰμι. Θέλων δὲ αὐτὸν καταστῆσαι τέλειον

καὶ

A καὶ ἀφίλαρχον παντελῶς, δι' ἣν αἰτίαν ἐπετίμησεν αὐτῷ. Καὶ πρὸ τοῦ αὐτὸν ἀναχωρῆσαι, εἶπεν αὐτῷ, Θεόδωρος, ὅτι ἐπειδὴ ἔγω τι ἀπαλλάξαι ἐν Μωνχώσει, πέμψόν με, καὶ ταχέως ἐλεύσομαι. Καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν μόνον. Καὶ πορευόμενος ἔκλαιεν λέγων· Κύριε, ἆρα ἔτι μετάνοιαν ἔχω; Καὶ φθάσας εἰς τὸ πορθμίον Χηνοβοσκίων ἐνέβη. Ἦσαν δὲ δύο γέροντες ἐν τῷ πλοίῳ, καὶ ὁ εἷς ἤρξατο ἐγκωμιάζειν αὐτὸν, λέγων τῷ ἄλλῳ· Μακάριος οὗτος ὁ μοναχός. Καὶ ὁ ἄλλος λέγει· Τί τὸν ταλαίπωρον μακαρίζεις; οὔπω ὅλως ἔφθασεν εἰς τὸ μέτρον τοῦ Ζ μαργωνίου. Καὶ λέγει· Τί ἐστιν τὸ μέτρον αὐτοῦ; Ἄρχεται εἰπεῖν, ὅτι γεωργός τις ἦν σκληρὸς πάνυ, μεθ' οὗ σπάνιον ἦν τινα δυνηθῆναι ὅλον ἐνιαυτὸν ποιῆσαι μετ' αὐτοῦ. Ἐγερθεὶς δέ τις πορεύεται πρὸς αὐτὸν, καὶ λέγει· Ἐγὼ ἐργάσομαι μετά σου. Λέγει αὐτῷ. Καλῶς. Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ ποτίζειν, εἶπεν· Ὑδραγωγήσωμεν νυκτὸς πολίζειν τὸν ἀγρὸν, καὶ μὴ ἡμέρας· καὶ ἀποκρίνεται ἐκεῖνος λέγων· Σοφία ἐστὶν τοῦτο· ἵνα μή τις πίῃ, μήτε κτῆνος, μήτε ἄνθρωπος, μήτε ἄλλο τι ἐκ τοῦ ὑδραγώγου ἡμῶν. Λέγει αὖθις οὕτω· Σπείρωμεν ἕνα αὔλακα σίτου, καὶ ἄλλον κριθῆς, καὶ ἄλλον φακοῦ, καὶ ἕτερον ἀράκου, καὶ τὰ λοιπὰ οὕτως. Καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἡ σύνεσις αὕτη μείζων τῆς πρώτης ἐστίν· ὁ γὰρ σπόρος ἡμῶν ὡραῖος εὑρίσκεται ἀπὸ ποικίλων ἀνθῶν. Καὶ ὅτε ὁ χόρτος γέγονεν χωρὶς B σπέρματος, Λέγει αὐτῷ, Ἄγωμεν θερίσαι. Καὶ λέγει· Ἄγωμεν· μέγα κέρδος ἐστὶν τοῦτο τοῦ ἀχύρου, καὶ χλορὸν εὑρίσκεται καὶ καλόν. Καὶ μετὰ τὸ ἀλοῆσαι λέγει αὐτῷ ἐνεγκεῖν τὸ μαργώνιον· καὶ μέτρῳ μεταφέρωμεν ἔσω τὸ ἄχυρον. Καὶ λέγει. Τοῦτο φρονιμότερον τῶν πρώτων ἐστὶ, ὅτι καὶ τὸ ἄχυρον συντηρεῖται. Καὶ μετὰ τὸ δοκιμάσαι αὐτὸν ἐν πᾶσι τούτοις, καὶ εὑρεῖν αὐτὸν ὑπήκοον ἀδιάκριτον, λέγει αὐτῷ· Οὐκ ἔτι μου γίνῃ μίσθιος, ἀλλ' υἱὸς καὶ κληρονόμος. Τοιγαροῦν ἐὰν καὶ οὗτος μετρήσει τῷ μαργωνίῳ, δύναται τυχεῖν τοῦ μακαρισμοῦ.

Z. deinde recreatur parabola servi prompte obedientis

70 Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ἄλλος γέρων· Ἐπειδὴ τὴν παραβολὴν εἶπες, εἰπὲ καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτῆς. Λέγει αὐτῷ· Ὁ γεωργὸς ὁ Θεός ἐστιν, ὅτι δὲ σκληρὸς, ἐπειδὴ σταυρὸν ἐντέλλεται βαστάζειν, καὶ οὐ θέλημα καρδίας. Παχούμιος γὰρ ὁ τούτου πατὴρ ὑπακούσας αὐτῷ, κατὰ πάντα ἐγένετο εὐάρεστος ἐνώπιον αὐτοῦ· εἰ δὲ καὶ οὗτος ὑπομείνῃ, καθ' ὁμοιότητα αὐτοῦ ἆρα ἔσται κληρονόμος. Καὶ ἀκούων ταῦτα ἀπηνεοῦτο, θαυμάζων τὰ λεγόμενά τε καὶ τοὺς λέγοντας· καὶ ἐκβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου, οὐκ εἶδεν αὐτούς· ἦσαν γὰρ ἀπὸ Θεοῦ ἄγγελοι οὕτως αὐτῷ φανέντες εἰς διόρθωσιν καὶ παραμυθίαν, τοῦ Ἀββᾶ Παχουμίου οὕτως μαρτυροῦντος. Μετὰ ταῦτα καὶ ἀπελθὼν ἕως τῆς μονῆς, καὶ ἀνακάμψας εἰς Παβαῦ διελογίζετο τὰ ἀκουσθέντα αὐτῷ, καὶ παρεκλήθη Θεόδωρος· ἐλυπεῖτο C δὲ οὐχ ὅτι ἐπετιμήθη, ἀλλ' ὅτι ὅλος ἐδέξατο λογισμὸν τοιοῦτον. Μάλιστα ἀκούσας ἦν τοῦ Ἀββᾶ Παχουμίου λέγοντος, ὅτι ὥσπερ νεκρὸς οὐ λέγει ἄλλοις νεκροῖς, Κεφαλὴ ὑμῶν εἰμι, οὕτως οὐδέποτε ἐλογισάμην ὅτι πατήρ εἰμι τῶν ἀδελφῶν. Ἄνθρωπος Θεοῦ ἠτήσατο Θεόδωρον παρὰ τοῦ Ἀββᾶ Παχουμίου λέγων· Οἱ ὀφθαλμοὶ Θεοδώρου ἐβλάβησαν ἀπὸ τοῦ κλαίειν· θέλεις ἄρω αὐτὸν μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ πλοίῳ εἰς Ἀλεξάνδρειαν; λέγει αὐτῷ· Ἆρον. Καὶ ἐν τῷ πλοίῳ καὶ πανταχοῦ ἦν ὡς νεόφυτος χθὲς γενόμενος μοναχὸς, ταπεινοφροσύνῃ πολλῇ καὶ πραότητι κεκοσμημένος. Καὶ μετὰ ταῦτα ὡμολόγησεν περὶ αὐτοῦ ὁ Ἀββᾶς Παχούμιος, ὅτι ἐχαρίσατο αὐτῷ ὁ Κύριος τὴν προτέραν αὐτῷ προκοπὴν ἑπταπλασίονα.

ab Angelis in specie monachorum comitantibus audita,

et in septuplum proficit.

71 Ἦν δὲ αὐτὸς ὁ Ἀββᾶς Παχούμιος ἐπιτασσόμενος Οἰκιακῷ, ταπεινῶς πλέων πάντων, ὡς γέγραπται, Γῆ ὀρεινὴ καὶ ταπεινή· καὶ τῇ ὥρᾳ τῆς κατηχήσεως ἕστηκεν μετὰ τῶν τῆς οἰκίας ἀδελφῶν ἀκούων, καὶ τὰ λευιτωνάρια αὐτοῦ εἰς κελλίον ἦν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Οἰκιακοῦ, καὶ ἅπαξ ἁπλῶς οὐκ εἶχεν ἐξουσίαν ἑαυτῷ λαβεῖν παρὰ τοῦ Οἰκονόμου χρείαν τινὰ τοῦ σώματος. Τῶν γὰρ αἰωνίων βασάνων μᾶλλον εὐλαβεῖτο τὸ ἀποξενισθῆναι τῆς ταπεινώσεως καὶ γλυκύτητος τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Μίαν ἐξερχομένων τῶν ἀδελφῶν τοῦ φαγεῖν, καὶ λαμβανόντων Κορνήλιον, τὸν λεγόμενον, ἔμπροσθεν τῆς θύρας τῶν ἐκεῖ, ὡς ἔθος ἦν, ἦλθεν καὶ D αὐτὸς λαβεῖν τὸ μέρος αὐτοῦ· καὶ ἀναχωροῦντι εἰς τὸν οἶκον ἠκολούθησεν αὐτῷ, λαβὼν καὶ αὐτὸς Θεόδωρος ὁ προειρημένος Ἀλεξανδρεὺς, καὶ ἦλθον πρὸς ὅπου ἦν, καὶ καθημένων, ἠρώτησεν αὐτὸν λέγων· Ἤκουσα περὶ Κορνηλίου ὅτι ἐγκρατής ἐστιν σφόδρα, καὶ ἐν συνάξει ὅλῃ μὴ ἀφιέναι τὴν διάνοιαν αὐτοῦ μετεωρίζεσθαι· καὶ ταύτῃ τῇ ὥρᾳ κἀγὼ πειράσας μετὰ πολλῆς νήψεως μόλις τρεῖς εὐχὰς ἐποίησα κατέχων μου τὸν λογισμόν. Πῶς οὖν δύναμαι λόγον Θεοῦ ἀκούων καὶ εὐχόμενος μὴ μετέωρον εἶναι τὸν νοῦν; Καὶ λέγει αὐτῷ παραβολήν. Δοῦλος κατὰ σάρκα ὁρῶν ἐλεύθερον, κἂν ᾖ πτωχὸς, ἐπιθυμεῖ τῆς ἐλευθερίας· καὶ πτωχὸς ἄρχοντα, βούλεται εἶναι ἄρχων· καὶ ἄρχων βασιλέα, ὁμοίως ὑπεραγαπᾷ βασιλεύειν. Καὶ Κορνήλιος πολλὰ ἀγωνισάμενος παρὰ τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου ἐκτήσατο. Καὶ σὺ καμὼν ὁμοίως πίστευε, καὶ λήψῃ πρὸς τὴν ἀξίαν. Καὶ ἐπειδὴ ἡ φήμη αὐτοῦ ἔφθασαν ἕως μακρὰν καὶ περὶ αὐτοῦ λαλοῦντες, τινὲς μὲν τὰ ἴσα ἐλάλουν, καὶ ἄλλοι ὑπὲρ τὰ μέτρα.

Pachomius omnibus se ultro subjicit.

Deut. 11, 11

Cornelium laudat.

72 Καὶ λεγομένης ἀμφιλογίας ποτὲ περὶ τοῦ διορατικὸν αὐτὸν λέγειν, καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Λατῶν παρόντων μοναχῶν καὶ ἐπισκόπων, καὶ αὐτὸς κληθεὶς γυμνάσασθαι τοῦτο, ἦλθεν ἐκεῖ μετά τινων ἀρχαίων ἀδελφῶν· καὶ βλέπων τοὺς πρὸς αὐτὸν φιλονικοῦντας ἐσιώπησεν. Καὶ λοιπὸν ἐρωτόμενος ὑπὸ τῶν Ἐπισκόπων Φίλωνος καὶ Μωσεῖ τοῦ ἀπολογήσασθαι, λέγει αὐτοῖς· Οὐ σὺν ἐμοὶ ἦτέ ποτε ἐν τῷ μοναστηρίῳ μοναχοὶ πρὸ τῆς ἐπισκοπῆς ὑμῶν; οὐκ οἴδατέ με τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ ὡς ὑμεῖς ἀγαπῶντα τὸν Θεὸν, καὶ φροντίζοντα τῶν ἀδελφῶν; ὅτε Μωυσῆς, ὁ Μαγδόλου τοῦ λεγομένου, ἐδαιμονίσθη, καὶ ἁρπαζόμενος ὑπὸ δαιμόνων εἰς τὰ κατάγεα θανατωθῆναι, οὐκ ἔγνωτε πῶς δι' ἐμοῦ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐβοήθησεν αὐτῷ; ἵνα μὴ εἴπω καὶ ἄλλα. Ἀποκρίνονται αὐτῷ, ὅτι ὁμολογοῦμέν σε ἄνθρωπον Θεοῦ εἶναι, καὶ γινώσκομεν, ὅτι ἔβλεπες τοὺς δαίμονας, πολεμῶν αὐτοὺς ἀποστῆσαι τῶν ψυχῶν· ἀλλὰ τὸ διορατικὸν, ἐπειδὴ μέγα ἐστὶν, ἀπολόγησαι πάλιν περὶ αὐτοῦ, καὶ πείσωμεν τοὺς γογγύζοντας. Καὶ λέγει αὐτοῖς· Οὐκ ἠκούσατέ μου λέγοντος πολλάκις, ὅτι ἤμην παιδίον ἐξ Ἑλλήνων γονέων, μὴ εἰδὼς τί ἐστιν Θεός; τίς οὖν ἐχαρίσατό μοι Χριστιανὸν γενέσθαι; οὐκ αὐτὸς ὁ φιλάνθρωπος Θεός; Καὶ μετὰ ταῦτα ὀλίγων ὄντων μοναχῶν κατ' ἰδίαν μόλις εὑρίσκονται δύο ἢ πέντε ἢ δέκα τὸ πολὺ, καὶ μετὰ πολλοῦ μόχθου κυβερνῶσιν ἀλλήλους φόβῳ Θεοῦ. Ἡμεῖς δὲ τοσοῦτον πλῆθος ὄντες, ἐννέα μοναὶ, καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν σπουδάζοντες τηρῆσαι ἐν αὐτῶν ψυχὰς ἀμέμπτους διὰ τοῦ ἐλέους αὐτοῦ, ὡς καὶ ὁμολογεῖτε ὑμᾶς, γνῶναι τὰ περὶ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων. Ἐχαρίσατο δὲ ἡμῖν καὶ τοῦτο Κύριος ἐπιγνῶναι ὅτε βούλεται, τίς αὐτῶν ὁ πορευόμενος καλῶς, καὶ τίς ἐν ὑποκρίσει ὢν μοναχός. Ἄφες δὲ τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ. Φρόνιμοι κατὰ τὸν κόσμον καὶ νοήμονες ἐὰν ποιήσωσιν ὀλίγας ἡμέρας ἐν μέσῳ ἀνθρώπων ἑνὸς ἑκάστου διακρίνοντες οὐκ ἐπιγινώσκουσιν τὴν διάθεσιν; αὐτὸς δὲ ὁ τὸ ἴδιον αἷμα ἐκχύσας δι' ἡμᾶς, Σοφία τοῦ Πατρὸς, ἐὰν ἴδῃ τινὰ ἐξ ὅλης καρδίας τρέμοντα τὴν ἀπώλειαν τοῦ πλησίου, μάλιστα πολλῶν οὐ χαρίσηται αὐτῷ τὸ πῶς σῶσαι αὐτοὺς ἀμέμπτως; ἤτοι διακρίσει Πνεύματος ἁγίου, ἤτοι ὀπτασίᾳ, ὅτε βούλεται ὁ Κύριος. Μὴ γὰρ ὅπου βούλομαι βλέπω τὰ τῆς σωτηρίας ἡμῶν, ἀλλ' ὅτε ὁ πᾶσαν κυβέρνησιν ἔχων ἐπιστεύει ἡμῖν. Ἄνθρωπος γὰρ καθ' ἑαυτὸν ματαιότητι ὡμοιώθη· γενόμενος δὲ ὑπὸ Θεὸν γνησίως, οὐκ ἔτι μάταιος ἀλλὰ ναὸς Θεοῦ, ὡς αὐτός λέγει, Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς· οὐκ ἐν πᾶσιν, ἀλλ' ἐν μόνοις τοῖς ἁγίοις λέγει, καὶ ἐν ὑμῖν, καὶ ἐν πᾶσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν Παχουμίῳ, ἐὰν ποιήσῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ. Καὶ ταῦτα ἀκούσαντες ἐθαύμαζον τήν τε παρρησίαν καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην τοῦ Ἀββᾶ· καὶ ὡς ἐπαύσατο λαλῶν, ἦλθέν τις ἐνεργούμενος ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ἔχων μάχαιραν σφάξαι αὐτόν· ἀλλὰ διὰ τῶν συνόντων αὐτῷ Ἀδελφῶν ἔσωσεν αὐτὸν Κύριος. Θορύβου γενομένου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τινῶν οὖν οὕτως λαλούντων, καὶ ἄλλων ἄλλως, καὶ διασωθέντων τῶν Ἀδελφῶν, ἦλθεν εἰς τὴν μονὴν αὐτῶν τὴν ἐσχάτην, τὴν λεγομένην Παχνοὺμ, οὖσαν ἐν τῇ ἐνορίᾳ τῆς αὐτῆς πόλεως Λατῶν.

In Synodo Latopolitana interrogatus

fatetur datam sibi divinitus gratiam cognoscendi secreta cordium,

atque non perpetua, sed ad Dei nutum.

2 Cor 6, 10

EX MSS. *De Ecclesia Dei solicitus*

A 73 Καὶ μετὰ τὸ ἐλθεῖν τὸ πλοῖον ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας (δύο δὲ ἦσαν μόνα ὅλου τοῦ κοινοβίου, τὸ μὲν εἰς τὰ ψιαθία πωλῆσαι εἰς τὴν διατροφήν, καὶ τὰς ἄλλας χρείας, τὸ δὲ διὰ τοὺς λεβίτωνας αὐτῶν) ἐλθόντες Σακχαῖος καὶ Θεόδωρος ἠσπάσαντο αὐτὸν καὶ τοὺς Ἀδελφούς, καὶ λέγει αὐτοῖς· Πῶς ἡ Ἐκκλησία; ἐλυπεῖτο γὰρ δι' αὐτὴν τότε. ἐπειδὴ μετὰ βίας οἱ βλάσφημοι Ἀρειανοὶ μετὰ Γρηγορίου τινός, ὡς λῃσταί, ἐπανέστησαν αὐτῇ· καὶ περὶ τοῦτο ηὔχετο τὸν Θεὸν σφόδρα ὀδυνώμενος τῇ καρδίᾳ διὰ τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ, οὕτως ἀδικούμενον, μὴ ἔχοντα τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθανάσιον, τὸν χριστοφόρον· καὶ ἔλεγεν, Πιστεύομεν τῷ συγχωρήσαντι τοῦτο γενέσθαι Κυρίῳ πρὸς δοκιμὴν τῶν πιστῶν, ὅτι ταχέως ἐκδίκησις ἔσται, καὶ οὐ χρονιεῖ. Καὶ μετὰ ταῦτα λέγει αὐτοῖς καὶ τὴν θλῖψιν τὴν γενομένην ἐν τῇ Λατῶν, εὐχαριστῶν καὶ λέγων· ὅτι ὀφείλομεν ὑπομένειν πάντα πειρασμόν· οὐ γὰρ βλάπτει· οὗτοι μὲν οὖν ὀρθόδοξοι Πατέρες εἰσὶν καὶ ἀδελφοί, οἱ ἐξετάζοντες τὰ καθ' ἡμᾶς· κἂν ὁ ἐχθρὸς ἔν τισιν ἡμῶν ἰδίοις ἐπονηρεύσατο ἐκτὸς γενομένοις τοῦ τείχους ἤτοι τοῦ νόμου πρὸς ὀλίγον· ἀλλ' ὁ Θεὸς καὶ ἡμᾶς καὶ τούτους ἔσωσεν. Αὐτὸς δὲ ὁ ἁγιώτατος Πάπας, τοσοῦτον χρόνον ὑπὸ ἐχθρῶν πολεμούμενος, ἀληθῶς μακάριός ἐστιν, καὶ οὐ δύναται πρὸς αὐτόν, ἔχοντα τὸν Θεὸν βοηθὸν τῆς πίστεως αὐτοῦ, καὶ τὸ γεγραμμένον πληρωθήσεται ἐπ' αὐτόν, Πᾶσα φωνὴ ἡ ἐπαναστήσεταί σοι εἰς κρίσιν, καὶ πάντας αὐτοὺς ἡττήσεις. Καὶ οὕτως ἐγένετο καὶ ἀπεκατεστάθη ταχέως εἰς τὴν ἐκκλησίαν μετὰ δόξης. B

Athanasium cito rediturum prædicit.

74 Καὶ μετὰ τὸ πάσχα νόσος κατέλαβεν τοὺς Ἀδελφοὺς παρὰ Κυρίου· καὶ ἐν πάσαις ταῖς μοναῖς ἀδελφοὶ ἐκοιμήθησαν ὡς ρ' καὶ πλεῖον ἐπὶ τὸ αὐτό. Καὶ αὐτὸς ἦν κακωθείς. Ἡ δὲ νόσος ἡ λοιμική ἐστιν· καὶ ὅτε τινὰ ἔλαμβανεν ὁ πυρετός, εὐθὺς ἠλλάσσετο τῷ χρώματι, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ αἱματώδεις, καὶ ὡς πνιγόμενος ἦν, ἕως ἀποδῷ τὸ πνεῦμα. Καὶ τότε Σούρους ἀπέθανεν, Ἡγούμενος τῆς μονῆς Παχνοὺμ, καὶ Κορνήλεος τῆς μονῆς Μωυχώσεως, καὶ Παφνούτιος ὁ Οἰκονόμος ὅλων τῶν μοναστηρίων ἐν Παβαῦ, καὶ ἄλλοι πολλοὶ καὶ μεγάλοι ἀδελφοί. Θεόδωρος δὲ διηκόνει τῷ Ἀββᾷ Παχουμίῳ, καὶ τὸ σῶμα ἀπὸ τοῦ χρονῆσαι ἐν τῇ νόσῳ ἐγένετο λεπτὸν σφόδρα· ἡ δὲ καρδία καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ πῦρ καιόμενον ἦν. Καὶ πρὸ ἡμερῶν δύο τοῦ τελευτῆσαι αὐτόν, συγκαλεῖ τοὺς ἄλλους Πατέρας τῶν μονῶν, καὶ τοὺς ἄλλους ἡγουμένους, καὶ λέγει αὐτοῖς· Ἰδού, βλέπετε ὅτι ἐπισκέπτεταί με ὁ Κύριος. Ἐκλέξασθε οὖν ἑαυτοῖς τὸν δυνάμενον ἐν Κυρίῳ κυβερνῆσαι ὑμᾶς. Καὶ καλεῖ τινα αὐτῶν τῆς μονῆς Χηνοβοσκίων, Ὠρσίσιον λεγόμενον (καὶ αὐτὸς δὲ ἦν δυνατὸς τῇ πίστει καὶ ταπεινοφρῶν καὶ ἀγαθός) καὶ λέγει αὐτῷ· Περιελθὼν ἐξέτασον, τίνα αἱροῦνται. Καὶ αὐτῶν δὲ λεγόντων μετὰ κλαυθμοῦ· Ἀφ' οὗ παρέδωκεν ἡμᾶς Κύριος εἰς τὰς χεῖράς σου, οὐδένα οἴδαμεν εἰ μὴ σέ. Λέγει αὐτοῖς· Πιστεύετέ μοι τοῦτο ὅτι νομίζω, ἐὰν ζήσῃ Πετρώνιος, δύναται φροντίζειν. Ἦν γὰρ καὶ αὐτὸς ἀσθενῶν ἐν τῇ μονῇ αὐτοῦ τὸ Μὴν λεγουμένῃ περὶ τὴν Πάνος. C

Multis monachis peste extinctis

Pachomius eadem corripitur:

Petronium sibi successorem designat;

75 Καὶ μετὰ τὸ εὔξασθαι αὐτοὺς καὶ ἀναχωρῆσαι, λέγει ὁ Ἀββᾶς Παχούμιός τινι ἀδελφῷ· Ποίησον ἀγάπην· ἔνεγκαί μοι στρῶμα καλόν, ὅτι τοῦτο βαρύ ἐστιν, καὶ τὸ σῶμά μου οὐ φέρει· ἔχω γὰρ ὡς μ' ἡμέρας νοσῶν· ἀλλὰ εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ. Καὶ ἀπελθὼν ἐκεῖνος εἰς τὸ οἰκονομεῖον, ἔλαβεν στρῶμα καλὸν ἐλαφρόν, καὶ ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτόν. Καὶ ἰδὼν τὴν διαφορὰν τοῦ στρώματος, λέγει αὐτῷ· Ἆρον αὐτό· οὐ γὰρ ὀφείλω ἐν οὐδενὶ διαφορὰν τῶν Ἀδελφῶν ἔχειν· ὡς γὰρ δήποτε ἐκπλέκω ἕως ἂν ἐξέλθῃ τοῦ σώματος, καὶ ὀχλεῖ τὸ ἀποδοῦναι τὸ πνεῦμα, καὶ κρατεῖ παρακλητικῶς τὸν πώγωνα Θεοδώρου, καὶ λέγει αὐτῷ· Τὰ ὀστᾶ μου ἐὰν κρύψωσιν, ἐξένεγκον αὐτὰ ἐκεῖθεν. Θεοδώρου δὲ νομίσαντος ὅτι παραγγέλει αὐτῷ μὴ ἀφῆναι τὸ σῶμα αὐτοῦ ὅπου θάπτουσιν αὐτό, ἀλλὰ μεταθῆναι αὐτὸ ἀλλαχοῦ λάθρα, λέγει αὐτῷ· Ὅτι οὐ μόνον τοῦτο λέγω σοι· ἀλλὰ καὶ τοῦτο καὶ τρὶς παρήγγειλεν αὐτῷ. Ἔλεγεν δὲ καὶ τοῦτο μὴ ἀμελεῖν αὐτὸν τῶν Ἀδελφῶν τῶν ἀμελούντων, ἀλλὰ διεγείρειν αὐτοὺς τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ. Καὶ λέγει αὐτῷ Θεόδωρος· Καλῶς. Καὶ οὕτως ἀπέδωκεν τὴν ἁγίαν ψυχὴν τῇ τέσσαρα καὶ δεκάτῃ τοῦ Παχὼν μηνός. D Καὶ ὅλην τὴν νύκτα ἀγρυπνούντων περὶ αὐτὸν ἀναγνώσει καὶ προσευχαῖς, κηδευθὲν τὸ σῶμα ἀπηνέχθη ὁμοίως μετὰ ψαλμῶν εἰς τὸ ὄρος, καὶ ἐτάφη, καὶ καταβάντων αὐτῶν μετεβίβασεν αὐτὸ Θεόδωρος καὶ ἄλλοι τρεῖς Ἀδελφοὶ εἰς ἄλλον τόπον, καὶ ἐκεῖ ἐστιν ἕως ἄρτι· Οἱ δὲ ἀποσταλέντες ἐπὶ Ἀββᾶν Πετρώνιον, ἤνεγκαν αὐτὸν νοσοῦντα· καὶ ἐν τῇ νόσῳ ἦν πάλιν ἐστυμμένος καὶ νηφάλιος σφόδρα· καὶ ποιήσας ἡμέρας ὀλίγας κυβερνῶν τοὺς Ἀδελφοὺς λόγῳ Θεοῦ καὶ τῇ μνήμῃ τοῦ Πατρὸς αὐτῶν, ἐτελεύτησεν ἐπὶ aa Φιτοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἑβδόμῃ καὶ εἰκάδῃ. Καὶ μέλλων ἀποδοῦναι τὸ πνεῦμα ἐζήτησεν αὐτοὺς διάδοχον ἀντ' αὐτοῦ Πατέρα. Εἰπόντων δὲ πάλιν τὴν μέριμναν ταύτην αὐτοῦ εἶναι, ἔταξεν αὐτοῖς τὸν Ἀββᾶν Ὠρσίσιον παρόντα, περὶ οὗ ἐλαλοῦμεν τὸ πρότερον. Καὶ ἀκούσας ἔκλαυσεν λέγων· Οὐκ ἔστιν μου δύναμις τοῦτο. Καὶ κηδεύσαντες τὸν ἅγιον Πετρώνιον μετ' εὐχῶν καὶ ψαλμῶν ἔθαψεν αὐτὸν εἰς τὸ ὄρος.

et moritur

Petronius succedit, et mox e vita abit. aa

76 Ἀββᾶ Ὠρσίσιος δὲ ἦν λίαν ἀγαθὸς καὶ ταπεινός, καὶ περιήρχετο τὰ μοναστήρια ἐπισκέπτεσθαι τοὺς ἀδελφοὺς νηφάλεος, γινώσκων τὸν ἅγιον ἀββᾶν Παχούμιον τέλειον ὄντα, ὅπως περὶ αὐτῶν ἐσπούδαζεν, καὶ στήκων ἢ καθήμενος λαλῆσαι αὐτοῖς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ὠφέλει αὐτοὺς καὶ ἐμνημόνευεν πολλάκις τοῦ λόγου τοῦ Ἀββᾶ Παχουμίου, εἰπόντος αὐτῷ, ὅτι ἦν κεφαλὴ εἰς τὰ Χηνοβοσκία. ὅτι κἂν οὔπω ἔλαβεν πολλὴν τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' εἶπε αὐτοῖς παραβολήν, καὶ ὁ Θεὸς ἐνεργεῖ αὐτήν. Καὶ οὕτως ἔλεγεν παραβολάς, καὶ ἔλυεν, κα ἐθαύμαζον ἀκούοντες οἱ ἀδελφοί. Μία δὲ αὐτῶν ἐστιν αὕτη λέγοντος. Οἴδαμεν ὅτι ἀπὸ τῶν γραφῶν ὁ Πατὴρ ἡμῶν τῇ τελείᾳ γνώσει ἐστήριξεν ἡμᾶς· ἀλλὰ κατὰ τὴν πτωχείαν μου νομίζω, ὅτι ἐὰν μὴ ὁ ἄνθρωπος φυλάξῃ τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν καλῶς, πάντα ὅσα ἤκουσεν ἐπιλανθάνεται καὶ ἀμελεῖ, καὶ οὕτως ὁ ἐχθρὸς εὑρὼν ἐν αὐτῷ τόπον, καταβάλλει αὐτόν. Ὥσπερ γὰρ λύχνος σκευασθεὶς καὶ φαίνων, ἐὰν ἐμελεθῇ λαβεῖν ἔλαιον, σβέννυται κατ' ὀλίγον, καὶ λοιπὸν ἐνδυναμοῦται τὸ σκότος κατ' αὐτοῦ· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ ἐνίοτε μῦς περὶ αὐτὸν ἐρχόμενος ζητήσει τὸ ἐλλύχνιον καταφαγεῖν· πρὸ τοῦ μὲν σβεσθῆναι τέλειον οὐ δύναται, ἐὰν δὲ εἴδῃ ὅτι οὐκ ἔχει οὐ μόνον φῶς, ἀλλ' οὐδὲ θερμὴν πυρὸς τὸ ἐλλύχνιον, ἀνασπάσας φαγεῖν καταβάλλει, καὶ τὸν λύχνον συντριβῆναι ποιεῖ, καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ὀστράκινος, ἀπόλλυται, ἐὰν δὲ ᾖ χαλκοῦς, εὑρεθεὶς ὑπὸ τοῦ οἰκοδεσπότου σκευάζεται ἄνωθεν. Οὕτως ψυχῆς ἀμελουμένης, ὅσον τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀπ' αὐτῆς ἀναχωρεῖ, ἕως τέλειον ἀποσβεσθῇ τῆς θέρμης αὐτοῦ, καὶ λοιπὸν ὁ ἐχθρὸς καταφαγὼν τὴν προθυμίαν τῆς ψυχῆς, καὶ τὸ σῶμα ἀφανίζει κακίᾳ· καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ἐκεῖνος τῇ διαθέσει καλὸς πρὸς τὸν Θεόν, ἁπλῶς δὲ ἥρπαγει ἀμελείᾳ, ὁ Θεὸς ὁ οἰκτίρμων βαλὼν εἰς αὐτὸν τὸν φόβον αὐτοῦ, καὶ τῶν κολάσεων τὴν μνήμην, νήφει ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν, τηρῶν ἑαυτὸν μετὰ ἀσφαλείας πολλῆς ἕως τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ· καὶ ταῦτα λαλήσας ἀνέστη εὔξασθαι ὠφελήσας αὐτοὺς τῇ παραβολῇ. Ἀββᾶ Ὠρσίσιος δὲ ἦν ἐν μέσῳ τῶν Ἀδελφῶν, ζηλῶν τὸν βίον τοῦ Ἀββᾶ Παχουμίου. Κατέλαβεν γὰρ αὐτὸν χρόνον· καὶ ὅτε ἔταξεν αὐτὸν ἐν Χηνοβοσκίᾳ Πατέρα, γογγυζόντων τινῶν περὶ αὐτοῦ ὡς νεοφύτου ὄντος πρὸς τὴν τάξιν, Ἀββᾶ Παχούμιος ἀκούσας ἔλεγεν περὶ αὐτοῦ οὕτως· Μὴ νομίσετε ὅτι τῶν ἀρχαίων ἐστὶ μόνον ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Καίτοι γε ἀρχαῖος κατὰ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ γογγύζων, οὐκ ἔστιν ἀρχαῖος, ἀλλ' οὐδὲ οὔπω ἔβαλεν ἀρχὴν τοῦ μοναχοῦ. Οὐδὲν γὰρ παρὰ ἀνθρώπου θέλει ὁ Θεὸς εἰ μὴ φόβον καὶ ἀγάπην· Ἡ δὲ ἀγάπη τῷ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται. Λέγω ὑμῖν, οὕτως προκόπτων Ὠρσίσιος, λυχνία ἐστὶν χρυσῆ ἐν οἴκῳ Κυρίου, καὶ τὸ γεγραμμένον καταλήψεται αὐτόν, Ἡρμοσάμην ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρὶ παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι τῷ Χριστῷ. 2 Cor. 11, 2

CAPUT X. Succedens Orsisius, E

Fratres soler-ter instruit,

docens quomodo animum nostrum et quando cacodæmon occupet;

F

olim laudatus a Pachomio.

77 Καὶ ἐγένετο ὅτε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ἀνέκαμψεν μετὰ δόξης Κυρίου ἀπὸ τοῦ Κομιτάτου, παρερχόμενος οἱ ἀδελφοὶ ἐν τῷ πλοίῳ εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἤκουσαν τὸν Πατέρα ἡμῶν τὸν μακάριον Ἀντώνιον ἐν τῷ ὄρει τῷ ἔξω εἶναι, καὶ ὁρμήσαντες ἀνέβησαν ἰδεῖν αὐτόν, καὶ εὐλογηθῆναι ὑπ' αὐτοῦ ἀνθρώπου Θεοῦ ὄντος. Καὶ αὐτὸς ἀκούσας ἥκειν τοὺς ἀδελφοὺς ἑαυτὸν βιασάμενος ἀνέστη (ἦν γὰρ πρεσβύτης λίαν) καὶ ἐξελθὼν ἠσπά-

σατο

A σατο αὐτούς, καὶ λοιπὸν ἐξετάζει αὐτούς· Πῶς ὁ Ἀββᾶς Παχούμιος; αὐτῶν δὲ κλαιόντων συνῆκεν ὅτι ἀπέθανεν, καὶ λέγει αὐτοῖς, Μὴ κλαίετε. Πάντες ὑμεῖς ἐγεννήθητε ὡς Ἀββᾶ Παχούμιος· λέγω ὑμῖν μεγάλην ἀνεδέξατο διακονίαν τὴν συναγωγὴν τοσούτων Ἀδελφῶν, καὶ τὴν τῶν Ἀποστόλων ὁδὸν πορεύεται. Ἀποκρίνεται ὁ Ἀββᾶ Σακχαῖος, καὶ λέγει αὐτῷ· Σὺ μᾶλλον, Πάτερ, παντὸς τοῦ κόσμου τὸ φῶς τυγχάνεις, καὶ ἡ φήμη σοῦ ἕως τῶν Βασιλέων ἀπῆλθεν, καὶ δοξάζουσιν τὸν Θεὸν διά σου. Καὶ εἶπεν· Ἀποπείθω σε, Σακχαῖε· κατὰ τὴν ἀρχὴν ὅτε μοναχὸς γέγονα, οὐκ ἦν κοινόβιον τρέψαι ἄλλας ψυχάς, ἀλλ' ἕκαστος τῶν ἀρχαίων μοναχῶν μετὰ τὸν διωγμὸν κατὰ μόνας ἠσκεῖτο· καὶ μετὰ ταῦτα ὁ Πατὴρ ὑμῶν ἐποίησεν τοῦτο τὸ ἀγαθὸν παρὰ Κυρίου. Ἄλλος μέν τις πρὸ αὐτοῦ ἠθέλησεν, Ἀώτας λεγόμενος, τὴν διακονίαν ταύτην κτίσασθαι· καὶ ἐπειδὴ ἐξ ὅλης καρδίας οὐκ ἐσπούδαζεν, διὰ τοῦτο οὐκ ἐπέτυχεν αὐτῆς. Περὶ δὲ τοῦ Πατρὸς ὑμῶν ἤκουσεν πολλάκις καλῶς ἀναστρεφομένου κατὰ τὰς γραφάς· καὶ γὰρ ἀληθῶς πολλάκις ἐβουλόμην ἰδεῖν αὐτὸν καὶ ἐν σώματι· τάχα δὲ ἄξιος οὐκ ἤμην, ὅμως ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν χάριτι Θεοῦ βλέπωμεν ἀλλήλους, καὶ πάντας τοὺς ἁγίους Πατέρας, μᾶλλον δὲ τὸν Δεσπότην καὶ Θεὸν ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν· θαρσεῖτε οὖν, B καὶ στηρίχθητε, καὶ τελειώθητε. Εἴπατέ μοι, τίνα κατέστησεν διάδοχον αὐτοῦ; Καὶ αὐτῶν εἰπόντων, τίνα ἀββᾶν Πετρώνιον, κἀκεῖνος ἀποθνήσκων τὸν ἀββᾶν Ὠρσίσιον, λέγει· Μὴ καλέσατε αὐτὸν Ὠρσίσιον, ἀλλὰ Ἰσραηλίτην· καὶ ἐὰν ἀπέλθητε πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον Ἀθανάσιον, τὸν ἄξιον ἀληθῶς τῆς ἐπισκοπῆς, εἴπατε αὐτῷ. Τὰ δὲ λέγει Ἀντώνιος· πρόσεχε τοῖς τέκνοις τοῦ Ἰσραηλίτου. Καὶ οὕτως εὐξάμενος καὶ εὐλογήσας αὐτοὺς ἀπέστειλεν αὐτούς, γράψας ἐπιστολὴν αὐτῷ δι' αὐτῶν. Καὶ λοιπὸν ἐλθόντας εἰς Ἀλεξάνδρειαν πολλὰ ὑπεδέξατο αὐτὸς ἀγαπῶν αὐτοὺς ὁ ἅγιος Πάπας, μάλιστα διὰ τὸν λόγον τοῦ Μακαρίου, γινώσκων αὐτὸν ὁποῖος ἦν.

Quem obisse intelligens S. Antonius eum laudat, eique suffectum Orsisium.

78 Καὶ μετὰ ταῦτα ἀββᾶ Ὠρσίσιος ἔταξεν πρόσκαιρον Θεόδωρον Οἰκιακὸν τῶν τεκτόνων Παβαῦ, καὶ Μακάριός τις πατὴρ τῆς μονῆς Παχνοὺμ μετὰ ἀββᾶν Σούρουν, ᾐτήσατο τὸν Θεόδωρον παρὰ ἀββᾶ Ὠρσισίου ὅπως μετ' αὐτοῦ πέμψῃ αὐτὸν εἰς τὴν μονὴν αὐτοῦ, ὡς ἵνα κολλήσει τοὺς ἄρτους αὐτῶν· ᾔδει γὰρ ὅτι εἰς παραμυθίαν γενήσεται τοῦτο. Καὶ μετὰ τὸ Πάσχα ἀπῆλθεν μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν μονήν. Καὶ ἔτι ἐν τῷ πλοίῳ ὄντων αὐτῶν, προσῆλθεν αὐτῷ καθημένῳ ἀδελφός τις καὶ βλέπων ὡς νεόφυτον αὐτὸν ταπεινὸν καὶ ἥσυχον, λέγει αὐτῷ· Πόσον χρόνον ἐποίησας ἐν τοῖς ἀδελφοῖς; ὁ δὲ εἶπεν· Ὀλίγον. Καὶ λέγει αὐτῷ· Οἶδας πρὸ τοῦ σε ἐλθεῖν ἀρτοκόπος; καὶ λέγει αὐτῷ· Ἁπλῶς. Πάλιν εἶπεν αὐτῷ· Ἐὰν ἐλθὼν εἰς τὸ ἀρτοκοπεῖον, ἴδῃς τινὰ πλέον γελῶντα, ἢ ἕτερον C μαχόμενον, ὡς καὶ ἐν κοινοβίῳ διάφοροί εἰσιν, μὴ σκανδαλισθῇς, ἀλλὰ σεαυτῷ καὶ τοῖς νεφαλέοις πρόσεχε. Καὶ λέγει· Καλῶς. Καὶ μετὰ τὸ ὁρμῆσαι τὸ πλοῖον εἰς τὸ μοναστήριον, ἀκούσαντες οἱ ἀδελφοὶ περὶ αὐτοῦ, ἐξῆλθεν πάντες εἰς ἀπάντησιν μετὰ χαρᾶς· εἴδησαν γὰρ αὐτὸν ἀπὸ τότε παρακλήτορα ψυχῶν μετὰ τοῦ Πατρὸς ἡμῶν. Κἀκεῖνος ὁ λαλήσας αὐτῷ ὡς νεοφύτῳ ἐν τῷ πλοίῳ, ἰδὼν τοὺς ἀδελφοὺς δοξάσοντας αὐτόν, ᾐσχύνθη καὶ ἐφοβήθη ὡς τοιαῦτα τολμήσας λαλῆσαι ἀνθρώπῳ τοιούτῳ. Ἀββᾶ Ὠρσίσιος δὲ ἔτρεφε τοὺς ἀδελφοὺς κατὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ, καὶ ἔτι μᾶλλον προσετέθη αὐτῷ ὁ λόγος τοῦ λαλῆσαι εἰς παράκλησιν τῶν ἀδελφῶν. Καὶ οὐ μόνον διὰ παραβολῶν ἐλάλει αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ τῶν ῥητῶν τὴν σύγκρισιν καὶ τοὺς κανόνας τοῦ κοινοβίου, οὓς ἔθετο ἔτι ζῶν ὁ Ἀββᾶς Παχούμιος, εἰς σύστασιν αὐτοῦ παρήγγειλεν τηρεῖν, καὶ τὰς διαταγὰς τῶν Πατρῶν καὶ Οἰκιακῶν καὶ Δευτέρων τοῦ μοναστηρίου, καὶ ἔταξεν αὐτοὺς κατὰ τοὺς δύο καιροὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ, τῷ Πάσχα καὶ τῇ μεγάλῃ ἀφέσει τῶν λόγων τῆς χρείας αὐτῶν τῆς σωματικῆς, καὶ τοῦ ἔργου αὐτῶν, καὶ ἀναλώματος, ὅπως γνῷ ὁ Οἰκονόμος τῆς μεγάλης μονῆς πῶς οἰκονομεῖ.

Theodorus in Pachnum missus, instar novitii se gerit. Orsisius Pachomii instituta promovet,

79 Καὶ οὕτως διετήρει αὐτοὺς ὁ Κύριος ἐν ὁμονομίᾳ καὶ ἀγάπῃ, καθὼς ἦσαν τὸ πρότερον. Οὔπω γὰρ ἦσαν ἀγμὴν πολλοὶ κοιμηθέντες τῶν ἀρχαίων· οὗτοι δὲ εἰσιν D Ψενταήσιος, Σαμουήλ, Παῦλος, Ἰωάννης, καὶ Ἱερακαπολλῶν, ὡς προείρηται ἐν Κυρίῳ παραμυθησάμενος τὸν πατέρα ἡμῶν Παχούμιον ἀπὸ θλίψεων, καὶ ὁ μέγας Τιθόης, καὶ Ἰωνᾶς, καὶ ἄλλοι πολλοί, καὶ Θεόδωρος ὁ πολιτικός, ἔτι δὲ σὺν τούτοις Θεόδωρος ὃν ἐπείρωσεν ὁ Κύριος διὰ τοῦ Ἀββᾶ Παχουμίου ἐν πνεύματι, τοῦ γενέσθαι αὐτὸν σκεῦος ἐκλογῆς. Διὰ τοῦτο, τῶν τοσούτων λύχνων ὄντων ἐν τοῖς Ἀδελφοῖς, σκότος οὐκ ἐφαίνετο· ἡ γὰρ ἐντολὴ τοῦ Κυρίου τηλαυγής, φωτίζουσα ὀφθαλμούς. Καὶ τοῦ μεγάλου Παφνουτίου, Οἰκονόμου μεγάλου τῆς μονῆς Παβαῦ ἀποθανόντος, Ἀββᾶ Ὠρσίσιος κατέστησεν ἄλλον ἀντ' αὐτοῦ, λεγόμενον Ψαρφεῖν, οἰκονομεῖν ἱλαρός, καὶ πόνοις καρτερικὸς ἀρχαῖος. Καὶ αὐτοῦ καὶ τῶν Ἀδελφῶν πολλάκις ἐξεταζόντων τὸν Θεόδωρον διὰ πνευματικὸν ῥῆμα λύειν αὐτοῖς ἢ ὅραμα τοῦ Ἀββᾶ Παχουμίου εἰπεῖν, ἔλεγεν οὕτως· Ἰδοὺ ὁ πατὴρ ἡμῶν Ὠρσίσιος, ἐξετάσωμεν αὐτόν, εἴ τι θέλομεν, καὶ λέγει ἡμῖν· καὶ γὰρ αὐτός ἐστιν ὁ Πατὴρ ἡμῶν. Καὶ καθημένου Ἀββᾶ Ὠρσισίου λαλῆσαι αὐτοῖς (ἔθος γὰρ ἦν κατ' ὀψὲ ἐξ ἀρχῆς, μετὰ τὸ ἔργον καὶ τὸ φαγεῖν, ἐπὶ τὸ αὐτὸ καθεσθῆναι, ἐρευνῶντες τὰς γραφάς, καθ' ὅτι ἀμέριμνοι ἦσαν κατὰ πάντα, εἰ μὴ μόνον μεριμνᾶν περὶ τῆς αὐτῶν σωτηρίας. Οἱ δὲ τεταγμένοι φροντίζειν, δυνάμενοι ἐφρόντιζον ὡς E ὑπηρέται Θεοῦ· Ἐφ' ὅσον γὰρ ἐποιήσατε, φησὶν ὁ Κύριος, ἑνὶ τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, ἐμοὶ ἐποιήσατε) καὶ λαλοῦντος αὐτοῖς τοῦ Ἀββᾶ Ὠρσισίου, ἦν καθήμενος καὶ αὐτὸς Θεόδωρος, καὶ ἀκούων ὡς παιδίον ἄκακον, ἐν ἑαυτῷ λέγων· Οὐδὲν οἶδα ἐφ' ὅσον ἐλύπησα τὸν Θεὸν καὶ τὸν Πατέρα ἡμῶν, ἐν ᾧ ἐποίησα τότε. Οὕτως δὲ ἦν ταπεινόφρων, ὡς καὶ ἐμαρτύρισεν περὶ αὐτοῦ ἀπόντος ὁ Ἀββᾶ Παχούμιος, ὅτι ἑπταπλασίον ἐκέρδησεν Θεόδωρος τῇ ἐπιθυμίᾳ ταύτῃ ὑπὲρ ὃ ἦν.

multis discipulorum ejus primorum adhuc viventibus, Psal. 18, 9 *cum Theodoro ad ipsum omnia referente,*

80 Καὶ ταῦτα δὲ ἔλεγεν ὁ Πατὴρ ἡμῶν Ὠρσίσιος· Ὁρῶ τινας ὑμῶν θέλοντας λαβεῖν ὀνόματα, καὶ ἄρχειν ἢ Οἰκιακὸν γενέσθαι, ἢ ἕτερόν τι· ποτὲ γὰρ ἐπὶ τοῦ Πατέρος ἡμῶν εἰ μὴ δι' ὑπακοὴν ἐπεὶ οὐδεὶς ἤθελεν ὀνομασθῆναι μέγας, φοβούμενοι μὴ ἐλάχιστος εὑρεθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· καὶ ὅτε κἀμὲ ἔταξεν ὁ Ἀββᾶς Πετρώνιος ἔκλαυσα ἱκανῶς, φοβούμενος τὸν κίνδυνον τῶν ψυχῶν· οὐ μόνον ἐγώ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἅγιοι. Πρῶτος Μωϋσῆς πεμπόμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τὸν λαόν, παρῃτεῖτο τῇ ταπεινοφροσύνῃ, εἰ μὴ ὅτι ὀργισθῇ αὐτῷ ὁ Θεὸς ἕνεκεν τοῦτο, καὶ τότε ἀνεδέξατο τὴν διακονίαν. Καὶ ἡμεῖς, Ἀδελφοί, ἀκούοντες τὸ γεγραμμένον· Ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται· τηρήσωμεν ἑαυτούς. Οὐ πάντων ἐστὶν κυβερνῆσαι ψυχάς, εἰ μὴ τελείων ἀνθρώπων. Ἔστιν παραβολὴ τοιαύτη· πλίνθος ὠμὴ βαλλομένη εἰς θεμέλιον ἐγγὺς ποταμοῦ, οὐχ ὑπομένει μίαν ἡμέραν· ὀπτὴ δὲ ὡς λίθος διαμένει· οὕτως ἄνθρωπος σαρκικὸν φρόνημα ἔχων, καὶ F μὴ πυρωθεὶς κατὰ τὸν Ἰωσὴφ τῷ λογίῳ τοῦ Θεοῦ, λύεται εἰς ἀρχὴν μετελθών. Πολλοὶ γὰρ τοιούτων οἱ πειρασμοὶ ἐν μέσῳ ἀνθρώπων ὄντων· καλὸν δέ τινα γνῶντα τὰ ἴδια μέτρα ἀποθέσθαι τὸ βάρος τῆς ἀρχῆς μετὰ κατασταθῆναι, ἵνα μὴ μᾶλλον κινδυνεύσῃ. Οἱ δὲ ἑδραῖοι τῇ πίστει ἀμετακίνητοί εἰσιν. Περὶ αὐτοῦ γὰρ ἁγιωτάτου Ἰωσὴφ ἐὰν θέλει τις λαλῆσαι, λέγει ὅτι οὐκ ἐπίγειος ἦν. Πόσα ἐπειράσθη; καὶ ἐν ποίᾳ χώρᾳ; ὅπου οὐκ ἦν ἴχνος θεοσεβείας τότε. Ἀλλὰ Θεὸς τῶν πατρῶν αὐτοῦ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ ἦν μετ' αὐτοῦ, ἐξείλατο αὐτὸν ἐκ πάσης θλίψεως, καὶ νῦν ἐστιν παρὰ τοῖς πατράσιν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Καὶ ἡμεῖς τὰ μέτρα ἡμῶν γνῶντες ἀγωνισόμεθα· μόγις γὰρ οὕτως ἐκφύγωμεν τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ. Καὶ πολλὰ τοιαῦτα εἰπών, ηὔξατο, καὶ ἀνεχώρησαν οἱ Ἀδελφοὶ εἰς τὰ σκηνώματα αὐτῶν.

eosque hortatur ad humilitatem Luc. 18, 14 *et constantiam in tentationibus.*

81 Καὶ ἐγένετο μετὰ ταῦτα τῶν Ἀδελφῶν πληθυνθέντων σφόδρα, καὶ ἕνεκεν τῆς τροφῆς τοῦ πλήθους ἤρξαντο πλατύνεσθαι ἐν ἀγροῖς καὶ ὕλαις πολλαῖς, καὶ ἑκάστη μονὴ ἤρξατο ὀλίγον ἀμελεῖν, καθ' ὅτι ἐπληθύνθησαν αἱ ἄλλαι φροντίδες. Εἷς δέ τις Πατὴρ μοναστηρίου Μωνχώσεως, καὶ Ἀπολλώνιος ὀνόματι, ἠθέλησεν ἑαυτῷ, παρὰ τὸν κανόνα τῆς κοινωνίας, ἀγοράσαι χρείαν περισσῶς. Καὶ ἀνακρινόμενος τούτου χάριν ἀπὸ Ἀββᾶ Ὠρσισίου καὶ ἐπιτιμώμενος ἠγανάκτησεν, καὶ ἠθέλεσεν τὸ

CAPUT XI.

Pravo Monchosensium exemplo

μοναστήριον

EX MSS

A μοναστήριον αὐτοῦ ἀποχωρῆσαι τοῦ κοινοβίου, κατὰ πειρασμὸν τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ ἔπεισεν πόλλους μεγάλους τοῦ μοναστηρίου οὕτως ποιῆσαι. Καὶ πολλὰ τῶν ἄλλων μοναστηρίων δι' ἐκεῖνον βλαβέντων, ὅτι ἀντέστη λέγων· Οὐκ ἔτι διαφέρομεν τῇ κοινωνίᾳ τῶν Ἀδελφῶν. Καὶ μὴ ἀκούσαντος ἐκείνου τοῦ Ἀββᾶ Ὠρσισίου πείθοντος αὐτὸν ἐνίσχυσεν ὁ πειρασμός· καὶ ἰδὼν ὁ Ἀββᾶς Ὠρσίσιος ὅτι θλίβεται σφόδρα (χρόνον γὰρ ἐποίησεν ὑπομένων) καὶ σκεπτόμενος τὰς θλίψεις καρτερεῖν ἕως θανάτου, ὕστερον σκεψάμενος ἄλλον συνεργὸν ἔχειν πρὸς τὴν πατρικὴν αὐτοῦ τάξιν,

augeri turbas videns Orsisius,

εἰσελθὼν εἰς ἥσυχον τόπον νυκτὸς ἔκλαυσεν ἱκανῶς (ὡς καὶ αὐτῷ στόματι εἴρηκεν ἡμῖν) ταῦτα λέγων· Ὁ Θεός, τοῦτο παρέδωκέν μοι Ἀββᾶ Πετρώνιος, ὁ δοῦλός σου, ἵνα κερδήσω μᾶλλων καὶ σώσω πολλούς· νῦν δὲ βλέπω, ὅτι οὐ πολλοὶ ἀκούουσιν ὑμῶν εἰς σωτηρίαν αὐτῶν. Ἕκαστος γὰρ ἀκολουθεῖ τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ, εἰ μὴ οἱ πιστοὶ δοῦλοί σου, οἱ καλῶς ἀναστραφέντες σὺν τῷ

Inter querulas Preces

Πατρὶ ὑμῶν, καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἔχοντες τὸν φόβον σου. Ἐγὼ δὲ θλίβω βλέπων ὅλην τὴν μονὴν ταρασσομένην, οὐκ ἐξ ἐμοῦ (οὐδένα γάρ, ὡς οἶδας, ἔθλιψα, σὺ οἶδας, Κύριε) οὐ μόνον δὲ αὕτη ἡ μονή, ἀλλὰ φοβοῦμαι διὰ τὰς ἄλλας, μὴ λαβόντες ἀφορμὴν μηκέτι θελήσουσιν τὴν ἐξαρχῆς ἐν ὁμονοίᾳ ἀγάπην. Νῦν οὖν, Κύριε, οὐκ ἔτι δύναμαι μόνος, δεῖξόν μοί τινα δυνάμενον, καὶ ὀνομάσω αὐτὸν αὐτοῖς,
B ἵνα μὴ ἐγὼ αἴτιος γίνομαι ψυχῶν.

alium petit quem sibi substituat;

82 Καὶ τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ εἶδεν ἐνύπνιον, καὶ ὡς βλέπων ἦν δύο κραβάττους· καὶ ὁ μὲν εἷς καλός, ἀλλὰ παλαιός· ὁ δὲ ἄλλος καλός, καὶ στερεός· καὶ χρηματίζεται οὕτως αὐτῷ· Ἀνάπαυσόν σε ἐπὶ τῷ στερεῷ τούτῳ. Καὶ νοήσας τῷ πνεύματι ἐκεῖνον τὸν κράβαττον εἶναι Θεοδώρου, τὸν ποτε μετὰ τοῦ μεγάλου Ἀββᾶ Παχουμίου ὁμόψυχον· πρωΐας δὲ γενομένης, ὡς ἤδη κουφισθεὶς τῆς θλίψεως, μᾶλλον ὅτι καὶ ἠγάπα αὐτὸν σφόδρα ταπεινὸν ὄντα, καὶ εἰδότα ὑπομένειν ἀντιλογίας ἀνθρώπων, συνήγαγεν πάντας τοὺς Ἡγουμένους, καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς, μὴ καλέσας Θεόδωρον, λέγων· Οὐκ ἀγνοεῖτε τὸν περιόντα πειρασμόν, καὶ ἔμεινα χρόνον, δοκῶν παύεσθαι αὐτόν, καὶ ἔτι μᾶλλον αὐξάνει, ὡς ὁρᾶτε. Διὰ τοῦτο ὁμολογῶ

ostensumque sibi in visu Theodorum

ὑμῖν, οὐκ ἔτι δύναμαι ὑποστῆναι μόνος τὴν φροντίδα ταύτην· καὶ οἶδα ὅτι οὐδεὶς ὑμῶν ἀναγκάζει με παραιτήσασθαι τοῦτο. Ἀλλ' ὅτι ἔγνω ἀσφαλῶς, ὅτι οὐ δύναμαι· ὁ δὲ Θεὸς καὶ οἱ Πατέρες οὐ μέμφονταί με, τὰ μέτρα μου γνῶντες· ὃν δὲ βλέπω ἱκανὸν εἰς τοῦτο κατὰ πάντας αὐτός ἐστιν ὁ τότε καὶ πάλιν ὁ πατὴρ ὑμῶν Θεόδωρος. Καὶ ταῦτα εἰπών, ἀπῆλθεν πάλιν νυκτὸς εἰς τὴν μονὴν τὰ Χηνοβοσκία καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ. Οἱ δὲ Ἀδελφοὶ πάντες

declarat Vicarium.

ἀκούσαντες, μετὰ χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως ἐκράτησαν Θεόδωρον εἰς πατέρα· καὶ αὐτὸς δέδωκεν λόγον μὴ στῆναι, μὴ δὲ φαγεῖν, μήτε πιεῖν τρεῖς ἡμέρας ποιήσας λέγων· Ἐὰν μὴ ἀπαντήσω Ἀββᾶ Ὠρσισίῳ.
C

83 Καὶ μετὰ τὸ ἐλθεῖν αὐτὸν μεταπεμφθέντα συνήχθησαν πάλιν δι' αὐτόν, καὶ λέγει αὐτῷ Ἀββᾶ Ὠρσίσιος,

Qui suscepto munere

ὅτι μὴ γὰρ ἡμεῖς ἐτάξαμέν σε· ὁ Πατὴρ ἡμων ἐστιν ὁ τάξας σε, προσημαίνων ὅτε ἐκράτησεν τὸν πώγωνά σου λέγων τρίτον. Μνήσθητι, Θεόδωρε, μὴ ἄφες τὰ ὀστᾶ μου ὅπου ἐτάφησαν. Καὶ ἀκούσας τοῦτο ὁ Ἀββᾶς Θεόδωρος, οὐκ ἔτι ἀντεῖπεν· καὶ οὕτως αὐτὸν παραδοὺς τοῖς Ἀδελφοῖς ἀπῆλθον εἰς Χηνοβοσκία πάλιν, καὶ ἐστάθη ὁ Ἀββᾶς Θεόδωρος. Καὶ ὅλων τῶν μοναστηρίων οἱ Ἀδελφοὶ ἀκούσαντες ἠγαλλιάσαντο, μάλιστα οἱ ἐξ ἀρχῆς γινώσκοντες αὐτὸν τέκνον γνήσιον τοῦ Ἀββᾶ Παχουμίου, καὶ ὅτι ὁ λόγος αὐτοῦ χάριν εἶχεν, καὶ ἴασιν ψυχῆς ἐν θλίψει.

nil sine Orsisii consilio agit.

Καὶ οὕτως ἦν θαυμαστὸς ὑποτακτικὸς τῷ Ἀββᾷ Ὠρσισίῳ, ὥστε εἰπεῖν αὐτόν, ὅτι ἀληθῶς κλίνη ἐστὶν πάσης ἀναπαύσεως ὁ ἄνθρωπος οὗτος. Οὐδὲ γὰρ ἐπειδὴ ἔλαβεν τὴν τάξιν, καὶ ἔκαμνεν νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἕνεκεν τῆς σωτηρίας τῶν Ἀδελφῶν ἐν Κυρίῳ, ἡγεῖτο ἑαυτόν ποτε εἶναι πατέρα μιμνησκόμενος τῆς ἐπιτιμίας· ἀλλὰ διάδοχον ἑαυτὸν ἔλεγεν καὶ ὑπηρέτην τοῦ Ἀββᾶ Ὠρσισίου, κἂν ἦ ἀναχωρήσας τῆς διοικήσεως. Καὶ οὕτως ὅτε διέτασσέν τι ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ Θεόδωρος, περιπατῶν ἤρχετο πρὸς αὐτὸν διάστημα πολύ, ἐξετάζων τὸ τί θέλεις ποιήσω. Αὐτὸς δὲ ἐπειδὴ τὸ φίλαρχον ἐξερίζωσεν ἀφ' ἑαυτοῦ, τέλεον παιδευθεὶς ὑπὸ Θεοῦ, καὶ ἐτασθεὶς εἰς τελειώτητα, διὰ τοῦτο οὐ μόνον Ἀββᾶ Ὠρσίσιον τῇ πολλῇ αὐτοῦ χρηστότητι ἀνέπαυεν D
ἀλλὰ καὶ πάντας· ὥστε λέγειν Ἀββᾶ Ὠρσίσιον· Ἐγὼ ἄρχω ἄρτι, ἢ ὅτε ἤμην μόνος.

84 Ὅτε οὖν συνῆγεν τοὺς Ἀδελφοὺς λαλεῖν αὐτοῖς τὴν πρώτην κατήχησιν, ἔλεγεν οὕτως· Ποῦ εἰσιν οἱ ἀρχαῖοι; Ἐνισχύσατε ἐν Κυρίῳ, καὶ ὁμονοήσωμεν συμπάσχειν ἀλλήλοις, ἵνα μὴ ὁ ἐχθρὸς διασκορπήσει τὸν κάματον τοῦ Πατρὸς ἡμων· οὐκ ἀγνωεῖτε γὰρ αὐτοῦ τὴν ὑπομονὴν τῶν θλίψεων πρὸς τοὺς δαίμονας, ἕως ἐδίκαξεν τὸν Κύριον ἡμων Ἰησοῦν Χριστόν, οὗ ἡ παῤῥησία φόβος καὶ φρίκη ἐστίν.

Monachos ad primævum spiritum conservandum excitat,

Καὶ οὔπω πέντε ἔτη γέγονεν, καὶ ἐπελαθόμεθα τῆς τοσαύτης χαρᾶς καὶ εἰρήνης, ἣν ἔχομεν τότε πρὸς ἀλλήλους. Καὶ γὰρ ἤμεθα ἐπὶ τοῦ Πατρὸς ἡμῶν μὴ ἔχοντες μήτε ἐν τῇ καρδίᾳ, μήτε ἐν τῷ στώματι μηδὲν ἕτερον, εἰ μὴ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, τὸν ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον γλυκύτερον, καὶ οὐκ ᾐσθανόμεθα ὡς ἐπὶ γῆς ζῶντες, ἀλλ' ἐν οὐρανῷ ἑορτάζοντες. Ἄνθρωπος γὰρ ἐν ψύχει καὶ παγετῷ μεγάλῳ ὑπάρχων, ὅσον τρέχει, ἕως τὴν θερμὴν τοῦ πυρὸς καὶ τέρπεται καὶ ἀναζῆ· οὕτως τότε καὶ ἡμεῖς καθόσον ἐζητοῦμεν τὸν Θεόν, τοσοῦτον ἡ χρηστότης αὐτοῦ μᾶλλον ἐφαίνετο γλυκαίνουσα τὰς ψυχὰς ἡμῶν· Ἄρτι δὲ πῶς ἐσμεν; Ὅμως πάντες ἐπιστρέψομεν, καὶ πιστεύομεν ὅτι ἀνανεώσει ἡμᾶς ὁ Θεὸς κατὰ τοὺς οἰκτιρμοὺς αὐ- E
τοῦ. Καὶ ταῦτα λέγων ἔκλαιεν, καὶ ἡ κραυγὴ τοῦ κλαυθμοῦ τῶν Ἀδελφῶν ἐξῆλθεν τῆς συνάξεως μακράν. Καὶ οὕτως εὐξάμενος ἀπέλυσεν τοὺς Ἀδελφούς, καὶ ἐμβὰς εἰς πλοῖον μετὰ ταῦτα μετὰ Ἀδελφῶν ἐπεσκέψατο τοὺς Ἀδελφοὺς τῶν μοναστηρίων, καὶ ἐστήριξεν αὐτούς. Καὶ μετὰ πολὺν ἀγῶνα καὶ σύνεσιν πνευματικὴν ἔπεισεν τον πατέρα τῆς μονῆς ἐκείνης, Ἀπολλώνιον ὀνόματι, καὶ εἰρήνευσεν μετὰ τῶν Ἀδελφῶν καὶ κατησχύνθη ὁ πειράσας αὐτοὺς ἐχθρός.

turbas sedat,

85 Καὶ ἦν ὁ Ἀββᾶς Θεόδωρος νηφάλεος σφόδρα περὶ τὰς ψυχὰς παραμυθούμενος, ἕκαστον καθ' ἑαυτὸν ὡς ἰατρὸς θεραπεύων, καὶ οὐδεὶς Ἀδελφῶν ἐφείδετο ἐξομολογήσασθαι κατ' ἰδίαν αὐτῷ τὴν διάνοιαν αὐτοῦ, ἕκαστος ὡς πολεμεῖ τὸν ἐχθρόν· καὶ αὐτὸς πεῖραν ἔχων τῆς νίκης ἐν Κυρίῳ τῷ λέγοντι· Θαρσεῖτε· ἐδίδασκεν αὐτοὺς πρὸς ἕνα ἕκαστον τῶν ἀλλοτρίων λογισμῶν ἀντιστῆναι, ὅπως ἀθλήσαντες νομίμως στεφανωθῶσιν, ὡς λέγει ὁ Παῦλος· Ἐὰν δὲ ἴδῃ τινὰ μὴ βουλόμενον ἐπιμελεῖσθαι τῇ ἰδίᾳ ζωῇ, καὶ καταφρονοῦντα, μετὰ πολλῆς τῆς μακροθυμίας ἐνουθέτει αὐτὸν τὰ κρίματα τὰ φοβερὰ τοῦ Θεοῦ. φοβερὸν γὰρ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ ζῶντος.

et Fratrum animos perite tractat.

Καὶ κολάζων δὲ ἁμαρτωλούς, ὁ Θεός, εὐεργέτης καὶ ἀγαθός ἐστιν· βούλεται γὰρ πάντας σωθῆναι καὶ εἰς τὴν αἰώνιον ἀνάπαυσιν χωρεῖν. Καὶ ἔλεγεν πάλιν, ὅτι ἐάν τις σκανδαλισθῇ ἀπ' ἐκείνου τοῦ καταφρονοῦντος, ἐγὼ αἴτιος εὑρίσκομαι τούτου. Διὰ τοῦτο οὐχ ἡσύχαζεν, ἀλλὰ μετὰ F
σπουδῆς μεγάλης τὴν μέριμναν αὐτοῦ ἐπέῤῥιπτεν ἐπὶ Κύριον εὐχόμενος καὶ λέγων· Μέγας ἀγὼν ἐπί τινα ὑπὲρ ἑαυτοῦ λόγον δοῦναι, πόσῳ μᾶλλον ὑπὲρ πολλῶν; διὰ τοῦτο γινώσκω ὅτι ὡς σκιά ἐσμεν, καὶ φύλακες ψυχῶν οὐκ ἐσμεν· οὐ γὰρ φθάνομεν εἰς μέτρον τοιοῦτον. Σὺ δὲ ὁ γινώσκων καὶ πλάσας κατὰ μόνας τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, φύλαξον ἡμᾶς καὶ πάντα τὸν κόσμον ἀπὸ τῶν φθονερῶν, ὅτι οὐδεὶς δύναται ζῶσαι ἡμᾶς, εἰ μὴ σύ, Κύριε, Κύριε, ὁ Θεὸς τῆς δόξης. Καὶ ὅτε προσήρχοντό τινες κοσμικοὶ ἢ ἐν ὁδῷ ἢ ἐν τῷ μοναστηρίῳ περί τινος δαιμονιζομένου ἢ ἄλλως πάσχοντος, ἔλεγεν αὐτοῖς· Μὴ γὰρ νομίζεται ὅτι ἱκανοί ἐσμεν πρεσβεῦσαι τῷ Θεῷ ὑπὲρ τούτων, ἁμαρτωλοὶ ὄντες· Ἐὰν δὲ θέλει ὁ Θεὸς οἰκτίρμων ὤν, τοῦ ἰδίου πλάσματος φύσασθαι, ἐξουσίαν ἔχει, ὡς καὶ ἀεὶ ποιεῖ πρὸς πάντας τὴν ἀγαθότητα αὐτοῦ. Καὶ ἐπὶ πολὺ ἐνοχλούντων καὶ ἀξιούντων εὔχεσθαι αὐτόν, ηὔχετο τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ συμφόρον γενέσθαι. Καὶ οὕτως ἐθεράπευεν αὐτοὺς ὁ Κύριος. Ταῦτα δὲ ἐποίει τῇ μνήμῃ τοῦ ἀνατρέψαντος αὐτὸν Πατρὸς τοῦ Ἀββᾶ Παχουμίου· τὴν γὰρ ὁδὸν τῶν ἁγίων ἦν πορευόμενος ἐκεῖνος ἀκλινῶς.

Energumenos et alios male habentes curat

86 Καὶ λοιπὸν ἐποίησεν καὶ αὐτὸς ἄλλα μοναστήρια ἐπὶ τοῖς γενομένοις ἐξ ἀρχῆς. Περὶ τὴν Ἑρμόπολιν δύο, λεγόμενα Καΐος καὶ Ὀβί, μετὰ γνώμης τοῦ Πατρὸς

Monasteria condit,

ἡμῶν

A ἡμῶν Ὠρσισίου. Καὶ ἔταξεν ὁμοίως κατὰ τὸν νόμον τῆς κοινωνίας Πατέρας ἐκεῖ νηφαλέους καὶ εὐλαβεῖς, καὶ Δευτέρους μονῆς, Οἰκιακοῦς τε καὶ Δευτέρους τῆς Οἰκιακῶν καθ' ὁμοιότητα τῶν ἄλλων μοναστηρίων. Καὶ περὶ Ἑρμοθὶν ἄλλο μοναστήριον τάξας καὶ τοὺς αὐτοῦ Ἡγουμένους καλοὺς ἐν αὐτῷ, καὶ Ἀδελφοὺς, καὶ τοὺς αὐτοὺς κανόνας· καὶ τῶν παρθένων ἄλλην μονὴν ἐν κώμῃ λεγομένῃ Βηχρὲ, μακρὰν τῆς μονῆς τῆς Παβαῦ ὡς ἀπὸ μιλίου. Καὶ εἰς τὸ Μινὲ ἄλλην ἐποίησαν ὁ Ἀββᾶ Παχούμιος περιών. Καὶ αὗται αἱ μοναὶ ἦσαν ἐπαρκοῦσαι εἰς ἱμάτια ἔρεα καὶ στρῶματα καὶ τὰ ἄλλα ὑφαίνουσαι, καὶ ὠμόλινα νήθειν εἰς τοὺς λευΐτωνας, τοῦ Οἰκονόμου τῆς μεγάλης μονῆς πέμποντος αὐταῖς ἔργον διὰ τοῦ Πατρὸς αὐτῶν Ἐπωνύχου, ἁγίου καὶ ἐστυμμένου ἀνδρὸς, μετὰ τὴν τελευτὴν Ἀββᾶ Πέτρου τοῦ ἀρχαίου ἐν Ταβεννήσει.

etiam virginum.

Verba habet ad Fratres de gratia visionum

87 Καὶ ἐπειδὴ ὁ Ἀββᾶς Θεόδωρος ἤκουσεν τὸν γογγυσμὸν τὸν τότε κατὰ τοῦ Ἀββᾶ Παχουμίου περὶ τοῦ διορατικοῦ καὶ τὴν θλίψιν (ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γὰρ ἦν τότε αὐτὸς ἐν τῷ πλοίῳ) ἀπὸ τότε ἤρξατο κρύπτειν εἴ τι βουλήματι Κυρίου ἐν ὁράματι ἔβλεπεν. Συνῆκεν γὰρ ὠφέλιμον εἶναι· καὶ οὕτως περὶ τοῦτο ἔλεγεν τοῖς Ἀδελφοῖς· Τί πλεῖον τοῦ ἔχειν Πνεῦμα ἅγιον; εἰ ὁ πιστεύων ὀρθῶς, φυλάσσων τε τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ἄξιος γίνεται ναὸς
B Θεοῦ εὑρεθῆναι· δῆλον ὅτι ὅπου ἐστὶν Θεὸς, ἐκεῖ πᾶσα ἐξουσία καὶ παρρησία. Καὶ παλατίῳ τοίνυν βασιλέως τί ἔνδοξον οὐκ ἐστὶν ἐκεῖ; οὕτως καὶ ἡ τότε σκηνὴ ἦν ἔχουσα πάντα συντελοῦντα εἰς δόξαν Θεοῦ. Μηδεὶς ἂν ἀμφιβάλει περὶ ἀνθρώπου Θεοῦ, ἐὰν ἀκούσῃ, ὅτι ἴδεν ὅραμα, τοῦ δείξαντος τὰ ὁράματα ἐν αὐτῷ οἰκοῦντος. Ἀλλὰ ἀσφαλείας χρεία· καὶ ἐν τούτῳ μὴ δόξῃ τις ἑαυτὸν εἶναί τι, μηδὲν ὢν, καὶ ἐξαπατηθῇ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ εἰς ἐπιθυμίαν τοῦ ἰδεῖν, καὶ σκελλισθεὶς ἐμπέσῃ εἰς ἔκστασιν, ὡς οἱ πολλοὶ, ἀλλ' ὁ μήπω εἰς ταῦτα τὰ μέτρα φθάσας, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ φθάσας, ἵνα ἔχωμεν πάντες ὁμοῦ ταπεινοφροσύνην πολλὴν, εὐχόμενοι τὸ ἐκφυγεῖν τὰς αἰωνίας κολάσεις· καὶ γὰρ οἱ ἅγιοι τοῦτο ηὔχοντο, λέγοντος ἑνός· Φύλαξον τὴν ψυχήν μου καὶ λύτρωσαι αὐτήν· καὶ πάλιν· Εὐχαριστῶ τῷ Κυρίῳ. Παῦλος ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ σωτηρίᾳ λέγει· Ἐρύσθην ἐκ στόματος λέοντος τοῦ ὠρυομένου καταπιεῖν ψυχάς. Πολὺ γὰρ δόλιός ἐστιν· καὶ ἔσθ' ὅτε τὸ ψεῦδος ποιεῖ ὡς ἀλήθειαν. καὶ ἐὰν μὴ ἀκρότατος διακριτικὸς εὑρεθῇ πρὸς αὐτὸν ὁ πειραζόμενος, πλανᾶται· ὁ δὲ μὴ πλανώμενός ἐστιν ὁ ἐν παντὶ τῷ Θεῷ καὶ τοῖς ἁγίοις ὑπακούων ἀδιακρίτως. Καὶ ὑμεῖς, Ἀδελφοὶ, νοήσαντες ταῦτα, τηρήσωμεν ἕκαστος τὸ ἴδιον μέτρον, ὁ δοκῶν ποιμὴν ψυχῶν εἶναι καὶ ὁ δοκῶν πρόβατον. Ὅμως δὲ πάντες εὐξάμεθα πρόβατα εἶναι· οὐδεὶς γὰρ ποιμήν εἰ μὴ αὐτὸς ὁ εἰπών· Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός· Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐφάνη, προλέγοντος καὶ σημάναντος τοῦ Δαβὶδ, ὁ
C Θεὸς Κύριος, καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν ἐν ἀνθρωπίᾳ μορφῇ πεφηνὼς ὁ Θεὸς Λόγος, καὶ ἔσωσεν ἡμᾶς χαριζόμενος ἡμῖν τὴν γνῶσιν τῆς πίστεως, ανερχόμενος εις τον οὐρανον προκατεστήσατο διαδόχους αὐτοῦ τοὺς Ἀποστόλους, πρὸς Πέτρον λέγων, Βόσκε τὰ ἀρνία μου, καὶ τὰ πρόβατά μου ποίμενε. Δι' ἣν αἰτίαν καὶ νῦν χρεία τῶν βοσκόντων ἐστὶν κατὰ γενεὰν τὰς ψυχὰς ἐν Κυρίῳ τῷ λέγοντι, Μεθ' ὑμῶν εἰμι· Οἴδαμεν γὰρ ὅτι μετὰ τοὺς Ἀποστόλους οἱ πατέρες Ἐπίσκοποί εἰσιν· Ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἀκούοντες τοῦ ἐν αὐτοῖς Χριστοῦ τέκνα αὐτοῦ εἰσιν, κἂν οὐκ ἔχουσι κλῆρον ἢ τάξιν ἐκκλησιαστικήν. Ὁ δὲ Ἀββᾶς Θεόδωρος ἀπὸ τότε ἀκούσας (καὶ αὐτὸς γὰρ οὐ bb παρῆν) ὅτε ὁ μακάριος Ἀντώνιος ὑπεδέξατο τοὺς Ἀδελφοὺς ὡς τέκνα, καὶ ὁ ἅγιος Πάπα σφόδρα ἠγάπησεν τοὺς δύο, ὡς τὸν ἅγιον Παχούμιον, ἢ καὶ πλέον, λέγει τοῖς Ἀδελφοῖς· Μνησθεὶς ὅτι ἐγὼ ἤκουσα, καὶ ὑμεῖς παρῆτε οἱ ἀρχαῖοι, τοῦ Πατρὸς ἡμῶν λέγοντος, ὅτι ἐν τῇ γενεᾷ ἡμῶν ἐν τῇ Αἰγύπτῳ τρία ὁρῶ κεφάλαια, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ αὐξανόμενα εἰς ὠφέλειαν πάντων τῶν νοούντων· ὁ Ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος, ὁ ἀθλητὴς τοῦ Χριστοῦ περὶ τῆς πίστεως, ὁ ἅγιος Ἀββᾶς Ἀντώνιος, τέλειος ὑπογραμμὸς τοῦ ἀναχωρητικοῦ βίου, καὶ ἡ κοινωνία αὕτη, τύπος ἐπὶ πάντων ἐθελόντων συνάγειν ψυχὰς κατὰ Θεὸν ἀντιλάβεσθαι αὐτῶν ἕως ἂν τελειωθῶσιν.

Psal. 24, 20
2 Tim. 4, 17
de digne secendis spiritibus
deque subjectione respectu superiorum
Joan. 11, 14
Joan 21, 15, 16, 17
Matth. 28, 20
bb
Pachomii de SS. Athanasio Antonio et Tabennesiotis elogium.

88 Καὶ ἐγένετο μετὰ ταῦτα, ζητουμένου τοῦ ἁγίου D
Ἐπισκόπου Ἀθανασίου ὑπὸ Κωνσταντίου τοῦ βασιλέως, ἐξ ἐπιβουλῆς τῶν ἐχθρῶν τοῦ Χριστοῦ Ἀριανῶν ἐξουσίαν λαβὼν ὁ στρατηλάτης, ὀνόματι Ἀρτέμιος, ἠρεύνησεν πανταχοῦ δι' αὐτόν· καὶ φήμης διαδοθείσης, μὴ ἄρα ἐστὶν παρὰ τοῖς Μοναχοῖς τοῖς Ταβεννησιώταις κρυβόμενος, ἀγαπᾷ γὰρ αὐτούς· ἀπέπλευσεν ὁ Δοὺξ ἐπὶ τούτῳ. Καὶ ἀναπλέοντος αὐτοῦ, κατὰ συντυχίαν, ἦν καὶ αὐτὸς Ἀββᾶς Θεόδωρος καταπλέων, ἐπισκέψασθαι τὰς μονὰς τῶν Ἀδελφῶν περὶ τὴν Ἑρμούπολιν. Καὶ αὐτοῦ ἐγγίσαντος τῆς ἀνωτέρας μονῆς, Καΐος λεγομένης, βλέπει ἀναπλέοντα τὸν Δοῦκα· καὶ συνῆκεν παρὰ Κυρίῳ τὸ μέλλον γενέσθαι, καὶ ἐδήλωσεν τοῖς Ἀδελφοῖς. Καὶ θελησάντων τῶν Ἀδελφῶν ἀνακάμψαι καὶ προλαβεῖν αὐτὸν, μὴ ταράξαι τοὺς Ἀδελφοὺς ἐν Παβαῦ, λέγει αὐτοῖς ὁ Ἀββᾶς Θεόδωρος· Δι' ὃν ἤλθομεν τοσοῦτον διάστημα ἐπισκέψασθαι τοὺς δούλους αὐτοῦ, ἱκανός ἐστιν καὶ τοῦτο διοικῆσαι χωρὶς λύπης. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπῆλθεν εἰς τὰς μονάς. Ἐλθὼν δὲ Ἀρτέμιος εἰς τὴν μονὴν ἐκέλευσεν νυκτὸς τὸ στρατόπεδον περιτηρῆσαι τὴν μονὴν, ὥσπερ ἐν πολέμῳ καθοπλισμένους. Καὶ εἰς τὴν μονὴν καθήμενος αὐτὸς ἔξω τῆς συνάξεως, ἦν μετὰ Πρεποσίτων τοξόται ἔνθεν καὶ ἔνθεν παρεστῶτες αὐτῷ· καὶ βλέποντες οἱ Ἀδελφοὶ ἐφοβήθησαν. Ἦν δὲ τις ἅγιος ὁ προειρημένος Πεκύσσιος παρα- E
θαρσύνων τοὺς Ἀδελφοὺς μὴ δειλιᾷν ἐν Κυρίῳ. Καὶ δι' ἑρμηνέως ἐξετάζει ὁ Δούξ· Ποῦ ἐστιν ὁ πατὴρ ὑμῶν; Ἀποκρίνεται ὁ Ἀββᾶς Πεκύσσιος λέγων· Ἀπῆλθεν εἰς τὰς μονάς. Καὶ λέγει· Ὁ μετ' αὐτὸν ποῦ ἐστιν; δεικνύσιν αὐτῷ τὸν Ἀββᾶν Ψάρφιον, τὸν Οἰκονόμον τὸν μέγαν· καὶ λέγει αὐτῷ κατ' ἰδίαν· Ἐπειδὴ πρόσταγμα ἔχω βασιλικὸν κατὰ Ἀθανασίου τοῦ Ἐπισκόπου, καὶ λέγεται παρ' ἡμῖν εἶναι. Ἀποκρίνεται αὐτῷ ὁ Ἀββᾶς Ψάρφιος λέγων· Αὐτὸς μὲν Πατὴρ ἡμῶν ἐστιν· οὐ δέπω δὲ ἴδον αὐτοῦ πρόσωπον. Ὅμως δὲ ἰδοὺ ἡ μονή. Καὶ μετὰ τὸ ἐρευνῆσαι, καὶ μὴ εὑρεῖν αὐτὸν, λέγει αὐτοῖς ἐν τῇ συνάξει· Δεῦτε εὔξασθαι ὑπὲρ ἐμοῦ· καὶ λεγόντων αὐτῶν· Οὐ δυνάμεθα διὰ τὸ ἔχειν ἐντολὴν παρὰ τοῦ Πατρὸς ἡμῶν μετ' οὐδενὸς εὔξασθαι συναιρουμένου Ἀρειανοῖς (ἔβλεπον γὰρ τινα τῶν Ἀρειανῶν ὡς Ἐπίσκοπον μετὰ τοῦ Δουκὸς) καὶ λοιπὸν ἐξελθόντων αὐτῶν, ηὔξατο μόνος. Καὶ κοιμωμένου αὐτοῦ ἐν τῇ συνάξει ἡμέρας, ἠγέρθη αἱμορροῶν τὴν ῥῖνα καὶ ταρασσόμενος. Οὐκ ᾔδειμεν δὲ ἀσφαλῶς τί γέγονεν αὐτῷ, ἀλλ ἦν ἔμφοβος, λέγων· Τῷ ὁράματί μοι γενομένῳ μόλις ἐλέει Θεοῦ τὸν θάνατον ἐξέφυγον. Καὶ οὕτως ἀνεχώρησεν. Ὁ δὲ Ἀββᾶς Θεόδωρος ἀνελθὼν ἤκουσεν ταῦτα, καὶ ἐδόξασεν τὸν Θεόν.

89 Καὶ τῶν Ἀδελφῶν πολλῶν ἀποθνησκόντων, ὥστε καθ' ἡμέραν ἑνὸς καὶ δύο τελουμένων, καὶ μίαν ὑπαγόντων εἰς τὸ ὄρος ἐκοπίασαν σφόδρα, ὅτι τὸ ὕδωρ τῆς ἀναβάσεως τὸν ἀγρὸν ἤρξατο πληρῶσαι· καὶ λέγουσιν αὐτῷ· Τί ποιήσωμεν ἐὰν ἄλλος ἀποθάνῃ· οὐ δὲ γὰρ δύναται πλοῖον F
ἀπελθεῖν διὰ τὸ μὴ εἶναι πάλιν πολλὰ ὕδατα. καὶ λέγει αὐτοῖς· Ὡς πιστεύομεν φείσεται ἡμῶν ὁ Θεὸς, καὶ ἐν τούτο· καὶ ουκ ἔτι ἀπέθανέν τις ἕως παρῆλθεν ἡ ἀνάβασις. Καὶ ἐθαύμασαν οἱ Ἀδελφοὶ, τί ἔστιν τοῦτο· καὶ λέγει ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ· Νοεῖται ἄμπελος· καὶ ἐάν τις λάβῃ τοῦ καρποῦ αὐτῆς βοτρὺν σταφυλῆς, καὶ θέλει ἐκπιάσαι αὐτὸν, οὐδὲν ἐκβάλλει, εἰ μὴ οἶνον γλυκύ· τοῦτ' ἔστιν τοῦ πιστοῦ θλιβομένου ἢ ἔργῳ ἢ λόγῳ ἢ λογισμῷ, οὐδὲν ἔχει καρποφορεῖν, εἰ μὴ τὴν χρηστότητα τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ, σαρκικὸς δὲ καὶ θυμώδης ὁμοίως πικρία ἐκφέρει ἀνωφελῆ. Λέγω δὲ ὑμῖν· Ἐγὼ ὁ ταῦτα λαλῶν φοβοῦμαι μὴ ἐκπέσω τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ με πειρᾶσθαι πρὸς τὴν στάσιν τοῦ καθ' ἡμᾶς πολέμου τοῦ ἐχθροῦ· Ὅλην τὴν ἡμέραν, φησίν, πολεμῶν ἔθλιψέν με. Εἰ γὰρ Ἄγγελοι ἐξέπεσον, καὶ ἄλλοι τῶν Προφητῶν, καὶ ἄλλοι τῶν Ἀποστόλων οὐ μόνον λέγω τὸν Ἰούδαν, ἀλλὰ καὶ τοῦ Παύλου πολλῶν των μαθητῶν ἀφ' ὧν ἀφώρισεν αὐτοὺς τοὺς γνησίους ἐν ταῖς πράξεσιν, ὀφείλομεν καὶ ὑμεῖς φοβεῖσθαι. Θέλετε εἴπω ὑμῖν ὑπόδειγμα, ἵνα φοβηθῶμεν τὸν Θεόν; Ὥσπερ πέτρα ἕως τῶν νεφελῶν ὑψηλὴ καὶ στενὴ, καὶ τεθλιμμένη ὡς τεσσάρων πηχέων τὸ πλάτος, καὶ ἔνθεν αὐτῆς καὶ ἔνθεν ἀπέραντον βάθος, καὶ φθάνουσα ἀπὸ δυσμῶν ἕως ἀνατολῶν· καὶ

ex mss. Artemius Arianus ad capiendum Athanasium missus,
Theodoro futurorum præscio,
cum inter Tabennesiotas scrutatur frustra,
et divinitus perterrefactus discedit.
Theodorus sua in Deum fiducia mortalitatem sedat.
Ad salutarem Dei timorem suos excitat,
Psal. 55, 2
propositis quæ salutem nostram impediunt periculis;

EX MSS.

A καὶ ὅτε βαπτίζεται ἄνθρωπος, ἐὰν ᾖ ἐπαγγειλάμενος τὸν μοναχὸν, λαβὼν τὴν σφραγίδα τοῦ πνεύματος, εἰς ἀνατολὰς ὁδεύει, λογισόμεθα δὲ οὐ μόνον τὸ βάθος, ἀλλὰ καὶ τὸ στένον τῆς ὁδοῦ, ὥστε ἐάν τις ἐκκλίνῃ ὀλίγον, ἀπώλετο, καὶ ἡ μνήμη αὐτοῦ οὐκ εὑρίσκεται. Ἐξ ἀριστερῶν δὲ αὐτῆς ἐπιθυμία κακὴ τῆς σαρκὸς, ἐκ δεξιῶν ὑπερηφανία καρδίας, ταῦτά ἐστιν τὰ βάθη. Καὶ ὁδεύων τις καλῶς μετὰ φόβου φθάσας εἰς ἀνατολὰς εὑρίσκει ἐπὶ θρόνου τὸν Σωτῆρα, καὶ ἔνθεν αὐτοῦ καὶ ἔνθεν στρατιαὶ Ἀγγέλων καὶ στέφανοι αἰώνιοι, στεφανοῦντες τὸν ὀρθῶς πρὸς αὐτὸν πορευόμενον.

In quibus si quis labitur, per pœnitentiam habet regressum.

90 Ἐὰν δέ τις εἴπῃ οὕτως, ὅτι εἴ ποτέ τις ἠπατήθη ἢ ἡρπάγη ἐνὶ τούτων, ἤδη ἀπώλετο, καὶ οὐκ ἔτι ἔχει μετάνοιαν, ἐρῶ αὐτῷ· ὅτι ἔχων μετάνοιαν ἄνθρωπος, καὶ γνησίαν συνείδησιν εἰς τὴν πίστιν, καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ μετὰ σπουδῆς τῆς πρεπούσης εἰς τοῦτο, κἂν ἐγγίσει τοῦ ἐκπεσεῖν τῇ ἀμελείᾳ, ἀλλ' οὐκ ἀφῇ αὐτὸν ὁ Κύριος τέλεον ἀπολέσθαι, ὥσπερ γέγραπται, Ἐμοῦ δὲ παρὰ μικρὸν ἐσαλεύθησαν οἱ πόδες, ἐδεικνύει αὐτῷ τὴν χάριν διὰ μαστίγος νόσου, ἢ λύπης, ἢ αἰσχύνης τοῦ σφάλματος, ἵνα αἰσθηθεὶς ἔλθῃ ἐν μέσῳ τῆς ὁδοῦ τῆς στενῆς, ἕως παρέλθῃ καὶ μηκέτι ἐκκλίνῃ βῆμα ποδὸς, καθ' ὅτι τεσσάρων πηχῶν ἡ ὁδός ἐστιν. Ὁ δὲ ἐκπίπτων τοιοῦτός ἐστιν

Psal. 72, 5

B οἷος Ἰούδας, πολλὰ ὑπὲρ τοῦ Κυρίου εὐεργεθείς, καὶ ἰδὼν σημεῖα μεγάλα ἕως ἀναστάσεως νεκρῶν, ἔχων τὸ γλωσσόκομον οὐκ ᾐσθήτη τῆς χάριτος, διὰ τοῦτο ἐκκλίνας τῆς ὁδοῦ τέλεον ἀπώλετο φιλαργυρίᾳ καὶ προσδοσίᾳ. Οἱ δὲ καλοὶ, κἂν ὡς ἄνθρωποι αὐτεξούσιοι περὶ τὸ σύμφερον ὀλίγον ἀμελήσουσιν, ἀλλ' ὡς ἄργυρος πυρούμενοι καθαρίζονται τὸν ἰὸν ἀποβάλλοντες. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ μακάριος Δαβίδ, Ἐγὼ δὲ ἐν τῷ πλήθει τοῦ ἐλέους σου εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου. Εἰ αὐτὸς οὕτως λέγει· πόσῳ μᾶλλον ἡμεῖς οἱ ταλαίπωροι;

Psal. 5, 8

Docet pravæ animi affectiones ut superandæ

91 Νοήσωμεν δὲ καὶ τοῦτο τὸ κέρδος, ὅπερ παρὰ τοῦ Πατέρος ἡμῶν ἠκούσαμεν ἐκ τῶν νοημάτων τῶν θείων γραφῶν, ὅτι ἄνθρωπος καθαρισθῆναι θέλων ἀπὸ ἁμαρτίας τινὸς, οἷον ὀργῆς, ἐὰν μὲν ὀνειδιζόμενος εἴπῃ ἅπαξ ἐν ἑαυτῷ, Ὅτι ἰδοὺ κέρδησα σήμερον νομισμάτιον χρυσίου ἕνα· καὶ ἐὰν δεύτερον ὑβρισθῇ, τὸ αὐτὸ φρονεῖν περισσὸν κέρδος, ἕως πλήθους χρυσίου, οὐ δύναται τὸ μὴ ὀργισθῆναι. Ἐὰν γὰρ γένηται ὡς βίᾳ βαστάζων ὀνειδιζόμενος ἅπαξ, τί ποιήσει καὶ ἐπὶ τῷ δευτέρῳ ὀνειδισμῷ, μᾶλλον καὶ πολλάκις; καὶ γὰρ χρυσίον ἀληθῶς καὶ λίθοι τίμιοι αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ γλυκυτέραι ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον, ὡς γέγραπται. Ἀλλ' οὐκ οἴδαμεν, οὐδ' οὕτως αἰσθόμεθα διὰ τὸ φρόνημα τῆς σαρκός. Τίς δὲ ποτε καὶ λέγει ἀνθρώπῳ ῥίψαντι αὐτῷ καθαρὸν ἄρτον, ὅτι Βάσταζέ σοι τὸ ἅπαξ τοῦτο, καὶ ἐὰν προσθεὶς δοῦναί μοι,

Psal. 18, 11

C ἐκφέρω τὰς κόρας τῶν ὀφθαλμῶν σου; μᾶλλον ἀγαπᾷ τὸν διδόντα αὐτοῦ, καὶ μὴ θέλοντα. Οἱ γὰρ ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ οὕτως εἰσίν· οὐ μόνον τοὺς διώκοντας αὐτοὺς ἔφερον καὶ κακοποιοῦντας, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ηὔχοντο, κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Σωτῆρος, οὐ ἤμελλον τὸ χρυσίον αὐτοῦ κληρονομεῖν κατὰ τὸ γεγραμμένον· Κληρονόμοι μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ. Τί δὲ ἐποίησας ἄξιον, ἄνθρωπε, κληρονόμον εἶναι τοῦ Θεοῦ; ὅτι ἐδιώχθης; ὅτι ἀπεκτάνθης δι' αὐτόν; Ὅλως ἀρκεῖ σοι εἰς μισθὸν τούτου μόνη ἡ δόξα τοῦ κόσμου. Τίς γὰρ ἄνθρωπον Θεοῦ οὐ δοξάζει, μάλιστα μάρτυρα τοῦ Χριστοῦ; Ὅμως μεγάλη τοῦ θεοῦ ἡ ἀγαθότης. Ὅμοιος δὲ ἐστιν ὁ Θεὸς ἀνθρώπῳ λέγοντι ἡμῖν, Δότε μοι ὅσα σκεύη τῆς οἰκίας ὑμῶν ὀστράκινα, ἀπολέσω αὐτὰ, καὶ λάβετε ἀντ' αὐτῶν χρυσᾶ, καὶ ἀπὸ λίθων τιμίων. Καὶ οὐκ οἴδαμεν ὡς γέγραπται, Ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὢν οὐ συνῆκεν, παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις, καὶ ὡμοιώθη αὐτοῖς. Γένοιτο δὲ ὑμᾶς νιφαλέους εἶναι ἕως τέλους, τῇ χάριτι αὐτοῦ.

Rom. 8, 17

et quanta sit merces justorum.

CAP. XII.

Theodorus excipit Athanasium.

92 Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπέλυσεν εἰς ὑπάντησιν τοῦ Ἐπισκόπου Ἀθανασίου· ἤκουσεν γὰρ ὅτι ἀνῆλθεν ἐν τῷ πλοίῳ εἰς Θηβαΐδα· καὶ παραλαβὼν ὁ Ἀββᾶς Θεόδωρος cc πατέρας πρέποντας καὶ Ἀδελφοὺς δυναμένους δοξάσαι τὸν Θεὸν ἀπῆλθεν, καὶ εὑρήκασιν αὐτὸν μήπω φθάσαντα εἰς τὸν Ἑρμουπολίτην· καὶ μακρὰν αὐτὸν

cc

ἰδόντες οἱ Ἀδελφοὶ ἐπορεύθησαν πρὸς αὐτόν· ἦν δὲ ὄχλος ἀναρίθμητος, ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἐπίσκοποι πολλοὶ, καὶ κληρικοί, καὶ μοναχοὶ τῶν τόπων. Καὶ ὁρῶν μακρόθεν αὐτοὺς καὶ ἐπιγγοὺς, εἶπεν τὸ ῥητὸν τοῦτον περὶ αὐτῶν, Τίνες οἱ δὲ ὡς νεφέλαι πέτανται, καὶ ὡς περιστεραὶ σὺν νεοσσοῖς ἐπ' ἐμοί; καὶ ἀσπασάμενος αὐτοὺς, μήπω γνοὺς τίς ἐστιν ὁ Ἀββᾶς Θεόδωρος (οὐ γὰρ πρῶτος ἠσπάσατο τὸν Πάπαν, ἀλλ' ἔταξεν γεραίους εὐσχήμονας πρῶτον ἀσπάσασθαι αὐτόν) καὶ αἰσθηθεὶς αὐτὸν εἶναι, ἐκράτησεν τῆς χειρὸς αὐτοῦ λέγων αὐτῷ· Πῶς οἱ Ἀδελφοί; Καὶ λέγει αὐτῷ, Ταῖς ἁγίαις σου εὐχαῖς ὑγιαίνομεν, Πάτερ. Καὶ λοιπὸν ἤρξαντο ψάλλειν οἱ Ἀδελφοί (Ἐγγὺς δὲ ἦσαν ὀνομάτων ρ') καὶ ἐκ τοῦ πολλοῦ ὄχλου οὐδεὶς ἐγίνωσκεν τὸν πλησίον. Καὶ οὕτως ἦν ὁ Ἀββᾶς Θεόδωρος κρατῶν τὸν ὄνον τοῦ Πάπα, ἔμπροσθεν αὐτοῦ περιπατῶν μετὰ τῶν ψαλλόντων Ἀδελφῶν, καὶ λαμπάδες καὶ λυχνίαι ἔνθεν καὶ ἔνθεν. Βλέπων δὲ ὁ Πάπας τὸν Ἀββᾶ Θεόδωρον τῷ πνεύματι ζέοντα, καὶ μὴ φειδόμενον μέσον οὐ μόνον τῆς συνοχῆς τοῦ ὄχλου εἶναι, ἀλλὰ καὶ αἱ λαμπάδες σχεδὸν ἔκαιεν αὐτὸν, καὶ τοσαύτην ἔχοντα προθυμίαν καὶ δύναμιν, λέγει τοῖς ἄλλοις ἐπισκόποις· Βλέπετε τὸν Πατέρα τῶν τοσούτων Ἀδελφῶν, πῶς κάμνει ἔμπροσθεν ἡμῶν τρέχων; οὐκ ἐσμὲν ἡμεῖς Πατέρες· ἰδοὺ οἱ Πατέρες, οἱ ἔχοντες ταπεινοφροσύνην καὶ ὑποταγὴν διὰ τὸν Θεόν. Μακάριοι καὶ εὐλογημένοι οἱ τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου φεροῦντες ἀεὶ, ὧν ἡ ἀτιμία δόξα ἐστίν, καὶ ὁ πόνος αὐτῶν ἀνάπαυσις ἕως στεφανωθῶσιν. Καὶ μετὰ τὸ ποιῆσαι αὐτὸν ὀλίγας ἡμέρας ἐν ταῖς πόλεσιν Ἀντινόου καὶ Ἑρμουπόλεως ὠφελοῦντα αὐτοὺς θείοις λόγοις, λοιπὸν ἀνῆλθεν εἰς τὰ μοναστήρια· καὶ βλέπων τὴν διάθεσιν τῶν Ἀδελφῶν γνησίαν σφόδρα, εἰς αὐτὸν ἐχάρη δοξάζων τὸν Κύριον· καὶ περιελθὼν ἐν τῷ μοναστηρίῳ, τὴν σύναξιν, τὸν τόπον τοῦ φαγεῖν, ἑκάστης οἰκίας τὰ κελλία, ἕως τῶν καθισματίων, καὶ πάντα θαυμάσας λέγει· Θεόδωρε, ἐποιήσατε ἔργον μέγα, ἀναπαύοντες ψυχάς. Μάλιστα τοὺς κανόνας ὑμῶν τῶν μοναχῶν ἤκουσα, πάντα καλὰ λίαν. Καὶ λέγει αὐτῷ· Ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐστιν ἐν ὑμῖν διὰ τοῦ Πατρὸς ὑμῶν· ἀλλ' ὁρῶντές σε ὡς τὸν Χριστὸν ὁρῶμεν. Καὶ ἡμέρας ὀλίγας ποιήσας ἐκεῖ, λέγει τῷ Ἀββᾶ Θεοδώρῳ· ἐπειδὴ ἐγγύς ἐστιν τὸ Πάσχα, κατάλαβε τοὺς Ἀδελφοὺς, κατὰ τὸν τύπον ὃν ἔχετε, καὶ ἐγὼ, ὡς ὁ Κύριος οἰκονομήσει με, ποιῶ· καὶ ἀσπασάμενος αὐτὸν ἀπέλυσεν, γράψας ἐπιστολὴν δι' αὐτοῦ τῷ Ἀββᾶ Ὀρσισίῳ καὶ τοῖς Ἀδελφοῖς, οὕτως ἔχουσαν τὴν διάνοιαν. Ἴδον τὸν σύνεργόν σου καὶ πατέρα τῶν Ἀδελφῶν Θεόδωρον, καὶ ἐν αὐτῷ τὸν Κύριον τοῦ Πατρὸς ἡμῶν Παχουμίου· καὶ ὁρῶν ἠγαλλιασάμην τῆς ἐκκλησίας τὰ τέκνα, καὶ εὔφραναν ἡμᾶς τῇ παρουσίᾳ· ὁ δὲ Κύριος μισθαποδότης αὐτῶν ἐστιν. Μέλλων δὲ ἀποδημῆσαι Θεόδωρος πρὸς ὑμᾶς, ἔλεγέν μοι τοῦτο· Μνήσθητί μου· κἀγὼ αὐτῷ ἔλεγον, Ἐὰν ἐπιλάθωμαί σου Ἱερουσαλὴμ ἐπιλησθείη ἡ δεξιά μου, κολληθείη ἡ γλῶσσά μου τῷ λάρυγγί μου, ἐὰν μὴ σου μνησθῶ. Καὶ οὕτως τὸ πλοῖον μετὰ τῶν Ἀδελφῶν ὁ Ἀββᾶς Θεόδωρος ἐάσας τῷ Πάπᾳ, λέγει αὐτοῖς· Ὅπου δ' ἂν θέλει ἀπέλθατε μετ' αὐτοῦ· Ἐξουσίαν γὰρ ἔχει καὶ τοῦ σώματος ἡμῶν. D

Is. 60, 8

qui ejus humilitatem laudat,

E

monasterium visit,

eumque per litteras Orsisio commendat

F

93 Καὶ ἦν ὁ Ἀββᾶς Θεόδωρος παραμυθούμενος τὸν πατέρα ἡμῶν Ὠρσίσιον, διὰ τὴν ποτε γενομένην θλίψιν καὶ ἤρξατο ἕλκειν αὐτὸν μικρὸν τοῦ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς τὸ μοναστήριον Παβαῦ, ἵνα ὡς πρῶτον ἐπισκέψασθαι τοὺς Ἀδελφοὺς ἔλθῃ· ἦν γὰρ ἐν Μωνχώσει. Καὶ προτρεπόμενος αὐτὸν ἤγαγεν, καὶ προλαβὼν ἐποίησεν τὸν τῆς ἑβδομάδος Κροῦσαι τοῖς Ἀδελφοῖς, καὶ οὕτως ἠσπάσατο αὐτόν. Καὶ τῇ ὥρᾳ τῆς κατηχήσεως ἐποίησεν ἐν μέσῳ τὴν κατήχησιν ὡς ἦν τότε· καὶ ἔστηκεν ὁ Ἀββᾶς Θεόδωρος ἀκούων ὡς διάδοχος αὐτοῦ. Καὶ μετὰ ταῦτα ἀπὸ τῆς εἰς ἀλλήλους ἀγάπης οὐκ ἠθέλησεν ὁ Ἀββᾶς Ὠρσίσιος σαλευθῆναι αὐτοῖς, ἀλλ' ἦσαν ὡς εἷς ἄνθρωπος ἀμφότεροι· καὶ πάντες ἐθαύμαζον αὐτῶν τὴν σωοποιὸν χρηστότητα, παιδευθέντων παρὰ Κυρίου τὸ ἓν εἶναι, καὶ λοιπὸν ὡς Δεύτερος ἦν αὐτοῦ· ἠρώτα γὰρ αὐτὸν εἰς πάντα. Καὶ ἅπαξ ἀπήρχετο Ἀββᾶς Ὠρσίσιος εἰς τὰ μοναστήρια ἐπι-

Orsisium ad Fratres secum gubernandos inducit Theodorus;

A σκέψασθαι τοὺς Ἀδελφούς· καὶ ὁ πατὴρ Θεόδωρος ἅπαξ ὁμοίως οὐκ ἦν σχολάζων, δι' ἣν εἶχεν φροντίδα. Καὶ ἐπειδὴ προειρήκαμεν ὅτι πολλοὶ ἄγροι ἐγένοντο αὐτοῖς, καὶ πάλιν μετὰ καιρὸν πλοῖα πολλά, ἑκάστου μοναστηρίου ναυπηγοῦντος, ἐν ἀσχολίᾳ ἐγενήθησαν καὶ ἐν φροντίδι βαρείᾳ. Τότε δὲ ἐπὶ τοῦ Ἀββᾶ Παχουμίου ὀλίγοι ὄντες ἑαυτοὺς ἐτήρουν μὴ ἔχειν βάρος ὕλης τοῦ κόσμου· ὁ γὰρ ζυγὸς τοῦ Κυρίου ἐλαφρός ἐστιν. Καὶ βλέπων πολλοὺς αὐτῶν ἀρξαμένους παραλλάξαι τῶν ἀρχαίων Ἀδελφῶν τὴν πολιτείαν ἐπένθησεν περὶ αὐτῶν, καὶ νηστεύων δύο, καὶ ἀγρυπνῶν εἰς εὐχὴν μετὰ τοῦ κλαίειν, καὶ τρίχινον ἱμάτιον ἔσωθεν τοῦ λεβίτωνος αὐτοῦ φορῶν κατὰ νύκτα· καὶ πολλάκις ὁρῶντες οἱ Ἀδελφοὶ συνῆκαν αὐτόν τι ἔχειν· καὶ ἐπορεύετο πολλάκις ἠρέμα εἰς τὸ ὄρος εὔξασθαι, ὅπου οἱ τάφοι τῶν Ἀδελφῶν, ὡς ἀπὸ μιλίων τριῶν· καὶ ἀκολουθήσας τις αὐτῷ μίαν, ἴδεν αὐτὸν μακρόθεν ἄνω στήκοντα ἐπὶ τοῦ μνημείου τοῦ Πατρὸς ἡμῶν Παχουμίου, εὐχόμενον· καὶ ἤκουσεν τί ηὔχετο, καὶ ἐφοβήθη. Ταῦτα δὲ εὐχόμενος ἔλεγεν· Κύριε τοῦ δούλου σου Ἀββᾶ Παχουμίου, οὗ στήκω νῦν ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ, εὐδόκησον τοῦ ἐπισκέψασθαί με, εἰ θέλημά σού ἐστιν· Ἐπληθύνθη γὰρ ἡ ἀμελεία ἡμῶν, καὶ οὐκ ἐργαζόμεθα τὸ ἀγαθόν. Ὅμως δὲ τοὺς δούλους σου μὴ ἐγκαταλείψῃς, Κύριε·
B κἂν ἀμελῶμεν, διέγειρον ἡμᾶς ὑπομιμνήσκων τὰς αἰωνίους βασάνους, καὶ δὸς αὐτοῖς ὁδεύειν τὴν ὁδόν σου τὴν ἀγαθήν, ὅτι σὺ ἔπλασας ἡμᾶς, Κύριε, καὶ οὐκ ἐφείσω τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ σου παραδοῦναι αὐτὸν ὑπὲρ πάντων ἡμῶν, ἵνα σωθῶμεν. Καὶ ἐχρόνησεν σφόδρα ταῦτα εὐχόμενος, καὶ λοιπὸν κατέβη.

qui pro salute subditorum ardenter Deum obsecrat.

94 Καὶ πρὸ τούτου παῖς ἦν τις πολιτικός, Ἥρων λεγόμενος, Δεύτερος τοῦ Ἀββᾶ Θεοδώρου τοῦ Πολιτικοῦ· καὶ μέσον τοῦ Πάσχα προσεδόκουν αὐτὸν ἀποθανεῖν. Αὐτῷ δὲ τῷ σαββάτῳ ὀψὲ τῶν Ἀδελφῶν ἐν τῇ συνάξει ὄντων, ὠχλεῖτο ἀποθανεῖν. Καὶ οὕτως ἐξελθὼν ὁ πατὴρ Θεόδωρος ἀπὸ τῆς συνάξεως εὗρεν αὐτὸν ἀποδιδοῦντα τὸ πνεῦμα, καὶ ἐλάλησεν αὐτῷ, καὶ ἐκάμμυσεν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ· καὶ λοιπὸν εἶπεν, ὅτι ὁ Ἀδελφὸς οὗτος ὁ κοιμώμενος σημεῖόν ἐστιν ἄλλου ἀνυπονοήτου τινὸς μέλλοντος κοιμηθῆναι. Καὶ οὕτως ἠγρύπνησαν οἱ Ἀδελφοί, ἀναγινώσκοντες περὶ τὸ σκήνωμα· Καὶ πρωῒ τῇ Κυριακῇ τῆς Χαρᾶς ἐνταφιάσας ἔταψεν αὐτόν, μετὰ τῶν Ἀδελφῶν ψαλλόντων. Καὶ αὐτὸς ἐνόσησεν μεθ' ἡμέρας, πρῶτον προπέμψας τοὺς Ἀδελφούς, εἰσελθόντας ἐν τῷ Πάσχα, ἑκάστου μοναστηρίου μετὰ παραμυθίας πολλῆς. Ἐλάλησεν γὰρ τὰ συμφέροντα αὐτοῖς μετὰ πολλῆς σπουδῆς, γινώσκων ἑαυτὸν μεταβεβηκέναι τοῦ κόσμου ἤδη. Καὶ λοιπὸν νοσοῦντι παρῆν ὁ Ἀββᾶς Ὡρσίσιος, καὶ πάντες οἱ μεγάλοι, καὶ οἱ Ἀδελφοί· βλέπων δὲ αὐτὸν ὅτι ἔκλινεν εἴσω μέρος ἐκεῖνο ἀπελθεῖν, συνεκάλεσεν τοὺς Ἀδελφοὺς εἰς
C σύναξιν εὔξασθαι περὶ αὐτοῦ τῷ Κυρίῳ ἀφῆναι αὐτόν· καὶ οὕτως ἐπὶ πρόσωπον πεσὼν μετὰ κλαυθμοῦ πικροῦ, ὁμοῦ καὶ πάντων τῶν Ἀδελφῶν, ἔλεγεν οὕτως· Κύριε, τὸν ἀναπαύοντα πάντας ἡμᾶς αἴρεις, καί τινι καταλαμβάνεις ἡμᾶς; ἆρον με, καὶ ἄφες αὐτὸν δυνάμενον διόρθωσιν ποιήσασθαι καὶ οἰκονομῆσαι τοὺς Ἀδελφούς. Καὶ οὕτως τρεῖς ἡμέρας ἐποίησαν, καὶ ὁ ἄνθρωπος ἤγγισεν ἀποδοῦναι τὴν ψυχήν· καὶ λέγει τῷ Ἀββᾶ Ὡρσισίῳ, τῶν ἄλλων ἑστώτων· Μή ἄρα ἐλύπησά σέ ποτε ἐν λόγῳ ἢ ἐν διαταγῇ; καὶ οὐκ ἠδυνήθη ἀπολογήσασθαι αὐτῷ ἀπὸ τοῦ κλαυθμοῦ· καὶ πάλιν λέγει· Οὐκ οἶδα εἰ ἐλύπησά σε· οὐ μόνον σε, ἀλλ' οὐδὲ ἕτερον Ἀδελφόν· οὐ γὰρ ἠμέλησά ποτε τῆς σωτηρίας τῆς ἐμῆς ψυχῆς καὶ τῶν Ἀδελφῶν, ὅσον ἠδυνάμην. Καὶ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐμόν, ἀλλὰ τοῦ ἐλεήμονος Θεοῦ· Ἰδοὺ ἐν οὐρανοῖς ὁ μάρτυς μου, καὶ ὁ συνίστωρ μου ἐν ὑψίστοις. Καὶ τοῦτο λέγων ἐπέδωκεν τὸ πνεῦμα, τῇ δευτέρᾳ τοῦ Παχὼν μενός.

Heroni animam agenti adest, et mortem suam prædicit.

Ægrotare incipit.

Orsisio et Fratribus pro eo deprecantibus,

sancte moritur

95 Καὶ ἀπὸ τῆς κραυγῆς (οὐ γὰρ ἠδυνήθησαν ἐγκρατεῖς γενέσθαι κλαυθμοῦ) ἤκουσαν οἱ εἰς τὸ πέραν τοῦ ποταμοῦ· καὶ οὐ δυνάμεθα γράφειν ὅσα ἐγένοντο· καὶ ἀγρυπνήσαντες ὁμοίως, καὶ πρωῒ κηδεύσαντες τὸ σῶμα ἀπήνεγκαν μετὰ ψαλμῶν εἰς τὸ ὄρος, καὶ ἔθαψαν. Καὶ μετὰ τοῦ ἐλθεῖν αὐτοὺς κάτω, ἀπῆλθεν ἀρχαῖός τις τοῦ μοναστηρίου Παβαῦ Δεύτερος, Ναφερσαεὶς λεγόμενος, μετὰ ἄλλων, καὶ μετέθηκεν αὐτὸν ἐγγὺς τοῦ σκηνώματος τοῦ D
Ἀββᾶ Παχουμίου· καὶ οἱ Ἀδελφοὶ ἐποίησαν ἡμέρας σφόδρα λυπούμενοι λέγοντες, ὅτι ἡμεῖς ἐλυπήσαμεν αὐτὸν ἕως δεηθῆ τοῦ Κυρίου συνεχῶς· καὶ ἰδοὺ ἀπῆλθεν καταλείψας ἡμᾶς. Καὶ μνημονεύοντες τῆς πολλῆς χρηστότητος πρὸς πάντας, καὶ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, ὃν εἶχεν, λίαν κατώδυνοι ἦσαν· ἐπότησεν γὰρ τοσοῦτον χρόνον ἐξ ὅλης καρδίας λατρεύων αὐτῷ. Ἀββᾶ Ὡρσίσιος δὲ ἦν πάλιν ἔχων τὴν ἰδίαν τάξιν καὶ κυβερνῶν τοὺς Ἀδελφοὺς κατὰ τὸ δυνατὸν αὐτοῦ· ἦν γὰρ ἀγαθὸς λίαν, καὶ ἀγαπῶν τὰς ψυχὰς τῶν Ἀδελφῶν σῶσαι. Ὁ γὰρ Θεὸς ἐνίσχυσεν αὐτόν, πλατύνας αὐτῷ τῶν γραφῶν τὰ νοήματα, καὶ τοὺς Ἀδελφοὺς ἐν εἰρήνῃ κυβέρνησεν χρόνον πολύν.

Monachorum ob ejus mortem dolor.

ex MSS.

Orsisius denuo ad Fratres moderandos accedit.

96 Ἀκούσας δὲ ὁ ἁγιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθανάσιος περὶ τοῦ Πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου ἐλυπήθη, καὶ ἔπεμψεν ταύτην τὴν ἐπιστολὴν τῷ Ἀββᾶ Ὡρσισίῳ καὶ τοῖς Ἀδελφοῖς παραμυθούμενος αὐτοὺς ἐπὶ τῇ κοιμήσει αὐτοῦ οὕτως. Ἀθανάσιος Ἀββᾶ Ὡρσισίῳ, πατρὶ μοναχῶν, καὶ πᾶσιν τοῖς σὺν αὐτῷ τοῖς τὸν μονήρη βίον ἀσκοῦσιν, καὶ ἐν πίστει Θεοῦ ἱδρυμένοις, ἀγαπητοῖς καὶ ποθεινοτάτοις Ἀδελφοῖς, ἐν Κυρίῳ χαίρειν. Ἤκουσα περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ μακαρίου Θεοδώρου, καὶ πάνυ μετὰ πολλῆς φροντίδος ἤνεγκα τὴν ἀκοήν, εἰδὼς αὐτοῦ τὸ πρὸς ὑμᾶς χρήσιμον. Εἰ μὲν E
οὖν μὴ ἦν Θεόδωρος, πολλοῖς ἂν ὑμῖν μετὰ δακρύων ἐχρησάμην λόγοις, λογιζόμενος τὰ μετὰ θάνατον· ἐπειδὴ δὲ Θεόδωρός ἐστιν, ὃν ὑμεῖς τε καὶ ἡμεῖς ἐγνώκαμεν, τί δεῖ γράφοντά με λέγειν ἤ· Μακάριος Θεόδωρος ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν. Ἀλλ' εἰ μακάριός ἐστιν ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον· νῦν γὰρ μακαρίζειν τεθαῤῥήκαμεν, ἔχοντες ἀσφαλῆ τὸν λόγον, ὅτι καταντήσας ὥσπερ εἰς λιμένα ἀμέριμνον βίον ἔχει. Εἴθε καὶ ἐφ' ἕκαστου ἡμῶν τοῦτο ἔφθανεν! εἴθε τρέχων ἕκαστος οὕτως καταντήσειεν! εἴθε πλέον ἕκαστος προσορμήσειεν ἐν τὸ ἴδιον σκάφος πρὸς τὸν ἀχειμαστὸν ἐκεῖ λιμένα, ἵνα μετὰ τῶν πατρῶν ἀναπαυόμενος λέγει, Ὧδε κατοικήσω, ὅτι ᾑρέθην αὐτήν. Οὐκ οὖν, ἀγαπητοὶ καὶ ποθεινώτατοι Ἀδελφοί, μὴ κλαίετε Θεόδωρον· οὐ γὰρ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει. Μὴ δακρυέτω τις μνημονεύων αὐτοῦ, ἀλλὰ ζηλούτω τὸν βίον αὐτοῦ· οὐ δεῖ γὰρ ἐπὶ τῷ ἀπελθόντι εἰς τὸν ἄλυπον τόπον λυπεῖσθαι. Ταῦτα δὲ κοινῇ ὑμῖν γράφω· ἐξαιρέτως δέ σοι, ὦ ἀγαπητὲ καὶ ποθεινώτατε Ὡρσίσιε, ἵνα κοιμηθέντος ἐκείνου σὺ τὴν ὅλην φροντίδα ἀναδέξῃ, καὶ γένου ἀντ' αὐτοῦ τοῖς Ἀδελφοῖς. Καὶ γὰρ περιόντος ἐκείνου, ἀμφότεροι ὡς εἷς ἐτυγχάνετε· καὶ ἑνὸς ἀποδημοῦντος, ἐπληροῦτο ἡ τῶν δύο χρεία. Καὶ τῶν δύο παρόντων ὡς εἷς ἐγίνεσθε, τοῖς ἀγαπητοῖς τὰ πρὸς ὠφέλειαν ὁμιλοῦντες· Οὕτως οὖν πράττε, οὕτω ποιῶν γράφε καὶ σήμαινε ἡμῖν περὶ τῆς σεαυτοῦ καὶ τῆς Ἀδελφότητος σωτηρίας. Καὶ εὔχεσθαι παρακαλῶ κοινῇ πάντες, ἵνα ἐπὶ πλέον εἰρήνην F
βραβεύσῃ ταῖς ἐκκλησίαις ὁ Κύριος· καὶ γὰρ καὶ νῦν μεθ' εὐθυμίας ἑορτάσαμεν τότε Πάσχα καὶ τὴν Πεντηκοστήν, καὶ εὐφραίνομεν ἐπὶ ταῖς τοῦ Κυρίου εὐεργεσίαις. Ἐγράψαμεν ὑμῖν. cc Προσαγορεύετε πάντας τοὺς φοβουμένους τὸν Κύριον. Προσαγορεύουσιν ὑμᾶς οἱ σὺν ἐμοί. Ἐῤῥῶσθε ὑμᾶς ἐν Κυρίῳ, εὔχομαι, ἀγαπητοὶ καὶ ποθεινώτατοι Ἀδελφοί.

Tunc Monachos solatur Athanasius,

Orsisium præcipue, cui Fratrum regimen commendat.

ANNOTATA.

a *Præciso nimium a bibliopegis margine, lineas primas ultimasque duarum pagellarum non potuimus aliter legere quam per dimidiarum litterarum vestigia reliqua, id est, per conjecturam.*

b *Restabant adhuc litteræ* α...σαντες, *quas impleat quisque ut volet.*

c Ἀπὸ στήθους *eadem phrasi dici videtur, quomodo Latine diceretur* ex corde, ex animo : *neque enim intelligi hoc potest eo modo quo Franci dicunt* par cœur, *id est,* memoriter, *sic infra num. 7 dicuntur discipuli digredi, dicta Pachomii* μελετῶντες ἀπὸ στήθους.

d *Deest aliquid huic sensui ut clarus sit, unde existimo supplendum locum ex MSS. quibus usi interpretes priores.*

EX MSS.

A *e* Πλύνωσιν *quasi a* πλυνόω *nusquam legas apud antiquos, sed* Πλύσιν loturam *seu* Πλυσμὸν, *a* πλύνω, *lavo.*

f Videtur hic aliquid ad perfectum sensum desiderari.

g Δέννω, *si recte scriptum est, pro* ligo, *aliunde necdum comperi.*

h Ἐστυμμένοι *qui? an* arcti *seu* constricti *circa observationem Regulæ?*

i Deficiente hic codice Florentino supplementum accepimus ex MS. Vaticano 819 *fere usque ad finem num.* 24, *deinde vero datur supplementum ex Ambrosiane, cum quo etiam nonnullas Florentini MS. partes contulimus.*

k MS. Ambros. Παρθένος ὀνομαζομένη. *Florentino autem iterum hic incipimus.*

l Idem Ambros. MS. καμεῖν laborare: *aliæ diversitates lectionis multæ sunt, sed sensum non mutant, ideos eas non fuit operæ pretium singulas notare.*

m Huc usque nos juvit NS. Ambrosianum, pluribus post hæc paginis mutilum.

n Φαγεῖον, *alibi necdum lectum interpretor* edulium.

B *o* Κορκόνιλος *idem videtur esse, quod passim* Κροκόδειλος.

p Hinc iterum recurrunt nobis fragmenta Ambrosiana cum quibus ecgraphum nostrum Florentinum contulimus.

q Ambros. καὶ περὶ ὧν ἑσπέρας ἐλάλει συνεὶς ἐδόξαζεν.

r Ibidem. Ἄγγελον γὰρ ἔδοξέ τισιν ὀφθῆναι, ὡς δακτύλῳ τινὶ τὸ τοιοῦτον τεῖχος περιχαράσσων ἐν θείῳ πυρί.

s Nescio quid intenderit Hervetus sic Latine hæc reddens, Duce eorum constituto Samuele, Hilaro quodam et Encrate. *An credidit laudando Samueli non epitheta addi, sed socios duos regiminis dari, iis vocatos nominibus?*

t Ambros. Μετὰ τὸ ἐν τῇ πόλει Πάνος τότε λεγόμενον Τῆθ καὶ Ὀϐεῦ καὶ Ἰσμῖν καὶ... Παχμοῦ περὶ τὴν Λαττῶν.

u Florentinum MS. dubium faciat de monachone pœnitente esset sequens sermo, sic incipiens, καὶ αὐτοῦ ὑφαίνοντος, *an de Pachomio: hoc vero habemus ex Ambrosiano: quare ad eumdem sensum retinendum, paucis verbis additis suppleo contextum, alioqui mutilum.*

x Hactenus fragmenta Ambrosiana; pro quibus si textus integer fuisset repertus, longe accuratius edi hæc Vita potuisset.

C *y Nescio an satis integer hic textus sit: si deest aliquid, essent aliter intelligenda hæc verba: et forte auctor dicere voluit; ex ejusmodi epistolis in unum collectis factum haberi libellum.*

z Μαργώνιος, *alibi necdum nobis lecta vox, ex ipso sensu colligitur eum significare qui metiendis frugibus, priusquam in horreum conderentur, vel publice præfectus erat, vel suam privatim locabat operam. Si crederem frumenti emptorem sive propolam significari, dubitarem an translata a Latinis voce ex* Mangone *factus sit* Μαγγώνιας.

aa Ecgraphum quidem nostrum Φιτοῦ μηνὸς, *sed errorem corrigendum monuit ipsa temporis brevitas inter utriusque mortem interjecti, et monasterii unde adductus Petronius est vicinia: addens quod nullus eo nomine mensis Ægyptiis sit.*

bb Deerat in ecgrapho nostro negatio οὐ, *quæ prorsus videtur necessaria ad verum sensum eliciendum, et loco* ὅτι *scriptum erat* ὅτε.

cc Hinc iterum MS. Ambrosiani fragmenta offeruntur usque ad finem una cum epistola Ammonis et appendice Theophili, sed ad alia festinantibus, non licuit ecgraphi nostri Florentini partem reliquam cum iis conferre verbotenus, satisque habuimus raptim dispicere et cognoscere quod eadem utrobique contineretur sententia, sola quandoque verborum lectione variante. D

PARALIPOMENA

De SS. Pachomio et Theodoro

VIDE PAG. 333

Ex iisdem MSS. Codicibus.

ΕΚ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΧΟΥΜΙΟΥ.

Αὐταρκῶς μὲν τὰ γραφέντα περὶ τοῦ ἁγίου, οἶμαι, πρὸς ὠφέλειαν δύναται συμβάλλεσθαι, ἐν ἔχεσθαι δὲ τῶν αὐτῶν οὐ βλαβερόν· ὅτι τὸ μὲν ἀναδραμεῖν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἀσφαλέστερον πρὸς τὴν θεωρίαν παρασκευάζει τῶν λεγομένων τὸν ἀκροατὴν, τό δὲ δι᾽ ὄκνον παραιτεῖσθαι τὰ αὐτὰ γράφειν, κίνδυνον τῷ παραιτουμενῳ παρέχει, ὅθεν ἐπαναδραμῶντες τῷ λόγῳ, συγγενῆ τῶν πρωτέρων ὀλίγα ἐκθώμεθα.

1 Ἔθος ἦν τοῖς Ἀδελφοῖς τοῦ θεοφιλεστάτου καὶ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν Παχουμίου, κατ᾽ ἑσπέραν εἰς ὁρισμένον τόπον τῆς μονῆς συνέρχεσθαι ἐπὶ τὸ ἀκοῦσαι τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ. Συναχθέντων οὖν ἐν μιᾷ κατὰ τὸ ἔθος ἐπὶ τὸ ἀκοῦσαι τοῦ Μεγάλου, κελεύει Θεοδώρῳ τινι, εἰκοσιέτη χρόνον ἔχοντι ἐν τῇ μονῇ, λαλῆσαι τοῖς Ἀδελφοῖς· ὃς παραχρῆμα, ἄνευ πάσης παρακοῆς, ἐλάλησε αὐτοῖς τὰ πρὸς ὠφέλειαν. Τινὲς δὲ τῶν ἀρχαίων, ἰδόντες τὸ γενόμενον, οὐκ ἠκολούθησαν ἀκοῦσαι αὐτοῦ, λέγοντες ἐν ἑαυτοῖς· Ἐπεὶ ἀρχάριός ἐστιν καὶ διδάσκει ἡμᾶς, οὐκ ἀκουσόμεθα αὐτοῦ. Καὶ καταλείψαντες τὴν συναξιν τῶν Ἀδελφῶν, ἀνεχώρησαν εἰς τὰ κελλία αὐτῶν. Ἀπολυθέντων δὲ τῶν Ἀδελφῶν ἀπὸ τῆς ἀκροάσεως, ἀποστείλας ὁ Μέγας ἐκάλεσεν τοὺς ἀναχωρήσαντες· Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν πρὸς τὸν Ἅγιον, ἠρώτα αὐτοὺς, τίνος ἕνεκεν καταλείψαντες ἡμᾶς ἀναχωρήσατε εἰς τὰ κελλία ἑαυτῶν; Οἱ δὲ φασιν, Ὅτι παιδίον διδάσκαλον ἡμῶν ἐποίησας, τοσούτων γερόντων καὶ ἄλλων Ἀδελφῶν. Ἀκούσας δὲ ὁ Μέγας ἐστέναξεν εἰπών· Οἴδατε πόθεν ἡ ἀρχὴ τοῦ κακοῦ ἐχώρησεν εἰς τὸν κόσμον; Εἰπόντων δὲ ἐκείνων· Πόθεν; ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς. Τῆς ὑπερηφανίας δι᾽ ἣν ἐξέπεσεν ὁ Ἑωσφόρος, ὁ πρωῒ ἀνατέλλων, καὶ συνετρίβη ἐπὶ τὴν γῆν· δι᾽ ἣν καὶ συνῴκησεν μετὰ τῶν θηρίων Ναβουχοδονοσὼρ ὁ βασιλεὺς Βαβυλῶνος· Ἢ οὐκ ἠκούσατε τὸ γεγραμμένον, ὅτι Βδέλυγμα Κυρίῳ ἀνὴρ ὑψηλοκάρδιος; πᾶς γὰρ ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται. Ἐσκυλεύθητε τοιγαροῦν παρὰ τοῦ διαβόλου πᾶσαν ἡμῶν τὴν ἀρετὴν, F ἀγνοοῦντες ὅτι μητηρ πάντων τῶν κακῶν ἡ ὑπερηφανία ἐστίν· οὐ γὰρ Θεόδωρον καταλείψαντες ἀπήλθατε, ἀλλὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἀποφυγόντες ἐξεπέσατε ἀπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἄθλιοι ἀληθῶς καὶ πάντος οἴκτου ἄξιοι. Πῶς οὐκ ἐνοήσατε ὅτι σατανᾶς ἦν ὁ ἐνεργήσας ἐν ὑμῖν τοῦτο, οὗ χάριν ἀπεσχοινίσθητε τοῦ Θεοῦ; Ὢ μεγάλου θαύματος! Ὁ Θεὸς ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος ἄχρι θανάτου δι᾽ ἡμᾶς, καὶ ἡμεῖς κατὰ φύσιν ὄντες ταπεινοὶ φυσιούμεθα· ἀνετράπη παρ᾽ ὑμῶν ἡ τάξις. Ὁ πανύψιστος καὶ λίαν ὑπερμεγεθὴς διὰ τῆς ταπεινότητος τὸν κόσμον ἑαυτῷ ἐπαγίνευσεν, δυνάμενος καὶ βλέμματι μόνῳ τὸν κόσμον καταφλέξαι· ἡμεῖς δὲ μηδὲν ὄντες ὑπερηφανευόμεθα, ἀγνοοῦντες ὅτι ἐν τοῦτο μᾶλλον ἑαυτοὺς καταβυθίζομεν εἰς τὰ κατότατα τῆς γῆς· Οὐκ ἴδετέ με ἑστῶτα καὶ ἀκρηώμενον αὐτοῦ τῆς διδαχῆς; Ἐπ᾽ ἀληθείας λέγω ὑμῖν, ὅτι ὠφελήθην μεγάλως ἀκούσας αὐτοῦ· οὐ γὰρ ὡς δοκιμάζων αὐτὸν, ἐπέτρεψα αὐτὸν λαλῆσαι ὑμῖν, ἀλλ᾽ ὡς προδοκῶν καὶ αὐτὸς ὠφελεῖσθαι. Πόσῳ οὖν ὑμᾶς μᾶλλον ἔδει μετὰ πολλῆς προθυμίας καὶ ταπεινοφροσύνης ἀκοῦσαι τοῦ λόγου αὐτοῦ; Ἐπ᾽ ἀληθείας ἐγὼ ὁ Πατὴρ ὑμων ἐν Κυρίῳ, ὡς ἄνθρωπος μὴ εἰδὼν δεξιὰν καὶ ἀριστερὰν αὐτοῦ, οὕτως ἐξ ὅλης ψυχῆς ἠκροώμεν αὐτοῦ. Λέγω οὖν ὑμῖν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἐὰν μὴ μεγάλην ὑπὲρ τοῦ σφάλματος τούτου δείξητε μετάνοιαν

E *Theodori juvenis instructionem audire recusantes senes*

de superbia redarguit Pachomius

suos eo exemplo confundens.

A τάνοιαν, ὥστε κλαῦσαι καὶ πενθῆσαι ἑαυτοὺς, ὅπως συγχωρηθῇ ὑμῖν τὸ γενόμενον, εἰς ἀπώλειαν ἔσεσθαι.

Ob remissum fervorem

2 Ἦν ποτέ τις ἐν τοῖς Ἀδελφοῖς Σιλβανὸς ὀνόματι, εἰκοσαετὴ χρόνον ἐν τῷ σχήματι τοῦ μοναχοῦ. Οὗτος δὲ ἦν ἀπὸ μίμων· ὅστις ἐν ταῖς ἀρχαῖς μὲν τῆς ἀποταγῆς αὐτοῦ πάνυ ἐπεμελεῖτο τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ἐν νηστείαις καὶ πυκναῖς προσευχαῖς, καὶ ἐν ταπεινοφροσύνῃ πολλῇ τὸν πάντα χρόνον διάγων. Χρόνου δὲ πολλοῦ παρελθόντος ἤρξατο καταφρονεῖν τῆς αὐτοῦ σωτηρίας, ὥστε βούλεσθαι αὐτὸν σπαταλᾷν καὶ στρηνιᾷν, ἔτι μὴν καὶ τὰ τῆς θυμελῆς ἄσεμνα ῥήματα ἀδεῶς μεταξὺ τῶν Ἀδελφῶν ἐκτραγῳδεῖν. Τοῦτον καλέσας ὁ ἅγιος Πατὴρ ἡμῶν Παχούμιος ἐπὶ τῶν Ἀδελφῶν, ἐκέλευσεν ἀποδυθῆναι τὸ σχῆμα τοῦ μοναχοῦ, καὶ λαβόντα αὐτὸν τὰ κοσμικὰ ἱμάτια ἐκβληθῆναι τῆς μονῆς ὑπὸ τῶν Ἀδελφῶν.

ejiciendus Silvanus

Ὁ δὲ πεσὼν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, παρεκάλει αὐτὸν λέγων, ὅτι Ἐὰν συγχωρήσῃς μοι ἔτι τὸ ἅπαξ τοῦτο, ὦ Πάτερ, τοῦ μὴ βαλεῖν με ἔξω, ἕξεις με ἀπὸ τοῦ νῦν μετανοοῦντα ἐφ' οἷς ἐν ἀμελείᾳ διῆγον, ὥστε σε χαρῆναι ἐπὶ τῇ μεταβολῇ τῆς ψυχῆς. Ὁ δὲ Ἅγιος ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ· Οἶδες πόσα σε ἐβάστασα, καὶ πόσα ἐνουθέτησα, ὥστε με καὶ τυπτῆσαι πολλάκις, ἄνθρωπον μὴ βουλόμενον μήτε τὴν χεῖρα ἐκτεῖναί ποτε τούτῳ τῷ λόγῳ· διὰ γὰρ τὴν ἐν Θεῷ σου σωτηρίαν

B τύπτειν σε ἔδοξα, ἵνα ἐκ τούτου δυνηθῶμεν διορθῶσαί σου τοῦ σφάλματος. Εἰ τοίνυν νουθετούμενος οὐ μετατράπης, οὐ δὲ παρακαλούμενος ἐπὶ τὸ κρεῖττον μετενέχθης, οὔτε μὴν τυπτόμενος ἐφοβήθης, πῶς δύναμαί σοι συγχωρεῖσθαι ἔτι;

promissam emendationem egregie præstat,

Ἐπεκτείνοντος δὲ τὴν παράκλησιν ἐπὶ πλέον τοῦ Σιλβανοῦ καὶ διαβεβαιουμένου διορθῶσαι ἑαυτὸν τοῦ λοιποῦ, ἐγγύας αἰτήσατο παρὰ αὐτοῦ ὁ Μέγας, μὴ μετὰ τὸ ἀφεθῆναι αὐτὸν τοῖς αὐτοῖς ἐμμεῖναι πάλιν. Πετρωνίου δέ τινος ἀναδεξαμένου αὐτὸν ἐφ' οἷς ἐπισχνεῖτο, συνεχώρησεν αὐτῷ ὁ Μέγας. Ὁ δὲ Σιλβανὸς τυχὼν τῆς ἀφέσεως οὕτως ἠγωνίσατο πάσῃ ψυχῇ αὐτοῦ, ὥστε αὐτὸν ὑπόγραμμον γενέσθαι εἰς πᾶσαν ἀρετὴν θεοσεβείας πᾶσιν τοῖς Ἀδελφοῖς, μικροῖς τε καὶ μεγάλοις·

magna cum humilitate indesinenter lacrymans :

3 Τὸ δὲ μέγα πλεονέκτημα αὐτοῦ τῶν ἀρετῶν ἦν ἡ ἐπ' ἄκρον ταπεινοφροσύνη, καὶ τοῦ μὴ διαλείπειν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἀπὸ δακρύων, ὥστε καὶ ἐστιῶντος αὐτοῦ μετὰ τῶν Ἀδελφῶν, μὴ δύνασθαι ἐπικρατεῖν τῶν δακρύων, ἀλλὰ συνμίσγεσθαι τῇ τροφῇ τὰ δάκρυα. Λεγόντων δὲ αὐτῷ τῶν Ἀδελφῶν τὸ μὴ ἐπὶ ξένων προσώπων τοῦτο ποιεῖν, διισχυρίζετο λέγων, Ὅτι πολλάκις ἠθέλησα ἐπικρατῆσαι τῶν δακρύων τούτου χάριν, καὶ οὐκ ἴσχυσα. Φασκόντων δὲ τῶν Ἀδελφῶν, ὅτι δυνατόν ἐστιν κατ' ἑαυτὸν μὲν κλαίειν τὸν κατανενυγμένον, καὶ ἐν τῇ προσευχῇ ποιεῖν ὁμοίως μετὰ τῶν Ἀδελφῶν· ἐπὶ δὲ τῆς τραπέζης ἐστιῶντι τῶν Ἀδελφῶν, δύναται καὶ ἡ ψυχὴ

C χωρὶς τῶν φαινομένων τούτων δακρύων πάντοτε κλαίειν· βουλόμεθα οὖν γνῶναι τί ἐνθυμούμενος ἀδιαλείπτως βρέχῃ τοῖς δάκρυσιν, ὥστε πολλοὺς ἐξ ἡμῶν βλέπονταί σε διατρέπεσθαι εἰς κόρον φαγεῖν. Ὁ δέ φησιν πρὸς τοὺς ἐρωτῶντας αὐτόν· Οὐ θέλετε ἵνα κλαύσω, βλέπων ἁγίους ὑπηρετοῦντάς μοι, ὧν καὶ τοῦ κονιορτοῦ τῶν ποδῶν οὐκ εἰμὶ ἄξιος; Οὐκ ὀφείλω οὖν πενθεῖν ἐμαυτὸν, ὅτι ἀπὸ θυμελῆς ἄνθρωπος ὑπηρετοῦμαι ἀπὸ τοιούτων ἁγίων ἀνδρῶν; Κλαίω οὖν, Ἀδελφοί μου, φοβούμενος μήπω καταποθῶ, ὡς ὁ Δαθὰν καὶ Ἀβειρών· μάλιστα ὅτι ἀπὸ ἀγνωσίας εἰς ἐπίγνωσιν γενόμενος τῆς κατὰ ψυχὴν σωτηρίας οὐκ ἐφρόντισα, ὡς κινδυνεῦσαι με ἐκβληθῆναι ἀπὸ τῶν Ἀδελφῶν, καὶ ἐγγύας δοῦναί με μετὰ φρικωδεστάτων ὅρκων ὑπὲρ τοῦ μηκέτι καταφρονῆσαι τῆς ζωῆς μου. Διὰ τοῦτο οὐκ ἐπαισχύνομαι τὰ τοιαῦτα μετελθεῖν· οἶδα γὰρ ἐγὼ τὰς ἁμαρτίας μου, ὑπὲρ ὧν εἰ καὶ ἔκδοτον ἦν δοῦναι τὴν ψυχήν μου, οὐκ ἔστιν μοι χάρις.

quem sibi virtutis gradu æqualem professus Pachomius,

4 Τούτου οὖν οὕτως ἀγωνιζομένου διεμαρτύρατο περὶ αὐτοῦ ὁ Μέγας, ἐπὶ πάντων Ἀδελφῶν οὕτως λέγων· Ἰδοὺ διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, Ἀδελφοί, ὅτι ἀφ' οὗ τὸ κοινόβιον τοῦτο γέγονεν, οὐδεὶς ἐκ πάντων τῶν συνόντων μοι Ἀδελφῶν ἐμιμήσατο τὸν χαρακτῆρά μου παντελῶς, εἰ μὴ εἷς μόνος. Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ Ἀδελφοί, οἱ μὲν ᾤοντο, τὸν ἕνα ὃν ἔλεγεν εἶναι Θεόδωρον, ἄλλοι δὲ Πετρώνιον ἢ Ὀρσίσιον. Ἐρωτήσαντος δὲ τοῦ Θεοδώρου τὸν Ἅγιον περὶ τίνος ἔλεγεν τοῦτο, οὐκ ἠθέλησεν ὁ Μέγας εἰπεῖν. Ἐπιμεινάντων δὲ τῶν ἄλλων τῶν μεγάλων Ἀδελφῶν παρακαλούντων μαθεῖν τίς ἂν εἴη, ἀπεκρίθη ὁ Μέγας λέγων· Εἰ εἶδον ὅτι κενοδοξεῖν ἔχει περὶ οὗ μέλλω λέγειν ἐπαινούμενος, οὐκ ἂν συνέστησα τὸν τοιοῦτον· ἀλλ' ἐπειδὴ οἶδα ὅτι ἐπαινούμενος μᾶλλον ταπεινοῖ ἑαυτὸν, καὶ ἐξευτελίζει πλέον, διὰ τοῦτο πρὸς τὸ μιμεῖσθαι ὑμᾶς τὸν τρόπον αὐτοῦ, ἀφόβως ἐπὶ πάντων ὑμῶν μακαρίζω αὐτόν. Σὺ μὲν γὰρ Θεόδωρος, καὶ ὅσοι εἰσὶν κατὰ σὲ ἐν τῇ μονῇ ἀγωνιζόμενοι, δήσαντες τὸν διάβολον ὥσπερ στρουθίον, ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν ἔθετε, καὶ καθ' ἑκάστην καταπατεῖτε αὐτὸν ὡς χῶμα· ἀλλ' ἐὰν ἀμελήσητε ἑαυτῶν, ἀναστὰς ὁ ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν κείμενος διάβολος φεύξεται·

laudat coram omnibus ut humilitate eximium,

Ὁ δὲ νεώτερος Σιλβανὸς, ὁ πρὸ χρόνου ὀλίγου ἐκβάλλεσθαι τῆς μονῆς παρ' ἐμοῦ μέλλων, διὰ τὴν ἀμέλειαν αὐτοῦ, ἐχειρώσατο παντελῶς τὸν διάβολον, καὶ ἐξηφάνισεν αὐτὸν, ὡς μὴ δύνασθαι ἔτι φανῆναι παρ' αὐτῷ, τῇ ὑπερβολῇ τῆς αὐτοῦ ταπεινοφροσύνης εἰς τέλος νικήσας αὐτόν. Καὶ ὑμεῖς μὲν ταπεινοῦντες ἑαυτοὺς, ὡς ἔχοντες ἔργα δικαιοσύνης, καὶ ὡς προθήκην ποιούμενοι τῆς ἑαυτῶν ἀρετῆς, ἑαυτοὺς ταπεινοῦτε, θαρροῦντες οἷς ἤδη ἐπράξατε· οὗτος δὲ ὅσον ἀγωνίζεται, τοσοῦτον ἑαυτὸν καὶ εὐτελῆ ἐνθυμούμενος εἶναι· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὸ δακρύειν πρόχειρον ἔχει ἐκ τοῦ πάνυ ἑαυτὸν ἐξευτελίζειν, καὶ τῶν ὁρωμένων E ἑαυτὸν ἀνάξιον εἶναι λέγων· ὥστε ὑμεῖς μὲν καὶ τῇ γνώσει καὶ τῇ ὑπομονῇ καὶ τοῖς κατὰ τοῦ σατανᾶ ἀμετρίτοις ἀγῶσιν ὑπερέχετε αὐτοῦ, ὁ δὲ τῇ ταπεινοφροσύνῃ ὑπερεπίδησεν ὑμᾶς· οὐδὲν γὰρ ἄλλο οὕτως τὸν διάβολον ἐκνευροῖ ὡς ἡ μετὰ πρακτικῆς δυνάμεως ἐξ ὅλης ψυχῆς γινομένη ταπεινοφροσύνη.

ejus post octennium felix mors.

Οὕτως ἀγωνιζόμενος ἐν ὅλοις ὀκτὼ ἔτεσιν, ἐτελείωσεν αὐτοῦ τὸν ἀγῶνα, καταπαύσας αὐτοῦ τὸν βίον, ὡς μαρτυρῆσαι περὶ τῆς ἐξόδου αὐτοῦ τὸν τοῦ Θεοῦ θεράποντα, ὅτι πλῆθος ἄπειρον τῶν ἁγίων Ἀγγέλων, μετὰ χαρᾶς μεγάλης καὶ ψαλμῳδίας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λαβόντες, ὡς ἐκλεκτὴν θυσίαν καὶ ὡς παράδοξον ἐν ἀνθρώποις εὑρεθὲν Θεοῦ θυμίαμα προσήνεγκαν τῷ Θεῷ.

Super mortuum fratrem psalli

5 Ἐγένετό ποτε τῷ ἁγίῳ Πατρὶ ἡμῶν Παχουμίῳ ἀπελθεῖν εἰς ἕτερον μοναστήριον, ἐπὶ τὸ ἐπισκέψασθαι τοὺς ἐκεῖσε Ἀδελφούς. Ἀπερχόμενος δὲ ἀπήντησεν προκομιδῇ τινος Ἀδελφοῦ, κοιμηθέντος ἐκ τῆς μονῆς ἐκείνης· ἦσαν δὲ πάντες οἱ Ἀδελφοὶ τῆς μονῆς ἐκείνης ἀκολουθοῦντες τοῦ ἐξοδίου καὶ ψάλλοντες· ἦσαν δὲ καὶ μετ' αὐτῶν καὶ οἱ γονεῖς καὶ οἱ συγγενεῖς τοῦ κοιμηθέντος. Ἰδόντες δὲ οἱ Ἀδελφοὶ μήκοθεν τὸν Ἅγιον ἐρχόμενον πρὸς αὐτοὺς, ἀπέθεντο τὸν κράββατον εἰς τὴν γῆν, ἵνα ἐλθὼν ὁ Ἅγιος εὔξηται ἐπάνω αὐτοῦ· στήκοντες οὖν οἱ Ἀδελφοὶ ἔψαλλον μετὰ τῶν κοσμικῶν. Ἐλθὼν οὖν καὶ εὐξάμενος ὁ Μακάριος, ἐκέλευσεν τοῖς Ἀδελφοῖς μηκέτι ψάλλειν ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ ποιήσας ἐνεχθῆναι τὰ ἱμάτια τοῦ κοιμηθέντος κελεύει ἔμπροσθεν πάντων καῆναι αὐτά· καὶ καυθέντων αὐτῶν προσέταξεν ἀρθῆναι τὸ σκήνωμα, καὶ ἄνευ ψαλμῳδίας κηδευθῆναι αὐτόν.

vetans Pachomius,

Τῶν δὲ Ἀδελφῶν καὶ τῶν γονέων τοῦ τε τελευτηκότος ῥιψάντων ἑαυτοὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἱκετευόντων συγχωρηθῆναι ψάλλεσθαι αὐτὸν, οὐκ ἠνέσχετο. Τῶν δὲ γονέων αὐτοῦ λεγόντων· Τί ποιεῖς, ὦ Πάτερ, τὸ καινὸν καὶ ἀθέμιτον πρᾶγμα προσάπτων τῷ υἱῷ ἡμῶν; ἢ πρέπει τῇ σῇ ἁγιότητι τοιαύτην ἀσπλαγχνίαν ἐπιδείξασθαι εἰς τὸν νεκρὸν τοῦτον, ὡς καὶ βαρβάρων ὠμότητα ἄγειν εἰς οἶκτον καὶ συμπάθειαν δύναται; ὅθεν καὶ ἐχθρὸς, ὁρῶν τοῦ ἀντιδίκου αὐτοῦ τὸ σκήνωμα ἀκίνητον καὶ ἄφθογγον κείμενον, οἰκτειρῆσαι πολλάκις· καινότερον δὲ ἅμα ἴδαμεν νῦν παρ' ὑμῖν τοῖς Χριστιανοῖς, ὃ οὐδὲ παρὰ Βαρβάροις ὤφθη ποτὲ διὰ τῆς τοιαύτης ἀσπλαγχνίας· ὄνειδος ἀνεξάλειπτον τῷ γένει ἡμῶν προσάπτεις. Εἴθε μὴ ἴδαμέν σε σήμερον, ἵνα μὴ ὁ οἶκος ἡμῶν διὰ σοῦ αἰώνιον ὄνειδος κληρονομήσει! εἴθε μὴ μετῆλθεν τὸν ἀγριώτατον βίον τοῦτον ὁ ἄθλιος υἱὸς ἡμῶν! οὐ γὰρ ἂν κατέλειψεν τὴν αἰώνιον ταύτην ὀδύνην. Δεόμεθά σου, εἰ καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐποίησας καῆναι, τὸν ψαλμὸν συγχώρησον λεχθῆναι.

consanguineis nequidquam deprecantibus

6 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς· Ἀληθῶς, Ἀδελφοί, πλέον ὑμῶν οἰκτηρῶ τὸν κείμενον τοῦτον, καὶ περισσοτέραν φροντίδα ποιούμενος αὐτοῦ ὁ πατὴρ προσέταξα τοῦτο γενέσθαι·

EX MSS.

A γενέσθαι· ὑμεῖς γὰρ τοῦ φαινομένου σκήνους τούτου ποιεῖτε φροντίδα, ἐγὼ δὲ ὑπὲρ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἀγονίζομαι· ἐὰν γὰρ ψάλλητε αὐτῷ, πλείονες αὐτὸν διαδέξονται κολάσεις, ἀπαιτούμενον ὑπὲρ τοῦ ψαλμοῦ λόγον, ὅτι οὐκ ἀπῆλθεν ἔχων μετ᾽ ἑαυτὸν τῶν ψαλμῶν τὴν δύναμιν. Εἰ δὲ ἀληθῶς θέλετε προσθήκην αὐτῷ ποιεῖν τῶν αἰωνίων ὀδύνων, ψάλατε αὐτῷ, ἀλλὰ πλέον ὀδυνόμενος ἐκεῖ ὑπὲρ τοῦ ψαλμοῦ καταράσεται ὑμᾶς. Εἰδὼς οὖν ἐγὼ τὸ συμφέρον τῇ ψυχῇ αὐτοῦ, οὐκ ἐπιμελοῦμαι τοῦ σώματος αὐτοῦ τοῦ νεκροῦ· ἐὰν γὰρ συγχωρήσω ὑμᾶς ψάλλειν ὡς ἀνθρωπάρεσκος εὑρίσκομαι παρὰ τῷ Θεῷ, ὅτι ἕνεκεν ἀνθρωπίνης πληροφορίας τὰ συμφέροντα τῇ μελλούσῃ ἐν κρίσει κολάζεσθαι ψυχῇ κατεφρόνησα· πηγὴ γὰρ ὑπάρχων ἀγαθότητος ὁ Θεὸς, ζητεῖ προφάσεις δι᾽ ὧν δράξασθαι δυνηθῇ τοῦ πηγάζειν εἰς ἡμᾶς τὰ τῆς ἑαυτοῦ χάριτος ῥεῖθρα. Ἐὰν οὖν ἡμεῖς, οἱ παρὰ τοῦ Θεοῦ καταξιωθέντες τῆς θείας αὐτοῦ ἰατρικῆς ἔμπειροι εἶναι, μὴ τὸ ἐπιτήδιον βοήθημα ἑκάστῳ πάθει προσφέρομεν, εἰκότως ἀκούομεν κατὰ τὸ γεγραμμένον· Ἴδετε οἱ καταφρονηταί, καὶ θαυμάσετε θαυμάσια, καὶ ἀφανίσθητε. Διὰ τοῦτο παρακαλῶ ὑμᾶς, πρὸς τὸ κουφισθῆναι αὐτὸν τῆς τιμωρίας, χωρὶς ψαλμῶν ἄρατε αὐτόν· οἶδεν γὰρ ὁ Θεὸς ἀγαθὸς ὢν ὑπὲρ ταύτης τῆς γενομένης αὐτῷ ἀτιμίας ἄνεσιν αὐτῷ παρασ-

declarat se id facere ex misericordia erga eum,

cui honor ille cessurus sit ad augmentum pœnarum.

B χεῖν a· εἰ γὰρ ἤκουσέν μου πολλάκις νουθετηθεὶς παρ᾽ ἐμοῦ, οὐκ ἂν ἔφθασεν εἰς ταῦτα. Καὶ ταῦτα εἰπόντος τοῦ Μακαρίου, ἐπηνέχθη εἰς τὸ ὄρος χωρὶς ψαλμῶν, καὶ ἐτάφη.

a

7 Ἄλλοτε πάλιν διαλεγομένου τοῦ Μεγάλου τοῖς Ἀδελφοῖς περὶ ὠφελείας ψυχῆς, παραγενόμενος ὁ θυρωρὸς λέγει αὐτῷ, ὅτι μεγάλοι ἄνδρες ἀναχωρηταὶ ἐλθόντες θέλουσίν σοι συντυχεῖν. Ὁ δέ φησιν· Κάλεσον αὐτοὺς ὧδε. Εἰσελθόντων οὖν αὐτῶν εἰς τὴν μονὴν, ἠσπάσατο αὐτοὺς μετὰ τῶν Ἀδελφῶν. Μετὰ δὲ τοῦ ἰδεῖν αὐτοὺς πᾶσαν τὴν ἀδελφότητα, καὶ περιελθεῖν ὅλα τὰ κελλία τῶν Ἀδελφῶν, ἠθέλησαν αὐτῷ κατ᾽ ἰδίαν διαλεχθῆναι. Καθεσθέντων οὖν αὐτῶν ἐν κελλίῳ ἐπησυχάζοντι, ἀντελάβετο αὐτῶν μεγάλης δυσωδίας ὁ Γέρων· οὐκ ἔγνω δὲ τὴν αἰτίαν τῆς τοσαύτης δυσωδίας αὐτῶν, διὰ τὸ κατὰ πρόσωπον διαλεχθῆναι αὐτοῖς, καὶ μὴ δύνασθαι αὐτὸν διὰ τῆς πρὸς Θεὸν ἐντεύξεως τὴν αἰτίαν μαθεῖν. Ὁρῶν δὲ αὐτῶν τὸν προφορικὸν λόγον καὶ τὴν ἕξιν ἠθισμένην ἐν ταῖς γραφαῖς, ἠπόρει περὶ τῆς νοσερᾶς αὐτῶν δυσωδίας. Μετὰ δὲ τὸ πολλὰ αὐτοῖς διαλεχθῆναι ἐκ τῶν ἁγίων γραφῶν ὁ Μέγας, καὶ λοιπὸν φθάσαι τὴν ὥραν τῆς ἐννάτης, ἀνέστησαν ἐπὶ τὸ ἐπελθεῖν εἰς τὰ ἴδια. Παρακληθέντες δὲ ὑπὸ τοῦ Ἁγίου τὸ γεύσασθαι αὐτοὺς ἐκεῖ, οὐ συνέθεντο· σπουδὴν γὰρ εἶχον πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου καταλαμβάνειν τὸν τόπον αὐτῶν· εὐξάμενοι δὲ καὶ συνταξάμενοι ἀπῆλθον. Ὁ δὲ Μέγας, ὑπὲρ τοῦ μαθεῖν τὴν αἰτίαν τῆς δυσωδίας ἐκεί-

Magnum ex duobus hospitibus fœtorem sentiens

C νων, εἰσῆλθεν εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ, καὶ παρεκάλεσεν τὸν Θεὸν τοῦ γνωρίσαι αὐτῷ τὴν τῆς δυσωδίας αἰτίαν. Καὶ ἐλθὼν Ἄγγελος Κυρίου, λέγει αὐτῷ, ὅτι δόγματα ἀσεβείας ἦν τῇ ψυχῇ αὐτῶν Ὠριγένους, τὰ τὴν τοσαύτην δυσωδίαν ποιοῦντα· ἀλλὰ ταχεῖον πέμψας ὑπόστρεψον τοὺς ἄνδρας, καὶ διαμάρτυρε αὐτοῖς τοῦ μηκέτι ἐνέχεσθαι τῶν τοιούτων βλαβερῶν καὶ ψυχοφθόρων δογμάτων, ἐπεὶ εἰς ἀπώλειαν ἔσονται. Παραχρῆμα οὖν ἐξελθὼν ἐκ τοῦ κελλίου αὐτοῦ, κατεδίωξεν τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους διά τινος Ἀδελφοῦ, καὶ ὑποστρέψας αὐτοὺς λέγει αὐτοῖς· Θέλω ὑμᾶς ἐρωτῆσαι λόγον. Οἱ δὲ εἶπαν· Λέγε· Ὁ δέ φησιν πρὸς αὐτούς· Τοῦ λεγομένου Ὠριγένους τὰ συγγράμματα ὑμεῖς ἀναγινώσκετε; Οἱ δὲ ἀκούσαντες, ἀρνήσαντο λέγοντες· Οὐχί. Ὁ δὲ Ἅγιος εἶπεν αὐτοῖς· Ἰδοὺ διαμαρτύρομαι ὑμῖν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος ἀναγινώσκων Ὠριγένην, καὶ δεχόμενος τὰ συγγράμματα αὐτοῦ, εἰς πυθμένα ᾅδου μέλλει καταντᾷν, καὶ ἡ κληρονομία αὐτοῦ ἐστιν τὸ σκότος τὸ ἐξότερον, ὅπου ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυχμὸς τῶν ὀδόντων. Ὃ οὖν ἐγνωρίσθη μοι παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐμαρτυράμην ὑμῖν· ἀνεύθυνος οὖν εἰμι πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ τούτου· ὑμεῖς ὄψεσθε· ἰδοὺ ἠκούσατε τὴν ἀλήθειαν· εἰ δὲ πιστεύετέ μοι καὶ θέλετε ἀληθῶς ἀναπαῦσαι τὸν Θεὸν, ὅλα τὰ βιβλία Ὠριγένους ἃ ἔχετε λαβόντες εἰς τὸν ποταμὸν ῥίψατε, καὶ μηκέτι θελήσατε ἀναγνῶναι αὐτὰ καὶ καθεξαίρετον τὰ βλάσφημα· καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπέλυσεν αὐτούς.

intelligit ab Angelo Origenistas esse,

et monet ut impios libros abjiciant

D 8 Ἦν τις Ἀδελφὸς ἀσκήσας καθ᾽ ἑαυτὸν τὸν πάνυ ἐπισήμων. Οὗτος ἀκούσας τὸν θεῖον βίον τοῦ μεγάλου Παχουμίου, παρεκάλεσεν δέξασθαι αὐτὸν εἰς τὸ κοινόβιον. Δεξαμένου δὲ αὐτὸν τοῦ Μεγάλου, ποιήσας ὀλίγον χρόνον μετὰ τῶν Ἀδελφῶν, ἐπιθύμει μαρτυρῆσαι, τοῦ κόσμου εἰρηνεύοντος, καὶ τῆς ἐκκλησίας προκοπτούσης, καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι εἰρηνευούσης, Κωνσταντίνου τοῦ μακαρίου καὶ χριστοφόρου τότε βασιλεύοντος. Οὗτος οὖν συνεχῶς παρεκάλει τὸν Μακάριον λέγων· Εὖξαι ὑπὲρ ἐμοῦ, Ἀββᾶ, ἵνα γένωμαι μάρτυς. Ὁ δὲ Μέγας ἐνουθέτει αὐτὸν λέγων· Μὴ συγχωρήσῃς ἔτι τὸν λογισμὸν τοῦτον ἐκβληθῆναι εἰς τὴν καρδίαν μου. Ἔλεγεν δὲ αὐτῷ· Ἀδελφὲ, ὑπόμεινον τὸν ἀγῶνα τοῦ μοναχοῦ γενναίως καὶ ἀμώμως, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου εὐρέστησιν τὸν βίον σου κατορθώσας, καὶ ἕξεις ἐν οὐρανοῖς τὴν μετὰ Μαρτύρων κοινωνίαν. Ἐκείνου δὲ καθ᾽ ἑκάστην ἐπιτείνοντος τὴν ἐπιθυμίαν εἰς τοῦτο, καὶ ὀχλοῦντος τὸν Ἅγιον, ἵνα εὔξηται ὑπὲρ αὐτοῦ, ἀποσεισάμενος τὴν ὄχλησιν αὐτοῦ ὁ Μέγας, εἶπεν αὐτῷ· Ἔστω, ἐγὼ εὔχομαι· πλὴν εἰ τοῦτο θέλεις, καταλήψετέ σε· ἀσφαλίζου δὲ ἑαυτὸν, μήποτε, ἐλθούσης τῆς ὥρας, ἀντὶ τοῦ μαρτυρῆσαι εὑρεθεὶς ἀρνούμενος τὸν Χριστόν· ἀληθῶς γὰρ σφάλλῃ βουλόμενος ἑαυτὸν βαλεῖν εἰς πειρασμὸν, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κελεύοντος ἡμῖν προσεύχεσθαι, μὴ ἐμπεσεῖν εἰς

CAP. II

Monachus martyrium temere appetens,

E πειρασμόν. Καὶ ταῦτα εἰπὼν αὐτῷ παρήγγειλλεν αὐτῷ ἀσφαλίζεσθαι ἑαυτὸν, καὶ φρονεῖν τοῦτο μηκέτι.

9 Ἐγένετο δὲ μετὰ δύο ἔτη ἀποσταλῆναί τινας τῶν Ἀδελφῶν ἀπὸ τοῦ Μεγάλου εἰς ἀνωτέραν αὐτῶν κώμην θροῖα συλλέξαι εἰς μόγον ψιαθίων τῆς μονῆς· αὕτη δὲ ἡ κώμη πρόσκειται τοῖς βαρβάροις, τοῖς λεγομένοις Βλέμμυες. Καὶ ὄντων ἔτι ἐκεῖσε τῶν Ἀδελφῶν περὶ νῆσόν τινα, ἐν ᾗ πόλλα θροῖα ὑπῆρχεν, ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς ὁ Μακάριος τὸν Ἀδελφὸν τὸν ἐπιθυμοῦντα μαρτυρῆσαι, δαπάνας ὀλίγας ἀπενεγκεῖν τοῖς Ἀδελφοῖς, παραγγείλας αὐτῷ ἀσφαλήσασθαι ἑαυτὸν, καὶ εἰπὼν τὸ γεγραμμένον δι᾽ αἰνίγματος, ὅτι ἰδοὺ, νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, νῦν ἡμέρα σωτηρίας, μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προκοπὴν, ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία. Ὁ δὲ λαβὼν τὸν ὄνον γεγομωμένον δαπάνων, πρὸς τοὺς Ἀδελφοὺς ἐπορεύετο. Γενομένου δὲ αὐτοῦ περὶ τὴν ἔρημον, κατελθόντες οἱ βάρβαροι ἐπὶ τὸ ὑδρεύσασθαι, ἀπαντῶσιν αὐτῷ· καὶ κατενέγκαντες αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄνου, ἔδησαν τὰς χεῖρας αὐτοῦ, καὶ λαβόντες τὸν ὄνον μετὰ τῶν σκευῶν ἀνήνεγκαν αὐτὸν εἰς τὸ ὄρος πρὸς τοὺς ἄλλους βαρβάρους. Ἰδόντες δὲ οἱ βάρβαροι ἐρχόμενον αὐτὸν μετὰ τοῦ ὄνου, ἤρξαντο χλευάζειν αὐτὸν λέγοντες· Μονάζων, ἐλθὲ καὶ προσκύνησον τοῖς θεοῖς ἡμῶν. Σφαξάντων δὲ αὐτῶν ζῶα, σπονδὰς

a barbaris capitur,

et diis eorum libare compulsus

F ἐποίησεν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν, καὶ ἀγαγόντες τὸν μοναχὸν, ἠνάγκαζον αὐτὸν συσπεῖσαι αὐτοῖς. Μὴ βουλομένου δὲ αὐτοῦ τοῦτο ποιῆσαι, μετὰ θυμοῦ προσῆλθον αὐτῷ κατέχοντες γυμνὰ τὰ ξίφη αὐτῶν, καὶ ἀπειλοῦντες, ὡς εἰ μὴ βούλοιτο θῦσαι τοῖς θεοῖς αὐτῶν, καὶ σπεῖσαι αὐτοῖς σπονδὰς, εὐθὺς ἀνελεῖν αὐτόν· Ὁ δὲ ἰδὼν γυμνὰ τὰ ξίφη αὐτῶν, καὶ πτωηθεὶς αὐτῶν τὸ ἄγριον, εὐθὺς λαβὼν τὸν οἶνον ἔσπεισεν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν, καὶ ἔφαγεν μετ᾽ αὐτῶν ἐκ τῶν κρεῶν τῶν εἰδολοθύτων, καὶ φοβηθεὶς τὸν τοῦ σώματος θάνατον ἀπέκτεινεν τὴν ἀθάνατον ψυχὴν, τὸν Δεσπότην ἁπάντων Θεὸν ἀρνησάμενος. Ποιήσαντος δὲ αὐτοῦ τοῦτο, ἀπέλυσαν αὐτὸν οἱ Βλέμμυες.

10 Ὁ δὲ κατελθὼν ἐκ τοῦ ὄρους, καὶ ἐλθὼν εἰς ἑαυτὸν, ἔγνω τὴν ἀνομίαν αὐτοῦ, μᾶλλον δὲ τὴν ἀσέβειαν αὐτοῦ, ἣν ἐποίησεν, καὶ σχίσας αὐτοῦ τὰ ἱμάτια, μετὰ τὸ τύψαι πολλὰ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ἔρχεται εἰς τὴν μονὴν αὐτοῦ. Γνοὺς δὲ ὁ Μακάριος τὸ συμβὰν αὐτῷ, ἐξῆλθεν εἰς ὑπάντησιν αὐτοῦ, πάνυ λυπούμενος. Ὁ δὲ ἰδὼν αὐτὸν προσερχόμενον αὐτῷ, βάλλει ἑαυτὸν ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τὴν γῆν, κράζων μετὰ κλαυθμοῦ· Ἥμαρτον τῷ Θεῷ καί σοι, ὦ Πάτερ, ὅτι οὐκ ἤκουσά σου τῆς ἀγαθῆς συμβουλίας, οὐ δὲ μὴν τῆς νουθεσίας σου· εἰ γὰρ ἤκουσά σου οὐκ ἂν ταῦτα ὑπέστην. Ὁ δὲ Μέγας ἀκούσας ταῦτα, ἔφη πρὸς αὐτόν· Ἀνάστα, ἄθλιε, σεαυτὸν ἀπέκτεινας, καὶ ἠλλοτριώθης ἀπὸ τούτων ἀγαθῶν, ὦ ταλαίπορε· ἀληθῶς ἐπετέθη σοι στέφανος, καὶ ἀπέρριψας αὐτὸν ἀπό σου· ἑτοι-

suam agnoscit culpam:

μος

A μος ὑπῆρχες συναριθμηθῆναι τοῖς ἁγίοις Μάρτυσιν, καὶ σεαυτὸν ἀπεσχοίνισας τῆς μακαρίας αὐτῶν κοινωνίας· ὁ Δεσπότης Χριστὸς παρὴν μετὰ τῶν ἁγίων Ἀγγέλων αὐτοῦ, τὸ διάδημα αὐτοῦ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σου βουλόμενος θεῖναι, καὶ τοῦτον ἠρνήσω διὰ ῥοπὴν ὥρας· καὶ θάνατον ὃν μέλλεις ἐφίστασθαι φοβηθεὶς ἐξέπεσας τοῦ Θεοῦ, τὴν αἰώνιον ζωὴν ἀπωλέσας. Ποῦ οἱ πρὸς τοῦτον σου λόγοι; ποῦ ἡ ὄρεξίς σου; Εἰπόντος δὲ αὐτοῦ· Ἥμαρτον κατὰ πάντα, ὦ πάτερ, οὐ προσεδόκουν οὕτως γενέσθαι.

et pœnitens

11 Ταῦτα δὲ λέγοντος αὐτοῦ, καὶ κλαίοντος, ἔφη ὁ Μέγας πρὸς αὐτόν· Σὺ μέν, ὦ ἄθλιε, παντελῶς τοῦ Κυρίου ἀλλότριον κατέστησας σεαυτόν· ἀγαθὸς δέ ἐστιν ὁ Κύριος, οὐδέποτε συνέσχεν εἰς μαρτύριον ὀργὴν αὐτοῦ, ὅτι θελητὴς ἐλέους ἐστίν, καὶ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν δύναται καταποντίσαι εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης· ὅτι καθ' ὅσον ἀπέχει ὁ οὐρανὸς τῆς γῆς, οὕτως μακρίνει ἀφ' ἡμῶν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν· οὐ γὰρ θέλει τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλὰ τὴν μετάνοιαν, καὶ τὸν πεσόντα μὴ ἐμμένειν τῷ πτώματι, ἀλλ' ἀναστῆναι, καὶ τὸν ἀποστραφέντα μὴ μακρυνθῆναι, ἀλλ' ἐπιστρέψαι διὰ τάχους πρὸς αὐτόν. Διὰ τοῦτο μὴ ἀπογνῷς σεαυτόν· ἔστιν γὰρ ἐλπὶς σωτηρίας· ἐὰν γάρ, φησιν, ἐκκοπεῖ πᾶν δένδρον, πάλιν ἐξανθήσει· ἐὰν οὖν θελήσῃς κἂν νῦν ἀκοῦσαί με κατὰ πάντα ὅσα ἂν εἴπω σοι, ἕξεις τὴν συγχώρησιν παρὰ τοῦ Θεοῦ.
B Ὁ δὲ κλαίων ἔλεγεν· Ἀκούω σου, ὦ Πάτερ, ἐν πᾶσιν ἀπὸ τοῦ νῦν. Καὶ κελεύει αὐτὸν ὁ Μέγας ἀναχωρήσαντα εἰς ἥσυχον τόπον ἀποκλεῖσαι ἑαυτόν, καὶ μηδενὶ συντυχεῖν ἕως θανάτου αὐτοῦ, καὶ ὑπὲρ μίαν ἐσθίειν αὐτὸν ἅλας καὶ ἄρτον, καὶ ὕδατος μόνον μεταλαμβάνειν ὅλον τὸν χρόνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ· δύο δὲ ψιαθία ποιεῖν αὐτὸν καθεκάστην ἡμέραν, καὶ ἀγρυπνεῖν μὲν ὅσον δύναται, εὔχεσθαι δὲ ὅσον ἰσχύει· κλαυθμοῦ δὲ μὴ ἀπολείπεσθαι καθ' ὅλον. Ὁ δὲ ἀναχωρήσας ὡς προσέταξεν αὐτῷ ὁ Μακάριος, ἐδιπλασίαζεν πάντα ὅσα εἶπεν αὐτῷ ποιῆσαι· οὐδενὶ δὲ συνετύγχανεν εἰ μὴ μόνον τῷ μεγάλῳ Θεοδώρῳ, καὶ ὀλίγοις τῶν λοιπῶν μεγάλων γερόντων. Ποιήσας δεκαέτη χρόνον οὕτως ἀγωνιζόμενος, ἐκοιμήθη τῇ τοῦ χάριτι καλῶς μαρτυρήσας.

suscipitur a Pachomio,

atque post annos 17 feliciter moritur.

12 Ἠρωτήθη ποτὲ ὁ μέγας Παχούμιος παρά τινος Ἀδελφοῦ, διὰ τί πρὸ μὲν τῆς ἐπιστάσεως τοῦ ἐνοχλοῦντος δαίμονος σῶον ἔχοντες τὸ τῆς διανοίας φρόνημα, περὶ ἐγκρατείας τε καὶ ταπεινοφροσύνης καὶ τῆς λοιπῆς ἀρετῆς φιλοσοφοῦμεν· γενομένης δὲ ὥρας τοῦ ἐπιδείξασθαι ἔργῳ τὰ φιλοσοφούμενα· οἷον, μακροθυμίαν ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμοῦ, καὶ ἀμνησικακίαν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ὀργῆς, καὶ ἀκενόδοξον φρόνημα ἐπαίνου προκειμένου, καὶ ἄλλα ἕτερα τοιαῦτα πολλὰ ἡττώμεθα. Πρὸς ὃν ἀποκριθεὶς ὁ Μέγας, εἶπεν· Ἐπειδὴ τελείως τὴν πρακτικὴν οὐ μετερχόμεθα, διὰ τοῦτο πᾶσαν τὴν τῶν δαιμόνων ἕξιν τε καὶ μετεμ-
C πλοκὴν οὐκ ἐπιστάμεθα, πρὸς δύνασθαι ἡμᾶς τοῦ ἐνοχλοῦντος τὴν παρουσίαν σημαίνοντος, ὀξυτέρᾳ τῇ θεοριτικῇ δυνάμει τῆς ψυχῆς ἀποκινῆσαι τὴν περικειμένην σύγχυσιν τῶν τοιούτων λογισμῶν. Διὰ τοῦτο γάρ, φησιν καθ' ἡμέραν τε καὶ ὥραν τῷ θεωρητικῷ μέρει τῆς ψυχῆς, καθάπερ ἔλαιον ἐπιχέοντες τὸν πρὸς Θεὸν φόβον, ὃς τῆς πρακτικῆς ὢν ποιητικόν, καὶ λύχνος πρὸς τὴν θεωρίαν τῶν ἐπιβαλλομένων ἡμῖν τυγχάνων, ἄσειστον μὲν τὸν νοῦν ἡμῶν ἀπεργάζεσθαι πρὸς ὀργὴν καὶ θυμὸν καὶ μνησικακίαν καὶ ἕτερόν τι τῶν εἰς κακίαν ἐμμοχλευόντων ἡμᾶς παθῶν μὴ ἁρπαζόμενον· θεωρητικόν τε καὶ μετάρσιον πρὸς τὴν τῶν ἀσωμάτων χώραν ποιήσασθαι τοῦτον, καὶ ὑπὸ δαιμόνων ἐνεργουμένον καταφρονεῖν ἀναγκάζει, καὶ πατεῖν παρασκευάζει ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ.

Docet suos Pachomius quam utilis sit timor Dei ad profectum.

13 Ἦλθόν ποτέ τινες Ἀδελφοὶ τῆς ἐν τῇ Χηνοβοσκίων μονῆς, λέγοντες τῷ Ἁγίῳ· Νοσεῖ τις Ἀδελφός, καὶ θέλει σε ἰδεῖν, καὶ εὐλογηθῆναι πρὸ τοῦ αὐτὸν ἀποθανεῖν. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτοῖς. Γενομένου δὲ ὡς ἀπὸ δύο μιλίων τῆς μονῆς ἐκείνης, ἀκούσας ὁ Ἅγιος φωνὴν ἱερὰν ἐν τῷ ἀέρι, ἀνανεύσας ἴδεν τὴν ψυχὴν τοῦ κακουμένου Ἀδελφοῦ μετὰ τῶν ἁγίων Ἀγγέλων ψάλλουσαν, καὶ εἰς τὴν μακαρίαν ζωὴν ἀπαγομένην τοῦ Θεοῦ. Τῶν δὲ ἀκολουθούντων αὐτῷ Ἀδελφῶν μὴ ἀκουσάντων μήδε θεασαμένων τι, ἑστῶτος
D αὐτοῦ καὶ ἀτενίζοντος ἐπὶ πολὺ κατ' ἀνατολάς, ἔλεγον πρὸς αὐτόν· Τί ἕστηκας, ὦ Πάτερ; ἀπέλθωμεν ταχέως, ἵνα ζῶντα καταλάβωμεν αὐτόν. Ὁ δὲ πρὸς αὐτούς φησιν· Οὐ καταλαμβάνομεν αὐτόν· ἐκεῖ γὰρ αὐτῷ ἐνατενίζω ἀναγομένῳ εἰς ζωὴν αἰώνιον· ἀπέλθατε οὖν ὑμεῖς εἰς τὴν μονὴν ὑμῶν, ὦ τέκνα· Παρακαλεσάντων δὲ αὐτὸν τῶν Ἀδελφῶν, εἶπεν αὐτοῖς, πῶς ἐθεάσατο τὴν ψυχὴν τοῦ τε τελευτηκότος Ἀδελφοῦ· εἶπεν δὲ αὐτοῖς καὶ τὸν τρόπον. Καὶ ἀκούσαντες ἐπορεύθησαν εἰς τὴν μονὴν αὐτῶν, καὶ ἀκριβέστερον τὴν ὥραν πυθόμενοι, ἣν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Μέγας, παρὰ τῶν ἐν μοναστηρίῳ Ἀδελφῶν, οὕτως ἔγνωσαν ὅτι ἀληθῆ ἦν τὰ ὑπὸ τοῦ Ἁγίου λεχθέντα αὐτοῖς περὶ τοῦ κοιμηθέντος Ἀδελφοῦ·

Mortui fratris animam ab Angelis in cœlum ferri cognoscit.

ex mss

14 Τοῦ ἁγίου γέροντος Παχουμίου ἀπερχομένου εἰς ἴδιον μοναστήριον, καὶ γενομένου περὶ τὴν ἔρημον, τὴν λεγομένην Ἀμνῶν, ἐπέστησαν αὐτῷ λεγεῶνες δαιμόνων, ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων παρακολουθοῦντες αὐτῷ, καὶ ἄλλοι προτρέχοντες καὶ λέγοντες· Ἴδε ὁ εὐλογημένος ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ· τοῦτο δὲ ἐποίουν κενοδοξίαν βουλόμενοι ἐπισπεῖραι. Ὁ δὲ γνοὺς αὐτῶν τὴν πανουργίαν, ὅσον ἐκεῖνοι ἔκραζον, τοσοῦτον οὗτος ἀναβοῶν πρὸς τὸν Θεόν, τὰς ἑαυτοῦ ἐξομολογεῖτο ἁμαρτίας, καὶ ἀναλύων τὴν πανουργίαν τῶν δαιμόνων, πρὸς αὐτοὺς ἀπεφθέγξατο λέγων· Οὐ δύνασθέ με συναρπάσαι πρὸς κενοδοξίαν, ὦ ἀνόσιοι· οἶδα
E γάρ μου τὰς ἀνομίας, δι' ἃς ὤφειλον πάντοτε κλαίειν περὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως. Οὐ δέομαι οὖν τῆς παρ' ὑμῶν ψευδολογίας καὶ δολερᾶς ἀπάτης· ὑμῶν γὰρ τὸ ἔργον ἀπώλεια ψυχῶν ἐστιν· οὐ συναρπάζομαι οὖν ὑμῶν τοῖς ἐπαίνοις· οἶδα γὰρ τὸ σόφον τῆς ἀνοσίας ὑμῶν γνώμης. Καὶ ταῦτα τοῦ ἁγίου Παχουμίου λέγοντος πρὸς αὐτούς, οὐ δὲ οὕτως ἐπαύσαντο τῆς ἀναιδείας αὐτῶν, ἀλλὰ παρήνοντο αὐτῷ, ἕως οὗ ἤγγισεν εἰς τὴν μονὴν αὐτοῦ ὁ Μακάριος·

Dæmonibus vane Pachomium laudantibus,

ipse se humiliat.

15 Τῶν οὖν Ἀδελφῶν ἐξελθόντων εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ, καὶ ἀσπαζομένων αὐτόν, παιδίον ἐκ τῆς μονῆς ἐξελθὼν μετὰ τῶν Ἀδελφῶν ἀσπάσασθαι τὸν Ἅγιον, ἤρξατο ἐντυγχάνειν αὐτῷ λέγων· Ἀληθῶς, ὦ Πάτερ, ἀφ' οὗ εἰς ἐπίσκεψιν τῶν Ἀδελφῶν ἀπῆλθες, ἕως ἄρτι, οὔτε λάχανον, οὔτε ἀθὴρ b ἐψήθη ἡμῖν· Πρὸς ὃν χαριέντως ἀποκριθεὶς εἶπεν ὁ ἅγιος Γέρων· Μὴ λυποῦ, τέκνον, ἐγὼ ποιῶ ἀπὸ τοῦ νῦν ἐψηθῆναι ὑμῖν. Περιελθὼν οὖν τὴν μονὴν εἰσῆλθεν εἰς τὸ μαγειρεῖον, καὶ εὑρὼν τὸν μάγειρον ἐργαζόμενον ψιαθία, εἶπεν αὐτῷ· Πόσον χρόνον ἔχεις μὴ ἑψῶν τοῖς Ἀδελφοῖς λάχανον; Ὁ δέ φησιν· Δύο μῆνας· καὶ εἶπεν ὁ Μέγας· Τί τοῦτο πεποίηκας, τῶν ἐντολῶν καὶ τῶν ἁγίων Πατρῶν κελευόντων κατὰ Σάββαθον καὶ Κυριακὴν ἐψεῖσθαι λάχανον τοῖς Ἀδελφοῖς; Ὁ δέ φησιν πρὸς αὐτόν· Ἀληθῶς, ὦ Πάτερ, ἤθελον καθ' ἑκάστην ἡμέραν αὐτοῖς ἑψῆσαι, ἀλλ'
F ἐπειδὴ ἴδον ὅτι ἑψούμενον τὸ λάχανον οὐκ ἐσθίεται, τῶν Ἀδελφῶν σχεδὸν πάντων ἐγκρατευομένων, καὶ μὴ ἐσθιόντων ἕψημα· ἵνα μὴ οὖν τὸ μετὰ τοσούτου κόπου γινόμενον ἀνάλωμα, μηδενὸς ἐσθίοντος, βλήθη ἔξω (μ' γὰρ ξέστας ἐλαίου βάλλομεν τῆς ἡμέρας εἰς τὸ σύνηθες ἕψημα τῶν Ἀδελφῶν) Ἐπεὶ οὖν ἴδον ὅτι οὐκ ἐσθίουσιν, οὐκ ἥψησα, ἄτοπον ἡγησάμενος τὸ βαλεῖν τοσαῦτα ἀναλώματα ἔξω. Διὰ τοῦτο πρὸς τὸ μὴ ἀργὸν ἐκαθῆσαι, ἐργάζομαι ψιαθία μετὰ τῶν Ἀδελφῶν, λογισάμενος ἕνα μόνον ἐπαρκεῖν ἐν τῷ μαγειρείῳ πρὸς τὸ καταρτῆσαι τὰ μικρὰ βρώματα τοῖς Ἀδελφοῖς, ἅπερ ἐστὶν λαψάνια μετὰ ὄξους καὶ ἐλαίου, καὶ c σκουρδώμας, καὶ λεπτολάχανον.

Qui intelligens non coqui solita cibaria,

propter plerorumque abstinentiam,

16 Ἀκούσας δὲ Ἅγιος ταῦτα, εἶπεν αὐτῷ· Πόσα ψιαθία ἐποιήσατε ὑμεῖς, οἱ ἀπὸ τοῦ μαγειρείου σχολάσαντες τῷ ἔργῳ τούτῳ; Ὁ δέ φησιν· Πεντακόσια· Καὶ λέγει αὐτῷ· Φέρε μοι αὐτὰ ὧδε, ἵνα ἐγὼ μετρήσω αὐτά. Ἐνεχθέντων δὲ τῶν ψιαθίων, κελεύει αὐτὰ εἰς πῦρ βληθῆναι· καὶ καυθέντων αὐτῶν εἶπεν πρὸς τοὺς μαγείρους· Ὥσπερ τὸν κανόνα, τὸν δοθέντα ὑμῖν περὶ τῆς τῶν Ἀδελφῶν οἰκονομίας, παροίδατε διὰ τὴν σατανικὴν ἔννοιαν, οὕτως κἀγὼ τὸ ἔργον τῶν χειρῶν ὑμῶν ἀπειδὼν κατέκαυσα, ἵνα μάθητε τί ἐστι τὸ καταφρονεῖσθαι θεσμῶν πατρῶν, εἰς σωτηρίαν ψυχῆς δοθέντων· Πόσην ὠφέλειαν περιείλατε ἀπὸ τῶν Ἀδελφῶν ἐν τῷ μὴ ἑψῆσαι

storeas a coquis factas comburi jubet,

A σαι ὑμᾶς; Ἢ ἀγνοεῖτε ὅτι οὗ τὴν ἐξουσίαν ἔχει τοῦ ἐσθίεσθαι ὁ ἄνθρωπος, τούτου τὴν ἀποχὴν διὰ Θεὸν ποιησάμενος, μισθὸν οὐκ ὀλίγον παρὰ Θεοῦ ἕξει; Ὁ δὲ τὴν δεσποτείαν οὐκ ἔλαβεν, ἀλλ' ἀνάγκῃ καὶ βίᾳ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἀπεχόμενος, μάτην ὑπὲρ τούτου μισθὸν ἐπιζητεῖ; Οὐκ οἴδατε ὅτι ἐὰν βληθῇ εἰς τὴν τράπεζαν, καὶ τούτου μὴ γεύσονται, διὰ τὸν Θεὸν ἐγκραταιούμενοι οἱ Ἀδελφοί, ἕξουσιν πολὺν τὸν μισθόν· ἐὰν δὲ μὴ δοθῇ αὐτοῖς ἔψημα ὅπερ οὐκ ἴδον, ἐγκράτεια οὐ μὴ λογισθήσεται αὐτοῖς. Διὰ π' ξέστας ἐλαίου τοσαύτην καρποφορίαν ἀρετῶν ἐξεκόψατε· ὅλη τοῦ παντὸς κόσμου ὕλη ἀπολέσθω, καὶ μία καὶ εὐτελὴς ἀρετὴ μὴ ἐκκοπτέσθω ἀπὸ τῆς ψυχῆς· Ἐγὼ μὲν οὖν καθ' ἑκάστην ἀληθῶς ἠβουλόμην ἑψῆσαι, καὶ πολλὰ παραθῆσαι τοῖς Ἀδελφοῖς ἐδέσματα, ἵνα καθ' ἑκάστην ἐγκρατευόμενοι καὶ ἀπεχόμενοι τῶν διδωμένων αὐτοῖς, προσθήκην τῆς ἀρετῆς καθ' ἑκάστην ποιήσονται. Εἰ δὲ καὶ συμβῇ τινι κακωθέντι μὴ θελῆσαι εἰς τὸν τῶν νοσηρῶν τόπον ἀπελθεῖν, ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν τράπεζαν, ἐπὶ τὸ μεταλαβεῖν τοῦ κατὰ συνήθειαν διδομένου αὐτοῖς λαχάνου, μὴ εὑρεῖν, τί ἐγίνετο, οὐκ ἐσκανδαλίζετο ἄρα τοῦ μὴ εὑρεῖν ἐν τῇ κοινῇ τραπέζῃ τὴν χρείαν αὐτοῦ; Ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι παιδία μάλιστα οὐ δύνανται παραμένειν ἐν τῇ ἀρετῇ, μὴ ὑπαρχούσης αὐτοῖς ἀνέσεως ἢ μικρᾶς παραμυθίας; e

et quotidie coqui escas ad majus eorum qui abstinerent meritum,

B 17 Καὶ εἰσελθόντων τῶν Ἀδελφῶν εἰς τὰς εὐχὰς συναχθεὶς καὶ αὐτὸς μετ' αὐτῶν, ἐπλήρωσεν τὰς εὐχάς, καὶ ἐξελθόντων ἐπὶ τὸ γεύσασθαι, ἔμεινεν μόνος ἐν τῷ οἴκῳ, ἐν ᾧ τὰς εὐχὰς συνήθως ἐπετέλει τῆς συνάξεως [καὶ κλείσας τὴν θύραν προσηύξατο τῷ Θεῷ, ἀξιῶν γνωσθῆναι αὐτῷ περὶ τῆς μετὰ ταῦτα τῶν Ἀδελφῶν καταστάσεως] καὶ τί ἐν τοῖς μεταγενεστέροις τὰ συμβησόμενα αὐτοῖς· Καὶ παρατείνοντος αὐτοῦ τὴν εὐχήν, ἀπὸ ὥρας δεκάτης ἕως οὗ κρούουσιν τοῖς Ἀδελφοῖς τὴν νυκτερινὴν λειτουργίαν περὶ τὸ μεσονύκτιον, ἄφνω ἐφάνη αὐτῷ ἐξ οὐρανοῦ ὀπτασία, γνωρίζουσα αὐτῷ τὸ τέλος τῆς μετὰ ταῦτα καταστάσεως τῶν Ἀδελφῶν, καὶ ζῆν μὲν ὡσαύτως κατὰ Χριστὸν εὐσεβῶς, καὶ τὸν μέλλοντα πλατισμὸν γίνεσθαι τῶν μοναστηρίων. Ἐθεάσατο δὲ καὶ πλῆθος ἄπειρον Ἀδελφῶν, ἐν κοιλάδι βραχυτάτῃ καὶ αὐχμηρᾷ ὁδευόντων· καὶ πολλοὺς ἐξ αὐτῶν θέλοντας ἀναβῆναι ἐκ τῆς κοιλάδος, καὶ μὴ ἰσχύοντας, πολλοὺς δὲ κατὰ πρόσωπον ἀλλήλων ἀπὸ τῆς πολλῆς περὶ αὐτοὺς σκοτείας ἀπαντῶντας, καὶ μὴ γνωρίζοντας ἀλλήλους, πολλοὺς δὲ πεσόντας ἀπὸ τῆς ἀτονίας, ἑτέρους δὲ βοῶντας ἐλεεινὴν φωνήν, ὀλίγους δὲ ἐξ αὐτῶν μετὰ πολλοῦ καμάτου ἰσχύσαντας ἀνελθεῖν ἀπὸ τῆς κοιλάδος ἐκείνης· καὶ ἀνελθοῦσιν εὐθὺς φῶς ὑπήντησεν αὐτοῖς· ἐλθόντες δὲ εἰς τὸ φῶς εὐχαρίστησαν μεγάλως τῷ Θεῷ. Τότε ἔγνω ὁ Μακάριος τὰ συμβησόμενα τοῖς Ἀδελφοῖς ἐπ' ἐσχάτων, καὶ τὴν μέλλουσαν ἐν τοῖς καιροῖς ἐκείνοις ἀμέλειαν γίνεσθαι, καὶ τὴν πολλὴν πώρωσίν τε καὶ πλάνην, καὶ τὴν τῶν ποιμένων ἔκλειψιν συμβήσεσθαι αὐτοῖς, καὶ ὅτι τῶν καλῶν οἱ σήμερον ἀμελέστεροι κρατήσουσιν τῷ ἑαυτῶν πλήθει νικήσαντες, καὶ τύπος μόνος ἔσται ταῦτα ὧν τὰς ἀρχὰς ἡμεῖς οἱ γράψαντες δήλθομεν, ὥστε τοὺς κακοὺς ἄρξαι τῶν Ἀδελφῶν, καὶ τοὺς μὴ εἰδότας γνῶσιν τῶν μοναστηρίων κρατῆσαι, καὶ[g] μάχεσθαι περὶ ἀρχῆς, καὶ τοὺς καλοὺς παρὰ τῶν κακῶν διώκεσθαι [καὶ μὴ ἔχειν τοὺς ἀγαθοὺς παρρησίαν ἐν ταῖς μοναῖς, καὶ τὸ δὴ λεγόμενον τὰ θεῖα εἰς ἀνθρώπινα μεταβάλλεσθαι.]

per visum cognoscens fore,

ut aucto vehementer numero Fratrum,

multi deficerent in spiritu propter Superiorum incuriam,

C

18 Γνοὺς οὖν ὁ Μακάριος ταῦτα ἀνεβόησεν μετὰ κλαυθμοῦ πρὸς τὸν Θεόν, λέγων· Ὦ Κύριε παντοκράτωρ, εἰ οὕτως ἔχει γενέσθαι, διὰ τί συνεχώρησας τὰ κοινόβια ταῦτα γενέσθαι, εἰ ἐν τοῖς καιροῖς ἐκείνοις οἱ μέλλοντες ἄρχειν τῶν Ἀδελφῶν κακοὶ ἔσονται, τί οἱ ποιμαινόμενοι μέλλουσιν ἔσεσθαι; τυφλὸς γὰρ τυφλὸν ὁδηγῶν ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται. Εἰκῆ ἐμόχθησα. Μνήσθητι, Κύριε, τῶν καμάτων μου, καὶ πάντων τῶν Ἀδελφῶν, τῶν ἐξ ὅλης ψυχῆς νῦν πολιτευομένων· μνήσθητι ὅτι συνέθου μοι ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος τοῦτο ἀφεῖναί μου τὸ πνευματικὸν σπέρμα. Σὺ οἶδας, Δέσποτα, ὅτι ἀφ' οὗ ἐνεδύθην τὸ σχῆμα τοῦ μοναχοῦ, οὐδέποτε ἐκορέσθην οὐδενὸς ἐπὶ τῆς γῆς, οὔτε μέχρις ὕδατος· Ταῦτα δὲ λέγοντος αὐτοῦ, φωνὴ πρὸς αὐτὸν ἐγένετο λέγουσα· Καυχᾶσαι, Παχούμιε, ἄνθρωπος ὤν; αἴτησαι σεαυτῷ ἔλεος, ὅτι τὰ σύμπαντα τῷ ἐλέει μου συνίστανται. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Μακάριος, παραχρῆμα ῥίψας ἑαυτὸν ἐπὶ τὴν γῆν, ἠτήσατο ἔλεος παρὰ τοῦ Θεοῦ λέγων· Κύριε παντοκράτωρ, τὸ ἔλεός σου κατάπεμψον ἐπ' ἐμέ, καὶ μηδέποτε αὐτὸ ἀφέλῃς ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι οἶδα κἀγώ, ὅτι ἀνεὺ τοῦ ἐλέους σου τὰ σύμπαντα οὐ δύνανται εἶναι. Ταῦτα δὲ λέγοντος αὐτοῦ παραχρῆμα ἐπέστησαν αὐτῷ δύο Ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ· καὶ νεώτερος ἦν μετ' αὐτῶν, ἀνεκλάλητον ἔχων τὸ πρόσωπον, καὶ ἄφραστον τὴν θέαν, καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ στέφανος ἔκειτο ἀκάνθινος· καὶ ἀναστήσαντες Παχούμιον Ἄγγελοι, εἶπον πρὸς αὐτόν· Ἐπειδὴ ἠτήσω, τὸν Θεὸν καταπέμψαι σοι τὸ ἔλεος αὐτοῦ· ἰδοὺ οὗτός ἐστιν τὸ ἔλεος αὐτοῦ, ὁ Κύριος τῆς δόξης Ἰησοῦς Χριστός, ὁ μονογενὴς Υἱὸς αὐτοῦ, ὃν ἀπέστειλεν ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ ἐσταυρώσατε αὐτόν, καὶ στέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐθήκατε. Εἶπεν δὲ Παχούμιος πρὸς τὸν νεώτερον· Δέομαί σου, τῆς ἀχράντου φύσεως Δέσποτα, οὐκ ἐσταύρωσά σε ἐγώ; Ὁ δὲ νεώτερος ὀλίγον τῷ προσώπῳ μειδιάσας, εἶπεν πρὸς αὐτόν· Οἶδα κἀγὼ ὅτι οὐκ ἐσταύρωσάς με σύ, ἀλλὰ οἱ πατέρες ὑμῶν. Θάρσει ὅτι ἡ ῥίζα τοῦ σπέρματός σου ἕως αἰῶνος οὐ μὴ ἐκλείψει, καὶ ἕως συντελείας τοῦ αἰῶνος φυλαχθήσεται τὸ σπέρμα σου ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ οἱ μέλλοντες ὀλίγοι σώζεσθαι ἐν τοῖς καιροῖς ἐκείνοις ἀπὸ τῆς πολλῆς ὁμίχλης, ὑπὲρ τοὺς ἄκρως νῦν πολιτευομένους εὑρεθήσονται, ὅτι οἱ νῦν ἔχοντές σε ὡς φωστῆρα πρὸ ὀφθαλμῶν αὐτῶν ἐναρέτως τῷ σῷ φωτὶ ἐπερειδόμενοι πολιτεύονται· οἱ δὲ μεταγενέστεροι ἐν αὐχμηρῷ τυγχάνοντες καιρῷ, ἐὰν ἀγαθῷ φρονήματι ἐξ ἑκουσίας προθέσεως, μηδενὸς αὐτοὺς ὁδηγοῦντος, ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν ἀποπηδήσαντες τῆς σκοτείας τὴν δικαιοσύνην μετέλθωσιν, ἀμὴν λέγω σοι, μετὰ τῶν νῦν ἄκρως καὶ ἀμέμπτως πολιτευομένων εὑρηθήσονται, τῆς αὐτῆς ἀπολαύσαντες σωτηρίας. [ὁμοίως τούτοις τῆς αἰωνίου ζωῆς ἀξιούμενοι καὶ τῶν οὐρανίων ἀπολαύοντες ἀγαθῶν. Καὶ ταῦτα εἰπὼν εὐθέως ἀνῆλθεν εἰς τὸν οὐρανόν, ἀνεῳχθέντος αὐτοῦ αὐτῷ καὶ τοῦ ἀέρος φωτισθέντος φωτὶ οὗ τὴν δόξαν ἀδύνατον ἀνθρωπικῶς ἐκφρασθῆναι λόγῳ]· f

quod deprecans ille

D *jubetur sibi ipsi misericordiam petere*

et a Christo sibi apparente

NOT. 21.

E *certificatus de sui instituti duratione,*

19 Θαυμάζοντος δὲ ἐπὶ τοῖς λαληθεῖσιν αὐτῷ τοῦ Μεγάλου, εὐθὺς κρούουσιν τοῖς Ἀδελφοῖς εἰς τὴν νυκτερινὴν σύναξιν, καὶ τελειωθείσης τῆς λειτουργίας τῆς νυκτερινῆς, ἐκάθισαν εἰς ἀκρόασιν τοῦ λόγου αὐτοῦ οἱ Ἀδελφοί· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς· Ἀδελφοί, ὅσον ἔχετε τὴν πνοὴν ὑμῶν ἐν τῷ στόματι, ἀγωνίσασθε ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ὑμῶν πρὸ τοῦ ἐλθεῖν τὴν ὥραν ἐκείνην, ᾗ μέλλομεν ἑαυτοὺς κλαίειν· ἐργαζόμεθα προθύμως τὴν ἀρετήν· λέγω γάρ, ὅτι εἰ εἴδειτε τὰ ἐν οὐρανοῖς ἀγαθὰ καὶ τὴν ἀποκειμένην τοῖς Ἁγίοις ἀπαγγελίαν, καὶ πῶς οἱ ἀποπεσόντες τῷ Θεῷ κολάζονται, καὶ τὰ βασανιστήρια ἃ τοῖς ἀμελήσασι ἀπόκειται, μάλιστα τοῖς ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν, καὶ μὴ ἀξίως αὐτῆς πολιτευσαμένοις ὑπὲρ τοῦ κληρονομῆσαι τὴν ἀποκειμένην ἐκείνην τοῖς Ἁγίοις μακαριότητα, ἀποφυγεῖν δὲ τὴν ἐν τοῖς βασάνοις κόλασιν, πάντα πόνον ὑπομείνατε ἂν ὑπὲρ τοῦ ἐν τῇ κατὰ Χριστὸν ἀρετῇ τελειωθῆναι· Ἀπέλθετε γὰρ εἰς τοὺς τάφους, καὶ ἴδετε τὴν τῶν ἀνθρώπων ὑπόστασιν ὅτι οὐδέν ἐστιν. Τί οὖν κενοδοξεῖ ἄνθρωπος, χοῦς τυγχάνων; τί δὲ ὑπερηφανεύεται, ὅλος δυσωδία ὑπάρχων; Κλαύσωμεν οὖν ἑαυτοὺς ὡς καιρὸν ἔχομεν, μήποτε ἐλθούσης τῆς ὥρας τῆς ἐξόδου ἡμῶν εὑρεθῶμεν τότε, τὸν Θεὸν καιρὸν ἄλλον αἰτοῦντες πρὸς τὸ μετανοῆσαι· Δειλαία ἀληθῶς ἡ ψυχὴ ἐκείνη καὶ τρισαθλία, ἡ τὸν κόσμον καταλείψασα καὶ ἑαυτὴν καταγράψασα τῷ Θεῷ, ἀξίως δὲ ἐπαγγέλματος αὐτῆς μὴ ζήσασα. Μὴ οὖν συγχωρήσωμεν, Ἀδελφοί, τῷ αἰῶνι τούτῳ, ὀλίγῳ ὄντι, καὶ εὐτελῆ, καὶ σκιᾷ παρερχομένῃ ἐοικότι, ἁρπάσαι τὴν μακαρίαν ἐκείνην καὶ ἀθάνατον ζωὴν ἀφ' ἡμῶν. Ἀληθῶς φοβοῦμαι μή ποτε οἱ κατὰ σάρκα ἡμῶν πατέρες ἐν τῷ κόσμῳ διατρίβοντες, καὶ περιαντλούμενοι μερίμναις καὶ περιστάσεσιν, οἰόμενοι περὶ ἡμῶν ὡς δῆθεν ἀνακειμένων τῷ Θεῷ καὶ ἐντεῦθεν ἀρραβωνιασθέντων πρόσοδα τῆς [μακαρίας ζωῆς, ἐπικουρίας δὲ τυχεῖν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι παρ' ἡμῶν προσδοκῶντες, εὑρεθῶσιν κατακρίνοντες

adhortatur Fratres ad perseverantem pœnitentiam.

F *ne a majoribus suis confundantur in die judicii.*

A ταχρίνοντες ἡμᾶς, καὶ λέγοντες τὸ γεγραμμένον· Πῶς ἐταλαιπωρήσατε καταισχυνθέντες σφόδρα; μεγάλη ἡ θλίψις ὑμῶν· πῦρ ἀνήφθη ἐφ' ὑμᾶς· ἠχρειώθησαν οἱ κλάδοι ἡμῶν· διὰ τοῦτο εἰς προνομὴν ἐγένοντο· Ἐπ' αὐτὴν ὠρύοντο λέοντες, καὶ ἐπ' αὐτὴν ἔδωκεν φωνὴν αὐτῶν. Διὰ τοῦτο ἐγένοντο οἱ ἠγαπημένοι ὡς οἱ ἐβδελυγμένοι, καὶ ὁ στέφανος τῆς κεφαλῆς ὑμῶν ἀφῄρηται· πόλεις αἱ πρὸς νότον πῶς συνεκλείσθητε; οὐκ ἔστιν ὁ ἀνοίγων ὑμῖν· g
g ἀρθήτω γὰρ ὁ ἀσεβής, ἵνα μὴ ἴδῃ τὴν δόξαν Κυρίου, ἠκούσατε·

inculcat eisdem memoriam mortis,

20 Διὰ τοῦτο, Ἀδελφοί, ἀγωνισώμεθα ἐξ ὅλης καρδίας, τὸν θάνατον πρὸ ὀφθαλμῶν ἡμῶν κατὰ πᾶσαν ὥραν φέροντες, καὶ τὴν φοβερὰν κόλασιν κατὰ πᾶσαν ὥραν φανταζόμενοι, δι' ὧν εἰς αἴσθησιν ὁ νοῦς ἔρχεται, καὶ φρίττει μὲν δακρύουσα ψυχή, καὶ θεωρητικὴν δὲ κατεργάζεται αὐτήν, ἀπὸ τῶν γηίνων ἀμέτεωρον κατασκευάζει αὐτὴν πρὸς τὸν Θεόν· οὐ μὴν δὲ ἄλλα καὶ ταπεινοφροσύνην ἐκ τούτων ἐργαζόμενος οἰκτρήν τε καὶ ἀκενόδοξον καὶ εὐτελῆ, καὶ παντὸς ἀπαλλοτριωμένην ἑαυτὴν κοσμικοῦ φρονήματος ἀναπείθει αὐτὴν γενέσθαι. h [Φιλοσοφείτω οὖν καθ' ἑκάστην, Ἀδελφοί, πρὸς τὸ παχύτατον σῶμα τοῦτο ἡ ψυχή, ἡμῶν ἐρχομένων περὶ τὴν κοί-
B την ὀψέ, λέγουσα πρὸς ἕκαστον μέλος τοῦ σώματος· Ὦ πόδες, ὡς ἔχεται ἐξουσίαν σταθῆναι καὶ κινεῖσθαι, πρὸ τοῦ τεθῆναι ὑμᾶς καὶ ἀκινήτους εἶναι, στήκετε προθύμως τῷ Κυρίῳ ὑμῶν. Πρὸς δὲ τὰς χεῖρας λέγουσα· Ἔσται ὥρα ἐν ᾗ ἔσεσθε ἐκλελυμέναι καὶ ἀκίνητοι, καὶ δεδεμέναι ἀλλήλαις, καὶ μή τε μίαν κίνησιν ἔχουσαι· διὰ τοῦτο πρὸ τοῦ ἐμπεσεῖν ὑμᾶς εἰς ἐκείνην τὴν ὥραν, μὴ ἐκκακεῖτε ἐπεκτεινόμεναι πρὸς τὸν Κύριον· Πρὸς δὲ τὸ σῶμα ὅλον λεγέτω ἡ ψυχὴ οὕτως· Ὦ σῶμα πρὸ τοῦ διαχωρισθῆναι καὶ μακρυνθῆναι ἡμᾶς ἀπ' ἀλλήλων, ἐμὲ μὲν εἰς ᾅδην κατενεχθῆναι δεσμοὺς ἰδίους ὑπὸ ζόφου διαλαβοῦσαν, σὲ δὲ εἰς τὴν ἀρχαίαν οὐσίαν μεταβληθῆναι, καὶ διαλύεσθαι, εἰς τὴν δυσωδίαν καὶ σηπεδόνα καταναλωθεῖσαν, θαρσαλέως στήθει, προσκύνει τῷ Κυρίῳ λάβε μοι τὴν αἴσθησιν διὰ δακρύων γνωριζωμένην, γνώρισον τῷ Δεσπότῃ τὴν ἀγαθήν σου δουλείαν· βάστασόν με προθύμως τῷ Θεῷ, ἐξομολογουμένην πρὸ τοῦ σε βασταχθῆναι ὑπὸ ἄλλων, μὴ θέλων κοιμᾶσθαι καὶ ἀνακτᾶσθαι εἰς αἰώνιον κόλασιν καταδικάσῃς με· ἔσται γὰρ καιρὸς ὅτε ὁ βαρύτατος ἐκεῖνος ὕπνος διαδέχεσθαί σε μέλλει. Ἐὰν ἀκούσῃς μου, ἀπολαύσομεν ὁμοῦ τῆς μακαρίας κληρονομίας· ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃς μου, οἴ μοι! ὅτι συνεδέθης μοι διά σε κἀγὼ ἡ ἀθλία κατάδικος γίνομαι. Ἐὰν οὕτως ἔσεσθ' ἑκάστην ἑαυτοὺς ἀλείφοντες ἀληθῶς, ἀληθινὸς ναὸς τοῦ Θεοῦ, ὑπάρξετε, καὶ ἐνοικοῦντος ἐν ὑμῖν τοῦ Θεοῦ, ποία σατανικὴ μεθοδία δύναται ὑμᾶς ἀπατῆσαι; ἀντὶ γὰρ μυρίων
C διδασκάλων ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος ἐνοικῶν ἐν ὑμῖν πλέον διδάσκει ὑμᾶς καὶ σοφίζει μᾶλλον τὴν ἑαυτοῦ γνῶσιν, καὶ ὅσα ὁ ἀνθρώπινος λόγος οὐ δύναται λέγειν, ταῦτα τὸ πανάγιον Πνεῦμα διδάσκει· τὸ γὰρ τί, φησιν, προσευξόμεθα καθ' ὃ δεῖ, οὐκ οἴδαμεν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ Πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις. Καὶ ἕτερα μὲν εἰπεῖν πολλὰ ὠφέλημα, δυνατὸν πρὸς ὑμᾶς τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι· ἀλλ' ἵνα μὴ ἐγχρονίσωμεν ἐν τῇ αὐτῇ ὑποθέσει, ἐφ' ἕτερα τρέψομεν τὸν λόγον.

per quam anima debeat corpori suadere tolerantiam.

CAP. III.

Missum ad emendas fruges pro 100 nummis,

21 Λιμοῦ γενομένου ποτὲ ἐπὶ τοῦ μακαρίου Πατρὸς ἡμῶν Παχουμίου, καὶ τῶν Ἀδελφῶν μὴ ἐχόντων σῖτον, μᾶλλον δὲ σίτου μὴ εὑρισκομένου καθ' ὅλην σχεδὸν Αἴγυπτον, ἀπέστειλεν ὁ ἅγιος Γέρων τινὰ τῶν Ἀδελφῶν περιελθεῖν τὰς πόλεις καὶ τὰς κώμας, ζητοῦντα σῖτον ἀγοράσαι, δεδωκὼς αὐτῷ ἐπὶ λόγῳ τῆς τοῦ σίτου ἀγορασίας ρ' νομίσματα. Περιελθὼν δὲ ὁ πιστευθεὶς πολλοὺς τόπους, παραβάλλει εἴς τινα πόλιν λεγομένην Ἑρμῶθιν· καὶ κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ, εὗρεν ἐκεῖ ἄνθρωπόν τινα πολιτευόμενον, πανὺ εὐλαβῆ καὶ τὸν Θεὸν φοβούμενον, ἀκούσαντα περὶ τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Παχουμίου καὶ τῶν Ἀδελφῶν. Οὗτος ὁ πολιτευόμενος δημόσιον σῖτον πεπίστευτο. Τούτῳ προσελθὼν ὁ Ἀδελφὸς παρεκάλει αὐτὸν πωλῆσαι σῖτον αὐτῷ ρ' νομισμάτων· Ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπεν· Ἀληθῶς, Ἀδελφέ, εἰ εἶχον ἐμὸν σῖτον, ἀπὸ τῶν τέκνων μου ἀναλαβὼν, ἐδίδουν ὑμῖν· ἀκούω γὰρ περὶ τῆς θείας καὶ ἐνα-

ρέτου ὑμῶν πολιτείας· ἄκουσον δέ μου ὃ μέλλω σοι λέγειν. D
Δημόσιον σῖτον ἔχω κείμενον, καὶ τέως ἄρτι οὐ ζητεῖται EX MSS.
παρὰ τοῦ Ἄρχοντος· εἰ οὖν θέλεις λαβεῖν αὐτὸν ἕως τοῦ καιροῦ τῆς ἅλωνος, ὑπερθέσθαι δύναμαι τὰ δημόσια. Ἐὰν οὖν οἶδες ὅτι δύνασαι ἀποκαταστῆσαι τὸν σῖτον ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, καὶ δὴ λάβε ὅσον θέλεις. Τοῦ δὲ Ἀδελφοῦ εἰπόντος, ὅτι οὐχ οὕτως θέλω, ἀλλ' ἐὰν θέλεις τῶν ρ' ὁλοκοτίνων δοῦναί μοι οἵας θέλεις τιμῆς, καλῶς ποιεῖς. Ἐκεῖνος ἔφη· Ναί· δύναμαι οὐ μόνον τῶν ρ' ὁλοκοτίνων, ἀλλ' ἐὰν θέλεις, καὶ ἄλλων τοσούτων ὁλοκοτίνων λαβεῖν σῖτον, χάριν μοι ποιεῖς, ἐν τοῦτο μόνον εὔχεσθε ὑπὲρ ἐμοῦ. Εἰπόντος δὲ τοῦ Ἀδελφοῦ ὅτι οὐκ ἔχωμεν εἰ μὴ τοῦτο, ὁ πολιτευόμενος ἀκούσας εἶπεν· Μὴ μελέτω σοι περὶ τούτου, λάβε τὸν σῖτον, καὶ ὅτ' ἂν εὕρητε τὴν τιμὴν ἐνέγκατέ μοι. Ἐπὶ τούτῳ οὖν τῷ ὅρκῳ γομώσας πλεῖον σίτου ἐκ δεκατριῶν ἀρτάβων τοῦ ὁλοκοτίνου, μηδαμοῦ καθ' ὅλην τὴν Αἴγυπτον εὑρισκομένου πέντε ἀρτάβων τοῦ ὁλοκοτίνου, κατέπλευσεν εἰς τὴν μονὴν μετὰ πολλῆς χαρᾶς ὁ Ἀδελφός.

quia pro totidem aliis accipit commodatas,

inobedientiæ et temeritatis arguit:

22 Ἀκούσας δὲ ὁ Μέγας, ὅτι ὥρμησεν τὸ πλοῖον γεγομωμένον σῖτον, καὶ τὸν τρόπον τῆς τοῦ σίτου ἀγορασίας μαθών, πέμπει εὐθὺς εἰς τὸ πλοῖον λέγων· Ἕνα κόκκον τοῦ σίτου τούτου μὴ εἰσενέγκατε εἰς τὴν μονὴν ταύτην, E
μηδὲ ὁ ἀγοράσας εἰς πρόσωπόν μου ἔλθῃ, ὅτι ἠνόμησεν πάνυ τοῦτο πεποιηκώς, καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλων ρ' ὁλοκοτίνων σῖτον λαβών, ὅπερ οὐκ ἐκέλευσα αὐτῷ ποιῆσαι, τῷ ἰδίῳ φρονήματι ὑπηρετῶν τὸ πλέον ἠγάπησεν, καὶ τῷ τῆς φιλοκερδίας πάθει πυρωθεὶς κατεδουλώσατε ὑμᾶς, πάντας ποιήσας ὑποχρέους εἶναι· καὶ ἀκορέστως μὲν φιλανθρωπίᾳ τοῦ δεδωκότος χρησάμενος, πλεονεξίας δὲ τρόπον ἐργασάμενος ὑπὲρ τὴν χρείαν ἡμῶν κωμήσας σῖτον, καὶ ἐξ αὐθεντίας ἑαυτοῦ δανεισάμενος, ὃν οὐκ ἔχομεν πόθεν ἀποδοῦναι· οὐ μὴν δέ, ἀλλ' εἰ καὶ συνέβη ἐρχομένῳ αὐτῷ ἀνθρώπινον ὑποστῆναι ναυαγήσαντος τοῦ πλοίου, τί εἴχαμεν ποιῆσαι; οὐκ ἐμέλλομεν πάντοτε δοῦλοι γενέσθαι; Διὰ τοῦτο ὅσον ἤνεγκεν σίτου τοῖς περὶ τὰ μέρη ταῦτα κοσμικοῖς τυγχάνουσιν πωλείτω, ὡς ἔλαβεν παρὰ τοῦ πιστεύσαντος αὐτῷ ἐκ ιγ' ἀρτάβων τοῦ ὁλοκοτίνου, καὶ λαβὼν τὸ χρυσίον κομιζέτω τῷ πιστεύσαντι αὐτῷ· τῶν δὲ ὁλοκοτίνων τῶν ἡμετέρων ὡς πολεῖται πανταχοῦ, οὕτως ὠρησάμενος φερέτω. Ἐποίησεν δὲ οὕτως καθὼς εἶπεν ὁ Μέγας, καὶ ἤνεγκεν τὸν σῖτον ἐκ πέντε ἥμισυ ἀρτάβων τοῦ ὁλοκοτίνου ἀγοράσας, καὶ ἀπὸ τότε οὐκ ἔτι ἀφῆκεν αὐτὸν ἐκβῆναι τοῦ μοναστηρίου εἰς διακονίαν τῶν Ἀδελφῶν, τάξας ἕτερον ἀντ' αὐτοῦ.

et superfluum vendi ac pretium reddi jubet.

eumdem, pluris sibi commissa vendentem quam jussus erat,

23 Ἄλλο τε πάλιν λαβὼν ὁ αὐτὸς Ἀδελφὸς παρὰ τοῦ σκυτέως σανδάλια πολλὰ καὶ ἕτερά τινα εἴδη, ἐπὶ τῷ διαπωλῆσαι, πλέον τῆς τιμῆς ἧς εἶπεν αὐτῷ ὁ σκυτεὺς λαβὼν ἤνεγκεν αὐτῷ. Λαβὼν δὲ τὸ χρῆμα ὁ σκυτεύς, καὶ εὑρὼν τριπλοῦν τὸ ἀργύριον, εὐθὺς ἀπελθὼν πρὸς τὸν Μέγαν, εἶπεν αὐτῷ· Ἀληθῶς, ὦ Πάτερ, κακῶς ἐποίησας τάξας F
τοῦτον τὸν Ἀδελφὸν εἰς διακονίαν τῶν τοιούτων ἀποκρίσεων τῆς μονῆς σου, ὅτι ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὸ κοσμικὸν φρόνημα· δέδωκα γὰρ αὐτῷ σανδάλια καὶ ἕτερά τινα εἴδη ἐπὶ τῷ πωλῆσαι, εἰπὼν αὐτῷ τὴν ποσότητα τῆς τιμῆς, ὁ δὲ πλείονος πωλήσας αὐτά, ἤνεγκεν τριπλὴν τὴν τιμὴν παρ' ὃ εἶπον αὐτῷ. Ἀκούσας δὲ ὁ Μέγας, ἐκάλεσεν τὸν Ἀδελφόν, καὶ λέγει αὐτῷ· Διὰ τί οὕτως ἐποίησας; Ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπεν· Τὴν τιμήν, ὦ Πάτερ, ἣν εἶπεν ὁ Ἀδελφός, εἶπον τοῖς ἀνθρώποις τοῖς ἀγοράζουσιν· οἱ δὲ λέγουσίν μοι· Ἀδελφέ, ἐὰν μὴ κλεψιμαῖά εἰσιν, περισσοτέρας τιμῆς εἰσιν ἄξια· ἐγὼ δὲ διατραπείς, εἶπον αὐτοῖς· Κλεψιμαῖα δὲ οὐκ εἰσίν, τοσοῦτον δὲ ἐκελεύσθην πωλῆσαι αὐτά· ὅσον δὲ θέλετε δοῦναι, δότε. Οἱ δὲ ὅσον ἤρεσεν αὐτοῖς ἐδίδουν, ἐμοῦ μὴ μετροῦντος τὸ παρ' αὐτοῖς διδόμενον κέρμα· Ὁ Μέγας ἀκούσας εἶπεν αὐτῷ· Μεγάλως ἡμάρτηκας, τὸ πλέον ἀγαπήσας, ἀλλὰ ταχέως δραμὼν τὸ περισσὸν τῆς τιμῆς ἀπόδος τοῖς δεδωκόσι σοι, καὶ ἐλθὼν μετανόησον διὰ τοῦ σφάλματός σου, καὶ κάθου εἰς τὴν μονὴν ἐργαζόμενος τὸ ἴδιόν σου ἔργον· οὐ συμφέρει σοι γὰρ τοῦτο τὸ ἔργον ἔτι ποιεῖν. Ἔταξεν δὲ λοιπὸν ὁ Μέγας εἰς τὴν διακονίαν πασῶν τῶν ἀποκρίσεων τῆς μονῆς τὸν ἅγιον Ζακχαῖον, ἄνδρα ἀγαθόν, καὶ πάντα ἔπαινον

ab officio deponit.

VII ἀνθρώπων

A ἀνθρώπων τῇ τῶν ἀγαθῶν πράξεων ἀποδείξει νικῶντα.

EX MSS.

Ex apparente sub forma mulieris dæmone,

24 Ἐγένετό ποτε τὸν μέγαν Παχούμιον καὶ Θεόδωρον, τὸν ποθούμενον ὑπ' αὐτοῦ, περιπατοῦντας ἐν τῇ μονῇ τὴν νύκτα, ἄφνω ἰδεῖν αὐτοὺς ἀπὸ μήκοθεν φαντασίαν τινὰ μεγάλην, καὶ ἀπάτης πολλῆς γέμουσαν· ἦν δὲ τὸ φαινόμενον γυναικὸς σχῆμα, κάλλος ἐχούσης ἀνεκλάλητον, ὥς τε τὸν Θεόδωρον τὴν φαντασίαν ταύτην εἰδόντα πάνυ ταραχθῆναι, καὶ ἀλλοιοῦσθαι τῷ προσώπῳ. Ὃν ἰδὼν ὁ Μακάριος οὕτως ταραχθέντα καὶ δειλιάσαντα, ἔλεγεν αὐτῷ. Θάρρει ἐν Κυρίῳ, Θεόδωρε, καὶ μὴ ἀγωνιάσῃς. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἅγιος, ἤρξατο μετ' αὐτοῦ εὔχεσθαι πρὸς τὸ ἀπελασθῆναι ἀπ' αὐτῶν τὴν ἔκπληκτον φαντασίαν ἐκείνην. Εὐχομένων δὲ αὐτῶν, μᾶλλον ἐχώρει κατ' αὐτῶν ἀναιδευομένη. Ἐγγιζούσης δὲ αὐτῆς μετὰ πλήθους δαιμόνων, προτρεχόντων ἔμπροσθεν αὐτῆς, καὶ τῆς εὐχῆς μὴ ἀποστρεψάσης αὐτὴν, ἐλθοῦσα πρὸς αὐτοὺς λέγει αὐτοῖς· Μάτην κοπιᾶτε· οὐ δύνασθε γὰρ τέως ἄρτι κατ' ἐμοῦ ποιεῖν οὐδέν· ἐξουσίαν γὰρ ἔλαβεν παρὰ τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ πειράσαι οὓς βούλομαι· πολὺν γὰρ χρόνον ἔχω αἰτουμένη παρ' αὐτοῦ τοῦτο. Ἐρωτήσαντος δὲ αὐτὴν τοῦ Ἁγίου καὶ εἰπόντος· Σὺ γὰρ, πόθεν εἶ; καί τις εἶ; καὶ τίνας ἦλθες πειράσαι; Ἀπεκρίθη λέγουσα· Ἐγώ εἰμι ἡ θυγάτηρ τοῦ διαβόλου, ἡ πᾶσα δύναμις αὐτοῦ λεγομένη· ἐμοὶ γὰρ πᾶσα φάλαγξ τῶν δαιμόνων δουλεύει· ἐγώ εἰμι ἡ τοὺς ἁγίους φωστῆρας εἰς γῆν καταφέρουσα· ἐγώ εἰμι ἡ σκυλεύσασα τὸν Ἰουδὰν ἐκ τῆς Ἀποστολικῆς παρεμβολῆς. Πρός σε οὖν, Παχούμιε, ἔλαβον ἐξουσίαν πολεμῆσαι· οὐκ ἠδυνήθην γὰρ στέξαι τῶν δαιμόνων τὸν ὀνειδισμόν· οὐδεὶς οὕτως ἐξενεύρωσέν με ὡς σύ· παιδίοις γὰρ καὶ γέρουσιν καὶ νεωτέροις πατεῖσθαί με παρασκευάσας, καὶ συνῆξας κατ' ἐμοῦ τοσοῦτον ὄχλον, τεῖχος ἀρραγέστατον φόβον τοῦ Θεοῦ περιθεὶς αὐτοῖς, ὡς μὴ δύνασθαι λοιπὸν τοὺς ἡμετέρους ὑπηρέτας μετὰ παῤῥησίας ἐγγίζειν τινὶ ὑμῶν. Ταῦτα συνέβη μοι διὰ τὸν ἐνανθρωπήσαντα Θεοῦ Λόγον· αὐτὸς γὰρ ἔδωκεν ὑμῖν ἐξουσίαν καταπατεῖν τὴν δύναμιν ἡμῶν πᾶσαν, καὶ ἐμπαίζειν ἡμῖν.

seque virtutem diaboli afferente,

B

intelligit nunc quidem parum posse,

25 Ἐρωτήσαντος δὲ αὐτὴν τοῦ ἁγίου Παχουμίου· Ἐμὲ μόνον ἦλθες πειράσαι, ἢ ἄλλους; εἶπεν ἐκείνη· Καί σε, καὶ τοὺς κατὰ σε πάντας. Εἶπεν Παχούμιος πάλιν πρὸς αὐτήν· Οὐκ οὖν καὶ Θεόδωρον; ἡ δὲ εἶπεν καὶ πρὸς σε καὶ πρὸς Θεόδωρον ἔλαβον ἐξουσίαν, ἀλλ' οὐ δύναμαι ὑμῖν ἐγγίζειν τὸ σύνολον. Εἰπόντων δὲ αὐτῶν Διὰ τί; εἶπεν ἐκείνη· Ἐὰν πολεμήσω ὑμῖν, αἰτία ὑμῶν γίνομαι ὠφελείας μᾶλλον ἢ βλάβης, ὅτι κατηξιώθητε θεᾶται εἶναι τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' οὐκ εἰς τὸν αἰῶνα μέλλετε σὺν αὐτοῖς, οὓς νῦν διὰ τῶν εὐχῶν τειχίζετε καὶ βοηθεῖτε· ἔσται γὰρ καιρὸς μετὰ τὸν θάνατον ὑμῶν, τῶν νῦν φρουC ρούντων αὐτοὺς ἀπ' ἐμου, ἐν ᾧ μέλλω χωρεύειν ἐν αὐτοῖς· ὑμεῖς γὰρ ἐποιήσατε καταπατεῖσθαί με ὑπὸ τοσούτου πλήθους μοναχῶν. Εἰπόντος δὲ τοῦ Μεγάλου πρὸς αὐτήν· Πόθεν γὰρ σὺ οἶδας ὅτι οἱ μεθ' ἡμᾶς οὐκ ἔσονται μᾶλλον ἡμῶν γνησίως τῷ Θεῷ, πρὸς τὸ δύνασθαι αὐτοὺς ἀσφαλήσασθαι τοὺς μεθ' ἡμᾶς τῷ τοῦ Θεοῦ φόβῳ; Εἶπεν ἐκείνη· Ὅτι οἶδα τοῦτο. Λέγει αὐτῇ ὁ Μέγας· Ψεύδῃ κατὰ τῆς ἀνοσίας σου κεφαλῆς, μήτε ὅλως τι προγνωστικὸν ἔχουσα· Θεῷ γὰρ μόνον τὸ προγνωστικὸν ἕπεται. Ἡ δὲ ἀποκριθεῖσα εἶπεν αὐτῷ· Κατὰ πρόγνωσιν μὲν κατὰ τὸν σὸν λόγον οὐδὲν ἐπίσταμαι· Θεοῦ γὰρ μόνον ἴδιον ἐπιγνῶναι· κατὰ στοχασμὸν δὲ εἶπόν σοι ὅτι οἶδα. Εἰπόντος δὲ αὐτῇ τοῦ μακαρίου Παχουμίου· Πῶς στοχάζῃ; εἶπεν ἐκείνη· Ἐκ τῶν ἤδη προλαβόντων τὰ μηδέπω γενόμενα στοχάζομαι. Ὁ δὲ εἶπεν· πῶς; ἡ δέ φησιν πρὸς αὐτόν· Ἔγνων ὅτι πάντος πράγματος ἡ ἀρχὴ διατεταμένῳ πόθῳ πρὸς τὰ σπουδαζόμενα ἔχει τὴν ἔνεδραν, μάλιστα ἐπὶ θείας φυτείας καὶ οὐρανίου κλήσεως, ἥτις θελήματι Θεοῦ βεβαιοῦται, τέρασι καὶ σημείαις καὶ ποικίλαις δυνάμεσι τοὺς μετερχομένους αὐτὴν ἀσφαλησομένη· Θαλαιουμένη δὲ καὶ γηράσκουσα ἡ ἀρχὴ τῆς μὲν αὐξήσεως ἀποπίπτει· ἀποπίπτουσα δὲ τῆς αὐξήσεως ἢ χρόνῳ ἀναλίσκεται, ἢ νόσῳ μαραίνεται, ἢ καταφρονήσει ἀμβλύνεται.

multis autem prævaliturum post ejus mortem :

26 Ἐρωτήσαντος δὲ αὐτὴν τοῦ Ἁγίου· Τί οὖν, ὡς φὴς, τοὺς μεγάλους ἦλθες πειράσαι, καὶ οὐχὶ πάντας D τοὺς Ἀδελφούς; εἴπερ, ὡς λέγεις, ἴδιόν σου ἔργον ἐστὶν ἀπώλεια τῶν ψυχῶν, καὶ ὑπερβάλλεις πάντας τοὺς δαίμονας εἰς κακίαν, καὶ τοσοῦτον ἰσχύεις, ὥς τε δύνασθαί σε πρὸς τοὺς τηλικούτους ἄνδρας ἀντιτάττεσθαι; Ἀποκριθεῖσα εἶπεν αὐτῷ· Φθάσασα ἤδη εἶπόν σοι, ὅτι ἀφ' οὗ ἡ δύναμις τοῦ Σωτῆρος ὑμῶν Θεοῦ ἐφάνη ἐπὶ γῆς, ἐξενευρίσθημεν, ὥστε ἡμᾶς ὡς στρουθίον παρὰ τοῖς θέλουσιν δουλεύειν τῷ Κυρίῳ ἐμπαίζεσθαι καὶ καταγελᾶσθαι παρὰ τῶν τοιούτων πνευματοφόρων ἀνδρῶν· ἀλλ' εἰ καὶ ἄτονοι γεγόναμεν, καθ' ὃ δυνάμεθα, οὔτε μὴ ἡσυχάζομεν τοῦ ἀντικεῖσθαι ὑμῖν, σπείροντες τὴν ἰδίαν μὲν κακίαν πρὸς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀγωνιστοῦ· ἐὰν δὲ ἴδωμεν ὅτι ὑποδέχεται καὶ ὅλως συγχωρεῖ ἡμῖν ἐπιβλῆναι αὐτῷ, πλέον ὑπεκκαίομεν τὰς ἡδονάς· ἐὰν δὲ μὴ θελήσει ὑποδέξασθαι ἡμῶν τὸν σπόρον, τῇ πρὸς τὸν Θεὸν πίστει αὐτοῦ, ὡς καπνὸς διαλυόμενος εἰς ἀέρα, οὕτως ἐσόμεθα αὐτῷ. Διὰ τοῦτο πρὸς πάντας οὐ συνεχωρήθημεν πολεμῆσαι, διὰ τὸ μὴ πάντας τὴν τελειότητα ἔχειν· εἰ γὰρ συνεχωρούμην πρὸς πάντας πολεμῆσαι πολλοὺς ἂν ἐπερειπομένους τῇ σῇ σκέπῃ ἐξεπάτησα. Ὁ δὲ Μακάριος εἶπεν πρὸς αὐτήν· Ὢ τῇ ἀκοιμήτῳ ὑμῶν κακίᾳ! οὐ παύεσθε κατὰ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώκων, ἕως ἂν ἡ E θεία χάρις τοῦ Θεοῦ ἐξελθοῦσα καταναλώσει ὑμᾶς· καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐπέτρεψεν ὅπου προσετάχθη ἀπελθεῖν, παραγγείλας αὐτῇ μήτε ὅλους ἐγγίσαι τῇ μονῇ αὐτοῦ. Πρωίας δὲ γενομένης, καλέσας τοὺς μεγάλους πάντας Ἀδελφοὺς, παρήγγειλεν αὐτοῖς πάντα ὅσα ἴδεν καὶ ἤκουσεν παρὰ τοῦ ὀλεθρίου δαίμονος· ἀπέστειλεν δὲ πρὸ τοὺς ἐν ταῖς ἄλλαις μοναῖς μεγάλους ὑπάρχοντας, ἀσφαλιζόμενος αὐτοὺς διὰ τῶν γραμμάτων αὐτοῦ τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ὑπόθεσιν τῆς ὀπτασίας γνωρίσας αὐτοῖς.

et qua ratione viri etiam perfecti tententur.

27 Ἐγένετο δὲ πάλιν τὸν Μακάριον, ἐν τοῖς κελλίοις ἐπισκεπτόμενον τοὺς Ἀδελφοὺς, καὶ ἐπανορθούμενον ἑκάστῳ τὰ νοήματα, παραβαλεῖν καὶ πρὸς Ῥωμαῖόν τινα, ἀπὸ μεγάλου ἀξιώματος τυγχάνοντα, εἰδότα καὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καλῶς. Ἐλθὼν οὖν πρὸς αὐτὸν ὁ Μέγας, ἐπὶ τὸ νουθετῆσαι αὐτὸν πρὸς ὠφέλειαν, καὶ γνῶναι αὐτοῦ τῆς καρδίας τὰ κινήματα, Αἰγυπτιστὶ ἐλάλει αὐτῷ ὁ Μέγας. Οὐκ ἐγίνωσκεν δὲ ὁ Ἀδελφὸς τί ἐλάλει αὐτῷ· οὐδὲ ὁ Μέγας ἴδει τί ἔλεγεν ὁ Ῥωμαῖος, διὰ τὸ μὴ εἰδέναι Ἑλληνιστὶ τὸν Μακάριον. Ἠναγκάσθη οὖν ὁ Μέγας καλέσαι Ἀδελφὸν, τὸν δυνάμενον ἑρμηνεῦσαι τὰ παρ' ἀμφοτέρων λεγόμενα. Ἐλθόντος δὲ τοῦ ἑρμηνέως οὐκ ἠβούλετο ὁ Ῥωμαῖος τὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ πλημμελήματα δι' ἑτέρου εἰπεῖν τῷ Μεγάλῳ, καὶ λέγει οὕτως· Σὲ μόνον βούλομαι μετὰ Θεὸν τῶν τῆς καρδίας μου κακῶν γνώστην εἶναι, καὶ οὐχ ἕτερόν τινα. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Μέγας, F ἐκέλευσεν ἀναχωρῆσαι τὸν ἑρμηνέα, καὶ νεύσας αὐτῷ τῇ χειρὶ ἐκδέξασθαι ἕως οὗ ἀπέλθῃ πρὸς αὐτὸν, καταλείψας αὐτὸν, ἀπῆλθεν προσεύξασθαι πρὸς ἑαυτὸν ὁ Μακάριος· καὶ ἐκτείνας τὰς χεῖρας αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν προσηύξατο πρὸς τὸν Θεὸν λέγων· Κύριε παντοκράτωρ, εἰ οὐ δύναμαι ὠφελῆσαι τοὺς ἀνθρώπους οὓς ἀποστέλλεις πρός με ἀπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς, διὰ τὸ ἀγνοεῖν με τὰς γλώσσας τῶν ἀνθρώπων, τίς χρεία παραγενέσθαι αὐτούς· εἰ θέλεις σῶσαι αὐτοὺς ἐνταῦθα δι' ἐμοῦ, δῶς μοι, Δέσποτα, πρὸς διόρθωσιν τῶν ψυχῶν αὐτῶν εἰδέναι με τὴν ὁμιλίαν αὐτῶν. Καὶ ἐπὶ ὥρας τρεῖς προσευχομένου αὐτοῦ, καὶ πολλὰ παρακαλοῦντος τὸν Θεὸν περὶ τούτου, ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατεπέμφθη ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τῇ δεξιᾷ ὡς ἐπιστολίου χάρτινον γεγραμμένον, καὶ ἀναγνοὺς αὐτοῦ ἔμαθεν πασῶν τῶν γλωσσῶν τὰς λαλίας· καὶ δόξαν ἀναπέμψας τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, μετὰ χαρᾶς μεγάλης ἔρχεται πρὸς τὸν Ἀδελφὸν ἐκεῖνον, καὶ ἤρξατο αὐτῷ διαλέγεσθαι καὶ ἑλληνιστὶ καὶ ῥωμαϊστὶ ἀπταίστως, ὥστε τὸν Ἀδελφὸν ἀκούσαντα λέγειν περὶ τοῦ Μεγάλου, ὅτι πάντας ὑπερβάλλει τοὺς σχολαστικοὺς εἰς τὴν διάλεκτον. Διορθωσάμενος οὖν αὐτὸν καθ' ὡς ἔδει, καὶ ὑπὲρ τῶν πλημμεληθέντων αὐτῷ μετάνοιαν προσήκουσαν ὁρίσας αὐτῷ, παραθέμενος αὐτὸν τῷ Κυρίῳ, ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ.

Ut Romanum linguæ suæ ignarum juvet sine interprete

petit et obtinet donum linguarum.

28 Ἐγένετο δὲ ἐπὶ τὴν αὔριον ἐξελθεῖν τὸν Μακάριον εἰς ἐπίσκεψιν τῶν λοιπῶν μονῶν. Παραβαλὼν δὲ ἐν τῇ μονῇ,

A μονῇ, τῇ λεγομένῃ Μωνχώσει, εἰσείη ἐν αὐτῇ. Ἐν δὲ τῷ μέσῳ τῆς μονῆς ταύτης ὑπῆρχεν συκῆ μεγάλη, ἐν ᾗ συκῇ ἰώθει τινὰς τῶν παιδίων λαθρέως ἀνιέναι, καὶ τίλλειν ἑαυτοῖς σῦκα καὶ ἐσθίειν· εἰσελθὼν δὲ ὁ Μέγας καὶ ἐγγίσας τῇ συκῇ ἐκείνῃ, ὁρᾷ πνεῦμα ἀκάθαρτον ἐν αὐτῇ, καὶ εὐθέως ἔγνω, ὅτι ὁ τῆς γαστριμαργίας ἐστὶ δαίμων· καὶ γνοὺς ὁ Ἅγιος ὅτι αὐτός ἐστι ὁ ἀπατῶν τὰ παιδία, καλεῖ τὸν κηπουρὸν, καὶ λέγει αὐτῷ· Κόψον τὴν συκὴν ταύτην, ὅτι σκάνδαλόν ἐστιν τοῖς γνώμην μὴ ἔχουσι ἑδραίαν, καὶ ὅτι ἀπρεπὲς πρᾶγμα ἐστὶ εἶναι αὐτὴν ἐν μέσῳ τῆς μονῆς. Ὁ δὲ κηπουρὸς ἀκούσας ἐλυπήθη σφόδρα.

Ficum ex qua pueri furtim comedebant jubet succidi

29 Ἰώνας δὲ ἐλέγετο ὁ κηπουρὸς, πε' ἔτη ἐποίησεν ἐν τῇ μονῇ ἐκείνῃ, πάνυ σεμνὸν βίον ἀσκήσας, καὶ μόνος ἔχων πᾶσαν τὴν φροντίδα τῶν ὀπωρῶν, καὶ αὐτὸς μόνος ὅλα τὰ κάρπιμα δένδρα τῆς μονῆς ἐκείνης φυτεύσας, οὐδέποτε ἕως τῆς τελευτῆς αὐτοῦ ἐγεύσατο ὀπώρας οὐδεμίας καθ' ὅλου, πάντων τῶν Ἀδελφῶν καὶ ξένων καὶ τῶν περιοικούντων εἰς πλησμονὴν ἐσθιόντων τῷ καιρῷ τῆς ὀπώρας. Εἶχεν δὲ τὸ ἔνδυμα ὁ Ἀδελφὸς τοιοῦτον. Τρεῖς μηλωτὰς συνάψας εἰς πᾶσαν περιβολὴν τοῦ σώματος, ταύταις ἠρκεῖτο· οὐδέποτε περιεβάλετο στρῶμα χειμῶνος ὥρας ἢ θέρους ἕτερον· οὐ δὲ ᾔδει τί ἐστιν ἀνάπαυσις σώματος ἀπὸ τῆς συνεχείας τοῦ ἔργου, διὰ τὸ πάντοτε αὐτὸν ἐρ-
B γάζεσθαι προθύμως, ἀλλ' οὐδὲ ἑψημένου τινὸς ἐγεύσατό ποτε, οὔτε φακῆς, οὔτε ἑτέρου τινὸς βρώματος, ἀλλὰ μόνον ὄξους μετὰ λεπτολαχάνων ὠμῶν ἤσθιεν ὅλον τὸν βίον αὐτοῦ. Καὶ οἱ Ἀδελφοὶ διεβεβαιοῦντο περὶ αὐτοῦ λέγοντες, ὅτι οὐδὲ τὸν οἶκον τοῦ νοσοκομείου ᾔδει ὁποῖος ἦν, οὐ δὲ τί ἐσθίουσιν οἱ κακούμενοι Ἀδελφοί. Πρὸς δὲ τούτοις πᾶσιν, καθὼς ἠκούσαμεν, οὐδέποτε ἐπὶ νῶτον ἐκοιμήθη ὁ Μακάριος ἕως τῆς τελευτῆς αὐτοῦ, ἀλλ' ἡμέρας εἰργάζετο εἰς τοὺς κήπους, περὶ δὲ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου μεταλαβὼν τῆς τροφῆς, εἰσῄει εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ, καὶ καθήμενος ἐπὶ τοῦ δίφρου ἐν τῷ μέσῳ τῆς κέλλης ἔπλεκεν σχοινία ἕως τῆς νυκτερινῆς συνάξεως, καὶ οὕτως εἰ συνέβη αὐτὸν ἁρπάσαι ὀλίγου ὕπνου διὰ τὴν τῆς φύσεως ἀνάγκην, καθήμενος καὶ μετὰ χεῖρας ἔχων τὰ πλεκόμενα σχοινία ἐκοιμᾶτο. Οὐχ ἅπτων λύχνον ἔπλεκεν τὰ σχοινία, ἀλλ' ἐν τῇ σκοτείᾳ καθήμενος καὶ ἐκπηθίζων τὰς γραφάς· ἕνα δὲ λευΐτωνα ἔσχεν, ὃν ἐφόρει ὅτ' ἂν ἔμελλεν μεταλαμβάνειν τῶν θείων καὶ ἀχράντων μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ, καὶ εὐθέως ἀπετίθετο αὐτὸν, καθαρὸν αὐτὸν διατηρήσας αὐτῷ ἐν τοῖς πε' ἔτεσιν, καὶ ἄλλα πολλὰ ἔργα ἐποίει ἐπαίνων ἄξια ὁ Μακάριος γέρων ἐκεῖνος.

a Jona hortulano: qui semper a fructibus abstinens,

neque somnum capere nisi sedendo solitus,

30 Τοῦτον κατελάβομεν ἡμεῖς ζῶντα, καὶ ὑστέρῳ τρόπῳ κοιμηθέντα. Καθήμενος γὰρ ἐπὶ τοῦ δίφρου αὐτοῦ καὶ πλέκων τὰ σχοινία κατὰ τὴν συνήθειαν, παρέδωκεν
C τὴν ἁγίαν αὐτοῦ ψυχήν· Οὐκ ἄφνω δὲ ἐτελεύτησεν ὁ Ἅγιος οὗτος, ἵνα μὴ τὰ τοῦ δικαίου ἀνδραγαθήματα σμικρυνθῇ, ἀλλ' ἐνόσησεν μὲν καθὼς πάντες οἱ ἄνθρωποι· οὐκ ἐπείσθη δὲ ἀπελθεῖν εἰς τὸν τῶν νοσερῶν τόπον, διὰ τὸ μὴ θέλειν αὐτὸν ὑπηρετεῖσθαι, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ νοσεροί, μήδε γεύσασθαι τῶν βρωμάτων, ὧν ἤσθιον οἱ κακούμενοι Ἀδελφοί, οὔτε μὴν ἐπὶ τοῦ νώτου αὐτοῦ ἐκοιμήθη κακούμενος, οὔτε συνεχώρησεν, καθημένου αὐτοῦ ὑποβληθῆναι προσκεφάλαιον, ἢ ἄλλο τι εἶδος, τὸ δυνάμενον αὐτὸν ἀναπαῦσαι· οὐδεὶς δὲ παρεστήκει αὐτῷ τελευτῶντι, ἀμέλει κατέχοντος αὐτοῦ τὸ ἐργόχειρον τῶν σχοινίων, καὶ πλέκοντος ἀναπαύσατο. Θαυμαστὸν δὲ ἐστιν ἀκοῦσαι πῶς ἐθάψαμεν αὐτόν· τῶν γὰρ ποδῶν αὐτοῦ μὴ δυνηθέντων ἐκτανυσθῆναι, διὰ τὸ ἀποξυλωθῆναι αὐτοὺς, μὴ δὲ δύνασθαι αὐτὸν ἀπεδυθῆναι τοῦ δέρματος ἐκείνου, διὰ τοῦτο ἠναγκάσθημεν ὡς φορτίον ξύλων οὕτως θάψαι αὐτόν.

in eodem situ inventus est mortuus:

31 Πρὸς τοῦτον παραγενόμενος ὁ ἅγιος Παχούμιος, εἶπεν κόψαι τὴν συκὴν ἐκείνην. Ὁ δὲ ἀκούσας εἶπεν τῷ Μεγάλῳ· Μηδαμῶς, Πάτερ, ὅτι πλῆθος καρπῶν ἰώθαμεν ἐκ τῆς συκῆς ταύτης ἐκλέγεσθαι τοῖς Ἀδελφοῖς. Ἰδὼν δὲ ὁ Ἅγιος ὅτι ἐλυπήθη ἐπὶ τοῦτο, οὐκ ἠβουλήθη· ἀναγκάσαι αὐτὸν, ἵνα μὴ περισσοτέρως λυπηθῇ· ᾔδει γὰρ ὁ Μέγας ὅτι ὁ βίος αὐτοῦ μέγας καὶ θαυμαστὸς ἦν παρὰ πᾶσιν μικροῖς τε καὶ μεγάλοις. Ἐγένετο δὲ τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ ηὑρέθη ἡ συκῆ ἐκείνη οὕτως ξηρανθεῖσα, ὡς D μήτε φύλλον εὐθαλὲς μήτε καρπὸν εὑρηθῆναι ἐν αὐτῇ. Τοῦτο οὖν ἑωρακὼς ὁ μακάριος Ἰώνας, ἐλυπήθη μεγάλως, οὐ διὰ τὴν συκὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν παρακοὴν, ὅτι εἰπόντος τοῦ Μεγάλου παραχρῆμα οὐκ ἔκοψεν αὐτήν.

ficui vero parcitum cupiens,

ex MSS. invenit postridie exaruisse.

CAP. IV.

32 Οἰκοδόμησεν ὁ Μακάριος Παχούμιος εὐκτήριον οἶκον, καὶ ἐποίησεν αὐτῷ στοὰς καὶ στύλους διὰ πλίνθων ἔστησεν, καὶ πάνυ ἐφιλοκάλησεν αὐτὸν, καὶ ἐτέρφθη ἐπὶ τῷ ἔργῳ, ὅτι καλῶς οἰκοδόμησεν αὐτὸν, καὶ ἐλογίσατο ἐκ διαβολικῆς ἐνεργείας εἶναι τὸ θαυμάσαι αὐτὸν ἐπὶ τῇ ὡραιότητι τοῦ οἴκου. Λαβὼν οὖν σχοινία, καὶ δύσας τοὺς στύλους, καὶ ποιήσας εὐχὴν παρ' ἑαυτῷ, καὶ κελεύσας τοῖς Ἀδελφοῖς ἑλκύσαι, ἔκλινεν πάντας τοὺς στύλους, ὥς τε σκαμβοὺς αὐτοὺς ἀπομεῖναι· καὶ λέγει πρὸς τοὺς Ἀδελφούς· Δέομαι ὑμῶν, Ἀδελφοί, μὴ βιάζεσθε ἐπὶ τὸ καλλοπίζειν τὸ ἔργον τῶν χειρῶν ὑμῶν ἐπὶ πολὺ, ἀλλὰ μᾶλλον σπουδάσατε, ἵνα εἴ τι ἐκ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς δωρεᾶς αὐτοῦ γένηται ἐν τῷ ἔργῳ ἑνὸς ἑκάστου ὑμῶν, ἵνα μὴ διὰ τοῦ πατρὸς τὴν τέχνην ἐπαίνου ὀλισθήσας ὁ νοῦς, θήραμα γένηται τῷ διαβόλῳ.

Docet Pachomius, cavendam in ædificiis vanam gloriam,

33 Αἱρετικοί τινές ποτε μονάζοντες, τρίχινα φοροῦντες ἱμάτια, ἀκούσαντες τὰ περὶ τοῦ ἁγίου Παχουμίου, E παραγενόμενοι ἐν τῷ μοναστηρίῳ αὐτοῦ, εἶπαν πρός τινας τῶν Ἀδελφῶν, ὅτι ὁ Πατὴρ ἡμῶν πρὸς τὸν Μέγαν ὑμῶν ἀπέστειλεν ἡμᾶς, λέγων· Εἰ ἀληθῶς τοῦ Θεοῦ εἶ ἄνθρωπος, καὶ πέποιθας ὅτι ἀκούει σου ὁ Θεὸς, δεῦρο, κοινῶς τὸν ποταμὸν διαβαίνομεν τοῖς πόσι περιπατοῦντες ὅπως γνῶμεν τίς ἡμῶν μᾶλλον ἔχει παῤῥησίαν πρὸς τὸν Θεόν. Ἀναγγειλάντων δὲ τῶν Ἀδελφῶν ταῦτα, ἀγανακτήσας κατ' αὐτῶν εἶπεν· Ὅλως γὰρ διὰ τί κατεδέξασθε ἀκοῦσαι αὐτῶν ταῦτα φθεγγομένων; οὐκ οἴδατε ὅτι ταῦτα προβλήματα ἀλλότριά εἰσιν τοῦ Θεοῦ, καὶ ξένα παντελῶς τῆς ἡμετέρας πολιτείας; Ἀλλ' οὐδὲ κοσμικοῖς τοῖς φρονοῦσιν ἴδια ταῦτα καθέστηκεν· ποῖος γὰρ τοῦ Θεοῦ νόμος ἐπιτρέπει ἡμῖν ταῦτα ποιεῖν; τοὐναντίον δὲ διὰ τῶν ἁγίων Εὐαγγελίων ἐνετέλλετο ὁ Σωτὴρ, ὅτι μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου· οὐδὲν γὰρ ἀθλιότερον τῆς τοιαύτης ἀνοίας καθέστηκεν, τὸ καταλεῖψαί με πενθεῖν τὰς ἁμαρτίας μου, καὶ πῶς ὀφείλω φυγεῖν τὴν αἰώνιον κόλασιν, καὶ νηπιάζοντα τὰς φρένας ἐπὶ τὰ τοιαῦτα προβλήματα ἐλθεῖν; Ἀποκριθέντες δὲ οἱ Ἀδελφοὶ εἶπαν· Πῶς οὖν αἱρετικὸς ὢν οὗτος καὶ ἀλλότριος τοῦ Θεοῦ προσκαλέσασθαί σε εἰς τοῦτο ἐθάῤῥησεν; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· ἠδύνατο περάσαι τὸν ποταμὸν ὡς ἐπὶ ξήρας ὁδεύων, κατὰ συνχώρησιν Θεοῦ, ἐνεργοῦντος αὐτῷ τοῦ διαβόλου, πρὸς τὴν αἵρεσιν τῆς ἀσεβείας αὐτοῦ, καὶ μὴ διαλύεσθαι τὸ δρᾶμα τῆς ἐπιχειρήσεως αὐτοῦ, πρὸς τῷ ἐμβαλεῖν πίστιν τοῖς ἀπαθεῖσιν παρὰ αὐτοῦ· ἐξελθοῦντες οὖν εἴπετε τοῖς τὴν τοιαύτην ἀγγελίαν κομίσασιν, ὅτι τάδε λέγει ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ Παχούμιος· F Ὁ ἐμὸς ἀγὼν καὶ πᾶσά μου ἡ σπουδὴ, οὐ τὸ περάσαι ποταμὸν πεζοποροῦντα, ἀλλὰ πῶς διαφυγεῖν με τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ· ὑπερπηδᾷν τε τὰς τοιαύτας σατανικὰς μεθοδίας τῇ τοῦ Θεοῦ δυνάμει· Καὶ εἰπὼν ταῦτα παρήγγειλεν τοῖς Ἀδελφοῖς μὴ ἐπὶ τοῖς ἰδίοις κατορθώμασιν μεγαλοφρονεῖν, μὴ δὲ ἐπιθυμεῖν ὀπτασίας ἰδεῖν, μήδε δαίμονας θεάσασθαι, μὴ δὲ παράξειν διὰ τῶν τοιούτων αἰτήσεων τὸ θεῖον, παρακελευομένου διὰ τῶν ἁγίων γραφῶν κατὰ πρόγνωσιν τὰ τοιαῦτα καὶ λέγοντος· Οὐκ ἐκπειράσης Κύριον τὸν Θεόν σου.

et hospites ad miraculum provocantes repellit,

demonstrans etiam hæreticis id per dæmonem licere.

34 Ἐγένετό ποτε, καθημένου τοῦ Μεγάλου ἐν τόπῳ τινὶ τῆς μονῆς μετὰ ἄλλων τινῶν Ἀδελφῶν, Ἀδελφόν τινα τῆς μονῆς ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ δύο ψιαθία ποιήσαντα, προθῆναι αὐτὰ ἔμπροσθεν τοῦ κελλίου αὐτοῦ, κατέναντι τοῦ τόπου, οὗ ἦσαν καθήμενοι μετὰ τοῦ Μακαρίου οἱ Ἀδελφοί. Τοῦτο δὲ ἐποίησεν τῷ τῆς κενοδοξίας ἐπαιρόμενος λογισμῷ, οἰόμενος ἐν τούτῳ ἐπαινεθῆναι παρὰ τοῦ Μεγάλου τὴν τοιαύτην σπουδὴν ἐπιδειξάμενος, τοῦ κανόνος ἔχοντος ἐν ψιαθίον τῆς ἡμέρας ποιεῖν καθέκαστον Ἀδελφόν. Ἰδὼν δὲ ὁ Μέγας πρὸς ἐπίδειξιν τοῦτο ποιήσαντα αὐτὸν, καὶ κατανοήσας τὸν εἰς τοῦτο κινοῦντα αὐτὸν λογισμὸν, στενάξας μέγα, εἶπεν τοῖς συγκαθημένοις αὐτῷ Ἀδελφοῖς· Βλέπετε τοῦτον τὸν Ἀδελφὸν, ἀπὸ πρωῒ ἕως ἄρτι ὅλου τὸν

Duas storeas pro una fecisse gloriantem,

A *Ex MSS acriter castigat:* τὸν κόπον αὐτοῦ τῷ διαβόλῳ χαρισάμενον, καὶ μηδὲν τοῦ ἔργου αὐτοῦ εἰς παραμυθίαν τῆς ἰδίας ψυχῆς ἐάσαντα, ὅτι τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἢ τοῦ Θεοῦ ἠγάπησεν· καὶ τῷ μὲν καμάτῳ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἀναλώσας, τὴν ψυχὴν κενὴν τῆς ἀπὸ τῶν ἔργων ἀπολαύσεως κατέστησεν. Καλέσας οὖν τὸν Ἀδελφὸν ἐκεῖνον, ἐπετίμησεν αὐτὸν, κελεύσας ἵνα εὐχομένων τῶν Ἀδελφῶν, κατέχοντα δύο ψιαθία σταθῇ ὄπισθεν αὐτῶν, καὶ εἴπῃ· Δέομαι ὑμῶν, Ἀδελφοί, εὔξασθε ὑπὲρ τῆς ἀθλίας μου ψυχῆς, ἵνα ὁ πανοικτίρμων Θεὸς συγχωρήσῃ καὶ ἐλεήσῃ αὐτὴν, προκρίνασαν μᾶλλον δύο ψιαθία ταῦτα τῆς βασιλείας αὐτοῦ· καὶ πάλιν ἐν τῷ ἐσθίειν τοὺς Ἀδελφοὺς ἐκέλευσεν τὸν ἑαυτὸν τρόπον ἑστάναι αὐτὸν ἐν τῷ μέσῳ μετὰ τῶν ψιαθίων, ἕως οὗ ἀναστῶσιν ἐκ τῶν τραπεζῶν οἱ Ἀδελφοί· καὶ μετὰ ταῦτα ἐκέλευσεν αὐτὸν εἰς κελλίον ἐγκλεισθῆναι αὐτὸν ἐπὶ πενταμηναῖον χρόνον, καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ποιεῖν δύο ψιαθία, καὶ ἐσθίειν ἄρτον μετὰ ἅλατος μόνου, καὶ μηδένα τῶν Ἀδελφῶν συντυγχάνειν αὐτῷ.

35 *Leprosum fratrem* Ἀναγκαῖον δὲ ἐπὶ τούτοις πρὸ τοῦ καταπαῦσαι τὸν λόγον, μνημονεύσαντας ἄλλου τινὸς Ἁγίου ἐν τοῖς Ἀδελφοῖς, ἄκρως τὴν ἀρετὴν πολιτευσαμένου, ὀλίγα τῶν αὐτοῦ βιωθέντων πρὸς οἰκοδομὴν διηγήσασθαι. Οὗτος ὁ τῆς μακαρίας μνήμης Ἀδελφὸς, κελεφὸς ὢν τὸ σῶμα, B ἀφωρισμένον εἶχεν τῶν Ἀδελφῶν τὸ κελλίον αὐτοῦ, ἅλατι καὶ ἄρτῳ μόνον πάντα τὸν βίον αὐτοῦ διαιτώμενος· ἓν δὲ καθ' ἑκάστην ἐποίει ψιαθίον, ὡς πολλάκις πλέκοντος αὐτοῦ τὰ σχοινία τὰ προχωροῦντα εἰς τὰ ψιαθία, συμβαίνειν ὑπὸ τῶν θροιῶν κεντουμένας τὰς χεῖρας αὐτοῦ αἱμάττεσθαι, ὡς καὶ αὐτὰ τὰ ψιαθία ἃ ἐποίει τῷ αἵματι αὐτοῦ μολύνεσθαι· καὶ ἐν τοιαύτῃ ἀσθενείᾳ τυγχάνων, οὐκ ἀπελήφθη ποτὲ τῆς συνάξεως τῶν Ἀδελφῶν, ἢ ἐκοιμήθη ἡμέρας ποτὲ, ἕως τῆς ἐξόδου τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Ἔθος δὲ ἦν αὐτῷ κατὰ νύκτα, πρὸ τοῦ κοιμηθῆναι αὐτὸν, ἐκτηθίζειν αὐτόν τινα ἐκ τῶν θείων γραφῶν· καὶ οὕτως ἐκοιμᾶτο ἕως οὗ ἔκρουσεν εἰς τὴν σύναξιν τὴν νυκτερινήν. *et nihilominus laborantem usque ad cruentandas manus* Εἰσελθόντος δέ ποτε Ἀδελφοῦ πρὸς αὐτὸν, καὶ θεασαμένου τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ψιαθίων αἱμαγμένας, λέγει αὐτῷ· Ἀδελφέ, τί κοπιᾷς οὕτως ἐργαζόμενος, ἐν τοιαύτῃ ὑπάρχων νόσῳ· μὴ γὰρ ἐὰν μὴ ἐργάζῃ, ἀργίας ἔγκλημα ἕξεις παρὰ τῷ Θεῷ; Οἶδεν ὁ Κύριος ὅτι νοσεῖς, καὶ οὐδεὶς οὐδέποτε ἔχων τοιαύτην νόσον ἥψατο ἔργου· μάλιστα μηδενός σε ἀναγκάζοντος εἰς τὸ ἔργον. Ἄλλους τρέφομεν ἡμεῖς, ξένους τε καὶ πτωχοὺς, καί σοι τῷ ἰδίῳ καὶ τηλικούτῳ ἁγίῳ, ἐκ ψυχῆς καὶ μετὰ χαρᾶς πολλῆς οὐκ ὀφείλομεν δουλεύειν; Ἐκείνου δὲ εἰπόντος, ὅτι ἀδύνατόν ἐστι *tandemque persuasum inungere eas* τὸ μὴ ἐργάζεσθαί με, ἔλεγεν αὐτῷ ὁ Ἀδελφός· Εἰ οὖν σοι δοκεῖ, παρακαλῶ σε κἂν ἄλειφε τὰς χεῖράς σου ἐλαίῳ κατ' ὀψὲ, ἵνα μὴ κοπιάσῃς. Ἀκούσας δὲ ἠλείψατο τὰς χεῖρας αὐτοῦ, καθὼς εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἀδελφός· καὶ ἀπαλειφθεῖσαι αἱ χεῖρες αὐτοῦ πλέον ἐβλάβησαν ὑπὸ τῶν C θροιῶν κεντούμεναι.

36 Τότε παραγενόμενος ὁ Μέγας ἐπὶ τὸ ἐπισκέψασθαι αὐτὸν ἐν τῷ κελλίῳ, λέγει αὐτῷ· Νομίζεις, Ἀθενώδωρε, ὅτι τὸ ἔλαιόν σε ὠφέλει; τίς γάρ σε ἠνάγκασεν ἐργάσασθαι, *docet potius abstinere ab opere.* ἵνα προφάσει τοῦ ἔργου τῷ ἐλαίῳ μᾶλλον, ἢ τῷ Θεῷ τὰς ἐλπίδας τῆς ὑγείας ἀναθήσῃς; μὴ γὰρ ἀδύνατον ἦν τῷ Θεῷ θεραπεῦσαί σε, ἀλλὰ τὴν ὠφέλειαν τῆς ψυχῆς σου οἰκονομῶν συνεχώρησέν σοι εἶναι ἐν ταύτῃ τῇ ἀσθενείᾳ. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν πρὸς τὸν Μέγαν· Ἥμαρτον, ὦ πάτερ, καὶ τὸ σφάλμα μου ἐπιγινώσκω· ἀλλ' εὖξαι ὑπὲρ ἐμοῦ, παρακαλῶ σε, ἵνα συγχωρήσῃ μοι ὁ Θεὸς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην· Καὶ ὡς διεβεβαιοῦντο οἱ συνόντες αὐτῷ πατέρες, ὅτι ἐνιαυτὸν ὁλόκληρον ἐπένθει ἑαυτὸν ὑπὲρ τοῦ πράγματος τούτου, καὶ διὰ δύο ἡμερῶν ἤσθιεν. Ἴωθει δὲ ὁ Μέγας τοῦτον ἐν ταῖς ἀρχαῖς, πρὸ τοῦ σφοδρῶς αὐτὸν κατακρατηθῆναι ὑπὸ τοῦ πάθους, ἀποστέλλειν ἐν ἑκάστῃ μονῇ, ὡς τύπον καὶ θεμέλιον τοῖς Ἀδελφοῖς πᾶσι γενέσθαι, διὰ τὸ εὐχαρίστως αὐτὸν φέρειν τὴν βαρεῖαν ἐκείνην τοῦ πάθους ἀσθένειαν.

37 *Docet idololatriam atheismo non absimilem,* Καὶ ὁμιλῶν πάλιν ἔλεγεν κατὰ τῆς εἰδωλολατρείας ὅτι ἀθεότης ἐστίν. Ἀλλ' ἐρεῖ τις ἕλλην· Οὐ λατρεύω δαιμονίοις, ἀλλὰ τῷ Θεῷ· κἂν ἔχω εἴδωλα, ἀλλὰ δι' αὐτῶν ἐπιλαβοῦμαι τὰς δυνάμεις τοῦ Θεοῦ ὡς θεοὺς, καὶ δι' αὐτῶν τὸν μέγαν Θεόν· οὐ λυπεῖται δὲ ὁ μέγας, ἀλλὰ καταλυπτός ἐστιν, ἐὰν ὑφ' ἑαυτὸν ἔχει ἄλλους Θεούς. D Ἐχρῆν μὲν σιωπᾷν περὶ τούτων, ἕως ὁ Θεὸς καταυγάσει ἐκείνους ἐπιστρέφειν εἰς τὴν ἀλήθειαν, ὡς κἀγὼ ἠλεήθην· ὅμως δὲ τοῦ Κυρίου παραγγέλλοντος, Δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε, συντόμως εἴπομεν· Ἐξ ἀρχῆς τοῦ κόσμου, *in paradiso habuisse principium.* γενομένης τῆς παραβάσεως Ἀδὰμ, ἐπλανῶντο οἱ ἄνθρωποι μὴ θέλοντες τὸν νόμον τῆς συνειδήσεως, μηδὲ διὰ τῆς θαυμαστῆς καὶ φοβερᾶς καὶ ποικίλης κτίσεως τὸν πάντων ποιητὴν ἐπιγνῶναι Θεὸν, καὶ οὕτως ἑαυτοῖς Θεοὺς ἐποίησαν, ὡς καὶ ἔτι ἐν τῷ παραδείσῳ ἤρξατο κακὴ συμβουλία τοῦ ἐχθροῦ, συμβουλεύοντος τὸ Ἔσεσθε ὡς Θεοί. (Gen. 3, 5) Φθονερὸς γὰρ ὢν, οὐκ αὐτοὺς ἤθελεν γενέσθαι, ἀλλ' ἑαυτὸν εἶναι· ἐν τῷ γὰρ μὴ εἶναι αὐτοὺς κυριευομένους τοῦ Θεοῦ τῷ Λόγῳ, δῆλον ὅτι αὐτὸς αὐτῶν κυριεύει ὁ ἀντικείμενος τῷ Λόγῳ· μὴ παρούσης γὰρ τῆς ζωῆς θανατός ἐστιν. *Hinc scelera et scelerum puniti...* Διὸ καὶ ἐπιθυμία γυναικῶν, καὶ πρὸ τούτου ἀδελφοκτονία, καὶ γιγάντων ἀπόνοια, ὡς ἐπὶ Νεμρὼδ, καὶ ἐπιγείων μόνον ἡ ἐλπὶς καὶ τοίγε ἐνεργετικώτερον ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ τῶν ἐπουρανίων ἐδείχθη καὶ τότε ἐλπὶς καὶ αὐτῆς τῆς ἀναστάσεως διὰ τῆς μεταθέσεως τοῦ ἁγιωτάτου Ἐνὼχ, ὡς εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ μετὰ ταῦτα Ἠλίας.

38 Καὶ τούτων χάριν ὀργὴ κατακλυσμοῦ· δικαίου δὲ συνθηρηθέντος ζύμης ἀληθείας ὄντος, καὶ τοσούτων κακῶν γενομένων, ὁ μακροθύμος κριτὴς ἐβοήθησεν πάλιν τῷ *Nova deinde lex per Moysen data,* αὐτεξουσίῳ ἀνθρώπῳ (αὐτεξουσίῳ δὲ οὐκ εἰς τὸ κακὸν μόνον, ἀλλ' εἰς τὸ ἀγαθόν· Πάντα γὰρ ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα (1 Cor. 6, 12) E συμφέρει) διδοὺς νόμον διὰ Μωσέως· καὶ νόμον δὲ οὐχ ἑνὶ λόγῳ ὡς ἐν τῷ παραδείσῳ τὸ, Οὐ φάγῃ ἐκ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν, (Gen. 2, 17) ἀλλὰ κατὰ μέρος ὡς τυφλὸν χειραγωγῶν ἕως τοῦ πῶς φρονεῖν καὶ πῶς λαλεῖν, ἕως τοῦ ἐν πολέμου φυλακὴν ἔχειν λόγου, καὶ τὸ πῶς εὐχαριστοῦντα λέγειν ἐπὶ γεννήσει τέκνων καὶ κτηνῶν, καὶ γένημα τοῦ ἀγροῦ, καὶ ἀμπελῶνος, καὶ ὁμοίων καρπῶν, καὶ αὐτῆς τῆς κληρονομίας, φοβερίζων αὐτοὺς ἐπὶ τῇ τῶν ποτε ἐνοικούντων ἀπωλείᾳ, ὡς καὶ ἐν Αἰγύπτῳ διὰ πολλῶν δυνάμενον, ἔτι δὲ καὶ ἐπὶ θαλάσσης, πρὸς τὸ αὐτοὺς ἔχοντας τούτων ὅλων τὴν μνήμην φοβεῖσθαι τὸν Θεὸν, μάλιστα δὲ ὅτι καὶ ἡ νομοθεσία ἐγράφει δακτύλῳ αὐτοῦ. *et firmata prodigiis* Ἐπὶ δὲ ταύτῃ πόσα φοβερά; ὄρος καιόμενον, πῦρ ἕως τοῦ οὐρανοῦ, καὶ σαλπίγγων ἰσχύουσαι φωναὶ σὺν τοῖς ἄλλοις· καὶ ἦν ὡς πατὴρ θάλπων αὐτοὺς, ἡμέρας μὲν σκέπων νεφέλῃ, νυκτὸς δὲ φωτίζων πυρὶ, καὶ ἀμερίμνως οὐρανόθεν ἐν ἄρτῳ τρέφων, καὶ ἐν τούτῳ ὀφελῶν αὐτοὺς μὴ ἔχειν ἐπιθυμίαν βρωμάτων, διὸ καὶ μνήματα ἐπιθυμίας ἄλλοις ἀκρατέσιν· καὶ ἕως τοῦ πόματος μὴ εὑρισκομένου πολλάκις, ἐπαίδευεν αὐτοὺς ὡς τέκνα εἰς προκοπὴν κατὰ Μωϋσέα, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς τοὺς πατέρας ἐμιμεῖτο Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ, καὶ αὐτὸν τὸν ἅγιον F Ἰωσὴφ, καὶ ἀληθῶς τῶν πατέρων τὴν εἰκόνα.

39 Ἀλλ' ἐρεῖ τις· Διὰ τί οὐκ ἐξ ἀρχῆς ὑπὲρ ἡμῶν τοσοῦτον ἐσπούδασιν; *propter quod grato animo agnoscendus Deus* Ὁ Θεὸς ἀεὶ σπουδάζει· φιλεῖ γὰρ τὸ πλάσμα τὸ ἴδιον καὶ εἰκόνα αὐτοῦ ἐν ἁγιωσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ. Ἰδοὺ τοιγαροῦν τῆς παλαιᾶς διαθήκης καὶ ἄνθρωποι μάρτυρες πολλοὶ ἕως νῦν, Ἰουδαῖοι μάλιστα, τὴν ἀλήθειαν ἐξ αὐτῆς ἐννοήσαντες ὁμολογοῦσιν· ὁ λαλῶν γάρ φησι πάρειμι· (Is. 52, 6) τὰ δὲ βιβλία Μωϋσέως ἀλήθειαν ἀρχὴν λαβόντα παρὰ Θεοῦ καὶ τέλος, συνομολογήσατε οὖν ἐκ φυλῆς Ἰουδᾶ, ὡς τὸν πρῶτον νόμον εἶναι παρὰ τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ. Καὶ μετὰ τοῦτο ἐγγὺς ἔχοντες τὸν ἴδιον καὶ ὁμόφυλον εἰς δόξαν ὑμῶν, Θεοῦ ὄντος υἱὸν, Θεὸν κρατήσατε, κἂν οὐκ ἐμοὶ πεισθέντες, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς ἁγίοις, καὶ τοῖς εἰρημένοις ὑπὸ Βαροὺχ, ἵνα μὴ ἑτέροις μόνοις τὴν δόξαν τοῦ δῷς. (Bar. 4, 3) Μὴ θελήσης γὰρ μόνος ἔχειν αὐτὸν, μνημονεύων τοῦ, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν. (Marc. 12, 21) *et aliis inducendus:* Λέγετε, εἰ δὲ συμπείθοντες ὅμως τὸν ἀγνοοῦντα ἕλληνα, ὅτι οὐκ ἔστιν Θεὸς ἄλλος εἰ μὴ εἷς, καὶ ὅτι οὐ βούλεται δαίμονας εἶναι θεοὺς τῶν τέκνων αὐτοῦ καὶ δούλων· καὶ γὰρ ἐπιτιμῶν γράφει, ἐξολοτρεῦσαι ὅλην τὴν πόλιν ἡμῶν τοῦ Ἰσραὴλ, τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ ὄντα σκεύη ἐμπρῆσαι, ὅτι ὅλως ἐνεθυμήθησαν ἔχειν θεοὺς μὴ ὄντας [καὶ ἕως τοῦ Ἀρχιερέως ἡμῶν, εἰ μὴ διὰ τὸν ἅγιον Μωϋσῆν ἀπώλειτο i... ἀνδρῶν. Ἀκούσας οὖν ὁ 1
Ἕλλην

A ῞Ελλην παρὰ τοῦ Ἰουδαίου Πεισθεὶς πιστευέτω τῷ μόνῳ Θεῷ· ἀδύνατον γὰρ ἄλλους εἶναι τοῦ μόνου ὄντος, ὡς καὶ ἐπὶ Ἀδὰμ, οὐκ ὠφελήθησαν οὐδέν· καὶ ἐν τοῦτο δι᾽ αὐτὸν ἐπιτιμηθέντες ὑπὸ Κυρίου οὐ μόνον τὸ, ἐπὶ τῇ κοιλίᾳ καὶ τῷ στήθει πορεύεσθαι, καὶ ὅτι αὐτὸς ἐλθὼν ὁ δίκαιος Κύριος μετὰ ταῦτα ἐκ σπέρματος Δαβὶδ τηροῦντος τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν αὐχένα συγκόψει τῶν ἁμαρτωλῶν, ἀλλὰ καὶ ὁ συμβουλευθεὶς τότε εἶναι Θεὸς, ὁ δὲ ἄνθρωπος ζῶν ἦν καὶ ἐξεβλήθη τοῦ παραδείσου.] Καὶ ὑμεῖς φύγετε τὴν μέλλουσαν ὀργὴν, πρῶτον μὲν ἀναστάντες τῆς ἀλλοτρίας θεοποιίας, καὶ προσκυνήσετε τὸν εὐεργέτην ἡμῶν καὶ ὑμῶν πάντων, ἐν τῷ ἐπιγνῶναι Θεὸν αὐτόν· οὐ γὰρ μακρὰν ἡμῶν ἐστιν, ἀλλ᾽ ἐν αὐτῷ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμεν, ὡς τοῖς Ἀθηναίοις λέγει ὁ Παῦλος, τῆς ἀληθείας ὁ κύρηξ. Καὶ ἐπειδὴ εἴδωλα ἀναίσθητα ὁρῶμεν ὅτι ἐκ πατρῴων εἴχετε ὡς δι᾽ αὐτῶν τὸ θεῖον προσκυνεῖται, πιστεύσαντες μᾶλλον προσκυνεῖτε ὃν ἐγέννησεν ὁ δεσπότης ἡμῶν Θεὸς, Θεὸν ἀληθινὸν, τὸν δι᾽ ἡμᾶς γενόμενον ἄνθρωπον, Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν ἔχοντα πάντας τοὺς ἁγίους περὶ αὐτῶν Μάρτυρας, Πατριάρχας, Προφήτας, Ἀποστόλους, καὶ πλέον πάντων τὰ ἔργα αὐτοῦ· καὶ καθάπερ μαργαρίτης οὐ χρείαν ἔχει μαρτύρων δύο ἢ τριῶν εἰς σύστασιν αὐτοῦ· αὐτὸς γὰρ ὁ μαργαρίτης καὶ σιωπῶν θαυμάζεται, καὶ οὕτως ἄνθρωπος ὢν καὶ σὺ, ὑπὸ ὁμοιοπαθοῦς

Act. 17, 28

cum præsertim non longe sit ab unoquoque nostrum

B ἀνθρώπου καὶ συγγενοῦς ὁδηγούμενος, εὐκόλως πρὸς τὸν Θεὸν ἀπενεχθήσει εἰς ζωὴν αἰώνιον.

40 Περὶ δὲ τῆς μαρτυρίας τῆς περὶ αὐτοῦ τῶν μὲν ἁγίων τὰ γεγραμμένα πολλά ἐστιν τῷ γνησίως νοοῦντι, οὐ μόνον περὶ τῆς ἐλεύσεως καὶ ἐπιφανείας αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ περὶ σου τοῦ ἕλληνος. Τὴν γὰρ κληρονομίαν ἑαυτοῦ ἡτοίμασέν σοι ὁ Θεὸς, προγινώσκων τὰ ἔθνη μᾶλλον ὑπακούοντα αὐτῷ, ἢ Ἰουδαίους τοὺς ἀπιστοῦντας. Μὴ ἀποβάλλῃς οὖν τῇ ἀπιστείᾳ τὸν μόνον τῶν πάντων Δεσπότην· εἰ γὰρ καὶ γέγονεν καθ᾽ ἡμᾶς δι᾽ ἡμᾶς, ἀλλ᾽ ἔχει κατὰ φύσιν τὸ εἶναι ἓν, τοῦτ᾽ ἔστιν Θεὸς, ὡς καὶ διὰ τῆς τῶν πραγμάτων ἐμφάσεως ἐδείκνυτο. Ἀλλ᾽ ἐρεῖς· Εἰ τηλικαύτη πίστις ἐστὶν καὶ δόξα τοῖς Χριστιανοῖς, διὰ τί ἐν αὐτοῖς σπανίον εὑρηθῆναι τοιοῦτον πιστόν; Ναί. Αὐτεξούσιος ὢν ὁ ἄνθρωπος, ἐὰν μὴ παγίως τὴν πίστιν ἐνστερνήσειται, καὶ στῇ ἕτοιμος εἰς τὸν προκείμενον ἀγῶνα κατὰ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ταχέως ὑπὸ τῶν τῆς σαρκὸς παθῶν κολακεύεται ἡ δειλία· ὁ δὲ γενναῖος ἀθλητὴς οὐχ ὁρᾷ τὸν ἡττόμενον ἐν ἑνὶ τούτων, ἀλλὰ ζηλοῖ τοὺς νικῶντας εἰς μίμησιν ἀγαθὴν καὶ συμφέρουσαν διὰ τὸν στέφανον τὸν ὅμοιον, ἑτοίμως ἔχων καὶ ἀποθανεῖν δι᾽ αὐτόν· Ἐρεύνα ὅσον δύνῃ μετὰ πίστεως, καὶ ὀφθήσεταί σοι κατὰ μέρος ἡ χρηστότης τοῦ Κυρίου, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ Ἰουδαῖοι πιστεύομεν ὅτι ἐπιστρέφουσιν εἰς τὴν τῶν πατρῴων αὐτῶν πίστιν

et Christi divinitas satis clare demonstretur.

tam iis qui fidem firmiter tenent,

quam ipsismet Judæis,

C Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ ἐὰν θελήσωσιν· καὶ ὃν ποτε ἠγνόουν Θεὸν, Θεοῦ υἱὸν μονογενῆ, ἐνανθρωπίσαντα διὰ τὸ ἴδιον πλάσμα τὸ ἀνθρώπιον γένος, ἐρευνῶντες ὡς πρὸ ἡμῶν ἔχουσιν παιδείας τε καὶ νέας γραφάς· εἰς τὰ ἴδια γὰρ ἦλθεν· εὑρήσουσιν αὐτὸν τὸν λαλοῦντα καὶ παρόντα· ἐὰν δὲ μὴ θελήσωσιν (ὃ μὴ γένοιτο) ἐρεῖ αὐτοῖς, Εὑρέθην τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦσιν, ἀλλ᾽ εἰδωλολατρείᾳ τοῖς ἀγνοίᾳ πεπλανημένοις ἐμφανὴς ἐγενόμεν, τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσιν.

41 Ἐὰν δέ τις εἴπῃ· Ἐπειδὴ λέγετε ἄνθρωπον Θεὸν κἂν πάντα ποιήσει, οὐ πιστεύω, οὐδὲν ξένον ὁ τοιοῦτος ποιεῖ· καὶ γὰρ Μωϋσῇ τῷ ἐνδόξῳ προφήτῃ αὐτῶν, οὗ εἰς τὸ πρόσωπον οὐκ ἠδυνήθησαν ἀτενίσαι, οὐκ ἐπίστευον οἱ ἄπιστοι ὅτι προφήτης Θεοῦ ἦν, καὶ ἤθελον λιθοβολῆσαι. Ἰησοῦς δὲ ὁ τοῦ Ναυὴ, οὗ τὸ ὄνομα καὶ τὴν ὑποτύπωσιν πᾶσαν ἀναλαβὼν τοῦ λέγοντος, Ἔρχομαι συναγαγεῖν πάντα τὰ ἔθνη, οὐ μόνον ἐπίστευεν αὐτῷ ἀνθρώπῳ Θεοῦ ὄντι, ἀλλὰ καὶ Κύριον αὐτὸν ὀνομάζει λέγων, Κύριέ μου Μωυσῆ κώλυσον αὐτούς· Διὰ τοῦτο καὶ διάδοχος αὐτοῦ ἐστιν· Ὁμοίως καὶ Χαλὲβ καὶ ἄλλοι πολλοὶ εὐηρέτησαν τῷ Θεῷ δι᾽ αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς τοινῦν ὁ λεγόμενος Χριστιανὸς, ἐὰν μὴ ἀποκατατήσει τὴν ἰδίαν ὅρασιν τῷ ἔσω ἀνθρώπῳ, καὶ μὴ ὡς ἡ Εὔα ἀπὸ τῶν ἔσω εἰς τὰ ἔξω εἰς ἐπιθυμίαν τῶν ὁρομένων μετήγαγεν αὐτὴν τὴν ὅρασιν, καὶ διαμείνῃ ὁρῶν τὴν δύναμιν καὶ τὴν δόξαν τοῦ ἐνοικοῦντος

qui propter solam animi oblectationem tantum arcanum non capiunt.

Χριστοῦ μετὰ φόβου καὶ τρόμου, οὐχ ὡς Ἰουδαῖοι, καὶ αὐτὸς τὸν Χριστὸν ἄλλως σταυρώσει· Πᾶν γὰρ κακὸν ποιῶν τις τὸ πλεῖον ἀθετῶν τὴν δευτέραν ἐντολὴν καὶ τὴν πρώτην ἀθετήσει ὡς λέγει· ἐφ᾽ ὅσον ἐποιήσατε. Ἀλλὰ γένοιτο πάντας Ἰουδαιούστε καὶ Ἕλληνας καὶ Χριστιανοὺς καὶ αὐτοὺς τοὺς βαρβάρους σωθῆναι τῷ Κυρίῳ, διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Θεοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἔσωσεν γὰρ αὐτῷ ἡ δεξιὰ αὐτοῦ, καὶ ὁ βραχίων ὁ ἅγιος αὐτοῦ, ἐπὶ αἰσχύνῃ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ οὕτως εὑρεθῆναι ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, μετὰ πάντων τῶν ἀπ᾽ αἰῶνος Ἁγίων, ὑμνούντων τὸν ὕψιστον Θεὸν εἰς αἰῶνας αἰώνων. Καί ταῦτα λαλήσας τοῖς Ἀδελφοῖς ὁ Πατὴρ ἡμῶν Παχούμιος, χαίρων ὅτι οὐκ ἔκρυψεν τὸν τάλαντον, ἀνέστη, καὶ εὐξάμενος ἀπέλυσεν τοὺς Ἀδελφοὺς, ἀγαλλιομένους ἐπὶ τῇ ἀγαθόθητι τοῦ Θεοῦ ἐκ τῶν εἰρημένων. Ἀμήν. D

EX MSS

ANNOTATA.

a *Addebatur*, Καὶ εἰς ζωὴν ἄνωθεν ἀνακαλέσασθαι αὐτὸν: *quod expunxi ne esset offendiculo.*

b Ἀθέρες *pluraliter dicuntur*, aristæ, spicæ: ἀθὴρ *vero singulariter accipi hic videtur pro* pulte, *confecta ex spicis seu frugis cujuscumque granis integris et aqua, sicut ex oryza faciunt Indi. Dionysius cap.* 43 legumen *vertit.* E

c Σκουρδώμας *verti*, concisa allia, *quasi* σκοροτομάς; ; *verosimiliorem interpretationem si quis attulerit, libenter amplexurus, Dionysius* olivas (*quarum hic indicium nullum*) et herbulas, *reddidit.*

d Λεπτολάχανον *interpretor omne genus minutioris herbæ, quæ edi cruda possit: agitur enim hic de cibis seu herbis quæ crudæ in mensam afferuntur.*

e *Quæ in Florentino MS. inventa sunt, et in Romano deerant, hic signantur.* [ ]

f *Hic econtra prolixius est MS. Romanum; Florentinum solum hæc pauca habet :* καὶ ταῦτα εἰπὼν εὐθὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνείη.

g *Non ex uno Scripturæ loco, sed pluribus hæc collecta videntur, nec plane invariata, uti apparet ex his quæ Hieremiæ* 16, 18 *etiam apud* LXX *sic leguntur :* Humiliamini et sedeto: quia sublàta est de capite vestro corona gloriæ vestræ. Civitates quæ ad Austrum conclusæ sunt, et non est qui aperiat. *Deinde Isaiæ* 26, 10 *juxta* LXX *legitur.* Auferatur impius etc.

h *MS. Romanum, omissis sequentibus, solum addit clausulam quæ post* [ ] *sequitur,* Hæc et alia plura dicens dimisit eos, *atque ita absolvitur.*

i *Puncta notavi, quia aliquid videtur excidisse, cujus defectu imperfectus fit sensus.* F

ΕΚ ΤΩΝ ΕΝΤΟΛΩΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΧΟΥΜΙΟΥ.

VIDE PAG. 345

Ex MS. Florentino.

Αὕτη ἡ ἄρχη τῶν Οἰκοδομῶν.

I Ὅτι ἂν ἀκούσεις τῆς φωνῆς προσκαλουμένης σε εἰς τὴν σύναξιν, πορεῦσον μελεθῶν ἄχρι τῆς θύρας τῆς συνάξεως εἰς τὸ προσεύχεσθαι.

II Μηδεὶς περιβλέψηται τοὺς Ἀδελφοὺς εὐχομένους.

III Ἐάν τις γελάσῃ ἢ λαλήσῃ ἐν τῇ συνάξει ἐπιτιμίαν λαμβάνει ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου.

IV Ἡμέρας ὁ ἀπολειπόμενος εἰς τὴν σύναξιν ἐπιτιμίαν λαμβάνει· νυκτὸς δὲ ὁ ἀπολειπόμενος τρίων εὐφῶν ὡσαύτως ἐπιτιμίαν λαμβάνει·

V Μηδεὶς ἐξείτω τῆς συνάξεως, τῶν Ἀδελφῶν εὐχομένων, ἄνευ τοῦ ἐρωτῆσαι.

VI Τῆς συνάξεως ἀπολύομενον μελετήσατε ἄχρι τῆς μονῆς.

VII Μηδεὶς ἔστω κεκαλυμμένος τὴν κεφαλὴν περὶ τὴν μελέτην.

A EX MSS. VIII Μηδεὶς περιβλέψεται τοὺς Ἀδελφοὺς ἐσθίοντας, οὐδὲ μὴ ἐκτενεῖ χεῖρα πρὸς τοῦ μειζοτέρου.

IX Εἰ δέ τις προπετείᾳ φερόμενος λαλήσῃ καὶ γελάσῃ ἐν τῷ τόπῳ τῆς ἑστιάσεως, ἐπιτιμίαν λαμβάνει.

X Ὁ στερῶν τῆς εὐχῆς τοῦ φαγεῖν ἐπιτιμίαν λαμβάνει, ἢ νηστικῶς ὑποστρέφει.

XI Χρεία τις ἐὰν γένηται ἐπὶ τῆς τραπέζης, οὐ μὴ λαλήσεις, ἀλλὰ κρούσεις.

XII Ἐξιὼν δὲ τῆς ἑστιάσεως οὐ μὴ πολυλογήσῃς.

XIII Μηδεὶς τὴν κεφαλὴν παραλλάξει ἐσθίων, παρὰ τὴν παρασκευὴν τῆς τραπέζης, καὶ τῶν Ἀδελφῶν τὰ βρώματα.

XIV Τῷ ἀσθενοῦντι Ἀδελφῷ ὁ Ἀββᾶς τὴν χρείαν ἀποπληρώσῃ, ἐκζητήσας τὰ τῆς χρείας εἰς τὸν τόπον τῶν νοσερῶν.

XV Μηδεὶς ἑστιάσει νοσερὸς ἐν ᾧ πάντες οἱ Ἀδελφοὶ ἐστίουσιν, ἀλλὰ ἰδίᾳ ποιήσουσιν αὐτὸν φαγεῖν, μὴ παρορῶντες δοῦναι κατὰ τὴν χρείαν.

XVI Ἐάν τις προσελθῇ τῇ μονῇ, ἐλθὼν γενέσθαι ἀποτακτικὸς, παραδώσουσιν αὐτῷ τὴν εὐχὴν τοῦ εὐαγγελίου, καὶ ψαλμοὺς διδάξουσιν· μενέτω δὲ πρὸς τὴν θύραν δοκιμαζόμενος, καὶ διδάξουσιν αὐτὸν πάσας τὰς ἐπιστήμας τῶν Ἀδελφῶν· μετὰ ταῦτα ἐκδύσουσιν αὐτὸν τὰ B κοσμικὰ ἱμάτια, καὶ ἐνδύσουσιν αὐτὸν τὸ σχῆμα τὸ ἀποτακτικόν.

XVII Ἃ ἀποδύεται ἱμάτια ἢ ἄλλο τι εἶδος, δώσει αὐτὰ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς κοινωνίας, ὑπὸ τὴν γνώμην τοῦ Πατρὸς τῆς μονῆς.

XVIII Ἐὰν γένηταί τινας ἀνθρώπους εἰς τὴν μονὴν εἰσελθεῖν, εἰ μὲν κληρικοὺς ἢ μοναχοὺς ὄντας, οὕτως αὐτοὺς ὑποδέξονται· τοὺς μὲν πόδας αὐτῶν ὑπονίψουσιν, κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ τὴν φιλοξενείαν εἰς αὐτοὺς ποιήσουσιν· ὁμοίως κοσμικοὺς καταγθέντας εἰς τὴν μονὴν, καὶ πρὸς αὐτοὺς τὴν φιλοξενίαν δεόντως ποιήσουσιν.

XIX Μηδεὶς ἐσθιέτω ἐν τῷ πνευματικῷ οἴκῳ, ἀλλὰ μᾶλλον ἐν κυριακῷ ἢ ἐν μοναστηρίῳ τῆς αὐτῆς πίστεως.

XX Ἐὰν παρασκευάζωσιν αὐτοῖς φαγεῖν, οὐ μὴ γεύσωνται ἑψημένου γεύματος, οὔτε γάρος, οὔτε οἶνον πωσωσιν.

XXI Μηδεὶς ἀποσταλῇ μόνος εἰς πράγμα, ἀλλὰ δύο συνοδεύσωσιν.

XXII Μηδεὶς ὑπολειπέσθω, ἐὰν εἰς ἐργασίαν κληθῶσιν οἱ Ἀδελφοὶ, οὐ μὴ ζητήσωσιν ποῦ μέλλουσιν ἐκβαίνειν· ὁ γὰρ Ἡγούμενος ὥσπερ οἱ προαξῆται αὐτῶν προπορεύεται.

XXIII Μηδεὶς ἐργαζομένων περὶ τὰς ὕλας λαλήσῃ, ἀλλὰ μελετήσωσιν ἢ ἡσυχάσωσιν.

C XXIV Μηδεὶς καθεσθῇ εἰς ἐργασίαν, χωρὶς τοῦ προσταχθῆναι.

XXV Μηδεὶς ἀπὸ τοῦ κήπου λάβῃ ἀφ' ἑαυτοῦ λάχανον, χωρὶς τοῦ κηπούρου.

XXVI Μηδεὶς φάγῃ σταφυλὴν ἐν τοῖς Ἀδελφοῖς, οὐ δὲ στάχυν· καὶ ἀπὸ τῶν καρπῶν τῶν ἐν τοῖς ἀγροῖς, μηδεὶς φάγῃ πρὸ τοῦ δοθῆναι τοῖς Ἀδελφοῖς πᾶσιν.

XXVII Ἐὰν εὕρωσιν καρποὺς ὑποκάτω τῶν φυτῶν, οὐ φάγωσιν ἀπ' αὐτῶν, ἀλλὰ ἀναλέξαντες παραθήσουσιν εἰς τὰς ῥίζας τῶν φυτῶν, καὶ ὁ προσταχθεὶς ἀναλέγῃ αὐτά.

XXVIII Μηδεὶς ἑαυτῷ ἐάσαι μηδέν.

XXIX Μηδεὶς ἑαυτῷ κτήσηται μηδὲν χωρὶς τῶν δεδομένων παρὰ τῆς κεφαλῆς, παρεκτὸς τοῦ ἐνδύματος· ἅπερ εἰσὶν δύο λεϊτωνάρια καὶ ἡμιτριβακὸν στρῶμα, δέρμα, μηλωτὴ, σανδάλια, κουκούλλια δύο, ζώνη καὶ ῥάβδος.

XXX Μηδεὶς ἀπέλθῃ πώποτε χωρὶς τοῦ Πατρός.

XXXI Μηδεὶς κοιμηθῇ ἔκτος τοῦ καθισματίου αὐτοῦ.

XXXII Μηδεὶς ἐξέλθῃ ἔξω τῆς μονῆς χωρὶς τοῦ Πατρὸς.

XXXIII Μηδεὶς λαλήσῃ πρὸς τὸν πλησίον ἐν τῷ τόπῳ ἐν ᾧ καθεύδῃ.

XXXIV Μηδεὶς ὑποστρώσηται εἰς τὸ καθισμάτιον μηδὲν, εἰ μὴ ψιαθίον.

XXXV Μηδεὶς ὅλον τὸ σῶμα ἀλείψηται χωρὶς νόσου, οὔτε λούσηται ἢ ἀπονίψηται κακῶς.

XXXVI Μηδεὶς λαλήσαι πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ ἐν σκοτείᾳ. D

XXXVII Μηδεὶς δέξηται τῆς χειρὸς τοῦ ἑτέρου ἢ ἄλλου εἶδους αὐτοῦ.

XXXVIII Εἴτε στήκων, εἴτε ὁδοιπορῶν μεταξὺ διάστημα ποιήσεις ὡς πῆχυν ἕνα· ὡσαύτως καὶ καθήμενος ποιείτω.

XXXIX Μηδεὶς τὴν κεφαλὴν κείρηται χωρὶς τοῦ Πατρός.

XL Μηδεὶς μηδένα κείρῃ χωρὶς τῆς προστάξεως.

XLI Μηδεὶς λάβῃ τι εἶδος παρά τινος Ἀδελφοῦ χωρὶς τῆς γνώμης τοῦ Πατρός.

XLII Μηδεὶς καθεσθῇ εἰς ὄνον γύμνον μετὰ ἄλλου.

XLIII Μηδεὶς ἀπέλθῃ εἰς τὰ ἐργαστήρια τῶν χειροτεχνῶν χωρὶς τῆς κεφαλῆς.

XLIV Μηδεὶς λάβῃ εἶδος ὡς ἐν παραθήκῃ μεχρὶ τοῦ ἰδίου Ἀδελφοῦ.

XLV Μηδεὶς λαλήσῃ ἐν τῷ ἀρτοκοπίῳ τῶν Ἀδελφῶν τῶν ἀρτοποιούντων, ἀλλὰ μελετήσωσιν ἕως ἂν ἀποσχῶνται· ἐὰν δὲ χρῄζωσίν τινος, οὐ μὴ λαλήσωσιν ἀλλὰ κρούσωσιν.

XLVI Μηδεὶς ἀποληφθῇ τῶν Ἀδελφῶν, ἐὰν κοιμηθῇ Ἀδελφὸς, προπέμψαι ἐν τὸ ὄρος.

XLVII Μηδεὶς πορεύσηται ἔμπροσθεν τοῦ Ἡγουμένου.

XLVIII Μηδεὶς πληροποιήσῃ παρὲξ τοῦ Πατρὸς, καὶ πᾶν πρόσφατον παρὲξ αὐτοῦ. E

XLIX Μηδεὶς ἀπέλθῃ εἰς τὴν μονὴν τῶν ἀειπαρθένων, εἰς τὸ ἐπισκέψασθαί τινας αὐτῶν, εἰ μὴ μόνοι οἱ προσταχθέντες πρεσβῦται, οἱ καὶ διακονοῦντες αὐταῖς.

L Τούτων ὁ ἀμελῶν ἐπιτιμίαν λαμβάνει ὑπὲρ αὐτῶν χωρὶς πάσης ἀντιλογίας, ἵνα κληρονομήσωσιν τὴν αἰώνιον βασιλεῖαν ἐν Χριστῷ. Ἀμήν.

ΕΠΙΣΤΩΛΗ ΑΜΜΩΝΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΠΕΡΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΒΙΟΥ ΜΕΡΙΚΟΥ ΠΑΧΟΥΜΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΔΩΡΟΥ.

VIDE PAG. 346

Prologus. Ἐπειδὴ τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ θεραπόντων ἐραστὴς τυγχάνων, μιμητὴς γενέσθαι τῆς αὐτῶν καθαρότητος ἐσπουδάσας, τόν τε ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ Θεόδωρον τὸν ἡγιασμένον, τῶν παρὰ Θεβαίοις καλουμένων Ταβεννησίων μοναζόντων, παρὰ πολλῶν ἀκηκοὼς θαυμάζεις, τριέτη χρόνον ἐν τῷ παρ' αὐτῶν μοναστηρίῳ γεγενεῖσθαί με μαθὼν, ὅσα παρὰ τῶν συνδιατρεψάντων τῶν ἁγίων ἀνδρῶν ἔγνων περὶ αὐτοῦ ἀκήκοα, καὶ ἰδεῖν κατηξιώθην, γράψαι τῇ τιμιότητί σου προσέταξας, ἱκετεύσας τὸν Θεὸν τούτων μοι τὴν μνήμην ἀκριβῆ καὶ καθαρὰν ποιῆσαι, τῷ προστάγματι τῆς σῆς ὁσιότητος τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι σπουδάσας, αὐτὰ ταῦτα δηλῶ. F

CAPUT I.

Ammon vitæ monasticæ desiderio tactus, 1 Ἑπτακαιδεκαετὴς ἐξελθὼν Χριστιανὸς γενόμενος, καὶ τοῦ μακαρίου Πάπα Ἀθανασίου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὴν πολιτείαν τῶν τε μοναζόντων καὶ ἀειπαρθένων διηγουμένου, καὶ θαυμάζοντος τὴν ἀποκειμένην αὐτοῖς ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐλπίδα, ἀκηκοὼς ἐγὼ ταῦτα αὐτοῦ διαγγέλλοντὸς, καὶ ἀγαπήσας, τὸν μακάριον αὐτῶν βίον ἐξελεξάμην· Καὶ τοῦ λουτροῦ τυχὼν τῆς παλιγγενεσίας, Θηβαίῳ τινὶ μοναχῷ συντυχὼν κατὰ τὴν πόλιν, καὶ προθέμενος ἀκολουθῆσαι αὐτῷ, τὰ καθ' ἐμαυτὸν ἀνεθέμην, γνώμης γενόμενος τοῦ τῆς μακαρίας μνήμης Παύλου τοῦ πρεσβυτέρου τοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ καλουμένῃ Περεοῦ· ὅς αἱρετικὸν εἶναι τὸν μονάζοντα κατοπτεύσας, τῷ ἁγίῳ Θεοδώρῳ εἰς τὴν Θεβαΐδα με ἀπέστειλεν, διὰ Θεοφίλου καὶ Κόπρου ἀνδρῶν ἀνακειμένων τῷ Θεῷ, οἵ τινες ὑπὸ Θεοδώρου πρὸς τὸν ἅγιον Πάπαν Ἀθανάσιον μετὰ γραμμάτων ἀπεσταλμένοι ἐτύγχανον. Ὡς δὲ τῷ μοναστηρίῳ ἐν ᾧ ἦν ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Θεόδωρος ἐπέστημεν, ὃ καλεῖται Βαῦ, ἐν τῷ ἀνὼ Διοσπολίτῃ νόμῳ τυγχάνοντι, πρὸς τῇ πύλῃ συντυχεῖν μοι καταξιώσας ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος Θεόδωρος, καὶ ὁμιλήσας τὰ δέοντα, ἀμεῖψαί με ποιήσας τὴν ἐσθῆτα, εἰσήγαγεν εἰς τὸ μοναστήριον, ἐν ᾧ ηὗρον συνηθροισμένους μονάζοντας περίπου ἑξακοσίους, περιμένοντας *et ab ipso Theodoro susceptus.*

A μένοντας ἐν μέσῳ τοῦ μοναστηρίου. Ὡς ὑπὸ φοίνικα καθεστὼς, πάντων αὐτῶν συγκαθεσθέντων, ξενιζόμενόν με τὴν τάξιν αὐτῶν, καὶ ἐρυθριῶντα ἑωρακὼς, πλησίον ἑαυτοῦ καθεσθῆναι πεποίηκεν.

Interest publicæ Fratrum reprehensioni,

2 Καί τις τῶν μοναζόντων ἀναστὰς ὥσπερ ἔνθους, τὸν Θεόδωρον ἠξίου εἰπεῖν αὐτοῦ τὰ πλημμελήματα ἐπὶ πάντων. Ὡς ἀτενίσας αὐτῷ προσεφώνησεν λέγων· Ἀγαθὸν ἀνδρὶ ὅταν ἄρη ζύγον ἐν νεότητι αὐτοῦ· καθήσεται κατὰ μόνας, καὶ σιωπήσεται, ὅτι ἦρεν ἐφ᾽ ἑαυτόν. Δώσει τῷ παιδιόντι αὐτὸν σιαγόνα· χορτασθήσεται ὀνειδισμῶν. Σὺ δὲ ἐπαχθῶς φέρεις τοὺς ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ ὀνειδισμούς. Καὶ οὕτως αὐτοῦ καθεσθέντος, ἕτερος ἀναστὰς ἠξίου περί ἑαυτοῦ ἀκοῦσαι. Κἀκείνῳ ἀτενίσας ἔφη· Γέγραπται· Κῆπος κεκλεισμένος, Ἀδελφή μου νύμφη, κῆπος κεκλεισμένος, πηγὴ ἐσφραγισμένη· Σὺ δ᾽ ἐναντίως, ἔχων τροχάσαι ὑπὸ πάντων τῶν παραπορευομένων τὴν ὁδόν. Καὶ τούτου μετὰ πολλῆς κατηφείας καθεσθέντος, ἑτέρῳ ἀναστάντι καὶ τὰ αὐτὰ ἐρωτήσαντι ἔφη Ὑπομένων ὑπόμεινα τὸν Κύριον, καὶ πρόσεσχέν μοι, καὶ εἰσήκουσεν τῆς δεήσεώς μου, καὶ ἀνήγαγέν με ἐκ λάκκου ταλαιπορίας καὶ ἀπὸ πηλοῦ ἰλύος, καὶ ἔστησαν ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας μου, καὶ κατεύθυνεν τὰ διαβήματά μου, καὶ ἀνέβαλεν εἰς τὸ στόμα μου ᾆσμα καινὸν, ὕμνον τῷ Θεῷ ἡμῶν. Καὶ πολλὰ δακρύσαντος καὶ καθεσθέντος κἀκείνου, καὶ σὺν αὐτῷ καὶ
B ἄλλων πολλῶν δακρυοντων, ἄλλῳ ἀναστάντι, καὶ τὰ περὶ αὐτοῦ μαθεῖν ἀξιοῦντι, ἔφη· Μακρόθυμος ἀνὴρ πολὺς εὐφρονήσει, ὁ δὲ ὀλιγόψυχος ἰσχυρῶς ἄφρων. Καὶ διώρθωσε σεαυτόν. Καὶ σκυθρωπάσαντος αὐτοῦ, καὶ τεθέντος Ὡρίῳ τινὶ, Λιβύϊ μὲν τὸ γένος, τέκτονι δὲ τὴν τέχνην, ὡς ὕστερον ἔμαθον, ἀναστάντι, καὶ τὰ περὶ αὐτοῦ ἀξιώσαντι ἔφη· Ὑπομονῆς γὰρ ἔχετε χρείαν, ἱνὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ποιήσαντες κομίσησθε τὰς ἐπαγγελίας· καὶ μετὰ Ὡρίωνι, Πατελλολί τούνομα, ἀναστάντι, καὶ τὰ καθ᾽ ἑαυτὸν εἰπεῖν ἀξιώσαντι, ἔφη· Ἀλλήλων τὰ βάρυ βαστάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ· διώρθωσε σεαυτόν. Καὶ ἀποστάντος αὐτοῦ, πᾶσι τοῖς παροῦσιν μονάζουσιν εἶπεν περὶ αὐτοῦ· Πιστεύσατέ μοι λέγοντι, δαίμοσι φοβερός ἐστιν. Καὶ μετὰ τοῦτον ἄλλῳ ἀναστάντι, καὶ ἐρωτήσαντι, ἔφη· Εὐλογητὸς Κύριος ὁ διδάσκων τὰς χεῖράς μου εἰς παράταξιν, τοὺς δακτύλους μου εἰς πόλεμον. Καὶ ἐν τούτοις ἀνδρίζου. Καὶ μετὰ τοῦτο ἄλλῳ ἀναστάντι ἔφη· Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας· ἀγωνίζου. Καὶ μετὰ τοῦτο ἑτέρῳ ἀναστάντι ἔφη· Καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολισμοῦ, οὐ μονὸν σαρκὸς, ἀλλὰ καὶ πνεύματος· πρόσεχε τοῖς κρυπτοῖς σου. Καὶ μετὰ τοῦτο ἄλλῳ ἀναστήσαντι ἔφη· Προσεύχου λέγων· Ἐκ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν
C με, καὶ ἀπὸ ἀλλοτρίων φεῖσαι τοῦ δούλου σου· ἑκαθέρωθεν γὰρ πόλεμον ἔχεις ἰσχυρόν. Ταῦτα δὲ ἡμεῖς ἠκούομεν αὐτοῦ λέγοντος τῇ Αἰγυπτίῳ διαλεκτῳ, ἑρμηνεύοντος ἑλληνιστὴ Θεοδώρου τοῦ Ἀλεξανδρέως, ἀναγνώστου γενομένου τῆς ἐκκλησίας Περεοῦ, ἀνδρὸς ἁγίου καὶ τῷ βίῳ καὶ τῇ γλώττῃ, καθάπερ λέγοντος· Χριστῷ συνεσταύρωμαι· ζῶ δὲ οὐκ ἔτι ἐγὼ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός· ὅς μέχρι τοῦ παρόντος ἐνδημῶν τῷ σώματι εὐαρέστει τῷ Κυρίῳ.

futurum Ecclesiæ statum ex Theodoro discit,

3 Ὡς δὲ ἐξενιζόμην τὰ λελαλημένα, μήπω νοῶν διάτε τὸ νέον τῆς ἡλικίας καὶ τὴν πολλὴν ἀπειρίαν, ὑπὸ ἄλλου ἐρωτόμενος ὁ Θηβαῖος θεράπων τοῦ Θεοῦ Θεόδωρος, καὶ σιωπῶν ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανὸν, ἀνέστη, καὶ ἐν μέσῳ τῶν μοναζόντων γενόμενος, κυκλωθείστε καθάπερ στέφανου ὑπὸ πάντων, κελεύσας τῷ Ἀλεξανδρεῖ Θεοδώρῳ ἑρμηνεύειν ἔφη· Οἴδαμεν ὅτι ἐὰν ἀκούσωσιν πάλιν οἱ σαρκικοὶ ἀγανακτοῦσιν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Κύριος εἰπεῖν με ὑμῖν προσέταξεν λέγω. Ὁ μὲν ὑπὸ τῶν ἐκ γένους ἐπικείμενος τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ διωγμὸς ἐπὶ πλεῖον προκόψει, καὶ ἰσχύσει πολλοὺς βλάψαι· τοιοῦτοι γὰρ ἦσαν οἱ καὶ τῷ ἁγίῳ ἀποστόλῳ Παύλῳ ἐπιβουλεύοντες, οἱ οὐκ ἁγνῶς, ἀλλ᾽ ἐξ ἐριθείας τὸν Χριστὸν ἐκήρυττον. Ἀκμάζοντος δὲ τούτου τοῦ διωγμοῦ, ἐξ ἀπροσδοκήτου Ἕλλην ἔσται Βασιλεὺς, ὃς λογιεῖται λογισμοὺς κατὰ τοῦ μυστηρίου τοῦ Χριστοῦ, καὶ σπουδάσει τὸ ὅσον ἐφ᾽ ἑαυτῷ Χριστιανοῖς D
ἐπιβουλεῦσαι· Ὁ δὲ Χριστὸς καταισχυνεῖ αὐτοῦ τὴν βουλήν· εἴρηκεν γὰρ καὶ περὶ αὐτοῦ· Ὁ δὲ κατοίομενος καὶ καταφρονητὴς ἀνὴρ ἀλάζων οὐδὲν οὐ μὴ περανεῖ· διαβοᾷν ἡμᾶς χρὴ πρὸς τὸν Θεὸν, ἵνα τὴν ἐλεημοσύνην αὐτοῦ ταῖς ἐκκλησίαις εἰς σωτηρίαν πολλῶν παρατείνει. Ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος, τίνες, ἦεν οἱ ἐκ τοῦ γένους, ἔφη· Οἱ ἀδόκιμοι Ἀριανοί. Καὶ ταῦτα εἰπὼν πάλιν ὑπὸ τὸν φοίνικα ἐκάθησεν· καὶ οὕτως συμβέβηκεν ἀμείψαντά με τὸν τόπον ἐν ᾧ πρώτερον ἐκαθήμην, ὀλίγῳ διαστήματι μακρὰν ἀπ᾽ αὐτοῦ γενέσθαι. Καὶ τῶν μοναζόντων τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἀλλήλοις διαλεγομένων, Ἐλουρίων τούνομα, ἀνὴρ τὸν Χριστὸν ἐνδεδυμένος, ἔφη πρός με τῇ Ἑλλήνων διαλέκτῳ· Ἀναστὰς ἐρώτησον τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ, πότε ταῦτα ἔσται. Ὡς δὲ φοβούμενόν με καὶ ὑποτρέμοντα ἴδεν, εἶπέν μοι· Μὴ φοβηθεὶς, ἱλαρῷ σε τῷ βλέμματι ὁρᾷ, προτρεψάμενός σε. Ἀναστὰς τοίνυν ἐρώτησον. Κἀγὼ τὴν πολιὰν αἰδούμενος τοῦ ἀνδρὸς ἐπὶ πλεῖον συνειχόμην. Θεασάμενος δὲ τὸν θεράποντα τοῦ Θεοῦ Θεόδωρον, μετὰ μειδιασμοῦ προσέχοντα τῷ τε μακαρίῳ γέροντι Ἐλουρίωνι κἀμοὶ, νυττόμενος ὑπὸ Ἐλουρίωνος ἔστην, καὶ μειδιῶν Θεόδωρος ἐκέλευσεν τῷ Ἀλεξανδρεῖ Θεοδώρῳ ἑρμηνεῦσαι, καὶ δι᾽ αὐτοῦ ἔφη πρός με· Λέγε ὃ βούλει, γινώσκων ὅτι πρόσφατον τριγυθεὶς γλεῦκος τυγχάνεις. Καὶ ἐπὶ E
πλεῖον φόβῳ συσχεθεὶς ἔφην. Πότε ταῦτα ἔσται; Ὁ δὲ εἶπεν· Οὔπω, φησὶν, ἀνέγνως τὰς θείας γραφάς; γέγραπται δέ· Φωνὴ τῶν ποδῶν τοῦ ὑετοῦ· διὸ κἀγώ σοι λέγω· Φωνὴ τῶν ποδῶν τῶν προμηνυθέντων πραγμάτων. Ὄψει δὲ ταῦτα, καὶ ἐν αὐτοῖς ἔσῃ πάσχων τάτε ἀηδεῖ καὶ τὰ ἡδέα. Οἴσει γὰρ ὁ Θεὸς ἔλεος πολλαῖς ψυχαῖς· καὶ πρῶτος οὔπω. Ἑλλήνων ἔπειτα ὁ ἐκ γένους ἐπικείμενος ταῖς ἐκκλησίαις καταλυθήσεται διωγμός.

3 Reg. 18, 45

et sacris litteris instrui jubetur;

4 Καὶ πάντων μοι ἀτενιζόντων, ἀναστὰς ὁ ἅγιος Θεόδωρος, καὶ πᾶσιν προστάξας ἐπὶ προσευχὴν τραπῆναι, λαβόμενός με τῆς χειρὸς παρέδωκεν διδασκάλοις καὶ ὁδηγοῖς, τῷ Ἀλεξανδρεῖ Θεοδώρῳ καὶ Αὐσονίῳ τινὶ τοὔνομα δευτερεύοντι αὐτῷ, εἰπὼν πρὸς Αὐσόνιον· ἔπειξον αὐτὸν μαθεῖν τὰς θείας γραφάς· οὐ διαμένει γὰρ ἐν τῷ μοναστηρίῳ, ἀλλ᾽ ἔσται τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ λειτουργός. Κἀκεῖνοι παραλαβόντες με, καὶ εἰσαγαγόντες εἰς τὸν οἶκον ἐν ᾧ οἱ ἐπ᾽ αὐτῶν ὄντες ἦσαν οἰκοῦντες, μονάζοντες ἑλληνισταὶ τὸν ἀριθμὸν εἴκοσι. Καθήσαντες ἕκαστον ἀπήτουν εἰπεῖν ἃ ἐμνημόνευσαν, ὧν ἠρωτήθη καὶ ἐλάλησεν ὁ ἅγιος Θεόδωρος. Καὶ οὕτως ἑκάστου τῶν εἴκοσι, μεθ᾽ οὓς καὶ Αὐσονίου καὶ Θεοδώρου τοῦ Ἀλεξανδρέως ἀκούσας λεγόντων ἃ ἐμνημόνευσαν, συμβαλὼν ἐν τῇ καρδίᾳ μου μνημονεῦσαι ταῦτα ἅπερ ἔγραψα ἠδυνήθην. Ἑρμήνευσεν γάρ μοι παραχρῆμα ἀξιωθεὶς παρ᾽ ἐμοῦ ὁ F
Ἀλεξανδρεὺς Θεόδωρος τὸν νοῦν, ὧν ἑκάστῳ τῶν ἐρωτησάντων εἰρήκει ὁ μέγας Θεόδωρος. Ταῦτα δὲ ἐῤῥέθη ἐνιαυτοῦ καὶ ὀλίγῳ πρὸς παρεληλυθότος ἀφ᾽ οὗ Καίσαρ ἀνηγορεύετο Γάλλος, ὁ ἐπικληθεὶς νέος Κωνστάντιος. Ἐπειδὴ δὲ καὶ εἴ ποτε πόῤῥωθεν τῆς φωνῆς τοῦ ἁγίου Θεοδώρου ἤκουον, ἢ χαρᾶς, ἢ λύπης, ἢ φόβου ἐπληρούμην, καὶ τούτων, ὁπότερον τί ἂν εἴη θαυμάζων, ὧν ἔπασχον ἐπιτόμην· καὶ ἔγνων ἄλλους τὸ αὐτό μοι πάσχειν, Αὐσόνιον μὲν ἰδίᾳ, Ἐλουρίωνα δὲ καθ᾽ ἑαυτὸν παρεκάλεσα, τὰ κατὰ Θεόδωρον τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ διηγήσασθαί μοι (Οὔπω γὰρ ἐτόλμων τὸν Ἀλεξανδρέα Θεόδωρον συνεχῶς ἐρωτᾷν) ὧν ἕκαστος ἔφη.

qui ex magistris suis intelligit,

quomodo Theodorum divinitus cognorit Pachomius

5 Παχούμιός τις ἡγησάμενος τούτων τῶν μοναστηρίων εὐηρέστησεν τῷ Θεῷ· ᾧ Θεὸς πολλὰ μὲν δι᾽ ἀποκαλύψεων, πλείονα δὲ καὶ ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ λαλῶν, ἕτερα δὲ δι᾽ Ἀγγέλων ἐγνώρισεν, διαφόροις χαρίσμασι τιμήσας αὐτόν· ὃς δὴ καὶ πρὸ ἓξ τούτων ἐτῶν ἐκδημήσας τοῦ σώματος ἐνεδήμησεν πρὸς τὸν Κύριον. Οὗτός ποτε καταξάμενος τοῖς περὶ αὐτῶν μονάζουσιν ἔφη· Τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ Πεκύσσιον ἀπεστείλαμεν εἰς τὴν Λωτῶν πόλιν ἐπικουρῆσαι τοῖς ἀδυνάτοις ἐκεῖσε· ὃν νῦν καταξαμένῳ μοι εὐηγγελήσατο Ἄγγελος Κυρίου μέλλειν σήμερον ἔρχεσθαι, ἐπαγόμενον σκεῦος ἐκλογῆς τῷ Θεῷ· ἔστιν δὲ τοῦτο παῖς τις τρεῖς καὶ δεκαέτης, Θεόδωρος καλούμενος, Πνεύματος ἁγίου πλήρης. Καὶ μετὰ δυσμὰς ἡλίου ἐπέστη τῷ μοναστηρίῳ

EX MSS.

EX MSS.

A νασ τηρίῳ Πεκύσσιος, φίλος τοῦ Παχουμίου τυγχάνων γνήσιος, ἐπιφερόμενος καὶ τὸν ἅγιον τοῦτον Θεόδωρον τρεῖς καὶ δέκα ἔτη τότε, ὡς ἔφη, τυγχάνοντα· ὃν ὁ ἅγιος Παχούμιος ὑποδεξάμενος, ὡς υἱὸν ἀνέτρεψεν γνήσιον. Καὶ γενόμενος εἴκοσι καὶ δύο ἐτῶν Θεόδωρος, ἐπιταχθείς τι παρὰ Παχουμίου, καὶ ἀνύσας ζητῶν τὸν ἅγιον Παχούμιον, ὥσπερ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὁδηγούμενος γέγονεν πλησίον τοῦ οἴκου ἐν ᾧ τοὺς μονάζοντας ἑστιᾶσθαι ἔθος ἐστίν, πλησίον τῆς ἐκκλησίας τοῦ μοναστηρίου· καὶ σειομένης τῆς γῆς αἰσθόμενος, ἤκουσεν Παχουμίου ἐν προσευχῇ λέγοντος· Ὁ Θεὸς, ὁ πολυέλεος, ὁ μετανοῶν ἐπὶ ταῖς κακίαις ἡμῶν· φεῖσαι τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων καὶ πλήθυνον ἡμῖν ἔτι μᾶλλον τοὺς οἰκτιρμούς σου, καὶ μήτε τοὺς μονάζοντας, μήτε τοῖς ἀειπαρθένους κρίσῃς, ἀπαιτῶν τὴν ἀκρίβειαν τοῦ ἐπαγγέλματος· ὁμοίως μήτε τὸν λαόν σου ὑπερ ὃ ἐνετείλω ἡμῖν, καὶ ἐνεφύτευσας ἀγαθῶν, ἀλλὰ κρίνων ἡμᾶς σύγκρινον τῷ κόσμῳ τῷ πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Μονογενοῦς σου· οὕτως γὰρ οὐκ εἰσελεύσῃ εἰς κρίσιν μεθ' ἡμῶν, ἀλλ' ἐξαλείψῃς ἡμῶν τὰς ἁμαρτίας. Εἰ γὰρ τὸν τότε κόσμον οὐκ ἀπώλεσας, πῶς τὸν νῦν λαόν σου οὐκ ἐλεήσεις; Ἐλέησον ἡμᾶς, Δέσποτα, περιποιησάμενος καὶ κτίσας παυσάμενος τῆς ὀργῆς καὶ τοῦ θυμοῦ, καὶ διὰ τὸ αἷμα τοῦ Μονογενοῦς σου ᾧ ἐλυ-

B τρώθημεν. Εἰ γὰρ δι' Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ Ἰουδαίους πολλάκις ἠλέησας, πόσῳ μᾶλλον διὰ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ ἡμᾶς ἀπαύστως ἐλεήσεις; Δοῦλοί ἐσμεν τοῦ Μονογενοῦς σου, ὃς πλάσματα αὐτοῦ ὄντας, ἡμᾶς υἱός σου πεποίηκεν. Καὶ λοιπὸν ἐφ' ἑξῆς τοῦ Παχουμίου λέγοντος· Ἐλέησον· καὶ μηδὲν ἕτερον προστιθέντος, ἡ γῆ ἐσείετο· καὶ Θεόδωρος τὸ πρόσωπον ἔχων ἐπὶ τὴν γῆν μετὰ παντὸς φόβου προσηύχετο, ἕως οὗ Παχούμιος ἱλαρᾷ τῇ φωνῇ βοήσας ἔφη· Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε, ὁ σώσας τὸ γένος ἡμῶν, καὶ αἰνετὸς καὶ δεδοξασμένος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν. Καὶ τοῦ σεισμοῦ παυσαμένου, καὶ τοῦ φωτὸς μηκέτι σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρωμένου, Παχούμιος ἀνοίξας τὴν θύραν τοῦ οἴκου, πρὸς Θεόδωρον ἀναστάντα ἔφη· Τολμηρῶς μὲν παρέμεινας· βόα δὲ ἀπαύστως πρὸς τὸν Θεόν, ἵνα τὰ ἐλέη αὐτοῦ παρατείνει ἡμῖν, ὧν χωρὶς ὑπάρξαι κτίσις οὐ δύναται. Ταῦτα δὲ ἐν τῇ ζωῇ μου ἐν τῷ σώματι μηδένι ἀπαγγείλῃς· ἅπερ μετὰ τὴν Παχουμίου κοίμησιν παρὰ Θεοδώρου ἠκούσαμεν·

et hunc illo orationi vacantem observarit,

terra interim tremente,

ac visione cœlesti oblata ad aversandas hæreses animatus sit;

6 Μετὰ δὲ ἡμέρας ζ' τοῦ ἑωρακέναι τὰ κατὰ Παχουμίου, ἐπισκεπτομένου Παχουμίου τὰ ἄλλα μοναστήρια, Θεόδωρος ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῷ καλουμένῳ Βαῦ πράττων, ἃ ἦν αὐτῷ ἐγχειρήσας ὁ ἅγιος Παχούμιος, ἀκηκοὼς παρά τινων ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπιδημησάντων ἅπερ οἱ Ἀρειανοὶ περὶ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ λέγουσιν, ἐδέετο τοῦ Θεοῦ ἐλευθερωθῆναι τῆς πλάνης τὸ γένος τῶν

C ἀνθρώπων· καὶ ἐν τῷ προσεύχεσθαι ἑώρακα ὥσπερ τρεῖς στύλους φωτὸς, ἐξ ὅλων ἴσους ταυτότητα πρὸς ἀλλήλους ἔχοντας· καὶ φωνῆς ἤκουσεν λεγούσης πρὸς αὐτὸν, Μήτε τῇ διαστάσει τοῦ ὁρωμένου ὑποδείγματος, μήτε τῇ περιγραφῇ, ἀλλὰ μόνον τῇ ταυτότητι πρόσεχε· Οὐκ ἔστιν γὰρ ἐν τῇ κτίσει ὑπόδειγμα ὃ δύναται παραστῆσαι τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Καὶ ταῦτα Παχούμιος παρὰ Θεοδώρου ἀκηκοὼς, ἔφη πρὸς αὐτόν· Ὡς ἰδεῖν καὶ ἀκοῦσαι ἐχώρεις ἐδείχθη σοι καὶ ἐλαλήθη· καὶ γὰρ ἐγὼ ἅμα τὸν μονήρη βίον ἑλέσθαι, ἄρτι μὲν ὑπὸ τῶν προσηκόντων Μελετίῳ τῷ Λυκοπολίτῃ, ἄρτι δὲ ὑπὸ τῶν Μαρκίωνος παρακαλούμενος μετ' αὐτῶν εἶναι, καὶ τὰ αὐτῶν φρονεῖν, μαθὼν ὅτι καὶ ἄλλαι αἱρέσεις εἰσίν, ὧν ἑκάστη ἔλεγεν παρ' ἑαυτῇ τὴν ἀλήθειαν εἶναι, ἐταραττόμην· καὶ μετὰ πολλῶν δακρύων ἱκετεύσας τὸν Θεὸν ἀποκαλύψαι μοι παρὰ τίσιν ἐστὶν ἡ ἀλήθεια· ὅλος γὰρ συγκεχυμένος ἤμην. Καὶ ἔτι προσευχόμενος ἐγενόμην ἐν ἐκστάσει, καὶ ἰδοὺ ὥσπερ νύκτα τὴν ὑπουράνιον ἅπασαν· καὶ ἐκ διαφόρων μερῶν ἤκουον φωνῆς λεγούσης· Ἐνταῦθα ἡ ἀλήθεια· καὶ ἑώρουν πολλοὺς ἑκάστῃ φωνῇ ἀκολουθοῦντας, ἐν σκότει ὑπ' ἀλλήλους ὁδηγουμένους. Καὶ πρὸς μόνῳ τῷ ἀνατολικῷ κλίματι τῆς οἰκουμένης λύχνον ἐπὶ ὑψηλοῦ κείμενον, ὡς ἑωσφόρον λάμποντα· κἀκεῖθεν ἤκουον φωνῆς λεγούσης μοι· Μὴ ἀπατᾶσθε ὑπὸ τῶν εἰς τὸ σκότος ἑλκόντων, ἀλλὰ τούτῳ τῷ φωτὶ ἀκολουθήσατε· ἐν αὐτῷ γὰρ

quod Pachomio quoque recens converso acciderat.

ἐστιν ἡ ἀλήθεια. Καὶ εὐθέως ἐγένετο φωνὴ λέγουσα πρός D
με· Ὁ λύχνος οὗτος, ὃν ὁρᾷς ὡς ἑωσφόρον λάμποντα, λαμψήσει ποτὲ ὑπὲρ τὸν ἥλιον. Αὐτὸς γάρ ἐστιν τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ, ὁ κηρύττεται ἐν τῇ ἁγίῳ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ ἐν ᾗ ἐβαπτίσθης. Ὁ δὲ καλῶν ὁ Χριστός ἐστιν ἐν Ἀλεξάνδρῳ τῷ Ἐπισκόπῳ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας, αἱ δὲ ἄλλαι φωναί, αἱ ἐν τῷ σκότει τῶν αἱρέσεων, εἰσὶν δαίμονος ἐν τῷ ἑκάστης αἱρέσεως ἡγουμένῳ φωνοῦντος καὶ πλανοῦντος πολλούς. Καὶ οὕτως ἐν φωτινοῖς ἐνδύμασιν πολλοὺς ἑωρακὼς τῷ λύχνῳ προστρέχοντας, εὐλόγησα τὸν Θεόν, καὶ τῶν ἀπατῆσαί με θελησάντων καταφρονήσας, συνῴκησα τῷ ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ Παλαίμονι, μιμητῇ τῶν ἁγίων τυγχάνοντι, ἕως οὗ ὁ Ἄγγελος Κυρίου ἐπιστάς μοι ἔφη· Θέρμαινε τοὺς προσιόντας σοι ἐν τῷ πυρὶ ᾧ ἀνῆψέν σοι ὁ Θεός, καὶ ὁδηγηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, τὰ μοναστήρια ταῦτα διὰ τοῦ Θεοῦ συνεστησάμην. Γίνωσκε δὲ ὅτι καὶ Ἀθανάσιος ὁ Ἐπίσκοπος τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας πλήρης τοῦ ἁγίου Πνεύματός ἐστιν. Ἔλεγεν δὲ ἡμῖν πᾶσιν Παχούμιος· Ἅμα τὸ κατασθῆναι Ἀθανάσιον Ἐπίσκοπον, οὐκ ἀγαθοὶ ἄνδρες αἰτιῶνται τὸ κρίμα τοῦ Θεοῦ ἐπ' αὐτῷ γενόμενον, προβαλλόμενοι τῆς ἡλικίας αὐτοῦ τὸ νέων, καὶ σχίσαι τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ σπουδάζοντες· ἐμοὶ δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶπεν, ὅτι στύλον αὐτὸν καὶ λύχνον E
ἔγειρα τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ὅτι θλίψεις πολλαὶ καὶ συκοφαντίαι ἀνθρώπων, ἕνεκεν τῆς εἰς Χριστὸν εὐσεβείας, μένουσιν αὐτόν· καὶ πάντα νικήσας πειρασμόν, μέχρι τέλους ὑπ' αὐτοῦ δυναμούμενος, τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου ταῖς ἐκκλησίαις κηρύξει.

Is ab Angelo jubetur monachos congregare.

7 Μετὰ δὲ ταῦτα Θεόδωρος ἅμα Παχουμίου γέγονεν ἐν τῷ προειρημένῳ μοναστηρίῳ τῶν Ταβεννησίων ἐν τῷ Τεντυρίτῃ νόμῳ τυγχάνοντι. Καὶ νυκτεριναῖς εὐχαῖς καθ' ἑαυτὸν σχολάσας, καὶ ὑπὸ τοῦ ὕπνου βαρυθείς, περιπατεῖν ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἤρξατο· καὶ ὡς ἐν νυκτὶ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων μὴ ὁρώμενος, κατ' ὀλίγον προσηύχετο. Κρίνας δὲ λοιπὸν συμμέτρως τὸ σῶμα ἀναπαῦσαι, καθίσας παρὰ τὴν θύραν τῆς ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἐκκλησίας ἐκάθευδεν, μόνῃ τῆς φύσεως ἀνάγκῃ τὸ ἱκανὸν ποιῶν. Καὶ Ἄγγελος Κυρίου ἐπιστὰς διήγειρεν αὐτόν, λέγων· Ἀκολούθει μοι· καὶ ἀναστάς, καὶ ἀκολουθήσας αὐτῷ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ὅλην φωτὸς πεπληρωμένην ἴδεν. Καὶ πλῆθος Ἀγγέλων συνηθροισμένων ἐν τῷ τόπῳ ἐν ᾧ τὰς λατρείας ἀναπέμπειν τῷ Θεῷ οἱ ἱερεῖς εἰώθασιν· καὶ ἔμφοβος γενόμενος, καὶ κληθεὶς ὑφ' ἑνὸς τῶν συνηγμένων, ὡς πλησίον ἐγένετο, ἐψώμισεν αὐτόν τις ἐν πολλῇ δόξῃ τυγχάνοντα ξένην τροφήν, καὶ ἐνισχύσας αὐτὸν ἐκέλευσεν τὸ δεδομένον εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ ἀναλῶσαι· ἥνπερ τροφὴν κατὰ πρόσταγμα τοῦ δεδωκότος αὐτῷ φαγών, καὶ F
ξένης γεύσεως πειρασθείς, τὸ μὲν φῶς καὶ τοὺς συνηθροισμένους Ἀγγέλους ἐξιόντας ἴδεν. Αὐτὸς δὲ ἔνθους ὤν, Παχουμίου συντυχεῖν ἐσπούδασεν, χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης πεπληρωμένος. Καὶ ταῦτα αὐτὰ διηγούμενος αὐτῷ, τὰ κρυπτὰ αὐτοῦ ἐξ ἀποκαλύψεως βλέπων, ἐν τῷ λαλεῖν ἐμειδία. Καὶ Παχουμίου λέγοντος· Ὁ λαβὼν τὰ δύο τάλαντα, τέσσαρα προσήνεγκεν, καὶ ὁ τὰ ε' τάλαντα λαβὼν, δέκα προσεκόμισεν. Διὸ ἀναζωσάμενος τὴν ὀσφὴν καρποφόρει τῷ τὴν χάριν σοι δεδωκότι. Θεόδωρος δὲ στενάξας, πρεσβεύειν αὐτὸν πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ αὐτοῦ ἠξίωσεν· καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας συνεχῶν ἀποκάμψεων παρὰ τοῦ Κυρίου ἠξιοῦτο.

Cœlesti visione rursum recreatur Theodorus.

8 Καὶ ταῦτα ἡμῖν Πεκύσσιος, παρὰ Παχουμίου ἀκούσας, μετὰ τὴν κοίμησιν παραδέδωκεν· ἅπερ παρά τε Αὐσονίου καὶ Ἐλουριώνος μαθὼν ἐγώ, τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ Πεκύσσιον πατέρα κτήσασθαι σπουδάσας· καὶ μαθὼν ὡς ἦν εἶχεν παρὰ τοῦ Χριστοῦ λαβὼν κατὰ τῶν δαιμόνων δύναμιν, ἠξίωσα ἀπαγγεῖλαί μοι, τίνα ἦν εἰπὼν αὐτῷ περὶ Θεόδωρον Παχούμιος, καὶ τὰ αὐτὰ εἰπόντος ἐθαύμασα. Αὐσόνιον δὲ ἠξίουν, εἰ ὅλως δυνατόν ἐστιν ἄνθρωπον κρυπτὰ τῆς καρδίας ἀνθρώπων ὁρᾷν, ἐκ τῶν ἁγίων γραφῶν πληροφορῆσαί μοι. Ὁ δὲ ἔφη παρέξομέν σοί, φησιν, τῇ πείρᾳ τοῦ γνῶναι, ἐὰν Θεοδώρῳ ὁ Θεὸς τὰ κρυπτά σου ἀποκαλύψῃ· ἀνευ γὰρ τοῦ ἀποκαλύψαι τὸν Θεὸν οὐδεμία κτίσις τὰ ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ἀνθρώπων

CAP. II. Auctor circa arcanorum cordis cognitionem ex scripturis instruitur,

1 Reg. 9, 19

A θρώπων εἰδέναι δύναται. Ἵνα δὲ καὶ ἐκ τῶν θείων γραφῶν πληροφορηθεὶς, ἄκουε τοῦ μὲν Προφήτου λέγοντος Σαμουὴλ τῷ Σαούλ· Δεῦρο καὶ ἀπαγγελῶ σοι πάντα τὰ ἐν καρδίᾳ σου, καὶ περὶ τῶν ὄνων σου τῶν ἀπολωλυιῶν σήμερον τριταίων, μὴ θήσεις ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἐν αὐταῖς, ὅτι εὕρηνται. Ἀνάγνωθι δὲ καὶ τὰ περὶ τῶν υἱῶν Ἰέσσαι πρὸς Σαμουὴλ ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰρημένα, ἵνα γνῷς ὅτι ὅτε ἀποκαλύπτει ὁ Κύριος τοῖς δούλοις αὐτοῦ, ὁρῶσιν· ὅτε δὲ οὐκ ἀποκαλύπτει, τὰ κοινὰ τῶν ἀνθρώπων μέτρα ἐν ἑαυτοῖς βλέπουσιν. Ἐὰν γὰρ ὅλην τὴν βίβλον τῶν βασιλικῶν ἱστοριῶν ἀναγνοὺς ἀκούσῃ, καὶ τοῦ Προφήτου Ἐλισσαίου λέγοντος τῷ ἰδίῳ λειτουργῷ περὶ γυναικὸς εὐσεβοῦς, ὅτι κατόδυνός ἐστιν ἡ ψυχὴ αὐτῆς, ὁ δὲ Κύριος οὐκ ἀπεκάλυψέ μοι· ὡς τοῦ Κυρίου πολλὰ αὐτῷ ἀποκαλύψαντος καρδίας· καὶ μάλιστα ἐξ ὧν ἀκούσῃ αὐτοῦ λέγοντος, ὡς ἔφη πρὸς τὸν ἴδιον λειτουργὸν πόθεν Γιεζῆ, καὶ ἀποκριθέντος αὐτοῦ, ὅτι οὐ πεπόρευται ὁ δοῦλός σου ἔνθα καὶ ἔνθα· αὖθις εἰπόντος αὐτῷ, Οὐχ' ἡ καρδία μου ἦν μετά σου ὅτε κατεπήδησαν ἀπὸ τοῦ ἅρματος αὐτοῦ Ναιμὰν ὁ Σύρος εἰς συνάντησίν σου. Καὶ νῦν ἔλαβες τὸ ἀργύριον καὶ τὰ ἱμάτια, καὶ λήψεις ἑαυτῷ κήπους καὶ ἐλαιῶνας καὶ ἀμπελῶνας καὶ ποίμνια καὶ βουκόλια καὶ δούλους καὶ δούλας, καὶ ἡ λέπρα

4. Reg. 5, 25

B Ναιμὰν κολληθήσεται ἔν σοι, καὶ ἐν τῷ σπέρματί σου ἕως αἰῶνος. Γέγραπται δὲ καὶ ἐν ταῖς παροιμίαις Σολομῶντος, Γνωστῶς ἐπιγνώσῃ ψυχὰς ποιμνίων σου, καὶ ἐπιστήσεις σὸν ὄμμα σαῖς ἀγέλαις. Καὶ πάλιν, Συνιεῖ δίκαιος καρδίας ἀσεβῶν, καὶ φαυλίζει ἀσεβεῖς ἐν κακοῖς· γέγραπται δὲ καὶ ἐν ταῖς πράξεσιν τῶν Ἀποστόλων, Καί τις ἀνὴρ ἐν Λυστροῖς ἐκάθητο, χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων, ὃς οὐδέποτε περιεπάτησεν, οὗτος ἤκουσεν Παύλου λαλοῦντος, ὃς ἀτενίσας αὐτὸν, καὶ ἰδὼν ὅτι ἔχει πίστιν τοῦ σωθῆναι, εἶπεν μεγάλῃ τῇ φωνῇ· Ἀνάστηθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου ὄρθος, καὶ ἥλλατο καὶ περιεπάτει· πίστις γὰρ ἐν καρδίᾳ, καὶ οὐκ ἐν προσώπῳ σωματικῶς ὁρᾶται. Οὕτως καὶ ὁ Πέτρος τὴν κακίαν Σίμωνος τοῦ Μάγου, οὐκ ἐν τῷ τοῦ σώματος προσώπῳ, ἀλλ' ἐν τῇ καρδίᾳ βλέπων, εἶπεν αὐτῷ· Εἰς χολὴν πικρίας καὶ σύνδεσμον ἀδικίας ὁρῶ σε ὄντα.

Prov. 27, 23

Act. 14, 7

Act. 8, 23

9 Καὶ ταῦτα παρὰ Αὐσονίου ἀκηκοὼς, τὰς βίβλους δεξάμενος ἀνέγνων· καὶ μετὰ χρόνον, κατὰ τὸ μεσονύκτιον, χρείας κατεπειξάσης καὶ σκοτείας οὔσης, προῆλθον ἐκ τοῦ οἴκου· καὶ ἀκηκοὼς τῆς τοῦ Θεοδώρου φωνῆς, οὕτως ἐφοβήθην, ὡς σάκκον λινοῦν μόνον με ἐνδεδυμένον ἱδρῶσαι, χειμῶνος ὥρας οὔσης (ἦν γὰρ ὁ μὴν, ὃν Αἰγύπτιοι καλοῦσιν Τοβί) καὶ λοιπὸν νοοῦντα με τὴν Θηβαίων γλῶτταν καλέσας με ὀνομαστὶ, καὶ πλησίον ἑαυτοῦ στήσας, ἔλεγέν τινι Θηβαίων μονάζοντι, Ἀμαεῖ τοὔνομα, Διὰ τί τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔχεις πρὸ ὀφθαλμῶν;

et reipsa discit, Theodoro ea patere.

C οὐκ οἶδας ὅτι ἐτάζει καρδίας καὶ νεφροὺς ὁ Θεός; διά τι ἐν τῇ καρδίᾳ σου ὅτε μὲν πόρνας ὁρᾷς καὶ περιπλέκῃ, ὅτε δὲ δῆθεν μετὰ νομίμης γυναικὸς καθεύδῃς, καὶ ὅλον το σῶμα σπιλοῖς. Εἶτα στρατεύῃ, καὶ ἐν πολέμοις ἑαυτὸν νικητὴν τοῖς ἐνθυμήμασιν ὁρᾷς, καὶ στρατηγοῖς ἀρέσκεις, καὶ χρυσὸν παρ' αὐτῶν λαμβάνεις, καὶ πάντα τὰ ὑπεναντία τῷ ἐπαγγέλματι τῶν μοναχῶν λογιζόμενος, κέκρικας καὶ αὐτῷ τῷ σώματι πρᾶξαι ἅπερ λογίζῃ. Γίνωσκεν τοίνυν ὅτι ἐὰν μὴ μετανοήσῃς, καὶ τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ ἁγνίσας σεαυτὸν δάκρυσιν ἐξιλεώσῃ τὸν Κύριον, ἐμμείνεις δὲ τῇ προθέσει ταύτῃ, οὐκ εὐοδώσει Κύριος τὴν ὁδόν σου, ἀλλὰ πυρὶ αἰωνίῳ σε κατακρίνει. Ὁ δὲ πεσὼν παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ οὕτως διακεῖσθαι αὐτὸν ὁμολογήσας, μετανοεῖν ἐπαγγειλάμενος, ἠξίου Θεόδωρον ὑπὲρ αὐτοῦ προσεύξασθαι· καὶ εἶπεν Θεόδωρος· Δώῃ σοι Κύριος ἀληθῶς καταγνῶναι σεαυτοῦ, καὶ μετανοήσαντα σωθῆναι· ὡς γὰρ ὁρῶ ἀπέστη τοῦ Θεοῦ ἡ καρδία σου· Πλὴν ἐὰν θέλεις δύνασαι ἐπιστρέψαι· δέχεται γὰρ Θεὸς τοὺς γνησίως ἐπιστρέφοντας ἐπ' αὐτόν· καὶ ἐπὶ πολὺ δακρύσας ἀπέλυσεν αὐτόν. Ὁ δὲ Ἀμαεῖς μετὰ μῆνας δ' ἀποστὰς τοῦ μοναστηρίου, καὶ στρατείᾳ ἐν ὅπλῳ ἑαυτὸν ἐπιδοὺς, νόσῳ περιπεσὼν πολυχρονίᾳ καὶ ὑδρωπικῶν μετὰ ἐνιαυτὸν τετελεύτηκεν, ταῦτα ἐξομολογούμενος.

10 Ἀπελθόντος δέ μου μετὰ Θεοδώρου καὶ ἄλλων Ἀδελφῶν εἰς τὸ μοναστήριον τῶν καλουμένων Ταβεννησίων, ἐν ᾧ καὶ τὴν ὀπτασίαν ἦν ἑωρακὼς Θεόδωρος· Καὶ

D

EX MSS.

Puella moribunda precibus Theodori et aqua benedicta sanatur.

συνόντων ἡμῶν αὐτῷ ἐν τῷ κήπῳ τοῦ μοναστηρίου, παρακειμένου τοῦ ποταμοῦ, κωμῖται περίπου λ' παραγενόμενοι πρὸς αὐτὸν προσέπεσαν αὐτῷ· καὶ ἀπαναινόμενος τὸ τοιοῦτον, ἀνέστησεν αὐτούς. Καὶ πάντων δακρυόντων, εἷς ἐξ αὐτῶν ἐδέετο αὐτοῦ λέγων· Τῇ παρελθούσῃ ἑσπέρᾳ τὴν θυγατέρα μου, πέντε καὶ δέκα ἔτη τυγχάνουσαν, ἀνδρὶ παραδέδωκα, καὶ σήμερον ἀναγκασθεῖσα τροφὴν λαβεῖν, καὶ στροφωθεῖσα κεῖται ἄφωνος, δηλητηρίου, ὡς πᾶσιν φαίνεται τοῖς ὁρῶσιν, αὐτῇ ἢ τῇ τροφῇ ἢ τῷ πότῳ ἐπιβληθέντος· καὶ ἐπειδὴ οἱ εὑρεθέντες ἐνταῦθα ἰατροὶ ἀπηγόρευσαν αὐτὴν, δεόμεθά σου καταξίωσον ἕως τῆς οἰκίας μου σκυλῆναι καὶ προσεύξασθαι περὶ αὐτῆς· οἴδαμεν γὰρ ὅτι ἐὰν ἐπικαλέσῃ τὸν Χριστὸν, χαρίσεταί σοι τὴν θυγατέρα μου. Ὡς δὲ οὐκ ἤθελεν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἀπελθεῖν, κλαίουσιν αὐτοῖς καὶ ἱκετεύουσιν ἔφη· Ὑμεῖς μὲν εἰρήκατε ἵνα εἰς τὸν οἶκον ὑμῶν ἐλθὼν προσεύξωμαι ὑπὲρ τῆς θυγατρὸς ὑμῶν· ὁ δὲ Θεὸς πάντα περιέχων πληροῖ· οὐ γὰρ περιγράφεται τόπῳ. Ἐνταῦθα οὖν αὐτὸν ἐπικαλεσόμεθα, καὶ ἐκεῖ οὖσαν τὴν θυγατέρα ὑμῶν ζωοποιεῖ. Καὶ τῶν ἄλλων πάντων ὥσπερ ἀῤῥαβῶνα τῆς ζωῆς τῆς παιδὸς ἀκουσάντων τὸν λόγον, Θεόδωρος μετὰ πάντων τῶν συνόντων αὐτῷ μοναζόντων ἐπὶ προσευχὴν ἐτράπη,

E καὶ τρίτον κλίνας τὰ γόνατα, καὶ ἐκτενῶς τὸν Θεὸν ἱκετεύσας, καὶ καταπαύσας ἔφη· Ἐχαρίσατο ὁ Θεὸς τῇ θυγατρὶ ὑμῶν τὴν ζωήν· θαῤῥοῦντες ἀπέλθετε. Καὶ φωνῆς γενομένης πλήθους ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν περὶ τὸ μοναστήριον κλαιόντων (ἀποπνέειν γὰρ προσεδόκατο) ἧκεν ἀπὸ τοῦ πέραν ὁ πατὴρ τῆς παιδὸς, ξέστην ἀργυραῖον πεπληρωμένον ὕδατος φέρων, καὶ μετὰ κλαυθμοῦ Θεοδώρῳ προσαγαγὼν ἔφη· Ὀλιγόπιστός εἰμι, δέομαί σου· κἂν γοῦν ἐπὶ τὸ ὕδωρ τοῦτο ἐπικάλεσαι ὑπὲρ αὐτῆς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, πιστεύω γὰρ ὅτι εἰσακούσας σου ὁ Θεὸς ποιεῖ τὸ ὕδωρ τοῦτο φάρμακον σωτηρίας τῇ θυγατρί μου. Καὶ ὁ Θεόδωρος μὲν τὸν ξέστην λαβὼν, καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ μετὰ δακρύων προσευξάμενος, τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τὸ ὕδωρ πεποίηκεν. Ὁ δὲ πατὴρ τῆς παιδὸς λαβὼν τὸ ὕδωρ, καὶ μετὰ τοῦ ὄχλου εἰς τὸν ἴδιον οἶκον ἀπελθὼν, μετὰ τρεῖς ἢ τέσσαρας ὥρας, μετ' ὀλίγων φίλων καὶ συγγενῶν ἑαυτοῦ, ἐπέστρεψεν ἀπαγγέλλων τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ, ἃ πεποίηκεν μετ' αὐτοῦ· Ἔλεγεν δὲ, ὅτι τῶν Ἀδελφῶν μου βίᾳ δυνηθησῶν διανοῖξαι τοὺς χαλινοὺς τῆς θυγατρός μου, βραχύ τι τοῦ ὕδατος ἐμβαλεῖν, καὶ παραχρῆμα κάτωθεν πολλῆς ἐκκρίσεως γενομένης ἐσώθη τὸ κοράσιον. Σιλουανὸς δέ τις Ἀλεξανδρεὺς, οἰκῶν ἐν τῷ Βενδηλίῳ, Ἀρειανὸς, λιθέμπορος, συνὼν τῷ ἀνδρὶ τῆς παιδὸς, καὶ τῶν μεγαλείων τοῦ Θεοῦ αὐτόπτης γενόμενος, ἐδόξασεν τὸν Θεόν.

F

11 Μετὰ δὲ τοῦτο Θεόδωρος περίπου ρκ' μονάζοντας παραλαβὼν, ἀπήγαγεν εἰς τὴν νῆσον τοῦ ποταμοῦ, συναγαγεῖν ὕλην ἣν οἱ Αἰγύπτιοι θρύα καλοῦσιν, προσχωροῦσαν εἰς κατασκευὴν τῶν ψιαθίων· ἐν οἷς ἦν καὶ Σιλουανὸς τοὔνομα Θηβαῖος, ὃς ἦν Ἡγούμενος κβ' μοναζόντων, Λινούφων οὗ ἦ Δεύτερος. Ἐκ τούτου τοῦ ἀριθμοῦ Μακάριος τοὔνομα Πρεσβύτερος, Ἀδελφὸς τοῦ ἁγίου Θεοδώρου ὁμομήτριος οὐχ ὁμοπάτριος. Ἐν τῇ ἐννάτῃ ἡμέρᾳ παραγενόμενος τίς τῶν μοναζόντων, ἐδήλωσεν ὥς τινες τῶν μετὰ Θεοδώρου ἀπελθόντων μοναχῶν ἀγαγόντες ἐν σκαφίῳ ἀποπνέειν μέλλοντα Σιλουανὸν ἐν τῷ ὅρμῳ εἰσὶν τοῦ ποταμοῦ, ὄντι πρὸ σεμνείου τῆς Βαῦ (ἦμεν γὰρ λοιπὸν ἡμεῖς ἐν τούτῳ τῷ μοναστηρίῳ) καὶ ἐξελθόντες εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ εὕρομεν αὐτοὺς κατὰ τὴν ὁδὸν φέροντας Σιλουανὸν ἐπὶ κλίνης ἀπόπληκτον, μήτε ἀκούοντα μήτε λαλοῦντα, τρίτην ἡμέραν ἄγοντα ἀφ' οὗ ἀπεπληκτίασεν. Καὶ τρισὶν ἄλλαις ἡμέραις οὕτως διατελοῦντος αὐτοῦ, μήτε τροφῆς μήτε πότου λαμβάνοντος αὐτοῦ, Θεόδωρος ὁ Ἀλεξανδρεὺς, καὶ Πεκύσσιος, καὶ Ψάμφιος, καὶ Ψενταήσιος, καὶ Ἐλουρίων, καὶ Ἰσίδωρος, ἄνθρωποι εὐαρεστοῦντες τῷ Θεῷ, ἀνατείναντες τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν, μετὰ πολλῶν δακρύων ἱκέτευον τὸν Θεὸν ἐλεῆσαι Σιλουανόν· Καὶ ἔτι προσευχομένων αὐτῶν Σιλουανὸς ἔφη, ἀκούοντός μου· Εὐλογητὸς εἶ ὁ Θεὸς, ὁ παιδεύσας με καὶ ἐλεήσας

Paralysi percussus,

sibique post 6 dies redditus,

EX MSS.

A με. Κἀμοῦ μεγάλῃ τῇ φωνῇ εἰπόντος· Εὐλογητὸς ὁ Θεός· ἐκεῖνοι μὲν τὴν προσευχὴν ἐπλήρωσαν· Θεόδωρος δὲ ἐμὲ ὑπηρετοῦντα ἔχων, ἔτρεψεν αὐτόν. Καὶ ὑπὸ τὴν ἕω συνελθεῖν πάντας τοὺς ἐν τῷ μοναστηρίῳ πρὸς ἑαυτὸν Σιλουανὸς ἐκέλευσεν· καὶ καθίσας ἐπὶ τῆς κλίνης, ἐμοῦ μὲν παρεστῶτος αὐτῷ, Ἐλουρίωνος δὲ τὰ ὑπ' αὐτῷ λεγόμενα τῷ πλήθει μετὰ μεγάλης τῆς φωνῆς ἀπαγγέλλοντος, ἔφη· Ἀκούσατε πῶς μοι τοῦτο συμβέβηκεν. Τῇ τετράδι τοῦ σαββάτου Θεόδωρος ἑστὼς ἐν τῇ νήσῳ, ἐδίδασκεν τοὺς Ἀδελφοὺς κεκλυκότας αὐτόν, καὶ σιωπήσας καὶ ἀποστὰς τοῦ τόπου ἐν ᾧ ἑστήκει, δύο μίκρας ἐχίδνας ἔδειξεν τοῖς ὀφθαλμοῖς λέγων· Φονευσάτω τις αὐτάς. Ὡς γὰρ ὡμίλουν περὶ τοὺς πόδας μου γενομένας ἵνα μή τις τῶν Ἀδελφῶν ταραχθῇ, ὥσπερ καμάραν ποιήσας τοὺς πόδας μου ἔκρυψεν αὐτάς· καὶ μετὰ τὸ ἀναιρεθῆναι αὐτάς, ἔλεγεν Ἄγγελον αὐτῷ ὀφθέντα εἰρηκέναι, ὅτι τινὲς τῶν μετὰ σου μοναζόντων ἀμελοῦσιν τῆς αὐτῶν σωτηρίας· Καί τινων εἴρηκέν μοι τὰ ὀνόματα. Κατὰ δὲ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν καὶ ἀπόφασιν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐξενεχθῆναι ἔλεγεν, ὃν ἐκέλευσεν ἐκβληθῆναι ἐκ τοῦ μοναστηρίου· καὶ οὗτος ἐν τῇ Βαῦ διάγει. Ταῦτα ἀκούων ἐγὼ ἐμυκτήρισα Θεοδώρου ἐν τῇ καρδίᾳ μου λέγων· Οὐκ ἔστιν Μακαρίου τοῦ ἐμοῦ Ἀδελφός; καὶ οὐχ ἡ Μακαρίου μήτηρ καὶ τοῦτον ἐγέννησεν; πόθεν τούτῳ ἡ κενοδοξία αὕτη; πολὺ ταπεινόφρων ἐστὶν Μακάριος. Καί

narrat id sibi evenisse, dum male sentit de Theodoro,

B τις ἐν ἀνθρωπίνῳ σχήματι ἐπιστάς μοι ἐν ἐσθῆτι ἀστραπτούσῃ, φοβερὸς ἄγαν τῷ προσώπῳ ἔφη· Οὐδὲ τὸν Θεὸν αἰδοῖ, τοιαῦτα κατὰ τὸν θεράποντα αὐτοῦ ἐννοῶν; Καὶ διατραπεὶς ἐγὼ μετὰ πολλῆς αἰσχύνης, ὥσπερ ῥάπισμα κατὰ τοῦ προσώπου μου ὑπ' αὐτοῦ δοθὲν ᾐσθόμην. Καὶ λοιπὸν οὐκ ἔτι ἔγνων ποῦ ἤμην κείμενος, ἢ πῶς ἐνταῦθα ἦλθον, ἕως ὁ Θεός με ἰάσατο. Καὶ πάντες ἡμεῖς ἀκούσαντες ἐδοξάσαμεν τὸν Θεόν.

12 Καὶ μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας ἐπιστὰς τῷ μοναστηρίῳ Θεόδωρος, τοὺς Ἀδελφοὺς ἐκέλευσεν συναχθῆναι· καὶ ὁμιλήσας αὐτοῖς, καὶ εἰπὼν περιμεῖναι τὴν παρουσίαν αὐτοῦ, γέγονεν ἅμα δύσιν τῶν μεθ' ἑαυτοῦ περὶ τὸν οἶκον, ἐν ᾧ ἔθος ἐστὶ τοὺς μονάζοντας ἑστιᾶσθαι. Καί τινα μονάζοντα νεανίσκον ἐξελθόντα ἀπὸ τοῦ οἴκου κατασχών, εἵλκυσεν εἴς τινα οἶκον κεκαμαρωμένον, καὶ ἠνάγκαζεν εἰπεῖν αὐτὸν ἅπερ ἦν πεποιηκώς, αὐτὸν εἶναι δεικνὺς τὸν ὑπὸ τοῦ Ἀγγέλου καταμηνυσθέντα, καὶ ἐκβληθῆναι ἐκ τοῦ μοναστηρίου κεκέλευστο· ὡς δὲ οὐκ ἐβούλετο λέγειν, ἀρξαμένου Θεοδώρου λέγειν αὐτοῦ τὴν πρώτην πρᾶξιν· καὶ ἐρωτῶντος εἰ οὐδένα τῶν μοναζόντων συνίστορα εἶχεν, πεσὼν εἰς τοὺς πόδας Θεοδώρου ἠξίου τὰς ἄλλας αὐτοῦ πράξεις σιωπῆσαι, καὶ ἐκπέμψαι τοῦ μοναστηρίου. Ὃς ὑποδειχθεὶς ὑπὸ Θεοδώρου, τῷ συνηγμένῳ πλήθει τῶν Ἀδελφῶν ἐξωμολογεῖτο λέγων, ὅτι ἀλη-

occulta Monachorum peccata notante,

C θῶς ὁ Θεὸς τὰ καθ' ἑαυτὸν τῷ θεράποντι αὐτοῦ ἀπεκάλυψεν, καὶ ὅτι δικαίως τοῦ μοναστηρίου ῥιφῆναι ἐκελεύσθη. Καὶ Θεόδωρος κελεύσας αὐτὸν ἐκβληθῆναι, καὶ τοῖς Ἀδελφοῖς ἐφ' ἱκανὸν ὁμιλήσας, τῶν ἄλλων μοναζόντων τῶν αἰτιαθέντων ὑπὸ τοῦ Ἀγγέλου ἰδίᾳ ἑκάστων νυκτὸς ἐπέστη, καὶ ἀπαγγείλας ὅσα ἕκαστος μετὰ τὸ ἅγιον βάπτισμα ἐπεπλημμέλητο, καὶ ἐξέστησεν ἕκαστον πείσας λόγῳ πλείονι μετανοίᾳ ἐξιλεώσασθαι τὸν Θεόν. Οἵτινες ἐπιγνῶντες ὅπως αὐτῶν ἐφείσατο ὁ Θεός, σπεύδοντες πᾶσιν ἑαυτοὺς καταφανεῖς ποιῆσαι, ἐκωλύθησαν ὑπὸ Θεοδώρου, λέγοντος μὴ δύνασθαι τοὺς πλείους τῶν Ἀδελφῶν φέρειν τοιαύτας ἀκοάς, προστιθέντος ὅτι πρὸς τὸ τοὺς ἔτι νηπιάζοντας ἐν Χριστῷ βλάπτεσθαι. Καί τισι τῶν ἀπαγγελλόντων οὐκ ἐχώρει παγίδα γενέσθαι ὀνειδισμῶν ὑπό τινος τῶν μηδέπω παγίων πρὸς ἐπενεχθέντα αὐτοῖς· ἀλλ' ἐκείνων τοῖς ἁγίοις ἀνδράσιν τοῖς περὶ Πεκύσσιον καὶ Ψενταήσιον ἴδια ἕκαστος ἑαυτῶν φανερῶσαν δεήσεις προσέφερεν προσεύχεσθαι ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεόν.

et divina, uti post patuit, revelatione:

CAP. III.

13 Καὶ ταῦτα μὲν ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς Τεσσαρακόστης γέγονεν. Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις τοῦ ἁγίου Πάσχα, ἑσπέρας βαθείας, τῇ τρίτῃ τῶν Σαββάτων, πάντων τῶν μοναζόντων, τῶν ἐν τοῖς δέκα μοναστηρίοις τοῖς ὑπὸ Θεόδωρον ἐν τῇ Βαῦ συνηγμένων (ἔθος γὰρ αὐτοῖς κατ' ἔτος ἐκεῖ συναγομένοις ἅμα τὴν τοῦ ἁγίου Πάσχα ἑορτὴν

qua etiam cognoscit eum qui furtim comederat.

D ἑορτάζειν) πολλῶν ἀξιούντων Θεόδωρον ἑρμηνεῦσαι ἃ μὴ νενόηκησαν ῥητὰ τῶν ἁγίων γραφῶν, ἑκάστῳ ὥσπερ ἠρώτησεν σαφὲς ποιήσας τὸ ζητούμενον, ἔφη· Ἀγαθὸν χαρίεν εἰπεῖν ἐφ' ὑμῶν· Πνεῦμα ἀκάθαρτον παραγενόμενον, ἑνὸς ἐξ ὑμῶν κατεγέλασεν. Συνήθως γὰρ τῶν μοναζόντων τῇ παρελθούσῃ νυκτί μοι μεταλαβόντων, καὶ οὗτος ἐν τοῖς μεταλαβοῦσιν ἦν (Ἐπισκεψάμενος δὲ αὐτὸν ἐγὼ νυκτὸς) καὶ εὑρὼν ὀξύπεινον καὶ ἄγαν ὀλιγοροῦντα (ἔθος γὰρ τοῖς δαίμοσιν τοῖς πάθεσι τῶν ἀνθρώπων παρακαθημένοις ἐπιτίθεσθαι) ἐνθυμήσεις αὐτῷ ὑποβαλών, καὶ τὴν πεῖναν αὐτοῦ ἐξάψας, ἔπεισεν αὐτὸν ἄρτους κλέψαι, καὶ λάθρα φαγεῖν. Καὶ νῦν ἐν μέσῳ τῶν μοναζόντων κάθηται ὁ κλεπτής, παραβάτης τῆς οἰκείας προθέσεως γενόμενος, ὡς μετὰ αὐτῶν ὑπερθέμενος· Καὶ Θεόδωρος τοῖς μονάζουσιν ἔφη· Μή τις ἑαυτὸν βιαζέσθω ὑπὲρ δύναμιν νηστεύειν, ἐπειδὴ ἐκ τῆς ἄγαν ἀσκήσεως ἐξησθένησεν ὑμῶν τὰ σώματα· οἱ οὖν ἄγαν ἀσθενεῖς καθ' ἑσπέραν ἐσθιέτωσαν, πλὴν τῆς Παρασκευῆς. Καὶ ἀναστὰς ἐκεῖνος ἐν μέσῳ τοῦ ὄχλου τῶν μοναχῶν (ἦμεν γὰρ πλείους ἢ δισχίλιοι ἐπὶ τὸ αὐτὸ) προσέπεσεν τοῖς ποσὶ Θεοδώρου, ἑαυτὸν καταμηνύων· καὶ καλύψας τὸ πρόσωπον αὐτοῦ τῇ μηλώτῃ ὁ Θεόδωρος, οὐκ εἴασεν τῷ πλήθει καταφανῆ γενέσθαι, εἰπών· Τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ;

et confitenti culpam ignoscit.

14 Ὁμοίως ποτὲ ὁ μακάριος Θεόδωρος μετὰ μ' Ἀδελφῶν ἐν ὀρεινοῖς καὶ ἀοικήτοις τόποις γενόμενος, ξύλων ἐργασίμων ἕνεκα, ἄλλους ἐξαπέστειλεν τοσούτους τῆς αὐτῆς ἕνεκεν χρείας, ἐπιστήσας αὐτοῖς τὸν ἅγιον Ἰσίδωρον, ἄνδρα πάσης πραύτητος, καὶ συνέσεως τῆς κατὰ Χριστὸν πεπληρωμένον. Ἦν τὸ μεταξὺ διάστημα αὐτῶν ἡμέρας ἔχον ὁδόν· καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ πρώτῃ, ἐν ᾗ οἱ περὶ Θεόδωρον ἦσαν ἀρξάμενοι τῆς τῶν ξύλων κοπῆς, τὸ ἑσπερινὸν καταπαύσουσιν τοῦ ἔργου, καὶ τὸ αὐτὸν ἠθροισμένοις ἐπὶ τὰς συνήθεις εὐχὰς προτρέπων ἔφη· Χρεία μὲν ἤπειγεν, ἣν οὐκ ἀγνοεῖτε, πληρωθῆναι τῷ ἔργῳ, ἐφ' ᾧ παραγεγόναμεν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν τῇ δωδεκάτῃ προσευχῇ, θέντων ἡμῶν τὰ γόνατα ἐπὶ τὴν γῆν, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐδήλωσέν μοι, ὅτι τέσσαρες τῶν ἐν τῷ ἄλλῳ ὄρει μοναζόντων, καλῶς ἑαυτοὺς ἐκ παιδόθεν ἀναγαγόντες ἐσφάλησαν, οἵτινες διὰ τῆς ἐμῆς βραχύτητος νουθετηθέντες, πάντως ἐπαναδραμοῦνται ἐπὶ τὴν ἀρχαίαν κατάστασιν. Ἀναγκαῖον οὖν ἐστιν τούτου τοῦ ἔργου καταφρονήσαντας, καὶ ἡμᾶς καὶ τοὺς ἐν τῷ ἄλλῳ ὄρει εὑρηθῆναι ἐν τῇ Βαῦ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου. Καὶ καλέσας δύο τῶν Ἀδελφῶν, καὶ ἐντειλάμενος αὐτοῖς μηδενὶ ἐκλαλῆσαι ταῦτα, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸ ἄλλο ὄρος παραγγεῖλαι τοῖς μετὰ Ἰσιδώρου ἐκεῖ οὖσιν, τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου ἐν τῇ Βαῦ εὑρηθῆναι· καὶ οὕτως ἦλθεν εἰς τὸ μοναστήριον μετὰ δυσμὰς ἡλίου τῷ σαββάτῳ ἄγων τοὺς μετ' ἑαυτοῦ πάντας, ἦσαν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι προσλαβόντες. Καὶ εὑρὼν πάντας

E 2 Cor. 11 29

Absentium petulantia per spiritum cognita,

eos cum celeris revocat ad monasterium.

F συνηγμένους, εἰς τὴν ἐκκλησίαν παραγέγονεν· καὶ καθ' ὃν καιρὸν εἰώθει τοὺς μονάζοντας διδάσκειν, σταθεὶς ἐν μέσῳ αὐτῶν, Θεοδώρου τοῦ Ἀλεξανδρέως ἑρμηνεύοντος ἔφη.

15 Οἴδατε, Ἀδελφοί, ὅτι τῶν μοναζόντων καὶ ἀειπαρθένων ὁ βίος, ὑπερβαίνων τὴν τῶν ἀνθρώπων πολιτείαν, ἀγγελικὸς τυγχάνει. Οἱ γὰρ οὕτως πολιτευόμενοι, τῇ κοινῇ τῶν ἀνθρώπων πολιτείᾳ ἀποθανόντες, ζῶσιν τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι, ἀρνησάμενοι τὸ ἑαυτοῖς ζῆν, Χριστῷ ἑαυτοὺς συσταυροῦσιν Καὶ ταύτην ἕκαστος ὑμῶν ἑλόμενος τὴν ζωήν, τῇ πενίᾳ τῶν γονέων ἀποταξάμενος ἐνταῦθα παραγέγονεν, καὶ ζῆν ὀφείλει κατὰ Χριστόν, τύπον καὶ ὑπογραμμὸν ταύτης τῆς ὁδοῦ τῆς ἐν ἡμῖν προβεβηκότος ἔχων. Οὐ μόνον γὰρ τὰς ἁγίας γραφάς, ἀλλὰ καὶ τοῦτον τῶν θεραπόντων αὐτοῦ τὸν βίον καὶ τὸ ἑδραίωμα τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, ὥσπερ ὁδοὺς ἀπαγούσας εἰς τὴν βασιλείαν ἑαυτοῦ, δέδωκεν ὁ Θεὸς πᾶσιν ἡμῖν τοῖς βουλομένοις εἰς αὐτὴν καταντῆσαι. Ἀλλά τινες ἐξ ὑμῶν καλῶς τρέχοντες τοῦτον τὸν δρόμον ὠλίσθησαν μέν, οὐ πεπτώκασιν δέ. Τέσσαρες γὰρ τῶν Ἀδελφῶν, ὧν ἀπεστείλαμεν εἰς τὸ ὄρος, καταμόνας εὑρεθέντες εὐτράπελα λέγειν πρὸς ἀλλήλους ἤρξαντο καὶ γελοιάζειν καὶ λαχάζειν οὕτως, ὡς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον λυπηθὲν ὑπ' αὐτῶν τὰς προσηγορίας αὐτῶν καὶ τὸ πταῖσμα δηλῶσαί μοι, ὅπως ἐντραπέντες δάκρυσιν καὶ στεναγμοῖς ἀναλαμ-

Gravi oratione effusum nimis risum castigat.

βῶσιν

A βῶσιν ἑαυτούς. Ἀδελφοί, ποῦ ἔχεσθε τὴν Ἱερεμίου φωνὴν
Jer. 15, 17 λέγοντος τῷ Θεῷ· Κύριε παντοκράτωρ, οὐκ ἐκάθισα μετὰ
συνεδρίου αὐτῶν παιζόντων· ἀλλ' εὐλαβούμην ἀπὸ προ-
σώπου χειρός σου καταμόνας ἐκαθήμην, ὅτι πικρίας ἐνε-
πλήσθην; Πῶς οὐκ ἐμνημονεύσατε τοῦ Ἰὼβ λέγοντος·
Job. 31, 5 Εἰ δὲ καὶ ἤμην πεπορευμένος μετὰ γελοιαστῶν, τὰ δέ μοι
σκυθρωπὰ συμβαίνει; Οὐκ οἴδατε ὅτι τὰ μικρὰ τῶν ἑαυ-
τοῦ δούλων ἡττήματα παραχρῆμα ὃς μεγάλα ἐπισκέπτε-
ται ὁ Θεὸς πρὸς σωτηρίας αὐτῶν; οὐκ ἠκούσατε Σολο-
Eccl. 7, 7 μῶντος; λέγοντος, Ὡς φωνὴ τῶν ἀκανθῶν ὑπὸ τὸν λέβητα,
οὕτως ὁ γέλως τῶν ἀφρόνων· καὶ πάλιν, Τῷ γέλωτι εἶπα
Ibid. v. 4 περιφοράν· καὶ πάλιν, Ἀγαθὸν θυμὸς ὑπὲρ γέλωτα. Διὸ
ἀνανήψαντες ἀκούσατε τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος, Ὁ γέ-
Jac. 4, 9 λως ὑμῶν εἰς πένθος μεταστραφείτω, καὶ ἡ χαρὰ εἰς κα-
τήφειαν, ἵνα μὴ πειραθῆτε τῆς σκυθρωπῆς ἐκείνης ἀπο-
Lu 6, 25 φάσεως τοῦ Σωτῆρος λέγοντος, Οὐαὶ οἱ γελῶντες νῦν, ὅτι
κλαύσετε καὶ πενθήσετε. Καὶ μᾶλλον τὸ ἑκούσιον πένθος
καὶ τὸν ἑκούσιον κλαυθμὸν πρόσκαιρον ὄντα ἀναλάβετε
σπουδαίως, ἵνα μὴ τῶν ἀκουσίων, αἰωνίων ὄντων, πεῖ-
ραν λάβητε. Εἴπατε ἕκαστος ὑμῶν τῷ Θεῷ, Ὅτι ἐγὼ εἰς
Psal. 37, 18 μαστίγας ἕτοιμος. Καὶ ἔτι λέγοντος αὐτοῦ, οἱ τέσσαρες
ὥσπερ ἐκ μίας γνώμης, καίτοι γε διεστῶτες ἀλλήλων,
B ὀλολύζοντες καὶ κλαίοντες μεγάλῃ τῇ φωνῇ εἰς ἀνατολὰς
βλέποντες, ἔρριψαν ἑαυτοὺς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἑαυτοὺς
μὲν λέγοντας εἶναι τοὺς αἰτιασθέντας, τὸ δὲ πλῆθος τῶν
Ἀδελφῶν ἱκετεύοντες ὑπὲρ αὐτῶν προσεύξασθαι· καὶ
πάντων μεθ' ἱκανοῦ κλαυθμοῦ προσευξαμένων, ἡ μὲν
σύναξις συνήθως ἐπετελεῖτο· ἐκεῖνοι δὲ ὥσπερ ἐφόδιον εἰς
Magno cum animorum motu et emendatione reorum. ἅπαντα τὸν βίον τὰ ὑπὸ τοῦ μακαρίου Θεοδώρου εἰρη-
μένα λαβόντες, οὕτως ἐβελτιώθησαν, ὡς πάντας τοὺς ἐν
τῷ μοναστηρίῳ ἕκαστον αὐτῶν ἔχειν τύπον καὶ ὑπόγραμ-
μον πρὸς σωτηρίαν· τοιαύτη γὰρ ἦν αὐτῶν ἡ ζωή, καὶ
πρὸ τοῦ ἐλαφροῦ τούτου πταίσματος.

16 Μωϋσέως δέ τις τοὔνομα, μονάζων Θηβαῖος, ὑπὸ
Alter pravis desideriis indulgere solitus, τὸν μικρῷ πρόσθεν μνημονευθέντα Σιλουανὸν ἐτύγχανεν.
Οὗτος μετὰ Σιλουανοῦ καὶ τῶν ἄλλων Ἀδελφῶν τῶν
ὑπ' αὐτὸν εἴς τινα νῆσον τοῦ ποταμοῦ ἀπέσταλτο ὥστε
τὰς λεγομένας λαψάνας συναγαγεῖν καὶ ταριχεῦσαι εἰς
βρῶσιν τοῖς Ἀδελφοῖς. Ὡς δὲ πέμπτην ἡμέραν διῆγων
ἐκεῖ, μόνος κληθεὶς ὑπὸ Θεοδώρου οὐχ ὑπήκουσεν λέγων·
Ἔρχομαι μετὰ πάντων τῶν Ἀδελφῶν μου, ὅτ' ἂν πλη-
ρώσαμεν τὸ ἐπιτεταγμένον ἡμῖν. Οὗτος δὲ καὶ ἄκων ἀχ-
θεὶς εἰς τὸ μοναστήριον, εὗρεν Θεόδωρον μὲν πικρῶς
κλαίοντα ἐν κελλίῳ, Ψεντάησιον δὲ καὶ Ἰσίδωρον παρεσ-
τῶτας αὐτῷ. Καὶ Θεόδωρος ἐπὶ πολὺ προσχὼν αὐτῷ
εἶπεν· Δια τί μὴ τοῦ σώματός σου (ἄμεινον γὰρ ἦν) ἀλλὰ
τῆς ψυχῆς σου ἀνηγγέλλη μοι θάνατος; Οὐχὶ νυκτὸς καὶ
ἡμέρας μόνος σοι ἐντυγχάνων ἐν τῷ κελλίῳ σου ἔλεγον,
C Ἡ ψυχή σου κακὰ μελετᾷ, πάσης ἁμαρτίας βαρυτέρας
ἔχεις τὰς ἐνθυμήσεις· πολλοὺς γὰρ ἀπώλεσαν οἱ τοιοῦτοι
διαλογισμοί. Καὶ λέγοντός σου, δαιμόνων εἶναι ὑποβολὰς
ἐκείνας, τὰς παμμιάρους ἐννοίας, ἔλεγον· Οὔπω μὲν δαί-
μονες συνεχωρήθησαν ἐπιθέσθαι σοι· σὺ δὲ οὕτως ὑλοβα-
ρῶν νομὴν πολλὴν τοῖς δαίμοσιν ἑτοιμάζεις, ἐπισπόμενος
Prov. 24 30 αὐτοὺς κατὰ σαυτοῦ ταῖς κακοβολίαις. Οὐκ ἔλεγόν σοι;
Ἐπί σοι πεπλήρωται τὸ τῶν παροιμιῶν ῥητὸν τὸ λέγον·
Ὥσπερ γεώργιον ἀνὴρ ἄφρων, καὶ ὥσπερ ἀμπελὼν ἄν-
ideoque expulsus a Theodoro corripitur a dæmone. θρωπος ἐνδεὴς φρενῶν, ἐὰν ἀφῇς αὐτόν, χερσωθήσεται
καὶ ὑλομανήσει ὅλος, καὶ γίνεται ἐκλελιμμένος, καὶ οἱ
φραγμοὶ τῶν λίθων αὐτοῦ κατασκάπτονται. Εἰπὲ δὲ λοι-
πόν· Ποῦ σε ἀπήγαγεν ἡ κακὴ ὁδός σου; καὶ λέγοντι
αὐτῷ μηδεμίαν ἐνθύμησιν καινοτέραν ἐσχηκέναι πλὴν
ὧν αὐτῷ συνήδει ὁ Θεόδωρος ἔφη πρὸς αὐτόν· Ὀπίσω
οὐκ τῆς καλύβης καθήμενος, τίνα ἐλογίσω καὶ ἔστησας
ἐν τῇ καρδίᾳ σου; Καὶ εἰπόντι αὐτῷ δαιμόνων εἶναι
ὑποβολάς, Θεόδωρος εἶπεν ἕως ἐκείνης τῆς ὥρας οὐδέπω
ἦν δαίμων συγχωρηθεὶς ἐπιθέσθαι σοι· ἐπειδὴ δὲ τοιαῦτα
ἔστησας ἐν τῇ καρδίᾳ σου κακά, καὶ γέγονας δαιμόνων
οἰκητήριον, μάτην ἐνταῦθα διάγεις· ἐκελεύσθης γὰρ ἐκβλη-
θῆναι τοῦ μοναστηρίου, καὶ παραδοὺς αὐτὸν τέσσαρσι
μονάζουσιν νεανίσκοις, ἐκέλευσεν εἰς τὸν ἴδιον οἶκον ἀπα-
γαγεῖν αὐτόν. Ὃς γενόμενος πρὸς τῇ πύλῃ τοῦ μοναστη-
ρίου καὶ δαιμονισθείς, ὥσπερ ταῦρος μυκώμενος ἐπὶ τὴν
ἰδίαν κώμην ὥρμησεν, δεθεὶς ὑπὸ τῶν τεσσάρων μονα- D
ζόντων. XE MSS.

17 Πλησίον δὲ Πτολεμαΐδος τῆς ἐν τῇ Θεβαΐδι. ὅπου
μοναστήριον οἰκοδομήσας Θεόδωρος, οἰκεῖσθαι ὑπὸ μο- *alterius felix mors eidem revelatur,*
ναζόντων πεποίηκεν· ἐν οἷς τις ἦν Καροὺρ ὀνόματι, ὃ
λέγεται παρὰ Θηβαίοις κολοβός· ᾧ πλειστάκις εἰς τὰς
νυκτερινὰς εὐχὰς ὀκνηροτέρῳ γενομένῳ ἐπέπλησεν Θεό-
δωρος. Πολλοῦ δὲ πόρρω καὶ τῷ διαστήματι τοῦ μονα-
στηρίου τοῦ καλουμένου Βαῦ, ἐν ᾧ Θεόδωρος μετὰ δυσ-
μὰς ἡλίου μεταξὺ πάντων τῶν Ἀδελφῶν καθήμενος,
ἐξαίφνης περιχαρὴς γενόμενος ἔφη· Εὐαγγελίζομαι ὑμᾶς
τὸ ἔλεος, ὃ πεποίηκεν ὁ Θεὸς μετὰ Καροὺρ τοῦ ἐν Πτο-
λεμαΐδι. Ἄρτι γὰρ αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ἐκ τοῦ σώματος
μεταστήσας, εἰς τὸν οὐρανὸν μετὰ δόξης πολλῆς ἀνήγα-
γεν, ἐπειδὴ καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων ἀκρίβειαν
εἶχεν, καὶ τὸ σῶμα μετὰ τῶν ἄλλων ἑαυτοῦ καλῶν πά-
ναγνον ἐφύλαξεν. Τὰ γὰρ ἄλλα αὐτοῦ ἐλαττώματα νόσοις
διαφόροις, αἷς ἐπήγαγεν αὐτῷ, ἐξήλειψεν. Καὶ μεθ' ἡμέ-
ρας ὀκτώ, δύο τῶν ἐκεῖθεν Ἀδελφοὶ παραγενόμενοι, καὶ
τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ Καροὺρ ἐκοιμήθη ἀπαγ-
γείλαντες, ἐξέστησαν ἡμᾶς πάντας.

18 Καί ποτε πάντας τοὺς Ἀδελφοὺς ἔχων Θεόδωρος,
πρὸς Ψάρφιον τῶν πάντων πρῶτον ἐν τῇ Βαῦ ἔφη· Ἀπό-
στειλον εἰς τὸ κελλίον Πατχελφίου, καὶ ποίησον αὐτὸν E
ἐλθεῖν μετὰ τοῦ νεανίσκου τοῦ εὑρισκομένου μετ' αὐτοῦ
ἐν τῷ κελλίῳ· μετάπεμψαι δὲ καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν
Πρεσβύτερον. Ὡς δὲ παρεγένοντο, εἶπεν πρὸς τὸν Πατ- *et cujusdam occulta hæresis,*
χέλφιον Θεόδωρος· Εἰπέ, τίνα ἐδίδασκες τὸν νεώτερον
τοῦτον διὰ τῆς νυκτός· καὶ εἶπεν· Τί ἐδίδασκον αὐτόν;
φόβον Θεοῦ. Θεόδωρος εἶπεν· Αὐτὸς ὁ Θεὸς δι' Ἀγγέλου
κατεμήνυσέν σε. Εἰπὲ οὖν τ' ἀληθεῖ, εἴπερ φῶς ἐστιν ἡ
διδασκαλία σου· τοῦ δὲ ἀρνουμένου, Θεόδωρος πρὸς πάν-
τας εἶπεν· Ἐδίδασκεν αὐτὸν μὴ εἶναι σαρκὸς ἀνάστασιν,
κακίζων τῆς σαρκὸς τὴν φύσιν. Εἶτα πρὸς Πατχέλφιον
λέγοντος. Εἰπέ, εἰ οὕτως ἔχει, ἢ οὔ. Ὁ υἱὸς Πατχελφίου
ἐβόησεν λέγων· Κἀμὲ τῇ παρελθούσῃ ἑσπέρᾳ ταῦτα φρο-
νεῖν ἔπεισεν. Καί τις εὐνοῦχος ἐκ κοιλίας μητρὸς ὑπάρ-
χων, Ὢρ τοὔνομα, παρρησιέστερον εἶπεν πρὸς Θεόδωρον·
Τὸν νεανίσκον τὸν ἀπατώμενον ὑπόμνησον· Θεόδωρος
εἶπεν· Καὶ τούτου τοῦ νεανίσκου καὶ τοῦ υἱοῦ Πατχελ- *quem dextere corrigit.*
φίου ἡ ψυχὴ ὡς ἀδάμας γενομένη, οὐδὲν παρεδέξατο τῆς
διδασκαλίας αὐτοῦ. Καὶ τῷ νεανίσκῳ εἶπεν· Ἀπεδέξατό
σου τὴν πρόθεσιν ὁ Θεός. Καὶ τῷ Προεστῶτι τῆς οἰκίας
ἐν ᾗ ὁ νεανίσκος ᾤκει παρήγγειλεν μὴ ἐπιπλῆξαι αὐτῷ,
ὡς ἀπολειφθέντι νυκτὸς τῆς οἰκίας λαθρᾷ, καὶ παρὰ γνώ-
μην αὐτοῦ. Εἶτα ἐπὶ πολὺ Πατχέλφιον τὸν περὶ τῆς ἐκ
νεκρῶν ἀναστάσεως τῆς θνητῆς ἡμῶν σαρκὸς λόγον ἐκ τῶν
ἁγίων γραφῶν παρατείνοντος, καὶ διαβεβαιουμένου ταύ-
την ἡμῶν τὴν θνητὴν σάρκα δεῖν ἀθάνατον καὶ ἄφθαρτον F
ἐκ νεκρῶν ἐν δόξῃ ἀναστῆναι, Πατχέλφιος δακρύων ἔμ-
προσθεν τοῦ πλήθους τῶν Ἀδελφῶν (ἱκανὰ γὰρ ἦν τὰ
ὑπὸ Θεοδώρου εἰρημένα εἰς πίστιν αὐτὸν ἀγαγεῖν) ἔρρι-
ψεν ἑαυτὸν συντιθέμενος τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς δόγμασι·
ἀξιῶν δὲ πάντας προσεύξασθαι περὶ αὐτοῦ, ἵνα καὶ ταύ-
την αὐτοῦ τὴν ἁμαρτίαν ὁ Θεὸς ἐξαλείφῃ. Καὶ τῶν
Ἀδελφῶν μετὰ χαρᾶς προσευχομένων, ὁ Πατχέλφιος ἐν
μεγάλῃ τῇ φωνῇ ἐξωμολογεῖτο τῷ Θεῷ μετὰ πολλῶν δα-
κρύων.

19 Καί ποτε γενομένων ἡμῶν πλῷ μετὰ Θεοδώρου
εἴς τινα νῆσον, ἀγαγεῖν ξύλα εἰς καῦσιν· καὶ ἔτι ἐν τῷ CAP. IV.
πλοίῳ ὄντων ἡμῶν τῶν ἑλληνιστῶν (Θεόδωρος μὲν ἀφ'
ἑτέρου πλοίου ἐξελθὼν μετὰ μοναζόντων πλείστων· προει-
λήφει γὰρ ἡμᾶς· ἤρξατο μετ' αὐτῶν σκηνὴν ποιεῖν) Πα- *Morsum serpentis signo crucis repente sanat.*
τρίκιος δέ τις τοὔνομα βούπαις, ἀπὸ μέρων τῆς Λυκίας
ὁρμώμενος, ἐν τῷ ἡμετέρῳ πλοίῳ βοήσας βοήθειαν ἐπι-
καλεῖτο· καὶ ἴδομεν ἀσπίδα μεγάλην τοῖς ὀδοῦσιν ἐπι-
λημμένην τοῦ ταρσοῦ τοῦ δεξιοῦ ποδὸς αὐτοῦ. Νεανίας
δέ τις Θεβαῖος μονάζων σύνων ἡμῖν ἐν τῷ πλοίῳ, λαβό-
μενος τῆς κέρκου τὸ θήριον καὶ μόλις ἀποσπάσας τοῦ
ποδὸς τοῦ Πατρικίου, τύπτων εἰς τὸν τοῖχον τοῦ πλοίου,
καὶ ἀνελών, εἰς τὸν ποταμὸν αὐτὸν νεκρόν, ἔρριψεν.
Καὶ Πατρικίου κλαίοντος καὶ πάντων ἡμῶν προσδο-
κώντων αὐτὸν ἄφνω καταπίπτειν νεκρόν, Θεόδωρος
ἐπιστάς,

EX MSS.

A ἐπιστὰς, καὶ ἐπὶ τὸν τύπον τῶν ὀδόντων τοῦ θηρίου ποιήσας τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, ἔφη πρὸς Πατρίκιον κλαίοντα· Μὴ φόβου· ἰάσατό σε Χριστός. Καί τινες τῶν μοναζόντων τῇ ἑξῆς ἔλεγον· Ἡμεῖς ἀπιστοῦντες Θεοδώρῳ προσεδοκήσαμεν Πατρίκιον διὰ τῆς νυκτὸς ἀποθανεῖν· ὁρῶντες δὲ αὐτὸν ὑγιαίνοντα, τὸν μὲν Χριστὸν εὐλογοῦμεν, Θεόδωρον δὲ ἐθαυμάζομεν, ὅτι οὕτω ἐστὶν εὐπρόσδεκτος αὐτῷ. Καὶ ὁ ἀποκτείνας δὲ τὸ θηρίον ἔμεινεν ἀπαθής. Καὶ ἄλλων πλείστων μοναχῶν ἀπὸ τῆς Βαῦ πλῷ τῇ νήσῳ ἐπιστάντων, καὶ ὄντων ἡμῶν τ' τὸν ἀριθμὸν, περὶ ὀγδόην ὥραν τῆς ἕκτης καὶ εἰκάδης τοῦ Ἀθὺρ μηνὸς, Θεόδωρος πάντας ἡμᾶς καλέσας, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἀθροίσας, τῷ Ἀλεξανδρεῖ Θεοδώρῳ ἔφη ἑρμηνεύειν ἃ ἔμελλεν λέγειν πρὸς πάντας· Πάλαι μὲ ἃ μοι ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψεν εἰπεῖν ἔγω, καὶ παρήγγειλεν μὴ τέως σιωπᾷν· ἄρτι δὲ ἐστῶτί μοι προσέταξεν εἰπεῖν ὑμῖν· ἔστιν δὲ ταῦτα. Πολλοὶ τῶν μετὰ τὸν ἅγιον βάπτισμα ἡμαρτηκότων, σχεδὸν ἐν παντὶ τόπῳ ἐν ᾧ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ κηρύσσεται, τὴν Ἀποστολικὴν πίστιν φυλάττοντες (ἐν ᾗ καὶ ἡμεῖς ἑστήκαμεν) ἔκλαυσαν ἐφ' οἷς ἥμαρτον, καὶ τὸ γνήσιον αὐτῶν τῆς μετανοίας ὁ Κύριος ἀποδεξάμενος ἐξείληψεν αὐτῶν τὰς ἁμαρτίας. Ὅσοι τοίνυν μέχρι τῆς σήμερον ἐκλαύσατε γνησίως ἐφ' οἷς μετὰ τὸ λου-

jussus denuntiare suis pœnitentibus remissa sint peccata.

B τρὸν ἡμαρτήσατε, γινώσκετε ἀφέσεως τετυχηκέναι. Διὸ ἕκαστος ὑμῶν ἐξομολογούμενος τῷ Κυρίῳ τὰ ἐλέη αὐτοῦ, λεγέτω, Ἔστρεψας τὸν κοπετόν μου εἰς χαρὰν ἐμοί, διέρ-
Psal. 29, 12 ῥηξας τὸν σάκκον μου, καὶ περιέζωσάς με εὐφροσύνην.

20 Καὶ λόγῳ πλείονι παρακαλέσας τοὺς Ἀδελφοὺς, ὡς περίπου ὥρα δεκάτη ἤμελλεν γίνεσθαι, Θεόδωρος ὀνομαστὶ τέσσαρας τῶν Ἀδελφῶν καλέσας, πάντων ἡμῶν ἀκουόντων ἔφη πρὸς αὐτούς· Οἱ Ἀδελφοὶ ἡμῶν οἱ περὶ Θεόφιλον καὶ Κόπρην ἀπὸ Ἀλεξανδρείας ἐρχόμενοι ἐγγίζουσιν τοῖς ἐνταῦθα· καὶ ἵνα μὴ ἀγνοοῦντες παρέλθωσιν ἡμᾶς, ἀπέλθατε εἰς τὸ ἀκρωτήριον τῆς νήσου, καὶ τοῖς ἐν τῷ πρώτῳ πλοίῳ τῷ ἐξερχομένῳ τὴν κάμπην τοῦ ποταμοῦ νεύσατε, ὅπως τῇ νήσῳ προσορμήσωσιν. Θεόφιλος δὲ κυβερνοῦν οἶδεν τὸν ἀσφαλῆ ὅρμον, κἀκεῖ παραβάλλῃ. Οἱ δὲ Ἀδελφοὶ ἀπελθόντες, καὶ ὀλίγον περιμείναντες, ἴδον ἐξελθὸν τῆς κάμπης τὸ πλοῖον, καὶ ἐπιγνῶντες Θεόφιλον κυβερνοῦντα, καὶ ἐξ ἑαυτῶν γενόμενοι, νεύσαντες αὐτοῖς, καὶ δῆλον ποιήσαντες ἐν τῇ νήσῳ Θεόδωρον εἶναι, ἦλθον ἀπαγγέλλοντες ἐληλυθέναι τὸ πλοῖον· καὶ πάντες ἐξ ἑαυτῶν γενόμενοι, ἠκολούθησαν Θεοδώρῳ, ἐπὶ τὸν ὅρμον ἀπιόντι, καὶ τοὺς ἀπὸ τοῦ πλοίου ἐξελθόντας μονάζοντας εἰς γῆν ἀποδεξαμένῳ καὶ ἀσπασαμένῳ ἐν ἁγίῳ φιλήματι. Ὃς μετὰ τὸν ἀσπασμὸν κυκλωθεὶς ὑπὸ πάντων ἡμῶν, ἔφη πρὸς αὐτούς· Εὐφράνθητε ἐρχόμενοι· ἑωράκατε γὰρ τὸν πατέρα ἡμῶν Ἀντώνιον. Κἀκεῖνοι εἶπον· Ἔγραψέν σοι δι' ἡμῶν· καὶ ἐπιδεδώκασιν αὐτῷ τὴν ἐπιστολήν.

Cognoscit adesse Fratres ab Alexandria,

ferentes epistolam a S. Antonio,

C Ὁ δὲ ἀναγνοὺς καὶ περιχαρὴς γενόμενος, ἐπιδέδωκεν Ἐλουρίωνι τὰ γράμματα, κελεύσας ἀναγνῶναι τοῖς Ἀδελφοῖς, ἑρμηνεύοντος πάλιν Θεοδώρου Ἀλεξανδρέως (ἦν γὰρ τῇ Αἰγυπτίων γλώσσῃ γεγραμμένη) εἶχεν δὲ οὕτος· Τῷ ἀγαπητῷ υἱῷ Θεοδώρῳ Ἀντώνιος ἐν Κυρίῳ χαίρειν. Ἤδειν μὲν ὅτι οὐ μὴ ποιήσει Κύριος ὁ Θεὸς πρᾶγμα, ἐὰν μὴ ἀποκαλύψει παιδείαν πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ τοὺς προφήτας· καὶ ἐνόμιζον μὴ δεῖν με δηλῶσαί σοι ἅπερ μοι ὁ Θεὸς πρὸ πολλοῦ ἀποκαλύψας ἦν. Ἐπειδὴ ἑωρακότι μοι τοὺς Ἀδελφούς σου, τοὺς περὶ Θεόφιλον καὶ Κόπρην, προσέταξε γράψαι σοι, δηλῶν ὅτι πολλοὶ τῶν μετὰ ἀληθείας τὸν Χριστὸν προσκυνούντων, μετὰ τὸ βεβαπτισθῆναι ἡμαρτηκότων, σχεδὸν ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, κλαυσάντων καὶ πενθησάντων ὁ Θεὸς τὸν κλαυθμὸν καὶ τὸ πένθος ἀποδεξάμενος, τὰς ἁμαρτίας ἐξείληψεν πάντων τῶν οὕτως πορευσαμένων, ἕως ἐκείνης τῆς ἡμέρας, ἐν ᾗ ἂν ἡ ἐπιστολὴ ταύτη ἐπιδόθη σοι. Ἀνάγνωθι οὖν αὐτὴν ταῖς Ἀδελφαῖς σου, ἵνα καὶ αὐταὶ ἀκούσαντες χαιρῶσιν. Ἀσπάσατε τοὺς Ἀδελφούς. Ἀσπάσονταί σε οἱ Ἀδελφοί. Εὔχομαί σε ὑγιαίνειν ἐν Κυρίῳ. Ταῦτα πάντες οἱ παρόντες ἀκούσαντες, καὶ ῥίψαντες ἑαυτοὺς ἐπὶ πρόσωπον, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ οὕτως ἐκλαύσαμεν, ὡς τοῦ παρόντος Πρεσβυτέρου τὴν εὐχὴν καταπαύσαντος, Θεόδωρον εἰπεῖν· Πιστεύσατέ μοι λέγοντι, ὅτι εὐφράνθη πᾶσα ἡ ἐπουρά-

qua eadem confirmabantur.

D νιος λογικὴ κτίσις, καὶ ἐπὶ τούτῳ ὑμῶν τῷ κλαυθμῷ. Ὁ γὰρ Θεὸς προσδεξάμενος ὑμῶν τὴν δέησιν, τινῶν ἐξ ὑμῶν, τῶν ἐνταῦθα ἄρτι μοναχῶν οὕτω πικρῶς κλαυσάντων, τὰς ἁμαρτίας ἐξήλειψεν· οὓς προγινώσκων οὕτως ἐκάλεσεν, ὡς κἀγὼ εἶπον, καὶ ὁ πατὴρ ἡμῶν ἔγραψεν Ἀντώνιος. Καὶ πολλῆς χαρᾶς πληρωθέντων πάντων ἡμῶν, Θεόδωρος ἔφη πρός με· Ἄμμων, σὺ τὰ ἐνταῦθα μυστικῶς παρ' ἡμῶν λελαλημένα, ὅσα τε ἄλλα ἴδες καὶ ἤκουσας παρ' ἡμῶν, δημοσίᾳ καὶ ἐν ταῖς πλατείαις λαλήσῃς.

21 Καὶ παραγενομένου τοῦ τρίτου ἔτους τῆς ἐν τῷ μοναστηρίῳ παροικίας μου, φίλος τοῦ πατρός μου πρὸς τὴν πύλην τοῦ μοναστηρίου ἰδών με μετὰ Βησαρίωνος τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ, κατ' ἐκεῖνον καιροῦ πυλωροῦ τοῦ μοναστηρίου ὄντος, παρεκάλεσεν λέγων, ὅτιπερ ἡ μήτηρ μου ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐγκατέλειπον τοὺς ἰδίους πενθεῖ, καὶ ὁ πατήρ μου πάντα τὰ ἐν τῷ Αἰγύπτῳ μοναστήρια καὶ τῇ Αὐγουσταμνίκῃ περιελθὼν, καὶ μὴ εὑρών με ὡς ἀποθάνοντα θρηνεῖ· ἅπερ ἀκηκοὼς ἐγὼ, ἠξίωσα τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ Θεόδωρον δύο μονάζοντας συναποστεῖλαί μοι, ἵνα τὴν μητέρα ἴδω, καὶ παρεκαλέσας ἀνέλθω σὺν αὐτοῖς. Ὁ δὲ ἔφη πρός με· Ἡ μὲν μήτηρ σου γέγονεν Χριστιανή· σὺ δὲ λοιπὸν ἐκεῖνα τὰ μέρη οἰκήσῃς. Διὸ συμβουλεύω σοι ἐν τῷ ὄρει τῆς Νιτρίας οἰκῆσαι· εἰσὶ γὰρ ἐκείνῳ μάλιστα τῷ τόπῳ ἄνδρες ἅγιοι εὐαρεστοῦντες τῷ Θεῷ.

Auctor in montem Nitria dimissus

E Ἔλεγεν δὲ Θεόδωρον τὸν μετὰ τοῦ ἁγίου Ἀμοῦν (ἔτι γὰρ ἐνδημῶν ἦν τῷ σώματι) καὶ Ἐλουρίωνα, καὶ Ἀμώνιον, οἳ μεθ' οὐ πολὺ ἐκοιμήθησαν· καὶ τὸν ἅγιον Παμβῶ καὶ τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ Πιώρ, χαρίσματα ἰαμάτων παρὰ τοῦ Κυρίου λαβόντας, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς ἁγίους ἄνδρας, ὧν τὰ ὀνόματα παρεσιώπα, ἵνα μὴ μηκύνω τὸ γράμμα. Καὶ προπεμφθεὶς ὑπ' αὐτοῦ καταφιλήσασθαι αὐτὸν, μετὰ πολλῶν δακρύων παρεκάλεσα εὔξασθαι ὑπὲρ ἐμοῦ, καὶ μετὰ τὸ ἰδεῖν αὐτοὺς, ᾤκησα λοιπὸν εἰς τὸ ὄρος τῆς Νιτρίας. Καὶ μετὰ μῆνας ἓξ τοῦ μακαρίου Πάπα Ἀθανασίου ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν ἐν ταῖς ἡμέραις Κωνσταντίου διωχθέντος, καὶ τῶν ἁγίων μοναχῶν τότε κατὰ τὴν Αἴγυπτον καὶ Ἀλεξάνδρειαν, καὶ τῶν ἀειπαρθένων καὶ τῶν σπουδαίων λαϊκῶν πολλὰ καταπαθόντων, καὶ πληγαῖς ἀναιρουμένων, τῶν τε Ἐπισκόπων τῆς Αἰγύπτου ἐξοριζομένων ὑπὸ Σεβαστιανοῦ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ Δουκὸς, τοῦ διαδεξαμένου Συριανὸν, τὰν πολλὰς ἀειπαρθένους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Θεωνᾶ τοῦ Ἐπισκόπου βέλεσιν φονεύσαντα, καὶ ὑπὸ Ἀρτεμίου, τοῦ διαδεξαμένου Σεβαστιανὸν, πολλῶν τε ἐν τῷ ξέεσθαι ἀποθνησκόντων, καὶ τῶν ἀπὸ τῆς δύσεως ἁγίων Ἐπισκόπων ἐξορισθέντων, καὶ ὅλως ἀνεκδιηγήτων κακῶν ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν γινομένων (εἶχον γὰρ ἔξαρχον τὸν ὠμότατον Γεώργιον) τοῖς περὶ τὸν ἅγιον Πίωρ καὶ Παμβῶ, καὶ τοῖς λοιποῖς Πρεσβυτέροις, τοῖς

dum magna cum ab Arianis moveretur persecutio,

F ἐν τῷ ὄρει τῆς Νιτρίας ἀπήγγειλον, ἅπερ ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ Θεόδωρος εἰπὼν ἦν περὶ τοῦ διωγμοῦ τούτου, ὅτιπερ καὶ χαλεπὸς ἔσται, καὶ παύσεταί ποτε.

22 Καὶ τῶν Ἀρειανῶν ἐν κακοῖς προκοπτόντων, ἐπεδήμησαν τῷ ὄρει τῆς Νιτρίας τέσσαρες μονάζοντες, ὑπὸ Θεοδώρου μετὰ γραμμάτων ἀποσταλέντες πρὸς τοὺς ἐν τῷ ὄρει μοναχούς· οἵ τινες κατ' ἐντολὰς Θεοδώρου ἀναζητήσαντές με καὶ εὑρόντες, ἐμοὶ τὴν ἐπιστολὴν δεδώκασιν ὀψὲ σαββάτου. Καὶ τῆς ἑξῆς κυριακῆς οὔσης πρῶτον ἰδίᾳ τοῖς Πρεσβυτέροις, ἔπειτα κατ' ἐπιτροπὴν αὐτῶν, παντὶ τῷ πλήθει τῶν μοναζόντων ἀνέγνων οὕτως ἔχουσαν. Τοῖς ἀγαπητοῖς Ἀδελφοῖς, τοῖς ἐν τῷ ὄρει τῆς Νιτρίας, Πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις καὶ μοναχοῖς, Θεόδωρος ἐν Κυρίῳ χαίρειν. Γινώσκειν ὑμᾶς θέλω, ὅτι ἡ ὑπερηφανεία τῶν Ἀρειανῶν ἀνέβη πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ ὁ Θεὸς ἐπισκεψάμενος τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ ἰδὼν τὰς θλίψεις ἃς ὑπομένει, ἠλέησεν αὐτὸν, καὶ ἐπηγγείλατο ἐλεῆσαι καὶ ἐλευθερῶσαι, τῶν θλίψεων τούτων τὴν ἑαυτοῦ Ἐκκλησίαν. Ἔσται οὖν καιρὸς ἐν ᾧ τῶν διωγμῶν τούτων ἡ Ἐκκλησία ἐλευθερω- Jer 51, 44
θήσεται. Εἶπεν γὰρ ὁ Θεὸς περὶ μὲν τῶν Ἀρειανῶν· Καὶ ἐκδικήσω ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα, καὶ ἐξοίσω ἃ κατέπιεν ἐκ τοῦ στόματος αὐτῆς. Περὶ δὲ τῆς Ἐκκλησίας· Τίς ἐξ Agg. 2, 4 et 10
ὑμῶν, ὃς ἴδεν τὸν οἶκον τοῦτον τῇ δόξῃ αὐτοῦ τῇ ἔμπροσθεν; Δι' ὅτι μεγάλη ἔσται ἡ δόξα τοῦ οἴκου τούτου ἡ

litteras a Theodoro consolatorias accipit.

ἐσχάτη

A ἐσχάτη ὑπὲρ τὴν πρώτην. Ταύτας οὖν ἔχοντας τὰς ἐπαγγελίας, Ἀδελφοί, παρακαλεῖτε τοὺς ἐν τοῖς μέρεσιν ἐκείνοις θλιβομένους ὑπ' αὐτῶν, ἵνα μή τινος ἐκκλινῃ ἡ πίστις· οὔπω γὰρ πεπλήρωνται αἱ ἁμαρτίαι τῶν Ἀρειανῶν. Ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ μετ' ἐμοῦ Ἀδελφοί. Ἐρρωμένους ὑμᾶς ὁ Κύριος διαφυλάξαι, ἀγαπητοὶ Ἀδελφοί. Καὶ ταῦτα ἀναγνῶντός μου, πάντες μὲν οἱ Ἀδελφοὶ τὸν Θεὸν ἐδόξαζον. Εἷς δὲ τῶν Πρεσβυτέρων ἀνήρ, τοὔνομα Ἅγιος, ἔφη πρός με μειδιῶν· Καὶ ἡμεῖς σοι λέγομεν· οὐκ ἔτι διὰ τὴν σὴν λαλίαν ἐπιστεύομεν· καὶ ταύτην τὴν ἐπιστολὴν ἐδέξατο παρ' ἐμοῦ κατ' ἐντολὴν Ἡρακλίδου τοῦ Πρεσβυτέρου. Ἰσαὰκ ὁ καὶ Χρυσόγονος, τότε μὲν ἐν τῷ ὄρει τὸν Νιτρίας μονάζων, ὕστερον δὲ Διάκονος ὑπὸ τοῦ ἁγιωτάτου Ἐπισκόπου Ἰσιδώρου, τῆς ἐκκλησίας δὲ μικρᾶς Ἑρμουπολέως κατασταθείς, ὥστε τῷ ἁγιωτάτῳ Ἐπισκόπῳ Δρακοντίῳ ἐν τῇ ἐξορίᾳ ὄντι ἀποστεῖλαι ἥν τινα ὡς οἶμαι δύναται ἀναζητήσας εὑρεῖν ὁ θεοφιλέστατος Ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς ἡμῶν Διόσκορος, ὁ τοῦ ἁγίου Ἰσιδώρου διάδοχος. Καὶ μετὰ τὸ διωχθῆναι τὸν Παπᾶν Ἀθανάσιον, τῷ ἐννάτῳ μηνὶ τοῦ ἕκτου ἔτους, Ἰουλιανὸς βασιλεύσας, ἀνὴρ εἰδωλολάτρης, τὸν μὲν Πάπαν Ἀθανάσιον εἰς τὴν Θηβαΐδα ἐξώρισεν· πολλὰ δὲ τοῖς Χριστιανοῖς ἀπειλήσας ἐν τῇ Περσίδι σύντομον ἔσχε τὸ τέλος, οὐδὲν ἐπὶ πέρας δυνηθεὶς ἀγαγεῖν ὧν Χριστιανοῖς ἠπείλησεν, ὡς πάντας

prædictionum eventu subsecuto confirmatas.

B ὑμᾶς τοὺς ἀκηκοῶτας Θεοδώρου δοξάσαι τὸν Θεόν, μετὰ τοσαῦτα ἔτη ἑωρακότας πληρούμενα ἃ εἶπεν· προσδοκῆσαι δὲ ἀναμφηβόλως καὶ τῶν Ἀρειανῶν τὴν καθ' ἡμῶν μανίαν καταργηθήσεσθαι· ἅπερ μετὰ τοσαῦτα ἔτη γενόμενα νῦν ὁρῶμεν.

23 Καὶ ταῦτα μὲν ἐγὼ τῷ προστάγματι τῆς ἁγιότητός σου πειθαρχῶν γράψαι τετόλμηκα, πολλὰ παρεὶς ὧν παρὰ Θεοδώρῳ ἴδον, ἃ ἡ τῶν πολλῶν ἀκοὴ οὐ φέρει, δεδοικὼς μήπως ἡ ἐπιστολή μου αὕτη εἰς χεῖρας μικρῶν καὶ ἔτι νηπιαζόντων ἐν Χριστῷ ἔλθη· Ἐπειδὴ δὲ φθάσας ὁ μακάριος Πάπα Ἀθανάσιος, παρούσης τῆς ἐμῆς βραχύτητος, καὶ ἄλλων κληρικῶν τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας, ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, τῷ μακαρίῳ τῇ μνήμῃ Ἀμμονίῳ Ἐπισκόπῳ γενομένῳ τῆς Ἐλαιαρχίας καὶ Ἕρμωνι τῷ τῆς βουμαστικῶν εἰπέν τι περὶ Θεοδώρου (Νομίζω δὲ καὶ τὴν σὴν ἁγιότητα παροῦσαν τότε ἀκηκοέναι, ἀναγκαῖον πρὸς ὑπόμνησιν τῆς σῆς εὐλαβείας ἃ εἶπεν γράφω) τῶν μνημονευθέντων Ἐπισκόπων θαυμαζόντων τὸν μακάριον Ἀντώνιον (Πολλάκις γὰρ αὐτῷ Ἀντώνιος συντυχὼν ἦν) ὁ Πάπας Ἀθανάσιος πρὸς αὐτοὺς ἔφη· Ἴδον καὶ ἐν τοῖς καιροῖς τούτοις ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ μεγάλους, Θεόδωρον τὸν ἡγιασμένον τῶν Ταβεννησίων μοναχῶν, καὶ περὶ τὴν Ἀντινόου μοναχῶν Πατέρα, Ἀββᾶ Πάμμων τοὔνομα οἱ πρὸ ὀλίγου κεκοίμηνται. Ὡς γὰρ ἤμην διωχθεὶς ὑπὸ Ἰουλιανοῦ, καὶ προσδοκῶν ἀναιρεθῆναι ἀπ' αὐτοῦ (δεδήλωτο γάρ μοι τοῦ-

Meminit etiam testimonii Theodoro dati ab Athanasio,

C το ὑπὸ γνησίων φίλων) ἦλθον οἱ δύο οὗτοι εἰς τὴν Ἀντινόου πρός με ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ. Καὶ βουλευσάμενος κρυβῆναι παρὰ Θεοδώρῳ, ἐπέβην τῷ ἐκείνου πλοίῳ πάντοθεν κεκαλυμμένῳ, προπέμποντος ἡμᾶς καὶ Ἀββᾶ Πάμμωνος. Καὶ τοῦ ἀνέμου ἀνεπιτηδείου γενομένου, ἐγὼ μὲν ἀγωνιῶν τῇ καρδίᾳ προσηυχόμην· οἱ δὲ μετὰ Θεοδώρου μονάζοντες ἐξελθόντες παρεῖλκον τὸ πλοῖον. Καὶ Ἀββᾶ Πάμμω ἀγωνιῶντά με παραμυθούμενος ἔλεγεν. Πίστευσόν μοι λέγοντι, οὐχ οὕτως ἔχω πεποιθυῖαν τὴν καρδίαν μου ἐν καιρῷ εἰρήνης, ὡς ἐν τοῖς τοῦ διωγμοῦ καιροῖς· τεθάρρηκα

D γὰρ ὅτι ὑπὲρ Χριστοῦ πάσχων, καὶ τῷ ἐλέει αὐτοῦ δυναμούμενος κἂν ἀναιρεθῶ ἔτι μᾶλλον εὑρίσκω παρ' αὐτῷ ἔλεος. Καὶ ἔτι μου λέγοντος ταῦτα Θεόδωρος ἐνατενίσας Ἀββᾶ Θάμμων ἐμειδίασεν· καὶ σχεδὸν γελάσαντος Ἀββᾶ Πάμμωνος, ἐγὼ μὲν πρὸς αὐτοὺς ἔφην· διατί γελάσατε ταῦτά μου λέγοντος· ἆρα δειλίας μου κατέγνωτε; Θεόδωρος δὲ πρὸς Ἀββᾶ Πάμμω ἔφη. Εἰπὲ αὐτῷ διὰ τί ἐμειδιάσαμεν. Καὶ Ἀββᾶ Πάμμωνος εἰπόντος· Σὺ εἰπεῖν ὀφείλεις. Θεόδωρος ἔφη· Ταύτῃ τῇ ὥρᾳ ἀνῃρέθη Ἰουλιανὸς ἐν Περσίδι· Προειρήκει γὰρ περὶ αὐτοῦ ὁ Θεὸς οὕτως, Ὁ δὲ κατοιόμενος καταφρονητὴς ἀνὴρ ἀλάζων οὐδὲν οὐ μὴ περανεῖ. Ἀναστήσεται δὲ Βασιλεὺς Χριστιανός, ὅστις λαμπρὸς μέν, ὀλιγόβιος δὲ ἔσται· Διὸ οὐκ ὀφείλεις ἐπὶ τὴν Θηβαΐδα σκυλλόμενος ἀπελθεῖν, ἀλλ' εἰς τὸν Κομιτάτον λεληθότως γενέσθαι· συντεύξῃ γὰρ αὐτῷ καθ' ὁδόν, καὶ γνησίως ὑποδεχθεὶς παρ' αὐτοῦ, ἐπανήξεις εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Καὶ οὕτως ἐκεῖνος ταχεῖον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ προληφθήσεται, καὶ γέγονεν οὕτως. Ὅθεν πιστεύω πολλοὺς εὐαρεστοῦντας τῷ Θεῷ ἐν τοῖς μονάζουσιν μάλιστα κρύπτεσθαι. Κἀκεῖνοι γὰρ λανθάνοντες ἦσαν, ὥσπερ καὶ ὁ μακάριος Ἀμοῦν, καὶ ὁ ἅγιος Θεόδωρος ἐν τῷ ὄρει τῆς Νιτρίας, καὶ ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ ὁ εὐγκρότατος Πάμμω.

EX MSS.

cui fugienti indicarat ille mortem Juliani,

et restitutionem a Joviniano obtinendam

24 Καὶ τοῦ Ἐπισκόπου Ἀμμωνίου θαυμάζοντος τὸν μακάριον Πίωρ καὶ Ἐλουρίωνα καὶ Ἀμμώνιον καὶ Ἰσίδωρον τὸν Πρεσβύτερον τῶν ἀναχωρητῶν, καὶ τὸν ἅγιον Μακάριον, οὓς ἐν τῷ ὄρει τῆς Νιτρίας ἴδεν ἡ Ἁγιοσύνη

E σου, ἐμὲ περὶ τῶν ἁγίων ἐν τῇ Σκέθει ἀναχωρητῶν Πανησίου καὶ Παύλου καὶ Ψωΐου τῶν Ἀδελφῶν αὐτοῦ καὶ Ἰσαΐου καὶ Πησύρου καὶ Ἰσαὰκ καὶ Παύλου ἠρῶτα εἰ καὶ τὸν Θηβαῖον Θεόδωρον ἠμὴν ἑωρακώς· καὶ εἰπόντι μοι, ὅτι Θεοδώρῳ τριέτη χρόνῳ συνέζησα, ἐκέλευσεν εἰπεῖν, εἴ τι παρὰ Θεοδώρῳ ἑώρακα, καὶ εἰπόντός μου τῶν προγεγραμμένων τινὰ (ἐγὼ γὰρ πρὸς τὴν Ἁγιότητα αὐτοῦ συνέτεμον τὸν λόγον) ὁ Πάπας θαυμάσας ἔφη· Πεφρασθεὶς τοῦ ἀνδρὸς ταῦτα οὕτως ἔχειν πιστεύω.

Memorat et aliorum sanctorum monachorum,

25 Γράψας τῇ Ἁγιοσύνῃ σου, ἅπερ καὶ παρὰ τοῦ μακαρίου Πάπα Ἀθανασίου ἤκουσα, παράκλησιν προσάγω, ὅπως πάντοτε προσεύχεσθαι ὅπερ ἐμοῦ καταξιοῖς, δεόμενος ἀπαύστως ἐπ' ἐμὲ εἶναι τὰ ἐλέη τοῦ Θεοῦ. Προσειπὲ τοὺς σύν σοι Ἀδελφούς. Οἱ σὺν ἐμοὶ τὴν Ὁσιότητά σου προσαγορεύουσιν. Ἐρρωμένόν σε καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ προσευχόμενον ὁ πανάγιος τῶν ὅλων Θεὸς πρὸς τὴν ἑαυτοῦ δόξαν πολὺ ἔτη ταῖς ἐκκλησίαις διαφυλάττοι, Δέσποτα ἁγιώτατε Ἀδελφέ.

et Epistolam concludit.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ
ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΠΑΠΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡ.

VIDE PAG. 355

Κυρίῳ μου ἀγαπητῷ Ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ Ἀμμωνίῳ Θεόφιλος ἐν Κυρίῳ χαίρειν. Τὸν ἀγαθὸν ζῆλον ἐπιστάμενος τῆς σῆς εὐλαβείας, ἀποδέχομαι μέν σε τῆς μνήμης τῆς περὶ τοὺς Ἁγίους· ηὔφρανας δὲ ἡμᾶς καὶ τὰ πολλάκις ἐν διηγήμασιν, ἡμῖν γνωσθέντα ἐγγράφως ἐπιστείλας. Εἴη σε τοίνυν καὶ ἡμᾶς ἅπαντας μετὰ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τὴν μερίδα καὶ κοινωνίαν ἔχειν· οὐ γὰρ ὑπεριδὼν τῆς ἡμετέρας παρακλήσεως, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῦτο δεδωκὼς ὠφέλησας ἡμᾶς, ἀγαπητὲ καὶ ποθεινότατε· Προσειπὲ τὴν σὴν παρά σοι Ἀδελφότητα· σε ἡ σὺν ἐμοὶ ἐν Κυρίῳ προσαγορεύει. Ἔρρωσθαί σε ἐν Κυρίῳ, ἀγαπητὲ καὶ ποθεινότατε Ἀδελφέ.

Cui pro ea gratias agit Theophilus.

F

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ

VIDE PAG. 443

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΣΙΔΩΡΟΥ.

Ex MS. Vaticano signato 866 fol. 307.

Duce o Christianos persequente

Ἔτους πρώτου τῆς Βασιλείας Φλαβίου Δεκίου, κελεύσεως γενομένης ὑπὸ τοῦ Βασιλέως Δεκίου, ἦλθεν ναῦς ἐν Χίῳ, ἐν οἷς καὶ στρατολογία προσετάγη. Κατ' αὐτὸν οὖν τὸν καιρὸν ἐστρατολογήθη καὶ ὁ μακάριος Ἰσίδωρος, ὃς τέλειον ἀγῶνα τὸν τῆς στρατείας ἀπεδείξατο εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν. Προστάγματος δὲ γενομένου ἐπὶ τῷ, τοὺς τῷ Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ δουλεύοντας, καὶ μὴ πειθομένους αὐτοὺς τοῖς ἐντάλμασιν, ἀλλὰ ταῖς τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐντολαῖς κατὰ τὰ ὑπὸ τῶν Προφητῶν κεκηρυγμένα, ἀναγκάζεσθαι ὑπὸ τῆς κακοτέχνου ἀπάτης τοῦ διαβόλου ἀρνήσασθαι τὴν θεοσέβειαν τοῦ Χριστοῦ. Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ συνέβη ἐπιδήμησιν γενέσθαι ἐν τῇ πόλει Χίῳ τῶν νέων στρατιωτῶν, στρατηλάτου ὄντος Νουμερίου τινός. Ἦν οὖν ὁ μακάριος Ἰσίδωρος Ὀπτίωνος ἐπέχων τόπον καὶ ἀφγὺν ἐξεδίδοτο τὰς τροφὰς πᾶσι τοῖς σὺν αὐτῷ, τὴν δὲ τοῦ πονηροῦ πλάνην ἤδη κατήργει, τῶν προσταγέντων αὐτῷ ἀθεμήτων μηδένα λόγον ποιούμενος. Εἷς δέ τις τῶν στρατιωτῶν, Κεντυρίωνος τόπον ἐπέχων, πολλῇ ἀπονοίᾳ χρησάμενος καθὼς Κάϊν, ἐπειράθη διαβαλεῖν τὸν ἅγιον Ἰσίδωρον πρὸς Νουμέριον τὸν στρατηλάτην, καὶ τὴν ἐξουσίας, ἧς ἐκράτει ὁ μακάριος Ἰσίδωρος, ἀθετεῖν ἐβούλετο ἀστάτου ἐπιχειρήσεως γενόμενος.

B

Julius Centurio

2 Ἦν οὖν ὁ Κεντυρίων τοῦ κακοτέχνου διαβόλου φίλος, καὶ συγγνώμων Ἰούδας τοῦ προδότου, καλούμενος Ἰούλιος, ἐκπεσὼν ἀπὸ τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπὶ τὸ ψεῦδος ἐλπίσας, ἔπαρσιν πονηρίας ἐπέχων, ἀνέστη τῷ πράγματι τοῦ Βασιλέως Δεκίου κατὰ τῶν Χριστιανῶν, ὥστε θύειν καὶ τελεῖν εὐχὰς τοῖς εἰδώλοις. Ἰούλιος οὖν ἔντευξιν ποιησάμενος τῷ σρατηλάτῃ Νουμερίῳ φησίν· Θαυμασιώτατε καὶ μέγιστε, καὶ δεξιὰ τοῦ Αὐτοκράτορος, στρατοπεδάρχα, παραγράφουσί τινες ἐνθάδε τοῦ Βασιλέως τὸ πρόσταγμα, καὶ ἀνυποτακτοῦσι τῇ θεσπίσει τοῦ Αὐτοκράτορος, πρὸς λοίμην τῆς ἀγχινοίας σου· βούλεται γὰρ ὁ Αὐτοκράτωρ, μηδένα ἀνυπότακτον εἶναι τοῖς προτεταγμένοις ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, Νουμέριος ὁ στρατηλάτης εἶπεν. Ἰούλιε, οὐχὶ Κεντυρίωνος τόπον ἐπέχεις; ἀναδίδαξον τίς ἡ τοιαύτη ἔντευξις ἡ ἀσύστατος, καὶ παντὸς μύσους ἀξία; τίς ἄρα ἐστιν, ὢ ὤφειλον ἐκδέξασθαι ζομένα τὴν τιμωρίαν· πλὴν εἰς ὃ κατενέτυχας εἶναί, τινας μὴ πειθομένους τῷ προστάγματι τοῦ Βασιλέως, λέγε συντόμως. Ἰούλιος ἔφη· Ἰσίδωρός τις Ὀπτίων ἀκαθοσίωτός ἐστιν, μὴ βουλόμενος πείθεσθαι τῷ προστάγματι τοῦ Αὐτοκράτορος, μὴ δὲ θύειν τοῖς θεοῖς· τοίνυν τὴν τοιαύτην ἀναίδιαν ἡ σὴ ἐξουσία πείσασα, ὑποτάξει τοῖς τοῦ Βασιλέως προστάγμασιν, οἱ γὰρ πάντες ὑπετάγησάν σοι, τούτῳ μόνῳ παρέχεις τιμήν, καὶ ἄξιον γέρας. Νουμέριος εἶπεν, Πεπαυμένου προστάγματος, καὶ ἀνάγκης τοιαύτης μηκέτι ἐπιγούσης ὑπὸ τῆς φιλανθρώπου Βασιλείας, τίς φθόνος, ἢ ποία ἔχθρα ἡ ἔν σοι χωρίσασα, Ἰούλιε ἀσύνετε καὶ ἐχθρὲ τῆς ἀληθείας; ἡ γὰρ γενομένη στρατολογία ἐπὶ πάντων τὸ τοῦ Βασιλέως πεπλήρωκεν πρόσταγμα, καὶ ταύτῃ ὑπηρετῶν Ἰσίδωρος τὸ τῆς καθοσιώσεως τετελείωκεν πρόσταγμα.

Isidorum Optionem apud Numerium, quod Christianus sit, accusat,

C

3 Ἰούλιος εἶπεν· Ὀφείλει ἡ σὴ ἐξουσία κύριέ μου, μὴ προδιδόναι βασιλέα· εἰ γὰρ τῷ προστάγματι ὑπετάγησαν πάντες, τὴν τοῦ θύειν μόνον παρέχεις τῇ κελεύσει χάριν, καὶ ἄξιον γέρας· Νουμέριος ἔφη, Φοβούμεθα δι' ὧν με σὺ πείθεις κενοῖς λόγοις, ἐφ' οἷς ἂν ἀναδιδάσκεις με, σημεῖον ὃν λέγεις, Ἰσίδωρος τίς ἐστιν; γνῶμεν αὐτὸν ποῖον ἄρα σεβῃ Θεὸν, ὅτι ἀντιστᾶται τοῖς τοῦ Βασιλέως προστάγμασιν. Ἰούλιος ἔφη, Νόμος κελεύει τὴν ἔν σοι ἐξουσίαν, τοὺς οὕτω μὴ πειθομένους τιμωρίᾳ ὑποβάλλεσθαι, θύειν τε τοῖς Ὀλυμπίοις θεοῖς, γένος γὰρ τυγχάνουσι καὶ αὐτοὶ τοῦ δεσπότου Δεκίου. Νουμέριος εἶπεν, Οὐ τῆς τυχούσης ἐλπίδος θέλουσιν οἱ θεοὶ τὸ ὑμέτερον γέρας, οὕτω γὰρ τύχω σωτηρίας θύων πᾶσι τοῖς θεοῖς ἡ συμβουλία σου ἀρίστη, Ἰούλιε· καλείσθω ὃν λέγεις Ἰσίδωρον. Τότε ἀπελθὼν δρομαίως Ἰούλιος ἅμα τρισὶ πικροτάτοις στρατιώταις, ἐν ἀγνωσίᾳ ὄντα κατασχὼν Ἰσίδωρον, ἔφη. Τάδε ἐκέλευσεν ἡ θεῶν δίκη, δίκην δὲ ἀπὸ τῆς σῆς πολλῆς ἀγνωσίας· θύειν γὰρ δεῖ σε τοῖς θεοῖς, καὶ αὐτοὺς σέβειν, οὕτω γὰρ βούλεται τὸ Δεκίου κράτος. Ὁ δὲ μακάριος τοῦ Χριστοῦ Μάρτυς Ἰσίδωρος προθύμως χαίρων, καὶ Πνεύματος ἁγίου μεμεστωμένος, ἡσύχως εἶπεν πρὸς Ἰούλιον, Ναὶ, πορευθῶμεν ταχὺ, ἔστιν γὰρ ἤδη τοῦ ἀγῶνος ἡ παρουσία, ὅθεν ἀγαλλιώμενος ἀντιτάσσομαι τῇ πάλῃ τοῦ βελιάρ, πληρούμενος Πνεύματος ἁγίου, ῥαινόμενος σταγῶσι θείαις, ἄνθεσι τροφεροῖς ἀγαλλιώμενος, ἀπτωήτως λογισμοῖς καλοῖς ἔργον ἤδη ἐπιδειξώμεθα τοῖς συνερχομένοις ἡμῖν, ἵνα ταῖς τῶν ἁγίων εὐχαῖς δωρήσηται ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν τὴν αἰώνιον ζωὴν, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν·

et ad puniatur agit

Quamobrem comprehensus Isidorus

F

4 Ὅτε δὲ ἠνέχθη ἀπὸ Ἰουλίου καὶ τῶν στρατιωτῶν, ἔστησαν αὐτὸν ἐνώπιον Νουμερίου τοῦ στρατηλάτου. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Νουμέριος ἔφη, Τί σοι ὄνομα; Ὁ δέ φησιν, Ἰσίδωρος. Νουμέριος εἶπεν· Σὺ εἶ ὁ τοῖς νόμοις τοῦ Αὐτοκράτορος Δεκίου ἀπειθῶν, καὶ μὴ θέλων θύειν τοῖς θεοῖς; Ὁ δὲ μακάριος Ἰσίδωρος εἶπεν· Τίς γάρ ἐστιν ἡ δύναμις τῶν ἀδυνάτων αὐτοῦ θεῶν, ἵνα θύσω τοῖς οὐκ οὖσιν; Νουμέριος εἶπεν· Ὦ τῆς ἀπειθοῦς σου κακίστης ἐννοίας, πῶς πρὸς τοὺς θεοὺς ἔφρασας ἀχρήστους λόγους; ἑτοίμως γὰρ ἤδη ἡ ὀργὴ τῶν θεῶν τιμωρισασθαί σε· ἄρα γε μὴ καὶ ἡμᾶς ἔβλαψαν οἱ θεοὶ διὰ τὴν σὴν βλασφημίαν. Ὁ δὲ μακάριος Ἰσίδωρος εἶπεν· Οὐ βλάψει ἡμᾶς ὁ ἔκ σου λόγος· ὁ γὰρ Χριστὸς, ὁ τὰ πάντα ποιήσας, ᾧ καὶ λατρεύει πᾶν γένος ἀνθρώπων, ἤδη ἕτοιμός ἐστιν πρίζειν σε μέσον σὺν Ἰουλίῳ καὶ Δεκίῳ τῷ Βασιλεῖ σου· Νουμέριος εἶπεν· Ἴδωμεν ἤδη τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ σου. τί σε ὠφελήσει μὴ θέλοντα θύειν τοῖς θεοῖς; Ὁ δὲ μακάριος Ἰσίδωρος εἶπεν· Ἐγὼ μὲν ἤδη τὴν νίκην τοῦ στεφάνου κρατῶ ἄνωθεν ἐξ ἀοράτων τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Νουμέριος εἶπεν· Οὐκ ἦν μοι κόπος, Ἰσίδωρε, τιμωρίσασθαί σε· νῦν οὖν θέλησόν μοι πεισθῆναι καὶ θῦσαι τοῖς θεοῖς, κατὰ τὴν τοῦ Αὐτοκράτορος πρόσταξιν, ἵνα μὴ ὀργὴ ἔλθῃ κατά σου. Ὁ δὲ μακάριος Ἰσίδωρος εἶπεν· Ἤδη τῇ ἀπειλῇ σου ἀντιτάσσεται, ὅτι οὕτως μοι ἀπειλεῖς ὡς δυνάμενος θανατῶσαι μου τὴν ψυχήν· τοῦ γὰρ σώματός μου ἐξουσίαν ἔχεις, ἀλλ' οὐ τῆς ψυχῆς, ψυχῇ γὰρ μονῇ ζῶ τὸ πᾶν· Λοιπὸν ὃ βούλει, ποίει· ἀναγκάσαι γάρ με οὐ δυνήσῃ ἀπολέσαι τὸ στέφος τῆς ἀκηράτου τρυφῆς· αὕτη γάρ ἐστίν μοι ἡ ὄντως ζωή. Λοιπὸν, ὥσπερ εἶπον, ὃ βούλει ποίει· ἐγὼ γὰρ οὐ παύομαι Χριστὸν ἐν τῷ νοΐ μου κρατῶν, ᾧ πάντα καθ' ὑποταγὴν τρέμει.

et ad Numerii tribunal perductus fidem fatetur :

F

Numerii minas

5 Νουμέριος εἶπεν· Πείσθητι ἡμῖν, καὶ θῦσον τοῖς θεοῖς, καὶ οὐδεὶς λόγος ἐπαναγκάζει ποτὲ, οἰκτειρόν σου τὸ τῆς ἡλικίας κάλλος, ἔτι νέος καὶ ἐπιχαρὴς τυγχάνων, μνήμην λαβὼν σου γένους καὶ τῆς ἀρχῆς, τό τε ἀκμόν σου, καὶ τὸ γενναῖον τὸ παρὰ πᾶσιν ποθητὸν καὶ εὐθαλὲς, ἵνα σοι πάντες ὡς Θεῷ χάριν ὁμολογήσωμεν. Ὁ μακάριος Ἰσίδωρος εἶπεν· Ἐγὼ νυκτὸς καὶ ἡμέρας εὔχομαι τὸν παντελεήμονα Θεὸν, ὅπως ἐκφύγωμεν πάντες τῆς πλάνης, ἧς ἔχεις Νουμέριε, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθόντες, ἕνα Θεὸν παντοκράτορα προσκυνεῖν μάθωμεν· αὕτη γὰρ ἡ πλάνη, ἣν ἔχεις, μήτηρ ἐστὶν ἁπάντων τῶν κακῶν. Νουμέριος εἶπεν· Τίς σού ἐστιν Θεὸς

et blanditias generose superat.

θέλω

A θέλω μαθεῖν· ἐὰν γὰρ γνώσωμαι, τάχιον φεύξομαι πικρᾶς ἀνάγκης τὰ φρικτὰ δεσμωτήρια. Ἰσίδωρος εἶπεν· Ἄκουσόν μου, Νουμέριε, εἰ θέλεις μαθεῖν· ὁ Θεὸς ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ἔπειτα ἔπλασεν τὸν ἄνθρωπον κατ' ἰδίαν εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν, καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἐπὶ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ· πάντα γὰρ ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἔθετο αὐτὸν ἐν παραδείσῳ τρυφῆς. Τότε ἐφθόνησεν αὐτῷ ὁ διάβολος, καὶ ἠπάτησεν αὐτὸν διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ γυναικὸς, καὶ παρέβη τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐξεβλήθη ἐκ τοῦ παραδείσου τῆς τροφῆς διὰ τῆς ἐπιβουλῆς τοῦ διαβόλου. Τότε ἔγνω Ἀδὰμ Εὔαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔτεκεν αὐτῷ υἱοὺς δύο, τὸν Κάϊν καὶ τὸν Ἄβελ· Κάϊν δὲ ἦν γεωργὸς τῆς γῆς, Ἄβελ δὲ ποιμὴν προβάτων ἀγαθὸς καὶ δίκαιος. Τούτῳ φθονήσας ὁ διάβολος θυμὸν ἀσεβῆ καὶ ζῆλον πικρὸν ἔδωκεν τῷ Κάϊν, καὶ ἐπανέστησαν αὐτὸν ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτόν. Ὡσαύτως οὖν, Νουμέριε, καὶ σε νῦν ὤτρυνεν Ἰουλίῳ τῷ ἀθλίῳ, ὅπως Θεοῦ νόμον μὴ τηρήσητε, ἀλλὰ κἀμὲ ἀναπείσητε εἴδωλα προσκυνῆσαι, ἵνα τῆς ἐκ πάλαι μου πίστεως ἀπολέσω τὸ βραβεῖον. Θεὸς δὲ ὁ πάντα κυβερνῶν, αὐτός με στερίζει ἐν δυνάμει, ὅπως ἐκφυγὼν ὑμῶν τὴν ἀσεβῆ ἔννοιαν, ἀπ' αὐτοῦ λάβω τὸ βραβεῖον.

Fidei mysteria explicat

B 6 Νουμέριος εἶπεν· Οὐκ ἔστιν δυνατὸν πεισθῆναί με λόγοις, Ἰσίδωρε, σὺ γὰρ ταῦτα βοᾷς, θέλων τὸ δόγμα τοῦ Αὐτοκράτορος διασκεδάσαι, πρεσβυτικοῖς λόγοις ληροῦντας μύθους προσάγων. Θέλησον οὖν ὡς στρατιώτης πεισθῆναι τοῖς τοῦ καλλινίκου ἡμῶν Βασιλέως δόγμασιν, εἰ δὲ μὴ μάστιξιν, καὶ αἰκισμοῖς ὀργάνων, καὶ ξίφους τιμωρίᾳ τοῦ βίου τὸ φῶς καταλείπῃ· ἐὰν δὲ πεισθεὶς τοῖς ἐμοῖς ῥήμασιν, καὶ προσέλθῃς τῇ τοῦ Βασιλέως βουλῇ, καὶ θύσῃς τοῖς ἀθανάτοις θεοῖς, χρήματα καὶ προκοπὴν καὶ ἀξιώματα λήψῃ παρ' ἡμῶν, μᾶλλον δὲ καὶ ὑπὸ τῶν τὰ πάντα δημιουργούντων θεῶν ἀγαπηθήσῃ· πείσθητι οὖν μοι καὶ θύσον τοῖς θεοῖς. Ὁ δὲ μακάριος Ἰσίδωρος εἶπεν· Χριστὸν τὸν πάντων Δεσπότην ἀεὶ σέβω καὶ φοβοῦμαι, καὶ εὔχομαι, ὅπως με ῥύσεται ἐκ τῶν ἀνόμων χειρῶν ὑμῶν· τούτους γὰρ οὓς δοκεῖτε θεοὺς, χαλκοί εἰσιν καὶ λίτινοι, ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' οὐ δὲ αὐτοῖς βοηθῆσαι δύνανταί ποτε. Νουμέριος εἶπεν· Ἴδωμεν τὴν δύναμιν οὗ λέγεις Θεοῦ, οὗτος γὰρ οὐδείς ἐστιν ὃν λέγεις Ἰησοῦν· εἰ γὰρ ἦν, παρῆν, καὶ ἐῤῥύετό σε ἐκ τῶν χειρῶν μου. Ἰσίδωρος εἶπεν· Ἄνομε, καὶ ἀνόσιε, καὶ βλάσφημε,

In idola et Tyrannum invehitur.

C μέμφῃ τοῦ Θεοῦ τὸ συμπαθὲς, οὐκ εἰδὼς τὴν τοῦ Θεοῦ δημιουργίαν, ἀγνοεῖς δὲ καὶ τὸ τῆς μελλούσης κρίσεως ἀπαρέτητον πῦρ, ὥστε ἐκεῖσε ἐλεγχόμενον δίκην ἀπαιτῆσαι ὑπὲρ ὧν ἐτόλμησας, αἱμοβόρε καὶ ἀγνώμων τοῦ Θεοῦ, διὰ φόβον ἀνθρώπων ταῦτα πράττων, καὶ οὐχὶ διὰ φόβον Θεοῦ, ἄνομε καὶ ἄθλιε, ἐλπίδα μὴ ἔχων σὺν Ἰουλίῳ τούτῳ τῷ ἀπονενοημένῳ, δι' οὗ σὺ παροργίζεις Θεὸν ἄφθαρτον καὶ κόσμον κνίζεις ἐν ἀφανισμῷ, νεκροῖς θύειν θέλων, καὶ ἀψύχοις εἰδώλοις πεποιθώς. Πέπαυσο λοιπὸν καὶ ἡσύχασον· μὴ γὰρ νομίσεις ἐκφοβεῖν με· ἐγὼ γὰρ τῇ πίστει τοῦ Χριστοῦ θαῤῥῶ, τῷ καλοῦντί με εἰς τὴν αἰώνιον ζωήν· D
οὐδὲν γάρ σε ὠφελήσει Ἰούλιος ὁ Κεντυρίων.

EX MS VATICAN.

7 Τότε Νουμέριος πλησθεὶς θυμοῦ εἶπεν, Ὑβρίζειν καὶ προαλῶς, ἐγώ σου κελεύω ἄρτι τὴν γλῶσσαν κοπῆναι. Ἰσίδωρος εἶπεν· Εἰ καὶ τὴν γλῶττάν μου ἀποτέμνεις, οὐ δὲ πείθεις με μιαροφαγῆσαι· ἐγὼ γὰρ προσκυνῶ Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν σταυρωθέντα ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, καὶ ἀναστάντα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀναληφθέντα· καὶ οὐ πείθεις με τῇ σῇ συμβουλίᾳ. Τότε ἐκέλευσεν ὁ μιαιφόνος Νουμέριος κοπῆναι αὐτοῦ τὴν γλῶτταν. Ὁ δὲ μακάριος Ἰσίδωρος προχαλάσας αὐτοῦ τὴν γλῶτταν, ὑπέμεινεν τὴν τιμωρίαν. Ἄφνω δὲ πεσὼν ὁ Νουμέριος ἐπὶ τὴν γῆν, ἄφωνος ἔμεινεν· ὥστε τοὺς πάντας θαυμάζειν ἐπὶ τῇ καταπτώσει τοῦ στρατηλάτου Νουμερίου, καὶ ἐπίστευσαν πολλοὶ ἐπὶ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Ἀναστησάντων δὲ αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς, οὐκ ἠδύνατο λαλεῖν· αἰτήσας δὲ πινακίδιον, γράφει ἐν αὐτῷ ταῦτα. Νόμος ἐστὶν Ἰσιδώρῳ, τούτου μὴ βουλομένου ἐπιθέσθαι τοῖς προστάγμασιν τοῦ Βασιλέως, ξίφει ἀποτέμνεσθαι τὸν τράχηλον. Ὁ δὲ ἅγιος τοῦ Θεοῦ Μάρτυς Ἰσίδωρος δεξάμενος καὶ ἀναγνοὺς εἶπεν· εὐχαριστῶ σοι, Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, ὅτε οὐκ εἰς μακράν εἰμι τῆς χάριτός σου, ψαλῶ σοι, Κύριε, τῷ πνεύματί μου· ψαλῶ σοι, Κύριε, καὶ τῷ νοΐ μου. E

Lingua Martyri exscinditur.

Numerio loquelam amittente,

8 Οἱ οὖν δήμιοι λαβόντες τὸν ἅγιον Ἰσίδωρον, ἀπήγαγον εἰς τὸν τόπον τῶν κολαζομένων· ὁ δὲ μακάριος Ἰσίδωρος χαίρων καὶ ἀγαλλιώμενος, πρὸς τὴν σφαγὴν ἐβάδιζεν ὡς ἀμνὸς ἄκακος, ὥσπερ Ἀβραὰμ προσφέρων τὸ δῶρον τῷ Θεῷ, οὕτως καὶ Ἰσίδωρος τῇ σφαγῇ τύπος ἐγένετο. Ἐλθὼν δὲ ἐπὶ τοῦ τόπου, ἐφ' ὃν κέκληται φάραγγος χάραξ, θεὶς τὰ γόνατα ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ σημεῖον καθ' ὅλου τοῦ σώματος ποιήσας, προτείνας ἑαυτὸν, εἶπεν· Εὐλογῶ σε, πατὴρ τοῦ κυρίου μου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι τῷ θελήματί σου προσδέδομαι σήμερον, ὁδοιγήσας με ἐπὶ τὸν τῆς ζωῆς μου χρόνον· δέομαί σου Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀμνησίκακε σωτὴρ, καταξίωσόν με καὶ τῆς μερίδος τῶν ἁγίων σου εἰς τὴν αἰώνιον ζωήν· καὶ ταῦτα εὐξάμενος, καὶ προτείνας τὴν κεφαλὴν, ἐτελειώθη ὑπὸ τοῦ ξίφους. Ἀμμώνιος δέ τις θεοσεβὴς ἀνὴρ, καὶ φοβούμενος τὸν Θεὸν, συλλαβόμενος τὸ σῶμα τοῦ μακαρίου Ἰσιδώρου, κηδεύσας αὐτὸ ἐπιμελῶς, καὶ προνοησάμενος μνημεῖον ἅμα ἄλλοις Ἀδελφοῖς, μετὰ δόξης πολλῆς κατέθετο τὸ σῶμα τοῦ μακαρίου Ἰσιδώρου. Ἀμέμπτως δὲ παρέχει ἰάματα πολλὰ, καὶ ἀποκαλύψεις πᾶσιν τὰς καθηκούσας τῷ βίῳ. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ μακάριος Ἀμμώνιος κρατήσας τῆς αὐτοῦ συμβουλῆς, ἑταῖ- F
ρος γὰρ αὐτοῦ ἐτύγχανεν, πλεύσας ἐν Ἑλλήσποντον, τέλειον τοῦ ἀληθοῦς ἀγῶνος στέφανον ἐν τῇ πόλει Κυζίκῳ ἐπεδείξατο· Ἐτελειώθη ὁ μακαριώτατος Μάρτυς Ἰσίδωρος τῇ πρὸ μιᾶς Ἰδῶν Μαΐων, ἐπὶ στρατηλάτου Νουμερίου, βασιλεύοντος Δεκίου, κατὰ δὲ ἡμᾶς βασιλεύοντος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

gladio percussus obit.

INDEX HISTORICUS
IN VITAS SANCTORUM
TOMI III MAJI.

Continet hic Index propria fere nomina hominum aut populorum, non tamen Sanctorum *quorum in hoc Tomo res gestæ aut memoria ex professo illustrantur, de quibus peculiaris Index confectus sub initium Tomi proponitur. Nota † præposita aliquibus, indicat* Sancti *aut* Beati *titulum illis tribui.*

Eusebius

J

K

L

M

N

† *Remigius*

INDEX TOPOGRAPHICUS
IN VITAS SANCTORUM
TOMI III MAJI.

A

B

C

Cleotonis

D

E

F

G

H I K

L

M

Trajectum

INDEX ONOMASTICUS

IN VITAS SANCTORUM

TOMI III MAJI.

Sonoritas,

ONOMASTICON GRÆCO-BARBARUM

INDEX MORALIS
IN VITAS SANCTORUM
TOMI III MAJI.

A

B

C

Calculi

D

Regis

Urbis

FINIS.

MONTE ALBANO EXCUDEBAT VICTOR BERTUOT, DD. EPISCOPI TYPOGRAPHUS. MDCCCLXVI.